John Adams
Library.

IN THE CUSTODY OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY.

SHELF Nº
*ADAMS
42.5

One Calvinus, a Doctor of Heidelberge like a laborious Bee, hath gathered from all the former Civilians the best Juice of their Flowers and made up an Hive, full of delectable Honey.

Dr John Cowells Prefaceto his Interpreter.

Lexicon Iuridicum
IVRIS CÆSAREI SIMVL, ET CANONICI:
FEVDALIS ITEM, CIVILIS, CRIMINALIS: THEORETICI, AC PRACTICI: ET IN SCHOLA

& in foro vſitatarum, ac tum ex ipſo Iuris Vtriuſque CORPORE, tum ex Doctoribus & Gloſſis, tam veteribus, quam recentioribus collectarum, vocum PENVS:

Simul & Locorum communium, & Dictionarij vicem ſuſtinens:

FEVDALE LEXICON; LEGES AC MAGISTRATVS ROMANOS, & cætera huic Operi adiecta vide in Complemento, poſt finem OPERIS ipſius.

COLLECTVM VERO EST HOC OPVS EX COLLATIS INTER SESE Iuridicis, quotquot hactenus fere prodierunt, & antiquioribus & recentioribus, Lexicis:

Auctum deinde, expolitum & emendatum, ex hactenus editis accuratiſſimis lucubrationibus Dn. CVIACII, BRISSONII, DONELLI, DVARENI, GOTHOFREDI, PACII, VVLTEII, GOEDDÆI: item CORRASII, FABRI, WESEMBEC. aliorumque præſtantiſſimorum Virorum: quorum Catalogum mox poſt præfationes inuenies;

STVDIO ET OPERA

IOANNIS CALVINI, alias *Kahl*, Wetterani, Iuris Doctoris, & in Academia Heidelbergenſi Profeſſoris.

EDITIO POSTREMA, PRIORIBVS AVCTIOR ET LONGE LIMATIOR,
Cum præfationibus Clariſſimorum & Eminentiſſimorum huius æui Iuriſconſultorum,

Dn. DIONYSII GOTHOFREDI, &
Dn. HERMANNI VVLTEII.

COLONIAE ALLOBROGVM,

APVD PETRVM BALDVINVM.

M. DC. XXII.

James Bengough of ye Inner
Temple London Gent: 1702

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO PRINCIPI, ET DOMINO, DOMINO OTTONI,

HASSIÆ LANDGRAVIO, COMITI IN KATZENELENBOGEN, *Dietz, Ziegenhain, & Nidda: Supremo Principalis Abbatiæ Hirſfeldenſis Præſuli, &c. Heroi literatiſſimo, Domino ac Patrono meo Clementiſſimo.*

VERBORVM in artibus ac diſciplinis, præſertim arduis, prior eſſe cura debet; RERVM poſterior; Quantumuis potior; Princeps Illuſtriſſime ac literatiſſime, Domine ac Mœcenas clementiſſime. VERBA quippe ſeu voces, ſunt RERVM notæ ac indices. Vnde & in hiſce notis ac ſignis quicunque vel leuiter aberrauerit, in ipſis quoque rebus vel negotiis deſignatis errorem haud ægre conceperit: idque inprimis in artibus & facultatibus nobilioribus ac ſublimioribus; vbi ſubiecta, quam tractant, materies ac præceptiones; ſeu theoriam ſpectes, ſeu praxin; propriis potius & peculiaribus, quam communibus ac vulgaribus explicantur, & inter homines exercentur VOCABVLIS: ſine quorum idcirco vera & diſtincta cognitione ad perfectam & diſtinctam RERVM ſcientiam penetrare haud licet. Hoc equidem in Iuriſprudentia Romana in propatulo apparet: vt quæ magnam ſui partem in conueniente verborum, formularum, & clauſularum variarum, in pleriſque iuris articulis, interpretatione, verique ſenſus enodatione & applicatione, conſumitur. Vnde ſi vllius diſciplinæ ac facultatis profeſſores ſolicitam de verbis eorumque proprietate & genuina ſignificatione curam habuere, profecto hi; Fabro quoque teſte; Iuriſconſulti fuere; Stoicos, proprietatis ac elegantiæ vocabulorum ſtudioſiſſimos; in eo maxime imitati & æmulati. Cuius etiam rei neceſſitatem ac vtilitatem Iuſtinianus Imperator adeo perpendit, vt peculiarem ac bene longum de ſignificationibus verborum titulum Digeſtis ſuis inſeruerit. Quin & ante Iuſtinianum multos veterum ac præſtantium Iuriſconſultorum videmus ea ipſa de cauſa ſuſceptos in verborum explicatione labores. Ælium certe Gallum, alioſque Clariſſimos priſcis illis temporibus Iuriſperitos, vt & Seruium, quantumuis No-

bilem Patritiumque virum, de verborum ad ius pertinentium ſignifica-
tione minime puduit olim accurate Romanis ſuis ſcribere. Ac ſuperiori quoque ſeculo, ſed imprimis hoc noſtro ęuo, non defuerunt pręſtantiſſimi aliquot Iuriſconſulti, qui idem argumentum tractarent; ac non tantum doctiſſimos, de verborum ad ius pertinentium ſignificatione Commentarios, ſed vtiliſſima quoq; Iuris Lexica in lucem ederent: nimirum experientia ipſa probe edocti, quam turpiter iſti, qui huiuſmodi Commentarios & Lexica ſpernunt, ex ſignificationis verborum, formularum, & clauſularum Iuridicarum ignorantia ſæpius impingant, ſeque ridendos alijs propinent, non minus quam rudes illi cauſidici, qui, Marcellino teſte, ſi Doctorum in circulo, veteris forte nomen auctoris inciderat, piſcis alicuius aut edulij peregrinum vocabulum arbitrabantur. His vtique ac ſimilibus facile euenire poteſt lepidum iſtud Auli Gellij libro XX. noct. Attic. capite IX. quod de quodam celeberrimi nominis Grammatico ſcribit; qui interrogatus, quid eſſet ex Iure manu conſertum? reſpondit; ſe Grammaticam, non Ius, docere: Atque illuc ire iuſſit, vt diſceret, vnde Ennius id didiciſſet prius: nempe ad Iuriſperitos. Atque hoc noſtro ſane æuo, cum Theologi, Medici, Philoſophi, ſeparata ſinguli ac peculiaria Etymologica habeant: non immerito & Iuriſprudentiæ ſtudioſi proprium quoddam ac perfectum ſibi depoſcunt Lexicon. Etſi vero antehac plura in iure talia prodierint: quæ, ſi omnia coniungantur, abſolutum quoddam hac in parte opus conficiunt: in ſingulis tamen (cum nemo omnia ſimul tantis, qui requiruntur, ſumptibus ſibi comparare, tantiſque laboribus euoluere cupiat) non deeſt, quod merito deſiderant Iuriſperitiſſimi quique. Qua de re (vt & de meo hac in parte propoſito ac ſtudio) cum in adiectis hoc loco & recuſis primæ huius Lexici editionis prȩfationibus abunde dictum fuerit, plura nunc in ſpecie referre nil attinet: præſertim cum ea, quæ iſthic attigi, deeſſe, vltro fateantur præſtantiſſimi quique: à quorum nonnullis monitus, ac, ne ab incepto deſiſterem, iterum iterumque exſuſcitatus, quæ in varijs variorum de hac materia ſcriptorum tractatibus, paſſim diſperſa erant, vnicum in volumen, quanta licuit dexteritate, coniunxi ac digeſſi. Et cum primæ editionis exemplaria cuncta penitus eſſent diſtracta, eaque proſpero, per Dei benignitatem, ſucceſſu plurimis Iuriſprudentiæ aſſeclis in omnibus fere Germaniæ noſtrę Academijs perquam & grata & vtilia eueniſſe, ſępius intellexiſſem: ſecundis curis prius edita hactenus, quanta fieri potuit ſedulitate, ac diuinæ gratiæ benedictione, in Iuriſprudentiæ ſtudioſorum commodum ſub incudem reuocare, expolire, augere, ac perficere conatus ſum.

Quemadmodum vero editionem primam, Illuſtriſſime ac literatiſſime Princeps, Domine ac Patrone Clementiſſime, Generoſiſſimæ Celſitudinis tuæ, quin & patriæ noſtræ Patri, Mauritio, Principi Sereniſſimo, Heroi fortiſſimo, religioſiſſimo, ac prudentiſſimo, Domino ac Mœcenati meo

æternum

æternum venerando; quem tot diuerſæ diuerſiſſimarum nationum linguæ, tot artes, tot ſcientiæ, tot virtutes ad ſydera vſque extollunt, totique pene orbi admirabilem & amabilem reddunt; humillima mente obtuli ac dedicaui: Ita ſecundam nunc editionem Illuſtriſſimę Celſitudini tuæ, tanti nimirum Herois filio, tantarumque tanti Patris virtutum ac donorum hæredi atque æmulo ſolertiſſimo; veniam prius demiſſe deprecans; ſupplex offero ac dedico. Serena ergo mente ac fronte ſuſcipe quęſo, Domine ac Patrone Clementiſſime, Heros Generoſiſſime, hoc quicquid eſt operis & operæ: Imprimis vero animum meum Principis ac Patroni ſui amantiſſimum, accipias, meque, meoſque, ac ſtudia mea tibi commendatiſſima habeas, demiſſe & enixe obſecro. Tandem vero IEHOVAM per Chriſtum oro, vt Illuſtriſſimæ ac Generoſiſſimæ Celſit. T. ſimulque omnino Sereniſſimo Principi, Mauritio, Patriæ noſtræ Patri Auguſtiſſimo, Domino ac Mœcenati meo benigniſſimo, ſemper ex alto quam cumulatiſſime benedicat, & ſacroſancto Spiritu ſuo quam potentiſſime tueatur ac regat, diutiſſimeque & mente & corpore vtrumque incolumem ac florentem præſtet ac protegat, & ab omni malo cuſtodiat. Amen. Heidelbergæ ex Muſæo meo.

Illuſtriſſimæ Celſit. V.

Subiectiſſimus & Addictiſſ.

IOHAN. CALVIN. alias *Kahl*, Wetteranus, Juris in Academia Heidelb. Profeſſ. ordinarius.

DIONYSIVS GOTHOFREDVS I.C. IOHANNI CALVINO, ALIAS *KAHL*, I. V. D. PROFESSORI ACADEMICO collegæ ſuo S. P.

Q*VOD de Iuris noſtri ſtudio tantopere mereri velis, pleniſſimum noſtris Lexicon Iuris vt offeras, tuum in eo (mi Calui.) votum deſideriumque maxime commendo. Et ſcis ipſe tu quoque, tuus innoteſcere mihi cœpit vt animus, quantopere factum illud tuum laudauerim: tametſi mihi nec incompertum erat, egregiam in iſtiuſmodi re operam magni nominis viros aliquot nobis non ita pridem præſtitiſſe. Sed apum te more (quod & interdum priores illi fecerunt) flores optimos ex optimis authoribus ſeligere, plenumque velut opus ex alijs non plenis facere velle deprehendi. Nec te quorundam video deterruit ea parte faſtus aut animus, qui nihil dignum viſu lectuque, niſi quod vel nouum ſit omnino, vel quod ipſimet fecerint, iudicant: quique verborum iuris Commentarios, Grammaticam profitentis potius hominis, quam Iuriſprudentis opus eſſe cauillantur.*

At enim ſciant iſti velim, noſtris vel id morbi vitiique plus quam par ſit ſæpius contingere, iuris Lexicis minus diligenter vt euolutis, ridendos ſe præbeant audientibus: non minus quam rudes illi cauſidici, qui, Marcellino teſte, ſi Doctorum in circulo, veteris forte nomen auctoris inciderat, piſcis alicuius aut edulij peregrinum vocabulum arbitrabantur.

At tu Seruium noſtrum ſequi vel in eo maluiſti, quem, licet nobilem patritiumque virum, de verborum quæ ad ius pertinent ſignificatione minime puduit olim Romanis ſuis ſcribere: niſi Varronem orbis ſui Romani doctiſſimum, vel Cæſarem Iulium minus ob id iſti cenſuerint, quod hic de Analogia, ille de lingua Latina eiuſque declinationibus, libros aliquot conſcripſerit. Piget equidem prætermittere, quod de Carolo Magno legimus, non tantum menſes & ventos XII. *proprijs nominibus appellaſſe, cum antea quatuor tantum Cardines venti nominarentur, ſed & patrio quoque ſermone, nempe Theutonico, Grammaticam eum inchoaſſe. Non eſt itaque quod in tam laudabili poſteritatis iuuandæ propoſito, calumnioſa tibi verba poſthac à quoquam metuas: præſertim cum perutilia de tuo plurima huic quoque Lexico contuleris: nec authorum nomina, quibus vſus fuiſti, malo more, ſuppreſſeris. Scribant meliora potiores. Tantum vtique opus quod in te receperis, tot & adeo locis Iuriſprudentiæ noſtræ profueris, bonos opinor nec inuidos ea parte tibi plurimum deuinxeris: nec diffido, quin literatus ille Princeps, quem tot linguæ, tot artes temporibus noſtris, tot & ſcientiæ exornant, quemque tui Mecœnatem laboris vel operis facere nunc inſtituiſti, tuis ſtudijs votiſque naturæ ſuæ clementer obſecutus annuat, tuoſque conatus in poſterum bono publico promoueat in melius. Vale.* Heidelbergæ, *Auguſti* 22. *Anno* 1600.

HER-

HERMANNVS VVLTEIVS IVRISCONSVLTVS, ACADEMIÆ MARPVRGENSIS ANTECESSOR PRIMARIVS, HASSIÆ CONSILIARIVS, LECTORI S.

VETVS eſt illa, & à multis ſeculis, dixerim ferme iam inde ab ipſius incunabulis, de perplexitate & difficultate eius iuris, quo vtimur, vſurpata conqueſtio. Quæ vt vera ſit, minime equidem iuſtam eſſe arbitror. Quicquid enim eius eſt, id non tam iuris ipſius vicio, quam hominum, qui id tractarunt hactenus, culpa accidit. Nam ius ipſum ſemper idem eſt, apud omnes ſibi vbique ſimile, tum etiam cum maxime videtur eſſe aliud; certe idem non futurum, niſi eſſet aliud: quam rem mirabiliter conciliant perſonæ, loca, tempora, atque ſi quæ eiuſmodi incidunt circumſtantiæ aliæ, quas cum æſtimare non ſit niſi viri prudentiſſimi, & artis Reipubl. recte gubernandæ peritiſſimi, quin etiam exercitatiſſimi, mirum non eſt, in iure conſtituendo à pleriſque quibus ea cura demandatur, impingi incautius. Hic namque labor, hoc opus eſt, vt ait ille. Et vero quotuſquiſque eſt in tanta hominum multitudine, qui artem iſtam probe calleat, & vt eam calleat optime, ad commodum eius, in qua verſatur, Reipubl. probe accommodare nouerit? Ita enim fere comparatum eſt, vt qui artis ſuæ eſt ſcientiſſimus, idem exercendæ eius ſit imperitiſſimus. Quod ſi vero prouincia etiam iſta obtingat ſcelerato, incredibile eſt, quam ſit res iſta Reipub. periculoſa. Vnde effrenis illa legum figendarum atque refigendarum libido, qua nihil accidere poteſt ad vitam bene beateque in communi ſocietate degendam pernicioſius. Et quis non videat, mox perplexum fieri, quod erat expeditum; difficile quod per ſe erat facile? Verumenimuero non tam hic incuſandi ſunt, qui dant iura, quam qui reddunt. in illis enim rarius eſt, vt quid dent cupiditatibus: in his autem eo nihil eſt frequentius. Qua in re non vno modo peccatur, quorum vnus iudicum malitiæ, alter eorum, qui cauſis patrocinia præſtant, calumniæ tribuitur, cui vtrique vt plurimum accedit iuris imperitia. Huic autem, quod mireris, etiam Iuriſconſultorum ſcholæ nonnunquam occaſionem præbent. Sunt enim in illis diſſenſiones infinitæ: traduntur non neceſſaria plerumque, neceſſaria omittuntur, aut certe neceſſaria tam confunduntur, vt pleraq; nihil minus habeant, quam quod ad quæſtionem propoſitam pertineat. Ex quo fit, vt, quid doceant, ipſi plerumq;, qui docent, neſciant, diſcipuli non aſſequantur: & fiat mirabilis rerum omnium confuſio, vt multum interſit ad docendum aſſumi artis, quam docere debent, peritos, eiuſdemque docendę facultatem habentes, qua in re vix credi poteſt, quantum peccetur ambitione vel gratia adſcitis, in quibus eorum, quę dixi, neutrum eſt; pręteritis, quibus vtrumque ſuppetit. Hiſce accedit commentandi & ſcribendi cacoethes, vt vel ſola librorum mole ars iuris prægrauata ſit, imo facta infinita. Non igitur mirum, ius, quod per ſe eſt expeditum, eſſe perplexum; quod per ſe eſt facile, eſſe difficile; ſed hoc omne, vt dixi, non iuris vicio, ſed hominum culpa accidit, vt non tam de iure, quam de nobis ipſis conqueri debeamus. Animaduerterunt hoc iam pridem viri prudentes, atque in hiſce etiam ipſum Reip. clauum tenentes, idemque etiamnum hodie animaduertunt multi. Quęſitum eſt huic malo remedium: an inuentum, affirmare non auſim. Cogitauit de eo C. Iulius Cæſar; ſed patriæ calamitas huius etiam fundi noſtri calamitas fuit: Idem M. Tullium tentaſſe vero ſimile eſt, eiuſque rei in monumentis ipſius extant veſtigia, ſed tam tenuia, vt vix appareant. Id certum eſt, vtrumque de iure in artem redigendo cogitaſſe, quæ via, meo etiam iudicio fuiſſet expeditiſſima. Eſt enim ars ſui ipſius docendæ & diſcendæ methodus certiſſima. Iuſtinianus noſter alia via ingreſſus centones nobis reliquit ex veterum Iuriſconſultorum Commentariis, & Imperatorum reſcriptis conſutos, in quibus nihil eſt artificioſum. Quod ad cetera, plerique ſunt in ea opinione, iuris perplexitati & difficultati per eos non conſultum. Quam verum id ſit, nunc non diſputo. Equidem ingenue fateor, optare me, ſupereſſe nobis Iuriſconſultorum illorum Commentarios integros. Quam enim fuerint erudi-

ti, vel ipſi Centones ſatis arguunt. Quæ poſtea inſecuta eſt ætas, commentariis ius Iuſtinianeum illuſtrare conata eſt: quod an aſſecuta ſit, iudicent alii: mihi certe ſententia eſt alia, tametſi operam tum præſtitam haud improbem. Hodie ſunt, qui diſputationibus hanc rem committant. quos multum aberrare arbitror. Eſt ſane diſputationum vſus non contemnendus, ipſeque ſum iuris ſtudioſis autor, vt in illis ſe diligenter exerceant, ſed non niſi illis, qui in cognitione iuris, ſi non omnino bene, at ſaltem mediocriter profecerunt. Nam eorum, qui à diſputationibus ſtudium iuris ordiuntur, opera nihil eſt infelicius, qui dum ſe celeriter expedire cupiunt, magis impediunt: qua de re diſſerendi forte nobis erit locus alius. Soli mihi placent, qui ad artem nos reuocant, in qua hoc noſtro ſeculo tentatum & laboratum eſt amplius, quam vllo antehac alio. Neq; adeo infeliciter cecidit alea. Etſi enim quiſque prout à naturæ felicitate, melius etiam à diſciplina elegantiori informatus fuit, ſtudium iſtud hoc vel illo modo inſtituendum cenſuit, multa tamen ſunt, in quibus omnibus belle conuenit, vt non dubitem, quin ſi non hæc, at certe poſterior ætas perfectura ſit propemodum affectum. Cæterum quantum in omni diſciplinarum genere interſit ad ſolidam rerum cognitionem conſequendam, verborum, quibus res illæ ſignificantur, habere cognitionem, nemo eſt, qui non intelligat: & ſi vllius artis profeſſores alii ſolicitam de verbis, eorumque proprietate curam habuerunt, certe fuerunt illi Iuriſconſulti noſtri, vt vere dixerit ille, Latinam linguam amiſſam vel ex ſolis Iuriſconſultorum libris reſtaurari poſſe. Neceſſitatem rei iſtius animaduertit Iuſtinianus ipſe, vt verborum ſignificationibus peculiarem titulum in Digeſtis ſuis tribui voluerit. Et vero commentarii interpretum plerorumque ſuperioris ætatis docent, quam viri illi, tametſi quoad cætera, doctiſſimi, ex verborum, eorumdemq; ſignificationis ignorantia etiam in rebus alioqui non obſcuris impegerint turpiter. Quod fecit, vt qui illis ſucceſſerunt, ſedulo cogitarint de verborum ſignificationibus, ne idem ipſis, quod illis accideret, recte animaduertentes primum omnium verborum notitiam eſſe comparandam, atque ita demum ad res ipſas, quæ verbis denotarentur, diſcendas, progrediendum eſſe. Et ſane ita eſt, vt qui verba callet, dimidium facti habeat. Quam ob cauſam apud veteres de ſtudiis iuris optime meritus eſt Albericus de Roſate, qui Dictionarium iuris compoſuit. Sed quam imperfectum illud? quam in pleriſq; locis erroneum? Multo igitur magis in maximo precio habendi ſunt noſtri ſeculi Iuriſconſulti, qui idem argumentum tractarunt, & non tantum de verborum ſignificatione commentarios doctiſſimos ediderunt, inter quos merito nomino magnum illum Alciatum, Rebuffum, Brechæum, Fornerium, & nuper admodum diligentiſſimum virum, Compatrem & collegam meum honorandum D. Iohannem Gœddæum; ſed etiam Lexica iuris prodiderunt, in quibus ſunt Spiegelius, Oldendorpius, Hotomannus, Prateius, Brederodius, Schardius, & quem omnium maximi in eo genere facio, Barnabas Briſſonius, qui omnes tam accurate ea, quæ ad verborum ac proinde etiam rerum ſignificationem pertinent, tractarunt, vt nihil amplius in eo genere deſiderari poſſe videatur. Atque ita quidem eſt, ſi illos omnes coniungas: at habent interdum ſinguli, quæ cæteri non habeant, & vero ſunt apud nonnullos quædam erronea, vitioſa, heterogenea, interdum ridicula, alia etiam ex iure Ciuili, Canonico, & Feudali, quin etiam ex interpretum Commentariis non ſatis recte diſtincta. Hoc cum à multis iam annis, quibus in hoc ſtudiorum genere verſor, in iſtis Lexicis deſideraſſem, nec ipſe ob negociorum multitudinem, quin & valetudinem non admodum firmam, medicinam ei rei afferre poſſem, optaui ſępe aliquem eſſe, qui publici commodi cauſa hoc, quicquid eſt, laboris in ſeſe ſuſciperet, & Lexica ſuperiora coniungendo, inutilia reſecaret, vtilia relinqueret, & quæ deeſſent aliis, ſuppleret, vt ita perfectum aliquod verborum opus ἀποτέλεσμα tandem aliquando extaret. Dum vero de eo ſum ſolicitus, nunciatur mihi Clariſſ. & præſtantiſſ. virum D. Iohannem Caluinum, I. V. Doctorem, & Academiæ Heidelbergenſis Profeſſorem eximium, in eo eſſe totum, vt eiuſmodi Lexicon iuris, cuiuſmodi animo meo conceperam concinnaret. Lætabar virum, quem mihi popularem inde à pueris notum ea facultate probe inſtructum ſcirem, id opus moliri, & ne ab incepto deſiſteret, ſed pergeret & in publicum emitteret, ſedulo hortatus ſum. Id nunc omnibus numeris abſolutum, in commodum tuum, Candide Lector, prodit: quod vt commendem tibi, opus non eſt. Nam & res ipſa eſt eiuſmodi, quæ cum ſeipſam commendet ſatis, commendatione opus non habet, & modus tractandi talis, vt alium deſiderare non poſſis. Quod ſi amplius aliquid requiras, actum ages. Tu vero inſigni hoc theſauro vtere, fruere, & Caluinum de ſtudiis publicis optime eſſe meritum, fatere. Dabit, vt poteſt, plura, ſi operam ſuam tibi gratam eſſe animaduerterit. Vale Marpurgi è Muſeo meo Cal. Septemb. Anno, poſt natum Chriſtum, M. D. C.

PAVLI

PAVLI MELISSI FRANCI,
COMITIS PALAT. ET EQ. AVR. CIVIS ROMANI

ODA AD CLARISS. VIRVM

IOHANNEM CALVINVM VETERANVM, IVRISCONS.

Cum vulgaretur LEXICON Iuris perfectiſſimum, ab ipſo conſtructum.

CEV magna paruis flumina fontibus
Naſcuntur, auctis lapſibus amnium,
Si prona iungant hinc & illinc
Bracchia, & ora repleta lymphis;
Tandem ipſa vaſtum nauigero mare
Tergo ſubintrant, dulciaq́ inuicem
Abſorpta ſalſis æſtuantis
Fluctibus Oceani remiſcent:
Sic è minutis craſſa volumina
Collecta legum principiis, magis
Magiſque & incrementa ſumunt,
Et cumulum numeroſe adaugent;
Immenſa donec regna potentium
In orbe regum fortiter occupent,
Latura tam prauis maliſue,
Quam de bonis licitæ probiſque
Ius æquitatis. Congeriem prius
IVSTINIANVS *prænimis vberem*
Recidit omnino: ſed ô quam
Multiplicata hodie eſt ſupellex!
Vt ampliatum ſtat pelagus fori
Et grande & ingens! Vix Themis ipſamet
Dehinc profundi poſſe longas
Scire vias, liquido fatetur.
Vere beatum dicere ſe queat,
Si vector anceps nauiget in vado,
Portumque tuto lintre tangat,
Poſt nihil ambiguus pericli.
Huic crediturꝭ denique ſe freto
CALVINE *nautis ſuppeditas lubens*
Rates, & inſtrumenta, & arma,
Suppetias genus omne, & omne
Genus dolones. LEXICA *plurimis*
Referta rebus, ſunt vice remigum,
Locoque velorum ferentum
Dorſa per & ſcopulos minaces,
Saluâ carinâ, & ſuſpitibus ſaluum
Tranare promptis. Dÿ, faciles date
Euros & Auſtros: Dÿ marini,
Quos penes arbitrium & poteſtas
Eſt tranſuolantum: Dÿque ſoli iſtius,
In quo moramur, rem ſtudioſius
Hanc principalem promouete.
Tuque adeo generoſe Princeps,
Et docte linguas iuraque, MAVRICI
Sol vnc terræ Cattidos, approba

Huiuſce nauarchi labores,
Quos tulit adſidue tot vſque
Vigil per annos, nec dum animi & ſpei
Fractus: diurnis porro etiam dehinc
Curiſque nocturnis paratus
Ingenij applicuiſſe vires,
Inſeruientes cum patriæ bono,
Tum veræ alumnis & Sophiæ & Deæ,
Cui iuſta lanx & iuſtus enſis
Vindicat imperij tiaram.
Nam quorſus artes diſcimus optimas,
Linguaſque plures, non ſine Pallade:
Si non eaſdem commodamus
In patriæ decus atque laudem?

MYRTILLETI, Menſe Auguſto, Anno Chriſti M.D.C.

IN LEXICON D. IOHANNIS CALVINI, Philoſophi ac ICti præſtantiſſimi.

N*On eſt muta Themis nobis, quamquam addita cælo*
Aſtræa iniuſtam iuſta reliquit humum.
Non amphictyones deſunt, nec adorea iuri,
Non roſtra aut nobis Areopagus abeſt.
Sunt enim Caij, ſunt Pauli Sulpitijque,
Quique tuas ſubeant Papiniane vices.
Sed quia ſæpe adytis prolata oracla reductis
Intricant captos iuris amore lytas;
CALVINE *haud pateris, laxaſque ea vincla, velintque*
Quid ſibi veſtræ aræ myſtica verba, doces.
Macte animo, modo perge nouos excludere fœtus:
Sic laus, ſic ſerus te vehat ore nepos.

M. IOHANNES LAMPADIVS, BRVNSVIgenſis Gymnaſij quondam Rector.

IN LEXICON IVRIDICVM CLARISS. CONSVLtiſſimiq; viri, Dn. Ioh. Caluini, I.V.D.

FERTVR *Tarquinij, Romana in gente Tyranni,*
Mandatu grauiore Duûmuir Tullius olim,
Quod librum, Romanorum ſecreta ſacrorum
Complexum, atque ſibi commiſſum munere cæcus
Inſpiciendum alij, deſcribendumque dediſſet,
Culleo & inſutus, pelago merſuſque profundo.
Nunquid idem metuam iam te CALVINE *futurum,*
Qui nitidum librum, iuris ſecreta Latini
Complexum, nullo, velut alter, munere cæcus,
Enucleatum aliis explanatumque dediſti?
Abſit Tarquinij mens improba, culleus abſit.
Nota GOTHOFREDO, WVLTEIO *induſtria nota*
Eſt tua, Ciuiliſque abſtruſa peritia iuris,
Plenius à nullo vt fateantur Lexicon edi
Conciſumque magis potuiſſe, magiſque diſertum.
Vndique perfectum eſt, nil deſit, nilque redundat:
Teque patent adeo verborum interprete ſenſa,
Vt ſi quis tentet Themidos ſuperare profundum,
Tantum iter haud melius compendifecerit, atque
Hoc ceu remigio, ventiſque fauentibus vſus.
Nam quantum viginti aliis, debetur id vnis
CALVINI *ſtudiis, extant latoque labori.*

CVNRADVS SCHOPPIVS Fil. Phil. M. & Poeta Coron. Gymnaſij Neuhuſini Rector.

ALIVD

ALIVD.

INGENS BRISSONIO *pro merito decus,*
PRATEIO*que ſuum iure ſuo decus,*
HOTMANNO*que manet tempore poſthumo:*
Quod, quæ prima via eſt ad Themidos ſacra,
Normam vſumque docent iura loquentium.
At, quæ pro merito eſt gratia ſingulis,
Vni cuncta recens, iudice quolibet,
CALVINO *debitur, quatenus omnium*
Solerti ſtudiis conſuluit manu.
Quodque illis nec erat propoſitum antea,
Diſtentis vario forte negotio,
Nec vulgi licuit ſub moderamine,
Hic noſter facibus clarius alteris,
(Et quæ nunc præeant lumina ius, vides)
Pluſquam fronte putes, tradidit omnia.
Id vero Canonum te ſat & vſuum
Feudorum erudient verba: vbi cetera
Lexes ſub dubiam fors facient fidem.
Hæc & quæ poteram plura dicere,
AVCTORIS *prohibet me pudor, aut meæ*
Muſæ prætenuis ſpiritus abſtinet.
Tu quicunque leges, cautius æſtima;
Aut, ſi quando placet, corrige; fas erit.
Sed primum legere eſt, corrigere alterum.

IOHANNES VLRICVS, BIPONTINVS,
Iuris D. Poeta Laur.

AD D. IOHANNEM CALVINVM I C. Clariſs.

FErrea Martis eunt æterna ſecula bellis,
Docta feros mores, præter & arma nihil:
Lis pro lege viget, poſtquam fas omne piumque
Fugit, & eſt ipſum viuere lege ſcelus.
Scilicet & quod adhuc tantum tolerare labores
Vtile ſit, ſacram Turba profeſſa Themin!
Totque pererratis immenſo ſyrmate libris,
Aut ſimile, aut iſtud perficiatis opus!
Sic ego: ſic Aſtræa redux (libram illa tenebat.)
Vel mihi viſa redux, nec tamen ipſa fuit:
Parce metu queſtuque; mei non omne receſſit,
Quæque abij terris, reſtituenda fui.
Ira quidem grauis eſt, ſed non æterna Deorum:
Interijt quondam, qui manet Orbis adhuc.
Me quoque flagitiis exactam reppulit Orbis.
Orbe tamen potui parte manere mei.
Eſt etiam præſens non alga vilior ætas,
Temporis & vitium quo tueatur, habet.
Namque (fatebor enim) priſci nunc gloria iuris
Incipit & Studij plana redire via.
Quod ſcriptis, Caluine, doces, doctiſſime, veſtros
Pluribus, ô ſummo digne patrocinio!
Macte animo, Caluine, Themis, viden', aurea cœlo
Labitur, & Genium ſuſcipit ipſe liber.

GEORGIVS THVRIVS VNGARVS.

CATALOGVS AVTORVM, QVORVM IN HOC ETYMOLOGICO FIT MENTIO, ET EX QVIBVS potiſſimum eſt conſtructum: iſque geminus.

A.

A. Gellius.
Adrianus Turnebus.
Æmilius Ferretus.
Albericus de Roſate.
Andreas Alciatus.
Andreas Tiraquellus.
Antonius Auguſtinus.
Antonius Contius.
Antonius Gomezius.
Antonius Goueanus.
Antonius Nebriſſenſis.

B.

Barnabas Briſſonius.
Bartolus de Saxo Ferrato.
Benedictus Curtius.
Benedictus Lampridius.
Bernardinus Maffæus.
Blondus Flauius.
Brechæus.
Brederodius.

C.

Caius Cotta.
Catellianus Cotta.
Corpus Canonicum & Ciuile.
Cuiacius.

D.

Dionyſius Gothofredus.
Donellus.
Duarenus.
Dumbertus.

E.

Eraſmus Roterodamus.

F.

Fabius Cotta.
Forcatulus.
Fornerius.
Franciſcus Balduinus.
Franciſcus Connanus.
Franciſcus Curtius.
Franciſcus Duarenus.
Franciſcus Hotomannus.

G.

Gœddæus.
Gothofredus.
Guilielmus Poſtellus.
Guilielmus Budæus.

H.

Hermannus Vulteius.
Hermippus Callimachus.
Hieronymus Treutlerus.
Hugo Donellus.

I.

Jacobus Cuiacius.
Jacobus Curtius.
Jacobus Ræuardus.
Jacobus Spiegelius.
Joach. Mynſingerus.
Joh. Baptiſta Caccialupus.
Joh. Baptiſta Ferretus.
Joh. Bellonus.
Jŏh. Brechæus.
Joh. Brodæus.
Joh. Corraſius.
Joh Cotta.
Joh. Droſæus.
Joh. Ferrandus.
Joh. Gœddæus.
Joh Oldendorpius.
Joh. Robertus.
Julius Pacius.
Juſtus Lipſius.

L.

Laneinus Curtius.
Lazarus Bayfius.
Lilius Gregorius Gyraldus.
Ludouicus Cælius Rhodiginus.

M.

Marius Antonius Maioragius.
Martianus Capella.
Matth. Weſenbeccius.
Muretus.

N.

Nicolaus Bellonus.
Nonius Marcellus.

P.

Pacius.
Pardulphus Prateius.
Petrus Aldobrandinus.
Petrus Anchoranus.
Petrus Cornelius Brederodius.
Petrus Crinitus.
Petrus Faber.
Petrus Peckhius.
Petrus Pitheus.
Petrus Rebuffus.

Q.

Quintus Curtius.

R.

Raphael Fulgoſius.
Raphael Sailerus ex Com. Duareni.
Rebuffus.

S.

Scaliger.
Sebaſtianus Medici.
Silueſter Aldobrandinus.
Sigonius.
Stephanus Forcatulus.

T.

Treutlerus.
Turnebus.

V.

Victorius.
Viglius Zuuichemus.
Vlricus Zaſius.
Vulteius.

W.

Weſenbeccius.

CATALOGVS ALTER.

LEXICOGRAPHI GRÆCI.

Julius Pollux.
Suidas.
Lexic. Bud. Conſtantinl.

LATINI.

T. Varro.
Feſtus Pompeius.
N. Marcellus.
Albericus Roſatius.
B. Briſſonius.
F. Hotomannus.
I. Spiegelius.
I. Oldendorpius.

IVRIS AVCTORES GRÆCI.

Solon.
Modeſtinus de excuſat.
Juſtiniani Nouell. & Edicta.
Leonis & Iuſtini Conſtit.
ΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ.

LATINI.

XII. Tabul.
Vlpiani Tituli.
I. Pauli ſententiæ.
Gaij Inſtitutiones.
Voluſius Mætianus.
Q. Septimius Tertullianus.
Pandectæ IC.
Codices Gregor. Hermo. Theod. & Juſtiniani Inſtit. Juſtiniani.

INTERPRETES GRÆCI.

Baſilici.
Theophil.
C. Harmenopolus.
Euſtathius C.P. Antecessor.

LATINI.

Julianus Patritius.
I. Frontinus.
Agg. Vrbicus.
Hygenus.
Aianus.
F. Martinus.
Azo.
Accurſius.
I. Beluiſius.
Speculator.
Cinus.
Dinus.
Bartolus, Baldus.
P. Caſtrenſis.
Ang. Aretinus.
P. Decius.
Jaſon.
F. Ripa.
A. Alciatus.
F. Duarenus.
Jo. Corraſius.
I. Cuiacius.
G. Budæus.
L. Bayfius.
A. Auguſtinus.
Simon Schardius ad Leges Rhod. nauales & militares.
Petrus Faber.
Berengarius Fernandus.

EX IVRE PONTIFICIO.

Decretales.
Sext. Decret.
Gratiani Decreta.

INTERPRETES.

Bernardus.
Abb. Panormit.
I. Andreas.
Felinus Sandeus.
Ang. Clauaſius.
G. Benedictus.

EX MEDICIS.

Hippocrates.
Galenus.

EX ALIIS CLASSICIS ſcriptoribus.

Homerus.
Plato.
Xenophon.
Demoſthenes.
Ariſtoteles.
D. Halycarnaſſæus.
Diodorus Siculus.
Dio.
Julius Firmicus.
Symmachus.
Heſychius.
Moſchopulus.
M. Cicero.
C. Tacitus.
T. Liuius.
Suet. Tranquill.
Aſc. Pedianus.
M. Fab. Quintil.
Sid. Apollin.
Caſſiodorus.
Vegetius.
Iſidorus Etymol.
A. Gellius.
Lib. qui Cæſarum vitæ inſcribitur.
Et alios præterea citauimus, quos recenſere infiniti eſſet operis.

LEXI-

LEXICON IVRIS CIVILIS, ET CANONICI, THEORETICI ET PRACTICI:

id eſt,

DE VERBORVM, QVÆ AD IVS CIVILE ET Canonicum, Theoreticum & Practicum, pertinent, ſignificatione, deque eius formulis;

Commentarius,

Recepto literarum Alphabeticarum ordine ac more digeſtus.

A.

A Litera, in Græciam è Phœnicia à Cadmo allata fuit, vt Plinius lib 7 cap.56. hiſtoriarum naturalium, de rerum inuentoribus loquens, teſtatur.

Significatio literæ ac voculæ huius diuerſiſſima eſt.

Notarios veteres, quibus, vt cum Manilio loquar, litera, verbum erat, huius literæ compendio integras pleraſque voces ſtrinxiſſe ex Valerio Probo, Magnone, & antiquis inſcriptionibus liquet. Briſſoni.

A, litera ſalutaris à Cicerone in epiſtola pro Milone non ſine cauſa nuncupatur: quandoquidem apud veteres Romanos, iudices, ſi cauſa ipſis bona videbatur, reum huius literæ indicio abſoluebant: quippe literam A, notam abſolutionis (ſicut literam C, notam condemnationis, & N.L. non liquet, notam dubitationis in cauſa iudici perplexa & obſcura) in tabella, quam à Prætore accipiebant, ſinguli abſoluentes ſuo ordine aſcribebant. Hoto. Spieg. Prat.

A, litera, fuit & Nota in ſuffragiis & comitiis legũ, qua ſe ciues repudiare rogationem ſignificabant. Nam duæ tabulæ dari ſolebant: in quarum altera V. R. id eſt, vti rogas: in altera A, id eſt, antiquo, ſeu antiqua ſequor, noua non placent, ſcriptum erat. Eſt enim, vt Feſt. ſcribit lib. 1. Antiquare, in morem antiquum ſeu priſtinum reducere. Hotom. A, in comitialibus ſuffragiorum Tabellis vim Antiquandi, in Iudiciariis vim Abſoluendi obtinuit, ait Briſſon.

A, Auguſtum ſignificat in inſcriptionibus & ſubſcriptionibus conſtitutiouum Cod. Theodoſ. & Iuſtinia. & Nouell. Pratei. Erat & litera A, nempe maiuſcula (vt aliæ permultæ) prænominis nota, vt ex Valerio Probo, Epigrammatisque Vrb. Veteris liquido conſtat. Si namque punctus huic literæ poſtponatur, Aulum ſignificat, hoc modo, A. Ofil. Aulus Ofilius, Ictus, l. 2. de Orig. iuris Spieg.

A, præpoſitio, variis loquendi formulis inſeruit: interdum congregat, præſertim cauſam efficientem (cuius ſubinde nota eſt) cum cauſato ſeu effecto: interdum ſegregat: idque vel propinquius vel longinquius. Cauſatiue accipitur apud D. Auguſtinum & Iſidorũ c. coniuges & c. coniux, cauſ. 27. q. 2. Quandoque cauſas ad aliquid faciendum inſtrumentales ſeu efficientes adminiſtras (hoc eſt miniſtros certos, vel certis officiis & dignitatibus præfectos) deſignat; idque certis quibuſdam nominibus coniuncta: vt, A manu, à ſtudiis, à commentariis, à libellis, à rationibus, à ſecretis: de quibus formulis mox infra. Sueton. in Claud. Super hos Polybium à ſtudiis, Narciſſum ab epiſtolis, & Pallentem à rationibus. Sumitur etiam pro Ex, apud Gaium, l. adeo 7. §. quod ſi vno ff. de acquir. rer. dom. A te pro Ex te, Ab his, pro Ex his, Ex horum numero, l. 34. de vſu & vſufruct. Ab hoc legato retinere, pro Ex hoc, l. 28. de liber. legat. Briſſon. Pro donec, quandiu, Alciat. lib. 7. Parerg. c. 21. accipi debet apud Terentium Clementem l. ſed ſi hoc 62. §. 2. ff. de cond. & demonſtr. ibi, ſi à liberis non nupſerit: i. donec vel quandiu filios habuerit, eos non deſeruerit. Sonat etiam idem quod Pro: quo ſignificatu eleganter vſurpatur cum inter partes diſſidentes indicamus alterutrius propugnatores & amicos: vt, qui à reo, vel ab actore eſſe dicuntur. Cicero in Cluentiana: Non modo dicendi à reo, ſed ne ſurgendi poteſtas, &c. i. pro reo. Interdum loci propinquitatem denotat, vt à theatro venire: id eſt, à loco, qui eſt iuxta theatrum. Aliquando ponitur pro Per, teſte Alberico, vt in l. 1. C. ad leg. Fab. de plag. ibi, A quo, i. per quem. Interdum ſumitur pro De, vt à Caſtro Nouo. Sic aliquando non indoctos locutos fuiſſe ſcribit Thom. Linacer, indicans etiam pro, Verſus, præpoſitione vſurpari. Prat.

A, & Ab dictiones ſunt ſuapte natura excluſiuæ, & ſeparatiuæ, vt notat gl. in l ratio §. ſi per venditorem, in fine, ff. de act. empt. quod confirmat Bart. Bald. & alii. Hinc & qui recte proprieq; loquuntur, ii dictionibus A & Ab pro dictione Poſt, quæ & ſeparatiua eſt, ſæpe vtuntur: vt de priore Pomponius l. 2. quod ad magiſtratus, de origine iuris: & veluti ſecundum locum à regibus obtinebat: i. vt annotat Zaſius, poſt reges: neque enim is rex erat. Et Suetonius in Cæſare: Plebs ſtatim à funere ad domum Bruti & Caſſii cum facibus tetendit. Et Plinius lib. 25. c 5. Hoc contingere, ſi à conceptu ſuccus continuus bibatur in paſſo. Et paulo poſt: Quarto die à balneo coire eos. A ſententia, i. poſt ſententiam latam. A morte teſtatoris, i. à die mortis, l. 87. de leg. 2. Briſſon. De dictione etiam Ab, eſt illud in eundem ſenſum Plauti in Pœnulo: Iam ab re diuina credo apparebunt domi: & Columellæ lib. 11. c. 15. Poſt hæc quæ diximus ouillum, & ab hoc caprinum eſt.

Quandoque A præpoſitio habet vim immediati, poſt antecedens quiddam, temporis. Sic Pompon. d. l. 2. A cæde, pro, continuo poſt cædem Paulus A diuortio, in l. pater 30. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. Spieg. à legatis ſolutis, l. 76. fin. de leg. 2. Sunt qui inter huiuſmodi dictiones A, & Ab, diſcrimen faciunt, quantum ad vim excludendi, vel includendi, vt Alber. in l. 1. §. æſtatem, ff. de aqua quotid. Tiraq. in tract. de retraict. lignagier, §. 1. Iour. gl. 11.

A & Ab, quandoque ſignificant terminum A quo, ſicut vox, Vſque terminum Ad quem. Terminus à quo, ſæpius excluſiue ſignificat, de quo Bar. in l. patronus, §. 1. in fin. de leg. 3. Olden.

A, pro, ſtatim poſt. A, pro ſub primum initium, poſt initium. Vt ſi ſtatuto caueatur: à pulſu campanæ veſperi nemo per vicos incedat: interdum incluſiue ſumitur; vt ſi ſtatuto caueatur: à pulſu campanæ circa diluculum cuique domo exire licet. Sic l. 21. C. de nupt. à caligato milite (nempe annumerato, incluſo, ſimul comprehenſo) vſque ad protectoris perſonam. Prat. A, præpoſitio, priuandi quoque vim habet, & ſignificationem verbi, cui iuncta eſt, immutat: ſed id apud Græcos, vt in dictione ἀπόλιδες (id eſt extorres) qua vtitur Vlpian. in l. 1. §. hi

quibus ff.de legat 3.Interdum ſubauditur à iure hæc præpoſitio; vt in l.milites agrum,in pr.ff.de re iudic.& in l.liberto,31.§.litem,ff.de negot.geſt.Spieg.

Ab aliquo poſſidere: itinere, actu, ab aliquo vti; ab aliquo aquam ducere; quæ ſæpe in edictis Prætorum,aliiſque librorum noſtrorum locis occurrunt, non hoc ſignificant, quod prima fronte videri cui poſſit; ab aliquo poſſidendi, eundi, agendi,ducendi,ius cauſamque habere, vel etiam eius voluntate,conceſſione, permiſſu,poſſidere, vti,ducere: Sed potius alicuius (inuiti aut fraudati) poſſeſſionem tenere,per alicuius fũdum ire,agere,ex eius prædio aquam ducere.Exempla ſunt in l 1.ff.de itin.& paſſim.Vi ergo à me poſſidet,qui me vi deiecit,mihique poſſeſſionem abſtulit, l.1.§.ſi a me ff.vti poſſid. Similique modo,clam a me poſſidet, qui meam poſſeſſionem clam & furtiue ingreſſus eſt.

Ædificatvm etiam ab aliquo habet (quo genere dicendi Afri. in l.46.ff de damno infect.vſus eſt) qui in alicuius, licet non conſentientis, ſolo ædificium poſuit. Sic denique ab aliquo fundum pro herede poſſidere, accipimus in l.21.ff.de vſucap. Briſſon.in lexico,liter Ab. vide & infra, A me poſſidet,& infra,Ab illo vtitur.

Ab aliquo poſſidere, pro, poſſeſſionem ab aliquo certo nactum eſſe,alicuius certi hominis poſſeſſionem obtinere. Prætor in l.1.vti poſſider. vti ædes iſtas nec vi nec clam alter ab altero poſſidetis.Vi ergo ab aliquo poſſidere,eſt vi poſſeſſionem illi ſoli eripuiſſe, eamque vi obtinere.Hinc Ab aliquo vti re quapiam dicitur, qui illi præciſe rei ſuæ vſum ademit; cumque quo modo retinet.Prętor in l.1.de itin.actuque priu Quo itinere actuque nec vi,nec clam,nec precario,ab illo vſus es.Nã hoc eo pertinet,vt nominatim notetur is,à quo vſum actorem non oportuit: neque ſatis eſt, ſi infinite à quouis alio vſus eſſet. Sic ab aliquo aquam ducere eſt, non vndecunque aquam ducere,ſed ex illius,qui præciſe nominatur,fundo deductam habere.Prætor in l.1.ff.de aq.quot. Vti hoc anno aquam non vi,non clam ab illo duxiſti.Prat.

Ab aliquo ſoluere. vide J.A me ſoluere.

A bis ſeptem verbis:Prouerbium in eos competens,qui à noxia quapiam purgati ſunt: propterea quod antiquitus mos eſſet, homicidio pollutos, veſtes ſuas bis ſeptem inundationibus immerſionibuſque lauare.Eraſm.citans Suidam.Spiegel.

A capite arceſſere: Quum res ab eo repetitur,quod eſt in negotio præcipuum,à capite arceſſi dicitur. Vide Cicer.lib.de Oratore 2.item lib.de legib.1.& in Topicis.Spiegel.vel potius: cum res propoſita è primis & originalibus principiis,ſeu cauſis, finibus,ac fundamentis deducitur.

A capite ducere,id eſt ab origine. Caput eſt enim,è quo riuuli manant. Vlpian.in l.1.de aqua quot. Nam ſuperiora,inquit, interdicta ad eos pertinent,qui à capite ducunt.vide infra,caput aquæ.Spieg.

A capite periculum propulſare,vide agere de capite.

A capite rationem reddendam, vt intelligi debeat, oſtendit Paulus iuriſconſ.in l.& qui natura,ff.de neg.geſt.

A carceribus. Latini ſcriptores cum exorſum negotii ſignificare volunt,ab ipſis carceribus,dicunt:cum finem,ad metam vſque.Sumtum à certaminibus equeſtribus, vbi curſus initium eſt à carceribus,id eſt repagulis.

A certo herede legare: vide mox infra,à filio.

A commentariis,qui præſunt commentariis: i.qui in commentarium cuſtodias referunt, & veluti diarium cuſtodiarũ conficiunt.Hos Aſcon.vt & Ictus,vocat commentarienſes,non a commentario,carceris loco, vt Accurſ.diuinare libuit:Spieg.

A Cubiculo, pro eo qui principali cubiculo miniſter aſſcriptus eſt vſurpari video,etiam à non vulgariter eruditis:vt teſtatur epigraphe,quæ extat apud Ciceronianorum Principem, Petrum Bembum lib.Epiſt.11.

A cunabulis, id eſt à pueritia,ſiue primis vitæ rudimentis: vide infra cunabula.

A Deo ficti. Qui vehemente ad aliquid natura compoſiti ſunt, hos prouerbiali ſermone, ad hoc natos, factos, ſculptoſque dicimus.Spieg.

A Duumviro:pro imperio vel permiſſu Duumviri. A Duumviro dimitti intelligendus eſt, qui iuſſu, permiſſu, mandatuue Duumviri dimittitur.Vlpian.in l.ſi quis 52.§.6.ff.de furt.

A filio legare,id eſt,ita legare, vt legatum non niſi à filio, ſi quis natus eſſet,accipi poſſit; à ſubſtituto non item: vt ſcilicet legatario curæ ſit ſalus filii, cum in ea emolumentum poſitum intelligat. Nam legata non valent, ſi is à quo nominatim teſtamento relicta eſſent,heres non potuiſſet.Spiegel.

A filio, liberto,ſeruo,ſecundo herede, à ſubſtituto; Legare,Relinquere, legata repetere, Teſtator dicitur, qui filium libertum,ſeruum, ſubſtitutum, damnat aliquid dare vel præſtare.

A certo herede legare:certo heredi,vt legatum aliquod præſtet, mandare,ſic vt ab illo debeatur ſolo; Cicer.in Topi.Si paterfamilias vxori ancillarum vſumfructum legauit à filio, neq; à ſecundo herede legauit, mortuo filio mulier vſumfructum non amittet, Idem pro Cluent. Itaque ei teſtamento legat grandem pecuniam à filio,ſi quis natus eſſet:ab ſecundo herede nil legat. Marc.in l.6.ff de aur.& argent. Seia ab herede P.Męuio ita legauit.Hotom.Briſſon.

A fonte ducere,ea figura dixit M.Tul.de leg.1.qua de Orator.2. A capite arceſſere,De quo paulo ante. Viſne ergo, inquit, ipſius iuris ortum à fonte repetamus? Spieg.

A fronte atque à tergo,pro eo quod eſt, Diligenter inſpicere, & præterita cum præſentibus ac futuris conferre.

A laude abeſſe:pro,laude carere.

A lenone manu aſſerere:pro eo quod eſt,à lenonis poſſeſſione & Dominio,ſermone in compendium redacto:Plaut.in Perſa.

A libellis vocantur, qui Principi in libellorum, hoc eſt, vt vulgo,ſupplicationum negotio,ſubſeruiunt,qui libellos agunt.

A liberis, pro quandiu liberos habebit, l.ſed ſi 63.§ 2.de condit.& dem. Si a liberis impuberibus non nupſerit,id eſt quandiu liberi erunt impuberes.Hotom.Alciat Parerg.c.21 Briſſon.

A linea incipere dicuntur, qui ab ipſo rei exordio ſumunt initium:Spieg.

A manu ſeruus,& à manibus ſcriba, cuius manu ad literas ſcribendas Principes vti ſolent: Barbari ingroſſiſtas nominant. Tranquillus in Cæſare: Philomenem a manu ſeruum, qui necem ſuam per venenum inimicis promiſerat, non grauius quam ſimplici morte puniuit.Idem ſcribas à manu,in Nerone, & alibi,peculiari verbo vocat Amanuenſes.

A matre recentes liberi, ſunt recens nati & ſanguinolenti: vide Gothof.ad leg.2.in prin.C.de patrib.qui filios ſuos diſtrax.

A me poſſidet,qui poſſeſſionem meam iniuſte nactus eſt,l.3.pr.ff.vti poſſidetis. Prate.vid.ſup.ab aliquo poſſidere.

A me ſoluere: pro,de mea pecunia dare.

A Titio perſoluere,de Titii nummis perſoluere. Cicc.ad Attic. lib.5. Homines non modo non recuſare, ſed etiam hoc dicere,ſe à me ſoluere· quod enim Prætori dare conſueſſent quod ego non acceperam, ſe à me quodammodo dare: id eſt, de mea pecunia.Idem in Planciana in fine.Sinite me,quod vobis fretus huic ſæpe promiſi,id à vobis ei perſoluere. Plautus. Da ſodes à te:poſt reddidero tibi. Me.Imo cedo abs te.Hoto. adde Pratei.

Ab aliquo igitur perſoluere, ſoluere,dare, vel repræſentare, numerare, vel ſuppeditare eſt, pro aliquo, vel nomine alicuius, vel etiam de nummis alicuius,ſoluere,&c.Nizol.Spieg. Interdum ab aliquo ſoluere eſt pecuniam ab eo exactam ſoluere.Epiſt.ad Attic.7.Is laborat,vt,tibi quod debet ab Egnatio ſoluat,i.pecuniam exactam ab Egnatio debitore ſuo.Prate.

A millibus paſſuum circiter duobus: hoc eſt,interuallo duorum millium paſſuum.Spieg.

A parte legatarii, hoc eſt,pro legatario, vel in gratiam,& fauorem legatarii:quære infra ſuggeſtum eſt.Spieg.

A punctis, qui præerat reditui aquariorum, Corne. Lancillott. citat Frontin lib.2.de aquæ duct.Spiegel.Prat.

A quatuor annis:quære,Intra 4.annos.

A rationibus,ratiociniis præfecti: qui vulgo magiſtri computorum dicuntur:quo nomine cenſendos puto,qui nunc apud Principes Rechenræthe, Cammerræthe,appellantur.Spieg.

A rei condemnatione relaxari, oppon. Ad reſtitutionem rei condemnari, in l. item ſi cum exceptione §. quatenus autem ff.quod metus cauſa.

A Remo ad Tribunal. Dici ſolitum Roterodamus indicat, vbi quis repente ab infima conditione prouehitur ad honeſti muneris adminiſtrationem.

A ſe decipi, vide Paulum in l nam ſi.ff de rei vend.

A ſecretis ſunt, qui ab ore Principis imperia accipiunt diplomatum ſubſcribendorum,edictorumque,quæ in cõſilio ſelecto ſecerni ſolent. Secretarii veluti ſcribarum vice funguntur in reſcriptis ſubſignandis, quæ iure & æquitate nituntur: quæque ex bono & æquo poſtulantibus conceduntur ſine ſcientia Principis. Secretarii vocem, qua nunc ſignificatione vtimur,ceu nuperam,quidam deuitandam putarunt. Eam Beroald.neutro genere pro repoſitorio rerum ſecretarum, Latinam agnoſcit, & à Latinis ſcriptoribus vſurpatam oſtendit comment.3.in Sueton. Conſtabit in vtraque etiam ſignificatione ab Eccleſiaſticis frequentatam, ſi quis diligenter actiones euoluerit Calcedonenſis concilii. Sed & ex eiuſdem Synodi actionibus vocabulum,à ſecretis,ab antiquo huc vſque deductum colligitur.

A ſtudiis, cuius opera quis in ſtudiis literarum vtitur, vtpote viri eruditi.

A ſubiecta materia, locus diligentiſſime obſeruandus, velut Princeps inter omnes probandi,iuris modos. Argumentum autem à ſubiecta materia ſic habet originem in iure ciuili: verba deſeruiunt rebus,non autem res verbis. Tantum enim ad hoc verba ſunt inuenta, vt res ſignificent in hominum commerciis: quare dici rectiſſime ſolet: verborum quidem prior, rerum tamen potior eſt cognitio. Hinc duci ſolet talis argumentatio,quam à ſubiecta materia vocant. Significatio verborum accommodanda eſt (quoad licet) ad qualitatem ſubiectæ in negotiis materiæ.

A te peto marite, ſi quid liberorum habueris, illis prædia relinquas: vel, ſi non habueris, tuis, ſiue meis propinquis, aut etiam noſtris libertis: Hiſce verbis non datam electionem, ſed ordine ſcripturæ factam ſubſtitutionem, Papinianus reſpondit in fin. l. cum pater filios. ff. de legat. 2. Spieg.

A Tormentis, i. violentia & cruciatu, non eſſe incipiendum, D. Auguſtus conſtituit. Accedit item diui Hadriani epiſtola, cuius meminit Vlpian. in l. 1. de quæſt. Spieg.

A.T.M.D.O. Aio te mihi dare oportere, vt Valer. Prob. teſtatur, quæ perſonalis actionis fuit formula, quia perſona rei nominatim in agendo notabatur: & ſtricti iudicij, quia ſimpliciter, ait Cicero, aſpere & directo oportere de certa definitaque ſumma dicebatur. Aio vero, antiqui pro affirmo & contendo dicebant, authore Nonio, vnde aientia Cicero appellat, quæ Græci forenſi & litigioſo verbo κατηγορικά. Hotom.

AB.

Ab, aliquando accipitur pro contra. citant Alber. & Oldend. in l. 14. ff. de publ. & vectig. ſed ibi Ad, non Ab, legitur, in P. Flor. & vulgar. vbi Ad pro contra accipit Accurſ. Pratei.

Ab præpoſitio verbis iuncta, quæ auferendi vim habent, mirum quantum auget: vt Abiicere, Abhorrere, plus aliquanto ſignificant, quam ea à quibus deſcendũt verba. Conna. 4. c. 4. nu. 1.

Ab etiam pro Ob ſumitur, in conſtit. Theodoſ. l. vnic. C. ſi quis Imperatori maledix. Equidem pro Ex, illic accipi debere putem, vt indicio eſt verbum, Proceſſerit, ibidem poſitum. Sic ab aliqua liberos procreare, pro, Ex aliqua, & cum aliqua, l. imperialis. l. 23. §. his itaque per hanc 8. C. de nupt. Sic ab his, pro ex his, ſeu ex eorum numero. l. 34. de vſu & vſufruct. 2. Ab hoc legato retinere, pro ex hoc l. 28. de liber. legat. Briſſon. Quandoque Ab ſumitur pro Per: vt in c. ab eo, in princ. de appel. lib. 6. Interdum ſeparationem ſignificat Accurſio, l. ſi ex duobus, in princ. ff. de duobus reis. Solet in hanc rem citari lex neminem ex iis, ibi, ab initio, de decur. lib. 10. C. Accurſius tamen ibi pro, Poſt, accipi exiſtimat. Sæpe etiam ſumitur pro Sine in l. ſi quis ſeruo, in fine ibi, ab re C. de furt.

Ab etiam præpoſitio cognationum gradus promouet, de quo mox infra ante Abacti.

Ab particula in compoſitione complet nonnunquam ſignificationem dictionis cum qua componitur, vt abſoluo, abnumero: hoc eſt omnino ſoluo, numero. Notum eſt a, ab, abs, eiuſdem eſſe ſignificationis, quod & Bartol. vult in l. ſi ex duobus. ff. de duobus reis. Differre autem in orationis contextu, de quo vide Linacrum lib. cit.

Ab actis (de quibus Nouel. 38.) Actorum ſcriptores. Hinc ab actis fori, l. per hanc. C. de aduoc. diuerſ. iudicior. Prate.

Ab actis, quibuſdam ætatis noſtræ eruditis, ſunt ij, qui ad tribunal nomine partium producta vel excipiunt, vel tranſcribunt in acta. Spieg. adde Pratei.

Ab aliquo perſoluere vide ſupr. à me ſoluere.

Ab aliquo peti, pro eo quod aliquis petit, vt Alber. indicat in l. cum pater. §. ex pactis. ff. de pact. dotal. Item, ab aliquo non exigi, i. ne exigat, l. vlt. §. ſi pater. eod. Spieg.

Ab aliquo poſſidere; itinere, actu, ab aliquo vti; vide ſupra in litera A.

Ab aliquo abſolui: in voce abſolui explicabitur.

Ab Epiſtolis, qui præeſt Epiſtolis apud magnatem, vel Principem, ſiue vt eas accipiat, ſiue vt ad illas reſpondeat. Spiegel. Idem fere quod Secretarius.

Ab Exactione tributorum, hoc eſt ne exactor tributorum conſtituatur, ait Paul. in l. vlt. de veteran. Spieg.

Ab hinc centum annis, vetus locutio, quæ (pace quorundam dixerim) non hoc ſignificat, quod vulgari lingua dicere ſolemus, poſt centum annos, vt, poſt homines natos: ſed centeſimo ab hinc anno: vel annus nunc agitur centeſimus, Cicero Vertin. 3. planiſſime hoc demonſtrat: Quæſtor Cn. Papirio conſule fuiſti abhinc annos 14. Nam a Pompeio & Craſſo Conſul. ad Papirii conſulatum totidem anni numerantur. Idem Verrina 4. oſtendit illum menſem comitialem fuiſſe, comitiis abhinc triginta diebus habitis, i. trigeſimo die. Huc illud Chariſij pertinet, lib. 1. Ante annos abhinc decem natus veteres dixerunt, quod eſt, ante annos decem natus. Hotom. De hac dictione vide Tiraq. in tract. de retraict. lignagier, §. 1. gl. 11. Prate.

Ab hoc, i. poſthac, l. 2. §. ab hoc. ff. de origin. iur. Nebr.

Ab illo vtitur, qui alicui rei ſuæ vſum ademit, in edict. Prætoris l. 1. in princ. ff. de itin. actuq; priuat. de quo ſupra ex Briſſon. in verbo, Ab aliquo poſſidere.

Ab inteſtato, i. ſine teſtamento. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. def. Spieg. Nebr.

Ab ipſa Meſſe. Senecæ hoc verbum in eos conuenit, qui vel commodis vel ſpe commodorum detinentur, quo minus ſemet explicent à negotiis, quaſi deſerturi agrum, cum inſtat meſſis. Quam multi ſunt, ait Eraſmus, in Principum aulis, quos tædet eius vitæ, diſcruciantur q; libertatis deſiderio. Verum iſtis ad libertatem aſpirantibus reclamat cupiditas. Tam magnas ſpes relinquam? ab ipſa meſſe diſcedam? Spieg.

Ab omnibus hæredibus qui legaretur, docet Vlpianus in l. ab omnibus 104. in pr. ff. de legat. 1.

Ab omnibus gradibus exheredare, vide l. 1. in pr. C. de lib. præter.

Ab originum (vel, vt alij, Ab Aboriginum) ſeculo dicemus, cum ſignificamus rem ab extrema vſque antiquitate repetitam.

Ab ouo vſque ad mala, pro eo quod eſt, ab initio vſque ad finem. Qui rem altius repetunt quam oportet, notantur illo verſu Horatij;

Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo. Spieg.

Ab re: vide infra poſt Abpatruus.

Ab reo, pro defenſor & patronus rei, ad Heren. lib. 2. Conſiderandum eſt, ne aliud accuſatoris criminatio contineat, aliud defenſoris ratio purget: quod ſæpe conſulto ab reo faciunt, anguſtiis cauſæ coacti. Hotom.

Coronidis vice eſto, quod Latini præpoſitione Ab gradus generis, ſeu cognationum, & ſurſum & deorſum proferre ac promouere ſoleant. Nam proaui paterni vel materni patrem, matrem, Abauum, Abauiamque appellant: ea voce (quod & Feſt. lib. 1. tradit) demonſtrantes, eos ab auo abeſſe, & illum aui auum, hanc auiam eſſe. Quibus nominibus etiam proauiæ paternæ vel maternæ patrem vel matrem, deſignamus, l. 1. §. 4. ff. de gradib. & ad fin. Theophilus latini ſermonis rationem ſecutus ἀπόπαππον καὶ ἀπομάμμην vocat. Similiter abaui paterni vel materni, fratrem, ſororem, Abpatruum, Abamitam, abauiæ paternæ, maternæue fratrem, ſororem, Abauunculum, Abmaterteram dicimus, l. 3. ff. de gradib. & aff. §. 6. Inſtit. de gradib. cognat. Paulus lib. 4. ſent. tit. 10. Quos & patruos auunculoſque Maximos, amitas, materteraſque Maximas appellari traditur in l. vlt. §. auunculus maximus, ff. de gradibus. Ex eodem fonte deſcendunt etiam Abnepos, Abneptis. Hi ſunt pronepotis, proneptis, filius, filia, nepotis neptiſue nepos, neptis. l. 1. §. 4. l. vlt. §. Abnepos ff. de grad. & affin. Græce ἀπέγγονος, ἀπεγγόνη. Briſſon. lexicon.

Abacti greges, qui aut furto, aut per vim adducti ſunt: & abacti magiſtratu, qui coacti depoſuere magiſtratum, vel imperium. Ex Feſt. lib. 1. Spiegel. Hotom. Briſſon. abactos magiſtratus dicit.

Abactor, vide l. 8. §. 2. C. de repud.

Abactores (vide infra Abigei) ſunt pecuariorum animalium fures, quos Vlpi. Abigeos vocat: Iulio Paulo vero Abactores ſunt qui vnũ equum, duas equas, totidemq; boues, vel capras decem, porcos quinque abegerunt. Cætera vide lib. ſent. eius quinto tit. 20. Spieg. Hotom. Hoc autem genus hominum in Hiſpania maxime inuenitur. Sed à Iuriſconſ. potius Abigei dicuntur, de quibus titulus eſt libri 47. ff. in cuius prima lege Vlpian. Qui pecora ex paſcuis (ait) vel armentis abigunt, hi proprie dicuntur Abigei. Quod ſi quis oues aberrantes aut alias quadrupedes abduxerit, non erit reus crimine abigeatus, ſed potius furti. Eſt enim abigeatus ipſum abigei crimen, quod in Hiſpania grauius quam alibi gentium debere puniri, Hadrianus Cæſar conſuli reſcripſit. Abigei, inquit cum duriſſime puniuntur, ad gladium damnari ſolent. Puniuntur autem duriſſime non vbique, ſed vbicumque frequentius eſt id genus maleficij. Nebriſ.

Abacvs Alciat. lib. 4. cap. 2. Parerg. & Budæ. in l. quod ſi ſeruus, §. ſed ſi ff. de in rem verſo, tabula calculatorum, ſiue logiſtarum eſt, & coquorum: quod & Iulius Pollux indicat lib. 10. cap. 24. & lib. 6. cap. 13. Eſt etiam Scrinij genus ſuper quo vaſa argentea reponi ſolebant: de hoc ſenſiſſe mihi videtur Varro lib. 8. de lingua latina: Porro non abaces, vt falſo autumant Accurſ. Nebricenſ. & Spieg. in lexico iuris ciuil. (quamuis vulgati codices ita habeant) ſed βάσεις vt in P. Flor. legendum, res ipſa docet, apud Iauolenum, l. heres meus. 100. §. fin. ff. de leg. 3. Prat. apud Vitruuium tectoria abacorum leguntur: Sunt autem qui illic abacos ſeſſiones vel ſcabella ad ſeſſum habilia, aut podia eſſe cenſent: ſed horum expoſitionem explodit Hadrianus Turneb. lib. 2. Aduerſar. cap. 3.

Abalienare proprie eſt alienum facere quod noſtrum eſt. Abalienat etiam, qui alienam rem vendit, Paulo ICto. Spieg.

Abalienare vetus verbum eſt ciuilis iuris, hoc eſt ciuium Romanorum proprium, peregrinis hominibus non commune: quo perfecta rei alicuius alienatio ſignificabatur. Itaque Vlpian. l. abalienatum. 67. de verb. ſign. Abalienatum, inquit, non proprie dicitur, quod adhuc in dominio venditoris manet: venditũ tamen recte dicitur. Hotom. Prat. vid. Alienare.

Abalienatio eſt, eius rei quæ mancipi eſt aut traditio alteri nexu, aut in iure ceſſio, inter quos ea iure ciuili fieri poſſunt: vt ſcripſit Cic. in Top. Quo ex loco tria notanda: primum cum ſex ſint acquirendarum rerum modi, quos Vlpian. in inſtitutiunculis enumerat, emancipatio, traditio, vſucapio, in iure ceſſio, adiudicatio, lex: duos tantum ſolos eſſe, quibus res à dominio noſtro in alienum traducantur, mancipationem ſcilicet, & in iure ceſſionem. Quod tamen Paulus, homo Græcus, litigioſus, natura controuerſus, & hoſtis antiquis Iuriſconſultis additus, ſuo more cauillatur, in l. abalienationis. 28. ff. de verb. ſign. Abalienationis verbum inquit, etiam

vſucapionem continet: vix eſt enim, vt non videatur alienare qui patitur vſucapi. Quaſi vero quis ſciens prudens rem ſuam vſucapi patiatur: aut, ſi forte quis eo animo ſit, res ex maiore parte iudicandæ non ſint: aut, ſi iudicandæ non ſint, qui patitur vſucapi, non pro derelicto rem ſuam habeat, ac proinde alienare non dicatur, quia verbum hoc certam & alienantis, & eius in quem alienatio fit, perſonam complectatur, l. in omnibus. 55. ff. de oblig. & action. tametſi vſucapionem tertium eſſe modum, quo res perfecte abalienãtur, conſtet ex eodem Vlpian. cap. 1. & 19. Secundo ex hac definitione intelligitur, abalienationem earum tantum rerum dici, quæ mancipi ſunt: non etiam earum, quæ ſiunt nec mancipi. Sed cum Vlpian. in inſtitutiunculis traditionem dicat propriam eſſe rerum nec mancipi, quid eſt, quod Cicero ait, Abalienationem traditione fieri? Subdifficilis hic nodus videtur, quem tamen explicare conabimur. Nam Cicero non ſimpliciter traditionem dixit, ſed traditionem nexu: quo verbo mancipationem ſignificari Boetius, non aperte ille quidem, ac nominatim, ſed tamen ita ſignificat, vt ſatis intelligatur. Cum enim nexus formulam ritumq; ex Caio Iuriſconſulto deſcribit, indicat nexum ad mancipationem pertinere. Ex quo intelligitur abalienationem mancipatione & in iure ceſſione fieri; traditione autem nuda, h. e. ſine nexu & libra fieri non potuiſſe. Poſtremo ex eo loco conſtat, Abalienationem propriam ciuium Romanorum fuiſſe, non etiam peregrinorum. Hotom. Prat. Vſucapio, ficta traditio videtur Prateio: qui enim capere vſu patitur, tradere intelligitur, ex l. fin. de ſeruit. Adiudicatio & abalienatio lege, traditionis verbo continetur: Pratei.

ABALIENATIO (ait Spieg.) eſt translatio rei in aliud, vt domini, poſſeſſionis: & ſicut res duplices, corporales & incorporales: ſic ſpecies abalienationis ſunt etiam duplices, quæ explicantur à Boetio in Top. Cic. Spieg.

Abalienationis verbo vſucapionem contineri, ait Paulus: vt ſupra. Briſſon. vide alienatio.

ABALIENATVS dicitur quem quis à ſe remouit. Alienatus, qui alienus eſt factus, Feſtus lib. 1. Hotom.

ABAMITA, inquit Caius, eſt abaui ſoror, l. 3. ff. de grad. Inſt. de grad. cognat. §. 6. ab aliis autem fere Amita maxima dicitur. Hotom.

ABANNATIO, ἀπενιαυτισμὸς Græcis, annuum exilium ſignificat propter voluntariam cædem admiſſam, G. Budæo in annot. l. aut facta. 16 §. euentus, ff. de pœn. Prat.

ABARSACORAS (vt Holoand. legit. alij Barſatoras, vel Barſotoras) nominatur in l. 8. C. de fideiuſſ.

ABASGI, paſtores Latrociniis dediti. vide N. 142. cap. 2. & Gothofr. ibidem, & ad l. Si quis 11. verb. paſtorum, C. de accuſat.

ABAVVNCVLVS, eſt abauiæ frater ſecundum Iſidorum, vide l. 3. in pr. ff. de grad. §. 6. inſt. eod. Hot. Prat.

ABAVVS eſt pater proaui, vel proauiæ: Sicut proauus eſt pater aui vel auiæ. Sic Abauia eſt mater proaui vel proauiæ: ſicut proauia mater eſt aui vel auiæ: Prat.

ABBA, vox Syra, patrem ſignificat ætate, honore, cura, vt Græcis πάππας, vide Alciat. l. 1. Cod. de in ius vocand.

ABBAS etiam ἀρχιμανδρίτης dicitur in Nouell. Iuſtini, ſæpe, & l. reddentes, C. de ſumm. trinit. Monachis & cœnobiis præeſt: vnde & cœnobiarcha merito appellatur, Alciat. in d l. 1 Porro Abbatis officium explicatur in can. nullam, cauſ. 18. q. 2. & in Nou. Iuſtinian. Conſt. 5. à Budæo Hetæriarchus dictus eſt in forenſibus: Prat. Lexic.

ABBAS (aliis Archimonachus) continetur appellatione Monachorum, c. vlt. extr. de Simo.

ABBAS feudum conferre poſſe dicitur, lib. feud. 1. tit. 1. & non conferre, 1. feud. tit. 6. in princ. Poſterioribus ſeculis Abbates etiam dicti ſunt proceres, ſeu primores, aut Barones ſeculares, quibus Abbatiarum prouentus fruendos Rex ad tempus conceſſerat. Gui. Paradin. ſcriptor annal. Burgun. lib. 2. ſub anno 1103. teſtatur ſe monumenta vidiſſe complura perantiqua, in quibus proceres Galliæ his nominibus vtebantur: Dux & Abbas: Comes & Abbas Alibi Abbates & Comites: Abbatiæ & comitatus. Prat. in quo plura vide: adde Hotom. Lexic. feud.

De forma ABBATIS eligendi, vide lib. 1 C. tit. 3. l. 47. in princ. De forma eius confirmandi, vide l. 47. §. 1. & in princ. ib. vide l. 40. in princ. & §. 1. eod. tit. Nou. 5. cap. 9. Nou. 123. c. 44.

ABBATIÆ conferendæ ſunt non pro ætate, ſed merito, d. l. 47 in princ.

ABBATISSA dicitur aſcetriarum, monacharum, ſiue monialium antiſtita, quæ à Iuſtin in Nou. 133. ἡγουμένη appellatur. Præfici autem non debet niſi ſit ſexagenaria & virgo, cap. iuuenculas 22. q. 1. Prat. in quo plura vide. Feudorum conferendorum ius habet. 1. feud. 1. §. 1.

ABBATISSÆ vocabulum diuus Hieronymus vſurpat, nõ minus hanc ſibi licentiam permittens, quam Virgilius cum ſecundum regulas, Phœniſſam, Didonem dixit. Alciat. lib. 2 Parerg. Iuſtinianum defendit à Grammaticorum accuſatione, quod Diaconiſſam dixerit. Hanc Bald. æquiparat Abbati in bonorum adminiſtratione, cap. 1. qui feud. dar. poſſ. Spieg.

ABBATISSÆ eligendæ forma, lib. 1. Cod. tit. 3. l. 47. §. 2. Nou. 123. 133.

ABBREVIATVRA (ſic enim legendum apud Bart.) inſtrumentum eſt Notarij non extenſum, in l. chirographis, in princ. in verbo ſecundo nota, ff. de adminiſtr. tutor. Tametſi a verbo ducatur hæc vox, cuius exemplum apud idoneum autorem reperiri negant: Spieg.

ABDERITIVM imperium, vbi quis formam tenuem, ſed cum libertate coniunctam, anteponit amplis opibus, ſed obnoxiis ſeruituti, vt exiſtimat Vadianus Spieg.

ABDICARE, inquit Nonius, eſt familia abiicere: idẽ & Feſtus: quaſi non dicere, i. negare filium: quomodo eſt apud Pacuuium, conſanguineam abdicant, i. negant & l. 9. C. de patr. poteſt. negare filium pro abdicare. Sumptum autem à Græcis videtur, qui patrem ἀπειπεῖν, filium autem ἀποκηρύττειν dicebant. Itaque Quintilianus lib. 3. c. 6.

ABDICATVM interpretatur, quia à familia patris abalienatus eſt. Græca quidem locutio per præconem id pronunciari ſolitum indicat. Et Plato lib. de leg 11. perſpicue id oſtendit.

ABDICATIO: de qua Imp. in l. 6. C. de patr. poteſt. Abdicatio, ait, quæ Græco more ad alienandos liberos vſurpatur, & ἀποκήρυξις dicebatur, Romanis legib. non comprobatur. vide l. 2. §. & cum placuiſſet, ff. de orig. iur. Fabius lib. 7. c. 4. Prate.

ABDICANDI filij cauſæ erant: Si filius patri obedire nollet, ſed eius voluntati contumax repugnaret: ſi eum iniuria afficeret: ſi noctu foris cubaret, ſi comeſſaretur, ſi lenones pulſaſſet, ſi libidini incumberet: adde cauſas exheredationum ex Nouel. 115. vide C. lib. 8. tit. 47. l. 6. & Gothofr. in not. ad d. l. 6. vbi oſtendit abdicationem multum differre ab exheredatione: præſertim cum abdicatio fiat inter viuos; exheredatio, mortis cauſa.

ABDICATIONVM formæ duæ ſunt: altera criminis perfecti: vt ſi abdicetur raptor, adulter: altera imperfecti, velut pendentis & adhuc in conditione poſiti: quales ſunt, in quibus abdicatur filius, qui non pareat patri. Videtur autem hæc abdicatio in iure apud magiſtratum fieri ſolita, qua parentes teſtificabantur, ſe iis de cauſis, quas proferebant, ſuos liberos, à ſua familia remouere, neque deinceps in liberorum loco numerare velle. Atque abdicatum filium pater educare non tenebatur; imo egenum veſtibus ſpoliatum, familiaq; eiectum, dimittebat, qui & defuncto patri in hereditatem non ſuccedebat. Totaq; hæc ratio Græcorum fuit: nam Romani emancipatione vtebantur. Suetonius de Octauio ſcribens, Agrippam ob ingenium ſordidum abdicante, verbo Abdicandi pro emancipare & ablegare vſus eſt: quod Plin. lib. 7. cap. 45. oſtendit, cum Agrippæ nominat modo ablegationem, modo abdicationem. Valer. lib. 5. cap. 7. Abdicationem pro exheredatione poſuit: Sicut Cicero exheredationem, pro emancipatione, in Orat. pro domo ſua: vide Prat. confer Connan. 2. comment. iur. ciuil. cap. 13. de patria poteſt. num. 5. Et Tiraquel. in tract. de retraict. lignagier, §. 1. ou lignagier, gl. 9.

ABDICATIO opponitur adoptioni, ſicut in ea re teſtis eſt Plinius lib. 7. cap. 45. de Agrippa poſthumo loquens. Abdicationi cõtraria eſt dedicatio ſiue dicatio. Dicat, qui alteri proprium aliquid facit: Abdicat, qui alienat. Prat.

Non tantum naturales liberi, ſed adoptiui quoque abdicari poterant, vt patet ex Suet. Auguſto, cap. 65. & Plinio lib. 7. c. 45. Briſſon.

ABDICAMVS filios viui, h. e. priuamus omni iure filii: exheredamus, h. e. ſubmouemus tantum ab hereditate poſt mortem. Itaque quiſquis abdicatus eſt, idem eſt & exheredatus, non contra: Abdicamus ſine lege, exheredamus lege: Prat. Differt ergo abdicatio ab exheredatione, quod illa in vita fieri ſolebat, nimirum cum quis familia eiiciebatur, Alciat. lib. 2. Diſpunct. cap. 28. hæc vero in teſtamento, vimque ſuam poſt mortem habere ſolebat.

ABDICATIO ſcite à quodam extremum patriæ poteſtatis fulmen appellatur, Briſſon. De hac infra quoque in voce ἀποκήρυξις. De abdicatione fratrum minorum, not. 1. Clem. exiui de Paradiſo extr. de verborum ſign.

ABDICATVS qui abdicatum recepiſſet, reus læſæ Reipub. fiebat. A parentibus autem recipi poterant abdicati: ac poſtea ſi male ſe gererent, rurſus abdicari. Fiebat enim quandoq; ad tempus abdicatio, teſte Seneca. Viciſſim autem & abdicatio quædam ad alienandos parentes, Græcis in vſu fuiſſe videtur, vide Ariſtot. 8. Ethic. 14. Hæc Gothofr. in not. ad d. l. 6. C. de patr. poteſt.

ABDICATIO autem ad alia quoq; transfertur: ſic generum abdicat qui ſponſum repudiat. Abdicatio hereditatis in l. 6. circa finem C. de repud. pro repudiatione illius ponitur.

ABDICARE (ait Nonius de vocabulo improprio) non ſolum de patris facto poteſt dici, quod eſt familia abiicere, ſed rem quamlibet negare.

ABDICARE ſe dicitur Præſes, l. pen. de offic. præſid. qui ante diem

munus

munus ſuum deponit. Briſſon.

ABDICARE ſe magiſtratu, eſt ante tẽpus magiſtratum deponere, Pomp. in l. 2. §. 13. de orig. iuris. Et cum placuiſſet leges quoq; ferri, latum eſt ad populum, vti omnes magiſtratu ſe abdicarent. Dicitur & abdicare ſe: Papinian. in l. pen. Digeſt. de offic. præſid. Moris etiam erat, vt quibus imperium certa de cauſa abrogandum erat, hi dignitati & exiſtimationi ſuæ conſulentes, per ſe & quaſi ſua ſponte magiſtratum deponerent, ſeſeque priuatos redderent: quod in P. Lentulo Prætore factum videmus in tertia Catilinaria, de quo Senatus cenſuit, vt cum ſe Prætura abdicaſſet, tum in cuſtodiam traderetur. Sed deponere magiſtratum dicebantur, qui eum confecto tempore populo Romano reddebant. Abrogare autem ſuo loco explicabitur. Prat.

ABDICARE conſulatu, deponere conſulatum: Cicero de nat. Deorum. 2. Augures iem ad Senatum: Senatus vt abdicarent: conſules abdicauerunt: Et palo poſt: conſules ſummum imperium ſtatim deponere, quam id tenere punctum temporis contra religionem.

ABDICARE ſe tutela Cicero ad Atticum Epiſt. 1. lib. 6. Itaque tutela me abdicare cogito. Quod Vlpian. in Epit. inſtit. tit. 11. interpretatur, Eſt, dicere ſe nolle eſſe tutorem: Prat. Briſſo. Abdicat ſe ſtatu ſuo homo liber, qui ſe ipſum vendit, l. 21 de ſtat. hom. Briſſon.

ABDICERE vindicias in l. 2. §. cum placuiſſet 24. verſ. initium. Dig. de orig. iur. abiudicare ſignificat, Briſſon. Vel decreto recuſare, ac denegare, Hot. cui ibidem opponitur, dicere vindicias, ſeu vt Liuius lib. 1. ab vrbe condit. loquitur, Dare vindicias: Briſſon. (pro abdixiſſe tamen in d. §. 24. in veter. lib. Abiudicaſſe legitur, quam lectionem probat Zaſ.)
Cum igitur olim tribus verbis in decretis ſuis vterentur, Do, Dico, Addico: ſicubi ſecundum aliquem vindiciæ dicerentur, ab altero abdici dicebantur. Sicut dicere, dare, decernere, vindicias ſecundum aliquem, à Pomponio & Liuio dicitur magiſtratus, qui cuipiam litis vindiciarum victoriam decernit: ſic abdicere vindicias ab aliquo Pomponius dixit, pro abnegare & recuſare: quod ipſum Abdicare quoque ſignificat, de quo paulo ante Hotom.

ABDICERE amores ſuos. Ouid. 1. Metamor. Briſſon. vlt. editio. Cæterum huic verbo etiam in augurali ſcientia locus erat. Abdixiſſe enim aues in auguriis dicebant, quæ triſtis, & ſiniſtri euentus ſignificationem aliquam dederant: vt ex contrario Addixiſſe, vel Admiſiſſe, cum lætum & proſperum aliquid portenderant: Quæ verba in Cicerone & Iulio Obſequente aliquoties, in Liuio crebrius inueniuntur. Ex quo admiſſiuæ aues apud Feſtum lib. 1. Briſſon. Cicero 1. de diuinat. Cumque in quatuor, ait, partes vineam diuiſiſſet, treſq; partes aues abdixiſſent, quartam partem, quæ erat reliqua, in regiones diſtribuit. Sic igitur aues in auguriis abdicere regionem dicuntur, quam improbant, ac ſequi, teneriq; vetant. Hotom.

ABDITAMENTVM, detractionem ac deductionem precij ſignificat: cuius contrarium eſt additamentum, ab addere, & abdere id eſt demere: non autem ab abdicare ſeu abducere, vt Spieg. & Schard. cum Beroald. male.

ABDITVS, i. abſconditus. In alienis terrulis opes abditas perſcrutari, l. 1. ante fin. C. de theſaur. lib. 10. Abditus locus, Briſſon. ex tit. D. ad exhib.

ABDVCERE eſt à loco ducere, Paul. in l. Imperator, ff. qui ſine manum. ad libert. peru. Pratei.

ABDVCERE, ita de hominibus dicimus, quemadmodum de pecoribus abigere. Paul. in l. Imperator ff. qui ſine manum. ad libert. Nihil, inquit, intereſt, ipſe abducas & proſtituas, an patiaris proſtitutam eſſe pretio accepto, cum poſſis eximere. Spieg.

ABDVCERE comitem mulieri Labeo ſic interpretatur, non modo manu à mulieris comitatu detrahere, & remouere, verum quoquo modo efficere, vt eam deſerat. Abduxiſſe videtur, vt eam deſerat. Abduxiſſe videtur, vt Labeo ait, non qui abducere comitem cæpit, ſed qui perfecit, vt comes cum eo non eſſet. Abduxiſſe autem non tantum is videtur, qui per vim abduxit, verum is quoque qui perſuaſit comiti, vt eam deſereret. Iniuria autem in comite abducendo duplex eſt, primum quia pudicitia attentatur: deinde quia abduci tantum res dicuntur à ſtultis & ſtupidis: vt in Eunuchum Donatus annotauit: Multæ ſunt causæ, quamobrem cupio abducere. Etiam hoc verbo, inquit, gratificatur Phœdriæ, cum dicit Abducere à Thraſone, tanquam à ſtulto, & mentis experte. Hotom.

ABDVCERE & auferre ſecernuntur, l. 67. de fideiuſ. vt & abduci ac auferri, l. 57. de euict. Briſſon.

ABDVCERE, puellam dicitur Raptor, l. 1. de rapt. virg. in C. Theo. Abducimus enim inuitos, & id quod alienum eſt: ducimus autem volentes. Briſſon. & aliquando per vim abducimus, aliquando ſine vi; plerumque autem res animatas; quandoque & inanimatas, vt aquam, l. 26. ff. de damn. infect. Abducere pignora. Paul. 2. ſent. t. 14. Briſſon.

ABDVCERE ancillam dicitur vẽditor ab emptore: Exactor tributorum à Domino: Abducere Dominus ſeruum à poſſeſſore. Abductus ex fundo ſeruus. Abducere capram, equos, veruecem. Briſſon. ex ll. D. & C.

ABDVCI mulier dicitur à marito, cum diuortium fit. Donatus in illud Teren. Hecyr. & filiam abduxit ſuam. Abduxit, inquit, proprie. Accerſi enim dicitur ad maritum: Abduci à marito ad diuortium.

ABDVCERE furto: item plagio: vide lib. 6. C. tit. 2. l. 10.

ABENA eſt corrigia freni. l. 1. §. impuberi 35. de SCto Sillan. ex antiquo vocabulario. Rectius alij in d. §. impuberi, legunt habena.

ABERRAT bos, l. 1. §. 1. de abig. & pec. l. 3. §. Ner. de acq. poſ.

ABESSE verbum multifariam in iure accipi, Alciat. in l. mulieris, de verb. ſign. indicat: & proinde pro re nata, hoc eſt ex ſubiecta materia, prudens iudex, quæ interpretatio capienda ſit, diiudicare debebit. Spieg. Briſſon. Cuia 7. obſ. 35.

ABESSE res dicitur, non modo quæ in rerum natura non eſt, cuiuſve precium domino abeſt, ſed etiam ea cuius corpus manet, forma mutata eſt, ait Vlpian. l. mulieris 13. ABESSE res videtur, inquit Paul. ſi veſtimentum ſciſſum reddatur, vel res corrupta reddita eſt. Item ſi eam dominus rem, quæ ſibi furto aberat, ignorans emerit, &c. Spieg. vide infra Abſens. Paul. in ff. de verb. ſignif. Et ideo, inquit, ſi corruptæ redditæ ſunt, vel trãsfiguratæ, videri abeſſe: quoniam plerunq; plus eſt in manus precio, quam in re. Quo in loco non dubito, quin quanquam, pro quoniam, legendum ſit: hoc ſenſu, quamuis ita rei forma mutata ſit, vt recens forma pluris ſit, quam vel ipſius rei corpus, tamen res abeſt, l. vlt. ff. de vſu & habit. Veluti ſi ex patera ſcyphum affabre ac ſingulari artificio confecerim, vt iam multo pluris ſit quam antea: res tamen abeſſe iudicatur. Patera enim, vt ſpecies omnis, ex forma denominatur: Falſum autem alioqui dixiſſet, cum ait, plerunq; plus eſſe in manus precio, quam in re. Nam etſi interdum id vſu veniat, vt in tabula picta, de qua Paulus diſputat: non tamen id plerunque, ſed perraro accidit: Hotom.

ABESSE, abſens, abſentia, varie pro re ſubiecta accipiuntur; vide infra Abſens, Abſentia. Abeſt, qui non eſt intra vrbis continentia: item & is, qui in loco vel vrbe eſt, ſed latitat, ſiue occultat. Io. Gœddæ. in illuſtri ad tit. de verb. ſign. comment. ad §. 1. l. 173. & ad l. 199. eod. Cuiac. 7. obſer. 35. Abſentia vel ad perſonã refertur, vel ad rẽ. Quo ad perſonam; vel animũ eius intuemur, vel corpus, vel vtrumque ſimul. Interdum Abſens cenſetur qui freto interiecto, vel pariete, aut alio modo, ſeparatur, ita vt non videat, vel non audiat, vel neutrum queat: vide Gœd. dd. loc. & ad l. 13. §. fin. eod. & ad l. 14. n. 5. 6. ac ſeq. n. 15. 16. eod.

ABEST, qui non eſt eo loco, in quo petitur, dummodo extra continentia vrbis ſit. Vſq; ad continentia enim abeſſe non videtur niſi lariter, l. 73. in fin. l. 199. de verb. ſign. Ideo præſens habetur, qui in cõtinentibus ædificiis, hortiſq; vrbi iunctis eſt, l. 5 l. 6. ff. de procur. neq; etiam transmare abſentem deſideramus, ſed extra vrbis continentia. In illis plane edicti de damno infect. verbis, Dum ei qui aberit, prius domum denunciari iubeam: Vlpianus videri eum abeſſe interpretatur, qui in vrbe non eſt, l. 4. §. prætor ait, ff. de damn. infect. vel qui domi non eſt. Similiter in SCto Damaſiano. Abeſſe is intelligitur qui à tribunali abeſt, l. 51. §. SCto. ff. de fideicom. libert. At in contractibus & cum de ſtipulatione contrahenda agitur, præſentes accipiuntur, qui exaudire ſe poſſunt l. 1. §. 1. de verb. oblig. & contra abſentes, non qui extra continentia vrbis ſunt, ſed qui inter ſe præſentes non ſunt, ita vt ſe inuicem loquentes exaudire poſſint. Cum vero de vſucapione in qua alia inter præſentes, alia inter abſentes tempora ſeruantur; abſens eſt, qui in eodem territorio ſeu prouincia nõ eſt: præſens contra, qui in eadem prouincia habitat, l. vlt. C. de præſcript. long. temp. Inſt. de vſucap. in prin. (vid. Clariſſ. Vult in comment. Inſt. de vſucap. nu. 14.) In teſtamentis abſens cenſetur, qui vel non audit, vel non videt teſtantem: in iudiciis ac denunciationibus abſens eſt, qui in iudicio non eſt, vel domi non eſt: aut domi quidem, vel in foro, vel in hortis eſt, ſed latitat. In dando procuratore abſentia cenſetur ea, ſi dominus procuratorem conſtituens, ſit extra continentia: nam ſi fuerit domi, in foro, in hortis, & intra continentia vrbis, præſentis procurator dicetur, l. 1. §. fin. l. 2. 5. 6. 7. de procur. Gœdd. ad d. l. 199. §. 5. Abſenti autem in ſingula viginti millia paſſuum ſinguli dantur dies, Cuiac. ad Paul. ſent. tit. 6. lib. 4. §. teſtamentum. Gœdd. ad l. 3. §. 3. & ſeq. & ad l. 154. §. 2. de verb. ſign. Porro abſens etiam interdum habetur is, qui adeſt, & contra. Sic miles, qui Romæ militat, Reipub. cauſa pro abſente numeratur, l. milites, ex quibus cauſ. maior. Sic abſens habetur, qui etſi corpore præſens ſit, animo tamen abeſt. Poteſt enim quis corpore adeſſe, vt tamen mente abſit. l. 25. ff de capt. Itaque furioſus abſentis loco eſt, l. 2. §. pen. ff. de iur. codicil. l. 124. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 17. §. filiofam. ff. de iniur. Nec tamen ab eo conſtitutus procurator, quaſi ab abſente datus intelligetur, cum intellectu careat, l. 2. ff. de procur. Pupillus etiam

præſens, ſi tutorem non habet, quod ad poſſeſſionem bonorum attinet, pro abſente habetur, l.10. quibus ex cauſ. in poſſeſſ.eat. Sed nec tutor præſens fuiſſe videtur pupillo contrahente, ſi ſomno aut morbo occupatus tacuerit, aut, quid agatur, non attenderit.l.1.in fi.ff.de auct.tutor. Hoto.Prat.Briſſ.

ABESSE non videtur, qui ab hoſtib.captus eſt, ſed qui à latronibus detinetur, l.199.in fin. de verb. ſign. vbi omnino vide Gœdd.n.3.& ideo in edicto, ex quibus cauſ.maior. ab abſente ſeparatur, licet eodem loco habeatur in ſpecie l.6.ff.quib. ex cauſ.in poſſeſſ.ea.l.vlt.ff.de reb.aut.iud.Hot. Briſſ.

ABESSE Reipub.cauſa in l.6.& 7.ſi quis caut. item in l. Iulia & Papia;& in edicto, Ex quib.cauſ.mai. in integrum reſtituantur, accipimus eos, qui non ſui commodi cauſa, ſed coacti abſunt, l.36.ff.ex quib.cauſ.maior.quique publici alicuius muneris, vel officij cui præſunt, cauſa ab vrbe profecti, vt puta proconſules, præſides, procuratores Cæſaris, præfecti, legati, & eorum comites, in ærarium vel commentarium Principis relati, l.32.35.& 38.§.1.ex quib.cauſ.maior.l 41.§.1.de excuſat. tutor. Miſſi item, vt milites ducant vel reducant, vel malos homines compeſcant: milites quoque dum in caſtra eunt vel redeunt, & qui extra patriam ſuam publicæ vtilitatis cauſa proficiſcuntur, vel militum medici: & hi quoq; qui in vrbe militant, Reip.cauſa abeſſe intelliguntur, l.7.35.ff.ex quib. cauſ.maior. Aliter atque de magiſtratibus, qui Rom.Reipub. operam dant, ſtatuendum, vt d.l.7.& Conſt.lib.1.Epit.t.3.docent. Enimuero in c.7.l.Iul.de adult. quo eorum demum Abſentia excuſatur, qui in alia prouincia Reipub. cauſa abſunt, quam in ea, in qua deferuntur, Vrbani milites, licet alias vice abſentium habeantur, abeſſe tamen Reipub. cauſa non intelliguntur, & deferri, vt præſentes, poſſunt, l.15.§.1. ff.de adult. vtvt ſit, tum demum milites Reip. cauſa abeſſe intelliguntur, cum in expeditione verſantur. Non item, ſi in commeatu agunt, l.1.ff.de re milit. Sed nec qui pro ciuitate legatione funguntur, Reip.cauſa abeſſe dicuntur, l.26.§.vlt. D.ex quibus cauſ.maior. Publici enim appellatio ad Popul. Rom. in pleriſq; cauſis proprie pertinet: nauicularij vero, item negociatores, dum annonæ vrbis ſeruiunt, Reip.cauſa abeſſe non male dicuntur, l.5.§.negociatores, dig.de iur.immunit. At qui libera legatione abeſt, non videtur Reip.cauſa abeſſe, cum non publici, ſed ſui commodi cauſa abſit, l.14.Dig.de legat. Legationis cauſa abſens, Reip.cauſa abeſſe dicitur, l.30.de acq.vel omit. Briſſon. Serui item Reip.cauſa abeſſe non poſſunt l.vlt. de reg.iur. Sed nec qui appellationis perſequendæ cauſa peregrinantur. Reip.cauſa abſunt, l.1.2.D. eum qui appel. Omnino enim Reip.cauſa abeſſe hi demum intelliguntur, qui ob publicam cauſam abſunt, non qui in priuatum compendium peregrinantur, vt apparet ex l. pen. de excuſ Plenius in SCtis circa fideicommiſſarias libertates factis, ex iuſta cauſa abeſſe definimus eos, qui non habent iniuſtam cauſam abſentiæ: cũ ſufficiat, quod non in fraudem libertatis abſint, quo magis videantur ex iuſta cauſa abeſſe, Vlpian.in l.ſi cum ſeruum, de fideicom.libert. cæterum non eſt neceſſe, vt Reip.cauſa abſint, l.1.l.19.20.28.§.vlt.l.29.30.36.ff. de fideicom. libert. Quinetiam alias, qui probabili quacumque ex cauſa, ſtudiorum puta, abſunt, iuſta ex cauſa abeſſe intelliguntur, l.7.§.vlt. de minor.l.28. ex quibus cauſ.maior. Sunt & aliæ abſentiarum differentiæ, ſeu mauis, adiuncta: vt abeſſe bona fide, l.30. de noxal.l.19.de dam. infect.i. ſine dolo malo & fraude, l.1.4. ex quib.cauſ.maior.l.4.C.de reſt.mil.cui opponitur Dolo malo, vel fraudis cauſa, vel data opera, abeſſe, l.34. de reb.aut.iud.l.5.ex quib. cauſ.maior. Abeſſe trans mare, per contumaciam, longinque, Briſſ.Prat.ex ff.& C.

Hæc de perſonis: nunc de rebus videamus. Res trifariam alicui abeſt: primo quoad formæ mutationem, corporiſue corruptionem: Secundo quoad poſſeſſionem, vel ſurreptionem aut amotam poſſeſſionem rei, quæ vi furtove nobis ablata fuit, &c. tertio quoad rei ipſius interitum, ſeu deperitionem. Formæ mutatione res abeſt, vel deterioratione vel ſpecificatione. Deterioratione mutatur aut per corruptionem, aut per deminutionem. Corruptione, ſi ſcindendo, frangendo, rumpendo, arripiendo, conuellendo, atterendo, collidendo, contundendo, confricando, radendo, eruendo, diſtrahendo, manente etiam corpore, forma, quæ dat eſſe rei, figura & diſpoſitio dilaceratur, vt exemplo veſtimenti ſciſſi & ſcyphi colliſi, & tabulæ pictura raſæ, indicatur. Nam ſi quis togam ſcindat, vel proſcindat mediam, aut eius partẽ; vel pileo detrahat cacumen, rumpat ve: & togæ & pilei formam prope ſuſtuliſſe, & ne toga ſit, ne pileus ſit, feciſſe videtur: Idem eſt, ſi quis ſcyphos apud ſe diſpoſitos, vel commodato acceptos, aut venditos reddat, exhibeatve vel totaliter, vel aliqua parte colliſos, h.e. attritos, contuſos, & collidendo ac confricando fractos, raſoſque: tex.hic & l.3 §.1, ff.commod. Eſt enim colliſio duorum pluriumve corporum mutua confricatio, & concuſſio.

Deminutione fit formæ mutatio, quando citra corruptionẽ aliquid detrahitur rei, vt ſi cauſa integra non reſtituatur: ſi ſolutio, aut numeratio non fiat ea, qua debuit, forma. Quod & in ſeruo vulnerato & eluſcato verum eſt. Item ſi ex noxali cauſa in eadem cauſa ſiſti promiſſum ſit, & ſiſtatur liber, aliquid formæ eius, qui ſiſtitur deceſſiſſe videtur, vt in eadem formæ cauſa qua debuit, ſiſti non dicatur, & propterea ſtipulatio committatur. Sicut ergo ſeruus ex noxali cauſa ſiſti promiſſus, in eadem cauſa ſiſti non dicitur, ſi liber, vel ſtatu-liber ſiſtatur; ita etiam res ea reddita non videtur, quæ aut corrupta, aut deteriorata, aut colliſa, aut deminuta redditur. Specificatione mutatur forma, quando ex aliena materia vel ſpecie, arte & induſtria humana aliud opus ſeu ſpecies cõficitur, priore forma mutata, vel ſublata, vt ita artificis opera pereat, deſtruatur, vel deformetur. Eaq; duplex eſt, vna principalis, altera acceſſoria. Principalis ſpecificatio plane nouam fingens formam, nouam producit ſpeciem; vt, ſi ex auri vel argenti maſſa fiat vas, vel annulus; aut contra ex poculo vel aureo annulo fiat maſſa: ex vino & melle mulſum, &c.§. cum ex aliena, Inſtit.de rer.diuiſ.

Acceſſoria eſt, quando quid alterius rei augendæ & ornandæ cauſa ita adiectum eſt, vt prioris ſpeciei formam amittat, & eius, cui acceſſit, pars formalis vel tota forma eſſe incipiat: vt ſi purpura aliena intexta ſit chlamydi alterius, vel tabula aliena, meis coloribus picta, amittit hæc purpura, hic color priorem ſuam rudem formam, & ita iungitur, vt excludi non poſſit; neq; ſimpliciter iũgitur, ſed ita iungitur, vt purpura pars chlamydis formalis, & color totius tabulæ vera forma nũc exiſtat.

Per poſſeſſionem res nobis abeſt duplici modo, aut per ipſius rei detentionem, aut rei æſtimationem. Per rei detentionem abeſt, ſi aut à nobis ſine effectu recuperata ſit, aut ab alio detineatur, vel poſſideatur, licet nobis reſtitui debeat rei poſſeſſio. Nam & poſſeſſionis ac detẽtionis commodum noſtrũ auget patrimonium inq; noſtris bonis eſt, vt ſi eo cõmodo excludamur, aliquid habere non videamur, quia res noſtra deminuta ſit. Itaq; ſi alius rem noſtrã detineat, vel poſſideat, niſi reſtituat, ex noſtro quid detraxiſſe, & quod noſtrum eſt; habere, atq; ita nobis abeſſe dicetur, in tantum, vt & vindicationi & interdicto; aut alia quauis actione, nobis reſtituere compelli debeat. Si à nobis recuperata ſit, tum adhuc abeſt; ſi aut à nobis ex ea; qua recuperauimus, cauſa, rurſus iure (factum .n. non curamus) auocari poſſit: aut numerato pretio à nobis ignorantibus ſit recepta: Illo caſu propterea abeſt, quia nõ poteſt perueniſſe ad nos videri, quod ſine effectu ad nos peruenit. Neq; reſtitutũ cenſetur, quod non cum omni cauſa reſtitutum eſt. Quoad æſtimationem propterea nobis abeſt, quia æſtimatio, quę patrimoniũ noſtrũ minuit, eſt apud aliũ. Neq; vero ſuæ rei emptio ſubſiſtit, vt nec cõmodatum, depoſitum, locatio, permutatio, precariũ, niſi poſſeſſionis aliudve commodum, emamus, precario accipiamus, depoſitũ habeamus.

Denique per rei deperitionem res abeſt dupliciter, aut per amiſſionem actionis l.14.in fin. hic, aut per rei interitum tam naturalem, quam quemlibet alium, ſiue eo nomine competat adhuc actio, ſiue non, l.13.in fin.hic. vtroque enim caſu patrimonium noſtrum deminutum eſt.

Res ergo, quæ periit, ſi animata fuit, mortua eſt, & per mortem abeſt: ſi inanimata, ita obiit caſu, vt nuſquam extet, quia incendio, naufragio, &c. cõſumpta eſt. Sed de his ſingulis plenius Gœdd. ad l.13.§.1.n.2.7.& ad l.14.§.5.ac ſeq.de verb.ſign. Abeſſe ergo res videntur etiam hæ quarum corpus manet, forma mutata eſt. Et ideo ſi corruptæ redditæ ſunt, vel transfiguratæ, videntur abeſſe, quoniam plerunq; pluris eſt manupretium & ars, quam materia, l.13.§.1.l.14. ff. de verb. ſign. Abeſt & ea res, quæ in humanis rebus non eſt, d.l.13.in fin.& res quæ caſu adfuit, abeſſe videtur, l.quæſitum in fin.de legat. 3. Abeſt procul dubio ſeruus, qui in fuga eſt: quãquam in l. Fab. de plag.aliud ſit abeſſe, aliud in fuga eſſe, l.2.ad l. Fab. Abeſſe furto res dicuntur, quæ nobis ſubreptæ & ſubtractæ ſunt, l.14. ff.de verb.ſignif.l.47.ff.de furto Martial. Epigram.lib.6.

Sed lis eſt mihi de tribus capellis:
Vicini queror has abeſſe furto.

Sæpe legitur in id quod abeſt, actionem dari: quod qualem intellectum habeat, explicãdum eſt. Abeſſe certe nobis videtur, non tantum quod expendimus, ſed & id, ad quod obligati ſumus, l.28.de negot.geſt. Hoc ita ſi præſens ſit, non etiam ſub conditione concepta, obligatio, l.29.ſolut. Abeſſe intelligitur pecunia fideiuſſori, etiã ſi debitor ab eo creditori delegatus ſit, licet is ſoluendo non fuerit, l.26.§.abeſſe, mandat. Item ſi fideiuſſori marito ab vxore creditrice doti data ſit pecunia, quam ex cauſa fideiuſſionis debebat, abeſſe ei ea intelligitur eo quod onera matrimonij ſuſtineat, l.47.ff.mandat. Non abeſt ex diuerſo ei, qui nihil de ſuo impendit deminuitve, l.25.ff.de admin. tut.l.14. quod met. cauſ. l.4.§.ſiue autem ff.de manumiſſ.Prat.Briſſ.

Neceſſaria ABSENTIA, ſeu cauſa abſentiæ, l.fin.vbi pup.educ. l.10.C.quom.& quand.Iud.

ABESSE ex negotio geſto, l.31.de reb.cred.l.24.§.ſeruum.de act. empt.& abeſſe ex ſtipulatione, l.49.famil.herciſcund.Briſſ.

ABESSE dicitur cum factus eſt propterea pauperior etiam ſi nihil

nihil emolumenti acceſſerit hereditati:ſatis eſt enim hereditatis cauſa detrimentum aliquod cepiſſe in rebus ſuis. Velut ſi quid publici vectigalis nomine præſtiterit venditor hæreditatis, inquit Vlpian. Conſequens erit dicere, agnoſcere emptorem eius hoc debere. Conuan.7.con.8.n.9.

Abesse videri poteſt, qui exaudiri nequit, Vlp. in l.1. de verb. ſig.

Abesse mihi res hactenus videtur, quatenus ſum præſtaturus, apud Vlpian. l. plane 34. §. quod ſi rem, ff. de legat.1.

Abesse definit res, cum ſic redit in poteſtatem, vt amitti eius poſſeſſio non poſſit, l. mulieris 13. de verb. ſig. Prat.

Abesse pecunia dicitur, quæ ſoluta eſt, vel ſoluta fingitur, l. inter cauſas, ff. mand. Spieg.

Abesse cum proprie dicimus, qui ignoretur vbi ſit, & an ſit, Paul. in l. ſi ita pater, de rit. nupt. Vlp. in l. ſciendum, ff. ad l. Iul. pecul. aliud eſt abeſſe, aliud in fuga eſſe: Spieg.

Abesse ac fugiſſe quomodo diſtent, vid. l.2. ad leg. Fab. de plag. Spieg.

Ab exactione tributorum: vide ſupra in vocula Ab.

Ab excoctione ad auram veſtimenta recreare, eleganter dixit Holoan. in l. pen. §. procrearent inſuper, ff. de via publ. Spieg.

Abfuisse ſuperuacuo timore perterritum, apud Calliſtr. in l.2. ff. ex quib. cauſ. maior. Spieg.

Abfuturum, verbum pleniſſimum eſt, & ad omne tempus refertur. Venuleius in l. nouiſſ. ff. de præt. ſtip. Schard.

Abgregare eſt à grege ducere, authore Feſto.

Ab Heredis debitore peti hæreditas non poteſt, l. quod ſi in diem, ff. de petit. hæred.

Abhorrere, pro alienum eſſe, apud Vlp. in l. ſi tibi rem.13. §. Iulianus 1. ff. de præſcript. verb. Spieg.

Abietarius negotiator, pro negotiatore materiario, Sipontin.

Abigeatus, à nomine abigeus, ipſe abigendi actus ſiue crimen, de quo Macer. in l.2. de abig. l.5. §. qui deſertionis, ff. de re militar. Abigeatus crimen publici iudicii non eſt, quia furtum magis eſt, *ein Viehediebſtal*, d.l.2. Spieg. Hoc crimine olim nobilitatos Iberos fuiſſe, Seruius in 3. Georgicon ſcribit. Placet autem ex l.3. §. de abigeis, lenius (ſic enim rectius legi videtur: alii plenius, Gothofr. ad d.§.1.l.3.) coerceri, qui ex ſtabulo abigunt pecus domitum, quam qui ex ſylua aut grege. Lenius enim puniendi, quibus non ita patet furandi copia, durius contra, quibus maior patet. Iuſtinus de Scythis loquens: nullum ſcelus apud eos furto grauius eſt: quippe ſine tecto munimentiſque pecora & armenta habentibus, vbi quid ſaluum eſſet, ſi furari liceret? Prat. ex Cuiac. 6. obſer.8. adde Iul. Clar. 5. ſentent. §. vlt. q.60. verſ.13.

Abigei, qui (rarius Abigeatores, Briſſ. edit. vlt.) & Abactores à Paulo lib.5. ſent. tit.10. & ab Impp. in l.8. C. de repud. & à Firmico lib.6. Mathe. c.31. à Græcis vero ἀπελάται appellātur; proprie hi habentur, qui pecora ex paſcuis, vel ex armentis, vel ſtabulis ſubtrahunt, & quodāmodo deprædantur, abigendiq; ſtudium, quaſi artem exercent, equos de gregib. vel boues de armentis abducentes, l.1. §.1. de abig. Iuſti. Nou.22. Abigeos autē à furibus quātitate ſeu numero diſcerni traditum eſt. Nā qui ouem vnam, ſuem vnum ſurripuerit, vt fur coërcētur: qui gregem, vt abigeus, l.16. §. quantitas, de pœn. Idcirco Calliſtr. oues, ait, pro numero abactorū aut furē, aut abigeum facere. Nam qui 10. oues vel capras, vel porcos 5. aut 4. equum vnū, duas equas, totidemque boues abegerit, abigeus eſt, d.l. vlt. ff. de abig. Non tamen ſola quantitate, ſed ex animo etiam atq; ſtudio & arte abigendi, hoc diſcernitur, vt Cuiac.1. obſ.20. oſtendit. Nā qui ſtudioſe vnum equum aut bouem abduxerit, abigeus eſt; qui caſu, fur, l.2. de abig. Gœdd. ad l.235. loco etiā eos diſcernit: qui nō ex paſcuo, ſed ſtabulo, vel alio loco, non ex armento, abigit, fur eſt, non abigeus, l.1. §.1. de abig. vbi Gœd. ad t. de V. ſig. Cæterum vt fures tenentur actione ciuili in duplum, vel quadruplū, quo caſu ſine inſcriptione agitur: ſic abactores, ceſſāte actione ciuili, extra ordinē accuſantur: quo caſu neceſſaria eſt inſcriptio. Cuia. Briſſ. Prat. Spieg. Hot.

Abigeus accuſari poteſt cum inſcriptione, vel ſine ea, C. lib.9. tit.37. l.1. Abigeus tenetur pecorum mortuorum nomine, C. lib.4. tit.7. l.7.

Abigere, eſt à ſe expellere, vel crimen abigeatus exercere. Neb. Abigere pecus, id eſt, expellere agro, l.39. ad l. Aquil. Abiguntur greges, armenta, quę furto aut latrocinio auertuntur, l. vlt. C. de condict. ob turp. ſic Abactos boues, Ouid. Abactas furto ſues: Plin. lib.8. c.51. Briſſ.

Abigere, etiam partum venenis & medicamentis expellere & enecare ſignificat. Sic accipitur in l.4. de extraordin. crim. l.8. ad l. Corn. de ſicar. l.39. de pœn. & apud Cic. in Cluent. & Tranquil. in Domitiano cap. pen.

Abigere etiam ſimpliciter pro partum abigere à Marcian. d.l.4. vſurpatur, eam, quæ data opera abegit, à præſide in exilium dandam: Hotom.

Abactum ventrem dixit Pau. lib.4. ſenten. tit.9. fœtum venenis & medicamentis eiectum: Abactos partus, Optatus Afer. Nec longe ab hac ſignificatione eſt quod Imp. venenis viſcera hominis extinguere appellat, in l.3. C. de quæſt. Cuiuſmodi criminis à Iuuenale Sat.6. & Minutio Felice (cuius liber pro octauo Arnobii hodie circumfertur) fit mētio. Briſſ. Hoto. Prat.

Abigere & arcere differunt. Abigimus quæ vbi acceſſerint, expellimus: Arcemus, quæ prohibemus nē accedant: Spieg.

Abacti magiſtratus: vide ſupra Abacti.

Abiicere eſt ſpernere, vt in auth. quib. mod. nat. effic. legit. §. ſit igitur. Hinc

Abiecta perſona, pro contempta, humili, & vili, l. ſed etſi vnius, §. interdum, verſ. vt puta ſi patris perſona vilis abiectaque ſit, ff. de iniur.

Abiectæ inter fœminas perſonę ſunt, ancilla eiuſq; filia, liberta eiuſq; filia (id abrogatum Nou.89.) Scenica eiuſq; filia, tabernaria tabernarii, lenonis aut arenarii filia, & ea, quæ mercimoniis publice præfuit, l. humilem 7. C. de inceſt. nupt add. l.1. C. de natur. liber. Nō autem ideo quis humilis aut abiectus, quia pauper, d.l.7. in prin. & ibi Gothof. adde Nou.74. c.6.

Abiicere quodammodo contrarium verbo adiicere, eſt adiectionem non recipere, l. Sabinus 9. ff. de in diem adiec. Cuiac. ad Afric. tract.3. fol.34. Gothofr. ad rubr. ff. d. t. de in diem adiect. adde l.1. C. de vend. reb. ciuit. l. pen. C. de om. agr. deſert. l.2. C. de locat. præd. ciuil. Significat & proiicere, & repellere, l. qui leuandæ. ad leg. Rhod. de iact. vbi primo dicit, Proiicit; poſtea Abiicit, Rebuff. Hinc

Abiecta dicuntur, quæ incendii cauſa ſub dium emittuntur: vide l. falſus, § qui alienum, ff. de furt.

Abiicere haſtam dicitur, qui cauſæ diffiſus animum abiicit, ac deſinit contra conari: Spieg.

Abiicere rem videtur, qui exiguo precio vendere cogitur, l. ita vt omnes ſummas 36. §.1. & ibi Gothofr. ff. mand. Spieg. Prat. adde l.50. ff. de euict.

Abiicitur vxor, eum mittitur renunciatio: conditione tua non vtar. Dimittere vxorem, an dicatur latine, vide Rhod. c. 16. lib.18. Spieg.

Abiiciens partum, necare videtur, l.4. de agnoſc. liber. Prat.

Abiectio in iure intelligenda eſt, cū conteſtamur, abiectis omnibus, quæ aduerſarius dixit, vni rationi nos reſponſuros, teſte Zaſio, Spieg.

Ab incunabulis, vide ſ. à cunabulis.

Abire, diſcedere, vel recedere eſt, Rebuff. Hinc

Abire ab emptione, id eſt, ab emptione diſcedere, l. iuris gentium, §. adeo, de pact. vel mutare emptionem, & ab ea recedere, d.l. iuris gent. vbi prius dicit, Abiri ab emptione: poſtea mutari & recedere: in l.1. ff. quand. lic. ab empt. diſced. dicitur, Abeatur ab emptione. Rebuff. Spieg.

Abire à ſocietate, eſt diſcedere, & ſocietati renunciare, l. ſi cōuenerit, ff. pro ſoc. vbi prius ponit verbum Abeatur, poſtea renuntietur: Rebuff.

Abire in creditum, nō omnino idem eſt, quod credere, ſed tantum eas res credere, quæ accipientis fiunt: h.e. quæ functionē non in ſpecie, ſed in genere recipiunt: veluti pecuniam, frumentum, vinum, & alias res, quarum nō corpus redditur, ſed quantitas. Vlp. in l.5. §.18. ff. de trib. act. Hoto. Itaque Abire in creditum interdū generaliter accipitur, pro mutuum contrahere, interdū ſpecialiter, vt l.3. §. is autem de Senatuſc. Maced. Prat. Abit in creditum, qui fidem alienam ſequitur, ait Briſſ.

Abire dominium à nobis, in l. non ideo: Non ideo minus rectē quid noſtrū eſſe vindicamus, quod abire à nobis dominium ſperatur, ſi conditio libertatis vel legati extiterit, ff. de rei vendic. pro recedere & auferri, Spieg. Rebuff. Sic res à nobis abit, à domino abit, l.205. de reg. iur. l.1. de in diem addic. Briſſ.

Abire magiſtratu eodem ſenſu dicitur, quo abdicare ſe magiſtratu, deponere, dimittere magiſtratum, vel adminiſtrationem, l. nec magiſtratib. ibi: expectandum eſt, quoad magiſtratu abeat. ff. de iniur. Prat. Rebuff. Oldend. Abire prouincia, tutela, cura. Briſſ. ex ff. legibus.

Abire in deſuetudinem, aboleſcere eſt. Abit lex in deſuetudinem, quando eſt abolita per contrarium vſum vel conſuetudinem, ICtus in l.1. §.1. de interr. act.

Abire rem longe, pro eo quod eſt, infinitatem reſpicere, pulchro loquendi modo à ICto vſurpatum, in l. à diuo 15. §. ſed ſi emptor 7. de re iud. id quod Zaſius monuit. Spieg. Prat. Rebuff. Abit dies actionis, pro exit: Briſſ. ex ff.

Abisse, pro obiiſſe, veteres dixiſſe ſcribit Feſtus lib.1.

Abitio mors antiquis dicebatur. Feſtus lib.1. Prat.

Abiudicare rem, eſt per iudicium auferre & alienare, ea forma, qua dicimus abiurare, Bud in l. poſtr. de orig. iur. Abiudicare & adiudicare differūt. Nā abiudicare eſt iudicio auferre, Cic. Ver.2. Liu. lib.4. idē quod remouere & abdicare, vt not. Nebr. Adiudicare, *zuſprechen durchs gericht*, idē quod applicare, facit text. & ibi not. in c. venerabilis. in verſ. quia vero. ibi: eidē Epiſcopo adiudicauimus. de excep. & in c. auditis. in verſ. adiudicantes. de præſcr. Olden. Specul. Prat. Nebr. Hoto. Abiudicatur hæreditas, l.50. §. ſi quis ante. de leg.1. Briſſon.

Abiurare verbum iudiciarium eſt; &, vt Seruius in 8. Æn. ſcribit rem creditā periurio negare ſignificat. Cic.1. Epiſt. ad Att. Me ſponſorem appellat. Mihi tamē abiurare ſatius eſt, quam

dependere, quo loco abiurare Cic. dixit, pro, ſponſionem factam iureiurando abnegare. Inde Abiuratio, rei creditæ abnegatio, interprete Iſid. lib. 5 Ety. c. 26. Briſ. Hoto. Prat. Spieg.

ABIVRARE creditum, depoſitum: Briſſ.

ABIVRARE etiam eſt iuramento renuntiare, cap. audita, de reſt. ſpol. in antiq.

ABIVRARE hæreſin quid ſit, diſces ex cap. ad abolend. de hæret.

ABIVRATVM pretium, in conſtit. 4. C. de veſt. holoſer. & aurat. lib. 11. id eſt (inquit Accurſ. ad eandem) pretium, quod pro ea re dederat, amittit, licet iuret ſe dediſſe: Accurſij ſententiam probat ibidem Odofr. Prat.

ABLATIVVS caſus aliquando reſoluitur in Accuſatiuum, & præpoſitionem propter: vt mandato, i. e. propter mandatum, l. ſi mandato, ff. mandat. l. cotem ferro, §. eam rem, de publ. Aliquando in Accuſatiuum & præpoſitionem In, vt quiete, id eſt, in quietem, l. 1. C. de primicer. lib. 12. Nebriſſ.

ABLATIVI abſoluti varie ex rebus ipſis, proque materia ſubiecta accipiuntur, Alciat. l. 240. de verb. ſig. Sæpius in conditionem reſoluuntur.

ABLATIVIS, ſoluto matrimonio, & mortis & diuortii caſum comprehendi, Paul. ſcribit d. l. 240. Prat.

ABLATIVI abſoluti ea plerunque natura eſt, vt conditionem inducat. Not. Dd. & præſertim Alcia. in l. cum quærebatur 240. ff. de verb. ſig. In quo articulo ſciendũ eſt: ablatiuos quandoq; in vim ſeptimi caſus, vt Dio. & Ser. docuerũt, enũtiari: tuncq; dubium non eſt, ad conditionem nõ referri. Inducitur autem huius caſus vis ſimpliciter in nominibus: vt cum dicimus; te autore didici, arbitratu Seii ædificaui, ſaluo conſenſu domini alienaui, & ſi quę ſimilia. Quandoq; per participiũ proferuntur, & tunc naturã adiuncti Participii debemus inſpicere: pręſentis, præteriti, an futuri ſit temporis. Quod præſentis eſt tẽporis, conditionẽ non inducit: vt ſi dixerim, Rato manente pacto, pœna ſoluatur. Itẽ, Filio præcedente, patri permittitur quẽlibet in locũ nepotis adoptare. hic. n. non videtur ſubeſſe conditio. Quod tamen nõ procedit, cum participium ipſum, licet præſentis temporis, futuros tamen caſus reſpicit: vt ſi conſtitutum ſit, ſtantibus maſculis fœminas à ſucceſſione excludi. Illa enim verba, ſtãtibus maſculis, quoniã ab eo prolata cenſentur, qui ius de ea re ſtatuendi habet, & conditionem inducunt & diſpoſitionem: quia non ſolum fœminas ſub cõditione excludũt, ſed ipſos maſculos admittunt, Bart. in l. 2. §. fi. ff. ad Tertull. Cum participium præteriti eſt tẽporis, obſcurior eſt quæſtio: quoniã ex adiectione verbi ad omnia tẽpora poterit referri, l. verbum erit, & ibi Alc. de verb ſig. Vnde hæc verba, ſoluto matrimonio, generaliter accipi ex materia ſubiecta poterunt, ſiue retro ſolutum ſit, ſiue in futurũ ſoluetur: reſpectu futuri conditio eſt, nõ autem reſpectu præſentis pręteritive. Nam & cum ſermo Latinus præſens à paſſiuo verbo nullũ habeat, ſoliti ſunt veteres in eum ſenſum præterito vti: vt apud Verg. Vimque addere victis, i. qui vincebantur. & in Georgic. Quam quibus in patriam vẽtoſa per æquora vectis, i. qui vehãtur. Sic in l. 2. §. deinde, ff. de incen. rui. dum in eum, qui rate naue expugnata, quid rapuiſſe dicetur, actio conceditur: illa verba, Naue expugnata, exponuntur, i. dum expugnatur, & præſens quoq; tempus reſpiciunt. Sumuntur quandoque & huiuſmodi participia in vim nominis, vt cum dicimus, Velo leuato iudicauit: reſeruato domini cõſenſu alienauit: penum excepto vino legauit: quo caſu dubium non eſt, diſpoſitionem inferri, non conditionem. Cum futuri tẽporis participium eſt, tempus potius, quam cõditio inducitur, vt in illo Lucani: Venturo Cæſare Romam, ignauæ liquere manus, i. cum eſſet venturus. Vnde licet Bar. in l. 1. q. 7. de cond. & demon. eas conditiones, quæ ab ablatiuis abſolutis inducuntur, expreſſas appellet: tamen videtur huiuſmodi ablatiuos principalius ad tempus, quam ad conditionem referre. Nam & illud in confeſſo eſt, magis diſpoſitioni eos accedere, quã conditio expreſſa faciat, ſecundum Iaſ. in rubr. ff. ſol. matr. Alciat. in l. cum quærebatur 240. ff. de verb. ſignif. & plura de natura horum ablatiuorum in l. 1. C. de iur. emphyt. l. ab empt. 58. ff. de pact. in l. 1. & ibi Bart. & Bald. C. quando liceat ab empt.

ABLATIVI abſoluti quandoque nihil important peculiare, ſed perfectum ſenſum continent, vt in l. omnes 33. §. executoribus 5. C. de epiſc. & cler. Brederod. in repertor.

ABLEGARE, pro longe mittere: Spieg.

ABLOCARE, id eſt, denuo locare fundum tertio locatum, Zaſ. in §. item Seruiana. Inſt. de act. Spieg. Prat.

ABMATERTERA, eſt abauiæ ſoror, l. ſexto gradu, ff. de grad. Spie.

ABNEGAMVS, *Abſchlagen*, quod à nobis aut dono aut commodato petitur. Item *verneinen*, quod nobis creditum eſt vt depoſitum. Sed & quod promiſimus, *entfallen*. Spieg. Abnegare, recuſare, aut inficiari: Briſſo.

ABNEPOS, Abneptis, hi ſunt, ait Paul. pronepotis, proneptis, filius, filia, l. 10. §. 15. ff. de grad. Hotom. Prat.

ABNOCTARE, foris pernoctare, integrã noctem abeſſe, Marcia. l. 15. de off. præſ. Ne, qui prouinciã regit, fines eius excedat, niſi voti ſoluendi cauſa: dum tamen abnoctare ei nõ liceat: Hoto.

ABNOCTARE ſcite vſus eſt Martian. pro extra prouinciã eſſe, in l. illud obſeruandum, de off. præſi. Sic & in l. 12. tab. trinoctio abnoctaſſe vſurpatur. Pompo. ſimiliter pernoctare, extra vrbem eſſe interpretatur, l. vrbana 166. §. 1. de verb. ſign. Spieg.

ABNVTARE ſæpe abnuere: Feſtus l. 1. Abnuit autem, qui ſigno capitis aliquid negat, qui ve recuſat, aut prohibet; apud claſſicos autores. Hinc

ABNVTIVVM, pro negatiuo & inficiali in l. 83. in pr. verſ. & qui ſpondet, ff. de verb. oblig. Qui ſpõdet, inquit Paul. dolum malum abeſſe, abfuturum ve eſſe, nõ ſimplex abnutiuum ſpõdet: ſed curaturum ſe, vt dolus malus abſit. Quod verbum inuẽtu rarum eſt: vſum eo Caprum in lib. de orthogra. reperio. Confeſſiua vox, ait, fit ex duplici voce abnutiua, vt, Non nolo (oſtendo. n. me non velle) & nõ neſcio, quæ tibi vita ſit, & nonnunquam prandeo, & Necnon eſt res libera mihi. Sane lex 12. tab. quæ prohibuit litigioſam rem dedicari, l. 3. de litig. forſitã permiſit, mortuum in eam inferri, his verbis: Nec non mortuum inferunto. Quo loco Seru annotauit duob. illis verbis negatiuis, quaſi permiſiſſe legem magis, quam prohibuiſſe, l. 237. de verb. ſig. cui congruit Philoſophorum definitio: (duæ negationes vel priuationes vnam affirmationem efficiunt.) Interdum duo abnutiua magis negant, & ponuntur (vt Demet. ait in Sophoc.) εἰς ἄγνοιαν μείζονα (ad maiorẽ negationem) Vlp. in l. flum. 24. in pr. verſ. quis enim dubitat, ff. de damn. infect. Nemine nihil faciente, vt Lucil. Nil neminem habere, & Cato, Lapideo ſunt corde multi, quos non miſeret neminis, Cuia. 10. obſ. 26. Gotho. not. in l. 1. circ. fin. C. com. diuid. Feſt. etiam abnuitionis vocem vſurpat lib. 9. In, nõ ſemper abnuitionem ſignificat, ſed interdum etiam pro additamento ponitur. Sic enim hæc poſtrema verba lego, quibus ſignificat vocẽ, In, plerunq; incremẽtum addere verbis, quibus præponitur, vt ex his, quæ illic affert, exẽplis, patet. Briſſ. Prat. Hot.

AB officio iudicis proficiſci, hoc eſt impetrare & exercere apud iudicem, vt de cautionum formulis ac prætoriis ſtipulationibus dicitur: Spieg.

ABOLERE, eſt in deſuetudinem abire, Iſid. in c. fuerunt, §. paulatim 7. diſtinct. vel potius

ABOLERE, eſt tollere & infirmare, & delere in conſtit. Iuſtin. l. 1. in pr. C. comm. de legat. Prat.

ABOLERI accuſatio, Aboleri item nomen Rei dicitur, cum accuſatio inepta crimenq; perimitur, Reiq; nomẽ de Reis eximitur, l. 3. ff. de accuſ. l. hi tamen 11. §. fi. eo. l. 1. §. accuſationem ad SCtum Turp. ſic aboleri nomen ſuum petere, idem quod ſe à iudicio abſolui petere, l. 3. §. vlt. de accuſ. Suet. in Auguſt. c. 32. Diuturnorũ reorum, & ex quorũ ſordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit: conditione propoſita, vt quẽ quis repetere vellet, par periculũ ſubiret. Bri. aboletur accuſatio, i. perimitur, extinguitur, d. §. accuſationẽ.

ABOLERE delicta prioris matrimonii, abolere teſtamentum, decretum, memoriam, effigiem, Briſſ. ex ll. ff. Suet. & Tacit.

ABOLETVR actio iniuriarum diſſimulatione: condemnatio per indulgentiam: Nomẽ rei: Reorum crimina, indulgentia: aboletur iniuria, turpitudo. Briſſ. ex ll. ff. C. & ex Plin. Sueton.

ABOLETVR accuſatio, cum accuſationis inſtitutæ perſequendæ neceſſitas accuſatori remittitur. Aboletur nomen Rei, cum is de Reis eximitur, abolitione publica vel priuata interueniente, l. 11. §. vlt. de accuſ. Briſſ. edit. vlt.

ABOLITIO, criminis extinctio, accuſationis inſtitutę extinctio: qua reorũ numero reus eximitur, & accuſationis inſcriptioniſq; memoria aboletur: quæ abolitio & reis delatoribus vel accuſationem inſtituentibus olim dabatur, l. 4. §. 1. ad Turp. l. 34. §. 1. ff. de ritu nupt. vel vt Oldend. tradit; Abolitio eſt accuſationis inſtitutæ peremptio, vel abſolutio, cum quis nomen alicuius accuſauit, & accuſatio, omni inſcriptione iam facta, in totum aboletur, remiſſa neceſſitate accuſandi. Et debet impetrari à principe, vel iudice, ab illo ſc. qui aliquã accuſationem inſtituerat, & in ea ſe inſcripſerat: talis enim citra infamiam deſiſtere nõ poteſt, niſi abſolutionem impetrauerit. Sed quando talis impetrat, vt deſiſtat, & vt illud, quod per accuſationẽ inchoatum erat, deleatur, rite fit. Ea fit triplici modo: Primo publice (hãc etiam generalem vocant abolitionem: in tit. de general. abolit. C.) ob diem inſignem, aut ob publicam gratulationem, vel ob rem proſpere geſtam, vel ob lætitiam aliquam, vel honorem domus diuinæ, l. 7. 8. 9. 12. ad Senatuſc. Turp. l. 4. § 1. de bon. lib. quam Conſtant. lib. 1. ἐγκλημάτων δημοσίων ἀπόλυσιν, publicam criminum abolitionem appellat. Eaq; vel SCto, vel à principe dabatur, l. 12. ad SCtum Turp. l. 2. C. de gener. abolit. quemadmodum à Cõſtantino ob natiuitatem filii, Criſpini, factum legitur. Et hoc caſu durantibus feriis, accuſationes omnium criminum, paucis exceptis, de quibus in l. antepen. & pen. ff. ad SCtum Turpill. abolentur, ne quiſquam tempore lætitiæ in ſordibus ſit & luctu. Sed feriis finitis, vltra triginta dies vtiles accuſatio repeti poteſt, l. 1. l. aut priuatim 10. l. 12. & l. 15. §. fin. ff. ad Senatuſconſultum Turpil. Paul. ſentent. lib. 5. tit. 17. Secundo fit abolitio lege, mortuo ſcil. reo, vel accuſatore, vel iuſta cauſa, morbo ſcil. impedito, quo minus

quo minus accuſare poſſet,d.l.10.& 15.§.ſi propter,l.3.in fi.ff. de accuſat. Tertio fit priuatim,actore vel reo poſtulante,d.l. 10.l.2.C.de abol. accuſatore poſtulante (ait Briſ. ex eo quod per errorem, temeritatem, calorem, facilitatem ve ætatis ad accuſationem proſilierit. Eſt autē poſtulanda ab ipſiſmet præſidibus: & quidem pro tribunali, non de plano, ſed cauſa cognita concedi debet,d.l.1.§.abolitio.ad Turp.In cauſæ autem cognitione verſatur, an reus adſentiatur abolitioni, an non calumnioſe inſtituta ſit actio; nam neque aduerſario inuito, neque calumniatoribus, hoc eſt indulgendum, l.fin. ff.ad SC. Turp.vbi Weſemb.Paratit.l.2.3.C.de abolit.Porto impetrata abolitione is qui deſiſtit, accuſare amplius nequit, niſi ex indulgentia principis,l.1.2.3.C.eo.Cuia.ad Iul.Pau.ſent.lib.5.t. 17.duplicem facit tantum abolitionem,publicā & priuatam. publica fit nullo poſtulante, autore principe vel ſenatu, ob lætitiam aliquam. Priuata fit aut poſtulante reo ex certis cauſis,aut poſtulante accuſatore.Briſſ.Hot.Spieg.Prat.Nebr.

Abolitio diſtat ab Amneſtia,ſiue obliuionis lege: q̄ poſt ἀμνηστίαν accuſatio inſtitui vel repeti non poteſt.Poſt abolit.publicam intra diem 30.etiā ab eodē repeti poteſt,l.1.C.de genera. abolit.l.aut priuatim.ff.ad SC.Turp Poſt priuatā vero abolitionem ab alio repeti poteſt reus, ab eodem non poteſt, l.38. de accuſ.l.1.C.de abolit.vide Cuia.ad 5.Paul.ſent.17.in princ.

Abolitio accuſationis non datur fallaciter accuſantibus, aut calumniatoribus,l.3.in pr.C.de abolit.l.9.ff.de calum.

Abolitio ex iuſtis cauſis fieri debet:ideoq; corruptione rei accuſati obtenta, nulla eſt, l.2.in med. C.de abol.adde l.8.9.10. 12.14.& ſeqq.& Goth.not.ad ſingulas illas ll.ad SC.Turp.

Abolitio generalis proceſſus præſentes concernit, non futuros,l.1.C.de gen.abol. Eaque reos liberat quidem, ſed notat tamen,h.e.pœnę gratiam facit,infamiam criminis non tollit, l.3.& ibi Gotho.de gener.abol.7.C.de ſent.paſſ.l.17.ad Turp. Contrarium apparet l.1.§.10.in fi.de poſtul.Gothof.

Abolescere,pro euaneſcere,& in deſuetudinem abire.Spieg.

Abominari, vſurpatur generaliter pro deteſtari,teſt.Roterod.

Abominari, eſt omen auerſari, veteribus fauſtum aliquid & mali ominis deprecantib. atque auerſantibus hæc locutio in vſu fuit.Hinc apud ICtos:

Quod Abominor dictum videmus,pro eo quòd Cic.crebro ſic extulit:Quod Deus omen auertat,deteſtetur,obruat,Scæu.in l.Lucius 85.de hær.inſtit. Si mihi Tit. hæres eſſe noluerit,aut quod abominor, prius moriatur,&c. Terent.in eandem ſententiam dixit:Quod dii prohibeant.Hot.Briſ.Prat.

Abominatio à D.Hier.in Hom.appellatur ſeruitus idolorum. Largius tamen ſumitur in cōmuni vſu loquendi,pro qualibet re turpi & abominabili. Vnde dicitur, Abominatione populi c.tua nos extr.de cler.ægro. Alibi abominatio dicitur eleemoſyna Deo facta de rapina,ſimonia, vel vſura,c.non eſt putanda,1.q.1.c.ſcriptum eſt.14.q.5.Olden. ¶Abominatus dicitur; qui ſacris interdictus,excommunicatuſve eſt, Alc.in l. pecuniam 36.ff.ſi cert.pet. Is Bud.in forenſi dicitur abdicatus à magna matre, in l.reddentes,C.de ſum.Trin. Ab Eccleſia extorris. Et hoc ſenſu abominationem recte dicemus excommunicationem.Spieg.Olden.Prat. ¶Ab omnibus hæredibus legatum ita erat: Quiſquis mihi hæres erit, damnas eſto Titio dare centum : interpretatur ab Vlp. in l.4.§.fin. & l. 104.in pr.ff.de legat.1.Spieg.

Ab orbita Varro dixit, quòd non alienum eſt à via & inſtituto, ſed ex conſuetudine & via.Adrian.Turneb.li.aduerſ.12.c.16.

Ab Aboriginum ſeculo.vide ſup.Ab.

Aborsus & abortus diſtinguūtur à Non.Mar.vt ſit aborſus,qui eſt inprimis menſib.cum conceptio facta eſt: Abortus,prope tēpus pariendi; tunc.n.moritur,q̄ naſcitur. Porro procurare aborſum,homicidii ſpecies eſt: de quo Dd.præſertim Alber. in l.qui in vtero.ff.de ſtat.ho.Spieg.adde can.cōſuluiſti,cauſ. 2.q.3.& c.quod vero non.cū c.ſeqq.cauſ.32.q.2. & c.ſicut.ibi.

Aborsus venter(qui & abactus)Paul.li.4.ſent.tit.9.§.6.partum facere non videtur,l.2.& ibi Gothof. C.de poſthu.hæred. Et ideo vt ad d.loc.Pauli annot.Cuia.abortu facto finitur miſſio in poſſeſſionem,l.1.in fi.ff.de ven.in poſſ.mitt.Prat.

Aborto (in Nouell Leon.31.) pro immaturū fœtū edo, vſurpat Var.li.4.Columellæ vero Abortio pro eodē eſt,vt & Abortior deponens.Spieg. ¶Abortus,vel abortum,vel abortio,eadē ſunt:& his omnib.generib.hoc nomen ſubſtantiuū variatur, l.30.§.quòd dicitur 2.ff.de acqu.hæred.l.38.§. qui abortionis, ff.de pœn.Dicitur autem fieri,cum mulier ante tempus partū edit,vi ventri illata,apud Vlp.in l.1.§.toties.verſ.idem erit 4. de vent.in poſſ.mitt.Briſſ.Prat.Abortum tamen grauidę mulieris etiam dici,quòd non ſit tempeſtiue ortum,Sext.Pomp. autor eſt.Spieg.vid.omnino Gœd.com.de V.S.ad l.1.nu.32.

Abortivus eſt puer, vel alter fœtus, ante præfinitum tempus natus: & ideo ſic dicitur, quòd non oriatur, ſed aboriatur & excidatur,ſecundum Iſi.li.10.Ety.Old. Hinc Abortiui, qui aborſu nati ſunt.Spieg.

Abortiva oſcitatio,quæ abortire facit:Plin.Oſcitatio quidem in enixu lethalis eſt,ſicut ſternutare à coitu,abortiuū.Cenſetur aūt abortiuus partus, ſi quis naſcatur quinto aut ſeptimo menſe:cū genuina iuſta,& legitima non ſit recepta,niſi ſeptimo menſe,& deinceps,l.ſeptimo menſe.ff.de ſtat.ho.Spieg.

Abortionis poculum dare,lege poculum.vid.Gœd.d.n.32.

Abortionis voluntariæ pœnam vid.in Nou Leon.31.adde l. 8.de ſicar l.39.de pœn.Nou.Inſt.22.16.§.1.& Nou.117.

Abortus vxoris non corrumpit mariti teſtamentum, l.2. & ibi Gothofr.plur.alleg.C.de poſthu.hæred.inſtit. ¶Ab ouo,vid. ſ.in vocula Ab. ¶Abpatruus idem qui patruus maximus,h. e.abaui, abauiæ frater, l.3.ff.de grad. §.ſex.grad.inſt.de grad. Hot.Prat.¶Ab re,abs re,modo ſine cauſa,fruſtra:modo ſignificat præter,ſiue cōtra vtilitatē,aut ſine vtilitate,l.ſi quis ſeruo alieno,ſub ſi. C.de furt.l.conſentaneum, C.quom.& quando iud. Huius contrarium eſt,E re,i.ad vtilitatem,Spieg.Old.

Arepta res vi : abreptum mancipium : abrepti parentibus liberi,Briſſ.ex ff.& C.

Abrogare eſt deſtruere,vel delere in totū & infirmare.Feſt.l.1.

Abrogare etiam publicare & auferre ſonat in Conſtant. conſtit.l. ſi quis ad ſe. C.ad l.Iul.de vi publ. Abrogare interdū eſt addere aliquid:Prat. ¶Abrogare legi & legem dicimus,ſed vſitatius accuſatiuo iungitur.Modeſt.de verb.ſig.Spieg.

Abrogare legem idē eſt q̄ tollere,ſiue antiquare,quia à magiſtratu, qui eam poteſtatē habet,populo interrogato,an velit, iubeatq; eā legē tolli,illo annuēte,antiquatur tolliturq; quēadmodū eodē populo interrogato fuerat promulgata: vnde & lex plerunq; dicitur rogatio: vt ſic Abrogare legē, ſic populū rogare, vt ne aliqua lex valeat,& omnino tollatur.Neq; n.cū lex abrogatur,aliud agitur,quā q̄ rogatur,quomodo eā abrogari oporteat: vt Balduin.in ſuę Catec.1.part.ſub fi.oſtendit. Ci.li.2.de ll.Eas,inquit,tu leges rogabis, quæ nunquā abrogētur.Liu.li.22.Plebiſcitū primus ego antiquo abrogoq;.Eſt itaq; abrogare legē idē prope q̄ derogare. IC.tū de V.S.inter vtrunq; verbū nonnihil diſtare facit.Derogatur,inquit,legi, cū pars detrahitur,abrogatur,cū prorſus tollitur.Adde tu abrogari,cū,vt dixi,prioris legis infirmādæ cauſa promulgatur altera.Sermonis Latini ignari,vulgari voce decepti,pro eo q̄ eſſe debet abrogare,ſiue derogare legē,ipſi reuocare dicūt,cū ſit reuocare, vt autor eſt Var. de ling. Latin. rurſus in cor vocare, h.e.reuocare. Iuuenalis de Domitiano,qui legem Iuliam iam obliteratam, dormientemq; excitauerat,ſic inquit:

Qui tunc leges reuocaret amaras
Omnibus,atque ipſis Veneri Martique timendas.

Virg.1.Æneid.

Reuocato à ſanguine Teucri.

id eſt, renouato, quippe qui iam propemodum extinctus erat.Nebr.adde Ræuard.ad leg.12.tab.c.1.

Abrogare, Derogare,Exrogare,Obrogare, diuerſā habent ſignificationē, ſeparatamq; in antiquorū autorū libris. Ci.li.3. ep.1.ad Att.Octo noſtri Trib.pl.caput poſuerunt hoc:Si quid in hac rogatione ſcriptū eſt, q̄ per leges plebiſve ſcita, h.e.q̄ per leg. Clodiam promulgare,abrogare,derogare,obrogare, ſine fraude ſua nō liceat.Abrogatur vero legi,interp.Modeſt. in l.derogatur 102.de verb.ſig. cū lex prorſus tollitur. Derogatur ei,cū pars detrahitur,Vlp.in Inſt. t.1. Lex aut rogatur,i. fertur,aut abrogatur,i.prior lex tollitur;aut derogatur,i.pars primæ tollitur; aut ſubrogatur,i.adiicitur aliquid primę legi, aut abrogatur,i.mutatur aliquid ex prima lege. Feſtus autem derogare ait eſſe detrahere. Exrogare, ex lege vetere aliquid eximere per legē nouā. Obrogare, legis prioris infirmandæ cauſa legē nouam ferre.Quemadmodū apud Sueto.Claudius capiti Papiæ Popææ legis obrogaſſe edicto dicitur. Quint. declam.264. Quoties de iure populi agitur,apud populum, cui mutare,cui obrogare, cui ferre, quas velit,rogationes licet.Briſ. Derogatur autem legi, vel abrogatur, tum expreſſe, tū tacite, morib. videl.ſeu conſuetudine:non ſolum ſuffragio legiſlatoris , ſed & tacite conſenſu omnium per deſuetudinem,l.32.de leg.Briſſ. & Gœdd.ad l.102.nu.2.3.de verb.ſign.

Abrogationis variæ ſunt cauſæ, 1. Conſuetudo contraria,in l.de quib.ff.de li.c.in iſtis,§.leges 4.di.2. Cōſtitutio cōtraria, exēpla reperies in multis.Iuſt.Nou.3. Cauſæ ceſſatio,c.Neophyt.& ibi gl.in verb.cauſa 61.di.l.adigere,§.quanti,ff.de iur. patron.4.Loci varietas,c.ſi.31.diſt.5. Tempus,c.nō debet.de conſan.& affin.6.Rigor,gl.in c.fraternitatis 34.diſt.7.In ſpecie,c.legi 16.q.1.8. Maius malum inde ſequens,c.verum hoc. 14.diſt.Prat. Et fuſius de cauſis Rebuf.ad l.derogatur 102.de verb.ſig.Item enumerantur in c.vl.§.hæc etſi legib.4.diſt.

Abrogatas leges cōſtitutione ſve recitari,aut oſtēdi,aut citari vetuit Iuſt.in l.2.C.de vet.iur.enucl. Earum tū neceſſaria videtur notitia,Iſid.in c.fuerunt 7.diſt.Prat. ¶Abrogato iure in iudicio vtens,falſi reus eſt, Conſt.ad Sen.Mag.§.19.col.2.

Abrogare nonnunquā ad magiſtratū, imperiū & alia refertur capiturq; pro adimere, abdicare,abolere,irritū facere,extinguere,l.nec mandato,§.1.ff.de tu.& cur.dat. vbi dicit, q̄ furor nō abroget magiſtratū.Sic abrogare magiſtratū alicui dicitur qui legē fert ad populū, vt is magiſtratu ſuo ſpolietur. Cic. in Cor.Nec vehementius eſt oſtēdere ſe laturū inuito collegæ: &

ipſi collegæ magiſtratũ abrogare, in l.ſi quis fundũ, in fi. dicitur: bonis omnibus abrogatis, C.ad l.Iul.de vi publ.Hot.Reb.

ABROGARE per Saturã forma eſt loquendi in ſanctionib. LL. ãdſcribi ſolita, autore Feſt. hoc modo: Neve per Saturã abrogato aut derogato, i. vt Cu.14.obſ.7. explicat, ne cõmiſtis reb. pluri mis abrogato, ne cõfuſe, ſed ſpecialiter, explicate, diſerte. Cu.

ABRVMPI iura, l.32.§.vlt.ff.de hæred. inſtit. Briſſ.

ABRVPTVM lucrum, cuius meminit Vlp. in l.1.§.3.ff.quar.rer.act. nõ det. interpretatur Accurſ. ibi Subreptũ: cuius ſententiam probaſſe videntur Alberic. & Olden. in lexic. explicantes abruptum, i. turpiter acquiſitum. Sunt qui interpretentur præceps & pręter ſpem obiectum. Tu vide Græcos interpretes in eum Vlp. locum: Bud. tamen abſciſſum & pręciſum, κỳ ἀπότομον, videtur interpretari, l.4.§.8.ff.de re milit. Prat.

ABRVPTA, dura, præciſa, abſciſſa, can. de viro 12.q.2.Prat.

A B S.

ABS, Præpoſitio ablatiua, idem quod à vel ab, à Græco ducitur ἀπό. Significat autem retractionem in partẽ poſteriorẽ, Feſt. lib.1. Eadem M. Cic. temporib. in accepti tantum tabulis vſurpatur, cum eius nomen perſcribebatur, vnde accepta pecunia in Codic. referebatur, hoc modo: Abs T. Pomp. accepi H-S. decim. Cal. Maii, Qu. Hort. Qu. Metell. Coſſ. Cic. in Orat. vna præpoſitio eſt ABS, eaque nunc tantum in accepti tabulis manet: nec his quidem omnium: in reliquo ſermone mutata eſt. Pompon. tamen in facti ſtipulatione vſus ea eſt in l. ſi ita ſtipulatus 14.ff.de verbor.oblig. & in nominis emptione, Sal. Iul. l.multum 19.ff.de hære. vel act. vend. Prat. Hot. Spieg.

ABSCEDERE eſt recedere, in l.vnica, de colon. Palæſt. lib.11.C.

ABSPVLSVS, ab aliquo pulſus, repulſus, retropulſus. Corn. Fiõt.

ABSQVE & ſine habent ſimilem ſignificationem, quæ eſt negatiua, vt abſque iniuria, l.omni nouat. C.de ſacroſ. eccleſ. Eſt vbi pro præter, & excluſiue ponitur.

ABSQVE proœmiis & affectibus, eſt nulla verboſa vti prælocutione, remque vt eſt, ſimpliciter proponere, vt imprimis exigunt Tribunalia. Quin & Athenis interdicebat Præco 'dict. in concione, ne vel præfatione, vel affectibus vterentur, rem modo exponerent ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. Spieg.

ABSQVE priuatiuum eſt, vt in l.minus. C.de acq.poſſ. Quandoq; excluſiue, quandoq; incluſiue ponitur, vt notat Arch. de procur. c.qui generaliter in 6. Interdũ præter ſig. hæc dictio, vt in c.clericis, de immu. eccl. in 6. Interdũ vero negat, & maxime in poſitionibus & articulis, Bart. in l.inter ſtip. de verb.obl. l.omni nou. C.de ſacroſ. eccleſ. ex vocab. antiq. vide ſupra poſt (vocabul. ABS.

ABS RE, vide ſupra.

ABSCEDENTEM vſumfructum, hoc eſt, κεχωρισμένον, id eſt, ſeiunctum, detractum, interpretatur Theoph. §.ne autem. Inſt. de vſufr. Prat.

ABSCISA ſpes, id eſt, adempta, l.35.de euict. Briſſ.

ABSCISE, vel abſciſſe, pro eo quod eſt, fixe & determinate, in l.ſemper 5.§.2.ff.de iur.immun. Demonſtratur varie, inquit Calliſtr. nec Abſciſſe, numerum liberorum ad excuſationem municipalium munerum prodeſſe, ex reſcriptis D. Ælii Per. i.e. non præciſe & fixe: quia non eſt numerus ſtatus, qui immunitatem præbeat, vid. Bud. in l.qui cum auo, §.non omnis, ff.de re mil. Idem valet quod Gręcum ἀποτόμως. Igitur non abſciſſe, i.e. non exacte, præciſe, imperfecte, non plene, non certa & conſtãti definitione, nec ad vnguem. Vſurpat hoc verbum ſæpiſſime Val. Max. pro ſeuere & rigide: metaph. à rupibus & aliis locis præfractis ducta. Spieg. Briſſ. Prat. Hot. Old.

ABSECTA & coniuncta contraria ſunt: l. eis quidem. qui mil. non poſſ. lib.12.C.

ABSENS (vide ſupra abeſſe) is dicitur, qui non eſt in eo loco, in quo petitur, l.abſentem 199.de verb.ſig. diciturque, quis pro diuerſitate ſubiectæ materiæ & tractationis, variis modis abſens, ſecundũ Accurſ. in l.præſens, ff.de procur. vt in iudiciis.

ABSENS dicitur, qui in iure non eſt, l.4.§.Prætor, ff.de damn. infect. & qui à tribunali abeſt, l.non tantum, §.abeſſe, ff.de fideicom. lib. Item qui extra territorium ius dicentis, l.hæres abſens, & ibi gl. ff.de iud. vide s̃. abeſſe.

ABSENS eſt, qui extra prouinciam, l.fi.§.vlt. C.de bon.auth.iud. Similiter qui non eſt in eadem prouincia, abſens dicendus, vt in l.fi.C.de long.temp.præſcrip.

ABSENS etiam is eſt in legum diſpoſitione, qui longe abeſt, Alciat. in l.mulieris, §.abeſt. de verb.ſign.

ABSENS dicitur, qui eſt extra vrbis continentia, etiam ſi non ſit trans mare, dummodo ſit extra ciuitatem, l.colleg.173.§.1.& l.abſent.199.de verb.ſign.

ABSENS etiam quibuſdam dicitur, qui non facile poteſt inueniri, quemadmodum præſens, qui facile poteſt inueniri; citant aut. præſente. C.de fideiuſſ.

ABSENS quoque dicitur, qui non eſt in domo, l.de pup.§.ſi quis, ff.de nou.ope.nun. Sic Epiſcopus dicitur abſens, qui nõ eſt in domo epiſcopali, cui forte deſideramus quippiã inſinuare, vt alios actus penes illum tanquam Epiſcopũ exercere. Et alius quilibet beneficiarius, quando nõ debitã pręſtat reſidentiam in ſuo beneficio, dicitur abſens, gl. in c.reſid. c.abſens, de coll.

ABSENS in diſtributionibus quotidianis habendis dicitur, qui non eſt in eo loco, in quo dantur; licet alibi forſan in Eccleſia eſſet, c.1.& per tot. de cler. non reſid. in 6.

ABSENS is quoque habendus eſt, qui in vigiliis caſtriſve vrbanis militat, l.ſi maritus, ff.de adult.

ABSENS in materia præſcriptionum is dicitur, qui non eſt in eadem prouincia, ceu territorio, §.1.Inſt. de vſucap. l.fin. Cod. de long.temp.præſcript.

ABSENTES in ſtipulationibus dicuntur, qui ſe inuicem exaudire nequeunt, §.item verborum. Inſt. de inut.ſtip.

ABSENTES dicuntur, furioſus, demens, pupillus, adoleſcens, quanquam corpore præſentes. Iuris enim interpretatione ſententia coram illis ferri non cenſetur, l.diem proferre, §.coram, ff.de recept.arb. Furioſus tamen modo abſentis loco eſt, modo non eſt, l.2.de procur. Secus l.2.§.3.de iur.cod. Conciliationem vide apud Oldend. in ſua copia: Sed de his omnibus vide Gothofr. not. ad l.173.& 119.de verb.ſig.& Cuiac.17. obſ.34. adde l.13.§.1.ff.eod. l.5.& 6.ff.de procur.

ABSENS eſſe videtur, qui declinatoriam fori habet, l.necnon 28.§.4.ex quib.cauſ.mai. Item qui non conſentit, vel ignorat, aut non intelligit, quod agitur, licet præſens ſit, d.l.2.§.3. vbi Gothof. de iur.cod. l.14. l.1.§.1.ff.de auth.& conſenſ.tut.

ABSENS reus cauſas abſentiæ per procuratorem reddere poteſt, l.abſens, de procur.

ABSENS defendi non videtur, ſi actor vltro interpellat, nec quiſquã ſe defenſioni offerat, l.ergo ſciendũ, ff.ex quib.cau.maio.

ABSENTEM eſſe aliud eſt, quam haberi pro abſente, Bart. in l.ſi maritus 2.§.1.ff.de adulter.& quæ abſentia prodeſt, Bart. ibid. & quæ abſentia iuuet abſentem aduerſus geſta contra eum, Bart. in l.abſentem 5.de pœn.

ABSENS Reip. cauſa tandiu abſens habetur, donec finitum ſit Reip. officium, & donec commode redire poſſit, præfixo illo tempore redeundi, Zaſ. in §.rurſus, Inſt. de act. Spieg.

ABSENS vel ob neceſſariam cauſam, vel lucri ſui gratia, quatenus ſit reſtituendus, leges eleganter diſtinguunt, l.vlt.ff.de in integr.reſtit. l.1. C.ex quib.cauſ.maior. l.quia. C.de procur. l.necnon.& l.ſed & ſi, §.1.ex quib.cauſ.maior.

ABSENS contumax pro præſente habetur, Nou.19.c.9. Ideoque appellare non poteſt, nec ſententiam eiuſque effectus retractare, tametſi fideiuſſores offerat, C.lib.7.tit.65.l.1.& C.lib.3. tit.1.l.13.§.3.in fin.

ABSENS per contumaciam, ſi bonam cauſam habuerit, nihilominus vincet, l.73.ff.de iud.

ABSENTIS cauſa quandoque potior eſt quam præſentis, d.l.13.§.2.& ibi Goth. in verb.& pręſentẽ reũ abſenti actori, C.de iud.

ABSENTIARVM genera quinq; cõſtituit Accurſ. l.vlt.ff.de in integr.reſtit. Prima eſt probabilis & neceſſaria, vt in milite, qui Reip. cauſa abeſt. Secũda eſt probabilis tãtũ, vt ſtudiorũ. Tertia neceſſaria tãtũ, vt in relegato. Quarta volũtaria, ſine cõtumacia. Quinta per cõtumaciã Bud. tñ tria tãtũ genera referre videtur in forenſ. Iuſtã & cauſatiam, probabilẽ & liberã, Prat.

ABSIDES ſunt lances rotundæ eſcariæ: quandoque & tabulæ ſunt, l. cum aurum 19.6.& ibi Gothof. ff.de aur.arg.&c.leg.

ABSIMILIS, pro diſſimilis, C.lib.6.tit.57.l.12.

ABSISTERE, Bud. in forenſ. eſt ſuperſedere, quo ſignificatu videtur etiam T. Liui. lib.8. ad vrb. cond. accepiſſe: Prat.

ABSOLVERE forenſe verbum, ſignificat iudicio ſe liberare, apud Iul. l.ſi ex duob.14.§.1.ff.iud.ſolu.& Paul. in l.ſi in re. in fin.pr. ff.de nox.act. Prat. Abſoluere eſt innocentem iudicare, vel pronuntiare: Briſſ.

ABSOLVERE iudicio, & abſoluere ſe iudicio ab aliquo, pro liberare, non vexari moleſtia iudiciali. Sic abſolui ab aliquo, liberari ab ea controuerſia, quã ab aliquo patiebatur, l.14.ff.iudic. ſolui. Iauolen. in l.fullo 90. ff.de furt. l.ſi in re 19. de nox.act. Cic. pro Comœd. Iudici hic denũtiauit, abſolutus eſt. Cur de fundo decidit, & iudicio non abſoluitur? Cur tam imperite facit, vt nec Roſcium ſtipulatione alliget, neque à Fannio iudicio ſe abſoluat? Abſolui tutores, i. liberari. Abſolui tutelæ, l.3.de rec.arb. Abſolui actione, iudicio, pœna: Br. ex ff. ll.

ABSOLVERE reum non licet, abſentibus & non citatis accuſatoribus: ſecus ſi per contumaciam abſentes ſint, l.4.& ibi Gothofr. C.de accuſ. vide Cuiac.20.obſ.11.

ABSOLVTVS iterum accuſari non poteſt de eodem crimine, niſi ſuo dolo abſolutus ſit (tum enim prima actione conueniri poteſt) l.25.ff.de dol.mal. vel niſi probetur, priorem accuſatorem præuaricatum fuiſſe, l.11.C.de accuſ.

Deinde ABSOLVERE aliquem, eſt reddito illi pretio dimittere. Vtrum quod ligati ſint, quibus debetur aliquid, vt putat Donatus, an quod appellandi, flagitandique negotio ac moleſtia creditores liberentur? Sic

ABSOLVERE creditorẽ, pro ſatisfacere ei, cum pecunia ſoluta dimittere, eleganter dixit Iuriſconſultus in l.& in contraria 37. ff.de vſuris. & in cõtraria, inquit, negotiorum geſtorũ actione vſuræ veniunt, ſi mutuatus ſum pecuniam, vt creditorem tuum abſoluam: vulgo expedire dicunt. Eodem ſenſu vſus eſt

quoque

quoque Terent. in Adelph. act.2.Scen.4.Æſch. Ego ad forum ibo, vt hunc abſoluam. Sumptum è Græcorum conſuetudine videtur, qui διαλύειν καὶ ἀπαλλάττειν dicunt. Itaque abſolui dicitur creditor, cum ſibi ęs creditum ſoluitur ęre. Hot.Prat. Spieg.Old. Hinc abſolutio pro liberatione debiti, lib.1.de accept.Briſſ.

ABSOLVERE pro abſolutum oſtendere & declarare, expouit gl.in c.ex diligenti.de Simon.c.2.de iureiur.c.audiuimus.24. q.1.Prat.Oldend.

ABSOLVERE pignus apud Paul.2.recept.ſent.tit.5.accipitur pro eo, quod eſt luere pignus. Creditor, inquit, ſi ſimpliciter ſibi pignus depoſitum diſtrahere velit: ter ante debitori ſuo denuntiare debet, vt pignus abſoluat ne à ſe diſtrahatur. Sunt tamen, qui ibidem Luat legant. Hot.Prat.

ABSOLVERE pro reconciliare ſumitur in cap.ad menſam.§.pen. 11.q.3.Old.

ABSOLVERE id, de quo quæritur, eſt ſatisfacere quæſtioni propoſitæ, l.19.§.1.de manum.teſt.Briſſo.

ABSOLVTA cauſa & ambigua opponitur, l.3.§.cauſa. D.de Carbo.edict. Abſoluta donatio, quę ita proficiſcitur, vt nullo caſu reuocetur, l.3.§.1.D.de mort.cauſ.don.Briſſ.

ABSOLVTI iuris eſt, l.12. C.de collat.& Abſolutiſſimi, l.6. C.de bon.præſcript.l.1.ex delict.defunct. & Abſolutiſſimum eſt, l.1.3.inter.D.vti poſſidet. Abſolute reſponderi, l.13.§.vlt. C.de ann.leg.Briſſo.

ABSOLVTA, completa, ad finem perducta: ſic poſt abſolutum, dimiſſumque iudicium, l.3.in fin. C.de fruct.Briſſ.

ABSOLVTA etiam dicuntur lecta, & à partibus approbata: vel abſoluta, ſubſcripta: ſic exponitur Inſtit.de empt. Aſtipulatur Imp.Iuſt. in l.contractus. C.de fid.inſtr. Spieg. Sacris paternis abſolutus, manu paterna liberatus, l.1.§.2. C.de anna. except.

ABSOLVTE accipitur pro eo, quod eſt in vniuerſum, in totum, vt in c.beneficium, extr.de reg.iur.in 6. Item abſolute, id eſt, præciſe, c.contra Chriſtianos, extr.de hæret.in 6. Aliquando exponitur Abſolute, id eſt, libere, vt in Auth.de mand.princ. §.ſed neque.Prat.Old.Spieg.

ABSOLVTIO ad cautelam, trita eſt in foro eccleſiaſtico: de qua plene ſcribit Hoſt.in ſumma, tit.de ſenten.excom. & vide hic plene Alberic.in ſuo Dictionario in dictione Abſolutio. Verum abſolutus dolo ſuo actione prima conueniri poteſt, l. cum à te.ff.de dol.mal.Spieg.

ABSOLVTIO ad crimen relata pro liberatione à crimine.

ABSOLVTORIA eſſe omnia iudicia Iuſt.ſcribit.§.fi.Inſt. de perpet.& tempor.act.

ABSONANS à iuris ratione non eſt codicillorum vſus, Inſt. de codicil.in pr.

ABSTINERE ſe adminiſtratione: ab omni ſorte: abſtinere cauſa: ſa: commodo: ornamentis: fideicommiſſo: legato: diuinatione: geſtu tutelæ: honorib.petitione honoris: prouincia: vrbe: locis: interdictis: interrogatione: xeniis: negotiatione: venditione: ordine: matrimonio: nuptiis: à priuigna & nouerca. Briſſ.ex A.& C.

ABSTINERE ſe dicitur filius: ſed abſtinere pupillus, abſolute. Item Abſtineri pupillus ab hæreditate patris, ſeu paterna, vel Abſtinere ſe hæreditate patris: & tutores pupillum pupillámue abſtinere bonis patris. Briſſ.ex ll.ff.& C.

ABSTENTI voce noſtra memoria Ritius Neapo. qui regum aliquot vitas per epitomen collegit, & ante eum D. Cypr. pro excommunicato vſurparunt. Prat. ICti Vlp. & Afric. vſi ſunt pro eo, qui ſe bonis paternis ſeu hæreditate abſtinuit. Vlp. in l.fi.ſi quis caut. Et interea, inquit, pupillus adoleuerit, aut mortem obierit, aut etiam abſtentus ſit hæreditate. Afric.in l. tutor pupilli ad Vellei Et cum paterna hæreditate abſtinere vellet, mandato vxoris defuncti, quæ mater pupilli eſſet, abſtento pupillo, ſolam ſe hæreditati immiſcuiſſet: Spieg.

ABSTENTIO, vide Aditio.

ABSTENTVS, qui tutoris authoritate ab adeunda hæreditate reuocatus eſt. Scæuola in l.pen.ff.de aut.tut. An ſecundum hæc acta adoleſcens à bonis patris abſtentus ſit: reſpondit, proponi abſtentum. Vlpia.in l.1.in fi.ff.vt in poſſ.leg. Si certum ſit repudiatum, vel omiſſam hæreditatem, vel abſtentos neceſſarios hæredes: Hotom.

ABSTINENS, ſuo contentus, qui non rapit aliena. Continens vero dicitur (vt Ariſt. voluit, teſte Io.Petro Valla) in eſca, potuque ac libidine, nec non ira. Spieg.

ABSTINENTIA opponitur rapacitati. Abſtinemus.n.ab alienis, cum nulli vim inferimus, nil cuipiam eripimus. Eſt igitur abſtinentia in viro innocente: cōtinentia in temperante. Notū Ouidii carmen: *Eſt virtus placitis abſtinuiſſe bonis.* Spieg. Scal. lib.3.poetic. Abſtinentiam bis ponit pro continentia à Venere & libidine.

ABSTINERE generaliter dicitur, quando aliquis ſe ab aliqua re cohibet, quaſi ſe tenens ab illa re, l.de pupillo.§.qui nuntiat. ff.de noui op.nun.ibi, interim abſtinendum eſt. Sic patronus, qui ſibi in teſtamēto liberti legatum adſcripſit, abſtinere iuſſus eſt, l.ſi quis legatum, §.ſi patronus, de falſ. Sic relegati ſiue in inſulam deportati, locis interdictis abſtinere debent; l. relegati, ff.de pœn. Aliis quoque perſonis adaptari poteſt: vt ſi negotiatione quis abſtinere iubeatur, l. moris, §.ſunt autē, ff.de pœ. Et conſtitutum eſt, eum cui patria interdictū, etiam ab vrbe abſtinere debere, l.relegatorum, §.conſtitutum, ff.de interd.& rele. Item & is qui honoribus ſecundum ſentētiam vti prohibitus eſt, ſi appellauerit, abſtinere interim à petitione debet, l.reus, in fi. ff. de muner.l.2.in fi.ff.de reg.iur. Ad alia quoque pertinet hæc vox, vt exempla ſunt in l.vnic. ff. nihil innouand.app.interpoſ. Sic abſtinere vſu inſtrumenti, l.8. in med.C.ad leg.Corn.de falſ.lib.9.

ABSTINERE honoribus in l.1. de his qui non imp. ſtip. lib. 10. quemadmodum abſtinere alieno, pro abſtinere ſe ab alieno. Spieg. Sic abſtinere hæreditate, & ab hæreditate abſtinere.

ABSTINERE dicuntur ſui vel neceſſarii hæredes, Vlp. in l.3. §. Scio, ff.de minor.l.38.de acqu.hær.l.6. C.de leg.hær. Abſtinere etiam dicitur emancipatus eidem, l.2.§ 6.ad Tertyl. Sed extraneus, puta vxor, l.Lucius, 14.ff.de fideic.li. Dicuntur tutores abſtinere pupillum, h c. ſi eis autoribus pupillus ſe abſtineat hæreditate, Pap. l. cum tutor, 18. ff. de tut.& rat.diſt. Scæuola l.pen.ff.de auct.tut.& l 44.ff.de re iud.Hot.Prat.

ABSTINERE ſe hæreditate, & retinere hæreditatem, contraria ſunt: in iiſq; ſolis ponuntur, qui ſui & domeſtici hæredes appellantur: vti Iuſtin.docet ſub tit.de hæred.qual & differ.lib. inſtit.2. at extranei vel adire, vel repudiare dicūtur, vnde tit. lib.6.C.de repud. vel abſtin. hæred. Quomodo enim qui in familia ſunt, quæ antiqua conſuetudine hæreditatem ſignificat adire, ac non potius retinere dicerentur? Quare Vlp.in l.ſi patronus 12.ſub fi. ff.de bo.lib. Adire dixit eum, qui cū aliam in familiam, tanquam in coloniam, demigraſſet, nunc ad priſtinā familiā reuocatur: retinere vero, qui in ea familia ſemper manſit: qui, ſi nihil attingat, & ab omnib.reb.tēperet, abſtinere ſe dicitur: repudiare vero quomodo? cum, velit nolit, hæres ſit, qua de cauſa Neceſſarius appellatur, vt eo.loco Iuſt. docet: cū ēt viuo teſtatore, quamuis nihil minus cogitaret, tm̄ hæres eſſet, vt l.in ſuis 2.de li.& poſt. Hinc illud Pomp. l.impub.2.ff.de acq, vel omit.hær. Impuberib.liberis, inquit, omnimodo abſtinēdi poteſtas ſit: puberib.autem ita, ſi ſe nō immiſcuerint. Abſtinere igitur in ſuo, eſt, quod repudiare in extraneo (quæ tamen differentia interdum cōfunditur: Briſſ.ex ll.ff.) rurſus retinere vel immiſcere, quod adire in extraneo: quæ omnia generaliter his continentur verbis, acquirere vel omittere, vt ex tit.ff.de acquir.vel omit.hære.lib.29.Hotom.

ABSTRAHERE in ſeruitutem, quod & abripere in ſeruitutem dicitur: Spieg.

ABSTVLISSE dicitur etiam, qui aliquid iudice autore recepit, l. venditor ex hæred.ff.de hæred.vel act.vend.Spieg.

ABSVMERE, ſubtrahere, conſumere, ſumptus in aliquid erogare. Quidam ex cohæredib.res aliquas abſumpſerunt, i.e.ſubtraxerunt, l.19. & ibi Bal. C.famil.erciſc. l.14.fi. C.de excuſ.tut. quod eam in rem abſumptum fuerit (h.e.inſumptum) reddere cogetur, l.4.in fi.C.de vſucap.pro hæred.domini intentio, in iſtis nullo temporis longi ſpatio abſumitur. Abſumere fructus: ſpecies: Abſumuntur arbores igne. Nō abſumitur, quod in corpore patrimonii retinetur. Abſumptum non videtur, quod in corpus patrimonii verſum eſt. Briſſ ex ll.ff.& C.

ABSVMPTIO pro conſumptione ſumitur ab Vlp. Videndum eſt, inquit, finito vſufructu, an pecunia quæ data ſit, vel cæteræ res, quæ in abſumptione ſunt, condici poſſint, l.hoc Senatuſconſ de vſufr.ear.rer.quæ vſu conſ.

ABSVRDVM quod omnium mentes aſpernentur ac reſpuant: gręcè ἄτοπον καὶ ἄλογον. l.nam abſurdum ff.de bo.lib.Spieg.Prat.

ABSVRDVM eſt plus iuris habere eos, qui poſſeſſionem dūtaxat vſusfructus, nō ēt dominiū ſunt adepti, Iul.ait l.3.ff.ſi vſusfr. pet. Abſurde quid cōſtitui, dici, & abſurdius dici: Briſſ.ex ll.ff.

ABSVRDVM in iure non eſt relinquendum, l.3.poſt pr. C.de vſur.rei iud. l.13.§.1. C.de ſent.paſſ.l.2.in princ. ante fin. C.de conſt.pecun. vide Briſſ.lexic.edit.vlt.

ABVNDAT flumen, poma, olera, flores, ligna: Briſſ.ex ll. ff.

ABVNDANS cautela non nocet, l.17.C.de teſtam. Superflua nō nocent, ibid. niſi ſc.contra naturam actus adhibeātur, vel dolus ſubeſſe pręſumatur. vid.Goth.ad d.l.17.adde l.28.in pr.ibi, ea, quæ ſuperflua ſunt, minimè debēt intercedere, C.de teſta.

ABVNDARE ad ea pertinet, quæ fruſtra adiecta ſunt, aut ſuperflua, l.94.de reg.iur. Quæ abundant, non ſolent vitiare ſcripturas. Goth.ad d.l.94.& d.l.17.ibi cum ſuperflua, C.de teſta.

EX ABVNDANTI, pro fruſtra & ſuperuacuo, Papiniano familiaris & propria locutio: l.9.ff.de ſupell.l.20.de manumiſſ.l.12.§. ſi quis fundum, ff.de inſtr.& inſtrum.Briſſ.

ABVNDE patrimonium relinquere, apud Scæuol. in l. vlt. §. qui diuiſam ff.de legat.2.

ABVNDAT non quod eſt ſuperfluum, ſed quod eſt copioſum & cumulatum: Redundat quod ſuperuacaneum. vide Redundare: Spiegel. Peculiare eſt illud: Abundat mandati quantitatem, pro, Excedit, l.35.in med.ff.mand. Friſſ.Parerg.

AB VNGVIBVS incipere, eſt ordiri à leuiſſimis minimeque ad

rē pertinentib. Vnde prudentes iudices admonere ſolent cauſidicos, vt omiſſis parergis ac friuolis agatur de cauſa. Spieg.

ABVSIVE exponit IC. i.e. per abuſionem, improprie, minus proprie, in l. fideiuſſor obligari, §. fideiuſſor. ibi, nam licet minus propriè debere dicantur naturales debitores, &c. ff. de fideiuſ. Græcè καταχρηστικῶς dicitur abuſiue, & κατάχρησις abuſio, & καταχρηστικὸν abuſiuum, facit l. 2. §. teſtamentum autem proprie illud dicitur, quod iure perfectum eſt: ſed abuſiue quoque ea teſtamenta appellamus, quæ falſa ſunt, vel iniuſta, vel irrita, vel rupta, ff. quemad. teſt. aper. l. non aliter, in fi. de leg. 3. Ad id pertinet l. nec ſeruus ff. de pecul. l. item prætor. ibi: non proprie, ſed per abuſionem, de ſuis & legit hæred. Abuſiue ergo & proprie opponuntur. Briſſon.

ABVSIONIS nomen a pleriſque, vt atteſtatur Inſulan. in dubium vocatum eſt, nunquid recte ſignificet corruptelam morum. Quantū autem ad obſeruationē latini ſermonis attinet, ſatis conſtat, eam vocē minime eſſe refutandā: cū Cic. lib. 4. Rhet. veterū Abuſionē verborū, Græcis κατάχρησιν dictam, poſuerit inter exornationes verborū. Apud IC. per abuſum verba regulariter non accipiuntur, niſi aliter actus vel periret, vel eluſorius redderetur, l. cum filio, de legat. 3. Nec vero abuſionis vocabulū in ſignificatione vulgari ita nuper vſurpatū primo fuiſſe, patet ex his verbis Auguſt. lib. 1. de doct. Chriſt. c. 4. Nā vſus illicitus, non vſus, ſed abuſus, vel abuſio eſt dicenda. Recte tamen monuiſſe videtur Inſul. pro corruptela aut licentia morum, non dicendū ſimpliciter Abuſionē, ſed adiuncto aliquo verbo: vti abuſio morum, abuſio legum, abuſio alienæ bonitatis, & ſic de ſimilibus. Spieg. Reſpublica Eccleſiaſtici nominis abuſione non eſt lædenda, l. 8. in fi. C. de ſacroſ. eccl.

ABVSIVA; Imaginaria venditio abuſiua dicitur, & ficta, l. imaginaria, ff. de reg. iur.

ABVTI veteres dicebāt pro eo quod eſt, vtendo cōſumere, conficere, extinguere. Cato de re ruſt. Linito vſque adeo, donec omnem caſeum cum melle abuſus eris. Cic. Ver. 3. Niſi omni tempore, quod mihi lege conceſſum eſt, abuſus ero, querere. Loquitur de legitimis horis accuſatori ad dicēdum præſtitutis, quibus eum Hortenſius non tantum vti, ſed etiam abuti volebat: i.e. vſque ad extremū vti. Idem lib. de Inuent. 2. Poſtremo quas ad defēſionē rationes reo dabimus, iis accuſator ad alios ex culpa eximēdos abutetur. Hinc apud IC. eæ res in abuſu, non vſu conſiſtere dicuntur, quarum vſus, niſi pereāt, nullus eſt: ſiue quæ vtēdo cōſumuntur. Vlp in l. 5. §. 1. de vſufr. rer. quæ. vt, Si pecuniæ ſit vſusfruct. legatus, vel aliarū rerum, quæ in vſufructu conſiſtunt, videndum an cæteræ res, quæ in abſumptione ſunt, cōdici poſſint. Item: Quæ in vſufructu pecuniæ diximus, vel cæterarum rerum, quæ ſunt in abuſu, ea & in vſu dicenda ſunt: ſic abuti operam Ter. dixit, pro conſumere, vt obſeruauit Turn. 1. aduerſ. c. 8. & lib. 22. c. 5. Græcis eſt καταχρῆσθαι. Hinc illud Cic. in Top. Nō debet ea mulier, cui vir bonorum ſuorū vſumfr. legauit, cellis vinariis & olearis plenis relictis, putare id ad ſe pertinere. Vſus enim non abuſus relictus eſt. Vbi Boet. Vtimur iis, quæ nobis vtentibus permanent: iis autem abutimur, quæ nobis vtentibus pereunt. Vlp. in l. plenum 12. §. 1. de vſu & hab. Vſuarius horto, pomis, holeribus & floribus, & aqua vtetur, nō vſq; ad compendium (i.e. lucrum) ſed ad vſum: ſcil. non vſque ad abuſum. Hotom. Adrian. Turneb. 22. aduerſ. c. 5. Conna. 4. comment. c. 4 Briſſ.

ABVTI proprie eſt ad alium vſum re vti, quam in quem ea comparata eſt, l. 19. & 34. §. 1. de vſufr. Nou. Marc.

ABVSA, ait, dicuntur vtendo conſumpta. Plaut. vbi iſthæc, quæ dedi ante? Abuſa ſunt. Et inde

ABVSVS conſumptionem, ſeu abſumptionē per vſum, ſignificat, l. 2. §. itē ſi iurauero ff. de iureiur. Qua de cauſa ab vſu ſeparari ſolet, qui earum rerum eſt, quarū ſubſtantia poſt vſum ſalua manet: cum abuſus contra in iis ponatur, quæ vtendo abſumuntur, ac pereunt. Itaq; quæ res in cōſumptione ſunt, vſuq; tolluntur vel minuuntur, eæ in abuſu cōſiſtere ab Vlp. dicūtur in l. 1. & 5. §. 1. & vlt. & de vſufr. ear. rer. Quo in numero ſunt vinum, oleum, frumentū, veſtimēta, pecunia etiam numerata, quæ ipſo vſu aſſidua permutatione quodāmodo extinguitur, §. cōſtituitur. Inſt. de vſufr. Plane in l. 12. §. de vſu & hab. Vſus & Abuſus opponuntur alia ratione, quod vſus ad neceſſitatē referatur; Abuſus largiorem licentiam contineat. Abutitur enim qui perdit & dilapidat, l. 15. §. cōſuluit ff. de petit. hæred. Briſſ. Vnde Abuti Prat. etiam perdere ac dilapidare ſignificat.

ABVTI eſt, re aliqua male vti, proprieque de rebus corporeis dicitur. Vlp. Mancipior. quoque vſufructu legato, non debet abuti, ſed ſecundum conditionem eorum vti, l. ſi cum dotem. §. ſin autem in ſæuiſſimo, ibi: ſed abutitur dotem, ff. ſol. matr. Rebuff. Spieg. Vbi nota: Abuti dotem; pro dote: vt abuti operam, in prologo Andriæ Terent. Briſſ. in lib. parerg. Abuti verbo, eſt improprie loqui, l. nec ſeruus de pecul.

ABVSVM nonnunquam ſumi in bonam partem, affirmat Archid. in c. priuilegium. 11. q. 3. quem gloſſ. ſequitur in extrauag. ad conditorem, in verb. vel abuſum, de verb. ſign. in extrauag. Io. 22. Ideo ius Canon. adiicit aliquid, non ſimpliciter dicens, abuti: vt abuti nequiter, in cap. ſedes, de reſcript. Pernicioſus abuſus, c. pernicioſus, de celebr. miſſar. vel deteſtabilis abuſus, cap. ſi canonici, in fine de offic. ordin. in 6. Simpliciter tamen prolatum regulariter ſumitur in malam partem. P. Rebuff. Propter Abuſum, quem vulgus fecit, neceſſarium vocis, propria & artificioſa vocis ſignificatio, negligenda non eſt Gœd. ad l. 19. fin. de verb. ſign.

ABVTI vſufructu contumelioſe, iniurioſeve, apud Vlpian. in l. ſi pendentes, ff. de vſufr. Spieg.

ABVTI fructibus, in l. vbi adhuc 29 ante finem. C. de iur. dot. eſt iis vti frui.

A C.

AC copulatiuè accipitur pro Atque, ꝗ, Vlpian. in l. ſi quis 4. de cuſtod. reor. l. nullus, C. de ſum. trinit. Aliquando ponitur pro Id eſt, l. decernimus, in pr. C. de ſacroſ. eccl. Aliquando ponitur pro ſicut, §. itaque, verſ. ex hoc inſt. quibus nō eſt permiſſ. fac. ibi, quanquam iure ciuili omnium, qui in poteſtate parentum ſunt, peculia perinde in bonis parentum computentur, ac peculia ſeruorum in bonis dominorum numerantur. Ponitur ergo hic ſimilitudinarie, vt inquit Alberic. quemadmodum etiam ponitur in l. qua ratione, §. literæ, in pr. de acq. rer. domin. & in clem. 1. de iudic. l. quæro 45. locar. ibi. ac ſi ita fideiuſſiſſet, in fin. princ. Aliquando adiicitur dictionibus tantum, & pro nihilo ponitur; vt in §. tutores autem Inſtit. de tutel. ibi: eam vim ac poteſtatem. poteſt tamen ibidem pro, id eſt, ſumi. Alber. Prat. Oldend.

ACACIVS, Patriarcha Conſtantinopolitanus, in l. 16. poſt princ. C. de ſacroſ. eccleſ. Acacium Amidenum Epiſcopum Socrates in hiſt. Eccleſ. refert conflaſſe omnia vaſa aurea & argentea, propterea quod Deus nec edat, nec bibat. Gotho. ad l. 22. ante fin C. eod.

ACADEMIA, Suidæ locus eſt nemoroſus (vbi Plato natus, docebat magna laude) mille ab Athenis paſſibus diſtans. Aliud quoque gymnaſium erat non ita procul ab illo, in quo Ariſtotelici diſputabant, Lyceum dictum. Inde etiam nunc appellamus Academias, Gymnaſia, ſeu ſcholas inſigniores, in quibus maiorum diſciplinarum ſtudia exercentur. Auth. habita quidem. C. ne fil. pro patr. Academiam etiam pro philoſophorum ſchola poni, ſcribit Bud. in prior. Prat.

ACADEMIARVM authoritatem ab Imperatoribus conceſſam, vt profeſſores hodie cum ſolennitate declarentur, quos vocabulo recentiore Doctores appellant à docendo, hinc emanaſſe colligunt, quod olim Iuriſconſult. publice reſpondendi veniam à Principibus peterent, & ex authoritate illorum reſponderent, l. 1. §. primus D, Auguſtinus. de orig. iur. Academias authoritate Imperatoria vel inſtitutas, vel confirmatas, recte nuncupauimus legum nutrices. Oldend. Prat.

ACADEMIÆ autem inſtitutionem docent Impp. in l. vnic. C. de ſtud. lib. vrb. Ro. lib. 11. & l. 1. C. Theod. eod. tit. quales & qui deligendi ſint profeſſores, Iulianus Imp. l. magiſtros. 7. C. de profeſſ. & medic. lib. 11. Prat.

de ACADEMIARVM in iuris ſcientia priuilegio, vid. conſtit. ad Anteceſſ. §. 7. in fin. col. 9.

ACAMATVS. vid. l. emptionem. 7. C. de rer. permut.

ACAPNA ligna dicuntur, quæ ſunt in furno, aut ad ſolem exſiccata, ita vt, cum focis admouentur, non fumigent: dicta à particula priuata A, & capnos, quod interpretatur fumus, quaſi ſine fumo, apud Martialem in diſtichis: lemna, i. ligna acapna: & Strab. lib. 9. Mellis quoddam genus acapniſton appellatur quod ita purgatum ſit, vt non ſapiat fumum. Vlp. in l. ligni de legat. 3. Sed & titiones, inquit Iuriſconſ. & alia ligna cocta, ne fumum faciant: acapna volens ſignificare, Nebriſſ.

ACARON, vel ACCAON, vid. Gothof. in l. 2. §. 7. de cenſib. & in Nou. 103. in præfatio. in fin.

ACCEDERE dicitur, quicquid alii adiungitur & applicatur. Ita corporibus accedunt ſeruitutes. Fundo accedit pars per alluuionem: res ex licitatione: fructus & vſuræ ex mora: incremento fœtus: vſusfructus proprietati. Accedere obligationi dicitur fideiuſſor. Briſſ. ex ll. ff.

ACCEDERE in venditione dicitur, quod venditioni adiicitur præter id, quod principaliter venit: Accedere quoque pretio legimus. Accedit poſſeſſio, quæ alij adiicitur vel iungitur. Simili modo accedere tempora dicuntur. Briſſon. ex ll. ff.

ACCEDERE ad adminiſtrationem, eductionem, emptionem, contractum, hæreditatem, rem gerendam, vectigal conducendum, Briſſ. ex ll. ff.

ACCEDERE eſt proximum fieri. Accedere dicitur quod proximum & finitimum eſt: ſic furtum monetæ publicæ ad crimen peculatus accedit: lata negligentia prope fraudem accedit, i. dolo proxima eſt, dolo comparatur. Sic accedere proxime ad ætatem. Briſſ. ex ll. ff.

ACCEDERE ſignificat adire: ſic in l. ſi frat. 3. C. de iur. delib. dicitur accedere ſucceſſionē. Inde acceſſus, aditus: & increſcere, ſiue augeri atque adiungi, vt in §. pen. tit. vlt. lib. 3. inſt. Inde acceſſio, pro incremento. Item pro conſentire, ponitur cum dicimus, accedere ad pactionē, vel conductionem pro cōſentire,

*Vertrag vnd tædingſtuck annemen vnd vervvilligen.*Spieg.

ACCEDO tibi, cade tecu ſetio. Accedo te: venio ad te. Flor. Soſip.

ACCEDERE & Decedere opponuntur, vt acceſſio & deceſſio. Briſſ. ex ll. ff.

ACCEDERE rei emptæ videtur id ſine quo res empta foret inutilis l. fiſtulas de contrah. empt. Alber. Spieg.

ACCEDERAT, pro acceſſerat, ad hæreditatem patris, ait Pomp. in l. vlt. ff. de acquir. hæred. vid. Briſſ. in parerg.

ACCELERATIO paſſim in Decreto iuris canonici in negotiis pluribus reprobatur. Vid. c. Deus, cauſ. 2. q. 1.

ACCENSI dicebantur, qui in locum mortuorum militum ſurrogabantur, & ad cenſum legionum eſſent aſſcripti, Feſto lib. 1. At Varro miniſtratores magiſtratuum, ait, ab acciendo dictos, id eſt, vocando. Nam accenſus inſtar Præconis acciebat iuſſu Conſulis Quirites ad concionem: quod munus nemini, niſi libertis deferebatur; teſtis Cic. ad Quint. Fr. vid. Bud. in l. fi. ff. de iur. immunit. Spieg. Prat.

ACCENSVS & Præco in hoc conueniunt, quod ambo conſulis alteriuſve magiſtratus dicto, ad imperium vtrumq; præſto eſſent: at ille, vt ad concionem: hic vt ad comitia Quirites aduocaret. Alexand. ab Alex. Gen. dier. lib. 2. c. 27. Prat. Spieg.

ACCENSI officium docet Cic. ad Quintum fratrem Prat.

ACCENDERE ſtimulis ſuis, dicitur in l. cũ aliis 6. in fi. C. de curat. furioſ. Et accenſus affectione in l. 1. §. ſimiliq; modo C. de Latin. libert. Eademq; ſignificatione dicitur accenſus ſtudio veræ laudis, in l. quiſquis 5. §. ſane ſi quis 7. C. ad leg. Iul. Maieſt. Accendere lucernam monumento, l. 44. de manum. teſt. Briſſ.

ACCEPTA ſententia dicitur, quæ rata habita eſt. Spieg.

ACCEPTA & data non poſſunt alias apparere, niſi dies & conſul fuerit editus, l. 1. §. editiones 2. ff. de edendo.

ACCEPTARE apud Papin. in l. 40. §. 1. ff. de pact. eſt per acceptilationem liberare: eoque propendere eiuſdem reſponſum putem. Acceptare apud eundem dicitur, qui frequenter accipit, qui accipere ſolet, l. Scio 10. §. 3. in fi. de ann. legat. Prat.

ACCEPTILATIO eadem forma dicitur qua expenſitatio apud Gell. lib. 14. c. 2. Briſſ. diuiſim autem Accepti quoque latio reperitur in ll. quibuſd. Briſſ.

ACCEPTILATIO, eſt ſolutio ciuilis, i. imaginaria ſolutio, §. 1. Inſt. quib. mod. toll. fit enim per interrogationem & reſpõſionem: vt Habeſne acceptum, quod per ſtipulationem tibi promiſi vel debui? Et tu reſpondeas, Habeo, acceptum fero. Vlp. in l. plurib. de acceptilat. vel ſic Græce, ἔχεις λαϐὼν δηνάρια τόσα; ἔχω λαϐών. §. item per. Inſt. quib. mod. toll. oblig. Iam acceptilatio facta eſt, ac ſi dixiſſes, Perinde habeo, ac ſi accepiſſem abs te, per veram ſolutionem. Itaque non minus per acceptilationẽ, quam per veram ſolutionem, tollitur obligatio. Acceptilatio eſt verborum cõceptio, qua creditor debitori acceptum fert, Vult. comm. Inſt. quib. mod. oblig. toll. §. 1. num. 4. vid. Cuia. parat. de acceptil. in fin. & 5. obſer. 36. Hotom. 3. obſ. 18. Per acceptilationem nulla alia tollitur obligatio per ſeſe, quam quę fit per ſtipulationem. Vult. d. §. 1. num. 5.

ACCEPTILATIO generali nomine ſignificat in tabulas acceptæ pecuniæ relationem: Speciali vero & proprio à Iuriſconſ. bifariam intelligitur: aut enim vulgaris eſt, aut Aquiliana. Vulgaris eſt, quæ vna ſtipulatione conſtat, cum is qui verbis obligatus eſt a ſuo creditore ſtipulatur ſic: Quod tibi debeo, habeſne acceptum? l. an inutilis. 8. §. 2. de acceptil. Cum enim creditor & illius nomen expunxiſſet, & æs acceptum ei retuliſſet, reſpõdebat, Habeo, acceptumque tuli, neque ad aliam, quam verborum obligationem adhiberi hæc ſtipulatio poterat: quam ineptum eſt ab Aquilio proditam exiſtimare. Aquiliana enim acceptilatio mutua & reciproca ſtipulatione conſtat, & ad omnes omnium generum obligationes extinguendas excogitata eſt, eaque ſola definitur, à Modeſtino in l. 1. ff. eo. Liberatio per mutuam interrogationem, qua vtriuſque contingit ab eodem nexu abſolutio: quod ex formula ipſius planius intelligitur apud Flor. in l. & vno. 18. ff. eod. Hotom. & Conan. com. iur. ciu. 4. cap. 3. Cæterum hac definitione nexi liberationem, & ſtipulationis diſſolutionẽ, atque ipſam quoque Aquilianam formulam ſimul complecti exiſtimat Ræuardus l. nihil tam naturale. 39. de reg. iur. Cum enim Modeſtinus ait, Acceptilationem eſſe liberationem; certe & illud quoque dicere videtur, verbor. oblig. cui acceptilatio directo cõtraria eſt, ipſo iure per acceptilationem eo modo tolli, quo per ſtipulationem ipſo iure ſtimulatio tollitur. d. §. 2. & cum addit, per mutuam interrogationem vtriuſque cõtingere abſolutionem, Aquilianam ſtipulationem etiam acceptilationis verbo contineri, euidenter indicat: & denique his verbis, Ab eodem nexu, quis eſt quæſo mortalium, qui non dicat, ad nexi liberationem per æs & libram, & acceptilationem quoque à Modeſt. referri?

ACCEPTILATIO iure ciuili introducta eſt: quia nihil aliud, quam ficta ſolutio. Vide Alciat. in l. 1. C. de tranſact. Eam Vlpian iuriſgentium affirmat in l. an inutilis, de acceptilat. non quia iuregentiũ fuerit approbata, ſed propter pactum, quod in ſe habet: id enim eſt iuregẽtium introductum. l. 1. ff. de pact. Spieg.

ACCEPTILATIO (ait acutiſſ. Vult.) natura & origine ſua Iuris ciuilis eſt. Ergo non vere, & ex ſui natura, ſed ex vſu hominum frequenti, hodie iuriſgentium eſt, quia præſertim pleræque omnes gentes ea hodie vtuntur. Vult. d. loc. n. 1. 2. & ad tit. de verb. oblig. ad pr. n. 9. Duare. ad rubr. ff. de verb. oblig.

ACCEPTILATIO valet vt pactum. Iulianus Iuriſ. Acceptilatio, inquit, non ſua natura, ſed poteſtate conuentionis valet. Scile.

ACCEPTILATIO & Apocha hoc differunt, quod Acceptilatione, omnimodo liberatio contingit, licet pecunia ſoluta non ſit. (ideoque acceptilationi non poterit opponi exceptio pecuniæ non numeratæ. Goth. ad l. 19. §. 1. de accept.) Apocha non alias, quam ſi pecunia ſoluta ſit. Vlp. in l. ſi accepto. 19. ff. de accept. Differt à ſolutione acceptilatio, quod illa ſit naturalis datio, hæc autem ciuilis. Gothof. ad l. 1. de accept. Vult. d. lo.

ACCEPTILATIO per procuratorem fieri non poteſt, l. 13. §. 10. de accept. vid Hot. 32. illuſt. quæſt. fol. 120. Cuiac. ibi in prin. Sed certis verbis fiebat, l. 18. d. tit. de accept. ſine die & cõditione, l. 4. & 5. eod. & merito: quia acceptilatio obligationi præſentẽ interitum affert. Goth. ad l. actus legitimi, 77. verb. accept. de reg. iur.

ACCEPTILATIO quarum rerum fieri poſſit, & quarum non: vid. Bred. in repert. ſent. verb. accept.

ACCEPTILATIO inutilis, an vtile habeat pactum, vid. l. an inutilis. 8. in prin. & ibi Goth. ff. de accept. vid. omnino Gœd. com. ad l. 177. nu. 1. & 2. de verb. ſig.

ACCEPTILATIO inutilis eſt, quæ à natura ſua deficit: Deficit, inquam, cum id, quod non verbo, ſed re vel conſenſu contractum eſt, verbis acceptum fert. Vtilis, cum in ſua natura perſtat. Ad hoc enim inuenta eſt acceptilatio, vt quæ verbis contracta eſſet obligatio, verbis tolleretur: l. 8. §. 3. de accept. Goth. ad eandem l. 8. in pr.

ACCEPTILATIO dolo facta actionem primam extinguit, ſed aliam de dolo parit, l. actione. 4. C. de tranſact.

ACCEPILATIO donationis cauſa omnem viam agendi perimit, l. ſi donationis. 2. C. de accept.

ACCEPTVM abſolute dicitur, quicquid ab aliis accipimus, ſeu dono, ſeu mutuo, ſeu alio quouis modo. Spieg.

ACCEPTO liberare: liberari: referre: rogare: item liberare accepto. Briſſ.

ACCEPTVM, vel accepto facere, hoc eſt, confiteri, quod à me aliquid acceperis, vel habes; acceptum habere, Vlpian. l. 7. de accept. Accepto facere, liberare, l. 9. §. 7. quod met. cauſ. Prat.

ACCEPTVM vel accepto ferre, acceptum habere, quod nobis ex ſtipulatione promiſſum eſt, ſiue, vt vulgo loquimur, habere pro recepto, etiamſi nulla ſolutio interceſſerit, l. ſi accepto latum. de accept. Spieg.

ACCEPTVM, ſeu accepto, fert aut facit, creditor debitori, fideiuſſori, emptor venditori. Accepto fit aut fertur debitori ſtipulatio ſumptus, &c. Accepto fertur ſorti & vſuris, id eſt, imputatur. Acceptum latum, & Acceptum factum, pro eodem ſunt. l. vlt. ff. quæ in fraud. cred. Accepto lata clauſula, pecunia, pœna, ſtipulatio, actus. Briſſ. ex ll. ff.

Habere ACCEPTVM, vel à ſe acceptum: habere acceptos nũmos: Stichum & Pamph. Habere accepta viginti. Briſſ. ex Inſt. & ff.

ACCEPTVM ferre, emancipare, hæreditatem adire, & ſimilia præſentis actus verba ſignificatiua ſunt, quibus tempus vel conditio aduerſatur. l. actus. de reg. iur. Spieg.

ACCEPTVM ferre (metaphora à rationibus tracta) eſt ſcribere ſe ab aliquo accepiſſe: ad hoc eſt pulcher. text. in l. tutor. 56. de admi. tut. in verb. (preciũ idem rationibus pupilli accepto tulit) quaſi dicat, intulit in rationes precium. Idem, quod ſibi ab emptoribus ſoluendũ erat, ac ſi accepiſſet: ſcripſit & contulit in rationes, ac ſi accepiſſet, quod non acceperat, ſed de ſuo intulerat. Ita verba illa obſcura explicãda ibi ſunt. Scæu. l. 89. ff. de ſol. Titius Mæuius dico me accepiſſe, & habere, & accepto tuliſſe à Caio Titio reliquũ omne, &c. Alfen. l. 6. de manum. Sed ſi interea dum eũ manumitteret, acceptũ ſeruo retuliſſet. Iulian. in l. 48. §. 1. ff. de iur. dot. Hanc pecuniam generum petere debere: exactã, acceptã legatis referri. Florent. l. 35. de pig. act. Primũ vſuris, quas iam tunc deberi conſtat: deinde ſi quid ſupereſt, ſorti accepto ferendũ eſt. Patet igitur, tribus de cauſis accepto ferri ſolitũ. Primum, ſi pecunia ſic accepta eſſet, vt ei à quo accepta eſſet, deberetur. Cic. Verrina 3. Propter quod minus Dolabella Verri acceptum retulit, quam Verres illi expenſum tulit. Deinde ſi non deberetur pecunia, ſed tantũ qua de cauſa accepta eſſet, referretur: vt cum ex legato, vendito, locato, accepta ferebatur. Poſtremo, cum id, quod debitum erat, recipiebatur, vt cum à creditore, vel vſura, vel pars ſortis receptæ, accepto ferebatur. Locus enim Florentini, aliique complures, id oſtendunt. Ex quo intelligi debet, moris fuiſſe in tabulis, vt qui ſuum reciperent, primum debitoris nomen, cui expenſum tulerant, expungerent, deinde in alteram paginam acceptum ferrent. Hotom. Plaut. Ciſtel.

Nunc quod reliquum reſtat, volo perſoluere,
Vt expungatur nomen, ne quid debeam.

ACCEPTVM ferre, habere, facere dicitur creditor, & accepto

liberare debitorem ſeu reum: Reus vero ſeu debitor, acceptum, ſeu accepto rogare, & accepto liberari, l.15.§.pen.l.9.de præſcr.ver.l.2.§.non ratum de hæred. vend.l.9.ſed quod Prætor.ff.quod met.cauſ.

Accepto ſiue acceptum rogare dicitur, qui ſtipulatur, an id quod promiſit, creditor acceptum habeat, vt patet ex l. 6. & l. 8.§.1.& 3.& alibi perſæpe.ff.de accept.Hot.

Accepto liberare eſt accepti rogatione liberare: cum ei qui ſtipulatur, an id quod promiſit acceptum creditor habeat, reſpondetur habere, l.8.§.1.& 3. & alibi frequenter. ff.de accept. Adde Vlp. in l. metum autem præſentem, §.ſi. ff. quod met. cauſ.Hotom.

Accepto liberari, eſt ſic liberari, vt creditor confiteatur, ſe à debitore accepiſſe.

Acceptum facere debitum: obligationem: pecuniam: ſtipulationem: Accepta facere decem: referre in tabulas, idem acceptum facere, aut ferre, accepto facere, aut ferre dotem: iter vel actũ, vſumfruct. viam totũ vel partem: Stichum. Accepto ferre rationibus, & in ſortem, & in vſuras. Briſſ. ex ll.ff.& C. Dicebatur & olim in acceptum referri opus publicum, cum magiſtratus opus quod locatum erat, tanquam ex lege dicta factum Probare ſe teſtabatur, l.7. §. illud quoque ad leg.Iul. repetund. Cic.3.Ver. Poſteaquam reus factus eſt, primo negabat opus in acceptum referri poſſe.Briſſ.

Accepto ferri, i.approbari, l.ſecuritatis.C. de ſuſcept.& arcar. lib.10.& l.quæ operib.2.C.de operib.pub.

Accepto ferre, compenſare eſt, l.quod plerunque.2.C. de alim. pupill.præſtand.

Accepto ferre in l.ſumptus in pupillo.3. Cod. de adminiſt.tut. idem eſt, quod in computationem deducere. Accepto ferre in ſortem, dicitur in l.3.C.de vſur.

Acceptio, pro Acceptilatione, in l.18.§.vlt.ff.de accept.Briſſ.

Acceptores rerum, id eſt, poſſeſſores, in Auth. contra. C. ad S. S.Trebell.

Accerſit, qui vocat: Arceſſit, qui accuſat. Accerſi in diſcrimen capitis dicitur in l.accuſationis 17.in pr.C.de accuſ.

Accerſitis amicis, id eſt, conuocatis, l. 39. §. propoſitum 1. de l. 3. licet alij codices arceſſitis habeant. Sic euocãdis & accerſendis colonis abſtinere oportet, l.7.in fin.C.vbi cauſ.fiſ. vid. Briſſ.lib.parerg.ſig.qui ait, Arceſſere ſæpius repeti pro Accerſere, euocare, vocare.

Accessio, adiectionem ſeu adiunctionem ſignificat, Inſt.in §. fideiuſſores. Inſtit.de fideiuſſ. Nec plus in acceſſione poteſt eſſe, quam in principali re. Sic l.1.med.C. de præſcr.long.tẽp. Poſterior poſſeſſor acceſſione prioris domini non vtitur.

Accessio dicitur, quod rei ſiue perſonæ adiungitur, l.1.§. 4.de poſ.Perſonæ, cum mihi decem, aut Titio hominem. Paulus in l.obligationum fere 44.§.acceſſio.4.ff.de oblig.& action. Acceſſionem diſtinguimus in naturalem, quæ à natura proficiſcitur, vt alluuio, & in artificialem ſeu ciuilem, vt vſuræ. Spieg. vid.Vul.com.inſtit.de rerum diuiſ.§.13.num.1.2.3.

Accessio dicitur aliquid adiacens alteri, vel omne id, quod eſt acceſſorium & neceſſarium principali, vt capiſtrum equo, vel veſtis ſeruo. l. 1. §. quæ depoſ. ff. depoſ. Si enim ſeruum emeris, veſtem in qua traditur, acquiris, etſi de ea mentio non ſit facta. Et acceſſiones ciuiles, vt vſuræ, non veniunt in contractum ſtricti iuris, etiam poſt litem conteſtatam, gloſſ. in l. 1.Co de condict.indeb.gloſſ. in l.mota.verſic.difficilius.ff.de vſur.& in cap.cum venerabilis.de except.

Accessionum nomine intelligũtur ea generaliter omnia, quæ tam ex re, qua de agitur, orta ſunt, veluti fructus, partus, vſura (ſic in l.12.C.de vſur.frumenti vel hordei mutuo dati acceſſio, id eſt, vſura) tũ extrinſecus ei acceſſerunt, veluti id, quod per alluuionẽ accreuit: vſusfructus, qui per l.conſolidationẽ, proprietati adiungitur. Vnde tit.l.22. ff. de vſur. & fruct. & cauſa, & omnibus acceſſionibus. Proprie autem ea demum continentur, quæ extrinſecus accedunt, cum cauſæ appellatione generaliter hæc omnia comprehendantur, l. præterea de rei vendic.Hotom. Sic acceſſio pecuniæ, quam vſuram nominamus, eſt pecuniæ fructus. Vnde & à Græcis vſura à pariendo τόκος nominatur. Donel.de vſur.

Accessiones igitur etiam appellantur, fructus, partus, & omnis cauſa rei, & quæcunque ex re procedunt l. 2. de in diem addict.l.50.ff.ad Trebell. l. 81.§. his etiam, de furt. rubr.ff. de vſur.& fruct.& cauſ.& omnib. acceſſ. Proinde Acceſſionum vocabul pag.511.§.5. In Ædilium vero edicto acceſſiones accipimus, quæcunque emptioni accedunt, & præter precium ab emptore erogãtur: l.25.§.vl.l.27.ff.de ædil.edict.l.35.§. ſed nec redhibitoriæ.ff.de negot.geſt. Poſſeſſionum etiam acceſſiones dicuntur, quando auctorum, & eorum in quos ab his ius tranſit, poſſeſſiones coniunguntur, l. pen. ff. de diuerſ. & temp.l.2.§.ſi a furioſo.ff.pro empto.

Accedere denique dicitur poſſeſſio, quæ alij adiicitur, l.13.§.1. cum §§.ſeqq.& l.14.ff.de acq.poſſeſſ. l.10.& l.16.ff. de vſucap. Briſſ.

Accessionibus poſſeſſionum (de quib. in rubr. ff. de diuerſ. & temp.præſcript.& acceſſ.) opponuntur interruptiones. Acceſſionibus præſcriptionum quæritur, an tuum tempus meo accedat. Gothofr. ad iam dict. rubr. & ad l.14.in prin. cod. Acceſſiones temporum, ait, ſunt coniunctiones temporum, quibus duo aut plures ſeparatim eandem rem poſſident: quod fit præſcriptionibus longi temporis acquirendi cauſa.

Accessio in obligatione, eſt quoties aut perſona, aut res adiungitur. l.44.§.pen.ff.de oblig. act. Ex quo fideiuſſores, adpromiſſores, ſponſores, & omnes qui alienæ obligationi accedunt, Acceſſiones appellantur, l.91. §. nunc videamus.ff.de verb.oblig.l.43.ff.de ſolut.l.32.& 71.ff.de fideiuſſ. Briſſ. Hotom. & Gothofr. ad d.§. 4. Acceſſiones ſunt hic perſonæ, ait Gothof. quæ obligationi accedunt, vt adpromiſſores, mandatores pecuniæ conſtitutæ rei Nou.4. παρεντιθέντας vocat.5. Valer. 7. Nec acceſſio glorioſæ illius Pompę, ſed autor ſpectatus eſt.

Accessionis loco dare, eſt dare, qui fideiubeat: vt acceſſionis loco promittere, pro alio fideiubere, ſeu fidem ſuam obligare.l.3.& 34.de fideiuſſ. vnde acceſſionis cauſa, pro fideiuſſoria in l.5.eod.tit. At acceſſionis locum obtinere res ſiue acceſſionis loco ſeu vice, cedere, cum Iuriſcon. dicunt, ſignificant non principaliter eas per ſe conſiſtere, ſed alias ſequi, aliis adplicari, adiungi, & accedere.l.4.in princip.ff.de penu. legat. l. 10.§. perueniamus, de aur. & argent. legat. Acceſſionem itaque bipartito conſiderare ſolemus, vt diſcreta ſit aut concreta, gl. in §.item ea quæ. Inſtit.de rer.diuiſ. Diſcreta ea eſt, qua id quod noſtræ rei adiungitur, ſeorſim conſideramus. Vbi vero noſtræ rei aliquid ita cohæret, vt etiam vna eadẽque res eſſe videatur, concreta acceſſione rei noſtræ adiungitur, Bud. §.item ea quæ.Inſt.de rer.diuiſ. Itaque ſecũdum hanc diſtinctionem agnus & pullus ſunt acceſſio diſcreta ouis & gallinę: terra per alluuionem adiecta, concreta acceſſio.Briſſ.

Accessio interdum dicitur obligatio ipſa, quæ principali adiuncta eſt: vt, cum fideiuſſerant, adpromiſſor datus eſt. Paul. in l.91.§.3.de verb.oblig. Vtique autem principalis debitor perpetuat obligationem: Acceſſiones an perpetuent, dubium eſt. Pomponio perpetuare placet, quare enim facto ſuo fideiuſſor ſuam obligationem tollat? Item, Acceſſionibus quoque ſuis, id eſt, fideiuſſoribus perpetuant obligationem. Hotom. Interdum autem pro diſiunctione, quæ in obligatione adiuncta eſt, vſurpatur vt apud eũdem, in d.l oblig.44.§.pen. de oblig.& act. Adeoque Acceſſio in obligatione aut perſonæ aut rei ſit, &c.

Accessio acceſſionis non eſt: proinde nec vſura vſus aut fructuum, nec vſuræ vſurarum.l.28.in prin. & ibi Gothofr. plur. alleg.C.de vſur.

Accessorium idem eſt quod acceſſio, & ſequitur naturam ſui principalis. Et in acceſſoriis præſtanda ſunt, quę in principali. Gothofr.ad l.32.verb.præterea in his cauſis.ff.de ædilit.edict.

Accessorium cõmittitur, cõmiſſo principali, & non tenet ſine principali.c.præterea.5.in fin.& c.prudentia 21.extra de offic. iud.deleg.

Accessorium non ſequitur ſuum principale, vbi in acceſſorio non eſt eadem ratio. Gothof. ad l.9.verb.rebus propriis.C. de præd.& aliis rebus minor. Acceſſorium cedit principali l.19. §.perueniamus de aur.arg.Briſſ.

Accessorium ſi venit officio iudicis mercenario: tunc ſublato principali tollitur & acceſſorium, l.4.C.depoſ. Secus, ſi acceſſorium venit officio iudicis nobili.l. ſiu. §. Lucius. in gl.ff.de de cond.indeb. Alias regulariter non tenet acceſſorium, vbi non tenet principale, cum ſaltẽ nõ accedat principali, vti in c. ſi diligenti.de for.cõpet. Fallit tamen interdum, vt in c.debito de iureiur. vbi acceſſorium ſc.iuramentum de ſoluendis vſuris factum, tenet: principale tamen non: ſc. obligatione debitoris ad vſuras ſublata; quia ad vſuras ſoluendas nulla eſt obligatio de iure canonico & ciuili: & tamen iuramentum factum de his ſoluendis eſt ſeruandum. Sed regulate contrarium intelligitur, quando acceſſorium & principale regulantur eadem ratione, eodem tempore, non mutato reſpectu perſonæ. Sed illa non ſeruãtur in promiſſione & iuramento: quia promiſſio fit parti, ſed iuramẽtum Deo, & dixit Ludou.Rom. ſe conſuluiſſe, quod acceſſorium etiam pretiioſius principali, ipſi tamen accedit, l.etſi non ſunt.§. perueniamus. & l. cum aurum.§.ſi de aur.& arg.legat. Et facit ad quæſtionem; Si lego mulieri veſtes, quas ipſi feci, quod etiam in legato veniũt ornamenta aurea, vel argentea veſtium.Old.

Accessorio cum principali confuſo, acceſſorium extinguitur. vid.l.5.de fideiuſſ. Gothof. ad l.debitor.3.in pr.ff.de ſeparat.

Accidens nihil eſt aliud quam circumſtantia. Iuriſconſ. in l aut facta.de pœn.enumerat 7.Spieg.

Accidens appellatur, quod adeſſe & abeſſe poteſt præter ſubiecti corruptionem; vt homini adeſt & ineſt albedo, & nigredo. Dos matrimonio poteſt adeſſe & abeſſe præter ſubiecti corruptionem, id eſt, matrimonij.l.cum multæ. C.de donat ante nupt. Lucrũ & damnũ ſunt accidẽtia ſocietatis. Euictionis obligatio poteſt adeſſe & abeſſe emptioni & venditioni, contractu remanente integro, l.pacta cõuenta, de contr.emp.

Legata,donationes,hæreditates,diuitiæ,ſunt accidentia.Deficiente ſubſtantia,deficit accidens,l.6.C.de condict.ob cauſ.

ACCIDENTALI præualet naturale.l.3.ff.de tutel.

ACCIDENTIA quædam naturalia & intrinſeca : vt feritas in leone,bonitas in homine, voracitas in lupo : de quibus loquitur Iuriſconſ. in l.1.§. ad beſtias de poſtul.§.patronum. de rer.diuiſ.Quędam extrinſeca & aduentitia:quædam inſeparabilia, vt pretium ab emptione ; lucrum & damnum à ſocietate, facultas reuocandi à precario : quædam ſeparabilia, vt à fundo poteſt ſeparari fertilitas & ſterilitas:ab homine poteſt abeſſe & ſeparari quod ſit actor, iudex, aduocatus, diues, procurator. Doctrina, ſapientia, experientia,inſignia,& dignitates, poſſunt adeſſe & abeſſe homini citra detrimentum & interitum hominis, Taboetius in top.milit.for.& leg.diſcipl.

ACCIDERE pro euenire, duntaxat in tertiis perſonis, ſed proprie de malis dicitur,ſicut contingere ſæpius de bonis.

ACCIDERE præciſe veteres ominis cauſa dicebant,cum mortem nominare nollent. Cic.lib.de inuent.2. Cuius hæres non illo in teſtamento quiſque ſcriptus erat,ſi quid pupillo accidiſſet. Idem in Ant.ſi quid mihi humanitus accidiſſet :multa autem impendere videbantur præter naturam,præterq; fatum.Idem in Pompeiana,Qui cum ex vobis quęreret,ſi in vno Pompeio omnia poneretis,ſi quid eo factum eſſet , in quo ſpem eſſetis habituri? Græci dicunt ἤν τι πάθοι.Hotom. vid. omnino Gœd. ad §.1.l.162.de verb.ſignific.

ACCIDERE humanitus, eſt mori.Alciat.de verb.ſig.Spieg.vnde:

ACCIDERE in materia ſubſtitutionum his verbis , ſi quid filio meo acciderit;hoc ſignificatur,ſi filius deceſſerit,vt in §.pręcedent.Vellei.Patercul.lib.2.M. Marcellus ſororis Auguſti Octauiæ,filius,quem homines ita , ſi quid accidiſſet Cæſari, ſucceſſorem potentiæ eius arbitrabantur.Tiraq.in Auguſt c. vlt.Iulius filiam neptemque, ſi quid his accidiſſet, vetuit ſepulchro ſuo inferri.Senec.lib.2.controuerſ. vir & vxor iurauerunt,vt ſi quid alteri accidiſſet,alter moreretur. Eadem eſt vis verborum,ſi quid contigerit,l.39.§.Seium.de leg.3.vel:ſi quid humanum,humanitusve acciderit, vel contigerit. l. 26. ff.depoſ.l.30.§.Scia liberta. & §.vlt.ff.de adimē.legat.§.mortis cauſa.Inſt.de don.Capitolin.in Clod.Alb.Marius dicit hunc animum Seuero primum fuiſſe,vt ſi quid ei contingeret, Peſcennium Nigrum & Clodium Albinum ſibi ſubſtitueret. Spartia in Hadria.Multi ad ſenatum eum voluiſſe orationem mittere petiturum, vt,ſi quid ei eueniſſet, Principem Rom. Reip.ſenatus daret.Briſſ.& ante eum Alciat.in l.in vulgari.§. ſi quis.de verb.ſign.Et ratio verbi eſſe poteſt , quod vltimus, qui homini euenire poſſit caſus,ſit mors.

ACCIDERE interdum eſt ad genua alicuius ſe demittere , & ſupplicem fieri, vt poſt Manutium annotauit doctiſs. Turn. lib. 8.adu.c.vlt.

ACCINCTOS,ſuccinctos,cinctoſque pro hominibus armatis & militiæ ſtudioſis dicimus,atq; adeo pro omnibus qui ſunt alicuius virtutis & induſtriæ : quod milites , niſi accingantur, geſtandi enſis habeant opportunitatem nullam : Contra qui ſunt molles,ignaui, & militiæ inhabiles, diſcincti nominantur.Perſius:Non pudet ad morem diſcincti viuere Naccæ.ex Conna.comm.lib.9.de teſt mil.n.8. Erat autem iſtud cingulum ex corio, & bullatum,& inde baltheus dictus Varroni:ex hoc cingulo pendebat enſis.

ACCINCTI artibus magicis, i.inſtructi, l. 4.in pr. C.de malef. & maleficiat.

ACCIPERE & capere proprie differunt. Nam capere eſt cum effectu accipere:Accipere etiam eſt,ſi quis non accepit,vt habeat:ideoq; non videtur quis capere quod erat reſtituturus; l.71.de verb.ſig.Capimus nobis:Accipimus etiam alteri.Gothof.ad d.l.71.Interdum tamen etiam alii capimus, l. cepiſſe 140.de verb.ſign.Accipimus,ait Alciat.in d.l. 71. de manu alterius:noſtra vero autoritate capimus.Et accipimus quandoque rem ſine dominio rei, vel ſine dominii ad nos tranſlatione,vt recte Phil.Decius in l.non videtur.51.de reg.iur.Prat.

ACCEPISSE teſtamento & eos Vlp.in l.1.§.dolo. ſi quis om. cauſ. teſt.dicit,qui tamen his quæ ſibi relicta ſunt,careant.Sic in l. 15.ff. de his quæ vt indign. acceptum codicillis Papin. dicit , cuius tamen actio denegatur.l.42.de bon.libert.accepiſſe hęreditatem dicitur,qui tamen omiſit.Briſſ.

ACCIPERE genus eſt,capere ſpecies.vid.Gœd.ad l.71.de ver.ſig.

ACCIPERE generalius verbum eſt,ait, quam capere , quia quocunque modo nobis quid datur traditurve, etiamſi cuſtodiæ tantum cauſa,vel vt conductum habeamus,aut detineamus, datum,traditumve ſit, accepiſſe dicemur. Capere vero ſolūmodo eſt,ita accipere,vt ſtatim accipiens,dominus fiat , aut quaſi dominus,aut quaſi fiat, vel certe ita ne res ſibi inuito auocari poſſit,h c.vt ſuo iure habeat.

ACCIPERE igitur,aut capere eſt,aut tantum recipere ac ſuſcipere:illud iuris,hoc meri facti eſt. Sicuti etiam habere duobus dicitur modis,nempe iure dominii poſſidere , aut tenere ſaltem illud.cum effectu habere dicimur,hoc tantum habere ſeu detinere. Gœd.ad d.l.71.§.3.4.Forn.ad eand.leg.

ACCIPERE per ſe videtur,qui alium accipit.l.hæc ratio,in fin.ff. de donat.inter vir.& vxor.Spieg.

ACCIPITVR aliquid honeſte, quod honeſte peti non poteſt. l.1. §.5.in fin.de extraord.cognit.

ACCIPERE vxorem filiusfamilias potius dicitur,à patre nimirū quam vxorem ducere : quippe cum patri committatur puella potius in huiuſmodi conditionibus, quam marito. Hæc Donatus in Phorm.Terent.Hot.

ACCEPISSE etiam fideicommiſſum in ſecundis tabulis & ab altero ex hæredibus in l.11.§.1.& l.52.§. vlt. ad Trebell. dicitur, cui fideicommiſſum in pupillaribus tabulis datur, & ab altero ex hæred.per fideicommiſſum hæreditas relicta eſt.Briſſ.

ACCEPISSE quoq; liberalem ſeruus dicitur, cui libertas in diem teſtamento adſcripta eſt l.67.§.vlt.de leg.2.Ac ita accipere legatum libertatemq; interpretandum eſt,in l 13.de cond. inſt. l.vlt.de vulg.& pupil.l.pen.§.pater de caſtr.pec.Pecuniam accepiſſe dicitur etiám, qui aliquid pro pecunia acceperit, vel obligatione qua liberatus ſit, vel cui gratuita pecunia vtenda data ſit,aut minoris locata res vendita ve, l.1.§. vlt.l. 2. de calumn.Quo referenda, vt ex inſcriptione apparet, eſt l.115. de reg.iur.in qua hoc præterea additur , non poſſe videre accepiſſe eum,qui ſtipulatus poſſit exceptione ſubmoueri.Briſſ.

ACCIPIENS apud Mar.in l. vnic. ff. de lib. dimiſſo. ſumitur pro accipere & recipere volens Prat.

ACCIPERE quandoque eſt admittere & agnoſcere: Sic accipere bonorum poſſeſſionem; Inteſtari poſſeſſionem; Accipere pro ſuſtinere,ferre,ſuſcipere vt puta iniuriam,moram,ſententiā, ſucceſſorem ante tempus, fideiuſſorem , reos debendi. Accipere rationes expenſi,pro audire eas redditas.Accipere excuſationem alicuius, pro admittere. Accipit legem venditio: Teſtamentum:autoritatem,i.acquirit,ſumit,habet.Accipere ſæpius pro intelligere. Igni & aqua accipere aliquem , laute accipere,pro tractare:Accepta & data , vel expenſa. Accepti & expenſi ratio.Briſſ.ex variis ff.& C.ll.

ACCIPERE pignori.l.2.in pr.C.de pignor.

ACCIPIO mutuor interdum ſignificat.Spieg.

ACCIPEPE iniuriam, i.lædi:cui opponitur,accipere beneficium. Spieg.

ACCIPIT autem beneficium, qui nihil prius contulit ei:recipit, qui iam contulerat.vid.Senec.de benef.Spieg.

ACCIPE,aufer,tolle,verba hęc non abhorrent à donatione,maxime aliquo ſigno id ſuadente, veluti ex diuitiis dantis,& indigentia accipientis,c.& ſi quæſtio,de ſimon. Non enim veriſimile eſt, donum modicum potius factum non eſſe, l.ſed & ſi ſuſceperit,§.1.de iud.cum munificētia in diuite laudabilis ſit,eiuſq; honorem augeat,l.nemini,in fi.de cōſ. 12. Spieg.

ACCIPERE & recipere diſtant in ſpecie apud Vlp. relata in l.2.§. mulier.ff.de dote præleg. Nam recipere eo loco pro excipere ſumitur.Prat.vid.ꝟ.recipere.

ACCIPERE etiam actionem, pro excipere,vel ſuſcipere,in l.vlt. ff.ſi vſufr.petat.Briſſ.

ACCIPI,quoque dicitur iudex,arbiter,iudex inter duos.Briſſ.ex ll.ff.& C.

ACCIPERE iudicium,eſt pati à prætore dati in eam rem iudices, de qua mouetur controuerſia.Paul.in l.2.§.1.ff.ſi ex nox.cauſ. compellendum putat Vindius, vel iudicio eum ſiſti permittere:vel iudicium accipere.Vlpian.ex edict.Prætor.l.8.§.3.ff.de procur. Procuratorem ad litem ſuſcipiendam datum pro quo conſentiente dominus iudicatum ſolui expoſuit , iudicium accipere cogam.Paul.in l.35.§. 2.ff.de iureiur. Et Vlp.in l.1.in pr. ff.ſi ex noxal.cauſ. vbi tamen Accurſius Iudicium pro ſententia poſitum interpretatur. Obſeruandum igitur moris fuiſſe,vt actor,qui iudicem à Prætore peteret,formulā ipſam, in quam iudicium peteret, certis conceptiſque verbis proferret; veluti C.Aquilius iudex eſto. Si pareret Septimium Octauio centum debere,tum Septimius damnetur.Hotom.

ACCIPERE iudicium Paulo & Vlp.iam dd. ll.& alibi ſæpiſſime, eſt litem conteſtari.Briſſ. Alias iudicium accipere & actiue & paſſiue ſumi, h.e.ad eum qui agit, & eum qui conuenitur, referri,placuit Vlp.in l.redhibere 21.§.idem Pompon.de ædilit.edict.Prat.

ACCIPI nomen alicuius, apud Liuium eſt in albo deſcribi,& in actis inſeri ac recipi,l.1. de conſul l.4.§.qui poſt.de re mil.vbi nomē dare eſt inſcribi & recipi. Forcat.in Necyo.dial.98.n.5.

ACCIPERE.Si ex longinquo quis Acciendus eſt,id eſt, aduocandus,l.2.in pr.C.de exhib.& tranſmit.reis. Sic magicis artibus vſi,&c. manibus Accitis audent ventilare, &c. l. 6. C. de malef.& mathem.

ACCISÆ res,h.e.amputatæ,exhauſtæ,debilitatæ:ex luculentiſſ. Rhen.annot.ad Liu.Spieg.

ACCLAMATIO:Qui quæſturæ honore viguerunt,acclamatione ſolita excipiantur.l.1. C.de quæſtor.& magiſtr.officior.Similiter iuſtiſſimos & vigilantiſſimos iudices publicis acclamationibus collaudandi damus omnibus poteſtatem , l.3. in pr. C.de offic.Rector.prouinc.

ACCLAMARE licuit Rectoribus prouinciarum prodeuntibus, Gothof.ad iam d.l.3.verb.proferamus proceſſus.

Accola non eſt, vt exiſtimauit Accurſ. qui aliquo in loco domicilium conſtituit, ſed qui prope aliquem locum ſimpliciter habitat. Alciat. l.239. de verb. ſig. & proprie iuxta flumina ſunt accolæ Verg. in 7.

------*amniſque vadoſi*
Accola Vulturni.

Hi & Accolentes Vlp. in l. 1. §. ſunt qui putent. ff. ne quid in flum. publ. vbi Accurſ. legit Accolarũ in Pandect. Floren. accolentium. Prat. Spieg. Accolentes, circumcolentes. Briſſ.

Accommodari dicitur, quod proprie ac vere non competit. Goth. ad l. 1. C. de inoff. teſtam. vel, Accommodari dicitur, quod ab eo cui proprie conuenit, cuiuſq; gratia comparatum eſt, ad aliud transfertur, vt puta, quod benigne ex æquo & bono contra ſummi iuris regulas conceditur: adeoque quod ex ſententia & mente legis per interpretationem benigne aptatur & tribuitur, l. 48. ff. de ritu nupt. l. 30. §. 1. in fin. de fideicom. libert. Sic accommodari actiones vel exceptiones dicuntur, quæ ex bono & æquo dantur, l. 2. §. ſi quis tamen, in fin. ff. ſi quis caut. l. vlt. de tranſact. l. 2. vt legat. ſeu fideicom. §. rurſus. in fin. & §. item ſi quis iurauerit. Inſt. de act. Et vt plurimum ad actiones vtiles & in factum eaſq;, quas Prætor ſupplendarum legitimarum actionum cauſa dat, hoc verbum pertinet, l. 24. de pigner. actio. l. 22. de aq. & aq. plu. l. 55. in fi. de don. int. vir. l. 11. de præſcr. verb. l. 31. §. ſi quid ita, de ædil. edi. l. 3. C. de don. quæ ſub mod. l. 7. C. de pact. conuent. l. 1. C. de inoffic. teſtam. Accommodare etiam ſignificat, interponere & adhibere, vt in conſt. Gord. Imp. in l. ſi qua 7. C. fam. hercìſc. veluti Nomen ſuum accommodare, l. 4. §. ſiue autem ff. de manumiſ. l. 5. C. ſi quis alteri vel ſibi. Et fidem ſuam accommodare, in l. pen. ff. ſi quid in fraud. patron. Et operam ſuam accommodare, l. 3. ff. de obſ. à parentib. In fraudem itaque fiſci vel legis fidem ſuam accommodare dicitur, qui tacite in fidem ſuam recipit, clamq; & tacite promittit, ſe non capienti reſtituturum hæreditatem, l. 19. ff. de his, quæ vt indign. l. 3. & l. pen. l. 40. in fi. de iur. fiſc. Briſſ. Sic Iuſtinianus in proœm. Inſt. Robur accommodare dixit, pro dare, tribuere, impartiri. Aldob. ibid.

Accommodo eſt etiam naturam meam verſo, & ad tempus rego: quod aulici dicunt temporizare. Spieg.

Accommodare nomen, eſt nomen alterius, ſui loco apponere, & velut nomen commodato acceptum contractui inſerere, in conſt. Impp. l. cum propria, 5. C. ſi quis alter. vel ſibi. Prat.

Accommodare notionem. Rector prouinciæ ſuam vobis accommodabit notionem. l. 3. C. de liber. exhibend

Accommodare dicit Prætor, actiones, interdicta, exceptiones, quas ex æquo bono dat, de quo ſupra. Sic accommodatur ſtipulatio l. 30. de dam. infect. Accommodare conſenſum & voluntatem: audientiam: cognitionem: miniſterium: operam ſuam: partes: patientiam: præſcriptionem: conditionem. Briſſ. ex inſt. ff. & C.

Accommodare ſuas partes ad aliquid expediendum, l. 7. C. famil. erciſ. Sic: Abſurdum, leges ſuas, partes, legatariis accommodare, &c. i. ſubuenire, l. ſcimus iam 22. §. ſin vero creditores. 5. in fin. C. de iur. deliber.

Accommode, i. valde commode, c. vbi periculum. de elect. in 6. Nebr.

Accreſcere dicitur portio, quæ vel alteri perſonæ, vel alteri parti accedit Briſſ. Accreſcit vſusfructus proprietati, dominium, portiones, Briſſ ex ff. & C.

Accreſcere dicitur alicui res, cum ei qui iam partem habet, accedit atq; adiungitur: veluti cum inſula fundo accreſcere dicitur, in l. inſula 56. & l. ergo 30. de acquir. rer. domin. aut cum ei, qui ſolus hæres, ſed ex parte tantum inſtitutus eſt, reliqua pars accedit, l. interdum 13. §. 1. de hæred. inſti. §. hæreditas inſt. eod. Hinc ius accreſcendi apud Iuriſconſ. celebratur, quo portio deficiẽs, alteri, qui partem adgnouit, acquiritur, l. 1. in fin. l. 3. l. 8. l. pen. de vſufr. accreſcendo. Hotom. Briſſ. vid. infra ius accreſcendi.

Accreſcendi ius eſt, quo pars vacans cedit & accreſcit parti ſub vno toro quaſi ſociæ iam occupatæ. (Hic .n. opponuntur pars vacans & occupata.) Perſonæ autem in toro illo (de cuius acquiſitione agitur) pro ratis partibus acquirendis coniunctæ, partes faciunt, coniunctionis iſtius intuitu. Coniunctio ea vel ſimplex eſt, vel mixta: quippe fit primo, aut verbis tantum, 2. aut re tantum, 3. aut verbis & re ſimul. Verbis tantum coniunguntur, cum ſingulis ſua portio eſt attributa; non intellectu ſolum, ſed etiam corpore: vt Titio & Seio ex æquis partibus hunc fundum do, lego. Re tantum coniuncti ſunt, cum duobus vna eademq; res ſingulis ſeparatim legatur: vt Titio hunc fundum do, lego; Seio hunc fundum do, lego. Miſta coniunctio eſt, quando & re & verbis perſonæ coniunguntur, iiſq; & intellectu & corpore partes attribuuntur: vt Titio & Seio hunc fundum do, lego: In coniunctione verbali ius accreſcendi locum habet, excepto vſufructu. Eo .n. relicto pars vſusfr. vacans, vel repudiata non accreſcit alteri, ſed ad proprietatem redit, fitq; proprietatis & partis illius repudiatæ conſolidatio. In coniunctione mixta, ius accreſcendi locum habet indiſtincte in cauſis omnib. In coniunctione reali locum non habet. Ius enim accreſcendi conſiſtit in partibus, & quidem vacante aliqua earum, vel aliquibus, cæteris vero occupatis. Si partes nullæ ſunt, vel etiam ſi partes vacantes nullæ ſunt, ius accreſcendi nullum eſt. At in coniunctione reali nullæ partes factæ ſunt à teſtatore: nullæ etiam fiunt à coniunctis vacantes. Aut enim concurſum eſt, aut non. Si cõcurſum; pars eſt occupata; & ius accreſcendi locũ habere non poteſt: quia non pars occupata occupatæ, ſed vacans occupatæ accreſcit. Si non eſt concurſum, iam nullæ ſunt factæ partes: quia in coniunctione reali partes non fiunt, niſi ſolo concurſu, & partis occupatione (à teſtatore .n. nulli pars aliqua rei relinquitur, ſed cuiq; res tota & ſolida relicta videtur: ſinguli ab initio totum habent, concurſu partes faciunt) adeoq; quot perſonæ concurrerint, tot erũt partes hæreditatis. Ergo ſi non concurrunt perſonæ, non etiam coniunctę fiunt, adeoque nullam faciunt partem: proinde nec vacãtem partem poſtea relinquere poſſunt. Et ſi non concurrunt, cuilibet res data, legata, &c. in ſolidum data videtur: Si vero concurrunt; partem ſuam occupant: proinde non vacantem, quæ occupari poſſit, relinquunt: adeoq; ius accreſcendi tunc locum nullum habet: Sed potius ius Non decreſcendi. Aliquibus .n. ius accreſcẽdi duplex eſt: proprie dictum, de quo ſupra, & improprie dictum, quoad Re coniunctos; quod ius non decreſcẽdi vocant. Gœd. ad l. 142. n. 10. de verb. ſign. qui inter alia quoq; inter legatum vindicationis & damnationis diſtinguit. Quid ſi plures coniuncti, de iure accreſcendi inter ſe diſceptent? Reſpond. Si omnes coniuncti, vnius ſunt generis, pars deficiens ſeu vacans accreſcit omnibus: Si non vnius generis; tum re & verbis ſimul coniuncti, præferuntur coniunctis ſimpliciter. Inter coniunctos ſimpliciter, coniuncti verbis præferuntur coniunctis re. Quid, ſi repudians partem ſuam, habeat ſubſtitutum? Reſp. Subſtitutus, tanquam ſcriptus hæres, ſẽper præfertur legitimo, qualis eſt is qui iure accreſcẽdi cupit vti: Huic itaq; iuri tunc non eſt locus. Valet autem ius accreſcendi non in contractibus aliiſq; negociis inter viuos: ſed inter hæredes teſtamentarios, itemque legitimos bonorum poſſeſſores eos, qui agunt querela inofficioſi teſtamenti; inter legatarios plures: ac dominos, quorum Seruo vſusfr. legatur, teſte Ant. Gouea. lib. ſingulari de iure accreſcendi. Hęc acutiſs. Vult. ad §. fin. comment. Inſt. de don. & ad z. de SCto Orphit. in fi. vbi plura vid. De orig. iuris accreſcendi, de expreſſa teſtatoris voluntate, & tacitis conditionibus, coniunctionibus, diſiunctionibus, in iſtoiure, deq; aliis vid. inſignẽ comment. Gœd. ad t. de verb. ſig. ad l. 142. & 143. n. 3. & ad l. 15. circ. fi. adde Donel. 8. comment. 21. & 7. c. 12. 13. Gouea. Forner. Bolog. Anton. Fabr. 6. coniect. 1. Duaren. de iure accreſcendi Cuiac. 12. obſ. 13.

Accreſcendi ius in emptorem hæreditatis vel rei legatæ non tranſit. Cuiac. 12. obſ. 13.

Proprie autem Adcreſcere dicimus, quod per alluuionem accedit l. inſula l. ergo. ff. de acquir. rer. dom. Itaque alluuioni comparatur ius adcreſcẽdi l. ſi Titio. de vſufr. Neq; id abs re: nã vt alluuio tacitum latenſq; eſt argumentum, ita adcreſcẽdi iure, portio deficientis alteri ipſo iure adcreſcit. d. l. vnic. §. in his itaque. l. 1. in fi. l. 3. l. 8. l. 11. ff. de vſufr. adcreſ. Huic quando locus ſit, diſces ex lege, re coniuncti. ff. de legat. 3. & l. triplici ff. de verb. ſign. & vtrobiq; Alb. Bartol. Iaſ. Alciat. d. l. re coniuncti. Azo. in ſum. C. de teſtam. milit. & vide F. Ripam in d. l re coniuncti. Prat.

Accreſcere pro diminui, in iure accipi interdum Alber. indicat. Spieg.

Accvmbere aliud eſt quam ſedere, nam qui accumbit, neque ſtat, neq; ſedet, neque ambulat, ſed medium quiddam facit, l. 124. de verb. ſig. Itaque merito Cic. lib. 1. de nat. deor. accubationem & ſeſſionem ſeparat: ingreſſus, ait, curſus, accubatio, inclinatio, ſeſſio, comprehenſio. Veteres autem accumbentes cœnabãt mulieribus exceptis, quas ſedere ſolitas accepimus. Val. Max. lib. 2. c. 1. fœminæ cum viris cubantibus cœnitabãt. Iſid. lib. 20. Etym. c. 2. Apud veteres Romanos vſus non erat accũbendi: vnde & conſidere dicebãtur. Poſtea, vt Varro ait, de vita pop. Rom. viri diſcumbere cœperunt, mulieres ſedere: quia turpis viſus eſt in muliere accubitus. Briſſ. vid. & Cœliũ Rhodig. lib. antiq. lect. 14. c. 58. Forcat. in pen. c. 26.

Accvmbere pro iacere l. hæc verba, §. diſiunctiuorum, de verb. ſig. Nebriſſ. Spieg. Prat.

Accvmvlatio, eſt plurium actionum iudicialis adiunctio: vt ſi ex vna cauſa plures actiones naſcantur contra diuerſos, vel ex pluribus actionibus ex diuerſa cauſa contra eundem, vid. Alciat. in l. edita. C. de edend.

Accvsare non à cudo & cuſo, vt Priſc. putat, ſed à cauſa deductum, coniugata verba oſtendunt: Recuſo, Excuſo, incuſo, fictum enim eſt inſtar Græci αἰτιάομαι. Hot. Prat.

Accvsare, deferre, poſtulare, reum facere, ferme idem, Briſſ.

Accvsare, proprie eſt apud iudicem, vel alium, & aliquando apud illum quem accuſas, oſtendere quempiam peccaſſe.

Incuſare

Incuſare vero dicitur,qui de moribus queritur,expoſtulatve. Cæterum, quod Seruio authore Accuſare & Incuſare eo differant:quod Incuſare prorie ſit ſuperiorem arguere : Accuſare, parem vel inferiorem: vel quod maior accuſet minorem, minor incuſet maiorem : non eſt perpetuo verum. Interdum alterum pro altero ponitur ; niſi quod in iudiciis forenſibus nemo dicitur incuſari. Vid. Alciat. in l. iudicaſſe reum, de verbor. ſignific. vbi declarat, accuſare proprie quando dicebatur: & infra in dictione Cuſo. Dicimus autem, Accuſo te illi, vel apud illum, vel coram illo, magni ſceleris, vel de magno ſcelere. Spieg. Hotom.

ACCVSARE, etſi generaliter ſignificat aliquem ad cauſam dicendam vigere, cap. forus §. accuſator. de verb. ſign. Alciat. in l. qui accuſare. C. de edend. Vnde accuſationis nomine, & ciuilis actio perſecutioq; venit, l. iudiciorum, in fin. ff. de accuſ. & inſcript. l. vero. ff. ſolut. matrim. ſicuti contra actio pro accuſatione ponitur, l. 1. ff. de crim. ſtell. tot. tit. C. quando ciuil. actio præiud. crim. tamen obtinuit, vt proprie accuſare, & accuſatio ad criminationes & delationes delictorũ referantur: quẽadmodũ in t. ff. & C. de Accuſ. & inſcr. ſumũtur. Weſen. Hinc.

ACCVSARE eſt agere in criminalibus cauſis, l. 4. C. de autorit. præſt. Criminari, l. 19. C. de his qui accuſ. non poſſ. Criminis accuſationem perferre & inſtituere, l. 15. C. eod. Crimen exercere l. 7. C. ad l. Iul. de adult. Crimen inſtituere, l. 13. C. de his qui accuſ. non poſſ. Crimen intendere, l. 7. C. eod. accuſationem, vel criminis publici accuſationem intendere, l. 4. C. de noxal. act. In crimen vocare, l. 26. C. ad l. Iul. de adult. Briſſon. Brederod. in lexic. in accuſationem deducere : querimoniam deferre: item prodere, l. 4. C. pro quib. cauſ. ſerui.

ACCVSARE eſt iudiciis criminalibus publicis, vel extraordinariis experiri, crimenq; deferre. Briſſ. vel reum criminis per libellum deferre, ad vindictam & pœnam: Gœd. ad l. 197. nu. 4. de verb. ſig. eſt ius accuſationis, & cauſam criminis in iudiciũ deducere, cognitioni iudicis ſubiicere, vt pro crimine digna imponatur pœna reo.

Aliud eſt ACCVSARE maiores, ſeu eos quibus reuerentia debetur, aliud vero expoſtulare, ac verecunde exponere ſæuitiam eorum intolerabilem. Vlp. in l. 1. §. quod autem dictum eſt. C. de offic. præf. vib. Spieg.

ACCVSARE iure mariti eſt, in accuſando habere certa ſpecialia, de quibus tractatur in l. iure mariti: & l. quamuis. C. ad l. Iul. de adult. Spieg. Prat.

ACCVSARE falſum; aut inofficioſum teſtamentum, inofficioſam patris voluntatem. Briſſ. ex ll. ff.

ACCVSARE etiam intelligendus eſt, qui nomen detulit, l. eum patronum. 10. §. 1 de iur. patron. Prat.

ACCVSARE ex Vlp. in l. qui cum §. accuſaſſe. ff. de bon. libert. eſt crimen legitime obiicere, & accuſatio legitima criminis obiectio, ex eod. Vlp. Quia

ACCVSARE eum dicimus, qui crimina obiecit, & cauſam perorari vſq; ad ſententiam effecit. Cæterum ſi ante ſententiam quieuit, vel appellatione interpoſita deſiit, vel aduocationem tantum accuſatori præſtitit, Accuſaſſe non videtur. Vlp. in d. l. qui cum §. accuſaſſe. ff. de bon. libert. Prat. Briſſon.

ACCVSATIO eſt maleficii alicuius apud iudicem delatio ad vindictam publicam ſolenniter facta. Duaren. 1. diſp. anniuerſ. c. 38. vel, vt Hot.

ACCVSATIO eſt criminis eius, cuius quis reus legitime factus eſt, apud iudicem, cuius de ea re notio eſt, expoſitio. dixi, criminis, non delicti, quod illo nomine fraudes, ex quibus Reſpub. læditur intelligantur: delicti vero, priuatæ noxiæ. Dixi, legitime. Quod & Paul. ſcribit, l 3. §. 2. ff. de accuſ. ſi libelli inſcriptionum legitime ordinati non fuerint, rei nomen aboletur. & Vlp. l. 7. Ante accuſationẽ ſubſcriptionem eſſe neceſſariam. Itemq; vt perſonas, quibus reum facere non licet, exciperemus, vt l. 1. & 2. eod. Dixi, cuius notio eſt, vt ordinem iudiciorum notaremus, de quo ſcribit Vlp. l. 7. §. vlt. & Papinian. l. vlt. ff. eod. Dixi expoſitio non Delatio quod deferendi verbum ad id tempus pertineat, cũ reus fit, & libellus inſcriptionis datur, vt Paul. ſignificat d. l. 3. de accuſ. Hoc enim, inquit, lege Iulia Publicorum cauetur, & generaliter pręcipitur omnibus, qui reum aliquem deferunt. Hotom.

ACCVSATIO tunc dicebatur inſtituta, autore Aſconio cum interrogatus Reus negauerat ſe crimen admiſiſſe, & delator ſubſcripſerat Briſſ.

ACCVSATIO differt ab Actione. Illa enim proprie eſt, ex qua imponitur pœna mortis, vel corporis coercitio, vel pœna pecuniaria fiſco applicanda: hæc autem eſt ius perſequendi in iudicio quod ſibi debetur. Angel. in rubr. Inſt. de publ. iud. Bar. in l. 3. de ſepul. viol. Prat.

ACCVSATIO à maledicentia quid differat, oſtendit Cicero in ea prò Cælio his verbis: Aliud eſt, inquit, maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimen deſiderat, hominem vt notet, argumento probet, teſte confirmet. Maledictio autem nihil habet propoſiti, præter contumeliam : quæ ſi petulantius iactatur, conuitium; ſi facetius, vrbanitas nominatur. Hotom. Adde Fran. Bald. Catecheſin. de iur. ciuil. cap. 4. circa finem.

ACCVSATIO legitima, hoc eſt, iuſta & iure probata, l. miles, §. quæ propter ff. de adult.

ACCVSATIO deſerta, vid. l. 4. C. ad Senatuſconſ. Turpill.

ACCVSATIO in l. 3. C. quib. res iudicat. non noc. idem eſt quod cauſa criminalis, l. 9. C. de accuſ. Gothofr. ad l. 3.

ACCVSATIO capitis, vel capitalis: quæ fit crimine, cuius pœna, mors aut exilium eſt, vel potius cuius pœna mors eſt, ſeu naturalis, ſeu ciuilis: cum vita, libertas, vel ciuitas adimitur, Gœd. l. 103. nu. 2. 3. de verb. ſign.

ACCVSATIO Internecini quid ſit, explicat Cuiac. obſ. 1. c. 2. Internecini, inquit, iudicium in eum dabatur, qui falſum teſtamentum fecerat, & ob id hominem occiderat, & accuſatorem eius bonorum poſſeſſio ſequebatur. Cuiac.

ACCVSATIONEM inſtituere, vid. inſtituere accuſationẽ. Ad accuſationẽ admitti; & contra Ab ea excludi, Repelli. Briſſ. ex ff.

ACCVSATIONIS formam, vid. in l. vlt. C. de accuſ.

ACCVSATIONVM ſolennia, de quib. in l. 18. de accuſ. & l. 2. §. quidam. ff. de adult. fit mentio, ponuntur in l. 3. de accuſ. Briſſ.

ACCVSATIVVS demonſtrat loquentem, & intelligitur in infiniuo ex parte eius l. inde Net. §. fin. ff. ad l. Aquil. quia extranea perſona nunquam ſubintelligitur, l. ita ſtipulatus, §. Chryſogonus. ff. de verb. oblig. quod facit ad formam iuramenti, de qua loquitur cap. vt circa de electione. lib. 6. Alber.

ACCVSATIVVS quandoq; caret regimine, l filiusfamilias. §. diui. de leg. 1. ibi: eos, i. eorum.

ACCVSATIVVS inducit obligationem, ablatiuus non, per textum, & notata in l. 1. §. de pactis.

ACCVSATOR is dicitur, qui aliquem coram iudice accuſat, & criminalem ei quæſtionem mouet. Huic interdum præmium debetur, vt ſi Famoſi libelli autorem indicauerit, l. lex Cornelia in fin. de iniur. reum ve impietatis, h. e. hæreſeos arguerit, ſecundum Alb. in l. 1. C. ex quibus cauſ. ſeru. pro præ. lib. accip. Spieg. Oldend.

ACCVSATORIS nomen & ad ſpeciem, & ad genus trahi ſolet. Nam genere quodam omnes, qui ſceleris alicuius apud magiſtratus aliquem inſimulant, accuſatores appellantur. Quo ſenſu accuſator accipiendus, cum neminem dicimus ſine accuſatore damnandum eſſe. cap. 6. §. 2. de munere & honor. Eoq; pertinet, quod in Actis Apoſtolorum legimus, Romanis morem non eſſe, hominem vllum ad necem condemnare priuſquam reus præſentes habuiſſet accuſatores, & locum ſui contra criminationes defendendi obtinuiſſet. Adde illud Ambroſij ad Synagrium. Si leges publicas interrogemus, accuſatorem exigunt. Idq; etiam in quadam de Auidio Caſſio, diui Marci Epiſtola expreſſum inuenimus, apud Vulcat. Gallican. Adde, inquit Diuus Marcus, quod non poſſumus reum facere, quem nullus accuſat. Alio modo accuſator appellatur, qui proprio nomine ſubſcripto accuſationem libello delatã ſuſtinet. Et de huiuſmodi quidem accuſatore accipiendæ ſunt hæc Conſtantini verba : ſiue accuſator exiſtat. Ræuar. lib. 4. var. cap. 11.

ACCVSATOR & delator differunt. vid. l. 3. in fin. C. de malefi. & mathemat.

ACCVSATOR, i. inſimulans, in l. 2. C. de exhib. & tranſmit. reis.

ACCVSATORVM temeritas triplex, tribus modis detegitur, ac tribus quoq; pœnis ſubiicitur : aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur. Calumniari, eſt falſa crimina intendere: præuaricari, eſt vera crimina abſcondere: tergiuerſari eſt in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. Hæc Martianus ad SCtum Turpill. Maffeus.

ACEDIA, Græcis ἀκηδία, qua deſidia, pigritia, incuria ſignificatur: vt annot. Tiraq. in comment. l. connub. l. 9. nu. 25. Alber. corrupte vocat accidiam & perperam exponit, tædium honeſti laboris; contraria eſt induſtriæ, quæ Græcis Philoponia dicitur, teſte Roterod.

ACEO, acorem ſapio. Inde acor, & acidus, atque aceſco. Huius præterito vſus eſt Vlp, de peric. & commod. rei vend. in princ. cum ait: ſi vinum venditum acuerit, vel quid aliud vitii ſuſtinuerit: i. factum fuerit acidum, acorem contraxerit. Spieg.

ACEPHALI, (vt in Nou. 109. in præfat. & in Auth. idem eſt. C. de hæret. & Manich.) vel, vt alii, Acephalitæ, ita dicti fuerunt, quod, qui factionis eorum autor fuerit, ignoretur; Maria. vel quod Præfectos Eccleſiaſticos non admitterent, vid. Ruſticum Diaconum aduerſus Acephalos. Gothofr. ad d. Nou. 109. in præfat.

ACEPHALITÆ quoque Seueritæ & Iuliaſtæ, (à Iuliano) & Contobabditæ & Angelitæ, vt ait Damaſcenus, vocati ſunt. Acephali quoque dicti ſunt, quod nullos haberent Epiſcopos, nullos preſbyteros, nullos conuentus. 18. Niceph. lib. 45. 49. & lib. 17. cap. 7. 8. vid. Gothofr. ad dictam Authent.

ACEPHALITÆ capita aliquot concilii Chalcedonenſis impugnabant, duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negantes. Iſid. Etym. 8. c. 5. quem refert Gratianus, c. quidam autem. 24. q. 3. Prat.

ACERATVM, lutũ paleis miſtũ, vt laterariis vſus eſt. Lucill. li. 10.

ACERBÆ nuptiæ, in Auth. quæ intra luctus tempus factæ ſubiacent pœnæ. Sic Plaut. venuſte acerbam amationem dicit, pro dura & toleratu difficili. Spieg. Acerbus exactor l.33. de vſur. Briſſ. Acerbus etiam eſt immaturus.

ACERBITAS catenarum, l.1.C. de cuſtod.reor. Acerbitas conuitij, l.1.C.de ingrat.liber. Acerbitas morbi, l.29.in pr.C.de teſt.

ACEROSVS panis factus ex farre minus purgato, nec ſordib. à candido ſeparato. Lucil.lib.25.

ACERRA Feſto eſt ara, quæ ante mortuum poni ſolebat in qua odores incendebantur.

ACERRIMA condemnatio, pro grauiſſima. C.de his qui latro.vel al.crimin.reos occult.l.2.circa med.Spieg.
Acerrima indago, i.diligentiſſima.l.vbi C.de falſ. Spieg.

A CERTO hærede legare: certo hæredi, vt legatum aliquod præſtet, mandare, ſic vt ab aliquo debeatur ſolo. vid. ſupra in vocula A, fuſe.

ACERVVS proprie minutarum rerum congeries eſt, vt frumenti, leguminis, ſalis. Caius: Qui ædes, inquit, aceruum vt frumeti combuſſerit, vinctus, verberatus, igni necari iubetur: ſi modo ſciens, prudenſq; commiſerit. Aceruus lignorum, ſtercoris, pecuniæ. Briſſ. ex ll.ff. Venuleius vult, Aceruum appellatione ſoli non contineri, l.qui aceruus.ff.quod vi, aut clam. Aceruus ſolo non cohæret, ſed terra ſuſtinetur. Briſſ.

ACESCO vid. ACVI.

ACETABVLVM Græce ὀξυβάφιον Alciat. in tit. de pond. & menſ. menſuræ genus, eſtq; pars quarta heminæ. Alias idem quod Paraplis vid.J.Paraplis. Pro acetabula in l.19.§.9.ff. de aur. argent.legat. Vulgo male legunt tabulas: quæ ſcriptura confirmatur, etiam falſo Horatij quodam loco Epiſt.lib.1.Epiſt. 15.vbi omnes hactenus legerant, Patinas omaſi, non tabulas, vid.Cuiac.10.obſer.17.pag.vlt.Prat.

ACETI appellatione non continetur Acetum, quod vini numero paterfamilias habuerit, l.1.& l.9.§.ſi acetum, ff.de tritico, vino. Embamma plane Aceti nomine continetur, d.§.ſi acetum. Acetum autem proculdubio legato cedet, ſiue eſui potuiq; ſit, ſiue extinguendi incendij cauſa paratum ſit. Cuius cauſa id olim in ædibus haberi ſolitum indicant l.12. §. acetum ff.de inſtruct. vel inſtrum.& l.7.§.penori.ff.de pen.l.Macrob. lib. Saturn.7. Quid aceto frigidius, inquit Macrob. quod culpatum vinum eſt? Solum enim hoc ex omnibus humoribus creſcentem flammam violenter extinguit, dum per frigus ſuum, calorem vincit elementi. Hot. Briſſ.

ACETI & vini eadem prope ſubſtantia eſt, ſi modo vinum acuit. l.9.§.vlt.de contrah.empt.Briſſ.

Cæterum & ACETI nomine contineri interdum mel illud, quod ex ortu nobilis ſyderis, aut incumbente cœleſti arcu, non ſecutis imbribus, gignitur dono quodam cœleſti, tradit Tur. lib.aduerſ.10.cap.5.

ACHAIA regio Græciæ ampliſſima, Siconiæ & Elidis media: duodecim olim vrbibus habitabatur, quas Polybius commemorat. Fuit autem proconſularis prouincia, arg.l.meminiſſe, ff.de offi.procon. Quæ & Peloponneſus dicitur: nunc vulgo Morea. Spieg.

ΑΧΑΙΟ'Σ, id eſt Achiuus vid. Homer. Ἰλιάδ.ν. ver.482.& l.1.§.1. ff.de contrah.emp.

ACHILLEÆ, quarum mentio fit in l.6.med.C.de aquæduct. quid ſint, vide Cedrin.& Alciat.in ead.l.6.

ACICVLA vid.infra Acucula.

ACIES Vegetio autore lib.3.cap.14. exercitus eſt inſtructus, aliquando tamen accipitur pro prælio ipſo & dimicatione, vt Inſt.de excuſ.tut.§.filii qui in acie amittuntur, i.prælio. Sic & in 2.Tuſc.quæſt. Non ſentiunt, inquit, viri fortes in acie vulnera. & ita accepit I.C. in l.bello amiſſi.ff.e.tit. idque clarius conſtat ex verbis Theoph.d.§.filii.qui addit, ipſoque in conflictu ceciderint. In acie cadere, aut fugam facere. In acie amiſſi, intercmpti, filii. Briſſ.ex ff.

ACILIVS Glabrio. vid.l.18.§.1.ff.de minorib.

ACINATICIVM (Hotom. mauult legendum Acinacium, aut acinaticum) in l.9.in prin.ff.de tritico, vino, ol.leg. vini genus, quod ex vuarum folliculis, atque acinis, expreſſo muſto, additaq; aqua maceratis conficitur: Græce δευτέριον, i. ſecundarium. Latini loram, vel loream appellant, Vlpian.de vin.trit. leg.l.ſi quis. Vinum, inquit, acinacium, plane vino continebitur. Accurſ. acinaticium, pro acinacio legit. interpretaturque eſſe vinum ad vſum comparatum. Quid vero per tale vinum ipſe intelligat, non video. Nam ſi vinum, quod eſt ad vſum comparatum, vinum eſt, quid ineptius dici poteſt, quam appellatione vini vinum contineri. Atqui Iuriſconſultus aliud proſpiciebat, quod poterat in dubitationem venire, An ſcil. lora, ſiue lorea, h.e. vinum illud ſecundarium, quod ex vuarũ acinis expreſſo muſto, atq; addita aqua maceratis conficitur, appellatione vini contineatur, cum præſertim maior pars aquæ ſit in eo permixta. Nebriſſ. vide & Forcatulum in penu Iuris ciuilis cap.8.circa finem. Alciat. prædulce eſſe ait, lib.1. prætermiſſ. Caſſiod.lib.12.Varia.epiſt. explicar, quomodo vinũ iſtud ex acinis conficiatur, Briſſo.in prætermiſ. Mercurialis 5. var.1.ex Caſſiodor.12.var.probat, Acinaticium protropæ, ſed prodromi genus eſſe, à Galeno ſæpius in vſu medicamentorum nominatum. Gothof.ad d.l.9.in princ.

ACINVM M.Cato neutro genere vſurpat, pro vuæ grano, quem alii acinum maſc.genere protulerunt.vid.Vall.cap.28.

ACITANI, teſte Macrobio 1.Satur. Hiſpana gens. Separat autem Plinius Acitanos à Lacetanis, quos alij confundunt cum his perperam apud eundem Plinium Acitania legendum eſt, non Accitana. Cuiac.lib.10.obſ.cap.35.in fin. Gothof. tamen in l.8. in princ.ff.de cenſibus Iaccetani legendum putat.

ΑΚΜΗ id eſt, ætas 25.annor. ſic dicta, quod ſit creſcendi finis. Goth.ad l.77.§.curatoris.14.ibi: cũ ad ſtatũ ſuum.ff.de leg.2.

ACOLYTHI, ſeu ἀκόλουθοι, qui & iuuenes, l.10.C.Theod.de Epiſc. & cleric. corrupte in l.6. C.eod. iunguntur clericis, è quorum numero non ſunt.l.24.C.Theo.eod.ibi: cereos & funalia deferebant. Vetantur cerarium exigere ab hæredibus defunctorum, Nou.59.c.2.Goth.ad d.l.6.vid.Duar.1.de ſacr.14.vnde

ACOLYTHI dicuntur ceroferarii, vel latine accendentes, à deportandis cereis, ſi legendum eſt euangelium, aut ſacrificium offerendum, ait textus cap.cleros, ad fi.21.diſt.Nebr.

ACONITVM, eſt veneni genus celebratiſſimum, (vel vt Plin.lib. 27.c.3.herba venenata ac peſtifera) dictum ab ἀκόνη, quod eſt Cos, quoniam, vt inquit Ouid.7. Metamorph.ex cautib.colligitur; ait enim:

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Agreſtes aconita vocant.-----

Meminit etiam idem Metamorph.l.1. Sunt tamen qui aliter deducant. Cotta in memoral. A Græcis παρδαλιάγχες vocatur, i. pardi animalis ſtrangulator. Sed quia fere ignoratur, quæ ſit ea herba, aconitum vulgo pro quocunque veneno accipitur: Marcellus in l.eiuſdem 3.§.alio Senatuſconſulto 3.ad l.Corn. de Sicar. Si quis, inquit, temere cicutam, & Salamandram, & aconitum, pityocampas, & bupreſtim dederit. Nebr.de Aconito, vid.& Æginetam, 16.cap.32.

ACOR & mucor ſunt vitia panis & vini, quum aceſcit & muceſcit. Vlp.in l.4.ff.de peric. & commod.rei vend. periculum acoris & mucoris ad venditorem pertinebit. Proprium autem eſt inter reliquos liquores vino muceſcere, aut in acetum verti, vt ait Plinius lib.10.c.20.Spieg.

ACQVIESCERE idem eſt, quod conſentire: vt acquieſcere ſententiæ, in l.5.C.de re iud.& acquieſcere rebus iudicatis, l.6.C.de excuſ. tutor. Adquieſco Celſo: diſtinguentibus, &c. id eſt, ſententiæ eorum acquieſco, vel accedo. Briſſ.ex ll.ff.

ADQVIRERE, vel acquirere generalius verbum eſt, comprehendens cretionem, aditionem, immiſtionem, geſtionem pro hærede, exiſtentiam, quæ Græcis [illegible] & animi deſtinationem ſolam. Gothof.ad rub.C.de iur.deliber.

ACQVIRERE in plenum l.6.med.C.de bon.quæ liber.

ACQVIRERE pleno iure, l.5.C.ad Senatuſconſ.Tertull.

ACQVIRENS non ſemper fit locupletior. vid.Gœd.ad princ.l.28. num.14.de verb.ſign.

ACQVISITVM id proprie dicitur, cuius dominium tranſlatum eſt.

ACQVIRERE, h.e. dominium rerum nanciſci, poteſt homo, donec viuit. l.ſi creditores, in fin.ff.de ſeparat.l.fin.in princ.ff.de eo per quem factum erit.

ACQVIRERE rerum dominium aut poſſeſſionem dicimur, cum illa iure aliquo ciuili, h.e. ea ratione, quæ iure ciuili ad dominii, poſſeſſioniſve tranſlationem inſtituta eſt, nanciſcimur. Dominii namque acquirendi ſex modi ſunt: mancipatio: traditio: vſucapio, in iure ceſſio, adiudicatio, lex. Poſſeſſionis autem ſeptem: pro emptore, pro hærede, pro donato, pro derelicto, pro legato, pro dote, pro ſuo. Plus ergo eſt acquirere, quam aut adipiſci, aut nanciſci: nam qui rem inuenit, aut cui pignori data, aut commodata, aut apud quem depoſita res aliqua eſt, aut ſi ex permutatione alicui res tradita eſt, cum ipſe non ſatisfaciat, nactus, adeptuſve rem aut poſſeſſionem recte dicitur: acquiſiſſe vero nequaquam. Hotom.

ACQVISITA res dicitur Hoſtienſi, vel empta, vel quouis titulo lucratiuo habita. Spieg.

ACQVIRI dicitur ei, ad quem commodum pertinet. l. ſi extraneus, in fin.ff.de iur.dot.

ACQVIRERE ſibi actionem: perſecutionem: exceptionem. Acquiritur actio, poſſeſſio, dos mulieri, hæreditas, legatum, obligatio, præſcriptio, ſeruitus. Briſſ.ex ll.ff.& C.

ACQVIRERE & Amittere poſſeſſionem opponuntur, ſicut Acquirere & omittere hæreditatem. Briſſ.ex ll.ff.

ACQVIRENDI ſpecies eſt liberare quem obligatione, Paulo in l. ſpecies 11. ff.de acceptil.

ACQVIRERE & eum cenſuit Accurſ. qui acquirere nitatur, aut velit, l.1.ff.de autor.tutor.

ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΟΙ dicebantur Ariſtot.lib.5.Ethic. qui ius ad literarum anguſtias reuocabant, ſummo iure oſtentes. Bud.l. 1.ff.de iuſt.& iur. Hoc vero qui faciunt & tanquam machina aliqua ſcriptum legis contorquent ad ſeueritatem & duritiam, merito ἀκριβοδίκαιοι appellantur, id eſt, acerbi & maligni

iuris

iuris interpretes, quod nimis callida & malitioſa iuris interpretatione vtantur, vt ait Tullius Con. cap.11. de æquit. lib 1.

ΑΚΡΙΒΟΔΙ'ΚΑΙΟΝ, ius ſummũ exactius & durius, Ariſto. ibidem: Prat. Generaliter autem ἀκριβὲς iuſtum vocamus, quod eſt numeris omnibus abſolutum ex Bald. ad tit. de nupt. in pr.

Acrimonia eſt proprie acerbitas: ſed ſecũdum legiſtas eſt pœna quæ infligitur ſacrilegis, ſicut incarceratio, exilium, vel relegatio. l. placet 5. C. de ſacr. eccl. quæ eſt canonizata 16. q. 1. c. placet, §. ſub nouarum, vbi de hac dicitur. Oldend.

Acriſsimvs error quidam legunt in l. 4. C. de inceſt. & inutil. nupt. pro acerrimus, quam lectionem probauit Albe. vt not. Goth. ad d. l. 4.

Acriter læſus l. 32. in fin. C. de locat.

Acrivs remedium, l. 3. C. de patr. poteſt.

ΑΚΡΟ'ΔΡΥΑ Gaius in l. qui venenum 239. ff. de verb. ſign. ſcribit apud Græcos omnes arborum ſpecies continere: quo tamẽ loco haud ſcio an non baccarvm potius aut frvctvvm legendum ſit, cum inter omnes conſtet ἀκρόδρυα dici (vt Suidas teſtatur) πάντας τῶν τῶ δένδρων καρπούς. Hoto. Ant. Ang. lib. 4. emend. cap. 4.

ΑΚΡΟΤΑ'ΤΗ. Ætas 18. annor. ab Airiano in Indicis vocatur ἀκροτάτη ὥρη: ab aliis prima lanugo. Goth. ad l. 57. ibi: decem & octo annis. ff. de re iud.

Actvm vid. & infra Actus, & Actum, poſt Actuariæ naues.

Actvm, factum, geſtum, & contractum, in iure ſæpius idem ſignificant, licet quandoque ſtrictius ſumantur, ac ſubtilis quædam alias inter ea ſit differentia. Dom. Gœdd. ad l. 19. nu. 3. de verb. ſig. Omne ergo negotium, quod fit, vel fieri intenditur, modo coniunctim & actum & geſtum & contractum, modo ſeorſim non niſi actum, vel geſtum, vel contractum dicitur, ita quidẽ, vt à potiori fere ſemper denominatio fiat: ait idem ibid. nu. 7. Stricte ergo, quædam aguntur, quædam geruntur, quædam contrahuntur, ibid. nu. 5. Actum generatim, commune verbum eſt, quodlibet factum deſignans, ſeu re, ſeu verbis quid agatur: ſeu fiat corpore, ſeu animo & voluntate: ſeu committendo, ſeu omittendo, ſeu conſentiendo, ſeu diſſentiendo: vt in ſtipulatione.

Actvm, non formam ſtipulationis, vel ſolennitatem, non negotium ipſum, ſed factum interrogandi & reſpondendi, animum voluntatemque agentium ſignificat, ibi. nu. 5. Proprie vero Actum non eſt ipſa res, non ipſa verba quibus quid geritur & contrahitur, ſed hoc ipſum factum, quo res & negotia fiunt, quo verba proferuntur, quo conſentiunt, vel diſſentiunt contrahentes. Geſtum vero non tam factum eſt, quàm totius rei compẽdium, quod expeditur. i. totius rei, vel negotii modus & tractatus, ſiue perficiatur, ſiue quid imperfecte agatur. Contractum vero neque ipſum factum eſt, neq; totus rei tractatus, ſed ipſum quod, quoad formã ſpeciemve, agitur geriturve negotium. Sic in emptione, venditione actũ eſt id, quod partes agitabant, & inuicem faciebant. Geſtum eſt quod conuenit: contractum eſt, quia de re ac pretio conuenit. h. e. negotium empti-venditi inde extitit. Idem in depoſito: actum eſt id, quia res tradebatur, quia aliquid placebat: Geſtum eſt, quod toto hoc tractatu aliquid expediebatur: Contractum eſt, quia hinc inde negotium factum eſt, nempe, vt res cuſtodiæ cauſa eſſet tradita. Atque in eo potiſſimum differt geſtum ab acto; eoque reſpectu actum latius eſt, quam geſtum: quoniam geſtum ad ea tantum acta refertur, quæ aliquam rei, vel negotii adminiſtrationem habent, ſiue ea adminiſtratio publica ſit, ſiue priuata. Vbi itaque agendo nihil adminiſtratur, nihil etiam geſtum eſſe dicetur. Geſtum non tam negotium & actum, quam modum agendi, & id totum, quod agendo contrahendoque expeditur, deſignat, ibi. nu. 10. 11. 5. Denique cum certum ſit, actum, contractum, geſtum, in idem negotium coincidere & vna concurrere poſſe; inde fit, vt ſępe vnum pro altero accipiatur, non quidem proprie, ſed καταχρηστικῶς, aut per metonymiam, aut per ſynecdochen: interdum etiam vtroque tropo concurrente l. licet 59. ℑ. hoc tit. Sic in l. more ff. de fer. & dilat.

Actvm accipitur tam pro geſto & contracto, quam quolibet alio facto: Sic in l. 2. ff. de capit. minut. Actum pro geſto ſynecdochice dictum reperitur, & alias quoque actus pro geſtis legimus, Eraſmo teſte. Sic in l. omnem ff. de iudic. & in l. contraxiſſe, ff. de act. & oblig. contractum vſurpatum pro omni acto, geſto & contracto, omnique facto, quo obligatio conſtitui potuit. Sic geſtum ſępe pro contractu & acto accipitur, veluti in l. 1. ff. de pecul. tot. tit. ff. C. Inſtitut. Quod cum eo, qui in alterius poteſt. ibid. nu. 43. & ad l. 20. nu. 5. & 8. de verb. ſign.

Laurent. Valla inter acta & geſta hoc differentiæ aſſignat, quod geſta ſint in adminiſtratione magiſtratus & in rebus maioribus, & ad rem publicam vel ad plurimos ſpectantibus, vt geſta Alex. geſta Cæſar. & ſimilia: Acta vero rerum priuatarum. Sed hæc differentia confunditur à Iurecon. meritoque Vallam refutant Alciat. ad l. 19. & ad l. licet 58. de verb. ſign. & Ioh. Brechæ. ad l. 19. nu. 7. 8. eod. tit. vtrumque ſane tam actum ſc. quam geſtum, tum de priuatis, tum de publicis negotiis apud Cic. & alios dicitur. Gœd. vbi ſupra num. 8. Geſta & Acta aliud fere ſignificant apud ICtos, aliud apud hiſtoricos & Grammaticos. Gœd. ad Rub. num. 14. de verb. ſign.

Acta honeſte ſuperior ætas, id eſt in reb. honeſtis tranſacta. Inter Acta & Geſta licet videatur eſſe quædam ſubtilis differentia: attamen καταχρηστικῶς nihil inter Actum & Geſtum intereſt. Gaius in l. 58. de verb. ſign. de quo enucleate Gœd. ad l. 19. num. 4. 7. 9. & ſeqq. item num. 43.

Acta municipum. l. 19. in pr. C. de teſtam.

Acta ſimulata, veritatis ſubſtantiam mutare non poſſunt l. 2. C. plus valere quod agitur, quam quod, &c.

Acta diurna, quæ per ſingulos dies fiunt & ſcribuntur. Old.

Acta Publica ſunt, ait Goth. ad l. 2. C. de eden. quæ cõfecta ſunt apud publicas perſonas: vt ſunt ipſi iudices, actuarii, notarii.

Acta publica ſunt quæ ad fiſcum, vel ad commentaria Principis, vel ad grammatophylacium pertinent. Sed & Acta publica pro libris ac tabulis continentib. publica ciuitatis acta, id eſt, negocia, quæ & pro legibus, (ſtatuta vulgus appellat) plerunque intelliguntur: id quod apud Plinium Iuniorem Catanæus adnotauit. Spieg. Old. Hinc Acta κατ' ἐξοχὴν ſæpe, (non tamen ſemper nec vbique) Acta publica, & commentaria magiſtratuum denotant, Gœd. ad d. l. 19. nu. 8. Sic

Acta ſtricte proprieque dicuntur geſta ab eo, qui togatus in Repub. cum poteſtate imperioque verſatus eſt. Sic Cicero Philipp. 1. Acta Cæſaris, & Acta Gracchi, vel etiam Acta dicuntur, quæ per magiſtratum geſta, in literas publicas relata ſunt. Hot. Acta, res quæ in commentariis principalibus relata eſſet, Cic. Phil. 2. & Plin. 5. Epiſt. ad Valerianum. Hæc δημόσια γράμματα Æſchines vocat. Acta igitur libri, ſeu tabulæ erant, in quibus ſcribebantur res geſtæ principis, aut populi, aut etiam leges, idque ex Cicer. 1. & 2. Philipp. & Plin. lib. 5. Epiſt. diſces, & l. 2. de Lat. lib. 10. C. Prat.

Poſtea conſuetudine ſermonis factum eſt, vt literæ omnes de quorumlibet Iudicum ſentẽtiis perſcriptæ, Actorum nomine cenſerentur. Itẽ quodcunq; apud ius dicentem ad cauſam ſiue publicam, ſiue priuatam pertinẽs, geſtum, eiuſq; authoritate literis mandatum eſſet. Imp. l. 2. C. de eden. Is apud quem res agitur, acta publica, tã criminalia, quã ciuilia, exhiberi inſpicienda ad inueſtigandam veritatis fidẽ iubebit. Hinc ſeruum actis interuenientib. nominare ſuũ filium, apud Imp. §. vlt. de adopt. Et donationes actis interuenientibus inſinuari §. 1. de donat. i. cuius rei memoria in literas publicas relata ſit: Hoto.

Acta Iuriſconſ. & imperatorib. libri erant forenſium, ſiue Iudicialium ſcribarum, in quibus Iudicũ pronunciata ſcribebantur, apud Paulum l. acta 45. ff. de re iud. & alibi ſæpiſſime; Hęc ὑπομνήματα H. Modeſt. l. 13. §. εἰ δὲ πιπτηκόντα ff. de excuſ. Galli regeſta vocant, quaſi re geſta; male & inepte efflant regiſtres, etiam ipſi pragmatici & fori rabulæ, Pratei.

Actorvm geneta duo conſtituiſſe videtur M. Cic. Philip. 2. publica & priuata. Publicis leges & ſimilia, quæ à principe gererentur, continebantur: priuatis teſtamenta, aliaue priuatorum geſta. Prate.

Acta Iudicis ſemel promulgata perpetuam fidem faciunt, etiam mortuo, vel remoto iudice, qui de cauſa cognouit l. 6. & ibi, Gothofr. C. de re iud.

Acta circumducere, i. antiquare & delere, Paul. de re iudi. Acta apud ſe habita, ſi partes conſentiant, iudex poteſt ea die iubere circumduci, niſi vel negotium, vel lis terminata ſit. Old.

Acta & actitata formularii appellant ſua ſcriptorũ volumina: quæ ſi perlegas, intelliges nihil aliud in his eſſe, quam barbaram vocum congluuiem. Sicut enim in iudiciis hodie conſpurcatis, ea quæ ſemel acta ſunt, inani moleſtia ſępe repetũt, actum, (vt dici ſolet) agentes: ita his verbis talem veſaniam & iudicandi abuſum, propria confeſſione imprudentes oſtendunt. Quid enim aliud eſt dicere Acta & actitata quam indicare actorum frequentiam & repetitionem: De his eſt textus in clem. ſæpe, §. ſententiam, de verbor. ſignific. Old.

Acta aſſertoria dicuntur, quæ allegant, ſed non probant. Zaſ. in §. curare. Inſt. de actio.

Actionis ſignificatio latiſſime patet; (vide ſupra Actũ & Acta.) cõprehendens generaliter omnem viuẽtis operationem, quæ paſſioni opponitur (adeo vt ipſam quoq; vitã agere dicamur) & omnino quicquid agi ſolet: Ergo hiſtrionum quoq; & oratorum & fabrorum actionẽ dicere ſolemus. Prat. vnde illud:

Actiones humanæ infinitis rerum circumſtantiis variantur. Qua ſignificatione frequenter vtuntur ICti, teſte Oldend.

Actio etiam dicitur totum illud, quod agebatur vna die in ſynodo vel conſilio, c. prima actione, 16. q. 3.

Actio pia, id eſt, pius actus, Auth. hoc. ius porrectum. C. de ſacroſ. Eccleſ. Alb.

Actio pro Actus, Vlp. l. 3. §. vlt. ff. de donat. inter vir. Nam celeritate coniungendarum inter ſe actionum vnam actionem occultari. Prat. Vſus verbi agere (proinde actionis) varius eſt. interque multa ſignificat & Tractare: Cicero; cum mecum ageres. Hinc Curtius actionem dictam putat lib. 1. ἀκροάσεων, cap. 15. Namque & agere cum reo dicimur, non agere

reum.l.age cum Geminiano C.de tranſact.

Actio in c.1.de maiorit. & obed. & ibi notat: itemque in l.1.ſi pars hered.pet.idem eſt quod tractatus, vel aſſenſus.

Actio varia quidem denotat: ſed in iure ac ICtorum ſcriptis ſignificatio eius ad eas actiones (vel actus) contrahitur, quæ ad ius pertinent: h.e.ad eos ritus, qui à ICtis excogitati ſunt: veluti nexum, emancipationem, manumiſſionẽ per vindictam, ceſſionem in iure, teſtamentum per æs & libram: & ſi qui ſunt generis eiuſdem. Porro cum illa omnia certa verborum conceptione fierent, tandem conſuetudine loquendi res eo perducta eſt, vt actio vulgo pro formula & conceptione verborum diceretur. Et cum ea præcipua videretur, qualis aduerſus ciuem intenditur, inde factum eſt, vt Actio plerunq; pro querela in iudicio aduerſus aliquem propoſita vſurpetur. Tum enim ab agere, quod queri ſignificat, deducitur: niſi forte queri aliquanto plus ſit, quam agere, vt in Orat.pro Cœlio: A quo quæram, ſi prodierit, primum cur ſtatim nihil egerit: deinde ſi id queri, quam agere maluerit, cur productus à vobis potius, quam ipſe per ſe? Agere autem pro queri, aut poſtulare, Cicero multis locis vſurpat, vt pro Cæcinna: Si te hodie domum tuam redeuntem armati homines aditu prohibuerint, quæro quid acturus ſis? Item: Quid ergo eſt? impune feci, nã quid agas mecum, ex iure ciuili ac prætorio non habes. Item Quid negligentius maioribus noſtris, qui tantæ rei prętermiſerint actionem? Prat. Hotom. Crebro Actionis ſignificatio reſtringitur ad vſum forenſem. Quas enim Græci dicas vocabant, eas Romani latine Actiones, cauſas, ſeu iudicia dixerunt. vid. Oldend.in pr.loc.com. Actionum iur.ciu.vere inſignium, & Bud.in annot.priorib.& l.Dice. Cæterum Actionis cognitio in his verſatur, videlicet: Quo autore ſit introducta; Ex qua cauſa; cui detur: & aduerſus quem: An porrigatur ad hæredes; Quid in ea veniat; Quandiu cõcedatur: Quis ſit exitus; Quid ſpectandum ſit iudici, quid litigatoribus: Anne ſint adfinia remedia, quibus vti poſſimus? Hæc qui ignorat, non feliciter acturus eſt cauſam. Scire autem nemo poteſt, niſi qui ſingulariter actionum circumſtantias recte tenet, quoniam per omnes actiones variantur. Conſequitur ergo, ſtupidiſſimum eſſe actorem ſeu cauſidicum, qui ſine certa actionis cognitione cauſam perducit ad iudicem, tametſi fortaſſis apparatus non deſit verborum, adeoque multarum legum allegatio: quæ tamen non magis ad rem accedunt, quam cupreſſus ad naufragium, apud Horatium. Quod tam vere, quam eleganter dictum eſt ab Old.Spieg.

Actio debet accipi per emphaſin, teſte Oldend. non pro qualibet externa actione, *Ein wirckung*: ſicut dicimus, eum qui contra ius aliquid facit, nihil agere. Inſt.quib.ex cauſ.manu. non liceat. ſed pro legitima perſecutione, *ein rechtmeſſige klag oder forderung.*

Actionem in iure nonnunquam naturaliter accipimus pro eo quod facimus.l.hæredes palam.§.fin.ff.de teſt. Vno contextu actionis (inquit Vlp.) teſtari oportet.

Actionis verbo in vſu forenſi, generaliſſime ſumpto, continetur exceptio, l.1.de excep. Goth. ad l.1. C.de pœ.iud. qui mal. iud. Licet ſecus, ſi ſpecialiter actio ſumatur, vt l.8.§.1.de verb. ſign.vid.Gœd ad l.8.circa fin.num.2.ac ſeqq.de verb.ſign.

Actionis quoq; verbo cõtinetur & perſecutio, l.34.vbi Goth. de verb.ſig.l.57.in fi.eo adde l.25.de oblig.vid.Gœd.d.loc.ad l.34. n.2.3.4.5.7.8.9.10. vbi ſcite tradit, quod perſecutio ſit & genus & ſpecies Actionis, n.2.3. Itaque Actio & genus & ſpecies eſt: imo quandoque generaliſſime, quandoq; generatim, interdum ſpeciatim, interdum ſpecialiſſime ſumitur, vt ex modo dictis ac dicendis patet. Actionis nomen ad forenſia relatum trifariam potiſſimum ſumitur: ſicut & verbũ Actum & agere, l.Labeo 19.de verb.ſig. Primo in genere generaliore omnem ſub ſe perſequutionem cõtinet, qua quid ſeu in iure, ſeu in iudicio poſtulatur, petiturve. l.pecuniæ 178.§.actionis 2.l.10.iam d.tit. Deinde ſpecialius cõſideratur vt ſpecies perſecutionis, ac definitur ius perſequendi, non in iure, ſed in iudicio, id quod ſibi debetur, §.1. Inſt.de act.& tum diuiditur in realem ac perſonalem: Illa petitio, hæc actio in ſtrictiſſima ſignificatione (quæ tertia eſt) dicitur l.actionũ 25.l.28.37.ff.de act.& obl.§.ſic itaque.vbi Zaſ.Donel.& Iaſ.inſt.de act. Hæc Gœd.ad l.actionis 34.n.2.de verb.ſig. Imo Actio quandoque & iudicium; interdũ & exceptionẽ ſignificat ſeu cõtinet, alias exceptioni plerunq; opponitur: nonnunquam & Accuſationem criminalẽ deſignat: Cui alioquin opponitur Conf.Gœd. ad l.8.§.actionis de verb.ſignif. & omnino Vult. in Iuriſprud. Rom.lib.2.in tract.de action.& in commen.inſt.ad tit.de act.

Actionis verbum, inquit Vlp.in l.178.§.2.de verb.ſig. & Imp. in l.9.C.de hered.vel act.vend. generale eſt, & ſpeciale. Nam omnis Actio dicitur, ſiue in perſonam, ſiue in rem ſit petitio. Itaque cum actio tam varia ſignificet pro re ſubiecta, eiuſque natura, Actionem interpretari conuenit.

Actio ſpecialius ſumpta ſignificat Actionem in perſonam, perſonalem perſecutionem ſeu condictionem: Actio vero in Rem ſpeciatim petitio nuncupatur: Ab vtraque hac actionis ſpecie ſegregantur perſecutiones, vtpote omnes extraordinariæ petitiones l.actio, 28.de act.& obl.Gœd.ad §.2.l.178.de verb.ſig. Sic actio, petitio, perſecutio, diſtinguuntur in Aquilianę acceptilationis formula, l.18.§.1.de accepti. Hoto. Actio & Perſecutio qui conueniant & differant vid.Gœd.ad l.34.n.2.3.ſeq.de verb.ſign. Et ſi Actio proprie eſt ea perſecutio, (ait ibid.nu.7.) quæ iudicio peragitur: cum tamen multæ perſecutiones ſe inſtar actionis habeant, fit vt perſecutiones extraordinariæ etiam Actiones καταχρηστικῶς appellentur. Actiones ſępe vocantur iudicia. Gœd.ad d.l.34.nu 3.vbi vid.

Actio pro accuſatione. Pap.l.1.de crim.ſtellio. Actio ſtellionatus neque publicis iudiciis, neque priuatis actionibus continetur. h.e. hæc accuſatio non è legibus publicorum iudiciorum eſt, ſed extraordinaria. vid.l.1.§.pen. S.verb.actionem de Epiſc. & cler. l.preſbyteri. ff.de ſepulchro viol. l.1. §.poſthumus.& quæ ibi not.ff.de inoffi.teſt.Alb Similiter titulus eſt lib.C.9. Quando actio ciuilis criminali præiudicet. Hot.

Actio porro, quatenus eſt perſecutio iudicialis, eſt ius perſequendi (h.e.legitima facultas, vel autoritas permittens perſequi) in iudicio id quod ſibi debetur, hanc actionis definitionem explicat Forcatulus in Necyomantia dialogo 96.n.1. & Gœd.ad §.3.l.178.& ad l.8.n.3.4.de verb.ſign. Sed verbum deberi (id quod ſibi debetur) in iſta Actionis definitione generatim accipiendum (vt ſub ea & in rem actiones comprehendantur) ſecundum §.3.d.l.178.vbi dicitur, verbum debuit, omnem omnino actionem comprehendere: qualiſcunque etiam perſecutio ſit, nempe ſeu realis, ſeu perſonalis, &c.

Actio Calumnioſa in l.12.C.de inoffic.teſt.id eſt iniuſta.

Actio agi dicitur in l.23.ff.de præſcrip.verb. Briſ in Parerg.

Actio viuere dicitur Goth.ad l.3. ibi: viuendi vlterius. Cod.de præſcr.30. vel 40.ann. & ad l.3. ibi vltra ſtatuti temporis viuendi ſpacia. Cod.de temp.appell.per tit. Inſtit. de perpet.& temp.act.l.1.C.de annal.except.& Cuiac.18.obſ.37.

Actionum naturalia priuilegia ſunt earum formæ & effectus eis à lege attributi. Gothofr.ad l.1.in prin.ibi; ſuis tamen naturalibus priuilegiis.C.de conſt.pecun.

Actionum neceſſitas l.23.C.de excuſ.tutor.

Actionis caſus, Aut.in iſto §.5. C.de iureiur. propter cal. ſub actione conſtitui, in l.21.cir.me.C.de furt. eſt actione teneri.

Actio petit pœnam, habet perſecutionem pœnæ.l.ſi pro furto. §.furti actio & §.conditio.ff de condict.furt.

Actionem dare, eſt actorem ad intendendam actionem admittere. vid. Dare actionem, & Bud.in l.2.de orig.iur.Spieg. Corraſ.lib.Miſcel.3.cap.18.

Actionem intendere, actionem inſtruere, actionem dictare, vel formulam actionum inſtituere, ad partes refertur. Schard.

Actionem remittere, eſt querelam intermittere. In ciuili tamẽ quandoq; remiſſa actione, obligatio manet ſalua: in criminali autẽ ſecus eſt. cẽſetur enim accuſatione remiſſa, etiam obligatio, & tota remitti l.1.§.vſque adeo ff.de iniur & ibi Bart. Aliud eſt ergo remitti actionem ciuilem, aliud criminalem. Quod non contemnendum monet Old.Spieg.

Actionem hæredi alicuius concedi, & hæreditariam eſſe, differunt. Actio enim reuocatoria, quæ patrono datur, non eſt hæreditaria, id eſt, ex bonis liberti: ſed propria patroni l.1.§. hæc actio ff.ſi quid in fraud.patron.

Actionis fruſtrandæ cauſa latitare. vid.l.3.ff.de iud.& vbi quis ager.Spieg.

Actionis ratio vid. Factum: idem noſtris quod caſus ſpecies.

Actio & interdictum differũt: in hoc poſſeſſio; in illa proprietas, ſeu dominium vertitur: ſiue in hoc de facto ſeu poſſeſſione; in illa de iure quæritur principaliter. Goth. ad l.2.§.3. ff.ſi ſer.vin.& ad l.14.§.3.de exc.rei iud.per l.3.in fi.ff.vti poſ.

Actio non venit appellatione immobiliũ vel mobilium.l.1.C. de prætor.pign.vid. Tiraq.de retract.lign.§.1.gl.6.7.& §.32.

Actio, Celſo l.51.de obli.& act eſt poteſtas à Prætore data cauſam ſuam apud Iudicem agendi: vt ex vtriuſq; oratione, quid æquitas ratioque iuris poſtulet, ſtatuat: vnde actionem vel iudicium poſtulare, pro, Iudicem poſtulare & facultatẽ apud eum cauſam noſtram agendi. Hot. quæ definitio formulas actionum prætorias, olim vſitatiſſimas ſpectare videtur. Nam

Actio etiam eſt formula vel conceptio verborum, quibus iudicium à Prætore certa de cauſa poſtulatur, vel ſic:

Actio eſt formula iuris ſui recuperatorio iudicio perſequendi, ab eo, qui legis actionem habet, data. Prat.

Actio apud veteres nihil aliud, quam formulam ſignificabat: quaſi quis dicat, rerum priuatim agendarum modus & forma ICtorum & pragmaticorum ingeniis excogitata, itaq; vulgo legis actiones vocabantur, quoniam earum rerum, de quibus lex XII. ſcripta erat, agendarũ formam ritumq; pręſcribebant. Pompon.l.2.de orig. Ex his, inquit, legibus eodem tempore fere actiones compoſitæ ſunt, quibus homines inter ſe diſceptarẽt: quas actiones ne populus prout vellet inſtitueret, certas ſolennesq; eſſe voluerũt, & appellatur hęc pars iuris, Legis actiones. Quibus ex verbis apparet, Legis actiones olim id fuiſſe, quod nũc vulgus Formulã practicę appellat. Hot.Prat.

Actionis formula, eſt apta accommodaq; facti apud iudicem propoſitio ſiue expoſitio. Olden. haud abs re carpere videtur cauſidicos, qui neglecta actionis formula, in forũ cauſam deducunt, quã nec ſemel cũ ſuis circũſtantiis recte perpẽderint: errori cauſa prætexta, quod in tit. C. de formul. & impet. legerint, ſublatas eſſe actionum ſolennitates antiquas: putantes propterea incauti, nihil referre, quomodo proponatur factũ, nec vlla opus eſſe actionis inueſtigatione ſpeciali. Multo verò rectius Iaſ. Inſt. de actio. poſt Bart. in l. edita C. de eden. docuit, hodie etiam actionum dici, & eſſe formulam, ſicut olim fuit, tantumq; eſſe ſublatas verborum aucupationes, nec l. ſi ſeruus nauem. ff. de furt. eſſe correctam. Nã actionis cognitio & formula in primis inueſtiganda cauſidicis. Si enim cauſam exponas iudici, nonne aliquid tãdem petendum eſt, atq; concludendum? Nemo ſanę mentis negabit. Cæterum petitio vel concluſio libelli, non poteſt recte produci, præterquam ex natura & forma actionum. Ergo neceſſarium eſt, primo loco diligenter inueſtigare & cognoſcere in ſpecie formulã actionis, qua vti volueris. Nõ dico, vt ſummo iure tantum, verum etiam vt ex æquitatis cenſura eam inueſtiges. In quibus autem actionis cognitio & inueſtigatio verſetur, paulo ante dictum eſt. Oldend. Actio & formula actionum differunt. Illa ad agendi ſubſtantiam: hæc ad formam & quidem verbalem, refertur, Gothof. ad l. 1. de formul. & impetr. act.

Actio an à cauſa diſcrepet, ſæpe quæri ſolet: gloſ. in verb. actio. item ibi nota. Inſtit. de act. Et Placent. nihil omnino differre exiſtimauit, tit. de def. act. circa fin. Neque enim, vt ipſe inquit, quæcunque petitio vel intentio actio eſt, ſed ratio quæ ſubiicitur petitioni fundandæ intentionis cauſa: vt ſi quis dicat, vendico domum; quia dominus ſum. Hęc ratio ſubiecta, eſt actio. Sed ab hac ſententia communiter fere receſſum eſt, Dd. d. rubr. de act. inualuitque Azonis opinio, exiſtimantis cauſam omnino ab actione ſecernendam eſſe. glo. in d. verſ. item nota. Cuius rei rationes multæ ab Accurſio recenſentur. Vtraque tamen opinio ſic conciliari poteſt, ſi Placentini pronunciatum ad ipſius actionis exercitium referamus. At ſi efficientem actionis cauſam reſpicias, tunc Azonis ſententiæ omnes ſuffragantur. Platean. de rub. de act.

Actiones, orationes apud populum iudiceſve habitæ. Cic. li. de arte Rhet. 2. Quod ſi nunc id agant, velle ſe ſcire, qui lator ſit, qui ſint accepturi, ſe actiones videre & diſſuadere velle. Aſconius in Cornel. argu. Cicero ipſe ſignificat, quatriduo Cornelium defendiſſe, quas actiones contuliſſe eum in duas orationes apparet. Sic Verrinæ actiones fortaſſe non incõmode numerari ſeptẽ poſſent, pro Orationes ad Verris cauſam pertinẽtes. Sed ne actionũ ſignificatio cõturbetur, quæ duæ tãtũ fuerunt; nunquã, quod ſciam, ab antiquis ita nominatę ſunt. Hot.

Actionis acerbitas interdum verbis temperanda eſt propter reuerentiam perſonarum, quanquam res eadem maneat. Vlp. in l. non. debet. ff. de dol. malo.

Actio, libellus item eſt, ſcriptura, ſeu formula quæ reo porrigitur, ſiue ſolenni intentione, ſiue qualiquali petitione concepta ſit. Alciat. in l. edita. C. de edend.

Actio eſt item executio obligationis, vt probat Vlp. in l. In executio. ff. de verb. oblig. Spieg.

Actionum, inquit Vlp. genera ſunt duo: in rẽ, quę dicitur vindicatio: & in perſonã. quæ cõdictio appellatur. In rem actio eſt, per quam rẽ noſtrã, quę ab alio poſſidetur, petimus: & ſemper aduerſus eum eſt, qui rẽ poſſidet. In perſonã actio eſt, qua cũ eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad faciendum aliquid vel dandum: & ſemper aduerſus eundem locum habet, l. 25. ff. de obli. & act. Hoto. Prat. Adde hic ex eodem Vlpiani loco, quod quædam actiones ex cõtractu, quædam ex facto, quædam in factũ ſunt. Ex cõtractu actio eſt, quotiens quis ſui lucri cauſa cum aliquo contrahit, veluti emendo, vendendo, locando, conducendo, & cęteris ſimilibus. Ex facto actio eſt, quotiens ex eo teneri quis incipit, quod ipſe admiſit: veluti ſi furtũ vel iniuriam cõmiſit, vel damnum dedit. In factum actio dicitur, qualis eſt, exempli gr. quæ datur patrono aduerſus libertum, à quo contra edictum prętoris in ius vocatus eſt. Omnes autem actiones, aut ciuiles dicuntur, aut honorariæ, &c. Maffæus.

Actionem diuidit Vlp. in l. pecunię verbum, de verb. ſig. in petitionem, & actionem in ſpecie: vt ſit petitio in rem, actio in perſonam. Apellus vir doctiſſ. Actionem, inquit, partimur in medium concludendi, narrationem, & petitionem: ſiue in propoſitionem minorem, & concluſionem. Diuidimus vero in realem & perſonalem.

Actionum ſpecies quæ propter immenſam negotiorum diuerſitatem variantur, commodis diuiſionibus, ex quatuor rerum cauſis, videlicet efficiente, materiali, formali & finali productis, ſummatim explicantur Inſtit. de actio. per totum.

Varias Actionum diuiſiones ac ſpecies vid. in Epito. Pacii diſp. 17. theſ. 2. & in Iuriſprud. Romana Vulteii, l. 2. in tract. de actionib. & in comment. Inſt. ad tit. de actio.

Actio ad exhibendum, eſt actio in perſonam, per quam qui in rem qualicunque actione acturus eſt, eius rei ſibi in publico poteſtatem vt experiatur, fieri poſtulat. l. 1. & 3. ff. ad exhib. Hot. Etſi vero ſunt, qui eam in rem ſcriptam eſſe exiſtiment, tamen hi falluntur, cum eius actionis verba in rem concepta non legamus: quin eam mere perſonalem aduerſus ſcriptores omnes ex Vlp. dicimus, l. 3. §. eſt autem perſonalis. ff. ad exhib. non quod ex quaſi contractu, vt Accurſius & reliqui crediderunt enaſcatur, ſed potius quia ex quaſi delicto. Cum enim ad exhibendum actio non detur, niſi ei cuius intereſt exhiberi, l. 3. §. ſciẽdum, & l. ſi liber homo. ff. ad exhib. doloſe feciſſe videtur, qui admonitus rẽ noluit ei, cuius intererat, exhibere: de quo dolo cohercendo cum agatur, ea actione merito quicunque ad quem commodum peruenerit, conuenietur l. 3. §. fin. ff. ad exhib. Corraſ. lib. 1. Miſcell. cap. 22.

Actiones adiectitiæ vulgo vocantur, quib. non vno certoque agendi modo, ſed variis ex cauſis experiri poſſumus: quales ſunt actio de peculio, de in rem verſo, & quod iuſſu: ſic dictæ, quòd ſint adiectiones ceu clauſulæ agendi ex quibuſlibet negociis geſtis, cum iis qui ſunt in poteſtate alterius. Neque enim credendum eſt, actionem de peculio, ſpeciem eſſe actionis à cæteris diſtinctam: ſed adiectitiam duntaxat qualitatem aliarum actionum. Ideoque Vlp. mandati depoſitiq; nomine patrem vel dominum de peculio tantum conueniri dixit. l. 3. §. cui congruit. l. depoſiti, in pr. ff. de pecul. Nam alioqui non permitteretur creditori perſecutio. l. pen. C. quod cũ eo: cum neque pater, neque dominus ex contractu filii vel ſerui teneantur, l. 1. C. ne filius pro patre: niſi quatenus eſt in peculio, l. 1. ff. de pecul. Corraſ. §. actiones autem, inſt. de act.

Actio ad ſupplementum vulgo dicitur, qua liberi id quod minus legitima ipſis in teſtamento relictum erat, perſequuntur, vt id legis repletione ſuppleatur. l. omnimodo C. de inoff. teſt. introducta à Iuſtiniano, indignum exiſtimante parentum iudicia per querelam inofficioſ. facile reſcindi. Auth. nouiſſima C. eod. eaque actio non minore quam 30. annorum ſpatio tollitur, neque à teſtatore vllo pacto prohiberi poteſt. l. ſi quando. §. vlt. C. de inoff. teſt. Item & non pręparata tranſmittitur. d. §. vlt. neque propterea expirat, quod aliquis agnouerit quod ſibi teſtamento relictum eſt. d. §. vlt.

Actio ædilitia competit multis modis, & primò, ſi res vendita, ſit redhibita propter vitium, ſiue morbum, nec tamen à venditore reſtituitur pretium emptori cum actionibus, & aliis quæ ædiles inhibent, & in hoc caſu eſt perpetua. Secundo competit, quando conuenit, vt, ſi res vendita non placet, intra præfinitum tempus redhibeatur, ea conuentiõ rata habetur: ſi de tẽpore nihil cõuenerit, in factum actio intra 60. dies accommodatur emptori. Tertio competit, ſi venditor non vult tradere ſeruum, vel mancipium, vel iumentum cum ornamento, cum quo oſtenderat tempore venditionis pro ipſo ornamento: vel vt fiat redhibitio rei principalis propter acceſſoria, & tunc competit etiam vſque ad 60. dies. ff. eod. tit. l. ædiles, in pr. & §. vendendi. Quartò vero competit, quando eo loco, qua iter eſt vulgo, habet quis canem, lupum, vrſum, aprum, verrem, pantheram, leonem, &c. vel animal aliquod quod nocere poſſet, ſiue ſit ligatum, ſiue ſolutum. ff. eod. tit. l. hi enim. & l. ſeq. & ſi homo liber ab illis damnum patiatur, ſeu perierit, ſolidi ducenti præſtabuntur. Actionum ædilitiarum tres in iure ciuili ſpecies ponit Hot. Redhibitoriam: quanto minoris: & in factum. Conſ. Vult. l. 2. Iuriſp. Rom. d. loc.

Actio æſtimatoria, ſiue de æſtimato, eſt actio in perſonam, per quam qui rem aliquam vendendam recepit; vel ipſam incorruptam reddere cogitur, vel ipſius æſtimationem. l. 1. ff. de æſtim. Hot. De hac olim vehementer dubitatum fuit, an ad nominatos, vel ad innominatos contractus redigi deberet; vtrum ex vendito actio eſſet propter æſtimationem: an ex locato; quia rem vendẽdam locaſſe videretur: an ex conducto, quaſi vendentis operas dominus rei conduxiſſet: an mãdati? Melius itaque viſum eſt, ex hoc contractu, de cuius nomine ambigebatur quidem, cõueniebat tamen aliquam actionem dari, æſtimatoriam dandam præſcriptis verbis actionem. l. 1. ff. de æſtim. Old. Cum autem negotium ciuile hic bona fide geratur, omnia quæ de bonæ fidei iudiciis dicuntur, in hac præſcriptis verbis æſtimatoria locum habere Vlp. ſcribit, l. 1. §. fi. ff. de æſtim. act. &c. vid. ẏ. Æſtimatoria.

Actio albi prætorii, datur in eum, eoſve, qui album vi corruperunt, aut ſuſtulerunt, ſicut autem olim edicta proponebantur in albo prætoris, ita hodie affiguntur Schedæ citationis publicæ, quæ & edicta nominamus: & alia quæ proſcribi, id eſt, procul ſcribi debent, pro foribus Eccleſiæ, vel collegii, vel curiæ ſenatoriæ. Zaſ. in §. pœnales. Inſt. de act. vid. Epit. Pacii diſp. 18. theſ. 15. 16. 17. & Vult. d. lib. 2.

Actio de albo corrupto (ait Hot.) eſt, qua quiuis de populo agere aduerſus eum, qui Prætoris edictum corrupit, poteſt, vt quinquaginta aureorum pœna mulctetur. l. 7. de iuriſd.

Actio ambulatoria. vid. Ambulatoria voluntas.

Actiones arbitrariæ erant, in quibus non reſtricte certum quid poſtulatur, ſed ita tantum, quod æquius melius iudici videbitur, qui propterea verius arbiter dicetur: quippe qui

totius rei arbittium ac poteſtatem habeat. Earum ſpecies duę: vna, in qua duplex quodammodo ſententia pronunciatur, & prior quidem his fere verbis; Arbitror debere te aduerſario hac ratione ſatisfacere: ante ſecundam porro in litem iuratur. Altera, in qua & vna ſententia profertur, nec in litem iuratur. §. præterea 27. inſt. de act. Prat. vid. Pac. d. diſp. 17. theſ. 2. n. 5.

ACTIO arbitraria eſt, in qua officium iudicis exercetur mercenarium, actioni inſeruiens, propter aliquod extrinſecum pręter naturam actionis, vt cum iudex arbiter procedit contra reum contumacem. Cæterum eorum ſententia iampridem exploſa eſt à recentioribus: vt Duar. de in lit. iur. n. 42. Corraſ. lib. Miſcell. 4. c. 14. & aliis in d. §. præterea. Nam arbitrariam actionem Iuſtin. dici putat, quæ ex arbitrio & poteſtate iudicantis pendet, d. §. præterea: vt ſi iudex æſtimauerit ſemel ſuo arbitrio (quod ſcite Placen. in ſumm. tit. de act. interlocutoriū appellauit) rem reſtituendam, aut alio modo ſatisfaciendum actori, obtemperetq; reus, abſoluatur: ſin contra minime pareat, damnetur; veluti in actione quod met. cauſ. In actione de dolo, l. arbitrio, ff. de dolo: In actione ad exhibendum. In actione rerum amotarum; In actione in factum de publicanis. In rei vendicatione: In confeſſoria, & negatoria: In Publiciana, Seruiana, quaſi Seruiana, & cæteris omnibus quæ cum his ſimilitudinē habent d. §. præterea. in quibus priuſquam iudex negotium diffiniat, benigne ante arbitratur interloquendo: cui arbitrio ſi paritum non ſit, pronuntiat diffiniendo. In aliis namq; actionibus, bonæ fidei præſertim, nullum ante diffinitiuam interponitur arbitrium, ſed mox cum de cauſa liquet, fert definitiuam iudex. Accurſ. Bart. & cæteri in l. 1. ff. de act. empt. Itaque vt verus ſit omnium & planus ſenſus. Actionum quædam bonæ fidei ſunt, in quibus permittitur iudici ex bono & æquo æſtimare, quemadmodum actori ſatisfieri debeat §. in bonæ fidei de actio. Quædam ſtricti iuris ſunt: in quibus videlicet iudex eam libertatem non habet, & quædam arbitrariæ, in quibus quemadmodum actori ſatisfieri oporteat, non ex ſola actionis natura pendet, ſed ex iudicis arbitrio: nec tamen libero, qualis eſt illa in bonæ fidei iudiciis, libera poteſtas: ſed quaſi cōditione quadam coarctato: niſi is, cum quo agitur, ad iuſſum, & iudicis interlocutionem, actori ſatisfaciat: veluti, rem reſtituat, exhibeat, ſoluat, vel ex noxali cauſa ſeruum dedat. d. §. pręterea. de act. in Inſtit. Ex quibus iam duo colligere licet: primo errare commētatores, qui in rem actiones & alias eiuſdem generis ideo arbitrarias dici volunt, quod iuriſiurandi delatio, ac taxatio quantitatis ex iudicis arbitrio pendeat. Nam arbitrium de quo in d. §. præterea, eſt interlocutio, quam Theophilus μετίτειδυ appellat, non illa libera deferendi aut non deferendi facultas, quæ in ipſa condemnatione iudici conceditur: neque enim ab ea iuriſiurandi delatione, arbitrariæ actiones denominantur. Secundo patet ex his, quantum arbitraria iudicia à ſtrictis & bonæ fidei differant. Nam in ſtrictis, cum iudicis poteſtas formulis adſtricta, & tanquam incluſa ſit, liberum ei non eſt ante ſententiam quicquam clementius arbitrari, quam formula ipſa præſcribat. In his vero quæ bonæ fidei ſunt, quia latiſſima iudicis poteſtas eſt, & minime formulis alligata, poteſt & neglecto arbitrio, ſi ita viſum ei fuerit, protinus ſententiam ferre. Duare. de in lit. iurand. num. 48.

ACTIONES arbitrariæ ſunt (ait Hoto.) in quibus qui iudex datus eſt, non ad certam formulam & ſummam, vt in ſtrictis iudiciis, adſtringitur: ſed ei permittitur ex bono & æquo ſecundum cuiuſque rei, de qua agitur, naturam æſtimare, quomodo actori ſatisfieri oporteat, §. 30. de actio. Qui ergo in iis diſceptatores dantur, arbitri potius, quam iudices dicuntur: vnde & ipſæ nomen inuenerunt. Arbitrarium enim Feſto eſt, cum adhuc res apud arbitrum geritur. Huius arbitrariæ actionis iudex (ait Vlp. 2. §. fi. h. t.) non quantitati cōtractus debet ſeruire, ſed vel excedere vel minuere quantitatem poteſt. Et tanta iudicis huius poteſtas eſt, vt etiam Reum abſoluere poſſit. ibi l. 4. Differt ergo hæc actio à bonæ fidei actione, quod in illa non nominatur ſumma pecuniæ, ſed tantū quod ex fide bona dari oportet, petitur: in hac nominatur quidem, ſed tamen arbitrio prudentiæque iudicis committitur. Vt ita arbitrariæ nomen generale ſit, bonæ fidei actiones complectens: ſed diſtinguendi cauſa, vt alias ſæpius commune nomen proprium factum eſt. Hotom.

ACTIO atrox, l. 22. §. 4 in pr. C. de furt.

ACTIONES beneficiarias ſcite appellat Old. quas Dd. vocant cōdictiones, ex l. non ſcripta, vel ex moribus: maxime autem clientelarias conſuetudines: cui adſtipulatur Bartol. teſtis, & quidem ſtrenuus, in l. 1. ff. de condict. ex l. Spieg.

ACTIONES bonæ fidei conciſa locutione dicuntur in quarū formulis Prætor adiiciebat EX BONA FIDE. Cic. in Top. in omnibus igitur iudiciis, ex quibus EX FIDE BONA eſt additum, primus earum vſus eſt. Item lib. de offic. 3. & Scæuola ſummam vim eſſe dicebat in omnibus iis arbitriis, in quibus adderetur EX FIDE BONA ib. Quid ſibi dare facere oporteat ex fide bona. Nam in quibus hoc additum non erat, iudici dato formulam & ſummam ſibi à Prætore præſcriptam, ac definitam egredi non licebat. At in bonæ fidei iudiciis (ait Imp. §. 29. de actio.) libera poteſtas permitti videtur iudici ex bono & ęquo æſtimandi, quantum actori reſtitui oporteat. Hot. Prat. Ac quidam iuris autores certa tantum iudicia bonæ fidei eſſe voluerunt: non quidem, quod Fab. §. actionum de act. putauit, ob eorum frequentiam & vtilitatem: ſed neceſſitatem. Siquidem eorum contractuum adeo neceſſarius eſt vſus, vt ſine his humana ſocietas conſiſtere non poſſit, ad cuius conſeruationem referenda ſunt omnia, quæcunque tot tantiſque iuris voluminibus continentur. Duar. de in lit. iur. n. 14.

ACTIONES ſtricti iudicii ſeu iuris (de hiſce pręter alios, vid. Corraſ. lib. 2. Miſcell. c. 8.) dicuntur, in quibus præfracte iudicium à Prætore definitur, & quaſi ad viuum reſecatur, vt iudici à verbis formulæ ne tantillum quidem recedere liceat. Cicero de iis loquēs in orat. pro Q. Roſc. Quid eſt in iudicio? directū, aſperum, ſimplex. SI PATERET TANTAM PECVNIAM DARI OPORTERE. Hic niſi planum facit, tantam pecuniam ad libellam ſibi deberi, cauſam perdit. Iudices enim (quippe priuati homines) poteſtatem iudicandi nullam, niſi quam à magiſtratu, & qua de re acceperant; habebant: veluti, L. Caſſius iudex eſto. Si paret aureos xx. Næuio dare oportere Sempronium, eum tantæ pecuniæ condemnato. Poterat L. Caſſius de aureis xx. iudicium ſtatuere: de vno minus aut amplius, non poterat. non accepta ſcil. à prætore poteſtate. Nam poteſtates & imperia ſunt penes magiſtratus: iudices autem priuati (vt diximus) homines erant. Itaque ſi maxime vndeuiginti deberentur, quia tamen viginti petita ſunt, petitorem iudex damnabit. Vnde illud vulgatum, vt qui plus peteret, cauſa caderet. Officium ergo iudicis eſt, conſtituere ſimpliciter, debeanturne xx. aurei, an nō debeantur: nō autem de aureorum numero arbitrari. Tranquillus Claudio: Nam & iis qui apud priuatos iudices plus petēdo formula excidiſſent, reſtituit actiones. De ſtrictis iudiciis loquitur, in quibus ſi petitor aſſe vno plus poſtulaſſet, condemnabatur. Hot. vid. Pac. d. diſp. 17. theſ. 2. n. 5.

ACTIO κακώσεως apud Athenienſes erat, quæ dabatur parentib. aduerſus contumaces filios & ingratos. Vt ex Phil. 4. Demoſt. colligitur: quæ doctiſſ. viro Franc. Connano videtur Latine appellari poſſe malæ tractationis, de qua ꝫ. Κάκωσις enim afflictionem & vexationem ſignificat. Connan. lib. 8. cap. 12.

ACTIO Caluiſiana, eſt actio in perſonam, qua patroni vtuntur ad ea reuocanda, quæ in ipſorum fraudem liberti alienarūt. Hot. Cum hac eadem fere eſt, quæ Fauiana appellatur, patrono etiam competens ad reuocanda, quæ in fraudem eius a liberto geſta ſunt l. 1. ſi quid in fraud. pat. l. videamus §. in Fauiana. ff. de vſur. Aduertendum vero & ad hoc, quod doctores omnes concludūt in §. item ſi quis in fraudem. Inſt. de act. dari aliam ſpeciem Caluiſianæ, quæ dicitur vtilis, quæ competit filio arrogato contra recipientem à patre alienante in fraudem ſuæ partis debitæ à iure, vt in l. fi. ff. ſi quid in fraud. patron. Gomez d. §. item ſi quis in fraudem, n. 45. vide ꝫ. actio reuocatoria & Pac. d. diſp. 17. theſ. 29. & Vult. lib. 2. Iuriſpr. Rom. d. loc.

ACTIO calumniæ, quam vſus vel certe abuſus, Olden. teſte ſicut pleraque alia præclara legum ſancita ſuſtulit, occurrebat actoris malitiæ. Nouel. de litigioſ. §. ad excludendas, quoniam neque decernebatur citatio, neque ad executionem perducebatur, niſi cautione ab actore data, quod intra duos menſes litem conteſtaturus, vel omne damnum ei qui conueniretur, reſtituturus eſſet in duplum: cautione tamen non tranſcendente XXXVI. aureos. Probatur l. 1. Cod. de lit. conteſt. Nouell. ne execut. §. 1. Et hæc quidem cautio initium litis reſpiciebat. Hodie vix longo tempore peruenitur ad conteſtationem litis, adeo in præparationibus calumniamur omnes. Spieg. Hac actione litem alteri calumnioſe intendens, ſi damnatus eſſet, decimam partem eius quod petierat, aduerſario ſoluere cogebatur. Hot.

ACTIO cautionis iudicio ſiſti condictitia competit ei qui ſtipulatus eſt iudicio ſiſti aduerſus reum ipſum, vel fideiuſſorem eius, qui promiſit. l. 2. qui ſatiſd. cog. Hæc alias pœnam perſequitur, ſi eſt in promiſſione: alias rem ipſam, h. e. id quod intereſt, l. 2. §. vlt. & l. ſeq. qui ſatiſd. cog. Actio vero cautionis iudicio ſiſti, in factum prætoria, ſemper eſt pœnæ perſecutoria. vid. Olden. Claſſ. 1. actio. 6. Spieg. Cæterum ſi quis non eſt admiſſus ad cauendum, ſicuti iure tenebatur, ideoque tractus in cuſtodiam: huic actio in factum conceditur, aduerſus eum qui recuſauit accipere legitimam cautionem.

ACTIO cautionis vſufructuariæ tam multa habet ſingularia, vt non ſufficiat actorem remittere ad ordinem ſtipulationum communem: nec eſt ſuperflua, ſicut Dd. in obſcuram diſputationem torquent: imo eſt valde neceſſaria, teſte Olden. & obſtat futuræ leuitati vſufructuariorum, Spieg. Coguntur enim domino proprietatis cauere, ſe boni viri arbitratu vſuros, & reſtituturos ſe, quicquid fructuum extabit finito vſufructu, & ſi forte hanc cautionem recuſauerint, non tradetur eis res, neque concedetur actio priuſquam ſatiſdederint l. ſi cuius rei, in prin. ff. de vſufr.

ACTIO

ACTIO centumuiralis. Quære centumuirale iudicium.

ACTIO certi eſt, quę ex certa & nominata contractus forma nata non ſecundum verba contrahentium, ſed ſecundum iuris ordinationem intenditur, vt apparet ex l. cum mota C. de tranſact. Prat.

ACTIO chirographaria ſecundum Olden. proprie promiſſio eſt, debitoris manu vel ſcripta, vel ſubſcripta. l. chirographis, ff. de admin. tut. vid. eundem Act. xxx. Claſſ. IV. Spieg.

ACTIONIS circularis, ſiue circuli, quem Saltabellum vocant formularii, in l. 1. §. cum prædium pignori. ff. de pigno. & in l. vſucapio. C. eo. tit. falſa eſt imaginatio, ſicut Bart. quoq; animaduertit in iam citata l. vſucapio, teſte Old. in copia ſua. Spieg.

ACTIO ciuilis eſt, quando quis ciuiliter & nō ad pœnam & vindictam agit. Criminalis vero, quando quis de crimine ad pœnam & vindictam in iudicio experitur. Sic pro iniuria & ciuiliter & criminaliter agere licet. Ciuiliter quidem, quando iniuriæ æſtimatio habetur, quā is qui iniuriam accepit irrogari ſibi poſtulat. §. pœna Inſt. de iniur. Criminaliter vero, quia extraordinaria pœna imponi petitur, eaque vel ad mortem vſque protendi poterit, vt pleriq; omnes voluerunt. Illud vero in vniuerſum ſciendum eſt, ciuilem actionem, in qua de re familiari agitur non conſumere criminalem actionem, nec è contra. l. vnica C. quando ciuilis actio crim. Vnde qui in factum actione, propter ſuppreſſum teſtamentum, cum ſua intereſſet, egit, poterit poſtea, imo & quiuis alius, cū publicū ſit iudicium, de falſo, criminaliter accuſare. Nec intereſt, vtrum ciuilis actio, an accuſatio prius proponatur, d. l. vnica. ſed vtraque eodem iudicio proponi non poteſt: & vbi criminale iudicium publicum eſt, præiudicium ei ſit per priuatum, vt ſcilicet prius cognoſcatur de priuata ciuiliquè actione: ſic accipiendum eſt quod reſpondit Paulus l. interdum de pub. iud. interdum euenire vt præiudicium publico iudicio fiat, ſicut in actione legis Aquiliæ, & furti, & vi bonorum raptorum, & interdicto vnde vi, & de tabulis teſtamenti exhibendis: nam in his de re familiari agitur. Bald. ad tit. de l. Aquil.

ACTIO cōmodati eſt perſonalis actio, qua id, quod gratis alicui vtēdum dedimus, reddi nobis poſtulamus, vt docet Imp. §. 2. quib. mod. re contrahatur. Hotom. Hæc actio (ait Schard.) eſt triplex: directa, vtilis & contraria. Directa competit ei, qui rem aliquam commodauit, contra commodatarium, ad repetendum ipſam rem, vt ei res & eius acceſſiones reſtituantur, facto & expleto vſu, propter quem commodata eſt. ff. commod. l. 1. l. 17. §. ſicut. Actio commodati contraria ei competit qui commodatum accepit, in eum qui commodauit, & impenſas in rem commodatam factas repetit, idque ſecundum diſtinctionem Gail. l. in rebus 18. §. poſſunt. §. commod. Quod autem contraria competat, Paulus docet l. in commodato 17. §. 1. ff. eod.

ACTIO commodati vtilis competit, vbi non eſt vere commodatum, ſed interpretatiue. Aut ſi is commodauit, qui commodare aut commodato accipere non poteſt. Exempla patent apud Vlp. & Paul. vid. epitom. Pacii diſp. 18. theſ. 26. 27. 28. & Vult. lib. 2. Iuriſp. Rom. d. loc.

ACTIO communi diuidundo dicitur, quæ datur iis, qui res quas vel voluntate, vel fortuna inter ſe communes habent, per arbitrum diuidi, & ſi quid alter alteri debeat, præſtari poſtulant. Paul. l. 1. ff. commun. diuid. Hoc iudicium ideo neceſſarium fuit, quod actio pro ſocio magis ad perſonales inuicem pręſtationes pertineat, quam ad communium rerum diuiſionem. Hot. Conf. Pac. d. loc. diſp. 19. theſ. 16. ac ſeq. & Vult. lib. 2. Iuriſp. Rom. d. loc. Hæc actio de communi diuidundo, vt & familiæ herciſcundæ, miſtam cauſam habet, quod realium exemplo ratione dominii intendatur l. per hoc iudicium. ff. commun. diuid. quod pro parte apud vnum eſt, & ſequatur quemlibet rei poſſeſſorem, licet titulo ſingulari poſſidentem l. 1. C. com. diuid. Cum actionibus vero in perſonam participat: quod ex quaſi contractu naſcatur hæc obligatio. §. item ſi inter. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi cont. & quod perſonales habeat præſtationes. Ratione quippe fructuum perceptorum, & neceſſariarum impenſarum hæc actio cōpetit. l. 3. ff. commun. diuid. Differt autem ab actione famil. herciſc. quod hæc pro vniuerſal. dari ſolet. Communi vero diuidundo, pro ſingularibus rebus, d. §. item ſi inter aliquos. Deinde familiæ herciſcundæ datur inter plures cohæredes, quo inter eos res hæreditariæ diſtribuantur. l. 1. ff. famil. herc. Communi diuidundo non ſolum inter cohæredes, ſed & alios: vt ſi duobus eadem res donata eſt, l. 2. C. comm. diuid. vel ſi inter quos ſocietas coita eſt: nam ſi ea interuenerit, hoc quoque iudicium, nedum pro ſocio datur.

ACTIO competens l. 3. C. de aleatoribus. l. 12. C. acquir. poſſ. l. 3. C. de interdict.

ACTIO condictitia, actio perſonalis, in qua condicimus. Imper. §. 1. quib. mod. re contr. Daturque agenti contra eum propter repetitionem, cōdictitia actio. nam perinde ei condici poteſt, SI APPARET eum dare oportere, ac ſi mutuum accepiſſet. Vlp. l. ſi quis 24. ff. ſi cert. pet. Sed illa cōdictitia actione id perſequi debet, per quam certum petitur. Hot. vid. J. condictitia lex.

ACTIO conducti, ſiue ex conducto, eſt actio in perſonam, per quam is qui vel rem vtendam, vel opus faciendum conduxit, ſiue recepit, vt vel re ſarta tecta vtatur, vel operis perfecti mercedem conſequatur, poſtulat. Hot. Competit autem ipſi conductori ex his cauſis fere, vt puta ſi re quam conduxit frui ei non liceat, forte quia poſſeſſio ei aut totius agri, aut partis non præſtatur, aut villa non reficitur, vel ſtabulum, vel vbi greges eius ſtare oporteat; vel ſi quod in lege conductionis conuenit, ſi hoc non præſtatur, ex conducto agetur. Hoc tamen intelligendum eſt ita, vt ſi culpa locatoris id accidat, quanti intereſt, conductoris ſoluat: ſin caſu, cui non poteſt reſiſtere, mercedem pro impedimenti ratione remittat. Counan. lib. 7. c. 11. n. 16. & 17. Conf. Pac. Epit. diſp. 18. theſ. vlt. & Vult. lib. 2. Iuriſp. Rom. d. loc.

ACTIO confeſſoria eſt, cum actor aſſerit ſibi vel prædio ſuo ſeruitutem deberi. Sic viciſſim Negatoria, quando actor aſſerit, & contendit prædium, vel domum ſuam, eſſe liberam ab aduerſario, & petit aduerſarium moleſtantem compelli, & condemnari, vt deſiſtat: & declarari, quod ei nulla ſeruitus ad fūdum meum debeatur, Zaſius in §. æque. Inſtit. de act. Itaque actionem confeſſoriam intendens, ſibi ſeruitutem deberi: Negatoriam proponens, ſibi libertatem aſſerit. Et hæc actio confeſſoria duplex eſt: directa, illis competens, qui directum habent dominium earum rerum, quibus debetur ſeruitus, aduerſus illos, qui pariter eius rei, quæ ſeruitutem ſuſtinet, directo domini ſunt: & vtilis illi prodita, qui in prædio dominante vtile dominium habet, aut ſaltē ius aliquod in re; verbi gratia, creditori, qui rem pignoris iure poſſidet, l. creditori ff. de noui oper. nunt. Fructuario, l. 1. ff. ſi vſusfruct. petat. Superficiario, l. 1. §. fi. ff. de ſuperficieb. Eademque ratiōne emphyteutæ, vaſallo, & aliis id genus. Cōfeſſoriam autem actionem Vlp. aliter accipit in l. proinde. §. 1. ff. ad leg. Aquil. pro ipſa ſc. legis Aquil. perſecutione, vel, vt Balduin. tradit ad §. æque. Inſtit. de act. pro ea actione, quæ interrogatoria vocari ſolet, nempe quæ ex eius, qui interrogatus eſt, reſponſione, ſiue confeſſione dabatur, l. 23. §. vlt. & l. 25. §. 1. ad l. Aquil. l. vlt. de interrog. act. Porro notant Dd. exempla, in quibus confeſſoria intentatur verbis negatiuis, & negatoria verbis affirmatiuis, in c. cum Eccleſia Sutrina. de cauſ. poſſ. & propr. vbi bona gl. de his extr. de iud. in c. examinata. & in d. l. 2. ff. ſi ſerui. vēd. Actio confeſſoria (ait Hot.) eſt, per quam rem noſtram ab alterius poſſeſſione in dominium noſtrum vendicamus. Imper. §. 2. Inſt. de act. vide Pac. diſp. 17. th. 10. & Vult. d. lib. 2.

ACTIO conſtitutoria, ſiue de conſtituta pecunia, ſeu de conſtituto eſt, qua cum eo agitur, qui vel pro ſe, vel pro alio ſoluturum ſe, ſine vlla ſtipulatione conſtituerit, vt docet Imp. §. 8. & 9. de actio. itemque toto tit. de conſtit. pecu. ff. Hot. Conf. Epitom. Pac. diſp. 18. th. 1 ac ſeq. ac Vult. d. loc. Eſt autem aliquanto fortior, quam nudum pactum, & aliquanto fragilior ſtipulatione. Spieg.

ACTIO damni iniuria, aduerſus eum competit, qui damnum iniuria dederit, vt quanti plurimi res, vel anno proximo, vel 30. diebus proximis fuerit, tanti damnetur pro caſibus, qui ex lege Aquilia cognoſcuntur: tit. de leg. Aquil. in Inſtit. & Pand. Dicitur autem actio damni iniuria, præciſe: pro damni iniuria dati. Itaque apud Cic. legitur in orat. pro Qu. Roſc. cum in libris noſtris frequenter INIVRIÆ in ſecundo caſu legatur. Hot. vid. & J. Actio leg. Aquil.

ACTIO datiua, actio natiua. Differentia hæc datiuæ natiuæque actionis, teſte Alciato, nuſquā in iure noſtro legitur, ſed promiſcue ICti dari naſci ve actionem dicunt: ex qua forma loquendi hæc differētia communiter à ff. tradita originem ſumpſit, quam explicare operæ pretium eſt. Datiuæ ſunt, inquit Bart. in l. 1. ff. de actionib. quæ immediate à lege conceduntur ſine matre, vt l. iuris gentium. ff. de pact. Natiuæ ſunt, quæ matrem habēt obligationem, l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. vt ecce, inquit, Adam fuit homo datiuus ſine patre & matre à Deo datus, cæteri natiui ſunt. Profecto hæc differentia, ſiue Bartoli primum fuerit, ſiue cuiuſquam, datiua eſt, h. e. nullo ICto autore edita, ſed ab ipſo excogitata, vel potius ex ipſius capite nata, vt Pallas ex Iouis capite. Siquidem nullum eſt diſcrimen datiuæ & natiuæ actionis. ſed omnes dantur & naſcuntur promiſcue. vid. Forcatul. in Necyom. dial. 97.

ACTIO natiua, teſte Zaſio in princ. Inſtit. de act. num. 8. 9. 10. eſt, quæ præiacentem habet materiam, eamque ſufficientem & efficacem, vt inde actio deriuetur, ſicut ſunt contractus & conuentiones legitimæ.

ACTIO datiua eſt, quæ materiam quidem præexiſtentem habet, ſed non idoneam ad producendam actionem perfectam, niſi nominatim adiuuetur lege, prætore, conſuetudine, Zaſ. pluribus dicto loco, & lib. 2. ſingular. reſponſ. c. 5.

ACTIO de arboribus ſuccifis (vide J. Actio furtim cæſarum) ex 12. tabul. eſt actio in perſonam, per quam qui alienas arbores exciderit, æris 25. damnatur: hanc enim conſtitutam pœnam fuiſſe, Plin. lib. 17. c. 1. teſtatur. Hinc tit. Arborum furtim cęſa-

ſatum,lib.Pand.46.& actio arborum furtim cæſarum, quam quidam pecuniariam eſſe ex l.12.tabul. Pitt.& ſimiliter affirmat Cuiac.obſeru. lib.9.c.12. in princ.ſed addit (vt Gaius ad eam legem annotauit) quod coerceantur etiam tanquam latrones,qui arbores,& maxime vites,cæciderint,quod & Seruius confirmat in illum Virgilii locum: Atque mala vites incidere falce nouellas.Fuerat,inquit,capitale ſupplicium alienas arbores incidere. Actio legitima eſt in eos, qui cædunt, ſcindunt,ſecant.His enim tribus verbis lex vſa eſt. Cuiac.ſupra alleg.loc. Et appellatione arborum etiam vitem,ederam, arundines,ſalicta & ſtirpes contineri,Vlp.ſcribit in l.3.ff.eod. Porro ſi furtim arbores cæſæ ſint,& ex l.Aquil.& ex l.12.Tabul.dandam actionem Labeo putat:ſed Trebat. ita vtranque dandam ait; vt Iudex in poſteriorem deducat id, quod ex prima conſecutus ſit, & ex reliquo reum condemnet, l.1.ff.eod. Cuiac.Hot.Weſemb.Prat.

Actio dementiæ nihil aliud eſt, quam petitio curatoris dandi furioſo patri; aut mente capto.Cuiac.obſ.9.c.13. quo loco etiam indicat alia in ſcholis, alia in foro actionibus nomina dari, vt inſcripti maleficii in ſchola, ſtellionatus eſt in foro: malæ tractationis in ſchola, rei noxiæ, vel de moribus in foro: talionis in ſchola, iniuriarum in foro: abdicationis in ſchola,exhæredationis in foro,&c.Cuia.d.loc.

Actio de dote, eſt actio in perſonam, quæ diuortio facto mulieri ad dotem exigendam aduerſus maritum datur, & maritum in id tantum, quod facere poteſt, damnat, l.maritum.12. 13.14.ff.ſol.matr.Prat.

Actio de dolo,maioribus hoc præſtat,quod minoribus reſtitutio in integrum.Et plerunq; datur,vbi ex dicto vel facto alia nõ naſcitur actio.Vlp.in l.quod venditor.ff.de dol.mal.Spieg.

Actio de dolo competit mihi, quando damnum dolo malo à quouis eſt mihi datum:vel ſi quis aduerſus me verſetur doloſe conſulendo, vel malitioſe negotia mea adminiſtrando,nec ſupereſt aliqua ciuilis actio, qua poſſim experiri:tam directa quam vtilis,ſeu in factum actio: nulla item directa prætoria. Conna.lib.7.c.15.n.15. Sed non datur,niſi duos aureos excedat.Hæc autem non datur liberis contra parentes Ratio:quia odioſa eſt,& in ea condemnatus,infamis efficitur. Nec datur libertis contra patronos,nec humili aduerſus eum,qui dignitate excellit, nec plebeio aduerſus conſularem receptæ authoritatis, nec luxurioſo aduerſus hominem vitæ emendatioris.Datur tamen hæc actio in factum contra prædictos, vt fiat mentio bonæ fidei:& verbis ſit temperatis, in conditione libelli,in qua nulla eſt facienda mentio doli. Hæc probantur ff.de dolo.l.ſi oleum.§.fin.cum l.ſeq.Old.Prat.Conf.Epitom. Pac.diſp.20.theſ.6.& Vult.d.loc.

Actio de dolo & furto eorum, qui ſunt in miniſterio cauponum,ſtabulariorum,vel nauem exercent,datur aduerſus caupones,ſtabularios,& nautas,in duplum,obligatione ex quaſi maleficio deſcendente,illa ſcilicet ratione,quod in culpa ſint, qui huiuſmodi ſeruorum colluuiem in ſuum contubernium aſciuerint,iuxta notata Alciati in l.ſeruus.C.de pact. Si quod tamen eius rei nomine præſtiterint, ab eo qui quaſi deliquit, recuperandi facultatem habent, argumento l.ſi vero.§.cum autem.ff.de his qui deiec.vel effud.Eſt & alia in factum actio, quæ ex iuriſdict. prætoris deſcendit, contra eoſdem prodita, & de Recepto nuncupari conſueuit, l.1.ff.naut.caupo.ſtabul ob id ſcilicet,quod res ſuſceperint vel receperint, ſiue ipſi,ſiue eius familiares,aut alius quantumlibet extraneus rem ſurripuerit, aut alias quoquo modo læſerit, d.l.1.§.vlt.& ll.ſeq. eaque & rationem habet,ne id genus hominibus cum furibus coeundi anſa præbeatur,d.l.1.poſt princip.

Actio de iureiurando,eſt,per quam is,qui aduerſarii poſtulatu deberi ſibi pecuniam iurauit, ita cum damnari poſtulat, ſi planum faciat ſe illius poſtulatu iuraſſe:vt docet Imper.12.de action.Hoto.Hanc & iudicati actionem appellant,l.miles.§. iudicatum.ff.de re iudic.ſiue, vt vulgus Doctorum voluit,in factum actionem ex iudicato deſcendentem:DD.in l.actori. C.eod.In eum autẽ datur actio ex iuramento deſcendens,qui iuſiurandum detulit,eiuſq; hęredem; ſiue quis vtili perſonali experiatur,ſiue reali,quando ab eo,qui dominus erat,per ſuũ ſacramentum auocauerit,l.ſed etſi poſſeſſori,ff.eod.&c.

Actio de moribus.vid.Iudicium de moribus.

Actio de paſtu pecoris ex leg.12.Tabul.inſtituta eſt, cum in meo fundo pecus tuum depaſtum eſt. Nec enim de pauperie noxalis actio ſufficiebat: quia paſtus pecoris,nec pauperies, nec damnum eſt. Hoto. Conceditur autem ei cuius glans depaſcitur ab alieno pecore immiſſo, ſiue id fiat in proprio fundo,ſiue alieno, aduerſus eum, qui pecus ſuum immiſit ad depaſcendum.Nam hæc eſt prima ratio huius actionis introducendæ, quod ſæpe immitti ſoleat pecus in alienum fundum non ſine damno. Cumque nihil corruptum ſit, ceſſat directa Aquiliæ; & quia factum immittentis interuenit, non habet locum actio de pauperie. Hæc ergo introducta fuit perſecutio. Vnde conſequitur; primum, quod,tametſi in alieno ſolo nihil corrumpatur, neq; contra vſum ſolitum glans conſumpta ſit à pecore, quãdo tamen damnum adfertur,& nullo iure ſit, vtilis actio Aquiliæ cum hac concurrit. Deinde, quod ſi pecus ſuo motu vel laſciuia fundum alienum ingrediens, glandem comederit, aut ſepes aliudve quid corruperit, ſine vllo immittentis facto, & ſine culpa paſtoris, tunc exercenda eſt actio de pauperie,l.vltima.C.ad l.Aquil.Old.

Actio de patre patronove in ius vocato, eſt, per quam filius emancipatus aut libertus,qui patrem patronumve ſine prætoris venia in ius vocauit,pœna 50.aureorum damnatur,l.pen. ff.de in ius voc.Hot.Prat.

Actio de peculio eſt,per quam is,qui cum filiofamilias ſeruove contraxit,contra patrem,dominumve ita agit,vt quoad profectitium peculium ferre poſſit, ſoluere damnetur: vti docet Imper.§.10.de action.& tot.tit.de pecul.ff.Eſt vero actio perpetua in patrem vel dominum,ſed mortuo vel manumiſſo,alienatove filio vel ſeruo, incipit eſſe annalis:quod merito factum eſſe ait Vlp.l.1.§.2.quando de peculio actio annalis eſt. Nam cum morte vel alienatione extinguitur peculium,ſufficiebat vſque ad annum produci obligationem.Sciendum eſt autem,non certam quandam actionis ſpeciem hanc eſſe,quę per ſe conſtet:ſed adiectionem,qua principalis actio deſignatur. Nam ſi depoſiti,commodati; mandati, filiusfamilias obligatus ſit, datur aduerſus patrem actio depoſiti ex peculio, commodati ex peculio, mandati ex peculio, l.5.§.cui cõgruit. ff de pecul.l.depoſiti.eod.l.1.C.quod cum eo,&c.Hoto.Prat.

Actio depoſiti datur contra depoſitarium, i.eum, apud quem res eſt depoſita,vt rem reſtituat in die. Contraria depoſiti actio competit depoſitario ſimul & hæredi eius, in eum, qui depoſuit,nomine impendiorum in rem depoſitam factorum.

Actio depoſiti ad duplum, datur ei,qui in quatuor caſibus aliquid depoſuit, ex imminente periculo: vt tumultus, ruinæ, naufragii,incendii, Zaſ.eod.§.ſeq.

Actio depoſiti eſt duplex,ſcil.directa,&contraria.Actio depoſiti directa competit depoſitori ad repetendum depoſitum & acceſſiones eius,& competit in ſimplum,niſi forte res ſint incendio,ruina,naufragio depoſitæ.Hoc enim caſu,qui depoſitum ſic receperit,ſi inficietur,& de hoc conuincatur, in duplum condemnabitur. Sed actio depoſiti contraria competit ei,penes quem res depoſita eſt,ad petendum impẽſas, ſi quas circa rem impenderit,& illas repetit, vel damnum datum per ſeruum depoſitum, ſecundum Placent. Eſt & Actio depoſiti ſequeſtraria in ſequeſtrũ data,l ſi in Aſia 12.§.2.ff.eod. Conf. Pac.epito.diſp.18.theſ.29.& Vult.lib.2.Iuriſp.Rom.

Actio de ſuperficie quaſi in rem competit ei, qui ſuperficiem habet in alieno ſolo nomine conducti,ad repetendum ſuperficiem,ſi poſſederat. Superficiem autem,vel ſuperficiarias ædes appellamus, quæ in conducto ſolo poſitæ ſunt, quarum proprietas, vel directum dominium & ciuili naturali iure eius eſt,cuius & ſolum; vtile vero ſuperficiarii, l.vltima ff.de ſuperfic. Porro hæc extraordinaria eſt, quia interdictum appellatur d.§.qui ſuperficiem.iuncta rubr.Prat.

Actio de tigno iuncto dicitur,qua vtitur dominus tigni,quod iniunctum eſt prædiis vrbanis vel ruſticis, aduerſus eum, qui ipſius tignum ædibus vineiſve ſuis adiunxit: per quam non ipſum tignum,ſed duplum conſequitur, vt docet Vlp.l.1.ff.de tign.iunct.Hoto. Non autem ſolum datur aduerſus eum,qui iniunxit, ſed & qui iniunctum habet, vt notat gl. in l.in rem actio.§.tignum.ff.de rei vind.& l.1.§.vlt.ff.de flum.

Actio directa (quum actioni contrariæ opponitur) ea formula eſt, quæ quum certam ob cauſam inuenta atque inſtituta ſit, ad eandem ipſam cauſam accommodatur: veluti lex 12.Tab. pro ſocio actionem inſtituit, aut ea ex lege ſcil.inſtituta eſt. Quoniam vtriuſque ſocii cauſa inſtituta eſt hæc actio, Directa vtrinque nominatur. At in tutela,mandato,&de depoſito inuenta primum eſt actio,tantum pupillo in tutorem, mandatorii in mandatarium, & deponenti in depoſitarium. Quare quę his in cauſis dantur actiones,quia illæ ipſę ſunt maxime, quæ primum inſtitutæ ſunt,directę nominantur.Et quoniam vſu rerum poſtulante intellectum eſt, viciſſim quoque dandas eſſe tutori in pupillum, mandatario in mandatorem, depoſitario in deponentem; certis de cauſis actiones conceſſæ quoque ſunt eædem ipſæ antiquitus inſtitutæ conceptæque formulæ, quas Directas, cum ad ſua negotia referuntur, nominamus: ſed quia non ad ſuam cauſam proprie accommodantur,contrariæ nominantur:quaſi dicas,eædem ipſę actiones,ſed ad contrariam partem accommodatæ.Hot.Cæterum breuiore certioréque doctrina à contrariis directas actiones diſcerni putat Coraſ.li.6.Miſcell.c.6.hoc modo:Directas his dari,qui domini ſunt,aut quorum principaliter intereſſe poteſt, contractus origine,& prima ipſius radice ſpectata. Contraria vero his, quorum per accidens tantum intereſt, quæ ideo non ex ipſo contractu recta dantur, ſed ex quadam æquitate per legis extenſionem. Vnde directæ actiones ipſius ſententia, reſpectu cõtrariarum appellatæ,quod rectà & immediate ex ipſo contractu veniant.Contrarię vero,quia contra primam contractus naturam concedantur,quæ propterea ex nullo

ex nullo proprie contractu naſci Iuſtinianus dixit,§.igitur.& §.tutores.de obligationibus quæ ex quaſi contractu. Et hanc ſententiam veram eſſe non dubitat, ſi omnes ad vnum actiones contrarias ſingularim percurras, quas ex numero tradiderunt nobis Iuriſconſulti,iamiam à nobis memoratas:commodati,mandati,depoſiti, tutelæ,negotii geſti,& pignoratitiam. Quibus alias adiicere neceſſe non eſt:neque enim ſunt aliquæ contrariæ,præter expreſſas à lege. Bald. in c.1. in fin. quid præced.deb.inueſtit.in feud.Coraſ lib.6.Miſcellan.cap. 6.Actio directa eſt(ait Hotom.)cum eius ipſius,contra quem agitur,non autem alterius nomine intenditur: vt Actio noxalis,quia contra dominum non ſuo, ſed ſerui nomine intenditur,directa non eſt.

Actio directa interdum opponitur vtili. Et tunc directæ actiones dicuntur,tam quæ ex verbis,quam quæ ex ſententia iuris ciuilis vel prætorii per interpretationē cōſtitutę ſunt. Vtiles autem ſeu indirectæ cenſentur, quæ non ex verbis legū proficiſcuntur,neq; ex manifeſta ſententia,ſed addititia quadam interpretatione propter ſimilem rationem receptæ ſunt in forum. Iuſtus ergo & directus ſummi iuris ſenſus ex lege facit actiones cenſeri directas. Addititius autem,& per æquitatem, mediante interpretatione,h.e.per conſequentias receptus,efficit vtiles:ſiue ad cauſam efficientem reſpicias, vt dictū eſt, ſiue ad cauſam materialem ſpectes. Olden. Diſcrepant tamen hæ duæ in pleriſque. Directa nobilior eſt vtili; & illa præſente,hæc muſſitat,nec audet ſeſe exhibere, l.ſi hęres inſtitutus. ff.ad Treb. Item minore probatione contenta eſt directa,quā vtilis:in illa probamus Titium nobis obligatum, in hac Titium obligatum Seio qui nobis ceſſit. Hoc vult Bart. in l.1.de actio. Et facit l.ſi ſolutum.C.de actio. Sed debuit diſtinguere inter directam,mandatam,& eam, quæ mandata nō eſt:nam mandata totidem requirit probationes,quot vtilis ceſſa,l.qui ſtipendia.C.de procuratoribus. Item,inquit idem Bart. directa infamat,non vtilis:quod ipſe non reſpuo:cum interpretatione odia & pœna anguſtanda ſint,l.pen.ff.de pœn. Item, directa morte mandantis extinguitur,non vtilis,l.1.C.de actio. In eo autem conueniunt directa & vtilis, quod morte mandatarij neutra perimitur,l.illam.C.de donat.& alicubi eundē habent effectum: vt l.fin.ff.de magiſtrat.conuen.& l.1.C.eod. Forcatulus in ſua Necyom.dialog.65.n.2.vid. Hot. Inſtit.de act.§.1. & rurſus §.actionum autē. Inſt.eod.vbi tradit vtilē actionem dici, nimirum quoniam vtilitatis cauſa introduceretur,quemadmodum ICtus ſcribit in l.quia actionum. ff.de præſcr. verb. quo caſu oblique agi ſignificare videtur Theophil.§.ſi quis vna.Inſt.de fidei.hered.Idq; verū eſſe apparet ex §.Cęterū.de l.Aquil.Inſt. Adde Cur.εἰκαστῶν li.2.c.10.in.to.2.

Actio emphyteutica, Ioan.Old.de actione emphyteutica tractaturus:Aperti iuris eſt,inquit,emphyteuſim cenſeri formulam proprij nominati contractus, quicquid rixētur otioſi homines. Vnde propriam habet actionem, quam quid vetat emphyteuticam dici, ſicut ex aliis cōtractibus actionem empti, locati,commodati? teſte Bart.in leg.1.de condict.ex leg. Eſt autem contractus plane colonarius,& (vt craſſe dicam) ruſticus:ideoque frequentior, quam ipſi perpendunt,& Iuriſperiti,qui multa de illo ſcribūt.vide Colonarius cōtractus.Spie.

Actio empti, ſiue ex empto, eſt actio in perſonam, per quam qui rem quampiam emit, venditorem, & quæ lingua nuncupata ſunt,præſtare, & ſi nominatim nihil conuenit, rem tradere,eāque vel emptoris facere, vel euictionis nomine obligari cogit: vti docet Vlpianus l.11.ff.de actio.empt.Hot. Alex. Imper.in l.ex cōuent.C.de pactis.& Diocl. & Max.in l.vnic. C.ſi ſeruus extero ſe em.mand. actionē empti vocant eā, quæ datur venditori ad cōſequendum pretium. Frequentius tamē totus contractus emptio nuncupatur,quia,ſi diligenter attendamus,vtriuſque contrahentis voluntas in eo eſt, vt emat,id eſt,acquirat & accipiat,hic rem,ille pretium, non vt alienet: nec enim rem ſuam quiſquam alienat: ex quo verius fuit totius negotij appellationem deſumere.Connan.lib.7.c.6.n.2. Conf.Pac.epit.diſput.18.theſ.37.& Vult.lib.2. Iuriſp.Rom.in tract.de actio.ſuo loco.

Actio ex conſtituto dicitur ea,cum quis ſine ſtipulatione debitum ſe ſoluturū conſtituit pro ſe,vel pro alio. Et eſt aliquādo fortior,quam nudū pactū,& aliquādo fragilior ſtipulatione. Hanc conuentionem frequentiſſimam videmus inter mercatores, vbi quotidie mittūtur epiſtolę,nuntij,chirographa quę in fidem fundantur, & nihil aliud ſunt, quam conſtitutum. Vide Conſtituere eſt.

Actiones ex contractu naſcūtur ex pacto conuentioneue, ſiue obligatio ex re naſcatur, vt condictio certi, de numerata pecunia,condictio ob cauſam dati,actio commodati,depoſiti, pignoraritia:de quibus omnibus ſuo loco dicemus: ſiue etiā oriatur obligatio ex verbis,ſicut in actione ex ſtipulatu,quādo res certa in ſtipulationem deducta eſt: ſiue etiam oriatur obligatio ex literis,de quibus condictio odio deſidiæ datur in eum, qui cū ſpe futuræ numerationis ſcribit ſe debere,quod ei non eſt numeratum,numeratione autem non ſequuta,poſt biennium nō repetit chirographum,l.in contract.C. de non numerat. pecunia. ſiue etiam oriatur obligatio ex conſenſu, veluti,empti, venditi,locati,conducti, pro ſocio, mandati, præſcriptis verbis,& actio conſtitutæ pecuniæ,nec non actio in factum de iureiurando. Et de his actionibus in propriis locis ſecundum ordinem parebit. Et iſtæ ſunt ſpecies actionum in perſonam,quæ oriuntur ex contractu, ſiue re, verbis, literis,aut conſenſu obligatio oriatur.

Actio exempta,Vlpian.ſic erit,inquit,accipienda, ſi deſiit agere poſſe, *der nimmer zuuer her kommen mag.* Quibus id modis eueniat, idem explanat in l.ſed etſi per prætorem. ex quibus cauſis maior. Vide eximere.Spiegel.ex Oldendorp.

Actio exercitoria dicitur, quando dominus nauis, quem patronum nominant,præponit ſeruū,vel filium, vel alium quēpiam naui vehendæ:quicquid à vectoribus,id eſt, qui vehuntur,cōtrahitur cum præpoſito nauis,eius rei datur actio exercitoria in dominū,qui nominatur exercitor. Zaſius in §.actiones. Inſtit de actionibus. Exercitorem autem,inquit Vlpianus,eum dicimus,ad quem obuentiones, & redditus omnes perueniunt, ſiue is dominus nauis ſit, ſiue à domino nauē per auerſionem cōduxit,vel ad tempus, vel in perpetuum:& parui refert, qui exercet,maſculus ſit, an mulier, paterfamilias, an ſeruus. Sed ſi pupillus nauem exerceat, exigimus tutoris authoritatem,l. prima.§.exercitorem.ff. de exercitor. action. Differt autem exercitoria ab ea,quod iuſſu, quia, vt plerique exiſtimāt,in exercitoria tacita,in ea vero, quod iuſſu,expreſſa voluntas requiritur.

Actio exercitoria (ait Hoto.) eſt actio in perſonam, qua exercitor nauis,aut cauponæ,aut ſtabuli dolum aut furtum,quod in naui,caupona,ſtabulo,non per ipſum,ſed eorum aliquem, quorum opera vtitur, factum erit,præſtare cogitur: vt patet ex toto titul.de exercitor.in ff.Hot.Conf.epit.Pac.diſp.21.th. 11.& Vult.lib. 2.Iuriſp.Rom.dict.loc.

Actio ex lege condictitia ei competit, qui damnum paſſus eſt ex grauamine ſportularū, aduerſus actorē,qui per fraudē plus complexus fuit in libello,in triplum:& aduerſus executores, qui exigunt aliquid vltra debitas ſportulas,in quadruplum:§. triplic.Inſt.de action.

Actio ex ſponſo apud antiquos intendebatur interdum contra improbe aliquid negātes,ſicq; aut ſuſcipere ſponſionem, aut fateri cogebantur, vt antiquitus,ſi quis vxorem ſibi ſpopondiſſet, & pater forte ſponſo nuntium remiſiſſet, ſponſalibus diſſolutis,iure veteri Latinorum dabatur hac de cauſa ex ſpōſo actio:quod poſtea lege ciuili Romanorum eſt abrogatum, vt libera eſſent matrimonia:quod Gellius docet ex Sulpicio. Connad.lib.8.cap.2.num.4. Fiebat autem ſponſio plerunque interdictis;qua de re vide Quintil.lib.7. Extat formula ſponſionis apud Cic.in orat.pro P. Quintio, & exempla etiam apud eundem:& Liuium quoque. Eſt & alterius generis ſponſio:cuius meminit ICtus in l.rebus. de aleæ luſu, & ego infra in ſua claſſe.Spieg.

Actio ex ſtipulatu,eſt actio, quæ ei competit, qui ſibi aliquid incerti dari fieriue ſtipulatus eſt: veluti,quicquid vini hoc anno ex vineis tuis colligetur: vt patet ex tit.Inſt. de ver.oblig. in princ.Hot.

Actio ex ſtipulatu doti exigendæ, eſt actio in perſonā,per quā vxor dotem ſuam ſoluto matrimonio à marito condicit.Hot. Hæc olim annua,bima,trima die dabatur, hodie vero Iuſtiniani conſtitutione ad immobilia ſtatim, ad mobilia vero nō niſi poſt annum dari ſolet,d.l.vni.§.cum autē.verſic. ex actio. Vide Epit.Pac.diſp.20.th.35.& Vult.lib.2.Iuriſp.Rom.

Actio ex teſtamēto competit ei, cui aliquid relictum eſt in teſtamēto per legatum, vel per fideicommiſſum aduerſus eum, à quo legatum vel fideicommiſſum eſt, id eſt, qui dare debet iuſſu teſtatoris,ſiue heres,ſiue legatarius,ſiue fideicommiſſarius. Nam & illos,nedum heredes, grauare poteſt teſtator in vltima voluntate,vt alij dent,vel reſtituant. Hæc autem actio ex quaſi contractu oritur. Heres enim adeundo hæreditatem quaſi contrahere videtur. Et licet magno neceſſitudinis vinculo cum bonæ fidei actionibus coniuncta ſit. Tamen ſtricti iuris eſt:Iaſ.in §.actio.in 2.notabili.Coraſ lib. Miſcell.2.cap. 7.num.6.Duar.de in litem iurando.num.55.

Actio extraordinaria,rubric.ff.de interdict.& extraordin.act.

Actio Fauiana,quæ & Fabiana:de qua ſupra in Caluiſiana,datur patrono ad reuocandum alienata per libertum. In hac veniunt fructus tam ante,quam poſt litem cōteſtatam percepti, l.videamus.§.in Fabiana.ff. de vſuris. Illud autem plurimum refert, vtrum inter viuos, an donatione cauſa mortis alienauerit libertus in fraudem patroni. Nam priore caſu non præſumitur dolus,niſi probetur,puta,ſi vendiderit,locauerit;poſteriore vero,non requirimus (ait Vlp.) vtrum dolo malo facta ſit,an non ſit,ſcilicet alienatio. Sufficit enim docere mortis cauſa factam,nec immerito. Mortis enim cauſa donationes cōparantur legatis:& ſicuti in legatis nō quærimus,dolo malo factum ſit,an non ſit,ita nec in mortis cauſa donationibus: Old. Porro Cuiacius tractat.1.ad Africanum,dicit,actionem

Fabianam patrono competere, liberto teſtato, Caluiſianam liberto inteſtato. Et addit, quod vtraq; detur patrono aduerſus eos, quibus libertus bona ſua alienauit dolo malo in necem patroni, etiamſi fraudis conſcij nõ ſint, vel aduerſus eos, quibus mortis cauſa donauit libertus, aut legauit ſupra ſemiſſem bonorũ, etiamſi non hoc dolo fecerit malo libertus: nã vt legata ac donationes etiam cauſa mortis ex conſtitutione Seueri nõ poſſunt heredẽ inſtitutũ fraudare Falcidia, ita nec patronũ debita portione. Cuia.ſ̃.d.loco. vide infr. Actio reuocatoria. Conf.epit.Pac.diſp.17.theſ.29.& Vult.li.2.Iuriſp.Rom.

Actio familiæ herciſcundæ dicitur, quæ datur cohæredibus poſtulantibus, vt & hereditas diuidatur, & ſi quid alter alteri debeat, præſtetur. Nam herciſcere familiam, hereditatẽ diuidere ſignificat; familiæ quippe verbo ad res relato ſignificatur hereditas, l.pronũciatio.§ 1.ff.de verborũ ſignific. Herciſcere autem, priſco loquendi modo, idem quod diuidere ſignificat, l.1.ff. famil. herciſcund. eius autem formula in rem eſt: vis & natura qualis eſt actionis in perſonam. Vlpian.l.22.§.3 ff.familiæ herciſcundæ. Hoc iudicium ex duobus conſtat, rebus & prçſtationibus. Hot. vid.epit.Pac.diſp.19.th.11. Quare mixta dicitur actio, §.quçdam.Inſt.de act. Etenim cum heredes dominium pro parte hereditatis habeant, in rem agere videntur, l.actiouum genera.ff.de act.& obl.qui hãc actionem proponit, vt qui rem ſuã petat, quod ipſius vendicationis proprium eſt: l.in rem.ff.de rei vind. At perſonalis eſt, cũ ex quaſi contractu deſcendat. Nam adeũdo hereditatem videntur heredes cõtrahere, l.apud Iul.§.vlt.quib.ex cauſ.in poſſ.eat. Prçterea habet præſtationes, quæ (inquit Labeo) perſonales actiones ſunt, l.item Labeo.ff. fam. herciſc. Etenim ſi ſumptus (verbi gratia) bona fide fecerit coheres, hac actione cum vſuris ex die morç poteſt eos à coheredibus petere, l.his cõſequẽtet, §.ſumptuũ, ff.h.tit. Et ſi ſolus hereditarij fundi fructus perceperit, aut rẽ hereditariã corruperit conſũpſeritue, eo nomine condẽnabitur §.ſi familiæ.de off.iud. Cotaſ.d.§.quçdã.n.3.

Actio famoſa, l,1.C.de obſeq.patr.præſtand.

Actio finium regundorum competit finibus ad diſtinguendũ, vel adiudicandum, ff.eod.tit.l.2.§.iud.& l.ſeq.& inter eos agitatur, qui agros confines habent, vel prædia. Inſtit.de act.§.item finium regund. vbi verba textus bene ponderanda ſunt. Nam initio illic regere idem eſt quod diſcernere, diſterminare, & quaſi in rectitudinem & modum agere: vt ſic intelligamus, ad diſcernendos conſtituendos agrorum fines, quoties de illis inter confines controuerſia eſſet, hanc actionem bono publico proditã: l.2.fin.regund. Deinde hac actione inter eos agi dicit, qui confines agros habent: non vicinos; quare hæc actio habet locum in ruſticis prædiis tantum, ff.eod. tit. l.2.& non in vrbanis; quia vrbana prædia non ſunt confinia, ſed vicina; quia parietibus diſtingui conſueuere: ſed confinia dicimus, quæ adeo ſunt proxima, vt nullus paries in medio interponatur, ff.eod.titul, l.ſed & loci.§. in iudicio. cum ibi notat. Vrbana prædia dicuntur omnia prædia, quæ habent ædificia, etiamſi ſint in villa. Ruſtica autem prædia vocantur agri non habentes ædificia. Et ſi inter te & me, cõtra quem ago finium regundorum, via publica vel publicum interuenit, non habet locum hæc actio: quia confinium non intelligitur. Secus, ſi riuus priuatus interuenerit, quia finium regundorũ agi poteſt contra dominum riui. ff.eod.tit.l.ſed & loci.§.fin.cum l.ſeq.& ibi notat. Eſt autem hæc actio duplex, ſiue vtrinque directa: quia in ea vterque eſt actor, & vterque reus. Item eſt mixta, quia eſt in rem & in perſonam. Inſtit de action.§.quædam actiones, &§.item finium regundorum. Nam in perſonam cum primis eſt, l.1.ff. finium regund. cum ex tuo plerunque meum fiat: hoc eſt, quod tuum erat, mihi adiudicetur, l.3.ff.illo tit.& perſonales habeat præſtationes, l. ſed & loci.§ 1. illo tit. ex eo, quod forte impẽdit in partem agri, vel in agrimenſorem, quẽ adhibuit, quaſique ex contractu, aut ſi mauis ex maleficio oriatur, §.item ſi inter.de oblig.quç ex qu.delict. Cum actionibus autem in rem id habet commune, quia ex dominio actoris proficiſcitur hæc actio, l. ſed & loci, §.1. per quam recipit quod ſuum eſt, l.ſi irruptione.in pr.ff.fin.regund. vnde & proprietatis controuerſiæ eã cohçrere Cõſtantin reſcripſit in l.3. C.illo tit. item perpetua eſt, vt C. eod.l.vlt. & ff.eod.l.iudiciũ communi diuid.& Inſtit.de actionib.§.quædam. Quod tamẽ non ſic intelligitur, vt ſi vicinus meus ampliores fines ei, cui vendiderat, oſtenderit, non poſſit ille, qui emit, longo tempore præſcribere. Hoc enim falſum eſt, vt ff.pro empt.l.ſecunda. §.ſed etſi fundum, & l.qui fundum, §.ſi fundum. Sed ſic oportet intelligi, ſecundum Azonem, vt etiam poſt decem vel viginti annos locum habeat hæc actio pro finibus terminandis, quamuis de meis finib. aliquid præſcripſeris. Nam etſi ab initio ſine aliqua præſcriptione hoc conſtaret eſſe tuum, agere poſſem, vt commodius termini imponantur agris, vt ita rixarum perimatur occaſio, &c. Si quæras, quando incipiat currere præſcriptio huic actioni? reſpondetur: Ab eo tẽpore, quo incepit, poteſt hæc actio intentari. Et incipit, poſſe intentari, cum fines cœperunt turbari, & ex eo naſcitur hæc actio, ſecũdum Azon.in ſum.C.eod.tit. Oldend. Actio fin.reg. (ait Hot.) confinibus conceditur, poſtulantibus, vt quod cuiuſque propriũ ſit, ab arbitro definiatur: & ſi quid ab alterutro cõmiſſum, reſarciatur. Eius formula eadem eſt, quæ vindicationis: vis autem & natura eadem quæ condictionis, l.1.ff.fin.reg.Conf. Epit.Pac.diſp.19.th.20.& Vult.in Iuriſp.Rom.lib.2.d.loco.

Actiones foreuſes, dictæ ab eo, quod inſolentes ac temerarios debitores ad iudicia agamus, quoniam ſine cauſa recuſent ſolutionem aut ſatisfactionem. Obſeruandum autem, quod actiones non niſi coram iudicibus & arbitris inſtitui ſolẽt, non autẽ coram arbitratorib. Zaſ.in §.omnium Inſt.de act. Spieg.

Actio funeraria, qua perſequimur, vt ſoluantur ſumptus funeris, hoc eſt, quicquid corporis cauſa, antequam ſepeliretur, conſumptum eſt, l.funeris.in princ.ff. de ſumpt.funer. Et eſt priuilegiaria, quoniam omnibus creditoribus præfertur, negotium defuncti vel heredis gerens, impenſam faciendo eo animo, vt reciperet: vt puta, ſi quid impenſum eſt in illatione mortui, vel in locum, in quem infertur, parandum, vel in corpus cuſtodiendum. Quia funus aliquanto generalius eſt, quã exequiæ. Nam funus tota pompa eſt ſepeliendi: exequiæ tantum viatum eſt ſolennitas, dum funus procedit. Recte ergo actio iſta funeraria dicitur, quoniam totam ſepulturæ rationem complectitur, nõ exequiarum duntaxat. Old. Hæc actio funeraritia dicitur, l.30.ff.eod.eſtq; in perſonam: cum is, qui pro officio ſuo velut delectus à teſtatore, vel heres ſcriptus, vel cognatus defuncti funerandi cauſa ſumptus fecit, eos ab eo, ad quem ea res pertinet, condicit ac recuperat. Hot.

Actio furti iure ſcripto eſt pecuniaria, duplo aut quadruplo, iuxta differẽtias furti, cõpenſanda. Idem in §.ex malefic.eod.

Actio furti concepti dicitur, quæ in eum intẽditur, apud quem teſtibus præſentibus furtiua res quæſita & inuenta eſt: quãuis ipſe fur non ſit: apud Imp.§.4. de oblig. quæ ex delicto. Paul. lib.2.ſent.tit.31.

Actio furti manifeſti ſecundum Azo. locum habet, quando fur rẽ tenens, viſus vel deprehenſus fuerit, ſiue in publico, ſiue in priuato, vel à domino, vel alio, antequam perueniat ad locũ, quo perferre rem deſtinauit. Si talis deprehendatur, vel cum re videatur, & ad eum deprehendendum occurriſti ei, licet abiecto furto aufugerit, furti manifeſti tenetur, l. ſi quis.1.§. ſed Celſus. ff. de furtis. niſi ſurripientis mutetur ſtatus: vt, tu mihi ſurripuiſti in ſeruitute, manumiſſus in furto deprehenderis cum re furtiua: vel, ſi tu pertuleris, quo deſtinabas, teneris furti non manifeſti. Cũm enim deprehenderis cum re furtiua, priuſquam eo loci pertuleris, quo deſtinaueras illo die manere cum furto, tunc fures manifeſtus. Hæc omnia dicũtur ff.de furt.& de pœna 1.c.vulgaris. Vtrum qui partem acerui frumenti furatur, toties acerui furtum faciat: & datur actio furti manifeſti in quadruplum, Inſt.de obl.quæ ex delict.§. pœna manifeſt. Old.

Actio furti non manifeſti competit, quandocunque prædictis modis furtum non manifeſtum probatur: ff. eodem tit. l. manifeſtum.& Inſtit.de obli.quæ ex delict.naſcuntur.§. nec manifeſtum. Et etiam ſi vidiſti furtum fieri, te tamen abſcondiſti, cum furtum faceret, ne te occideret, non eſt manifeſtum, ff.eod.tit.l.ſi quis in ſeruitute.§.cæterũ. Et datur hæc actio in duplum: Inſt.de oblig.quæ ex delict.naſc.§. pœna prælleg. Olden. Dicitur autem nec manifeſtum ad imitationem legis 12.Tabul. olim enim Nec pro Non dicebatur. Et quod manifeſtum non eſt, hoc ſcilicet nec manifeſtum eſt, autore Caio in l.nec manifeſtum ff.eod.tit.Conf.epit. Pac.diſp.19.theſ.1.& ſeqq.& Vult.lib.2.Iuriſpr.Rom.d.loc.

Actio furtim cæſarum arborum habet condemnationem aduerſum eum, qui arbores furtim cædit, inſcio & inuito domino. Et competit contra ipſum damnum dantem, ad duplum dãni dati. In quo caſu etiam cõpetit huic actio legis Aquiliæ: ita tamen, vt deducere poſſit in condemnatione, quod actor conſecutus eſt altera actione: vt ff.arborum furtim cæſar.l.1. Et appellatione arborum etiam vites cõtinentur, ff.de arbor. cædend.l.1.§.arboris. Item continetur hedera, quæ impropriè dicitur arbor ex interpretatione, & plerunque arboribus hæret, ff.arborum furtim cæſarum, l.vitem.& in gl. Etiam & arũdo non male dicetur arbor, & idem de ſalicto quando iam radices immiſit; vt eadem l. vitem.iuncta gl. Old. Quod autem nondũ concepit radices, arbor non eſt: at bene arbor manet, cuius etiam radices viuere deſierunt, modo adhuc terra contineatur. Sed & ea adhuc arbor dicitur, quæ ſubuerſa radicitus etiam nunc reponi poteſt. Sũt & ſtirpes oleç, arbores: Inſt. in l.ruſticis. vide ſupra Actio de arboribus ſucciſis.

Actio furti non exhibiti aduerſus eum datur, qui furtiuam rem apud ſequçſtrã & inuentã non exhibuit, ait Imp.§.4.de oblig. quæ ex delict.Old.Hot.

Actio furti oblati cõpetit ei, cui res furtiua oblata eſt, vt apud eum potius, quam eum qui obtulit, conciperetur: ait Imp.§. 4.de oblig.quæ ex delict.Old.Hot.

Actio furti prohibiti aduerſus eũ eſt, qui furtum quærere teſtibus præſentibus volentem prohibuerit, §.4.de oblig. quæ ex

delicto. Old. Verum omnes iſtæ actionum ſpecies in deſuetudinem abierunt, cum & prædurum, & magna ſurripiendi occaſio eſſet, huiuſmodi requiſitio rei furtiuæ in aliena domo, ideoque prohibita: niſi cum matura cauſæ cognitione, ſi forte per famam conſtaret, rem furtiuam apud aliquem eſſe, §. conceptum. Inſtit eodem titul. Tunc enim permittẽdum eſt ex cauſa, præſertim ſi periculum eſſet rem furtiuam apud poſſeſſorem periturum, aut ſuſpectum de fuga: l. prima. §. hoc autem. ff. de ſeruis fugitiu. l. ſecunda. C. eodem tit.

Actio furti ope conſilioque facti aduerſus eũ datur, cuius ope cõſilioque furtum factum eſt: ait Imperat. §. 9. de obligat. quæ ex delict. Eius formulã Cicero lib. de natur. 3. hanc fuiſſe ſcribit, Ope conſilioque tuo furtum aio factum eſſe. Hot.

Actiones generales. vid. Generales actiones.

Actiones hereditariæ vocantur, quæ ad heredes, vel contra heredes propagantur & intentantur: item quæ ab heredibus, vel contra heredes initium ſumunt.

Actio honoraria à Modeſtino l. 25. ff. ad Senatuſcõſultum Velleianum, prętoria actio appellatur. Connan. lib. 6. c. 8. Hic vero ſciendum, quod quædam actiones concedũtur heredibus, & in heredes: quædã vero heredibus, ſed non in heredes: quędam denique neque heredibus, neque in heredes conceduntur, §. non autem omnes. Inſtitu. de perpet. & tempor. action. Et colligitur paſſim ex libris Pandectarum hæc diuiſio. Heredibus & in heredes competunt actiones ex contractibus, vel quaſi contractibus, ciuiles & prętoriæ, in rem & in perſonam; Modo tamen ſciamus, heredem teneri in rem actione, non tã quod heres, ſed quod poſſeſſor rei litigioſæ. Paul. l. ſi in rem. ff. de rei vend. Si in rem (inquit) actum ſit, quamuis heres poſſeſſoris, ſi non poſſideat, abſoluatur: tamen ſi quid ex perſona defuncti commiſſum ſit, omnimodo in condemnationẽ veniet. Id quod eſt valde notandum propter formam libelli & poſitionum, ſicut appellamus. Nã qui ab herede peteret rem, nec faceret mentionem poſſeſſionis eius, non recte videretur petere. Heredibus, & non aduerſus heredes conceduntur actiones, ex maleficiis, vel quaſi maleficiis, priuatis, aut publicis: Itẽ ex contractibus, in quibus teſtator doloſe verſatus eſt, cum inde nihil ad heredem peruenerit, dict. §. non autem omnes. Eſt enim (inquit) certiſſima iuris regula, ex maleficiis pœnales actiones in heredem rei non competere. Exempli gratia; furtum paſſus, habet actionem furti aduerſus furem, quam heres eius in eundem furem recte poteſt aut exercere, aut cœptam proſequi. Sed mortuo fure heredem illius neque dominus rei furtiuę, neque ſucceſſor conuenire poteſt, niſi aliquid ex furto perceperit, vel dolo malo fecerit quo minus perciperet. Nam eſt conſtitutum (inquit Vlp.) turpia lucra ab heredibus quoq; extorqueri, licet crimina extinguantur: l. in heredem. in princ. ff. de calũniat. Heredis autẽ appellatio non ad proximum duntaxat, ſed etiam ad vlteriores heredes, omneſque ſucceſſores pertinet. Vlp. l. hered. Paul. l ſciendũ. ff. de verb. ſign. Old. Actiones honorariæ intra certũ tempus à prætore promittuntur, l. 32. §. 1. ad leg. Aquil.

Actio hypothecaria, quæ & quaſi Seruiana, & vtilis Seruiana, interdũ Seruiana, & Pigneratitia vocatur, eſt actio in rem, per per quam creditores, quibus res aliqua ſiue mobilis, ſiue immobilis oppignerata eſt, rem illam, ſi forte in alterius poſſeſſionem inciderit, ſibi vindicant: vti docet Imp. §. 7. de actio. Hot. Prat. Cęterum cum creditor poſſeſſori permittit, vt vendat, extinguitur illa actio: quia intendere eam non poteſt cõtra poſſeſſorem, cui remiſit; obſtaret enim exceptio; nec contra debitorem, cum rem non poſſideat. Non videtur autẽ conſenſiſſe, inquit Marcellus l. 8. §. 10. quibus mod. pign. vel hypoth creditor, ſi ſciente eo debitor vendiderit, cum ideo paſſus eſt væníre: quod ſciebat vbique pignus ſibi durare. Sed ſi ſubſcripſerit in tabulis emptionis, conſenſiſſe videbitur, niſi manifeſte appareat eũ deceptum eſſe, quod obſeruari oportet. Si tamen admonitus non contradicat, aliud dicẽdum eſt, l. 6. C. de remiſſ. pig. Connan. lib 4. c. 19 n. 4. Conf. epit. Pac. diſp. 17. th. 33. ac ſeqq. & Vult. lib. 2. Iuriſp. Rom.

Actionem impertinenter proponere dicuntur, qui ſine certa facti & iuris ſeu actionis inueſtigatione, illotis (quod dicitur) manibus ad tractandas cauſas proſiliunt. Cauſam tam pernicioſi erroris Oldendorpius diſertè indicat, ſicut ex communi voto tenẽtur omnes, iuxta l eũ qui nocentẽ. ff. de iniur Spieg.

Actiones inanes ſunt, quæ vel inopia, vel exceptione debitoris excluduntur, Gothofr. ad l. 24. ff. mandat.

Actio incerta, l. 3. C. de inutil. ſtip.

Actio incolumis, l. 1. C. de comm. rer. alienat.

Actio inefficax, l. 1. C. ſi aduerſus credit. præſc. l. 2. C. de nõuat.

Actio in calumniatores datur cõtra eos, qui vt aliis falſo in iudiciis negotium faciant, vel ſi aliquod eſt, id non faciant; pecunia vel alia re induci non verentur. Ferr. in tit. de act.

Actio incerti in iure dicitur, non quod ipſa in ſeſe complectatur incertos articulos, ſed propter diſiunctiuam petitionem, & incerti facti perſecutionem, videlicet vt reus aut præſtet promiſſa, aut cõdemnetur in id, quod intereſt, l. ob eã cauſam. ff. de præſcript. verb. l. fin. C. de rerum permut. Prat.

Actio in factum dicitur, qua ſimpliciter ſpectatur id, quod quilibet fecit, ſine certa negotij forma. Vnde & plures æque tenet. Hæc actio nihil medij habet concludendi, quam ipſum factum: vt, quia hoc factum eſt, quia tu hoc feciſti, &c. Hanc actionem in factum Forcatulus dialogo 97. nu. 4. in Necyom. dictam putat, quod ſecundum factum propoſitum concederetur, eamque generaliorem eſſe, quam actionem præſcriptis verbis, quæ ſolum pro conuentionibus competat, gloſſ. rubr. ff. de præſcriptis verbis. Actio in factum ex variis figuris cauſarum oritur, l. ſancimus. C. de ſacroſanctis Eccleſiis. & pro maleficiis datur, l. quia ff. de præſcriptis verbis. §. final. Inſtit. ad leg. Aquiliam. Speculator in tit. de actio. & petit. triplicem dicit eſſe actionem in factum, generaliſſimam, generalem & ſpecialem. At Iaſ. in l certi conditio. ff. ſi cert. pet. tenet, quod ſit quadruplex, Conf. Vult. d. lib. 2.

Actio in factum ex iuramento datur, vbi informiter iuratum eſt, Zaſ. in tit. Inſt. de act.

Actio ingrati, id eſt, eius, qui contemnit eum, à quo beneficiis adfectus eſt, teſte Old. ciuili, atq; ſummo omniũ legiſlatorũ cõſenſu propoſita eſt; cuius ſit mẽtio in l. pen. C. de lib. & eor. li. Naſcitur autem ex delicto ingrati, bifariã tamen. Aut enim conceditur ob reuocandũ liberalitatis beneficiũ. Et tũc quoniam perſonæ ſtatum reſpicit, velut præiudicialis, cenſetur in rem actio. Aut datur ad reuocandas res donatas, quibus ſe accipiens indignum fecit: tunc eſt in perſonam conditio ex lege, ſicut tractatur in tit. de reuoc. don. Spieg.

Actio ingrati, excepta Macedonum gente, nuſquam data eſt: vt ait Seneca lib. 3. de benefic. Hæc quidem Hotomanus in libertos hom nes, apud Perſas ingrati actionem datam vult Xenophon, nec diſſentit Seneca loco præallegato. Connan. lib. 2. comment. c. 7. circa fin. meminit huius actionis ingrati Fabius lib. 7. c. 5. & Luc. in abdicato.

Actio iniuriarum non ius poſſeſſionis aſſequitur, ſed dolorem imminutæ libertatis iudicio pœnaque mitigat: author Cic. pro A. Cæcin. Spieg.

Actio inofficioſi teſtamenti, quæ interdum etiam Accuſatio, interdum Querela nominatur, dicitur ea, quæ liberis (vel parentibus, aut fratribus inique præteritis, vel exheredatis. Prat.) datur, vt teſtamenta parentum reſcindant, & à iudicibus poſtulent, vt, ſi violatum officium cognoſcant, reciſſo teſtamento hæreditatem iis, quibus naturæ iure debetur, adiudicent, l. 1. & paſſ. ff. de inoff. teſtam.

Actio in rem, quam vindicationem dicimus, eſt, per quam rem noſtrã, quæ ab alio poſſidetur, petimus, l. prima. ff. de rei vind. Et ſemper aduerſus eum eſt, qui rem poſſidet, §. 1. Inſti. de act. Et harum actionum alia eſt directa in rem actio, vt rei vindicatio, actio confeſſoria & negatoria: alia eſt actio in rem vtilis, quæ ſunt actiones de dominio non directæ, ſed vtiles, quę ex æquitate dantur quandoque non dominis; vt ſunt Publicianæ, quæ ex diuerſis cauſis competunt, d. §. ſed iſtę. & actio, per quam quæritur, an actor iurauit: & actio in rem de ſuperficie: & actio Fabiana, & Pauliana & Caluiſiana: & actio in rem, quæ competit inter dominum tabulæ, & pictorem. Sunt & aliæ in rem actiones, in quibus non de dominio, ſed de pignore agitur, ſicut Seruiana, & quaſi Seruiana, de quibus vide loco ſuo. Cæterum in rem actio, ſicut legiſlator vtrobique explicat, eſt, per quam rem noſtram petimus, quæ ab alio poſſidetur: debet quippe dominus eſſe, qui hac actione experitur, l. in rem. ff. de rei vendicat. ſaltem vtilis, veluti emphyteuta, vaſallus, aut ſuperficiarius, l. prima. ff. ſi aget vectigal. Cum autem adfinia ſint dominii, Quaſi dominium (quod bonæ fidei poſſeſſor habet: quodque Bart placuit inter ſpecies dominii collocare, in l. minor. §. fin. ff. de euiction.) & ius in re ſpecificum (quod creditor habet, cui res pignoris nomine obligata eſt: aut is cuius prædio debetur ſeruitus) bonæ fidei quoque poſſeſſori, & creditori ius in re habenti, datur in rem actio. Debet item eſſe poſſeſſor, is contra quem agitur (d. l. actionum. l. 1. Cod. de alien. iudic. mut. cauſ. fac. cap. examinata. de iudic.) Aut dolo deſiiſſe poſſidere, l ſin autem. §. ſed & is. & l. is qui dolo. ff. de rei vend. Habetur namque dolus pro poſſeſſione, l. qui dolo. ff. de reg. iur. Quod probatur, quem videlicet dolo deſiiſſe poſſidere, eo ipſo, quod poſt oblatum libellum non poſſidet, aut poſt denunciationem litis factæ alienauit, Bart. in l qui petitorio. ff. de rei vend. Poſſeſſoriſque verbum non coarctamus, ſed extente accipimus, vt non tantum naturalem aut ciuilem poſſeſſorem, verum etiam eum, qui detinet, colonum puta, commodatarium, conductorem, & ſi qui ſimiles ſunt, comprehendat, l. officium. ff. de rei vend. Et hęc ſunt duo actionis in rem extrema, dominium videlicet ex parte agentis, & poſſeſſio ex perſona rei conuenti. Habet quoque, vt dici ſolet, hæc actio duas cauſas: propinquam, vt dominium vel quaſi, aut ius in re: & remotam, hoc eſt, titulum dominii: veluti ſi dicat actor, ſum dominus, quia emi, quia res mihi donata, teſtamento relicta, aut in dotem data eſt. Actio vero in perſonam eſt, qua cum eo agimus,

qui obligatus eſt nobis ad faciendum aliquid, vel dandum, obligati perſonam non egrediens, d.l. actionum. & d.§.omnium. Deſcenditq; ex contractu vel quaſi, maleficio vel quaſi l.1. ff.de act.& oblig. Nam ex contractu fluit obligatio, l.ex placito. C.de rer.permut. ex qua immediate naſcitur actio, l. licet.§.ea obligatio.ff.de proc. Dicitur autem in perſonam, quia obligati perſonam perpetuo ſequitur, à cuius oſſibus euelli nunquam aut ſeparari poteſt. Hincque patet, actionem in perſonam duas quoque cauſas habere, propinquam & remotam. Propinqua eſt obligatio, quæ mox, vt diximus, parit actionem, d.§.ex obligat. Remota eſt contractus, ſiue maleficium, ex quibus licet actio deſcendat, l.1. ff.de act. & oblig. non tamen, vt vocant, immediate, ſed alio mediante, nempe obligatione. Has autem cauſas, propinquas & remotiores; Accurſ. & cæteri belliſſime tractant in l.1.ff.de eden. & in l.& an eandem.ff.de except.rei iud.Coraſ.lib.Miſcell.6.c.5.

Actio in perſonam (ait Hotom.) eſt, quæ cõtra eum intenditur, qui ex contractu vel delicto obligatus eſt, vt aliquid dare, facere, damnetur, §.1.de action.inſtit.vide Actio perſonalis.

Actiones in rem ſcriptæ dicũtur, quæ vi ipſa in perſonam quidem ſunt, ſimpliciter tamen & abſolute ſine vllius perſonæ notatione ſcriptæ & conceptæ ſunt. Veluti in actione Quod metus cauſa geſtum erit, ratum non habebo. Sic omnia interdicta, præter, Vnde vi, in rem ſcripta dicimus, cum dixerit Vlp.l.prima,§.fi.ff.de interdict. Interdicta omnia, licet in rem concepta videantur, vi tamen perſonalia ſunt. Excepit autem Iuriſconſultus, Vnde vi, interdictum, quod eius verba ſcripta aut concepta in rem non ſint: ſed ad perſonam ſpectent & referantur. Nam dixit Prætor l.1.ff.de vi & vi armat. Vnde vi tu eum deieciſti, aut familia tua deiecit, de eo quod tunc ille ibi habuit, tantummodo intra annum, poſt annum vero de eo, quod ad illum, qui vi deiecit, peruenerit, iudicium dabo. Neque abſimile eſt, quod Vlpianus dixit l.iuris gentium.§. pactorum.ff.de pactis. pactorum quædam in rem, quædam in perſonam eſſe. In rem ſunt, quoties generaliter paciſcor, ne rem petam; In perſonam, quoties ne à perſona, veluti ne à Lucio Titio petam. Sed deſit authoritas, deſint ciuiles rationes: ſatis ipſum hoc veriſſimum eſſe, vel ex verbis ipſis euincitur, &c. Coraſ.lib.1.Miſcell.c.22. Nam in rem vetus locutio eſt, quæ vt ſuo loco docebimus, nihil aliud ſignificat, quam generaliter, infinite, & ſine certæ alicuius perſonæ deſignatione. Itaque perſonales actiones ſemper aduerſus eundem, hoc eſt, eum qui in iis nominatus eſt, dantur: at hæ aduerſus quemuis. vide In rem.

Actio inſtitoria dicitur, qua dominus inſtitorem conuenit, vel per inſtitorem conuenitur. Eadem item cõpetit, cum dominus filium, vel ſeruum, vel alium liberum hominẽ præponit certæ negotiationi quæſtuariæ; puta emendis & vendendis liberis: quia iſte, qui præponitur, nominatur inſtitor: atque ideo quod cõtrahitur ſecũ, datur actio inſtitoria. Zaſ.in §.act. Inſt.de act. Ideo autẽ inſtitoria appellatur, quia qui negotiationibus pręponuntur, inſtitores vocat, §.eadem ratione.Inſt. quod cũ eo, &c. Præpoſitus autem certæ rei gratia durat, donec remoueatur, etiam poſt mortẽ eius qui præpoſuit. Quinimo ſi pupillus heres ei extiterit, qui præpoſuerat: obligabitur, quandiu præpoſitus manet. Remouẽdus enim fuit à tutoribus, ſi nollent opera eius vti, l.ſed & ſi pupillus. de inſt. act. & hoc eſſe receptum propter vtilitatem promiſcui vſus, teſtatur Paul.l.ſi quis mancipiis.§.ſi impubes.ff.illo tit. Adde Taboet.in topico militiæ for.& legal.diſcipl.

Actio inſtitoria in perſonam eſt, qua qui inſtitoris opera vtitur, ex contractibus cum eo factis tenetur, l.prima & toto tit. de inſtit.actio. Inſtitor eſt, qui negotiationi quæſtuariæ præfectus eſt. Hot. Ergo cum quis tabernæ forſitan, aut cuilibet negotiationi ſeruum ſuum præpoſuit: tum ſi quid cum eo, qui præpoſitus eſt, iſtius rei gratia contractum fuerit, dominus in ſolidum actione inſtitoria tenebitur, §.1. quod cum eo, &c. Hoto.ex Theoph.Conf.epito.Paci.diſp.21.th.14.

Actio integra, l.3.§.5.C.de iur.domin. impetr.l.28.fin.C.de fideiuſſoribus.

Actiones interrogatoriæ olim introductæ erant, quibus alter ab altero ad reſpondendi neceſſitatem compelleretur. Sed hodie ad hoc officium iudicis viſum eſt ſufficere, l. vbicunque. ff.de interrog.act.Spieg.

Actio iudicij mutãdi cauſa facta cõtinet damnũ, quod propter duriorem cauſam ſuppoſiti aduerſarij paſſi ſumus. Spiegel.

Actio iudicati. Quære Iudicati actio.

Actio iuſiurandi eſt, qua actor petit reum ad præſtandum illud condemnari, quod delato per eum ſacramẽto, & per iudicem comprobato, ſibi deberi iurauit.

Actio legis tum proprie dicebatur, cum executio faciẽda erat, quæ in inuitos iuſſu legis fiebat: ſiquidem vſque ad ſententiã, non tam legis iuſſu agi videbatur, quam ipſorum litigantium ſponte. Porro legis actionem apud eum dici Alciatus exiſtimat, qui merum & mixtum imperium habet, ſeu ius exequẽdi. Si quidem lege agere, apud idoneos autores, quos idem citat, eſt capitalem ſententiam exequi. Cap. 2. lib. 3. Paterg. Quære, Lege agere.

Actiones legis, id eſt, legitimæ actiones, appellatæ, quod in certas formas redactæ, quib. homines inter ſe diſceptarent. Vid. item, Legis actio. Spieg. apud eum dicitur eſſe legis actio cui lex nominatim tribuit eius rei cognitionem. Velut ſi ita lex loquatur, Apud conſulem, proconſulem, præſidem, adoptare liceat: id etiam iſti poterant facere in aliena prouincia, & in cauſa ſua. Conn.lib.2.c.15.

Actio legis Aquilię, alias damni, iniuriæ dicta. Nam de damnis tractat culpa datis etiam ab eo, qui nocere voluit, vt iniuriam accipiamus, non quemadmodum circa iniuriarum actionem, contumeliam quandam, ſed quod non iure factum eſt, hoc eſt, cõtra ius: puta ſi culpa quis occiderit, vel aliud damnũ dederit. Porro dicta Aquilia ab Aquilio Trib.plebis, qui eam à plebe rogauit, l.1.ff.ad l. Aquil. Eſtq; directa & vtilis: directa, quæ datur domino, aduerſus eum, qui corpore ſuo immediate, &, vt Vlp. dicit, ſuis manibus damnum dedit, vt ſi quis hominem vel pecus quouis telo læſerit aut occiderit, aduerſus eum, qui præcipue damnũ dedit. Vtilis vero in eum, qui aliquo medio cauſam damni præſtitit: vt ſi quis aut impulit corrumpentem, aut pecus fame necauit, aut exagitauit in puteũ pernicioſum: l.item ſi obſtetrix.ff.ad l.Aqu.Inſt.§. vlt.eod.tit. Quod ſi tam remota fuerit damni dati cauſa, vt quis ſuo corpore non videatur nocuiſſe, tunc, quia de tali ſpecie non tractat lex Aquilia, datur actio in factum, quam ea ratione ſubſidiariam vocant: Oldend.Conf.epit.Pac.diſp.19.th.9.& Vult. lib.2.Iuriſp.Rom.

Actio legis Agrarię in eum datur, qui terminum eiecerit, locoue mouerit, ad pœnã quinquaginta aureorum, ex lege Agraria quam Caius Cæſar tulit, ff.de terræmot. licet olim Numa pœnam capitalem conſtituerit in eũ, qui lapides finibus mouiſſet: impune enim occidi poterat: quare ſacros, i.e. inuiolabiles eſſe voluit Mynſing.§.quædam.Inſt.de act.

Actio liberalis inter præiudiciales numeratur, SCto introducta, cuius meminit Vlp. in l.cognitio.ff.de liber. cauſ. tametſi Prætor tam multa adiecit, vt propemodũ diſputabile videatur, vtrum Senatui, an vero Prætori tribuenda ſit hæc actio. Quare Iuſtinianus in §.præiudiciales.Inſtit.de actio. Ex quibus (inquit) fere vna illarum legitimã cauſam habet, per quã quæritur, an aliquis liber ſit. Cæteræ vero ex ipſius Prætoris iuriſdictione ſubſtantiam capiunt. Quod Accurſ. non percipiens, rem planam, vt atteſtatur Old. inuoluit. Spieg.

Actio locati, ſiue ex locato, eſt actio in perſonam, per quã qui quempiam vel in prædio colendo, vel in opere faciendo locauit, ea quæ in contrahendo conuenerunt, illũ ex æquo & bono præſtare cogit, l.2.& 17.C.locat.l.ſi merces.25.ff.eo. Hot.

Actio male iudicati. Hac, teſte Old. merito iudicantium temeritas reprimenda fuit, quomodo nullum in republica genus hominum pernicioſius nocere poteſt, quam iudices, ſi cõcredita ſibi poteſtate abutantur. Itaque fuit introducta hæc actio in factum. Competit autem non ſolum aduerſus iudices, qui male iudicarunt: ſed & aduerſus arbitros, & arbitratores: quoniam in iis eſt eadem ratio, ſiue frequentiam arbitriorum ſpectes, ſiue functionem iudicandi reſpicias, in qua non minus illos, quam ordinarios magiſtratus, ſancte ac diligenter verſari oportet.

Actio malæ tractationis, aduerſus maritum facto diuortio dabatur vxori, diuortij culpam illum transferenti. Fab. libro 7. capite 4. Non diſſimiles autem abdicationum actionibus ſũt malę tractationis actiones: nam & ipſæ habent eandem in accuſationibus moderationem. Idem libro quarto, capite 2. Sed in ſcholaſticis quoque nonnunquam euenit, vt pro narratione ſit propoſitio: nam quid exponet, quæ Zelotypum malæ tractationis accuſat? cum totum crimen vno verbo in qualibet actionis parte poſito ſatis iudicetur. Eiuſque iudicij exẽplum extat apud eundem declam.8.& 18. Hot.ex Conn.com. lib.8.cap.12. num. 4. Non poterat tamen vxor de parricidio virum accuſare, cui ſolum actio de moribus permittebatur: in quam non videtur includi poſſe parricidij crimen. Fab.ib. Hodie autẽ cõtra ſtultos maritos & intus & in cute nequam, in vxores obſequentes & honeſtas crudeliter ſæuientes datur conditio ex lege. Nouel.de diuerſ.cap.& ſolut.matrimon. conſtit.117. Nam licet maritis ad exemplum propinquorum ius emendandæ vxoris concedatur, non tamen adeo eſt extẽdendum, vt domeſticam correctionem excedat, & in atrocitatem vertatur, l.1.C.de emen.propinq.Old.claſſ.7.act.12.

Actio male geſtæ procurationis in foro, nominatur à Fabio lib. 7.c.4.Hot.

Actio mandati directa in perſonam eſt, qua qui mandatum alteri dedit, quanti ſua intereſſ, ob id quod alter vel non confecit, vel non tempeſtiue renunciauit, ab ipſo poſtulat, l. 22.§. 11.l.27.§.2.mand.Hotom. vide Epitom.diſ.Pac.18.theſ.32.33. & Vult.dict.libr.2.competit mandatori & eius hæredi, qui alicui mandatum dedit: & contra mandatarium, vel procuratorem poſt mandatum ſuſceptum: ff. eod.leg. ſi vero non remu-

remunerandi.§.1. Et in quantum intereſt id factum eſſe, quod mandaui: puta, mandaui, vt fundum emeres, ſi mea intererat emi, teneberis poſt mandatum ſuſceptum: tamen ſi eundem fundum ego ipſe emo, vel alius mihi (neque intereſt aliud) ceſſabit hæc actio ſecundum Azonem, ff.cod.titul.l.ſi procuratorem.§.mandati actio. Oldend. Erit a quidem actio mandati nulla eſſe poteſt, niſi noſtra interſit aliquid factũ eſſe, aut non eſſe. Cur enim fruſtra litigem cum eo, qui mihi nullum damnum attulit? quanta autem omnino litis æſtimatio iniri contra eum poterit, qui nihil nocuit? Connan.lib.7.c.14.

Actio mandati contraria in perſonam eſt, qua qui alterius mãdatum ſuſcepit, quod in eo conficiendo de ſuo impendit, ab altero poſtulat. Hot.Conſ.Pac.d.loc.theſ.34.& Vult.dict. loc. competit mandatario, vel procuratori ad expenſas aduerſus mandatorem, quatenus fines non egreſſus. Si vero aliquid erogauerit vtiliter, in eo non habet mandati iudicium, ſed tantum negotiorum geſtorum, ſecundum Marc. Licet Ioan. & Accurſ.contra: ſi vero mãdauerim tibi, vt fundum mihi emeres, etiam ſi nondum pretium ſolueris, ages mecum mandati, vt ſuſcipiam obligationem, qua teneris venditori. Nam & ego agere poſſum, vt cedas mihi actionem empti, ff.eod.tit.l.ſi mandato meo.45. Competit ergo breuiter actio mandati directa contra illum, qui mandatum ſuſcepit ad implendũ, cum primo cogi non poſſet, vt ſuſciperet mandatum, in quantum interfuit mandatoris, factum fuiſſe, quod mandatur. Et rurſus ipſi mandatario, qui mandatum ſuſcepit, competit actio mãdati cõtraria ad impẽſas, ſi quas fecit ratione mãdati ſuſcepti, ſi fines mandati non exceſſit. Sed ſi mandatũ exceſſiſſet in expenſis factis, non repetet ipſas per huiuſmodi actionem. Old.

Actiones mixtæ ſunt, quæ duplicis generis naturam induunt, idque duplici reſpectu fit. Nam quædam miſtæ ſunt, quibus rem ſimul & pœnam ex quibuſdam maleficiis perſequimur: vt in actione vi bonorum raptorum, Aquiliæ legis, & quæ datur contra eos qui relicta ſacroſanctis Eccleſiis legati vel fideicõmiſſi nomine, dare diſtulerint.§.ex maleficiis.Inſtit.de action. Quædam vero miſtæ dicuntur, quod in ſe & actionis in rem & actionis perſonalis naturam habeant, ac in iis vterq; & actor & reus ſit.l.actionis verbo §.vlt.ff.de obl. & act. tales ſunt actio familiæ herciſcundę, communi diuidundo, & finiũ regundorum: quæ etiam duplicia iudicia dicuntur: quia vterque in his iudiciis duplex ius habet, tam actoris quam rei. Eſt & petitio hereditatis mixta, vt Accurſ.voluit: ſed ea potius realis eſt, l.ſin autẽ, §.ſed & is.ff. de rei vẽd.l.ſed etſi lege.§.petitio.ff.de petit.hęr.licet propter perſonales pręſtationes mixtarum actionum naturam quodammodo obtineat. Bart.in d. §.petitio. Sed id tamen intereſt inter petitionem hæreditatis & alia iudicia: quia tria hæc iudicia duplicia ſunt, id eſt, vterque in iis eſt actor & reus. Petitio hæreditatis eſt ſimplex: id eſt vnus eſt qui agit, alter qui cum agitur. l. regulariter. ff.de petit. heredit. Sunt & aliquot aliæ actiones, quas plerique mixtas crediderunt, aut anomalas, vt quæ ſine certa lege ferrentur. Sed verius eſt eas perſonales eſſe, in rem tamen ſcriptas, quod ex illarum actionum natura ſatis apparere poteſt.

Actio de moribus, vid. Actio malæ tractationis.

Actio Natiua.vid.ſupra Actio Datiua.

Actionis naturalis debitores, licet minus proprie debere dicãtur: per abuſionem tamen intelligi poſſunt debitores, & qui ab his pecuniam recipiunt, debitum ſibi recepiſſe, autor Vlp. in l.fideiuſſ.§.fideiuſſor accipi poteſt.ff.de fideiuſ.Spieg.

Actio negatoria, quæ & contraria eleganter vocatur ab Vlp. in l.ſicuti, in prin. ff ſi ſeruit.vind. Iuſtin.tractat eam in §.contra quoque Inſtit.de act.vid.ſupra Actio Confeſſoria.

Actio negociorum geſtorum locum habet, quando quis negocia aliena geſſit ſua ſponte, citra mandatum eius, cuius negocia ſunt. Et hic quicquid eo nomine geſtori vel abeſt vel abfuturum eſt, id à Domino reperit: ac viciſſim geſtor actus ſui rationem domino probare Et ſi quid, quod vel non oportuit, geſſerit, vel ex his negociis retinet, præſtare cogitur.l.2.ff.h.t. Hot.vid.Vult.d.lib.2.

Actio negotiorum geſtorum datur ex quaſi contractu: vt ſi tu geſſiſti negocia mea ſine mandato meo, cum eſſem abſens; coluiſti forte vineam meam: iam nullus interceſſit contractus inter te & me, nihilominus teneor tibi actione nego.geſt, ſi aliquid expẽdiſti, ſumptus feciſti. Et dicitur quaſi cõtractus. Zaſ.in §.omnium.de actio. Hinc itaque facile patet, quomodo mandati actio ab actione negotiorũ geſtorũ diſcernatur: quia actio mãdati competit ei, qui iuſſu alicuius negotia adminiſtrauit: negotiorum vero geſtorum ei qui non iuſſus eadem adminiſtrauit bona fide l.58.in pr.ff.mãdati. Duplex vero eſt negotiorũ geſtorũ actio, Directa ſcil.& contraria. Directa hic deſcripta eſt: contraria vero datur negotiorum geſtori aduerſus dominum, ſi res vtiliter geſta ſit, vt præſtetur id quod impẽdit neceſſario vel vtiliter, nõ etiã voluptatis cauſa, item vt liberetur ab obligatione pro domino negotiorũ ſuſcepta; & generaliter vt præſtetur ei indẽnitas rerũ geſtarũ, l.ſi mandatũ.ff.de neg.geſt.l.2.C. de ſent.quę ſine cert.quãt.prof.

Actio noxalis, eſt actio in perſonam, per quam is, cuius ſeruus noxam aliquam commiſit, aut litis æſtimationem ſufferre, aut ipſum hominem noxæ dedere cogitur: vti docet Imp.tit. de nox act.in prin. Hot.

Actio noxalis de pauperie, eſt actio in perſonam, per quam is, cuius quadrupes, quę cicurum numero ſit, alicui damnum dederit, aut litis æſtimationem præſtare, aut ipſam quadrupedẽ noxæ dedere cogitur.l.1.ff.ſi quadrupes. vbi obſcurius Vlp. eſt locutus, quum ait, hanc actionem locum habere, quum feritate commota nocuit quadrupes: & paulo poſt, Quin contra naturam fera mota, pauperiem dedit. Significat autem eas, vt dixi, quæ cicures ſunt, vt equum, bouem, mulum, quæ nonnunquam feritate commota, id eſt, laſciuia quadam ferociũt, vt, ſi mulam equus olfecerit: & tamen contra naturam, id eſt, præter naturalem manſuetudinem. Cicures enim natura ſunt manſuetæ. Verum aliud eſt in iis quæ cicures non ſunt, ſed Beſtiæ appellantur eodem loco ab Vlp. veluti vrſi, leones, pãtherę, In his enim ceſſat hęc actio. Hot. Conſ.Vult.d.loc.Pac. diſp.21.theſ.29. Notanda itaque hic eſt differentia inter l.Aquiliam, noxalem, & de pauperie. Nam ſi damnum à nobis ipſis detur, locum habet lex Aquilia: ſi à noſtris ſeruis, noxalis: ſi à noſtris quadrupedibus, prodita eſt l.12. Tabul.actio pauperiei: Cuius ſimile iudicium apud Iſraelitas olim fuiſſe palam eſt, Ex.c.21. Et apud Athenienſ. nota fuit illa ex lege Solonis βλάβης δίκη τῶν τετραπόδων quam Vlpian. l.1.§.1. ff.ſi quad. paup fec.dic.eſſe definit damnum ſine iniuria facientis datum. Illud etiam porro hic ſciẽdum eſt, pauperiei proprie competere, cum quadrupes contra naturam damnum dedit: alioqui enim, ſi ex conſuetudine naturali (vt ſi forte bos depaſcatur obuia gramina, vel porcus glandes) nulla prodita eſt actio, niſi ſit, quod iure ipſi domino imputes: tũ enim ipſe merito ſuo facto teneretur. Et ſi quidem in tuo tuæ quadrupedes mihi damnum dederint, vt quia glandes ex arbore mea in tuũ fundum deciderant, & tu ante triduum, quod mihi datur ad glãdem colligendam (l.1. ff. de gland. leg.) dolo immiſiſti tuas quadrupedes, vt glandem meam depaſcerentur, teneberis mihi vtili lege Aquilia.l.vlt.C.ad leg.Aquil. Aut ſi aliter immiſſæ id fecerint, in factum cõpetit actio, quatenus tu ex eo paſtu locupletior es.l.qui ſeruandarũ, §.fin.ff.de præſcript.verb. Quod ſi in meo damnum mihi dederint tuæ quadrupedes, vel tua, vel tui paſtoris culpa immiſſæ, prodita eſt actio de paſtu pecoris, in qua locus non eſt deditioni noxæ: quia magis ex delicto domini, quam ipſius quadrupedis agitur.

Actio oneris auerſi in perſonam erat, & contra nautam intendebatur, in cuius naue onus (id eſt ſarcina aliqua) interuerſum ac ſurreptum eſſet. Nam auertere pro furari veteribus tritum erat. Alciat Aduerſi oneris actionem vocat: cum vector rem alienam non aduertit & curauit vt debuit, 6.parerg. 28.quod ineptum eſt.Hot.

Actio oneris auerſi. Abolita eſt oneris auerſi nomenclatura, re tamen ipſa manente: videlicet vt quicquid de caſibus fortuitis conueniſſet, id per actionem ex locato & conducto exigeretur: vid.infra Auerſione, vel per auerſione emere.Spieg. Cæterum dicitur onus auerſum, quod ad ſe aduertit, aut à domino auertit conductor eius vendendi: qua ex cauſa modo furti datur, modo oneris auerſi actio, vtraque ad eũdem finem, &, vt Connanus arbitratur, eiuſdem pœnæ, vt ſatis futura eſſet actio furti, niſi iuris ſubtilitas refragaretur, quo nemo in re ſua furtum committere poteſt. Itaque in hac conductionis ſpecie, nouo & alieno nomine oneris auerſi introducta eſt actio, eiuſdem, cuius actio furti, poteſtatis.Conn.lib.7.c.11.

Actio ordinaria, l.5.C.ſi aliena res pignor.dat.

Actio oratoris dicitur pronunciatio cũ geſtuum ac vocis moderatione: vnde hiſtriones fabularum actores dicuntur, non geſtores, teſte Roterod.Spieg.

Actio Pauliana à prætore Paulo inſtituta eſt, qua creditores, quorum in fraudem bona ſua debitor alienauit bonorũ poſſeſſione à Prætore impetrata, ea bona perinde ac ſi nunquam à debitore tradita fuiſſent, vindicare poſſunt. Nam præter id agit, vt perinde ſint omnia, atque ſi nihil alienatum eſſet. Cũ itaque ex maleficio ſit, quod per fraudationem admittitur, nõ eſt dubitandum, quin exemplo actionis Fabianæ in perſonã ſit. Et quod Imperator in §. item ſi quis. Inſt.de act.in rem actiones enumerans, hanc tractat, non ideo id fecit, quod eam in rem eſſe duxit: ſed quia, cum de reſciſſoriis perſecutionibus incidiſſet tractatio, noluit hanc pręterire, quo magis omnium huiuſcemodi remediorum catalogũ in vno loco haberemus. Oldend.vid.infr.Actio Reuocatoria.

Actio permiſſa, l.17.C.de actio.empt.

Actiones perpetuæ dicuntur, quæ olim nullo temporis ſpacio terminabantur: eiuſmodi erant omnes ciuiles actiones, id eſt, quæ ex leg.SC. aut conſtitution.naſcuntur, nunc autem in rẽ actiones, decem aut viginti terminãtur annis, perſonales vero triginta.§.1.de perpet.& temp.act.l.3. Cod.de præſcript.30. ann.Hot.Prat.

Actio per quam quæritur, an actor iurauerit, ſecundum quoſ-

dam datur ei qui, cum peteret rem ſuam, delato ſibi iureiurando ab aduerſario, eam ſuam eſſe iurauit. Ab eo enim rem ſuam petit actione in factum, qui iurauit ſuam eſſe. ff.de iureiur.l.nam poſtea §.1.& §.fin. Si vero rē ſuā ſibi traditam poſtea amiſit,& ille qui detulit iuramentum eam nactus ſit, aduerſus eum Publiciana competit actio. ff.de Publiciana actio. l. cum qui §. ſi petenti. Vbi dicitur: ſi mihi petenti rem iuramentū detuleris, iuraueroq; rē meā eſſe; cōpetit mihi Publiciana aduerſus te. Tamenquoquomodo hoc debeat intelligi, ibi notatur plene, & ſolet iuſiurandū referri ei qui detulit. C. de re.cred.l.generaliter.§.omne igitur.&§.ſed iuramēto. Old.

Actio perſonalis (vid. ſupra act. in rem) competit ad dandum, h.e.ad transferendum dominium, Zaſ.in §.ſic itaq; diſcretis. Inſt.de act. Eſtq; proprie, qua in perſonam agimus, vt quis nobis det, faciat, reſtituatue aliquid: ſic appellata, quod obligati perſonam ſemper ſpectet, nec aduerſus alium locum habeat, l.actionū verſ.in perſo.ff.de act. & obl. ſed obligatæ perſonæ viſceribus perpetuo adhæreat, l.1.§.ſi hæres. ff. ad Treb. l.vlt.de contrah.empt.

Actio pigneratitia, eſt actio ad pignus perſequendum inſtituta. Vſurpatur autem proprie de ea, quæ debitori aduerſus creditorem, cui ſua pecunia ſoluta eſt, repetendi pignoris cauſa conceditur: & ita ſumitur hoc ipſo ff. titulo. Improprie vero pro hypothecaria vſurpatur, l. Titius quib.mod.pig.& l.rem. 41.de pign.act. Hot. Conf. Vult.d.loc.& Pac.diſp.20.th.21.

Actio pignoratitia contraria datur creditori contra debitorē, & datur ad multa. Si enim decipiatur à debitore, vel ipſa re, vel eius propoſito, quia obligauit ei rem alienā, vel alij pignoratam, tenebitur ei debitor pignoratitia contraria. ff.de pign. action.l.tutor.§.contrariam.iuncta l.ſi quis in pignore.§.fin.& ſi debitor malitioſe verſatus ſit obligando æs, vel ſtannū pro auro vel argento. ff.eod.tit.l.1.§. ſi quis in pign. 2. reſponſo, vt ſi obligauit ſeruum, per quem damnum datum eſt, puta furtum, vel aliud huiuſmodi,& hoc ſi ſciuit, tenetur in ſolidum, id eſt, in totum. Secus, ſi ignorauit: quia tunc liberabitur noxæ deditione, ſcil. dando ſeruum pro noxa. In his cōpetit hæc actio ſecundum Azonem & alios. Hæc probantur ff.eod.tit.l. ſi ſeruus pignori. Item ſi creditor in pignore vel hypotheca fecerit impenſas neceſſarias, hoc eſt, ſine quibus res aut omnino petitura, aut deterior futura erat. Sed & retentione pignoris vti poteſt.l.ſi neceſſarias.ff.de pig.actio. Hinc ſecundum Azonem agit creditor actione pignoratitia, ſi ſeruos pignoratos artificiis inſtruxit: Si cœperant imbui, antequam ſibi pignorarentur, vel debitoris voluntate creditor eos inſtruxit. Sed ſi nihil horum interceſſit, ſi quidem artificiis neceſſariis eos inſtruxit, ſecundum Azonem erit actio contraria. ff. eod. tit.l. ſi ſeruus. Quinetiam ſi debitor precario rogauerit, aut conduxerit vſum pignoris à creditore, tunc conceditur hæc contraria actio creditori aduerſus debitorem; vt æque bonū pignus reſtituat, vel det id quod intereſt creditoris ſine corruptione fuiſſe reſtitutum. Old.

Actio pignoratitia directa competit debitori poſt ſolutionem totius debiti cōtra creditorem, qua poſtulat ſibi reddi pignus, vel contra eius tutorem, vel curatorem, ſi pignora acceperūt. ff.eod. tit. l. ſolutum.§. fin. & habet locum non modo ſoluto debito, ſed & aliter ſatisfacto, quemadmodum voluit creditor, licet non ſit ſolutum: vt ſi pignora alia data ſunt creditori, vt à primis recedat, vel fideiuſſores, ſiue res aliæ, vel precium, vel etiam nuda conuentio ſine precio vel pacto. Quotiens enim vult creditor recedere à pignore, videtur ſatisfactum, ſi vt ipſe velit, vel voluit, cautum eſt, licet in hoc deceptus ſit ſui facilitate, ſecundum Azonem. Neque vero ſolum competit aduerſus creditorem ſine legitima cauſa pignus retinentem, ſed & aduerſus eum; qui accepto pignore, non numerauit pecuniam, & eum qui dolo vel culpa quacunque damnū dedit in pignore vtcunque reſtituto. l.ſi cum venderet.§. vlt. ff.de pign. act. Item aduerſus creditorem, qui pluris vendidit pignus quam debitum eſt. Old. Porro vero hinc facile colligere eſt differentiam inter pignoratitiam & hypothecariam. Nam primo pignoratitia proprie datur debitori, vt ſoluto debito pignus recipiat. At hypothecaria creditor pignus contra quemcunq; poſſeſſorem, perſequitur, vt id videlicet teneat, donec ei ſit ſatisfactum.l. fundus.§. in vendicatione. ff. de pignor. 11. Pignoratitia in perſonam eſt, l. vlt. de diſtract pign. Hypothecaria vero in rem.l.ſi cum venditor.ff.de euict.l.pig. ff.de pign. Atque ita perpetuo rem comitatur etiamſi per mille manus obambulet. Nec poſſit debitor rem obligatam niſi cum ſua cauſa in alium transferre.l ſi conuenerit. 2. §. ſi fundus.ff.de pig. act. Habet tamen poſſeſſor contra quem agitur hypothecaria ius retinendi rem, oblata pecunia creditori.l. Paul.§.fin.quibus mod.pig.ſol.3. Pignoratitia eſt bonæ fidei. §.actionum.inſtit.de actio. Hypothecaria eſt ſtricti iuris, d. §.actionum.4. Pignoratitia durat triginta annis.l.ſicut.C.de preſcript.30.annor. Hypothecaria non adeo certum & definitum tempus habet. Quandoquidem tertius poſſeſſor bonæ fidei titulo ſubnixus, ei decem annis preſcribit.l.1.C.ſi aduerſ. credit.& ſi vel titulo careat, vel bona fide, triginta.l.cum notiſſimi in princ.C.de præſcript.30.annor. Debitor vero, & eius hæres, non niſi 40. annorum ſpacio d.l.cum notiſſimi 5. Porro refert plurimum, an agatur Hypothecaria contra debitorem poſſidentem, vel eius hæredem, an aduerſus alium rei obligatæ poſſeſſorem. Illo quippe caſu, ſatis eſt probare rem nomine pignoris obligatam. Neque enim poteſt debitor obiicere, ſe dominum non fuiſſe.l.rem alienam.ff.de pign.act. Hoc vero, cum aduerſus tertium poſſidentem creditor experitur, rem præterea probare debet, tempore contracti temporis, in bonis debitoris fuiſſe. l. ſi ſuperatus.l. & quæ nondum.§.1. ff.de pignor.

Actio autem pignoratitia vtilis ſecūdum Plat. datur, ei, qui impignorauit rē alienam ſine conſenſu domini, & poſtea dominus pignoris eſt, & tam directa, quam illa dantur principali & ſuis heredibus, & contra heredes creditoris. Old.

Actiones pœnæ perſequendæ gratia introductæ ſunt ex maleficiis, vel quaſi maleficiis, cum præter id quod nobis adeſt, exigimus aliquid, vindictæ vel affectionis cauſa. Nam quicquid ex bonis noſtris non eſt, pœna ſit oportet. Pap.l. ſeruus. ff.de ſer.expor. Old.

Actiones pœnariæ dicuntur à Fabio, quæ à noſtris vulgo pœnales, quibus pœnam commiſſam perſequimur: vt furti, rapinæ, legis Aquiliæ. Fabr.libr.7.cap. 4. Sed etiam in formulis, cum pœnariæ ſunt actiones, nos ita cauſam patimur, an commiſſa ſit pœna, an exigi debeat. Hot. Prat.

Actiones populares dicimus, quæ ſuum ius populo tuentur: inquit Paul. in l.1.ff.de pop.actio. Inter Priuatas autem, Publicas, & Populares, hoc intereſt, quod priuatæ actiones ſunt, quæ rei priuatæ ſunt, & ei ſoli cuius intereſt, conceduntur. Populares vero, non quod priuatim alicuius, ſed quod publice intereſt perſequuntur, ac proinde cuiuis de populo cōceduntur; veluti de albo prætoris corrupto, de ſepulchro violato. Publicæ vero accuſationes ſunt, quæ lege aliqua certa publicorum iudiciorum conſtitutę ſunt: vt eius criminis de quo lex lata eſt, à certo prætore quæſtio exerceatur. Illæ à Prætore vrbano, hæ à Quæſtore certo exercebantur.l.non diſtinguemus.32.§.de liberali.ff.de recept.arbitr. vbi Paulus ait, populares actiones, maiores, iudices habere debere. Illæ pecuniariam, hæ capitis pœnam imponebant: illæ infamiam non pariunt, hæ pariunt, omnino. Conf. Pac. diſputat. 28.theſ.7.ac ſeqq.& Vult.d.loc. Popularium autem aliæ rem publicam directo, proprie, ac per ſe: aliæ coniunctim ſpectāt. proprie, vt actio de albo corrupto.l.ſi quis id quod.7.ff.de iuriſd. itaque ſi plures petant, prætor magis idoneum deliget.l. ſi plures 2.de pop. act. proinde nemo eam in bonis ſuis habere dicitur. Coniunctim, vt ſepulchri violati. in quibus, is cuius maxime intereſt, præfertur, ac præterea conſtituere procuratorem poteſt.l.3.eod.l.3.de ſepulch.viol. Hot. Prat.

Actiones poſſeſſoriæ, quæ ex bonorum poſſeſſione conceſſa proficiſcuntur: ſicut dicimus hæreditarias actiones. l. pen.§. nunquid.ff.de bon.libert. Spieg.

Actiones præiudiciales dicuntur, quæ veniūt ex præiudicato, id eſt, ante iudicato: ſic dictæ, quod maiores & digniores cauſæ faciunt ſilere, & præeunt, id eſt, præiudicant minoribus. His agit pater erga filium, dominus contra ſeruum, patronus contra libertum, & è diuerſo ſuper dominio aut libertate, Zaſ. in §.præiudiciales. Præiudicium, vt docet Fabius lib.5. cap.2. aliquando ſignificat defenſionem non modo ex ſententia prius data, ſed & in futurum danda: vt cum petentem patris hereditatem, nego eſſe filium. Sicque præiudicia accipi poſſe pro cauſis, de quibus prius iudicandum eſt, cenſet Balduinus in §.præiudiciales.inſtit.de action. quod earum definitio vel finem allatura ſit negotio, vel certam datura formam. Alii præiudiciales dictas exiſtimant, vel quod in iis magnum præiudicium vertatur, vel quod aliis aptæ ſint præiudicare cauſis, vel quod per illas impediri videatur, ne præiudicium feratur. Verum illorum ſomniis exploſis, Ræuardus cap.12.de præiudiciis, Præiudiciales inde potius dictas putat, quod prius ad quas pertinent cauſis per iudicem datum expediantur, vide eum dicto loco, & infra in verbo præiudicium. Hotom. Conf. Vult. dicto loc.& Paci.diſputat.18.theſ. 20.ac ſeqq.

Actiones poſſeſſionis ius exequuntur regulariter ex interdictis, quibus aut adipiſci volumus poſſeſſionem antea non habitam, aut retinere, quam aduerſarius impugnat: aut recuperare, quam contra ius amiſſam, intendimus.§.ſequens.Inſt. de interdic. Old.

Actio præſcriptis verbis, quæ ex conuentionibus innominatis datur, tum videlicet, cum cauſa ſubeſt, (nam ex ſimplici nudaque conuentione actionem non naſci conſtat. l.iuris gentium, in princip.& §.1.ff.de pact.l.ſolent.ff.de præſcript.verb.) præſcriptis verbis, & nonnunquam in factum, dicitur. Etenim prætor, à quo olim actiones impetrabantur, vt Cic. pro Cæcinna, certas actionum formulas, ad quas priuatæ lites accommodarentur, de iis tantum cauſis expreſſerat, quæ ad

tuendam

tuendam communis vitæ ſocietatem præ cæteris neceſſariæ videbantur. Cicero pro Roſcio Comœdo.de reliquis certam agendi formulam non conſcripſerat,nec ſane de omnibus poterat, ob variam & emergentem quotidie de nouo negotiorum multitudinem.l.4.l.quia actio.ff.de præſcript.verb. Vnde (cum de cōtractus nomine ambigeretur, actionem tamen dari ex geſto negotio, æquum erat; generalem actionem ex præſcriptis verbis, & negotio geſto, lex ciuilis inſtituit.l.1.ff. de æſtimato.actio.l.1.2.3.& 4.& l.quoties.ff.de præſcript.verbis.extra ordinem ſic contrahentibus vtilitatis cauſa ſubueniens. quam ideo præſcriptis verbis vocauit, & in factum, quod demōſtrato per ſimplicem rei geſtæ narrationem facto, perinde vtiliter ageretur, ac ſi proprium & ſpeciale actionis nomen propoſitum fuiſſet. Quoniam vero à iure ciuili inſtituta fuit,ciuilis paſſim appellatur. Vbi tamen nouus aliquis caſus emergit, quo nullam actionem,nec quidem incertam; ciuilis lex prodidit,& tamen actionem dari æquum eſt, Prætor(qui ius ciuile vt Pap.ait ſubſequitur,l.ſcio.ff.de teſt.)ſuppleus in eo quod legi deeſt, actionem in factū vtilem tribuit. l.quia actionum, & l.quoties.ff.de præſcript. verbis,eademq; æquitate prodita fuit in factum exceptio, quoties videlicet alia deficeret,& nihilominus æquum eſſet,actionē ab actore propoſitam impugnari. Præſcriptis autem verbis actio,nunc incerti,nunc incerta vocatur, ideo, quod nec certum habeat nomen,nec ex certa definitaque conuentione deſcendat;nec item certa ſit ei à prætore data formula, ſed narratiue tantum proponatur,d.§.1. de except. Sane & hæc exceptio à Prætore accommodatur, vbi ciuilis in factum deficit,ſicuti de actione iam diximus, d.l.quoties. Corraſ.§.actionum. Inſtitut.de actio. vt tamen actionem præſcriptis verbis & in factum minime confundas, ſcire oportet, quod actiones in factum generaliſſima appellatione ſumātur pro perſecutione ex quantumlibet variis cauſarum tam ciuilium, quam criminalium figuris. Actiones vero præſcriptis verbis aliquanto arctius referuntur ad varias duntaxat negociorum ciuilium figuras, quæ cum innominatæ ſint, habent tamen nonnihil cognationis & ſimilitudinis cum nominatis contractibus. Vbicunque ergo in delictis, vel quaſi delictis, dubitatur, quænam competat actio, ibi ſemper in factum agitur,non præſcriptis verbis:vbi vero de alicuius contractus actione ambigitur, & æquitas ſuadet actionem dari, tum vel præſcriptis verbis,vel in factum agi poteſt. Sunt ergo actiones præſcriptis verbis ex contractibus innominatis perſecutiones, vt is, cum quo contraximus,fidem ſuam liberet,ſicut verba quibus conuentio inita eſt, exigunt. Præſcribere enim hoc loco ſignificat ſtatuere, ordinare variis pactionibus quod fieri placuerit contrahentibus cum non eſt alia huiuſmodi conuentionum forma ac exitus, niſi vt ſeruentur ſecundum tenorem & præſcriptum verborum:Mynſing.§.actionum Inſtit.de act.Conf. Pac.diſp.20.th.27.& Vult.d.loc.

Actio præteritarum operarum eſt quæ datur patrono vel hæredi extraneo exigenti æſtimationem operarum ſeu fabrilium, ſeu officialium operarum, l.4. ff.de oper.lib. Cæterum non habetur præteriti temporis vlla ratio,niſi poſt moram liberti. Mora vero deprehenditur,ſi interpellatus à patrono recuſet,l.22.ff.eod.tit.vid.Connan.lib.2.cap.8.num.12.

Actiones prætorias,qui dici putant omnes quas prætor daret, lapſi ſunt. Prætor enim, cuius autoritas,quantum ad conſtituenda iudicia attinebat, ad ſummum perducta eſt faſtigium, ſcil.ante ſuſceptam Imperatorum monarchiam, & ciuiles,& ſuas actiones dabat,vel negabat. vide J.Iudicia ordinaria,& prætoriæ actiones. Spieg.

Actio prima, actio ſecunda, recte dicitur pro inſtantia prima, inſtantia ſecunda.vid.Old.in copia.

Actiones priuatas, reliquas omnes intelligimus, exceptis popularibus & publicis.Olden.

Actio protutelæ introducta eſt à Prætore in fauorē adulti,qui ſub tutela quidem nō fuit,eſſe tamen potuiſſet, quo tempore adminiſtrarentur negotia eius à protutore,aduerſus eum,qui ſubiit negotium tutoris,falſo putans ſe tutorem,cū non eſſet; aut contra,ignorans ſe tutorem,cum reuera eſſet,d.l.1.§.quæro.Pro tutore autem negotia gerit,qui munere tutoris fungitur in re impuberis, ſiue ſe putet tutorem, ſiue ſciat non eſſe, fingat tamen,l.1.in princ. & §.1.ff.de eo qui pro tutor. vel curat.neg.geſſ. Hęc vero duplex eſt:directa,de qua iam dictum eſt: & contraria, quæ perſecutio eſt,de impenſis in rem pupilli vel adoleſcentis vtiliter & ex officio boni viri factis, l.1. ff.de contrar. tutel. & vtili actio. de quo J. in actione tutelæ. Adde Taboetium in ſuo topico militiæ for.& leg.diſcip.

Actiones proprietatis cauſam continent, quæcunque ad rem familiarem exigendam ſeu vendicandam iure dominii accommodantur,ſiue in rem,ſiue in perſonam. Item,quæ propter reſpublicas inſtitui ſolent. Oldend.

Actiones quaſi proprietatis cauſam complectuntur, quæ de rebus ſacris vel religioſis proponuntur, ſcil.gratia prohibendi aut reſtituendi. Harum enim proprietas nullius eſt,§.nullius Inſtit.de rerum diuiſio.l.2.§.quædam ff.eod.tit.Old.

Actio pro ſocio in perſonam eſt:& ea qui non fortuna,ſed voluntate res communes habent,dirempta communione,quod ex dolo culpaue inter ſe debent,poſtulare poſſunt. l.31.32. pro ſocio.Hotom.Hæc ex vtraque parte directa eſt.Competit ab vſufructu, quem ſolus alter ſociorum percipit, vel ſi dolum commiſit in rebus communibus. Nam locum habet,quando duo ineunt contractum ſocietatis, ita vt tam lucrum, quam damnum inter eos commune ſit. Et ſi aliquis ſociorum male & doloſe verſetur, tunc alteri contra eum datur hæc actio. vid Vult.dd.loc.Pac.diſp.18.th.38.

Actio publiciana, vt ſingulariter monuit Olden. duritiem & ſummum ius vendicationis attemperat: adeoque,vt abſque huius beneficio illa inutilis ſit. Proinde non mediocriter errant, qui Publicianam longo interuallo ſeparant a rei vendicatione.Spieg. Eſt autem actio Publiciana dicta à Publicio prætore, qui primus eam introduxit §.ſed iſte quidem.Inſtit. de actio. Eſtque duplex,& altera alteri ex aduerſo reſpondet. Prior ei conceditur, qui cum rem alienam iuſta ex cauſa,bonaque fide aliquandiu poſſediſſet, poſtea illam caſu amiſit. nam ſi is qui nunc poſſidet,dominus non eſt, Prætor æquius eſſe cēſet,eum,qui iuſta ex cauſa illam acquiſiuit,quam eum qui caſu eam nactus eſt,obtinere. Itaque permittit ei rem illam ita petere, quaſi iam vſu cepiſſet, ſeu cœptam vſucapionem compleuiſſet. Etenim diceret actor, Aio hanc rem ex iure Quiritium meam eſſe,quaſi à me vſucaptam. Nam ſi de rem pore poſſeſſor opponat, iuuabitur actor, qui ex iuſta cauſa rem à nō domino bona fide accepit.l.eum qui.§.fi.ff.de publ. Vt nō minus bona fides, quam verum dominium actori quodammodo præſtare credatur.l.bona fides.ff.de regul.iur. Poſterior autem aduerſo caſu datur,cum quis aut Reipub.cauſa abſens, aut apud hoſtes, per ſubiectas ſibi perſonas rem alienam vſucepit:& is cuius res vſucapta eſt,neminem in ciuitate nanciſci potuit abſentis defenſorem,aduerſus quem agendo vſucapionem interrumperet. nam prætor ei permittit, ita rem ſuam petere,quaſi vſucapta non fuiſſet.Hotom.Prat. Et hæc quidem in rem, vulgo Reſciſſoria dicitur: qua abſens reuerſus, vſucapione prætoris aditi auxilio reſciſſa, rem vindicabit tanquam ſuam, & perinde ac ſi nunquam vſucapta fuiſſet.Hæc etiam vtilis dicitur,l.3.C.de reſtit.mil.l.vltim.Cod. quib.ex cauſ.maior. Nam reuera res amiſſa eſt per vſucapionem, & ideo directa non competit quæ ſolis dominis datur. Cæterum beneficio prætoris, hi in quorum abſentia res vſucapta eſt,pro dominis habentur. Si quidem nemo videtur re excluſus, quem prætor in integrum reſtituturum ſe pollicetur.l.nemo videtur.ff.de reſtit.in integr. Conf.Epit.Pac.diſp. 17.th.15.& Vult.d.lib.2.

Actio Quanto minoris eſt, qua emptor petit,vt venditor ſoluat id, quanto minoris res valuerit,cum emeret eam l.2.C.de ædil.act.Eius interpretes duas ſpecies fecere:alteram quanto minoris res eſſet empta, ciuilem; alteram detractione vltimę dictionis quanti minoris eſſet,prętoriam appellantes,earumque quatuor differentias conſtituentes. Sed Cynus d.l.2.& Fulgoſ. d.l.Iulianus, aliique numero quidem pauciores, rationibus non tamen inferiores, recte exiſtimarunt,hoc diſcrimen duplicis generis actionum Quanto minoris,non eſſe recipiendum, non enim putant hæc re ipſa differre, Quanti res eſt, & quanto minoris empturus quis eſſet. Nemo enim pluris emit quam reuera valere exiſtimat:quia non præſumitur quiſquam ſuum iactare.l.cum de indebito de probat. Et inter hæc verba, Quanti ea res erit, & quanto minoris eam rem eſſe apparet; nihil intereſt, ſed in vtraque clauſula æſtimationem rei veram fieri placuit.l.inter hæc verba. de verb. & rer. ſign. & æſtimatoria hæc actio paſſim vocatur, & multum vrget aduerſus diſtinctionem illam duplicis generis, quod ipſi Iuriſconſulti his verbis, Quanti res eſt,& quanti venierit,promiſcue aliquando vno loco & in vna facti ſpecie vtantur, de qua re latius Mudæus d.l.Iulianus in princ. vbi validiſſime ab ipſo diſtinctio illa duplicis generis Actionum Quanto minoris expugnatur. Adde Tab.in ſuo topico mil. for.& legal.diſcip.Schard.

Actio querelæ inofficioſi, de qua voce pluribus J.in ſuo ordine,locum habet, duntaxat, cum nullum aliud fuerit remedium, quo liberi ad bona defuncti parentis venire poſſint.§. iam autem.Inſtit.de inoff.teſtam.vnde vocatur vltimum adiutorium, l.maximum vicium.Cod.de liber.præter.& vulgo querelam ſubſidiariam dicunt, in l.Pap.§.quis impubes.ff.de inoff.teſtam. Conf.Vult.d.loc. Recte autem diffinitur iudicium eſſe reſciſſorium, quia reſcindit obſtaculum (vt Olden. ait) exercendæ petitionis hæreditatis.Spieg.vide ſupra Actio inofficioſi teſtamenti.

Actio quod iuſſu dicitur, quæ aduerſus eum datur,cuius ſeruus,ipſius iuſſu cum aliquo contraxit, vt ipſe in ſolidum quanti ea res eſt damnetur, nam qui cum ſeruo iuſſu domini contrahit,non ſerui,ſed ipſius domini fidem ſequi videtur.l.1. & paſſim. ff.quod iuſſu, ideoque cum ipſo domino actionem

habebit. Hotom. Prat. Iuſſus ergo longe alia ratio eſt quam mandati: nec enim is, niſi in ſeruum cadit. Sic non ſeruus à creditore mandato domini, ſed ipſe dominus per ſeruum accipere exiſtimatur: ſecus eſt in mandato, quod eorum fit cauſa, qui non ſunt in noſtra poteſtate. Conna.lib.6.cap.8.ad Senatuſconſ.Vell.vid.Vult.d.loc.

Actio quod metus cauſa, in perſonam eſt: qua is à quo per vim vel metum res extorta eſt, quadruplum ab eo, qui rem extortam poſſidet, conſequitur. Ergo datur ei, qui probabili vel iuſto metu coactus rem ſuam vendidit, tradidit, vel promiſit, aduerſus eum, qui metum intulit, & in eum ad quem res peruenit: ſed intra annum erit quadrupli propter contumaciam nolentis rem reſtituere iuſſu iudicis ante litem conteſt. poſt annum vero ſimpli. Eius natura tacite continetur, vt qui iudicis iuſſu ipſam rem reſtituat actori, abſoluatur. Imper. Inſti.de act.§.item actio.Prat. Oportet autem metum iuſtum fuiſſe, l. 1. ff. quod met.cauſ. vt qui minime vanus ſit, ſed qui vel conſtantiſſimum hominem percellere poteſt, cum vel mortis vel corporis cruciatum contineat.l.interpoſitas.C.de tranſact. Et ideo pręceptum principis, vel iudicis, qui alioqui ſæuire ſolitus eſt, iuſtum metum inducit, l.2.. C.de his qui per met.iud. non appell. Facta autem per metũ, actionis iure reſcinduntur. Nonnunquã metus officio iudicis retractari ſolet: quod contingit, quando vxor mariti, vel filius patris ſui minas metuẽs, aliquid præter ſuam voluntatem fecerit. Neque enim ſola patris vel mariti præſentia ſufficit, ſed minas acceſſiſſe neceſſarium eſt. Iaſon in §.quadrupli, nu.61.de act.vid.Vult.d.loc.

Actio rationibus diſtrahendis competit pupillo vel adoleſcẽti, aduerſus quondam tutorem, qui ex bonis pupilli aliquid abſtulit dolo, vel etiam ſine dolo, nec id retulit in rationes. Nec enim ſufficere arbitrati ſunt legumlatores, introductam eſſe actionem tutelæ, vt à tutorib. redderetur ratio, ni quoque liceret adulto impugnare rationem editam, & repetere res ablatas. Diſtrahere namque rationes in hoc iudicio dicitur pro eo, quod eſt accuſare fraudem vel culpam tutoris, qui rem ex bonis pupilli abſtulit, nec proinde retulit in rationes, Vlp. diſpunctionem vocat ipſam rationis cancellaturam, in l. cum plures. ff. de bon. auth. iudic. poſſ. Meminit huius iudicii Quint.lib.7.c.4.

Actio realis, eſt ex dominio, quaſi dominio, vel iure in re ſpecifico: perſonalis ex obligatione. Spieg.vid.s̃. Actio in rem & actiones in rem, & infra Actiones rei perſecutoriæ.

Actio receptitia, eleganti quadam loquendi forma dicta eſt, à recipiendo, h.e.accipiendo: qua olim tenebantur argentarii, aut alii quiuis debitores, qui ſe pecuniam, licet non ante debitam, ſoluturos conſtituerant, l.2.C.de conſtit.pec. ſic dicta, quod omnem omnino obligationem in ſe reus ſic conſtituens reciperet. Corraſ.§.in perſonam. Inſt.de act. in eam actionem (quod ampla fuit, & late patuit) venerat, quicquid promittebatur deliberatius & citra ſtipulationem rerum ſiue fungibilium, ſiue non fungibilium. Zaſ.in §.in perſonam.Inſtitut.de actio. Hæc actio & rei vxoriæ, omnino ſunt ſublatæ. vid.l.1. C.de recept. act. & l. vnica in princ. C. de rei vxo. act. Spieg. Cæterum cum hæc actio alio modo conſtringeretur, h.e.tantum in iis rebus, quarum mutuum eſſe poteſt, locum haberet, & plerunque anno vno finiretur: & dubitaretur, an, quod in diem vel ſub conditione debetur, recte conſtitueretur: Iuſtinianus ſtatuit, conſtitutum, ad exemplum ſtipulationis, & in omni rerum genere locum habere poſſe, & perpetuam actionem parere: & omnino pure conſtitui poſſe, quod in diem vel ſub conditione debitum eſt. Bald.

Actio redhibitoria, Lege, Redhibitoria actio. Hæc ſemeſtris eſt, quod mancipiorũ vitia, ſi quę ſint, tãto tempore cognoſci poſſunt, & in curia emptorum augeri, vt poſtea nequeant ſine magna venditoris fraude redhiberi. Connan.lib.3.c.11.n.8.

Actiones rei perſecutoriæ ſunt, quibus id petimus quod ex patrimonio nobis abeſt. Paul.l.in honorariis ff.de act.& obli. §.ſequens.Inſtit.de actio.Prat.

Actio rei vxoriæ, erat olim actio in rem, per quam vxor dotem ſuam ſoluto matrimonio repetebat. Dos enim (vt ſcribit Boetius) licet matrimonio conſtante in bonis viri ſit, eſt tamen in vxoris iure, & poſt diuortium velut res vxoria peti poteſt. Et Imp.l.pen.C.de iur.dot. Dos & ab initio vxoris fuit, & naturaliter in eius permanet dominio. Non enim quod legum ſubtilitate tranſitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas deleta vel confuſa eſt, hæc ille. Dabatur autem hæc rei vxoriæ actio non ſolum vxori, ſed & marito ad exactionem dotis quam ſemel præſtari placuit, qualiacunq; verba fuerint, ſiue ſcripta, ſiue non, etiamſi in pollicitatione rerum dotalium ſtipulatio minime fuerit ſubſecuta. Dotis.n. promiſſio ſpeciem eius contractus gerit, qui dicitur Do vt facias, do dotem vt contrahas matrimonium: igitur ſubſecuto matrimonio poteſt ad dotẽ maritus agere, etiam nudo pacto promiſſam, quandoquidem ex parte ſua cauſam impleuit pactionis. Et hæc actio dicebatur rei vxoriæ. Sed poſtea Iuſtin. ſanciuit, vt in huiuſmodi dotis conſtitutione intelligeretur ſtipulatio adiecta, ſiue ea interueniſſet, ſiue nulla, aut inutilis, vt patet ex l. vnica C.de rei vxor.act. Credo, vt etiam ante matrimonium contractum non eſſet pœnitentiæ locus, neq; reuocari aut imminui poſſet ſemel dicta dos; vt ſi promiſiſſem tibi decem pro dote Caiæ, non liceat mihi diſcedere a conuentis, ſi modo eam duxeris in vxorem. Conn.lib.5.c.3.n 1.

Actio rerum amotarum propter honorem matrimonii introducta eſt, quum lex atrocem & turpem actionem furti concedi nollet l 1.& 2.ff.de actio.rer.amot.& l.vlt.§.vlt.Cod.eod. Conſ.Vult.d.loc.vid.j̃. Amouere.

Actio reſciſſoria, eſt in rem actio, quam Prætor ei, cuius rem aduerſarius, dum ex iuſta cauſa abeſſet, vſu cepit, reſciſſa pro imperio & pro nihilo habita vſucapione, concedit: vt eam rem nihilo minus, quam ſi vſucapta non eſſet, vindicet, vt docet Imp.§.5.de actio. vnde intelligitur, finem huic actioni nõ hunc eſſe propoſitum, vt vſucapionem reſcindat: ipſum enim Prætorem id pro imperio cauſa cognita facere: ſed vt res à poſſeſſore vindicetur, vt patet ex l.21.& l.22. ff.ex quib.cauſ. maior.Hotom. Adde Taboet.in topico ſuo militiæ.for.& legal.diſcip.vid.s̃.Actio publiciana, circa fin.

Actio reſtitutoria dicitur, quæ in veterem debitorem, pro quo mulier interceſſerat, ea muliere liberata reſtituitur l. quamuis, 8.§.6.& 7.ff.ad Velleian.l.8. C.eod. Hotom. Non enim creditorum odio, ſed mulierum gratia introductum eſt SC. Velleian.l.14.ff.ad SC.Velleian. Et cum mulieris perſona ſubtrahatur creditori propter Senatuſconſ.integra cauſa priſtina reſtituenda eſt.l. aliquando. l.quamuis. ff. hoc tit. de quo latius Connan libr.6.cap.8.num.10.

Actio reuocandæ donationis dicitur, qua vtitur is, qui rem quampiam donauit, aduerſus eum cui donauit, ſi eum ingratum probauerit. Rem enim donatam per hanc actionem recuperat.l.vlt.C.de reuoc.donat.& §.2.de donat.Hoto. Fit autem ingrati actionis mentio l.penult.C.de libert.& eorum liber. Condictio autem tractatur in l.vlt.C.de reuoc.donat.

Actio reuocatoria contra eos competit, in quos res & bona debitoris alienata ſunt titulo oneroſo, ſi iſti poſſeſſores fraudem debitoris ſciuerunt, i.participes fraudis fuerunt. Zaſ.in §.item ſi quis Inſt de act. Sunt autem tres actiones Reuocatoriæ, tribus autoribus introductæ. Pauliana, quam nonnulli rectius Paulinam dici putant: Fauiana, quam malunt Fabianam appellari, & Caluiſiana. Errant enim qui actionem in factum addunt pro quarta ſpecie rerum incorporalium: quandoquidem iſtæ actiones tam corporales, quam incorporales res complectuntur. Verum quia proprie ex facto alienantis in fraudem dici non poſſunt, cum propter hoc factum etiam dentur aduerſus alios, iuxta l.actionum genera. §.actionum autem.ff.de oblig.& actio. igitur recte generali iſta appellatione actiones in factum vocantur ſæpe à Iurecconſult. Old. Vt autem Reuocatoria competat, tria concurrere neceſſe eſt: primo vt res alienata ſit; ſecundo, vt in fraudem creditorum; tertio, vt bonis à creditoribus poſſeſſis res alienatæ ſint. l. Fulcinius.ff.ex quibus cauſ.in poſſeſſ.

Actio ſequeſtraria à ſequeſtro vocatur apud Pomp.in l.ſi in Aſia §.cum in ſequeſtro.ff.depoſit.item Vlp.in l.ſi quis adfirmauerit.§.Labeo.ff.de dolo malo.Spieg. Eſtque ſpecies Actionis depoſiti, quæ ſcil.contra ſequeſtrum datur, & cum ſequeſtro rectè agetur depoſiti ſequeſtiaria actione. Hotom.

Actionem Seruianam plerique à ſeruando dictam putant, inter quos & Zaſ.eſt, §.item Seruiana.Inſt.de act. Ait non à ſeruando, alioqui ſeruatoria diceretur: ſed à Seruio prætore, qui primum eam edicto ſuo propoſuit, alii rectius appellatam exiſtimarunt. Corraſ.d.§.item Seruiana.& datur pro reb.coloni vel inquilini tacite obligatis, ei qui ædes, vel horreum, vel diuerſorium, vel aream, in ciuitate, aut prædium ruſticum extra ciuitatem locauerit Porro inter Seruianam & Saluianum interdictum hoc intereſt, quia iudicium Seruianę actionis in rem eſt, & ita petitorium, l.ſi cum venditor. ff.de euict. vtpote quod aduerſus poſſeſſores rerum inuectarum competat.l.1.Cod.de prec.& Sal.interd. Licet enim creditor nudam poſſeſſionem auocet, d.l.ſi cum venditor: quæſtio tamen proprietatis etiam vertitur, ſiquidem oporteat, illum non modo rem ſibi obligatam probare, ſed præterea eam in bonis debitoris fuiſſe tempore obligationis contractæ l.& quæ nondum §.1.ff.de pigno. Interdictum vero Saluianum poſſeſſorium eſt, adipiſcendæ (§.ſequens, in fin.de interd.) videlicet poſſeſſionis, rerum coloni dominis rei locatæ tacite obligatarum l.1. & 2.ff.Sal.interd. Cum ſcilicet inter creditorem & debitorem de pignoris poſſeſſione certatur, l.1.C.de precario, quum tamen Seruiana aduerſus alios quoque poſſeſſores detur. Quaſi Seruiana, quæ datur creditoribus ad pignorum perſecutionem, d.§.item Seruiana. hæc eadem eſt cum hypothecaria, & in nihilo differt ab illa, vt declarat Bart.in l.ſi.ff.de Sal.interd. recte dicens ibi gloſſam eſſe corruptam, in quantum dicit, quod aliud eſt in Hypothecaria, & aliud in quaſi Seruiana, non enim debebat dicere in quaſi Seruiana, ſed in Seruiana. Quaſi autem Seruiana dicta eſt, primum ad differentiam Seruianæ,

uianæ. Deinde quia hypothecaria actio propter expreſſam conuentionem & conſenſum, inter debitorem & creditorem, magis ex iure ciuili conſtare videtur, quam ex autoritate prętoris. Verum tamen, quia Seruius ei formam dedit, & primus edicto ſuo in forum produxit: ideo illi nuncupata fuit hoc temperamento Quaſi Seruiana. Old. Nonnunquam tamen & Iuriſconſulti Seruianam appellant hypothecariam, l.3.§.1. ff. ad exhib. l.ſi debitor. ff. de pig. act. l.1. §.cum prædium. l.ſi ſuperatus. l.ſi ab eo. ff. de pign.

Actio Seruiana (ait Hot.) eſt, qua dominus prędii eius rei quam ei colonus pro mercedibus oppignerauit, poſſeſſionem ab eo qui ipſam tenet, vindicat. Hoto. vide Vult. d.loc. Pac. diſput. 17.th.33. ac ſeqq.

Actio Serui corrupti, competit domino in duplum ſuper damno illi facto, ſiue rerum ablatarum ſiue contumaciæ in dominũ, ſiue diminutione exiſtimationis, qua minoris exiſtimatur dominus propter ſeruum nequam. Zaſ. in §.omnes. Inſtit. de actio. refertur autem hæc actio ad tempus ſerui corrupti, vel recepti, non ad præſens: venitque in hoc iudicium æſtimatio rerum quas ſecũ abſtulit, quia omnino damnum multiplicatur. l.in hoc iudicium. ff. de ſeru. corrupto. Competit in eum cuius conſilio ſeruus alienus fugit aut contumax contra dominum factus eſt, aut luxurioſe viuere cœpit, aut quolibet modo deterior euaſit. In qua actione etiam rerum quas fugiendo ſeruus abſtulit æſtimatio deducitur. §.21. de actio. Hotom. Differt autem ab actione legis Aquiliæ, quia etiam hæc aduerſus confitentem in duplo eſt, Aquilia autem infitiantem duntaxat coercet. Conf. Vult. d.loc.

Actio ſeruitutis confeſſoria & negatoria. vid. Actio cõfeſſoria.

Actiones ſtricti iuris ſic appellatæ ſunt, quia in iis nihil venit, nec quicquam iudex poteſt, niſi quatenus nominatim à partibus conuentum eſt, tametſi id iudex forte æquum ſtatuit. Quodcunque enim palam verbis expreſſum non eſt, omiſſum intelligi debet. l.quicquid aſtringendæ. l.ſi ita ſtipulatus. §.Chryſogonus. ff. de verb. oblig. Hoc enim ius perquam durum, exactum ac ſtrictum eſt, vt vocibus tantum ac literis ſuperſtitioſe ſpectatis, maxime ab æquitate diſcedatur. Corraſ. lib. Miſcell. 2. cap. 8. n. 13.

Actio ſubſidiaria dicitur ea, quæ contra magiſtratus inſtituta eſt, qui aut omnino à tutoribus vel curatoribus ſatiſdari non curauerunt, aut non idonee paſſi ſunt caueri. Continet itaque hæc actio vltimum præſidium: qui tunc demum exercetur, vbi non eſt idemnitati pupilli ſatisfactum excuſſis bonis tutoris, itemq; fideiuſſoris eius, nec non collegarum, qui etiam periculum propter conſortium adminiſtrationis ſubeunt. Nomen autem ex eo reperit. Nam quemadmodum Subſidiarii proprie dicebantur Triarii, qui dum primus & ſecundus ordo pugnabant, vt ait Feſtus, ſubſidebant: eodẽ modo primo loco tutores, tũ eorũ fideiuſſores, poſtremo quaſi res ad Triarios pupillo redierit, magiſtratus conueniuntur. Hotom. Adde quod ſubſidiaria non ſaltem dicitur ea, quæ pupillis contra magiſtratus datur, ſed & his qui nulla actione ordinaria cum aduerſario in iudicio experiri poſſunt. Ita ergo propriiſſime in factum actio ſubſidiaria dicitur, quæ aliis actionibus deficientibus, tanquam poſtremus comes aliis ſuccedens per leges ſurrogatur. Peckius l.3.§.ex hoc edicto, nu.5. naut. caup. ſtab. Actio enim ſubſidiaria à ſubſidio nomen habet, quod ſcilicet his qui nulla actione ordinaria experiri cum aduerſario in iudicio poſſunt, ſubueniat: Sicque etiam actio de dolo ſubſidiaria dicitur, quia tum demum competit, vbi nullum aliud auxilium ſupereſt.

Actio tributoria, eſt actio in perſonam, qua is cuius ſeruus in merce peculiari, ſciente domino, negociatus, contraxit, in tributum vocatur, id eſt, vt merces æqualiter creditoribus diſtribuat. Ergo in dominum datur quo ſciente vna cum ſeruo in merce peculiari contractum eſt, niſi res æquabiliter inter creditores partitus ſit: nimirum vt alia tributio fiat. l.1. & paſſ. ff. de tribut. actio. Hotom. Cæterum duo neceſſaria eſſe videntur ad actionem tributoriam: primum mercem eſſe, vt ſit negociatio: nam non niſi eius peculii fit contributio, in quo ſeruus eſt negociatus. Et oportet quidem mercem eſſe peculiarem: nam ſi proprie domini eſſet, magis competeret inſtitoria l.1. ff. de tribut. act.

Actio tutelæ. In tutelæ iudicio (ait Fabius lib.7.c.4.) ſolet quæri, an alia de re, quam de calculis, cognoſci oporteat: an fides præſtari debeat tantum, non etiam conſilium & euentus. Hotom. Conf. Pac. Epit. diſp.20. theſ.15. ac ſeqq. & Vult. d.loco.

Actio tutelæ directa eſt, quæ competit adulto, qui ſub adminiſtratione tutoris impuberem ætatem trãſegit aduerſus quondam tutorem cuiuſlibet generis. l.3.§.1. ff. de adminiſtr. & peric. tutor. vt adminiſtrationis ſuæ, omniumque rerum geſtarum rationem reddat ex eo die, quo per denunciationem, vel quomodocunque cognouerit ſe tutorem eſſe. l.quidam decedens. §.vlt. & l.ſeq. ff. de admin. tut.

Actio tutelæ contraria eſt, quæ non ſolum tutori, verum etiam ei, qui pro tutore negotia geſſit, competit, aduerſus quondam pupillum, nunc adultum, vel adoleſcentem legitimæ ætatis factum, cuius tutelam vel curam adminiſtrauit, etiamſi ipſi, quorum tutela eſt adminiſtrata, noluerint tutores vel curatores conuenire, puta cum nihil eis abſit. Hæc vero actio cõtra pupillos ideo introducta eſt. Nam ſi nullam haberent tutores de adminiſtratione actionem contra pupillum, eſſent ad tutelam cogẽdi homines pignoribus aut vinculis: & ideo vt facilius ad adminiſtrationem eorum accedant, & proptius aliquid de ſuo pro pupillis impendant, dum ſciunt ſe id omne ſuis actionibus recepturos, datur illis iudicium tutelæ contrarium, de quo tractatus extat, de contraria tutelæ & vtili actione. Vtilis autem hæc appellatur, quia vt imperator inquit, vtilitatis cauſa huiuſmodi actiones inuentæ ſunt.

Actio vectigalis, eſt actio in rem, qua vtitur is qui vectigalem fundum conduxit, aduerſus poſſeſſorem, & eos à quibus eum fundum conduxit l.1. ff. ſi ager vectig. Vlp. l.15.§.13. ff. de dam. infect. Si de vectigalibus ædibus non caueatur, decernendum eſt, vt eodem iure eſſet, quo foret is, qui non cauerat, poſt quod decretum vectigali actione vti poterit. Hotom.

Actio venditi, ſiue ex vendito, eſt actio in perſonam. per quam qui rem vẽdidit, precium, eiuſq; poſt rei traditionem, quamuis precariam, vſuras, itemque ſumptus in rem factos, & quod inter contrahendum factum ſit, poſtulat: vti docet Vlp. l.13.§.17. ff. de empt. Hoto. Veniunt ergo in hoc iudicium cum primis quatuor: precium nimirum quanti res vænit, vſuræ quoque tardius illati precii, l.Iulian. §.ex vendito. ff. de act. empt. pœna conuenta, ſi ad diem pecunia ſoluta non eſſet, d.l.Iulian. §.idem Papinian. vel non ſit factum, quod ab emptore venditori fieri conuenit, l.prædia. ff. eod. tit. ac denique ſumptus, qui à venditore in re diſtracta facti ſunt. dict. l.Iulian. §. præterea. ff. eod.

Actio viæ reiectæ dicitur, cum vicinus ſub prætextu refectionis, vel ſine ædificatione, temere ac citra vllam neceſſitatem efficit, vt per agrum vicini eundum & iumentis agendum ſit publice contra morem & vſum veterem, tantum fundi ſui dilatandi gratia. Reiicere enim hic eſt *vmbvverffen*, vt cum dirigitur via in alterius agrum. Old.

Actio vi bonorum raptorũ eſt, per quam ab eo qui rem eripuit, quadruplum intra annũ exigitur, in quo ſimplum ineſt: poſt annum ſimplum duntaxat: ait Imperator, ſub tit. vi bon. rapt. in princ. Hoto. vid. Pac. diſp.19. theſ.7. & Vult. d.loc.

Actio vtilis dicitur, quæ non incipit currere creditoribus, niſi quando eis eſt experiundi poteſtas: h.e. niſi poſt quam bona debitoris non alienata, vendita ſunt, & debitores nec dum ſoluti. Vid. Ferr. in §.item quis eod. tit.

Actio vtilis ex contractu, datur iuranti: in qua medium concludendi eſt contractus. Zaſ. in §.item ſi quis poſt eod. tit. Sciendum item, quod Actio vtilis, quæ opponitur directæ actioni, dicitur ea, quę nec ex verbis legis, nec ex mente legis competit, imo legis lator non cogitauit de eis, ſed poſteriores Iureconſulti moti æquitate, & rationis pietate, extẽdunt etiam ad cauſas non nominatas in lege. Idem in §.præiudiciales eo. Eſt tamen, vbi vtilis tollit directam actionem: vt in l.in cauſę. in fi. ff. de procur. Spieg.

Actor varie accipitur: quandoque pro eo qui cauſas in iudicio agit; & pro aduocato. Actores in theatris, qui fabulas agunt. Cicero in Bruto. Et actori, ſummo cauſarum magiſtro. quandoque pro eo qui pecuniis exigendis præeſt, l.pure. §.actoris. ff. de dol. mal. quandoque pro ſeruo diſpenſatore, l.Sticho. 40. §.3. ff. de ſtatulib. Prate.

Actor & is eſt, ſecundum cuius intentionem data & concepta erat actio. Gothof. ad l.6. ff. ſi inge. eſſe dicetur: vel is, qui primus ad iudicium prouocat. Vult. ad pr. tit. de actio. Inſtit. & ad §.2. n. vlt. ibid. vbi & aliud Actorem eſſe docet, aliud Actoris partes obtinere, contra Cuiacium.

Actor fugitiuus in l.13.§.2. C. de iudic. id eſt, contumax. Gothof. ibid.

Actorem fruſtrando efficere, hoc eſt, litem calumnioſe deferre. Afric. in l.fi. ff. de procur.

Actor in cauſis forenſibus, generali vocabulo, is eſt qui agit, & vocat alium in ius (*der clæger*) quippiam ab ipſo petens in iudicio. Hinc Actio, officium ipſum ius perſequendi. Dicitur & fabularum actor: vt & Actio fabulæ, h.e. ipſa per geſtus repręſentatio. Actor item pro eo, quem vulgus vocat Directorem, ſiue ſuperintendentem, apud Paul. in l.vlt. de offic. pręſid. Vlp. ad fi. l.1. ff. de ſeru. corrupt. Actorem quoque appellant Iuriſconſ. petitorem: Reum vero poſſeſſorem, vt in l.Carbonianum, §.ibidem Iulia. ff. de carb. edict.

Actor ſeruus dicitur, idem qui diſpenſator, nimirum qui pecuniæ domini tum exigendæ, tum diſpenſandæ præeſt. Hinc apud Vlp. Actor pro ſeruo præſtantiſſimo & optimo, in l.legato 37. ff. de legat. & fideicom. vid. diſpenſator. Plautus Atrienſes appellat, Hoto. Hi actores nunc à faciendo factores nuncupantur.

Actor publicus ſeruum publicum ſignificat C. Tacito lib. 2. Mancipari ſingulos Actori publico iubet. Hoto.

Actor dicitur,qui & Syndicus. Hinc qui à municipiis, collegiis aliiſque corporibus, actionum inſtituendarum cauſa conſtituebantur,Actores à noſtris appellantur.

Actor municipii, corporis aut collegii is eſt,qui agit facitve quod communiter agi fierive oportet; quique municipium defendit,is actor,ſyndicus & defenſor appellatur.Prat.

Actor dicitur is, quem tutor, vel curator ad agendum quaſi procuratorem auctore Prætore conſtituit. Ergo curator ad patrimonii totius: Actor ad litium tantum adminiſtrationem inſtituitur.Ille à Magiſtratu deligitur: hic à tutore, vel curatore proditur,à Magiſtratu confirmatur. Tutor curatoris adiuncti ſibi periculum non præſtat, actoris vero præſtat.§.vlt. de curat.vbi copioſius Hoto. Sunt qui dicant, actorem ad litium pupillarium adminiſtrationem tantum inſtitui:cum tamen, vbi diffuſa ſunt negotia, aut vbi tutoris ætas, dignitas, poſtulat, actor etiam conſtitui poſſit; atque ideo ad extraiudicialia.d.l.vnic.Eſt & Actor qui à procuratore ſiue in rē ſuā, ſiue non,conſtitutus eſt.l. ſi actor.& l.ſeq.ff.de procur.Prat.

Actor in tribus iſtis iudiciis, familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, & finium regundorum, intelligitur is, qui ad iudicium prouocat. Sin vterq; prouocent,ſorte res diſcerni debet.l.13.& 14.ff.de iud.l.2.§.3.& l.44.§.5. famil herciſc.l.11.in fin.de iuriſd.l.10.finium reg.l.37.in fi. de oblig.& act.

Actrix,l.41.C.de liberal.cauſ.

Actvariolvm erat,quod decem remis agebatur,Ciceroni lib. 16.ad Attic.Prat.

Actvarii, aut notarii, nudis verbis credendum non eſt,l.40. de teſtam.mil.Gothof.ad l.2.C.de eden.

Actvarivs pro ſeruo publico,Tranquillus in Iulio: Quam orationem non immerito Auguſtus exiſtimat magis ab actuariis exceptam, male ſubſequentibus verba dicentis, quam ab ipſo editam.Hot.

Actvarivs,de quo meminere Impp.in l.actuarii,& l.pen.C.de erog.mil. annon.& l.actuarios. C.de num.& actuar.& Nou. 108.& alibi Græcis ὑπομνηματοφύλαξ, ὑπομνηματογράφος eſt actorum ſcriptor ſiue cuſtos,quiq; ratiocinia pertractat. Horum quidam ærarii comitum, l.3. C.de diuerſ.offic. alii palatinorum numerorum rationes tractant.d.l.actuarii. Alii præfecti prætorio:alii ſcholæ,de quibus d.Nouell.108.Prat.

Actvarivs dicitur, qui acta actioneſque calamo præpropere deſcribit,& deſcripta recitat.Itaque actuarius tanquam notarius eſt. Quinimo Old (vt refert Spieg.) actuarios ſcribas eſſe ait,quos notarios contractuum dicimus. Hi vero erant ſerui publici, quibus ea de cauſa ſcribarum & notariorum munus mandabatur, non quod exiſtimarent illud libero homine indignum eſſe, ſed quod Romanorum iure non licuit per liberas perſonas acquirere, ſed per eos tantum qui ſunt in noſtra poteſtate, ſic tamen, vt nec filiifamilias aliis quam patribus, nec ſerui niſi dominis ſuis poſſent acquirere: ex Connani comment.lib.2.c.2. Dicuntur autem actuarii, vt actores,ab actis, quibus ſcribendis dabant operam. Cæterum hoc munere ſeruis interdixit Arcadius.l.generali.C.de tab.lib.10.

Actvarii limites de quibus Hygin. lib.1. de limit. conſtit. Actuarius, inquit, limes, qui primus actus eſt ab eo quintus quiſque, quem ſi numeres,à primo erit ſextus: quoniā quinque centurias ſex limites cludunt:& paulo poſt: Actuarii extra maximos latitudinem habent pedum duodecim,Prat.

Actvariæ naues,i.quæ remis aguntur,non modo velis.

Actvm, vide ſupra Acta.

Actvm eſt,Donatus in Andr.in ſumma rerum deſperatione ponitur,Actum eſt,Ilicet. Hæc res ſecundum ius ciuile dicitur, in quo cauetur,ne quis rem actam apud iudices repetat. Sic ipſe in Phormione:Actum,aiunt,ne agas.Idem in Adelph.Actum eſt,dicitur in ea re,de qua iam lata ſit ſententia.Hoto.

Actvm adminiſtrare dixit Vlp. in l.1.§.ſi ſeruus. ff. ſi is qui teſt. lib.Prat.

Actvm agere,id eſt rem adminiſtrare.quod & actum gerere dixit Vlp.Prat.

Actvm, eſt mens contrahentium ac voluntas, Goth.ad leg.34. de reg.iur.per l.219.de verb.ſign.l.vlt.C.quæ res pign.

Actvm opponitur dicto,Goth.ad d.l.34.

Actvm:pura puta Latina ſunt illhæc, Nihil acti erit,l.137.§.1.de verb.obl.Quid acti ſit,l.21.& 26.de reb.dub.l.41.de verb.obl. Quod acti ſit,l.57.ff.de obligat.& actio.Briſſ.in parerg.

Actvs,generale verbum eſt,ait Vlp.ſiue verbis,ſiue re quid agatur: vt in ſtipulatione, vel numeratione. Geſtus rem ſignificat ſine verbis factam.l.19.de verb.ſign.Hoto. Et actus generaliter intelligitur pro omni eo quod agitur:ſiue verbis agatur,vt ſtipulatio,§.1 Inſtit.de verb.oblig.l.1.ff.eod.(vnde in ſtipulationibus, cum quæritur quid actum ſit, verba ſtipulationis ſpectanda ſunt,quæ ſi obſcura vel ambigua ſint, contra ſtipulatorem ſunt interpretanda.l.ſtipulatio iſta §. in ſtipulationibus,iuncta l.eum qui calendis.& l.ſequitur,in fi.de verb.oblig.)ſiue ſecundo re agatur, vt in numeratione,§.1.Inſtit.quibus mod.re contrah.oblig. Et generaliter etiam ſæpe de quocunque actu accipimus actum; vt cum dicitur, quod Actus agentium non operentur vltra illorum intentionem.l.non omnis,ff.de reb.cred.

Actvs interdum pro facto accipitur, vt l.Paulus. ff. rem ratam haberi. Paulus reſpondit, non tantum verbis ratam haberi poſſe,ſed etiam actu.

Actvs omnes in genera duo diſtribuere Impp. l.Actus C.de feriis:in publicos & priuatos.Prat.

Actvs conditionalis, ad effectum neceſſarius, eſſe definitur, qui aliter quam conditionaliter geri nequit: id eſt, niſi ſub tali conditione geratur, ad præſtitutum effectum peruenire non poteſt. Ex Salomonio Spieg.

Actvs extranei non pertinentes ad id quod iam vno contextu peragitur.

Actvs forenſis,qui in iudicio verſari conſueuit.

Actvs legitimi dicuntur omnes, quacunque iuris ſcripti parte inuenti, & de hac materia vide Dyn. in l.actus, de reg.iur.in 6.Nebriſſ.

Actvs legitimi ait l.77. de reg iur. qui recipiunt diem vel conditionem,veluti emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio,ſerui optio,datio tutoris,in totum vitiantur per temporis vel conditionis adiectionem: nonnunquam tamen actus ſupra ſcripti tacite recipiunt, quæ aperte comprehenſa vitium adferunt &c.

Actvs mentalis,vid.Gothof.ad l.16.C.de teſtib.

Actvs plures reſpicientes vnum finem, dicuntur vnum negotium: vt arare,ſerere,& ſi quæ ſimilia l ſi pupilli.§.fi.ff.de neg.geſt.Spieg.

Actvs voluntarius dicitur, qui diuerſimode geri poteſt: & ex contrario, qui non niſi vno modo geri poteſt, dicitur neceſſarius,ex Bart.doctrina.Spieg.

Actvs neceſſarii, ſunt victus neceſſarii vel potionis obligatio, vel medicaminis datio,vel impoſitio, quib. relictis ipſa ſanitas teſtatoris periclitetur,l.28.in pr.& ibi Gotho.C.de teſtam.

Actvs neceſſarius teſtamento alienus, vſurpatus, teſtamenti conſequentiam non vitiat.Gothoſ.ibid.

Actvs in ſeruiturum materia ab agendo dictus, eſt ius agendi iumentum vel vehiculum.Inſtit.de ſeruit.præd.vel eſt ſeruitus prædialis, quæ ius, armentum gregem ve per prædium alienum agendi,complectitur. A via autem & itinere hoc differt, quod iter eſt proprium hominum, actus pecudum, via vehiculorum. vnde ſequitur, vt itinere actus, actu via latior atque amplior ſit: homo enim tranſire per anguſtiorem aditum,quam grex aut armentum,poteſt: & rurſus grex per ſpacium anguſtius,quam vehiculum. Quare qui actum habet, habet & iter: qui viam, actum & iter. at hoc non reciprocatur: tametſi quandoque is qui vehem ducit, iumentum agit. Vide l.1.in princ.& ibi Gothofr.de ſeruitut.ruſticor.prædior. Frequenter agendi verbo via quoque cōtinetur, veluti ſi quis eundi agendi ſeruitutem promittat.hæc enim formula & pecoris coniuncti vehicularis actum complectitur. Itaque illud Seruii in quartum Æneidos,intelligendum eſt: via,inquit,eſt actus dimidius, qua poteſt ire vehiculum. Nam actus duo carpenta capit propter euntium & redeuntium occurſum At qui Varro in libris de ling. lat. viam octo pedes latam eſſe dicit, Actum vero quatuor duntaxat.quod Caius confirmat,in l.8.de ſeruit.ruſtic. Præterea Iuſtinianus ſub tit. de ſeruit.ruſtic.præd.Et iter,inquit,& actum in ſe via continet. Vſum ergo & loquendi conſuetudinem Seruius reſpexit: ſed in definitionibus ac differentiis proprietas verborum explicanda eſt. Hotom. & Iacobus Ræuardus ad l. 12.tab. 14. Duar.lib.1. anniuerſ.diſp.cap.31.

Actvs, iter,& via,non tantum forma ſua inter ſe differunt,ſed etiam ſpacio, in quo exercentur. Spacium autem cuiuſlibet, vel eſt definitum, vel non eſt definitum. Si non eſt definitum, iam tantum ſpacium in iſto fundo itineri determinandum eſt, in quo commode quis ire poſſit, tantum actui,quo quis commode poſſit agere iumentum; tantum viæ, in quo commode poſſit vehiculum vehi. Vult. comment. Inſtit.ad princ.tit de ſeruitut.nu.21.22.vbi vide.

Actvs etiam adminiſtrationem, ſeu diſpenſationem pecuniæ ſonat Scæuolæ l.40.§.3.ff.de ſtatulib. Stichus ſeruus meus actor, ſi rationem omnem actus ſui hæredi meo reddiderit, liber eſto.Prat.Hot.

Actvs in Geometria,minor pars iugeri.Feſt.lib.1.

Actvs in agris ſpatium eſt Senecæ lib.5.Epiſt.38. Horum quidam ſunt minimi, alii duplicati, alii quadrati,autore Boetio lib.2.Geomet. Actus minimus quatuor pedibus latitudine & 120.longitudine protenditur. Boet. Epiſt. 38. Varroni lib.4. ling.lat.vid.Anton.Augu.lib.2.Emendat.c.vlt.Prat.

Actvs maſc.gen.reperitur quidem,ſed in carmine: vt apud Lucian. Licet ingentes abruperit actus. Cæterū actus,qui à præſenti executione nomen habent,& legis fictione vel interpretatione inducti ſunt,veluti emācipatio,acceptilatio,hæreditatis aditio, ſerui optio, datio tutoris, neque diem,neq; conditionem accipiunt:quoniam dies vel cōditio nomini ipſius actus executionique repugnat.vid.l.actus.de reg.iur.Spieg.

Acvcvla (aliis Acicula) capitis, id eſt acus crinalis, l.1. & 2. C. Theodoſ. de repud. Gothof. ad l.8.§.4.C. de repud.

Acor. Acvi, præteritum ab aceſco. Acuiſſe vinum dicitur,& coacuiſſe, quod in acerum verſum eſt,acoremque contraxit. Vlp.in l.in venditionibus 9.ff.de contrah.empt. Si vinum,inquit Vlp.acuerit:i.factum fuerit acidum,acorem contraxerit. Hinc vitium illud Acor dicitur Vlp. in l. ſi quis 4. §. pen. ff.de peric.& commod.rei vend. & ſæpe apud Columel.Briſſ. Prat.

Acvleos tranſlate,pro ſeueritate pœnæ ſumi,in conſtitutionibus ab Alberic.indicatur:& habetur l.1.C.de ſumm.trin.ibi,aculeos noſtræ indignationis. Aliquando Aculeos, i.motus primos c.ſi Paulus.35 qu.in princ.Spieg.Alber.

Acvmitense monaſterium in l.8.§.6. C.de ſumm.trin.quidam legunt pro Cumitenſe. vide Cuiac.12.obſ.26. & Gothofr.ad d.l.8.§.6.

Acvs Feſto lib.1. varia ſignificat.Vlpia. in l.argumento 25.§.ornamentum.ff.de aur.& arg. eſt inſtrumentum, quo crines diſtinguuntur ornatus gratia; atque ideo inter muliebria ornamenta recenſet.Sic Iſidorus lib.19.Etymol.c.30.ex Hierony. in c.3.Eſaiæ,acus eſſe ait,quibus in fœminis ornandorum crinium compago retinetur, ne laxius fluant, & ſparſi diſſipentur capilli. Ex quo Acus crinalis appellatur ab Apuleio lib.8. de Aſino aureo.Briſſ.De hac dictione Acus,vide latius Tiraquell.in l.connub.3.gloſſ.1.part.3.nu.27.

Acvs,eris,paleæ frumenti.Acus,aci,piſcis genus.

A.D. apud Priſcos notæ erant, ante diem ſignificantes. Quod imperiti ſcriptores cum ignorarent, pro a d.ſcripſerunt ad. Recte igitur illud eſſe animaduertendum, monuit Paul.Manut.quod, vbi apud Cic. in impreſſis libris legitur, ad 4.Kalend.Ad 6.Id. Ad 3.Non.& ſimilia,in vetuſtioribus libris legi,A.D.Prat.

Ad præpoſitio compoſita cum dictionibus à conſonante incipientibus, mutat d.in conſonantem eam, quæ mox ſequitur: id quod omnes,qui de orthographia ſcribunt,annotauere:vt accurro,quod ex ad & curro componitur; affligo,ad & fligo. In Pandectis tamen, quas Florentini ex præda Piſana in archiuo adſeruant, ſemper reperiuntur præpoſitiones integræ: quod & antiquos obſeruaſſe, ex numiſmatis & monumentis literarum marmoribus incuſis,etiam hodie videmus. Itaque in codicibus illis archetypis non legitur ex orthographorum ratione, accreſco, affero, affinis, agnatus, appono, arrogo, aſſcribo, aſſentio, aſſiduus, aſtringo, & huiuſmodi, ſed adcreſco, adfero, adfinis, adnatus, adpono, adrogo, adſcribo, adſideo, adſiduus, adſtringo, h.e.à præpoſitione integra. Hæc namque omnia & ſimilia, tametſi non mutant ſenſum, retinenda eſt tamen antiquorum librorum maieſtas,in libris maxime legum: qui quo ſunt vetuſtiores, eo habentur maioris autoritatis. Multis grammaticis hoc intereſt inter ad, & in, vt in theatrum ire,ſit theatrum intrare:ad theatrum vero ire, in locum theatro proximum ire. Ad præpoſitio locum & perſonam ſonat Feſto lib.1. Eandem & intentionis notam eſſe ex Cæcilio docet Gellius noct.Attic.lib.7.cap.7. Proximitatem quandoque ſonat Proculo l.quidam Hyberus 13.ff.de ſeruit. Ad parietem,i.iuxta parietem. Interdum pro aduerſus, vel contra accipitur l.commiſſa.ff.de publ. & vectig. ibi, ad hæredem. Auth.de non alienan.§.vt autem. Interdum ſignificat Poſt. Tullius ad Attic.lib.12. Neſcio, vtrum illuc nunc veniam,an ad decem annos. Item, Ad annos 600.ea maiora viderentur,quam noſtra. Sic apud Paul.in l.militis.ff.de teſtam. militari. Vbi Accurſ. id annotat, licet Bartolus ibidem ſumi pro Iuxta,cenſuerit,niſi dicat ibi forte pro Ante ſumi, vt ſæpe apud M.Cic.Briſſon. Conditionis quoque nota eſt, l.quibus diebus §.fi.ff.de condit.& demon.Bart.tamen & Bald.ibidem modum ſignificare aiunt, & ex recentioribus quidam vid.Alberic.ibid. Nonnunquam includit, l.fi.ff.de ſenat.l.fi.ff.de aduoc. diuerſ. iudic. Nonnunquam Ad excludit, l.rem.ff.de action.empt.§.per venditionem. Auth.quamuis.C.de procur. Interdum ponitur pro Ob vel propter l. quam vtiliter. & ibi gloſſ.in verb.ad honores.ff.de neg.geſt.l.1.C.de ſuperind.lib. 10.ibi,ad ſolas literas, i.propter ſolas literas. Aliquando pro Ab,vt ad heredes.pro ab heredibus,ſecũdum vnam lecturam, in auth.de defenſ.ciuit.§.1. Ponitur etiam pro Præter,cap.cupientes.§.adhæc.de elect.lib. 6.& ibi Archid. Aliquando pro ſuper ponitur.can.habet. 2.q.5. Interdum etiam ſonat Pro, vt Iauoleno in l.cum hi 12 ff.de muner.& honor.& Scæuolæ l.3. ff.de vacat.& excuſat.mun.& Ciceroni Verr.5. Qui,inquit,ad ſtatuam pecuniam contulerunt. Et in prœmio decretalium, §.fane.ibi,ad communem vtilitatem, id eſt,pro communi vtilitate. Interdum pro Apud ſumi liquet in lib.ff.in l.ſed ſi hoc §.1.ibi,ad eum ſubſideret. ff.de cond.& demonſt. l.vxorem.§. ſorori. ibi, ad hæredes. ff.de legat.3. l.vnic.in fi.§.apud eum,à quo Cicero Epiſt. ad Brutum: Meſſalam laudem, præſertim ad Brutum? Idem lib.10.ad Atticum: Cum,inquit,ad me bene mane Dionyſius fuit. Liuius lib.10. Cæterum non plus annorum ad hoſtes erat. Et Plin.lib.7.Epiſt. cum ait: Ego quoque ad me habeo decretum prouinciæ,Briſſ.in parerg. Aliquando pro Vſque ſumitur. l.marit.§.quinquennium.ff.de adult. ad eum diem,i.vſque ad eum diem. Ad,item impletionis & abſolutionis nota eſt apud Marcellum l.non putabam. & ibi Bart. ff.de cond.& dem. Aliquando deſignat animum, l.fratris,alias firmo,alias Firmio ff.quan.dies leg.ced. Denotat & nonnunquam adhærentiam l.meminiſſe. ff.de offic. Proc. & leg. ibi, vſque ad euentum ſucceſſoris. Prat.Alb. Ad diem date, i.die dicta.Briſſ.

Ad delectum non reſpondere, i. detrectare munus militiæ: de qua phraſi eleganter Duar.lib.1.diſp.c.4. Ad aliquid,pro Aliquatenus,non omnino ſeu plene.Briſſ.ex aliquot ff.ll.

Ad manum,pro In promptu. Africanus l.tutor 19. §. cum haberes.D.ad Velleian.Prat.

Ad modum exilii,pro ad finem exilii,dixit Iuriſconſ.in l.cui neceſſitas de liberali cauſa.Duar.lib.1.diſp.c.12.

Ad vrbem magiſtratus dicebantur, qui cum poteſtate prouinciali aut nuper è prouincia reuertiſſent, aut nondum in prouinciam profecti eſſent, ſed extra vrbem manerent. Franc. Hotom.in 3.Verrinam.

Ad agnatos & gentiles, prouerbium eſt è iure ſumptum, cum aliquem mente captum eſſe ſignificamus, propter leg. 12.tab. Si furioſus exiſtet,agnatorum gentiliumque in eo,pecuniaq; eius, poteſtas eſto. Varro lib.1. de re ruſt.de viribus loquens: quorum ſi alterutrum deeſt,& nihilominus vult colere,mente eſt captus atque ad agnatos & gentiles eſt deducendus. Colum.lib.1.Portius quidem Cato cenſebat in emendo agro inſpiciendoque præcipue duo eſſe conſideranda, ſalubritatem cœli,& vbertatem loci: quorum ſi alterutrum deeſſet, & nihilominus vellet incolere,mente eſſe captum,atque ad agnatos & gentiles deducendum.Hoto.in Lexic.

Ad beſtias dari, bifariam vſurpamus: primum de damnatis, qui lacerandi beſtiis obiiciuntur. l.quod ad ſtatum 12.ff.de pœn. leg.1.ff. de veter.l.8.ff.de falſis. Itaque ad beſtias damnati crebro dicuntur. Tum præterea de iis qui operas ſuas,vt cum beſtiis pugnent,locare conſueuerant:quos Cic.in Sextiana Beſtiarios appellat. Sic accipienda lex 1.ff.de ædil.edict.lex 3.§. lege Iul.ff.de teſt.l.4.ff.de accuſ.lex 1.§.qui operas.ff.ad Tert.

Ad Sabinum, ad Ferocem, ad Scæuolam ſubintellige notas vel commentarios.

Ad venandum canes, pro venaticis canibus, dixit Ter. Ad lecticam homines, pro lecticariis, Catullus Lygdamus ad cyathos,pro pincerna, Propert. doctiſſ. Torneb.lib.aduer.23.c.6.

Ad ferrum damnari dicebantur,qui gladio plecti,quique capite truncari debebant, l.eius 8.ff.de teſtam. Ferrum pro gladio ſæpe dixere M.Cic.& Vergilius,idque tranſlatitie,vt ait M.Fab. lib.8.c.6. Sic ad gladium dixit Paul.lib.5.ſent.tit.18.Prat.

Ad ſummam rem publicam dixit Vlp. in l.1.§.ſi is qui nauem.ff. de exercitor.pro reipub.vtilitate Prat.

Ad arma & rixam procedere pati prætor non debet,quos poteſt in ſua iuriſdictione componere, l.ſi cuius, §.ſed ſi inter.al.eſt. l.æquiſſimum.ff.de vſuf.Spieg.

Ad Calend. Ianu.atque item de cæteris,qui eiuſmodi loquendi figura exiſtimant ſemper tempus reddi incertum, eos errare iudicat Eraſ.in de conſcrib.Epiſtol.Spieg.

Ad conſtitutum diem venire, ſignificat quod vulgus diceret, venire ad præfixum diem,ſiue terminum. Spieg.

Adactvm iuſiurandum dicebatur id, quod non vernaculum eſſet,ſed peregrinum, & aliunde adſcitum, vt ſi quis Chriſtianus Iudaico more iuret, vel quod non ſpontaneum, ſed coactum ſit: vel quod ſponte ſuſceptum, nemine cogente, ſi Suidæ credimus,& Etymologico. Prat.

Adæqvatio eſt æquabilis diuiſio hereditatis inter fratres,ante quam diuiſionem leges vetabant, quicquam alienari, niſi poſt annos 40.& ei qui ſe læſum contendebat,ſuccurrebatur. Lombard.lib.2.tit.29.Sic tamen vt omni tempore ſortes ſtare debeant,& adæquatio percurrat. Item l.Longobardorum tit 48.de quadragint.annis poſſ.frat.& Aleman.tit.89.vlt.frat. poſt mort.pat.hinc libro feud.2.tit.58.§.3. Scilicet vt æquatio percurrat vſque ad 40.annos:Prat.ex Hot.feud.Lex.

Adærare ab ære deductum eſt; quare ſine aſpiratione ſcribi debet, in l.ſeptem 13. C.de erog.mil.an.lit.12. vt legitur in edit.Haloand. Eſt autem adærare ære æſtimare: Ac, vt Taurel. de mil. ex caſu exponit, ad precium ſpecies ac annonas militares redigere, *Angelts vverdt anſchlagen.* Eſt autem huius legis ſenſus,exponente Budæo,ſpecies,quæ militibus Stellaturæ cauſa penduntur à prouincialibus, ſi pecunia permutentur æſtimari tanti debere, quantum eſt fori precium. Accurſ. hic adæratas ſpecies perperam intelligit, quique ſequuntur eum,ad ærarium delatas,pro ære æſtimatas. Simili modo in l. vnic. C. de collat. donat. lib. 10. adærationem interpretatur æris præſtationem. Olden. Adæratio, æſtimatio ſpecierum in ære. Briſſ.

Adærata prædia ab eo dicta ſunt, quod à frumentaria, aut vinaria, ſpeciariaque præſtatione, ad ærariam redacta ſunt. Sic & adæratas poſſeſſiones, & adærationem legimus apud Cæſares; & ærarias annonas ab ære, vt ærarios milites dictos.

Taurell.d.loc. Adærata, ad æris precium redacta, l.vnic.C.de collat.donat.ait Briſſ.

Adaggeratio, id eſt σώρευσις Gothof.ad l.7.§.1.ff.de acquir. rer.domin.

Adam Hebræorum lingua hominem ſonat, vt Pſalm.94.

Adam nouiſſimus interpretatur Chriſtus, Clement. vnic. de ſumm.Trinit.& fid.ex Paul. Apoſtol.Rom.c.5.

Adamas ſpecies eſt ad vectigal pertinens. Marc.in l.interdum 16.§.ſpecies 7.ff.de publican.

Adamantius præfectus vrbi: quidam legunt Amantius: vide epigraph.l.12.& text.in l.13.C.de ædif.pr.

Adaqvare, pro irrigare, vt & apud Palladium, verbum eſt, Rhodigino teſte, vulgo non frequens.

Adavctæ ſi ſunt facultates, priuilegium paupertatis ceſſat, l.17. §.2.de excuſat.

Adavvs, adauia in quinto gradu ſunt.§.5.inſt.de grad.

Ad beſtias damnari, vid.ſupra in voce Ad.

Adcrescere vid.Accrescere.

Addicere eſt aliquid alicui adiudicare.Briſſ. item auctionem facere, h.e.bona ſua proſcribere,& licitantib.obiicere,& rem venalem ei, qui plus cæteris obtulerit, tradere. Quod τὰ πράγματα προσάγειν, ἀποκηρύττειν τὰ πράγματα, κηρύττειν τὰ ὄντα, Græce dicitur. Plinius, Tabulas inde omnes ex publico propter æs alienum ciuitatis addictas, Scauri ædilitas Romam tranſtulit. addictas, h.e.publice venditas. Item Quintilianus, omnes facultates in pretia collegi, rus, ſeruulos,& omnia vtiliora properanti feſtinatione parentis addixi.

Addicere, pro dicere, ac dicendo approbare, vel dare.

Addici iudex dicitur, pro dari à Prætore, & certæ controuerſiæ diſceptandæ attribui, apud Papin.l.cum furioſus 39. Paul.in l.iudex 46.& Pomp.l.ſi in iudicis.80.ff.de iudic. Itaque legitur in Florentinis libris: cum in aliis, Additus pro Addictus legatur. Item vt apud Paul.l.debitor 59.in fin. ff.ad Treb. & l. 4.in fi.ff.de eo quod certo loc.Hot. Addicitur & Arbiter.Briſ.

Addicere & adiudicare pignus quid differant, vid. Gothof.ad l.à Diuo §.3.de re iudic.

Addicere, ait Gothof.ad l.36.de verb.ſign.nil aliud eſt, quam vel ſecundum præſentem iudicare, vel ei poteſtatem facere actionis mouendæ 16.Gell.2.

Addicere litem in 12.tab. pro, ſecundum aliquem iudicare, 17. Gell.2.poſt meridiem præſenti litem addicito.

Addicere etiam pro deſtinare vel deuouere ponitur.Virgilius:

----huic me quæcunque fuiſſet, ---Addixi----

Addicere ſe libidini, auaritiæ, intemperantiæ, dicuntur ii, qui virtuti extremum vale dixerunt,& his ſe vitiis certo quodam meditatóque propoſito ſemel dediderunt, nulla vnquam reſipiſcendi ſpe & voluntate.Hoto.

Addicere etiam dānare eſt, addicere pœnę aut ſeruituti.Feſtus.

Addicere ſupplicio; id eſt damnare, l.29.C.de appell.

Addicere metallo, l.2.C.de ſepulchr.violat.

Vnde addictus morti, h.e.deſtinatus, deuotus, obnoxius,& condemnatus. Cicero de duobus Pythagoricis loquens, cum is (inquit) qui morti addictus eſſet, paucos dies commendandorum ſuorum gratia poſtulaſſet.

Addicti etiam vocati ſunt homines obærati ac nexi, vid.mox. Infra addicti.

Addicere verbum eſt ſummum è tribus Prętoriis: hoc eſt ex illis tribus, quibus vniuerſum Prætoris imperium ac poteſtas continebatur: Do, Dico, Addico. primum dandi iudicis ſignificat poteſtatem, ſecundum iuris dicendi, & ferendæ ſententiæ, tertium iudicati faciendi & exequendi: nam addicendo ius faciebat: veluti cum in ceſſionibus addicebat, cum in vindiciis, cum in bonorum poſſeſſionibus: item cum aliquem ſuis creditoribus in ſeruitutem addicebat, aut furioſum atque amentem cauſſa cognita decernebat.Hot.

Addicere in bonorum ceſſionibus.vid.ceſſio.Hot.

Addicere bona, Prætor tum dicitur, cum aut ſecundo decreto bonorum poſſeſſionem largitur, h.e.poſſidere iubet: aut cum eius bona, qui iudicatum facere nō poteſt, petitori attribuit.

Addicere dementem & inſanum rationibus neceſſariis, Cicero in Paradoxis tranſlate dixit, conſuetudinem Prætoris exprimens, qui legis 12.tabul.imperio furioſos & dementes, eorumque familiam, i. fortunas omnes, agnatis gentilibuſque addicebat. Ego vero (inquit, de Clodio amico ſuo ſentiens) te non ſtultum, vt ſæpe, non improbum, vt ſemper, ſed dementem & inſanum rationibus addicam neceſſariis.

Addicere, proprium quidem erat Prætoris, rem alicui, vt eius fiat pro poteſtate attribuentis. Sed poſtea traductum eſt hoc verbum in magiſtros auctionum (vid.Anth.Aug.lib.2.emēd. c.3.) a quibus in eos, qui rem, niſi precium intra diem certum augeatur, emptori attribuunt, poſtea deriuatum eſt. Hinc tit. lib.Pand.xviii. De in diem addictione: quum venditor ea conditione rem emptori addicit, ſi intra certum tempus nulla ad precium fiat adiectio: vt enim in auctionibus publicis primo emptori venditur quidem res, deinde ſi nullus ſuperuenerit, qui precium augeat, addicitur, aut ſecundo, ſi non acceſſerit tertius: ſic nulla allata conditione meliore, res eſt primi emptoris cui addicta eſt.

Addicere ergo eſt, auctione conſtituta rem penes eum collocare, qui pluris licitatus fuerit.Gothofr.ff.de in diem addict. vel, auctionem facere: h.e.bona ſua proſcribere,& licitantibus obiicere, & rem venalem ei, qui plus cæteris obtulerit tradere, de quo ſupra plenius.

Addicere in diem eſt rem penes emptorem collocare, hac lege, niſi quis intra certum diem meliorem conditionem attulerit.Cuiac.ad l.18.ff.de in diem addict.Gothofr.d.loc.

Addicere in publicum, pro Publicare. Addicere opus aliquod pro, locare faciendum.

Addicere ſententiam, pro Vendere.

Addicere nummo, prouerbiale eſt, pro eo quod eſt minimo vendere, ſeu quod vulgo dicunt, fragmento panis vendere, quod donationis eſt inſtar, cum obtentu venditionis rem donantes, inuidiam donationis vitamus: aut pudori accipientis conſulimus, vt Budæus atteſtatur. Eſt autem fucus, quo legibus imponitur, prohibentibus donationes.l.ſi quis conduxerit.ff.locati.l.ſi quis autem conduxit, ad fin.de acquir.poſſeſſ. Spieg.

Addici bona libertatis cauſa in iure legimus multis locis: vt l. vlt.C.de teſtam.manum.l.2.& 4.ff.de fideicomm.lib.& apud Imp.De eo cui libert.Hoc autem ſic intelligendum eſt, vt cui hæres non extat, eius bona cuiuis, qui ſe æs alienum ſoluturum caueat, libertatum conſeruandarum cauſa attribuantur: vt etiam ſeruorum manumittendorum, ſi conſentiant patronus efficiatur: Quod ſi Fiſcus vacantem hæreditatem occupet; libertates præſtet, quod ius à D.Marco inſtitutum traditur l.6.& vlt C.de teſt.manu.Hotom.in præterm.

Addici Iudex pro dari à prætore, & certæ controuerſiæ diſceptandæ attribui, apud Papinianum.l.cum furioſus 39.Paulus in l.Iudex 46.& Pompon.l.ſi in iudicis 80.ff.de iudic. Itaque legitur in Florentinis libris, cum in aliis Additus, pro Addictus legatur. Item vt apud Paulum, l.debitor 59.in fin.ff.ad Trebell.& l.4.in fin.ff.de eo quod certo loco.Hot.Addicitur & arbiter Briſſ.

Addicti dicebantur apud veteres, qui pecuniæ damnati, quod iudicatum facere non poſſent, nexi in ſeruitutem creditoribus addicebantur. Vt ille Veturius, de quo ſcribit Val.Max. lib.6.cap.1. Quint.lib.5.aliud eſt ſeruum eſſe, aliud ſeruire, qualis eſſe in addictis quæſtio ſolet. Qui ſeruus eſt, ſi manumittatur, fit libertinus: non item addictus. Et lib.7. Seruus cum manumittatur, fit libertinus: addictus, recepta libertate, eſt ingenuus. Seruus inuito domino libertatem non conſequetur: addictus ſoluendo citra domini voluntatem conſequetur. Ad ſeruum nulla lex pertinet: addictus legem habet. Propria liberi, quæ nemo habet niſi liber, prænomen, nomen, cognomen, tribum: habet hæc addictus. Cicero pro Flacco: Iſte cum iudicatum non faceret, addictus Hermippo, & ab hoc ductus eſt.Hotom.

Addicti etiam vocati ſunt homines obærati & nexi, qui lege 12.tab. ob æs alienum creditoribus in temporariam ſeruitutem addicebantur. Hos autem ἀγωγίμους καὶ καταδεδικασμένους Græci dixerunt; eoſque creditori ducere domum, & in eos & vitæ & necis habere poteſtatem, cum ſoluendo non eſſent, à Prætore permittebatur, cuius quidem hæc erant verba, do, dico, addico. Verum cum tandem addictorum lex ipſa duriſſima videretur, eam mos publicus repudiauit, & à Diocletiano ſublata eſt poſtea condita ſanctione, vt teſtatur l.ob æs alienum.in C.Iuſtinian.ſub tit.de actio.& oblig.

Addicti quoque dicuntur vltimo ſupplicio damnati, l.addictos.C.de epiſc.audient.vid.ſ. Addicere etiam damnare eſt.

Addictio dominii, ſubſidium emptionis eſt, l.3.§.2.de iur.dominii.Gothof.ad l.3.C.ſi in cauſ.iudicat.pignus,&c.

Addictio in diem. Lex ipſa venditionis, in diem addictio vocatur, t.tit.de in diem addict. quam ita concipi ſolitam conſtat; Ille fundus centum eſto tibi emptus, niſi ſi quis intra Calend.Iul. proximas meliorem conditionem fecerit, quo res à domino abeat. l.1. ff.de in diem addict. l.3. ff.quib.mod. pign.Briſſon.

Addictiones προσκυρώσεις, adiectiones ὑπερθεματισμοὺς Græci vocant: hæ ad precium, illæ ad rem referuntur. Gothofr. ad rub.ff.de in diem addict.

Addictionis nomine apud M.Cicer.2.Verr.poſſeſſio ſignificatur.Prat.

Addictio item eſt modus acquirendi dominii Iure Ciuili, quo dominium bonorum defuncti, qui ſoluendo non erat, transfertur in eum, qui cauet ſe debita defuncti exſoluturum eſſe in ſolidum, Conſtitutione Diui Marci introductus, potiſſimum ad libertates à defuncto datas conſeruandas: per conſequens tamen etiam propter defunctum, ne ſcil. cum ipſius dedecore bona poſt mortem vendantur, nec ipſius nomine diſtrahantur, ſed eius, cui bona addicta ſunt. Vult.commen. Inſt.§.3.num.6 & 4. de eo.cui libert.cauſ. bona addict. vide ſupra Addici bona.

Addiscere

ADDISCERE cupiebat Pompon. ætatis anno 78. l. 20. de fidei-commiſſ. hered.

ADDITAMENTVM eſt, quod priſtinis bonis poſtea acceſſit, l. quoties. §. conſtat. ff. de adm. tut. Sic additamenta vſurarum, l. 23. C. de vſur. Eſt & lucrum nuptiale, l. inter §. cum de pactis dot. Canoniſtæ dotalitium vocant, c. ex parte. de for. compet. Tholoſates Agenſamentum vocant, Coraſ. 3. Miſcel. c. 1. n. 5.

ADDITIO, pro adiectione, non facit perpetuo rem nouam: ſicut nec detractio.

ADDITIONALES vulgo vocant nouos articulos prioribus addendos. vid. Specul. de depoſ. §. 4.

ADDITVS iudex, i. datus actioni & appropriatus: ſicque legendum eſt ex Pand. Floren. in l. cum furioſus. l. iudex. l. ſi in iudiciis. ff. de iudic. l. quod ſi Epheſi. ff. de eo quod cert. loc. l. ſi qua. l. filii. C. famil. herciſc. l. debitor. §. fin. ad Trebell. §. 1. Inſtit. de off. iud. non aditus vel addictus. Addebatur autem actioni iudex hoc modo: L. Titius iudex eſto. Si paret primum ſecundo 100. ex teſtamento dare oportere, tum primus damnetur. idque ex Cic. intelligi poteſt in 4. Act. in Verrem. Prat. vid. ſ. Addici iudex.

ADDVCERE, i. manus iniicere, l. Imperator. ff. quæ ſine lib manu.

ADDVCERE ad effectum, l. 8. C. de execut rei iud.

ADDVCI, i. moueri, l. quidam §. fin. de fideicomm. libert.

ADDVCI declaratur interdum per verbum venire: vt res in crimen adducta eſt, h. e. in crimen ſiue criminationem venit. Interdum per verbum redigere: vt, In anguſtiam res adducta eſt.

ADDVCI in iudicium, apud Cic. pro Cluentio. Spieg.

ADEMPTIO legatorum dicitur cum teſtator ea legata, quæ alicui attribuerat, adimit: vel his verbis, non do, non lego: vel aliis, mutatam teſtatoris voluntatem ſignificantibus. l. 1. & paſſ. ff. de adim. & transf. leg. Hoto.

ADEMPTIO legatorum firma eſt, ſiue eodem teſtamento, ſiue codicillis fiat: & ſiue verbis contrariis ſiue non contrariis, ſed aliis quibuſcunque Inſtit. de adempt. legat. in princ.

ADEMPTIO legatorum an & quatenus vitiet legata. vide l. 10. ff. de reb. dub.

ADEMPTA hereditas filio eſſe dicitur, quando non inſtituitur. l. ſicut certi. C. de teſtam. milit. Spieg.

ADEMPTIO ciuitatis eſt, cum quis ſua ciuitate expulſus, in exilium agitur.

ADEO Feſto lib. 1. duas habet ſignificationes, nam cum prima acuta effertur, idem ſignificat quod accedo: & in hoc ſignificatu varius eius verbi vſus eſt, vide inferius paulo, Adire. Cum autem tertia acuitur, idem eſt, quod vſq; eo, Feſto lib. 1. quo ſignificatu accipitur apud Vlp. l. iuris gentiũ. §. adeo. ff. de pact. l. adeo. ff. de iuriſd. Accipitur & pro, non ſolum, vt l. nedum. §. ſi Titius. Inſt. de rer. diuiſ. Prat.

ADEPTVS poſſeſſionem non videtur is, qui ita nactus eſt, vt eam retinere non poſſit. Iabolen. leg. 72. de acquiren. poſſeſſ.

ADESPOTA & hermæa dicuntur omnia iſta, quæ dominum, aſſertoremque nullum habent, ſed eius domini ſunt, in cuius territorio inuenta fuere. Gothofr. ad §. nullius 7. inſtit. de rer. diuiſ. Galli communiter eſpauus vocant, ex Connan. 3. cap. 4.

ADESSE ea non videri, quæ caſu adſunt, recte ex Pauli ſententia colligit Bart. l. quæſitum 78. §. fin. de legat. 3. Prat. vid. Abeſſe.

ADESSE creditur, quod cuſtodiæ cauſa abeſt. l. 20. §. 8. de inſtr. & inſtrum. leg. Brederod.

ADESSE, i. autoritatem interponere. Gothofr. ad l. 4. C. de autorit. præſtand.

ADESSE cauſæ ſuæ, vel etiam alienæ: iudicio: ad iudicium: die cognitionis: in locum inhoneſtum: auditorio: cauſæ agendæ, & ad agendam cauſam, Briſſon. ex ll. ff. & C.

ADESSE, pro preeſſe, quidam accipi exiſtimant in l. 2. C. de ſtat. & imag. Prat.

ADESSE nolle, S. C. verba, non vtique exigunt vt latitet, ſed & ſi contemnat venire: hoc eſt, non ſolum latitans, ſed & venire contemnens, adeſſe nolle dicitur, l. ſi eum 28. §. 1. ff. de fideic. lib. Prat.

ADESSE trifariam accipitur. Adeſt, qui præſens eſt, cui contrarium Abeſſe. Secundo adeſt, qui auxilio eſt, fauetque: ſic adſunt proprie aduocati, patroni & amici, teſte Donato in Phor. Tertio ſignificat aduenire. Huc ades ô formoſe puer: i. huc veni Spieg.

ADESSE pro aduocationem præbere, cauſam alicuius patrocinio ſuo defendere, in leg. 6. ff. de poſtulando. leg. 1. §. aduocatos. ff. de var. & extraordinariis. Dicuntur etiam adſiſtere, qui aduocationem præbent. leg. 54. ff. de rei vind.

ADFATVS diuini, leg. 6. cir. fi. C. de natur. liber. vid. Affatus.

ADFECTARE eſt pronum animum ad faciendum habere, Feſto lib. 1. Prat.

ADFECTATAS tutelas eas dici putat Ant. Aug. lib. ſing. ad Modeſtin. quæ in numerum earum, propter quas quis excuſatur, non veniunt, C. qui mun. tutel. l & qui non ſunt. de tutor. & curat. dat. &c. Affectare nuptias. vide Affectare, Affectatio.

ADFECTIO domeſtica, vide l. 1. C. de negot. geſt.

ADFECTIO non delinquendi, l. 4. C. de acquir. & retin. poſſeſſ.

ADFECTIONE maritali nulla maior eſt, Gothofr. ad d. l. 13. C. de negot. geſt. vid. Affectio.

ADFECTIONE patris diligere aliquem, leg. 8. C. de oblig. & act.

ADFECTIONE accendi, l. 1. §. 10. C. de Latin. libert. tollend.

ADFECTVS, cogitatio, conſilium, non puniuntur, niſi ſequatur effectus. l. 1. §. 2. in fin. ff. quod quiſque iur. leg. 68. ff. de furt. l. 18. §. 8. ff. de pœn. l. 53. in fin. & l. 225. in fin de verb. ſig. fallit tamen in l. 66. de furt. l. 1 ff. de extraord. crim. vid. Affectus.

ADFERRVM damnari, vid. ſupra in voce Ad.

ADFILIARI, vid. Eccleſia.

ADFINE, quod cum re ipſa aliquam habet ſimilitudinem, aliquam adfinitatem: plura exempla ex iure noſtro collegit diligenter Apellus cap. 7. method. Spieg.

ADFINIS appellatione, vxor quoq; venit, l. 5. C. de hered. inſtit.

ADFINITAS, appellatione familiæ venit, aliis deficientibus. l. 5. C. de verb. ſign.

ADFINITAS dicitur durare diſſoluto quoque matrimonio. Nam gener & nurus dicuntur diſſoluto matrimonio. Gothofr. ad d. l. 5. C. de verb. ſign.

ADFINITAS eſt ciuile vinculũ, ex nuptiis ſponſalibusve deſcendens. Ciuile recte adiectum eſt. Legitime enim contrahi non poteſt, inter legibus vetitos. §. adfinitatis. Inſtit. de nupt. vinculum apte dicimus. adfines enim iungi ſcribit Paul. leg. aut affinitate. ff. de procur. Ex ſponſalib. optima ratione additur: Nam & inter ſponſos adfinitatem eſſe Neratio placuit leg. quod Seruius. ff. de condit. cauſ. dat. Quod ciuile vinculum adpellamus, Azo in ſum. C. de nupt. regularitatẽ, Ang. Clauiſius in ſum. in verb. Matrimonium 15. imped. proximitatem vocarunt. Adfinitas ἀγχιστεία in leg. quod Seruius. ff. de cond. cauſ. dat. ſumitur pro quadam neceſſitudine, & leg. non ideo ff. de hered. inſtit. Prat. vid Affinitas.

ADFINES in agris ſunt vicini, qui confines agros poſſidẽt. l. pen. ff. fin. regũd. Quod Feſt. li. 1. not. Adfines etiã ſunt viro, vxoris cognati: & vxori, cognati viri: dicti ab eo, quod duæ cognationes, quæ diuerſæ ſunt, per nuptias copulantur, & altera ad alterius cognationis finem accedit: quorum nomina fere hæc ſunt, Socer, Socrus, Gener, Nurus, Nouerca, Priuignus; & alij vlteriores, quibus, pro, præpoſitio ſolet accedere leg. 4. §. adfines, ff. de grad.

Adfinitatis itaque contrahendæ cauſa fit ex nuptiis: quanquam & ſponſalibus contrahatur. l. 8. ff. de condict. cauſ. da. Quinimo & ex ſeruilibus contuberniis contingit. l. 14. §. 1. in fin. ff. de ritu nupt. Briſſon.

ADFIRMATORES appellantur, qui idoneos eſſe tutores in iure adfirmant: quos fideiuſſorum Vicem ſuſtinere ait, l. 4. in fin. ff. de fideiuſſor. tutor. His ſimiles ſunt, quos vulgo certificatores vocamus. Briſſ.

ADGNASCI, eſt agnatum fieri. l. qui in adoptionem. de adopt. Proprie de filiis & ſuis hæredibus dicitur. Adgnaſci dicuntur filij, qui poſt teſtamentum naſcuntur, & in poteſtatem noſtrã ſubiguntur l. 3. leg. 6. §. primo ff. de iniuſt. rupt. leg. ſi filiusfam. de teſtamento milit. Adgnaſci & ſuccedere, differre conſtat ex leg. ſi quis. §. 1. de iniuſt. rupt. teſtam. Briſſon. Adgnaſcitur ſuus hæres quinque modis. vid. Vult. com. Inſt. quib. mod. teſtam. infir ad §. 1. num. 2. ac ſeqq. Hodie vnica adgnatio, ſeu vnicus adgnaſcendi modus, qui ſcilicet fit per adoptionem, vſitatus eſt. ibid. n. 6.

ADGNATI autore Caio ſunt, qui per virilis ſexus perſonas cognatione iuncti ſunt, quaſi à patre cognati: velut frater eodem patre natus: fratris filius, nepoſve ex eo: item patruus, patrui filius, nepoſve ex eo. l. 7. ff. de legit. tutor. Quæ lex etſi ex Caij lib. 1. Inſt tranſcripta, inſcriptione id ipſum teſtante, dicatur: in eo tamen Inſt. Caii. lib. qui hodie circumfertur, ſub tit. de inteſtator. hæreditatib. paulo aliis verbis Adgnati definiuntur eſſe per virilem ſexum defuncto propinquitate coniuncti: quales eſſe ibidem ait conſanguineos fratres, ſiue ex eadem matre, ſiue ex diuerſis genitos: Item patruum, i. fratrem patris: & fratres patrueles, id eſt, de ſingulis germanis natos: inter fœminas vero ſolam ſororem conſanguineam adgnatam, & germano ſuo defuncto ab inteſtato ei adgnationis iure ſuccedere: reliquas vero fœminas, hoc eſt, amitam patris ſororem, vel fratris filiam, maſculis propinquis adgnationis iure non ſuccedere. Paulus Adgnatos definit, cognatos per patrem ex eadem familia: & inter agnatos, & cognatos hoc intereſſe tradit, quod inter genus & ſpeciem. Cognatio, cognatus ſunt genus: agnatio, agnatus, ſpecies. Nam qui eſt adgnatus, & cognatus eſt: non vtique autem omnis qui cognatus eſt, & adgnatus eſt: alterum enim ciuile, alterum naturale nomen eſt. Hodie tamen, adgnatorum & cognatorum differentia ſublata eſt, Auth. poſt fratres. Cod. de legit. hæred. A proximis autem quid differant agnati, vid. l. 5. Cod. eod. Vlpian. porro in leg. 2. ff. de ſuis & legit. adgnatos definit, cognatos virilis ſexus ab eodem ortos. Idem, in Inſtit. fragmentis. titu. 11. adgnatos ait eſſe a patre cognatos, virilis ſexus, per virilẽ ſexũ deſcendentes, eiuſdẽ familię. Briſſ. Alcia. li. 3. parer c. pen. agnatos putat dici quaſi adnatos, & ſic iuxta nos natos

Sicut Plinius adnata mēbra dixit, quę prope alia ſuboriuntur, vt in digitis videmus. Filius igitur patri ſuo nō adnatus, ſed natus eſt: quòd ſi filiorum, non contemplatione patris, ſed inter ſe mentio eſt, tunc adnati ſunt: quia omnes iuxta ac prope eodemque gradu geniti ſunt: vnde lex ait: proximiores ex agnatis ſui dicuntur. l. Iuriſconſ. §. 1. ff. de grad. Agnati vero Rœuardo lib. Vari. 5. c. 1. inde nomen habere videntur, quòd iure ciuili non in domo nati ſint patrifamilias (in ea enim liberi, qui ſunt in poteſtate, duntaxat naſcuntur) ſed quod familiæ adnaſcantur. Et eſt quidem agnationis nomen ciuile, vt familiæ, gentis, & generis: cognationis autem ſanguinis nomen eſt, & naturale, quod interdum in nomen agnationis tranſit. Cognati dicuntur, quaſi ſimul nati, quaſi ex vno nati, quaſi commune naſcendi initium habentes l. 1. in princip. vnde cognat. Et idcirco agnati, inquit Modeſtin. & cognati in hoc differunt, vt in cognatis etiam agnati contineantur, in agnatis non vtique & cognati. v. gr. patris frater, id eſt patruus, agnatus, & cognatus: matris frater, id eſt auunculus, cognatus eſt, agnatus non eſt. l. 5. vnde legit. Ideo patruus cognatus eſt & agnatus: quia non ſanguinis ſolum, ſed etiam generis ratione inter fratris ſui, h. e. mei patris, familiares mecum numeratur. Auunculus autem non agnatus eſt, ſed cognatus duntaxat: quia mihi non generis, ſed ſanguinis tantum ratione coniunctus eſt. Et hoc inde potiſſimum; quod fœminæ, conſideratione quadam generis gentiſque ciuili, propriam nullam ducant familiam. Per in manus enim conuentionem vna cum marito familia, vna domo concluduntur.

Adgnatorum appellatione continentur & fratres conſanguinei, Gothofr. ad rubric. C. de legit. hered. Agnati dicuntur, vel natiuitate, vel adoptione. Nam qui adoptabatur iiſdem fiebat agnatus, quibus pater eius adoptiuus fuerat & legitimam eorū hæreditatē habebat, vel ipſi eius. l. 2. §. 2 de ſuis & legi. Natiuitate vero agnati fiunt duobus modis: vno, qui per virilis ſexus cognationem viuo patri familias coniunguntur: altero, qui patre mortuo nati ſunt, quos appellant communi nomine poſthumos ſuos. Filius, qui viuo patre natus eſt, agnatus dici non poteſt. in recta enim linea verſatur, cum agnati ex latere domum duntaxat attingant, leg. 7. ſi tab. teſta. Ideoque gnatus vel filius dicebatur, non agnatus. At poſthumus ſuus, filius dici non poteſt, nullus enim eſt filius ſine patre, vt nec pater ſine filio. Quia tamen patrefamilias mortuo, eius familia omnino non extinguitur, ideo qui filius eſſe nō poterat, agnatus efficitur, leg. 3. de iniuſt. rupt. & patri (hoc eſt, paternæ familiæ) agnaſci dicitur. Illud igitur quæſitū eſt, an hic agnatus, appellari proximus, & cum ſuis heredibus numerari, poſſit. Et poſſe quidem reſpondit Pompon: his verbis: Filius patri agnatus, proximus eſt l. 12. de ſuis & legit. Et hoc nimirum illud eſt, quod hunc in modum Cicer. ſcribit de Oratore li. 1. Num quis eo teſtamento, quod paterfamilias antefecit, quam ei filius natus eſt, hereditatē petit? Nemo, quia conſtat agnaſcendo rumpi teſtamentum. Recentiores quidam, cum hæc non conſiderarent, addere huic Pomponij reſpōſo negationē contra omnium exemplarium fidem, non dubitarūt. Non recte, vult enim Pompon. filium patri agnatum, hoc eſt, poſt patris mortem natum, teſtamentum rumpere, & heredem patris proximum eſſe. Nec alio ſenſu proximiores ex agnatis ſui dicuntur, leg. 10. ff. de gradibus. ſui hæredes agnaſcuntur, leg. 3. § fina. de liberis agnoſc. Siquidem ex agnatis omnibus nulli ſunt iis agnatis proximiores, qui patri agnaſci dicuntur, hoc eſt, poſthumis ſuis. Nec eſt, quod quis obiiciat, quam vt liberi repudiant bonorum poſſeſſionem ſui hæredes, eādem illos quaſi legitimos habere incipere, & per conſequens recte inter agnatos, etiam ſuos heredes poſſe numerari, idque Vlp. ſibi voluiſſe leg. 2. in princ. vnde legit. Illius enim reſponſi ſententia eſt, liberos duplici iure ad parentum inteſtatorum hereditates admitti, nimirum vel ſuo & legitimo iure ſimul, vel legitimo ſolo. Proinde ſi à ſuo iure receſſerint, quod fieri repudiando ſolet, ſupereſt illis ius legitimum: quo iure præferri rurſus cæteris legitimis, hoc eſt agnatis, in repudiata ſucceſſione conſueuerunt, non ſuo quidem, hoc eſt proprio, ſiue innato iure, ſed iure legitimo. leg. vlt. in prin. de bon. dam. liberi igitur, ſui heredes ſunt, & legitimi ſimul, non agnati: agnati autem legitimi ſunt, non ſui, iis exceptis, qui patri agnaſci dicuntur. Sui enim aut naſcuntur, aut agnaſcuntur: adde infra verbum Agnata.

ADGNATI, cum de furioſis agitur, curatorum loco multoties ponuntur Briſſ.

ADNATA, Agnati. inf. ſuo loco.

ADGNATIO eſt cognatio ciuilis, quæ per mares contingit, l. 4. §. cognationis de gradib. vel ipſa per mares conſanguinitas, & coniunctio vt ſup. Accipitur & pro ipſa natiuitate. Prat.

ADGNATIO eſt ſuorum. l. 1. l. 8. poſthumorum. ff. de iniuſt. rupt. teſt. Agnata etiam dicuntur ea, quæ ex mancipiis vel pecoribus naſcuntur ac vel gregi vel ſeruitio accedunt, l. Paulus. §. 1. ff. de pig. l. vxorem. §. ſorori. ff. de leg. 3. l. cum qui §. non ſolum. ff. de furt. Hinc agnum, pecori ouillo agnatum dictum putat Varro lib. 4. de ling. lat. vid. Briſſon vlt. edit.

ADGNOSCERE (vid. inf. Agnoſcere) præter vulgarem ſignificatum, eſt admittere, recipere, teneri, præſtare. Hinc

ADGNOSCERE periculum, ſumptus, onus, onera, noſtris ſignificat, de periculo, ſumptuque teneri, periculum præſtare, onus ſubire, de oneribus teneri, eaque præſtare.

Adgnoſcere vſurarum onus Paulus dixit l. quæro. ff. locat. pro, vſuras in ſe recipere, & earū nomine teneri. Sic vectigal agnoſcere Vlp. dixit l. 2. §. ſequitur. ff. de hered. vel actio vend. hoc eſt, in ſe recipere, & præſtare.

ADGNOSCERE legatum Modeſtino: l. nihil. 12. ff. eodem, eſt illud accipere, probando defuncti iudicium. Prat.

ADGNOSCERE hæreditatem, bonorum poſſeſſionem, pro admittere & acceptare, & conſtituere ad ſe pertinere, crebro in Pādect. legitur. Et agnoſcere bona, eodem ſenſu. Sic agnoſcere liberos dicimus, quos vt filios noſtros admittimus, l. 1. & toto tit. de agnoſ. lib. Suetou. in Auguſt. cap. 85. Ex nepte Iulia, ait, poſt damnationem editum infantem adgnoſci alique vetuit. Briſſon Adgnoſcere partum: filium: nepotem, Briſſon.

ADGNOSCERE iudicium defuncti, eſt amplecti & comprobare voluntatem. l. 8. §. ſi conditione. & l. 12. ff. de inoffic. teſt. Adgnoſcere autem vt à querela inofficioſi repellatur, videtur, qui quale quale iudicium defuncti cōprobauit. l. vl. ff. de inof. Itaq; non tantum, qui in teſtamēto adſcripſerit poſt mortem patris conſentire ſe: ſed & qui alias voluntatem probauerit: veluti ſi ex teſtamento legatum petenti aduocationem præbuerit, procurationemve ſuſceperit, vel quod ſibi ex teſtamēto conditionis implendæ cauſa ab hærede, vel legatario datū fuerit; ſciens ceperit, legatumve ex teſtamento ſibi non adſcriptum petierit, agnouiſſe erit exiſtimandus. l. 3. §. ſi conditioni l. 12. l. pen. & l. vlt. §. eod. in fine. Sed etſi hæreditatem ab hæredibus ſcriptis euicerit, vel res ſingulas, ſciens eos hæredes eſſe, aut conduxerit prædia: aliudve quid ſimile fecerit, vel ſoluerit hæredi, quod teſtator debebat, vel ab alio ſibi legatam rem, quam ille ex teſtamento cōſecutus erat, acceperit, videbitur adgnouiſſe leg. 23. §. pen. l. penult. §. vlt. ff. eod. Adgnouiſſe etiam debitor, ancillam ſuam pignori obligatam manumittere rogatus, defuncti creditoris voluntatem videtur, ſi ab hærede conuentus, vſus eſt exceptione, vel alias voluntatem ſuam oſtendit, l. 45. ff. de fideic. liber. Briſſ. vid. infr. Agnouiſſe.

ADGNOSCERE tutelam dicitur, qui adminiſtrationem ſuſcipit, pupillique negocia gerit, ſiue etiam conſenſit ſiue attigit, non etiam ſi monuit ſolum, l. ſi filiusfamilias. ff. de tutela. Adgnoſcere videtur, & qui conuentus excipit, vel alias voluntatem ſuam oſtendit. leg. 45. ff. de fideicom. lib. Prat.

AGNITI natales in S. C. intelliguntur de ingenuis, l. 3. ff. ſi ingen. eſſe dic. Prat.

ADGNOSCERE ſentētiam, eſt acquieſcere ſententiæ. Briſſ. ex ll. ff.

ADGNOSCERE ſeruum: ſigna id eſt, recognoſcere. Briſſ. ex leg. ff.

ADGNOSCERE bonam fidem Vlp. l. quoties 9. §. denique. ff. de admi. tuto. pro, bona fide, & iuſtam litem inſtituere, & in ea bona fide verſari. Prat.

ADGREDI, prouocare, in l. 1. §. arietes; ſi quadru. pauper. Briſſ. vid. inf. Aggredi.

ADGRESSORES dicuntur Prædones Vlpiano, l. quo naufragium. §. non tantum. ff. de incen. ruin. Prat.

ADGRESSVRA, eſt prædonum latronumve impetus. Alex. Imp. qui eā caſibus fortuitis connumerat, l. quæ fortuitis. C. de pig.

ADGRESSVS prædonum, impetus, inſultus, rapina, & prædatio, adgreſſura, eidem, l. ex facto. 17. §. ſi quis autem. ff. ad S. C. Trebell. Prat. Briſſ.

ADHÆC, pro Præter hæc cap. verum. §. adhæc 36. diſt. c. cupientes. §. adhæc de elect. lib. 6. Aliquādo exponitur pro circa hæc: vt per Archidiaconum, cap. vno circ. finem. de relig. domib. li. 6. Aliquando aduerbialiter & continuatiue ponitur, l. 1. §. adhæc, Cod. de anual. except. §. adhæc, de pace iuramen. firm. in feud. Alb.

ADHÆRENS alicui, vnus ſpiritus eſt cum eo, c. damnamus. de ſumm. trin. Alb.

ADHÆRENTES qui dicantur, vide ornatiſſime per Felinum in rub. de treug. & pac. in 5. col. verſ. 5. declaratio. & an adhærens vtatur eodem iure, quo ſuus principalis, vide pulchre per do. And. Barbat. conſilio 38. per totum: maximè in col. pen. in fin. in 1. volum. & Adhærens an veniat cum adhærentibus, vid. eundem Bart. in conſi. 11. in 11. & 16. col. in 2. volum. Alb.

ADHÆRENS, connexum, contiguum, & acceſſorium, quomodo differant, explicat Alber. in l. quæ religioſis ff. de rei vendic.

ADHÆRENS cauſæ pro ſuo intereſſe, non cenſetur noua perſona, ſed eſt adminiculum ad eandem cauſam: ita ait Ioan. Bapt. Ferretus conſil. 385. n. 8. li. 2. Ioan. Fr. Decian.

ADHIBERE, h. e. præſtare, dare, apponere, adiungere, facit l. qui venenum, ibi: quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum, eius cui adhibitum eſſet, naturam mutet. de verb. ſign. Sic Adhibere diligentiam, Adhibere moram, l. illud, ff. de per. & comm. Adhibere procuratorem debet minor, ſi conueniat debitorem

debitorem vt ei ſoluatur pecunia: i. afferre, adducere, adiungere, l. ait prætor, §. 1. ff. de minoribus. Rebuff.

Adhibere pro accipere, admittere, l. fin. §. hac actione, ff. naut. caupon. ſtabular. ibi: culpæ ſcilicet ſuæ imputaturus, qui tales adhibuerit. Rebuff.

Adhibere etiam teſtes, dicitur, qui adſumit, admittitve apud Arcad. l. 1. §. 1. de teſtib. Prat.

Adhibere heredem fratri, id eſt, adiicere l. 85. Inſt. Briſſ.

Adhibere poſtulantem eſt Aduocatum cauſæ ſuæ præficere, Vlpiano l. obſeruare, 9. §. 4. ff. de offic. proconſ.

Adhibere metum, inferre, incutere metum.

Adhibere vim, eſt vim afferre, ſiue cogere. Adhibere dolum, l. 6. com. vtriuſque iudic. Adhibere fraudem, calumniam, eſt vti in negotiis agendis dolo, fraude, calumnia: ſiquidem huius verbi ſignificatio fere per verbū vtor declarari poteſt. Spieg.

Adhibere ad ſatiſdandum, eſt fideiuſſorem dare, Paul. l. de die §. 1. ff. qui ſatiſd. cog. Prat.

Adhibere qui ſtipuletur, i. cuius nomen ſtipulationi inſeratur vel adiiciatur. Briſſ. ex ll. ff.

Adhibere, pro conuocare, citareve. Vlpian. l. nam ita; de adopt. Adhibitis etiam qui contradicerent, id eſt, qui læderentur confirmatione adoptionis. Spieg.

Adhibere ad actum, aliquem, ſiue in ius vocare, Vlp l. nam ita diuus. ff. de adopt. quo ſenſu vtitur ſæpe M. Cicero. Prat.

Adhibere, reiterare interpretatus eſt Damaſus pontifex c. per illicitam 1. q. 7. atque ita accipi debet in c. ventum, 1. q. 1. Prat. Ad honorem Prætoris venire: Vide in l. ius autem ciuile, de iuſt. & iur. item Old. in reſtaur. polit. Spieg.

Adhuc, i. vſque in præſentem diem, vel huc vſque, l. poſt rem; de tranſact. ibi: quia adhuc lis ſubeſſe poſſit, tranſactio fieri poteſt.

Adhuc nondum, pro nondum, Briſſ. in parerg.

Adiacentes, i. confines, in Auth. de ſanct. epiſc. §. ſi autem.

Adiacentia poſſeſſionum quæ ſint, vide not. l. 2. C. de bon. vacant. lib. 10. l. libertinorum. §. chartis, de leg. 3. Interdum in ſingulari adhærentiam ſignificat, vt atteſtatur Alber.

Adiacentia, quæ alicui rei mobili, puta domui fundove, cohærent. Sic adiacens prædium, quaſi iuxta iacens & adhærens, leg. 1. §. ex incendio, ibi, proinde ſi ex adiacentibus prædiis, ff. de incend. ruin. naufr. l. ſi finita, §. ſed etſi plures, ff. de dam. infect.

Adiectamentum, l. 242. ff. de verb. ſig. Briſſ. in parerg.

Adiecisse pro vendidiſſe interpretantur apud Paul. in l. 2. §. tueor, ff. pro emptor. Spieg.

Adiectio, pretij additamentū, i. cum quis rei vēditæ intra præſtitutā diē preciū, vel pecunia vel qua alia ratione, adauget, l. 10. & 11. §. fin. de in diē addict. l. 41. de rei vin. quæ vſurpatur nō ſolum in priuatis venditionibus, ſed & publicis, quę fiunt ſub haſta, aliiſque ſolennibus adhibitis. Hanc Galli appellant Enchere, i. precij rei ſub haſta vendendæ & addicendæ augmentum. Hinc tit. C. lib. 10. de fide & iure haſtæ fiſcalis, & de adiectionibus: Sic enim eo loco legendum Vet. lib. confirmant. Græci adiectiones ὑπερθεματισμοὺς vocant, Prat. vid. infra, Adiicere interdum.

Adiectio dominij, acquiſitio eius eſt, quæ ſola legis autoritate defenditur.

Adiectio bonorum, vbi proprie nō eſt hæreditas, ſed ſola principis autoritate quis pro hærede habetur, §. 1. & in rub. de eo cui liber. cauſa bona addic. Sic

Adiectio pignorum in cauſam iudicati captorum, cum domini conſenſu, non expectato iudicis præcepto, venduntur l. à diuo Pio, §. ſi pignora. ff. de re iud. Corraſ. l. ſeruitūtes, 4. num. 16. ff. de ſeruit.

Adiectione familiarum, cuius meminit Tacitus, lib. 17. facultatem accipi conceſſam extraneis, vt ſe in familias Romanorum infererēt, & adiicerent, hoc eſt, vt iis qui vellent, concederetur ciuitas Romana, dum in alicuius ciuis nomen gentemque tranſirent, tradit Connan. lib. 2. cap. 7.

Adiectiones Iuſtin. Inſt. §. fin. de ſucceſſ. liber. accipere videtur pro modis Rom. ciuitatis, familiarumque Romanarum ius aſſequendi, ſi Alciato credimus: qui tamen non negat, eo in loco Accurſij interpretationem probabilem eſſe, vid. c. 17. lib. 1. Prat. Spieg.

Adiectus vid. mox infra.

Adiiciales cœnæ: Lege ſeptemuiri.

Adiectus Alteri ſtipulari non poſſum, ita vt alteri illi ex ſtipulatione mea acquiratur obligatio, ſed vt alteri illi ſoluatur, hoc ſtipulari poſſum. Is vero in cuius perſonam ſolutio confertur, vulgo Adiectus dicitur: Et huic ſolui debet, non hæredi ipſius: quia Adiectio illa eſt perſonaliſſima vid. Vult. cōment. Inſt. de inutil. ſtipul. §. 3. n. 2. 3. 4. & ſeqq. Itaque Adiicitur hoc ſignificatu is cuius perſona non acquirēdæ obligationis, ſed ſolutionis tantū gratia, ſtipulatione cōprehenditur. Briſſ.

Adiectus fundus intelligitur quando melior allata eſt conditio, l. quod autem, de in diem addictio.

Adigere, vid. mox infra.

Adiicere in diem eſt rem penes emptorem collocare, hac lege, niſi quis intra diem certam meliorem conditionem attulerit: Cuiac. d. tract. 3. ad African. fol. eod.

Adiicere eſt paciſci de adminiculis & acceſſionibus & vt Iuſtinianus loquitur, pediſſequis emptionis, ſalua & integra emptionis ſubſtantia, Cuiac. 14. obſeru. 18. Gothofr. ad l. 72. in pr. de in diem addict.

Adicere pro conſentire, notat. Spieg.

Adiicere eſt quaſi iuxta addere: verbum enim adiicio idem eſt, quod adiungo, addo. Sic adiici dicitur, qui alicui cohæres adiungitur, l. 7. ff. famil. ercilc. l. 89. ff. de hæred. inſtit. vnde adiectus hæres, pro cohærede, in eundemq; ſenſum adiungendi & adhibendi verbis I. C. vtuntur l. 6. l. 85. & l. 14. in fin. ff. de iur. codic. Briſſ. Adde Cuiac. tract. 3. ad Afric. fol. 34.

Adiicere interdum valet meliorem conditionem adferre, auctarium adiicere, & omnino addere aliquid ad pretium, pluriſq; licitari. l. 7. ff. de in diem addictio. Inde Adiectiones pro incrementis & additamentis pretij, licitationibuſque quibus aliquid ad priūs pretium adiicitur. l. 4. l. 10. l. 11. §. pen. l. vlt. l. 15. ff. de in diem addictio. Sic adiectiones admittere in l. 21. in fin. ff. ad municip. quas vulgo dicimus Enchetas recipere: notauit Ant. Auguſt lib. 2. Emend. ca. 3. Adiectus dicitur qui obligationi ſolutionis gratia adiicitur l. 59. ff. de ſolut. veluti ſi ſibi aut Titio dari quis ſtipuletur. Nā Titij perſona in hoc tātum cōprehēditur, vt ei recte ſoluatur, l. 56. §. qui ſibi, ff. de ver. obl.

Adiisse videtur tacite, qui petit tempus ad deliberandum: niſi repudiet: olim ſecus fuit, l. 19. C. de iur. deliberand. l. 69. de acquir. hæredit. Gothof. ad l. 23. §. 14. ibi: ſi non recuſauerit, C. de iure deliber. vide Adeo, Adire.

Ἀδικία, iniuſtitia, Inſtit. de iniur. in prin.

Adimendi verba, qualitatem, & modos vide in tit. de adimend. legat. Quando lex adimit libertatem, pro non ſcripta habenda eſt, Terentio Clementi l. vnic. ff. de adempt. libert. vide, Pertinere.

Adimi nihil poteſt, quod non antea datum eſt. vide Alciat. 3. præſumpt. 42. Gothofr. ad l. 3. C. de codicil.

Adimplere verbum rariſſimum, quo Imp. vſus eſt Inſtit. de contrah. empt. §. ita tamen & in l. 8. §. 1. C. de codic. Idem quod impleo. Spieg.

Adimplere creditorem eſt ſoluere creditori, vid. l. 4. C. de conuen. fiſc. debitor. lib. 10. Gothof. ad l. 43. §. 1. ibi. curatorem adimplere. ff. de adminiſt. & peric. tut.

Ad instantiam: iſtæ actiones ſonant, quaſi diceretur, ad petitionem, ſeu preces alicuius: & hoc facit maxime pro inſtrumentis & actis iudicij, in quibus dicitur, ad inſtantiam talis promiſit, vid. Fel. in c. cum M. Ferra. col. 2. v. no. 2. de conſt.

Ad instar etiam apud Iuriſconſultos legimus. Alb. Seruius dici negat ad inſtar. Beroaldus item apud Apuleiū monuit nos ſimpliciter dicere Inſtar. Vlp. ait, Publiciana ad inſtar proprietatis, non ad inſtar poſſeſſionis reſpicit, l. ſed & ſi res ff. de public. in rem act. vide. Inſtar. Spieg.

Adipisci iudicium, ſiue ius, eſt ius obtinere. Prat.

Adipisci dominium. l. 8. C. de bon. autorit. iud. poſſid.

Adire iudicem, arbitrum, magiſtratum vel pro tribunali, vel per libellum: i. accedere. Briſſ. Prætorem, vel ad prætorem in ius adire Briſſ. ex Cic. & l. 6. de feri. Hinc aditio prætoris. Briſſ.

Adire hæreditatē, eſt amplecti & agnoſcere ſeu admittere hæreditatem, accedere ad hæreditatem, & vt Gręci dicunt προσελθεῖν τῇ κληρονομίᾳ.

Adire bona, idem fere l. 1. C. de teſta. mil. Recta via; ſolenuiter; adire hæreditatem, i. ad ſucceſſionem accedere l. 3. C. de iur. deliberan. & alibi. Etiam ſubire hereditatē dicit Paulus. l. 181. d. reg. Iu. Briſſ. Adire hæreditatis inſtitutionem, nomen, teſtamentum. vid. Cuia. 7. obſ. 18. & Gothofr. ad l. 1. C. de teſt. milit.

Adire autem heredıtatem cenſetur, qui declarat ſe heredē fore: quod fit aut verbis & nuda conteſtatione, aut re ipſa, & facto aliquo, quo ſe bona mortui apprehendere teſtatur: nempe ſi filiusfam. ſe immiſceat bonis paternis: vel extraneus in defuncti bonis, ſe tanquam dominum gerat, i. ea faciat, quæ dominus quiſque in rebus ſuis facere ſolet, l. pro herede. l. gerit. l. aditio. l. per procurator. de acquirend. hered. Gœd. de verb. ſig. & Briſſ. lex.

Adire videtur, qui aduerſus teſtamentum patris mouet querelam falſi l. 14. ff. de bonor. poſſeſſ. Gothofr. ad l. 3. C. de repud. vel abſtinend. hered. vide ſupr Adiiſſe.

Adire, pro immiſcere l. 1. C. ſi tut. vel cura.

Adire hereditatem ac pro herede (id eſt) pro domino ſe gerere, fere idem. Aditionem tamen à geſtione pro herede, à parte diſtinguit I. C. in l. ſi qui mihi. §. ſed quid ff. de acquir. hæred. & in l. eum qui. ff. eod. titul. vt annotat Goueanus lib. 1. var. lect. c. 25. Proprie autem adire & cernere hæreditatem, item pro herede gerere, dicuntur alieni ſeu extranei heredes, qui alias heredes non ſunt: at ſui & neceſſarij dicuntur ſe immiſcere. Ideoq; hæc ſeparantur l. 3. fin. l. 4. Quib. ex cauſ. in poſſ. eat. l. 7. §. reſtiturus. de min. Extraneus enim aliud ad alienam familiam adibat: At filiusfam. non alio ibat, ſed permanebat,

neque aliud quippiam noui cœptabat, niſi quod, quas reſ antea non omnes attigerat, earum ſe liberę adminiſtrationi tum immiſcebat. Hot. vid. ĵ. Aditio.

ADIRE hereditatem & bonorum poſſeſſionem petere, Paul. æquiparat, l. is qui de leg. præſtan. tametſi Aditio hereditatis; quia illi è ciuili iure origo; perpetua eſt. l. licet. C. de iur. delib. Bonorum vero poſſeſſio, quia à prætore cauſam habet; temporaria eſt. Nam prętoris officium anguſtiore clauditur tempore. Hinc filius ſine patris iuſſu poteſt agnoſcere bonorum poſſeſſionem: adire autem hereditatem non poteſt, niſi ſcrutata patris voluntate, cum facile peti poſſit, non excluſa ſpatio temporis. Hæc eſt germana ratio diuerſitatis inter aditionem hæreditatis, & bonorum poſſeſſionem. Prat.

ADITIO, mox infra.

AD irritum reuocare. l. 7. C. de reſtit.

ADITES vocitantur atrici à I.C. atque liminarchæ fœminis excubantes, fœminæ dicuntur atricæ. Plautus: ſimiliter tum atrica clementer nō ſota eſt, inquit, munere occupauit. De his atricis hæc Maro: Armiger ante fuit fiduſq; ad limina cuſtos. Seruius 9. Æneid. interpretatur: Ædituus fuit, ingenti honore, illic enim & epulabantur, & Deos colebant; cenſus autem omnis illic ſeruabatur: quod & Plautus docet in Aſina. in qua inducit Sauream ſeruum Atriēſem in tota familia plurimum poſſe. Hi principis limen curabāt: ad limina, quemadmodum ad pedes: à memoria, à libellis, à pugione, vocitantur à Luciano lib. 2. de Aſino aureo. Iohan. Baptiſt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Agric. lib. 1.

ADITIO hereditatis, eſt ſpecies q. obligationis. l. 6. C. de her. act.

ADITIO quandoque ſimpliciter ponitur pro aditione hereditatis. Briſſ. ex ll. ff. Theophilo hereditatē acquirere, in extraneo dicitur aditio: in neceſſariis immiſtio. Et hereditatem nō admittere, in extraneo dicitur repudiatio: in neceſſario, abſtentio. Huius Aditionis, ſeu adeundæ hereditatis via, duplex in iure eſt: vna antiquior, vt ſcilicet Inſtitutus ſecū deliberet, an heres eſſe velit, idq; certo temporis ſpatio: & interim dicebatur cernere, nempe an expediat hereditatē adire, nec ne: quæ via tantum patebat extraneis. Altera recētior & amplior, omniumq; heredū, ſeu extranei ſint ſeu neceſſarij, communis, vt videlicet inſtituti, deliberatione omiſſa, ſtatim ſine periculo adeant hereditatem, inuētario ſcilicet legitime facto. Vult. in comment. Inſtit. de hered. qual. §. 6. n. 5. 6.

ADITIONIS dies qui dicantur, vid. Gothofr. not. ad l. 2. ibi: ſpatiū centum dierum. C. qui admitti ad bonorum poſſeſſ.

ADITVS domus, eſt anterior pars, ſiue introitus, l. ſi cuius, §. ſed ſi. ff. de vſufr.

ADITVM alicui pręſtare, & redimere, ī. acceſſum, tranſeundi ius. Aditus ad ſepulchra, i. eorum adeūdorum ius. Ergo Aditus ab itinere & via ſeparatur. Briſſ. ex ll. ff.

ADITVS iudicialis, l. 15. C. de iudic.

ADITVS iudex, vt aditus præſes prouinciæ, non male legitur in l. 7. & 16. C. famil. erciſc. Hot. in prætermiſſ.

ADITVS per obreptionem, leg. 5. C. quomod. & quand. iud.

ADIVDICARE eſt rei dominium iudicio attribuere (id quod in actiouibus mixtam cauſam habentibus Iudici permittitur) ſeu iudicio peracto, rem controuerſam actori addicere, notat Alciat. de verb. ſignificat. *zuerkennen, zuſprechen:* cui contrarium eſt, abiudicare, *aberkennen, abſprechen.* Sic rē huic adiudicare, & ab illo abiudicare. Hot. Prat. Adiudicare bona fiſco. l. 39. de iur. fiſ. Briſſ. Porro adiudicare pignus, addicere, & in ſolutum dare, quo diſtent, ex veritate textuum excutit acute, &, vt ſolet, fideliter Zaſ. in l. à diuo. ff. de re iud. Spieg. l. 21. de annu. leg. pręſes prouincię adiudicat ea Reip. i. iudicio attribuit, aſſignat, propria eſſe decernit. Hot.

ADIVDICARE cauſam alicui, eſt ſecundum aliquē iudicare. Hot.

ADIVDICATIO eſt modus acquirendi dominij, earum rerum, quas defunctus habuit, & quæ adiudicatæ ſunt: ac proprie habet locum in iudiciis diuiſoriis. Vlpian. l. 2. ff. fin. reg. Iudici, inquit, fin. regund. permittitur, vt vbi nō poſſit dirimere fines, adiudicatione controuerſiam dirimat. Spiegel. Vult. ad fin. §. de ſucceſſ. ſublat. & ad §. quædam actiones. 18. nu. 17. de actio. comment. Inſt.

ADIVDICATIO neceſſaria, eſt emptio voluntaria, Paul. in l. ſi pignori. ff. famil. herciſc. Adiudicationes prætor tuetur, l. inter. §. ſi famil. erciſc. ibid.

ADIVDICATIO, i. condemnatio, l. licet. §. ſi plures. vbi g. ff. de procur. Ioan. Fr. Dec.

ADIVNGERE ſe conſortiis ancillarum, l. 8. C. de ſeru. fugit. Adiūgere tutores curatoribus: Adiunctiones fundo applicare. Briſſ. ex C. & Iul. Paul.

ADIVNCTVM cedit ſubiecto, tanquam digniori, aut continenti, ſine quo cōſiſtere nequit. Secus eſt ergo, ſi ſubiectum vile ſit, Adiunctum vero pretioſum. Ita tabula vilis cedit picturę pretioſæ: charta vilis ſcripturæ. Vul. comment. Inſt. ad §. 13. & omnino 23. de rer. diuiſ.

ADIVTOR idem eſt quod Actor. §. fin. Inſtit. de curat. l. ſolet. ff. de tutelis.

ADIVTOR tutelæ dicitur, quem (vt ſcribit Pompon.) ſolet Prætor permittere tutoribus conſtituere iis, qui non poſſunt ſufficere adminiſtrationi tutelæ: ita tamen, vt cum periculo ſuo, eum conſtituant, leg. ſolet. 13. ff. de tutelis. Prate. Briſſ.

ADIVTOR pro ſcriniario ponitur, l. nulli. C. de num. & act. lib. 12.

ADIVTOR Cornulariorum (alij Corniculariorum) vacationem munerum grauium habet, l. vlt. ff. de iure immunit. Cornularij qui ſint, vid. infra ſuo loc. erant & adiutores Quæſtoris.

ADIVTORES Quæſtoris βοηθοὶ τοῖς σκρινίοις, de quibus N. 26. miniſtri quæſtoris, quos ſibi ex ſcriniis memoriæ, libellorum & epiſtolarum, eligit propoſitis ſacroſanctis Euangeliis. Officium quæſtoris dicuntur Nou. 120. vid. Nou. integram de adiutoribus. Prat.

ADIVTORES Notitia Romani Imperij numerat inter officia Præfecti vrbi, l. per hanc. C. de aduoc. diuerſ. iud.

ADIVTORES olim officiis, leuandi laboris cauſa, dabantur, qui his vel ægritudine præpeditis, vel multitudine negotiorum obrutis, opem ferrent, l. 10. C. de numerat. lib. 12. l. 3. C. de diuerſ. offic. lib. 12. & in Notitia Imperij Romani perſæpe Adiutores ſacræ memoriæ, l. 13. l. 14. eod. tit. Adiutores magiſtri officiorum, l. 5. C. de princip. agen. in reb. lib. 12. Adiutor vrbani officij apud Symmach. lib. 1. epiſt. 22. & Adiutor primicerij tribunorum notariorum in Notitia, quæ ſubiecta eſt Nouellæ 8. Briſſ. in prætermiſſ.

ADIVTORES Ducum, l. decimaoctaua. §. 5. C. de re milit. lib. 12.

ADIVTORIVM diuinum, flebile, vltimum, ex ll. C. Adiutorium quis præſtare dicatur, Canoniſtæ indicāt, in c. vlt. extr. de homicid. Spieg.

ADIVTRIX legio prima. Adiutrix cognomentum legionis Romanæ. Spieg. Eius meminerunt Impp. in l. vltima. C. de apparitoribus præfect. pręt. & l. vlt. C. de caſtr. pecul. lib. 12. in qua, Adiutrice noſtræ Reipubl. pro Adiutrice noſtra, vulgo perperam legitur. Briſſ. in prætermiſſ.

ADIVVÆ qui erant, diſces ex Notitia Imperii Rom.

ADIVVARE auxilio: exceptione: replicatione: reſcripto. Lex adiuuanda interpretatione. Adiuta negotia. Briſſon. ex ll. ff. & C.

ADIVVARE, pro adminiculari, apud Paul. in l. legitima. ff. de pac. in vſib. feud. denotat opem ferre, & auxiliari. Eſt autem adiuuari, vt Nonius inquit, cum voluptate intueri, delectari, accendi, & de rebus nouis, magnis, inſolitis, & inuſitatis dicitur. Droſæus in methodo iur.

ADIVVAVERIT pro adiuuerit, in l. 15. §. 1. ff. de manumiſſ. teſtam. Briſſ. in parerg.

AD libertatem, vindicta manumittendo, perducere, l. filius. ff. de dolo malo. Spieg.

ADLECTOS etiam dici putat Varro lib. 5. de ling. Lat. qui in collegarum locum ſuppoſiti ſunt. Prat. vid. inſr. Allecti.

AD limina ſeruus, pro Atrienſi. Bud.

AD manus nummos non habere, venuſte dixit Africanus in l. tutor. ff. ad SC. Velleian. pro eo, quod & nō minus elegans eſt, pecuniam ad manum non eſſe, vulgo aiunt, in promptu non eſſe. Spieg.

AD manum ſeruus is dicitur, cuius manus ad literas ſcribendas princeps aut quiuis alius vtitur: eſtq; idem qui & à manu, & Amanuenſis dicitur. Spieg. At hæc duo differre doctiſſimus Turnebus annotauit lib. aduerſ. 5. cap. 11. vbi amanuenſes ſerui ſunt à manu, qui excipiunt & ſcribunt. At ſerui ad manum alii ſunt, vt apud Cic. lib. 3. de orat. & apud Liui. Inde ad manū cantari hiſtrionibus cœptū. Nam ad manum ſignificat, quod præſto eſt, quod in promptu, quod paratum eſt.

ADMENSVM vinum ridicule interpretantur pro vino ad menſam vendito: tametſi Holoand. annotat, alias deeſſe hæc verba, in l. ſi per emptionem. ff. de pericul. & commod. rei vend. Eſt autem admenſum vinum, idem quod ſimplex menſum.

ADMENSVM opus. Admetiri oleum metretis: vinum amphoris, triticum modiis. Admetiendi dies. Briſſ. ex ll. ff.

ADMETIRI, verbum paſſiua ſignificatione ponitur in l. 35. §. pen. ff. de contrah. empt. & l. 36. ff. locat. Briſſ. in parerg.

ADMINICVLVM, adiumentum. Proprie dicitur ſuſtentaculum ſiue fulcimentum rei alicuius, vel ſine quo res non ſubſiſtit, l. inſtrumenta. C. de prob. Spieg. Prat.

ADMINICVLA æquitatis, adminiculum alienum, appellationis, prouocationis, ex ll. C.

ADMINICVLA, vid. d. l. inſtrumenta. & l. 2. §. 1. de conſt. pec. l. 1. ſi vſusfruct. pet.

ADMINISTER, i. magnus & præcipuus miniſter, vox Cic. familiaris. Ad enim habet vim intendendi.

ADMINISTRARE, idem eſt quod gubernare, gubernationem habere vel gerere, tutelæ vel curæ officium ſuſtinere, l. 2. C. ſi ex plurib. tut. vel cur. Sic

ADMINISTRARE tutelam, l. 10. Cod. de arbitr. tutel. Et adminiſtrare curam, l. 2. 4. C. de hered. tut. vel cur. l. 14. C. de adminiſtrat. tutor.

ADMINISTRANDI ſui patrimonii liberam poteſtatem habere, vid. l. 2. C. de his quib. vt indig.

ADMINISTRATIO libera quę ſit, vid. in l. filiusfamil. ff. de donat.

admini-

adminiſtrationem rerum liberam, qualem dominus habet, procuratori commiſſam, barbari altam & baſſam vocant. Ex Old.Spieg.

ADMINISTRARE actum, actiones, annonam, argentariam, bona paterna, res pupilli. Briſſ.ex ff.

ADMINISTRARE alteri, pro diſtribuere & impartiri: ſic heres fideicommiſſum adminiſtrat. Briſſ.ex ll.ff.& C.

ADMINISTRARE dicitur, qui quid alij reſtituit. l. ſi par. 10. ff. de inoff.teſt.l.3.ff.ad l.Falc.Prat.

ADMINISTRARE tacitum fideicommiſſum, eſt incapaci accommodare tacite fidem de reſtituendo. Gotho.ad l.3.C. ad l. Fal.

ADMINISTRATIONIS appellatione apud Canoniſt. cõtinentur tãtum eccleſiaſtica officia, nimirum, exemplo tutoris, qui adminiſtrator in iure noſtro appellatur, diciturque habere officium, l.alienam.C.de procur.Spieg.

ADMINISTRATIO eſt gubernatio rerum tutela vel cura, l. 5. C. de magiſt.conuen.l.11.C.arbitr.tut.

ADMINISTRATIONEM transferre ad curatores.

ADMINISTRATIONEM peragere.

in ADMINISTRATIONE tenere aliq.

ADMINISTRATIONIS periculo conueniri, l. 3. C. de in lit.dand. tutor.& alibi.

ADMINISTRATIONIS periculo non ſubiicitur curator in litem, Gothof.ad d.l.3.

ADMINISTRATOR is eſt, qui rerum publicarum, ſeu temporalium curam gerit: at magiſtratus, qui iuriſdictionem exercet, Azo C.de adminiſt.reip.lib.10.in rubr.

ADMINISTRATOR piarum actionum, l.46.§.3.C.de epiſ.& cler.

ADMINISTRATORES in iure noſtro dicuntur maiores magiſtratus: quod illi ſolam meri imperij adminiſtrationem habeant, quæ vox eum comprehendit, qui alieno nomine, nõ proprio agit, vt atteſtatur Accurſius in rubric.de adminiſtra. reipubl. lib.C.11. Quod & iuramenti formula probatur, qua iurãt magiſtratus, occaſione traditæ adminiſtrationis fidem ſe Cæſari ſeruaturos. in auth.Iuriſiu.quod præſt.Spieg.

ADMINISTRATORES ciuitatis, curatores dicuntur, l. præſes.C. de tranſact.per l.3.ff.de admin.rer.ad ciuit.pertin.Hi ſunt, qui ciuitatis negotia gerunt & adminiſtrant, quorum officiũ explicatur ff.de admin.rer.ad ciuitat.& C.eod.tit.lib.11.Prat.

ADMISSIO pro permiſſu: quemadmodum admittere, pro fieri ſinere, nonnunquam vſurpatur.Spieg.

ADMISSIONUM officium in l.2.C.de priuileg.eorum qui in ſacr. pal.lib.12.C.quod ſub diſpoſitione Magiſtri officiorum ponitur in Notitia Imperij Rom. Admiſſionales dicebantur, qui principem adoraturos admittebant, in l.vlt.C.de diuerſ.offic. lib.12.Lamprid.in Alex.Salutabatur vero quaſi vnus de ſenatoribus patente velo, admiſſionalibus remotis, aut ſolis his, qui miniſtri ad fores fuerant: cum antea ſalutare principem non liceret; hodie Camerarij vocantur. Admiſſionum etiam magiſtrum legimus apud Vopiſcum in Aureliano. Briſſ. in prætermiſſ.

ADMISSIO bonorum poſſeſſionis, l.vlt.C.vnde legit.

ADMISSARII equi apud Columel.lib.6.c.27.& Plin.lib.28.c.15. ſunt ad initium electi.Et

ADMISSURA apud eundem Columel.eod.c.& Plinius lib. 20.c. 12. Nec, inquit Columella, admiſſuræ tempora ſeruantur. Briſſ.Prat.

ADMITTERE bona, id eſt, agnoſcere. Admittere ingredi volentem, pro ſuſcipere, recipere. Admittere ſocium, id eſt, aſſumere. Admittere excuſationem, i.probare, accipere. Admittere cuſtodem, querelam, i.ferre, tolerare. Admittitur accuſator, vel accuſatio, ſententia, i.recipitur. Admittere etiam dicitur, qui facit, vt quis admittatur: ſic ſcriptus heres hereditatem omittendo, exheredatum in poſſeſſionem admittit. Delicta admittunt actiones: actio vſuras: conditio pœnam: hoc admittit ratio, & hanc opinionem animus. Verba ita admittunt, id eſt, concedunt, requirunt. Briſſ. ex ll.ff.& C. Admittenda ſententia, i.approbanda.Briſſ.

ADMITTERE bonorum poſſeſſionem, pro adgnoſcere & accipere, in l.ſeptima.Cod.de iure deliber.l.4.C.vnde legiti. Sic admittere hereditatem, d.l.4.& l.14.§.1.C.de legit.hered.

ADMITTERE, eſt & miſſum in poſſeſſionem recipere, l.17.de dã. infect.l.3.pr.ne vis fiat.l.is cui.5.§.miſſus.vt in poſſ leg.Briſſ.

ADMITTERE dicimur ſola animi deſtinatione, l.6.C. de iur. delib.Gothofr.ad l.4.C.vnde legit.

ADMITTERE eſt & marem fœminæ, aut mari fœminam admouere ad initum.Spieg.Prat.

ADMITTERE in equas aſinum dixit Vlpian.in l.53.§.ſi quis aſinũ. de furt.vt & Varro apud Non.in verbo, Æquimelium.Briſſ.

ADMITTERE equum, pro conſcendere accipiunt, vt apud Cic.in ſecundo de finib. Num etiam cum P. Decius ſe deuoueret, & equo admiſſo in mediam aciem Latinorum irrueret, &c. vt Budæ.interpretatur.Sed Maioragius lib.11.ca.7. cum lapſum exiſtimat: eo namque loco equum admiſſum, non pro conſcẽſo, ſed pro cõcitato & celeri accipi debere, ſatis demõſtrat Val.Max.ſic vocem interpretatus, l.5.c.6.de eo. P Decio ſcribens: Caput, inquit ſuum pro Reip.ſalute deuouit, ac pronus concitato equo in hoſtium agmẽ patriæ ſalutẽ, ſibi mortem quærens, irrupit. Concitato equo, vt vides, dixit pro eo, quod Cic.habet, Admiſſo. Quin ipſemet Cic.rem totam aperit, dum lib.3.de Nat. Deor. loquitur in hæc verba: Rebantur enim fore, vt exercitus Imperatorem equo incitato ſe in hoſtem immittentem perſequeretur, id quod euenit, &c. Ouid. 1.Metamorph.

----vtque monebat
Ipſe amor, admiſſo ſequitur veſtigia paſſu.

ADMISSUM paſſum pro celeri, quaſi ſeipſum Apollo ad curſum acrius concitaſſet, dictum eſſe perſpicis.

ADMITTERE ſcelus dicitur, qui id perpetrat & cõmittit, l.diuus. ff.de offic.præſid.M.Cic.pro Rabir. Rabirius, inquit, fraudem capitalem admiſit.Vlp. in l.1.in princ.ff.de off.præf.vrb. Prat.

ADMITTERE homicidium. Admittere etiam ſimpliciter pro delinquere, l.ſpurii.in princ.de decur.Spieg.

ADMISSUM, pro delicto, crimine. Admiſſor, & admittens pro delinquente. Sic pro modo, menſura, qualitate admiſſi. Duplex admiſſum. In admiſſo deprehenſus. Briſſon.ex ll.ff.& C.

ADMITTERE vim, pro facere vim, vim inferre. Admitti vim alicui, pro pati vim. Vlp.in l.item ſi cum.ff.quod met.cauſa.Spie.

ADMODUM, i.valde, pen. correpta. Aliquando profertur accentu acuto, & tunc exponitur ad modum, i.neceſſitatem, l.item ſi fundum.in fin.ff.de vſufruct.Alber.

ADMONERE, in memoriam adducere, l.qui venenum. ff. de verbor.ſignificat.Interdum Admonere eſt monere, commonefacere, Admoneſter. Vnde merito admonentur magiſtratus diligẽter cuſtodire fugitiuos, ne euadãt, l.1.§.pen.ff.de ſer.fugit.

ADMONEMUS proprie de re, quæ nondum in mentem venit ei, qui admonetur. Vnde apparet, interpretes non admodum recte pro corrigere, exponere, apud Paul.in §.ſciendum eſt autẽ, de off.præfect.vigil.tum alibi.Spieg.

ADMONERE periculi, l.1.C.vt cauſ.poſt pubert.

ADMONERE, plerunq; caſtigare, & corripere, & percutere ſonat. Corripere quidem ſignificat in Imp.Commodi conſtitutione apud Modeſt.l.aliment.§.1.ff. de agnoſc.lib.iuncta l.1.ff.de iure patro. Telo admonere, Vergil lib.10.& flagello, Columel. lib.2.cap.2.dixere: quod & Nonius adnotauit. Hoc ita Græci exprimũt νουθετεῖν, vt apud Plat.in lib. ὁμοῦ, νουθετεῖν πληγαῖς Hinc.

ADMONITIO fuſtium, pro caſtigatione & coercitione Calliſtrato, l.veluti, ff.de pœnis. Græcis νουθέτημα. Tu vide, quæ de hoc ſcripta reliquerit I.Pollux lib.9.Onomaſt.Prat.Briſſon.

ADMONITIO protelatur, §.fin.l.2.vbi quis ager.Spieg.

ADMONITIO in l.4.§.2.Cod.de inius voc.idem eſt quod citatio.

ADMOVERE probationi apud Vlp.l.1.in prin.ff.de quæſt.eſt reum argumentis compellere.Prat.

ADMOTA, id eſt, adhibita, l.damni infecti.ff.de dam.infect.Alb.

ADNASCI, vide ſupr.Adgnaſci.

ADNEPOS, Adneptis, Græci ἀπέγγονος, ἀπεγγόνη dicũnt. Hi ſunt abnepotis vel abneptis filius filia, pronepotis vel proneptis nepos, neptis, §.5.Inſt de gradib.l.1.§.quinto. & l.vlt.§.adnepos. ff.de gradib.& adfin. Sic in inſcriptione antiqua, L. Aurelius Verus Antoninus Neruæ adnepos appellatur. A Nerua enim Traianum, à Traiano Hadrianum, ab Hadriano Antoninum Pium, à Pio Verum adoptatum, ex hiſtoriis notum eſt.Briſſ.

AD NOMEN reſpondere, eſt comparere, ac præſto eſſe, cum nomen recitatur. Liuius lib.7.ab vrbe condita. Acerbitas in delectu non damno modo ciuium, ſed etiam laceratione corporum lata, partim virgis cæſis, qui ad nomina non reſpõdiſſent, partim in vincula ductis inuiſa erat.Prat.

AD NOS pertinere intelligitur, quod competit nobis iure vel dominij, vel poſſeſſionis, vel curæ, ſiue adminiſtrationis.argu.l. primæ.§.quod ait.de officio præfect.vrb.Spieg.

ADNOTARI dicitur, qui abſens in reos refertur: nam in grauioribus criminibus Magiſtratus, qui abſentem in reos recipiebat, edicta proponebat, quibus illi denuntiabat, fore, vt niſi intra annum adeſſet, eius bona confiſcarentur: vti Martia.docet l.1.& 2.ff.de requir.vel abſent.Hoto.Hinc

ADNOTARE quoque eſt, cum præſes notat, qua quemque damnatum pœna dignum cenſeat, idque ad Imperatorem reſcribit, l.1.ff.quando appell.l.6.§.præſides.ff.de interdict. & releg. l.1.§.1.ff.nihil innouand. Plinius lib.epiſt.10. Fuerunt ſimilis amentiæ, quos, quia Romani ciues erant, adnotaui in vrbem remittendos.Prat.Hot.vide infr.Annotare.

ADNOTARE aliquando accipitur pro reprehẽdere, vt apud Paulum l.debitor.82.§.ſeruo.ff.de legat.ſecundo. Aliquando ponitur pro Notare, l. cum mater.ff. de inoffic. teſtament. Prat. Nebriſſ.

ADNOTATIO, illa in reos relatio, l.4.ff.de requir.vel abſent. Aliquando Adnotatio eſt ſcriptura facta propria manu principis, l.1.C.de precib.Imper.offer.Briſſ.Spieg.Alber.vel, Adnotatio eſt reſcriptum principis paucis adhibitis factum. l. iubemus. C.de ſacroſ.eccleſ.

ADNOTATIO, principis ad preces reſcriptum, idque ex Valent. Imperat. Nouella edocemur tit. de homicid. caſu fact. verſic. merito ergo. Adnotationis hoc ſenſu frequens mentio eſt in C. Iuſtin. in l. non aliter 9. C. de palat. ſacr. larg. lib. 12. l. 5. C. de emendat. propinq. Prat. vid. ANNOTATIO.

ADNOTATIO fit ad libellum breuiter adnotato nomine principis, Gothof. ad l. 6. C. ſi contra ius vel vtil. publ.

ADNOTATIO quandoque eſt actus, qui ſine teſtibus expeditur, l. inſtrumenta. & ibi gl. C. de probat. Briſſ. Spieg. vide infr. Annotatio.

ADNOTATVS cenſibus, in l. quiſquis 16. C. de epiſc. & cler. idem qui adſcriptitius. Nam in l. ſi quis 20. eod. cenſibus adſcriptus appellatur. Hor.

ADNVMERARE, vide Annumerare.

ADNVTIVVM vet. gl. [illegible], pro affirmatione ſumitur. Cui opponitur Abnutiuum, de quo ſuo loco.

ADOLESCO Feſto lib. 1. eſt ætate progredi, & creſcere Nonio, quo ſenſu vſus eſt Vlp. l. 3. §. ſi duo impuberes. de Carboniano edict. ff. Prat.

ADOLESCENS dicitur, qui pubertatem egreſſus, l. Aurelio. §. 1. ff. liber. lega. Adoleſcens ſæpe legitur in Pandect. Florent.

ADOLESCENTES ſunt puberes tutela liberati. Briſſ.

ADOLESCENS & pupillus æquiparantur furioſo, quia non recte intelligunt, l. diem proferre. §. coram. ff. de recept. Spieg.

ADOLESCENS à noſtris dicitur, qui inter annum decimumquartum & viceſimumquintum ętatem agit. Nam ante decimumquartum pupillus appellatur. Hinc titulus rem pupilli vel adoleſcentis ſaluam fore, lib. ff. 46. vid. ætatis grad. Hotom.

ADOLESCENS & iuuenis Caio idem, l. patri. ff. de minorib. Spieg.

ADOLESCENS, i. adultus, l. 1. C. qui numer. tutel. l. 2. de excuſ. tut. l. 1. C. quando ex fact. tutor. l. 1. C. de admin. tut.

ADOLESCENTES, qui moribus & ſolertia præditi ſunt, tametſi legitimam ætatem nondum expleuerint, anno tamen vigeſimo poſſunt impetrare veniam adminiſtrandarum rerum, l. 2. in prin. C de his qui ven. ætat. impetr. Alioqui prætor opem pollicetur eis, ceu minoribus annis 25. Et ideo in hanc vſque ætatem adoleſcentes curatorum auxilio reguntur: nec ante rei ſuæ adminiſtratio eis committi debebit, quanquam bene rem ſuam gubernantibus, teſte Vlp. l. 1. de minorib.

ADOLESCENTIAM, quæ pubertas eſt, Iuriſconſulto placuit à 14. anno ſumere initium, vigeſimoquinto perfici, l. non aliter. §. 1. ff. de leg. 3. cum ſimil. Prat.

ADOPTARE eſt quem in filium adſciſcere. Sed & ad alios pertinet, qui adſciſcuntur: vnde adoptare adminiſtros, dixit Varro lib. 4. de ling. lat. Pra.

ADOPTIO, vid. inf. Adrogatio & Arrogatio.

ADOPTIO generatim definita, eſt legitima alicuius in locum filij electio. Vult. comment. Inſt. ad pr. t. de adopt. & ad t. de acquiſ. per arrogat. n. 3.

ADOPTIO (ait Theop.) eſt actus legitimus, naturam imitans, ad eorum, qui liberos non habent, ſolatium inuentus, §. 1. Inſtit. de adopt. Recte ait, Naturam imitans. Adoptio enim in his perſonis locum habet, in quib. natura locum habere poteſt, l. 16. de adop. poteſt ergo quis filium habere, adoptando ſc. quē non generauit: qui tamen omnino generare nequit, is & adoptare nequit.

ADOPTIONIS origo antiquiſſima eſt. Non ſolum enim apud veteres Romanos in vſu erat, vt ex A. Gell. lib. 5. cap. 19. liquido, cōſtat, ſed & apud Græcos, vt ex Plutarcho in Theſeo liquet. Quo loco Theſeum ab Aegeo in filium acceptum refert. Quā rem, inquit, Athenienſes θέσιν appellabant. Apud Iudæos eam fuiſſe proditum eſt. Adoptionis cauſam eſſe tradunt Impp. in l. 3. C. de adopt. liberorum orbitatem, id eſt, (inquiunt) quod liberos quis non haberet. Prat. Vigl. in §. adoptiui liberi. Inſt. de exhered. lib. Quoad modum adoptandi & effecta:

ADOPTIO (ait Hot.) eſt actus legitimus, per quem extraneus in alienam familiam iuſq; filiifam. ſuſcipitur. Dixi, Actus legitimus, Papinian. imitatus in l. 77. ff. de reg. iur. quia non moribus, ſed lege XII. Tabularum inſtitutus eſt. Dixi, Extraneus, eum ſignificans, qui ſuus non eſt: ſiue plane ſit extraneus, ſiue etiam agnatus. Dixi, in ius filiifamilias, quia nullius alterius cognationis ius quæri per adoptionem poteſt. Eſt ergo adoptare idem, quod optione facta deligere, atq; in familiā ſuam aſciſcere. Olim enim adoptiui omnes tranſibant in familiam, vt pluribus nominibus adoptatorū cognoſcitur. Moribus enim hoc inductū fuiſſe apud Romanos, teſtatur Appian. Diō autem lege, & de T. Pomponio Attico legimus in Epiſtolis Cic. qui poſt adoptionē vocatus eſt Qu. Cecilius, Qu. F. Pōponian. Attic. Moris enim erat, vt is, qui adoptaretur, prænomen, & nomen, & cognomē ſumeret familię adoptantis, proprium nomen in (anus) plerunque deriuans, vnde Octauius poſt adoptionem Octauianus dictus eſt: & P. Corn. Scipio Aemilian. vt Dion autor eſt. Sunt etiam, qui putent, à Marcellis Marcellinos hac ratione dictos fuiſſe, à Iuliis Iulianos, à Domitiis Domitianos, à Seruilio Seruilianos, autore Macrobio. Id quod latius explicat accuratiſſimus Paul. Manut. in vlt. epiſtol. lib. 1. famil. epiſt. Cic. Hinc adoptare, pro nominare, non inſcite Horatius vſurpauit.

ADOPTIO (ait Gothōfr. ad l. 1. C. de adopt.) eſt legis actio. Conſtabat ſolennitate, l. 4. C. de adopt. l. 5. C. de ſuis & legit. inde à Theophil. [illegible]: non tamen refertur inter actus legitimos, l. 77. de reg. iur. Gothof.

ADOPTIO (Gothis Adfiliatio) fiebat olim per æs & librā, venditione imaginaria, Gœd. ad l. 159. n. 2. de verb. ſign. adde Cuiac. 7. obſ. 33.

ADOPTATI à parēte, in cuius poteſtate ſunt, tertia mancipatione in iure cedebantur, & ab adoptante vindicabantur apud eum, penes quem legis actio eſt. Arrogati, cum ſui iuris ſint, in alienam ſeſe poteſtatem tradebant: eiuſq; rei ipſimet autores fiebant. Hot.

ADOPTIONIS ſolennitas (de qua in l. 4. C. de adoptionibus l. 13. C. de probat.) hodie apud nos abolita eſt. Nec quenquā mouere debet, quod imaginem quādam adoptionis obſeruamus in iis, quos loco filiorum alimus, atque etiam affectu quodam proſequimur, & filios appellamus. Nam Romani quoque idē faciebant, non tamen ea reputabatur ſolennis adoptio, vt apparet ex l. quidam cum filium. ff. de verb. obl. Prat.

ADOPTATI ex tribus manibus. Sic enim legendum, vt recte cēſet Alciatus in l. penultima. §. quæ autem de aliis. C. de adoptionibus. quod de patris naturalis manu in fiduciarij manum traderētur: qui deinde in manum & poteſtatem adoptiui parentis dabat. Vnde in l. ſequen. per tres mancipationes adoptionem fieri legimus, quas Imperator Iuſtinianus antiquauit. Spiegel. Cæterum Alciat. ſententiam refellit omnium codicum fides, & veterem lectionem retinendam eſſe, legendūque, ex tribus maribus, cenſet Connan. lib. 2. cap. 15. n. 13. licet qui ex tribus maribus adoptati dicātur, certi nihil adferri poſſit. Schar. Porro differentia quædam adoptatorum hoc loco notanda. Adoptantur ſæpius qui natura prius filij non fuerūt, & Tranſlati dicuntur: interdum qui fuerunt, ſed exierunt, & tunc Redditi appellantur. Ita diſtinguitur in l. filio. ff. de lib. & poſthu. quæ differentia varios habet effectus iuris, vt in ſuis locis videre eſt. Sch.

ADOPTIONIS ſpecies duæ ſunt: fit enim aut per prætorem, ſeu magiſtratus authoritate, aut per populum, ſeu rogatione lata. Illa adoptio dicitur (ſeu adoptio ſpecialis) hæc arrogatio. Idem ergo nomen hic & genus eſt, & ſpecies ſui ipſius, l. 1. & 2. de adopt. Adoptio eorū eſt, qui in aliena poteſtate ſunt, & à patris naturalis in adoptiui familiā transferuntur. Itaq; apud Prætorem vel Procōſulem, vel quemlibet alium magiſtratū, apud quem legis actio eſſet, fiebat, parēte naturali filium mācipante, eo, quo Iuſti. in l. vlt. C. de adop. perſtringit ritu. Adrogatio vero eſt, cum aliquis patrem non habens, in poteſtatem ſe adoptiui patris dabat. Et inde Adrogatio (ſecundū Caij opinionem, quæ in l. 2. ff. de adopt. & lib. 1. Inſt. tit. 5. conſcripta eſt) quod & ille qui adoptabat, rogaretur. vtrum eum, quē adoptaturus erat, iuſtū ſibi filiū eſſe vellet, & ille, qui adoptabatur, rogaretur, vtrum id fieri pateretur. Gell. vero inde dictam Adrogationem lib. 5. Noct. Att. c. 19. tradit, quod non niſi rogatione ad populum lata fieret, in hæc verba; Velitis iubeatis Quirites, vti Valerius L. Titio tam iure legeque filius ſiat, quam ſi ex eo patre matreq; familias eius natus eſſet, &c. Conſtat plane apud populum Adrogationes olim factas non Gellii modo, ſed & Vlp. teſtimonio in Inſt. tit. 8. Ratio vero adhibendi populi, quantum ex Cic. colligo, illa fuit, quod iure à maioribus prodito libertatē nemo ciuis amittere ſine populi autoritate poterat. Verum tranſlato populi in principem imperio, principali exinde autoritate Adrogationes fieri cœpere, l. 2. ff. de adopt. l. 6. C. eod. §. 1. Inſt. eod. Briſſ.

ADOPTIVIS liberis opponuntur naturales ac veri. Adoptiua ſoror, mater, familia, cognatio. Filius eſt in adoptione, habetur in adoptionem. Adoptare autem & in filij & in nepotis locum licet: & in nepotis quidem locum, etſi filium non habeat adoptans. Vult. comment. Inſt. ad §. 3. nu. 12. de adopt. Briſſ. ex Inſt. & ff.

ADOPTATIO idem quod adoptio, ſed in vſu rariſſimum. Spieg.

ADOPTATITIVS, ex filio adoptato natus. Feſto lib. 1. Hot. De tota adoptionis doctrina accurate Vult. comment. Inſt. tit. de adoption. Adoptione ex vna parte acquiritur, & ex altera diſſoluitur patria poteſtas, ait Vulteius d. loco ad §. 1. nu. 1. & ad §. 3. n. 1. & ad tit. quib. mod. ius poteſt. ſol. §. 6. nu. 1. quod tamen diſtinctione limitatur, dict. §. 1. & 6. Et cum adoptio ſit modus acquirendæ poteſtatis patriæ: hinc ii, qui in poteſtate liberos habere non poſſunt, adoptare non poſſunt: vt peregrini, fœminæ, qui ipſimet ſunt in poteſtate, vt ſerui, item furioſi: tutor vel curator fidei ſuæ commiſſos. Deinde cum adoptio naturam imitetur: huic qui per naturam filium habere nequit, adoptare nequit, vt infans, impubes; caſtratus, ſi ſcilicet à natura talis ſit, vt generare nequeat. Idē ibid. d. §. 3. n. 2. 3. & ſeqq. Adoptans annis minimum 18. maior ſit eo, quem adoptat, ibi. nu. 10. Seruus ſi adoptetur, libertatem conſequitur, non ius aut nomen filii. ibid. n. 14.

Adoptione, i. arrogatione inprimis, teſtamentum irritatur, vid. Vult. d. loc. ad tit. quib. mod. teſt. infir. §. 4. n. 5 Adoptiui ex effectu habentur pro conſanguineis: vnde & adoptiui quandoque dicuntur conſanguinei, ibid. ad tit. de legit. agnat. ſucceſſ. §. 1. num. 2.

Adorare principem, eiuſve purpuram, eſt venerari, ſalutare, ad principis genua accidere, genua flectere, i. manu labiis adiuncta, & tacta deinde purpura principis, vel genu complexo, &c. l. vnic. de Comit. & Trib ſcol. li. 12. C. Sic Ammian. Marcell. lib. 21. Verum cum primitus viſus, ait, adorandæ purpuræ datam ſibi copiam aduertiſſet. Sic adorare principis æternitatem, l. 2. de fabric. lib. 11. C. Apud Herodot. Spartiatæ negant legitimum eſſe apud ſeſe adorare hominem, id eſt, ſeſe abiicere ad pedes.

Adorare, iuxta Alber. impropriè dicitur adorari princeps, C. de Fabric. lib. 11. & cum ſalutatur. l. ſancimus. C. de Conſulib. lib. 12. Sed ex verbis Laur. Val. c. 11. lib. Elegant. 5. ſatis colligimus, Adorare id eſſe propriè, quod humiliare ſe, & reuerentiam facere, vulgo dicimus; h. e. vel flectendo genua, vel procumbendo ſeu proſternendo corpus, venerari, *zu fuſs fallen, oder ehren mit zu fuſs fallen*, quemadmodum reges, principes, & præſtantes viros debito honore proſequentes, vel genua flectendo, vel corpus proſternendo veneramur. Sic Iacob fratrem ſuum Eſau ſepties adorabat in terra, hoc eſt, ſepties proſternendo ſe coram illo in terram. Monuit doctiſſimus quidam, Adorare, cum pro Dei cultu accipitur, expreſſius reddi poſſe a noſtris per, *ein Gottesdienſt thun, oder Gott verehren* quam per *anbetten*. Plus enim tum ſignificat adorare, quam in formam precantis procidere, quod *anbetten* videtur propriè ſignificare. Olden.

Adorationis vetus hic eſt non apud Roma. modo, ſed & apud alias pleraſque gentes ritus fuit, vt dextra manu labiis admota, & ad oſculum relata, capite ſubmiſſo, corpus dextro verſum circumagerent. Quod in adoratione ciuili (ſic enim vocare liceat) neſcio quomodo nuper tandem à nobis ſimiolis receptum eſt. Plinius lib. 28. cap. 2. In adorando dextram ad oſculum referimus, totum corpus circumagimus: quod in læuum feciſſe Galli religioſius credunt. Priſcus venerationis apud Iſraelitas geſtus erat in faciem procidere. Sic Dauid in faciem procidebat, & ter adorabat Ionathanem. Arrian lib. 4. hanc venerationem à Cyro inſtitutam ſcribit, vt teſtatur Ioach. Camerar. in Lex.

Adoratio pro proſternatione corporis exhibita reuerentia ponitur interdum, vt i regibus & ſummis principibus in Orientalibus regionibus ſolet fieri: noſtris enim tantum genua flectuntur, niſi quod Pontifex Rom. imitatus Perſarum reges, non ſolum patitur adorari ſe, h. e. proſtrato corpore venerari, ſed etiam pedes ſibi oſculari: idque non à vulgaribus, ſed aliqua etiam dignitate præditis: reliquis magnam gratiam facit, ſi oſculari pedum ſuorum veſtigium permiſerit. Adeo Petri ſucceſſor (vt ait Aretius) & Chriſti vicarius dignitate & honore tam Chriſtum, quam Petrum ſupergreſſus ſe videtur. Spie. Hieronym. Apolog 1. in Ruffin. Qui adorant, ſolent deoſculari manum, & capita ſubmittere: quod Iobus elementis ſe feciſſe negat: Hebræi deoſculationem pro veneratione ponunt. Adoraturi autem plerunque ad ſolis exortum faciem conuertere ſolebant. Antiqui interdum adorare poſuerunt pro agere vt Feſtus teſtatur lib. 1. Ita ergo hanc legis 12. tabul. apud eundem particulam reſtitues: Si adorat furtum, quod nec manifeſtum eſt, duplionem luito. Vnde & legati Adoratores dicuntur: quia mandata populi agebant. Feſt. Prat. Vſus in eadem ſignificatione verbo Adorare videtur in Octauio Minutius Fœlix. At enim, inquit, nos exeqnias adoramus eadem tranquillitate, qua viuimus, h. e. exequias facimus, celebramus. Ræuard. ad ll. 12 tab. c. 26.

Adoratos imbres Seneca dixit, populo optatos & ſalutatos, vt annotat Turneb. 3. aduerſ. c. 8. Pet. Pithœus aduer. ſubſ. li. 1. c. 7.

Adplumbatum appellatur, quod plumbo vinctum, & alii iunctum connexumq; eſt, l. 23. §. item quæcunque. ff. de rei vind. l. 17. §. caſtella. ff. de act. empt. l. 2. ff. de ſepul. viol. Contrarium huic verbum, Replumbatum, legitur in l. 19. & l. 32. §. 1. ff. de aur. argent. Briſſ.

Adplumbatura & Ferruminatio ſic differunt, quod hæc per eandem materiam facit confuſionem: illa nō idem efficit, ſed coniungit & connectit tantum: ait Paul. in l. in rem. 23. §. 4. ff. de rei vend. Hot. Prat.

Adposcere, i. adſtipulari, vt apud Teren. Talenta dotis adpoſcent duo. Connan. lib. 6. c. 6.

Adprobare ſæpe pro Probare. Briſſ. vide Approb.

Adprobatus fideiuſſor apud Caium in l. ſi vero. ff. qui ſatiſd. cog. Spieg.

Adpromissor eſt, qui pro alio fidem ſuam obſtringit, ſeque obligat, l. 5. §. ſatis. de verb. obli. quaſi inſuper ac præter alium promittēs. Briſ. Differt fideiuſſor, & adpromiſſor, ſeu idemnitatis promiſſor, qui ſe. idem promittit, quod alter iam promiſerat, non tamen eo animo, vt correus fiat, ſed ſponſor ſit. 1. Adpromiſſor eſt fideiuſſor quidam ſpecialis, peculiaria quędam habens, quæ in alios fideiuſſores cadunt. Poteſt enim ſine mandato rei principalis à ſtipulatore aſſumi: quod in aliis ſecus. 2. Adpromiſſor cōditionalis potius creditor eſt, quàm pure obligatus: tenetur enim ſi nihil, aut non totum à reo acceptum ſit: & olim vti potuit beneficio ordinis ex natura conuentionis. 3. Adpromiſſor idemnitatem in ſe recipiens, ab aliis fideiuſſorib. eo differt, quòd alii abſolute alieno nomine obligantur: hic vero quaſi permixtim, quia, etſi alienam obligationem ſuſcipit, eique accedit, ſuo tamen ac proprio nomine obligatur conditione eueniente. 4. Per litis conteſtationem fideiuſſoris, reus principalis non liberatur: Adpromiſſor vero idemnitatis cum ſuo nomine obſtrictus ſit, litis conteſtatione reum etiam inuitum, quaſi per delegationem & nouationem liberat in ea parte, qua conditio tunc extitit, vel lis ſuſcepta fuit. Hæc Gœd. ad l. 150. n. 2. 3. 4. 5. de verb. ſig. alios alleg. Diſſentire videtur Vult. in comm. Inſt. de fideiuſſ. ad pr. nu. 4. 5. cui adpromiſſor & fideiuſſor idem ſunt: expromiſſor vero ab vtroque diuerſus. adde Duaren. & Forn. ad l. 116. de verb. oblig.

Adpromissor Hot. quoque l. ſi vero. ſol. matr. idem eſt, quòd fideiuſſor. Duar. l. 5. §. ſatis acceptio. de verb. obli. non dubium eſſe ait, quin adpromiſſor pro fideiuſſore accipiatur: ſed & Cic. eum, qui pro alio ſe obligat, nuſquam fideiuſſorem, ſed ſponſorem potiùs, aut adpromiſſorem vocat, vt in orat. pro Roſcio Amer. Notandum autem, adpromiſſorem ſeu fideiuſſorem verbis tantum & ſtipulatione obligari, l. blanditus. C. de fideiuſſor. Nam inter abſentes per epiſtolam aut nuntium ea obligatio non rectè contrahitur, l. 1. de verb. oblig. Prat.

Adpulserit, vide l. 1. §. Trebatius. de aq. quotid. Briſſ. in parerg. pro appulerit.

Adquirere, vide Acquirere.

Ad Refectionem, l. 58. §. 2. ff. locat.

Ad Rem Facere, l. 4. C. de arbitr. tutel.

Adresponsus, ἀποκρισιάριος, reſponſa dans vice magiſtri militum. Nou. 25. c. 1. in fi. Gothof. ad Nou. 24. c. 4.

Ad Responsum apud Impp. in l. ſcriniis. in notit. de palat. ſac. larg. lib. 12. C. & in Nou. Iuſt. Imp. κδ. §. πάντα τιλῶ. & in edict. 13. c. 2. eiuſdem dicitur, qui deputatus eſt à magiſtro militum, vt quid opus ſit à competenti iudice in milites fieri reſpōſum, i. miniſterium ei exhibeat: & ſolet iſte deputari à magiſtro militum, eo, ſub quo prouincia illa eſt, autore innominato interprete ad Iulian. Patricium, conſt. 17. c. 62. Prat.

Adriani conſtitutio de interdicta conductione alienatum rerum curialibus, l. 30. & ibi Gothof. C. de locat.

Adrogatio & Adoptatio differunt, vt ſpecies & genus: vel vt ſpecies duæ ſibi oppoſitę. Adoptio enim modo genus eſt, modo ſpecies. Vid. ĩ. Arrogatio, & ſ. Adoptio. & Cuia. 9. obſ. 37.

Ad Rogandum ſe dare, præbere. Briſſ. ex ff.

Adsciscere, ait Paul. & Feſtus, eſt Adiungere, vel adſumere: ſic adſciſcere ſibi ſuum heredem. Adſciſcitur ſocius, id eſt, aſſumitur. Briſſ. ex ll. ff.

Adsciscere mortem, quaſi dicat, attrahere, l. 2. C. qui teſtam. fac. poſſ. vid. ĩ. Aſciſcere.

Adscribere etiam eſt adiungere: vt eleganter lib. 3. de natur. Deor. Cic. Hinc ciues & coloni adſcriptitii. Spieg.

Adscribi in ciuitatem, eſt fieri ciuem, ap. Cic. pro Arch. Poet.

Adscribere aliquid codicillis vel teſtamentis. Adſcribere legatum: legata teſtamento: quantitates fundis legatis: ſe tutorem: tutorem filio: Adſcribere teſtamentis conditiones. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Adscribere ſibi in teſtamento dicuntur: qui alieno in teſtamento ſibi aliquid quaſi à teſtatore attributum vel ſua, vel eorum, quos in ſua poteſtate aut parte habent, manu aſcribunt. Vnde tit. de his qui ſibi adſcr. in teſt. l. 15. ff. ad l. Corn. de falſ. Hot. Briſſ.

Adscribi, id eſt, imputari. Sic Adſcribi damnum: periculum collegæ. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Adscriptus ſeruus coloniæ, Adſcriptus libertati. Briſſ. ex ll. ff.

Adscriptum ſeruum pro adſignato dixit Paul. in l. 54. §. vlt. ff. locat. iuncta l. 32. ff. de pig. Adſcripti etiam, Feſto autore, dicebantur, qui nomina in colonias dediſſent, vt eſſent coloni, quomodo adſcriptos colonos interpretor apud Liu. lib. 4. Et ad eorum ſimilitudinem ab Impp. Adſcriptitii appellantur colonis addicti atq; aſſignati, ſic vt inde ſe mouere non poſſint, & poſſeſſionib. ipſis accedāt, omniaq; bona dominis prædiorū acquirant, l. 6. l. 20. l. 22. l. vlt. C. de agr. & cenſ quorū conditio adſcriptitia dicitur, l. vl. C. de tranſa. l. 11. C. com. vtr. iud. Iuſtin. adſcriptitium ἐναπόγραφον vocat. Nou. Conſtan. 22. Briſſ.

Adscriptitii ſunt quaſi ſerui, dominum habent, ad quem eorum peculium pertinet: cui etiam reddi ſolent: Inſpecto fiſco & aliis, liberi bonorum poſſeſſores. vid. Cuiac. ad tit. C. de agric. Gothof. ad l. 24. C. de epiſc. audient.

Adscriptitii glebæ, ICtis appellantur, qui cum agro vna ſeruiebant domino, & cum fundis mancipabantur alienabanturque, vt tradit poſt alios Torne. aduer. 15. c. 16. Con. lib. 2. c. 10.

Adscriptitii veluti quidam ſcripti dicebantur, qui ſupplendis legionibus adſcribebantur : hos & adcenſos dicebant, quod ad legionum cenſum eſſent adſcripti, autore Feſto lib. 1. varia adſcriptitiorum genera recenſente.

Adsectari dicitur, qui tacitus frequenter ſequitur: Vlp. in l. item apud 15. §. aliud 22. ff. de iniur. Adſectari verbum ad iniuriam referri poteſt: quod accipiendum eſt, ſi cõtra bonos mores hoc fiat, d. l. 15. §. 23. Vnde nõ inepte Feſtus dicit: Adſectata fœmina, vel in bonã partẽ dicitur, velut honorata : vel in malam, quaſi ad extremum periculũ adducta. Prat. vid. Aſſectari.

Adsectari differt ab appellare. Appellat enim, qui ſermone pudicitiam attentat: adſectatur, qui tacitus frequenter ſequitur, d. §. 22.

Adseclæ qui, vid. Gothof. ad l. 46. §. 3. C. de epiſc. & cler.

Adsensus, l. 20. C. de nupt. i. conſenſus. Adſenſus commodatus. Adſenſum nubendi commodare, l. 11. §. 1. C. de op. libert. vide Aſſenſus.

Adseqvi donatũ, l. 16. C. de iur. delib. pro conſequi. vid. Aſſequi.

Adserere arbores, in l. 7. §. vlt. de vſufruct. Græcis eſt κεντρίζειν, i. forare medullam arboris ſterilis, & in eam fœcundę calamũ immittere: inſitionis ſpecies pro genere. Qua forma adſerere prolem Papin. dixit, pro adoptare, ſicut ſcilicet in foratione ſurculum truncus adoptat. Cuiac. obſer. lib. 11. c. 36. in fin.

Adserere ſe in libertatem, pro vindicare, liberum ſe proclamare, & libertatem velut prehendere manu, & vindicare. Vlp. l. non ſolum. §. fi. ff. de iniur. Adſerere ingenuitati, vel, ſe in ingenuitatem potius, l. 2. ff. ſi ingen. eſſe dicet. His contrarium eſt, in ſeruitutem adſerere, i. pro ſeruo ex libertate in ſeruitutem vindicare. Commune enim hoc nomen fuiſſe, tam à ſeruitute in libertatem, quam à libertate in ſeruitutem trahentium, Priſcia. lib. vlt. notat. Adſerere in ſeruitutem, Liu. li. 3. & Tranq. in Tiber. c. 2. dixere. Et Liui. Adſertorem vocat eum, qui alium in ſeruitutem petebat. Briſſ. vid. ȷ̄. Aſſerere. Veteres in liberali cauſa manu adſerere dicebant, cum in libertatem iniuſta ſeruitute oppreſſos vindicabant: quæ Comicis familiaris eſt locutio: ſed vnde ducta non ſatis liquet. Varro lib. 5. de lingu. latin. Manum in libertatem adſerere, exponit, Manum prehendere, vel manu prehendere. Feſt. lib. 1. Adſerere manum: eſt Admouere. Briſſ.

Adsertor, libertatis (præſertim alienæ. Briſſ.) vindex, Paul. lib. 5. ſent. 1. & 33. in fi. & Donato in Terent. Prat.

Adsertor ideo admittebatur, quia is, cuius ſtatus vocabatur in dubium, videbatur ea de re per ſe agere non poſſe, ſed per adſertorem tantum: ne alioqui videretur ſeruus egiſſe in dominum. vide l. 1. 2. 3. 4. C. Theodo. de liberal. cauſ. Paul. 5. ſent. 1. §. vlt. Martial. 1. adde Quint. 5. c. 2. & 48. eclo. 20. περὶ δουλαγωγίων: Et Suet. in Domit. Gothof. d. loc. vid. ȷ̄. Aſſertor, Aſſerere.

Adsertor in hoc differt à procuratore, quod adſertor ſuo periculo cauſam agit, & ſatis præſtat iudicio ſiſti, & res ſaluas fore, quas tenet is, qui ſeruus dicitur, l. 1. & 2. C. Th. de liberal. cauſ. Et ſi defecerit in cauſa (quod non debet, l. 2. C. de adſer. toll.) tenetur pœnali actione. Iſta omnia ceſſant in procuratore. Gothof. ad l. 1. in pr. C. de adſert. toll.

Adsertor hodie in cauſa libertatis non eſt neceſſarius. Nam ipſe aut per ſe cauſam agit, cui fit ſtatus controuerſia, aut per procuratorem, ſi ex libertate in ſeruitutem petatur: non ſi ſe, ſeruitute in libertatẽ, l. 1. C. de adſer. toll. quia ſeruus eſſe præſumitur, qui eſt in poſſeſſione ſeruitutis, & ſeruus habere ad litem procuratorem non poteſt. Goth. ad l. 1. C. de adſert. toll.

Adsertio eſt defenſio eius, qui ſtatus controuerſiam patitur. Goth. ad rubr. C. eod.

Adsertio, liberalis cauſæ iudicium, & adſertoriæ lites, quibus in libertatem quis ex ſeruitute ab alio vocabatur, l. 1. C. eod. & apud M. Fab. lib. 5. c. 2. de ſecunda adſertione verba facientem. Prat. Briſſ.

Adsertiones profuſoriæ ſunt eæ, quæ dicis cauſa, non ſtrenua opera inſtituuntur. Goth. ad l. 1. in pr. C. de adſer. tol.

Adsessores ſunt, qui à magiſtratib. præſidibuſve in conſilium adhibebantur, ab eo dicti, quod iuri dicundo adſiderent, vel; quibus hi mandauerunt ſuam iuriſdictionem, delati ad ærarium, vel in commentarium principis inter eos, qui ſalaria ferunt de publico, l. 1. & penul. ff. de offic. adſeſſor. iidem Comites dici cœpti ſunt, l. diem functo. ff. eod. & Conſiliarii, l. pen. ff. eod. & l. 3. & d. l. in Conſiliariis. Adſeſſores dicti ſunt, ſublatis ordinariis iudiciis Iuriſperiti, qui tum in publicis, tum in priuatis iudiciis, coloniis, municipiis non modo Romæ, verum etiam in prouinciis ab iis, qui iudicium exercerent, in conſilium publico conſtituto ſalario adhibeantur. Hotom. in prætermiſſ. Omne adſeſſorum officium in his fere cauſis conſiſtere Paul. ſcribit l. 1. ff. eod. in cognitionibus, poſtulationib. libellis, edictis, decretis, epiſtolis. Adſeſſorem συγκάθεδρον adpellat Modeſt. l. εἷς μόνος. ff. de excuſ. Olden. & Prat. Forcatul. dial. 62. Necyo. n. 2. Et notandum, Adſeſſores, non iudices, ſed iudicum, h. e. præſidum conſiliarios fuiſſe, l. 1. & l. velut. C. de aſſeſſ. l. conſiliariis. de off. aſſeſſ. De aſſeſſorib. Lampr. in Alex. & late Goueanus lib. 2. de iuriſd. Græci παρέδρους vocant.

Adsessoria, libri erant de iis rebus ſcripti, quas agi viderant Iuriſconſulti, cum Adſeſſores eſſent: hi a Puteolano ſcripti, l. nam & nocere. 12. ff. de pact. eodem ſenſu accipitur Adſeſſorium in l. lex. 5. §. hac lege. ff. de iniur. Prat. Briſſ.

Adsessvra, Adſeſſoris munus & functio, l. fin. ff. de proxenet. Prat. Briſſ.

Adsestrix dicitur ab Africano eadem ratione, qua ab Ammiano 29. ambeſtrix. Gothof. ad l. 16. C. de euict.

Adseveratio falſa, l. 9. C. de acquir. vel amitt. poſſ.

Adsidere, officio aſſeſſoris fungi. Briſſ. ex ff.

Adsidvvs, Seuerus, l. 5. in pr. ff. de pœn.

Adsignare inſtrumento, eſt ſigna in tabulis inſtrumentiſve apponere, i. ſubſignare, Paul. in l. ſi ita ſtipulatus 126. §. Chryſogonus 2. ibique. Goth. de verb. oblig. l. inter 20. ff. de autorit. tut. Hinc Cornut. apud Perſium: Adſigna Marce tabellas. Adſignare, eſt obſignare tabulas, & cum alio ſubſcribere, ait Briſ.

Adsignatæ res dicuntur annulo ſignatæ. Briſſ. quibus ſigna ſigilla ue adpoſita ſunt. Vlp. in l. 1. §. fi. ff. naut. caup. ſtabul. Prat.

Adsignata pecunia, Varroni li. 4. de ling. lat. attributa dicitur.

Adsignatvs ager dicebatur, qui colonię militibuſve datus, adſcriptuſve erat, l. item ſi verberatum, ff. de rei vend. l. Lucius. de euict. Hygen. de limit. conſtit. & vid. Aggen. Vrbicum de limit. agror.

Adsignare ingenuitatem: parentes: certam partem vnicuique coheredum: generaliter vel ſpecialiter alicui aſſignare vncias: prædia. Adſignari fortunæ curiali. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Adsignare libertum nihil aliud eſt, quam ius patronatus ad plures pertinens, vni proprie ac peculiariter attribuere, in eumque ſolum contrahere. Hotom.

Adsignare libertum, h. e. teſtificari, cuius ex liberis libertum eum eſſe velit, l. adſignare 107. de verb. ſignific. Briſſ. Ex SCto Ruffino Claudianis temporibus facto, patronus inter plures, liberos, poteſtati ipſius ſubiectos (hodie etiam emancipatos, iuxta Vult.) poteſt libertos quaſi diuidere, & vni liberorum plures, vel omnes, vel pauciores, quam cæteris adſignare, l. 1. de aſſig. liber. Qua aſſignatione declarabatur ſimul etiam, quiſnam ex liberis, patronus liberti, vel libertorum, eſſe deberet, l. 107. de verb. ſig. vbi & bona liberti non directo quidem, ſed in conſequentiam vna cum liberto ad eum, cui is adſignatus erat, tranſibant. Patronus autem non adſignabat libertos, niſi liberis ſuis, & his non niſi in poteſtate ipſius patroni conſtitutis (hodie etiam emancipatis) & non niſi ex iuſtis nuptiis procreatis, aut certe inde naſcituris: non etiam adoptiuis. Aſſignatio iſta fiebat quocunq; modo, vt nulla ſolennitate verborum, aut voluntatis declarandæ opus eſſet. Sed & quocunque actu alio, quam teſtamentario fieri poterat: ergo & ſine teſtamento inter viuos, & in teſtamento, aliiſque vltimis voluntatibus: ſæpius tamen in teſtamento vel codicillis; rarius inter viuos per epiſtolam, vel nuntium. Adſignatio vero iſta peculiari iure fit, vt ita nec legatum proprie, nec fideicõmiſſum, nec donatio, nec commodatum, ſed peculiaris quædam exercendæ libertatis paternę ratio videri poſſit, l. 1. 3. 6. 7. 8. 10. & vlt. de aſſig. liber. Hæc Vult. in comment. Inſt. de aſſig. liber. §. 1. & 2. & Gœd. in accurat. comm. ad tit. de verb. ſig. in l. 107.

Adsignator, ff. lib. 38. tit. 4. l. 3.

Ad Similitvdinem abſentis haberi, l. qui mittuntur, in fin. ff. ex quib. cauſ. maior.

Adsimvlare, pro adſimilare dixiſſe antiquos, Diomedes tradit: Ciceroniſque & Virgilii teſtimoniis confirmat. Briſſ. Sic in l. 23. §. 2. C. mandat. legitur adſimulare donationem: & in l. 24. C. de neg. geſt. doloſa adſimulatio.

Adsistere, eſt pręſentem & iuxta eſſe, patrocinari & cõmunicari tanquam aduocatus inter patronos cauſarum, & in eorum ordine cenſeri, l. vlt. C. de aduoc. diuerſ. iud. Idem quod Ciceroni, adeſſe. Vlp. in l. 54. ff. de rei vin. Nec propterea quis ſi poſtea cognouerit rem ad ſe pertinere, quod alii eam vindicanti ſuam eſſe, adſiſtebat, dominium amiſit. Hot. Sic adſiſtere defenſioni cauſarum pupillarium, in l. 1. C. vt cauſ. poſt pubert. adſit tutor. Adſiſtere reo, cauſæ, negotiis. Adſiſtit veritas allegationi, precibus. Briſſ. ex ll. ff. & C.

vt Adsolet fieri, l. 5. in prin. C. de ſecun. nupt. vel ſimpliciter; vt adſolet. Briſ. ex ff. Adſolet, pro conſuetum eſt. Liu. 1. vrb. cond.

Adspersvs ſeruili macula. vide ȷ̄. Aſperſores. l. 9. C. de lib. cauſ.

Adspirare ad honores, magiſtratum, iudicium, hereditatem legitimam, ſucceſſionem, tutelam, curam. Briſſ. ex ll. ff & C.

Adspirare ad ſecundas nuptias, l. 6. C. in quibus cauſis pign.

Adspirationem in vocib. natura adſpiratis ſæpe omiſerunt veteres, teſte Fabio 1. orat. Inſtit. 9. Ita poſtumus, pro poſthumus, paſſim: ominis, pro hominis, l. 70. de contra. empt. Vmanis, pro humanis, l. 10. §. 2. de vulg. & pup. ſubſtit. Abeo, pro habeo, l. 7. §. 1. de contrah. empt. Ero, pro hero. l. 11. §. legis. Ad l. Aquil. Erum, pro herum, apud Cuiac. 11. obſ. 21. Vult. comment. Inſt. de exhered. lib. ad §. 1. nu. 2.

Adstipvlari dicitur ſtipulanti ſtipulari, vt ſi petenti tibi decem à Mæuio, ego eadem ſtipulor tibi dari: in quo quia mens eſt vtriuſque noſtrum eadem, & idem quod tu, tibi cupio & volo,

volo, ideo factum eſſe arbitror, vt adſtipulari pro adſentire dicamus. Cicero in Academ. Falſum eſſe dicunt Stoici, & eorum adſtipulator Antiochus. Sic enim eum locũ Feſtus Pompei. interpretatur. Sed videtur aliquid ſub hoc verbo latere ſignificationis, quod plus valeat, quam adſentiendi verbo contineatur: vt nõ qui adſentit ſolum, ſed qui conſenſus aliorum & voluntates ſtipulatur alicui, & quaſi ſuffragia corrogat, adſtipulari dicatur: quod faciebat Antiochus, qui non ſolum Stoicorum ſectam ſectabatur & probabat: Sed multis rationibus & argumentis alios omnes conabatur in eandem adducere ſententiam, &c. Eſt itaque adſtipulator, non qui accedit ſtipulatori, ſed qui ei adſtipulatur, & adpoſcit aliquid. Conn. lib. 6 c. 6. quo verbo Terent. vtitur. Connan. d. loc. nu. 3.

ADSTIPVLATOR, qui ſtipulatori accedit, & idem ſtipulatur eodem modo quod adpromiſſor, vt pacta & conuenta ſint firmiora, magiſque cauta & rata. Erant vero in foro Romano circum argentarias homines, qui adſtipulandi quęſtum exercebant, præſtoque erant ſtipulatoribus & paciſcentibus. Adſtipulator in antiquo Lexico προσεπερωτητής exponitur, i. qui præter ſtipulatorem interrogat atque ſtipulatur. Torn. 16. aduerſ. c. 8. Prat. Adſtipulator, i. conſentiens, aſſecla, §. præced.

ADSTRINGERE ſe ſolennibus inſcriptionibus, l. 10. C. de his qui accuſ. non poſſ. Actionibus: muneribus: Adſtringere neceſſitate: fidem. Adſtringi fideicommiſſo, muneribus: precibus: periculo. Periculum te non adſtringit. Adſtringi etiam pro compelli. Briſſ. ex ll. ff. & C. vide ꝟ. Aſtringere.

ADSTRVERE veritatem, l. 24. C. de prob.

ADSTRVERE, i. adfirmare, l. 20. C. de teſtam.

AD SVBSELLIA, i. apud Iudices.

AD SVMMAM rempublicam, interpretantur ſummam reipublicæ vtilitatem, in l. ſi is qui nauem, ff. de exercit. action. Spieg.

ADSVMPTA ad vitam, id eſt, vtilia victus cauſa. Varr. lib. 7. de ling. lat.

ADSVMERE arbitrum, ſocium, i. adſciſcere. Aſſumitur miles, curator, tutor, obſtetrices. Adſumi in collegium, conſilium Adſumptio, pro demõſtratione addita nomini. Briſſ. ex ll. ff. & C.

ADSVMPTIO eſt profeſſio, & adſeueratio, & conteſtatio quædam, l. adſumptio. 6. ad municipal. vt ſit ſenſus: Is qui conteſtatur ſe eſſe ciuem, cum reuera non ſit. Olden. Prat.

AD TEMPVS duobus modis ſumitur. Vno modo ad conditionem temporis, neceſſitatem & opportunitatem. Altero ad ſpatium temporis. Spieg.

ADTENTARE annonam, eſt vexare, & quid in eam moliri, quale ſolent Dardanarii. Vlpia. l. annon. 6. de extraord. crimin. Prat. vid. ꝟ. Attentare.

ADTENTARE imperium, adgredi, & quid aduerſus id moliri. Varro lib. 4. de ling. lat.

ADTENTARE pudicitiam, eſt id facere, vt quæ pudica eſt, impudica fiat. Paulus in l. attentari. 10. ff. de iniuriis.

ADTENTARI ſententia dicitur, à qua appellatur. Vlpian. Prat.

ADTESTATIONES Pontificiis ſunt teſtium depoſitiones, & dicta, c. ex tenore. ff. de teſtib. in antiq. Porro qui concipiantur, diſces ex c. cum cauſam extr. eod. vide ꝟ. Atteſtationes.

ADTINGERE hereditatem, eſt adire, Vlp. l. ſed & ſi. §. ſi quis. ff. de petit. hered. & eidem, attingere bona, l. 1. §. ſi. ff. de ſeparat. vid. ꝟ. Attingere.

ADTRITA veſtis. Adtriti negotiationibus. Briſſ.

ADVENA, aliunde adueniens: qui in aliena ciuitate moratur: qui alicubi temporaneam moram agit: vt Aduena mercator, l. 1. §. 19. l. hæres abſens. de iudic. l. omnes peregrini. C. commun. de ſucceſſ. Spieg. Prat. Aduena (ait Gœd. ad §. 4. l. 239. de verbor. ſign.) eſt colonus vel inquilinus oppidi vel agri aduentitius, qui domicilium ſedemque eo loco ſibi non conſtituit: Gręcis ἄδοικος, q. qui ſine lare domicilioque in eo loco ſit. Seruio omnes terræ habitatores, aut indigenæ ſunt, aut aduenæ, aut cõuenæ. Indigenæ, ſunt inde geniti: Aduenæ de vno loco venientes: conuenę de diuerſis. Quod quidam exiſtimant aduenam eundem eſſe, qui & incola dicitur, non ſubſiſtit. Spieg.

ADVENTITIVM alibi natum. Varro lib. 9.

ADVENTITIVS τὸ συμβὸν, Scæuola ff. lib. 40. tit. 9. l. 6.

ADVENTITIA dicuntur, quæ fortuito & aliunde, quam ex vſitata conſuetudine, manarunt. Hot.

ADVENTITIA bona ſunt, quæ filiofamil. non per patrem, ſed extrinſecus obueniunt: quæ non ex recta ſucceſſione, puta patris & aui paterni, ſed ex legatis, aut aliter caſu aliquo adueniunt: vt puta non iure agnationis, ſed ab extraneis, vel inſperato: vel quæ non ex ſubſtantia eius, in cuius poteſtate filius eſt, acquiruntur, ſed ex liberalitate fortunæ, vel propriis filii laboribus, &c. In his pater vſumfructum & liberalem adminiſtrationem habet. Spieg.

ADVENTITIVM peculium: ab extraneis cognatiſve profectum: vt ſunt maternæ materni ve generis hereditates, amicorum legata, lucra nuptialia, l. 6. & 8. C. de bon. quæ liber. Briſſ. vide ꝟ. Peculium.

ADVENTITIO iure in l. 36. in princ. fin. C. de inoffi. teſtam. id eſt, aliunde quam ex paternis bonis. Gothofr. ibid.

ADVENTITIA dos dicitur, quæ à quouis alio, quam à parente, qui in poteſtate ſponſam habet, data eſt. Briſſ.

ADVENTITIA probatio, l. 32. in med. C. de prob.

ADVENTITIA neceſſitas intelligitur, vbicunque repente aduenit aliquid peragẽdum, quod ad publicam vtilitatem ſpectat. vide Alciat. enarrantem l. placet. C. de ſacroſ. eccleſ. Spieg.

ADVENTITIA pecunia perire ab eo, cui ſua non redditur. Hoto.

ADVERSA, Aduerſarius, Aduerſaria mox infra.

ADVERSVS, participium præteritum, ab Aduertor, de quo ꝟ.

ADVERSVS vel aduerſum, pręępoſitio, plerunque idem quod contra: ſæpius etiam idem quod erga: quandoque idem quod ſecundum.

ADVERSVS edictum, vel legem feciſſe proprie dicitur: qui vetante lege vel edicto prætoris, &c. fecit. l. 102. ff. de diuerſ. reg. iur. l. vlt. ff. ne quid in loco pub. Qui item non facit quod facere debet, videtur facere aduerſus ea, quæ non facit, l. 121. ff. de regulis iuris. Et ita aduerſus ſententiam arbitri fit, ab eo, à quo arbiter peti vetuit, vel à fideiuſſore eius, petat, l. 32. ff. de recept. arbitr. & aduerſus dictũ promiſſum ve facere videntur, qui quod adſeuerant, non præſtant, l. 17. §. vlt. ff. de ædil. edict.

ADVERSVS, pro ſecundum Vlp. tit. 20. Qui dediticiorum numero eſt, nec quaſi peregrinus teſtari poteſt, quoniam nullius certæ ciuitatis ſit, vt aduerſus leges ciuitatis ſuę teſtetur. Item tit. 28. Bonorum poſſeſſio datur, aut contra tabulas teſtamenti, aut aduerſus tabulas inteſtati, quod paulo poſt interpretatur ſecundum tabulas. & Caius l. 5. ff. de vſurpat. & vſucap. Naturaliter interrumpitur poſſeſſio, quum quis de poſſeſſione vi deiicitur, vel alicui res eripitur: quo caſu non aduerſus eum tantum, qui eripit, interrumpitur poſſeſſio: ſed aduerſus omnes, i. ipſius commodo, ſed omnium. Hoto. Briſſ. & Cuiac. tit. 20. fragmentorum Vlpiani, quorum exinde ſententiam comprobauit Gilbert. Regius cap. 20. lib. 2. Enantiophanou. Prat. in ſuo Lex. Sed id gloſſ. Ioanni Roberto lib. 2. receptarum lectionum iuris ciuilis, c. 23. omnino abſonum videtur, minimeque illis, quos citant, locis conueniens: cum hanc particulam, Aduerſus, conſtet propria etiam vſitataque ſignificatione idem ſignificare quod Erga. Vt ita in d. l. 5. Aduerſus eum, & aduerſus omnes, ſignificet, Erga eum, vt illi proſit, & erga omnes, cum omnibus æque proficiat.

ADVERSVS, pro Erga. Terentius in Andria: Id aduerſum te gratum fuiſſe habeo gratiam. Cicer. 3. de Natur. Deor. pietas aduerſus Deos, i. erga Deos, lib. 12. Epiſt. Attic. blandus aduerſus eum, 1. offic. Officia aduerſus eos ſeruanda, i. Erga eos.

ADVERSVS hoſtem, q. ex oppoſito, ex altera parte oppoſita contra hoſtem. Vnde

ADVERSA in Dialecticis, quæ è regione & immediate contraria ſunt.

ADVERSVS, a, um, i. contrarius, a, um, aliquando fere idem quod contrarius ſimul & perniciosus.

ADVERSA pars, eſt noſter aduerſarius, ſeu aduerſaria, aut etiam multi in eadem cauſa nobis aduerſarii. authent. in iſto §. 2. C. de iureiur. l. 1. C. ſi aduerſ. dot. Spieg.

ADVERSA voluntas, i. contraria. Aduerſa vtilitati, l. 22. pr. C. de adminiſt. tut. id eſt, contraria.

ADVERSA fortuna, tempeſtas, neceſſitas: Aduerſus caſus, euentus, medicamentum. Briſſ. ex ll. ff. & C.

ADVERSARVM rerum nomine continetur morbus, damnum, carcer, exilium, & ſimilia. Spieg.

ADVERSA valetudo: cui contrarium, bona, ſecunda, proſpera. Aduerſa valetudo, l. 9. Cod. qui teſtam. fac. poſſ. ſumitur pro furore.

ADVERSA vulnera, quæ in pectore fronteque accepta ſunt; & laudi dantur. Auerſa, quæ in tergo; & probro dantur ex Valla. Spieg.

ADVERSABILE, quod aduerſum eſt, & contrarium homini. Auerſabile vero, quod auerſari debemus, & hoſtiliter cauere. Sp.

ADVERSARIA dici poteſt mulier, quæ aduerſus nos iudicio contendit. Spieg. l. 14. C. de procur. Briſſ. ex Cicer.

ADVERSARIA valetudo, i. aduerſa. l. 23. mandat. Briſſ.

ADVERSARIA dicuntur tabulæ ad quotidianum vſum paratæ, in quibus curſim & negligenter ea ſcribimus, quæ poſt accuratius in certas & perpetuo mãſuras tabulas ordine ac diſpoſite perſcribimus: deductaque ex eo appellatio videtur, quod ibi ſtatui ſoleant, vbi nobis aſſidue obuerſentur: quaſi aduerſus nos poſita. Cicer. pro Q. Roſc. Non habere ſe hoc nomen in codicem accepti & expenſi relatum confitetur, ſed in aduerſariis patere contendit. Hoto. Demoſthenes videtur appellare ὑπομνήματα, quaſi memorialia, ne ſcilicet res aliqua excidat: vt doctiſſ. Torneb. annotauit lib. 2. aduerſ. c. 11. Duar. lib. 1. diſp. c. 13. Budæus in l. talis ſocer. ff. de iur. dot. Alciat. lib. 2. diſpunct. cap. 29.

ADVERSARIVS proprie dicitur, qui aduerſus nos ſtat vel litigat in iudicio: alio nomine dicitur pars diuerſa vel aduerſa: ſed hoc eſt generalius, quia & de fœmina, & de multis ſimul, dici poteſt. Spieg. vide ꝟ. Aduerſa pars.

ADVERSARIVM producere quid ſit apud Vlp. l. 1. ff. de edend. ex-

plicat Alc.lib 2.diſpunct.& rurſus lib.8.cap.7.parer.ſed Duaren.lib.1.diſputat.cap.13. eius ſententia refutata,oſtendit aduerſarium intelligi eum,vnde petitur,id eſt,reum.

ADVERSATIVA particula, ſeruans naturam ſuam, aduerſatur in iure, & in facto.l. hoc amplius. §. de his. ff. de damn. infect. Spiegel.

ADVERTERE pro animaduertere,animum aduertere: in iure ſignificat recipere, & retinere. Cic.in Verrem: cum piratarum nauem cepit, omnem prædam ad ſe aduertit, id eſt,inquit Aſconius, apud ſe retinuit. ita vt aduertere ſit aduerſum ſe attrahere & adducere. Atque inde aduerſione emere dicitur ex Connani ſententia, qui rem, qualis qualis eſt,emit: & bonitatem eius ſibi ſuoque periculo recipit. l.2. §.vlt. de contrah. empt.de quo latius per eum lib.7.cap.10.

ADVIVERE,l.30.in princ.ff.de adimend.leg.

ADVLANDI ſtudium,l.1.& 2.C.de ſtat.& imag. Adulamur ſeruiliter, Valla inquit, etiam geſtu,quod nobiſcum commune eſt canibus.Aſſentari vero ad gratiam loqui eſt: eoque aſſentatio non tribuitur mutis animantibus.Spieg.

ADVLATIONIS cauſa dicta verba (quæ interpretes Curialia vocant, vt teſtatur Alciat.cap.12.lib.2. parerg. quod ſcilicet ſoleant aulici, & qui in principum comitatu ſunt,aliud ſentire, aliud loqui) nullam obligationem inducere traditum eſt: idem & de verbis iactatoriis dicunt.l.diuus de mili.teſt.Spieg. Adulatio enim in ficto ac ſimulato vultu geſtuque corporis conſiſtit,Fr.Phil.lib.2.

ADVLATIONES fictæ,l.2.C.de donat.inter vir.& vxor.

ADVLESCENS, vide ſupra adoleſcens. Aduleſcere pro Adoleſc. Briſſ.parerg.

ADVLTA ætas l.15. C.de excuſation. tutor. l.6. C.ad leg.Cornel. de ſicar.

ADVLTERARE, omne omnino quod ſincerum eſt, corrumpere ſignificat. Itaque non tantum mulierem adulterare,ſed & rationes & monetam adulterare in iure legimus.Inde adulteratores monetæ.l.16.§.vlt. ff.de pœn. Adulterinæ ſtateræ.l.6.§. vlt.ff.de extraiudicialibus criminibus. Sic adulterina doctrina in proœm.ff.incip.omnem.§.7.vide ↄ.adulterina.

ADVLTERARE nouercam. Adulterata vxor viri lenocinio.Briſſ. ex ll.ff.

ADVLTERARI rationes,Vlpiano eſt conturbari,vel falſo deſcribi.l.1.in fin.de ſeru.corrupt. Sic adulterare iudicium,pro corrumpere dixit Cic.Prat.

ADVLTER ſolidorum,id eſt, monetarius falſus,l.2.Cod.de falſ. monet.

ADVLTER eſt ſacrilegus nuptiarum,l.30.§.1.Cod.ad legem Iul. de adult.

ADVLTER dicitur,non qui vxori fidem ſemel aut ſecundo fallit, Nou.117. cap.9. ſed qui cum alterius vxore rem habet. Goth. ad d.Nou.117.cap.8.

ADVLTERA & Adulter quomodo differant, vide Cuiac.20.obſeruat.15.

ADVLTER & Adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum ſe conferunt. Feſtus lib.1. Adulterum definit.l. fugitiuus.224.de verb.ſignif. eum qui alienam matremfamilias corrumpit; quod non ſola animi propoſitione, ſed cum aliquo actu fit.Prat.

ADVLTER manifeſtus dicitur is qui inter amplexus repertus eſt, vt definit alicubi Bart. allegatus à Bud. in §. furtorum autem. Inſt.de obl.quæ ex delict.naſc.

ADVLTERIVM (crimen publicum) eſt acceſſus ad alterius thorum: Dictum ergo adulterium,quaſi ad alterius thorum, vel potius quaſi adalterium:quod ille ad Alterā (quę ſua vxor non eſt) vel hæc ad Alterum (non ſuum maritum) ſe conferat: vel quaſi adalterium,propter partum ex altero conceptum; quod alterius partus ſubſtituatur: quod ex adulterio conceptus ab vno ad alterius hereditatem naſcatur. Conf.Gœd.ad princ.l. 101.num.8.de verb.ſign.

ADVLTERIVM (Gœdd. ibid. num. 1. & 10. princ.) eſt ſtuprum in nuptam commiſſum, vel alterius matrifamilias (id eſt, vxori honeſte viuenti) illatum; per ibid.allegata.

ADVLTERIVM ergo eſt ſpecies ſtupri,generatim videlicet accepti: vt Gœd.ibid.num.2.3.9. probat: aliquando tamen ponitur pro ſtupro,vt & viciſſim. Lex enim Iulia de adultero ſtuprum & adulterium promiſcue vſurpabat,verbaque iſta confundebat.ibid.num.1.3. Vult.comment.Inſtit.ad princ.tit.de nupt.num.18.& ad §.4.num.4.de publ.iudic. Forma tamen & effectu adulterium omnino differt à ſtupro. 1. Adulterium proprie in nuptam (maritatam aut ſponſam) committitur: committens ſit maritus (vxoratus) ſiue ſolutus (non vxoratus) dummodo illa ſit vel vxor vel ſponſa. Vult.d.nu.4.Gœd. d.loc.num.1.& ſparſim.In nuptam,aio: eam ſcilicet,quæ honeſta ſit, non autem in meretricem; etiamſi nupta ſit meretrix: quippe ſtuprum eſt priuatio honeſtatis ac pudicitiæ: ergo vbi pudicitia non eſt integra, ibi ſtuprum non committitur: priuatio enim præſupponit habitum.Gœdd.ibid.num.9. Cuiac. 3.obſeru.18. Secus eſt in meretrice nupta, quæ caſte iamdiu viuit cum marito. Gœd. §.1. num.5.l.46.de verb.ſign. Cuiac.dict.obſeru.18.Stuprum vero in virginem aut viduam committitur: imo & in puerum.Vult.dict.§.4.num.5.Gœdd. num.1.l.inter ſtuprum,101.de verb.ſign.Secunda differentia: adulterium fœdius & turpius eſt ſtupro in ſolutam (non ſanguine iunctam) commiſſo. Adulterium fœdiſſima nequitia dicitur l.20.Cod.ad legem Iul.de adult.In adulterio non modo turpitudo ſtupri eſt,ſed & violatio thori,qui quaſi iureiurando confirmatus eſt, quin & ſcelerata ſeminis commixtio ac improba partus ſubſtitutio,denique ſocietatis alioqui ſanctæ & indiſſolubilis diſſolutio.Gœdd.num.4.8. Hinc multæ & extremæ contra adulteras maledictiones apud Moſen Numer.5. Tertia exinde differentia eſt in pœna: Adulterium natura probrum ac turpe,& apud omnes humaniores gentes deteſtabile eſt, grauique ſemper apud omnes pœna affectum: quippe pugnans cum ipſa natura matrimonii. Gœdd.d.loc. num.8.& ad leg.42.num.2.6.de verbor.ſignif. Tiraquell.in L 13.connubiali.Adulterii ergo pœna ex legibus ordinaria,Romæ ſemper fuit capitis & ſanguinis, etiam ex lege Iulia; ſed ex moribus prauis & extra ordinem quandoque pœna relegationis vel deportationis: proinde Iuriſconſultorum in ff. reſponſa magis errores & morum conſuetudinem, quam ipſas leges & conſtitutiones ſapiunt.Gœdd.d.l.101.num.4.Tiraq. d.l 13.num.20.21. Conf. aliquatenus diſſentient. Vult. d.§.4. num.6.Cuiac.6.obſeru.11.& 19.obſeru.39.Gothofr. ad l.3.C. de accuſ.Damhud.prax.crimin.cap.86. Anton.Fabr.2.coniectur.cap.20. Nou.134.cap.10.Auth.ſed hodie. Cod.ad legem Iul.adult. fœminis pœnam capitis remiſit, fuſtigationem & in monaſterium detruſionem induxit: Quæ hodie non ſeruantur, præter capitis pœnam, vir qui adulterium commiſit, ſi vxorem habuerit, amittit dotem & donationem propter nuptias, vel quartam debitam indotatis vxoribus: cætera bona liberis & parentibus eius ſeruantur vſque ad tertium gradum,poſt tertium gradum fiſco vindicantur. Mitius punitur mulier,quaſi infirmior,quę adulterium commiſit: quanquam inter ſe coniuges exæquentur in pœnis ob cauſam iniuſti repudii, Nou.127.cap.vlt.coercentur etiam Nou.134. grauiſſime adulter & adultera, ſi forte gratia iudicis, vel qua alia ratione euaſerint pœnam capitalem, & poſtea inter ſe nuptias contraxerint. Hoc enim eſt palam fateri adulterium, & l.Iulia etiam comprehenſum fuit.l. miles. §. licet. ff. de adult.l. commiſſum.C.eod.Schard.Stupri vero pœna ex l.Iulia eſt ademptio tertiæ partis bonorum.Gœdd.d.l.101.num.5.pr.

ADVLTERIVM porro iure ciuili ex fœmina æſtimatur, non ex mare. Mas ſolutus cum alterius vxore rem habens, adulter eſt: & contra mas vxoratus cum fœmina ſoluta rem habens, adulterium non committit: nec vt adulter punitur: ille vero punitur. Ratio,quia is qui cum alterius vxore conſueſcit,liberos in alienam familiam propagat, eamque contaminat: qui vero cum ſoluta rem habet, alienam familiam non commaculat. Vult.d.§.4.nu.5.fin. Theologis ex Matth.5.verſ.27. & 19.verſ.9.Sicut Canoniſtis mas vxoratus etiam cum ſoluta fœmina rem habens adulterium committit, quia & hic coniugalis fides & vnitas duorum in carne vna perfide violatur: quę adulterio ſubſtantialia ipſis videntur & ſufficientia.vide Gœdd.d.num.10.l.101.

ADVLTERIVM καταχρηστικῶς etiam virginis ac viduæ corruptio dicitur.vide can.nemo.32.q.4.Schard.

ADVLTERIVM metaphorice ad alia quoque transfertur: vt cum dicimus adulteria naturæ,pro operibus non vere naturalibus: adulteria mercis,pro fraude: adulteria arborum, pro inſitionibus.Schard.

ADVLTERINI liberi ab omni ſucceſſione & paterna & materna excluduntur,adeo vt ne alimentis quidem digni cenſeantur, Nou.89.§.fin Canones tamen & Dd.alimenta ipſis præſtari volunt. Vult.comment.Inſtit.ad princ.de heredit.ab inteſt. num.27.28.29.

ADVLTERINA res dicitur, quæ non eſt legitima, ſed ſuppoſititia; vnde filii adulterini dicti, ex adulterio concepti. Hinc adulterinæ literæ apud Aquil.lib.4.de aſino aureo: & adulterina clauis apud Saluſtium: & adulterina ſigna vocat Feſtus Pomp. quæ ſunt alienis annulis facta. Ipſe quoque annulus, quo ſigna exprimuntur,adulterinus dici poteſt, vt lib.48. ff. tit.ad leg.Corne.de falſis legibus.l.Cornelia,vbi Modeſtinus ait, Qui ſignum adulterinum fecerit,vel exculpſerit. Aphricanus quoque in eod.tit.l.ſi quis. Quod ſi teſtamentum,inquit,adulterinum non eſſet. In eodem quoque 48.lib.tit.ad legem peculatus,l.ſacrilegii.Vlp.ait: Non videntur adulterinam monetam exercuiſſe.Nebriſſ.

ADVLTERINI nummi,Gothof.vide ſ.Adulterare.

ADVOCARE,generaliter ſignificat conuocare.Aduocare concionem,Varr.lib.5.de ling.latin.aliquoties,proprie autem ad ius pertinet:& ſignificat homines vel patrocinii, vel conſilii, vel teſtimonii cauſa conuocare: vt infra in vocibus,Aduocatus, Aduocatio,patebit.

ADVOCAT apud Pompon. l.ſi procurator.18. ff.rem rat. hab.

Accurſ.

Accur.exponit, Aduocatis miniſtrat:alii, Aduocatos iuriſperitos conſulit: alii pro teſte de vi moribus facienda deducendo accipi putant. Accurſ.ibi Auocat legi poſſe cenſet,ſcilicet à ſuis negotiis.Vtraque lectio ac ſenſus ferri poteſt.Pandectę tamen Florentinæ, & vulgati codices habent aduocat: quod de conuocatione aduocatorum, teſtium, & ſimilium, victoriæ cauſa,intelligendum putem.Prat.

ADVOCATIA,& ADVOCATIO,mox infra.

ADVOCATI olim dicebantur,quicunq; amico præſentiam ſuam commodabant.Briſſ.Aſcon.Verr.1.aduocatum in iudicio dicit eum eſſe, qui vel ius ſuggerit, vel præſentiam ſuam amico commodat. etenim moris erat in iudiciis tum priuatis, tum publicis,amicos omnes aduocare, quorum autoritate moueri poſſe iudices putabantur: vt in ea pro Quint.Hinc Vlp.in l. 1.§.aduocatos. ff.de extraord.crimin. aduocatos ſcribit accipiendos omnes omnino qui agendis cauſis quoquo ſtudio operantur.

ADVOCATI vel patrocinii, vel conſilii, vel teſtimonii cauſa, conuocabantur.Teſtimonii cauſa conuocatos,vulgo Aduocatos dici, patet ex oration. pro Cæcinna, vbi Aduocati dicuntur ii, qui in rem præſentem deducebantur, vt de vi moribus facienda teſtes eſſent.Plautus in Pœnulo certis aduocatis præſentibus (id eſt, teſtibus) deprehendit pecuniam apud lenonem.Aduocati tamen erant iuris non imperiti,teſtes vero quilibet.Hot.

ADVOCATVS generatim acceptus patronum quoque ſignificat. Vnde aduocati,patroni,cauſidici,oratores,item Rhetores & togati, hodie ſæpe pro eodem ſunt: eorumque munus cauſidicina Ammiano dicitur.Gothof.ad rubr.C.de aduoc.diuerſ. iud. Proprie tamen Aduocatus à patrono differt: hic cauſam agit; ille in conſilium aduocatur. Gothofr.d.loc. Aſconius d. loc.patronum definit eum,qui orator eſt,ac verba facit.Procurator cauſę,idem & aduocatus eſſe poteſt:interea differunt tamen. Aduocati ſuſcipiunt perſonas: procuratores negocia. Aduocati ſunt iuris periti; qui conſilio ſuo adſunt actori vel reo: procuratores ſæpe iuris parum gnari. Illi quaſi tutores ſunt, hi curatores: proinde aduocato meo ſum ſuſceptus aut cliens; procuratori ſum mandator vel dominus.Ideoque munus aduocatorum peragitur extra locum iudicii: procuratorum non niſi in iudicio:Illi cauſam inſtruunt; hi perorant:illi magis agunt calamo; hi ore. Illud igitur difficilius eſt:hoc facilius: illud munus eſt honorabile; hoc vile.Vult.comment. Inſtit.ad princ.tit.de actionum.28.30.

ADVOCATVS in foro inutilis, vulgo cauſidicus dicebatur. ex Quintil.Spieg.

ADVOCATORVM militia in quibus conſiſtat.l.14.Cod.de aduoc. diuer.iudic.vide j.Militare aduocatos.

ADVOCATVS malus formulariis,eſt pernicioſus:qui patiatur intra 10.annos litem conteſtari cum tutore aut curatore, vt eſt apud Speculatorem abominabile exemplum de Vberto in tit. de except.§.viſo,quando exceptiones. verſ.item nota ſecundum Vbert.Spieg.

De ADVOCATORVM honorariis, vide l.1.§.12.ff.de extraordin. cognition.

ADVOCATI Cæſarienſes in iure noſtro ſunt celebres:nam ad eos Iuſtinianus conſultus multas ſcripſit conſtitutiones, inter quas eſt illa,quæ ſtatuit ſobolem ex muliere quinquagenaria ſuſceptam nihilominus haberi legitimam. l.ſi maior.C.de legit.hered. Item illa qua reprobauit pactum de hereditate viuentis initum ſine eius conſenſu, de cuius ſucceſſione agebatur.l.vlt.C.de pact.Poſtremo & illa,qua cauit,ſcripturas,quę teſtantur in ſtipulationibus aliquos fuiſſe præſentes,omnino ſequendas, niſi aliunde conſtet fuiſſe abſentes toto illo die; quo inſtrumentum eſt confectum. §.item verborum Inſtit. de inutil.ſtipul.Fuit autem Cęſarea Metropolis Cappadocię, vt j.in Cæſarea.

De ADVOCATIS diuerſorum iudiciorum,h e.de priuilegiis,munere,mercede,aduocatorum,qui in diuerſis iudiciis ſuis operam ſuam hominibus nauant,tit.C.vid.per totum.

ADVOCATI munus nemo ſubibit prius, quam per ſtatuta quinquennii tempora legum cognitioni noſcatur inhæſiſſe.Anch.

ADVOCATVS fiſci interuenit pro fiſco in aula apud comitem theſaurorum ſacrarum largitionum; in prouinciis apud procuratorem Cæſaris: & in vrbe apud Præfectum ærarii. vide Cuiac.& Gothofr.ad l.4.C.de aduoc fiſci.

ADVOCATVS fiſci dictus eſt,qui ab Imperatore delectus, pro eo poſtulaturus eſt,quotieſcunque de fiſci intereſſe agetur. Quę autem ſint eius officia, ac quibus potiatur priuilegiis, ſub titulo C.de aduocato fiſci, demonſtratur.Dumbert.

ADVOCATI fiſci ſunt patroni ærarii.l.penult.C.de aduoc.diuerſ. iudicum.

ADVOCATVS, in feudis,idem quod Commiſſarius apud Practicos:cui præfectura & munus aliquod,ac præſertim cauſarum diſceptandarum publice mãdatum eſt. Prat.ex Hot.lex.feud.

ADVOCATIA eſt negocii alicuius publici procuratio,à ſuperiore mandata, vt lib.feud.2.tit.27.§.15. Quicunque aduocatiam ſuam, vel aliquod aliud beneficium inordinate tractauerit. Aduocatia etiam dicitur tutela & defenſio ſacerdotalis alicuius collegii,veluti Abbatiæ & Monachorum; quibus prædia & vectigalia quædam attributa ſunt. quorum potentem aliquem, vel Comitem, vel alium Nobilem,ſibi defenſorem ac patronum cooptabant.Prat.ex Hot.Lex.feud.vbi plura vide.

ADVOCATIO eſt ipſa aduocati actio,poſtulatio ac patrocinium. Prat.

ADVOCATIONEM præbere, præſtare, ſuſcipere, cauſam agere, poſtulare,allegare,fere idem ſonant.Prat.

ADVOCATIO paſſim in iure pro ipſis aduocatis accipitur.l.1. de quæſtione tali.30.de tranſact.& alibi. Plerunque pro ordine ipſo aduocatorum. l.cum aduocatio,& l.iubemus. C. de aduoc.diuerſ iud.& alibi paſſim.

ADVOCATIONES poſtulare,eſt aduocatos à prætore petere. l.ait prætor.23.ff.ex quib.cauſ.maior. Prætor enim aduocatos dare ſolebat.l.1.ff.de poſtul.Prat.

ADVOCATIONE litem inſtruere apud Hermogenia.l.falſi.20.ff. de falſ. & l.1. ff.eod. eſt falſam litem intendere, ad hoc inſtructos aduocatos inſtituere.Prat.

ADVOCATIONES infidæ, quæ litis clientiſve ſecreta pandunt. l. aut facta.16.ff.de pœn.Prat.

ADVOCATIONE ac foro interdicere,prohibere eſt ab officio aduocandi: quod genus pœnæ eſt. Foro tamen plus eſt, quam aduocationibus interdicere.Siquidem huic omnino forenſibus negotiis accommodare ſe,non permittitur. Vlp. in l. moris.de pœn.Papinian.auctor eſt, Imperatorem Titum Antonium reſcripſiſſe,eum cui aduocationibus in quinquennium interdictum eſſet, poſt quinquennium pro omnibus poſtulare non prohiberi,l.imperator.ff.de poſtul.Prat.

ADYTA,penetralia:quæ raro adiri ac penetrari ſolent.

Æ.

Æ ſyllabam antiqui Græca conſuetudine per A I ſcribebant, vt aulai,muſai,Feſt.lib.1.quale ſępe viſitur in decretis antiq.veter.vrb.Prat.

ÆDERE vide infra,Edere.

ÆDES ab aditu dictas putat Varro lib.4.ling.lat.quod plano pede adibant. Feſtus vero dici exiſtimat,quia ſint vnius aditus; ſiue quia in eis æuum degatur:definitque,domicilium eſſe in aditu poſitum. Alii autem ædes dictas putant,quod ædito loco ponerentur.

ÆDES ſignificat quicquid habitabile eſt: vnde deorum ædem vocarunt,quam dij quaſi inhabitabant. Et eadem ratione ædes ſunt hominum.

ÆDES (quæ & vrbana prædia ſæpius dicuntur) ex fundamento pariete,tecto,ceu partibus integralibus conſtant: vel ſaltem, ſolo & ſuperficie.Eſt autem ſuperficies,omne quod ſupra terram eſt:quapropter in prædiis vrbanis parietes & tecta,in ruſticis arbores,herbæ,frutices,ſuperficiei adſcribuntur.Alcia. Vnde ſuperficiarias ædes appellamus, quæ in conducto ſolo poſitæ ſunt: quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius eſt,cuius & ſolum. Cæterum, ædium quam domus latiorem appellationem plerique ſenſerunt.l.1.§.deinde.ff.de don.

ÆDES enim pro omni ſpecie artificii capi; etiamſi nulla adſint tecta: at domum non dici, quæ adhuc contecta non ſit: Sed Alciat.lege citata,promiſcue hæc accipi magis ſentit.Spieg.

ÆDIVM, itemque ÆDIFICII, appellatio,tam ad ruſticas,quam ad vrbanas habitationes pertinet, l.180.de verbor.ſign.l.41.§. ſed ſi quis de leg.1. Exinde in eo 12.tab.cap.quo de incendiariis agitur,& interdicto de cloacis,Ædium appellatione omnes ſpecies Ædificii contineri traditur l.14.ff.de incen.rui.l.1. in princ. §.deinde ait. ff.de cloacis. Sed & in interdicto, vti poſſidetis,verba prætoris, vti eas ædes,ad omnes res ſoli,quę poſſideri poſſunt, interpretatione trahuntur. l.1.in princ.& §. vlt.ff.vti poſſidetis. In vſu tamen vrbana ædificia Ædes,ruſtica villæ appellantur, l.221.ff.de verb.ſign. Quanquam & in cenſu villas omnes ædes appellari Varro lib.4.ling.lat.ſcribit. Ædes autem duobus conſtant,area ſeu ſolo & ſuperficie.l.23. ff.de vſucap.l.49.ff.de rei vindic.l.39.ff.de legat.2. Vnde qui fundum excepto ædificio legat,non de ſuperficie tantum,ſed & de ſolo cogitaſſe intelligetur,ſine quo ædificium ſtare non poteſt,l.81.§.qui fundum.ff.de legat.1.

ÆDIVM ſunt, quæ perpetui vſus cauſa ſunt,vel parata ſunt,licet quandoque tollantur. Stratura itaque loci alicuius ex tabulis facta, quæ æſtate tollerentur, & hyeme ponerentur, ædium eſt.l.242.§.1.ff.de verb.ſign.Prothyrum quoque quod in ædibus fieri ſolet,ædium eſt l.pen.ff.de verb.ſign.& vt plumbum quod pro tegulis ponitur, aliter atque de eo dicendum ſit, quod hypethri tegendi cauſa ponatur, vel ornatus ædium cauſa paratum ſit,non quo ædes perficiantur.d.l.242.

ÆDIBVS diſtractis vel legatis ea eſſe ædium ſolemus dicere,quę quaſi pars ædium vel propter ædes habentur, perpetuique vſus cauſa in ædificiis ſunt: qualia ſunt quæ enumerantur in l. 15.§.vlt.l.14.l.15.l.17.in princ.& §.quę tabulæ.& §.Labeo.cum ſeq.& l.18.ff.de actio.

ÆDIVM quoque pars habentur, ea omnia, quæ iis connexa,

iuncta, vincta, fixaque ſunt, l.41.§.penult.ff.de leg.1.l.52.§.ſed ſi bibliothecam, ff.de leg.3.l.59.ff.de rei vindic.Briſſ.

ÆDIVM genera duo facit Varro lib.4.de ling.lat.ſacras & publicas. Prat.

ÆDICVLA non eſt parua domus, vt vulgo accipiunt: ſed modo cellulam in ædibus ſignificat, modo ſacellum, i. ædis ſacræ appendicem, *ein neben Capell*, vel templum paruum, quod ex Liuio Budæus demonſtrat. Nam ædes, is, in numero ſingulari ſemper accipitur pro templo: vnde ſemper adiungitur illi, cui tanquam Deo ſacrata eſt atque dedicata: vt ædes Iouis, ædes Caſtoris, ædes concordiæ. Dicitur quoque ædes ſacra. Ædes, dium, in numero multitudinis ſignificat domum priuatam, caretque numero ſingulari. Ant. Nebriſſ.

ÆDIFACERE, pro ædificare. l.60.§.mandaui.ff.locat.l.10.§.vlt. ſol.matr. Briſſ. in parerg.

ÆDIFICARE verbum, eſt proprie ædes facere: verumtamen ponitur, & refertur interdum ad quoduis aliud genus conſtructionis, veluti nauem ædificare, dicit I.C. in l.aufertur.§.quod à præſide.ff.de iur.fiſc. Ad hæc inſulam, i.domum ædificare, in l.ſin autem.§.penult.ff.de rei vindic.l.ſi ego.in fin.ff.de pub.

ÆDIFICARE, in edicto de mortuo inferendo, intelligitur non ſolum qui nouum opus molitur: verum is quoque, qui vult reficere. Ædificare autem videtur prohibere, & qui prohibet eam materiam conuehi, quæ ædificationi neceſſaria ſit, l.1.§. ædificare, 9.ff.de mor.infer. Briſſ. Alb.

ÆDIFICARE prohibitus, videtur prohibitus poſſidere, l.permiſceri.§.eum qui.ff.de adquir.poſſeſſ. Alb.

ÆDIFICARE, in genere, naturalis eſt libertatis (hinc iure naturali licet cuique in infinitum ædificare vel tollere) ſed modus ædificandi recte per ſeruitutem iure ciuili, quandoque conſtringitur, quandoque ampliatur. Vult. in comment. Iuſtit. ad §.2.num.29.& 37.tit.de actio. Corraſ. ad l.1.de ſeruit.& 3.miſcell.24. Cuiac.tract.9.ad Afric.in l.ſi priuſquam de oper.noui nunciat.

ÆDIFICARE in mari cuique liberum eſt (ſic tamen ne vſus maris impediatur; nec alius damnum inde ſentiat.) Aſt in ripa fluminis ædificare, non eſt cuique liberum. Vult.d.comment.§.1.num.4.5.de rer.diuiſ.

ÆDIFICANS in ſolo alieno, non fit dominus ædificii, ſed is cuius eſt ſolum. Vult. iam d.tit.ad princ.num.16.

ÆDIFICATIO, i. opus ædificatum, l.omnes.C.de ope.pub.Alb.

ÆDIFICATIONEM deproperare, l.1.C.de nou.oper.nunciat.

ÆDIFICII appellatio aut ſuperficiem ſignificat, aut ſolum, cui ædificium ſuperpoſitum eſt, Iul.l.ſi fundum, §.qui fundum de leg.1.Prat. vide ſ. ædes.

ÆDIFICIVM deformatum, l.22.verſ.ſed & C.de admin.tut.

ÆDIFICIA ſubruere, l.17.C.de oper.pub.

ÆDIFICII perfectio formam perfectam, quæ vna cum fine exiſtat, requirit. Ædificium ergo perfectum eſt, quod iam vere in vſu eſſe poteſt, licet actu ipſo nondum ſit. Gœd.ad §.1.l.139. & ad §.1.num.10.l.5.de verb.ſign.

ÆDILES duo primitus ex plebe creabantur à Patribus, qui ædibus præeſſent, (vnde & nomen eos habuiſſe apparet) & incendiis arcendis interuenirent, l.1.de offi.præf.Vigil. Liu.lib.3.ab vrb.cond. His deinde duo alii ex Patrum numero (vt hi ſcilicet [patres] aliquando pluris haberentur) additi: & Ædiles Curules (pro Currules. Briſſ.parerg.) dicti ſunt. Tandem vero Iulius Cæſar duos inſuper alios adiecit, qui frumento præeſſent: qui a Cerere Cereales nuncupati ſunt, Pompon.l.2.§.deinde.de orig.iur. Feneſtel.c.13. Dion.lib.43.fin. Ita ſex tandem in vrbe ædiles iuxta Dionem & Pomponium fuere: duo Patritii, quatuor plebeii. Briſſ. Erant vero & Ædiles in municipiis.l.qui inſulam.§.1.ff.loca. Briſſ.3.ſelect.antiquit. Hi merum imperium habebant, ita vt flagris cæderent, l.12.ff.de decur. Atque hi interdum quinquennales fuiſſe videntur, quibus nempe luſtralis is honos eſſet. Nam vt colonis agros ſuos in luſtrum locabant, ſic & interdum in luſtrum continuabant magiſtratum. Sed & alimentarii fuiſſe videtur ædiles in mancipiis, qui alimenta prouidebant (vt ſuſpicatur Tur.ad lib.11.c.10.) alimentariis pueris: vt in hoc titul. Ædil.Q.alim. Communiter ergo tandem duo Ædilium genera (Plut.in vita Marii) Romæ fuere, Curulium & Cerealium. Curulium, regis inſignibus vtentium & purpura ornatorum, officium erat ſacras priuataſque ædes procurare, totam vrbem, & inter alia imprimis vias publicas tueri, incendiis arcendis interuenire, curam habere, vt cloacæ & aquæductus, & quæque publica ædificia munda & integra eſſent, ludos publicos exhibere, loca in theatro aſſignare (vt de Serrano & Scribonio legitur) & reliqua multa. ver. omnino. l.penult.ff.de via publ.& Cicero Verrin.7. Aldobrand.§.prætorum. in verbis proponebant, Inſtit. de iur.natural.gent. Cerealium vero Ædilium officium erat frumento annonæque præeſſe: procurare copiam annonę forenſis, cibariorum; menſurarum, & ſimilium, curam habere, ne qua fraus fiat.

ÆDILIS à curatore rei frumentariæ differt: hic ſi ex curationis cauſa condemnetur, compenſatione vti non poteſt, l.20. de compenſationibus. Ædilis vero, quam curator annonam redegerit, in ea prębenda ipſe operam nauat, & ſi annonam fraudauit, compenſatione aduerſus fiſcum vti poteſt, l.53. de iud. Præterea curatori pecunia datur, ædili annona, non pecunia, vid. Cuiac.2.obſ.23.in fi. Gothof.ad l.17.de compenſ.

ÆDILES Papinianus in l.3.de via publ. ἀστυνόμους: Dio vero vbique ἀγορανόμους vocat.

ÆDILES vero inter minimos magiſtratus habebantur. Quare adoleſcentibus fere ad hoc officium deſignatis, primus erat gradus ad maiores honores, teſte Cic.de legib.lib.2. Ideoque non numerantur inter magiſtratus in l.2.ff.de in ius vocan. Impune enim vocabantur in ius. l.lectos. Et l.ſeq.ff.de peric. & com.rei vend. Oldend.

ÆDILES Curules eo dicti videntur, quod ſellis curulibus (curruos pedes habentibus) ex Liu.lib.7. pater & ex 7.Verrin.Cic. Feneſtel.c.13. vel ſellis conſularibus (ſolio eburneo altius elato, quaſi curru ſedentes, vt nonnulli) vterentur, ius dicturi. Ædiles enim de paucis quibuſdam & priuatis ſingulorum cauſis iura dixerunt, Vult.comment. Inſtit.ad §.8.nu.5.de iur. natur. vbi vid. Cuiac.8.obſ.38. Gœd.ad l.17.§.18.de verb.ſign.

ÆDILES ergo Curules edicta proponebant, d.§ prætorum. Inſt. de iur.natur. Hinc

ÆDILITIVM edictum, quo emptori ſuccurrebatur qui ſeruum aut animal, ſeu iumentum vitioſum vel morboſum pro integro ſanoque vendidiſſet. Liu. & Cic.3.offic. Gell.4.c.2. (Hoc edictum non pertinebat ad venditiones fiſcales, nec ad res ærarii populi Rom. Gœd. d.loc.) Hinc

ÆDILITIÆ actiones quæ ex eo Ædilium edicto oriuntur: quales ſunt Redhibitoria, & Æſtimatoria, quanti minoris, & actio quod aduerſus dictum promiſſumve ſit. tit.de Ædiliciis actionibus. C.l.23.§.hæ actiones. l.44.§.1.& §.vlt.l.47.ff.de ædilitio edicto.

ÆDILITIVM edictum dicitur quod ædilibus curulibus curæ fuit, vt venditionibus omnes fraudes amouerentur ex triplici cauſa. Ex reticentia: (ſi venditor vitium ignotum emptori reticuerit) ex edicto promiſſove (vt ſi dixerit abeſſe aliquid, quod non abeſt; vel adeſſe, quod non adeſt, l.37.de dol.) quod non caueatur emptori, id eſt, non repromittantur emptori ea, quę in rebus venalitiis edictum ædilium curulium repromitti iubet: veluti, fugitiuum non eſſe, recte ſanum eſſe, hodie eſſe, recte bibere poſſe, habere licere, duplæ ſtipulatione, Cuiac.& Goth.ad rubric.ff.de ædil.edict.adde 19.eclog.c.1.

ÆDILITIVM edictum datur in vnum è multis, cuius maior pars in venditione fuit, aut nulla parte minor, l.44.§.1.de ædil.edict. Datur item in ignorantem, qui ſcire debuit, l.1.§.2.eod. Goth.ad rubr.ff.de ædilit.edict.

ÆDILITIÆ ſtipulationes dicuntur, quæ ab ædilibus ex ipſorum officio aut iuriſdictione decernuntur iis in rebus, quarum ipſi iuriſdictionem habent l.ſtipulationum, 5.ff.de verb.oblig.& l.ſi venditor, ff.de ædil.edict. Hot.ex Duar.d.l.5.

ÆDILITAS, officium ac dignitas ædilium. vide ædulitas.

ÆDILITAS, curiæ dignitas dici ac definiri videtur à Conſtantino Imp.l.2.ſi ſer.aut lib.ad decur. adſpira.lib.10.C.

ÆDITIMVS, ædis intimus, Feſt.lib.1.vide Gell.lib.12.c.10.Plin. lib.32.cap.2. Feſti etymologiam damnat Cic.in Topicis, dum agit de poſtliminio.

ÆDITVI ſunt, qui ædes tuentur, qui ædes ſacras curant, cuſtodiunt, & obſeruant: Hanc definitionem probat Theophilus, §.tutor. Inſtit.de tutel. Vlpia.in l.3.§.ſi tabulæ.ff.de tab.exhib. ibi: tabularum cuſtodiam æditiuus ſuſcepit. Nam in æde ſacra res controuerſæ deponi ſolebant, l.1.§.ſi pecunia. & §.ſeq.ff. depoſ. Hodie obſignatio & depoſitio fit apud acta, & cauſarum tabularios, quos Galli Grefarios vocant, idque per d.§.ſi tabulæ. Hi autem iidem ſunt, quos Hierophylaces, quaſi ſacrorum cuſtodes, appellat Scæuola in l.annua.ff.de ann.lega. Hierophylaci enim eo loci legendum eſt, vt alibi aduertit etiam Zaſ. Aldobr.d.§.tutores.Inſtit.de tutel.

ÆDVLITAS in l.17.ff.de compenſ. ſumitur pro ædilitate: promiſcue enim ſic veteres ſcripſiſſe inueniuntur. Tertull.in Apol. Philoſophi tyrannidem affectant: Chriſtianis vero nec ædulitatem. Sic enim habent libri veteres. Cuiac.in obſeruat.lib.14.Prat.

ÆGER animus: Ægrotum corpus. Donat. Ægrotus animus apud Terent. aliquoties.

ÆGRA mulier, pro triſti, difficili, irata in l.vlt.ſi quis aliq.teſt. proh. Sed vt fieri aſſolet, offenſam ægræ mulieris, maritali ſermone placauerat. Spieg.

ÆGRE ferre, vitioſe ſcribitur coniunctim, cum ſint duæ dictiones, pro eo quod eſt moleſte ferre. Spieg.

ÆGRITVDO corporis, l.3.C.qui teſtam.fac.poſſ. alias ægritudo magis animi eſſe videtur ſecundum quoſdam.

ÆGRITVDO occaſio mortalis, l.5.§.1.de tempor.& repar.app.

ÆGROTVS, ægrotatio. vide Æger, & miſerabilium perſonarum.

ÆGYPTVS (quæ Mizraim ſacris ſcripturis: & Chus, Ariæ Montano) duplex eſt: ſuperior, olim Thebais: hodie Sahid Iohanni Leoni: Inferior, quæ & Delta antiquitus, poſtea Auguſtaunica,

ſtannica, vel αὐγυστανική dicta eſt: vide Herod.2. & Goth.ad edic.Iuſt.13.c.propterea.1.in fin.pr.verb.duab.Ægyptiis.

ÆLIANVM ius.Sextus Ælius alias actiones compoſuit,&librum populo dedit,qui appellatur ius Ælianum.Pompon.l.Neceſſarium.§.augeſcente.ff.de orig.iur.Old.Prat.

ÆLIA Sentia lex,vid.inf.Lex AElia.

AENAVTÆ, ἀειναῦται, quaſi dicat ſemper nautæ: Magiſtratus quidam apud Mileſios,inquit Heſychius. Plutarch. in qq. Græcanicis, ait apud Mileſios ita vocatos fuiſſe quoſdam ex potentioribus, qui conſcenſis nauibus conſilia de maximis rebus agitabant procul à terra: deinde cum ratam habuiſſent aliquam ſententiam,reuertebantur.

AINIΓMA apud Imp. Iuſtin. Conſt.nou.95.§.τὸ ad fin.interpretatur Accurſ. Speculum, Alciatus ex Gello pro quæſtione obſcura,& inuoluta accipi putat lib.4. parerg.c. 19. quod & verum eſt.Prat.Spieg.

AENVM, vas quod ſ.focum pendet, in quo aqua ad potandum calefit,l.18.§.aſinam.ff.de inſtr.vel inſtr. idem miliarium dicitur Vlp.in leg.cum aurum.§.ſi cui.ff.de aur.& argen.leg. Ænũ lateribus circumſtructum in l.38.§.vlt.ff.de actio. empt. craterem ſignificat, quo aqua ex fiſtulis ducta excipitur. Vide Athenæum lib.3.c.10.& Iulium Pollucem,de vaſculis calefactoriis.lib.10.cap.19.Briſſ.Prat.vide infr.Ahenum.

AEQVA lance,& æquis paſſibus, dici prouerbiali figura de his, quæ ſimilia ſunt, in quibus par ratio & æquitas:Alc.monuit: Cum vltro citroque ſic obſeruatur proportio, vt alteri nihil adſit cum diſpendio alterius.

AEQVA lance ad hereditatem venire,l.4.circ.fin.C.de verborum ſig.Æqua lance in ſucceſſionibus vocari,l.4.circ.fin.C.de lib. præter.Æqua lance diuidere hereditatem.l.23.circa fin. C.de leg.l.7.§.1.C.ad SC.Tertull.

AEQVA lance ſeruari, l.non tantum, 20.ff.de re iud.prouerbiali loquendi genere,pro pariter æquabiliterque, vt apud Græcos ἰσοσταθμός: Martius, inquit, in quantum facere poteſt condemnandus eſt: quod & in perſona mulieris æqua lance ſeruari æquitatis ſuggerit ratio.Sic Imper.in leg.cum quis,10.in fin.C.de natur.li. Quapropter,inquit,ſancimus,in huiuſmodi caſibus omnes liberos ſiue ante dotalia inſtrumenta editi ſint,ſiue poſtea,vna eademque lance trutinari.Hot.

ÆQVABILE ius apud Cic.2.offic.accipiendum,non quod æquet omnes;ſic enim non poſſent alij aliis eſſe potentiores,aut ditiores:ſed quod iuſtitiam inter homines,& æqualitatem quãdam proportionabilem, æquitatemque conſeruet: hoc eſt, quod pari ſtudio defendat tenues & potentes, ſummos, & infimos, & neutris patiatur ab alteris ſuum ſumi. Ariſtoteles ἀνάλογον καὶ κατ' ἀναλογίαν δίκαιον appellat.Spieg.Prat.

AEQVALE idem eſt quod par.2.idem quod æquum.3.idem quod conueniens,& aptum locis,temporibus,perſonis.Old. Sic æquale ius in leg.2.C.de pign.

AEQVALIS,ſubſtantiuum, pro pare. Vlp.vt ſi quis maior vel æqualis ſubiiciat ſe iuriſdictioni alterius.Spieg.Old.

AEQVALIS conuerſatio,pro pari conſuetudine victus.Spieg.

AEQVALITER, ad iuris cenſuram non autem ad facti paritatem referre oportet. AEqualiter ad nos pertinere,apud Caium l. vlt.de vſufr. Spieg. AEqualiter habere,l.1.§.6.C.de com.ſeru. manum.

AEQVILIBRITAS,AEquilibrium,id eſt,ἰσονομία.Cic.in lib.de natura deor.cum de atomis illis Democriti agit, Confugis, inquit, ad æquilibritatem:tametſi in quibuſdam vulgatis codicibus æqualitatem perperam ſcriptum ſit.Vnde & Sex. Cæcilius pœnam talionis ad æquilibrium factam expoſuit, id eſt, πρὸς τὴν ἰσονομίαν. habita iniuriarum ratione, vt ipſam videlicet talionem quaſi ad amuſſim & libellam æquiparent atque expendant.Crinit.lib.4.de hon.diſc.ca.9.)Prat.

AEQVIS penſionibus,item iniquis penſionibus,i.e.inæqualibus, in leg.3.ff.de an leg.Spieg.vide infr.AEquum.

AEQVITAS & AEQVVM modo genus eſt,iuris ſcilicet,& æquitatis iuri oppoſitæ:modo ſpecies æqui generatim ſumpti, nempe ſpecies ἐπιεικείας oppoſita iuri ſeueriori ac thetico.vid. Vult.lectiſſ.comment.Inſt.de iuſt.& iur.§.1.& 2.n.2.

AEQVITAS generatim ſumpta, eſt moderatrix & norma iuris & æquitatis ſpeciatim acceptæ:pendet enim à principiis practicis, à prudentia practica & conſcientiæ dictamine: quæ tum rigorem,tum lenitatem moderantur, pro rerum, factorum, circumſtantiarum qualitate.Conf.Vult.d.tit.de iuſt.& iur.

AEQVITAS eſt rationabilis modus,continens in ſe conuenientiã & rigorem. Differt ergo à iure:quia ius eſt deciſio,quæ fit ſecundum iuris regulas: æquitas vero eſt quædam conuenientia: quoddam temperamentum recedens ex cauſa à communibus regulis iuris. Bart.l.1.ff.de legib. Abb. in c.ex parte, de tranſ.in cap.2.de re iud.vbi æquitas (ait) eſt ordinata iuſtitia, temperata dulcedine miſericordiæ.c.vt conſtituerũt, 50. diſt. Ioh.Bapt.Caſt.Alb.

AEQVITAS (proprie ſumpta, iuri rigido oppoſita) alias æquum & bonum nuncupatur,alias æquum & iuſtum, alias æquum bonum,ſine copula ET. Hæc aliis quoque variis appellationibus in iure nominatur.I.AEquitas aliquanto ſignificantius dicitur, ἐπιείκεια hoc eſt,conuenientia:& ἐπιεικής, conueniens. Quoniam in ſocietate humana proportionem ſuppeditat aptam perſonis, rebus,loco,tempori.II.Bona fides accipitur pro æquitate:cui opponuntur apices Iuris,l.ſi fideiuſſor.§. quædam tamen,ff.mandat. De bona enim fide agitur (inquit Vlpianus) cui non congruit de apicibus Iuris diſputare.III. Naturalis iuſtitia, ius naturæ, nihil aliud eſt quam æquitas.IV. Verum ius,germana iuſtitia, pro æquitate,opponitur commentitio iuri ſeu imaginario. Cicero:ſed,nos (ait) veri iuris, germanæque iuſtitiæ ſolidam & expreſſam effigiem nullam tenemus.Vmbra & imagine vtimur. Eas ipſas vtinam ſequeremur.V.Religio,pro æquitate,l.quæſitum,ff.de teſtibus.VI. AEquitatem ſignificant Iuriſconſulti, cum ſcribunt ἐπὶ πλάτει, hoc eſt,ſolutius aliquid. & vltra præſcriptum accipi oportere. VII. Simplicitas pro æquitate:opponitur perplexitati, & ſcrupuloſæ ſubtilitati. VIII. Arbitratus boni viri nihil eſt aliud,quam cenſura ſeu ars,boni & æqui à iuſtitia deſcendens, l.1.ff.vſufructuarius quemad.caue. IX. Æqua lance (ex æquitate,ſine προσωποληψίᾳ) ſeruare cuique ius ſuum,pro exercere artem boni & æqui. Id autem tunc fit; cum vltro citroque ſic obſeruatur proportio, vt alteri nihil accedat cum diſpendio alterius. l.non tantum de re iudic.X.Humanitas,humanitatis ratio,benignitas,pro æquitate.Spieg.Old. Prat.XI. Anguſti iuris remiſſio: humanior & benignior iuris interpretatio. Prat.Æquitas ex iure multum remittit. Exempla ſunt prætorum edicta.Quid enim aliud eſt reſtituere in integrum(vt ex multis vnum videamus) quam laxare ſcripti iuris rigorem?

ÆQVITAS Ariſtoteli definitur mitigatio legis ſcriptæ ob aliquã circunſtantiam, vtpote rerum,perſonarum,locorum,ac temporum,nihil aliud eſt;quam voluntas ſyncera, ſeu arbitratus viri boni,minimeq; verſipellis, ſic tribuens vnicuique ſuum, vt interim nemo lædatur, ſicut eſt locus omnium elegantiſſimus in l.bona fides §.incurrit.ff.depoſ.Old. Prat.

ÆQVITATIS cauſa efficiens eſt Deus, qui naturam humani generis ſic condidit, vt omnia quidem de futuris negotiis certò natura perſcribere non poſſet vllo modo, tamẽ notitiã quandã nobis inſculpſit,vt poſſimus certas aliquas honeſtatis formulas præſcribere generaliter, ad quas omnes factorum ſpecies,quãdocunq; incidẽtes,exigãtur arte quadã boni & ęqui, hoc eſt,perpenſis atque collatis certa ratione circumſtantiis.

ÆQVITATIS cauſa materialis eſt ius naturę,Ius ciuile,boni mores. Nam ex his fit pulchra quædam ac Reipub.ſalutaris mixtura,per iudicium animi incorruptũ.Materia vero,circa quã exercenda eſt æquitas, ſunt infinita hominum negotia; ſcil. cum incidunt. Tunc enim pro re nata ius recte applicabitur ſecundum circumſtantias,quæ ad cauſam pertinent.Old.

ÆQVITATIS cauſa formalis eſt, vt conferantur diligenter facta iam incidentia cum circumſtantiis ſuis (pertinentibus, inquam, ad formulas iuris) non aliter, quam ædificia probari ſolent,adhibita principalioribus eorum partibus norma.

ÆQVITATIS cauſa finalis, ſeu effectus eſt,vt ſeruetur æqualitas humanarum rerum, quæ maxime inter ſe ſunt diſſimiles: vtque conſeruetur Reipubl.ſalus, quæ in rectis iudiciis vt plurimum conſiſtit: & ſic tranſigatur iſtud ærumnoſum huius vitæ momentum ad gloriam Chriſti.Old.Prat.

ÆQVITATIS genera duo ſunt.Quædam enim eſt naturalis,quæ ex naturali ratione mentibus hominum infixa eſt: vt Deum colere, neminem lædere, ſuum cuique tribuere, fidem alteri datam ſeruare. Ciuilis altera,cuius commeminit Vlpia.l.1.in princ.ff.ſi is qui teſta.li.de vtroque genere loquens:eſtq; probabilis quædam ratio, non omnibus hominibus naturaliter cognita,ſed paucis tantum,qui prudentia,vſu,doctrina,pręditi didicerunt, quæ ad ſocietatis humanæ conſeruationem ſunt neceſſaria.De priori genere loquitur M.Cic.lib.1.de leg. de legis orig.loquens.Prat.Briſſ.Vult.d.loc.nu.4.2.vbi vide.

ÆQVITAS ciuilis & naturalis interdum colliduntur: ac ciuilis naturali prædominatur: vt in vſucapionib. Vult. comment. Inſt.de vſucap.num.2.

ÆQVITAS pleriſque duplex eſt,ſcripta & non ſcripta. Poteſt enim æquitas, tum in ſcholis,tum in foro duplici modo exerceri. Altero, vt diligenter conſideremus, quo ordine Iuriſconſulti, & Imperatores Romani obſeruarint æquitatem in deſcribendis, ponendiſq; legibus & præiudiciis humanorum negotiorum: & ſi quando caſus eueniat, qui per omnia ſit ſimilis,nec habeat vllas differentes circumſtantias, quæ mutationem iuris deſiderent: vt tunc ſecundum illas iudicemus, certi,quod æquitatis cẽſura dudum ſit adhibita.Altero modo exercetur æquitas in his facti facti ſpeciebus, quæ nunc eueniunt, nec habent præiudicium in legibus ſcriptis ex omni parte reſpondens,vt nos ſecundum circumſtantias earum applicatis axiomatibus ſummi iuris, iudicemus, quid diffiniri oporteat. Enimuero hic proprie eſt vſus æquitatis omnium maxime neceſſarius Reipubl. Quamobrem merito non ſcriptam ęquitatem vocare poſſumus,non quaſi liceat ſine ſcripti iuris obſeruatione illam æſtimare:ſed quod aliquanto lõgius

à ſcriptis theſibus recedit : ſicut ius ciuile à iure naturali diſtinguitur in leg. ius ciuile eſt. de iuſt. & iur. Old. Prat.

Diuiſionem ÆQVITATIS in ſcriptam & non ſcriptam improbat Vult. in com. Inſt. de iuſt. & iur. ad §.1. & 2. nu. 3. Scripta non æquitas in ius tranſit; Ius ſcriptum verba habet, quæ ſcribi poſſunt : æquitas mentem ac ſenſum verborum, qui ſcribi non poteſt. ibid.

ÆQVITAS & clementia differunt, æquitas enim ſemper eſt legis voluntati coniunctiſſima, ſequitur eam quocunq; tendat, ſiue ad humanitatem, ſiue ad acerbitatem : Clementia vero, ſolius principis eſt, aut eorum magiſtratuum qui parem habent cũ principe in iudicando poteſtatem: Connan. lib. 1. c. 11. num. 9.

ÆQVITAS à conſuetudine differt in hoc: quod illa ſit ius natum & naturale: hæc ius conſtitutum & receptum. Prat.

ÆQVITATI opponitur ſummum ius. De quo ſuo loco. Æquitas non tantum ſummo iuri, ſed iuri quoque opponitur: ſicut & æquum iuſto, quandoque opponitur. Vult. com. Inſt. de iuſt. & iur. §. 1. 2. Ius ſtrictum, generale, theticum in theſi, in generè verba legis, & apices verborum, ſectatur (ex verbis legis κατὰ πόδας . ſumptis inducitur) æquitas, mentem, ſententiam, διάνοιαν, ſenſum, medullam, rationem, animam & ſpiritum, legis ſeu iuris ſcripti, nempe ad qualitatem ac circumſtantias reium, caſuum, factorum, perſonarum, temporum, locorum, &c. collati, & accommodati, ſectatur. Conf. Vult. ibid. Aliud autem eſt mens legis, aliud affectio priuata hominis, aliud ratio, aliud affectus: aliud ſententia & interpretatio benigna ex ratione deprompta: aliud eadem ex affectu profecta. Æquitas priuatæ vel vtilitatis vel affectionis, in publicum proferri & extendi non debet. Æquitas vera nõ ficta, & imaginaria eſto. Alias enim æquitatis prætextu ſæpius in iure erratur. Quod ſedulo cauendum. C. Gudd. ad §. 1. n. 1. 2. 3. l. 6. de verborum ſign. Porro Ius finitum eſt: æquitas ob factorum, caſuum, circumſtantiarum, mire variantium infinitatem, infinita eſt, certiſq; ideo regulis definiri nequit: Sed viri boni ac magiſtratus ſinceri arbitrio, (quod etiam infinitum) permittenda eſt. Vult. d. com. ad tit. de actio. §. 7. num. 6. Æquitas legis iure potior eſt: ideoque illam iudex vnice ante oculos habere debet.

ÆQVITATEM ita ante oculos habere debet, Iudex, teſte Vlp. in leg. quod ſi 4. ff. de eo quod certo loco, vt ipſa exigente, à ſolennibus verbiſque nudis & apicibus Iuris rigidioris, recedere poſſit, l. pen. ff. de in integrum reſtit. Prat.

ÆQVITAS Iuris & morum norma. Sicut enim per normam iudicantur ſtructuræ ædium & aliarum rerum vitia: ſic ęquitas de iure ſcripto , & omnibus humanis functionibus ac moribus recte diiudicat. Itaque Magiſtratus adtemperabit cognitiones ſuas bono & æquo, h. e. conſcientiæ ſinceræ præſcripto, & omnino diuinis ac naturalibus legibus: Cõtra quas quicquid iudicatur, non poteſt non iniquum eſſe, Old. Prat.

ÆQVVM, vide ſupra ÆQVITAS. §. 1. 2. 3. 4.

AEQVVM dicitur, quod vſquequaque par & ſimile eſt , proprieq; in eo magiſtratu dicitur, qui non varie ius dicit: vt potẽtibus aliter, tenuibus vero & infirmæ ſortis hominibus aliter : ſed pariter æquabiliterque omnibus. AEquũ bonũ, pro Ius benignum quaſi prouerbij figura dictum puto. nam bonum, benignum eſſe, & Iouem optimum dici, quaſi beneficentiſſimum, nemo neſcit. Hinc illa formula AEquum bonũ, & ęquius melius, in arbitrio rei vxoriæ, vt ipſe in offi. ſcribit. Sic in Bruto: Deinde æquum bonum, teſtamentũ, ſententias voluntateſq; tutatus eſt. Cic. in Brut. Craſſus multa contra ſcriptum pro æquo & bono dixit. Et pro Cæcin. Ex ęquo & bono, non ex callido verſutoque iure rem iudicari oportet. Hot.

AEQVVM vero ſupra, AEquitas. §. 1. 2. 3. 4.

AEQVVM bonum impetrare, Cic. Phililip. 2. id eſt, Ius ſuum obtinere, rem ſuam recipere.

AEQVINOCTIVM autumnale, l. 1. §. 8. ff. ne quid in flum. publ.

AEQVIPARO, l. 104. de reg. iur. Briſſ. in parerg.

AEQVIVOCATIO, hoc eſt, vocis ipſius finitio, quæque ad eandem pertinet : cuius certe neglectus peperit nobis in iure ciuili commentarios, vt recte monuit Apellus. Spieg.

AER communis eſt. §. 1. Inſt. de rer. diuiſ.

AER liber, l. 11. C. de ædific. priuat.

AER & vſus aëris, eſt publica res iure gentium, hoc eſt, omnium omnino hominum communis, ac liber. Aër natura cuilibet patet. Vult. in comment. Inſt. ad prin. tit. de rer. diuiſ. nu. 12. 14. l. 11. C. de ædif. priuat.

AERAMEN ſpecies quędam ex ære confecta, l. 12. C. de oper. pub. Sic enim legendum, & codex Theodoſianus, & res ipſa docet, non ornamenta; quæ lex extat lib. 15. tit. 1. l. 37. C. Th. Prat.

AERARIA ratio, vt doctiſſimus Turneb. lib. 8. aduerſarior. c. 14. arbitratur, eſt cum in aſſium numerum ſumma redigitur, vt verbi gratia ſi centum millia ęris deberi dicant: eam ſummam ſibi in ære numerari nolebant, in argẽto optabant. nemo enim eſt qui non magnam ſummam in argento, quam in minuto ære habere malit.

AERARII, vt ex M. Fabio lib. 2. c. vlt. liquet, ſunt monetæ excuſores. At ærarij nomine Græcis ἄτιμοι & ἐγγεγραμμένοι qui & in ærarios relati dicebantur , vt Athenis ἐγγεγραμμένοι, οἱ ὀφείλοντες. Prat. (Budæ. in priorib:

AERARII Tribuni à tribuendo ære appellati ſunt. Feſt lib. 1. vid:

AERARII Quæſtores , mulctarum receptores dici ex Tacito lib. 13. conſtat. Cenſuit, inquit, Piſo deſignatus conſul, ne mulctam à Tribunis dictam Quæſtores ęrarij in publicas tabulaš ante quatuor menſes referrent.

AERARII milites ab ęre dicti ſunt, quod ſtipendia facerent. Varroni lib. 4. ling. Lat.

AERARIVM populus Romanus in æde Saturni habebat. Feſto li. 1. AErarium locus erat, vbi poplicæ, id eſt, publicæ pecuniæ reponebãtur. Marciano Iuriſconſ. pro principis fiſco accipiatur, vt ex ipſius verbis conijcere licet. l. 1. §. ex illa ff. de lege Cornel. de falſ. & Ledicto ff. de iure fiſc. Prat. Cæterũ proprie ærarium eſt populi & Reip. Fiſcus vero principis. Id ex verbis Plinij ad Traian. facile cognoſcitur. At fortaſſe (inquit) non eadem ſeueritate fiſcum qua ærarium cohibes.

AERARIVM & fiſcus pro eodem. Marcian l. 1. de falſ. Hot.

AERARIVM duplex principes habuiſſe liquet ex leg. vnic. de Quæſt. & mag. off. lib. 12. C. & Nou. Valent. de 30. an præſcr. l. vnic. §. eandem. AErarium priuatum, ſcilicet rerum priuatarũ principis, curæ erat comiti rerum priuatarum, vt ex 6. Baſilic. & Theodorit. lib. 3. c. 32. de quib. l. fi. C. de palat. ſac. larg. li. 12. Eſt & ærarium ſacrum ſiue ſacrarum largitionum, id eſt, theſaurorum. d. l. vnic. C. de quæſtor. Prat.

AERARIVM ſanctius antiquis dicebatur prorſus intactum, vnde pecuniã promi nõ liceret. Cic. lib. 7. ad Attic. Epiſt. 19. Adtulit mandata ad conſules, vt Romam venirent, & pecuniam de ſanctiore ærario proferrent. & Liuio lib. 7. belli Punici. Prat.

AERATA porta Varroni eo dicta, quod ære tecta fuiſſet, lib. 4. ling. lat. Prat.

AERATVM etiam dic obæratum, ære alieno obrutum, vt eſt apud M. Cic. lib. 1. Epiſt. 1. ad Attic. Epiſt. incip. Quæris, Tribuni, inquit, non tam ærarii, vt appellantur, quam ærati. Prat.

SVBAERATA, quæ aurea & argentea videntur, ſed æris in ſe plurimum habẽt. Sic ærosũm lapidem, Plin. 34. c. 1. & aurum ærosum lib. 33. c. 5. dixit, cui ineſſet æris vena. Male igitur Alciat. ad d. l. creditor, pro ærosa, ἐρῶσα repoſuit li. 2. Diſpunc. c. 25. Vnde Cyprum inſulam ærosam adpellaſſe veteres, Feſtus li. 1. ſcribit, quod in ea plurimum æris naſcatur. Prat. Adde Corr. lib. 1. Miſcel. c. 9. nu. 4. Forcatul. in Necyom. dial. 6. eraſam legendum cenſet, id eſt, iuſſu præſidis ſublata, id eſt, quæ alioqui quidem bona erat, & qua reſpublica communiter vtebatur, ſed eraſa erat, id eſt, non iuſti ponderis, ideo quod raſa eſſet in circulo, ita in l. quicunque. ff. ad leg. Cornel. de fic.

AEREA tabula. Briſſ. ex ff.

AERE diruti milites appellati ſunt, quibus propter ignominiam ſtipendium ſubtrahebatur, vt tradit Pet. Crinitus de honeſta diſcipl. lib. 18. c. 6. Varr. in lib. de vit. patr. ſtipendium, inquit, appellatũ eſt, quod æs militi ſemeſtre, aut annuũ dabatur: cui vero datum non ſit, is propter ignominiam ære dirutus erat: quod & Nonius Marcell. in lib. de doctor. indagine notauit.

AERIS alieni loco in ineunda legis Falcidiæ ratione quænam habeantur, ex l. 36. & 39 ad leg. Falcid. petendum eſt. Briſſ.

AERI alieno parere, in l. 5. §. non paſſim. in fin. de reb. cor. eſt æs alienum exſoluere. Briſſ. in parerg.

AEROSA pecunia, dicitur ære miſta, l. creditor. 120. de ſolut.

AERVGO Horatio ſordes, auaritiæ, ſtudiumque pecuniæ & æris, ſignificat. Eam enim ſic vocat, quaſi animi hominum rubiginem, & æruginem ducant ex auiditate nummorum & ſordibus auaritiæ, vt loculi reddi ſolent æruginoſi, Turneb. lib. 19. aduerſ. cap 9. (lib. 1.

AERVSCARE eſt æra (pecunias) vndique colligere. Spieg. ex Feſt.

AES Genus eſt metalli, & præſertim coloris rubri, diſtincti tamẽ ab auro, argento, plumbo, ferro, ac reliquis metallis. Plerunque tamen pro auro accipimus: Item pro argento, h. e. argentea moneta; quod primitus olim omnis pecunia fuerit ærea: vnde & æs pro pecunia ſumitur: quia prius æs tantum in vſu fuit. Iſid. 16. origin. 17. Cuiac. 33. obſ. 7. Domin Gœd l. 159. nu. 2. 3. de verb. ſign. Cato: Fundum æribus ſuis emptum poſſidebant. Seruius Tull. VI. Romanorum rex, primus poſt vrbem conditam æs ſignare cœpit (vt Plinius tradit) reperita vetere ſignãdi cõſuetudine, ab Iano gemino, rege primo Italię introducta, qui vna nummi parte ſui capitis effigiem, altera nauim, qua aduectus in Italiam Saturnus fuerat, exprimi voluit. Signatum eſt etiam æs nota pecudis (vnde pecunia dicta eſt) nec non ſuis, aut bouis ſigno (vt Plutarchus ſcribit) eo quod, cum nummorum vſus apud Rom. frequens non eſſet, pecudibus & iumentis ſontes plecterentur Anch.

ÆS tandem omne nummorum, pecuniæque genus, ſignificare cœpit. [Quod hinc manaſſe ex Plinio, lib. 18. c. 3. & lib. 36. c. 3. didicimus, quod veteres æreis nummis ouium, boumque effigie à Seruio Tullio ſignatis vterentur] Prat. Inde

ÆS alienum habere (vt Seneca lib. 5. de benefic. 14. ſcribit) dicitur, & qui aureos debet , & qui corium forma publica percuſſum, quale apud Lacedæmonios fuit, vel aliud quidlibet, quod

quod vſum numeratæ pecuniæ præſtet. Briſſ.

Æs circumforaneum, Oldend. inquit, eſt pecunia ad vſuras acceptа: id eſt, æs fœneratitium. vide Cic. ad Attic.

Æs alienum quoduis debitum, quod aliis debemus: Æs ſuum, quod alii nobis debent, l. 213. §. æs alienum, de verb. ſignific. l. ſubſignatum, §. bona. eod. Prat.

Æs alienum meum, hoc eſt, quod ego contraxi, opponi. Æs alienum diſſoluere, vel exonerare.

Æs noſtrum, quod nobis debetur. In ære noſtro eſſe, pro in bonis noſtris eſſe. Cicero etiam de amicis dixit. In ære nullo eſſe, pro nihil debere ex Oldend. Spieg.

Æs pro aſſibus accipi ab antiquis, ait Varro li. 8. ling. lat. vnde & mille æris legaſſe, dicebant. quo ſenſu accipiendum verbum æs putem in lege Aquil. & Vlp. l. ſi ſeruus. §. huius legis. ff. eod. aut pro pecunia, aut nummis. Aſſes qui ſint, vid. ỹ. As.

Æs etiam nummos aureos, Vlp. cenſet. l. etiam 159. & ibi Gœdd. ff. de verb. ſig. Prat. Æs inaurari dicitur argento viuo, inductis ad id bracteis auri, eo autem in primis criniato, accenſoque ſale, aceto, & alumine reſtincto, deinde exarenato, vt ſplendore deprehendatur, an ſatis recoctum ſit, vt autor eſt Plin. li. 23. c. 2. in fi. quem allegat Corraſ. l. ſi id quod. 22. ff. de verb. obl.

Æs cum auro ſemel miſtum deduci non poſſe, noſtra putauit ætas, l. idem Pomp. §. ſed ſi plumbum. ff. de rei vindicat. & ideo communicabatur, vt ibi ſcribitur. Hodie autem cum aurifices aqua, quam Alciatus Chryſulcam vocat, æs ab auro ſeparent, non communicaretur, ſed diduceretur, & ſuum cuique redderetur, vt plumbum cum argento miſtum. dict. §. ſed ſi plumbum, vel æs cum argento, l. lacus. §. ſi ex ęre. ff. de acq. rer. dom. vbi Accu. putauit, d. §. ſed ſi plumbum, refragari, non intelligens olim aurum ab ære fuiſſe inſeparabile, non argentũ ab ære, nec plumbum etiam. Forcat. in Necyom. dial. 38. nu. 3.

Æstas, nunc ſecunda eſt ex 4. anni partibus: olim tamen erat anni pars dimidia. Tunc enim annus in duas tantum partes diuidebatur, teſte Vlpian. in l. 1. §. hoc autem interdictum. ff. de aq. quotid. Æſtatem in cipere peritiores tradidere ab æquinoctio vernali, & finiri æquinoctio autumnali: & ita ſenis menſibus æſtas diuiditur atque hyems. adde & l. 1. §. 8. ff. ne quid in flum. pub. Spieg.

Æstas prior in prætoris edicto, autore eodem, ex comparatione duarum æſtatum accipitur. Prat.

Æstativm pro Æſtatum l. 1. §. æſtatem de aq. quot.

Æstimare eſt ære taxare, & adpretiare: vnde & vendere quandoque ſonat, vt liquet ex l. plerunque. ff. de iur. dot. & ex Varr. lib. 5. Vnde æſtimare litem (vulgo taxare expenſas) eſt tanti reum damnare, quanti intereſt, l. ſi inter. §. ſi res. ff. de pignor. & apud Cicero. in Cluent. Prat.

Æstimare litem capitis, id eſt, criminaliter intendere actionem, non rei perſecutoriam, &, vt vulgus loquitur, cõcluſiones capitales concipere, teſte Budæo.

Æstimare quandoque pro exiſtimate ponitur, Cicer. in paradoxis. Quæ ſeruitus eſt, ſi hæc libertas æſtimari poteſt? Ea ratione libertas dicitur inæſtimabilis, quia magna quædam res eſt, & difficilis ad iudicandum, quis libertate dignus ſit. Æſtimata pœna antiquis dicta fuit ab ære, qui eam æſtimauerunt, ouem decuſſis, bouem centuſſis, hoc eſt, decem vel centum aſſibus. Feſto lib. 1. Hot.

Æstimatio emptionis locum obtinet, l. 5. & 10. Cod. eod.

Æstimatio, quaſi emptio eſt, Gothof. ad l. 1. §. 9. C. de rei vxor. act. Æſtimatio venditioni ſimilis eſt, leg. 7. §. 1. Digeſt. de pub. Imo emptio eſt, l. 12. §. 5. Digeſt. de iur. dot. Gothof. ad l. 6. ibi: maritus in æſtimatione. Cod. ſolut. matrimon. Æſtimatione res quaſi venditur. Vult. com. Inſtit. ad §. 16. tit. de actio. nu. 75.

Æstimatio, id eſt iudicatio dict. leg. 6. Æſtimationis diſpendium, id eſt infamia, l. 2. C. de pœn. iud. qui mal.

Æstimatio conſideratio eſt, & perpenſio: Exiſtimatio, iudicium & arbitratus. Exiſtimatio ab æſtimatione proficiſcitur. Rebus enim æſtimatis, id eſt perpenſis & excuſſis, poſtea iudicamus & arbitramur. Bud. in l. paulo poſt de Teſtibus vid. Ratus eſt. Spieg. Æſtimatio vel arithmetica vel geometrica. vid. Gœdd. ad prin. l. 131. nu. 12. ac ſeqq.

Æstimas, æſtimationes dixere antiqui. Prat.

Æstimatoria actio duplicem habet intellectum. Interdum enim hoc nomine ea actio ſignificatur, quæ de æſtimato proponitur, idq; dubitationis tollẽdæ cauſa, veluti cum res æſtimata vendenda datur. Interdum æſtimatoria accipitur quan to minoris, vt explicant Gaius l. ſi quid 18. Et paul. l. bouem. §. aliquando, ff. de ædil. edict. Prat. vid. Actio æſtimatoria.

Æstiva ſupellex à Propertio dicitur de poculis: Vtrique æſtiua ſupellex; Et Methymnæi grata ſaliua meri. Nominatur & æſtiua cœna à Tertul. ſed alio modo & ſenſu, cum de Empedocle loquitur in lib. de anima. Torneb. lib. aduerſ. 18. c. 15.

Ætas generale nomen eſt, non ſolum ad perſonas, ſed ad res, temporaque pertinens, vt ex ſubiectis apparebit.

Ætas enim in perſonis ea eſt, quę infantiam, pueritiam, pubertatem, iuuentutem, ſenectum, continet. Ætas etiam ſignificat amplitudinem, l. domus. 58. ff. de leg. 1. vbi falſo in vulgaris C. legitur quantitatibus. Sic ætas pro longo tempore accipitur in l. ſi quando. C. de oper. pub.

Ætas quoque ſyluarum & arborum apud Aggenum vrbicum in comment. ad l. Front. in capit. de controuerſ.

Ætas etiam vinorum apud Plinium & alios reperitur.

Ætatem etiam temporis dixit Vlp. l. ſi non ſortem 26. §. libertus. ff. de condic. indeb. pro opportunitate, quæ Gallis dicitur ſaiſon du temps. Prat. Briſſ.

Ætatvm gradus, quod ad perſonas attinet, varij varios conſtituerunt. Seruius Tull. popul. Rom. Rex, vt refert Gellius lib. 10. c. 28. ætatem in tres gradus diuiſit: pueritiam, iuuentutem, & ſenectutem. Pueros minores annis 17. exiſtimauit, atque inde anno 17. quos idoneos iam eſſe reipubl. arbitraretur, militiæ adſcripſit, eoſque ad annum 46. iuniores, ſupra eum annum ſeniores appellauit. Serui Tull. diuiſionem ſequitur Vlpian noſter, l. cum ii. 8. §. modus. ff. de tranſact. Prat. Alias ex ICtorum reſponſis, & Impp. conſtitutionibus. Infantis igitur ætas in ſeptimum vſque annum porrigitur. Inde pupillaris ætas in 12. annum in fœminis, in 14. in maribus producitur. Finita ætate pupillari, incipit pubes. In puberem ætatem incurrit prætextati ætas, cuius commeminit Vlpian l. deinde. §. fin. ff. de lib. exhib. & Gellius lib. 1. c. 23. in fin. Nam vſque ad annum 17. pueri ingenui prætexta induebantur, poſt quod tempus illam togam virili mutabant. Puberem ætatem excipit iuſta ætas, quæ 25. anno inchoatur, l. 2. in prin. ff. de vac. muner. & hæc modo appellatur iuſta d. leg 2. (tametſi ſciam iuſtam ætatem plerunque pro pubere accipi in ſpecie apud Neratium ex Seruio relata l. quod Seruius. ff. de condi. cauſ da.) modo legitima, modo perfecta. è diuerſo ætas minor dicitur imperfecta. l. fin. C. in quibus cauſ. in integr. reſtitut. modo robuſta, l. ſi maritus. 15. §. lex. ff. de adult. ex contrario infirma, quæ puerorum, ſenumque eſt, l. ciuitatibus 122. ff. de leg. 1. Anno. 25. Virilem vigorem impleri Vlpian. tradit, l. 1. ff. de minoribus. Scio Iulium Pollucem lib. 2. Onomaſtic. ſeptem ætates ex Hippocrate commemoraſſe. Prat. Briſ.

Ætas apud Roman. duplex erat: Seniorum & Iuniorum. Seniores erant poſt annum ætatis 45. Iuniores poſt ætatem militarem vſque ad 45. annum. Hoc ex Dion. Halic lib. 4. Hot.

Ætatem in gradus quinque putat Varro eſſe diuiſam, & horum vnumquemque ruiſum præter extremum, in annos quindecim. Itaque primò gradu vſque ad annum 14. pueros dictos, quod ſint puri, id eſt impuberes. Secundo ad 30. annum adoleſcentes, ab adoleſcendo ſic nominatos. In tertio gradu, qui erat vſque ad 45 annum, iuuenes appellatos, quod Rempub. in re militari poſſent iuuare. In quarto vſq; ad 60. annum ſeniores vocitatos, quod tunc primum ſeneſcere corpus incipiat. Inde vſque ad finem vitæ vniuſcuiuſque quintum gradum factum, in quo qui eſſet ſenex appellatur, quod ea ætate corpus ſenio laboret. Hæc Cenſorinus lib. de die nat. c. 14. Iuriſconſulti autem gradus quidem ætatis totidem fecerunt, ſed ita, vt mentis potius & iudicij, quam corporis, incrementiq; rationem ducerent. mihiq; Hippocratis potius, quàm Varronis ſecuti diuiſionem videntur. Nam is, vt eodem loco Cenſ. ſcribit, primum gradum anno ſeptimo terminat quod eodem modo Iuriſconſulti faciunt, qui ætatem illam omnem infantium appellant. leg. ſi infanti 18. C. de iur. delib. ex qua interpretanda eſt lex ſi infantis 55. ff. de vſufruct. ſecundum autem ad annum decimum quartum producunt: quo anno pueritia terminatur a Iuriſconſultis, & pubertas incipit l. vlt. C. quan. tut. eſſe deſin. l. 2. C. arbit. tut. l. 3. C. de teſt. tut. l. 1. C. de Carbon. tertium autem ad duodetrigeſimum extendunt; vt bis ſeptẽ anni huic ætati attribuãtur: & adoleſcentia totum id tẽpus appelletur, quo exacto media ſiue cõſtans ætas eſſe incipiat. Iuriſconſulti vero, qui, vt modo diximus, non tã corporis quam animi ingeniiq; incrementum conſiderant, hos 14. annos in tres diuidunt partes. nã quatuor primos, ad vſq; decimumoctauum i. e. vſq; ad plenam pubertatem perducunt. §. vlt. quibus manum. licet. l. arrogato 40. ff. de adoption. Cicero ineuntem adoleſcentiã appellat in Catone: eo namq; anno cauſas agere licebat. l. 1. ff. de poſtul. quippe cum anno ante prætexta depoſita virilem togam ſumere ſolerent, & in forum ad cauſas audiendas deſcendere. Anno vero 18. ſeptem continuos, nimirum aduſque 25. adoleſcentię non tam vt dixi, corporis, quam ingenij & iudicij attribuunt. nam adoleſcẽtes per illud tempus forum & iudicia frequentabant, rerumque maximarum ſpectatores erant: cum interea ætas illa nõ ſatis matura & conſtans videretur. l. 1 ff. de minoribus. Reliquũ tẽpus ætati conſtanti tribuunt: quia tunc virilis vigor completur: vt ait Vlp. in d. l. 1. de minoribus. Itaque ætas illa modo Robuſta, modo Iuſta, modo legitima nominatur. l. 15. §. lex Iulia ff. de adult. l. 2. §. 1. ff. de vacat. mun. l. vlt. C. de his qui ven. ætat. Marcellus autem in l. non aliter 69. ff. de legat. tertio, Iuuentutẽ illam appellat: Exiſtimari, inquit, poſſit Iuuenis, is, qui adoleſcentis exceſſit ætatem, quoad incipiat inter Seniores numerari. Itaq; conſtãtem ætatem Romani ad annum ætatis 50. quod ſenectutis initium eſt, producunt. Hoc enim anno ſenectutis initiũ eſſe, ab antiquis factũ Cic. in Catone reſtatur. In libro verò de amicitia ita loquitur, vt ſimiliter adoleſcẽtiã

ab anno fere decimooctauo incipiat: pueritiæ vero non modo annos quatuordecim attribuat, verum reliquos vſque fere ad adoleſcentiam, quam ætatem ineuntem adoleſcentiam ſuperius appellauit. Xenophō autem ætatem quatuor in partes diſtribuit: alios enim appellat παῖδας, alios, ἐφήβους, alios τελείους ἄνδρας, alios τοὺς ὑπὲρ στρατεύσιμον ἤδη γεγονότας. Pueritiam autem vſq; ad annū decimumſextū perducit. Adoleſcentiā vero decennem facit, h.e. vſq; ad annum vigeſimumſeptimum: vnde virilem ætatem exorditur, quam per vigintiquinque annos producit: h.e. vſque ad annum 52. à quo ſenectutem incipit. Hot. Adde vero hic Brechęum in l. pueri. ff. de verb. ſig. vbi eleganter ætates diſtinguit ex Galeni ſententia.

ÆTATVM vero mutationes καθ' ἑβδομάδα fieri Solonis elegiæ apud Clementem Alex. Στρωματ. λόγῳ ſexto declarant.

ÆTATIBVS cōnuentus connumeratur. ea incipit ab adoleſcētia finita, duratq; ad ſenium. l. non aliter. 69. ff. de l. 3. porro adoleſcentia durat ad 25. an. l. de ætat. ff. de mi. (Prat.

ÆTATEM ſenectutis ab anno 48. inchoare docet Cic. in Catone.

ÆTAS naturalis. vide NATVRALIS ætas.

ÆTAS prima i.e. infantia l. 8. §. 3. C. de bon. quæ liber. quæ & impubertas, ibi. Ætas ſecunda; quę ſequitur infantiam. Goth. ad d. §. 3. ÆTAS legitima, i.e. virilis l. 1. C. ſi quis ignorans rem minoris. vid. legitima ætas. ÆTAS adultorum legitima, eſt 25. annus Gothof. ad l. C. quando tut. vel curat. eſſe.

ÆTAS perfecta: iuſta, matura, varie accipitur, vt res ipſa, de qua agitur, fert. l. cum filio. §. vltim. ff. de cond. & dem. l. ex his C. quando dies leg. ced. l. vlt. Cod. de his qui ven. ætat. impet. Aldobr. de fiduc. tut. inſt. §. vlt.

ÆTAS perfecta, in dubio intelligitur ętas 25. annorum, naturaliter impleta, non beneficio Principis aut fictione indulta, l. 50. in fi. de leg. 3. l. vlt. de cond. & demouſtr. Goth. ad l. 4. C. de his qui ven. ætat.

ÆTAS perfecta, i.e. maior, l. 3. in pr. C. ſi maior factus alienatiou.

ÆTATIS ſuæ fieri intelligimus eos, qui 25. annum attigerunt, ſi non contraria teſtatoris voluntas arguetur, l. 27. de neg. geſt. l. 50. de leg. 3. Briſſ.

ÆTAS militaris, pro robuſta & apta ad militiam ex theſauro Rhenani. Spieg.

ÆTATIS flexus dicitur, cum ætas vergere incepit & inclinari.

ÆTATIS lubrico captus. l. verum. §. ſi locupleti. de minor. Spieg.

ÆTATIS venia impetrata dicitur, cum à principe ętatis gratia fit adoleſcenti ad conſequendā rerum ſuarū adminiſtrationem, l. 10. C. de appell. & tot. tit. C. de iis, qui ven. æt. imp. Prat. Briſſ.

ÆTATIS igitur veniam impetrare, eſt ius curatores depellendi, & res ſuas adminiſtrandi poteſtatem obtinere. Prat. Solus autem princeps, poſt legem Regiam, & poſt populum, veniā ætatis confert: magiſtratus vero cauſam tantum examinant morum, ætatis, ac veniæ petitæ, eamque ad Principem referunt. Ipſa autem venię conceſſio nec imperij nec iuriſdict. eſt. Goedd. ad l. 21. n. 19. 20. de verb. ſig.

ÆTERNA autoritas. verba legis Atiniæ à Gellio cōmemorātur: Quod ſubreptum erit, eius rei æterna autoritas eſto. id eſt, Alciato exponente, æternū tempus ad vſucapiendum. Spieg.

ÆTERNA deportatio, l. 6. §. 1. C. vnde vi. ÆTERNA rei memoria, l. 29. ci re. med. C. de teſtam.

ÆTERNA lex Bud. in l. 2. de leg. annot. quod Theologi Legem naturæ vocant, Ciceronem & Summam legem, & alibi æternam legem vocare. Spieg.

ÆTERNVS paries. Cum in l. Ædium, Paulus inquit, ita ſcriptum eſſet. Paries oneri ferundo, vti nūc eſt, ita ſit: ſatis aperte ſignificari, in perpetuum parietem eſſe debere: Non autem his verbis, in perpetuū, hoc dicitur, vt idē paries æternus eſſet (quod ne fieri quidem poſſet) ſed vti eiuſdē modi paries in perpetuū eſſet, qui onus ſuſtineret. l. cum debere ff. de ſeruit. vrb. præd. Fr. Philelphus reſpondit cuidā Cremenſi Iuriſconſulto, quod inter æternum, ſempiternum, ac perpetuū nullā omnino priſci perdoctiq; Latini differentiā eſſe voluerunt. Aliis contra perpetuum eſt, cui & principium datur & finis. Sempiternum vero, quod ex ſemper & æternum componatur, id volunt intelligi, quod principiū quidem habet, at finē nequaquam habiturum ſit. l. mercatores. C. de commerc. & mercat. Sed æternū nihil aliud eſſe, quam Deum, cuius nec principium fuerit, nec item finis futurus ſit. Æternum cuius nullus omnino finis: perpetuum, cuius finis eſſe poteſt, nimirum ipſi deſtinatus. Vult. comment. Inſt. de ſocieta. §. 4. n. 3. (Maro.

ÆTERNVM, 8. Æneidos pro magno atque adeo immenſo poſuit

Tum pater æterno fatur deuinctus amore.

Et Curtius lib. 4. fere eodem modo. Ablue corpus illuuie ęternisq; ſordibus ſqualidum. Turneb. aduerſariorum lib. 13. ca. 8.

ÆTERNIS tenebris, vinculiſque mandare, Ciceroni vulgo ad perpetuos carceres damnare. Spieg. (poſſit.

AITIA, ratio, cauſa, crimen, ob quod quis merito in ius vocari

ÆVITAS in XII. Tab. ſenium ſonat. Gell. interprete. li. 20. c. 1. verba legis XII. hæc ſunt: Si in ius vocat, ſi morbus, æuitaſve, vitium extitit, qui in ius vocaſſit, iumentum dato: ſi nollet, arceram ne ſternito. Hanc autem legem explicui lib. 4. veteris Iuriſprud. l. 50. Prat. Æuiternus id eſt, æternus.

ÆVVM vero more græcorum poetarum ſubinde vita appellatur. Nam & apud Homer. & Sophoclem αἰὼν ita vſurpatur. Et eorum imitatione Lucretius: Perdit enim quod non proprium fuit eius in æuo: Multaq; præterea perdit cum expellitur æuo: Turneb. lib. 20. aduerſ. cap. 22.

A F.

AFFATVS, Principum decreta, adloquendo, cognoſcendoq; cōceſſa. l. nos reddentes. C. de Summ. Trin. & l. ſacri. 6. C. de diuerſ. reſcri. & l. 3. C. de epiſcop. aud. Non poſſunt autem ita appellari aut definiri tarde conceſſa reſcripta, vt quidam autumant, nec hoc probat dict. lex 3. ibi: tardiores. Nam eius conſtitutionis is ſenſus, vt non expectata principis iuſſione, aut reſcripto, nō cunctetur iudex in inſtātius perſequēdis raptoribus virginū, ſacrilegis, homicidis, non expectaris affatibus quæ forraſſis tardius adferuntur, & interea illi effugerent non ſine magno reip. incommodo. Alioquin definitum eſſet generalius definitione. Nam & in d. l. nos reddentes, plenos affatus legimus. Prat.

AFFATVS diuinos, ſacros, Auguſtos, vocant ſua reſcripta Impp. Briſſ. vid. Adfatus.

AFFECTA proprie ea dicuntur quæ non ad finem ipſum, ſed proxime finem progreſſa deductave ſunt. Affectam fidem, pro læſa apud Tacit. Spieg.

AFFECTARE, vitium ſonat, quod extra modum, verborum vel cultum, vel nouitatem quærit. Hoc ſuffricatur Tubero, qui alioqui vir habitus eſt iuris publ. & priuat. doctiſſimus, atque ideo teſte Pomp. l. 2. de orig. iur. parum eius libri grati habentur. Spieg. vid. Adfectare.

AFFECTATIO eſt æmulatio ſiue appetentiā rei in malum ſonans, quam Græci κακοζηλίαν appellant. Eraſ.

AFFECTIO eſt nimius animi motus, & opponitur rationi. Eius interdū ratio habetur l. cum ſeruus ff. Mādati. Leuiores animi ſeu corporis affectiones, quidam διαθέσεις appellāt: infixas, vixque mobiles ἕξεις habitus. Vt ira affectio eſt, Iracūdia habitus. vid. Philipp. in Epit. Philoſ. moral. & ꝟ. Motus animi. Spieg.

AFFECTIONEM debet maritus rebus vxoris ſuæ, leg. 2. Cod qui dat. tutor. vel curat. poſſ. vide ſupra Adfectio.

AFFECTIONE paterna aliquem habere, leg. 34. C. de inoff. teſta.

AFFECTATVS error, l. 4. C. de inceſt. & inutilib. nupt.

AFFECTVM beneficium appellant Pontificij id ad quod ex præſentatione ius habemus; gloſſ. in verb. Affectum. in cap. ſi capitulo. de conceſſ. præbend. libro ſexto, Prat.

AFFECTVS, pro liberis, in l. 26. de decurio. li. 12. C. Th. Capitolin. in Gordianis: Affect⁹ vnice dilexit: filiū & nepotē vltra mortē, filiā & neptē religioſo: Vulcat. Gallic. in Auid. Caſſ. Nec tamē Antoni⁹ grauiter eſt iratus, nec in ei⁹ liberos aut affect⁹ ſęuiit. Eodē modo in Clod. Alb. Ne aut ad ipſum Albinū, aut ad eius affectus peruenit. Rufinus in tranſlat. Ioſephi li. 1. antiqu. Iud. c. 12. Ipſe autē matre cum aliis, quos ex Maſſaide liberauerat, affectibus ſuis in Sammariā tranſlata. Ex quibus locis apparet Affectus dici de liberis, vxoribus, parentibus. Donatus in 2. Æneid. de ſponſa hoc verbum vſurpauit. Briſſ. vid. Adfectus.

AFFIDATI nō proprie vaſalli ſunt, ſed quaſi vaſalli. Sic n. dicūtur qui in alicuius fidē & tutelā recepti ſunt. Neap. cōſt. li. 3. tit. 7. Vt in terris, inquit, demanij noſtri nulli omnino liceat affidatos vel recōmēdatos habere. Itē: Quod ſi affidatos ſuſceperit, vel etiam commendatos, bona ſua omnia publicentur. Prat.

AFFINES Modeſtino, l. 4. de grad. dicti ſunt ab eo, ꝙ duæ cognationes, quæ diuerſæ inter ſe ſunt, per nuptias copulātur, & altera ad alteri⁹ finē accedit, i. vtriuſq; cognationis fines in vnū locū quaſi conferuntur. vid. Cuiacij notas poſteriores. Inſtit. tit. de nupt. num. 17. Vult. comment. eod. num. 50. princ.

AFFINES ſunt, & qui aliorum cognatā habēt in matrimonio, & quorum propinquam alter vxorem duxit: vt affinitatem pingui quadam Minerua dicere poſſimus alterā Accedētem, hoc eſt eorum qui aliorum cognatam duxerunt: alteram ſtantem, hoc eſt, corum qui alterius coniugis cognati ſunt. Hot.

AFFINIS culpæ, conſors & conſcius delicti. Spieg. Saluſtius Affines vocat qui finitimos & cōiunctos poſſident agros: prout annotauit doctiſſ. Turneb. lib. aduerſariorum. 3. c. 15.

AFFINIA, confinia. Paul. l. 12. ff. fin. reg. Non enim termini, qui ſingulos fundos ſeparabāt, obſeruari debent, ſed demonſtratio adfinium nouos fines inter fundos conſtituere Hot.

AFFINITAS (vid. ſ. adfinitas) eſt neceſſitudo ex nuptiis cōtracta. Hæc inter maritū duntaxat eſt & cognatos vxoris, item inter vxorem & cognatos mariti nō etiam inter cognatos mariti & vxoris. Hæc Vult. comment. Inſtit. de nupt. n. 50. 51. Vxor non eſt affinis, ſed cauſa affinitatis. Interdum tamē, Alberico teſte, vxor affinis dicitur: vt ita improprie quoque & abuſiue inter ſponſos & inter coniuges affinitas ſit, i. neceſſitudo, propinquitas, cōmunio. Nerat. l. quod Seruius 8. de cōdict. cauſa dat. Nō magis id reperi poſſit, ꝙ quod ſponſa ſponſo dotis nomine dederit, donec maneat inter eos affinitas: i. propinquitas illa, vel potius ſpes proximę cōmunionis. Nam ſponſa ſpōſo propinquauit, ad eiuſq; fines eo animo acceſſit, vt primo quoque tempore in familiam ſe ſui ſpōſi penitus immergat. Verū hoc planius intelligitur ex l. non ideo, 5. C. de hæred. inſtit. vbi de teſtamen-

teſtamento quæritur, in quo quæ vxor erat, affinis appellatur. Gordianus enim improprie poſitum affinis verbum ſignificat: Non ideo minus, inquit, vxor tua iure heres videtur inſtituta, quod non vxor, ſed Affinis teſtamento nominata eſt. Hot.

Affinitas fit matrimonio: neceſſitudo proprie officiis: conſanguinitas & cognatio ex ſanguine, ſtirpe, & genere eodem. Gentilitas ex familia hominũ ingenuorum eiuſdem nominis.

Affinitate cognationeve defunctum contingere, apud Vlp. in leg. ſi vero. §. hæc autem, de his qui deiecer. Nomina adfinitatis quære apud Rhodiginum. Spieg.

Affinitatis gradus, Herennius Modeſtinus negat eſſe, leg. non facile, §. affines. de grad. videri tamẽ non inelegãter poſſunt, alii ſupra, veluti, ſocer, vitricus, ſocrus, nouerca. Itẽ proſocer. & apud Iulium Capit. in vita Gordianorũ, abſocer (nec impedit quicquã, quo minus & ad ſocer & triſocer dicas.) Alii infra: vt gener, priuignus; nurus, priuigna. Itẽ progener & pronurus, & ſi quid aliud tale. Quidã ex latere: Nam fratris vxor, me leuirum, ſororem meam, gloꝛem: nos illam, Fratriã vocamus. Sororis virum Iuſtinus è Trogo generum dixit: plerique ſoꝛoꝛiumappellant. Sophocles in Oedipo, vxoris fratrẽ vocauit generũ, ſic congener, connurus, cõſocer apud Suet. in vita Claudii, & apud Vlp. in tractat. donationum inter cõiuges. l. cum hic. §. penult. Cæterũ appellationes hæ, iuris ciuilis ſunt, ſicut & ipſum affinitatis nomẽ: & ideo, ex ſtupro non ſolent contingere, niſi κατα χρηστικῶς. Sed reuerẽtia quadam naturæ illud inductum eſt, vt non minus à propinquis eius, quam ſtupro quis cognouiſſet, abſtineretur: quam eius quę iure in matrimonium conueniſſet, Iacob. Curtius coniectur. lib. 3. c. 7.

Affinitatis autem cauſa ceſſante, ipſa quoque ceſſat affinitas. Vnde licet quis non poſſit eſſe teſtis vxoris fratris viuẽtis, tamen ſecus, ſi vidua eſt: quia affinitas eſt ſoluta. Spieg. Quo ad matrimonium contrahendum, affinitas, quantumuis alias morte diſſoluta, non intelligitur ſoluta. Vult. d. num. 51. & ad §. 9. ac ſeqq. eod. tit.

Affinitas non tribuit ius ſuccedendi: iuribus vulgatis.

Affinitati pro affinitate, in l. 39. de iniur. Briſſ. parerg.

Affirmatores, vide Adfirmatores.

Affixa; dicuntur Paul. l. 18. § fin. & Pomponio l. 21. de fundo inſtructo quæcunque infixa ædibus inædificataque ſunt, quæ l. 26. illigata ædibus dixit Iauolenus. De his meminit & Vlp. l. fundi. de actio. empt.

Afficere damno, pro afficere. l. 2. C. ad L. Aquil.

Affligere virgis aut loris, l. 1. C. de emend. ſeruor. Affligi diſpẽdio, valetudine, infamia, verberib. tormẽtis. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Afflictvs, id eſt oppreſſus aduerſis rebus. Nihil tritius hoc verbo, Afflicto non eſt addenda afflictio. vid. gloſſ. in l. diuus. ff. de offic. præſid. Spieg.

Afflvere in exercitium, in Impp. conſtitutione l. 1. C. de metal. & meta. lib. 11. eſt inſeri corpori metallariorum, quod res ipſa docet & verb. confluxerint. Prat.

ΑΦΗΛΙΞ, cuius meminit Modeſtinus l. ἀφίενται. 2. ff. de exec. Eſt pubes, minor tamen 25. annorum. Prat.

ΑΦΙΗΣΙΝ ſiue ἄφεσιν, vocationem vertit Antonius Auguſt. ad l. ἀφίενται. ff. de excuſ. Prat.

ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ in Græca conſtit. leg. μηδεὶς de metat. & Epidem. lib. 12. C. exarmatio, ſiue armorum detractio. vetatur ea conſtitutione præſes prouinciæ occaſione prætextuque ἀφοπλισμοῦ aurum exigere. Prat.

ΑΦΟΠΛΙΣΤΑΙ in nouella Iuſtiniani conſtitu. 8. ſunt, interprete Iuliano patritio, qui priuatis hominibus arma habere non concedunt. Prat.

ΑΦΟΣΙΩΣΕΩΣ χάριν, dicis cauſa, perfunctorie Modeſtin. l. 13. Dig. de excuſ. tutor. Alij tamen aliter eum locum arbitratu ſuo conuerterunt. Hot.

Africa vrbs quæ ſit, vid. Gothofr. ad l. 2. §. 1. C. de offic. prę̃f. prętor. Afric.

Africa à Iuſtiniano deuicta, cum antea ſub Vandalis 95. annis captiua fuiſſet. l. 1. in prin. C. iam d. t.

De Africæ diœceſeos ſtatu idem tit. C.

Africanæ res leg. 3. §. quamuis de adminiſtrat. tutor. Briſſ.

Africvm frumentum apud Celſum, l. ſi is qui §. 1. ff. manda. pro optimo accipi quidam putant. Equidem procariore, quam deberetur, ſumi exiſtimem, idque vecturæ ratione, cuius rei cauſa mandati illic agit fideiuſſor.

A G

Agalacta paſcua nuncuparunt Veteres medici, lacti minus accommoda: nam herbis, lactis aliquomodo naturam immutari, traditum eſt. Adi Cœlium c. 8. l. 28. Spieg.

Agapes, pauperum conuiuia, Gratiano in cap. ſi quis deſpicit. 42. diſtinct. qua voce etiam Chriſtianorũ conuiuia ſignificari apud Tertullianum, & Cyprianum, refert Alciat. li. 1. Prætermiſſ. ἀπὸ τοῦ ἀγαπᾶν, quod libentiſſime recipere ſignificat apud Plutarchũ in Numa, & Æſchinẽ, & nutrire apud Ariſtotelẽ li. 2. Oecon hinc ἀγάπη, charitas, conuiuia quæ pauperib. dari ſolebãt: quo ſignificatu vſus eſt in eũ ſenſum Iudas Apoſtolus, in Epiſt. ſua:, [illegible] :in libris ſacrorum concil. τὰς ἀγάπας ποιεῖσθαι, id eſt conuiuia facere. Vnde illum Canonẽ decerpſit Gratianus, vbi forte ἀγάπη neutro genere legit. malim tamen illic legi ἀγάπας, vt Apoſtolus Iudas indicat. Prat.

Agape Græca vox, charitatem ſeu dilectionem ſignificat: item Eleemoſynam, eo quod ex charitate proficiſcatur, vt explicauit Rhenanus, indicans, priſcos Chriſtianos vocaſſe conuiuiola ſua communia, Agapas. Spieg.

Agaso, qui iumenta curat, ducit: ab agendo: i. e. ducendo equos, vel mulos l. cum quæreretur. §. 1. & vlt. ſi quadr paup. fec. dic.

ΑΓΕΛΑΙΟΙ, equi maiores. Goth. ad l. vlt. §. 21. ff. de vacat. & excuſ. mun.

Agatvr fiat, ſine copula, cuius in l. 1. §. 1. ff. Quod cuiuſque vniuerſ. nom. Per quem (inquit) tanquam in rempub. quod cõmuniter agi fieri oportcat, agatur fiat. Spieg. vid. inf. Agere.

Agendi ſecum poteſtatem non facere; h. e. id efficere, ne ſecum agatur, forte dum iudicẽ corrumpit, vel alia verſutia. Paul. in l. ſed etſi per Prætorem. ff. ex quibus cau[ſis] maior. Sed & ad eos (inquit) pertinet, qui cõuẽti fruſtrãtur: & qualibet tergiuerſatione & ſolertia efficiũt, ne cũ ipſis agi poſſit. Spie. vid. ĩ agere.

Agens rerum. Paul. l. fi. de offic. Præſid. ſi actor rerum gentis, inquit, corruptus eſſe dicetur; veluti qui nunc vulgo dicitur eſſe diſpenſator. Spieg.

Agens pro actore l. ante omnia. ff. de probat. vid. actor.

Agentes in rebus de quibus extat tit. li. 12. C. (vt explicat Turneb. tom. 2. Adu. lib. 13. c. 10.) erant in militia palatina & velut armata, i. in reb. & actu reipub. quod per prouincias ſpeciebus annonariis, quæ fiſco aut vrbibus pręſtabantur ex canone aut indictione, conuehendis importandiſq; præeſſent, vt canoni Rom. canoni Alex. frumẽto militari, atq; eorũ etiam officiorũ annonis, quæ in palatino erãt comitatu. Itaq; Hieronymus eos interpretatur πυροφόρους, frumentarios & veredarios. Etſi autem erãt in Palatinis officiis (vt indicat Ambroſius, in epiſt. ad Marcel. his verbis: Palatina omnia officia, hoc eſt, memoriales, agentes in rebus, apparitores diuerſorum comitum) tamẽ munus eorum etiã in prouinciis erat, cum & in Imperatoris aula frumentarionibus & annonis præeſſent, & in prouincia eandẽ rem curarẽt. Quin & à Palatinis in Th. C. diſtinguũtur his verbis: Quicunq; igitur inter agẽtes in rebus, vel inter Palatinos militiæ ſacramẽta ſortiri ſunt. Qui de his plura cognoſcere cupit, legat Cuia. cõmentarium in C. tit. de agent. in rebus. In perueteri Lexico agentes in rebus legitur exponi μαγιστριανοί; recte quia ſcilicet magiſtro officiorũ attribuebãtur executores ex ſchola agẽtium in rebus, vt teſtatur Marianus Scotus μαγιστριανούς: hoc vocabulũ Suidas explicat κάστρισιοι i. e. caſtrenſes. Agentium in rebus genera hæc ſiue gradus ſub illa rub. memorantur, vt alij ſint tribuni ſcholarum, alij primicerij, ſenatores, ducenarij, biarchi, circitores, equites, & tyrones, &c. Atq; hi poſt continuæ militiæ tempus veluti pro pręmio laboris exacti, fiunt principes agentiũ in rebus, de quib[us] extat ti. l. 12. C. Caſſidorus lib. 12. Cur agentiũ, inquit, in rebus miles officij, poſt tot laboris incerta aliquid patiatur ambiguũ, qui crebris actionibus excubando, ideo principis nomẽ habere promeruit, quia militiæ ſacramẽtis cæteros antecellit.

Agens libellos non pro magiſtro libellorum ſupplicum, ſed pro præfecto prætorio, accipiendum putem in l. reſcriptum in pr. de diſtract. pig. Nam temporibus Alex. Seueri, de quo d. lex. reſcriptum loquitur Papinian. erat Præfectus Prætorio. auctor eſt Spartianus in Alex. Prat.

Agensamentvm vid. Additamentum.

Agere, verbum latiſſime patet.

Eſt enim agere quodlibet humanum factum expedire, ſiue id fiat operando, ſiue conſilio, & facto ipſo, ſiue volutando, ſiue impellendo, ſiue conſentiendo, & quolibet alio modo. Gœd. ad l. 19. n. 8. de verb. ſign. Agere tritiſſima ſignificatione eſt facere, & gerere: inter hæc tamen ſubtilis quædam eſt differentia. Actũ enim generaliter dicitur ſiue verbis vt ſtipulatione; ſiue re, vt numeratione: geſtũ, rem ſine verbis factã ſignificat Vlp. ex Labeone. l. Labeo. 19. ff. de verb. ſig. Prat. Briſſ. poteſt quis facere (ait Hot. ex Varro.) & non agere: vt poeta facit fabulam, & non agit: contra actor agit, & non facit: & ſic à poeta fabula fit, & nõ agitur: ab actore agitur & non fit: cõtra Imperator, qui dicitur res gerere: in eo neq; agit, neq; facit, ſed gerit, i. e. ſuſtinet: trãſlatũ ab his qui onera gerũt, ac ſuſtinent.

Agere cauſam dicimur, non gerere *die ſach oder den recthshandel fuhren.* Interdum tamen hæc tria in eadem oratione ponuntur, vt apud eundem Vlpianum. l. 2. ff. de curat. bon. dan. l. 1. ff. de off. procu. Cæſ. Prat. Briſ. vid. ſup. Actum. Acta, Actio.

Agere actum, l. 41. §. ab heredib. de fideic. libert. quod & gerere actum. in l. 99. in fi. de verb. ſig. l. vlt. ff. de publ. l. vlt. ne quis libert inuit. lib. 11. C. Briſſ.

Agere curam reprimendæ improbitatis, id eſt, curam gerere: apud Vlp. l. 3. ff. naut. caup. ſtab.

Agere cum populo, eſt rogare quid populum, quod ſuffragio ſuo vel iubeat, vel vetet. Vnde rogatio, pro lege, Agere cum populo, hoc eſt, populum ad conſilium, vel comitia vocare: comitia habere. Feſtus. Agere vero cum patribus, eſt ad Senatum referre. Bud. in annot. ad l. Iuliam de Amb.

Agere ad populum, h.e. concionem habere.

Agere ſuum negotium dicitur, qui ſic in propriis rebus eſt occupatus, vt nihil curet aliena.

Agere pœnitentiam dicitur quem facti pœnitet. Paul. in l. ſi in l. §. colonus. ff. locati.

Agere, etiam eſt ducere Vlp. l. 1. §. 1. ff. de riuis, vnde ait, primum aqua ex flumine agi poſſit, & eodem ſenſu, Agere ratem edixit prætor in l. vnic. ff. vt in flu. pub. nau. lic. & agere iumenta, id eſt ad abitum cogere l. 7. ff. de ſerui. ruſt. l. 235. & ibi Gœdd. ad prin. de verb. ſig. Prat.

Agere animam, agere diem extremum vitę, h.e. morti iam operam dare, ad exitũ huius vitæ agonem inire, ſeu certamen: opposita: Agere in humanis rebus, Agere vitam; Agere ætatem; Agere annum decimũ. l. 1. C. de inoff. teſt. ex Old. Copia Spieg.

Agere ferias, id eſt feriari. Agere diem feſtum, pro celebrare, obſeruare, vel, vt vulgus loquitur, facere feſtum.

Agere quoque dicitur, qui alicubi degit aut moratur.

Agere in adulta ætate, id eſt pubeſcere l. 15. C. de excuſ. tuto.

Agere menſuram, apud I. Frontin. & Vlp. eſt ad menſuram reducere. Prat.

Agere etiam tractare eſt, l. non intelligitur. §. 1. verſ. quando autem l. 1. §. 1. ibi: agunt, ff. de pact. id eſt. tractant. Prat.

Agere item pro adminiſtrare, vt agere Rempub. l. 35. §. 3. Ex quibus cauſ. Hot. ſic in l. ſi plures. De cur. bon. dan. & in l. pro biẽnio. de proxim. ſacr. ſcrin. libro 12. C. Prat. Sic agere tutelam, i. e. adminiſtrare. auth. ad hæc C. quando mulier tutel. officio fungi. (nam gerere.

Agere conſulem, eſt, conſulatum adminiſtrare, conſulis perſo-

Agere l. 2. de officio iudicis. Alex. accipitur pro eſſe.

Agere etiam iurgari eſt (ait Feſtus) vel iure experiri, idque aliquando extra iudicium, plerunque vero in iudicio. Sic agere, vel experiri, intra parietes, i. inter amicos diſceptandã rẽ permittere citra iudicium & extra cancellos forenſes, ſicut prudentes viri ſolent optare. contra, ſtolidi adiudiciariã properant moleſtiã. Old. Tandẽ vero hæc vox plane translata eſt in forũ ac iudicia, vbi ſignificat litigare, iudicio cõtendere, iudicio experiri vel perſequi. Eſtque Agere cõmune Actoris & Rei. Actor agendo, Reus excipiendo cauſã agit. Ferret. proinde ſic agere etiã is videtur qui excipit ſeu exceptione vtitur: Nã reus in exceptione actor eſt. l. 1. de exc. & Actionis appellatione cõtinetur etiam exceptio. l. 1. §. ait prætor. de dolo. vid. Gœdd. ad §. 1. nu. 1. 2. 3. l. 8. de verb. ſig. vid. & ſup. Actio.

Agit autem quis (ſiue ſit actor, ſiue reus) vel ipſe per ſe, vel alium: ſeu extra iudicium, ſeu in iudicio. Vult. comment. Inſt. per quos agere poſ. num. 2.

Agere actionem, l. 5. §. 1. de rei vind. & alibi ſæpe, eſt in iudicio proponere. Prat. Agere hypothecariam actionem, pro hypothecaria, in l. 57. de legat. 1. Briſſ. in parerg.

Agere cauſam dicuntur oratores (& litigatores ipſi, quorum res eſt) apud Varron. lib. 5. de ling. lat. id eſt iudicio contendere.

Agere eadem de re videtur, vt Vlp. ait l. de eadem, de rei vindic. & is qui non eadẽ actione agit, qua ab initio agebat, ſed etiam ſi alia experiatur, de eadẽ tamen re; vt puta ſi quis mandati acturus, cum ei aduerſarius ſiſtendi cauſa promiſiſſet propter eandem rem agat negot. geſt. vel condicat; de eadem re agit.

Agere forum, eſt iura reddere, & cauſas audire.

Agere lege, eſt ius quod lege aliqua proditum, conſtitutumue eſt, perſequi. Sic Vlp. in l. Barbarius, de offic. Præt. Nemo, ait, alieno nomine lege agere poteſt, h.e. merũ imperiũ, & gladij poteſtatẽ exercere, teſte Olden. in copia. Vid. & ĩ. Lege agere.

Agere ſummo Iure, eſt præfracto ſtrictoque iure, in iudicio contendere. Prat.

Agere ſuo iure eſt rigorem poteſtatis ſequi ad vnguem. Opponitur: Iure ſuo cedere: Quod virorum eſt bonorum, vbi cauſa deſiderat. Olden.

Agere ſurdis teſtimoniis. Quære, Surda teſtimonia.

Agere tabellis obſignatis, eſt quempiam refutare teſtimonio ſuarum literarum, ſcriptorumue: quod refutandi genus, vt cui vix contradici poſſit, videtur eſſe potiſſimum. Spieg.

Agere in ſimplum dicitur, cum rem noſtram, vel nobis debitã, vel denique pœnam aliquam, ſine vlla re, abſolute perſequimur. In duplum vero, triplum aut quadruplum tunc experimur, cũ præter rem debitã exigimus aliquid vltra, quod æſtimationem eius rei duplo, triplo, aut quadruplo excedat. vid. Iuſti. in §. in duplum. §. tripli. & §. quadrupli. Inſt. de act. Spieg.

Agere ex ſponſu, apud Cic. pro Quintio, in interdicto de vi, ex illa ſponſione, quæ apud Iudices fiebat, liticulam intendere. Agere enim ex ſpõſu dicitur is, qui vicit, de re aliqua pignore certans: quod in genere actionem præſcriptis verbis dari. Vlp. in l. ſi gratuitã. §. ſi quis de præſcr. verb. ſcribit. ludi tamẽ cauſa ſponſionẽ facere licere, Martiano placuit. l. pen. de alear. ergo eo nomine ex ſpõſo agi poſſe cõſtat Plane ſi quid iocãdi cauſa dictum ſit, ex ſponſu agi non poſſe. Varro lib. 5. ſcripſit. Prat.

Agere videtur, qui damni infecti, vel legatorum ſibi ſatis dari deſiderat, l. 20. Digeſt. rem ratam haber. Briſſ.

Agere crimẽ, i. accuſare: aliis exequi, l. 3. Digeſt. expil. hereditat.

Agere reum, id eſt accuſare & poſtulare apud Valer. lib. 6. c. 3. & lib. 8. cap. 1. Briſſ. Peragere reum, id eſt, condemnare.

Agere quid euitandi criminis, l. 15. §. 1. de adult Briſſ. in parerg.

Agere furti, hoc eſt, actionem furti intendere, quod eſt de furto apud Iudicẽ accuſare. Sic agere falſi (& de falſo l. 30. ſi. de inoff. teſt.) In his & ſimilibus ſubauditur ablat. crimine vel actione.

Agi de capite: in capitis diſcrimen venire. Agi de bonis: vel bona alicuius aguntur. Prat.

Agitare inf. ſuo loco.

Ager ICtis eſt prædiũ ruſticum, quod ſine ędificio eſt: cum ędificium accedit, Fundus dicitur. Alber. Spieg. Locus ſiue ædificio, in vrbe area, ruri autem ager dicitur: & ager cum ædificio, fundus dicitur. l. fũdi de verb. ſig. Prat. Ager (ait Gœdd. ad l. 27. n. 6. 8. 12. de verb. ſig.) pleriſq; linguę latinę autorib. (ICtis raro) generatim ſumitur: continetq; & aruũ, arbuſtũ, vinetũ, plantarium, pomaria, oliueta, ſalicta, loca venatoria, aucupatoria, piſcinam, villam, viuaria, aluearia, Valla 6. elegantiar. c. 41. imo (non vnũ aliquẽ agrũ,) ſed vniuerſum territoriũ (χώρα) vrbi circumiectum (ſub quo & flumina, lacus, ſaltus, nemora, montes, ac ſimilia) adeoq; omne quod circa quamlibet vrbẽ, ciuitatem, oppidum, coloniam, municipiũ eſt, ſiue horti ſint, ſiue ædificia, ſiue prata, ſiue pagi, ſiue viæ publicæ, & ſi quæ ſũt alia: vulgo territoriũ, ſeu comitatũ, quidã diſtrictũ vocãt. Et hoc ſenſu apud Liuium ſępe legitur. Bredęo ex Plinio ager has cõtinet ſpecies, villam, pratũ, ſyluam, vineã, campũ, pluriumq; ciuium fundos, &c. Similiter Conn. li. 4. c. 5. ager olim latinis fuit quilibet ruſticus locus, in quo ſeri, plantari, aut ædificari poteſt, vbi poſtquam aliquid actũ eſt, nomen mutat, & aliud ſibi propriũ accipit à re cui deſtinatur: vt ager proſciſſus ad ſerendas ſegetes, aruum dicitur, plantatus autem & cõſitus, plantis, vitibus, arboribus, plãtariũ, arbuſtũ, vinetũ nominatur; ędificatus vero villa. Hoc ſignificatu ager, teſte Spie. plur. num. caret) ICtus autem vocẽ proprie ſtricteque ſumentibus ager definitur locus ruri ſine ædificio, ſine villa. Briſſ. vel omnis locus ad culturã aptus, modo ſit ſine villa, i. ędificio ruſtico (Gœdd. ibi. n. 10. 12.) Si villa ſit in fundo, prædiũ erit: villa eſt pars fundi, non pars agri: fundus habens ędificiũ ſeu villã, ager amplius dici non poteſt. (ibi. n. 8. pr. Locus ergo in iſta ICtorũ definitione, eſt genus agri: ipſe vero locus pars fundi: Fundus, ſicut & prædiũ; cõſtat interdũ ædificio ſimul, & prato, & agris: nec obſtat, quod ager interdũ pro arbitrio ſcilicet ac deſtinatione ipſius domini ita diuidentis, in plures fundos partiales diuiditur: quia ager interdum ſynecdochice pro toto, fundus pro parte eius, ſumitur; cũ alias ager ſit pars vel ſpecies fundi: non obſtat, inquam: quia ager quandoq; totũ etiã tractũ ſeu territoriũ ſignificat, vt ſupra, & quia ſingulæ vineę, ſingula arua & arbuſta, &c. per ſe ac ſeorſim cõſiderata vel diſtincta, ſinguli agri, vel etiã ſinguli fũdi, eſſe poſſunt at domini deſtinatione ac volũtate hi omnes agri ac fundi ſimul, vnũ fundũ cõficiẽt, nec amplius tũc ſinguli & ita multi, iiq; integri dicẽtur, ſed partes ſimul iunctæ, pro indiuiſo erũt, h.e. ſinguli iſti loci, ſinguliq; agri, antea ſeorſim ita cõſiderati, iã coniuncti erũt, vnius fundi vel prędii, tanquã vnius integri: cũ antea ſinguli agri eſſent ſingula integra. de quo vid. Gœd. ibi. n. 12.)

Ager (ait Varro lib. 4. ling. lat.) ab agendo nomen accepit: quaſi in quam terram homines quid agebant, & vnde viciſſim quid agebant fructus cauſa. Quint. lib. 1. Inſtit. orat. c. 6. hanc etymologiam carpit; aitque, agrum ex voce gręca duci. Ergo ſaltem vox Græca, ἀγρὸς, eſt ab ἄγειν, ab agendo, arando, vertendo: quia ſemper aliquid in agro fructus capiendi cauſa fit & agitur, vel certe agi poteſt. Gœd. d. loc. num. 7. & ad l. 115. nu. 8. de verb. ſigu. ex Iſidori orig. lib. 15. cap. 13. Ager igitur eſt locus in rure, qui agitatur & colitur; ſiue compaſcuus ſit, ſiue aruus, ſiue floridus ſiue conſitus. Conſitus habet arbores, Aruum aratro proſcinditur, compaſcuus habet gramina, Floridus ſeruatur apibus & voluptati. Spieg.

Ager, fundus, prędium, poſſeſſio, differũt, vt ſcite Gœd. ad l. 115. de verb. ſig. Fundus (ait) id omne ſignificat, quicquid ſolo, ſeu terra, tenetur: ſeu ager, ſeu villa, ſeu prædiũ, ſeu ædificium, ſeu ſtabulũ, ſeu area, ſeu inſula ſit. Ager eſt ſpecies vniuerſi fundi, tanquam totius integri, quatenus ſcil. ad vſum hominis comparatur, h.e. quatenus eo fine fundus habetur, vt homo arãdo ac ſerẽdo eo vtatur, fruatur, Vtq; ex eo fruges, & quæ humano vſui neceſſaria & vtilia, capiat, ac rurſus ſerat. Ager itaq; ſemper ad vſũ hominis comparatur: fundus autem non ſemper ad vſum hominis. Ager colitur & fructuũ cauſa habetur, Fũdus autẽ eſt quælibet ſoli ſpecies, etiã inculta, & nulli vſui deſtinata, in qua aliquid fũdari poteſt. Fũdus villã & agrũ cõtinet: ager vero neutiquã. Liui⁹ in fin. li. 10. decad. 3. Poſſeſſiones ſimiliter nõ hominis tãtũ, ſed & armẽtorũ iumẽtorũ, pecoris cauſa cõparamus, ſicut & fundũ. Poſſeſſio hic eſt ſpecies fundi ac prædij, & ita ipſum rei corpus ſignificat, non autẽ ius corporis vel poſſeſſoris, vt alias. Poſſeſſio (ait ICtus.) ab agro diſtat proprietate iuris. Poſſeſſio eſt fundus, in quo dominiũ poſſeſſionis (ius & vſum poſſeſſionis) non autẽ dominiũ proprietatis habemus. Ager eſt fũdus in quo dominiũ proprieta-

tis h...

tis habemus. Quicquid rerũ immobiliũ apprehendimus.(ait ICtus.)cuius proprietas ad nos non pertinet,aut nec pertinere poteſt,hoc poſſeſſionẽ appellamus. Poſſeſſio eſt vſus loci: ager proprietas loci,h.e.ager dominium proprietatis eius loci deſignat.Prędium eſt totum,quod,pro arbitrio poſſidentium pluribus quandoq; conſtat fundis:nam fundus in prædio eſt, ſicuti locus in fundo. Hinc interdũ vnicus fundus,prædium eſt,ſi ſcil.dominus partes ſibi in prædio non diſcernat: vt s̃.de fundo & agro dictum.Hæc Gœd.ad d.l.115.vid.j̃.Fundus.

Ager appellatione tecti venit,l.12.C.de his quib.vt indign.

Ager aſſignatus dicebatur, qui inter veteranos certis limitibus diuidebatur; qui etiam Limitati nomen ſumpſit l.in agris de acquir.rer.domin. vid.Alciat.in prætermiſſis.Spieg.

Ager Adrianus,qui limitibus maritimis Gallicis finitur.

Ager Alluuius quem paulatim fluuius in agrum reddit.

Ager Arcifinius Frontino in lib. de agror.qual. ab arcendis hoſtibus appellatus. Alii dictum putant,quod certis linearum menſuris non continetur, ſed arceatur fines eius obiectu fluminum,montium,arborum. vide j̃.Ager occupatorius.

Ager Aſculanus variis limitibus interciſiuis adſignatus.

Ager Auximalis limitibus Gracchanis per centurias adſignatus; Auconitanus eadem lege continetur. Albenſis idem vt Aſculanus.Reliqua Agrorum nomina & ſignificatus petenda cenſeo,ex libro de agrorum conditionibus variorum auctorum.Quædam etiam recenſet Varro lib.4.de ling.lat.Prat.

Ager Colonus videtur is proprie dici, qui ad arandum accommodatus eſt,& alio nomine Aruum vocatur.Spieg.

Ager deletus vi fluminis,l.11.§.vlt.ff.de aq.& aq.pluu.arcend.

Ager incultus,l.7. Cod.de bon.proſ.Ager ſitiens.l.6.C.de ſeru.

Ager fatrarius,qui fruges producit. Nam far apud veteres de omnibus frugib.dicebatur.l.defuncta.§.pen.ff.de vſufr.Spieg.

Ager limitatus à limitibus dicitur. Limites in agris limitatis ſunt qui populo iter præbent ex l.Sempronia,Cornelia,& Iulia; & ideo in modum agri non ceduut,l.1.§.1.de pericul.

Ager limitatus eſt per extremitates menſura comprehenſus, qui ciuitati totus aſſignatus eſt per vniuerſitatem. vid. Goth. ad l.16.de acquir.rer.domin.vid.j̃.Agri limitrophi.

Ager limitatus ſuos ſtatutos terminos habet : ideoque incrementum ex alluuione,aut inſula non habet.l.1.§.6.de flum.

Ager limitatus Feſto.lib.10.in centurias dimenſus. Is enim decumanis & cardinibus dabatur, vt ait Frontinus libell.de agrorum qual.& ita accipiendus eſt apud Florent.l.in agris.16. ff.de acquir.rer.domin.& Vlpian.l.1.§.ſimili 4.ff.de fluminib. Prat. Adde hic Alciat.lib.1.prætermiſſ.& Parerg.*ur*.1.c.38.vid. s̃.Ager Aſſignatus & j̃.Ager ſubſeciuus.

Ager meratus Horatio dicitur diuiſus & aſſignatus. Nam in agrorum diuiſione & aſſignatione modum metiebantur,quod eſt metari; ſed & metis & limitibus ſolebant centurias & agrorum formas includere, vnde & metationem hac in re his verbis nominat Siculus Flaccus : Et quamuis vna res ſit forma, alii dicunt particam, alii centuriationem, alii metationem,alii limitationem,alii cancellationem,alii typon,quod vt ſupra diximus vna res forma.Et Maro in diris:

Portica quæ noſtros metata eſt impia agellos.

Hæc Doctiſſimus Torneb.lib.aduerſ.13.c.1.Tres autem fuere ſpecies agrorum,vt docet Iulius Fron.in libell.de qual.agror. vna agri diuiſi & aſſignati, altera eius qui vna menſura totus comprehenditur,tertia Arcifinii, qui nulla menſura continetur aut deſignatur.Ager ergo,inquit,diuiſus & aſſignatus eſt: coloniarum hic habet conditiones duas, vnam qua plerunq; limitibus continetur, alteram qua per proximos poſſeſſionum rigores aſſignatus eſt,ſicut in Campana Sueſſæ.Ager eſt menſura comprehenſus, cuius modus vniuerſus ciuitati eſt aſſignatus, ſicut in Luſitania Salmatenſibus: Tributarius ſolus per vniuerſitatem populus eſt definitus,&c.

Ager occupatorius Siculo Flacco dicitur, qui & arcifinalis,ſeu arcifinius,ſic dictus, quod in tempore occupatus ſit à victore populo,territis inde fugatiſq; hoſtibus,quia non ſolũ tantum occupabat vnuſquiſque, quantum colere præſenti tempore poterat,ſed quantum in ſpe colendi habuerat,ambiebat.Prat.

Ager Quæſtorius dictus eſt, qui ex hoſtibus captus per Quæſtores pop.Rom.limitibus actis diuiſus,eſt venditus.Flaccus.

Ager Quæſtorius dicitur,quem Populus Roman.deuictis pulſiſque hoſtibus poſſedit,mandauitque Quæſtoribus, vt eum venundarent.Hygenus.Hot.

Ager purus opponitur monumento,l.9.C.de relig.& ſump.fun. vt in veteri inſcriptione monumenti vrb.Rom. Eſt autẽ ager purus,qui neq; ſacer,neq; ſanctus,neque religioſus eſt:ſed ab omnibus huiuſmodi nominib. vacare videtur. l.2.§.4.ff.eod. tit.Huic monumento tutelæ nomine cedunt agri puri iugera 10.& taberna quę proxime eum locũ eſt,Cuiac.obſ.li.10.c.37.

Ager reſtibilis qui reſtituitur,ac reſeritur quotquot annis,Varroni lib.4.de ling.lat.Prat.

Ager ſubſeciuus dicitur,qui aſſignari propter incõmoditatem non poterat.Spieg.aut. Cæterum Forcatul.Dial.18. Necyom. ex Iul.Fron.in lib.de limitibus exploratius ſcribit,agrum,qui manu captus eſſet more maiorũ, tripertitum fuiſſe. aut enim, inquit, aſſignabatur, aut veniebat, aut in publicum remanebat. Aſſignatus ager eſt ager diuiſus veteranis militibus,& emeritis, in præmium laboris bellici , vt aliquando poſſent quieſcere, vel.l.ſi captiuus §.expulſis,de captiuis.ff.vbi oſtenditur,quod ager captus manu ab hoſtib.publicabatur,& mox diuidebatur per centurias, h.e.cuilibet militum centurię certa iugera aſſignabãtur, & hoc eſt quod Feſt.inuolute dixit,ager limitatus eſt,in centurias dimenſus. Talis ager aſſignatus; non ſubiiciebatur præſcriptioni.l.agros, de fundis limitroph. 11.Cod.nec etiam alluuioni. l.1.§.ſi inſula & §.ſeq.ff.de flum. quippe cum agri limitati forma,neutiquam mutari poſſit,Ager vænibat, h.e.ſub haſta publice vendebatur plus licitantibus.d.l.in agris.in fi. Poſtremò,in publicum, inquit,remanebat & hic erat ager qui ſubſeciuus appellabatur, nam quoties expletis centuriis militum , agri portio ſupererat, quæ per menſorem commode diuidi non poterat, vænibat in publicum. Quod autem idem videtur d.l.in agris, poſuiſſe quartum genus agrorum manu captorum, cum dixit : Trebat.ait agrum, qui hoſtibus deuictis, ea conditione conceſſus eſt, vt in ciuitatem veniret,ab eodem Frontino explanatur: Eſt,inquit,ager ſimilis ſubſeciuo, nec aſſignatus,ſed extracluſus dictus,qui Reipub.pop.Rom.aut ipſius Coloniæ, cuius finibus circumdatur, aut locis ſacris, aut religioſis, atque ad popul. Rom. pertinentibus iure ſubſeciuorum, in eius qui aſſignare potuit,remanet poteſtate.Subceſiua autem loca a relictis & extracluſis in hoc diſtant, quod illa ſint loca non aſſignata, quæ centuriæ modum explere nequiuerunt, hæc vacuæ centuriæ,quæ in adſignationem non ceciderunt,quę omnia Domitianum veteribus poſſeſſoribus conceſſiſſe, Siculus, Vrbicus & Suetonius ſcribunt. Cuiac.obſ.lib.10.cap.2.circa fin.

Ager tureiatus , vnde ligna in reparationem publicorum vel mœnium , vel balneorum diſtrahebantur. Vide Aggenium Vrbicum de Limitibus agrorum.Spieg.

Agri vectigales hac occaſione & origine cœperunt. Romani quondam agros populi alicuius bello ab ipſis ſubacti,in ſuum patr monium ſeu ærarium redigebant; ac pro certo vectigali poſſeſſoribus locabant,qui haberent ius poſſeſſionis,h.e.perpetuum vtendi fruendi ius: quod recte dominium poſſeſſionis dicimus;vulgo vtile dominium.Vnde tales agri poſſeſſiones vocãtur; ac poſſeſſiones iſtæ agris,h.e.proprietati,opponuntur:Sunt q; (agri iſti) res. Nec mancipi. Quibuſdã tamen vrbibus,prouinciis,ius Italicum dabatur,h.e.ea gratia fiebat, vt prædia ſeu agros haberent Mancipi, ſeu à vectigali libera. Gœd.ad l.27.n.1.2.de verb.ſig.Ager autem vectigalis poſtea ſtipendiarius quoq; & tributarius(quia ſtipendium ac tributũ daret,primo quidẽ ſpontaneum,tandẽ vero neceſſariũ)dictus fuit.Gœd.ibi.nu.9.adde ibi nu.13.14.15.de ſtipendii ac tributi ſignificatione, origine, differẽtia.Agri vero municipiorũ tandem & ipſi imitatione Romana vectigales eſſe dici cœperũt: Ibid.n.17.vectigales agri ante Zenonem non fuerunt emphyteuſes,ſeu emphyteuticarii.ibid.nu.19. vid.j̃.vectigales agri.

Agri,Agrum,vid j̃.ſuo ordine ac loco.

Agrimensores mox j̃.ſuo loco.

Aggeres conſecrati,i.ſepulchra.Goth.ad l.5.C.de ſepulc.viol.

Aggeres,ſunt lapidum terræque coacetuatio,fixis palis,vndis cohibẽdis oppoſita,in l.pen.de extraord.crim.l.1.in fi.ff.de aq. & aq.pluu.Hi valla appellantur ab Honor.&Theodoſ.Impp. in l.vnic.C.de Nili agger.non rump.Significare etiam aggerem viam lapidibus ſtratam, Iſidorus ſcribit lib.15. Etym.cap. vlt. Seruius autem lib. 12. Æneid. putat pro muris accipi. Equidem in eo Vergilii loco pro munimentis murorum ſumi putem.Vergilii verba hæc ſunt:

Quin intra portas,atque ipſis prœlia miſcent
Aggeribus murorum.

Nec mouet quod ait Varro, muris eos contineri. Nam quæ cohærent, eodem iure cenſenda ſunt. l. quæ religioſis. ff.de rei vendic.Prat.Briſſ.

Aggeres, per periphraſim Cic. vocat moles oppoſitas fluctibus l.1.Cod.de Nili agger.non rump.vid.Bar. C.de immun.nem. conced.lib.10.vbi docet,quorum impenſis fieri debeant.

Aggredimur è longinquo : adorimur ex inſidiis & è proximo, (Donat.

Aggressvra, vid.Adgreſſura.

Agi vid.ſupra Agere.

Agilem actio facit : Strenuum Metus : Fortem animus: Robuſtum corpus:Corne.Front.

Agitare eſt incitare ad currendum, l.1. C.de curſu public.lib. 12.ſic & accipiendum putem in l.eos,qui de ſpectac. lib.11.C. ſiue currum equis adhibitis ducere.

Agitare etiam quærere ſignificat l.1. §.veteres de acquir. poſſ. l.quod pariter.de reb.dub.Prat.

Agitare pro agere.litigare.Paul.l.73.ff.de fideiuſſ.

Agitare tractare,l.idque.45.ff.de actio.empt.Prat.

Agitare fœnus, id eſt credere,l.2. C.ſi cert.petat. Agitare rem iure appellationis l.1.C.de relationibus.

Agitare facile, belliſſima locutione dicuntur diuites, quibus

facile nulloque negotio omnia ad vitam degendam ſuppeditant, ſic dii quibus nihil deeſt ῥεῖα ζώοντες à poetis Græcis, id eſt facile viuentes, dicuntur. Torneb. lib. aduerſ. 20. c. 23.

Agitatores, ſunt curruum in ſacris certaminibus rectores; Vlp. in l. 4. ff. de his qui not. infa. vel ſunt aurigæ, qui ludis Circenſibus, curuli certamine ſeſe exercebãt, quorũ ſpecies quatuor, Ruſſati, Abbati, Praſſini, Veneti. Et circus quidem locus erat vbi ludicra celebrabantur certamina. vide Bart. Marlianum in Tropograph. antiq. Rom. & Corra. 4. Miſcel. 24. n. 17.

Agmen vt notos ſignificatus prętermittam; ſignificat numerum præfinitum in Iuſtin. (niſi nos fallat inſcriptio) conſtitutione l. pen. C. de aduoc. diuerſ. iudicum. Prat.

Agmen iudiciale l. 6. C. de recept. arbitr.

Agminales dicuntur, quod agmen exercitus ſequantur, contrahant impedimenta. Goth. ad l. 18. §. 21. ff. de vacat. & excuſ. mun. Expletvm agmen. Briſſ. ex C.

Agmina militaria dicuntur numeri & ſocietates militum.

Agmen aquæ, in Claudii Imp. conſtitutione, pro multitudine aquæ, l. præſes. C. de ſer. & aqua. Prat.

Agna ruſticis Beticæ prouinciæ menſuræ genus, aliis actum. Autores ſunt Theodoſius & Neuterius: & hunc duplicatum putem ex Columell. lib. 5. c. 16. Prat.

Agnata dicuntur, non quæ alicunde nata ſunt: ea enim Enata dicuntur: ſed quę ad alia, i. contra, ſiue iuxta alia quædam, nata ſunt. Itaque filius patri naſci dicitur, quum ad patrem cogitatio refertur: agnaſci vero, quum ad agnatos & propinquos. Naſci filius dicitur viuo patri: agnaſci mortuo, quia cogitatio poſthumi non ad patrem, ſed ad propinquos refertur. Vlp. l. 3. ff. de iniuſt. rupt. Poſthumi per virilem ſexũ deſcendentes ad ſimilitudinem filiorum nominatim exheredãdi ſunt: ne teſtamentum agnaſcendo rumpant. Et in fin. Licet autem poſthumus præteritus agnaſcendo rumpat. Itaque Papinia. l. 7. ſi tab. teſt. null. nepotem auo ſine dubio non eſſe agnatum affirmat. Hot. Adde quod ſolemus iuxta nata, adnata nõ agnata vocare. Plin. lib. 16. cap. 44. Viſcum autem in quercu, robore, ilice, pyro ſylueſtri, nec aliis arboribus agnaſci. Idem lib. 27. cap. 11. Caule longo, hirſuto adnatis multis cubitalibus. Aul. Gell. dentes quoque & in ſeptem primis menſibus, & ſeptenos vtraque parte gigni, & geminos adnaſci annis fere bis ſeptenis.

Agnati, Agnatio, Agnaſci. vide ſupra Adgnaſci, Adgnati.

Agnati, quo ad ſucceſſionem, ſunt vel ſui agnati, vel agnati tãtum. Sui agnati, ſunt agnati deſcendentes, i. qui defuncto ſunt in linea deſcendenti, atque olim in ipſius poteſtate, & quidem gradu proximo. Ita nemo ſuus eſt heres quin ſit agnatus: non viciſſim; ſiquidem multi agnati ſunt, qui tamen ſui non ſunt. Agnati tantum, ſunt tranſuerſi ſeu collaterales: ſed poſtea per legem Voconiam agnatorũ ordo cœpit eſſe duplex, ita vt alii eſſent conſanguinei, alii agnati tantum; &, vt, cum olim poſt ſuos vocarentur ad ſucceſſionem agnati, poſt legẽ Voconiam vocarentur poſt ſuos agnati illi, quorum hæc erat qualitas, vt dicerentur conſanguinei, atque ſi hi non eſſent, tum demum vocarentur agnati cæteri, quiſque tamen ſuo ordine. l. 1. poſt ſuos & l. 2. ff. de ſuis & legit. Hinc conſanguinitas, dicitur eſſe ſpecies agnationis, in §. vulgo ĵ. de ſucceſſ. cognator. Omnes conſanguinei ex lege Voconia ſunt agnati; non etiam omnes agnati ſunt conſanguinei. Conſanguinitas duntaxat eſt inter fratres & ſorores; agnatio etiã eſt inter vlteriores. Iure igitur conſanguinitatis ſuccedunt mares & fœminæ, hoc eſt fratres & ſorores; at iure agnationis ſuccedunt duntaxat mares, non etiam fœminæ. Diſtinguẽdum eſt inter agnatum eſſe, & inter habere ius agnationis, quemadmodũ titulo ſuperiori diſtinctum eſt inter eum qui eſt ſuus, & eum, qui ius ſuitatis habet. Hæc Vult. comment. Inſtit. ad princ. tit. de legit. agnat. ſucceſ. n. 6. 7. 8. 9. Differunt etiam & opponuntur ſibi, Agnationis iure ad ſucceſſionem venire, & proximitatis iure venire. Vult. ibid. ad §. vlt. fin. de ſucceſſ. cognator. Agnatus intra longiſſimum, hoc eſt decimum, gradum proximus, remotiorem excludit. Vult. ibid. ad §. 2. n. 1. 2. 3. de legit. agn. ſucceſſ.

Agnati eorumq; diſtinctio, ordo, ſucceſſio; vid. omnino Vult. comment. Inſt. tit. de nupt. ad prin. n. 42. 37. & ad tit. de legit. agnat. ſucceſſ. & tit. de ſucceſſ. cognat. & tit. de grad. cogn.

Agnatio & gẽs differunt Gens latius patet quam agnatio: primo quia agnatio proprie eſt eorum, qui in eiuſdẽ patrisfamilias familia ſunt, vel in ſuam poteſtatẽ ſola morte patris peruenerunt, non etiam eorum, qui emãcipati: at gens nihilominus eorum manet & gẽtiles vocãtur, quamuis emãcipati ſint. Deinde quia agnatio patrẽ, auum, proauum, atauum proprie non excedit: gens eorum omnium eſt, qui ab vno principe familiarum deſcendunt, quamuis ſit atauus, tritauus, tritaui tritauus, &c. Connan. lib. 2. c. 11. Balduin. ad l. 12. tab. c. 30. Tertio agnatio proprie eſt ſingularum familiarum, l. pronunciatio. §. 1. ĵ. h. t. §. 1. 3. Inſtit. de leg. agnat. tut. Gens plurium familiarum ab eodem principio prouenientium collectio: Et autore Carolo Sigon. in lib. 4. Liuii, Gens ad nomen, familia ad cognomen refertur. Gœd. ad l. 53. n. 4. circ. med. de verb. ſign.

Agnaticon ius. vide epigraph. Nouell. 128. quæ inſcripta eſt de æqualitate agnatici iuris.

Agnomen cognominis genus, eſt, quod ob inſignẽ rem aliquã nomini additur. Vox agnomẽ legitur apud Cic. lib. de inuent. Itemque in §. 29. Inſtit. de legat. alibi legi negat Antonius Auguſtinus 3. emẽdat. 8. legitur quoq; in l. 4. vbi Goth. C. de teſt.

Αγνωμένως, indeuote, Goth. ad Nou. 1. in præfat. §. 1.

Agnorvm appellatione continentur, qui minores agniculis ſunt l. 60. de legat. 3.

Agnorvm quandiu loco ſint, ex vſu cuiuſque loci accipiendum putat Marcian. l. legatis. eod. Nam in quibuſdam locis ouium numero videntur, cum ad tonſuram venerint: & hoc ſignificatu Græcis dicitur ἀγνός. Briſſ. Prat.

Αγνὸς Græcis purum caſtumq; ſonat Feſto; ſed & agnum, ouis fœtum, eo quod ſit hoſtia pura, immolationi apta. Vnde & Chriſtus ſaluator noſter recte agnus dictus eſt in variis noui teſtamenti locis. Prat. Varro tamẽ de ling. lat. agnum putat ab eo dictũ, quod ſit pecori agnatus. Hinc pelles agninæ l. veſtis. de aur. & arg. legat. Pelles, inquit, caprinæ & agninæ. Nebriſſ.

Αγνος fruticis genus apibus gratiſſimum, a Gaza redditur Vitex, apud Ariſtot. lib. 2. anim. Hinc ἀγνοτόκον apud Modeſtin. in l. 34. §. 1. de l. 2. ferens agnos; ſic enim legendum dudum admonui ad d. §. 1. in Pand. Rouill & lib. 3. c. 4. Iuriſpr. Med. non ἀμνοτόκος vt in vulg. C. nec ἀγνοτόκον, vt in P. Flor. Prat.

Agnitio. Agnoscere plus eſt, quam cognoſcere: illud ſpecialius, hoc generalius eſt.

Agnitio Dei plus eſt, quã cognitio Dei: Hæc plurium: illa paucioru m. Pater agnoſcit filium, cum eum ad ſe adſciſcit & pro ſuo habet: Quæ liberorum Agnitio iure conſulto eſt τὸ παῖδας αἱρεῖσθαι. Hinc intelligitur, quid ſit agnoſcere aliquem diſcipulum ſuum, *einen darfur halten*. Agnoſcere erratum ſuum, eſt confiteri, *auff ſich nehmen*. Homines in denſis tenebris, quas peccatũ inuexit, verſantes aliquo modo Deum cognouerunt, ſed non agnouerunt, id eſt non coluerunt, nec gloria affecerunt. Præſtantiſſimus Gochlenius in obſeruat. Latinæ ling.

Agnovisse videtur teſtamentum, qui quale quale Iudicium defuncti comprobauit, l. 32. ff. de inoff. teſta. vid. Adgnoſcere.

Αγωγικα in Græca conſti. l. 4. de diſcuſſ. lib. 10. C. ſiue ἀγώγιμα in Nou. 128. dicebantur quæ agebantur, ducebantur ad principem, cui ſignificationi indicium eſt verbum παραπεμπτικά vtrobique poſitum, quo tranſmiſſibilia ſignificantur. Prat.

Αγωνοθεταὶ dicuntur, qui certamen conſtituunt & deſignãt, certaminibuſq; præſident. Iul. Poll. lib. 3. c. 30. ſunt ἀγωνοθέται l. vlt. §. maſtigophori. ff. de muner. & honor. l. vlt. de expenſ. ludor. in C. Th. Tertullia. in lib. ad martyr. Bonum agonem ſubituræ eſtis, in quo Agonothetes Deus viuus eſt. Solebant enim veteres aliquem ſibi cõſtituere, qui certaminibus, ludiſq; ſiue ſcenicis ſiue gladiatoriis præſideret. Idq; ad Principem in vrbe, aut eo recuſante, ad magiſtratus delatum, ex Suet. in Auguſt. c. 45. & in Caligula, c. 18. intelleximus. Verum vt Suidas tradit ἀγωνοθέτης proprie eſt ἐν τοῖς σκηνικοῖς, ἐν δὲ γυμνικοῖς ἀθλοθέτης. & vt Nicander apud Heſych. ſentit, ἀθλοθέτης ὁ μὲν τὰ γυμνικά. ἀγωνοθέτης δὲ ὁ τὰ μουσικὰ ἀκροάματα διατιθέμενος. Vnde ἀγωνοθεσία ipſum conſtituendi deſignandique certaminis munus appellatur, l. 20. §. Neratius. ff. famil. erciſc. l. 109. de decur. in C. Th. Briſſ. Sed & Agonothetæ dicebantur, qui ſacris certaminibus præerant: erantque Decemuiri, vt Iul. Pollux ſcribit. Et præmia quæ his iam emeritis diſtribuebantur, dicebantur Agonothetica, ſiue ea quæ ipſi agonothetæ athletis adiudicabant, Alciat. in l. iubemus C. de fund. patrimo. lib. 11. Pyrrhus de mil. offic. Spieg.

Αγωνοθετεῖν certaminibus, ludiſq; præeſſe, ea conſtituere & deſignare, apud Modeſt. in l. Scepticia. 10. ff. de pollic. Prat.

Αγωνοθετικοί fundi mentio fit in l. fi. C. de fund. patrimo. lib. 11. qui ſumptibus certaminum deputati erant, vt l. pen C. de diuer. præp. Prat. Alberi. Agonophori alibi dicuntur, Cuiac. l. vlt. C. de fund. patrim.

Αγωνοθετικὸν ius l. 14. C. de fund. patrim.

Αγοραῖα dicuntur forenſia & publica inſtrumenta Nouell. 49. 52. 73. 117. 142. diuerſa ab ἰδιοχείροις. quorum fit mentio in l. 11. C. qui potior. in pig. Gothof. ad l. 20. C. de fid. inſtrum.

Αγορανομίας, Anton. Auguſt. lib. ad Modeſtin. ſingulari, interpretatur ædilitias curas, eos ſecutus, qui forum rerum venalium ædilibus ſubiiciunt.

Αγορανόμοι differunt ab ἀστυνόμοις. Vlp. in orat. contra Timocr. ὅτι δὲ ἀγορανόμος ὁ ἐπιμελητὴς τῶν ὠνίων τῆς ἀγορᾶς. ἀστυνόμος δὲ ὁ ἐπὶ τοῦ καθαρὰν τὴν πόλιν ἀποδεικνύων. vid. Cuiac. ad l. 1. de excuſat. Gothof. ad l. 1. in princ. ff. de via publica.

Αγράμματοι, literatum imperiti. l. 6. in fin. de excuſ. tutor: quibus opponuntur γράμματα εἰδότες, 35. Eclog. 3. c. 10. Gothofr. ad l. 21. in prin. C. de teſtam.

Αγραφον non ſcriptum. §. 3. inſt. de iur. natur.

Agrarivm, quod ad agros pertinet, vt lex Agraria, & Agrarii homines, id eſt fautores legis Agrariæ. ſic

Agraria facultas, item Agraria res, apud Cic. Spieg.

Agraria lex, vid. lex Agraria. Agrariæ viæ, quæ in agris ſunt, in agros ducunt. Briſſ.

Agra-

AGRESTES homines dicuntur,quicunque ciuilioris vitæ ignari ſunt,nec melioribus inuentis volunt acquieſcere.Connan.li. 9.cap.5.Agreſtia loca,l.4.C.de malef.& mathemat.

AGRI limitrophi dicebantur, quorum videl. poſſeſſores annonam inde prouenientẽ ad caſtra militum ducerent,qui in Imperii limitibus excubabãt aduerſus barbaros, à limitaneis videlicet limitib.& τρέφω, nutrio,ſic dicti. Droſæus in meth.iur.

AGRI plagam quæ eſt in regione illa.vid.Scæuolam in l.vxorem,de legat.3.Spieg.vid.ſ.Ager.

AGRICOLÆ, qui & agricultores & agriculatores dicuntur,quaſi agros colentes. Eſt autem nomen generale ad omnes agricolas. Specialia vero nomina ſunt illa; quod Agricolarum quidam ſunt adſcriptitii,quidam cenſiti,alii perpetui,alii coloni conditionales, alii inquilini, alii originarii, alii ſimpliciter coloni nuncupantur:de quibus omnibus ſuo loco.Old.

AGRIMENSORES qui fines regunt, limites dirigunt,vt liquet ex conſtitutione Theodoſ.& Valen. Impp. l.præcipimus, de ſepult.& apud Impp. Conſtant.l.3. C.fin.regun. Hi menſores Vlpiano dicuntur l. ſi irruptione. ff. eod. Hi etiam agrorum modum prꝫſtituunt.Prat.Front.(vt negotium de controuerſiis agrorum quę per menſores dirimuntur,intelligatur)aliam cõtrouerſiam facit de Fine,aliam de loco,aliam de Modo.De fine controuerſia eſt intra quinque pedes: de loco vltra quinque pedes: cum locus quidam in confinio vel in mediis agris, quam ad partem pertineat,quęritur.Finis vſucapi non poteſt: locus vſucapi poteſt.vtraque controuerſia eſt de latitudine.l. vlt.ff.de pign.act.& dirimitur arte menſoris. De modo quæſtiones naſcuntur fere, vt Vrbicus ait, in agris diuiſis,& adſignatis, quod in ære ſine forma agrorum modus cuique militi adſignatus comprehẽſus eſt, quę forma obligat vicinos inter ſe,quia publica eſt.Quas poſſeſſionum ſuarum formas priuatim quidẽ faciunt,eas nec ipſos viciuis,nec ipſis vicinos obligare. Siculus ait, non magis ſcilicet,quam rationes priuatas, quia res eſt voluntaria.Et de eo ære l.qui tabulam ff.ad l.Iulia. pecul. Longe alia eſt conditio agrorum, qui occupatorii & Arcifinii dicuntur.Nam horum(vt Siculus ait)nullum eſt æs, nulla forma; quæ publicæ fidei poſſeſſoribus teſtimonium reddat:quod non ex menſuris actis miles modum accepit,ſed quod aut excoluit,aut in ſpe colẽdi occupauit.At ſignatorum eſt certus modus qui ære continetur: nec is tamen æqualis ſemper:quia non omnibus ęqualiter(vt Siculus ait)ſed ſecundum militiam, i.ſecundum merita militiæ, datus eſt modus. Hygenus: Erat præmium terra & pro emerito habebatur. Et adſignabantur agri omnes territorii vnius, i. agrorum vnius populi vniuerſitas, & inde Modeſt.ait in l.7. ff.fin.regun. De modo agrorum Arbitros cognoſcere:Agrorum;adſignatorum ſcilicet,quorum certus modus formis & ęre continetur. Et is, inquit,qui maiorem locum in territorio habere dicitur,i.qui plus poſſidet quam ære continetur, cæteris,qui locum minorem poſſident, integrum locum adſignare compellitur: controuerſia ſcil. modi reuocata ad æs ſiue publicam formam, quæ vicinos obligat inter ſe.Compellitur autem per arbitrum ſiue Menſorem. Alias memorat Frontinus controuerſias De poſitione terminorum, De rigore, De proprietate,De poſſeſſione, De alluuione, De iure territorii, De ſubſeciuis, De locis publicis,De locis relictis & extracluſ.De locis ſacris & relig.De aqua pluuia,De itinerib.De poſitione terminorum,vt quum terminus quidã male poſitus dicitur, vel quod cæteros terminos recta non ſpectet,vel quod forte terminus comportionalis non conueniat rationi maximorum limitum. Et de terminorum poſitione, reſtitutione, redintegratione, declaratione, etiam arbitri dantur vel eliguntur. l.8. ff.fin.reg.l.inter.ff.de recep.qui arb.recep.Cætera vid.in Cuiac.10.obſer.2.

ΑΓΡΙΟΡΝΙΘΕΣ, ferę gallinæ: Ἀγριοχηνάρια, feri anſeres, Goth. ad l.5.§.6.de acquir.rer.domin.

AGRIPPA. Scæuola in l.pater de l.3.Iulius Agrippa primipilaris, teſtamento ſuo cauit. Quorum in naſcendo non caput, ſed pedes primi extiterant,qui partus difficillimus,ægriſſimuſq; habetur,eos Agrippas appellari,ab ægritudine & pedibus,autor eſt Gellius noct.Attic.lib.16.cap.16.Spieg.

AGRIPPINENSIS Colonia, ciuitas eſt Germaniæ inferioris,ſiue Galliæ Belgicæ, autor Ptolemæus. Celſus in l.fi.de cenſibus. In Germania, inquit,inferiori agrippinẽſes iuris Italici ſunt. Tacitus tradit,eos puduiſſe Germanicę originis,patriamque eiuraſſe,non Vbios,ſed Agrippinenſes ſeſe vocantes. Eius rei cauſam indicat Rhenanus lib.German. rer. primo.vid. Imperatoris nomen,& colonia Germaniæ.Spieg.

ΑΓΡΩΣΤΙΣ, id eſt,verbena,Goth.ad l.27.§.14.ad leg.Aquil.

AGRVM non præſcindere pati,l.ſi cuius.§.denique,de vſufr.

AGRVM ambedit flumen, l.38.de acq.rer.domin.Briſſ.in parerg.

A H.

AHENVM, Paul.in l.cum de lanionis §.aſinum.ff.de inſtruct.nec multum refert, ait, inter cacabos, & ahenum, quod ſupra focum pendet.His aqua ad potandum calefit,in illis pulmentarium coquitur. quod ſi ahenum inſtrumento continetur, vrcei quoque,quibus aqua in aheneum funditur. Adiectiuum pro æreo,poeticum eſt apud Ouid.1.metam.

Tertia poſt illam ſucceſſit ahenea proles.

Gellius lib.2.c.3.Ahenum dicimus,per h,interpoſitam inter a, & e,non aeneum, vt ſonus ſit viridior, vegetiorque.Spieg.v. Ænum,ſupra.

A I.

AIO & Nego contraria ſunt. Nam aio proprie fateri ſignificat. Donatus in Andr.indicat,Aiunt,de ea re dici,quam nolumus eſſe falſam. Quod locum non habet apud Iuriſconſ. in l.1.de ædil.ed.& l.ædiles aiunt.Spieg.

AIAT, apud Vlp.in §.cum vero de legat. Quia iniquum eſſe aiat id ſeparari à ſe.Spieg.

AIO, verbum, veteris iuris erat, quo actiones perſonales intendebantur, ſignificat dedico, affirmo, Nonio. Hinc nata illa forenſis formula A.T.M.D.O. id eſt,Aio te mihi dare oportere, vt Valerius Probus ſcribit.Prat.

AITIA accuſatio, criminatio,apud Claſſicos rerum Græcarum ſcriptores: ἐν αἰτίᾳ γίνομαι dixit Plut.in Camillo, quod & Iul. Pollux lib.8.oſtendit ex Platone,atque eſſe verbum iudiciale,ſiue forenſe.Prat.

Αἰτήματα Geometris ſunt petitiones. in lib. de generibus lineamentorum.Bud.in l.1.ff.de iuſtit.& iur.Prat.

Αἱμοῤῥαγία τῆς ὑστέρας, i. immodica purgatio, de qua vid. Actuarium 1.medicæ 22.Gothof.ad l.15.ff.de ædil.edict.

Αἰσχρολογία, calumnia. Goth.in Epigr.Nou.77.

Αἰύτηρ adiutor Suidæ,Goth.ad l.13. .1.ff.de tutel.

Αἵρεσις, conditio Goth.ad l.6.§.2.ff.de excuſ. & ad tub.C.de falſ. cauſ.adiect.

A K.

AKAKIA. ſimplicitas Goth.ad l.1.C.ſi quis imperat.maledix.

Ἀκρόδρυα apud Græcos omnes arborum ſpecies appellari ſcribitur, in l.236.in fi.de verb.ſign. quod & Moſchopulus in libell. cui titulus eſt συλλογὴ Ἀττικῶν ὀνομάτων, ſcribit & Suidas quoque Ἀκρόδρυα πάντας τῶν δένδρων καρπούς dici tradit.Briſſ.

Ἀκροτάτη Ætas 18.ann.ab Arriano in Indicis vocatur ἀκροτάτη ἥβη Ab aliis prima lanugo.Goth.ad l.57.ff.de re iudic.

A L.

ALÆ præter notiſſimos ſignificatus ſunt exercitus militum aut equitum ordines Gellio lib.16.c.4.Sic quoq; accipiendæ ſunt in l.2.de iis qui not.infa. Alarum pręfectus apud Paul.5.ſent. 38.& Sueto.in Tiber.c.30.Alas,vt Gellius d.loc.ſcribit,equitum ordines inde appellarunt, quod circum legiones dextra ſiniſtraq; tanquam alæ in auium corporibus,locarentur. Sed & vt Veger.lib.2.cap.1. Equitum alæ,ait,dicuntur ab eo,quod ad ſimilitudinem alarum ab vtraque parte protegant acies.Alias etiam funditorum dixit Valerius lib.2.cap.2.Briſſ.

ALABA attramentum Phauorino.

ALABARCHES, magiſter eſt ſcripturæ, quæ fiebat paſcendi pecoris cauſa.Cuiac.8.obſ.37.Goth.ad l.9.C.de vectig.

ALABARCHIA,Cuiacio,iam d.loc.interprete,eſt vectigal,quod pro tranſductione pecorum inferebatur: cui interpretationi mirum ad modum fauet l.9. C.de vectigal. Idem Cuiac.adiicit,Arabarchiæ vocabulum pro Alabarchia vſurpari, vt ἀργάλεον, ἀλγαλέον, φεγγίλιον, φλαγγίλιον. Goth.ad d.l.9.

ALABASTER,vas vnguentarium,Baifio l.argumento.25.§.ornamenta 10.de aur.arg.mund. vbi ſic legendum putat, pro quo in Pand.Flor.eſt Lauatio, viſcus, vt & ipſemet refert.

ALABASTRVS, in d.l.argumento.§.10.ſecundum veram lectionem eſt genus marmoris perlucidi & coloribus diſtincti, ex quo fiebant vaſa vnguentaria. Dicitur autem Alabaſtrus & Alabaſtrum in neutro genere,teſte Martial. Et Alabaſter,Cic. Acad.2. Quibus etiam alabaſter plenus vnguenti putreſcere videtur. Cotta in memor.

ALACER, præſenre animo eſt, ac ſenſibus non turbatis, non refragantibus.Aliud ergo eſt lætus,aliud alacer.

Ἄλαγες manſiones,Goth.ad l.18.§.10.de vacat.muner.

ALANICVS dictus eſt Iuſtinian.ab Alanis populis deuictis. Hos Ptolomæus in parte Scythiæ collocare videtur, Capitolinus in parte Daciæ, Ioſephus inter Tanaim & Mæotidem, Plin. & Marcellinus in Sarmatia Europæa.Hi cum Vandalis iuncti erant,nec minus efferæ naturæ.Lucanus lib.8.vocat duros æterni Martis Alanos; ex Balduino ad Inſt.procem.Schard.

ALBA ficus.vide Gothofr.ad l 205.de verb.ſign. Varias fici ſpecies enarrantem.

ALBARIVM, calx liquefacta,qua muri exalbantur Alciato ad l.1. C.de excuſ.artif.ex Plinio.

ALBARIVM opus, apud Vitruuium id eſt, tectorium, quod ex calce pura fit.

ALBEI,pro aluei,apud Caſſiod.Briſſ.parerg.

ALBENA,genus quoddam vuarum,Gothof.ad d.l.205.

ALBERGARIÆ: canoniſtis cenſus ſunt ſeu pactiones,quę debentur pro comeſtionib.de hoc glo.in c.pręter.de iur.patr.Spieg.

ALBI Corrupti edictum,eiuſq; formulæ,vid l.7.in pr.de iuriſd.

ALBINA mulier,l.11.§.2.ad SCtum Tertull.

ALBINI, quos Græci κονιάτας vocant in Conſtantini Imp. ad Maximum conſtitutione. l.1. Cod.de excuſ.artif. lib.10. ſunt

Albarii, qui albario muros illinunt. Hot. Prat.

ALBVIERVS, genus vuarum, Goth. ad l. 205. ff. de verb. ſign.

ALBVLA ficus Gothof. ibid.

ALBVM natura tale eſt, Candidum ſtudio. Albos capillos dicimus, candidum ingenium, pectus, id eſt ſincerum.

ALBVM, alba tabula, in qua atramento inſcribebatur, quod ex Ciceronis 2. de orat. liquet, nempe non literas (vt Theophil. in §. pœnales, Inſt. de actio. perperam ſcribit) ſed tabulas ipſas albas fuiſſe, quod etiam ſuſpicari libet ex Plaut. Perſa, vbi Paraſitum de quadruplatoribus ſic loquentem facit: Si id fiat, nę iſti faxim nuſquam appareant. Qui hic albo pariete aliena oppugnant bona.

ALBVM, parietem fuiſſe dealbatum, Accurſ. exiſtimat: ſed eius ſententiam plerique improbandam putarunt: cum actione de albo corrupto, is quoque teneatur, qui album ſuſtulit. l. ſi quis id quod ff. de iuriſd. om iud. murum autem vel parietem, tolli non poſſe, conſtat. Accurſio videtur ſuffragari citatus Plauti locus: & Suidas expreſſe ſcribit λεύκωμα, h. e. album parietem, fuiſſe gypſo inunctum ad inſcriptionē ciuilium rerū aptum, ſed id ad ea potius, quæ prout res incideret ad tempus, quam ad ea quæ iuriſdictionis perpetuę cauſa, in albo proponebantur, videtur referendum. Ræuardus pro tribunal. lib. ſing. c. 4.

ALBVM igitur erat matricula prætoris: vel tabula dealbata (non albis literis notata vt Theophil. vult) in qua prætores publice indicabant, quo edicto eſſent acturi, Duar. 1. diſp. 13. Cuiac. 8. obſ. 15. Goth. ad l. 1. §. 1. de Edendo. Vt enim Pontifices (velut mox j.) res geſtas, ſic prætores edicta ſua, actioneſq; & interdicta, in album referebant (ſicut Græci leges ſuas in λευκώμα) tabulamq; iſtā ex ligno, charta, vel quacunq; materia factam in publicō proponebant, vt omnib. innoteſceret, quemadmodum anno quiſque ſuo ius dicturus eſſet. Moris autem erat, vt album iſtud (in quo prætor propoſitas perſcriptaſque habebat actiones ſuas) pēderet, ſic tamen vt de plano legi poſſet. Hot. Vult. ad §. 11. n. 3. ac ſeqq. comm. Inſtit. de act. Vt autem edicta quædam perpetua erant, i. annua; quædā pauciorum dierum, propoſita prout res incidebat: Sic albū vel erat perpetuę iuriſd. cauſa propoſitū, vel propoſitū provt res incidebat. Vult. ibid.

AD ALBVM producere, in l. 1. ff. de edend. non ſignificat tumultuarie rationes confectas in mundum redigere, vt Accurſ. putauit, ſed digito demonſtrare ex albo Prætorio, qua actione quis vſurus ſit. Goth. ad l. 1. C. de edend.

ALBI appellatio ad alia quoque transfertur. Nam illa quoq; tabula, in qua Decurionum nomina ſecundū cuiuſq; ordinem ſcribuntur, Album appellatur, hinc tit. lib. 50. ff. de albo Decurionum ſcribendo, nempe quo ordine Decuriones ſcribi debeant: quod & curiæ albū dicitur in l. 45. C. eod. tit. & in Nou. conſt. 19. Cuiacio matricula decurionum. Eodemq; modo album Apoſtolorum Tertul. li. 5. contr. Marcio. album ſenatorū dixit Tacit. lib. 4. quod Dio. li. 55. λεύκωμα τῶν βουλευτῶν. Et albū iudicum Tranq. in Claudio c. 16. & in Domitiano c. 8. & Seneca lib. 3. de benefic. cap. 7. pro tabellis in quib. illorum nomina deſcripta, quia earum erant decuriarum, quę vno quoq; tempore iudicabant. Et album Citharœdorum Tranquil. in Nero. c. 20. Cic. quoque lib. 1. de orato. Pontificem maximum res omnes ſingulorum annorum mandatas literis, extuliſſe in album, propoſuiſſeq; tabulam domi. De quo etiam Liu. lib. 1. ab vrbe condita. Omnia, quę ad ſacra, cerimoniaſq; deorum pertinerent, ex commentariis Regis in album relata in publico proponere à Numa iuſſum ſcribit. Idem etiam lib. 9. Cneum Flauium faſtos in albo circa forum propoſuiſſe refert. Briſſ. Adde hic Corraſ. lib. 4. Miſcel. c. 6. Ita ſtudioſi hodie libro Rectoris, ſeu matriculæ vniuerſitatis inſcripti, recte dicuntur in album vniuerſitatis relati. Vult. d. loc. n. 6. Sic λεύκωμα τῶν ποινῶν I. Pollux lib. 8. Cæterum Quintilianus album pro prætorio iure vſurpauit, cum dixit: ad album & rubricas ſe tranſtulerunt, vt annotauit doctiſſ. Turneb. lib. 4. aduerſ. c. 5.

ALBVM corrumpere, eſt quouis modo turbare, mutare, radere, tollere. Briſſ. Vult. Albo adſcribi: contra, Ab albo eximi. Briſſ. ex ll. ff. & C.

ALBAS ſententias Aſinius Pollio apud Senecam, Albutii ſententias vocat, quæ apertæ erant, faciles non obſcuræ, non tenebricoſæ: quod, quæ alba ſunt, nihil atrum, nihil caliginoſum habeant. Turneb. lib. 6. aduerſ. c. 4.

ALCHELVCIA, eſt ſpecies quædam ad vectigal pertinens. l. 16. §. 7. ff. de public.

ALDERICVS ICtus in Italia ius ciuile profeſſus eſt circiter 1190. eius plerunq; Accurſ. in gloſſis mentionem appoſuit. Hot.

ALDVS, Alc. enarrans l. lecta de reb. credit. obiter monuit, in l. Longobardica ſeruum ſignificare, & inde Caſtaldum ſeruum, cui caſæ ſeu domus cura eſt demandata: ſicque generaliter omnes œconomos dici. l. pen. ff. de teſtib. l. cum vnus: in princ. ff. de alim. legat. Spieg.

ALEA, taxillus quo fortunæ periculo ludimus, ſic enim accipitur in edicto prætoris. l. 1. in princ. ff. de aleato. & pro ludo accipitur in l. fin. §. 1. quar. rer. actio. non.

ALEAM ludere pro ludere taxillis, vel alio fortunæ ludo dixit Paulus l. 26. ff. de iniuriis. Prat.

ALEÆ luſus legib. vetitus fuit, quod & Horat. docet lib. 3. Carm.

ALEÆ nomen, ait Goth. ad rubr. C. de aleator. omnem fortunæ luſum complectitur non ſolum talorum aut teſſerarum ex pyxide, id eſt fritillo vel phimo, quam pyxidem appellari opinor illo verſu Iuuenalis 13. Partos gladio vel pyxide nummos, vid. Cuiac. ad d. rub. C. Hinc fit, vt alea pro fortuna, & periculi cuiuſuis dubitatione ſumatur, vt iacere aleam dicitur is, qui ſe fortunę periculoque committit. Vnde Titus Liuius, In dubiam imperii, ſeruitiiq; aleam imus. Item emere aleam, qui incertæ rei futuræ ſpē emit: velut captum piſcium vel auium.

ALEÆ emptio dicitur à noſtris, cum incertus euentus emitur: veluti cum piſcator iactum retis vendit, vel auceps pantheram. Pompo. in l. nec emtio 8. ff. de contr. empt. Aliquando & ſine re venditio, intelligitur: veluti cum quaſi alea emitur: quod fit, cum captum piſcium, vel auium, vel miſſilium emitur, quia ſpei emptio eſt. Vlp. in l. nam hoc 2. ff. de hæred. vel act. vend. Incertum rei venire dicit. Hotom.

ALEATORES ſunt, qui ludum aleæ q. artem quandam exercent, vel qui ſeſe quocunque ludendi genere varietati fortunæ committunt, & pecunias & tempus, aliquando etiam vitam amittentes. Hoc recte coerceri vult lex in repub. quia nulla eſt maior occaſio deprauandi animi, quā ludus paſſim immodicus, ad perniciem omnium rerum. l. fi. C. de religioſ. Prat.

ALEATORVM nomen infame eſt, Goth. ad l. 1. C. de aleato.

ALEATORES differunt à teſſerariis, quantum fures à latronibus, Gothof. ibi. De aleatoribus edicti formulam vid. in l. 1. in princ. ff. de aleato.

ALEATOR, quanto in arte eſt melior, tanto eſt nequior. Seneca; Gothof. ad l. 2. C. de aleat.

ALEMANNIA. In extrauagantibus ciuilibus de Pace Conſtantię fit mentio Alemanniæ dictionis. Alemannorum agri nomen vetus, ſupra Brigantium & Lacum Acronium, *Algouu* vernacula lingua pro eo quod integrius ante i *Das Almangouu*, h. e. Alemannorum ager, ſiue cōuallis, compoſito nomine, teſte etiam Vladiſlao: ex ſcholis Vadiani in comment. ad P. Melan.

ALERE, eſt proprie victu temporali vitam ſuſtentare. Sic mater tenetur naturali iure alere filium triennio, vt abinde cura alimentorum ad patrem magis ſpectare videatur, l. nec filium negare. C. de patr. pot. Spieg. adde tit. C de alend. liber. ac patr.

ALERE, id eſt, neceſſitatibus ſuccurrere, l. 1. C. eod.

ALEXANDER Tartagnicus ICtus, Imolenſis fuit; Patauii, Ferrariæ, & Bononiæ, annos prope per triginta ius ciuile interpretatus eſt: relictiſque libris compluribus, homo quinquagenarius anno 1475. mortem obiit. Hot.

ALEXANDRIA vrbs Ægypti clariſſima, fertiliſſima, ac ſplendidiſſima, non longe à Nili oſtio: ab Alexandro Macedone condita, cuius meminit Strabo, Pompon. Mela, Iuſtinus, Egeſippus, Diodorus, Plinius, Ioſephus, Imp. Leo & Athem. Auch.

ALEXANDRIA ſedes fuit Præfecti Auguſtalis, Goth. ad rub. C. de offic. præfect. Auguſt.

ALEXANDRIAM vocat Ammianus 22. verticem omnium ciuitatum. Inter cætera Alexandrinus aer laudatur ab eodem: Nullo, inquit, pene die incolētes hanc ciuitatem, ſolem ſerenum non vident. adde 5. Plin. 10. Goth. ad edict. Iuſtin. 13. c. 13.

ALEXANDRINI Principales l. 56. C. de decur. qui & ſummates Alexandriæ l. 57. eod. Gothof. ad l. 41. C. de liberal. cauſ.

ALGIDVM oppidum erat trans montes Tuſculanos, 15000. paſſuum ab vrbe Roma, nunc vrbis tantum veſtigia extant.

ALIAS aduerbium, varie pro re accipi apud ICtos ſolet. Plerunque tamen ſignificat alio, vel potius in alium locum, l. adeo, §. quod ſi. ff. de acq. rer. domin. Sumitur & pro aliquando, l. 19. §. vnde videndum de arbit. Item pro alioquin apud Scæuolam in l. diuortio, in pr. de neg. geſt. Alias exceptionis notam eſſe, liquet ex l. qui teſtamēto. 20. §. mulier. de teſt. nam ibi alias, id eſt in aliis actibus. Sumitur & pro aliter, & extra eos caſus. l. alias de iureiur. Sonat etiam modo, ſi geminate, aut tripliciter, aut quadrupliciter efferatur aut ſcribatur, quale eſt apud Calliſtratum in l. 3. §. eiuſdem teſtibus. Cic. in Verrem: Alias reuocabat, alias decernebat. Eſt vbi geminetur, tripleturue, accipitur tamen pro aliter, l. cum hi, §. modus. de tranſact. Alias temporis, puta præteriti, ſignificatiua eſt, vel ſignificat aliquando, vel antea, l. pen. §. fi. ff. de inoffic. teſtam. l. diuus. 6. de cuſtod. reor. vide Bart. in l. 1. ver. quinto quæro de dictione. ff. de condit. & demonſtr. quinque ſignificationum huius aduerbii genera colligentem. Prat.

ALIBI, alio in loco: inibi, in eo loco: necubi, ne quo in loco: ſicubi, ſi quo in loco: nuncubi, num quo in loco: vtrobi, vtro in loco, ex Alciat. Spieg.

ALIBI, & alio in loco, & in re alia, ſignificat.

ALICVLÆ recenſentur ab Vlp. inter pueriles veſtes, in l. 23. §. 2. ff. de aur. & arg. quidam tamen ibi legendum putant, Caligulæ. Hoto. legendum putat.

ALLICVLæ, vt manicatæ tunicæ intelligantur, quæ pueris decoræ, grandioribus autem minus honeſtæ apud Romanos erāt, vt patet ex Gel. lib. 7. c. 12. nam, vt ait Heſych. ἀλλιξ χιτὼν χειρίδωτος:

ſtro: Allix, inquit, tunica chirodota: i. manicata. Hoc enim verbo Scipio Africanus apud Gellium vtitur. Hoto. Cuiac. aliculas togas breues interpretatur, & has pueriles, ex Martial.

Alicvnde, & ad locum, & ad rem, & ad hominem refertur.

Alienare (vid. & Abalienare) eſt alienum facere, ex nomine alienus deductum. Quod enim alienum non fit, alienari non dicitur: vt negatiue ab Etymologia vocabuli arguamus l. 2. §. mutui datio, ff. ſi cert. pet. Eſtque verbum mediæ, nouæque iuris prudentiæ.

Alienare generatim nihil aliud eſt, quam rem, vel ius quoddam, aut poſſeſſionem eius, è ſuo patrimonio ſeu bonis dimittere, Gœdd. ad l. 28. n. 3. de verb. ſignif.

Alienatio igitur generatim eſt tranſlatio eius, quod cuiuſque eſt, ita vt ſibi abſit, alteri vero adſit: ſitq; non ſolum per traditionem verã aut fictam: ſed etiam per quemlibet alium actũ, quo ius vel res nobis abit, & alteri accedit; vt puta ſi pro derelicto res habeatur, vel in publicum deferẽdi cauſa proiiciatur. Quod adeo verum, vt hæredis quoq; inſtitutio, quam aditio ſequi ſolet, alienatio ſit. Gœd. d. loc. n. 45. Nonnullis alienatio definitur iuris dominiique à nobis tranſlatio. Senecæ 5. de benef. cap. 10. rei ſuæ, iuriſque ſui in alium tranſlatio. Prat. Briſſ.

Alienandi & Alienationis, verbum in genere latiſſimam ſignificationem habet: primo Alienatio cõtinet vſucapionem, Gœd. d. loc. nu. 3. prin. nu. 9. n. 10. Vſucapio (ait) proprie ac ſine tropo eſt modus ſeu ſpecies alienationis, cõtra quam alii ſentiunt. Vnde ſtatutum vel lex prohibens alienationem, locum habet in vſucapione. (pupillus pati non poteſt vſucapi. Gœd. d. loc. n. 18.) Aliud vero eſt omittere poſſeſſionem, & al. pati vſucapi: prius eſt eius, qui non habuit illam: poſterius eius, qui in bonis habet. d. n. 10. Secundo Alienat & is, qui non vtendo patitur vſufr. vel quamlibet aliam ſeruitutem, extingui: vel qui amittit ſeruitutem: aliquid enim rerum ſuarum, vel eius quod in bonis erat, amittit. Nam & ſeruitutes patrimonium noſtrum augent, & in dominio ſunt. d. n. 3. & n. 11. Aliud vero eſt aliquid amittere & à ſe transferre, & aliud quid omittere, nihilque de ſuo in alium transferre: qui occaſione acquirendi aliquid, non vtitur, cum poſſit, non intelligitur alienare: vt mox ↓. Gœdd. ibidem n. 12. Quin etiam heredis inſtitutio, eſt alienatio vt paulo ante. Gœd. ibid. n. 5. vbi plura vide: item legare & fidei committere eſt alienare: (alienationis voce venit & legatum & fideic.) ſimiliter vſus alicuius, & vſusfructus, vel cuiuſlibet alterius ſeruitutis conſtitutio, alienatio eſt ibid. n. 6. Proinde Emphyteuſeos ac feudi conſtitutio, eſt ſpecies alienationis, cum vſusfructus illarum rerum, & ius poſſeſſionis in accipientem eiuſq; heredes tranſeat: ibid. nu. 7. Hypothecę conſtitutio, ac pignoris datio, alienationis nomine continentur: cum ibi ius in re alteri conſtituatur; & pignoris datio poſſeſſionem transferat in creditorem nu. 8. Tertio prohibitus alienare rem, tranſigere non poterit ſuper ea; quia tranſactio, alienationis appellatione venit. l. 1. §. & ſi tranſigi. ff. ſi quid in fraud. pat. & ita expreſſe Bald. in l. 1. C. ſi aduerſ. tranſact. quod tamen verum eſt ſecundum Bartol. ſi res tradatur; ſecus ſi per tranſactionem retineatur. Prat. Quarto qui rem alienare prohibetur, eam alteri promittere non poteſt. l. fin. C. de Eunuch. quia ſoluere & promittere, quo ad hoc, æquiparantur, in l. fin. C. ad l. Falcid. Et prohibita alienatione prohibetur omne illud, per quod peruenitur ad eam. l. oratio. ff. de ſponſ. ſed per promiſſionem ad alienationem peruenitur, ideo prohibita cenſetur, nam promiſſa ſeruanda ſunt. l. vnica Cod. de ſuffrag. Hodie tamen promiſſio non continet alienationem. Pratei. Quinto, Prohibitus alienare rem, eam obligare non poteſt, nec ſpecialiter c. nulli de rebus Eccleſiæ nõ alienan. nec etiam generaliter Barbat. conſil. 36. col. 10. in 2. vol. De quo tamen vid. Neguz. in tract. ſuo de pign. in 3. membr. 2. part. princ. nu. 73. cum ſeq. Sexto verbo alienationis etiam venditio continetur, ſiue alienatio prohibita fuerit à lege, ſiue à teſtatore. Septimo Alienatione prohibita, prohibetur & locatio ad longum tempus ſeu in perpetuum. Et quod de locatione perpetua dicitur, idem etiam de emphyteuſi dicendum. nam prohibitus alienare, prohibetur dare in emphyteuſim. d. l. ſi C. de iure emphyt. Octauo Ceſſio, eſt vtilis dominii tranſlatio. Bal. in c. 1. per quos fiat inueſtitura. Nec agere poteſt, qui prohibetur alienare. Abſurdum enim putat Iureconſult. ei cui alienatio interdicitur permitti actiones exercere in l. ait Prætor. §. 1. ff. de iure delib. vbi vid. gloſſ. & Dd. limitantes; quia agendo poſſet per ſententiam rem amittere l. Iulianus. ff. de cond. indeb. Nono alienationis nomine venit diuiſio. Quia diuiſio emptionis vicem obtinet. l. 1. commun. vtri. iud. ex eaque dominium trãsfertur. x. Repudiatio alienatio eſt. l. pupillorum. & ibi Bald. C. de repud. hered. Qui iam quæſitum repudiat, alienat. l. 5. §. 4. de reb. eor. qui ſub tut. Ideo non poteſt reſignare officium in fraudem fiſci is, qui deliquit, quia alienare videtur. Barbat. conſ. 11. verſ. capio primum. in 1. vol. XI. Habens rem pro derelicto, dicitur alienare. Bart. in l. 1. ff. ſi ex nox. cauſ. agat. quod intellige, quando cum fraude fit, alias contra. Alex. ibidem & præſumitur fraus ex connexitate & proximitate actus habendi pro derelicto & occupandi per alium. arg. l. ſi ventri. ff. de priu. cred. c. offic. i. de elect. Et ſi coniunctus vel amicus occupat. arg. l. data. C. de donat. Prat. XII. Permutatio dici poteſt alienatio. d. c. nulli. de reb. eccleſ. non alien. & Inſt: quibus alie. lic. vel non in princ. Bald. in auth. res quę. C. com. del. col. vlt. cum regulariter nomine alienationis veniat omnis contractus per quem dominium transfertur, aut transferri poteſt l. fin. & ibi Bart. & alii C. de rebus alien. non alien. niſi ceſſaret ratio, vel appareret de contraria mente. l. fin. de præd. curial. lib. 10. C. gloſſ. & ff. §. 1. de prohib. feud. alien. per Fed. XIII. Nomine alienationis comprehenditur vltima voluntas, adeoque, omnis actus, per quem dominium transfertur. l. 1. Cod. de fund. dot. l. ſi quis. §. certum. Cod. de ſecund. nupt. XIV. Qui non poteſt alienare, non poteſt alienationi conſentire. l. fin. ff. de iur. dot. quando nimirum per illum conſenſum compleretur & perficeretur alienatio. l. ſicut. § alienationis. ff. quib. mod. pig. Ex his ergo apparet, quod

Alienatio generali ſignificatione omnem prorſus tranſlationem rerum, vt manumiſſionem, (alienat qui manumittit. Gothof. ad l. 9. C. de vſufr. & habit.) vſusfructus donationem, hypothecam, pignoris nexum, ſeruitutis impoſitionem, emphyteuſis contractum, continet, ex Iuſtinian. conſtit. l. fin. C. de reb. alien. non alien. His addit idem Imp. Nou. 7. venditionem, donationem, & permutationem. Illis quoque adiici poteſt tranſactio, ex ſententia Impp. in l. non ſolum. C. de præd. minor. Prat. Et in ſumma id omne alienationem vocamus, quo quid ex vnius patrimonio ita in alterius transfertur, vt illud minuatur, hoc augeatur; ſiue res ſit, ſiue poſſeſſio, ſiue ius. Gœd. d. loc. nu. 8. proprie tamen alienatio eſt ſecundum pleroſque, cum transfertur dominium, ſeu directum imprimis, ſeu vtile: improprie & large, cum non dominium transfertur, ſed aliquod ius rei, vel poſſeſſio ſola. Rebuff. Prat.

Alienatio ſeu Tranſlatio dominii per traditionem potiſſimum ſit, vnde qui rem vendit, is antequam eam tradat, nullum ius dominii transfert, nec alienaſſe videtur. Etenim alienatum non videtur, quod adhuc in dominio ſeu bonis venditoris manet, venditum tamen recte dicitur l. 67. ff. de verb. ſig. Itaque Emphyteuta, aut vaſſallus vendens rem emphyteuticam, aut feudalem, ſine conſenſu domini, non tamen eam tradens, ea non priuatur, quia non dicitur alienata, licet vendita dicatur: nec debetur ex illa venditione laudemium. l. fin. C. de iur. emphyt. Briſſ. Prat. Rebuff. Spieg.

Alienandi facultas non ex voluntate & arbitrio hominis pendet, ſed ex voluntate legis & ex diſpoſitione iuris (quod arbitrium hominis moderatur) æſtimanda eſt. Hinc dominus rei quandoque alienandi poteſtatem non habet: & contra non dominus eam habet: de quo eleganter Vult. comment. Inſtit. ad princ. tit. quib. alien. lic. num. 2. 3. 4. Hinc

Alienatio quibuſdam diſtinguitur aut Voluntaria ſeu ſpontanea, quæ conuentione partium fit, aut Neceſſaria, quam ius infert. Prat. Vulteio d. loc. ad §. 14. n. 3. de legat. ſpontanea eſt, quam quis ſpõte ſuſcipit: Neceſſaria, quã neceſſitate coactus.

Alienatio item alia expreſſa, vt venditio, donatio, emphyteuſis perpetua: alia tacita, vt vſucapio. Rebuff.

Alienare: alieno iuri applicare. l. 3. §. 1. C. communia de legat. Item minuere, amittere. l. 1. §. quid ſi. ff. ſi quid in fraud. patr. puto hunc deminuiſſe de patri. Sic minuere pro alienare. Vlp. in l. ſi. ff. de leg. Prat.

Alienare licet res ſacras propter redemptionem captiuorum. Nam animæ hominum præferendæ ſunt inanimatis. Nouel. de non alien. aut permut. §. iiſdem pœnis. conſtit. 6. ex Holoandri verſione. Prat.

Alienare intelligitur, qui alienam rem vendidit, l. 8. §. 2. de alienat. iud. mutan. cauſ.

Alienandi verbo proprie venditionem ſignificari ait Cuiac. inſt. de loca. vbi pro venditione Zenonem alienationem dixiſſe ſcribit. Prat.

Alienatio intelligitur, ſi extraneo herede inſtituto, teſtator deceſſerit, l. 69. §. fratre. ff. de legat. 2. vel ſi extraneo fundus legetur, l. 114. §. pen. de legat. 1. Briſſ.

Alivd autem re vera eſt Alienatio ipſa (ſequitur enim obligationem, vt effectus) aliud obligatio, ſeu titulus & cauſa Alienationis: cuiuſmodi eſt emptio, venditio, permutatio, do vt des, do vt facias, &c. Nam etſi alicui quid emptionis venditioniſve cauſa, vel ex quolibet alio contractu debetur, id tamen ante traditionem, vel antequam ea fiant, quæ rite fieri oportet, non cenſetur in emptorem alienatum; quia nondum cœpit debitori abeſſe, & creditori adeſſe. Neque enim nocet vel quidquam transfert traditio; quæ ſaltem modus alienandi eſt; niſi ea adſit qualitas, quæ eam rite factam approbet. Alienatio ſeu traditio ſequi debet contractum, tanquam obligationis effectus Gœdd. ad l. 67. nu. 1. 2. 3. de verb. ſign.

Non Alienat; qui nihil acquirit: vel qui poſſeſſionem tantum omittit. Non alienat, quo ad fraudandos creditores, qui occaſione acquirendi non vtitur.

Alienatio non dicitur, ſi non acquiras id, quod acquirere po-

tuiſti,ſed noluiſti: quamuis enim alius id ipſum poſtea occupet vel acquirat,tu tamen id non alienaſti;quia nunquam habuiſti. Nec obſtat, quod ob factum tuum (ob tuam repudiationem)alius id acquiſiuit. Nam ſi id quod alterius patrimonio propter factum noſtrum accedit, nihil ex noſtris bonis detrahit, nec patrimonium noſtrum ſeu poſſeſſiones noſtras minuit;quia ſcilicet nunquam in bonis habuimus; alienatum non dicetur; neque actus ille inter alienationis ſpecies numerabitur. Vnde qui occaſione acquirendi quidpiam, cum poteſt,non vtitur,non intelligitur alienare.Aliud enim eſt aliquid amittere, & à ſe transferre : aliud vero quid omittere: illud eſt iuris vel rei, vel poſſeſſionis acquiſitę:hoc eius,quod nunquam noſtrũ fuit. Qui itaq; omittit ius, vel rem,vel poſſeſſionem ſibi delatã,quam acquirere potuiſſet:h.e.acquirẽdi occaſione non vtitur, alienaſſe non dicetur, cum nihil de ſuo in alium transferat. Sic qui occaſione fœnerandi non vtitur, qui non fœneratur cum poſſit, non cenſetur hoc lucrum alienaſſe: vt nec qui legatum vel donationem oblatam aut legatam repudiat,nec qui aliquid cuſtodiæ cauſa deponit. Depoſitum non eſt alienatio,cum omnino nihil,quod noſtrum ſit, & noſtrum patrimonium augeat, transferatur; ſiquidem neque poſſeſſio neque vſus tranſit; tantum res vt recte cuſtodiatur,& nobis ſalua maneat,agitur. Idem de mandato ſimilibuſque negotiis dicere licet.Et nemo propter alterius intereſſe,commodum vel damnum, tenetur acquirere, vel lucrum oblatum acceptare. Non ergo quælibet tranſlatio rei,vel iuris,aut poſſeſſionis, eſt alienatio, ſed qua quid eius quod cuiuſque eſt, h.e. quod acquiſitum & in bonis habetur, ita ad alium tranſit, vt huic abſit,illi adſit,& plerunque illius cui decedit,patrimonium minuat,huius cui accedit,augeat:non tamen ſemper. Non enim opus eſt,vt ſemper acquirens locupletior fiat: alioqui emptio,venditio,& ſi quis alius onerosus contractus, alienatio non eſſet; ſiquidem ob pretii, maxime iuſtam æſtimationem excedentis abſentiam patrimonium emptoris per rem emptam locupletius nõ eſſet factum: quod abſurdum eſt,per l.2.C.de reſcind.vend.d.l.ſi §.venditæ.Inſt. de rer.diuiſ.Gœd.ibid.num.11.ac ſeqq.num.19.21.

Alienationis prohibitione , ſeu prohibita rei alienatione, prohibitus omnis cẽſetur actus, quo res illa à nobis ad alium tranſire poſſit, niſi prohibitionis cauſa, & diſponentium intentio ſeu mens reſque ſubiecta aliud ſuadeat. Mynſ.conſ.28. num.27.Gœd.ibid.num.15.16.17.vbi vid.

Alienatione interdicta voluntaria tantum interdicta intelligitur,non etiam ea,quæ cauſam iuris habet neceſſariam,l.1.ff. de fund.dotal.Briſſ.

Alienare non videtur, qui retinet apud ſe,per ſe,vel per interpoſitam perſonam,l.10.C.de diſtract.pignor.

Alienatio ſæpe manet in pendenti,poſt futuris committenda fortunæ caſibus. Nou. de his qui nup.iter.§.quoniam vero alienationes.conſtit.22.eodem interprete.Prat.

Alienatus Feſto lib.1.dicitur,qui alienus factus eſt.

Aliena negotia dicuntur, quorum exitus, commodum aut incommodum aliis affert.Connan.7.comment.10.num.4.

Aliena malignitas,aliena temeritas : alieni iuris ager:alienum damnum:alienius tempus:alienus à vi:alienus à Romanis legibus:in ff.& C.ſparſim leguntur.

Alienum eſt, quod commune eſt Inſtit.vi bon.rapt.in princip. Alieno facto nemo onerandus, l.in cauſæ:de procur. Alienis nominibus accuſationem præſumere.l.8.C.de calumn.

Alieni appellantur, qui amici,affines aut propinqui non ſunt: Extraneos vulgus vocat.Spieg.

Alieni facti promiſſor dicitur,qui temere antequam rem compertam & exploratam haberet,promiſit.Spieg.

Alienum eſt, ſcil.ab vſu forenſi & vtilitate humanæ ſocietatis, Opponitur clauſulæ in legib.frequẽtiſſimę; Hoc iure vtimur.

Alienus; id eſt ſuppoſititius,l.4.C.de hered.inſtit.

Alienigeni Barbari,l.2.C.quæ res exportar.non debeant.

Alienigenam , cũ pro in alieno territorio nato,tũ pro alterius iuriſdictioni ſubiecto recipiunt interpretes,l.1.C.de eman.li. Valer.Max.alienigena exempla,pro externis dixit.Spieg.

Alieno nomine litem vel inferentes, vel ſuſcipientes, ſunt tutor, curator, procurator, defenſor, excuſator,actor, quem & Syndicum dicimus.Spieg.

Alieno nomine poſſidere dicitur, qui ab alio cauſam habet, l. eſt ſpecies,& ibi gloſſ.ff.pro ſuo.ex Alber.Spieg.

Alienum æs,non loci eſt,ſed vniuerſarum facultarũ,vt ait Vlp. l.ſi fideicommiſſum.§.tractatum eſt.ff.vbi quis ager.Spieg.

Alienus poſthumus, qui non eſt teſtatori futurus ſuus hæres, Inſtit.de leg.§.poſthumo. Quare poſthumi.Spieg.

Alii indefinite,ſignificat aliquos eiuſdem generis,de quo agitur,non autem omnes.

Alii vlli,l.argentarius.ff.de ed.Neque alios vllos,ait,abſimiles rationes edere cogit.Spieg.

Alii,pro alius.Briſſ.in parerg.

Alimentorvm appellatione cibaria,& veſtiarium,& habitatio continentur : quia ſine his ali corpus non poteſt : cætera quæ ad diſciplinam pertinent, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe probetur,non continentur.l.6.& l.7.l.17.& l.vlt.ff.de alimen. legat.l.8.§.qui tranſigit.ff.de tranſact. Auguſtior vero eſt diariorum vel cibariorum appellatio:his enim legatis neque habitatio, neque veſtiarium, neque calcearium debetur. quoniam de cibo tantum teſtator ſenſerit l.21.ff.de alim.leg. (cibaria non ſunt genus , ſed vna quædam ſpecies Alimenti.) Nec diaria aliud quam diurna cibaria ſonant.Briſſ.

Alimenta ſi fuerint legata,dici poteſt etiam aquam legato ineſſe,ſi in ea regione fuerint legata, vbi venundari aqua ſolet, vt Vlp.de aliment.& cibar.legat.ait Maffeus.

Alimentorvm appellatione veniunt expenſæ educationis, myſteriorum & ſtudiorum,l.2.C.de alim.pupill.præſtand.

Alimenta ſunt cauſæ neceſſariæ,l.1.C.de oper.libert.

Alimenta ſubſidium vitæ.l.5.C.de patr.poteſt.

Alimenta alio nomine exhibitiones quandoque dicuntur:Ita enim & exhibere interdum ſignificat alere. ſic Mancipiorum exhibitio. Familiam,vxorem propriis ſumptibus exhibuit. vid.Gœdd.ad l.22.num.10.de verb.ſign.

Alimentvm & victus plane idem ſignificant. Vtrumque ergo diſtribui poteſt in Nutrimentum & corporis cultum. Si quis de alimentis tranſigat,nec de veſtimentis,nec de habitatione tranſegiſſe videtur. Generalis de victu ſeu alimentis tranſactio(ait Gœdd.ad l.44.num.7.de verb.ſignif.)non porrigitur ad habitationem & veſtiaria.Poſito enim genere ſimpliciter, & indefinite, non quælibet ponitur ſpecies, ſed ea præcipue de qua principaliter ibi agitur,vel pro qua generis nomen facilius & crebrius ponitur : vt alimenti nomen pro cibariis, plura Gœdd.ibidem.

Alimenta proprie à cibariis differunt(vt genus ac ſpecies)illorũ nomine ea omnia continẽtur, ſine quib.corpus ali nequit: horum vero tantum ea,quæ ad cibum pertinent.Hot.Prat.

Alimentarii dicuntur, vt legatarii & donatarii, quibus alimenta relicta ſunt,l.8.§.eadem,de tranſact.l.pen.§.1.ad legem Falcid. vt alimentariæ puellæ apud Capitolinum in Ant.Pio, quibus alimenta de publico præſtabatur.

Alimodi,pro alius modi,Feſto lib.1.

Alimonia,alimoniæ.Et alimonia,alimoniorum in l.73.de iur. dot.l.4.de liber.agnoſ.& apud Varr.lib.1.de re ruſt.c.8.in partu & alimonio,& lib.3.c.16.mellis alimonio.Briſſ.in parerg.

Alio iure eſſe,l.4.C.de in lit.iur.

Aliorsvm aduerbio vſus eſt Cato apud Feſtum: ſignificat autem verſus alium locum.Apud Terent.in Eunuch.act.1.ſcen. 2.Aliorſum ſumitur pro,in aliam partem.Prat.

Alioqvi coniunctio pro,quod ſi non,vel pręter hoc:conditionaliter efficit diſpoſitionem, non autem orationem, l.ſi finita.§.ex hoc.de damn.infect.cum ſimil.apud Alb.vid.Bart.in l. 1.C.de condit.& demonſt.Spieg.

Alioqvin non raro pro,in aliis, vſurpatur.Spieg.

Aliptæ apud Cic. dicuntur, quorum officium ex vnctore & medico conflatum & commixtum erat,vel potius,qui medicorum vnctores erant,qui iatroliptæ dicebantur, vt Celſ.vocat.De his Torn.16.aduerſ.c.15.

Aliqvalis & aliqualiter non Latine dicuntur, ſed aliquantus, aliquantum.vide Vall.

Aliqvantvlvm ſilentium.l.6.C.ad SCrum Turpill.

Aliqvantvm ad modum refertur:aliquot,ſiue aliquam multi, ad numerum,aliquantiſper ad tempus,ſed cum ſignificatione breuitatis,quemadmodum & tantiſper.vide Vallam.

Ad Aliqvem ſolutionem facere, id eſt ſoluere alicui.l.25. C.de admin.tut.vel curat.

Aliqvid ius,l.19.de damn.infect.l.30.de noxal.Aliquid mancipium,l.36.de bon.libert. Aliquid impendium,l.63.§.ſi ſub ad Trebell.Aliquid emolumentum,l.12.§.funus de religioſ.Briſſ. in parerg.pro,Aliquod.

Aliqvis incertam perſonam ſignificat,habetque vim pluralem, quamuis ſingulariter proferatur, non enim eſt aliquis, niſi de multis,l.ſi vero plures.§.ait Prætor.de his qui deiec.l.ſi ſeruitus,de ſeruitut.vrb.præd.

Aliqvo loci,l.1.de ſeru.export.Briſſ.parerg.

Aliqvo ſequius, vel aliquo ſecius apud Vlp. in lib.de offic.proconſ.veteres gloſſæ exponunt πρώϊ ταχύτερον , aliquantum tardiuſcule.Prat.

Aliqvorvm res dicuntur, etiamſi non ſint communes,ſed alia vnius,alia alterius,l.littus.§.fin.ff.de verb.ſign.

Alivbi pro alibi ponitur,in l.64.de cond.& demonſt.l.2.de cadau.punit. Quo ſignificatu eadem voce vtuntur Varro. lib.1. de re ruſtic.c.44.& Tertull.in lib.de ſpectac.Briſſ.in pareg.

Alivd pro alio petere §.35.inſt.de action.

Alivs excluſionis nota l. ſi fundum 81.§.ſi libertus. ff. de leg.1. Alciat.reſponſ.566. Aliquando pro quidam accipitur.l.aliis in princ.C.de curat.furioſ.Quandoque ſumitur pro diuerſo à ſuperioribus vt in l.vnic.C.vt actio & ab hered.& contra hered.& ſic excludit. Eſt & caſus vbi includere videtur, nempe in decreto Pontificum, in c.1.de præb.in 6.Adde quod alius, alia,aliud,dictiones ſunt ſimilium repetitiuæ,l.quidam relegatus.ff.de

gatus.ff.de reb.dub.Corraſius ad l.ſi diuortio.ff.de verb.oblig. Prat.Alia cauſa,id eſt,diuerſa.In alium locum,id eſt,alterius. Briſſ.ex l.156.de reg.iur.

Aliter atque,ſæpe pro,contra quam. Briſſon.

Alivta (Feſtus lib.1.) Antiqui dicebant pro aliter, ex Græco ἀλλῶς, vel ἀλίως transferentes.Hinc illud in l.Numæ Pomp. Si quis aliuta faxit;ipſus Ioui ſacer eſto. Prat.

Allavdivm Fundus proprius ad poſſeſſorem pleno iure pertinens, à nemine niſi à ſolo Deo recognoſcendus, cuius nomine nullum laudatiuum (vulgo laudemium vocant) præſtandum eſt. Alciat.lib.1.parerg.c.45. Equidem vnico l.ſcribendum putem, vt verbum compoſitum ex a, priuatiua particula,& laudium,ſiue laudatione,vt ſit id prædium,cuius nullus autor eſt,niſi Deus.Eſt enim laudare(vel Nonio teſte)nominare, quod & Budæus docuit ad Modeſtinum. l. Herennius. 63.de hered.inſtit.In vſib.Feudorum au in o immutatum eſt, (Nam & Galli o pro au ſæpiſſime pronunciant) & allodium (pro Alaudium) ll. duplici dixerunt, qui feudorum libros compoſuerunt, c.1.de Allodiis: in vſibus feud. vbi Allodium illud appellat I. Beluiſius ius proprium & à nemine niſi à ſolo Deo recognitum.Prat.vide ſ.Allodium & Alode.

Allecti dicebantur, qui propter inopiam, ex equeſtri ordine in ſenatorũ numerum ſunt aſſumpti. Bud.in annotat. ad l.vlt. de Senator.Vlp.in tract.de Decurionibus ſcribit ſpurios poſſe in ordinem allegi, h.e.numero addi. Quid ſit allectio in l.ciues.ff.de incolis. Accurſius non intellexit. Spieg. Antiquus Gloſſematum ſcriptor Allectos interpretatur eſſe logograghos, eos ſignificans qui ſuſcipiendis tributis fiſcalibus allegerentur. De allectis vide l.1.C.de præpoſ.labor.& l.3.C.ſeq. tit.Inde l.11.cod.allegationis officium.Cuiac.obſ.lib.11.c.27. in fin.vide ſ.Adlecti.

Allegare eſt,citare librum,§.fi.Inſtit.per quos ager.poſſ.

Allegare eſt poſtulare,& ius ſuum apud Iudicem exponere,l. 1.§.remouet.de poſtul.Prat.

Allegare ſe ex ſeruitute in ingenuitatem, pro aſſerere, & adfirmare ſe ingenuum eſſe,l.28.§.1.de lib.cauſ.Hotom.Prat.

Allegatio in l.60.de rit.nupt. ſumitur pro excuſatione, quæſita quidpiam citando,aut allegando.Prat.

Allegationes non competentes,id eſt,falſæ,l.1.C.ſi tutor.vel curat.falſ.alleg.

Allegationem ſumi, pro allegatione iuris, productione iurium,Albericus exemplis demonſtrat. Minor omiſſam allegationem, per integrum reſtitutionis auxilium repetere poteſt:Paul.in l.minor.4.ff.de minor.Spieg.

Allego,as,ex ad,& lego,as,penultima producta,eſt ad aliquem locum mitto.Vnde Iuriſconſulti conſueuerunt allegare leges: i.citare teſtes ad id de quo diſputant,comprobandum. Nebr.

Allego, gis,penult.breui, pro eo quod eſt coopto,h.e.in ordinem vel collegium adſciſco: compoſitum ex ad, & lego, gis. Vlp.de Decurion.l.generaliter. Allegi,inquit,id eſt,per electionem in ordinem aſſumi.

Allegi in curiam,in collegium,in ordinem, Briſſ.ex ll.ff.

Allegoria (inuerſio Fabio 8. c. 6. à pleriſque annumerata tropis) eſt,quum aliud loquimur, aliud intelligi volumus:quam non temere apud Iureconſultos reperies:cum enim perpetua & remota ſit trãſlatio, apud eos in vſu eſſe nequit, qui ex verbis mentem ſenſuum coniiciunt.l.Labeo.§.fi.de ſup.leg.Spie.

Alligare pecuniam dicitur qui ſtipulatur & reſtipulatur. Varro lib.4. de ling.lat.vel potius qui obligat. Hinc alligatus ſponſu,qui ſtipulatione obſtrictus eſt,idq; tranſlatitie. Nam alligare eſt ad aliquid ligare. Vlpian.l.1.§.1.ſi machinam.ff.de mort.inferend.Prat.

Alligati etiam dicuntur crimini obnoxii,criminis affines, vt apud Terentium alligare ſe furti. & Cic. ad Q.Fratrem. Sed idem Nerius iudex edidit alligatos Cn. Lentulum Vacciam, & C.Cornelium.Alligatos etiam Iſidorus explicat ita:Teſtes ſunt à quibus quæritur veritas in iudicio, quos quiſque ante iudicium ſibi placitis alligat, ne cui poſtea ſit liberum, aut diſſimulare, aut ſubtrahere ſe, & alligati appellantur. Turneb.aduerſ.lib.20.c.5.

Alligare ſe hereditati.l.78.de acquir.hered.Briſſ.

Ἀλληλέγγυοι, duo ſunt rei,qui vice mutua fideiuſſerint. Hinc Baſilius Porphyrogenneta,cum pro his,qui lapſi eſſent facultatibus, tributorum nomine locuples conueniri iuſſiſſet, nouam illam exactionem ἀλληλέγγυον vocauit, autore Zonara & Cedreno. Prat.

Ἀλληλοκληρονομία Grecis eſt pactum mutuæ ſucceſſionis inter coniuges, vel, vt Gothof.ad l.19. C. de pact. eſt conuentio inter duos facta de mutua ſucceſſione: quod Gallis eſt entr'aduertiſſement ex Balduino tit.de bon.poſſeſſ.

Allodivm & feudum contraria verba ſunt, à Gothis deriuata, quibus Ortenſius in libris de feudis frequenter vtitur. Allodium enim vulgo appellant,quod ab omni clientela liberum ac ſolutum eſt, vel cuius cauſa poſſeſſor nemini fidem atque obſequium debet, & (vt noſtri loquuntur) quod ita alicuius proprium eſt,vt à nemine alio niſi à Deo recognoſcatur.Hotom.vide ſupra Allaudium,& infra Alode.

Allvere eſt iuxta fluere,ita vt aſpergantur fluctu aquæ,ea quæ alluuntur. Cic.de leg. Fluuius diuiſus latera inſulæ alluit. & in Oratore:ita iactantur fluctibus,vt nunquam alluantur.Inſula vero, quæ vndique alluitur flumine, circumlui dicitur. Vnde alluuionum & circumluuionum iura apud eundem Ciceronem,&c.Connan.lib.3.c.5.n.1.& vid.infra Eluere,&c.

Allvsio ſolam verbi vocem, non etiam rei veritatem reſpicit. Alciat.l.tabernæ,de verb.ſig.Igitur probabilem potius,quam neceſſariam probationem parturire poteſt: veluti poſſeſſio, à ſedibus, quaſi poſitio, l.1.de acquir.poſſeſſ.bona ex eo, quod beant,h.e.proſunt.l.bonorum appellatio.de verb.ſign.ſtipendium à ſtipe,l.ager.eod.tit. Tugurium,à tegendo,quaſi tegularium.l.tugurii.de verb.ſign.pignus à pugno.l.plebs.ibidem. Teſtamentum quaſi teſtatio mentis. Inſtit.de teſtam.in prin. quædam item nomina habent variam alluſionem, vt de furto in l.1.ff.de furt.Prat. Confundunt interpretes noſtri, & pro eodem fere omnes ponunt Etymologiam & alluſionem:cum tamen inter ſe longe lateque diſtent. Alluſio ad ſubſtantiam & veritatem rei, propriumque eius ſignificatum (id quod Etymologia facit) nullo modo reſpicit, ſed ad vocis tantum ſimilitudinem refertur. Quanquam ſi preſſius Latinæ linguæ proprietatem inſpectare velimus, neutrum ſignificet alluſio. Nam proprie & ſignificanter alludere dicimus, cum vnum proloquimur,alio latenter ſententiam referentes,vt cum Æneæ ludos narrans Virg.luſit ad Auguſti victoriam, qua contra Antonium potitus erat,inquiens;

Actiaque Iliacis celebramus littora ludis.

Quando autem ab alluſione argumentum ducere liceat,ſæpe diſputatum eſt, tandemque concluſum, argumentationem bonam eſſe,cum & ea frequenter vtantur Iuriſconſult.vt cum dixerunt,mutuum appellari,quaſi de meo tuum,l.2.§.appellata.ff.de re.cred.Ioan.Coraſ.Miſcell.lib.3.c.22.

Allvvio (acceſſionis naturalis ſpecies.Vult.comment.Inſtit.de rer.diuiſ.§.13.nu.23.) eſt appulſus fluminis ad ripam,quo paulatim alicuius fundo aliquid accedit latenter; id eſt, vt acceſſiſſe aliquid,animaduerti nequeat:id quod Iuſtinia.dicit,eſſe incrementum latens;quod tamen effectus potius eſt alluuionis,quam vt ſit alluuio ipſa. Quod per alluuionem agro tuo flumen adiecit,ait ICtus,id iure gentiũ tibi acquiritur.Quod ſi vis fluminis partẽ aliquam ex tuo prædio detraxerit,& meo prædio adiecerit, hoc incrementum cum non ſit latens, ſed protinus in ipſos oculos incurrens, palam eſſe ait Caius, eam partem tuam manere.Vult.ibi.ad §.14.n.12.Aliud enim inundatio eſt; qua ager vno impetu euidenter(non latenter)occupatur; & aliud alluuio. Latens incrementum,eſt ita occulte ac lente progrediens, vt nemo intelligere poſſit, quoniam quoq; temporis momento adiiciatur. §.præterea. Inſt.de rer. diuiſ.Alluuio quandoque etiam vocatur receſſus,ſubſidentis fluminis.l.ergo.§.alluuio.de acquir.rer.domin. Hoto.

Allvvionem ac Circumluuionem Cicero 1. de Orat. ſeparat. De quo verbo nihil me aliud quicquam legere memini, præterquam apud Feſtum Pomp. lib.3. qui circumluuionem ius eſſe prædiorum ſcribit.Briſſ.Hinc alluuius ager, quem paulatim fluuius in agrum reddit:id eſt,qui ex alluuione factus eſt: vt eſt in libro variorum auct.de limitibus.Hotom.

Allvvione fit incerta poſſeſſio.Nam quod adiectum eſt,quandoque ad priorem dominum redit, vt ſcribit I. Frontinus lib. de limitibus agror.ex Impp.conſtitutione.Prat.

Allvvione accedere,accreſcere:Alluuionum acceſſio,alluuionis ius.Briſſ.ex ll.ff.

Allvviones ſunt vel fluminum, vel maris, vel pluuiæ, aut dimerſiones, aut tranſlationes locorum. Eluuiones ſunt foſſæ pluuia factæ. vide Peralluuionem.Spieg.

Alma Feſto libro primo Sancta,ſiue pulchra,vel alens,ab alendo ſcilicet, pro pulchra aut clara & inclyta accipi putem in l. vnica, negot.ne milit.lib.12. C. vt apud Vergil. Ser. teſte. Almus dies.Ecl.8.Spieg.

Alode, vel Alodum per vnum l. vel per geminum, item Alodium, vel Allodium dicitur proprium cuiuſq; liberi hominis patrimonium:quod Romano more dicebant, Prædium cẽſui cenſendo:vel prædium mãcipi:vel quod iure Quiritium, aut quod mancipio & nexu tenebatur. Cicero de aruſp. reſponſ. Multæ ſunt domus in hac vrbe, atq; haud ſcio an pene cũcta, iure optimo,ſed tamen iure priuato, iure hereditario,iure autoritatis,iure mancipii,nexi iure. Feudiſta lib.2.tit.26.§.2.Agnatis feudũ, filia vero allodium eſſe aſſerentibus. 2.feud.17. de paterno allodio:ſic in noſtro ſolo & allodio. In lege Salica eſt tit.de allodis. In lege Baioar.propriam allodẽ vendere: Alicui alodem relinquere.In l.Anglorum eſt titulus de alodibus.In Chron. Adonis,Alodo roborata fidei firmitas. Rerum igitur duo genera barbarici Scriptores conſtituerunt: Allodia, quæ pleno patrimonii iure ſic tenebantur, vt eo nomine nulla neque gratia, neque merces, neque opera deberetur, & feuda,quæ beneficio alterius ſic tenebantur,vt eorum nomine, gratia & opera quædam deberetur. Galli (contrarium

Germani) Allodia vel Allodes eos demum fundos vocant, pro quibus cenſus, ſiue penſiuncula ſoluitur. Vnde fundi liberi allodii, fiefs de franc alleud, quorum nemo donaror agnoſcitur: pro quib. nemini gratia debetur, & qui eo nomine immunes ſunt: quos more Romano dicebant, Optimo iure poſſideri.

ALAVDIVM Budæo a laudando: aliis ab α priuatiuo, & lodes, quaſi ſine lode, i. vaſallo, ſicut amens, quaſi ſine mente. Vtrumque reiicit Hoto. in lexic. feud. in voce Alode: vbi vide.

ALOGISTES, vide Elogii munus. Spieg.

ALTER, ad vtrumque ſexum refertur. l. 3. §. alterius. de neg. geſt. in princ. Proprie tamen de duobus intelligitur. l. qui duos ff. de reb. dub. & ſimilibus locis. Vnde adnotarunt latius ſumi, in l. 2. ff. de relig. & ſupt. fun. l. ſi reus de duob. reis Spieg.

ALTERA die, id eſt, poſtridie, Alterum diem, id eſt, biduum, vel ſecundum diem. Briſſ. ex ff.

ALTERA pars, pro contraria. 2. q. 3. §. aptandum. vid. Albericum.

ALTERI, pro alterius, ſicut vni, pro vnius. Briſſ. parerg.

ALTERIVS, pro alterius ius. Briſſ. parerg.

ALTERCATIO, iurgatio, Feſt. lib. 1. quæ non ſolum inter veteres prudentes erat, cum de re aliqua controuerterent, vt eſt in l. cum quidam. C. de neceſſ. ſeru. ſed etiam, inter cauſidicos, & aduocatos, de quibus Quintil. lib. 6. cap. 5. Prat.

ALTERCATIO igitur verbum iuris eſt, & ſignificat M. Fabio diſputationes quæ in foro fiunt à cauſidicis. Prat.

ALTERNANS teſtis, qui ſubinde variat, & nunc vnum, nunc aliud dicit; qui & vacillans, h. e. parum ſibi conſentiens, dicitur. Ex Bud. Spieg.

ALTERNATIO proprie eſt per vices ſucceſſio: vt Feſtus ſcribit. ICti autem pro diſiunctione vſurpant: cum dicitur illud aut illud. l. 7. §. quod autem. ff. de iniur. l. 2. §. 2. ff. quod cert. loc. vbi Vlp. loquitur de rerum alternatione, locorum alternationi mixta. Vſurpatur etiam improprie pro complexione, & ambarum rerum coniunctione. Vlp. l. 9. de ſer. corrupt. Qui cum extraneo agit, ſiue receperit, ſiue corruperit, agere poteſt: qui cum ſocio, ſine alternatione. Hoc eſt, Extraneus vtroque caſu tenetur: ſocius, hoc vno duntaxat, ſi corrupit. Hotom.

ALTERNATIVA ſeu diſiunctiua promiſſio eſt, cum duo vel plura ſub diſiunctione promittuntur; cuius natura hæc eſt, vt vtrumque ſit in obligatione, quamuis ſolutione vnius à debitore facta, tollatur tota obligatio. Eſt autem diſtinguendum, an alternatiua promiſſio ſit de loco vbi ſoluendum eſt, an de re, quæ ſoluenda eſt: in Alternatiua promiſſione electionem eſſe promiſſoris, tritum quidem axioma, ſed non ſemper verum, non eſt verum de omni. Verum illud eſt in re ſoluenda; ſed in loco quo ſoluendum, falſum; quia ſi in debitoris arbitrium ſolutio quoad locum conferretur, iam ſemper alium eligeret locum, atque ita in poteſtate ipſius eſſet, debere vel non debere: quod eſt abſurdum.

ALTERNATIVÆ, ſeu diſiunctiuæ orationis veritas, vno contenta eſt: ad eius veritatem ſufficit vnam eius partem eſſe veram. Si plura alternatiue ſeu diſiunctim adſcripta ſint, vnum impleri ſufficit, vt conuentioni ſatisfactum videatur. Gœd. ad §. 1. n. 6. l. 28. & ad l. 53. nu. 2. & 9. de verb. ſign. vbi limitationes vide.

ALTERNI dies. Alternis diebus, in l. 1. de aqua coti. & aliis in locis. Eſt autem elegantius quam Alternatis. Sic Alternis vicibus, quam alternatis vicibus, citius dicendum. Alternis abſolute, ac ſeorſum poſitum, eſt poeticum. Spieg.

ALTERNIS diebus vſusfructus legatus. l. vnica. ff. quan. dies vſusfruct. leg. Spieg.

ALTERNIS annis vti frui. vid. Iulian. l. quoties. ff. de vſufr. Spieg.

ALTERNIS annis duobus ſimul legetur, an ſingulis alternis annis, multum refert, iudicante Papiniano ad fin. l. 2. ff. quib. mod. vſusfruct. amit. Spieg.

ALTERNVM amicitiæ fœdus, eſt mutuum fœdus, & ita inter cætera ſignificata alternum accipi obſeruauit Torneb. lib. aduerſ. cap. 13. ſic poeta dixit:

Vix hoſtem alterni ſi congrediamur habemus:

id eſt, ſecundus quiſque.

ALTERVM tantum, id eſt, aliud tantumdem, tantũdem amplius. Iulianus l. 13. ff. de lib. & poſthu. Ita enim ſecundum voluntatem teſtantis filius altero tanto amplius habebit, quam vxor: item vxor altero tanto amplius, quam filia. Paul. l. 9. §. 5. ff. de pub. Quod illicite publice priuatimq; exactum eſt, cũ altero tanto paſſis iniuriam exoluitur. Plautus etiam Tribus tantis dixit, in Trinumo: Tantum aliud, eod. ſenſu l. 7. de iur. fiſc.

De ALTERVTRO edictum, cuius fit mentio in l. vlt. C. Theod. de teſtam. vide Edictum, de alterutro.

ALTIVS & verius ad rem reſpicere, l. 21. poſt princ. C. de furt. Altum, & quod ſurſum, & quod deorſum.

ALTIVS tollere, ſeruitus eſt prædiis inhærens, §. prædiorum. Inſtit. de ſeruit. quæ tam vrbanorum quam ruſticorum prædiorum eſt, Prat.

ALTIVS tollendi ius duplici ratione competere poteſt, iure ſcilicet naturali, & iure ſeruitutis. Iure naturali licet vnicuique ædificare, tollereque etiam in infinitum. l. altius. C. de ſeruit. & aq. l. cuius. ff. de ſeru. vrb. præd. modo tamen forma & ſtatus antiquorum ædificiorum cuſtodiatur, l. qui luminibus. de ſeru. vrb. pręd. & legitimum ſpatium à vicina inſula intermittatur. l. ſi. fin. regun. l. Impp. de ſeru. vrban. Iſto modo actio de iure altius tollendi non erit confeſſoria, ſed negatoria. Sed interdum licet altius tollere iure ſeruitutis, id tunc euenit cum certa forma ædificiorum pręſtituta, ſupra quam altius tollere non licet. Si iam vicinus mihi conceſſerit ius altius tollendi, ſeruitus erit: nam vicinus cogitur pati. Et iſto caſu actio erit confeſſoria, per quam mihi ſeruitutem deberi intendo, & altius tollere potero, ſupra veterem formam, & non habita ratione definiti à lege ſpatii, non quidem iure libertatis, ſed impoſitæ ſeruitutis. l. 1. de ſeru. vrb. præd. l. qui luminibus. ff. eod. de hoc latius Corraſ. lib. 3. Miſcell. c. 24. & l. 1. ff. de ſer. Conn. lib. 4. c. 10. n. 10. Vide & omnino Old. Claſſ. 3. action. 4. & Vult. comment. Inſt. de actio. ad §. æque. 2. num. 29. ac ſeqq. Cæterum altius non tollere, & proſpectui non officere, differunt. l. ædificia de ſeruit. vrban. altius. C. de ſeruit. Corraſ. ad rubr. de ſeruit. num. 27. in verb. ne luminibus officiatur.

ALVAROTVS ICtus, Pataui natus, leges ibidem publice interpretatus eſt, nonnulliſq; commentariis relictis, prope ſeptuagenarius circiter annũ 1453. vita exceſſit. Hot. in prætermiſſ.

ALVEVS fluminis, eſt vallis, ſiue foſſa, ſeu conceptaculum, & locus, per quem fluuius labitur dũ intra ripas notas currit. Nam cum euagatur, alueum tranſcendit. ff. de acquir. rer. domin. l. adeo. Alias alueus eſt apum receptaculum, in quo mellificant, vt in eod. tit. l. naturalem & §. apium. 14. inſtit. de rer. diuiſion. Antea quam apes, inquit, in alueo à nobis cõcludantur. Nebr. Eſt & alueus tabula in qua teſſeris, ſiue taxillis luditur, vt apud Plin. tranſtulit alueum cum teſſeris luſorium, quo ſenſu Alueolum pro tabula luſoria dixit Feſtus lib. 1. Prat. Vſurpatur etiam pro nauigio rudi & quocunque modo confecto, vt apud Liuium lib. 1. vt docet Gyraldus de nauigiis: quorum ſententia confirmatur autoritate Propertii dicentis,

Aut quidnam fracta gaudes Neptune carina?
Portabat ſanctos alueus iſte viros.

Alueoli autem Iuuenali ſunt lances & paropſides, cum inquit,

Cuius & alueolos & lenam pignorat Atreus.

de quo Torneb. lib. aduerſ. 24. c. 4.

ALVEO priore derelicto, ſi fluuius alium ſibi facit; agit, quem circumit, prioris domini manet. l. 1. C. de alluuion.

ALVMNVS, & alumna, dicuntur, qui, quæve ab aliquo alitur, l. codicillis. §. qui Semproniam. de vſu & vſufru. leg. §. ead. l. Inſt. quib. ex cauſ. man. non licet. l. 1. C. de pact. conuent. & l. 1. C. quæ res pig. oblig. vbi Accurſio non conſtat ſatis, quo ſenſu accipi illic debeat, an de eo, qui alitus eſt, aut de eo qui alit (quo etiam ſignificatu accipi putat Nonius à L. Valla reprehenſus) aut de filio concubinæ. Sane per tranſlationem eos accipimus, quos victu, diſciplina aut moribus alimus. Exempla lectoribus ſæpius fiunt obuia. Prat. vſque adeo autem antiquitas alumnis tribuit, vt alumnos pro filiis vſurparet, vt Nonius Marcellus declarat, & lib. 6. Æneidos; quod & indicat lex, ſi quis alumnum. C. de inceſt. nupt. ibi: loco filiæ.

ALYTARCHA, vel Alytarches, vt ait Etymolog. ὁ τῆς ἐν τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι εὐκοσμίας ἄρχων. Cuiac. 2. obſ. 13. ex Phauorino oſtendit, Alytarcham ſacerdotem in Syria fuiſſe, ſic dictum, quod ludis qui fiunt, in honorem deorum; τοῖς ἀγῶσι, id eſt, maſtigophoris præſit.

ALYTARCHIA, ſacerdotium ipſum: munus ad editionem ludorum pertinens in Syria. l. 1. C. de offic. com. orient. quam Cuiac. d. loco belle emendauit.

A M.

AM, Feſto lib. 1. loquelaris propoſitio, ſignificat circum.

AMANDARE Ciceroni eſt id quod generaliter dicitur reparare aut ſummouere. vid. in l. 3. C. de apoſtat.

AMANVENSES ſerui ſunt à manu, qui excipiunt & ſcribunt. Prat. vid. ſupra A manu.

AMARE plus eſt quam diligere, Ciceroni ad Brutum, de Amicitia, & ad Dolabellam. Tantum ad priſtinum acceſſit amorem, vt mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe.

AMARVM quid in creditoribus conſequi, l. 2. C. de præt. pigno.

AMASIA, eſt metropolis Helenoponti, Gothof. ad Nou. 28. cap. 2. Hinc

AMASINI populi, Gothof. ad leg. 11. C. de agric. & cenſit.

AMATA dicitur omnis virgo, quæ à Pontifice Maximo capitur, vt Veſtalis fiat: quoniam quę primum capta eſt, hoc fuiſſe nomine refert Gellius lib. 1. cap. 12. Hot. Prat.

AMATOR, qui meretricibus ſe deuouit, venereoſque amplexus amat, qui adulteriis, ſtupriſque gaudet: Sic accipitur in leg. 1. §. is quoque de ſeru. corrupt. Hinc Cicero lib. 3. Tuſcul. Aliud eſt inquit, amatorem eſſe, aliud amotorem. Prat. Amator ad tempus: amicus perpetuo amat: Amator ſingere poteſt: amans & amicus vere amat. Donat.

AMATORIVM poculum, eſt venenum pharmacumve ad adliciẽdum amorem accommodatum. Tranquillus amatorium medicamentum appellat in Calig. cap. 1. Amatorium nullo alio adiuncto vocant Quintil. li. 7. inſtit. c. 3. & 8. & declamat. 385.

& l lin.

& Plin.lib.25 cap.vlt.& lib.27.cap.8. Plutarch.in ſalubr.præcept. φιλτρα κ γοητειας vocat,vt & Conſtantinus lib.vlt.Epit. Horatius in Epodis modo amoris, modo deſiderii poculum vocat. Cui contraria odii potio fingitur à Quintiliano declamatio.14.Briſſ.

Αμαξιεύς, vel catuchatius,l.13.in princ.ff.locat.

Ambactvs ſeruus, i. circumactus : περιφόροντος qui huc & illuc diſcurſat, vt operas locet, Gothofr. ad l.38. de acquir.rer.domin. vocatur & mercenarius. Ambacti vero, de quibus Cæſar com.6.erant apud Gallos, qui ſe nobilibus in ſeruitutem dicarant,quod circum illos acti eſſent.Torneb.aduerſ.lib.14. cap.12.teſtatur inuentri in lexico quodam Græco,Ambactus, δοῦλος Μισθωτος ω ἴσιος. Connan.lib.2.c.9.num.6.

Ambage ablatiuum à verbo Ambio profectum, Varroni lib.6. de ling. lat. Plinius abſque veterum exemplo,pro multiplici errore & ambiguitate vſurpat. Nam apud veteres has duas voces tantum legi, ambages & ambagibus,ſunt qui annotauerunt,Spieg.Ambages, verba fruſtratoria.

Ambages voce vſus eſt Iuſtin. in l fi.§.tales itaque. C.de furt.l. 14.§.1.C.de compenſat.l.4.§ 6.C.de recept.arbitr.

Ambagibvs veteribus ruptis, id eſt,miſſo veteri ordine.Goth. ad l.4.C.de interdict.

Ambarrales hoſtiæ, quæ pro arris à duobus fratribus ſacrificabantur.

Ambarvalis hoſtia,quæ circum arua ducitur,Goth.ad l.38.§.1. de acquit.rer.domin.

Amburbiales hoſtiæ, quæ circum terminos vrbis, Romæ ducebantur.Pomp.

Ambasiatores pro Legatis vulgo dicuntur, & barbare. Bald. in l.ſi cui.verſ.plane.l.non ver. ff.quib.ex cauſ.maior.25.exiſtimat hos priuatam ſuam vtilitatem procurare poſſe in legatione.Spieg. (ad d.§.1.

Ambedo eſt circumedo.Plaut.vxoris ſuę dotem ambedit.Goth.

Ambestrix Ammian.29.

Ambigere, inter alia & litigare ſeu conuertere eſt. Terent. Heaut.Vicini noſtri hic ambigunt de finibus.Cicer.Verrin.4. Illius hereditatis de qua ambigebatur.Spieg. Porro verbum ambigo à circumagendo dictum videtur.Id enim ſyllaba Am, apud veteres ſignificabat. vt apud Catonem (vt ferunt) Amterminum. Vnde amplector,& ambio. Id enim verius puto, quam vt ab eo deductum credas quod ambas in partes agatur:vt Feſtus putat.Ambigi non poteſt,id eſt,quæri,dubitari. Briſſ.Recte ac diſtincte loquentibus, is dubitat, qui neſcit & animo hæret,incertus,quid dicat,ſentiat,aut faciat.Ambigit autem, qui dubium vult videri, & controuerſiam facit. Vel ambiguum eſt, vbi opinionum conflictus, & iura videntur varia,c.1.de iudic.Vnde Terent.in ἑαυτὸν τιμ : Simus & Crito vicini noſtri hic ambigunt de finibus, me cœpere arbitrum. Denique is diſputat,qui prope deſperat:is ambigit, qui bona cum ſpe contendit. Certum eſt tamen,hanc differentiam ſæpe confundi. Curtius lib.3. coniectural. cap.22. At Fortunatianus, inter Ambiguum & obſurum illud intereſſe docet: quod in ambiguo plura apparent, ac ſe oſtendunt, quorum, quid potius accipiendum ſit,ignoratur:in obſcuro autem,aut nihil,aut parum,quid attendatur,apparet.Sed vbi parum eſt, quod apparet,obſcurum eſt ambiguo ſimile,veluti ſi quis excipiatur aliquo triuio, vbi denſitate nebulæ, nihil viarum quod eſt,eluceſcat. Ergo à pergendo prius obſcuritate tenetur. At vbi aliquantulum rareſcere nebulæ cœperint, videtur aliquid, quod vtrum via ſit, incertum eſt: & hoc eſt obſcurum,ambiguo ſimile. Diluceſcente autem cœlo quantum ſatis eſt, iam omnium viarum deductio clara eſt: ſed qua ſit pergendum,nõ obſcuritate,ſed ambiguitate dubitatur. Quęre obſcurum, Spieg. vide etiam Gellium lib.11.c.12. Alciat. in l.Nepos Proculo.de verb.ſign.

Ambigva res quæ ſit, notatur extr.c.petitio.de procur.Alber.

Ambigvitas (quæ Fabio.3.Inſt.Orat. ἀμφιβολία dicitur) eſt res dubia & incerta: Quando dubitamus,vtrum hoc vel illo ſenſu accipi debeat; vt colligitur ex l.21.de reb.dub.Prat.

Ambigva teſtatoris voluntas. Ambigui iuris: Ambiguitatem antiqui iuris decidere. Ambiguum chirographum. Ambiguum pactum.In ambiguum venire:ambiguitates ridiculoſæ:Sparſim in ff.& C.leguntur. Ambiguitates & ambages interdum in ff.& C.coniunguntur.

Ambigvitas nonnullis diſtinguitur eſſe aut Nominis(quę minus docte Æquiuocatio dicitur) aut Rei. Aliis diſtinguitur eſſe,aut iuris,aut facti,aut perſonę,not.33.diſtinct.c.ſi.ſecundum Ioann. Andr. in prœmio Clemen. ſuper verbo, ambiguitatis:Nebriſſ.Old.Rebuff.Alber.Fabius 7.c.10.innumeras pene Ambiguitatis ſpecies recenſet. At iuxta Fortunatian. quinque illa modis fit.Primo per diſcretum & indiſcretum,vt Meretrices ſi ancillas habuerint,publicæ ſunt.Meretrices habent ancillas. Quæſtio eſt, quæ debeat publicari?meretrices, an ancillæ earum,an vtræque ? Secundo per homonymiam, vt,Legauit teſtamento,diſcum ſuo amico,hęres offert vas vitreum,ille petit argẽtum. Tertio per diſtinctionem,vt, Quidam duos amicos habebat, alterũ nomine Mileſium, alterum Leſium:teſtamento ita cauit:Amicus meus hæres eſto Mileſi. Contendunt de hereditate Leſius & Mileſius. Quarto per abundantiam; vt Meretrix aurata veſte ne vtatur: ſi vſa fuerit, publicetur.Meretrix aurea veſte vſa eſt. Quæſtio eſt, quę debeat publicari:ipſa,an veſtis eius? Tolle ne vtatur,legemque ita pone: Meretrix aurata veſte ſi vſa fuerit,publicetur,incipiet publicatio ad meretrices pertinere. Quinto per deficientiam: vt teſtamento ita cauit. Ab hærede meo dari volo amico meo decem vaſa argentea quæ elegerit. Quæſtio eſt,quis debeat eligere. Ex Fortunatiano.Spieg.Schard.

Ambigvvm,ſiue obſcurũ,quib. modis perſpicuum fiat,ex Rhet. Cicer.docet Salom.in l.omnes populi.ff.de iuſt.& iur.Spieg.

In Ambigvo ſermone non vtrumque dicimus, ſed id duntaxat, quod volumus. Vnde colligitur,qui ambiguum loquitur,vnum dicere, & id ſolum, quod ſentit : quamuis ambiguum plura ſignificet. Vnde regula eſt: Quod in ambiguis,eius qui ſcripſit,ſententiam ſpectemus.

Ambigva intẽtione, vel oratione ſi quis vſus ſit,id quod vtilius ei eſt,accipiendũ eſt: Vlp.ait,l.ſi quis intẽtione. ff.de iudic.Sp.

Ambigva oratio in actionibus, exceptionibus, &c. ita accipi debet, quo res de qua agitur, magis valeat, quam pereat, l. quoties.2.ff.de rebus dubiis. (Prat.

Ambigvvm dicitur Feſto lib.1.quod in ambas agi partes poteſt.

In Ambigvi ſermonis interpretatione non ſolis inhærẽdum eſt verbis, & ei quod diſerte dictum, ſed illi etiam quod actũ eſt: vel moribus eius regionis obſeruatur. Secundo ſi neq; ex his, quæ dicta, neq; ex iis,quæ acta geſtaq; ſunt,atque adeo etiam nec ex morib. regionis appareat,quid is cuius verba ſunt ambigua voluerit, tandem ad coniecturam iure inuentã & roboratam deueniendum, & id quod minus incommodum & iniquum,h.e.minus contra honeſtatem,pietatem,rationem,verecũdiam,dignitatem & exiſtimationem, vtilitatem & æquitatem publicam & priuatã eſſe deprehenditur,admittendum. Hæc Gœdd.ad l.125.num.1. de verb.ſign. Alias obſcuritas & ambiguitas promiſſionis, nocere debet illi, qui re integra apertius dicere potuiſſet : Sic tamen, vt in obſcuris ſemper quod minimum(minus damnoſum, difficile, probroſum, iniquum)eſt,ſequamur.vide ibidem totam.num.1.2.3.

Ambigvitas imperſonalis verbi in ſtipulatione per præcedentem interrogationem declaratur: vt promittendi reus videatur περὶ ἴσον, id eſt, ad rogatum, reſpondiſſe. vnde Alciato valet hæc ſtipulatio, Promittis mihi centum? Promittuntur: tametſi frequentius traditum eſt,non valere. Lege cap.18.ſecundi parerg.Alciat.Spieg.

Ambitio eſt ipſa ambientis actio,Feſto lib.1.Eſt autem ambire, vt notam ſignificationem præteruolitem, honores, & magiſtratum quærere : qui enim reos Romæ quærebant populum ambire,id eſt,circumire ſolebant candidati.vt Varro lib.4.de ling.lat.ſcribit.

Ambitio in magiſtratu, eſt vitioſa emerendi fauoris aut vanæ laudis cupiditas ſine largitione pecuniaria.Old.

Ambitio, ait Hotom. plerumque ſtudium conciliandæ gratiæ ſignificat.

Ambitio in l.ordo.C.de exec.rei iud.vt & Verr.1.& epiſt.1.Cic. ad Q.frat.gratiam,fauorem, φιλοτιμια ſignificat.Prat.Hot.

Ambitiosa, ſunt ad gratiam compoſita, κολακικά. Gothofr.ad Nou.13.cap.2.

Ambitiosa decreta Iuriſconſultis per gratiam fauoremque expreſſa,elicita & conceſſa.l.ambitioſa.4.de decr.ab ord.facien. l.3.de minor.l.ſeruo.§.cum Prætor.ad Trebell.Prat.

Ambitiosa diligentia, pro nimis anxia & inuſitata & in nullo remiſſa.Vlp.l.ſi bene collocatæ,de vſuris.Prat.Non ambitioſa diligentia(ait Briſſ.)quæ nil fuci & oſtentationis habet.

Ambitiosæ amicitiæ, quæ plurimum oſtentationis, nihil aut parum rei habent, cuiuſmodi nunc ſunt inter aulicos.Spieg.

Ambitiose iubere, remittere. Briſſ.Gothofr. id eſt,gratioſe & fauorabiliter : & eodem ſenſu ambitioſe factam tranſactionem dixere Impp.Prat.

Ambitvs,iter quod circumeundo teritur.nam ambitus eſt circuitus. ab eo duodecim tabularum interpretes ambitum parietis circuitum eſſe deſcribunt. Hæc Varro lib.4. Feſtus autem ſic : Ambitus proprie dicitur circuitus ædificiorum, patens in latitudinem pedes duos & ſemiſſem:in longitudinem idem quod ædificium : vt ita Ambitus ex Feſto proprie ſit inter vicinorum ædificia locus duorum pedum ac ſemipedis, ad circumeundi facultatem relictus. Quod & Cicero in Topicis ſenſiſſe videtur. Hinc

Ambitvs honoris dici cœptus eſt (inquit Feſtus) à circumeundo ſupplicandoque.Eſt igitur ambire, ſupplicare. Ambibant autem Romani aut captantes populi ſuffragia, aut iudicum implorantes miſericordiam: Indeque tam hi qui fauorem & gratiam iudicum, quam illi qui magiſtratum captabant, appellari ſolent ambitioſi, Ræuardus lib.5.var.c.6.

Ambitvs ab ambitione diſtat, quod ambitus in actu eſt, ambitio vero in animo. Ambitione peccat, qui pręter modũ cupit

honores: & dicitur Ambitioſus. Ambitum vero committit, qui largitionibus magiſtratum conſequitur.

AMBITVS in iure eſt crimen adfectati honoris. Quomodo accipitur ff.&C.Sæpius.n.qui vera virtutis via ad honorē aſpirare non poteſt,ambitione contendit, quæ multos mortales falſos fieri coēgit,quā ob cauſam &quia ambitione peccat,qui præter modum cupit honores, merito latę ſunt leges ad ambitum puniendum:qualis eſt lex Iulia de ambitu à Iulio Cæſare lata, & lex Culphurnia, à C.Calphurnio Piſone ſuo conſulatu lata, quib.prætet alias pœnas pecuniaria ēt pœna adiecta eſt.Vnde qui in municipio contra hanc legem magiſtratum,aut ſacerdotium petebat,cum infamia in 100.aureis per S.C.puniebatur.Et per legem Iuliam iudiciariam,aureos 100.reus, vel accuſator domum iudicis ingreſſus,fiſco inferre iubebatur,quia & in legem ambitus committebat. Sed quod Accurſius ſcrupulū inijcit, quaſi lex ambitus vetuerit honores & magiſtratus peti, falſum id eſſe dignoſci poteſt : cū legem ambitus eos tantum tenuiſſe conſtet, qui per pecuniam aut malis artibus inuadere magiſtratus, & ad pop. Rom. honores obrepere conati eſſent, vt docet Alexander ab Alexandro, apparetque ex lib.Q.Cicer.ad M.fratrem,qui inſcribitur de petitione conſulatus. Prehenſationes vero & blandam petitionum rationem minime vnquam lex illa ſuſtulit.Hodie etiam hoc ſenſu accipi debet c.1.ad l.Iul.de ambitu.Nam in municipiis & ciuitatibus cæteris, excepta vrbe Roma, ſententia eius legis etiam nunc viget, & vtilis interpretatio eſſe poteſt, quod & docte annotauit Ant.Vacca. Lex Iulia de ambitu à Cæſare Auguſto appellata eſt,tametſi ex Ciceronis pro Muręna, & Plutar. in vita Catonis ſatis conſtet eam legem ante Auguſti tempora in vſu fuiſſe; ſed ab Auguſto repetita, nomē ipſius adſumpſit. Eſt autem ambitus ſuffragiorum pecunia data corruptio. Ambire vero eſt honores & magiſtratus quærere;quod per ſe erat licitum,ſed non is modus quærendi,qui fiebat per pecuniam, corrumpendo priuatim ſuffragia probabatur.Hic modus lege Iulia de ambitu coercetur,qui Ambitum ponit in vitio.Ideoque ea lege tenebantur,qui pop.Rom.ſuffragia in magiſtratu dando coemebant. Primitus enim à populo magiſtratus ſolenni more petebantur, ac tribuum ſuffragiis mandabantur. Sed cum ad curam Principis magiſtratuum creatio nunc pertineat,non ad fauorem populi:quippe omni belli & pacis iure à populo in Principem,i.Imperatorem tranſlato;recte ſcripſit Modeſt.hanc legem hodie in vrbe ceſſare,l.vnica,in pr.ff. eod. Ad exemplum tamen legis Iuliæ S.C.quoddam factum eſt,vt ambitus crimen in municipiis illis,in quibus duumviri & Sacerdotes Prouinciarum creantur decreto populi vel Curiæ,item Epiſcopi, & Presbyteri, committi intelligatur,l. 1.§.1.ff.eo. itemque vt is ambitum committat,qui nouum vectigal inſtituerit,d.l.1.§.3.& ſimiliter,ſi quis reus vel accuſator domum iudicis cognoſcētis de criminali cauſa, ingrediatur, aucupandæ vel colligēdæ gratiæ cauſa,d.l.1.in fi.quemadmodum & quartò illo caſu,de quo eſt conſtitutio Arcadii & Honorii in l.vnica, C. eod. Committitur hoc crimen ab adminiſtratorib. officiorum, qui antequam rationes adminiſtrationis ſuæ reddiderint,eadē officia repetunt & continuant,quos caſus expreſſit Cuiac.in para.C.eod.& 6.obſeru.34.quibus ex iure Canonico accedit tertius,qui peculiari nomine Simonia dicitur à Simone Mago, cui Petrus maledixit,quod ab Apoſtolis Spiritus S. gratiam pecunia emere voluiſſet, c.quidam 24. quæſt. 3. quod ſicut ambitus ciuile, ita ipſum eſt crimen Eccleſiaſticum.Pœna ambitus eſt deportatio,l.ſi quis 38.in fi.ff. de pœn. interdum pecuniaria aureorum centum, l. vnica.ff. eod. grauior etiam, ſi publica vis acceſſiſſet. Vult. comment. Inſtit.de publ.iudic.§.fi.num.23.ac ſeqq.

AMBOS feciſſe dicimus,ſi duo ſimul & coniunctim aliquid fecerint, vt, ambo ſibi ſepulchrum conſtituerunt: h. e. vnum ſepulchrum commune. vide ꝟ.vterque.Spieg.

AMBRICES regulæ, ſiue (vt quidam legunt) tegulæ ſunt quæ tranſuerſæ, aſſeribus,& tegulis interponuntur. Cęterū doctiſſ. Torneb.lib.14.aduērſ.c.12.Regulas legendum cenſet non tegulas, idq; Francorum lingua comprobat,quæ articulo addito tabellas quibus lacunaria texuntur, aut ædes obducuntur, lambrices vocat,quod cum fit,lābricari pro ambricari dicit.

AMBVBAIÆ. Ioſephus Scaliger in Copam notat,vocem eſſe Syriacam,qua αὐλητεῖς & Syriſca intelligitur. Ambubaiæ vox non ſignificat eos, qui circum Baias ſunt, vide Gothofr.ad l. 38.ff.de acquir.rer.domin.

AMBVLACRA Feſto ſunt ambulationes.Prat.

AMBVLARE aliud eſt quam ire.Briſſ.Ambulare incipiunt infantes.inambulant ætate pleni.Corn.Front.

AMBVLARE dicitur is,qui ſpatia facit,& in ſua veſtigia reflectit. It,qui porro & vlterius pergit. Quo fit vt in definitione itineris hæc ſeparentur,l.1.de ſeruit.ruſt.prædio.Briſſ.

AMBVLARE cum telo.Ambulare per legitimum tramitem.Sparſim in C. Ambulare æquis paſſibus, id eſt, eiuſdem iuris eſſe. l 20.verſ.ſimplices.C.de donat.ante nupt.

AMBVLARE ſæpe à ICtis ad ipſas res ἐγκαταστρέφων transfertur. Curtius lib.3.coniectur.c.28.Transfertur enim ad ea, quæ in iure conſiſtunt,& incorporalia ſunt.Nam ambulat bonorum poſſeſſio,l.2.§.fin.de bon.poſſeſſ.ſecund.tab.id eſt,comes eſt: & ambulare dicuntur actiones, l. tutelas. ff. de cap. minu. & poſſeſſio ambulare dicitur, l.28.§.perinde. ff. de hered. pet. id eſt, tranſire in aliquos. Prat. Ambulare dicitur obligatio cum cap.l.7.de cap.minut.Briſſ.Horom.

AMBVLARE quoque dicitur ſtipulatio,l.ſed & ſi.§.ſi operas.ff.de vſufruct.& Ambulat emptio,i.tranſit,l.ſed vbi 15.ff.de mino.

AMBVLARE igitur à corporis progreſſu ad animum porrigitur; accipiturque pro,non in vno ſtatu permanere,& mutari.Vnde dici ſolet ambulatoria teſtatoris voluntas, quæ ſubinde in varias progreditur ſententias,& mutatur vſque ad mortem.l. 4. ff.de adim. legat Prat. Sic ambulat, quod per multos tranſit,currit.Briſſ.

AMBVLATORIA actio,h.e.variabilis à perſona in perſonam. Iuſtinia.l.fi.in princ.Ambulatoria furti actio.l.vlt.C.de furt.

AMBVLATORIA poteſtas. Erit ergo poteſtas legis ambulatoria, h.e. mutabilis ad permittendam alienationem.Paul.l.erit ergo.de fund.dotal.Prat.

AMBVLATORIA res Iuriſconſultis dicitur ea, quæ non ſubſiſtit in vno aliquo,ſed longius profertur. Bald. in comment.ſuper tit.de condit.

AMBVLATORIAM conditionē Papin. in l.ſeruus.34. de ſtat.liber. appellat eam quæ non in vnius tantum, ſed etiam in plurium heredum perſona recte impleri poteſt.Prat.Hor.

AMBVLARIS curſus in l.22. C. de curſ.public. lib 2. quidam legunt Clabularis. vide Cuiac.ad d.l.22.

AMBVSTVM,id eſt,circumuſtum,Feſto lib.17.Gothof.ad l.38.de acquir.rer.domin.

AMENTES inſignitæ proceritatis homines cenſeri, adeo vulgatum eſt. vt Eraſmus in diuerbium abiiſſe referat, Amens qui longus. Philonides certe Melitenſis,prægrandi corpore, inſulſus & indoctus eſt habitus,Coraſ.3.Miſcell.c.18.nu.14.

Αμύστι, protinus, Gothof.ad l.7.C.de teſtam.tutel.

Αὐτεπάγγελτα, dona Dei,Gothof.ad Nou.81.c.2.

AMETHYSTI in l. cum aurum.19.§.gemmæ.17. ff.de aur.argent. Gemmæ ſunt purpureæ, permixto violaceo colore, leniter quaſdam flammulas fundentes. Cauſa autem nominis huius eſt, quod ſic in purpura illius quiddam non ex toto igneum, ſed vini coloris habens, vt Plin.lib.37.cap.9. & Iſidor.lib.16. Etymol. c.9.ſcribunt,Briſſ.in prætermiſſ.

AMFITAPA: vide infra Amphitapa.

AMFRACTVM, autore Varron. lib. 6. ling.lat. ab origine flexum duplici; dictum ab ambitu & frangendo, ab eo leges iubent in directo pedum octo eſſe,in amfracto,id eſt,flexu,ſedecim. vide ꝟ.Anfractus. (poſit.

AMICA miſericordiæ voluntas eſt,Goth.ad l.2. C.de infant.ex-

AMICA, concubina, pellex, idem ſignificant Maſſurio apud Paul.l.144.de verb.ſign.ſignificant autem eam,quę cum vxor non ſit,cum aliquo viuit.Hanc Græci ἑταίραν adpellant.Prat.

AMICA nomen generale eſt, omnem fœminam amantem comprehendens, ſeu lege ac moribus approbantibus, ſeu improbantibus,amet.Itaque amicæ nomen etiam in bonam partem ſumitur. Et in genere Amica genus eſt ſponſæ,coniugis,concubinæ,pellicis,focariæ, meretricis. Gœd.ad l. 144.num.3.de verb.ſign.

AMICABILIS affectio, compoſitio, conuentio,tranſactio:Sparſim in C. & ff. (præpoſita.

AMICALIS affectio, l. 10. §. ſi quis mandat. & in epiſt. pandect.

AMICVS animi eſt:Amator corporis. Donat.

AMICVS verus non eſt ex leui notitia vel ſodalitio cōpotationis, confabulationis,ſcortationis,furti,fœnoris. Sed mutua virtute ac fide conciliatus:cui tantundē credis quantum tibi, ait Senec.lib.1.Epiſt.3 Amici veri,inter quos arctiſſima pietas & charitas: ſumma familiaritatis honeſtæ notitia : cum alter alterum pietatis prope amore & affectione complectitur, vide l.223.§.amicos, & ibi Gœd.de verb.ſign. Inter leues ergo ac ſceleratos homines non eſt amicitia: quia pietate caret, & quia fide : Inter turpes,& in re turpi, fruſtra fidem quærimus; fruſtra conſtantem æquitatem & iuſtitiam inter iniquos & iniuſtos. Amicus autem & conſanguineus pari fere iure cenſentur. vid.Gœd.d.loc.Generalius accipi videtur amicus in L. tutor.C. de neg.geſt.Prat.

AMICVM ferentarium Varro interpretatur, qui inanis, & ſine fructu ſit. Plautus tamen eum dixiſſe videtur, qui auxilio & ſubſidio futurus ſit, vt annotauit Torneb.lib.23. aduerſ. c.16. Hoc obiter nota, Iuriſconſultos ab Imperatore vocari amicos, quomodo & Rex Francorum omnes ſuos conſiliarios appellat fideles & amicos,Connan.1.cap.16.nu.7.

AMICTVM, id eſt,circumiectum.vide Cuiac.10.obſer.17.Goth. ad l.23.§.1.de aur.argent.mundo.

AMINEVM vinum, idem quod Falernum,(id eſt, optimum) nam Aminei fuerant, vbi nunc Falernum eſt : inquit Macrob.lib. Satur.3.c.vlt. Eiuſmentio fit in vlt.§.1.ff.de trit.vin.& ol. vbi tamen Alciat. ἀμιναῖον reponit:à quo vehementer diſſentio.

Amineum autem ſine diphthongo legendum eſſe, ex Auſonii verſu Beroaldus in Columellam demõſtrat: Solus qui Chium miſcet & Amineum. Hor. Seruius autem in illud Georgic. ii:
Sunt etiam Amineæ vites firmiſſima vina.
Amineum vinum dictum eſt, quaſi ſine minio: nam album eſt, Quod vero Aminæum, Cæcubum & Falernum ſynonyma ſint, teſtatur Galenus in 6. Decameridon. in lib. de vinis: lib. de Euchymia. Nebriſſ.

Amiſiſſe rem videtur, qui aduerſus nullum eius perſequendæ actionem habet. l. 14. in fi. de verb. ſign. Amittere rem non videntur, quibus ea propria non fuit l. 83. de diuerſ. regul.. Non eo tamen minus periculo eorũ amitti poteſt: in damnis autem ex l. Aquilia æſtimandis amiſiſſe dicimur, quod aut conſequi non potuimus, aut erogare cogimur. l. 33. ff. ad leg. Aquil. In edicto vero vi bonorum raptorum, Amiſſa dicũtur & ea quæ corrupta alicui relinquuntur, ſciſſa forte vel fracta. l. 4. §. loquitur. ff. vi bonor. rapt. Alibi traditur, amiſſum non intelligi; quod alteri ablatum non ſit. l. 20. ff. ex quib. cauſ. maior. Briſſ.

Amiſſum, id eſt, non quæſitum l. 21. vbi Gothof. C. de adminiſt. tut. l. 7. C. arbitr. tutel.

Amiſſio, quia in ſeſe eſt priuatio, non admittit probationem, niſi per quod contigerit aliquod factum, oſtendatur. vide Oldend. Action. 8. Claſſ. 1. Spieg.

Amiſſio animæ, ordinis, dignitatis, Briſſ. ex ff. & C.

Amiſſione ciuitatis, fit capitis deminutio, vt in aquæ & ignis interdictione, l. amiſſione. de capite minutis. Prat.

Amiſſus vir in l. 2. C. quando mulier tutel. id eſt, mortuus.

Amittere mox infr.

Amita patris ſoror appellatur. Caius lib. 2. Inſtit. tit. 8. Amita magna eſt aui paterni ſoror, l. 1. §. 4. l. vlt. §. 5. ff. de gradib. Amita maior eſt proaui ſoror; patris vel matris Amita magna: & vt Feſtus lib. 11. ſcribit, aui & auiæ amita, quę & proamita appellatur l. 1. §. vlt. l. vlt. §. 7. ff. de gradib. Amita maxima, abaui ſoror patris vel matris amita maior. d. l. vlt. §. 6. quæ abamita dicitur in l. 3. & in l. vlt. §. 7. eod. tit. Ataui vero ſoror proprio homine caret. d. §. 7.

Amitini, Amitinæ, qui quæve ex fratre aut ſorore propogantur, l. 1. §. 4. & l. vlt. §. eodem gradu. ff. de gradib. l. 5. C. commun. de ſucceſſ. & vt Nonius Marcell. definit, fratrum maris & fœminæ filii, vel vt Paul. lib. 4. Sent. tit. 11. Amitæ filius, filia. Poſſunt tamen & hi confuſis appellationibus inter ſe conſobrini appellari. Igitur non male Dona. in Terent. cum, inquit; de fratre natus eſt alter, & alter ex ſorore, conſobrini: cum ex fratribus patrueles dicuntur. Prat. Briſſ.

Ἄμυηθοι dicuntur innuptæ & connubii expertes, vt teſtatur Tiraq. comment. in 3. leg. connub. gloſſ. 1. part. 3.

Amittere rem non videntur, quibus propria non fuit, l. non videntur. 83. ff. de diuerſ. reg. iur. Prat. vide Gœd. ad l. 14. num. 26. de verb. ſign.

Amitto, generaliter ſignificat iacturam quamlibet facio, perdo aliquid, vnde poſſeſſionem amittere dicimus, & res quomodolibet corruptas. Vlp. in l. 4. §. loquitur. ff. vi bonor. rapt. Old.

Amittimus nolentes & inuiti: dimittimus ac perdimus volentes: ſed id plerunque, non ſemper: amittere enim aliquoties pro dimittere in Cic. inuenias, ait doctiſſ. Goclen. in obſeru. lat. ling. Imo amittere tam in volentem, quam in nolentem cadit. Nam & id amitti dicitur, quod acceptilando remittitur: item quod vſu capitur. Quin & non vtendo quid amittimus: ait Gœdd. ad l. 14. in fin. de verb. ſign.

Amittere differt ab omittere, vt genus a ſpecie, Goth. ad l. vnic. C. quando non petent.

Amittere furto, l. 1. C. de re iudic. Amittere actionem, cauſam, ciuitatem, dignitatem, factum, cuſtodiam, filium, virum, parentem, ius, litem, virilitatem, rem. Briſſ. ex ff. & C.

Amiraldus pro littorum curatore, ſiue maris præfecto, neſcio cuius linguæ verbum eſt, inquit Eraſmus. Spieg.

Amneſtia, obliuio iniuriarum eſt, quaſi lex obliuionis: vbi cauetur, ne de iniuriis, damniſque vltro citroque illatis, ius ciuiliter, vel criminaliter reddatur, ab Athenienſibus inducta. Alciat. in l. qui in poteſtate. C. de in ius voc. Spieg.

Amnis rapidus, l. 1. C. de alluuion.

Amœnitas loci, l. 7. C. de bon. proſcriptor. Aliis Amenitas per e. Briſſ. parerg. Amœnæ deambulationes. Briſſ. ex ff.

Amomum in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publican. Genus eſt fruticis odorati in Syria & Arabia naſcentis, flore albo veluti violæ, foliis ſimilibus Brioniæ. vide Dioſc. lib. 1. c. 14. Plinium lib. 12. c. 12. Iſidor. lib. 17. Etymol. c. 8. Briſſ. in prætermiſſ.

Amor eſt, qui debetur fratribus, coniugibus, liberis, familiaribus. Charitas Deo, patriæ, parentibus. Cicero in partitio. Orato. Apud eundem tamen eſt, Frater chariſſimus & amantiſſimus: Eidemque chari ſunt etiam propinqui, familiares, liberi, in offic. Goclenius.

Amor eſt furor vehemens, quem retinere philoſophiæ eſt perfecta monentis, & inſilientem atq; inhęrentẽ cõcupiſcentiam refrænantis. §. nouimus. in auth. quib. mod. natur. fil. col. 6.

Amovere aliud eſt quam rapere. Nam amoueri aliquid etiam ſine vi poteſt: Rapi autem ſine vi non poteſt. l. 3. §. non ſolũ. ff. de incend. rui. Cęterum amouere, cõtrectare, ſubtrahere; ſubripere (& quandoq; furto ſubtrahere) eſt l. 2. ff. ad leg. Corn. de falſ. l. 3. §. ſi quis dolo malo. de tab. exhib. l. 27. & l. 53. ff. de furt. Et tamen lenius ac mitius eſt amouẽdi, quam furãdi verbum, vt colligitur ex l. & ideõ. §. ſi familia. ff. rer. amot. Itaque ICti quib. in perſonis notare furti infamiã noluerũt, in iis hoc verbum vſurparunt, triſtitiam rei lenitate verbi mitigante: velut in ſuis hęredibus, quaſi nõ ex familia rem auferant. l. ſi ſeruum 71. §. prætor. ff. de acqu. hæred. & in ſeruis domini teſtamento manumiſſis. l. Titia, 59. §. 1. ff. de man. teſt. Hot. Igitur quod ſui heredes, ſerui, vxores, amici (viri honorati) intercipiendi animo celauerint, interuerterint, conſumpſerint, eius rei non furtum feciſſe eos, ſed amouiſſe dicimus, lenitate vocabuli rei turpitudinem mitigantes. l. 71. §. Prætor ait. cum ſeq. ff. de acquir. hered. Hinc amotarum rerum actio inter coniuges, prodita earum rerum nomine, quas diuortii conſilio alteruter ſurripuerit, tot. tit. rer. amot. l. 52. ff. de re iudicata. l. 9. in fi. ff. de iure dot. Hæc autem actio condictionis furtiuæ vicem ſuſtinet, turpitudine & atrocitate facti, verbi lenitate temperata: Briſſ. vid. Actio rerum amot.

Amovere, inquit Donatus, proprie eſt ſaxum de loco mouere: denique eſt non auferre, ſed remouere.

Amovere non videtur, qui non callido nec maligno animo rem repoſuit, ne is quidem, qui in re errauit, dum putat rem non eſſe hereditariam. d. l. ſi ſeruum 71. §. 5. de acquir. hered.

Amotas res dicimus, nõ ſolum eas, quas mulier amouit, cũ diuortii conſilium iniſſet, ſed ẽt eas, quas mulier nupta amouit, ſi eas, cum diſcederet, celauerit l. ſi concubina. §. 1. ff. rer. amot.

Amphibologia, nota figura, de qua Dd. ſub rubr. de reb. dubiis plerique attigere. Si verbi amphibologia incideret inter actorem & reum, tunc, vtroque aut altero eorum poſtulante, vel etiam ſi iudex animaduertat veritatem non ſatis conſtare, nullo pacto interim procedet ſub incerte, propter quod merito totus corruit proceſſus. cap. 2. de libell. oblat. vide Batt in l. ſi rem. ff. de rei vindic. Spieg.

Amphidamas, l. 16. §. 8. ff. de pœn.

Ἀμφίππος deſultor, qui duos equos abſque ephippiis agitans, ex altero in alterum mira pernicitate deſiliebat. Goth. ad l. 20. ff. de præſcript. verb.

Ἀμφιθαλεῖς conſanguinei, Cuiac. 6. obſ. 7. Gothofr. ad l. 1. ibi: fratrem, ſororem ff. de l. Pompeia. de parricid.

Amphitapa, veſtis villoſa; in l. veſtis §. veſtimenta. ff. de aur. & arg. leg. eſt genus veſtis vtrinque villos habens, Nonius tit. de gener. veſtim. & Baifius in lib. de re veſt. c. 14. Iſidorus tapetia ex vtraque parte villoſa interpretatur, lib. 19. c. 26. idque etiam ſentit I. Pollux lib. 10. c. 9. Onomaſt. quia ea ἀμφιτάπητας, & ἀμφιτάπητα vocat. Briſſ. Varro in Mauio: Alterum bene acceptum dormire ſub amphitapa bene molli. Lucil in 3. Satyr. pſilæ atque amphitapæ villis ingentibus molles, & ſi aliud quid deliciarum. Et ita caſtigandum eſt in Pandectis impreſſis, in quibus mendoſe legitur, Amphitapha, vt etiam docet Marcel. Cotta in Memoralib.

Amphora Græcis, Latinis Quadrantal, Feſto lib. 15. eſt vas cuiuſuis materiæ, duarum vrnarum capax, figura cubi, rei cuiuis continẽdæ, ex l. 206. de verb. ſig. Aliis tãtum eſt vas vinarium. Quãtum autem capiat vini, docet his verbis Voluſius Mætianus, iuris auctor. Quadrantal, quod nunc pleriq; amphoram vocant, habet vrnas duas, modios tres, ſemodios ſex, congios 8. ſextarios 48. heminas 96. quartarios 192. Cyathos 570. In eo quod ait vrnas duas, conuenit cum Columella lib. 20. c. 12. in eo, quod ſcribit ſextarios 48. conſentit cum Feſto, Prat. lib. 2. emendat. Auguſt. c. 11. Cæterum quæ in Capitolio aſſeruabatur, maioris capacitatis erat; ac proinde hiſtoriarum ſcriptores Maximini incomparabilem bibendi, edendiq; vim expreſſuri, amphoram vini Capitolini vno die illum perſiccaſſe, carnis vero libras 40. & nonnunquam 60. deuoraſſe memorant. Corraſ. l. ſtipulationum quædam. 73. de verb. oblig.

Amphorarium vinum (quod in amphoras diffuſum eſt, ſic dictum ad differentiam doliaris vini Briſſ.) apud Proculum, l. ſi. ff. de tritico & vin. leg.

Amphoteroplon, fœnus nauticum eſt, cum fœnerator & commeatus & remeatus periculum ſuſcepit: huius meminit l. 1. ff. de nautic. fœn. Heteroplon vero, cum commeatus tantum. Budæ. in annot. ad l. nihil intereſt, de naut. fœnor. Spieg. Hoc etiam annotauit idem Budæus lib. 1. de aſſe. eo loco. vbi docet ex Demoſthene, πρὸς ὡρισμένα vſuram nauticam non fuiſſe menſtruam, ſed vna in omne tempus nauigationis & negociationis conſtitutione taxatam. Goth. ad l. 122. §. 1. ibi: & quas Brenteſio empturus eſſet. de verb. oblig.

Amplecti hereditatem l. 9. qui admitt. l. 3. C. de impuber. & aliis ſubſtit. eſt agnoſcere, comprobare, acceptare. Briſſ.

Amplecti bonam fidem l. 1. C. ſi maior factus alienation. Amplecti ius ſucceſſionis ab inteſtato, l. 2. Cod. ſi omiſſa ſit cauſa teſtam.

Ampliare verbum forenſe, ſignificat interloqui, cum de re

aliqua non liquet:cuius quidẽ ſententiæ nota hæc erat,N.L.i. nõ liquet.formulæ Non liquet,reliquiæ extãt apud Vlp.l.13.§. arbiter.in fi.de recept.arb.& apud Gell.lib.14.c.3.Noct.Attic.

Ampliare ætatem l. 16.ff. de don. inter vir. & vxor. Ampliare modum patrimonii.Amplianda eſt Reſpub.in C.

Ampliare hominem & primos cœtus , pro ampliare cauſam. Auctor Rhet.ad Herenn.lib.4.Aut iſtum nefarium hominem ampliaueritis.

Ampliati rei ſunt quorum damnatio differtur:aut quia coram ſiſtendi teſtes ſunt:& cum illis committendi : aut quia nondum plane liquet dẽ crimine,aut de pœnæ modo. Bud.in annot.Spieg.Prat.

Ampliatio, ſententia illa interlocutoria. Ea in hoc à comperẽdinatione differt:quod Ampliatio certum numerum actionum non habebat: Comperendinatio vero,iteratam actionẽ in tertium diem,hoc eſt,perẽdinum, quod Græci μεταύριον dicunt,quaſi poſt craſtinum.Bud.ibid.Spieg. Vel in hoc differt quod illa libera eſt, & in iudicũ poteſtate poſita,hęc neceſſaria, & legis vi atq; imperio inſtituta : illa ſæpius fieri poterat, hæc ſemel tantum:illa in id tempus quod Iudicibus placebat, alterã actionem differebat, hæc in perendinũ diem duntaxat. Prima differentia patet ex Verrina 3.vbi Cic.ait,Antea vel iudicari primo poterat,vel amplius pronunciari. Item,Etiamſi lex ampliandi poteſtatem faciat,tamen iſti turpe ſibi exiſtiment, non primo iudicare. Item,cum hæc omnia tanta contentione, tantis copiis agerentur, tamen tanta vis iſtius iniuriæ,tanta in iſto improbitas putabatur,vt de Philodamo Amplius pronunciaretur.Neceſſariam autem comperendinationem fuiſſe, illud ei uſdem declarat : Glaucia primus tulit, vt compendinaretur reus. antea vel iudicari primo poterat, vel Amplius pronunciari. Secunda differentia cognoſcitur ex eo, quod Valer.lib.6.cauſam C.Cottę repetundarum accuſati ſepties ampliatam ſcribit.Et Cic.in lib.de claris Oratoribus cauſam quorundam publicanorum tribus ampliationibus prolatam. In comperendinatione autem numerum duarum actionum præſtitutum fuiſſe,locus quem ex Verrina tertia protuli,aperte oſtendit. Tertiam differẽtiam partim verbi notatio,quam Pedianus etiam declarat, partim locus Ciceronis in Bruto demonſtrat : Vnum , inquit, quaſi comperendinatus medium diem fuiſſe. Ex quo intelligitur plures in ampliatione interponi potuiſſe : in comperendinatione nequaquam.Hot.Sunt tamen quibus hac in re Aſconii expoſitio non ſatisfaciat, & huc labuntur vt putent,ampliationem fuiſſe in iudiciis,cum parum iudicibus liquebat: comperendinationem lege Seruilia in iudicium repetundarum introductam,vt etiam ſi prima actione iudici liqueret reum damnandum eſſe,tamen ei condemnare non liceret.vide Turn.Aduerſ.lib.1.c.3.

Amplior ſumma,id eſt,maior.Inſt.& C.

Ampliſſimus ordo , Senatorius intelligitur vtpote omnium ſummus atque digniſſimus,l.2.§.1.l. ſi decipiendi.ff.ad Senatuſconſultum Velleian.

Ampliſſimi ordinis decreta conſultaque vocantur SCta,l.2.de his.quæ vt indign.l.15.ex quib.cauſ.infam.l.2.C.ad Macedonia.Ex hoc Ampliſſimorum titulo Conſules honorantur.l.50. ff.de condit.& dem.l.1.§.pen.ff.de appellat.Briſſ.

Ampliſſimam etiam poteſtatem , & ampliſſimos iudices, in conſtitutionibus legimus.l.29. Cod.de appell.l.3. C.quando prouoc. non eſt nec. quo elogio præfecti prætorio ornantur in l.vlt.§.penult.C.de temporib.appellat.Briſſ.

Amplius pronuntiabant prætores quæſitoreſve, cum eo; quod ſibi de cauſa nõ liqueret,iudicium proferebãt.Donat.ad illud Terent.in Eunuch.Liquet mihi deierare; liquet,ait,verbũ eſt iuris,quo vtebantur iudices,cum Amplius pronuntiabãt,grauitate cauſæ commoti. Inde ampliatam cauſam in Cicerone, Valerio,Liuio,Senec.aliiſque autoribus crebro legimus.Briſ.

Amplius quandoque pro plus : vel pluſquam ; quandoque pro hoc plus, hoc amplius.Briſſ.vlt.ed. Sic Amplius quam mihi debes,decem dare ſpondes?l.ſeruus.de leg.1.Sic Iulius Cęſ.ex hominum millibus amplius triginta.Amplius horis 6.pugnabatur.Sic amplius obſidum vellent. Vno die amplius viginti vrbes incenduntur.Gœd.ad l.82.num.1.de verb.ſign.

Vox, Amplius, amplificat,extendit, addit & includit quiddam vlterius : id quod in ſtipulationem deductum auget. Gœdd. ibid. Vis voculæ Amplius extenſiua in ſtipulationem eum quoque caſum producit, vt, quod per ſe non eſt in conuentionis lege,pro eo habeatur,ac ſi eſſet : idque propter vtilitatem,ac maiorem ſecuritatem.Gœdd.ibid.

Amplius non peti, cautio veteribus ſic dicta,pro Non petitum iri:ſic dari,fieri,pro datũ & factum iri,&c.Plene autẽ ita cautio illa concipitur,nõ petiturũ eum,cuius de ea re actio,petitio, perſecutio eſſet ; & ratũ habituros omnes,ad quos ea res pertineret, l. procurator.23. ff.rem rat.hab. Cic. eleganter in Bruto ea eſt vſus:At vero ego tibi Brute non ſoluam,niſi prius cauero amplius eo nomine,neminẽ cuius petitio ſit,petiturũ.

Amplius etiam ſumitur pro expreſſius,in SCto Macedoniano, l.1.ff.de Senatuſc.Maced. Eſt etiam temporis nota,& ſignificat longiori tempore,in l.ſi quando.C.de teſtib.Prat.

Amplius verbum ad eum quoque pertinet, cui nihil debetur; ſicuti ex contrario minus ſolutum videtur,etiam ſi nihil eſſet exactum,Paul.l.verbum.82.de verb.ſign.

Amplius verbum inſinuare ſolet digreſſionem ad ſimiles negotiorum circumſtantias, l.qui balneum.§.1. ff.qui pot.in pign. hab.Prat.

Amplius ſui debiti,in l.61.in fin.de cond.indeb.& Amplius legi conceſſæ portionis,in l.62.§.1.de condit.& demonſtr.Briſſ.in parerg.Amplius obſidum.C.Cæſ.6.de bell.Gall.

Amplius & minus comparatiua quamuis ſint, tamen ex ſubiecto argumento vim comparationis quandoque amittunt; ponuntur que amplius pro toto, minus pro nihilo. Exempla producit Alciat.in comment.de verb.ſign.Spieg.

Ampullarius, ampullarum artifex. Eſt autem ampulla vas oleariũ,quo in balneis ad vnctiones vti ſolebant,vt & ſtrigilibus ibi ſe defricabant,deſtringebantq; Torn.li.aduerſ.4.c.1.

Amurca, ſanies ſiue ſuccus eſt ille aqueus atq; niger,qui ex oliua ſimul cũ oleo exprimitur,atq; ſubſidit.Iam oliua ex quinq; ſubſtãtiis cõſtat,oſſe,nucleo,ſanſa,oleo,amurca.Virg.1.Geor. Profuit interdũ nigra profundere amurca: quã Seruius interpretatur olei ſordes,ſed non exponit eas,cũ ſint duplices.Nã, vt dixi, quod ſubſidit oleo ex oliuarum expreſſione, dicitur amurca. Quod vero poſt oleum in dolia conditum, quaſi ſecundum purgamentum, Fraces appellantur. Vlp.in l.qui penum. de penu legat. Ariſt.ait, etiam quæ eſui potuique non ſunt,contineri legato,oleum,garum,amurca. legendum forte muria,pro amurca,quæ non eſitatur.Nebriſſ.

Amputatum ius proprietatis,l.13.C.de pœn.Briſſ.

A N.

An,pro Vel.Briſſ.ex ll.ff.

An , particula duplicem interrogationem denotat etiam ſemel poſita : ſecunda, ſubaudita cum negatione. §. cum ex aliena. Inſt.de rer.diuiſ.§.fere. Inſtit.quib.mod.teſt.infirm.l.an vſuſfructus.ff.de vſufruct.& ſimil.nec paucis.

An,ſæpius abundat in periodo; vel bis ponitur,ac ſemel redundat.Briſſ.in parerg.plura profert exempla.

Anabaptiſma , piaculare crimen, l.2. C.ne ſanct.baptiſm.iteret.

Ἀναβρυτὰ ὕδατα , aquæ ſalientes,Goth.ad l.79.§.2.de verb.ſign.& ad l.15.ff.de act.empt.

Ἀνακαλυπτήρια, munera ſunt,quæ ſponſi & ſponſæ amice inuicem contribuunt. Goth.ad l.9.§.3.de iur.dot.& ad rub.C.de ſponſal.& arrhis ſponſal.

Ἀνάκαμψις propriè eſt renouatio, id eſt, redemptio,& reſtauratio feudi, pro qua eo anno,quo ſe hæres vaſalli in fidem & clientelam domini commendauit, reditum integrum dominus fert,vel certa ei pecunia numeratur.Cuiac.in præf.lib.1.feud. Prat. Ea vero, quæ illic præſtantur, εἰσδεκτικὰ (ſuſceptiua) à Leone in Nouellis dicuntur , quod quaſi præſtentur ſuſcipiendi & admittendi noui poſſeſſoris cauſa.vid. εἰσδεκτικά.

Ἀνακάθαρσις, Conſtantinus, Leonis Imperatoris filius, cognomento, Porphyrogenneta,libros Baſilicon repurgauit,fuitq; autor ἀνακαθάρσεως , id eſt , Baſilicon repetitæ prælectionis. Gothofr.ad proœm.Nouell.Leon.in princ.

Anacephalæoſis , rerum præcipuarum ſummaria repetitio, vulgo recapitulatio, vel, vt vertit M.Fabius lib.6.c.1.enumeratio. Hac vtuntur cauſarum actores,& aduocati in perorationibus.Prat.

Ἀναχωρηταὶ qui ſint,docet Iuſtin. Nouel. conſtit. 5.§. σκητῶν. in contemplatione & perfectione degentes vitam , remotum habentes hoſpitium. Hi ſunt, qui in ſolitudinem ſecedunt, quos hodie Eremitas vocamus. Sunt autem diuerſi à Monachis anachoretæ ; ſeu heſychaſtæ in d.Nou.5.obiter fit mentio, & inde Cedreno ἡσυχαστήρια diuerſa à monaſteriis.Cuiac. in expoſit.Nou.Iuſtin.5.de Monachis,circa med.

Ἀνάκρισις, l.diuus.6.ff.de cuſt.reor.& in Actis Apoſt.c.25.in fi.eſt veritatis indagatio , teſtium interrogatio , & quæſtio de aliquo facto habita, id eſt , facta informatio ; præſertim ſi tormentis quęratur.Apud Iuſtin.No.142. περὶ τῶν ἀνδραποδιζόντων.verſ. διὰ μηδὲ ἀνακρίσεις, inquirendi ſtatus cognitio eſt, interprete Haloan. cuius verſionem videntur probare Agylæus & Alc. lib.1.parerg.c.9.vid.Bud.in d.l.diuus.Prat.

Ἀνακρίνειν id prorſus eſt,quod Latini quærere;& quæſtionem habere ; quod etiam inquirere dicunt.Prat.

Ἀνάκλασις , reuerberatio,repercuſſio.Vlpian.Qui deprimit ædificium , poteſt luminibus officere, ſi forte κατ᾽ ἀνάκλασιν lumen in eas ædes deuoluatur,l.ſi arborem.de ſeruit.vrb.præd.

Anademata recenſentur inter capitum ornamenta muliebria à Paul.l.quamuis 26.de aur.argent.mund.Alci.lib 2.pręterm. legit. ἀνδήματα. Pandectarum.Florent.text.confirmant Heſych & Iul.Pollux lib.5.c.6.vnde putem, ἀναδήματα aurea capitis ornamenta fuiſſe.Prat.Phauorin. ἀναδήματα idem quod στεφανώματα vſurpat.& Lucret.lib.4.

Et bene parta patrum fiunt anademata mitra.

Ferrand. lib.1. explicat c. 36.idem ἀνάδημα , quod apud nos redimiculum:nam id valet ἀναδέω, quod redimo.

Ἀναδρομὴ

Ἀνάδεσμοι, autore Polluce d.loc. corona ſiue redimiculum eſt, ἀπὸ τοῦ ἀναδέσμου quod religare ſonat.Prat.

Ἀνάθεμα titulos antiquitus vocabant,de quibus Varro lib.6.de ling.lat. & Sextus Pompeius Prat.

Anagraphe,deſcriptio,vt Cic.vel,vt vulgus,inuentarium,repertorium, in l.15.in prin.de bon.author.iud.poſſ.Spieg.& Ant.Auguſt.lib.4.emend.c.3.

Analectæ ſerui dicebantur: qui reliquias cœnæ, aut ea, quæ ceciderant de menſa, colligere ſolebant, quæ analecta dicebantur.Torneb.lib.aduerſ.24.c.33.

Analogia eſt ſimilium ſimilis declinatio, quam quidam Latine proportionem vocant,vt annotauit Gell.lib.2.c.28.

Analogistæ tutores ſunt,qui non tenentur reddere rationem tutelæ adminiſtratæ: ab ἀνὰ & λόγος ratio, vt ἀνὰ tollat rationem,l.quidam decedens de admi tut.Nebr.Sunt qui ἀνελόγιστοι legunt hoc loco, vt indicat Alciat.tametſi magis probat, vt ἀνεκλόγιστοι legamus.Spieg. vid.infra Anecloglſtus.

Analogos, vide Elogii munus.

Ἀνάλυσις,Latine reſolutio eſt;quæ capita rerum ordine conſpicuo diſcutit, & inueniendis diſciplinis accommodatur, ſuas capiens theſes à catholicis, vniuerſalibus, & perpetuis axiomatibus.Taboet.in ſuo topico leg.& ciu.tom.2.

Ἀνάφασις, exiſtentia,Gothofredus ad rubr.C.de iure deliberādi.

Ἀναψηλάφησις, id eſt, ſupplicatio Principi oblata à ſententia præfecti prætor.Gothofr.ad l.1.C.de ſent.præf.prætor.

Ἀναρχία maius malum quam tyrannis.Quid autem ſit ἀναρχία declarat Cicero in oratione poſt reditū ad Quirites:Ego,in qua ciuitate nihil valeret Senatus, omnis eſſet impunitas, nulla iudicia, vis & ferrum in foro verſarētur,cum priuati ſe parietū præſidio,non legum tuerentur,& Rēp.nullam eſſe putaui.

Ἀναργυρία,inquit Harmenop.eſt exceptio nō numeratæ pecuniæ: cum quis ſua manu ſcripſit ac confeſſus eſt accepiſſe argentum vel pecunias: & aut omnino non accepit, quæ accepiſſe ſcriptura confeſſus eſt: aut partem quidem accepit, ſed non tantum pecuniæ, quantum ſuis literis ſe accepiſſe agnouit.de except.non numer.pecun.

Ἀναρθρος φωνή, inarticulata vox,l.7.§.ſecundo,de ſupellect. legat.

Anastasiana tempora,l.23.§.3.C.mandat.

Anastasivs author præſcriptionis quadraginta annorum,l.t.24.5.6.C.de præſcript.30.vel 40.annor. Gothofr.ad tit.C.eod.

Anastasia vide, precor,optime lector,quam etymologiam de hac dictione Albericus afferat, quoniam ſimillimas illi, quibus abundat volumen eius,intactas relinquam.Spieg.

Anathemata per ε dicti ſunt homines ſacri, quorū capita diis inferis dicata ſunt: quemadmodum etiam Latini veteres,Sacrum,in malum ſenſum vſurpabāt. Vnde Anathematizare,id eſt,execrari ſeipſum,ac Diis manibus, vt Ethnici loquuntur, deuouere. D.Eraſmus in Lucam annotans,indicat dici etiam Anathemata,ea dona,quæ dicata Diis ſuſpenduntur in parietib.& columnis tēpli,cuiuſmodi nunc viſuntur potiſſimū iuxta monumenta diuorum, ſtatuæ argenteæ,equi aurei, pocula gemmata. D.Hieron. admonet, Anathema verbum eſſe propriū Iudæis quo extremam deteſtationem ſignificare ſoleant. At ex vſu ſcripturæ & eccleſiaſtico, Anathema eſt præciſio à Chriſti corpore: vel ſeparatio à Deo.Et fieri anathema, præſcindi ab eodē.Quę autoritas eccleſię,hoc eſt,ſūmis eius hierarchis,rectorib.& paſtorib.in contumaces, & ſuis iuſſionib. ac moderationib.in rebelles cōpetit, Auth.de eccl.tit. in prin.

Anathematizo, pro anathemate percello:deteſtor,à Deo ſeparo,in Conſt.Nouel.tit.de interdict.colleg.hæred.§.2. Spie.

Anatocismvs, ſingulorum annorum fœnoris renouatio, vt vſuræ vſurarum debeantur,quod Iuſtinus vetuit l.fi.C.de vſur. & l.fin.C.de vſur rei iudic.Ant.Auguſ.lib.2. Emend.c.11.Budæum ſequutus in l.nihil de naut.fœnor. Prat. Cæterū Hotomannus lib.1.c.3.de vſuris exiſtimat,non vſuras & acceſſionis acceſſionem, edicto translatio Cic.permiſſam fuiſſe exigere, ſed vſuras in ſortem reponere,quaſiq; vt coaleſcerent,facere: in quod licitum fuiſſe oſtendit lex tutor qui repertorium. §. ſi quas vſuras. lex, qui negotiationem §. ex duobus,& §.quæſitum.ff.de adminiſtr.tut.l.& idemque.§.1.ff.mandati.

Anatocismvs (ait Gothofr.ad leg.3. C. de vſur.rei iudic.) eſt cum vſurę in ſortem vel ſtipulatione, vel ſententia redigūtur.

Anceps periurium,Vlp.eleganter dixit,pro incerto & periculoſo,in l.4.de in lit.iur.Prat.

Anchora, Græcis ἀπὸ τοῦ ἀγκύλη, καμπύλη dicta potiſſimum nauis præſidium eſt.Vnde nautæ maximam & validiſſimam anchoram,ſacram vocant,quam nō mittunt,niſi cum extremo periculo laborant.Vnde natum eſt prouerbiū: Sacram ſoluere anchoram, pro eo, quod eſt ad vltimum confugere præſidium. Falſo autem in vulg. codicibus in l.1.§.primo, ff.exerc.legitur Anchora,cum in Pandect.Flor.legatur cura,recte.Prat.Eſt & altera Anchora, qua etiam ſereno cœlo, & vbi ob receſſum maris fluctuumque dimiſſo velo quieſcendum eſt, vtuntur.

Ancilla,mulier ſerua. Modeſt.de leg.3.Seruis legatis,etiā ancillas quidam deberi recte putanr: quaſi commune nomen vtrumque ſexum contineat. Ancillis vero legatis, maſculos non deberi nemo dubitat. Spieg.Briſſ.

Ancilla deuirginata,ſeruus ſtupratus,apud Paul.in l.fin.de offic.præſid.

Ancillæ non ideo comparabantur olim vt parerent, ſed vt opera earum vterentur,l.Ancillarum.de petit.hered.

Ancillarvm diuiſio ab officio in ſarcinatricem, & textricem, l.27.in princ.ff.de peculio.Erant & ornatrices,lanificæ, focariæ, villicæ,Briſſonius.Ancilla priuata, dotalis :ſubtracta, id eſt furtiua,in C.vrbana.vide Vrbana ancilla.

Ancillas comprimere,l.25.C.ad l.Iul.de adult.

Ancones vaſa ſunt cubitalia. Paul. in l. tabernæ. de fun.inſtr. ἀγκὼν Gręcè,cubitus eſt Latine.Nebr.Rhenanus Anconem familiare telum priſcorum Francorum, *ein Franckiſcher hack*, eleganter deſcribit lib.2.Rerum Germanicarum.Spieg.

Anchones etiam dicuntur, vt ſcribunt Vitr.Strabo & reliqui, non ſolum in promontoriis,ſed etiam in parietibus, & in hominib. quædam cubito cōflexa, aut in humeros, vt etiā docet Plin.natur.hiſt.lib.2.c.46. Licet mendoſi codices pro cubito legāt ſubito:vt etiā animaduertit Hermol.Et Anchus dicitur, qui aduncū brachiū habet, vt exporrigi nō poſſit:& propterea vaſa facta ad hanc ſimilitudinem, Iureconſ.Ancones appellauit. Cotta in Memor.Adde Turneb.adu.lib.2.c.22. & rurſum lib.18.c.23. vbi ancones calices ſunt non rotundi,ſed in cubitum flexi & angulū habētes:vnde & illis nomen tributū.Briſ.

Androgynvs(oſtenti ſpecies quædam)alias Hermaphroditus, vtriuſque ſexus homo. Qui niſi in vtroque æquipolleat, eius ſexus æſtimatur,in quo prævalet.Gœdd.ad l.38.nu.9.de verb. ſig.vide infr.Hermaphroditus.

Ἀνδροκτασία homicidium.Cuiac.6.obſ.21.

Ἀνδροληψία in lege Draconis recitata à Demoſt. ἐν τῷ κατ' Ἀριστοκρ.eſt hominis homicidæ prehenſio. & ἀνδρολήψιον, ius prehendendi apud l.Pollucem.lib 8.c. τῶν δικαστικῶν ὀνομάτων quod ius etiam creditori conceſſum putant.Prat.

Ἀνδρομανεῖς Euripides mulieres Laconicas appellat, quod impudica corporum ſuorum nuditate, multos ad furorem turpis amoris & libidinis adigerent.

Ἀνδρεμασία,ſtuprum.Nouel.141.Gothofr.ad tit.ff.de adult.

Ἀνασώζοντες legit Haloander in l.octaua. circa finem. C.de nouat. ἀναξαπτόντες.Cuiac.ἀνουατόντων,Cont.vid.Goth.d.l.8.

Aneclogistvs, ἀνεκλόγιστος rationibus reddendis liber ac ſolutus Vlp.l.5.§.5.ff. deadmin.tut. Quidam decedens filiis ſuis dederat tutores: & adiecerat, eoſque aneclogiſtos eſſe volo. Et ait Iulian.tutores niſi bonā fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari debere :|quamuis teſtamento comprehenſum ſit, vt aneclogiſti eſſent. Iidem plerunque dicuntur ἀνυπεύθυνοι, Hotom. Vide ſupra Analogiſtæ.

Ἀνεύθυνος, rationibus reddendis,ſiue ſubducendis,ſolutus.l.23.§. ſecundo.ff.de peculio legato.Alibi autem ἀνεκλόγιστοι appellantur,& ab aliis ἀνυπεύθυνοι vide §.præcedent.Hotoman.

Ἀνεψιός, Ἀνεψιοί plerique conſobrinum interpretantur, perperam, ſi locum ſpectas,cui adhibetur ea interpretatio. Nā & pro cōſobrino veteres dixerunt.Alias verò ἀνεψιὸς refertur ad patruū, auunculum,amitam,materteram, ἐξανέψιοι, ad patruum magnum & cæteros, μικροὶ ἀνεψιοί, ad propatruum, proauunculum, proamitam, promaterteram. Ἐξανεψιῶν nomine vſus eſt Menander,ſed alio ſenſu,pro his ſcilicet,qui poſtea dicti ſunt τεταρτεξάδελφοι Cuiac.lib.6.obſeruat.c.6. ſub tit.quam male plerique vtantur libris Græcorum Iuris auctorum.

Anfractvs flexum viæ ſignificat, verbumque erat XII. tabul. leg.8.de ſeruit.ruſtic. leg.6.in fin.quemad.ſeruit.amitt. Varro lib.6.de ling. Lat. Anfractum eſt ab origine flexum duplici, dictum ab ambitu & frangendo. Ab eo iubent leges viam in directo pedum octo eſſe, in Anfracto 16.id eſt, in flexu.Briſſ. & Ræuard.ad l.XII.Tab.c.14.vide ſup. Amfractum.

Angariare, ἀγγαρίζειν, id eſt,cogere. Matt.27.Luc.15.angariauerunt Simonem Cyrenæum, vt tolleret crucem Domini. Vlp.de priuil. Veteran. naues eorum angariari poſſe. Eſt autem angariare (vt & angarus) verbum Perſicum, Suida & Heſychio teſte.Hinc

Angaria, ἀγγαρεία, pen.producta, proprie eſt ſeruitus coacta: velut ſi quis cogitur plus ſoluere publicanis, quam liceat, angaria eſt. Sunt autem angariæ Alciato munera, quæ in operis perſonarum verſantur: ſicut parangariæ,in quibus etiam aliquid impenſæ fit. Itaque (vt idem ait) omnia munera, quæ à militibus fiunt,etiam non vilia,ſecundum Vegetium, vt ſunt vigiliæ, ſtationes,& geſtationes in vſum belli, & ſimilia, dici poſſunt angariæ,ſeu parangarię,eo,quod neceſſitate vrgente hæc munera ſubeuntur. Angarias vocant prouincialibus, militibuſq; impoſitam onerum vehēdorū baiulandorúmve neceſſitatē,ait Bri. Plures angarię deſcriptiones vide paulo poſt.

Angarvs, ἄγγαρος. vox eſt Perſica, ait Accurſius,ſignificatq; nuntium; vnde Græci translata voce ad quoſuis alios, angaros appellabant baiulos, & onera ſubeuntes. Et ita nōnulli hodie ruſticos etiam langaros vocant: Alciato teſte. Angarus ergo eſt operarius,baiulus.Significat vero & eos, qui regias epiſtolas, alteri ſuccedendo, ferunt. Hos vulgus Gallorum poſtas,quaſi

poſitas curſorum ſtationes appellat, Budæo teſte, quæ certis nimirum locis diſpoſitæ ſunt. Hinc

Angaria, operæ publicæ ob negotium aliquod obortū, cui celeriter prouidendū eſt, impoſitæ. Sic l.11. C.de ſacroſ.eccl.neminem ab angariis, vel parangariis, vel plauſtris, vel quolibet munere excuſari præcipimus. Hot. Ant. Auguſtino Nouell. li.ſing.ad Modeſt. Angaria ſunt equorum præſtationes ad curſum publicum. Quo ſenſu accipitur l.2.de quib.mu. vel præſtat lib.10.C. Suidas definit ἀγγαρείαν εἰσάγειν ἀκουσίως, καὶ ἐκ βίας γινομένην ὑπηρεσίαν Vera quidem eſt Suidæ definitio, ſed generalior. Ait εἰσάγειν rectè; nam munera exhibere compellimur, niſi vacationis. Cuiac.in l. Nullus fabricenſium. C. de fabric. lib.11.inquit, Angariæ ſunt iumentorum vel plauſtrorum præſtationes. Separatur aliquando à nauibus, quanquam & naues ipſæ angariari dicantur, quæ onerum vehendorum neceſſitate aſtringuntur. Briſſ. Separantur & quandoq; ab operis, licet & has angariarum appellatio contineat. Separantur & plauſtra in l.2. C.de quib.mun. quæ tamen non eſt dubium angariarū appellatione contineri, vt in formula ceſſionis in oratoriū collatæ apud Marculphū: Nullas functiones, vel exactiones, neq; caballorū partus aut paraueredos, aut carrarum angarias. Differentiā autem inter angarias & parangarias vide apud eundem Cuiac.in proœm.tit. C.de curſ.publ.angariis & parangariis.lib.12. Et definit, ibi, quod ſit angaria, qua curſus eſt publicus, parangaria (in obliquum) i.e. aliouerſum; & dicit vtrumque onus à prouincialibus exigi in tranſactione armorum; vt ibi latius per eum. Prat.

Angariarum & parangariarum præſtatio inter vectigalia, quę regalia dicuntur, recenſentur, lib.feud.2.tit.56. quod ea Regis aut Imperatoris iura propria ſint: cum olim eo nomine ſignificarentur munera, onerum vehendorum prouincialibus impoſita. Vnde Angariari naues dicebantur, quibus onerum tranſmittendorum neceſſitas iniungebatur. l.penul.de priuil. veteran. Hotom. Lexic.feud. (Prat.

Angariarum præſtatio, nempe equorum ſeu iumentorum, ait

Angarios & Parangarios (ait Bud.) Galli poſtas vocant, quaſi poſitos collocatoſq; certis in locis, & ſemper in procinctu excubantes. Erat enim apud Perſas ἀγγαρήιον ϑέρημα, curſus perniciosiſſimus equitum, vt ſcribit Herodot. Anch.

Angeli mentes ſunt incorporeæ, quæ ſi quo modo apparent, aſſumptitiam ſpeciem exhibent oculis. Dicuntur viri, non quod vllus ſexus ſit in angelis, ſed quod ea ſpecie ſeſe oſtēdūt.

Angelus Vbaldus Iuriſconſultus, Peruſij natus, Baldi frater, Patauij ius ciuile docuit, magnaq; de eo volumina ſcripſit. Floruit circiter annum 1040. Hotom.in prætermiſſ.

Angiportus, vel angiportum (Terentio, Feſto & Nonio) eſt legitimum ſpatium, duorum ſc.pedū cum ſemipede; relictum inter inſulas ſeu portus, ac reliquæ domui contiguas, vt per id merces importentur & exportentur (ſpatium illud quoq; ambitus dicitur; quia ambit totā inſulam) quod ſpatiū ſeruitutis iure relinquitur, vt iter in portum præbeat, nō etiam Actum. Gœd.ad l.59.n.6.de verb.ſig. vide Cuiac.l.obſ.4. Feſto li.1.angiportus eſt iter cōpēdiarium in oppido: eo quod ſit anguſtus portus, id eſt, aditus in portū, hoc eſt, in inſulā. Idē pene probat Varro 5.ling.Lat. Perperam ergo gloſſa, angiportum eſſe paruam & anguſtam ciuitatis portam; aut certe paruū portū. Gœd.l.d.loc. Aliis Angiportus arctā ſeu anguſtā viā ſignificat.

Angves aquarum ſunt; ſerpentes terrarum, iuxta nonnullos.

Angvillarivs lacus, apud Proclum, pro anguillarū alumno, in l.Rutilia Palla.de contrah.empt. Traduut anguillas lacuſtres inſuauiores eſſe marinis, & pluris alimēti. Anguillæ tamē omnes fluuiatiles ſunt; ſed in mare etiā deſcēdunt: quas ad tricenos quoq; pedes longas in Gāge amne reperiri Plinius & Solinus ſcribunt; quod & à Maſſario Fo. obſeruatum eſt. Spieg.

Angvlarivs, pro angularis, in l.Rutil.69. de contrah.empt.& alibi quoq; Briſ.in parerg. Accurſius interpretatur, qui multos habet angulos. Sunt qui quadratū, vel triāgulum ſignificari eo putēt. Reiiciēda eſt alia lectio, Anguillarū habens, vel autore Accurſio. Equidem angularium locū dici eū, qui ex lapidibus quadratis circumdatur, putem. Lapides autem quadrati ſunt, quos cæſos vulgo vocamus, & ad normā reſpondentes. Prat.

Angvstare aditum, l.19.ff.locat. Briſſ.

Angvste ſcribere, eſt verbis proximis, & quaſi conſtrictis compreſſiſque ſcribere. Spieg.

Angvstiæ pluraliter tantum, dicuntur loca ſeu viæ, quæ vix tranſiri queant, l.2.ſi quis caut. Spieg. Briſſ. Anguſtiæ verborum, Anguſtiæ ferales, in C.

Angvsticlavivm, dictum eſt, vt & laticlauium, quod eſſet tunica anguſti claui, de qua Ouid.lib.4.Triſt. Se enim in equeſtri ordine ſubſtitiſſe dicit Oui. & Suet. patrem ſuum nōdum adeptum fuiſſe latum clauum ſignificat. Doct. Turneb. lib.1. aduerſ.c.2. Equeſtris autem ordinis clauus erat anguſtus, vt latus clauus Senatorij, prout idem annotat lib.12.aduerſ.c.6.

Angvstvs locus, Pōponio in l ſi tam anguſti. de ſeruit. iter magis quam viam recipit. apud eundem in l.pen.de vſu & habit. legimus anguſtū legatariū, pro eo, qui eſt re tenui atq; modica: vel cui non totius rei, ſed arctus vſus relictus eſt. Spi.Briſ.

Anima, pro vita, apud Iuſtin.§.ſunt præterea. Inſtit.de publ.iud. l.22.C.de epiſc.& cler. Spieg.

Animadversio grauior, item maior, pro punitione & caſtigatione infamię, vt ex Vlp.verbis patet in §.1.l.1.de off.præf.vrb. & Venuleii in l. ſi quid de off. proconſ. Spieg. Extraordinaria animaduerſio, id eſt, pœna, tit.de furt ff.

Animadversionem ſeueriſſimam, in l.nemo.C.de ſum. Trin. vltimum ſupplicium interpretantur. Spieg.

Animadversio, pro iure gladij: quæ & animaduerſio capitis Briſſ.ex ll.ff.

Animadversio prætoria, prout quæque res erit, animaduertam, ſic intelligenda eſt, vt plenior ſit prætoris animaduerſio: id eſt, vt quicquid eū mouerit, vel in perſona eius qui agit iniuriarum actione, vel eius, aduerſus quem agitur, vel etiam in re ipſa, id eſt, qualitate iniurię: nō audiat eum, qui agit. Vlp. in l.item apud Labeonem, §.quod ait prætor.ff.de iniur. Spie.

Animadversio etiam ſumitur pro cenſura eccleſiaſtica, Archid.in c.fin.de except.in 6. Prat.

Animadvertere, pro conſiderare, colligere, in l.1.de his qui ſui vel alien. Quamuis proprie intelligimus aliquid argumētis, animaduertimus ſenſibus præſenti animo vtentib. Id Aſc. monuit. Significat & animi iram exercere, punire, l.14.C.de teſtib. Vlp. de iniur.l.item apud. Hinc Animaduerſio ſæpe pro pœna, vel pro punitione, ff.de furt.l.meminiſſe. Extraordinaria, inquit, animaduerſione coercendum. Obſeruanda tamen differētia; quod punire, eſt quorumcūq; ſiue iure ſiue iniuria: animaduertere eius eſt, qui in alterum habet poteſtatem ordine ac rite puniēdi, l.3.ff.de iuriſd.om.iud. Spie. ex Old. Pra.

Animadvertere in aliquem, in caput alicuius. Animaduerti, etiam abſolute, vltimo ſupplicio affici, capite plecti. Briſ.ex ff.

Animadversvs, apud Paulū, pro eo, qui ſupplicio affectus eſt. Corpora animaduerſorum quibuslibet petentibus ad ſepulturam danda. Sunt tamen, qui annotarunt id videri dictum licenter, in l.fin.de cadaueribus punitorum. Spieg. Prat.

Animæqvvs, eſt moderatus & tolerans, & minime querulus in aduerſis. Bud.in annot.priorib.

Animales res, mobiles, & contra, res mouentes, non animales. Animales res & anima carētes opponūtur, l.1.de rei vind. Briſ.

Animal eſt, quod ſe mouet, Celſo l.mouētium.93.ff.de verborum ſignificationib. Vnde optima ratione quærebat Galenus, εἰ ζῶον τὸ κατὰ γαστρὸς id eſt an animal ſit, quod in vtero eſt: quod legibus Solonis & Lycurgi cōprobat. Gœd. ad l.153.de verb. ſign. Nondum animal eſt (ait, ſcilicet re ipſa, actu ipſo, ſed ſpe & potētia) qui in vtero eſt. Ergo ſi in lucem edatur (ſi naſcatur) viuus partus, tū demum re ipſa, & actu ipſo animal eſt. Et tamen, qui in vtero eſt, quoties de cōmodo eius agitur, pro iam nato habetur, licet nondum ſit actu animal. Si naſcatur, medio interim tempore, antequam naſcatur, omnia ſunt in præcedenti, & c.gœd.d.ibid.

Animalia gregalia ſunt; quæ gregatim paſcuntur, & græcis ἀγελαῖα, dicuntur: de his Ariſtoteles li.8.& 9. de hiſtoria animalium. vide Maioragium.1.Miſcellan.3.

Animicida, l.5.§.2.l.6.§.4.C.de ſum.Trin.

Animvs. Sapimus animo, fruimur & viuimus anima, ſine animo anima eſt debilis Non.Marcell. Animus cupit & appetit: mens cogitat & comminiſcitur.

Animvs, pro affectu, voluntate, propoſito, ſententia. Animus vtriuſque conſentit, id eſt, affectus, voluntas: aut finis ſeu ſcopus; vel propoſitum. Hoc animo, id eſt, hac mente, ſententia, voluntate. Briſſ.

Animvs item affectum, voluntatem, mentem, cogitationem poſſidendi ſignificat. l.prima, §. ſed furioſus. l.3.§. Neratius de acquirend. poſſeſſ. Animo itaq; poſſidet: qui affectum poſſidendi habet, quique ea mente & cogitatione eſt, vt poſſidere velit d.l.3.in pr.§. Neratius. Animo poſſidere deſinit, qui affectionem & voluntatem poſſidendi dimittit d.l.3.§. in admittenda. Veluti ſi quis poſſeſſione excluſus, timore conterritus, accedere nolit, quod vim maiorem vereatur, quodq. ſuſpicetur ſe repelli poſſe ab eo, qui in poſſeſſione eſt, d.l.3.§. ſi quis nunciet. & l.7.& l.25 §.vlt. de acquir.poſſ. Itaque poſſeſſio & facti & animi eſſe dicitur, l.1.ff.ſi quis teſta.liber. quia ſcilicet factum naturale deſiderat & animum poſſeſſoris. Neceſſe eſt enim ad acquirendam poſſeſſionem: eam animo & opinione domini adprehendi. Animum reuertendi deſiiſſe habere animalia, quæ ex conſuetudine abire & redire ſolent, intelliguntur, cum conſuetudinem reuertendi dimiſerint. l.5.§. in ius autem.de acquir.rer. dom.l.8.§.pen.famil.erciſc. Briſſ.

Animo domini poſſidere. Gothofr.ad leg.21.med.C.de furtis.

Animvs, id eſt, quod in animo eſt, nec adparet, declaratur variis modis: Cōſuetudine teſtatoris & regionis, ex præmiſſis & ſequentibus; tū exquirenda eſt dignitas legatarij, charitas, ſiue dilectio, neceſſitudo. Hæc collegi ex l.ſi ſeruus plurium.§.fi.ff. de leg.1.quib.addit ibid. Accurſius ſcripturę vicinitatem. Pra.

Animvs occidendi an ex genere armorum præſumatur. vid.gœd. ad l.41.n.13.14.de verb.ſig. vbi id arbitrio iudicis cōmittitur.

ANIMI defectus, eſt defectus iudicij, vel ob ætatem vel caſum aliquem, ſeu naturalem, ſeu fortuitũ. Eo defectu laborant infantes, impuberes ob ætatem: furioſi, prodigi, ob caſum aliquem. vide Vult. com. Inſt. ad §. 1. 2. 3. 4. 5. Quibus non eſt permiſſ. facer. teſtam.

ANIMOSIOR emptor, in l. ita vt, 36. §. 1. ff. mandat. qui cupiditate rei habendæ plus pretij offert, quam res ſit. Prateius, Briſſ.

ANNALES, memoria publica, monumenta vetuſtatis. Spieg. Sic autem olim dicebantur libri, in quibus vnius anni geſta atq; acta conſcripta erant; ſicuti ſemeſtres dicti ſunt, in quib. ſex menſium reſcripta, vel conſtitutiones deſcriptæ fuerunt, quo verbo vtitur Tripho. in l. pactum. ff. de pact. Schar. ex Aldobrandino, ſub tit. de excuſat. tutor. §. filij. in verb. in ſemeſtrib.

ANNALES actiones, quod plerunque intra annum exerceri poſſunt. vide Inſt. de perpet. & temporal. action. Spieg. Sic Annale decretum, legatum, annalis reſciſſio, in C.

ANNALIS exceptio. Varro ait, tempora duorum temporum eſſe: vnum annale, quod ſol circuitu ſuo finit, alterum menſtruũ, quod luna circumiens comprehendit. Imo annus non is ſolus eſt quem nunc communis omnium vſus appellat, ſed ſingulorum, ſeu luminum, ſeu ſtellarum, emenſo omni cœli circuitu, à certo loco in eundem locum reditus, annus ſuus eſt. Sic menſis lunę annus eſt, intra quem luna cœli ambitum luſtrat, duodecim vero menſes annus ſolis, quos luſtrãdo Zodiacum efficit diebus trecentis ſexaginta quatuor, & quadrante, ſeu ſex horis. Secundũ autẽ huiuſmodi annum, annalis exceptio Italici contractus, ex priuilegio quodam Italiæ orta eſt. Sicut apparet ex circumſtantiis eius conſtitutionis, quam nos de ea habemus, hoc videtur olim Italiæ conceſſum, vt qui cum quopiam in Italia contraxiſſet, illum intra annum non poſſet conuenire, aut cogere ad præſtandum id de quo inter illum conuenerat. Sed præter quod iſtud priuilegium pleriſque graue erat, etiam calumnia quadam id reddebant iniquius, cum interpretarentur annum in eo priuilegio computandum, excluſis diebus feriatis, vt pote quib. conuenire aliquem non licebat, quare ſublata eſt ea exceptio.

ANNARIÆ Leges, Feſto interprete, dicebantur ab antiquis, ex quibus præfiniebantur anni magiſtratuum capiendorum. Eas Cicero Philipp. 5. Annales vocat, ac perſpicue Feſti interpretationem comprobat. Meminit & Cic. lib. 2. de orat. Briſſ.

ANNI centum, meta temporis humanæ vitæ, teſte Caio in fine. leg. an vſufr. ff. de vſufr. Spieg. vide infr. Annus.

ANNI plurimi ſunt triginta vel quadraginta. ff. de diuerſ. temp. præſcript. l. ſi quiſquam. Spieg.

ANNICVLVS fit aliquis die incepta, non exacta: idque ciuili, non naturali (quam prætor ſequitur) computatione. Ciuiliter annum non computamus à momento in momentum, ſed à die ad diem. Ciuiliter ac populariter poſtremus anni dies inceptus, habetur pro completo. Naturaliter vero numeramus nõ à die ad diem, ſed à momento in momentum. Naturaliter ergo dies inceptus non habetur pro completo: quia poſtremum hic etiam, idq; exactum, requiritur momentum. Gœddæus ad prin. l. 132. de verb. ſignificat.

ANNICVLVS quis dicitur, ſtatim ac illuxit vltimus anni dies, etiãſi nondum eſt completus: Rurſus toto illo die anniculus eſt, vſque ad primum ſequentis diei momentum, quo incipiente, demum & ipſe incipit eſſe maior anniculo, non ante, etiãſi aliquot horis anni naturalis curſum excedit. Vt natus hora ſexta diei Calend. Ianuar. anno elapſo, cum primum vidit pridie earundem Calendarum ſextam noctis horam, hoc eſt, ipſas naſcentes Calendas, dicitur eſſe anniculus, & toto die Calendarum vſq; ad ſextam noctis ſequentis, ſimiliter anniculus appellatur: quamuis poſt meridiem illius diei incipiat maior eſſe, ſi velimus ad naturalis curſus rationem iſta perpendere. At communis conſuetudo loquendi aliud vſurpat, quæ toto illo die anniculum eum appellat; quia ætates hominum non horis, ſed diebus, & menſibus, anniſve definit, &c. Connanus libro tertio, capite duodecimo, numero tertio. Paulus de verborum ſignificationibus, l. anniculus. Anniculus, ait, amittitur, qui extremo die anni moritur. Et infra: Anniculus, inquit non ſtatim vt natus eſt, ſed trecenteſima quinta die incipiente, plane non exacta dicitur.

ANNICVLVS dicitur tam de animatis, quam de inanimatis, quæ ſunt vnius anni; vt anniculus puer, anniculus agnus, anniculum vinum.

ANNIVERSARIA conditio percipiendi reditus, id eſt, annua, vnoquoque anno vertente l. 21. §. 6. de annu. leg. Hoto. Prat.

ANNONA ab anno: quaſi annua alimonia: denotat enim id, quod in annum prouiſum eſt ad alimoniam: ſeu eſt prouẽtus vnius anni, non frumenti ſolum, ſed etiam aliarum rerum, id quod lectio bonorum authorum probat. Ita Cicero & Suetonius annonam macelli (& in macello) cariorem, dixerunt: Tornebus 22. aduerſ. trigeſimoſecundo. Annonæ nomine res omnes, quæ ad victum pertinent, complectimur. Briſſ. Annonæ ſunt, quibus vitam noſtram toleramus, ait Gothof. ad rubric. C. de annon.

ANNONA proprie rei frumentariæ eſt: ſed interdum promiſcue pro quouis alimentorum genere ſumitur: vt patet ex l. 3. de leg. Iul. de annon.

ANNONÆ quoque dicebantur, quas prædiorum prouincialium domini, conductoreſque, tuendi exercitus cauſa quotannis præbebant: vti patet ex titul. C. de anno. & tribut. Vnde intelligitur, annonas in ſpeciebus conſtitiſſe, hoc eſt, oleo, ſale, pane, carne, frumento, vino, fœno, palea, &c. Tributa vero in corporibus, h. e. equis, iumẽtis, veſtib, pecunia. vid. Cuiac. d. t.

ANNONÆ in C. ſunt σιτήσεις, quæ militaribus palatiniſque officiis ex eorum, qui poſſeſſiones tenebant, collatione, erogabantur. l. 1. & toto tit. de annon. & tribut. & titul. de annon. & capit. adminiſtr. Briſſ. Et ita annonas ciuiles paſſim in Cod. accipimus, quæ & panes ciuiles dicuntur, in l. fin. §. præterea. C. de iure dotium. & Nouell. 88. Briſſ. (Annonæ autem ciuiles comparantur rebus immobilibus. Gothofr. ad leg. 6. §. 1. C. de ſecundis nuptiis.) Quia annona potiſſimũ frumenti eſt: hinc interdum panis capitur pro annona, & viciſſim contra. Anchoranus. Vegetius annonarias expenſas vocat eas frugium pabuliq; ſpecies, quas prouinciales militibus expẽdunt. Spie.

ANNONA arctior, l. 17. de compen. victus ſtrictus: qualis eſt tempore caritatis: cum ſcilicet eſt incendium annonæ, vt Fabius loquitur, id eſt, cum ingraueſcit caritas. Annonam arctiorem præbet qui de ea frumenti quantitate ſubducit, quam viritim populo præberi oportet. Rob. 3. ſent. vlt. Gotho. ad l. 17. ff. de compenſat.

ANNONAM incendere dixit M. Varro, & annonam macelli excandefacere, vſitato Romanis more loquendi, cum magnam caritatem annonæ eloqui ſtuderent. Prat.

ANNONÆ conſulatium: præfecti prętorio: in ſcrinio libellorum: annonæ in ſcholis exceptorum, ſparſim in C.

ANNONÆ præfectus, ſeu curator, eſt rei frumentariæ præpoſitus: qui ob annonæ caritatem à magiſtratibus extra ordinem frumento ſeu frumentationi præficiebatur. Briſſ. Rænard. Is & Sitocomus dictus eſt, & comes horreorum. Olim is fuiſſe videtur, qui & Ædilis Cerealis dicebatur. Briſſ. cuius officiũ, prouidere, vt annona iuſto vendatur pretio. vide ſup. Ædiles.

ANNONARIVS, a, um, quod ad annonam pertinet, vt annonaria prouiſio, & lex annonaria, quam Clodius, ſumme popularis, tulit: nimirum vt frumentum, quod antea ſenis æris ac trientibus in ſingulos modios dabatur, gratis daretur. Item annonariæ expenſę, de quibus ſupra. Annonaria collatio, id eſt, annonæ præſtatio, l. 1. C. de præſcript. 30. annor. Prat.

ANNONARIA præfectura, l. 1. de offic. præfect. vrb. quæ & annonaria poteſtas dicitur, l. 22. C. Th. de piſtorib. Briſſ. Annonarius titulus, Annonarium officium. in C.

ANNONARII, qui à ruſticis eſculenta emunt, vt deinde vendant, nomine vænalitiorum comprehenduntur, teſte Alciat. in l. mercis. de verb. ſign.

ANNOTARE (vide Adnotare ſupra) eſt notare requirẽdum reum. Hoc autem edictis propoſitis fiebat, quibus reus adeſſe iubebatur, vel literis ad magiſtratus loci, in quo conſiſtebat reus, miſſis, vt ei innoteſcere poſſet, ſe eſſe requirendum, annotatum. l. 1. §. 1. & l. 4. de requi. vel abſent. Interim vero bona obſignabantur, quę intra annum recipiebat: poſt annum, ſi neque reſponderet, neque haberet, qui ſe defenderet, tunc in fiſcum bona cogebantur, l. vlt. eod. Briſſ. Duar. 1. diſput. c. 8. Id autem genus loquendi non à iuris authoribus tantum, ſed ab aliis quoque vſurpatur, vt Plin. lib. 10. epiſt.

ANNOTAT Præſes requirendum reum, cum in acta refert eum, cuius abſentis nomen defertur, requirendum, vt adſit, & ſui copiam faciat, vt ne inaudita cauſa damnetur, l. 1. §. 1. de requir. & ita Adnotati dicuntur Requirendi, l. 4. §. reus. c. de re mil. Br.

ANNOTARE alio ſenſu, in l. 1. ff. quando appellandum ſit. Præſes dicitur, qui notat in tabulis ſibi videri quem deportandum, idque Imperatori ſcribit. Et ſic adnotatus in l. 1. §. 1. ff. nihil innou. appel. pend. dicitur is, quem deportandum Præſes adnotauit, vel de quo deportando principi ſcripſit. Briſſon. vide Adnotare.

ANNOTARE inſulas, in l. 1. §. hi quib. ff. de legat. lib. 3. pro adſignare. Briſſ. & Duar. lib. 1. diſp. c. 8.

ANNOTATIO quandoque reſcriptum Principis ſignificat, propria eius manu ſubſcriptum. Et ita à reſcripto pragmaticaque iuſſione annotatio ſeparatur, l. vnica. C. de monopol. Briſſon.

ANNOTATIO alias breuem ſeu priuatam ſcripturam ſine teſtib. factam ſignificat, qua quis ſibi debitorem adſcribit. l. 5. & l. 7. C. de probat. l. vlt. C. de conuen. fiſci debitor. lib. 10. Briſſ. vide ſ. in voce Adnotare plura.

ANNOTINVM, & quod ad annonam pertinet (vt annotinę naues, quibus annona comportatur) & quod eſt vnius anni, dicitur.

ANNVA bina præſtare, eſt annuatim duplex quid præſtare: vel ſingulis annis duo redituum nomine, l. cum quis. 37. de leg. 3.

ANNVA, bima, trima die, debere, vel promittere: h. e. tempore vnius, duorum, trium ann. l. ſi legatum. de ann. legat. Si legatum; inquit Iuriſconſult. ſit relictum annua, bima, trima die; triginta forte; dena per ſingulos debentur annos, licet non

fuerit adiectum, æquis penſionibus. Et probat ibi Vlpia. idem ius eſſe, ſi teſtator decem, trima die legauerit. Non ſolum autem annua, bima, trima die, dicere ſolebant veteres, ſed etiam annuo, biennio, triennio. Sic olim dos dicebatur præſtanda annua, bima, trima die, id eſt, tribus penſionibus.

ANNVA die, i. e. in annum, vel ab illinc anno, l. talis. 30. de leg. 1. l. 1. de dot. prælег. Prat.

ANNVA ſtipulatio, num vera ſit, Bart. diſſerit in l. ſi ſeruus communis. §. cum ſeruum. ff. de ſtipulat. ſeru. Annuæ vero penſionis materiam Guid. Pap. non inutiliter tractat in quæſtionib. Spieg.

ANNVA exceptio, in l. 1. in fin. ff. quand. de pecu. act. qua dominus de peculio conuentus, poſt annum quam ſeruus alienatus manumiſſusue eſt, defenditur. Briſſ.

ANNVI reditus, pecunia parentis empti, quorum commoda & alienare & heredibus tranſmittere poſſunt filij, reputantur eis in legitimã, l. omnimodo. §. imputari. C. de inoffic. teſt. Spieg.

ANNVVM dicitur, quod alimentorum cauſa in ſingulos annos præſtatur: vel ſalarium certum in annos ſingulos alimentorum cauſa; l. 22. de pact. dotal. 15. & 29. §. penult. l. fin. de donation. inter virum & vxorem. l. 1. C quand. dies legat. ced. & toto tit. de annuis legatis. Sueto. in Tiber. Peculio, inquit, conceſſo à patre; præbitiſque annuis fraudauit. Iuuen. ſatyr. 5. Tortorib. annua præſtant. Connan. lib. 8. c. 11. nu. 6. Annua ergo ſunt annua cibaria. Hot.

ANVLI (pleriſque Annuli) circuli parui ſunt. Anuli vero quidam ſignandi cauſa habebantur, qui & ſignatorij appellantur. Alij ornatus cauſa habebantur, l. 25. §. ornamenta. & l. penult. ff. de bon damnat. Cæterum Anulos aureos ſolis ingenuis ferre licuit: quemadmodum Iſidor. lib. 20. Etymologiar. ſcribit. Proinde liberti, vt ingenuitatis munia, ſaluo patronorum iure, conſequerentur, ius aureorum anulorum à principe impetrare ſolebant. Anulis autem aureis donati in Equeſtrem ordinẽ tranſcribebantur, teſte Suetonio & Aſinio Pollione. Briſſon. Græci veteres anulum gerebant in digito manus ſiniſtræ, qui minimo proximus eſt. Gell lib. 10. c. 10.

ANVLI leues, in l. diuus. 6. de bon. dam. qui non excedunt rem quinque aureorum.

ANVLOS argenteos & aureos ſerui non geſtabãt, ſed ferreos: teſtamenta quoque & tabulas anulis ſignatoriis non obſignabant: ſed literas negotiationis: & merces, vinum, ciſtas, lagenas, penum, obſonia, &c. ne à conſeruis raperentur. Gœdd. ad l. 74. n. 2. fin. Anuli ſignatorij, ſeu ſeruorum, ſeu ingenuorum, non habentur numero ornamentorum. ibid. n. 2. 3.

ANNVS dicitur tempus à bruma ad brumam, dum ſol redit. Feſtus putat à Græco annum venire, quem illi ἔνον dicunt, vnde & τρίενον triennium vocant. Varro lib. 5. de lingua Latin. ab anulo dici vult. Veteribus enim vnico N. ſcribebatur: deinde Anus circuitum ſignificat: vnde Anulus diminutiuum. Prateius. Quidam auſpicantur eum à Natali Chriſti, quidam à Kalendis Ianuar. quidam à die Paſchæ, quidam à feſto Annuntiationis. Atque ex hac re ſæpenumero captio naſcitur parum attentis, quam varietatem expediret tolli è reb. mortalium, vt recte ſentit Eraſmus. Lege Alciatum in l. biſſextus de verborum ſignificationibus. Spieg. Priſcis olim temporibus non vnus omnib. annus fuit; nam vt Plin. 7. Naturalis hiſt. c. 48. ait, Annum alij æſtate vnum determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus ſicut Arcades, quorum anni trimeſtres fuere. Quidam Lunæ ſenio, vt Ægyptij. Itaque apud eos aliqui & ſingula millia annorũ vixiſſe produntur. Id quod & poſt eum recenſuit D. Auguſtinus lib. de Ciuitate Dei decimoquinto, capite duodecimo. & ante vtrunque Diodorus libro primo Bibliotheces. Xenophon quoq; ſi is fuit, in libris, qui eius titulo de æquiuocis circumferuntur, Ægyptij, ait, vtuntur anno quandoq; menſtruo, ſæpe bimeſtri, non raro trimeſtri, nonnunquam ſolari: quę varietas etiam ex noſtris, qui ab eis literas habuerunt, ſapientes facit aberrare. Iberis annus quadrimeſtris vt plurimum eſt, rariſſime ſolaris. Cõtra Chaldæi, cum in antiquitate diſciplinarũ ſuarum vtantur menſtruo, in cæteris ſemper ſolarem ſe intelligere fatentur. Plutarchus in Numa Pompilio. Quidam, inquit, ex Barbaris trium, ex Græcis autem Arcades quatuor, Acarnanes ſex menſium anno vſi ſunt. Ægyptiis menſtruus annus fuit, deinde menſium quatuor, vt aiunt: quare qui vel nuperrime eam regionem incoluerint, vetuſtiſſimi videntur eſſe, annorumque incredibili multitudine in familiarum deductionibus differunt: quippe qui menſes in numerum annorum collocent. Romanis quoque ab initio annum fuiſſe decem menſium multis coniecturis probat, duoſque a Numa fuiſſe additos, ſcilicet Ianuarium & Februarium.

ANNVS apud Romanos varie obſeruabatur, vſque ad tempora Caij Iulij Cæſaris, qui omnẽ rationem temporum vagam adhuc atque incertam ordine definiuit, Suetonio & Plinio autoribus. Nam annum in trecentos ſexaginta quinq; dies extẽdit. Iulianus in l. ſi ita vulneratus. §. primo ff. ad legem Aquiliam. Reſpexit autem Cæſar ad curſum Solis, qui totidẽ diebus & quadrante curſum ſuum conficit. Et ne huic dierum numero ad annum conſtituendum quadrans deeſſet, voluit; vt quarto ſemper anno Sacerdotes, ſeu Pontifices, qui menſibus ac diebus faſtis & nefaſtis præerant, vnum intercalarent ſeu interponerent diem, videlicet eodem tempore, quo antea totus menſis intercalari ſolebat, hoc eſt, ante quinq; vltimos dies menſis Februarij, idque biſſextum appellari iuſſit. Conf. Gœdd. ad l. 98. n. 2. 3. ac ſeqq.

ANNVS vel naturalis eſt, vel ciuilis, ſeu legalis: alius naturaliter, alius ciuiliter numeratur. Naturaliter, cum à momẽto ad momentum computamus, l. anniculus. 132. de verborũ ſignificationibus: Et hic in nuptiis exigitur, Nou. 74. & 100. In pupillis & minoribus, l. vlt. C. quando tut. deſin. l. 3. §. minorem. de minor. In præſcriptionibus temporalium actionum, l. 6. de oblig. & act. In Carboniana poſſeſſione, l. 1. C. de Carb. edict. Ciuiliter vero, cum à die ad diem cõputatio fit: ſic; vt qui ad extremum anni diem peruenerit annum abſoluiſſe videatur, l. 134. de verb. ſig. atq; hic exigitur in munerib. & honoribus: ſi damnum iniuria datum ſit: teſtamenti factione, l. 5. de teſt. In manumiſſione ex l. Ælia Sentia. l. 1. de manu. In vſucapione, l. 5. & 7. de vſurp. In l. Papia, l. aniculis 134. de verb. ſig. Prat. vide omnino ſupra: Anniculus fit aliquis. In his & ſimilibus dies inceptus pró completo habetur. Secus eſt in iis, quæ facti ac naturæ ſolius ſunt, in quibus à momento in momentum ætas vel tempus computatur: in his enim vltimum etiam diei momentum præteriiſſe oportet. Gœdd. ad l 98. n. 8. de verb. ſig. & ad pr. l. 217. nu. 4. eod. vide mox infra Annus biſſextilis.

ANNVS deinde vel cõtinuus, vel vtilis in iure diſtinguitur. Continuus, qui vulgo & naturaliter annus appellatur; vel qui cõſtat ex trecentis ſexaginta quinque diebus continuis. In eo dies ad momentũ reputantur, nullis agẽdi obſtaculis interim exceptis: vt in vſucapione, l. namque. §. 1. de vſuc. Spieg. Annũ vero vtilem dicimus, qui cõſtat ex 365. dieb. vtilibus: & ita in annalibus actionibus, quę annua præſcriptione excluduntur, ſemper annum accipimus: Cuiac. de diuerſ. temp. pręſcr. c. 20.

ANNVS vtilis trifariam dicitur: primo ſi actor habet experiundi poteſtatem: item, ſi reus præſtet ſui conueniendi facultatem: & tertio, ſi iudicis copia adſit, l. 1. de diuerſ. tempor. præſcript. Spie. Annum vero in iure vtilem fere accipimus, i. e. ex iis diebus conflatu, quibus experiundi poteſtas fuerit. Quod & Goueanus notat lib. 1. variar. lectio. Briſſ. Sicui legetur, cum 14. annorum erit, is capiet, cum 14. annos erit (erit, pro impleuerit.) 49. de legat. 1. Hoc ſermone, poſt annum, bienniũ, ſignificatur, l. 17. in fin. de manum. teſt. Si cui his verbis libertas relicta ſit; Duodecimo anno liber eſto is in principio anni duodecimi liber erit. Duodecimus. n. annus eſt, cum quantumlibet ex duodecimo anno venerit, aut præterierit; & qui duodecimo anno liber eſſe iubetur, omnibus duodecim anni partib. liber eſſe iubetur, l. 41. de man. teſt. Briſſ.

ANNVM inchoatum ſeu cœptum ſæpius pro completo ſeu pleno accipimus: niſi verborum conceptio, aut loquentis voluntas aliud ſuadeat. Briſ. Etenim fauoris ratio ſupplet tempus, quod alioquin natura nondum completum eſt. vide paulo ante §. Annus vel naturalis. & Gœdd. ad l. 98. num. 8. & ad l. 217. nu. 4. de verb. ſign. Annus cœptus pro completo non habetur, l. non putabam. ff. de condit. & demonſt. l. 3. §. minorem. de minorib. l. 6. C. quand. di. leg. ced. Spieg.

ANNVS extremus, extrema pars anni, quæ apud nos eſt Decẽbri mẽſe, cum duodecimus apud antiquos eſſet Februarius. Ideo eo menſe Terminalia feſta celebrabantur, quod is dies extremus eſſet anni: Vide Ouid. lib. Faſtor. 2.

ANNVS litium Seruius in illud Æneid. 2. Si omnes vno ordine habetis Achiuos. Idque audire ſat eſt: iam dudum ſumite pœnas. Vno ordine, inquit, id eſt, vno reatu. Dicebantur autem in ordinem cauſæ, propter multitudinem, vel tumultum feſtinantium, cum erat annus litium. Iuuenalis:

Expectandus erit qui lites inchoet annus.

Hotoman.

ANNVS biſſextilis, nunc quartus quiſq; annus dicitur: quia duobus continuis dieb⁹bis dicimus, ſexto Kalendas Martias, duos dies pro vno computantes: vt ſit biſſextum, quaſi bis ſextum. Spieg. Biſſextilis alio nomine Intercalaris, quia vnus dies intercalatur, ſeu interſeritur. Et hic quoque annus, vt alius quiuis, modo ciuiliter conſideratur (in rebus ſeu cauſis ciuilib. in quibus non à momento in momentum, ſed ciuiliter, & ἐν πλάτει tempus computamus) modo naturaliter, à momento in momentum. Biſſextus (in quo biduum pro vno die reputatur) inceptus, ciuiliter pro completo habetur: & ita poſteriore biſſexto natus, priore biſſexto Calẽdarum, ciuiliter annum complet: at in naturali computatione anni, poſterior quoque biſſextus completus eſſe debet, cum ſit pars prioris: nec ſextus Calendarum (qui biſſextus ſeu geminus eſt in anno biſſextili) præteriiſſe cenſetur, antequam totum illud biduum præterierit. Gœd. ad d. l. 98. nu. 9. adde ibid. num. 1. 3. vid. ℣. Biſſextus. & ℣. Annus vel naturalis eſt.

ANNI quibuſdam diſtinguuntur vſuales, vel ceremoniales vel legitimi-

legitimi. Tiraq. in tract. du retraict lignagler. §.1. gloſſ.10.

ANNVS quinquageſimus olim apud Hebræos ex lege Moſaica, vocabatur Iubilæus: quo tempore vnuſquiſq; ad poſſeſſiones, & libertatem, familiamque ſuam, quam ob neceſſitatem alienaſſet, nec poſſet ſoluere, gratis admittebatur. Num.25. Old.

ANNI pars maior, quę ſextum ſeptimumque menſem egreditur. Secus eſt in interdicto Vtrubi: vbi maior anni pars non ad numerum dierum menſium ve, quibus ipſe annus conſtat, ſed ad longius tempus poſſeſſionis refertur: qui maiore, quam aduerſarius, anni parte poſſederit, vincit: qui minore, vincitur. Gœdd. ad l.156. num.2.3. de verb. ſign.

ANNVM in fuga fecerat, pro conſumpſerat, l.14. §. fin. de ſtatulib. Briſſ. in parerg.

ANNVERE, quo ſæpius Iuriſconſulti vtuntur, vt in l.1. § ſi quis ita: de verb. oblig. eſt cum nutu, h.e. capitis ſigno, aliquid affirmamus; vnde & annuere, pro concedere vſurpatum. Sic annuere votis, l.5. Cod. de adopt. Virgil. lib.10. Annuit his Iuno, & mentem lætata retorſit. Corral. d. §. ſi quis ita.

ANNVTIVVM, vide ſupra Adnut.

ANNVMERARE aliis, inter alios, id eſt, in numerum referre. Id adnumerauit culpæ, imperitiæ, i. adſcribitur, imputatur. Briſſ.

ANOMALAM h.e. irregularem & innominatam exceptionem, interpretes appellant, quæ nec peremptoria, nec dilatoria ſit. Quanquam hoc non eſſe verum Zaſius ſtudioſe obſeruans proprietatem ſermonis veterum Iuriſconſultorum, alicubi tradidit: quia non inuenitur eiuſmodi exceptio. Spieg.

Ἀνζατόντως, in l. fin. C. de nouat. i. ſine nouatione. Cuiac. Inſtit. quib. mod. toll. obligat. in fi. & 19. obſer. 36. in fi. Contius legit αἰνατόντως, Goth. in d. l. fin. αὐθηγηνόντως. Hal. αὐτατόντως.

ANQVIRERE, veteris iuris verbum, quærere, & informationem facere ſignificat. Liu.4. Belli Punic. ſeu legibus, ſeu moribus mallet, anquireret. Prat.

ANQVIRERE, Feſto eſt circumquærere.

ANQVIRERE pecunia & capite, veteres dicebant, pro mulctam irrogare, vel ad populum ferre de mulcta vel capite alicuius, vt eam populus antiubeat, aut antiquet. Liuius lib.8. Capite anquiſitum ob rem bello male geſtam, &c. Idem lib.26. Cum Tribun. pleb. bis pecunia anquiſiſſet, tertio capitis ſe anquirere diceret. Idem lib.6. Sunt qui Duumuiros, qui de perduellione anquirerent, creatos. Hotom.

ANQVISITIONES intelligimus, cum diligenti perueſtigatione aliquid circumquærimus, quod & Ver. Flaccus probauit. Hinc etiam annus deductus eſt ab ipſo temporis circuitu, vt ex Capitone Atteio refert Macrobius: quoniam An, pro Circū, veteres poſuerunt: vnde Anterminos, circum terminos, & An ſanctum, & Ambire, pro circumire: quæ Grammaticorum commentariis perulgata atque detrita ſunt, vt annotauit Pet Crinitus lib.1. c.14. de honeſt. diſcipl.

ANSA eſt, qua quippiam prenditur ac tenetur. Paulus in l. in rem actio. §.2. de rei vendic. Veluti, inquit, ſi quis ſtatuæ ſuæ brachium, aut pedem alienum adiecerit, aut ſcypho anſam, vel fundum. Hæc vox per metaphoram varias adagiorum formas mas præbuit, Plaut. in Perſa: An non vides hanc anſam quærere? i.e. captare occaſionem reſcindendæ irritandæque pactionis. Cic. in Lælio: Quo plures det ſibi tanquam anſas ad reprehendendum. Anſis vaſa tenentur. Et Aræ primo anſæ dictæ ſunt, quod teneantur à ſacrificantibus. Varro author. Epictetus in Enchiridio ſuo ſcripſit, Vnicuique rei binas eſſe anſas; alteram, qua teneri poſſit: alteram, qua non poſſit. Cætera apud Chiliad. Eraſ.

ANSERVM alij feri, alij non, §.16. Inſtit. de rer. diuiſ.

ANSITARIA, expunge peregrinam dictionem & repone, Amphitapa, in l. veſtis. de auro & arg. leg. intelligeq; veſtes vtrinque villoſas. Sic enim corrigit, Alciato teſte, Marinus Brixienſis. Quod ait Vlp. Anſitaria quid velit, ingenue fateor, me plane neſcire. Bayſius inquit, in de Re veſtiar. putatque, vt Marinus repoſuit legendum, Amphitapa. Sed quid ſi ſtragulam inſtitoriam legamus, quod in Pareg. Alciat. annotauit, quibus in officinis inſtitores ſe induunt. Spieg.

ANSVLÆ vocantur lingulę coriaceę, quibus adfibulatur ipſe calceus, ne ſol. eat indecenter. Auth. Ioan. Bapt. in com. Epiſt. Sidon. Apollin. ad Lamprid. lib.8.

ANTAPOCHA, ait Gothofr. ad l.1. de fid. inſtr. creditori vtilis eſt ad probandas annuas & menſtruas præſtationes, & impediēdas inſidias præſcriptionis: de qua vide l.19. C. de fide inſtr. vel

ANTAPOCHA eſt inſtrumentum ſolutionis, cenſuale probans debitum in futurum. Molin. de vſur. q.20. n.208. Vel ſic, eſt profeſſio pecuniæ ſolutæ, quæ datur creditori à debitore. Antapochæ vicem ſuſtinet, exemplar apochæ ſubſcriptæ datum creditori. Gothof. ad d. l.19.

ANTAPOCHA, ἀντάποχη ſeu antapocha, proprie chirographus, quo debitor fatetur debitū creditori, aut quo quis ſe obligat. Quandoque etiam antapocha ſignificat confeſſionem, quam debitor creditori facit in præſtationibus annuis oppido neceſſariam propter præſcriptionem.

ANTAPOCHA. Apocha eſt profeſſio ſolutæ pecuniæ. Antapocha eſt exemplum apochæ ſubſcriptum à debitore creditori datum, & hanc eſſe veram definitionem antapochæ, probat l. plures de fid. inſtr. ſi modo, vt autores ſunt libri ſcripti, deleātur hæc verba (vel antapocham ſuſcipere) quam Iacob. & Fulgoſ. ſequuntur notat Ant. Cont. ad d. l. plures. Apocha debitor probat ſe ſoluiſſe, vt creditoris actionem excludat. Antapocha creditor probat ſibi reditus, pēſiones, vſuras, ſolutas fuiſſe, vt præſcriptionē temporis ſummoueat, vel vt repellat colonum ſeſe in libertatem aſſerentem. Apocha ſecuritas etiam dicitur, & ἀμεριμνία, & ἀποδείξις ſæpiſſime in Nouellis & in libris βασιλικῶν. Petronius Arbiter in Satyrico: Redde mihi apodixim defunctoriam, i.e. remiſſionem ſenilis ætatis. Caſſiod. XI. Merito teſtimonium ſolutionis ſecuritas dicitur, de quo non ſolum animus, ſed ſubſtātia communitur. Dicitur & Recauta in Nou.130. vbi Græci vertunt ἀντιπόχματα non minus male quam delegatores ὑλωτας. Auguſtin. de cura pro mortuis, vbi eſſet, recautum, quo illa cautio vacuata fuerat, indicauit. Poſteriores dixere, Euacuatoriam in formulis Marculphi ab euacuanda obligatione, vt quandoque Græci ἰκανοῖαν.

ANTAPOCHÆ formula eſſe hæc poteſt: Ego Lucius Tit. fateor C. Seio, aut illi die illa tot ſoluiſſe annui reditus nomine, quē ei debeo ob fundum vel poſſeſſionem illam: vel tot vſurarum nomine ob creditam mihi pecuniam. Cuiac. & Gothof. ad d. l.19. C. de fid. inſtrum.

ἈΝΤΑΛΛΑΓΜΑ accipitur pro permutatione. Significat etiam rem quę more veterum in permutationem datur. Alc. l. Labeo. 19. ff. de verb. ſig. Prat.

ἈΝΤΑΝΑΚΛΑΣΙΣ apud Vlp. l. ſi arborem. 17. de ſer. vrb. pręd. ff. refractio luminis. A. Auguſt. lib.4. Emen. c.16. ſignificat reuerberationem. Prat. & apud Cic. lib.2. epiſt. ad Attic.

ANTE idem ſignificat, quod præ, & in cōſpectu eſſe, vt quod dicimus ante pedes, ante oculos poſitum, vt ſua natura nō quidquid præcedit, quantumuis longo interuallo, ſed quod proxime præcedit, dicatur ante eſſe. Cic. ad Attic. Crucior, cum, quem ante me diligo, video, i.e. nullum alium plus me quam illum diligo. Connan. lib.6. c.3.

ANTE diem apud veteres idem ſignificabat, quod ipſo die: quaſi dicerent, ante diei exitum: nam in die præſtituenda tota dies continetur. Cæſar lib.1. de bel. ciu. Polliceri ſe in prouinciam iturum, neque ante quem diem iturus ſit, definire, id eſt, quo die, vel ante cuius diei exitum. Prat.

ANTE factum teſtamentum, l.21. §.3. C. de teſtam.

ANTE ſecula, l.6. §.1. C. de ſum. Trin.

ANTE particulam ad initium referri, ſcribit Alciat. l. annicu-lus, 132. §. ante. ff. de verb. ſign.

ANTE etiam excluſiue ſignificat, l qui ante. 13. ff. de verborum obligat.

ANTE, incluſionis nota eſt Vlpian. d. l. qui ante l. cum ſtipulatus. 113. ff. de verb. oblig. Prat.

ANTE diem decimum Kalēdarum, formula, decimus dies ſignificatur Antonio Auguſtin. lib.4. Emend. c.6. Iacobo Cuiacio, acutiſſimi ingenij viro, in l. qui ante. 13. ff. de verbor. obl. Prat.

ANTE iudicium acceptum eſt, ante litem conteſtatam ex verbis & ſententia Pauli: l. amplius. 15. ff. rem rat. hab. eodem & ſenſu accipitur apud Labeonem. in l qui concubinam. 29. §.3. ff. de legat. 3. idque per Conſtantini conſtitutionem l.2. ibi ſtatim: C. vbi in rem actio. non igitur ante iudicium acceptum in d. § 3. incip. ſi hæres, ſumitur pro ſententia, vt autumat Accurſ. ibid. & ante ſentētiam vt credidit Alberic. Nec moueor Pomponij reſponſo l. ſi rem, quam. §. fin. ff. de euict. Nam hic quocunque tempore, vt cauſæ adſit denunciari poteſt. illic vt iudicium in ſe ſuſciperet. Vel apud Labeonem res euicta erat, apud Pomponium nondum. Scio Bartol. in d. §. ſi hæres. hanc ἀσυνημίαν diluiſſe, vt apud Pomponium ſit titulus oneroſus puta emptionis, apud Labeonem titulus lucratiuus. Tu rem expende. Prat.

ANTE Kalendas ſtipulatus ſimilis ei eſt qui Kalendis ſtipulatur l. qui. 13. ff. de verbor. oblig. Bart. & Alc. in l.2. creditum. ff. ſi cert. petat. multa & varia de hac voce, ante, dixere, quorum verba huc non tranſcribo: ab iis pete. Pratei.

ANTE omnia, id eſt, ante, quam ad alia procedatur l. ante 23. ff. de prob. & l. pen. ff. de alim. & cibar. leg. Azo in Sum. C. quand. ciuil. act. crim. præiud. Prat.

ANTE, Poſt, Mox, & cætera id genus, certam fere temporis formam non recipiunt, teſte Oldend. Spieg. Adde præterea quod hę dictiones ante & poſt, ſunt earundem virium & naturæ, ſeque mutuo reſpiciunt, vt late docuit Tiraq. in rep. l. ſi vnquā, in verbo & poſtea, n.14. nam & quamuis. C. de reuoc. don.

ANTE calēdas, & poſt calendas, idem poſſe ſignificare, Alciatus demonſtrat. in Comm. ad l. anniculus. de verb. ſign. Spieg.

ANTE decimum diem Calend. ſignificat vndecimam, ſi de futuro loquar: poſt decimum diem ſignificat vndecimam, ſi de præterito agatur. autor Alciat. in d l. anniculus. Spieg.

ANTE diem 3. Non. annotante Manutio, veteres dicebant, id eſt die tertio ante Nonas. Nam cum dicitur, 3. Non. conciſa locutio eſt: quæ integra eſſet, ſi diceres, 3. die ante Non. qua noſ

admodum vtebantur antiqui, ſed eius loco, Ante diem 3. Non.Spieg.

Ante diem tertium pro nudiuſtertius accipi videtur compendioſa locutione quaſi dicas ante diem tertium finitum. Hinc Gellius Ciceronem natum eſſe ait ante diem tertium Nonas Ianuarij lib.15.cap.28.qui vt ipſe de ſe ſcribit natus fuit tertio Nonas Ianuarij.Duaren.l.qui ante Kalend.13.ff.de verb.obli.

Ante id tempus ſignificare, quod præcedit actum, poſt vero id tempus,quod ſubſequitur,Doctores cõcludunt.Quę ſententia in actu momentaneo expeditum intellectum habet.Sed & in actu tractum habente, idem eſt: vt cum dico rem factam ante bellum,intelligitur cœptum. Vide Alciat.in l. 2. ff. ſi certum petat.Spieg.

Ante cœnam in cœnarum conuiuiis lautiſſimis primi ferculorum miſſus ante cœnam dicebantur,qui & iterabantur interdum:ſecunda fercula, ipſumque velut ſolidum cœnæ,cœna. Turneb.lib.17.aduer.cap.10.

Antæ populi Iſtri fluminis accolæ, congeneres Sclauinis,quos in Romanas prouincias incurrentes Iuſtinianus per Chilbidium ducem repulit, & poſt aliquot annos duce germano ſororis ſuæ filio,ad internecionem fere deleuit, vt merito ab eis nomen Antici vendicauerit. Quapropter Haloander noſter (quem fata ante diem nobis præripuere, non ſine, vt candide fatetur Alc.inſigni ſtudioſorum iactura) recte in tit.Iuſtiniani, pro Attico Anticus reſtituit in quo bis erratum vulgo eſſe idem Alciat. oſtendit.c.3.lib.Parerg.5. Flauii cognomentum, de quo Ↄ.in litera I.Haloander non agnoſcit.Spieg.

Ante,Alias ante cauſam cœptam.l.3.§.iudicio tutelæ.ff.de contrar.tut. Alias ante cauſam finitam.l.in inſulam.§. fructus.ff. ſol.matr.l.2.in fin.& ibi Bart.ff.ſi cert.pet.c.cum tu.de teſtib.

Ante aditam hæreditatem,ſic accipere debemus:antequam vel ab vno adeatur hæreditas. Nam vbi vel vnus adiit,competit libertas.Paul.l.cum hæres.ff.de ſtatulib.Oldend.

Antecedens inſtrumentũ l.23. C.de donat:Antecedentes creditores in ordine pignorum l.7.C.de action.& obligat.Antecedentis temporis.l.58.§.Teſtamento ff.de admin.tut.

Antecessores ſunt iuris Doctores, magiſtri, & profeſſores: quod & Heſychius his verbis docet: αἰτικίνσωρ ὁ τῶν νόμοις μαμαθηταῖς vbi tamen corrupte Anticenſores vocat.Horum fit mẽtio in conſtit.omnem. procem. Pandect.& l.2.§.quæ omnia. de vet.iur.enucl. Hoc titulo cohoneſtati fuere Theophilus Inſtitutionum Iuſtiniani paraphraſtes, & Iulianus patritius Nouellarum Græcarum eiuſdem principis fidus interpres.

Antecessores etiam Tranquillo in Vitellio dicuntur præcurſores, Gallis *Auancoureurs*, vt & Apud Mauricium:Horũ eſſe dicit ante agmen ire,loca caſtris metandis idonea deligere,& vias,quib.duci cõmode exercitus poſſit,videre. Vide & apud A Hirtium in lib.de bell.Afric.Prat.Alciat.li.3.diſpunct.c.12. de interpretatione huius verbi dubitat, ſed eam veriſſimã eſſe neutiquam ambigendum, vt ii ſcilicet antecessores dicantur, qui publice iura profitentur, id quod manifeſte probatur ex inſcriptione proœmii ff.in quo Imperator præcipit formam, modum & methodũ docendi.Nam ſcribitur epiſt.illa Theophilo,Dorotheo,Theodoro,Iſiodoro,Anatolio,Thallælæo, & Cratino anteceſſoribus.Sed omnem dubitationem ſubmouent verba eius epiſtolæ,paulo,poſt principium ibi.Sed cum vos, & omnes poſtea profeſſores legitima ſcientia conſtitutos etiam hoc oportuerat ſcire,quid & in quibus temporibus tradi ſtudioſis neceſſarium credamus, vt ex hoc optimi atque eruditiſſimi efficiantur, ideoque præſentem diuinam orationem ad vos præcipue faciendam exiſtimauimus, quatenus tã prudentia veſtra,quam cæteri anteceſſores,qui eandẽ in omne æuum exercere maluerint, noſtris régulis obſeruatis,inclytam viam eruditionis legitimæ poſſint ambulare.Idem etiam deprehendi poteſt ex verbis Iuſtiniani in l.2.Cod.de vet.iur. enucl.ibid.Et Dorotheum virum illuſtrem & facundiſſimum anteceſſorem, quem in Berytienſium ſplendidiſſima ciuitate leges diſcipulis tradentem,propter eius optimam opinionem & gloriam ad nos deduximus,participemque huius operis fecimus. Et paulo poſt, Nec non & Cratinum virum illuſtrem & Comitem ſacrarum largitionum, & optimum anteceſſorem huius almę vrbis conſtitutum.Nam in vrbe Cõſtantinopolitana,& in oppido pręd ictoBerytienſium iura publice docebãtur,vt legitur in §.hæc autem tria,in proœ.ff. nec diſſentio ab accuratiſſimo Haloandro, eos dictos eſſe à præeundo diſcipulos, & quaſi porrecta manu in penetralia iuris deducendo.Id enim ſignificare verbum Græcum, à quo deducitur illa dictio Græca paredri clariſſimum eſt. Eſt ergo tranſlatiue formatum,& per Metaphoram à præeundo, in quo ſignificatu diximus paulo ante magiſtrum accipi eum, quem vt exẽplum ſequimur in re aliqua. Cæterum [?]it doctiſſimus Hadr. Turneb. lib.8.aduerſ.c 19.anteceſſores homines legum peritos & iuris dici exiſtimat,etiamſi non ſint profeſſores, ab honore,quod aliis qui ius non didicere antecedant, ſic Apoſtolorum principes, Tertul.anteceſſores vocat, vt lib.5.aduerſus Marcionem,quam Paulus ſciret ſe non in vacuum cucurriſſe, quum dexteras ei darent anteceſſores, & lib. 1. tunc primum cum anteceſſoribus Apoſtolorum conferebat. Balduinus in in proœm Inſtitut.exiſtimat hanc vocem effictam imitatione Græcorum apud quos προηγητεῖν per metaphoram ſignificat, præeundo & docendo deducere diſcipulum in alicuius artis penetralia,quaſi dicas παροδοποιεῖν,&c.

Antecessor prior magiſtratus,cui alter ſuccedit:qui alibi Deceſſor dicitur.Ciceroni ſemper Prior. Paulus l.55.ff.de iudic. Edictum quod ab anteceſſore datum eſt, in numero trium edictorum connumerari debet plane, licet omnis ab anteceſſore numerus finitus ſit, ſolet ſucceſſor vnum edictum dare, Hotom.

Anteferri;clauſulæ cuius mentio fit in ca.quodam de præb.in in 6.& c.autoritate.de conceſſ. præb. eodem lib. vim explicat Felin.in c.cauſam,&c.c.de reſcript.in antiq.Prat.

Antepilani Liuio dicti haſtati & principes in legione, quod eſſent ante triarios, qui Pilani vocabantur, Vt Varro de ling. Lat.docet:quem refert & ſequitur doctiſſ.Torn.lib.11.aduerſ. cap.27.

Antestari quid ſit,demonſtrat Acron his verbis in Serm.Horat.li.1. Sat.9. Denunciantes litem anteſtatos habebant,quib. præſentibus conueniebat, vt aurem illis tertio vellerent. Solebant enim teſtium aures tenere,& ita dicere : Memento quod tu mihi in illa cauſa teſtis eris,quod eſt Anteſtari. Aliter, olim qui anteſtabantur,auriculam contingebant. Ideoque poeta ait,

Libenter auriculam obtuli.

Aliter:Anteſtari,id eſt,teſte vti,quod iudicii cauſa volo manum iniicere.nam hæc erat conſuetudo, ſi quis vadato non paruiſſet,ei aduerſarius aliquem de præſentibus anteſtabatur, id eſt,tangebat eius aurem,& dicebat,licetne anteſtari? ſi reſpondiſſet ille, licet: tunc iniiciebat vadatus manum in eum qui non paruiſſet, & ducebat in iudicium : aliter ſi iniecíſſet manum,iniuriarum poterat accuſari.Hæc Acron,& Porphyrio fere in eandem ſententiam.Horat.eo loco:

Et quo tu turpiſſime? magna
Exclamat voce,& licet anteſtari? ego vero
Oppono auriculam, rapit in ius.

Plautus in Curcul.

Licet anteſtari? M.non licet.

Ph.Iupiter te male diſperdat miles,inteſtatus viuito : Hot.in prætermiſſ. Et ſic quidem aliud mihi in effectu ſignificare videtur anteſtari,quam teſtibus vti,vel,vt Plautus ait,teſtes facere,quando actor in reum manus iniicere volebat. Plaut. in Curcul.

Ne facias teſtes,neque equidem tibi debeo quicquam.

Quin & Caius cum de illis ageret,qui neque ſequuntur,neq; ducuntur, in reum manus inici ſolere, reum manibus teneri ſcribens,indicare viſus eſt:Solutum,inquit,non intelligimus eum, qui licet vinculis liberatus ſit, manibus tamen tenetur, c.48.de verb.ſign. Quod ſi anteſtatus non eſſet actor,& manum inieciſſet,iniuriarum, vt exiſtimat Acron, reus conſtitui poterat. Hinc illud Plauti in Curcul

Hoccine pacto indemnatum,atque inteſtatum me arripi?

Nec immerito, qui enim non reluctantem trahit, aut rapit, inferre videtur. Proinde ne ſine iuſta cauſa ſic in aduerſarios ſæuirent actores,lege conſtitutum reor Decemuirali, vt qui ſine atteſtatione in reum manus inieciſſet, iniuriarum poſſet conueniri. Nec vero huius atteſtationis ſolennitas in tantum ab aliorum teſtimoniorum iure diſcedebat, quin vt à teſtimoniis reliquis, ſic ab anteſtatione ſerui repellerentur, Plaut.in Curcul.

Seruon' anteſtari?

Ph.Vid.C.Hem, vt ſcias me liberum eſſe.

Porro vt quis in ius raperetur, non ſemper opus anteſtatione fuit:nam ſi reus improbus eſſet,& inteſtabilis, vt ſunt, lenones, fures, & id genus alii, ſine anteſtatione ad prætorem rapiebatur : id quod doctiſſimus præceptor meus Hopperus in eruditiſſimo ſuo de iuris arte lib.3.annotauit. Vtilius ſiquidẽ erat,plagiarios, & fures priuata manu, ciuiumq; concurſu ad prætorem ſine anteſtatione rapi, quam ſub prętextu ſecuritatis trãquillitatiſque publicæ,tergiuerſatione,rapinis,plagiis, aut furtis indulgere. Quod cum ita ſit,mirum nemini profecto videri debet, in improbos huiuſmodi homines manus etiam ſine atteſtatione inici conſueuiſſe. Sic Lyconidem adoleſcentem aulæ quadrilibris furem ſuſpicãs Euclio, in ius rapere viſus eſt voluiſſe, apud Plaut.in Aulul. Niſi referes.L. Quid tibi ego referam? E. quod ſurripuiſti meum. Iam equidem ad prætorem hercle te rapiam,& tibi ſcribam dicam. Nã quod nullam hic ſuperſtitum optauerit præſentiam Euclio, quod nullum viatoris implorauerit auxiliũ, hinc poteſt probabiliter argui, communi iure, in eum quem furem eſſe non dubitabat adoleſcentem manus iniicere Euclionem potuiſſe. Similiter in perſa, cũ in Dorpalum lenonem manus iniiceret Saturio Paraſitus, interrogatus à Lenone, an ne anteſtaretur, reſpondit:

Tuane

Tuane ego cauſa carnifex
Cuiquam mortali libero aures atteram,
Qui hic commercaris ciues homines liberos?

Rurſus in Rudente, cum Labrax leno à Pleuſidippo in ius vocaretur, ſic eum interrogabat Pleuſidipp.

Rapiet hinc obtorto collo mauis, an trahi?
Vtrumuis opta dum licet.

Cumque ſe neutrum velle leno reſpondiſſet, ſubiecit ſtatim Pleuſidippus.

Abi ſane ad littus curriculo Trachalio,
Iube illos in vrbem ire obuiam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, qui hunc ad carnificem trahant,
Ego hunc ſceleſtum in ius rapiam exulem.
Age ambula in ius. L. quid ego deliqui?
Et paulo poſt: Obſecro ſubueni mi Charmides,
Rapior obtorto collo. Ch. quis me nominat?
L. Viden' me vt rapior? Ch. Video, & inſpecto lubens.
L. Non ſubuenire mihi audes? Ch. Quis homo te rapit?
L. Adoleſcens Pleuſidippus.

Cæterum ſi honeſtior eſſet perſona quam vt eam rapi conueniret (erant enim qui in ius vocati, duci, aut rapi, ne medio quidem anteſtationis poterant, vt ex Epigraph. l. 48. de verb. ſignif. colligimus) diem ei dicebat, eumque promiſſa pœna, quam multam Plautus appellat, datiſve, ni prædia poſſideret, vadibus, vel pignore dimittebat. Plaut. in Capt.

His diem dicam, irrogabo multam.

Nam quod lege cautum fuiſſe diximus, in ius vocati, vt itent, prætor illud edicto ſic eſt interpretatus:

In ius vocati vt eant, aut ſatis vel cautum dent.

Quod enim certos præſeſſionum haberet dies, quibus poſtulationibus, quibus etiam cognitionibus vacaret, lib. 1. Variorum demonſtrabimus. Manus in aduerſariũ iniiciẽdi opportunitate actores fraudare diutius prætori iniquum videbatur. Proinde conceſſit agere volẽtib. aduerſarios ſuos Vadari h. e. in ius vocare, vt in pœnam ſtipulantibus actoribus promitterent, aut ſatis vel cautum aliquo modo darent, prædia ve poſſiderent, manus iniectionẽ paterentur, & medio anteſtationis, vel ad prętorem, ſi is poſtulationibus operam daret, ducerentur: vel ſi aliis negotiis occupatus eſſet Prætor, in carcere proxima poſtulationum die in iure ſiſtendi cauſa adſeruarentur. Plaut. in Perſa: Vadatur hic me. P. Vtinã vades Deſint, in carcere vt ſis. Quod etiam de his, qui neq; ſequuntur, neq; ducuntur, Caius annotaſſe viſus eſt, d. l. 48. de ver. ſign. Ac ne eũ, inquit, intelligimus ſolutum, qui in publico ſine vinculis ſeruatur. Per publicum enim carcerem ſiue cuſtodiam intelligi, illud Plauti in Amphyt. liquido demonſtrat. Ita peregre aduenienst, hoſpitio publicitus accipiat. Ræuard. c. 5. ad leg. XII. Tab. & ante eum Iac. Cuiac. lib. 7. Obſeru. cap. 16.

ANTESTATVS is erat, qui teſtato, id eſt teſtibus adhibitis conueniebatur: ſicut denunciatus dicitur, cui fit denunciatio, leg. venditor. de re iudic. Eadem ratione apud Caium lib. 1. Inſtit. tit. 6. pater fiduciarius Anteſtatus dictus eſt olim. Nec vero Anteſtati dicuntur ſuperſtites, ſiue teſtes, & Anteſtatorum non attrectatur auris, ſed teſtium. Lex Baiuuaria: Teſtis, inquit, per aurem trahi debet. Prat.

ANTESTATO opponitur inteſtatus, i. teſtato non conuetus, apud Plau. in Curcul. 15. Hoccine pacto indemnatũ atq; inteſtatum me arripi? Prat. Vid. Cuia. 7. obſ. 16 Goth. ad l. 64. de verb. ſign.

ANTEVERTERE ſupplicium, leg. 2. C. qui teſtam. fac. poſſ.

Ἀντεξετάζοντες τὰ γράμματα, comparatores literarum. Gothofr. ad Nouell. 49. cap. 2. §. 2. verb. iuſiurandum præbere.

ANTHEMIVS Mathematicus, cuius meminit Goth. ad l. 12. §. 1. C. de ædific. priuat.

Ἄνθρωποι Reſpublica æſtimatur ὡς ὁ μακρότερος ἄνθρωπος. 7. Plin. 48. Goth. ad l. 56. ff de vſufr.

ANTIADES & pariſthmia Græcis dicũtur, quæ ſunt Latinis tonſillæ, & ſunt inflãmationes circa eas partes, quæ mela, i. e. poma, à recentioribus vero amygdalæ appellantur. Celſus lib. 7. c. 12. Tonſillas, quæ poſt inflammationem induruerunt, Græci ἀντιάδας appellant. Idem lib. 1. c. 5. Tonſillas, & lib. 2. c. 1. Glãdulas vocat Galenus lib. 6. Decameridon. Hortulanum, inquit, à vulua, & antiadibus, & pariſthmiis ſuffocationem patientẽ. Idẽ vero li. 10. de medic. ſimplici, pariſthmiis, ſiue faucib. vuluæ, & antiadib. Vlp. l. quærit. 14. §. ſi quis 8. de ædil. ed. Et ſi quis habeat antiades, & ſi antiades ſunt, quas exiſtimo, i. inueteratas, & quæ iam diſcuti non poſſunt. vtrobiq; mẽdum eſt: Antiachę pro Antiades. Accurſius faucium tumores exponit, non tamen dicit, quos tumores: quod vero ſubdit, vt ſcrofulę, omnino falsũ eſt, cũ ſcrofulæ ſint apud iuniores medicos quæ ab antiquis dicuntur Chœrades Græce, Latinis Strumæ. Nebriſſ. vide & Rhodig. lib. 4. c. 2. & Paul. Æginetã lib. 6. c. 50.

ANTIAS nomen eſt, tam morbo quam particulæ accommodatum vnde Plin. Tonſillæ in homine, in ſue glandulæ. Ab Ariſtot. in 1. de hiſt. anim. παρίσθμια vocantur. Prat.

Ἀντιβίβλιον. libellus reſponſionis, Goth. ad Nou. 53. c. 3. §. 2. verb. qui appellatur reſponſionis.

Ἀντικάνθαρος nauigii genus. vide Gothof. ad Edict. Iuſt. 13. cap. 15. poſt princ.

ANTICIPARE ſupremũ iudiciũ conſiliis, l. 8. in pr. C. de inof. don.

ANTICIPATA res lite, id eſt, conteſtata, l. 2. C. de vect. Anticipati tractandi, Suet. in Claud. cap. 21.

ANTICVS cur Iuſtinianus dictus, vide Antæ populi.

ANTICATEGORIA, recriminatio dicitur, ſiue mutua accuſatio. Et fit, aut cum litigatores idem crimen inuicem tentant, aut aliud atque aliud. Budæ.

Ἀντίχρησις quid ſit, docuit Alciat. lib. 2. diſpunct. cap. 3. & ex eo Spieg. poſt vtrunque Cuiac. lib. 3. obſ. 35. Appellant autem Iuriſconſulti ἀντίχρησιν, cum cõuenit, vt pecunia debitor vtatur, fruatur, & creditor loco vſurarum percipiat fructus pignoris, eoq; interea ſimiliter vtatur, fruatur. Papin. leg. 1. §. pacto. de pignor. meminit cuiusdam pacti, quo placuit, vt creditor fructus hypothecarũ vſuris cõpenſaret fini legitimæ vſuræ, taleq; conuentionẽ vtilem eſſe ait. Modeſtinus quoq; mentionẽ facit ſimilis cõuentionis, vt creditor pignus in pecuniæ ſuæ cõpenſationem certo tẽpore poſſideat, & fructum capiat, leg. 39. de pignorat. act. Deniq; Paulus meminit pignoris, quod in vſu creditoris eſt, voluntate debitoris l. 9. §. vlt. de ſupel. leg. Sed & in reſcriptis principũ legimus, interdũ poſſeſſionem ea lege creditori obligari, vt fructus in vicem vſurarum cõſequatur. Item pecunia ea pactione mutuo dari, vt vice vſurarũ creditor domũ debitoris inhabitaret, l. ſi ea lege, l. ſi ea pactione, C. de vſur. Martianus ſcribens de formula hypothecaria, duobus locis hanc pignoris conuentionẽ appellat ἀντίχρησιν, l. 11. §. 1. de pign. leg. ſi pecuniã, de pig. act. & pignus nihilominus dici poſſe ait, & hypothecariam actionem competere, & ſoluto debito pignoratitiã actionem: videturq; ἀντίχρησιν etiam deſcribere, cũ ait ita dici, vbi creditor retinet poſſeſſionẽ, donec illi pecunia ſoluatur, & in vſuras interea fructus percipit. Nõ eſt abſurdũ, vt vſura alterius rei ſit & generis, quã ſors ipſa. Sed multo erit iuſtior ratio ἀντιχρήσεως, ſi ad modum & (vt Papinianus loquitur) finẽ legitimæ vſuræ reuocetur. Quid enim alioqui ſi cum centũ aureos mihi mutuo dederis, fundũ pignori acceperis, qui quotannis ſolebat fructum viginti aureorum reddere? Certe iniuſta eſſet ἀντίχρησις, & in fraudẽ legitimę vſurę contracta videri poſſet. Quanquã propter incertũ fructum leges patiantur, vt ſi forte fructus excedant modũ vſurarum, nihilominus creditor eos habeat, tanquã periculi preciũ, cum etſi minus fructuũ naſceretur, eo tamen contentus eſſe deberet, l. ſi ea lege, C. de vſur. Illud etiam notandum ex Nouel. 32. 33. & 34. ſi nobis res ſit cum agricola poſſeſſionum eius, aut omnium, aut mancipiorũ ἀντίχρησιν facere non licere. Etiam illud Iuſtinianus adiũgit, ſolid. 8. duntaxat partem modii in ſingulos modios & in ſingulos vnã ſiliquam quotannis ab agricolis vſuratũ nomine accipere licere. Bald. in tract. de pig. & hypot. cap 16. Differt autem ἀντίχρησις, ab vſuris hoc modo: Pacto cõſtituitur ἀντίχρησις, vſuræ ſtipulatione. Item Antichreſis perimitur nuda oblatione ſortis, vſuræ nõ item, l. ex prædiis. C. de vſuris. Ἀντίχρησιν ſimiliter ab agricola paciſci non licet, vſuras ſtipulari licet. Cuiac. in expoſ. Iuſt. d. Nou. 32 poſt pr. Adde Balduinum comment. tit. de pig. & hypoth. c. de antichreſi. 16.

ANTIDORVM, doni redditio eſt, ab ἀντὶ re, & δῶρον, donum. Vlp. de pet hæredit. l. ſed & ſi. Plane ſi antidora acceperunt, dicendum eſt, eatenus locupletiores factos, quatenus acceperunt. Obſeruandum autem, ab ἀντὶ Græca voce, quod eſt contra, viceuerſa, pleraque produci, vt antidorum, anticategoria, antichreſis, antipelargia, antiferna, antipeponthos, antipocha, antigraphe Eleganter autẽ diffinit genus quoddã eſſe permutationis. Et remunerandi obligationem cenſet naturalẽ. Spieg.

Ἀντιδιαπλέκειν Græci dicunt, quod nos replicare, ſicut & ἀντιπαραγραφὴν, quam Latini Replicam.

ANTIDOTVM, medicamentum eſt, quo nos contra venenum præmunimus Paul. ff. de penu leg. l. non omne. Quæ, inquit, in numero antidotorum non eſt. Item de cõtrah. empt. l. quod ſæpe. Antidota inquit, & alia quædam ſalubria medicamina.

ANTIFERNA, bona ſunt, quæ à marito viciſſim loco dotis adferuntur in matrimonium. nam φερνὴ dotem ſignificat: vnde & Parapherna vocãtur bona, quæ mulier vltra dotem ſibi habet. Spieg. His autem proxima ſunt θεώρετρα & ὑπόβολα, de quibus Conſtantinus Harmenop. ſcribit, vnde & Hypobolica inſtrumenta apud Sid. Apoll. lib. 7. Epiſt. quanquam ſunt qui legant Hyperbolica: alii quidam paraphernica, omnino male. Cuia. not. ad tit. Vlp. de dotib tit. 6. Et in lib. 5. obſeru & emend. c. 4. idem Cuia. inquit, his verbis: Donatio propter nuptias eſt dos mariti, atq; ideo quæ donantur propter nuptias, ἀντίφερνα, i. e. tanquam ex altera parte doti reſpondentia vocantur, l. vlt. C. de don ante nupt. vel pro nupt. Ea in dotem à muliere plerunque redigebantur, l. generaliter §. hoc obſeruari, C. de ſec. nup.

ANTIGRAPHÆOS Budæus vocat, quos Galli Contrarotulatores dicunt. Hoc vocabulum Cæſ. Maximilianus, & pleraque alia quæ miniſtros Principis indicant, è Galli in Germanicum tranſtulit *Contralier, Grafier, Quartier, Forier, nantzier, Trapetzier, Guardier,* atque iis ſimilia. Spieg.

Antinomia, legum contrarietas ab ἀντὶ contra, & νόμος, lex. C. de vet. iure enucl. l. Deo auctore: nulla, inquit Iuſti. in omnib. prædicti codicis membris antinomia. Et paulo poſt. Per ſuum vitium antinomias induxerunt. Nebr. Zaſius, in diſſoluendis antinomiis apud Iuriſcoſſ. per Budæum haud temere obſeruatis, multum operæ impendit. Sed veritas eſt, multas leges ſcriptas, ſibi implacabiliter eſſe inuicem contrarias, teſte Oldendor. qui recte tradit, tunc poſtremam ſequi nos oportere, memores ſemper mutationum quas circumſtantiarum diuerſitas exigit. Exempla ſunt nouiſſimi iuris conſtitutiones.

Antinomiam veteres magis appellabant conflictum duarum legum, quæ non natura, ſed caſu aliquo pugnabant propter aliquam circumſtantiam: vt cum duæ theſes in vna Hypotheſi confligunt. Tales Antinomiæ non poſſunt non ſæpe incidere. Sed Iuſtinianus Antinomiam vocat leges natura ſua pugnantes, & omnino contrarias: quæ certe ferri nullo modo debent. Ergo eas tolli iubet. Balduin.

Antiocheni, l. 2. C. de paſcuis publ. & priuat.

Antiochia reſtaurata a Iuſtiniano Theopolis nomen aſſumpſit. Vide Credenũ 2. anno Imperii Iuſtiniani Cuiac. 8. obſ. 21. & ad Nouel. 7. in fi. Gothof. ad l. 6. §. 4. C. de ſumma Trinit.

Antiochia metropolis eſt Syriæ, l. 37. ff. de reb. auct. iud. Gothofr. ad l. 1. C. de offic. com. orient.

Ἀντιπαπυιακός, quid ſit, vide Goth. ad rub. ff. de reb. credit.

Antipegmata ſunt valuarum ornamenta affixa antis. Torneb. 8. aduerſ. 9. Gothof. ad l. 12. §. 25. de inſtruct. vel inſtrum. leg.

Ἀντιπελαργία, dicitur, quaſi Ciconiaria lex, qua liberi parentes alere iubentur. πελαργὸς enim Græce Ciconia dicitur. Hæ enim parentes ſuos ſenio confectos alunt, ac volatu imbecilles, alis ſuis ſubuehũt. Hinc verbũ ἀντιπελαργεῖν, quod eſt promerẽtib. gratiam in tempore referre. Bud. in annot. ad l. 1. de iuſt. & iur.

Ἀντιπεπονθός, talio dicitur, quod genus iuris (de quo infra latius) Ariſtoteles improbat, nec legitimo iuri, nec ei, quod in ciuilitate verſatur, conuenire ait. Bud. in l. ius ciuil. eod. tit. Spieg.

Ἀντίφερνα, ſunt, quæ dantur vxori dotis nomine propter dotem: l. vlt. Cod. de do. inter nupt. Goth. ad l. 9. §. 3. de iur. dot. Vide ſupra Antiferna.

Ἀντιφωνητής: Reſponſor: Ἀντιφώνησις, conſtitutum, Gothof. ad Nou. 4. c. 2. verb. mandatoribus & ſponſoribus.

Antipocha, vide Apocha.

Antiqua Emphyteuſis eſt, quæ habet originem ab aliquo aſcendente. Gothof. ad rubr. C. de iur. emphyt. & ad l. 3. C. eod.

Antiqua actio, ex lege xii. Tab. deſcendens, l. 23. §. tignum, ff. de rei vindicat.

Antiqua obligatio, i. e. priſtina l. 21. §. ſi metu, ff. quod met. cauſ.

Antiquare, Feſto eſt morem priſtinum reducere. Antiquare legem, eſt ipſam abrogare, improbare, tollere Ciceroni 3. de legibus. Vos item, vt audio, legem antiquaſtis, ſiue tabellas. Liuius lib. 4. Profertur tempus ferendæ legis, quam, ſi ſubiecta inuidiæ eſſet, antiquari apparebat, & l. 15. C. de ſacroſ. eccl. & l. fin. C. de edict. diu. Hadr. toll. Moris enim erat Romæ, cum rogatam legem improbarent, & repudiabant, in tabula ſcribere A literam. qua notula ſignificabatur Antiquo. Prat. Cæterum populus Romanus proprie antiquabat legem, quæ non perferebatur. Quo ſenſu antiquatam fuiſſe Tribunitiam rogationem de Veios commigrando, ſcripſit lib. 5. Liuius. Quæ autem ſemel perlata iterum tollebatur, illa abrogari dicebatur. Lex inquit Vlp. aut rogatur i. e. fertur, aut abrogatur, i. e. prior lex tollitur. Schar. ex Ræuardo ad ll. xii. Tab. c. 1. &c.

Antiquaria ars apud D. Hieronymum, Epiſt. ad Florentinum. Vet. Gloſſarium Antiquarium καλλιγράφον interpretatur.

Antiquatur autem lex, non ſolum quæ nimia vetuſtate conſeneſcit, ſed & quæ recens & nuper nata, aut non obſeruatur, aut ſane non ad longum tempus. Velut lex feratur vt omnes nomina ſua quotannis deferant apud magiſtratum, id ſemel atq; iterum & tertio, aut etiam ſæpius factum, ſi poſt omittatur deſuetudine lex illa antiquabitur & voluntate omnium obſoleſcet, atque tempus ipſum tandem afferret, vt impunitum ſit ei non parere. Connan. lib. 1. cap. 10. num. 9.

Antiquarius qui verbis ab vſu remotis vtitur, quiue vetuſtiſſimos auctores ſcrutatur, Suet. in Aug. c. 68. Iuuen. Satyr. 6.

Ignotoſq; mihi tenet antiquaria verſus. Prat.

Antiquarii etiam erãt qui bibliothecæ codices componebãt, vel pro vetuſtate reparabant. vt docent Impp. Conſtit. l. 2. in prin. C. Theod. de ſtud. lib. vrb. Rom. lib. 14. C. T. quo etiam ſenſu accipiuntur in l. hac parte. 10. C. de prox. ſacr. ſcrin. Prat. Cuiac. autem inquit, Antiquarii ſunt librarii ſiue ſcriptores librorum, l. 2. C. Theod. de ſtud. lib. vrb. Ro. Sidon. Apollinaris, epiſt. 16. li. 9. licet antiquarium moraretur inſiccabilis gelu pagina. Auſon. in Epiſt. ad Probum P. F. P. oblata per antiquarios mora. Cuiac. in l. hac parte. C. de prox. ſacr. ſcrin. &c. lib. 12. vide autem & Torneb. lib. aduerſ. 18. c. 28. Auguſtin. de verb. Dom. Serm. 44. Quemadmodum qui videt litteras in codice optime ſcripto, & non nouit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulchritudinem.

Antiquior dicitur charior, & potior Paulo l. poſtliminium. 19. §. transfugæ. in fin. ff. de capt. & poſtli. quo etiam ſenſu ſæpiſſime inuenitur apud claſſicos rerum ſcriptores. Cic. Antiquiorem (inquit) Deiotaro fuiſſe laudem & gloriam, quam regnum & poſſeſſiones ſuas. Pratei. Hotom.

Antiquum ius apud iuris auctores varie accipi, ſpectari q; liquet ex ſubiectis. Nam interdum pro iure gentium, quod cum humano genere natura prodidit Gaio l. 1. ff. de acq. rer. do. §. ſingulorũ. Iuſt. de rer. diuiſ. Antiquum ius etiam dicitur, quod ex legib. xii. Tab. deſcendit l. in rem. 24. §. tignum, ff. de rei vind. quæ antiquæ leges adpellantur, ſiue antiqua lex Vlpiano l. 2. §. 1. ff. de noxa. & D. Antonino Imp. l. 1. C. de except. Dicitur & antiqua prudentia. l. pen. in fin. C. de conſt. pec. At in l. Gallus, 29. §. ſi eius, ff. de lib. & poſth. antiquum ius accipitur pro eo, quod legem Velleiam præceſſit: Briſſ. id quod de iure à Gallo inducto accipit Accurſius ad Gallum, quod & Bart. & Bald. & Iaſ. probant. Idem videtur ſenſiſſe Alciat. ibidem, & res ipſa docet. Apud Vlp. vero in l. 1. §. ſi nemo. & l. 2. §. ſi mater. ff. ad S. C. Tertyll. accipitur pro eo iure, quod Senatuſconſulta Tertyllianum & Orphitianum præceſſit. Sed an hoc de xii. Tabul. intelligendum eſt? an de poſteriore? & de xii. Tabulis accipiendũ putem cum Accurſio ad d. §. ſi nemo. Apud Celſum in l. pater 29. in fin. ff. de leg. 2. Sunt qui putent accipiendum pro eo iure quod eſt ante Legem Iuliam & Papiam: quo etiam modo ſumendum aiunt in Epit. Vlpiani tit. 17 & 18. In Papiniani reſponſo l. Seia. §. fin. ff. de don. cauſ. mort. ſignificat id ius quod Seueri conſtitutionem præceſſit. Accurſ. ius alimentorum interpretatur. Prat. Briſſon.

Antiquum ius in l. liberos. C. de collat. quod anteceſſit conſtitutionem Anaſtaſii. Antiquum ius in l. vnic. C. vnd. vir. & vx. intelligitur Accurſio interprete de l. vnic. ff. eod. Equidem de lege Romuli accipiendum putem. Hic enim ita legẽ cauit: Filia, vti patri, ita defuncto viro, hæres eſto. Halyc. lib. 2. Prat.

Antiquitas vltra hominũ memoriã cõparatur ſeruituti conſtitutæ l. 1. C. de ſeruit. Poſt tẽpus, quod memoriã excedit, nõ eſt opꝰ allegare tit. c. 1. de præſcr. in 6. vbi gl. in verb. nihil. Prat.

Antiquum ius querelam inofficioſi ſignificat: l. 1 in fin. ff. quis à pat. man. ſit Cuia. ius antiquũ intelligẽdũ putat reſpectu cõnſtitutionis nouæ, de qua in l. vlt. C. Theod. de legit. hered. Briſ.

Antiquitatis nihil ignorandum eſt. Inſt. de teſta. §. 1. cum hoc pugnat, quod ait Imperator; veteris iuris prolixitatẽ ſcire, nõ eſt neceſſarium, l. vnica, §. & hoc locũ C. de caduc. tollẽd. Cõciliatio: vt quod vel tollitur, vel reformatur, non ſit incognitum, oportet ea in parte antiquitatem noſſe, dict. l. vnic. §. & cum triplici. Ad declarationem vel confirmationem iuris antiquitas vtiliter inueſtigatur, l. ideo quia. & l. ſequ. ff. de legi. alioquin ad definitionem cauſarum, antiquitas iuris abrogati, nullo modo eſt alleganda, l. vnic. in pr. C. de lat. li. tol. Prat.

Ex Antiquitate temporis, cuius initium non apparet, introducitur conſuetudo, quæ habet vim legis, & conſtituti, l. 1. §. fin. & l. 2. in princ. ff. de aqu. plu. arcen. l. hoc iure. §. ductus ff. de aqua quotid. & æſtiu. Talis antiquitas non minorem habet vim in ſuo genere, quam iuſſus Imperatoris, vt ait Andr. de Iſernia tit. quæ ſint regal. in vſib. feud. Pratei. Antoninus & Seuerus quoties in libris legitur, mendum eſt inſigne, pro eo quod eſſe debuit: Antoninus & Verus, tum ex codicibus illis vetuſtis Florentinorum, tum etiam ex ipſa temporũ hiſtoria.

Antiquitas Romanorum intelligenda eſt de tempore, quod Conſtantinum principem anteceſſit. Enimuero quæ in nouiſſimis libris C. leguntur, nihil fere antiquitatis redolent. A recentioribus namq; Græcorum moribus ſumpta ſunt: & ob id magna ex parte non intelliguntur. Old.

Antiquitatem accipere oportet, ab introductione xii. Tab. ad tempora vſque Iuriſconſultorum, qui vniuerſum ius quotidie in melius reformarunt. l. 2. §. deinde ex his legib. & §. poſt originem, ff. de orig. iur. Nouel. de his qui nupt. iter. §. atque hoc primum: Conſt. 22. Old.

Antistes a Iuſtiniano in §. nos autem. Inſtit. de Attiliano tutore, dicitur Epiſcopus, quod primus illius diœceſis ſacerdos ſit. Sunt enim apud antiquos Antiſtites primarii cuiuſque templi ſacerdotes, & ita accipiendi ſunt in l. ſi quenquam, & in l. decernimus. C. de Epiſc. & cleric. Alibi autem ſacræ legis antiſtitem appellarunt Arcadius & Honorius Impp. ſacræ legis primarium doctorem, ſicuti Diocletianus liberalium ſtudiorum antiſtites appellauit in l. 1. Cod. de decret. decur. lib. 10. ex Aldobrand. d. §. nos autem: Adde Gellium lib. 13. c. 19. Antiſtes Sapientiæ apud Plin. lib. 7. c. 1.

Antistius Labeo, inſtitutus à Trebatio, de quo vide l. 2. §. poſt hoc, ff. de orig. iur. Fit eius mentio apud Suet in Auguſt. c. 54. Agell. l. 13. c. 10. & 12. Eius libris, qui poſt mortem editi ſunt, Poſteriorum nomen inditum, idem Agellius ſcribit. Cõmentarios quoq; in leges xii. Tabb. ſcripſit, vt idem teſtatur Agel. lib. 1. cap. 12. Citatur & à Plutarcho, ἐν ζωῇ, vbi tamen Ἀντίπατρος λάβεων, perperam, pro Ἀντίστιος λαβέων, vulgo ſcribitur. Labeo etiam li. 1. Prætoris vrbani citatur in leg. 19. D. de V. S. Hunc ob præfractã in ſententiis in Senatu dicendis libertatem, qua ne Auguſto quidẽ ipſi cedebat, inſaniẽ nota Horatiꝰ, Imperatori ſuo

ſuo blandiens,aſpergit Satyr.3.lib.1.Serm.ad quem locum vetus interpres, Marcus, ait, Antiſtius Labeo, iuriſperitus memoratæ libertatis,multa libere contra Cæſarem dixiſſe & feciſſe dicitur, ab eo latas leges contumaciter reprehendens: Quare in gratiam Augusti eum ſic carpit, & Inſanum nominat: qua in re quam fuerit Atteio Capitoni ſuo diſpar, Tacit. lib.1.docet.Briſſ.

Antoninvs à ſenatu Pius eſt cognominatus,inquit Iulius Capitolinus, vel quod ſocerum feſſa iam ætate manu præſente ſenatu leuauerit, vel quod eos quos per malam valetudinem Hadrianus occidi iuſſerat, reſeruauit. Hic quum annos 24. imperaſſet morbo periit, anno ætatis ſuæ 70. & quaſi adoleſcẽs deſideratus eſt. Eiuſq; ſingulari virtute & incredibili quadam pietate factũ eſt, vt ad quamplurimos Imperii ſucceſſores, nullo licet ſanguinis vinculo iunctos, nomen Antonini velut hereditarium tranſiret. Quo nomine etiam Imperatores quoſdam prænominis cognominiſq; loco vſos eſſe ex diuerſis antiquitatum monumentis conſtat. Siquidem poſt obitum Antonini Pii fuiſſe nomen Antoninorum tam amabile, teſtis eſt Ælius Lampridius, vt qui eo nomine non vteretur, mereri non videretur Imperium. Vnde etiam nonnulli & Seuerum, & Pertinacem, & Iulianum Antoninorum prænominib. honorandos putant. Vnde poſtea duos Gordianos patrem & filium Antoninos etiam cognominatos falſo traditum eſt. Non enim Antonini, ſed Antonii, vt ex numiſmatib. conſtat, dicebantur Gordiani. Sed aliud eſt, inquit Lampridius, cum prænomen adſciſcitur, aliud cum ipſum nomen imponitur. Nam Pius verum nomen Antonini habuit, cognomen Pii. Marcus verum nomen Veriſſimi habuit, ſed hoc ſublato atq; abolito, non prænomen Antonini, ſed nomen accepit. Commodum autem Marcus Antoninum appellauit, atq; ita publicum edidit diem natalis ſui. Iam Caracallam Baſſianum, Antoninum appellatum ſatis conſtat, vel ſomnii cauſa, quod Seuerus viderat, cum ſibi Antoninum ſucceſſorem prædictum ſenſiſſet. Anno demum 13. Antoninum dixit, quando ei Imperatoriam dicitur addidiſſe poteſtatem. Hæc Lampridius: adiiciens inſuper, Getam & Diadumenianum Antoninos etiam appellatos fuiſſe. Ræuard.lib.3.c.10.variorum.

Ἀντιδωνητής, Nou.4.Iuſtiniani dicitur, quem nos conſtitutæ pecuniæ reum nominamus.

Ἀντωμοσία proprie dicebatur iuſiurandum rei, ſicuti actoris διωμοσία. Iſocrates tamen περὶ τῆς ζεύγους etiam de actore dixit ἀντώμοσε, & Iſæus orator de actore & reo viciſſim iurantib. ait, μελλόντων ἡμῶν ἀντόμνυσθαι. Bald.ad tit.de pœn.temer.litig.

Antrvm, dixit Hieronymus caueam baſternarum, Gothofr.ad l.12.§.4.C.de ædif.priuat.

Anvli, vid.ſ. Annum ſiue vt κατ᾽ ἐτυμολογίαν ſcribit Varro, annuli, circuli ſunt parui, quorum quidam ſignandi cauſa habebantur, l.74.de verb.ſig.l.argumento.§.ornamenta, de aur. & ar.leg. De his intelligitur l.ad teſtium.§.ſi ab ipſo.& §.ſignum, de teſta.l.ſi vnus.C.eod.& alibi. Hinc & Trogus Pompeius li. 43.apud Iuſtin.patrem ſuum ſcribit ſub C.Cæſare anuli curam habuiſſe, & Horat.lib.2.ſerm.Sat.2. Mecœnatem ſub Auguſto. Nam principes habebant annulum, quo epiſtolæ reſcriptaque eorum obſignabantur. Alii ornatus gratia, d.§.ornamenta, & alibi ſæpe.Prat.

Anvli leues Vlpiano dicti ſunt, qui non excedunt rem quinque aureorum.l.diuus,6.ff.de bon.damnat.

Anvlos aureos ferre ſolis ingenuis licuiſſe ſcribit Iſidorus lib. 20. Etymologiarum. Proinde liberti ius anulorum aureorum impetrabant à principe, vt ingenuitatis munia conſequerentur.l.ſed ſi.10.§.patronum.ff.de in ius voc.l.cum ex oratione.44.de excuſat.leg.1.& t.t.ff.de iur.aur.an.l.1.& 2.C. eod. Hoc ius Modeſtinus lib.14.de exc. δίκαιον χρυσῶν δακτυλίων appellauit.Vid.Bud.l.fin.de ſenat. Porro veteres Græcos anulum habuiſſe in digito manus ſiniſtræ, qui minimo proximus eſt, Gell.lib.10.c.10.ſcriptum reliquit.Prat.Briſſ.

Ἀνυπεύθυνος & ἀνεύθυνος, magiſtratus dictus, qui dicendæ cauſæ aut immunis eſt, aut quouis modo eximitur, Bud.l.vlt.de ſen.

A P.

Ἀπαραίτητος. inexcuſabilis, Gothofr.ad Nouel.8.c.10.§.2.

Apamæa. Apameæ Bithyniæ colonia fuit Romanorum, de qua in l.1.§.10.de cenſib.l vlt.C.de diu.præd. Plin.l.5.c.vlt.inquit: Inthus in Bithynia Colonia Apamea. Cuiac.1.obſeru.18.

Ἀπαργυρισμός idem quod adæratio, quæ eſt taxatio precii. Cuiac. in l.lege reperita.C.de erogat.militar.annon.lib.12.

Τὸ ἀπαργυρισμὸν λαμβάνειν. non eſt ſimpliciter per concuſſionem exigere pecuniam, ſed precium pro annonis, l.7.Cod.de exact. milit.annon.Gothofr.ad Nou.130.c.4.

Ἀπαρὶς πτῆσις, fœnea poſſeſſio, Gothof.ad l.17.§.1.in fin.Cod.de ſacroſ.eccleſ. (Prat.

Ape, apud antiquos dicebatur, prohibe, compeſce. Feſtò lib.1.

Ἀπενιαυτισμὸς annuum exilium, pœna erat cædis inuoluntariæ apud Græcos, cum interim ab aliquo locuplete homine, cædis perpetratæ expiamentum quæreret, qui eam commiſerat. Quod ſi quem ex conſanguineis eius qui interemptus erat, exorare & placare ſemel potuiſſet; nulla erat cædis inuoluntariæ pœna, vt ſcribit Demoſthenes πρὸς Ναυσίμαχον: Eaque venia & miſericordia proprie dicebatur αἴδεσις quam etiam humaniores quique facile tribuebant.ex Baldu.ad Inſt.de leg. Aquil.§.vt vim.

Aper, porcus ſylueſtris, animal propter conuiuia natum; iuxtà Satyrogr. Triphon vſufructuarium, inquit, venari in ſaltibus vel montibus poſſeſſionis, probè dicitur: nec aprum aut ceruum, quem ceperit, proprium Domini capit, ſed fructus aut iure ciuili aut gentium, ſuos facit l.62.de vſufruct. Spieg.

Aperire viam eſt ad veterem altitudinem, latitudinemq; reſtituere, Vlp.l.1.in prin.ff.de via publ.& itin.public.Briſſ.

Aperire parietem dicitur, qui feneſtram, vel ianuam in eo facit Paulo & Scæuolæ.l.pen. & vlt.§.fin.ff.de ſerui.vrb.præd. Sic aperire partem cœnaculi eodem ſenſu dixit Alfenus l.habitatores, ff.loc.Prat.Briſſ.

Aperire refugia in l.ſi cuius.13.§.ſed ſi ædium.ff. de vſufr. Aperire puteum l.fluminum.24.§.fin. ff.de dam. infect. eſt fodere puteum.Prat.Briſſ.

Aperiri feudum alicui dicitur, cum ei lege defertur: velut domino; cui id ob vaſalli mortem aut culpam committitur, i.e. ad eum reuertitur.lib.1.tit.18.§.2.l.2.tit.15.& tit.26.§.4.

Aperiri etiam agnato feudum dicitur, cum ob vaſalli crimen in non dominum commiſſum agnato lege defertur, lib.2.tit: 31.Pratei:

Aperire, in publicum proferre, l.4.C.quemadm.teſtam.aper.

Aperire, id eſt, publicare, inſinuare. Gothofr. ad l.23.princ.C. de teſtam.

Aperire ſulcum l.qui duo 29.ff.de ſeruit.ruſtic.præd.

Aperire Nonio eſt erigere, & oſtendere. Prat.

Aperire ſcelus, furtum, coniurationem, adulterium: pro detegere, patefacere.Spieg.

Aperire tabulas ille videtur, qui naturaliter aperit, ſiue ſignatæ ſint, ſiue non ſint ligatæ, ſed tantum naturaliter clauſæ: Et ita in edicto quo Prætor aperiri teſtamenti tabulas vetat ante quæſtionem de familia habitam, hoc verbum accipimus.l. 3.§. quod ad cauſam, cum ſequentibus §§. ff. de Senatuſconſ. Sillania. Si in duobus exemplaribus ſcriptum ſit teſtamentum alterutro patefacto apertæ ſunt tabulæ: ſed & ſi ſua natura patefactæ ſint, apertæ videbuntur.l.10.ff.quemadmodum teſt. aperiant. Quod ſi quis teſtamentum fecerit & exemplum, exemplo aperto nondum apertum eſt teſtamentum. Aliter atq; ſi authenticum patefactum ſit.l vlt.ff.eodem. Sic Apertura tabularum in l.31.§.1.ff. de excuſationibus, l.3.§.vlt.ff. de hæredibus inſtituendis.l.vlt.ff.de mortis cauſa donationibus.l.21. l.31.ff.de conditio.& dem.l.58.§.teſtamento.de adminiſt tut. Et apertura codicillorum in l.86.§.1.ff.de legat.lib.1.l.vlt.§. vlt.de legat.lib.2.Briſſ.

Aperire in rubr. C.quemadm. teſtam.aper. non tantum eſt tabulas teſtamenti patefacere naturaliter, vt in Senatuſcon. Silaniano: ſed etiam ciuiliter, i.e. ſecundum leges & mores ciuitatis, in qua fit apertura teſtamenti.Gothofr.ad leg.2.C.eod.

Aperturam, pro apertione, vel ipſo aperiendi actu, vſurpauit Iuriſconſ.in l.3.ad Silan. quum inquit, Omnis enim apertura prohibita eſt. Apud Vitruuium quaſi os quoddam in ædificiis intelligitur. Spieg.

Apertvm ius Cicerone & Quintiliano autoribus, i.e. quod clarum & indubium eſt. Varium autem quod in opinione Ireconſultorum vagatur, quod & controuerſiam appellant: à contrarietate opinionum. Veluti à varietate varium, & interpretes dubium, licet ineptius dicunt, de quo latius Salomon. in §.reſponſa prudentum.Inſtitut.de iur.nat.Spieg.

Ἄφικτος extorris, Gothofr.ad l.66.§.1.de donat.int.vir.& vxor.

Ἀφῆλιξ quo Modeſtinus vtitur in l. Spadonem. ff.de excuſat.tut; puberem ſignificat ſed minorem 25. annis, cui non tutor ſed curator datur, vt Suidas & Phauorinus docent: quod etiam tradit Conſtant.Harmen.lib.1.tit. περὶ ἀφηλίκων ...

Ἀφοπλίζειν exarmare, Gothofr.ad Nou.128.c.21. De Aphopliſtis vide Nou.8.c.13.

Ἀφοσιώσεως vel ὁσίας ἕνεκα ποιεῖν τι. hoc eſt, ad verbum, pietatis & ſanctitatis cauſa facere aliquid, Latine perſunctoriè, aut defunctorie, & leui brachio dicunt non vere, neque ex animo, vt ex Budæo annotat Connanus lib.7.cap.3.num.3. Vſus eſt his verbis Modeſtinus leg.2. qui petant tutores. & in leg.ſcire oportet.

Aphthæ, medicis ſunt oris vlcera, quibus præcipue infeſtantur infantes. Vnde Aphtiphum volunt dici, qui eiuſmodi vexetur affectione: & ob id apud Vlp. in l.item Offilius. de Æd. edict. hanc vocem eſſe reponendam, qua Iuriſc. linguæ locutioniſque prauitatem attigerit. Atypum autem Budæus legit, quod magis probandum, ſuffragante Noric.textu, & non ſatis expedito plectro linguæ vtentem, ab etymologia vocabuli intelligit. Scholiolum vero, præpoſtere loquentem exponit. Porro Rhodiginus, ſi diuinare permittitur, inquit, malim Athyrophanam, vel Athyrotum ſubſtituere, quibus feſtinatæ nimis in loquendo celeritas ſignificatur.Spieg.

Apices iuris, hoc eſt, ſubtilitates, ſummum ius, ſtricta iuris ratio, quæ bona fide agenti non conueniunt: vt eximius æquitatis cultor Vlpia. dixit, in §. quidam. l. ſi fideiuſſor. Mandati. Hinc dubio procul emanauit vulgatum illud, Diſputantem in reliquijs non eſſe audiendum. de quo latius diſſerit Bart. in leg. confeſſus. ff. de cuſtod. reor. Spieg. Prat.

Apices Auguſti, leg. 6. §. 4. C. de aduoc. diuerſor. iudicum.

Apices ſacri, l. 3. poſt princ. C. vbi ſenator. vel clariſſ. l. 5. Cod. de emanc. liber.

Ἀπήνη ἀργυρᾶ, carruca argentaria, Gothofr. N. 25. cap. 5. §. 1.

Ἀπιστία, qua voce Iuſtinianus vtitur in Nouella 97. moroſitas eſt quædam, qua quis contumaciter reſiſtit rogantibus & ſibi perſuaderi non permittit: virium credulitati contrarium de quo l. cap. 8. lib. 4. Parerg. Alciat. Spieg. Adde Gellium. lib. 19. cap. 12.

Apiſci, pro adipiſci. Vlp. l. 40. ff. de donat. int. vir. Quod adipiſcendæ dignitatis gratia ab vxore in maritum collatum eſt, &c. Vlp. l. 25. §. 3. ff. de hæred. petit. Quod ſi ab initio quidem iuſtam cauſam habuit adipiſcendæ poſſeſſionis. Paulus l. 1. §. 2. ff. de acqu. & amitt. poſſeſſ. Apiſcimur autem poſſeſſionem non ſolum per noſmetipſos, vt l. 3. Verum etiam per alios, veluti per procuratorem ſecundum D. Seueri conſtitutionem. §. Ex his itaque pen. Inſtit. Per quas perſonas cuique acquiritur. Et apiſcimur poſſeſſionem corpore & animo. Hermogenianus l. 15. ff. de Carb. edict. Hæc bonorum poſſeſſio, ſi ſatiſdatum ſit, non tantum ad poſſeſſionem adipiſcendam, ſed ad lites etiam perſequendas prodeſt. Hotom.

Apium natura fera eſt, §. 14. Inſtit. de rer. diuiſ.

Applicationis ius Tornebus Aduerſariorum lib. 24. cap. 32. ab Athenienſibus ortum eſſe arbitratur, apud quos peregrini ſe alicui opulento ciui in clientelam dabant, dicabantque, quod in Palliata Comœdia imitatus eſt Terentius, cum in Eunucho ſcripſit, Vna eſt domus, Thais patris Se commendauit in clientelam & fidem: Nobis dedit ſe. id Athenienſes appellabant νέμειν προστάτην. qui autem ad Patronum ſe non applicaret, in iudicium vocabatur, quod dicebatur ἀπροστασίου δίκη. Apud Romanos autem patronos habebant, clientes, liberti, municipia, coloniæ, prouinciæ: etiam qui ciuitate ab aliquo donati fuerant, eum à quo donati fuerant, patronum habebant, & eius nomen gerebant. Succedebant ab inteſtato patroni libertis, ſi ſuos hæredes non haberent: ſed etſi teſtamento facto deceſſiſſet libertus, nihilue patrono reliquiſſet, aut minus quam dimidiam partem bonorum reliquiſſet, contra tabulas teſtamenti, vt ait Vlpianus, dimidiæ partis bonorum poſſeſſionem ei prætor dabat. Idem etiam ius valere volebant, in iis patronis, ad quos ſe peregrini applicabant, qui tamen proprie patroni non erant, ſed tanquam patroni. Idem in iis, qui ciuitate aliquos donauerant. Cic. in Verrem: Caius Sulpitius Olympus fuit: Is mortuus eſt C. Sacerdote prætore, neſcio an antequam Verres præturam petere cœperit. Fecit hæredem M. Octauium Ligurem. Ligur hæreditatem adiit: poſſedit Sacerdote prætore ſine vlla controuerſia. Poſteaquam Verres Magiſtratum iniit, ex edicto iſtius, quod edictum Sacerdos non habuerat, Sulpitii patroni filio ſextam partem hæreditatis ab Ligure petere cœpit. Apud Vlpianum dimidiæ partis bonorum petitio datur patrono: apud Ciceronem ſextæ. Quo ex Ciceronis, loco ſatis apparet, non item vt in bonis libertorum, ſic in eorum, qui ab aliquo ciuitate donati fuerant, de ſucceſſione confeſſum & receptum ius fuiſſe: quod idem de iure applicationis exiſtimandum arbitratur: Meminit & idem Cicero lib. 1. de oratore: Quid, quod idem in Centumuirali iudicio certatum eſſe accipimus? qui Romam in exilium veniſſet, cui Romæ exulare ius eſſet, ſi ſe ad aliquem quaſi patronum applicuiſſet, inteſtatoque eſſet mortuus, nonne in ea cauſa ius applicationis, obſcurum ſane & ignotum, patefactum in iudicio, atque illuſtratum eſt à patrono? Applicationis etiam meminiſſe videtur Terentius in ſua Andria, cum ait. Tum ille egens forte applicat primum ad Chryſidis patrem ſe. Vide infra ius Applicationis.

Ἀποκήρυξις, abdicatio. Imp. leg. 6. Cod. de patr. pot. Abdicatio, quę Græco more ad alienandos liberos vſurpabatur, & ἀποκήρυξις dicebatur, Romanis legib. non comprobatur. Hinc ἀποκήρυκτος, ὁ ἐπὶ ἁμαρτήμασι τῶν ἐκ τοῦ πατρῴου οἴκου: id eſt, qui ob peccata è patris familia eiectus eſt. Vide Abdicatio. Hot. Formas eius deſcribit Quintilianus lib. 7. de hac latius, vide Connanum. lib. 2. cap. 13.

Apocha ἀποχὴ vel apocha, ſchedula eſt, qua fatemur nobis de pecunia ſatisfactum. Vulgo quitantiam vocant Germanice *eine Quittung*, inter acceptilationem autem & apocham hoc intereſt, quod acceptilatione omnimodo liberatio contingit, licet pecunia ſoluta non ſit: per apocham non alias, quam ſi pecunia ſoluta ſit. Nolo itaque iuuenes latere ἀποχὴν Græce, receptionem eſſe Latine, & chirographum ſignificare, & confeſſionem, quam debitor, qui fidem ſuam de receptis exoluit, à creditore accipit. Vulgo ſchedula dicitur, quam creditor dat debitori, cum ab illo pecunias numeratas, aut rem, quam illi debebat, recepit. Anch. Apochæ enim vocantur ἀποδείξεις τῶν χρεῶν, vt Nouella 46. 49. Haloander interpretatur male, probationes. Sed tamen paulo poſt recte, ἀλλ' ὡς ἀποδείξεις. alias probationes. At Imper. Iuſtinian. in Nouella 72. proprie ἀποδείξεις vocat profeſſiones ſolutæ pecuniæ, quod & vetus interpres intellexit, qui interpretatur: De ſuſcepta. Sic enim ſolet appellare apochas. Cuiac. ad d. Nou. Iuſtin. 72. de tutoribus. Sunt autem apochæ duplices, aliæ particulares, alię plenariæ. Plenariæ ſunt totius debitæ apochæ generales. Eodem ſenſu forſitan plenaria dicitur in edicto de Alex. Georgius plenariam munitionem dixit epiſt. 4. Idem Cuiac. in expoſit. Nou. Iuſt. 128. de exactio. pub. tribut.

Apochryphum Alberic profligatæ barbariei ſecutus autores, Apocriſum dici putauit, ab ἀπὸ id eſt de, & κρίνω, ſecretū: Vnde liber apocryphus, ſecretus, occultus, quia eius autor ignoratur. Melius interpretantur Eraſm. in Scholiis epiſt. B. Hieronymi ad Lætam de Inſtit. filiæ: & Viues in cap. 23. D. Auguſtin. de Ciuitat. Dei lib. 15. vbi ait, Sicut multa ſub nominib. aliorum Prophetarum, & recentiora ſub nominibus Apoſtolorum ab hæreticis proferuntur, quæ omnia ſub nomine Apocryphorum authoritate Canonica diligenti examinatione remota ſunt.

Apocriſiarii, non Apochryſiarij, nec Ipochryſiarii, quamuis perinde barbarum, vt hæc eſſe videantur: attamen illud rectius ab ἀποκρίνομαι quod reſpondeo ſignificat, dicitur. Eſt autem Apocriſiarius, vt quidam putat, Reſponſalis & legatus Epiſcopi, inde dictus, quod aliquando pro Epiſcopo reſpondere cogatur. Vſi ſunt hac voce pontifices, Item Iuſtin. loca indicat Alberic. Canonum interpretes Papæ nuncios intelligunt Apocriſiariorum nomine, vt & apud mediæ ætatis annales reperitur. Melius Oldendorp. qui ait: Apocriſiarii dicebantur velut locum tenentes Epiſcoporum, vt res Eccleſiæ gubernarent, negotia ſingulorum audirent, referrentque ad Epiſcopos, vt Nouel. Quom. oport. Epiſc. §, ſi vero non Metropolitanus, & §. propterea ſancimus. Spieg.

Ἀποκρισάριοι, ad reſponſum interpretatur Iuſtinianus Nouel. 25.

Apodectæ, dicebantur Athenis, qui collationibus & vectigalibus præerant, quorum iudicio, quicquid controuerſiæ erat, in publicis collationibus decernebatur. Alex. Neap. Gen. dier. lib. 3. cap. 13.

Ἀπόδειξις in Nouell. & Baſilien. eſt apocha, cuius commeminit Euſtathius περὶ χρονικῶν διαστημάτων, titul. περὶ λημμάτων. M. Fabius lib. 5. cap. 10. ἀπόδειξιν definit euidentem probationem. Pratei.

Ἀποδυτήριον Epiphanio libr. 2. Panar. pars balnei, vbi conſtituebantur capſarii. Cuiac. lib. 5. obſ. c. 8.

Apogoni, vide Epogoni.

Apographa eſt annotatio bonorum, indexque eorum quæ reperta ſunt, & inuentarium vocant & repertorium, vt in comment. ling. Græcæ Budæus teſtatur. Spieg. Prat.

Apographum dicitur exemplum libri, vel tabulæ: Latine deſcriptum vel exſcriptum.

Ἄποικος, domo profugus, colonus adueniens, l. 239. §. 4. de verb. ſignific.

Ἀποκηρύξιμον Μέρος differt à διαζευκτικοῦ, Gothofr. ad l. 53. in prin. ff. eod.

Ἀποκαταστατικὴ & reſtitutoria actio quæ dicatur, vide Gothof. ad l. 8. §. 14. ad S. C. Vellei.

Ἀποκινδύνου terreſtre creditum, Gothof. ad l. 22. §. 1. ibi: pecuniam nauticam, de verb. oblig.

Ἀποκήρυξις, vide paulo ante.

Ἀποκρισιάριοι, vide ſupra Apocriſiarii.

Apolecti, id eſt, delecti, eximii, ſelecti, hoc eſt, ſanctius, concilium, quod ex delectis conſtat viris, *des heymlichſten Raths*.

Apolides, item inſularii dicuntur à Iuriſc. viles ſerui, ac peſſimi, ſine ciuitate, & in inſulas deportati, & in publicum opus aut in metallum dati. Canonica decreta, ſeruos colēdis agris deſtinatos, nuncupant tum Originarios, tum Aſcriptitios. Sed Originarii dicuntur proprie, qui ex Aſcriptitiis nati ſunt in ipſo ſolo, ſiue fundo, vt C. de Agr. & cenſ. l. colonos. lib. 11. & eiuſmodi ſine gleba, quam coluerunt, vēndi nequeunt. Aſcriptitii vero ſunt, qui per 30. annos fuerunt in ſolo. Spieg.

Apolis, extorris, ſiue exul. ab ἀπόλλυμι: deperdo: ſiue ab ἀ priuatiua particula, & πόλις ciuitas. Mart. de Pœn. Quidam, inquit, apolides ſunt, id eſt, ſine ciuitate. Vlp. quoque de leg. 3. in l. 1. Nec teſtamenti ait, faciendi ius habent, cum ſint apolides. Nebr. Deportatos intelligens, quia deperdant omnia ciuitatis Romanæ iura, hoc eſt, ea omnia, quæ iuris ciuilis ſunt, quanquam retineant ea quæ ſunt Iuriſgentium. Schar. Vide etiam Duarenum lib. 1. diſp. c. 9.

Ἀπόφασις, ſententia, dictum, reſponſio. Vlp. l. 1. §. 1. ff de appell. ἐπιτρέπω τοῖς βουλομένοις ἐκκαλεῖσθαι πρὸς τὴν ἀπόφασιν, liceat iis qui volent, aduerſus reſponſum appellare. Loquitur de reſcripto principis, qui ab iudice quopiam de aliquo negocio conſultus, reſponderat. Apud Dialecticos autem plerunque pro Negatione ponitur. Hot.

Ἀπόχη,

Ἄπορον, id eſt, perplexum, Gellius lib.9.c.15. vertit inexplicabile: & alibi ἀνπεριφοροι huiuſmodi argumenta vocauit. Fabius lib. 3.c.8. dubium, & de quo non liquet. Eſt igitur controuerſia parum conſiſtens. Huius exemplum extat apud Marcianum, l.ſi ita, 19.ff.de condit.inſtit.l. qui quadringenta.ad leg.Falci. apud Africanum, vbi hoc verbo vtitur: Dixi ἐν ἀπόρῳ hanc quæſtionem eſſe, qui tractatus apud Dialecticos τοῦ ψευδομένου dicatur. vide A.Auguſt.lib.4.Emend.c.16.Prat.

Ἀποσφραγίσματα. Græcis dicuntur annuli ſignatorij, quod ſigna cuiuſq; in eis ſculpta erant, l.ad teſtium, §.ſignum.ff.de teſta. Connan.lib.9.c.2.num.4.

Ἀποστασία à fide religioneque defectio, fidei ſanctæ proditio, vt ex Imp.conſtitutione elicitur, l.hi qui.3.C.de apoſt.Prat.

Ἀποστάσιον repudium interpretatur Euſtathius in eo, qui περὶ χωρισμῶν διαζυγίων inſcribitur lib. tit. περὶ ἀπὸ ταμίας. Prat.

Apostata nomen eſt deteſtabile, & Græce neſcientibus atrocius, quam Latinæ deſertor, transfuga, & rebellis. Is autem propriè Apoſtata dicitur, qui cum fidem Catholicam ſemel amplexus eſt, poſtea ab ea recedit, verbique Dei Doctrinam vt ſtultam deridet, inſectaturque, ſicut Iulianus Imperator feciſſe perhibetur, vnde & hoc nomē ſibi ſortitus eſt. Sicut & Adrianus Imperator, qui cum Chriſto templa condere inchoaſſet, (vt Lampridius teſtis eſt) præfecti ſacrorum ſuaſione ab incæpto deſtitit, ne hoc medio omnes futuri eſſent aliquando Chriſtiani, & ideo cætera etiam templa deſeretetur. Itaque mutato animi propoſito acerrime tandem Hadrianus Chriſtianorum veritatem inſectatus eſt. Veteres Chriſtiani eos infami vocabulo Apoſtatas vocabant, qui ad Paganiſmum vel Iudaiſmum defeciſſent. Nec minus veri Apoſtatæ ſunt, quorum tota vita pugnat cum Chriſto, ac toti mundo ſeruit, & à baptiſmi profeſſione diſcrepat. Itaque per translationem eos apoſtatas vocamus, qui abſcedunt ab eo quod tuendum ſuſceperant: vt militem apoſtatam, qui ab imperatore ſuo fecit ad hoſtem: & diſcipulum apoſtatam, qui recedit à placitis ſui Doctoris, vt not. Bart. Quæ ſit autem eorum pœna ponitur in l.1.2.3.l.Apoſtatarum. C.de apoſtat.in c.pen. & fin.extr.eod.tit. Cum autem infames ſint apoſtatæ, ad omnia quæcunque beneficia redduntur inhabiles: neque accuſare, aut teſtimoniū ferre poſſunt.l.apoſtatarū.C.de apoſtat.

Ἀποστεῖναι. Græcis dicitur vxor, quæ diuortium cum marito fecit. vide Eraſm.Rot.in de Ratione concionandi lib.3.Spieg.

Apostoli, legati cum mandatis miſſi, cuiuſmodi XII. Dominus noſter miſit ad prædicandum Euangelium regni, cum poteſtate ſanandi morbos, ei ciendique dæmonia. Iuſtin.ſecundum horum canones (quos Haloander adiunxit Nouell. conſtitut. & quidem vt ipſe indicat, non temere) ſubinde profitetur ſe leges condidiſſe, prohibens ne quis à communione arceatur præter Apoſtolicorum Canonum tenorem, quorum cognitio neceſſaria eſt iuris ſtudioſo. Spieg.

Apostolicam Eccleſiam interpres Romanam intelligit. Qui primus ſic accepit, multorum pernicioſorum errorum autor fuit. Nam Apoſtolus ab Epiſcopo diſcernitur. Siquidem Apoſtolus eſt immediatè à Chriſto vocatus ad docendum Euangelium, & habet certum teſtimonium ſuæ doctrinæ, quod ſit diuina: ac certum eſt eum habere ſpiritum ſanctum, & in doctrina, non errare, ac poteſt vbique in omnibus eccleſiis docere. At Epiſcopus eſt vocatus per homines ad docendum Euangelium certo loco, & poteſt errare: nec neceſſe eſt certum eſſe, quod habeat ſpiritū ſanctū, nec poteſt à dictatis Apoſtolorum recedere, nouumq; & aliud doctrinæ genus inuehere.

Apostoli, dimiſſoriæ ſunt literæ, ab ἀποστέλλω, quod eſt remitto. vnde Apoſtole, es, remiſſio. T.Liuius: Apoſtolos fregit in ſenatu. Tit.Iuris eſt, de Dimiſſoriis, qui dicuntur Apoſtoli. Modeſt. quoq; de verb.ſig. Dimiſſoriæ, inquit, literæ dicuntur, quæ vulgo Apoſtoli, quod acta cauſæ a primo iudice ad ſecundum dimittantur vt de cauſa inſtrui poſſit. Et hoc in Appellationibus; vbi ſi appellationi defertur, Apoſtoli dimiſſorij dicuntur: ſi nō, Refutatorij. Quod ſi dubitetur, an deferendum ſit, nihilominus dari debent: quod obſequij teſtimonium præſtent aduerſus ſuperiorem iudicem. ideo à quibuſdam Reuerentiales appellantur. Alc. de ver.ſig. itaque Apoſtoli, literæ ſunt teſtimoniales teſtificantes ſc. de facta appellatione. Et hi ſunt varij: Conuentionales ſcil. quando pars admittit appellationem: Dimiſſorii, per quos apparet, quod iudex detulit appellationi: Refutatorii, per quos apparet, quod iudex non defert appellationi: Reuerentiales, ſeu reuerendi, ſcilicet quando ob reuerentiam ſuperioris defertur appellationi: Teſtimoniales, de quibus iam dictum. Solent etiam Acta iudiciaria nonnunquam loco Apoſtolorum deſignari. Nam ſatis eſt appellanti, quod teſtimonium habeat qualecunque, videlicet prouocationem interpoſitam, & iudici inſinuatam fuiſſe. Vnde Notarius quoque (ſi vtcunque iudex tamen voluerit) poteſt Apoſtolos teſtimoniales dare.

Apostolicam Eccleſiam vere illam dicimus, quæ non ſolum ſucceſſionem continuatam ab Apoſtolis habet, ſed & doctrinæ conſanguinitatem continet eamque, quam Apoſtoli tradiderunt, doctrinam retinet. Tertul.de præſcript.

Apostoli, ait Briſſon. libelli ſunt dimiſſorii, ſeu literæ, quæ ab eo, a quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, dantur, teſtandæ appellationis cauſa: qui & dimiſſoria literæ dicuntur, quod per eas cauſa ad eum, qui appellatus eſt, dimittitur, l.106.de verb.ſignif.l.1.de libell. dimiſſ.l.9. de iur.ſiſc. Paul. 5. ſentent.34. Dicuntur & libelli appellatorii, l.1.fin.l.5.§.vltim.de appel.& à Caſſiod.4.hiſt.tripar.34.de quib.& l.3.7.& 13.de app.accipiendæ ſunt. Ita porro concipiebantur, vt haberent ſcriptum, & à quo dati eſſent, & cui, id eſt, qui appellaret, & aduerſus quem, & à qua ſententia. Briſſ.

Apotelesmata, mathematicorum reſponſa dicuntur: quo titulo Ptolemæi liber quadripertus ἀποτελεσμάτων inſignitus eſt. Alc.de verb.ſign.

Apotheca repoſitorium, reconditorium, id eſt, locus rebus quibuſuis ad tempus condendis idoneus, quæ & librorum erat, l.2.§.17.de fund.inſtr.& χρηματοθήκη Iulio Polluci li. 10.cap.1. Onomaſt.& cella vinaria, l.videamus, §.qui vinum locat. l.21.§.certè, eod. l.1.C.de verb.ſign. Plin.lib.14.cap.14. A qua tamen in hoc differre videtur: vt ſit Apotheca maius quoddam repoſitorium, Cella vero minus, ad vſum ſcilicet quotidianum. Olei quoque erat apotheca. Columel.lib.1. cap.6.rei ruſtic.l.1.C.de verbor.ſignif.Prat.Briſſ.

Apothecarii inter inhonoratas perſonas cenſentur, l.ſi cohortalis.C.de cohortal.lib.12.Spieg.

Appanagium, Francicum vocabulum. Sumi ſolet pro ea bonorum parte, quæ Regis Franciæ liberis natu minoribus ſolet concedi, poſtquam natu maximus mortuo parte regnum adeptus eſt. Eius autem ius & cōditio hæc eſt, vt directum dominium Rex ea in parte retineat, & ſi poſteri virilis ſexus deficiant, ad Regem redeant. Dictum autem eſt quaſi Abbanagium, B. in P. mutato, quaſi quis partem excluſoriam dicat: non à pane quotidiano, vt volunt pragmatici. Prat.

Apparere. Probatum eſſe & liquere probationibus ſonat §.ſi itaque diſcretis. Inſtit.de actio. Si apparet eum dare oportere, quem locum ita vertit Theophilus, εἰ φαίνεται ὁ ἐναγόμενος ... πρᾶγμα χρεωστεῖν ... Apparet igitur non pro intendere ibidem accipi, vt male Old.explicuit. Prat.

Apparere Budæo in Forenſib. officii, & obſequii exhibendi gratia præſto eſſe, quod & ante docuit ad Vergil. verſ.lib.12. Æneid. Seruius.

Hæ Iouis ad ſolium, ſæuiq; in limine Regis
Apparent, acuuntq; metum mortalibus ægris.

Cicero pro Cluent. Quid ſibi autem illi ſcribæ, quid lictores, quid cæteri quos apparere video, volunt? Feſtus lib.12. Naualis, inquit, ſcriba, qui in naue apparebat. Prat. Hinc

Apparitio, officium, actus apparendi: quandoque ſumitur pro ipſis apparitoribus. Vlp.l.fi.§.fin.ff.quod met.cauſ.quo etiam ſenſu accipitur in l.1.C.de locat.præd.ciu.lib.11.vbi ſubaudiendum, interueniente, ex d.§.fin.ff. quod met.cauſa; idq; etiam recte ſentit Odofr.ad d.l.1. qui eam optime omnium explicat. Apparitio igitur ibi pro apparitoribus ſumitur non pro iudice, vt Accurſius & Ioan. de Platea ibidem: aut pro diſcuſſione, vt Oldendorpius falſo putarunt. Apparitio etiam ſumitur pro officio, ſiue ordine, l.2.C.de appar.proconſ.Pra.

Apparitor magiſteriæ poteſtatis, l.33.C.de appel.

Apparitor cohortalis, l.12.pr.C.de cohortal.

Apparitor vrbanæ ſedis, l.2.C.de appar.præf.vrb.

Apparitor vrbanæ præfecturę, leg.1.C.de appar.præf.Annon.

Apparitores ſunt Magiſtratuum miniſtri, qui eorum iuſſa exequuntur, vt colliges ex l.1.ad inſcriptionem & ... relata de exec. & exac.l.12 C. Apparitorum numero ſcribas, viatores, lictores & præcones contineri ex eo, quem ex M. Ciceronis Cluentiana ſuperius adduximus, loco edocemur. Porro eos varios fuiſſe conſtat ex lib.12. C. tit.52.53.54.55.56. 58.59.60.Prat.

Apparitores ex eo nomen inueniſſe videntur, quod magiſtratui appareant. Hot.

Apparitores dicuntur, qui apparent, & prȩſto ſunt, obſequunturque Magiſtratib. Virg.9.Æneid.

Quam ipſi cupiant regi apparere Latino.

Gell.lib.2. Poſteaquam lictor, qui illi apparebat, intellexit. Cic.lib.3.de legib. Leges, inquit, ſunt quas apparitores noſtri volunt. Hier. ad Saluinam: Nihil nocuit militanti paludamentum, & baltheus & apparitorum caterua. Vlp.lib.21.tit. de euict.l.ſi pignora. Si pignora, inquit, veniant per apparitores. Nebriſſ.

Apparitura autem, ipſum miniſterium, & officium, vt Tranquillus ſcribit in lib.de Grammaticis. Vid.Old.in claſſe 1.act. 4.in princ.Prat.

Apparo, media correpta, pro intendo vſurpatur. Vnde apparitores dictos quidam putant. Frequens eſt in iure noſtro, vt nomen Actionis, vel Exceptionis, per coniunctiuam huius verbi, & particulam, Si, denotetur: vt apud Iuſtin.in §.ſi ſic ita que Inſt.de actio.& Pomponium in l.penult.de condict.cau.ſ. dat.cauſ.non ſecut.Spieg.

Appellare dicitur inferior ſuperiorem, vel par parem, quum ad eum, vt alloquatur, accedit. Vlp. ex præt. edicto in l. 1. ff. ex quib. cauſ. maior. Quum ve Magiſtratus de ea re appellatus eſſes. Et Aſconius in illum Verrinæ 3 locum, vbi Verres hæredem quendam hominem priuatum appellaſſe dicitur: Appellat, inquit, iniurioſum verbum in perſona Prætoris. Appellatio enim eſt inferioris ad potiorem. Hot. Hinc

Appellare, verbum iuris, cum is qui à magiſtratu aliquo iniuriam paſſus eſt, vel parem vel ſuperiorem magiſtratum adit, & vt illud decretum reſcindat, petit: veluti cum Prætor contra Prætoris, aut Conſul contra Conſulis, aut Cenſor contra Cenſoris, aut Tribuni pl. contra cuiuſuis magiſtratus decretum appellantur. Hinc Appellare, ab inferioris iudicis ſententia ad ſuperiorem prouocare. Vlpian. l. 1. ff. de appel. Appellandi vſus quam ſit frequens, quamque neceſſarius, nemo eſt qui neſciat: quippe cum iniquitatem iudicantium, vel imperitiam recorrigat, licet nonnunquam bene latas ſententias, &c. Hot.

Appellare, id eſt, prouocare, l. 3. 6. C. de excuſ. tut. l. 1. 2. Cod. de appell. Prouocationem interponere, l. 1. C. ſen. reſcind. leg. 15. C. de excuſ. tut.

Appellare generale verbum eſt: Appellare Magiſtratum, eſt ipſum adire agendi cauſa in edicto Prætoris, l. 1. ff. ex quib. cauſ. maior. Hoc, inquit Accurſius, non fuit expoſitum ab Vlpiano, quod tamen ab eo factum putem, ſed à Triboniano omiſſum, vt & alia multa. Appellare item ab inferiore iudice ad ſuperiorem prouocare, l. 1. ff. de appel. & tot. tit. C. & ff. eo. Appellare etiam eſt iudicio conuenire, l. qui appellat. 29. ff. de iud. & l. fideiuſſ. 16. §. fin. ff. de fideiuſſ. Prat.

Appellare, ſignificat nominare. Cicero, P. Scipionem, qui primus Africanus appellatus eſt. Prat.

Appellare, id eſt, querelam deferre, l. 3. C. quom. & quand. iud. ſent. Prouocationis auxilium flagitare, l. 15. C. de excuſ. tut. Appellationem interponere, l. 3. C. de appel.

Appellare, pro alloqui & verba cum aliquo facere, vt debitor antea, quam vocetur ad iudicem, appellandus eſt, vt ſoluat. Cicero pro Cluentio: appellat hilari vultu hominem Balbus, vt blandiſſime poteſt. Hoc ſenſu rectè dices: appellatus debitor, bona conſcientia vrgetur apud iudicem ad ſolutionem. Eſt autem appellare debitorem denunciare in iudicio vel extra iudicium vt ſoluat. Senec. l. 5. de beneficiis. Fœnerator quoſdam debitores non appellat, quos ſcit decoxiſſe: Martial. lib. 7. ad Baccharam.

Appellat rigida triſtis me voce Secundus.
Audis, ſed neſcis Bacchara, *quid ſit opus.*

Cicero in Epiſt. ad Attic. Tulliola tibi diem dat, ſponſorem appellat, id eſt, te conuenit ex promiſſione, & me vt fideiuſſore in ius vocat. Itaque debitorem appellans non tenetur iniuriarum, niſi vt Vlp. ait, iniuriæ faciendæ cauſa fecerit, vt ſi cum Titius ſtatim à Seio pecuniam mutuam eſſet accepturus eum conueniam, tamquam mihi debeat mille, ita vt terream Seium, tunc vtique teneor. Hac ſignificatione verbi, appello, vtitur, qui ait, qui prior appellat, prior agat, l. qui prior. ff. de iud. id eſt, ſi duo ſe inuicem creditores dicant, ille qui prior in ius vocauit, & litem inſtituit, prior auditur agendo: ſi modo actiones æque principales ſunt. Authen. & conſequenter. C. de ſentent. Forcat. in Necyomant. Dial. 58. num. 5.

Appellare eſt auxilij gratia quempiam implorare. Cic. Vos, vos appello fortiſſimi viri. Prat. Sic Tribuni appellantur more, & inſtituto, & exemplo, cum eorum interceſſio poſtulatur, ſiquid iniquè à prætore, verbi gratia, decidatur, aut cũ auxilij cauſa appellantur, id vero non fit more in cauſis, quia qui id facit, de ſua cauſa cognoſci non vult: qui autem auxilij cauſa tribunos appellabat in litibus, is ſe æquo iudicio certare non poſſe clamabat. Torneb. lib. 18. aduerſ. cap. 22. Prat.

Appellare debitorem, eleganter & proprie pro eo quod crebrius dicitur interpellare, id eſt, ab eo id quod debet repoſcere. Iulianus in l. 16. in fi. de fidei. & Col. lib. 1. c. 7. Prat. Hot.

Appellare aliud eſt quam adſectari: Appellat enim qui ſermone pudicitiam attentat: adſectatur, qui tacitus frequenter ſequitur: adſidua enim frequentia quaſi præbet nonnullam infamiam, l. 15. §. 17. de iniur. Hot.

Appellare ex aduerſo, hoc eſt nomina per antiphraſin imponere, vt bellum, quod minime bellum, vel bonum ſit. Prat.

Appellare item eſt blanda oratione alterius pudicitiam attentare. Hoc enim non eſt conuicium facere, ſed aduerſus bonos mores attentare. Vlp. in l. item apud Labeonem 15. §. appellare. ff. de injur. Prat.

Appellatio eſt triplex, videlicet, quædam à ſententia definitiua, de qua tractatur ff. & C. de appell. quædam ab interlocutoria ſententia: quam require in l. 2. ff. de appel. recip. vel non. Quædam deniq; ab actibus extraiudicialibus, cuius ſit mentio in l. 1. §. ſolent, ff. quan. appellan ſit. Sunt qui duo tantum genera conſtituunt, iudicialem puta, & extraiudicialem, quibus accedo. Sunt etiam qui eam in duo genera diſtribuant: in expreſſam, & tacitam. Expreſſa eſt quæ voce aut ſcriptis fit l. 1. & 2. ff. de appel. Tacita, quæ neque voce, neque ſcriptis fit ſed facto: cuius meminit tex. in c. dilecti filij. de appel. in antiq. Eſt & alia diuiſio. Nam quædam appellatur generalis & hæc reneitur c. 2. extr. eo. & ſpecialis gloſ. in d. c. 2. Prat.

Appellatio, definitore Hermogeniano l. præfecti, 17. ff. de minor. eſt iniquitatis ſententiæ querela. Hęc definitio, vt breuis, ita vera eſt. Bartolus vero ita definit in l. 1. ff. de appell. vt ſit ius quo interim prima ſententia extinguitur, & interim cauſæ cognitio ad ſuperiorem iudicem deuoluitur. Hanc rectius quam Bart. definiſſe viſus pleriſque fuit Iulius Pontifex in c. placuit. 1. 2. q. 6. vt ſit à minore iudice ad ſuperiorem prouocatio. Hermogeniani & Iulij definitiones vt rectæ aptæque ſunt, ita omnibus probatæ. Prat.

Appellationvm formulæ explicitæ cum ex iure ciuili, tum Pontificio.

Appellationem recipere & admittere quæ duo idem ſonant. l. ei, cuius 5. ff. de appel. l. ſi quis 6. §. hi autem 6. ff. de iniuſt. ſignificant autem pontificiis adpellationi deferri. c. an ſit. de adp. in antiq. Huic contrarium eſt repudiare. l. appellatione 3. C. eod. Prat.

Appellationis cauſas reddere & agere l. 1. & 2. ff. an per alium cauſ. l. 1. ff. ſi pend. adpel. & alibi ſæpe in tit. ff. de adpel. eſt placitare cauſas adpellationis. Proſequi appellationem, & prouocationem exercere pro eodem dicuntur l. 2. §. legatis. ff. de iudic. l. 3. ff. de adpel. rer. Ex appellatione cognoſci, & pronunciari dicitur, quando appellationis cauſa cognoſcitur & pronunciatur l. non ob. 25. ff. pro ſoc. l. creditor. 102. §. 1. ff. de ſolu. l. licet. C. loc. Sic ex appellatione ſententiam dicere l. minor. 18. §. idem Imp. de min. Ei ad appellationem iudicare, l. non putabam, ff. de cond. & dem. Prat. ex Briſſ.

Appellationes iniuſtæ pronunciantur, cum dicitur male & temere appellatum. l. negotiorum ff. de appel. Porro ſuperiori iudici ſatis eſt pronunciare iuſtam vel iniuſtam ex Dioc. & Max. Conſt. l. eos, in fin. princ. C. de appel. Old. Prat.

Appellationvm librum, qui in ordine quadrageſimus nonus eſt, Iuſtinianus Imperator totum ſibi, quaſi à ſe excogitatum adſcribit, in confirmatione Digeſtorum §. ſeptimus autem 8.

Appellationvm tempora quatuor eſſe, à quodam anteceſſore Toloſæ accepi. Primum intra quod appellare oporteat? Et intra decem dies appellandum Iuſtinianus conſtituit. Nou. 23. §. 1. Idque à recitatione Sententiæ. Secundum tempus intra quod petendi ſunt Apoſtoli, de quo l iudicibus. C. appell. Tertium eſt tempus inducendæ, & vt pragmatici Galli loquuntur, releuandæ appellationis, cuius meminit l. 2. & 3. C. de temp. & repar. appel. Quartum tempus terminandæ, §. ſancimus, de appel. conſtit 93. Prat.

Appellationvm tempora, l. qui ſuſpectum. 20. de appell. cum ſimilibus, ſunt, quæ ad appellationem interponendam, exercendam & explicandam legibus moribusve conſtituta ſunt. Prat.

Appellalionem non oportet ad compares iudices referri, ſed à minori iudicio in maius tribunal aſcendere. Nou. de appel. §. illo videlicet obſeruando. conſt. 23. cuius epitome tantum in Græca editione Scrimgeri extat. Prat.

Appellatio & retractatio differunt, leg 35. C. de appellat.

Appellatio importuna, l. 6. C. quor. appell. non recip. Callida, l. vlt. C. eod. Moratoria, l. 1. C. Theo. eod. Superſtitioſa, l. 42. Cod. Theod. de appel. leg. 6. C. quando prouocat. non eſt neceſſ. Gothofr. ad l. 6. Cod. quor. appel. non recip.

Appellationis interpoſitæ ſolennia, l. 13. C. de appel. l. 3. C. de ſent. ex breuic. recit.

Appellationis beneficium, l. vlt. C. quor. appel. non recip.

Appellatio fuit inuenta ad præſidium innocentiæ: non autem vt defenderetur malitia appellantis. c. ſuggeſtum, & c. ad noſtram, de appe. Valde enim neceſſarium erat, multis remediis ſubuenire ſubditis, aduerſus iniquam ſententiam Magiſtratuum, ne premeretur innocentia, & tandem grauaminibus ad intolerabilem iniuriam productis, accideret paſſim contemptus & rerum omnium confuſio. Et propterea, ſi perpendas totius Iuris diuini & humani ſanctiones, ſemper obſeruatur æqualis quædam inter magiſtratus & ſubditos relatio. Omnes ſubditi obtemperare debent magiſtratibus. Et ex diuerſo, Magiſtratus honeſta ſemper debent præcipere. Sicut enim magiſtratuum eſt, rectè imperare: ita ſubditorum eſt, humiliter obſequi. Itaque vi huius relationis, cum multa ſint introducta aduerſus contumaciam ſubditorum coercendi remedia: viciſſim certe oportebat ſubditos tueri aduerſus inſolentiam Magiſtratuum. Nullum quippe hominum genus eſt, quod non egeat competente medela: quoniam omnis homo mendax. Primum igitur aduerſus iniquam ſententiam iudicis remedium eſt appellatio. Old.

Appellatio nonnunquam à Iureconſultis dicitur prouocatio. Nam aduerſus iniquitatem vel imperitiam inferiorum iudicum, appellamus & prouocamus ſuperiores Magiſtratus. l. 1. in princ. ff. de appel. iuncto §. ſi quis. Old.

Appellationvm auditoria, l. 39. in princ. C. de appel.

Appel-

Appellatorivm iuuamen, l.5.§.4.in fi.C.de tempor. & repar. appel.

Appellatorivs libellus, l.6.§.6.C.de appell.

Appellativvm nomen, naturaliter commune eſt multorum, vt Priſcian.docet lib.2. Hoc quam proprium, magis attendi videtur alicui, vt colligunt Doctores, l.Thais. §.Stichus ſeruus ff.de fideicomm.libert.ex Alberico.Spieg.

Appellatvs Modeſtino eſt, quem iudicem ad quem vulgo vocant. Proinde labuntur, qui litigatorem alterum vocant appellantem, alterum appellatum: quia iudex ſuperior eſt appellatus, non aduerſarius. Imo contra eum prouocatur, vt in d.l.1.Spieg.

Appellere proprie nauigia dicuntur ad litus, ripam, portum, l. riparum 5.ff.de rer.diuiſ. Sed & pecora ad aquam appellere.l. vnic.§.fin.ff.vt in flu.public.l.1.§.Trebatius.ff.de aqu.quotid. & æſti.l.1.ff.de riuis.Ex quo pecoris ad aquam appulſus.Prat. ex Briſſ.

Appendere mutuo, pro dare mutuo.

Appendices inſtitutionis, ſunt ſubſtitutionis tabulæ, l.35.de acquir.hered Prat.

Appendicivs, a, um, quod ab alio pendet. Hieronymus ad Furiam: pudicitia ſine comitibus & appendiciis ſuis continentia & parcitate. Vlp.de acquir.hered.l.ſi quis. Sunt, ait, appendiciæ præcedentis inſtitutionis. Nebriſſ.

Appendix, propriæ ædificium quod alteri adiungitur, & quaſi appenditur.

Appia via. Hæc ſic nominata fuit ab Appio qui eam muniuit, vt autor eſt Liuius in 9.1.Decad. Eſtque præcipua viarum ducens Brundiſium, in qua erant conditoria ſepulchraque Romanorum. vide Pompon.in l.2.de orig.iuris.§.fuit autem in primis.

Appivs Claudius, non ille decemvir, ſed centum amplius annis poſterior, omnia omnium actionum tempora, & omnes obſeruationum ſolennitates propoſuit, & in vnum librum per ordinem redegit. vid.Old.in §.poſtea cum Appius, in poſter.l.ff.de orig.iur.Spieg.

Appivs Claudius vindicias filiæ ſuæ abdixit, l.2.§.24.eodem.

Applicitvm, pro iuncto, apud Scæuolam, cum ait, Domum meam cum horto applicito. l. vxorem. §.1. de leg. 3. vt apud Plin.lib.2.Epiſt. Applicitum eſt cubiculo hypocauſtum perexiguum.Spieg.Prat.

Applicari ad munera, l.2.ff.de iur.immun.

Applicitvs morbo, l.7.ff.ad Trebell.Briſſ.in parerg.

Applicationis ius fuiſſe videtur, vt qui peregrinus ſeſe in ciuis alicuius Romani quaſi patroni fidem & clientelam ita dedidiſſet, ſi is inteſtato mortuus eſſet, eius hæreditatem patronus obtineret. Cic.lib.de Orator.1. Quid, quod item in Centumuirali iudicio certatum eſſe accepimus? qui Romam in exilium veniſſet, cui Romæ exulare ius eſſet, ſi ſe ad aliquem quaſi patronum applicuiſſet, inteſtatoque eſſet mortuus, nonne in ea cauſa ius applicationis, obſcurum ſane & ignotum, patefactum in iudicio, atque illuſtratum eſt à patrono. Vide J.in verb.ius applicationis.Hoto.vide S.poſt dictionem Apium natura.

Applvmbare argentum, eſt plumbo addito curare, vt argentum argento, vel maſſa maſſæ cohæreat, cuius fit mentio in l. in rem actio.de rei vend.Spieg.vid.Adplumb.

Apponere autoritati pro interponere & adcommodare, l.189. de diuerſ.reg.iur.Briſſ.

Apponere ſibi præuaricatorem, eſt curare per tertium ſe adornandum, vt colluderet ſcilicet.Bud.in annot.prior.

Ἀπρόσκλητος δίκη apud Græcos dicebatur quæ intendebatur in eum qui in ius vocatus non erat: quod iudicium nullius momenti fuiſſe conſtat: Quare Plato quoque lib.8.de leg.admonet non eſſe negligendas leges de in ius vocando.

Apprehendere, pro capere perſonam apud Vlp.ad leg.Aquil.l. 5. Sin autem, ait, cum poſſet apprehendere, maluit occidere: magis eſt vt iniuria feciſſe videatur.Spieg.Prat.

Apprehensio, id eſt, captura perſonæ, non eſt paſſim concedenda propter magnam iacturam nominis & famæ, iuxta l.3. § tutores.ff.de ſuſpect.tut.Spieg.Prat.

Apprehensio aſſimilatur traditioni, l.pen.de vſucapio.pro legato.l qua ratione.§.hoc autem amplius. de acquir.rer.dom. cum ſimil.per Apellum indicatis c.3.Met.Spieg.

Approbare dicitur, qui non improbat.Prat.

Approbatvm ſemel, reprobari non poteſt, l.13.§.10. ad leg.Iul. de adult.

Approbare opus, ſiue probare, eſt, vt vulgus loquitur, recte & probe conſummatum præbere. Id autem redemptoris eſt, non locatoris. Paulus de locat. Si in lege locationis comprehenſum eſt, vt arbitratu domini opus approbetur, perinde habetur, ac ſi viri boni arbitratu comprehenſum eſt. Ex Budæo. Porro approbare, & non contradicere, idem ſunt. Bart.in l.ne in arbitriis.C.de arbitr.

Appromissor eſt, qui quod ſuo nomine promiſit, idem pro altero quoque promittit.Feſtus.vid.Adpromiſſor.

Appvlsvs pecoris inter ſeruitutes, ius ad aquam expellendi, l.5. de ſeru.ruſt.præd.

Aprarivs adiectiuum ab aper, vt retia apraria, Paul.lib.23.tit. 5.l.22.ff.Prat.

Apronianvm S.C.l.26.ad S.C.Tertull.l.1.liber.municip.Briſſ.

Aprilis olim anni initium, Gothof.ad l.7.§.4.C.de aduoc.diuerſ.iudic.

Ἀπρόσκοπος, quaſi neglectus, 1.Harme.vlt.Goth.ad rubr.C.de infant.expoſ.

Apsides lances ſunt rotundæ, quæ & parapſides etiam dicuntur: ſunt & tabulæ in lancium genere magis latæ & planæ. Vt apud Horatium.

-------*tabulas cœnabat omaſi,*

Vilis & agnina.--------------

ſed & in Iuriſconſulto parapſidas tabulas, trullas aliqui legunt, alii acetabula.

Apta perſona, pro conueniente alicui rei, & idonea. l.1. ad fin. de conſtit.Spieg.

Apvd Iulianum Marcellum ſcribere vel notare cum legis, notas ſignificari accipe, quas is ad Iulianum ſcripſit. Cuius rei exempla, quia frequentia ſunt, non adfero. At cum apud Alfenum, vel Melam Seruium ſcribere legis, referri Seruii ſententiam ſcito. l.66.§.item ſcriptum.ff.pro ſoc.l.77.in fi.ff.de verb. ſign.l.3.§.Seruius.ff.de penu leg. Nam plurima Seruii Sulpitii auditores quæ ab eo auditione acceperant, in ſcriptis ſuis retulere. l.12.in princ.& §.ſed an inſtrumenti.ff.de inſtr. vel inſt. l.22.ff.de neg.geſt.l.25.de teſtam.l.1.§.ſed & apud ff.de aq.& aq.plu.l.7.ff.de dote releg. Apud & penes differunt. Apud aliquem eſt, quod ab eo qualitercunque tenetur: Penes eum eſt, quod quodammodo ab eo poſſidetur, l 63.de verb.ſign. Sed hæc differentia vt plurimum confunditur, l.1.& 3.§.ſi penes. de tabul.exhib.l.15.§.pen.de precar.l.23.fin.de vſucap.Briſſ.

Apvd aliquem obligari, id eſt, alicui.l.16.de fidei.Hot.

Apvd, mutuam loci & perſonæ coniunctionem ſignificat, vt cum dicimus, Cœno apud amicum. Apud & Penes in hoc differunt: alterum perſonam cum loco ſignificat, alterum perſonam & dominium ac poteſtatē: quo proxime accedit quod Vlpianus l.penes.63.de verb.ſignific.dicit, penes amplius eſſe quam apud. Ridicula eſt ergo L.Vallæ reprehenſio.Prat.

Apvd patriam reſtitui, l.vnic.C.vbi petant.tutor.

Apvd ærarium pendere. Qui apud veteres fiſci debitores erant, interim dum eorum bona venirent, cognoſcereturque, quantum ex eorum bonis redigi poſſet, apud ærarium pendere dicebantur. Alciat.10.parerg.c.23.Spieg.

Apvlensis Colonia, l.1.§.9.ff.de cenſib.

A Q.

Aqva, inquit Feſtus, à qua iuuamur.

Aqvam Iſidorus 13. orig. 12. ſcribit cæteris elementis imperare, vt quæ cœlum temperet, terram fœcundet, aërem incorporet: ea piſces nutriri, fruges, arbores, & herbæ: Eam potum cuique animanti tribuere. Idem ſcribit Auguſtin.lib.5. de geneſi ad literam. Hinc Thales dicebat, aquam eſſe, à qua nata ſunt omnia. Lactantius 1.Inſt.6. & Fulgent 1.meteorolog.refert, Neptunum, Deum maris cum tridente pingi, vt intelligamus aquam cœlo, aëri, ceu nubibus & terræ mixtam eſſe. Et Tertull. lib.de baptiſmo, aquam commendat, vt antiquam ſubſtantiam, & Dei ſedem, ceu vectaculum: quin aquis primum præceptum fuiſſe refert, vt animas proferrent, vid.eundem ibidem de aquæ laudibus; & Senecam 3.nat. q.3.cap.19.& ſeq. Gothof.ad l.4.ff.de riuis.

Aqva vbi venundari ſolet, alimentorum appellatione continetur.l.1.ff.de alim leg.Spieg.

Aqva Claudia, cuius Pomponius meminit l.2. de orig.iur. vide Claudia aqua.

Aqvam caducam vocabant ex lacubus abundantem. Sic ferunt Neruam edixiſſe: Caducam neminem volo ducere, niſi qui meo beneficio, aut priorum principum habent. Porro qui aquam à principe impetrarat, debebat epiſtolam adferre ad curatores aquarum, deinde ad Cæſaris procuratorem, qui calicem eius moduli, qui fuerat impetratus, adhibitis liberatorib. ſignabat, ad lineamque aliorum collocabat, deinde animaduertebat, ne alii caſtello, quam epiſtola principis iuberetur, fiſtula ſubiiceretur: Caſtellum autem Vlpianus ſcribit vocari receptaculum, quod publicam aquam ſuſcipiebat. Bald ad Inſt.de ſeruit.cui ſubſcribere videtur Maiotagius Miſcel.lib. 3.c.8.ex Frontino de aquæductibus.

Aqva quotidiana (vt Vlp.in l. 1.§.2.& 3. de aqua quotidiana & æſtiua ait:) non eſt illa, quæ quotidie ducitur, ſed ea, qua quis quotidie poſſit vti, ſi vellet: quanquam quotidianam interdum hyeme ducere non expediat, & ſi poſſet duci. Duo autem ſunt genera aquarum: eſt quotidiana & æſtiua. Quotidiana ab æſtiua differt vſu non iure. Quotidiana aqua eſt, quæ duci quotidie ſolet, vel æſtiuo tempore, vel hyberno; etiamſi aliquando ducta non eſt. Ea quoque dicitur quotidiana; cuius ſeruitus intermiſſione temporis diuiſa eſt. Æſtiua ea eſt, qua æſtate ſola vti expedit: ſicut dicimus veſtimenta

æſtiua,ſaltus æſtiuos, caſtra æſtiua,quibus interdũ etiam hyeme, pleranque autem æſtate vtamur. Ego probandum puto ex propoſito vtentis, & ex natura locorum aquam æſtiuam ab aqua quotidiana diſcerni. Nam ſi ſit ea aqua, quæ perpetuo duci poſſit, ego tamen æſtate ſola ea vtar, dicendum eſt, hanc aquam eſſe æſtiuam: rurſus ſi ea ſit aqua, quæ non niſi æſtate duci poſſit, æſtiua dicetur: & ſi ea ſint loca, quæ natura non adimant aquam, niſi æſtate, dicendum erit, recte æſtiuam dici. Hæc Vlp. in d.§.2.& 3. Fit præterea in iure ciuili mentio Aquæ Pluuiæ, Diurnæ, Nocturnæ, &c.

AQVA pluuia eſt, quæ de cœlo cadit & imbre excreſcit, ſiue per ſe hæc aqua cœleſtis noceat, vt Tubero ait, ſiue cum alia mixta ſit.l.1.§.1. & toto tit. ff.de aq.& aq.plu.arc. Cic.in Topic. aquam imbri collectam definit quæ manu noceat. Imbribus autem conceptæ viua aqua opponitur in l. 1. §. hoc interdictum.ff.de fonte.l.11.ff.quod vi aut clam. Aqua pluuia nocet vel opere facto, vel natura.l.1.§.2.de aq.& aq pluu.arc. Nam vt ait in Topicis Cicero, genus eſt aqua pluuia nocens: Eius generis formæ duæ, Loci vitio, & manu nocens. Diurna aqua eſt quæ interdiu ducitur: nocturna quæ noctu tantum.l.10.ff. quemadmodum ſeru.amit.l.17.ff.de aq.& aq.plu.Briſſ.

AQVAM coercere, eſt continere ſic, ne defluat vel dilabatur: dummodo non permittatur cui nouas venas quærere vel aperire: hic enim innouat aliquid præterquam præcedenti anno vſus eſt.l.1.§.coercere.ff.de fonte.

AQVAM vicini alio deriuare non licet, l.2. vbi Goth. C.de leg. Aquil.adde l.27.§.32 ff.eod.

AQVÆ controuerſia pro impetu aquæ, l. 24. §.ſed & ſi de damn. infect.Briſſ.

AQVÆ caput illud eſt, vnde aqua naſcitur. Si ex fonte naſcatur, ipſe fons: Si ex flumine, vel lacu: prima incilia, vel principia foſſarum, quibus aquæ ex flumine, vel ex lacu in primum riuum compelli ſolent. Plane ſi aqua ſudoribus manando in aliquem primum locum effluere, atque ibi apparere incipit, eius hoc caput dicemus, vbi primum emergit.l.1.§.caput aquæ.ff. de aqua quotidiana & æſtiua.

SVNT & frigidæ & calidæ aquæ.l.1.§.idem Labeo ſcribit.ff.de aqua quotidiana.l,3.§.1. ff.de aq. & aq.plu.l.3.§.hoc interdictum. ff. de riuis, vbi aquæ calidæ riuos Hierapoli ciuitate Phrygiæ eſſe traditur: quod & Vitruu.l.8.c.3.teſtatur. Ad eundem modum, ait, Hierapoli efferuet aquæ calidæ multitudo, ex qua circum hortos & vineas foſſis ductis immittitur. Hanc vt puto ciuitatem Xiphilin.in Traiano intelligit, cum Hierapoleos in Aſia mentionem facit. Briſſ.

SVNT & aquæ perennes quæ perpetuo fluunt, & ab illis ſeparantur quæ areſcunt.l.1.§.loquitur. ff.de aqua quotidiana. Aquæ ſalientes quæ ex tubulis & fiſtulis erumpunt.l.79.in fi.ff. de verb.ſign.l.12.§.fiſtulæ. ff.de inſtruct. vel inſtrum.legat.l. 2.ff.de ſupel.leg. Et apud Sueton.in Auguſto. Et ita ſalientes accipe in l.15.ff.de action.empt. Saliebant vero aquæ, vel cantharis, vel roſtris perſonarum, vt apparet ex l.41.§.item hoc prohibetur.ff.de legat.1.l.17.§.caſtella.ff.de act.empt.Briſſ.

AQVÆ ductus ſeruitus Ruſticorum prædiorum ius eſt aquam ducendi per fundum alienum.l.1. ff.de ſeruit.ruſtic. l.10. ff.ſi ſeruit.vindic.l.vnic. §.hoc interdictum. ff.de riuis. §.1.Inſtit. de ſeruit.prædior. Ducitur vero aqua fiſtulis, riuo, tubulis, item per lapidem ſtratum, vt l.17. ff.de ſeruit.vrban.l.78. ff.de contrah.empt.l.11.§.vlt. ff.comm.præd. l.38. §. vlt. de action. empt.l.17.§.1.ff.de aq.pluu. vt Vitruu.lib.8.c.7. & Pallad.lib. 9.c.11.ſcribunt. Vulgo autem fiſtulis aqua ducebatur: lapide vero ſtrato ita demum, ſi conuenerat. Tollebatur vero & trahebatur aqua, nonnunquam per rotas, l.40.in fi.de contrah. empt.l.2.ff.commun.præd. Diuidebatur aqua menſuris: digitis videlicet, vnciis & modulis.l.5.ff.de aqua quotid.l.2.& l.3. de aquæduct.C.Theod. & apud Frontin.in lib.de aquæduct. Aquarii ſulci in agris aquæ è litis educendæ cauſa fiebant, qui ὁλκοὶ Græce appellantur.l.1. §.ſed & ſi quis arare, & l.24.ff. de aq.& aq.plu. Columel.lib.2.c.8.& Feſt.Pompon.lib.5.Briſſ.

AQVAGIVM in l.3.§.pen.ff.de aqua quotid.l.9.ff.quemadm.ſeru. amit.l.15. ff.de ſeruitut.ruſtic. quaſi aquæ agiuum, id eſt, ductus aquæ, vt Feſt.lib.1.interpretatur: alias aquæ iter vocatur. l.21.ff.de ſeru.ruſt.l.19.§.iter. ff.comm.diuid. l.vlt.ff.de aqua quotid.l 40.§.in lege.ff.de contrah.empt.Briſſ.

AQVÆ agmen, l.6.C.de ſeruit.& aqua.

AQVÆ moli, l.10.med.C.de aquæduct.

AQVÆ hauſtus ſeruitus ruſticorum prædiorum. §.inter ruſticorum 3.Inſt.de ſeruit.præd.l.1.§.1.ff.de ſeruit.præd.ruſti. eſt ius hauriendi aquam, & portandi per agrum, fundum alterius, ratione ſeruitutis. Differtque ab aquæductu, qui fit in fiſtulis & meatibus ſubterraneis. Sed aquę hauſtus fit per animalia portando. Vt l.ſi prius.§.1.& 2.ff.de aq.plu.arcend. Vbi dicitur, quod non debet ille, cui debetur ſeruitus, aquæductus lapidibus ſeu fiſtulis ordinare, quia vſus dominii plus incommodatur.ff.de contrah.empt.l.ſi aquæduct.Hot.

AQVÆ ductus (vide t.tit.C.de aquæduct.lib.11.) vel aquę hauſtus ex fonte conſtitui poteſt: Ex puteo aquæ hauſtus, non aquæductus, nec omnis habet aquam viuam, omnis autem fons habet aquam viuam. Et qui puteus aquam viuam habet, eleganter iugis puteus à Cicerone dicitur, & aqua, quam continet, ſimiliter iugis. Iugis autem, quæ perennis, viua, naturalis eſt, opponitur à Saluſtio pluuiæ in Iugurthino. Senec.3. Nat. Quæſt. Non cœleſtem eſſe nec collectitium humorem, ſed quod dici ſolet, viuam aquam, & dicitur viua eodem ſenſu, quo Virgilio viuum ſaxum, viuum flumen, viuus lacus, & viua terra.i.naturalis. Hac vero aqua ſola vſos veteres in ſacrificiis quidam putant, qui refelluntur à Feſto, dum muries definitur ea eſſe, qui fit ex ſale ſordido in pilo pinſato & in ollam fictilem coniecto, & cætera cui virgines veſtales aquam iugem, vel quamlibet, præterquam quæ per fiſtulas venit, addant. Ex quo loco emendandus eſt alter Varronis apud Nonium Marcellum hoc ſane modo: Commentaria (inquit Varro) veteris Fabii pictoris legi, Muries fit ex ſale, quod ſal ſordidum tunſum & in ollam rudem fictilem coniectum eſt. Cuiac.obſeru.lib.11.c.3.in fin.

AQVÆ & ignis interdictio grauiſſima apud veteres Romanos pœna erat, quæ adimebat neceſſarium duorum Elementorum vſum, cum ciuitate, nihilque pręter libertatem relinquebat.§.2.Inſt.de cap.dimin. In cuius locum poſtea ſucceſſit deportatio ſeu exilium. Conſtat itaque, veterem fuiſſe conſuetudinem, vt qui exilio mulctandus eſſet, ei nulla exilii mentione facta, aqua, & igni interdiceretur. Cum enim vſus earum rerum eriperetur ei, quibus carere vita non poteſt: re & veritate irrogabatur ei exilium: verbo non irrogabatur. Hot. Apud Athenienſes aqua & igni interdici appellabatur, εἴργεσθαι τῶν νομίμων. Hinc

AQVA & igni interdicti in libris noſtris accipiendi ſunt deportati.l.1.§.ſi quibus.ff.de leg.3.l.vlt.ff.de legat.l.2.ff.de pœn.l.3. ff. ad leg.Iul.pecul.l.5.ff.de cap.min.l.59.§.ſi hæres. ff.de hæred.inſt.l.10.in fin.ff.ad leg.Iul. de vi publ.l.13.ff.de bon.poſſ. l.29.§.& quid ſi tantum.ff.de lib.& poſth.l.24.C.de don.inter vir.l.1.C.de repud.Briſſ. Cæterum olim aquæ & ignis ſacramento etiam matrimonii fœdera ſanciebantur. Cauſa enim naſcendi duplex eſt, ignis & aqua: Mas ignis, quod ibi ſemen: Fœmina aqua, quod fœtus ab eius humore fit. Goth. ad l.66. §.1.de don.inter vir. Et ſic materiam corporis in humore, animæ in calore eſſe, ac vtroque fœtus animantium omnium corporari atque animari ad vitam, author eſt Lactantius. Alterum enim quaſi maſculinum elementum eſt, alterum quaſi fœmininum. Alterum agens, alterum patibile: meminit huius Scæuola in l.pen.ff.de donat.inter vir.& vxor. Plutarc.in problem. Connan.lib.8.c.3. Forcat.in l.pen.c.14. & rurſus in dialogo qui inſcribitur Cupido Iuriſperitus cap.10.num.8. Idem etiam approbat Cuiac.obſeru.lib.11.c.2.dum dicit, quod in d. l.pen.recte ſcriptum ſit: priuſquam vxor aqua & igni acciperetur. Sic Nonius apud Nonium, Sequere me, puriter volo facias, igni atque aqua volo hanc accipere. Sic Varro apud Seruium, Mariti aqua & igni vxores accipiebant. Et eodem reſpicit verſus ille Valerii Flacci 8.

-------*ignem Pollux vndamq́; iugalem*
Prætulit.-------

Accipere autem & ducere vxorem idem eſt, vt Seruius lib. de dot.declarat. Promittit ſe daturum pater in ſponſalibus contrahendis, ſe accepturum ducturumve ſponſus. Cuiac. ſupra alleg.loco.

AQVA profluens ſeparatur à fluminibus. §.& quidem de rer.diuiſ. Videturque tantum à Flumine differre, quantum pars à toto. Flumen enim eſt, quod integrum fluminis vſum præbet, velut nauigandi, piſcandi, lauandi. Aqua profluens eſt pars eius quantumuis tenuis quę non integrum fluminis vſum pręſtat, ſed potandi & abluendi tantum. Ex quibus intelligi debet, aquam profluentem nihil aliud eſſe, quam aquam fluminis, Cic.de offic.1. Ex quo ſunt illa communia, Non prohibere aquam profluentem: pati ignem ab igne capere: vbi tamen aqua profluente legendum videtur. Hot. Prat.

AQVALICVLVS, ὑποκοριστικὸν eſt, ab aqualus, quod aluum ſignificat. Perſius Sat.2. Nugaris cum tibi Calue, Pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extat.

AQVARII appellantur aquarum cuſtodes, quos Græci ὑδροφύλακας vocant.l.pen.de aquæduct.lib.11.C. Et apud Frontin.in l. de aquæduct. Ita poſſunt Aquarii ſerui accipi in l.12.§.idem reſpondit.ff.de inſtruct.vel inſtrum.& apud Firmicum lib.4. Matheſ.cap.6.Briſſ. Sunt & aquarii impudicarum mulierum ſordidi aſſeclæ: quam ſignificationem vir doctiſſimus Turnebus inde promanaſſe putat, lib.14. aduerſ. c.12. quod aquarii dicebantur, qui aquam in ædes portabant, qua plurima egent ad balneum ſeque eluendas mulieres, & hac occaſione amorum internunciis ſolebant eis vti. hinc Iuuenalis: Veniat conductus Aquarius, &c. Prat.

AQVATIONEM pro irrigatione Palladius vſurpat. annotauit & Rhodiginus.

AQVÆLICIVM dicitur, cum aqua pluuia remediis quibuſdam elicitur, Feſto lib.1.& Tertul.lib.3.aduerſ.Prat.

Aqvilex, qui ſcientiam deducendæ aquæ habet: vel qui, Marcello autore, aquam colligit. Apud Iuriſconſ. l. fi. de iure immun. Aquilices inter eos, qui immunes habentur, numerat: tamerſi fuerint, qui vel erraſſe Iuriſconſultos affirmarint, vel aquilegem ſcribendum. Sed nihil obſtat. Alciat. ait, ab eo qui aquilex nominandi caſu dicitur, & aquilicem, & aquilegem deduci. Sicut & maior vnicuique videri debet Columellæ, Iuriſconſultique autoritas, Nonii Marcelli teſtimonio: qui ignoraſſe videtur, qui ſint Elices. Huius dictionis explicationem ꝟ. pete. Spieg.

Aqvilia lex plebiſcitum eſt de damno iniuria dato, l. 1. & tot. tit. ff. ad leg. Aquil. & Inſt. de leg. Aquil. Briſſ.

Aqviliæ legis & ſerui corrupti actionis differentia, l. 5. §. 2. ff. de ſeru. corrupt. (xal. act.

Aqviliæ legis & noxalis actionis differentia. l. 2. in prin. de no-

Aqviliana ſtipulatio, quia à Gallo Aquilio introducta eſt: qua omnes in vniuerſum obligationes, quibus vltro citroque obſtringimur, in ſtipulationem, & verborum obligationem perducuntur, vt ſic acceptilatione ſopiri queant. l. & vno. §. eius rei. ff. de accept. l. ſi donationis. C. eodem. §. eſt autem. Inſtit. quib. mod. toll. oblig. Spieg.

Aqviliana ſtipulatio, vt Vlp. de tranſactionibus ait, omnimodo omnes præcedentes obligationes nouat, & perimit: ipſa perimitur, per acceptilationem: & hoc iure vtimur, ideoque etiam legata ſub conditione relicta in ſtipulationem Aquilianam deducuntur. Maffæus.

Aqvilivs Gallus IC. Ciceroni familiaris, à quo formula inuenta eſt inſtituendorum poſthumorum neporum, quæ in l. 29. de lib. & poſth. exponitur. Ab eo Aquiliana ſtipulatio, vt ſ. Cuius verba referuntur in l. 18. §. 1. de acceptil. §. prætereà. Inſtit. quib. mod. toll. obl. Meminit l. 3. 4. 15. 32. & 46. C. de tranſact. l. 2. 4. 5. & 9. §. qui per fallaciam. l. 15. ff. eod. tit. l. 39. ff. de dol. Briſ.

Aqvilinvs ſerui nomen, l. 19. §. vlt. ff. de fideicomm. liberr. Briſſ.

Aqviminale Paulus aperte pro vaſe aquario vſurpat, in l. 3. in prin. ff. de ſupel. Et paulo poſt: Nam & pelues argenteas, & aquiminalia argentea & menſas, &c. Hot. Cuiac. tamen obſer. lib. 10. c. 13. non aquiminale, ſed aquimanile ſcribendum cenſet. Græci χέρνιβον vocant, eo quod vel ex eis aqua manet, vel effundatur in pelues, vel quod aquam poſcere ſolerent ante cibum his verbis: Aquam manibus. Plautus truculento, Date aquam manibus, apponite menſam. Fabius pictor apud Nonium, Aquam manibus pedibuſque dato, polubrum ſiniſtra manu teneto, dextra vaſum cum aqua. Caper Grammaticus, Veteres manibus pedibuſque aquam dixerunt. Ariſtophanes Grammaticus, ὅτι δὲ ἦδος λέγειν, ὕδωρ κατὰ χειρὸς πρὸς τὸ εἰσαχθῆναι τὴν τράπεζαν. Μετὰ δὲ τὸ δειπνῆσαι, ἀπονίψασθαι δὲ, ὃ πᾶς. Et inde veteres gloſſæ, quæ χέρνιβον aquimanile vocant Aquamanus. Cuiac. ſ. alleg. loc.

Aqviminarivm, ſiue (vt malumus) aquimanarium. Pompon. in l. 21. ff. de aur. arg. leg. in argento eſcario ponit, Vrceolum in potorio, quum & hic aquæmanalis dicatur apud Nonium. Sed ratio diſcriminis eſt, quod hoc potaturo, illo manibus cœnaturo aqua miniſtretur. & hoc idem de aquiminario proditum eſt. l. 19. §. ſi cui eſcarium, in quo §. adnotari dignum, verba illa adulterina eſſe, i. ad eſum & potum (nam quę ad potum, ſane eſcario non cedunt) aut ſane legendum: Item ad eſum & potum. ex l. 32. § quidam. eod. tit. Sed mirum aquiminaria ſimul & pelues & trullas argenteas argento adnumerari. d. l. 19. quæ ſupellectili in l. 3. ff. de ſupel. leg. & rurſus culcitras & ceruicalia veſti. l. 25. quæ etiam ſupellectili. d. l. 3. Nam imperia ſiue impelia ceruicalia ſunt, & ſimiliter tegmina ſubſelliorum & tapeta, quæ inſterni aut iniici ſolent veſti d. l. 25. quæ ſupellectili. l. 5. ff. de ſupellect. leg. Hæc certe pugnant inuicem, niſi aquiminaria in hoc tit. vaſa eſcaria ſunt, & trullæ, potoria, vt conſtat ex l. 36. & pelues item, eſcaria. Nam etſi fictilia aut vitrea quæ ſunt, ſupellectili adnumerentur, non tamen argentea propter ſeculi ſeueritatem, nondum admittentis in ſupellectilem eſcaria aut potoria argentea vaſa. Et trulla quoque ſimpliciter dicitur eſſe in ſupellectili d. l. 3. non trulla argentea, pelues autem & aquiminalia argentea, quæ dicuntur eſſe in ſupellectili d. l. 3. vaſa ſunt aquaria, quæ eſui & potui non ſeruiunt, quæ ſeuerior illa ætas non reſpuebat. Cuiac. obſ. lib. 10. c. 17. circa med. (origin.

Aqvitania, l. 11. ff. de cuſtod. & exhib. reor. l. 2. C. de municip. &

A R.

Ara ſalutis, l. 3. in princ. C. de his qui ad eccleſ. confug.

Arabarches, erat Alexandriæ magiſtratus, qui Iudæis præerat Alexandrinis, quem & quidam Alabarchen vocant: vnde in Epigr. 2. ſcribitur ἐξ ἀλαβαρχικοῦ γραμματικοῦ γέγονεν. De hoc meminit Ioſeph lib. 22. c. 5. belli Iudaici, his verbis: Primi inter Alexandrinos Iudæos, tam opibus quam genere, & tum Alabarchiæ magiſtratum gerentis. Alio loco, videl. lib. 19. c. 4. Ethnarchan appellat. Ergo eiuſdem gentis princeps fuit Alabarches, & Ethnarcha, & credibile eſt Alexandrinorum quodam idiomate r literam in l emollitam. Vide Turneb. aduerſ. lib. 27. c. 25. Prat.

Arabarches, præfectus officio publicanorum, vide Alciat. lib. 1. prætermiſſ. Arabarchiæ vocabulum exſtat in conſtit. C. de vecti. commiſ. quæ ſic habet: Vſurpationem totius licentiæ ſubmouemus circa vectigal Arabarchiæ per Ægyptum, atque Auguſtaneam conſtitutum, nihilque ſuper tranſductione animalium vendicari permittimus. Quæ verba indicant, Arabarchen, præfectum fuiſſe exigendo vectigali de pecuariis, quæ ex Arabia in Ægyptum deuehebantur: vt ſit illud officii publicanorum. Sunt qui ſimpliciter mollem accipiunt, ſed reclamante Alciato, qui eos dominandos exiſtimat. Spieg. Anton. Auguſt. lib. ſingulari ad Modeſt. dubitat, an ea conſtitutio ad Arabiæ ſacerdotem pertinere dicenda ſit. Schard.

Arabia prouincia, l. 9. de extraord. crim. l. 10. §. 1. in fin. C. de diuerſ. offic. & apparitor. iudic.

Arabicvs onyx, l. 16. §. 7. circ. fin. ff. de donat.

Arabicvm gummi, Gothof. ad eund. §. 7.

Aræ gramineæ Maroni lib. 12. ſunt ceſpiticiæ, quales in caſtris excitabantur, vt & tribunalia, quanquam & è ceſpite ſubitas ſibi etiam alias aggerabant aras, & ceſpitem pro ara habebant. Torneb. lib. 11. aduerſ. c. 1.

Aratores dicebantur, à quibus aliquis ager decumanus, qui proprius non erat, ſed publicus Romani populi cenſebatur, ac decumarum conditione & penſatione agricolis erat attributus, coleretur, agrique quos colebant arationes nuncupabantur. Sed & omnis ager vectigalis & decumanus, qui arabatur, frumentariuſque erat, ſic vocabatur. Cicero in Verrem: Pulſos aratores eſſe dico, agros vectigales vexatos. Et in Rullum: Illi Capuam receptaculum aratorum eſſe volunt. Nam ager Campanus, cum publicus populi Romani eſſet, qui Capuæ eum colebant, & decumas penſitabant, aratores erant. Turneb. aduerſ. lib. 1. c. 6. Prat.

Aratores ſerui, aratorii boues, aratorium inſtrumentum; puta vomeres & aratra à creditoribus, executoribus ſententiarum, aut exactoribus tributorum capi non poſſunt, idque propter vtilitatem agriculturæ. l. 8. C. quæ res pignor. Auth. agricultores. C. eod. Gothof. ad l. 7. C. eod. tit.

Aratrvm inducere moris fuit Romanis, cum vrbem aliquam euertiſſent, vt eam funditus delerent. Hinc probare & colligere ſolent Iuriſconſulti, rum vrbem aliquam eſſe deſiiſſe, ac interiiſſe, cum in ea aratrum circumductum eſt. Modeſt. in l. 21. ff. quib. mod. vſusfruct. Si vſusfructus, inquit, ciuitati legetur, & aratrum in ea inducatur, ciuitas eſſe deſinit: vt paſſa eſt Carthago: ideoque quaſi morte deſinit habere vſumfructum. Horat. lib. 1. car. (Iræ)

---- altis vrbibus vltimæ
Stetere cauſæ cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hoſtile aratrum exercitus inſolens.

Et Cicero Phil. 2. Vt vexillum videres & aratrum circumduceres. Hot. Prat.

Aratrvm pati ciuitatem, id eſt, excidium: ſed & eſt amittere ius ciuitatis, illudq; ob delictum quaſi morte deſinere habere; vt paſſa eſt Mediolanum Inſubriæ anno ſalutis 1163. Proprie pœna eſt coniurationis atque inobedientiæ. Spieg.

Arbiter veruſte dicebatur, pro teſte. Vnde illud, Remotis Arbitris, id eſt, ſine teſte & in ſolitudine. Prat.

Arbiter iudicem datum addictumque à prætore plerunque ſignificat. l. 24. ff. depoſ. coniuncta cum l. 7. ff. de neg. geſt. l. 1. ff. de pact. dot. l. 6. C. de reb. cred. l. 2. C. de ſent. & interloc. l. 5. C. de diſtr. pig. A iudice tamen ſeparatur in l. 7. ff. ad leg. Iul. repet. l. 15. ff. de re iud. §. omnium. Inſtit. de act. Et apud Gell. lib. 20. c. 1. Quin hoc controuerſum fuiſſe apud veteres Conſultos Cic. in Murenia, ſcribit iudicem an arbitium dici oporteret: Quorum verborum illa ex eodem Cicer. pro Roſc. Comœdo differentia colligi poteſt, quod qui bonę fidei iudiciis, vel arbitrariis dabatur, Arbiter: qui ſtrictis, iudex dicebatur. Quod Feſti interpretatio comprobat, qui arbitrum inde dici ait, quod totius rei habeat facultatem & arbitrium. Nam in arbitriis cum & hoc actionum natura clauſulæ Ex bona fide, vel Quantum æquius melius ſit dari, verba indulgerent, ſolutius ęquitatem ſequi permittebatur: contra quam in ſtrictis iudiciis, quibus addictus iudex in anguſtiſſimam formulam, à qua diſcedere vel latum vnguem non poterat, concludebatur. Nam Iudex à prætore datus facti tantum, non autem iuris notionem habebat, ſed eo ſibi à prætore dato conſtringebatur: nec plus vel minus adiudicare poterat. De arbitro autem longe aliter ſcribit Paulus in l. qualem. ff. de arbit. qualem ait ſententiam dicat arbiter, ad prætorem non pertinere Labeo ait, dummodo dicat quod ipſi videtur. & ideo ſi ſic fuit in arbitrum compromiſſum, vt certam ſententiam dicat nullum eſſe arbitrium. cum tamen Vlpian. l. ſi conuenerit. ff. de re iud. ſi conuenerit, ait, inter litigatores, quid pronuncietur, non abs re erit iudicem eiuſmodi ſententiam proferre. Hoc diſcrimen Seneca lib. 3. de benef. c. 7. perſpicue declarat: Quæcunque, ait, in cognitionem tradunt, comprehendi poſſunt, & non dare infinitam licentiam Iudici. Ideo melior vi-

detur conditio cauſæ, ſi ad iudicem quam ad arbitrum mittatur: quia illum formula includit, & certos quos non excedit, terminos ponit: hunc libera & nullis adſtricta vinculis religio: & detrahere aliquid poteſt, & adiicere, & ſententiam ſuam, non prout lex & iuſtitia ſuadet, ſed prout humanitas & miſericordia impulit regere: hæc ille. Inde obſeruare poſſumus, Arbitros in his potiſſimum iudiciis, nominari quæ ex bona fide deſcendunt. Veluti, Arbiter familiæ erciſcundæ, l.1. ff.de collat.dot.l.20.l.44.§.vſumfructum.l.47.l.52.§.arbiter. ff.fam.erciſc.l.5.l.15.l.17. C.eod.tit l.2. C.de inoffic.don. & apud Cic.pro Cæcinna. Qui & Arbiter diuidendæ hæreditatis appellatur in l.18. C.famil.erciſc. l.78. ff.de hæredib. inſt.l.11. & l.vlt. ff.de diſtract.pign.l.13. C.de probat. Et arbiter diuidendis bonis datus.l. 3. C.commun.diuid. Et arbiter diuiſionis in l.26.§.1. ff.de pact. dot.l.77. §.pater plurib. ff.de leg.2. lib.2.& l.8.C.de collat. Quo alludens auctor, Queroli expromere, ait, theſaurum: diuiſio celebretur, quoniam præſto eſt arbiter. Briſſ.& Hoto.§.ſic itaque diſcret. Inſtit.de act.

Arbiter, id eſt, calculator, l.5.C.de diſtract.pignor.

Arbiter ſilentioſus quis dicatur, vide Goth. ad rubr. C.de offic.præfect.vigil.

Arbiter actionis quod metus cauſa.l.14.§.hoc autem.ff.quod met.cauſ. Datur & in his cauſis Arbiter, quæ arbitratu viri boni æſtimandæ ac definiendæ ſunt.l.12.ff.de leg.lib.3. Veluti ad determinandam viam latitudinemque actus, vel itineris ſtatuendam.l.13.§.ſi totus. & §.latitudo.ff.de ſeruit.ruſtic. Item ſi inter vicinos de altitudine ædificiorum ſit controuerſia.l.11. in fi.ff.de ſeruit.vrban. Ad fideiuſſores item probandos.l.9.ff. qui ſatiſd.cog. l.vlt.ff.à quib.appel non lic.l.7. §. non ſolum. ff.de minorib. quos fideiuſſorum vires æſtimare Imp. ait in l. 6.C.de aduoc.diuerſ.iudic.Briſſ.

Arbiter & de alimentis patroni datur arbitraturus, quantum ſit in facultatibus, l.5 §.vlt.ff.de lib.adgn. Nec non inter fructuarium & dominum de refectione ædium, & vt ſarta tecta habeantur, Arbiter datur.l.7.§.quoniam igitur.ff.de vſufr. Arbitrum dat Prætor, cuius interuentu tribuantur merces.l.7.ff. de tributor. Sed & cum magiſtratus in poſſeſſionem fideicommiſſi ſeruandi ventriſve cauſa miſerunt, Arbitrum dant, ad definiendum quantum deminui oporteat, diſtrahendaque ea quę mora deteriora futura ſunt.l.1.§.pen.ff.de vent.in poſſeſſ.l.27.ff.de reb.auct.iudi. Præterea ad executionem iudicati, Arbiter datur.l.15.§.ſi ſuper.cum aliis §§.ff.de re iud.l.vlt. ff.de iudic. vt & ad reſtituendum fideicommiſſum.l.pen.ff.de confeſſ. Quin etiam in reuocatoria actione arbiter interuenit.l.8.ff.quę in frau.cred. Poſtremo & in controuerſia finium de modo agrorum Arbiter, vel ex conuentione litigatorum, vel Prætoris datione ſumebatur.l.7.ff. fin.regund. l.48. ff. de recept.qui arbitr. Terent.Heaut. Vicini noſtri hic ambigunt de finibus: Me cepere arbitrum. Cicer.lib.1. Offic. nec noſter quidam probandus, ſi verum eſt Q. Fabium Labeonem, ſeu quem alium (nihil enim præter auditum habeo) Arbitrum Nolanis & Neapolitanis de finibus à Senatu datum. Idem lib. 1.de legib. Nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex 12. tres arbitri fines regemus, & in Topic. Si in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines agrorum magis eſſe videntur quam vrbis, finibus regendis arbitrum adigere non poſſis. Vbi Boet. Arbitros finium regũdorum ait eſſe qui finalia litigia diſcernũt, vt cum eſt orta de finibus contentio eorum dirimatur arbitrio. Suet. etiam in Otho.c.4. Cuidam, ait, de parte finium cum vicino litiganti adhibitus Arbiter totum agrum redemit. Inde eleganter Tertull. in lib.de Pallio amnem finium Arbitrum dixit, qui agros diſterminat. Briſſ.

Arbiter aquæ pluuię arcendæ.l.24.ff.de aq.& aq.pluu. Et apud Cic.Topic.in loco a coniugatis. Briſſ.

Arbiter non cogetur ſententiam dicere de liberali cauſa l.non diſtinguemus.§.de liberali. ff. de arbitr. nec ſacerdotio obueniente, ibid. §.ſacerdotio. neque de cauſis publicis: cuius rei argumento erit, quod de iis quæ ad ſolutionem pecuniæ, & operarum præbitionem pertinent, ſententiam dicere debet, Iauoleno l.non ex omnibus. ff.eod. quod & Solon lege cauerat apud Demoſth. κἂν μηδ. ἐάν τινες περὶ συμβολαίων ἰδίων πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητῶσι, καὶ βούλονται διαιτητὴν ἑλέσθαι Prat.

Arbiter non cogetur ſententiam dicere, ſi pœna commiſſa ſit, l.non diſtinguemus.§.1.de arbitr. ſi dies fuerint, quibus iudex non cogetur ſententiam dicere: ſi iuret ſibi de cauſa nondum liquere, l.Pomponius. §. ſiu. eod. ſi inimicitiæ capitales inter arbitrum & litigatores interceſſerint: ſi ætas aut valetudo contingat: ſi occupatio negociorum propriorum, vel profectio vrgens, aut munus aliquod Reipub. cauſa, vel alia incommoditas incidat: ſi iudicii ſui nomine, quod publicum vel priuatum habet, impediatur.l.licet. & l.ſeq. de recept.arbit. ſi vnus ex litigatoribus bonis ſuis cedat.l.item ſi eod. Denique ſi de negocio tranſactum eſt, d.l.non diſtinguemus. §. Item non eſt.eod.Prat.

Arbiter a magiſtratu non cogitur, vt hanc vel illam dicat ſententiam, ſed ſtatuet libere, ac dicet quod ſibi videbitur, l.qualem.in pr.eod. Arbitrium enim non valet, in quo libera pronunciandi facultas futura non eſt. l.item ſi vnus.§.inde Pomponius, 3.ff.eod.

Arbiter tum maxime dabatur, cum non niſi re litigioſa oculis ſubiecta, lis explicari poſſet. l. certo generi, in fi.de ſeru.ruſt. præd.Prat.

Arbiter ex eadem cauſa facit litem ſuam, quia iudex l.ſi quis. Cod.de pact.

Arbiter, cuius ſordes aut turpitudo manifeſta eſt, poteſt recuſari, l.ſed ſi in ſeruum.§.fin.ff.eod.tit.

Arbiter excuſatur à cognitione, ſi cum infamaruut litigatores: vel ſi ad alium arbitrum iudiciumve ierint.d.§.fi.& l.ſeq.Prat.

Arbiter ſententiam interlocutoriam poteſt mutare: definitiuā vero non poteſt, l.qualem.§.vnde videndum.& l.ſeq.de arbit.

Arbiter communi diuidundo, l is qui.31. ff.comm.diuid.l.31. ff.de vſufru.leg.l.4.ff.de ſeru.leg.l.6.§.ſi fundus.l.26.ff.commu.diuid.l.3.§.1.ff.de oper.nou.nunc. Et apud Paul.lib.1.ſent. tit.18.& Iſidor.lib.5 Etymol.c.25.Briſſ.

Arbiter dotis recuperandæ.l. 48. ff. de ſolut. & arbiter qui de dote cognoſcit. l. 1. ff. de pact. dot. Quo referenda ſunt hæc Tertulliani verba lib.2.ad vxor. Suſtinent quatum dotes obiectione nominis mercedem ſilentii faciant ſcilicet apud arbitrum ſpiculatorem litigaturi. Nam olim rei vxoriæ actio bonæ fidei iudiciis adnumerabatur.§.fuerat.Inſt.de act l.8.ff. de cap.min. Cic.3.Offic.Briſſ.

Arbiter pro ſocio l.38.ff.pro ſocio.& apud Cic.pro Quintio & pro Roſ.Comæd. Arbiter tutelæ l.vlt.§. vlt.ff.de appel.l.vlt.ff. rem pupilli ſal.fore.Cod. arbitrium tutelæ: ex quo titulo ſatis perſpicuum eſt, arbitrium in bonæ fidei contractib. & iudicium perinde dici ſolere, vt & ex Ciceronis loco & illud ſatis conſtat, quod in pro ſocio actione iudex, qui ſedeat, ſedeat & arbiter: idemque ſit iudicium & arbitrium. Id quod tamen in iudicandi tantum officio accipiendum, non etiam in aliis rebus quas ſupra inter iudicem & arbitrum intereſſe oſtendimus. Hot.§.actionum autem.Inſt.de act.

Arbiter à Prætore de rationibus excutiendis inter hæredem & ſeruum datur, l.ſi quis.5.de manum. Nihil autem aliud ſignificat, quam virum bonum à prætore delectum, cuius arbitrio rationes computentur, l.47. §.Sticho.de fideic.libert. quæ ſignificatio ad omnia arbitrorum genera producitur. Prat.

Arbiter & in his cauſis datur, quę arbitratu boni viri æſtimandæ definiendæque ſunt. l.12.de leg.3. Veluti ad determinandam viam, latitudinemque actus, vel itineris ſtatuendam, l. certo.de ſeruit.ruſt. Item ſi inter vicinos de altitudine ædificiorum ſit controuerſia, l.qui luminibus de ſeru.vrb. Ad fideiuſſores probandos, l.arbitrio, qui ſatiſd.cog.Prat.

Arbiter quoque Falcidiæ, ad ineundam bonorum quantitatē, cum legi Falcidię locus eſſe dicebatur.l.12.ff.ad leg.Falc.l.1.§. cum lex.ff.ſi cui plus quam per l.Fal.l.2. C.de vſur.legat. Arbiter & à prætore de rationib.excutiendis inter hęredem, & ſeruum redditur computationis ineundę, rationumque examinandarum, & diſpungendarum cauſa.l.5.in fi.ff.de manum.l. 37.ff.de fideic lib.l.1.§.ſi ſeruus. ff.ſi quis teſt.lib.l.53.ff.de iud. l.pen. ff.de lib.cauſ.l.50. ff.de cond.& dem. nihil aliud autem ſignificat, quam virum bonum a prętore electum, cuius arbitrio rationes computentur.l.47.§.ſi Sticho.ff.de fideic.libert. Briſſ. Compromiſſo igitur litigatorum prætor arbitros perinde atque iudices dare ſolebat: cogere tamen nullum poterat arbitrium recipere, cęterum vbi quis ſemel recepiſſet cogi poterat l.3.§.1.ff.de recept.arbit. In hoc itaque verum eſt quod dicitur l.1.ff.de arbit. Compromiſſum ad ſimilitudinem iudiciorum redigi ſicut & in aliis quibuſdam: Nam ſicuti iudex datus acceptuſq; intra certum tempus litem controuerſiamq; dirimere iubebatur. l.2. & l.ſi iudex. ff. de iudic. & poſtquam ſemel ſententiam dixiſſet iudex eſſe deſinebat, l.iudex.ff.de re iud. eiuſque ſententiam, is qui eum dederat exequi tenebatur. l.à diuo Pio.ff.de re iud. Sic & in arbitris idem conſtitutum eſſe conſtat. Nam ſi arbiter, vt diximus, arbitrium recepiſſet, ſententia finem imponere controuerſię iubebatur. l.Pomponius ait. §.2. ff.de arbitr. & dicta ſententia arbiter eſſe deſinebat.d.l.qualem in fi.ff.de arbit. eiuſque ſententiam æque prętores exequebantur.d.l.a diuo Pio: Et hinc, nimirum ob tantam ſimilitudinem iudicis & arbitri, arbiter iudex interdum appellari ſolet, vt l.5. §.ſi ſortem.ff.de verb.obl. l.ſi minor.§.1. ff.de min. Arbitrorum autem duo eſſe genera ſcribit Proculus in l.ſocietatem.§.1.ff.pro ſoc. Sunt enim proprie arbitri, quorum arbitrio ſiue illud æquum ſiue iniquum fuerit parere debemus, nimirum ſi ex compromiſſo ad arbitrium itum eſt. Alii autem non proprie arbitri dicuntur, ad quos ſine vllo compromiſſo adigimur, quorum arbitrarum non quaſi iudicis, ſed quaſi viri boni opinionem exiſtimationemque poſtulamus: ab arbitrando, i. exiſtimando dicti. Cęterum recentiores iuris commentatores arbitros in tres ſpecies diſtinxere, quas quia hodie frequentes ſunt, obiter exponam quoque. Sunt igitur alii arbitri iuris, alii compromiſſarii, alii arbitratores. Arbitri iuris ſunt illi, qui ſunt electi, quando euenit, vt

pars di-

pars dicat ſuſpectum iudicem, cui cauſa commiſſa eſt: quia tunc arbitri eliguntur, qui de hac ſuſpitione cognoſcant, vt not.in l.ſi.C.de iudiciis, vbi Bart.ſubdit,quod ab iſtis arbitris datur appellatio,& plus ſubdit,quòd arbitri,qui ex forma ſtatuti eliguntur,cum ſapiant naturam delegatorum, ab eorum ſententia datur appellatio. Contrarium tamen renuit Bart. 1. conſtitut. Vide Can.in c.ſuſpicionis.extra de off.& poteſt.iudic.deleg.& quod iſti arbitri iuris dicantur delegati, habetur in c.ab arbit.de off.deleg.lib.6.Et tradit Cornæus conſ.54.incip. Videtur prima facie dicendum. 2.vol.& habetur in l.fi.& ibi declarat Iaſ.C.de iudic.& prius Feli.in c.fi.de ſent.& re iudic.Secunda arbitrorum ſpecies eſt illorum,qui à partibus eliguntur,ac coram eis nō ſeruato ordine iudiciali proceditur, cum aſſumantur de iure & de facto. & de his loquitur lex, ſi ſocietatem.§.arbitrorum.ff.pro ſoc.Alibi Bald.appellat, quaſi negotiorum geſtores partium.Bal.in l.fi.in 3.q.C.de contrah. empt.Item alibi Bar.vt in l.fi.ff.de var.& extraor.cog.appellat quaſi proxenetas:& iſti proprie arbitratores appellantur:licet alii eos quoq; tranſactores dicant. Tertia ſpecies arbitrorum eſt,qui compromiſſarii appellātur,in quos fit à partibus compromiſſum,& iſti tenentur ordinem iudiciorum ſeruare l.1.ff. de recep.arb.Et coram iis ſunt proponendę actiones ad inſtar iudicum. & de his loquitur text. in §.omnium. Inſt.de act.de quorū conformitate & differentia.vid.per Ang.d.§.omnium.

Arbiterium ſcribitur ſæpe in P.Flor.tit.de recept.licet veteres Grammatici contendant arbitrium eſſe dicendum non arbiterium,& ſic in ſcriptione Romana, M.Larcius L.F.Pomptina arbiterio Larciæ Fortunatæ vxoris.

Arbitralis ſententia,l.4.§.5.C.de recept.arbit.

Arbitraria actio quæ ſit, vide ſupra actio arbitraria:quibus tamen hoc adiice, quod cum arbiter iudex ſit, qui totius rei arbitrium & facultatem habet,ſicut & Donatus & Feſtus ſcribunt, conſentaneum eſt, vt arbitrariæ actiones dicantur in quibus non reſtricte certum quiddam poſtulatur, ſed id tantum quod æquius & melius arbitro videbitur. Itaque certum & arbitrarium tanquam aduerſa opponi,apud Plautum videmus cum in Pęnulo ſic ſcribit.Nunc pol,ego perii certo haud arbitrario. Conſulto hoc factum eſt,mihi vt inſidiæ fierent. Quo in loco alluſiſſe poetam ad actiones arbitrarias, facile ſane crediderim.Cicero autem in ea pro Quinto Roſcio rem aperte omnem his exponit verbis. Pecunia tibi debebatur certa, quæ nunc petitur per iudicem, in quæ legitimæ partis ſponſio facta eſt.Hic tu ſi amplius H.S.nummo periſti,quam tibi debitum eſt, cauſam perdidiſti, propterea quod aliud eſt iudicium,aliud eſt arbitrium.Iudicium eſt pecuniæ certę,Arbitrium incertæ.Ad iudicium hoc modo venimus, vt totam litem aut obtineamus,aut amittamus:Ad Arbitrium hoc animo adimus,vt neque nihil, neque tantum,quantum poſtulauimus,conſequamur.Eius rei ipſa verba formulæ teſtimonio ſunt.Quid eſt in iudicio? directum,aſperum,ſimplex. Si pateret H.S 1000. dari op. hic, niſi planum facit H.S 1000. ad libellam ſibi deberi, cauſam perdit. Quid eſt in arbitrio? mite, moderatum, QVANTVM æquius & melius ſit dari. Ille tamen confitetur plus ſe petere, quam debeatur: ſed ſatis ſuperque habere dicit,quod ſibi ab arbitro tribuatur. Itaque alter cauſę confidit,alter diffidit. Quæ cum ita ſint quæro abs te,quid ita de hac pecunia, de his ipſis H. S.1000. de tuarum tabularum fide compromiſſum feceris,arbitrumve ſumpſeris. Quantum æquius & melius ſit dari,repromittive, ſi peteres? Hæc Cicero,quæ tamen à me lōge aliter,quam vt vulgo leguntur,commemorata ſunt. Verum vtrocunque modo legantur, perſpicue demonſtrant actionem omnem, qua nō certum quid,ſed quantum ex æquo & bono iudici videbitur, poſtulatur arbitrariam eſſe. Quapropter arbitrarium Feſtus definit,id quod apud Arbitrum agitur. Cum autem in bonæ fidei actionibus & Arbitros pro Iudicibus dicamus, & ſummam exactionis ipſorum poteſtati permittamus, ſequitur etiam,vt illæ actiones vere & proprie Arbitrariæ dici poſſint. Quoniam tamen ſuum iam ac proprium nomen ex formula iudicii adeptæ ſunt,docendi cauſa,& vt ſuo quoque res nomine appelletur, generale hoc nomen ad alteram ſpeciem accommodauimus. Hotom.Inſtit.de act.

Arbitrariarum actionum diuiſionem,vid.in §.31.Inſt.de act.

Arbitraria autem ex ſtipulatu actio fit cum alio, quam in quem ſibi dari quis ſtipulatus fuerat loco agitur. l.2.l.4.§.1.l. 7.& l.vlt.ff.quod certo loco. Tum enim arbitrio iudicis tanti lis æſtimatur,quanti vel actoris,vel rei interſit eam pecuniam loco conſtituto ſolui: pleniſſimumque hic eſt officium iudicis,quod quantitati contractus non ſubſeruit,ſed vel augere, vel minuere condemnationem, propter loci vtilitatem poteſt,cum eius æſtimationis tota ratio arbitrio eius committatur.l.2.§.vlt.l.8. ff.quod cert.loc. Sic & actio quod met.cauſ. Arbitraria appellatur.l.14.§.hæc autem.ff.quod met.cauſ.d.§. præterea quod arbitrio iudicis, qui ex ea actione cognoſcit, reſtitutio comprehenditur. Is enim rei reſtituendæ facultatem vſque ad ſententiam reo tribuit. Quod niſi reſtitutio fiat in quadruplum,condemnatio ſequitur. Et generaliter quæcunque alia ſtricta iudicia ita redduntur, vt rei reſtitutio, deductio, exhibitio, officio iudicis committatur,ea arbitraria dicuntur.l.9.ff.de dol.d.§.præterea.& ibi Theophil. Adigere arbitrum veteres dicebant,pro agere ad arbitrum,i.cogere ad arbitrum ſumēdum.Cic.3.Offi. Arbitrum illum adegit,quidquid ſibi dare facere oporteret ex fide bona.Idem Topic.finibus regundis arbitrum adigere dixit. Et pro Roſc.Comœdo arbitrū pro ſocio adigere. Arbitri etiam dicuntur,qui ex compromiſſo adeuntur.l.76.ff.pro ſoc.quorum arbitrio metu pœnæ ſtatur,t.t.de recept. & qui arbiter recept.ff.& tit.de arb.C. compromiſſarii iudices appellantur in l.pen. ff. de iudic. & à Paulo lib. 5. ſent. t.5. Græci hos αἱρετοὺς δικαστὰς dicunt. Conſtant.lib.1.tit.4. αἱρετὸς δικαστής ἐστιν ὁ δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξάμενος καὶ ἐπαγγειλάμενος ψήφῳ τεμεῖν τὸ φιλονεικούμενον. Briſſ.

Arbitrarium porro dicere ſolemus, quod neque lege, neque conſtitutione vlla definitum, alterius arbitrio relictum eſt l. fin. C. de contrah. empt. quaſi ex alterius arbitrio dependens l.1. ff. de iure delib. Coraſ.Miſcell.lib.4.c.12.num.6. ad quem ſenſum dicimus.

Arbitrarium, ait Feſtus, eſt, cum res adhuc apud arbitrum geritur.

Arbitrariam conditionem,(quam commentatores parum apte poteſtatiuam dicunt) quæ non ex fortuna pendet, ſed ex mera alicuius voluntate.gl.in l.1.& ibi doctores.ff.de cond.& dem.Corraſ.præal.loc.& §.præterea.num.2.Inſt.de act.

Arbitrarium pœna dicitur,quæ non lege ſtatuta eſt,ſed iudicis arbitrio relicta. l.aliud eſt fraus. l.ſi qua pœn. ff.de verbor. ſign.Corraſ.

Arbitrari, ſtatuere, iudicare: veluti arbitrari inſcitum, pronunciare inſcitum,atque imperitum. Plaut.Merc.Annos natus 60.qui erit, ſi quem ſcribimus, ſeu maritum, ſiue hercle adeo cœlibem ſcortarier,cum eo nos hic lege agemus: inſcitum arbitrabimur.Hot.

Arbitrari in patiendi ſignificatione pro æſtimari. Vlp.l.12.§. 3. de relig. ſumptus funeris arbitrantur, pro facultatibus, vel dignitate defuncti, id eſt,arbitrio boni viri definiuntur & æſtimantur. Eodem modo vſurpatur in l.27. §.ſi quis litigatorum.ff.de recept.qui arbit.Hot.Briſſ.in parerg.

Arbitralis forma,l.5.in princ.C.de recept.arbit.

Arbitratoris nomen apud idoneos autores Latinitatis negant reperiri,nec eſſe neceſſe conſtitui differentiam aliquam inter arbitrum, & arbitratorem,quod hic appellari queat ſequeſter pacis, aut arbiter honorarius. Cæterum ita tamen arbiter ab arbitratore vulgo diſtinguitur. Quia arbiter eſt,qui quaſi vir bonus inter aliquos ſub pœna eligitur vt finem ſua ſententia controuerſiis imponat l.3.§.1. & l.Pomponius ait; §.recepiſſe autem.& l.litigatorum.§.arbitrum.ff.de recep.arb. Arbitrator eſt qui ſine pœna, ad hoc eligitur, vt totis animi viribus exploret ius controuertētium, & æqua compoſitione definiat, l.ſocietatem mecum. ff.pro ſoc.Old. De differentia arbitri & arbitratoris vide, & Goth.ad l.76.in fi.ff.pro ſocio.

Arbitratu boni viri vſurum fruiturum ſe fructuarius, vt adſolet, cauens hoc ſignificat non deteriorem ſe cauſam vſusfructus facturum: cæteraque facturum,quæ in re ſua faceret: Denique ita vſurum quemadmodum bonus paterfam.vti debet.l.1.§.recte. ff.vſufruct.quemadm.cau.l.6. in fi. ff.de vſu & hab.l.12.d.tit.vſufr.quemadm.caueat.Briſſ.

Arbitratu rem terminare, ſententiam dicere, vel ferre, arbitratum eſſe: iudicare item arbiter dicitur. Scæuola in l. inter Statilianum,& l.de his rebus.ff.de recept.

Arbitratus proprius l.13.C.de operib.public.

Arbitratus boni viri,nihil aliud quam æquitatem ſignificat, vt oſtendit Old. in tract.quem de iur. & æquit.edidit,ex Vlp. verbis.l.1.ff.vſufr.quemadm.caueat.Spieg. Arbitri aut à iudicibus flagitantur aut ſponte eliguntur,l.7.C.de feriis.

Arbitri veteribus IC.dicuntur & recepti ab eo quod arbitrium recipiant, tit.de recept.arb. ff.vel vt Iuſtinian. ait, quia ex recepto, h.e. ex compromiſſo cauſas dirimendas ſuſcipiunt, l. 12.C.de iudiciis. Sunt & arbitri electi, qui ex iudicis iuſſu, executore negotii imminente, à litigatoribus eliguntur.l.pen. C.de pact.l.pen.& l.vlt. C.de arb.l. vlt.§.vlt. C.apud quem in integ.reſt. Eſt etiam arbitrorum aliud genus,in quorum arbitratum quid confertur.l.76.& 77.ff.pro ſoc. Briſſ.

Arbitri ſententiæ ſtare, nihil aliud eſſe Proculus ait, quam id agere (quantum in ipſo ſit) vt arbitrii ſententiæ pareatur,l.23. §.2.ff.de arbit.Spieg.

Arbitri eſſe non poſſunt,pupillus,furioſus,ſurdus,aut mutus. l.ſed ſi in ſeruum,in pr.ff.de recept.arb. Nec iudex poteſt arbitrium recipere eius rei, de qua iudex eſt.d.l.ſed ſi in ſeruum; §.ſi quis iudex.ff.eod.

Arbitrii appellatione non continetur cuiuſlibet prauus adfectus, ſed arbitratus boni viri,l.in propoſita autem.ff.pro ſoc. l.hæc venditio. ff.de contrah.empt. Eſt autem incorruptum animi iudicium,quod arbitrium boni viri dicitur. Siquidem hæc vox, Arbitrio, vel arbitratu boni viri, ſemper denotat,

debere abeſſe calumniam, & agi rem ſincere ex æquo & bono. Old. in Copia. Spieg.

Arbitrii voce etiam libera voluntas denotatur, vt l. ſi ſeruus. ff. de noxal. act. vbi prætor actori permittit arbitrium, vtrum iureiurando rem decidere velit: i. liberam voluntatem & delectum. Hot. §. præterea Inſt. de act. Cæterum in d. §. præterea arbitrium aliud eſt, videlicet iuſſus, interlocutio & quaſi admonitio iudicis, in actionibus arbitrariis, in quibus quamuis cauſa probata & liquida eſſet, non tamen prius ſententia definitiua ferebatur, quam iuſſus reus non pareret, vt docet Hot. præd. loc. Corraſ. ibid. & in Miſcel. lib. 4. c. 12. & ante hos eleganter Franc. Duar. de in lit. iurand. nu. 42. & ſeqq.

Arbitrivm duplex eſt, ſtrictum & boni viri, l. 75. & ll. ſeqq. ff. pro ſocio.

Arbitrivm, non ipſa eſt ſententia, h. e. iudicium arbitri, vt magni nominis interpretes volunt, ſed ſententiæ dicendæ facultas. vnde ſic Rubricam conceptam habemus, de Receptis arbitris, & qui arbitrium receperunt, vt ſententiam dicant. Vnde quidam recte finit his verbis: Arbitrium eſt facultas dicendæ inter controuertentes ſententiæ, priuato conſenſu, non autem publica autoritate tributa. Arbitrium item pro ipſa ſententia, & toto cognitionis exercitio promiſcue ponitur, vt in l. Pomponius ait, & in l. qualem autem. iam citata Rubrica. Nec laudum, tametſi id quoque magno errore receptum eſt, dici poteſt. Spieg. Vt autem arbitri & iudices differunt, ita & iudicia & arbitria, vt Cic. pro Roſc. Comœdo exponit. Arbitraria enim ea iudicia dicuntur, quæ in bonum & æquum concipi, & ex bona fide reddi ſolebant: quare huc repetas, quę ſupra de iudicum & arbitrorum differentia dicta ſunt.

Arbitrivm tutelæ, id eſt, de actione tutelæ, Goth. ab rubr. C. arbitrium tutelæ.

Arbitrivm iudiciale, l. 7. C. vnde vi.

Arbitrivm aquæ pluuiæ arcendæ. l. 23. §. vlt. ff. de aq. & aq. plu. Arbitrium rei vxoriæ apud Cic. 3. offic. Sic & in l. 2. C. de vſur. legat. Arbitrii verbum accipitur. Briſſ.

Arbitrivm communi diuidundo. l. 11. §. 1. ff. de aq. & aq. pluu. Vitruu. lib. 2. c. 8. Itaque cum arbitria communium parietum ſumuntur, non æſtimaut eos quanti facti ſunt. Briſſ.

Arbitrivm familiæ herciſcundæ, l. 47. ff. famil. herciſc. l. 17. C. eod. tit.

Arbitrivm pro ſocio. Cicero pro Quintio. Qua in re ita diligens erat, quaſi hi magna fide ſocietatem gererent. Arbitrio pro ſocio condemnari ſolerent. Idem pro Roſc. Com. Quæ cum ita ſint, cur non ad arbitrium pro ſocio adegeris Q. Roſcium quæro. Briſſ.

Arbitrii formularia verba, l. 4. §. 6. C. de recept. arbitr.

Arbitrio voluntatis ſuæ abeſſe, l. 10. C. quom. & quand. iudic. ſentent.

Arbitrivm ſuum dictate, l. 21. in princ. C. de teſtam. l

Arbitrivm iudicis, arbitrium boni viri, religio iudicantis; Papin. in l. quæſitum. ff. de teſtib. Omnia enim iſta ex conſtante illa & perpetua voluntate boni & æqui velut ex vno procedunt, & eodem tendunt, ſcilicet ad diriniendas celeriter controuerſias litigantium. Ex Copia Old. Spieg.

Arbitrivm etiam officium arbitri circa ea quæ in iudicio verſantur formulaque minime continentur, ſignificat l. 31. §. culpam. ff. de ædil. ed. l. 24. §. pen. & vlt. ff. ſol. matr. l. 80. in fi. ff. de furt. l. 3. & l. 8. & l. vlt. ff. quòd cert. loc. l. 1. ff. de vſur. l. 38. §. 1. ff. de act. empt. l. 14. §. quatenus. ff. quod met. cauſ. l. 9. ff. de dolo. Sic in l. 3. §. ibid. ff. ad exhib. per arbitrium, ait Vlp. ſibi hac actione commiſſum iudex exceptiones æſtimat Hinc arbitrariæ actiones. l. 3. §. in his. de vſur. l. 1. C. vbi conueniat qui cert. loc. i. vt Iuſtin. interpretatur, ex arbitrio pendentes. §. præterea. Inſtit. de act. & vt Gaius, quę in arbitrium iudicis referuntur. l. 3. ff. quod cert. loc. In his enim arbitrio iudicis committitur, quemadmodum auctori res, vel reſtituatur vel ſoluatur, vel exhibeatur. Idque fiebat propter formulæ verba, neque ea res arbitrio iudicis reſtituatur, dedatur, exhibeatur, quibus arbitrium iudici commiſſum intelligebatur. Briſſ.

Arbitrivm ſoluitur morte alterius litigatoris, vel etiam arbitri ſcilicet, quantum ad inſtantiam pertinet, etiamſi concluſum fuerit in cauſa, Niſi heredum vel ſucceſſorum in compromiſſo vtrinque ſit facta mentio, l. diem. §. 1. l. ſed & inter pellatur. §. fin. de recept. arb. Prat.

Arbitrivm præter communem ſignificationem videtur vſurpari ſolitum in funeribus pro mercede libitinariorum, veſpillonum, pollinctorum, eorum denique omnium, qui funera curabant. Prat.

Arbitrivm recipere. l. 3. §. 1. & §. ait Prætor. l. 9. §. ſi quis iudex, & alias paſſim in tit. ff. de recept. & qui arbi. recep. quod & ſuſcipere arbitrium dicunt. l. 4. & l. 13. §. penul. ff. eod. tit. & compromiſſi arbitrium recipere. in l. 21. §. Papinianus. eod. tit. Recepiſſe autem arbitrium videtur qui iudicis partes ſuſcepit, ſi nemque ſe ſua ſententia controuerſiis impoſiturum pollicitus eſt. l. 13. §. pen. eod. tit. Briſſ.

Arbitrivm etiam arbitratum ſignificat. Sed enim arbitrium aliud eſt liberum & ſolutum, quod in mera voluntate poſitum eſt, & arbitrium plenum voluntatis dicitur l. 7. §. 1. ff. de reb. l. 2. §. quamquam. ff. de legat. lib. 2. l. 28. ff. de adoptio. & hoc ſignificatur his verbis, Si volueris, ſi libuerit. Aliud eſt arbitrium viri boni. quod his verbis exprimi intelligitur, Si arbitratus fueris, ſi iuſtum putaueris, ſi comprobaueris, ſi tibi videbitur, ἐν δυνάμει. l. 75. ff. de leg. lib. 3. l. 41. §. ſoror. & l. 46. ff. de fideic. libert. l. 3. ff. de ann. leg. Briſſ.

Arbitrivm & iudicium duabus potiſſimum rebus eſſentialiter diſtant: prior eſt, quia arbitrium incipit à conſenſu partium, & dat notionem quandam. l. diem proferre. §. ſtari autem. l. non diſtinguemus. §. de officio. ff. de recep. l. inter §. ſi Stichū, de verb. oblig. Altera, qua diſcernas arbitrium à iudicio, eſt, quia arbitrium exigit pœnam, l. litigatores. §. arbitrium. & §. fi. de arbitr. l. 1. Cod. eod. Iudicium autem non æque, quoniam habet iuris dicendi autoritatem ordinariam, vel mandatum cum poteſtate coercendi, l. 1. 2. 3. de iuriſd. Prat.

Arbitrivm ſeruus olim recipere non poterat, neque ſolus, neque cum alio, l. Pedius de recept. plane ſi liber factus ſententiam dicat, valet partibus conſentientibus, l. ſed ſi. 9. ff. eod.

Vbicvnqve autem in arbitrium ſiue iudicis, ſiue alterius quid confertur, pro arbitrio viri boni hoc habendum, & quaſi viro bono commiſſum accipiendum eſt. l. 17. §. Prætor ait. ff. de iniur. l. 30. ff. de oper. li. l. 6. pro ſoc. l. 1. ff. de leg. li. 2. l. 43. de leg. lib. 3. l. 69. §. gener. ff. de iur. dot. l. 3. C. de dot. promiſſ. (debet tamen Iudex ſiue arbiter arbitrium ſuum iuxta leges regulare. Ceph. conſ. 164. num. 12. Crau. conſil. 190. num. 1.) Idque in conditionibus bonæ fidei iudiciis adſcriptis maxime locum habet. l. 22. §. vlt. ff. de diuerſ. reg. iur. l. 77. & l. 78 ff. pro ſoc. Ita quod operum faciendorum lege comprehendi ſolebat, vt arbitrio alicuius opus fieret approbareturve, ad boni viri arbitratum referebatur l. 24. ff. loca. Eadem eſt vis verbi arbitratus l. 51. ff ſol. matr. l. 16. §. ait prætor. ff. de procur. Verba autem hæc, Arbitratu illius fieri (quę plerunque conuentionibus adiiciebantur l. 43. ff. de ver. oblig. l. vlt. C. de contrah. empt.) ius ſignificant & in ſeruum non cadunt, l. 68. ff de verb. ſign Briſſ. Et ratio eſt quare non cadant: quoniam ſeruus iudicantis perſonam obire non poteſt. l. Pedius. §. 1. ff. de recept. arbitr. Ac quod ad ius ciuile attinet, ſerui pro nullis habentur, l. quod attinet. de reg. iur. Vel quod lex in iudicio adeſſe ſeruos prohibet. l. ſeruus. C. de iud. & ibid. gl. l. vix. ff. eo. Sed an Monachi, qui cum ſeruorum conditione ſolent conferri, arbitrium ferre, aut iudices eſſe poſſint? Innocen. in c cum olim. ext. de priuil. negat poſſe. Eſt pulchra gloſſ. in d. l. Pædius. §. 1. de arbitr. Multa quidem præclare & ſubtiliter de arbitris & arbitriis ſcripſit Vld. Zaſius in l. ſi quis arbitratu. ff. de verb. oblig. Bræcheus in l. illa verba. ff. de verb. & rer. ſign.

Arbor generale nomen eſt, & eius appellatione continentur vites. l. 1. § 3. ff. de arbor. cæden. l. 3. §. 1. ff. arbor. furtim cæſar. Hederæ item, arundines, & ſalictum, d. l. 3. §. 1. & 2.

Arbor quoque recte dicitur, quæ ſubuerſa à radicibus, etiam nunc reponi poteſt: aut quæ ita tranſlata eſt, vt reponi poſſit d. l. 3 §. 6. Stirps quoque oleæ arbor recte dicitur, ibid. §. 7.

Arboris numero non habetur, quod adeo tenerum eſt, vt herbæ loco ſit, l. 4. ff. eod.

Arbor cædua dicitur, quæ exciſa repullulat, ſiue ab eodem ſtipite, ſiue ex ſtirpibus: vt ſalix, arundo, cornus, fraxinus, eſculus, quercus, laurus, alnus, bætula, ſambucus, populus, multæque id genus ſpecies. Alciat. de verb. ſign.

Arbores cæduæ (ait Goth. ad l. 7. §. 12. ſol. matr.) id eſt, ad hoc deſtinatæ, vt excidantur, per l. 9. & 106. de vſufr.

Arbor pro malo nauis in l 3. & l. 6. ff. de leg. Rhod. & apud Paul. lib. 2. ſentent. tit. 7. quæ ſignificatio & in Lexico B. Germani his verbis annotata eſt: Arbor nauis ἱστὸς πλοίου Iſidorus lib. 19. Etymol. c. 2. Malus eſt arbor nauis qua vela ſuſtinentur. Briſſ.

Arbor vento deiecta, non iam arboris nomen, ſed ligni magis obtinet l. ligni de leg. 3. Arborem partimur in radicem, truncum & ramos: diuidimus vero in laurum, cedrum, quercum, &c. Spieg. Prat.

Arbor nulla proprie dicitur, quæ radicem non concepcrit. l. 3 §. 1. ff. Arbor. furt. cæſ. Briſſ.

Arbores cremiales ad cremandum deſeruientes, *holtz zu verbrennen*. Inde cremium dicitur *angebrennte ſpeiſs*. Ad differentiam arborum, quæ ſtructuris ædificiorum aptæ maioris ſunt æſtimationis, l. fructus 7. §. ſi fundum viro. ff. ſol. mat. Old. At alii non cremiales, ſed germinales arbores legēdum cenſent, idque haud dubie melius. Nam germinales dicuntur quę ſucciſæ à radice vel ſtirpe tenue germen emittere incipiunt, l. diuortio. §. ſi fundum, ff. ſol. mat. Quidam legunt gemmales arbores, vt interpres can. nunquam, de conſec. diſt. 5. quia gemma eſt in arbore oculus qui ſe primo Vere trudit, ex qua germen efficitur, ſumpta ſimilitudine à gemma annuli. Forcat. c. 19. in Cupidine Iuriſper. num. 7. vide Ant. Aug. lib. 3. c. 7.

Arbores gremiales, ait Goth. ad d. §. ſi fundum viro, ii dicuntur, quod ruſtici gremio ad comburendum eas deferunt: Græci id lignum φρύγιον: ligna gremia, i. tenuia. 12. Columel. 19. Alii

19. Alii germinales vocant, vt ſ. quas Plin. congerminantes vocat, quæ adhoc ſunt deputatæ, vt ex eis germina vel ſurculi colligantur: aut pedamenta ad ſuſtinendas vites: quo etiam genere ſunt ſalicta, arundineta, populi, & id genus aliæ.

Arborvm furtim cæſarum actionis, & legis Aquiliæ actionis collatio, l. 5. §. 1. ff. arbor. furtim cæſar.

Arboris occaſio vicino nocere non debet, l. 1. C. de interdict.

Arbores furtim cæſæ videntur, quæ ignoraute domino, celandique eius cauſa cæduntur, licet earum arborum furtum non fiat, l. 7. ff. de arb. furt. cæſ. Prat.

Arbores euulſæ, vel vi ventorum deiectæ. l. arboribus. ff. de vſufruct. Spieg.

Arbores radicitus erutæ. l. 26. ff. de acq. rer. dom. Briſſ.

Arbores frugiferæ. in l. 13. §. fructuarius. ff. de vſufr. & fructiferæ apud Paul. lib. 5. Sentent. tit. 20. Sunt enim & non frugiferæ, veluti cupreſſi. l. 16. §. 1. ff. quod vi aut clam. Arbores pomiferæ. l. 45. §. pen. ff. de iur. fiſci. Arbores terminales apud Paul. lib. 5. ſent. tit. 22. quę pro terminis & finibus obſeruantur, quales olim habebantur Arbores antemiſſæ & peregrinæ, quæ & finales appellantur. vide Sicul. Flacc. Hygen. & alios auctores de limitibus. Briſſ. De his arboribus Terminalibus latius Maioragius lib. 4. Miſcell. c. 7. quem vide.

Arbores fœlices Cato dixit, quæ fructum ferunt. Infœlices quæ non ferunt, de qua re Cælius lib. 10. c. 7. lect. antiquar. Brod. lib. 4. Miſcell. c. 6. Torneb. lib. 4. c. 3. per infœlicem arborem intelligit ſtipitem & furcam de qua ſontes ſuſpenduntur, neque enim vlla arbor, aut vllum lignum infœlicius eſt, & ita iſtud Liuianum intelligendum, I lictor, colliga manus, infœlici arbori ſuſpendito.

Arborvm grandium appellatione, quæ intelligendæ ſint, pete ex Alciat. comment. ad l. ſylua cædua. de verb. ſign.

Arbvstvm, locus eſt, quo certo ordine arbores vitium cauſa plantantur, quæ ſunt populus, vlmus, attinia, cornus. Hoc & arboretum aliqui vocant, vt tradit Aulus Gellius, & apud nos Felin. in cap. Rodulphus. 17. col. de reſcript. Cotta in memoral. Hinc

Arbvstare verbum, id eſt, agrum arboribus vitiferis conſerere. Arbuſtorum autem rationem videbis apud Plinium lib. 17. c. 23. Columell. lib. de arbor. c. 16.

Arca, pro monumento, vel loculo in quo mortui conduntur in terra. in l. is qui intulit. ff. de relig. Item eodem ſignificatu Arcula, in l. diui fratres. eod. tit. Sed Arculam ipſam, ſi rex exigat, in locum commodiorem licere transferre, non eſt denegandum. autor M. Spieg. Adde quod arcam habere dicebatur qui bene nummatus erat: cui nihil nummorum erat, is arcam non habere dicebatur, ſed multo ille pecunioſior, cui arcę plures. hinc Catullus de paupere, cui neque ſeruulus neque arca. & Cicero quodam loco, confidito arcæ noſtræ, doctiſſimus Torneb. lib. 6. aduerſ. 1.

Arca camerata, i. arcuata & conformata. Vlpia. in l. ſed addes. §. inquilinus. 2. ff. locati. Vid. in hunc locum Bud. quam inde dictam ait Varro lib. 4. ling. lat. quod arceantur fures ab ea clauſa, quod & Feſtus probat lib. 1. Arcæ etiam mentio fit in l. ſecuritates. C. de ſuſcept. præpoſ. & arca. Prat.

Arca lapidea, Caius in l. is qui intulit, aduerſus eum, inquit, qui in alterius arcam lapideam, in qua adhuc mortuus non erit conditus, mortuum intulit: vtilem actionem in factum proconſul dat: quia non proprie vel in ſepulchrum, vel in locum alterius intuliſſe dici poteſt. Sed & Plinius de Viris illuſtribus pro loculo lapideo vſurpauit, abſumptus eſt, inquiens, poſitus apud Libyſſam in arca lapidea. Spieg.

Arcalia, pro fiſci quodam iure particulari. Reliqua (inquit Theodoſius) tam arcalium quam vtriuſque ærarii, vſque ad incipientem primam inductionem, iubemus ad indulgentiam pertinere, id eſt, remitti. Spieg.

Arca in qua nummi conduntur & reponuntur. Sic in arca depoſuiſſe pecuniam ſeruum proponit. l. 52. §. plane, ff. de pecul. Pecunia quæ in arca eſt l. 30. ff. leg. 1. Sic Virgil.

Ludite ſecuri quibus eſt æs ſemper in arca.

Et Mart. Epig. 43. lib. 5.

Callidus effracta nummos fur auferet arca.

Arca communis, l. 1. C. de crim. expil. hæred.

Arca eminentiſſimæ præfecturæ, l. 6. C. de exactor. tribut.

Arcæ ratiocinia. l. 13. C. de ſuſceptor. præpoſ. & arcar.

Arca ærata in d. §. ſi inquilinus. l. ſed addes, ff. loca.

Arca fiſcalis in l. 4. de numerar. lib. 11. In quam tributa inferebantur, vt Iuſtin. in Noucl. τῆς τῶν δημοσίων αὐτῶν non procul ab initio ſignificat. Eſt autem corruptum & deprauatum hoc verbum in l. 11. C. de ſuſceptorib. lib. 10. in qua, mercedis diſcuſſionem, pro, arcę diſcuſſionem vitioſe legi, cum ex ſcriptis codicibus, tum vero ex l. 26. cod. tit. in C. Th. patet Briſſ. in prætermiſſis.

Arcas argenteas primus habuiſſe fertur Heliogabalus, ſi quid Lampridio credimus.

Arca frumentaria, & olearia l. 1. ff. de mu. & honor, l. 2. de curat. Kalend. lib. 12. C. Th. Prat.

Arca vinaria in l. ſecuritates. C. de ſuſcept. præpoſ. & arc. lib. & apud Symmach. lib. epiſt. 1. epiſt. 28. & 33. Prat.

Arca quæſtoria apud eundem Epiſt. lib. 1. epiſt. 19. Prat.

Arcarivs. Arcarii ſunt præpoſiti his ſuſcipiendis, quę in arcam præfecti prætorio inferuntur. Goth. ad l. 1. §. 8. verſ. in ſcrinio arcæ. C. de offic. præfect. prætor. Afric. & ad Nou. 147. c. 2. pr. Siue qui præſunt arcæ rerum publicarum: ſiue arcarii ſunt, qui pecuniam publicam adſeruant. Quomodo accipitur C. in tit. de ſuſceptorib. præpoſitis, & arcariis, & l. Thais. in fi. ff. de fideicomm. libert. Vbi Scæuola, Stichum (inquit) rationib. redditis manumitti volo. Stichus Arcarius probante domino, nomina fecit, & rationes à domino ſcriptas exhibuit, &c. Archarius etiam, media cum aſpirationis nota, præfectus & moderator dicitur. Vnde D. Paulus, Salutat vos Eraſtus archarius ciuitatis. Anchor.

Arcarii, & Attiarii, à Iureconſultis inter ſeruorum ſpecies numerantur. d. l. Thais. 41. §. Stichum. 17. Eum autem Arcarium ſeruum dicimus, cui arcę, in qua domini pecunia condita eſt, procuratio commiſſa eſt: idem qui actor aut diſpenſator. Hotom. Seruorum autem ſpecies refert Alex. Neapol. c. 25. tertii Genial. dier. & Pyrr. lib. 2. de Quæſt. magiſt. Spieg.

Arcarios Iuſtinianus in No. 147. eos vocat, qui indulgentiis tributorum exigendis recipiendiſque præpoſiti ſunt, quæ in arcam præfec. prętorio (quæ eadem & menſa dicitur) inferuntur, vt in tit. de ſuſce. & arcar. Alias arcarii ſunt diſpenſatores ſerui vel œconomi, vt ſ. dictum, l. Thais. §. vlt. ff. de fid. lib. Et perite vetus interpres epiſtolæ ad Romanos, œconomum, arcarium. Vide Goth. ad d. Nou. 147. c. 2. in pr. Macarius homil. 16. ἐν τῷ ἀρκαρίων τῷ φοσκμβάνοντα πονηρὰ πνεύματα, retinuit latinam vocem. Cuiac. in expoſitio. dict. Nou. Iuſtin. 147. de indulg. reliq. tribut.

Arcanvs homo, qui quæ audit, tacet & continet optime. Subſtantiue arcanum dicitur ſecretum, cuius occultatio iuris naturalis eſt, quod nulla ciuili conſtitutione tolli poteſt. Alciat. citat B. Thomam in enarratione l. bona fides. ff. depoſit. Spieg.

Arcei. Lege, Biarchi.

Arcera in xii. Tabulis apud Gellium lib. 20. c. 1. eſt Plauſtrum vndique tectum, & munitum quaſi arca quædam magna veſtimentis inſtrata, qua nimis ægri, aut ſenes cubantes portari ſolebant: quam definitionem probat N. Marcellus. hanc ex tabulis factam ſcribit T. Varro lib. 4. ling. lat. verba legis ſunt ſupra in verb. Æuitas. Prat. Adde Corraſ. lib. 3. Miſcell. c. 20. num. 3. & Ræuardum ad ll. xii. Tab. c. 5. & Fr. Balduin. in comment. ſuper l. 12. c. 41.

Arcere aquam, eſt curare, ne influat. l. 2. §. Idem Labeo. ff. de aq. & aq. plu. Feſt. lib. 1. Arcere, ait, eſt continere. Vnde arcus in ædificiis dictus qui ſeipſum continet. Cic. Topic. Si in vrbe fines non reguntur, nec in vrbe aqua arceatur. Cuius interpres Boeth. Arcet, ait, aquam, qui eam per ſua ſpacia meare non patitur. Idem Cicero in Murena: Ille tenet & ſcit, vt hoſtium copiæ, tu vt aquæ pluuiæ arceantur. Coercere vero aquam Vlpian. ad edictum Prætoris interpretatur continere, ſic ne diffluat, neve dilabatur, l. vnic. §. pen. ff. de fonte. Briſſ. Aliam huius verbi notionem adducit Torn. lib. 10. aduerſ. c. 15.

Arcere ab exactione, l. 10. C. de iur. delib à profeſſione, l. 5. C. de poſtulando. Honore l. 8. ff. de interd. & releg. Itinere. l. 1. ff. de mortuo inferendo. Omni commodo. l. 4. ff. ad SC. Trebell. Poſſeſſione l. 1. §. ſi quis, ff. ne vis fiat, &c. Briſſ.

Arcessere pro Accerſere veteres ſæpiſſime vſurparunt. Nam Arceſſitis amicis Florentinæ ſcribitur in l. 39. §. propoſitum. ff. de leg. 3. Vbi alii codices Accerſitis habent. Atque ita, quantum memoria repeto in manuſcriptis veterum auctorum codicibus, quos quidem mihi videre antehac contigit, Arceſſere pro euocare ſcriptum, vbicunque id occurrit, reperi: licet Grammaticorum diſtinctioni hâc ſcripturam repugnare, non ignorem, qui Accerſere in ea ſignificatione dicendum contendunt. Vnde in l. 7. C. vbi cauſ. fiſca. quo loci typis impreſſi libri, Accerſendis, veteres mei Arceſſendis ſcriptum habent. Itidemque apud Cicer. pro A. Cluentio primi qui ex Venetorum officina prodiere codices, Arceſſit ſine cauſa puerum, vt ut recentiores Accerſit ediderunt. Briſſ. lib. ſing. parerg.

Arcessere ſignificat ad vocandum ire vel vocare. apud Vlpia. l. 2. §. legatis. ff. vbi qui ager. Interdum accuſare ſignificat & ablatiuo iungitur cum genitiuo. Cicer. pro Cælio: Ipſe alterum iterum ambitus crimine arceſſerit. Spieg. Aliquem capitis arceſſere. Cic.

Archanticvs, l. 6. C. de iur. & facti ignor.

Archegetes, Græce ἀρχηγέτης, princeps, Goth. ad Nou. 30. c. 5. Vide ſ. Archigerontes.

Archeotæ, l. 18. §. 10. ff. de vacat. & excuſ. mun. ſunt Archiorum cuſtodes.

Archeion proprie domus Principis. Prat.

Archia ſunt tabularia publica, & vt Suidas exponit, ἔνθα οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκεινται, καὶ γραμματοφυλάκεια. In his publica inſtrumenta deponuntur & adſeruantur l. 9. nonnunquam. ff. de pœn. vt & Iuſtinian. Nouell. Conſt. 15. ſignificat his verbis;

ἅπερ ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκοῦσι τὸ δημόσιον ἀπογράφονται, καθ' ὃ συνεστᾶσιν ἐπὶ τῶν ἐκδίκοις τὰ ὑπομνήματα ἀποτίθεσθαι, παρ' ὅσον μὲν τινὲς ἐκ χώρας δὲ τὴν τούτων ἔχει φυλακὴν ἀπὸ διδασκάλου μέχρι αὐτὰ καὶ θεῖναι διέρχεσθαι ὑπὸ τῶν ἐπιζητούντων καὶ εἶναι τὸ παρ' αὐτοῖς ἀρχεῖον. Inde archeotæ cuſtodes archiorum.l.vlt.§.hi quoque.ff.de muner.& honor. Admonet autem hic locus, vt Vopiſci verba emendemus, quæ ſunt apud eum auctorem in Taciti vita. Sic vulgo ſcripta ſunt, Librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in Euicis archiis, vbi Ciuicis archiis legendum credo, vt ciuitatum tabularia ſignificentur. Briſſ.

Archiater. Ἀρχίατρος, h.e. Latine archiater, vel archiatrus, dicitur medicorum princeps, Ἀρχὸς enim principem, ἰατρὸς medicum ſignificat. Itaque, Æſculapius dictus eſt archiater, tanquam præſes deuſque medicorum eſſet. Et per tranſlationem D. Hieronymo dictus eſt archiater ſaluator noſter, qui languentium animarum præſentiſſimus eſſet opitulator. Quem igitur vulgo protomedicum regis appellamus, is archiater dicitur, h.e. medicus principis. Quo ſenſu accipitur Cod. de comitibus & archiat. Vbi legimus priuilegiis imperatoriis archiatros decorari, ideo fortaſſe, quod (vt Caſſianus ait) ſint ſalutis magiſtri. Anchor.

Archicapellanus. Lege capella.

Archicubernus, id eſt, claſſis præfectus, omnium gubernatorum primus, Goth. ad l.46. in pr. ad SC. Trebell.

Archidiaconus. Dicitur archidiaconus, quaſi princeps, vel primus diaconorum. Archidiaconus enim dignitatem habere dicitur, cum teneat vicem Epiſcopi, & habeat iure communi iuriſdictionem. Quod licet immutarit conſuetudo (quia nulla forte in Eccleſia vtatur iuriſdictione Archidiaconus) ſi tamen prærogatiuis in choro & capitulo fungatur, in dignitate nihilominus dicitur eſſe Archidiaconus. De eius autem officio tractatur Decret. in tit. de offic. Arch. Item 25. diſtinct. perlectis. 94. diſt. c. ſi quis. De eius officio vide & Gothof. ad No. 123. cap. 3. circ. fin.

Archiducis appellationem primum Bruno frater Ottonis Imp. eius nominis primus, inſolenter aſſumpſit, teſte Æmilio Veroneſ. lib. Fran. hiſt. 3. Id poſtea Carinthianorum principes vſurparunt: quibus extinctis, ad Auſtriacos ſimul cum ditione tranſiit, quod & hodie obtinent. Spieg.

Archiepiſcopi nomen in Apoſtolicis literis non extat, quemadmodum nec hypodiaconi, nec archidiaconi. Extant autem in Pontificum & eccleſiaſticorum libris, nec non apud Impp. in l. iubemus. in pr. C. de ſacroſ. eccl. l. 25. §. 2. C. de epiſc. & cler. l. 13. C. de epiſc. audient. Auth. ſi vero C. de iudic. & Nou. de Eccl. diuerſ. cap. §. iubemus igitur, tum alibi Archiepiſcoporum appellatione contineri & Patriarchas, Alberic. annotat Spieg. Immo Cuiac. in expoſit. No. Iuſtin. 11. prope fin. dicit, Archiepiſcopum & Patriarcham idem eſſe.

Ἀρχιερεῖς, vel ἱερεῖς primarii, Goth. ad Nou. Leon. 86.

Archierosina l. 112. de Decurionibus: l. 31. de erog. milit. ann in C. Theod. Briſſ.

Archieunuchus, id eſt, cubiculariorum Regis Princeps.

Archigerontes in l. 5. C. de epiſc. aud. Alciatus interpretatur qui procurant negotia aulæ principalis, legemq; ita reſtituit, Archigerontes diœceteque ἐργασίας ταμείων non niſi Chriſtiani dirigantur: i. qui quæ ad victum principis palatinorumq; pertinent, coemunt. Hæc ille. nunquam autem ἀρχιγέροντες pro ea re vſurpari audiui. Suſpicarer igitur leuiſſima mutatione adhibita locum ſic corrigendum, Archigerontes & diœcetæ ergaſticorum nõ niſi Chriſtiani, &c. Eſt autem ἀρχιγέρων ab ἄρχειν deducto verbo, qui principatum tenet fabrorum: vt in opificiis publicis & regiis, qui & Ἀρχιτέκτων appellatur. Nam Ergaſticos meo iudicio nominat operas, quæ in publicis operibus conductæ ab aliquo quaſi principe & magiſtro gubernantur. ἀρχιγέροντες vero ſeniorum principes declarat: quod verbum ad huiuſce legis ſententiam quemadmodum accommodari debeat, non diſpicio. Hot.

Archigubernus, ex ἀρχὸς & κυβερνήτης iuncto nomine princeps gubernator, omnium gubernatorum primus. Iauolenus l. 46. ff. ad SC. Trebell. Seius Saturninus archigubernus, teſtamento reliquit hæredem Valerium Maximum trierarchum. Hot. Nomen hoc compoſitum ex Græco & Latino, quod perquam rarum eſt: aliquando fieri ſolet, vt Quintil. lib. 1. oſtendit. Iabolenus lib. 36. ff. ad SC. Trebell. l. eius. Saturninus inquit, archigubernus ex claſſe Britannica, &c.

Archimagirus dicitur princeps coquorum, poeta Satyrus, vt palam eſt, vtitur hac voce. Lampridius in Heliogabalo magirum cocum vocat. Cæterum ſimilitudinarie probe vaſatum & imis vetris bene præparatum, & quod præfato honeſtarum aurium honore dictum ſit, diuiſorē, h.e. emaſculatorem, qui, vt Plautinis verbis vtar & Ciceronianis, Helium diuideret & ſubagitaret. Lampridius ſic inquit: Nupſit & coiit vt & pronubum haberet, clamaretque præcide magire, &c. Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Dominicum lib. 2.

Archimandrita, agminis, ſiue gregis princeps μάνδρα apud Græcos ſpelunca ſeu cubile eſt: multaque alia ſignificat. At Iuſtin. lib. 1. C. Pro Pontifice accipit. Reuerendiſſimi, inquit, Archimandritæ. Idem coll. 1. de Monach. Deo, ait, amabiles epiſcopi & archimandritę. Vtrobique pro paſtore Nebriſ. Sunt itaque Archimandritæ, Abbates, quod μάνδρα Græce, vt diximus, ſpeluncam ſignificat Latine, vel gregem. Nam monachi olim in eremis, ἐν ταῖς μάνδραις id eſt, ſpeluncis, & cauis montium habitabant. Vel à grege paſcendo ſic dicti. Alciatus in l. vlt. C. de ſum. trin. & fid. cath. Spieg. Cæterum Accurſii ſententiam contra Alciatum ſequitur Ferrandus Adduenſis lib. 2. explicationum cap. 36. nimirum quod hac dictione intelligantur ouium principes: l. vlt. C. de ſum. trin.

Archimedorus. Goth. Artemidorus. Hal. l. 23. C. de tranſact.

Archimimus, mimorum princeps. Sunt autem mimi, qui in ſcena geſtus actuſque eorum quos irridere volunt, ſoli imitantur: tum etiam mores, qui Ethologi nominantur, & Ethopœi: vnde & Ethopœia, apud Quint. poemata item laſciuientia in turpitudinem, à μιμέομαι. quod eſt imitor. Iulian. de Operis liberr. l. patronus. §. 1. Nam ſi quis, inquit, archimimum, vel pantomimum. Pantomimi, rerum omnium ſunt imitatores: Archimimi præcipui, & ceu mimorum principes. Spieg.

Ἀρχιφερεκῖται vox eſt hybrida, Græca partim, partim Hebræa: eorum munus erat legere & interpretari illas legis ſeu prophetarum ſectiones, quas Hebræi *Parſioth* & *Perakim* appellant, & ad eas accommodare ſubdiſtinctiones tractatuum maiorum Talmudis, quas iidem Iudæi *Perakim* vocant. Nam quod noſtris libri 50. Pandectarum, hoc Talmudicis 60. tractatus maiores, quod tituli hoc Perakim. Igitur Ἀρχιφερεκῖται, quaſi paratitularii, quibuſque ad vnguem noti Talmudis tituli. Vide Goth. ad Nou. 146. c. 1. §. 1. circ. fin.

Archiſynagogus Iudæorum, Goth. ad l. 8. C. de Iudæis & cæ.

Architectus eſt ſtructorum princeps, qui ædificiorum rationem comminiſci & inſtruere didicit: ac graphice, h.e. lineamentorum ductu, & vmbratili pictura eas formas deſcribere, l. fi. ff. de iur. immun. In omni enim opere magnifico tres perſonæ conſiderantur: dominus, qui liberaliter impendit: ſtructor ſeu officinator, qui fabrili ſubtilitate conſarcinauit: architectus, qui venuſtam proportionem inuenit. Architectorum fit mentio in l. 7. §. 3. ff. ſi menſor falſ. mod. l. 12. §. 1. C. de prox. ſacr. ſcrin. Prat.

Archiva, grammatophylacia, ſiue carthophylacia, quæ Latine tabularia, ac tablina dicuntur. Vlpian. de pœnis. l. moris. Quo loco, inquit, publice inſtrumenta deponantur, archiuo forte, vel grammatophylacio. Roſtra, forum erat ante curiam Hoſtiliam Romæ, à roſtris nauium appellatum: vbi pulpitum erat concionantium, his roſtris ornatum: ibique legum tabulæ affigebantur, omnibus conſpicuæ: autor Salomon in comment. ad titul. de origin. iur. Bud. ait, Archiuum ex Græco factum eſt. Archiuum autem etiam magiſtratuum ædes ſignificat, & regiam, & palatium, & iudiciale forum, ex quo factum vt Archiuum, & interpoſita u. vt Archiuum, ſignificat chartophylacium. Spieg. Adde Ræuard. in comment. de reg. iur. l. Scæuola 93.

Archontes. ἄρχοντες annui magiſtratus apud Athenienſes: quorum ex nominibus, item vt Romæ ex Conſulum, anni numerabantur. Cicer. libr. de Fato Græcum nomen retinuit: Moritur Epicurus, quum duo & ſeptuaginta annos vixerit, archonte Pitharato. Plinius tamen magiſtratum Latine dixit lib. 33. Nonaginta annis ante Praxibulum Athenienſium magiſtratum. Hadrianus autem pro quouis magiſtratu poſuit in l. 48. ff. de iud. τοὺς ἄρχοντας ἐν ᾧ ἄρχουσιν ἐνιαυτῷ, μήτε εἰπεῖν δίκην ἰδίαν, μήτε διωκόντων, μήτε φευγόντων. Magiſtratus quo anno magiſtratum gerunt, neque propriam agere cauſam, ſiue agendo, ſiue defendendo, &c. Ergo τοὺς ἄρχοντας dixit pro τοὺς ἀρχὴν ἐγχειρισμένους. Hotom. proprie ἄρχων ducem belli ſignificat, vt ait Heſychius & Iulius Pollux, qui lib. 1. ἄρχοντας totius exercitus Imperatores eſſe ſcribit: Id quod & Thucydides oſtendit his verbis, καὶ νομίσαντες πεῖραν εἶναι τοῦ καλῶς πολεμεῖν, τὸ ἐθέλειν, καὶ αἰσχύνεσθαι, καὶ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι. Vide Ferrandum Adduenſem lib. 2. explicat cap. 40.

Archon autem ἐπώνυμος apud Athenienſes dicebatur cui incumbebat cura dandorum pupillis tutorum, quos proprie appellabant τῶν τῶν ὀρφανῶν ἐπιτρόποις vt differrent à viduarum defenſoribus. Schard. ex Bald. ad tit. de Inſtit. de tutelis.

Archoenochus, pincernarum, ſiue vt Diuus Hier. ſub finem. Quæſt. in Geneſ. interpretatur, vinariorum princeps. Spieg.

Archifinius ager dicitur qui nulla menſura continetur, finitus ſecundum antiquam obſeruationem fluminibus, foſſis, montibus, viis, arboribus, ante immiſſis aquarum diuergiis, & ſi qua loca quæ ante à poſſeſſore potuerunt obtineri. Nam ager Arcifinius, vt ait Varro, ab arcendis hoſtibus eſt appellatus. Quare & occupatorius ager dicitur, eo quod in tempore occupatus eſt à victore populo, territis exinde fugatiſque hoſtibus. Quod & Sic. Flacc. tradit qui occupatorios Arcifinales vocat, & arcendo vicinos hanc appellationem finxiſſe quemque tradit, dum non tantum terræ occuparet, quantum colere poſſet, ſed quantum ſpe colendi reſeruaret.

Iſidorus

Iſidorus vero aliam huius verbi notationem profert.lib.16.Etymol.cap.13.Briſſ.

ARCTARI tempore, id eſt, ſeruando ſeruari non poſſe, l.5. C.de tutor.vel curat.qui ſatis non dedit.

ARCVARII in l.6. in medio. ff.de iur.immun.ſunt arcuum opifices.Goth.ad d.l 6.

ARCVLÆ in Pauli reſponſo l.argen.53.ff.de leg.3. deminutiuum Arcæ Feſt.& Varroni, de qua s. Porro arculas argenteas primus fertur habuiſſe Heliogabalus, ſi quid Lampridio credimus. Prat.Diuos fratres edicto admonuiſſe Martianus ait, ne ſepulturæ traditum, h.e.terra conditum corpus inquietetur: viderique terra conditum, etſi in arcula conditum hoc animo ſit, vt non alibi transferatur, c.29.de relig & ſum.fun. Quo in loco per arculam intellexit Accurſius caſam, in qua vltra montes magni homines imponuntur ſub terra. Ridiculum. Addidit enim Martianus, arculam in commodiorem locum transferri poſſe. Vnde etiam in epitaphio An.Creltinæ ſic legimus: NEQVIS NOS INQVIETET EX ARCA NOSTRA, NEQVE AB ANTE ALIAM PONAT, AVT COMMVTET. Certe Martiani temporibus eam ſepeliendi rationem in vſu fuiſſe ſuſpicor, cuius Caſſiodorus Variarum lib.3.meminit. Tunc enim non terra ſolum condi ſolebat, ſed etiam in arca lapidea ſupra terram poſita corpus perpetuæ ſepulturæ tradendum, plerunque recondebatur. Eoque ſenſu accepiſſe arcam lapideam vſus eſt etiam Caius.cum ita ſcriberet: Aduerſus eos, qui in alterius arcam lapideam, in qua adhuc mortuus non erat conditus, mortuum intulit, vtilem actionem in factum proconſ.dat l.is qui 7.in fin.de relig.& ſumpt.fun. Et Seneca Epiſt.lib.13. In ipſa, inquit, Scipionis Africani villa iacens hæc tibi ſcribo, adoratis manibus eius, & arca, quam ſepulchrum eſſe tanti viri ſuſpicor. Deque eiuſmodi arcis illud Frontini etiam accipiendum videtur, de diuerſis menſuris agrorum lib.1. in campis vero ſtatuerunt terminos quadratos curſorios, & interiectis locis arcas & monumenta, vel alia teſtimonia. Et hęc de arcis. Plinius etiam ſcribit Nat.hiſt.lib.7. c.54. ſepultum intelligi quoquo modo conditum, humatum vero, humo contectum. Ræuar.lib.2.cap.4.

ARCVS, Nonio Marcel.interprete, omnis ſuſpenſus fornix dicitur. Arcus autem ducendæ aquæ cauſa olim fiebant, vt oſtendit l.ſupra iter.11.in pr.ff.de aq.& aq.pluuia. Plin.lib.10.Epiſt. Ipſe perueni ad fontem puriſſimum, ex quo videtur aqua debere perduci, ſicut initio tentatum erat, arcuato opere, ne tantum ad plana ciuitatis & humilia perueniat. Manent adhuc pauciſſimi arcus. Frontinus quoque lib.1.de aquæ ductibus vrbis Romæ, aquas per multa paſſuum millia arcuato opere duci tradit.Briſſ.

ARDERE dicitur domus l.40.§.1.ff.de coud.indeb. Et res.Paul. lib.5.ſent.tit.6.Briſſ.

AREA, locus in vrbe ſiue ędificio Florentino.l.fundi 211.§.locus. ff.de verb.ſig. Feſto locus vacuus, quaſi exaruerit, & non poſſit quidquam generare. Varro autem aream vocat vbi frumenta ſecta terantur, & areſcant. Græcis πλατεῖα Gallis *place* dicitur. Pratei. Alciatus in l.fundi. ff. de verborum ſignificationibus: adhærens etymo tradit aream ruſticam eſſe, & μεταφορικῶς tantum in vrbe dici, at hunc redarguit Forcat.dial. 16. Necyomantiæ, cum Iuriſconſulti toties pro vrbano loco, in quo domus ædificetur poſuerint, l.ſi in area. ff. de condict. indeb. Horatius:

Ponendæque domo quærenda eſt area primum.

AREA etiam Iuriſconſ.ſignificat ſolum, cui ædificium imponitur. Sic in aliena area ædificare, l.27.§.idem eſt & l.37.ff.de rei vind.l.10. ff.de doli mali except. Et quod, depoſitis ædibus, manet, vnde ædificii pars eſt Paulo l.ſeruitutes.20.§.ſi ſublatum. ff.de ſeruit.vrb. & l.qui res.98. §.aream.ff.de ſolut.l.domo.ff.de pign.act.l. 44. §.ſi areæ, de leg.1.l.34. §.vlt.l.71. ff de vſufruct.l.79.§.vlt.de leg.3.Briſſ.Prat.

AREAM quoque adpellabant, in quam collecta omni ex tecto pluuia deſcendebat: quo etiam modo accipitur in l.2. & l.ſeruitutes.§.ſi ſeruitus, & §.qui in area, ff.de ſeruit.vrb. In ruſticis vero prædiis locus erat terendis frugibus, leguminibus aptus, l.Mela.§.fi.ff.de alim.leg.l.fin.§.fi. C.de ſeruit. & aq.quo etiam ſenſu accipitur apud Varronem loco ſuperius adducto. Prat.ex Briſſ.

ARELATA vrbs eſt, Strabo lib.31.in quam pater Tiberii Cæſaris colonias deduxit, teſte Suetonio in Tyberio. In eadem Conſtantinus magnus Synodum conuocauit, Euſeb.10.hiſt.Eccl. 5.Gothof.ad l.13.in princ.ff.de inſtitor.act. Hinc

ARELATENSIS, Plin.lib.33.Pompeius Paulini equitis Arelatenſis filius, Scæuola l.codicillis.ff.de vſu & vſufr.Ad Rempublicam, inquit, Arelatenſem pertinere.Nebriſſ.

ARENA, pro loco vbi certamina præbebantur, qui ſpargi arena ſolebat. Vlp.l.4.ff.de accuſat. Sed & calumnia notatis ius accuſandi ademptum eſt: item his qui cum beſtiis depugnandi cauſa in arenam intromiſſi ſunt. Trypho.l.vlt.ff.de fugit. Si in arenam fugitiuus ſeruus ſe dederit, ne iſto quidem periculo diſcriminis vitæ tantum ſibi irrogato. Hotom. Vertranius lib. ſingulari de iure libertorum cap.11.interpretatur amphitheatri caueam. Hinc

ARENARIVS, qui in arenam pugnandi cauſa deſcendit, ibique publice pugnauit, l.hæ demum. ff.de oper.libert. & l.ob carmen.§. ſi ea. ff.de teſtibus. Ii etiam cum feris beſtiis pugnabant, vnde & beſtiarii quibuſdam dicti ſunt.l.1. ff.de ædil.edi. Prat.Adde Corraſium lib.4.Miſcell.cap.24.num.9.

ARENGA eſt & concors verborum ſententia, quæ ponitur poſt ſalutationem in priuilegiis arduorum negotiorum. Old.

ARESCVSA in editione Pand.Flor.Ancillæ nomen l.Areſcuſa.ff. de ſtat.homi.l.Titius & l.idque 45.§.vlt.ff.de act.empt. Attamen alibi in eadem editione.

ARETHVSA ſcribitur, l.vbi 75.§.illud.ff.de verb.oblig.l.3.§.pen. de ſtatu lib.1.de oper.ſeruor.l.25.§.vltim.ff.quando dies legator.Briſſ.Prat.

ARETALOGVS non tam videtur à virtute dici, quæ ἀρετὴ vocatur, quam ab ἀρεστός, id eſt, gratus & placens, qui narrationes & fabellas, acroamataque auribus auditorum grata loquitur: proinde & nugatores eo etiam nomine & garruli cenſentur. Torneb.lib.10.aduerſ.cap.12.

ARESEVSA nomen celebre eſt fœminarum in libris digeſto. In libris recentioribus mendoſe legitur Arethuſa. Neque ignoro Arethuſam Nympham eſſe, & fontem eiuſdem nominis in Sicilia, de vtraque Virgil.in Bucolicis, & in 4.Georgic.libro. Sed quod ad iuris rationem attinet, nihil refert, Areſeuſam dicas an Arethuſam, nos puritatem lectionis defendimus, quod grammatici proprium eſt officium.Briſſ.

ARESTA, vox Græca, ἀρεστὰ a Gallico ſenatu vſurpata, qua ſententiæ curiæ ſupremæ ſignificantur.Bud.l.fi.ff.de ſenator.

ARGENTARII, ciues Romani, qui tum Romæ, tum in prouinciis rei numariæ negotiationem exercebant: vnde & Numularii, & Menſarii nominantur. Erant autem in foro ſtantes, ibique tabernas ac menſas ſuas poſitas habentes, apud quos etiam fœnebres pecuniæ deponebantur, quas per partes erogabant & collocabant; quarum probatio ſcripturis, probationibuſq; continebatur.l.4.prin.l.quædam l.argentarius. de edend.&c. Porro ad eos duabus de cauſis pecuniæ deferebantur, quemadmodum ex Vlpiano intelligimus in l.24 §.2.ff de reb.auct. ind.aut enim deponebantur ſine fœnore, propter fidem publicam duntaxat: i. vt tutiore loco quam priuatis in ædibus aſſeruarentur. nam in æde Caſtoris recondebantur. Plautus in Curcul. Sub veteribus ibi ſunt, qui dant, quique accipiunt fænore. Pone ædem Caſtoris ibi ſunt, quibus credas male. Iuuenalis, Quanto capitis diſcrimine conſtant Incrementa domus, ærata multus in arca Numus, & ad vigilem ponendi Caſtora numi. Aut ſub vſuris ipſis pecuniæ credebantur. quas deinde fœnori collocabant. Hinc argentariorum rationem Donatus Terentii interpres ſignificans: Tunc, inquit, in foro & de menſæ ſcriptura, magis quam ex arca domoque, vel ciſta pecunia numerabatur. De qua conſuetudine quum Syngrapham interpretabimur, dicendi erit locus. Prat. Hinc conſtat quamobrem Vlp.l.10.ff.de edend.ſcribat, Argentariorum officium atque miniſterium publicam habere cauſam: & hanc principalem eorum operam eſſe, vt actus ſui rationes diligenter conficiant, & l. 4. Argentarios ſingulorum rationes conficere. Vnde Circumforaneum æs Cicero appellat epiſt.1. lib.ad Attic.11. Liuius lib.26. Annibal, inquit, vocato præcone tabernas argentarias, quæ circa forum Romanum tunc eſſent, iuſſit vænire, id eſt, eas quæ tum erant: nam aliæ poſtea ſunt additæ. Has à Tarqui.rege in foro poſitas Dionyſ.Halic. lib.3.docet his verbis: ἐν ᾗ τε ἀγορὰ ἐν ᾗ δικάζουσι καὶ ἐκκλησιάζουσι, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιτελοῦσι πολιτικὰς πράξεις ἐκεῖνος ἐκόσμησεν, ἐργαστηρίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις κόσμοις περιλαβών, id eſt, Forum in quo ius dicitur, & conciones fiunt, aliaque ad Rempub.pertinentia tranſiguntur, ille tabernis & aliis ornamentis circumdatum exornauit. De his tabernis Vlp.loquens in l.32.ff.de cont.empt. Qui tabernas, inquit, argentarias, vel cæteras quæ in ſolo publico ſunt, vendit, non ſolum, ſed ius vendit: quum iſtæ tabernæ publicæ ſint: quarum vſus ad priuatos pertinet. Ad eas autem tabernas, auctiones fieri ſolitas patet ex l.18.ff.de hæred.petit. l.88.ff.de ſolution. & iis quæ in Orat. pro Cæcinna explicauimus.Hotom.

ARGENTARIVS, non tam argẽti opifex eſt, quam is qui pecunias publicas exigit, aut pecunias ſub fide publica permutat. Cicero in ea, quam ad Auguſtum Cæſ. ſcripſit epiſtola, indicat illi ipſi auum fuiſſe argentarium. Atque hi vulgo Campſores appellantur. Marcellus de Statu liber.l.Stichus. Aut argentariæ, inquit, Menſæ exercitores. Item.ff.de eden.l.prætor.Nebriſ. Sciendum tamen, quod argentarii, nummularii, menſarii, campſores, trapezitæ, collybiſtæ, fere idem ſignificant: niſi quod argentarii maiores negociatores erant, qui non in permutando tantum, vt cæteri, tabernam exercebant, ſed qui etiam nummos fœnori collocabant, non ſuos tantum, ſed etiam aliorum. Vnde argentariam facere, vel exercere dicebantur.l.Argentarius.§.1.ff.de eden. & ll.iam a Nebriſ.citatis. Hi quoque præerant auctionibus, hoc eſt, venditionibus,

quæ in publico ſolenniter fiebant rerum non ad eſum, ſed ſupellectilem, vel alios vſus pertinentium. Contractus quoque apud eos celebrati, eorum calendariis inſcribebantur, quos idcirco edere poſtulantibus cogebantur. l.4.l.6.9.§ 1.& l.10. ff.de edendo. Quod enim argentariorum olim fuerat, hoc hodie notariorum eſt officium publicum in contractibus deſcribendis extra iudicium. Dicti alias Collectarii, in l.quiſquis.C.ſi cert.per. Alciat.lib.4.Diſpunct.cap.22.Spieg.

Argentarivs Coactor in l.40.§.vlt. ff.de ſtatu lib.& Argentariæ coactiones apud Tranquillum in Veſpaſiano cap.1. Argentariæ officium.l.pen.ff.de eden. Argentariæ ſocietas.l.52. §.cum duo.ff.pro ſocio. Inde argentariam facere, exercere, adminiſtrare.l.4.ff.de eden. l.19.§.1. ff.de iud. Plin. in lib.de viris illuſtribus, Idem primo dubitauit honores peteret, an argentariam faceret.Briſſ.

Argentariorvm Nomina.

Argentariis varia indita fuere nomina, vocabantur enim à Iuſtin.Nou.136.& Edi.9. Ἀργυροπρᾶται. à Suida ἀργυρώμενοι & Collectarii ab eodem in l.quiſquis.C.ſi cert.petat. & Argenti diſtractores.l.Iuſtiniano.l.fin. C.de pign.& l.penult.in fin.C. de conſtit. pecun. & Iuliano Patritio ad Nou.4.§.ſin autem, & Argenti venditores à Theodoſio & Valenti.l.ſi cohortalis. 12.de cohort lib.12. C.& ab eiſdem Trapezitæ vocantur ibidem, & argentariæ menſæ exercitores in edicto Prætoris.l.4. ff.eod. Appellantur & menſarii, & menſularii, l.emptor.§.Lucius.ff.de pact. & κολλυβισταί, à Iulio Polluce lib.7.cap.3. alibi & cermatiſtæ: & coactores à Scæuola l.Sticho.40.§.fin.ff.de ſtat.lib. Ab eodem numularii.d.l.emptor.§.Lucius.ff.de act. empt.Briſſ. Vocantur etiam ἀργυρογνώμονες, quod pecuniam ſpectent an proba ſit, an legitima & locabilis, & cuius pretii, quos Iuſtinianus diſtractorum argenti nomine intellexit. Diſtrahere enim vendere eſt, & hi quaſi vendunt pecuniam, cum pro eius ſpectatione & permutatione aliquid lucelli accipiant.Conn.lib.4.cap.15.num 5.

Argentarivm, eſt argenteæ ſupellectilis inſtrumentum ἀργυροθήκη. l.19.ff.de aur.argent.leg.

Argenti aurive appellatione tam factum quam infectum continetur.l.78.§.illud.ff.de lega.lib.3. Proinde cum aurum, vel argentum legatur, & vaſa aurea argenteave & omne omnino ſiue factum ſiue infectum argentum, non tamen ſignatam pecuniam legato contineri placet. l.19.in princ.& §.vlt.l.27.§.1. ff.de auro argent. Nec enim illa Ciceronis in Topic.ratiocinatio probanda eſt, qua argento omni legato non poſſe pecuniam numeratam quæ argenti nomen retinet, non contineri concludit. Factum porro argentum Q.Mutius definiebat, Vas argenteum videri eſſe. Vlpia.recte ita definiri poſſe ait, quod neque in maſſa, neque in lamina, neque in ſignato, neque in ſupellectili, neque in mundo, neque in ornamentis ſit.l.27.in princ.& §.vlt.ff.de aur.arg. Itaque à ſignato factum ſeparatur. Seneca lib.1.de benefic.cap.11. Libentius donabo argentum factum quam ſignatum. Argentum autem factum Iſid.lib.16. c.17.definit, quod eſt in vaſis & ſignis. Proinde argento auroque facto & gemmas aureis annulis incluſas & cymbia argentea cruſtis aureis illigata & aurea emblemata, quæ in lapidibus abſidibuſque argenteis ſint, & replumbari poſſint, adnumerari, ſi ea argenti numero teſtator habuit, Paul.ſcribit in l.32.ff.de aur.arg.facto. Denique auro vel argento id continetur, ex quo auro vel argento aliquid effectum eſt, ſiue id ſuæ, ſiue alterius viſionis cauſa paratum eſt.d.l.27.§ cui legatum.& quod non in ſupellectilis nomen cadat.l.9 §.argento. Facti autem auri complures ſunt ſpecies, prout & variis vſibus ſubſeruit. Eſt argentum eſcarium, potorium, viatorium, balneare. Eſcario argento legato, quod & Eſcale appellatur in l.8.ff.de ſupel.leg. id debetur, quod ad epulandum teſtator in miniſterio habuit, id eſt, ad eſum & potum. d.l.19.§.ſi cui eſcarium. Omnia itaque vaſa propter eſcam parata, quæ non cocinatorii inſtrumenti ſint, legato cedent: ſed & ea in quibus & potabat & edebat teſtator, continebuntur. l.32.§.quidam.eod.tit. In argento potorio non id tantum eſt in quo bibi poſſit, ſed & quod ad præparationem bibendi comparatum eſt.l.21. ff.de aur.arg. Viatorium vero argentum & balneare dicimus, quo in itinere & in balneo quis vti conſueuit. l.vlt. in princ.& §.1.eod.tit.Briſſ.

Argentifodinæ. l.1.ff.quod cuiuſque vniuerſit.l.3.§.vlt. ff.de reb.corp.l.13.§.proinde. ff.de vſuf.l.diuortio.§.ſi quis in fundo.ff.ſolut.matr.Briſſ.

Argento facto contineri vaſa argentea, veluti parraſides, tabulas, trullas, pelues, & his ſimilia, ſcriptum legitur apud Pomp.in l.etſi non ſunt.§.1.tit.de aur.& arg.leg. Sed hic locus etiam cæcis mendoſus poteſt videri: licet Maſeius Vegius, vir alioquin eruditus, in libello ſuo de verb.ſign.non animaduerterit. Puto legendum paropſides, matulas, trullas, & reliqua. Paropſis Græca dictio, a παρὰ & ὄψον, id eſt, ad cibum: eſt enim proprie iuris genus: autores Pollux & Euſtathius. Sed pro obſoniorum lance ac vaſe ponitur à iuriſconſulto, vt etiam apud Iuuenal. Satyr.3. Quam multa magnaque paropſide cœnat. Et ideo legimus in lugubri Euangelio: Qui mecum manum in paropſide intingit, is me traditurus eſt. Matt.25. Sed Marc. 15. catinus vocatur. Martial. Quæ portat gaudens ancilla paropſide rubra. Idem, Sic implet gabatas paropſideſque. Tranquil. refert Galbam ordinario diſpenſatori breuiarium rationum offerenti, paropſidem leguminis pro ſedulitate ac diligentia porrexiſſe. Matulas autem non tabulas legi debere coniicio: quia præterquam quod de tabulis intelligere eſſet abſurdum, nec conueniret præced. Hoc etiam apparet ex illo Varronis de Vita Patrum: Dum, inquit, poſtularet trulleum, matellionem, peluim. Quid autem ſit matula, ſcripſit infra in dictione Matula. Cotta in Memoral.

Infecti Argenti appellatio, ait Vlpian. rudem materiam continet, id eſt, non factam. l.19.§.infecti.eo. infectum enim argentum eſt rude & in opera nulla coniectum argẽtum, quemadmodum Arnob.lib.6.aduerſ.gent.loquitur, & in maſſa argentea conſtitutum, vt in l.vlt.C.depoſ.& l.19.ff.de furt. Hoc & graue alias appellatur, vt Seru.in 6.Æneid.& Iſid.lib.16.c. 17.ſcribunt. Cæterum & factum argentum ſi fractum vel colliſum ſit, infecto continetur. Nam factum argentum id videtur, quo commode vti poſſimus.l.27. §.cui aurum. ff.eod.tit. Eſt & aliud argenti genus quod ſignatum appellatur: quod ſcilicet aliqua forma eſt expreſſum, veluti ſilippi & numiſmata.l.27.§.cui legatum.ff.de auro arg. Quæ tria genera Liuius lib.34.ita perſpicue cumulat. Secundo die, ait, aurum argentumque factum infectumque & ſignatum: Infecti argenti fuit pondo decem & octo millia: Facti vaſa multa omnis generis: Signati argenti 84000.fuere Atticorum. Argenti plane appellatione ſupellex argentea non venit, niſi argenti numero à teſtatore habita eſt.l.19.§.Idem Celſus: & §.argento.eo. Itaque argentum accipimus id omne quod ita ex argento eſt, vt neque ſupellectilis inſtrumento cedat, neque proprio alicui & ſpeciali generi adſcribi poſſit: quod vulgo *Buſetum* appellamus. Sic in l.4.ff.de leg.lib.1.l.2.ff de leg.lib.2.l.22.ff.de manumiſſ.teſt.l.1.l.3.§.1.& §.vlt.de ſupellect.leg. Argentum menſale vocat Vopiſcus in Claudio.Briſſ.

Argentvm purum putum quid eſſet in fœdere inter P.R.& Carthaginenſ.facto, vbi ſcriptum inuenitur, vt Carthaginenſ. quotannis P.R.darent certum pondus argenti puri puti, quæſitum fuit ab Alpheno IC.Serui Sulpitii diſcipulo, rerumque antiquarum non incurioſo. is in 34.vol.Digeſtorum, Coniectaneorum autem 2. vt refert Aul.Gellius, reſpondit, purum putum, valde purum, ſicut nouum nouitium dicimus, & proprium propritium: augere atque intendere volentes, noui atque proprii ſignificationem. Hoc vbi legimus mirabamur, inquit Gellius, eandem affinitatem viſam eſſe Alpheno, puri & puti, quæ ſit noui & nouitii. Nam ſi eſſet puritium; tum ſane videretur dici quaſi nouitium. His ergo aſſentimus, qui putum eſſe dicunt à putando dictum: & ob eam cauſam prima ſyllaba breui pronunciant, non longa, vti exiſtimaſſe Alphenus videtur, qui à puto id eſſe factum ſcripſit. Putare autem veteres dixerunt, vacantia ex quaque re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia & aliena auferre & excidere, & quod eſſet vtile, & ſine vitio videretur relinquere. Sic namque arbores & vites: & ſic etiam rationes putari dictæ. Verbum autem ipſum puto, quod declarandæ ſentẽtiæ noſtræ cauſa dicimus, non ſignat profecto aliud, quam id agere nos in re dubia obſcuraque vt deciſis amputatiſque falſis opinionibus quod videatur eſſe verum & integrum, & incorruptum retineamus. Argentum ergo in Carthag.fœdere putum eſſe dictum, quaſi exputatum, excoctumque omnique aliena materia carens, omnibuſque ex eo vitiis detractis emaculatum & candefactum. Proinde ſcribit Liuius per initia lib.2.de bello Macedonico. Carthagin.eo anno argẽtum in ſtipendium impoſitum, primum Romam aduexiſſe: id quia probum non eſſet, quæſtores renunciauerant, experientibuſque pars quarta decocta erat. Pecunia Romæ mutua ſumpta, intertrimentum argenti ſuppleuerunt. De hoc Carthaginen.fœdere cum Romanis, lege Liuium ad fi.2.belli Punici. Vbi refert pacem datam cum hoc, vt præſtarent decem millia talentum argenti, deſcripta penſionibus æquis, in annos 50.ſoluerent. Scriptum eſt autem purum putum non in Carthaginenſium ſolum fœdere, ſed cum in multis aliis veterum libris, tum etiam in Qu. Ennii Tragœdia, quæ inſcribitur Alexa. & in Sat.M.Varronis; quæ inſcripta eſt, δὶς παῖδες οἱ γέροντες, id eſt, bis pueri ſenes. & apud Plaut.in Pſeud. Purus, inquit, putus eſt ipſus. Et Iuuenal.ſecundum veram lectionem, pauca licet portes argenti vaſcula puti: licet nonnulli purum legendum contendant, ſicuti Gellium, qui in puro primam corripit, vt ſuperius retuli. M.etiam Varro de lingua Latina, Diſputatio, inquit, & computatio à putando dictæ, quod valet purum facere: ideo antiqui purum putum appellarunt. Et putator, qui arbores puras facit. Refert & Feſtus Pomp.quod antiqui putum pro puro dicebant: Vnde putatæ vites, quod deciſis impedimentis remanerent: & purum aurum putum dici ſolet, id eſt, repurgatum, de quo quoque Non. Marcel. in libr. de propr. ſerm.Pr-

ſerm. Putus, inquit, à putando dictus, hinc putari arbores dicuntur. Colum. lib. 4. Neque arent, neque vitem aut arborem putent. Autoritatem vero hanc Alpheni, quem refert Gell. equidem auſim affirmare hodie in Pandectis noſtris non reperiri, ab illis forte reſecatam, qui Digeſtorum libros in breuiarium redegerũt. Tamen ſi coniecturę locus eſt in hac re, puto Alphenum de hoc ſenſiſſe in tractatu ſuo, quem nũc habemus in tit. locati, in l. in naue Saupheï. cuius l. poſteaquam mentio facta eſt, obiter mendam corrigamus: Veluti cum argentum, inquit, puſillatum (ſunt qui paſtillatum) vt informe argẽtum, & in maſſam aurifici datũ fuiſſe intelligamus. Nam vt ſcripſit Pomp. Paſtilli maſſæ ſunt cuiuſlibet materiæ. Vnde paſtilli medicinales. Iac. Ser. 1. paſtillos Ruffinus olet. Quidam etiam puſtulatum argentum hic legi debere contendunt, pro purgatiſſimo excoctoq; de quo Suet. in Neronis vita. Exegitque ingenti faſtidio & acerbitate nummum aſperum, argentum puſtulatum. Et dum ſubdit, Aut aurum anuli, vt loquutio ſit præcedenti ſimilis, interponenda eſt dictio, vt, aut aurum vt anuli. Et paulo poſt, Quod ſi ſeparatis tabulis, erronibus, aut in alia culpa clauſum caſtigandum. Cotta in memor.

ARGENTVM puſulatum in l. 31. ff. loca. vt in P. Florent. ſcriptum eſt. Nam apud Tranq. in Nero. & Martial. lib. 7. Epigr. puſtulatum ſcribitur. Briſ. Budęus etiam in d. l. 31. legit puſtulatum, & accipit pro purgatiſſimo. Sic Suet. in Nero. Exegit ingenti faſtidio, & acerbitate, nummum aſperum, & argentum puſtulatum, aurum Obryzum. Alciat. lib. parerg. cap. 4. Poſtulatum legit in d. l. 31. & apud Martial. lib. 7. Quamuis non ignoret vulgarem lectionem puſtulati eſſe: Quam & veriorem putat Forcat. dial. 6. Necyom. num. 7. Exiſtimans argentum puſtulatum, quod aurifices in modum puſtularum & acinorum efformauerunt & cælauerunt. Forcatulus, dicto loco.

ARGENTVM muliebre, l. 12. §. vlt. ff. de inſtruct. vel inſtru. Briſſ.

ARGENTVM ſublimatum, nuſquam apud Antiquos reperiri, traditum eſt. Plane venenum eſt, quod ſemihora & minori ſpacio exedendo interficit. Nam omnia intrinſeca, & præſertim præcordia, velut ignis vrit, vt atteſtatur Ant. Muſa. Ferrar. Spiegel.

Ἀργυρολόγοι argenti ſunt exactores. Hegend. in tit. C. de ſuſcept. Spiegel.

ARGENTVM viuum, cuius vim naturæ conſulti maximam eſſe perhibent, atque eius genera quatuor. Græci ὑδράργυρον, quaſi aqueum argentum vocant: à Romanis ex motu viuum argentum. Hermo. Barb. hoc minerale & naturale exiſtimat. Hydrargyrum artefactum: tamen apud autores tam Græcos quam Latinos nomina confundi inueniuntur. Spieg.

ARGVERE, accuſare reum, poſtulare, indicare, conuincere ſignificat, l. 197. ff. de verb. ſign. l. 37. ff. ad l. Iul. de adult. l. 3. ſi ex ſtipulatu. ff. de S.C. Sillan. l. 24. §. vlt. ff. de lib. cauſ. l. 8. ff. de præſ. ver. l. 2. ff. de leg. Iul. repet. inde iocus Plauti in Pſeudolo, Ecquid argutus eſt. CH. malorum facinorum ſæpiſſime. Luditur in verbo argutus, quod & acutum hominem & conuictum facinorum, vt Priſcianus lib. 10. interpretatur, ſignificare poteſt. Sic & arguere teſtamentum de inofficioſo, l. pen. §. ſi hæres. ff de inoffic. teſt. & arguere teſtamentum falſum. l. 18. ff. de accuſat. accuſare eſt. Briſſ.

ARGVERE fraudem tutoris. l. 4. C. de ſuſpect. tutor.

ARGVERE ſolito more. l. 3. C. ſi ex falſ. inſtrum.

ARGVERE præuaricationis, l. 11. C. de accuſat.

ARGVERE reum, eſt ipſum primo iudici deferre: deinde probationes in eum inducere: tum receptis teſtimoniis, & facto (vt vocant) proceſſu, eum accuſare, id eſt, ad cauſam dicendam cogere; introductis aduocatis. Alciat. in l. qui accuſare. Cod. de eden.

ARGVAMVS, id eſt, argumentis probemus. in l. licet. §. poſſumus. ff. naut. caup. ſtab. Alberic.

ARGVI, id eſt accuſari & poſtulari l. 2. ff. de leg. Iul. Repetund. Sic argui crimine l. 43. §. vlt. ff. ad leg. Corn. de ſicariis. Briſſ.

ARGVIMVS autem, hoc eſt probabiliter colligimus & demonſtramus in iure noſtro trifariam, lege, ratione, & exemplo. Methodum arguendi Bart. tradidit ſingulari tractatu: clariſſ. item vir Cl. Cantiuncula Iuriſconſ. eloquentiſſ. in explanatione legalium Topicorum tyrunculorum Iuris diſciplinæ ſtudium plurimum adiuuit. Spieg.

ARGVMENTATIO ab argumentis differt: quod argumenta ea ſunt, quibus cauſa probatur: argumentatio vero elocutio qua argumenta ipſa verbis explicantur: autor Fortunat. Spieg.

ARGVMENTVM dictum eſt quaſi arguto ac ſubtili quodam artificio elicitum, vt probat text. in c. torus. de verb. ſign. Gloſſæ ſunt in l. de tutela. C. de in integr. reſtit. in l. deſiderium, C. depoſit. in l. ſi voluntate. C. de reſc. vend. Spieg.

ARGVMENTVM definit M. Cicero in Partitio. Orat. probabile inuentum ad faciendam fidem: in Topicis vero, rationem, quæ dubiæ rei facit fidem: quam definitionem probat & explicat M. Fabius lib. 5. c. 10. his verbis: Ergo cum ſit argumentum ratio probationem præſtans, qua colligitur aliud per aliud, & quæ quod eſt dubium, per id, quod dubium non eſt, confirmat, quo ſenſu accipitur apud Paulum l. qui filium. 74. in fin. ff. ad SCtum Trebel. l. fin. ff de Publician. Ciceronis definitionem in partitio. confirmat Iſid. lib. Etymol. in cap. forus de verb. ſign. exiſtimans duci ab argute & inuentum: Bald. in l. conuenticula. C. de epiſc. & cler. Prat.

ARGVMENTVM in prooem. Inſtit. §. cumque, vertit Theophilus ἔλεγχον, id eſt, euidentem demonſtrationem, & euidentiam.

ARGVMENTVM pro indicio accipitur apud Vlpianum l. 1. §. idem Cornelio. ff. de quæſtion. Prat.

ARGVMENTVM pro probabili vel non neceſſaria præſumptione, aut ſuſpicione, vt apud Africanum in l. non omnes. §. à barbaris de re milit. Quo loco elegans eſt, Oldendorpio teſte, exemplum comparandæ præteritæ vitæ ad præſentem: & contra. Spieg.

ARGVMENTVM præſtitiſſe, l. 11. §. mulier. ff. ad leg. Iul. de adult.

ARGVMENTA proferre l. 74. §. vlt. ff. ad S.C. Trebell.

ARGVMENTA rei de qua agitur, dicere, id eſt, indicia, ſigna, notas, l. 3. ff. ad exhibend. Briſſ.

ARGVMENTA indiciave exquiſita eſſe non debent, Marciano l. diuus. 6. ad fi. ff. de cuſt. & exhib. reo. ex variis cauſis colliguntur. Bald. in l. conuenticula. C. de ſacroſ. eccl. Prat.

ARGVMENTA liquida, id eſt, probationes, l. 2. C. de in lit. iur.

ARGVMENTA rerum apertiſſima, l. 3. §. 4. ff. de ſuſpect.

ARGVMENTIS conuinci, l. 2. C. quor. appellat. non recip.

ARGVS & Arga, l. 1. Lang. de conuitiis, ignauum & inertem ſignificat, à Græco ἀργός. Paul. Diacon. 6. c. 8. Memineris vt me inertem & inutilem dixeris, & vulgari verbo Arga vocaueris. Didymus de Demoſthene ἀκίνητος ὢν περὶ τὰς συνουσίας, ἐλέγετο ἀργός. Sic apud Lucian. ἀργὸς εἰς ἅπαντα nulli rei vacans. Et apud Plat. in epiſt. ἀργὸν ἐᾶν, otioſum relinquere. Ἀργὸν tamen nonnunquam velocem & auidum ſignificat. Hinc ἀργοὶ κύνες à Poetis dicuntur, non tam albi, quam acres aut veloces: ſicque videtur hic Epimenidis verſiculus intelligendus:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί

vt γαστέρες ἀργαὶ ſit dictum pro γαστέρες μάργαι, id eſt ventres auidi & veloces: vel etiam, cum lex carminis hoc μάργαι non pateretur, illud ſubſtituerit, quod idem ſonare vellet: nec enim quid in ventris pigritia magnopere reprehendendum ſit video. Prat.

Ἀργίας actios. Vide Lenitudo.

ARGVTO pectine dixit Theodoſius Imp. in l. temperent. C. de veſtib. holob. lib. 11. imitatione Vergilii, qui ita dixit li. 1. Georg.

Arguto coniunx percurrit pectine telas.

Et Apuleius lib. 2. Aſin. aur. Et pectinis arguti dente tenui diſcriminantur. Briſſ. Prat.

Ἀργυραμοιβὸς, vide ſupra Argentariis varia: & infra Diſtractores argenti.

Ἀργυρῖται, qui pro coronis præmiove argenteo vicerant. l. commodis. ff. de re iud. & apud Plutarch. Vnde ἀργυρίτης ἀγὼν illa concertatio. Apud Suidam tamen ἀργυρῖται ſunt, οἱ ἀργυρίου εὐποροῦντες, id eſt, quibus abunde eſt pecunia.

ARIANI ab Ario, l. 6. in princ. C. de hæret. & manich. De Arianis vide Epiphanium 2. tom. 2. hæreſ. 69.

ARICIA. Si Ariciæ non nupſerit, l. 64. ff. de cond. & demonſtr.

ARIDI fructus l. vlt. ff. de iure fiſci. Nou. Iuſtin. 32. §. σιτιζόμενοι, qui & ξηροὶ dicuntur, ſunt velut frumentum & hordeum Accurſio, Auth. ad hæc. C. de vſur.

ARIOLI, quorum mentio fit in l. 5. 7. C. de malefic. & mathem. ſimiles ſunt impoſtoribus, qui mathematicorum liberali nomine adumbrantes ſuas ineptias profitentur ſe fata cuiuſque noſſe, & natalitias ſyderum obſeruationes. Gothof. ad l. 10. in princ. C. de epiſc. audien.

ARISTO, l. 23. C. de ſolutionib.

ARISTOCRATIA eſt paucorum optimatum principatus, qui adminiſtrat omnia ad vtilitatem publicam, qualis fuit Romæ, cum ſenatus ſumma autoritate ciuitatis ſtatum gubernabat, nihilque præter populi dignitatem, aut domi, aut foris, ſpectabat. Quo tempore factæ fuerunt leges & Senatuſconſulta. Hæc quando corrumpitur, relicta ſcilicet adminiſtratione ad vtilitatem potentium, contemptis tenuioribus, tunc fit oligarchia: qualis fuit tempore Syllæ. Quære Democratici. Spie.

Ἀριθμητὴς id eſt argentarius, numerator pecuniæ. Goth. ad Nou. 73. c. 7. §. 1. in verb. quod ſi etiam adnumeratorem habuerit.

ARMA, quod ad interdictum de vi attinet, ſunt omnia tela, hoc eſt fuſtes & lapides, & non ſolum gladii, haſtæ, frameæ, id eſt, romphææ. Vlpian. l. 3. §. armis ff de vi & vi armat. His addit Gaius in l. armorum. 41. ff. de verb. ſign. ſcuta & galeas. Adiicit & Paulus in l. qui commeatus. §. arma. ff. de verb. ſign. loricam. M. Cicero pro Cecinna glebas. Armis etiam connumerat Feſtus lib. 1. pugionem & ſicam. Prat. Hinc recte Alciat. explodit Angeli ſententiam, improprie arma dici exiſtimantis, quæ ſolum defenſionis cauſa parantur: quod id procul à Caii Iuriſconſulti mente abſit. Denotat item ſcripta, ſeu inſtrumenta, atque quæcunque alia documenta, iuxta vulgare illud: Non ſunt ſumenda arma ex domo aduerſarii, l. qui accuſare. & l. vlt. C. de edend. Spieg.

Armorvm appellatione quid contineatur in Nouel. Iuſt. 85. περὶ τῶν ὅπλων, ipſe explicat his verbis: κωλύομεν γὰρ τοὺς ἰδιώτας ἐργάζεσθαι, ἢ ὠνεῖσθαι, τόξα, καὶ βέλη, σπάθας τε καὶ ξίφη (ἅπερ καλεῖν εἰώθασι παραμήρια) καὶ τὰς λεγομένας ζάβας, ἤτοι λωρίκια, καὶ κοντοὺς καὶ τὰς λόγχας, καὶ μονοκόντια, καὶ τζικούρια, ἤτοι ματζούκια, καὶ ἀσπίδας, καὶ σκουτάρια, καὶ περικεφαλαίας, ἤτοι κασσίδας Vide Goth. in eadem Nou. 85. Prat.

Arma ab arcendis hoſtibus dici putat Varro: Feſtus vero ab armis, id eſt, humeris dependentia. Vtrunque etymon recipi poteſt, illud ab effectu, hoc à voce. Sed etymon Varronis latius eſt. Nam lapides arma ſunt, & tamen ab humeris non pendent, arcent tamen hoſtes. Prat. Colligere arma iubet validiſque incumbere remis, imitatione Græcorum a Marone dictum eſt, qui armamenta velaque ὅπλα etiam vocant. Schard. ex Torneb. aduerſ. lib. 19. c. 29.

Arma poſtliminio reuerti negantur, quod turpiter amittantur, l. 1. de captiu. & poſtlim. reu. Etenim ſemper apud veteres infame fuit arma amittere. Spieg.

Armamenta dicuntur teſte Sipontino, quæ ad inſtruendum aliquid pertinent. Vlp. l. 3. de rei vind. Armamenta nauis, ait, ſingula erunt vindicanda. In nauibus autem armamenta ſunt non ſolum arma, ſed remi, vela, antennæ, rudentes, clauus, & alia eiuſmodi. Spieg. adde Peckium l. 1. ad edictum. §. magiſtrum nauis, num. 5. tit. de exerc. actio.

Armorvm cuſtos is erat, qui militibus arma committebat, l. qui commeatus. §. fin. de verb. ſign. Habebat autem vacationem munerum grauium. l. fi. in fin. ff. de iur. immun.

Armari nauis dicitur, quæ armamentis neceſſariis inſtruitur, l. 34 de reb. aut. iud. poſſ. & l. 5. qui potior. in pigno. Cui contrarium eſt exarmare, armamentis ſpoliare, l. 2. §. 1. ad legem Rhod. de iact. ibique Budæus. Prat.

Armari dicuntur leges & iura, quæ gladio vltore facinoroſos puniri iubent, l. 31. C. de adult. & in procem. Inſt. in princ. Sed ea figura dictum accipe, qua quod vni rei proprium eſt, alteri tribuimus, cuius vſus maximus eſt apud Latinos. Poeta lib. 6. Æneid.

Vngere tela manu ferrumque armare veneno. Prat.

Armarivm, & armamentarium, ab eadem origine eſſe, id eſt ab armis, Varro autor eſt. Valla ſcribit, armarium eſſe, vbi reponuntur libri, cæteraque huiuſmodi. armamentarium, vbi reponuntur armamenta & arma. Eſt igitur armamentarium, quod vulgo *Zeughauß* vocamus, vbi machinæ bellicæ, tela, ſagittæ, aliaque eiuſmodi generis arma reponuntur. Eſtque armamentarium priuatum, eſt etiam publicum. Spieg.

Armarivm Adrianus Tornebus lib. aduerſ. 7. cap. 23. Interpretatur Promptuarium, è quo promitur cibus. Plaut. in captiuis: Cellas refregit omnes intus, recluſitque armarium. Armarii mentionem facit lex 3. §. 2 de ſupell. legat. & §. 25. Inſtit. de rer. diuiſ.

Armarivm Pompon. eorum numero adſcribit quæ ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat l. 30. ff. de vſucap. Briſſ.

Armatos accipere debemus non tantum eos qui tela habuerunt: Sed etiam aliud quid quod nocere poteſt. Paul. l. armatos. 9 ff. de vi public. Armatos eos appellat Cicero pro A. Cecinna, ſcutis, telis, glebis, ſaxis & fuſtibus paratos ornatoſve. Briſſ. Prat.

Armatos milites, lex Caligatos appellat: forte nunc *Küriſſer.* in Auth. quib. mod. nat. effic. legit. l. à caligato. C. de nupt. vide infra, Miles caligatus. Imperitum vulgus armigerum appellat: ſed hoc vocabulum denotat eum, qui in prælio gerit tela domini ſui, vt ſcutum, arcum, lanceam, & cætera huiuſmodi. Valla. Spieg. Prat.

Armatam legibus, h. e. vt eleganter Canciuncula explanat, iudiciorum atque legum præſidio velut armatam & inſtructam eſſe maieſtatem Imperatoriam, ſapienter cenſuit Iuſtinianus in procem. Inſtitutionum. Old. ceu grauiter dictum ab eo recipit alicubi: tametſi quidam ſi diis placet, Accurſianorum patronus adſerat, quod nemo adhuc coniicere potuerit, quid ſit legibus armare, quid armis decorare.

Armata militia, l. 4. C. qui dare tutor. vel curat. poſſ.

Armatæ militiæ miles curator eſſe non poteſt, Goth. ad d. l. 4. per §. 14. Inſtit. de excuſ. l. 8. de excuſ. tutor. procurator, l. 31. C. de locat. l. 13. C. de legat.

Armatæ militiæ ſacramenta habere, l. 3. C. de agric. & mancip. Ἀσματικὸς vide Goth. ad l. 3. C. qui manumitt. non poſſ.

Arma magis quam iura milites ſcire, exiſtimantur, l. 2. in pr. C. de iur. deliber.

Armenia duplex eſt, prima & ſecunda, l. 5. C. de offic. magiſtr. Prima vocatur minor: Leuco-Syria Græcis: Ararat Hebræis: hodie Anaduole, ſi credimus Gyrauæ: Pegian, ſi fides adhibenda Caſtaldo. Secunda vocatur maior: Hebræis Aram, teſte Aria Montano: hodie Turcomania dicitur Mercatori & Gyrauæ. Vide Goth. ad d. l. 5.

Armenta, Varro ab arando dicta tradit, quod principalis eorum is vſus eſſet. arg. l. ſeruis. de leg. 3. Spieg.

Armentvm quaſi aramentum: ad quod boues maxime parabantur, vt inde eligerent ad arandum. Pomp. de verb. ſign. l. boues. Boues, inquit, armentorum magis quam iumentorum nomine appellantur. Nebr. Alii id genus pecoris intelligunt quod eſt idoneum ad opus armorum, hoc eſt, quorumuis inſtrumentorum. Et eo reſpexiſſe videtur Virg. Æn. 3.

Bello armantur equi: bello hæc armenta minantur.

Armento legato, etiam boues contineri conuenit, non etiam greges ouium & caprarum, ait Modeſtin. in l 81. §. 3. ff. de leg. 3. Armenta enim dicuntur proprie maiorum animalium, veluti boum, non etiam minorum, quæ gregis appellatione veniunt, l. 12. §. ſed ſi boum. ff. De vſu & habitat. Inter armentum & gregem quid interſit, late explicat Valla. li. eleg. 4. Spieg.

Armentorvm greges, l. 7. C. de bon. proſcriptor.

Armillas, Feſtus ait lib. 1. ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas exiſtimat, quod antiqui humeros cum brachiis, armos vocabant. Apud Vlpian. vero in l. argu. 25. §. ornamenta. ff. de auro, & arg. leg. pro eo ornamento accipi putem quo brachia ornantur, Galli appellant, *manthe-rons, & bracellets.* Ornamentis igitur legatis armillæ debentur. Prat. de his meminit Plin. natur. hiſtor. lib. 33. cap. 3. & Diuus Hieronymus in Eſaia: Illa, inquiens, auferet dominus, ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas. Cotta in Memor. in verbo Viriolæ.

Armilvstrvm circus maximus erat. Armiluſtrium armorum luſtratio. Torn. lib. 22. aduerſ. c. 16.

Armis deiicere, & cum armis deiicere differunt: Nam cum armis deiicit, qui arma habet, etiamſi is forte vſus non ſit: ſicuti Vlpianus reſpondit l. 3. §. qui armati. ff. de vi & vi arm. qui armati venerunt, etiamſi non armis vſi ſunt ad deiiciendum: ſi deiecerint, armata vis facta videtur. Sufficit enim terror armorum vt videantur armis deieciſſe. Armis vero deiicere, id eſt, deiicere armis adhibitis, eorumque vſu interueniente, ex Balduin. ad tit. de interd.

Arnoldistæ, auth. Gazaros. C. de hæret. & manich.

Aroma Indicum ſpecies eſt ad vectigal pertinens, l. 16. §. 7. ff. de publican.

Aromata in plurali (nam aroma non dicitur) quarundam herbarum fructus, odoris & ſaporis admodum grati, quibus vtimur vel ad excalfaciendum ventriculum, vel ad appetentiam prouocandam, vt ſunt zinziber, piper, ſaccharum, & huiuſcemodi, quas vulgus ſpecies vocat. Vlpian. l. pen. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſum. Silanæ, inquit, alicui legatus ſit vſuſfructus vel odorum, vel aromatum. Spieg.

Arpagones, l. 12. §. 21 ff. de inſtruct. vel inſtrum. legat.

Arra dicitur quod emptionis nomine datur, vt euidentius probari poſſit conueniſſe de precio. l. 35. ff. de contrah. empt. l. 6. & l. vlt. de leg. commiſſ. l. 2. §. is qui vina. ff. de act. empt. l. 5. §. item ſi inſtitor. ff. de inſtitor. l. 16. C. de fide inſtrum. Inſtit. de empt. & vendit. in princ. Arræ inſtitutæ videntur in auctionibus, cum æris aliquantulum daretur, quod plauſtra grauis æris eo vehi incommodum fuiſſet. Dicitur autem Arra auctore Iſid. lib. 10. Etym. cap. vltim. à re pro qua datur, vel, quod aliis magis placet, à Græco verbo ἀῤῥαβὼν, quod firmum ſignificat. Veteres Arabonem dicebant, vt Varro lib. 4. de ling. lat. notat, & Plauti Terentiique teſtimoniis comprobari poteſt. Nec vero in argumentum contractę modo emptionis, ſed & ſponſaliorum Arræ dantur, quæ ſponſalitiæ appellabantur. l. 38. ff. de ritu nupt. l. 16. C. de epiſc. aud. l. vlt. C. de epiſc. & cleric. l. 1. C. ſi nup. ex reſcr. pet. l. 3. C. de ſponſalib. Dictę autem ſunt arræ ſponſalitiæ munuſcula, quæ ſponſis quaſi coemptionis futuræ prorogatiua dabantur, quæ tum reſtituebantur, cum ſine culpa eius qui dediſſet, nuptiæ impediebantur. Is enim qui dederat, ſi nolebat matrimonium contrahere, amittebat, qui acceperat, duplum: atque adeo, ſi tantum in ſtipulationem deductum eſſet, quadruplum reddere cogebatur. Prat. Porro dantur à ſponſo ſponſæ, non contra: quanquam in ea re Accurſ. hæret. Heſych. Μνηστρα ait, ὁ δίδοται τῇ γυναικὶ ἀῤῥαβῶνι Animaduertendum autem arrhas à veteribus dici annulos, aut res huiuſmodi aliæ modicæ quantitatis, quæ in hoc dantur vt veluti argumentum ſint matrimonii contracti. Nam ſi quis ampliſſimas poſſeſſiones, aut magnam pecuniæ vim donet ſponſæ, & quadruplum ſtipuletur, credendum non eſt hanc ſtipulationem valere. Duar. l. Titia in princ. ff. de verb. oblig. Arræ nomine Anulum plerunque datum fuiſſe oſtendunt, d. l 2. §. is qui vina. & l. 5. §. item ſi inſtitor. ff. de inſtitor. Plin. lib. 33. c. 1. Argumento eſt conſuetudo vulgi ad ſponſiones etiam anulo exiliente: tracta ab eo tempore quo nondum erat aria velocior. Briſſ. Hinc

Arræ Proxeneticæ dicuntur, quæ Proxenetis dantur, ſponſæ deferendæ, & quas Proxenetæ ipſi Sponſarum nomine accipiunt. Sic Arræ ſponſalitiæ dicuntur Iuſtiniano, quæ ſponſis ipſis dantur. Proxeneticæ, quas pro eis proxenetæ, id eſt, pater, mater, tutor, aut alii amici, qui in re fidem ſuam interponunt, &c. Connan. lib. 8. c. 2. num. 1. &c.

Arra, ſimpliciter pignus eſt apud idoneos autores, nec enim ſolum datur in argumentum contractæ emptionis, vel matrimonii, ſed pro qualibet promiſſa re datur, vt compleatur.

Diuus

D. Hieronymus inter pignus, quod Græci ὑποθήκην vocant, & arrhabonem hoc intereſſe vult, vt illud ſit in mutuo, hæc in contractu emptionis & venditionis, quo firma ſit obligatio. Apud Iuriſconſ. arra vel arrabo, proprie illud eſt, quod datur pro emptionib. confirmandis. Nam quemadmodum Vlp. ait, ſine precio venditio nulla eſt, neque precii numeratio, ſed conuentio facit emptionem. Nebriſſ.

Arrabo, pro obſide veteribus accipiebatur, vt ex M. Catonis verbis conſtat apud A. Gellium. lib. 17. c. 2. Sic & apud Teren. in Heaut. act. 3. ſcen. 3. reliquit filiam adoleſcentulam. Ea relicta huic arraboni eſt pro illo argento. Prat.

Ἀῤῥαβὼν ἡ, vt tradunt Græci Grammatici, ἔστιν ὁ ἐπὶ ταῖς ἀνταλλαγαῖς παρὰ τῶν ὠνουμένων διδόμενον πρὸς κατασφάλειαν ἀσφαλές, i. e. ea precii pars quæ ab emptorib. firmandi contractus gratia repræſentatur. Connan. lib. 8 c. 2. Sed quur in ſponſalibus contrahendis ab ſponſo arræ dentur ſponſæ, vndeq; ea res habeat originem pauci nouerunt. Conſuetudo fuit apud maiores noſtros, vt ſponſus & ſponſa inituri fœdus matrimonii, ſe inuicem coemerent: facta igitur precii conuentione, & ſponſa emebat ſponſum dotis precio. Id quod Plautus expreſſit, dicens: Imperium accepi, dote libertatem vendidi. & Iuuen. Veniunt an dote ſagittę, Libertas emitur. E contrario ſponſus emebat ſponſam. Vnde eſt illud Virgilianum ex 1. Georg. Teq; ſibi generum Tethys emat omnibus vndis. Sed quia vtrumq; precium futurum erat in poteſtate viri, accipit ille dotem, quia emptus eſt ab ſponſa: illa vero tantum accipit arras, quod eſt quaſi quoddam emptionis ſignum, &c. Nebriſſ.

Arrale ſeu arrabonicum pactum eſt, quod datione arrarum ſumpſit effectum, leg. 3. & ibi Gothof. C. de act. vendit. & emp.

Arresti varia appellatio. ſupremorum enim tribunalium ſententiæ, vulgo areſta appellantur, forte a Gręco verbo ἄρεστον quod ſignificat incorruptum inuiolatumque, quod in illis ſupremis curiis, ſententiæ incorruptæ, & iuſtiſſimæ exeant, aut certe exire deberent, quæ inuiolatæ manent, nullaque prouocatione ſeu appellatione infringi, aut ſuſpendi poſſunt. l. 1. ff. à quibus appel. non licet. Credit enim princeps, eos qui ob ſingularem induſtriam, explorata eorum fide ac grauitate ad huius officii magnitudinem aſſumuntur, non aliter iudicaturos eſſe pro ſapientia & luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret iudicaturus. l. 1. C. de offic. præf. prætor. ideoque areſtum eiuſmodi, prætextu iniquitatis damnari non poteſt. l. ſi quis, vbi id not. Cyn. & Salyc. C. de precib. Imp. offer. Budæus vero ad l. fin. ff. de Senat. & Budæum ſecutus Franc. Conn. lib. 1. comment. Iuris ciuilis, c. vlt. num. 9. ἀρέστον Græce, Latine placitum & decretum dici exiſtimat, ſicut in Regiis diplomatibus poſt declaratas breuiter rationes, quibus adductus eſt princeps, vt quid iubeat, vetet, aut permittat, poſtrema hæc tanquam rationum omnium clauſula ſubiicitur: Et quia tale eſt noſtrum placitum. Quibus verbis voluntatem pro iuſto imperio & ratione habendam eſſe, non cenſet Princeps, ſed vult intelligi rem illam ſe de ſuorum procerum conſilio ſtatuiſſe. Quamobrem placere principi putauit Vlp. quod ratione & conſilio ab eo factum eſſet. Nam ciuilibus legibus, & vt ait Dion, ſcripto iure ſolutus eſt: cæterum naturali lege tam eſt adſtrictus, quam quiuis noſtrum, aut etiam multo magis. Prior explicatio magis placet multis. Nam vt Rebuffus in Conſtitutiones Regias Tom. 2. tit. vt contract. teſt. ſent. & alii omnes ac galli. concip. verb. gloſſ. 2. ait. Placitum non magis conuenit Parlamentis ſupremiſq; curiis, quam inferioribus, quia etiam ſententiæ inferiorum iudicum Arreſta, id eſt, placita, dici poſſent, niſi per Antonomaſiam dicas. Sed ita (inquit) de omnib. rebus dici poſſet, quod citatio, litis conteſtatio, & omnia, quę Parlamentis & curiis conueniunt, per Antonomaſiam de Parlamentis intelligerentur. Alio modo arreſtum, prout nec Gręca, nec Latina, ſed mere Gallica vox eſt, ſignificat impedimentum, ſiue interdictum, ne res aut perſona loco, aut ſtatu ſuo moueatur. Eſtque arreſtatio, iniectio manuum, cum alicui à Magiſtratu interdicitur, ne excedat ex eo loco, in quo inuentus eſt, niſi rebus cum eo compoſitis, qui de illo apud iudicem queſtus eſt. Pyrrhus ad conſuet. Aurel. Rubr. de execut. inſtr. cap. 12. Lagus in ſua methodo cap. de execut. rei iud. vel etiam cum res alicuius, quacunque ex cauſa pro ſecuritate noſtra, authoritate publica detinetur, ita, vt nobis inuitis ex loco illo negotio nondum ſopito auferri non poſſit. Qua ratione ſunt, qui arreſtare idem eſſe dixerunt, quod gradum ſiſtere: quia poſtquam arreſtum factum eſt, ibi ſiſtendum eſt. Idem Pyrrhus d. loc. tit. de execut. ex locato. c. 7. verſic. habes caſum. Porro autem, Cardinalis ad Clement. 1. de hæret. exiſtimat arreſtationem abſque manuum iniectione fieri: prehenſionem vero ſine manuum iniectione fieri nō poſſe, quod etiam verum eſſe aſſerit Molynæus ad conſuet. Pariſien. tit. 2. gloſſ. 1. ad verbum *arreſter*, num. 3. verſic. & dicendum: quia ſicut plus eſt rem aliquam prehendere, quam impedire, ita plus eſt perſonam capere, quam impedire, vel interdicere, ſeu vt vulgo dicunt arreſtare. Eodem etiam loco. num. 11. & ſequent. latius explicat quid arreſtum cum ſequeſtratione, & miſſione in poſſeſſionem bonorum commune habeat, & quatenus ab vtraque diſtinguatur, quod & Paulum Pariſium quoque conſilio 107. num. 72. lib. 3. feciſſe video, quæ omnia nos hoc vno loco referre, non exiſtimamus eſſe neceſſarium. Peckius de iure ſiſtendi lib. 1. cap. 1.

Arrianus Seuerus præfectus ærarii, l. 42. in prin. ff. de iur. fiſci.

Arripare, vide plumbum in ripa.

Arripere decurionatum, l. 1. C. ad leg. Viſelliam.

Arrius Menander libros quatuor militarium, ſeu de re militari ſcripſerat, ex quib. aliquot in Pandectis capita ſumpta ſunt. Citatur is ab Æmilio Macro in l. 1. D. de veter. & milit. & l. 14. ff. de pœnis, & à Marciano l. 13. §. eius. D. de re milit. Briſſon.

Arrius Honoratus, l. 37. §. 1. ff. ad Senatuſconſ. Trebell.

Arrogantia pro temeritate violatæ legis apud Zenonem Imp. in l. vnic. C. de priuat. car. vide infra iniuſtitia. Spieg.

Arrogantia nefandiſſimorum hominum omnibus modis eſt compeſcenda, l. 1. C. iam d. r.

Arrogare, & arrogatio, vide ſupra adoptare, adrogare, adoptio, adrogatio.

Arrogare ad vicem naturalis ſobolis, l. 2. in princ. C. de adopt.

Arrogare alias eſt aſcribere ſibi, & vindicare. Vnde dicitur arrogans, quaſi omnia ſibi aſcribens. Inde arrogantia, i. e. temeritas & impudentia, ſuperbia, de qua 46. diſt. in princ. Differunt tamen, quia ſuperbia eſt inanis gloria de eo, quod quis habet, vt ſunt Philoſophi, Legiſtæ, & alii ſufficientes in arte ſua. Sed adrogantia eſt inanis gloria de eo, quod quis non habet, vt cum quis credit ea ſe ſcire, quæ tamen neſcit. Arrogantiam opprimi iubet Zeno Imp. l. vnica. C. de priu. car. Prat.

Arrogatio & adoptio differunt, quod arrogato patrefam. liberi qui in eius poteſtate erãt, nepotes apud arrogatorem efficiuntur, ſimulque cum patre ſuo in eiuſdem recidunt poteſtatem, vt ait Modeſt. Quod non ſimiliter, inquit, in adoptione contingit. Nam nepotes ex eo in aui naturalis retinentur poteſtate: Connan. lib. 2. c. 15. num. 12.

Arrogationis formam, & differentiam inter eam & adoptionem, tractat Caius in l. 2. tit. de adoptio. quæ quoniam ſcite & Aul. Gell. Noctium Atticarum lib. 5. exponit ſubiiciã. Quum in alienam familiam, inquit, inque liberorum locum extranei ſumuntur, id aut per prætorem fit, aut per populum, quod per prætorem fit, adoptio dicitur, quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem cum à parẽte, in cuius poteſtate ſunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atque ab eo qui adoptat, apud eum, apud quem legis actio eſt, vindicantur. Arrogantur hi, qui quum ſui iuris ſint, in alienam ſeſe poteſtatem tradunt, eiuſque rei ipſi autores fiunt. Sed arrogationes non temere, nec inexplorate committuntur: nam comitia arbitris pontificibus præbent, quæ curiata appellantur. Ætas quoque eius, qui arrogare vult, an liberis potius gignundis idonea ſit, bonaq; eius qui arrogatur, ne inſidioſe appetita ſint, conſiderantur, iuſque iurandum à Qu. Mutio pontifice maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non poteſt, niſi iam veſticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus, per populi arrogationem fit: eius rogationis verba ſunt hæc: Velitis, iubeatis, vti L. Valerius L. Titio tam iure legeq; filius ſibi fiat, quam ſi ex eo patre matreque familias eius natus eſſet, vtique ei vitæ neciſq; in eum poteſtas fiet, vti patiendo filio eſt. Hæc ita vti dixi, ita vos Quirites rogo. Præterea hoc etiam adſcribendum putaui, pupillos arrogari non poſſe, niſi reſcripto principis, l. generalis, ff. de adopt. & inſtit. eod. in prin. cauſaque cognita & ſeruata forma tradita per Iureconſ. in l. ſi patefact. §. vlt. & in l. nec ei permittitur, & ll. ſequentibus. ff. de adopt. & præſertim ratione ſecundum Gell. quoniam tutoribus in eos tantam eſſe autoritatem: poteſtatemque fas non erat, vt caput liberum fidei ſuæ commiſſum, alienæ ditioni ſubiiciant. Cotta in Memoralibus: vide Adoptio ſupra.

Ἀῤῥωστία apud Paulum l. & quantum. ff. de ædil. edict. vitium eſt aduerſam valetudinem ſignificans, & ægrotationem. Prat.

Ars à Græcis τέχνη à Latinis recta ratio faciendi, ſciendi, intelligendi, & retinendi aliquid, arctis conſtans quibuſdam præceptis. Ars eſt quidam dolus bonus & malus, aſtutia quædam, & experientia, quæ nos impedit falli, ſed magis alios fallere docet, vt ars militaris, de qua Virgil. 2. Æneid.

Dolis inſtructus & arte Pelaſga.

Artem eſſe earum rerum, quæ ſciuntur, ait M. Fabius l. 2. cap. 17. aliam ex Cleante definitionem ſubiiciens, vt ſit poteſtas viam & ordinem efficiens. Prat.

Ars liberalis, apud Vlp. in l. 4. ff. de decret. ab ord. fac. eſt, quæ ſolius ingenii, non manuum miniſterio peragitur. Liberalia ſtudia quæ accipiantur, docet Vlp. l. 1. ff. de extraord. cognit. Prat.

Artibus liberalibus olim ſolitum fuit & mulieres inſtituere, l. qui filium, in pr. vbi pupill. educar. deb.

Ars geometriæ publice vtilis eſt. Ars autem mathematica damnabilis eſt & interdicta omnino l. 2. Cod. de malefic. & mathemat.

ARS forenſis, ars nautica ſiue naualis, ars fabrilis, hiſtrionica & Mimica. Taboetius in topico militiæ for. & legal. diſcip.

ARS, inquit Seruius, ἀρετὴ eſt: vnde ſine epithero male ponitur: vt bonas artes, malaſque artes dicamus. Exempla in malam partem vocis acceptæ, habes in l.1.C. de his qui ad ſtatu. confug. l.omnes de præſcript. trigint. ann. Spieg.

ARTES ludicras Seneca lib.13. Epiſt. interpretatur, quæ ad voluptatem oculorum aut aurium tendunt. Artem itaque ludicram ſaltatores, geſticulatores, mimi, pantomimi, hiſtriones, & alii id genus, non item athletæ deſignatoreſque facere intelliguntur, l.1.3. & 4.ff. de his qui not. infa. l.14.ff. de pœn. l.42. l.44.ff. de ritu nupt. l.4.ff. de accuſatio. Prat. Val. lib.8.c.10. conſtat Æſopum Roſciumq; ludicræ artis peritiſſimos, id eſt, geſticulatoriæ artis. & cap.7. eiuſdem libri, Quapropter non Ludicra ars Roſcium, ſed Roſcius ludicram artem commendauit. Plaut. Aulular. Continuo meum cor artem cœpit facere ludicram, id eſt, exilire & palpitare ac moueri cœpit. Quin. lib.3. cap.6. Qui autem ludicram exercuerit in 14. primis ordinibus ne ſedeat. Briſſon.

ARS quinque deſignat. Primo virtutem: ideo videtur deduci à Græca voce ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, i.e. à virtute. Secundo habitum operatiuum. Tertiò rectam rationem. Quarto ordinem topicum. Quinto diſciplinam vſu, traditione, & ratione ſtabilitam. Taboetius in topico militiæ for. & legal. diſcip. Macer artem ludicram, id eſt, artem ludionum, ac comœdorum vocat l. quædam, ff. de pœnis. Hoto.

ARTA mulier, l.14.§.7.ff. de ædil. edict.

ARTARE & prorogare tempus, opponuntur l.2.D. de re iudicata. Briſſon.

ARTAXATA prouincia, cuius fit mentio in l.4. C. de commerc. & mercator.

Ἀρτάβας meminit Iuſtin. Edicto 13. ἴσω ait, ὡς κατὰ τρεῖς ἀρτάβας, ἃ κράτει μίσματα ἀπαιτηθείσης παρὰ τοῦ σὺ δηλῶν τὸ λέγεται τοῖς ὁμόλως. Exiſtimo autem de Ægyptia Artaba ea verba accipienda. fuit enim menſura hoc nomine apud Ægyptios modios quinque capiens auctore B Hieronymo lib.2. Comment. in Eſai. c.5. Quod & Ariſtophanis interpres in Acharnenſibus teſtatur. Ἀχαίνη, inquiens, μέτρον ἐστὶ περσικὸν ὥσπερ ἡ ἀρτάβη παρ' Αἰγυπτίοις. Fuit & menſuræ Perſicę medimnum Atticum & præterea tres chœnicas capientis idem nomen, vt Herodot. lib.1. & Pollux lib.4. Onomaſt. cap.23. & Suidas in verbo ἀρτάβη tradunt. Briſſ. in prætermiſſ.

ARTE fabrica peritum ſeruum dixit Paul. in l.19. in fi. ff. de inſtr. vel inſtr. pro fabricandi perito. Briſſ.

ARTEM operamve pollicitus apud Vlp. l. cum duobus, 52.§. ſi in coeunda, ff. pro ſocio.

ARTEM interdum pro dolo accipi annotauit Forcat. dialog.28. Necyom. vt apud Verg. Multa prior arte Camillam circuit: &, arte pelaſga. & l.1.C. de ſuffrag. Schard.

ARTEMIDORVS legit Hal. in l.23.C. de tranſact. alii Archimed.

ARTEMIDORA, vid. l.4.C. vt in poſſeſſ. legator.

ARTEMON, trochleæ genus tractorium eſt, quod ἐπάγων Græci vocant: quo fune ductorio, per orbiculos traiecto, & acto in gyrum, facili ductu importantur onera, vel exportantur. Alexan. de Alex. Gen. dier. lib.1. c.25. Eſt & Artemon, velum addititium, dirigendæ nauis cauſa ad auræ flatum, ab ἀρτάω deductum, quod ſuſpendere ſignificat, & aſſuere. Vnde & ἄρτημα item pro loro paruo accipitur, cui crumena aſſuitur. Eſt & hac ſimilitudine trochlea, Græce ἐπάγοντα, qua ingentis oneris lapides tolluntur. Nomen quoque machinarii fabri. Alc. de verb. ſign. vide & Maioragium Miſcel. lib.2. c.10.

ARTEMO : ἀρτέμων (ait Prat.) magis adiectamentum quam pars nauis eſt, Iauoleno, l. malum. 242. de verb. ſignif. quem Alciatus explicans, ait, artemonem velum eſſe adſcititium, quo nauis dirigitur, eoque ſenſu in actis Apoſt. à B. Luca acceptum refert 27. καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν Baifius in lib. de re nau. maius velum interpretatur: atque ἀκάτιον minus velum appellari.

ARTERIA & vena inter ſe differunt. Eſt enim arteria conceptaculum ſpiritus naturalis miſti confuſique cum ſanguine, in quo plus ſpiritus ineſt, minus ſanguinis. Vena vero eſt conceptaculum ſanguinis, quod & φλέβα, medici vocant, miſti confuſique cum ſanguine, in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus. Gellius lib.18. c.10.

ARTICVLLIANI Senatuſconſulti ſententia exponitur in l.51. §. ſed & Articulciano, ff. de fideicommiſſ. libert. Puto id Articuleio Pæto conſule factum, qui vna cum Traiano conſulatum geſſit. Briſſon.

ARTICVLATA vox l.10. circ. med. C. qui teſtam. fac. poſſ. vel non.

ARTICVLATE loqui, l.29. pr. C. de teſtam.

ARTICVLATVS libellus, cuius formulam antiquitas ignorauit, idem qui Poſitionalis. Nam articulus communi loquendi more appellatur, quaſi membrum alicuius facti ſeu caſus diminutiſſimum, videlicet, cum ſingulæ orationis ſententiæ, interuallis quibuſdam diſtinguuntur. Poſitio autem, quæ Græcis theſis dicitur, eſt alicuius particularis rei ad cauſam pertinentis aſſertio autore Bartolo l.2.§. quod obſeruari C. de iureiuran. propt. cal. dand. Proinde ſi vno prorſus orationis contextu, factum iudici ex ſcripto proponas, libellus eſt: Sin autem ſingulas partes, & circumſtantias breuiſſimis pronunciatis complectaris, fit libellus poſitionalis, aut (vt dicunt) articulatus. Oldend.

ARTICVLORVM & poſitionum vſus eſt, vt his breuiter & diſtincte prolatis ab actore ſub iureiurando, reſpondeat eodē quoque modo reus ad ſingula. Quod ſi non facit Reus: articuli in contumaciam pro confeſſatis accipiuntur per text. in cap.2. de confeſſis in 6. & ibid. gl. fin. Gail. 3. obſ.80. num.1. pr. Confitetur enim is qui contumax eſt interpretatiue, vt tradit gl. in c. nullus in verbo confitetur ext. de præſumptionibus.

ARTICVLI ſolum ea continere debent, quæ ad inſtitutam actionem neceſſario requiruntur, & quibus probatis, conſtet, intentionem actoris iure locum habere, ac reum conuentum eſſe damnandum. Hoc autem quo pacto fieri oporteat, non aliter intelligi poteſt, quam ſi naturam cuiuſque actionis compertam habemus. Prat.

ARTICVLVS eſt ſigillata locutio, vel per membra diſtincta oratio. & ab artu dicitur, id eſt, membro, c. accuſatus. de hæret. lib.6. hęc Baldus. Artus autem, inquit Sypontinus, partes ſunt corporis inter iuncturas connexæ, dictę quod inter ſe arcteotur, vnde minores partes per diminutionem articulos vocamus, quales ſunt digitorum.

ARTICVLI calumnioſi ſunt, cum ſub diuerſo loquendi ſchemate habent aliquid, ad quod ſi in ſpeciem reſpondeas, aut negaturus ſis quod prius confeſſus es: aut contra confeſſurus, quod paulo ante negaſti, non ſine diſcrimine periurii. Quomodo id fiat, oſtendit eleganter Oldendor. de Formula libel. Spieg.

ARTICVLVS in l.5.C. quor. appell. non recip. id eſt, interlocutio. Goth. ad d.l.5.

ARTICVLVS iuris probabilis, l.22.§.15.C. de iur. deliber.

ARTICVLORVM quidam ſunt impertinentes qui nihil ad rem faciunt, probati non releuant gl. c. fin. de confeſſ. lib.6. Alii ſunt captioſi quos ſiue neges, ſiue confitearis tuum detegent periurium, atque ita te decipiunt & captant, l. in duobus, 38.§. fi. & l. qui iuraſſe, §. ſi pater, ff. de iureiur. Alii ſunt multiplices, alii ſunt iuris, alii impoſſibiles, alii ſuper crimine: Quibus omnibus reſpondere reum cogendum non eſſe, gloſſ. in d. cap. ſi. ſcribit per illum text. & alios quos citat. Prat.

ARTICVLVM interpretatur Accurſ. l. ab executione. C. quor. appell. non recip. ſententiam definitiuam cuius interpretationem probat Alber. Bart. accipit pro interlocutoria. Equidem illic pro capite & membro ſententiæ ſumi adfirmare auſim. Nam ab vno ſententiæ articulo & capite appellari poteſt. Bart. & Alber. in l. appellanti, ff. de appell. per illum text. Guid. Pap. deciſ.436. q.66.

ARTICVLVS non tantum pro particula, id eſt, præpoſitione, coniunctioneve ponitur, ſed & pro verbo quolibet. Sic verbum *Eſt* articulus vocatur in l. ſcribit, §. item ſcribit. de aur. arg. legat. & Quiſquis, l. hoc articulo, de hæred. inſt. & Tunc, l.4. de condit. & demonſtrat. Quin etiam pro clauſula, & oratione ſumitur in l. ita tamen, §. qui ſuſpectam, ff. ad Trebel. Pratei. ex Briſſon.

ARTICVLVS etiam ſumitur in Arcadii & Honorii conſtitut. fin. C. comit. rer. priuar. (alius eſt ſub tit. comi. ſacri pal.) pro ſtatim, in ipſo temporis momento, vt recte ibidem interpretatus eſt Accurſius. Sic etiam accipitur apud Terentium in Adelph. vide vt in ipſo articulo compreſſit eam. Prat.

ARTICVLVS quoq; ſumitur pro themate factiq; ſpecie propoſita (caſum vulgo appellant) in l. non poſſunt, 12 ff. de legit. Prat.

ARTICVLVS pro eo quod vulgo dicimus, punctum. in l.22.§. tranſgrediamur. ff. ſolut. matrimon. in l.5.§.1. ff. de præſcript. verb. l.9 ff. de ſtatu homi. Equidem non pro puncto, ſed pro particula & membro Periodi, totius alicuius propoſiti, iu illis legibus accipiendum putem, vt in l.6.§. ſub hac. Cod. de bon. quæ lib. quo ſenſu etiam eam vocem accipiunt Pragmatici Galli, dum probanda legibus, moribus, inſtrumentis in articulos digerunt: & hoc ſenſu accipitur in c. præſentium, §. teſtes de teſtib. in 6. & cap. veniens, 2. eod. tit. in antiq. & vtrobique gl. pro membro illo probando accipit. Prat.

ARTIFICES Feſto lib.1. dicti, quod per artus ſcientiam ſuam exercent, ſiue quod apte opera inter ſe arctent: qua ex cauſa etiam artes appellatæ ſunt. Prat.

ARTIFICES ſunt, qui rem a ſe in aliam formam elaboratam vendunt: quales ſunt cerdones, fabri, pelliones, ſutores, textores, ſarcinatores, fullones, bractearii. Vide Alc. in l.207. de ver ſig.

ARTIFICIVM in ſeruis ab officio ſeparatur, l. ſi ex legatis, §.1. de legar.3. & alibi. Sic operæ quæ in artificio ſunt, ab iis quæ in officio, diſtant, l. ſi non ſortem, §. libertus, de condict. indebit. Prat. Briſſ.

ARTIFICIVM quidam in l. textoribus, & l. legatis, ff. de legat.3. accipi putant pro ſcientia cuiuſque artis. Equidem pro artis exercitio accipiendum putem. Prat.

ARTIFICES, l.12.§.8. in princ. C. de ædific. priuat.

ARTIFEX

ARTIFEX artium, ait Imper. Conſtant. in l.1.C. de excuſat. artifi. ab vniuerſis muneribus vacare præcipimus.

ARTIFICES ſerui, qui aliquod artificium callent, & in aliquo artificio verſantur, l. vlt. ff. de oper. ſer. l.32 & l.33. ff. de rei vind. l.25. ff. de pigner. act. l.3. §.1. C. commun. de legat. l. vnic. §. eunuchi. C. de comm. ſer. man. l.12. §. idem reſpondit, ff. de inſtr. vel inſtrum. Opponuntur his Mediaſtini in d.l. vlt. qui nullam certam artem exercent, ſed in mediis ædibus præſto & ad obſequia quæque parati ſtant. Briſſ.

ARTIFICIALES Operæ. Lege, Operarum duplex eſt ſpecies.

ARTIFICIIS inſtruere ſeruos, l.25. ff. de pignoratitia actione. l.3. C. comm. de lega. l. vnic. §. Eunuchi, C. de ſeruo comm. manu. l.12. §. idem reſpondit, ff. Inſtr. vel inſtrum.

ARTIFICIS nomine videtur contineri ludi literarii magiſter, ex his Pauli verbis: Duo ſocietatem coierunt, vt Grammaticam docerent, & quod ex eo artificio quæſtus feciſſent, commune eorum eſſet, l. duo 71. ff. pro ſocio. Spieg.

ARTIFICIVM pro commento, fraude & machinatione l.15. §. vlt. ff. de excuſ. leg. vlt. §. vlt. ff. de ſuſpectis tutor. Briſſ.

ARTITVS, bonis artibus inſtructus. Feſto lib.1. à vetere critico explanatur, vt ſcribit Turn. aduer. lib.24 cap.31. παντεχνος, δαίδαλος. Prat.

ARTOPTA vas quoddam fuiſſe videtur quo panis torrebatur, tria enim erant panis genera, ex coquendi ratione: Furnaceus, qui in furno coquebatur, Clibanites, vel teſtuaceus, qui in teſtu aut clibano, Artoptitius qui in artopta aſſabatur: Et hunc à teſtuaceo & furnaceo differre author etiam eſt Athenæus. Torneb. adu. lib.14. cap.5.

ARTVS tabeſcentes atro ſanguine, l.1. C. de emend. ſeruor.

ARVSPICES intelligendi ſunt, qui à victimis in ara inſpiciendis, vt futura prædicerent, nuncupabantur. Potiſſimum tamen iecoris, vnde à Græcis ἡπατοσκόποι & σπλαγχνοσκόποι vocantur. Conſiderabant tamen etiam cor, ſed omnium maxime vt dixi iecur. Dicuntur etiam Latiue Arioli. Torneb. aduerſ. lib. 19. c.20. Horum pœna, mors, igne, aut gladio l.3. & l. nemo, C. de malef. & mathem. Sunt enim diuinatores. Sunt, qui cum h, ſcribendum putent. Prat.

ARVALES fratres, dicti ſacerdotes, quos Romulus primus inſtituit: ſeque inter illos duodecim, fratrem appellauit, vt arua fruges ferrent. Quorum inſigne erat, infula alba, & corona ſpicea. Dicti ab aruo. Eſt autem aruum ager aratus, nondum ſatus, vt ait Feſtus. Spieg. Dicuntur etiam Aruales ſodales, οἱ περὶ ὅρων διαγινώσκοντες δικασταί, vt gloſſæ interpretantur ex libris de officio proconſulis. Sacri enim erant termini, idcirco recte terminorum finiumque iurgiis finiendis ſacerdotes interueniunt fratres aruales. Cuiac. obſer lib.11. c.34. prope finem. Adde Gellium lib.6.c.7.

ARVNDINEA ficus, vide Goth. ad l.205. de verb. ſign.

Ἀρύταινα, matula, vide Cuiac.10. obſ.17. pag. vlt.

A S.

AS. Varro lib.1. de lingua Latina aſſem ab ære dictum eſſe putat. As enim, & libra, & pondo, idem ſignificant: Sumitur tamen etiam pro integra quacunque re. Veteres enim volentes aliquid diuidere in partes æquales, vt hæreditatem, & quiduis ſimile, id aſſem appellauerunt, & partes vncias. Ex aſſe hæres dicitur, qui ſolus eſt hæres. Spieg.

AS pro ſolido accipitur, cum de diuiſione hæreditatis fundive agitur: cum de pondere, etiam ſolidum ſignificat; i.e. libram & pondo: cum de pecunia numerata, æris nummus eſt. Prat.

AS in duodecim vncias diuiditur, l.13. §. vlt. ff. de hæredibus inſti. §. hæreditas. Inſt. eod. Habent autem & hæ partes propria nomina, ab vncia vſque ad aſſem, puta hæc, Sextans, Quadrans, Triens, Quincunx, Semis, Septunx, Bes, Dodrans, Dextans, Deunx. As, l.50. §. vlt. ff. de hæredib. inſtit. Vncia etiam in ſemunciam, & hæc in ſicilicum ſubdiuiditur. l.8. §. ſi quis impuberi, ff. de inoff. teſt. l.21. §. filium, ff. de annu. leg. Et apud Plin. lib.13. c.15. Inde autem Sicilicum, vt Feſtin. li.17. ſcribit, quod ſemunciam ſecet. Obiter autem hic admonebo emendandos Frontini de Aquæ ductibus codices, in quibus perperam ſemiuncia pro ſemuncia ſcriptum eſt. Vncia & ſemis ſeſcuncia appellatur, l.8. §. ſi quis impuberi, ff de inoffic. teſt. l.42. ff. de vulg. & pupill. ſubſt. & l. vlt. ff. de coniung. cum emancip. lib. l.5. ff. de leg. præſtand. l. vlt. C. de liber. præterit. Briſſon.

AS principium & vnum ſonat, Varron. lib.8. vnde recte ait aſſem ſimplicem eſſe. Prat.

AS & Aſſarius idem Chariſio & Clem. Alex. in 5. ζύγα καὶ ἀσσαρία, Varro lib.7. ling. Latin. Prat.

ASSARIA pro obolis poſita legimus. nam & aſſem pro re minima vſurparunt priores, teſtimonio Ciceronis & Plauti. Vnde ad aſſem reddere, apud Plinium Ceciliũ: etiamſi aliter doctiſſimo interpreti eſt viſum. Spieg. Auſo. de aſſe ita alicubi ſcribit:

Biſſenas partes quis continet æquipares? as.
Tertia defuerit, ſi portio quid reliquum? bes.

ASSEM, libram, & pondo, idem ſignificare, Accurſius recte admonuit: ſed tamen aſſis appellatio, ſæpius pro hæreditate accipitur. aliquando & nummum ſignificat apud Latinos. Volaſius Metianus (cuius nuper prodiit libellus, de aſſis diſtributione, notis, & vocabulis) dicit aſſem in duodecim partes duodecimas diuidi, eaſque ſingulas vncias vocari. De etymologiis autẽ horum vocabulorum, ſcribit M. Varro de lingua Latina 4. Alexander Neapolit. lib.1. Gen. dier: Budæus omnium exactiſſime, opere pulcherrimo, vt ei tractationi peculiariter dicato, Quanquam à priſtinis vocabulis nunc prope deſueuimus, partis vocabulo vtentes vna cum numerali nomine, veluti, Inſtituto Titio in duabus tertiis, Caium in tertia tertiæ: quod eſt perinde, ac ſi vnum in beſſe, alium in triente inſtituam. Ex Commeut. Virgilianis ad tit. de hæred. inſtit. lib.2. Spieg. Ad aſſem vendere, qua formula Modeſtinus vſus eſt l.9. quibus modis pign. vel hypothec. ſol. quidam interpretantur eſſe in ſolutum dare: ſed magis placet Connano lib.4. c. vlt. iſtis duobus creditoribus datum in aſſem fundum, i.e. pro quota cuiuſque debiti, ſed ita vt nõ ſolidum cuique, ſed pars tantum aliqua ſolueretur reducto ad æſtimationem aſſis debito. Porro quid in aſſem vendere ſit, dubitatum eſt apud Alciatum Parerg. lib.2. cap.33. & putat non idem eſſe, quod in ſolidum vendere, alioquin battologiæ vitio Iuriſc. laboraret, cum infra dicat in ſolidum ſingulis. Quare ſecundum eum in aſſem venditionem appellare conuenit, in ſolutum dationem factam per æs & libram. Verum Forcatulus in Necyomantia dialog.13. oſtendit idem eſſe, in aſſem & in ſolidũ, neq; battologiam eſſe, cum aliud ſit in ſolidum vendere duobus ſimul, aliud ſingulis in ſolidum dediſſe pignori. plura apud eundem. Ex aſſe ſcriptus hæres, i.e ex toto, &c.

ASSIS autem appellatione ſolida hæreditas venit: cuius rei exempla crebriora ſunt tritioraque, quam vt adſcribi debeant. Martial. nobis verſus ſufficeret ex lib.7. Epigr.

Hæredem Fabius Labienum ex aſſe relinquit.

Nec hæreditatem modo, & patrimonium, ſed & omne quodlibet ſolidum & integrum aſſis nomine eiuſque partibus notabant, l.76. ff. pro ſoc. Hinc pretii beſſem dixit Vlp. in l.12. §. contrario, ff mandati. In aſſem ſatisfacere, i.e. in ſolidum, l.1. ff. de ſeparatio. Ex aſſe poſſidere, aut pro parte, in l. penult. ff. qui ſatiſd. cog. ex aſſe vel ex parte legatum debere l.1. §. ſi cui, ff. vt Legatorum. In aſſem ſatisdare l.5. §. ſi ex duobus, ff. vt in poſſ. leg. In aſſem vindicare, l.40. in fin. ff. de leg. lib.3. In aſſem vendere, l.9. ff. quib. mod pign. ſol. Ex aſſe debere, l.1. §. ſi quis legatum, ff. vt legat. nom. cauſ. In aſſem impendium reddere, Plin. Epiſt.15. lib.1. Sic & in aſſem dari inſtituique actio dicitur, l. vlt. ff. de donatio, l.11. §.1. ff. de interrogatio. in iu. fac. Ex aſſe etiam auferri hæreditas dicitur, quæ tota aufertur, l.2. C. de his quæ vt indign. Fundum deniq; aſſis partibus veteres diuidebant, vt apparet ex l.39. §. ſi à me beſſem, ff. de euict. l.8. ff. de rei vindic. Vſuras etiam per aſſis partes diſtinguebant, vt alias docebimus. Briſſ. Hinc ea vſura quæ ſumma eſſet, nimirum quum ex centum denariis ſingulis menſibus ſinguli denarii ſoluuntur, As appellata, proptereaque quaſi ad aſſis rationem illius partes, id eſt, alias vſuræ minores appellationem ſumpſere. Hor. lib.1. de vſur. c.7.

Ἀσαφῶς, apud Vlp. in l. mutum, ff. de ædil. edict. id eſt, obtuſe, obſcure, incerto, & dubie. Prat.

ASCENDENTES I.C. vocant parentes maioreſq; noſtros à quibus geniti & procreati ſumus: vt contra deſcendentes eos, qui ex nobis prognati ſunt, l. vlt. ff. de ritu nupt. l. vlt. §. ſunt ex laterib. ff. de gradib. & adfin. Conſtan. lib.4. Epit. c.6. Briſſ.

ASCETRIÆ puellæ Deo dicatæ, vt in Nou.123. πᾶσι ʒ. ſunt qui dicant Aſcetrias pſallere. Prat, Aſcetriæ ſeparantur à Canonicis, vt aſcetria à monaſteriis. Canonicæ ſunt monachæ, vt conſtat ex 2. Nicenæ c.20 & Epiſt. Baſilii, περὶ διαδίκων κανονικῶν περὶ βίου κανονικοῦ. Cuiac. in Expoſi. No. Iuſt.59. de ſumpt. fun.

ASCIA ne polito, &c. verba leg. XII. Tabul. quæ explicat Old. in Scholiis. Spieg. Erat autem Aſcia inſtrumenti genus, non ſolum poliendis lignis, ſed etiam conſtruendis connectendiſque aptum, quo in calcis maceratione veteres etiam vſos eſſe teſtatur Vitruuius de architect. lib.7. c.11. ex Ræuardo ad ll. 12. tabul. c.15.

ASCISCERE, vide ſupra. Adſciſcere pro approbare, decernere; vt in l XII. Tab. cum Senatus populuſque aſciuerit. lege cap. 6. & illud Oldend.

Ἀσκητήριον locus eſt meditationis & ſolitarium, in quo Theologiæ ſtudioſi animo vacuo ac libero olim ſe exercebant, Baſilio in leg. omnia, 33. C. de epiſc. & cler. accipitur pro cœnobio. Prat. Spiegelio eſt locus, in quo moniales ſeruantur, & ad pietatis ſtudia exercentur. ἀσκέω Græcis exerceo: & τηρέω, ſeruo, cuſtodio, ſignificat. Hinc Aſcetria, pro Nonna, apud Iuſtinianum in conſtit. vlt. de ſanctiſſ. epiſc. tum alibi, pro qua voce ſuppoſuerunt, qui eam non intellexerunt, Aſſiſtria, commenti ab aſſiſtendo ægrotis ſic dictam: vt & in tit. C. de epiſc. & cler. Aſſiſteriis, pro Aſceteriis legendum putarunt. Spieg. vide fuſius apud Hotom.

ASCLEPIADES, l.34. D. de iur. fiſc. l.2. C. ſi cert. petat.

ASCODROGITÆ in l.10 & l.11. C. de hæretic. Sic enim illic legendum cenſeo. Hæretici fuere, qui vtrem inflatum in ſua Eccle-

ſia poſitum ac coopertum veneratione proſequebantur, & circa eum laſciuientes more bacchantiū diſcurrebant, auctore Philaſtrio Brixienſi Epiſcopo in hæreſe.n Catalogo. Briſſ.

Asia prouincia quæ proconſulari Imperio regebatur, l.6. ff.de cuſtod.& exhibit. reorum, l.vlt.ff.de cenſib.l.2.§. ab his ff.de origine iuris, Cōſtabat ex Phrygia, Myſia, Caria, Lydia. Hinc Asiani, l.4.§. quædam ff.de off.proconſulis & apud Quiut. lib.8.cap.1.& lib.12.cap.1.pro Aſiaticis, Briſſon.

Ἄσημον eſt argentum non ſignatum. Moſchopulus ἀργυρίου ἄσημον ... Sed & veteres gloſſæ, argentum interpretantur ἄσημον. Cuiac.obſeru.lib.9.cap.1.poſt princ.

Ἀσήμως in leg.mutum, ff.de ædil.edict.id eſt, ſine ſignificatione.

Ἀσωτία eo ſenſu apud Græcos accipitur quo laſciuia apud Vlp. l.lege,4.§ 1.ff.ad leg. Cornel. de ſicar. pro quadam proteruitate ludicra, aut ioculari. Prat.

Asiana diœceſis, l.5.in pr.C.de temp.appell.l.5. C.de metallar. l.vnic.C.vt nemo ad ſuum patrociu.l.6.C.de fund.patrim.

Asiarches, Ἀσιάρχης Aſiæ ſacerdos & præſes: de ſacerdote iuris accipiendus eſt. Vide de hoc, & aliis Sacerdotiis immunitatem à tutelis præſtantibus. Ant. Aug.lib.ſing.ad Modeſtinum.,

Asiarchiam apud Modeſtinum l.ἐν ἔθνει ff.de excuſ.interpretatur Ant.Aug.lib.ad eundem ſing. de Aſiæ ſacerdotio, quod & videtur dicere ibidem Modeſtiuus. De hoc ſacerdotio Aſiæ loquitur & Papin.l.in honorib.ff.de vaca.& excuſ.mun. Prat.

Asinarii Chriſtiani ſunt vocati, vt & Iudæi, quod hi, falſo dicerentur aureum aſini caput in templi ſacrario adorare: quoniam Moſe duce, aſinorum beneficio aquas Iudęi inueniſſent. Crinitus de honeſta diſciplin.c.9.lib.1.

Asinastra, ficus, vide Gothofr.ad l.205.de verb.ſignif.

Asini machinarii, qui machinis frumentariis & molis, quibus frumenta pinſebantur, adhiberi ſolebant l.17.§.1. de inſtruct. & inſtr.leg.& l.12.§.& molas, ff.eod.tit. Vetran. lib ſing.de iure libertor.cap.29. Forcat.in peuu iur.ciuil.cap.6.

Asinianvs, l.2.§.3.ff.de iudic.

Asinvsca vua, vide Gothof.ad l.205.de verb.ſignif.

Ἄσωτος Theophilo §.furioſi.Inſtitut.de curat.&§.item prodigus. Inſt.quibus non eſt permiſſ.fac.teſta.eſt prodigus: Hinc

Ἀσώτως ζῆν, luxurioſe viuere, non male vertiſſe eundem in §.in duplum.Iuſtit.de act.ſcribit Ant.Aug.lib.3.cap.11.Prat.

Ἀσφάλεια in l.ſancimus, C.de verb.ſign.nudam promiſſionem ſignificat, vt & cautio. Imperator in d.l.ſancimus: idque per translationem. ἀσφαλειῶν in proprio ſignificatu genera recenſet Iul.Pollux lib.1.c.8.ſignificat & ſecuritatem. Prat.

Aspargo apud Calliſtr. in l.4.§.cum autem, ff.de leg.Rhod.de iact. ſignificat vitium ex pluuia vndave contractum: Græcis σπίλωμα. Si vicenum ait, merces duorum fuerunt, & alterius aſpargine decem eſſe cœperunt. Et paulo poſt: Adhuc nunquid & ſi aſpargine propter iactum res deteriores factæ ſunt. Alii libri Aſpergine. In vetuſtis autem pleriſque Conſpargo & Aſpargo legitur. Hot.Prat.

Ἀσπαστικά, ſalutatoria, Gothofr.ad Nou.30.cap.3.

Aspectvs lucis, l.23.C.de pœn.

Aspectvs publicus, l.2.C.de ædific.priuat.

Aspergere exiſtimationis maculam, l.17. C.ex quib.cauſ.infam.irrog.

Aspergillvm, nouum quidem, ſed non inelegans vocabulum videtur: ſignificat inſtrumentum quo nos ſacris aquis ſolemus aſpergere, quarum antiquiſſimum vſum Alber. Campenſis c.6.lib. .Eccl.Hierar.aſtruit.

Aspergo, vide paulo ante Aſpargo.

Aspernanter habere, l.6.§.3.C.de poſtul.

Aspernari, pro non agnoſcere, recuſare, apud Vlp.in princ.l.1. Quod quiſque iuris.Spieg.

Aspersores aquæ qui ſint in l.athletas, D.de iis qui not.infam. nonnihil dubitationis habet. Et diuinaci quadam coniectura vera tamen Accurſ. eos eſſe interpretatur qui in ſtudio depoſiti, quo celerius & acrius in equeſtri certamine refocillati equi currerent, velociuſque metam attingerent, equis frigidam aquam ſuffundebant & aſpergebant: cui interpretationi conſentit Eraſm. in expoſitione eius Parœmiæ, Frigidam aquam ſuffundere. Ante quem in eam Alexan. Neap.lib.Genial. dier.3.conceſſerat. Huic etiam ego album calculum adiicio. Viues Aſperſores aquæ eos confirmat, qui in cauea, vbi feræ incluſæ erant, priuſquam in theatrum prodirent, feris aquam multis ex cauſis ſpargebant, vt ne inuicem pugnarent, ſeſe excuterent, politæ in ſpectaculum prodirent, nitidæque emergerent. Nam hæc interpretatio d.l. Athletas, repugnat: Quæ non feris, ſed equis aquam in certaminibus ſacris veteres aſperſiſſe refert. Coraſ.Miſcell.l.4 c.24. Vide ſup. Adſperſus.

Aspirare, vide ſupra. Adſpirare.

Aspis duo ſignificat iuxta etymologicon. Primum animal ex genere reptilium, propterea quod circulos corpore ſuo efficiat, & non celeriter ſeſe extendat in longitudinem. Secundum hanc ſimilitudinem & ſcutum ſignificat. Sic enim illud vibrat & contorquet miles, qui præliatur. Hoc autem nomen ἀπὸ τοῦ σπῶ καὶ σπάζω, quæ verba extendere & producere ſignificant. A quo verbo σπάζω reiectione ω, fit σπῶ longum, quod trahatur & extendatur. Hinc præpoſito α priuatiuo fit ἀσπὶς, quod adſit longitudo, & adſit figura circularis. Id vero primum non magnopere compertum, inquit Cœlius Rhodiginus, qui aſpidis ictu percuſſus euaſerit. Quo argumento, vt ſignificaretur principatus quædam inuicta vis, Ægypti Regum mos fuit peruetus, diademata ſerpentis eius imagine diſtincta geſtare. Droſæus in methodo iuris.

Assasini homicidæ, qui pecuniæ nomine homines iugulant & necant, c.1.de homicid. lib.6.Prat.

Asscribere, vide Adſcribere

Asscribi in ciuitatem, eſt recipi in ciuem.

Asscribi vero numinibus, eſt canonizari.

Asscriptitii genus agricolarum adfine originariis, de quibus ſuo loco: dicti, quod per ſcripturam ſe terræ ſeu agriculationi aſtringebant, promittentes ibi ſtare, colere, & non diſcedere: & recens admittebantur cum cæteris agricolis, vt vna eſſent eiuſdem conditionis. Et (niſi fallor) nos adſcriptitios ruſticos, ſiue colonos, *Meyer* vocamus, & villam, *ein Meyerhoff.* Spieg.

Asscriptitii ciues nuncupantur extraordinarii, & haud ita pridem in ius ciuitatis admiſſi. Cicero pro Archia, Venit (inquit) Heracliam, quæ cum eſſet ciuitas æquiſſimo iure ac fœdere, adſcribi in eam ciuitatem voluit, hoc eſt, ciuis fieri voluit. *Burger vverden*, vide copioſius Adſcribere.

Asscriptor, idem ſignificat quod Subſcriptor. Eſt autem ſubſcriptor, vt ait Pedianus, cauſidicus, qui cauſam adiuuare poterat. Spieg. deducit.

Assecla (vid. Adſecla) dicitur ab aſſectando, qui officii cauſa

Assectari prætextatum, aut prætextatam, eſt pudorem pueri ingenui, aut puellæ ſuggillare. Iuſtinian.in Inſtit. de iniur.§. 1. Siue quis, ait, matremfamilias, aut prætextatum, prætextatamve aſſectatus fuerit. Adi Vlp.in l.item apud Labeonem,§. appellare, de iniuriis. Cætera apud Budæus annot. Spiegel. At Oldendorpius id rectius explicare videtur. Aſſectari (inquiens) eſſe comitatum præſtare, non tantum foris, ſed & domi per vrbem, quaſi aliquem præeuntem ſectari, vel officii, vel amicitiæ, vel alicuius commodi gratia, vti puer herum, filius patrem, cliens patronum, amator puellam. Aſſectatio vero in re amatoria principium eſſe ſolet ad ſtuprum: ita Oldend. Adde Ferret.in lib.4.Inſtitut.tit.21.vid. Aſſectari.

Assentari, vt lib.2. Conui.apud Philelph. ait Muzanus, in verbis eſt: ſed blandiri in verbis & rebus, cum aut dicimus aut facimus quidquam præter animi ſententiam, placendi ſtudio: id quod fraude carere non poteſt.

Assensv probari, l.2.C.de relation.

Assequi, adipiſci, & quod vulgus lucrari appellat, *Erkoferen, Erlangen, Eroberen.* Impp.C.de iure delib. Nec emere, nec donatum aſſequi, nec damnoſam quiſque hereditatem adire compellitur. Spieg.vid. Adſequi.

Asserere in ſeruitutem, eſt ex libero ſeruum facere. Spieg.

Asserere manu ſunt iuris verba. A quibus etiam Aſſertores dicuntur, vindices alienæ libertatis. Nam & cauſa ipſa liberalis dicitur, quæ actionem in ſe continet libertatis. Vide Donatum ſuper illud Comici, Nam ego illam liberali aſſero cauſa manu. Spieg.vid. adſerere.

Asserere, i.e. probare, l.1.C.vt cauſ.poſt pubertat.adſit tut.

Assertor. Non licebat olim ſeruo de libertate agere, niſi per aſſertorem, qui vindex erat alienæ libertatis. Primo autem aſſertore aut victo, aut cauſam deſerente, liberum erat alteri cauſam agere liberalem, ſicuti & Paulus lib.5. ſententiar.ſignificat. Vnde & ſecunda Aſſertio apud Quintilianum. Iuſtinianus non putauit eſſe neceſſarium talem alienæ libertatis ſiue vindicem, ſiue procuratorem. Sane Inſtit. lib.4. Tit.10. ſcribit, non licuiſſe olim pro alio agere, niſi pro populo, pro libertate, pro tutela. Sed vt pro libertate ageretur, non niſi per alium agi poterat. Iam vero minime hoc eſt neceſſe. Balduinus.vid. Aſſertor.

Asserere manum, eſt admouere: quod ea quoque, quæ in terram dimittuntur, ſeri dicuntur. Vnde etiam Seræ appellantur, quia foribus admotæ opponuntur, defixæ poſtibus, quemadmodum ea, quæ terræ inſeruntur. Feſtus lib.1. Significat autem eam conſuetudinem, qua veteres vtebantur, cum rem quampiam vindicabant, & manu prehendebant. Plaut. Rudent. de piſcibus loquens; Siquidem cepi, mei ſunt: habeo pro meis: Nec manu aſſeruntur, neque illinc partem quiſquam poſtulat. Hotom.

Asseres dicti, quod parieti lapidibuſve aſſideant, Feſt.lib.1 Pra.

Assessores, vid.ſupra Adſeſſores: dicti ſunt, ſublatis ordinariis iudiciis, Iuriſperiti, qui tum in publicis, tum in priuatis iudiciis, coloniis, municipiis, non modo Romæ, verum etiam in prouinciis ab iis, qui iudicium exercerent, in conſilium publico conſtituto ſalario adhibebantur: Eorumque officium in his fere cauſis conſtabat: cognitionum, poſtulationum libellorum, edictorum, decretorum, epiſtolarum, leg.1.& paſſim, de offic. aſſeſſ. Eos Paul.in l.pen. Conſiliarios appellat. Lampridius in Alex. Seuero, Aſſeſſoribus ſalaria conſtituit: quamuis

quamuis ſæpe dixerit, eos eſſe promouendos, qui per ſe rempublicam gerere poſſent, non per aſſeſſores: addens militares habere ſuas adminiſtrationes, habere literatos, & ideo vnumquenque id agere debere, quod noſſet. Hoto.in prætermiſſ. vide ſupra in verb. Adſeſſores.

ASSESSVRÆ verbo vſus eſt Vlp.in l.3.de proxen.Spieg.

ASSEVERARE quomodo diſtet à Profiteri, vide in l. non nudis. C.de probat.

ASSEVERATIO conſenſus, l.1.C.de colluſ.deteg.

ASSIDVÆ aditiones, l.12.in princ.C.qui pot.in pign.

ASSIDVÆ mulierum adulationes, pro blaudimentis continuis apud Iuſtin.in l.aſſiduis, C.qui pot.in pign.hab.

ASSIDVI fideiuſſores dicebantur locupletes: quam teſte Budæo, Galli Burgeſiacam cautionem nunc appellant.Spieg.

ASSIDVVS pro locuplete & facile munus faciente accipitur, dictus ab aſſibus, i.e. ære dando, cum tempora Reipublicæ exigerent, aut aſſiduitate muneris publici. vide Adſiduus. Hot. Prat. Adde Franc.Balduin.comment.in leg.12.Tabul.c.44.

ASSIDVVS quidam per d ſcribunt, quaſi ſit à ſedendo figuratum: ſed errant. Nam cum à Seruio Tullio populus in quinque claſſes eſſet diuiſus, vt tributum, prout quiſque poſſideret, inferret: ditiores, qui aſſes dabant, Aſſidui dicti ſunt: & quoniam ſoli negotiis publicis frequentes aderant: eos, qui frequentes aſſunt, aſſiduos ab aſſidibus dixerunt. Chariſ.lib.1.& Ræuardus ad leges 12.Tabul.c.9.Prat.Hotom.

ASSIGNARE nihil aliud eſt, quam ius patronatus ad plures pertinens, vni proprie ac peculiariter attribuere, in eumque ſolum contrahere.Hotom.

ASSILIRE, pro vim afferre, adoriri, oppugnare, lib.feud.1.tit.5.§. 1.& eod.lib.tit.17.Si ſcienter ſeniores aſſilierint.Prat.

ASSIMVLO, pro comparo, non aſſimilo dicimus: quod pauci animaduertunt. Nam aſſimilare, teſte Inſulano, tollitur è claſſe Latinarum vocum, non impediente quicquam ſpurio illo ſophiſtarum loquendi more, quo dicere ſolent, Iſtud aſſimilatur illi. Spieg.

ASSISII dicuntur beneficiarii, qui tamen canonici non ſunt, ſeruiuntque Eccleſiæ, cap.penult.de cler.non reſid.in antiqu. Sic autem dicuntur quaſi Aſſidui. Eoſdem & manſionarios vocari adnotat ibidem Bernhardus.

ASSISTERE, pro præſentem & iuxta eſſe. vid.Adſiſtere.

ASSOLET, pro conſuetum eſt. vid.Adſolet.

ASSVMERE, vid.Adſumere.

ASTANDA, Regum in Perſide nuntios Angaros nuncupatos à doctis obſeruatum eſt, atque illarum gentium eſſe vocabulum Herodoto videtur. Sicuti aſtandæ fere notionis eiuſdem, hoc eſt, grammatophori, ſiue tabellarii, qui certis itinerum ſpatiis permutarentur. Plutarchus in libro de Alexandri fortuna ſcribit, Darium Perſarum Regem fuiſſe quandoque regis aſtandam: Spieg.

ASTALIVM, ab aſtu, idem quod felonia. Hinc Aſtalium facere, i.e. fruſtrari & decipere, in l.6.Lang. de malef. & pub. crim.

ASTIPVLATOR, vide Adſtipulator. (Prat.

Ἀςραγάλοι, ſunt tali ſeu taxilli ex oſſiculis carne nudatis, diuerſi à teſſeris, quæ κύβοι. Gothofred.ad l.16.§.8.ff.de pœn. Plura de Aſtragalis vide apud Cælium Rhodigin.20.antiquit.27.

ASTRINGERE fidem pro alio, l.1.C.de fideiuſſor. vide ſupr. Adſtringere.

ASTRVERE, vide Adſtruere.

ASTROLOGVS, in l.15.§.ſi quis.D.de iniur.

ASTV apud Poetas, Feſt.lib.1.aſtutiam ſignificat: cuius origo ex Græco ab oppido ἄςυ ducitur, in quo qui conuerſati aſſidue ſunt, cauti atque acuti eſſe videbantur. Eodem verbo in eundem ſenſum vſus eſt vetus interpres in auth. de teſtib.§. ſi vero aſtu.vbi Accurſius interpretatur dolum, vel malitiam, pro quo in Græcis eſt ἐξεπιτηδές. Adiectiue vſurpauit Plautus in Pœnulo: Mea ſoror iſta ſtupida eſt ſine animo aſto, id eſt, doloſo & callido. itaque vſurpatur l.4. de furt.l.15.qual. quis ſedet.deb.l.3.de hom.lib.ho l.1.de damn.iniur.Prat.Hinc

ASTVTIA, l.3.C.de tempor.appell. Et (ſe.

ASTVTE, in reſcripto Impp.l.2.C.de legib.i.e.doloſe & malitio-

ASTVTVS in Iuſtiniani Conſtitutione l.fin.in fin.C.mandat pro doloſo, callido, cauto accipitur.

Ἀςὸς ab ἄςυ vrbe ductus, ciuem ſignificat apud Solonem in elegiis:

Αὐτοὶ δὲ φθείρειν μεγάλην πόλιν ἀφραδίῃσιν
Ἀςοὶ βούλονται χρήμασι πειθόμενοι. Prat.

Cæterum Athenas aſtu appellatas quoq; conſtat. Hinc Aſtici ludi, qui & Attici, vt annotat Tornebus lib.aduerſ.14.c.17.

Ἀςυνόμος, curator ciuitatis. Vlp.in Demoſth. Ἀςυνόμος, ὁ ἐπὶ τῷ τὴν καθαρειότητα τὴν πόλιν ἄρχων ὑμῶν ὁ παρ' ἡμῖν πατήρ Cuiac.12.obſ.30.fi.

Ἀςυνόμοι Ædiles, apud Papinianum l.1.ff.de via pub. Differunt autem ab ἀγορανόμοις. Gothof.ibid.in princ. Quod ſit eorum officium, explicatur in d.l.1.

ASSVLTVS, ob quem quis feudo priuatur, (c.vnic.§.ſimiliter. quib.mod.feud.amitt.in vſib.feud.) eſt impetus in perſonam, vel locum, ſiue hoc pedibus fiat, vel equo, aut machinis, vel alia quacunque re aſſiliatur. Vide Baronem à Tautenberg in tit.5.lib.1.feudor. Spieg.Prat.

ASSVMPTIO, vide ſupra, Adſumptio.

ASSVRA aſſiduitas eſt & diligentia in nutriendo, curando, habendo. Nam Aſſæ, nutrices dicuntur, quod fere ſemper aſſunt iis, quos nutriunt.ex Turneb.aduerſ.lib.24.cap.22.

ASSVRGERE, pro honorem præbere, fere adiungitur datiuo, de quo vide Vall.lib.5. Trebatius Iuriſconſultus fretus Cæſaris beneuolentia, adeunte quondam Cæſarem cum plurimis honorificentiſſimiſque decretis ſenatu, ſedentem eum pro æde Veneris genitricis admonuit, vt P.C. aſſurgeret: quod ille ita ægre tulit, vt ſubirato vultu Trebatium reſpexerit. Quam tamen deſpecti ſenatus contumeliam autores inter præcipuas Cæſarianæ necis cauſas commemorant. Spieg.

ASSVRIVS ſermo, pro Aſſyrius, l.1.§.vlt.de verb.oblig.

ASYLIA, ab aſylo dicta, dicitur pro eo iure libertatis & veniæ, quod quis apud aras conſequitur: quam immunitatem Eccleſiæ vocant. Vide Bud.in annotat.prior.Spieg.

ASYLVM, παρὰ τὸ α καὶ συλᾶν, quod eſt trahere, quaſi aſyrum, miſericordiæ templum, vnde neminem per vim extrahi fas erat. Ferr.Inſt. de his qui ſunt ſui vel alie.iur.§. qui ad ædem. Meminit Vlpianus in l. quid ſit, §.apud Labeonem, ff.de ædil.ed. Virg.lib.8.Æneidos.Halycarnaſſ.lib.2. Cadmum dum Thebas conderet, primum ferunt Aſylum inſtituiſſe: quo perfugientes, ſiue ſerui, ſiue liberi, ab omni pœna tuti eſſent: indeque per vim extrahi non poſſent. Alii tamen prognatos Herculis, primos Aſylum Athenis aperuiſſe dicunt: cum enim Hercules è terris commigraſſet, nepotes eius, eos forte timentes, quos auus vexauerat, Athenis Aſylum collocarunt. Vnde neminem per vim extrahi fas eſſet, vt Seruius in 2.& 8. Æn. tradidit, eum Statii locum citans 2.Theb.lib. Fama eſt, defeſſos acie poſt buſta paterni Numinis, Herculeos ſedem fundaſſe nepotes. Sic ſacraſſe loco commune animantibus ægris Confugium. Horum exemplo Romulus, & alii multi Aſylum aperuere. Romulus, vt quam ocyſſime vrbem conditam ciuibus repleret ampliaretque, ſacrum quendam locum inter collem & Capitolium aperuit, ad quem quiſquis, quamlibet ſceleſtus, confugiens, non tantum ab omni pœna tutus eſſet, verum etiam ciuitate donaretur. Authores ſunt huius rei locupletiſſimi Liuius in 1.ab vrb.cond. Dionyſ.Halycarnaſ.2. Antiquitat.Roman.Plutar.in Romulo, & Strabo lib.Geographic.5.commeminitque Virg.in 8.Æneid.inquiens; Huic lucum ingentem, quem Romulus acer Aſylum Rettulit, & gelida monſtrat ſub rupe lupercal. Et Ouid.4.Faſtor.Romulus vt ſaxo lucum circumdedit alto, Quilibet huc, inquit, confuge, tutus eris. Cum vero hæ Aſylorum impunitates malefaciendi anſam iniquis hominibus præſtarent: Tyberium Cæſarem, ne impunita eſſent crimina, eas abrogaſſe legimus: quem tamen Iunoni Samiæ & Æſculapii delubro, veterem immunitatis morem reſtituiſſe, prodit Hiſtoria. Iuſta certe Aſylorum authoritas ea quondam fuit, vt magis affectis iniuria, & potentiorum formidine oppreſſis, quam ſceleratis hominibus ſeruiret. Nam & Theſei ſepulchrū apud Athenienſes, quemadmodum Plutarchus in Theſeo ſcribit, ſeruis, atque humilioribus fortuna hominibus, & potentiorum opes formidantibus, Aſylum conſtitutum eſt; nec delictis voluntariis, veteres refugium eſſe aras putauerunt. Coraſ. Miſcell.lib.5. c.23. Ferrandus Adduenſis lib.2.explicat.c.4.circa fin.

ASYLI etiam dicuntur à Græcis, homines à violentia tuti, vt ſunt ſacroſancti, quos attingere ſine periculo non licet, nec prehendere: quales erant Tribuni plebis apud Romanos, & Caduceatores, vt atteſtatur Plutarch.in problematis & Iulius Pollux, Aſyli (inquiens) erant caduceatores, & licebat eis tuto, quò vellent, ire.

Ἀσυναπτως aduerbium, quo quid diſiunctum ſignificamus, falſo repoſuit Alciat.lib.9.Parerg.c.18.in Scæuolæ reſponſo, l.ſi ſic, 133.de verb.oblig. Deridetque ridiculus Doctores, qui pro illo verbo Græco legunt ibidem, Si actum eſt; quibus connumeratur Accurſius, cum tamen in Florentina editione, eaque fideliore, rectiore, atque receptiore ita legatur, quod & Ant. Aug.lib.1.cap.vlt.Emend.probat.ait igitur Scæuola: Aut ſi ſic volumus factam eſſe ſtipulationem, Neque per te, neque per heredem tuum fieri? vt ad vnam vim primam teneat: ſi vim fecerit amplius exheredis committi non poterit: ergo ſi auctum ſit, &c. Ita legunt ibidem Barr. Iacob. Butrig. Alber.Iacob. de Arena, & alii recte. Alciatus in ſuum errorem traxit Oldēn. & Spieg.Prat.

Ἀσύςατος Alciat.lib.1. Parerg.c.8. dicitur ſtatus non conſiſtens: atque, pleroſque ita legere in Africani reſponſo, l. qui quadraginta.88.ff.ad l.Falc.alios vero τὸ ψευδὲς Subiicit vtranque lectionem poſſe defendi. Equidem à Florentina lectione diſcedere non auſim, quæ τὸ ψεῦδος habet. Florentinam ſequitur & probat Ant.Auguſt.lib.4.emend.cap.16.Prat.

A T.

AT, Feſto differentiam rerum ſignificat, vt cum dicimus, Scipio eſt bellator, at M.Cato orator: & eodem etiam ſenſu accipi-

tur in §.manet, Inſtit.de ſociet. & l.1.de adpar.proconſ.& legit.lib.12.Cod.licet quidam ibi putent pro, poſtquam, accipi: quum potius ſit ibi aduerſandi nota. Prat.

Ateivs Capito, maximæ authoritatis ICtus, qui & Conſul fuit, l.2.§.poſt hoc quoque, ff.de orig.iur. Eius conſulatus fit mentio in l.29.D.de ritu nupt. Vide plura apud Briſſ.

Attavia, abaui, vel abauiæ mater, l.Iuriſconſultus, §.quinto gradu, ff.de gradib.

Attavvs, eſt abaui, vel abauiæ pater, proaui vel proauiæ auus, aui auiæque proauus, matris vel patris abauus, l.vlt.§.quinto gradu, ff.de grad. & adfin. Atnepos, atneptis, vel vt in D.Flor. varie, Adnepos, adneptis, hi ſunt abnepotis vel abneptis filius, filia, pronepotis vel proneptis, nepos, neptis, nepotis vel neptis pronepos proneptis, filii vel filiæ Abnepos, abneptis, l.vlt.ff. de grad.& adfin.Briſſ.

Ἀτελὴς, immunis, a quo nihil exigitur, vt docet Pollux lib.9. ὁ τῶν τελῶν ἀφειμένος. Id & de hominibus & de portu dicitur, autore eodem. Exempla extant tit.de vaca.muner.ff. & Cod. lib.10.Prat.

Ἀτέλεια ſiue Ἀτελὴς, tributorum immunitas, vacatio munerum.

Ater ſanguis, l.1.C.de emend.ſeruor.

Athanasivs in Apologiis, ſynodicis, & apud Epiphanium Papa appellatur, Gothofr.ad l.7.in pr.C.de ſum.Trin.

Athenæ, l.13.fin.regund.

Athenocles, l.27.C.de euict.

Athleta interpretatur pugil ſiue certator, quia ἆθλος, eſt certamen, & ἆθλον ipſum certaminis præmium. Res quidem honorifica: non quemadmodum eorum, qui artem ludicram exercent, infamis. Iuuenal. Leuibus athletis & vaſa nouiſſima donat. Nebr.

Atilia lex iubebat mulieribus pupilliſve non habentibus tutores, dari à Prætore, & maiore parte Tribunorum plebis, quos tutores Atilianos appellabant. Vlp. inſtit. tit.11. Iuſtin. Inſt.de Atilian.tut.Briſſ.

Atinia lege cauebatur, vt ne res furtiua vſucaperetur, niſi in poteſtatem eius, cui ſubrepta eſſet, reuerſa fuiſſet, l.4.§.quod autem, l.33.de vſucap.l.215.de ver. ſignif. Plebiſcitum autem fuit, Gellio auctore, lib.18.c.7.Briſſ.

Athletæ, qui virtutis gratia palæſtra exercentur, l.4.ff.de his qui not.infa l.6.§. Vlp.ff.de excuſ.tut. l. vlt.§.ſi fœnerator, ff. quod met.cauſ.l.5.C.quæ res pign. & d.§.Vlp.l.11.ff.de re iud. l.5.ff.de naut.fœnor.Briſſ.

Athletæ, ait Modeſt.in d.§.Vlpianus, qui ſacris certaminibus coronati ſunt, habent tutelæ excuſationem

Athletarvm nomine Gymnicus omnis intelligitur. Hi autem ſunt παλαιστρῖ id eſt, luctatores: δρόμοι, curſores: πύκται pugiles, δισκοβόλοι, qui diſcum in ſublime iaculantur. Athletæ quibus ludis exercerentur, docet Paul.l.2.ff.de aleator. cuius rei commeminit & Simonides, cuius verba vertit Alc.

Iſthmia Philonis, Diophon & Pythia vicit,
Et curſu & iaculo, ſaltibus, orbe, palo, Prat.

Coronati autem dicebantur Athletæ, qui in iſtis certaminibus præmium erat ſola corona, quemadmodum tradit Iul. Pollux lib.3. Plin.lib.16.c.4. Herodot.in Vrania, Gell.lib.3.c. 15.Ferrand.Adrienſis lib.2.explicationum, c.16.

Atnepos & atneptis, vide Adnepos & adneptis.

Aornati dicuntur procuratores apud acta conſtituti, in c. vnic.de ſtat.regul.lib.6.§.porrò.vbi gl.Prat.

Atqve ſimilitudinis nota eſt apud Tryphonium, leg.ſi pater, 76. ff.de iur.dot.quo ſignificatu ſubaud. vox, perinde & alibi ſæpe, vt l.4 ff.de pact.Prat.

Atqve ſiue, vt in P.F. atquin, & adquin, accipitur pro, ſed, ſedenim, in l.7.§.ſeruus, de dol.mal item pro ſed certe, l.Barbarius, de offic.prætor.& alibi ſæpe.

Atqve ita, formula, ſignificat, quod alias dicitur per conſequens, l.26.de negot.geſt.Prat.

Atqve etiam, pro deinde, ſubinde accipitur, in leg.filia, 20.C. de inof.teſtam. niſi malis pro, ſtatim, ibidem poni, vt apud Vir.

Atque illum prono rapit alueus amni.

Explicandi quoque notam eſſe apud Vlp.l.1.ff.de admi.tut.in princ. quidam autumant: Quod Accurſ.& Alberic.docent. Illic Auxeſin quandam potius ſignificare putem, quale ſæpe apud Ciceronem viſitur, cum verbo leuiori grauius, expreſſius & ſignificantius addimus. Prat.

Atqve ſumitur pro quam apud Pomponium, l.qui re.76.de fur. vt apud Perſium: Qui tu impunitior exis, atq; hic, & Suetonius in Iulio Cæſare: velut, inquit, grauius atque ipſe ſenſiſſet. Prat.

Atramento ſutorio abſolutum, dixit Cicero, vt exiſtimat Torneb lib.aduerſ 6.cap.1. Qui fœdiſſimis ſordibus & maculis iudicum, qui ignominioſo iudicio & turpi eum liberaſſent, quem grauiſſimis ſententiis condemnare debuerant. Nam ſutorium atramentum, quo ligulæ ſolearum & corium calceorum denigratur, nigerrimas ducit maculas. Itaque atramentum ſutorium, maculoſum & infame iudicium vocauit Schard.

Atra ficus, vide Gothofr.ad l.205.de verb.ſign.

Ἀτραπὸς Latini ſemitam vocant, vnde puto Gallos attrapare deduxiſſe, quod ſignificat fugientem capere & aſſequi, quia fugitiui ſoleant non recta neque regia, ſed obliquis & latentib. ſemitis euadere. Connan.lib.4.cap.11.num.1.

Atridæ, Agamemnon & Menelaus Atrei filii, qui Græcorum principes fuerunt in expeditione Troiana. Vlp.in l.ſi vxor.13. §.1.ff.ad l.Iul.de adult indicat ceu vulgo iactatum, auctore Sext. Cæcil. illud Homer. ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι; id eſt, interprete Eraſmo: Num ſolis hominum Atridis affectus amorque vxorum eſt? Hinc & Maro Homerum ſecutus lib. Æn.9. Coniuge prærepta, nec ſolos tangit Atridas iſte dolor. Vide. Bud. in poſter.annot.citato titulo, Alc.lib. 2. prætermiſſ. eod. & Roterod. in Parœm. Atridæ non ſoli amant vxores. Spieg.

Atriensis erat is, cui cura credebatur atrii, quæ quidem pars prima domus eſt mediam aream continens, in quam ex omni tecto collecta pluuia deſcendit, & in qua priſci (vt refert Cato) hoſtio aperto epulabantur: vbi etiam pecunias, & cætera pretioſiora ſeruabant. Seruoſque, quibus tanquam honoratioribus, earum rerum cuſtodiam committebant: atrienſes, & atriarios appellabant. De quibus meminit & Alph. in l. in lege cenſoria, de verb ſign.& Vlp.in l.1.de exercito.ff.naut. caup.ſtab. & in l.ſed & ſi quid, in prin.ff.de vſufr. vbi Accurſ. exponit atrienſem, id eſt, vt lauent Atria. Diuus tamen Hier. Atria, inquit, non ſunt quidem domus, ſed aliqua habent fundamenta: & de atriis intramus domum, tradit Vitruu. vol. 6. atria proxima ianuis in vrbem debere collocari: & ideo dixit Papin. Syluar.1.

------- *Hic mecum dum feruent agmine poſtes,*
Atriaque. -------

Dictum autem Varro de Lat.ling.lib.atrium putat, ab Atriatibus populis Ethruriæ, qui primi id genus ædificii inſtituiſſe traduntur: vel quia à terra oriatur, quaſi aterium: vel quod atrum ex fumo eſſet propter culinam, quia ex fumo culinæ nigreſceret: in atrio enim tria erant habitacula: Veſtibulum, locus ſportularum (qui & ipſe ſportula dicebatur, vbi ponebantur, quæ dono mittenda eo die conſtituerant) & culina. T. Cotta. Tom.lib.18. aduerſ.c.28. ſe in antiquo libro inueniſſe exponi Atrienſem ἐπιτρόπον, ἐπιτάρχην: ſed & atrium eſſe μεσαύλιον, περίστῳον.

Atrienses autem domini negotia procurabant, res venales diſtrahebant, debita exigebant, & in alios ſeruos non parum iuris vſurpabant. Ab atrio dicti, in quo ſportulæ, cibariave diſtribuebantur. Alc.de verb.ſig.Spieg.

Atrilicivm, eam atrii partem ſignificat, in qua olim licia etiam texebantur, author eſt Aſcon.Pedian.Spieg.

Atrivm quid ſit, & vnde dicatur, Feſt.indicat. Tu autem vide, quæ in d.Seruorum ſpecies, infra relata ſunt.

Ἀθροισθῆναι, i.e.refici, redigi, Gothofr.ad l.88 de verb.ſig.

Atrocia facinora dicuntur, homicidia, adulteria, & omnia capitalia crimina, per gl.ſingularē in l.ad ea.ff. de reg.iur.Spieg.

Atrocem iniuriam, quaſi contumelioſiorem & maiorem accipimus. Vlp.ait, de iniur. Idem in l.2.in fin. Aut vt adſpectu, inquit, atrox iniuria æſtimetur. Quot modis illa fiat, à Iuſtiniano petendum eſt, §. atrox iniuria. Inſt. eod. æſtimatur enim à facto, loco, & perſona, d §.atrox. itemque à tempore, l. prætor.de iniur. Spieg. De atroci iniuria vide latius Ræuard. lib.1.Var.c.9.

Atrocitatem facinoris habere, dicuntur flagitia maiora, cuiuſmodi ſunt, quæ ad publicorum iudiciorum vindictam, pertinent.Spieg.

Atrocivs conſilium, l.9.C.de maleſ.& mathem.

Atrociores fures, quoniam noctu furtum committunt vi priuata adiunctum: metu enim relicto pallio diffugiunt viatores, tametſi veriſimile ſit, expoliatores à Iureconſ.eos potius eſſe dictos, teſte Alciato.Spieg.

Atrociter verberandi ius habere. Venul.de off. proconſ.l.ſi quid erit.

Ἀτροφία eſt morbus, cum corpus non alitur, eamque ob cauſam ſumma in eo macies exoritur. Gothof.ad l.1.§.7.de ædil.edict.

Atrox contrarium miti: vt ſententia atrox, tametſi iuſte dicta ſit. Vide gloſſ.ſuper verb. Atrocitate, in §. maxima capitis. Inſtit.de capit. dimin.Spieg.

Atrox perſona, quæ vel maiora flagitia habet, *die etwas mehrs auff der Hauben hat*, iuxta vulgarū dictum: vel quæ ſæuitiam præ ſe fert, apud Paulum in l.3.ff.de off.præf.vigil.Spieg.

Atrox ſententia, non quia iniuſta ſit, aut crudelis, ſed quia ſeriorum, conſiderato tantum effectu atrox videtur. Inſtit.de capit.diminut.§.1. Et hoc modo intelligendus eſt Iuſtinian.in l. 2.§.ſeptimus, C.de veter.iur.enucle. Schard. ex Aldobrandino, d §.1. Sic eodem modo Imperator dixit atrocitatem verborum, l.manumiſſ.Cod.de obſequ.patron.præſt.& atrociter verberare, l.C.in l.ſi quid erit, ff.de offic.proconſ.& legat.

Atrox vis dicitur, qua quis de fundo vi deiicitur; Vlpiano in l.1.§.1 verſ.ad ſolam.ff. de vi & vi arm.

Atrox actio, l.22.§.4 C.de furt.

Atrox iniuria, l.2.& 3.ff.de feriis, l.7.& vlt.ff. de iniur.l.4.C. de Decur. Ea fit aut perſona, aut tempore, aut re ipſa, d.l.7.§.vlt. & l.8.& l.9.ff.de iniur.§.atrox.Inſt.eod.Briſſ.

Atrvsca ficus, vide Gothofr.ad l.205.de verb.oblig.

Atsi particula, aduerſatur & facto & iuri, c.concertationi extra de appell.

Attalarici conſtitutio apud Caſſiodor.lib.9.conuenit cum l.2.C.de ſport.Gothof.ad eandem l.2.

Attalica ficus, vide Gothofr.ad l.205.de verb. ſig. varias fici ſpecies enarrantem.

Attamen, vna dictio, notæ ſignificationis, in l.2.de offi. aſſeſſ.

Attæ appellantur, vt Feſtus atteſtatur, qui propter vitium crurium aut pedum plantis inſiſtunt, & attingunt magis terram, quam ambulant. Nos *ſchurpffer oder lurtſcher* appellamus. Spieg.Prat.

Atteivs Capito: vide ſupra. Ateius.

Attellanvs, na, num, ab Attella vrbe Campaniæ, de qua Silliuslib.11.Punicorum: Iamque Attella ſuas, iamque & Calatia adegit. Inde Attellani ludi, & Attellanæ comœdiæ. Iuuenalis: Vrbicus ex odio riſum mouet Attellanæ Geſtibus autonoes.Scæuol.tit.de legat.3.l.patronus. Fundum, inquit, in regione Attellana legauit.

Attendere, verbum eſt, non plenum, ſed nudum: animum enim ſubaudiendum eſt, ſignificatque aduertere. Arcadius l. final. de teſtib. Mandatis cauetur, vt præſides attendant, ne patroni in cauſa, cui patrocinium præſtiterunt, teſtimonium dicant.Spiegel.

Attentari pudicitia dicitur, cum id agitur, vt ex pudico impudicus fiat. l.attentari, ff.de iniur. Obſeruandum autem, aliud eſſe attentare, aliud adſectari. Appellat enim, qui ſermone pudicitiam attentat. Adſectatur, qui tacitus frequenter ſe quitur. Aſſidua enim frequentia quaſi præbet nonnullam infamiam. Vlp.in l.item apud Labeonem, ff.de iniur.Spieg.vid. ſupra. Adtentare.

Attentare verbum, communi inſpecto & vſu loquendi, duas habet ſignificationes: Primo, quod attentare ſignificat inchoare delictum, & non perficere: & ita accipitur in l.ſi quis non dicam. C.de epiſc.& cler. Quo ſignificatu delictum eſſe ſentit Veſtrius in pract.lib.6.c.vlt.n.2 Secundo attentare, eſt lite & appellatione pendente innouare, l.vnica, ff.in l.nouari, & tot.tit.vt lite pend.in antiq. Sexto & Clement. Franc.Hercul.in tr.de Attentatis, cap.1.n.12.

Attentata, interpretum, non autem Iureconſultorum eſt vocabulum.

Attentivs moreas, & inducas, quid hæc ſibi velint verba in Principis reſcripto, late explicat Arch. in c. ſi pauper clericus, de præbend.lib.6.Spieg.

Attestari, proprie eſt, abſenti denunciare. Cur autem magis abſenti, quam præſenti denuntiamus, ſcite Alc. exponit in l. ſubſignatum, de verb.ſign. vid.ſupr.Adteſtationes.

Attestationes dicta teſtium ſunt, vel teſtimonia, ordine iuris ſcripto deducta.

Attestatio in l.3.§.1. C.de iur.domi.impetr.eſt denuntiatio.

Attia, l.17.in pr.l.20.§.1.ff.de annu.legat.& paſſim.Hinc

Attianvs, l.32.ff.de vulg.& pupill.

Attilianvs tutor dicebatur, qui impuberi nullum tutorem vel patris teſtamento, vel lege accepiſſet: Attilia lege ab eo prætore, qui in verbo ius diceret, dari ſolebat, l.2.ff.de ori.iur.

Atimoi apud Græcos dicebantur, qui apud Latinos improbi inteſtabileſque.

Attinere, pro curare, barbarum eſt: vt alicubi Accurſ.interpretatur. Imperſonaliter vero legitur pro pertinet, decet, conuenit, l.quod attinet ff.de reg.iur.Spieg.

Attingere, id eſt, contrectare, l.11.circa fin.C.vnde vi.vide ſupra.Adtingere.

Attingi vinculis patriæ poteſtatis, l.4.C.de pact.conu.Briſſ.

Attingi ſuſpicione aut conſcientia, l.1.§.ſi quis D.de Senat. Silani.Briſſ.

Attingere bona heres dicitur, qui iis ſe immiſcet, & ea adprehendit, l.1.§.vlt ff.de ſeparationibus.

Attingere rem quis dicatur, vide de petit.heredit.l.ſed etſi. §.ſi quis te ſua.Spieg. Dupliciter autem accipi videtur; Nam & attingit hereditatem, qui hereditarium quid conſumit, aut expendit, & attingit hereditatem, qui animo agnoſcit ſucceſſionem, l.gerit, de acquirend. heredit. Attinguntur autem proprie corpora, allegato vero §.ſi quis re.minus proprie ſumi videtur.Mattheſius in notis ad Iuriſconſ.reſpon.d.l.ſed etſi.

Attrita, vide ſupra. Adtrita.

Attribvtæ pecuniæ, vel, vt alii ſcribunt, adtributæ, veteribus dicebantur adſignatę.Varro lib.4.de lingu.Latina.quas nunc aſſignationes dicimus. Et tributum à tribubus dictum: quod ea pecunia, quæ à populo imperata erat, tributim à ſingulis proportione cenſus exigebatur. Ab ea attributa, quæ aſſignata erat, dicta eſt. Spieg.

Atypvs eſt, qui in lingua explanatam vocum impreſſionem non habet: vt qui lingua ſunt paulo craſſiore: nam τύπος formam ſignificat, quæ imprimitur: vt ἄτυπος dicatur, cum ea forma male alicui rei imprimitur. Hotom. Vlp. tria vitia linguæ expreſſit in l.Offilius. de ædilit. edicto & aliud præterea, quod Atypi nomine vocauit: quod quid ſit, Bud. ſe nondum inueniſſe ingenue fatetur. Exiſtimat tamen ab etymologia vocabuli, eos eſſe Atypos dictos, qui non ſatis expoſito plectro linguæ vterentur, quaſi aërem non ferientes: vel quaſi non ſatis verba exprimentes, conformanteſve. Hos, ni fallor, *gaxer*, vulgo vocant noſtri Germani. Bapt.Egnat.cap.9.Racemat. in fin. Aphthiphum legendum exiſtimat, vocemque interpretatur, qui aphthis, hoc eſt, vlceribus oris laborarent. Sunt autem Aphthæ ex ſententia Celſi medici maligna vlcera ſerpentia, ignea præſertim in ore pueris naſcentia.Spieg.

A V.

Avaritia, ex ære nomen eſt ſortita. Interpretes exiſtimant, eam proprie eſſe in retinendo, vt cupiditatem in acquirendo: ſed falluntur. Nam incitata ſemel vanis indiciis auaritia, ad alia acquirenda ſe accingit ſubinde: quod nondum ſit conſecuta tantum, quantum ſatis ſit, vt voti fiat compos, vt ait Viues lib.3.de anima. Porro ne quis auaritiam exerceret in ſacroſanctis Iudiciis, vbi latiſſima eſt, Olden.teſte, extorquendæ pecuniæ occaſio, prætextu ſportularum conſtituta eſt actio condictitia de ſportulis. Cuius meminit Iuſt. in §. tripli & quadrupli.Inſt.de action.

Avaritia præceps, l.3.C.de naut.fœnor.

Avaritiæ cupido, leg.3.§.3.C. communia de legat.

Avarvs appellatur cœcus, & ambitioſus, cap.quorundam.de elect.lib.6. quia excœcatur eius animus, vt agenda non videat, & à prohibitis non declinet, cap.virum, & cap.ſicut hi. diſt.7.& differentia inter auarum, largum, & prodigum habetur de conſuet.ex par.Spieg. Quod ſi lucri ſui cauſa ſtuprum inferat quis: alter cupiditate incenſus, hic intemperans, ille auarus potius nominabitur Connan.lib.1.c.2.n.9.

Avarvm his verbis definit Horat.lib.2 ſerm.Satyr.3.

---- *quid auarus?*

Stultus & inſanus.

Avaritiam πάσης πονηρίας ὑπόθεσιν, καὶ ῥίζαν εἶναι, docet Imp.Iuſtinian.Nou.8.§. ἰστέον & Apoſt.1.ad Tim.6. πάντων τῶν κακῶν ῥίζαν adpellat. Prat.

Avarvs, quaſi æris auidus: iunctumque eſſe vocabulum Gel. lib.10.c.5.refert.Prat.

Avc. apud Valerium Probum, notam eſſe auctoris, auctoritatiſve ſcribit A.Alciat.lib.2.c.9. Parerg.

Avceta Feſto lib.1. ſæpe aucta. Prat.

Avctio ab augendi adiiciendique negotio adpellatur. Aug. lib.2.Emen.c.3. eſt pretij in ſubhaſtationibus adiectio, quam Galli *enchere* vocant: ſic accipitur in l.ſi tempora.4.& l.ſeq.de fid.& iur. haſt.fiſc.lib.10. C. Brat. Curt.coniecturalium lib.2. c.9. Auctio autem publica & ſectio Varroni dicitur: ratio vero eius non ita omnibus obuia.Nam quod Grammatici aiunt atque etiam ipſe Aſconius, ſectionem atq; ſectorem inde dici, quod ſpem lucri ſectentur, qui ex his emunt, non probatur quibuslibet. Nam ſi hoc eſſet ſectationem non ſectionem dici oportuiſſet.Anton.Contius lib 1.diſput.ciuilium admonet veterem debitorum in partes ſectionem, ſeu quis malit deterius verbum, ſecationem in bonorum vẽditionem mutatam: idque ex Tertull.probat. Sane & Varro & Liuius ei teſtimonium perhibent. Nam Liuius anno vrbis 429.L.Papyrio & C.Poëtelio Viſolo Coſſ. refert primum ligari nexos deſiiſſe, conſuleſq; ob inſignem cuiuſdam fœneratoris crudelitatem tuliſſe ad populum, ne quis, niſi qui noxam meruiſſet, donec pœnam lueret, in compedibus aut in neruo teneretur, pecuniæ creditæ, bona debitoris, non corpus obnoxium eſſet, ita nexos fuiſſe ſolutos, cautumq; impoſterũ ne necterentur, &c. Vt ergo veteri illa ſectione, diuerſi creditores membra debitoris & nexi lacerabant & ſecabant, ita hac bonorum eius venditione, bonorum emptores vt carnifices ad reliquias vitæ lacerandas & diſtrahendas conueniebant, vt ait Cic. pro Quint.Sed hanc bonorum ſectionem ſeu venditionem, quam etiam Iuſtin. ad acquirendi per vniuerſitatem modos retulit, ſublatam retro olim fuiſſe vna cum ordinariis iudiciis, ait idem Iuſt.Inſtit.de ſucceſſ.ſublat. quæ fiebant per bonorum venditiones.

Avctionis forma apud veteres ea fuit, vt à minima quantitate ad maiorem plures licitantes peruenirent, l.35. de min.Gothofr.ad Nou.120.cap.6.§.2.ibi, vt qui plus præbet.

Avctionis diem obire, eſt ad auctionis diem adeſſe, Cic. pro Roſc. Amer. & l.10.13. epiſt.fam. Secundum autem Galliæ conſuetudinem, vt annotat Bud.in for.quarto trinundino auctionem futuram inclamatam oportet, & in iuſtos dies proſcriptam, antequam vltima licitatio cõmittatur, quam protinus ſequitur addictio. Singulis auctionum diebus apparitor debiti quantitatem, ob quam pignora capta ſunt, palam ſignificat, & denuntiat: omnes commonet, vt ea licitentur, pretium ab vnoquoque oblatum deſcribit: poſtremo vbi iam nul-

lum pluris licitati cernit, promulgat eam primam auctionem eſſe: ſecundam in octauum ab hinc diem vel moribus laxiorem reiicit, niſi diuini cultus feriæ id prohibeant, atque tunc proximo profeſto die ſequens auctio celebratur.

Avctionariæ tabulæ, quib. ſignificabatur alicuius fortunas haſta poſita diſtrahi, vocique ſubiici præconis, auctionis die conſtituto. Harum meminit Cicero 2. in Catilin. & de lege Agraria: idem ad Qu. fratrem: & ad Atticum lib. 12. Harum vero tabularum proferendarum non vna fuit ratio. Iuſtinianus Nouella 120. Ære alieno oppreſſæ (inquit) venerabilis domus diſpenſatores per 20. dies ſcriptum aliquod in publico ciuitatis loco proponunto, & eo modo rem immobilem emere volentes prouocanto, vt qui plus præbiturus eſt cæteris præferatur. Altera vis huius programmatis Impp. Dioclet. & Max. lege ſancita eſt, l. ſi eo tempore, C. de remiſſ. pign. ex Rabirio Iunio.

Avctionem conſtituere Cicero dixit decernere auctione, haſtaque poſita res diſtrahi & vendi. ex Rabirio Iunio de haſtarum origine.

Avctionalia apud Vlp. l. 1. §. officio, ff. de tut. & rat. diſt. tabulæ, & inſtrumenta ſunt auctionis, vt ex M. Cicerone in Catilinam liquet. Prat. Auctionalia, Baſilica interpretentur πρατικὰ ὄργανα. Quod vero ita beneficio argentarii gerebatur, id ſolebat iuſſu contrahentium, eorumve, ad quos res ea pertinebat, iis præſcribere diligenter, vt Gaius ait in l. argentarius, ff. de edend. Cuiacius obſeruat. lib. 10. cap. 14. fol. 138.

Avctionis formulas varias recitat G. Budæus in forenſibus; puta has: Auctio bonorum proſcripta, id eſt, ſubhaſtatio. Auctionis clauſula, i. e. decreto adiudicatio. Auctionis inſtitor, ſubhaſtationum perſecutor. Auctionis diem denuntiare dici putat Budæus ad diem decreti citare: addictioni decretali diem præſtituere dicendum verius & proprie magis putem, l. ſi tempora, & l. ſequent. C. de fide inſtrum. lib. 10. Prat.

Avctionarios interceſſores opponentes ſe ſubhaſtationi dici idem putat. Tu rem expende. Prat.

Avctor is dicitur, à quo quis auctoritatem, id eſt, ius dominii in rem quampiam accepit. Cicero Verrin. 7. Tum illi intellexerunt, ſe id, quaſi à malo auctore emiſſent, diutius obtinere non poſſe: id eſt, ab eo, qui vendendi auctoritatem nullam habebat. Item pro Cæcinna: P. Ceſennius auctor fundi. Plaut. Curcul. Nec nobis auctor vllus eſt, nec voſmet eſtis vlli. Declinatum autem videtur verbum ab auctionibus, in quibus ei, qui plurimum auget, res addicitur: & ex ea auctione atque adiectione ſua auctoritatem ſibi in rem emptam comparat: nam ab augendo deductum Grammatici veteres teſtantur: & nota illa oſtendit, quæ eſt apud Valerium Probum, qua veteres vtebantur Avc. quæ auctor ſignificat: vt in antiquis monimentis ſic ſcriptum eſſe plerique teſtantur. Quum ergo auctor is proprie diceretur, cui propter ſummam auctionem & licitationem res addicta eſſet, & Auctoritas ius ex ea auctione quæſitum: tranſlatum poſtea fuiſſe vocabulum putamus ad eos, qui rem quoquo modo abalienarent: vt quum quæreretur ex eo, qui rem acceperat, vnde ſibi ius in eam comparaſſet, ſuum illum quaſi auctorem nominaret, qui ſibi ſuam auctoritatẽ tradidiſſet: vnde ſenſim in eos quoque, quorum ſententiam & conſilium ſequimur, quaſi ius quoddam ita ſentiendi certum & conſtitutum haberent, conſuetudine ſermonis tranſlatum eſt: nam (verbi gratia) quum inſtitutum eſt, vt legum, quæ comitiis centuriatis ferrentur, ante initum ſuffragium patres auctores fierent, id eſt, vt Senatuſconſ. prius aliquid decerneretur, poſtea illud idem à populo iuberetur, ea lex hanc vim habebat, vt quaſi in euictionibus, poſſeſſionumque controuerſiis poſſeſſor ſuum auctorem, à quo ius ſuum adeptus eſt, laudat, ita populus conſilii ſui auctorem ac ſuaſorem ſenatum laudare poſſet. Quod ſi quis vel αὐθέντης, vel αὐτὸς vocabula nobis obiiciat, indeque propter literarum ſimilitudinem auctoritatem dictam putet, is Dionis verba audiat, qui libro LV. ſic ſcribit: Εβουλεύοντο μὲν, καὶ ἡ γνώμη συνεγράφετο, οὐ μέντοι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένη ἐλάμβανεν, ἀλλ' αὐκτώριτας ἐγίγνετο, ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ. τοιοῦτον γάρ τι ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος τούτου δηλοῖ, ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατόν ἐστι, id eſt, Conſultabant autem Senatores (abſente Cæſare ſcilicet) & eorum ſententia perſcribebatur: non tamen quaſi rata effectum habebat: ſed erat auctoritas, vt eorum ſententia nota eſſet. Tale enim quiddam vis huius verbi declarat: quod vno verbo Græce exprimi non poteſt. Paulus l. ſi fundo, 53. de euictionibus. Si cum poſſit emptor auctori denuntiare, non denuntiaſſet, ideoque victus fuiſſet. Modeſtinus leg. Herennius, 63. eodem. Seia fundum à Titio emerat, & quæſtione mota fiſci nomine auctorem laudauerat. Hotomannus in commentar. iur. Quod attinet ad Orthographiam & originem vocis, Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. Balduinus ad tit. de auctor. tut. à Budæo ſe audiuiſſe ſcribit proficiſci à Græco verbo αὔω, quo veteres ratam alicuius poteſtatem ſignificabant, cui nemo poſſit refragari. Sic Liu. ſcribit, mortuo Romulo, plebi quidem ſummam fuiſſe à patribus conceſſam auctoritatem, penes patres tamen remanſiſſe auctoritatem: vt ſit verbum confirmationis, quo uti dicimus, quod actum geſtumve eſt: Sic Conſtantinus Imperator l. 9. de diuerſis officiis, auctoritates appellat eas literas, quas ipſi magiſtratus dant iis, quos militiæ ſuæ aſſignant: quaſi ipſi magiſtratus auctores ſint ſoli, nec principem ratum probatumque habere neceſſe ſit: auctoritas enim dicitur opinio & iudicium eius, qui ſupremam habet in aliqua re poteſtatem: Sic Cœlius in epiſtola ad Ciceronem, Auctoritates perſcriptas Senatus vocat, quæ Senatus auctoritate facta fuerant & probata: & Leo Imperator vltima conſtitutione de fabrienſib. auctoritates ampliſſimæ ſedis vocat literas præfecti prætorio. Connanus lib. 4. cap. 3. num. 3.

Avctor ſecundus, l. 4. ff. de euict. Illud quæritur, an is qui mancipium vendidit, debeat fideiuſſorem ob euictionem dare, quem vulgo auctorem ſecundum vocant. Hot.

Avctor ſeditionis, in l. 3. §. item qui ſeditionis, ff. ad l. Corn. de ſicar. l. 38. §. auctores, ff. de pœnis, dicitur, qui ſeditionem primus ciet, inducit & perſuadet. Prat. ex Briſſ.

Avctor dicitur fieri tutor, cum probat, quod actum eſt, l. etiam ſi. 3. ff. de auct. tut. Hinc auctor in rem ſuam, §. ſi inter. Inſtit. de auct. tut. Prat.

Avctor legis dicebatur, qui cum ea dignitate præditus eſſet, vt eius oratione commoueri populus poſſet ab iis, qui leges ferebant, deligebatur, qui eas ſuaderet. Ita Pompeius eius legis, quam tulit Lentulus de Cicerone reuocando frequenter a Cicerone auctor appellatur, in ea, quam poſt reditum habuit, oratione. Prat. ex Hot.

Avctor, id eſt, venditor, Gothofre. ad l. 3. C. de petit. rei vend. per l. 2. in fin. l. 5. l. 16. fin. ff. eodem, l. 37. de actio empt l. 4. §. 27. & 31. de doli mali except. §. 3. verſ. quidquam. Inſt. de empt.

Avctoramentvm ſumitur pro obligatione nexuque, ac veluti ſtipendio, pretiove eius, qui ſit auctoratus, id eſt, obligatus. Sic apud Paterculum. In ea iugulati ciuis Rep. conſtitueretur auctoramentum, id eſt, conſtitueretur merces & præmium ei, qui proſcriptum trucidaret. Iterum auctoramentoque funebri ad conſeruatoris quondam Reip. tantique Coſ. irritando necem. Hic auctoramentum funebre propoſitum præmium funeſtum ſignificat ei, qui Ciceronem iugularet. Merces igitur in ipſis mercenariis eſt auctoramentum ſeruitutis. Quoniam mercenarii ad tempus ſeruiunt. Vt auctoramentum, id eſt, mercedem ſeruitutis præmium conſequantur. Hinc auctoratus auctoramento obligatus, & mercede conductus dicitur. Spieg.

Avctoramentvm non ſignificat ipſam exauctorationem, actumve auctorandi, ſed ipſam obligationem, Cic. 1. off. Illiberales autem & ſordidi quæſtus mercenariorum omnium, quorum operæ, non quorum artes emuntur. Eſt enim in illis ipſa merces, auctoramentum ſeruitutis. Eodem ſenſu accipitur apud Suet. in Tiber. c. 7. Auctoramentum centenum millium, pro mercede dici conſtat. Prat.

Avctorare obligare eſt. vel, vt Turneb. tradit lib. aduerſ. 2. c. 20. Præmium mercedemque ſibi quærere. Vt Paterculus de Perpenna Sertorii interfectore. Sibi turpiſſimam mortem peſſimo auctorauit facinore, id eſt, mortem veluti mercedem ſibi quæſiuit & acceſſiuit vt debitam. Huic contrarium exauctorare, de quo infra ſuo loco. Prat.

Avctorari, auctorem fieri, auctoritatemque adcommodare & interponere ſignificat, l. 4. ff. de auctor. tut. l. 9. ff. quod falſ. tut. Auctorem autem fieri, hoc eſt, dicere, probare ſe id, quod agitur, l. 3. ff. de auct. tut. Nec enim præſentia corporis ſufficit ad auctoritatem, ſi tutor vel ſomno vel morbo oppreſſus taceat, vel inuitus retineatur, l. 1. §. vlt. eod. tit. nec multum intereſt, abfuerit tutor, cum negotium contraheretur, an præſens ignorauerit, quale eſſet, quod contraheretur, l. 14. ff. eod. tit. atque ita prætorum tutorumque auctoritatem accipimus tit. de auct. tut. ff. & l. 8. ff. de tranſact. Briſſ.

Avctoratvs dicitur proprie gladiator, qui mercedem accipit, vt, depugnet in ludo, & vt vratur flammis, virgis ſecetur, & ferro necetur, vt ait Acron. Satyr. 7. lib. 2. Sermon. Horatii: Quid refert vri virgis? ferroque necari? Auctoratus eas. Prateius. Itaque in Lexico Latino-græco, ædis B. Germani Auctoratus definitur αὐθαιρέτως εἰς δουλείαν ἑαυτὸν βαλὼν καὶ μονομάχος. Sic apud Quintilianum declam. 302. quæ inſcribitur, Auctoratus ad ſepeliendum patrem, Quidam, ait, vt patrem ſepeliret, auctorauit ſe. Liu. l. 7. Eo vero pignore veluti auctoratum ſibi proditorem ratus eſt: & inde auctoramentum gladiatorum à Suet. dicitur in Tib. & Quint. declam. 9. Briſſ.

Avctorem laudare, id eſt, nominare, & vt Galli dicunt, *garendum* appellare, l. 6. §. ſi tibi iter, ff. de action. empt. l. 2. C. de in lit. dan. tut. l. 63. §. 1. ff. de euictio, l. 7. C. eod. tit. Cic. 3. de Orator. Gellius l. 2. c. 6. Feſtus lib. 10. Ex quib. hoc verbum in formulis & actionibus ciuilib. vſitatũ conſtat. Dicunt noſtri ſæpius auctori denũtiare. Auctor ipſe defugere dicitur, vel auctoritatem defugere, cum defenſionem cauſæ ſuſcipere recuſat, quod vulgo dicimus, *de faillir de garend.* l. 139. ff. de ver. oblig.

l. 39. in

l.39.in fin.ff.de euict. Terent. Eunuch. Nunquam defugiam auctoritatem.Plaut.Pœn. Si auctoritatem poſtea defugeris, vbi diſſolutus tu ſies,ego pendeam.Briſſon.

Avctor liberalitatis,l.3.C.de donat.quæ ſub modo.

Avctor ſuaſionis iniquus,l.20.C.de furt.

Avctor iuris ſcientiæ ſummus eſt Saluius Iulianus, teſte Imper.Iuſtiniano in l.15.C.de vſufr.& habit.

Avctorem rerum Tacitus hiſtoriæ ſcriptorem vocauit, dum ita ſcribit matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurna actorũ ſcriptura reperio, vllo inſigni officio functam. At Saluſtio eſt rerum adminiſtrator geſtorque, vt Imperator, qui bella gerit:dum ita ſcribit. Tametſi haudquaquã par gloria ſequatur ſcriptorem & auctorem rerum. Nam Imperatorum maiorem eſſe gloriam intelligit,quam hiſtoriæ ſcriptorum. Annotauit id doctiſſimus Turneb.lib.aduerſ.cap.25.

Avctores dicuntur, à quibus ius in nos tranſiit. leg.136.in fin. ff.de diuerſ.reg. ab augendo quod nos re auxerint. Itaque auctores plerunque venditores appellantur,l.4.§.vltim.52.§.vltim.ff.de action.empt.l.28.l 51.l.64.ff. de euictionibus, & l.3. ff.de diuerſ.tempor.l.15.ff.de minorib l.4.§.1. de appell.l.198. §.penul.ff.de diuerſ.reg.iur.l.1.in fin ff.de flumin.l.21.ff. de liber cauſ.l.vlt.ff.de adminiſtr.rer. Sicut autem vendendi verbum in 12.tabul. ad omnem alienationem pertinet, vt ſcribit Pomponius in l.29. de ſtat.lib. Ita & auctor dicitur omnis, à quo ius in nos tranſiit,l.an vitium.ff.de diuerſ.temp. præſcrip. Et hi ſunt primi auctores. Secundi vero auctores dicebantur, qui pro euictione fideiubebant, l.4.ff. de euict. qui βεβαιωταὶ à Iuſtiniano vocantur, Nou.8. & venditionis confirmatores à Iuliano Patritio. Vide Antonium Auguſtin.lib.3.c.6.

Avctores etiam pro prudentibus & conſultis, Iuriſque ciuilis præceptoribus ponuntur, l.4.§. Labeo.ff.de doli except.l.ſecunda.§.poſt originem.ff.de origin iuris.l.1.§.vltimo.ff.de vſufruct.accreſc.l.13.C.de vſufruct.Cicero lib.1.de orat.Atque illum cum diſſerendo par eſſe non poſſet, ad auctores confugiſſe, & id,quod ipſe diceret & in P.Mutii fratris ſui libris,& in Sext.Ælij Commentariis ſcriptum protuliſſe.Briſſ.

Avctores quoque fuiſſe ſenatui aliquid cenſendi, dicebantur Impp.cum in eorum ſententiã, quam oratione in ſenatu habita &recitata,expreſſerãt,aliquid decernebatur. Sic Antoninus,oratione in ſenatu habita, auctor fuiſſe ſenatui cenſendi, l.32.ff. de don.int.vir.& vx. dicitur.Briſſ.

Avctores iuris dicebantur Iuriſconſulti, quibus permiſſum erat,vt ait Imperator, iura condere. Vlpianus ex diuorum fratrum reſcripto in l.17. de iure patronatus. Et Proculum ſane non leuem iuris auctorẽ in hac opinione fuiſſe.Et paulo poſt: Plurium etiam iuris auctorum. Martianus ex reſcripto diui Pij: An mora facta intelligatur,neque conſtitutione vlla,neque iuris auctorum quæſtione decidi poſſe.Hotom.

Dicvntvr & Iuris auctores in l.39.ff. de action.empt.l.32.ff.de vſur.l.1.C.de verborum ſignificationibus.l.3.C.de repud.l.15. C.de vſufruct.Sic Gellius lib.2.cap.10. Seruius Sulpitius iuris ciuilis auctor. Et Agge.Vrbic. in comment. Frontin. Caſſius Longinus iuris auctor.Inde prudentibus auctoritas tribuitur, l.24.ff.de hered.inſtit.l.7.ff.de inſtit.& iur.l.2.§.his legibus.& §.ita in ciuitate.ff.de orig.iur.& apud Cic.Top.Briſſ.

Avctores etiam dicebantur, qui mulieribus propter ſexus infirmitatem dabantur, ſine quibus nec vllam quidem rem priuatam agere poterant, vt ait Liui.lib.40.

Avctoritas,Titulus,id eſt,ius,quo quid poſſidemus. Itaque Scæuola in l.vlt.de pignor.act.quod principio inſtrumentum emptionis appellauit, paulo poſt inſtrumentum auctoritatis nominat.Hot.

Avctoritas, ab auctore deducitur: cuius dictionis in iure quinque ſignificationes,& quidem nondum in vulgus proditas, Alciatus ſcribit reperiſſe ſe. Et prima eſt, vt ius rei ſuæ vendicandæ qualibet vſucapione reiecta ſignificet.Vnde in l. Atinia dicebatur: Quod ſurreptum erit,eius rei perpetua auctoritas eſto,&in lege 12.Tab.Aduerſus hoſtem perpetua auctoritas & ſi quæ ſimilia ab eodem declarata. Alia ſignificatio eſt, vt actionem pro re euicta ſignificet. vt apud Venul.l.fin. de euict.Tertia,cum pro iure accipitur,quod quis ab auctore i.e. venditore conſecutus eſt, §.fin.de pign.act. Quarta pro iudicis edicto reperitur, l.1.C.ſi cert.pet.ibi auctoritatemque poſtib. debitoris adfigere,& in l.9.C.de aquæduct. Quinta pro mandato & iuſſu iudicis ponitur in Nou.Val.tit.de indul. reliq.quo ſenſu accipitur auctor apud Paulum l iuſte ff.de acquir poſſeſſ. Iuſte poſſidet qui auctore prætore poſſidet, i.e. vt Accurſ.interpretatur,decreto rite interpoſito.Spieg.Prat.

Avctoritates magiſtratuum, pro literis & edictis, quæ publicis locis proponuntur,aliquid imperantes, vetantesue,l.1.ſi cert.pet.Chir.in C. Th.l.vlt.C.de fabric.l.11.l.10.C. de aquæduct.lib.11.l.vlt.de cenſ.ciu.non adſcrib.in C.Th.Nou.Valen. de indulg.deb. Sed & in Caſſiodoro aliquotiens,& in Beatorum paſſionib.vt vocant,hoc verbum accipitur.Briſſ.

Avctoritas pro iure dominii in 12.tab. Auctoritatem actionem pro euictione Venuleius interpretatur: in l.vlt.ff.de euict. vt paulo ante: quam Græci βεβαιώσεως δίκην vocant, vt Pollux lib.8.ſcribit Plaut.in Trinu.act.1.Scen.vlt.Sic exquiratur vſq; ab ſtirpe auctoritas.Sic apud Paul.lib.2.ſent.tit.17. Venditor,ſi eius rei,quam vendiderit,dominus non ſit auctoritatis manet obnoxius, & eod.tit. Res empta mancipatione, & venditione perfecta,ſi euincatur,auctoritatis venditor duplo tenus obligatur.Senec.lib.4.natur.quæſt.Ergo ſi mihi parum credis,Poſſidonius tibi auctoritatem promittet.Hinc inſtrumenta auctoritatis,quibus origo rerum,& probatio iuris noſtri continetur, quæ vulgo titulos adquiſitionum appellamus, l.vlt.ff.de pign.actio. Et apud Senec.lib.4.controu.22. controuerſ. quæ emptionis tabulæ primum, eædem poſt auctoritatis tabellæ appellantur. Inſtrumenta ad probationem originis prædiorum appellat, l.24.de fideicom.Tertul.in lib. de præſcript.aduerſ.hæret. Habeo origines firmas ex ipſis auctoribus,quorum res fuit.Briſſ.

Avctoritas, probatio, voluntatis interpoſitio,& accommodatio,actus adprobatio,t.t.ff.& C.de auct.tut.& Inſt.eo.quam Theophilus αὐθεντίαν appellat, & αὐθεντεῖν auctorare. In cuius præſtatione præſentiam non ſufficere, ſed liberum animum eſſe oportere.Vlp. l.1. §.fi. ff. eod.ſcribit, & nullam eſſe differentiam, eam interuenire, aut perperam fuiſſe adhibitam, idem tradit, l.2. ff. eod. Prat.

Avctoritas, ait Hot. firmamentum, robur, firmitas, & vt ita loquar, validitas. Scæuol. l. vlt. de aq. & aq.plu.

Avctoritas iuris apud Vlpianum l.4.§.1. de in lit.iur. & Modeſt.in l.20.ff.qui & à quibus,& Papinianum l.36.de ſtatulib. eſt vis & poteſtas legum, & præeminentia,& pondus, ſicut eo ſenſu ſæpiſſime accipiunt Cicero & Liuius Prat.

Avctoritas ſenatus quid ſit, docet Dio lib.55. γνώμη, inquit, ἀνεκτώρητος ἐγένετο ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ. Porro βούλημα τοῦτο perſcribi ſolitum, M.Cic.lib.3.de orat. ad Qu.fratrum docet. Et eundem, inquit, (id quod in auctoritatibus perſcriptis extat)ſcribendo adfuiſſe. Sic accipitur apud eundem Tullium auctoritas ordinis,lib.3.de orat.in pr.Prat.

Avctoritas in 12.Tab.& in lege Atinia accipitur pro vſucapione: quo ſignificatu vſus eſt & Scæuola l.vltima, ff.de aq. & aq.plu. qua in re fallitur Bart.ad dict. §. vltim. qui auctoritatem iuriſdictionem interpretari videtur. Verba legis XII. Tabul.hæc ſunt: Vſus & Auctoritas fundi biennium eſto; ex M.Cicer.in Topic. & pro A.Cecin. Item alio capite: Aduerſus hoſtem æterna auctoritas eſto: ex Cic.lib.1.offic.Et alio c. Rei furtiuæ æterna auctoritas eſto : ex §.furtiuæ, Inſtit.de vſur.Atiniæ legis verba refert Gell.l.17.c.7.In lege vtraq; Iuſt. d.§.furtiuæ. auctoritatem vſucapionem interpretatur. Accipienda igitur non eſt eorum interpretatio,qui in Scæuolæ reſponſo auctoritatem, firmamentum,robur, firmitatem, validitatem interpretantur. Alii vero interpretationi ſignificationi ve propius accedunt, auctoritatem apud Scæuolam pro iure dominii accipientes, cum tamen iunctis legum capitulis, puta l.1.§.fin.l.fin.ff.de aq.& aq.plu. auctoritas pro vſucapione accipiatur:quod & Bud.recte annotauit ad leg.Herennius,de euict.ex M.Cicerone de Haruſp.reſponſ.Prat.

Avctoritas legis pro ipſius beneficio accipitur apud Vlp.in l. fin.§ ait lex,in fin.de diuort.vt patet ex §.ſeq.ibid.Prat.

Avctoritas etiam perſcribi dicebatur in Senatuſconſultis, cum ob id,quod Senatuſconſulto quis interceſſiſſet, eorum, qui ſcribendo adfuerant,nomina conſcribebantur, vt ex Cælii epiſtolis,& ex ipſo Cicerone in principio lib.3.de orat.& epiſtolis ad Lentulum apparet. Vide Dionem lib.55.Briſſ.

Avctoritate ſua diſtrahere bona, l.6.§.qui iudicati, ff.de re iud.Diuidere,l.4.C.qui bon.ced.poſſ.&c.Briſſ.

Avcvpatio (vt notiſſimam ſignificationem prætermittam) in reſcripto Conſtantini in l.1.C.de formul.& impet. eſt verborum iuxta literæ rigorem(vt vulgo loquuntur) expoſitio. Vnde & Cicero verborum aucupium recte dixit.Sic Varro lib.4. lingu.lat. Scientiam ad opinionem aucupari dixit, quale noſtris temporibus vidimus.Prat.

Avcvpiorvm & venationum reditus. Vide Vlp.l.ſi fundi, ff.de (vſufruct.Spieg.

Avdaciam ab auide, id eſt, cupide agendo dictam ait Feſt.lib. 1.qua quis facinus nullo periculi aut pudoris metu perterritus molitur,c.2.de cenſ.Prat.

Avdaciam pro audacibus, in l.pen.C.de ſepult.

Avdacia, pro fidentia,proteruitate. Vlp.de public.& vectig. Quantæ audaciæ, quantæque temeritatis ſint publicanorum factiones, nemo eſt qui neſciat. Albericus indicat in bonam accipi partem Audere verbum. Volunt nomen Audax, quod non tantum ad hominem, ſed ad factum refertur, pro forti & ſtrenuo accipi. Vide Eraſm.in Chiliad. Fortes fortuna adiuuat. Spieg.

Avdacia furoris,l.7.C. vnde vi,l.3.de aquæd. in C.Theod.Optat Afer.lib.5. O rabidam furoris audaciam. Virgilius lib. contr.Eutych. Illud etiam ſolita furoris audacia reprehendere ſolet Briſſ.

Avdaciorem ſpe fieri,hoc eſt,confidentiorem,proteruiorem, apud IC.in l.1.in princ.Si is qui teſt.liber eſſe iuſſ. fuer. Spieg.

Avdacissimvs quiſque. Vlp.l.1.§.ſed etſi.ff.de Carbo.ed.Nam ſi aliter obſeruetur, inuenta erit ratio,quemadmodum audaciſſimus quiſque,eo maiore iniuria impuberem adficiat,&c.

Avdacer obiicere manus, l.2.poſt prin.C.de his qui latro.vel aliis.

Avdacter, id eſt, confidenter, in malam partem : quod mali plerunque faciunt , & tamen à multis iuſtam cauſam tueri creduntur. Spieg.

Avdenter) apud Vlp.in fin.l.1.ſi pars hered.pet. pro temere, impudenter,& liberius quam par eſt. Prat.

Avdiant hæretici,l.5.pr.C.de hæret.

Avdiens dicto, Alphenus in l.arbiter ex compromiſſo.de arbit. Alter ex litigatoribus dicto audiens non fuerat, hoc eſt, non obtemperauerat. Spieg.

Avdientia , etſi eſt nomen Latinum (Cicero namque de ſenect.audientiam ſibi facere dixit) tamen Canoniſtæ,vt pleraque alia, inepte loquuntur,audientia cauſarum, audientia literarum.Spieg.

Avdientia Epiſcopalis,eſt Epiſcopi forum & iudicium,l.9.& t.t.C.de epiſc.aud.Accurſ.C.eod.interpretatur iuriſdictionem Epiſcopi:cuius ſententiam probat Azo in ſum. C. eod.Prat.

Avdientia. audire verbum, varii vſus eſt, & elegantis. Frequenter autem accipitur pro eo quod eſt , Pareo præcipienti. Diſcrimen autem inter audio & auſculto exprimitur in verſu Pacuuii aut Nonii expoſito lib.1.de diuin.Magis audiendum quam auſcultandum cenſeo.Audientiæ vocabulo Plautus eſt vſus in Pœn.& Cic.de ſenect.Vulgo inepte vtuntur hac voce, cum hominem multæ autoritatis, ac gratiæ, aut celebris exiſtimationis, dicunt eſſe magnæ audientiæ. Nec ignoro, noſtros vſurpaſſe d.tit. audientiam, pro iuriſdictione,ſed vt rudes temporum.Spieg.

Avdientia epiſcopalis,ait Gothof.ad rubr.C.de epiſc.audien. non eſt iuriſdictio, vt vult Accurſius:non eſt diœceſis vt vult Haloand. quia vt foro, ita & apparitione ac executione carent epiſcopi. Audientia, iudicium eſt atque notio,quæ epiſcopo in clericos & monachos competit.

Avdientiam direptorum negotiorum præbere, l.7.C. de ordin.cognit.

Avdientia prima legum,l.prima, C.de nud.iur. Quir.toll.

Avdientiam impertiri debet iudex,l.1.C.ne liceat poten.crim.

Avdire, Iudex, Pręfectus vrbi, Pręſes,dicitur qui cognoſcit. Sic

Avdire cauſam,id eſt,noſſe,l.1.vbi Gothof.C.de lit.conteſt.l. 6.§.3.C.de appell.l.26.ff.eod.

Avdire cauſam ex integro,l.2.C.ſi ex falſ.inſtrum.

Avditor cõtradictarum hodie inſigni officio clarus,quod verſatur circa reſcripta,conſtituendoſq; iudices extra Romanam curiam : vt & quos auditores nunc vocant Sacri Palatii, quibus Pontifex Maximus cauſarum cognitionem demandat.

Avditor in variis Ciuilis & Pontificii iuris articulis ſumitur varie. Quandoque pro diſcipulis , qui ius ciuile diſcunt, & præceptores audiunt, l.2.§.poſt hunc verſum,ſed plurimum à ſuis,ff.de orig.iur.Prat.

Avditorem pro lectore accipi, apud M.Ter. Varronem lib.5. ling lat.ipſo ſtatim initio recte quidam putant. Dicitur item is,cui articulus cauſæ committitur, cap.ſuper quæſtionum,§. porro,ad fin.de offic.deleg.Sed & is,cui cauſę terminus committitur,& deciſio delegatur,clem.auditor.de reſcr.Prat.

Avditorem veteres pro eo ſolum accipiebant, qui auretenus adeſſet, donec tandem etiam pro quolibet diſcipulo vſurparunt,l.2.§.pen.de orig.iur.l.cum ſcriptum, de dot.rel Vnde

Avditores in curia Romana vocantur auditores Sacri Palatii. Auditores Sacri Palatii referunt inter ſe & pronuntiant.Innocent. c.quoniam. de probat.in Auth.Cardinales vero auditores Papæ referunt:niſi eis commiſſa fuerit definitio,Prat.Porro hi auditores Magiſtri quoque appellantur,quaſi ad eam legum peritiam deducti , vt magiſterio fungi poſſent, ſeu magis,quia doctoratus inſignia aſſecuti ſunt.Galli enim pleroſq; doctores magiſtros appellant, & appellationem hanc Curia Romana ſeruauit , dum Gallia Romam reuerſa eſſet. Aldobrandinus in procem.Inſtitut.in verbo Magiſtro.

Avditorivm appellatur locus, vbi cauſæ audiuntur, aguntur, cognoſcuntur & finiuntur , l.1.ff.an per alium cauſ.l.4. fin.de lib.cauſ.l.1.ſiu. ne de ſtat def. Atque etiam de Scholis publicis intelligi poteſt , vt in l.penult.de offic.aſſeſſor. & l.contra, §.is qui,de re iud. Porro auditorium proprie ad Imperatores, Conſiſtorium ad Romanum Pontificem interpretes pertinere exiſtimant: licet noſtro iure conſtet,id haud perpetuum eſſe. Pro ludo literario quoque dici cœpit, l.1.Cod.de ſtud. liber.lib.11.Authent.habita.in fin.C.ne filius pro patre.Vide, Secretarium.

Avditorivm locus eſt,vbi artium miniſtræ Philoſophia legeſque docentur, l.vnic. C.de ſtud.lib.vrb.Rom.lib.11. quidam vocant ludum literarium. Curtius Coniecturalium lib.2.cap. 43. Prat.

Avditorivm principis vocatur, vbi princeps quid cognoſcit, definit,decernit,edicit,l.19.§.1.& §.ſeq.ff.de minorib.l.22.ff. ad Trebell. Hoc ſacrum conſiſtorium in recentiorib. Imperatorum conſtitutionibus,l vlt.§.in his, C.de temp.appellat. l.35.C.de appellat. Et auditorium ſacrum , l.2.D.de pactis & tranſact.in C.Th.& alibi appellatur, Briſſ.

Avditorivm præfecti prætorio,l.40.ff.ſi cert.petat. Auditorium magiſtratuum , l.penult.ff. de offic.adſeſ.l.78.§.penult. ff.de iur.dot.Auditorium recipere,l.41.in fin.ff. de recept.qui arbitr. Briſſ.

Avditorivm commune,l.37.C.de appell.

Avditorivm appellationum,l.39.C.eod.

Ave, ſiue Haue, vel Habe (b pro u, vt ſæpe in P.Flor.vt eſt literarum mutua ἐναλλαγή, vel Fabio auctore) K.N.B.id eſt, aue chariſſime nobis, ſalutandi formula , qua vtebantur Imperatores ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, & inſcriptionib. ſuarum conſtitutionum, qualem videmus in inſcriptione l.falſæ,8.C.Th.de falſ. mon.& alibi ſæpe, & in C.Iuſtinianeo eiuſmodi ſalutares inſcriptiones viſuntur : quæ quidam deprauarunt, & corruperunt. Prat.

Avena apud Vlp.in l.ſi ſeruus ſeruum,§.inquit lex,ff.ad l.Aquil. frumenti vitium eſt,quod ſole maximo, cœlique humore accidit. Aliquando etiam ſeminis imbecillitate, cum diutius terra retentum eſt , priuſquam erumpat. de qua Plin. multa. & Virgil.

Infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ.

Et de his verbis ſimilibus intellexit Vlp.in l.ex conducto,§.1. ff.locati.qui locus aliter male declaratur. Nebriſſ. Expectata ſeges vanis eluſit auenis, id eſt, vanis eluſit culmis & ſtipulis frugem non habentibus. Diuus enim Ambroſius ita exponit in lib.de pœnitentia, quem citat Tornebus libr,aduerſa.19.c. 29. Sed ſunt certa quædam vitioſæ auenæ genera, vt bromos & ægylops , de quibus Herm. Barbarus in Plinianis caſtigationib.lib.22 c 25.Budæ.in l.ex conducto,§.ſi vis, ff.locati.

Aversa charta, id eſt,opiſthographo, l.chartæ,ff.de bon.poſſ. ſecundum tabul.Eſt enim ὀπισθόγραφος à tergo ſcriptus.Plin. lib 3.epiſt.5.Theod.Hermopolites ad l.notionem, ff.de verb. ſignific. ὀπισθόγραφον λύσιν appellat apocham à tergo ſcriptam. Cuiac.lib.8.obſeruat.cap.15.Prat.

Aversaria ſunt ſcripturæ ſine ordine confectæ, tametſi ea aduerſaria adpellet Alc.l.1.C.de edend. nu.14.in fin.Cuiac. loco præalleg.Vide ſup.Aduerſaria.

Aversione , vel per auerſionem emere, conducere, vel locare, locutio eſt à ſolis Iuriſconſultis vſurpari ſolita,cæteris autem omnibus Latinæ linguæ authoribus inuſitata , vt vir doctiſſimus Franciſcus Connanus lib.7.commentar.iuris ciuilis,cap. 10. num.6.tradit. Quid vero ſit vel per auerſionem conducere, vel emere , à pleriſque quæſitum & hæſitatum eſt. Accurſius, quem & poſteriores nonnulli ſequuntur, auerſionem eſſe periculi à ſe repulſionem,& in locatorem reiectionem arbitratur. Sed cum antiqui Codices fere omnes Aduerſionẽ ſcriptum habeant,alia interpretatio aliis merito quęrenda viſa eſt. Alciatus igitur parergon iuris lib.6. capit.28. & lib.7. cap.11. per aduerſionem nauem conduci exiſtimat, aliud nihil eſſe , quam ſi aduerti conductor voluerit , quot amphorarum nauis capax eſſet: Antonius autem Goueanus lib.2. variar.lect.iuris ciuilis,cap.14.putat auerſione id fieri,quod negligenter , neque ſatis conſiderate quis facit , quaſi oculos auertens ab eo , quod agit : cuius ſententiam reprobat Iacob. Ræuard.lib.2.var.cap.7. ſubſcribens Antonii Auguſt. aliorumque eruditorum ſententiæ : quorum ille lib.3. emendat. cap.6. ex ſententia Lælii Taurelli tradit auerſione vendi aut locari rem,cum numerus, menſura, aut pondus dictum non eſt, aut quid aliud his ſimile, l.vltim.in fin ff. ad l. Rhod. de iact.l.opus,36.ff.locati,cum ſimilib.Cæterum Franciſc.Connan.loco præalleg. tunc aduerſione rem emi putat, cum vtvt eſt, emitur, ſtatimque perficitur emptio, cum emptor nec deliberandi tempus, nec probandi poſtulauerit: neque ipſi venditor vitia rei præſtare cogitur : quia bonitatem eius , aut vitioſitatem ſuo periculo ſuſcepit emptor , & ad ſe aduertit , id eſt , vt ipſe interpretatur, aduerſum ſe attraxit, & bonitatem eius in ſe recepit. Igitur ſi res empta pereat , emptoris incommodo eſt, quoniam abſoluta fuit emptio. Veruntamen ſi dolus venditoris acceſſerit , & vel mortis cauſam dederit, vel detrimenti, æquum eſt ipſum præſtare. Sic eiuſdem ſententia nauis conducta dicitur , ſi conducentis periculo conducta ſit. Igitur ſi nihil omnino portatum ſit , vel quia noluit conductor, vel quia aut tempeſtate, aut naufragio, aut vetuſtate non potuit, locatori nihilominus ob ſuſceptum omne periculum , niſi ſi quid ſpecialiter exceptum ſit, integram mercedem exoluere cogitur. Cuius ſententiam ſequitur Petrus Peckius de exercit.actio.l.1.§. per auerſionem, & l.vlt.§.vlt, ff.ad leg.Rhod.de iactu.

Aversione vænire dicitur Briſſ. quod confuſe & vniuerſaliter , ſiue pretio in ſemel dicto non in ſingulas res conſtituto vænit, vt Gaius loquitur in l.35.§. in his,cum §.ſeq.ff.de contrahend.empt. vulgo id *en gros & en bloc.* Sic in l.4. §.1.ff.de pericul. & commod.rei vend. auerſione vinum væniſſe accipit,

pit, cum omne, quantumcunque fuit, vno pretio vænit non in ſingulas amphoras, vel metretas, certo pretio conſtituto. Sic & in l.62. in fin.ff.de contrahend. empt. Auerſione locatum opus, id eſt, vno pretio non in ſingulas operas, vt Iauolen. loquitur, l.51.§.vlt.ff.locat. Vnde in l.36.ff.eodem titulo. Auerſione locatum opus ei opponitur, quod ita conductum eſt, vt in pedes menſuraſque præſtetur. Auerſione locata inſula, l.35.ff.locat. id eſt, vno pretio tota, vt in l.58.eod.titul. Hæc etiam aduerſa facit Paulus in l.vltim.§.vltim.ff. de leg. Rhod. Auerſione nauem conductam, & pro numero impoſitarum amphorarum mercedem conſtitutam. Eodem modo accipit & in l.1.§.exercitorem, ff.de inſtitor. Briſſon. eandem ſententiam amplectitur Hot. auerſione rem vænire tradens, quum res multæ ſimul atque aceruatim vno pretio venduntur. multas autem intelligit, ſiue illæ plurium ſint generum, ſiue vnius: ſed numero, aut pondere, aut menſura diuidantur. Aſconius hac in re vocem SEMEL vſurpat; Sectores, inquit, ſpem lucri ſui ſequuti, bona condemnatorum ſemel auctionabantur: ac poſtea ſingulas quaſque res populo venditabant. Putatque Hotoman. non ab Auertendo deductum vocabulum, ſed ab Auerrendo: quaſi quum omnia ſimul vno tempore tanquam per euerriculum auerruntur: vnde Vniuerſa dicuntur proprie, quæ vnum in locum ſunt conuerſa. Exemplum eiuſmodi emptionis perſpicuum eſt in auctionibus, de quibus dixit: quum res non ſingulatim & ordine diuenduntur: ſed vniuerſæ vno pretio ſimul atque aceruatim auferuntur. Vlpianus l.4.§.1.ff.de pericul.& commod. Si auerſione vinum vænit, cuſtodia tantum præſtanda eſt. Et §. ſequ. Vino autem per auerſionem vendito, finis cuſtodiæ eſt euehendi tempus: id eſt, non ad menſuram: vt ipſe idem locutus eſt in l.1.§.1.eodem titulo. Modeſtin.l.62.§.2.ff.de contrah.empt. Res in auerſione empta ſi non dolo venditoris factum ſit, ad periculum emptoris pertinebit. Vlpianus l.1.§.7. de exercitor. action. Exercitorem eum dicimus, ad quem obuentiones & reditus omnes perueniunt, ſiue is dominus nauis ſit, ſiue à domino nauem per auerſionem conduxit, id eſt, non in certam partem, vt certum onerum numerum imponeret: ſed vniuerſe, quod apertiſſime Paulus docet in l.vltim.in fin ff.de leg. Rhod. Si conduxiſti nauem amphorarum duo millium, & ibi amphoras portaſti, pro duobus millibus amphorarum pretium debes. Paulus. Imo ſi auerſione nauis conducta eſt, pro duobus millibus debetur merces: ſi pro numero impoſitarum amphorarum merces conſtituta eſt, contra ſe habet: nam pro tot amphoris pretium debes, quot portaſti. Perſpicue Paulus eum, qui per auerſionem conducit ei, qui ad certum onerum numerum conducit, oppoſuit Florentinus in l.36.ff.locati. Opus, quod auerſione locatum eſt, donec approbetur, conductoris periculo eſt (ſic putat legendum Hotomannus, non PERICVLVM.) quod vero ita conductum ſit, vt in pedes menſuraſque præſtetur, eatenus conductoris periculo eſt, quatenus admenſum non ſit. Hæc cum ita ſint, haud ſcit, an ADVERSIONE potius, quam AVERSIONE legendum ſit, quomodo in Florentinis libris vbique legitur, & AFVISSE, pro Adfuiſſe, aut Abfuiſſe: nam & Fab.lib. 12. veterum pleroſque Auerſa pro Abuerſa dixiſſe teſtatur: & quamuis quæ ad nos aduertimus, ab alio auertamus, vt non magni intereſſe videatur: emptor tamen & conductor aduerſione rem accipere dicentur, non auerſione: vt non incommode dici poſſe videatur, quum de venditore aut locatore loquimur, Auerſione: quum de emptore & conductore, Aduerſione ſcribendum, & pronunciandum eſſe. Hæc Hotomannus. Nec admodum ab his diſſentire videtur Iacobus Cuiacius in notis ad Inſtitut.lib.3.de emptione & venditione: ea tamen ſententiæ ſuæ ratione reddita, quæ Goueani opinioni congruit: exiſtimans auerſione vænire, quod vno pretio vænit, quod ſcilicet quaſi auerſi quodammodo, negotium ita contrahamus, re omni (pondus, numerum, menſuram intellige) neque perſpecta, neque explorata bene. Idem libro obſeruat.3.cap.2. Auerſioni numerum opponit: & rurſus libro obſeruation.8.capite 15. ex libro 53. βασιλικῶν. per auerſionem Græcos interpretari tradit ὁμάδι id eſt, in vniuerſo, & in l.4.§. ſi auerſione, ff. de pericul. & commod. rei venditæ. κόττῳ, id eſt, alea: ratione nominis reddita: quæ prius aſſignata eſt.

AVERSIONE vendere, Pomponius confuſe vendere dixit in l. 36.ff.de ædil.edict.Hot.

AVERSIONIS actio: de qua vide ſupr. Actio oneris auerſi.

AVERSVM & Aduerſum differunt: Nam aduerſum nuncupatur, quod ad nos verſum eſt, auerſum quod nobis eſt retro. Vnde aduerſa vulnera, quæ a fronte: auerſa quæ a tergo. Ex quo factum eſt, vt aduerſus nos & aduerſus, idem ſit quod penes & apud nos. Terent. Id mihi gratum fuiſſe, aduerſum te habeo gratiam. Et Cic. Eſt enim pietas iuſtitia aduerſus Deos, id eſt, erga Deos. Contra quod alienum eſt, & quaſi abeſt à nobis, auerſum appellatur: & auertere à ſe abiicere, abalienare: aduertere, recipere & retinere. Cic. in Verr. Cum piratarum nauem cepit, omnem prædam ad ſe aduertit, id eſt, (inquit Aſcon.) apud ſe retinuit, &c. Conuanus lib.7.cap. 10.num.6.

AVERTERE mercem, in l.7.§.penulim.de trib.act.& Auertere peculium, l.21.de pecul.

AVERTA, in l.quoniam.de curſ.pub.lib.12.C.quid ſit ex Græco interprete Budæus in l.eos, ff.de falſ.docet: Ἡ δ᾽ ἀβέρτα τουτέστι τὸ ὑπομασχάλιον ... Auerta ex eo, quod aduerſa ſit: ὑπομασχάλιον i.e.(vt ait Bud.) lora latiora, quæ per terga equi iugalis excurrunt, ſub alis eius ſuccincta. Spieg.ex Bud.Prat.

AVERTERE, ſurripere, l.7.§.pen.de trib. Item amouere, intercipere, alio transferre, l.1.§.præterea, ſi is qui teſtam.lib.3.§.ſed etſi.de crim.ſtell.Prat.Sic

AVERTERE onus, Tertul.lib.5.aduerſus Marcion. Si nullum omnino onus auertiſti, vel adulteraſti. Vnde oneris auerſi actio, in l.31.ff.locati. Briſſ.

AVERTERE hereditatem, pro auferre, ſeu eripere, capitur. Cic. lib.13.epiſt.fam.epiſt.29 & alibi.

AVES allectatrices, quæ alias ſui generis alliciunt, & ſimulando ducunt incautas in retia: de his Ariſtotel. lib.9.de hiſtoria animalium.

AVIBVS legatis, & anſeres, & gallinæ, & phaſiani, & auiaria debentur, l.66.de legat.3.Briſſ.

AVFERRE, tot.tit.ff.& C.de iis quæ vt indig.& in l.aufertur, ff.de iure fiſci. eſt vindicare, idque per l.portiones, 21.ff.de iis, quæ vt indign.aufer. Auferendi cauſas pete ex dictis tractatibus: latiſſimam enim tractationem exigunt. Prat. & auferre, ſummouere, ac id ſine vi fieri poſſe Vlpianus ſcribit l.quo naufragium, §.non ſolum autem, ff.de incend.ruin.naufrag.

AVFERRE eſt quid amouere, ſed ſine vi. Auferre item pro è manibus rapere, & pro furari accipitur. Vide l.3.& ibi not.ff de incend.ruin.naufr.§.non ſolum autem. Sic auferre furto rem, l.3.C.de furt. Et ita auferre clam rem commodatam, l.59.ff.d. tit.Spieg.Briſſ.

AVFERRE dies, eſt dierum dilationem impetrare.

AVFERRE rem furto, l.3.C.de furt.

AVFERRE ſucceſſionem, l.4.C.de hered.inſtit.

AVFERRE, & abducere differunt. Auferri namque dicuntur res mobiles, quæ anima carent. Abduci animales, l.67.D.de fideiuſſ.l.17.D.de euict. Auferre tamen aprum dixit Proculus in l. 55.D.de acquir.rer.dom.

AVGERE dignitatem, l.8.C.de oper.libert.

AVGERE ſpectat ad quantitatem, ampliare ad pretium. C.de ſacroſ.eccleſ.l. iubemus nulli, de iure fiſci, l.non intelligitur, §. diui. Augere hereditatem, gregem, & pecorum partus, in fin. l.ſed etſi, D.de petit.hered.l.ancillarum, D.eodem.Prat.

AVGMENTA dicuntur, quæ rei accedunt, l.item veniunt, §.item non ſolum, ff.de hered.petit.Prat.

AVGMENTVM pro acceſſione, *anfall*, opponitur deminutioni, *abgang*, iuxta vulgatum illud: Hereditas & augmentum recipit & deminutionem. Primum ex fructibus, deinde ex pretiis rerum hereditariarum exactis, vel quæ exigi potuerunt, l. item veniunt, §.item non ſolum, & §.fructus, l.ſi quo tempore, D.de petit.hered.Spieg.

AVGMENTVM facere, l.4.C.de fid.& iur.haſt. adde l.3.4.5.C.de locat.præd.ciuil.

AVGMEN, Lucret.lib.3.pro mole & magnitudine dixit hoc verſu:

---- *Et tamen ex his*
Omnibus eſt vnum perfectum corporis augmen.

Torneb.lib.20.aduerſ.c.23.

Porro vero AVGMENTVM eſt alicuius præexiſtentis ſuperueniens acceſſio, vt ſit pars eius, ſecundum Alb.Brun. in tract.de augmento & diminut.

AVGVRES, ab auium garritu dicti ſunt. Porro trifariam augurari auibus ac futura prædicere ſolebant. Primum volatu, deinde cantu, tertio guſtatu obſeruato. Nam cum pulli gallinacei ex cauea deprompti, porrectam eſcam non guſtarent, pernicies portendebatur. A ſacerdotib. autem augures conſtituebãtur, viri illuſtres, vt fuerunt Marcellus, Cicero, & alii ſimiles. Dicti autem ſunt augures ab auib.& gerendo. Feſto lib.1.Prat.

AVGVRES ſimiles ſunt impoſtoribus, qui Mathematicorum liberali nomine adumbrantes ſuas ineptias, profitentur ſe fata cuiuſque noſſe, & natalitias ſyderum obſeruationes, Gothof. ad l.10.C.de epiſc.audient.

AVGVRARI pro diuinari vſurpamus. Cic.de diuin.lib.1. Chalchas (ait) ex paſſerum numero, belli Troiani annos auguratus eſt. Item, inaugurari, pro cooptari atque cõſecrari in aliquem ordinem, à quo rurſus contrario modo ſecludi, recte nuncupamus exaugurari. Adi Gellium lib.5.cap.3. Prat.

AVGVRES, maleficorum appellatione contineri ſanxit Conſtantius, eos conſuli prohibens, l.nemo, 5.C.de malef.& mathem. idque ſublata Romuli lege, iubentis, Ne quid inaugurato fieret.Prat.

AVGVRIA interpretatiua quæ, & quæ oblatiua, vide apud Turneb. aduerſ. lib.5.c.7.

Avgvstvs, Feſto lib. I locus ſanctus ab auium geſtu, id eſt, quia ab auibus ſignificatus eſt, ſic dictus: ſiue ab auium guſtatu: quia aues paſtæ id ratum fecere. Prat.

Avgvsti cognomentum vnde deſcenderit; quaue de cauſa Cæſari inditum fuerit, ex Dione lib. 43. diſces: cuius verba ex G. Xylandri verſione hæc ſunt. Sed poſteaquam ea, quæ pollicitus fuit, reipſa perfecit, ibi demum Auguſtus à Senatu populoque appellatus eſt. Etenim cum ſtatuiſſent peculiari quodam cognomento inſignire, ac alii alia referrent, ac probarent: Cæſar quamuis Romuli nomen vehementer adpetebat, tamen cum ſentiret, hinc ſe ſuſpectum adfectati regni fieri, eo omiſſo, Auguſtus quaſi hominis natura amplior ipſe cognominatus eſt. Auguſta enim ea, quæ honore digniſſima ac ſanctiſſima ſunt, dicuntur: ideoq; σεβαστὸν Græci Auguſtum interpretati ſunt, quaſi venerandum dicas. Prat. Idem teſtatur Tranquil. in Auguſto: poſtea C. Cæſaris, inquit, & deinde Auguſti nomen aſſumpſit: alterum teſtamento maioris auunculi, alterum Munatii Planc. ſententia, cum quibuſdam cenſentibus Romulum appellari oportere, quaſi & ipſum conditorem vrbis, præualuiſſet vt Auguſtus potius vocaretur, non tantum nouo, ſed etiam ampliore cognomine, quod loca quæque religioſa, & in quibus augurato quid conſecratur, Auguſta dicantur. Vnde & Cicero de Natura Deorum, ſimulachra Deorum maieſtatis plena, & ſimilitudinem diuinitatis habentia, Auguſta vocat. Cum Deorum, inquit, auguſta & ſancta ſimulachra veneremur. Sunt & qui ab Auguriis Auguſti nomen Octauio prius impoſitum dicant, cum Auguſtum, quod augurio conſecratum eſt, dicatur. Vnde templa auguſta, hoc eſt, augurio condita, dixit Ouid. in I. Faſt. Sancta vocant Auguſta patres: Auguſta vocantur Templa ſacerdotum rite dicata manu. Et Auguſta mœnia, dixit Virgil. 7 Æneid. pro augurio conſecratis: Centum oratores Auguſta ad mœnia Regis ire iubet. Et quoniam non niſi in Auguſto loco Senatus haberi poterat, templum Veſtæ non fuit augurio conſecratum, ne illuc conueniret Senatus, vbi erant virgines. Priori tamen alluſioni adſtipulari videtur Egeſippus V. belli Iudaici, Auguſti apud Romanos nomen Imperii eſſe ſcribens, quod augeat ſuos, non quod alienos opprimat. Coraſius Miſcellaneorum lib. 3. cap. 22. Et qui primus apud nos interpretatus eſt Auguſtum, *ein Mehrer*, quod vulgo receptum eſt, putauit deductam vocem ab augendo. Spiegel. Et eidem interpretationi ſubſcribere videtur Ouid. libr. I. Faſtorum, cum inquit:

Augeat imperium noſtri ducis, augeat annos:

Avgvstales, vt Vegetius lib. 2. rei milit. ſcribit, erant, qui primos ordines in bello ducebant, quod ab Auguſto ad id munus eſſent adiuncti, l. quinque ſummates. de Decurion. Verius tamen hac lege dignitas eſt, quæ inter magiſtratus municipales erat. Alciat. C. de Dec. l. præallegata, lib. 10. Strabo auctor eſt, deuicta Cleopatra, in certam adminiſtrationem Ægyptum redactam, & ad eam mitti ſolitos moderatione & prudentia inſignes viros ſub præfecti titulo. Is eſt præfectus Auguſtalis, qui vicem regis obtinet, teſte Alc. Vide l. vnic. de offic. præfect. Auguſtal.

Avgvstales varie accipi conſtat. Nam quidam erat præfectus Auguſtalis, qui Ægypti præfectus erat, cui præfectura & imperium ad ſimilitudinem proconſulis conceſſum erat, l. I. de offic. præfect. Auguſt. Quando & à quo ſit conſtitutus, Strabo lib. 7. quaue de cauſa, Tacit. lib. 2. annal. docent. Huius meminit Anthemius l. 3. C. de canon. larg. tit. Prat.

Avgvstales item ſunt omnes Cæſarei miniſtri ad palatium principis. Auguſtale namque eſt ipſum principis prætorium: & Auguſtales prætoriani, cuſtodes Palatini ſunt, qui & Comitatenſes dicti: & Cæſariani, & Curiales, id eſt, aulici, quos Curtiſanos vulgus appellat. Ex Pyrr. Spieg.

Avgvstalia Auguſti feriæ ſunt. Prat.

Avgvstalis maieſtas, l. 3. C. vbi & apud quem cogn. in integr.

Avgvstalis vicarius, l. 2. C. de his qui per met. iud.

Avgvstalis flamen, cui ſacerdotes auguſtales ſubiecti erant. Sacerdotium enim auguſtaliũ ſodalium inſtitutum refert Tacitus, & notat doctiſſimus Torneb lib. 3. aduerſ. c. 3. Latius id tamen explicat, & melius Vertranius de iure liberorum, c. 37. vbi Sacerdotes Auguſtales vocatos tradit, qui ad vrbis ſimilitudinem in ciuitatibus erant Imperatoribus indigitatis decreti per decuriones, ſicut Fauſtus inter primos Auguſtales decurionum decreto cooptatus ſit Mediolani. Hos in prouinciis principes ſacerdotum ſacri interpretes dixerunt, & Protoflamines Gratianus diſtinct. 21. appellatos refert.

Avgvsti Imp. lib ab ipſo de vita ſua conſcriptus, citatur ab Vlp. l. I. ff. de cadau. punit. Hot.

Avgvsti dicuntur, qui nunc regnant, & à ſenatu Imperatoris nomine honeſtati ſunt: At Cæſares, qui ab ipſo Auguſto electi ſunt ad regendam prouinciam aliquam, cum Cæſaris honore tantum, donec Auguſtus vixerit, poſt eius mortem ſucceſſuri in imperio. Alciatus in l. 2. C. de excuſ. artif. lib. 10. Quare Imperatores appellantur Auguſti. Vide etiam l. & ſi excepta. C. de malefic. & mathem. Aliis proprie eſt Auguſtus, cui ſumma in rebus gerendis auctoritas obtigit: Cæſar vero, qui iam quidem adminiſtrat, ſed ad Auguſt. nutum, teſte Alex. Neapolitano, nemo ambigit, quin à Diuo Iulio & Octauio, reliqui Imperatores, Cæſares Auguſti dicti, cognominatiq; ſint: partim, quod deſiderio illorum poſt funera tenerentur, partim, quod ipſi quoque ad præclara facinora obeunda inuitarentur. Sed & mulieres Auguſtas dictas, præter hiſtoriam Vlp. indicat, quum in l. princeps, ff. de legib. ait: Auguſta licet legibus ſoluta non eſt. Spieg.

Avgvstvm priuilegium, l. vnic. §. 14. C. de caduc. toll.

Avgvstvm remedium, l. 27. C. de donat. inter vir. & vxor.

Avgvsti apices, l. 6. §. 4. C. de aduoc. diuerſ. iudic.

Avgvsti duo quando primum regnarint, docet Iulius Capitolinus in Marco Antonino philoſopho. Marcum ſcilicet philoſophum & Verum Commodum fratrem. Tres etiam poſtea ſimul regnaſſe ſcribit Ammianus Marcellinus. In hoc tamen, inquit, negotio Valentinianus morem antiquitus iuſtitutum ſupergreſſus, non Cæſares ſed Auguſtos, Germanum nuncupauit, & filium beneuole ſatis. Prat.

Avgvsta, Auguſti vxor, l. princeps, 31. ff. de legib. l. ſi Auguſtæ, ff. de leg. 2. l. fiſcus, in fin. ff. de iure fiſci, l. 6. §. vlt. ff. de pœn. l. 3. C. vbi Senator. l. vlt. C. de quadr. præſcript. l. cum heredes. C. qui teſtam. fac. poſſ. & alibi ſæpiſſime. Auguſta etiam Auguſti ſoror, l. fin. C. Th. de luſtr. collat. Briſſ. Prat.

Avgvsta domus, domus eſt principis priuata, ad eius rem priuatam pertinens, vt coniicere eſt ex inſcript. & tit. de priuileg. dom. auguſt. lib. 11. C. eadem diuina dicitur in l. abſit. C. eod. Prat.

Avgvstam fortunam Auguſtum ipſum interpretari poſſumus, l. vlt. in princ. C. de iudic. Prat.

Avgvstalis etiam ſextumuir iudex municipalis erat, à Decurionibus factus, vt ex l. quinque, 57. & l. ſi quos. 59. de Decur. lib. 10. C. iunctis epitaphiis, quæ Mediolani extant, FAVSTVS VI. VIR AVGVSTALIS, QVI INTER PRIMOS AVGVSTALES A DECVRIONIBVS AVGVSTALIS FACTVS EST. Prat.

Avgvstana colonia in l. I. §. I. ff. de cenſib. vbi Haloand. legit Auguſtiana.

Avia mater eſt parentum. Sicut auus pater parentum. Deducitur q; à Græco vocabulo, quod apud eos πάππος (quibuſdam literis immutatis) vel quod (vt alii volunt, ab alia Græca voce ἄϊος magnum ſignificat, quaſi auus ſit magnus pater. Sunt etiam qui putant Auum dictum eſſe, quia ad duos attineat, quaſi ad duũ, vel quia ad patrem ſit additus. Et pater aui noſtri proauus dicitur, & proaui abauus, abaui attauus, attaui tritauus. Et hi omnes ſunt in linea aſcendenti. In linea vero deſcendentium numerantur filius, nepos, pronepos, abnepos, atnepos, trinepos. Cæteri vero velut patruus, auunculus, frater, ſoror, &c. in linea collateralium. Anchoran.

Avia negotia nepotis adminiſtrat, l. Neſennius, ff. de neg. geſt.

Avia mea, ſocrus magna vxoris meæ eſt. Modeſt. l. non facile, §. gradus, ne grad. & adfin. ff.

Aviaria apud Paul. l. auibus, ff. de leg. 3. caueæ quibus aues concludimus. Prat.

Aviaria autem primus inſtituit M. Lælius Strabo Brunduſii eques, carcereſque fecit auibus, quibus natura cœlum aſſignauerat, vt autem ea ſalubria ſint, ſuffiri debent odoribus ex Virgilii præcepto, qui fieri admonet, his verbis:

Hic iam galbaneos ſuadebo intendere odores.

Aviaticvs, nepos, lib. feud. 3. tit. I. §. 3 ſi vero filios non habuerit, & auiaticum ex filio maſculo reliquerit. Fictum nomen ab auus, vel auius, quo nomine ſæpius in legibus barbaricis pro auus vtuntur. Prat.

Avibvs legatis, anſeres, phaſiani, gallinæ, & auiaria debebantur. An autem phaſianarii, & paſtores anſerum, voluntatis quæſtio eſt. Hæc Iul. Paulus lib. 3. ſentent. tit. de legat. vnde exſcripta eſt d. l. auibus. à Triboniano immutata. Prat. Vide autem Forcatulum in ſuo auiario iuris ciuilis, cap. I. vbi vult aues eſſe volucres pennis præditas, nec apes auium nomine cenſeri. Eſt autem auium ſumma diuiſio hæc, quod quædam ſunt feræ, penitus, vt aquila, grus, turdus, graculus, quædam feræ, ſed manſuefactę, vt paui, columbæ: tertio quædam natura domeſticæ, vt anſeres, gallinæ. Hæc diuiſio notatur ab Accurſio velut integra in §. ceruos. Inſtit. de rer. diuiſ. l. 5. §. fin. ff. de acquir. rerum domin. Forcatul. in d. Auiario c. 3.

Avidi à non videndo nominati ſunt, propter nimiam cupiditatem: vt Verrius Flaccus exiſtimauit, quod à litera priuandi vim obtineat, ſicuti amentes dicimus, qui mentem non habent. Crinitus de honeſta diſciplin. lib. 2. c. 16.

Aviditas conductorum. l. 4. C. vectig. noua inſtit. non poſſ.

Avidivs Caſſius l. 60. ff. de pact.

Avita reuerentia, l. 10. in fin. pr. C. de adopt.

Avla appellatione recti venit, l. 12. Cod. de his quibus vt indignis.

Avlævm, Vlp. l. ſed & ſi quid. de vſufructu, velut aulæi, inquit, vel alterius apparatus. Sed & apud Ciceronem pro Cælio, in fin-

in ſingulari legitur. Nam vſitatius in plurali & neutro genere Aulæa legitur: tapeta ſunt, quibus parietes & aulæ ornatus cauſa teguntur. Seruius vero ſtragula verſicoloria eſſe putat, explicans hunc Virgilii locum:

-----Aulæis iam ſe regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda.

Sic dicta, quod in Attali Regis aula primo inuenta ſint. Nonius vero genus veſtis peregrinæ eſſe cenſuit, eſſeque ait tanquam paludamentum habitus militaris. Prat.

Avlævm ſcenicum Maro appellat ludos ſcenicos & theatrales, quod in ludis ſcenicis aulæum tendi ſolebat. Cicer. pro Cælio: Deinde ſcabella concrepant, aulæum tollitur. Torn. 5. aduerſ. (c. 4.

Avlicvs, qui aulæ ſectator eſt aſſiduus.

Avlazanvs, l. 3. C. de condition. inſert.

Avlvs Caſſelius, T. Quinti Mutii Voluſii auditor: Qui quæſtoria dignitate contentus, conſulatum aſpernatus eſt, cum ei ab Auguſto offerretur. Is librum vnum Benedictorum ſcripſit. Auctor eſt Pomp. in l. 2. §. pen. ff. de orig. iur. Briſſ.

Avocare concionem, inquit Torn. aduerſ. lib. 16. c. 21. eſt concionem à magiſtratu, qui eam aduocauit, abducere: quod, vt apud Gellium eſt, ius erat aliquibus magiſtratibus facere. A Tribuno auocare concionem, Liuius ſcribit nefas fuiſſe. Prat.

Avocare, pro auertere, retrahere, apud Calliſtr. §. fin. de teſtib. Teſtes, inquit, non temere euocandi ſunt per longum iter, & multo minus milites auocandi ſunt à ſignis vel muneribus, perhibendi teſtimonii cauſa. Spieg.

Avocari alicui, pro ab aliquo. Vlp. l. 36. de noxal. act. Nec oberit, quod Seruiana poteſt ei homo auocari. Hot. ſic auocatur ſcriptis hereditas, pro à ſcriptis heredibus, l. fin. de his quæ in teſt. delent. Prat.

Avolare & Reuolare, l. 6. §. Pauonum, ff. de acquir. rer. domin. §. Pauonum. Inſt. de diuiſ. rerum.

Avra communis, l. 23. C. de pœn.

Avrea pecunia in l. tres fratres. ff. de pact.

Avrea barba: apud Perſium doctiſſ. Torneb. lib. 1. aduerſ. c. 20. putat ſignificari Iouis ac Neptuni inſignia & ornamenta. Meminit eius & Suetonius in Caligula. Horatio autem mediocritas aurea eſt, quod ea hominibus chariſſima, optatiſſima, & pretioſiſſima eſſe debeat, & tanti æſtimanda, quanti aurum. idem Torneb. lib. 9 aduerſ. c. 27.

Avreæ veſtis IC. in vulgatiſſima l. veſtis. de aur. & arg. leg. nullam facit mentionem: nec eſt quod mireris. Nam ad ea potius debet adaptari ius, quæ frequenter, quam quæ perraro eueniunt. Neque enim tam frequens erat vſus panni aurei temporibus illis, quam eſt hodie, quo hipporoxotæ noſtrates, nec niſi proſciſſis vtuntur, ait Bayſius. Spieg.

Avrelia lex. vide infra, Lex.

Avres propitiæ opponuntur hebetibus, quas habere dicuntur, qui non curant quæ audienda ſunt, audire. Vlpia. in l. ſi extraneus, de iur. dot. Nequaquam enim iudex propitiis auribus audiet mulierem dicentem, cur patrem, &c. Spieg.

Avres apertæ, l. 10. fin. C. qui teſtam. fac. poſſ.

Avres acutæ Calphurnio dicuntur pro acribus & iudicii intelligentis: ſicut contra obeſæ iudicii nullius, aut obtuſi & hebetis. Torneb. lib. aduerſ. 21. c. 3.

Avrem tangens, totum corpus tetigiſſe videtur, l. vulgaris. de furt. Prat.

Avres perforatæ exprobratio fuere barbariæ: Sic Xenop. ἀνάβ. γ. narrat quidem ſe vidiſſe aures Apollonidis, quæ ambæ eſſent, quales Lydorum, perforatæ. & Cic. dixit in epiſt. ad Qu. frat. in auribus omnium gentium ac nationum poſitam virtutem. Ioachim. Camer. Erat & auris perforata ſignum perpetuæ ſeruitutis, vt apparet ex 21. cap. Exod. in Moſe, vbi ſic legitur; Quod ſi ſeruo dominus vxorem dederat, finito ſexennio manumittebatur quidem, ſed vxor eius, & ex ea nati liberi erant domini: Quod ſi amore captus vxoris & liberorum ſuorum, nolebat à domino diſcedere, offerebat eum dominus diis, id eſt, iudicibus: eique ad poſtem applicato, ſubula aurem perforabat, vt ei perpetuo ſeruiret, &c. Connan lib. 2. c. 1. n. 7. &c.

Avreorvm anulorum ius. Vide ſ. Anulus.

Avreorvm genera duo conſtituit Bud. lib. 5. de aſſ. & Alciat. lib. 2. diſpunct. c. 9.

Avreos quadringentos Pamphilæ dari volo, ita vt infra ſcriptum eſt à Iublio actore, aureos tot & in caſtris quos habeo tot, & in numerato quos habeo tot. Exponit Vlp. in princ. l. quidam teſtam. ff. de leg. 1. Spieg.

Avrelivs Antonius Imper. qui ad appellationem ex Germania iudicauit, vt memoriæ tradidit Paulus in l. non putabam. de cond. & demonſtr. is eſt, qui virtute & eruditione inſignis, Philoſophi cognomentum tulit. Bella geſſit in Germania contra Marcomannos: quorum loca hodie tenent Moraui & Sileſii. Spieg.

Avrelivs Arcadius Chariſius, magiſter libellorum, librum ſingularem de off. præfect. prætor. ſcripſerat. Item lib. ſingularem de muner. & honor. Item lib. ſing. de teſtib. è quibus aliquot in Pandectas capita tranſlata ſunt. IS. Heren. Modeſt. citat in leg. vltim. §. mixta ff. de honor.

Avrei nummi etiam æs dicuntur, l. 159. de verb. ſign.

Avreis quinis valet argenti libra, l. vnic. de argent. pret. lib. 10. C. Prat.

Avrevs antiquus centenos nummos ſeu ſeſtertios valuit. Tacit. lib. 17. de Othone: vt per ſpeciem conuiuii, quoties Galba apud Othonem epularetur, Cohorti excubias agenti viritim centenos nummos diuideret. At Suetonius de eodem: Quoties cœna principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim diuidebat, quod Plutarc. dixit χρυσοῦν ἑκάστῳ διανέμων. Ita ſeſtertiis decem aureus æſtimabatur, h. e. mille ſeſtertiis nummis. At Iuſtin. mille ſeſtertiis vnicum aureum tribuit, & eum ſui temporis, qui tertia parte ponderis ab antiquo receſſerat. Valuit enim aureus veterum duos noſtros Coronatos, & vnum dimidiatum, id eſt, quinque libras æris noſtri, ſimilis fere Anglico nobili. Atqui Iuſtiniani temporibus fuit aureus, ſubſeſcuplus fuit ad antiquum, & tertia parte minor, qui in Codice Iuſtiniani ſolidus vocatur par fere Angeloto Anglorum. Itaque in lege Papia Centenarius appellabatur, qui mille aureis antiquis cenſebatur, id eſt, aureis Iuſtiniani mille trecentis triginta tribus, & aurei antiqui triente, noſtratibus autem coronatis bis mille & quingentis. Conn. lib. 2. c. 9. n. 2.

Avrevs centum continet ſeſtertios, vt ex Dionis verbis intelligitur ex lib. 55. quæ ſic conuertimus: Quum auguſti domus in palatio conflagraſſet, multique multa illi conferrent, nihil accepit niſi tãtùm à populis aureum, à priuatis verò drachmã. Aureum enim ego quoque nũmum, qui drachmas 25. valet, more noſtro appello. Et Græcorum quidam, quorum libros, quod Attico dicendi genere ſcripti ſunt, legimus, ſic ipſum vocarunt. Hæc Dio. Cum igitur drachma denario Romano apertiſſime à Plut. in Camilli vita æſtimetur, apparet Dionem aureum pro 100. ſeſtertiis vſurpaſſe: cum ſcilicet in 25. denariis tot ſint ſeſtertii: quod ex Taciti & Tranquilli duobus collatis inter ſe locis facile intellectu eſt. Nam quod hic Othonem ſcribit excubanti cohorti diuidere ſolitum, quoties cœna principem acciperet, viritim vnum aureum: Tacitus idem commemorans centenos ſeſtertios nominat. Adrianus Turn. lib. 5. aduerſ. cap. 1. Quæ quum ita ſint, crederem equidem locum illum apud Imp. §. 3. de ſucceſſ. lib. qui & me & alios cõplures exercuit, leui commutatione ſic ſanari poſſe, vt hæ duę voces, centvm & mille locum inter ſe commutarent: id eſt, altera in alterius locum ſuccederet. Nam ſi hoc modo legatur, vt mox ſubiiciam, omnia quadrabunt: Siquidem libertus & liberta minores centenariis ſint, id eſt, minus mille aureis habeant ſubſtantiam (ſic enim legis Papiæ ſummam interpretati ſumus, vt pro 100. ſeſtertiis vnus aureus computetur) nullum locum habeat, patronus, &c. Quum enim 100. ſeſtertii aureum efficiant: centum quoque ſeſtertiorum millia, mille aureos conficiant neceſſe eſt. Atque huic errato ſimile aliud eſt in l. 1. ſi ager vectigal. in vocibus Tamdiu, & Quamdiu: quod tamen Haloander emendauit. Hoc præterea probatur ex eo, quod ſcribit Vlp. in l. 1. §. 5. ff. de var. & extraord. licitum aduocatorum honorarium pro ſingulis cauſis vſque ad 100. aureos fuiſſe. Nam Corn. Tacitus lib. 11. ſcribens de Claud. Cæſare, qui pecuniis pro aduocationibus capiendis modum impoſuit, ait eum ſtatuiſſe modum vſque ad dena ſeſtertium, quę egreſſi repetundarum tenerentur. Sic enim lego in ſecundo caſu, vt ſubaudiatur millia: ſicut in omnibus antiquis auctoribus. Quapropter cum audimus libertum, qui patronum ſine venia in ius vocarit, 50. aureis mulctari, l. 15. & l. 24. & l. 25. ff. de in ius voc. perinde accipiendum eſt, ac ſi dictum eſſet, H. S. quinque millibus, vt cum is, qui edictum corruperit, quingentis aureis mulctari dicitur apud Vlp. l. 7. ff. de iuriſd. continuo intelligimus, H. S. quinquaginta millia: quæ ſane ſumma permagna eſt: continet enim ſcutatos Gallicanæ pecuniæ 1250. vt mihi Haloand. lectio probabilior eſſe videatur, qui non qvingentorvm, ſed qvinqvaginta poſuit; præſertim quum huius quoque varietatis nos optimus Accurſius admoneat. Quinquaginta enim, ſcutatos Gallicos centenos vicenos quinos efficiunt. Huc accedit, quod idem Vlp. eadem in lege ſcribit, eos qui inopia laborant corporalem pœnam ſubire: Hermogen. autem in l. 10. de accuſat. eos eſſe pauperes conſtituit, qui minus 50. in bonis habent. Verum vt ad rem redeamus: cum ſcribit Caius in l. 25. ff. de Senatuſconſ. Silania. præmium accuſatori ſeruorum conſtitutum eſſe in ſingulos ſeruos quinos aureos, & qui manumiſſi erunt, denos: ſimiliter intelligendum eſt, illi quidem, quingentos ſeſtertios, id eſt, ſcutatos duodecim & ſemiſſem: huic vero mille, id eſt, ſcutatos vicenos quinos. & apud Venuleium in l. 6. §. 2. de repetund. ſancitum eſſe, ne magiſtratus plus doni muneris in anno accipiant, quam quod ſit aureorum centum: ſic accipiendum eſt, ac ſi ſcriptum eſſet, H. S. decem millium: id eſt, ſcutatorum 250. Hotom.

Avrevm & ſolidum (ait Briſſ.) idem valere intelligimus ex collatione, l. 5. §. prætor ait. ff. de his qui deiecer. §. item is. Inſtit. de obl. quæ ex quaſi delict. l. 47. de manum. teſtam. l. 8. fin. l. 9,

de inoff. teſtam. l. 32. de minor. l. 2. C. de fideicomm. liber. l. fin. de in ius voc. §. fin. Inſtit. de pœn. temer. litigant.

Avreys, qui in iure ſolidus dicitur, eſt ſeptuageſimaſecunda pars libræ ſeu marcæ auri, continens quatuor ſcrupulos auri: practicis in iure noſtro eius qualitatis ac bonitatis, cuius eſt aureus Vngaricus. Vult. commeut. Inſtit. de Attil. tutor. ad pr. nu. 9. Gœdd ad l. 272. de verb. ſign. Gail. 2. obſ. 39. num. 2.

Avrichalcvm, inquit Sext. Pompon. quidam putant compoſitum ex ære & auro, ſiue quod colorem habeat aureum. Orichalcum ſane dicitur, quod in montoſis locis inuenitur: mons etenim Græcè ὄρος appellatur. Marcian. l. 4. ff. de contr. empt. Quemadmodum ſi vas aurichalcum pro auro vendidiſſet ignorans, tenetur, vt aurum, quod vendidit, præſtet. Seru. Æneid. 12. Apud maiores orichalcum pretioſius metallis omnibus fuit. Namque ſicut Lucretius ait, Cum primum homines ſyluas incendiſſent, nullarum adhuc rerum periti, terra caſu fertilis omnium ex incendii calore deſudauit metalla: inter quæ orichalcum pretioſius viſum eſt, quod & ſplendorem auri, & æris duritiem poſſideret. Nam primum de auro ſecuris facta diſplicuit cauſa mollitiei: ſimili ratione & argenti contemptus eſt vſus: mox orichalcum placuit, donec veniretur ad ferrum: vnde etiam ſecula ita dicuntur fuiſſe diuiſa. Orichalcum autem fuiſſe pretioſum etiam Plautus docet, qui ait in Milite glorioſo: Ego iſtos mores orichalco contra comparem. Hot. Orichalcum aliquibus quaſi As auri. Briſſ.

Αὔριον craſtinum & poſterum diem ſignificat: hinc Theſaurus quaſi θεὶς εἰς αὔριον, id eſt, poſitus in craſtinum aut futurum: Et θησαυριστικὰ τῶν ζώων: animalia quæ naturæ inſtinctu prouident ſibi alimenta in futurum, vt vulpes & formicæ, &c. Connan. lib. 3. cap. 4. num. 3.

Αὐτεξούσιος καὶ αὐτογνώμων, id eſt, ſuæ ſpontis, vt dicit Celſus, &c. Connan. lib. 10. c. 2. num 4.

Avrevs funis apud Lucretium nominatus, aurea catena Homerica eſſe videtur: Plato autem in Theæteto aureum apud Homerum funem interpretatur ſolem eſſe. Torneb. lib. aduerſ. 5. cap. 25.

Avrifodina apud Gaium l. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. nom. locus vbi aurum foditur, ſicut Argentifodina, vbi argentum. Prateius.

Avrvm Feſto lib. 1. dictum, quia præcipue cuſtoditur. Græce enim αὔειν cuſtodire dicitur. Vnde & Theſaurus. Hippocrat. medicus de nomine inuentoris id dictum putat, quem vocitatum ait Aurum, ſiue, vt alii legunt, Aurium. Quidam à ſimilitudine auroræ coloris nomen traxiſſe exiſtimant. Nonnulli, quia mentes hominum auertat: alii à Sabinis tranſlatum putant, quod illi Auſum dicebant. Prat.

Avri facti infectique appellatione quid contineatur, vide legem Quintus. l. Pediculis. & l. cum aurum, de aur. arg. leg.

Avri ſacram famem imitatione Virgilii dixere Leo & Anthemius Imperatores, l. 29. C. de epiſc. & cler. pro execranda. Sic enim lib. 3. Æneid.

---- *Quid non mortalia pectora cogis*
Auri ſacra fames?

Prateius.

Avrvm Tholoſanum, prouerbium Gellio lib. 3. c. 9. de hominibus calamitoſis. Hinc dictum, quod cum Qu. Cepio Coſ. oppidum Tholoſanum diripuiſſet, multumque auri in eius oppidi templis fuiſſet, quiſquis ex ea direptione aurum adtigit, miſero execrabilique exitu periit. Prat.

Avrvm coronarium, definitore Gellio lib. 5. c. 6. coronæ aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Bapt. vero Egnatius in adnot. ad Capitol eſſe, quod ciuitates & oppida nouis Imperatoribus offerebant ſub coronarum ſpecie. Equidem ab Imperatorum definitione diſcedere non auſim. Aiunt igitur, aurum coronarium eſſe id, quod offertur à curiarum ordinibus, vel amore proprio, vel indulgentiarum lætitia, vel rebus proſpere geſtis, l. quæ diuerſarum. C. Theo. de aur. coron. Hoc autem non niſi ab admonitis, & ex conſuetudine præſtabatur, d. l. quæ diuerſarum. & l. ſeq. C. Theod. eod. Hanc ſolam Iuſtinianus in Codicem ſui nominis tranſcribi iuſſit, quæ extat lib. 10. C. eod. tit. Aurum coronarium voluntatis, munus voluntarium diuus Iulianes reſcripſit. Huius etiam meminit lex penult. C. de Iudæis. & ibi vide Græcos interpretes. Prat. Vide & Vetranium de iure liberorum, cap. 10. Forcatulum in Cupidine Iuriſperito, c. 20. nu. 1.

Avrvm coronarium quid, docet Seru. in illum Æneid. 8. locum: Ipſe ſedens niueo candentis limine Phœbi, Dona recognoſcit populorum, aptatq; ſuperbis poſtibus. Aurum, inquit, coronarium dicitur, quod hodie à victis gentibus datur. Imponebant autem hoc Imperatores propter conceſſam vitam. Ideo dixit Donat. nam ſi hoc non eſſet, ſpolia diceret. Hæc Seruius. Cic. in Piſon. mitto aurum coronarium, quod lex & decerni & accipi vetat, niſi decreto triumpho. Et in Rullum: Quod ad quenque peruenerit ex præda, ex manubiis, ex auro coronario. Patet autem ex C. Theod lib. 12. tit. 13. poſtremis temporibus moris fuiſſe, vt ex vniuerſi imperii curiis, & Satrapiis, vel ſponte, vel indulgentiarum lætitia, vel ob res proſpere geſtas aurum coronarium mitteretur Imperatori. Hotom.

Avrvm comicum, Plauto, lupinos eſſe putat Antonius Muretus quibus maceratis paſcuntur boues: eumque ſequitur doctiſſ. Turn. lib. 1. aduerſ. c. 19.

Avrvm glebale, quod pro poſſeſſionibus penditur: huius fit mentio in l. 2. C. de prætor. & hon. præt. lib. 12. C. Vide infra in verb. Glebalis præſtatio.

Avrvm luſtrale, quod quarto quoque anno pendebatur, vt ait Zonaras: idem onus negotiatorum, & mercatorum erat: ob idque aurum negotiatorium adpellabatur à Lampridio in Alex. and. Huius fit mentio C. de luſtralis auri conlatione. vbi ſunt duæ tantum leges Græcæ, à quibus χρυσάργυρον appellatur: fit etiam in variis legibus, Cod. Theod. de luſtra. conlat. appellatur quoque functio auraria in l. ſinguli. Cod. Theod. eod. à negotiatoribus (vt iam dixi) pendebatur, vt ait l. à negotiatoribus. C. Theod. eod. & l. ſeq. Prat.

Avrvm oblatitium, quod non canonis, vel indictionis, ſed oblationis genere quodam a ſenatoribus pendebatur, vt ex Symmachi & Syneſii epiſtolis didici. Prat.

Avrvm publicum, quod ærario publico infertur. Huius commeminere Honorius & Theodoſius Impp. in l. vnic. de aur. publ proſecut. lib. 10. C. Prat.

Avri ſui appellatione non contineri, quod in credito eſt, argumento eſt, quod Vlp. ſcribit in l. Quintus, §. argento. de aur. arg. leg. Prat.

Avri maſſam 72. ſolidis ſiue aureis æſtimat l. quotieſcunque, C. de ſuſc. præp. & arc. lib. 10. ὅπερ (inquit Zonar.) τοῖς νῦν αἱ λίτραι ἑβδομήκοντα δύο ... &c. Prat.

Avrvm puſulatum, vide ſ. Argentum puſulatum.

Avrvm negotiatorium, dictum à negotiatoribus, quod illi Principibus penderent. Spieg.

Avrvm obrizum, id eſt, defæcatiſſimum, ac multoties excoctū. Quanto enim magis igni excoquitur, tanto magis niteſcit: huius fit mentio in l. fin. C. de veter. numiſmat. poteſt. lib. 11. l. vnica. de obligat. vot. lib. dicitur, inquit Budæus, Græcis τὸ πολλάκις ἑψηθέν, h. e. multipliciter excoctum: Forcat. dial. 6. Necyom. nu. 5. Obryzum vero & nunc non habetur propter principum (vt quidam Italorum eruditiſſ. ait) ignauiam, & innatam quandam auaritiam. Idem queritur, Venetos etiam, quorum moneta probatiſſima erat, Scutos (ita enim appellatur impuri auri moneta) cudere cœpiſſe: & omnes Italiæ principes ſequutos eſſe. Obryci vſum in re medica rariſſimum fuiſſe monuit feſtiue, innuens, melancholicos donatos pelui aurearum monetarum, melancholico humore potius priuari, quam auri puluere deglutito: demirans item de quibuſdam medicis, qui, vt vires animales ægris augeant, & cor (vt dicunt) conforteent, & exhilarent, aureas monetas inter capones decoqui iubent ex quibus nihil aliud abſumitur, quam multarum manuum ſudor, quæ ipſos tractarunt, inhærens: itaque arbitratur potius, aurum pernicioſam naturam habere, vt cætera metall. Quia nihil aliud eſt aurum, quam argentum viuum, purum, condenſatum, puriſſimam ſulphuris puri partem actu recipiens. Quam ob rem aurum in honore habetur: quia gaudemus poſſidentes, adeo ſtolidi effecti, vt rubram terram exiſtimemus, & albam. Nam argentum & aurum nihil aliud ſunt, quam terra rubra, & alba. Argentum enim, eſt viuum argentum, purum, condenſatum, ſulphur potentia mixtura habens, quod ex hoc deprehenditur, quia ſi tractetur, ſulphuris odorem ſpirat: non eſt autem actu, alioqui auri colorem habuiſſet. Optandum eſt magis, quam ſperandum, vt noſtrorum fert temporum conditio, vt monetæ in puram metallorum perfectionem reuertantur: vt ſub diuerſis Imperatoribus factum eſſe, Annales teſtantur. Aurum à Gallis *Or*, ab Hiſpanis *Oro*, à nobis *Gold* nuncupatur: Argentum Galli *Argent*, Hiſpani *Plata*, nos *Silber* vocamus. Quia vero & frequens eſt in iure noſtro & auri & argenti mentio, præter ſingularem titulum, hæc non omnino inutiliter, vt puto, noſtram farraginem retexendo, acceſſerunt. Spieg. Hinc

Avrvm illicitum eſt, quod Alchymiſtæ faciunt ex ære, vel argentum illicitum dici poteſt, cum fixum reddūt Mercurium, vt eorum nugis habetur, h. e. argentum viuum, l. ſacrilegii pœnam, §. fi. ff. ad leg. Iul. pecul. ex dial. 6. Necyom. Forcat.

Avrvm largitionale, l. 13. C. de ſuſcept præpoſ.

Avrvm in maſſa conſtitutum, l. 12. C. depoſit.

Avrarivs ſuſceptor, in l. 1. C. de apochis publ. qui aurum collatum ſuſcipit, vide ſ. Suſceptor. Briſſ.

Avrarivm Canonem in l. priuatæ. C. de excuſ. mun. lib. 10. interpretatur Accurſ. ſuſceptorem aurarium: cum pro penſitatione & functione in aureo facta accipi oportere contextus ipſe conſtitutionis docet. Briſſ. Prat.

Avraria penſitatio, idem, de qua in l. 2. de fun. patri. lib. 11. C. his verbis: Præſtatio fuit à mercatoribus & negotiatoribus conferri ſolita, quæ & auraria penſitatio vocatur. Briſſ.

Avraria præſtatio, in l. vnic. Cod. Theod. qui à præbit. tiron. & equi. excom. Briſſ.

Avraria functio,l.ſinguli,& l.omnes,C.Theod.de luſtra.conlat.Briſſ. (Briſſ.

Avraria penſio,apud Caſſiod.lib.11.Epiph.Varia.ad Fauſtum.

Avrarivs ſuſceptor, qui aurum collatum ſuſcipit, l.1.Cod.de Apoch.publ.

Avrifex, qui ex auto quid facit,l.ſcribit. ff.de aur.& arg.leg.& l.2.C.Theod.de excuſ.artif.& apud Iul.Firmic.lib.3.Matheſ. c.4.Briſſ.Hinc

Avrifices ſpecierum, & ſolidorum,in l.ſcriniis.Cod.de palat. ſacr.largit.lib.12.in breui,ſiue(ſi malis)in notitia.Prat.

Avriga, l.9.C.de malef.& mathem.l.5.C.de ſpectacul.lib.11.C.

Avrilegvli, l.5.C de metallar.& metallis.

Avspicia cognitionum in l.fin.C.de incertum.non inter augurium, & euentum litis, vt quidam putat,ſed initia cognitionis cauſæ, vel potius litis (quod & Accurſius ibidem probat) interpretanda ſunt.Prat.

Avspicia pro auctoritate,iuſſu & mandato in forenſibus accipit G.Bud.Prat.

Avspicia maiora, maiores honores & magiſtratus ſignificant. Nullus enim magiſtratus inauſpicato creabatur.

Avspicia iuris,l.8.C.de codicill.

Avspicivm appellatum eſt ab auium volantium ſpectatione, quaſi auis ſpecium, ſicut Augurium à garritu auium, tam in bonam,quam in malam partem.Prat.

Auſs bevveglichen vrſachen. Hanc clauſulam,qua nunc fere iudices vti ſolent, quod ſub eius prætextu nihil non excuſari poſſet, Old. ſumma ratione admonet expungendam, in epiſtola illa ſalutari, quam tum cordate tum grauiter ſcripſit ad Heſſiæ Cancellarium Dn.Ioan.Ficinum. Profecto digna eſt, vt ſubinde legatur ab omnium principum Germaniç Cancellariis, quod eos non modo ſui admoneat officii,verum etiam tam luculentis à ſe actionum inſtructis claſſibus (quæ hactenus abſque certa ratione tractatæ ſunt) labore inueſtigandi iuris & æquitatis non mediocriter ſubleuauit, in maxima rerum occupatione detineri ſolitos.Spieg.

Avsvs proteruus,l 14.§.1.C.de ſancroſ.eccleſ.

Avsvs temerarius,Auth.agricultores.C.quæ res pig.

Avt, vide paulo poſt.

Avthenticon, Græca vox eſt, pro authorato. Hinc lex authentica, & decretum authenticum, quod multorum authoritate comprobatum eſt. Cur vero authentici nomine conſtitutionum Iuſtiniani volumen citetur, cum tamen nuſquam appareat, hunc titulum ab ipſo legiſlatore præfixum eſſe, declarat eleganter Alciatus c.46. lib.2.parerg. Haloander acerrimi iudicii vir authenticos, h.e. vt ait,breues illas ſententias ex Nouellis Iuſtiniani conſtitutionibus excerptas, in recognoſcendo Codice loco mouit ſumma ratione, vt eſt legere apud eum. Alciatus obſeruauit authentici vocabulum, pro re certæ fidei poni, non ſolum apud Iulianum, Paulumque Iuriſconſultos, ſed etiam apud Ciceronem Epiſt.ad Att.lib.9. & 10. Tametſi Gaza libello de Menſibus, hanc vocem apud veteres hoc ſenſu non reperiri ſcribat.Spieg.

Avthenticæ rationes plerunque ſunt neceſſariæ actori ad inſtruenda ea, quæ poſtea emergunt ad notitiam eius ſpectantia: & neceſſarium eſt,cautionem ab eo ſuper hoc cohæredibus præſtari author Vlp.l.Pomponius ſcribit.ff.famil.erci.Sp.

Avthenticæ tabulæ ſunt primariæ, vnde tanquam ex fonte exemplaria deſcripta ſunt. Vlpian.in fin.leg.4. ff. famil. erciſcund. Heredem enim,ait,exemplum debere dare: tabulas vero authenticas ipſum tenere,aut in ædem deponere. Spieg.

Avthentica habitatio eſt cœnatio,in qua paterfamilias habitare ſolet. Iulian.ad Nouell.130.c.9.n.541. pars principalis ædium,l.2.C.de metat.primaria habitatio,l.6.§.5.de offi.præſi. adde Nou.134.c.1.Nou.17.c.10.Goth.ad Nou.120.c.9.

Avthenticvm, αὐθεντικὸν eſt, quod vulgo originale dicimus, Paul.lib.5. ſentent.tit.12. quæ in Pandect. lib.22. tit.4. l.2. de fide iuſtium.à iuris ciuilis compoſitoribus relata fuit. Eodem ſenſu accipitur apud Vlpianum l. fin. ff.de teſtam.quemadm. aper. ἀπὸ τοῦ αὐθεντεῖν. Exemplum teſtamenti ab Authentico diſtinguitur:nam quod inde deſcribitur, dicitur exemplum, d.l.2.& d.l.fi.Pragmatici Copiam adpellant.Prat.Briſſ.

Avthentica vulgus interpretum, & pragmaticorum vocat, quæ τὰς ΝΕΑΡΑΣ, & Nouellas conſtitutiones, & ipſe Iuſtinianus eiuſque interpres Iulianus Patritius, & interpretes Græci veteres appellant. Vnde autem eam appellationem traxerint, docere nititur Alciat lib.2.parerg.c.46.Prat.

Avctorator, id eſt,Imperator. Dion.lib.33.plurib.verbis explicat,quomodo Iulio tributa ſit appellatio αὐτοκράτορος, quæ & ad ſucceſſores pertinet,ſicuti & Cæſaris nomen.

Αὐτεξούσιος ἢ αὐτογνώμων, i.ſui iuris,& ſuæ ſpontis ac poteſtatis: vt ſuus hæres,i. voluntarius & ſuæ poteſtatis.Conn.lib.10.c.2.

Avt non ſolum diſiunctiuæ,ſed & ſubdiſiunctiuæ orationis eſt, l.hæc verba,124.ff.de verb.ſign. Huius ea vis eſt, vt alterum fieri ſatis ſit,l.ſi is qui,13.§.vtrum,ff.de reb.dub. Sæpe etiam diſiunctam, aut, pro coniuncta accipi Paulus ſcribit, l.ſæpe, 53.ff.de verb.ſign.cum dico, Quod dedi, aut donaui. quod & Iuſtinian.probat, l.penult. C.eod.tit. vt interdicto, Quod vi aut clam. Hinc qui ſibi aut filio,aut cuilibet extraneo ſtipulatur, manifeſte filii extraneive perſonam complectitur, vt Iulianus ait,l.eum qui,56. §.qui ſibi,de verb.oblig. Ita comprehenſum, adiectum interpretantur Bart.Bald.Alex.Alciat. ad d.§.qui ſibi.& recte.Prat.

Avt, etiam ponitur pro ſiue, in forma Diui Pii apud Calliſtrat. l.debitoribus,31.ff.de re iudic.& tametſi Accur.& eum ſequutus Albericus,pro ſicut,ibi accipiendum exiſtiment: eodem ſenſu accipi poteſt ſcilicet,pro ſiue,in l.penult.§.fin.ff.de act. empt.non pro, id eſt, vt credit Albericus,& in Pand.Florent. vitium eſt interpunctionis: nam interpungi debet, poſt verbum, Habitatoribus, & minuſculis literis ſcribendum, hoc modo,& ſi receperis,habitatoribus, avt qvam qvis q. &c. vt ex initio illius §.liquido conſtat. Eodem quoque ſenſu accipitur, idque diſiunctim, in l.quia abſente.C.de procurat. & tum plerunque geminate reperitur, l.exigendi. C.eod. tit.de procur.& in l.ſi cum venderet. ff.de pign.act.Prat.

Avt pro & accipitur in interdicto,quod vi aut clam.vide l.4.C. de verb.ſign.

Avt particula, in l.23.ibi: mihi, aut poſt mortem meam Titio dari ſpondes, ff.de pact.dotal. ſubdiſiunctio eſt, non diſiunctio.Goth.in ead.l.

Avt non ſolum diſiunctiuam orationem,ſeu enunciationem facit,nempe contrariorum immediatorum,ex vna tantum parte diſiunctionis neceſſario veram, (ita vt vno poſito alterum ſeu reliquum tollatur, ac vice verſa) ſed etiam ſubdiſiunctiuam enunciationem, nempe ex pluribus mediis ſeu membris diſiunctionis: cuius enunciationis diſiunctio tantum contingenter vel hypothetice vera eſt. Subdiſiunctiui autem enunciati duo genera ſeu modi ſunt: Vnum, cum ex propoſitis finibus(h.e.extremis diſiunctionis partibus) ita non poteſt vterq; eſſe, vt neuter eſſe poſſit, nẽpe ob inſufficientem partium ſeu membrorum ſiue mediorum diſiunctorum enumerationem: vt, aut ſedet aut currit: hic nemo poteſt vtrumque ſimul,& aliquis poteſt neutrum. Alterum genus, cum ex propoſitis finibus ſeu terminis ita non poteſt neuter eſſe (ſed alter minimum) vt poſſit vterque eſſe: quia diſiunctio ſumitur ac penderà diuerſa ſubiecti vel adiuncti attributione & reſpectu: Vt,omne animal aut facit aut patitur: nullum eſt enim quod nec faciat nec patiatur: aliquod tamen vtrumque præſtat diuerſo reſpectu: Aſinus portans onus,patitur,quia coactus ſuſtinet,& portando tamen agit. Gœd.ad l.224.n.4.de verb.ſig.

Avt, negandi vim habet etiam geminate in l.dies feſtos.Cod.de feriis,ibi, aut Circenſe certamen,&c.Prat.

Αὐτάδελφοι, fratres patrueles ex eodem patre, Goth.ad l.1.ff.de l. Pompeia.de parricid.

Avtem, præter notiſſimam ſignificationem, ponitur, pro enim in l.intra. §.quadriennium, verſ.quatuor autem, ff.de diuerſ. & temp.præſcr. Aliquando ponitur pro igitur l.legatis,§.pecoribus,verſ.& ſues autem,ff.de ſuis,& legit.hæred.Prat.Vide Vallam lib.2.Eleg. Eſt vero coniunctio diſcretiua,licet aliquando accipiatur pro ſed.

Avtem quoque ſonat etiam (& ſic iungit) l. 2.§.hoc etiam, verſ. litem autem vlterius. Cod.de iureiur. prop. cal. dan. vt in illo Plauti, Abite,tu domum,& tu autem domum.

Avtem particula ſubiecta, & elegantiam, & ornatum habet l. cogi,16.§.generaliter autem, ff.ad SC.Trebell.& l.ſi quis,5.§. tutelæ.verſ.& hoc autem,ff.de obligat.& actio.Prat.

Αὐτόματα dicuntur, quæ per ſe mouentur, quæve fortuito eueniunt, vt horologia.Prat.

Αὐτόματα etiam ſunt opera, quæ ita fabricant mechanici, vt ſua ſponte quidquam efficere videantur. Hinc

Avtomataria fictum verbum apud Vlp.l.cæteta.41.§.pen.ff. de leg.1.quę Alciat.lib.1. παρέργ. cap.20.interpretatur mechanica opera, quæ ſponte ſua mouentur ſine cuiuſquam impulſione; qualia ſunt horologia. Hieron. in pneumaticis aquam ait in ſublime automaton, id eſt, ſpontalem ex ſphæra concaua. Tranquillus in Claud. Si automaton,inquit,aut pegma vel tale aliud ceſſiſſet.Briſſ.Prat.

Αὐτοφυὲς apud Vlpia.l.ſi cui,70. ff.de leg.3.Ant.Aug.lib.4.cap.16. ſcribit nihil aliud eſſe, quam id quod per ſe excreſcit: vel quod ita per ſe natum eſt, vt nulla arte fucatum ſit, cuiuſmodi Vergilius finxit:

Nec varios diſcet mentiri lana colores.
Ipſe,ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice,iam croceo mutabit vellera luto.
Sponte ſuâ ſandix paſcentes veſtiet agnos: Prat.

Ἐπ' αὐτοφώρῳ, in ipſo furto,l.3.in pr.ff.de furt.

Avtographvm, lege, Opiſthographum.

Avtor eſt, vt ſic dicam factor, ait Valla. Nam factor in vſu non eſt, niſi in quibuſdam à Græco tranſlatis.Spieg.

Avtor eſt is, à quo quis ius in re comparauit, aut alias quęſiuit: h.e. qui debet præſtare, vt emptor cum tali iure poſſideat venditam rem, quali ipſam eſſe in venditionę affirmauit. Budæus citat locum è Ciceronis vlt.actione in Verrem.Spieg.

AVTOR, ſæpe pro duce negocii. Exempla peto ex Rhenani theſauro, in Tacitum. Sunt qui autorem, cum eum qui opus facit ſignificat, vel qui primus inuentor perſuaſorque eſt, per th ſcribendum putent: vt à græco veniat, qui αὐθέντην, αὐθεντικὸν, αὐθέντης dicunt. Sed Alciat. in Parergis ſcribit, ſe ſemper in plurimis veterum monumentis auctorem legiſſe, atque Vall. Probum, libello de Præſcriptis notis, AVC. id eſt, auctorem interpretari: atque ideo arbitror ab augendo deduci. auget enim, confirmatque alios exemplo ſui, qui auctor alicui rei eſt. Spieg. Vide ſupra Auctor is dicitur, &c.

AVTORES pupillorum vocantur, in quorum adminiſtratione infirma ætas reſque com[m]i ſunt. Ideoque filios Regum pupillos ſub autoribus fuiſſe legimus. Vnde Paulus: Etiam ſi non interrogatus tutor, autor fuit, valet autoritas eius, cum ſe probare dicit id, quod agitur: hoc eſt enim autorē fieri. Et Pomponius de aut. tut. leg. 4. Et ſi pluribus datis tutoribus, vnius autoritas ſufficiat: tamen ſi tutor autor erit, &c. Spieg.

AVTORITAS tutoris, non eſt exiſtimatio aut dignitas eius, ſed conſilium & interuentus ipſius, in negotiis ad pupillum ſpectantibus. Nec autoritas proprie idem eſt quod conſenſus, vel ratihabitio. Differunt enim hæc. Conſenſus proprie tum eſt, ſi ad negotium ſeu actum nondum ſit peruentum, ſed agatur de negotio ſuſcipiendo: Autoritas in ipſo negotio ſeu actu interponitur: ideoque præſentiam & corporis & animi requirit: Animi, inquam, non tantum conſentientis, ſed etiam intelligentis id quod agitur. Rati habitio autem eſt conſenſus, qui negotium peractum ſubſequitur. Ergo autorem eſſe hic non eſt ſimpliciter conſentire, ſed ſimul etiam corpore animoque præſentem, conſilio, interuentu & autoritate ſua, legibus peculiariter conceſſa, probare id quod agitur. Secus eſt de Curatore, qui non ſemper in negotiis minorum gerendis præſens interuenire, & autoritatem ſuam interponere tenetur. Vide omnino Vult. comment. Inſtit. de autorit. tut. ad princ. num. 1. & ſeqq. & ad § fin.

AVTOR iniuriæ publicę, qui vindicat iniuriam publicam. Spieg.

AVTORARE aliquem eſt, illum ſibi obnoxium facere, atque obligare: quoniam autores dicuntur, qui habent poteſtatem aliquid faciendi, & ſine quorum autoritate non poteſt aliquid fieri. Vnde tit. eſt apud Iuriſconſ. de leg. vel Autorando milite. Hinc & autoramentum, ipſa obligatio. Vlp. de autor. & con. tut. leg. & ſi plurib. Si tutor, inquit, autoretur, cui adminiſtratio tutelæ conceſſa non ſit: pro, obligetur. Inde exautorare, pro eo quod eſt obligatione ſoluere. Nebriſſ.

AVTORARE militem, Lege, Exautorare.

AVTOREM & teſtem producere dicimus, quum eum cuius ſuaſu, autoritateve aliquid factum eſt, aut vnde rumor ortus eſt, indicamus. Vide Rhenanum in ludum Senecæ. Spieg.

AVTORITAS, pro veneratione ac dignitate quadam, cui credendum ſit. Pompon. l. 2. Et vt obiter ſciamus. ff. de orig. iur. Primus, ait, diuus Auguſtus, vt maior iuris autoritas haberetur, l. ſeptimo menſe. ff. de ſtatu homin.

AVTORITAS, pro decreto, permiſſu. Ibid. Pomp. vt ex autoritate eius, inquit, reſponderent. l. iuſte poſſidet. ff. de adquir. poſſ.

AVTORITAS, eſt nomen vnum ex his, quæ dominium rerum perficiunt, inquit Budæus. Illud Ciceronis, Iure autoritatis, ſignificat iure vſucapionis, quam præſcriptionem vocant, quæſito ab autore, cuius cauſam ſequitur, qui ab eo rem quouis modo legitimo & ciuili poſſidet. Spieg.

AVTORITAS eſt duplex: Neceſſaria & probabilis. Neceſſaria eius eſt qui habet ſtatuendi poteſtatem vel generalem, vt Cæſaris: vel ſpecialem, ſicut alterius magiſtratus. Probabilis autoritas eſt eorum, qui ſtudiorum aſſiduitate meruerunt profeſſoris titulo inſigniri, iuxta l. 1 Cod. de profeſſ. qui in vrbe Conſtant. Hæc nullam fidem mereri debet, niſi quatenus lege aut ratione comprobata fuerit. Tunc enim admittetur, inquit Oldend. non quia Doctoris, ſed quia iuris ſit ſententia. de quo latius in vocabulo, Opinio. Spieg.

AVTORITAS doctiſſimorum virorum extra profeſſionem ſuam non recipitur in iure, l. in tantum, §. fin. & l. ſeq. ff. de diuiſ. rer. Oldend. Iuriſconſultorum autem tanta eſt autoritas, quanta Imperatorum iuris ratione, ff. Conſtit. 1. cumque hæc materia. Idem Spieg.

AVTORITATES ſummorum philoſophorum, in ſua profeſſione fidem merentur, ideoque poſſunt allegari, l. ſeptimo menſe, ff. de ſtatu hominum, l. proponebatur, in fi. ff. de iudiciis. Inſt. de empt. & vend. §. item precium.

AVTORITAS, fama, & fides ex virtute quæſita. Pomponius, nullam, inquit, obligationem ea ſcriptura recipit, ſed ad authoritatem meam conſeruandam poteris (ſi velis) facere. Item, ad autoritatem ſcribentis hoc quoque pertinet. & infra: Sed ad autoritatem defuncti conſeruandam pertinet, vt vbi iuſſerit, ibi ſint, leg. Qu. Mutius, ff. de annot. legat. Spieg.

AVTORITAS æterna. Vid. ſ. Æterna autoritas.

AVTORITATEM interponere, apud Ciceronem pro approbare, & confirmare: vt, decretum interponere, apud Liuium: Ius eo die ſe non dicturum neque decretum interpoſiturum.

AVTORITAS teſtatoris Pomponio teſte, ff. de annot. legat. neq; omnino ſpernenda, neque omnimodo obſeruanda eſt. Spieg.

AVTORITATEM præſtare eſt, cum quis dicat ſe approbare id quod agitur, h. e. autorem fieri. Præſtare autoritatem poteſt quilibet tutor in rebus minoris, ad quem ſpectat periculum adminiſtrationis. Et ſic autoritas videtur idem quod conſenſus legitimorum tutorum & curatorum. Et differentiam inter autoritatem & poteſtatem, vide per Hoſtien. in ſumm. de ſac. vnct. §. refert autem. Item de autoritate doctorum ſanctorum habetur diſt. 15. c. vlt. & gl. in c. Sicut veterum, diſt. 9. vbi dicitur quod inter iſtos tres, Auguſtinum, Hieronymum & Gregorium, Auguſtino magis credendum eſt in diſputationibus, Hieronymo in hiſtoriis & tranſlationibus, & Gregorio in moralibus. Quia non omnes in omnibus, ſed certi per certa, &c. C. de veter. iur. enucl. l. 1. verſ. Quia non. Olden.

AVTOPHOROS Græci vocant non ſolum fures manifeſtos, ſed etiam omnes qui in aliquo crimine deprehenduntur, non ἀπὸ τῆς φωρᾶς, vt plerique cenſent, ſed à verbo φωρῶ quod deprehendo ſignificat, vt Phauorinus & Budæus notant. Quod etiam Cœlius Rhodiginus lib. 10. c. 6. ſentire videtur. Quare Thucyd. lib. 7. αὐτοφώρους appellauit eos, qui manifeſto deprehenderentur ad tyrannidem aſpirare. Horum fit mentio l. 3. ff. de furt. Inſtit. de obl. quæ ex delict. naſc. §. Furtorum: Ferrandus Adduenſis lib. 1. Explicationum c. 43.

AVTVMNVS, l. 7. C. de feriis.

AVVNCVLVS matris meæ frater eſt, vt ait Paulus l. Iuriſconſ. §. tertio gradu, ff. de gradib. quod & Modeſt. in l. inter. 5. ff. vnde legit. & Feſtus lib. 1. probant. Traxit autem appellationem ab eo, quod æque tertius à me, vt auus eſt, ſed non eiuſdem iuris: ideoque vocabuli facta eſt deminutio: ſiue auunculus appellatur, quod aui locum obtineat, & proximitate tueatur ſororis filium. Hot. Prat. Alii dictum putant quaſi minorem auum. Curtius lib. 2. Con. c. 47.

AVVNCVLVS maximus, is eſt abauiæ frater, patris vel matris auunculus maior. Auunculus maior, is eſt proauiæ frater, patris vel matris auunculus magnus. Auunculus magnus, hic eſt auiæ frater. Paul. l. Iuriſconſultus 9. ff. de grad. & adfin. Prat.

AVVS patris, vel matris pater, l. fin. §. ſecundo gradu, ff. de gradib. dictus à Græca voce πάππος mutatis aliquot literis. Alii auum dictum putant, quia ad duos adtineat quaſi adduum. Prat.

AVVS meus, vxoris meæ ſocer magnus eſt, illa illi pronurus. Modeſtin. l. non facile, ff. eod. tit.

AVXARIA ſecreta nemoris dicta ſunt eo, quod ibi frequentant aues, ſecundum Iſidor. 17. etymol. c. 6. Inde venit impenſatio auxaria. C. de fun. patri. l. 2. lib. 11. Prat.

AVXENON, l. 23. C. de ſolut. & liberat.

AVXILIVM ferimus armis, manu, clamoribus, obiectu corporis, plorando. Vlp. auctor eſt l. 1. de S. C. Sill. §. hoc autem Senatuſconſultum. Notum eſt, auxilio nouo indigere, quæ de nouo emergunt, l. de ætate. § ex cauſ. ff. de interrog. actio. Prat.

AVXILIVM iuris, eſt ſuffragium, & beneficium iuris, prout dicitur, contra hæc prodita ſunt iuris auxilia, vid. de hoc ff. ad Sill. l. cum dominus. Fruſtra auxilium legis inuocat, qui committit in legem, ff. de mino. l. auxilium, de vſucap. quia fruſtra l. filio. ff. de rit. nupt. Prat.

AVXILIA appellabantur ex fœderatis, amiciſque populis in exercitu conſcriptæ cohortes leg. 2. §. exercitum, ff. de iis qui not. infam. Sueton. in Tiber. cap. 16. Per. 15. legiones, ait, totidemque auxiliorum copiam: Et Tacitus lib. 5. Legatus cum quatuor millibus legionariorum & delectis auxiliis miſſus. Prat. ex Briſſ.

AVXILIO reſtitutionis iuuari, l. 39. §. ab eo, ff. de admin. & peric. l. 6. C. quibus non obiicit, l. 1. C. de fideiuſſorib. Briſſ.

AVXILIVM appellationis, l. 16. C. de ſenten. & interloc. omn. iud. In integrum reſtitutionis, l. 3. C. de tutor. vel cur. qui ſatis non dedit, l. 8. C. de bon. quæ liber. Exceptionis, l. 3. C. de bon. autor. iud. poſſid.

AVXILIVM repudii neceſſitatis eſt, l. 8. §. 2. C. de repudio.

AVXILIVM ferre, præbere, l. 12. C. de his quibus vt indign.

AVXILIVM fert prætor. Briſſ.

AVXILIARES dicuntur in bello ſocii Romanorum, exterarum nationum: dicti ex Græco vocabulo αὔξησις, quod nos dicimus rerum creſcentium auctionem. Feſtus lib. 1. Prat. Briſſ.

AVXILLA, olla paruula Feſto.

AVXIMALIS ager, limitibus Gracchanis per centurias eſt aſſignatus, tit. de limitibus. Varro auctor poſt Hygenum. Prat.

A X.

AXAMENTA carmina erant, quæ à Saliis componebantur in honorem ſingulorum Deorum, vt Iouialii verſus, Iunonii, Mineruii. Vetus Lexicon interpretatur verſus in honorem Herculis; qui in eius ſacris canebantur. Torne. lib. 22. aduerſ. c. 24.

AXARE veteribus nominare ſonat, Feſto lib. 1.

AXE adglomerati, vniuerſi ſtantes, id eſt, (vt ait Tornebus) cohortibus aut legionibus. Prat.

AXILIOSI factioſi olim dicebantur, cum plures vna quid agerent, facerentque. Prat.

Ἀξίωμα, Budæus ait, dicitur maieſtas & dignitas magiſtratus. Dicitur etiam pronunciatum, ſententia, Donato auctore. Connanus lib.1.cap.16.

Axiomata vocat communi decreto ratas ac confirmatas opiniones & regulas. Plinius placita vocaſſe videtur. Vtitur etiam hoc vocabulo Ariſtoteles, tum frequenter in Topicis, tum frequentiſſime in poſterioribus reſolutoriis, pro ea propoſitione maxime, quæ ſua euidentia nititur: id quod & ratio vocabuli Græci indicat: ἄξιος enim dignus ſignificat: vnde ἀξίωμα deriuatur.

Axis, quem Græci ἄξονα dicunt, plures habet ſignificationes. Nam & pars cœli ſeptentrionalis eſt. Proclus tamen in ſphæra ita, Linacro interprete, Axis, inquit, mundi vocatur dimetiens ipſius, circa quem voluitur. Item, vt ait Tuſanus in Procli Sphæram, mundi Linea dimetiens, apud Ariſtotelem de mundo. Eſt & auctore Feſto, ſtipes teres, circa quem rota vertitur. Significat & tabulam ſectilem, & tabulam ligneam, in qua leges ſcribebantur. tabulas illas ἄξονας appellauit Solon apud Plutarch. De iis atque ideo de Solone intelligendus eſt Horatius in arte Poet.

-------leges incidere ligno.

Paulo ante, Solonem ſapientiam appellauerat:

------fuit hæc ſapientia quondam,
Publica priuatis ſecernere, &c. Prat.

Axit pro egerit, vt faxit pro fecerit, veteres dixiſſe, Feſtus autor eſt: vnde axies mulieres, ſiue dii, dicebantur, vna agentes. Prat.

Axylon, regio, lignis ac ſpinis carens, fimo bubulo pro lignis vtens. Liuius lib.38.

A Z.

Azo Iuriſconſultus, Bononiæ, vbi primum interpretari publice ius ciuile cœpit, natus: cum propter æmulorum inuidiam ad Montiſpeſſulani ſcholam inde profectus eſſet, ibique aliquandiu magna cum laude docuiſſet, tandem in patriam reuocatus, magnam & docendo & ſcribendo nomini ſuo gloriam famamque conciliauit. Scripſit Codicis ſummam, quæ totius iuris ciuilis epitomen quandam complectitur: itemq; magnos apparatus ſuper Digeſto veteri. Obiit ibidem anno à Chriſto nato 1200. Eius & in ſcholis & foro maxima eſt autoritas. Hotom. in prætermiſſ.

Azonis opinio maxima habetur: quia ipſe fuit vas electionis, id eſt fons legum: ſi credimus Baldo enarranti l. contractus, C. de fid. inſtrum.

B A.

B Litera Græcorum Latinorumque ſecunda: Huius neque vocem neq; ſonum eſſe, Plato in Theæteto ſcribit. M. Fabius lib.1. Inſt. Orat. c.4. in aliarum locum datam: hinc ex duello bellum factum ait. B & V. mutua eſt enallage in Pand. Flor. vt Fauius pro Fabius, & in aliis vocibus. Prat.

Babylonicum in Lexico Latino Græco B. Germani Pariſienſis vertitur ψιλὴ ποικίλματος. Nam vt Plin. lib.8. c.48. docet, colores diuerſos picturæ inſerere Babylon inſtituit. Briſſ.

Babylonicæ pelles apud Martianum in l. interdum, vlt. §. ſpecies. 7. ff. de publican. ſunt quæ è Babylone aduehuntur, aut illic parantur. Plaut. in Sticho. cum Babylonica periſtromata conſutaque tapetia aduexit. Prat. Briſſ.

Babylonicarum veſtium meminit Vlp. in l. argumento ſunt. 25. §. 3. de aur. & arg. legat. ſecundum veram lectionem. Item Martian. d. loc. Sentit autem Vlpianus, tametſi veſtes Babylonicæ veſtimentorum appellatione contineantur: tamen ſtragulæ Babylonicæ, quæ equis inſterni ſolent, non veniunt appellatione veſtis, quandoquidem in alium vſum paratæ videntur. Colores diuerſos picturæ intexere, Babylon maxime celebrauit, & inde nomen Babylonicis impoſuit, Plin. lib.8. c. 48. Bayfius in libro de Vaſculis. Spieg. Sed & ex Atticorum conſuetudine Babylonios interdum Barbaros appellatos, id eſt, Medos & Perſas, adnotauit Torneb. lib. aduerſ. 20. c.31. Vide & ea, quæ ĩ. de barbaricariis notata ſunt.

Bacalarii, teſte Rhenano à Bacillo nominati ſunt, quia primi ſtudii authoritatem, quæ per exhibitionem baculi concedebatur, iam conſecuti fuiſſent: vt fuerit velut quoddam mancipationis ſignum in huiuſmodi aliquod ſtudium, baculi traditio. Vulgus Bacalarios, eruditi baccalaureos vocant. Sunt qui putant, quos hodie iure ciuili, Baccalaureos nuncupamus à Iuſtiniano Græco vocabulo λύτας appellatos, in prooemio Pand. §. ſed quia ſolitum eſt. Spieg.

Bacca non à Baccho deducitur, ſed primogenium eſt, & ſignificat modo fructus arborum minutiores, modo gemmas & lapillos. Proprie tamen fructus ſunt minutiores diuerſarum arborum, vt lauri, oliuæ, myrti, & ſimilium. Vide Ruellium c. 2. lib.1. de natur. ſtirp. Spieg. Prat.

Baccar vas vinarium ſimile Baccioni. Feſt. lib.1. Prat.

Baccalaureos magiſtrorum nomine contineri ait Alciatus l. cui præcipua. 57. ff. de verb. ſign. ex ſententia Iuriſconſ. Pauli, qui illius legis autor eſt, à Bacca Laurea nomen ſumpſiſſe videntur. Prat.

Bacchari idem quod furere: ſic Vlpianus circa fana ſeruum Bacchari dixit, quaſi Bacchi numine afflatum, & Baccharum more Lymphatice vaticinantem, l.1. §. idem Viuianus. ff. de ædil. edict. παρὰ τὸ βακχεῖν quod in Bacchanalibus clamores ab ebriis tollebantur, quaſi Bacchi ſpiritu afflatis. Cicero de clar. orat. Quod eos quorum altior oratio, actioque eſſet ardentior, furere & bacchari arbitraretur. Hot.

Bacchæ vero appellatæ, quæ per furorem ſacra Liberi patris celebrarent. Ideo Mœnades quoque dictæ, & Bacchus ipſe Mœnoles, quaſi totus furens, vt ſcribit Clemens, Euſebio citante c.5. lib.2. de præpar. Euang. Vnde Bacchata mulier ſeruili amore, pro vehementius impotentiuſque agitata, correpta & plane furenti ſimilis apud Iuſtin. §. fin. inſt. de ſucceſſ. ſublat. Spieg. Sic virginibus Bacchata Laconis Taygeta, canit Maro, de quo Torneb. lib. adu. 21. c.10.

Baccha etiam aliquando pro furioſa & inſana plane vſurpatur. Sic Plaut. in Amphit. Bacchæ bacchanti ſi velis aduerſarier, ex inſania inſaniorem facies.

Badaios. Vide Goth. not. ad l. Lyſitania. 8. in pr. ff. de cenſib.

Bæbius Marcellus, & Bœbius Maryllus, vid. l.30. ff. de pact. dot.

Bætica, vide in l.1. in princ. & ibi Gothofr. de abigeis.

Bagoi vocantur à Perſis, qui Latinis Spadones dicuntur, vt teſtis eſt Plin. lib.13. natur. hiſt. cap.4. quibus vinculo quodam ſtrictiore, κρῆθρα ſeu meatus penis ita contortus conuellitur, vt ſemen extra ferri nequeat: vnde ἀπὸ τοῦ σπᾶν, h.e. à conuellendo ſpado dictus. Brechæus in l.133. ff. de verb. & rer. ſign.

Baios equos vocamus eos fere, qui Palmati ſunt, quoniam ſpadices, h.e. cum fructu ſuo ramuſculos, Græci βάϊα vocant, ferunt. Sic dicti à calore, vide ĩ. Palmati equi.

Baivlare, vt ait Nonius, eſt ferre: ſed id ſuo corpore accipiendum eſt, vt ex Plauti aſinaria didici: Ego baiulabo, tu, vt decet dominum, ante me ito inanis. Prat. Eodem ſenſu accipit Caius in l. ferri. de verb. oblig. Ferri proprie dicimus, ait, quæ quis ſuo corpore baiulat. A baiulis tractum eſt verbum. Spie.

Baivli (quos Græci βαστάζοντες vocant) appellantur, qui onera mercedis gratia, propriis humeris portant, à Baiis oppido Campaniæ fertiliſſ. & amœniſſimo, in quo propter confluentium aduenarum multitudinem, ob aquas calidas in eius agro exiſtentes, & ad voluptatem & ad curandos varios morbos commodiſſ. magna erat huiuſmodi hominum gerulorum copia. Spieg. Adde Gellium lib.5. c.3.

Balaam ariolus, de eius aſina loquente vide cap. nos ſi competenter. cauſ.2. q.7.

Balabithenæ, ſiue Belabitenæ. vide l. cum propitia, vlt. C. de offic. magiſtr. milit. & Nou.31. c.1. §.3. & vtrobique Goth. not.

Βαλανεῖον Græci, quod nos balneum, appellant, παρὰ τὸ τὰς βαλάνους αὔειν. id eſt, à ſuccidendis balanis. Sic etiam Latini balineum vocant. Plin. lib.10. Epiſt. in Epiſtola ad Traianum de theatro Nicæno: Claudiopolitani quoque (inquit) in depreſſo loco, imminente etiam monte, ingens balineum defodiunt magis, quam ædificant. Balineum igitur dicebant balneum, imitatione Græci vocabuli βαλανεῖον, ab ipſis balanis. Brechæus. l. Carbonum. 167. ff. de verb. & rer. ſign.

Βαλανικὰ σκεύη Iulio Polluci lib.10. c.17. ἀσάμινθος, πύελος, κρουνὸς ἀρύταινα, ἀρύβαλλος καταχύτλον, id eſt, balnearia vaſa, peluis labrumve, vrna, fons manu factus, cyathus, ſitula, aſpergillum. Briſſ.

Βαλάντια & βαλάντιον. vide inf.

Βαλαντιοτόμοι id eſt, cingulorum inciſores. Nouel.13. c.4. in prin. & ibi Gothofr.

Balantivm pondus eſt: vide ĩ. Phollis.

Balanvs genus eſt glandis, de quo ſecundum aliquos Martialis intellexit illo carmine: Hoc ex vnguento conſtat & ex balano: & Vlpian. Iureconſul. in l. carbonum appellatione. ff. de verb. ſign. licet apud eum mendoſi codices pro balanis legant ballariis. Βάλανος (ait Goth. ad l.55. §.1. de leg.3.) generale nomen eſt, omnia continens, quæ apud nos glandis vocabulo comprehenduntur, de quib. vide Dioſcor. c.154. Acron vero ſcribit, Balanum eſſe herbam vnguentariam, & ab Horatio pro vnguento myrobalano poſitam. Balanis etiam vocatur id genus alui ſubducendæ, quod clyſteris loco ſubducitur, à ſpecie glandis, vt ait Pollux: ex adipe & nitro conficiebatur parte plurima. Item Balanus nomen eſt vrbis in Epiro, vt refert Strabo: hinc fit balanatus adiectiuum, quo vſus eſt Perſius. Tum cum maxillis balanatum gauſape pectis. Sunt tamen qui balauſtia legendum aſſerant in illo loco Iureconſult. quæ Celſus lib.5. capitula Punici mali vocat, & dureſcunt in ligneam duritiem, de quib. etiam meminit Plinius. Sed prior lectio gratior eſt, & ſecundum prædicta corrigenda ſunt verba eiuſdem Iureconſ. in l. ligni appellat. in pr. tit. de leg.3. Cotta in memoralibus. Cæterum vt Plin. lib.13. c.4. ait, Balanus palmarum fructus eſt qui dactylus dicitur. Nam hic populari ſermone à nobis Balanus dicitur. Hotom. & Alciat. in commentariis ad l. carbonum. ff. de verb. ſign. vide etiam Tiraq. in l.1. connub. gl.1. parte 1.

Balani, de quibus in l.55. §.1. in fin. ff. de leg.3. & l.167. de verb. ſign. Sunt palmarum nuclei, authore Suida. Briſſ.

Balanvs omnem glandem ſignificat: præcipue autem hoc nomine dactyli appellantur, & ſi quæ ſunt alia, quæ nucleos intus habent; vnde etiam nucem muſcatam plerique balanum μυρεψικὴν vocant. Goed. ad l. 167. num. 1. de verb. ſign.

Palmæ fœminæ fructus, βάλανοι dicuntur, Iulio Polluc. lib 1. c. 12. ex Xenophonte & Herodoto. Hi non veniunt appellatione lignorum, d. l. carbonum. Latiſſimam eſſe τῶ βαλάνω ſignificationem, quidam aiunt. Marcello longiores fructus ſignificant: fructum quercus: Epigrammatis: Plinio pomum, Theophraſto lib. 1. hiſtoriæ plantar. c. 8. arbuſculam Prat.

Baleec. alijs Gad palæſtinorum, vel pyrgos. Goth. ad §. 7. l. 8. ff. de cenſib.

Baltitenæ populi, vide ſ. Balabithenæ.

Balbvs, de quo in l. 10. in fin. vbi Goth. de ædil. edict. qui literas aut ſyllabas pronunciando exterit, eximit, aut prætermittit, vt ex Ariſtotele Budæus ad Vlpianum in d. l. 10. Eum quoque, qui obſcure loquitur, eo nomine contineri putem, ex Nouel. Marcell. qui balbe interpretatur obſcure. Prat.

Balbvs, ait Spieg. eſt qui lingua hæſitat: cuius lingua inhæret, ita, vt ægre loqui poſſit.

Balbvs Lucilius, antiquus Iuriſconſultus, frater Balbi, qui in libris de natur. diſput. l. 2. §. 42. & ibi Goth. ff. de origine iuris.

Balbvtiens lingua, l. 15. ante fin. C. de teſtament.

Baldvs Iuriſconſultus, patre nobili ac medico, peruſii natus: vir acerrimi & promptiſſimi ingenii: Angeli Peruſini frater, Bartoli diſcipulus, iuris diſciplinam tam auide arripuit, vt anno ætatis 17. publice de ea diſputare cœperit. Poſtea Bononiam, vbi Bart. docebat, ad ius interpretandum euocatus, magnam ſibi gloriam & docendo & ſcribendo conciliauit. Memorabile eſt quod quidam tradunt, tantam aliquando inter vtrunque altercationem publice exortam eſſe, propter varietatem lectionis §. vltimi. l. ſi creditor. ff. de diſtract. pig. vt Piſas communi conſilio miſerint, qui exemplar librorum, qui nunc Florentini nominantur, inſpicerent: vtrum Nullam venditionem, vt Bartolus: an Vllam, vt Baldus contendebat, ſcriptum haberent. Inuitatus poſt Baldus Papiam à Iohanne Galea, Mediolani duce, ius ciuile iſthic profitebatur: poſt magnos in ea diſciplina illuſtranda labores ſuſceptos tandem Papiæ (vel Ticini) relictis duobus filiis ſua arte eruditis, anno 1040. vel vt alii, 1412. deceſſit. Hoto. Demorſus in labio inferiori à rabioſa canicula, quam habebat in deliciis, vt quidam referunt. Prat.

Balinevm, ait Varro lib. 4. ling. lat. veterib. locus, vbi vrnę poni ſolebant. Prat.

Balinevm veteribus, (hodie balneum) & balineæ ſic differunt, quod illud priuatum, hæ publicæ. Varro de lingua, 8. Item reprehendunt analogias, quod dicantur multitudinis nomine publicæ balineæ, non balinea: Contra quod priuati dicunt vnum balineum, quod plura balineas dicant: quibus reſponderi poteſt, non eſſe reprehendenda, quod ita in vſum venerunt. Itaque video vſurpari balineum in l. ſi cuius. 13. in fi. ff. de vſufr. l. vltima, §. 1. ff. de aur. & arg. & c. legat.

Balineas autem in l. patronus. 35. §. 3. & l. prædiis. 91. §. 4. ff. de legat. 3. Hotom.

Balia, ſeu baliuatus, pro prouincia, vocabula ſunt omnino peregrina. Vnde vides in quam vocum ſpurciciem degenerarint iuterpp. paulatim recedentes à puritate Latini ſermonis veterum Iuriſconſultorum. Spieg.

Balivi, vt ait gloſſema ad cap. 1. §. poteſtas vero de pœn. in clem. vulgare prouincialium, c. dilecto, de ſentent. excomm. in 6. in Francia dicuntur præpoſiti. Hi de cauſſis capitalibus & ciuilibus cognoſcunt, vt apud Gallos notiſſimum eſt. Albericus ſcribit, vulgare eſſe Gallorum, hocque nomine iuſticiarios & locorum rectores, iudices temporales & ſeculares contineri: quod optime probat c. quoniam. de immun. Eccleſ. lib. 6. Prat. Connan. lib. 4. c. 15. circa finem præſides prouinciarum vocat Balliuos. Nos *Landvoegte* appellamus, ait Spieg.

Ballista nomen proprium viri, l. 32. in princ. ad SC. Trebell.

Ballista, aliis balliſtra, à βάλλειν, id eſt, iacio, machina eſt, quæ ſiue ſaxa iacit, ſiue ſagittas: quæ ſaxa, maior Balliſta appellari poteſt, quæ vero ſagittas, minor. Plaut. in Amph. Manus eſt balliſta mihi, cubitus catapulta mihi eſt.

Balista genus tormenti bellici. 2. Veget. 10. cuius deſcriptionem vide apud Ammianum paulo poſt princ. & 10. Vitruu. 16. Goth. ad l. 6. de iur. immun.

Ballistarivm, locus, vnde mittebantur balliſtæ, vel vbi ſitæ erant. Torneb. lib. aduerſ. 15. c. 6. & balliſtarii, de quibus in l. 6. de iur. immun. qui balliſta vtuntur. De his, maxime ſagittas torquentibus, mentio fit in iure pontificio. ex Prat.

Ballistarii Græco more apud Tarruntenum Paternum in l. vlt. ff. de iure immunit. pro balliſtarum artificibus. In quodam enim Lexico ædis B. Germani Pariſ. legitur Balliſtra, & vertitur σφενδονιστής. In Nouell. tamen. 85. §. αὐτὸ δὲ τοῦτο. legitur βαλλιστρῶν τῶν ζυγῶν, id eſt balliſtariorum ordines: ſicque reddit Iulianus Patritius. Briſſ. Hoto. Prat.

Ballistræ vocabulo pro σφενδόνη, Leo Imper. in lib. de bellico apparatu, non ſemel vtitur. Briſſ. in lib. parerg.

Βαλλάντιον Syneſ. in Epiſt. Euthalium quendam βαλλαντιον vocat, id eſt, ſacculariam: qui cum in mulcta ſoluēda vnum ſacculum oſtentaſſet, in quo erant aurei nummi, & huic ſimillimum alium occultaret, in quo erant ærei, numerata & appenſa pecunia aurea, & ſuo reddita ſacculo, mox clam alterum pro altero ſuppoſuit & tradidit. Cuiac. 10. obſ. 27. pag. 1. in fin.

Βαλλάντιον gloſſis eſt ſacculus, vel ſacellus, Cuiac. ibid.

Βάρκα Scapha, vulgo βάρκα & καράβιον dicitur. Harmenop. 2. tit. 11. Goth. ad l. 4. in princ. in verb. Scapham, ff. de leg. Rhod.

Ballvca aurum eſt nondum purgatum, neque adhuc in maſſam redactum. Græce Chryſammos dictum, quaſi ab eo quod ſit aurum imperfectum. Neque eſt verbum Latinum, quod Accurſius putauit ſed Hiſpanum: ſcribit Plin. lib. 33. natur. hiſtor. Hiſpani, inquit, aurum quod minutum eſt, balucam vocant, Iuſtin. lib. 11. C. in tit. qui eſt de metallariis. Octonos, inquit, ſcrupulos in baluca. Et l. ob metallum. d tit. Cuius legis ſenſus hic eſt: Quod ſi metallarii conduxerunt à principe aurifodinam aliquot auri libris, puta centum, id debere eſſe purgatum, quod ſoluendum eſt. Quod ſi voluerint ſoluere in baluca, debere pendere pro ſingulis libris quatuor denas vncias, h. e. pro intertrimento & ſpurcitia duas vltra duodecim. Eſt operæ precium audire ſomniantem Accurſium: Baluca, inquit, vas lucens, quaſi in eo vaſe aurei illi vectigales principi deferrentur. Sed quia hæc interpretatio illi non placebat, adiecit aliam non minus ridiculam: vel baluca, inquit, quaſi baiulans lucem, hoc eſt, auri ſplendorem, & c. Nebriſſ.

Ballvca eſt χρύσαμμος, vt Tribonianus expoſuit, quæ nuper effoſa eſt è terra. Sic & ad 2. Græci. 56. ἐκλογῶν tit. 11. ἡ πωτιματῶν χρυσάμμου δεῖται Pollux τὴν χρυσίδα ψάμμον vocat. Cuiac. l. 1. C. de metallar. & metallis, lib. 11.

Balnearii fures, qui ex balneo quid ſurripiunt & furantur, maxime eorum qui in balneis lauant, l. 1. ff. de furib. balnear. &

Balnearivm furtum, l. ſi. ff. eod. & apud Tertull. lib. de idololat. Balnearii autem fures cur acerbius cæteris puniantur, explicat Ariſt. in problem. c. 29. Spieg. Adde Alciat. lib. 2. parerg. c. 38. Forcat. in Necyom. dial. 28. nom. 5.

Balnearivm ſeu Balneatorium inſtrumentum, quo etiam Balneatorem contineri Marcianus ſcribit l. item pictoris, 17. §. inſtrumentum, ff. de inſtruct. inſtrumentoque legat. Spieg.

Balneare argentum. quo mulier in Balneo vti conſueuit, l. 32. & l. vlt. de aur. arg. Briſſ.

Balnearvm inſtrumenta Iulio Polluci lib. 10. c. 17. ſunt balnei vaſa, peluis, labrum ve, vrna, fons manu factus, cyathus, ſitula, aſpergillum. Prat.

Balneas, legatæ domus eſſe portionem, ſi per domum intrinſecus adhibeantur, vide Paulum l. prædiis. de legat. 3. Spieg.

Balneator, qui balnea præbet, balnearum præfectus. l. 4. §. ait prætor. ff. de iis qui not. infam. Spieg. l. 30. §. ædilis, ff. locati. Balneator etiam ſeruus qui balnei vſibus deſeruit, l. 17. in fi. ff. de iuſtru. vel inſtr. leg. l. 15. §. 1. ff. de vſufruct. Briſſ.

De Balneatorvm artificio & pactionibus prohibitis, vid. tit. 59. C. lib. 4.

Balneatorivm, quod balneis vſui eſt & accommodatum. Martianus l item pictoris, l. 17 ff. de inſtr. vel inſt.

Balnevm quidam balineum, quod non abhorret à ratione, cum Græci βαλανεῖον vocent. Enimuero in monumentis antiquis, Balineum potius, quam Balneum reperitur Prat.

Balnea & balneas, vt cęteri Latini auctores, ita & Iuriſconſulti promiſcue dicunt, l. 50. ff. ad leg. Aquil. l 35. §. vlt. & l. 91. §. pen. ff. de leg. 3. l. 17. in fin. ff. de inſtr. vel iuſtrum. legat. l. 30. §. ædilis, ff. locat. Paulus lib. 5. ſentent. tit. 3 Aliorum auctorum exempla Nonius ſuppeditat. In Pand. Florent. fere ſemper balineum ſcribitur, l. 3. in fin. ff. de offic. præfect. vigil. l. 13. in fin. ff. de vſufru. l. 14. ff. de impenſ. in reb. dot. l. 58. in fin. ff. locat. l. vlt. §. 1. ff. de auro argent. l. 12. quib. mod. vſufruct. amit. l. 5. §. vlt. ff. commod. Dixi Fere, propter l. 9. ff. qui potior. in pign. & l. 55. §. lignis, de leg. 3. A Græcis Thermæ appellantur, l. 1. §. 1. de mun. & honor. l 5. & 6. C. de aquæduct. lib. 11. Dicuntur & balnearia l. 13 in prin. ff. de ſerui. vrban. & apud Senecam lib. 3. natur. quæſt Idem in lib. de Tranq. vitæ. Iam inter balnearia, inquit, & thermas Bibliotheca quoque vt neceſſarium domus ornamentum, expolitur. Briſſ.

Balnea concamerata, vide l. 1. C. de ædific. priuatis.

Balnea quædam publica erant, Vlpian. l. 2. §. ſi quis in mari, ff. ne quid in loco publ. & l. iniuriarum. §. ſi quis, ff. de iniur. & vocabantur à veteribus balineæ. Erant & priuata, l. ſi cuius, 13. in fin. ff. de vſufr. Dicebanturque ſingulari nomine Balineum. vide paulo ſup. Balineum. Quæ tamen interdum à priuatis hominibus publice præbebantur, l. patronus, 35. de leg. 3. Old. Briſſ.

Balneorvm partes formamque Vitruu. lib. 5. cap. 10. ita deſcribit: Aena ſupra hypocauſtum tria ſunt componenda, vnum caldarium, alterum tepidarium, tertium frigidarium, & ita collocanda, vti ex tepidario in caldarium, quantum aquæ calidæ exierit, influat: de frigidario & tepidarium ad eundem modum,

modum. Idem ſubiicit, Laconicum ſudationeſque tepidario coniungendas. Plinius apertius ſingula lib.5. Epiſt. ad Apollinar. exponit. Cuius rei & ex libris noſtris probatio peti poteſt. Tepidarii quidem certe meminit l.19.ff. de ſeru. vrb. Hypacauſti vero & Sphæriſterii, quod balneis adiungi ſolitum, Plinius quoque epiſtola iam allegata indicat: meminit l.16. ff. mandat. & diætarum hypocauſtarum lex 55. §. lignis, ff. de leg.3. & fornacis ac fiſtularum l.58. §. vlt. ff. locat. & tubulorum l.13. ff. de ſeruit. vrb. Ex hypocauſto autem per tubulos cuniculoſque & fornaces vapor trahebatur: inde balnearii vapores l.3. §. hoc interdictum, ff. de riuis, & in l.8. §. vlt. ff. ſi ſeru. vindic. De tubulis & fornacibus balneorum, mentio habetur in l.13. ff. de ſeruit. vrb. & l.58. in fin. ff. locat. Briſſ.

BALSAMVS, vid. cauſ.1.q.1. cap. dictum eſt, & c. quibuſdam, & c. placuit, & c. ſtatuimus.

BALTHEVS, (aliis Balteus) Varroni dicitur cingulum è corio bullatum, quo equites accingebantur, quod erat equeſtris ordinis inſigne, nec ante acceptum cingulum milites habebantur. Iſtud etiam cingulum tum præſtari ſolitum erat, cum cui ius equeſtris aut militaris dignitatis tribueretur: quod planum fit ex Dione in Traiano: Quum Suræ traderet tribunatum militiæ parazonium, quo pro militiæ dignitate accingendus erat, nudum porrexit, ac talem, inquit, enſem accipe, quem pro me ita ſtrinxeris, ſi iuſte imperauero; quod ſi perperam per me fieri cognoris, in perniciem meam vtaris velim, &c. Conuan. lib.9.c.5. num.8.

BALTHEVS, Baltheus & Baltheum in ſingulari, in plurali neutrum tantum, militare cingulum, vel zona bullis ornata dicitur. Dictum quaſi bullatum cingulum, quod Græci ζωστῆρα appellant. Varro Baltheum inter arma aſcripſit. Qui gladiatores, (inquit) baltheum cingulum è corio habebant. Hæc fere omnia ex Bayſio, quæ minus recte aſſecutus eſt Accurſius lib. 11. C. tit. nulli licere in ſellis, &c.

BAMBALIO pater Antonii vxoris, propter hæſitantiam linguæ per ſummam contumeliam dicitur, à βαμβαλίζειν, quod eſt tremere, dentibus crepitare, & labiis balbutire. Torneb. lib. aduerſ.17.c.19.

BAMMA ferme idem quod embamma, eſt acetum factitium. vide l.9. in fin. de contrahend. empt. Cuiac.2. obſeru.4. & 15. obſeru.7. in fin. adde Goth. not. ad §.1. l.9. ff. de tritic. vino vel oleo legato.

BAMMA Pratcio eſt tinctura, vt & embāma: ἐμβάπτειν intingere. Βαναυσία apud Pollucem lib.1.c.5. eſt quæſtuarium opificium.

BANNA bannorum, ſeu proclamationes ſponſi & ſponſæ in Eccleſiis fieri ſolitæ, c.27. in princ. extr. de ſponſal. c. vlt. in princ. qui matrimon. accuſar. cap. vlt. de clandeſt. deſponſat. Vide Gothofr. ad Nou. Leon 89. in med. ibi: ſacræ benedictionis teſtimonio.

BANNALIS mola, noua & barbara ſeruitutis ſpecies eſt, qua hodie paſſim ruſtici coguntur vna mola, quam bannalem vocamus, vnoque furno vti ad quæſtum domini, qui fortaſſis præeſt iuriſdictioni eius pagi. Balduinus ad tit. de ſeruit. Inſtit. ſimiliter &

BANNALIA flumina, quæ iure eruditi præſcripta vocant, ſunt, quæ dominis beneficiariis confinium prædiorum, aut permiſſione principis, aut longi temporis præſcriptione, aut conſuetudine, aut alio iuſto titulo quæſita ſunt: cuiuſmodi hodie pene omnia flumina eſſe cenſentur, factaque priuata, quæ natura publica erant. Nam Martiani (vt videtur) reſponſo inuitati potentiores, cum pluribus annis in flumine ſoli piſcati ſunt, cæteros eodem iure vti prohibent. l. ſi quiſquam, ff. de diuerſis & temporalibus præſcriptionibus. Quãquam, vt inquit Papin. præſcriptio longæ poſſeſſionis, ad loca iuriſgentium publica obtinenda, concedi non ſoleat. l. præſcriptio. ff. de vſucap. & vſurpat. Putat Vlpianus, ſi quis prohibeatur ante ædes meas, vel prætorium meum piſcari, iniuriarum agi poſſe, l. iniuriarum, §. fin. ff. de iniuriis & famoſis libellis. Si quis tamen ſe obſtrinxerit, vt certo loco piſcationem exerceat, lex pactionis ſeruanda eſt. Cæterum flumina bannalia potentiores ita tuentur, vt ſi quis eos interturbet, interdicto Vti poſſidetis (quod Galli querimoniam *Saiſine* & nouitatis appellant) agant & experiantur.

BANNVM exilii ſpecies, quæ ab antiquis dicebatur proſcriptio. Hinc banniti dicebantur, qui carebant iure togæ, quibus aqua & igni interdictum erat Nebriſſ. Spieg.

BANNVM, Neotericum & nuper inuentum vocabulum eſt, inquit Old. ſed res antiquiſſima. Eſt autem Bannum, eodem finiente, quo omnia humanitatis iura, viciſſitudineſque officiorum, & commercia interdicuntur rebellibus. Ideoque ſoli Cæſari, qui generalem vbiq; iuriſdictionem habet, iure bannum interdicere licet. Cæteri Magiſtratus non banno, ſed relegationibus aliiſq; pœnis vtuntur. Sumptus eſt autem banni vſus iuxta ipſum ab inſtituto Romanorum. Romani enim Draconis Athenienſis duriſſimam legem imitati ſunt, ſimilitudine quadam: quia igni & aqua interdicere ſolebant, quod ei nihil eſſet reliquum, cui hæc elementa denegantur. Spieg. Sic C. de epiſc. & cleric. in conſtitutione Friderici ait Imperat. Anno ſubiaceant imperiali: intelligens proſcriptionem; quæ exilii ſpecies eſt, & æquiparatur deportationi: & rurſus excommunicatio habet ſimilitudinem cum banno, glo. in §. relegati. Inſt. quib. mod. ius pat. poteſt. ſolu. Doctores in l.1. de hered. inſtit. Sublata autem deportatione, cum prouinciarum numerus ſub imperio Romano in anguſtum redigeretur, peruentum eſt ad proſcriptionem, quam dicimus bannum, ſeu excommunicationem imperialem, cuius meminit Fridericus II. in conſtitutio. de ſtatut. & conſuetud. §. item nulla poteſtas. Et cum primum hæc nouiſſima proſcriptionis pœna introduceretur, obſeruata fuit, vt idem nunc tradit Oldend. differentia inter cenſuram & bannum, hoc modo: Cenſura Imperialis, *die Keyſerliche acht*, intra annum habebat hanc appellationem: quia imperium cenſet, vtrum in eam ſit declarandus, an non. noſtra enim lingua *achten*, ſignificat iudicare, exiſtimare, reputare. Adimebat autem ſecuritatem & pacem publicatis perſonis & rebus. Bannum vero, *der Bann*, id efficiebat, vt ſic bannitus apprehendi quidem poſſet in quolibet iudicio, ſed non paſſim occidi: poſt annum vero iſta cenſura & proſcriptio iterabatur, confirmata grauioribus pœnis. inde dicta eſt, *die Oberacht* quaſi aggrauatio excommunicationis & cenſuræ imperialis. Cæterum bannum in legibus Longobardorum ſolidorum 60. vel totidem ictuum pœnam ſignificat: & id quidem conſtanter, niſi ſi legis ipſius verbis aliter definitur. Bannum autem, & ab eo Bannire verbum, eadem omnino ſignificatione, qua à Francis hodie vſurpatur, in eis quoque legibus accipi indicant c.1. tit.67. legis Ripuarior. tit.17. legis Friſion. tit.40. lib.4. leg. Franc. Quibus in locis cum ad bellum à principe vocati banniti dicantur, & Heribannum vectigal pœnæ cauſſa, quod ab eo exigitur, qui Heribanno, id eſt, domini, vt tum quidem loquebantur, ſiue principis vocationi parere contempſerint (cap. 71.72. lib.4 leg. Franc. & lib.3. Longobard. tit. de Heribanno) nõ temere quis dixerit, voces quippe Francicas Ban & Arriereban ab eis deductas. verum cum banni bannitique verbum commune & generale ſit (nam quos propria quadam appellatione bannitos dicimus, illi Forbannitos vocant,) hæc autem Francica ban, & arriereban, ita coniunctim de illa tantum ad bellum vocatione vſurpare ſoleant, tentari ex aduerſo non incommode poteſt, videri potius à Bando deducta, in Bannum vulgarem magis vocem deſciuiſſe. Bandum autem ſignum eſt ipſius ducis & imperatoris, à quo Bandophoros dictos, Procopius ſcribit lib.4. Belli Vuandalici. Paul. Monachus lib.1. hiſtor. Longobard. cap.13. Tato Rodulphi (is erat Herulorum rex) vexillum, quod Bandum appellant, eiuſque galeam, quam in bello geſtare conſueuerat, abſtulit. Suidas: Βάνδον καλοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ σημεῖον ἐν τῷ πολέμῳ. Quæ interpretatio rectior & verior videtur illa, quam Stephanus περὶ πόλεων tradit, vbi de Albanda loquitur, Romanos ſcilicet Βάνδα victoriam dicere: Sed facilis eſt exterorum hominum in aliena lingua vel exaudienda, vel exprimenda, aurium, linguæ, animi denique lapſus. Quanquam ſane vtrumque ſimul ferri poteſt. Bandi etiam verbo pro ſigno militari vſus eſt pluries, quiſquis auctor eſt eius libri, qui περὶ στρατιωτῶν καταστάσεων καὶ ἐπιτηδευμάτων, Iuſtiniani Imperat. nomine editus eſt. Verum ne cui nouum & inſolens videatur, quod diximus, quaſi banni verbo ſiue Francico, ſiue Longobardico, veriſimilius multo ſit noſtros, quam Græco aut Latino vſos, profecto Bandes & Bandieres à bando potius dici, nemo opinor ſanus negauerit. Eſt & de Heribanno Francorum, Gregorii locus, lib.5. hiſtor. c.26. Chilpericus (inquit) rex de pauperibus & iunioribus Eccleſiæ vel Baſilicæ Bannos iuſſit exigi, pro eo quod in exercitum nõ ambulaſſent. Non enim erat conſuetudo, vt hi exoluerent vllam publicam functionem. Ban & Arriereban vtrumque Heribannum eſt. Pithæus aduerſariorum lib.2.c. 12. noſtri tradunt Banni ſententiam non excedere bannientis territorium. Et hoc vſque adeo verum eſt, Zaſio adſtipulante, vt etiam de moribus Germaniæ Præſes prouinciæ non audeat capere aliquem in ciuitate ſuæ prouinciæ. Obſeruandum autem, Italos habere in communi ſermone quædam vocabula, quæ licet Latina non ſint, videntur tamen originem ab antiqua aliqua & recondita hiſtoria ſumpſiſſe: vt cum eum qui in exilium miſſus eſt, Bannitum vocant. Siquidem apud Græcos, qui homicidium non ſponte commiſiſſet, is amiſſis bonis, patria per annum exulabat, donec à tali crimine expiatus, deinde reuerteretur: id exilium ἀπενιαυτισμὸς quaſi Abannatio dicitur, cuius exemplum profert ex Homero Alciatus in Parergis, qui annotauit ibidem, ab hac abannatione videri poſſe Bannitos dictos. Spieg.

BANNVM componere iure Longobardico, eſt ſuper mulcta paciſci. Vide Albericum in l. hodie, ff de pœn. Spieg.

BANNVS ſiue bannum duo ſignificat: edictum, qua die vaſalli equis armiſque inſtructi, ad comitatum adeſſe debeant: & ſanctionem, hoc eſt, mulctam edicto non parentis. Capit. Carol. Si hoc non impleuerit, beneficium perdat: & qui be-

neficium non habuerit, bannum ſoluat. Et alibi: Qui hoc fecerit, tantas vices bannum ſoluat, quanta mancipia vendit: & ſi non habet pretium, ſemetipſum donet, vſque dum ipſos bannos ſoluat. Prat.

Vnde Heribannvm duo quoque ſignificat. Generaliter mulctam omnem, quæ domino debetur, quaſi ab Her & Bannus: Specialiter eam, quæ pro militiæ deſertione penditur, quaſi ab Hœre, quod exercitum ſignificat, Legis Franc. lib. 4. c. 71. Quicunque liber homo in hoſtem bannitus fuerit, & venire contempſerit, plenum heribannum, id eſt, ſolidos 60. perſoluat: aut ſi non habuerit, vnde illam ſummam perſoluat, ſemetipſum pro vuadio in ſeruitium principis tradat, donec per tempora bannus ſit perſolutus. Et qui propter heribannum ſe in ſeruitium tradidit, ſi moriatur, heredes eius de ipſo banno obnoxii non fiant. Prat. Hinc

Bannitvs interdum euocatus, leg. Fran. 3. cap. 64. Quicunque noſtros habẽs honores, in hoſtem bannitus fuerit, & ad condictum placitum non venerit, &c. Legis Franc. lib. 4. c. 72. Vt non per aliquam occaſionem, neque pro Vuadia, nec de ſacra, nec de vuarda, nec pro Heriberigare, nec pro alio banno heribannum apponet ei ſuam tertiam. Item: Ipſe heribannus non exactetur, neque in terris, neque in mancipiis, ſed in auro atque argento, &c. Vnde nonnulli Frãcogallicum verbum corruptum putant Arriereban. Vſurpatur etiam pro pœna non reſpondentis ad exercitum, ab Hoere vel Heere quod exercitum ſignificat, & bannus, mulcta. Vnde Herislitivm pœna deſertæ ſiue detrectatæ militiæ, Leg. Fran. lib. 4. c. 72. de quo J. ſuo loco. Prat.

Bannitvs, quod excommunicatum Alciat. lib. de ſing. certam. c. 32. vocari ſcribit, quaſi abanuitus, qui in annuum exilium actus eſt. Hic æquiparatur, vt Accurſius in §. relegati, Inſtit. quib. mod. ius patr. pot. ait, derelicto, relegato, deportato ve. De hoc Bart. quæſt. 1. incip. Lucanæ, pernegat: huius ſententiam videtur probare Angelus in d. §. relegati. Tu vtrunque conſule. Bannitos ex crimine & delicto intelligi, Alciatus reſpondit reſponſ. 454. num. 1. ex ſententia Bart. in l. omne delictum, ff. de re milit. Bannitus à rege excommunicatus dicitur c. 1. in fin. princ. hic finit lex. deinde conſue. in vſib. feud. Prat. Corraſ. lib. 1. Miſcell. c. 24. proſcriptos vocat.

Bannitorvm receptatores non puniuntur, quando propter timorem, & non ſponte bannitos recipiunt hoſpitio. Bald. in l. in delictis, ff. de nox. ſequitur Ang. in malef. in ver. dicto maleficio ſemper aſtitit: ad fin. Socin. conſil. 262. in cauſa magn. col. vlt. lib. 2. Hippolytus conſ. 25. vltra ea. col. 5. Et hæc adde ad l. 1. & 2. ff. de recept. & ad ea quæ late tradit Florianus in diſput. ſua, inquiſitus. in 2. dub. Cotta in Memor. Clarus 3. ſentent. §. teſtamentum. q. 19. differentiam facit inter bannitos ſimpliciter, & bannitos ſimul ac damnatos ad mortem, eorumque bona.

Baphevs, tinctor: & Baphe, tinctura; vtrumq; à βάπτω ductum, quod eſt tingo, colores inficio: Iuſtin. lib. 11. C. tit. de muril. Baphei, (alii Baphii) inquit, per quos & priuata noſtra ſubſtantia tenuatur, & ſpecies gynecii confectæ corrumpuntur. Idem in tit. de veſt. olob. l. purpur. Ad Baphia, ait Phœnices. Spieg. Βαφεῖς autem tingendæ purpuræ Imperatorum præerant. Porro de procuratore Baphii meminit Euſeb. lib. 6. c. 32.

Baphia, taberna eſt tinctoria, Βαφή. Hinc Lamp. in Alex. Purpura Alexandrina, vulgo Probiana dicitur, idcirco, quod Aurel. Probus præpoſitus baphiis, id genus muricis reperiſſet. Apud Phœnices autem tingebatur pretioſiſſima purpura, quorum tincturam Suidas appellauit oxon. ὀξὺ ἀπὸ τῆς φοινίκων. Hinc Oxobapta in l. 1. C. quæ res alien. non poſſ. Corrupte ergo ibi dipapta legitur. Alc. C. de veſt. olob. l. vlt. lib. 11. Spieg.

Baphia, (ait Briſſ.) ſunt officinæ infectorum, qui veſtibus purpura & cocco tingendis operam dabãt. l. 2. & l. pen. C. de murileg. lib. 11. l. vlt. C. de veſtib. olob. lib. 11. quæ excerpta eſt ex l. vlt. C. Theod. de murileg. Huiuſmodi multa Baphia & in Orientis & Occidentis partibus Imperatores habebant, quæ ſub diſpoſitione comitum ſacrarum largitionum in Notitia Imperii Romani ponuntur. Præponebantur autem Baphiis procuratores, vt eadem notitia oſtendit. Lamprid. in Alex. Ita vt Alexandrina purpura hodie dicatur, quæ vulgo Probiana dicitur, eo quod Aurelius Probus Baphiis præpoſitus, id genus Muricis reperiſſet. Briſſ.

Βαφὴ infectura, tinctura: de qua Iul. Pollux lib. 1. c. 4. & lib. 7. c. 30.

Baptæ: vide J. Sericobaptæ.

Baptisma, vel Baptiſmus, βάπτισμός Græce: Latine Immerſio, ſeu lotio. Baptiſmus quidem per aquam confertur, vt res inuiſibilis per viſibile illud elementum, operatione Spiritus ſancti conferatur. Sicut enim aqua corpus viſibiliter purgat exterius, ita quoque baptiſmus ſpiritualis latenter animam. Vnde D. Auguſtin. vnde, ait, iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, niſi faciente verbo? non quia dicitur, ſed quia creditur. Pagani ſiue gentiles circa fontes templa ſua facere ſolebant, vel ſaltem ibi ſemper aquam habebant, per cuius aſperſionem purificari credebant, ſic quodammodo figuraliter ad baptiſmum tendentes. Non tamen ab eodem ſumpſimus conſuetudinem baptiſmi, imo à tribus, quæ in veteri teſtamento fuerunt, ſcilicet à cataclyſmo, (id eſt, diluuio) a mari rubro, & à Iordane, quæ baptiſmi figura fuerunt. Baptiſmum igitur Dominus inſtituit. Et ipſe Dominus baptizatus eſt, tum in Iordane à Iohanne: Matth. 3. tum in ſua paſſione. Vnde inquit, baptiſmo habeo baptizari, quo coarctor, vſque dum perficiatur. Luc. 12. Illud ſciendum baptiſmum reiterari nefas eſſe: vnde & titulus eſt Codicis: ne Sanctum baptiſma iteretur. Anchor. Secundus baptiſmus, non purificatio, ſed inceſtus eſt, l. 1. & ibi Goth. iam d. tit.

Baptisterivm dicitur lauacrum, quod ex ſpoliario ingrediebatur controuerſim, & è regione frigidarii baptiſterium erat. Plin. Cæcil. cuius in contrariis parietibus duo baptiſteria, veluti circa ſinuantur abunde capacia. Vitru. Cæterum Bapto verbum Græcum, tingo ſignificat. Baphia loca, vbi lanæ tinguntur, Seruius appellat, Dibaphum purpura bis tincta, & conſequenter prætexta, nobilior Ciceroni Seruioque. Iohan. Bapt. comment. in Epiſt. Sidon Apollin. ad Domitium lib. 11.

Baptizare è Græcorum verborum numero eſt, quæ modica inflexione facta olim ſunt conuerſa in Latinitatem, l. 2. C. ne ſanct. bapt. iter. Vtuntur Impp. vocabulo rebaptizare. Spieg.

Baratrvm, carcer apud Athenienſes.

Barbam expilare, in Placit. Feud. de pac. tenen. §. ſi quis alium cœperit. Plena barba. Goth. ad l. 18. princ. C. de teſt. milit.

Barbaræ nationes, quæ alio iure vtuntur, quam Romanorum principum conſtitutionibus, l. nulli, C. de epiſc. & cleric. §. quod ſi teſtator. Spieg.

Barbarvs primo dictus eſt Græcis, omnis qui non Græca, ſed quacunque aliena loqueretur lingua: quod ipſis grauiter loqui videretur. Tandem viſi ſunt & Latinis Barbari, qui aliena vterentur lingua, vel ipſis non intellecta, vel inconcinne duriterque prolata. Nunc quiſquis loquitur peregrina, & nobis incognita lingua, aut moribus eſt inconditis & horridis, is eſt nobis barbarus: ita quibus tantum cognita eſt lingua Germana, iis omnes aliæ linguæ ſunt barbaræ, quod ipſi vocant *vvelſch*. Et hi iam diu ſatis, non tamen fruſtra ab Italis vocari ſunt Barbari: quod Latinam linguam grauiter & inconcinne loquerentur. Dei tamen dono, & clarorum diligentia virorum, nunc barbariem exuerunt, & vtraque lingua cum Italis certare poſſunt. Sed quantum linguæ barbariem ademerunt, tantum eandem moribus adiecerunt, per mercatores & milites peregre allatam. Inde eſt luxus in veſtiendo, & veſcendo, Christi contemptus in maledicendo, & inſania in potando: quod Volzius Exabbas queritur in ſuis Obſeru. Adde Gellium lib. 5. c. 20.

Barbaræ gentes, initio omnes præter Græcos dicebantur, (Paul. Apoſt. Rom. 1. Græcis & barbaris) etiam Romani ipſi iam domini: poſt Latini, & Itali ea ſunt nota exempti, donatis prouinciis omnibus ciuitate, & in ſenatum ex illis compluribus etiam aſcriptis, qui fuerunt ſenatores, vt atteſtatur Lud. Viues, tametſi Romam nunquam veniſſent, vt ciues alii qui Romam nunquam viderunt. Cæterum Barbarici nomine illi ſoli ſunt notati, qui ſub Romano imperio eſſent, eique parebant, l. 26. C. de epiſc. & cleric. l. 2. C. quæ res vendi non poſſunt, l. 6. §. vlt. ff. de bon. dam. Sic Rhenus noſter duas dicebatur habere ripas, hanc citeriorem, illam vlteriorem, Barbaram: cuius meminit Iureconſult. in l. Lucius. de Euict. & Claudian. O quoties doluit Rhenus, qua Barbarus ibat, Quod te non geminis frueretur iudice ripis. Spieg.

Barbaricarii vel Brambaricarii vocabantur, qui argento vel auro, vel ære, caſſidas & bucculas tegebant, & deaurabant, vt apparet ex l. 1. de fabri. in C. Theod. l. 7. ſi. C. de palat. ſacr. lar. Sic accipe in l. 1. de excuſ. artif. lib. 10. C. & in Notit. Quo loco de Comite ſacrar. largit. in partib. occidentis agit: Eſt hoc vocabulum corruptum in l. 1. de præpoſit. agent. in reb. lib. 12. C. & in l. 1. de priuilegiis ſcholar. cod. lib. vt & in Notitia. Briſſ. Donato Æn. 11. Barbaricarii dicuntur, qui ex auro coloratis filis exprimunt hominum formas, & animalium, & aliarum ſpecierum imitatam ſubtilitate veritatem. Palæmon in gloſſis: Barbarica ornamenta ex auro. Cuiac. in l. 1. C. de excuſ. artific. lib. 10. Hi ipſi dicuntur & Phrygiones: quod Phryges acu pingere primi inſtituerint, vt annotat Torneb. lib. aduerſ. 5. c. 25. Nec nouum eſt Phrygas dici barbaros, vt apud Horatium, Græcia barbariæ lento colliſa duello, id eſt, Phrygiæ: & apud eundem, Sonante mixtum tibiis carmen lyra, hac Lydium, illis barbarum, id eſt, Phrygium: & apud Maronem, Barbarico poſtes auro ſpoliiſque ſuperbi, id eſt, Phrygio. Phryges enim opibus & auro abundabant, opinioque Græcorum erat, eos opulentos fuiſſe, vt & Perſas. Itaque vt barbarus ætate Demoſthenis dicebatur Perſarum rex, ſic barbaros, qui de bello Troiano ſcripſere, aut tragœdias illius argumenti attigerunt, Phryges intellexerunt: quanquam latius barbari nomen pateat. Torneb. lib. 9. aduerſ. c. 18.

Barbaricvm Feſto lib. 2. appellatur clamor exercitus, videlicet, quod eo genere barbari vterentur. Imperatores vero in l. 2. C. de

l.2.C.de commerc.& mercat. barbaricum ſumunt pro barbarorum ſolo,loco & terra. Sic & apud Ammianum Marcellinum lib.18.viſus in barbarico miles per Horrarii regna tranſibat intacta. Eutrop.lib.9.de Deciis,patre & filio.Vterque ait, in barbarico,id eſt barbarorum ſolo,interfecti ſunt. Idem lib. 7. Albis in Barbarico longe vltra Rhenum eſt.Prat.Briſſ. Alc. ad l.ſcriniis.De palatin.ſacr.largit.

BARBARICA lex appellatur Romana Alciato lib.6. parerg.c.12. ex Plauto.

BARBARICA feritas l.20.pr.C.de poſtlim.reuerſis.

BARBARICVS ritus in menſis,pro Romano,& frugali,cur à Plauto dictus,oſtendit eleganter Alciat. lib.parerg.6.c.26. Spieg. Vide & Maioragium lib. 3. Miſcell. c.12. vbi explicat quid ſit Barbaricum.

BARBAROS in Impp. Conſtitutionibus accipimus, quicunque Rom.Imperio non parebant.l.26.C.de epiſc.& cler. Sic & in l.pen.in fin.ff.de bon.damnat.

BARBATI, apud Romanos ioco prouerbiali,dicti homines,priſcis ac ſimplicibus moribus ruſticanæque veritatis:quod illic ſero receptum ſit,radere barbam. Eo ſpectat illud Iuuenalis, Facile eſt barbato imponere Regi. Quod de veterum horrida,non pexa barba accipiendum eſt.Hęc ceu molliter curata, per deminutionem Barbula, & hi qui eam gerunt, Barbatuli appellati ſunt.Cic.in Orat.pro M.Cœlio.Spieg.

BARCAM Iſid.lib.19.adpellat,quam quidam ab oneribus gerendis dictum putant. Βάκλω vocari ſcribit Harmenopulus lib. 2.tit. ιε περὶ ναυτικῶν à Paulo lib.2.ſent.tit.7.§.leuandæ, Scapha nominatur.Prat. vide etiam Cuiac.lib.2.recept.ſent.Iulii Pauli,tit.7.§.leuandæ,& Goth.ad l.4.princ.de l.Rhod.

BARDVS Nonio, vi propria, & ingenio tardus. Nam, inquit, Græci bardos,tardos dicebant.Hom.Iliad. ψ.

----------ἀλλά τοι ἵπποι
βάρδιστοι θείειν.

Feſto ſtultus à tarditate ingenii dicitur. Huic opponit Zaſ.in Epitom.Feud. tit. de feud.ſucceſſ.ſtrenuum virumque bellicoſum.Prat.

BARO priſcis Latinis pro bardo & ſtupido. τὸ βάρος pondus,moles,grauitas. Alias Barones ſunt,qui inter nobiles opibus ac potentia antecellunt:iidem qui Perſis Satrapæ. Optimates,in appendice Aymonii lib.5. c.51. 52.53. Otto Friſing.lib.7. c.25. equites Capitanei, Vaſalli regii, Sigebert. Chronic.Ai.1160. Flau.Blond.lib.5.decade 2.Lombard.lib.1.tit.14.Hector Boethi.hiſtor.Scot.lib.11. Sub vaſallis autem regiis Capitanei ac Proceres omnes, Duces,Comites, Marchiones, continentur in Feudis.Vnde apud Otthonem Friſing.lib.Frid.2.c.12.& 16. Marchio in Baronum numerum refertur.Gallis in lege Salica Baro paſſim pro mare ſeu viro, vt & Lombard.lib.1.tit.9. Iure Gallico iam Baro eſt, qui in ſuo territorio ſummæ,mediæ,& infimæ coercitionis, item nundinarum ius habet: vt deportandi, decollandi, ſuſpendendi, cremandi, &c. Io.Butilerius in ſumma rurali,Prat.

BARO ἀπὸ τοῦ βαρεῖν ductum putant Alber.& And.Alci.lib.de ſing. certamine cap.32. Βάρημα enim grauitatem ſignificat.Baronis vulgare nomen eſſe,proque generoſo,inſignique homine accipi ſcribit idem lib.5.parerg.c.16. Hunc ita definit Bald.in c. innotuit. de elect. vt ſit quiſquis merum, miſtumque imperium in aliquo caſtro oppidove conceſſione principis habet.

BAROS, inquit Eraſm.Græce nonnunquam faſtum ſignificat,& Latine graues viros dicimus eximios magnæque autoritatis, vnde ſuſpicor & vulgo nunc dici Barones, qui generis ac virtutum autoritate cæteris præeminent.Spieg.

BARRONES, quam probam eſſe putauit dictionem apud Cic. in de Finib.2.interpres doctiſſ. inquit, quaſi naſci quoſdam homines,& ſola corporis mole graues, vt ſunt barri, id eſt, elephantes:quorum vox Barritus dicitur. Qui elenchum illius commen.addidit, Barones,ait,per ſimplex r,dicuntur potentes & principes:citatq; Cic.ad Attic.lib.5.Epiſt.Sed forte non minus fallitur,quam ii qui putant,& Ciceronem in eodem opere Francorum meminiſſe.Id errati primus omnium Rhenanus reſtituit. Nam & hic lectio corrupta videtur pro Barrones enim reponendum Varrones,haud vulgariter eruditi quidam monuerunt. Inſulanus tamen, ceu probum Baronis verbum, agnoſcit apud Cic.receptum, & ait, eminentem atque maiorem aliquam poteſtatem ſignificare: Italoſque nomen Baroncelli inde, ſuo more, tanquam minorem Baronem finxiſſe.Alciatus Verones, inquit, ſeu imitatione Dorica Barones, accepi populos Hiſpaniæ eſſe: ſic à fluuio, cuius Mart. quoque meminit, dictos:qui ſolebant principibus apparere, & excubias facere:quos & veriſimile eſt eligi ſolitos prægrãdi corpore,quamuis mente ſtolida eſſent:quod huius militię proprium eſt. Hæc ille. Sed an recte Baronis voce ſignificetur, qui Germanice *Freyherr* dicitur,adhuc quærendum eſſe puto. Conſtat autem conſenſu interpretum Pontificii iuris, Barones Comitibus præponendos,in Epigrapha c.grandi. de ſupp.negl.præl.lib.6. Cæterum in Placitis Feudalib. Barones numerantur,inter Valuaſores, & Vaſallos, vocabula illota, vt ait præceptor noſter Zaſ. Sed teſte Barone à Tautenbergo. noſtris,h.e.Germaniæ morib. Comiti Baro prorſus æquipatatur,nullumque eſt inter eos vel dignitatis, vel præeminentiæ diſcrimen:niſi quod de Comitatu non ſit inueſtitus Baro: qui tamen in omnibus rebus ſuſcipiendis, honoribuſque adminiſtrandis,haudquaquam Comite cenſetur inferior. Baro item mulier fuit philoſophiæ dedita, vt ſcribit Suidas: quem P.Manutius allegat. Ex eo philoſophos, qui ſtolidiores eſſent, non philoſophos, quod eo nomine viderentur indigni, ſed Barones vocabant: vt quaſi mulierculæ per contemptum appellarentur. Cic.vlt.Epiſt. lib.9.Fam. Ille Baro te putabat quæſiturum,num vnum cœlum eſſet,an innumerabiles? Sic enim ille hunc locum emendauit. Quamuis Eraſ. inter eas voces Baronem commemorat, quæ videntur vna cum barbarico imperio inuaſiſſe.Spieg.

BARISELLI *feymer* vulgo, apud Sicambros ſeu Weſtualos, vmbram præ ſe ferunt Quæſtorum, Triumviralium parricidii capitalium. Zaſ. in l 2.de orig.iur. Bald.in vſib.Feud.in tit.de proh. feud. alien. §.præterea 2. Bariſellos nominat ſingulares iudices,ſine certo tribunali iudicantes.Spieg.

BASES, quarum meminit Iabol.in l.hæres meus,100.§.pen.ff.de leg.3. dicuntur orbiculi illi, quibus vaſa in menſis collocantur,ne toralia polluantur. Quamuis apud Ireconſult.verba mendoſe circumferantur Sunt & alii maiores, vt ſeſſiones ſtatuarum,columnarum, ſiue fabricarum, quæ à fundo conſurgunt,& ſuppoſitæ fabricæ ſuſtinent pondus. Et de his intellexit Pomp.in l.penult. ff.de verb.ſign. Cotta in Memoralibus. Spieg. Sunt & ſuſtentacula ſeu fulcra cuiuſque rei imæ partes. Alciat.lib.4.parerg.cap.2 pedamenta, Prat. Tranſlate ad viros præcellentes refertur.

BASILICA ἀπὸ τοῦ βασιλέως dici putat Feſtus lib. 2. ſunt autem locus publicus in quo iudicia exercebantur, Fabio lib.12.venaliaque proponuntur Alciat.lib.1.prętermiſſ.ex Vitruu.& l.pediculis, §.3. ff.de aur.& arg.leg. & vero, quia ab Rege ducantur,domum regiam,palatiumque ſignificant eidem in rubric. C.de ſacroſ.eccleſ. quam ſignificationem templis conuenire ibidem ſcribit:quia eſt Regis ęterni palatium. Archidiac.cap. non oportet,2.42.diſtinct. Venalitiarios tabernas in Baſilicis habuiſſe patet ex l.32. §. 3. de auro & arg.librorum etiam tabernæ in iis erant,teſte Aſconio.Hor.

BASILICA etiam libri ſunt quibus continentur leges ab Imperatoribus promulgatæ, vel compoſitæ, qui libri hodie extant Græce ſcripti, quibus lux magna iuri noſtro ciuili adfertur. Prat. Hi libri ad illuſtrandum & interpretandum valde conducunt:non ad emendandum & interpolandum iura noſtra, non ad decidendum:quia autoritate publica,quæ ſola ius facit, in hoc Occidentali Imperio carent. Vigli. Zuich. in præfat.ad Theoph.Gœdd.ad rubr.de V.Sig.nu.31.

BASILICA Vlpiano & aliud deſignat: Sacram rem, vel religioſam,inquit Vlpian.vel vſibus publicis,in perpetuum relictam, vt forum, aut Baſilicam, vt hominem liberum, inutiliter ſtipulor, quamuis res ſacra, prophana fieri,aut vſibus publicis relicta, in priuatos vſus reuerti, & ex libero, ſeruus fieri poſſit,l.inter ſtipulantem,§.ſacram,ff.de verb.oblig.In cuius interpretatione admonui, Baſilicam apud Vlpianum non ſignificare locum ipſum, in quem Chriſtiani conueniunt, Deo dicatum (quamuis in ea ſignificatione dictio huiuſmodi apud Hieronymum, & alios Eccleſiaſticos ſcriptores, nonnunquam legatur. c.perlectis, §.ad Epiſcopum 25.diſtinct.à quibus, & illud ſcriptum inuenio, quod cum Gothi vrbem Romam irrupiſſent, illos in primis ſecuros, inuiolatoſque ſinebant,qui in Apoſtolorum Baſilicas confugiſſent) Etenim fuit Vlpia.vt alibi ſcripſi,religionis Chriſtianæ inſectator crudeliſſimus, vt veriſimile non ſit, dicata Chriſto, eiuſque diſcipulis templa,tantæ apud eum dignitatis fuiſſe.Sciendum itaque Baſilicam proprie ſignificare locum in quo negotiationes priuatæ, conſilia & iudicia exercebantur: dicta Baſilica, quaſi Regia,Græci enim Βασιλικὴν, regiam appellant.Debent quippe (vt Vitruuius Architectus in quinto tradit) Baſilicæ adiunctæ eſſe foro. Et quam calidiſſimis partibus, vt per hyemem,ſine moleſtia tempeſtatum,poſſent ſe in eas negotiatores conferre. Iudicia autem peragi ſolita in Baſilicis, indicat Quintilianus 12. Trachali oratoris vocem, cum in Baſilica Iulia diceret auditam laudatamque fuiſſe, ex quatuor tribunalibus.Et Plinius in Epiſtolis.Deſcenderem, inquit,in Baſilicam Iuliam auditurus, quibus proxima comperendinatione,reſpondere debeam. Sane Baſilicam principio locum fuiſſe conſtat,quo ſub tectum,& ante veſtibulum ædium principes ad ius dicendum conueniebant, cui dignitatis gratia, tribunal poſtea additum eſt, tanquam plus ineſſet authoritatis, quod iudicia publica ante domos darentur. Ac deinde, quo Baſilica laxior eſſet,primariis tectis non ſufficientibus,porticus intrinſecus hinc atque hinc additæ ſunt. Quatuor porro Baſilicas Romæ fuiſſe legimus.Primam Baſilicam Romę Cato Cenſorinus magna mole conſtruxit, vt Plin.de viris illuſt. cap.47.teſtatur, quæ Porcia appellata eſt. Secunda dicta eſt

Opimia(in qua cœnaculum erat) quod in ea ſeniores aſſiderent. Huius meminit Varro lib.4.de lingua latina. Tertia fuit Pauli, quæ 1000. & 500. talentis taxata, mox Fuluiæ conſecrata fuit, quam columnis è Phigibus mirabilē inter magnifica locat Plinius lib.natur.hiſtor.36.c.15.Papiniuſque ad nomen alludens eleganter Regiam dixit, cum in 1.Syluar.ait:

Illinc belligeri ſublimis Regia Pauli.

Aliam denique Iuliam, Centumuiralibus cauſis dicatam, Iulius Cęſar conſtruxit, cui conſtruendæ tradit in quinto Vitruuius, ſe præfuiſſe. Vide Plin.lib.5.epiſt.Suet.in Caligul.Varro.4.ling.lat.& Victorem.Briſſ.Baſilicas vias noſtrates interpretantur, prætorias, & conſulares, hoc eſt, publicas magnaſque, l.2 §.viarum.ff.ne quid in loc.publ. Nam quod magnum eſt, Baſilicum dicitur. Et Græci Βασιλικῶς, pro magnifice, prouerbiali figura dicunt. Grandioremque & excellentiorem brachii venam, Phyſici Baſilicam dicunt: tres eſſe venas in brachiis tradentes: Baſilicam, cephalicam, & nigram, ſeu, quod in medio harum ſit, mediam, communemve, quæ in furore & delirio findi ſolet. Ioan.Corraſius lib.6.Miſcellaneorum, ca.18.Fuere & aliæ Romæ Baſilicæ, vt Baſilica Pauli Æmilij, Vlpia.alias Traiani, Sempronia, Argentaria, Thermarum, vt ex Victore, Onufrio, aliiſque conſtat. De quibus Plin.lib.de vir. illuſtr.& lib.5.Epiſt.Suet.Victor.Varro lib.4.ling.lat.Prat.

Βασιλικῶν. Βασιλικῶν libros vulgo ἑξηκοντάβιβλον nuncuparunt, quod ſint 60.diuiſi in τεύχη, ſex, non quatuor, vt plerique putant. Auctor eorum eſt Leo philoſophus, vt Harmenopolus ſcribit, & Theodorus Balſamo in verſib. Heroicis aperte teſtatur. Sed adiungit Leoni Phocium, quod eodem tempore hic canonibus, ille legibus digerendis operam impenderet. Baſilius Macedo cum filiis Conſtantino & Leone philoſopho ediderat iam ante πρόχειρον diſtinctum titulis ſexaginta. Eum conſequutus Leo filius promulgauit Βασιλικῶν libros 60. eodemque tempore Phocius patriarcha Conſtantinopolitanus Νομοκάνονα (quo titulo & alii quidam libri ante eum fuerant) diſtinctum titulis 14. quem & προκάνονα appellatum reor, quia præponatur is Phocii liber Canonibus, quod Balſamo in præfatione ad Phocium ſignificat iis verbis: περὶ τῶν κανόνων συγκεῖσθαι, qui multo poſt Phocium in eum, & in Canones omnes commentaria ſcripſit iuſſu Manuelis Imperatoris, vir Iuris & legum peritiſſimus, vt Nicetas ſcribit in Iſaacio Angelo. Cuiac.obſeru.lib.6.c.9.

Βασίλεια ſenſu dicitur, quo Auguſta, quæ Regis, Imperatoriſve vxorem ſignificat.

Basilinda Iulio Pollu.lib.9. Onomaſt. luſus, quo per ſortem fit rex & miniſter, & ille huic laborioſum quid imperat. Vide l.fi.C.de Alea.lib.2.parerg.in verb.Luſum aleæ, Alcia Prat.

Basiliscvs Feſto lib.2.ſerpentis genus, vel quod in capite album habeat inſtar diadematis, vel quod reliqua ſerpentum genera vim eius fugiant.Prat.

Basiliscvs etiã tyrannus fuit ſub Imperatore Zenone: de quo accipiendam putant l.decernimus, 16.C.de ſacroſ.eccleſ.Huius meminit Suidas: & vide de eo Nicephorum, Procopium, & Zonaram.Prat. Meminit & Baſiliſci huius Cuiac.obſeru. lib.3.c.19. V.omnino Gothofr.nota.ad d.l.16.pr.& med.

Bastaga, munus ferendi res neceſſarias ad exercitum. Goth.ad d.l.C.de cohort. vel munus ſiue onus fiſcalium rerum iumentis portandarum in Valenti. & Valentis ad Feſtum conſtit.l.3. de cohortalib.lib.12.C.& in Leonis Imp.lib.de bellico adpar. Baſtagam autem priuatam ſub diſpoſitione Comitis largitionum priuatarum diuinæ domus: Præpoſitos vero baſtagarum ſub diſpoſitione Comitis ſacrarum largitionum Notitia collocat corruptum verbum quibuſdam videtur: Nam βάσταγμα Græcis dicitur ἀπὸ τοῦ βαστάζειν Hot.Briſſ.

Bastagarii, quibus id oneris incumbit l.4.& 8.de murileg.lib. 11.C. Hi vecturæ rerum ad ærarium pertiuentium ſeruiunt, quam iumentis faciunt.Spieg.Briſſ.

Bastagarios etiam dici putat Alciat. rubr. de murileg. lib.11. C.qui neceſſaria militibus portabant. Opinatur idem fuiſſe eos qui veſtes ad tincturam ferebant, referebantque. Vide & Conn.lib.4.c.15.num.3.

Bastardi ex ſtupro maris ac virginis vel viduæ honeſtæ alias viuentis, nati. Vult.comm.Inſt.de patr.pot.ad princ.nu.10.

Bastardi vulgo à Germanico *Boes art*, id eſt, degeneris ingenii. Et ideo pater non omnino certus eſt, quaſi tamen quodammodo certus eſt; qua de cauſa ei etiam omnino ab inteſtato non ſucceditur, & ex teſtamento eius liberi non ſemper ſolidum accipiunt. Cuiac.in expoſit. Nou.Iuſt.18.fol.44. fere in princ.

Basternæ, tranſennæ, protecta in ædibus ſpaciandi gratia: item vehicula, thedæ, lecticæ. Cuiac.13.obſer.30.Gothofr.ad l.12.§.4.med.C.de ædific.priuat.vbi baſterna leguntur.

Batiola, vaſis genus Nonio: qua voce vſum Plautum ſcribit: ex quo didici eam auream fuiſſe.

Batilvm è ferro ducitur, quo prunas, & cinerem è foco tollere ſolemus, vt alio transferamus.Horat.

----Prunæque batilum.

Battologia iterationis vitium eſt, nomen habens à poeta Batto, cuius meminit Fauorinus apud Gell.lib.13.cap 18.qui, dum ſimulacra & ſtatuas verſibus & hymnis celebraret, eandem ſæpius cantilenam recinere ſolebat: Inde verbum βαττολογῶ, id eſt, multa, & ea quidem inania loquor, eademque ſępius repeto: quod quidem verbum adeo fuit vulgo vſurpatum, vt D.Matthæus eo ſit vſus, c.6. vbi Chriſtus ita loquitur, Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί: Orantes autem ne Battologizetis, ſicuti Ethnici. Et huc alludens Ouid.lib.2. Metam. Battum quempiam eadem facit iterantem:

--------Sub illis
Montibus, inquit, erant, & erant ſub montibus illis.

Cuius βαττολογισμὸν ridicule imitatus Mercurius:

----Et me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis, ait----

Quin & ipſum Ouidium eodem vitio laboraſſe contendit, probatque Scaurus apud Senecam controuerſiar. lib. 5. in 28. controuerſ. Quo etiam loco ſcribit Seneca ipſe, Montanum Votronum declamatorem egregium, hoc vitium habuiſſe, vt ſententias ſuas repetendo corrumperet, dum non eſſet contentus, vnam rem ſemel bene dicere, vt de eo teſtatur Tiraq. in 9.l.connub.gl.1.parte 9.nu.26.

Bavcalivm Alciato lib.1.prætermiſſ.vas vinarium.

Bavcalis eſt, quo vtimur æſtate refrigerandis in aqua cyathis, Alciat.lib.prætermiſſ.1.Nicarchus in Epigram.

Μὴ κάμνη, μὴ φύσα· μὰ τὴν τὸν καπνὸν ἐγείρεις.
Εἰς τὸ θέρος χιόνι βαυκάλιον ἐγχέετε.

Bavcismvs, inquit Pollux à ſaltatore Bauco, commeſſatoria ſaltatio nomen ſortita, mollicula illa quidem, & delicatos membrorum flexus habens.Camerar.

Baxea calceus philoſophicus, philoſophica crepida. Torneb. lib.7.aduerſ.c.20.

B E.

Beare Vlp.ait, eſt prodeſſe.l.bonorum appellatio §.naturaliter. de verb.ſign.Spieg.& beatum facere.Prat.

Beate viuere, & honeſte, interpretatur Cicero, cum virtute viuere.Spieg.

Beati dicuntur diuites: qui cęteris prodeſſe poſſunt, & debent. Dicuntur item ſimili ratione fœlices.Alc.de verb.ſig.Etenim beatum volunt eum, qui extra aleam ſit fortunæ, quique ſortem ſuam nolit commutatam. Quod recte dubitat Inſulanicus Huttenus, an cuiquam mortalium contigerit vnquam: imo nec illi L.Syllæ, qui proprio cognomento dictus eſt Felix. Vera beatitudo eſt æterna & cœleſtis illa, propter quam manifeſtandam, verbum caro factum eſt.Spieg.

Beatvs, inquit Varro lib.4. is qui multa bona poſſidet, & is opulentus ab ope, cui ex opimæ. Hinc Vlpianus bona dicta ſcribit, quod beent, id eſt, beatos faciant.Hot.

Beatissimos Patriarchas & epiſcopos in Conſtit. ſubinde compellat Iuſtinian. Nec caret mos ita compellandi exemplo vetuſto, vel D.Hieron.teſtimonio.

Bebivs Marcellinus Intelligitur Bæbius Marcellus, de quo in l.Bæbius.ff.de pact.dot.eſſe ille, quem Dio ſcribit ſub Seuero capite damnatum.Cuiac.obſeru.lib.7.cap.2.

Begardi & beguinæ, viri & mulieres infideles, quæ cum nulli promittant obedientiam, neque propriis renuncient, neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religioſæ nequaquam exiſtunt: quanquam habitum, qui beguinarum dicitur, deferant, & adhæreant religioſis aliquibus, ad quos ſpecialiter trahitur affectio earundem. de quibus habetur in clem.1. de religioſ.domibus, & in clem.ad noſtram.de hæret. Io.Bello. Etymolog. Beguinarum error, Oſculum eſſe peccatum mortale, Goth.ad l.16.princ.C.de donat.ante nupt.

Bellaria G. Budæo in Forenſib. quæ vulgo Species dicuntur, Gallis *eſpices*, Græcis δευτερικόν ex Ariſtot. [illegible] 6. Eſt & alia bellariorum notiſſima ſignificatio. ſuntque cibi melle, ſaccharo conditi, quæ menſæ ſecundæ appellantur Alciato, quod & ante Gellius docuerat lib.13.c.11.Prat.

Belisario duce Iuſtiniani Africa fuit à Vandalis recuperata, l. 2.§.13.vbi Gothofr.C.de offic.præf.prætor.

Belle dubitare, apud Terentium Clementem in l.cum ab vno. de leg.2.Spieg.vide j.Belle.

Belle quæri poteſt, l.2.§.vlt.ff.de ſuis & legit.l.4.§.vlt.quib us modis pignus.

Belle tractari poteſt, l.2.tractari, ff.ad S.C.Tertyll.Briſſ.

Belle definit l.5.§ & belle, ff de oper.nou.nunc.Briſſ.

Belle dictum l.3.§.Ariſto.ff.de Riuis.Briſſ.

Bellissime putabant l.20.ff de fideic.libert.

Bellissime quæritur, l.1. §.belliſſime, ff.vt legat.[illegible] l.7.[illegible] belliſſime, ff.quod vi aut clam.Briſſ.

Bellissime ſcribere, apud Vlp.l.1 quod leg.

Bellissima repletio.l.15.§.4.C.de teſtam.manum.

Bellica captiuitas. Olim in bello capti per hoc ſ[illegible]ruabantur, fiebantque capientium ſerui.§.ſerui autem.Inſt. de iur. perſ.

Bellvm bifariam accipitur, & pro pugna ipſa, vt apud S[illegible] luſtium, in eo bello treceenti milites deſiderati, Hermog. l.ex hoc

iure in

iure in princ. ff.de iuſtitia & iure. Vlp. in l. bello amiſſi. & l. vlt. de excuſ. mun. Et pro eo tempore, quo in militia ſumus, ita accipitur Inſtit. de excuſ. tut. §. filii autem l. 1. §. 1. ff. de incend. ruin. nauf. & l. in bello, ff. de captiu. & poſtlim. reuer. Aldobr. d. §. filii autem. Inſtit. Bellum vero ita recte definierimus, vt ſit legitima defenſio aduerſus offenſionem imminentem, vel præcedentem, ex publica vel priuata cauſa, vbi enim nulla eſt læſio iniuſta, ibi nulla poteſt cenſeri defenſio quæ bellum iuſtificet. Oldend. Porro etiam bellum dicitur, quæ ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulſandorum hoſtium cauſa, c. iuſtum 23. quæſt. 3.

Bellvm iuſtum habetur, quod denunciatum ante & indictum eſt. Verius autem eſt ſolum in dicendi belli arbitrium eſſe apud principem, id eſt, Chriſtianorum Imperatorem, aut Regem, ſi abſoluta illa poteſtate cuncta metiamur, modo ea in commodum reipub. vtatur. Qua de re eleganter tractat ſacri imperii baronum per Germaniam doctiſſ. perilluſtreque ornamentum Fridericus à Taurenberg. tit. 6. lib. 3. feud. Quamuis & maxime iuſtum bellum habeat ſuas calamitates: quarum meminit Auguſtinus in de Ciuitate Dei, & Eraſm. in Chil. Spieg.

Bellvm iuſtum eſt, quod ex edicto geritur de rebus ſuis repetundis, aut hoſtium propulſandorum cauſa. Prat. vel iuſtum, quod propter defenſionem ſuam vel ſuorum, quatenus exigit hoſtium temeritas, ſuſcipitur, l. vt vim, ff. de iuſt. & iur. At dices: ea eſt definitio defenſionis, non belli. Certe ſi defenſionem à bello ſeparabis, ſeditionem efficies, non bellum. Etiam cum Imperator indicit? Etiamſi totus orbis in vnum conflatus indicat; Nam Imperator non magis poteſt bello lædere, quam alicui rem ſuam vel vitam ſine cauſa eripere. Rixentur ergo de bello commentatores in ſempiternum, non iuſtificabunt vnquam, niſi ex defenſione legitima. Hotom.

Bellorvm ſeptem genera. Primum bellum Romanorum contra infideles. De hæret. c. excommunicamus 2. Secundum eſt iudiciale, quod fit autoritate iudicis habentis merum imperium. De ſententia excom. c. dilecto. lib. 6. ff. de rei vend. l. qui reſtituere. Tertium eſt præſumptuoſum, quod faciunt inobedientes iudici. de pœ. diſt. 6. ad fi. Quartum eſt licitum, quod fit autoritate iuris, quo ad illum, cui conceditur. de teſt. ſpol. c. olim. de ſent. excom. c. ſi vero. C. vnde vi, l. 1. Quintum temerarium contra illos, qui ſe iuſte defendunt. Sextum voluntarium, quo moderni principes vtuntur. c. noli. 24. q. 1. Septimum eſt iuſtum & neceſſarium, quod fit ſe & ſua defendendo. Et in iuſto bello morientes ſalui fiunt, cæteris paribus. 23. q. 5. omnium veſtrum, & c. ſi homicidium, & ea cauſ. q. 8. omni timore. Quique pro Republica ceciderunt, in perpetuum per gloriam viuere intelliguntur. §. 1. fin. Inſt. de excuſ. tut. vel curat. Sed qui ſine iuſſu Principis bellum ducit, tenetur lege Iul. maieſt. ff. ad l. Iul. maieſt. l. 3. & in Auth. de armis. col. 6. & in Auth. de mandatis Princ. col. 3. Neceſſitate tamen imminente ſufficit licentia magiſtri officiorum, ſecundum Hoſt. C. de Fab. l. fin. lib. 11. De bello vide Archi. in Roſario 23. q. 2. cap. iuſtum. vbi ponit hæc ſeptem genera. Spieg.

Bellvm iuſtum ideo videri non debet, quod triduo prius indictum ſit, aut etiam, ſi placet, decennio, niſi ſincera conſcientia ſuſcipiatur pro tuendis bonis aduerſus malos, ac legitima & neceſſaria ratione ab iis, quibus Deus commiſit gladium. Old. Doctores argute magis, quam vtiliter diſputant de bello, in l. vt vim. de iuſtit. & iur. ac aliis locis. Spieg.

Bellvm autem iniuſtum dicitur quinque modis, primo ratione rei, vt ſi non eſt de repetendis rebus, vel pro defenſione patriæ, c. 1. 23. q. 2. Secundo ratione cauſæ, vt ſi voluntarie, non neceſſario inferatur. Tertio ex animo, quando ſcilicet fieret ad vindictam. Quarto ſi non fit authoritate Principis. Quinto ratione perſonæ, puta in perſona eccleſiaſtica, cui non licet ſanguinem effundere. vide Iaſ. l. ex hoc iur. ff. de iuſt. & iure. & Dec. l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. Hoſtienſ. & al. in rub. de treug. & pac. & 23. q. 1. & 2 per totum.

Bellvm etiam hoc tempus dicitur, quo ceſſatur à præliis, aut intercedunt induciæ. Sola pax finit bellum. Induciæ dirimunt congreſſus. Prælium autem eſt conflictus bellicus. Induciarum tempore bellum manet, licet pugna ceſſet, Gell. lib. 1. cap. 25. Verum tempore bellorum, præſcriptiones ceſſant, donec finiatur tumultus, l. ab hoſt. C. quibus non obiic. long. temp. præſcript. Idem ſentiunt Iuriſperiti de magna peſte. Batt. in l. naturaliter. ff. de vſucap. per l. vlt. Cod. de fund. limitroph. lib. 11. Spieg.

Bellvm recuperatorium, quod ſcilicet ob recuperationem rerum ablatarum infertur, quo res ab hoſtibus occupatas repetimus: Defenſorium vero, quod videl. neceſſariæ defenſionis gratia, non interuallo, ſed ex continenti ſuſcipitur, quo nos, & noſtra tuemur. Verum hoc non proprie belli nomen meretur, ſed potius defenſionis cenſetur facultas, cuilibet omni iure, ipſoque rationis ductu permiſſa: quandoquidem vim atque iniuriam propulſare, ius gentium permittit, l. vt vim, ff. de iuſt. & iur. cum ſimil. notatis per dictum baronem loco allegato. Bellum offenſiuum, bellum defenſiuum, vt vulgo loquuntur, in Barbarorum ſchola nata ſunt vocabula. Spieg.

Belle, id eſt, eleganter & prudenter Nonio ex Plauto, & M. Cicerone. ſic in variis Digeſtorum locis legendum cenſet Auguſtin lib. Emend. 1. c. 9. Locos eos referam. Primus eſt apud Vlpianum in l. ſi debitor, 4. §. fin. ibi, belle quæritur, ff. quib. mod. pign. vel hyp. ſolu. Secundus eſt apud eundem in l. cæterum, in princ. ibi, non belle inquilinum, ff. de vſu, & habit. Tertius eſt apud eundem met in l. de pupillo. §. 9. in ipſo ſtatim initio, ff. de oper. nou. nunc. Quartus in l. 2. §. vnde, ff. de ſuis & leg. ibi, vnde belle. Quintus in l. 2. §. tractari, in ipſo principio ff. ad Senatuſconſ. Tertyl. In quibus locis falſo legitur in vulgatis Codicibus pro belle, velle: cum in illis Florentiæ legatur belle. Prat.

Bellvm à duello factum Varro lib. 6. ling. lat. exiſtimat: quod & Alberico probatur. A beluis duci Feſtus lib. 2. putat: quod perpetua ſit diſſenſio beluarum. vtrumque etymon verum eſſe poteſt. Bellum definire videtur N. Marcellus, vt ſit pugna: hocque differre ait à prælio: quod prælia ſunt partes; bellum vero ipſa congreſſio & pugna. Alii à Græcis deductum volunt, qui βέλος telum vocant, quaſi quod telis geratur, Connan. lib. 9. c. 5. num. 1.

Bellvm adfectum Ciceroni in Oratione, quam habuit de prouinc. conſular. id eſt, pene confectum. Bellum, inquit, adfectum videmus, & vere (vt ita dicam) pene confectum, quod A Gellius lib. 15. cap. 5. Noct. Attic. probat. Prat.

Bellicæ captiuitatis ea vis fuit, vt ſeruitutem induceret, quod Florentinus, & Marcianus aiunt, l. 4. & 5. ff. de ſtat. hom. & Iuſtin. probat Inſtit. de iure perſ. § ſerui. Bellicæ huius captiuitatis ſuperſunt reliquiæ quædam. Nam bello captus, capientis homo eſt: & eo iure hodie vtimur. quod exactiſſime obſeruant tempeſtatis noſtræ milites. Cuius rei tractationem in aliud tempus reiicimus. Prat.

Bellvm ciuile, factio, rebellio, captiuum & ſeruum non facit. Goth. ad leg. 4. C de ingenuis manumiſſ.

Bellicarvm coronarum genera hæc ſunt Gellio & Plinio auctoribus: oualis, naualis, muralis, obſidionalis, caſtrenſis, ciuilis, triumphalis, de quibus ☞ Corona.

Bellonarios gloſſæ interpretantur θεοφορουμένοις, Martialis vocat Bellonæ turbam entheatam lib. 12. & de eiſdem lib. 11. Alba nimis ſæuis lacerantur brachia cultris, Quum furit ad Phrygios enthea turba modos. Eoſdem etiam Bellonarios appellauit Acro in 2. Satyr. Horatii. Bellonarii, inquit, lacertos humeroſque concidunt. Cuiac. obſeru. lib. 11. c. 34. circa finem, Erat ſecta quædam religionis. Prat.

Βέλος, Eo nomine, inquit Caius, vulgo quidem id ſignificatur, quod ab arcu mittitur; ſed nō minus omne ſignificatur, quod mittitur manu, ὅτι τῷ βέλει admonet nos Xenophon: nam ita ſcribit, καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι. Et tela ſimul ferebantur, haſtæ, ſagittæ, fundæ, tum plurimi lapides. Hæc in l. ſi caluitur, 233. ff. de verb. ſign. Hot.

Belva, ſiue, ſi mauis, bellua, immanis fera. Hinc dictam quidam putant, quod ſine lumine, id eſt, mente feratur. Equidem à bellando duci putem, quod perpetuo feræ inter ſeſe pugnent. quod μεταφορικῶς accipiunt de eo, qui ſciens falſum iurat apud Auguſtin. c. homines, 22. q. 2. Spieg.

Bene in l. 1. ff. ſi cert. petat. accipi putat Alber. pro decens eſt. ita habent vulgati Codices: in Pand. tamen Florent. aptius legitur, ē re. Prat.

Bene collocare pecuniam, id eſt, tuto, ſeu bonis nominibus, l. 1. ff. de admin. & peric. tut.

Bene eſt, pro commodum eſt. ſeu bona ratione, Vlp. vſurpat exemplo Ciceronis l. 1. de reb. cred.

Bene beate, l. fin. ff. de nundinis, Briſſ. parerg.

Bene emere apud Ciceronem eſt care emere: Sic & Martialis: Adeo bene emit, inquit, imo non ſoluit. Torneb. lib. 3. aduerſ. cap. 22.

Bene ferre ætatem Cicero dixit quod nondum maturuit, neque vetuſtatem ſentit. Torneb. lib. 9. aduerſ. c. 4.

Bene gerere rationes, eſt ita recte, vt nulli querelæ poſtea locus relictus ſit. ita ſe explicat Scæuola in l. teſtamento, 18. ff. de fideic. libert. Prat.

Bene credere l. 12. §. hoc amplius, ff. mandati, id eſt, abſque vllo periculo & damni metu. Huic contrarium eſt male credere, apud Plaut. Pænul. Act. 3. ſcen. 2. Briſſ.

Bene mane. Cice.

Bene proſpexit apud Iuſtinianum, §. conſtitutio. Inſtit. de vſucap. id eſt, recte prudenterque. Prat.

Bene fit, quod bona fide fit, Accurſio, l. eum, qui iurauit, §. in popularib. ff. de iureiur. Spieg.

Bene natum apud veterem Nouellar. interpretem in conſtit. interpretatur Accurſ. ingenuum, eum qui ſeruus nō eſt, in auth. ſed hodie. C. de don. inter vir. & vxo. in conſt. Nou. 22. §. quod autem prius, & recte pro eo in Græco eſt, εὐγενῆ. Prat.

Bene agier inter bonos, vetere Iuriſconſultorum formula M. Ciceroni frequentiſſima, ſignificari quidam aiunt bonos ex

fide præſtare quæ aperte lingua nuncupata non ſunt. quo propendet Pauli reſponſum, l. quia tantundem, ff. de neg. geſt. Pr.

Bene ſit, communis vox, qua in teſtamentis præfabantur: vid. Eraſm. interpretantem καλῶς ἔςω Spieg.

Benedicere eſt laudare, & gratias agere, bene precari, quod in dandi accuſandique caſu effertur ἐν τῷ ἐγκρίνεσθαι. Significat enim in ordinem cooptare & probare, & conſecrare, & ordinare, cap. 1. de ſupplen. neg. prælat. Huius benedictionis effectum tradit Panorm. in d. cap. 1. verſ. quæro an alium, & verſ. præced. Accipitur etiam pro conſecratione, & confirmatione nuptiarum, de qua in can. ſeriatim. 32. diſt. Qua in re ita cauit Leo Imp. Nou. πθ. οὕτω δὴ καὶ τὰ συνοικέσια τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ἱερᾶς εὐλογίας ἐρρῶσθαι κελεύομεν Spieg.

Benedictionis quoque appellatione hæredis inſtitutio continebatur Veteri Teſtamento. cuius rei exemplum eſt in cap. 27. Geneſis, & in Iacobi benedictione. quod & adnotauit Bald. in proœm. Decretalium. Prat.

Beneficium, id eſt, benefactum, officium benigne præſtitum. Interdum non meritum & benefactum denotat, ſed factum, occaſionem, medium, cauſam: imo & delictum. Sic ea res abeſt beneficio furis, in l. 46. de furt. Damnum illius beneficio contigit, l. 40. §. 1. de damn. infect.

Beneficio illius ea pars acceſſit, l. 7. fin. commun. diuid. id eſt, propter alteram acceſſit, vel occaſione illius. Briſſ. vel culpa illius. Hot.

Beneficentia Victorio in M. Ciceronem eſt animi virtus, & quædam bonitas naturæ, qua opibus ſuis, alios iuuare, & beneficia in homines conferre delectamur. Alii eam definiunt, vt ſit exterior charitatis, ſiue amicitiæ actus. Quidam hoc modo: Eſt liberalitas, ceu cognatio iuſtitiæ, quæ communicat res non debitas iure præſertim ciuili, quas tamen aliquo modo iure naturæ communicare debemus. Hæ omnes definitiones eodem pertinent. poſtrema tamen cæteris explicatior; ad quam referenda vulgatiſſima iuris regula, Quod tibi non nocet, & alteri prodeſt, benigne præſtandum eſt, l. 2. in princ. ff. ſol. matrim. quæ tamen cum Bartoli ad d. l. 2. diſtinctione recipienda eſt: & vide ibid. Iaſ. 4. notab. qui ἀπηνῶμαι diluit. Eandem regulam caſibus interpretatur Andr. Alciatus ad d. l. 2. verſ. niſi hoc ei, &c. Spieg.

Beneficiarii Feſto ſunt milites, qui vacationẽ habent munerum grauiorum, (munifices contra, qui non vacant, ſed munus Reip. faciunt. Feſtus lib. 2.) vt menſores, veterinarii, fabri, & alii, qui enumerantur l. vlt. ff. de iur. im. Sed in Nou. Iuſtin. 13. putem ſignificari exploratores & indices, quos pro huius miniſterii præmio habeat Prætor plebis immunes. Tertullian. de fuga in perſecutione, In matricibus, inquit, beneficiariorum & curioſorum, inter tabernarios & lanios & fures balnearum & aleones continentur: vbi ſane beneficiarios & curioſos non accipiam pro his, qui curam habent curſus publici, vt docui in l 3. de can. largit. tit. & tit. de curioſis: ſed vt hoc loco pro delatoribus, à quibus & delatoria curioſitas dicitur l. 6. ff. de iur. & fact. ignor. Cæſari, Plinio, Agathio aliter beneficiarii ſunt corporis cuſtodes ſiue protectores & buccellarii. Cuiac. in expoſ. Nou. Iuſtin. 13. in fi.

Beneficiariæ actiones ſunt, quas condictiones ex lege interpretes adpellant, de quibus latiſſime Bart. in l. 1. ff. de condict. ex leg. Prat.

Beneficii verbo plura ſignificantur. Accipitur enim pro priuilegio à principe alicui indulto, l. 3. ff. de conſt. princ. l. ex facto, 43. ff. de vulg. & pup. & l. ſi eni, 38. ff. ex quib. cauſ. maior. & latiſſimè interpretandum ait Iauolenus dict. l. 3. & ipſemet princeps interpretari debet. Huius concedendi cauſæ & rationes multæ ſunt: Ætas, ſexus, cauſæ iuſtæ, vt reipubl. cauſa abſentibus, certa cõditio: de quib. paulo inferius ediſſeremus.

Beneficium ergo eſt ius præcipuum, quod certæ perſonæ ratione ætatis, ſexus, conditionis, peculiariter attributum eſt. Prat. Sumitur etiam pro largitione aliqua, quæ ciuibus tantũ Rom. concedi ſolebat ob res præclare geſtas, vt ex orat. pro Archia poeta M. Ciceronis liquido conſtat. Et in beneficiis, inquit, ad ærarium delatus eſt. Hot. Ea largitio fere ex ærario fiebat, ei, quem dux militiæ tribunuſve commendaſſet. Hotom.

Beneficio alicuius pro opera alicuius Vlp. l. ex damni, 40. §. 1. ff. de damn. infect. l. communi 7. §. 8. ff. comm. diuid. l. inter omnes 46. ff. de furtis. Hotom.

Beneficium etiam accipitur quandoque pro officio ac liberalitate gratuita, pro gratia exhibita, & merito, benefactoq; in alium collato. Papinianus, Nec videtur hæc (ait) inter ſe contraria eſſe, cum beneficio affici hominem, interſit hominis. Iabolenus, Beneficium (inquit) quod à diuina principis indulgentia proficiſcitur, quam pleniſſime interpretari debemus. Bonifacius, Decet conceſſum (ait) à principe beneficium, eſſe manſurum, adeo vt non ceſſet, licet quædam cauſæ concedendi priuilegii ceſſent: vt l. 2. § fi. l. 3. de donat. l. vnius, §. ſeruus, de quæſt. l. vlt. de decur. l. 2. 3. rerum amot. Secus, ſi cauſa finalis ceſſauerit, l. qui cum, de oblig. & act. l Papinia. §. ſed nec, de inoff. teſt. Et mox: indultum à iure beneficium, nemini eſt auferendum, nempe ſine legitima cauſa & cognitione. Pariter Paulus IC. & Gregor. pontif. Adiuuari nos, non decipi beneficio oportet. Pleni ſunt profecto huius generis exẽplorum libri. At vero licet tot poſſint eſſe beneficii appellationes, quot ſunt munera, & gratiæ a legiſlatoribus exhibitæ, tamen contracta eſt huius vocabuli ſignificatio. Nam in profanis beneficium pro feudo plerunque vſurparunt, in ſacris vero, & ſpiritualibus, pro ſacerdotio. Idque frequentius vſitatiuſque, adeo quidem, vt iam vulgus noſtrum, per antonomaſiam quandam, beneficii nomine ſacerdotia tantummodo intelligat. Cuiuſmodi beneficium ſic videtur poſſe non male definiri, vt ius ſit percipiendi fructus, ex bonis Deo dicatis prouenientes, clerico, propter diuinum officium, competens. Hæc feſe omnia ex paraphraſi D. Io. Coraſii in vniuerſam ſacerdotiorum materiam, accepimus, cuius ſecundum caput videre profuerit, ad exponendam beneficii definitionem.

Beneficium ſæpe commodum & emolumentum ſignificat. Sic beneficium bonorum poſſeſſionis, quod & commodum dicitur in l. 5. de bonor. poſſeſſ. contr. tabul. Briſſ.

Beneficium, Seneca definiente, eſt beneuola actio (vel potius datio) tribuens gaudium capientibus, capienſque tribuendo, in id quod facit prone & ſponte ſua parata, c. 6. lib. 1. de beneficiis. Extat hæc definitio in cap. Obertus, in vſib. feud. tit. in quib. cauſ. feud. amir. Eſt autem duplex beneficium, publicum & priuatum. Longe præſtantiſſimum eſt publicum, videlicet eorum qui aut conſtituunt, aut defendunt, aut retinent reſpub. Priuatum, cum videlicet priuatim operæ aut facultates communicantur. Vide elegantem §. ſicut, in l. in commodato, ff. commodati. & poſt Iouian. Pontanum noſtrum Philippum de Beneficentia lib. 2. Philoſoph. Moralis. Sunt autem eodem tradente c. 18. lib. 3. qui ita diſtinguant, quædam beneficia eſſe, quædam officia, quædam miniſteria. Beneficium eſſe, quod alienus det. alienus eſt, qui potuit ſine reprehenſione ceſſare. Officium eſſe, filii vxoris, & earum perſonarum, quas neceſſitudo ſuſcitat, & ferre opem iubet. Miniſterium eſſe ſerui, quem conditio ſua eo loco poſuit, vt nihil eorum, quæ præſtat, imputet ſuperiori. Spieg.

Beneficium & hereditas quandoque opponuntur, vt feudum & allodium. Prat.

Beneficium militare, l. 3. & l. 10. ff. de teſt. milit. Briſſ.

Beneficium militare vulgo Feudum à fidelitate nuncupant. Vide infra. Feudum. Prat.

Beneficium, id eſt, reſtitutio in integrum, l. 2. C. de prædiis & al. reb. min.

Beneficialis cauſa dicitur, ſiue agatur de dignitate vel perſonatu, officio, præbenda, vel beneficio. Archi. in c. ſi gratioſe, & c. ſi propter, de electio. lib. 6. Beneficium hic accipe ſpirituale. Prat.

Beneficiarius fundus, & beneficiarium prædium dicuntur Budæo in Forenſibus eodem ſenſu.

Beneficiarios ex eo dictos cenſuit Vegetius lib. 2. quod Tribunorum beneficio promouerentur.

Beneficiarius, qui beneficium accipit, Vnde & à veteribus beneficiarii dicti ſunt illi, quos Imperator ſuo beneficio promouiſſet in militia. Cæſar Com. lib. 2. Perreius vero non deſeiit ſeſe, armat familiam; cum hac, & Prætoria cohorte, certamen init, barbariſq; equitibus paucis beneficiariis ſuis. Pia.

Beneficiarii olim opponebantur municipibus. Nam municipes dicebantur, auctore Feſto, lib. 2. qui non vacabant, ſed munus Reipub. faciebant. Contra beneficiarii appellabantur, qui vacabant muneris officio. Quales ſunt qui enumerantur in l. vlt. ff. de iure immun. Cum autem liberalitate quadam concedi cœpiſſent bona, quæ feuda dicimus, tranſlatum fuit hoc vocabulum ad huiuſmodi conceſſiones aliquanto commodius, quam barbara vox Feudatarius, aut Vaſallus, Vaſſus.

Beneficiare pro infeudare, feudum alicui tribuere. Sigebert. in Chron. Anni 1007. Hinc beneficiatus, id eſt, beneficiarius, feudi beneficio affectus, 2. feud. 55. §. 1. Otto Friſin. lib. Frid. 2. c. 12. beneficiatos habet, Cæſar 1. & 3. bell. ciu. beneficiarios.

Beneficium Eccleſiaſticum, id eſt, canonicatus vel præbenda. c. ex multis, §. conſtitutus, 1. q. 3. & alibi ſæpiſſime. Beneficii quoque appellatione dignitates contineri ſcribit Io. Andr. c. ſi propter tua. de reſcript. lib. 6. per illum text. Hæc autem beneficia feuda non ſunt. V. Cuiac. tit. 1. lib. 3. feud.

Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licite ſine inſtitutione Canonica obtineri, cap. 1. de reg. iur. lib. 6. ext. c. ſi quis deinceps, 16. q. 7. vide Dinum ad d. c. 1. Prat.

Beneficium ſeu priuilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona, cap. priuilegium. vbi gl. Din. & Alb. de reg. iur. lib. 6. l. priuilegia quædam, & l. in omnibus cauſis 68. ff. eod. tit. Prat.

Beneficia perſonalia ſine die & conſule non valent, l. ſi qua. de diu. rer. Cuiac. in l. 2. de decurionib. lib. 10.

Beneficii ceſſionis bonorum ea vis eſt, vt qui bonis ceſſerit, iudicatus in carcerem non trahatur. atque ita Alexand. Imp. reſcripſit l. 1. Cod. qui bon. cede. poſſunt. Habet aliud beneficium: quia

cium : quia in id quod facere poteſt tantum, condemnandus eſt, §.fi.Inſt.de act.vbi vide Fabrum, & Aug.& eſt textus in l. 4, ff.de ceſſio.bonorum.Prat.

Beneficio Nouell.4. De fideiuſſorib.prius conueniendus eſt debitor, ſiue reus principalis, quam fideiuſſor : idque Iuſtin. conceſſit Nouell.conſtit 4.§.1. Vetere enim iure poteſtatem fuiſſe creditori, reo relicto, eligendi fideiuſſores, Anton.Imp. reſcripſit l.iure noſtro, 5.C.de fideiuſſ. Eſt & aliud

Beneficium Nouellæ Iuſtin. [illegible] inductum: quo, ſi qui rei promittendi fuerint, vt alter pro altero inuicē fideiubeat, ſi quidem additum non fuerit, vt vnuſquiſque ex his in ſolidum teneatur, pro portione ſua tantum obligatus eſt, atque pro ea tantum excutiendus. Sed an hoc vere beneficium, ceu priuilegium dici poſſit, alibi dicemus. Prat.

Beneficium hypothecarum mulierib.conceſſum.primum dotib.inſunt hypothecæ, beneficio l.vnicæ §.& vt plenius.C.de rei vxor.act.Secundo dotis domine creditoribus, etiam anterioribus, præfertur mulier l.fi.C.qui pot.in pign.hab.Prat.

Beneficio legis præfertur poſterior creditor, cuius pecunia prædium comparatum eſt, l.licet.7.C.eo.

Beneficium S.C.Macedoniani actionem denegat ei, quæ filiofamilias mutuam pecuniam dediſſet, parentibus vel inuitis vel inſciis, etiam poſt mortem patris, l.1.ff.ad Senatuſconſ. Maced.Spieg. V. inf.rurſus

Beneficium conſtitutionum principalium l.18.ff.de ſtipul.ſeruorum l.2.C.de donat.cauſa mort.Briſſ.

Beneficium S.C.Velleiani negat actiones in mulieres, qui pro aliis interceſſerint, l.1.ff.ad S.C.Velleian.V.Cuiac.tract.4.ad Afric.§.cum haberes, V.S.C.Velleia.

Beneficium reſtitutionis, in duo capita quidam diſtribuunt: quorum primum explicatur ex capite minoris ætatis, D.& C. de minor.25.anno. alterum ex abſentia, de quo tit.ff.ex quib. cauſ.maio. His poteſt addi metus cauſa. cuius rei nomine reuocatoriam competere Accurſ. recte ſcripſit ad Vlp.l.1.§.quæ onerandæ, ff.quar.rer.act. non det. cuius ſententiam probat ibidem Bartolus noſter. Spieg.

Beneficio ob liberorum numerum excuſatur quis à tutela, curave, apud Modeſtin.l.2.§.1.ff.de excuſ. & reſcripto Seueri & Antonini l.1.C.qui nu.lib. A muneribus ciuilibus excuſationem præſtat Vlpiano l.2.§.1. ff. de vac.mun. & Conſtantinus in eandem rem conſtituit, l.fin.C.de iis qui nu.lib.10.Iis quoque, qui multos liberos procreaſſent, à Cæſare præmia multa propoſita fuiſſe ſcribit Dio lib.43. Prat.

Beneficium cedendarum actionum eſt, per quod poſtulare poſſunt fideiuſſores, & alii, qui obligati ſunt in vna obligatione, ſibi cedi, in alia contra fideiuſſores, & alios, quibus ſunt obligati: alioquin niſi cedatur eis, poſſunt recuſare ſolutiones, ff.de ſolut.l.Stichum aut Pamphilum, §.pen.vbi Bart. hoc notat. De hoc vide in Spec.tit.de remu.§.finitis, ver.poſtremo dicendum. De beneficiis & aliis require, ibid.§.parum autem, ver.& nota. Cedendarum autem actionum beneficio, de quo in l.fideiuſſorib.vbi Paul. Caſtr.ff. de fideiuſſor. petimus, vt creditor ſuas nobis cedat actiones: eoque cogendus eſt.Prat.

Beneficium epiſtolæ diui Adriani (de quo fit mentio in §.ſi plures Inſti.de fideiuſ.etiam in l.inter fideiuſſores, ff.eod.tit.) eſt, ſi vnus è multis fideiuſſorib. de toto debito conueniatur, recte excipiet pro rata parte duntaxat ſoluenda. quod accipiendum eſt, ſi cæteri litis conteſtatæ tempore ſoluendo ſint, dict.§.ſi plures. non igitur fit debiti diuiſio ipſo iure, ſed epiſtolæ diui Hadriani beneficio, d.l.inter.Prat.

Beneficium quadrimeſtre iis competit qui in actione perſonali ad ſolutionem condemnati ſunt, vt ad ipſam ſolutionem quatuor menſium habeant dilationem, etiamſi à iudice breuius tempus ſtatutum eſſet, l.4.§.ſi quis condemnatus, ff.de re iudic.Spieg.

Beneficium reſtitutionis in integrum duplex eſt.Alterum minorib.25.annis, alterum maioribus ex clauſula, [Si qua iuſta mihi cauſa videbitur] competit.Spieg.

Benemerita, quando ſint ſpecifice exprimenda in inſtrumento conceſſionis remuneratoriæ, petendum eſt ab interpretibus vſuum feud.

Benevolus. Eraſmus alicubi ſcribit, ſicut beneuolentia nihil aliud ſonat Latinis, quam amor : beneuolus nihil aliud eſt, quam amicus: & bene velle, nihil quam amare : ita maleuolentia ſonat odium, maleuolus inimicum, malle velle, odiſſe.Iuſtin.tit.de nuptiis C. lib.5. Imperialis beneuolentiæ proprium hoc eſſe iudicat, vt Dei beneuolentiam imitetur, qui quotidianis hominum peccatis ſemper ignoſcere dignatur, & pœnitentiam ſuſcipere noſtram, & ad meliorem eam ſtatum deducere.Spieg.

Benevolentia, dicitur ſtudium, fauor, amor, humanitas, benignitas: ſic accipitur in conſtitutione Iuſtiniani leg.Imper. in princ.C.de impet. & §.ſciendum. Inſt.de hære.qual.& diff. Prat.Briſſ.

Benignitas, vt notiſſimam ſignificationem omittam, æquitatis Epitheton inhumanitatis rigori contrarium eſt Modeſtino l.nulla 25.ff.de legib.Prat.

Benignam interpretationem I.C.vocant, quod non intercluſa ſit verborum anguſtiis, & angulis literarum, nec reſtricte ducta, ſed, vt noſtri dicunt, largo modo: Cicero laxamentum legis vocat pro Cluentio, vid.l.5.§.1.C.de neceſſari.ſeruis, & §. 3.ibid.l.16. C.de poſtlim. reuerſ. Sic æquitas dicitur benigna & liberalis, quod plus præſtet ipſa, quam legis verba concedant.Connan.lib.1.cap.11.num.3.

Benignum æquum bonum ſignificat apud Vlpianum l.ſi fuerit, 5.ff.de leg.3.quod & Accurſ. adnotauit ibid.

Benigne apud Clementem V.pontif. accipitur pro humane.c. Romani §.& quod Eccleſia.de iureiur.in Clem.Apud Horatium aduerbium eſt blande recuſantis, perinde ac ſi diceret, excuſatum me habeas.Torneb.lib.aduerſ.5.cap.13.

Benignior ſententia, æquior, mitior, humanior, moderatior.

Benignitas, æquitas, humanitas, ἐπιείκεια.

Benignitas æquitatis, l.25.de ll.

Benignitatis temperamentum, l.11.de pœn.Briſſ.

Bergenæ, vel Bargenæ, ſunt Veſpillones, foſſarii.vide Gothof. ad l.4.princ.Cod.de ſacroſ.eccleſ. Barbari funerum elatores. Gloſſæ veteres Barginna. Cuiac.in Nou.43.Prat.quære inf.in voce Viſpelliones.

Berones Budæo in l.in naue 31.ff.loca, prioribus adnot. dicuntur ſacci, quaſi perones, à pera dicti. Sic putat legendum apud Alfenum dict.l.in naue, cum in Pandectis Florentinis legatur *herones* recte. Forcatulus in auiario iuris ciuilis c.13.nu.3.berones in d.l.in naue cuppas eſſe, non ſaccos, tradit, reiecta Budæi ſententia. Idque videtur velle dictio alius.l.3.C.de ſer.fugit.De beronibus loquitur Plin.lib.36.c.14. vbi Hermolaus Peronibus ab re legendum putat.vid.infr.Ero, Erones, & Gothofr.ad d.l.31.ff.loca.circ.med.

Bervs, βῆρος, al.male berrus, honeſtiorum & palatinorum veſtis Sericea fuit. ac βήρους Zonaras & Balſamon vertunt σηρικὰ ὑφάσματα. φέρειν τοὺς βήρους (Euagrio βήρους) in Concilio Gangrenſi. Huius veſtium generis meminit Vopiſcus in Carino : beri Canuſini, ait. Hinc veſtes holoberæ, holoſericæ. Prat.Cuiac. ad l.4.C.de veſt.holober.

Beryllvs, ſiue (vt in editione Flor.eſt, vbi V.pro B more veterum ſæpe ponitur) Veryllus, gemma eſt in India naſcens, quæ à gentis ſuæ lingua nomen habet, viriditate ſimilis ſmaragdo, ſed cum pallore, cuius meminit Marcianus l. interdum 16.§. ſpecies, ff.de publica.De hac Plin.lib.37.c.5.Iſidor.lib.16.Etymolog.cap.7.Briſſ.Solin.Polyhiſt.c.53.

Berytvs, Βηρυτός, Berytus, vrbs eſt Syriæ Phœnicis, poſt Sidonem, & haud procul ab Lyci amnis oſtiis, omnium eius litoris nundinario mercimonio clariſſima (vt teſtatur Vadianus) & Iuſtiniani temporibus legum ſtudiis celeberrima. Vnde Impp.Theodoſius & Valent. AA. eam vrbem Metropolitano nomine, ac dignitate exornarunt.Briſ.Hodie vulgo Barutum vocant. Huius autem meminit Euſtachius, qui (vt à Volaterrano citatur) etymi rationem hanc aſſignat, quod verum ex authoritate Helladii linguę Phœnicum robur ſignificat, quaſi vrbs in loco inexpugnabili, ac robuſto ſita.Item Dionyſius:

Καὶ τύρον ὠγυγίην Βηρυτοῦ τ' αἶαν ἐραννήν,
Βύβλον τ' ἀγχίαλον καὶ Σιδόν' ἀνθεμόεσσαν,
Ναιομένην χαρίεντος ἐφ' ὕδασι Βωστρηνοῖο,
Καὶ Τρίπολιν λιπαρὴν ὀρθωσίδα τε μεγαθοῦντι
Λαοδίκειαν ἣ κεῖται ἐπ' ἠϊόνεσσι θαλάσσης.

Anch.vid.Goth.ad l.8.§.3.de cenſib.

Berytiensis colonia Auguſti beneficiis gratioſa, & (vt diuus Hadrianus in quadam oratione ait) Auguſtiana Colonia dicta, autor Vlp.l.1.de cenſib.Spieg.

Berytii, l.1.C.de municip.l.1.C.qui ætate.

Βήσαλον (Theoph.tit.de rerum diuiſ.tigni appellatione continetur) Beſalium apud Chariſium, teſtam, ſeu laterem notat, l.1. de tig.iunc. in gloſſis laterculum.Cuiac.9.obſer.26. aliis peſſulum: male.In Baſilicis ad leg.19.§.1.de ſeru.vrb.pręd.ex figlino opere, ἀπὸ βησάλων eſt Græce.Prat.vid.infr. poſt Biremes.

Bes, veteribus des, Varroni lib.5.Ling.dempto triente.Feſto lib. 2.quod bis triens ſit Beſſis vnciæ octo ſunt. Aſſis partem eſſe Voluſius Mætianus libro diſtributi aſſis docet, notam eius indicans.Prat.

Bessem precii, pro octaua precii parte, dixit Vlpianus l. ſi vero 12.§.contrario, ff.mandat. Veteres enim Romani omne totum in vncias 12.diuidebant. Hinc & ex

Besse ſocium eleganter dixit Proculus l.ſocietatem, 76.ff.pro ſocio. Prat.

Bessivm vſurarum mentio fit in l.eos 26.§.ſuper vſurarum.C. de vſuris.Sunt autem vſuræ beſſes, cum acceptis centum, poſt annum octo præſtantur, aut menſtrui denarii ſinguli, ſi ſors 150.ſit vt recte ſcribit Anton. Auguſt.lib.2.c.10. Emendationum. Prat. Adde Brechæum l.vſura, ff.de verb.& rer.ſignif.& Gothof.ad d.l.26.§.1.lin.9.& 8.& ad l.1.C.de vſur pupil.

Bestiæ dicuntur, quæ naturæ feræ ſunt, Vlpia.l.1.§.in beſtiis, ff. ſi quadrup.paup.fec.dic. veluti vrſi, leones, Pantheræ. Gaio

l.2.ff.ad legem Aquiliam Beſtias, inquit Vlp.d l.1.§.beſtias, ff.de poſtul. accipere debemus ex feritate magis, quam ex animalis genere. Beſtiarum numero Elephantos, & camelos contineri, ideoque nec mancipi eſſe, idem ait in Epitom.tit.19.in prin. Ac certe natura eorum fera eſt. Quia tamen collo dorſove domantur, & iumentorum operam præſtant, ideo in l.Aquil. quadrupedum appellatione continentur. d.l.2.Briſſon. Quadrupedes pecudum numero ſunt: canes, ac beſtiæ imprimis, pecudes non ſunt, d.l.2. Μεταφορικῶς beſtia dicitur homo, qui non facit, quæ hominem, rationalem creaturam, decent, vt adnotat Accurſius ad Nouel. 1. περὶ μεταςηγίων ex Boetio in lib.de Conſolat.Spieg.Prat.

Bestiarum aliæ marinæ, aliæ terreſtres.l.44.ff.de adquir.poſſ.

Per Bestias Cicero θηρία, id eſt, venenata animalia, videtur magis notare.Prat.

Bestiarii dicebantur qui ludis publicis in amphitheatro cum beſtiis pugnabant, Ciceroni pro Sextio & in Vatinium.& Senecæ lib.2.de benef.cap.19.& Epiſtol.1.lib.10. & Tertulliano in Apologet.cap.42.Spieg. vide infr.ad beſtias dari.

Bestiis dari, l.vnica, ad l.Fab.in C.Th.

Bestiis obiici apud Modeſtinum l.pen.ff.ad leg.Pompeii.de parricid.durius, ſeueriuſque eſt. Qui vero beſtiis obiiciebantur, ad ſtipitem adligabantur, vt ex Fl.Vopiſco in Aureliano, & ex paſſionibus martyrum, liquido conſtat. Mneſteus (inquit) poſtea ſurrectus ad ſtipitem, beſtiis obiectus eſt.Briſſ.

Bestiis ſubiici dixit Marcianus l.3.§.pen.ff.ad leg. Corn. de ſicar.eodem fere ſenſu. Hæc legis Corn.de ſicar.& veneficiis erat, auctore eodem. Et ita Beſtiarum damnationem accipe in l.6.ff.ad l.Iul.pec. Hoc autem ſupplicio plerunque Chriſtianos ſub impiis Imperatoribus affectos hiſtoriæ loquuntur, vt Euſeb.lib.8.hiſtor.Eccleſ.

Ad Bestias datum pœnæ ſeruum fieri cenſuit Macer.leg.quod ad ſtatum 12. ff. de pœn. hac pœna puniebatur qui nummos aureos cuſerat. Vlp.l.quicunque.ff.de fal. De hoc pœnæ genere Gellius lib.5.c.14. Dio ita damnatos τοὺς τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης δοθέντας dicit lib.58.

Ad Bestias damnari dicebantur, qui in hoc damnabantur, vt beſtiis ſubiicerentur, l.6.ff.ad leg.Iul. pecul.l.8. in fin.ff.de teſtam.l.25.§.ſi quis plane, ff.de adquir.hæred.l.31.ff. de pœn.§. pœnæ. Inſtit. quib.mod. ius pat.pot.& apud Tertul.libr.1.ad Scapul. B. Hieronym. in lib.de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, Ignatius, commouente perſecutionem Traiano, Damnatus ad Beſtias, Romæ vinctus mittitur, quod Sophronius vertit θηριομαχῆσαι καταδικασθεὶς Vide & Gellium lib.5.cap.14. Hoc autem ſupplicium Prudentius ſic explicat:

Sanguinis humani ſpectacula publicus edit
Conſeſſus, legeſq; iubent, venale parari
Supplicium, quo membra hominum diſcerpta cruentis
Morſibus oblectent hilarem de funere plebem.

Inde ab beſtias dari in l.12.ff.de pœn.l.8.ff.ad leg.Corn.de falſ. & l.1.ff.de veter. Dio ita damnatos οἱ τοῖς θηρίοις ἐκ καταδίκης διδόμενοι dicit lib.58. Et ad beſtias pronunciari apud Tertul.in lib.de reſurrectio.carn.Briſſ.

Ad Bestias etiam dari dicebantur, qui citra damnationem cum beſtiis depugnandi cauſa in harenam intromittebantur. l.11. §.1.& §.vlt.ff.de leg.Corn.de ſicar.l.4.ff.de accuſ.l.1.ff.de ædil. edict.l.3.§.lege Iulian.ff.de teſtib.& hos beſtiarios Latini appellant: quo verbo Seneca vtitur lib.2.de benefic.cap.19.& Epiſt.1.lib.10.& & Tertul.in Apologet.c.42. Erant etiam qui operas ſuas vt cum beſtiis pugnarent, locabant, l.1.§.qui operas, ff.ad Tertyl.Briſſ. vide omnino Gothof.ad l.4.med. C.de accuſ.

B I.

Biarchi in Leonis Imp.conſtitutione l.3.C. de agent.in rebus & l.vlt. Cod. de off.præfect.præt. Afric. officiales quidam ex ſchola agentium in rebus Briſſ. officiales victui præfecti, qui in rebus militant. Horum meminit Hieron.ad Pammachium aduerſ.Io.Hieroſol. Erant ex ſchola agentium in rebus. vide Alciatum in d.leg.3. & ſupr. Agentes in rebus.

Biarchus autem dicitur is, qui præeſt vitæ curandæ aut victui. Deducitur à vocabulo βίος, quod vitam & victum ſignificat: appellatur cōmuniter viuēdarius; Droſæus in Methodo iuris.

Biarchia, eorum munus, in Conſtantini Imp.reſcripto, l.1.C. de offic.mag.offic.Briſſ.

Bibliothecæ adpellatione tria denotari, nempe & armaria & loca, quibus libri collocati ſunt, & ipſos libros ſignificari, Nerua apud Vlpianum ſcribit l.librorum 52.§. ſed ſi bibliothecam, ff.de legat.3.idque pro rei conceptione accipiendum idem Nerua ait. Eius ſentētiam probat Feſtus lib.2.adiiciens, id & Græcis & Latinis receptum. Ex Neruæ ſententia bibliothecam pro libris, eorumve numero apud Labeonem, leg.Labeo 50. D. de contrahend. empt. accipiendam putem. Apud Vlpianum vero leg.quæſitum, §.inſtructo, ff. inſtr.inſtrum. leg.armaria ſignificat.Prat.

Bibliothecarius dicitur, qui librorum curam gerit, quique bibliothecæ præeſt: ſic accipiendum exiſtimem in ca.Adrianus.63.diſtinct. tametſi gloſſema ibidem & Alb. Archidiaconum ſequutus, Cancellarium interpretentur. Prat.

Biblius, a, um, à Biblo oppido quoq; Phœnices, de quo Strabo, Plinius, Mela. Eſt & in eadem prouincia, Palæbiblos, id eſt, antiqua biblos. Bibliorum meminit Iezechiel propheta c.26.& 27.Iuſtin.lib.10. C. tit.qui eſt de municipibus & originariis. Cum te Biblium origine, incolam autem Berytium eſſe proponas. Vtraque enim Syriæ Phœnices eſt ciuitas, & altera alteri finitima.Nebr.

Βίβλος liber, ἀπὸ τοῦ βίου ἐκ βάλλεσθαι, quod in ipſum hominum vitæ reiiciantur, Aut ἀπὸ τοῦ βιῶ, viuo, quod libris homines immortales efficiantur.

Bicessis a duobus decuſſibus dicitur Varroni lib.4.Linguæ lat.

Bicipitem, quòd incomparatum eſt, poſſe dici Varro apud Nonium aperuit. In ſpem (inquit) adducebar non plus ſoluturos, quàm vellem: iniquus equeſtri ordini iudicia tradidit, ac bicipitem ciuitatem fecit diſcordiarum ciuilium fontem.Pr.

Biclinium, locus vbi duo lecti erant.Plaut.in Bacchidibus:

Animaduertite Mneſiloche, & tu Piſtoclere iam facite,
In Biclinio cum anima ſua vterq; accubitum eatis.

Verbum iunctum eſſe ſcribit Fab lib.1.cap.5.

Bidelli, Alciat.lib.7.parerg.c.22.ſunt gymnaſiorum cuſtodes ex Lucillio.Prat.

Bidens apud Vlpianum, l.inſtrumento, ff.de inſtruct inſtrum. l.inſtrumentum foſſorium ruſticum, Græcis σμὺλων Polluci lib.1.Onomaſt.c.12. περὶ γεωργικῶν ὀνομάτων. Bidentes oues, ait Higinus apud Gellium lib 16.c.6. vt alias ἴτυαλ γίας omittam, hinc dictas putat, quod duos dentes altiores haberent.Prat. Bidentes, vaſa vtilia culturæ, in l.8.ff.de inſtruc. vel inſtr.Solum vineæ bidente paſtinari, frangere, verſare.Briſſ.

Bidental Feſto lib.2. dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus hoſtiis ſacrificaretur.

Biduum, & alterum diem, pro eodem l.1.quan.appellan.ſit.Briſ.

Biduum quandoque pro die vno, quandoque pro duobus interpretari ſolent: pro vno die computatur l.3.§.minorem, de minor. & ideo ei, qui natus eſt biſſexto, priore vel poſteriore die nil refert: nam id biduum pro vno habetur, V.inf.biſſextum. (Supputatur autem biduum in dinumeratione annorum & menſium) pro duobus vero in enumeratione dierum. Brechæus l.cum biſſextus, ff.de verb.& rer.ſignif.V. Cuiac.de diuerſ.temp.præſcript.c.4.

Biduum hac formula, *illud facito in dieb.* intelligi Iauolenus ſcribit l.inter 217.§.1.ff.de verb.ſignif. Ex quo textu collegi, dies numero multitudinis non adiecto, biduum ſignificare. Reliqua de biduo petes ab Euſtathio lib. περὶ χρονικῶν διαςημάτων, tit. περὶ διημέρου. Prat.

Biennales metæ, l.17.C.de admin.tutor.

Bifurcium terminum adpellant Sarmatæ, qui tres petras circa ſe habens trifinium demonſtrat, in lib.de limitib.auct.vatto-rum. Illius nota eſt.B.Prat.

Bigamus dicitur, qui diuerſis temporibus, & ſucceſſiue duas legitimas habuit vxores, Hoſtien.cap.aperiat. per illum text. 31.quæſt.1.cap. ſi quis & c. cognoſcamus, 34. diſt interpretatione, qui corruptam, vel viduam duxit: can.ſeriatim.32.diſtinct. vel qui pollicitam virginitatem violauit, c. quotquot 26.quæſt.1. vbi etiam proprius & primus ſignificatus aperte declaratur. De Bigamis extat titulus lib.1.Decretalium tit.21. vbi vide Panorm.& Fel. & alios Pontificios. Vi. Goth.ad rub. C.de ſecund.nupt. & ad c.1.N.123.

Bigamia dicitur irregularitas ex defectu proueniens Sacramenti.Canoniſt.

Bigamia, varie contrahitur. Primo quando quis duas habuit vxores quas cognouit. Secundo quando diuerſis temporibus habuit duas, vel plures, vnam de facto, aliam de iure. Tertio quando plures habet eodem tempore, & eas cognouit. Quarto quando contrahit cum vidua ab alio viro cognita: ſecus ſi virgo manſiſſet. Quinto quando contrahit cum corrupta à quocunque ſiue ſcienter, ſiue ignoranter, & eam cognoſcit. Sexto quando cognouit vxorem ſcienter vel ignoranter, poſtquam ab alio corrupta eſt. Septimo quando quis in ſacro ordine conſtitutus, vel poſt factam profeſſionem religionis de facto contrahit cum corrupta. Prat. De hoc vide etiam quid annotarit Tiraqu.in l.l.connub.gl.1.par.1.n.45.

Bigatos nummos à notis bigarum dictos putat Zaſ. in catal. leg.antiq.V.Plin lib.3.c.33.

Bigenera animalia dicuntur, ex diuerſo genere nata, vt leopardus, ex leone & panthera: ciculus, ex apro & ſcropha domeſtica: mulus, ex equa & aſino: hinnus, ex equo & aſina. Spieg.Feſt.lib.2.

Bilamnæ apud Vitalem de limitib.agrorum.

Bilinguem beſtiam Plautus ſerpentem dixit. Et notat verbum Latinum Fallaciloquentiam Virgil. Tyrioſque bilingues.Cam.

Bilis. V. Gothofr.ad l.2.de ædil edict.

Bima die, id eſt, duobus annis Vlpiano l.3.ff. de ann.leg.ſic eodem ſenſu.

Bimam æſtimationem, id eſt, in biennium ſiue pro biennio, Pomp. dixit leg. ſi vſufructus. 6. ff de vſufruct. legat.

Bimvs dicitur, qui annorum duorum ætatem habet. Hinc nuces bimas Cato cap 17. Rei ruſtic. dixit Hinc

Bimatvs, ætas annorum duorum, pro quo Græcis διετία dicitur, καὶ διετὴς annos duos natus: vt in Euang. Matt. de Herode pueros bimulos necari iubere c. 2. καὶ ἀποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω. Prat.

Bini, idem ſignificat quod duo. Sic in prætoris verbis apud Iul. in fin. l. 1. de his qui not. infam. Quive ſuo nomine, non iuſſu eius in cuius poteſtate eſt, eiuſve nomine, quem, quamve in poteſtate habet, bina ſponſalia, binaſque nuptias eodem tempore conſtitutas habuerit. Spieg.

Bina ſponſalia conſtituere, eſt vnam duobus ſpondere, vt vtriuſque ſit vxor & ſic quod vulgo dici ſolet, vna filia duos generos facere, §. ſi quis alien. nom. l. quid ergo ſi non, ff. de his qui not. infam. vbi ſal. monuit, vt leges, quæ de binis ſpōſalibus loquuntur, diligenter notemus. Nam ex his argumentum ſumit, quod non poſſit quis eligi ad multas Eccleſias. Ætiologiam addit: nam electum fieri ſponſum eccleſiæ. Nunc ô balde vnius humeris imponuntur tres aut quatuor epiſcopatus, cum aliquot abbatiis annexis. Id quod colore excuſes, quamuis acutiſſimi ingenii cognomen tuleris, haud ſcio ſi quem vnquam inueneris. Spieg.

Biniones apud Hegeſippum lib. 5. auri maioris formæ dupliciſque æſtimationis, vt formas binarias in Alexandro dixit Lampridius. Torneb. lib. 18. cap. 30. aduerſar.

Binoctivm Tacit. 3. Gothofr. ad leg. 166. §. 1. de verb. ſign. Vltra binoctium, id eſt, vltra duas noctes.

Binomivs Feſto lib. 2. cui geminum eſt nomen, vt Numa Pompilius.

Binvba, Gothofr. ad c. 13. fin. N. 123.

Binvbvm recte appellat vetus interpres §. quia vero hactenus, de nuptiis, in Nouell. qui ad ſecundas nuptias conuolauit. Nam in Græco ita eſt; ὁ τῷ πλεόνως τῷ δευτερογαμήσαντος γονέως, &c. V. Goth. ad c. 42. N. 22. & c. 28. ibid.

Biremes naues à Romanis dictas ait L. Baiſius in libell. de re nauali, quæ binis remis agebantur, vel, vt alii, binis remorum ordinibus.

Βήσαλον appellatione tigni contineri ait Theophilus in tit. de rer. diuiſ. id peſſulum interpretantur, male. Eſt enim idem prorſus quod teſta, (l. 1. ff. de tig. iunc.) ſiue later. vt in Baſilicis ad l. fiſtulam ff. de ſeruit. vrban. præd. ex figlino opere ἀπὸ βησάλων, & in gloſſis laterculum, βήσαλον καὶ σπαϑία: & apud Chariſium, beſalia. Cuiacius Obſeruat. lib. 9. c. 26. fere ſub fin. Vid. ſupr. poſt Berytienſis.

Bis de duobus actibus dicitur l. ſeruus, C. ad l. Iul. de vi. idque in legibus, teſtamentis, pactis, & ſtipulationibus. ſic eodem ſenſu ponitur apud Paulum l. veluti in fi. ff. de eden. & Vlp. l. cum plures, in fin. ff. de reb. auct. iud. poſſid. Prat. Bis duorum actuum eſt proprie non plurium, ſicut vox iterum. Interdum tamen bis factum etiam frequenter, multum, ac ſæpe factum accipitur. Vide Zaſ. in leg. ſæpe ff. de re iud. Spieg.

Bis actio eadem de re ne esto.

Hoc inquit Fabius lib. 7. c. 7. ex iure obſcuro eſt, quæri enim ſolet, an hoc bis ad actorem, an ad actionem referatur. Ad hanc legem pertinet vulgatiſſima antiqui iuris regula, cuius meminit Gaius l. 57. ff. de diuerſ. reg. iuris antiqu. Bona fides non patitur, vt bis idem exigatur. Bis edita ratio l. 7. §. vlt. de eden. Briſſon.

Bis credere quid ſit, explicat Martianus leg. creditor 12. ff. qui pot. in pignor. his verb. Si idem bis, id eſt, ante ſecundum, & poſt eum crediderit, in priore pecunia potior eſt ſecundo, in poſteriore tertius eſt. Prat.

Bispellio, idem, opinor, qui verſipellis, id eſt, veterator, planus, πολύτροπος. Marcel. l. 72. §. 5. vbi omnino V. Goth. no. ff. de ſolutionibus. Num ergo & ſi biſpellionem, aut alias, turpem dederit hominem, idem ſit? Vlpianus l. 31. ff. de euict. Si ita quis ſtipulanti ſpondeat, ſanum eſſe, furem non eſſe, biſpellionem non eſſe, & cætera, inutilis ſtipulatio quibuſdam videtur. vbi tamen Vispellionem errore in Florentinis libris peruulgato legitur. Item vt apud Metianum in l. 7. ff. ad Senatuſc. Trebell. Quid enim ſi morbo adplicitus, Alexandriam iuſſus fuit adire? vel nomen Viſpellionis teſtatoris ferre? Bispellionis enim legendum vtrobique arbitramur: quo nomine hominem duarum pellium ſignificari conſtat. Eius autem appellationis origo in Arcadum fabula poſita eſt, quam Plin. lib. 8. c. 82. exponit. Ii certos homines ſtagnum quoddam tranſmiſſos in lupos transfigurari tradunt, & poſt annos nouem eo in habitu confectos, idem ſtagnum remeantes, priſtinum habitum recipere, vnde Verſipelles dicti. & apud Fabium, Eandem recipere veſtem. Ad hanc fabulam alluſit ſine dubio Perſius Satyra 5. his verſibus.

Sin tu quum fueris noſtræ paulo ante farinæ,
Pelliculam veterem retines, & fronte politus,
Aſtutam rapido ſeruas ſub pectore vulpem:
Quæ dederas ſupra repeto, funemque reduco.

Biſpellionem igitur ſeruum eundem dici puto, qui & Verſipellis: id eſt, perfidioſum, fallacem, fraudulentum. Alii tamen Vespillonem, alii Vespertilionem: alio etiam alii modo legendum putant: quorum omnium coniecturis, ſi Bipellio legeretur, ſcripturam Florentini codicis anteponeremus. Nam quod quidem ad Veſpillionis nomen attinet, cum & Libitinarios, & Veſpillones, & Polinctores, liberos homines fuiſſe conſtet, aut certe ſeruos publicos: difficile eſt eorum ſequi ſententiam, qui in iſtis omnibus Pandectarum locis vocem illam reponendam exiſtimarunt. Hotom.

Bisextvm, (alias biſſextum) in leg. cum biſextum. ff. de verb ſig. & leg. 3. §. minor. vbi Bart. ff. de minoribus, diem ſignificat qui quarto quoque anno intercalatur. Biſextus, inquit Iſidor. lib. 6. cap. 17. eſt poſt 4. annos vnus dies adiectus. Creſcit enim per ſingulos menſes quarta pars aſſis, i. e. duodecim horarum. At vbi quarto anno aſſem compleuerit, biſſextilem annum facit Briſſ. Id biduum pro vno haberi, poſterioremque diem Kalendarum inter calcari Vlpianus ſcribit d. §. minorem: quod & Pontifex probat c. quæſiuit, §. 2. de verb. ſignif. vide Alc. ad d. leg. cum biſextum, quo in genere quæ ſubſequuntur non inepte ex Oldend. adieci.

Bisextvs (al. biſſextus) quaſi bis ſextus dicitur, vel quia bis ſexies ductus, Aſſem facit: quod eſt vnus dies. Bri. vel quia duobus continuis diebus bis dicimus 6. Cal. Mart. duos dies pro vno computantes, d. §. minorem. Romani enim ex diſtributione Numæ Pompilii, ad Lunæ curſum, ſicut Græci, annum computabant: intercalantes totum menſem more Græcorum teſte Macrobio lib. 1. Saturnal. cap. 13. Hinc Cato & Quint. Mutius I. C. recte appellarunt addititium menſem d. leg. cum biſextum. quoniam intercalabant eum, hoc eſt, vocato populo Pontifices interponebant, vt annus ad curſum Lunæ quadraret. Deinde vero, confuſis intercalationibus vitio Pontificum, qui alias ſuperſtitione, alias gratia, quo magis proferrent, vel imminuerent publicanis annorum dies, adeo turbabantur tempora, vt neque meſſium feriæ æſtati, neque vindemiarum autumno competerent. Tranquillus in Iulio Cæſare cap. 40. Quapropter, Iulius Cæſar conuerſus ad ordinandum Reipublicæ ſtatum, non iam ex curſu Lunæ, quæ paulo minus menſe in Zodiaci circuitione conſumit: ſed ad rationem ſolis, qui 365. diebus & quadrante curſum ſuum conficiens, ad ſignum, à quo digreſſus fuit, reuertitur; totidem diebus annum conſtare voluit. Vide Dionem lib. 43. de hoc diſſerentem. Et ne quadrans deficiens errorem ſupputandi temporis ingereret, ſtatuit, vt quarto quoque anno pontifices vnum diem intercalarent, eodem tempore, quo antea menſis intercalari ſolebat, hoc eſt, ante quinque vltimos dies Februarii: idque biſextum appellauit, quia intercalato die, bis ſexto Kalendas Martii dicitur. Hæc Oldend. ex G. Budæo ad d. leg. cum biſextum, 98. quem conſule. Prat. V. ſupr. Annus biſſextil. V. Gothofr. nota. ad leg. 2. princip. de diuerſ. temp. præſcript. Alias vulgi ſermone tritum eſt de infauſto Biſſexti omine prouerbium, à Paganis, quorum animos ſuperſtitio occupat, facile ortum: vt videre eſt apud Ammianum Marcellinum, qui lib. 26. Valentiniano ad Imperii culmen euecto loquens. Nec videri, ait, die ſecundo, nec prodire in medium voluit, Biſſextum vitans Februarii Menſis tunc illuceſcens, quod aliquoties rei Romanæ fuiſſe cognorat infauſtum. Briſſ.

Bissellivm, vbi duo ſedent, appellat F. Marius. Prat.

Bissvs, lini ſpecies in India naſcens; iam vero & Ægypto ex arbore lanificium quoddam fit, ex quo veſtem factam lineam magis dixeris: quam laneam. Sola enim craſſitudine à linea differre autor eſt Pollux. A byſſo tenuiſſimo, & precioſo lino byſſina veſtis, vt à Croco crocatula dicta, pene vt aurum fulgens. Spieg. V. inf. Byſſinum.

Βιθυνιαρχία apud Modeſtinum l. ἐπὶ δύο §. ἔθνος ff de excuſ. Bithyniæ ſacerdotium, ſiue præfectura dicitur Ant. Auguſti. interprete lib. ſing. ad eundem. Eſt autem Bithynia prouincia Aſiæ minoris, Solino, & Seruio. Hanc memorant Honorius, & Theodoſ. l. 2. C. de immu. ne. conced. lib. 10. Cod.

Βιοκωλύται apud Iuſtinianum N. 8. τὸ ζ ἐν τοῖς & N. 145. dicuntur Iuliano Patritio in epito. interprete, Officiales quidam, qui vim ac deprædationes arcent, qui violentias prohibent, Prat. Briſſ. Fuit quondam ſpecialis quidam dux Βιοκωλύτης, qui imperium habuit in Phrygia vtraq; & Piſidia & Lycaonia & Lydia, quæ prouinciæ erant Aſianæ diœceſeos. Cuiac. in expoſitio. N. Iuſtin. 8. ſub fin.

Bivirae à Hieronymo vocitantur, quæ bis nubunt, alii multinubas vocant.

B L.

Blachernæ, nouum palatium Conſtantinopolitanum. l. 18. C. de ſacroſ. eccleſ. N. 159. præfat. poſt pr. Hinc Blachernenſe ſuburbium.

Bladvm Accurſio in l triticum, 94 ff. de verb. obli. generale nomen eſt ad omne quod in area teritur. cuius ſententiam probat Bar. in l. 1. §. de eo opere ff. de aq. pluu. arcend. Hac voce vſus eſt Romanus Pontifex in cap. ex multiplici. de decimis, in

antiq. legumina hac voce non contineri liquido conſtat. Vnde ſi lege municipali vetantur blada prouincia exportari, legumina exportans non multabitur, neque tenetur. Sane in eo genere regionis conſuetudo loquendi inſpicienda eſt, & ſtatuentium mens. Prat.

Blada, pro frumentis, interea vocabula, quæ vſu quodam ſed nimium quam corrupto, ex Italica lingua ſunt deſumpta, habenturque vulgo pro Latinis, vt Allodium, cuius verbi mentio fit in c.1. de allodiis, in vſibus feud. vide ſupra Alaudium: appreciari, pro æſtimare: Mediare, pro componere, aut pacificare: Appropriare, pro vindicare: Campus, pro exercitu: Liga, pro fœdere: Treuga, pro induciis: Manutenere, pro tueri, ac ſuſtentare: Saiſare, vel Sachiſare, pro extorquere, aut per vim auferre: Importat, pro intereſt, ſeu refert: Fortalitium, pro arce, ſeu munitionib. Succurſus pro ſuppetiis, aut ſupplemento: Contentare, pro eo, quod ſit contentum reddere: Aſſecurare, & contutare, pro eo quod ſit ſibi tuto ac diligenter prouidere, ſiue munire: Baſſe, pro humiliter, ſummiſſe, aut in imo: Partialitas pro factione, aut ſtudio patrium. quorum aliquot crebro apud interpretes occurrunt, pure loquutuio omnino vitanda. Monuit id eruditiſſimus Inſulanus. Spieg. & Old.

Blæsvs. vide infra Flæſus. Blæſus I.C. leg. 31. de vſu & vſufr. Briſſ.

Blandiri pro decipi, falli, poſuit Vlp. l. 3. §. ſi parens in fin. ff. de adminiſt. tut. Eodem & ſenſu Alexander l. blanditus, 12. C. de fideiuſſ. Dicimur & blandiri vitiis noſtris, dum ea excuſamus aut attenuamus, Phileph. lib. 2. conuiua. ſerm. Spiegel. blandiuntur ſibi, decipiunt ſe d. l. 3. §. 2. fin. Blandiri ſibi dicuntur, qui in ſua cauſa ſibi aliquid vani perſuadent, l. 3. §. 2. in fin. ff. de adminiſt. & peric. l. 12. C. de fideiuſſorib. Briſſ.

Blanditias potentum & poteſtatem æquiparat Accurſius l. vnic. C. ſi rector prouinc. in gl. in verb. pignora. Spieg.

Blasphemare, βλασφημεῖν eſt conuitiis inceſſere, obtrectare, impie de Deo loqui, & creaturæ adſcribere quod Deo conuenit, vel ab eo remouere quod illi conuenit, vt Ambroſius ait. Verbum eſt Demoſtheni & Platoni familiare. Vnde βλασφημοῦντες dicuntur qui per Caput Dei alia ve membra iurant N. Conſtit. [illegible], & c. ſi quis per capillum. 22. qu. 1. vbi de pœna blaſphemiæ.

Blasphematvr verbum Domini, vel cum contemnitur Dei prima ſententia, & pro nihilo ducitur, vel cum Chriſti infamatur Euangelium, Hieron. in Epiſt. Pauli ad Titium, & cap. cum cap. 33. q. 5 Blaſphemare ad homines quoque referri poſſe exiſtimat Bart in leg. item apud, §. ait Prætor. ff. de iniur. quo ſignificati ait, optare malum in futuro. Prat.

Βλασφημία, eiuſmodi infamatio. Porro quæ blaſphemia deuitanda ſit, docet his verbis Tertullianus Iuriſconſ. in lib. de idololatria. Si quis noſtrum ad iuſtam blaſphemiam ethnicum deducat, aut fraude, aut iniuria, aut contumelia, alia ve materia digna querelæ, in qua nomen merito percutitur, vt merito iraſcatur & Dominus.

Blaterare Feſto lib. 2. eſt ſtulte, & percupide loqui: quod à Græco Βλὰξ originem ducit, qua voce fatui, & ſtolidi ſignificantur. Sed & camelos cum voces edunt, blaterare dicimus. Briſſ. Blaterones Gellio locutulei, linguaces.

Blaterare etiam Nonio eſt per mendacia confingere, ex Afranio in Augure. Quid eſt iſtuc te blaterare, atq; obloqui?

Blatire apud Tertullianum Iuriſcos. in lib. de pallio. vetus verbum quo inaniter, & incondite loqui ſignificauit, quod & Marcellus docuit. Prat.

Blatta purpuræ genus, quæ in lana eſt l. 1. C. quæ res ven. non poſſunt: & apud Caſſiodor. lib. 1. Variarum Epiſt. Cum blatta, quam ſingulis annis noſtro cubiculo dare conſueuiſti venire feſtina. Lamprid. in Heliogab. Parauerat (inquit) igitur funes, blatta & ſerico & cocco intortos. Quo loco Baptiſta Egnatius adnotat blattam eſſe purpuram ex Indico conchylio factam. Sic, quod Eutropius dicit in Nerone, retibus aures piſcabatur, quæ blatteis funibus extrahebat. Suetonius ita piſcatus eſt reti aurato, purpura coccoque funibus nexis. Conn. lib. 7. cap. 7. Spieg. Hotom.

Blattea tunica Gre. Turon. 2. hiſt. c. 38. Briſſ.

Blattaserica in conſtitutione Theodoſii, & Valentiniani l. vlt. C. Th. de murilegul. quo loco veſtem intelligas. Nam & Vopiſcus in Aureliano Pallium blattoſericum dixit. al. Sericoblatta, in d. l. vlt. Briſſ.

Blattearii, l. 2. C. Theo. de excuſat. artif.

Blatvm, triticum, Gallis. Gothofr. ad leg. 77. ibi, frumentum, de verb. ſign. Cuiac. ad leg. 96. de verb. Obl. Blateus color, ib.

Βλάστη apud Platonem in lib. [illegible], eſt incrementum & fœtus, [illegible] Prat. (Prat.

Βλαστὸς Theophraſto in lib. de cauſ. plantarum, germen, ramulus.

Blennos, ſtultos eſſe Plautus indicat apud Feſtum lib. 2. qui ait, Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones, Pratei. Cæterum Turneb. lib. aduerſ. 3. cap. 10. Blennos vocari, ait, vt mucoſos, id eſt, [illegible] & ante eum Camerar. idem ſenſit.

Blesvs apud Vlpianum l. idem Ofilius §. fin. ff. de ædil. edict. Blæſi ſunt, qui aliquam literam exprimere non poſſunt; quales ſunt qui Lambdaciſmum patientes literam l. pronunciare nequeunt. Græcis [illegible] dicitur. Spieg.

Blitvm N. Marcello olus leue, à ſaporis ſtupore adpellatum putat Feſtus lib. 2. Prat.

B O.

Boa, vel, vt quibuſdam placet, boua, ſerpens eſt aquatilis, quem Græci ὕδρον vocant, à quo icti obturgeſcunt. Crurum quoque tumor viæ labore collectus Boa, ſiue Boua adpellatur.

Boarivm forũ Romæ, quod ibi boues venderentur, Feſto li. 2.

Bobianvs, Magone, & Vegoia auctoribus, oppidum iter populo debetur pedibus 10. lege Iulia eſt deductum: termini rotundi ſunt adpoſiti. Finitur teſtimonio arcarum, riparum, ſepulturarum congeriarum, carbunculorum, riuorum, ſuperciliorum, & limitum.

Bodones, ſeu botones, apud I. Paulum lib. 3. Sentent. tit. 22. vicem præſtant terminorum, aut ipſi termini ſunt: quos qui conuulſerit, ſiquidem ſeruus eſt, in metallum damnatur, humiliores in opus publicum, honeſtiores in inſulam relegantur. Prat. Vid. Goth. ad tit. ff de term. mot.

Bodones ſiue Botones. Vox eſt menſorum, vel eorum, qui de agrorum & limitum conditionibus ſcripſerunt. Cuiac. lib. 5. Recept. Sent. ul. Paul. tit. 22.

Bodvm apud Hygenum flumen eſt, quod ex veterum finib. eſt.

Boethi in leg. Boethos, 4. C. de tab. lib. 10. dicuntur adiutores, Iuliano Patritio Antecesſore interprete in Nou. 35. quam Latinam eſſe aiunt quidam. Dicuntur autem [illegible] Suntque qui officialibus morbo vel nimiis occupationibus impeditis additi, labores eorum ſubleuabant. Horum varia genera eſſe conſtat. Quidam enim erant adiuuæ Logiſtarum, d. leg. Boethos in princip. & in Baſilicis lib. 54. Alii erant adiuuæ Quæſtoris, de quibus ediſſeritur in dict. Nou. 35. Erant & officiorum, & Palatinorum, leg. 3. C. de diuerſ. offic. lib. 12. Quidam erant adiutores Numerariorum in Zenonis conſtitutione. leg. nulli. 10. C. de nu. lib. 12. Vide Got. ad §. 1. leg. 13. de tut.

Boiæ Feſto lib. 2. genus vinculorum, tam ligneæ, quam ferreæ dicuntur. Prat.

Boicvs ager eodem auctore, qui fuit Boiorum Gallorum. Is autem eſt in Gallia circa Alpes, quæ Togata dicitur, in qua ſunt Mediolanenſes. Boii ſunt quos Borbonios vocamus, Mediolanenſes, Gallis *Moulins en Bourbonnois.*

Boletarivm apud Martialem, vaſis nomen, quod & aliis obſoniis quam boletis ſeruiebat. Torneb. lib. 15. ad c. 20.

Bombilare apum eſt, Græcis [illegible].

Bombycinæ veſtis meminere Paulus lib. 3. Senten. tit. 6. & Vlp. leg. veſtis 25. §. 1 ff. de aur. arg. mund. Bombycinas veſtes dictas à Bombyce vermiculo conſtat. Is enim longiſſima fila ſeu telas aranearum more ex ſe generat, quorum textura bombycinum dicitur. Bombycum telam primam retorquere, rurſuſque retexere inuenit in Choo mulier Pamphila. Seruius in lib. 2. Georg. Virgilii ad illum verſum,

Velleraq; vt foliis delectant tenuia ſeres.

Apud Indos, ait, & Seres, ſunt quidam in arboribus vermes, qui Bombyces appellantur, qui in aranearum morem fila tenuiſſima deducunt. Briſſ. Adde Nebriſſ. & ea quæ annotauit Bayfius, c. 5. de re veſtiaria huc facientia. Spieg. vid. Plin. lib. 11. c. 22. Iſidor. lib. 19. c. 22.

Bombyx, Tertulliano in libro de Pallio, vermiculi genus eſt, quæ per aërem aliquando aranearum more ſcopis idoneus diſtendit, dehinc deuorat, mox æque reddere, perinde ac ſi necaueris animata iam ſtamiue aluo. De bombycibus, ita I. Pollux lib. 7. cap. 17. [illegible] (inquit) [illegible] De Bombyce Coa vide Plinium lib. 11. c. 23. Briſ. His adde etiam Tiraq. in 3. l. connub. gloſſ. 1. part. 3.

Bonarii, Theoph. Inſt. de libert. §. libertinorum. qui naturali iure domini ſunt: Quiritarii, qui iure Quiritium. Prat. Briſſ. vid. inf. In bonis autem habere.

Bona dicuntur, quod beent, id eſt beatos, ſeu fortunatos aut locupletes faciant, leg 49. de verb. ſign. Et ſic bona proprie non ſunt, quæ plus incommodi quam commodi habent. l. 83. ff. eod. Briſſon.

Bona intelliguntur cuiuſque, quæ deducto ære alieno ſuperſunt, vt ait Paul. in leg. ſubſignatum. de verb. ſign. Idque ex ſermonis proprietate. nam ex mente diſponentis, aliter quandoque accipitur, cum alias aliquid abſurdum induceretur, lege ſi quis ſeruum, §. fin. de leg. 2 Attic. Bonorum appellatio, inquit, ſicut hæreditatis, vniuerſitatem quandam, ac ius ſucceſſionis, & non ſingulas res demonſtrat. eod. tit. Vide inf. in verbo Bonorum. Hotom.

Bona Feſto lib. 2. id eſt. Subſtantia rerum dicta ſunt, quod bonis digna ſunt; quod & Græcorum Senario probari videtur. [illegible] Prat. Varias ſignificationes Bonorum tradit Gœddæ. ad leg. 39. §. 1. & ad leg. 49. nu. 2. 3. 11. & leg. 165. nu. 2. & d. l. 49. nu. 6. 12. 13. 14. 15. 17. de verb. ſign.

Bona ἀδέσποτα, quorum nullus hæres eſt legitimus in leg. 1. C. de bon. vac. lib. 10. & fiſci rationibus vindicantur d. l 1. idq; ex lege

ex lege Iulia l. quidam, 96. §. quoties ff. de legat. 1. Cuiac. l. penult. de præpoſ. ſac. cubic. lib. 12. & idem in l. quamuis, ff. de vſurpat. & vſucap.

Bona adeſpota Græco verbo dici putat Budæus in Forenſibus vacantia, & quæ Galli appellant *Eſpaux*. Prat

Bona aduentitia dicuntur, quæ alia ex re cauſſave quam patris, filiisfamilias quæruntur: vt recte colligit Accuiſius in l. cum oportet. in princ. C. de bon. quæ lib. per illum tex. Strictius igitur accepit Alciat. ad leg. quod dicitur 130. ff. de verb. ſignific. exiſtimans illud aduentitium dici, quod filiùs propter merita ſua acquiſiuit. Ea ineptiſſime ita definiebat quidam, quæ acceſſione quadam, & præter ſpem nobis contingunt: quæ definitio etiam profectitiis congruit. vid. infr. Peculium. Prat.

Bona caduca in iure dicuntur, quæ deficiente eo, cui iure ciuili debebantur, in alium ceciderunt. veluti cum lex ei dotem adimit, qui contra eius interdictum vxorem in prouincia ſua ducit, eamque fiſco attribuit. Caduca dos dicitur à Paulo leg. ſi quis 38. ff. de rit. nupt. Quemadmodum Caduca glans, in lege XII. Tabul. dicebatur, quæ deficiente eo, qui legat, ex arbore decidit. leg. ſilua 30. de verb. ſignific. Hinc ille Craſſi iocus in lib. de orat. 3. Noſtra eſt, inquam, omnis iſta prudentię, doctrinæque poſſeſſio, in quam homines quaſi caducam atq; vacuam, abundantes otio, nobis occupatis inuolauerunt. Hinc ille alter Ciceronis in C. Antonium Philipp. x. Quem niſi in via Caducæ hæreditates retardaſſent, volaſſe eum, non iter feciſſe diceres. Caducas hæreditates facere dixit pro iacentes, quæ ipſi abſenti relictæ, nec dum ab eo aditæ atque acquiſitæ fuerant. Facete inquam locutus ęſt, non vere aut proprie. Nam caducum autore Vlpian. proprie dicitur, quod quis ſibi teſtamento relictum, ita vt iure ciuili capere poſſit, aliqua ex cauſa non ceperit, quaſi ab eo ceciderit: veluti, ſi legatarius poſt mortem teſtatoris ante tabulas apertas deceſſerit. Hæc ille cap. inſtit. 17. Iuſtinianus autem l. 1. C. de caduc. tollend. tribus modis ea quæ teſtamento relicta ſunt, deficere demonſtrat: Si quid pro non ſcripto habeatur, ſi in cauſa caduci: aut ſi quid caducum ſit. Pro non ſcripto ducitur, quod ab initio defecit. Vt cum mortuo legatum hæreditaſve defertur. In cauſa caduci eſt, quod poſt teſtamentum ante teſtatoris mortē deficit: veluti ſi legatarius teſtatore viuo moriatur: caducum eſt quod mortuo teſtatore ante tabulas apertas deficit: veluti ſi tum legatarius moriatur Atque hæc quidem ſubtiliter à Iuriſconſultis ita diſputantur. Cum alioqui caduca omnia dicantur, quæ illis excidunt, quibus iure ciuili debebantur. Veluti cum Lex Papia Poppæa iubet, vt quæ ad orbos ex teſtamentis perueniunt, eorum pars decima fiſco attribueretur, pars illa caduca dicitur. Vnde illud Iuuenal. de vxore, quæ marito liberos ex adulterio pariebat,

Iura parentis habes, propter me ſcriberis hæres,
Legatum omne capis, nec non & dulce caducum.

Hot. vid. inf. cadere in caſum, & caducum nomen.

Bona ciuitatis abuſiue publica dicta fuiſſe ſcribit Vlp. leg. bona 15. & leg. ſequ. ff. de verb. ſign. Prat.

Bona commiſſa eſſe Reip. aut in commiſſum cadere ob Vectigalia non ſoluta l. commiſſa. ff. de public. ſicuti dicimus pœnam commiſſam, hoc eſt in pœnam partem incidiſſe l. 4. §. Cato. l. 5. §. vlt. ff. de verb. oblig.

Bona ciuium publicare, eſt illa in publicum à priuata poſſeſſione redigere. Spieg.

Bona de Eccleſiæ menſa tunc facta dicuntur, quando per officiales ad hoc poteſtatem habentes ſunt deſcripta, in l. 1. aliarum poſſeſſionum de menſa, vel ſunt declarata eſſe de menſa: ita Bart. l. fin. C. de bon. vacant. lib. 10. Cuius ſententiam probant Ioannes de Platea & Ang. ad l. fin. Sed & de menſa ſunt quæ Archiepiſcopus, vel alius prælatus, ad manus ſuas tenuit, & in proprium vſum excepit, vel expendit nec aliis infeudauit, idque Pontifex Celeſtinus decreuit cap. vt ſuper, de reb. eccleſ. ali. Prat.

Bona deficere dici quidam autumant, non ſolum cum nulla extant: Sed etiam ſi aliqua extarent, quæ in remotis eſſent collocata. Prat.

Bona fide, hoc eſt, citra vllum figmentum facere, dicebant antiqui, cum fieri aliquid non perfunctorie; nec translatiue, i. e. vulgariter, ſed accurate & enixe & totopere intelligi volebant. Ex Bud. in Annotat. ad leg. emptorem, de act. emp. Spie.

Itaque **Bona** fide poſſidere dicitur, qui ignorat rem alienam eſſe, leg. 3. ff. ad leg. Fab. de plagia. & è contrario mala fide poſſidet, qui conſcius ad ſe non pertinere poſſidet. Quod & Conſtantin. lib. 1. Epit. tit. 3. oſtendit: καλῇ πίστει, ait, κατέχει, τουτέστιν οὐκ εἰδὼς ὅτι ἀλλότριον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀπατώμενος, ἢ νομίζων δικαίως κατέχειν αὐτό. ἡ κακῇ πίστει, τουτέστιν ἐἰδὼς ὅτι γινώσκων τὸ πρᾶγμα.

Generaliter autem, qui à quolibet rem emit, quam putat ipſius eſſe, bona fide emit: At qui ſine tutoris auctoritate à pupillo emit: vel eo auctore, quem ſcit tutorem non eſſe, non videtur bona fide emere l. 27. ff. de contrah. empt. Aliter atque ſi deceptus falſo tutore auctore emerit. l. 15. §. qui à pupillo, ff. de publicia. Bona fide plane emere non videtur qui ſciens ab eo emit, quem Prætor vt ſuſpectum hæredem deminuere vetuit, leg. 7. §. qui ſciens, ff. pro emptore. At qui à procuratore licet minoris diſtrahente, quam res vendi potuiſſet, emit, mala fide emere non videtur, niſi fraudem participauerit. d. l. 7. §. penult. Qui contra denunciationem à domino factam emit, bona fide non emit. leg. 17. C. de rei vendic. In Senatuſc. de petit. hæred. bonæ fidei poſſeſſor accipitur, qui ſe hæredem exiſtimans hæreditatem poſſedit: Malæ vero fidei poſſeſſor is, qui ſciens ad ſe non pertinere poſſedit. Ex quo autem ſciuit quis, a ſe hæreditatem peti, ex eo tempore incepit malæ fidei poſſeſſor eſſe, ſiue ei denunciatum eſt, ſiue ſine denunciatione reſciuit. l. 22. §. petitam ff. de petit. hęred. Itaque ſtatim poſt motam hæreditatis controuerſiam in mala fide poſſeſſor conſtituitur. Enimuero bona fide poſſidet, qui auctore prætore vel iudice comparauit, leg. 180. ff. de diuerſ. reg. l. 11. ff. de acq. poſſeſſ. Et, vt paucis complectar, bonæ fidei emptor eſſe videtur, qui aut ignorauit eam rem alienam eſſe: aut eum, qui vendidit, ius putauit vendendi habere, puta procuratorem aut tutorem eſſe l. 110. ff. de verbor. ſign. Cæterum bona fide non poſſidet, qui exiſtimat non licere ſibi per leges vſucapere, l. 32. §. 1. ff. de vſucapionibus. Sed nec bonæ fidei poſſeſſor videtur, qui tacitum fideicommiſſum in fraudem legis ſuſcepit, l. 18. ff. de his quæ vt indign. Ac ne ille quidem vel ante illatam controuerſiam bonæ fidei poſſeſſor habetur, qui inultam defuncti necem omiſerit, leg. 1. Cod. de his quæ vt indign niſi ſi deceptus ignorantia facti fuerit, l. 17. ff. eo. tit. Malæ fidei item poſſeſſor eſt, qui ab hærede poſt motam controuerſiam quæſtionis illatæ non ignarus comparauit, l. 2. C. de pet. hær. Bonę fidei certe poſſeſſor eſſe quis deſinit, ex quo cognouit rem alienam eſſe. l. 48. ff. de acquiren. rer. dom. Omnes poſſeſſores poſt litem conteſtatam malæ fidei eſſe intelliguntur, l. 28. §. etiam ff. de pet. hæred. l. 45. ff. de rei vind. Eodem autem ſenſu quo poſſideri & emi res bona fide interpretati ſumus, etiam bona fide ſeruire nobis ſerui vel liberi homines dicũtur, quos alienos vel liberos ignoramus, l. 19 l. 23. ff. de acquir. rer. dom. l. 19. ff. de pact. & alias ſæpe. Dicimus porro & bonæ fidei emptorem, & bona fide emptorem, vt in l. 7. in fin. ff. de publicia l. 8, ff. pro empto. l. 13. §. vlt. ff. de minorib. l. 1. §. cum prædium. ff. de pignoribus, l. 4. §. auctoris, ff. de doli except. Vt & bona fide poſſeſſorem, l. 9. §. ſed non vti. ff. de acqu. rer. dom. l. 2. C. ſi maior fact. alien. l. 18. ff. de petit. hered. l. 11. l. 12. l. 13. ff. de noxalib. & bona fide dominum in l. 12. in fin. ff. de liber. cauſ. Briſſ.

Bona fides, eſt ſincera conſcientia, vnumquenque certo excuſans de ignorantia rei alienæ, quam vel tradit alii, vel accipit ab alio. Nemo ſane conſcientiam ſuam, velut mille teſtes, fallere poteſt, vtcunque aduerſario, vel iudici imponat. Eadem ratione mala fides, eſt læſa conſcientia, quæ accuſat & conuincit aliquem, non ignorare rem alienam eſſe, quam per fraudem vel tradit, vel accipit. Quare bona fides dolo fraudique aduerſatur, l. 3. in fin. ff. pro ſocio, & contractus bonæ fidei dicti. §. Actionum autem. Inſtit. de action. l. conſenſum. ff. de Action. & oblig. Spieg. Cottaſius lib. 4. Miſcel. c. 2. n. 14.

Bona fides, pro æquitate accipitur in l. ſi fideiuſſor. §. quædam ff. mandati. & in d. l. conſenſum. & ſimilib. Spieg.

Bona fides & integra fides dicitur l. 1. C. de ſuffrag. & ſincera l. 2. §. ſi prop. pub. penſ. & inde l. 10. C. de diſt. pig. bona fide, ſinceriter. Hæc in contractibus bonæ fidei maxime exigitur l. 5. C. de reſcind. vend. Exigitur & in ſtrictis, ſed in iis maxime. Cuiac. obſer. lib. 8. c. 10.

Bona fides alias contraria eſt fraudi, dolo, aſtutiis, malitiæ, l. 3. in fin. ff. pro ſoc. l. 58. ff. de diuerſ. reg. Itaque bona fide, eſt citra fraudem, ſine dolo, ſine captione cuiuſquam. Eaq; vt plurimum opponuntur inter ſe, Bona fide, & Dolo malo, vel per fraudem, l. 35. ff. loca. 22. ff. de manu teſt l. 2. ff. de ſeparatio. l. 12. §. 1. ff. de liber. cauſa. l. 9. ff. quæ in fraud. cred. l. 27 ff. ad Velleian. Vnde in l. 68. ff. de contrah. empt. Proculus bonam fidem præſtare, interpretatur, vt dolus malus abſit. Bona fide, & non in fraudem alicuius, l. 34. ff. de procuratorib. Bona fide, id eſt ſincere, candide, aperte. Hotom. Vel citra calumniam, & non tergiuerſandi animo l. 7. §. plane ff. de pet. hered. Ex bona fide rationes reddere, ſine fallaci aliqua diſſimulatione, l. 45. §. procurator. ff. de procuratorib. Modeſt. in l. 6. §. vlt. ff. de excuſ. tut. μὴ συκοφαντίᾳ, ἀλλ' ἐν καλῇ πίστει. Briſſ.

Bona fides alias æquum & bonum ſignificat, l. 3. §. 1. ff. de act. empt. l. 45. §. 1. ff. loca. Hinc bonæ fidei iudicia ſeu contractus. l. 5. ff. de in lit. iur. l. 7. ff. quod cert. loc. l. 3. §. in hac ff. commod. l. 36. ff. de pecul. l. 3. §. in his quoque, l. 32. §. in bonæ, ff. de vſur. l. 57. ff. de obligat. & actio. l. 22. D. de donatio. l 6. D. quod cum eo. l. 3. §. quia adſidua. D. de ædil. edict. l. 84. §. qui ſeruum. & l. 108. cum quid de leg. 1. Et iudicia bonæ fidei. l. vlt. Dig. de fideiuſſoribus tut. quæ ſcilicet ex bona fide oriuntur atque deſcendunt. l. 57. D. de contrah. emp. l. 2. D. de procurat. Paul. lib. 2. Sentent. tit. 17. l. 7. §. ſed & ſi non ignoramus. C. de rei vxor. actio quæ in æquum & bonum concepta ſunt, l. 8 D. de cap. min. In his enim iudiciis alter alteri obligatur de eo quod alterum alteri ex bona fide, id eſt, ex æquo & bono præſtare

oportet. l.2.& l.5.ff.de oblig. & actio.liberaque poteſtas permittitur iudici ex bono & æquo æſtimandi quantum actori præſtetur: cuius tantumdem in illis iudiciis officium valet, quantum in ſtipulatione nominatim eius rei facta interrogatio.§.in bonæ. Inſtit.de act.l.7.ff.de negot.geſt. Hanc poteſtatem nanciſcebatur iudex, cum in formula à Prætore additum erat, EX FIDE BONA, VEL QVANTVM ÆQVIVS MELIVS, quod inſeri ſolitum formulis.Cicer. lib. 3. Officior. declarat, cum ſine lege vindicari dolum ait iudiciis,quibus ex fide bona agitur, reliquorum autem iudiciorum hæc verba maxime excellere, in arbitrio Rei vxoriæ, MELIVS ÆQVIVS, in fiducia, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET. Quorum poſtremorum verborum lib.7. Epiſtolarum ad Treb.meminit. Plenius vero eodem loco illa refert, VT INTER BONOS BENE AGIER OPORTET, ET SINE FRAVDATIONE. Idem in Orat. pro Roſc. Com. Arbitrum ita ſumi ſolitum in bonæ fidei iudiciis oſtendit, QVANTVM ÆQVIVS ET MELIVS SIT DARI. Et in 3.Officior. QVOD DARE FACERE OPORTERET EX FIDE BONA, vt & Valer.lib.8.tit.2.indicat. Hac ratione bonæ fidei adiectione temperandam actionem dixit Vlpianus in l.12.ff. de dolo. Sic verbum ex bona fide in l.54.ff.loca.& leg.51.ff.de ædilit.edict.l.31.in fin.ff.depoſ.l.1.ff.de æſtimat.accipiendum eſt. Sic & illud eiuſdem Cicer.lib.6.Epiſt.ad Atticum accipiendum eſt. Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν ex Qu.Mucii P. R. edicto Aſiatico exceptionem, extra quam ſi ita negotium geſtum eſt, vt eo ſtari non oporteat ex fide bona. Proinde abeſſe à bonæ fidei iudiciis quam maxime dolus malitiaque omnino debet etiam ſi conuenerit, ne dolus præſtetur. Nam huiuſmodi conuentio bonæ fidei contraria eſt l.24. ff.de diuerſ.reg.iur. Doli quoque exceptio præſtatioque & bona fides his iudiciis ineſt. l.21.ff.ſolut.matrim. l.84.§.qui ſeruum, ff.de leg.lib.1.l.152.in fi.ff.de diuerſ.reg. Sed & pacti exceptio his ineſt, l.3.ff.de reſciud. vend. In his iudiciis ſemper ad æquum & bonum interpretatio redigitur. Non recipiunt itaq; eam præſtationem, quæ contra bonos mores deſiderantur l.5. ff.de vſur. Sed nec conuentionem aliquam iniquam admittunt.l.11.§.vlt.ff.de actio.empt. Bonæ fidei ratione fructus in his iudiciis præſtantur,l.21.ff.de hæred.vend. Quæ moris ſunt & conſuetudinis in his iudiciis veniunt, l.31. § quia aſſidua, ff.de ædil.edict. Conſenſu maxime hæc iudicia ſuſtinentur, l.117.de diuerſ.reg.iur.Briſſ.

BONA fides legem contractus ſeruari expoſcit, leg.13.ff.comm. præd.l.1.in fin.ff.de admin.rer.ad ciuit. Bona fides exigit, vt quod conuenit fiat. l.21.D.locat. nec quicquam magis bonæ fidei congruit, quam id præſtari, quod inter contrahentes actum eſt, l.11. D.de action.empt. Ex bona fide eſt eum, cum quo negotium geritur, non decipi,l.51.Digeſt.de ædil.edict. Contra bonam fidem eſt vſuras deſiderare temporis ante moram ab eo qui beneficium in re aliena ſuſcipienda præſtitit,l.24.in fi.ff.depoſ.Bona fides exigit, vt arbitrium tale præſtetur, quale viro bono conuenit,l.24.D.loca.Fides bona non patitur, vt qui ſuum negotium quaſi meum geſſit, me obliget. l.6.§. ſed ſi quis ita, D.de neg.geſt. Briſſ.vid.infr.Bonæ fidei. & Bonam fidem.

BONA gratia diſſoluere matrimonium, M.Marcus Vertranius Maurus de iure liberorum lib.ſingular cap.5. Capta, inquit, vxore maritus degens in ciuitate, poſt tempus legitimum licentiam habuit ad alias migrare nuptias, ait Iulianus, ita tamen vt diſſolutum matrimonium bona gratia, id eſt, communi conſenſu tam viri, quam mulieris, & vnanimi voluntate videatur, dum ſibi vnuſquiſque ius ſuum habeat imminutum.Briſſ.

BONA gratia diſſolui olim matrimonium dicebatur, quod nullius ex coniugibus culpa, & ſine animi ſui ira & offenſa, ſed vel conſenſu mutuo, vel iuſta aliqua & rationali ex cauſa ſoluebatur.l.32.§.ſi diuortium, D.de don.inter virum, l.14.D.qui & à quibus, vt eueniebat, cum propter ſacerdotium, vel ſterilitatem, vel ſenectutem, aut valetudinem, aut militiam ſatis commode retineri matrimonium non poterat: vel cum marito capto ab hoſtibus, & quinquennio à tempore captiuitatis elapſo, mulier ad alias nuptias migrabat. His enim cauſis matrimonium bona fide diſſolui intelligebatur, l.60. & l.61. & l.63.D.de donat.int.vir.l.6. D. de diuor. Iuſtinian. Nouell. Conſtit 22. διαλύονται δὴ ἐν ζωῇ συμβιούντων γάμοι, οἱ μὲν κατὰ πρόφασιν εὔλογον, οἱ δὲ καὶ bona gratia καλοῦνται, Idem Nouell.117. Κἂν εἰ Bona gratia διαζευχθῶσι συμβιοῦντες τὸν γάμον. Iuſtinus ſimiliter Nouell 2.Briſſ.

BONA gratia. Appellatio eſt certæ ſpeciei ſolutionis matrimonii, cuius Iuſtin.meminit in nobili illa Conſtitutione, cui verior titulus, De his qui nuptias iterant. Vulgo de nuptiis allegatur. Plauto locutio familiaris eſt. Bonam gratiam habere pro eo quod nos dicimus, *zu gutem danck annemen*. Spieg.

BONA hæreditaria partimur, non diuidimus. Spieg.

BONA in ipſis poſſeſſionibus, Fortunas in fructibus eorum, vocamus.Pedianus.

BONA lex, à mala, nulla alia, niſi naturæ norma diuidi poteſt. Ariſt.lib.Politicorum 3. Qui legem, ait, ciuitati dominari volunt, hi videntur Deum ac leges dominari velle. Qui vero hominem volunt dominari, hi beluam preficiunt. Legem accipi vult, pro naturali ratione diuinitus indita, ex qua ducatur certa viuendi forma. Per hominem intelligit ſolam authoritatem humanam, qua ſic placeat, ſic receptum ſit.Spieg.

BONA memoria, Vide, Memoria.

BONA nomina, nonnunquam mala fieri, ſi nunquam interpelles, ait Alphius fœnerator apud Colum. Ille nomina, Iureconſultorum more, debitores vocat: & interpellare, ſubinde creditum repoſcere. Spieg.

BONA noſtra dicere nondum poſſumus, quæ nondum competunt. Vt ſcribit Paulus l.ſubſtitutio, D.de acqu.rer.dom.Prat.

BONA pars, pro magna parte: quod tamen non eſt perpetuum. Nam interdum pro ea, quæ alioquin non videatur contemnenda, accipitur. Id ante monuit Inſulanus. Spieg.

BONA paterna, quæ a patre profecta ſunt, & communia inter fratres præſumuntur, leg.ſiue poſſidetis, C.de probat.arg.leg. ſi neceſſarias, § pen.de pign.act.Spieg.

BONA prædia vno nomine, dicuntur, bona ſatisdationib. obnoxia Pediano.Prat.

BONA rapta ſic accipiemus, etiam ſi vna res ex bonis rapta ſit, Vlp.l. Prætor.2.§. bona rapta. & §. vel cuius. vi bono.rapt.& deturba.Prat.

BONA ſequeſtrata, hoc eſt, conſenſu partium vel iudicis decreto apud ſequeſtrem depoſita, nec ab actore, nec à reo poſſidentur.l.libertus, D.de ſtat.hom.Spieg.

BONA vacantia dicuntur, eadem quæ & caduca, nimirum quæ illius fuerunt, cuius heres nullus eſt leg 1. C.de bon.vacant. hæc autem olim quidem publicabantur, aut fiſco caducis legibus deferebantur. Cuiac.in fragm.Vlp.cap.Inſtit. 18.ſignificat nunc vero confiſcantur, & quadriennii tempus iis nunciandis præſcribitur,leg.intra quatuor, 10.D.de diuerſ.temp. & l.quamuis, 18.D.de vſuc. Vacantia autem dici quæ & Caduca, patet ex l.vlt.C.Theod.de bon.vacant. & l.2.cum aliis complur.tit.ſeq.Hot.

BONÆ fidei verbum varie ſumitur. Interdum enim bonam fidem in animi ſcientia ponimus, cum videlicet quis rem eam, quam poſſidet, ſuam eſſe exiſtimat. Sic in l.136 D.de diuerſ. reg.iur.l.24.D.de vſucapionibus & aliis innumerabilibus locis, Briſſ. Cæterum bona fides quæ requiritur in eo, qui vſucapturus eſt, debet iuſta opinione niti, vt bona cauſa fuerit cur putarit rem ſuam eſſe, nec putaret modo, ſed etiam crederet. Ideoque non ſatis eſt bona opinione eſſe, niſi fides adſit, hoc eſt rei tanquam exploratæ & comprobatæ fiducia. Quare qui fundum meum me abſente occupat, exiſtimans vacantem & relictum, quia ſcit alienum, id eſt, ſuum non eſſe, dicitur in mala fide eſſe, etiamſi non mala mente, maloue animo id faciat, quamobrem non capiet vſu, quantumuis longo. Connanus lib.3.cap.13. Varias autem ſignificationes huius verbi erudite expoſuit Duarenus ad titulum de in litem iurando: in verbis. Et in bonæ fidei iudiciis. vid.ſup. Bona fides alias. & notandum eſt, vt plurimum Bonæ, nomen, Fidei anteponi. interdum tamen etiam fidem bonam ICti conuerſo ordine ſcripturæ dicunt, vt l.6.§.ſi quis ita. D.de negot.geſt.l. 3.§.nonnunquam. D.de vſur.l.31. D.depoſit.l.6. D.de cuſt & exhib.l.2.§.vlt.D.de admin.rer.Sic contra fidem bonam vendere.l.3.D.de ext.cognit.

BONÆ fidei non conuenit abnegare id, quod acceperis l.11.D. depoſit. Vt nec eo pacto ſtari, quod alteri captioſum ſit l.7.D. de reſcind. vend. Aduerſus bonam fidem mandatum eſt, ſi meretrici pecuniam credi mandes, l.12.§.ſi adoleſcens. Dig. manda. Bona denique fides quæ in his contractibus exigitur, æquitatem ſummam deſiderat, l.31.D.depoſ.Briſſ.

BONÆ fidei actiones, non quod vlla ſit actio malæ fidei, quoniam in omnibus negotiis exigitur bona fides C.de act.& oblig.ſed ideo dictæ ſunt quod iudex in cognitione poteſt habere rationem earum quoque rerum, quarum inter contrahentes nulla mentio facta eſt, §.in bonæ fidei. Inſtit.de act. Iulia in l.conſenſu, in fin.D.de act.& oblig.Spieg.

BONÆ fidei contractus. Vide Contractus bonæ fidei.

BONÆ fidei contraria eſt mala fides.l 1.C.de reſcind.vend.Idem valet quod dolus malus, l.1.C.de longi temp.præſcr. Hoc ſenſu bona fides in omnibus contractibus deſideratur. l.4 C.de oblig.& act. Abeſſe enim ab omnibus contractibus fraus & dolus debet. Mala autem fide ſignificat aſtute, callido conſilio, malitioſe, doloſe. Sic in leg.5.§.vlt.Dig.de auct.tut.non mala fide, ſed ſimpliciter: quo loci etiam non bona fide emere tutorem Vlp. ſcribit, qui rem pupilli per interpoſitam perſonam emit. Bonam fidem adgnoſcere in l.9.§.ſicut, Dig.de adm.tut.bonam fidem præſtare, l.18.D.de neg.geſt.Briſſ.

BONÆ fidei emptor Modeſtino l.bonæ fidei.109. Dig de verb. ſign.eſſe videtur, qui ignorauit eam rem alienam eſſe, aut putauit eum qui vendidit, ius vendendi habere, puta Procuratorem aut tutorem eſſe.Prat. Briſſ.Hot.

BONÆ fidei emptor definitur in l.bonæ fidei, de verb.ſignif.l.

qui

qui à quolibet, de contrah.empt.l.vlt.pro emptore. Ergo is malæ fidei emptor eſt, qui ſcit rem alienam eſſe, aut eum, qui vendit, ius vendendi non habere, & vt breue id faciam, quiſquis contra legum interdicta mercatur. Si quis igitur à luxurioſo & diſſoluto adoleſcente, & protinus meretrici daturo ſciens emerit, malæ fidei emptor eſt. Nec enim ab eo emere debuit, & in ſocietate quodammodo facti turpis verſari. Nam turpis eſt venditionis cauſa, & quaſi tacito iure alienatio ea interdicta eſt. Cuiac. in leg. ſi quis cum ſciret. ff. pro emptore, Corraſ. lib.2. Miſcellan. cap.8.n.7.

BONÆ fidei homo, cui res tuto creditur, vel qui rem ſibi creditam fideliter ſeruat: vel qui promiſſis ſtat. Hot.

BONÆ fidei homo, qui non habet in ſe dolum, l.3.C.de peric.& com.rei vend.

BONÆ fidei autem iudicia à Iuſtin. enumerantur in §. actiones. Inſtit. de act. l.2. C. de rer. permut. l. vlt. C. de petit hær. quibus aduerſantur ſtricta iudicia, vel ſtricti iuris actiones, Briſſ.

BONÆ fidei poſſeſſor eſſe videtur, qui rem poſſidet non ſuam, quam tamen ſuam eſſe putat: & eum qui vendidit, ius vendendi habuiſſe, puta procuratorem, ac tutorem fuiſſe. Contra vero, malæ fidei poſſeſſorem eſſe dicimus, qui nec rem ſuam poſſidet, & eam ſcit ſuam non eſſe. Itaque bonæ fidei poſſeſſor vſucapit: malæ non item.

BONAE literæ ſunt, quarum finis ad quæſtum non pertinet, & quæ viam ad philoſophiam muniunt. Nam ſine eis iuris ciuilis cognitio, tanquam firmiſſimo præſidio deſtituta, conſiſtere nequit. His certe debemus veteres Iuriſconſ. de quibus extat Laurentii Vallæ iudicium. & Budæi, Spieg.

BONAM fidem agnoſcere, eleganter dictum à I.C. in l. quoties tutor. §. ſicut autem. de adm. tut.

BONAM fidem præſtare, nihil eſt aliud, quam ſine dolo & fraude verſari. Bona fides enim, vt ſuo relatum eſt loco, contraria dolo & fraudi eſt l.4. in fin. ff. pro ſocio. Inde dicitur, homo bonæ fidei, qui nihil dolo facit, l.3. iunct. gl. C. de peric. & commod. rei vend. Spieg.

BONI cenſentur ii, Viues inquit, lib. de anima 3. qui pie ſunt officio ſuo perfuncti, erga Deum, patriam, parentes, principem, herum, amicos, liberos, neceſſarios, propinquos, familiares, ſocios, ciues, peregrinos : quæ officiorum ratio in humano genere patet latiſſime : quando, vt recte eſt à M. Tullio ſcriptum, nulla vitæ pars, ſeu publica ſeu priuata, carere poteſt officio. Habentur pro viris bonis, qui quam plurimis profuerunt, proſunt, proderunt. nam qui nobis, aut iis quos habemus beneuolentia coniunctos, profuit, cum rite fungi ſuo officio ducimus, & bonum eſſe virum. Spieg.

BONI conſulere cum genitiuo. Vlpian. in leg. generaliter. de Decurionibus. Vt qui clementiorem ſententiam paſſus eſt, obid quod ad tempus relegatur, boni conſulere debeat humanitatis ſententiæ, nec Decurionatum accipiat. Per genitiuum, quaſi Græco more dixit: id eſt, exiſtimare, clementer ſecum a iudicibus actum eſſe in animaduerſione criminis; Vide Budæum in Annotat. poſterior. Boni ducere, apud Tertul. ſubinde reperire eſt. Vide Annot. Rhenani in lib.5. aduerſus Marcio. Spieg.

BONI æqui notitia Iuriſconſultum ſignificat verum & vtilem. l.1. in prin. de iuſt. & iur. ff. Prat.

BONI & æqui ars, eſt collectio politicorum præceptorum, ad diiudicandas incidentium negotiorum circumſtantias, vt iuſtum in his ab iniuſto recte diſcernatur leg.1. in prin. ff. de iuſt. & iure. Horum autem præceptorum capita ſunt hæc: Honeſte viuere: alterum non lædere: ius ſuum cuique tribuere. Vlp. leg. iuſtitia, §.1. ff. eod. tit.

BONI magiſtratus patrum nomine cenſentur; Et hoc veriſſimum eſt, inquit Old. de Magiſtratu patriæ ac natalis ſoli, cuius filii quoque videmur. Vnde Vlp. l.1. §. & generaliter, ff. de ventr. in poſſeſſ. mit. Qui etſi, inquit, non tantum parenti, cuius eſſe dicitur, verum etiam reipub. naſcitur. Et Pomponius inter iuris gentium exempla refert, vt parentibus & patriæ pareamus, in l. veluti, ff. de iuſt & iur. Spieg.

BONI rhetoris quæ partes ſint in caſu in integr. reſtit. indicat Marcellus in fin. l. pen. ff. eod. tit. Spieg.

BONI VIRI appellatio in iure noſtro emphaſin habet. Nam is bonus vir dicitur, qui nullius fraudis conſcius, verum honeſtatis iudicium in qualibet re ſequitur. Vnde Iudex breuius definiri non poteſt quam vt bonum virum eſſe dicas. Prat.

BONI VIRI appellatione iudicem contineri ex Venuleio liquet. leg. continuus. §. cum ita, ff. de verb. oblig. ex eodem l. vir bonus. ff. iudic. ſol. & l.58. §.1. ff. locat. Spieg. V. inf. bonus vir.

BONI viri arbitratu alimenta relicta pro modo legatæ dotis intelligit ſcribit cap. l. cum viuis. fin ff. de alim & cib. leg. Prat.

BONI viri arbitratu eſt recto animi iudicio abſque prauis adfectibus ex bono & æquo aliquid decernere, obſeruata ratione ne quis lædatur. l. ſi libertus ita iurauerit, ff. de oper. liber. leg. ſi quis arbitratu, ff. de verb. obl. l. non cogendum. in princ. ff. de procurator.

BONI viri arbitratu veteres dicebant, cum neutrius eorum, quorum res agebatur, ſed eius cuius nihil in ea re intereſſet, probatio erat. Prat. Vide ✝. in §. Bonus vir non tantum.

BONI viri arbitratu frui. l. ſi fundi. in prin. ff. de vſufructu.

BONI viri arbitrio legatum accipi, quod in alterius arbitrium collocatum eſt. Vlp. ſcribit leg.1. ff de leg.2. Prat.

BONI VIRI arbitratum pro poſitione patrimonii accipiendum ait l.5. de ann. leg.

BONI igitur viri arbitratum ad æquitatem reducendum, & ex æquo & bono regulandum conſtat. d. l. ſi libertus iurauerit. & ita accipi debet in leg. vnic. ff. de rip. muni. V. ✝. Bonus vir.

BONI viri officium eſt, exemplo Sexti Ælii, in publicum edere, quod publice profuturum crediderit. §. augeſcente ciuitate, l.2. de Orig. iur. Spieg.

BONIS cedere. Bonis cedere verbum iuris eſt, & ſignificat bona ſua creditoribus, improbe æs alienum a nobis contendentibus permittere. Galli autem vocant *faire bancqueroute*. Id autem pleruuque euenit in fraudem creditorum. Improbi enim debitores decipiendo plerunque contrahunt debita, tandemque cum vident ſe à creditoribus in vincula deiiciendos, dicere ſolent ſe non habere vnde ſoluant, & ſua (quæ clam & dolo tranſtulerunt, occultaruntque) illis permittere. Ita debita creditoribus perſoluentes, poſtmodum multo ditiores quam antea vnquam efficiuntur. Aſt cum graue ſit fallere fidem (quæ iuſtitiæ fundamentum eſt, vt ait Cicero) & actum fuerit de humano commercio, ſi nulla fidei habeatur ratio, & ſi non ſit aliquid, quod pertimeſcant improbi debitores, lex 12. TABVL. capitis pœnam in debitores pecuniarios vel ex confeſſione ſua, vel aliis legitimis probationibus conuictos per actorem, & condemnatos per iudicem, qui intra tempus ad ſoluendum non ſatisfeciſſent, conſtituit. Quæ pœna (vt ait Sextus Cæcilius iureconſultus) eo conſilio denunciata eſt, ne vnquam ad eam perueniretur. Vincti itaque plures fuerunt, quia vinculorum pœnam mali homines contemnunt. Nemo autem fuiſſe diſſectus legitur, eo quod hæc pœnæ ſæuitia contemni impune non potuit: vt quoque ſcribit Riualius. Anchora.

BONIS cedebatur non iure tantum, ſed etiam extra ius per nuncium & per Epiſtolam, cap. vlt. de ceſſ. bonor. Erat enim moris, vt rei qui ſoluendo non eſſent, Legis Iuliæ de bonis cedendis beneficium implorarent, eoq; impetrato omnibus ſuis bonis æs alienum in iure profeſſi creditoribus cederēt bonorum, ſiue (vt eſt apud Varronem) bonam copiam eiurantes, l.4. C. qui bon. cedere poſſ. Eoq; pertinet illud Senecæ de benef. lib. 6. Si quis patriæ meæ pecuniam credat, non dicam me illius debitorem, nec ex hoc æs alienum profitebor, aut candidatus aut reus. Et tum quidem obſeruari etiam ſolebat, vt creditores ſolo venditionis remedio indemnitati ſuæ conſulerent. Siquidem bona diuidere non poterant propria auctoritate, nec etiam iure dominii detinere, d. cap.4. Extra ius bonis ad eum modum cedebatur, quem ſic Apolog. 2. deſcripſit Apuleius: Pater eius pluribus creditoribus defæneratus maluit retinere pecuniam quam pudorem. Nam cum vndique verſum tabulis flagitaretur, & quaſi inſanus ab hominibus obuiis teneretur, Flax, inquit, negat ſe poſſe diſſoluere, annulos aureos, & omnia dignitatis inſignia abiicit, cum creditoribus depaciſcitur. Hæc Apuleius, ſatis indicans in omni bonorum ceſſione, verbum, hoc eſt nudam voluntatis profeſſionem ſufficere, &c. Ræuardus leg. cuius effectus ff. de reg. iur. &c.

BONIS conditionibus ſeruum venditum, vt accipiendum ſit, oſtendit Iuriſconſultus in leg. conditioni. de ædil. edict.

BONIS interdicere quid ſit, vide ✝. Bonorum interdictio. Spieg.

BONIS publicatis non veniunt iura & actiones. & ſic nomina debitorum, quando ſtatutum vtitur verbo poſſeſſiuo, puta bona ſua, quia iura perſonalia non poſſidentur: ita ſing. Bald. in l.1. circa princ. de ſtatu hominum. & pro ſing. notat Ang. Aret. in maleficiis in verb. & eius bona publicamus. in 2. colu. verſ. quæro quis iudicium poſſit, &c. Et in pulchro caſu ſequitur D. Alex. conſ.31. viſo titulo. quæſtio. col. penult. verſ. confirmo per ea lib.1. & conſ.45. habita ſuper his. col.3. verſic. primo enim conſidero. eod. lib. Quid autem in donatione omnium bonorum præſentium & futurorum, an veniant nomina debitorum? Bald. ſing. conſuluit quod non in conſ.237. ſuper infraſcriptis dubiis in 2. dub. in 2. lib. quod alibi ſe non legiſſe teſtatur, & approbat Iaſ. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. in vlt. verbis ff. de verb. oblig. vbi refert ſe per hoc conſuluiſſe, quod in donatione omnium bonorum mobilium & immobilium, vbicunque exiſtentium, non veniant nomina debitorum, de quo infra latius in verbo, Nomina. Et vlterius dicit in propoſito Bald. in c.1. §. ſciendum eſt. verſic. extra quærit in tit. de feudi cogn. quod ea quæ non ſunt corporalia, ſed incorporalia, non dicuntur proprie mobilia, nec immobilia, quod dictum late reaſſumit D. Alex. conſ.25 aiſo th:mate & ſtatutis. col. vlt. verſ. & quod ea. lib.1. Cotta in memoral.

BONIS viris præſentibus l. ſi pater, §. quædam. ff. de fideic. libert.

In BONIS eſſe, aliud eſt quam ex bonis. Nam in bonis id eſſe dicitur, quod dominii noſtri vel quaſi dominii eſt: Ex bonis

L

vero, quicquid ex ſubſtantia noſtra, vel in poſſeſſione noſtra, (vt in §.ſeq.) eſt, 'etiam ſi commodatum tantum', vel depoſitum, vel pigneratum ſit.l.2.§.in hac.ff.vi bonor.raptor.Briſſ.

In BONIS autem habere olim dicebantur, qui pleno iure, id eſt, ex iure Quiritium domini facti non erant; puta quibus neq; mancipata res, neque in iure ceſſa, nec ſtatuto ad vſucapionem tempore ab his poſſeſſa erat, vt Vlp.in Inſtit.tit.1. & tit. 19.& tit.22.explicat: & Theoph.in Inſtit.tit. ex quibus cauſ. manumitt.lic. qui eleganter ficto vocabulo hos Bonitarios dominos appellat.Latius autem & generalius dicimus, In bonis noſtris eſſe, quod in patrimonio noſtro aliqua ratione eſt. leg. 1.ff.de rer.diuiſio l.25. §.non ſolum.ff. quæ in fraudem credit. Ita res per vim alienata in bonis eſſe dicitur eius, qui vim paſſus eſt.leg.9.§.licet.ff.quod met.cauſ.& ſeruus domino non defendente ductus: in bonis eius eſſe qui duxit l.2.§. vlt.ff. ſi ex nox.cauſa. In bonis etiam venditoris res vendita eſt, antequam ab eo emptori tradita ſit. l.8.§. ſi debitor.quibus mod.pign §.cum autem Inſtit.de empt. & vend.In bonis autem noſtris computantur non ſolum quæ dominii noſtri ſunt, ſed & quæ bona fide à nobis poſſidentur, vel ſuperficiaria ſunt. Æque ſi quid in actionibus, perſecutionibus, petitionibuſq; eſt, bonis adnumeratur. l.49.ff.de verb.ſignific.l. vlt.ff de vſufruct.leg. Princeps itaque bona concedendo, videtur obligationes concedere.l.21.ff.de verb.ſign.Et actiones quidem ſiue legitimę, ſiue honorariæ, ſiue ciuiles, ſiue pœnales, in bonis ponuntur: exceptis popularibus & iniuriarum actionibus, quæ, niſi demum lite conteſtata, in bonis eſſe non creduntur.l.3:.ff.ad leg.Falcid.leg.28.ff.de iniur.leg.12.D.de verb.ſignific.leg.penult.D. de popularibus actio. Lite plane conteſtata, cum & ad hæredes tranſmittuntur, & proprie eius fiant, qui inſtituit, bonis adgregantur. Dos etiam in bonis mariti eſſe dicitur conſtante matrimonio.leg.21.§.Idem reſpondit.D.ad municipal.leg.7.§.ſi res.& l.75.ff.de iure dot. Denique rem in bonis noſtris habere intelligimur, quotiens poſſidentes exceptionem, aut amittentes ad recuperandam eam actionem habemus.l.52.& ibi Gothofr.notat Dig.de acquirend.rer.domin. Subſtitutio quæ nondum competit, hæreditas item non adita, extra bona ſunt l.42.Dig.de acquiren. rer.dom. leg.63.Dig.ad leg.Falcid.In bonis etiam noſtris non eſt; quod euincitur. leg.151.Dig.de diuerſ.reg.iur. Seruitutes nec in bonis ſunt, nec extra bona. leg.1.Dig.de vſufruct.leg. Briſſ.& Coraſius lib.5.Miſcell.cap.14.num.8. V.§.ſeq.1.2.3.6. 7.8.9.10.11.12.

In BONIS etiam eſſe dicitur, qui in eorum poſſeſſionem miſſus eſt l.pen.D.vt leg.nom. Sic & apud Cic.lib.13. Epiſt.ad Attil. Eius frater Carinæ nuper mortuus eſt; nullam omnino arbitramur de ea hæreditate controuerſiam cum habiturum. Et eſt hodie in bonis, id eſt, bona tenet ac poſſidet.Briſſ.

In BONIS vim paſſi dicitur eſſe res, quæ vi alienata fuit, leg.merum 9.§.licet ff.quod met.cauſ.Prat.

In BONIS eius qui ducit, ſeruus non defendente domino ductus.l.2.§.fin.D.ſi ex nox.cauſ.ag.Prat. Æs denique alienum in bonis non eſt. V.§.ſequ.7.8. Quod & ſignificat Quintil in Declamatio.273. Bona, inquiens, ſunt, vt opinor, ea quæ detractis alienis deprehenſa ſunt. Finge alium creditorem fuiſſe eius, quem deprehendiſti. Non dubium eſt, quin quamuis ad te bona pertinerent adulteri, recepturus tamen ſuum creditor fuerit. Concludamus ergo naturaliter id bonorum cuiuſque eſſe intelligi, quod æri alieno ſupereſt.l.11.ff.de iure fiſci. Ciuiliter bona vniuerſitatem ſucceſſionis ſignificant, qua in ius demortui ſucceditur, ſuſcipiturq; eius rei commodum & incommodum.l.3.D.de boń.poſſeſſ.l.14.§.vlt.Dig.ad Trebell. Vt cum bonorum poſſeſſionem dicimus, idem hic valet bonorum appellatio, quod & hæreditatis, iusq; ſucceſſionis, & vniuerſitatem rerum, non etiam ſingulas res demonſtrat.l.208.ff.de verb.ſign.Eſt enim iuris magis, quam corporis poſſeſſio.l.3.§.1.D.de bonor.poſſeſſ. Eaque de cauſa bonorum poſſeſſio iuris nomen eſſe dicitur, ſicut & hereditatis. l. 119.ff.de verb.ſignif.Briſſon.V.§.ſeq.7.8.

BONITAS, vt docet Alc.in l.3.de reb.cred. quædam qualitas eſt, quæ rem ipſam non immutat: vnde à ſubſtantia non parum differt.l. vbi autem ff.de verb.obl.Spieg. Eſtque vel intrinſeca, vel extrinſeca.Prat.

BONO genere natus, id eſt, bona familia, vel vt vulgus dicit, bona domo. Spieg.

BONORVM appellatione hæ res comprehenſæ videntur, quarum proprietas ad hæredem pertinet, Vlp.l.is cui.l.5.§ bonorum.ff.vt in poſſ.leg.vel fid.

BONORVM appellatione nomina continentur, l. bonorum 49. Hoc tamen cum Bartoli diſtinctione recipiendum putem in l.Princeps, ff.de verb.ſign.Vbi vide Alber.& Alc. Prat.V.ſupr. Bonis publicatiś.

BONORVM appellatione venit emphyteuſis. ita ſing.Spec.in tit. de loca.§.nunc aliqua.in pen.char.verſ.156.quęritur vtrum filius & in ſing.q.conſuluit Bald.conſ.284.præmiſſis verbis cuiuſdam ſtatuti, in 1.lib. item veniũt bona feudalia, ſecundum Andr.de Iſer.ſing.in c.1.ad fi.de capitaneo, qui cur.vend. ſcripſi de vtroque ſ.in verbo, Emphyteoſis.Cotta in memoral.

BONORVM appellatio valde generalis eſt: attamen fructus non continet Paulo, l.ſi quis bonorum 23.ff.de leg.1. Niſi mora interceſſerit. Prat.

BONORVM appellatione & prædia, & mancipia, & ſupellex, & Kalendarium continentur, l.37.ff.de vſufr.leg.non filii, aut liberi homines, l.6.C.quæ res pignori. Bonorum appellatio aut naturalis eſt, aut ciuilis. Naturaliter ex eo bona dicuntur, quod beent, id eſt, beatos faciant, l.49.Dig.de verbor.ſignif. Vnde & beatos latini appellant diuites atq; locupletes. Plau. in Pœnulo, Bonam ego quam beatam eſſe primo dici mauolo. Seneca lib.3.controuerſiar. Inſolens malum eſt beata vxor, cum immenſum pondus auri orba attulerit, cum pecunia arcas noſtras onerauerit, quid aliud quam beatæ ſeruiemus? Idem lib.3. Epiſt.de Sabino diuite homine. Numquam, ait, vidi hominem beatum indecentius. Secundum hæc bona proprie dici non poſſunt, quæ plus incommodi, quam commodi habent l.38.Dig.de verbor.ſignif. Proinde bona intelliguntur cuiuſque, quæ ſubducto ære alieno ſuperſunt, l.39.§. 1.Dig.de verbor.ſignif.l.72.D.de iure dot.l.2.§.1.D. de collatio.bon. V.ſup.§.7.8. Eaque ratione bona ab hæreditate ſeparantur.l.81.Dig.de leg.3.l.16.§.1.ff.ad Treb. Multumque intereſt, hæreditatis, an bonorum, vſusfructus legetur. Vſufructu enim bonorum legato, æs alienum ex omnibus rebus deducendum eſt, l.69.ff.ad l.Falcid.l.vlt.ff.de vſuf.leg. V.Gothofr. not.ad l.8.§.4.pr. C. de bonis quæ lib. & ad l.39.§.1. de verb.ſign.At hęreditatis appellatio etiam onera continet. Bonorum etiam parte legata funeris impenſa manumiſſorumque precium, aliter atque ſi hæreditatis pars legata ſit, ex medio deducitur, l.8 §.vlt.cum l.ſeq.ff.de leg.lib.2.l.104.§.vlt.ff. de legat.lib.1.Briſſ.

Adde quod hac naturali bonorum ſignificatione factum eſt, vt tria eorum genera ponerentur, quibus comprehenditur, quidquid commoditatem aliquam affert hominibus. Sunt enim quædam bona animi, iis propoſita philoſophis, quorum eſt de moribus diſputatio: alia ſunt corporis, quæ medicos ſpectant & phyſicos: alia fortunæ, in quibus tanquam in ſua materia, quam tractet, verſatur iſta iuris ciuilis cognitio, propterea quod in his præcipuum iuſtitiæ munus conſtitutum eſt. ſuntque ciuiliter bona, quas etiam fortunas nominamus, quandoque fortunam numero ſingulari, quaſi in vnius fortunæ poſita arbitrio. Scæuola de ſtatuliberis, l.Sticho, ad finem. Cum pene totam fortunam in nominibus haberet. & Liuius tertia decade, Caſtra plena omnis fortunæ publicæ priuatæque reliquit. Græcis οὐσία dicitur, Vnde Latini ſubſtantiam verterunt. Vlpian. de iniuriis, l.lex Cornel.pro modo ſubſtantiæ accuſatæ perſonæ, æſtimatione iudicis pretium conſtituitur. Quo verbo Quintilianus vſus eſt: Tull.facultates dixiſſet. Atque hæc eſt bonorum ciuilis appellatio, ex quâ Iuuenalis dicit Vetulæ veſica beatæ, id eſt, diuitis. Connanus lib.3.ca.3. num.9. In edicto, quo in bonorum poſſeſſionem legatarios Prætor mittit, bonorum appellatione non ex tantum res, quarum proprietas ad hæredes pertinet, continentur, ſed & agri vectigales, & quæ pignori data ſunt, & quæ bona fide poſſidentur, l 3.§.bonorum, ff vt in poſſ leg. Plane in his verbis prætoris, Si dolo malo eius qui liber eſſe iuſſus erit, poſt mortem domini ante aditam hæreditatem in bonis, quæ eius fuerunt, qui eum liberum eſſe iuſſerit, factum eſſe dicetur, quo minus ex his bonis ad hæredem perueniet, plenius bonorum cauſam pro vtilitate omni accipimus, vt & pigneratæ res & cõmodatæ & alienæ bona fide poſſeſſæ comprehendantur.l.1.in pr.& §.hæc actio.ff.ſi quis teſt.lib.Briſſ.

BONORVM emptor olim dicebatur, qui cum debitoris damnati bona auctione vendenda eſſent, ſolus ea omnia bona per auerſionem coemebat: vt, ſi facultas ferret, in ſolidum omnibus ſatisfaceret: dein ſi quid reliqui eſſet, ſibi haberet: quod ſi diffidebat ne paria facere poſſet, tum antequam emeret, cum creditoribus decidebat: itaque ad emptionem accedebat, § 1.de ſucceſſ.ſubla.l.imperatores, 60.ff.de pact.l.4.C.de bon.auct.iudic.l.Aufidius, 29.ff.quib.ex cauſ.in poſſ.Hotom. in eum omnes debitoris damnati actiones, pro hoc & contra hunc, competentes, transferebantur. Ergo ceu honorarius ſucceſſor erat. Theoph.d.t.de ſucc.ſublat.Briſſ.

BONORVM interdictio per prætorem fit moribus, aliqua lege fieri dicitur, ſed cœpit a moribus primum, deinde translata eſt in 12.tab l.1.ff.de cur.fur. M.Tullius in Cato. Maiore, Vt quemadmodum, inquit, noſtro more rem male gerentibus patriis bonis interdici ſolet. Fit autem his verbis. Quando tua bona paterna auitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re, commercioq; interdico. Citatur Paul. autor lib.ſent. ſine Factorum 3. Antea legebatur, habita quæ pro auitaque. Sic in l.priuilegio. C.de decurio. Vbi pro auitus, veteres libri habent, habitus, id eſt, auitus, rectiſſime Hic enim eſt legis ſenſus. Auo decurione, patre milite, vel patre decurione, auo milite, natum,

cuiam

curiam vtrobiq; ſequi potius, quam militiam. Sic Cic.de Senect. Arbitror te audire Scipio hoſpes tuus habitus Maſiniſſa. Scriptum eſt enim antiquo more, habitus, pro auitus: quod nec Gaza, qui νομιζόμενος vertit, nec cæteri interpretes, intellexerunt. Sic Valerius lib.6.c. libere dicta, aut facta, de eodem Scipione loquens, recens, inquit, ipſius victoria Numantina, & patris Macedonica, deuictæ Carthaginis ſpolia habita, ac duorum regum Syphacis & Perſei ante triumphales currus catenæ, ceruices totius tunc tori clauſerunt. Sic Tullii eſt inſcripta oratio pro Cluentio. Habito, id eſt, Auito, vt Florent. eſt ſcriptum in l.Cicero.ff.de pœnis. Habitus enim, ſi penult. corripias, nomen Romanum non eſt. Cuiac.recept.ſent.Iul. Paul.lib.3.tit.4.§.moribus per prætorem.

BONORVM poſſeſſio: & Poſſeſſio bonorum longe lateque diſtant. Nam illa ſonat ſignificatque ius: vt ex definitione ipſius liquido conſtat, quam inferius paulo ſubiiciam. Hæc vero facti eſt. Ita Bald.& Angel.Inſtit.de bon.poſſeſſ.in princ.adducunt pro hac l.1 §.adipiſcimur, & §.ſi vir.ff.de acquir.poſſeſſ. Eſt & alia differentia, quod illa ad bonorum vniuerſitatem, id eſt, vniuerſi Iuris ſucceſſionem pertinet, atque in perpetuum decernitur, vt infra patet. Hæc cauſa rei ſeruandæ, atq; ita ad tempus conſtituitur, vt apparet ex verbis Calliſtrati l. quamuis, 13.ff.vt in poſſeſſ.leg. V.Gothofr.notat.ad leg.1.2.3. de bonor.poſſeſſ. Conuerſo tamen ordine poſſeſſionem bonorum (quæ iuris eſt) dixit Macer.l.4.Dig.de offic. eius cui mandat. eſt iuriſd. Ac ſubtilem hunc verborum ordinem & ſtructuram non obſeruauit Paulus leg.in honorariis, 35.D.de oblig.actio. Illæ, inquit, rei perſecutionem continent, quibus perſequimur, quod ex patrimonio nobis abeſt: vt cum agimus cum bonorum poſſeſſore debitoris noſtri. Bonorum autem poſſeſſio, quæ C.Harmenopulo διακατοχή dicitur, à Iuriſconſultis ſimpliciter nonnunquam Poſſeſſio appellatur, leg. ſcriptus, D.de Carbon. edict.& leg.cum pater, §. Titio D.de leg.2. In Marci tamen reſponſo, d.l.4.de offic.eius cui mandat. de ea, quæ facti eſt, accipiendum putem. Nam eam facto ipſo decernit iudex, vt eam accipiat hæres. Scio Alciatũ differentiam huius ordinis improbare, l.1.in fi.C.qui admitti. Pra.

BONORVM poſſeſſio, pro iure ipſo hæreditario accipitur, quod cum prætoris decreto acquiritur: vt tametſi res ipſas hæreditarias poſſideamus, bonorum tamen poſſeſſionem, id eſt, ius ipſum, à iudice impetrare nobis neceſſarium ſit, nihilque ab ea hæreditate differt, niſi quod ſolo animo hæreditas aditur: bonorum poſſeſſio vt acquiſita videatur, ius dicentis officium requirit. Vide Gothof.ad leg.138.de verb.ſignif. Nec eſt duntaxat ius perſequendi, retinendique patrimonii, ſed & rei cuiuſque, cum is moritur, cuius fuit, l.3.de bonor. poſſeſſ. Vide Alciatum lib.4.Paradox.& ſupra, Aditio hæreditatis. Spieg. A quo magiſtratu detur bonorum poſſeſſio, vide Cuiac.obſeru.lib.4.& 15.

BONORVM poſſeſſionem definit Vlp.l.3.§. bonorum, ff.de bonorum poſſeſſ.ius perſequendi retinendique patrimonii, ſiue rei, quæ cuiuſque cum moritur fuerit. eaque in re ſimilis eſt hæreditati: quia vtraque & commoda & incommoda complectitur; eademq; vis eſt vtriuſque. Hotom. Alciatus hanc definitionem explicat in rubr.C.qui admitt. A C.Harmenop. lib.1.tit.3. διακατοχή appellatur. Prat.

BONORVM poſſeſſio hoc tempore appellari poteſt Ceremonia illa, quam ex ſtatutis adhibent ſuccedentes ab inteſtato, vel ex teſtamento, dum teſtamenta poſt mortem recitantur publice apud magiſtratum, dum bona immobilia adſignantur hæredi, & deſcribuntur in publicis monumentis. Vide Bart.l. 2.C.de teſtam. Ad bonorum poſſeſſionem item pertinent ordinationes ſtatutariæ, ſcilicet, ne quis hæres admittatur, niſi probatione prius, ſaltem per duos teſtes audita, de gradu cognationis proximo, & ſi quæ ſunt ſimiles. Prat. De hac materia vide omnino. Herm.Vultei.comment.Inſtitut.ad tit.de bonorum poſſeſſ.& de ſucceſſ. cogn. ad princ.nu.2.& de hæred.quæ ab inteſtat. ad princ.num.9.& de hæred.qualitate ad princ.num.4. Adde Dn.Ioh.Gœdd. ad l.24.num.14.15.16.de verbor.ſignific.

BONORVM poſſeſſionis introducendæ cauſa fuit, vt ius ciuile percipiendarum hæreditatum anguſtiſſimis finibus per legem XII. Tabularum conſtitutum, Prætor ex æquo, & bono dilataret, ſcilicet hoc agens, ne quis ſine ſucceſſore moreretur, qui ſaltem hæredis loco eſſet bonorum poſſeſſor. §.adhuc autem. Inſtit.de bonorum poſſeſſ.§.1. Inſtitut.quibus ex cauſ.manu.non licet, l.& quia. D.de interrog.in iur.faciend. quæ ratio dilatandæ ſucceſſionis tantum apud veteres valuit, vt Prætor non ſolum emendandi, ac ſupplendi, verum etiam confirmandi ſeu adiuuandi iuris ciuilis gratia, concederet bonorum poſſeſſionem etiam illis, qui vel ex teſtamento, vel ab inteſtato, legitime ſuccedere poterant, cœpitq; paulatim decretum ſucceſſionis apud iudicem, à quibuslibet hæred.peti, ſicut & hodie in multis locis obſeruari videmus. Inſtit.de bon.poſſeſſ.in princ.l.vlt.C.qui admitti ad bono poſſeſſ. vbi vide Alciat.

BONORVM poſſeſſiones etiam hodie in multis caſibus proſunt, vt tradit gloſſ.magiſtr.in leg.certum eſt, Cod. vnde legit.inter quos nota, quod licet quis ſit excluſus à iure adeundi ſpacio 30.annorum, quod ignoranti currit, quia eſt continuum, vt leg.3.in fin. Cod.de præſcript.30. annorum: tamen ſi à die ſcientiæ dantur centum dies, ſi eſt de tranſuerſalibus, vel ſi eſt de liberis, habet annum de iure prætorio, ad petendam bonorum poſſeſſionem, leg.1.§.largius, ff.de ſucceſſ. edict.& l.2.& l.penult.§. vltim.D.quis ord.in bon.poſſ.ſeru. ita ſingul. declarat Bald. in rubr.C.qui adm.in 6.qu. qui in hac materia melius & ſingularius loquutus eſt, quam aliquis alius, ſecundum Paul.de Caſtr.in l.vlt.in vlt.colum. in princ. C.vnde leg. & in l.quandiu, C.qui adm.vbi etiam reputat ſing.& perpetua memoria dignum. & hac caut.inſtruit agnatos, qui per ignorantiam excluſi ſunt, Bar.Cæpol.caut.243. nota auream. Cotta in memor.

BONORVM poſſeſſio etiam elapſo termino peti poteſt, & talis petitio producit effectum, vt quis videatur gerere ſe pro hærede, & efficitur hæres de iure ciuili, quod perpetuum eſt. ita ſing.Bald.in l.puberem, circa fin.C.de iur.del.& pro ſing.caut. commendat. Bart.Veronenſ. pro eo qui eſſet excluſus de iure prætorio, caut.259.quæ incip. Bald. ſingulariter, iunctis his quæ in ſimili ſcripſi inſt.in verb.Iuri adeundi. Cotta.

BONORVM poſſeſſio, & hæreditas adeo affinia ſunt, vt ſæpe confundatur appellationis diſcrimen, l.3.§.1.de bonorum poſſeſſ. l.hæreditatis, de verbor.ſignif.l. vlt. Cod.qui admitti. Cæterum vbi agitur de acquirend.hæredit. & ratione ſuccedendi, non parum intereſſe videtur inter hęredem, & bonorum poſſeſſorem: Primum nemo inuitus fit bonorum poſſeſſor d.l.3.§. inuito. quia videlicet ſuorum & neceſſariorum nomina ſiue qualitates non niſi ad hæredes pertinent. Rurſus bonorum poſſeſſionem poteſt filius agnoſcere. etiam inſcio patre, l.1.C.qui admitti. At hæreditatem adire nequit, niſi eo prius iubente l.ſi quis mihi bona, §.iuſſum. de acquir.hæred. Præterea hæreditas ſolo animo aditur l.pro hærede. ff. de acq.hæred. At bonorum poſſeſſiones, ſaltem hoc iure à prætore peti debebant. Nam vt prætoris edictum proximo deferat bonorum poſſeſſionem, non tamen omnino acquirit. Ad hæc per procuratorem peti poteſt bonorum poſſeſſio l.2.§.acquirere. ff.de bonorum poſſeſſ. At non hæreditas adiri l.Paulus.D.de acquir.hæred. poſtremo hæreditatis adeundæ tempus eſt 30. annorum, & id quidem continuum, quod etiam ignoranti currit, l.licet.C.de iure deliberan. Agnoſcendę vero bonorum poſſeſſionis tempus eſt vtile, liberis quidem vnius anni, cognatis vero centum dierum: nec currit ignoranti, Bald.Inſtit. de bonorum poſſeſſ. Dare bonorum poſſeſſionem eſt Iuriſdictionis ſiue imperii mixti, l.imperium ff.de iuriſdic.omnium iudic. Dat eam prætor in vrbe, præſes in prouincia, non duumviri, l.ea quæ. ff.ad municipalem. A præfecto vrbi bonorum poſſeſſionis datæ exemplum eſt apud Valerium lib.7. cap.de teſtamentis, quæ reſciſſa ſunt. Refert enim exhæredato patri à filio in adoptionem dato G. Calpurnium præfect. vrbis reſciſſo filii teſtamento ab inteſtato bonorum poſſeſſionem dediſſe. quod certe non eo quidem apud me nouum eſt, quia ob exhæredationem patris reſciſſum fuerit teſtamentum filii in adoptionem dati; quandoquidem & is filius viciſſim, ſi exhæredatus fuiſſet, de inofficioſo teſtamento patris iure experiri potuiſſet: ſed quia præfectũ vrbi ait bonorũ poſſeſſionem dediſſe. Hoc enim iuris auctoritate caret. Cuiac.obſ.li.4.c.15. Porro variæ ſunt diuiſiones poſſeſſionis bonorum, quas obiter ſubiiciemus. Nam initio alia eſt contra tabulas, alia ſecundum tabulas.

BONORVM vero poſſeſſio contra tabulas appellatur, quæ contra teſtamentum, contra lignum, contra voluntatem defuncti competit: qualis eſt quæ filio emancipato patronoque præterito datur.leg.6.§.1.ff.de bonor.poſſ.l.19.ff.de contr.tab. Hæc à Græcis Iureconſultis ἐναντίωσις κατὰ διαθήκης, dicitur, tam in Baſilicis, quam in vetuſtis gloſſariis. Briſſ. Alia ſecundum tabulas, & ſecundum voluntatem, quam Prætor omnibus iure ſcriptis hęredibus pollicetur.§.ſunt autem.Inſtit.de bonorum poſſeſſ.ff.leg.6.§.1. Et hæ facto in ſcriptis teſtamento competunt: Aut ſi ſine ſcriptis teſtamentum conditum eſt, ſecundum nuncupationem, vel contra nuncupationem bonorum poſſeſſio datur, l.vlt.C. de bonorum poſſeſſ. ſec.tab.l.1. C.de bonorum poſſeſſ.contra tabul.liberti. l.vlt.C.de codic. Aliæ etiam ab inteſtato ius habentibus legitimum, vel etiam non habentibus propter capitis deminutionem dantur: quæ enumerantur in §.1. cum ſequ.§.Inſt.de bonor. poſſeſſ. & lib.38. Pandect. Briſſon.

BONORVM poſſeſſio contra tabul. quamuis reducat rem funditus ad cauſam inteſtati in ſuo, tamen in emancipato hoc indiſtincte non procederet Iſtam differentiam conſiderat ſing. ſolus Bald. in l.vltim.in penult.col.verſicul. iuxta hoc quæritur. Cod. vnde leg.& pro ſing.commendat eam Iaſon in l.2. col.13.verſ.redeo ad primam C.de contra tab. & eſt memoria dignum, pro declaratione iurium quę dicunt, quod bonorum

poſſeſſio contra tabulas competens filio præterito non impedit hæreditatem adiri de iure ciuili. nam intelliguntur procedere in emancipato tantum: ſecus in ſuo, per prædicta. quod bene nota.

Bonorvm poſſeſſio ſecundum tabulas eſt ordinaria ex teſtamento. Et dicitur eſſe ex teſtamento ſecundum Azon. non quia iuuatur ex voluntate defuncti, ſed quia non habet locum, niſi exiſtente teſtamento; & datur ſcriptis hæredibus, & eis deficientibus vocantur ſubſtituti. Et inde ſubſtitutis deficientibus vocantur ſubſtituti eis. Petuntur autem ex originalibus tabulis tantum, non ex exemplo. Item ſi fiat quæſtio de tabulis, debet probari cuiuſcunq; intentio per ſeptem teſtes, & non per duos tantum, ſecundum Azon. licet quidam dixerint contrarium. Si autem teſtator non facit teſtamentum in ſcriptis, ſed in verbis, vel nuncupatione rerum vel hominum, datur bonorum poſſeſſio ſecundum nuncupationem teſtamenti. Old.

Bonorvm poſſeſſio contra tabulas, quam Prætor liberis pollicetur ſecundum Spec. in tractatu de libell. tit. de teſtam. §. ſequitur videre. vbi dicit: Eſt & alia bonorum poſſeſſio contra tabulas, quæ datur filio vel nepoti præterito contra teſtamentum patris vel aui, qui filium vel nepotem in teſtamento ſuo, vel vita præteriit, & talium in tabulis, ſi filio vel nepoti legauit, ipſe tamen legatum non agnouit, & ſecundum Azonem in ſumm. cod. tit. Defertur liberis naturalibus & legitimis tantum, puta adoptiuis. Item natis & naſcituris. Item emancipatis præcipue, & his qui erant in poteſtate defuncti, & datur ex illis, ex quibus potuit aut hæreditas, aut bonorum poſſeſſio peti de iure communi. Datur autem à patre naturali, & in adoptione non habet locum hæc bonorum poſſeſſio, niſi inſtituantur ab eo hæredes, & alius eis committat edictum. Item, alia eſt bonorum poſſeſſio contra tabulas ſecundum Spec. ibidem, quæ datur patri vel matri, auo vel patruo, ſi ſint præteriti ex teſtamento filii vel nepotis emancipati gratis & ſine pecunia, cum quo non eſt factum pactum, ne pater vel auus inquietaret i a iudicia, nec receptum eſt ab eo, quantum ſatis eſt, qui etiam nec miles, nec in militia diſceſſit. Vide latius eum ibi. Oldend.

Secundo bonorum poſſeſſio eſt ordinaria, aut extraordinaria.

Bonorvm poſſeſſiones extraordinariæ, ſunt duæ, ex teſtamento ſcilicet, ſecundum tabulas, & contra tabulas. Et quatuor ab inteſtato, ſcilic. bonorum poſſeſſio vnde liberi: bonorum poſſeſſio vnde cognati: bonorum poſſeſſio vnde agnati: & bonorum poſſeſſio vnde vir & vxor, quarum deſcriptiones ſubiicientur. Oldend. Et hanc intellige in l. 3. §. vlt. de Carb. edicto.

Bonorvm poſſeſſio extraordinaria dicitur duobus modis, vel quia non eſt ſtabilita certa parte edicti, ſc. ex teſtamento tantum, vel ab inteſtato tantum, ſed vt vaga, quandoq; ex teſtamento, quandoque ab inteſtato defertur, & competit tantum his, qui vocantur ex nouis legib. Vt ecce mater aliis in teſtamento inſtitutis, poſtea in puerperio deceſſit, & filium, quem geſtabat in vtero, præteriit. Præſumitur enim filius hic inſtitutus, & habet bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas, & ſeptimam partem extraordinariam. Cuius bonum eſt exemplum ſecundum legem Corneliam, tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, quæ fingit eum, qui moritur in captiuitate, deceſſiſſe ipſa hora captiuitatis. Et ideo quilibet poteſt ei noua lege Cornelia ex teſtamento, & ab inteſtato ſuccedere. Vt Inſtit. de bonorum poſſeſſio. §. Sunt etiam. Dicitur autem extraordinaria poſſeſſio, quia ius non tribuit, vt Carboniano, & quæ datur ventri, & quæ datur gratia litis agnoſcendæ. Vnde & extraordinaria datur ſine cauſę cognitione, quæ in ordinariis, quia omne ius tribuit quantum eſt.

Tertia bonorum poſſeſſionis diuiſio eſt, quia

Bonorvm poſſeſſio quædam edictalis, l. 30. §. 1. ff. de adquir. hæredit. l. 1. §. 1. Dig. ſi tabulæ teſt. null. ext. quæ edicto defertur. Quædam vero eſt quæ decreto petitur, quæ cognitionem pro tribunali, decretumq; deſiderat & expoſcit. leg. 2. §. dies. cum ſequentib. ff. quis ordo in bonorum poſſeſſio. l. 2. §. ſi quis ex liberis, ff. ad Tertyllian. quæ decretalis dicitur, l. 1. §. decretalis, ff. de ſucceſſ. edict. Edictalis bonorum poſſeſſio quocunq; die peti & de plano dari poteſt. Decretalis non niſi de tribunali, ac diebus iis quibus prætor pro tribunali ſedet. Decreta enim tribunal exigunt. Edictalis ordinaria eſt: Decretalis non item. leg. filium, § ſi quis contra, ff. de leg. præſt. l. 3. §. vlt. ff. de Carbon. edict. Gothofr. ad §. 8. leg. 3. de bonorum poſſeſſio. Hotoman. Cuiac Not. ad librum 3. Inſtitut. de bonorum poſſeſſionibus, ſuper verbo, dies vtiles. Forcatulus tamen in ſua Necyomantia dialogo 11. cum aliis exiſtimat, vnam eſſe bonorum poſſeſſionem quæ ſemel edictalis ſit, cum prætor eam ex edicto ſuo defert, leg. 1. §. ſed etſi. ff. ſi tabul. teſtament. null. extab. leg. cum quidam, §. idemque, ff. de adquirend. hæredit. Eadem vero bonorum poſſeſſio decretalis mox vocetur, cum prætor decretum interpoſuit, vt l. fin. C. qui admitt. l. 1. §. decretalis de ſucceſſ. edict. plura apud eundem.

Quarta bonorum poſſeſſionis diuiſio eſſe poteſt, quia

Bonorvm poſſeſſio aut cum re datur, aut ſine re. Vlp. d. tit. 28. Cum re, inquit, Si is, qui accepit, cum effectu bona retineat. Sine re cum alius iure Ciuili euincere hæreditatem poſſit, velut ſi ſuus hæres inteſtato ſit. Briſſon. Eſt etiam aliud bonorum poſſeſſionis genus, quod inteſtati bonorum poſſeſſio Vlpiano nominatur. d. tit. 28. quam per ſeptem gradus dari ibidem ſcribit, quos recenſet. Primus eſt vnde liberi: & hanc ordinariam vocat Vlp. d. §. miſſum. Hæc bonorum poſſeſſio quibus competat, quæve ſit eius poteſtas, explicatur ff. ſi tab. teſt. nullæ exſtab. Cod. vnde liberi, & §. Sunt autem. Inſtitut. de bonorum poſſeſſionibus. Secundus gradus vnde legitimi, de quo ff. & Cod. Vnde legitimi. & Tertius vnde cognati. Reliquos vide in dict. §. ſunt autem, libro 38. ff. & Cod. Briſſon. Viſis ergo bonorum poſſeſſionis diuiſionibus nonnullas eius ſpecies obiter explicabimus: inter quas prima eſt Carboniana bonorum poſſeſſio, qua impubes bonorum corporalium poſſeſſionem adipiſcitur, non ſecus ac ſi ei nulla controuerſia ſtatus mota eſſet. toto tit. de Carbonia. edict. &c. Puberi non datur bonorum poſſeſsio Carboniana leg. 3. §. puberi, ff. de Carbonian. edict. At ſi duobus impuberibus fiat controuerſia, & vnus pubuerit, alter non pubuerit, propter impuberem puberis controuerſia differtur, dicta lege tertia, §. ibidem Iulianus. Quod hæc ſententia non ita obſeruari oſtendit, cum ab initio puberi ſimul & impuberi ſit controuerſia: nec enim propter impuberem puberis controuerſia differtur. Igitur duobus impuberibus datur Carboniana, & quandiu vel vnus impubes eſt, in alterius perſona Carboniana pubertate non finitur. At ſi puberi & impuberi controuerſia fiat, impuberi Carboniana datur, non etiam puberi, propter impuberis fratris perſonam. Cuiac. recept. ſentent. Iul. Paul. lib. 3. tit. 1.

Bonorvm poſſeſſio Carboniana, & quæ datur ventris nomine, an habeat locum in bonis feudalibus, deſiit dubitari: quia Bald. ſingulariter tenuit quod ſic. in cap. 1. col. 4. verſic. quæro nunquid an agnatus vel filius. & ideo mortuo patre, ſi infanti moueatur quæſtio de ſtatu, debet talis quæſtio differri & interim mitti in poſſeſsionem feudorum, per Carbonianum edictum: & eodem modo mulier ventris nomine, & hoc dictum Bald. ſequitur Alex. in l. 1. ad fin. C. de Carbon. edict vbi etiam Dec. in 1. col. & pro ſing. Iaſ. in præludiis feudorum, col. 13. verſic. an autem vaſallus. & in rubr. C. de Carbon. edict. in vlt. verſic. & eſt memoria dignum pro extenſione illorum titulorum. ſcil. ff. & C. de Carbon. edict. & de ventre in poſſeſſionem mittendo. & ſequitur Curtius in tractatu feudali, in tertia parte, in 7. q. vbi Aluaror. citat. & tractat etiam Felinus in d. c. 1. in vlt. cap. verſic. item quærit Bald. Cotta.

Bonorvm poſſeſſio ex edicto D. Adriani tollendo, datur alicui volenti ſuccedere in bonis alicuius ex teſtamento, in quo inſtitutus, vel inſcriptus eſt, ex eo quod oſtendit teſtamentum non cancellatum, nec abolitum, nec in aliqua parte ſui abraſum, leg. fin. C. de edict. D. Adrian. tollend. Et datur volenti ſuccedere ab inteſtato ſecundum Roſ. quod probat ſecunda pars rubr. quæ dicit, quemadmodum ſcriptus heres in poſſeſſionem mittatur. ſed ratio Roſ. dicit contrar. in ſum. Hoc tamen notandum ſecundum Specu. de bonorum poſſeſſione, quod bonorum poſſeſſiones olim fuerunt vtiles, ſed hodie ſunt inutiles, præterquam in quinque caſibus. Primus, quando viuo teſtatore poſthumus præteritus deceſſit, quaſi videatur teſtamentum ruptum iuris ſcrupuloſitate nimiaque ſubtilitate, cum nihilominus heres ſcriptus ex iſto teſtamento petit bonorum poſſeſſionem, vt in leg. poſthumus ff. de iniuſt. rupto & irrit. teſtam. ſecundus eſt in leg. filios. eo. tit. tertius Inſtit. quib. modis teſta. infir. §. 1. quartus in lege vt ſcriptus hæres D. de bon. poſſeſſ. ſecund. tab. quintus in l. Æquiſſimum. §. 2. eod. tit. & leg. filiis, C. de inoff. teſtam. Prat.

Bonorvm poſſeſſio ex ſucceſſorio edicto his datur, qui hæredes quidem non ſunt, ſed hæredis loco cõſtituuntur Prætoris beneficio, Vlp. d. tit. 28. §. hi quibus: Et vide C. & ff. de ſucceſſ. edict. in Succeſſorio edicto ceſſante aut deficiente primo gradu, ſequens admittitur l. 1. C. eodem. Prat.

Bonorvm poſſeſſio litis ordinandæ gratia dicitur, quæ in hoc accipitur, vt inſtrui & ordinari iudicium poſſit, leg. Papin. 8. in princ. ff. de inoffic. teſtam. Contrarium tamen ſentit Goueanus Variar. lect. lib. 2. cap. 6. vbi exiſtimat, eam bonorum poſſeſſionem emancipatis liberis neceſſariam fuiſſe, qui à parentibus exhæredes ſcripti erant.

Bonorvm poſſeſſio nomine ventris datur mulieri prægnanti in bonis mariti, in quibus ſecundum dignitatẽ ſuam ſibi & familiæ ſuæ alimenta conſtituũtur, l. 1. ff. de vent. in poſſe. mit. Pra.

Bonorvm poſſeſſionis ordinem explicat Modeſtinus l. 1. ff. quis ordo in bo. poſſ. ſeruc. Prat.

Bonorvm poſſeſſio ſeptima, ex pluribus bonorum poſſeſſionibus, quæ alias erant in vſu, redacta eſt ad ſex ordinarias. §. 10. Inſtitut. de bonorum poſſeſſio. eſt tamen addita ſeptima, quam Iuſtinianus hic appellat Extraordinariã, quæ ita appellatur, non ea ratione, qua Carboniana bonorum poſſeſſio: vel

ventris

ventris nomine, quod ſcilicet non tribuat ius: nam imo ius tribuit vt reliquæ ordinariæ: ſed quia eſt vaga, & non ſtabilita certa parte edicti, vt notat hic gl. ſuper verbo & extraord.& gl.in l. fin.C. vnde legit. Doctiſſ. Iuriſc. Nic. Bell.cap.15.lib.1. Supputat. vnde excerpſi hæc: Iuuenes, inquit, cum difficultate percipiunt, quænam ſit hæc bonorum poſſeſſio, & quomodo, & quando competat. Spieg. De bonorum poſſeſſione vnde decem perſonæ Corraſius lib.6.Miſcell.c.9.

BONORVM poſſeſſor, licet proprie hæres non eſt, tamen cum omnino hæredi ſurrogatus ſit, quælibet diſpoſitio de hærede verba faciens, cum quoque comprehendet. leg. in conditionibus, §.ſi patronus.de conditionib.& demonſtr.Spieg.

BONORVM poſſeſſores hæredis loco ſunt l.117. ff.de diuerſ.reg. & in omnibus vice hæredum habentur, l.2.ff.de bon.poſſeſſ. eoſque Prætor hæredum loco conſtituit, l.ff.de contr.tab.cui aſtipulatur Vlp.lib.*.de bon.poſſ.Vetus gloſſarium, bonorum poſſeſſores ſunt, qui alicui ſuccedunt iure prætorio.

BONORVM poſſeſſori etiam aſſimilatur is, cui libertatis conſeruandę cauſa bona addicūtur, l.4.§.is autem, ff.de fideic.libert.

BONORVM poſſeſſor, cui ad exemplum hæredis bona defuncti iure prætorio decernuntur: aliud poſſeſſor bonorum, qui rem aliquam poſſidet, arg.l.1.C.quor.bon.ex Apello. Quamuis Alciatus monuit alicubi, vulgarem hanc Doctorum differentiam à veritate abeſſe. Spieg. Quemadmodum iure ciuili hæredes: ſic iure prætorio bonorum poſſeſſores appellabantur poſſeſſores hæreditatis, l.3.§.1. de bon. poſſeſſ. Ræuardus l. Prætor bonorum, ff.de reg.iur.

BONVM in ſacris literis tripliciter intelligitur. Primum pro eo quod eſt conditum & ordinatum à Deo. Huiuſmodi ſunt omnia quæ vocantur bona naturæ. Nam omnes creaturæ deſtinatæ ſunt ad aliquem vſum & conuerſationem naturæ. Secundo bonum ſignificat ἀδιάφορον, id eſt, conceſſum lege Dei. Ita bonum intelligitur cum inquit Apoſt. Bonum eſt homini non comedere carnem. Hic bonum opponitur prohibito. Tertio bonum ſignificat actiones virtutis, quas Deus præcipit, ſeu veros cultus Dei, & quidem præceptos à Deo, vt apud Prophetam. Hoc eſt bonum ambulare coram Deo, & timere Deum. Hæc quod multum lucis inferāt partim ante dictis, partim & dicendis, in hac editione lubuit adſcribere.Spieg.

BONVM in philoſophia generaliter ſignificat, quod eſt conueniens naturæ. Et eſt duplex, Bonum naturale, & bonū morale. Naturale, eſt res conueniens ad conſeruationem naturæ, ſeu nata ad bonū vſum, vt cibus, potus, bona valetudo, opes, imperia. Sic appellatio boni continet res dubias. Morale, quod eſt in actionibus conueniens naturæ, iudicio mentis. Hoc modo appellatio boni intellecta, tantum ſignificat honeſtum. tale bonum ſola virtus eſt: cui opponitur vitium ſeu turpitudo, quæ teſte Philippo, vocatur malum in genere morum, ſeu malum culpæ. Deinde bonum vtile eſt res naturæ conueniens ad corporis conſeruationem, quæ eſt expetenda propter aliud, ſcilicet vſus cauſa: vt bona valetudo, vita, opes, &c. Bonum ſuaue eſt cognatum vtili: ſignificat enim id quod ideo expetitur, quia affert ſenſui aut animo iucundos motus. Hæc duo, ſcilicet vtile & ſuave, vocantur ἀδιάφορα, quod attinet ad genus morum. Quanquam igitur non ſunt bona moraliter, tamen ſunt natura res bonæ ad vſus aliquos expetendos natæ. Oppoſitum eſt malum pœnæ, vt vulgo loquūtur.Spieg.

BONVM accepiſſe videtur Accurſius eam æquitatem, quæ ex ancipiti hinc atque inde inclinantis animi motu præualet, & ſcriptis mandari poteſt, qualis eſt vſucapionis materia: & apud Ciceronem Ius, quod Iupiter ſanxit, vt omnia quæ reipublicæ ſalutaria eſſent, legitima & iuſta haberentur. Vt

BONVM etiam id ſignificet, quod in quacunque ciuitate vtile eſt, tametſi non ſemper cum æquitate concordet: videturque Græce δίκαιον dictum, vt Grammatici atteſtantur, παρὰ τὸ δίχα εἴκειν, quod ex duabus partibus ſecernat, quid præualere debeat.ex Alciat.Spieg.

BONVM item, eſt iuris ipſius temperatio atque emendatio: quę fit ex prudentia Iudicis accōmodantis ſe actione cauſæ, & flectentis legem ad cauſam, non cauſam ad legem. Hoc bonum ſolet etiam bonum & æquum nominari: vt oſtendit exemplis Lud. Viues, vir immortalitate dignus, in plane diuinis Commentariis, quibus illuſtrauit Ciuitatem Dei, apud D.Auguſt. Cicero æquum bonum, in Bruto ſine copula dixit.Spieg.

BONVM pro commodo. Iuxta illud Caſſii Iureconſulti dictum apud Ciceronem, Cui bono fuerit, eum feciſſe credendum. Declarat hoc eleganter Alciat.cap.16.ſecundi Parerg. Spieg.

BONVM & æquum Ariſt.lib.5. Ethicorum tanquam differentia ponit Sic Accur. aliud bonum eſſe cenſet, aliud æquū, narrans Iuriſcōſulti hæc verba, in l.1.de iuſt. & iur. nec ſatis explicat, Budæo teſte, quia ea de re late differit, traditque: cum ęquum & bonum dicimus, abſolute bonitatem æquitatemque ſignificari, & iuris medullam, germanamque iuſtitiam, quam cenſendo aſſequi, non cuiuſuis ſit iuriſperiti.Spieg. Plane ęquum & bonum, ſeu æquum bonum (interdum enim ſine copula legitur) exactam quandam probitatem ſignificat, ſecundum quam, locis, perſonis, rebus & temporibus conuenienter aptatam nulloq; ſcripto perpenſo arbitramur, & ſtatuimus l.ſi & me.D.de reb.cred.leg. ſi quid venditor D.de ædil. edict.l.in iis.ff.de cond.& demonſt.l.conſenſu ff.de act. & oblig. Huic opponitur ſtrictum ius, h.e.callida & ſuperſtitioſa verborum & præſcripti legis interpretatio, quam, ſi neglecto bono & æquo, ſequeremur: ex ſummo illo iure, ſummam crucem & iniuriam faceremus. Tumq; potiſſimum ad bonum & æquum recurrimus, cum ſcripti & voluntatis eſt quæſtio: frequentiſſima ſane inter Iuriſc. vt inde non minima iuris pars pendere videatur, quemadmodum Quint.lib.7. Orat.Inſtit.ſcriptum reliquit.Corraſius lib.2.Miſcell.cap.18. Idem in §.in bonæ fidei, in verbis ex bono & æquo.Inſtit.de action.

BONVM ac æquum imperrare, eſt Budæo exponente, ius ſuum obtinere, rem ſuam recipere: idque exemplis demonſtrat in Annot.prior.Spieg.

BONVM ſignificat vtile: vnde bonum publicum pro vtilitate publica in l.1. ff. de vſucapionibus. Proinde ſolennem illam veterum præfationem quod bonum, fauſtum, felixque ſit. Ouid.lib.1. Faſt.hoc modo concipit, vtile ſit, fauſtumq; precor. Briſ.Bonum autem & æquum in libris noſtris coniungi ſolet. l.1. & l.pen.ff.de iuſt. & iure, l.33.ff.de oblig. & action.l.65.§. quod ob rem, & l 66.ff.de condict.indeb.l.2.§.ſi quis tamen. in fin.ff.ſi quis cautionibus, l.15.§.1.D.de minoribus l.3.D.ſi certum petat.& alias ſæpe. Sic, nec melius nec ęquius, in l.pen. § vlt.ff.ſolut matrim.l.82.in fin. D. de ſolutionibus. Ridiculi autem ſunt, qui bonum ab æquo ſeparant. Hæc enim indiuulſa in iure ciuili hærent, in quo quidquid vtile eſt, idem æquū habetur, propterea quod ad ciuiū vtilitatem omne ius referendū eſt, vt & ipſa iuris ciuilis à Cic.in Top.tradita definitio docet.& in Philip.11. Iouē ipſum ius hoc ſanxiſſe, ait, vt omnia quæ Reip.ſalutaria eſſent, legitima & iuſta haberētur: quinimo æquitatem ab vtilitate poſſe ſeiungi expreſſe negat: li.3.de fini.Itaq; Hot. vtilitatē iuſti & æqui matrē ſcite appellauit: vſq; adeo autem amice conſpirant, vt in ea qua inuicem connecti ſolent copula, modo hoc, modo illud nomen ſine iuſta alterius indignatione & querela principatum orationis teneat.Briſ. Vide tamen & Corraſium lib.2.Miſcel.c.18.n.2.

QVO BONVM eſt, pro quæ vtilitas eſt, Iureconſ. propria locutio l.13.in fin.ff.ad Vellei.l.13.§.denique ff.de vſufr.leg.3.§.ſi quis ex liberis.& l.10.§.liberi, ff.de cont.tab.l.93 ff.de ſolutionibus. Sic & Caſſianum illud tritiſſimum. Cui bono, Priſcian. lib.vlt. interpretatur cuius gratia, cuius commodo ad quod bonum: Refertur à Cicer.in Orat. pro Milo.& in oratio. pro Roſc.Amer.& 2.in Anton.oratio.

BONVM nomen, debitum facile, idoneum, quod exigi non difficulter poſſit.Hot.

BONVM nomen facere, h.e. idoneum, & ſoluendo reputare eum, quem quis admiſit ſibi debitorem delegari. leg.inter cauſas, §. abeſſe.2.& ibi Gothof.notat.ff.mandat.Spieg.

BONVM & frugi ſeruum intelligunt Iuriſcoſſ. apud quos frequens eſt hæc locutio, vtilem & neceſſarium.Beroal.

BONVS vir, iudex & definitur & appellatur. vid.l.58.§.1.locat.l. 18.iudicat.ſol atque eo ſenſu accipi debet d.l, vir bonus, cum aliis legibus ſupra citatis.

BONVS vir non tantum iudex, ſed & quiuis alius vir iuſtus, æquus, innocens & prudens, conſideratuſque paterf. accipiendus eſt l.3.§.tametſi.ff.de arbitr.l.penul.ff.de vſufr.quemadm. cau.l.16.in fin.ff.de vſu & habit.l.47.§.ſi Sticho. de fideicom, libert.l.58.§.1.D.locat.l.vlt. Cod. de aliment. pup.præſt.l.45. ff.de procuratorib.l.5.§.1.ff. vt legat.ſeu fideicommiſſ.Horat. lib.1.Epiſt.

------------ *Vir bonus eſt quis?*
Qui conſulta patrum, qui leges iuraque ſeruat:
Quo multæ, magnæque ſecantur iudice cauſæ,
Quo reſponſore, & quo cauſæ teſte tenentur.

Quilibet itaque minime aſtutus & fallax, ſed integræ vitæ & exiſtimationis, idoneuſque & diligens paterfamil. vir bonus appellatur. pro eodemque, virum bonum & bonum patremfamil. noſtri auctores dicunt l.9.§.ſed ſi lapidicinas.l.17. §. vltim.& leg.19.§. ſed & ſi veſtimentorum, ff.de vſufruct. leg.20.§.1.ff. de oper.libert l.13.ff.de ann. legat. iudicemque viri boni & innocentis officio fungi debere dicunt leg.4.ff. famil.erciſcund. Vnde ad iudicem, id eſt, ad virum bonum in leg.137.§. cum ita, ff. de verb.oblig. Et ita arbitratus viri boni in libris noſtris intelligendus eſt, qui omnibus fere ſtipulationibus comprehendi ſolebat. leg.17.& leg.12.ff. iudic. ſolui leg.21.§. ſiue autem. ff.de oper.noui nunciat.l.51.ff.ſolut.matrimon.& leg.12.§.& cuius ff.de damno infecto.& leg. 4.Cod.de reſtitut.milit. & alias vbicunque hoc verbum occurrit. Briſſon.

BONVM etiam virum interpretamur eum, qui alteri facit, quod ſibi fieri vellet, ex ſententia Vlp.leg.1.in med.ff.de ſolut. quod & lex diuina iubet Matth.7. πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς, οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται Spieg.

Bonvs vir, & arbitratus boni viri in iure Ciuili & τοῖς νόμοις, ſic intelligendus eſt. Bonus vir eſt, qui ductu naturæ, infallibile iudicium conſcientiæ ſequitur, ſemotis affectibus alterutrius partis. Nam arbitratus boni viri vtique definiendus eſt, vt deſeruiat foro, hoc eſt, reſpectu controuerſiæ, quam bene ac recte diiudicet. Alioquin ſi bonum virum definias abſolute, ſcilicet, qui honeſte viuat, alterum non lædat, ius ſuum cuique tribuat, bona quidem, ſed generalior, & ab vſu forenſi remotior erit definitio. Sic boni viri mentionem facit Labeo ſecundum ſupradictam rationem in l. inſulam vno precio. §.1. D.locati. Et Iuſtinianus ipſe tali modo definit arbitratum iudicis, qui certe bonus vir & dici & eſſe debet. Nouel.17. Mandata principis. §. ἴσχει 3. Prat.

Bonvs vir dicitur vir ad definiendam rem aliquam perplexam & dubiam incertamq; aut naturæ beneficio, aut artificii commendatione, aut etiã negotiationis longo vſu expetimentoq; peritus & idoneus. Quique examinandarum & diſcutiendarum accepti, expenſique rationum peritus eſt: Is etiam vir bonus rationibus audiendis dici poteſt, &c. de quo vide latius Ræuardum leg. generaliter probandum eſt. Dig. de regul. iur.

Bonvs ſane Martinus in auxilio, ſed carus in precio. Apophthegma priſcorum Franconum. vide Capella.

Borboniani, ſiue vt aliis placet, Borboritæ, vel Borboriani, in l. Arriani, & l. cognouimus, & l. pen. C. de hæret. ſunt hæretici exorti temporibus Adriani Imperat. circa annum Chriſti 129. qui (vt ait Philaſtrius in Catalogo hæreticorum) vitiis implicati ſeculi, & malis concupiſcentiis ſeruientes iudicium non ſperarunt futurum, ſed potius carnalem ſeculi concupiſcentiam fundarunt, Briſſ.

Bostra in Leonis conſtit. l. 4. C. de natur. lib. (ſic enim ibidem non noſtræ, ſed boſtræ legendum) ciuitas Arabiæ Marcellino lib. 14. de ea vide Strabonem lib. 16. Prat. V. Gothof. ad §. 1. c. 2. Nou. 89. & c. 2. poſt prin. Nou. 102. Meminit etiam ſupradictę conſtit. Leonis Cuiac. Not. Inſtitut. de nuptiis in fin.

Botontini ſunt Fauſto & Valerio autoribus, in lib. de limitib. monticelli de terra, quorum etiam meminit Hygenus lib. de limit. conſt. Prat.

Botrvs græca vox. Nam & Græcis βότρυς dicitur, ſignificatq; vuam, racemum: quo ſenſu accipitur in can. cum omne §. illud vero. de conſecrat. diſt. 2. Pra. Botrus expreſſus ſignificat vuarum grana, d. §. illud vero eod. tit. Prat.

Boves aratorii. Quibus vtimur ad agrorum culturam. Hos mactari & immolari vetuit Solon, vt docui lib. 2. veter. Iuriſp. ad ll. Sol. alioquin capitale erat; vide Ælian. lib. 5. variæ hiſtoriæ & Plin. lib. 8. c. 45. Hos pignori capi vetuit Conſtantinus l. executores, C. quæ res pign. oblig. poſſ. Sanxit & Conſtantinus, ne boues aratorii etiã deficiẽtibus iis, qui curſui publico deſtinati ſunt, ab iis, qui iter faciunt, abſtrahantur l. 1. C. Th. de curſu publico; quod & ad vecturã bellicorum impedimẽtorum, & tormentorũ æneorum produci poteſt. Boues aratorios inſtrumenta fundi eſſe F. Aretinus reſpondit conſ. 158. incip. longa eſt n. 18. Prat. Cuiac. 4. obſer. 20. Gothof. ad l. 7. circ. med. C. quæ res pign. Erat autẽ Bos olim etiam numiſma Atticum bouis nota percuſſum, didrachmũ alio nomine dictũ. Ab eo numiſmate notum eſt apud Gręcos prouerbium βοῦς ἐπὶ γλώττης βέβηκεν. Bos ſuper linguam ſitus eſt vel firmatus: contra eos vſurpatum, qui aut pecuniæ autoramento loquendi libertatem perdiderunt, aut mulctæ irrogandæ metu, quę dicenda ſunt, reticent. Brechæus l. armorum, D. de verb. & rer. ſignif.

Boves iumentorum appellatione non contineri verius eſt: ſed pecoris appellatione continebuntur, l. 38. §. iumentorum & ſeqq. ff. de ædilit. edict. Briſſ.

Boves magis armentorum, quam iumentorum genere adpellantur. Pomp. l. Boues. 89. ff. de verbor. ſignif. & ibi Gœddæus. quod & Vlpian. probat l. Ædiles 38. §. iumentorum, D. de ædil. edict. Prat.

Boves qui laboris cauſa habentur, armenti genere continentur; qui paſcendi & ſaginandi gratia, gregis potius genere. Gœdd. d. loc. num. 3.

Bovis cerebroſi, dicuntur contumaces, vt homines, à peruerſo cerebro, qui à nemine perſuaderi poſſunt. Colu. lib. 2. Prat.

Bos cornupeteus, vitioſus, l. bouem. ff. de ædil. edict.

Βουλή, Polluce lib. 8. Onomaſt. auctore, βουλὴ ſυνέδριον γερουσίας ὅπου οἱ βουλευταί. Poſtto vſu peritorum effectum fuit, vt pro Senatu acciperetur, idque Antonius lib. ſing. ad Modeſtinum adnotauit. V. Gothof. ad rubr. C. de appell. & ad epigraph. l. 6. C. de vſucap. pro empto. & ad l. 10. med. de pollicitato, vbi pro curia ſumitur. V. inf. Buleutæ, item Bulla. Hinc

Βουλευταί apud Modeſtinum l. καὶ οἱ ..., 22. D. de tuto & curat. dat. ab. ſunt decuriones, Ant. Aug. ibidem interprete: cuius verſionem probant I. Cuiac. ad l. 1. D. de excuſ. & G. Bud. ad l. ſolent. D. de offic. Proconſ. & leg. Prat. V. Gothofr. ad epigram. N. 38. & inf. Buleut.

Βοώνης bubulcus, vide Gellium de hac dictione differentem lib. 1. cap. 21 Prat.

B R.

Βραβεῖον, brabium (Sic enim dici ſcribique debere Eraſmus adnotauit) victoriæ præmium. Brabium, coronam æternitatis appellat Tertull. in lib. ad Martyres. An id debeatur domino equi prius id attingentis, excuſſo tamen iam inſeſſore, Bartol. declarat in l. 1. §. item adquirimus. verſ. extra, gloſſ. ff. de acqu. poſſ. Et deberi τὸ βραβεῖον, argumento eſt quod dicit Paulus l. 1. §. per eum. D. de ac. poſſ. & Vlp. l. 1. §. quæſitum, D. de aq. quot. & æſtiua. Sed Pauli Caſtrenſis diuerſum aientis ſententiam veriorem putem. Vide tamen Panorm. in cap. Ioſeph. & ibi in add. de verb. ſignif. in antiqu. Hinc (c's. Briſſ.

Βραβευταί gymnicis certaminibus præerant, Agonothetæ ſecuiβραβευταί qui fuerint patet ex I. Polluce li. 3. Ono. c. 30. cuius hęc verba ſunt: τοῖς δ' ἀγωνισταῖς ἐφεστᾶσι βραβευταὶ ... Hos, certaminis præmiũ victorib. decreuiſſe, Beatus Rhenanus in adnot. ad Tertull. docet. Vlp. noſter, l. 4. D. de iis qui not infa. certaminum deſignatores, βραβευτὰς appellati ſcribit. Moſchopulus ... Briſſ.

Bracarii in l. vnica de excuſ. artif. lib 10. C. artificum genus; in Baſilicis βρακάριοι. Accurſius dictus putat a longis brachiis Theutonicorum, vel Torculariorum: quæ interpretatio non congruit, vt ex ſerie conſtitutionis liquet. al. Bracharii.

Brachivm ſtatuæ addere, aducere, coadunare, l. 23. §. ſi quis, & §. ac in his, D. de rei vind. l. 14. D. de aur. arg. l. 7. D. ad exhibend. Briſſ.

Branca lupi in termino, ſiue petra naturali arborem peregrinam ſignificare, ait Latinus V. P. Togatus. Eſt autem branca, pars ima pedis abſciſſi, vt ex eodem Latino conſtat.

Branca vrſi, eodem auctore, in termino, ſiue petra naturali lucum ſignificat.

Bractearii in d. l. vnic. & ibi Cuiac. C. de excuſ. artif. lib. 10. Græcis πεταλουργοὶ dicuntur, qui aurum malleis tuſum, & ad quamuis tenuitatem ductile rebus inaurandis inducunt, idque Budæus in prioribus in Pand. adnotat. Iulius Firmicus eos bracteatores lib. 8. c. 19. adpellat. Briſſ.

Βρεντήσιον, Brentiſium, pro Brunduſio poni apud Scæuolam leg. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de verb. oblig. Alcia. & I. Cuiacius aiunt. Porro Brunduſium, Stephano, vrbs Calabriæ ad mare Adriaticum ſita. Brunduſium quidam Poetę breuitatis cauſa Brendam dixerunt Feſto lib. 2. V. Cuia. d. §. 1. Callimach. in quo Brenteſium legitur.

Βρεφοτροφεῖον in l. illud. 16. & l. ſancimus 18. C. de ſacroſanct. eccleſ. locus, domuſue, vbi infantes recenteſque partus expoſiti, aut egentibus parentibus nati, alebantur. Βρέφος enim infantem, fœtumque recens editum ſignificat apud claſſicos rerum ſcriptores, ... Prat.

Breve Feſto lib. 2. à Gręco deſcendit, quod eſt βραχύ.

Breve tempus in l. cum antiquitas. verſ. ſi tamen. C. de teſtam. horam, vel etiam minus, accipere debemus, pro rei neceſſitate. Aliquando triginta dies ſonat in l. in contractibus. §. 1. iuncto §. 2. C. de non num. pec. & ibi hoc adnotat Accurſius. Quandoque ponitur pro paucis dieb. ca. cum Bertholdus. de ſent. & re iud. Interdum accipitur pro anno, gl. in cap. præterea. extra de ætat. & qualit. Prat.

Breve tempus etiam pro vita hominis accipitur gloſſ in cap. quid ergo. 11. qu. 3. Nam & homo breui tempore viuit. Prat.

Breve teſtatum, dicitur ſcriptum, quod ſummam rei continet, teſtium aliquando, nedum tabellionis ſubſcriptione confirmatum; cuius exemplum extat in cap. 1. verſ. ſi enim quid ſit inueſtitura in vſib. feud. De hoc vide Baldum ibi. v. 1. feud. 2. & 2. feud. 32.

Breviariæ rationes. l. vlt. ff de pecul. legat. Briſſ.

Brevis, Breues, & Breuia, paſſim in iure noſtro reperias, quæ ita definiuntur à Zonara in Concilio Carthaginenſi Βρέβιον, ἡ ἐπιτομὴ λέγεται καὶ σύντομος γραφή, id eſt, compendiaria ſcriptura. Ananias Alex. 6. ... Eo ſenſu accipiuntur in l. inter. 5. C. de conuen. fiſci debit. lib. 10. & l. excellentia. C. de erog. mil. ann. Scio Budæum ad tit. de offici. præfect. pretorio, interpretari commentariolos ſummam rerum continentes, & à Gallis adpellari *Borderelles*, Breuium meminit Conſtantinus Imp. l. 1. C. de exact. trib. lib. 10. Lampr. in Alex. Notariũ, qui falſum cauſæ breuem in conſilio Imperatorum tetuliſſet, &c. Prat.

Brevis, Breues, Breuia, Breuicula, chartulæ ſunt, ſiue libelli breues. Ana. Alexiade 6. ... V. Gothof. ad rubr. C. de quadrimenſt. breuib. & ad §. 4. cap. 2. Nouel. 105. & ad l. 5. C. de probat. Eandem vocem Iulianus retinuit in epiſtolis Græcis ad commune Iudæorum. τὰ βρέβια ..., & paulo poſt. ... Et eſt frequens in libris Βασιλικῶν dum rationes, volumina, vel corpora rationum ſignificantur, quę quidem per ſe ſola fidem non faciunt, leg. inſtrumenta, leg. exẽplo. Codic. de probat. & ideo non poteſt fiſcus ex breuiariis confiſcati rationib. quenquam conuenire quaſi confiſcati debitorẽ. & hoc lex inter chartulas.

C. de

C.de conuen.fiſci debit.lib.10.conſtituit.Alias vero breuitas Chirographi non minuit fidem,l.ſi aliquem.C.de donat.Cuiac.l.inter chartulas.C.de conuen.fiſci debit.lib.10.Briſſ.

Breves, quadrimeſtria in l 1.C.de apoch.public.lib.10.& l.pen. C.de cano.larg.tit.eo.lib. qui de ſingulis penſionibus a Chartulariis conficiebantur.Caſſiod.Epiſt.lib.12. Expenſarum fidelem notitiam quaternis menſibus comprehenſam ad ſcrinia noſtra dirigere maturabis, vt totius erroris caligine deterſa,rationibus publicis veritas eluceſcat.Prat.

Breves quadrimenſtrui ſunt, qui de ſingulis penſionibus conficiuntur à Chartulariis, & ad officium Palatinũ aut præfect. prætorio tranſmittuntur,l.1.C.de apochis publicis & deſcrip. curial.lib.10. Conſtat enim tribus penſionibus anni cuiuſque indictiones ſolui,l.vlt. C.de anno.& tribut.lib.eod.l.15.& 16. eod.tit.Caſſiodor.ſæpe:vt trina,inquit,illatione deuotus poſſeſſor ſuam compleat functionem. Et inde ſingularum penſionum breues quadrimenſtrui ſunt. Idem Caſſiod.Epiſt.lib. 12. Expenſarum fidelem notitiam quaternis menſibus comprehenſam, ad ſcrinia noſtra dirigere maturabis,vt totius erroris caligine deterſa, rationibus publicis veritas eluceſcat. quæ Caſſiodori verba Accurſius vſurpauit in l. 1. Maiorianus Nouell.de ind.rel.Quadrimenſtruis illationibus annuæ functionis celebretur exactio Cuiac.in proœmio d.tit.de apoch. publ.&deſcr.curial.lib.10.vid.l.vlt.§.2.C.de offic.mag.offic.

Breves Nominatorii ſiue Notarii l.3. de indulg.deb. in C.Th. Briſſ.

Breviariæ rationes apud Scæuolam, l. vlt. ff. de pecul. l. vbi Goth.not. dicuntur in epitomen & compendium contractæ. Sueton.in Galba c.12.breuiarium rationum dixit.Briſſ.

Breviarium,opus concíſum,Græce fœminino genere ἐπιτομή: tum etiam libellum cum non ineleganter accipimus, quem ærarii Principis ſtatum generalem adpellant, quo Princeps ſtatuit,quam ſummam miniſterio omni aulico expenſam fieri placeat.Prat.Breuiarium rationum & Imperii.Briſ.ex Suet.

Breviatores in Nouell. οἱ τῶν ὑπάτων. § τῶν μήτων dicuntur breuium ſcriptores. Aldricus apud Accurſium ibidem interpretatur recte,qui breuiationes ſcribunt. vid.Nou.105.c.2.§. 4.vbi Gothofr.not.

Breviatores etiam ſunt officiales in curia Romana, qui reſcripta eiuſdem curiæ & ſcribunt,& dictant.Prat.

Breviloqva ſubſtitutio,vide Subſtitutio Breuiloqua.

Brevi manu dixit Vlpia.l.licet 43.§.quoties.ff.de iur.dot.quod ita interpretantur quidam, per compendium circuitu vitato. Circuitu vitato, aiunt,recte. Breui manu acceptionis exemplum ponit Vlp.l.ſingularia.ff.ſi cert.pet.& l.3.§.fi.ff.de dona. int.vir.& vxo.Diuerſum dixiſſe videtur Iauolen.l.pecuniam. 79.ff.de ſolut.dum ait manu longa poſſeſſionem traditam.

Breves tabellæ exiguæ appellantur, in quibus & nomina debitorum & priuata quæque negotia adnotantur. l. vlt. de conuen. fiſc.debit. lib.10. C.l.1. de excuſ.artific. eod.lib.C.l.1.de actio.ttibut.eod.l.1.de apoch.public.eo.l.pen in fi.C.de cano. largit.tit.eod. Lamprid.in Alex. Notarium, qui falſum cauſæ breuem in conſilio Imperatorio retuliſſet,&c.Briſſ.

Breves cauſæ Baldo in auth.niſi breues.C.de ſentent.ex breuic. recit. dicuntur, quæ inter homines paruæ conditionis agitari ſolent.Prat.

Brevis,numero vnius,dixit vetus interpres in Nou.de nupt.§. ſecundum occaſionem, pro libello; vt recte interpretatur Aldricus ibidem apud Accurſ. pro quo in Nouella Græca eſt βραχεῖα. Prat.

Brevicvlvm,quaſi paruum breue,breuem ſcripturam interpretatur Alberic. quod verbum à breui ductum putat Alciat. lib. 1.diſpun.c.21. Qua voce motus Bud. in l.vlt.ff.de Senato.legendum autumat lib. 7. C.Iuſtin. tit 44. de ſententiis ex breuiculo recitandis. Cum ex C.Theod.lib.4.tit.15. ex tit.& l.1. C. Theod. eo periculo legendum facile credat Alciat. vbi ſ. Cæterum Alciatum redarguit Ferrandus Adduenſis lib.2. explicationum c.13. atque oſtendit breuiculum legendum,non periculum , cum ſub toto iſto titulo nihil aliud tractetur, quam de ſententiis ex libello recitandis : vt breuiculum ſit nomen diminutum à breui, vt recte Alb. putat, quæ dictio pro libello accipitur , l.vlt.de conuen. fiſc.debit. lib.10. vide Goth.ad rubr.C.de ſent.ex breuic.

Brevissimi loculi,repoſitoria,in quibus monilia magnum patrimonium æquantia ſeruantur, annotauit Rhenan. in lib. Tertull.de habitu muliebri.Spieg.

Britanniæ præſes. l.2.§. prius.ff.de vulg. & pupill. ſubſtit.

Britannica claſſis l.46.ff.ad SC.Trebell.Briſſ.

Brocardicvm, vocabulum eſt barbarum, in noſtro eleganti Iure ciuili:relinquendum igitur barbaris.

Brocardica materia dicitur , quæ eſt contrariarum opinionum rationibus inuoluta.l.quicquid.de verb.oblig.

Broncitatem dentium Latini ſtridorem dixerunt,annotante Camerario Quibuſdam tamen brocitatem hanc eſſe placet.

Brvchvs , βροῦχος, genus vermis è locuſtarum genere,herbas, & arborum frondes erodens. Huius meminit Hieronymus in Malach.c.3.& c.reuertimini.16.q.1.

Brvtiani dicebantur, qui coacti erant ſeruilia exhibere pro eo, quod bello ſecundo Punico poſt cladem Cannenſem à Hannibalem defeciſſent. Alex. ab Alex. Genial.dier. lib.2.c. 27. Feſt.lib. 2. Gellius lib.10.c.3. Et præter hos Crinitus de honeſta diſcipl.c.7.lib.2.

Brvtvm dicitur,quod longiſſime à ſenſu abſit.quo ſenſu paſſim in iure Ciuili & pontificio reperitur.Brutum obtuſum & hebes ſignificat Marcello.

Brvtvm etiam grauem antiqui dixere Feſto lib.2.Prat.

Brvtvs Iuris auctor.l.2.§. poſt hos.ff.de orig.iur. & apud Cic. lib.7. epiſt.famil. citatur in l. 68. ff.de vſufr.l.13. ff.de in diem addict.l.4.ff.de capit.l.3.§.Neratius.ff.de acquir.poſſeſſ.Briſſ.

B V.

Bv, βοῦ, quamuis per ſe nihil ſignificat, magnis tamen & amplis rebus præponi ſolebat Feſto lib.1.

Bva & pappa Varroni puerorum potus & cibus.

Bvbalina pro Babylonica falſo ab Oldend. & Spieg.legitur in l.argumento ſunt 25.ff de aur.& arg.leg. Babylonica Florentiæ legitur : quam lectionem confirmat ibidem Bayfius : Babylonicarum pellium meminit Marcian. l.fin. §.ſpecies. ff.de publican.& vectig.Prat.

Bvbinare Feſto lib.2.eſt menſtruo mulierum inquinari,ex Lucilio.Prat.

Bvbevm,ſiue Bubleum,Feſto eod.lib.vini quoddam genus eſt.

Bvbile locus vbi boues ſtabulantur, ſicuti equile, vbi equi. Col.lib.1.rei ruſt.c.6.

Bvbrestis,bubroſtis,vide ꝟ.Dupreſtris.

Bvbvlcvs Varroni lib.4. Ling. eſt quaſi temo inter boues Bubulcum accipi poſſe recte ſcribit Paulus,l.cum de lanionis 18. §.de bubulco. ff.de inſtr. inſtru.lega. & eum qui bobus arat, & qui boues aratores paſcit. Prat.Briſſ.

Bvbvm,pro boum.l. 55.§.6.de leg.3.Briſſ.parerg.

Bvccellarii in conſtitutione Leonis & Anthemii Impp.l. fi. C.ad leg.Iul.de vi pub.Suidæ ſunt ἰταλογαλάται, Gallogræci:is etiam βουκελλαρίων χώραν γαλλογραικίαν eſſe ait. Erant & Alciato lib.2.diſpunct. cap. 2. equites in exercitu Romano,quibus magiſter militum per Orientem præerat : aliique iuniores,alii ſeniores erant. Exiſtimariq; poſſe ſcribit eos milites,poſtquam miſſionem accepiſſent,latrocinari,& rapto viuere. Sed fortaſſe gentis vitium hoc fuit.Vnde eos latrones interpretatur Albericus. Sed tu hic adde quæ Torneb.lib.24.aduerſ.c. 16.ex Mauritii neſcio cuius macrocolis tradit : ſcribentis buccellarios eſſe armatos Zabis(ſic ille armaturam loricarum propetalarium appellat)&manicis ferreis,contatos quoſdam & ſagittarios ; & hos in magno honore fuiſſe,quod in agmine ante Imperatorem exercitus equitarent,& poſt ſequerentur. Ac fuiſſe equites illos Gallogræcos locus Suidæ hic allegatus innuere videtur.vide Cuiac.2.feud.7.8.& omnino Gothofr.not.ad l.10.princ. C.ad leg.Iul.de vi pub. Cuiac. & Gothofr.ad §.3.princ.l.46.C.de epiſc.& cler.

Bvccellas dari dixit Tertullian.Iuriſconſ.lib de monogamia, pro panibus quos miniſtri Eccleſiæ mulieribus dabant domum perferendos. Hinc

Bvccellatvm ,genus panis bis cocti , in l. 1.vbi Gothofr. C.de erog.milit.ann.lib.12.Ammian.Marcell.lib.18.frumentum ad vſus diuturnitatem excoctum id appellari ſcribit,quo milites paſci in caſtris ſolebant.Spartianus in Peſcennio.Idem piſtores ſequi expeditionem prohibuit,buccellato iubens milites, & omnes contentos eſſe. Paulinus & Theraſ in Epiſt. Augu. 36. De buccellato Chriſtianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi miſimus. Vnde non inepte Buccellatum expeditionalem annonam interpretantur,à Græcis δίπυρος.ἢ ξηρὸς ἄρτος, & παξαμάδιον dicitur.Briſſ.

Bvcceta interdum idem quod boum bucculorumque grex, interdum autem buccera pro paſcua,vbi boues multi verſantur,& pro armenta bucceta capitur. Io.Bapt. comment. in Epiſt.Sidon.Apoll.ad Domitium lib.2.

Bvccina Feſto lib.2.quam nos adpellamus:Græci buchianum à ſimilitudine ſoni dicunt : eſt cornu recuruum, quod more tubæ inflatur: Ouid.

-------caua buccina ſumitur illi
Tortilis in latum. Hinc

Bvccinator apud Tarruntinum Paternum l.fin.ff. de iur.immun. qui buccina canit in exercitu; aut præconiis publicis, aut cum in militem animaduertitur.vt ex Vegetio lib.2.c.22. liquet.Briſſ.

Bvccinvm,in Pand.Flor.Fucinum,genus conchyliorum eſt,ex quibus purpureus color inducitur.Vlp.de leg.tert.l.ſi cui.Purpuræ adpellatione omnis generis Purpuram contineri puto: ſed coccum non continebitur, Buccinum autem & Ianthinum continebitur.Nebriſſ. vide omnino Gothofr.ad d.leg.3. §.ſi cui.70.de legat.3.

Bvcconis homines ſunt tardi.alii interpretantur eſſe σαθροπρώκτους. Torneb.lib.17.aduerſ.c.21.hos Camerar.vt & bucculentos,à bucca,id eſt,ore dictos putat:ſicut à labiis Labiones.

BVCERVM pecus, de bubus dici Feſtus ſcribit.

BVCCVLÆ apud Tarruntinum Paternum, l.fi. ff.de iur.immun. & in Valentin & Val.& Gratian.conſtitut l.1.C.Theodoſ.de Fabric.quid ſint,nondum plane conſtat:buccarum tegumentum interpretantur quidam. Alii inſtrumentum eſſe,in quo ſucculi inditur,catapultis exercendis parata autumant.Hot. in lexico ædis beati Germani buccula vertitur σιαγόνιον.Bucculam Torneb.lib.9.aduerſ. c.16. per diminutionem à bucca dictam putat. Atque inde buccularios dictos, qui galeas faciunt,& ex ea galearum parte,quæ buccula dicitur, impoſito nomine. Buccularum ſtructores,in Pand.Flor.l.fi.de iur.immun.Briſſ.

BVFO,rana terreſtris venenata Vergil.1.Georg.

Inuentuſque cauis bufo, & quæ plurima terræ
Monſtra ferunt.

BVFONES in c. vnico de vita & honeſt. cler. interpretatur Ioannes Andreæ hiſtriones,vulgareque Tuſcorum eſſe ait.Prat.

BVLEVTAS in ciuitatibus Græciæ & Aſiæ,Senatores,& decuriones Spieg.fuiſſe exiſtimat, confuſa vtriuſque dictionis proprietate:Rectius autem Anton.Auguſt.lib.ſing.ad Modeſtin. Decuriones βουλευτὰς eſſe tradit. Sic enim Iuſtinian.cum duas conſtitutiones de eadem re Græce & Latine ſcripſiſſet, altera decuriones,altera βουλευτὰς appellat:l.2.§.cætera.Cod.de vet. iur.enucl. & Plin.ad Traianum de buleutis Bithyniæ ſcribit, cui Traianus de decurionibus reſcribit; Senatores vero à Modeſtino συγκλητικοὶ dicuntur c.15.de excuſat.leg. Spadonem de excuſat.Subſcribit ſententiæ Auguſtini Cuiac.l.1.ff.de excuſ. differentiam inter decuriones & ſenatores eruens ex l.15. ff. eod.tit.& l. καὶ εἰ μὴ βουλευταὶ de tutor.& curat.datis, coniuncto §.1.d.l.15. Non tamen Antonius inficiandum arbitratur curiam & Senatorum & decurionum fuiſſe. Cum enim decuriones,vt Pomponius ait,l.pupillus,§.decuriones.de verb. ſign.ex eo dicti ſint, quod initio cum coloniæ deducerentur, decima pars colonorum conſilii publici gratia conſcribi ſolita ſit, & nihil decuriones in coloniis aut Municipiis à Senatoribus Romanis differrent, Nouell.38. mirandum non eſt, ſi in ſimili re ſimilibus nominibus vterentur. Sed & eadem ratione ſunt ex Græcis, qui βουλευτὰς, Senatores adpellent, & τὴν βουλὴν Senatum.Auguſtin.præallegato loco.

BVLGA, nota etiamnum aulicis vox: quam Feſtus indicat fuiſſe Gallorum,qui folliculos aut crumenas,aut ſacculos ſcorteos, hoc eſt,è pellibus factos, olim appellabant Bulgas.Spiegel.

BVLGARVS,Italiæ Iuriſconſ.circa annum 1190.

BVLLA. Quas vulgus bullas, ſemidocti ſupplicationes, docti ſupplices libellos vocant,quæ & breues dicuntur. Forſan recte appellare poſſemus diplomata; quanquã nec illud omiſerim,literas apoſtolicas plũbeo ſigno munitas, in quibus Romanorum pontificum decreta continentur,non inepte bullas appellari,quando βουλὴ,id eſt,bule,Græcis dicitur & cõſilium, & locus in quo conſulratur.Sed nos,more noſtro mutata e in a,bulla dicimus:vt fit à muſice muſica,ac vocabulum per duplex ll perperam ſcribentes minus elegans reddimus.Bulla enim gemino ll, eſt proprie tumor ille inanis, qui viſitur in aquis, momento temporis euaſcens,ſimul & euaneſcens. Ex quo prouerbialiter apud Varr.dicitur homo bulla. Anch.

BVLLA aurea Feſto,inſigne erat puerorum prætextatorum,quæ dependebat eis à pectore, vt ſignificaret eam ætatem alterius conſilio regendam. dicta autem à Græco ſermone βουλὴ, quod conſilium dicitur Latine: vel quia eam corporis partem contingat,id eſt,pectus,in quo naturale manet conſiliũ. Hæc ille; quod autem eſſet inſigne puerorum, Plutarchi teſtimonio in Romulo probatur, φορεῖν δὲ, inquit, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῆς τὴν χαλκευμένην βοῦλαν ἀπὸ τοῦ σχήματος. Bullæ aureæ meminere alio ſenſu Pontifices clemen.vnic. in fi.de iureiurand.& cap.preſentium.§.teſtes de teſtib.lib.6.Prat.vide infr. Prætexta toga.

BVLLARI, verbum barbarum, quo tamen Accurſiani vtuntur, pro eo quod Imp.Conſtantinus,in l.ſi quis in metallum.Cod. de pœnis tranſlate,nec omnino inelegãter,dixit,in facie ſcribere, in fronte pœnæ genus imprimere.Prat. Bulla item pro diplomate,vox eſt barbara.

BVNAS iudicat, prouerbio dicitur, vbi lis in longum profertur, nec vnquam explicatur. qui mos nunc eſt, teſte Eraſmo, perditiſſimis aduocatis noſtri temporis:vt ſubinde nouam reperiant cauſam producendæ litis, quo plus nummorum extorqueant à litigatoribus.Spieg.

BVPRESTIS,ſiue,vt in Pand.Flor.eſt,bubreſtis,aliis Bubroſtis apud Marcianum, leg.3.§. alio SC.ff.ad leg.Corne. de ſicar.animal venenatum,rarum in Italia,ſcarabeo longipedi ſimilimum, bouem inter herbas fallit maxime, vnde & nomen habet,ὅτι τοὺς βοῦς πιμπρᾶ. Deuoratumque tacto felle,ita inflammat vt rumpat.Paulus Æginetalib.5.ex Dioſcoride lib.2.Plinius lib.3.cap.4.Cotta in Memoral.

BVRA Varroni quid ſit,ex eius verbis diſces.lib.4.Ling.

BVRA, quaſi βοὸς οὐρὰ, a bubus,alii à curuo curuum vocant. Eſt autem temo ille longus aratri,qui inter boues protenſus eſt:à Marone vocatur buris: Torneb.lib aduerſ.22.cap.29.

BVRDO, partus eſt ex equo & aſina:ſicut è diuerſo mulus, ex aſino & equa.Vlpianus de lega.3.in l.item legato.in princip. vbi ait: Item iumenta, vel lectica, vel ſella, vel burdones: item mancipia alia,&c. Nebriſſ.Spieg. Hinc Cuiacius obſeru.libr. 11.c.16.approbat verſionem eorum,qui in dict.leg.item legato, Burdones interpretantur mulos: eodem namque ſenſu ad leg.qui duos,cod.titul.ita Græci ſcribunt: τὰ ζεύγη τῶν βορδώνων καὶ ἡμιόνων ἀπαιτοῦνται. Et Hieronymus in tranſlatione ſecundi Regum, vt tollam onus duorum burdonum. Et eoſdem eſſe mannos opinor,cum vulgo & gloſſæ antiquę,& Acro & Porphyrio mannos,burdos,& buricos appellari dicant. Paulinus ad Senecam,Macro & viliore aſellis burico ſedentem. Hieronymus ad Pammachium de obitu Paulinæ, vtrumque nomen copulauit his verbis:Feruentes buricos mannos. Et idem in Eccleſiaſten capit.10.Dignitate(inquit) perflati vias publicas manibus terant,quos vulgo buricos appellant. Imitatus eſt Horatianum illud, Appiam mannis terit,ſed mannibus dixit, pro mannis, eadem licentia,qua Lucanus faſtibus pro faſtis. Cæterum longe aliter hodie legitur illo Hieronymi loco. nempe hoc modo, Dignitate per flagitia publica ſublimentur,quos vulgo lubricos appellant.quibus verbis nihil eſt deprauatius.Cuiac.ſ.d.loco.Goth.ad leg.49.princ.de leg.3.

BVRGI, quorum mentio in conſtit. Paul. Oroſius lib.7. Crebra, inquit,per limitem habitacula conſtituta, Burgos vulgo vocant.Hinc in tit.C.de fund.rei priuatæ. Eum qui collegio,vel curiæ,vel burgis,cæteriſque corporibus ſeruierit. Andr.Alth. à Græco pyrgo vocabulum deductum putat. Colligitq; haud abſurde ab hac voce,eos qui in caſtellis,munitionibus & turritis mœniis habitant, *Burger*,quod ciues ſignificat,quaſi dicas Pyrgios: & *Burggrof*,appellatum præfectum atque Comitem arcis & caſtri. conſtans autem eſt opinio, à Burgis, Burgundiones Germaniæ populos eſſe dictos. At Rhenanus noſter vetuſtius nomen arbitratur,quam quod primum Cęſaris, Tyberiique ætate natum ſit: à Burgiis, h.e.caſtellis limitum. Quam opinionem ſecutus Oroſius, innumeros qui ſubſcriberent, reperit. Horum veteres ſedes,priuſquam per Germaniam in Sequanos commigrarunt, quicquid de illis cum proditu dignum, tum circa ſtatum eorum, pleroſque etiam magni nominis viros latuiſſe,res ipſa manifeſtat, primus omniũ idem Rhenanus Herculeo plane labore monſtrauit, aperuitque ſimul viam ſtudioſis rerum indagandæ,patefaciendęque vetuſtatis, cuius inter primos, quos eruditio ſumma cõmendat,noſtra ætate celebris viri memoria poſteris præcipue celebranda ſacroſanctaque habenda eſt.Spieg. Sed non eſt illud omittendum, quæ dicuntur caſtra, in l.4.C.de offi.iud.milit. & l.curæ.de offic.mag.offic. burgos appellari in §. in Sardin. 2.C.de offic.præf.præt.Affr. Vegetius libr.4. Caſtellum paruum burgum vocant.Paulus in Valentio. Crebra per limitem habitacula conſtituta burgos vulgo vocant, leg.penul. C. de fund.rei priuat.Sunt igitur & burgi ſiue caſtra, & cluſuria in limitib. Cuiac.obſeru.lib.3.c.14.in fin. Pith.lib.aduer.1.c.14. Gothofr.ad l.2. §.4. circ. med. C.de offic.præf.præt. Afric. & ad l.4.C.de offic.magiſt.offic. Hinc

BVRGARII, de quibus lib.7.C.Th.nõdum typis excuſo à burgis.

BVRGVNDIONES,quod Burgis expulſi à Romanis adpellati ſunt. Prat.vide Burgi.

BVRICI,vide ſ.Burdo.

BVRRHVS,homo dicitur,qui pranſus cibo & potione rubet.Spie. Camerarius autẽ annotat,quoſdã burrhos dici voluiſſe,quibus buccæ ruberent.deducta vero vox videtur à Græca πυῤῥὸς, & πυῤῥὸν, quarum vtraque ruffum ſignificat.vide ĩ.Byrrhi.

BVSTA facientem,pro combuſtore defunctorum corporum,ſed perperam, Albericus intellexit. Nec enim IC.eo loco quem citat,buſta,ſed iuſta facientem dixit. Vide Seruium Æn.11.& Old. explicantem hæc verba,l.12.tab.Rogum buſtumve nouum.Spieg.

BVSTORVM Religio.l.5.de ſepulch.viol.in C.Theod.vide apud Feſtum Buſti explicationem.Briſſ.

BVSTVM in XII. tabul. Græcis τύμβον, monumentum & ſepulchrum videtur interpretari Cic.lib.2. de legibus. cui videtur conſentire Feſtus Pompeius lib.2.Buſtum,ait,proprie dicitur locus, in quo mortuus eſt combuſtus & ſepultus. diciturque buſtum quaſi bene vſtum; vbi vero combuſtus quis tantummodo,alibi vero eſt ſepultus,is locus ab vrendo,vſtrina vocatur,ſed modo buſtum, eo quod ſepelitur, ſepulchrum vocamus. Hæc Feſtus. verba legis XII.tabul.hæc ſunt: HERVM, BVSTVMVE NE VSVCAPITO. hanc ex Solonis legibus accepiſſe Decemuiros conſtat ex M.Cicero.lib.2. de legib. Lex Solonis hæc eſt: Ἡρῷον, ἢ τύμβον μὴ χρῆσθαι καμβάνειν. vtramque legem explicui lib.2.& 4.Veteris Iuriſprudentiæ. Porro autem Græcam vocem τύμβος vſu retinuere Galli. Nam & ſepulchri operculum Tumbam *Tombe* vocant; ſepulchrum ipſum *Tombeau*. Eo ſenſu quo apud M.Ciceronem 2.de legibus,ſumit Imp.Iulianus:l.pergit.5. C.de ſepul.viol. Quidam etiam legunt in l.2.in fin.ff.de in ius vocan. In Pandectis tamen Florentinis eſt iuſta rectius.

BVSTVARII.

Bvstvariæ mœchæ apud Martialem dicuntur vulgaria & diobolaria ſcortilla, inter buſta atque monumenta pene in propatulo proſtantia. Torneb.lib.aduerſ.13.c.19.

Bvttæ, butticellæ, vide Goth.not.ad l.206.princ.de verb.ſign. Cuiac.9.obſ.26.

Βύτ[illegible]ες interpretantur Baſilica, ſerias nouo vocabulo, quo etiam Hetruſci hodie vtuntur. Nicetas dixit βύτζια, & interpretatur οἴνων δοχεῖα. Veteres etiam gloſſæ dogas exponunt βύτ[illegible]ες, quod quidam dogarum nomen à Græcis raptum videtur, quibus δοχαὶ vel δόχοι ſunt, quæ capacitati alicui parata ſunt, & capacitates ipſæ vel menſuræ, vt in Aureliano Vopiſci: Facta eſt ratio dogæ cuparum, nauium. doga non vas, ſed capacitatem ſignificat. Cupas autem βύτ[illegible]ες μεγάλας exponunt veteres gloſſæ, eaſdemque vocari à quibuſdam gaulos. Idem buttarum & buticellarum nomen in veteri inſtrumento apochæ ſiue plenariæ ſecuritatis legi, quod ligni membrana ſcriptum extat in bibliotheca Regis. Scriptum fuit Raueunæ Imp. Dn. Iuſtiniano, PP. Aug. anno 38. P.C. Baſilii, anno 23. Id. Iul. Indict. 12. & eo Germanus v.s. ſubdiaconus, tutor Stephani h.p. profitetur ſe à Germana Cl.F. accepiſſe, quod pro tertia portione hæreditatis ex teſtamento, quod collicti ei competebat in rebus mobilibus & immobilibus, quarum notitia profeſſioni ſubiicitur, & inter cætera mobilia numerantur buttæ & buticellæ granariæ. Cuiac.obſeru.lib.9. c.26. in princ. Goth. ad d.l.206.

B Y.

Byrrhi in l.1. ad finem. C.Th.de habi. quo vti opor.int.vrb. & apud Vopiſc.in Carino, tegmen capitis ſeruorum erat ex d.l.1. Imperatorum conſtitutio omnibus, præterquam militum ſeruis Byrris vti permittit & cucullis. Cuius exceptionis hanc ego rationem vltro refero, quod milites quoq; domini Byrris paſſim vterentur. Nam Burros, ſeu Byrros, fuiſſe arbitror veſtis genus aliquantum vilioris & pilis hirſutæ, qualem etiam Endromidem Martialis deſcribit. Paulus monachus Cyprianum byrro indutum fuiſſe refert, cum ad ſupplicium duceretur: Pontius Cypriani ipſius Diaconus, qui eius agonem ſane quam eleganter deſcripſit, in actis lacernum byrrum appellat. Sic memini veterem Perſii Flacci interpretem lacernam byrrum interpretari, & adiicere, pallium eſſe fimbriatum, quo ſoli quondam milites vterentur. Auſonius Drepanio:

At nos illepidum, rudem libellum,
Burras, quiſquilias, ineptiaſque.

In verſibus quoque nondum (quod ſciam) editis, qui in veteri libro Euceriæ tribuuntur, ita ſcriptum reperi,

Nobilis horribili iungatur purpura burræ,
Nectatur plumbo fulgida gemma graui.

Burræ appellationem nos hodieque aliqua ex parte retinere videmur, Bureau. Beri honeſtiorum & Palatinorum veſtes erant, ſericeæ, vt à viris doctiſſimis notatum eſt. Vnde ego Beros Attrebaticos & Canuſinos à Capitolino dictos arbitror in Carino non Byrros: vt & à Valerio Martiale lib.1. Epigrammatum, dum ait:

Nec deſunt tibi Bera Glaniana.

Pithœus in ſubſeciuis.

Bysacivm, Africæ campus, Byſacenus campus apud Plin.lib.18. cap.15.

Byssicvm opus apud Martia.l.fin.§.ſpecies.ff.de publican. pro aliquo ex byſſo confecto. Prat.

Byssvm lini genus apud Indos candidiſſimi, & molliſſimi. Iſid. tit.19. Etymol.c.27. & Iulius Pollux lib.7.c.17. ſcribunt. Huius verba ſubiiciam, καὶ μὴν τὰ ξύσινα καὶ ἡ βύσσος λίνε τι εἶδος παρ᾽ Ινδοῖς. Byſſum plerique interpretantur linum tenue, rufum, coloremque auri imitans, & ſpleudorem atque fulgorem: reperitur & in pinna marina molliſſimæ lanuginis tenuiſſimæque & delicatiſſimæ. Torneb.lib.19.aduerſ.c.25. Prat. Aretas in Apocal. Ioan. interpretatur corticem arboris Indicæ in linum redactum. Briſſ. vlt. edit.

Byssinam veſtem cuius meminit Apuleius lib.11. de Aſino aureo. Iudæis ſacerdotibus familiarem fuiſſe Ioſeph.lib.6. Belli Iudaici oſtendit. Prat.

Byssinvm opus in l. vltim. §.ſpecies. ff. de publican. Cæterum byſſum lini genus eſſe apud Indos, candidiſſimi & molliſſimi, Pollux lib.7. Onomaſt.c.17. & Iſidor.lib.19. Etymol.c.27. ſcribunt in Ægypto quoque byſſum quam maxime natum ex c.27. Ezechielis, Hieronymique commentariis intelligimus. Plin.lib.19.c.1. etiam circa Elim in Achaia genitum ſignificat his verbis: Ergo huic lino principatus toto in orbe. Proximus byſſino, mulierum maxime deliciis circa Elim in Achaia genito. Quaternis denariis ſcrupula eius permutata quondam, vt auri, reperio. Briſſ. vide ſ. Biſſus.

Bythini apud Perſas erant, qui cum adorare voluerunt, ſumma montium conſcendere ſoliti, & ſine templis Iouem Papam ſalutare. Brechæus in l. tabernæ ff. de verb. & rer. ſign.

Byzacena prouincia l.2.ff.de offic.Præt. Affric.l.12.C.Theod. de diuerſ.offic. & appa. vt ex l.33. de ſuſceptoribus præpoſ. in cod. Cod. Briſſ.

C.

C Litera condemnationis nota erat, quæ in publicis iudiciis dabatur à Prætore in tabella ſcripta, idque Aſconius in 3. Verrin. ſignificat: Et Quintil.lib.1.c.7. ait. C. litera Gaius notatur, id eſt Gaius condemnatur. ideoque recte triſtem eam appellauit M. Cicero pro Milone: Quod niſi vidiſſet, poſſe abſolui eum qui fateretur, neque quæri vnquam iuſſiſſet nec nobis tam ſalutarem hanc in iudicando literam, quam illam triſtem dediſſet. Hot. Prat.

C nota erat prænominum, vt C. Caſſii, C. Caligulæ.

C litera inuerſa apud Voluſium Mætianum in libell. de aſſ. diſtribut. nota eſt Sicilici.

C ſcripta, G pronunciatur interdum, vt in Cneo videmus. Sic C in G mutatur, Fabio teſte lib.1.cap.19. & Prateio in conſuet. Marchiæ, tit. *des donations* & *dotz* §.30. Marchiani enim dicunt *logres*, quod vetus interpres Nouell. adpellat lucra nuptialia. Nam C & G mutua eſt ἐναλλαγή, & O pro V ſæpe veteres pronunciaſſe conſtat. C in G mutari ſignificauit Varro lib. 4. in verbo Gladius, qui à clado ducitur. Prat.

C pro Q. in antiquis libris ſcribi cæptum, refert Petrus Victorius in primum epiſt. ad Atticum: docetque earum literarum vſum ſæpe confundi. Vnde ex ſterculino ſterquilinum factum eſt: Veterem tamen orthographiam Pand. Florentinæ retinuerunt, in l. ſi quando 17.§. fi. ff. ſi ſeruit. vindic. & l. fundi §. fundo. ff. de act. empt. quo ſcribendi genere vſos fuiſſe M. Catonem & Terentium, Petrus Victorius admonuit.

Cccıↄↄↄ ∞. centum millium notam eſſe, idem docet. Prat.

C litera, Gaius, itemq; Caius, notatur: quæ inuerſa ↄ mulierem declarat: quia tam Caias eſſe vocitatas, quam Caios, etiam ex nuptialibus ſacris apparet. Fab.lib.1.c.7. Hor.

Cabala, diuinæ legis interpretatio, quam Moſes ab ipſo Deo accepit. idem eſt apud Hebræos, quod apud nos ſcientia ſecretior; ob eam ſcilicet rationem, quod illam doctrinam non per literarum monumenta, ſed ordinariis reuelationum ſucceſſionibus alter ab altero quaſi hæreditario iure ſuſciperet. Crinit. de honeſta diſciplina lib.25.c.3.

Caballos pro equis dixit Pomponius in l. ſi ita. 15. in princ. ff. de inſtruct. & inſtru. leg. quo etiam ſenſu vſus eſt & Lucilius lib.2. apud N. Marcellum:

Succuſſatori tetri, tardiq; caballi.

Caballvs in eo ab equo diſtat, quod caballus fere nunquam ſine deriſione dicitur, equus vero ſemper de apto & probato. Pomponius in d.l. ſi ita: Caballos, ait, qui in piſtrinis eſſent: tanquam dicat; malos. Nebriſſ. Hinc

Caballatio in conſtitutionibus, munus alendi equos publicos; à caballis dicta. Feſtum autorem habet Alciat. Vnde adparet, & exemplaria in hoc variare. Adi Rhodiginum cap.24. lib.21. Spieg. vide & l.14. C. de erogat. milit. annon. in C. Th.

Caballarii, Iulio Firmico authore dicuntur, qui ſub equi cœleſtis ſydere naſcuntur. Prat.

Cabo Figato, Traiectus, Septa dictus, qui eſt contra Hiſpaniam: hodie nuncupari Cabo Figato refert Pinetus. Vide Gothofr. l.2.§.2. C. de præfect. vrb.

Cabvs frumentaria menſura. Hinc

Cabæsi dicuntur, qui expleri nequeunt. Prat. Spieg.

Cacabvs, olla grandior, ſiue illa ſit ex argilla, ſtanno, argento, vel alia quacunque re metallica. Pomp. de aur. & arg. legat. l. & ſi. Certe ait, ſi cacabos argenteos habebat, vel miliarium argenteum, i. vas ad coquendum milium. Nebr. cacabos & patinas inter culinaria vaſa adſcribit. Paul. in l. cum de lanionis ff. de fund. inſtru. l. Pollux lib.10.c.24. Onom. Sunt & alia eius generis vaſa apud Latinos. aula, ſiue olla, ad pultem & olera coquenda, vel quod prouerbio manifeſtum fit, celebrata. Catullo, iſta olera olla legit. Annumerantur & iſta, lebes, ahenũ, tripus, patella, frixorium, craticula, mortarium, & paſtillũ.

Caccabvs, vas in quo pulmentarium coquitur, vt Paulus definit l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de inſtru. inſtrum. legat. quo etiam ſignificatu vſus eſt eiuſdem collega Vlpian. l. cum aurum. 19.§. ſi cui eſcarium. ff. de aur. argent. legat. Varro lib. 4. ling. dicit, cacabum vas fuiſſe, in quo cibus coquebatur, quem à cibo ductum ait. Pauli definitio vt ſpecialior, ita verior ſemper mihi viſa fuit. Prat. Hot.

Κακία, in l.2. ff. qui pet. tut. vitium, non malitiam ſignificat. Cic. lib.3. de fin. & 4. Tuſcul. quæſt. Prat.

Cacvla Feſto lib.3. ſeruus militis, ex Plauto, dictum ait à Græco κᾶλον, quod fuſtibus clauiſque ligneis ad tutelam dominorum armari ſoliti eſſent: Plaut. Video caculam militarem me futurum. Hinc

Caculatvm, id eſt, ſeruitium. Prat.

Κακοήθεια, apud Paul. in l & quantum. ff. de ædil. edict. vitium eſt malignitatem, & malam conſuetudinem ſignificans. Vlcera mammarum Dioſcoridi lib.3.cap.16. & ad animum transferri poteſt. Prat.

Cadaver, eſt corpus nondum ſepultum quod careat honore ſepulturæ. Seru. in 8. Æn. Briſſ. vel corpus quodcunque mortuum. Seruius Sulpicius tranſlate cadauera oppidorũ dixit. Sp.

Cadaver à cadendo ductum recte putat Tertullianus lib. de reſurrect. carnis. De cadaueribus extat tit. lib. 48. ff. de cadauer. punitorum, quæ ab Vlpiano, Martiano, & Paulo iuriſcoſſ. appellantur corpora. ff. eod. l. 1. 2. & 3.

Cadaver ventilare dicitur, in l. 1. §. ſed & qui. 5. C. de Latina libert. tollend. Cadauer proſequi l. 2. ff. de in ius voc. Cadauera ſpoliare dicitur in l. 3. §. aduerſus. ff. de ſepulch. viol.

Cadaverum præſegmina ad exitiales hominum fortunas ſæpius petuntur. vide Goth. ad rubr. C de ſepulch. viol.

Cadaver inferens in poſſeſſionem vacuam, vel lapidem, inuito vel ignorante domino, non facit locum religioſum: ſecus ſi voluntate. Vide l. ſi nec dum. 10. C. de religioſ. & ſumpt. funer. §. Religioſum locum. Inſtit. de rer. diuiſ.

Cadere verbum varie μεταφορικῶς accipitur. Dicimus namque cadere pro Republica, h. e. occidi (præſertim in acie. Briſſ.) mori. §. filii autem. Inſtit. de excuſ. tut. Cadere commode, pro contingere, euenire. Cadere in ſuſpicionem, in deliberationem pro incidere, venire. Cic. Old. Sic quoque dicimus cadere corpus in terram poſt mortem. vid. l. 3. ibi: poſtquam in terram cecidit. C. de poſthum. hæred. inſtit. Tertull. lib. 5. aduerſus Marcionem. Sic

Cadere in commiſſum dicuntur ea, quæ fiſco committuntur Briſſ. Sic in commiſſum cadere, apud Martianum l. fi. in princ. ff. de public. dicitur is, cuius dominium fiſco acquiritur ob crimen. l. commiſſa. ff. eod. Porro quando de crimine accipere debeas, diſces ex d. l. fi. & l cotem. ff. eod. Prat. Sic

Cadere cauſa, antiquis dicebatur pro eo, quod nunc dicimus, cauſam litemque perdere, apud Papin. l. Stichum. 95. §. penul. ff. de ſolut. & l. Titio centum. §. fi. ff. de condit. & dem. & Paulum, l. in fraudem 45. §. neque inſtrumenta. ff. de iur. fiſc. Ita explicat Iuſtin. Imper. in §. ſi quis agens. Inſtit. de act. Si quis agens (inquit) intentione ſua plus complexus fuerit, quam ad eum pertinebat, cauſa cadebat; id eſt, rem amittebat. Si maritus, inquit Papin. in d. §. fi. vitio ſuo cauſa ceciderit, neque ſoluendo ſit, &c. Et Paulus in d. §. neque inſtrumenta. De quo cauere compellitur, vt ſi vſus is contra interdictum fuerit, cauſa cadat. Sic Cicero lib. de Orat. 1. Hypſæus maxima voce à Prætore contendebat, vt ei, quem defenderet, cauſa cadere liceret. Hoto. Porro modos quibus cauſa cadimus, recenſet & declarat idem Imperator d. §. ſi quis. verſ. plus autem. (Sunt autem hi: res, tempus, locus, cauſa.) Et Paulus lib. 1. ſent. recept. tit. 10. vbi pro re, ſummam: pro cauſa, qualitatem dixit: vbi Auianus, cauſa cadere ait, eſt cauſam perdere. Sic eodem ſenſu, diuerſo tamen ab iſtis modo, Autor quoque ad Herennium lib. 1. ſcribit, eum cauſa cadere, qui non, quemadmodum oportet, egerit. Teſtatur etiam Quintil. lib. 7. c. 4. Si ab actore vno verbo erratum ſit, tota cum cauſa cecidiſſe videri. Sic

Cadere dominio, eadem forma dictum eſt, qua cadere cauſa, & cadere actione. Ferret. tit. de vi bon. rapt. Similiter

Cadere formula, dixere veteres: quod eueniebat, cum quis non, vt oportuerat, actionem inſtituiſſet. In omnib. fere cauſis (ait Fabius) in quib. cecidiſſe quis formula dicitur, hæ ſunt quæſtiones; an huic, an cum hoc, an hac lege, an apud hunc, an hoc tempore agere liceat. Sueton. in Claudio: Nec ſemper præſcripta legum ſecutus, duritiem lenitatemque multarum ex æquo & bono moderatus eſt. Nam & iis, qui apud priuatos judices formula excidiſſent, reſtituit actiones. Sic Quintil. declamat. 350. & Seneca Epiſt. 49. Quid aliud agitis, cum eum quem interrogatis, ſcientes in fraudem impellitis, quam vt formula cecidiſſe videatur. Briſſ. Quo ex loco patet, cadere formula, in ſtricti tãtum iudicii actionibus vſurpari ſolitum: cauſa vero cadere, in omnibus. Porro tametſi iuris formulas amputari iuſſerit Conſtantinus Imperator, l. vnic. C. de formul. & impetr. ſubl. quotidianus tamen forenſis vſus in exceptionibus reuocaſſe videtur, non formulas quidem, ſed hæc excipiendi genera, an huic aut apud hunc. & dicuntur Fines non recipiendi, à practicis. Prat.

Cadat, verbum, in legibus, conſtitutionibus, edictis, ſententiis intelligitur non ipſo iure. ita recte explicat Accurſ. in l. 2. §. quod ſi actor. C. de iureiur. prop. calum. dand. quod probat Nouell. ρκδ'. §. εἰ δὲ, ἀπαιτεῖσθαι κατὰ τὴν πρὸ αὐτοῦ ὁ μὲν ἐνάγων τὴν ἐκ τούτου τῇ ἀγωγῇ. ὁ δὲ ἐναγόμενος καταδίκην ὑπομένειν Accurſii etiam ſententiam probat Bernard. c. fi. §. pœna. extr. de iuram. calum. vide tamen Felin. in c. ex tenore. extr. de reſcript. Prat. Sic

Cadere à poſſeſſione dicitur in l. 2. C. de prætor. pign. Et cadere poſſeſſionibus, in l. vnic. poſt princ. C. de vſucap. transform.

Cadere in caſum in Conſtantini Imp. conſtitutione l. pen. C. de delator. lib. 10. dicuntur bona alicuius ob delictum, quando quis ſine hærede deceſſit.

Hoc cadit in alienam ſpeciem: in ſpeciem donationis: aleæ: in cauſam pignoris: in legatum: ſeruitutem: quæſtionem: Fideicommiſſ. in rationem legis Falcid. Non cadit in infantes, in ſeruum obligatio. Verba in eum cadunt. Briſſ. ex ll. ff.

Cadere in poteſtatem pro redigi §. 1. Inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſoluit. Oldend.

Cadere in edictum. h. e. in pœnam edicti. l. 20. ff. de lib. cauſa.

Cadere animos, vultus, verba: pro frangi, perire, debilitari. Old. Prat.

Cadens de cælo aqua, pluuia appellatur. Vlp. l. 1. §. 1. ff. de aq. & aqu. plu. Prat.

Κάδισκοι, ſiue καδδίσκοι. ſuffragiorum vrna, ſeu amphora. Fuerunt autem duo apud veteres cadiſci, in quos calculos mittebant iudices: alterum θανάτου, ſiue καταδικαζόμενον, & hunc adpellabant κύριον, in quem condemnationis; alterum ἄκυρον, in quem abſolutionis calculos proiiciebant. Hæc καδίσκος ἐλέου, id eſt, miſericordiæ vocabatur, in quem αἱ σώζουσαι mittebantur: altera θανάτου, h. e. mortis erat, priore loco ſita. Vide I. Poll. lib. 8. Onomaſt. περὶ δικαστῶν δίκης, & Budæ. in comment. linguæ Græcæ. Oldend.

Caducum dicitur, non quod cecidit, ſed quod facile caſurum eſt, ruinamque minatur. Vnde & paries caducus, & glans caduca. Alciat. de verb. ſign. Briſſonio tamen caduca glans, quæ ex arbore cecidit. vide ꝫ. glans caduca.

Caduca auſpicia Feſto lib. 3. dicebant veteres, cum aliquid in templo excidit, veluti virga in manu.

Caducum aperta voce adpellari conſtituit Iuſtin. l. vnic. §. & cum triplici. C. de cad. toll. quod relictum erat, mortuo teſtatore deficiebat. Adde Forcat. obſeru. in dial. 87. in Necyom.

Caduca aqua I. Frontino lib. 2. de aquæduct. quæ vel ex lacu abundat, aut ex caſtellis effluit, aut ex manationibus fiſtularum. Varro 3. de re ruſt. c. 5. Prat. Briſſ.

Caduca oliua apud Columellam lib. 12. cap. 49.

Caducas hæreditates Cicero dixit 10. in Anton. Philippica: Caduca, ait, Iſidor. 5. Etymol. c. 25. inde dicuntur, quia eis hæredes ceciderunt.

Caduca dos dicebatur, quæ illico matrimonio contracto in fiſcum cogebatur. l. 38. §. pen. & l. 61. de ritu nupt. l. manifeſtum. 9. C. de nupt. Briſſ.

Caducum. Nomen certe hoc iampridem in libris veterum legum, & ore Iuriſconſ. peculiari quadam ſignificatione fuit: vt cum glandem caducam, vel aquam caducam vocabant. Et apud Cic. lib. 3. de orat. Craſſus vocat poſſeſſionem caducam, & vacuam. Sed in lege Papia, propria quædam & ſingularis huius verbi vis atque notio eſt. quam quidem Vlpia. noſter in fragm. tit. 7. ita deſcribit, vt alius interpres nunc quærendus non ſit. Quod quis (inquit) ſibi teſtamento relictum, ita vt iure ciuili capere poſſit, aliqua ex cauſa deinde non ceperit, caducum adpellatur, veluti ceciderit ab eo: v. g. Si cælibi vel Latino Iuniano legatum fuerit, nec intra dies centum vel cœlebs legi paruerit, vel Latinus ius Quiritum conſecutus fuerit: aut ſi ex parte hæres ſcriptus vel legatarius ante apertas tabulas deceſſerit, vel peregrinus factus ſit. His verbis Vlpian. totam hanc de caducis legem Papiam breuiter perſtringit, Iuſtinia. vero leg. vna. de caduc. tollend. antiquæ locutionis ſignificationem & proprietatem diligentius exponit. Ait, veteres ea quæ teſtamento relicta ab initio non conſiſtebant, veluti quæ legabantur ei, qui iam tum in rebus humanis non erat, dixiſſe pro non ſcriptis haberi. Quæ poſt teſtamentum factum, viuo adhuc teſtatore deficerent, veluti quia legatarius, vel hæres interea moreretur: ea in cauſa caduci eſſe. Caduca vero ſpecialiter appellata eſſe, quæ iam mortuo teſtatore primum deficiebant, veluti ſi poſt eius mortem legatarius vel hæres moreretur ante aditam hæreditatem. ſed quæ in cauſa caduci alioquin eſſe dicebantur, poterant etiam dici caduca, & æque ad hanc legem Papiam pertinent, non tamen ea quæ pro non ſcriptis habentur. Certe in hac lege proprie caducum appellatur, quod quis communi quidem iure ciuili capere potuiſſet, ſed ex aliqua ſingulari cauſa per legem Papiam capere prohibetur: & eo veluti excidit, quod recidit ad fiſcum. Eſt & alia generalior in hoc argumento ſignificatio huius verbi; quum omnia bona vacantia, quæ in fiſcum recidunt, appellantur caduca. leg. 3. de iis quæ in teſtam. delent. leg. 9. ad SCtum Silani. leg. 20. de petit. hæredi. Vnde in lexico Latino Græco ædis B. Germani Pariſienſis, caducum definitur τὸ χωρισθὲν τῷ φίσκῳ. Certe & lege Iulia bona vacantia ad fiſcum pertinere, & legibus caducariis (ſic enim etiam appellantur) bona ad fiſcum deferri, legimus in Pand. l. 96. §. 1. de leg. 1. l. 4. de fideicomm. libert. Apud Caſſiodorum rex Theodoricus, qui in Italia imperabat paulo ante tempora noſtri Iuſtiniani: Caduca (inquit) bona fiſco noſtro competere, legum cauta decreuerunt. Caduca ille etiam vocat bona vacantia, cum quis mortuus eſſet ſine hæredibus, vel teſtamentariis, vel legitimis. In Codice Iuſtiniani & Theodoſii ſæpe etiam legimus vacantia pro caducis, & caduca pro vacantibus. Balduin.

Caducaria lex, apud Vlpianum tit. 28. Epitom. vide ꝫ. lex.

Caduca hæreditas, eadem ratione dicitur, qua caducum legatum, quod ad fiſcum defertur vel ad ſubſtitutum. Quoniam vero iucundum erat ſubſtituto, legatum caducum accipere, quaſi rem minime ſperatam: ideo Iuuenalis Dulce dixit legatum, quaſi ſcilicet lucrum abruptum. Oldend.

Caducum ex lege Papia legatum erat relictum ſub conditione, qua deficiente, vel viuo, vel mortuo teſtatore, cadebat, & redibat,

redibat, vel ad teſtatorem viuum, vel ad ſubſtitutum eo mortuo. Vnde titulus eſt in C. Iuſtin. de tollend. cad. Old.

Cadvca olim legata erant, quæ poſt mortem teſtatoris ante apertas Teſtamenti tabulas mortuo legatario deficiebât: quaſi caduca vero aut in cauſa caduci erant ea, quæ viuis teſtatorib. deficiebât, vel quod legatarii præmorerẽtur, vel quod cõditio ſub qua relicta eſſent viuo adhuc teſtatore deficeret, l. vn. C. de caduc. tol. §. Quinctius. epiſt. de confiim. ff. Briſſ. vid. omnino Cuiac. paratit. C. de caduc. toll. & Herm. Vult. commen. Inſtit. quib. mod. teſtam. infirm. ad §. 4. nu. 9. ſuccincte ac diſtincte.

Cadvcvm generalius etiam appellabatur, quod quis ab initio capere non potuerat ex teſtamento. Baldui. tit. de ademptione legatorum. Sic caducum legatum dicitur quod à legatario cadit in fiſcum, id eſt quod legatarius capere non poteſt. Gothof. ad rub. C. de caduc. tollend.

Cadvcarii: Caducariorum librarii in caſtris, l. vlt. de iur. immun. qui rationes conſcribunt eorum, quæ per mortem militum in legionem caduut. Goth. ad l. 2. verb. inſinuare debebis. C. de hæred. decurion.

Cadvceatores Feſt. lib. 3. dicuntur legati pacem petentes, à caduceo, quem manu geſtabant: vtuntur hodie ſpintere, quæ armilla dicitur Budæo, l. ſanctum. ff. de rer. diuiſ.

Cadvceos Græci Cerycia dicunt apud Marcia. l. Sanctum. 8. de rer. diuiſ. in fi. Eſt autem κηρυκεῖον, vt Pollux auctor eſt lib. 8. περὶ πρεσβέων, φέρουσι δ' ἐπὶ πρεσβείαν.

Cadvcevm & haſtam ſimul mittere, eſt permittere, vt pro arbitrio quis vel bellum ineat, vel pacem amplexetur. Caduceum vero eſſe pacis inſigne caduceatorum nomen demonſtrat. Spieg. Adde Gell. lib. 10. c. 27.

Cadvs apud Vlpianum l. ſed ſi, 15. §. proprietatis, 6. ff. de vſufr. vas vinarium (alias metretes genus vaſis decem congiorum capax, ait Hot.) Polluci lib. 10. c. 20. vrnas tres capit. Palæmon apud Ant. Auguſt. lib. 2. Emend. c. 11. amphoram Atticam appellari ſcribit Alc. lib. 4. diſp. cap. 21. dicit cadum congiorum decem capacem ex Dioſcoride lib. 5. In cuppis (ait Vlp. in d. §. proprietatis, 6.) in cadis ac amphoris.

Cadvs vocabulum Græcum eſt, ἀπὸ τοῦ χαδεῖν, quod capacem eſſe ſignificat: quamuis Plinius eo vtatur, ſed non niſi, vt apte doctiſſimus Georgius Agricola monuit, vbi vel Græca transfert, vel de Græcis vinis loquitur. Extat & apud Proculum l. pen. de vino leg. illud verum eſſe puto, cui vinum cum vaſis legatum erit, ei amphoras, cados, in quibus vina diffuſa ſeruamus, legatos eſſe. Spieg.

Cæca veſtigia pro inſidioſo, latenti & occulto malo. Verg. apud Nonium.
Cæca regens filo veſtigia, &c. Oldend.

Cæcam diem, & cæca teſtimonia vocant IC. quæ ſcripto perhibentur abſentibus. Cuius rei exempla pete ex l. ad perſonas, ff. de iureiur. & alibi. Nam cæca ſunt, non tantum quę non vident, ſed & quæ non videntur, & abſunt. Vide Eraſmum, exponentem parœmiam, Cæca dies.

Cæcvm definire videtur Vlpianus l. 1. §. ſecundo loco, verſ. caſum. ff. de poſtul. vtriſque luminibus orbatum. adde l. vnic. C. qui morb. Briſſ.

Cæcvm etiam pro improuido dixiſſe veteres, Nonius ait.

Cæcvs μεταφορικῶς eſt, qui ſupernæ contemplationis lucem ignorat, qui præſentis vitæ tenebris præſens, dum lucem venturam nequaquam diligendo conſpicit, quo greſſus operis dirigat, neſcit, c. hinc etenim. 49. diſtinct.

Cæcvs tametſi a poſtulando repellatur. d. verſ. caſum. iudicandi tamen officio fungi eum idem Vlpianus credit, l. 6. de iud. Sed hoc accipiendum putat Bart. ſi, poſtquam iudex iam aliquandiu erat, cæcitas ſuperuenerit. Teſtamentum tamen facere non poteſt. §. cæcus autem. Inſtit. quibus non eſt permiſſ. fac. teſtam. niſi per obſeruationem Diui Iuſtini quæ extat in l. hac conſultiſſima 8. C. Qui teſtamenta facere poſſint vel non. d. §. cæcus. Inſtit. ibid.

Cæcvs paries, qui feneſtras non habet, cuius meminit Paulus in l. eos, 4. ff. de ſeruit. ſi lectionem C. Harmenopuli ſequamur, qui pro pariete communi, vt eſt in Pandect. Flo. legit τυφλὸν τεῖχον Sed Florentinam probo: quod & ipſa res docet. Non tamen eo inficias, parietem, qui feneſtras non habet, cæcum dici, quo ſenſu ita ſcribit Virg. lib. Æneid.

Vt quondam Creta fertur labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter, ancipitemq;
Mille viis habuiſſe dolum. Sic

Cæcvm cubiculum, quod feneſtram non habet, dixit Varro lib. 8. ling. lat. Prat.

Cæcvltare Feſto lib. 3. eſt cæcos imitari.

Cæcvm vallum Feſto lib. eod. dicitur, in quo præacuti pali terræ adfixi, herbis vel frondibus occuluntur: qua analogia cæca teſtimonia, id eſt, occulta dici putem.

Cæcitas, morbus eſt partis corporis. Vlpia. l. 1. §. ſed ſciendum. ff. de ædil. edict.

Cæcvm animal appellat Hieronymus in Malach. c. vlt. 49. diſt. indoctum, recte. Nam & hoc ad animum tranſtulit M. Cicer. pro Sext. Roſ. Prat.

Cæcvs fluctus Græcis κῦμα κωφὸν, apud Siſennam in Nonio: ſubito, inquit, mare inhorreſcere, cæcoſque fluctus in ſe prouoluere cœpit. Eſt autem cęcus fluctus, occulte malus & latens, & cuius non ſentitur nec apparet cauſa: vt cum venti quieſcunt; quod plerunque fit ante ventos exortos. Hinc Virgilius in Prognoſtico:

Continuo ventis ſurgentibus, aut freta Ponti
Incipiunt agitata tumeſcere, &c.

Cæcilivs legit Hal. in l. 1. in prin. C. de commun. ſeru. manum. alii Ælius. vide Cuiac. 7. obſeru. 25. vbi de variis ICtorum appellationibus tractat. Goth. ad d. l. 1.

Cæcilivs dicitur in l. 26. §. 2. ff. de fideicomm. libert. Cæcilius Iuuentianus, l. de minore. 10. in princ. ff. de quæſt. Cæcilius Proculus, l. 1. ff. de option. vel elect. legat. Cæcilius Petinus, l. 3. in prin. ff. de ſuſpect. tut.

Cædere à cædendo dictum putat Feſt. lib. 3. Prat. Cædere arbores ex fundo: arundinetum: carbonem: lapidem: Syluam. Cæduntur ſalicta: marmor. Briſſ. ex ll. ff.

Cædere virgis: loris: fuſtibus: pugnis. Cædi flagellis à magiſtratu. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Cædere ſecundum Paulum in l. cædere, in pr. ff. arbor. furt. cæſarum, eſt non ſolum ſuccidere, ſed etiam ferire cędẽdi cauſa, & vulnerare aut ferire ex parte. l. 5. & 7. §. etiamſi ff. d. tit. arb. furt. cæſ. non etiam ſecare. Ictibus enim (teſte Cuiac. obſeru. lib. 9. c. 12. circa med.) cædimus, ferris ſecamus, non cædimus.

Cædere pignora ait Hoto. in comm. verbor. iur. pro vendere & auctione diſtrahere. Cic. in procem. lib. 3. de Orat. An tu cum omnem authoritatem vniuerſi ordinis pro pignore putaris, eamque in conſpectu pop. Rom. concideris, me his pignoribus exiſtimas poſſe terreri? non tibi illa ſunt cædenda, ſi Craſſum vis coercere: hæc tibi eſt excidenda lingua, qua vel euulſa, ſpiritu ipſo libidinem tuam libertas mea refutabit. Idem, Cædere pro conſumere, à veteribus vſurpatum, ibidem docet. Cædere autem frondem apud Catonem explicat Adrianus Turneb. lib. 13. aduerſ. c. 2. eam colligere: quod cum faciebant, eam ſtringebant, & ferramento plerunque velut deradebant. Hinc Plautus quia fronde ſaginabatur pecus per tranſlationem dixit: Eſte, Effercite vos, ſaginam cædite. Prat.

Cædem, ait Feſtus lib. 3. putant ex Græco dici, quod apud illos κτείνειν interficere ſignificat.

Cædem mandare, vide l. minorib. 6. C. de his quibus vt indign.

Cædes crimen graue eſt, l. 1. C. de his qui accuſ. non poſſ.

Cædis autores, l. 7. C. de his quib. vt indign. hæredit. &c.

Cædes autori vis inferendæ imputatur. l. 6. & ibi Gothof. C. ad leg. Iul. de vi publ.

Cædititiæ tabernæ in via Appia, à domini nomine vocari cœptæ ſunt. Prat.

Cædva ſylua, vt inquit Caius, l. ſylua de verb. ſign. eſt, quæ in hoc habetur vt cædatur: vel quod illius arbores licitum eſt ſcindere, ſiue lignorum, ſiue materiæ cauſa. Nam ſylua nunquam dicitur niſi de arboribus. Plin. Cæcil. in epiſt. Cæduæ, inquit, ſyluæ cũ monte ipſo deſcendunt, &c. Nebr. Seru. eam eſſe quæ ſucciſa, rurſus ex ſtirpibus aut radicibus renaſcitur. Si Diffinitionem Seruii ex ſcripto accipias, nulla erit ſylua non cædua, niſi quæ nunquam cæſa eſt: ſi ex ſentẽtia, aliud videtur velle, ſyluam ſucciſam, dum renaſcitur, cæduam appellari. Dicitur autem naſci, quouſque ad perfectam ſuam magnitudinem peruenerit, quam fere 50. annis conſequitur. Sed quandiu ſylua ex opinione Seruii dici poſſit cædua, dubitari poteſt. Nam videtur eo vſque naſcentem videri ſyluam, dum ad ſummum ſuæ altitudinis peruenerit. in quo regionis tamen mos obſeruandus eſt: nam apud nos, quæ 30. ſunt ann. nemora, pro non cæduis habentur. Connan. lib. 4. c. 1. n. 5. & 6.

Cædvæ arbores in l. fructus. §. ſi fundum. ff. ſol. mat. eodem ſenſu accipiuntur. Prat.

Cædva arundo. Briſſ. ex ff.

Cælare, vel vt in Flor. Pand. celare ſine diphthongo, ſignificat inſculpere l. cum aurum. 19. §. infecti, 4. de aur. & arg. leg. Pra.

Cælata vaſa. l. 6. de rei vind.

Cælati verbo contineri, quod cælari cœpit, d. §. infecti. quod ad multa produci poſſe, variis iuris ciuilis articulis cõſtat. Pr.

Cælatvra, ſculptura, ſculpturæ opificium. Paulo l. ex argẽto. ff. de condict. furt. Prat. ſine diphthongo tamen ſcribendum.

Cælatvra poculorum. l. 13. ff. de condict. furtiua. Briſſ.

Cælebs Feſto lib. 3. dictus quod dignam cœlo vitam agat. Cui conuenit Iſidori etymon: Cælebs, inquit hic, quaſi cœlo beatus, quod & Diuus Hieronymus probat. Cælebs eſt, qui vxorem non habet, quæve non virum. Dicitur autem cælebs tam qui caruit ſemper vxore, quam qui nunc caret. Not. rubr. C. de infirm. pœn. cælibatus. Hinc

Cælibatvs, vita ſine viro, aut vxore, ἀγαμία. Huius pœnæ legibus Papia & Popea inductæ infirmantur ab Impp. l. 1. & 2. C. de infirm. pœn. cœlib. Prat.

Cælibes, quaſi cælites, quod onere grauiſſimo vacent, Fabio lib. 1. c. 6. Prat.

Cælvm (alii rectius cœlum, κοῖλον) varie accipi conſtat. Quad-

doque ſignificat Dei domicilium. N. Marcello ex Virgilio: & ita definiiſſe videtur Chriſtus ſeruator noſter apud Euangeliſtam Matth. cap. 5. his verbis: μὴ ὀμόσαι ὅ ... Prat.

CÆLOS igitur loca ſupera merito adpellat Varro lib. 4. Analog. Cælum dictum putat Ael. Gallus, quod eſt cælatum, Varro autem à Chao. Hinc cauum, & hinc cælum Prat.

CÆLVM duobus modis dici Varro ibidem ſcribit: proprie tamen eſt pars eius ſumma, vbi ſtellæ, & id quod Pacuuius demonſtrat, cum dicit: Hoc vide circum, ſupraque, quod complexu terram continet. Prat.

CÆLVM etiam pro aere dixerunt veteres, N. Marcellus; & Iuriſconſulti l. 1. ff. de acquir. rer. dom. l. fin. §. penult. ff. quod vi aut clam. l. ſi apes. ff. de furt. l. 1. ff. de ſeruit. vrb. præd. l. ſi cuius. 13. §. ſi tamen. ff. de vſufruct. Eodem ſenſu accipe apud Ciceronem lib. 2. de Nat. Deor. vbi de cœlo craſſo loquitur. Sic apud Virgil. lib. 1. Georgic.

---- varium cæli prædicere morem.

CÆLI, inquit Seruius, id eſt, aeris.

CÆLVM pro aere etiam poſuit Vlp. l. 1. §. 1. ff. de cloacis. Prat.

CÆLVM proprie, vt definit Iuſtinus Philoſophus Martyr in lib. expoſit. fidei, quæſt. 5. eſt ſumma pars totius mundi, & in quæſt. agent. q. 63.

CÆLI in diuina ſcriptura aut ſunt, qui per ſe & eſſentia cœli ſunt, velut primum cœlum; aut aeris ſpatia. Hinc

CÆLESTIA auguria vocabant antiqui Feſto tit. 3. cum fulminat, aut tonat. Sic

CÆLESTIA mandata, præcepta Decalogi recte adpellabimus. Ante enim quam Dominus eloqueretur, tonauit Exodi 19. ἐγένετο δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον ἐγίνοντο φωναὶ, ἀστραπαὶ καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπ' ὄρους Σινᾶ.

CÆLESTE oraculum in l. iubemus nullam. 19. C. de ſacroſanct. eccl. Sumitur pro indulgentia principis viua voce conceſſa, Alciato ibidem Ideo autem cœleſte dixere Impp. quaſi è cœlo dimanent Principis mandata, vt innuit Iuſtin. in Nouellis ſæpiſſime. Prat.

CÆLESTIS aqua, pluuia dicitur, l. 1. §. 1. ff. de aq. & aq. pluu. l. 28. ff. de ſeruit. vrb. præd. & apud Columel. lib. 12. c. 16. & Pallad. lib. 1. tit. 16. cadit enim de cœlo. Prat. Briſſ.

CÆLICOLÆ dici cæpti ſunt, qui cœlum quaſi Deum colunt Azoni in ſum. C. de Iudæis. De his l. 2. & l. cœlicolarum, C. eod. & l. 75. C. Theod. Prat.

CÆLITVS impetrare, in l. 2. C. de Caſtrenſ. & miniſt. lib. 12. id eſt à principe, vt recte interpretatur Accurſius: cuius ſententiam probat Ioan. Platæus, & nouiſſime I. Cuiac. ibid. Prat.

CÆLESTIS Deæ meminit Ammianus Marcellinus lib. 22.

CÆLESTVS Salinenſis in Africa ſummo honore cultus: cuius meminit Vlp. in inſtit. tit. 22. Capitolin. in Pertinace. Deinde proconſul Africę factus eſt, in quo proconſulatu multas ſeditiones perpeſſus dicitur, vaticinationib. earum, quæ de templo cœleſti emergunt. Idem in Marcino: Vates Cœleſtis apud Carthaginem, quæ repleta Deo ſolebat vera canere ſub Antonino Pio, &c. Saluia. Maſſil. lib. 6. de vero Dei iudicio. Habent quippe intra muros patrios inteſtinum ſcelus, Cœleſtem illum ſcilicet Afrorum dæmonium. Ex quibus duobus poſtremis locis adductus crediderim Cœleſtem potius, quam Cœleſtum eum appellatum, cumque Saturni patrem ſignificari, qui Cœlius à Macrobio lib. 1. c. 8. vocatur. Briſſ.

CÆLIVS Sabinus, ICtus Caſſio Longino ſucceſſit, plurimumque temporibus Veſpaſiani potuit. l. 2. §. vlt. ff. de orig. iur. Eius librum quem de edicto Ædilium Curulium compoſuerat, citat Agellius lib. 4. c. 2. Briſſ.

CÆMENTA, vel vt in Pand. Flor. Cementa, apud Vlp. l. redemptores ff. de rei vind. ſunt lapides rudes & informes, quibus vtuntur ad farturas operum Budæo. l. ſi cuti §. competit. ff. de ſeru. vind. & l. qui domum. ff. locati. vide Vitruu. lib. 2. c. 8. Hinc

CÆMENTITIA fundamenta dixit Iauolenus l. qui domum. ff. loca. quæ cæmentis infarciuntur, &

CÆMENTITIVS riuus apud Vlpianum ex Seruio & Labeone, l. 3. §. Seruius, ff. de riuis. Prat.

CAEMENTVM dicitur à cædendo, nec eſt, quod vulgus putat, ædificii fundamentum, ſed ſunt lapides, vt ait Nonius, quibus ædificia conſurgunt, citatque Siſennam in 4. hiſtor. Formidine, inquit, oppreſſis, quod humilem cæmentis iuſtum oppidi murum ſciebat. Vitruu. lib. 1. Saxa quadrata, ſiue ſilex, ſiue cęmentum, ſiue coctus later. Vlp. tit. de riuis. l. Seruius. Si riuum cæmentitium velit facere, audiendum eſſe, hic pro lapidibus quadratis poſuit. Nebriſſ.

CAEMENTARIVS, qui cæmento conſtruit ædificium. Spieg.

CAENVM, ſicut cœlum, per œ alicubi in pandectis. Briſſ. in lib. ...

CAERA prima, teſtamenti eſt inſtitutio. Alc. lib. 4. parerg. c. 6. vel Horatii teſtimonio Sat. lib. 2:

Sic tamen vt limis rapias, quid prima ſecundo
Cera notet verſu.

Nam veteribus inſtitutio caput & fundamentum teſtamenti erat. §. ante hæredis. Inſt. de legat. ſed hoc emendaſſe ſe Iuſtin. ait d. §. ante hæredis. vide cera.

CAEREMONIAE ſunt externi in ſacris ritus moreſque. c. non eſt. §. his itaque, & ibi gl. 6. & diſtinct. 16. quæſt. 7. can. in noua. & Exod. 12. c. 45. diſtinct. c. qui ſyncera. & vide liturgiam Iacobi fratris Domini, & Dionyſ. Cœleſt. Hierarch. c. 7. Auguſtinus epiſt. 59. ad Paulinum. Cæremoniarum cauſa vnde dicta ſit, docet Feſtus lib. 3.

CAEREVM, adiectiuum ex cæra aliquando factum: vt Cærea candela ad differentiam eius quæ fit ex ſeuo ſeu alio pingui, vt cærea mella, apud Sedulium,

Cærea gemmatis flaueſcunt mella caniſtris.

CAEREVS vero ſubſtantiuum, funale ſignificat, à funiculis cæreis, quos in Saturnalibus ſolebant humiliores potentioribus præferre, cum candelis pauperes, locupletes cæreis vterentur Martial. Hic tibi nocturnos præſtabit cæreus ignes. nam aras Saturnias priſci excolebant accenſis luminibus: inde mos per Saturnalia miſſitandis cæreis cœpit. Quidam cæreos non ob aliud inter Saturnalia munera mitti putant, niſi quod ſub Saturno à tenebroſa vita quaſi ad lucem, & bonarum artium ſcientiam ſumus euocati. Propterea lege Publicia cautum fuit, vt ſolis ditioribus cærei miſſitarentur. Veteres autem (vt etiam ætate noſtra nobiliores conſueuerunt) reponebant ad domus vſum in penore, quæ ad medicamenta erant neceſſaria, vt laſſer, & ſimilia, item cærea: & de his potuit ſentire IC. quod etiam penoris nomine veniant. Cotta.

CAERITES tabulæ, quæ eſſent, ex ſubiectis Gellii verbis lib. 6. c. 13. diſces: Primos autem municipes ſine ſuffragii iure Cærites eſſe factos accepimus, conceſſumque illis, vt ciuitatis Romanæ honorem caperent, ſed negotiis tamen atque oneribus vacarent, pro ſacris bello Gallico receptis cuſtoditiſque. Hinc

CAERITES tabulæ adpellatæ vice verſa, in quas Cenſores referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragiis priuabant. Pedianus in diuinat. Qui plebeius erat, in Cæritum tabulas referebatur, & ærarius fiebat, ac per hoc non erat in albo centuriæ ſuæ, ſcilicet ad hoc vt ciuis eſſet, ſed tantummodo vt pro capite ſuo tributi nomine æra penderet. Prat. ex Hotom.

Καιρικαὶ horæ, id eſt temporales ac vulgares. Alc. l. 2. §. cuiuſque, de verb. ſign. Prat.

CAESA ſunt arbores cæſæ, carbones, & ſimilia ait l. fundi 17. §. 6. de actio. empti & lex, in rutis 241. vbi Goth. de verb. ſign. In rutis cæſis ait l. ea ſunt quæ terra non tenentur, quæque opere ſtructili tectoriove non continentur. Ruta cæſa ea ſunt, quæ neque ædium, neque fundi ſunt, ait l. in vendendo. 66. in fin. de contr. empt. adde l. Celſus 5. §. 2. vbi Goth. ff. ad exhib.

CAESVM eſt, quod à terra ſciſſum ac ſeparatum: vt arbores, arundines, carbones, titiones, &c. Hæc quamdiu ædibus iuncta non ſunt, nec terræ infixa nec confecta, ideo vt ædibus habitationique perpetuo ſeruiant, vendita non cenſentur ædibus venditis. Terræ infixa, inſtructa, intecta, iniecta, membra ædium videntur. Hinc ſtructile opus ac tectorium ædibus cedunt, ſeu accedunt. Gœdd. ad d. l. in rutis.

CAESALIS lapis finalis erat, & Tiburtinus dicebatur, vt aiebat Dolabella lib. de limitib. Prat. Schard.

CAESAR, inquit Feſtus lib. 3. quod eſt Iuliorum cognomen, à cæſarie dictus eſt, quod ſcilicet cum cæſarie natus eſt. Prat.

CAESARIS nomen Imperatoribus Romæ inductum, à cæſo matris vtero, dixit Accurſ. in pręfat. Inſtit. in dictione Imperator. & in hoc à quibuſdam ſciolis damnatur, cum tamē ante gloſſatorem hoc ſcripſerit Seruius, interpres Virgilii, & magni nominis Grammaticus. & quamuis ignorauerit Accurſ. Cæſaris nomen ante Imperatores primum inditum Scipioni Africano, ab elephanto in prælio occiſo, qui lingua Maurorum cęſa dicitur: vel quia mortua matre, cæſo ventre ſit natus: vel cum magnis crinibus ſit vtero matris effuſus: vel quod oculos cæſios habuerit, vt ſcribunt Plin. Solin. & alii: non tamen tantopere redarguendus fuit, cùm inter ipſos Grammaticos ſuper hoc ſit controuerſia. Neque etiam verum eſt, quod ipſi ſcribunt, Iulium Cæſarem dictatorem primum ita appellatum à cæſo elephanto: quia hoc falſum eſſe apparet ex his quæ ex Plinio & Solino ſuperius retuli, & alias ſcripſit Phil. Beroald. eorum præceptor in ſuis contra Seruium Annotat. Cotta.

CAESARES ait Viues, conſueuit Romanus ſermo cognominare eos, qui vel cæſo matris vtero, vel cum cęſarie naſcerentur, vel oculis eſſent cæſiis. Addunt quidam ab Elephanto in Africa cæſo, quam indigenæ Cęſarem vocant, cognomen hoc primū auo Dictatoris contigiſſe. Sed qui hæc tradunt, ignorare videntur, quod nō ſola illius progenies ex Iuliis hoc cognomen habuit, ſed & alii, & ante eum multi, & cum eo gentiles ipſius plerique. Spieg. Briſſ. in lex. L. Ælium Verum, primum eo nomine appellatum tradit motus authoritate Spartiani, qui in vita eius ſic ſcribit: Huic naturalis pater fuit L. Ælius Verus, qui ab Hadriano adoptatus, primus Cæſar eſt dictus.

CAESARES omnes in vniuerſum Imperatores adpellari ſunt. Hoc tamen nomen Imperatoribus deſignatis & futuris Imperii ſucceſſoribus tribui ſolebat. Vnde ab Auguſto Cæſar

interdum

interdum ſeparatur, vt in l.& ſi excepta ibi:In comitatu meo vel Cæſaris. C.de m ileſic. & m athemat. & apud Spartianum, Capitol. & Lampridium, & ſæpe in inſcriptionibus conſtit. C.Sic poteſt accipi in l.fiſcus.§.fin.ff.de iure fiſci. Briſſ.

Cæsares ideo diuos appellatos credidit antiquitas, qu od poſt mortem inter diuos referrentur. Alciatus vero in l.ad inſtructiones. C.de ſacroſ.eccleſ. diuos ideo dici, quod imperium à Deo ſit conſtitutum: cuius ſententia verior eſt. οὐ γὰρ (ait Apoſtolus Romanorum 13.) ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ θεοῦ: quod & Iuſtin.fateturin Nouell.6.in pr. μέγιστα ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ δῶρα θεοῦ παρὰ τῆς ἄνωθεν δεδομένα φιλανθρωπίας ἱερωσύνη τε καὶ βασιλεία.

Cæsariani, & Cæſarienſes dicuntur officiales procuratoris Cæſaris, qui & Catholiciani dicuntur, l.prohibitū.& l.defenſionis.C.de iur.fiſc.lib.10.& l.penult.§.fin. C.de bonis proſcr. Goth.ad Nouell.1.c.4.§.2.verbi Imperiali.Cæſarianos in actu duntaxat conſtitutos Conſtantinus Imper.reſcripſit l.1.Cod. Theod.de Cæſarianis li.10.Vnde eos, executores, nuncios, fiſcales interpretatur Alcia.l.fi.C.de pact.

Cæsariana prædia, ad Cæſarem pertinentia, l.vlt.ff.de offic. procur.Cæſar.

Cæsariana metalla.l.6.§ vlt.ff.ad legem Iul.pecul.Briſſ.

Cæsariensis aduocatio, in d.l.fi.& Cæſariana aduocatio l.12. in princ.C.de legit.hæred.

Aduocati Cæsarienses ſunt ipſius Cæſaris, Accurſio interprete: Alcia.vero ibidem aduocatos Cæſareæ ciuitatis, quæ Cappadociæ metropolis eſt, interpretatur, rectè.Prat.

Cæso. Cæsones, vel Cæſi, appellantur exſecti ex matris vtero, Feſto lib.3. & huiuſmodi matrem filium habere ſcribit Vlp.l. etiam ea,141. ff.de verb.ſign. Vide tamen ibidem Alciatum. Prateius.Confer Gœdd.ad §.2.l.132.iam d.rit.

Cæsarea, vel Cæſaria, vel Cæſarienſis ciuitas, vt nuncupatur in l.2. §.ſancimus itaque.1.in fin.C.de offic.præfect.vrbi, erat metropolis Palæſtinæ primæ, Colonia Veſpaſiani Nouel.103. in præfat.l.vlt.C.de cenſibus à qua Cæſarienſis aduocatio: adde l.penult.C.de fideiuſſ.Procopium lib.6.de ædific.Iuſtiniani,& Gothof.ad d.§.vbi plura iſtius vrbis nomina hodie iſtis locis recepta.

Cæsarienses quondam ſ.20000.Iudæorum apud ſe habitantium vna die trucidarunt, 2. Ioſeph. 19. Gothofr.ad præfat.d. Nou.103.

Cæsariensis colonia, in Paleſtina, l.1.de cenſibus. Fuit & Cæſarea Cappadociæ, caput gentis: & Cæſarienſis ciuitas Mauritaniæ prouinciæ, l.2.§.1.C. de offic. præf.prær.Afr. Briſſon. vlt.edit.

Cæsidia Longina, vide l.17.in princ.ff.de iur.patron.

Cæsus acriter vide leg.ne cui liceat,32.in fin.locat. Sic iure cæſus quis eſſe dicitur in l.ſi vt allegas.l.4.C. ad l. Corn.de ſica.

Cætera, cæterum: aliis cetera, ceterū.Briſſonius in parerg.Cætera cognitionis, in l.40.de minoribus. Cætera venditionis, in l.5.§.ſi pupillus, in fi.ff.de rebus eorum.Briſſ.lib.parerg.

Cætera abſolute, pro quantum ad cætera, ponitur.

Cæterorum & reliquorum appellatione etiam omnia continentur, leg.cæterorum.ff.de verborum ſignificationibus. Dictio Et cætera, inducit repetitionem omniū dictorum in præcedenti, vt in l.Gallus.§.idem credendum: Vbi eſt doctrina Bar.ff.de lib.& poſth.& in c.miſericordes, de reg.iur.in 6.

Cætera. Verbum ad cætera in iure & apud Notarios includit ea quæ ſunt de natura contractus & diſpoſitionis.vide l.5.§.7. ff.de reb.eorum Gothofr.ad l.ſi duo patroni. 13.§. ſi quis iurauerit.3.ff.de iureiur. & eundem Gothofr. ad l.magis puto.5.§. eadem ratione.7.de rebus eorum quæ ſunt ſub.

Cætero-qvin pro cætero-qui, vide in l.35.§.rerum.ff. de hæred.inſtit.l.29.ff.de iur.fiſc.Briſſ.parerg.

Caia, Seia, vide l.35.in prin.ff.de pact.& paſſim.

Cain fratricidæ & patriarchę impiorum, ſit mentio in 9.conſti. N.iuſiurand.quod prȩſtari ſolet. Quidam ſignum illud, quod illi Dominus impoſuit Geneſ.4.tremorem intelligunt, quos conſtit.ſequitur. Tu, ſi placet, vide B.Chryſoſto.homil.19.in Geneſ.& Ambroſ.in c.vlt.lib.2.de Cain, & Abel.

Caini hæretici Cain & Iudam honorabant: author D. Auguſt. Iudæ quoque meminit hæc conſtit.in fin.quum ait: Habeboque partem cum Iuda, & lepram Giezi, & tremorem Cain.Sp.

Cainanos hȩreticos dictos putat Iſidorus lib.8.c.5.Etymolog. quod Cain fratricidam adoraſſent. & c. quidam.23.q.3. quod & ante dixerat Tertullianus Iuriſcōſ.in lib.de præſcr. aduerſus hæreticos. Magnificant enim, ait, Cain quaſi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ in ipſo operata ſit.Pratei.

Caivs Seius pronepos meus hæres mihi eſto ex ſemiſſe bonorū meorū, excepta domo mea & paterna, in quibus habito, cum omnibus quæ ibi ſunt: quæ omnia ſcias ad portionem hȩreditatis, quā tibi dedit, non pertinere.Vide Paul.de leg.2.l.Caius Seius.Spieg.vid l.Lucius Titius cum duos.de legat.1.

Caivs, Caia, nomina in matrimoniis, quæ per Coemptionem fierēt, vſitata: vbi tu Caius, & ego Caia quibus verbis, vt Plutarchus ſcribit, quaſi paciſcitur ſibi cōmune cū viro dominiū & par imperium domi: ac ſi diceret, vbi tu es familiæ princeps ac Dominus, ecce ego adſum, familiæ princeps ac domina. Quod Cicero facete exagitans in Muræniana: Quia, inquit, alicuius libris exempli cauſa id nomen inuenerunt, putarant omnes mulieres, quæ coemptionem facerent, Caias vocari: Hotoman.Valerius Max. Cæterum, inquit, Caia vſu ſuper omnes celebrata eſt: fertur enim Caiam Cæciliam, Tarquinij Priſci Regis vxorem, optimam lanificam fuiſſe: & ideo inſtitutum fuit, vt nouæ nuptæ ante ianuam mariti interrogatæ, quænam vocarentur, Caiam eſſe ſe dicerent. Hotoman. & Coraſius lib.Miſcellaneor.5 c.14.num.4.Prat.

Caivs. Plutarchus in problematis Romanis quærit, cur ſponſam ad ſponſum deducentes, iuberent illam hæc verba proferri: vbi tu Caius, ego Caia? Forma ſermonis, vt monet Eraſmus, ſumpta videtur à ICris, qui pro cuiuſuis nominibus ponunt C.Seium & L.Titium: quemadmodū Philoſophi Dionem ac Theonem.vide Viglium in §.nominatim.Inſt.de exhæred.libero.Spieg.

Calamistri Varroni lib. 4.ling. quod his calefactis in cinere capillus ornatur: pertinere poteſt ad ea, quæ recenſet Vlpian. l.argumento §.ornamētorum.ff.de aur. & argent.mund.Prat.

Calamitas, grando, quod calamos cōminuat hoc eſt culmos ac ſegetes, Donato interprete.in Eunuch.Terent.Act.1.Scen. 1.Budæus leg.ex conducto.§.1.ff.locat. Connanus lib.7.ca.11. num.13. Accurſius à cadendo dictam putat. Tranſlato vocabulo miſeriam & ęrumnam ſignificare certum eſt, ſiue improbitatem, ſi ad culpam alicuius referas. ſic Terentius, Noſtri fundi calamitas, inquit. Sic Cic.lib.3.in Verr. Et ager huiuſmodi calamitatibus obnoxius.

Calamitosa tempeſtas apud Vlp.d.l.ex conducto. §.1. eodem ſenſu.Prat.

Calamitas etiam damnum ſignificat μεταφορικῶς apud Pompon.l.fi.ff.de adminiſt.tut. & Paulum l.ſi arbitro.ff.qui ſatiſd. cogant. (Prat.

Calamitatem fortuitam dixit Vlpian.l.2. §.pen.ff.ſi quis caut.

Calamitas, etiam ſtatus mutatio, §.è contrario. Inſtit. de ingenuis.

Calamitas eſt infelicitas vel miſeria, quę euacuatur omni bono: vel eſt pœna, & labor immenſus. (bit.

Calamitas, id eſt mors, in l.ex liberis.17.in fi.C.de vſuf. & ha-

Generaliter vero pro quolibet aduerſo caſu & detrimento, pro qualibet clade & iactura, calamitatis nomen vſurpatur. l. vlt.C.de vſufr.Hinc in l.10.ff.qui ſatiſd.cog. Si medio tēpore fideiuſſoribus calamitas inſignis accidit. Et in l.2.§. cum tamen ff.ſi quis caut.ſi aliqua fortuita calamitas locum euenerit.

Calamitas belli quod introducit, lenitas pacis ſopire debet, l. & nomen 1.in prin.C.de caduc.toll.

Calamitas matris non debet nocere ei qui in ventre eſt.Inſtit. de ingenuis, in princ.l. & ſeruorum. 5. §.ingenui.2.ff. de ſtatu hom.

Calamitas matris non nocet filio ante concepto, licet poſtea nato.l.ſi ante 4.C.de pœn.

Calamitosi apud Calliſtratū, l.obſeruandum.ff.de offi.prȩſid. rei delati, ærūnoſi, malis calamitatib.prȩgrauati. Nonio.Prat.

Calamvs apud Martianum in l.vlt.§.ſpecies.ff.de publica.quid ſignificet, dubitari conſueuit. & ideo ſunt qui putant, Callais poſſe reponi, qui inter lapides pretioſos à Plinio enumeratur, ſapphiro ſimilis.quæ lectio ſatis placet, quia conueuit aliis rebus ibi per IC. enumeratis. Si tamen nihil velles immutare, calamus etiam accipi poteſt, hoc loco pro arbore aromatica (quæ etiam in vſu erat ad murrhina conficienda: à calami eius ſimilitudine, quo vtimur ad ſcribendum) ſimulans guſtu caſſiam, de qua etiam in eodem loco meminit Iuriſconſultus. De calamo D.Hieronymus in Exod. Sume tibi aromata calami ducentos quinquaginta ſiclos, caſſiæ quingentos ſiclos, pondere ſanctuarii. Naſcitur in India, vt ſcribit Plinius. Refert etiam idem Plinius in pen.lib. Calamum lapidem precioſum eſſe, vnum ex generibus actitis. Hocque magis videtur conuenire verbis Iureconſ.Hic multæ aliæ mendæ poſſent caſtigari, in d.l.vltim. quæ ideo omitto, quia de eis late Philip.Beroal.in comment.Tranquill.Cotta in memoral.

Calamvm (ait Briſſ.) in d.l.vltim.de publican. odoratum & aromaticum accipe, qui in India, Arabia, Syria gignitur, multis modis geniculatus, fuluus, fragrans ſpiritus ſuauitate, qui cum frangitur, in multas partes ſit fiſſilis.Plin.lib.12.c.22.Briſſ.

Calantica (aliis calautica) idem quod mitra, eſt regmen muliebre, quod capiti innectitur.M.Tull.in Clodium: Tūc cum vincirentur pedes faſciis, quum calanticam capiti accommodares.ex Nonio Vlpia.in l.25.§.10.ff.de aur.arg.Ornamentorum hæc, vittæ, mitræ, ſemimitræ, calantica: Florent ni tamen Calautica.Hot.Calautica eſt verbum Latinum, Grȩce autem κρήδεμνον appellatur. Homer.in 15.Odyſſ. canit, Inonem, ſiue Leucotheam deam cridemnon Vlyſſi naufrago accommodaſſe, ad euadendum maris periculum.Auſonius Poeta in Periocha Homerica, quod ille cridemnon dixit, calanticam interpretatur. Verba Auſonii ſunt hæc. Ino calanticam capiti ſuo demptam natanti accommodat, cuius ille ſuſtentatu ad

Pharacum littus euaſit. Cotta in Memoralibus. Lexicon quod extat in æde Beati Germani referente Prateio, definit [Greek] . Briſſ. De calauticis Seruius Honoratus ſic inquit. Mitræ fœminarum ſunt, quas calauticas dicunt. Inde decalauticare Lucillio, id eſt calauticam detrahere apud Nonium in verbo depeculaſſere. Cuiac. obſ. lib. 10. c. 17. circa finem.

CALARI Gellio lib. 15. c. 27. eſt conuocari, [Greek]. Prat.

CALASIS Feſto lib. 3. tunicæ genus, quod Græci [Greek] vocant. Alii dicunt nodum eſſe tunicæ muliebris, quæ connexa circa ceruicem tunicæ ſubmittitur.

CALATA comitia L. Feneſtellæ lib. 2. c. 7. dicta, quod per lictorem curiatim calari, id eſt, vocari ſolerent.

CALATA comitia apud antiquos eſſe ait Labeo apud Gellium lib. 15. c. 27. quæ pro collegio Pontificum, aut regis ſacrorum, aut flaminum inaugurandorum cauſa fierent. Ea tamen in duo genera diuidebantur, curiata videlicet & centuriata. Curiata per lictorem curiatim calari (conuocari) ſolebant. Centuriata per cornicinem. Briſſ. de quibus Dionyſius Halic. & Liuius in primo ab vrb. cond. ſcripſerunt, &c. Nebriſſ. Calata comitia dicebantur, cum in comitium populus vocaretur, id eſt, in eum locum, in quo ſolebat conuenire. quod Gellius in hunc modum exponit: His, inquit, comitiis, quæ calata appellari diximus, in concione populi & ſacrorum deteſtatio, & teſtamenta fieri ſolebant. Connan. lib. 9. c. 1. nu. 4. Erat & olim teſtamenti genus, quod Calatis comitiis adpellabatur Iuſtiniano Imperatori. Inſtit. de teſt. ordin. princ. Hoc qui fieret, docet Græcus interpres Theophilus: cuius verba ſtudioſiſſimo cuique obuia ſunt. [Greek] autem verbum Græcum eſſe conſtat, quod conuocare ſonat Gellio d. c. 27.

CALATIO Varroni lib. 4. de Curia Calabra loquenti.

CALATORES, Feſto lib. 3. quod ſemper vocari poſſent ob neceſſitatem ſeruitutis. Prat.

[Greek] Græcum eſſe verbum, Feſtus lib. 3. & Seruius ecloga 3. Vergilii annotant; pro quo Latini qualos & quaſillos dixerunt. Qualos inſtrumentum fundi cogendi cauſa paratum Vlpianus ſcribit, l. in inſtrumento, 8. §. cogendi. ff. de inſtruct. & inſtrum. vbi eos eſſe vindemiatorios ait. Vas vimineum Porphyrioni. quod & Ouid. lib. 4. Faſtorum probat:

Hæc implet calathos lento de vimine nexos. Prat.

CALATHOS Gy[m]næci vaſis connumerat Iulius Pollux lib. 10. c. 29. Siquis horum formam videre velit, Marcellinum conſulat Prat.

CALBEOS, armillas dicebant antiqui, quib. triumphantes vtebātur, & quibus ob virtutem milites donabantur. Feſt. lib. 3. Pr.

CALCARIA, æ, locus, in quo calx coquitur: calcarius, qui coquit, Cato de re ruſtic. c. 16. Calcaria fornax, 17. Plin. 9. In calcariam vel ſulphurariam olim nocentes quandoque ſolebant damnari, l. 8. §. 10. vbi Gothofr. de pœn.

CALCARIA, ait Nebriſſ. eſt fornax, vbi calx ex coctis lapidibus conficitur. Vnde Plin. in hiſt. nat. ſcribit: Oliuas cinere ex calcariis lætari. Imperator in tit. de pœn. l. aut damnum pro fodina poſuit lapidum, ex quibus igni reſolutis calx ipſa conficitur: nam de damnatis ad metallum loquitur: ſunt autem in genere metalli. Nam quod Accurſius dicit calcariam eſſe opus calcandi terram, etiam pueri intelligunt eſſe perinane. Nebr.

CALCARE vuam l. 25. de act. empt. id eſt, pede premere. Sic calcatas vuas, Varro dixit & Ouid. lib. 2. metamorph. Stabat & autumnus, calcatis ſordibus vuis. Briſſ.

CALCEARIVM, vel (vt in Pand. Flor. eſt) calciarium, l. 8. §. 14. de tranſact. l. diariis 21. de alim. legat. non calceum vnum, ſed quārum calceorum vſui ſatis erat, ſignificat: id quod pro perſonæ conditione accipi debet: quod & Vlpiani verba vtrobique indicant. Sic etiam debet accipi apud Suetonium in Veſpaſiano cap. 8. Calcearios vero, qui ab Oſtia & Puteolis Romam pedibus per vicos commeant, petentes cōſtitui ſibi aliquid Calciarii nomine, quaſi parum eſſet ſine reſponſo abegiſſe, iuſſit poſt hæc excalceatos curſitare. Hoto. Briſſ. Prat.

CALCIARIVM (ſicut veſtiarium) pro eo quod ad pedum regumenta ſubminiſtranda, ſeu ad calceatum, alicui relictum eſt. Briſſ. vlt. editio.

CALCARIVS deauratis clerici vti non debent c. clerici officia. ext. de vit. & honeſt. cleric.

CALCEATVS vel calciatus, apud Paulum in l. 3. §. ſciēdum. ff. de offi. præfect. vigil. quo ſenſu accipi debeat, nō liquet Prateio. Hoc à Græcis interpretibus petendum cenſet, cum huius interpretatio ab Accurſio, Bartolo, Baldo, & reliquis eiuſmodi interpretibus prætermiſſa ſit. Cæterum ſciendum eſt, varia fuiſſe calceorum genera: de quibus Pollux & Volaterranus in Philologia lib. 27. Erant enim lintei calcei, quas pedulia adpellatos eſſe docet Cornelius Fronto: ſimiliter quoque calcei lunati, quos patritiis in vſu apud Romanos fuiſſe Plutarchus refert problemate 75. Erant & calcei mullei alutati, de quibus M. Cato lib. 7. Originum: Qui magiſtratum cepiſſent, calceos mulleos alutatos, cæteri perones. De quibus latius Maioragius lib. 7. Miſcellan. c. 3. Proinde quod ait Paulus, calceatum debere præfectum vigilum coerrare, l. 3. §. 3. de offic. præfect. vig. illud ad perones, non autem ad mulleolos trahendum videtur: tum quod magiſtratus iſte curulis non ſit (qui curulis magiſtratus ſolus inter magiſtratus reliquos vti mulleis ſolet, vt ex Catone probatum eſt) tum etiam quod intempeſta nocte per niues, per glaciem & imbres præfectus vigilum coerraret: ſiquidem mulleoli ex alutis, hoc eſt mollioribus pellibus facti lunulatique, præfecto vigilum coerranti nulla ratione conueniebant. Quamuis interim dubium non ſit, quin inter magiſtratuum & ciuium priuatorum perones fuerit nonnihil diſcriminis. Ræuardus lib. Vario. 1. c. 8.

Pro CALCEATO ſeu calciato in d. §. ſciendum, Hoto. legi putat Falciatum: id eſt, falcibus muralibus (de quibus Cæſar & alii meminere) qui diruendis ædibus inflammatis parantur, inſtructum. Tacit. lib. 19. Paulum inde moræ, dum è proximis agris ligones, dolabras, & alii falces, ſcalaſque conuectant.

CALCEDONE, ſiue Chalcedone, nomen vrbis eſt, vide l. nemi. 24. C. de epiſcop. audient.

CALCEM pro fine terminoque alicuius officii dixere. Honor. & Theodoſ. l. palatinos. C. de palat. Sacr. largit. lib. 2. Prat.

CALCEM coquere, l. 12. de vſufr. Ex quo lapidum genere calx optima coquatur, docet Plin. lib. 36. c. 23. Briſſ.

CALCIS coctores, coctio, excoctio, Briſſ. ex ff. & C.

CALCES eiicere apud Alfenum in l. 5. ff. ſi quadrup. paup. idem quod Silio calces elidere, [Greek] calcitrare vt equi calcitroſi ſolent. Agaſo, inquit, cum in tabernam equum deduceret mulam equus olfecit, mula calcem reiecit, & crus Agaſoni fregit.

CALCES Feſto lib. 3. ampullæ plumbeæ.

CALCE petere vel percutere equus. l. 1. §. 1. & l. 1 §. & generaliter. ff. ſi Quadrupes.

CALCIS coquendæ ius computatur inter ruſticorum prædiorum ſeruitutes. §. inter ruſticorum. 2. Inſtit. de ſeruit. prædior.

CALCIS ictu aliquem interficiens an liberetur. vide l. cum qui. 5. C. ad leg. Cornel. de ſicar.

CALCITRO, ait Gellius lib. 4. c. 2. ex Labeone, dicitur vitioſus equus, qui calce percutit, aut petit, Vlp. interprete in l. 1. §. 1. & 2. ff. ſi quadr. paup. feciſſ. dic.

CALCITROSVS, calce petere aut percutere ſolitus, eodem ſenſu dixit Vlpian. d. l. 1. §. 1. Conſtantin. eum vertit [Greek], poſt Theoph. Inſt. ſi quadrup. in princ. Briſſ.

CALCVLARE, h. e. ad calculum vocare, vel rationem facere cum aliquo. Quod ad calculum ponere dicimus. Old.

CALCVLATORES à calculis, id eſt, minutis lapillis dictos putat Iſidorus, qui rationibus conficiendis adhiberentur. Ant. Aug. l. [Greek] ff. de excuſ. quo ſenſu accipitur in l. vt iuriſiurandi: §. dabitur. ff. de oper. liber. & l. oratione. Cod. de profeſſ. & medic. lib. 10. à Græcis [Greek] d. l. [Greek]. Prat.

CALCVLONES, id eſt calculatores, apud Auguſt. Hi numerandi quoque & computandi artem docebant. Briſſ.

CALCVLATOR dicitur & tabularius, Goth. ad l. 7. §. 4. ff. ſi menſor falſ. mod. dix. per l. 16. ff. de variis & extraord. cogn. Modeſtino [Greek] Briſſ.

CALCVLATORES, qui ſuas operas in rationibus ſubducendis locabant. Vlp. l. 7. §. 2. ff. de oper. lib. Nam huius quoque eſt miniſterium, ſi forte vel librarius, vel nomēclator vel calculator ſit: Modeſt. l. Spadonem, 15. §. neque librarios, 5. ff. de excuſ. [Greek]: id eſt, Neque librarios, neque calculatores, quos Diapſephiſtas vocamus, habere immunitatem. Item in l. 4. de prof. & med. lib. 10. C. & l. 1. §. 2. de var. & extraor. cog. Hoto.

CALCVLVS varie pro re accipi in iure noſtro ſolet, quandoque pro calculis, & computatione, l. vnic. Cod. de erro. calcul. l. ſi ſponſus. §. ſi quis rogatus, in fin. de don. inter vir. & vxor. & l. quod priuilegium. ff. Depoſ. ita explicat. & Macer l. 1. §. 1. ff. quæ ſent. ſine appell. Azo in ſumm. C. de error. calcul. quandoque pro cauſæ cognitione & enumeratione, l. rem non nouam. C. de iudic. quandoque pro prima ſententia diffinitiua, l. ſi actor. C. de appellat. Gothof. ad d. l. rem non nouam, in princ. verb. iudicialem calculum. adde c. ſi inter, 3. cauſ. 6. q. 5. quandoque pro tabella iudicis ſeu pro ſententia & ſuffragio, quod per lapillos ſignificatur. Spieg. Iudicialem calculum accipere: deteriorem calculum reportare. Briſſ. ex ll. & C.

CALCVLOS publicos, publicas rationes, & fiſcum interpretamur in Zenonis conſtit. l. vnic. C. vt omnes iud. tam ciuil. Calculum pro re pecuniaria ac numaria accipi quidā (vt Briſſ.) putant in l. Sabinus. ff. de dolo. Equidem pro computatione accipiendum putem, cuius rei nomine defunctus calculator tenebatur, quia doloſe computaſſet: vel ex titulo ſuo congruat. Pr.

CALCVLVS tranſlatitie pro tabella iudicis & ſententia accipitur. l. ſi actor. C. de appell. l. 4. C. de auct. præſ. l. rem non nouam in pr. C. de iudic. & c. per tuas. extr. de appel. [Greek] eodem ſenſu Græcis dicitur, l. [Greek]. ff. de excuſ. Azo in ſumm. de err. calc. C. dicit accipi in dict. l. rem. non pro cognitione cauſæ, quod plerique probant. Equidem pro ſententia accipiendum putem cum Anton. Auguſt. Hinc calculos æquare, dixit Bu[d]. pro diſtribuere ſententias in numerum parem.

CALCV-

CALCVLVM pro puncto poſuit G.Budæus in Forenſibus. Hinc ponere calculum,id eſt,ad punctum aduertere,quo ſignificatu accipitur l.furti, in fi.ff.de iis qui not.infam. vt res ipſa docet,non autem computationem ibi ſignificat, vt Accurſ. autumat.Prat.

CALCVLVM etiam pro expenſarum articulo G. Budæus in Forenſibus dixit.

CALCVLIS ſeu lapillis ferebant antiquitus iudices ſententias; albis ſcilicet abſoluentes,nigris condemnantes.Inde dictum eſt: Calculum addere, *Leben,mit ſtimmen.* Oldend.

CALCVLVM reducere,hoc eſt,mutare ſententiam. *Eins anderen zurath vverden.* Oldend.

CALCVLVM proponere, ſeu porrigere; h.e.cenſendi poteſtatem facere, & in conſilium mittere, cum proceſſus in eo ſtatu eſt, vt iudicari poſſit. Bud. in l.2. ff.de orig.iur. *Den richtern zulaſſen,Vrtheyl zu ſprechen,* id eſt quod vulgo dicimus, *zu recht ſetzen.* Id in iudicio fit per litis conteſtationem.Oldend.

CALCVLI error poteſt retractari poſt decennium vel vicennium,l.calculi,8.ff.de adminiſt.rer.ad ciuitat.

CALDA pro calida, in l.19. §.illud nobis, ff. locat. Briſſ. Brederod.Lexic.

CALDARIA cella Vitruuio lib.5. c.10. locus eſt ſub hypocauſto, Bud.l.ſi quis mihi,ff.mandat.&

CALDARIVM ahenum, ex quo aqua calida hauriatur eiuſdem autoribus.Prat.

CALDICÆ fici meminit Goth. in l.qui fundum 205. verb.nuces & ficus,ff.de verb.ſign.

CALEFACTIONES thermarum: l.1. ff.de muner. & honorib.balnei publici l.vlt.§.1.ff.eod.Briſſ.

CALENDARIORVM & Iduariorum corpora dicta arbitror in veteri inſcriptione, quæ ab Appiano inter cæteras relata eſt. Habebat enim ciuitates, & vt priuati,Calendaria ſua, ex quibus qui fœnori collocabant, Kalendarii & curatores Kalendarii:qui relegebant,Iduarii,vt opinor,dicebantur.Interdum autem etiam in lege ſolebat adiici, vt Idibus demum ſolueretur. Exemplum eſt apud Catonem, in lege oleæ pendentis: Ponderibus modiiſque domini datum iri (ſic legendum) primæ cotulas duas.dies argento ex Kal.Nouemb.Menſ.10. Oleæ legendæ faciundæque,quę locata eſt.Et ſi emptor locarit, Idibus ſoluito.Cuius rei æquitas manifeſta eſt. Proferam & aliud exemplum nō ſatis vulgo notum.vectigalia P.R.menſe Martio Redemptoribus & Publicanis locari ſolita. Macrob. lib.1.Saturnal. tradit. & verum eſt. ſolebant & eodem menſe priuati agros ſuos colonis locare: ſed non fuit idem omnino ſolutioni prꝑſtitutus dies.Nam horum fere penſiones Kalen. Martiis inferri à colonis debebant. At vectigalium locationes in Idus Martias ita conferebant, vt exinde redemptor frui inciperet, & proximis quibuſq; Idibus Martiis conductionis precium ſolueret.Itaque Cæſar, cum inſulæ Cretę cotorias locaret, legem ita dixerat: NE QVIS PRÆTER REDEMPTOREM POST IDVS MARTIAS COTEM EX INSVLA CRETA FODITO, NEVE EXIMITO, NEVE AVEHITO. Sic enim apud Alfenum Varum (qui Cæſaris Dictatoris & Auguſti temporibus vixiſſe videtur) auehendi verbum reponendum reſtituendumque arbitror, ne quo tota propoſitæ quæſtionis dubitatio pendeat.Quod bona noſtrorum venia παρέργως dixiſſe liceat. Pitheus lib.aduer. 2.c.4. vide omnino Cuiac.ad Affric. tract. 8.fol.150.& 151.Goth.ad l.41.in princ.de reb.cred.

CALENDARIVM,liber erat fœnebris pecuniæ creditæ,hoc eſt liber rationum, non quarumcunque, ſed earum quæ ad fœnus pertinebant,& in quo debitorum nomina ſcribebantur. Dictum quod primo cuiuſque menſis die hoc eſt, Calendis pecuniæ dabantur fœnori & exigebantur cum vſura Nebriſſ. & Alciatus lib.2.parerg.c.23.l.lecta,l.pen.ff.ſi cert.petat.Scæuola de fun.inſtr.l.nepoti. Legauerat, ait,prædia vt ſtructa ſunt cum vino,grano,calendario.Item Aphr.de leg.3.l.qui filium: Certa prædia nepoti per fideicommiſſum dederat excepto calendario.Adde l.nomen.eod.tit. Nebriſſ. Accedit Bud.Calendario,inquiens,dicebantur tabulæ ab obſeruatione ſingulorum menſium: vt Diaria à ſingulorum dierum ratione obſeruata,cuius exēpla ſunt tā apud IC.quam apud alios. Quoniam vero fœneratores diligentius faciebant huiuſmodi tabulas, ideo factum eſt, vt Calendarium in iure pro negotiatione nominum faciendorum accipiatur. Hinc Calendarii Curatio.Arcad.l.vlt.§.2.de muneribus. Calendarii quoque curatio, ait, & quæſtura in aliqua ciuitate, inter honores non habetur, ſed perſonale munus eſt. Vide omnino Goth.not.ad §.2.l.18.de muner. Africanus: Itaque ipſæ pecuniæ, ſi adhuc Calendario, id eſt, nominibus faciendis deſtinatæ eſſent, fideicommiſſo cedere ſolent. Spieg.Paulo ſecus Hotom. Calendarium eſt, qui antiquis codex accepti & expenſi vocabatur,quod veteribus moris erat pecuniam Calendis credere,& vſuras exigere.Horat.Epod.2.

Omnem relegit idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.

idem 1.Serm.Sat.3.

Odiſti & fugis, vt Druſonem debitor æris;
Qui,niſi cum triſtes miſero venere Calendæ,
Mercedem aut nummos vide vnde extricat.

Affric.l.pen.ff.de reb.cred. Eius qui in prouincia Stichum ſeruum Calendario præpoſuerat, vbi omnino vide de Calendario Cuiac.& Gothofr.dd.locis.Hotom.

CALENDIS, intra Calendas, ante Calendas ſtipulari,idem eſſe; venuſte demonſtrat Alciat. 2.pararg.c.23. quod eſt aduerſus Gellium,quia intra Calendas,non in Calendis, vt ille docuit, ſed in Calendas ſignificat. Nec eſt dubium,præpoſitionem In accuſatiuo caſui appoſitam, vſque ſignificare.Qui ergo in calendas promittit, vſque ad Calendas, & conſequenter etiam ante Calendas promiſiſſe videtur. Exempla habes in l.qui ante,l.præced.de verb.oblig.Spieg.

CALENDÆ Ianuariæ, Apriles, Maiæ, Septembres, Nouembres. Briſſ. ex ll. ff. & C. Calendæ Iuniæ & Martiæ olim ſoluendis penſionibus ſolemnes. Vult. comment. Inſt.de locat.cond.ad princ.num.27.

CALENDÆ primæ, ſecundæ, tertiæ, quintæ, dici putantur à Iureconſultis pro vno,duobus,tribus,& quinque menſibus. Celſus l.liber,59. §. ſi ita. de hæred. inſtit. Titius, ſi intra tertias Calendas nauis ex Aſia venerit, hæres eſto. Vlpian.in l.1.§.ſi qui de verb. oblig.Hotom.Si quis ita interrogatus, Intra Calendas quintas dabis? reſponderit,Dabo Idibus: non obligabitur:non enim ſic reſpondit, vt interrogatus eſt. verba hæc, Alciatus inquit, maiores noſtri hactenus de quinque diebus ante Calendas eius menſis,de quo ageretur,interpretati ſunt: exiſtimantes, opinor, idem eſſe promittis intra quintas Calendas, vel quinto Calendas? cui ſententiæ ratio latini ſermonis repugnat. Quapropter ea appellatione potius de quinq; menſibus eſt accipiendum. Qui modus loquendi ex fœneratorum conſuetudine ortus videri poteſt l. lecta. ff.ſi cert.pet. qui ſolebant in ſingulas Calendas mutuum dare.Spieg.Video tamen Catonem in re ruſtica primas Calend.dicere, pro primo die cuiuſque menſis ait Hotom. Qui ante Calendas proximas ſtipulatur, ſimilis eſt ei qui Calendis ſtipulatur.l.13.de verb.oblig.Briſſ.

CALENDARVM Martiarum, ex quibus olim vt plurimum locationes fundorum ac prædiorum incipiebant, penſioneſque inferebantur,fit mentio in l.58.ff.de vſufruct.l.19.de exactionibus,in C.Th.Conſtat autem,eum diem feſtum mulieribus fuiſſe:eoque munera iis mitti ſolita, vt ex l.31.§.ſi vir vxori.ff. de donat. inter vir. & vxor. colligitur. quod & Budæus notauit.Cui addo Martial.lib.5.Epigramm.carmen, quo Martias Kalend.Saturnalia fœminarum appellat. Idem & Acron in Odam 8.lib.3.Od.Horat.& Solinus c.2.ſignificant (vide ſ.Calendariorum) Briſſ.Senec.lib.13.epiſt. Diuitem illum putas, quia in omnibus prouinciis arāt, quia magnus ei Kalendarii liber voluitur. Hoc autem nomen ex eo deſcendit, quod in Kalendas, veteres fœnerari ſolerent.Et ideo Kalendarum nomine libris ſuis præpoſito, quæ deinde nomina feciſſent, ſubſcribere ſolebant.Vnde Martial.lib.8.Epigr.

Superba denſis arca palleat nummis,
Centum explicentur paginæ Kalendarum.

Ouid.lib.2.de Remed.amor.

Qui puteal Ianumque timent, celereſque Kalendas;
Torqueat hunc æris mutua ſumma ſui.

Vbi celeres Kalendas vocat, quod voto & deſiderio debitorum celerius redeant, & vſurarum incrementum adferant. Briſſ. Hinc

CALENDARIVM exercere,i.eius generis negotiationem exercere,ne pecunias colloces, ac fœneres vſuris in ſingulas Calendas, i. in ſingulos menſes ad exactionem conſtitutos, Donell. de vſuris l.33.§.1. & l.39.§.legauerat,ff.de legat.3.In Calendarium conuerſa pecunia dicitur,quę nominibus & fœnore occupata eſt,l.39.§.negligentiæ, ff.de adm.tut. Kalendario deſtinatæ pecuniæ,i.nominib.faciendis,l.62.ff.de leg.3.Briſſ.

Cæterum cum quis Kalendarium alicui præſtari vult, non nomina duntaxat debitorum, ſed & pecuniam, ſi qua ab his exacta,eidem Kalendario deſtinata fuerit.d.l.62.Briſſ.

CALENVS,diſpenſator l.21.in princ.ff.de ſtat.liber.

CALERE iudicia, eſt iudicia exerceri idque magna diligentia,apud M.Ciceronem.Prat.

CALETANVS homo,l.Lucius 78.§.hæredum,12.ad SC.Treb.

CALICATA ædificia, calce polita, Feſto lib.3.

CALIDA aqua l.3.§.hoc interdictum. ff.de riuis.l.1.§.Idem Labeo.ff.de aq.quotid.l.3.§.1.ff.de aq.& aq.pluu.

CALIENDRVM operimētum capitis ſignificat,à Græco κάλλυντρον duci videtur. Vſurpatur & ab Arnobio, faſciculæ, claues, caliendra, fomites, talaria: & à Flacco, altum ſaganæ caliendrum; apud quem ſunt qui appoſititiam comam interpretentur,vt annotauit Adrianus Turneb.lib.7.aduerſ.c.20.

CALIGA, militare calciamentum, ex qua C.Cæſar, Germanici filius, cognomen puer induit, vt Tacitus lib.1. & Sueton. ſcribunt. & vide Sabell.ad Sueton.in Caligula. Erat autem gregariorum militum calciamentum. Anto. Auguſt.lib.ſing.

ad Modeſtinum. *ὁ μόνοι.* in princ.de excuſ.Cornel.Tac.d.lib. 1. Iam infamis in caſtris genitus, in contubernio legionum eductus,quem militari vocabulo Caligulam appellabāt:quia plerunque ad concilianda vulgi ſtudia eo tegmine pedum (caligis,manipulari habitu)induebatur.Hotom.Briſſo.

Caligata militia,in d.l.*ὁ μόνοι.* Et

Caligati milites, viliores & obſcuriores ſignificantur: quod & ex ſerie contextus Vlpian.leg.2.in prin.ff. de iis qui not.infam.& leg.à caligato.C.de nupt.liquido conſtat.vid.Briſſ.lib. 2.ſelect.Antiquitat. Porro in d.leg. à caligato. pro protectoris, legendum affirmare auſim præfecti cohortis, per ſeriem d.l.2.Caligatos, viliores & obſcuriores interpretatur Nouella.quibus mod.nat.effic.legit.§.quiſquis.(quæ Græce non extat; ex verſione interpretis veteris. Sic accipi poteſt in leg.omne.6 §.exploratores.ff.de re milit.& leg. de militibus §.9 ff. de cuſtod.& exhib.re.Prat.

Caligatvs dicitur à caliga, hoc eſt tibiali ſiue ocrea, quod erat crurum armatura;vnde Caius Cæſar Caligula, cognominatus eſt, quod manipulari habitu inter milites educatus eſſet,vt Suetonius in eius vita cap.9.refert. De milite igitur caligato, hoc eſt gregario,manipulari, ſiue infimæ cōditionis, dixit Iuuenalis, cum duo crura habeas, offendere tot caligatos. Quintil.in declamationibus: Parere caligatum tribuno lex iubet. Et paulo poſt: Commendem tibi ordinem caligati militis.Vlp.in tit. de iis qui not.infam.&c.item de cuſtodia & exhib.reo.l.de militibus, & de re milit.l.omne delictum. Nebriſſ. Caligatus quoque qui metu hoſtium languorem ſimulauit,in pari cauſa eis eſt.Venuleius,l.9.ff.de cuſtod.& exhib. Is autem qui exercitum accipit, etiam ius animaduertendi in milites caligatos habet.Hotom.

Caligæ, in materia odioſa, veſtis appellatione non comprehenduntur,ſecundum deciſionem Tholoſanæ Capellæ:Proinde ſi alia veſtimenta clerici capti congruant ordini clericali,nihil oberunt ei caligæ bipartitæ,aut diuerſorum colorum, quominus ad iudicem eccleſiaſticum remittatur.Spieg.

Caligatvm pro caliga,h.e.tegumento tibiarum militari indutum, ſimpliciter Iuriſconſultus accipit in l.3.de offic.præfect. vig. Apud priſcos Romanos caligæ clauis ferreis ſubfigebantur: cuiuſmodi hodie Græci milites *die ſtradioten*, (vt ipſe in Veneta expeditione vidi) geſtant, & alii de Turcis quoque tradunt.Spieg.

Calim Feſto lib.3.antiqui dicebant pro clam,vt nis,pro nobis, ſam pro ſuam,im pro eum. Hæc Feſtus. Sed & am pro eam legimus in Pand.Flor.

Caliptra, auctore eodem, veſtimenti genus,pro capita operiebant veteres.Prat.al.Calyptra,à *καλύπτω*, rectius.

Calix diatretus apud Vlpian. l. ſi ſeruus 27. §. ſi calicem. ff. ad legem Aquil.non eſt fractus, vt alii male exponunt, ſed perforatus ac pertuſus (ait Briſſ.) tornatilis,torno factus. Budæo vas eſt, quo bibimus: quod & Iulii Pollucis teſtimonio probatur lib.6.c.6.& Varronis lib.4.ling. Huius hæc verba ſunt, Calix à Caldo, quod in eo calida puls adponebatur, & calidum in eo bibebant,quod & Feſtus probat lib.3.Calicem non tantum pro vaſe,ſed & pro ea tantum vaſis parte,quæ humoris capax eſt,probatiſſimos auctores dixiſſe refert L.Baifius in libello de vaſculis.Prat.

Calix etiam Prateio pro vino in eo contento Synecdochice.ac porro *μετωνυμικῶς*, pro potu ſacroſanctiſſimi ſanguinis Chriſti,Seruatoris noſtri,accipitur.

Callainvs pro lapide pretioſo apud Marcianum l.interdum, §.ſpecies.ff.de publican.in Pand.Flor. Tu *τὰ βασιλικὰ* conſule.Nam ibi quidam Callinum legunt.Prat.

Callida appellatio: callidæ artes: vide l.vlt.C.quor.appellat. non recip.

Callida machinatio.l.vlt.§. & hæc quidem. C.de iur. deliber.

Calliditate, vel per calliditatem condemnari,dicitur in l.3. C.ſi in cauſa iudicati.

Calliditate & dolo circumuenire.l.2.ff.de Proxenit.Briſſ.

Calliditas contrahentium odioſa,amputanda eſt.l.3.in prin. C.de plus pet.

Calliditas.in l.1.§.dolum.ff.de dol.mal.fallacia & machinatio,dolus malus,fraus:quam iuſtitiæ contrariam M.Cic. ſcribit lib.1.offic. Aſtutiam excogitatam videtur adpellare Zeno l.vnic.C.vt omn.iud.tam ciuil.quam criminal. Eodem ſenſu videtur accepiſſe Vlpia.l.1.in prin. ff.ſi quis omiſſ.cau.teſtam. Eam tacendo fieri ſcribit Accurſ.in d.§.dolum. Equidem etiam facto verba ſubſecuto committi putem. l.1.& l.6. & l.fi.ff. ſi quis omiſſ.cauſſ.teſtam.Prat.

Calliditas tacendo, fallacia dicendo admittitur,l.1. Auth.de teſtib.& §.Fallaciæ.Spieg.

Callidvm commentum.callidò commento videris accuſationis inſtigator fuiſſe, ait Papin. in l.ob hæc verba 20.ff.de his qui not.infam. Callidum commentum tutoris dicitur eius, qui ſubiecto nomine alterius, rem pupilli,fraude ac dolo ſibi comparauit.l.9.de reb.eor.Briſſ.

Callidvm conſilium,Vlp.in l.ſed & alias. l.eum qui.ff.de publ. in rem act.ſic Cicero ad Atticum,callidius inire conſilium.

Callidvs machinator in l.cum antiquitas,28. in fi. Cod.de teſtam.dicitur,cuius vſu animus concaluit. M.Ciceroni vafer, aſtutus. Callidos, Cic.3.de Nat.Deor.ſic vocare ait,quorum tanquam Manus opere, ſic animus vſu concalluit.Dona.in Adelph.Terent.act.3.ſc.3. callidum eum dici ait, qui callum ſibi,vſu artis,induxerit.

Callidvs rerum iudex pro prudenti & intelligenti rerum æſtimatore.Spieg.

Callimachvs nomen viri, cuius ſæpe in iure fit mentio,vt in l.cum quis decedens,37. §.Titia honeſtiſſima,3 ff.de legat.3. l 122.in princip.de verb.obligat. l.emptionem,7. Cod.de rer. permutat.

Callinicvm, vide l.mercatores 4. poſt princ.C.de commerc. & mercator.

Callis eſt iter anguſtum ferarum inter montes,callo pecudum perduratum,ait Goth.ad l.paries eſt 157.§.1.de verb.ſign. vid. mox Callium.

Callistratvs Iuriſconſultus, conſiliarius Alexandri Imp. Lampridio teſte. Eius fit mentio in l.ſi cum pater,17.ad SC. Vellei.& vbique.Scripſit multos libros:Inter alios tres lib.Inſtitutionum Duos libros Quæſtionum,& de iure fiſci & populi,lib. Quatuor,&c.

Callistvs libertus: vide l.alimenta,16.§. Baſilice,2.ff.de aur. argent.

Callitas (ſiue vt Hal.legit,Caluitas,per l.233.in prin.de verb. ſign.) vide l.ſi fideiuſſor,29.in omnib.5.in fin.mandat.

Callivm nomine ſaltus intelliguntur, vbi pecora paſcere ſolent.Nam in ſaltibus ſunt calles,à callo pedis pecudum appellati:Torneb.aduerſ. lib.3. cap.9. & cap.22. vide & paulo ante dictionem Callis.

Calon,cuius meminit Vlp.in l.ſed & ſi quid 15.in pr.ff.de vſufr. ſignificat lignum,quo etiam nomine ſerui,militum caſtra ſequentes appellati ſunt, quia militibus ligna ſubminiſtrent, vel quia clauas ligneas gerunt: vel vt inquit Porphyr. à caladis,quia eo die cibaria accipiebant:vel ſecundum Acronem, à calendo,id eſt,vocando,quia ad miniſteria vocentur.Hora.

Hunc perminxerunt calones atque caballi.

De his ſæpe Cæſar in 2.lib.belli Gallici, & in 1.C.belli ciuilis & Liui.vbique.Hinc etiam calones dicti ſunt calcei ex ligno, quibus humiliores etiam hodie vtuntur. Ex his apparet an recte in huius vocabuli interpretatione ſenſerit Accurſ. in d. l.ſed & ſi quid,in princ.ſ.allegata.Licet in Codicibus impreſſis Calum legatur. Niſi forte in illo Iuriſconſulti loco Quallum legere malimus (qualem habet editio Contii Pariſienſis Anno 1562.) de cuius ſignificatione ſcripſi inferius in d. vinito. In illa etiam l.dum fit mentio de librario,ſunt qui intelligunt de ſeruo, qui in partiendis penſis præficitur, de quo meminit Cato. Mihi tamen magis placet,vt intelligamus de illo,qui libros tranſcribit,de quo ſæpe Cicero. Horum enim artificium dignius erat:& ideo apud Vlpian.in prædicto loco videtur abuti proprietate, & hoc magis conuenit exemplis Iureconſulti,&c. Cotta in Memoral.

Calopodivm, vide l.chartularii,25. §.fiunt autem,3. C. de ſacroſanct.eccleſ.

Calor & irati animi impetum, & quemlibet efferueſcentem motum, inconſultamque mentis commotionem ſignificat apud Paulum l.3.ff.de diuort. l.quicquid. ff.de diuerſ.reg.iur. antiq.Marcianum l.1. §.quæri. ff.ad Turpill. l.lex §.fin. ff.ad leg.Iul.rep.l.2. C.de abolit. & alibi ſæpiſſime. l.9. ff.de publican.l.2.& ibi Gothofr.in verb. Quodam calore fuerit peieratum.C.de reb.cred.l.4.C.de auct.præſt.l.vlt.§.filius C.de bonis matern.l.5.ibique Gothof.C.de iniur.l.19.C.de inoffic.teſtam.l.22.in fin.ff.ad leg.Iul.de adult.Briſſ.Prat.

Calor coarctandus,ne cupidini diditi triſtem exitum ſentiant, qui eos diſperſum expectat patrimonium, l.cum non ſolum, 8.§.5.in fin.C.de bon.quæ lib.&c.

Calor inconſultus calumniæ vitio caret, ait Marcian.in l.1. §. quæri poſſit 5.ff.ad SC.Turpill. Sic

Calor iracundiæ excuſat ab accuſatione inſtituta. l abolitio, 2.C.de abolition.

Calpar, verbum antiquum, dolium ſignificat N. Marcello. Varro, Quia, inquit,ante,quam nomen dolii prolatum,cum etiam id genus vaſorum calpar diceretur, vnde calpar adpellatur. Calpar vinum nouum,quod ex dolio demitur ſacrificii cauſa, antequam guſtetur, Feſto lib.3.qui ſubiicit, calpar fictilis vaſis genus eſſe.Prat.

Calphvrniæ, ceu improbiſſimæ fœminæ, fit mentio in l.1.de poſtul.tametſi, vt Alciatus indicat,antiquorum codicum lectio in eius nomine vacillat: vnde ipſe arbitratur de C.Affrania intelligendum,cap.37.lib.1.parerg.Spieg.

Calphvrnianæ fici meminit Gothofr.in l. qui fundum 205. verb.ficos.ff.de verb.ſign.

Calpvrnivs dicitur in l. qui pœnæ, 8. §. 2. ff.de manumiſſ. l.ſi mandatu, 50. in princip.mandati ſic Calpurnius Celerianus,l.1.§.diuus Hadrianus,22.ff.de quæſtio. Calpurnius Cito,l.quæ-

to,l.quæſitum 15.in prin. ff.qui & à quib.manum. Calpurnius Flaccus, l.in integrum,22. ff.de minor. l.8.de vent.in poſſeſſ. mittend.l.34.§.2.de fideicommi.liber.Calpurnius Longinus, l.3.ante fin.ff.de his quæ in teſtam.delent.Calpurnius Rufus, l.meminiſſe.10.§ 1.ff.de offic.proconſ.

CALVISIANA actio appellatur, quæ patrono datur ad reuocanda ea quæ in fraudem eius libertus alienauit,l.16.§.idem ſcribit. ff.de petit.hæred.l.1. §.ſi pluribus l.2.& l.3.§.ſi inteſtatus & l.vlt. ff.ſi quid in fraudem patron.l.2. ff.ſi à parent.quis manum.l.16.§.1.ff.de iur.patron.Briſſ.

CALVITAS, calliditas,deceptio,fraus, in l,28. §.in omnibus.ff, mand.Gœdd.ad l.233.num.1.de verb.ſign.

CALVITIANO SCto impar matrimonium improbabatur iubebaturque non proficere ad capiendas hæreditates:Vlpian.tit. 17.Regul.Briſſ.

CALVITIANVM Senatuſconſultum,vide Goth.l.3. verb.SCtum C.de indict.viduitat.

CALVITVR,inquit Marcellus,eſt fruſtratur:tractum à caluis mimis,quod ſunt omnibus fruſtratui.Plaut.in Caſina:Nam vbi domi ſola ſum,ſopor manus caluitur.Pacuuius in Hærd. Sentio pater te vocis calui ſimilitudine,ſed quid conſpicio? nam lactans caluitur ætas.Complura Nonius exempla protulit,ex quibus Caii reſponſum facile intelligatur in l.233.de verb. ſign.ſi caluitur, & moretur,& fruſtretur: vt ſi caluitur, verba ſunt legis 12.tab.quam interpretatur:cætera ſua: id eſt gloſſæ & interpretationis.Hotom.

CALVMNIA eſt malitioſa & mendax infamatio Nonio: eaque eſt Marciani ſententia.l.1.§.1.ff.ad SC.Turpill. Eſt & callida & malitioſa iuris interpretatio,auctore M.Cic.lib.1.officiorũ, cuiuſmodi interpretes pleroſque noſtra tempeſtate vidimus. Calumnia eſt etiam,cum quis ex certa ſciẽtia,& dolo iniuſte agit,aut excipit,Azo in ſumma. C.de iurament.prop.calumn. dand.ſic accipitur in l.1.§.per calumniam.ff.ſi mulier vent.nomin.in poſſeſſ.calum. & l.2.pr. C.de iureiur.prop.calum.dãd. Iurare enim ea conſtitutione iubentur & actor & reus, ne calumniandi animo litem aut intendant,aut excipiant. Vtinam eo iure vteremur.Sed & ea conſtitutio & cauſarum patronos, & reliquos pragmaticos tenet, cuiuſmodi permultos noſtra tulit ætas. ſignificat & calumnia calliditatem apud M.,Tull. lib.2.de Republ.vt Marcellus refert: Vt Carneadi reſpondeatis,qui ſæpe optimas cauſas ingenii calumnia ludificari ſolet. Calumnia etiam pro accuſatione accipi videtur in Arcadii & Honorii conſtitutione,l.ſancimus,C.de pœn.ſed quę calumnioſe inſtituta eſſet.vt ibidem Accurſ.docuit.Nam præſumitur calumnioſe quis propinquum accuſare, qui eum dicit in propinquum deliquiſſe, d.l.ſancimus, ex verbis & ſentent.ſic accipiendam calumniam putem in l.2. C. de cenſibus lib.11. quamuis quidam autument,pro pœna ibidem accipi.ex Prat.

CALVMNIA quoque pro delicto accipitur hoc eſt pro eo actu, quem calumniandi cauſa quis facit,l.auxilium, ff.de mino.& c.calumniam,ext.de pœnis,vt Albericus exiſtimat.Ego vero pro iniuſte inſtituta actione, vel obiecta exceptione accipiendam ibi calumniam putem: quod verba temere litigantium,ibidem poſita indicant Sine calumnia.l.37.de minor.id eſt citra calumniæ periculum,ſeu metum.Briſſ.

CALVMNIA ſubmouere, l.22.C.de pœn.id eſt calumnioſa accuſatione liberare.Briſſ.

CALVMNIA non in criminalibus tantum, ſed in ciuilibus quoque cauſis interuenit.Briſſ.

CALVMNIÆ crimen,l.vlt.de calumniat. In hoc incidit,qui calumniatur.Calumniari eſt actione experiri,vel exceptione vti temere,ſcienter ac doloſe,aduerſus innocentẽ,ideo vt eum vexes,vel aliquid extorqueas,Idque ſeu ciuilis ſeu criminalis actio & cauſa ſit.Quo vtroque caſu pœnas contra calumniatorem iura noſtra poſuerunt multas,quas refert Menoch.lib. 2.de arb.iud.quęſt.103.caſu 322.& Weſemb.in par.de calum. num.1.Hæc Vult.in comment.Inſt.de actio.ad §.19.num.32. 36.Calumniatorem,cauillatorem eſſe, calumniari,& ipſa calumnia, fit pluribus modis: vt falſa crimina intendendo,vexandi hominis gratia actionem, petitionemque inferendo: ſolutionem indebiti,decipiendi ergo admittendo:ius callide ac peruerſe interpretando; bis idem exigendo: latebras & effugia iniiciendi moram quærendo, latitando, fugiendo, remorando.Caluitur ergo qui iſtorum quid facit.Eum,qui iterum petit,quod iam ſolutum eſt,calumniam committere,cauillari,fruſtrari,conſtat ex l.28.§.in omnibus.ff.mandari.Hęc Gœdd.ad princ.l.ſi caluitur 233.num.2.3.

CALVMNIÆ ſpecies tractat eleganter Marcellus in l.1. in princ. ad SC.Turpill.Oldend.

CALVMNIAM ferre apud Cicer.in Epiſt.ad Cæli. eſt calumnioſum quid & aſtutum doloſumque excogitare & afferre: item & obtinere fortaſſis, vt annotat Torneb.lib.aduerſ.5.cap.vlt. Calumniam tulit accuſator, qui iudicio publico victus, ac per calumniam accuſationem inſtituiſſe iudicatus erat.Briſſ.

Per CALVMNIAM in poſſeſſionem ventris nomine miſſa videtur, quæ ſciens prudenſque ſe prægnantem non eſſe, vel ex alio concepiſſe, in poſſeſſionem venire voluit. l.1. §. per calumniam.ff.ſi mulier vent.nom.l.15.& 16. de his qui not.infa. l.3. §.vnde Marcellus,de iureiur l.12. de mort.cauſ.donat.l.3. §.vlt.ff.ne vis fiat ei qui in poſſeſſ.miſſ.Briſſ.

Per CALVMNIAM petere dicitur, qui vexandi alicuius gratia petit, l.poſtquam,43. ff.de hæred.petit.l.29. §.pen.de liberal. cauſ.Briſſ.

Per CALVMNIAM vel calumnioſe ſatis petere, vel per calumniam deſiderare,vt cautio interponatur,dicitur qui nullo iure,ſed vexandi aduerſarii cauſa cautionem poſtulat.l.3.§.1.ff. vt in poſſ.leg.l.1.§.fin.& l.Paulus 8.ff.de prætor.ſtipulat.Prat. ex Briſſ.

CALVMNIÆ actio olim abſolutis reis aduerſus improbos litigatores,eoſque qui temere petierant, dabatur, eoſque decima parte litis mulctabat.Briſſ.ex §.hæc autem, vbi Theophil. Græcus interpres Inſtit.de pœn.temere litigant. Sed hæc in deſuetudinem abiit.

CALVMNIÆ cauſa facere,id eſt,per calumniam.Briſſ.ex ff.

CALVMNIARVM redemptor,l.1.C.de his qui potentior. Briſſ.

CALVMNIAS commouere,l.3.C.de Aduoc.fiſc.

De CALVMNIA iurare, eſt iureiurando promittere ſe non vexandi animo aliquid facere. l.qui bona,13. §.qui damni. ff.de damn.infect.l.3. C quemadm.teſtam.aper.l.cum plures. ff.de reb.auct.iudic.poſ.& alibi ſæpe,& C.de iureiur.propt.calum. dand.Prat.

CALVMNIÆ pœnam & aduerſus calumniatores procedendi modos explicat Bart.l.1.C.de calumniat.& l.1.ad SC.Turpill.Olim autem calumniatorum & delatorum fronti ſtigmata inuſta & inſcripta fuiſſe, ex Plinii panegyrico notum eſt: cuius verba ſunt: Neque vt antea exanguem illam & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas ſuas rideant,ſpectent paria damno præmia. vide Torneb. lib.aduerſ.8.c.22.vide ſ.Calumniæ crimen.

CALVMNIARI verbum generale eſt omnem ingenii malitiam complectens. Cicer.de republ.2. Vt Carneadi reſpondeatis, qui ſæpe optimas cauſas ingenii calumnia ludificari ſolet. Proprie autem ad fraudes reorum contrahitur, h.e.tam actorum quam defenſorum,& tam publicorum quam priuatorum iudiciorum. Vnde iuramentum calumniæ, quod litigatores, cum iudicium acciperent,interponebant.Hotom.

CALVMNIARI eſt per moras & fruſtrationes negotium differre, vel per fraudem alios litibus vexare. Quod & cauillari dicitur: vtrumque ab antiquo verbo Caluo, h.e. decipio: quo vſi poſt Plautum Gellius & Caius in l.ſi caluitur.de verb.ſign.licet vulgo legatur,calumnietur.Tracta eſt autem à caluis metaphora, qui eos fruſtrantur, à quibus per capillos prehendi videntur,ex Spieg.

CALVMNIARI quoque eſt falſa crimina intendere l.1.§.calumniari.ff.ad SC.Turpill. à verbo antiquo Caluor, quo vſi ſunt Decemuiri in l.12.tabul.cuius verba hæc ſunt: ſi caluitur pedemque ſtruit, manum endo iacito, quam legum Caius explicat l.ſi caluitur. ff.de verb.ſign.& Feſtus lib.18.Alciatus interpretatur ibidem, id eſt fruſtratur: metaphora à caluis ducta:quod & Nonius probat.Vnde Gaius in d.l.ſi caluitur,ductos exiſtimat.Prat.Briſſ.

CALVMNIATOR non eſt, qui de re dubia litigat, l.5. §.1. Cod.de fruct.

CALVMNIATOR, falſi criminis accuſator, à caluendo, id eſt fruſtrando & decipiendo dictus.Briſſ.

CALVMNIATORES, qui per fraudem & fruſtrationem alios vexarent,litibus præſertim, l.233.de verbor.ſignificat. qui & calumnioſi in l.3.ad Turpill. Calumniator etiam eſt, qui non debitum petit,l.penult. ff.ne quis eum, qui in ius voc. & qui temere alicui controuerſiam mouet,l.cui neceſſitas.39.§.1.de lib. cauſ. ſic calumnia in cap.calumniam, de pœnis accipienda eſt.Briſſ.

CALVMNIANTES interdum accipiendi ſunt lata illa ſignificatione, quam docet Caius, vt non eos modo intelligamus, qui falſa crimina intendunt, ſed omnes qui aliis improbe faceſſunt negotium. Theophilus vertit Sycophantas. Balduin. in procem.Inſt.& in gl.l.1.verbo Calumniari. ff.ad Turpill.

CALVMNIATOR ita demum notatur, ſi fuerit calumniæ cauſa damnatus.Neque enim ſufficit calumniatum,Vlp.in l.Athletas.ff.de his qui not.infam.

CALVMNIATRIX l.1.§.ſed & ſi,de ventr.in poſſ.mitt.Briſſ.

CALVMNIOSVS eſt, qui ſciens prudenſque negotium alicui per fraudem comparat Paulus lib.1.recept. ſent. tit.5 is pro qualitate admiſſi puniendus eſt Paulo ibidem.Prat.ex Hotom.& Briſſon.

CALVMNIOSA crimina quæ falſo delata ſunt,& data opera.Vlp. in l.illicitas.de offic.præſid.Neve,ait,defenſores eorum calumnioſis criminibus inſectentur innocentes.

CALVMNIOSA accuſatio l.14.§.ſi patris.ff.de bon.libert.aduocatio l.82.§.vlt.ff.de legat.Briſſ.

CALVMNIOSA poteſtas aduerſarii apud Caium in l.ſi idem §.2. de iuriſdict.omn.iud.intelligenda, quum reconuenit quem

aduerſarius, qui per moras & fruſtrationes (*mit vmbzieken vnd verlengeren*) negotium differt, reconueniendo, vel per fraudem primum actorem litibus vexare. nam calumniari in iure Ciuili eſt fere rem morari, fruſtrari, teſte Hegendorph.

Calvmniosissimvm caput, l.8.C.de calumniat.

Calvmniose id eſt, per calumniam.l.8.ff.de ſtipul.prӕt.l.3.C. ad SC.Turpil.Briſſ.

Calvm. Moris erat ſeruis, ſimul atque manumiſſi eſſent, demere capillos, & capiti calvo pileum imponere, vt eo quaſi ſymbolo tempeſtatem ſeruitutis viderentur effugiſſe, vt naufragio liberati ſolent. Nonius. Plautus in Amphitryone: vt ego hodie raſo capite caluus capiam pileum, Goth.ad l.1.§.ſed & qui domini 5.C.de Latin.libert.tollend.

Calx. Vox hӕc veterum teſtimonio, ſiue cӕmentum ſignificet, ſiue pedis partem extremam, fœminini generis eſt: vt quorundam Grammaticorum iuniorum diſtinctio locum non habeat. Calcarius, qui calcem coquit: & calcatorium, locus vbi calx coquitur: qui calcaria quoque dicitur, teſte Vlpiano in l. ait dominum. §. in calcatiam. ff.de pœn. Calx vero pro extrema pedis parte à calcando. Vnde calcaneum & calcar, & calceus, qui è corio fit animantis: & calcearium, quo pes tegitur, apud Vlpian.l.diariis.de aliment.leg. Calx pro fine, per metaphoram, in l.palatinos.C.de pal.ſacr.larg.lib.12.vt apud Ciceronem de ſenectute.Spieg.

Camala Nigro nomen vrbis. Goth. ad leg.in Lyſitania. 8.§.6. ff.de cenſib.

Camara, & camuri boues, à curuatione ex Grӕco καμπὴ camara dicitur fornix, arcus, teſtudo Budӕo l.ſed addes. ff.locat. Camarӕ quoque, nauium ſunt nomina apud Arrianum & Strabonem.Prat.

Cambio elegans & antiquum verbum, quod Alciatus annotauit lib.1. παρέργ. c.45. id fere ſignificat quod permuto. Vnde Camſor Latine dictus. Noſtri vero vocem Cambii inde deducunt, quod eodem admonente, Latina non eſt. Id autem ea voce intelligunt, quod & κόλλυβον Grӕci, id eſt, vt Pollux lib. 7.Onomaſt.c.30.ait ἀργυρίου ἀλλαγήν. Vnde Lagium alii dicunt, deductionem videlicet quandam, quam ſibi Trapezitӕ retinent, vel ob mercedem ſuam, vel quia ſua tantum intereſt, pecuniam, quam permutationis vice exhibent, potius retinere ob monetӕ varietatem.Spieg. Hinc eodem ſignificatu

Cambivm & cambii literӕ, pro quibus ita prӕſumitur, vt executio concedi poſſit, Alciat.reſponſ.333. Harum vſus frequens eſt inter Lugdunenſes negotiatores.Oldend.

Cambivm etiam aliud permutationis genus eſt, ſcil.rei ad rem, vt c.ſi quis fecerit.quo temp.mil.inueſt.in vſib.feud.verbum Iuriſconſ.veteribus incognitum, ſed interpretum & vulgi vſu receptiſſimum, & vide P.Rebuffum in tractatu de chirograph. recognitione.Prat. Chariſius apud Priſcianum lib.10.c.2.eoq; vlt.cambio ἀμείβομαι, quod permuto eſt, poſuit, & eius prӕteritum campſi, quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω, ἔκαμψα, Grӕco eſſe videtur. Vnde & campſo quoque apud Ennium lib.10.Leucaten campſant, i.permutant, Vnde item campſores vulgo collybiſtas atque trapezitas ſiue menſarios, aut etiam numularios vocamus. De quibus apud Alc.lib.1.parerg.c.46. Hoc autem cambii verbo, pro permutatione vſę ſunt conſuetudines feudorum, in c.1. §.ſi quis dominus.tit.quo temp.mil. & in c.1.§. cum autem, tit.de cont.inueſt.quo in loco Bal.col.1.dicit, hoc tantum intereſſe inter cambium & permutationem, quod hęc proprie eſt ſpeciei ad ſpeciem: illud autem ſpeciei quoque ad genus, puta frumentum.& tunc (inquit) eſt contractus innominatus.Tiraq.in tract.de retraict lignagier.§.30.gl.1.

Camela apud Ouid. in Faſtis quoddam poculum eſt, quo in ſacris vti ſolebant:

Dum licet, appoſita veluti cratere camela,
Lac mundum potes, purpureamq; ſapam.

Camelarii. l.vlt.§.camelaſia, ff.de munerib.& honorib. Quibus camelorum curatio mandatur.

Camelasia, camelorum curatio & prӕfectura: niſi forte Camelaria legendum ſit, à camelariis, vt argentaria, ſagaria, ab argētariis & ſagariis. Camelarii namque, qui camelorum curam habent, dicuntur; quorum duo ſunt genera: alterum Bactrianum, quod vnum tantum habet tuber: alterum Arabicū, quod duo tubera in dorſo habet: eoſdem & dromedarios ob velocitatem curſus vocant. Nebr.Arcad. l.vlt. §.1.ff.de mun. & hon. Camelaſia quoque ſimiliter perſonale munus eſt (camelorum publice alendorum) nam ratione habita & alimentorum & camelorum, certa pecunia camelariis dari debet vt ſolo corporis miniſterio obligentur. Briſſon. Budӕus tamen Camelaſia, καμηλασία legendum putat. Hoto. Adde Cuiac. obſeru.lib.9.c.9.in prin.Goth.ad d.l.1.§.2.de muner.

Cameli inter pecudes ac beſtias quaſi mixti ſunt. Nam & iumentorum operam prӕſtant, & natura eorum fera eſt.l.2.§.1. ff.ad leg.Aquil. Eos, vt ait Plin.lib.8.cap.18.inter armenta paſcit oriens, omneſque iumentorum in iis terris dorſo funguntur.Briſſ.

Camili, de quibus multa Plinius, iumentorum operam prӕſtant, l.2.§.1.ff.ad leg.Aquil Camelum vſurpant quidam literis nil mutatis, genere tantum diuerſo, pro anchorario fune. Vt illud Euangelicum, camelum facilius eſt per foramen acus intrare, quam diuitem in regna cœlorum. Sed doctiſſimi Grammatici malunt ſcribere Gamilos.Spieg.

Camelia pia, cuius meminit Paul.in l.24.de iur.patron.

Camelis, virgines ſunt apud Feſt. mutatione γ in c. γαμήλιαι θεαί Turn.lib.aduerſ.3.c.11.

Camera feudiſtis eſt locus, in quem theſaurus recolligitur: Canena vero, in qua frumentum, vinum, oleum, & huiuſmodi cӕtera, reſeruantur. Zaſ. quӕ res in feud. dar.poſſ. Albericus tamen vtrumque pro eodem poni ſcribit c.1.de notis feudor. quod videtur probari d.c.1.Old.

Camera etiam principis ӕrarium, in quod mulctӕ inferuntur, ſignificat, c.1.§.ſi quis vero de pace ten.& iur.firm.in vſib.feudor. Scrinium videtur interpretari Accurſius in rubr. de proxim.ſacr.ſcrin.lib.12.C.

Camera etiam vulgato Gallorū vſu pars ӕdium, in qua priuata agimus, quo ſignificatu accipitur in c.qua frōte.ext.de appel.

Camera, fornix, ſiue arcus ӕdificium ſuſtinens, rectumque deuexum & incuruatum.Prat.

Camera pro conclaui, in quo pecunia ſeruatur. Vnde Feudum de Camera lib.2.tit.1.§.2.& tit.2.§.2.pro ſtipēdio quod vaſallo datur à domino. Sic in teſtamento Caroli Magni apud Eguinarthum: Incipit deſcriptio ac diuiſio, quam perfecit de theſauris ſuis, atque pecunia quӕ illa die in Camera eius inuenta eſt. Anton. Florent. parte hiſt.2. in extremo ann. 1204. Petr. Arragonienſis Rex obtulit regnum ſuum Innocentio Papӕ: illudq; ſibi ac ſucceſſorib. ſuis conſtituit cenſuale, vt annuatim de Camera ipſius Regis, 250. Maſſemutinӕ Apoſtolicӕ ſedi redderentur. Feudum de Camera & ſoldatam eſſe arbitror ex lib.feud.2.tit.10.in fi.Petr.de Vineis lib.epiſt 2.c.38. Nec non feudorum noſtrorum & de Cameris feudatariorum in ipſa collecta ſubſidiis computatis.Prat.

Camerarivs, d.§.eo tamen prouiſo, de elect.vid.Card.Zab.

Camerata arca, arcuata & confornicata, vehiculum contectum: *ein Senſte oder ein hangendt Wagelein*, qualia ſunt hodie corio tecta Budӕo, quibus matronӕ geſtari ſolent, & valetudinarii. Vlp.in l.ſed addes. §.ſi inquilinus, 5.ff.locat.Pand.tamen Flor. pro camerata habent ӕratam; quod rectius putem, & menti Vlp.conſentaneum.

Camillvs Feſto lib.3.proprie appellatur puer ingenuus. Sed Turneb. aduerſ.lib.10.cap.20. fuiſſe ſcribit ſacerdotum miniſtros. Camillӕ nomen vnde ſit deductum, vid.apud Turneb. lib.14.cap.13.Prat.

Camino Grӕco vocabulo vſus IC. in l. ſi arborem. de ſeruit. vrb.prӕd. Notum autem, fornacem nobis ſignificare.Spieg. vide & ꝟ.Heliocaminus.

Campagvs Regius, caliga fuit & ex rubricatis pellib.purpurea; ſub poſterioribus Impp. vt Liutpran.ſcribit lib.3.de rebus per Europam geſt.c.9. Quod & ex Zonarӕ & Nicetӕ plurib.locis probari poteſt. Seu, vt vult Capitolin.& Pollio, calceamētum regium. In veterib. ſane notis ad Iuliani Patricii Nouellas campacos ſcriptum eſt, nō campagos. Vt autem Impp. ſoli purpureis, ita conſules aureis, patricii ſericeis caligis in publico vtebantur. Id ego duobus Caſſiodori locis breuiter conficiam, qui in excuſſis exemplaribus valde corrupti ſunt; ſed emēdaciores hic adſcribam. Sic igitur lib.16.in formula conſulatus ſcripſit: Pinge vaſtos humeros vario colore palmatӕ, validam manum victoriali ſcipione nobilita, lares proprios etiam calceis auratis egredere, ſellam curulem pro ſua magnitudine multis gradibus eniſus aſcende. Apud eundem lib.7. in codicillis patriciatus ad Tolum, Athlaricus de auo ſuo Theodorico ab Imp. Conſtantinopolitano patricio facto ita loquitur. Huic illa diues Grӕcia, quӕ multum glorioſiſſimo domino auo noſtro debuit, gratificata perſoluit, velauit humeros fortes chlamydū veſtis pinxit ſuras ſericis calceus ille Romanus, & dignanter viſus eſt accipere, quod ſe cognoſcebat accipere per honorem. Ita plane habet verus liber. Pitheus adu.lib.1.c.16.vide & Cuiac.& Goth.in Nou.126.in prӕfat.

Campana, notum inſtrumentum.

Campani, qui Campaniam Italiӕ regionem habitant, ſic dictam, quod campeſtris ſit. Vlpian. in l.metum autem 9. §.ſed quod prӕtor 3.ver.ſed ex facto.ff.quod met.cauſ. Cum Campani, ait, metu cuidam illato, extorſiſſent cautionem pollicitationis, &c.de his idem Vlp.l.1.ff.ad munic.qui Campaniam non regionem, ſed ciuitatem appellaſſe videtur, de qua Plin. lib.3.c.5. Et Campani vini meminit idem l.vbi, 75.ff.de verb. oblig. & Campanus ager, qui circa Capuam eſt Hygeno lib. de limit.conſtit.Prat.

Campanvs nobilis ICtus, citatur in l.47. ff.de oper.libert.& l. 34 ff.de fideicom libert.Briſſ.

Campe ſignificat brucum, ſiue erucam: à flexura, quӕ Grӕcis dicitur καμπή. Quӕ vero ſint Pityocampӕ, docet Plin.in 23. lib Vſus ſӕpe contra cāntharidas, buſtreſtim, pinorum erucas, quas Pityocampas vocant, ſalamandras, & contra venenata morden-

mordentia. Idem lib 29 de cantharidibus ſcribens inquit, vis earum adurere corpus, criſtas obducere, eadem pityocampis picca naſcentibus. Hæc admonent nos, mendoſa eſſe verba Marcelli in l.3.§.adiectio.tit. ad l.Corn.de ſicar. vt etiam animaduertit Philip. Beroaldus, licet quidam alii ſubtraxerint. proinde caſtiga pityocampas, vbi inuenies pituocarpas, Columell.lib.12. Beſtiolas ait, quæ à nobis appellantur erucæ, Græcis campæ nominantur. Idem in lib. de hortorum cultu refert, has beſtiolas occidere homines, & ſi mulier quæ in menſtruis eſt ſolutis crinibus & nudo pede ter circum areolas horti ducatur, moriuntur. Carmen Columel. eſt hoc:

Voluitur ad terram à diſtorto corpore campe.

De his vermiculis meminit & Pallad. in lib.1.rei ruſt. Campas (inquiens) nonnulli ficulneo cinere proſequuntur.

CAMPI Martii (qui priuſquam Marti conſecraretur, Tyberinus autore Gell. dicebatur: ſicut Tyberis Martius, vt teſtis eſt Papinius lib.2.ſylu.) meminit ICtus in l.ſed & Celſus, de contrah.empt. l.non ſolum autem.4. Inſtit. de legat. l.cum ſeruus. 39.§.item.9. de legat.1.

CAMPIO in lib.feud. certator pro alio datus in duello, à campo dictus, qui circus erat decertantibus definitus, vt docet Hot. diſp.vlt. Sic lege Langob.tit.112. Nullus campio præſumat, quum ad pugnandum contra alium vadit, herbas, quæ ad maleficium pertinent, ſuper ſe habere. Prat.

CAMPVS eſt ampla planities, ſiue in vrbe, ſiue extra vrbem & regio campeſtris, quæ montes non habet. Campus iaculatorius: l.9.§.vlt.ff. ad leg.Aquil Briſſ.

CAMPSOR, argentarius (collectarius, vt loquitur Cic.lib.de Orator. & l.quiſquis.16. C.ſi cert.pet.) vide Alciat.4.diſpunct. 22. Cuiac.10.obſer.14. ex Donato & Acrone numularios, coactores, collectarios, facit minores argentariis, & maiores miniſtris ac mercenariis: per eos namque pecunias cogebant: & quas acceptant, per partes occupabant fœnori, vel qua alia ratione erogabant. Gothof.ad d.l.16.verb. collectarius.

CAMPSORES & Brancharii, ſane barbara à Iuriſperitis vſurpata no ina, quæ Iureconſulti noſtri non agnoſcunt. Spieg.

CAMVM, de quo meminit Vlp.in l.ſi quis vinum.tit.de vino, tritico, oleoq; leg. Camum potio eſt, quæ fit ex hordeo & aliis frugibus, ſecundum Dioſcoridem vocatur fucca: Arabes vero foca, & eſt cereuiſiæ ſpecies, vt etiam ſcribit Simon Genuenſis. Chamus in alio ſignificatu pro freni genere etiam accipitur, ita dictus, quia breuis ſit. χάμος enim breuis dicitur de quo D.Hiero. Dauid. Pſal.31. In chamo & freno maxillas eorum conſtringe. Niſi potius fuerint ſeptuaginta duo interpretes, quorum Pſalterium per horas cantatur, vt quidam contendunt. Et de Camo in hac ſignificatione pro ſpecie cereuiſiæ, non memini me legere apud Latinos, præterquam in hoc loco Vlp. proinde obſeruatione dignum. Cotta in Memor. Cuiac.obſeru.lib.11.c.30. Camum loram eſſe dicit. Namque Cælius Apitius ita videtur ſcripſiſſe lib.3. Camum vel defrutum imitatur, quod Romani loram vocant: Et id forſitan quod Dioſc. Curmi. Zytho enim proxime iungitur. Hieron. Mercul.5. var.1. putat Camum eſſe potionis genus ex variis rebus commixtæ, perinde ac cereuiſiæ, non abſimilis Sabaiæ potioni, quæ in Illyrico ex hordeo & frumento fiebat. Ammian.26. Adde Alc.1.prætermiſſ. Gothofr.ad l.9.verb. Nec Camum in princ.C.de tritic.vin.&leg.

CANA Feſto lib.3. Græcis idem eſt quod Latinis Caniſtra. Quid ſit, vide ſ.Calathi. Canum, Feſto, κάφινος, Cuiac.11.obſ. 36. Gothof. a d princ l.15.de vſufr.

CANABIS herba eſt, Plin.lib.19.c.9. ex cuius cortice funes torquentur: quo etiam ſenſu capitur apud Vlp.l.1.§. non autem, verſ.igitur.ff.de exercitor.act. In Pandect.Florent. appellatur Cannaba. Gellius cannabum dixit lib.17.c.3.Prat.

CANBIS tam pro ipſa herba, quam pro ſemine ſumitur. Spieg. Plin.d.loc. Vtiliſſima, inquit, funibus canabis; ſeritur à Fauonio. & paulo poſt: Ipſa canabis vellitur poſt vindemiam, ac decorticata purgatur. Differt à lino, candore & tenuitate. Perſius ſatyr.5.

Tum mare tranſilias? tibi torto canabe fulto.

Palladius canabum dixit: Hoc, inquit, tempore canabum ſeris. Hinc canabinus adiectiuum, quod ex canabe conficitur. Col.lib.7. Canabiniſq; funibus cornua iuuencorum ligato.

CANABVLA apud Hygenum in lib.de limitibus conſtit. termini genus eſt, cuius formam eleganter expreſſit.

CANALIS apud Vlp.l.funes 15.ff.de act.empt. eſt lignum cauatum ad cannæ, vnde ducitur, n dempta, ſimilitudinem, quo aqua confluit in viis. *Ein Kanel, Kannel oder Kahn.* Old.Prat.

CANALICOLÆ forenſes homines pauperes, dicti quod circa canales fori conſiſterent. Feſt. auctor eſt lib.3.

CANALES inſtrumento contineri, & ad aquas ſalientes neceſſarios Vlp. ſcribit l.quæſitum §.canales, & §.fiſtula, ff.de fun.inſtrum.leg.Prat.

CANCELLARE, eſt ſcripta tranſuerſis veluti cancellis, ſeu lineis cancellatim ductis expungere, illinire, delere. Vlp.de his quæ in teſtam.delen.l. cancellauerat quis teſtamentum vel induxerat, & ibidem l.proxima: Si omnem ſcripturam cancellaſſet: Item de probationibus: ſi chirographum cancellatum fuerit. Cancellatæ tabulæ: cautiones: chirographum, teſtamentum, &c.l.82.§.vlt. ff.de furtis.l.1.§.ſi hæres, ff.ſi tab. teſt.l.14.ff.de probat.l.vlt.C.de edict.D.Had.Briſſ. Porro quid diſtent cancellare; inducere, ac circumducere, docet. Accurſ.in l.ſi quis libertatem; ff.de hæreditat. petit. quam differentiam probat Bart.l.1.§.1.ff.de his quæ in teſtam.del. Hinc

CANCELLARIVS: cuius officium eſt reſcripta vel reſponſa Imperatoris, & mandata inſpicere, & male ſcripta cancellare: bene vero ſcripta ſignaculo ſuo obſigillare. Quamuis quidam Cancellarii nomen non putant reperiri apud probatos autores: niſi quod Flor.Vopiſcus ſcribit, à Carino Imperatore factum eſſe præfectum vrbis, vnum ex Cancellariis ſuis: At Oldendorpio hæc vox adeo probatur, vt ad Cancellarium Heſſiæ in epiſtola de ea ſic ſcripſerit:

CANCELLARII nomen non ſatis videri feſtiuum, ad deſignandam tanti muneris defunctionem, multi noſtro ſeculo, & quidem non indocti præceptores tradiderunt, quippe quod cancellandi opera, quæ haud dubie iſtam appellationem genuit, vulgaris propemodum exiſtimari ſoleat. Proinde cenſent, rectius appellandum eſſe nomophylacem, ſeu legis præſidium: iuriſaſylum: morum inſtitutorumque aram: æqui boni columen: oculum principis emiſſitium: aut alio id genus ſublimiore verbo. Equidem libenter fatebor, non iſta ſolum, ſed & clariora deberi huic excelſo muneri encomia, ex quo non minima publicæ ſalutis ratio dependet: quod item id authoritatis eſſe oportet, cui omnes magiſtratus honorum ſuorum faſces ſubmittere non indignentur. Veruntamen id mihi viciſſim omnes donabunt boni viri, hoc tempore nullam omnino reperiri vocem & ne quidem inter eas, quas recenſui, qua ſignificantius exprimi poſſit magiſtratus iſte ſalutaris, quam vt cancellariatus appelletur, ab expungendi functione. Id autem quacunque ratione initio acciderit, nihil moror: cum ſit appoſitiſſima ſignificatio, vtpote per quam hac poteſtate omnes omnium principum Cancellarii ſuarum partium admoneantur maxime. Siquidem in Repub. noſtra ſi quis diligenter rationem ineat nullo magis opus eſt munere, quam cancellarii, ſcil. qui verſo ſtylo multa cancellet ex iis, quæ parum prudenter introducta ſunt, & ita quidem recepta, vt non à quolibet homine ſine piaculo mutari poſſe videantur. In eo potiſſ. genere diſcerni poteſt ſublime cancellarii munus, ab aliis vulgaribus vtique non contemnendis bonorum virorum conſiliis. Old.

CANCELLARIVS in l.3.& l.nemo.C.de aſſeſſor.& domeſt.actuarius eſt ſeu ſcriba: inde ducto nomine, quod eius officiũ, id eſt cellula, in qua ſcribere conſueuit, cancellis munita ſit. Cum enim officium ipſius libellis ſiue chartulis ſit refertum, ac frequentes habeat interuentores, cancellis munitus à chartarum amittendarum periculo abeſt: id quod ex inſcriptione marmori inſculpta, quæ Romæ extat, T.Aproniani V.C. vrbi præfecti, conicere quoque licet. Hot. Eum Notarium recte interpretatus eſt Accurſ. in d.l.3.C.de aſſeſſ. Erant enim cancellarii tunc temporis, qui preces ſuppliceſque libellos, omniaque ſcripta, quibus princeps ſubſcribere nolebat, cancellabant, id eſt, ductis cancellatim lineis vitiabant & inducebant, fortaſſe è notariorum numero. Turn.lib.11. aduerſ.c.25. è Vopiſco. Secus Hot. in Lexic. In Gallia autem eo celſitudinis ac dignitatis euectum translatumve eſſe conſtat, vt præfecti prætorio inſtar ſit, & Nomophylax cenſeatur, vt ſcribit Bud.in priorib.ad Pand.adnotat. altius eius dignitatis originem repetens. Tu illum conſulito.

CANCELLARII partes hæ ſunt, & munus: videat (inquit Bud.) vt nulla principis conſtitutio, nulla ſanctio, nullum diploma, nullum reſcriptum, nulli codicilli regii, non è Rep. atq; etiam è dignitate Reip. principalique exeant, cuius cenſuræ aut ſtylo acta ſua eximi nunquam voluit principum maieſtas. Is principis præſentis vicarius, & eo peregre profecto, Interrex quodammodo cenſendus eſt. Hunc igitur rerum omnium cognitione, omni doctrinarum virtutumque genere inſtructiſſimum & ornatiſſimum, & vt vno verbo dicam, ἐγκυκλοπαιδίαν abſoluiſſe, ingenioque ad omnia verſatili, omnia in numerato habere eum oportere, neceſſario fatendum eſt. quid? quod res ipſa docet, id Reſp. exigit. Licet autem & Olden. & Bud. ſpecioſe de officio cancellarii dicant, à verò tamen ipſorum ſententia abeſſe videtur. cancellarios à cancellando, i.e. actis cancellatim lineis perducendo, dictos exiſtimantium. Nam vt à cancellis potius dicantur, vel hæc vna maxime ratio ſuadere poteſt, quod eorum fere temporum ſcriptores à cancellis, & cancellos agere dicunt, cancellarium ſignificantes Caſſiod. lib.2. Inſt. Diuinarum & humanarum ſcript. de Marcellino Illyriciano, cuius hodieque deflorata extant: Is (inquit) adhuc patricii Iuſtiniani fertur egiſſe cancellos. Sed meliore conditione deuotus à tempore Theodoſii principis vſque ad fores Imperii triumphalis Auguſti Iuſtiniani opus ſuum, Domino iuuante, perduxit. Idem lib 12.var.for. Sic

enim proprie noſtros cancellos agitis, ſi læſorum impia clauſtra ſoluatis. Etricus monach. lib. 6. de vita Germani:

Voluſianus erat præcel, nomine quidam,
Vrbis patricio toti dilectus & vrbi,
Atque à cancellis pri co de more miniſter.

Cancellarii ergo erant (ait Briſſ. vlt. edit.) qui cancellos principis agebant. A cancellis enim nomen traxerunt, vt ex Caſſiod. liquet. Briſſon. Sed rem totam belle & accurate conficiet Caſſiodori. P.P. locus ex lib. 11. var. in cancellariatus codicillis: Hoc igitur (inquit) laudabile præiudicium, ſententiam gratioſam militiam domeſticam à 12. indictione, cancellorum tibi decus attribuit, vt conſiſtorii noſtri ſecreta fideli integritate cuſtodias. Per te præſentandus accedat: per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innoteſcat: iuſſa noſtra ſine ſtudio venalitatis expedias: omniaque ſic geras, vt noſtram poſſis cõmendare iuſtitiam. Actus enim tui iudicis opinio eſt: Et ſicut penetrale domus, de foribus poteſt congruenter intelligi; ſic mens præſulis, de te probatur agnoſci. Nec iniuria. Quia talem vnuſquiſque ad reſpõſa ſua videtur eligere, qualem ſe cunctis decreuit æſtimari. Et paulo poſt. Reſpice quo nomine nuncuperis, latere non poteſt, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia, feneſtratas ianuas. Et quamuis ſtudioſe claudas, neceſſe eſt, vt te cunctis aperias. Nam ſi foris ſteteris, meis emendaris obtutibus. Si intus egrediaris, obſeruantium non potes declinare conſpectus. Adſcripſi locum latius, cum quod cancellariorum, de quibus agimus, conditionem plene contineat, tum quod in vulgatis libris ad finem corruptus ſit. Pitheus aduerſ. lib. 12. c. 2. Adde Adrian. Turneb. aduerſ. lib. 11. c. 25. Ex Caſſiod. patet (ait Briſſ. vlt. edit. Lexic.) Cancellarium intra cancellos vndiq; conſpicuum ſtetiſſe. Vnde munus dignitaſque eius cancellorum officium vocatur à Caſſiod. epiſt. 27. lib. 12. Cancellarium princeps ad reſponſa ſua eligebat: eius fidei ſecreta conſiſtorii commiſſa: per eum ad principis aures ſupplicium deſideria perlata: per cũ accedebat, qui principi præſentandus erat: ille iuſſa principis expediebat. Briſſ. ex Caſſiod.

CANCELLARII. Cancellarii in l. 5. §. 2. C. de temp. appellat. viri epiſtolares nuncupantur. Gothof. ad d. §. 2. adde l. 2. §. 18. C. de offic. præfect. prætor. Afric. & Gothofr. ad l. nullus. 8. C. de aſſeſſor. Cãcellarii, ait, à ſecretis iudicium: dabant operam ſcribendis & expediendis epiſtolis, iuſſionibus, edictis, relationibus, reſponſis ac ſententiis, in loco quodam, vt conſiſtorio proximo reticulis ſiue cancellis clauſo, vt hodie quoq; fit in curiis. Per eoſdem fiebat ad iudices admiſſio: erantque iudicibus quod principibus tribuni ac notarii. & alias viri quoq; epiſtolares dicebantur, d. l. 5. §. 2. adde l. 6. 11. 12. & rubr. Cod. de aſſeſſor. Cancellarii iudicum, conſiliariis domeſticiſque adiunguntur, l. 3. 5. 8. C. de aſſeſſor. l. 1. §. pro annonis. C. de offic. præt. Afric. Briſſ.

CANCELLARIVS (ait Hot. in comment. verb. iur.) idem eſt qui ſeruus publicus, ſiue tabellio & actuarius: is enim commune omnium actuariorum nomen fecit ſuum.

CANCELLARIA quid ſit, pluribus docet Bud. in Forenſib. officinam & conuentum appellans & iuris æquitatiſq; promptuarium, & oraculum, iuſtitiam ipſam, ſummi iuris emendatricem. Porro à Cancello ducitur.

CANCELLATIO, quam diuidendi & adſignandi agri formam eſſe Siculus Flaccus ſcribit libro de condit. agrorum. Prat.

CANCELLVS ædium, num. ſing. apud Vlp. in l. nam & ſi. 9. §. 1. ff. quod vi aut clam. Petronius etiam arbiter eodem numero ea voce vſus eſt, exiſtimans cancellum murum eſſe cœnaculorum ſeu quorumlibet ædificiorum ora ab iniuria lapſus ibi incidentis defendentem. Prat. Cancelli ſepta ſunt ex rectis, obliquis, tranſuerſis lignis contexta & compacta; plagulis ſeu foraminibus inuicem diſtincta. Feneſtratas ianuas vocat Caſſiodorus epiſt. 6. lib. 11. Briſſ.

CANCELLI per diminutionem dicti, olim cancri dicebantur Feſt. lib. 3. Prat.

CANCELLI, ligna ſunt inter ſe modicis interuallis in tranſuerſum connexa, quibus tribunalia, ſcenæ, & feneſtræ muniri conſueuerunt. Cic. in Verr. Circumdati cancellis videntur in ſua prouincia. Idem 1. de Orat. forenſibus cancellis circumſcriptam ſententiam. Vtrumque per tranſlationem. Sed proprie Sidonius lib. 1. de turba ſatellitum Theodorici regis: Excluſa, inquit, velis, incluſa cancellis. Canti. c. 2. Hieron. interprete: Reſpiciens inquit, per cancellos, id eſt, per foramina cancellorum. Nebriſſ. Huiuſmodi quoque feneſtræ Clatratę dicuntur. Vlp. de leg. 1. l. cætera, 41. §. item hoc. item de fund. inſtr. l. quæſitum. Cancellos quoque inſtrumento contineri puto. Oldend.

CANCELLI in ædibus, ſepta ſunt ex rectis, obliquis, tranſuerſis lignis, contexta & compacta: plagulis ſeu foraminibus inuicem diſtincta. l. 41. §. item hoc. ff. de leg. 1. l. 12. §. fiſtulæ, ff. de inſtru. vel inſtrum. Feneſtratas ianuas Caſſiod. epiſt. 6. lib. 11. appellat. Briſſ.

CANCELLOS per tranſlationem appellat G. Budæus in forenſib. locum vbi aduocati ſtantes cauſas agunt. Galli vocant *le barreau*. Stantes dixi. Nam dum cauſas agunt, ſtare debent, iudex vero ſedere. Idque Valentinianus & Valens conſtituerunt, l. quiſquis. 6. in fin. C. de poſtul. Prat.

CANDELA accenſa vtuntur in auctionibus, vt tamdiu liceri, pretiumque augere poſſis, quamdiu durat, & donec vna cum lumine conſumpta fuerit, & tunc meliorem conditionem adferenti addicatur res: argumento ab electione petito, cuius formæ & ſolennitat s commeminit pontifex in decretali epiſtola, c. cum veteri, de electione, in antiq. Prat.

CANDELABRA ſupellectili adnumerantur; ideoque ea ſupellęctili legata, deberi Paul. ſcribit l. 3. in princ. ff. de ſupel. leg. Dicta autem ſunt Feſto lib. 3. quod in eis candelæ figantur. Prat. Briſſon.

CANDELABRO ſigillum incluſum vindicari non poſſe, ſed vt excludatur, ad exhibendum agi. idem Paul. ait, l. gemma. ff. ad exhib. Sed &

CANDELABRO vendito, ſigillum ei incluſum ſeruandum non eſſe, putem ex ſententia Solonianæ legis, quam explicui li. 2. Iuriſper. veteris. Legis verba hæc ſunt apud Diogenem Laertium: δακτυλιογλύφῳ μὴ ἐξεῖναι σφραγῖδα φυλάττειν τοῦ πραθέντος δακτυλίου. Hoc ad candelabrum produci poſſe, argumento eſt, quod Paulus idem ius conſtituat in vtroque, nempe anulo & candelabro, d. l. gemma. Prat.

CANDIDATI ſunt, qui nondum ſunt aſſecuti honorem, ſed ambiunt, & ſpes eſt eos aſſecuturos eſſe. Spieg.

CANDIDATI Romæ dicebantur, qui conſulatum, vt ait L. Feneſtella lib. 2. c. 7. vel alium magiſtratum, vt aliis placet, petebant: dicti, quod veſtibus candidis induti eſſent, & tranſlatitie aliarum rerum petitores dici cœpti ſunt. Hinc candidatos reſtitutionis dixit Tertul. lib. 2. aduerſus Marcion. Prat.

CANDIDATOS principis appellat Vlp. l. vni. ff. de offic. Quæſtoris, qui libris ſolis principalibus in Senatu legendis vacabant. tamen L. Feneſtel. epiſtolis legendis vacaſſe in eandem rem ſcribit lib. 2. c. 3. Vnde lib. Iuriſprud Mediæ. 1. cap. 3. literis pro libris legendum admonui. Nam & à claſſicis rerum ſcriptoribus didici Impp. cum extra vrbem in expeditione eſſent, ſolitos fuiſſe ad Senatum litteras mittere. Sed Florentinam lectionem confirmat, quod iis verbis in Auguſto Suet. Tranquillus, Etiam, inquit, totos libros in Senatu recitauit. Prat. & Aldobran. in prœm. Inſt. in verbo Ex quæſtori per candidatos orationes principum in Senatu recitabantur Briſſ.

CANDIDATI quæſtores. Lamp. in Alex. Quæſtores candidatos ex ſua pecunia iuſſit munera populo dare, ſed vt poſt Quæſturam præturas acciperẽt, & inde prouincias regerent. Quibus ex verbis candidatos ſuſpicatur dictos Hot. ea re, quod hic ingreſſus erat, & quaſi primordium gerendorum honorum & ſententiæ in ſenatu dicendæ: vt & Vlp. cod. loco ſcribit. Dio lib. 54. πολλὰ γὰρ καὶ ἐν τούτῳ τὸ βουλευτήριον αὐτοῖς μηδ' ἐκεῖ εἶπεν ὑπὸ βραχύ· τὰ δὲ βιβλία τοῦ ταμίου ἀναγνῶναι δούς, τά τε προσαγγελθέντα οἱ κατηριθμήσατο. Prat.

CANDIDATI, vide l. his quidem. 5. fin. C. qui milit. poſſ. vel non.

CANDIDVS eſt in l. ea lege 8. C. de rer. permut.

CANCELLA herbæ nomen, Gothofr. ad l. interdum. 16. §. ſpecies 7. in prin. verb. cinamomum, ff. de publicanis.

CANI, pluraliter, tantum, capilli albi in capitibus ſenum. Hos interdum venire ante tempus, Alber. citans vulgatum Boethii verſiculum indicat:

Intempeſtiui funduntur vertice cani.

CANICIES, pro ipſa ſenectute in §. ſi vero aliqui. Auth. de quæſtore. Hac cenſuit Impp. canicici deferendum, nimirum quod gloria ſenum habeatur. vide Alber. Spieg.

CANITIES frondium; vide Gothofr. ad l. 2. Cod. quæ res venire non poſſunt.

CANIS pecudum numero non continetur. Gaio. l. 2. §. 2. ff. ad l. Aquil. ſed nec inter feras beſtias, vt ex Gaio colligere potes. Canis impudicus dicitur epiſcopus, qui nec regiminis in ſe rationem habuit, nec ſua delicta deterſit, nec filiorum crimen correxit, vt dicit Aug. c. qui nec regiminis. 2. q. 7. Prat.

CANIS apud Feſtum pro collari, ſeu vinculo ſiue tormenti genere, hodie frequenti, quod collo reorum inicitur ignominiæ aut pœnæ cauſa, vt ſignificatur l. leg. Iul. 7. ibi: aut quid in collum iniecerit, vt torqueatur: ibique Gothof. ad leg. Iul. de vi publ. Et huc alluſiſſe videri poteſt Plautus in Caſina: Deos quæſo tu, vt quidem hodie canem & furcam feras. Prat.

CANEM non licet retinere qua vulgo iter fit. l. hi enim. §. deinde aiunt ædiles. Alber. Spieg. Si quis igitur canem irritauit & effecit, vt aliquem morderet, quamuis eum non tenuit, Proculus reſpondit Aquiliæ actionem eſſe, vide l. item Mela. 11. §. 5. ad l. Aq.

CANINAM facundiam apud Saluſt. & Hiero. de grege moratorum (non oratorum, vt deprauate legitur apud Cic. actio. 1. in Verr.) ſeu tabularum intelligi quidam annotarunt. Hinc Prudentius:

Inde canina foro latrat facundia toto. Prat.

CANNABVM, 3. Pall. 5. κάνναβι, alii canabum, Iſidor. 16. orig. 17.

alii canaba, vt in l.1.§. igitur præpoſitio.12.& ibi Gothofr.D. de exercitor.act.vide & ſupr.in voce canabis.

CANON Græce, Regula Latine, c. canon. diſt.3.canonibus ſoluere, legibus ſoluere, gratiam canonis facere, gratiam legis facere, pro diſpenſare, *vom Geſatz ledigen*. Budæ.in l.princeps: ff.de ll.Oldend.

CANON etiam dicitur omnis Eccleſiaſtica conſtitutio. Panormit. & alii Pontificii in c.1.de conſtit.in antiq. Sic accipi debet in l.priuilegia. C.de ſacroſ.eccleſ.& ibi vide Bart. & Bald. diſputantes, legibus, an canonibus ſtandum. Vide Schard.in diſt.Bart.Prat.

CANON publicus in conſtitutionibus Imperatoriis anniuerſariam penſitationem, functionem, collationem & præſtationem ſignificat, quæ à prouincialibus quotannis populo vel Romano, vel Conſtantinopolitano, vel Alexandrino gratis, ac ſine pretio vllo mittebatur; qui ſpeciebus his conſtabat, frumento, vino, carne, oleo, &c. vide l.fin.C.de collat.fund. patrimon.lib.11.l.2.C.de præd. Tamia.eod.lib.l.fin. C.de diuerſ.præd.eod.lib.l.1.c.de indict.lib.10.text.qui canonem definit.l.vnic.C.de collat.donat.eod.lib.l.3. Cod.quæ res vend. non poſſ.Briſſ.Prat.

CANON varii generis eſt, idque ex ſubiectis liquido conſtabit. Erat igitur

CANON aurarius, l.priuatæ, 10.C de excuſ.mun.lib.10. Et

CANON delegationis, d.l.priuatæ, & l.13.de extraord.ſiue ſord. mun.in C.Th.

CANON emphyteuticus, l.fin.§.neceſſitatem.C.de iur.emphyt. Auth.qui rem.C.de ſacroſ.eccl.

CANON frumentarius vrbis Romæ, rub.C.de can.fru.vrb.Rom. lib.11.Lampr.in Heliog. Iuſſerat, inquit, & canonem populi Romani vnius anni meretricibus, lenonibus, & exoletis intramuranis dari, extramuranis alio promiſſo; cum eo tempore iuxta prouiſionem Seueri, & Traiani ſeptem annorum canon frumentarius Romæ eſſet. Spartianus in Seuero: rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita conſuluit, vt excedens ipſe vita ſeptem annorum canonem relinqueret. Briſſ.

CANON anniuerſarius, vide l.17.C.de Iudæis & cœlicolis.

CANON ciuilis l.ſi qui.5.med.C.de diuerſ.præd.vrb.

CANON telonei, quod ratione menſæ publicanorum penditur: cuius meminit Caſſiod.li.5.var.ad Ampelium. Telonei quin etiam canonem nulla faciatis vſurpatione confundi. Prat.

CANON glebæ apud Sidonium Apollin.lib.6. epiſt.ad Papam Cenſorium, qui ratione glebæ præſtatur. Quem ſi domeſticis fidei deputata humanitate foueatis, i.e. vt debitum glebæ canonem non petatis, tantum lucelli præſtitum ſibi, &c.Prat.

CANON largitionalium titulorum 4. rubr. C.de canone largit. tit.lib.10.eſt qui ex more infertur theſauris, vel ærario priuato.l.1. C.eod.

CANON ſacratiſſimæ vrbis l.35. C. de nauicul. in C. Theod. l.5. de canon.frument.in C.Theod.Briſſ.

CANON metallicus, l.2.C.de metal.lib.11.

CANON veſtium, l.1.C.de milit.veſte, lib.12.

CANON vrbanus.l.nauiculario.C.Theo.de nauicula. eſt & vrbicarius, l.2.Cod.de can. frum.vrb.Rom.lib.11. Eſt & alius in edicto 13 Iuſtin.Prat.Briſſ.

CANON fundorum: priuatorum vel emphyteuticorum: nauli: titulorum omnium: ſuarius: ſenatorius.Briſſ.ex C.& Nou.

CANON patrimonialis, l.quicunque, 7.princ.C. de omni agro deſert.

CANON rei priuatæ, l.ſciant, 3. C. de his quæ ex publica collatione illata ſunt lib.10.

CANON etiam ſumitur pro pacto, ſicut & contra, vt in l.3.C.de obſeq.patron.præſtand.& in Nou.120.

CANON. Aſconius Pædianus tributorum genera facit tria: canonem, vt in portoriis & vectigalibus: oblationem, vt in vini diſtractione: indictionem, quæ vulgo dicitur talea, Latine item collatio ſeu collecta, vt apud Ciceronem. Is vero tria hæc penſitationum genera his verbis complexus eſt: Sic enim, inquit, de Sicilia loquens, quando illa frumentum, quod deberet, ad diem non dedit: ecce canonem. Quando id, quod opus eſſe putaret, non vltro pollicita eſt: ecce oblationem. Quando id, quod imperaretur, recuſauit: ecce indictionem. Hæc ille. Cæterum taleam numariam ſunt qui ex Titi Liuii lib.8.clarigationem appellari putent. Huiuſmodi autem tributis quum Childericus quartus Francorum rex, libidinoſus & omnis generis luxui addictus, populum aliquandiu vexaſſet, quo faſtum & pellices maxime foueret, tandem ob inſolentiam expellitur, anno à Chriſto 461. regni vero ſui 3.pretium ſtultitiæ ferens. Erant & canones chronici, in quib.temporum ratio tractabatur. Apud Spar.ita legimus: Rei frumentariæ, quam minimam repererat, ita conſuluit, vt excedens ipſe vita 7.annorum canonem relinqueret. In Heliog. canon dicitur fructuarius, pro alimentis in tot annos paratis. Omnino videtur canon id frumentum, quod in vſum cadit annuum, vel quod annis conficitur ſingulis. Hæc fere omnia Cæl.Rhodig.& Bud.

CANONES qui exigebant, canonicarii appellantur in Nouel: [Greek] & in Nou. [Greek], apud Caſſiod.lib.11.& lib.1. var.Briſſ.in prætermiſſ.

CANONIA, vt Panorm.definit, c.cum M.Ferrarienſ.extra de conſtit.in antiqu.eſt ius ſpirituale, proueniens eo ipſo, quod aliquis recipitur in canonicum. & ibi quid diſtet a præbenda; vide ſ. præbenda. Canonia eſt nomen tituli & iuris.vide Innoc.in d.c.cum M.Ferrarienſ.Prat.

CANONICA indictio, l.1.C.de prox. ſacr.ſcrin.lib.11.

CANONICA inſtitutio in c.beneficium.de reg.iur.lib.6.eſt legitima collatio beneficii, ſecundum eccleſiaſticorum decretorum regulas, vt ex gl.Dino & Alberico liquet. Eodem ſenſu

CANONICA præſcriptio, & canonice procedere dicimus paſſim in iure Pontificio.Prat.

CANONICA monitio, quando citatio interuenit cum tribus monitionibus, vel vna pro omnibus peremptoria, c.conſtitutionem.de ſent.excom.lib.6.

CANONICA portio, eſt quæ à canone deputatur eccleſiæ parochiali de relictis à parochiano. vide text.& Doct. in c.noſtra. ext.de ſepult.Prat.

CANONICA penſitatio.in l.2.C. de luc.aduocat lib.12.Canonica indictio: veſtis præbitio. Briſſ.ex C.& Nou.

CANONICA illatio, cuius meminere Impp. Honor. & Theod. in l.placet, C.de ſacroſ.eccleſ.eſt ordinaria functio, ordinarium munus, quod habet certam præſtationem lege impoſitam; ad cuius ſolutionem etiam eccleſia tenetur.

CANONICA veſtis.l.2.de diſtr.pign.quæ trib.cauſ.ten.Briſſ.

CANONICARII ſunt horum annuorum canonum exactores, in Nou. Iuſtin.30. & Nou.163. Nou. maior de indulg.reliqu. & apud Caſſiod.epiſt.13.lib 10.var.

CANONICÆ, Nou.59. ſunt Monachæ, vt conſtat ex 2.Nicenæ. c.20.& epiſt.Baſilii [Greek]. Gothofr.ad d.Nou.59.c.2.

CANONICÆ epiſtolæ diuiduntur in [Greek] & [Greek]. Gothofr.ad Nou.6.c.3.verb.Probabilia.

CANONICATVS appellatur titulus regularis ſacerdotii in eccleſia: vnde Canonici dicuntur. Et differt à præbenda, quæ reditus habet annuos ex tali titulo. Itaque qui vtrumque habet, is canonicus præbendarius dicitur.7. diſt.c. ſanct. canonum. Spiegel

CANONICARII etiam ſunt palatini, qui mittuntur in prouincias ex ſcrinio canonum ad exigendos ſolemnes titulos fiſcales, & mittuntur vel à comite domorum, aut præpoſito ſacri cubiculi, Nou.30.vel à comite priuatarum, vt eſt in formula comitiuæ priuatarum Caſſiodori, canonicarios dirigis. Sciniarii dicuntur Nou.134.147.De his Nou.Maiorani de indul. rel.Cuiac.in expoſ.Nou.Iuſtin.128.c.6.& Iul.ibid.num.547.

CANONICARII autoritate terribiles ſunt, & in prouincialium viſcera & damna ſæuiunt.Gothofr.ad d.Nou.128.c.6.

CANONICARIORVM venalis improbitas. (ad Nou.134.c.2.

CANONICARII quomodo differant à vindicibus, vide Gothof.

CANONICI tituli: canonicæ ſpecies. Briſſ.ex C.Th.

CANONICI equi, l.3.C.Theod. de equorum collat. diſces qui ſint ex l.1.2.& 3.eod.tit.C.Th.Prat.

CANONICI & rituales libri, ſunt Decreta priſcorum ſacerdotum, quibus doctrina iuris Pontificii conſtare debet. Tuſanus. vide & Feſt.in verbo Rituales. Spieg.

CANONICVS. Sacerdotes, qui in templis præſertim cathedralibus anni tempore ſacris operam darent, hos Græce [Greek], hoc eſt, regulares vocant, vt qui rite inſtituti cæteris viuendi normam præberent. Hi vero canonicatum adepti, ſuffragium ſeu, vt dicunt, vocem non habent in capitulo, niſi poſt decimumſeptimum annum. Anchor.

CANONIS ademptio, vide l.vlt.C.de fund.patrim.

CANONIZARE, non eſt quod vulgo putant, in cœlitum numerum referre, ſed ad regulam examinare. Κανών enim Latine regula dicitur. Vnde canonibus ſoluere, (quorum conditores magis probi, quam docti fuere, vt ait Alci.23.li.2.diſpun.) pro diſpenſare: quod &, vt docet Budæus, Gratiam canonis legiſque facere, dici poteſt. Spieg.

CANOPVS, vrbis nomen. vide Gothofr.ad edict.Imperat.Iuſtin. 13.c.1.verb.excepto oppido Menelaita.

CANTERIA, vel, vt alii, cauteria, ad pictoris inſtrumentum pertinet, l.17. de inſt. Gothofr.ad l.6.161.aut colore, C.de diuerſ.reſcript.Bred.in Lexic.

CANTABRARII, l.2.C.Th.de collegiat.à cantabris vox illorum genere, cuius Tertullianus in apologetico meminit his verbis: ſypara vexillorum & cantabrorum, ſic enim legunt libri veter.vide Torneb.aduerſ.lib.15.c.16.

CANTHARI apud Vlp.l.cætera 41.§.item hoc, ff.de legat.1.ſunt ludicræ quædam effigies & figuræ varie ad arbitrium effictæ, per quas ex roſtris aquæ ſaliunt. Auſonius in epiſt. Edilli, 17. Harum verticularum variis coagmentis ſimulantur, ſpecies mille formarum, elephantus bellua, aut aper beſtia, aut ager volans, & mirmilo in armis ſubſidens, venator & latrans canis. Quin & turris, & cantharus, & alia huiuſmodi innumerabi-

lium figurarum, quæ alii alio, ſcientius variegant. Hinc optima ratione cantharos, perſonas, ex quarum roſtris aqua ſalire ſolet, appellat idem Vlp. l. fundi §. caſtella. ff. de act. emp. Iulius vero Pollux lib. 6. onomaſt. c. 16. poculi ſpeciem κάνθαρον eſſe ſcribit. In libello quoque ſupplicii quatuor Martyrum coronatorum hæc verba leguntur: Tunc Sempronianus, Claudius, Caſtorius, & Nicoſtratus cœperunt in nomine CHRISTI cauare conchas & pegas, & lectos cum ſigillis & cantharis, cum magna tenuitate artis. Briſſ. prætermiſſ. Prat.

CANTHARIDES inter venenata animalia enumerantur à Martiano l. 3. §. alio SC. ff. ad l. Cornel. Quibus & Magnetem à Nereide peremptum poetæ fabulantur. Ouid. in Ibin.

Cantharidum ſuccos, dante parente, bibas.

Vnde & cantharidis venena dixit Tertullianus IC. in lib. aduerſ. Marcionem. Vtriuſque ſententiam probat Plin. lib. 29. c. 4. ad ſi his verbis: Cantharidas diximus. Sed & in his magna quæſtio: quoniam ipſæ venena ſunt potæ veſicæ cum cruciatu præcipuo. Sunt autem cantharides vermes terreni virides, auri colore ſuperlucentes, in ſummitate ramorum fraxini aut oliuæ naſcentes. Translatitie pro venenata potione ex cantharidibus confecta ſumitur in d. §. alio S C. & à M. Cicer. ad Portium lib 9. epiſt Caius Carbo, accuſante L. Craſſo cantharidas ſumpſiſſe dicitur. Briſ. Prat. V. Æginetam, 3. de re medic. 30. Gothofr. not. ad d. §. alio. 3.

CANTHARIS, ſcarabæi quædam ſpecies oblongioris, maculas rubras tranſuerſarias habens. Hiſpane in Bœtica mea cubiculas vocant, aliis in locis Abadeios: in quo falluntur tempeſtatis noſtræ medici, pro cantharidibus vtentes quibuſdam vermiculis ad muſcarum ſimilitudinem. Plin. lib. 18. Eſt, inquit, cantharis dictus ſcarabæus paruus. Galenus præterea de medicina ſimplici: Cantharidum, inquit, ſiue ſcarabeorum. Nam cantharus eſt ſcarabeus, cantharis vero ſcarabei habens effigiem. Marcell. ad l. Cor. de ſic & veneſ. l. eiuſdem. 3. §. alio. 3. Et quod quis, ait, luſtramenti cauſa dederit cantharidas. Nebriſſ. Cantharides ſunt vermiculi minutorum ſcarabeorum forma: ex quo & nomen traxere: quorum noxiam & maleficam vim Dioſcor. lib. 2. & 6. Plin. lib. 11. c. 36. & lib. 29. cap. 4. explicant. Briſſ. vlt edit.

CANTHARVS non figlini modo nomen eſt à figulo ductum artifice, ſed & nauigii ſpecies. Quin apud Antiphanem, κοσμάριον, id eſt, ornamentulum muliebre cantharus dicitur.

CANTHARVS etiam vas erat, quo vtebantur in ſacris Liberi patris, habens anſas, atque, vt ait Acron, patulum erat, Virgil.

Et grauis attrita pendebat cantharus anſa. (in Buco.

Plin. lib. 33. Cantharus potaſſe exemplo Liberi patris traditur. Eſt præterea cantharus illud aquæ conceptaculum, vnde ſalientes aquę erumpunt. Vlpian. de leg. 1. l. cætera §. item hoc canthari, ait, per quos aquæ ſaliunt. Nebriſſ. not. text. & Alc. hanc dictionem in ſyllaba aſpiratione priuant. Et Alciato dubium eſt, quid hoc loco ſibi velint canthari: niſi accipias pro vaſis aquarum, quibus epiſtomia adduntur, vnde aqua exit: ideoq; ſalientes dicti Latinis authoribus. Idem indicat, Græce legi poſſe κατιόρρ, vt generaliter intelligatur omne inſtrumentum, vnde aqua defluit. Spieg. Alc. lib. 1. parerg. c. 20.

CANTHERIVS Feſto lib. 3. equus, cui teſticuli amputati ſunt.

CANTANDVM eſt in Eccleſia deuotione cordis: neque theatrales cantus ſunt exercendi, c. cantantes. diſti. 92. c. non mediocriter. diſtin. 5. c. ſedulo diſtin. 38. c. quia cauſ. 12. q. 1. c. vnic. de vit. & honeſt. cleric.

CANTOR dictus eſt, quia vocem modulatur in cantu. Huius duo genera dicuntur in arte Muſica: præcentor, & ſuccentor. Præcentor eſt, qui vocem præmittit in cantu: Succentor, qui voce ſubſequenter canendo reſpondet. Concentor autẽ dicitur qui conſonat, & concinit c. clericos. 21. diſtinct. Io. Bello.

CANTABRVM, prolabarum vexilli appellatio, vt Minutius Felix, Signa ipſa, & cantabra, & vexilla caſtrorum, & inde ſigniferi & cantabrarii, l. 2. C. Th. de Collegiatis. Quibus adiunguntur Vitutiarii, & Nemeſiaci, & Collegiati. Et collegiati forſitan eo loco, qui Tertulliani libro de ſpectaculis agonum collegiatii miniſtri. At lib. 11. C. tit. 1. nul. lic. in ſic. equeſtr. ſel. Cuiac. obſeru. lib. 11. c. 20. poſt princ.

CAPANIANVS fundus, vide l. quæſitum eſt. 78. §. peto. 3. ff. de legat. 3.

CAPANNA. Ruſtici Capannam vocant, quod vnum tantum capiat. Gothofr. ad l. tugurii 180. verb. verb. à recto, ff. de ver. ſig.

CAPACITAS. De ſolidi capacitate vide. Vlp. tit. 16. Capacitas legatarii, ad capiendum quid ex teſtamento Capacitatis priuilegium. Capacitati, alicui parata vaſa. Briſſ. ff. & C.

CAPAX, vt notam vulgo ſignificationem præteruolitem, habilẽ ſignificat, vt aperte colligitur ex Vlpiano l 1. §. non autem, in fin. ff. de exercitor. Huius verba hæc ſunt: Vt ecce ſunt naues, quæ Brundeſio à Caſſiopa, vel à Dyrrachio vectores traiiciũt, ad onera inhabiles. Adiicit: item quædam fluuij capaces, ad mare non ſufficientes. Sed ea ſignificatio ad factum refertur. Sed & inhabilitas illa ad ius pertinet. Nam capax dicitur ille, cui relinqui iure poteſt, quicum ve teſtamenti factio (vt loquuntur interpretes) paſſiua eſt, quiue ex teſtamento capere quid poteſt. Inde capacitas legatarii l. 55. §. 1. ff. de leg. 3. & ſolidi capacitas, rub. apud Vlp. tit. 17. Regul. Prat. Briſſ.

CAPAX, id eſt, ſuſceptibilis alicuius rei. Capax conſilii, doli, culpæ, obligationis, ſolutionis, furandi, iniuriæ faciendæ. Capaces auditus. Naues fluuii capaces. Briſſ. ex ff.

CAPEDO, vas vinarium L. Baifio ad l. cum aurum. 19. §. argento. ff. de aur. & argen. legat. Vide apud eundem Baifium, qui Plutarchum citat. Prat.

CAPELLA. Ioh. Camers ſcribit in commentario in Tabulam Cebetis, quod qui noſtro ſeculo capellam pro ædicula ſacellove vſurpant, nedum non inepte, ſed ne friuole quidem loqui exiſtimandi ſunt, quod ea voce præter cæteros Clemens ſecundus vſus fuerit, cuius verba referuntur in c. non fuit. extra de iur. patron. De capellis tota ferme cauſa 16. decretorum ſcripta eſt, tit. item 37. lib. 3. decret. de capellis monachorum & aliorum religioſorum inſcriptus extat. Teſtatur itidem, veterum plures capellæ nomen in hac ſignificatione vſurpaſſe. Noſter autem Rhenanus noue tradit, & quidem belle, Capellæ vocem Francis veteribus deberi, qui in Galliis regnũ conſtituerunt, & Germanica lingua ſunt vſi. Occaſionem nouæ vocis ex annotatione codicis cuiuſdam peruetuſti hanc fuiſſe narrat: Diuus Martinus Ludouico regi, illi (barbara pronunciatione clodoueus nominatur) qui fidem chriſtianam ex Francis primus ſuſcepit, à Remigio tinctus, adeo obſeruatus fuit, vt pleraque bella ope eius diui ex voto confecerit, quorum minimum non eſt illud aduerſum Viſigothos geſtũ, &c. Vnde factum eſt, vt quibuſuis poſtea ſacellis id nomẽ tribueretur. In actis concilii Triburienſis recentius habiti, citante Gratiano, legimus: ſicubi a Nortmannis & Sclauis, ab Vngaris & malis Chriſtianis, ſeu qualicunque modo Eccleſiæ fuerint incenſæ & combuſtæ, in capellis cum tabula conſecrata miſſas celebrari (de conſecr. diſt. 1. c. concedimus.) vbi interpres: Forte capellæ non erant, inquit, olim Eccleſiæ, cum antiquitus dicerentur capellæ tuguria caprarum pellibus tecta. audis perbellam etymologiam. Ab illa ſua capella reges Frãcorum ſacrificium priuatum, cum his nunc militiæ, quod frequenter admodum eueniebat, nũc peregre verſantibus, tunc ob ardua ſubinde negotia non liceret ſemper intereſſe publicis Miſſis, Capellanum nominabant, & Archicapellanum, vel quod principis eſſet Capellanus, vel quod cæteris præeſſet, nihil Grammaticorum præceptionem curantes, qua Græca cum Latinis componi prohibent, ne dicam cum barbaris. Archicapellanorum officium fuit etiam, tabulas atque Imperiales annotationes recognoſcere, quas omnes Latine perſcribi mos erat: & eſt penes Rhenanũ exemplum literarum Ludouici regis, qui Caroli magni pronepos fuit, ſic ſubſcriptum: Ernuſtus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognouit. Et alterum Othonis primi Auguſti cum hac ſubſcriptione: Willigiſus Cancellarius vice Roberti Archicapellani notaui. Dignitas enim eſſe cœperant Et hunc titulum ſub poſterioribus Cæſaribus diu Archiepiſcopi Electores retinuerunt, donec ab officio in Archicancellarium mutatus eſt. Et habet nunc hunc titulum Abbas Fuldenſis, vt ſit Archicapellanus Auguſtæ.

CAPELLÆ Bernhardo iuris Pontificii gloſſulario, cap. concedimus, de conſecr. diſt. dicuntur Oratoria non conſecrata. Papias dictam putat capellam, quaſi capiens λαὸν, id eſt, populum, vel laudem. De capelli vide d. c. concedimus, & 16. q. 2. per totum. & c. peruenit. & ſeq. ead. cauſ. quæſt. 1. & ext. de capell. monach. & ibi Doct. Prat.

CAPENATI piſcatores, vide l. 4. ff. de diuiſ. ret.

CAPERE aliud eſt quam accipere Capere cum effectu accipitur; nempe de eo qui ſic accepit, vt habeat: accipere, & ſi quis non accepit, vt habeat; & ſic accipere potes illud quod nõ tuum ſit accipiendo. Ideoque non videtur quis capere, quod eſt reſtiturus l. 71. de verb. ſig. l. 52. de reg. iur. Sed huic reclamat Iauolenus in l. cum ei. ff. de legat. 2. Cum ei, ait, qui partem capiebat, legatum eſſet, vt alii reſtitueret, placuit ſolidum capere poſſe. Accurſius in l. cum ei hanc ἐναντιωσιν diluens, ſcribit in d. l. cum ei improprie accipi. Nam qui tantum erogat, quantum accipit, capere quid non videtur Paulo, l. ciuitatib. 122. in fi. de leg. 1. καταχρηστικῶς, etiam accipitur apud Pomponium, l. 1. §. 1. ff. de fideiuſſ. tutor. vbi Accurſ. interpretatur. accipit vel aufert: cuius interpretationem probat Alciatus d. l. aliud. ibi forte legi poteſt, rapit; nam IC. ſtatim ſubiicit, Non quidem crimine caret. Prat.

CAPERE eſt ita accipere, vt accipiens ſtatim dominus, aut quaſi dominus fiat, vel certe, ita, vt ne res ipſi inuito auocari poſſit. Gœdd. ad pr. l. 71. num. 3. de verb. ſign.

CAPERE etiam accipitur pro capi facere: & iubere, in c. cum epiſcopus de offic. ord. lib. 6. & ita explicat ibi Io. And. Nam, vt idem ait, epiſcopus ipſe non debet aliquem tenere, aut prehendere. Sunt qui dicant capere, poni, pro ſua auctoritate propria capere: quorum ſententiam probat And. Alc. ad d. l. aliud. Prat.

CAPERE

Capere plane videtur quis quamuis alij acquirat.l.cepiſſe.140 de verb.ſign.Sic

Capere ex teſtamento, vel capere legatum, hæreditatem, fideicommiſſum, eſt ſibi acquirere.l.23.§.fi.de ædil.edict.l. vlt. de leg.1.l. in fraudem. 10. de his quæ vt indign. l. in tempus. 62.de hæred.inſt.l.11.ff.de vulga.l.ſi Titio.7.de leg.1.Briſſ.

Capere ex teſtamento nihil videtur, qui tantum erogat, quantum accepit.l.122.in fi.de leg.1.Briſſ.

Capere ex teſtamento non poſſe apud Vlp. d. l. cum autem 23. §.fi. ff. de ædil. edict.is dicitur, cui teſtamenti factio paſſiua (vt Dd.loquuntur) non eſt, & cui aliquid relinqui non poteſt, vt ſibi quærat. Eodem ſenſu accipitur d.l.fi.de leg. 1. & d.l.in fraudem.10.ff.de iis quæ vt indig. & d.l. in tempus. ff.de hæred.inſt.& d.l.ſi Titio ff.de leg. 2. Capere, id eſt, capacem & habilem eſſe ad quærendum.l.ſi is qui.11.ff.de vulg.l. qui non militabat.§.fin.ff.de hæred.inſt.l.3.ff.de iur.fiſci.Prat.

Capere etiam vſu, acquirere ac ſuum facere ſignificat, l.48.§.1. ff.de adq.rer.dom.l.21.& l.23 ff.de vſucap.l.2.§.cum Stichum. ff.pro empto.l.12.ff de dam.infect. Ita dominium capere in l. 15.§.Iulianus.Et in ſuũ dominium capere.l.5.ff.eod.tit.Ita tẽpore capere, & poſſeſſione capere, IC. dicunt, l.10.§.1.l.13.§.1. ff. de vſuc.l.3.in fi.ff.de adq.poſſ.Hinc dominij capio in l.18.ff. de damn. infect. & vſucapio, id eſt, dominij acquiſitio per vſum ſeu poſſeſſionem. Et mortis cauſa capio, quo nomine ea liberalitas, quæ morte alicuius obuenit, nec proprium nomẽ habet, ſignificatur, tit de mort.cauſ. donat. & capio. Quidquid enim propter mortem alicuius capitur, mortis cauſa capi dicitur, exceptis his capiendi figuris, quæ proprio nomine appellantur, l.8.l.18.& l.21.& l.31.de mortis cauſ.don. l. 54. de cond.& dem. Vſucapere ergo nihil eſt aliud, quam vſu adquirere, & vſu ſuum facere.l.82.§.1.ff.de leg. lib. 1. Dicitur & pignoris capio, ſed alio atque vſucapio ſenſu, l.15.§. ſuper ff.de re iud.l.1.2.C.de exec.rei iud.l.11.C. de pig. & hypothec.l.vlt. de diſtrah.pign.in C.Th. Briſſ. Capere ſimpliciter pro vſucapere, Gœdd.ad princ.l.71.n.6.de verb.ſig.ex aliquot ll.ff.

Capere ſolidum non poſſe dicũtur, qui totius quæ relinquitur hæreditatis inhabiles ſunt ac incapaces, l.72.& l.78. ff.de hæred.inſt.l.6.ff.de vulg.& pup.Briſſ.Prat.

Capere ad certum modum dixit C.Scæuola in l. qui teſtamentum.27.de probat.Briſſ.

Capere verbum ad effectum adquiſitionis, magis refertur, quã accipere. Nam plerunque accepiſſe dicitur, qui tamen adhuc non acquiſiuit, l.naturalis §.1.de præſcr. verb. Quamuis etiam capere dicimus eum qui rapit, vel ſimpliciter aufert, l.1.de fideiuſſ.tutor. Spieg.

Capere extero iure, vide l.à patre.10.C.de collat.

Capere teſtimonia, l.19.ante fin.C.de teſtib.

Capere ex teſtamenro hereditatem, legatum, libertatem, ſolidum, pignus, fructus, fideicommiſſum, dolum, conditionem, honorem, dignitatem, dominium, poſſeſſionem, aquam, intellectum, &c.Briſſ.ex ff.& C.& Nou.

Caperlata poſſeſſio, cuiuſdam fundi poſſeſſionis nomen eſſe, Accurſius interpretatur, in l. Aurelio.20.in pr.de lib.le. quod & A.Auguſt.lib.3.emend.c.7.probat.adde Cuia.7.obſeru.16. Alc.lib.6.cap.23.parerg. cum prolatis repoſuit (Prolatorum item nomine intelligit res, quas paterfam.ex vrbe rus aduehit) alii caprelatum, alii capellatum.Sed Accurſ.lectio eſt veriſſima.Prat.adde Gothofr.ad l.Aurelio.20.in princ.

Capessere honorem.l.1.C.ſi ſeru.vel liber ad dign. aſpir.lib.11. pro ire ad capiendum, vel adſpirare ad honorem, Plautus dixit in Bacchid& alibi ſæpe Virgil.pro perferre accipit. Plautus pro immittere, & recipere.Prat.

Capessendi conditio fit omnibus æqua, quod quiſque meretur, ait l.1.C.de infirmand.pœn.Cœlibat.

Capi interdum ſignificat fraudari & decipi.l.21.ff.ex quib.cau. maior.l.3.§.ergo, l.12.§.ex facto.& §.ſciendum.ff.de minorib. Inde verba illa edicti Prætorii: ET SI QVID DOLO MALO CAPTVS FRAVDATVSQVE EST, l.36.ff.de pecul.l.1. §. filiumfam. ff.depoſ.Cic.3.offic Nam quanti verba illa, VTINE PROPTER TE FIDEM VE TVAM CAPTVS FRAVDATVSVE SIM. Non capitur, qui ius publicum ſequitur, l. 16.§.1.ff. de diuerſ. reg.iur. Non capitur minor emendo rẽ ſibi perneceſſariam, licet mortalem l.11.§.ſciendum.ff.de minor.Inde captio, pro fraudatione, deceptione, damno, & fallacia accipitur.l.1 ff. de in integ. reſt.l.44.ff.ad l.Aq.l.1.de minor.l.pen.in fi.de vacat.mun.l.3.ff. de coll.bon.l.22.§.ſicut ff.mand l.14.in fin.ff.de probat.l.200. ff.de diuerſ.reg.iur.l.66.§.1.ff.ad Trebell.Et captioſum, fallax atque damnoſum, l.41.ff.vſucap.l.14.§. aliquando, ff.quod met.cauſa.vnde captioſa & lucroſa contrarie referuntur in l.6. §.ſi quid cum pupillo. ff. quæ in fraud.cred. Briſſ. Captioſa liberalitas: captioſum pactum, in ff. vide Captio, captioſa.

Capi dicuntur virgines Veſtales, Flamines, Diales, Pontifices, Augures, cum in Sacerdotium legebãtur. Vlp.Inſt.tit.10.Ambroſ.lib.5.epiſt. Vix ſeptem Veſtales capiuntur puellæ. Capi autem virgo propterea dici videtur, quia Pontificis manu prehenſa ab eo parente, in cuius poteſtate eſt, veluti bello capta abducitur.Gell.lib.1.c.12.Hot.

Capi quoque dicebatur arbiter, qui à litigatoribus ſumebatur. Plautus Truculento: Ibo domum ego: te cum bellator arbitrum æquum ceperim. Terent.Heaut.Vicini noſtri hic ambigunt de finibus. Me cepere arbitrum. Briſſ. Generum, arbitrum, capere, id eſt, el gere. Arbiter, iudex, captus, id eſt, ſumptus.Briſſ.

Cepisse non videtur qui per exceptionem à petitione remouetur.l.13.ff.de diuerſ.reg iur. In edicto de calumniatoribus & alias quoque pecuniam cepiſſe videtur, qui obligatione liberatus eſt, l.2.ff.de calumniatorib. Quo referenda eſt l.115.ff.de diuerſ.reg.iur.vt ex inſcriptione apparet. Eodem modo Paulus in l.22.§.vlt.ff.ad l.Falc. eum cui liberatio legata eſt, quãuis ſoluendo non eſſet, capere videri ait, eo quod liberetur. Quinetiã, ſi donaturus mihi mortis cauſa debitorem ſuũ creditori meo delegauerit, tãtam pecuniã capere videbor, quãta à creditore fuero liberatus, l.18.§.1.ff.de donat.cauſ.mor.Briſ.

Capere feras, piſces, volucres, id eſt, prehendere Animalia cœlo, terra, mari capta. Vnde captus piſcium, auium, nempe captarum. Briſſ.ex ff.

Capi ab hoſtibus, l.11.ff. vnde legit. Et à piratis l.19.§.à piratis, ff.de capt.

Capi ex hoſtibus dicuntur, quæ eripiuntur hoſtibus, Briſſ.Capta ab hoſtibus loca, id eſt, erepta, occupata. Captus luminibus, i.e.orbatus, priuatus. Mente captus, qui mentis compos non eſt.capere pignus: ita res pignori capiuntur. capere fructus & alimenta ex prædiis, id eſt, percipere. Sic captos fructus, id eſt perceptos, l.2.& 4.de vſur.capere conditiones, i.e. recipere, admittere.Ita hoc capit illam interpretationem: non capit reſtitutionem, id eſt, admittit. capit dolum, qui capax eſt doli.Captu carere, id eſt, intellectu.capere dignitatem honoris, id eſt, ſuſtinere. Capit æſtimari, dici, intelligi, id eſt, contingit. Briſſ.ex ll.ff.& C.

Capere, ſpecies eſt, Accipere, genus. Quomodocunque aliquid nobis datum, traditumue ſit, ſeu cuſtodiæ tantum cauſa, vel vt conductum habeamus, aut detineamus, accepiſſe dicimur: capere vero ſic, vt mox domini, vel quaſi domini fiamus.Gœd.d loc.

Capiendi ius in l.27.ff.de probat.l.3.ff.de iur.fiſ.l.12.§.item diui fratres, ff.eod & apud Iuuenal.ſat.1. Si capiendi ius nullum vxori, id eſt, teſtamento conſequendi. Non capienti reddere, id eſt, ei qui ius capiendi non habet, l.42.de iur fiſc.Briſſ.

Capilli Indici, vid.l.interdum 16.§.ſpecies. 7. in fin. ff. de publica.

Capillos demere. Moris erat ſeruis, ſimulatque manumiſſi eſſent, capillos demere, & capiti caluo pileum imponere, &c. Gothof.ad l.vnic.§.5.in pr.ibi: pileati antecedunt. C.de latin. libert.toll.

Capio eſt acquiſitio cum eo ſcilicet effectu, vt capione fias dominus rei, nec eam captam reſtituere tenearis. Vult.commen. Inſt.de vſucap.n.3.

Capio, pro captio, ſępe dicitur, vt in rubr.ff.de mort.cauſ.donat. & captionibus. Hal. legit capionibus. Sic dominii capio; longa poſſeſſione capio, & capio ſimpliciter; quæ ſingula idem ſunt quod vſucapio. Sic pignoris capio, Gell. lib.7.cap. 10.Hot.Briſſ.ex ff.

Capio mortis eſt, quicquid mortis alicuius occaſione percipitur l.8.12.18.l.21.l.38.ff. de mort.cauſ. donat. Capio mortis cauſa eſt acquiſitio, & differt à mortis cauſa donatione. Gothofr.ad rub.ff.de mort cauſ.donat.& capt.

Capita, perſonæ.Vlp.in l.195.ff.de verb.ſign. Et cum paterfam. moritur, quotquot ei capita ſubiecta fuerint, ſingulas familias incipiunt habere.Hot.vide infra Caput.

Capita officii in l.2.C.de proxim.ſac.ſcrin.lib.12. Sic appellabantur primates officij, & qui in officio primos gradus tenebant. Quemadmodum in ordine caſtrenſi milites quidam capita ſcholarum vocabantur, vt ex Ammia.Marcellino lib.25. liquet. Et Vegetius etiam denis militibus præpoſitos, capue contubernij vocatos ſcribit lib.2.c.8.& c.13.Briſſ.

Capita etiam, gregis, armenti, pecorum, boum, captarum; pro ſingulis corporibus, l.1.§.vlt.l.2.l.3.ff. de rei vindic.l.76.& l. 77.de vſufr.l.13.ff.de pign.l.10.§.ſi ſerui.de iur.dot.Briſſ.

Capita deminuta, capiuntur pro capitatione, pro tributo videlicet, quod pro ſingulis capitib. exigebatur.Pacatus in panegyr. Quid menſorem capita deminuta, & vitam ære taxatam? Alc.in l.vni.C.de colon.Thracenſib.Prat.vid.capitatio.

Capita nundinatitia appellat Tertul.in lib. de velandis virginibus petulantiam, impudentiam oſtentatitiæ virginitatis. Vtinam talibus carerent vrbes plerçque, vbi πολλαὶ ἑαυτὰς ὀθυμοῖ ſe proſtituunt, vt ait Ariſtophan.in nubibus.Prat.

Capita pro fœno, paleis, & iumentorum pabulis poni ſolebant, l.quæ Græca eſt.C. de annon & tribut.lib.10. & in tit. de annon. & capitu, & alibi ſæpe. Vbi annonæ ſunt ea quæ Rectoribus pro victu ſuo: Capita vero ea quæ iiſdem pro pabulo iumentorum præſtabantur Ἀννῶναι καὶ κάπιτα. in N.Iuſtin.8, 24.25.& edict.13.vid.infra. capituli functionem. Marcel.lib,

22. Pabula inquit, iumentorum, quæ vulgo dictitant capita. Caſſiod.lib.7.epiſt.var. Ad equos capitum definitum. Capitu autem in d.tit. cum eſſertur, quidam inenodolum exiſtimant, & capitibus, alii vero capitatione reponunt: nec animaduertunt ea forma dictum, qua ſignificatu, quarta nominum declinatione, & Scribatu, l.1.de muner.& honor. tametſi capitibus ſuſtineri poteſt. Prat.Briſſ.vlt.edit.

In Capita diuidere, id eſt, in viriles, & vt Iuſtinianus Nou.118. interpretatur, εἰς τὸ ἴσον ἀνὰ κεφαλὰς ἀριθμόν, viritim, pro numero ſingulorum, ſic videlicet, vt æquales partes quiſque ferat, & tot fiant partes, quot perſonæ ſunt. §.pen. Inſtit de hæred. quæ ab inteſtat.§.hoc etiam Inſt.de legit.agnat.ſucceſſ.l.2.§.1.ff.de ſuis & legit. Seu vt Vlp.tit.27.reg. Adgnatorum hæreditates diuiduntur in capita: veluti ſi fratris filius, & alterius fratris duo pluresve liberi: quotquot ſunt ab vtraque parte perſonæ, tot fiunt portiones, vt ſinguli ſingulas capiant. Cui opponitur in ſtirpes diuidere, l. pen. C. de legit. hæred. & apud Gaium lib.2. Inſtit.tit.8.& Paul.lib.3.ſent.tit.2. pro ſtirpibus, non pro virilibus portionibus, vt in l.2.C.de ſuis & legit. Briſſ.

Capita etiam erant ipſi ordines ſuccedendi. Sic primum caput erat vnde liberi: ſecundum, vnde agnati: tertium, vnde cognati, &c. Bald.in tit.de legit.agnator.ſucceſſ.

Capital à capite ducitur, vt ait Varro lib.4 de ling.Lat. eſtque ſecundum ipſum, texta faſciola, qua capitulum in capite colligarent quod ſacerdotulæ in capite etiam nunc ſolent habere. At Feſtus lib.3. linteum fuiſſe quoddam, quo in ſacrificiis vterentur, tradit.

Capital alia ſignificatione facinus capitale, & capitis pœna luendum ſignificat, autore Feſt. Sic Capital admittere, l.6.§.ſi quis, & §.qui ſit.ff.de re milit. Plaut.in Menæch. Nunquam ædepol fugiet, tametſi capital fecerit. & in Mercatore: Mulier alienata eſt abs te. Ch. Eutyche capital facis. Eu. Qui? Ch. quia æqualem & ſodalem ciuem liberum enecas. Eu. Ne dii ſirint. Ch. demiſiſti gladium in gulam, iam cadam. Quibus addi poterit illud Lucilli apud Non. Facile deridemur, ſcimus capital eſſe iraſcier. Eadem forma puto veteres dixiſſe, virginal, fœminal, puteal, & ſic deinceps. Sic enim alibi ſcribit. ruden. Intactum ab omni crimine virginal. Et Apuleius in apolog.1. Sic enim, inquit, fœmina nullo pacto reperiens munditer dicere, ad mea ſcripta confugit. Et idcirco iis aſſentiri nequeo qui pro capitale dictum per apocopen Capital exiſtimant. Ræuard.lib.var.3.c.19. Sic Attius in l.6.§.4.D.de re milit. Si quis commilitonem vulnerauit, ſiquidem lapide, militia reiicitur, ſi gladio, capital admittit. Calliſtrat.l.vlt.D. de term.mot. Alia quoque lege Agr. quam diuus Nerua tulit, cauetur, vt ſi ſeruus ſeruaue inſciente domino dolo malo fecerit, ei capital (id eſt, capitale) eſſet. Cic.de leg.lib.2. Quique non paruerit, capital eſto. Hot.

Capitale crimen Bart.in l.2.de publ.iud. interprete, dicitur, ſiue ſit mors naturalis, ſiue ciuilis. Quærit deinde, vtrum in dubio crimen capitale ſit, ſi pro crimine duæ imponantur pœnæ alternatiuæ? Reſpondet capitale. Prat. Capitali crimine damnari, poſtulari. Capitalium criminum, maleficiorum, rei, Capitalis iudicii rei Briſſ.ex ll.ff.& C.

Capitale periculum, leg 1.§ hoc etiam, 7.C.de offic.præfect. prætor.Affr.Briſſ.

Capitale ſupplicium, l.4.C.quæ res venir.non poſſunt.

Capitalem diem dicere reo. Schard.

Capitales homines dicimus quoque flagitioſos & facinoroſos, ac qui in necem ac perniciem bonorum grauiter incumbunt: vel qui facinora capite vindicanda admiſerunt, l.2.de publi.iud. quique ob admiſſa delicta mortis pœna digni ſunt. Cicero Philipp.5. Idem in C.Verrem, act.4. hoc erat etiam capitalior, quod idem pecuniam his qui ab iſto aliquid mercabantur, fœnori dabat. Hinc & capitale odium, quod caput & vitam alterius petit. Sic capitalis morbus & capitale vitium. Quod Lauren.Valla lib.4. eleganter adnotauit. Spieg.Prat.

Capitales inimicitiæ ſunt, cum quis odio capitali ab aliquo diſſidet. l.13.D.de procuratorib. §.inimicitiæ. Inſtit.de excuſ. tut.Briſſ. Moris autem erat apud Romanos, vt, ſi quæ graues inter eos inciderent ſimultates, amicitias ſolenni modo renunciarent, & inimicitias teſtibus præſentibus profiterentur. Quæ inimicitiæ ſic denunciæ capitales dicebantur eo quod ſanguinē ſpirarent ex profeſſo, iuxta Arnobii illud aduerſus gentes, lib 2. Aſſumerent ex corporibus cauſas, quibus feræ fierent: & immanes ſimultates atque inimicitias gererent. De hoc more luculenter Ræuardus lib.5.variorum, cap.15. Quæ vero ſint capitales inimicitiæ cenſendæ, iudicis diſcretioni relinquitur. Sunt enim aliqui caſus expreſſi à legibus & à doctoribus communi conſenſu comprobati. At erunt quamplurimi, in quibus pro conditione perſonarum, locorum, & facti æſtimabit æquus iudex capitales, vel non: Aldobrand.§.item ſi propterea, de excuſ.tut.

Capitales minæ l.7.C.de his quæ vt ind.Briſſ.

Capitales Triumuiri Romæ erant, ad quos capitalium cauſarum animaduerſio ſpectabat carcerisque cuſtodia: vt cum animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret. autor Pomp. in l.2.§.deinde cum eſſet, de orig.iur. Quæ vero ratio fuerit olim in facinoroſos animaduertendi. Bud. refert in prior. adnot.

Capitalia iudicia ea dicuntur, ex quibus pœna mors aut exilium eſt, hoc eſt, aquæ & ignis interdictio: per has enim pœnas caput de ciuitate eximitur, ita definit Paulus in l.2.de public.iud. De iiſdem loquitur Vlp.in l.ſeruum.35.§.public. de proc. Non capitalia autem ſunt, in quibus aut in corpus aliqua coercitio, aut pœna pecuniaria, pœna eſt, d.l.2. Prat.Briſſ.

Capitalis accuſatio, l.1.§.incidit. Ad SCt.Turpill. Briſſ. Rei capitalis accuſare. rerum capitalium condemnari. Briſſon.ex Cicero & ff.

Capitalis aduerſarius & hoſtis eſt, qui vel mortem, vel exiſtimationem alterius petit. Aldobrand.§ item ſi propter. de excuſat.tut.

Capitalis animaduerſio, l.5.C.de iuriſdict.l.1.C.de crim.pecul.Briſſon.

Capitalis cauſa l.6.§.3.C.de appell l.2.§.1.ff.de iure fiſci l.13. D.de ſtatu hominum. Paul.lib.5.ſent.tit.5.Briſſ.

Capitalis pœna quæ ſit, diſces ex Calliſtrato pœnarum capitalium gradus diſtribuente, l.capitalium, D.de pœn. Primus eſt mors, cui variè addicuntur rei, d.leg. capitalium: ſecundus metalli coercitio: tertius deportatio, d.l.capitalium: Vide Alber. Roſa. & Felin.in cap.qualiter & quando lo. 2. extr. de accuſ.Prat.

Capitalis pœna appellatur, ait, Briſſ per quam è ciuitate caput eximitur, vel morte, vel deportatione. Capitalis enim pœna eſt, quæ mortem vel amiſſionem ciuitatis continet, l. 103.D.de verb.ſign. Capitalia iudicia ex quibus pœna mors, aut exilium eſt, h.e. aquæ & ignis interdictio. Et ſic in edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum poſſeſſio denegatur. Rei capitalis damnatus Africano interprete, intelligitur is, cui pœna mors vel aquæ & ignis interdictio ſit, vel, vt Vlp. ait, ex qua cauſa damnato vel mors vel etiam exilium, aut ciuitatis amiſſio, vel ſeruitus contingit, leg.13.D.de bon. poſſ.l.2.D.de pœn. ſic & in l.4. D. ſi quis cautio. & in ea parte edicti, qua à bonorum poſſeſſione liberti patronus repellitur, qui eum capitis accuſauerit. Capitis accuſaſſe exiſtimatur is, qui tali iudicio appetit, cuius pœna aut vltimum ſupplicium habet, aut exilium, quod ſit vice deportationis, vbi ciuitas amittitur, leg 14.§.is demum, Dig.de bon.liber.l.10. D.de iur. patro. Et ita in l.33.§.pen.de fideicom.libert.l.10.§.ſi liberta, D.de in ius vo.l.5.§.ſi quis à liberti, D.de lib. adgn. & l.12.de his quæ vt indig.l.vlt.D.de bon.lib. hæc verba interpretanda ſunt. capitis ergo pœna eſt beſtiis obiici, vel alias ſimiles pœnas pati, vel animaduerti. l.11.§.vlt.Dig.de pœn. Capitalem quoque fraudem admiſiſſe in edicto Ædilium Curruliurn accipimus eum, qui tale aliquid admiſerit propter quod capite puniendus ſit, l.1.& l.23.§.excipitur, ff.de ædil.edict. Eodemque modo capitalem ſententiam in l.22.§.1.ff.de leg.lib.3.interpretor. & l.16.C.de pœn. Et ita iudicia capitis & famæ Cic. lib.9.Epiſt.ad Pæt. ſeparantur. Latine tamen loquentibus omnis cauſa exiſtimationis capitalis dicitur, l.103. D.de verb. ſign. vt ex oratio. Cicer.pro Quintio apparet. Et ita capitali crimine damnatum accipere poſſumus in l.1.§.remouet, D.de poſtul. qui eo crimine damnatus ſit, cuius pœna exiſtimationem minuit. Briſſ.& Corraſius Miſcell.lib.3.c.17.nu.13. Conſ. omnino Gœddæ.ad l.103 nu.4.de verb.ſign.

Capitalis quæſtio l.6.C.de quæſt.

Capitalis fraus l.1.§.in cauſa, D.de quæſt.l.23.§.excipitur, ff. Ædil.edict. (Briſſ.

Capitalis ſententia.l.22.§ 1.D.de legat.3.l.16.Cod.de pœnis.

Capitales actiones, leg.5.ſi ex noxal. Briſſon. vid. infr. Capite, Capitis, Caput.

Capitaneus adquirere ſolet ex ſpoliis hoſtium, vel in ipſa bellorum occupatione, l.36.§.1.C.de donationibus.

Capitatio, tributum, quod in ſingula venalium quadrupedum capita pendebatur, l.ſacroſ.8. C.de ſacroſ. eccleſ.l.quiſquis 15.C.de epiſc. & cler.Hot. vide Ꝭ. Capitis tributum, & Ꝭ. Capita deminuta. Capitis cenſus. Capitatio nuncupatur. Briſſ.

Capitatio (ait Briſſ.) eſt ſpecies tributi, cuius meminere l.vlt. §.pen.D.de mune.& hono.l.8.C.de ſacroſ.eccl.l.11.& l.16.C. de epiſc.& cler.l.vlt de annon.& tribut.lib.10.C.l.1.de immunit.conced. in C.Theo.leg.1.de colon.fugitiu.eod. Hoc autem verbum dupliciter accipi animaduerti. Interdum enim capitis tributum ſignificat, vt in l.vnic.de capitatio.ciu. lib. 11 C.l. vnde colon. Thracenſib.l.1.ne ruſticani ad vllum obſeq.eo.lib. Quo etiam ſenſu capita pro tributo capitum dicta inuenio in Panegyrico Flauienſium Conſtantino Imp.dicto, in quo ita eſt: Septem millia capitum remiſiſti, quartam amplius partem noſtrorum cenſuum. Sequitur paulo poſt: Certe & tum liberi parentes ſuos cariores habent, & mariti coniuges non grauitate tuentur & parentes adultorum non pœnitet filiorum, quorum onera ſibi remiſſa lætantur. Quæ verba perſpicue probant, collatum pro ſingulis perſonarum capitibus id tributum fuiſſe, de cuius remiſſione Conſtantino

gratias

gratias aguht. Quanquam ſi quis iugorum vel capitum reuelationem illic intelligi magis probet, non valde reſtragabor. Eodem enim ſenſu capita releuata Imp. dicunt in l.6.de collat.donat.in C.Theo.in qua illam, de qua egimus, capitationem, humanam vocant. Briſſ.

Capitatio alia humana eſt, alia animalium, l.vlt.C.de conlat. donat.in C.Theod. Illam capitationem ſola ruſticana plebs extra muros poſita penſitabat, leg.1.C.vt ruſticani ad nul.obſeq lib.11.plebs vero vrbana minime in cenſib.pro capitatione ſua conueniebatur, ſed ab ea immunis habebatur l.1.C.de capitatio.ciu.eximen.lib.11. Et in hac ruſticanorum capitatione, cum ante per ſingulos viros, per binas vero mulieres capitis norma cenſeretur, Impp. voluerunt, vt binis ac ternis viris, mulieribus autem quaternis, vnius pendendi capitis munus iniungeretur, l.10.C.de agric.& cenſ. Hinc capitatio plebeia l.36. de decur. l.2.C. de Protoſtaſia. capitatio prædii. l.9.C.de act.empt. Capitationis onus & ſarcina.l.33.de Epiſc. Eccleſiæ & cler. Briſſo.

Capitatio annonariam pro menſura agrorum functionem, indictamq; poſſeſſionibus pro iugorum & capitum, quibus coluntur & arantur, numero, collationem deſignat. leg.9.C. de act.empt.leg.1.de impon.lucrat.deſcriptio.in C.Theo.l.4. de indulg.debit. in eod.C.leg. vlt.ſine cenſu, vel reliqui.eod. l.15.de annon. & tribut.in eod. C.l.vlt.de patrocin. Vicor.eo. Saluianus Maſſil.lib.5. de præſente Dei iudic. Vt cum poſſeſſio ab his abſceſſerit. Capitatio non diſcedat: Huius vero appellationis ratio ea mihi reddi poſſe videtur, quod iumenta Capita vocarentur, apud Ammian. Marcell. quorum iugo vno quantum arari terræ poterat, id ſub iugationis appellatione in deſcriptionem veniebat, tributariæque functioni ſubiiciebatur. Inde Capita & Iuga, Capitationem & iugationem in eadem oratione, tanquam parem vim habeant, poni videas, l.9.de agric.& cenſit.lib.10.C.l.6.de extraord.muner.in C.Theod.l.11.de exactio.l.6.de conlatio.don.l.1.& 2.de protoſtaſ.in eod.C.ſæpius tamen ſub diſiunctione ſociantur, Iuga aut capita, Iugorum ſeu capitum. Imo dicitur & iunctim iugorum capitatio in l.1.de immun.conceſſ.in C.Th.& ζυγοκεφάλων a Iuſtin.Nou.17. ἀπαγκεφάλ.quod Iulianus Patritius vertit iugera, vel, vt alii legunt, iuga. Eam certe collationem pro numero iugorum, vel capitum, quæ quiſque poſſidebat, factam dilucide oſtendit l.vlt. C.de immun. nem. conce. lib. 10. Briſſ.

Capitatio perſonalis erat, & capiti ſiue perſonæ magis, quam rebus aut facultatibus imponebatur, & ab iis etiam, qui nullum cenſum haberent, nulla prædia poſſiderent, exigebantur: ſicuti olim Romæ capite cenſi fuerant. Prat.

Capitatio, maior minorue, l.9.C.de act.empt. Pro Capitationibus in rub.C.de annon.& cap Hal.legit.capitu.

Capite deminutus dicitur, qui ciuitate motus eſt, & ex alia familia in aliam adoptatus: & qui liber alteri mancipio datus eſt: & qui in hoſtium poteſtatem venit: & cui aqua & igni interdictum eſt. Feſtus lib.4. Hot. Briſſ.

Capite minutus dicitur, qui vel libertatis vel ciuitatis vel familiæ iure priuatus eſt, l.1.de cap.min.

Capvt ergo ſtatum ſignificat. Briſſ. Et hinc

Capite minui dicuntur, qui ſtatum mutant, non qui honorem aut dignitate, in §. Quibus autem Inſtit.de cap.diminut. Proinde ſeruus cum manumittitur, capite non minuitur, quia ſeruus nullum ius ſtatumque habet.l.3.§. vlt.cum l.ſeq. ff.de cap.minut.Briſſ. De Capite deminutis edicti formulam vide in l.2.§.1. ff.de cap.deminut.

Capite & fortunis cauere eſt, quod vulgus forenſi iam obligare ſe, ſua bona, & corpus, dicit. Brechæ.in l.licet.de verb.ſignif.

Pro Capite dare ſeruus dicitur, quum pro libertate dat, l.5.§. vlt.ff.de pecul.10.ff. pro empto. coniuncta l.4.§.de illo.ff. de vſucap. vel, vt alias dicitur, ob pactionem, & in pactionem, libert.l.9 ff. pro empto. Sic Plautus compluries loquitur, vt in Perſa act. 1.ſceu.1. Vt des mihi nummos ſexcentos, quos pro capite pendam. Idem Pſeudolo act.1. ſcen.2. Tu autem qui pro capite argentum mihi iam iamque ſæpe numeras: Eaque paciſci modo ſcis: ſed quæ pacta es, non ſcis ſoluere. Idem Pœnulo act.3. ſcen.1. Cum argentum pro capite debemus, noſtrum dedimus non tuum, liberos nos eſſe oportet. Et in Rudente act.3. ſcen.2. Docte atque aſtute ego illi pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt ſim liber ac me emittat manu. Seneca Epiſt.lib.1.tit.11. Eripe te hac ſeruitute, quam extremæ quoque conditionis mancipia, & in his ſordibus nata exuere conantur: peculium ſuum, quod comparauerant capite fraudato, pro capite numerant. Briſſ. Ergo pro capite datur, quod domino datur, vt ſeruum manumittat. Seruus ancillam, quam ſubripuerat, dat domino pro capite ſuo, id eſt, pro libertate ſua.l.10.pro emptor. Sed & pro capite datur, quod nutrici ad educendum, vel ad ſeruos a prædonibus redimendos datur, leg.28.§.1.de don.int. vir. Cic.3.offic. Si prædonibus pactum pro capite precium non attuleris. Senec.2.de benefi. Pecuniam pro capite dependam, id eſt, pro redemptionis precio. Sic & Tertul.in lib.de fuga in perſecut: Sanguine empti, ſanguine numerati, nullum nummum pro capite debemus, quia caput noſtrum Chriſtus eſt. Briſſ.

Capitia in l.27. ff.de aur. & argent. legat. muliebria ornamenta. Nonius Marcellus, Capitia, ait, capitum tegmina: Nonium Iſidor. lib.19. Etymol.c.30. ſequitur. Briſſ in vlt. edit. Lexic. negat eſſe capitis ornamenta. Varro enim 4.ling.Lat. Capitium, ait ab eo quod capit, ſeu inductu comprehendit pectus, (vid.ſ. Capitium.) Varro de vita populi Romani: Nec ad orbitam matrumfam.inſtituti, quod ex pectore ac lacertis erant apertis, nec capitia habebant. Hæc & capitula appellari ibidem traditur.

Capitis minutio triplex eſt. Aut enim eſt maxima, aut media, aut minima. Maxima, quæ & ſumma & extrema, eſt quæ ſtatus omnes, puta & libertatem, & ciuitatem, & familiam adimit. Media eſt, quæ duos tantum poſtremos, ciuitatem puta & familiam, non autem libertatem adimit. Minima, quæ familiæ ius tantum, non autem libertatem nec ciuitatem adimit. l.fin.ff.de cap.minut. Toto tit. Iuſt eod. Hot. Iureconſulti autem magna capitis deminutione plerunque etiã mediam comprehendunt, l.1 §.ſi filius.ff.de ſuis & legit.l.1.§.capitis, ff.ad Tertull.l.11.de vſufr.legat. Itaque & Boethio Deportatio maxima capitis deminutio eſt, l.5.ff.de extraor.cogn.quæ aliis media eſt, §.minor ſiue media.Inſtitut. de cap. diminut. Quin etiam Vlpianus in d.l.1.§. ſi filius, duas tantum capitis minutiones ponit, magnam ſcilicet & minorem. Briſſ.

Capitis accuſationem Cuiac. in tractatu quinto ad Africanum poſt princ. definit eſſe eam, cuius pœna eſt mors, vel magna capitis deminutio, l.eum, patronum, de iur. patron. Hoto. plura vide ſ.in capitalis pœna. Conf. omnino Gœddæi ad l.103.n.1.2.de V.ſign.

Capitis accuſare: capitis crimine damnari; & capite damnari, luere, plecti, puniri. Capitis pœna affici, plecti, vindicari. Capitis reus, poſtulatus, punitus, reus factus. Capitis accuſatio, iudicium, periculum. Briſſ.ex Cicero. ff.& C.

Capitis tributum quod in ſingulas perſonas confertur l.3.& vlt.de cenſib.l.10.C.de agric Aliqui cenſum capitum vocant. Et hic Cenſus ſolo Capitum nomine interdum etiam deſignatur. Ita trium capitum remedium ſeu releuatio, apud Sidoni. Apollinar. Briſſon. vid.ſ. Capitatio.

Capitivm, de quo Vlpia. meminit in l. veſtis, §.muliebria ff.de aur.& arg.leg. eſt regmen capitis, à capite nominatum: vel ſecundum aliquos à capio, quod capiat, id eſt, comprehendat pectus. vid.ſ. Capitia. Varro de vita patr. Tunicas, nec capitia, nec ſtrophia. Cot.

Capitolivm ex eo dictum ait D. Halycarnaſſæus, quod caput illic inuentum eſt, ideoque caput Italiæ eſt Ibi varia fuiſſe auditoria conſtituta docentium conſtat l.vnic.C.de ſtudi.liber. vrb. Rom. lib. 11. Templum erat Iouis in cliuo Tarpeio aſcenſu (vt puta) difficile. Hinc conditiones conceptę quæ in faciendo conſiſtunt, vel non faciendo, l.ſi iam.11.& l. Mutianæ.7.ff.de conditione & demonſtratione. Antea tempore legum Decemuiralium Arx Tarpeia adpellabatur. ait lex, QVI FALSVM TESTIMONIVM DIXERIT, SAXO TARPEIO DEIICITOR. Quod pœnæ genus iure optimo abrogatum eſt, imo & vetitum l.ſi diutino.§.fin.de pœn. Prat.

Capitolii etiam fit mentio in l.6.pr.ff.de hæred.inſti. & l.12.§. 6.in prin.C.de ædific.priuat.

Capitv, verbum qui accipi debeat in rubric. C. de annat.& capitul.& l.1.ff. eodem tit. quam lectionem mendoſam quidam autumant, & capitibus, alii capitatione reponũt, non animaduertentes, Capitu, eadem ratione qua ſignificatu quarta nominum declinatione, & ſcribatu.l.1.ff.de muneribus & honoribus, efferri. Non tamen nego, quin & capitibus legi poſſit & ſignificat iumentorum pabula, vt ſupra docui in verbo, capita. Prat. dubitat.

Capitvlariam & Temonariam functionem coniungunt Impp. in l.14.C.Th.de extraord.mun.vt & capituli & temonis neceſſitatem, l.13.C.Iuſtin.eod. tit.in qua tamen paſſim capitalis atque temonis neceſſitatem perperam ſcribitur. Briſſon. Capitulum & capitularium, pro temonaria functione, quæ in ſordidis muneribus ponitur. Briſſ.

Capitvlarii capitum exactores. Symmacho.11.Epiſt. qui & Cephalæotæ dici cæpti ſunt. l.fin.C.Th.de patroc. vicor. qui & liturgi, d.l.fin.& de capitulariis l.2.Cod.de priuil.eo. qui in ſac.pala.milit. Prat. Sunt & capitularii ſeu capitulares Magiſtratus publici, qui in ciuitate capitulata leges ſtatuunt, aut emendant, & de capitalibus cauſis cum iudice regio pari iure quærunt.l. Nerarius. ff.de verb.& rer.ſignific. Brechæus. vid. inf. Capituli functionem.

Capitvlares libri ſtatutorum capitula eorum continentes, gl.in auth caſſa C.de ſacroſ.Eccl.

Capitvlenses apud Paulum l.fin.ff.de cenſibus, populi ſunt Italiæ à Capitulo oppido cuius commeminit Plin.lib.3. cap. 5. Illis tributum capitis remiſſum fuit d.l.fin. Prat.

Capitvlvm in l.28.§.5.C.de adminiſt.tut id eſt lex

Capitvlvm nō ſolum patuum caput ſonat, vt eſt apud Terentium, quod & notat Panorm. in c. capitulum, extra de reſcr. ſed & ponitur vt diſtinguat vnam materiam ab alia, & ſic dicūtur capitula Decretalium. Nam quælibet Decretalis per ſe capitulum dicitur. quo ſenſu accipitur in cap. quod in dubiis & c. inter alia de ſentent. excommun. Quandoq; ponitur pro loco vbi Canonici congregantur, qua ſignificatione accipi ait Panorm. in cap. in cauſis de electionib. Sed verius eſt & rei magis congruum, vt accipiatur pro ipſo canonicorum collegio, pro ipſis canonicis congregatis. ſic accipitur in dict. c. capitulum. Prat. Adde Brechæum l. Neratius, ff. de verb. & rer. ſign.

Capitvlvm Feſto li. 3. veſtimenti genus, quo caput tegebatur. Pratei.

Capitvlvm interdum ſignificat temonariam functionem l. 15 & l. 18 C. Theod. de extraord. ſiue ſordid. mun. Sic accipi & legi debet in l. maximarum 12. C. de excuſatione mun. Eadem functio Capitularia appellatur l. 14. C. Theod. de extraordinariis, ſiue ſordid. muner.

Ita Capitvli functionem accipe in l. 15. & l. 18. eod. tit. in C. Th. In Lexico quoq; B Germani tributum capitulare inuenitur, & Græce redditur ὑπηρετικὸν φόρος, Atq; inde Capitularii qui & Temonarii in l. 2. C. de priuil. eor. qui in ſacr. pal. lib. 12. Et Capitularii horreorum ac tabernariorum apud Caſſiod. li. 10. Variar. Epiſt. ad Senatores & populum. Ex quibus perſpicuum ſit emendandum eſſe Symmachum, apud quem lib. 2. Epiſtol. 302. Capitulani pro Capitularii ſcribitur. Briſſ. Illud videndum, quæ ſit vis ac poteſtas eorum verborum, quæ in quibuſdam impreſſis libris ſubiiciuntur fini l. 1. C. de offic. præf. præt. Afr. in hunc modum. Pro annonis & capitu Præfecti prætorio per totam Africam auri libras centum, & quæ ſequuntur. quæ quia huic loco non conueniunt, & prolixiora ſunt quam vt huc adſcribi debeant, à me omittentur. Videndum item quis ſit ſenſus Rubricæ De annonis & capitu adminiſtrantiū lib. 1. C. & l. vn. eod. tit. cuius verba in veteribus codicib. ita vti retuli ſcripta ſunt. Equidem diu multumq; hæſitaui (fatendum eſt enim) quis eſſet huius verbi intellectus. Quod cum mendoſum eſſe ſemper ſuſpicatus eſſem, ad extremum id ita eſſe cum ex l. 6. de erogatio. milit. anno. li. 12. C. in qua annonas & capita milites ex horreis conſequi Impp. conſtituunt, tum ex Nouel. Iuſtinianeis intellexi: in quibus non ſemel ἀννώνας καὶ κάπιτα, ἀννώνων, καὶ καπίτων ſcriptum offendi: in Nouell. 8. Nouel. 24. & Nouell. 25. & edicto 13. ex quibus, rectoribus prouinciarum in annonas & capita certam ſummam præſtitam apparet. Quo fit, vt in ſuperioribus locis credam legendum eſſe, Pro annonis & capitib. Præfecti prætorio, &c. & De annonis & capitibus adminiſtrantium: vt Annonarum nomine ea ſignificentur, quæ ipſis rectoribus pro victu ſuo, Capitum vero ea, quæ pro pabulo iumentorum eis præſtabantur. Conſtat enim, fœnum & paleam, & quæ ad pabula neceſſaria erant, adminiſtrantibus præbita fuiſſe: Idq; Treuellius Pollio in Claudio, & Vopiſcus in Aureliano indicāt. Adiiuuat noſtram ſententiam Marcellinus, qui lib. 21. ita ſcribit: Interrogatus ex arte quid haberet compendii, reſpondit vicenas annonas, totidē que pabula iumentorū, quæ vocantur capita. Vnde Impp. in l. 8. de erog. milit. anno. li. 12. C. fœnum militibus iuſtis capitib. præſtandum ſtatuunt. Sic mihi videor obſcuriſſimorum verborum ſignificationem in denſiſſimis tenebris, quibus nemo dum lucem aliquam prætulit, diuino beneficio adſecutus. Br.

Cappadocia duplex eſt, l. 10. C. de ædif. priuat. Eius & mentio fit in l. 3. C. de palat. ſacrar. largit. l. 6. §. 14. ff. de excuſ. & alibi.

Capsa, vrbis nomen l. 2. §. 1. C. de offic. præf. præt. Afric.

Capsa, cuius mentionem facit Paulus in l. 3. ff. de ſupel. leg. Ciſta, quod in ſe res repoſitas, reconditaſue capiat. Hinc

Capsarii, qui mercede, ſeruanda in balneis veſtimenta ſuſcipiunt, ita definit Paul. l. 3. §. fin. ff. de offic. præfect. Vig. quam definitionem probat Epiph. lib. 2. in hæc verba: φησὶν γὰρ φασὶ τῶν πιστῶν τοὺς αὐτῆς ἐκκλησίας ὑπερέχοντας καὶ ἀσφαλείας ἐν ὑποκαύστοις οἰκοδομηθῆναι. ἐν ᾗ τοὺς ἐξιέναι ἱματιοφύλακας ἐπὶ τοῖς πρὸς ταῖς θύραις δικαίων καμπτρίων, ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐπιτεταγμένων. Prat.

Capsarii etiam dicuntur Vlpiano, qui pueris in ſcholam euntibus libros portant l. ſi collactaneus. 13. ff. de manumiſſ. vind. quo ſenſu accipitur apud Sueton. in Nerone cap. 36. Conſtat, ait, quoſdam cum pædagogis, & capſariis, vno prandio pariter necatos. Eodem pertinet quod ait Iuuen. Sat. 10.

Quiſquis adhuc vno partam colit aſſe Mineruam,
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ. Nebr. Pra.

Capsarii etiam in quam ſignificationem ferri debeant apud Tarruntinum Paternum l. fin. ff. de iure immun. nondum mihi plane conſtat: ſuperioribus duabus non continentur. neq; enim in his tributa cenſenda eſt munerum grauiorum vacatio: neque pro capſarum artificibus accipi ibidem poteſt, vt quidam Lexicographi autumant. Nam illic non ſubiiciſſet IC. & artificibus. Tu conſule τὰ ἐξηγητικὰ in eum Paterni locum. Prat. Briſ. Capſarios in d. l. fi. putat eſſe capſarum opifices.

Capselle ſunt, in quibus fructus componuntur. l. 12. §. 1. ff. de inſtruct. & inſtrum. legat. Briſſ.

Capsoldvm Saliceto, & Alciato l. priuilegia. C. de ſactoſ. eccl. quod de ſolido, id eſt, integro carpatur Collybus: κόλλυβος rectius adpellatur, detrimentumque pecuniæ ſignificat. Ariſtophanis interpres, εἶδος λεπτοῦ νομίσματος eſſe ait. alii dicunt pecuniam eſſe, quæ Nummulario datur pro pecunia commutanda. Prat.

Captare à capio ductum conſtat. Eſt autem venari & aucupari lucrum, Gothofr. ad l. captatoriæ. 64. de leg. 1.

Captare quæſtum ex alieno damno.

Captare impunitatem. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Captare proprie dicitur, qui dolis & illectamentis quibuſdam, lucrum alterius gratia aucupatur. Vnde Martialis Ruffum captatorem inceſſens, ait:

Dum me captares, mittebas munera nobis,
Poſtquam cepiſti, das mihi Ruſe nihil.

Corraſius Miſcell. lib. 5. cap. 3. Hinc

Captare aliquem à veterib. dicebantur, qui ſimulato obſequio munuſculiſue eius ſuprema iudicia aucupabantur. Plin. lib. 2. Epiſt. Regulus, qui ſperaret aliquid ex nouis tabulis, quia nuper captare eum ceperat, medicos hortari, rogare, quoquo modo ſpiritum homini. Idem lib. 4. Epiſt. Mancipatum (ita vulgo ex moribus hominis loquebantur) fœda & inſolita parentibus indulgentiæ ſimulatione captabat Martial. lib. 6. Epigramm.

Scis te captari: ſcis hunc, qui captat, auarum,
Et ſcis quid captet, quid, Mariane, velit:
Tu tamen hunc tabulis hæredem, ſtulte, ſupremis
Scribis: & eſſe tuo vis, furioſe, loco.
Munera magna quidem miſit: ſed miſit in hamo.
Et piſcatorem piſcis amare poteſt?

Eodemq; ſenſu Captare teſtamentum Latini auctores dicunt. Sen. lib. 6. de benefic. An vt Arrutium & Aterium & cæteros, qui captadorū teſtamentorum artem profeſſi ſunt, nō putas habere eadem, quæ deſignatores, & libitinarios vota? Quint. Declam. vlt. Neq; auia captare eius teſtamentum fas putauit, cui deſtinauerat ſuum. Pliu. lib. 20. c. 14. Et paulo ante Iulium Vindicem adſertorem illum à Nerone libertatis captatione teſtamenti ſic lenocinatum. Erant vero Romæ qui ſenes orbos ac locupletes obſequio demereri ſtudebant, vt ex eorum teſtamentis aliquid ferrent, quique etiam palam conſignatis tabulis eos hæredes faciebant, quo ad eandem liberalitatē iamiam morituros prouocarent. Cuiuſmodi captatoria officia ridet Lucianus in Dialogis mortuorum his verbis: ἴδοις ἄν, φησί, ait, καὶ σοφοὶ τοῦτ᾽ ἴσθι οἱ διαθήκας εἰς τὸ φανερὸν ἐν αἷς ἐκεῖνον κατέλιπον τὰ μὲν πάντα, ὡς καὶ κἀκεῖνοι ζηλώσωσι καὶ τὰ αὐτὰ πράξει. Briſſ.

Captare emolumenta negociationibus, vide l. 1. C. de commer. & mercator.

Captare etiam hæreditatem vel legatum noſtri dicunt. l. 1. ff. ſi quis aliquem teſt. prohi. l. 25. Cod. de tranſactionibus pro eo, quod eſt artificioſe eniti, & ſtructis technis, vt eam etiam præter defuncti voluntatem comparemus, d. l. 1. Briſſ.

Captari verba dicuntur apud Paulum in l. pen. ff. ad exhibendum, cum torquentur in aliam ſignificationem, quam intellexerit is qui ea pronunciauit, vt ait Auguſt. lib. 4. emendat. cap. 5. Prat.

Captandæ mortis votum, in iure noſtro dicitur, ardens illud deſiderium, quo flagrant iniqui homines, ex alterius morte lucrum ſperantes, vt illius vitæ inſidias parent. l. de fideicommiſſo. C. de tranſact. Coraſ. 5. Miſcell. cap 13. n. 5.

Captatoriæ non ſunt eæ ſcripturæ, quę affectionibus mutuis expreſſæ elicitæque ſunt, l. 71. de hæred. inſtitut. Vnde in Nou. Valent. tit. 4. de Leonio & coniuge, qui ſe teſtamento in eodem codice ſcripto viciſſim hæredes inſtituerant, ſic aiunt: Quoniam nec captatorium dici poteſt, cum duorum fuerit ſimilis affectus & ſimplex religio teſtamenta condentiū. Briſ.

Captatoriæ inſtitutiones, ait Alciat. lib. 2. parerg. c. 31. ſunt, quæ ex hac cauſa fiunt, vt ab aliquo inſtituatur quis vel legatum aut lucrum conſequatur: vel cum, vt ait Paulus in l. captatorias, de hæred. inſtitut. conditio confertur ad Secretum alienæ voluntatis, id eſt, quæ ſub ea conditione fiunt, quæ ex alterius teſtamento pendet. Alciati ſententiam probat Anton. Aug. lib. 4. emend. c. 15. Captatoriæ autem inſtitutiones improbatæ ſunt per S Crum Libonianum, illaſque nullius eſſe momenti D. Philippus reſcripſit, l. captatorias 11. C. de teſtament. milit. quod & in captioſis ſcripturis Gaius reſpondit, l. captatoriæ, 64. de leg. 1. Quæ & ad eas inſtitutiones, legata, & huiuſmodi cæteras liberalitates ſubdoloſorum blanditiis expreſſas, eadem æquitatis ratione produci poteſt. Plāne quæ ex mutuis affectionibus dimanarunt iudicia, non improbauit Senatus, d. l. captatorias, & l. ſequ. & l. Clemens, de hæred. inſtit. & Nou. Valent. tit. 4. de Leonio. Sed & in piis cauſis captatoriæ inſtitutioni locum eſſe, Bartolus in l. captatorias, ff. de her. inſtit. tradit, per c. cum tibi. extr. de teſt. Qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionē conuertit, non videtur diſcedere inteſtatus: vbi de captatoria nullum verbum, ſed de volūtate in alterius diſpoſitione commiſſa: quod legiti-

legitimo modo intelligendum eſt. Tu vide ibi Bernar. gloſſularium & alios interpretes. Conſt. Harmenop. lib. 5. c. 8. hanc captatoriam inſtitutionem χάριν ἀμειβομένην vocat. Prat. Briſſ. definit, eam quæ alienæ liberalitatis exprimendæ eliciendæque cauſa fit. Vnde Captatores, qui id faciunt. Generatim hæreditatem & is captare dicitur, qui de ea ſibi conſeruanda ſolicite laborat, eamque affectat. Briſſ. vlt. edit.

Captatoria inſtitutio interdum & ea dicitur, quæ mutuæ inſtitutionis captandæ, & quaſi aucupandæ cauſa facta eſt. cuiuſmodi eſt hæc in l. 20. in fin. ff. de condit. inſtit. Titius ſi me hæredem inſtituet, hæres eſto: aut hæc, Qua ex parte me Titius hæredem ſcriptum in tabulis ſuis recitauerit, ex ea parte hæres eſto l. 1 ff. de his quæ pro non ſcript. Quare ſi de inſtitutione iam facta teſtator loquatur, non erit captatoria: veluti ſi dicat, Qua ex parte Titius me hæredem inſtituit, ex ea parte Mæuius hæres eſto: illa inſtitutio captatoria non eſt, quia in præteritum, non in futurum inſtitutio collata eſt, ait Paulus in l. 71. & 29. ff. de hæred. inſtit. Papin. in l 70. eod. Captatorias inſtitutiones, inquit, non eas Senatus improbauit, quę mutuis affectionibus iudicia prouocauerunt: ſed quarum conditio confertur ad ſecretum alienæ voluntatis. Hot. Adde Connanum lib. 10. cap. 6. nu. 5. Corraſ. lib. Miſcell. 5. c. 13. Adde Forcatulum in cupid. Iuriſperit. c. 6. nu. 3. Alciat. 2. parerg. 31. Anton. Auguſt. 4. emendat. 15. Cuiac. 16. obſer. 11. Mynſ. 1. obſer. 8. Gothofr. ad l. 11. & 12. C. de teſtam. militis.

Captio apud Vlp. in l. ſi vero plures ff. de his qui deiecer. Interdum tamen, quo ſine captione actoris fiat, oportebit prætorem, &c. Hinc captioſus, pro fraudulento & fallace: à captione. Hac voce. Cic. vtitur. Sed & captioſa ab aliis vſurpari, Alc. refert. Spieg.

Captio pignorum in l. 2. C. de capien. pignor. alii legunt Capio. vid. ſupr. Capio.

Captio, id eſt, deceptio, l. ſi fundo, ff. de actio. empt. Hanc in contractibus, inſidias vero extra eos fieri receptum eſt. l. 1. ff. de minoribus. Captio item pro captatione honorum, l. magiſtratus. ff. de mun. & honor. cum ſimil. Sed & pro captura vſurpatur, Alberico indicante.

Captiosa ignorantia, quæ damnum infert: contraria eſt lucroſa, l. quod autem. 6. §. ſi quid, ff. quæ in fraud. cred. Prat.

Captiosi articuli dicuntur, qui ita concepti ſunt, vt ſiue confitearis, ſiue neges, ſemper tibi incommodo ceſſurum ſit, exemplo l. qui iuraſſe §. ſi pater. ff. de iureiur. His autem articulis reus conuentus, non tenetur reſpondere, quoniam nemini laqueus eſt iniiciendus, 27. q. 1. de viduis, 2. Spieg. Imo tenetur reſpondere de iure hodierno in Cam. Imp. recepto, atteſtante And. Gail. 1 obſ. 82. num. 11.

Captiosa conditio dicitur, cum ſub ea pignus in ſolutum daretur. Martianus l. 16. §. vlt. de pignorib.

Captiosam liberalitatem, interpretatio prudentium fregit, per SCtum Libonianum. l. cum Aquiliana. ff. de tranſact. l. captatorias. 11. C. de teſtam. mili. vid. ſup. captatoriæ Inſtitutiones.

Captiosvm, damnoſum, l. ſi rem. 41. ff. de vſuc. In eundem ſenſum dicitur captioſus metus, l. item ſi. 14. §. aliquando. ff. quod metus cauſ. Prat.

Captivitas bellica. olim in bello capti per hoc ſeruabãtur, fiebantq; capientium ſerui. §. ſerui autem. eo. Inſtit. de iur. perſ. Et quanquam hodie ſit abolita ſeruitus talis, qualis olim apud gentes fuit, tamen aliquã eius imaginem etiam nunc in bellica captiuitate obſeruant tenaciſſime: videlicet vt captus cenſeatur ſub diſcrimine honoris & famæ, quaſi proprius homo victoris: nec niſi manumiſſus redit ad libertatem. Old. Spieg.

Captivitas falſa l. 1. C. de colluſ. deteg.

Captivitatis caſu amittere quem l 12. C. de poſtlim. reuerſ.

Captivvs à capio dictus, ſignificat eum, qui bello captus eſt, l. 4. iuncta l. 5. §. captiuus ff. de captiuis & poſtliminio reuerſ. & §. ſerui. Inſtitut. de iure perſonarum. quo ſenſu accipitur apud Gell. lib. 7. cap 18. Vergil. lib. 9. Æneid.

Præterea bis ſex genitor lectiſſima matrum
Corpora, captiuoſq; dabit, ſuaque omnibus arma.

Sic quoque ſumitur in diuorum Seueri & Antonini reſcripto, l. 1. C. de poſtliminio reuerſ. Hinc in eundem ſenſum Captiuitas l. fin. C. eod. & d. §. ſerui. Prat. Captiuum intellige ciuem Romanum ab hoſtibus captum, qui beneficio legis Corneliæ fingitur aut nunquam fuiſſe captus, ſi redeat, aut ſi apud hoſtes moriatur eodem quo captus eſt momento deceſſiſſe, §. ſi ab hoſtib. captus 6. Inſtit. Quibus modis Ius pat. poteſt. ſolu. Connan. lib. 9. c. 4. n. 7.

Captvs luminibus, in l. vnic. C. qui morbo. dicitur oculo vtroque orbatus. Prat. Briſſ.

Captvm piſcium, auium, miſſiliũ, emere l. 8. de contr. empt. Bri.

Captvs Feſto lib. 3. dicitur locus ad legitime ſacrificandũ conſtitutus: vt & s. de Veſtali lecta, in verbo, Capi, diximus. Prat.

Captvs mente, in aduerſa corporis valetudine in l. 17. ff. Qui teſtam. fac. poſ. l. 2. C. de cur. furio. i. e. Qui compos mentis non eſt. Briſſ.

Capva, vrbs Campaniæ, olim nobilis, quæ Hannibalem fatigatum victoriis, luxu atque otio perdidit. Cicero eam ſuperborum quondam domum fuiſſe. Eius in exemplis mentio fit à Iureconſ. Nihil fere hodie præter vmbram nominis retinet, Falco nominata. Spieg.

Capvt proprie dicitur, quodcunque in recenſione numerum efficit: quod dialectici indiuiduum ſiue ſpeciem infimam appellant: id eſt, quod ab aliis eiuſdem ſpeciei numero tantum diſcrepat. Hinc quæ in codicibus accepti & expenſi nomina dicuntur, capita etiam appellantur; Et in armentis ac gregibus, quot beſtiæ ſunt, tot capita numerantur. l. 1. §. vlt. & l. 3. ff. de rei vindic. l. 13. ff. de pignoribus. Vnde in locum de mortuorum alia ſubſtituere, apud Vlp. l. 8. & l. 70. ff. de vſufruct. quo eodem modo Vlpian. in l. pronunciatum 195. ff. de verbo. ſignif. ita ſcripſit. Et cum paterfamil. moritur, quotquot capita ei ſubiecta fuerint, ſingulas familias incipiunt habere. Hinc Tributum capitis dicitur a noſtris, quod in ſingulas perſonas imperatur, l. 3. & vlt. ff. de cenſibus. Hinc cenſa dicuntur ciuium capita, quum à Cenſoribus in luſtris condendis, eorum nomina in tabulas publicas relata ſunt. Hinc apud Papinianum l. 11. §. 2. ff. de bonorum poſſeſſ. qui ſeſe arrogandum dat, cum capite fortunas quoque ſuas in aliam domum ac familiam transferre dicitur, id eſt, cum ſua perſona, vt vulgus loquitur. Hinc diuiſio in capita, id eſt, in viriles, l. 2. §. 1. de ſuis & leg. §. noſtra. Inſtitut. de hæred. quæ ab inteſt. quod Iuſtin. κατὰ τὸν προσώπων ἀριθμὸν interpretatur, ſcilicet vt æquales partes quiſque ferat: cui opponitur ea quæ in ſtirpes dicitur, de qua ſub in explicabimus. Hinc quum ordinis alicuius quoddam ius eſt proprium, ac præcipuum, ſi quis ex illo ordine moueatur, in quo caput ſiue numerum obtinebat, capite minutus dicetur: i. e. iure illo quod illius ordinis erat proprium, priuatus ac deminutus: quomodo fortunis diminutus Latine dicitur, qui iis priuatus ac ſpoliatus eſt. Hinc capitis deminutio apud Iuriſconſultos. Nam in eo tractatu Caput, ſine dubio ius ſignificat, ex eo alicui quæſitum, quod caput ſiue locum in ordine aliquo, cuius erat illud ius, obtinet. Qua de cauſa Paulus in l. 3. in fin. ff. de cap. minut. ſeruum capite minui negat: quia nullum, inquit, ius habet. Exempli cauſa, liberis hominibus qui nondum tamen tribum obtinent, facultas eſt (quæ & libertas appellatur) quidlibet faciendi. quare qui in eum ordinem (ſic enim Cicero loquitur) coaptatur, caput iam habere dicitur. vnde ſeruus qui pro libertate precium perſoluit, precium pro capite ſoluere dicitur apud Plautum & I. C. frequẽtiſſime; id eſt, vt liceat illi caput in ordinem libertorum habere, qui ſi poſtea libertate mulctetur, capite, i. e. iure libertorũ minutus dicetur. l. vlt. ff de cap. min. Eadem eſt ratio in ciuib. quorum eſt ius multiplex, propriũ ac ſingulare, vt nexorum, hæreditatum, vſucapionum. Nam ſi quis ciuitate priuetur, veluti per aquæ & ignis interdictionem, capite, i. e. iure ciuitatis diminutus dicetur, d. l. vlt. & apud Iuſtin. §. 1. de c. dimin. Eadem præterea eorum ratio qui in aliqua familia caput obtinent. Familiam autem duobus modis intelligimus: primum vniuerſam aliquam agnationem vt Tulliorum: deinde cuiusque patrisf. domum, vt M. Tullii ex l. 195. §. 1. ff. de verbor. ſig. Nam iis quidem qui eiuſdem. gentis ſiue agnationis ſunt, vt omnibus Tulliis, iura certa competunt: veluti legitimarum hæreditatum, tutelarum &c. item vt iis qui filiifam. ſunt, veluti iura ſui. Quod ſi vel paterfa. aliquis, vt Clodius, arrogandum ſe dederit: vel filiusfam. emanciperur: capite, i. e. eo iure quod ille in gente & agnatione Clodiorum, hic in patris familia obtinebat, minuetur. eoq; neq; Clodius Gentilis dicetur, vt ait Cicero in Top. neque tutelas habebit legitimas, quæ agnatis debentur. leg. 6. ff de cap. minut. & apud Iuſtin. §. vlti. de legit. agnat. tut. neq; emancipatus ſui hæredis ius obtinebit: vt ait idem in §. 4. de exhær. lib. vt dubium nemini eſſe poſſit, quin ſi conſuetudo tuliſſet, etiam Senatores qui Senatu mouentur, & Equites quibus equus publicus adimitur, & vero etiam ſeruuli, qui manumiſſione vel alienatione de familia tolluntur, capite minuti recte dicerentur: ius enim in ordine ſuo eorum vnuſquiſque quamuis exiguum obtinebat. Itaque Paulus d. l. 3. Seruile caput appellat, id eſt, partem vnam ſeruilis familiæ: quomodo bouem, aut ouem, vnum in grege caput, id eſt partem vnam gregis dicimus. Verum vt aliis in rebus innumeris, communis appellatio ad certas ſpecies reſtringitur, ac reuocatur: ſic in hoc tractatu capitis appellatio ad eos tres ordines hominum ſcilicet liberorum, ciuium & familiarum contracta eſt. Hot.

Capvt liberum pro homine libero veteres dicebant. Hinc illa definitio ſerui in l. 1. ff. de tut. Tutela eſt vis ac poteſtas in capite libero: & apud Gellium lib. 5. c. 19. Tutoribus in pupillos tantam eſſe autoritatem fas non eſt, vt caput liberum fidei ſuæ commiſſum, alienæ ditioni ſubiiciant. Hinc caput liberum facere, pro manumittere, apud Plautum in Mercat. Liberum caput tibi faciam paucos menſes. Prat. Caput in aliis quoque locutionibus pro perſona ponitur. Sic obligationes cum capite ambulant. l. 7. §. 1. Dig. de cap. diminut. l. 2. D. de publ. Iud. Caput de ciuitate eximere. Noxa caput ſequitur,

Fortunas ſuas cum capite in alienam familiam transferre. l. 11.§.vlt.ff.de bon.poſſ ſec.tab.Briſſ.

Capvt ex Græco ductum Feſtus lib.3.ſcriptum reliquit: quod illi interdum κάρα dicunt, idque per apocopen pro κάρηνον Sophocles πῶς κάρα θανόν Varia,& multiplex eſt huius verbi acceptio. Primum quidem caput, quia principale hominis membrum, & rationis ſedes eſt, à Platone in Timæo diuiniſſimum appellatur, ideoque συνεκδοχικῶς, pro toto homine ponitur,& ſic pro perſona apud Paulum l.2.ff.de publ.iud.l.3. ff.de cap.minu.l.7 verſ.ex nouis,in fi.ff.eod.&Papinianum l. penult.§.teſtam.ff.de bonor.poſſeſſ. ſecundum tabulas. Eodem ſenſu κεφαλὴν ὅτι ἀνήγαγες ἐκ τῶν καταχθονίων: id eſt,quodnam caput ex inferis deduxiſti? Sic etiam accipitur in eo quod vulgo traditur, Noxam caput ſequi l.2. ff. ſi ex noxali cauſa aga.l.rem mihi.ff.commodati. l.1.in fin.ff.de priuat.delict.quod explicat Paulus l.quod dicitur ff.de furt. idq; etiam expreſſit Pindarus Olymp.Ode 1.

----ἀκηράτοιο λίθοιο

Θαμινὰ κεφαλᾶς. Prat.

Capvt anni pro initio accipi adnotat Accur.l.1.C.quando dies legat.ced. Bartolus tractat.de inſula §.quod frequenter.nu.5. per dictam l.1. vbi falſo citatur l.1.Cod.de adimend.legat.pro quando dies legati cedat.Prat.

Capvt montis adpellat Bartolus vbi ſupra partem ſuperiorem eleuatum eſt. Caput rei etiam vocat, per quam in illam rem ingredimur. Prat.

Capvt prouinciæ dicitur ciuitas honorabilior.Bart. d.§. quod frequenter accidit per l.inter claras.in prin.C.de ſumma Trinit. Prat. Caput gentis,populi,regionis,vrbium. Caput Achaiæ,Mediæ.Briſſ.ex variis autor.

Capvt coutubernii apud Vegetium li.2.cap.8.denis militibus præpoſitos ſignificat.

In Capvt alicuius interrogari,Arcadius l.de minore,§.poteſt. de quæſtionib.dixit,pro in perſonam. Eodem modo in caput alicuius torqueri,& teſtimonium dicete,quæſtionem habere,Cic.& Vlp.l.1.§.ſeruum,ff.eodem,& l.qui cum 14.§. is demum,ff.de bon.lib.pro in perſonam.Prat.Briſſ.

Capvt pro liberatione, redemptione ac ſeruitute prædonum. Cicero lib.de offic.3.vt ſi prædonibus pactum pro capite precium non attuleris,nulla fraus eſt,ne ſi iuratus quidem id non feceris.Hot.

Capvt teſtamenti; vulgo articulus. Hinc generale caput, l.32. de vſu & vſuf. quo cauebatur, vt legata & libertates ab hæredib.præſtarētur.Sic proprio capite l.40.de ſtatulib.Caput codicillorum,leg.33.§.vlt de vſu & vſufr.leg.Briſſ.vlt.edit.

Capita legum. Caput primum, quintum, ſeptimum, trigeſimum, legis Aquiliæ, Iuliæ,Corneliæ. Sic & capitulum legis, eodem ſenſu, Vlp.& Paul. Caput edicti. Capita edictorum. Caput mandatorum, & ex mandatis, Reſcriptis, &c. Caput ſententiæ.Briſſ.ex ff.Cicero. & aliis autoribus.

Capvt initium ſeu originem ac ſummam cuiuſque rei ſæpius ſignificat.vt in ea formula, à Capite rationem reddere,id eſt, ab ipſo actus geſti initio l.atquin.19.§.1.ff.de negot.geſtis.Originem aquæ primam ſonat l.aquam 16. ff. quemadmod.ſeruit.amitt. l.ſeruitus 9.ff.de ſeruit.ruſtic. quod & Vlpianus his verbis l.1. §. caput.ff. de aqua quotidiana & æſtiu. explicat: Caput aquæ illud eſt, vnde aqua naſcitur. Caput fluuiorum, pro ortu. Virgil.4. Georg.Briſſon.Connanus lib.4.cap.9.nu. 7.Vitruuius lib.7.cap.1. Tum deprimendus eſt puteus in eo loco,& ſi erit caput aquæ inuentum,plures ſunt circa fodiendi. Siculus Flaccus libro de condicione agror. Quidam,ait, enim riui ab origine, id eſt, à capite, donec in mare defluant, fines poſſeſſionibus præſtant. Et in inſcriptione Roman. Tito Veſpaſiano poſita: Aquas à diuo Veſpaſiano patre ſuo vrbi reſtitutas, cum à capite aquarum, à ſolo vetuſtate dilapſæ eſſent, noua forma reducendas ſua impenſa curauit. Vide & Plin.lib.10. Epiſt.ad Traian. Sæpiſſime hoc verbo in eundem ſenſum vtitur I.Frontinus lib.1.de aquæductib.Prat.ex Briſſ.

Capvt rationum eam rationum partem, quæ ad inſtruendum aliquem pertinet,ſignificat,velut ſumma,l.argentarius §.1.ff. de edendo. Accurſius ibi,à capite,id eſt, cum dic & conſule, quæ ſunt in capite, interpretatur. quod ineptum eſt.Bart.adpellat particulam illam ſeiunctam, quæ ad rem pertinet, & qua de agitur,quod & veriſſimum eſt,vulgo capitulum vocatur: quo ſenſu ſæpe κεφάλαιον apud Græcos reperias.Sic eodem ſenſu Caput mandatorum dixit Marcianus l. diuus, 6.ff.de cuſtodia reorum,& caput Edicti Varro lib.5. Linguæ.Prat.

Capvt, vſuris oppoſitum,ſortem principalem ſignificat,l.vn. ad fin. C.Theo. de vſur.rei iud & apud Liuium lib.6. ab V.C. Ambroſ.cap 5.de Tobia; Offertur pecunia creditori. Vix inquit exoluis vſuram: Caput debes. Et cap.17. Nummus datur, & fœnus appellatur: Sors dicitur: Caput vocatur.Briſſonius.

Capvt etiam pro perſona ſæpiſſime poſuit Plautus,primum quidem in Perſa, vt des mihi nummos ſexcentos, quos pro capite pendam Idem in Pſeudolo, Actu 1. Tu autem,qui pro capite argentum mihi iam iamque ſæpe numeras, Seneca Epiſtol.1.lib.11. Eripe te hac ſeruitute,quam extremæ quoque conditionis mancipia, & in his ſordibus nata exuere conantur,peculium ſuum, quod comparauerunt capite fraudato, pro capite numerant.

Carbasea, ſpecies eſt ad vectigal pertinens, l.16.§.7.ff.de publican.& vectig.

Carbo, non tantum pruna extincta, ſed dicitur etiam cum eſt ignitus, l.ſeruitutes ff. ſeruit leg. fundum.de act.empt. Quæ carbonum appellatione veniant,docent Iuriſconſ.in l.carbonum,ff.de verb.ſigni.in l.ligni.& l.pali.de leg.3.Carbone notare,id eſt damnare:cui contrarium eſt,Creta notare.De quo Eraſm.in Chiliad. Carbonariam ſubſtantiue, eſt negotium carbonarium exercere.Spieg.

Carbonvm appellatione ligna ad cibos coquendos;conficiendoſque non contineri, Vlp.ait, l.ligni,55.§.ſi lignum ff.de legat.3.repetita in l.carbonum 167.ff.de verb.ſignif. Sed nec tiones, nec alia ligna cocta, ne fumum faciant, quæ veteres ἄκαπνα vocabant,carboni annumeranda ibidem ſcribit idem. Quid igitur eſt Carbo? tum dicitur,cum pruna extincta eſt. Græcis ἄνθραξ. Huius meminere Papin.l.4.§.modum,Dig.de ſeruitut.& Vlp.l.fundi.17.§. ſi ruta.ff.de act. empt. Briſſ. Prat. vide Gœddæ. ad l.167.de verb.ſign.

Carbonis præbitio olim in ſordidis muneribus numerabatur, l.15.& l.18.de extraor.muner.in C.Th.ex quibus emendanda eſt l.13.de excuſ.mun.lib.10. clauſula in hunc modum. Carbonis quoque (niſi eum quem moneta ſolenuiter vel fabricatio ſecundum veterem morem poſcit armorum)ab huiuſmodi viris præbitio deſiſtat, l.167.de verb. ſig. quæ excerpta eſt ex l.53 in fin.ff.de leg.3.Briſſ.

Carbonibvs olim defoſſis veteres quidam populi agrorum fines diſtinguebant, propterea quod res nulla durabilior, magiſque perpetua ſit, quam Carbones ſub terra defoſſi. Bald. tit.de officio iudicis,&c.

Ex edicto Carboniano datur carboniana bonorum poſſeſſio decretalis contra tabulas, vel inteſtati, & nonnunquam ſecundum tabulas,impuberibus liberis,quibus fit controuerſia ſtatus,id eſt, qui negantur eſſe liberi,& quibus etiam fit controuerſia bonorum paternorum. Datur interim iis bonorum poſſeſſio iſta perinde, ac ſi nulla eis controuerſia fieret,dilata vtraque controuerſia in tempus pubertatis. Pubertate finitur: & ideo à Græcis dicitur ὑπέχει τῆς ἥβης διακατοχή. Et vis carbonianæ poſſeſſionis hæc eſt, vt ſolus poſſideat, niſi aduerſarius etiam ex liberis ſit, vt alatur interim, vt exerceat actiones, vt res perſequatur à poſſeſſoribus aliis, qui hæreditatis vel ſtatus controuerſiam non faciunt, vt ei conferatur, videlicet ſi aduerſario ſatis dederit. Cuiac.tractat.4.ad Afric.fol.64.circa med.

Carboniana bonorum poſſeſſio datur,ſi pupillo fiat quæſtio de hæreditate paterna,& de ſtatu. Si de alterutro tātum quęratur, Carbonianæ non eſt, ſed quæſtio ſtatus differtur in tempus pubertatis ex conſtitutionibus, non ex edicto: Quæſtio autem hæreditatis ſtatim explicanda eſt, l.1.§. ſi quis filium, l.3.§.quamuis,de Carb.edict.Cuiac.d.tract.4.ad Afric. fol.65.poſt princ. Carbonianum edictum datur ſoli nato, & non naſcituro:in quo differt ab edicto de ventre in poſſeſſionem mittendo, quod ſubuenit naſcituro.Prat.

Carbonianvm. Titulus eſt, de Carboniano edicto, cuius ipſius edicti author (quantum aſſequor) fuit Cneus Carbo, homo ſumma authoritate in republica,& partes Marianas ſecutus. Hoc autem edictum inuenit, vt conſuleretur impuberi, ſiue maſculo, ſiue fœminæ, dummodo ex virili ſexu deſcendat, cui de ſtatu moueretur quæſtio. Et is eo edicto ſeu decreto bonorum corporalium poſſeſſionem adipiſcitur, non ſecus ac ſi ei nulla ſtatus conuerſia mota eſſet. Veluti an filius huius, vel iſtius ſit, vt quando negatur, bona, quæ petit, patris fuiſſe. Illud ſciendum iis demum generaliter Carbonianum competere, quibus contra tabulas bonorum poſſeſſio competit, iis vero non competere, qui repelluntur à contra tabulas bonorum poſſeſſione.Anch. Hinc Carbonianus bonorum poſſeſſor, l.3.§.Iuſſum,ff.de Carbon.Edict.Briſſ.

Carcer, ait Seruius lib.1 & 5.Æneidos, eſt vndecunque exire prohibemur: ſit dictus Varroni quaſi à coercendo, vel quaſi arcet ab arcendo, quod Vlpianus probat l. aut damnum. 8.§. ſolent ff.de pœn. Carcer,ait,ad continendos homines haberi debet.Carcerem etiam pro palæſtra interpretatur Tertul.lib. ad Martyres.Bartolus tamen in tractat.de carceribus.Carcer, ait, eſt locus ſecurus, & horribilis repertus non ad pœnam, ſed ad delinquentium vel debitorum cuſtodiam, Prat.Briſſ.

Carcer, bifariam intelligitur: publicus & priuatus. Publicus carcer eſt, quem magiſtratus habet ad continendos homines, non ad puniendos. & in hunc ſenſum accipitur in l.1. & tot. tit.C.de cuſtodia reo. & l.carceri ff.eod. Priuatus carcer eſt, quem habent nulla poteſtate legitima præditi, vim illicitam exercētes priuatis. Et talis, ſub pœna vltimi ſupplicii, interdictus eſt omnibus, in l.vni.C.de priu. carcerib.& l.ſuccurritur. ff.ex qui-

ff.ex quib.cauſis.maior.tam in vrbe, quam in vicis, l.23.C.de epiſc.audient. Porro qui videantur indicere in l.vni.C.de priuat.carcer.docet eleganti diſtinctione Bart.l.cap.5.ff.de adul. quem omnino vide. Verum eſſe eum, qui in carcere clauſus eſt, non videri neque vinctum, neque in vinculis eſſe, niſi corpori eius vincula ſint adhibita, dicit Vlp.in l.verum eſt.ff. de verb.ſignific.Oldend. Prat.Adde Brechæum l. verum eſt, in titul. de verb. & rerum ſignificat. vbi carcere clauſus non dicitur eſſe in vinculis neque vinctus.

CARCERIS quoque alia diuiſio eſt. Nam alius eſt ad cuſtodiam, alius ad pœnam. De primo C.tot.tit.de cuſtod.reor.& l.8.D. eodem.& dicto §.ſolent. De ſecundo quidam textum eſſe aiunt in l.2.C.de exactione tributorum lib.10. Equidem de loco cuſtodiæ cauſa facto accipiendum putem, quod & docemur eadem l.ſecunda,ibi,& in vſu hominum initituta cuſtodia. Nec moueor eo textu dicente, Carcer pœnalium, Carcer eſt hominum noxiorum, ad eos,ſcilicet cuſtodiendos. Pontificiis tamen Carcerem, pœnæ eſſe liquet, cap. quamuis.de pœnis lib 6.& Clementina 1.§.duro de hæreticis.Prat.

CARCER. Carcer,ceris,locus,in quo ſeruantur noxii, vel vndecunque quis exire prohibetur, quaſi coarcer, à coarcendo, vt docet Varro: quod vincti in eo cuſtoditi prohibentur exire. Atque hoc ſenſu in ſingulari accipitur. Carceres vero numero plurali,ſunt currentium equorum repagula, vel funes, qui equis ad metam currere volentibus,opponuntur. Cicero tamen vtrunque indifferenter poſuit. Hinc autem μεταφορικῶς carceres pro principio, metam pro fine ponimus. Carceris autem genera veteribus tria fuiſſe inuenio: vnum quo immodeſti, parumque exculti compellerentur, vt noctu à doctis condocefierent, bonarumque artium profeſſoribus quæ ad bonos mores,& vitæ modum pertinerent. Alterum, quo alieno ære impliciti, & qui carceris tædio ab inita vitæ petulantia abſterrendi ſunt, detinerentur. Tertium,quo immanibus præſignes flagitiis, cœlo & hominum cœtu indigni, vitiis necnon vitæ turpitudine defamatiſſimi, ac propediem plectendi,tenebriſque & pædori addicendi,intruduntur. Itaque Cicero merito carcerem ſcribit in Lucium Catilinam, vindicem nefariorum, ac manifeſtorum ſcelerum maiores noſtros eſſe voluiſſe. Et Titus Liuius lib.1. Ancum Marcium refert, ingenti incremento rebus auctis (quum in tanta multitudine hominum, diſcrimine recte an perperam facti confuſo, clandeſtina facinora fierent) carcerem ad terrorem increſcentis audaciæ,media vrbe imminentem foro,ædificaſſe. Verum, carcer iure ciuili pœnæ loco non eſt, ſed cuſtodiæ. Eſt tamen iure Pontificio duplex: alter cuſtodiæ, alter pœnæ Anchora. Hodie in praxi tres ſpecies carceris ponuntur: prima in qua delinquẽtes arcte cuſtodiuntur: ſecunda eſt, quando apparitorib. concedũtur domicuſtodiendi, quæ cuſtodia honeſtiorib.& nobilibus diuitibus concedi ſolet: tertia quando ciuitas pro carcere datur, vel *la ſuyte du conſeil.* Apud Meſſenios Carcer, Theſaurus nomine, locus ſub terra fuit quadrato ſaxo, tam immanis ac ſæuus, vt neque ventum neque auram acciperet: quales hodie multi ſunt: Romani barathrum dixere, quod non minus quoſdam torquere ſoleat quam infernus gl. in l.in ſeruo, ff.de pœnis. Appius decemuir carcerem, quem conſtituit, domicilium plebis nuncupauit, quod plebs ibi cuſtodiri ſoleat: nobiles autem & diuites, vt dixi,apud apparitores: & liberas cuſtodias appellabant, cum viri magnæ æſtimationis non in vincula coniecti eſſent, ſed domi apud ciues cuſtodiebantur. Cælius Rhodiginin. lib.9. c. 34.text.in l.miles agrum. §.eius fugam, ff.de re milit. vbi ait: eius fugam, qui cum ſub cuſtodia vel in carcere eſſet, diſceſſit, in numero deſertorum non computandam. Et hic carcer dicitur interdum cuſtodia militaris, l.ſed etſi quis.§ illud.ff.ſi quis cautionibus. Rebuff. vide infra in verbo Cuſtodia, & verbo Vincula,& verbo Cõmentarienſis. vbi plura de hac re.

CARCERALIA clauſtra, l.24.C.de pœn.

CARCERALIS cuſtodia, l.19.C.de teſtib.

In CARCEREM detrahi, l.1.C.qui bonis ceder.poſſ.

CARCERUM ſepta, l.1.C.de cuſtod.reor.

In CARCEREM conici, detrudi, impingi, impactus, recipi. Briſ. ex ll.ff.

In CARCERE contineri, l.8.§.ſolent, ff.de pœnis. Eſſe, l.6.ff.de interd.& relegatis. Briſſ.

CARCERATICUM, in comment.ad tit.de verbor.ſignific.Alciatus accipit pro illa mercede, quæ datur carceris cuſtodibus: vel quam militibus,qui cuſtodiæ carcerum præſunt,humanitatis cauſa magiſtratus largiuntur. Verum Haloandri noſtri editio id verbi haud agnoſcit in §.panniculari, l.diuus. ff.de bonis damnat. ſed genuinum,nempe Chariſticon, quod ob gratiam alicui datur. Eſt enim dictum à Charitibus, i.e.Gratiis. Vtranque lectionem reiicit Pand.Floren.editio, & pro eo legit Chartiaticum, idque rectiſſime. Vide infra Chartiaticum. Suidas, vt Alciatus refert, χαρίσιον, ſeu χαριστήριον interpretatur munuſculum, quod illi rependimus, à quo maiora nos accepimus. Vide Chariſticon. Spieg.

κόρδαξ, ſaltatio obſcœna,& comica. Bud.in l athletas. de his qui not.infam.Spieg.

CARDAMOMUM apud Marcianum l.fin. §. ſpecies, ff.de public. & vectigal. fruticis genus amomo ſimile, ſemine oblongo, quod in Arabia Comagena & Armenia naſcitur: vide Plin. lib.12.cap.14. qui huius genera recenſet,& Iſidor.lib.17.cap. 9.& Dioſcor.lib.1.Briſſ.Prat.

CARDINALES, in Pontificio iure dictos opinatur Alciat.exemplo ciuilium magiſtratuum. In libr. Officiorum Theodoſii cardinales appellantur Præfecti prætorio Aſianæ diœceſios, & præfectus Aphricæ, quod maiores cæteris eſſent. Nam teſte Sipontino, Cardinalis,& cardineus, præcipuum ſignificat. Minime errare videntur, qui nomen cardinalis, D.Hieronymi ætate fuiſſe ignotum tradunt. Certe hoc cardinalium genus non erat, etiamſi demus nomen fuiſſe. Sed & adhuc ſub iudice lis eſt, quo tempore, quo fonte ſit ortus cardinalium ordo. Pontificum libelli, teſte Roterodamo, indicant tum inſtitutos, quum orbis agnoſcens Romanam eccleſiam totius Reipublicæ Chriſtianæ Principem, eo conflueret, ſi quid extitiſſet, quod eruditorum conſilium requireret. Ad id muneris electi ſunt duodecim cardinales, viri doctrina, morib. & linguarum peritia inſtructi, qui nunc vocantur Pœnitentiarii, penes quos hæret functio: Nomen & dignitas penes alios eſt, quæ nunc regum æquatur altitudini. Spieg.

CARDINALES exiſtimat Duarenus 1.ſacr.13.olim fuiſſe presbyteros, non quoſuis, ſed qui in maiore Eccleſia, quam cathedralem dicimus, rem diuinam cum epiſcopo ſuo facerent. Vide Gothofr.ad l.8.C de epiſc.& cler.

CARDINALES à cardine dicti ſunt, quia ſicut cardine regitur oſtium, ita eccleſia bono eorum conſilio, not. in cap.ſacroſancta ad fin.21.diſtinctio. & Archidiac. in capit. vbi periculum, §. hoc ſacro.de elect.lib.6.vbi explicat eorum officium. Cardinalem pro epiſcopo interpretatur gloſſ. in cap.relatio. 21.qu.1. Maiorem autem dignitatem non habent, quam epiſcopus, Bartol.l.1.ſi quis.verſi.ſimile videmus, ff.de appel.Pra.

CARDINALATUS quo iure inductus,& de eorum præſtantia. A. Barbatius tractatu de cardinalium præſtantia docet. cardinales etiam olim conſiliarii adpellabantur Romano in ſermone poſt conſilia. capitul. Eccleſiaſticis 12. quæſtione 2. Pratei.

CARDINEM vocat Hygenus lib.de limitibus conſtit. limitem à meridiano, ad Septentrionem. Prat.

CARDO rei in eo vertitur, pro eo quod eſt, ex hoc tota res pendet. cardo cauſæ, perinde eſt, ac ſi dicas, Ius, per hoc, vel illud pono: ac ſi ex dilemmate arguatur, an fateatur vel neget pars aduerſa. Atque hic litium cardo, aut ſummam totius litis conſtituere, eſt Bud.in l 2.de origin.iur.Spiegel.

CAREAT viribus, formula, vim latæ ſententiæ habet, capit.penult.de deſponſ. impub.capit.ad hæc. de reſcript. in antiquit. Vide Felin. capit.ex tenore, &c. Rodulphus, eod tit.Prat.

CARENA, alias Carentena dicitur, à carentia hominum vel cibariorum. Nam per quadringenta dies ieiunant in pane, & aqua, & includuntur in aliquo ſecreto loco iuxta Eccleſiam, vbi non habent conſortium hominum, vt not.Bernard.in cap. accepiſti. de ſponſa duor.& eſt vulgare Italicorum, adde cap. accuſaſti.de accuſ.& ſimile nó.gl.in cap.2.de deſponſ. Old.

CARERE ædib.larib.fundo ac mancipiis; operis; re ſua, debito, crimine falſi, impetratis. Briſſ.ex ff.

CARENDUM habere, l.38.ff.de rei vindic.

CARERE crimine, i.e. vacare ſcelere; immunem ab eo eſſe. l.vn. C.vt Tutor.Prat.Briſſ.

CARENDI nomen triſte, Cicero appellat.1.Tuſcul.quo loco declarat etiam quid ſignificet.

CARERE fraude, culpa, pro eo quod eſt, non deliquiſſe. l.36.D. de fideicomm.liberr.Spieg.Briſſ.

CARERE lanam, apud Varronem pro purgare, ac ita deducere, vt careat ſpurcitia. Prat.

CAREUM, vid. mox infr.

CARICÆ apud Proculum inter dulcia numerantur. l.fin. §.cui dulcia, ff.de trit.vin.& oleo leg. ficus ſiccas ſignificant ex Plin. Harum ſingularum nucibus, 20. foliis Rutæ, granis aliquot iuniperi, aceto,& grano ſalis miſtarum ea vis eſt, vt peſtem auertant. Prat.Briſſ. vlt.edi. Lexic.cap.5.negat caricas eſſe ficus ſiccas, ſed arborem ex ficuum genere in Syria. Sunt etiam Caricæ ſiue Cariotæ palmarũ fructus prædulces, qui in clientum officio & feudorum conſuetudine, non paruum vſum antiquitus præſtitere: nam fructum palmæ cliens patrono offerebat, in recognitionem annuam, quam faciebat ipſo anni limine, i.e. Calendis Ianuariis, quibus & magiſtratus inire moris erat. l.Publ.ff.de condit.& demonſtr. Martialis in Xeniis:

Aurea porrigitur Iani cariota Calendis,
Sed tamen hoc munus pauperis eſſe ſolet.

Et idem alibi de phiala Ruffi loquens, quam tam tenuem eſſe dicit, quam erat Bractea, qua cliens cariotam inaurabat:

Hoc linitur ſputo Iani cariota Calendis,
Quam fert cum paruo ſordibus oſſe cliens.

Forcat.in penu Iuris ciuil.cap 17.

Careum, in l.5.D.de penu legat.ſemen accipio, ait Briſſ.cuius radix cocta paſtinacæ modo eſui erat: vt Dioſcorides lib.3 c. 66.tradit. Aliter Hot Careum, inquit, frutex peregrinus, gentis ſuæ nomine appellatus, culinis principalis: laudatiſſimus ex ſua gente, id eſt, Caria, vt Plin.li.19.c.8.teſtatur. Ergo non Carreum à Carris, vt Alciatus putat, neque Cæreum, neque Carinon legendum. Hot. vid.ſ. Carreum.

Careum eſt genus aromatis myropolis cognitum, nobis vero incognitum, quippe quod peregrinum ſit, &c. Vide Galenum ad Paternianum, c.de careo. Vtitur eo quoque Apitius de re coquinaria. Paulus lib.33.D.tit.de penu leg.l.non omne. Sed quod quidam negauerunt piper liguſticum careum, & laſer, eiuſmodi in penu non eſſe, improbatum eſt. Nebr.

Carina in l.Minicius, ff.de rei vind. pars ea nauis eſt, quam aluum aut ventrem adpellāt. Conuan.lib.3.c.6.n.2. Eſt infima pars nauis. Briſſ.ex Feſto.

Carina, infima trabs, qua nauis fundatur. Pompon.in fin.l. quod in rerum natura, de leg.1. Etſi nauem legauero, & ſpecialiter eam adſcripſero, eamque per partes totam refecero carina eadem manente, nihilominus recte à legatario vindicabitur. Spieg.

Carinarios Turneb.aduerſar.lib.14.cap.5.eos eſſe putat, qui cerino colore pannum inficiunt. Nam cera Dorice καρὸς dicitur, quæ aliis Græcorum linguis κηρὸς vocatur. Hæc Turne. loco præalleg.

Carinantes, Feſto lib.3. probra obiectantes, à carina dicti, quæ infima pars nauis eſt, ſic illi ſortis infimæ. Prat.

Caritas pro amicitia, l.19.D.de caſtr.pecul.l.10. D.de rebus dub. Briſſ.

Carivarivs. De Cariuario & Coribantum ſaltatione in viduæ nuptiis ad contumeliam ſecundarum nuptiarum, vide P. Gregor. 38.ſyntagm.c.4.

Cargiliani heredes, vide l.9.§.5.in princ.Dig.de iur. & fact. ignorant.

Carmina magica, l.7.C.de malefic.& mathem.

Carnalis pubertas, cum animali pubertate conuenit. vide Gothof.ad l.3.C.quando tut.eſſe deſ.

Carnificis loco habebatur, auctore eodem, qui ſe, vt moreretur, vulneraſſet. Prat.

Carnificis, hoc eſt, eius, qui in reos animaduertit, & eius item, qui reos in carcere cuſtodit, officium vitandum eſſe dicit Ariſtot.lib.6. quod huiuſmodi homines improbi eſſe ſoleant. Cenſoria lege cauebatur, vt nemo carnifex ciuis Romanus eſſet. Spieg.

Carnificvm officium probroſum & turpe eſt: ideoq; tale officium gerentes ciuiliter famoſos & ignominia notatos eſſe, ait Gœd. in l.42.n.10.de verb.& rer.ſignif.

Carnifex eſt manus legum. Gothofr.ad Nou.69.c.3.in princ.

Carnifex populi Rom.non modo ciuis Rom.non erat, ſed ne in vrbe quidem domicilium habebat. Cic. pro C. Rabir. perduell. Sed moreretur prius acerbiſſima morte millies Gracchus, quam in eius concione carnifex conſiſteret, quem non modo foro, ſed etiam cœlo hoc ac ſpiritu cenſoriæ leges, ac vrbis domicilio carere voluerunt. Prat. Hotomann. ex Plauti Pſeudulo colligit eum extra portam Metiam domicilium habuiſſe.

Carotivm dictio eſt barbara, & ſignificat currum illum, in quo conſtituebatur vexillum publicum, cum in aciem eundum erat: & hoc expreſſit apud nos Accurſ. in l.omnis definitio, ff.de reg.iur. dum inquit: Sed ſtet firmus regulę; velut Bononienſis carrotio, licet aliqui capiantur de eius cuſtodibus. Et hæc gl.in hoc ſing.eſt ſecundum D.Alexan. conſ.72.incip. Inſpecto diligenter, col.4.verſ. & iſtam opinionem, in 1.lib. Et Andre. Sicul.in tractat.de præſt.Cardin.in 1.quæſt.primę partis, in 5.colum.verſic.opinion. Hocque currus genus poſt Gotthos deletos potiſſimum reipub.Mediol.in vſu fuit, vt in noſtris annalibus in multis locis relatum eſt. Putoque à carro dictum, de quo Cæſar: Inter carros impedimentaque prælium commiſerunt. Et Aul. Hirtius: Pompeius, inquit, ea die per viarum anguſtias, carra complura, multoſque lauiſtas retraxit. Cotta in memor.

Carpasvm, apud Martianum l.fin.§.ſpecies.D.de public.plantaeſt, ex qua ſuccus medicamentis vtilis exprimitur, cuius commeminit Galen.lib.1.de compoſ. & [illegible]. Dioſc. lib.6.c.14.vocat Paulus Æginetа Carpeſiam. Prat.

Carpentarii, in l.6.ff.de iur.immun.& l.vnic.C.de excuſ.artif.in Baſil. [illegible], in legionibus habebantur. Briſſ. Carpentarios immunitate donatos, non carpentorum ſtructores eſſe putat, præterquam in l.31.de curſ. public.in C.Theo. Sed eos, qui στρώματα, id eſt, ſtrata, centunculos, ſellas, clitellas camelorum & iumentorum, conficiunt. Carpentis inuehi ſolitos cuſtodes, vel proſecutores ſpecierum, quæ tranſmittebantur, docet l.18.eod.tit. Briſſ.

Carpentarivs ſpeciale nomen eſſe Iſidor.ſcribit l.19.cap.19. Hotomannus carpentarium carpentorum artificem dici tradit. Vtitur & hoc verbo Vopiſc.in Aureliano. & Iul.Firmic. lib.2.cap.10.

Carpentvm carri genus eſt, in quo mulieres primum apud Romanos geſtabantur, poſtea tamen factum, vt ex Liuio lib. 1.ab vrbe: & in 2.de bello Macedonico didicimus, vt bello etiam carpentorum vſus eſſet. Carpentum non à carro, vt quidam putant, deductum eſt, ſed a Carmente Euandri matre, quaſi carmentum. Vnde in 1.Faſt.Ouid.

Nam prius Auſonias matres carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Coraſ. lib. Miſc. 3.c.20.nu.19. Carpenti quoque fit mentio in Nou.70.c.1.quod Gothofr ibid.vertit ἀπήνη.

Καρπισμοί, apud Clement.Alexand.lib.5. [illegible], id eſt, manuum porrectiones. καρπὸς enim cauum manuum, & volam ſignificat eidem, & Ariſtot.lib.1.de animal.1.iunctura καρπὸς [illegible]. Prat.

Καρπιστής, adſertor, & καρπισμὰ adſertio vocatur, vt teſtatur Torneb.aduerſ.lib.13.c.27.Prat.

Carpocratiani, l.Arrianis, C.de hæret.hæretici dicti à Carpocrate, qui dixit Chriſtum hominem fuiſſe tantum, & de vtroq; ſexu, atque ita & ex Ioſephi ſemine carnaliter inſtar reliquorum hominum progenitum, c.quidam autem 24.q.3.vide Philaſtrium Brixienſem Epiſcopum in hæreſeôn catalogo, & Iſidor.lib.8. Etymol.c.5.Prat.

Carpvscvlvm, ſiue, vt alii legunt, Carpiſculum, definitore Fl.Vopiſco in Aureliano, calciamenti genus eſt. Hanc etiam vocem reperi in Epigrammate lapidi antiquiſſimo inſculpto, quod Viennæ Allobr. ad diui Mauritii ædem extat, ait Prat.

Carrevm & claſſer, quid ſignificent apud Paul.in l.non omne. ff.de pen.legat. reuocatur in dubium inter quoſdam. claſſer apud Latinos equidem non memini me legiſſe: ſed laſſer ſuccus eſt laſſerpitii, magnificus in vſu & medicamentis, de quo Plin.& ita legendum eſſe in d.l.non omne. aliqui putant. Alii vero legi poſſe carynon, quod quidem oleum eſt è nucibus iuglandibus confectum, alopeciis vtile, tarditatique aurium infuſum. Cæterum ſapore graui. Vnde noſtris eſculentis non ita admiſcetur, ſed in lucernis funiculum nutrit ardentem: ſicut & illud, quod ex lini ſemine exprimitur; ad alendum tamen in vſu apud aliquos etiam hodie eſt, non ſolum in medicamentis: huius meminit Plin.lib.23. cap.5. ſiue mauis carynium, vt aliqui contendunt. Plin.in 6.cap.lib.19. Ab his, inquit, proximum dicetur auctoritate clariſſimū laſſerpitium, quod Græci σίλφιον vocant, in cyrenaica prouincia repertum, cuius ſuccus vocatur Laſſer. Magnificum in vſu, medicamentiſque, & ad pondus argentei denarii penſum, multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt. In reliquis de natura & genere laſſerpitii, lege Plin. quæ omnia de verbo ad verbum ſibi adſcribit Sipontinus Pontifex in ſuis in Martial. commentariis ad fi.26.Epig. Laſſer itaque, vt dixi, à Græcis Silphion dicitur. Hæc inter herbas primā obtinet gloriam. Vnde Ampeliotæ, quæ Aphricæ gens eſt, Delphis ſilphii caulem ſacratum ſuspenderunt: auctor Alexan. Huius herbæ meminit pluribus verbis Ariſtoph.interpres in Pluto, vbi poëta ſic: Τὸ [illegible] σίλφιον. ipſumque Plutum, ipſumq; Batti ſilphion. Negat ſycophanta ſe quieturum, etiamſi Plutus ipſe, qui diuitiarū Deus ipſe eſt, vel laſſerpitium, quod pretioſiſſimū eſt, ſibi detur. Hinc nata parœmia apud Græcos, Βάττου σίλφιον, vt per Roterodam. chil.2.adag.114. Huius etiam vocabuli, Laſſer, meminit Martial.in l.vlt.§.ſpecies, D.de publ. & catul. Laſer piciferis iacet cyrenis. Aliqui codices cæreum habent, in d.l. non omne. quod quidem adiectiuum eſt, ex cæra aliquando factum: vt cærea candela, ad differentiam eius, quæ fit ex ſeuo, ſeu alio pingui: vt cærea mella, apud Sedulium: cærea gemmatis flaueſcunt mella caniſtris. Cæreus vero ſubſtantiuum, funale ſignificat, à funiculis cæteris quem in Saturnalib. ſolebant humiliorib. potentiores præferre, cum candelis pauperes, locupletes cæreis vterentur. Martia. Hic tibi nocturnos præſtabit cæreus ignes. Nam aras Saturnias priſci excolebant accenſis luminibus: inde mos per Saturnalia miſſitandis cœpit. Quidam cæreos non ob aliud inter Saturnalia munera mitti putant, niſi quod ſub Saturno à tenebroſa vita quaſi ad lucem, & bonarum artium ſcientiam ſumus euocati. propterea lege Publicia cautum fuit, vt ſolis ditioribus cærei miſſitarentur. Veteres autem (vt etiam ætate noſtra nobiliores conſueuerunt) reponebant ad domus vſum in penore, quę ad medicamenta erant neceſſaria, vt laſſer & ſimilia: item cærea: & de his potuit ſentire IC. quo etiam à penoris nomine veniant. Vel ſi nihil placet mutare, poſſumus dicere (vt etiam placet Alciato noſtro) carreum dictum à carris, vnde aduehitur: quo in loco fieri nundinas, ſcribit Plin.in 12.lib.cap.18. quib. commercia odoratarum arborum exercebantur, quæ nundinæ poſtea agi cœperunt apud characem. Carræ autem, de quibus hic Plin. loquitur, non hæ ſunt, quæ in Meſopotamia

Craſſi clade nobiles dicuntur, ſed oppidum in ipſo rubri æquoris littore, vt Mela Pompon. & Stephanus ſcribit, ſicuti nec per Characem quidam oppidum illud intelligunt, quod in Perſia eſt inter Tigrim & Eulæum fluuios: ſed potius illud quod itidem in Parthia eſt, cuius quodam in loco Ptolemęus meminerit. Igitur Carreum potuit Iureconſultus appellaſſe, odoris illud genus, quod à Carris veniebat. Quod ſi tibi gratum nõ eſt, potes eliã copi legere. Aut ligultrum carreum, aut carreum laſſer. Quamuis ſint, qui aſſarum, cuius prædicti l.c.13. Pl. meminit, legant, non laſſer: quod non reprobo, ſed nec addito. Cares etiam populi ſunt inſulani, quos Strab. Mela, Plin. Ptolemæus, Aſiæ contribuunt, eos Minos nauali prælio vicit, de quibus Virg. Hinc Lelegas, Caraſque, ſagittiferoſque Gelonos. Meminit & Valerius Max. in 1. Quid autem ſit Lyguſticum, in hoc loco IC. haud facile reperies, & ideo arbitror dictionem eradendam eſſe, & eius loco linguſtrum reponendum. Quid id ſit, oſtendit Plin. 12. lib. cap. 35. huiuſmodi verbis: Cyprus in Ægypto eſt arbor, ziziphi foliis ſemine coriandri, flore candido, odorato, coquitur hoc in oleo, premiturque poſtea, quod Cyprus vocatur, pretium ei in libras quinque; optimum habetur è Canopia, in ripis Nili nata: ſecundum Aſcalonæ Iudææ: tertium Cypro inſula odoris ſuauitate. Quidam hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Linguſtrum vocetur. Hęc Plin. cui non diſſidet Dioſcorides, qui, vbi de odoribus mentionem facit, inter eos illud numerat. Sunt tamẽ, qui è linguſtron literam elidant. Cotta in memor. vid. ſuprá Careum.

CARRVCA. Briſ. (carucha) paruum carrum ſignificat, quatuor rotas habentem. Habuerunt autem veteres carrucas in delitiis, vnde diſputat Scæuola, an ſub mundi muliebris, & omnis ornamenti legato, carruca dormitoria, cum mulis, qua vxor ſemper ſit vſa, contineatur, l. vxori. 2. ff. de aur. & arg. leg. Spartianus Alex. Seuerum Imperatorem Senatoribus omnibus Romæ permiſiſſe refert, vt carrucas argenteas haberent, dignitatis Romanæ intereſſe exiſtimans, vt iis tantæ vrbis Senatores vectarentur. Neronem præterea Cæſarem legimus, nunquam minus mille carrucis iter feciſſe, longo ſemper agmine impedimentorum pręcedente. Corraſ. libr. Miſcell. 3. c. 20. Cotta in memor. Carrucæ mentio etiam fit, l. ſi cuius, in fi. ff. de vſufr. l. commodato, §. pen. ff. com. l. 28. §. ſi ex decem. ff. de don. int. vir. & vx. & apud Paulum lib. 3. ſent. tit. 6. §. pen. Plin. lib. 33. c. 1.

CARRVCIS ſtabulum vacans, in fin. l. ſi cuius, de vſufr. Spieg.

CARRVCARIÆ mulæ, in l. 38. §. quæſitum, ff. de ædil. edict. ſunt, quæ ideo habentur, vt iungantur ad carrucam vel rhedam. Gothofr. ad d. §. quæſitum 8.

CARRVCHA, in l. 13. §. vlt. ff. de vſufructu. Carrucha aurea, dormitoria. vnde

CARRVCHARIVS, in l. item quæritur, in prin. ff. loca. qui & ciſiarius dicitur, qui carrucham agit. Briſſ.

CARRVLI, l. cum duobus, 52. §. ſi quis ex ſociis, ff. pro ſocio, qui quid vehunt, vt ex eo textu liquet. Prat. Briſſ.

CARRVM, ſiue carrus & carruca, plauſtra ſunt oneraria, hoc eſt, comparata ad ferendum tantum onera. Cæſar in primo commen. Iumentorum, inquit, & carrorum quam maximum numerum coemere. In comment. quoque Hiſpan. per viarum anguſtias carra complura. Martial.

O iucunda Couine ſolitudo,
Carruca magis eſſedeque gratum.

Conſultus lib. 39. tit. de donat. l. ſi id. Vel grex, ait, vel carrum, vel carruca. Nebriſſ.

CARTHAGO, IC. Modeſt. in l. 21. ff. quib. mod. vſusfr. amitt. Si vſusfructus, ait, ciuitati legetur, & aratrum in ea ducatur, vt paſſa eſt Carthago: ciuitas eſſe deſinit, ideoq; quaſi morte deſinit habere vſumfructum. Mirum autem poſteris ſeculis reflorere eam principum Romanorum beneficentia potuiſſe, quæ ſic diruta, ſic diſiecta vaſtataque fuit, vt omnis muralis lapis in puluerem comminutus ſit. Spieg.

CARTHAGO, vt ſcribit Sextus Ruffus, prima fuit proconſularis prouincia: & cum ſimpliciter proconſularis prouincia dicitur, hæc intelligitur. Gothofred. ad Nouell. 30. cap. 5. in princ. Dicitur etiam ſedes prætorianæ præfecturæ per Affricam à Iuſtiniano conſtitutæ, in l. prima, ff. de offic. præfect. prætor. Affr. Cuius egregium elogium extat apud Saluianum Epiſcopum lib. 7. de Gubernatione Dei. Vide Briſſ.

Κάρφος Plutarch. de ſera numinis vindict. adpellat, quod feſtucam, fœnum aridum, & lignum quoduis tenue & ſiccum ſignificat, buchetam lingua noſtra vel brindellam vocamus. Connan. lib. 2. c. 4. num. 3.

CASA vocem, à cauatione ductam putat Feſtus lib. 3. quę lectum paſtorale Statio appellatur. Vergil. in Alexide:

Atque humiles habitare caſas, & figere ceruos.

& apud Scæuol. l. vxorem, 41. §. feliciſſimo, ff. de leg. pro domuncula videntur poſuiſſe Iuſtinian. §. littorum. Inſtit. de rer. diuiſ. & Pompon. l. pen. ff. de vſufr. Prat.

CASÆ nomen paulo generalius tugurio. Tugurium ſpecies caſæ. Tugurium ruſtica tantum caſa eſt: Caſa etiam vrbana eſſe poteſt. Tugurium non eſt clauſum parietibus ſolidis, ac tegulis lateritiis ordine diſpoſitis: nec à furibus, ſed à pluuiis, æſtu ac frigore tuetur. Caſa parietibus ac tegulis clauſa eſſe poteſt. Gœdd. ad l. 180. de verb. ſign.

CASÆ literarum, quæ fuerint ex lib. varior. auctor. de limitibus diſces, & quid caſales, & caſale, quorum verba huc tranſcribere nimis longum eſſet.

CASAM ædificare in area cuſtodiæ cauſa, earum rerum quæ in area ſunt: in littore ponere, qua ſe recipiant. Briſſ.

CASARIA Feſto quæ caſam cuſtodit. Prat.

CASCVM Feſto lib. 3. id eſt, antiquum, quod Varro probat lib. 6. Ling. ex Ennio Manilius:

Quam primum Caſci populi genuere Latini.

Caſcum duxiſſe caſcam non mirabile eſt, quoniam canoras conficiebant nuptias. Prat.

CASEARIAM tabernam ſiue (vt in Pand. Flor. eſt) Caſeariam, dixit Ariſto apud Vlp. l. ſicut, §. Ariſto. ff. ſi ſeruit. vendic. in qua Caſei fumigari ſolent, vt d. §. Ariſto. lectio indicat. Moris enim fuit in pleriſque Italiæ locis, colorandi ſiccandique caſei gratia, fumum aut ex culmis, aut malignis viridibuſque lignis facere. Vide Columellam lib. 7. c. 8. & Plin. lib. 21. c. 42. vbi de caſeorum diuerſitate loquitur. Falſo igitur Haloander raſoriam vtrobique repoſuit in d. §. Ariſto. Non tamen reiicienda eſt Accurſii interpretatio, Caſeariam, in qua fiunt caſei, adpellantis: tametſi ad Ariſtonis locum minime pertineat. Sed & Caſeariam tabernam, locum, vbi caſei vęneunt, recte quis adpellet. Prat. vid. Briſſ. 3. ſelect. antiq.

CASELLÆ, ſunt granaria, in quibus fructus componuntur, ff. de iudic. l. 1. Sic accipi poteſt in c. capſellas, 12. q. 2. Dicitur quaſi cellula granorum. Oldend.

CASITO, vel Caſſito frequentatiuũ à Caſo, frequentatiuo verbi Cado. Paul. de ſeruit. vrb. præd. l. ſeruitutes, §. ſi ſeruitus ſtillicidii impoſita ſit, non licet domino ſeruientis areæ ibi ædificare, vbi caſſitare cœpit ſtillicidium. Feſto Caſabundus, crebro cadens eſt. Oldend. Prat.

CASSITO, guttatim & ſæpius cado. Briſſ.

CASSARI dicitur ſententia, quæ tenet gl. in c. accedens, 2. §. cum igitur, in verb. caſſauimus, extr. vt lit. non conteſt. Caſſamus, verbum, etiam eſt caſſatum denuntiamus: quo ſenſu accipi, ait Bernardus gloſſularius in d. c. accedens, 2. ſed inepte, alioquim fruſtra ibidem ſtatim ſubiecisset Pontifex, imo caſſas denuntiauimus. Non tamen nego, quin & Caſſare, caſſum denuntiare ſignificet, in c. cum dilectus, ad fin. & ibi gl. extr. de elect. & ele. poteſt. Quod autem ea, quæ ipſo iure nulla ſunt, infirmari debeant, & caſſari, liquido conſtat ex Nouell. 7. §. ἐπειδὴ δὲ. ibi, ἀλλὰ καὶ τὸ γινόμενον ἄκυρον, &c. & adnotat Accurſ. in l. eleganter. in ver. ſi in hoc ipſo, ff. de dolo. Prat.

CASSASDRENSES populi. l. 8. §. 8. ff. de cenſib.

CASSATA lex, l. 14. C. de contrah. empt.

CASSATIO aliquando ad factionem refertur, gl. in c. propoſuit, extr. de conceſſ. præb. & an ad actum nullum. Fel. c. ex parte, de teſtib. Prat.

CASSIANI, Sabiniani, Proculiani dicti ſunt, qui Caſſii, Sabini, & Proculi ſectam inſtitutionemque ſecuti ſunt: de quibus quæ Pomponius ſcribit in l. 2. ff. de orig. iur. ad ſummam hæc ſunt: Fuit Qu. Tubero publici priuatique iuris doctiſſimus: eius duo fuere diſcipuli, Ateius Capito, & Antiſtius Labeo: quorum alter magiſtri præceptis adhæreſcens, alter ingenii fiducia pleraque innouans, diſſidium quoddam in iuris ciuilis diſciplinam inuexerunt: nam cum Ateio Maſſurius Sabinus, Labeoni Nerua pater ſucceſſiſſet, acceptã à magiſtris diſcordiam vehemẽter auxerunt: quam poſtea eorum diſcipuli, Sabini quidem Caſſius, Neruę autem Proculus eo perduxerunt, vt duę iam familiæ contrariæ ex eorum nominibus appellarę ac propagatæ ſint: nam qui Caſſium ſequebãtur, Caſſiani: qui Proculum, Proculiani dici cœpere, poſt ſecuti ſunt Caſſium quidem Cœlius Sabinus, Proculum vero Pegaſus: vnde Sabinianorum & Pegaſianorum nomina. Quorum diſſenſionibus ac præceptionibus contrariis imbuti poſtea IC. Iauolenus, Neratius, Iulianus, & cæteri, quorum ex ſcriptis compoſiti ſunt ii, quibus nunc vtimur, Pãdectarum libri, mirificas concertationes, vt Iuſtin. teſtatur, in hanc legum diſciplinam importarunt. Hot. Vide A. Auguſt. lib. 1. Emend. c. 5. & lib. 3. c. 4.

CASSIANVS furor, l. vltima. Cod. ad legem Iul. maieſt. Motus in lege Dei, titulo 15. Concitatus ab Auidio Caſſio, qui auidus imperij, diuorum fratrum temporibus res nouas in Oriente molitus eſt, vt in eius vita Vulcat. Gallican. & Capitolin. in M. Antonino narrant. Briſſon.

CASSIANVS fundus, l. vigeſima ſeptima, § vltimo, ff. de inſtruct. & inſtrument. legat. ſicut & Caſſianus furor. l. 7. C ad leg. Iul. maieſt.

CASSIA Turiana, alias Tymiana, ſpecies ad vectigal pertinens, in l. 16. §. 7 ff. de publican.

CASSIA via à Caſſio ſtrata, Feſto libr 3. & vide infra Via Prat.

CASSIOPA ciuitas & promontorium eſt Epiri, Strabone, Ptole-

mæo, Plinio atque aliis auctoribus. Vlpian. de exercit. act. l. 1. Sunt, inquit, naues, quæ à Brunduſio, vel a Caſſiopa, vel à Durachio vectores traiiciunt. Nebr.

CASSITARE, cuius mentio fit in l. 20. §. 4. de ſeru. vrb. præd. vide paulo ante in verbo Caſito.

CASTALDIA, gubernatio dicitur, qua domini res gubernantur. Caſtaldi, gubernatores, vel vicedomini. Zaſ. de feud. degenerant. Itaque erat Caſtaldio non abſimilis procuratori, & actori poſſeſſionum domini, cuius fit mentio in l. vlt. C. quod cum eo qui in aliena poteſt. ſecundum Aluarot. & gloſ. erat velut œconomus quidam, cui res dominica gubernanda committebatur, inſtar œconomi eccleſiaſtici. arg. l. iubemus nulli, C. de ſacroſ. Eccl. Old. Prat.

CASTALDVM, in l. Lomb. l. 1. de acq. acto. re. gl. in c. vnic. §. ſi vero, de feud. guard. in vſib. feud. interpretatur eum, cui res domini committuntur: quam interpretationem probat Iacob. Beluiſ. ibid. Eo etiam nomine procuratores contineri liquet, indicante Alberico. Eodem ſenſu ſumitur Caſtaldio, Beluiſio d. §. ſi vero. Prat.

CASTALDIÆ feudum, quod datur caſtaldo caſtri, vt in c. 1. de feud. guard. & caſta. in vſib. feud. & ibi gl. in verb. caſtaldi. Io. Bello. Etymol.

CASTE viuere dicitur mulier, quæ legitime nubit. Nou. 2. §. ἀπολοίτω, quod & Bart. noſter recte docuit l. fi. verſ. ſed quia, C. de indi. vid. tol. ait Imp. d. §. ἀπολείπει, ὥστε δὲ τὴν σωφρονοῦσαν γαμεῖν ἢ καὶ δεύτεροι καταστῆναι. Hoc ad eum tractatum pertinet, quo diſſeritur; An legatum mulieri, ſi caſte vixerit, præſtari debeat: quod Bart. placet d. l. fin. Paulo Caſtrenſi diſplicuit. Tu expende §. ἀπολοίτω. Prat.

CASTELLANI Andreæ Iſern. dicuntur hodie, qui antea dicebantur Caſtaldi, idque ex conſuetudine vtentium, & vſu loquentium. Porro in Gallia Caſtellanos appellamus caſtrorum ſiue caſtellorum præfectos, & iudices: ſed & ſubalternos & inferiores iudices, vt ſubindicat Budæus in forenſibus. Caſtellanus etiam dicitur caſtri dominus, ſiue poſſeſſor. Alber. ex Hoſtienſ. c. ad audientiam, de præſcript. & vide paulo inferius de hac voce. Prat.

CASTELLVM, vt notiſſimam ſignificationem prætermittam, accipere debemus aquæ receptaculum, quod aquam publicam ſuſcipit, Vlpiano l. 1. §. ait prætor. ff. de aqua quotid. & æſt. & Labeoni l. fiſtulas, 78. ff. de contrahenda emptione. Id veteribus diuidiculum adpellabatur, Feſto lib. 4. Quod nunc, inquit, caſtellum eſt, ex quo à riuo communi aquam quiſque ducit. Heſych. κάστελλος, ait, ὄνομα τόπου ἀφ' οὗ, καὶ κάτω ῥέοντος, καὶ μερίζοντος τὸ ὕδωρ. Sic accipi debet apud Paulum l. fiſtulam, 19. ff. de ſeruit. vrbanor. prædior. & Vlpianum l. 2. ff. commun. præd. & l. cætera, §. item hoc prohibetur, ff. de leg. 1 & l. 3. de aquæductu. libr. 11. C. de caſtellis, hæc I. Frontinus de aquæductu. Eſt fere nunc in vſu, ait, cum plures quinariæ impetratæ, ne in vilis ſæpius conuulneretur vna fiſtula, excipiatur in caſtellum: ex quo ſinguli ſuum modum recipiant. Ex caſtello fiſtulis quiſque aquam in ſuum fundum diuiſam ducebat. Briſſ. & Vitruu. lib. 8. c. 7. Agrippa, ait Plin. lib. 36. c. 15. ad fin. caſtella 130. fecit. Porro caſtella vt plurimum plumbea erant, vt ex l. ſi venditor. 38. §. firmus, & l. fundi. §. caſtella. ff. de action. empt. Hæc conceptacula adpellant Impp. in l. 2. C. Th. de aquæductu. Scio G. Budæum in prioribus adnotat. ad d. §. caſtella. permulta ex claſſicis rerum ſcriptoribus prodidiſſe: cuius verba huc non transfero, vtpote quæ cuiuis ſtudioſo ſint obuia. Prat. Cæterum

CASTELLVM etiam inuenitur in alio ſignificatu magis noto, locumque denotat mœnibus clauſum, munitumque. Sueton. Scæua, inquit, excuſſo oculo, transfixus femore, & humero centum & viginti ictibus ſcuto perforato, cuſtodiam commiſſi caſtelli obtinuit. Coraſius Miſcellaneor. l. 6. c. 10. Hinc

CASTELLANI appellantur huius loci incolæ: quemadmodum ab oppido oppidani nomen ſortiti ſunt, & à vico vicini, Caſtellani milites, l. 2. de fund. limitotr. lib. 10. C. Hodie autem quædam praua conſuetudo inoleuit apud nonnullos, appellantes arcium præfectos & cuſtodes, caſtellanos, quod tamē nunquam apud idoneos auctores memini me legiſſe, licet interpretes noſtri hanc conſuetudinē amplectantur. & in pulchra quæſtione conſuluit Cot. conſil. 206. viſo. in 6. col. in 3. lib. & de his nominibus plura D. Felin. in c. Rodulph. col. 15. verſ. cæterum, de reſcript. Cotta. vide & Prat. in Lexic. Caſtellanos arcium præfectos interpretantem. Briſſonio quoque caſtellani erant, qui præerant caſtello.

CASTELLIENSE municipium quid ſit, Feſtus & Valerius in l. de limitibus docuerant, ſed id iniuria temporum periit. Prat.

CASTIGARE eſt non ſolum fuſtibus punire & emendare, l. 3. §. 1. ff. de officio præf. vig. & l. ſi duo. §. ſin. ff. de iureiur. ſed & flagellis, per l. ſed ſicut. ff. de vſufruct. Sed & ad alia pœnarum genera pertinet, vt diſces ex cap. quia plerique. de off. ordin. lib. 6. & cap. ſi clericos. de ſent. excom. eod. lib. & vtrobique gl. & Dd. Prat. Briſſ.

CASTIGARE etiam eſt vindicare, punire, coercere. Vt caſtigare delicta. Ipſe autem magiſtratus caſtigabat: vt præſes, præfectus vrbi & vigilum, proconſul. Briſſ. ex ff.

CASTIGATIO leuis quomodo accipienda ſit apud Vlp. l. ſed & ſi quemcūque. §. fin. ff. ad leg. Aquil. repetita in l. item quæritur. §. item Iulianus. ff. loc. Bald. docere nititur, ad d. §. fina. appellatque moderatam: quod late explicat Prat.

CASTIGATIONE competenti corrigere, vide l. 1. C. de SC. Claudian tollend.

CASTIGATIO verborum, fuſtium, flagellorum. Briſſ. ex ff.

CASTIGATIONEM modicam apud Vlpianum. in l. magiſtratibus. ff. de iuriſdict. varii varie interpretantur. Accurſius ibidem adpellat coërcitionem, ſine qua iuriſdictio eſſe non poteſt, quod Bart. improbat, dicitque eam expediri officio iudicis nobili, eſſeque meri imperii. Baldus autem ſcribit ibidem eam habere locum in leuibus delictis, quæ corpus non tangant. Alciatus in l. imperium. num. 144. ff. de iuriſdict. Modica, inquit, caſtigatio debet intelligi de ea, quæ venit acceſſorie ad iuriſdictionem, & quæ iuriſdictionis eſt, vel, ait, debet intelligi de aliqua coercitione, quæ corpus non lædat, & hæc Baldo conſentit. Prat.

CASTIGATIO modica, l. 12. ff. de iuriſdict. l. 23. §. quoniam. ff. de vſufruct. & eiuſmodi caſtigatio Docenti, item Fructuariis, conceſſa illis locis dicitur. Briſſ.

CASTITAS violata, l. vn. C. ſi quis eam cuius tutor fuer.

CASTRA dicta ſunt quaſi caſta: vel quod illic caſtraretur libido. Nam nunquam his intererat mulier. Briſſ.

CASTRA orbis Romani, l. 31. C. de teſtam. vid. caſtrum.

CASTRARE, apud Martian. l. 3. §. item qui auctor. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. eſt virilia ſeu genitalia amputare, & excindere, l. lege Cornelia. in fin. ff. ad leg. Iul. de vi priu. & l. ſi ſeruus ſeruum. ff. ad leg. Aquil. Plin. lib. 18. c. 32. & lib. 6. c. 26. Aldobran. Inſt. de adopt. §. ſed & illud.

CASTRARE, id eſt, virilitatem excidere, Spadonemque ſeu Eunuchum facere, l. prima. C. de Eunuch. Sic caſtrare homines libidinis vel promercii cauſa: caſtrare puerum, ſeruum. Briſſ. ex ff.

CASTRATI dicuntur, quib. virilia exciſa ſunt, &, vt ait Theophilus §. ſed & illud. Inſtit. de adopt. ἐφ' ὧν γίνεται ἐκτομὴ τῶν γεννητικῶν μορίων. Horum meminit Vlpianus l. ſed eſt quæſitum ff. de liber. & poſthum. l. ſi ſerua. 39. §. fin. ff. de iure dot. Atque hi vel ſunt Ectomiæ, qui exſecti: vel Thlibiæ, qui colliſi: vel Thlaſiæ, qui attriti, d. l. ſpadonum, & l. 4. de ſicar. vide infra verbum Spado. Solebant enim olim mangones pueros caſtrare, quo pretioſiores facerent, l. ſi ſeruus. 27. §. & ſi puerum. ff. ad l. Aquil. quod & ex N. Fabio lib. 5. c. 12 Inſt. Orat. apertiſſime indicat his verbis: Mācipiorum negotiatores formę puerorum, virilitate exciſa, lenocinantur, & poſt paulo. Libidinem iuuet ipſum effœminati ſexus mendacium: nunquam tamen hoc continget malis moribus regnum, vt ſi qua pretioſiora fecit, fecerit & bona. Porro homines caſtrati Senatuſcōſulti & diui Hadriani edicto vetitum eſt, l. lege 4. §. vlt. & l. is qui ſeruum. ff. ad l. Corn. de ſicar. Briſſ. Prat. Eadem quoque pœna tenetur medicus caſtrans, & chirurgus, etiam ipſe caſtratus conſenſerit. Imo conſentientem eadem pœna plecti vult, l. leg. Cornelia. ff. eod. vbi etiam bona caſtrati vult publicari fiſco: etiamſi pretioſiorem eum reddiderit, nihilominus iniuriarum tenetur caſtrans. l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſed etſi puerum. ff. ad leg. Aquil. gl. in c. legentes. 23. quæſtione 5. quia hi caſtrati virilitatem amittunt. l. lege Cornelia. §. plane. ff. de ſicar. Publice autem intereſt integros habere homines, qui ciuitatem liberis hominibus legitime repleant. l. 1. ff. ſol. mat. Rebuff.

CASTRATI ſerui cæteris pretioſiores habebantur. Briſſ.

CASTRATI proprie dicuntur, quibus penis ipſe cum teſticulis eſt exciſus. Vnde videtur caſtratio tranſlata ad arbores, cum interraduntur & diſraduntur; Columell. in 4. Hoc poteſt interradi, & diſradi: quod opus ruſtici caſtrationem vocant, Pli. deputationem, Cato interputationem appellat Conna. lib. 2. c. 15. nu. 9. Caſtrare quoque ad animum refertur. Et per tranſlationem caſtratam Remp. dixit Cicero lib. 3. de Oratore.

CASTRATI à nuptiis arcentur, nec adoptare poſſunt: ſecus eſt in ſpadonibus. Gœddæ. in l. 128. num. 1. 2. 3. 4. 5. de verb. & rer. ſignif.

CASTRATVS poſthumum inſtituere non poteſt, l. ſed eſt quæſitum. ff. de hæred. inſtit. quia certum eſt, hunc generare non poſſe, cum facto hominis prorſus impotens factus ſit: & in certis amplius locus non eſt coniecturis: l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig.

CASTRENSE (ait Gothofr. ad l. 12. C. qui teſt. fac. poſ.) quod Græci ἰδιόκτητον, eſt, quod in caſtris acquiritur, vel proficiſcenti ad militiam, datur. vide l. 4. C. famil. l. 4. & 11. ff. de caſtren. pecul. Paul. 3. ſent. 4. §. 3. Quinam eo priuilegio vtantur, vide d. l. 12. C. qui teſtam. fac. poſſ.

CASTRENSE & paganicum opponuntur, l. 1. C. de teſt. milit.

CASTRENSES miniſtri appellantur, vt ex Lampridio in Alex. colliges. De quibus Tertul. in hęc verba ſcribit. Eſt & alia militia re-

litia regiarum familiarum. Nam & Caſtrenſes adpellantur,&c.

Castrensis ordo is veteribus erat,vt miles Centurionis,Centurio Tribuni,Tribunus Legati,Legatus Conſulis, Magiſter equitum Dictatoris pareret imperio. Bud. d.l.2. de ori.iur.ex T.Liuio lib.8.Oldend.Prat.

Castrensiani ſunt miniſteriani aulici,vel miniſtri palatij, vt colligitur ex rubric.de caſtrenſ.& miniſter.libro 12.C.qui ſacro Imperat. miniſterio deputati ſunt,l.4.Cod.eodem.Prat. Briſſ.

Castrensiani & miniſteriani(vt D.VVeſenbec.in œconomia iuris oſtendit)pars regiæ familiæ eſt, ſeruitiis & miniſteriis principis interioribus, in aula & caſtris deuota, vt prægustatores, pincernæ, & menſæ cubitoque principis inſeruientes. VVeſenb.

Castrense iugerum quadratum habet perticas 288. pedes autem quadratos 28.800.id eſt, per latus vnum perticas 18 quæ in quatuor latera faciunt perticas 72. ex Feſto & Valerio lib. de limitib.Briſſ.Prat.

Castrensis peculii, caſtrenſiumque bonorum eſſe intelligitur,quidquid in militia quæſitum, vel occaſione militiæ obuenit.Caſtrenſe peculium,vt Macer definit,l.Caſtrenſe 11.ff. de caſtrenſ.pecul. quod à parentibus,vel cognatis in militia agenti donatum eſt,vel quod ipſe filiusfamilias in militia adquiſiuit,quod,niſi militaret, acquiſiturus non fuiſſet. Macri ſententiam probat Paulus lib.3.ſentent.tit.4.niſi quod pro agenti Paulus poſuit, proficiſcenti : quod tamen ſecundum Alex.Imp. diſtinctionem accipiendum eſt,l.4.C.fam.erciſc. & vide Bart.l.1.§.nec caſtrenſe.ff.de collat.Caſtrenſis quoque peculii eſſe dicitur, quod à palatinis conſcio principe & in eius prope conſpectu quæritur, vt diuus Conſtantinus reſcripſit,l.vnica.C.de caſtrenſ.om.palat.pecul.Prat.Briſſ.

Castrense æs alienum, in caſtris contractum : ex quo & caſtrenſes creditores, l.1.§.ſi filiifamilias.ff. de ſeparat. & vide infra,Peculium.Briſſ.

Castrensia bona,in caſtris acquiſita.Briſſ.ex ff.

Castrensis ſacri palatij ſub diſpoſitione ſua habebat pædagogia, miniſteriales quoque dominicos, & curam palatinorum,appellabaturque ſpectabilis vir.Briſſ. Huius meminere Honorius,& Theod. l.vnic.qui à præbit.tiro exc.C.Theo.& l.38.C.Th.de decur.Briſſ.Prat.

Castrensi corona donabatur,qui primus hoſtium caſtra propugnando introiſſet,cui inſigne erat ex auro vallum. Feſtus lib.3.& Gell.5.c.6.Prat.

Castrorum præpoſitio. Eorum fit mentio in l.7. C.vbi cauſæ fiſc.vel diuin. Et caſtrorum præpoſituræ,l.1.C.de offic.quæſtor.

Castrum numero vnius,notiſſimæ eſt ſignificationis. Caſtra vero numero multitudinis locum ſignificant,vbi milites tentoria figunt: à caſtri ſimilitudine, quod foſſa valloque quaſi muro circundari ſolet: quo ſenſu accipitur apud Modeſtin.l. 3.§.emanſor.ff.de re milit. Porro horum generum multa erãt: quædam erant prætoria,de quibus Tacit.lib.1.Annal. de Tyberio loquens : Diſperſus per vrbem cohortes in vna caſtra conduxit Tyberius.Alia erant vrbana, l.ſi maritus 15.§.legis. ff.ad legem Iuli.de adult.Alia vigilum ſiue vigilium.d.§.legis. Prat.

Castrum à villa diſcernit Bar.in l.1.§.ſiue autem.ff. de ope.noui nunt.

Castum & periurum, Cicero contraria eſſe notat pro Quin. Roſcio Comœd.Spieg.

Casulæ,vide l.92.pr.de legat.3.

Casus, ait Feſtus, dicimus ea,quæ fortuito hominibus accidunt. Sic caſum aduerſamque fortunam hominis liberi ſpectare,neque ciuile,neque naturale eſt.l.38.§.ſacram.ff.de ver. ſig.Briſſ.

Casus à Iuriſconſultis dici conſueuit, pro controuerſia, quæ nata eſt,quaſi quæ accideret,& caſu contigerit. Cicero verò cauſam appellat,vt Verrin.3. Tantum quod hominem non nominat:cauſam quidem totam perſcribit. Item,nuſquam enim ſcribis,neque tu aliud quicquam edicto amplecteris,niſi eam cauſam, pro qua pecuniam acceperas. Hinc Seneca in prologo Declamat.Declamat autem Cicero, non quales cõtrouerſias dicimus,nec tales quidem,quales ante Ciceronem dicebantur: quas Theſeis vocabant, Controuerſias nos dicimus.Cicero Cauſas vocabat.Hot.Caſus pro iis,quæ ex facto contingunt. Caſus omnes qui quandoque inciderint. In iis caſibus deficit lex.Caſus omiſſus SCto.Caſus etiam pro quolibet euentu. In primum vel ſecundum caſum ſubſtituere, in caſum diuortii, mortis. Nullo caſu reuocari.Briſſon.ex ll. ff.& C.

Casum in iure varie accipi conſtat. Quandoque facti ſpecies propoſita,quodque in diſputationem incidit: ſic accipitur apud Iulianum l.neque leges.ff.de legibus, quodve caſu accidit.Caſum,id eſt,negligentiam explicuit Gaius l. qui ædes.ff. de incen.ruin.& naufr.Caſus quod inopinato euenit, aut cõtingit.§.theſauros.Inſt.de rer.diuiſ. vbi Accurſius ita definit: caſus,inquit,eſt inopinatus rei euentus ex diuerſis cauſis proueniens ob aliud.Prat.Briſſ.

Casum fortuitum d.ffiniſſe videtur Vlp.quem nullum cõſilium humanum præuidere poteſt,l.2.§.ſi eo tempore. ff.de admin. rer.ad ciu.perti.Cui humana infirmitate reſiſti non poteſt,l.1. §.is quoque, ff. de oblig. & act. quod diuorum principum reſcripto iuuatur, l.in iudicio.58.C.loca. Cui reſiſti & aduerſus quem caueri nõ poteſt,l.18.ff.com.l.4.C.de peric.tut. Fatum plerunque Iuriſconſulti appellant,& damnum fatale,vt in l.1. §.ſi magiſtratus,ff.de magiſtr.conuen. Suntque eius generis mors,latronum hoſtiumve incurſus,piratarum inſidiæ, naufragium,incendium,fugæ ſeruorum. Gaius l.in rebus.18.ff. commod.rem explicans. His adiicias vim aquarum,inſolitam ventorum vehementiam, ruinam, labem, effracturam, rapinam,tumultus, l.contractus, 24.ff. de diuerſ. reg.iur.antiq.& alibi ſæpe,& hi adpellantur caſus maiores. Adpellatur & huiuſmodi caſus vis maior:vide infra,Vis maior. Exempla ſæpius in iure ciuili reperias. Caſum, & fortunam pro iiſdem adpellat Vlpianus l. 1. §. ſi magiſtratus , ff. de magiſtratibus conueniendis. Vnde recte caſum dixit Feſtus lib.3.quod fortuito hominibus accidit. Diuerſa eſt caſus acceptio apud Marcellum,l.quia in eum,16.ff. ad legem Aquil. quia in eum (ait)caſum res deuenit,à quo incipere nõ poteſt, & apud Scæuol.l.Gallus.§.ille caſus,ff.de liber.& poſth.Prat.& Briſſ.

Casum pro amiſſione dixit vetus interpres Nou.22.§. mitiorls: quæ etenim amittuntur; cadere dicuntur, pro quo Iuſtin.ipſe ἀποβαίνειν ἐκ πτώσεως dixerat.Prat.

Casus militiæ,Nouel.35.& 53.eſt id,quod mortuo milite,qui in aliqua ſchola inter ſtatutos relatus eſt,heredes eius, vel liberi , aut vxor, ex communi ſcholæ placito à principe capiunt, vt indicat l. vlt.C.de pignor. Vbi & ſcholæ placitum dicitur. & l.omnimodo, §. vlt.de inofficioſ.teſtamen.ibi,vel mortuo militante certa pecunia ad heredes eius perueniat.Nec enim ad heredes militia tranſit, quæ perſonæ cohæret, ſed caſus militiæ. Igitur & in Nou.97.caſus militiæ fieri dicitur mortuo milite.vide Iulian. Anteceſſorem ſub tit. de caſu militis. Fruſtra ergo diſputat Lælius Taurellus, quæ ſint militiæ ex caſu,ex dicta Nou.53. cum nullæ vnquam militiæ talem appellationem habuerint. & Iuſtinia. in ea Nouella non dicat, τὰς ἐκ τῆς κατὰ καιρὸν στρατείας, ſed τὰς ἐκ τῆς [illegible] στρατείας.Plura vide apud Cuiac.dictam Nou.exponentem. Prat.

Casus humani ſunt mors,in l.5.C.de commer.& mercator.

Casus incerti ſunt, qui certam quantitatem,certamve rem non habent.Gotho.ad l.vnic.ibi: reuera inducitur damnum,C.de ſent.quæ pro eo quod intereſt profer.

Casus fortuitus intelligitur inopinatus, non ex conſuetudine eueniens Gothofr.ad l.78.§.3.ff.de contrah.empt.Hic euenire poteſt etiam diligentiſſimo patrifamilias,l.11.§.ſi locupleti.5.ff.de minorib. Ideoque à nemine præſtatur, d.§.ſi locupleti.l.52.§.damna quæ imprudentib.ff.pro ſoci.l.1.§.11.ff. de magiſtra.conuen.l.2.§.ſi eo tempore,7.ff.de adminiſtr.rer. ad ciuitat.Niſi tamen aliter conuenerit,l.39.ff.mandat.& l.78.§. 3.ff.de contrah.empt.

Casus pro quolibet euentu. Sic in primum vel ſecundum caſum ſubſtituiſſe.l.8.C.de Inſt.Nonnullos caſus exiſtere.Briſſ.

Casus pro iis etiam,quæ ex facto contingunt,dicuntur. Sic caſus omnes,qui quandoque acciderint.Talis caſus terminatus eſt.Briſſ.ex ff.

Casus patris à ſenatu remoti. Caſus gregis animalium. Sed & ager caſum pati dicitur, l.12. de vſur. caſus captiuitatis, euictionis,incendii.Briſſ.ex ff. & C. Huc refer fugas ſeruorum, qui cuſtodiri non ſolent: & ſi latrones capras ſine fraude cuſtodis abegerint:mortes animalium. Tales caſus nullo bonæ fidei iudicio præſtantur:nec tutoribus aut curatoribus imputantur.Briſſ.ſi ſcilicet ſint vere fortuiti.

Casus fatalitatis parentibus non nocet, l.135.de verbor.ſignifi. Gœdd.ad §.2.l.132.cod,ſupremus mortalibus caſus eſt mors, quæ omnia conſumit.Gœd.ad §.1.n.3.l.162.de verb.ſign.

Casus ſupremus eſt mors: hac enim omnes humani caſus reliqui, & contingentia fati finiuntur; & quaſi in faſcem recolliguntur.Gœd.ad §.1.n.31.162.de verb.ſignif.

Casualis conditio,quæ ab incerto euentu pendet. Briſſon.ex ll.C.

Casus maiores hos eſſe dicemus, quibus reſiſti non poſſit, vt Paulus inquit,Balduin.tit.quib.mod.re contrahitur,&c.

Casus repentinos eſſe aiunt, ſi mulier enitens iam moriatur.l ſi mater.C.de inoff.teſt.

Casus fortuitus in ſolo mutuo ex natura contractus præſtatur; in aliis non ex natura contractus,ſed alia de cauſa.vide omnino Vult.comment.Inſtit.de action.§.16.n.75.

Casum pro caſu,hoc eſt, vocabulorum forma, qua in aliam cadunt effigiem,etiam in iure noſtro poni, demonſtrat Albericus:quam recte,ipſe viderit. Conſtat autem,IC. figurate vti compoſito pro ſimplici.l. verbum reddendi. de verb.ſignifi & contra ſimplici pro cõpoſito:gl.fin.rubr.ſolut.matr vbi Bart.

& Iaſ. Quod & atteſtatur Appellus. Tempus, item pro tempore, l. verbum erit. Numero plurali pro ſingulari, l. non eſt ſine libertis: & è contra ſingulari pro plurali, l. in vſu iuris. de verb. ſign. Spieg.

Casvm maiore, non negligentia perdere, in l. veluti ff. de eden.

Casvrvm interdum, pro euenturum.

Catabolenses, in rubr. C. Th. de Piſto. & Catabol l. 14. tit. 4. & eod. titul. l. 9. quo ſenſu accipi debeat, nondum plane ſatis conſtat: niſi dicamus eos fuiſſe, qui panes exercitui præſtarēt, ἀπὸ τοῦ καταβάλλειν vel καταβάλλειν, id eſt, ſoluere. Bud. in poſter. adnot. Catabolenſes alio ſenſu accepiſſe Caſſiodorum ſubiecta eius verba lib. 3. variat. epiſt. ad Feſt. V. I. Patricium declarant. Atque ideo magnitudini tuæ præſenti admonitione declaramus, vt marmora, quæ de domo Pinciana conſtat eſſe depoſita, ad Rauennatem vrbem per Catabolenſes veſtra ordinatione dirigantur. Eodem ſenſu accipiendi ſunt apud eundem lib. 4. Variar. ad Godiſcalcum Saionem, vbi pro Catabulnenſis, legendum Catabolenſis, recte cenſuit B. Briſ. Prat.

Καταβολὴ, conſtitutio & ſolutio & præſtatio, verbum iuris eſt. Hinc καταβολαὶ τῶν προσόδων, redituum præſtationes dicuntur Ariſtot. 2. œconom. & ſæpe in Nou. Iuſtin. 128. §. ἐπειδή. & aliis §§. Prat.

Catachresis: vulgo eam peculiarem tropum faciunt, & definiunt figuram, qua proprio nomine omiſſo aliud vicinum aſſumitur, vt ita à Metaphora differat, quod ea ſit, quoties nomine proprio deficiente, aliud vicinum ſubſtituitur. Alcia. li. 4. de verb. ſign. Vſus tamen & experientia docuit, κατάχρησιν omnium troporum eſſe communem affectionem. Gœd. in l. 58. n. .. de verb. ſign.

Cataclita apud Tertull. ſunt accubita, quibus ad accumbendum vtebantur, ea molli pluma implebantur, vt ex Heliogabali vita notum. Torneb. lib. 7. aduerſ. c. 20.

Cataclysmvs, diluuium apud Tertul. lib. 4. contra Marcionem:

Reddidit ergo Deus gratis peccata paterna,
In cataclyſmo enecans pariter cum prole parentes, &c.

Catadromvs apud Labeonem in l. ſi ſeruus. 54. ff. de act. emp. quibuſdam ſignificat deſcenſum ex grue machina. Hotomanno eſt colluuiarium, i. e. decliuis locus, per quem ſordes defluunt: quaſi dicas decurſorium. Verior ſemper mihi viſa explicatio eorum, qui funem extentum ex edito loco in inferiorem demiſſum exiſtimant, quod & Labeonis verba ſignificant, d. l. ſi ſeruus. 54. Veriſſimæ igitur eſt huius loci lectio vel inuito G. Budæo ad Labeonem, tametſi non ſim neſcius locum ſignificare, in quo decurri ſoleat. Suet. in Nerone c. 11. Prat. ex Briſſ.

Catadromvs, interpretatur decurſus, ait Nebriſſ. Nam καταδρομῶ, eſt decurro. Decurſio autem per catadromum non ſine periculo erat: quod & IC. ſignificat, de act. empt. l. ſi ſeruus tuus. Eum, inquit, fuiſſe ſeruum, qui per catadromum deſcēdere, aut in cloacam demitti ſolitus eſſet. Alexandro Neapolitano eſt & catadromus, in quo agitabantur equites præcipiti curſu, ἀπὸ τοῦ δρόμου, per quem ſeruus currendo, vel in cloacam ſe demittendo nimirum vitæ periculum adibat, Ge. dier. libr. 3. capite 13. Alciato probabile videtur, catadromum nomen ſumpſiſſe γεράνιον, id eſt, gruum machinam, qua architecti ſaxa ingentia ſubleuant: de qua apud Vitruuium. Attamen catadromi vocabulum, de quo miranda cecinit, id eſt, vaticinatus eſt Accurſius, Latine decurſorium ad verbum transferri poteſt, Budæo teſte in Annotat. priorib. Spiegelius. Dromos enim curſum ſignificat. Tranquill. in Nerone; Nobiliſſimus eques Romanus elephanto ſuperſedens, per catadromum decucurrit, id eſt, per ſtadium, in quo equites decurrere ſolebāt, imaginario prælio, vt ſæpe fit. Huiusmodi autem homines, qui per catadromum decurrebant, etiam funambulos Latini, Græci Schœnobatas appellant. Briſſ.

Catalogi vox ridicule apud Albericum exponitur. Hac ſignificatur nobis oratio, ſiue ſermo, alicuius rei ordinem ac diſpoſitionem continens.

Catamidiari ſignificat omnibus deridendos exponi, à verbo Græco μειδιάω, quod ridere ſignificat. Connan. l. 9. cap. 4. n. 11.

Catamiti pueri meritorii ſunt. Catamitum pro Ganymede dictum fuiſſe etiam Feſt. teſtatur. Hoc nomine cum nominat Arnobius κατ' ἀντονομασίαν Prudentius de Ioue, Compreſſu im mundo miſerum afficiens catamitum. Id poeta optimus nominat, ſcilicet Rapti Ganymedis honores. Hic eſt ille ſenſus peruerſus, hæc illa cupiditas ignominioſa, hoc illud deſiderium impurum, de quo Romanis loquitur D. Apoſtolus, ἀντιμισθίαν τῆς πλάνης. Nomen etiam ipſum ἀπὸ τοῦ μισθοῦ, per ablationem literæ factum videtur. Nam Latine Concubinus dicitur: Georg. Fabr. in comment. ad poëtas Chriſtianos. copioſe Maioragius lib. 2. Miſcell. c. 3.

Cataphryges apud Iſidor. 8. Etymol. l. hæreticorum genus, quibus nomen a Phrygia prouincia inditum ait. Hi adſerebant, aduentum Spiritus ſancti non in Apoſtolos, ſed in ſe traditum. Prat.

Κατάπλουν, ſeu ἐπιδημίας, Græci vocant, qua parte primo appellere in Prouinciam Proconſ. moris erat Briſſ.

Κατάπλουν, portus ad quem plurimum appelli ſolet. Vlp. l. 4. §. 4. ff. de off. proconſ. Ingreſſum etiam hoc eum obſeruare oportet, vt per eam partem prouinciam ingrediatur, per quam ingredi moris eſt: & quas Græcia ἐπιδημίας appellat, ſiue κατάπλουν obſeruare, in quam primum ciuitatem veniat, vel applicet: magni enim facient prouinciales, ſeruari ſibi conſuetudinem iſtam, & huiuſmodi prærogatiuas. Hoto. Sic apud Martialem cataplus eſt nauigatio & appulſus. Cum tibi Niliacus portet cryſtalla cataplus. Torn. lib. aduerſ. 10. c. 23.

Κατὰ πόδας, iiſdem veſtigiis ſubſequendis, quaſi dicas, ad pedes, eorumque veſtigia. Vide Alciat. 11. parerg. c. 6. Iuſtin. de compoſ. ff. §. 17. Niſi tantum ſi velit eas in Græcam vocem transformare ſub eodem ordine, eaque conſequentia, ſub qua & voces Romanæ poſitæ ſunt: hoc quod Græci κατὰ πόδα dicunt, hæc ille. Cicero autem ad verbum hoc appellat. Xenoph. de Venatione, θηρατέος οὐ κατὰ πόδας ὥσπερ ὁ λαγώς: venandus non iiſdem veſtigiis inſequendis, vt lepus. Plato lib. de legib. 11. καὶ δίκαις δ' ἐπὶ τοῖς δολώμασιν ἕπεται κατὰ πόδα καπηλείας ἐπιτηδεύματα: hoc eſt, Poſt præcepta de adulteratione, proxime ſequitur, vt de cauponatione præcipiamus. Hotom.

Cataracta eſt vehemens aquę decurſio, qualis Anienis, Rheni, & quorundam torrentium conſpicitur, cum de altis montibus in planum fluuii præcipitantur. Proſper contra ingratos: Candida ſunt, & ſcripta manent, quæ de cataractis Æterni fontis fluxere vndante meatu. Aquæ vbi è cataractis, aut è charadris colliguntur, is locus μισάγκεια dicuntur. De huiuſmodi cataractis meminit Plin. l. 6. c. 9. de Nilo flumine.

Cataractæ item dicuntur portæ ex funibus aut catenis pendentes, quæ attolli & demitti poſſunt, cuiuſmodi in portis vrbiū videmus, ad hoſtium irruptionem accommodatas: harum Liuius in poſteriorib. libris aliquoties meminit, Germanicis vulgo dicuntur *Schoſſgatter*, alibi autem *Schieſsporten*. Sunt & in ædibus cataractæ, quibus apertis, quæ in ſuperiore loco ſunt, dejicimus aut effundimus deorſum, quæ Germanice dicuntur *Kandel*: Ad harum cataractarum ſimilitudinem in cœlo cataractæ dicuntur in ſacris: vt ibi, Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli apertæ ſunt, hoc eſt, feneſtræ aërii cœli, ſicut interpretatur Rhodig. 22. c. 24. Sic & Eſai. c. 24. cataractæ de excelſo nominantur: In bonam vero partem Malach. 3. de ſalutari & larga pluuia: & 2. Reg. c. 7. Quacunque vero ſignificatione cataractæ accipiantur, dictæ ſunt à verbo Græco καταῤῥήττω, quod inter cætera ſignificat cum impetu decido.

Catasta, locus vbi ſerui venales exponebantur, ἀπὸ τοῦ καταστῆναι. Erat & cataſta machina lignea longa, & magna compedis forma, qua ſerui vincti tenebantur. Plin. lib. nat. hiſt. 35. ca. 18. Interdum etiam tortorum inſtrumentum.

Catastrvm videtur appellare Bartol. in l. forma. §. ſi cum ego. ff. de cenſib. librum, quo tributa & cenſus æſtimari ſolent, in §. ſi cum veniam. d. l. forma. ipſam æſtimationem Alcia. reg. 1. præſumpt. 10. & l. in ſuis. ff de lib. & poſt. æſtimum (alii extimum) vocat. Vlp. d. §. ſi cum ego profeſſionem. in §. ſi cum veniam cauſam addictam. Prat.

Καθαίρεσις genus eſt pœnarum eccleſiaſticarum. Duo enim ſunt genera pœnarum eccleſiaſticarum, nempe ἀφορισμός, qua puniuntur plebei & monachi, & καθαίρεσις, i. regradatio, ſiue de ordine motio, quæ epiſcoporum & clericorum eſt propria, & ita Nou. 42. regradantur epiſcopi quidam hæretici, qui negabant, in Ieſu Chriſto Domino & Seruatore noſtro duas naturas diſtinctè confitendas eſſe: diuinam enim humanam abſorbuiſſe: & fit iſtius Nouellæ mentio ab hiſtoricis multis & in actis quintæ ſynodi Conſtantinopolitanæ, quæ eoſdem epiſcopos reprobauit & condemnauit. Cui. in expoſ. d. Nou. Iuſt. 42.

Catechismvs, ſiue catecheſis, inſtitutio, à verb. κατηχέω tum in ſacris literis, tum & in primitiua eccleſia valde vſitato. Vtitur enim eo ſcriptura Luc. 1. Act. 18. & 21. Rom. 2. 1. Cor. 14. Gal. 6. Et in decreto aliquoties inuenitur: c. ante baptiſmum. c. catechiſmi. de conſec. diſt. 4. vbi decernitur à ſacerdotibus vniuſcuiuſque eccleſiæ fieri poſſe catechiſmos. Significat autem aliquando ſimplicem narrationem, ſed tamen crebrius inculcatam, vt Actorum 21. vt ſciant, nihil eorum eſſe verum, quæ de te κατήχηνται audiuerunt. Aliquando autem pleniorem inſtitutionem, præſertim in elementis religionis Chriſtianæ, & quidem talem: quæ fiat viua voce, atque adeo ſubinde repoſcente præceptore, aut doctore ab auditore ea, quæ antea illi tradiderat. Venit autem à κατὰ & ἠχῶ, quaſi dicas perſonare, aut circumſonare, quod talem inſtitutionem neceſſe ſit, ſumma fide & aſſiduitate tradere. Cicero id pulchre Latina voce initio officiorum expreſſiſſe videtur, cum ait: vtile eſſet tuas aures talibus vocibus vndique circumſonare. Cælius Rhodig. lib. 10. c. 1. κατηχεῖν interpretatur imbuere, & ἠχεῖν ſonare. Et hinc libri, qui elementa Chriſtianiſmi continent, Catechiſmi plerunque appellari conſueuere: Nam ſic in Clementis Alexan-

Alexandrini pædagog.lib.1. pulcherrimæ ſapientiæ, quæ ex prouerbiis Salomonis diſcitur, principia doctrinæ vocantur κατήχησις, i.talis inſtitutio, quæ per auditum iuuentuti inculcatur. Talis etiam fuit libellus Ioannis Hieroſolymitani epiſcopi, quem Xiſtus Betuleius in comment. ſuis ad præfationem Lactantii in Bibliotheca Auguſtana repoſitum ſeruari ſcribit. Eſt igitur Catechiſmus elementaris inſtitutio Chriſtianæ religionis, viua voce tradita, ita vt ſubinde concionator repoſcat dictata ab auditore: catechizare verbo Latine vtitur Tertull.lib de corona militis. Idque vetus verſio ſemel tantum expreſſit, Gal.5. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. Qui catechizatur verbo, communicet catechizanti in omnibus bonis. Hinc

Catechistæ, qui mox baptizandis fidei arcana, myſteriaque voce viua reſerarent, eoſque docerent. Cælius Rhodig.li.10. c.1.lect.antiq. Siquidem olim (vt annotauit Eraſmus in præfatione diui Lucæ) qui baptiſmatis erant candidati, iis tradebantur fidei Chriſtianę myſteria, ſed viua voce, ſine ſcripto, quemadmodum priſcis illis Theologis mos erat, apud Ægyptios, & apud Gallos Druidibus. Id autem erat initiari myſteriis. Spieg. Sic

Κατηχούμενοι, qui eo modo religionis initiis & elementis imbuebantur. Venantius Fortunatus lib.10.de diuo Martino:

Denique cum extincto catechumenus ore iaceret,
Se ſuper extendens, effugat arma necis.

Et rurſus de Tetradio,

Tetradius pariter catechumenus eſſe meretur.

Hi κατηχούμενοι vocabantur & νεοκατηχοί, ipſe vero Clemens γαλακτοφάγους Homeri vocabulo, νηπίους πιστούς Paulina phraſi appellat, reſpiciens ad illud 1.Cor.c.3. vbi σαρκικοὺς καὶ νηπίους infantes fidei, cæterum πνευματικοὺς τελείους appellat eos, qui progreſſiones notabiles in ſapientia Chriſti fecerunt: horum cibum βρῶμα, illorum γάλα nominans. Catechumeni autem dicebantur, Budæo autore, non tantum quod adhuc religionis elementis imbuerentur, ſed & quod nondũ ad ſacra ſpectanda introducerentur, verum myſteriis viua voce percipiendis occuparẽtur: vid. Connan lib.8. comment.iuris ciuilis, c.5. Catechumenos in Nouel.37. interpretatur Gothofr. leuiter initiatos Chriſto: In l.2.autem.C.de Chriſtian. mancip. interpretatur, auditores baptiſmo deſignatos. Lucas in principio hiſtoriæ ſuæ ait, decreui rem totam ab ipſius quaſi incunabulis tibi diligenter explicare, ô Theophile, vt perfecte pleneque erudiri poſſis in iis, περὶ ὧν κατηχήθης. Docebantur autem primum catechumeni ea Apoſtolorum placita, quorum primum eſt, Credo in Deum Patrem omnipotentem, &c. Dein iurabant magno iureiurando in nomen Chriſti, qui ἐξορκισμὸς vocatur, cap.2.de conſecrat.diſt.4. Idque vt rectius intelligatur, ſciendum eſt, quatuor olim ordines in eccleſia primitiua fuiſſe, primum catechumenorum, ſecundum energumenorum, tertiũ deſertorum, & poſtremum pœnitentium, quibus quidem in Eccleſia ſacris precibus, cantionibus, & concionibus adeſſe licebat, ſed cum iis finitis Sacerdos cõſecrationis myſterium ordiretur, tunc Diaconus ter (vt Rhenanus ad Volzium Exabbatem ſcribit) exerta voce clamabat; Ite catechumeni, Miſſa eſt. Idque apud Latinos imitatione Græcorum à quibus myſteria religionis accepta ſunt, obſeruatum: qui abeundi verbo vtebantur, vbi Latini Miſſam, pro dimiſſione vſurpabant. Qua de re fuſius inferius, in dictione Miſſæ vocabulum. Porro hunc clamandi morem recte declarat Germanus Archiepiſcopus ille Conſtantinopolitanus in hiſtoria Eccleſiaſtica, ſiue myſtica theoria, cuius verba Rhena. in alia quadam ad eundem Volzium epiſt. ſcripta, ſic vertit Latine: Catechumeni egrediuntur tanquam non initiati ſacro baptiſmate, & myſteriis Chriſti. Leo Tuſcus interpres Liturgiæ Chryſoſtomicæ, vtpote in Græcia olim verſatus, rectius Eraſmo (cui, vt vt arbitror, Leonina verſio incognita fuit) percepit dimiſſionem catechumenorum per verba diaconi eos abire iubentis, μή τις τῶν κατηχουμένων, hoc eſt, nullus catechumenorum (ſubauditur) remaneat. Et tertiam exclamationem, ὅσοι πιστοὶ, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ κυρίου δεηθῶμεν. id eſt, Quotquot eſtis fideles, etiam atque etiam in pace Dominum rogemus. Nam catechumeni iam exierant, & preces pro illis etiam ab illis ipſis erant antea factæ. Spieg.

Catena, vinculum ferreum, in conſtitut. Gratiani & Val. & The.l.fi.C.de abol.l.1.C.de cuſtod.reor.& l.23. C. de pœn.ad incorporea tamen referri conſtat: vnde Legum catenas dixit M.Cic.in Sextiana: in d.tamen l.ad omne vinculorum genus, catenæ verbum pertinere eorundem Impp. ſententia ſignificatur. Notandum tamen obiter, catenas ſingularias apud Plautum in Truculento vocari, quæ ſunt ſingularum librarum. Catenæ, quibus noxij, vel alij vincini & alligari ſolebant. Sane eos quoque, qui militari cuſtodia attinebantur, catenis alligatos fuiſſe, docet Senec. Epiſt.5. Briſſ. ex Prat.

Cathedra notioris ſignificationis eſt, quam vt huc referri debeat. Quia verò iudices & Doctores ſolent in cathedra ſedentes docere ac iudicare, idque adeo receptum eſt, vt lege ſiant irritæ ſententiæ à non ſedente iudice latæ: ideo etiam in ſacris mentio fit cathedræ in figurata quadam ſignificatione, vt Pſalm. 1. Beatus vir, qui in cathedra peſtilentiæ non ſedit, &c. Sedere namque prouerbio dicebatur, qui malam docebat doctrinam, quæ velut morbus quidam per hominum pectora peruadit: vt tradit Polyd. Virgil. adagior. ſacror. 233. Idque recte: nam & Chriſtus ipſe Matth.23. Scribas & Phariſæos audiendos eſſe ſcribit, cum ſedent in cathedra Moſis, id eſt, doctrinam eius tradunt ac legunt, non cum ſedent in cathedra peſtilentiæ aut deriſorum: Et ſic hanc vocem accipiendam eſſe tradit Hilar. Pſal.138. inquiens: Cum igitur doctrina Phariſæorum ob id probabilis eſſe docetur, quia ipſi in Moſis cathedra ſederunt, doctrina neceſſario ſignificatur in cathedra. Ex hoc more eſt, quod epiſcopis poſtea in eccleſia cathedræ ſunt attributæ, & quod tempus functionis, ſeſſionis ſpatium eſt dictum, vt, Hic aut ille epiſcopus ſedit tot annis, &c. Adde Brechæum l. Neratius.ff.de verb.& rer.ſig.num.21.

Cathedralis Eccleſia, alias dicitur maior. Gothofr. ad l.8.C. de epiſc.& cler.

Cathedram collocare, in c.luminoſo.18. q.2. eſt iudicia exercere, vt ibi explicare videtur gloſſa, vel (vt ait Albericus Roſatius) iuriſdictionem exercere, & explicare, quod ibi ſignificare viſus eſt põtifex, ſi vel particula explicationis nota ſit. Pr.

Cathedratici appellatione in c.conquerente, de offic.ord.in antiq. continetur, quod clerici epiſcopo ſuo annuatim cathedralis honoris cauſa pendunt: quod & ſynodaticum quibuſdam adpellatur. Eius autem nomine duos ſolidos pendi, eadẽ decretali expreſſum eſt, d.c.conquerente: quod & decretum fuiſſe Gratianus refert, c.placuit.10.q.3. Eſtque ſubiectionis, vel obedientię ſymbolum: verti autem debent in templi reſtitutionem, vel (vt cum aliis loquar) in eccleſiæ reparationem, d.c.placuit. Prat.

Catervam, extra militiam rectius noſtri pro turba, ſeu conuentu hominum, quam ſocietatem interpretarentur. Spiegel.

Cathetvs apud Zenon. Imp. in l.12.§.5.C.de ædific.priu. Gaiũ, & Theod.in l.de limitib. Græcum verbum, quo normalis linea Cenſorino apud Bud.in priorib. ſignificatur. Prat.

Κατηγορία Theoph. criminationem, ſiue iudicium, & accuſationem interpretatur. Et apud Latinos frequens eſt in hac ſignificatione verbum criminis, vt apud Cic. Quærat non ſolum, quemadmodum noſtro crimini, verum etiam quo pacto ſuæ confeſſioni poſſit mederi. Sic Vlp. ait: Accuſatorem cauere debere, perſeueraturos ſe in crimine vſque ad ſententiam. Balduin.tit.de ſuſpect.tutor. vel curat.&c.

Catillvs Paulo l.cum de lanionis. 18. §. cum de villico. ff.de fund. inſtruct. dicitur ſuperior pars molæ. F. Marius Grapaldus inferiorem eſſe autumat, auctorem nullum aut rationem adducens: à Paulo igitur, cui nec quiſquam alius diſſentit, facile non diſcedas. Old. Prat. Adde Forcat. in penu iuris ciuilis, cap.6.

Catinvm à capiendo dictum, vaſa, vbi pultem, vel iurulenti quid ponebant, adpellari ſolita, Varro lib.4.ling. Lat. ſcribit, Siculoſque dixiſſe κάτινον, vbi aſſa ponebant. Prat.

Catholica Eccleſia, i.e. vniuerſalis ideo dicitur, non quia duas aut tres inuenire liceat, ſed quod vniuerſorum electorum Dei numerus in Chriſto vnitus & coadunatus per fidei vinculum in vnam coëat ſocietatem atque in vnum Dei populum, cuius Chriſtus Dominus noſter dux ſit & princeps. Extra huius Eccleſiæ contubernium nullam eſſe ſalutem, Scriptura pronuntiat. In formula iuramenti Magiſtratuum Nouel. iuſiuran. quod præſt. ſol. extat hæc clauſula: Et quod cum ſanctiſſima Dei Catholica & Apoſtolica Eccleſia cõmunionẽ habeo. Et ita dici Catholicam Eccleſiã teſtatur Irenęus l.1.contra Valent.c.3. cum inquit, Eccleſia in vniuerſum mundum diſſeminata, fidem ab Apoſtolis acceptam diligenter cuſtodit, quaſi vnam domum inhabitans, & ſimiliter credit, videlicet quaſi vnam animam habens, & vnum cor, & conſonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quaſi vnum poſſidens os. Nam etſi in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna atque eadem eſt. Ibidem paulo poſt: Et neque hæ, quæ in Germania ſunt fundatæ Eccleſiæ, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ, quæ in Celtis ſunt, neque hæ, quæ in Oriente, neque hæ, quæ in Ægypto, neque hæ, quæ in Libya, neque hæ, quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ. Sed ſicut ſol creatura Dei in vniuerſo mundo vnus & idem eſt: ſic & lumen prædicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines. Cuius verba, quaſi de verbo ad verbum repetit Epiphanius contra hæreſes lib. 1. tomo. 2. Quid vero Catholicum ſit habendum, & quis Catholici nomine cenſendus, Vincentius Lyrenenſis tradit. In ipſa (inquiens catholica Eccleſia magnopere curandum eſt, vt id teneamus, quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt. Hoc enim vere & proprie catholicum eſt. Hoc ita demum fit, ſi vniuerſalitatem, antiquitatem & conſenſionem ſequamur. Si tale quid emergat, vbi iſtorum nihil reperitur, hoc repudiat, ſcilicet Eccleſia, &c. Hinc & ſic poſtea definit, catholicum;

Qui ſtabilis in fide permanet, & quidquid vniuerſaliter anti-quitus catholicam Eccleſiam tenuiſſe cognouerit, id ſolum tenendum credendumque decernit. Quid vero in illo con-ſenſu ſit quoque ſpectandum, docet etiam idem auctor, di-cens: Eorum duntaxat Patrum ſententiæ conſciendæ ſunt, qui in fide & communione catholica ſancte, ſapienter, con-ſtanter viuentes, docentes & permanentes, vel mori in Chri-ſto fideliter, vel occidi propter Chriſtum feliciter meruerunt. Quibus tamen hac lege credendum eſt, vt quidquid vel om-nes, vel plures vno eodemque ſenſu manifeſte, frequenter, perſeueranter, veluti quodam conſentiente ſibi Magiſtrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur, &c. Schard.

Catholica fides, in rub. C. de ſum. Trin. eſt, quæ ſemper vbi-que, apud omnes, tempore, loco, multitudine, antiquitate, v-niuerſitate, & conſenſu, nouitati, parti, & paucorum erran-tium diſſenſioni antiſtat. vide Lirinenſem aduerſus profan. nouat. Gothofr. ad d. rubr. C. de ſum. Trin.

Catholicum aliqui exiſtimant eſſe idem quod Chriſtianum, ſeu pium, dicentes, Ille eſt homo catholicus. Cæterum Ca-tholicus idem eſt quod vniuerſalis, communis. Inſulanus id recte monuit. Sic enim in prima Rubr. C. catholica fides, pro vniuerſali accipitur: vel quia hæretici ſingularibus opinioni-bus innitantur, vel quia fides Chriſti ab Apoſtolis per vniuer-ſum orbem fuit diuulgata. Iuxta illud; In omnem terram exi-uit ſonus eorum, &c. Spieg.

Catholicanos docet Alciatus dictos apparitores præfect. præ-tor. Orientis: quoniam is propter ampliſſimam iuriſdictionẽ, catholicus, i. vniuerſalis diceretur: quem titulum etiam An-tiochenos epiſcopos vſurpaſſe, auctores aliqui prodiderunt. Hunc autem obtinuit Pont. Rom. Bonifacius à Phoca Imp. magna contentione, ſi Platinæ credimus. Spiegel.

Catholica fides, quære fides catholica.

Catholicani in conſtit. Arcad. & Honor. l. pen. §. fi. C. de bon. proſcript. qui & Cæſariani dicebantur, officiales catholici, & ταξεῶται ratiociniorum: indicio eſt d. §. vlt. & procuratores Cæ-ſaris, in l. prohibitum. 5. de iur. fiſc. lib. 10. C. Paratitlarius. l. 4. C. de epiſc. & cler. Prat.

Catholicum adpellabant Cæſaris procuratorem, quod totius prouinciæ fiſcalem procurationem gerebat, vt ex multis Baſi-lic. lib. liquido conſtat, & ad d. l. prohibitum. οἱ δὲ καὶ οἱ φφικι-ριοι τῷ καθολικῷ ἐπιχρώντι προσέβαλλον τὸν νόμον & ad l. 2. C. de iure fi-ſci. εἰ μὴ καθολικὸς αὐτὸ ἐπιβάλῃ idem & λογοθέτης dici cœpit C. Harmenopulo. Prat.

Cato Iuriſconſultus multos, reliquit libros, l. 2. §. 38. de orig. iu-ris. & quidem de iuris diſciplina egregios 13. Cell. 18. com-mentariorum iuris ciuilis à Catone compoſitorum, meminit Feſtus in dictione Mundus. Ab eo Catone forte regula Cato-niana dicitur. Gothofr. ad l. 4. §. 1. ff. de verb. oblig. & Briſſ.

Κατοχὴ Græcis, Latinis poſſeſſionem dictam ait Paulus l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. quæ quid ſit, vide infra, Poſſeſſio. Cur autem ita Græcis appellata ſit, docet A. Alciat. lib. 11. cap. 1. Parerg. Ductum verbum illud putat ad Paulum d. l. 1. ἀπὸ τοῦ κατέχειν, id eſt, detinere, & tenere. Prat.

Catoniana regula definitur apud Celſ. l. 1. ff. de regul. Caton. Hanc Catonis regulam in quibuſdam falſam idem ait d. l. 1. ve-lut in ſpecie apud eum relata. Ad quę autem pertineat, aut nõ, Catonis regula, explicatur eod. titulo & tractatu. & l. cætera. 41. §. 1. ff. de legat. 1. & l. ſi optio 13. ff. de opt. leg. & alibi ſæpe. Eadem Catoniana ſententia appellatur Meciano l. Iulianus, §. 1. de cond. & demonſt. Cætera interpretibus diſcutienda re-linquamus: neque enim ad inſtitutum noſtrum pertinent. Prat. & Briſſ.

Catoniana regula, eſt M. Catonis ſententia ſiue axioma ex plurimarum legum mente notatum atque obſeruatum: Quod legatum ſi teſtamenti facti tempore deceſſiſſet teſtator, inuti-le foret: id legatum quandocunque poſtea is deceſſerit, non valere, l. 1. & paſſim de regul. Caton. cuius hæc ratio atque æ-quitas videtur eſſe: quia cum teſtatoris certam mentem at-que voluntatem eſſe oporteat, cum præſentis temporis con-ditionem ſpectaſſe, deque ea ſtatuiſſe iudicamus: non autem incerto futuri temporis euentui rem commiſiſſe: quippe cum alioqui teſtamenta non ex teſtatorum mente, quæ in iis do-minari debet, ſed ex fortuna & caſu penderent. Hotom. obſer. lib. 11. c. 3.

Catullus Iulianus. Eius fit mentio in l. 8. §. 8. ff. mandat.

Caudecæ, vel Caudetæ Feſto libr. 3. dicebantur ciſtellæ ex iun-co, ad ſimilitudinem caudæ equinæ factæ. Prat.

Caudex antiquis dici ſolebat (vt ait A. Senec. lib. de breuitate vitæ) plurium tabularum contextus. Hinc codices, vide infra Codex. Prat.

Caudicæ eidem Senecæ ibidem, vel caudicariæ Feſto l. 3. naues erant ex tabulis craſſioribus factæ: harum etiam commemi-nit Aulus Gellus libro 10. capite 25. Noct. Attic. Prat.

Caudicarii in l. 2. C. Theod. de piſtor. & catabol. & l. 1. C. Th. de canon. frument. vrb. Rom. & l. 9. C. de ſuar. pecua. & ſuſcept. frumentariorum vrbis Romæ genus erat: quorum ea functio erat, vt piſtoribus frumentum venundare cogerentur, vt Va-lerius & Valens Imperatores conſtituerunt, d. l. 1. Hi corpus habebant, d. l. 2. & patronos, d. l. 1. De iis etiam accipiendum putem l. 1. in fin. de condit. in pub. hort. l. 10. C. Briſſ. Prat.

Caudicarii Briſſonio vlt. edit. ſunt Amnici nauicularii, appel-lati à nauibus Tiberinis, ſeu iis, quæ in fluuiis vſui erant, quas caudicarias, vel codicarias nominabant. Seneca de breuitat. vitæ: plurium tabularum contextus caudex antiquis diceba-tur: Vnde publicæ tabulæ codices dicuntur: Et naues, quæ ex antiqua conſuetudine per Tiberim commeatus ſubuehunt, caudicariæ vocantur. Briſſ.

Causa l. 13. §. ſi quis me, ff. de iniur. theatrum denotat, in quo ſpectatores ſedebant. Seruio ad lib. 4. Æneid. Virg. conſeſſum populi denotat. Briſſ.

Cavea Varroni a cauo ducta apud Vlpian. in l. iniuriarum. 13. §. ſi quis me. ff. de iniur. ſignificat aream in medio theatri, in qua equitum ſubſellia conſtituta erant, dicta, quod velis tecta ca-ueæ ſimilitudinem haberet: quo ſenſu accipitur in Amphi-tryone. Vt conquiſitores, ait, ſinguli in ſubſellia eant per to-tam caueam ſpectatoribus. merito Græcis θεατρικοὶ. Ea pu-blica erat adeo, vt ſi quis me in ea ſedere prohibeat, iniuria-rum in eum agi poſſim, prout ſcribit Vlpian. in d. §. ſi quis me. Prat.

Cavena, vel (vt eſt apud Ardizonem) caneua, pro cella: vnde feudum de cauena in libr. 2. tit. 1. §. 2. & tit. 2. §. 2. erogatio an-nua vini, frumenti, alteriuſue aunonæ, quæ militi tribuitur. Itaque veriſimilius eſt pro cella ſiue cellario dictam lib. 1. feu-dor. 2. titul. 10. in fin. Feudum ſoldatæ ſignificatur eſſe feudum de camera vel cauena: quia plerunque, inquit, in ſolidorum donatione conſiſtit: quandoque autem in vino & annona. Dd. duce Aluarotto, definiunt, cauenam eſſe locum, in quo frumentum, vinum, oleum, & huiuſmodi cætera ſeruantur. Prat.

Cavere, iuris ciuilis verbum eſt præcipuum ac proprium: id-que generale: in varias enim & multiplices acceptiones fer-tur, & formulas: ſingula excutiemus. Primo proſpicere ſibi & conſulere ſonat apud Scæuolam l. 5. ff. de tranſactionibus. & Labeonem l. ſi mercedem in fi. ff. de action. empti. Sic cauere ſibi cenſetur creditor, qui curat ſibi pignus dari, apud Paulum l. ſi conuenerit 18. §. ſi quis. ff. de pign. Generaliter definitum eſt, nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando quẽ-quam alteri cauere, id eſt, proſpicere & promittere poſſe, Qu. Mutius ait l. quo tutela. 73. ff. de diuerſ. reg. iur. Prat. Brechæus autem l. cautum. ff. de verb. ſig. affirmat, cauere idẽ eſſe, quod ſtipulari ſatiſdationem: quod Græci ἐγγυᾶσθαι dicunt, & cau-tionem ſeu ſtipulationem συγγραφήν. Dicimus enim, cauere a-licui, id eſt, ſatiſdare.

Cavere ſolennem veterum pronuntiationem fuiſſe, Feſtus ſcri-bit: vt parum cauiſſe dicerent, quos capitis condemnabant. Briſſ.

Caveri intelligitur, ſiue perſonis, ſiue rebus, l. 6. §. ſi damni. ff. commun. diuid. Briſſ.

Cavet etiam, qui conſilium dat, quo ſenſu accipitur apud M. Ciceron. in Topicis, cuius hæc verba ſunt: Etenim cum tu mihi meiſque multa ſæpe cauiſſes, &c. atque ita accipi debe-re indicio ſunt, quæ ibidem præcedunt. Hinc ICti cauere di-cuntur, cum clientibus ſuis, & his, à quibus conſuluntur, con-ſilium dant, & remedium monſtrant, ne in aliquos captio-num laqueos incidant. Ouidius lib. 1. Amor. in eodemque verbo ſcite ludit:

Illo ſæpe loco capitur conſultus amore,
Quique alius cauit, non cauet ille ſibi.

In eo autem genere recte eum cauere Plautus exiſtimat in E-pidico, qui iura & leges tenet. Cicero lib. 7. epiſt. 6. ad Treba-tium: Tu qui cæteris cauere didiciſti in Britannia, ne ab eſſe-dario decipiaris caueto. Hinc Iuriſconſultus cautor formula-rum. Cic. 1. de Orat. Hanc tamen cauendi formam ſibi præri-piunt atro circulo notati, exleges, & auritæ belnæ. Sibi igitur proſpiciant, qui reſponſa conquirunt: at hodie vtrique cœ-cutiunt.

Cavere etiam pro diſponere, ordinareve aliquoties accipitur, l. epiſtola. ff. de pact. Epiſtola (inquit IC.) qua quis cohæredem ſibi aliquem cauit. Repetitur in hoc ſignificatu apud Plinium ſæpe: Aldobrand. de legit. patron. tutel. ibi de hac tutela ca-uetur.

Cavere, id eſt, paciſci. l. 9. C. de pact.

Cavere boni viri arbitratu perceptum iri vſumfructum, hoc eſt, non deteriorem cauſam vſusfructus promittere facere, & non aliter vti quam bonus vir arbitrabitur, l. 1. Vſusfructua-rius quemadmodum caueat. ff. §. cauere. Oldendorp. Prat.

Cavere capite, eſt capitis periculo ſe obſtringere, & alium ſibi eodem vinculo obligare. Budæus in poſter. adnot. d. l. ſi ſcien-te. ex Plin lib. 34. c. 7. Capiteque tutelarios cauere pro eo, in-ſtituti publici fuit. Prat.

Cavere cautionem dixit Hermogenian. l. tutores. 6. ff. rem rat. haber.

habet.pro quo Terent.Varro, Cauere cautione, lib.ling.4.atque ita apud Hermog. d.l.6.legi poſſet:ſed cauere cautionem figurate dixit: nam hoc loco cauere, promittere per ſtipulationem ſonat.Prat. (Old.Prat.

Cavere dotem, pro promittere. Leg.tit.de dote cauta. C.lib.5.

Cavere duplam, in l.quod ſi nolit. §.quia aſſidua. ff.de ædil.action.vide ī.Dupla.Prat.Briſſ.

Cavere idonee dicimur, ſatiſdato, aut pignoribus captis, ſed etſi promittendi fides nobis habeatur ſine ſatiſdatione: ita explicat Vlp.noſter l.4. §.addici.ff.de fideicommiſſ.liber.Goth. ad l.3. C.de verb.ſign. pro quo Modeſtin.in l.Septitia.10.ff.de pollic. ἀσφαλίζομαι ἀξιοχρέως, dixit in eundem ſenſum: ἀσφαλίζεσθαι enim cauere & tutum facere ſonat. Sic accipi (vt ſupra) debet in l.ſed & hæ.§.defendere.ff.de procu.& l.fideicommiſſa.§.ſi hæres.ff.de legat.3.Prat.

Cavere multimoda obſeruatione.l.2.§.1.C.de epiſc.& cler.

Cavere lege, apud Papin. l.ſi venditor.6.§.ſi quid emptor.ff.de ſeruis export.eſt pacto nominatim aliquid exprimere & promittere.Prat.

Cavere obſidibus, apud Cæſar.lib.7.de bello Gallico.non procul ab initio. Et quoniam (inquit) in præſentia obſidibus cauere, &c. qua formula obſides dare & exigere ſignificari, ſed ſub diuerſa ſignificatione Guilielmus Budæus exiſtimat, d.l. ſi ſciente.eod.tit. Sic

Cavere prædibus & prædiis quaſi perſonis & rebus, formula vetere dixit Vlp.in l.ſi quis putans, 6.§.ſi damni. C.comm.diuidund.pro cauere fideiuſſoribus & pignoribus.Briſſ. Cauebatur prædibus & prædiis populo, vt Titi Liui teſtimonio liquet: Si quibus (ait) argentum in præſentia deeſſet, dandam ex ærario pecuniam mutuam, prędibuſque ac prædiis cauendum populo cenſerent. Hæc Liuius lib.22.Prat.Vide ī.Cautio pro tabulis.fin.

Cavere perpetuo edicto, l.11.C.de collat.

Cavere ſatiſdato apud Pompon. l.is cui, 31. ff.ad leg. Falcid. id eſt, cum ſatiſdatione, vt explicare videtur diuus Antonius l.2. C.de vſur.legat.& Vlpian.l.niſi, 11.ff.de rei vindic.Prat.

Cavere, eſt etiam cautionem extorquere, in l.cum poſtulaſſem. 44.§.fi.ff.de damn.infect. Sic apud Ciceronem in Bruto in hæc verba: At vero, inquam, tibi ego, Brute, non ſoluam, niſi prius à te cauero, &c.Prat.

Cavere etiam dicitur, qui fideiubet, vt ex Pauli verbis liquet, l. cum pro quo.ff.de in ius voc. & l.Lucius, 46.§.Paulus, 4.ff.de admin.tut.& apud Terent.Varronem lib.ling.lat.5.Prat.

Cavere ſibi ſtipulatione.Briſſ.ex ff.

Cavere dicimur per ſtipulationem, ſi inter præſentes actum eſt Paulo l.Titia, 134.§.pen.ff.de verb.oblig.& l.1.C.de contrah. ſtip. quo ſenſu accipi debet apud Celſum l.tres fratres, ff.de pact.quo loco Accurſius interpretatur, cauerunt, h.e.promiſerunt: quod per ſtipulationem intelligendum eſt d.§.penult. Cauet igitur, qui interrogatus promittit, d.l.1.& d.§.pen.Prat.

Cavere creditor dicitur, qui apocha emiſſa debitorem ſe liberare profitetur.l.89.ff.de ſolut.Briſſ.

Cavet & debitor, qui ſe chirographo obligat. Briſſ.ex ff.& creditor, qui de pignore ſibi proſpicit.Briſſ.

Cavere tamen nude promittere ſignificare, non autem fideiuſſionis dationem eo verbo contineri, Iuſtinianus conſtituit l. 3.C.de verb.ſign. Sane ſi lex vel teſtator, contrahenſve ſatiſdationem aut fideiuſſionem adiecerit, tum aut dandum ſatis, aut fideiuſſores adhibendos liquet. Cauere igitur nuda promiſſione accipi debere ait Mela apud Vlpian.l.2.§.ſed ſi dubitetur.ff.de iudic.Prat.

Cavet quoque qui confitetur, Accurſio l.maritus, 52. ff ſoluto matr.cuius explicationem probat Albericus. Quod ſi ſecundum tractat.C.de dot.caut.non nume.(vt par eſt) accipias, eſt ſcripto non acceptam dotem promittere.l.1.C.eod.Prat.

Cavere & ſatiſdare ſic diſtinguunt ICti, vt, qui datis fideiuſſoribus ac ſponſoribus promittit, ſatiſdare dicatur: qui vero ſine fideiuſſoribus, cauere.Vlp.l.2.§.6.ff.de iud.Prat.ex Hotom.

Cavere etiam eſt ſibi proſpicere, & ſe contra fraudis ac perfidię periculum munire.Prat. Iuriſconſulti cauent clientibus ſuis, & iis, à quibus conſuluntur, cum ipſis conſilium dant, & remedium monſtrant, ne in aliquos captionum laqueos incidant.Briſſ.

Cavere chirographo, literis ſuis, inſtrumento, ſe quid facturum.Briſſ.ex ff.

Cavere interdum repromittere eſt, vt cauere ſtipulatione: ſic cautum intelligitur ſola repromiſſione, ſine ſatiſdatione, vel pignoribus. Cautum & ſatiſdatum, cautio & ſatiſdatio ſeparantur.Briſſ.ex ff.& C.

Cavere de dolo & culpa, de indemnitate, de euictione, de rato, de pariete reficiendo.Briſſ.ex ff.

Cavere ſimpli, quanti ea res ſit.cauere duplam.Briſſ.ex ff.

Cavet lex, cauit prętor.cauetur lege, conſtitutione, vel epiſtola, oratione, vel reſcripto principis. cauetur edicto, Senatuſconſulto, capite legis, mandatis principalibus, ſententiis auctorum: cauere codicillis Briſſ.ex ff.& C.

Cavere ſupremis iudiciis, l.1.C.de collat.i.vltima voluntate.

Cavere eſt nominatim exprimere, vel expreſſim quid ſtatuere, vt apud Paul.l.1.ff.de leg.Rhod de iact.& alibi ſæpe. Sunt qui putent verbum

Cavere apud Vlpian.l. ſi vt certo. §. quinimo. ff. commod. & Paulum l.in commodato 17.§.3.ff.commod.ſignificat chirographo ſe obligare. Quod verum affirmare auſim: cum literis obligemur, vt Inſt.de liter.oblig.& alibi. Hinc natæ veteribus iuris auctoribus formulæ:

Cavere ab aliquo apud Vlp.l.ſi ſciente. ff. ad leg.Pomp. de parric. A ſeſe cauere, apud M.Cic.in 3.Verrin. Epicratem conueniunt, demonſtrant id quod ſciebat, &c.ab ſeſe caueat, quemadmodum velit (h.e.Budæo ad d.l.ſciente.interprete) arbitrio ſuo ab ſe cautionem exigat.Prat.

Cavere teſtamento, pro prouidere, ne quid præter voluntatem fiat.Oldend.

Caveri ſolet creditori, vel perſonis, vel rebus, vel vtriſque.Perſonæ, quibus cauetur, dicuntur fideiuſſores: Res, quibus cauetur, dicuntur pignora. Vult.in comment. Inſtit.Quib.alienar.licet vel non.§.1.num.3.

Cavillari varie accipi, ex ſubiectis liquet. Tertull.in lib.de corona milit.pro cauere, à quo ducitur. Aut (inquit) omnibus modis cauillandum, ne quid aduerſus Deum committatur. Cauillari etiam (vt Vlpian. ex Iuliano refert. l. natura, 177. ff. de verbor. ſignific.) eſt ab euidenter veris, per breuiſſimas mutationes diſputationem ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, perducere. Alios huius verbi ſignificatus recenſet Andreas Alciat. in d.l. natura. quandoque enim ſignificat calumnioſe agere. Cauillari eſt irridere, vt ex Feſto lib.3.conſtat. Cauillari etiam dicitur, qui falſa, vt ſuam ſententiam tueatur, prodit ſciens. Cauillari Alciato l.ſi caluitur.ff.de verb.ſign.ſonat decipere.Prat. Adde Brechæum l.natura, ff.de verb.ſign.in prin. vide ſ.Caluitur, calumnia, calumniari.

Cavillari, ac ſophiſtice interpretari legem, in l.12.§.3.C.de ædific.priuat.eſt σοφίζεσθαι τὸν νόμον Gothof.ad d.§.3.

Cavillari in l.1.ff.de regul.Catonia. ſumitur pro ſcienter falſum dicere. ita Accurſ.in d.l.1.

Cavillari etiam fraudare & fruſtrari ſonat, l.ſi caluitur.ff.de verb.ſign.ſic accipi debet in l.2.§.tractare.ff.ad Senatuſconſ. Tertyll. Hinc

Cavillatio, inquit Valla.lib.6.c.4.eſt tecta & inſidioſa, multiſque ac longis frequenter ambagib. vtens, & quæ vix ab acutis deprehenditur.Goedd.l.177.nu.4.de verb.ſign.

Cavillatio, fruſtratio, deceptio. Hanc ex Iuliano diffinit Vlp. in d. l. natura his verbis: Natura cauillationis, quam Græci σωρείτην appellant, hæc eſt, vt ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea quæ euidenter falſa ſunt, perducatur. Reperitur in l.ea eſt natura.ff.de diuerſ.reg.iur. antiq. vnde autem dicta ſit cauillatio, ex Gaio diſces d.l.ſi caluitur, 232.ff.de verb.ſign.cuius hæc verba ſunt: Si caluitur, & moretur, & fruſtretur: inde & calumniatores appellati ſunt: quia per fraudem & fruſtrationem alios vexarent litibus: inde & cauillatio dicta eſt. Sic accipi poteſt in l.Titia, 85. ff.de cond.& demonſt.Prat.Vide ſ.Calumnia.

Cavillatio, Briſſonio in parerg.eſt captioſa ratiocinatio, l.65. ff.de reg.iur.l.85.de condit.& demonſtr. vel eſt argumentum ſophiſticum: σόφισμα. Briſſ.

Cavillatio in decretali Pontificis Honorii epiſt. c.penult.de iudic. in antiq. ſignificat fraudem, & fruſtrationem, & id, quod Galli vocant *Surprinſe*: qua ſæpiſſime vtuntur pragmatici vafri, & impoſtores.Prat.

Cavillatio, iocoſa calumniatio Feſto lib.3.& cauillari, iocari eſt.Vlpian.de verb.ſign.l.natura cauillationis. Item de regul. iur. Ea, inquit, eſt natura cauillationis, quam Græci σκῶμμα vocant.Nebriſſ.

Cavla, teſte Seruio (vt refert Baptiſta in comment.epiſtolæ Sidonii Apollin. ad Eutropium) eſt munimentum & ſeptum ouium. Græcum eſt nomen; addita c.illi enim αὐλὰς vocant animalium receptacula. Secus Pompon.autumat, ita ſcribens: Caulæ à cauo dictæ: antiquitus enim ante vſum tectorum oues in antris ducebant. Lucius ſimiliter Apollinaris poſuit caulam patrio caſu pro caprili & ouili. Inquit autem: Inſurgit ſpeluncæ, qua margines montanæ deſinunt, turris ardua, caula firma, ſolidis cratibus, ouili ſtabulatione commoda: turtim nuncupauit Apuleius firmam caulæ, h.e. firmamentis atque munimentis, quibus vtimur ad caulam obarmandam & fulciendam, ſtabilitam fuiſſe, h.e.craticiis longuriis, fiſtucato, acerato, & id genus reliquis ruſticanis inſtrumentis. Poſſes intelligere quoque firmam caulæ nuncupari munitam colle, naturali ſitus editi facie, Seruio ſubſcribente in lib.Georgicôn ſecundo, in eiuſce carminis interpretamento: Quin & caudicibus ſectis: Antiquos caulem dixiſſe, pro eo quod Neoterici dicunt collem, quemadmodum aulam pro olla, aurum pro orum, aurichalcum pro orichalcum, plauſtrum pro ploſtrum, & id genus plurima, palam eſt. Et poſſes intelligere firmam caulæ, fultam pedibus arborum durioribus

& durabilioribus,ſiue caule,h.e.robore,ſarmento ſirpacco ad ouile inſtrumentum dexterrimo.

Cavma, καῦμα. calor ſiue incendium, Vlp.de leg.1.l.cum res:Si fundus, ait, caumate perierit. Atque alibi: Prædia, ait, quæ caumate perierunt.Atque adhuc alibi: Si caumate alioue caſu pars fundi perierit: quibus in locis caſma pro caumate legitur. Chaſma namq; per ch aſpiratum aliud ſignificat:h.e.cœli hiatum ſiue receſſum. Autores ſunt,Ariſtoteles in Meteorol. Plin.in 2.nat.hiſt. Seneca in 1.natur.quæſt. Seruius lib.9.Æneid. Nebriſſ.

Cavpo is accipiendus eſt apud Vlp.l.1.§.caupones.ff.naut.caup. ſtab.qui cauponam exercet.Græcis κάπηλος, eduliorum & vini venditor: Sed & eius inſtitorem ea adpellatione contineri idem Vlp.ait d.§.caupones. Hoc ſpeciali ſignificatu accepiſſe viſus eſt Martialis hoc pentametro:

Non potes,vt cuperes,vendere caupo merum. Prat.

Cavpo, a verbo cauponor,dicitur tabernarius, h.e. eſculentorum, potulentorumque etiam venditor, ſed proprie, qui vinum vendit:ſic caupona mulier vendens vinum, & locus in quo vinum venditur.Hinc Vlpia.in l.1.§.qui ſint igitur naut. caupon.ſtab.ff.caupones (inquit) & ſtabularios æque eos accipimus,qui cauponam vel ſtabulũ exercent,inſtitoreſve eorum.Caius in l.nauta.eod.tit.ff.caupo,ait,mercedem accipit, vt viatores in caupona manere patiatur. Cauponationis autem nomen latius patere apud Græcos ex Platone deprehendi poteſt,vbi,de legibus tractans,docet cauponationem omnem in ciuitate non nocendi gratia,ſed contra omnino naturaliter adinuentam eſſe libro ſiue dialogo 11.Anchor.

Cavpona, locus vbi vinum & edulia venduntur, vulgo taberna:ſic accipitur in l.nauta,5.ſ.citata.Eam veteribus coponam à copiis dictam Feſtus lib.3.putat. Quædam exemplaria habent à cupis: quæ lectio verior videtur. Cupæ enim vaſa vinaria ſunt Vlpiano, l.3. ff. de trit.vino. Prat. Adde Peckium comment.l.ait prætor. §.caupones.in tit.naut.caup.ſtab.vel à copiis, quod illic & ad victum neceſſaria parentur, & diſtrahantur.Briſſ.ex Feſt.lib.3.

Cavponia, taberna apud Paulum l.13.ff de inſtru.vel inſtrum. legat. vide ĵ.Taberna Cauponiæ artes.Briſ.ex Iuſtino.

Cavponæ negotiationis nomen eſſe idem ait; d.l.13.

Cavponivm inſtrumentum,lenocinium.Briſſ.ex ff.

Cavssa (ſic enim non cauſa,ſcribendum cenſet Marcus Fabius lib.1.c.7.adiiciens,Marc.Cicer.& Virgil.ita ſcripſiſſe) verbum πολύσημον eſt. Primum enim ſignificat negotium, contractum & obligationem, l.certi condictio,9.in prin. ff.ſi cert.petat.l. obligari.§.pupillus. ff.de auctoritat.tutor.l.vno,18.ff.de acceptilat. & l.9.§.1. ff.de tribut. pro contractu ſumitur in §. vnde in iis cauſis Inſtit. de auctorit.tutor. Nec ad contractus tantum, ſed & ad omnes obligationes etiam ex delicto deſcendentes pertinet. (Ergo contractu latius patet)Sic accipitur apud Gaium l.creditorum.ff.de verbor.ſignifi.ergo & ad quaſi contractus, vt ibidem notat Andreas Alciatus. Prat. ex Briſſonio. Id autem diſcriminis inter cauſam & negotium credit eſſe Quintil. lib. 3. quod cauſam ὑπόθεσιν, negotium περίστασιν intelligamus,i.Thema ſeu propoſitum & circumſtantias.

Cavssæ etiam verbo lis ſignificatur Paulo lib.1. ſentent. tit.10. quod & Iuſtin.in §.ſi quis agens.Inſtit.de action.expreſſit,explicans cauſa cadere, litem perdere, rem amittere. Sic ſumitur in l.prima.C. de rebus credit. quam tamen Græcam eſſe quidam referunt:eodem verbo in eandem ſignificationem vtuntur pragmatici Galli. Hanc appellant Græci δίκην, quo verbo in eum ſignificatum vtitur ſæpiſſime Marcus Cicero & Seneca in prolog.30.declamat.Prat.

Cavsa omnis ad acquirendum,conſeruandum,&amittendum pertinet.Gœdd.l.23.n.3.de verb.ſign.

Cavsam agere, litem perſequi: cauſas orare:cauſam conficere apud aliquem.Hinc cauſæ coniectio in l.1.de reg.iur.Briſſ.

Cavsam à lite ſeparaſſe, diſtinxiſſeve videntur Imperatores in l.cauſas,16.C.de tranſact.& Pontifices in c.forus.ext.de verb. ſign. in antiq. de quo Albericus in d. l. cauſas. Cauſam à lite etiam ſeparat Arcadius l.1. §.adhiberi. ff. de teſti. ex quo putem cauſam à lite ita diſtingui, vt illa generale verbum ſit,quo & capitalia & ciuilia contineantur:litis vero appellatione ciuiles tantum actiones comprehendantur:cui rei etiam iudicio eſt l.litis.ff.de verb.ſign.Hinc diſputatur,an cauſa & actio eadem ſint,ab Accurſio in §.1.Inſtitut.de action.& ibidem ab Ang. & Iaſone & aliis. Cauſam generale verbum eſſe tradit Bart.d.l cauſas.Cauſa tamen in d.l.cauſas; ſumitur pro hypotheſi; vel negotio,ex quo lis nata eſt.Prat.

Cavssam pro re ponit Vlpian.in l.iuris gentium.§.ſed & ſi in alium. & §. ſed cum nulla. ff. de pactis. quod autem dicimus rem,accipe dandam,tradendam, faciendamve per d.§.ſed & ſi in alium. Sic accipitur ob rem datum, id eſt,ob cauſam,in tit.ff.de condict.cauſ.dat. & C.eod.& tit.de condict. ob turp. cauſ.& tit.de condict.ſine cauſa.Prat.Briſſ.

Cavsa etiam ſumi ſolet pro titulo debiti, actionis, dominii, poſſeſſionis,l.priuilegia,16.ff.de priuileg.cred.l.3.§.ex pluribus.ff.de adqu.poſſ. Hinc cauſas onerosas & lucratiuas dicimus.Prat.Briſſ.

Cavsa ſignificat ius & conditionem rei: veluti ne vſucapta ſit, item fœtum & partum, & partus partum, & fœtus fœtum, omnem denique rei vtilitatem. Itaque intelligendus eſt titulus,de fructibus & omni cauſa. Vnde illud Pauli in l.cum fundus,31.ff.ſi cert.petat. Cum fundus petitus eſt,poſt iudicium acceptum cauſa omnis reſtituenda eſt: id eſt,omne quod habiturus eſſet actor, ſi litis conteſtandæ tempore ſolutus fuiſſet. Item in l.præterea,20. ff.de rei vind. Nec enim ſufficit corpus ipſum reſtitui, ſed opus eſt vt & cauſa rei reſtituatur: i. vt omne habeat petitor, quod habiturus foret,ſi eo tempore,quo iudicium accipiebatur,reſtitutus illi homo fuiſſet. Sic accipitur in l.Iulianus,9.§.quantum, ff.ad exhib. §.4. de off. iud.l.2.l.3.l.8.ff.de vſur.l.4. §.vnde,6. l.1. §.hanc actionem,ff. depoſ.l.7.C.ad exhib. Quare cum dicimus ſeruitutes omnes cauſas habere perpetuas, l.foramen,28.ff.de ſeruit.vrb. ſic intelligendum eſt: earum ius atque conditionem hanc eſſe oportere,vt iis perpetuo aſſidueque vti liceat.Hot.Briſſ.

Cavsam pro conditione poſuit M.Cicero de lege Agrar. Soluta, ait, in meliore cauſa ſunt,quam obligata. Cauſa quoque pro qualitate & conditione vſurpatur in l. 1. ff. ſi ex noxal. cauſ.& in l.35. ff.de verb.oblig.

Cavsa,id eſt,proprietas.African.l.24.in fi.de præſcript.verb.

Cavsa bonorum,emolumentum omne,quod ex re aliqua iure percipitur,Vlpian.l.1.§.5.ff.ſi is qui teſtam.lib.& in l.52.§.1.de verb.oblig.Hotom.

Cavsarvm nomine in rub.ff.de vſur.& fruct.intellige tum ipſas cauſas, ex quibus ipſæ acceſſiones debentur, tum modum ipſarum acceſſionum. Quod is,qui ex adminiſtratione rerum ciuilium conuenitur, vſuras debeat,cauſa eſt,l.17.§.7.de vſur. & fruct.Goth.ad rubr.ff.eod.

Cavsa ſæpe vacat elegantiæ gratia, vt cauſa facti pro facto ipſo,cauſa pignoris,pro pignore,cauſa ordinis,iuris ac voluntatis teſtatoris, poſſeſſionis, teſtamenti, dotis,pecuniæ,proprietatis, bonorum, vſusfructus, obligationum, condictionis,nouationis, legati,edicti, pro ipſo edicto,legato. Briſſ.ex ll.ff.& C.

Cavsa,forma,modus,ratio.Paulus l.44.ff.de obligat.& action. Obligationum feræ quatuor cauſæ ſunt: aut enim dies in his eſt,aut conditio, & cætera, id eſt, Obligationum concipiendarum forma eſt quadruplex.Idem l.85.de verb.oblig.In executione obligationis faciendum eſt, quatuor cauſas eſſe: id eſt,executionis formã ac rationem eſſe quadruplicem.Hot.

Cavsa,in l.1.ff.de oblig.& act.quaſi pro negotio vſurpatur: vbi Caius ſcribit,obligationes naſci aut ex contractu, aut ex maleficio, aut ex variis cauſarum figuris:quod ſic intelligo: Ex iure quodam à puro contractu, puroque maleficio ſecreto, per ſeque ac proprie conſtante: ex variis cauſis, quæ neque contractus,neque maleficia ſunt,ſed illorum affines.Hor.

Cavsa eſt ratio legandi, præteritum aliquod præſupponens, l. 12.in fi.de cond.& dem.Differtque à conditione,demonſtratione,modo.Goth.ad rubr.C.de falſ.cauſ.adiect.

Cavsæ fauorabiles ſunt quatuor:ſcilicet de libertate,matrimonio,dote,& teſtamento. cap.duob.de re iud. & de cauſa notat Panorm.in clem.dudum.de ſepult.ſuper verb.cauſis.& Ioannes Andr.in c.cum dilecti.de accuſ.Old.Prat.

Cavsæ omnium rerum ſunt quatuor: Efficiens,à qua fit:Materia, ex qua fit: Forma, per quam eſt: Finis, propter quem fit. Briſſ.Prat.

Cavsæ verbum plerunque per eclipſin ſupprimi ſcribit Anton. Aug.lib.2.emen.c.1.apud Alfenum l.cum quæreretur.§.vlt.ff. de legat.3. v.topiarium enim. Exempla reliqua ſæpius fient obuia,quam vt dici ſcribique debeant.Briſſ.Prat.

Cavsæ appellatione comprehenditur omne commodum,omniſque vtilitas, quæ ex re percipi poteſt: ita videtur explicare Vlpian.in l.Iulianus,9.§.penult.& fin.ff.ad exhib.& l.5. ff.ſi vſusfruct.petat.eo itaque verbo partum contineri ait. Sic accipitur in tit.ff.de vſur. & fructib. & cauſis. Gaius igitur recte exponit cauſam, id omne quod habiturus eſſet actor, ſi quo tempore iudicium accipiebatur,res reſtituta fuiſſet,l.præterea,20.ff.de rei vindic. Quaſi dicas,id omne,quod in cauſam venit,vt ſit cauſa pro eo,quod iudicio continetur,l.cum fundus. ff.ſi cert.petat.l.2. ff.de vſur.quam expoſitionem probat Paulus ad condictionem producens, in l.cum fundus,31.ff.ſi cert.pet.Recte quoque fœtum & partum cauſam appellat Papinian.in l.equis.ff.de vſur. Cauſa igitur à fructibus ſeparatur à Iuſtiniano §. 8. ſi ad exhibendum. Inſt.de off.iud. & ante ab Vlp.l.Iulianus,17. §.idem Iulianus,ff.de rei vind. ſed & ab vſuris ſeparatur.Briſſ.Prat.

Cavsæ appellatione apud Paulum l. obligationum. 44. ff. de obligation.& action.formam quandam,& ſpeciem contineri aiunt quidam in l.in executione.85. ff.de verb.oblig. vt obligatio in diem ſub conditione,modo & acceſſione.Briſſ.Prat.

Cavsa etiam, vt M.Cicero lib. de Fato diffinit, eſt, quæ id efficit,cuius eſt cauſa, vt vulnus mortis,cruditas morbi,&c. Se

accipienda

accipienda eſt apud Vlpian.l.1.in princ.ff.depoſit.Incendium, tumultus, ruina, naufragium, cauſæ ſunt deponendi,dict.l.1. Hinc cauſa efficiens,formalis & finalis:de quibus infr. Vnde non immerito Donat. 2. Æneid. cauſam eſſe dicit, propter quam quid fit. Sic accipi debet in l.cum antiquitas.28. C. de teſt. μεταφορικῶς pro dilatione ſumi poteſt. Nam cauſæ ibi enumeratæ dilationem pariunt.Briſſ.

CAVSAM pro ratione ſumi interpretatur Alberic. & Decius apud Paul. l.1. ff.de diuerſ.regul. iur. legentes ibi, coniunctionem:cum Pand.Florent.habeant coniectionem. Coniectionem cauſæ,controuerſiæ argumentum,& ſummam interpretari videtur F.Duaren.lib.diſput.c.46. Conijcere enim eſt ſummatim exponere, quod placet.Briſſ.Prat.

CAVSAM pro querela poni apud Iuſtinian. l.ſi quis filium,34. C. de inoff.teſtam. quidam aiunt,quod & Accurſius ibidem putat.Cauſam tamen à querela ſeparare videtur Imperator. Sed de hoc alibi.Briſſ.Prat.

CAVSA plus petere,& plus re petere,eo nomine differunt,quod qui plus re petit, petat aliquod omnino indebitum : Sed qui nititur obligatione generis vel diſiunctiua, ſicut quælibet ſpecies obligatione generis,hic petit plus cauſa. Neq; enim quod ſimpliciter petit,ſimpliciter debetur.Sed poteſt debitor aliam rem eligere,quam præſtet.Balduin.ad tit.de action.

CAVSAM dicere idem eſt, quod Græci tum κρίνεσθαι, tum εὐθύνεσθαι dicunt,h.e.iudicium ſubire,& culpam,fraudeſq; iudiciorum ſuorum,actorumque præſtare,Bud.in l.vlt.ff.de Senator.

CAVSA efficiens eſt eius,ex quo res ipſa fluit: vt ius ciuile,tutelæ:teſtator,teſtamentariæ:lex legitimæ:& magiſtratus,datiuæ:ius gentium, emptionis, locationis, mutui, commodati, depoſiti,&c.Ius ciuile,ſtipulationis;contractus emphyteutici,&c.Ex Apello.Spieg.

CAVSA extraordinaria. Quære,Extraordinarius reus.

CAVSA & factum interdum pro eodem vſurpantur,l.plurimum. ff.de iur.& fact.ignor.l.ſi ex plagis.§.in cliuo.ad leg.Aquil.

CAVSA ius reſpicit,Occaſio factum. Cauſa dominii,quæ proxima ſit,item quæ remota,glo.explicat in l.poſſidere.§.veteres. ff.de acquir.poſſ.

CAVSA magna. Quære,Magna cauſa.

CAVSA mediante. Nouum enim non eſt, quod cum aliquid abſolute non liceat, mediante tamen cauſa recte fieri poſſit.Sic libera perſona,quod alias abſurdum fuerit,vendicatur,l.1.§.1. ff.de rei vindic.Lege Vendicare liberam perſonam.Spieg.

CAVSÆ ſoluendi matrimonii bona gratia,quatuor ſunt videlicet,Debilitas,monachiſmus,ſeruitus & captiuitas. Cuiac.in expoſit.Nouell.Iuſtin.22.fol.49.circa med.

CAVSA obligationis,contractus,delictum,& quaſi.Spieg.

CAVSAM obtinere,eſt cauſam vincere.

CAVSA propria. Quære,Propria cauſa.

CAVSAM publicam ſuſtinere, eſt in oculis conſpectuque omnium exponere.Spieg.

CAVSAM recipere,eſt eam ſuſcipere defendendam.Spieg.

CAVSAM Rhetores eſſe maximam propoſitionem definiunt, à qua argumentum deducitur: ſic à Paulo accipi in l.1.de regul. iur.cenſet Alciat.c.1 lib.5.parerg.Spieg.

CAVSA ſontica. Vide Sonticus morbus.

CAVSA ſuperior, quæ iure communi fundata eſt: vel ius apparentius.cuius contrarium eſt, cauſa inferior. Vide Bud.in l. poſterior.de orig.iur.

CAVSA verbum generale eſt, quod comprehendit principium negotii, cum proponitur, & cum quis deliberat, & proponit vt litiget. Cum vero diſcutitur, iudicium eſt : quod accipitur non ſolũ cum ipſum factũ diſcutitur, ſed etiam tractantur ea, quæ præparatoria dicimus ipſius diſcuſſionis. At vbi iudicatũ fuerit,dicitur facta iuſtitia:quia tum ius vnicuiq; eſt redditũ. Alciat.lib.2.diſpunct.cap.24.Vlpiano,cauſa factum eſt,vnde obligatio oritur, quod Rhetores αἰτίαν vocant. Idem l.9. ff.ſi cert.pet.Vtraque tranſlatiue,dicitur omnis actio,quam in ſenatu,vel in foro habemus. Et cauſidici,patroni,qui in cauſis iudiciiſque verſantur, vbi lites & controuerſiæ, id eſt, cauſæ iudiciales aguntur. Præterea,cauſa dicitur id,ex quo,vel per quod,vel à quo, vel propter quod aliquid fit:differtque hoc à ratione,quod cauſa eſt impulſus ipſe ad aliquid agendũ:ratio vero,ordo gerendorũ ex cauſa venientium.Vide,Lis.Spieg.

CAVSARVM tria genera eſſe,notum eſt: Demonſtratiuum,Deliberatiuum (quod & Concionale appellatur) & Iudiciale. Ex iis tamen proprie cauſa dicitur,quæ iudicialis eſt. Vnde cauſam pro lite & controuerſia ponimus. Quamuis ita nonnulli diſtinguunt,vt cõtrouerſiam,ſeu litem dici velint,poſtquam conteſtatum eſt:cauſam autem, & ante & poſt conteſtat.

CAVSÆ definitionem,quam refert gl.in rubr.ff de cond.& dem. Bart. improbat: qui ait, cauſam eſſe quid præteritum, vel inſtans,quo quis impellitur ad aliquid diſponendum.Spieg.

CAVSA in tit.de condict.cauſ.dat.cauſ. non ſecuta (Sic enim legendum,teſte Old.vt ỹ.in voce, Datum exponemus) pro ratione futuræ rei accipitur,propter quam datum eſt.Facit huc, quod in verbo,Ob rem datur,relatum eſt.Spieg.

CAVSA, ſpeciali ſignificatione pro ea ratione finali accipitur, quæ mouet aliquem ad faciendum, aut etiam non faciendum. Omnia enim denominanda ſunt à fine,ob quem fiunt: ſic accipitur in l.aut facta.§.cauſa,ff.de pœn. Cauſa eſt ratio quædam ſecundum iuſtitiam commutatiuam efficax ; vt obligationem pariat : ſcilicet quia ab vno ad alium transfertur aliquid. Eo modo accipitur cauſa in l.iuris gentium. ff. de pact.& in tit.ff.de condict.cauſ.dat.cauſ.non ſecut.

CAVSA cognita à prætore quid eſt?Reſpondeo,vt iuſtitiam eorum,quæ proponuntur,examinet. Quid eſt iuſtitia cauſarum propoſitarum ? An veræ ſint ; in facto & in iure, quarum nomine petentibus ſubueniatur. Modeſtin.in l.3.ff.de in integr. reſt.Old.

CAVSA cognita, pro examinare iuſtitiam cauſæ,hoc eſt,an veritas ſubſit. Old.

CAVSÆ cognitio,eſt deliberatio iudicis,ex aſſertione actoris & contradictione aduerſarii ſolenniter facta: ad inueſtigandam veritatem cauſarum ; in quibus ius eſt depoſitum : d.l.3. ff.de in integ.reſt.iuncta l.ſi plagis.§.in cliuo.ff.ad leg.Aqui.Valde autem hallucinatus eſt Bart. in d.l.3. diſtinguens iuſtitiam à veritate cauſarum:motus verbis Modeſtini,ſcilicet inquientis,vt iuſtitiam earum cauſarum examinet an veræ ſint. Nam iuſtitiæ & æquitatis cognitio nihil aliud eſt, quam noſſe veritatem facti & circumſtantiarum, d.§.in cliuo. Itaque hæc verba Modeſtini, AN VERÆ SINT, declarant præcedentia, adeoque definiunt. Old.vide ỹ.Cognitio,Cognoſcere.

CAVSAM inauditam Plin. Iunior. lib. epiſt.6. ad Arrian.ait ſpecioſam eſſe, & quæ longiorem habeat tractatum, quam quæ cum patientia iudicis dicta eſt.Apuleius lib.10.vt inquit,rite & more maiorum iudicio reddito, & vtrinque ſecus allegationibus examinatis,ciuiliter ſententia promeretur,ne ad inſtar barbaricæ feritatis & tyrannicæ potentiæ damnaretur aliquis inauditus. Ex magna verò vrgentéque ratione damnatur inauditus, ſi concurrant ea,quæ habentur in l.ſi quis filio.§.hi autem.ff.de iniuſt.teſtam. Primo,ſi crimen ſit atrox & notorium. Secundo,ſi moram res commode non patiatur, quia timetur ne eripiatur reus,dum amplius inquiritur. Tertio, ſi iudex ſummum habeat imperium,qui ſuperiorem præter principem nullum agnoſcat,vt præſes,proconſul.Quarto, ſi reo non aliam ob cauſam infenſus ſit,quam deteſtatione facinoris,nec ſub prætextu facinoris priuatas inimicitias vindicet pœnam feſtinando.d.§.hi autem.& l.ſi. C.de malefic. Denique & punito reo,præſes certiorem principem faciat,vt ibi dicitur:adeo ſuſpecta eſt cauſa inaudita. Forc.dial.81.Necyo.

CAVSAM inauditam Titus Liuius, Tullius & alii,Indictam vocant.Vnde indicta cauſa damnari,i.per contumaciam,vt nũc loquimur,ita Bud.in l.2.ff.de orig.iur. bonus certe Grammaticus,ſed qui nimium aliquando ſibi placuit accommodando antiqua verba,moribus præſentibus : nam cauſa indicta ſiue inaudita,nunquam quis iure damnatur, l.1.ff.de requ.reis.per cõtumaciam autem aliquis iuſtiſſime condemnatur. l. abſentem.§.1.ff.de pœn. Præterea & qui præſens in iudicio erit,indicta cauſa damnabitur, ſi allegationes eius prætor non audiat, vt dixit Forcat.in exemplo Apulei. & eſt text.in l.minor autem.§.10.ff.de minor.25.ann.vbi ſi princeps ſententiam dixerit in minorem, ſolet, ſed raro, reſtituere, ſi minor cauſam non dictam alleget, vel ab aduocatis ſe proditum queratur. Forcat.ibid.n.3.vide mox ỹ.Cauſa indicta & cauſa inaudita.

CAVSÆ appellatione quæſtionem contineri putant quidam apud Marcell.l.pen.§.Priſcianus.ff.de iis qui in teſtam.delent. Nec forte inepte. Nam ibi dubitabatur, num inductis hæredum nominibus, libertates & legata deberentur : hac de re quærebatur, & controuerſum erat inter quoſdam aduocatos apud Imperatorem.Prat.

CAVSAM apud Marcellum in l.rerum.30. in fi.ff.de vſurpa. & vſucap.Bartol.qualitatem,alii naturam interpretantur: conditionem dicerem,quæ omnia eodem pertinent.Prat.

CAVSAM pro gratia & fauore dixiſſe videtur Martian. l. qui exceptionem.40.ff.de cond.indeb.quod verba ibidem ſubiecta oſtendunt.Prat.

CAVSAM, id eſt, hæreditatem explicat Imperator in §. igitur in pupillari.Inſtit.de pupill.ſubſtit.Prat.

CAVSAM in libris decretorum accipit Gratian. pro eo, quod περιοχὴν Græci,Latini argumentum,ex quo eliciuntur quæſtiones,vnde de rebus diſputatur: περιοχὴν, quam cauſam vocant, prætexit,hinc quæſtiones diſcutiendas eliciens,vt colligi poteſt ex diſtinct.101 in princ.primæ cauſæ,q.1.Prat.

CAVSA bona in l.petitor.in fin. ff. de lib legat. qua litigando aduerſarium iuſte & legitime vincimus. Hinc contraria eſt mala cauſa.d.l.petitor Prat.

CAVSAM bonorum, vtilitatem interpretatur Vlpian.in l.1.§.hæc actio.verſ.plenius. ff.ſi quis teſta.li. & ſic accipitur apud eundem Vlp.in l.in conuentionalibus,52.§.fi.ff.de verb.obl.Prat.

CAVSA caduci apud Iuſtin.in l.vnic.C.de cad toll.dicitur,cum, quod ſub conditione relictum erat,deficiebat,vel is,cui relictum erat,viuo teſtatore moriebatur. vide ſ.Caducum.Prat.

CAVSA capitis apud Ciceron. dicitur ea, quæ priuata eſt, ſed infamiæ periculum habet. Vt cum pro Quintio orat. ait ſe caput eius famam fortunaſque defendere. pro Qu. Roſcio tamen, priuata demũ iudicia ſummę exiſtimationis, dicit prope eſſe capitis. Et apud ICtos Modeſtin. l. licet de verb. ſign. ait: Licet capitalis, Latine loquentibus omnis cauſa exiſtimationis videatur: tamen appellatio capitalis, mortis vel amiſſionis ciuitatis intelligenda eſt. Fr. Baldui. in catecheſi iur. ciuil. c. 5.

CAVSA condictionis apud Papin. l. pupilli, 96. §. fi. ff. de ſolut. eſt ipſum indebitum, ob quod condictioni, id eſt, repetitioni locus foret. Prat.

CAVSA conuentionis conſiſtit vel in dando, vel in faciendo, vel in vtroque ſimul. Vult. in comment. Inſtit. de oblig. num. 35.

CAVSAM dotis apud Pompon. l. 1. ff. ſolut. matrim. varie interpretatur Accurſius, nempe actionem, dotem, conditionem habitudinemve, titulum contractumve iudicium, vel inſtantiam, & matrimonium. ſingulas acceptiones probat Bart. Alciat. exponit cauſam, hoc eſt, ſubiectum, & materiam, quaſdam expoſitiones Accurſii ſequi viſus, & ante eum Bald. Briſſ. ſecundam explicationem ſequitur. Equidem ſingulas poſſe ferri ego putem. Idem dicas in l. 1. ff. de iur. dot. Prat.

CAVSAM edicti, id eſt, edictum ipſum, apud Vlp. l. ſi pater, 5. ff. vnde liber. Equidem cauſam ibidem accipiendum putem id, quod impulit prætorem ad ita educendum. Prat.

CAVSA facti, in l. tutor, 10. ff. de tutor. & curat. dat. ab iis, non factum ipſum ſignificat, vt quidam autumant, ſed id, cuius cauſa quid fit. Cauſa dati tutoris in locum alterius erat abſentia: factum ipſum datio tutoris in ſpecie, d. l. tutor. Prat. Briſſ. cauſa facti illic eſt factum ipſum.

CAVSA fideicommiſſi in Papiniani reſponſis l. 3. §. nonnunquã. ff. de vſur. ſignificat quibuſdam (vt Briſſonio) fideicõmiſſum. Equidem pro conditione, & iure fideicommiſſi accipi debere putem. Tibi hoc ipſum cogitandum relinquo. Prat.

CAVSÆ fiſcales ſunt, in quib. agitur de bonis, pœnis aut iuribus fiſco delatis. Gothofredus ad rubric. C. vbi cauſ. fiſcal.

CAVSA fiſcalis, vel diuinæ domus. Cauſa fiſcalis, id eſt, cauſa ærarij Cæſaris, vel diuinæ domus, hoc eſt, patrimonij Imperatoris: fiſcus enim aliquando ponitur pro ſacculo, in quo pecuniæ publicæ reponuntur: vnde fiſcum aliquando pro ærario, maxime tamen Imperatoris, accipimus: à quo fiſcalis. Sic intelligi debet trigeſimus ſextus titulus libri tertij Codicis: Per hæc alioquin clarius atque explicatius ſatis Anchoran.

CAVSAM vſusfructus apud Paulum in l. ſi ſerui. 10. ff. vſufruct. quemadmodum caue. Briſſ. exponit ipſum vſumfruct. equidem pro lite, quæ huius nomine mota eſt, accipi putem: quod & ſubiecta ibi verba oſtendunt. Prat.

CAVSA minima Accurſio in §. illud etiam. in gl. in verb. minimis. in Aut. de appell. & int. quę temp. dicitur, quæ minor eſt 10. librarum auri. Dicerem, quæ non excedit decem aureos. Cauſa etiam minima appellatur duorum, quinquaginta, centum aureorum. Accurſ. in §. ſi tibi, de mandat. prin. in Auth. Prat.

CAVSÆ modicæ, Gothofr. ad l. 2. C. ſi ex plurib. tutor. vel curat. ſunt, quæ non excedunt centum aureos.

CAVSÆ maiores, in c. 1. de tranſlat. epiſc. dicuntur, quæ reſeruatę ſunt ſedi Apoſtolicæ, ſuntque meri imperii. Panorm. in d. c. 1. not. 4. Prat.

CAVSA momentaria, i. poſſeſſionis. Goth. ad l. 10. C. de iudic.

CAVSARVM quædam eſt cauſa cauſans, quædam cauſa cauſata, Bald. in l. 1. C. per quas perſon. Tu cum videto. Item quædam eſt remota, quædã propinqua: vide gl. in l. poſſidere. §. veteres. ff. de adqui. poſſ. Item quædam eſt impulſiua, quædam finalis. Bart. in extrauag. ad reprimendum. Item quędam ciuilis, quędam criminalis, quædam mixta, c. tuas. extr. de procur. Prat.

CAVSARVM, inquit M. Tull. ex Chryſipp. in lib. de Fato. alię ſunt perfectæ & principales: aliæ adiuuantes, & proximæ. Prat.

CAVSA perpetua apud Paulum in l. foramen, 28. ff. de ſeruit. vrban. in ſeruitutibus dicitur, quod continetur his vti poſſes, vt aqua quæ cœlo decidit: quod accipe non de vſu actuali, qui perpetuus eſſe nequit, & intermiſſionem neceſſario flagitat, ſed de iure & aptitudine, per l. 1. §. quod autem. ff. de aq. quot. & æſtiu. Cauſa perpetua naturalis etiam dicitur, in d. l. foramen. Prat. Briſſ.

CAVSA piguoris, pro pignore, in l. 18. §. ſi fundus. de pign. l. 4. ff. de ſepar. l. 65. de euict. Briſſ.

CAVSARVM quædam publica, quædam priuata: ita diſtribuit Hom. Odyſſ. 2. quod ad ius noſtrum pertinet:

Πρῆξις δ' ἥ ἰδίη ἢ δήμιος, &c.

CAVSARIA miſſio, quæ propter valetudinem laboribus militiæ ſoluit, l. 3. §. ſi miſſionum. ff. de his qui not. infam. vel, vt Macer definit; Cauſaria miſſio eſt, cum quis vitio animi vel corporis minus idoneus militiæ renunciatur. l. 13. §. miſſionum. ff. de re milit. l. 26. ff. de milit. teſt. l. 1. C. de excuſ. veter. Vnde cauſarii milites apud Liu. lib. 7. & apud Spartia. in Hadrian. valetudinis ſcilicet cauſa miſſi. Veteres ſic loquebantur, Quibus morbus cauſa eſt, vt apud Cicer. lib. 2. Rhet. ad Heren. & apud Liuium ſæpe. Briſſ.

CAVSARII dicuntur, qui propter valetudinem aut ſen[illegible] dimiſſi. Cauſa enim Latinis vitium eſt, Græcis αἰτία. Sic cauſariæ animi partes, id eſt, vitioſæ. Prat.

CAVSIDICI ſordidi, qui adhibebantur ad moram faciendam, dum meliores aduocati recrearentur. Vide Pedian. Spieg.

CAVSIFICARI, eſt iura allegare, & in iure diſceptare. Vide Bud. Spiegel.

CAVSIDICI in conſt. Valentiniani & Valentis. l. quiſquis, 6. C. de poſtul. ſunt aduocati, cauſarum patroni, qui & togati dicuntur, qui in foro cauſas dicunt. Sic & in l. C. Th. de decurion.

CAVSIDICINA, cauſidicorum munus, apud Ammianum lib. 30. vt refert Iacob. Cuiac. lib. 4. obſeruat. c. 40.

CAVSA cadere, in duodecim tabulis, eſtrem amittere, Iuſtino in §. ſi quis agens. Inſtitution. de actionibus. Cauſa cadere à debitore creditor dicitur, qui aduerſus eum expertus ſuccubuit, l. 95. §. pen. ff. de ſolut. Briſſon. Cadendi autem cauſa modos recenſet, & explicat Paulus lib. 1. ſenten. tit. 10. Rei autem appellatione apud Iuſtinianum lis ſignificatur: vide infr. Res. Huius formulæ commeminit Marcus Cicero lib. 1. de Oratore. Verba Tullij frequentius ficnt obuia, quam quod referri debeant. Pratei. Apud veteres tamen, vt obſeruauit Torneb. cauſa cadere plus petere erat: vt qui apud Ciceronem plus petit, quam lex in 12. tab. permittebat. Cicero, cum Hipſeus maxima voce pluribus verbis à Marco Craſſo prætore contenderet, vt ei quem defendebat, cauſa cadere liceret, id eſt, vt plus ei liceret petere, quam in 12. tab. lege permiſſum erat. Rurſum: Cn. autem Octauius homo conſularis non minus longa oratione recuſaret, ne aduerſarius caderet, id eſt, ne aduerſario plus petere liceret, quam quod eſſet in actione. Hæc Torneb. aduerſ. lib. 23. c. 34.

In CAVSA ius poſitum dixit Alfenus in l. ſi ex plagis. 52. §. in cliuo, ff. ad leg. Aquil. pro eo quod vulgus factum ipſum interpretatur. Accurſius ibid. Ius, ait, in cauſa poſitum, hoc eſt, vt is teneatur, qui cauſam mortis præbuit. Prat.

CAVSAM dicere, eſt litigare. Cauſam agere dicitur orator & aduocatus. Varr. lib. 4. ling.

Ob CAVSAM dari dicitur, quod datum ob aliquem finem eſt, qui propter dationem illam ſequatur. Vult. in comment. Inſtitut. de actionib. §. 16. nu. 27.

CAVSAM in vinculis dicere, apud Papin. l. 2. ff. de cuſtod. reor. ſignificat, vt carceratus ſuas defenſiones proponat, dum criminis quæſtio peragitur. Prat. ex Bud. Spieg.

In eadem CAVSA eſſe, formula frequens ICtis, qua ſignificatur idem iuris eſſe in vtraque ſpecie, vtriuſque eandem eſſe conditionem. Prat.

CAVSARVM figuræ in l. 1. in princ. ff. de oblig. & actio. varie explicantur ab Accurſio in d. l. 1. Bart. obligationes ex quaſi contractu interpretatur, cuius ſententiam, quidam ex nouiſſimis Lexicographis probare videtur, Tacit. auctore. Alii pro negotio quouis accipiunt. Prat.

CAVSA iuris apud Papin. l. cum pater, 77. §. fidei tuæ, ff. de leg. 2. vt quibuſdam (Briſſonio quoque) placet, ſignificat diſpoſitionem & voluntatem iuris, & teſtatoris. Equidem cauſam à voluntate ſeparari putem: & cauſam ibidem ſumi pro occaſione ad ita fideicommittendum. Prat.

CAVSA legati apud Iulianum in l. quæſitum, 9. §. duobus, ff. de leg. 1. ius ipſum legati ſignificat. Briſſonio legatum ipſum.

CAVSA nouationis in l. 4. in fi. ff. de vſur. ſignificat ius, conditionem, & naturam nouationis. Prat. Briſſonio nouationem.

CAVSA obligationum in l. quamuis, 40. ff. ad SCtum Treb. Accurſio ſignificat ipſas obligationes, vt & Briſſonio. Ego conuentionem & contractum obligationum cauſam eſſe putem. Sic accipitur in l. ex prætorio. ff. de diuerſ. regul. iur. Prat.

CAVSA ordinis in l. ex conſenſu, §. fin. ff. de appel. pro ipſomet ordine ponitur, vt Briſſonio placet. Prat.

CAVSA pecuniæ, in l. Publia. §. fin. ff. depoſiti. pro pecunia ipſa, vel pro obligatione ipſa, quibuſdam accipi videtur. Prat.

CAVSA perpetua. Vide infra, Cauſam perpetuam habere.

CAVSA iuſta ſæpiſſime iure ciuili & pontificio, quæ iuris auctores iudiceſve mouet, vel quæ ius tribuit, quave dominium acquiritur. Ad primum referuntur bellum, litigium, peregrinatio, paupertas, temporis qualitas. Ad alterum emptio, permutatio, donatio: vtrumque ſignificatum negotia & res aperient: pro ſecundo eſt text. l. nunquam nuda. ff. de acquir. rer. domin. Prat.

CAVSA principalis, id eſt, proprietatis, l. 1. C. Th. vnde vi. quæ & negotium principale, l. 7. in fin. C. ad legem Iul. de vi. Caſſiod. 4. var. Si in cauſa momentaria vel principali iuſtitiam adeſſe cognoſcet. Vide Cuiac. 5. obſeru. 19. in fin. Gothofr. ad l. 10. C. de iudic.

CAVSAM poſſeſſionis in l. 1. C. per quas perſonas nobis acquit. in varias ſignificationes tulere varii. Accurſius ibidem ſignificare ait dominium, vel vſucapiendi conditionem. Quod & Baldus refert. Bart. ad d. l. 1. pro poſſeſſione ipſa accepiſſe viſus eſt: quæ acceptio iuuari videtur Pauli reſponſo l. 1. §. per procuratorem. ff. de acquirenda poſſeſſione. Hanc expoſitionem pro-

nem probant quidam ex recentioribus, vt Briſſonius. Baldus tamen reiicit, ſubiiciens Nicolaum Maturellium pro re ipſa, quæ poſſideri poteſt, ſumere. Bartoli ſententia iuuatur etiam ex diui Seueri conſtitutione, l. 1. C. de acquirenda poſſeſſione: quæ explicatur à Iuſtiniano in §. ex his itaque. Inſtit. per quas perſonas. Prat.

Cavsam tamen poſſeſſionis emptionem eſſe didici ex Iuliano l. non ſolum. 33. §. quod vulgo, ff. de vſurp. & vſucap. Titulus itaque (vt ſic loquar) eſt poſſeſſionis cauſa. vide infra poſſeſſionis cauſa. Poſſeſſionis igitur cauſam pro re & negotio interpretabimur.

Cavsa poſſeſſionis in c. 1. & tot. tit. extr. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. eſt ipſa lis, quæ de poſſeſſione ventilatur coram iudice: eodem ſenſu accipitur ibidem Cauſa proprietatis. Prat.

Cavsam propriam eam eſſe Vlpian. ait in l. 1. §. in propria, 8. ff. quand. appell. ſit. cuius emolumentum vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet. Hotom.

Cavsa proprietatis, in l. etiam ſi, 6. C. de donat. inter vir. & vx. id eſt, dominium.

Cavsam teſtamenti codicillos adpellare videtur Vlp. l. prima. §. hoc interdictum. ff. de tabul. exhibend. Apud Papin. in l. tutores, 39. §. hæres. ff. de adminiſt. tut. pro iure, conditione, & ſpecie teſtamenti accipiendum id verbum putem. Sic accipiendum crediderim in l. 1. in princ. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, licet ibi accipi poſſet, de his, quæ teſtamento cauta ſunt: & ibidem paulo poſt: Cauſa pro conditione accipi debet. Prat.

Cavsa lucratiua eſt, ex qua accipienti nihil abeſt, veluti in legato & donato, l. 5. ff. de vſucap. Onerosa propter quam quid accipienti abeſt, vt in empto, vendito, locato, conducto, permutato, & ſimilibus.

Cavsa indicta damnati (vide ſupra cauſam inauditam) dicuntur, qui cauſa non cognita condemnati ſunt. Budæo in l. 2. ff. de cuſt. reor. vt & eſt apud Curtium lib. 8. Eo quoque ſenſu dixit Marcianus l. 1. in pr. ff. de requir. reis. Prat.

Cavsa inaudita damnari, quod & æquitas & Senatus apud Tacit. lib. 18. & pontifex maximus cap. 1. extr. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. vetant. Vide quæ hac de re ſcripſi ad leges Draconis, lib. 1. Veter. Iuriſprudentiæ. Prat. Vide ſ. cauſam inauditam.

Cavsam ſubſcribere, in M. Ciceronis Cluentiana ſignificat ſententiæ cauſam adſignare. Budæus ad l. fin. ff. de priuat. delict. interpretatur. Video (ait) igitur Iudices animaduertiſſe, cenſores in iudices quoſdam, illius conſilii Iuniani, cum iſtam ipſam cauſam ſubſcriberent. Prat.

Cavsam mortis præſtare, in lege Aquil. aliud eſt, quam occidere, ait Vlp. in l. 9. & 48. ff. ad leg. Aquil. Hotom.

Cum Cavsa ſua res transferri dicitur, id eſt cum ſuo onere, vel quo iure, quaque conditione eſt, l. 67. ff. de contrah. empt. l. 12. C. de diſtract. pign. l. vnic. C. rem alien. gerent. Cum ſua cauſa ſuiſque vitiis, in l. 13. §. 1. ff. de acq. poſſ. l. 1. §. qui autem. ff. de vi & vi armat. Briſſ.

Cavsam, conditionem, demonſtrationem, ipſa verborum conceptio diſtinguit, l. 12. 17. de condit. & demonſtr. & l. 75. §. 1. de legat. 1. l. 2. §. fin. de donat. Briſſ.

In Cavsam deſcendere apud M. Cicer. lib. 1. epiſt. ad Attic. c. 1. eſt Budæo interprete liti ſe adiungere. Prat.

Cavsæ formulas varias Budæum conflaſſe, ac congeſſiſſe in forenſibus ſcio, quas prudens prætereo. Vtpote quæ de ſuo maiore ex parte excogitatæ confictæve eſſent. Prat.

Cavsari, eſt rei geſtæ cauſam ſiue excuſationem afferre. Quintil. Ne cauſanti pupillo ſic tutor iraſcatur. Virgil. in Bucol.

Cauſando noſtros in longum ducis amores.

Cavsari N. Marcello eſt dicere & defendere ſe. Cauſari tempeſtatem dixit Vlpian. noſter, pro eo, quod dicimus, excuſationem ob tempeſtatis obicem adferre, l. 2. ff. ſi quis caution. Eodem ſenſu accipitur l. generaliter, 24. §. plane ſi forte. ff. de fideicommiſſ. Prat.

Cavtela, à cautus, hæc vox omnino barbara non eſt, vt quidam exiſtimauerunt: vtitur ea Ammian. Marcell. lib. 14. tametſi elegantius captionem dicamus, teſte Alciato. Cautelas iuris ſumma ratione improbat Budæus. Illis namque imputandum eſt, quod ſanctiſſimum olim iuris ſtudium videmus ab antiquo illo veroque degeneraſſe. Spieg. Prat.

Cavtela pro cautione legitur in l. 15. § vlt. de procuratorib. l. 14. ff. depoſ. l. 21. ff. de iudic. l. 6. ff. de pign. act. Quod tamen verbum Triboniani magis quam Iuriſconſultorum phraſim ſapit, & vereor, ne ab illo ſecundum ius poteſtatis ſuæ, ex, quibus id verbum comprehenditur clauſulæ ſint inſertæ. Sic enim ille loquitur, vt apparet ex §. ſi vero aliqua. Inſtit. de ſatiſdationibus. Briſſ.

Cavtela, id eſt, tacita hypotheca, Authent. ſacramentum. C. quan. muli. tutel. offic.

Cavtela eſt creditorum vt in omnem euentum fideiuſſores accipiant. Vult. in comment. Inſtit. de fideiuſſor. §. 5. num. 3.

Cavtela litis, i. cautio iudicio ſiſti, l. 28. §. 3. C. de admin. tut.

Cavtela, id eſt, obligatio, l. 8. C. de nouat.

Cavteria inſtrumenta ſunt inuſtoria, quibus bituminationes, & fortiores quæque conglutinationes concoquuntur. & de his intellexit Iureconſ. in l. pictores. ff. de fund. inſtruc. quamuis apud eum cautoria mendoſe legatur. Cauteriis etiam vtuntur in remediis medici, quibus morbi alioquin inſanabiles inuruntur. Hinc illud notum diui Hieron. Prouerbium, Putridæ carnes ferro curantur & cauterio. Inde cauteriata conſcientia à Paulo Apoſtolo, in Epiſt. ad Timoth. 4. c. dicitur, quaſi cauterio notata: qualem in his cernimus, quos hypocritas nominamus. Cauteres etiam à Palladio nominantur, eoſque habendos eſſe in inſtrumento ruſtico præcipit. Cauteriis igitur vtuntur pictores, ad inurendam picturam: quæ encauſtice appellatur. καυςὸν enim Græci vſtum nuncupant. Plin. lib. natur. hiſtor. 35. c. 23. vbi etiam quærit, quis primus pingere ac picturam inurere excogitauerit, & c. 35. Et de hac pictura intellexit Ouid. illo hemiſtichio, Tabulaſque coloribus vris. Opus quoque ita pictum, encauſtum dicitur; Martial. Epigr. & Epigr. 127.

Encauſtus Phaeton tabula tibi pictus in hac eſt.

Plin. Figulinum opus encauſto pinxit. Hoc autem genus picturæ primus Nicia in vſu habuit. hinc vulgus, attramentum librarium hodie encauſtum appellat.

Cavteria apud Marcianum l. item pictoris, 17. ff. de inſtru. inſtrument. legat. dicta ſunt pictoris inſtrumenta, quibus bituminationes & fortiores quæque conglutinationes concoquuntur, maxime in ea pictura quæ ἐγκαυςικὴ adpellatur. ἐγκαυςικὴ enim pingendi ratio eſt, quæ inuſtaria dicitur. Prateî. Torneb. lib. aduerſ. 8. c. 9. Cauteria eſſe ſcribit, quibus pictores olim ceris pingentes picturam tabularum inurerent: vel quibus Encauſtica pictura ad colores ceris inurendos vtebantur. Briſſ.

Cavti dicuntur, qui vident ne à recto dilabantur, neue ab aliis decipiantur. Itaque duplex dolus habetur: & bonus, qui cautorum eſt, quo fraudem malaſque artes repellant: & malus, per quem ad iniqua, captioſaque, qui peruerſo ſunt ingenio, impelluntur. Prior prudentiæ comes, ſequitur iuſtitiam: poſterior ſubdolorum eſt, atque fallacium, fraudis ſatelles, ad ſuas tantum vtilitates omnia referens, id eſt, omnem ciuilis ſocietatis conſeruandæ rationem euertens. Ex Pontano. Spie. Vide infra Cautus, Cauta.

Cavtionis appellatione nuda repromiſſio ſignificatur. l. 3. C. de verb. ſign. l. 49. ff. ſol. matrim. l. 5. §. ſi codicem ff. commod. l. 134. §. idem reſpondit. ff. de verb. oblig. Hoc, niſi adiunctum verbum vel rei conditio ac qualitas aliud poſtulet. Nam cum dicitur cauendum idonee vel recte, vel ſatiſdato, vel cum ſatiſdatione fideiuſſoribus vel pignoribus cauendum eſt. l. 1. §. caueri. & §. iubet. ff de coll. bon. l. 35. §. defendere. ff. de procurator. l. 11. §. ſi hæres rogatus. ff. de legat. lib. 3. l. 31. ff. ad legem Falcid. l. 2. C. de vſur. legat. l. 11. ff. de rei vindic. l. 2. & l. 3. C. de magiſtr. conuent. Itaque in conſtitutione diui Marci, qua libertatum bona addici iubentur ei, qui idonee creditoribus cauerit de ſolido cuique ſoluendo. l. 2. ff. de fideic. liber. Inſtit. de eo cui liber. cauſa bona add. in pr. Idonee ait Vlp. eſt vtique ſatiſdato vel pignoribus datis. Sed etſi ei promittenti fides habita ſit ſine ſatiſdatiſdatione, idonee cautum videbitur. l. 4. §. addici. ff. de fideic. lib. Briſſ. Duo igitur cautionum ſunt genera, quib. pro eo, quod debemus creditoribus noſtris, idonee caueri ſolet. Nam aut reis cauetur, id eſt, fideiuſſoribus, aut pignorib. l. 1. §. iubet. de collat. bon. l. 4. §. additi, de fideic. libert. interdum vtriſque ſimul. Vult. comment. Inſt. de fideiuſſ. ad princ. num. 1. & ad tit. quib. alien. lic. § 1. num. 3. Fideiuſſores appellamus appromiſſores, qui pro eo, qui aliquid debet, idem promittunt, & fide ſua eſſe iubent verbis, eoque modo pro aliena obligatione ſe reos faciunt. Inſt. de fideiuſſ. Pignus autem res omnis eſt pro debito obligata. §. item Seruiana. Inſtit. de act. Don. de pign. & hypothec.

Atque ita idoneam cautionem interpretabimur in l. 50. ff. de man. teſt. vt & in l. 4. §. 1. ff. de adm. rer. ad ciuit. & l. 1. §. penult. ff. quor. leg proinde ſi mandatum adiectum ſit, vt idonea cautio à debitore exigatur, non videbitur conditioni paritum, ſi neq; fideiuſſor, neque pignora accepta ſint. l. 59. §. vlt. ff mandat. Briſſ.

Cavtionis nomine, vel ἀσφαλείας, non eſſe fideiuſſoris dationem interpretandam, ſancit Iuſtinian. in l. 3. C. de verb. ſignif. niſi hoc ſpecialiter, vel in Græcis, vel in Latinis verbis ſcriptum fuerit: niſi enim vel generaliter de ſatiſdatione vel fideiuſſione ſpecialiter ſit nominatum, cautione vel ἀσφαλεία minime fideiuſſionem, ſed nudam promiſſionem ſignificari. Hæc Iuſtinianus d. l. ſancimus, 3. C. de verb. ſign. cui addas, niſi aliud res tulerit, exegeritve: quod & Baldus Peruſinus rectiſſime animaduertit d. l. 3. quem videas. Prat.

Cavtionis tamen verbo promiſſionem contineri putat Alcia. l. qui pecuniam, nu. 34. ff. ſi cert. petat. Eo etiam verbo ſimplicem confeſſionem ſignificari idem ibidem ſcribit, quod & Albericus docet citans l. Lucius, ff. de manum. teſt. Equidem puto tem pro promiſſione rem pupilli ſaluam fore accipi. Prat.

Cavtionis vocabulo, in l.3.C.de non nume.pecun.quidam intelligunt inſtrumentũ priuatum vel publicum, in quo fit mẽtio receptæ pecuniæ, non tamen numeratæ. Goth.ad d.l.3.

Cavtio, in l.19.C.ad leg.Falcid.id eſt, ὁμολογία, confeſſio. vide Gothofr.not.ad l.25.de probat.& ad d.l.19.adde Nou.1.

Cavtio, in l.11.C.de teſtib.id eſt, conſideratio.

Non debitores tantum, ſed & creditores Cauere dicuntur, debere ſibi vel ſe accepiſſe, l.5.§.vltim.l.89.& 94.de ſolut. Vnde & Cautio eam denotat ſcripturam, quæ ſolutionis probandæ cauſa debitori à creditore datur. Sic cautiones ſoluti vectigalis. Cautio exoluti fideicommiſſi data ab hærede fideicommiſſariis, l.15.de probat. quam ibidem Emiſſam manum vocat Briſſ. vide §.ſeq.3.circa fin.

Cavtio in l.ita autem. §. Iulianus. (alias eſt lex, in vulg.cod.in l.quidam decedens) ff.de admin.tutor.ſignificat formulam & verborum conceptionem, G.Budæo interprete in l ſi ſciente. ad l.Pompeiam.de parricid.vel iuſſum teſtatoris.Prat.

Cavtio, quę Græcis ἀσφάλεια dicitur, vulgo ſecuritas, quo ſenſu accipitur apud Pomponium l.plus cautionis.25.ff.de diuerſis regul.iur.antiq Plus ait, cautionis eſt in re, quam in perſona. vbi Accurſius & P.Decius interpretantur cautionem, ſecuritatem. Hanc Iuſtinianus Nouell.conſtit.17.§.ἐπὶ δὲ adpellat ἀσφάλειαν, vetus interpres vertit Cautelam. hoc verbo vſi ſunt Vlp. l.ſi defunctus.15.in fin.ff.de procurator.& l.ſi debitori.ff. de iudic.Gaius l.ſi plures.14.ff.depoſiti, & Pomponius l.quãuis.6.ff.de pignor. actio. verum cautelam pro cautione à Triboniano, & collegiis repoſitam quidam exiſtimant (ita Briſſ. in Lexico) quod & mihi veriſimile ſemper viſum eſt. Veterũ enim iuris auctorum ſcripta immutaſſe, & truncaſſe eos conſtat, vt docui in libris Mediæ Iuriſprudentiæ.Prat.

Cavtio generaliter omnis ſcriptura appellatur, qua cui proſpicitur, ſiue obligationis, ſiue liberationis probandæ cauſa emittatur pro chirographo, l.40.ſi cert.pet.l.pen.§.vlt.ad l.Falcid.l.27. depoſ.l.15.§.quod dicitur. & l.20.ff.de pign.l.47.de pact.l.10.§.vlt.de edend.Briſſ.

Cavtio, ſcriptura qua ſe debitor creditori debere cauet.l.40.de reb.cred. Briſſ.

Cavtio, pro tabulis in quibus contractum negotium perſcriptum eſt.Paulus in l.lecta, 40.ff.ſi cer.pet.Lecta eſt in auditorio Papiniani cautio huiuſmodi: Lucius Titius &c. Cicero Verrina III. Etenim qua ſtultitia fuiſſem, ſi, quam diem qui iſtum excipiendum redemerunt, in cautione viderunt, cum ita cauerent, ſi poſt Kal.Ianuar.in conſilium iretur: in eam diẽ ego, cum potuiſſem vitare, incidiſſem.Item pro Domo.Sed vno tempore cautiones fiebant pecuniarum, &c.Seneca libro de Benef.VII.Video iſthic diplomata & ſyngraphas & cautiones, vana habendi ſimulachra. Hinc Vlp.in l.5.§.6.ff.cõmod. Si tibi codicem commodauero, & in eo chirographum: debitorem tuum cauere iuſſeris, &c. Et in l.in commod.17.§.3.ff. eod l.4.ff.quæ res pign.oblig.poſſ.l.3 ff.famil.ercisc.l.2.C.de non numer.pecun.l.pen.§.vlt.ff.ad l.Falci. Cauetur ergo creditoribus illo modo: cauetur præterea pignoribus. vt l.vlt.§.ſi legatarius.ff.quor.legat.l.18.§.pen.ff.de pign.act. Cauetur etiam prædibus & prædiis, i.fideiuſſoribus & hypothecis, vt apud Ciceronem Verrina III.Prædibus & prædiis populo cautum eſt.Et apud Liuium libro XXII. Animaduertendum eſt autem, eum cui fideiuſſores dãtur, dici proprie Cauere. Vnde illud Ciceronis in Bruto, At vero tibi ego Brute non ſoluam, niſi prius à te cauero, amplius eo nomine neminem petiturũ. Vlpianus l.ſi rem.9.§.3.ff.de pigne.act.Satisfactum autem accipimus, quemadmodum voluit creditor: ſiue aliis pignoribus ſibi caueri voluit, &c.Sic Caius l.1.ff.qui ſatiſd.cog.Satiſdare dicimur aduerſario noſtro, qui pro eo quod à nobis petiit, ita cauit, vt eum hoc nomine ſecurum faciamus. Atque hæc quidem propria ſignificatio eſt.

Cavtionis verbo inſtrumenta, tabulas, ſyngraphas, & chirographa contineri ſubiecta legum capita demonſtrant.l.ſi quę ſunt.5.ff.fam.erciſc.l.lecta.40.ff.ſi cert.pet.l.pen.§.fin.ff. ad l. Falc.l Lucius.27.ff.depoſ.l.cum conuenit.20.ff.de pignor. & alibi ſæpiſſime, vt in l.emptor.47.§.Lucius de pact.Sic χείρογραφον, Lucæ 16. Chartulam liberationis, ineptis Quietantiam ſonat.Eraſmus vertit cautionem.Prat.

Cavtionem emittere.l.7.C.de præd. & aliis reb.minor.

Cautionem cauere.l.6.ff.cui ratum haber.

Cautionem exponere, pro chirographum cõſcribere, chirographo cauere l.25.§.vlt.ff.de probat.l.8.C.de non numer.pec.& cautionem interponere.l.2.C.eo.tit.Briſſ.

Cautionem exigere, deſiderare, offerre, dare, interponere, præſtare, remittere.Briſſ.

In Cavtionem per errorẽ deducere, l.15.C. de fideiuſſ.& mand.

Cavtiones, id eſt, inſtrumenta cautionum, l.28.§.4.C.de adminiſtr.tur.vel curat.Briſſ.

Cavtionis appellatione inſtrumentum ſignificari apud Scæuolam in d.l.emptor.in prin.cenſuit ibidem Accurſius. Equidem pro nuda permiſſione accipiendum putem, vt late docui lib.1.Enucleationum, παθητικῶν.c.1.Prat.

Cavtionem apud Marcellum, l.Titius.24.ff. de pecu. conſtit. Epiſtolam, ſignificare liquet.Briſſ.

Cavtionem actionũ intelligi quidam putant in l.1.§.ſi quis purganti.ff.de cloacis.Tu verũ ne ſit quod dicunt expende. Prat.

Cavtionem pro dilatione accipit Accurſius in §.ſi vero cauſam in auth.de litig.conſt.112.ſed inepte. Inciderat Accurſius in deprauata exemplaria & *cautione* pro *vocatione* legerat. Nam in ea conſtitutione Græce à Iuſtinian.ſcripta ita eſt, μηδὲ ἐκ-ϐῆς κλήσεως.&c.Prat.

Cavtio in Conſtitutione Honorij, & Arcadii in l.quoniam.13. C.Thc.de fide teſt.tranſcripta in leg.quoniam liberi.10.C.de teſtibus.accipitur pro prouidentia, vel prouiſione, vt interpretatur ibidem Accurſius, & id recte.Prat.

Cavtionem exponere, vel cautelam, l.43.§. vlt. de adm. tut.l. vlt.§.1.C.eo.tit.l.2.C.de conuen.fiſc.debit.§.fin autem.Inſtit. ſatiſdat.l.vlt.C.de leg.Briſſon.

Cavtionem extorquere apud Vlp.l.idem ſi cum exceptione.5. pro eo autem.ff quod met.cauſ.eſt compelli à iudice, vt caueatur ſatiſdatione, aut pignorib.vide ibi interpp.Prat.

Cavtio arrogatorum, quia arrogator ſtipulatur ſeruo publico quod reſtituat arrogato, quę ab eo hăbuit, vel eis ad quos peruentura ſint, & quod dabit ei quartam partem de bonis ſuis, ſi eum ſine cauſa mancipauerit ſeu exhæredauerit.Oldend.

Cavtio qua cauetur ei, cui reſtitutio fieri debet, per hanc rogatus reſtituere bona alicuius, ſi ſine liberis deceſſerit, quidquid poſt mortem de hęreditate extabit, cogitur cauere illi, cui debet fieri reſtitutio, quod ſeruabit ei quartam partem. Oldend. Adde Brechæum l.cautum.ff.de verb.ſignif.

Cavtio Burgenſis, vt Galli dicunt, id eſt, ſufficiens, competens, l.21.ff.de iudic.Gothof.ad l.3.C.de verb.ſignif.

Cavtio creditæ pecuniæ dicitur nonnunquam, planioris intelligentiæ cauſa, l.14.ff.de minor.l.29.ff.de oblig.& act.Briſſ.

Cavtio de damno infecto eſt, quæ præſtatur, cum tua domus ruinoſa ruinam minatur domui meæ: vel etiam præſtatur ſecundum quoſdam, cum timeo, vt ne aliquis mihi inſidietur, quia poſſum agere vt mihi præſtet cautionem, ne me offendat.Oldendorpius.

Cavtio debita in l.1.C.de tut.illuſtr.perſon.Prat.

Cavtio de dolo, qua dolus abeſſe promittitur. Huius cautionis meminit Pomponius l.5.in prin.ff.de verbor.oblig.& l.nouiſſima.ff.iudic.ſolui. Diuus Ambroſ.lib.3.cap.10.diu.officior. honeſtatis formulam vocat.Prat.

Cavtio de dolo erat (vt opinor) Aquiliana illa formula tantopere à Cicerone celebrata: quam euerriculum malitiarum omnium appellat. nam actionis nomine formulam Cicero ſignificat.Locum autem habebat, cum petita iudicio res eſſet, vereretur que petitor, ne quid dolo malo poſſeſſor interea cõmitteret: itaque apud iudicem poſtulabat ab eo, vt ſibi repromitteret, ſe nihil in ea re dolo malo facturum: hoc modo, Spondes ab ea re qua de agitur, dolum malum abeſſe, abſuturum eſſe? Hot.

Cavtio dotalis.l.vlt.§.filiæ.de legat.lib.2. Et cautio pollicitationis.l.9 §.ſed ex facto.ff.quod met.cauſ.& Cautio de ſoluẽdo interpoſita l.11.ff.de exceptio.Cautio depoſitionis.l.vlt.§. 1.ff.vt legat.ſeu fideic.ſed & Cautio ſolutæ pecuniæ in l.2.C. qui accuſ.poſſ.pro apocha.Et cautiones ſoluti vectigalis.l.32. §.1.ff.de adminiſt.tut.Briſſ.

Cavtio de euictione dicitur, quando ſecuritas præſtanda vel præſtita emptori à venditore fit ea conditione, vt ſi ab eo euincatur, venditor ei reſtituat æſtimationem rei in duplũ vel in ſimplum, proùt inter eos prius conuentum eſt.Oldend.

Cavtio fœneratitia apud Iuſtinianum in l. ſancimus.25.C.de adminiſtr.qua fœnus aliquod promittitur.Textum illum expende.Prat.

Cavtio quæ propter l.Falcidiam interponitur, fideiuſſorũ habet pręſtationem.l.3.§.1.ff.ſi cui plus quam per l.Falc.Prætorię quoque cautionales ſtipulationes, perſonas deſiderant pro ſe interuenientium.l.7.ff.de prætor.ſtipulat.Briſſ.

Exprimitur etiam nonnunquam cautionis genus. Sic Cauere per fideiuſſores in l.25.§.vlt.ff.de recept. qui arbitra. Cauere pignoribus.vlt.§.ſi legatarius.ff.quor.leg. Alioquin cautũm intelligitur ſola repromiſſione abſque ſatiſdatione vel pignoribus.Sic cautum & ſatiſdatum, cautio & ſatiſdatio, ſæpiſſime ſeparantur.l.1.ff.de ripa mun.l.5.& l.penult.ff.de pet.hær.l.57. ff.de rei vindic. Nuda cautio aduerſa fit ſatiſdationi in l.2.§. ſed vtrum.ff. de iudic. & Cautionem nudam promiſſionem interpretatur l.63.§.id quod facere.ff.pro ſoc. Cui ſi iuriſiurandi religio acceſſerit, Iuratoria cautio appellatur.l vnic.C. vt omnes iud.l.penult.de dignitatibus.lib.10. C.l.vlt.de principag.in rebus eod.l.penult. C. de teſtib. l.12. de proxim.ſac. ſcrin.lib.11.l.1.§.ſuper peculio.C.de adſert.toll. Græce ἐξωμοσία & ὁμωμοσία in Nou.53. Conſtant.lib.1.epit.tit.5. τὴν μεθ' ὅρκου πιστώσιν vocat Briſſ. Quando ſufficiat repromiſſio, quando pignus, aut fideiuſſio, patet ex l.liberationis & l.ſatiſdationis. de verb.ſign.vide omnino Goedd.ad has ll.

Cavtio fideiuſſoria eſt, quãdo interuenit fideiuſſor principali obliga-

obligationi.& dicitur ſatiſdatio.& hæ numero ſunt multæ; vt de lite proſequenda, iudicio ſiſti, iudicatum ſolui, & de rato.

Cavtio fidei propriæ interuentu dicitur, quæ fit per fidem præſtitam ſine ſolennitate iuramenti. Oldend.

Cavtio qua hæres cauet ipſi legatario, cum hæres dat fideiuſſores legatario de legato præſtando. Oldend.

Cavtio idonea requirit fideiuſſores, vel pignora.l.ſi mandato Titii.§.vlt. vbi eſt caſus,ff.mandati.& in ſing. quæſtione. cõſuluit Bald.conſ 162.caſus ſuper quo. in 3.col.in 2.lib. Fallit tamen, vbi eſſemus in aliqua materia, in qua non requireretur alia cautio: quia licet dictum ſit idonea cautio, non tamen requiruntur fideiuſſores, ratione ſubiectæ materiæ.ita ſing. D.Ant.de Butr in cap.vlt.de reſt.ſpol.refert,& ſimpliciter ſequitur D.Alex. conſil.35.viſo proceſſu col 4. verſic. circa tertiam lib. 4.& Dec.in c. qua fronte.in vlt.vet.de appell. & eſt mirabilis limitatio, ſecundum Dom.Iaſ.in l.3.in 2.col.verſ.1. mirabiliter, C.de verb.ſignif. vbi tamen dicit, quod ſibi non placeat: & eam reprobat Io. Sadol.in l.1.ff.qui ſatiſd.cogn. Et licet ipſi non dicant eam reprobat D. Alex. in l.diuortio.§. pen.in 2.col.in 5.fal.ff. ſol.matr. vbi dicit quod D.Ant.in hoc loquutus eſt ſine lege. Cotta.

Cavtio indemnitatis, quæ pro indemnitate præſtatur apud Papin.l.liberto.31.§.1.ff.de negoc.geſt.& alibi.Prat.Briſſ.

Cavtio Iudicialis, quæ à mero iudicis officio proficiſcitur. ita diffinit Pomponius,l.5.ff. de verb.oblig. Alciatus ibidem videtur aliter diffiniſſe, vt ſit, quæ coram magiſtratibus interponitur.Prat.Adde Ferretum de diuiſione ſtipulationum.Vide Infra Cautiones iudiciales.

Cavtio iudiciaria à Prætore fuit introducta, hac forma: Qui non poſſideret immobilia bona, is cogebatur ſatiſdare, hoc eſt fideiuſſoribus idoneis cauere, ſe permanſurum in iudicio vſque in finem litis. Quæ cautio, iudicio ſiſti, vocatur Old.

Cavtionis iudiciariæ cauſa materialis (obiectiua) eſt malitia ſeu leuitas hominum, qui ſæpe ludere ſolent, ac perperam deſerere ſacroſanctam iudicii cenſuram, ſimul etiam aduerſarium fruſtrari. Itaque ex delicto proficiſcitur. Nam ſuadebat publica vtilitas, vt aliquo cautionis veluti repagulo conſtricti, adeſſent rei conuenti. Old.

Cavtionem iudicatum ſolui petit actor à reo conuento, nec hodie poteſt exigi, quam ab eo qui alieno nomine cauſam defendit. nam olim qui conueniebatur ſuo vel alieno nomine, is ex legitima cauſa ſuſpicionis cauebat iudicatum ſolui. l.qui proprio nomine in princ. & §. in alium. C.de Proc.Inſtit.de ſatiſd.l. ſi vero,& l.1.C.eod.tit.Spieg.

Cavtiones iudiciales ideo dici putant Dd.ſed falſo, quaſi iure ciuili eſſent introductæ: Prætorias vero, quod à prætore traxiſſent originem. Quo, teſte Oldend. nihil abſurdius. Nam iudiciales recenſentur velut ſpecies prætoriarum in l.1.in pr. ff.de præt.ſtip. Erroris cauſam ipſe demonſtrat.Spieg.

Cavtio iudicio ſiſti, vocatur, ſi quis non poſſideat immobilia bona, vt is cogatur ſatiſdare, hoc eſt, fideiuſſoribus idoneis cauere, ſe permanſurum in iudicio vſque in finem litis. Vide Siſtere.Spieg.

Cavtio iudicio ſiſti, pro perſonarum qualitate aliter atque aliter vſurpari ſolet: ad ipſam perſonam refertur conuentam, quod iudicium non ſit ſubterfugitura, ſed in eo permanſura, donec ſententia iudicis finem acceperit, vel lis alias terminata fuerit.Vult.in Comment. Inſtit.de ſatiſd.num.16.

Cavtionem iuratoriam alias adiuratoriam (cuius forenſis vſus frequentiſſimus eſt) diffinit Iuſtinianus §. ſed hodie. Inſtit.de ſatiſdat.promiſſionem ſine fideiuſſoribus ſolo interpoſito iureiurando, fore, vt Reus in iudicio vſque ad litis exitum permaneat. Græcis appellatur ἐξωμοσία, vt refert Theophilus, vel (vt ex Iuſtiniano liquet Nou. 17. §. εἰ δὲ καί τινες) διωμοσία. ait enim εἰ δὲ καί τινες διωμόσωνται, &c. quod ita vertit Iulianus Patritius, Si qui iurati promiſerint. Iudicialia hæc eſſe nomina ſcribit Iulius Pollux lib.8.Onomaſtic.c.1. τῶν δικαστικῶν ὀνομάτων in hæc verba, διωμοσία δὲ ὁ παρ' ἑκατέρων ὅρκος. ἐξωμοσία δὲ ὅτ' ἄν τις ἢ πρεσβευτὴς αἱρεθεὶς ἐπ' ἄλλην τινὰ δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἀρνεῖσθαι, ἢ ἀδύνατεῖν φάσκων ἐξόμνυται αὐτοὺς ἐπί τινι [illegible] Iuratoriæ cautionis meminit Leo Imp.l. vnic.C.vt omnes iudic.& l.12. C.de prox.ſacr. & Zeno l.pen. de dignit.lib.12. Cod.qua quis ſuæ fidei committitur, vt idem ait, qui in l.fin. C.de princ.agr.in rebus lib.12. Adiuratoriam cautionem adpellat. De cautione iuratoria accipienda eſt l. penult.C.de reſt.iubens ſacramento committi.Prat.

Cautionis Iuratoriæ tria ſunt capita. Primum eſt quod quis iuret, ſe fideiuſſores habere non poſſe Secundum, quod arbitrio viri boni re vſufructuaria ſit vſurus. Et tertium, quod, finito vſufructu, rem vſufructuariam ſit reſtiturus. argumento gloſſæ in l.1.in verbo fideiuſſorib.ff.qui ſatiſdare cogantur, & in l.1.§.ſuper peculio C.de aſſertione tollenda.Vulte.in Comment.Inſtit.de vſufr.§.2.num.7.

Cautio iudicatum ſolui eſt, quæ datur pro litis æſtimatione in caſum, quo ea res iudicetur, vel non defendatur, cuius eſſe ſolennes ſtipulationes, ait Iuſtinian.Inſtitut.de Satiſdationibus.Huius autem cautionis clauſulę ſunt tres, atque ita quaſi tres ſtipulationes: Vna de iudicato ſoluendo: Altera de re defendenda: Tertia de dolo malo l.iudicatum.6.ff.Iudicat.ſolui. Quæ tres clauſulæ vna illa appellatione, iudicatum ſolui, continentur. Clauſula enim de iudicato ſoluendo inter eas eſt præcipua, adeo, vt ea ſublata euaneſcant etiam cæteræ; vt propter quam cæteræ interponantur, nempe vt res iudicari poſſit, vt oſtendit Cuiac.lib.10. c.20.per l.ſi acceptum.29. ff. de acceptil.& l.cum quærebatur.13.§.pen.ff.Iudic.ſol.in quo c.cautionis formulam ex legibus addidit, eamque refert Vult. in Comment.Inſt.de Satiſdat.num.18.

Cavtio qua legatarius cauet hæredi, eſt illa, qua legatarius ſatiſdat hæredi. vt ſi Falcidia locum habeat, quod amplius nomine legati receperit, quam ratio legis Falcidiæ patitur, id hæredi reſtituat.Old.

Cavtio minor, in l. 8. C. de nouat.in quibuſdam manuſcriptis codicibus legitur iunior; quam lectionem probat Cuiac.19. obſerua.39.confirmatque ex lege 56 ff.de adminiſtr.tut. vide Gothofr.ad l.8.C.de nouat.

Cavtio Mutiana eſt, qua legatarius, cui quid ſub conditione non faciendi legatum eſt, id ſe nunquam facturum promittit, à Q. Mutio Iuriſconſult. inſtituta. Cum enim de illius conditionis euentu nunquam ante legatarii mortem conſtare poſſet: ac propterea ipſe teſtatoris beneficio per totum vitæ ſuæ tempus carere cogeretur: neceſſario Qu. Mutius eam cautionem in vſum induxit. Quo verbo quamuis nuda promiſſio vulgo contineatur, l.1.ff.qui ſatiſdar. cog. videtur tamen etiam ſatiſdatio in hoc genere intelligenda eſſe: partim quia in l hoc genus,106.& leg.cum ſub hac,67. ff. de condit. & demonſtr. Satiſdatio diſerte appellatur: partim quia in legatis grauioribus, probabile eſt fideiuſſionem interpoſitam fuiſſe. Itaque Iuſtinianus Nouell.XXII. vbi copioſe de hac Mutiana cautione loquitur, interdum etiam iuſiurandum & hypothecam exquirit. Illius autem ea vis eſt, vt ſtipulatione commiſſa, qui contra fecerit, vel rem cum fructibus, vel quanti ea res eſt, reſtituat.l.cum ſub hac,67.l.hæres,79.§.2.ff. eod. Etſi autem de legatis à Mutio concepta ſit, ad hæreditates tamen transferri poteſt. Itaque Vlpianus, in leg.7.ff.eod. Mutianæ, inquit, cautionis vtilitas cõſiſtit in conditionibus, quæ in non faciendo ſunt conceptæ: vtputa, Si in Capitolium non aſcenderit: Si Stichum non manumiſerit, nec ſolum in legatis placuit: verum in hæreditatibus quoque idem remedium admiſſum eſt.Hot.Huic cautioni quando locus non ſit, docet Papinianus l.auia.77.§.1.ff.eod. De hac Iuſtin.in nou. 22.§. τὸ δὲ ἑξῆς. & alibi ſæpe. vide de hac cautione Bar. & alios in leg.Mutianæ,ff.de condit.& demonſtr.

Cavtionem moratoriam apud Papinianum l.cum poſſeſſor,§. fin.ff.de cenſibus, eo ſenſu accipiendam putem, quo moratoria præſcriptio apud Diocletianum, & Maximia. in l.2.C.de precibus Imp. offerend. Galli literas Quinquennales vocant, aut anni dilationem, quas in tributis & cenſibus admitti vetat d.§.fin. De his quinquennalibus vide Cinum, Baldum & alios in d.l.2.incip. quoties.Guid.Papam in quæſt.97.& 109. Pratei.

Cavtio non numeratæ pecuniæ dicitur chirographum debitoris, quo ſibi creditam pecuniam ſcribit, quæ tamen numerata non fuit l.1.de caution. & non numerat.pec.C.Greg.& l. 1.3.4.8.C.de non nu. pec. Huc pertinet titulus C.de dot.caut. & non num.pecun.Prat.

Cavtionem nudam accipere debemus in l.2.§. ſed ſi dubitetur, ff.de iudic. ſimplicem promiſſionem per l.ſancimus. C.de verbor.ſignif.quæ ſine ſatisdatione fit.d.§. ſed ſi dubitetur. Quando autem huic locus ſit, gloſſa in l.pen. ff.de hæreditat. pet.& Alciat.in l.ſi quis ſtipulatus ſit Stichum in fin.ff.de verbor.oblig.docent.Prat.

Cavtio nuda & idonea inter ſe differunt, vide Gothofr.ad l.3. C.de verb.ſignif.

Cavtio nudo pacto, cum quis tantum fidei de me habet, vt nuda promiſſione ſit contentus. Prat.

Cavtio de opere moliendo, quam præſtat ille quandoque cui nunciatur opus nouum, ſcilicet, quod ipſum opus demoliatur, ſi conſtiterit eum iniuſte ædificaſſe.Old.

Cavtio pignoris in duobus conſiſtit. Vno vt creditori eam rem liceat tenere donec pecunia ſoluatur: ſic enim fiet, vt dum habebit, quod pro eo retineat, & cui incumbat certus ſit ſibi creditum perire non poſſe. Altero vt etiam ad extremum pignus diſtrahere liceat, vnde ei ſatisfiat, neque enim rem in ſolutum retinere poteſt, alioquin non daretur pignoris loco ſed ſolutionis.Vult.in comment.Inſtit.de act.§.6.num.22.

Cavtiones prætoriæ. Omnes cautiones quoniam aliquam formam à Prætore acceperunt, vno nomine appellantur Prætoriæ. Old. Vnde Vlpianus in l.in Conuentionalibus, in prin. ff.de verb.oblig. Enimuero, inquit, Prætoriæ ſtipulationes legem accipiunt ex mente Prætoris, qui eas propoſuit. Et generaliter quicquid in iudiciis tractabatur, Prætorium dictum eſt. Vide Prætoris cognitio. Spieg.

Cavtio de rato, eſt cum defenſor alterius promittit dominum

ratum habiturum id quod ſuo nomine egerit: ne ſi forte iudicio vinceretur, reuertus dominus rem qua de actum eſt, ſuam eſſe peteret. l. ſeruum, 33 in fin. ff. de procurat. Hot.

CAVTIO rati danda eſt, cum de mandato dubitatur. C. de proc. l. 1. Et dicitur illa ſecuritas, quæ requiritur a procuratore actoris pro domino, cuius nomine agit, quod ratum habebit omne illud, quod in iudicio per illum factum fuerit. Vnde cauere de rato, vel ſatisdare eſt procuratorem actoris promittere, velle perſeuerare vſque ad finem litis. Old.

CAVTIONEM rem ratam haberi, petunt mutuo à ſeſe actor à defenſore rei, & reus a poſtulatore actoris, ſcilicet cum non ſatis conſtat de mandato. Nam hoc caſu, qui alieno nomine infert alicui litem, vel ſuſcepit, is debet cauere, dominum rem ratam habiturum, hoc eſt, comprobaturum ea quæ procurator fecerit: nec reclamaturum expreſſe, vel tacite. §. ſin autem per procuratorem. Inſtit. de Satiſdat. l. Paulus reſpondit. Rem rat. haber. Spieg.

Cautio rem ratam haberi, vel de rato eſt ea, qua de procuratore actoris ſtipulatur reus ante litem conteſtatam, itemque actor vel procurator eius nonnunquam de defenſore rei, quod is, cuius nomine actionem ſuſcipit, & de cuius mandato non conſtat, ratam habiturus ſit litem, & omne quod per eum geſtum fuerit, cuius ſtipulationis forma fuit eiuſmodi. Quod nomine Lucii Titii à me fundus ille petitur, amplius eo nomine neminem petiturum, cuius actio, petitio, perſecutio ſit, & ratum Titium Lucium habiturum, hæredemque eius, aut eum, ad quem ea res, de qua agitur, pertinebit, quodcunque mecum agetur, aut quanti ea res erit, tantam pecuniam dare ſpondes? Quam formulam prodidit Cuiacius in parat. ff. rem ratam haberi. Vult. in Comment. Inſt. de ſatiſdat. nu. 17.

CAVTIO ſaluo pudore. Lege, Pudor.

CAVTIO ſubrepta aut corrupta. ad fin. l. Argentarius, ff. de Eden. Cautio extorta, intercepta. Briſſ. ex ff.

CAVTIO ſolita apud Vlp. l. diuus Pius 5. ff. de pet. hæred. eſt cum petita hæreditate, aut ſatisdare debet poſſeſſor de ea re conſeruanda: aut eo non ſatiſdante, in petitorem ſatiſdantem transfertur poſſeſſio, vt alteri probandi onus incumbat: neutro ſatiſdante, potior eſt poſſeſſor: quod optime confirmat lex de bonis. §. vlt. ff. de Carbon. edict. Prat.

CAVTIO de ſoluendo interpoſita, l. 11. ff. de except. Sic

CAVTIONES ſoluti vectigalis, l. 32. §. 1. ff. de adminiſtr. & pericl.

CAVTIONES ſolutæ pecuniæ, in l. 2. C. de his qui accuſ. poſſ. pro Apocha. Briſſ.

CAVTIONEM pignori dare l. 20. de pign.

CAVTIONIS onus, vinculum. Briſſ. ex ff.

CAVTIO vſufructuaria fit datis fideiuſſoribus vel pignoribus l. 4. vbi gloſſ. C. h. t. Prout vero vſusfructus duplex eſt, verus nimirum, & quaſi, ita cautio vſufructuaria duplex eſt. Prior eſt ex edicto Prætoris, & pertinet ad vſumfructum verum. Huius cautionis duo ſunt capita Vnum eſt de vtendo fruendo re, boni viri arbitratu. Alterum eſt de eadem re, quæ in vſumfructum data erat, in ſpecie reſtituenda, & quidem ſi non meliore, ſaltem non deteriore, l. 1. §. cautio & §. habet. ff. vſufructuarius quemadmodum caueat. Poſterior eſt ex Senatuſconſulto, quæ pertinet ad vſumfructum quaſi. Vult. in Comment. Inſtit. de vſufruct. §. 2. nu. 4.

CAVTIO de vſufructu, in qua de duobus cauetur, ſcilicet, quod vſufructuarius re non male vtatur, & quod etiam vſufructu finito, reſtituat, quod ex reipſa ſuperextat. Old.

CAVTIONIS vſufructuariæ, vel de vſufructu, formam, vide in l. 1. in pr. & §. 3. ff. de vſufr. quemadm. caueat.

CAVTIONVM genera recenſet Speculator variis in locis, quos in indice reperies in verbo, Cautio. ea huc transferre vaniſſimi eſſet operis, ſtudioſiſſimo enim cuique obuia ſunt. Prat.

CAVTVM (vt refert Paulus l. 188. de verb. ſigni.) intelligitur, ſiue perſonis, ſiue rebus cautum ſit, hoc eſt, fideiuſſoribus vel pignoribus datis. Sed hoc reſponſum pugnare videtur cum l. ſancimus. C. eod. Hanc ἀντινομίαν non ſatis conciliat A. Alciat. in d. l. habere. §. cautum. Tu rem exactius perſpice. Prat.

CAVTVM intelligitur ſola repromiſſione abſq; ſatisdatione vel pignoribus. Cautum & ſatiſdatum, cautio & ſatiſdatio ſæpiſſime ſeparantur l. 1. ff. de ripa mun. l. 5. & l. pen. ff. de petit. hæred. l. 57. ff. de rei vindic. Briſſ. Gœddæ. in comment. de verb. ſignif. ad l. 188. §. 1.

CAVTVM eſſe. Cautum habere, poſtulare, promitti. Briſſ. ex ff.

CAVTIONALES ſtipulationes inſtar actionum habere dixit Vlp. l. 1. ff. de præt. ſtipul. intercedunt autem, vt ſit noua actio. Huius generis ſunt damni infecti ſtipulatio, rem pupilli ſaluam fore, ac nonnunquam de rato ſtipulatio. dicunturque cautionales, quod tantum cautionales ſint, non etiam iudiciales. Duarenus l. 5. §. 1. ff. de verb. oblig.

CAVTOR formularum vocatur Iureconſultus ab Anton. lib. Cicer. 1. de orato. Briſſ.

CAVTVS dicitur is qui ſibi & aliis cauere conſulereq; poteſt, ne quid in Ciuitatis leges moreſque peccetur. At vero Vlp. cautum eſſe dicit tum, cum ſiue rebus, id eſt, pignoribus, ſiue perſonis, id eſt, legitimis atque idoneis fideiuſſoribus, cautum eſt. Brech. l. cautum, ff. de verb. & rer. ſignif. num. 7.

CAVTA quantitas, Dos cauta, Cautum honorarium, cauta chirographa, cauti nūmi ſub chirographo dati. Briſ. ex ff. & C.

C E.

CECTERIA, Theodoſio & Neuterio auctoribus, dicitur fouea rotunda. Prat.

CECTORIA lacunam eſſe ex ſubiectis eorundem verbis ex lib. de limitibus. V. Caſa, quæ per V. nomen habet, fines grandes habens, ſuper ſe ſinem mittit, vt in colle eum meridiano requitas, qui terminus conſtitutus: & ipſa pedatura pergens per limitem orientalem, qui venit in ſextaneum & pertranſit, ibidem facit quadrifinium, quem locum ſubter ſignificabimus: ab auſtro lapides natiuos, quod eſt exſoluti cectoriales, in Epirecticum adſignauimus, & in ipſo lapide deciſa eſt, & flumen tranſit, & lacunam, quæ eſt ſubter viam, & per lacunam limes excurrens finalis, qui ex ipſo loco mittit vſque ad terminum & in longitudine LXX. hoc eſt, Cectoria eccleſiæ eius ſimiliter pedatura accepit templum eorum viuos, hæc fecerunt: aquam proximam inuenies in fundo ſupra ſcripto. Hactenus Theodoſius, & Neuterius, quos diligentiſſime conſideres velim. Prat.

CECTORIALES lapides qui ſunt, ex ſuperioribus facile poteris diſcere. Prat.

CEDENS cenſetur extranei loco, l. ſi cum emptore. in princip. ff. de Pact. l. 2. §. cum quis debitori, ff. de hæred. vel actionibus vendit. Spieg. Prat.

CEDERE, verbi, latiſſima, ſignificatio eſt. Cedere, abire è loco. Hinc cedere foro, & cedere vrbi, apud Iuriſcoſſ. & M. Ciceronem. Prat.

CEDERE Nonio Marcello, ſecundum conſuetudinem ſignificat abire ſuperatum & victori locum dare. Briſſ. Ita cedere & contendere opponuntur l. 1. de edend.

CEDERE, ſuccedere vel obtingere ſonat, vt apud Virgilium lib. 12. Æneidos:

Ceſſerit Auſonio ſi fors victoria Turnō.

CESSERIT, id eſt, pro voto & optato euenerit.

CEDERE, etiam obſequi Nonio ſignificat. Prat.

CEDERE pro ſoluere Vlpianum dixiſſe putant quidam in l. non ſolum 33. §. ſi mihi. ff. de vſurp. & vſuc. Equidem pro ius poſſeſſionis transferre apud eundem accipi crediderim. Prat.

CEDERE etiam eſt conſtituere apud Paulum l. fin. ff. commun. præd. in princ. de ſeruitute loquentem. Prat.

CEDERE quoque renunciare ſignificat in clem. vnic. de renunt. quod verum videri poteſt, ſi vera ſit regula vulgo prodita, Leges debent intelligi ſecundum titulos, ſub quibus poſitæ collocatæve ſunt: quæ regula colligitur ex l. Imperator. in fin. ff. de in diem addict. Eodem etiam ſenſu ſumitur cedere in c. quam periculoſum 7. quæſtio. 1. niſi dicas ibi pro ius ſuum transferre accipi. Cedere autem ſiue pro conſtituere, ſiue renunciare accipias, μεταφορικῶς intelligas oportet. qui enim ſeruitutem conſtituunt, rebuſue ſuis renuntiant, eaſue abdicant, iure ſuo abire creduntur. Prat. Sic ergo Cedere, eſt iure ſuo abire, ius ſuum in alium transferre, vt mox infra.

CEDERE verbi ſignificatus reliquos ex ſubiectis formulis accipe. Prat.

CEDERE actionibus, pro præſtare dixere Gaius l. patrl. 27. §. 1. ff. de minoribus: Paulus l. vt tantum, 14. §. penult. ff. de ſeruit. Vlp in l. quod ſi 3. §. idem Labeo. in fin. ff. de in rem verſ. & paſſim alibi: in quibus locis pro actionibus vulgata exemplaria habent actiones. Sed lectio Florentina vt rei aptior, ita venuſtior ſemper viſa fuit. Pratei. Cedere actionibus, interdicto, eſt mandare & præſtare actionem. Briſſ. ex ff.

Inter CEDERE actiones & mandare, differentiam quandam ſubeſſe refert Accurſius l. 1. C. de oblig. & actio. Bartolus ibidem exiſtimauit (quod ad cedentem, vel mandantem adtinet) nullam eſſe: ſed reſpectu eius, cui ceditur, eſſe. Equidem hoc diſcriminis ſubeſſe putem: ceſſione actiones transferri, (idque Iuſtinianus conſtituit l. fin. in princ. C. de iur. dot.) mandato non item, l. 3. C. de nouat. Prat.

Cedere actum, aquæductum, viam, ius eundi, agendi. ceſſa aquæ ſeruitus. ceſſæ actiones. ceſſo iure vti. ceſſus in iure ſeruus. Hinc ceſſio aquæ, itineris, actionum, nominum. Briſſon. ex ll. ff.

CEDERE bonis eſt profiteri voluntate ſe deſerere bona ſua creditoribus. hoc colligitur l. in omni. 6. & l. 1. & tot. tit. C. qui bonis cedere poſſunt. Profeſſionem definitioni Azonis in ſumma C. eod. tit. addidi. eam enim ſolam ſufficere Theodoſius dixit dict. l. in omni. Hoc autem beneficium conceſſit lex Iulia. quod tit 18. lib. 4. C. The. edocemur, & Diocletiani & Maximiani conſtitutione l. 4. C. qui bonis ced. poſſunt. Prat.

CEDI bonis & in iure & extra ius poteſt l. ſi. de ceſſion. bon. cedere bonis ſuis cognato donationis cauſa. l. 42. de mort. cauſ. don. Briſſon.

CEDERE commodo. l. 17. C. de legat. 2.

CEDERE diem, ſignificat deberi pecuniam, licet nondum exigi poſſit;

poſſit. Hotom. Vultei. comment. Inſt. de oblig. & §. fin. num. 15. & de verb. oblig. ad §. 2. n. 4. Dies cedere dicitur, ait, cum obligatio contracta eſt, & ex ea debetur, quod in obligationem deductum. Venire diem, eſt aliquid amplius, nempe eum veniſſe diem, quo quod non tantum debetur, ſed & cum effectu peti & exigi poteſt. Cedere obligationem, debitum: venire, petitionem & exactionem, reſpicit. & Gœdd. ad l. 213. prin. num. 1. & 2. Cedere diem (ait) eſt adeſſe diem, ſcil. obligationis, ſeu iuris: adeſſe diem, quo incipit obligatio, vel quo ius ad aliquem pertinet (imo iam incepiſſe & labi ſpacium quo quid debetur) natam eſſe obligationem & actionem. Venire diem, eſt cum diem adeſſe & iam exſtitiſſe, quo pecunia ſolui debeat, & ſi non ſoluatur, peti poſſit, & quo ex ea obligatione, vel de iure iſto, actionem inſtituere, & iudicium ſuſcipere liceat. Non enim ſatis eſt, ceſſiſſe, i. e. incepiſſe obligationem, niſi & venerit dies, i. e. actionis exercitium & iudicium de illa ſuſcipi queat. Briſſ. vlt. edit. Lexic. Venit dies (ait) cum peti poteſt: Ceſſit, cum obligatio nata eſt, licet exactio in diem, qui nondum venit differatur. Sic cedit dies fideiuſſoribus vſurarum: ſoluendæ pecuniæ. Briſſ. ex ll. ff.

Cedit dies legatorum, ex quo ea debentur, & ad hæredem tranſmittuntur. Cedere ſemel, ſeu ſimul, vel per tempora vſusfructus. Hinc ceſſio diei, Briſſ. vlt. edit. ex ll. ff.

Cedere diem Iuriſconſulti dicunt, cum certi temporis pars effluit: veluti cum quis Kal. Ianuar. die ſtipulatus eſt, ſibi proximis Kalend. dari; vel cum in locatione dies operi faciundo præſtituta eſt Kalend. Febr. triduo quatriduoue exacto, recte tres quatuorue dies ceſſiſſe dicentur, qua de cauſa Vlp. in l. 213. de verb. ſign. Cedere diem, inquit, ſignificat incipere deberi pecuniam. Similiter ſi quis ita ſit hæres inſtitutus, Cernito in diebus centum, quibus ſcierit poteritque: quot dies effluxerint, ex quo ſcierit atque poterit, tot illi dies cedere recte dicentur: at quibus neſcierit, non dicentur: neque enim illi computantur. Sic in libris noſtris dies legatorum cedere dicuntur, cum pars aliqua legitimi temporis, quo illa legatariis quæſita ſunt, effluxit: ſub tit. Quando dies legat. ced. Poſitum igitur illud ſit, quod ex ſuperioribus conſtat, diem tum dici cedere, cum præſtituti alicuius temporis pars effluxit. Vbi vero præſtitutum tempus nullum eſt, dici nullo modo poſſe. Quod cum ita ſit, vehementer equidem mirari me fateor, tantopere vſq; adhuc celebratam illam ſubtilitatem fuiſſe, quam in d. l. cedere, ſub Vlpiani nomine legimus: quæ mihi ſane frigida atque inſulſa, videtur: neque ex Vlpiani ingenio, ſed ex Triboniani potius audacia, emanaſſe: Vbi pure quis ſtipulatus fuerit, inquit, & ceſſit & venit dies. Quod ſi pro cessit, legeremus abiit, nihil obtuſius dici poſſet: cum tamen eadem vtriuſque vis ac ſignificatio ſit. Quod autem ſequitur vbi in diem quis ſtipulatus eſt, ceſſit dies, ſed non dum venit: quam acutum hoc videtur? & tamen pro cessit legendum potius eſſet, cedit. neque enim omnes adhuc ceſſerunt: ſed quotidie abeunt. Illud autem poſtremum, vbi ſub conditione, neque ceſſit, neque venit dies, ecquonam, quæſo argumento dictum eſt? cum abire dies non poſſit, vbi nulla eſt. nam in puris & conditionalibus, quæ poteſt ratio abeuntium dierum ſubduci, cum dies nulla ſit? (an non hoc eſſet, ſine numeris Arithmeticam facere?) at in ſtipulationibus in diem, dierum numerus computatur: & recte dicitur: Vnus & alter, item Tertius aut quartus dies abiit. quanquam etiam in his ipſis diem quæ venit, cum ea quæ cedit comparare, & in eare argutum videri velle, nunquam mihi Vlpiani eruditione dignum viſum eſt. (Diſſentit & negat hoc Gœdd. in illuſtr. comment. ad tit. de verb. ſign. ad leg. cedere. 213. prin. nu. 2. circ. princ.) Quare vt iſtas Triboniani ineptias omittamus, & ad penſum noſtrum reuertamur: cedere operæ eadem ſignificatione dicuntur, qua cedere legata. præciſa enim vtrobique locutio eſt: quæ plena ſic effertur, Cedere dies, quibus operæ aut legata debebantur. Vnde illud Vlpiani l. ſi quis, 13. ff. de oper. lib. Iudicium de operis tunc locum habet, cum operæ præterierint. Præterire autem non poſſunt, antequam incipiant cedere: & incipiunt, poſtquam fuerint indictæ. Et l. quoties, 24. ff eod. Operæ in ſtipulationem deductæ, ex die ſtipulationis cedunt: at eæ quas patronus à liberto poſtulat, confeſtim non cedunt, ſed poſtquam indictæ ſunt, id eſt, quia ſtipulationes operarum tacite ac vi ipſa præſtitutum tempus habent, atque in diem conceptæ ſunt, diebus tribus quatuorue ſine præſtatione operarum elapſis recte dicemus, tot dies aduerſus liberum a ſtipulatione facta ceſſiſſe. Quæ vero operæ ſine ſtipulatione debentur, earum dies non ante indictionem cedunt quippe cum tempus earum præſtandarum non ante indictionem præſtitutum fuerit. Hotom. Vide infra Cedere incipiunt.

Cedere dies legatorum dicitur, cum pars aliqua legitimi temporis, quo illa legatariis quæſita ſunt, effluxit. l. 3. & tot. tit. ff. quan. di. leg. ced. Sic accipitur in l. penult. & fin. C eod. titul. quod ita explicat Theophilus in §. peculium. Inſtit. de legat. [Greek text, partly illegible] à morte teſtatoris [Greek text, partly illegible] Sic etiam Cedere dies bonorum poſſeſſionis dicitur, cum præſcriptione eius temporis excludimur à commodo & petitione bonorum poſſeſſionis, l. 2. ff. quis ordo in poſſeſſ. ſeu Briſ. Prat.

Cedere foro apud Vlpianum l. ſi hominem. 7. §. quoties. ff. de poſ. dicebantur argentarii, vt ibidem refert B[illegible] in prioribus, cum Tabernis, id eſt, menſis ſuis cedentes, quæ in foro Romano erant, alio habitatum migrabant. Vulgus, id [illegible] eſt facere Banquam ruptam. Id autem eleganter expreſſit Iuuenalis Satyra 11.

> *Hi plerunque gradus, conducta pecunia Romæ,*
> *Et coram dominis conſumitur. inde vbi paulum,*
> *Neſcio quid ſupereſt: & pallet fenoris auctor,*
> *Qui vertere ſolum, Baias, & ad Oſtia currunt:*
> *Cedere namque foro iam non eſt deterius, quam*
> *Æſquilias à feruenti migrare Saburra.*

Cedere foro debitores dicuntur qui ſolum vertunt, qui iudicio prouocati latitant, qui ne per procuratorem quidem, ad ius fori reſpondent. Ræuardus l. cuius effectus. ff. de reg. iur.

Cessionem fori ad alios debitores Iulianus in l. fin. ff. de curat. bon. dand. produxiſſe videtur. Prat. adde Torneb. lib. aduerſ. 16. cap. 5.

Cedere hauſtum & cedere iter dixit Vlp. leg. 3. ff. de ſeruit. ruſtic. pro conſtituere & transferre ius aquæ hauriendæ & eundi, vt l. per fundum, in pr. ff. eod. & ſeruitutem cedere eodem ſenſu dixit Paulus l. nemo, 39. ff. de ſeruit. vrb. & ſæpius, l. fin. ff. comm. præd. Prat.

Cedere hæreditatem pro competere, vel debitam aut quæſitam eſſe, dici putauit Seruius in illud 3. Æneid.

> *Et patrio Andromachen iterum ceſſiſſe maritos.* Prat.

Cedere in fructum, in modum agri, in numerum Briſſ. ex ff.

Cedere in iure dicebantur, qui dominium rei ſuæ in alium transferebant, à quo ipſi abibant: ex epit. Vlp. tit. 19. cuius hæc ſunt verba: In iure ceſſio fit per tres perſonas, in iure cedentis, vindicantis, & addicentis. In iure cedit Dominus, vindicat is cui ceditur: addicit Prætor. Hoc inter acquirendi modos recenſuit idem Vlp. cuius rei formam explicat Boetius in Topic. Ciceronis, his verbis. Apud magiſtratum is cui res in iure cedebatur, eam tenens ita vindicabat: Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio. Deinde poſtquam hic vindicarat, Prætor interrogabat eum qui cedebat, an contra vindicaret: negante eo, aut tacente, tunc ei qui vindicarat, rem addicebat. Hæc ille. Hotom. opinatur, ſumptum hoc fuiſſe ex vindiciarum conſuetudine, in quibus alter virgula quaſi haſta pellebat, alter vero cedebat. Hinc cedere etiam dicimur in rebus corporalibus, cum earum ius in alium transferimus: veluti cum actiones aut ſeruitutes cedi paſſim in iure noſtro legimus. Sic vſusfructus & hæreditas, & tutela legitima, & libertas & c. vt ſcribit Vlp. ſupra dicto loco. Prat.

Cedere hypotheca, i. e. decedere. l. 5. C. de pact. pign. Briſſ.

Cedere incipiunt operæ, poſtquam fuerunt indictæ, h. e. deberi. l. ſi quis. 13. §. iudicium. ff. de oper. lib. Sic accipitur in l. hæ operæ. 23. (vbi dies operarum cedere dicuntur. quod de operis libertorum accipe.) & l. interdum. 34. ff. eo. Diuerſum eſt in operis in ſtipulationem deductis, l. quoties, ff. eod. Briſſ. vide paulo ante. §. Cedere diem, circ. fi. Operæ, quas quis ſtipulatus eſt, ex die interpoſitæ ſtipulationis cedunt. Briſſ.

Cedere interceſſioni, eſt cedere prouocationi, id eſt, non procedere vltra, & admittere oppoſitionem. Et ſublata interceſſione dicimus, quod nunc, non obſtante oppoſitione, vocant, Budæus in l. 2. de origine iuris. Spieg. Prat. Oldend.

Cedere inſtrumento, pro contineri. Cedere penui, contineri penu. Cedere legato, tapeta, veſti Cedere in fructum, in modum agri, in numerum Briſſ. ex ff. Id cedit pro pacto, pro petitione, ſolutione, loco prædæ, loco ſolutionis, & in locum ſolutionis. Cedere commodo, lucro, vſuris, & inuicem vſurarum Briſſ. ex ff. & C. Cedit ſolo ædificium, & quicquid ſolo inædificatur, & inſeritur: item frumenta ſata, & ſuperficies, Literæ chartis & membranis cedunt, at tabula picturæ. Briſſ. ex ff. & C. Ceduntur ergo ſeruitutes & iura, l. 38. de ſeru. vrb. l. 3. 10. 11. l. 14 de ſeru. ruſt. l. 2. § vlt. de aq. & aq. plu. l. 23 de liber. cauſ l. 63. de vſufruct. l. 15. comm. præd. l. 10. de euict. l. 66. de iur. dot. Briſſ.

Cedere legibus apud M. Ciceronem in Miloniana, eſt parere condemnationi, pœnæ, ſecundum leges latæ. Verba Ciceronis hæc ſunt: Siue Milo morte patriam liberare voluiſſet, non dubitaturum fortem virum, quin cum ſuo periculo ſalutem reipublicæ attuliſſet, cederet æquo animo legibus. Id quod ad cauſas ciuiles produxit, & iudicatum facere interpretatus eſt Old. Prat.

Cedere loco Prædæ, loco ſolutionis: in locum ſolutionis. Briſſ. ex ff.

Cedere nomina, eſt debita transferre, ex l. Iulianus. ff. de petit. hæred. vide infra Ceſſio nominum. Prat.

Cedere operæ incipiunt poſtquam fuerint indictæ l. 13. § iudi-

cium. & l.34.ff.de oper.libert. Sic cedere dies operarum leg. 23.§.vlt ff.eod.tit. Quod de operis Libertorum accipiendum eſt. Alia enim cauſa eſt operarum quas quis ſtipulatus eſt: quæ ex die interpoſitæ ſtipulationis cedunt.l.24.ff.eod.tit.Br.

CEDERE poſſeſſionem, vel vſumfructum, vel ius, eſt alteri poſſeſſionem, vel vſum vel ius tradere, transferre, idem in tit.de leg.2.l.& ſimiliter. Si vſumfructum, inquit, mortis cauſa ceſſero. Et in tit de acquir poſſeſſ.l.ſæpe.Nebriſſ.Briſſ.

Cedit ſolo ædificium l.11. C.de rei vindic. l.5.C. de ædif. priuat. Omne quod inædificatur, l.7.§.cum in ſuo ff.de acquiren.rer. dom.§.quod in ſuo.Inſtit. de rerum diuiſ. Solo cedere ſolent ea quæ inædificantur aut inſeruntur, §.literæ. Inſtit.eod.tit. Frumenta quæ ſata ſunt, ſolo cedere intelliguntur.l.9.ff.de acquir.rer.dom.§.adeo autem.Inſtit.de diuiſion.rer. Semper ſuperficies ſolo cedit, l.3.§.Labeo.ff.vti poſſidet. Literæ, chartis, membraniſq; cedunt, at Tabula Picturæ cedit d.l.9.§.1.& §.ſed non, vt §.literæ, Inſtit.de diuiſ.rer.Briſſ.

CEDERE tempora dicuntur apud Paulum l.1. ff.de iur.& fact. ignor. & Gaium in l annus, 6.ff.de calum. & Vlpianum l.4.ff. de adulteriis quæ currunt, & computantur. Prat. Tempus poſt mortem ceſſit, leg.1.de oper.pub. id eſt, computatur, currit, Briſ. Cedere annus & numerari dicitur, pro eodem. Sic cedit dies vacationis: repetendi rei: quinquaginta dies tutorib. Briſſ.ex ll.ff.

CEDERE tutela in inſtit. Vlp.tit.11.abire à tutela, & ipſam deponere apud acta, & in alium eius adminiſtrationem transferre. Porro illud legitimis licere, teſtamento datis tutoribus non item, idem Vlp.ait. Hinc

CEDERE teſtibus, eſt teſtibus conuinci.

CEDERE vita, vltro ad mortem accedere, ſibi mortem conſciſcere. Cedere legibus, vltro exilium acceptare, ne leges violare videatur, ſi in vrbe poſt commiſſum facinus manſerit. Sic cedere fortunæ, eſt ſuccumbere.Bud.in l.ſi hominum.§.quoties ff.depoſiti.Spieg.

Cedere vſufructu, id eſt, derelinquere vſumfru. Briſſ.ex ff.quod vulgo deguerpire dicimus.

Cedit pro Pacto, Petitione, ſolutione, Briſſ.ex ff.

Κειμήλια, Theophil.in §.ſacras.Inſtit. de rer. diuiſ.interpretatur res ſacras, & donaria rite ad miniſterium Dei dedicata: cuiuſmodi ſunt vaſa, veſtes & ſimilia pretio magno habita, vt eſt in l.Sancimus.C.de ſacroſ.eccleſ. Sunt qui putent, κειμήλιον numero vnius munus, multitudinis vero, mobilia pretioſa ſignificare.Prat.

CEIMELIARCHÆ, vel κειμηλιάρχαι in l.fin.C.de bon.aut.iud.poſſ. qui Ceimeliis curandis præſunt.Prat.

CEIMELIARCHION ædem ſacram interpretatur Iuſt.l.litibus C. de agric.vel potius, locum in Eccleſia, vbi κειμήλια reponuntur.per d.l.fin. Huius meminit Alciat.lib.9.pareg.c.7 Prat.

CELARE, pro reticere. Celare veritatem, conditionem, Briſſ. ex ff.ſeruus ſe à domino celat, occultat.Briſſ.

CELARE pro abſcondere notæ ſignificationis eſt, falſi ſpeciem eſſe, & ad legem Corneliam de falſis, pertinere Paulus ait l. qui teſtamentum.2.ff.de falſ.& l.inſtrumentorum. §.Paulus. ff.eo.vbi Bartolus hoc adnotat. Prat.

CELARE dicitur etiam is, qui res amouit, vt colligitur ex leg.ſi concubina.§.res amotas, ff.rer.amot.Prat.

CÆLARE per æ diphthongum, vide s. Cælare. Prat.

CELARE fugitiuum in leg.1.ff.de fugit. vt diffinit Accurſius, eſt quod velis ignorare eum, ad quem pertinet, alicuius commodi ſui cauſa. Sed addes dolo malo per l. doli.in princ.ff.de ſeruo corrupto.Prat.

CELARE venditorem, ſic accipiendum recte putat Vlp.l.1.§.1.ff. de ſeru. corrup. non ſolum ſi non admonuit, ſed & ſi negauit ſeruitutem deberi.Prat.

CELATIM pro occulte & abſcondite poſuit Siſenna in hiſtoriis, referente Gellio lib.12.c.15.

Κξύια, inter vaſa, quæ dulcedines & confectiones, & ſapores ad comedendum continent, poſuit I.Pollux lib.6. Onomaſt.ca. 12. Prat.

CELEBERRIMVS argentarius apud Hermogenianum l.ſi res pupillaris.50.ff.de admin.tut. dicitur populi iudicio & teſtimonio diuitiis clariſſimus, & famigeratiſſimus.Prat.

CELEBRARE collegium, feſtos dies, memoriam. Briſſ.ex ff.Cicero. Liuio.

CELEBRARE creationem tutorum.l.28.§.2.C.de adminiſt.tut.

CELEBRARE diuiſionem in l. vnic.de iis, qui ſe def.lib.10. C.eſt in populi frequentia rem diuidere.Prat.

CELEBRARE donationes.leg.3.C.ſi maior factus alienat.

CELEBRARE ſpectacula, certamina, ludos, contractus, venditionem, ſolutionem, nuptias, i.e.edere, debito ritu, ſolennitate, vel actu peragere, edere, perficere, Briſſ.ex ff & Cod.Tac. Claudiano.

CELEBRARE venditionem, eſt vendere l.1. C.de comm. rerum alienat.

CELEBRIS ciuitatis appellatione apud Vlpianum in l.ſi in aliam. (ſic incipit in Pandect. Florent. in vulg. ſi in aliquam.) ff.de offic.Proconſ. continetur ea, quæ ab hominibus frequentatur.Prat.

CELEBRITAS nuptiarum, l.22.C. de nupt.

CELEBS dicitur, qui non vult contrahere matrimonium. Et hic ſecundum Azonem forte orbus dicebatur, quia ſine matrimonio & ſine liberis erat. Et illi olim non poterant cauſa mortis donare, quod hodie per leges corrigitur, vt patet C.de infirmandis pœnis celibatus & orbitatus. Dicitur autem celebs, quaſi cœlo beatus, quia talis eſt ſecundum Iſidor. qualia ſunt lumina in cœlo, quæ abſque connubiis ſunt.Oldend.

CELERES ſub Romulo & regibus erant equites Plin.33. cap.2. Briſſon.

CELERES, quorum commeminit Pomponius l.2.§.quod ad Magiſtratus, & §.populo.D.de orig.iur. dicebantur equites veteribus d.§.quod ad Magiſtratus.quod & Feſtus lib.3.& L. Feneſtella lib.2.cap.2.probant. Eos Romuli comites videtur appellaſſe Plutarchus in eo. Delecti enim erant ad eius corporis cuſtodiam, vt idem & D.Halycarnaſſæus referunt, à celeritate & velocitate dicti, vt iidem & Feneſtella ſcripſerunt: in quorum ſententiam pedibus iuit Zaſius in d. §. quod ad Magiſtratus. Tametſi à Celere Remi interfectore ductos putet Feſtus lib.3.quod & Ouidium confirmaſſe in li Faſtorum ſcribit Feneſtella. Trecentos eos fuiſſe Halycarnaſſæus, & Feſtus prodiderunt. Vnde Galli Celeres vocare poſſunt, quos adpellant, *Le Corps de garde du Roy*, Græcis Σωματοφύλακες dicti. Veteribus Græcis etiam κελητες dicebantur, δημόσιοι ἱππεῖς. Prat. Erant Celeres in exercitu propugnatores protectoreſq;, ac multa in certaminibus corrigebant, primi pugnam capeſſentes, vltimi prælio excedentes, vbi campus eſſet, equeſtri pugnæ idoneus, equites, & vbi aſper inuiuſque equis locus eſſet, pedites: Corraſius lib.1.Miſcell.cap.10.

CELERIS momenti eſt reformatio, l.14. C.de agris.Gotholr.ad l.vnic.C.ſi de momentan.poſſeſſ.

CELERISSIMVS pro celerrimus dicitur à Caio Mario apud Priſcianum, & ab Ennio apud Chariſium.vide Cuiac.15.obſer.13. in fin.

CELERITAS, id eſt velocitas actionum, id eſt, actorum, apud Vlp.l.3.§. ſed ſi debitorem.D.de donatio.inter virum & vxorem.in eum ſenſum, vt vnum ſtatim ſequatur aliud.Prat.

CELERITATEM tamen deſiderare apud eundem in l.1.D.de dam. infect.ſignificat negocium diebus omnibus, etiam feſtis, abſque vlla dilatione excutere. Eſt igitur Celeritas dilationi contraria d.l.1. Hinc

CELERITER pro ſtatim, illico, & ſine vlla dilatione in l.ne quis. D.de cuſtod.reo. Et eodem ſenſu

CELERITER reſtituere, in l.6.C.arbitr.tut.

Celerum Tribunus, equitibus præerat, quaſi ſecundus à rege Briſſon.

CELERRIME in Iuſtiniani conſtitutione leg. ſi quis C. depoſit. Quod tamen dicunt leges celeriter arbitrio iudicis relinqui, inque eius eſſe poteſtate, ſententia Vlpiani exprimitur l.1. in fin.D.de iure delib. Ex verbo, Celerrime colligit Bartolus depoſiti cauſam ſummariam eſſe in d.l.ſi quis.Prat.

CELERRIMVS finis, hoc eſt non moratorius, & abſque vlla dilatione in l.1.§.fin. C.de veter.iur.enucl. quæ conſtitutio ad confirmationem Digeſtorum pertinet, vt docet eius ἐπιγραφή. Prat.

Κελευστής, qui ſociis naualibus imperat. I.Polluce interprete, qui à Plauto hortator dicitur. Hinc Κέλευσμα, hortamentum, exhortatio nautica, Bud.in l.1.§.qui ſunt, ff.naut.caup. ſtab.Pra.

CELLA etiam, & Cellarium à reponendis, celandiſque rebus eſculentis & poculentis dicitur, eo quod ibi celemus quæ occulta eſſe volumus, & ſignificat locum vbi quid conditur, repoſitorium, Græcis ἀποθῆκαι, in qua res eſculentæ & poculentæ reponi ſolent. Ex variis epithetis adiectis varias ſignificationes ſumit. Cella mellaria & penaria, Cic.de ſenect. Cella olei & vini, l.4.§.1.de pen.leg. olearia & vinaria, leg.10.in fi. de vſu & hab. Adde Forcat.in pen.iur.ciu.c.24.de Cella.

CELLA olei & vini: illa olearia, hæc vinaria. Briſſ.

CELLA in Inſulis & horreis. In ea cella libertus habitauit, &c. Briſſ.ex ll. Digeſt. Cella proma, & promptuaria, in Tertull.& Plaut.Briſſ.

CELLAM penuariam dixit Vlpian. in l.3.D.de penu leg. At contra Caper, cella (inquit) penaria non penuaria dicendum. Et veteres gloſſæ penaria cella, & promptuarium ταμεῖον. Cuia. obſ.lib.10.c.26.poſt prin.ſignificat autem repoſitorium eſculentorum ac poculentorum: & cella, in qua frumenta legumina habentur.l.3.§.ſunt autem, de penu leg.Briſſ.

CELLARIVS, qui cellæ penuariæ præpoſitus eſt. ſic accipi debet in leg.nominatim, 24.D.de manumiſſ.teſt. Sic forte accipitur in leg.hac ſanctione.12.de diuerſ.offic.lib.12.C. Ab iis præberi ſolebat cibus, & potio.Prat.

CELLIARIA numero multitudinis aliter ſumi videntur in l.fin. C.Theodoſ. de offic.omn. iud.quo loco annonis comparantur & adiunguntur. Eodem ſenſu ſumitur apud Sulpitium Seuer.lib.2.hiſtor.ſacræ. Quadringenti (inquit) & aliquanto

amplius

amplius Occidentales Epiſcopi Ariminum conuenere: quibus omnibus annonas, & Cellaria dare Imperator præcepit. Vnde &

Cellarienses ſpecies in l.penult. C. Theodoſ. de indulg.debito.Briſſ. Prat.

Cellaritæ apud Caſſiod.in lib.variar.epiſtol.

Cellarivs in c. dilecto. de præb.in antiq. (tametſi Albet.Cellarium legi malit.) adminiſtrator quidam rerum eccleſiaſticarum. Cęlius tamen Rhodiginus exiſtimat eam vocem barbaram,& poni pro Cellario:idque lib.14.cap.8.tradit. Prat.

Cellarivs (aliis Cellarius) ab Vlpiano in l.quæſitum.12.§.ſi in aliqua, ff. de inſtruct. & inſtrum. interpretatur ſeruus ideo præpoſitus, vt rationes ſaluæ ſint.. Qui de re nuſquam me legiſſe memini:& cum in antiquis libris Cellarius legatur, haud ſcio an ita rectius eo loco reponeretur: is ſeruus intelligatur, de quo Plautus & Columella mentionem faciunt, quiq; præpoſitus erat, vt cellæ rationes ſaluæ eſſent.de quo etiam legitur apud Caium in l.nominatim.24.ff.de manum.teſtam.& l. vxorem.41.§.1.ff.de leg.3. Hot. Cellarios Paulus 3.ſent.tit.vlt. in vrbanis miniſteriis numerat. ait Briſſ.vlt.ed.

Cellarii dicti, qui penui aſſeruando præeſſent. In C.Theod. Cellarium neutro genere,pro collatione prouincialium accipitur: cum eo nomine, vt atteſtatur Alciatus, Comites vel præſides prouinciæ, vt cellam ſuam inſtruant, annonamque ſuam augeant, aliquid extorquent: eadem ratione vox deducta, qua Cerarium apud Cic. in Verr.cum prætextu ceræ, vel ſigilli aliquid corraditur.Spieg.

Cellarivm, locus à reponendis,celandiſque eſculentis, poculentiſque,dictus Iuriſconſ.d.l.3.l.41.§.1.Cellarium,ait iunctum eidem diætæ.Spieg.

Cellæ promæ pro ſepulchris ponuntur à Tertulliano in lib.de reſurrectione carnis. Nam, ait, cum legimus, Populus meus introite in cellas promas, quantulum, donec ira mea prætereat: Sepulchra erunt cellæ promæ, in quibus pauliſper requieſcere habebunt, qui in finibus ſeculi ſub vltima ira per Antichriſti vim exceſſerint.Prat.

Cella etiam, interprete Pontifice, in c. priuilegium. de verb. ſignif.6. dicuntur loca ſecr eta, & ſolitaria, quæ ab hominum conuictu ſeparata ſunt, ad contemplandum, & Deo vacandum.De his accipi debere c.qui vere.16.qu.1.recte putat gl.in d.c.priuilegium. Prat. Hinc

Cellvla in c.cellulas.&c.ſeq.18.q.2.l.vnic.in princ.C.de ſtudiis liberal.vrbis Romæ.

Cellvlarii aliqui legunt in leg.12. de inſtruct. Cuiac.in leg. fin.C.de diuerſ.offic.&3.ſent.Paul.tit.6.Cellararium omnino probat,& eundem eſſe cum cellario affirmat.Prat.

Celsi duo Iureconſulti recitantur à Pomponio in l.2. §.fin.ff. de orig. Iur. Celſo patri ſuo ceſſit Celſus filius in iuris ciuilis Profeſſione,d.§.fi.De altero Spartianus in Adriano ita ſcribit: Cum iudicaret, in conſilio habuit, non amicos ſuos, aut comites ſolum, ſed iureconſultos, & præcipue Iulium Celſum, Saluium Iulianum, &c. Celſum aiunt filium conſulem fuiſſe, Pomponius d.l.2.§.fin. & Vlp.l.20.ff. de pet.hæred. Celſi patris reſponſum extat l. pater.29.ff.de leg.2. Celſi filii in 1. ff. de reſcind. vend. Extant & alia vtriuſque reſponſa paſſim in ff. Pratei.

Celsiores, Doctores legum dicti ſunt in l.2.Cod.de offic.diuerſ.iud.vt ibi interpretatur Accurſius:alibi honoratos appellat conſtitutio l.3.C.eod.Eorum enim indicio iudices prouehuntur, d.l.2. Iuris igitur peritorum iudicio & examine iudices futuri probandi ſunt. Illi merito patres appellantur, cum à iudicibus fratres vocari verentur, d.l.2.Prat.

Celsvs, vt ait Feſtus,ex Græco κέλης deducitur: quo vocabulo denotatur, qui ſingulari equo vehitur. Celſos etiam iudices dixit Marcellinus lib.28. Et iudicibus celſis, itidemque minoribus. Hinc illud:

Celſi prætereunt auſtera poemata Rhamnes.

Sic dicti,quod aliis fuerint ditiores & potentiores. Significat autem ὑπερηφανῶς ſublimem,excellentem ve.Prat.

Coelibes vocati ſunt quaſi cœlites,quod dignam cœlo vitam ducant.Cœlibatus,quo verbo Hieronymus vtitur,appellatur ſtatus hominis abſque copula vxoria vitam agentis. Adde quod dicimus thorum cœlibem & vitam cœlibem, actam in cœlibatu.Ioan.Bapt.comment.in Epiſt.Sidon. Apolli.ad Deſiderat.lib.2.vide ſ. Celebs dicitur.

Cementa, & alias cæmenta in ff.ſcribitur: Vnde Cementitia fundamenta in l.57.ff.locat. & Cementicius riuus, l.3.§.1.ff. de riuis. Briſſ.

Cena, Cenaculum, in Pand.Florent.

Coenacvla loca ſunt altiora domus, ad quæ ſcalis aut cochleis aſcenditur. Hæc autem incolebant tenuiores & inquilini. Inde Cœnacularius Vlpiano in leg.ſolitum.ff.de pigner. act.Videtur,inquit, tacite & cum domino ædium hoc conueniſſe, vt non pactio cœnacularii proficiat domino, ſed ſua propria. Cœnaculariam item facere dicebantur, qui domos totas conductas,per ſingula cœnacula inquilinis locabant,vt inde quæſtum facerent pluris in ſummam locando; quomodo Budæo teſte accipitur in l.ſi verb. ff.de his qui delec. Ita enim cœnaculariam facere, vt argentariam & furnariam:apud Vlp.exercere cœnaculariam legimus. Spieg.

Cenacvlarivs, qui cœnaculum conduxit. Cenaculariam facit,qui cœnacula locare ſolet.Briſſ. plura in Cœnacula.

Cenotaphion, Κενοτάφιον, vt Florent.diffinit l.monumentum, 42.ff. de relig. eſt monumentum memoriæ cauſa factum, in quod neque corpus,neque reliquiæ illatæ ſunt,quam diffinitionem probat Suidas his verbis, Κενοτάφιον, inquit, τινὰ ἤσαν ἐπισκευάσμενα εἰς τινὸς νεκροῦ μὴ ἔχοντα τάφον, adeo, vt tumulum inanem recte adpellauerit lib.3.Æneid.Vergilius:

---- maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum,viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas,cauſam lachrymis,ſacrauerat aras.

Suetonius in Claudio cap.1. honorarium tumulum vocauit. Differentiam ſubeſſe inter ſepulchrum,& cenotaphium idem Florentinus ſcribit d. l. monumentum. In ſepulchrum corpus, aut reliquiæ illatæ ſunt, in cenotaphium non item:quod, & Lampridius in Alexandro ſignificauit, Cenotaphium, inquit, in Gallia, Romæ ſepulchrum ampliſſimum meruit. Prat.& Briſſ.

Cenotaphivm religioſum eſſe Virgilii teſtimonio Marciano placuit l.in tantum §.fin.ff. de rer.diu. Virgilii locum ſupra retulimus. Sed diuos fratres contra reſcripſiſſe Vlpianus refert l.ſed contra, ff.de rer.diuiſ. Dein Vlp.de religioſis, &c.l.vel quæ.Si cenotaphium,inquit,ſit, venire dicendum eſt,& infra in l.monumentum,monumentum inquit,memoriæ cauſa factum,quod Græce cenotaphium dicitur: & tunc ſcribitur per e ſimplex. Nam per e ſimplex vacuum ſepulchrum denotat, per æ diphthongum nouum ſepulchrum, quale fuit illud, in quo Saluator noſter fuit ſepultus, de quo in Euangelio. Sed per œ diphthongum cœnotaphium ſignificat commune multorum ſepulchrum,quod Græce Polyandron quoque dicitur. Taphos namque ſepulchrum interpretatur. Cenos autem ſine diphthongo,vacuus. Cœnos per œ diphthongum ſignificat commune.Nebr.Alciat.lib.Parerg.10.c.12.Cenotaphium ob geminas aras ſacrum fuiſſe coniectat, quia & aræ ſacræ dicuntur à poeta, non tumulus: cum nemo priuatus ſactum facere poſſit l.in tantum.§. ſacræ. ff.de rer,diuiſ.Forcat.dialo. 1.Necyomantiæ. Cenotaphii quoque meminit Flauius Vopiſc.in Floriano: Horum ſtatuæ fuerunt interamnæ duæ pedum tricenum ex marmore, quod illic eorum cenotaphia conſtituta ſunt.Xenoph.lib.6. ἀιγιαλῷ ὅπως κῦρος ... κενοτάφιον ἐποίησαν αὐτοῖς μέγα. Briſſ.

Censere Budæus in l.1, ante fin.de iuſt. & iur. pro æſtimari,in precio eſſe,laudari interpretatur. Sicque intelligendum putat I.C. cum dicit, feras beſtias iſtius iuris peritia cenſeri; i.e. admirationi nobis eſſe. Nam & Cicero pro Archia poeta (vt cum Budæus vir doctiſſ.allegat) dicendi facultatem ex poetarum lectione cenſeri dicebat.Et hæc quidem ſententia Budæi Spiegelio placuit:ſed& ſi verbum cenſeri capiatur in ea ſignificatione quomodo iſti loco congruet? Abſurdum enim videtur dicere cætera animalia à iuriſperitia, vel propter iuriſperitiam precium ac æſtimationem mereri ac laudari. In ea fere ſignificatione vſus eſt hoc verbo Claudianus loquens de Serena regina:

Nec laude virorum
Cenſeri contenta fuit, niſi matribus æque
Vinceret.

Quod tamẽ verbum ibi potius ad iudicium quam ad laudem referendum videtur. Quare aptius Theophilus, qui locum iſtum ita vertit: ἰσχὺ γὰρ οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα ἐν τοῖς τιμῶσι τοῦτον τὸν νόμον ἀναγεγραμμένα. Quaſi dictum ſit, non homines, ſed cætera quoque animalia aſcribi & referri, ſiue recenſeri inter ea quæ hanc legem obſeruant, eiuſque motu impelluntur. Nam apud latinos per translationem cenſeri dicuntur, quæ in aliquem ordinem & numerum rediguntur,& in eum quaſi cenſum aſcribuntur. Balduin. ibid.Ferrand.Adduenſ.explic. lib.1.cap.3. reiecta Budæi interpretatione exiſtimat cenſeri exponendum pro regi, gubernari. Nam huic expoſitioni conueniunt Inſtit.Theoph.& pulchre hac elocutione vſus eſt Modeſt.in l.liberi, ſi quid in fraudem patr. Liberi patroni, quanquam & ipſi in pleriſque cauſis manumiſſoris iure cenſentur, tamen libertum paternum literis ſuis aſſignare non poterunt & Alex.3. in c.recolentes, de ſtatu monach. Si cum relictis originalibus ordinis inſtitutis ad communia volueritis aliorum monaſteriorum iura diuertere, oportebit vos communi iure cẽſeri, quia dignum eſt, vt qui ſimilem cum aliis vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiant in legibus diſciplinam. Et Cœleſtin.3.in c. cum in tua. de deci. Et non debeat vna eademque Eccleſia diuerſo iure cenſeri. Quod genus dicendi paſſim reperias in iure Pontif.talem etiam elocutionem continet c.vnic. de feu. non hab.prop. natu.feu licet propriam feudi naturam non habeat, iure tamen feudi cenſebitur, vt ex his cauſis ipſum amittat, quibus & verum

feudum. Porrò cenſeri, pro adſcribi, numerari, vt ſuperius ex Balduino notauimus, vſurpari nouum non eſt: Sic Iuuen. Satyr.8.

Stemmata quid faciunt, quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri?------

Eiuſque elocutionis multa quoque exempla reperiuntur in iure Pontificio, vt exempli gratia, in c.in quibuſdam de Decimis. In quibuſdam regionibus quædam permiſtæ ſunt gentes, quæ ſecundum ſuos ritus decimas de more non ſoluunt, quāuis cenſeantur nomine Chriſtiano, & in c.præterea quoniam. de iur patron. ſeu quocunque alio nomine cenſeantur. Vſus eſt & Liuius lib.7. Plebs contra fremit, quid ſe viuere, quid in parte ciuium cenſeri, ſi quod duorum hominum virtute L. Sextii ac C. Licinii virtute partum ſit, id obtinere vniuerſi non poſſint. Vide etiam Forcat. in Auiario c.2.nu.1. Vbi cenſeri accipit pro eo, quod eſt, in eodem numero eſſe, & ſimiliter vti ductu iuris naturalis bruta ipſa, atque duci ſolent homines, l.liberi, ff.de aſſig.liber.

Habet autem CENSENDI verbum multas & varias ſignificationes, vt proditum eſt à Latinæ linguæ architectis. Quippe Cenſere nonnunquam iubere eſt. Cic. libr.1.Offic. Semper cum Græcis Latina coniunxi, neque id in philoſophia ſolum, ſed in dicendi exercitatione: idem tibi (inquit) cenſeo faciendum, id eſt, iubeo. Eſt etiam cenſere, deliberare, & ſententiam ſuam dicere. Vnde dicebant. Senatus cenſuit, populus decreuit, &c. Bud. in annot. ad leg. poſter. de orig. iur. ſcripſit, Cenſere id eſſe quod nunc opinari dicunt, ὑπολαμβάνειν: & ψηφίζεσθαι, cenſendi poteſtatem facere & calculum proponere apud Demoſth. Cenſere præterea idem eſt quod ſuccenſere apud Marcellum & Varronem in captiuo prælio. Ne vobis, inquit, cenſeam, ſi ad me referretis. Cenſere item eſt τιμᾶσθαι καὶ τιμᾶν, mulctare, corrigere, & nota afficere. Brechæus l.cenſere. ff.de verb.& rer.ſign.

CENSERE Iaboleno in l.cenſeri, de verb.ſig eſt conſtituere, & præcipere. Vnde etiam dicere ſolemus, Cenſeo vt hoc facias, & Senatum aliquid cenſuiſſe. Vnde Cenſoris nomen videtur eſſe tractum. Pro arbitrari quoque ponitur. Vnde Cenſores dicti, ad quorum cenſionem, id eſt, arbitrium cenſeretur populus. Hinc & Cenſiti, quorum res eſt deſtinata certa quadam ſententia, & per eam in claſſem ſuam redacti. Qui etiam Opicenſi, id eſt, opibus cenſiti dicebantur: & Capitecenſi, qui nullo aut paruo ære cenſebantur. In C.Iuſtin. lib.11.tit.eſt de de agric.& cenſit. Et infra in quib. cauſ.colon.cap.cenſ.dom. accuſ.poſſ. Pomp. de acqu.rer.dom.l.ergo. Cenſitorum, inquit, vice fungitur. Sed & operari ſignificat, quod vulgo vocant, hoc eſt, ſententiam ſuam, explicata ratione approbare audientibus, teſte Bud. in l.vlt. de Senator. Proprie tamen eſt, ſententiam ſuam exponere, vel decernere, ſtatuere & conſtituere, quod eſt præcipere. Nam Senatus quod iuſſu populi cenſuerat, omnino obſeruandum erat, annotauit Alc. de verb. ſign. Et cenſeri prædia dicuntur, quæ cenſum præbent. Eſt & cenſeri, in cenſum conſcribi, vt C. in quib.cauſ.pig.tacit.contrah.l.1.Spieg.& cenſebantur, qui cenſum profitebantur. Briſ.

CENSERE territorium, pro imperare cenſum territorio. l.1.C.in quib.cauſ.ius pig.& l.omne territorium. de cenſ.lib.10.Spieg.

Verbum CENSERE, etſi in varias fertur ſignificationes, vt Feſtus lib.3. ſcribit, quandoque (inquit) ſignificat putare (quod & Nonius probat, idque exemplis. Caſſius hiſtor lib.6. Cenſuit ſeſe Regem Porſennam occidere.) Nunc ait idem Feſtus, ſuadere: Nunc decernere. Sæpius tamen decernere, conſtituere, præcipere, iubere ſignificat: quæ tamen parum inuicem differunt. Nam qui decernit, is & conſtituit & iubet, qui iubet, & præcipit, vtique etiam decernit. Cum nihil niſi animo & voluntate decretum ſtatuamus & præcipiamus. Gœdd. in l.111.nu.2.de verb.ſignif. Cenſere etiam pro conſulere in S.C. quod Imperatoris Hadriani eſt l. item 20. §.pridie.ff.de petit. hæred. poſitum, ait, interpretaturque Vlp.l.ſed & ſi.§.conſuluit.ff.eod. Cenſeri etiam pro in precio haberi, & auctoritate valere dixit Papin. l.vlt.ff.de ſuis & legit. (Briſſon.) vel (vt expreſſius loquar) eandem vim habere. Prat.

CENSERI eſt conſtituere & præcipere: alii legunt cenſere, ſed eodem res redit: cum id quod a me cenſeri dico, me conſtituere, iubere, iudicare, deliberando decernere affirmem. Gœdd.l.111.n.2.de verb.ſign.

CENSERI priuilegio dixit Vlp.l.1.§.qui ex duobus.ff.ad municip. pro munerum functione eximi. non inepte tamen interpretaberis priuilegio dignari, & decorari. Aldobr. Inſt.de iure natur.gent.& ciuili.§.1. Cenſeatur priuilegio, pro nitatur, aut fulciatur, Vlpianum dixiſſe exiſtimat. Aliter hoc verbo vſus eſt Papin. in l.vlt.ff. de ſuis & legit. Priuatorum enim cautiones legum autoritate non cenſeri, id eſt, autoritatem non aſſequi, vt & Cicero pro Archia. Quod ex his ſtudiis hæc quoque cenſetur ratio & facultas, &c. Prat.

CENSERE etiam apud Vlpianum l.ætatem.3. ff.de cenſibus eſt capita (id eſt, perſonas) & iugera & bona deſcribere, quo ſenſu accipi debet in l.omne territorium. de cenſib.lib.11.C.quæ explicatio ex Luca Euangeliographo c.2. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Qui in re diligenter perſonæ, & res diſcutiendæ & inſpiciendæ ſunt, ne prægrauentur, per l.11.C.de cenſitoribus in C.Theod. Cenſendi hoc ſenſu formam expreſſit d.l. omne territorium. Prat.

CENSI, Alciat.lib.1.Parerg.c.14.dicuntur, qui ſpeciali priuilegio in fœderatis, vel Latinę conditionis populis ciues Romani erant. Prat.

CENSIO, inquit Feſtus lib.3. æſtimatio, ſiue (malis) deſcriptio æſtimatoria. Prat.

CENSIONEM bubulam Plautus feſtiue vocauit verbera lori bubuli, cuius cenſura in ſeruos animaduertitur: vt de eo teſtatur Torn.adu.lib.24.c.23.

CENSIO haſtaria, auctore eodem, dicebatur, cum militi multæ nomine ob delictum militare indicebatur, vt haſtas daret. Pr.

CENSIONEM facere dicebatur Cenſor, cum multam equiti irrogabat. Prat.

CENSIONEM pro cenſu dixit Ælius Spartianus in Peſcennio Nigro. Vos, ait, terras veſtras leuari cenſitione vultis, ego verò etiam aerem veſtrum cenſere vellem. Vbi cenſere pro cenſum ex aere exigere, & aeri imponere accipi putem, Prat.

CENSITI, Agricolæ & coloni, reuera & iure ipſo iidem ſunt. Sed origine & conſtituendi modo differunt, vnde diuerſa ſibi nomina inuenerunt. Agricolę dicuntur ea ratione, qua agrum colunt, & in eam rem adſcripti glebæ atque addicti ſunt: Vnde adſcriptitii nominantur. Qua vero ratione penſionem pendunt annuam coloni appellātur, proprie tamen ii qui parte fructuum aliquota colunt agros, ſimiles partiariis colonis. Sin id precio, & pecuniæ penſione faciunt, aut parte fructuum certa & conſtituta, cenſiti nuncupantur, ſimiles conductoribus alienarum ædium aut villarum, qui mercede habitant in alieno. Hinc eſt quod inquilini quandoque vocentur. Sunt enim inquilini, non vt vult Feſtus, qui eundem colunt locum & focum, ſed qui in priuato & conducto habitant, ſiue in vrbe, ſiue in agro, vt ſcribit Valla, Suet. in Neron. Connan.lib.3.c.10.nu.3.

CENSITI Agricolæ, ait Prate. ſub rubric.C.de agric.& cenſ. dicti ſunt, qui agrorum quos colebant dominis ſic addicti erant, vt ne ſuum quidem peculium in poteſtate haberent, capitis cenſum dominis penſitarent, actionem cum iis nullam, niſi ex ſuperexactionis cauſa haberent: vendi denique cum ipſis agris poſſent. Qua de cauſa, etſi non omnino ſerui, certe quaſi ſerui numerabantur, dicebanturque Adſcriptitii, quaſi agris illis adſcripti & obnoxii. Prat.

CENSITI dicuntur cenſibus adſcripti, adnotati, obnoxii, à quibus cenſus exigitur, ſic accipitur in tit.de agric.& cenſit.libr. 11.C. Iidem tributarii dicuntur, in l.ſeruos, 6.C.eod.& l.2.C.ſi vag.mancip.pet. Dicuntur & capite cenſiti à Iuliano Patritio in Nou. Prat.

CENSITI etiam, qui in ſuis conſcripti locis, libris cenſualibus detinentur. l.4.C.de agric. Briſſ.

CENSITORVM nomen deprauatum eſt in l.6. de cenſuum adſcr. in C.Th. in qua cenſorum & peræquatorum officia, pro, cenſitorum cum vitio ſcriptum eſt. Quod mendum etiam ſequentis rubric. inſcriptio prodit, quæ de cenſitoribus & peræquatoribus inſcribitur. Briſſ.

CENSITOR eſt qui cenſum agit, & percipit præſtationem tributorum coloni, & pignoris iure vendit prædium, ſi cenſus non ſoluitur, vt ff.de cenſ.l.forma, §.illa, & l.cum poſſeſſor.§. cum pro pecunia, ff.eod. Sic accipitur in rubr. C.de cenſib.& cenſit.li.11. Hinc illud in l.ergo, §.alluuio, de acquir.rer.dom. Flumina cenſitorum vice funguntur, vt ex priuato in publicum addicant, & ex publico in priuatum. Prat. Oldend.

CENSITOR. Cenſitores in tit.de cenſib.& cenſit.lib.11.C. dicuntur cenſuum impoſitores. In tit. vero de cenſib.ff. cenſitores intelliguntur ii, qui recipiunt præſentationes collectorum coloni, l.forma, §.illam æquitatem & l.cum poſſeſſor. §.pro pecunia, ff.eod.tit. Anch.

CENSITVS. In tit.de agricolis & cenſitis, lib.11.C. cenſiti dicuntur, quorum agris cenſus impoſitus eſt, vt interpretatur Hegendorphinus in exegeſi. Et de iis nonnihil ſingulariter (licet de colonis quidem omnibus) tractatur eod.tit. Ne Reſpub. ſua penſitatione defraudetur. Anch.

CENSORES, à cenſendo dicti, quod vitam, moreſque noſtros examinant, & de iis inquirunt. cenſes item rationem ducunt, profeſſionem curant, & pro meritis hoc de albo eximunt, illos deligunt. Hinc & præfecti dicti morum magiſtri veteris diſciplinæ, & ſeueritatis. Horum veſtigia noſtris temporib. æmulantur, quos vulgo Heroldos vocamus. ſi tamen vere vtantur ſuo munere: qui & fœcialium officio funguntur, dum bella ſolennibus verbis indicunt, vide Alcia. de magiſt. & Zaſium in l.2.ff.de orig.iur. Præterea ſunt cenſores, a cenſu æris, hoc eſt, pecuniæ dicti, qui cenſum tollunt. Sunt & iudices: Nam cenſura iudicium eſt. Spieg.

CENSORES, Feſto lib.3. dicuntur, quod quiſque rem ſuam tanti

æſtimare

æſtimare ſolitus ſit, quantum illi cenſuerint. Hos cenſus agendi gratia conſtitutos Pomponius ſcribit l.2.§.poſt deinde ff.de orig.iur. quod & L.Feneſtella probat c.17. vbi forte pro habendo legendum eſt, agendo. Eos rerum, & bonorum æſtimatores prout quiſque ciuis profiteretur, interpretatur Zaſius ad d.l.2.§.poſt deinde. Ii non tantum rerum ſed & morum æſtimatores erant, & diſciplinæ magiſtri, vt ex M.Ciceronis Orat.pro Cluent.liquet. Hos regẽdis moribus ciuitatis quinto quoque anno creari ſolitos ſcribit Aſconius in Ciceronis diuinat. Senatu etiam motis notas adſcribendi, & inurendi ius fuiſſe ait T.Liuius decad.4.lib.9. Cenſorum officia, numerum, tempus ponit Cic.lib.3.de leg.Prat.

Censoriæ animaduerſiones apud M.Tull.in Cluen. & cenſoriæ notæ paſſim, & cenſoria ſeueritas apud Gell.lib.4.c.20.& cenſoria ſubſcriptio apud Cic.in Cluent. & cenſoria iudicia paſſim apud M.Cic. Cenſoria virgula apud M.Fab.l.1.c.2.Pr.

Censores, vt vult Var.lib. de ling.Lat.4. dicuntur ad quorum cenſionem, id eſt, arbitrium, cenſeretur populus: A Liuio lib.4.dicti, quod cenſui præeſſent. Atq; duo primum creati ſunt, Papirius & Sempronius, anno 310. vt ſcribit Liu.lib.10. & 55. Hæc de iis refert Cic.lib.3. de legib. Cenſores populi ciuitatès, ſoboles, familias, pecuniasque cenſento: vrbis templa, vias, aquas ærarium, vectigalia tuentor: populique partes in tribus diſtribuunto: exin pecunias, ciuitates, ordines partiuntor: Equitum peditumq; prolem deſcribunto: Cœlibes eſſe prohibento: Mores populi regunto: bini ſunto: magiſtratum quinquennalem habento: eaque poteſtas ſemper eſto. Zonaras lib.2.creatos propterea vult cenſores, quia conſules rebus omnibus propter earum multitudinem ſufficere non poterant. Conſules enim omnem illam, quæ tum cenſoribus attributa eſt, præfecturam ad illud vſque tempus geſſerant. Eorum autem officium erat, vt ſcribit Liu.lib.40.legere Senatum, recenſere equites, agere cenſum, luſtrum condere. In omnibus precationibus hæc verba nuncupabant. Vt ea res mihi collegæq; meo bene & feliciter eueniat. Cenſori autem defuncto nunquam aliquis ſufficitur, auctor idem Liu.lib.4.5.6.9.& Plutarch.in vitis. Liu.itẽm lib.29. curam publicarum tabularum Cenſorum propriam fuiſſe ſcribit, & ius ſartorum tectorum exigendorum: quod idem Pedianus in verſ.3.confirmat. Cenſores etiam apud Liuium lib.39.pro iis ſumuntur, qui per prouincias a Cenſoribus dimiſſi ciuium Romanorum in exercitibus, quantus vbiq; eſſet, referrent numerum. Prat.

Censores his literis ſcribi ſolitos ex Gell.conſtat, Cenſ.Prat.

Censores autem, quanquam initio bonorum eſſent æſtimatores: poſteriore tamen tempore cœperunt etiam magiſtri morum eſſe, multo maiore fructu, quam cum pecunias cortaderent. Plutarchus in Æmilio, cenſura, inquit, maximæ omnium magiſtratuum reuerentiæ eſt, plurimæque poteſtatis, cum aliis rebus, tum ad morum emendationem. Nam ſenatores è ſenatu remouere poteſt: equitibus equos adimere, ex plebeis ærarios facere, notare infamia, cenſum agere, luſtrum condere. Erant autem duo cenſores, qui quinto quoque anno creabantur. Hoc tempore nullus in Repub.magiſtratus magis deſiderari videtur, quam cenſoris, cuius tamen ne vmbra quidem extat. Old.

Censoriæ tabulæ. Harum fuſiſſime meminit Varro lib.5.de ling.Lat.Prat.

Censoria lex, l.203.de verb.ſign.lex in publicorum locationibus dicta. Briſſ.

Censorvm potiſſimum erat notare eos, qui cœlibatui, & orbitati ſtuderent, ſæpe mulctam indicebant his, qui inutiles nuptias contra legum vetita contraxiſſent. Camillum & Poſthumium cenſores æra pœnæ nomine eos, qui ad ſenectutem cœlibes peruenerant, in ærarium deferre iuſſi, iterumq; puniri dignos iudicaſſe, ſi quo modo de tam iuſta cõſtitutione queri ſint auſi ſcribit Valer.Max.li.2.c.4. eamq; pœnam hos cenſores appellaſſe ſtipem teſtatur: ite, inquiũt, & nodosã exoluite ſtipem, vtilẽ poſteritati numeroſæ, Gœd.l.131.n.1.de ver.ſig.

Censorvm, præter id, officium quoque fuit tributorum rationem habere, eaque locare, Gœdd.l.203.nu.1.de verb.ſign.

Censvalis dicitur is qui cenſoribus aſſiſtit, præſto eſt, famulatur, inſeruit.

Censvra Cenſoris munus, & dignitas, Gell.d.c.20.ſic accipitur apud Plin.lib.14.c.4. Catonum, ait, ille primus triumpho, & cenſura ſuper cætera inſignis, &c. & Liu.lib.4.V.C. alios magiſtratus annuos eſſe, quinquennalem cenſuram grauem eſſe. Sumitur pro ſeueritate, correctione, decreto, & lege. Pli. in panegyr. Nam vita principis, cenſura eſt, eaque perpetua ad eam dirigimur, ad hanc conuertimur. Pro decreto accipitur in decret. Pontificis epiſt c.1.in fin. extra qui cler.vel vouentes, & in c.de cætero, de teſti.in antiq Prat

Censvra Senatuſconſulti, l.23.§.1.C.ad legem Iuliam, de adul.

Censvræ vigor, l.3.C.de offic.rector. prouin.

Censvræ appellatione continetur excommunicatio, cap 2.de exceptioni 2 lib.6.ſed & interdictum, & ſuſpenſio, vt explicat Pontifex, cap.quærenti, extra de verb.ſignif.cuius rei cauſam gloſſematarius ibidem adnotat, Cenſuram generale nomen eſſe, vbi explicatur quid ſit Cenſura eccleſiaſtica. Prat.

Censvram primo quinquennem fuiſſe, ſcribit Liu.lib.4.& 9, deinde Man.Æmilium dictatorem legem tuliſſe, vt cenſura, quæ antea quinquennalis fuerat, annua & ſemeſtris eſſet. Pra.

Censvs. Cenſus, us, vt in literis humanioribus, ita quoq; in iure noſtro non vna in ſignificatione accipitur. Nomine cenſus quicquid fortunarum quis habet, continetur. Vnde Iuuenal, ſatyr.3.

> *Protinus ad cenſum; de moribus vltima fiet*
> *Quæſtio.* ----

Sumi etiam ſolet pro toto cuiuſque patrimonio, vt cenſus equeſtris vel Senatorius, & pro ipſa deſcriptione patrimonii, quod denumeramentum vulgo appellant, Galli *Denõbrement*, vt cum quis in cẽſum referre vel deferre bona ſua dicitur. Igitur Latium antiquum primum donatũ fuit iure ciuitatis Romanæ, deinde Italia iure Latino, vbi ciuitates liberæ erant, nõ tributariæ. Inde deductę ſunt Coloniæ in prouincias quaſdam vel remunerãdorum veteranorum gratia expulſis ingratis colonis, vel ob infrequentiam locorum, quæ ciuitates legib. Romanis vtebantur, vt municipia contra ſuis legibus & moribus. Deinde cœperunt quædam prouinciæ deuinctæ eſſe iure Coloniarum, cenſeri honoris tantum cauſa. Aliæ etiam iure Italico donatæ ſunt, i.e. factæ immunes à tributis, ſicut ipſa Italia. Seiler. ex lecturis Duar. nondum impreſſis tit.15.lib.50. Pand. de cenſib. Olim quidem cenſus erat recognitio ciuium per capita, & quãtum quiſq; haberet in bonis, quod quinto quoq; anno fiebat à cenſoribus, teſte Pompon.Læt.de magiſtrat.Rom.c.21. Itaq; cenſus id quoque dici cœpit, quod numerata pecunia principi per capita ſoluitur, ſiue per focos: Cenſus etiam eſt id, quo agri cenſuales eſſe declarantur, Gallice dicimus, *cens & jeruus*. Huiuſmodi cenſus perſecutio inhæret in toto, & in qualibet parte fundi cenſualis. Itẽ, cenſus eſt præſtatio tributi, annuave penſio, quæ de rerum immobilium prouentis datur, quomodo accipitur C. in tit.ſine cenſu & reliq.fund.comparati non poſſe, & not.1.q.3.quæſitum: Et hæc in quo differat à tributo ponit Bart.in l.1.de publ.& vect. & Io.And. In quo autẽ à penſione, notat gl.in Clem.1.de ſupp. neglig.præl.in verb.Penſiones Cenſum autẽ primus omnium Seruius Tull.rex inſtituit, rem (veluti Liuius ait) ſaluberrimã toto futuro imperio, ex quo belli, pacisq; munia non viritim vt ante, ſed pro poſſeſſione pecuniarũ, ciues obirent. Anchor.

Censvs, in rubr. C.ſine cenſu vel reliq. fundum eſt tributum, vectigal, publica penſitatio, onus agrorum, non perſonarum, Gothofr. ad d.rubr. per l.3. Cod. de annon.& tribut.l.7.ff. de public. Briſſ.

Censvs eſt perſonarum, rerumque deſcriptio, ſic ſumitur apud Pompon.l.2.§.poſt deinde, ff.de orig.iur. Perſonarum quidem cum ciues ſinguli in ſua tribu, claſſe, centuria, nomina ſua, vxorum, liberorum, libertorum, ſeruorumque ſuorum, item cuiusq; ætatem & quam vrbis regionem habitarent, profiterentur. Bonorum vero cum iidem patresfamilias prædia ſua cum vrbana, tum ruſtica, ſeruorum, pecudumque numerum, fundorum inſtrumenta, ſupellectilem, pecuniæ deniq; numerum profitebantur, quod & Dionyſ. Halicarnaſſ.lib.4.& T. Liuius lib.1.7.& 39 ſcribunt.Prat.

Censvs quoque dictus eſt tributum, quod prædiis prouincialibus imponebatur, & fiſco pendebatur, l.2.C. ſine cenſ. vel reliqu. Qui comparat, cenſum rei comparatæ agnoſcat, neq; liceat alicui rem ſine cenſu vel comparare, vel vendere. Prat.

Censvs quoq; nomine, ſubſtantia, bona, fortunæque comprehenduntur, Cic.in orat.pro Q.Roſcio: Quem tu ait, ſi ex cenſu ſpectas, ciuis Romanus eſt: Vlp.l.cogi 16.in prin.ff.ad S.C. Treb.Iuſtiniano l.de creationib. C.de epiſcop.audient.Prat. Cenſus l.7.§ 6.de curat.furioſ.pro bonis accipitur.

Censvm pro pecunia diſtracta accipit gl.in c.1.de in integr.reſt. pro penſione tamen, quæ prouentibus ſoluitur accipi ibidem verius putem, quod & Angelus Clauaſius in ſumma, in verbo Cenſus, ait: ſicque accipi debere ſcribit in c.quæſitum.1.qu.3. ſic ſumi ſolet tot.tit. extra de cenſib. vnde nec immerito, ſed μετατορικῶς reditum, ſiue prouentum appellant interpretes cenſum, tametſi à Do male vſurpatum putet Old.Prat.

Censvm ita definit Theophilus in §.fin.Iuſt.de libertinis [illegible] Eſt igitur cenſus tabula, ſiue charta, in qua Romani ſcribebant ſuas facultates, vt belli tempore pro modo patrimonii ſui vnuſquiſque conferret: quo ſenſu accipitur apud Q.M.Scæuolam, l. quæ quiſque, 64.ff.de acq.rer dom. Marcellum l.cenſus.10.ff. de probationib.& alibi ſæpe, & Caſſiod.lib.3.var.epiſt.pe. cuius hæc verba ſunt: Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diuiſus, cenſuque deſcriptus eſt. Prat.

Censvs exiguus in l.12.§.14. vbi Gothofr. C.de iur.deliber. id eſt, exigua æſtimatio.

Censvs crimen apud Hermogenian. in l.vix certis, ff.de iudi. accipere debemus fraudari cenſus crimen per l.1.C.de quæ-

P

ſtionib. atque ita explicat Accurſ. in d.l. vix certis. Prat.Briſſ.

Censvs nouus dici poteſt, qui in fundatione ipſius eccleſiæ impoſitus non eſt, gl. in cap. ſignificauit. de cenſ. in antiq. Cenſus noui fit mentio in l.3.C. ne rei domin. vel templor. Prat.

Censvs paſſiuus apud Tertull. in lib. de Monogamia, ſignificat infinitum, vagum, & liberum cenſum, vt apud eum interpretatur B.Rhenanus. Prat.

Censvs luſtralis ab Vlpiano in Inſtitut. dicitur à luſtri ſpatio, vt vt ſi quinquennalis cenſus diceretur, quo luſtrabantur ciues quinto quoque anno: ſic appellatus ad diſcrimen cenſus equeſtris, Senatorii aut eius cenſus qui in prouinciis agebatur. Torn.lib aduerſ.7.c.21.

Censvi cenſendo legem dicere, apud Liu. explicat Torneb. aduerſ.lib.16 c.21. pro cenſu agendo æſtimandiſq; ciuium fortunis & facultatibus: Legem cenſui cenſendo dicturos eſſe, vt præter commune omnium ciuium iuſiurandum hæc adiurarent: id eſt, hæc iurarent, aut præterea iurarent. Prat.

Censvi cenſendo agri proprie adpellantur, qui & emi, & venire iure ciuili poſſunt, Feſto lib.3. cuius rei exemplum extat apud M.Cic. in orat. pro L.Flac. Illud, ait, quæro, ſint ne iſta prædia cenſui cenſendo? habeant ius ciuile? ſint, nec ne, ſint mancipi: ſubſignari apud ærarium, apud cenſorem poſſunt? in qua tribu denique iſta prædia cenſuiſti? Et apud eundem in ead. Cenſum 30. millia pecunię numeratæ, & Cenſum mancipia legimus. Prat. ex Hot.

Censvm agere, peculiare verbum eſt hiſtoricis pro recēſere vel capita vel patrimonia profiteri, vt adnotat Zaſ.l.2.§. poſt deinde.ff. de orig. iur. T.Liu.lib.4. ſcribit Papyrium & Sempron. cenſui agendo à populo præfectos. Old. Gell.lib 4.c.22.

Censvm adminiſtrare, l.23.C. de teſtam.

In **Censv** ſuo habere, l.7.C. qui bon. cedere poſſ.

Censvm profiteri: hinc profeſſiones cenſuum.

In **Censvm** deducere, deferre, referre. Briſſ. ex ll.ff. Cic. Gellio.

Censv manumitti olim dicebantur, qui luſtrali cenſu Romæ iuſſu dominorum inter ciues Romanos cenſum profitebātur, vt auctor eſt Vlp. noſter in epit. tit.1. Sic etiam legendum adfirmare auſim apud Gaium li.1. Inſt. tit.1. cuius hæc verba ſunt: Ciues Romani ſunt, qui his tribus modis, id eſt, teſtamento, aut cenſu, aut ante Conſulem fuerint manumiſſi. vbi pro Cenſu legitur in quibuſdam exemplaribus in Eccleſia. Prat.

A **Censv** ducuntur Cenſuarii in l. ſi quis intra.7.C. de bonis proſcri. qui cenſum pendere debent, qui cenſib. obnoxii ſint: pro qua voce Cenſuarii in C.Th. eod. tit. legitur Caſarii, vnde in quibuſdam exemplaribus manuſcriptis C.Iuſtin. legitur: ſed Caſarii verior omnib. lectio eſt. Prat. Cenſuarii in Gallia vocantur, qui in ſingula iugera eius agri quem colunt cenſum annuum nobis pendunt. Connan.lib.2.c.10.nu.3.

Censvales, qui dicuntur Tabelliones & ſcribę, & librarii cenſualis miniſterii, ſunt, qui operam ſuam accommodant magiſtro cenſus in vrbe, & acta Senatus conficiunt, ſic accipi debent, in l.2.& 4.C. de prin. ag. in reb. lib.12.& in rub. de Tab. ſcribis, logographis & cenſualib. lib.11.C. Sic & apud Capitolinum in Gordianis. SCtum tacitum, inquit, fieret, ita vt non ſcribæ, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent: & apud Symmachum in epiſt. Argenti, ait, publici ratio, quod cenſualibus editores munerum contulerunt, & in Nou. 17. Cenſualis adparitio, pro magiſtri cenſus adparitoribus, qui elogia intimant. ſic ſumitur in Iuſtiniani conſtitutione l. conſulta, C. de teſtam. Briſſ. Prat.

Censvales in Nouel.17.c.8.§.1. Græci vocant τῶν δημοσίων χαρτῶν φύλακας Gothofr. ad d. §.1. quibus cenſuale negotium mandatur. Briſſ.

Censvalis contractus eſt, cum quis ius, quod in re habet ſiue directum, ſiue vtile dominium, alienat prorſus in alium, pro certa pecunia, puta pro centum, & præterea conſtituto annuo cenſu. Sed per emphyteuticarium contractum non transfertur omne ius in emphyteutam. l.1. Cod. de iure emphyt. vbi vide Oldend. Prat. Vulte. in Comment. Inſtit. de locat. & conduct. c.1. num.12.

Legati ad **Censvs** accipiendos, apud Hermogenianum l.1.ff. de muneribus & honoribus, (vbi in editione Florentina lege ſcribatus pro ſcribitus) pro cenſualibus, de quibus ſ̄. in Nou. 17.§. οὐδὲ ὡς. vbi κηνσιτώρας eos adpellat Iuſtinianus. Iulianus, & vetus interpres verterunt Cenſuales: vide Accurſium, in §. coges, in Authen. de man prin. Prat.

Censvales equi in l. comperimus, 19.C. de curſu public. lib.12. ſed verius eſt, vt ibidem legas Curſualium, h.e. curſui deſtinatorum, vt docet ἀγγαρεία & rubr. illius tractatus, cui rei etiam indicio eſt, quod his verbis ſcribit Caſſiod. lib.5. Variar. epiſt. ad Mammillam. Qui ſupra, inquit, euictionum numerum Curſuales equos vſurpare præſumunt. vide eundem Caſſiod. lib.4. variar. epiſt. ad Godiſcalcum. Prat. Briſſ.

Censvalis forma quæ ſit, adparet ex l.4.ff. de cenſibus vt agri nomen, ciuitatis & pagi, referantur in cenſum.

Censvalia munera, l.2.C. de priuil. eorum qui in ſacr. palat. milit. lib.12. Prat. Briſſ.

Censvale officium in l. teſtamenta.18 C. de teſtam. exponit Alex. Imol. ibid. Cenſuum magiſtrum: cuius expoſitio iuuatur noua Iuſtiniani conſtitutione.44.§. ἵνα δὲ ὅμως, Prat.

Censvale miniſterium, l.2.C. de tabul. ſcrib. lib.10.

Censvalis adparitio: vid. ſ̄. Cenſuales qui dicuntur.

Censvalis profeſſio in l. cenſualis.7.C. de donat. & l. omnes 3. ſine cenſ. vel reliq. C.Th. Briſſ.

Censvales paginæ l. fin. C. Theod. ſine cenſ. vel reliqu. Briſſ.

Censvales libri, l.4. de agric. & cenſit. lib.11. C. qui ſint, ex eo loco diſces aperte. Prat.

Censvra eſt pars conſularis poteſtatis, & à Conſulibus ad cenſores tranſiit. Cuiac. ad l.2. de orig. iur.

Centena, ordo eſt, & dignitas, & gradus promotionis in ſchola agentium in rebus, & eorum qui in ſacro palatio militabant: Centenæ dignitas. Briſſ. vide l.1. de Cæſarianis. C.Th. & l.1.C.Th. de murileg. l.5.C.Th. de decurionib. & alibi paſſim in eo C. Hinc

Centenarii dicebantur, qui eum dignitatis gradum in ſchola tenebant l.1.C. de lucris aduoc. lib.12. l.4 Cod. de ag. in reb. eo. lib. & l.1. de exact. trib. lib.10.C. & alibi paſſim. Porro qui centuriones veteribus dicebantur, eos ſuis temporib. Centenarios, dici ſolitos refert Veget. lib.2.c 13. Briſſ. Prat.

Centenaria in l.1.C. de offic. magiſtr offic.

Centenariæ cœnæ Feſto lib.3. dicebantur in quibus lege Licinia non plus centuſſibus, præter terra nata, impendebatur, id eſt, centum aſſibus, qui erant breues nummi ex ære. Prat.

Centenariæ cœnæ dictæ: a centenis ſeſtertiis. Tertullianus in Apologia contra gentiles, qui parciores erant: de qua re latius Crinitus de honeſta diſciplina lib 14.c.6.

Centena pondo, inquit idem, dicebantur antiqui referentes ad libras. Prat.

Centenarii dicuntur à noſtris, qui centum millia H-S. in bonis habent, vt ſcribit Imperator §.2. de ſucceſſ. lib. qui, vt ait Aſconius, more veterum cenſi dicebantur. Vult. in Inſtit. de ſucceſſione libertorum in prin. num.5. De centenariis Vlp. frequenter in l.16.ff. de iur. patron. & ſub tit. ad legem Falcid. qua de cauſa Suidas, κεντηνάριοι, inquit, νομισμάτων ποσότης. Quod autem apud Imperatorem §. ſequ. legitur Centum millia H-S. centenis aureis comprehendi, falſum eſt. non enim centeni, ſed milleni aurei ſiue ſolidi centum ſeſtertium millia conficiunt. quapropter aut hallucinatum eſſe Tribonianum, aut locum corruptum in Inſtit. Comment. docuimus. Vide Aureus. Hot. Centenarii Liu. lib.1. in claſſium conſtitutione, dicuntur, qui centum millibus æris cenſi erant, Centenariis auri. l.12. C. de curſ. publ. Briſſ.

Centenarivs eſt, qui olim cenſus dicebatur. vnde centenarium eſt, C. mille ſeſtertiorum, vel ex definitione Iuſtiniani centum aureorum quantitas. Cuiac. in Notis ad lib.3. Inſt. de ſucceſſ. libertorum.

Centenarii procuratores à numero pecuniarum eis commiſſarum dicti ſunt: horum munus erat, exigere fiſcales pecunias, non tamen niſi ex breui debitorum a tabulario confecto. Cuiac. ad l.1. de act. Tribut C.

Centesima. Centeſima vſura ideo ſic dicta eſt, quod quolibet menſe centeſimum nummum mereat, id eſt, duodenos aſſes annuos, in qua eſt opinione Bud. in annot. ad Pand. Alii vero credunt, ideo dici centeſimam, quod centeſimo menſe ſortem æquaret. (Briſſ. cuius menſtrua quantitas centeſima ſortis principalis pars eſt. Briſſ.) Quæ opinio fuit Accurſii, & quorundam; qui hunc ſecuti ſunt. Eaq; opinio recidit in eandem cum priore. Vt puta in centum aureos in ſingulos menſes, vnus aureus, id eſt, centeſima pars, vſura centeſima eſt: Eadem centeſimo menſe ęquat ſortem: Cum enim centum menſibus vnoquoque menſe vnus aureus præſtitus fuerit, efficietur ad extremum ſumma centum aureorum, quæ principalis ſors fuerat. vide Briſſ. 4. ſelect. antiq. Quod autem dicimus centeſimam eſſe partem ſortis in ſingulos menſes, ac non in ſingulos annos, referri debet ad morem, & rationem veterum in fœnerandis pecuniis, & promittendis conſtituendiſq; vſuris, ſicut a Bud. annotatum eſt in annot. ad Pand. Vſuras enim in ſingulos menſes ſtipulari ſolebant, non in ſingulos annos, vt indicat l. lecta, ſi cert. pet. Horat. lib.1. ſerm. ſat.3.

------ Paulum deliquit amicus
Odiſti & fugis, vt Druſonem debitor æris.
Qui niſi cum triſtes miſero venere Calendæ, &c.

Ex quo Calendarium dictum eſt liber rationum à Calendis, &c. Centeſimæ autem duorum generum erant. Aliquæ enim perpetuo fœnore ducebantur, & duodenos quotannis nummos merebant. Alteræ centeſimæ cum renouatione fœnoris anniuerſaria ducebantur, quas vſuras vſurarum appellant. Vtrarumq; meminit Cic. & harum maxime in quadam ad Attic. epiſt. lib.5. ſub verbo Græco anatociſmo. Interim (inquit) cum in edicto translatitio centeſimas me obſeruaturum haberem cum anatociſmo anniuerſario, ille ex ſyngrapha poſtulat ſibi ius dici. Illarum vero meminit Plin. ad Traianum, his verbis, pecuniæ publicæ vereor ne otioſe iaceant, nam & prædiorum

com-

comparandorum aut nulla, aut rariſſima occaſio eſt: nec inueniuntur, qui velint debere reipublicæ, præſertim duobus aſſibus, quanti à priuatis mutuantur. Duodenos nummos appellat duodenos aſſes. Eſt ergo ex fœneratorum conſuetudine is loquendi modus IC. centeſimis Calendis dare ſpondes? Item, dictio, Calendaria, qua ſolet IC. vti, cum fœneratorum rationes deſcribit, & qua etiam vtimur appellantes libros rationum, calendaria. Et eo modo loquendi, centeſimis calendis dare ſpondes? ea ratione ſtipulationes concipiebantur, quod calendis fœnora exigebantur. Centeſimæ autem calendæ, octo annos, & menſes quatuor complectuntur, vt Alciatus ſingulatiter monuit, c.23. parerg. Non tamen hinc id genus vſuræ appellatum centeſima, dictum eſt, quod centeſimo menſe expleret ſortem (tametſi id quoque verum eſſet) ſed quod pro centum librarum ſorte ſingulis menſibus libram vnam vſuram pareret, hoc eſt, duodecim libras ſingulis annis. Iudicent interim viri docti de iis, quibus non omnes vna conuenere, & adſtipulati ſunt. Anchor.

Centesima apud Catonem in capite de oleæ pendentis lege, centeſimæ eſt acceſſio: quam in redigenda pecunia coactores exigunt. Hæc ſunt verba Catonis. Qui oleam emerit amplius, quam quanti emerit, omnis pecuniæ centeſima accedit. Cic. pro Rabirio: Vtrum acceſſionem decimæ, vt facere noſtri coactores ſolent centeſima, an deceſſionem de ſumma fecerit. Prat.

Centesimus lapis pro centeſimo miliario accipitur in l. propter litem, 21. §. licet, ff. de excuſ. & §. qui autem excuſare. Inſt. eod. tit. atque ita videtur explicare Vlp. l. 1. §. 1. ff. de offic. præf. vrb. & Theoph. ad §. qui autem excuſare. Prat.

Centesimæ Kalendæ apud Paulum in l. centeſimis 46. ff de verb. oblig. dicuntur centeſimus menſis And. Alciat. & Iacob. Cuiacio interpretibus in d. l. centeſimis. quidam centum annos interpretabantur, quos reprehendit idem Alciat. lib. 2. parerg. cap. 23. Prat.

Centesimare apud Iulium Capitolinum in Opil. Macrinum, militare verbum eſſe ait Egnatius ad illum. Milites enim vbi quid grauius admiſiſſent, ſæpe decimus quiſque, interdum centeſimus, extremo ſupplicio adficiebatur. Verbum hoc centeſimare Macrini proprium ſcribit Capitolinus, cum ſe dementem diceret, quando eos centeſimaret, qui digni eſſent decumatione, aut viceſimatione. Prat.

Centgravii in antiquis Germanorum legibus centenarii dicuntur, Cuiac. lib. 1. tit. 1. de Feudis.

Centies aureorum, præciſa locutione pro centies centena millia aureorum. Celſus l. 88. de verb. ſignif. Tantum quiſq; pecuniæ relinquit, quantum ex bonis eius refici poteſt, ſic dicimus centies aureorum habere: qui tantum in prædiis, cæteriſque ſimilibus rebus habet. Paul. l. 97. ff. de legat. & fid. li. 32. Pone, inquit, in condito centies aureorum eſſe, quæ in vſum ſumi ſolerent. Sic decies ſeſtertium, pro decies centena millia H-S. vt in Verrinas demonſtrauimus. Hot.

Centies centena millia ſignificat, vt millies in l. 4. §. 1. de ſtatulib. Millies centena millia, quemadmodum Ant Aug. lib. 2. emend. c. 6. notauit. Sic quod Martial. li. 5. epig. ait, de Apicio, cum bis tricenties vêtri dediſſet, ſupereſſeq; ſibi centies duntaxat cogitaret, venenum bibiſſe, hoc idem Dio lib. 57. referens ait, διακοσίας ἢ πεντήκοντα μυριάδας ei ſuperfuiſſe. Nam 25. myriades valent decies: quas ſi 10. multiplicaris, habebis 250. myriades, pro eo quod Latini centies vocant. Briſſ.

Centiens pro centies in Pand. Florent. ſæpe reperimus: quo in genere ſcire oportere admonuit Aug. lib. 2. c. 6. Emend. veteres inter E & S poſuiſſe N, vt mollius proferrent. Hinc ſæpe in P. Fl. theſaurum, & vicenſimum, &c. legimus. Prat.

Centisimum milliarium pro cêteſimum legitur in l. 42. ff. de exc.

Centonarii, de quibus in l. 1. & 2. C. Theo. de centonariis, & dendrophoris. Prat. Briſſ.

Centones, vela ſunt ex pilis caprarum, ſiue panni craſſiores, ex lana diuerſorum colorum conſuta. Meminit eorum Vlp. l. quæſitum, 12. §. ſi domus, ff. de fund. inſtr. Alex. Neap. lib. genial. dierum. Dixere autem, inquit, centones ex villis groſſioribus ſagula intexta vilioribus pannis, quibus domorum tecta tabulata, aut ligneę machinæ militares, aduerſus incendia, ſi ignis maior vis ingruat, muniuntur. Vide in Chiliad. Eraſmicis, Farcire centones. Old. Prat

Centones, ſecundum Hot. faſciculi ſunt ex pannis aut linteis ſordidis compacti, quibus ædium inſtrumenta deterguntur. Apud Vlp. in d. §. ſi domus, poſitum videtur pro iis, qui perticis impoſiti aceto immerguntur ad incendium extinguêdum.

Centones inſtrumento domus continen, ſcribit Vlp. in l. quęſitum eſt, §. ſi domus, ff. de fund. inſtruct. cuius verba ita caſtiganda ſunt: dicunturque ſtragula quædam groſſiora villis paſſim pendentibus, quibus lecti viliſſimarum perſonarum ſternuntur. conficiuntur ex pannis diuerſorum colorum in vnum conſutis, coagmentatiſq;, ex his tabernacula, omniſque caſtrêſis ſupellex pluuioſo tempore velatur, a villorum multitudine nomen aſſumpſit. Cato li. 1. de re ruſt. centonem pro fuit pro inſtrumento ruſtico: hoc eſt, pro interiore veſtimento, quod ſuper ſubucula ſuperindui ſolet, bombyce inſerta. Tres, inquit, centones pueris, ſex culcitras, nouem ſtragula. In hoc ſignificatu etiam legimus apud Macrob. Saturnal. lib. 1. c. 5. cuius faceſſiſſimam fabulam ſubſcripſi. Tremellius Scropha cognominatus eſt euentu tali. Tremellius cum familia atque libertis in villa erat. Serui eius, cum de vicino ſcropha erraret, ſurreptam conficiunt: vicinus aduocatis cuſtodibus, omnia circumuenit, ne qua hæc efferri poſſet: iſque ad dominum appellat, reſtitui ſibi pecudem. Tremellius, qui ex villico rem comperiiſſet, ſcrophæ cadauer ſub centonib. collocat, ſuper quos vxor cubabat: quæſtionem vicino permittit, cum ventum eſt ad cubiculum, verba iurationis concipit: nullam eſſe in villa ſua ſcropham, niſi illa, inquit, quæ in centonibus iacet, lectulum monſtrat. Ea faceſſiſſima iuratio Tremellio Scrophæ nomen dedit. Centones docet Cato fieri ex veſtimentis familiæ veteribus, cum ait: Quotienſcunque tunicam aut ſaga familiæ dabis, prius veterem accipito, vnde centones fiant. Eodem modo cento apud Iuuenal. accipitur pro veſtitu famulari, craſſo & ſordido: ſic ſcribentem.

Intrauit calidum veteri centone lupanar.

Cento etiam ſecundum aliquos accipitur pro velo laneo, quod lana aut tomento conſertum ſit, vt ictus nullos patiatur. cuius vſus in re militari apud veteres fuit frequentiſſimus, ad incendium quoque arcendum. Hinc præcipit Veget. lib. 4. Turres & vineas, quę machinæ ſunt militares, centonibus etiam, aut crudis coriis extrinſecus operiendas communiendaſve, ne immiſſo igne concrementur. Cæſar quoque commen. bel. ciu. Pompil. 2. refert in oppugnatione Maſſiliæ turrim latericiam à ſuis ſtructam fuiſſe, cui centones inſuper iniecerunt, ne aut tela tormentis miſſa tabulationem perfringerent, aut ſaxa ex catapultis latericium diſcuterent. Idem Cæſar paulo poſt, in muſculi ſtructura, quæ & ipſa machina oppugnatoria eſt, ait: Coria inducta fuiſſe, eaque centonibus contecta, ne igni aut lapidibus corrumperentur. Idem belli Pompeiani li. 3. refert, omnes fere milites aut ex centônibus, aut ex coriis tunicas aut tegmenta feciſſe, quibus tela vitarent. Cento præterea opuſculum eſt, ſtructum ex variis diuerſiſq; carminibus, cuius ſtructura ita ſolidatur, vt docet Auſonius poëta, videl. vt coeant aut cæſi duo verſus: aut vnus & ſequens cum medio, nam duos iunctim locare ineptum eſt, ita ipſe centonem formauit nuptialem, conſutum ex filis Maroniani poëmatis, vnde Homerocentones, & Vergiliocentones: quales fecit Proba Falconia, tales feciſſe ſeſe refert D. Hieron. in prologo veteris Teſtamenti, ſignare volens opuſcula contexta ex Homeri Vergiliiq; carminibus, tranſducta accommodataq; ad ſenſum conditoris. Venit autem à κέντρ, verbo Gręco, id ἐπὶ τοῦ κεντεῖζειν, quod inſerere eſt, deducitur, r literæ abiectione. hac ratione etiam Digeſtorum libros Centrones appellamus. Propterea damnandus eſt Sipontinus, qui in ſuis Commentariis à centum deduci centonē exiſtimauerit. Cot.

Centum anni, finis vitæ longæui hominis l. an vſuſfructus, ff. de vſufr. Vide infra. Vita. Ræuard. l. ſemper, ff. de reg. iur. Feſtus auctor eſt.

Centum, quæ in arca habeo apud Vlp. l. 1. §. adeo, ff. de dot. prę allegata, ad rei veritatem pertinent, eamque ſpectant, atque ideo ſi nihil ſit, nihil debebitur. Prat.

Centumviri, iudices quidam erant, Ouid. teſte lib. 3. de Pont.

Vtque fui ſolitus, ſediſſem forſitan vnus
De centum iudex in tua verba viris:

Non autem magiſtratus, quos commemorat Paulus in l. qui repudiantis, 17. ff. de inoff. teſta. & Iuſtin. l. fi. C. de lib. præter. nec ex turba ſelectorum vt refert ex Seneca Cuiac. obſer. lib. 21. c. 31. de quibus autem rebus ii cognoſcerent, ex proxime ſequentibus videre eſt.

Centumvirale Iudicium.

Erant olim dies conuentus, quibus haſtam centumviralem ſic videntur coegiſſe decemuiri, vt ius haberent cētum viros conuocandi. Idq; auctor ad Piſ. expreſſit eleganter his verſib.

Seu trepidos ad iura decem citat haſta virorum,
Et firmare iubet centeno iudice cauſam.

Et hoc nimirum illud etiam eſt, quod ſcripſit Plin. epiſt. lib. 6. conſiliis quatuor conſcribi ſolere Centumviros. Plinii verba ſunt hæc: Fœmina ſplendide nata, nupta prætorio viro exhæredata ab octuagenario patre, intra vndecim dies, quam ille nouercam ei captus amore induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta (tot enim quatuor conſiliis conſcribuntur) ingens vtrinq; aduocatorum, & numeroſa ſubſellia præſtantiū corona, latiſſimum iudicium, multiplici circulo ambibat. Ex quo loco probari liquido poteſt, centumviros ſic à decemviris olim cogi ſolitos, vt ab iis conſcriberentur quatuor cōſiliis, conſcriptique & ſimul congregati, in conſilia 4. diſtribuerentur: De quibus conſiliis ſentire viſus eſt Suetonius, ſic in Domitiano ſcribens Ambitioſas centumvirorum ſententias reſcidit: recuperationes, ne ſe perſuaſoriis aſſertionibus accom-

modarent, identidem admonuit, nummarios iudices cum ſuo quemque conſilio notauit. Haud dubie per iudices nummarios centum viros intelligens, deq; centum virorum conſiliis quatuor plane ſentiens. Poſtquam autem centum viri in quatuor conſilia diſtributi eſſent, tunc eos in Baſilica Iulia vna cũ decem viris quatuor adſcendiſſe diuerſa tribunalia, ex Quintiliano conſtat, qui ſic li.12. Inſtit. orat. c.5. ſcribit: Certe cum in Baſilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, vt moris eſt, cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent, & auditum, & intellectum, & quod agentibus cæteris contumelioſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini. Ex quo loco probari etiam poteſt, hęc quatuor iudicia in vno eodemque loco ſic olim exerceri conſueuiſſe, vt qui primo tribunali diceret, facile a reliquis exaudiretur. De vna enim eademq; cauſa, quatuor hæc centum virorum tribunalia, ſimul vno tempore cognoſcebant, & iudicabant in vno loco. Idque ex Valer. Max. tam eſt perſpicuum, vt nullis ampliorib. opus habeat argumentis. Sic enim de milite quodã lib.7. c.7. ſcribit. Cum improbiſſimis enim hæredibus de paternis bonis apud centum viros contendit, omnibusq; non ſolum conſiliis, ſed etiam ſententiis ſuperior diſceſſit, idque etiam illud eſt, quod de diuiſis tribunalibus variisq; iudicum ſententiis Papinianus ſcribit, l.76 de leg. Nec alio referri poteſt, quod ſic apud Cottam ſcripſit Ouid. lib.3. de Ponto. Vtq; fui ſolitus, ſediſſem forſitã vnus De centum iudex in tua verba viris. Hinc etiam eſt, quod centumvirale iudicium fuerit olim appellatum iudicium quadruplex. Plin. epiſt. lib.4. Proxime cum apud centũ viros in quadruplici iudicio dixiſſem, ſubit recordatio egiſſe me iuuenem æque in quadruplici. Ecce non ait in quatuor iudiciis ſe Plinius dixiſſe, ſed in iudicio quadruplici, hoc eſt, in eo iudicio quod ex quatuor conſiliis, ex quatuor diuerſis tribunalibus conſtabat. Erat etiam prætor, qui centumviralibus pręſidebat, cuius meminit idem Plinius epiſt. li.5. ſic Rufo ſuo ſcribens: Hoc facto Nepotis commotus prætor, qui centumviralibus pręſidebat, deliberaturus, an ſequeretur exemplum inopinatum, nobis ocium dedit. Hunc prætorem fuiſſe prætorem vrbanum, ex eo eſt euidentiſſimum, quod vrbanus prætor apud centum viros faceret postulantibus litigandi poteſtatem, vt ex Valerio dilucide probatum eſt ſuo loco. Non eſt veriſimile alium pręţorem feciſſe poſtulantibus huiusmodi poteſtatem, quam eum qui iudiciis centumviralib. præſidebat. Cæterum in præſidendo, illud etiam obſeruaſſe viſus eſt prætor, vt medius ſederet inter iudicum conſilia quatuor. Sic, ni fallor, vt à dextra parte duo poſita eſſent diuerſa tribunalia; & totidem à parte ſiniſtra. Eoque non dubium eſt, quin reſpexerit Quinctilianus, cum partes cẽtumvirales in duas haſtas diuiſas eſſe ſcriberet Inſt. orat. li.5. c.2. Illud enim ſic eſſe videtur intelligendum, vt haſtæ in omnibus iudiciis centumviralibus, duæ, h. e. vna centumviralis, & altera prætoria ſiue decemuiralis, ponerentur. Huc etiam viſus eſt Marcellus reſpexiſſe, cum ita ſcriberet: Si pars iudicantiũ, de inofficioſo teſtamento, contra teſtamentum, pars ſecundum id ſententiam dederit, quod interdum fieri ſolet, humanius erit ſequi eius partis ſententiam, quæ ſecundum teſtamentum pronunciauit, leg.10. de inoffic. teſtamento. Sic enim hic Marcelli locus accipiendus eſt: Si pars vna centum viralium (h.e. duo conſilia) contra teſtamentum; & altera pars (h.e. duo alia conſilia) ſecundum teſtamentum pronunciauerint, quia pares ſententiæ ſunt, quid faciendum eſſet, dubitabatur; & tandem fuiſſe videtur definitum, ſequendam eſſe eius partis ſententia, quę ſecundum teſtamentum pronunciauit. Certe quia ſic epiſt. lib.11. Seneca ſcribit: Reus ſententiis paribus abſoluitur, & ſemper quicquid dubium eſt, humanitas inclinat in melius. Porro hæc duo conſilia centumviralia, quibus ſecundum teſtamentum pronunciatur, viſus eſt conſilia duplicia Quinctil. appellaſſe. Sic enim lib.11. c.1. ſcribit: Succurret etiam ſi apud alios iudices agetur, vt in ſecunda aſſertione, aut in centumviralibus iudiciis duplicibus parte victa. Per duplicia enim iudicia duo illa centum virorum conſilia intelligit Fabius, quibus altera pars victa eſt, nondum re controuerſa, ad alia duo conſilia tranſlata. Ea profecto ratione, qua ſic Æneid. lib.1. ſcripſit Virgil.

------ Et duplices tendens ad ſidera palmas
Talia voce refert. ------

Admonet enim Seruius Duplices pro duas, in hoc loco ſecundum morem antiquum poſitum eſſe. Et hinc etiam intelligimus, quo ſenſu ad præiudicia partes traxerit centumviralium idem Quinctilianus in d. cap.2. Quandoquidem enim tertio modo præiudicium dicatur, cum de eadem cauſa pronunciatum eſt, certe abſurdum non eſt, ad hanc præiudicii ſpeciem cauſas trahere centumvirales, de iis enim quatuor iudiciis diuerſis ſolet pronunciari. Cæterum ſi formam iudiciorum cẽtumviralium conſideres, magis eam ad publicorum, quam ad priuatorum iudiciorum ordinem intelliges inclinare. Eaq; ratione à priuatis iudiciis cauſas centumvirales viſus eſt Plin. diſtinxiſſe epiſt. lib.6. Interuenit, inquit, actibus illis, & crebris frequens neceſſitas computandi, ac pene calculos tabulamq; poſcendi, vt repente in priuati iudicii formam, cẽtumvirale vertatur, & Quinctil. lib.5. c.10. Proprium eſt, inquit, illud cauſæ, quod Amphictyones iudicant, vt alia apud centum viros, alia apud iudicem priuatum in iiſdem quæſtionib. ratio ſit. Nec id etiam ignoraſſe viſus eſt Iuſtinianus, cum ita ſcribit: Magnitudo & auctoritas centũ viralis iudicii non patiebatur per alios tramites viam hæreditatis petitionis infringi. c. fin. C. de petit. hæred. Per magnitudinem haud dubie magnificam intelligens centumviralis iudicii formam: Ad quam formam referri etiam debet, quod ſic Cic. pro Cecinna ſcribit: Ornate & copioſe L. Craſſus eloquentiſſimus, paulo antequã nos in forum venimus, iudicio centumvirali hanc ſententiam defendit: & facile, cum contra eum prudentiſſimus homo, Q. Mutius diceret. Nec alio referendum eſt, quod ad hunc modum Quinctil. ſcribit lib.4. c.1. Quibuſdã in iudiciis maximeq; capitalibus, vt apud centumviros, ipſi iudices exigunt ſolicitas & accuratas actiones, contemniq; ſe, niſi in dicendo etiam diligentia appareat, credunt, nec doceri tantum, ſed etiam delectari volunt. De quibus autem rebus centumuiri iudicauerint, optime explicat Cic. de orat. lib.1. Nam volitare, inquit, in ſoro, hærere in iure, ac prætorum in tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire, in quibus ſæpe non de facto, ſed de æquitate & iure certetur, iactare ſe in cauſis centumviralibus, in quibus vſucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluuionum, circumluuionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, ſtillicidiorum, teſtamentorum ruptorum aut ratorum, cæterarumq; rerum innumerabilium iura verſentur, cum omnino quid ſuũ, quid alienum, quare denique ciuis an peregrinus, ſeruus an liber quiſpiam ſit, ignoret, inſignis eſt impudentiæ. Hactenus Cic. De inoffic. teſtamento, deq; aliis hæreditariis controuerſiis centumviros cognouiſſe, præter Ciceron. & Iuſtin. teſtatur etiam expreſſe Scæuol. l.13. & 17. de inoffic. teſtam. Eoque non dubium eſt, quin reſpexerit D. Hieron. cum ſic ſcriberet epiſt. lib.2. Liberatus & mundus à periculo, & hæreditariæ vel centumvirales cauſæ de Barathro erutæ, quod hic forum negligens ſe ad eccleſiam tranſtulit. Hunc enim locum ſic arbitror intelligendum eſſe, quaſi ſic ſcripſiſſet Hieron. Hæreditariæ vel aliæ centumvirales cauſæ. Certe quia ſic ſcriptum apud Iulium Paulum reperi ſentent. lib.5. tit.16. Iudex tutularis, itemque centumuiri, ſi aliter de rebus hæreditariis, vel de fide generis inſtrui non poſſunt, poterunt de ſeruis hęreditariis habere quæſtionem. Accedit huc etiam quod ſic lib.7. cap.5. Quintilianus ſcribit: Sed nonnunquam etiam reus hic totius ſummam conſtituet, ſi exhæredatum à ſe filium pater teſtatus fuerit elogio, propterea quod is meretricem amauerit. Nam omnis hic quæſtio, an huic delicto pater debuerit ignoſcere, & centumviri tribuere debeant veniam. Idẽ Quinctilianus ſic etiam lib.3. cap.12. ſcribit: Vt cum apud centumviros, poſt alia quæritur, vter dignior hæreditate ſit. Et hæc quidem hactenus de iudiciis centumviralibus. Nihil aliud nunc reliquum eſt, quam vt de veteri ſententiarum pronunciatione pauca dicamus. Ræuar. pro tribun. lib. ſing. cap.20. His modo dictis conſentit etiam Cuiac. obſ. lib.10. cap.20. circ. med. dum inquit: Querela inofficioſi teſtamenti ſiue (quod idem eſt) petitio hæreditatis de inofficioſo, centumvirale iudicium dicitur in libris noſtris, & haſtæ iudicium Valer. Max. duob. locis & quadruplex vel duplex iudicium Plin. & Quintiliano. Nam (vt iidem declarant) diuidebantur centumviri in conſilia & tribunalia modo duo, modo quatuor. Et hoc eſt, quod proponitur in l. quum filius, ff. de legat.2. diuiſis tribunalibus actum querela inofficio teſtamenti. Quo genere interdum eueniebat, vt duobus conſiliis (conſtabat vnumquodque pari iudicum numero) vinceret actor, & totidem vinceretur, & vero ita ſententiis paribus eius partis ſi duplex iudicium centumvirale fuerit, vel earum partium ſi quadruplex, ſententia præualet, quæ tuetur defuncti voluntatem. Hoc enim humanius eſſe ait, l. ſi pars, ff. de inofficioſo teſtamento, quę partem iudicantium dicit, vt partes centumviralium, Quintilianus lib.5. Hæc Cuiac. in s. allegato loco.

Centvmvirale iudicium pro inoffic. teſtam. querela & petitione hæreditatis accipitur in l. Titia 13. de inoffic. teſtam. & in l. prætor. 30. de lib. leg. & l. fin. C. de petit. hæredit. Vſucapiones quoque, tutelæ, gentilitates, agnationes, alluuiones, circumluuiones, nexus, mancipia, parietes, lumina ſtillicidiaq; ad centumviralia iudicia pertinere ex M. Cic. lib.1. de orat. liquet. Centumviros autem, haſta in foro poſita, iudicaſſe conſtat: qua de cauſa haſtæ præfuiſſe dicuntur. Centumviralia igitur iudicia Feſto lib.3. quæ centumviri iudicabant, a quibus ita dici ſcribit Plat. & Briſſon.

Centvmvirale iudicium centum quinque virorum erat. l. Titium, §.1. ff. de inoffic. teſtam. His haſta erigebatur, vt ſcirent iudicandi tempus. Sicuti noſtro ſeculo Sculteto vulgo, ſolenni baculo, veluti haſtula, manibus prætento, iudicii autoritatem aſſerere ſolet. Zaſius in l.2. de orig. iur. dictum eſt à

cen-

centumuiris (non autem à Senatoribus, qui Romæ centum erant, rempublicáq; curabant, non dantes operam iudicandis controuerſiis priuatorum. Nam cum eſſent Romæ 35. tribus, quæ & curiæ ſunt vocatæ, terni ex ſingulis tribubus ſunt electi ad iudicandum: qui centumuiri appellati ſunt. Et licet quinque amplius quam centum fuerint, tamen quo facilius nominarentur, centumuiri dicti ſunt, Bud. Sic ſeptuaginta interpretes dicti ſunt, quum tamen duo & ſeptuaginta eſſent teſte D. Auguſt. lib. de ciuit. Dei 18. cap. 43. Vid. Bud. in l. 2. ff. de orig. iur. Feſt. lib. 3 & Old. Claſſ. 5. act. 5. Spieg.

Centvria, inquit Feſtus d. lib. 3. in agris ſignificat ducenta iugera, de qua ita Varro. lib. 4. lin. Lat. Centuria primo à centum iugeribus dicta, poſt duplicata idem nomen retinuit, vt tribus multiplicatæ idem nomen tenent. Huius etiam idem in lib. de re ruſt. meminit: & Siculus Flaccus in libro de condit. agr. Centuriis, ait, quarum mentionem nunc facimus, vocabulum datum eſt ex eo, cum antiqui Romanorum agrum ex hoſte captum victori populo per bina iugera partiti ſunt, centenis hominibus ducenta iugera dederunt, & ex hoc facto centuria iuſta adpellata eſt. Sic ſumitur in l. omnes 10. C. Th. de ianno. & tributis, & in Nouella Iuſtiniani 128. in princ. In hoc ſignificatu centuriarum modum docet Hygenus lib. 3. de limit. conſtit. earundum inſcriptiones Siculus Flaccus lib. de cond. agror. Hinc ex eodem ſenſu

Centvriatio apud Siculum Flaccum diuiſionis forma.

Centvria vero in re militari, auctore Feſto lib. 3. centum homines ſignificat: Sicut in agris ducenta iugera. Prat. Briſſ.

Centvrio apud Marcum l. milites agrum, §. inreuerens, ff. de re milit. & in rub. C. Theo. de centur. qui centum hominibus, ac præſertim militibus præerat, idq; ex Euangelio Matthæi manifeſtiſſimum, à quo ἑκατοντάρχος dicitur ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας Prat. l. 6. §. fin. de re milit. præfectus centuriæ dicitur Briſſ.

Centvriones primorum ordinum: ſunt centurio primipili, primus princeps, primus haſtatus, quorum maior erat dignitas in legione. Torneb. lib. 3. aduerſar. cap. 3.

Centvrionis nomen dicitur Tac. quaſi cedo alteram, ſæpius frangenti & poſcenti alteram. Vite enim cædebatur miles à Centurione & vitem qui tenebat Centurioni ſe caſtigare volenti, militiam mutabat. Cuiac. Obſer lib. 21. c. 10.

Centvrionvm inſigne erat vitis, quam manu geſtabant, vt ex Plinio didici lib. 14. c. 1. in fin. cuius rei & commeminit Alex. ab Alex. Genialium diet. lib. 6. c. 8. & Maced. §. inreuerens, ibi, qui vitem tenuit, id eſt, centurionis munere functus habebant & corpus, quod deſerere non licebat, l. vnic. C. Theo. de Centur. Prat. Hinc

Centvriata Comitia Feſto lib. 3. quia Pop. Rom. per centum turmas (quidam pro turmis Centurias legunt) diuiſus erat. Aſcon. Centuriata comitia dicuntur, cum ab omni ſexu & ætate fertur ſuffragium: quod per centenas turmas diuiſus erat populus Romanus. Prat.

Centvriata lex, vide infra Lex. Prat.

Centvriatvs ager in ducena iugera definitus. Feſto lib. 3. quia Romulus centenis ciuibus ducenta iugera tribuit. Briſſ.

Centvriatvm etiam exercitum dixit Varro l. 5. ling. Lat. Prat.

Centvrio primipili dicitur, qui & primipilarius Ant. Auguſt. ad Modeſt. de excuſ. tut. Prat.

Centvripini ſunt homines maxime mediterranei. Cuiac. ad l. 9. de annon. & trib. C. ex Cicerone.

Centyrionem pro centurione poſuit editio Florentina, in l. inter ſocerum, §. conuenit, ff. de pact. dot. & l. centyrio. ff. de vulgar. idque more veterum, qui & y pro u, vſi ſunt. Sed & ὑψιλὸν hac figura u, vidimus ſæpe in Diogene Laertio in lib. decret. quæ eſt forma u Latinorum. Nam & veteres Syllam, & Sullam dixerunt. Prat.

Centvssis ait Varro lib. 4. ling. Lat. quo maius æris vocabulum non eſt. Bud. in Forenſ. hoc verbo aſſes centum aſſes ſignificari ſcribit. Prat.

Cera notiſſimo ſignificatu (ſignificat enim, quod melle ex fauis expreſſo ſupereſt) ſumitur in c. vnic. de offic. cuſtod. in antiq. Prat.

Cera etiam pro epiſtolis & pugillaribus ſæpiſſime veteribus accipitur. Iuuenalis:

Nonne libet medio ceras implere capaces?

Hinc profectæ formulæ, cera prima, ſecunda, ima. Sueton. in Cæſare Q. Pædium (inquit) ex quadrante hæredem inſtituit, reliquos in ima cera, hoc eſt, in extrema parte teſtamenti. Hinc cera prima eſt teſtamenti inſtitutio, vt ſcribit Alc. lib. 4. parerg c. 6. veteribus enim inſtitutio hæredis caput & fundamentum teſtamenti erat. Sed hoc emendaſſe ſe Iuſtinianus ait §. an hæredis. Hinc

Ceratæ tabulæ pro codicillis, & pugillaribus ponuntur, vt adnotat Viglius in §. nihil autem. Inſt. de teſtam. ordin. Veteres enim ceratis tabulis vſos ſcribit Ant. Auguſt. lib. ſing. ad Modeſt. l. ſi duas, §. ſi vero, ff. de excuſ. Prat Hinc &

Ceræ, pictoris inſtrumento adnumerantur l. 17. de inſtruct. Vnde ceræ pictorum, apud Varr. Vitru. Sen. Plin. Polluc. Briſſ.

Ceræ, pro tabulis ceratis: in quibus teſtamenta conſcribi ſolebant. Vnde ceras pro tabulas teſtamenti vſurpauit Iuuenalis. Vltimas ceras pro ſupremis tabulis dixit Martialis. Codicis extrema cera, Cic. 3. Verr. Cerati codicilli, l. 52. de legat. 3. Cerata tabella, Cic. 1. Verrin Briſſ. vlt. edit. Lexici.

Cereæ tabellæ, vt ait Alexand. ab Alexand. lib. 2. cap. 30. Gen. dier. cera illitæ, in quibus monumenta literis nonnunquam mandabantur, aliquando duplices, plerunque triplices, aut quintuplices colore diuerſæ, & paulo poſt: In triplicibus epiſtolas, in quintuplicibus honores & magiſtratus, in duplicibus ſi quid eſſet arcanum & ſubticendum, interioreſque animi notas magis adnotabant. Prat.

Ceramivm, amphora Attica Ant. Aug. lib 2. c. 11. capit autem vrnas tres. Prat.

Cerætes in ponderibus oboli pars media eſt, habens ſiliquam & ſemis, ſicut in ea re teſtis eſt Iſidor. lib. 16. c. 24. etym. Prat.

Κεράτιον, nummi genus, quod ſex obolos, ſeu folles valebat, cuius mentio fit in Nouell. Iuſtiniani conſtitutio. 59. §. δίδοσθαι. Iulianus Patritius vertit ſiliquis; & Leonis Nouell. 83. in fin. Harmenop. in legib. agrariis: παρεχέτω παρ' αὐτοῦ ἡμερήσιον κεράτιον ἕν, ἤγουν φολλεῖς δώδεκα. In ponderibus ceraces oboli pars media eſt, habens ſiliquam & ſemis, actore Iſid. lib. 16. c. 24. Briſſ.

Κερατισμόν, adpellant Græci, quod Caſſiod. ſiliquaticum. Eſt autem id quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam. Prat.

Ceravnivm in l. fi. §. ſpecies, ff. de publ. & vect. gemmæ genus, ab eo nomen habens, quod non alibi quam in loco ictui fulminis proximo inueniatur. Fœminino genere dixit Plin. li. 37. c. 9. idque candidum eſſe ait. Lampr. in Heliog. Parauerat (inquit) & in ceranneis, & hyacinthis & in Smaragdis venena, quibus ſe interimeret, ſi quid grauius immineret. ceraunia coruſcare dixit Tertull. lib. de habitu mulieb. non procul ab initio: habet enim intus ſtellam coruſcantem, vt ait Zenon, Huius vocabuli meminit & Iſid. l. 16. etym. c. 13. Priſſ. Prat.

Cercina, inſula in mari Africo, l. 2. de orig. iur. Briſſ.

Cercvri Naues ſunt grandes in Aſia & celeres, quibus merces vehuntur. Gell. lib. 10. c. 25.

Cerdo, ſerui nomen, l. 42. de oper. lib. Briſſ. cerdo, qui & Lucrio dicitur: Eſt artifex ſordidus, qui artes illiberales quæſtus gratia exercet, quales ſunt veteramentarii (vt Suet. appellat) conſutores. Old. Prat.

Cereales à cerere dicti, conſtituti ædiles duo, qui frumento præeſſent, quorum creandorum auctor fuit ca. Iul. cæſar, vt Pomp. de orig. iur. Maffeus, vid. ſ. in verb. Ædiles. Briſſ.

Cerebrosi boues, contumaces, vt homines, à peruerſo cerebro qui toti ſuo conſilio hærent, & iracundiæ obtemperant, & à nemine perſuaderi poſſunt. colum. lib. 2. Old. Prat.

Cerellivs Vitalis: eius meminit l. 8. §. 5. in princip. ff. ſi ſerui vindic.

Cereuisia conficitur ex hordeo & aliis rebus calidis: apud Germanos notiſſimum potionis genus. Itali ea non vtuntur, quin eam capitali odio ſic proſequuntur, vt è doliis & cellis vinariis graui indicta pœna proſcripſerint. Non continetur viui nomine. Menoch. præſumpt. lib. 4. præſumption. 152. numer. 10.

Cerix eſt conchyliorum genus. Cuiac. ad leg. 9. de murileg. C.

Cerno à creando dictum putat Var. lib. 5. ling. Lat. ab eo quod cum quid creatum eſt, tunc denique videri ait. Cernere in varios ſerri ſignificatus ſcribit Non. pro videre accipitur apud Publ. Virgil. lib. 3. Æneid.

Cernimus adſtantes nec quicquam lumine toruo.

Sic ſumitur in c. niſi cum, verſ. nec putes. extr. de renuntiat. in antiq. Prat.

Cernere, iterum diſponere. Lucillius ſat. lib. 5.

Poſtquam præſidium caſtris educere creuit.

Cernere, dimittere. vnde vitam cernere dixit Var. in didaſc. Prat.

Cernere eſt iudicare, Pacunius in armorũ iudicio. Et æquum, inquit, & rectum eſt quod poſtulas, iurati cernant. Prat.

Cernere ſonat etiam eodem auctore, audire. Prat.

Cernere etiam Var. lib. 6. ling. Lat. ſignificat conſtituere. Vnde dicebant veteres cernere hæreditatem, i. e. ſe hæredem conſtituere: & cernito in teſtamento, i. facito videant te eſſe hæredem, vt Var. interpretatur. Prat. adde Forcat. obſ. in dial. 87. Necyom.

Cernere, & pro hærede ſe gerere, hoc differunt, quod qui cernit, verba cretionis pronunciat, quæ retulit Vlp. c. Inſt. 22. cum me Mæuius hæredem inſtituerit, eam hæreditatem adeo cernoque. Qui ſe pro hærede gerit, re tantum ipſa hæredem ſe eſſe declarat: vt ſi auctionem faciat, ſeruis cibaria mandet. Itaque Paul. in l. 9. de acq hæred. pupillus, inquit, ſi fari poſſit, cum tutoris autoritate hæreditatem poteſt acquirere. Si fari poſſit, id eſt, ſi verba cretionis pronunciare poſſit. Cernere autem hæreditatem Græcis dicitur ποιεῖσθαι τὴν κληρονομίαν vt in Lexic. quod eſt in æde B. Germani ad Lutetiam pariſiorum legitur. Prat.

Cernere hæreditatem, in l.1.Cod.Gregor.de patr.poteſt,frequens Cic.& aliis bonis autoribus locutio. Varr.lib.7.de ling. Lat. illud Plauti interpretans: Hanc mihi amicam eſſe creui, id eſt,conſtitui. Itaque hæres apud veteres cum conſtituit ſe hæredem eſſe,dicitur cernere. & cum hoc fecerit,creuiſſe.At idem auctor lib.5.de ling.Lat. Verbum Cernito, quod in teſtamentis adſcribi ſolebat, ſic interpretatur, Facito videant te hæredem eſſe. Itaque, ait,in Cretione iubeat adhibere teſtes. Cretio autem, vt ait Vlp.eo quo dixi loco, definit,erat certorum dierum ſpatium quod dabatur hæredi inſtituto ad deliberandum, vtrum expediret ei hæreditatem adire necne. Iſid.lib.5 etym.c.24. Cretio, ait, eſt certus numerus dierum, in quo inſtitutus hæres aut adit hæreditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum eſt illi vltra capiendæ hæreditatis ius. Cretio appellatur quaſi decretio: cernere enim decernere & conſtituere ſignificat. Nam ita dicitur: Ille hæres mihi eſto, cernitoque intra dies tot.ſic accipito cretionem in l.17.C.de iur.delib. & in tit.de cretio. lib.4. C.Th. & in l.1.& 2 de bonis maternis,in eod.C.Briſſ.Adde Franc.Bal. Catecheſ.iur ciuil.c.3.de rebus.

Cernere in l.fin.in fin.C.de Iudæis, ponitur pro intelligere & ſcire μεταφορικῶς, quorum verborum frequens eſt vſus in eandem rem in pœnis ſcilicet irrogandis. Prat.

Cernere eſt verba cretionis dicere, ad hunc modum: cvm me mævivs hæredem institverit, eam hæreditatem adeo cernoq. Cuiac.in Not.ad Tit.Vlp.tit.22.

Cernvvs dicitur Curuus,procumbens,in ſtiuam prociduus & pronus,quaſi quod terram cernat.Virg.lib.10.Æneid.

------*Erectoq; incumbit cernuus armo.*

Lucilius,modo rurſum,modo deorſum tanquam collum cernui Cernuum ceſpitatorem equum Maro vocat, ſi Seruio credimus, qui alio nomine ſuffoſus appellatur.Io.Bapt.comment.in epiſt. Sidon.Apollin. ad Eutropium lib.1.Torn.autem adu.lib.17.c.23.affirmat, quod cernuus calceamenti genus ſit apud Feſt. addit tamen,quod in eo vix pelluceat huius vocis veſtigium: ita vt de eo fortaſſe contra Grammatic.ſententiam verſum illum Lucilii accipere liceat, Cernuus extemplo plantas conueſtit honeſtas: nonnulli cernuum ſoccum interpretantur,ſine ſolo ligulatum.Cernuare erat labente veſtigio in pronum ire, & ſæpe etiam labi: quo genere luſus cenſualibus vti ſolebant per pelles vnctas currentes,in Lexico antiqu.cernuus & cernulus expouitur petauriſta, & cernuere, πεταυρίζειν Torn.loco ſup.alleg.

Ceroferarii ſunt Græcis Acolyti, c.cleros,non procul à fine 21.diſt.& c.ſi quid poſt,§.deſeruientes, 33.diſt.vtrobique eorum officium explicatur.Prat.

Certa die, vide,Dies certa.

Certa inquiſitio, qua ſpecialiter expreſſa ſolennia continentur, l.libellorum, vbi Bart.de accuſ.Spieg.

Certa inſtitutio hæredis dicitur,cum teſtator nominatim,vel indubitato ſigno eum expreſſit, l.iubemus,C.de teſta.l.quoties, §.ſi quis nomen, de hæred.inſtit. Et exhæredatio certa quæ nominatim facta eſt,l.2.de lib.& poſth.Spieg.

Certa pecunia dicitur, cuius qualitas cum quantitate expreſſa eſt, velut H-S. decem millia, aut pecunia, quæ in illa arca eſt.Idem enim valet, ac ſi diceret, qualis quantaque in illa arca eſt,l.7.§.pen.& l.vlt. de contr.empt Incerta vero cuius nec qualitas nec quantitas expreſſa eſt: veluti, aureos dare ſpondes? vel,nummorum decem millia dabis?Prat.

Certa mulier de mariti morte dicitur,quæ certo nuncio intellexit eum periſſe. Auth.hodie.C.de repudiis, c.in præſentia, de ſponſ.Spieg.

Certam legem in rem afferre, quod vulgus dicit,Allegare legem in propriis terminis.Ad Heren.lib.1.Hic certa lex in rem nulla affertur,& tamen multæ afferuntur,è quibus ratiocinatio naſcitur.Hotom.

Certa pars,ſcilicet, quæ pro diuiſo poſſidetur. Opponitur enim ei, quæ pro indiuiſo eſt, l.1.§.hoc interdictum.ff. vti poſſid. Alciatus autem in l.locus,ff.de acquir.poſſ.ait ex Bartolo, Oldrado, Iacobo Rain. & Alber. certam partem pro indiuiſo poſſideri, cum tertiam puta partem huius fundi habeo, etſi neſciam, quantus ſit totius fundi modus. Verius tamen eſt, partem quæ pro indiuiſo poſſidetur,incertam eſſe:cum magis intellectu quam corpore partes habeat, nec oculis demonſtrari poſſit, leg.ſeruus communis, ff.commod. Aliter certam & incertam partem accipimus in eo, quod dicimus, partem incertam poſſideri non poſſe,l.3.§.incertam. ff. de acqui.poſſ. ſed id ſubtilitate mera dictum eſt, l.ſi fur.§.fin.ff.de acquir. poſſ.Prat. Vid.infr.Certum autem eſt id.

Certa pecunia, certi nummi,ſunt qui in arca ſunt,vel quos in arca habet quis.Briſſ.

Certa ſtipulatio dicitur,cum ex ipſa pronunciatione apparet quid, quale, quantum ſit,quod ſtipulamur: incerta vbi hæc tria non cōcurrunt.Certę exēpla ſunt,Aurei 10.fundus Tuſc. homo Stichus: Nam cum quis Stichum ſtipulatur aut fundum Tuſculanum, ſatis perſpicuum eſt ex pronunciatione, qualis quantaque res ſit,tametſi nec qualitas rei,nec quãtitas aliter exprimatur,leg.vbi autem non apparet,ff.de verb.obl.

Certa & arbitraria inter ſe opponuntur. Plaut.Amphitr. Hoc quidem profecto certum eſt, non arbitrarium. Et Pœnulo, Nunc pol, ego quidem perii certo, aut arbitrario. Cuiac.ad Africa tract.3.fol.28.circ.med.

Certæ & ſolennes actiones,certis formulis comprehenſæ,adſtrictæque l.2.§.deinde ex his,ff.de orig.iur.

Certa onera dicuntur alimenta aliquo certo loco præſtanda, vel tributa,l.ſi fideicommiſſum, ff.de iudic.Prat.

Certa verba in §.procur.Inſt.de iis per quos agere poſſ.id eſt, præſcripta,concepta,& ſolennia:& vt Theophil.ibidem vertit τυπικά, hoc eſt,formalia: & certa forma concepta. Certa verba dixit M Cic.lib.2.de natur.Deor.pro ſolitis,& ſolennibus.Prat.Briſſ.

Certare in l.quod certatum C.de poſthum. hæredib.inſtit. & l. cum quidam C. de legat. eſt inter ſe contendere & controuertere,& inuicē de re aliqua diſputare.Sic ſumitur apud Virg.

Montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas. (Ecloga 5.

Prat. Certabatur,id eſt,controuertebatur Briſſ.

Certare cum vſuris,fructibus prædiorum,dicuntur,quorum vectigalia vix vſuris ſoluendis paria eſſe poſſunt. Cic.in ora. 2.in L.Catilinam. Neq; enim iſti,qui poſſeſſiones habent,alia ratione vlla ſalui eſſe poſſunt. quod ſi maturius facere voluiſſent, neq; (id, quod eſt ſtultiſſimum) certare cum vſuris, fructibus prædiorum. Conuenerant enim cum fœneratoribus,vt eorum prædiorum, quæ pignori pro ſorte & vſuris acceperant,fructus pro vſuris colligerent. Prat.Hot. Cuiuſmodi pacti mentio fit in l.1.§.pac.ff.de pig.& l.Caius Seius, ff.de pign.act.Eueniebat autem, vt quoniam vſuræ,ſiue ſimplices, ſiue in ſortem redactæ longe maiores eſſent, quam vt eas prędiorum fructus æquare poſſent, Catilinarii ſemper in annum elapſum debitores manerent: Ob eamque cauſſam ex ſequentis anni fructibus ſumendum eſſet, vnde fructus vſuris pares eſſe poſſent, quaſique cum iis comparari atque contendere. Quod ideo ſtultiſſimum affirmat, quoniam ad extremum omnes ſequentium annorum fructus prioribus annis debebantur,Itaq; proprietas ipſa ære alieno onuſta creditoribus addicebatur. Vendi igitur prædia & poſſeſſiones oportebat, vt in ſpecie illa nobili,de qua Vlpianus ſcribit in l.magis puto,ff.de reb.eor.&c. Vbi vſurarum modus,carendum eſſe ære alieno ſuadet, ideoq; vendere,quam obligare ſatius erat. Quod tamen Catilinarii, quoniam amore poſſeſſionum tenebantur, facere nolebant. Hot.de vſuris lib.1.c.2.circa finem.

Certamen (de quo infra) in l.liberto, §.Lucius,ff.de annu.legat. ſignificat ludos & ſpectacula & conflictus. Sic ſumitur in l.3.C.de ſpectac.lib.11.Prat.

Certamen etiam μεταφορικῶς ſumitur pro iudicio contradicto, in quo confligunt litigatores in §. ſi vero altera in auth. de nupt.conſtit.22. ita vertit ibi vetus interpres,pro quo Iuſtinianus dixerat τὸ ἀγῶνα. Prat.Et hinc Certamina iudiciaria, in l.9.in prin.C.de præſcr.30.vel 40. Certamina cognitionalia,l.8 §.3.C.eod.tit.& l.37. C.de appell. Hinc quoque certamen prouocationis, l.6.C.de his quib. vt indig.

Certamen, pro ludo, in quo eſt contentio: vbi etiam victori ab Agonotheta præmium proponitur.Scæuola de annu.leg.l. liberto.Certamina,inquit,ſub nomine ipſius celebrarentur,i. ludi Nebriſſ.Sic eod.tit.l.pen.apud Marcellum aientem,cum erat pecunia certa reipublicæ Sardianorum relicta per quadriennium certaminis Chryſantiani.Quære,Sard.Spieg.

Certamen Chryſantianum, ab aureo flore, præmio victoris nuncupatum: ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, i.e.ab auro,& ἄνθει flore. Huius ludi meminit Iuriſc. in leg.penul.ff.de ann.leg. Bud. certaminum,ludorum, & agonum antiquorum quædam nomina explicat, non modo lucem inferentia ad l.athletas,ff.de his qui not. infa. ſed & ad alia multa & Pandectarum & Cod. Iuſtin. Alex.item Neap.c.8.lib.3. Quibus adde Valturium c.12.li.12. de re militari,& Rhodig.c.30.lib.13.Spieg.

Certamina sacra. l.4.ff.de his qui not.infa.Briſſ.

Certaminvm genera quatuor fuiſſe apud Græcos,quib. ἀγῶνες dicebantur.ſcribit Bud.in prioribus adnot.in Pandc. Nemæa, Pythia, Iſthmia, Olympia, quæ & ſacra certamina appellantur eod.auctore. Hæc explicat Alex.ab Alex.lib.5.c.8.ad cognitionem multarũ legum ff.& C. De iis Cæl.Rhod.lib.13 c. 30. De ſacris certaminib loquitur Pollux lib.3.cap.30.Prat.

Certamen publicum apud Vlp.l.qua actione, §.ſi quis in colluctatione, ff.ad leg. Aquil.dicitur, Accu.interprete, quod publicæ lætitiæ gratia fieret, vel quod populo exhiberetur Prat.

Certamen Circenſe in l.cos qui,de ſpectac.lib.11.C.accipiunt Græci interpretes pro equeſtri conflictu. vid.ſ.in verb. Circenſes.Chryſanth.l.24.ff.de annuis legatis. Prat.Briſſ.

Certationem pro cognitione extrema accipi putant quidam in legibus quas refert M.Cic.lib.3.de legib. Multæ pœnæ certatio eſto.Prat.

Certæ & ſolennes actiones, certis formulis comprehenſæ & adſtrictæ,l.2.§.deinde.ff.de origine Iuris.Briſſ.

CERTIORARE pro certiorem facere, non ſemel dixit Vlpia. l. ſi fideiuſſor, 29. ff. mandati l. 3. §. 8. ff. de minorib. l. 1. §. quid ergo. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. l. 22. §. petitum, ff. de petit. hæred. l. 21. §. in teſtamentis. ff. qui teſtam. fac. poſſ. l. 3. §. is qui neſcit. ff. de liber. homin. exhib. l. 5. §. ſi ſeruum, de condict. cauſ. dat. l. 4. ff. de interrogat. in iur. fac. l. 34. ff. de iureiurand. & l. 1. ff. de actio. empt. l. 1. in fin. ff. de eo, qui pro tutor. ſed id verbum à Triboniano pro venuſtiori alio repoſitum putem. Prat.

CERTIFICO. Pro hoc verbo, ceu reprobato, plerique ponunt, certum aut certiorem facere, ſeu reddere: licet etiam cum certiorem facere dicimur, qui alioquin nihil certi a nobis habuerit: atque ſic obtineat frequentior vſus ſcribendi, tamen aliter à Cicer. poſitum, lib. 9. epiſt. fam. Inſulanus obſeruauit. Spieg.

CERTIORO, as, verbo hoc Iuriſcoſſ. vtuntur: quod apud eos qui pure loquuntur, in vſu non eſt. Vlpian. de eo qui pro tut. l. 1. Sed neceſſarios, inquit, pupilli non certiorauit. Idem quoque lib. 7. tit. mandati, l. ſi fideiuſſor. Cum certiorare, ait, non fecit. Certioratus, l. 3. de homil. liber. l. 1. §. 1. ſi quis omiſſ. cauſ. certiorari l. 21. §. in teſtamentis, ff. qui teſtam. fac. poſſ. Certifico vero, & certificatio nuſquam quod meminerim, legitur, niſi in tit. de excuſ. Honores, inquit, & immunitates certificauit ſcribens. Item de pign. & hypoth. l. cum tabernam, quæ eſt Scæuolæ lib. 20. ff. non certificationem inquit, ſed ſuppoſitionem a me accipere. Nebr. Verum Alciato videtur verbum certiorare, pro eo quod eſt, certiorem facere, eadem ratione deductum, qua & veteres meliorare dixerunt. vnde L. Columel. melioraſcere. Spieg.

CERTIS annis prçſtitum, non modo pluribus longoque tempore dicitur, ſed etiam quod triennio præſtitum eſt. Cætera huc pertinentia, vide apud Alciat. in l. ſi certis annis. C. de pact. Sp.

CERTIS oneribus deſtinatum patrimonium, apud Vlp. l. ſi fideicommiſſum, §. quid tamen, ff. de iudiciis. Spieg.

CERTI limites, cum finibus adiectum eſt, qui duo vicini proximi ſunt, l. forma, de cenſib. Spieg.

CERTI anni in conſtitutione Impp. l. ſi certis annis. C. de pactis, dicuntur Accurſio ibidem pauciores tribus. Bart. & Bald. longum tempus interpretantur. Alciatus in Bartoli & Baldi ſententiam pedibus it, tametſi alioquin pro triennio accipi credat. Accurſii ſententia iuuari videtur l. 1. C. de fideicomm. & cap. 1. de præſcript. in antiq. Ni dicas vtrobique iure ſpeciali triennium præſtitutum, quod magis eſt. Nam in l. 1. C. de fideicomm. alimentorum. in d. c. 1. de præſcript. fidei Chriſtianæ fauor verſatur. Prat.

CERTI ſtatus eſſe l. 2. §. ſi quis, ff. vnde legitimi.

CERTIOREM confeſſionem falſæ videtur oppoſuiſſe Vlpian. l. 1. §. ſi quis vltro, ff. de quæſtionib. licet quidam putent ibidem pro veriſimili accipiendam: verius tamen eſt, vt pro veris argumentis confirmata ſumatur. Prat.

CERTO fini tradere, i. tollere, l. 7. circa med. C. de dot. promiſſ.

CERTO certius, pro veriſſimo, prouerbiali voce Iuriſcoſſ. vſurpant. in l. teſtamento, 2. de teſta. l. ait prætor. § ſi non mulier. quæ in frau. cred. l. ſtipulatio §. ſunt autem. de verb. obli. Spie.

CERTVM quid ſit, Sex. Pedius docet l. 3. ſi cert. petat. Videtur autem à cernendo dictum. Ab eo deinde & certare factum, quo magis nunc vtimur, vt lactare, ſpectare, & multis aliis. Nam veteres cernendi verbum, non raro vſurpant: quale eſt illud Ennii, quod refert Cicero. Ferro non auro cernamus. Curt. lib. 1. εἰκαστῶν. c. 12. Vide Iaſ. in l. certum, ff. ſi cert. pet. & Fel. in c. 1. de ſumm. trinit.

CERTVM varie apud Iuriſconſ. accipi pro re, apud Alciatum in rerum ſummis obſeruaui, aientem eam vocem, nunc latius, nunc anguſtius ſecundum ſubiectam materiam declarari, id refert in l. certum, ff. ſi cert. pet. Prat.

CERTVM eſt, cuius certitudo reperiri poteſt, vel ex libello conuentionis, vel inſtrumento obligationis, vel parte aliqua actorum, l. 5. in fi. l. 59. ff. de re iud. Goth. ad l. 3. C. de ſentent. quę ſine cert. quant. profert.

CERTVM quoque eſt, non modo quod nominatim expreſſum eſt, ſed & quod aliunde per certi relationem poteſt colligi, Goth. ad l. 1. C. eod. tit.

IN ſtipulationum tractatu, Certum accipitur quod ex ipſa pronunciatione, quid, quale, quantumque ſit, apparet: veluti aurei decem, fundus Tuſculanus l. 74. ff. de verb. ſign. Itaque hæ ſtipulationes, in quas huiuſmodi res deductæ ſunt, Certæ appellantur. contra, vbi non apparet quale quantumque eſt in ſtipulatione, incerta eſt ſtipulatio. l. 75. eod. tit. Denique certa eſt ſtipulatio, in quam certa quantitas deducitur, ſiue principaliter, ſiue pœnæ nomine. At vbi in ſtipulationem id quod intereſt venit, incerta. Proinde ſi pœnam ſtipulatus fuero, Si mihi pecuniam non credidiſſes, certa eſt ſtipulatio. Si ita ſtipulatus fuero; pecuniam te mihi crediturum ſpondes? Incerta eſt ſtipulatio: quia id venit in ſtipulationem, quod mea intereſt, l. 68. de verb. oblig. Si decem mihi aut Titio, vtrum ego velim, ſtipulatus ſum, ex eo quod mihi dandum eſt, Certi ſtipulatio eſt; ex eo quod illi ſoluendum eſt, Incerti. At vero Certum, in actione ſi certum petetur, pro certa pecunia numerata accipimus, de quo latius Rævar. l. quatenus cuiuſque intereſt. ff. de reg. iur. De ea enim hæc actio comparata eſt, l. 1. ff. de condict. trit. l. 1. ff. de interrogat. in iur. fac. Inde actio certæ pecuniæ apud Senec. lib. 3. de benefic. c. 7. & certa pecunia credita. Quintil. lib. 4 c. 2 Satis eſt dixiſſe. Certam pecuniam creditam peto ex ſtipulatione. Et alio eiuſdem capitis loco. Nam quid in pleriſque iudiciis priuatis de re certa credita, locato & conducto, interdictis habere loci poteſt? Et lib. 8. c. 3. Te non pudeat certam creditam pecuniam periodis poſtulare. Cicero pro Roſc. Com. Adnumeraſſe ſeſe negat, expenſum tuliſſe non dicit, quum tabulas non recitat: Reliquum eſt, vt ſtipulatum ſe dicat. Præterea enim quemadmodum certam pecuniam petere poſſit, non reperio. & in l. vlt. §. Lucius, ff. de condict. indeb. & l. 7. §. vlt. de contrah. empt. Briſſ.

CERTVM Alciato in l. certum, ff. ſi cert. pet. propria ſignificatione id ſonat, quod liquido apparet, & oculato ſenſu deprehenditur, à cernendo ducto verbo. Prat.

CERTVM autem eſt id demum, quod in oculos cadit, & demonſtrari cernique poteſt. Sic certus locus, qui pro diuiſo poſſidetur, in l. 1. ff. de euict. l. 6. ff. de ſeruit. l. 4. ff. pro empto. l. 8. ff. de rei vind. Et ita certa pars, & pro indiuiſo opponuntur. d. l. 1. & l. 25. ff. quib. mod. vſusfruct. amitt. & l. 1. §. hoc interdictum. ff. vti poſſid. l. 35. ff. de ſeruit. vrb. Pars enim pro indiuiſo incerta eſt, cum oculis demonſtrari non poſſit, nec certis regionibus deſcripta ſit, intellectuque & animo non diuiſione corporum ſecernatur. l. 5. ff. de ſtipul. ſeru. l. 66. §. 1. ff. de legat. lib. 2. l. 5. §. ſi duobus, ff. commod. Briſſ. Incerta pars eſt, quæ quanta ſit, ignoratur, v. g. Quicquid Titius poſſidet. Itaque & pro indiuiſo pars, certa dicetur, ſi de modo eius conſtet. l. 26. de acquir. poſſ. leg. 76. §. 1. de rei vind. l. 11. §. ſi cum eſſet de interrog. in iur. faci. Hæc idem Briſſon. Numerata pecunia, & res quæ pondere, numero, menſura, conſtant, incerta ſunt corpora, niſi certo loci ambitu concludantur. Nam ſi quis vinum ſimpliciter, vel pondus argenti, nummoſve generaliter legauerit, incertam rem legat: quia in nullo certo corpore, ſed in quantitate hæc conſiſtunt, quæ nullis certis finibus circumſcribitur. At ſi quis vinum quod in hac apotheca eſt, decem quæ in hac arca ſunt, leget vel promittat: tunc certum corpus intelligitur legatum vel promiſſum. Briſſ.

CERTVM per naturam dupliciter aliquid dicitur ex cauſſa ſcilicet, & re ipſa. Ex cauſa puta, ſi mater vterum gerat: quoniam non concepti, naſci non poſſunt. Ea notitia, quæ ex cauſſa naſcitur, ſi vnus tantum conceptus, certum eſt per rerum naturam vnum eſſe naſciturum. atque hæc notitia de futuris eſt. l. ſed & ſi reſtituatur. in fin. ff. de iudic. l. antiqui, ff. ſi pars hære. petat. Reipſa vero certum eſt, quid nunc agat rex: licet mihi ignotum ſit. Ferret. tit. de verb. oblig.

CERTVM etiam illud dicitur, quod tempore ſtipulationis in aliquo certo loco eſt, veluti vinum, oleum, triticum quod in horreo eſt, dare ſpondes? Incertum ergo eſt quod nondum natum eſt l. vbi autem, 75. §. illud dubitationem, ff. de verbor. oblig. Prat.

CERTVM etiam dicitur, quod clarum manifeſtumque eſt, Alcia. in dict. l. certum. Sic accipitur in cap. de capitulis. 10. diſtinct. Quandoque accipitur pro eo, quod dicimus verum, conſtare. l. ſi filius, ff. de ritu nupt. Sunt tamen qui certum ibidem pro veriſimili accipiant. Prat. Adde Forcat. obſeru. in 42. dialog. Necyomantiæ.

CERTVM eſt (quod ad certi condictionem attinet) cuius ſpecies vel quantitas, quæ in obligatione verſatur, aut nomine ſuo, aut ea demonſtratione, quæ nominis vice fungatur, qualis, quantaque ſit, citra omnem ambiguitatem oſtenditur. l. 6. & 9. ff. de reb. credit. Briſſ. Nam & Pedius lib. 1. de ſtipulationibus, nihil referre ait, proprio nomine res adpelletur, an digito oſtendatur, an vocabulis quibuſdam demonſtretur, quatenus mutua vice res fungantur, quæ tantundem præſtant. l. certum. ff. ſi cert petat. & cer. cond. Old.

CERTVM quoque dicitur, quod licet incertum nunc eſt, tamen dubium non eſt, poſſe certificari. arg. l. quidam relegatus de reb. dub. Vnde Bartolus docet, & certum dici poſſe, quod licet incertum appareat, ſigno tamen indubitabili poteſt eſſe certum. Signum autem indubitabile illud intelligendum, quando fallere non poteſt. Spieg.

CERTVM corpus in l. ſed & ſi. 10. ff. de acceptilat. & alibi, paulo generalius ſumptum eſt, quod ſpecie certa continetur. Briſſ. Certum corpus tamen proprie I. C. appellant, quod dialectici Indiuiduum: Incertum vero, quod illi genus, qua de cauſa inter ſe opponuntur, in l. 1. §. non ſolum, ff. ad leg. Falcid. Hot.

CERTVS homo, veluti Stichus, Dama. Pamphilus, dicitur ad differentiam hominis in genere promiſſi legatiue, l. 63. §. quod vero. ff. de furt. l. 13. l. 47. §. vlt. de leg. 1. l. Neratius. ff. de condit. indeb. Huic opponitur homo incertus l. heredes, 25. §. ſi incerto, ff. famil. ercisc. Prat. Briſſ.

CERTVM ius in conſtitutione Alex. imp. l. 2. C. de ſolut ſumitur pro claro & aperto. Certum ius, hoc eſt, expreſſa & aperta, l. cautum. Prat.

CERTVM ius vero apud Pomponium l.2 in princ.de orig.iur.dicitur ſcriptum, vt colligitur ex §.ex actis, d.l.2.Prat.

CERTVM ius ac finitum, quod deſcriptum eſt & legib.continetur, ait Briſſ.item quod longo vſu in mores perductum.Briſſ.

CERTVS locus in l.locus, ff.de acquir poſſ. & l.4. §.pro empto. dicitur qui pro diuiſo poſſidetur, quæ interpretatio comprobatur, l 1.ff.de euict & l.Pomponius 8.ff.de rei vin.Alciatus ad d.l.locus.certum locum ita diffinit, qui certis finibus ſit comprehenſus.quæ diffinitio iuuatur d.l.Pomponius 8. Incertus autem, cuius qualitas aut quantitas non apparet, l.cum poſt, 69.§.gener.ff.de iur.dot.veluti, qui pro indiuiſo dicitur.Prat.

CERTVS pater Cic.pro Sext.Roſc. Amer. ſi tibi fortuna non dedit, vt certo patre naſcereris. Certa mater.l.5. ff.de in ius vocando, vbi mater ſemper certa eſſe dicitur.Briſſ. Certus accuſationis l.14.de bon.poſſ.Briſſ.ex Cic.& ll.ff.

CERTVM vel incertum contractum Accurſius fere intelligit de certo vel incerto, quod in contractum, vel obligationem deductum: quemadmodum & alibi certa, vel incerta ſtipulatio (l.ſtipulationum quædam.de verb.oblig.) dicitur, vel ſtipulatio certi incertiue.l.ſi pœnam.l.liber homo, §.vlt.de verb.oblig.l.4.de vſuris. Cum certi contractus meo iudicio) potius illi dici poſſint, qui nominati appellantur; ſcilicet quod certum ac proprium nomen contractus habeant.l.iuriſgentium. de pactis. Incerti autem qui vulgo innominati dicuntur, eo quod proprio non appellentur nomine. Non enim illis locis, de eo quod in obligationem deductum eſt, ſed de ipſa cauſſa, contractu vel obligatione Iuriſconſulti loqui videntur. Sed & actio præſcriptis verbis, vel in factum, incertum iudicium, vel incerti ciuilis actio vel condictio dicitur..l. ſi conueniri. comm.diu.l.pen.depoſiti.l.6.16.de præſcript.verb.l.19. in fin. de precario.l.9.22.in fin.C.de donat.h.e. (vt ego arbitror) incerti contractus, vel negotii actio, iudicium vel condictio, tunc enim locum habet, cum incertum eſt, quo nomine contractum negotium proprie appellandum ſit. Idem in condictione incerti. Nam & illa tunc datur, cum nominatæ illæ, & ſpecialiter introductæ condictiones, proprie locum non habent: ſed negotium ſubiectum ad ſimilitudinem illarum ita accedit, vt condictionem dari æquum ſit.l.22.in fi.l.40.§.1.de condict.indeb.l.12.in fi.de cond.fur.l.5.& 8. de act.empt.§.incertam. Dicitur tamen quandoque & incerti agi, cum ob quantitatem non expreſſam ad intereſſe tantum datur actio, ſed de eo illis legibus non agitur. l.vlt. ſi quis in ius voc. non ierit.l.68. de verb.oblig. l.2.de præt. ſtip. Langebecius in annot.nouiſſ.aliquot legum c.36.

CERTVS dicitur is, qui ab integræ fidei aliquo admonitus eſt, l. ſi quis ita, 16.ff.de teſtam.tutel.

CERTVS libertus.l.28. ff.de alimentis vel cibar.Percuſſor, l.6.de Senatuſconſulto Syll.modus, l.3.C.de poſtulando: Procurator.l.2.ff.de procur.&c.Briſſ.

CERTVS hæres, vt adire poſſit, dicitur, qui probabiliter, vehementi quadam opinione, credit ſibi delatam hæreditatem. l. Pannonius Auitus. §.1. de acquir. hæred. exituſque oſtendit eum recte ſenſiſſe gl.l.ſi quis extraneus.in fin.eod.tit.Spieg.

CERTVS homo dicitur, cuius qualitas definita eſt: nam de quantitate non laboratur: qualitas autem aut nomine oſtenditur, aut demonſtratione, aut natione.nomine, vt Pamphilus, Datus; demonſtratione, vt ſi digito notemus: veluti cum dicimus, Hunc hominem meum eſſe aio. vel natione: vt Syrus, aut Phryx, aut Lydus: vel loco, vt frumentum, quod in illo horreo eſt: veſtis, quæ in illa arca eſt: aut alia quadam nota, vt filius Areſcuſæ.l.Quintus, 10. ff.de aur.arg.l.plane, 34.§.2. l.cum res, 47.§.1.l.ſed ſi.51.l.ſi ſeruus, 108.§.qui quinque.ff.de leg.1.Contra vero incertus homo dicitur, cuius qualitas definita non eſt: veluti cum in genere teſtator ſcripſit. Hominem illi do, lego.l.vbi autem, 75.ff.de verb.oblig.& l.cum incertus 13.ff.de leg.1.l.hæredes, 25. §.ſi incerto. ff.famil.erciſc.neque enim qualis ſignificetur, intelligitur.

CERTVM temporis Vlp.dixit in l.8.§.vnde ſi quis, ff.de inoff.teſt.

CERTVM vinum aut frumentum dicitur, cuius & qualitas & quantitas apparet: Interdum, cum aut neutra, aut alterutra tantum definita eſt: veluti ſi quis dicat; vini amphoras centum, vel etiam; vini Campani amphoras centum: Incertum dicit, propterea quod quantitatem tantum exprimit qualitatem prætermittit. Cāpani enim vini multa genera ſunt. Quod ſi adiiciat, Optimi: tum qualitatem expreſſerit, ſed ſi Boni diceret, nequaquam.bono enim aliud eſt melius. Quin etiam

CERTVM dicit, qui vinum quod in apotheca eſt, & triticum quod in horreo eſt dicit.hoc enim idem eſt ac ſi diceret, quale quantumque in illa apotheca, aut illo horreo eſt: quæ omnia traduntur in l. ſtipulationum, 74. & l.ſeq.l.triticum, 94. ff.de verb.oblig.

CERTVM facere, id eſt nominare, denunciare, l.17. vbi Goth.de euiction.

CERVESIA vel ceruiſia vini appellatione non continetur, niſi forte paterfam. aliud ſenſerit, & vini numero eiuſmodi potum habuerit, l.9.ff.de trit.vino.Briſſ.

CERVI præter notam ſignificationem apud veteres dicuntur ſerui & fugitiui, à celeritate, vt ex Sexto Pompeio docet Petrus Crinitus de honeſta diſcipl. lib.19.c.8. Sunt & furcæ lignave cornuta ad ſimilitudinem ceruorum cornuum apud Liu.lib. 44.& Cæſarem lib.6. de bello Gallico: cum inquit, poſt eas aggerem & vallum 12. pedum extruxit, huic loricam pinnaſque adiecit grandibus ceruis.

CERVICES numero tantum plurali veteres dixiſſe, ait Varro 7. & 9.ling.lat.Seruius in 2.Æneid.Ceruix ait, numero ſingulari Collum ſignificat: numero plurali ſuperbiam: quod diſcrimen non ſeruatur.Briſſ.

CERVICAL, veluti Ceruicis ſuſtentaculum quod Galli vulgo *aureillet & couſſinet*. Eius meminit Plin.lib.20.c.item 20.& lib.28.c.4.Iuuenalis Sat.6.& Martialis lib.14.Epigram.146.& quiſquis is eſt, qui Ezechielem traduxit, cap.13.vbi inquit, his qui faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas animas. Et iterum non multo poſt: Diſrumpam ceruicalia veſtra, ſuper quæ vos colligitis animas. Græci id vocant προσκεφάλαιον qua voce vſus eſt D.Marcus c.5. vbi interpres vertit, Ceruical. Idem autem eſſe Ceruical, & Puluinum, ex eo patet, quod dicemus infra in puluillo, & ex d.c.3.Ezechielis. De hoc autem eſt illud Martialis Apophor.lib.14.Epigr.146.

Tinge caput nardi folio: ceruical olebit:
Perdidit vnguentum cum coma, pluma tenet.

Vt annotauit Tiraquell.in leg.connub.3.gloſſa 1.parte 3.

CERVICALIA, veſtis nomine contineri Vlpianus ſcribit in l.25. §.1. ff. de auro argent quod ſi ad muliebrem mundum ea pertinent, ſignificati putarem eo nomine quæ Græci τὰ περιτραχήλια nominant, quæ Iul.Pollux in mundo muliebri recenſet. ſint virilia ſunt, ea dici putarem quæ frigoris vitandi cauſa ceruici circumdantur.Hot. Adde quæ ſ.dicuntur in dictione Aquiminarium.

CERVICEM erigere aduerſus aliquem, eſt Imp. Conſtantio, in eum cui gratitudo debetur, irreuerentem eſſe. Sic ceruicem aduerſus patronum erigere, dicitur inofficioſus, & irreuerens libertus.l.2.C.de libertate & liber.eor. Notum, duræ ceruicis hominem dici, quaſi indomabilem, more ferocium boum, quique ceruice erecta & rigida contumaciam quandam præ ſe ferat, tanquam nemini ceruicem inclinare volens, *hartnackig*, cap.niſi cum pridem. §.propter militiam.de renunciat. Spieg.Prat.

CERVICOSVS ponitur pro duro & inexorabili.

CERVISA, ceruiſia, vel ceruiſium, potio eſt ex hordeo, ſiue tritico, ſiue ex pane concinnata. & eſt fere quam ſacræ literæ ex Hebræo ſermone interpretantur ſiceram, & idem quod Zithum. ſicera vero, Hieronym.ait, eſt omnis potio, quæ poteſt inebriare, præter vinum Vlpian.lib.33.ff.de tritico & vino legato. l.ſi quis: Nec camum, inquit, nec ceruiſa continebitur. Et paulo ante: certe Zithum, quod in quibuſdam prouinciis ex tritico vel ex hordeo, vel ex pane conficitur. Strabo lib.17. in deſcriptione Ægypti ſcribit, commune illis populis eſſe poculum, & fieri modis variis. Appellatur autem à Græcis Zithum, ab interprete Ceruiſum. Nebriſſ. Vlpian. de trit.& vin. l.ſi quis. Certe Ceruiſium, quod ex tritico, vel ex hordeo, vel ex pane conficitur, Græce ζῦθον. Plinius: ex iiſdem fiunt & potus zythum in Ægypto. Celia & ceria in Hiſpania, ceruiſio & plura genera in Gallia. Quo loco melius quidam Cereuiſiam legunt, teſte Steph.Robert. Eſt locus in c.25.lib.22. Porro idem Vlpian. citata l. ſimili modo, inquit, nec curmi, nec ceruiſia continebitur: ſubaudi, vini appellatione.Spieg.

CERYCIA ſunt inſignia quæ legati Græcorum ferre ſolebant, ne quis eos violaret. Sic ſumitur in l.ſanctum, ff.de rer.diuiſ. quod & I.Pollux lib.8.Onomaſtic.his verbis docet: κηρύκειον φόρουν οἱ πρέσβεις. Non igitur ornamento tantum erant, vt putat Alexander Genial.dierum lib.4. ſed & tuitioni d.l. ſanctum.Prat.Hicque obiter admonendi ſumus ſinceriorem eſſe hanc eius loci lectionem, quam ſit illa Alexandri Neapolitani, qui legendum putat ἱκετηρία intelligens opinor, ramum oleæ lana obuolutum: ſed eum non conueniſſe niſi ſupplici vel deprecatrici legationi, oſtendit ipſius vocis ſignificatio, &c.Baldui.§.ſanctæ quoque res Inſtitut.de rer.diuiſ.

CESPITEM vellere de buſtis l.6.de ſepulcr.viol.in C.Theo. Tumulis enim terræ ceſpes aggerebatur, Tacit. lib. 1. Ceſpes eſt terra cum propria herba euulſa. Serui.in 1.Eclog.Virg. Vel, vt Feſtus, terra cum herba in modum lateris cæſa.Briſſ.

CESSA aquæ ſeruitus. Vide ſ.Cedere actum.

CESSARE proprie eſt moram facere, vel deſinere, deſiſtere, aliquando negligentem eſſe, tardum eſſe.

CESSAT tutor, qui tutelam non gerit, neque adminiſtrat, l.1.§.1. & l.17.ff de adm.& peric l.4.§.1.ff.rem pupilli ſalu.

CESSANTE patre, id eſt, non agente.l.7.de iniur.

CESSANTE emptore, id eſt, non appellante.l.4 §.1.de adpellat.

CESSANTE procuratore, id eſt, non reſpondente. l.5. vt in poſſ. leg.Briſſ.

CESSAT ſtipulatio, cuius effectus aliquo interuallo differtur & intermittitur, l.1.vti legator.Briſſ.

CESSARE,

CESSARE, pro fruſtrari & moram facere ſolutioni.l.antepenult. ff.de legib.lib.1.l.41.§.1.ff.de vſur.l.15.ff.de alim.leg.l.38.ff.de minor.Vlpia.ad interpretationem reſcripti Imper.Anton.quo in propria quoque hæredis bona legatarii mitti iubentur, ſi poſt ſex menſes, quam prætor aditus eſt, in ſolutione ceſſatum fuerit. Ceſſatum non videri ait, ſi pupillus tutorem non habeat, nec curatorem furioſus, vel adoleſcens, cum fruſtratio his perſonis indefenſis nocere non debeat l.5.§.Imperator,& §.ceſſatum,ff.vt in poſſ.leg.Briſſ.

CESSARE partem dixit Iauolenus l.Mæuio, 41.ff.de leg.2.pro deficere,& ceſſantium,id eſt deficientium,partes eodem ſenſu Paulus l.diuus 7.ff.ſi cui plus,quam per leg.Falcid.Sic Romanus Pont.

CESSANTE cauſa, ceſſat effectus, id eſt, deficiente, & ſublata.c. cum ceſſante,extra de adpell.& vide A.Tiraqu.tract.ceſſante cauſa.Prat.

CESSAT pars,quæ caduca eſt,quæ deficit. Ceſſat pecunia,quæ otioſa eſt & pupillo vacat.Briſſ.ex ff.

CESSARE & Locum habere,ſeu Locus eſſe, opponuntur,l.1.§.1. ff.ſi quadru.l.10.§.1.ff.quæ in fraud.cred.l.3.ff.de donat,&c.

CESSARE eſt locum non habere:vel deficere.

CESSAT actio, cautio, collatio,commiſſum,crimen.dolus,voluntas, mens Senatuſconſulti, ratio, quæſtio, querela, iudicium,lex,ius legis Falcid.ius accreſcendi.Briſſ.ex ll.ff.& C.

CESSANTEM quoque demonſtrationem apud Papinianum accipere debemus,pro deficiente probatione,l.cum ex pluribus 97 ff.de ſolut.Prat.

CESSARE edictum dixit Vlpianus l.quod ſi 3.ff.ne quis eum,qui in ius voc. pro eo, quod eſt locum non habere, & ad eum caſum non pertinere.Prat.

CESSARE libertatem, Et

CESSARE addictionem apud Vlp.l.ergo,4.§.ſi in fraudem.& §. ſi bona,ff.de fideicomm.libert.accipi oportet,h.e.non valere, & ei actui locum non eſſe.Prat. Hic ceſſant partes iudicum, prætoris. Briſſ.ex ff.

CESSARE, pro ocioſum & inutile eſſe, ſæpius occurrit etiam apud ICtos noſtros. Quod interpretes barbare exponũt,modo pro nullum eſſe, modo pro non competere. Scæuola eleganter dixit in l.diuortio facto. neg.geſt. Præterire denique aliquid temporis debebit,quo ceſſaſſe videatur. Item ceſſare dicuntur,quæ non ſunt extincta, & quæ redire poſſunt.Sic dicimus, ceſſare obligationem,ſed non eſſe extinctam. Vide Zaſium in tract.ſubſtit.c.3.& gl.fi.l.propter.ff.ſolut.matr.Spieg.

CESSARE improprie pro nunquam fuiſſe. Papin.l.97.ff.de ſolut. Quam ex pluribus cauſis debitor pecuniam ſoluit, vtriuſque demonſtratione ceſſante,i.ſine vlla demonſtratione.Hoto.

CESSARE ſuo periculo, non negligentem eſſe,l.1.de admin.tut.

CESSATIO,id eſt,mora,intermiſſio,l.17.ff.de vſuris,l.1.ff.de ope. publ.Ceſſationum ſolitæ vices.Briſſ.ex ff.& C.

CESSATIO, interdum contumaciæ imputatur. l.is cui, §.ceſſatum,ff.vt in poſſeſſ.leg.Alber.

CESSATIO ab adminiſtratione, ceſſatio aliena, collationum, curatorum, legati, officii, tributorum, tutorum,&c. Briſſon. ex ff.& C.

CESSICIA tutela,quæ in iure ceſſa eſt,& tranſlata:Vt & ceſſicia libertas,quæ vindicta datur.

CESSICVS tutor, cui in iure tutela ceſſa eſt Vlp. in Epitome, à verbo cedere ducitur.Prat.Briſſ.

CESSIM ire in l. ſi ex plagis §. in cliuo, ff.ad leg.Aquil. eſt retrò ire ſeu redire, ex interpretatione Alpheni eius legis auctoris. quod & Accurſ.recte intellexit. Eo dicendi genere vſus eſt Iuſtin.lib.2.Aut ſi hoc parum tritum extat, vos, commiſſo prælio, ite ceſſim, inhibete remos, & à bello diſcedite.Prat.Briſſ.

CESSIM, pro locum dare regrediendo, & retrocedendo. Iuriſc. ad l.Aquil.Interim ſuperius plauſtrum ceſſim ire cœpit.Spie.

CESSIO in iure communis alienatio eſt & mancipi rerum, & nec mancipi: quæ fit per tres perſonas, in iure cedentis, vindicantis,addicentis,Vlp.tit.19.Hot.Briſſ.

CESSIO,inquit Theoph.eſt legatorum, quæ nondum percepta ſunt,ad hæredes tranſmiſſio,§.20.Inſtit.de legat.Hotom.

CESSIO proprie & iuris actionis tranſlatio: nam per ceſſionem iura & actiones in eum cui ceſſit transferuntur, quia ſicut in venditione, vel quolibet titulo alienationis rei corporalis neceſſaria eſt traditio, quantum ad dominii tranſlationem: ita ad tranſlationem rei incorporalis,ſcilicet iuris, & actionis vtimur ceſſione, quæ reputatur pro traditione.Nebriſſ.

CESSIO ſecundum Iſidor.lib.6.Etymol.eſt rei conceſſio,ſicut & illud Ruth.4.cedo iuri propinquitatis. Nam cedere dicimur quaſi concedere, vtpote ea quæ propria ſunt. nam aliena non concedimus,ſed reſtituimus.Nebr.

CEDERE etiam dicitur qui contra veritatem alteri conſenſit: vt apud Cicer. Ceſſit auctoritati viri,id eſt,potius paruit.Nebr.

CESSIO eſt vtilis dominii tranſlatio, & ſic conſequenter alienatio Bald.in c 1.per quos fiat inueſt.Rebuff.

CESSIO non eſt exactio: vnde ſi vxor relicta ſit vſufructuaria, donec dotem exegerit, ſi vxor ceſſerit actionem ſuper dote, non perdit legatum vſusfructus, quia non videtur exegiſſe, cum, vt dixi, ceſſio non ſit exactio.Bart.in auth.hoc locum.in fi.C.ſi ſecundo nupſ. mul. ſecus vbi ceſſionarius exegerit. Alexander in l.amplius,in fi.ff.rem rat.hab.Rebuff.

CESSIO,in iudicio tali forma contingebat.Accipiens rem, adito magiſtratu, Hãc ego rem, inquiebat, ex iure Quiritum meam eſſe aio.Deinde iudex ex huiuſmodi vindicatione interrogabat cedentem:an contra vindicaret? Quo negante,aut tacente,rem vindicanti addixit,eaque vocabatur legis actio.Boet.

CESSIONIS bonorum beneficium introduxit lex Iulia. Beneficium eſt,quia etiamſi qui cedunt bonis,bonorum venditionem patiantur.l.debitores. C.ex quibus cauſis inf.irrog.l.3.& l.5.ff.de ceſſ.bon.l.2.& 4.qui bon.ced.poſſ.tamen infames ex ea cauſa non fiunt: quia non inuitis illis venditio fit: Non tamẽ caret hæc res ſuggillatione aliqua Nou.4.propterea quod decoquunt creditoribus, cuius generis homines Adrianus in amphitheatro catamidiari iubebat, vt pleriſque locis hodie fit in foro: & Bœotiis fuiſſe eandem legem Nicolaus apud Stobæum auctor eſt c.42. Lex Roſcia cum cauiſſet, vt equites in 14.ordinibus ſederent,exceperat decoctores.Et hanc omnem contumeliam pati, cedendo bonis decoctores cogebantur metu carceris & vinculorum & verberum:quę ſupplicia propoſita erant iis qui creditoribus ſuis ſatis non facerent.l.1.& vlt.C.qui bon.ced.poſſ.l.1.C.Theod eod.tit. Verum eos qui non ſuo,ſed fortunę vitio decoxerunt Nou.135.Iuſtin.liberat tam ſuppliciis quam ceſſionis neceſſitate, dummodo iurent ſe pares non eſſe ſoluendo, id eſt, ſi eiurent bonam copiam, Quod congruit antiquo iuri. Quum enim ex 12.tab.olim debitores creditoribus necterentur & addicerentur, id antiquâ lege ſublatum fuit relata à M.Varrone, & liberati ſunt qui bonam copiam eiuraſſent,ne eſſent nexi,ſicut d.Nou.135.qui eiurant bonam copiam, id eſt,ſe non eſſe ſoluendo, liberantur carcere cruciatuque omni corporis, immo & ceſſionis ignominia.Sed creditoribus pro extremo ſubſidio datur ius quantum potuerint bonorum debitoris conquirendi & vindicandi, & conueniendi etiam debitores debitoris Cuiac. in expoſitio:d.Nou.Iuſt.135.Vide Weſem.in parat.tit.de ceſſione bonorum.Vide & s̃.Bonorum ceſſio.

CESSIO bonorum miſerabile auxilium,l.8. Cod.qui bonis ced, poſſunt.

CESSIO flebile adiutorium,l.7.C.eod.

CESSIONARIVS dicitur ille,in quem transfuſa eſt obligatio,vel nomen, & debet certiorare debitorem,quod nomen eius in ipſum transfuſum ſit, ipſum notificando, vel oſtendendo inſtrumentum,& legendo,& copiam, ſi velit habere,dando,vt l.nomen,quæ res pign oblig.poſſ.C.alias alteri ſoluere poſſet debitum, non credens ſe obligatum ceſſionario. C.de obl. & act.per Bart.Prat.

CESSIONARIVM cui ex iuſta cauſa ceſſio fit,poſſe vocari creditorem Dd.aſſerunt in l.1.fi.ſi cert.pet. & plene Reb.in ſchol, priuil.177.Reb.

CESSIONIS bonorum effectus hic eſt maximus,quod vi voluerit cedere bonis, is non poſſit detrudi in carcerem, aut ſi ductus fuerit,debeat dimitti.l.1.C.qui bon.ced.poſſ.

CESSIONIS bonorum & dationis bonorum in ſolutum differentia ponitur in l.4.C.qui bon.ced.poſſ.facta enim ceſſione bonorum, non poſſunt creditores bona propria auctoritate tenere iure dominii:ſecus ſi data fuerint bona in ſolutum. Eſt & illa differentia, quod ceſſio bonorum quodammodo eſt iniurioſa Nouell.3.4.& 135. licet ipſo quidem iure nullam irroget infamiam.l.11. Cod.ex quib. cauſ.inf.irrog.l.vlt. C.qui bon. ced. poſſ. datio bonorum in ſolutum, iniurioſa non eſt, ſed benignior, ac per eam perinde ac ceſſione bonorum vitabitur carcer.Cuiac.ad.Nouell.4.

CESSVM dare in l.43.ff.de ædil.edict. interpretatur Gothof.ibidem,calce percutere.

CESSVS,a,um.Vide cedere actum.

CESVRATIM,i.ſuccincte,breuiter per Ceſuræ commata,partes, & interordinia libelli.Ceſuratum vas appellatur ceſſim orificiatum.Ioa.Bapt.comment.in Epiſt.Sidon.Apollin.ad Claudianum lib.4.

Κέστος ſignificat ſponſæ zonam nuptialem.Old.

CETEROQVIN,alioquin Vlpian.l.29.ff.de iure fiſc.Sed enim hæc pœna magis eſt, vt aduerſus ipſum locum habeat,qui delatorem redemit:ceteroquin aduerſus hæredem eius tranſire non debet.Idem l.35.§.3.ff.de hered.inſt.intelligendum erit rerum Italicarum ſignificatione eas contineri, quas perpetuo quis ibi habuerit,atque ita diſpoſuit,vt perpetuo haberet. ceteroquin ſi tempore,quo tranſtulit in alium locum,&c.Hotom.

CETERORVM, & reliquorum appellatione omnes continentur: veluti ſi cui optio ſerui legata ſit, cæteri Sempronio: illo non optante,omnes ad Sempronium pertinentes:Briſſ.M.Terent. Clemens in l.cum opt.cap.17.ff.de opt.leg.& Marcellus apud Vlpianum l ceterorum. ff.de verb.ſignif. Ideoque incluſionis notam eſſe conſtat. Excludit etiam plerunque, veluti apud Vlpianum l.non ſolum.§.quæritur.ff.de procurator.Singulari

quoque numero apud eundem l.2. ff.de iis quæ in teſt. delen. excludit.compendioſe in Tabellionum tabulis,inſtrumentiſve interiecta his notis, &c. hæc vox comprehendit omnia, quæ ſunt de natura contractus, vel rei, ſuper qua adponitur. Bart.in l.Gallus. §.idem credendum.ff.de lib.& poſth. Huius locutionis vim latiſſime explicant Iaſon, & Alciatus ibidem, quos conſulas velim.Prat.

Inter CETEROS (τοὺς λοιποὺς) & Nominatim exhæredari,opponuntur. apud Vlp tit.25.Regul.& l.4.§.1.C.de liber.præter.& Inſtit.de exhæred.liber.Briſſ.

CETERA cognitionis dixit Scæuola l.intra vtile,39.ff.de minorib. pro omnibus, quæ ad cauſæ reſtitutionis in integrum cognitionem pertinerent. Sic eodem ſenſu dixit idem, Cetera negotii. Sic

CETERA venditionis dixit Vlpian.l.magis puto,5. §.ſi pupillus, ff.de rebus eorum,pro omnibus,quæ venditorem facere præſtare oportet,& omnia iudicii,l.in cauſæ.ff.de procurat.Prat.

CÆTERVM aduerſandi nota eſt, & accipitur pro ſed, in conſtit. Alex.Imp.l.1.C.ſi aduerſ.rem iud.Prat.

De CÆTERO, in l.8. C.de aduoc. diu.iudicum, id eſt, in poſterum,Goth.in d.l.8.Briſſ.

De CÆTERO pecore,l.38.§.iumentorum,ff.de ædilit.edicto. In cætero iure.De cætera parte,l.34.ff.de bon.libert.Briſſ.

Vox CÆTERVM plerunque abſurdi nota eſt, & ſignificat Alioquin,in l.8.§.1.de minorib.l.5.§.1.ff.de alienat.iud.mut.l.15.§. poſteaquam,ff.de damn.infect.l.12.§.1.in fi.de pact.dot.l.15.§. 1.ff.quod vi aut clam.l.15.§.ſed ſi empt.ff.de re iud.l.17.§.ſi iuſſu,ff.de iniur.l.63.§.hæc ita, ff.de furtis,l.2. §.idem Nerua.ff. ne quid in loco publico,l.3.§.hoc autem,ff.de liber.exhib.l.5. §.maxime,ff.de carb.edict.l.32.in fin.ff.de recept.qui arbitr.l. 49.ff.famil.erciſc.l.5.§.meminiſſe.ff.de oper.nou.nunt. Sic & apud Tertull.in lib.2.aduerſ.Marcio.illo loco. Cæterum non eſſet anima nec ſpiritus.Et lib.2.ad vxor. Sanctificatur enim infidelis vir à fideli vxore, & infidelis vxor à fideli viro. Cæterum immundi eſſent filii veſtri. Hoc,ne leue videatur,Accurſium valde torſit in interpretatione,l.5.ff.de iudic.ſol.quæ huius vocis vi percepta non obſcurum ſenſum habet.Contra etiam Alioquin pro cæterum ponitur, in l.91.ff.de legat.3.l.1. C.de pact.conuent.l.42.de acquir.hæred.Notauit Goueanus lib.1.var.lect.c.1.Briſſ.

C H.

CHALARE verbum à Græco χαλᾶν deducitur,atque hoc verbum hodie nautis familiare eſt,qui chalare velum dicunt.Chalare enim laxare & dimittere eſt. Hinc etiam chalatorii funes ſunt,quibus antemna & attollitur & demittitur. Vt annotauit Torneb.aduerſ lib.24.c.15.

CHALCEDO vrbs.Eius fit mentio in l.5.in fin.C.de temp.appel.l. 11.in fi.C.comm.de ſucc.l.18. C.de quæſt.& alibi paſſim.

Χαλκεῖς, excuſores,Goth.ad l. 6.ff.de iur.immun.

CHALDÆI, Aſſyriorum magi ex gentis vocabulo dicuntur, qui diuturna obſeruatione ſiderum ſcientiam ſe putant effeciſſe, vt prædici poſſet,quid cui euenturum,& ex quo quiſque fato natus eſſet: quorum profeſſio ab Imperatoribus damnatur, quum aiunt: Chaldæi ac magi, & cæteri, quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat. Sileat omnibus perpetuo diuinandi curioſitas, quam vltore gladio vindicandam conſtituerunt: vt liquet ex l.nemo, C.de malefic.& mathem.Spieg. Secundum interpretationem Beati Hieron.in c. 2.Dan.dicuntur γενεθλιαλόγοι, qui futura ex natiuitatibus prædicunt, quo ſenſu accipi debet apud Spartianum, cuius hæc verba ſunt,vel vates,vel Chaldæos conſuluiſſet,quod & Plutarchus in Galba adnotauit.Prat.Hi & Arioli & planetarii dicebantur, vt annotauit Petrus Crinitus de honeſta diſciplina lib.8.cap.9.

Χαμαιδιδάσκαλοι, quaſi pedanei magiſtri,qui primas literas docent de plano,nec cathedram habent. Goth.ad l.13.§.10.de excuſ.

Χαμόθεν apud H.Modeſtin.l. εἰδέναι, §. χαμόθεν, ff.de excuſ. Ant. Auguſt.lib.ſingulari ad Modeſt. ſuppliciter, Iacob.Cuiac. de plano, vertit.A.Auguſtini ſententia potior viſa eſt. Nec moueor Græcorum interpretatione,qui interpretantur χαμόθεν ἐξ ἐπιπέδου, h.e.de plano, qua de re fuſius diſputo lib.1.Enucleat. Prat.Non tamen eo inficias,quin

Χαμαιδικασταὶ pedaneos iudices ſignificent. Qui nulli tribunali præerant, nec pro tribunali ſedentes, de plano cognoſcebant ac iudicabant.Horum commeminit Iuſtin. conſtit.60.§. χαμαικρίνω. & vide Alciat.lib.1.parerg.c.41.Prat.Briſſ.

CHARISTIA,pro annona graui,ſeu difficili,male ſumitur.Eſt enim in hac ſignificatione Italici verius, quam Latini ſermonis: χαρίστια quidem Græcis ſonat gratiam,ſeu decentiam,nobis *Anmuth.* Sic gratioſus dicitur, *ein anmuhtiger Menſch.* Nec gratioſus princeps, vt Barbaris in ore eſt, beneficum, hoc eſt, *ein gnädigen Furſten* ſignificat.Fateor hoc Grammaticis eſſe relinquendum:ſed huc impegerunt, vt in ſexcentis eiuſmodi magni vtriuſque Iuris Interpretes, quos huius ergo nullis contumeliis inſectandos, Alciat.alicubi rectiſſime cenſuit.Spieg.

CHARISTICON, pro remuneratione apud Calliſtratum in l.diuus Adrian.de bon.damn. Sed debent ad ea ſeruari,quæ iure præſidum ſolent erogari: vt puta Chariſticon quibuſdam officialibus,&c.

CHARACTER, figura, vel ſignum,vel forma expreſſa,literarum præcipue.Vlp.de teſtam.l.ad teſtium.Dum tamen,inquit,habuerit χαρακτῆρα. Cic.ad Brut.in oratore:In omni re difficillimum eſt formam, quæ character Græce dicitur, exponere. Characterem habet annulus, qui formam aliquam gemmæ inſculptam habet.Briſſ. Sed & ſtyli genus character ab auctoribus dicitur.Nebriſſ.

Χαράδα, vrbs:Tharſis Hebræis,vide Goth.ad l.8.§.11.ff.de cenſ.

CHARIDEMVS: eius fit mentio in l.5.ff.de pollicitat.

Χαρωνιτὸς dicitur libertus Orcinus, à Charonte inferorum portitore.Balduin.tit.de ſing.reb.per fideicommi.vel

CHARVCA. Vide ſ.Carruca.

CHARTÆ à membranis ſeparantur,l.9.§.1.de acquir.rer.dom.§. literæ,Inſtit.de rer.diuiſ. Inſcite ergo aliqui chartis membranas cedere confundunt, & chartarum appellatione membranas comprehenſas aiunt. Nam longe alia chartarum, quam membranarum materia fuit. Membranæ ex pellibus corio ve animalium, Pergami primum paratæ, hodieque originis ſuæ nomen tenent. At chartas,quarum vſu olim maxime humanitas vitæ conſtabat & memoria,ex papyro (fruticis id in Ægypto genus) confectas fuiſſe docet Vlp.in l.52.§.chartis.Et apertius Plin.lib.13.cap.11. Qui & confecturam chartarum,& confecturæ rationem ibid.c.12.exponit.

CHARTÆ autem vel puræ erant vel ſcriptæ, d.l.52.§.quod autem,& l.76.de legat.3. Hinc chartacei codices,l.42.de leg.2. Et chartea ſupellex vatum,apud Auſon.Briſſ.

CHARTVLÆ confiſcatæ,l.5. C.de conuen.fiſc.debit.lib.10.Briſſ. vlt.edit.

CHARTA, eſt pagina ſcriptioni apta,ex quacunque materia illa ſit,ſiue ex plumbo,ſiue ex cortice,ſiue ex linteis,ſiue ex papyro, ſiue ex corio, ſiue ex cera, ſiue ex lapidibus, quæ dicitur Membrana.Vlpian.d.l.3.l.librorum. Librorum,inquit,appellatione omnia volumina continentur, ſiue in charta, ſiue in membrana ſint,ſiue in quauis materia.Neque enim membrana excluditur à chartæ appellatione, cum charta membrana appellatur.Idem quoque ibi:Si quis,inquit,chartas legauerit puras,membranæ non continebuntur, quaſi dicat, niſi addatur charta membrana.Spieg.

CHARTÆ appellatio & ad nouam chartam refertur & ad deletitiam, l.4. ff.de bon.poſſeſſ.ſecun.tab. Chartis autem legatis neque libri iam facti,neque cœpti ſcribi,neque membranæ, neque cæteræ adſcribendum materiæ debentur, l.52. §.quod tamen,& l.76.ff.de ll.lib.3.Briſſ.

CHARTA differt à papyro.Papyrus enim eſt materia,vnde chartæ præparantur: vbi vero expolita eſt,chartæ nomen accipit. Vigl.in §.nihil autem.Inſtit.de teſtam.ordin.Prat.

CHARTAS epiſtolares penoris eſſe ait Seruius apud Vlpian.l.3.§. pen.ff.de pen.legat.& his continentur chartæ ad ratiunculam paratæ,d.§.pen.Prat.

CHARTARVM genera, & quo fierent modo, explicat Plin.lib.13. c.12. Sed Adrian.Torneb.tom.1.lib.aduerſ.7.c.2. hunc Plinii locum erudite emendat.Quo melius ergo quilibet hanc Tornebi emendationem cognoſcere poſſet, totum eius caput de chartis ſcriptum, de verbo ad verbum hic inſerendum eſſe putaui,cuius tenor talis eſt. De CHARTIS,quæ è papyro fiebant differens Plinius,primam dicit olim fuiſſe hieraticam, è qua religioſi tantum ſacrique libri ſcriberentur, eamque ab adulatione Auguſti nomen accepiſſe: ſecundam Liuiam, ab eius coniuge, vt in tertium locum deſcenderit hieratice, quæ olim prima erat. Hic neſcio,quid inquinatum eſt, libidine emendatorum in bonos ſcriptores ſemper graſſante, fideliuſque exiſtimo,quod in antiquis exemplaribus reperi.quæ ablutione Auguſti nomen acceperit. Auguſta enim & regia charta,candidior erat, quam hieratica, vt & Liuiana. Nam hieratica ſubcolorata erat, vt ſcribit Iſid.abluendo igitur candorem chartæ acquirebant. Erat & Amphitheatrica & Memphitica, cuius Lucanus meminit, Conficitur bubula Memphitis charta papyro:erat & Saitica,ab oppido Sai,& Teneotitica à loco quodam Alexandriæ:& Fanniana, ab interpolatore nomen habens:ſed & Corneliana, à Cornelio Gallo,qui Ægypto præfuerat,nomen adepta eſt. Erat & Emporeutica (ſic enim in Plinio emendandū arbitror)ea mercatorum vſui ſeruiebat, & inuolucris & integumentis mercium dicabatur, ſcripturæ inutilis. Texuntur, inquit Plin. omnes tabulæ madentes Nili aqua(putarem tamen hic emendandum pro voce madentes,madente.)Quis huic emendationi auctor?non ſolum libri veteres, ſed etiam Romana editio: nam in tabula chartæ ponebantur, in qua turbida Nili aqua glutinabantur: hodieque quæ è concerpto comminutoq; linteo chartæ conficiuntur, earum plagulæ ope glutini coħæreſcunt, proinde mox etiam lego,cum primo ſupina tabulæ ſcheda allinitur,& reſegminibus vtrinq; amputatis; cuius emendationis,quam-

multo

multos veteres libros teſtes laudare poſſumus: qui etiam vno conſenſu, tranſuerſa, deinde crates peragit, oſtendunt. Illud etiam ſic emendo, lituræ metum afferebat ex auerſis, & alias indecoro viſu per tranſlucida, pellucebat enim ob tenuitatem illa charta, & ſi quid in auerſa ſcriptum fuiſſet, metus erat lituræ. Nihilo ſecius quod mox ſequitur, in priſtinam reſtitui integritatem poſſe reor, igitur ſecundo corio ſtatumina facta ſunt, è primo ſubtemina. Chartam, inquit Claudius, duplicauit, & tanquam bilicem fecit, eiuſque tanquam ſtamen fecit è ſecundo papyri libro, è primo corio ſubtemen. Lego etiam infra, ſed omnia ſecunda, lentiginoſæ autem maculæ oculis in charta deprehenduntur, fungoſæ temæ litera fundente ſe: ſed pro fundo in veteribus libris iunco lego, nam & ante, extremum papyri ſcirpo ſimile dixit, id eſt, iunco. Hæc ille. Adde Iſidorum lib. 6. c. 10.

Chartam deleticiam, cuius meminit d. l. 4. Græci vocant παλίμψηστον, Cic. lib. 7. Epiſt. epiſt. 18. Nam, quod in palimpſeſto, laudo equidem parſimoniam, ſed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quam hæc ſcribere. Huius & commeminit Martialis:

Eſſe puta ceras, quamuis membrana vocetur,
Delebis, quoties ſcripta nouare voles. Prat.

Χαρτοφυλάκιον in c. 1. extra de probat. dicitur ſcrinium, vbi chartæ reponuntur. Vide Suidam, Corraſ. lib. 1 Miſcell. cap. 18. vide ſupra Archiua.

Χαρτοπρᾶται, Cartopratæ in tit. de Colleg. & Chartoprat. & Numul. lib. 11. Cod. ſunt chartarum, quæ ex prouinciis in vrbem tranſmittuntur, ſuſceptores & venditores. In baſilicis eod. tit. περὶ συστημάτων καὶ χαλκοπρατῶν, repono χαρτοπρατῶν. Corraſ. præallegato loco. Prat.

Χαρτοπρατία, chartarum venditio, l. vnica, C. de colleg. & chartopratis lib. 11. Prat.

Chartarum ſpecies. Chartæ epiſtolares, chartæ ad ratiunculam vel ad logiarium paratæ, l. 3. §. vlt. de penu. leg. Alias chartarum differentias, Plin lib. 13. c. 12. exequitur, & Iſidor. lib. 6. Etym. c. 10. Et poſt hos eleganter Torneb. lib. aduerſ. 7. cap. 2. Hinc chartularii: quorum variæ ſpecies in Impp. conſtitutionibus, prout ea officia erant, quibus adiungebantur ac deſeruiebant. Quidam Numerariis operam præbebant, l. 10. C. de numer. act. Chartularii etiam magiſtri equitum ac peditum memorantur in l. 5. de diuerſ. offic. & appar. in C. Theod. Sed imprimis quoſdam de cohortalibus officiis largitionales titulos retractaſſe ait, l. 3. de cano. largitio. lib. 10. C. Iuſtinianus denique Nou. 8. chartularios tres τῶν θείων κουβικλαρίων τοῖς συμβόλοις ὑπηρετουμένους ponit. Briſ. vlt edit. plures ſpecies V. §. ſeq 2. 3. 4. 5.

Chartarei Codices, l. 42. ff. de legat. 2. & chartea ſupellex vaſorum, apud Auſon.

Charta opiſtographa, ab ὄπισθεν, i. retro, & γράφω, quod eſt ſcriptura. Charta itaq; quæ etiam in tergo ſcripta fuiſſet, opiſthographa fuit appellata, & qui tam à facie, quam à tergo exarabant, in opiſthographo ſcripſiſſe dicebantur, & libelli qui vtraque pagina, & aduerſa, & auerſa ſcripti ſunt minutis literis, & lituris pleni, Opiſthographi dicuntur. And. Alcia. diſpunct. lib. 2. c. vlt. opiſthographos aduerſaria, ſeu tabulas tumultuariè cōfectas dici putatur, ſed male. Corr. lib. Miſc. c. 18.

Chartularii in rubr. de nume. act. chartul. lib. 12. C. & l. nulli, 10. in fi. C. eod. & l. 3. de cano. largit. tit. lib. 10. C. dicuntur, qui de cohortalibus officiis vniuſcuiuſque prouinciæ largitionales titulos retractabant, i. qui chartas & codices earum expenſionum tractabant, quę priuato Principis ærario illatæ, magna ex parte in largitiones inſumebantur. De iis accipi debet l. 1. §. illi quoque, de præpoſ. ag. in reb. lib. 12. C. Hos Commentarienſes dictos ſcribit auctor Etymologici. Chartulariorum frequens mentio fit in notitia nouellæ 8. Porro Zonaras poſterioribus temporibus chartularium τῶν τοῦ βασιλικοῦ ἱπποκόμων ἐπιστασιῶν τα adpellatum tom. 3. Annal. in Leone Iſauro ſcribit. At eum, qui huic muneri præficiebatur, πρωτοστράτορα vocatum ſcribit, Briſſ. Prat.

Chartularius eſt, ait Gothofr. ad l. 10. C. vbi cauſ. fiſcal. qui chartis inſeruir, eaſque tractat.

Chartularios & tractatores pro iiſdem dici notat Cuiac ad l. 3. C. de can. largit. tit. Munus eorum dicitur chartularum miniſterium. Briſſ. ex C. Theod.

Chartularius cubiculi, quem Græci τὸν ἐπὶ χαρτουλαρίου vocabant, conſtitutiones ſubſcribebat, vt not. conſtit. Manuelis, cuius commeminit I. Cuiac. l. 2. C. de pet. bon. ſub. lib. 10. Prat.

Chartiaticum in l. diuus, ff. de bonis damna. quod pro chartis officialibus præſtabatur. Miniſtri enim Magiſtratuum chartas præbitas fuiſſe, ex Frontini lib. 2. de aquæduct. patet. Briſſ. Chartiaticum legitur in Pandect. Flor. Sic & emendati vulgati codices veteres in quibuſdam veterum carciaticum: quod, addita aſpiratione & repoſito elementulo, t, pro c, facillime emendaſſet A. Alciat. lib. 1. parerg. c. 40. ſi mentem Calliſtrati intellexiſſet: qua ignorata, varias lectiones excogitauit, & modo carcetaticum, modo χαρτικόν legit. Florentinam lectionem confirmant Zonaræ verba ſubiecta ἀπαιτεῖσθαι δὲ καὶ χαρτιατικὸν ἐπὶ τῷ νομίσματι δύο κεράτια. Prat. Vide & Gothofr. ad d. l. diuus, 6. de bonis damnat.

Chasma, χάσμα, quo verbo terræ hiatum ſignificamus: eo vſus eſt Vlp. l. cum res, 47. §. fi. ff. de legat. 1. l. 4. §. 1. ff. de cenſib. l. 10. ff. de peric. & comm. l. 11. §. ſi locupleti, ff. de minoribus, & alii Iuriſconſ. in Pandect. Sæpe χασματίας adpellat Ariſtot. lib. 2. de mundo; τῶν δὲ σεισμῶν οἱ μὲν συνιζάνοντες ποιοῦντες εἰς τὰ κοῖλα χασματίαι λέγονται. De hoc terræ hiatu loquitur Plin. lib. 2. c. 81. Seneca lib. 1. nat. quæſt. Chaſma vocat, cum aliquod cœli ſpatium deſedit, & flammam dehiſcens, velut in abdito oſtentat. Seru. in 9. Æneid. Chaſma interpretatur diruptionem & cœli receſſum Prat. De cœli hiatu Plin. lib. 2. c. 26. De terræ hiatu Seneca 6. natur. quæſt. Chaſma vaſtum hiatum ſignificat, qui terra dehiſcente contingit. Cuiuſmodi caſu agri interdum abſorbentur. Terræ motus quoque aſtic. 2. de mundo χασματίαι dicuntur. Chaſma ſubita aeris diruptio ac receſſus, Seruio ad 9. Æneid. Briſſ.

Χειρέμβολον Vlp. in l. 1. ff. naut. caup. ſtab. Quanquam ipſe vel nauicularius, vel magiſter id faciat, quod Græci χειρέμβολον appellant. Significat hæc vox manus immiſſionem, vt Alciat. in parerg. refert, qui arbitratur χειρέμβολον à Iuriſconſultis hic dici ſignum, quod magiſter in prora ſedens dat, cum nautis impetat, vt aliquid faciant, ſeu aliquem recipiant, vel non recipiant. Verum cum hæc vox ab ipſo nuſquam lecta ſit, admonet amplius quærendum. Spieg.

Χειροτονηταὶ nominatores, Goth. ad l. 5. C. de hæred. decur.

Cheliniæ in l. fi. §. ſpecies, ff. de publican. gemmam eſſe Indicæ teſtudinis oculo ſimilem putem, ex Plin. lib. 37. cap. 10. Prat. Briſſ. Chelonia.

Χέρνιβον quid ſit, vide Goth. ad l. 66. §. 1. ff. de donat. inter vit. & vxor, & ad l. 3. in princ. ff. de ſupell. legat.

Χέρσος, terra ſqualida, inculta, Goth. ad Nouell. 64. c. 2.

Χείμαῤῥα proprie terræ ruina, ſiue fiſſura, quam aqua pluuia, torrens, aut terræ motus efficit. Spieg.

Chia ficus, vide Goth. ad l. 205. de verb. ſign.

Χιλίαρχον mille militum ducem Vlp. in l. 1. §. 1. ff. de teſt. milit. rectè appellat. Prat. Chiliarchæ, Millenarii, qui mille præſunt militibus. Iſidor. 9. c. 3. chiliarchæ & centenarii, plebis diſtributionem ſibi vſurpabant, l. 20. de pagan. & ſacrif. in C. Th. Briſſ.

Chilones, & Cylones, ac Cillones, qui dicantur, & quo pacto inter ſe differant, Sextus Pompeius ex Verrianis commentariis ſic refert: Chilones enim, inquit, eiuſmodi homines appellati, qui maioribus labris ſunt: hoc eſt, qui Labeones aut Labieni à noſtris dici poſſunt. T. autem Lucretius labroſos nominat, Vnde illud:

Simula, Sylena Satyr aſt labroſa philema.

Cylones vero ſine vlla aſpiratione, idem Pompeius eos appellat, qui fronte prominentiori ſunt, & quaſi extante: nam Cillones duplici ll. aliud omnino ſignificat: etſi ridicule quidam in hoc aberrare videantur. Cum enim Criſpum Salluſtium Cicero in gregem Cillonum, ſacrilegorum atque impudicorum connumeret, nihil aliud intellexit quam cinædum hominem, ac turpiter ceuentem. Quoniam cillere apud veteres motitare, atque agitare eſt: quod & Seruius atque Higinius teſtantur: Vnde Cillones dicti, qui pudore vendito ceuentes ſe effœminant. Nam & Leneus Pompeii libertus, cum Satyras contra eundem Salluſt. ſcriberet, nō modo illum Popinonem ac Luconem ſatyrice appellauit, ſed etiam λαίσταυρον, quaſi meretriculam & ſcortum, vt annotauit Petr. Crinit. lib. 7. c. 9.

Chirographum, priuata ſcriptura, ſeu cautio, manu alicuius ſubſcripta vel ſubnotata. Briſſ. Artemid. 1. de ſomniis, cap. 44. χειρόγραφα ait χεῖρας dici. Domeſtica cautione & chirographo obligare ſe ad præſtandum quid. Chirographum inductum, id eſt, cancellatum. Briſſ. ex ff. & C.

Chirographarii creditores, ad differentiam Hypothecariorum, de quibus in l. 1. §. ſciendum, ff. de ſeparat. ſic dicti, ſunt, qui ſolo chirographo debitoris nituntur. Chirographarius debitor ſolo chirographo obligatus. Chirographarium debitum. Briſſ. ex ll. & C.

Chirographum, χειρόγραφον, priuata cautio manu alicuius vel ſcripta, vel ſubſcripta. Itaque generale nomen eſt, ad omnes eiuſmodi cautiones pertinens, l. penult. ff. de teſtam. & ſæpe apud Cic. & alios veteres. Fecit autem conſuetudo, vt chirographum proprie appelletur συμβόλαιον γραμματεῖον, vt ait Heſych. id eſt, cautio ad contractus pertinens: & proprie libellus quo quis pecuniam ſe debere ſcripſit. Itaque Aſconius in Verrinam 3. Inter ſyngraphas & cætera chirographa hoc intereſt, quod in cæteris tantum, quæ geſta ſunt, ſcribi ſolent: in ſyngraphis etiam contra fidem veritatis pactio venit, & non numerata pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum ſcribi ſolent, more inſtitutoque Græcorum, & cæteræ tabulæ ab vna parte ſeruari ſolent: ſyngraphæ, ſignatæ vtriuſque manu, vtrique parti ſeruandæ traduntur. Hæc ille, & vide Ræuar. l. quatenus, ff. de reg. iur. Hinc

Chirographum inane, inane factum per ſolutionem, ſolutione: quum id quod debitum, perſolutum. Vlpia. l. 1. ff. de ſolut.

Solutione chirographo inani facto, & pignoribus liberatis nihilominus creditor, vt inſtrumenta ad eum contractum pertinentia ab alio quam debitore exhibeantur, agere poteſt. Idem l.41.ff.ad leg. Aquil. Veruntamen in hærede vel legatario diuerſum: quibus teſtamenta, pene chirographa ſunt: id eſt, cautiones debitarum pecuniarum. loquitur de eo, qui teſtamentum deleuerit. Idem l 5.§.6.ff.commod. Si tibi codicem commodauero, & in eo chirographum debitorem tuum cauere feceris, &c. vbi tamen CHIROGRAPHO legendum potius arbitrarer. Hot.

CHIROGRAPHVM inane etiam dici poteſt, quod ſine cauſa factum eſt. Prat.

CHIROGRAPHVM ἰδιόχειρον vocat Leo, l.ſcripturas, 11. C.qui pot. in pign.pro ſigno ipſo teſtis accipitur, l.pen.ff.de teſtam.Prat.

CHIROGRAPHARIVS creditor dicitur, qui ſibi chirographo cauit. Paulus l.38.§.1.ff.de priuil.cred. Reſpublica creditrix omnibus chirographariis creditoribus præfertur. Opponuntur autem iis, qui hypothecarii dicuntur, l.cum tibi 10.C.qui pot. in pign.& l.4.& 6.C.de priuil.credit. Hinc

CHIROGRAPHARIVS debitor, qui ſua manu cautionem creditori dedit, in l.vnic.Cod.etiam ob Chirograph.pec.l.pen. C.de nouat. Et

CHIROGRAPHARIA pecunia, quæ ſine pignore per chirographum ſolum debetur, tit.C.etiam ob Chirograph.pecun.Hotom.Adde Franc.Balduin.catecheſin iur.ciuil.c.4.

CHIROGRAPHO legato, venditoue, non ſolum corpus, ſeu ipſas tabulas, ſed & debitum, & nomen actioneſque, quarum probatio tabulis continetur, legata, venditave intelligi, recte ſcribit Vlpianus l.ſeruum filii, §.cum, qui chirographum.ff.de leg.1.Prat.Briſſ.

CHIROGRAPHARIA inſtrumenta, l.fi.C.ſi cert.petat.tabulę, quibus continentur huiuſmodi cautiones. Prat.

CHIROGRAPHARIA actio dicitur, quæ ex chirographo naſcitur. Prat.

CHIROGRAPHARIÆ vſuræ dicuntur, cum pignus contractum eſt in ſortem duntaxat, Goth.ad l.4.C.de vſuris.

CHIRONOMI mimi, qui taciti veluti præſcriptis moribus & nutibus cum manuum geſticulatione ſaltabant: vnde &

CHIRONOMIA, ſaltatio geſticulatrix dicta. Corraſ. Miſcell. lib. 4.c.24 nu.14.

CHIRVRGVS, medicus vulnerarius, à manuum operatione ita vocatus: quem non raro medicũ abſolute Iuriſcoſſ.appellant.

CHIRVRGIA ipſa ars, quæ à Græcis chirurgice dicta eſt, clericis interdicta, c.ſententiam, extr.Ne cleric.vel mon.Spieg.

Χλαῖνα Latinis læna, militaris veſtis genus, Baiſio ex Plutarcho in Numa: καὶ γὰρ ἃς ἱερέων οἱ βασιλεῖς χλαίνας. Prat.

CHLAMYS, inter puerilia veſtimenta recenſetur ab Vlpiano, in vulgatiſſima l.veſtis, de aur.& arg.leg. Et ſic Varro de liberis educandis apud Nonium: vt puellæ, inquit, habeant potius in veſtitu chlamydas: Suidas autor eſt, Numam primum Romanorum regem chlamyde vſum eſſe, cum legationem Iſaurorum excepiſſet, rationemque eorum habitus percepiſſet. Vide Baiſium in d.l.veſtis, late diſputantem. Old.Prat.

CHLAMYS etiam militaris eſt habitus. Briſſ.

CHOENIX, quæ & maior libra apud Athenienſes vocabatur, fuit menſura tritici, quantum quiſque vno die comederet, ſextarium Gaza vertit; pendebat eorum drachmas 150. h. e. 7. & 20.vncias Græcas, noſtra autem menſura ſeſquilibram. Eius Chœnicis dimidium, drachmarum 75. libra, ſeu libella dicebatur, cuius fit mentio in l.iudices, Cod.de epiſc.aud.qua iubent Impp. Honorius & Theodoſius duas libellas, id eſt, Chœnicem victualis ſubſtantiæ, cuſtoditis præſtari, quod etiam olim fieri ſolitum, oſtẽdit Pythagoræ ſymbolum, Chœnici ne inſideas. Cuius explicationem pete ex Chil. Eraſmi, & c.17.lib.1.parerg.Alciat.Hac voce Libra, ſeu libella Paulus vtitur in l ſeruis vrbanis, de leg.3. quum ait, quod maxime ex libellis, familiæ item cibariis deprehendi poterit. Accurſius pro albis panibus inſcite exponit. Old Prat.

Χόες, anniuerſaria ſacrificia. Vide Goth.ad l.1.C.de religioſ.

Χωρικοί, ruſtici. Vide Duar.1. de benefic.9. Goth ad l. 42.§.9.C. de epiſc.& cler.

CHOMATA, χώματα, quid ſint, interpretatur Vlpianus de extra. crimin.l.ſaccularii. Chomata, inquit, ſunt aggeres, qui ſolent aquam Niliacam continere. χῶμα autem Græce dicitur agger, terra adgeſta, cumulus terræ, vel lapidum. Olden. Eſt autem agger (vt inquit Seruius in illud Virg.10.Æneid. Atque ipſis prælia miſcent aggeribus) terra illa, quæ facto vallo propius ponitur. Vnde tit. eſt apud Iuriſconſultos de aggeribus Nili non rumpendis. Illi aggeres proprie dicuntur χώματα Græce. Nebriſſ. ȷ.Commata.

CHOMATVM Logographi, lib. de patrocin. Vicor.in C.Theod. Briſſonius.

CHORAGROS Græcum eſt verbum, Theodoſio & Neuterio auctoribus in lib.de limitib.quo villa ſignificatur, ἀπὸ τῆς χώρας & ἀγροῦ. Prat.

CHORAVLES dicitur, qui tripudii fiſtulatos modulos ſtaticulorum moderationibus effert. Ptolemæus vltimus auletes Choraules. Fuit Chorauliſtria fœmina Propertio. Dictio fuſanea à choro veniens & αὐλὸς, hoc eſt, tibia, tibiis idoneum calamum & tibialem vocant aulaticon Ioan.Bapt. comment. in epiſt.Sidon.Apollin.ad Agricolam, lib.1.

Χωρεπίσκοπος in Gręca conſtit.C.de epiſc.& cler.& c.Chorepiſcopi 78.diſt.dicitur, qui ab vrbis epiſcopo certo vico, vel pago pręficitur. vnde à Papia regionarius vocatur. Fuere huiuſmodi multi, eccleſia naſcente; poſtea ſublati, idque Damaſus pontifex ſignificauit in epiſtolis d. c. Chorepiſcopi. ſic enim ibidem ſcribendum, non Correpiſcopi. Prat.

Χωρὶς τῆς οἰκείου ψήφου, ſine quoquo ſuffragio. Vide Gothofr.ad rubr.Nou.8.

CHORTALE, à chorte, quod in chorte nutritum.

CHORVS, pro congregatione. Id & Alciat.adnotauit. Celſus: Si chorus, inquit, aut familia legatur, perinde eſt, quaſi ſinguli homines legati ſint, l.ſi chorus, de legat.11. Si ridere libet, Accurſium ſuper hac voce videas, quæ eſt ei muſicum inſtrumentum. Spieg. Chorus pluribus eiuſdem generis ſeruis conſtabat. Seruio 1.Georg. proprie eſt coæuorum cantus ac ſaltatio. Senec. Epiſt.84. Multorum vocibus chorus conſtat. Briſſ.

CHORVM apud Africanum, l cum eiuſdem, 34. ff.de ædil.edict. & Celſum d l.ſi chorus, 79.& in comœdiis Ariſtophanis, maxime in Pluto, accipere debemus Cœtum, ſiue multitudinem canentium. Nam multorum vocibus & concentu conſtat. Sic eodem ſenſu

CHORVM clericorum pſallentium dicimus. Chorus μετωνυμικῶς locum ſignificat, qui pſallentes continet, in Decretalib.Pontificum Epiſtolis, cap.dilectus, extra de præbend.& dignit.in antiq Prat.

Χρήματα διαπόντια, traiectitiæ pecuniæ, ſunt quæ transmare vehuntur, non quæ in eo loco conſumuntur, 7. Eccl. ex lib.53. tit.5.c.1.Goth.ad l.23.de obl.& act.

Χρημάτων, appellatione Iuriſconſultis tam mobilia, ſeque mouentia, quam immobilia continentur, pro rebus hæreditariis accepiſſe vſus eſt Solon apud Demoſth.in ea quæ κατὰ Στεφάνου ψευδομαρτυρ. β. eſt, oratione, κρατεῖν τῶν χρημάτων. Huius quidem verbi ſignificatio ita eſt latiſſima, vt pecuniæ Latinis, vt docent paſſim Iuriſcoſſ.potiſſimum, ff.de verb.ſignific.l.158 & l. 222. περὶ τῶν χρημάτων. I.Pollux lib.3. c.10.& lib.9. Ariſt. lib.4. Ethic.ait. χρήματα λέγω πάντα, ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται, & Socrat.apud Xenoph.lib.1.Oecon.coniungit χρήματα καὶ κτήματα. Significans ea omnia, quæ ad vitam tuendam conducunt, & quibus probe vti poſſumus. Nam & id χρῆσθαι ſignificat. Bald.tit.de action.§.item Seruiana.Prat. Vide Connan.lib.4. c.3.num.12. χρήματα autem ſunt οὐσία κτήματα, βοσκήματα, cenſus denique & facultates, opes, bona, & fortunæ, id eſt, τὰ ὑπάρχοντα, τὰ ὄντα, ὅπερ τὸ χρήσιμόν ἐστι, vt docet Xenoph. in princ. Oecon. Cæterum pecuniæ vocabulo, exactiore quidem, & proprio ſignificato continentur ea omnia, quæ pondere, numero, menſura ve conſtant, vt ex Paulo Iureconſ. docemur in l.2.§.fin.ff.de reb.cred. ſi cert.petat.l.talis, ff.de legat.1.l.cum ſtipulamur, de verb.ſignif.l.quiſquis, de leg.3. l.in illa ſtipulatione per te, §.item in ſtipulatione, ff.de verb.oblig. Brechæus l.pecuniæ, in tit.de verb.& rer ſignif.

Χρηματισμοί, prænomen interpretatur Theophilus in §.ſi quis in nomine, Inſtit.de legat.qua de re conſule Anton.Auguſt. lib. 3.Emendat.c.8. Alias χρηματισμοὺς pro reſponſo iudicum ius reddentium. Athen. de Dionyſ. τοὺς δὲ χρηματισμοὺς ἐποιεῖτο τοῖς βουλομένοις προτιθεμένου κιβωτίου τοῦ σώματος. Poſtulationibus adeundum reſpondebat, arca intermedia. Prat.

Χρῖσμα vnctionem ſignificat, quod conficitur ex oleo & Balſamo, c.vnica, §.ad exhibendum autem, extra.de ſacra vnctio. quo verbo vſus eſt B.Ioannes Epiſt.1.c.2. καὶ ὑμεῖς χρῖσμα ἔχετε, &c.Prat.

Χρῆσις, id eſt, vſus. Vlpian.ſed ſi χρῆσις, ait, ſit relicta, an vſus ſit, videndum, l.habitatio, §.1. ff.de vſu & habitat. Significat tamen & vtilitatem, vt etiam vſus Latinis, ex quo vtile & vtilitas dicuntur. Et apud illos χρήστης tam creditor quam debitor appellatur, præſertim fœneratitius: Vt ego quidem conücio. Propterea quod à creditore vtilitatem ex mutuo capit debitor, & à debitore ex vſuris creditor. Connan.lib.4.c.5 nu.5.

Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι ἐννεαβοίων Hoc carmine Homeri lib.6. Iliad. παροιμιακῶς vſus eſt Iuſtinian. in prooem.Digeſt.incip. omnem, in fine, pro permutatione inęqualem ſignificat, quod & M.Cic.lib.6.epiſt.ad Attic. epiſt.1.indicat his verbis. Habes ad omnia, non vt poſtulaſti, χρύσεα χαλκείων, ſed paria paribus reſpondemus, & Gellius lib.2.c.23.ſatis aperte oſtendit, diſparitatem notans. Prat.

CHRYSAMOS Græce dicitur, quam, vt ait Plinius, Hiſpani baculam appellant, de qua ſatis multa ſcripſimus in verbo baluca, dicta à chryſos ſiue chryſion, quod eſt aurum. Iuſtinian.i codicis lib.11.tit.de metallariis, Octonos, inquit, ſcrupulos in baluca, quæ Græce chryſamos dicitur. Accurſius non minus in chryſami delirat interpretatione, quam ſupra fecerat in baluca chryſamos, inquit, Græce: Latine vtilitas, vt ſit chryſamos, id

ſamos, id eſt, in vtilitate publica: cùm tantum diſtet chryſamos à chreſmos, quod interpretatur vtilitas, quantum Thais ab Hermione. Illud namque y, hoc per eta ſcribitur. Nebr.

CHRYSANTIANVM certamen, vide s. certamen chryſantianum.

χρυσόν pecunia numerata, Goth. ad Nou. 22. c. 44. circa med. ibi: ſi vero aurum fuerit.

CHRYSOGONVS legunt quidam in l. 126. §. 2. in prin. ff. de verbor. oblig. quidam autem Chruſogonus: Eſt autem ſerui nomen. Briſſon.

χρυσόπαστον dicitur id, quod auro intertextum eſt, in Nou. 59. c. 6. vbi Gothofr.

CHRISTIANORVM appellatione Epiſcopos contineri in l. Chriſtianos, C. de Epiſc. aud. & l. fin C. de poſtli. reuerſ. Azo & Accurſius in d. l. chriſtianos, ſcripſere. Niſi dicas pro cœtu Chriſti fidelium accipi, quibus pro captiuorum redemptione hoc officium pietatis incumbit. Prior tamen interpretatio potior viſa eſt, iuuatur Nouella Iuſtiniani conſtitut. 131. §. εἰ δὲ καί τις. Prat.

CHRISTIANORVM duo ſunt genera: eſt autem vnum genus, quod mancipatum diuino officio, & deditum contemplationi & orationi, ab omni ſtrepitu temporalium ceſſare conuenit: vt ſunt clerici, id eſt, ſorte electi: cleros enim Græce, Latine ſors. Aliud vero eſt genus chriſtianorum, vt ſunt laici: laos enim Græce eſt populus Latine, c. duo ſunt genera, 12. q. 1. Ioan. Bello. Etymol.

CHRISTIANVS recte vtitur ad perſequendum ius ſuum ſcriptis legibus, quia lex eſt creatura & ordinatio Dei, id eſt, conſeruatio ciuilis iuſtitiæ. Nam politicus ſtatus eſt Dei opus, etiamſi perſonæ ſint impiæ, & abutantur tali ordinatione, Paul. Rom. 13. Non eſt poteſtas, niſi à Deo. Et Pſalm 81. Ego dixi, dii eſtis, h. e. gerentes officia diuina, quæ ſunt, conſeruare iuſtitiam, & iudicia, defendere innocentes, punire delicta, militiam legitimam exercere ad defendendum bonos. Chriſtiani autem dicuntur à CHRISTO, l. 1. C. de ſumma Trinit. Old. Prat.

CHRESTVM & Chreſtianos, non Chriſtum aut Chriſtianos, veteres gentiles, veri nominis ignorantione dixiſſe non dubito. Id me vnus Tertulliani locus in Apologetico docuit. Si nominis (inquit) odium eſt, quis nominis reatus? quæ accuſatio vocabulorum? niſi ſi aut barbarum ſonat aliqua vox nominis, aut infauſtum, aut maledicum, aut impudicum. Sed & cum perperam Chriſtianus (ſic ex ſequentibus ſcribendum arbitror, vt & apud Tacit. lib. 15.) pronunciatur à vobis (nam nec nominis certa eſt notitia apud vos) de ſuauitate vel benignitate compoſitum eſt. Oditur itaque in hominibus innocuis etiam nomen innocuum. Hactenus Tertulliani verba, ex quibus ſane, quod propoſui, confectum credo. χρηστός enim ſuauem, facilem & benignum ſignificat. Pith. lib. aduerſ. c. 3.

CHRISTIANVS actiones ſibi competentes, velut inſtrumenta exigendi debiti, exercere poteſt ſecundum iuris præſcriptum, modo ſemper ambiat concordiam bona fide. Old. Prat.

CHRISTI nomen, inquit Auguſtinus, à chriſmate dictum eſt. χρῖσμα autem Græce, Latine vnctio nuncupatur. Ideo autem nos vnxit, quia luctatores contra Diabolum fecit. Tract. 33. in Io.

CHRONICA, eorum, dicuntur ea, quæ de temporibus ſcribuntur. Porro Chronicis libris & ſua fides adhibenda eſt, qua de re extat commendata Felini commentatio in c. 2. de reſcript.

χρήσιμος quid ſit, vide Goth. ad l. 28. ff. ad leg. Cornel. de falſis.

CHRYSOLITHI in l. 21. §. pen. ff. de aur. arg. Auro ſimilis gemma eſt, cum marino colore affinitatem quandam habens, quam Æthiopia gignit. Auctores ſunt Plin. lib. vlt. c. 9. Iſidorus lib. 16. c. 14. Briſſ.

CHRYSOCOLLA, auri ferruminatio, Gothof. ad l. 27. in prin. ff. de acquir. rer. dom.

CHRYSOMA, vas in quo aurum infundebatur, vnde & nomen ſumpſit, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, id eſt, ab auro. Alias Balluca vocatur. Plautus in Bacchid. Opus eſt chryſochryſale. Alciatus in l. balluca, C. de metallariis, lib. 11. Spieg.

CHRYSVLCA aqua, vulgo Aqua fortis, cuius vi aurum, à quocunque metallo deduci ſcribit Alciat. lib. 3. parerg. c. 11. cuiuſmodi ars Vlpiani temporibus inuenta non erat, vt ex eiuſdem reſponſo colligit idem Alciat. quod extat leg. idem Pompon. 5. §. 1 verſ. ſed ſi deduci, ff. de rei vindic. Prat.

C I.

CIBARIORVM appellatione neque habitationem, neque calceariu, neque veſtiarium contineri Vlp. recte ſcribit, l. diariis, 21. ff. de alim. & ci. ideoque de cibo tantum accipienda putat, & vide infra cibus. Eam quoque ſignificationem videtur indicaſſe Varro lib. 4. ling. lat. Prat. Itaque cibaria & veſtiaria ſeparantur, l. 4. in prin. & §. vlt. l. 9. § vlt. l. 12. 13. 15. §. vlt. l. 18. §. ab hæredibus, & §. fin. ff. de alim. vel cibar. Briſſ.

CIBARIA ſunt ſpecies victus ſeu alimenti. Victus ſpecies ſunt Nutrimentum, & cultus corporis. Sub nutrimento cibaria ſunt: ſub cultu, amictus, & quę corpus ambiunt, ac foris tuentur. Gœdd. ad l. 44. num. 5. 6. 7. & ad l. 43. de verb. ſign.

CIBARIA mandare quid ſit, non facile dixeris, niſi obſeruaueris ſerui actoris ſiue diſpenſatoris officium fuiſſe reliquis ſeruis inuſitata quædam per canonem certum ſtipendia, certoſque frumenti modios in ſingulos menſes præſtare: eumque morem ex Saluiano, Terentio, Donato & Plauto euidentiſſime demonſtrauimus variorum lib. 5. Ræuard. l. non vult hæres eſſe, ff. de reg. iur.

CIBARIVS panis, qualis eſt paſtorum & ruſticorum. Cibaria namque minus delicata eſſe arbitrantur quidam: quamuis cibus etiam delicatis, autore Donato, præbeatur. Cibi vero appellatione, potum quoque contineri, dubium non eſt. Adi Archid. c. in quibuſdam, de conſecr. diſt. 2 Spieg.

Animalium etiam pabula, CIBARIA vocantur. Cibaria iumentorum, pecudum. Briſſ. ex ff.

CIBARIVM. Cibarium ſubſtantiue, non ſignificat locum, vbi reponuntur cibi, ſed ipſum cibum, vt, cibaria præſter eis. Itaque pro alimento accipiendum eſt apud Afranium, in l. mortuo, ff. de ſtatu lib. Adiectiue autem cibarium dicitur, quod ad cibum pertinet. Hinc cibarius panis, id eſt, panis nigrior, à quo furfur excretum non eſt: ſicut ſimilagineus albicantiſſimus, qui ex ſolo flore conſtat. Cicero lib. 1. Tuſcul. Cui cum (inquit) peregrinant in Ægyptum, comitibus non ſecuris cibarius in capſa panis datus eſſet, nihil viſum illo pane iucundius. Item, cibarium vinum, hoc eſt, vinum ignobile: potus meus vinum cibarium. Sic tranſlatiue cibarius homo dicitur ſordidus, & plebeius, id quod frequens bonorum authorum docebit lectio. Anchora.

CIBARIA familiæ, mancipiorum, nautarum, iumentorum, pecudum. Briſſ. ex ff.

CIBILLAM à cibo duci recte cenſet Varro lib. 4. ling. lat. eamque eſcariam dici: prius erat quadrata, poſtea rotunda facta, quo fit, vt apud Feſtum cibillinæ non cillibinæ legendum affirmare auſim, quæ omnia confirmant Vlpiani interpretationem d. l. diariis, vt non immerito cibaria à veſtiariis ſeparatint Scæuola, l. Gaio, 13. ff. de alim. & cibar. leg. & Paulus l. Lucius, 12. ff. eodem. In alimentis diuerſum Modeſtino placuit, l. 4. ff. eod. Prat.

CIBILLA, eſt menſa eſcaria, à cibo dicta. Cylibantum verò, menſa vinaria à poculo cylice, calice dicta, M. Varr. auctore. Spie.

CIBORIA, in poculorum nomenclatura refertur. Quæ & Scythia nuncupari poſſe, nonnulli putarunt, quod anguſtiora in imo ſint. Spieg.

CIBVM à victu ſic ſeparat Donatus, vt cibus ſit, qui etiam delicatis præbetur. Victus vero in paruis aridiſque alimoniis ſit conſtitutus. Conſtat Gen. 1. quod nullum cibi genus permiſſum eſt præter fruges terræ, & arborum fœtus. Atque hic paſtus erat homini cum cæteris animantibus communis, nec interim de vino vlla mentio. Spieg.

CICATRICEM in notæ appellatione contineri ait Vlp. l. 1. §. fi. ff. de fugit. quod & videtur obſeruaſſe Bald. (cuius loco Bartolum citant Lexicographi) in l. ſi quis metallum, C. de pœn. eam igitur euidentem recte appellat idem Vlp. l. quæritur, §. fi. ff. de ædil. edict. remanet enim vulnere ſanato. Prat.

CICATRICVM aut deformitatum nulla fit æſtimatio, l. vlt. ff. de his, qui deiecer. vel effuder. Briſſ.

CICVTA: hæc herba eſt venenoſa, quæ creſcit vſque ad duo cubita, ſemine tantum & foliis in vſu eſt, ad refrigerandum: ſecundum Plin. In alio tamen ſignificatu vſus eſt Vergil. Bucol. 2. in carmine,

Et mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula.------

volens deſcribere ſpatium inter cannarum nodos: vt Seruius interpretatur.

CICVTÆ mentio fit in l. 3. §. 3. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. Vide Æginetam 5. de re medica, c. 41. Cotta.

CICATRIX, h. e. ſignum, quod ex vulnere remanet, ad agnoſcendum hominem fidem facit. Vide Bart. in l. ſi quis in metallum, C. de pœnis, & de Fabricenſ. lib. 11. Spieg.

CIDARIS, Perſis, & Armeniis Regibus inſigne erat, cærulea ſcil. faſcia, albo diſtincta; vel tiara, amictuſque purpureus. quadrangulari figura. Interdum Cadys. Alex. de Alex. Gen. dier. lib. 1. c. 28. Spieg.

CIDONIVM malum, idem eſt quod cotoneum. Hinc vinum cidonium, ex eius mali ſucco confectum. Vlpian. de vin. & trit. leg. l. ſi quis, cidonia, inquit, ſi qua alia ſunt vina, quæ non ex vinea fiunt. Nebriſſ. Spieg.

CIERE dicitur, qui nominat. Prat.

CIHIAMELLVS, ſiliqua ſiluatica dicitur Theodoſio & Neuterio auctoribus in lib. de Limitib. Prat.

CILICIA vela inſtrumenti eſſe Caſſius apud Vlpianum, l. quæſitum, 12. §. ſi domus, ff. de fund. inſtruct. texta de pilis in caſtrorum, nautarumque vſum, ſcribit Aſconius, ſic & accipienda ſunt in l. fundi, §. quæ tabulæ, ff. de act. empt. Sic dicta quod in cilicia (ſic autem legendum, vt & Flor. l. 1. in fi. ff. de cenſib.) eorum vſus ortus eſſet. De his accipiendum Vergilii verſum lib. 3 Georg. Seruius admonuit;

Q

Nec minus interea barbas incanaq; menta,
Cinyphij tondent hirci ſetaſq; comantes
Vſum in caſtrorum & miſeris velamina nautis. Prat.

Cilicæ prouinciæ dux, l.5. in princ. C.de tempor. & reparat. appel. Vide Goth. ad rubr. C. de inoffic. comitum Orient.

Ciliciæ termini à Cilicio Saturnino Centurione legionis 27. dicti in lib. de limitib. variorum auctor. Prat.

Ciligium veſtimentum è pilis hircorum & caprarum textum, c. qui ſanctus, de pœnit. diſtinct. 1. de pœn. diſtinct. 3. c. Ahab Rex, qui pœnitentium erat dd.cc. Sic autem vertit B. Hieronymus, vt refert Gratianus. Idem B. Hieronymus in Eſaiam: Cilicina tunica habitus fiet prophetantis populi delicta plangentis, pro quo 70. interpretes σάκκον ex Hebræo dixere. Prat.

Cilicium proprie dicitur textum ex lana caprina, ad vſum maxime tentoriorum ſiue caſtrorum. Vnde Cilicina ſaga fiebant ad pluuias arcendas. Ex c.26. Facies, inquit, & ſaga cilicina vndecim ad operiendum nomen tectum tabernaculi. Vegetius quoque lib.4. de re militari, ſaga cilicina prætēdi præcipit, ad excludendos impetus ſagittarum. Vlpian. de fundo inſtructo, l. inſtrumenta. Vela, inquit, cilicina inſtrumenta eſſe Caſſius ait, quæ ideo parantur, ne ædificia vento laborent. Nebriſſ.

Cilo Græcis eſt προκέφαλος, Latinis chilo eſt labeo. Caper. Cilo eſt anguſto capite, cui hoc contigit in partu: Chilo dicitur modum labiorum excedens. In plerisque ſubſcriptionibus Conſtitutionum Codicis ſcribitur, conſul Fabius Chilo, male, & in l.1. ff. de off. præfect vrb. l. vlt. ff. de offic. pr. vig. rectius Fabius Cilo, vt in veteri inſcriptione A. φούλιον κίλωνα τὸν λαμπρότατον ἔπαρχον Ῥώμης, & aliis pleriſque. Cuiac. obſ. lib.10. c.26.

Κειμήλια Theophilus in §. ſacras. Inſtit. de rer. diuiſ. interpretatur, res ſacras, & donaria rite ad miniſterium Dei dedicata. Cuiuſmodi vaſa & veſtes ſunt, & familia pretio magno habita, vt eſt in l. ſancimus, C. de ſacroſanct. eccleſ. Sunt qui putent κειμήλιον numero vnius munus, multitudinis vero mobilia pretioſa ſignificare.

Ceimeliarchæ vel κειμηλιάρχοι in l. fin. C. de bon. auct. iud. poſ. qui Ceimeliis curandis præſunt.

Ceimeliarchion ædem ſacram interpretatur Iuſtin. l. litibus, C. de agricol. & cenſit. lib.11. vel potius locum in eccleſia, vbi κειμήλια reponuntur, per d. l. fin. Huius meminit Alciat. lib.9. parerg. c.7.

Cincia lex de donis & muneribus à M. Cincio lata, vt Cic.2. de orator. ſcribit, ſuadente Fabio Maximo, quemadmodum Cato teſtatur apud eundem Cicer. in libro ſui nominis. Ea cauebatur, ne quis ob cauſam orandam donum munuſve acciperet: vnde & muneralis lex appellata eſt, authore Feſto lib.11. Ad eam Paul. librum ſingularem ſcripſerat, vt index Piſanus teſtatur, ex eoque ſumpta eſt lex 28. ff. de legib. Meminit eius Tacitus, lib.14. & 15. Arnob. lib.2. aduerſus gent. Briſſ.

Cingere arborem, vetuſte pro deglabrare, ſiue delibrare: vt ait Paulus in l. cædere, ff. arb. furt. cæſ. qua ſignificatione vſurpat hoc verbum Vlp. in l. furtim, 7. §.2. eod. vt enim ſtringere (teſte Cuiac. obſeru. lib.9. c.12. poſt princ.) pro deſtringere, ita cingere pro diſcingere, ζωννύειν αὐτὸ τὸ ὑποζωννύειν accipimus: quod arbores necare, ſi fiat in orbem Plinius ſcribit 17. c.24. Idque eſt proprie cingere in orbem decorticare. Siue autem quis ſuis manibus cingit, ſiue dum imperat ſeruo arbores cingi, ſubſecari, cædi, idem eſt, Alfenus in l.29. ff. locat. Redemptor ſyluam ne cædito, neve cingito, neve deurito. Hotom.

Cingere præterea notiſſimæ ſignificationis eſt, à quo ſignificatu ducitur participale nomen Cinctus. Cinctus in alia militia, l.38. §.1. de teſtam. mil. Cingi iuſſus miles, l.43. eodem. Et omnes, ait Seruius, in lib.8. Æneid. qui militant, cincti ſunt. Vide Briſſ. Select. Antiquit. Vnde cingulum militiæ, l.18. de Palatin. ſacrat. largit. & l. vlt. de poſtulan. in C. Theod. Briſſ.

Cinctus, a, um, quo vſus eſt Marcellus in l. Titius, 25. ff. de milit. teſtam. quod de eo milite accipiendum putem, qui tribunatui, aut muneri alicui præficitur, d. l.25 in prin. Sed & ad alios, qui alicui alii adminiſtrationi præſunt, veluti in conſtitutione Theodoſii & Valentiniani Impp. l.2. C. vt dignit. ord. ſeru. lib.12. quo loco pro cunctis, legendum cinctis, vt & res ipſa docet, & vetera exemplaria admonent. Quia vero milites nullam geſtandi enſis habent opportunitatem, niſi accingantur, ideo accinctos, ſuccinctos, cinctoſque pro hominib. armatis & militiæ ſtudioſis dicimus, atque ideo pro omnibus, qui ſunt alicuius virtutis & induſtriæ. Connan. lib.9. c.5. num.8. Moris fuit antiquis, vt togati ciues Romani eſſent in militia: ſed prælium inituri, præcingerentur. Inde Teſtamenta in procinctu, quemadmodum Plutarch. in Coriol. teſtatur: ſed eo more ſublato, cingulum manſit perpetuo. Vnde qui ab Imperatore ignominia afficiebantur, plerunque diſcingebantur, qua pœna vſum Marcellum Liuius lib.7. teſtatur: Auguſtum vero, Sueton. Hotom.

Cinctum limum appellari ait Hygenus lib. de limit. agror. purpuram tranſuerſam. Prat.

Cincti Senatores in l.7. circa med. ff. ſi pars hæred. pet. Cuiac. tamen, teſte ibidem Gothof. Ciucios legendum contendit: à quibus Ciucia, locus Romæ dicitur, vbi Cinciorum monumentum fuit, teſte Feſto.

Cinctuti, pro viris militarib. & quaſi ad militiam accinctis dicuntur. Contra diſcincti ad pugnam imbecilles atque imparati accipiuntur. Spieg. Torneb. lib. aduerſ. 9. c.31. per ciuitates Cethegos intelligit veteres. Nam veteres cinctu vti loco tunicæ ſolebant, qui ætate Horatii exoleuerat, eratque veſtis infra pectus corpus comprehendens ſimilis ſubligaculo, Græce ζῶμα & ζῶσμα. vt autem cinctus erat virorum, ſic cincticulus puerorum.

Cingulum tranſlatitie ſumi pro adminiſtratione in iure nequiſquam omnium addubitat, quin & pro dignitate ipſa, l.2. C. vt dignit. ord. ſer. lib.12. & l. omnes, C. de Meta. & Epide. eo. lib. Sed & pro dignitatis titulo accipi ſolet, l. fin. C. de præpoſ. ſac. cubic. lib.12. Prat.

Cinguli honor, l.14. de priuileg. cor. in C. Th. Sacramenta, l.2. Quid probare deb. in eod. C. Briſſ.

Cingulum, Inſignia armatæ & Palatinæ militiæ, vide plura in Lexic. Briſſ.

Cingulum depoſitum, adminiſtrationem poſitam & finitam interpretari oportet in l.2. C. vbi de ratiocin. agi oportet. Prat.

Cinguli præſcriptionem, exceptionem fori declinatoriam ob priuilegium, accipere debemus, l. fin. de adpa. mag. militi. lib. 12. C. Prat.

Cingulo priuare, pœna quædam eſt argum. Auth. ad hæc, C. de iudic. Et ſignificat priuare dignitate & adminiſtratione. Cingulum enim pro adminiſtratione ſumitur, vt paulo ante, l.2. C. vt dignit. ord. Goth. ad Nou.8. c.6. in princ.

Cingulo exuti, l.1. C. ne rei dominicæ vel temp. Spoliandus l.3. C. de domeſt. & protect. Briſſ.

Cingulorum inciſores, Græce ἐκζωστικοποιοί, in Nou.13. c.4. vbi Gothofr. in princ.

Cingulum. Nemo eſt in politioribus literis verſatus, qui, quid ſignificet cingulum, ignoret. Cingulum hominis cinctorium dicitur, Græcis ζώνη. Alias cinctura, à cingendo dicta: vnde & vulgare nomen prodiit, *vne ceincture*. Cingulum vero mulierum erat (inquit Varro) *vne trouſſoire*. Vergilius de Pentheſilea:

Aurea ſubnectens exertæ cingula mammæ.

Latiore ſignificatione ponitur cingulum, pro eo quod dicimus, *vn collier de leurier*. Vnde Varro, de re ruſtica, cap.9.12. Cingulum circa collum ex corio firmo cum clauiculis capitatis. Item, pro eo, quod appellamus *vne cengle de cheual*. pro qua ſignificatione legatur cingula æ, qua cinguntur iumenta, de remed. am. Ouid.

Et noua velocem cingula lædat equum.

Cingulum etiam pro annulo quandoque ponitur, quod digitum circuit. Quo fit, vt cingulum titulum dignitatis interpretentur, vt in nouel. vt omnes obed. iudic. prouin. §. arripiat, & C. de præpoſit. ſac. cub. l. vlt. eod. lib. nec non etiam adminiſtrationem, vt in Nou. vt liceat matri & auiæ, §. quia vero quidam, & C. vt dignitat. ordo ſeruet. l.2. lib.12. l. omnes, de Met. & Epid. Anchora.

Ciniflones ſunt, quibus mulieres comas ſibi exornant, vide Gothof. ad l.49. in prin. & l.65. §.3. ff. de leg.3.

Cinna: ICtus ex Seruii Sulpitii auditoribus vnus, eius fit mentio in l.6. ff. de ritu nupt. l.2. §. his enim, ff. de orig. iuris, l. 4. ff. de condit. & demonſtr.

Cinnamomum in l. vlt. §. ſpecies, ff. de publican. Naſcitur in Indiæ & Æthiopiæ regionibus, frutice breui, duorum tantum cubitorum, colore ſubnigro vel cinereo, tenuiſſimis virgulis, cortice in modum cannæ rotundo & gracili: vt Dioſcor. lib.1. & Plin. lib.12. c.19. & Iſidor. lib.17. c.7. ſcribunt. Rariſſimum ſuo tempore fuiſſe hoc fruticis genus, ſcribit Galenus, nec alibi conditum, quam in ſcriniis Imperatorum. Sunt tamen qui exiſtiment, nihil aliud eſſe, quam quod Galli *fine canelle* vocant. Vide Garchiam ab Orto. Prat. Briſſ.

Cippus columna dicitur, quæ cum inſcriptione ad conſeruandam alicuius rei memoriam erigi ſolet, Græcis στήλη: cuiuſmodi etiam in defunctorum monumentis erigi conſueuere, de quo accipiendus eſt Horatius lib.1. Sermon. Satyra 8.

Mille pedes in fronte trecentos cippus in agrum
Hic dabat: hæredes monumentum ne ſequerentur.

Pontificis vero truncum ſignificat, aut lignum inornatum perforatum in modum capſæ: in quo pecuniæ oblatæ, donatæve eccleſiis reponebantur, Clemen. exiui, §. quocirca quæſtus, de verb. ſign. vbi gloſſ. Prat.

Circa plerunque locum denotat: Et ſignificat circumcirca, vel iuxta, ſecundum, prope. Circa lacum pedes decem l. 69. de contrah. empt. Circa latus principis agere. Circa patrem eſſe, l.14. §. ſi patris, ff. de bonis libert. Familia circa patremfamilias eſt, l.3. in princ. §. circa, ff. de penu leg. Briſſon. Dictio, circa, & locis, & perſonis, & rebus eleganter aptatur. Circa portam & muros diſpoſiti. Circa cœnam, i. Circa tempus cœnæ. Sæpe ſignificat In, vel Quoad. Circa adiudicationes res expediri non poteſt, l.42. de procur. Circa aduocatos patientem eſſe

tem eſſe oportet, circa cauſam diſſentire, circa commodatum aliud dicendum, circa compromiſſum datus iudex. Sæpe etiam ſignificat De, vel Quoad. circa filium tractata quæſtio. circa inſcriptionem errare. circa legem Falcidiam notandum, id eſt, in ratione legis Falcidiæ. circa nepotes electio data. circa omne negotium ſuum probe ſe gerere. circa pupillum reſcripſit, id eſt, De, vel Quoad pupillum. circa vxorem probare quid, id eſt, in vxore. Sic nouo circa Principem exemplo. Sueton. in Claud. Hæc Briſſ. ex ll. ff. & C. circa, id eſt, contra, l. 2. C. de liber. & eor. liber. in prin. circa aliquem negligenter vel doloſe verſari, l. 12. C. de acquir. poſſeſſ.

CIRCEIENSIS, e, nomen poſſeſſiuum gentile. Circeii, orum, oppidum Italiæ in Latio veteri; atque promontorium eiuſdem nominis, quondam inſula, vt inquit Plin. auctoritate Homeri, vaſto mari circumdata. Hic Circe venefica illa decantatiſſima regnaſſe dicitur, quo tempore Vlyſſes orbem peretrabat. Hinc Plin. de Oſtreis candidiora inquit Circeienſibus. Liuius: Circeienſium quidam cogniti & coloni à Velitris. Paul. de iur. & fact. ign. l. regula eſt. Ad opus, inquit, aquæ ductus Reipub. Circeienſium, Nebr. Vide etiam Ræuard. Vario. lib. 3. c. 13.

CIRCENSE certamen, l. 2. C. de ſpect. & Scenic. accipiunt Græci interpretes pro equeſtri conflictu: vide ſ. Certamen Circenſe.

CIRCENSES quaſi circuenſes dictos putat Caſſiod. lib. 3. variar. ad Fauſtum, propterea quod apud antiquitatem rudem, quæ necdum ſpectacula in ornatum deduxerat fabricarum, inter enſes & flumina locis virentibus agerentur. Certaminis Curulis genus erat, quod commemorat Alexander Neapol. lib. 5. Genial. dier. c. 8. de horum ſolennis Gellius lib. 3. c. 10. Hinc

CIRCENSES equi apud Hermogen. l. 1. ff. de muner. & honor. & Circenſes ludi, in l. ciuitatibus, ff. de legat. 1. Prat.

CIRCITER ad tempus ſolum pertinere, Priſc. exiſtimauit, contra à Valla (quod verius eſt, nec latuit etiam interpretes noſtros) ad numerum frequentius refertur. Adi Card. de Offic. ord. 6. & Specul. de diſput. & alleg. §. 4. Spieg.

CIRCITES apud Feſtum, circuli ex ære facti, & circites anni apud Varronem, a bruma ad brumam. Hot.

CIRCITORES, circuitores antiquis, Vlpiano in l. quicunque, 5. in prin. ff. de inſtito. dicuntur quibus linteatii, vel veſtiarii dant veſtem circumferendam & diſtrahendam. In re vero militari appellantur Vegetio lib. 3. c. 8. de re milit. qui vigilias circumibant, & ſi qua emeruiſſet culpa, renunciabant. Tribuni, inquit, eligunt, qui vigilias circumeunt, vt renuntient, ſi qua emerſerit culpa, quos circitores appellant: nunc militiæ factus eſt gradus. Briſſ.

CIRCITORES à Triumuiris, aut à præfecto vigilum conſtituti, vrbem noctu circumibant, ad extinguenda incendia, & arcendos fures. Hos Veget. circuitores appellat. Sed & varie apud Vlp. in l. quicunque, de inſtitor. act. & Modeſtinum in l. ſi duos de excuſ. tut. capiuntur. Horum meminit & Pyrrhus de milit. off. Spieg.

CIRCITORES etiam ex ſchola agentium in reb. fuere. Hinc circitoria dignitas, in l. 2. de filiis militum appar. in C. Theo. Briſſ.

CIRCVLATORES Paulo l. vlt. de extraord. crimin. qui ſerpentes proponunt, & circumferunt. Hoc verbo vtuntur M. Cic. in Epiſtol. & Seneca lib. benefi. 6. cap. 2. & Aſin. Pollio in Epiſt. ad Cicer. lib. 10. Epiſt. illos Græci vocant ἀγύρτας καὶ ὀχλαγώγους καὶ περιοδευτάς. Prat.

CIRCVLATORES, circumforanei ſunt, qui publice offucias quaſdam & præſtigias faciunt, vt videantur deuorare gladios, araneos, & ſerpentes. Nebr.

CIRCVM ſe habere ſeruos cultus ſui cauſa, l. 60. §. 1. de leg. 3.

CIRCVMAMBVLARE, l. 3. de acquir. poſſeſſ. Briſſ.

CIRCVMCELLIONES, l. 52. de hæret. in C. Theod. genus hominum (vt Auguſtin. lib. de hæreſ. c. 69. ait) agreſte fuit & famoſiſſimæ audaciæ, non ſolum in alios immania facinora perpetrando, ſed nec ſibi eadem inſania & feritate parcendo. Nam per mortes varias, maxime præcipitiorum, & aquarum, & ignium, ſe ipſos necare conſueuerunt: & in ipſum furorem alios ſeducunt, vt ſe ipſos occidant: quod ſi facere alii contemnunt, mortem illis minatur, dicentes, hoc modo illos Martyres fieri. Conſent. Iſidor. lib. 8. Origin. Hos Philaſtrius circuitores vocat in catalogo hæreſeon. Briſſ.

CIRCVMCIDERE eſt præputium excidere & exſecare. Circumſectum pro circumciſo dixit Suet. in Domitia. Non ſolos autem Iudæos, ſed & Ægyptios, Æthiopes, Arabes, Phœnices, circumciſione erga ſuos fuiſſe vſos, teſtatur D. Ambroſ. Epiſt. 77. & lib. 2. de Abrahamo, c. 11. Briſſ.

CIRCVMCIDVNTVR rami, i. circumamputantur: item arbores, Plinio. Circumcidere corticem. Colum. lib. 3. Briſſ.

CIRCVMCIDERE apud Modeſtin. d. l. circumcidere, ff. ad legem Corn. de ſicar. & apud Paul. lib. 5. ſent. tit. 22. ſignificat circum, vel per circuitum, per circulum incidere & amputare, quod & ſummus Nomotheta DEVS æternus iuſſerat Geneſ. c. 17. formam ibidem docens, καὶ περιτμηθήσεσθε τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας ὑμῶν. Quam rem Paulus Apoſtolus Galat. 5. Lucas Actor. 15. Tertull. lib. aduerſ. Iudæos, & lib. 5. aduerſus Marcionem explicant, & extra de Baptiſm. & eius effect. c. 1. Prat.

CIRCVMCIRCA, non id quod Accurſius exiſtimauit, ſed omni ex parte, ſignificat. Spieg.

CIRCVMCISORES monetæ ſunt, qui forficulis nummos circumcidunt, Goth. ad rubr. C. de falſ. monet.

CIRCVMCOLENTES, id eſt, accolæ, l. 1. de flum. public. Briſſ.

CIRCVMDVCERE per tranſlationem pro delere & abrogare, Budæus exempla Iuriſconſ. producit. Eſt autem decipere, doliſque petere, vt in l. cum prælatis, ff. de Iud. Spieg.

CIRCVMDVCERE, inducere, delere. Hinc circunduci cauſa dicitur in l. ſi præſes, C. quom. & quand. iud. cum ob id, quia deſerta eſt, cuius nomen ex cauſarum albo eximitur. Circunduci, eſt cancellari, obliterari, aboleri. Sic circumducitur cauſa, Edictum, Acta. Alias circumduci eſt circumueniri, quo ſenſu circumductam religionem dixit Paul. 5. ſent. 5. Briſſ.

CIRCVMDVCERE eſt fraude obrepere, & obtegere Tertulliano lib. de pœnitent. in med. Prat.

CIRCVMDVCERE edictum, eſt inducere, tollere, ad nihilum ponere, l. & poſt edictum, ff. de iudic. & l. acta, ff. de re iud. Sic in l. 27. §. 1. ff. de liber. cauſ. l. 6. C. quom. & quando iud. Prat.

CIRCVMDVCI cognitionem apud Vlp. l. diui fratres, 27. §. 1. ff. de liber. cauſ. cancellari interpretatur Accurſius recte. Galli pragmatici dicunt *mettre au neant*. Prat. Sic eodem ſenſu

CIRCVMFERRI pro circuiri apud Plautum eſt purgari & luſtrari, propterea quod qui luſtrant, eum quem luſtrant, ſæpe aliquid circumferentes circumeunt. Vnde & luſtrare circuire eſt. Torn. lib. aduerſ. 4. c. 15.

CIRCVMFLVENS amnis inſulam facit, l. ergo, ff. de acq. rer. dom. Prat. Circumfluit amnis agrum. Briſſ.

CIRCVMFORANEOS medicos, qui ad fora properarent, vertit Ant. Auguſt. lib. ſing. ad H. Modeſtinum, l. ἐὰν οὖν, ibi, περιοδευταί. ff. de excuſ. M. Ciceronem in Cluentiana imitatus. Pharmacopola, ait, circumforaneus, qui properaret, cui pharmaca multa reſtarent, &c. περιοδευταὶ circuitores verterat interpres vetus, cuius ſententiam probat I. Cuiac. ad d. l. ἐὰν οὖν, atque circumforaneorum adpellatione vtilitatem ſignificari. Equidem A. Auguſtinum recte vertiſſe putem, quod & citato M. Ciceronis exemplo comprobatur. Circumforaneos dictos putat Iſidorus, quod in modum rotæ circumferantur. Prat.

CIRCVMIRE ædes ſacras. Opera publica, l. 7. §. 1. ff. de offic. proconſ. Vigilias l. 12. §. vlt. ff. de re milit. Briſſ.

CIRCVMLINIVM ſiue Circumluuium ius prædiorum, inquit Feſtus. Hot. Circumluiones dixit Cic. lib. 8. de orat.

CIRCVMLVVIO, inquit Feſtus, eſt ius quoddam prædiorum: vbi fortaſſe, Prædiatorium legi debet. Eſt autem circumluuio, cum parte aliqua diuiſum flumen, agrum alicuius ita ambit, vt inferius vnitum illum in inſulæ formam redigat, l. adeo, 7. §. quod ſi, de acquir. rer. dom. Hot.

CIRCVMSCRIBERE plerunque fallere ſignificat, vt apud Græcos περιγράφειν. Paulus l. exceptiones, 7. §. 1. de except. Si quis fideiuſſerit pro minore 25. annis circumſcripto. Plerunque autem in minoribus hoc verbum vſurpatur. Cicero lib. 3. offi. 3. Circumſcriptio adoleſcentum lege Lætoria vindicata eſt. Pro Cluent. Cum omnis ab his fraus, omnes inſidiæ, circumſcriptioneſque adoleſcentium naſcerentur. Sic in l. 10. §. 1. & l. 17. ff. de minorib. l. 17. ff. de dolo, Hoto. Circumſcribere vectigalia, i. fraudare, Briſſ. ex Quintilia. Circumſcriptus iudex, cuius religio circumuenta eſt, l. 33. de re iud. Circumſcripta mater. Circumſcriptus ponderib. minoribus. Circumſcriptores, qui aliquid abſtulerunt, ait Seneca controuerſ. 3. lib. 6. & ibid. Circumſcriptio ſemper crimen ſub ſpecie legis inuoluit. Quod apparet in illa, legitimum eſt: Quod latet inſidioſum: Semper circumſcriptio per ius ad iniuriam venit. Briſſ.

CIRCVMSCRIBERE, eſt cauſam fraudibus cauillationibuſque in iudicio exornare, vt obtineas & vincas aduerſarium. Ambroſius in Luc. c. 4. vtitur diabolus teſtimoniis ſcripturarum, non vt doceat, ſed vt circumſcribat & fallat. Idem ad Conſtantinum: Nec quiſquam aut viduam ſpernat, aut circumſcribat pupillum, & ibidem: Quid circumſcribitur frater: fraudatur mercenarius? Inde circumſcriptio. Idem Ambroſ. ad Irenæum: Omnia plena fraudis, plena circumſcriptionis: Et circumſcriptor, oris. Iuuenalis: Pupillum in iura vocantem, circumſcriptorem. Nebriſſ. Spieg.

CIRCVMSCRIBERE Senatum dixit Tullius, pro priuare auctoritate, vt eleganter aduotauit Beat. Rhenanus ad Tertull. in lib. de patientia. Prat.

CIRCVMSCRIBERE etiam abrogare & obliterare frequens hoc ſignificatu verbum Iuriſconſ. & claſſicis auctorib. Cicero in finib. Circumſcriptis igitur iis ſententiis, quas modo poſui, &c. Prat.

CIRCVMSCRIPTIO, Græcis καταστρατηγημός, eſt, cum quis ſcripto quidem legis paret & ſatisfacit, ſed non etiam menti: cuius duo exempla ponit Cuiac. 13. obſ. 24.

CIRCVMSCRIPTOREM colubrum, h. e. deceptorem appellat Tertullianus, Prat.

CIRCVMSCRIPTVS dicitur, qui dolo alterius, vel ætatis infir-

mitate decipitur,l.item exigit,16 ff.de dol.mal.l.ſi ex cauſa.9. §.1.ff.de minor.l.59.§.eſt & caſus,ff.de procur.l.7.§.1.ff.de except. Sic circumſcriptus Iudex,minor,pupillus,Actor,Briſſ. ex ff. Porro autem is circumſcriptus non videtur, qui iure communi eſt vſus: idq; Zeno Imperator conſtituit,l.fin.C. de in integ.reſtit.Prat.

Circvmspectio. Circumſpectius.Briſſ.ex ff.

Circvmstantia alicuius loci intelligitur per 30.pedes, vt dicit Bart.in l item apud Labeonem, §.conuitium, ff.de iniur. Old.Prat.

Circvmstantiæ, quæ in iure variant omnia, vt æquitas inde colligatur,ſeptem ſunt: Cauſa,quare aliquid factum ſit. Perſona,quis,& cum quo fecerit. Locus, vbi factum ſit. Tempus, quando factum ſit. Quantitas,magnumne,an exile ſit. Qualitas, quomodo factum ſit. Euentus,an metu,vi,errore,dolo, culpa,caſu fortuito factum ſit. Claudius Saturn.in l.aut facta, ff de pœn.Secundum iſtas enim circumſtantiarum ſpecies æquitas iubet ius ſummum vel intendi, vel remitti.Old.Prat.

Circvmstantiæ ſæpius profuſum ſermonem reſtringunt. Gœddæ.

Circvmstantias dictas quidam putant, quæ in vnaquaque controuerſia quæri ſolent: & quaſi quæſtionem circumſtant. Has diligenter attendendas ſuadet I.Chryſoſt. Homil.10. in Matt.& 23.q.8.c.occidit. Circumſtantiam videtur definire Angelus Clauaſius in dictione Circumſtantia, quæ circumſtat actum, quaſi extrinſecus extra actus ſubſtantiam conſideratum.Prat.Old. vero ſic definit:

Circvmstantiæ ſunt notæ rerum & perſonarum communes & externæ,ex quibus æſtimatur iuris definitio,non ſolum in pœnis delictorum, verum etiam in omnibus contractibus & humanarum functionum negotiis.Old.Prat.

Circvmvenire legem, & interpretationem legis,eſt in earum fraudem aliquid facere.Circumuenire ſententiam legis. Circumuenitur oratio; voluntas defuncti. Circumuentus à latronibus.Circumuenti minores.Circum in hoc venta eſt mulier (ſoror,mater)l.12.§.mulier,de iure dot.Briſſ.ex ll.ff.&

Circvmventio naturalis non habet pœnam fraudis: vt ſi fiat à patre, præceptore,magiſtratu, ob emendationem: niſi fiat exceſſus, Gœdd.ad princip.l.131.num.3.de verb.ſign.

Circvmvenire eodem ſenſu quo circumſcribere,h.e.decipere, accipitur,l.in cauſa,16.§.pen. ff.de minor. idque l.1.§.dolum, ff.de dolo malo. Sunt etiam qui putent,circumuenire quem poſſe ſine dolo. Prat. vnde illi proprie circumuenti dicuntur, quos graſſatores quaſi ex inſidiis adoriuntur. Cæſar in commentario Hiſpanienſi: cum vndiq; ſe circumueniri animaduertiſſet.Ambroſ.in illud Euang.Reddite quæ ſunt Dei,Deo. Nec intereſt, apud Deum, vtrum vi aut circumuentione res alienas occupet.

Circvmventvs, à latronibus, magna crudelitate,non ſine calliditate,&c.Briſſ.ex ff.& C.

Circvs proprie ſignificat omnem in gyrum ambitum, à circumeundo,vt vult Seruius. Apud Macrum,l.3.ff.de operibus publ.locus erat muris ſeptus,in quo curialia munera celebrabantur.Vergil.lib.5.Æneid.

------Mediaq; in valle theatri
Circus erat,&c.

Hinc in inſcriptione quadam (Cuiacio atteſtante obſ.lib.10.c. 35.ſub fin.)dicitur Traianus cõmoda tribuum etiam locorum adiectione amplificaſſe, quod proprie ad l.patronus,ff.de leg. 3.pertinere videtur. Et de illa locorum adiectione Plinius in Panegyrico: populo inquit locorum 5000.adiecisti.Intelligit autem circi loca.Hæc Cuiac.d.lib.obſer.10.Fuerunt tres circi Romæ: circus maximus,inter Palatium & Auentinum: circus Flaminius,qui & Apollinaris: & circus Neronis,in Vaticano. Circus, ἱππόδρομος, locus curriculis equorum conſtitutus.Vnde circenſes,equi,ludi,certamina. Circenſes etiam abſolute, id eſt,ludi Circenſes.Briſſ.ex ff.& C.Dici autem circum à circuitu putat Caſſiod. lib.3. Epiſt.ad Fauſtum. A Circe dictum putat Tertull.lib.de ſpectacul.Prat.

Cirtensivm Reſpubl. l. 9. §. ſi quis ius ignorans, ff.de iuris & fact.ignor.Cirtenſes autem dicti à Cirta,oppido Numidiæ quæ poſterioribus temporibus Conſtantina denominata eſt, Aurel.Victore teſte.Briſſon.

Cis pro Intra nonnunquam vſurpatur, vt videre eſt apud Plautum in Moſtel.vbi Cis paucas tempeſtates,pro intra breue tempus poſitum eſt: Vt & in Trucul.cis paucos dies.Sed & cis pellam in Amphytr.dixit,pro repellã,quod qui repellitur, citra regredi cogitur,nõ vltra progredi permittitur.Simile eſt illud Neuii,ſed quaſi amnis cis rapit.Turn.aduerſ.lib.19.c.13.

Cisiarivs, à ciſio, quod vehiculi genus eſt, cuiuſmodi nunc Hungari vtuntur, triiugi dictus, eſt ipſius ciſii auriga & moderator. Vlpian.l.item quæritur,13 ff.locat. Sic ciſiarius,dum cæteros tranſire contendit,ciſium euertit.Sic à Beroal. citatur hic locus in C.Philip.Cicero & Haloander conſentit. Itaque Gloſſæ nomine, id eſt, Carrucarius in contextum irrepſit, Spieg. Ciſii meminit & Cic.pro Sexto Roſcio: Decem horis nocturnis ait, ſex & quinquaginta millia paſſuum Ciſiis peruolauit.Ciſium,genus vehiculi biroti.Ciſiarius,id eſt,carrucarius,vel paluſtrarius,Briſſ.

Cista h.e.capſa, Græcis κίστη, vaſis genus ad veſtes reponendas,idque Vlp.expreſſit,l.1.§.ſi ciſta,ff.depoſiti, quod & Iulii Pollucis teſtimonio comprobatur lib.7.c.19. εἰς ἃ [illegible] Ciſtam etiam commemorat idem lib.10.c.6. Notandum autem obiter, ciſtas apud Cic.in illa phraſi, ciſtas diſiicere, ſumi pro vaſis,in quę populus per pontes tranſiens,tabellas ſui ſuffragii mittebat.Prat.

Cisterna inde dicitur Feſto lib 3. quod ſit cis, i. infra terram. Nam ciſterna non habet perpetuam cauſam,nec viuã aquam, ſed locus eſt ad colligendam aquam pluuiam aptus,imbribúſque concipitur,l.1.§.hoc interdictum,ff.de fon. Old.Prat.

Cisternam quoque aquæ,& vini dixit Vlpian.l.vulgaris,21.§. ſed ſi de naui, ff.de furtis, pro loco effoſſo ad vini aquæve cuſtodiam.Prat.Briſſ.

Cistophori ſunt numiſmatum ſpecies, de quibus meminit Liu.lib.7.belli Macedonici,& Cic.ad Attic.lib.11. his verbis: Ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad ſextertium bis & vicies, & reliqua, & Feſtus Pomp.dum inquit: Euboicum talentum numero Græco ſeptem millium & quingentorum ciſtophororum eſt,noſtro 4000.denariorum.Forte ita appellati,quia in eis imprimeretur imago alicuius ciſtam ferentis: veluti & nos Ambroſinos vocamus id nummi genus, in quo D.Ambroſius impreſſus eſt. Et de his ſecundum aliquos intellexit Papin.IC.in l.Publia, §.Titius, ff.depoſiti, licet eius verba in pleriſque libris mendoſa circumferantur. Sed hæc lectio Alciato diſplicet diſpun.1.c.18.aſſerenti,quos Throphimati,legẽdum eſſe.Proinde gloſſator noſter ibi ingenue faſſus eſt,ſe non intelligere. Legitur etiam apud Suidam ciſtophorus pro ciſtiphero,& ciſtarũ baiulo.Ciſtas præterea in ſacris Cereris, teſte Macrob. habuerunt antiqui,quas portabant ſacerdotes, nominatæ à Græcis κιστοφόροι quaſi dicas ciſtipheras ſiue ciſtilatrices.Græci enim dicũt κίστη quæ nos caniſtra: & per diminutionem caniſtella. Et de his ſacrifical.h.ciſtis inquit Catul.

Pars obſcura cauis celebrabant orgia ciſtis,
Orgia quæ fruſtra cupiunt audire prophani. & Tib.
Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris.

Meminit & Plin.in 36.lib.cap.5.vbi etiam Hermol Barbarus. Propterea non eſſet forte malum referre ad nummos,in quib. ſignata erat figura ſacerdotis Cereris cum ciſta,& inde ciſtophoros appellatos. Ego tamen magis probarem in loco illo Iureconſ.ciſtophororum,vt ſit genitiuus pluralis; quia in ſingulari non multum conuenit cum præcedentibus: vel ciſtophoros.Et ideo nõ abſurde I.Pollux in expoſitione Homerici carminis,quod apud nos retulit Paul in l.1. ff.de contra.empt. putauit,boues apud Poetam ibi intelligi poſſe pro nummis,in quibus bouis effigies impreſſa conſpiciebatur: quæ tamen expoſitio,iudicio meo,non poteſt conuenire carm.ibi per Sabinum primo loco relatis. Et vltra Pollucem hoc etiam colligi poteſt ex his,quæ in Publicola ſcribit Plut. & in 36. naturalis hiſt. Plin.quos opportune retuli ȷ̃.in d.Peculium.Cotta.

Cistophori. Sunt qui in l.Pub.§.Titius,ff.depoſiti, ciſtophoros putent reponendos; vbi mendoſe legantur modo Coſtrophinati. Ciſtophorum fuiſſe legimus quatuor millium & quingentorum denarium: ſicut & Rhodium talentum dici opinantur ciſtophorum ab inſigni ferentis ciſtam: ſicut coronati modo vocantur nummi,a coronæ imagine.Ex c.2.lib.10. Lect.antiq.Rhodigini. Spieg. Adrianus Tornebus lib.3.adu. c.5.Feſto tradit parum abfuiſſe, quin denarius Romanus duplo ſuperaret æſtimationem ciſtophori Aſianorum nummi, ſic appellati,quod in eo ciſtiferi eſſent ſculpti, qui ſacrorum myſticorum ciſtis incluſorum arcana, vt in Cybelæ myſteriis,Bacchi orgiis,Cereris initiis. Quatuor enim denarii ſeptem ciſtophoros cum ſemiſſe valebant.

Cistigeros Martialis eos homines appellat, qui & pro contemptiſſimis & deſpicatiſſimis habebantur, his verbis: Dum non vis niſi lato Gellia clauo nubere, nupſiſti Gellia ciſtigero.

Cita hæreditas in libris Legum Romanarum dicebatur diuiſa, vt ex Feſto lib. 5. & Seruio Grammatico liquet, & vide infra Erctum.Prat.

Citare,vt quidam bene admonuere,eſt per præconem ſeu voce Præconis vocare,l.7.ff.de in integ.reſt.l.73.ff.de iudic.l.10. ff.de public.iudic.l.20. ff.de teſtib. Liuius lib.1. Patres in curiam per præconem ad Tarquinium citari iuſſit. Valer.Max. lib.2.cap 4.Præco lecto nomine Salinatoris,citandum id ſibi eſſet,necne hæſitauit. Quintil.l.b.6.c.5. In publicis certe iudiciis vox illa præconis præter patronos, ipſum,qui egerit,citar.Sueton.in Tiber.c.2.Citatum pro tribunali voce præconis conuitiatorem rapi iuſſit. Comprobatur & ex Plutarcho,qui quod Larini citare,hoc [illegible] dixit in Gracchi vita. Sed tamen & edicto citarus quis dicitur,l.15.§.diuus, ff.de iure fiſci.l.1.§.ſcientes,C.de adſcit.toll.

Citare edicto.Citare in teſtimonium,Briſſ.

Citare libello apud Plaut.in Gurgulio.Briſſ.Vide Duaren.lib. 1.diſput.anniuerſ.c.7.

Citare pæana,& minuritionem, vt legit apud Cic.in lib.de orat.Turn.lib.1.c.2. Græcis ſunt παιανίζειν & μινυρίζειν, vt illud ſit contentionis vocis,hoc remiſſionis.Prat.

Citare teſtes.Cic.Reus lege citari dicitur apud Cic. Ter citatus reus,l.10.de publ.iudic. A Cio fit Cito,id eſt,frequenter vocito, vnde dicimus aliquos voce præconis citatos, id eſt, frequenter vocatos.Briſſ.

Citatio in ius vocatio,vel inuitatio. Eſt autem Iuris naturalis, & neceſſaria ad proceſſum iudicii, niſi præſens forte fortuna in iudicio aduerſarios,ad commotionem iudicis volens ſuſcipiat iudicium, & reſpondeat. Si vero alleget,ſe non eſſe citatum, tunc non poteſt cogi, vt reſpondeat inuitus, ſed eſt vocandus ſolenniter in aliud tempus. Ita docet Bart.in l.1.ff. de in ius voc.probatus ab aliis,Old.teſte Spieg.

Citationum genera duo excogitarunt interpretes: quædam enim verbalis eſt,qua præco vel voce, vel edicto quem vocat in ius.Realis,quæ fit,cum perſona prehenditur,& in ius ducitur,trahiturve,& in carceres coniicitur,quæ perſonæ prehenſio & captio ἀπροσκλήτων appellatur. Pollux lib. 8. c. περὶ δικαστικῶν ὀνομάτων. Vtriuſque generis commeminere Accurſius & Bartolus & alii in l.conſentaneum, C quom.& quand.iudex. Sane ſpecies quaſdam commemorat Bartolus in tract.quibus caſibus citatio non valet.Prat.

Citationum alia genera conſtituit Io. Imbertus in lib.forenſium Inſtitutionum.Vnum priuatum,quod perſonæ,domicilio ve fieri ſolet. Alterum quod publice fit per compita ſono tubæ, quod ἀνακηρύττεσθαι τῇ σάλπιγγι appellauit Plutarchus in Gracchi vita, vel edictis compitatim,vel Eccleſiæ valuis affixis.Clem.de iudic.Prat.

Citatio fit vel denunciatione, vel prehenſione: illo modo fit verbis in citatione expreſſis,l.erſi is,21.ff.de in ius voc.Vlpianus eam vocat verecundam, in l. dies, 4. §. prætor ait, ff. de damn.infect. & opponit ei,quæ fit extractione è domo ſua,id eſt,manus iniectione, quam prehenſionem vocant: & violenta eſt.Vult.in comment.Inſtit.de act.in princ.num.60.

Citatio, quam ita diffinire videtur A.Alciatus rubr.C.de in ius voc.vt ſit actionum inſtituendarum principium,quę diffinitio comprobatur §.omnium,Inſti de pœn.temer litig.Sed & aliter diffinire poteſt,vt ſit in ius vocatio per l.1.ff.de in ius voc. Nam,cum quis de aliquo cōqueritur,& querimonia ſua coram iudice eſt depoſita, iudex emiſſo citationis edicto,ad eius inſtantiam vocat, vel inuitat illum ad ſe, in quem agere deſiderat,qui conqueſtus eſt. Sed enim ſi in edicto iudex,vel prætor adiiciat hanc clauſulam: Si in die præſcripto non veneris, quaſi contumax condemnaberis, vel reputaberis: tunc edictum olim dicebatur peremptorium. Hodie autem ſufficit,quod dicatur:Citamus talem peremptorie.Et eſt quadruplex modus citandi,ſecundum Guil.de Mont.Laur. Primus, per nuncium literis citatoriis.Secundus per præconem. Tertius per edictum valuis eccleſię affixum,vel per compita.Clementin.1.de iudiciis. Quartus fit ex iuris diſpoſitione. Item quædam citatio fit ad monitionem iudicis,c.conſuluit,de offic.deleg. Item citationis ſunt tres actus:primus eſt præceptū de in ius vocando,cum iudex iubet nuntio,vt citetur reus.Secundus denunciatio, cum nuntius denunciat citato, vt veniat. Tertius, cum nuntius refert iudici ſe ſaltem in tali loco citaſſe. Additur etiam quartus, ſcilicet comparitio citati:& quando citatus teneatur comparere, &,ſi non comparet,mulctetur,not.per doct.in c.præterea,de dilat.& de illis actibus vide cap.fin.de feriis. Et nota,quod citatio eſt de iure naturali,vt in Clem.paſtoralis,de re iudica.Citatus ad locum morboſum,ſeu vbi aer eſt peſtilens,vel corruptus, non tenetur ire,cum ſaluti hominum ſit ratio adhibenda,l.recuſare,§. ſi quis alio,ff.ad Trebell.& ibi per Bartolum & Dd.nec citatus peremptorie poteſt dici contumax ante libelli oblationem,l. ſi finita,§.ſi plures,ff.de damn.infect. Porro citationis ſcopus hic eſt,vt citatus iudicio ſiſtat,inque iudicium veniat,Alciato in rubr.C.de in ius voc.Old.Prat.

Citationis ſex ſunt requiſita: In citatione enim omnino exprimendum eſt nomen eius, qui citationem petiit & impetrauit: Nomen iudicis,à quo petita & decreta eſt: Nomen eius qui citatur:ad quam cauſam citetur(quod fit vel ſententia libelli,vel libello citationi incluſo)Locus,ad quem citatur:& denique dies,quo citatus comparere debet.Vult.in commen. Inſtit.de act.in prin.nu.59.

Citatior aqua,id eſt, rapidior (Briſſ.)apud Vlpianum l.1.§.2. ff.de aqua & aqua pluu.arc. vehementiori æquiparatur. In vulgarib.exemplaribus eſt citior,quam rapidiorem interpretantur Albericus,Old.& Spieg.Prat.

Citare in teſtimonium,Venul.in l.teſtimoniū,20.ff.de teſtib. prouocare ad iudicem dicendi ferendique teſtimonii cauſa.

Citari poſt edictum peremptorium reus dicitur, cum ipſa die cognitionis, quæ ante ei dicta fuit in foro ac tribunali, per præconem euocatur, vt præſens ſit,ac appareat, arg.l.7.ff.de in integ.reſt.vide Duaren.1.diſp.7.Goth.ad l.73.ff.de iudic.

Cito in veteri interpretatione\ Nou. mandata princip. §.ſed & ſuſcipientes,exponit Accurſius, h.e.triginta dies. Cicero in Bruto pro fortaſſe vſurpaſſe videtur: Sed neque verbis aptiorem cito alium dixerim. Τάχα enim Græcis, quod cito eſt, plerunque fortaſſe valet.Prat.

Cithara cum pſalterio male concordat,prouerbium,cuius fit mentio cap.diuerſis fallaciis, extra de cler.coniug.quo ſignificatur, vitam actiuam ſeu laicalem male concordare cum vita clericali ſeu contemplatiua. Cithara enim, cum inſtrumentum ſit habens plures chordas,& valde clamoſum,vitam denotat multis motibus & occupationibus deditam. Pſalterium vero vitam clericalem ſeu contemplatiuam,quia ſonum tenuem vel exilem habet.Vide Abbat.in d.c.diuerſis fallaciis, nu.5.Prat. Citharœdica veſtis l.127.de verb.ſign.Citharœdicus habitus.Sueton.in Nero c.25.Briſſ.

Citra in varios ferri ſignificatus ſubiecta demonſtrant. Accipitur aliquando pro ſine, l.fin. ff.de public.iudic.l.vt ſit,31.ff. pro ſocio, & alibi ſæpe eadem ſignificatione. Prat. Olim cis dixiſſe veteres,docet Connan.lib.6.c.3.nu.13.

Citra, exceptionis,reſtrictioniſve notā eſſe,cenſent Accurſio duce,Bart.Bald. & alii in l.tranſigere, C.de tranſact.& Alciat. lib.5.parad.c.9. Idem tamen Alciat.in iam d.l.tranſigere,eam vocem Citra pro Sine accipiendam putat:cuius expoſitionem probat Briſſ.lib.3.de verb.ſign. An vtraque interpretatio ferri poſſit,expende diligentiſſime.Sumitur etiam pro præter,l.vlt. ff.de calumn. ibi, & citra pretii æſtimationem. Quandoque ſumitur quibuſdam priuatiue, ſeu negatiue, l.ſi filia, §. Papinianus, (alias eſt lex incipiens ſi vni,)ff.famil.erciſc. Significat etiam aduerſatiue, & accipitur pro contra, l.ſeruus, ff.de nouat. Verius tamen eſt, vt ibidem ſumatur pro ſine.Prat.Citra appellationem,cauſæ cognitionem,conſilium,decretum, pactum,mandatum,id eſt,abſque,ſine.Briſſ.

Citra beneficium,bonorum poſſeſſionem,conuentionem,delegationem.Briſſ.

Citra bellum, diſtinctionem, corporis donationem,Falcidiæ rationem, falſi accuſationem.Citra fraudem,periculum,pœnam,metum Senatuſconſulti.Citra temporis finem,ordinem. Citra prætorem,querelam,veniam. Citra verbera.Citra conſcientiam.Briſſ.ex ff.& C.

Citeriore die,l.4.de pecun.conſtit.l.15.de pact.dotal.

Citra,præpoſitiuæ particulæ,opponitur vltra,in l.ſi filia,ff.famil.erciſc.vim priuationis habet,& interdum negationis.Pro ſine & aliter etiam accipi, ſicut apud idoneos autores indicat Alberic.locis citatis. Nobis ſat erit,Vlpianum adducere,qui in l.2.de his qui not.infam.Non tamen ait,ſi citra indignationem principis ſucceſſor ei datus ſit. Interpretes autem annotant,eam plerumque excluſiuam eſſe. Vnde ſi quid,quod reſcripto iubetur fieri citra Calend.Martias,in ipſis calendis eſt factum,non valere conſtat. Annotatum eſt & pro ante vſurpari,in c.dilecto,extra de teſt.quemadmodum Suet in Auguſto,tit.de ſpectaculis dixit.Citra ſpectaculorum dies,h e.ante dies dicatos,ex more,ſpectaculis.Vide Bero.ibi Spieg.

Citreæ menſæ,id eſt,ex citri materia,celebrantur apud auctores,& fuerunt in tanto pretio, vt cum aliquando viri obieciſſent fœminis nimios ſumptus, quos in coemendis margaritis faciebant:& vos,inquiunt,menſis citreis vtimini.Sed cum apud omnes conſtet, citrum arborem & mala citrea eſſe, quæ poſtea cœpta ſunt cognominari mala rancia,quorum materia neque firma, neque odorata, neque quicquam habens, quod laudabile ſit,ſuſpicor aliquid erroris ſubeſſe circa has arbores iam inde ex antiquitate contractum, vt citrum videlicet pro cedro accipiatur, h. e. *alerze*, cum præſertim arbor illa ſyluestris ſit,copioſeque proueniat in monte Atlante. Vnde Martialis de menſa citrea dixit: Accipe fœlices Atlantia munera ſyluas: & alibi:cum poſſint Libycas ſuſtinuiſſe trabes. Paul. de action.empt.& vendit.l ſi ſterilis. Veluti ſi menſas quaſi citreas emat, quę non ſint.Petro.Arbiter:Ecce Afris eruta terris citrea menſa,greges ſeruorum aſtrumque renidens. Vide & apud Cic.6.action.in Verrem.Nebriſſ.

Cives,omnes liberi dicuntur,qui in Imperio Rom.communione ciuilium rerum,bello & pace,ſunt participes. Zaſ.in l.2.ff. de orig.iur.

Cives boni dicuntur, qui Reipublicæ ſtudioſi ſunt,etiamſi improbi ſint homines. nam bonus ciuis, & bonus homo,eodem modo non dicuntur:vt docet Ariſtot.libro Polit.3. Qui vero boni viri dicantur, quorum frequens fit à Iuriſconſ.mentio,ex Cicerone petendum eſt.Spieg.

Cives Origo,Manumiſſio,Allectio,vel Adoptio,facit.Briſſ.ex l.7.C.de incolis,lib.10. Vide J. §.13.14. & poſt Ciuicum munus ac ciuitatis.

Cives Romani erant, quibus ius ciuitatis conceſſum fuerat: Vide Alciat.c.21.lib.2.diſpunct.de horum priuilegiis,cap 14. lib.1.parerg. Sunt autem Romani ciues omnes effecti, qui in orbe Romano ſunt, conſtitutione diui Adriani, l. qui in orbe, de ſtatu homin. Colliguntque propterea Iuriſperiti

ius patriæ poteſtatis, quod ciuium Romanorum erat, ad omnes Chriſtianos pertinere. Vide Libertorum. Spieg.

Cives Romani alii ſunt patresfamiliarum, alii filiifamiliarum, aliæ matresfamiliarum, aliæ filiæfamiliarum. Vlpianus iu l.4. ff.de his, qui ſui vel alieni iuris ſunt.

Civicvm munus pro ciuili accipitur in l.4. C.de fabric.lib.11. vbi falſo legitur, ciui commanere pro ciuico muneri. Prat.

Civile bellum, l.vnica, C.de cad.tol. Alberic.

Civile eſſe, pro pertinere ad officium ciuis, vel ciuilis moris eſſe, apud Imp. Alexand. C.de furt.l.ciuile eſt, quod à te aduerſarius tuus exigit, vt rei quam apud te fuiſſe fateris, exhibeas venditorem: nam à tranſeunte & ignoto te emiſſe, dicere non conuenit, volenti euitare alienam bono viro ſuſpicionē. Spie.

Civile id proprium dici nemo ambigit, quod ciuium, aut ciuitatis eſt: hinc ſtudia inſtitutaque ciuilia, h.e. ad ciuium ſocietatem, ciuitatiſque ſtatum pertinentia: quo ſenſu mores ciuiles, ciuiliterque quid fieri à Cicerone dictum, lib.1. Offic. Cum autem ciuitatis ſtatus tuendi ratio id imprimis expoſcat, ne quid contra ea, quæ publicæ vtilitatis ſint, fiat: quod eiuſcemodi eſſet, id ciuile inde vocari inualuit: contra quod aduerſus vtilitatem publicam fieret, ciuilique ſocietati exitioſum foret, inciuile dictum eſt. Hinc frequentes illæ in iure voces; vt Alexand. in l.ciuile, C.de furtis: Ciuile quid eum facere, qui ab eo, qui rem ſuam poſſidet, aut authorē exhibeat, à quo eam habet, exigit: quia ſi hoc ſolum à tranſeunte, cuius nomen ignoretur, emptam fuiſſe ſufficeret dici, interuertendarum propriarum cuiuſque rerum occaſio maxima præberetur, quod ciuitati pernicioſum eſſet. Ciuiliter itaque facit, qui contra nititur, ſuam nempe publicamq; vtilitatem ſimul tuetur. Inciuilem autem rem à Seuero, l.inciuilem, C.de furt. facere dictus eſt, qui rem eam furto mihi oblatam, à fure emptam retinet, nec prius reſtituere vult, quam pretium illi fuerit à me perſolutum: Cum publice vtile ſit, alienarum rerum interceptoribus præcludi viam, qua rerum ablatarum pretium conſequantur, & pecunia inde refecta facilius effugiant. Quod fiet, ſi cum ab aliis, quam notis & ſpectatæ fidei hominibus, emere nemini tutum erit, caute quiſque ita negotiari cogatur. Item & medici, ægri infirmitatem conſulto protrahentis, aut etiam augentis, quo ægri loculos exhauriat, quidve aliud corradat, inciuile factum dicitur, vt exemplo id in ciuitate haud dubie pernicioſum eſſe conſtat, l.medicus, ff.de var.& extraord.cog. Ioh.Rob.lib.ſent.3.c.11.

Civile negocium, h.e. legitimum (ex quo ciuilis obligatio naſcitur. Briſſ.) iure ciuili receptum, l.vnica, in princ.de extra. cognit. Albericus.

Civilis dies incipit à media nocte, in ſequentemque mediam noctem finit, l.more, de Fer. Spieg. Prat.

Civilis interruptio. Lege Interruptio.

Civilis poſſeſſio eſt, quæ ſola animi deſtinatione & ſolennitate quadam conſtat, etiamſi corpus non interueniat. Vide paulo poſt.

Civilis ſoboles, Auth.licet patri, C.de natur.liber.& matrib.

Civilitas, quaſi ciuilis mos, qui & vrbanitas dicitur. Sic annotante interprete, ciuile pro vrbano & elegante, in l.ciuile, C. de furt. Spieg.

Cives Romani ſunt Vlpiano in Epitom. tit.1. liberti qui vindicta, cenſu aut teſtamento, nullo iure impediente, manumiſſi ſint, quod & Iuſtinianus probat, Inſtit.de libertinis, §.fi. Prat.

Civilis actio, vel potius Ciuilis incerti actio, h.e. præſcriptis verbis, Vlpiano l.ſolent, ff.de præſcript.verb. Prat. Briſſ.

Civilis actio non tantum prætoriæ vt mox ĵ.) ſed & criminali opponitur, & ita ciuile negotium, criminali. Sic & ciuilis diſceptatio, petitio. Ciuile iudicium. Briſſ. ex ff.& C.

Civile quandoque naturali opponitur. Ita ciuilis cognatio naturali aduerſatur, l.4.§.cognationis, de grad. Eo ſenſu matrem ciuilem dixit Paulus 4.ſent.10. (minut.

Civilis ratio & naturalis ſeparantur, Inſtit.de nupt.l.8.de cap.

Civilis ratio naturalia iura corrumpere nequit.

Civiles & forenſes artes. Briſſ.

Civica arma. Ciuica munera ſeu onera, pro eodem. Briſſ. ex ff. & Cod. (runt.

Civilia officia, onera. Ciuilia bella, quæ ciues cum ciuibus ge-

Civiles diſſenſiones. Briſſ. ex ff.& C.

Civiles annonæ, l.1.§.7.in fin.C.de rei vxor.actio.l 12.Cod.de hæred.inſtit.l.6.§.1.in princ.C.de ſec.nupt.

Civiles honores, l.11.C.de liberal.cauſ.

Civiles magiſtratus, l.fi.§.1.C.de nupt.

Civiles res in Theodoſii & Valentiniani conſtitution.l.2.C.de petit.bonor.ſubl.lib.10. h.e. ad publicum pertinentes, vel etiam ad ciuitatem & Rempublicam: cuiuſmodi ſunt opera publica, l.ſi aliquando, C.de operib.public. Prat.

Civile pro iuſto, æquo, legitimo, ordinatio, accipi ſolet, l.ciuile, C.de furt & l.cum in fundo, 78.§.ſed & ſi non ſit, ff.de iure dot E diuerſo Inciuile, inhoneſtum, illicitum, iniquum, & contra iuris ordinem, l.inciuile, C.de rei vind. & alibi ſæpe. Prat. Briſſ.

Civile auxilium, l.16.fi.C.de iudic.l.3.in fi.C.de infant.expoſ.

Civile bellum, l.1.in prin.C.de latin.libert.tollend.

Civile ius nulla alia ratione differt ab eo, quod gentium dicitur, quam quod vnum ciuium ſuorum, alterum omnium commune eſt hominum, vtrumque eorum vtilitatem, quib. imperat ſpectans, & eo vim omnem inſtitutorum ſuorum dirigens tanquam ad ſuum finem. Atque etiam vtriuſque origo eadem, licet ius gentium ſit paulo antiquius. Vt refert Tullius pro P.Seſtio his verbis. Quis veſtrum iudices ignorat ita naturam rerum tuliſſe, vt quodam tempore homines, &c. Connan.lib.1.c.7.nu.1.

Civile ius, in l.9.de inoffic.teſt. id eſt, commune.

Civile Ius, eſt ius proprium cuiuſque ciuitatis, l.6.l.9.ff.de iuſtit.& iur. Et vt Paul. ait, quod omnibus aut plurib. in quaque ciuitate vtile eſt, l.pen.ff.eod.tit. vel vt Cic. in Topic. æquitas conſtituta his, qui eiuſdem ciuitatis ſunt ad ſuum obtinendū. Paulo plenius id definit Vlpian. in l.6.ff.de iuſtit.& iur. Secundum quæ ius id quod Romana ciuitas ex legibus ſenatuſconſultis, plebiſcitis, principum conſtitutionibus, Prætorum Ædiliumque edictis, ac prudentium reſponſis vſa eſt, Ciuile appellatur, l.7.& l.9.ff.de iuſt.& iuſt.§.ius autem, Inſtitut. de iur.natur. quaſi proprium ciuitatis Romanæ, l.1.ff.de acquir. rer.dom. Hoc tamen commune iuris ciuilis nomen ſuum fecit ac proprium ea pars iuris, quæ ex prudentium interpretatione legibus adhibita conſtabat, quæque ſine ſcripto in ſola prudentium auctoritate conſiſtebat, l.2.§.his legibus, & §.deinde cum eſſet, ff.de orig.iur.l.74.ff.de hæred.inſtit. Appellatū eſt etiam ius Ciuile Papirianum, quod à Sex. Papirio in ordinem compoſitum fuit, d.l.2.in pr.de orig.iur.l.144.ff.de verb. ſign.& apud Macrob.lib.3.c.2. Notat & Aſcon. in 4. Verrin. Ius ciuile à Cicer. pro priuato iure vſurpatum. Interdum iuris ciuilis appellatione lex 12.tab. demonſtratur, vt in l.1.ff.de tut. Inſtit de vſucap.in princip.l.vlt.de bonis eorum, qui ſibi ante ſent.coniuncta l.220.ff.de verb.ſign.l.10.C.de iure delib. Plerunque vero ius ciuile à prætorio ſeparatur. Et ita videre eſt hæc verba, Ciuili & Prętorio iure, ſibi opponi, l.17.ff.de caſtr. pec.§.ſed iſtæ, Inſtit.de act. & Inſtit.de oblig.§.1.l.1.§.vlt.l.3. §.1.ff.de conſtit.pecun.l.25.ff.de teſtam.l.5. C.de pactis, l.14. ff.de teſtib. Ideoque & ciuiles actiones, id eſt, legitimas, ſeu ex legitimis & ciuilibus cauſis deſcendentes accipimus, ad differentiam earum, quas Prætor ex ſua iuriſdictione datas & comparatas habet, §.ſed iſtæ, Inſtit.de act.l.vlt. ff de conſtit. pecu.l.15.ff.de præſcript.verb. Ita ciuiles actiones alicubi honorariis opponuntur: & ciuiles quoque obligationes ab honorariis diſtinguimus, eaſque ciuiles appellamus, quæ aut legibus conſtitutæ, aut certo iure ciuili comprobatæ ſunt, § 1. Inſtit. de oblig.l.5.de præſcript.verbis. Briſſ.

Civilia verba, quæ & directa in iure appellantur, verba ſunt formularum ciuilium, h.e. quæ ad ius ciuile accommodatæ olim à ICtis fuerunt: ex eo nimirum, quod hæc pars iuris proprie nonnūquam ius ciuile appellatur: vt docet lex 2.de orig. iur. ſiue quod vernaculum eſſet, neque ab exterarum gentium inſtitutis ſumptum: ſiue quod ſoli ciues iis legis actionibus ac formulis vti poſſent. Papin.l.7.de vulg.& pupill. Verbis ciuilibus ſubſtitutionem poſt quartumdecimum annum ætatis fruſtra fieri conuenit. Vlpian.cap.Inſtit.25. Fideicommiſſum eſt, quod non ciuilibus verbis, ſed precatiue relinquitur: Hoc eſt, non iis formulis, quæ ad hæredum inſtitutionem accommodatæ ſunt, ſed precationis. Hotom.

Civilia verba etiam legitima & imperatiua appellantur, Papin.in d.l.7. Briſſ.

Civilis poſſeſſio, iuſta & legitima poſſeſſio, quam quis animo rei vt ſuæ poſſidendæ ſine vitio nactus eſt: quæ opinione domini tenetur, & in iure conſiſtit, ad vſucapionemque proficit, l.2.§.1. ff.pro hærede, l.24.ff.de acquir.poſſeſſ.l.3.§.vlt.ff.ad exhib.l.10.C.de acquir.poſſeſſ. Quam qui habent, ciuiliter poſſidere dicuntur, l.7.in prin.ff.ad exhib.l.1.§.deiicitur, ff.de vi & vi arm. id eſt, ex iure ciuili, vt in l.38.§.hæc quoque ſtipulatio, ff.de verb.oblig. Briſſ.

Civilis ſapientia, pro Iuris ciuilis ſcientia, l.1.ff.de extraord. cognit. ſic Cicero de claris oratorib. Ciuiles artes & Forenſes Eloquentiam, & Iuris ciuilis ſcientiam appellat. Briſſ.

Civiliter, ſecundum ius ciuile, eiuſque præcepta & ſanctiones, in genere.

Civiliter (in ſpecie,) & iure prætorio opponuntur, vt ſ.

Civiliter ſæpius idem quod ciuili iudicio, & tunc ad pecuniariam perſecutionem refertur. Vnde

Civiliter agere, & criminaliter, opponuntur.

Sic Civiliter exercentur incendia, mouetur actio, diſceptatio. Briſſ. ex ll.ff.& C.

Civiliter modo, l.9.prin. de ſeruitut. (vbi alii legunt, Ciuili tamen modo,) id eſt, cum aliquo temperamento. Briſſ.

Civiliter, eo modo, eaque formula, quam I.C. excogitarunt & tradiderunt. Hinc Pompon. in l.pen.ff de ſolut. ſcribit, verborum obligationem ciuiliter per acceptilationem tolli, non rei naturam ac ſubſtantiam: id eſt, conſenſum & pactum,

ſpectans,

ſpectans, ſed modum ac formam aduentitiam, quum Vlp. in l.8. in fin. ff. de accept. aperte dicat, Acceptilationem eſſe iuriſgentium: quatenus ſcilicet, pactum conuentum, i.e. ſubſtantiam ipſius actus conſideramus, vt acceptilationis materia ſit iuriſgentium, forma vero iuris ciuilis. Hot. Prat.

CIVILITER annum non ad momenta temporum, ſed ad dies numeramus. Nam naturaliter vltimus dies integer, anno accedere deberet, & præterea quadrans, hoc eſt, ſex horæ. Ex Alciat. Spieg.

CIVILITER interdum ſignificat ciuili iure, vt cum dicimus, ciuiliter poſſidere, ciuiliter quem obligari, l.1. §. hæc actio, ff. ſi menſ. falſ. mod. dix. l.1. §. ſi quis ita, ff. de verb. oblig. Exempla frequentiora ſunt, quam quod referri debeant. Aliquando ſonat recte, legitime, & ex iuris ciuilis regulis, l. filius, 28. §. ſi quis eo, in fin. ff. de lib. & poſth. & l.2. in fin. ff. de acquir. poſſ. Quandoq; ſignificat, ciuili modo, ſecundum iuris ciuilis rationem, l. anniculus, 134. ff. de verb. ſign. quam interpretationem probat Alciat. & ante eum Alber. Roſatius ibid. Non tamen improbandam putem expoſitionem Accurſii, d.l.134. explicantis ciuiliter, i.e. ſecundum conſuetudinem ciuium, & loquelam, per l. anniculus, 132. ff. eod. tit. Prat. Briſſ.

CIVILITER agit, qui quod ſua priuatim intereſt, perſequitur. Criminaliter, qui publicam vindictam criminis exſequitur. l. vnic. C. quan. ciui. act. crim. præiud. & l. fin. C. de falſ. Ciuiliter criminali perſecutioni opponitur, l. fi. ff. de furt. & l. conſtitutionib. 37. ff. de iniu. l. 28. §. qui ob inimicitias, ff. de pœn. Prat. Nam ad maleficia iudicanda, quibus magnopere publica tranquillitas turbatur, variæ ſunt pœnæ legibus & iure ciuili conſtitutæ, de quib. ſub tit. de pœnis, & alibi. Et quia accuſatio, ad eam rem valde eſt neceſſaria, vt teſtatur Cic. in ora. pro Roſcio Amer. permiſſum eſt, non ſolum ei, cui nocitum fuerit: ſed interdum etiam cuiuis è populo nocentem hominem deferre & accuſare, §.1. Inſtit. de publ. iud. Eſtq; huius accuſationis finis & ſcopus, & Reip. quam Leges violando non mediocriter offendit, pœnas debitas perſoluat, non vt accuſatori quicquam præſtet, l. licitatio, §. quod illicite, ff. de publ. & vect. Quiſquis autem ita accuſatur, criminaliter dicitur conueniri. Nec quicquam referre puto, corporalis ne ſit, an pecuniaria pœna, qua eius audacia coerceatur, not. in l.3. de ſepulc. viol. d. §. in ſum. Sed cum hac criminis executione, Reip. tantum conſulatur, non etiam accuſatori, grauiter fortaſſis læſo: proditæ ſunt priuatæ quoque & forenſes actiones, quæ ad priuatum ipſius agentis commodum intendantur: vt Furti actio, vi bonorum raptorum, l. Aquiliæ, iniuriarum & ſimiles, quæ ciuiles, non criminales dicuntur, propterea quod humanius, atque ciuem decet, tunc agatur, l.1. ff. de incend. ruin. nauf. l. vlt. de priu. deli. l. vlt. de furt. l. vlt. C. de iniur. quan. ciu. act. crim. præiud. Dicuntur etiam pecuniariæ huiuſmodi cauſæ, quod agens ad pecuniarium propriumque commodum principaliter reſpiciat, l.1. ff. de teſtib. l. interrog. C. de quæſt. l. properandum, C. de iud. In criminali autem iudicio hoc potiſſimum ſpectatur, vt admiſſum publicæ vtilitatis cauſa in exemplum vindicetur, tametſi eius rei gratia plerunque pecuniaria ſequatur condemnatio, d. §. quod illicite, Duar. lib.1. anniuerſ. diſput. c.35.

CIVILITER ac Naturaliter opponuntur. Ita ciuiliter reſoluitur obligatio, velut Acceptilatione, & confuſione: Nam naturaliter vero ſolutione, aut interitu rei promiſſæ. Ita naturaliter ſeu corporaliter acquiritur poſſeſſio: ciuiliter & iuris miniſterio, verbis, ſine facto corporali, ſtipulatio. Ita ciuiliter turpia, & natura turpia opponuntur, l.42. de verb. ſignif. Briſſ.

CIVILITER acquiri dicuntur, quæ iuris miniſterio verbis, ſine aliquo corporali facto acquiruntur, l. ea, quæ 53. ff. de acq. rer. dom. & eodem ſenſu etiam ciuiliter reſolui dicitur obligatio apud Pompon. l. pen. ff. de ſolut. Prat. ex Briſſ.

CIVIS meus, tuus, dicitur pro conciue, quem barbari vocant compatriotam.

CIVIS Rom. cur D. Paulus Apoſt. appellatus ſit, not. 10. diſt. c. Si in auditorium, c. fundamenta, §. vlt. de elect. lib.6. Spieg.

CIVIS dictus eſt, quod in vnum coeat cœtum, & ſub legibus viuat politicis, vt ex M. Cic. conſtat. Oldend. Prat.

CIVIVM appellatione an veniant oppidani, vel comitatenſes, eſt notab. deciſ. Bald. in Auth. & omnino, in pen. col. ver. ſed hic dubitatur, C. ne vx. pro mar. de qua late ſcribit D. Felin. in c. Rodolph. in 9. col. verſ. faciunt etiam, extr. de reſcript. cum his quæ referam inf. in verb. Repreſaliæ. Sed quid de ſpuriis? Bald. ſing. conſuluit, eos in ſtatutis non comprehendi: quia proprie ciues non ſunt. Ita in pulchra quæſtione ſtatuti Mediol. concludit Bald. conſ. 267. ad euidentiam præmitto, in vlt. col. in 1. lib. quod conſilium repetitum inuenio in vlt. lib. conſil. 457. Nunquid autem habitatores Venetiarum ſint ciues, vel inſulani, eſt ſing. conſ. Bald. nu. 437. quidam emerunt, in 1. lib. cum his, quæ ſcripſi infra in verbo Venetiæ. Cotta.

CIVIVM appellatione alias continentur in priuilegiis, & ſimilibus actibus ciuitatis, & ſuburbiorum incolæ, Alciat. l. vrbis, 2 ff. de verb. ſignif. & ante eum Alex. Imol. rubr. ff. ſolut. matr. Pr.

CIVITAS eſt multitudo ſeu vnitas ciuium, in hoc collecta, vt iure ſocietatis viuat optimo, c. ſi ciuitas, de ſent. exco. lib.6. Zaſ. l.2. ff. de orig. iur. Cic. in Somn. Scip. In ciuitate, & vbiuis locorum, neceſſario requiritur, in primis verbum Dei: deinde magiſtratus, qui adminiſtret Rempublicam: id quod gentes quoque, quamuis Chriſtum ſeruatorem noſtrum ignorarent, lumine tamen naturali aliquo modo cognouerunt. Ideoque inter exempla iuris publici referuntur ſacerdotes, & magiſtratus, in l.1. §.1. ff. de iuſt. & iure. Prat. Hac ratione

CIVITAS appellari ſæpe ſolet ἐκκλησία, hoc eſt, cœtus, vel congregatio, non qualiſcunque, ſed conciliata in vnam ſocietatem communionemq; fidei, & ſacramentorum, vnde Apoſt. ad Cor. Eccleſiæ Dei, inquit, quæ eſt Corinthi. Et Col.1. pro corpore ipſius ait, quod eſt Eccleſia. Oldend. Prat.

CIVITAS etiam vſurpatur pro mœniis duntaxat, & ædificiis: Sicut & eccleſiæ ſignificatio ad paucos ordines redigitur, adeoque ad templum materiale, in tit. C. de ſacroſ. eccl. & de his, qui ad eccl. confug. in rub. Old. Prat. Proprie vero Vrbs muros & ædificia denotat: Ciuitas habitatores & incolas, vel ipſam ſocietatem ciuium, aut ius ciuitatis ac ciuium: vel conſtitutionem & ordinem populi ac ciuium. Briſ. ex Cic. Seru. Marc.

CIVITAS quandoq; non pro loco, ſed pro ciuibus accipitur, vt cum quis ciuitati, vel ciuib. aliquid mandat, l. ſi quando, C. de bon. vac. lib.10. Alc. de verb. ſign in l.2.

CIVITAS in tribus conſiſtit: in ſapientia eorum, qui Remp. adminiſtrant: in militum fortitudine: in cæterorum ciuium temperantia. Hiſq; perfecte conſtituta cenſetur ciuitas, quod cuique parti ſua attribuatur. Attamen quæ ſupereſt Iuſtitia, non illa otioſa eſt aut inutilis, ſed per omnes alias diffuſa implicat eas arctiſſimo æquitatis & concordiæ vinculo, facitq; vt ſibi illæ conſentiant: quæ conſenſio iuſtitia vocatur: Connan. lib 1. c.2. nu.8.

CIVITAS ſine legibus, eſt corpus ſine anima, vt ait Cic. Quocirca eleganter Ariſt. in Ethicis: Ideo, inquit, non concedimus, vt homo imperet, ſed ratio. Nam homo hoc ſibi tribuit, & fit tyrannus. Ex Pompon. l.2. ff. de orig. iur. animaduertere licet, pop. Rom. 20. vix annis potuiſſe ſine certo iure viuere, quin leges à Græcis peterentur. Cætera Old. in citatam legem ſcribens. Spieg.

CIVITATIS appellatione non veniunt ſuburbia, ſed id ſolum, quod murorum ambitu terminatur, text. eſt arguendo à ſpeciali, in c. ſi ciuitas, de ſententia excomm. lib.6. & hoc, niſi diſpoſitio reddatur eluſoria, quia tunc veniunt etiam ſuburbia, d. c. ſi ciuitas, vbi eſt tex. ſing. & melior de iure, ad hoc vt late atteſtatur Iaſ. in l. cum quidam, in fin. ff. de lib. & poſth. Et ideo decidit ſing. Bald. in c. ſignificauit, in vlt. col. verſi. pone, epiſcopus de reſcr. Quod ſi epiſcopus excommunicauit omnes leproſos ſtantes in ciuitate, niſi recedant de ciuitate infra octo dies, & aliquis exiuit & recluſit ſe in quodam hoſpitali poſito in ſuburbiis, talis non euitat excommunicationem: quia ſicut propter ſalutem animarum interdicta ciuitate, interdicuntur etiam ſuburbia, ne ſententia excommunicationis ſit eluſoria, d. c. ſi ciuitas. Eodem modo propter ſalutem corporis, ne edictum circumueniatur. Et hoc dictum Bal. pro ſin. citat Felin. in c. Rodulph. col.3. verſ. limit. dupliciter, de reſcript. vbi late tractat, quando appellatione ciuitatis veniant ſuburbia, Cotta.

CIVITATIS appellatio alias accipitur pro iure ciuium ac libertate, qua ciues vtuntur. Vnde dicebatur olim ciuitate Romana donari, *das burgerrecht empfahen*, quorum exempla commemorat multa Cic. pro L. Corn. Balbo. Vbi & comprehenduntur horti, arg. ff. de procur. l. præſens. Item ciuitatis nomine non comprehenduntur diœceſes, nec è contrario, c. Rodulphus, & ibi gl. ext. de reſcr. Vocatur autem proprie ciuitas, quæ habet epiſcopum, vt 80. diſt. in illis, & c. ſeq. Ciuitas quoque poteſt appellari, quæ Epiſcopum non habet, Alciato in c. pernicioſam, de offic. iud. ord. Old. Prat. Sunt autem ciuitatis partes nouem. Vna eſt agricolæ, qui circa alimenta verſantur. Secũda opifices, qui verſantur circa artes, aut neceſſarias, aut ad delicias & voluptates, aut ad ornatum pertinentes. Tertia cauponaria, ementium vendentiumq;, mercatoria & numularia. Quarta mercenarii. Quinta propulſatores belli. Sexta, hi qui ius dicunt atq; decernunt. Septima opulenti atq; diuites, qui onera Reip. ſuſtinere valent, de quib. Iuſtin. inſt. de his qui vel ſui vel alieni iuris ſunt, §. dominor. Octaua publicis magiſtratibus fungentes. Nona conſultores, & ius in controuerſiis aſſignantes. Reſpublica illius multitudinis ordinatio eſt atque gubernatio. Droſ. in meth. iur.

CIVITATIS ſex, Socr. l. ſanciuit, vt nec parua ſit ciuitas, nec magna, ſed vna & ſufficiens. Quamobrem Cic. eleganter aduentitiam illam ocioſorum hominum multitudinem, appellat fecem ciuitatis, vt quæ nulli proſit, multos autem oneret: monuit & id Oldend.

CIVITATEM appello quemcunque populum iiſdem legibus & moribus gubernatum. Connan. lib.1. c.7. nu 1. Idem ibidem ciuitatem Ariſtoteli dictam fuiſſe refert gentium virorumq;

in vita perfecta, ſeque ipſa contenta communionem. Adde Old.in l.2.ff.de orig.iur.Spieg.

Roma ſola, vrbs dicebatur: Ciuitates reliquæ populo R.ſubiectæ priuatorum loco ſunt. Proprie ergo ea vocantur ſola publica bona, quæ populi ſunt Romani: Abuſiue tamen reliquarum etiam ciuitatū ac municipiorum bona & negotia, ipſius ciuitatis aut municipii iure communia, inter publica habentur,& iiſdem gaudent priuilegiis,quibus illa.Gœd.ad l. 15.nu.4.5.6.& leg.17.nu.15.17.& ſequ.de verb. ſignif. & Vult. comment.Inſtit.de rer.diuiſ.ad prin.num.17.

Civitates fœderatæ. Vide Fœderati.

C L.

Claevla vehiculi genus, quo vtebantur in tranſitu militum, legatorum, armorum. Hinc

Clabvlæ (olim Taleæ) quæ de tenero ramo ex vtraq; parte æquabiliter præcidebantur. Varroni 1.de ruſt.c.40.Nonio ſciſſiones vel præſegmina lignorum.Briſſ.

Clabvlaris curſus in Leonis conſtitut.l.curſum, 22.de curſu publ.lib.12.C.vt curſus vehicularis,genus quoddam fuit,ad cuius procurationem eligi viros idoneos, qui & Euectiones commeantium exactiſſima cura inſpicerent, & Animalibus alimenta,quæ fiſcus ſuggerebat,miniſtrarent. Briſſ. Vulgata exemplaria habent ambularem, quæ lectio iuuari poteſt leg. iudicib.9.C.eod.Sunt qui malint caballarem apud Luitprandum in ſui temporis hiſtoria. Quænam lectionum verior ſit, iudicent peritiores. Clabularis curſus, eſt genus quoddam curſus vehicularis.Briſſ.

Cladem quidam à calamis comminuendis ductam exiſtimant: atque ideo pro calamitate accipiunt, in l 1.C.de iur.emphyt. quaſi clam data ſit,vt Papias ſcribit.

Clam, Priſcian.lib.14.Clam,inquit,magis aduerbium eſt,cum nec localem habeat ſignificationem, quam plerumq; præpoſitiones poſſident,& qualitatem demonſtret quę in aduerbiis inueniri ſolet: & diminuatur,quod nulla præpoſitio habet,vt clanculum:& poſſit etiam abſque caſu proferri: vt bona aperte facit mala autem clam,&c. Clam denotat latenter ac furtiue. Opponuntur autem clam & palam. Briſſ.

Clam à clauibus duci putat Feſtus lib.3. quod his, quæ celare volumus,claudimus. Prat.

Clam facere eum putat Ariſt. apud Vlp.in l.3.§.fin.ff. quod vi aut clam, qui facit celandi animo eum, quem prohibiturum intelligeret,aut exiſtimare debet ſe prohibitum iri. Ser.etiam apud Venul.l.4.ff.eod.tit.putat eum

Clam facere,qui exiſtimare debet ſibi controuerſiam futuram; aut etiam (Vlp.ait l.5.ff.eod.)qui aliter fecit, quam denunciauit, vel decepto facit eo, ad quem pertinet non facere, vel conſulto tum denunciat aduerſario, cum eum ſcit non poſſe prohibere,vel tam ſero pronunciat,vt abire(in Pand.Flor.vbire)prohibiturus prius,quam fiat, non poſſit. Clam quoque feciſſe videtur, qui poſt denunciationem in certum diem & horam,fecit,d.leg.5.§.1.Prat.

Clam facere cenſetur is,qui celauit aduerſarium,neque ei denunciauit ſe opus facturum, quia exiſtimauit eum controuerſiam facturum, ſi reſciret, aut certe id exiſtimare debuit; ne melioris conditionis ſint ſtulti,quam periti. Aut ſi denunciauit quidem,ſe opus facturum,ſed aliter fecit,quam denunciauit,vel conſulto tunc denunciauit aduerſario, cum eũ ſciret,non poſſe prohibere. Vel tam ſero denunciat, vt obuiare prohibiturus prius,quam fiat, nõ poſſit,aut deniq; ſi alio modo decepit eum,ad quem pertinuit,opus non fieri.Debebat enim diem & horam denunciatione complecti,& vbi,& quod opus facturus eſſet. Neq; quidem perfuſorie, aut obſcure dicere, aut denunciare, neque tam artare aduerſarium, vt intra diem occurrere ad prohibendum non poſſet. Et ſi forte non ſit, cui denunciet, neq; dolo malo factum, ne ſit, amicis, aut procuratori,aut ad domum denunciandum eſt,l.3.§.vlt.l.ſeruus etiam, l.& qui aliter,in prin.& §.1.ff. quod vi aut clam,& ff.de acq.vel amit.poſſ.l.clam poſſidere. Vlp. Clam poſſidere, inquit, eum dicimus, qui furtiue ingreſſus eſt poſſeſſionem, eo ignorante, quem ſibi controuerſiam facturum ſuſpicabatur,& ne faceret,timebat.Pomp.ibi. Old.

Clam poſſidet hæres eius,qui precariam poſſeſſionem tenebat, ſi in ea manſerit,auctore Paulo lib.5.ſentent.tit.vlt.

In interdicto, quod vi aut clam, clam videtur facere,qui celauit aduerſarium,neq; ei denunciauit,Si modo timuit eius cõtrouerſiam, aut debuit timere, l.3.§.vlt.ff.quod vi aut clam. Clam etenim facit, qui exiſtimare debet ſibi controuerſiam futuram,l.4.ff.eod.tit.Alias Vlp.definit,clam factum videri, quod quis cum controuerſiam haberet, habiturumve ſe putaret,fecit,l.73.§.vi factum,ff.de diuerſ.reg.iur.Briſſ.

Clam ab aliquo poſſidere accipimus in interdicto,Vti poſſ.l.1.ff. vti poſſid.& l.pen.ff.pro ſuo.Briſſ.Prat.Eodem modo

Clam ab aliquo ducere aquam, dixit Vlp.l.1.ff.de aqua quotid. & æſtiua.Prat.Briſſ.

Clam vti eum diffinit Vlp.l.3.in prin.& §.1.ff.de itinere actuq; priuato, qui prohibitus vtitur, vel qui, prohibito eo,cui id ius vtendo conſeruabat,vtitur.Prat.Briſſ.

Clam etiam pro,in obſcuro, poni videtur in l.1.in princ.ff.de furtis. Prat.

Clam ferre ſententiam,eſt notam in vrnam mittere:Palam vero, eſt ore pronunciare. Lege Ciceronem de Legibus 3.Ternas autem notas ſingulis iudicib. dabat is, qui cauſæ præerat: ſcilicet, A.C.N L.de quib.ſ.monuimus. Spieg.

Clandestinvs, na, num, à clam particula deriuatur,notamque habet ſignificationem,neq; ob aliam cauſam hoc in loco poſuimus,niſi quod vulgo accentu barbaro ab omnibus profertur, hoc eſt, accentu in antepenultima, cum penultimam habeat longam, & iuxta regulas Latinæ linguæ in eadem accentus debeat,collocari.Quod vero penultima ſit longa probatur carmine Manilii in primo Aſtronomicon dicentis: Et clandeſtinis ſurgentia fraudibus arma. Silius quoque Italicus in libris Punicorum: Ceu clandeſtino traheretur fœdere bellum. Nebriſſ.

Clandestinam, electionem adpellat Bernard.in c.quia propter.§.fi.in gl.fin.de electionib.in antiq.quæ ſingulariter fit & occulte per occulta conuenticula.Prat.

Clandestinvm factum vitio magis perſonali,quam reali adſcribi putat obſeruare Alber.Roſatius in l.quare, (in Pandect. Flor.incipit,quam rem)ff.de vſurp.& vſuc.Spieg.Prat.

Clandestinæ artes,l.23.in princ.C.mandat.vel contra.

Clandestina fraus, in l.27. C.de donat. & clandeſtinæ inſidiæ,in l.9.C.de his quib. vt indign.

Clandestina deſponſatio, clandeſtinum coniugium,& & clandeſtinum matrimonium, quæ occulto contrahuntur per cap.2.extra de clandeſt.deſponſ. Prat.

Clandestinam poſſeſſionem interpretari debemus in l. ſi de eo,§.vlt.ff.de acq. poſſ.iniuſtam,per l.7.§.inter prædones, ff. commun.diuid. & à quibus cauſis non poſſit ſeparari, docet Sal.Iulian.d.l.ſi de eo,§.fin.Prat.

Clara perſona in libris iuris ciuilis intelligitur Senatoris, vel vxoris eius,ita explicat Gaius,l.curator,5.ff.de cura.fur.Clariſſimi igitur viri Senatores accipiendi ſunt,vel Senatorio honore donati, l.deferre, ff.de adulteriis,l.ſpecioſus,ff.de verb. ſign.l.18.ff.de iur.fiſc.l.52.§.1.ff.de iud l.34. de leg.3.l.16.§.1.de his quæ vt indign.l.12.de publ.iud.& Nou.14. & alibi ſæpiſſime. Proconſules etiam clariſſimi viri adpellabantur, l.1.C.ſi ex falſis inſtrum.Prouinciarum quoque præſides,& rectores, l.raptores,C.de epiſc.& Cler.& magiſtri cenſus, l.fi.C.de iur. emphyt.Silentiarii ſacri palatii,l.vlt.C.de exc.tut. Principes agentium in rebus, l.vlt. C.de decur. lib.10. prætor vrbanus, l.1 de reb.eor.& aduocati,l.1.C.de aduoc.diuerſ.iud. quod de rabulis minime accipiendum eſt.Briſſ.Prat.

Clara quoque dignitas ſic accipienda eſt. l.fin.C.quod met. cauſ.Clariſſimi autem viri his notis VV.CC. ſignificabantur. Prat.Clariſſima dignitas,claritas vocatur, l.10.C.de nup.Briſ.

Clarigationem accipere debemus apud Tit. Liu.lib.8. pro eo quod τὰ ἐνεχυρασμοὶ Imperator Iuſtinian.in Nouel.52.vocat,vetus interpres Pignerationes vertit, Bartol.in Tractarib. Repræſalias adpellat: cuius rei cauſa tractatum fecit, de quibus in cap.vnic. de iniuriis, lib.6.Alias clarigatio erat, cum feciales res repetitum mittebantur. Hinc enim Plin.lib.22.c. 2.Clarigatum exponit,res raptas clare repetitum.Pra.& Torneb.aduerſar.lib.11.c.1. Adde Brechæum l.facere,tit.de verb. & rer.ſignif.

Clarissimarvm fœminarum nomine Senatorum filiæ, niſi quę viros clariſ.ſortitę ſunt,non habentur:tam diu igitur clariſſima fœmina erit, quamdiu Senatori nupta eſt, vel clariſſimo:aut ſeparata ab eo,alii inferioris dignitatis non nupſit, l. 8.ff.de Senatorib.l.22.§.1.ad municip.Hot.

Clarissimarvm perſonarum appellatione fœminæ nuptæ clariſſimis perſonis continentur; non item filiæ Senatorum, niſi quæ viros clariſſimos ſortitæ ſunt. Briſſ.

Clarivs face meridiana, C.de probat, l.ſciant cuncti, vt apud Cic. clariora luce conſilia, inuect.in Catil.3.& clariora ſole, lib.1.de Fin.Spieg.

Clarissimorvm nomen generale eſt & ſpeciale: eoque intelliguntur plerunque tres Senatorum ordines, Illuſtres, ſpectabiles & clariſſimi, vt l.2.C.quando mulier. Vide Gothofr.ad rubr.C.de tut.vel curat.Illuſtr.vel clariſſimarum.

Clarissimatvs dignitatem non fuiſſe inferiorem ſpectabilitate putem, leg.peculiari, 5. C.de proximis ſacrorum ſcriniorum,lib.12.tametſi quidam contra ſcripſerit Prat.

Clarissimos tamen a Spectabilibus diſtinguit, l.vnica,C.de annonis,& capit.Itemq; ab Illuſtribus, l.1.C.vbi Sen. vel clariſſ.ptat. Inter clariſſimos nominantur comites & tribuni in Nouel.71.vt in eiuſdem expoſ. per Cuiac.videre licet.

Clarissimatvs, dignitatis vocabulum, de quo Alciatus cap. 4.lib. Diſpunction. 3. porro quibus clariſſimatus dignitas collata erat, conſidendi, ingrediendique ſecretarium licentia contribuebatur, l.peculiari.de prox.ſacr. ſcrin. lib.12.C.prat. & Spieg.

CLARISSIMÆ mulieres appellantur clariſſimis nuptæ, l.fœminæ. Sed & Senatorum filiæ ibidem, ff.de Senatorib. Vide C.de tutor. & curat. clariſſimarum perſonarum. Spieg. Poſterius ſupra negauit Hot.

CLARITAS generis, perſonarum, & claritas pro clariſſimatu. Briſſ.ex C.& Plinio.

CLASSICI in l.vnica, C.de claſſic.lib.10.& C.The.eod.l.vnic. milites ſunt deputati nauibus amnicis purgandorum fluminum,& aliarum neceſſitatum gratia. Hinc

CLASSIS Seleucena Orientis d.l.vnic.Prat.

CLASSICI. In tit.de claſſicis. Claſſici dicuntur homines deſtinati ad claſſes,id eſt, naues ducendas. Claſſici etiam dicuntur apud bonos auctores non omnes,qui in claſſibus ſunt, ſed primæ tantum claſſis homines, qui centum millia æris aut amplius cenſi erant: quod apparet ex Liuio de Seruio Tul.loquente. Vnde per metaphoram, claſſici teſtes dicuntur Feſto lib.3.ac Bud.in l. vlt.de pignor. act. qui ſignandis teſtamentis adhibebantur, hoc eſt, primæ claſſis homines, quaſi primæ auctoritatis, & idonei veritatis ſponſores. Porro claſſici appellantur præcones, qui tuba vel cornu, iuſſu magiſtratuum, ex arce, vel circum muros, populum ad comitium vocabant, dicti à calando,id eſt,vocando, ſiue à clangore. Anchor. Adde Franciſc.Bald.in Catecheſi iuris ciuilis,cap.3.

CLASSIS, quam Græci ναυτικὸν vocant, quidem:(ſed barbare, Armatam,ius poſtliminii habet:de quo tractat Marcel.in l.2. de capt.& poſtlim.reuerſ.Vlp.in l.omnia,de bonor.poſſ.ex teſtam.milit. Item nauarchos, inquit, & trierarchos claſſium, iure militari poſſe teſtari,nulla dubitatio eſt.Spieg.

CLATHRI, vel Clathra,cancelli & oppoſitiones oſtiorum, vel Acrone admonente ſuper illud Horatii de arte poetica. Obiectos caueæ valuit ſi frangere clathros. Hinc clathrare quod eſt,clathris munire& claudere.Clathratam autem feneſtram Plaut.in mil.glor.vocat,quæ clathris,hoc eſt,lignis tranſuerſis,occluditur. Corraſ.lib.3.Miſcellan.c.14.nu.6.

CLAVARIVS officii nomen eſt, quo adpellatus eſt Suetonii pater, ab eo quod præfectus fuerit donatiuo Imperatori inter milites diſtribuendo. Tacitus, Seditioſæ, air, militum voces Clauarium terrebant. Prat.

CLAVARIVM apud Tacitum nomen donatiui cuiuſdam eſſe videtur. Torn.lib.Aduerſar 4.c.7. putat eſſe donatiuum velut in clauos caligarum militarium. Nam militum caligæ clauis ſuffixæ erant.

CLAVATÆ auro veſtes. Vopiſcus in Aureliano. Cocco clauata mantilia Lampr.in Alex.Seuero. Clauus Soſipatro impurpurata veſtis.Briſſ.

CLAVATÆ veſtes,de quibus ſentire videtur Vlp.in leg.cum aurum.§.1.verſic. idem Pompon.de auro & argento legat. ſunt, quæ clauos aureos, nos Flores appellamus, habent, vt docet Scholium Bapt.Egnatii in Vopiſcum in Aureliano.Baifius autem vir doctiſſimus, id quod res eſt, aperte monſtrat, Vlp. vt diuerſa clauos aureos,& inſitas picturas accepiſſe, in l. veſtis. ff.eod.& vide infr.Veſtis.Oldend.

CLAVDEO & claudo veteres dixere pro claudico, vt annotat Priſc.Quin & vult quidam illud Terent.in Eunuc.Nunc vbi meam benignitatem ſenſiſti in te claudier?ſic legi: Nuncubi meam benignitatem ſenſiſti in te claudere: id eſt, deficere & claudicare: ea forma qua Cæcilianum illud in Epiclero: An vbi vos ſitis,ibi conſilium claudeat? Et illud Saluſtii in oratione Marci tribuni pleb. Itaque verborum ſatis dictum eſt: neq; enim ignorantia res claudit, ſed occupauit neſcio quæ vos torpedo.Malim tamen eo in Terentii loco legi claudier, vt ſit deponens verbi claudo,pro claudico.Prat.

CLAVDIA lex,vide infr.Lex.

CLAVDIANVM Senatuſconſultum, vid. I. Senatuſconſultum Claudianum.

CLAVDIA aqua.Appium Claudium(cuius ſit mentio in l.2.ff.de orig.iur.)omnium primum ex agro Lucullano arcuato opere deduxiſſe aquam, à Frontino traditur: qui nouem ſolum aquas ſuo tempore in vrbem fluxiſſe ſic commemorat. Nunc autem in vrbem influunt Appia, Anio vetus,Martia,Tepula, Iulia,Virgo,Alſietina,quæ eadem vocatur Auguſta,Claudia, Anio nouus. quæ autem fuerint iſtæ aquæ, & vnde, quotque paſſuum millibus, vel ſub terram, vel arcubus ducerentur, pluribus verbis ipſemet recenſet. Spieg. Vide omnino Briſſ. Lexic.edit.vlt.

CLAVDIO Hieronymiano clariſſimo viro ab Vmbrio primo, l. quæſitum,ff.de fund.inſtr.

CLAVDIVS Imperator Diuus appellatur, l.2.§.poſt deinde.ff.de orig.iur.Poſt mortem cōſecratus eſt, Diuusq; appellatus.Bri.

CLAVDIVS Tryphoninus,Notas ad Scæuolæ ff.a ſcripſerat, vt oſtendit l.58. ff. de adminiſtr. & peric.ex quibus Tribonianus deſcripſit integra capita. Idem Diſputationum libros vnum & viginti ſcripſerat, è quibus complura Pandectarum capita ſumpta. Hunc Imperatorum Seueri & Antonini temporibus vixiſſe,colligitur ex eo quod l. 39.ff.de pœnis,ait,Ab Imperatoribus noſtris reſcriptum eſt. Briſſ.

CLAVDIVS. Venul.Saturnin.I.C.ſtipulationum libros 19. de actionibus libros 10. Diſputationum libros 7. de interdictis libros 6. de officio proconſulis libros 4 publicorum, ſeu, de publicis iudiciis libros 3. de pœnis paganorum librum ſingularem. Ex quibus complura Pandectarum capita ſumpta ſunt.Claudii Saturnini prætoris mentionem facit l.6.§.vlt.ff. mandat. Eum Antonini Pii temporibus vixiſſe, argumento eſt,quod Marcianus l.1.§.eam rem.ff.quæ res pign.ait,D.Pius Claudio Saturnino reſcripſit. Errant vtiq; qui ab hoc Venuleio Claudium Saturninum diuellunt.Briſſ.

CLAVDVS, à I.C. inter morboſos numeratur.l.item claudus,ff. de ædil.edict. De claudo, quare ſit ſalacior cæteris, cauſam reddit Ariſtot.in Problem.Spieg.

CLAVES magis domus portio,quàm inſtrumentum ſunt.l.12.§. fiſtulæ,de inſtruct.

CLAVIBVS traditis, ita mercium in horreis conditarum poſſeſſio tradita videtur, ſi claues apud horrea traditæ ſint, l.74.de contrah.empt.Briſſ.

CLAVI, apud Vlp.l.cum aurum, 19.§.1.& l.veſtis, 23.§.1.ff.de aur. & arg. leg. in veſtib.dicuntur (vt ex Varrone refert Stephanus) nodi, & globuli purpurei,aureive, in modum claui texti in veſtibus Senatorum μετωρικῶς pro dignitate Senatoria accipi ſolent.Prat.

CLAVI quibuſdam ſunt retinacula in veſtibus, gemmæ vitreæ inſtar habentia,quibus tanquam clauis pars veſtis alteri parti coniuncta retinetur, quos ſimilitudine gemmarum *Boutons* Galli appellant. Vlp.l.19.§.1.ff.de auro & argento.

CLAVI aurei & purpurei pars ſunt veſtimentorum.At potius exiſtimem,ſecutus in hoc Cuiaciū 12.obſer.39.ornamēta quędam fuiſſe veſtium, clauorum ſpeciem præbentia: quorum tamen alii, vt inſtiti, conſuebantur veſtimento; hinc illud Varronis lib.8.de lin.lat. Nam ſi quis tunicam in vſu ita conſuit, vt altera plagula ſit anguſtis clauis,altera latis: vtraq;pars in ſuo genere caret analogia. Alii vero non conſuebantur,& indiſtincte veſtimento continebantur,quaſi pars,l.19.§.plane. l.23.§.1 ff de aur.& arg.leg. Sane quibus honoris cauſa vtebantur Senatores, vel tribuni, vel equites, non erant conſuti veſti, ſed ſupra eam demiſſi in pectus vſque, alii arctius, alii latius: vt recte Horat.dixerit Satyr. lib.1.Sat.6.

------- *latum demiſit pectore clauum.*

Et Acro in illum locum:

Prætextam & latum clauum,prunaſq; batillum,

Latum clauum, inquit, purpuram dicit, quæ in pectore extenditur Senatorum: Græci τὸ πλατύσημον vocant. Hinc latus clauus, Græcis πλατύσημος, de quo videtur illud Horatii Satyr.lib.1.Satyr.6.

Sumere depoſitum clauum gerique tribunum?

& laticlauii,qui latum clauum geſtabant:qui fere erant Senatores, vel tribuni militum quidam maioris dignitatis. Erat anguſtus clauus, Græcis στενόσημος, à quo anguſticlauii equites dicebantur,à claui quo vtebātur qualitate, vt & Tribuni quidam minoris dignitatis.Patrem enim ſuum Tribunum anguſticlauium, (non auguſticlauium, vt habent vulg.cod.) fuiſſe Othoniano bello Suetonius ſcribit in Othone Sylu. De hoc etiam illud Papinii Syluar.lib.4. ex caſtigatione Turnebi:

Hic paruus inter pignora curiæ
Contentus arcto lumine purpuræ
Creſcis.

Neque vero videtur prætermittendum, quod ſcribit Feſtus in voce Picta,tunicam palmatam à latitudine clauorum eſſe dictam, quæ nunc, inquit ille, à genere picturæ appellatur. Quibus verbis ſignificat, clauos illos in tunicis acu fuiſſe depictos. in alia ſignificatione ſumitur clauus in l. qui clauum, de ædil.edict.& Plin.lib.20 c.20.& Plin.iunior lib.1 Epiſt.51. & aliter quoque in l.qui nauſtragium. §.S.C.ff. de incen. ruin. naufrag. & alibi ſæpe apud alios autores, vt annotauit Tiraq. in 3.l.connub.gloſ.1.parte 3.

CLAVI alii ex auro,alii ex purpura veſtib.inſuebantur. Claui alii lati erant,quo Senatores vtebantur:alii anguſti, quo equites.

CLAVICARII,ſiue Clauicularii in l.vnic.C.de excuſ.artif.lib.10. ſunt, Clauium artifices, Galli dicuntur *Serrcurier*. Clauicularii etiam dicuntur commentarienſium miniſtri, & carcerum cuſtodes. Briſſ.ianitores carceribus præpoſiti, à clauibus gerendis: qui etiam Clauicarii. Græci interpretes ad l.carceri.8. ff.de cuſtodia reorum, [illegible]. Huius commeminit Iul. Firmicus lib.3. Matheſeos, cap. 6. Pratei.

CLAVI trabales apud Horatium ſunt grandes claui,quibus trabes configuntur, Torneb.lib.aduerſ.9.c 14.

CLAVIS. Nota eſt lippis atque tonſoribus(vt ita dicam)clauis ſignificatio. Quam ob cauſam,hanc prætermittendam eſſe ducimus. Eſt autem lib.12. C.tit.de prætorib.& honor.præt. &c. in quo de claui ſit mentio, cum tamen nihil dicatur in toto contextu, niſi me fallant iuris Codices recens cum elegantibus typis impreſſi.Tamen Alciatus ad dictum titulum de prętorib.& honor.præt &c. Clauem(inquit) dari credendum eſt

prætoribus, quoniam ea ſignum liberæ poteſtatis, & dominii in rebus acquiſiti: quod vtrique nec noſtri I.C. prætermiſere.

Clavsos Vlpianus pro vinctis accipit. Si modo ita vincti ſint, vt omni modo erumpere non poſſint. l.ſi quis in graui. §.ſubuenitur.ff.ad Sila.Old.Prat.

Clavstrvm impropriè eſt cœnobium, ſiue monaſterium: vt impura ſunt, quantum ad latinitatem attinet, Canoniſtarum fere omnia. Sed I.Ctis id eſt, quo aliquid clauditur, atq; quælibet clauſura, l. fundi.ff.de act.empt.l.librorum.in fin de leg. 3. Clauſtri quoque meminit l.2.& 3. C.de cuſtod.reor. & c.l. 24.C.de pœn.Spieg.

Clavstri appellatione ſignificatur id, quo quid clauditur, l. fundo.de act.emp.l.librorum, in fin. eod. Sic portarum clauſtra recte dixit Vergil.lib.7.Æneid.Prat.

Clavstra armariorum ac loculorum l.52.de leg.3.

Clavsvlas adpellant Conſulti iuris Ciuilis & pontificii, edictorum, ſtipulationum, teſtamentorum, reſcriptorumq; particulas, l.quædam.9.ff. de edend. l.3.ff.quod met. cauſ. l.iudicatum, 6.&l.cum quęrebatur.13.ff iudicatum ſolu.l.ſed etiam 31.ff.de leg.1. & c.cauſam quæ.de reſcript.Prat.

Clavsvla de cuiuslibet orationis parte, capite, ſcriptura dicitur. Briſſ.

CLAVSVLARVM GENERA ET FORMÆ

EX IVRE CIVILI.

Clavsvla, De dolo, in l.& per iuſiurandum. §.cum qui.ff.de acceptilationibus. l.19. ff. rat. rem hab.l.6. iud.ſolu. ſiue doli clauſula, l.4.§.in ſtipulatione.ff.de dol.except.l 17.&19.ff.iud. ſolu.l.22. in fin.de re iud.l.doli.119. ff.de verb.oblig. Clauſulam de dolo adpellant eam ſtipulationis partem, qua dolum malum abeſſe, abſuturumque eſſe, vel ſi quid in ea re dolo malo factum ſit, comprehenditur, vel ita, Cui rei dolus malus aberit, l.ex ea parte.121. ff.de verb.obl.l.hæc verba, 69. ff. de verb.ſign.Prat.ex Briſſ.

Clavsvlam doli olim vſitatiſſimam in omni contractuum, arbitriorum, & iudiciorum genere locum habuiſſe, & adhuc habere, ex ll.notum eſt: Huius vſus in eo ſpectatur, vt ea quoque comprehendat, quæ in præſentia expreſſa non ſunt, vel non occurrerunt, & ad incertos caſus l.ſtipulationes.ff.de ver. oblig.extendatur.Gœdd.in l.69.nu.2.

Clavsvla, Ob rem non defenſam, dicitur, qua in iudicatum ſolui ſtipulatione, re non defenſa, quanti ea res erit, promittitur.l.3.§.fin.ff.iudic.ſolu.l.13.& 17. eod.l.15.ff.de procur. Eadem, De re defendenda vocatur, l iudicatum.6.ff.iud.ſol.vbi etiam ponitur Clauſula, De re iudicata. Scio interpretes alia fere innumera clauſularum genera efformaſſe, inque eam rem libros edidiſſe qui extant.Prat.

Clavsvla codicillaris dicitur, quæ in teſtamentaria ſcriptura ſubiungitur, vt ſi minus teſtamenti, ſaltem codicillorum vim atque autoritatem obtineat. Clauſula codicillaris, inquit Vult.in comment. Inſtit.de codicil.nu.3. ex conſuetudine teſtamentis ſolet adiici à Notariis, vt, ſi teſtamentum non valeat iure teſtamenti, valeat ſaltem iure còdicillorum: quæ ita nota, vt vulgus Notariorum ex conſuetudine & ſtylo magis illam apponere conſueuérit, quam ex teſtatoris ſcientia, vt eius vſus, abuſus potius ſit. Vult.in commen.Inſt.de teſtam.ordin.§.2.n.37. Atque eius duæ fuerunt formæ: prior hæc, vt ſi iure teſtamenti non valeat, iure codicilli valeat, l.vl.C.de codic.l.ſi iure.11.C.de teſtam.manu.l.coheredi 41. §.2. de vulg. ſubſt. Altera ſic, [illegible] quacunque ratione poterit, quoquo modo poterit, l.ex ea ſcriptura, 26.ff.de teſtam.l.3.ff. de milit.teſtam.l.Lucius.89.§.vlt.ff.de leg.2. Quin & rogatio legitimorum heredum ſine vlla ſcriptura, pro clauſula codicillari valet, l.ex teſtamento. C.de fideic.l.generaliter.24.§.ex teſtam.ff.de fideic.libert.Prat.Vid.j.Codicilli.

EX IVRE PONTIFICIO.

Clavsvla, Ante ferri, quid operetur, collige ex cap.tibi qui.de reſcript.in 6.& cap.quamuis.eod.tit.

Clavsvlam, Quidam alii, ad plures quam tres aut quatuor trahi non poſſe, decretali epiſtola cautum eſt, c.cum in multis.de reſcr.lib.7.& ibi vide Ioan.And.Prat.

Clavsvla, Niſi pro alio ſcripſerimus, qui accipienda in reſcriptis ad beneficia docet, gl.in c.duobus.ſuper eo.tit.lib.6.vbi vide Doctores.Prat.

Clavsvlas varias commemorat Spec.tit.de reſcr.præſen.§.ratione formæ.Prat.

Clavsvlæ prægnantes iuris interpretib.hę ſunt, Plenitudo poteſtatis, Motus proprius, Certa ſcientia, de quib.ſuis locis. Earum ea vis eſt, vt in contrarium nemo audiatur, quod ſemper præſumatur iuſtitia, excludatur omnis ignorantia, & error & defectus ſolennitatum in reſcriptis. Obſeruandum, has clauſulas principum ſententiis interiici non debere: quod hic iuſtitia nulli cedat, vt quæ in principum ſententiis prælucere debeat, l.fin. C.de legib.& l.omnium.C.de teſtam.Prat.

Clavsvras vel Cluſuras Impp.appellans cuſtodes limitum, &, vt Suidas interpretatur, [illegible], anguſtias adituum, quæ regionem aperiunt: quas poſteriorib. ſeculis vulgus etiam Cluſas vocauit. Briſſ.vlt.edit. Meminit l.2.§.in Sardin. C.de off.præf.præto.Afr.l.4.C.de offic.mag. offic.l.vlt.C. de offi.mag.milit.cuius emendatio Iac.Cuiac.debetur, qui de hoc verbo loca quædam auctorum notat lib.3.obſ.c.24. Quibus addam videri apud Luitprandum duob.locis hoc verbum corruptum. Sic enim lib.1.c.2.legitur. Quibuſdam namque difficilimis ſeparata à nobis erat interpoſitionibus, quas Cluſas nominat vulgus. Et lib.5.c.8. Præceperat enim rex clauſarum cuſtodibus, ne quempiam tranſire permitterent, niſi qui prius quis eſſet diligenti inueſtigatione inquirerent. Quibus in locis, ſecundum Suidæ interpretationem, cluſurarum rectius legeretur, niſi vitio temporum conciſum fuiſſe hoc verbum dicamus. Briſſ. Vide & inf. Cluſuræ.

Clavvlarem curſum ſcripti codices habent in l.pen.C.de curſu pub.lib.12. vbi vulgo impreſſi, Ambularem. De cuius lectionis fide cum dubitarem, in mentem venit etiam apud Ammian. Marcellinum hoc verbum me legendo notaſſe. Sic enim apud eum lib.20.ſcriptum eſt, Iulianus contemplans rationabiles querelas, cum familiis eos ad Orientem proficiſci præcepit, clauularis curſus poteſtate permiſſa. Nec tamen rectum eſſe hoc verbum præſtare auſim, cum vnde profectum ſit ignorem. Ac forte, qui Caballarem curſum in Clauularem tranſiiſſe contendat, non fallatur. Nam & Caballicationes, & Caballicatas apud Luitprandum in hiſt.ſuor.tempor.legimus, & [illegible] Actuar. in lib. [illegible] Italicam linguam ſecutus dixit. Sed hæc doctioribus diiudicanda relinquere ſatius fuerit. Briſſ.

Clavvlaris curſus erat, vt refert Torneb.6.adu.34. quoddam curſus publici genus, quod fuiſſe putat, cum curſus publicus militibus caligatis concedebatur: caligæ enim erant eorum clauulis confixæ.Prat.

Clavvs Soſipatro impurpurata veſtis.

Clavvs, eſt genus morbi in ſimilitudinem tuberculi, coloris albi, rotunda ſpecie, ſitq; vt plurimum in plantis, digitiſque pedum maxime. Celſus li.5.de clauo, eiuſque curatione multa ponit: Clauus, inquit, nonnunquam etiam alibi, ſed in pedib. maxime naſcitur, ſed præcipue ex contuſo, a Græcis helos dicitur, vt apud Galen.lib.10. & 11.de medicina ſimplici. Hoc morbo periit Sillius Italicus, vt autor eſt Plin. Cæcilius in epiſtolis. Nebr. Vlp.de ædil.edi.l. qui clauum.7.lib.12. Qui clauum itaque habet, morboſus eſt. de hoc Celſus li.5. à Græcis ἧλον dicitur. Old.

Clazomenii ſunt populi, l.4.§ penult.ff.de legatis.

Clemens Patronus: eius mentio fit in l.81.ff.de heredib.inſtit.

Clementia, quæ liberum arbitrium habet non ſub formula, ſed ex æquo & bono iudicat, autor Seneca.Spieg.

Clementia ſolius eſt principis, aut eorum magiſtratuum, qui parem habent cum principe in iudicando poteſtatem, vt olim Senatus Romanus, vt refert ex authoritate Plinii Secundi lib. 4.Epiſtolarum Fr.Connan.lib.1.c.11.n.9. Sic clementia Imperatoria in l.23.§.5.C.de nupt. Vt & clementia Principalis in l.1.l.2.§.3.& l.3.C.de his qui ven ætat.impetr. Sic clementiſſima ſanctio, in d l.23.§.1.C.de nuptiis.

Clepsydræ, Madimulæ vitreæ turbinacea figura fiſtulatæ, collo perquam anguſto, vnde foraminum fiſtulatim, guttatimq; delabebatur aqua, metiens horas & momenta tradita oratori cauſam peroranti, quod Epigrammaticus innuit ita canens: Sed tu clepſydras ingenti voce petiſti Quattuor. Io. Baptiſt. comm.in epiſt.Sidon.Apoll.ad Domicium lib.11.

Κλῆροι adpellatione ſignificatur hæreditas in legib. Solonis, quas explicui lib.2. Veteris Iuriſprudentiæ. κλῆρον etiam ſortem accipere debemus, cap.cleros. 21.diſt. In Nouella tamen Marciani, quæ extat in C.Iuſtin.l.generali.13.de ſacroſ.eccleſ.ſumitur pro collegio, & corpore clericorum. Sic etiam accipiendum putem in d.can.cleros.Prat. Hinc

Κληρονόμοι hæredes à ſortibus dicti, quod veteres maxime ſoliti ſint vti in hæreditate diuidunda ſortibus. Bald.tit.de legat.

Clerici, quo generali verbo ſignificantur omnes, qui diuino cultui miniſteria religionis impendunt, vt Conſtant.Imp.l. 2.C.Th.de epiſ.& cler.diffiniit: cuius diffinitionem probat Iſidor.lib.7.Etym.c.12.& d.can.cleros.aiens Clericos nuncupari omnes, qui in eccleſia Chriſti deſeruiunt. eorum ordines gradatim recenſet: Oſtiarius, Pſalmiſta, lector, exorciſta, acolythus, ſubdiaconus, diaconus, presbyter, epiſcopus, de quibus etiam fit mentio in l.presbyteros.6.C.de epiſc.& cler. Porro hæc Clericorum genera conſtituta fuiſſe initio naſcentis eccleſiæ ex Epiſtola S.Ignatii ad Antiochenſes liquet: cuius hæc verba ſunt, [illegible] Prat.

Clericvs. Clerici appellantur, qui Chriſtianæ religionis ſacris initiantur, etiam ab ipſa vſque naſcentis eccleſię infantia, inquit Alciat.lib.5.parerg. vel qui diuino cultui miniſteria religionis impendunt: vt Oſtiarii, pſalmiſtæ, lectores, acoluthi, diaconi, ſubdiaconi, presbyteri, &c. Briſſon. Dicti clerici

à Gr&

à Græco κλῆρος, id eſt, ſors. Solebant enim per ſortem deligi, c.cleros,21.diſt. Quæ electio Pontificum iure non eſt approbata : cap.fin. de ſortileg.quod certo ſcilicet indicio promoueri debeamus. Authent.vt clerici, qui recedunt, &c. Sed quid de veſtibus, gemmis, & annulis, quos hodie deferunt Eccleſiaſtici? Certe Ludouicus Pius Imp.Aug.24.rex, anno Chriſti 830.regni vero ſui 16.ſynodum habuit, in qua vanitates veſtium, luxuſque gemmarum, & auri & argenti nimia pompa eccleſiaſticis interdicta ſunt, vt ſcribit author Chronici de regibus Francorum. Idque merito quidem factum eſt. Etenim non veſtis tenera (vti eſt apud D.Hieronymum) clericum facit, aut ſacerdotem, ſed caſta mentis intentio, humanæ proprietatis retinentiſſima, quæque peccatorum proluuium prætextu nullo exemptum, purgatumque eat, Cælius Rhodig.lect.antiq.lib.7.cap.13. Sed nunc ea eſt ætas, vt multos clericos luxu perditos ferat, qui bona, quæ ad victum ſibi, eccleſiæque deſeruientibus ſubminiſtrare debent, quodque ſupereſt, Chriſti pauperibus elargiri, cap.fin.vbi gloſſ.& & Panorm. de pecul. cler.profundant impudicis mulieribus, atque de iis teſtentur, ac diſponant, pro animi libidine, ita vt creditu facillimum ſit, eos de altari non modo viuere, ſed & luxuriari, contra quam permiſſum ſit, cap.1.48.diſt.Anch.

Clibanvs, thoracem, quo pectus tegitur, ſignificat, aut ferreum pectoris tegumen, Briſſ. Leo Imperator in lib.de bellico adparatu, cap.6. Armabant autem, inquit, Ioan. Checo interprete, catafractum equitem vndique, tum ipſum, tum equum, etiam loricis, id eſt, galeis, clibanis, id eſt, thoracibus, parameriis, id eſt, machæris. & alibi, & paſſim apud claſſicos auctores reperitur hoc verbum; A quo

Clibanarii ducti ſunt. Sunt autem equites catafracti, qui tota ſpecie ferrea ſic contegebantur, vt tanquam panis, ſic ipſi clibano vndique obtecti obductiq; viderentur: quos Claudianus periphraſticῶs ita deſcribit lib. 6. de conſulatu Honor.

Vt chalybe indutos equites, & in ære latentes
Vidit cornipedes, quanam de gente, rogabat,
Ferrati venere viri? qua terra metallo
Naſcentes informat equos? Nunc Lemnius auctor
Addidit hinnitum ferro.------

Hos etiam commemorant Impp.in l.annonas.9.C.Theod.de annon. ciuit. & Notitia Imperii, & Vegetius lib.3.cap.6. & Lampridius in Alexandro.Briſſ.Prat.

Clientes paſſim in libris Digeſtorum, & Codicis Iuſtiniani, liberi homines dicebantur, qui ſe in alicuius potentioris ductum adplicarent, vt eius patrocinio defenderentur in capite & fortunis, viciſſimque ipſi patronos ſuos omni obſeruantia colerent, atq; obſequio. Prat. Vnde etiam à colendo clientes dictos putat Connan.lib.2.c.7.num.1. quem vide ibi latius & Ræuardum ad l.in teſtamentis.ff.de reg.iur. Hæc comprobantur ex l.non dubito.7.ff.de capt.& poſtlim.& Plutarch.in Romulo ἱερέας δὲ τῶν, inquit, δυνατοὺς ἀπὸ τῶν πολλῶν, ὑπέρει πατρῶνας ὀνομάζων ὅπερ ἐστὶ προστάτας ἐκείνους δὲ κλιέντας ὅπερ ἐστὶ πελάτας: vt merito Suſcepti dici cœperint Seruio in 6.Æneid. Saluianus lib.5.de gubernat.Dei. Quærunt auxilia & patrocinia malorum. Nihil ſuſceptis tribuunt, ſed ſibi.

Clientes libertis comparaſſe videtur Vlp.l.ſi vero.5.§.1.ff.de iis, qui deiec.vel effud.Prat.

Clientes ſuſcepti qui ſint, vide apud Seruium lib.6.Æn.Salu. li.5.de gubern. Dei, Gothof.ad l.132.in prin.de verb.obl.

Clientes etiam ſunt, quorum cauſam patrocinio noſtro tuendam ſuſcipimus: vnde ſuſcepti, & eorum aduocati.Briſſ.

Clientem, nunc vaſallum vel fidelem vocamus, quaſi colentẽ dominũ, vt ab eo defenderetur, & qui viciſſim dignitatẽ domini tutaretur propter beneficium. Vide ℣.Vaſallum.Old.

Clientela, eſt obſequium ipſum, quod homagium vocant, & ſeruitium pro beneficio præſtandum. Mos enim fuit apud antiquos, vt prouinciales & ſocii populi Romani, in clientelam ſeſe darent, vel toti ſenatui, vel certis proceribus Romanis, quos patronos ſibi adoptabant priuatim: vt docet G.Bud. in priorib.adnot.ad Pand. Quæ neceſſitudo id ferebat, vt clientes perpetua patronorum protectione defenderentur, ac ipſi viciſſim eos omni obſequio colerent. Ex his cogitationibus tutandæ vitæ, ac fortunarum omnium, veluti ſcintillis quibuſdam, cœpit initium beneficiariæ conſuetudinis, quæ aucta eſt multum, propter continuam bellorum moleſtiam. Old. Accipitur etiam pro patrocinio & protectione. l.1.C.vt nemo ad ſuum patron.lib.11.Baſil.lib.vocatur ὑπέρχεσις. l.2.C. eod.Prat.

Clientes noſtros, ait Proculus l.7.ff.de capt & poſtlim.reuerſ. intelligimus liberos eſſe, etiamſi neque auctoritate, neq; dignitate, neque viribus nobis pares ſint. Romulus plebeii ordinis hominibus à Patribus diſcretis, ne qua inter eos diſſenſionum materia relinqueretur, vnicuique ex plebe permiſit, quemcunq; ex patribus vellent, patronum cooptare. Hæc autem inter eos iura conſtituit, Patroni quidem, vt quæ clientes iura & legitima ignorarent, eos docerent; quod ſignificat Horat. Epiſt.lib.2. Romæ dulce fuit & ſolenne recluſa Mane domo vigilare, clienti promere iura. Eorum abſentium æque ac præſentium, neque ſecus quam parentes liberorum curam gererent: cauſas & priuatæ & publicæ rei ſuſciperent: deniq; tum priuatim tum publice eorum commodis & rationibus conſulerent. Viciſſim autem, vt clientes ad collocandas patronorum filias dotem, ſi opus eſſet, conferrent, patronos aut ipſorum liberos ab hoſtibus captos redimerent: mulctas, ſi quæ deberentur, eorum nomine perſoluerent: ſi qui ſumptus publice faciendi ſint, partem contribuerent. Vtriſque autem hanc legem impoſuit, vt neque inter ſe accuſare, neque teſtimonio aut ſuffragio ſe lædere, neque inimicitias iis exercere liceret. Hot.ex Dionyſ.Halicarnaſſ.lib.1. De clientibus etiam edifferit Gellius lib.5.c.13.

Clipei appellatione continetur & ſcutum, & eius imago, l.ſi vero.5.§.ſi id quod poſitum.ff.de iis qui deiecer.vel effud. Porro vnde clipei nomen habuerint, docet Plin.lib.35.c.3.cuius verba vtpote obuia cuiuis ſtudioſiſſimo huc tranſcribere minime placuit. Cæterum in d.§. ſi id quod poſitum; imaginem pictam ſignificat: Eaq; huius verbi ſignificatio à Cornelio Frõto, & à Soſipatre adnotata eſt: cuius ego ex bonis autoribus alia prompta exempla ſubieci. Tac.in Domit.c.vlt. Scalas etiam inferri clipeoſq; & imagines eius coram detrahi, & ibidẽ ſolo adfigi iuberet. Plin.lib.35.c.3. Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines. Clypeum porro, inquit Pompeius, ob rotunditatem veteres corium bouis appellarunt, in quo Romanorum fœdus cum Gabiis foret deſcriptum, Tarquinio Romanum Imperium regente. Subdit autem inde Clypei formam fuiſſe prope rotundam: vnde & Clypeodes gemma apud priſcos nobilis, etſi de forma quidam diſſentiunt. Dictum verò à cluendo Clypeum, multis video perſuaſum, quod apud veteres pugnare ſignificat: alii à cælatura ipſa affirmant, i. ἀπὸ τοῦ γλύφειν, quod in Clypeis imagines forent. Caius certe Plinius, vir in bonis diſciplinis acri iudicio, ab ipſis imaginib. dictum refert, qualib. in Troiano bello pugnatum ſit: non autem à cluendo, vt peruerſa ſubtilitas Grammaticorũ voluit. A Clypeis vero deductum eſt verbum Clypeare, pro eo quod eſt Clypeo ſe protegere: vt apud poetam Pacuuium lectum eſt. De quo & Varr.Terent.ad Marc. Ciceronem retulit. Paccuuianum eſſe verbum Clypeare: qua figura & à Cinna dictum eſt Galeare. Ita enim Pacuuius in Hermione fabula. Crinit.li.6.c.3.de honeſt.diſcip. Liu.lib.48. Et duodecim Clypea ærata ab Ædilib. curulib. P.Claudio & & Ser.Sulpitio, Galbæ ſunt poſita. Trebell.Poll.in Claudio: Illi clypeus aureus, vel, vt Grammatici loquuntur, Clypeum aureũ Senatus totius iudicio in Romana Curia collocatum eſt. Briſſ. Beda, de Orthogr. Clypeus, maſculinum, ſcutum ſignificat: Clypeum, in neutro, imaginem. ſed autoritas variat. Etſi autem Clypei appellatione contineatur ſcutum, tamen animaduertenda ſunt verba Liuii lib.8. cum inquit, Clypeis antea Romani ſunt vſi, deinde poſtquam facti ſunt ſtipendiarii, ſcuta pro clypeis fecere, vbi aperte clypeus à ſcuto diſtinguitur. Sed & lib.1. primæ claſſi imperatũ eſſe ſcribit clypeum cum galea, ſecundę pro clypeo ſcutum. vbi Dionyſ Halicarn. pro clypeo ἀσπίδα Græce ſcribit, pro ſcuto θυρεὸν. Igitur clypeus rotundus erat, vt Virgilio autore intelligi poteſt, qui prægrãdem Cyclopis oculum comparat clypeo Argolico, oculi autem figura rotunda eſt. Scutum formæ oblongæ, maiuſque clypeo. Maro, Scutis protecti corpora longis. Hinc & θυρεὸν Græci vocant, quod referat ſimilitudinem forium, quæ longiores quã latiores eſſe ſolent. Torn.li.11.aduerſ.c.27. Alc. lib.Parerg.5.c.13. Bartoli tractatum de inſignib.ludens; nouitiũ inuentum eſſe putat, inſignia in antiquitatis nobilitatiſq; teſtimonium clypeis inſerere. Cæterũ manifeſto errore. Nam Zenodotus prodidit, Adſtratũ Argiuorũ regem oraculo monitũ, vt Apro & Leoni filias in matrimonium locaret: is Polymei Thebano, & Tydeo Calydonio eas deſpondit: quia in clypeo alter apri, alter Leonis habebat effigiẽ. Diodor. Siculus lib. 6. meminit Gallos braccatos in ſcutis animalium æreas formas paulo eminentiores tuliſſe antiquitus, tum ornatus, tum defenſionis gratia. Quintil.lib.6.c.4.de imagine Galli in ſcuto Cimbrico loquitur, Forcat.in Cupidine Iuriſper.c.vlt.

Κλητεύειν, id eſt, anteſtari & teſtimonium denuntiare, Bud. dicit eſſe, in annot.ex Iulio Polluc.lib.8. Quo loco exiſtimat ipſe Bud. in publicis tantum iudiciis licuiſſe teſtimonium denuntiare, hoc eſt, inuitum euocari ad remotum & longinquum tribunal. Brechæus.

Clisvriæ quidam legunt in l.4.Cod.de offic.magiſtr.offic.vbi alii Clauſuræ, alii cluſuriæ. Vide ibid. Gothofred.& Cuiac.3. obſeruat.24. Vide & ſupra Clauſuras; ac infra Cluſuræ.

Clivia, vt ait Feſtus lib.3. auſpicia dicebant, quæ aliquid fieri prohibebant. omnia enim difficilia Cliuia vocabãt. Pra. Vnde

Clivi, loca ardua eidem. Sic ſumitur apud Alfenum leg. ſi ex plagis, §. in cliuo. ff.ad leg. Aquil. & l.ſeruitutes. §.ſi domo, ff.de ſeruit. vrb. Capitolinus cliuus in d.§. in cliuo, vt Alexander ab Alexan.lib.2.c.18.Genial.dierum ſcribit, ex quo ad æqua vrbis ex Capitolio deſcenſis patuit. Cneus Manlius

Tribunus pleb. cum per tumultum ageret, & Cliuum Capitolinum obſideret. Briſſ.ex Dionyſ.Halicarnaſſ.lib.6. Cliui igitur ſumuntur pro loco celſo, & ſublimi, vt colligitur ex d. §. ſi domo. non autem pro foſſis terræ, vt falſo autumarunt Alber.& Old.Prat.

CLIVOSA dicuntur loca in ſublime ſurgentia, & opponuntur planis, l.2.§.deteriorem. ff.ne quid in loc.pub. cliuus enim montis latus eſt. Vnde Decliuis, ex monte deſcendens: Accliuis, ad montem deſcendens. Vlp.l.præto. Ne quid in loco. Via cum plana fuerit, ſic cliuoſa fiat. Spieg.Prat.

CLOACA. Cloaca locus eſt cauus, per quem colluuies quædam fluit. l.1.§.cloaca.ff.de cloacis. Et huius adpellatione, & tubus & fiſtula continentur. d.l.1.§.cloaca, ff.eod. Dicta cloaca (vt inquit Feſtus) à verbo cloacare, id eſt, inquinare, ſiue etiam à colluendo, quaſi colluacæ. Victorin.lib. de Orthograph. non cloaca, ait, ſed cluaca, quaſi Conluaca. Briſſ. Eſt vero duplex, priuata ſcilicet, & publica. Publica cloacæ dicebantur veluti illæ, quæ Romæ erant profuſis ſumptibus, & magna mole, ingentique altitudine depreſſæ ſtructuræ, per quas ſeptem amnes defluebant, ſecum rapientes omnia purgamenta vrbis, ad quas ſeruus demiſſus, vix ſine noxa per catadromum currere, vel cloacas deſcendere poterat, vt ſcribit Alexander ab Alex.Genial. dierum lib.3.c.14. De cloacis vrbis Romæ ita Caſſiod.lib.3.Variar.ad Argolicum: Proinde, inquit, illuſtris ſublimitas tua ſpectabilem virum Iohannem nos direxiſſe cognoſcat, propter ſplendidas Romanæ ciuitatis cloacas. Inde cloacarius dicebatur, qui cloacę curam habet, & cloacarium, quod reipublicæ ob cloacarum purgationem impenditur. Eſt ergo in Pand.lib.43.tit.23. de cloacis tit. qui inter Prætoris interdicta numeratur, quo Prætor curat, vt cloacæ purgentur, & reficiantur, cum vtrunq; & ad ſalubritatem ciuitarum, & ad tutelam pertineat. nam & cælum peſtilens, & ruinas minantur cloacarum immunditiæ, item ſi non reficiantur. l.1.§. 1.eod.tit.ff.Anchor.

CLOACÆ immittendæ ius.l.7.de ſeruit. In cloacam demitti ſolitus ſeruus l.54.§.fin.de act.empt.Briſſ.

CLOACALE flumen dixit Cato apud Feſtum lib.3. pro cloacarum omnium conluuie. Prat.

CLOACAM ducere, & cloacam immittere, Iuriſconſulti dicunt l.1.§. hoc amplius de cloa.l.2.§. Si quis cloacam ne quid in loc.publ.l.7.de ſeruit.Liu.lib.5.ad fin. Ea cauſa eſt, vt Veteres cloacæ primo per publicum ductæ, nunc priuata ſubeant tecta. Idem lib.1. Aquas cloacis è faſtigio in Tiberim ductis ſiccat. Briſſ.

CLOACARIVM tributum quod cloacarum purgandarum cauſa inferebatur, l.ſi pendentes.27.§. ſi quid cloacarii, ff.de vſufr. & leg.cum ſeruus, 39.§. hæres.ff de leg.1. Ad Cloacarum autem purgationem olim his qui diu pœna functi erant, vſos Traiani Epiſtolar ad Plin.lib.10. Epiſtolarum oſtendit. Briſſonius.

CLOACINA dea quæ Cloacis præerat. eam in cloaca repertam conſecrarat Tacius. Hanc tamen alii Cluacinam dictam volunt, quaſi colluacinam. Cluere enim veteribus, tanquam colluere & purgare erat.

CLVDERE, pro claudere, & cluſum pro clauſum, in Pand.Flor. ſæpius reperies, quod & Barn.Briſſ.lib.ſingulari Parerg.indic. & Gœd.in comment.tit. de verb.ſignif.l 183.num.2.ait. antiquo more cluditur, pro clauditur, dici. Hinc cluſus carcere in l.verum eſt 216.ff.de verb.ſign. Cludere verbo vſus eſt Nigidius apud Gellium lib.12.c.14. verbum vetus eſſe Anton.Aug. lib.1.Emend.c.2. admonuit, quo & vſus eſt Vlp.l.tabernæ, ff. de verb.ſig.& Hygenus lib.de limitib. conſtitut. Anguli centurias cludunt. Prat. Hinc

CLVSARES anguli eidem in eodem loco.

CLVSARIVM latus, ipſe explicat, quid ſit Prat.

CLVSVRÆ in l.2.§.in Sardinia.& l.curæ.C.de offi. mag.officiorum (ſic enim vtrobiq; non, clauſuræ, legendum) ſive, vt vult Suidas Cliſuræ, ſunt autem, τὰ ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων. Cluſuras tamen dixit Caſſiod. lib.2. Variar.ad Fauſtum præfectum præ. & vide Procopium de ædificiis Iuſtin.lib.3.Prat. Imperatores Romani habuerunt in limitib. τὰ ὀχυρώματα. quæ ipſi Cluſuras appellant: Poſteriorum temporum, ſcriptores, vt Luitprandus, Ado, Sigebertus, cæterique eius fere ordinis, Clauſas, Cluſas, & interpoſitiones vocant. Id primum ab Hadriano inſtitutum videtur, de quo Ælius Spartianus ſic ſcribit: Per ea tempora, & alias frequenter, in plurimis locis, in quibus Barbari non fluminibus, ſed limitibus diuiduntur, ſtipitibus magnis in modum muralis ſepis funditus iactis atque connexis barbaros ſeparauit. Hæ propugnaculis quibuſdam munitæ fuerunt, quæ caſtra & caſtella dicuntur, vnde & caſtellanus miles alicubi nuncupatur. Herod.lib.6. στρατόπεδα καὶ τὰ φρούρια appellat. & paulo ante τὰ ἐπικείμενα στρατόπεδα ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν Dicuntur & Burgi, à quibus olim Burgundiones dictos Paulus monachus, Luitprandus Diaconus, & Iſidorus Epiſcopus tradiderunt. Pitheus lib.1.aduerſ.c.14. De cluſuris vide & ſupra in voce Clauſuras.

CLYPEVS, vide ſupra in voce Clipei.

Κλυστήρ ſiue cluſter, propter adfinitatem v, antiqua figura, υ. ita ſcribit ſolitum u ſæpe apud Laertium, lauamen ſonat. Apud Vlpianum tamen l.item ſi obſtetrix, §.1.ff.ad legem Aquiliam, accipitur pro inſtrumento, quod ad proluenda ventris incrementa ſedi inſeritur, quoque inteſtinorum lauamentum aluo iniicitur. In Pandectis tamen Florent. legitur criſtere. Pra. Clyſter eſt inſtrumentum quo medicamentum iniicitur: Quod Galeni temporibus, fuiſſe veſicam, cui cornea, vel alterius materiæ fiſtula, recta, & tracta ad finem, annexa erat, ex multis eius auctoris locis colligi ferunt. Eius vſum homines ab Ibi Ægyptia volucri didiciſſe, idem Galen. in introductor. ſeu medico, & Plin.lib.8.c.27.tradunt. Briſſ. Adde quod aliud eſt enema. quam clyſter vel clyſterium illud, id quod iniicitur: hoc inſtrumentum, quod iniicit, per translationem ſic dictum à clyſterio, quod Græci foramen vocant in naui, per quod emittitur ſentina. Torneb.lib.3.aduerſ.cap.quinto. Vide Clyſter.

C O.

COACERVARE ſummas maiores & minores.l.36.ff.mandati.

COACERVATIO ſummarum leg.11.de iuriſd.Briſſ.

COACTA coniugia, tam legibus Cæſareis, quam Pontificum Conſtitut.improbata ſunt, quæ liberis citra eorum aſſenſum à parentibus vel rata habentur, vel imperantur à magiſtratu.

COACTA voluntas, ſtricta iuris ratione eſt voluntas. l.ſi mulier §.pen.quod met.cau.Spieg.Prat.

COARCTARE, aſtringere eſt: contrarium dilatare. Imp.ſancte cenſuit, coarctandos, vel vt alii legunt, coartandos iuueniles calores, in l.cum non ſolum, §.filiis autem.C.de bon.quæ lib. Coartata via. Coartabitur tua pars Briſſ. ex ff. An vero coarctandi verbi, etiam maior veniat animaduerſio, Hoſtienſis edifferit. Alber.id non negat arg.in leg.ſi quid.ff.de offic. Proconſ. Certe verbi proprietas repugnare videtur. Spieg.

COACTI homines accipi debent ad hoc coacti, vt damnum daretur, ſecundum Vlp.in l.2.§.4.vi bonor.rapt.Spieg.

COACTIS hominibus vim facere, l.ſi criminis.4. C.ad leg Iul. de vi public.

COACTILIA, I.C. vt Bap.Egnat.in annot.apud Spartianum monuit, numero multitudinis dici videntur pelles, ſeu lora, quibus inuoluuntur, alligantur ve veſtimenta, quæ omnia inſtrumenti viatorii ſunt. Horum autem Vlp.in l.veſtis, de aur. & arg.leg.in hæc verba meminit: Argumento etiam ſunt nationes quædam, veluti Sarmatarum, quæ pellibus tegantur. Ariſtot.etiam coactilia veſti cedere ait, & tegumenta ſubſelliorum huic legatò cedere: quæ tegumenta Paulus de ſupell. leg Cathedralia videtur appellaſſe. Sed & ipſe Paulus eadem parte (puta l. de taperis) coactiliorum videtur meminiſſe, cum hæc addat verba: Sed dicendum eſt potius inſtrumenti viatorii ea eſſe, ſicut pelles, quibus inuoluuntur veſtimenta, loraque, quibus hæ pelles conſtringi ſolent. A cogendo autem, id eſt, aſtringendo, coarctandoque, coactilia dixere: Hactenus Baptiſta. Ita Spiegelius. Quem Prateius in ſubſcriptis reprehendit.

COACTILE. Coactilia apud Vlp. l. argumento. 25. §. Ariſto.ff. de aur.& arg.legat. veſti cedunt & erant ex villis craſſioribus, & ex coactis facta veſtimenta vel tegumenta. Gallis dicuntur *pheltra*. Plin.lib.8.cap.48. Lanæ (inquit) & per ſe coactam veſtem faciunt. ſic enim legi vult Cuiac. Ex hoc genere ſunt Petaſi, & καυνάκαι. & galbinæ, vel molliora alia quædam, quæ ex lanis xylinis, caprinis, ouillis conficiuntur, cuiuſmodi ſunt Thoracomachi, qui tunicas ſuperinducuntur. Quod & libelli de reb.bellic.ad Theod. teſtimonio iuuatur. Hoc enim veſtimenti genus, quod de coactili ad menſuram, & tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis timoris ſollicitudo ſolertiæ magiſtra compoſuit. Falſa igitur eſt B.Egnatii interpretatio in Spartianum in Pertinace, exiſtimantis dici pelles, ſeu lora, quibus alligantur veſtimenta, in quem errorem prolapſi ſunt Oldendorp.& Spiegelius. cuius quidem nos præmonuerat Lazarius Baifius ad d.§. Ariſto. Neque coactilitiam, vel coactiliariam, ſed coctilitiam legendum putat apud Spartianum in Pertinace, teſtimonio Vlpiani fretus, leg.ligni.in fin.Digeſt. de legat. 3. de ligno cocto diſputantis. Prateius.

COACTILIA pheltris Gallorum ſimilia: erant ex lanis per ſe coactis (ex ſubcoactis. Cæſar) facta veſtimenta vel tegumenta. Hinc taberna coactilitia, quam in Liguria pater Pertinacis exercuit, teſte Capitol.Briſſ.

COACTORES ſunt, qui modico precio mala nomina comparant. *Die verlohren ſchulden an ſich bringen.* Qua de re aliquanto latius diſſerit Alciat. in Parerg.lib.1.c.24. vbi ex Acrone docet, Coactores eſſe argentariorum; qui ceu diuites, ſummam rerum poſſident; mercenarios: qui & Collectarii dicuntur. Spieg.Briſſ.

COACTORES olim in auctionibus dicebantur quaſi quæſtores quidam qui ab iis quibus ſingulæ res in auctione attributæ fuerant, (pecunias cogebant, ſeu) precium exigebant: quaſi

co le-

collectores,quia pecunias cogebant,id eſt,colligebant.Scæuola in l.40.§.5.de ſtatulib. Argentarius coactor,cum pene totam fortunam in nominibus haberet, ſeruis actoribus libertatem ita dedit.Horat.lib.Serm.1.Nec timuit,ſibi ne vitio quis verteret,olim ſi præco paruas,aut,vt fuit ipſe,coactor Mercedes ſequerer.vbi Acron , Præcones dicebantur, qui ſtabant ad haſtam:nunciabant enim precia oblata.Coactores autem erant mercenarij eorum,qui habebant argentariam.Sunt autem Argentarij, qui habent ſummam rerum venalium. Argentarium dicimus eum qui habet ſummam diuitiarum,à quo accipiunt forani.Coactor,qui exigit nummos à circumforanis.Aliter,Coactores dicuntur argentarij in auctionibus , qui pecunias cogunt. ipſi ſunt conuectarij, qui & collectarij nominantur. Hæc Acron. De his quoque Cluentianæ locus quem ſubiiciam intelligendus eſt. Quidam ex amicis Saſſiæ recordatus eſt , ſe nuper in auctione quadam vidiſſe in rebus minutis aduncam & ex omni parte dentatam & tortuoſam venire ſerrulam, qua illud potuiſſe ita circumſecari videretur.ne multa, perquiritur à coactoribus,inuenitur ea ſerrula adStratonem perueniſſe.Alij vero in ea pro poſthumo coactores appellantur , vt in Commentariis expoſuimus.Hot.

COACTIO ipſum colligendi munus Suetonio , de Veſpaſiani patre.Coactiones(ait)argentarias factitauit.Briſſo.Sumitur etiam pro compulſione,quæ voluntati contraria eſt. Huius genera duo ſunt

COACTIO abſoluta,cui reſiſti non poſſit,vt cum quis vi trahitur , compelliturve vt quid faciat : quo caſu omni modo excuſatur.de hac accipiendus eſt can.presbyteros. 50.diſt.c. conſtat.1.q.1. Prat. Et

COACTIO conditionalis , quæ metum cruciatus , vel aliquid graue minatur,quæ ſi excuſat à tanto, non tamen à toto. c. ſacris.& cap.cum dilectus.extra quod metus cauſ. Prat.

COACVISSE vinum.Briſſ.ex ff.

COADVNATAE ſummæ Paulus : Cumulum, inquit,debiti & ad plures ſummas referimus:ſi vni forte multæ ſummæ centum aureorum debētur,alij vero vna ſumma aureorum 50.Nam in hunc caſum ſpectabimus ſummas plures, quia illæ excedunt in vnam ſummam coadunatæ.Spieg.

COADVNARE, coniungere, vnum è pluribus facere.Vlp.in l.9. in fin.ff.de pact.Prat.Hot.l.4.princ.C.de ſum.Trin.l.7.C.de aſſeſſo.l.8.C.qui bon.ced.

COAESTIMARE , eſt ſimul & cum alia cauſa æſtimare , vt cum variis ex cauſis mea intereſt quid factum eſſe vel non factū. Huius ſignificationis exemplum ponit Celſus in l.inficiando 67.§.1.ff.de furt.Prat.

COALERE apud Venuleium l.fin.ff. quod vi aut clam, non eſt radices emittere,vtAlbe.indicat,ſed cohærere,concreſcere. Impp.in l.per omnes.C.de defenſ.ciuit. Non ſinant crimina impunita coalere.Spieg.

COALESCERE dicuntur arbores,plantæ,cruſtaue agri, & vites quæ in fundum radices immittunt , & quaſi vnitatem cum terra faciunt,l.idem Pompo.5.§.pen.ff.de rei vind.l.qua ratione 9.ff.de acq. rer.dom. l. hoc amplius , §. Alfenus ff.de dam.infect. l.fin.ff.quod vi,aut clam. Sic ſemina cum terra coaleſcere dixit Varro lib.4.ling.Lat. Concham coaleſcere dixit Vlp. l.cum aurum.§.fi.ff.de aur.& arg.legat. pro concreſcere.Prat.Briſſ.

COALLVERE(vt eſt in vulg.Codicib.in l.ergo.30.ff.de acq.rer. dom.)ſignificat per alluuionem aliquid augere Nebriſſenſi, quem probant Old.& Spieg.quo tamen loco Accurſius pro coalluendo,legit alluuio.in Pand.Floren. legitur colluēdo. rectius.quo verbo vtuntur & claſſici rerum ſcriptores.Pra.

COANGVSTARE legem. Cic.de Legibus 3. Atque hæc lex, inquit, dilatata, in ordinem cunctum coanguſtari etiam poteſt,Spieg.Sic coanguſtare aditum ædium in l.19.§.ſi inquilinus.ff.locat. Et coanguſtatum interpretatione. in l.120.ff. de verb.ſig.Lex coanguſtatur interpretatione. Aqua coanguſtatur.Briſſ.ex ll.ff.

COARCTARE.Vide ſup.poſt Coacta.

COARTATA via.Briſſ.ex ff.

COARTARI l.2.ff.de oper.liber.coartabitur tua pars.Briſſ.

COCCINA veſtimenta dicuntur ea, quæ infecta ſunt cocco, id eſt frutice illo fullonio,cui adhærent grana,quibus fit color ille lanarum præcipuus, cuius copia ſumma in ea parte Hiſpaniæ,quæ Tudertania adpellatur. Vide Strab.l.b.3.Sunt, vt Baiſius l.veſtis.ff.de aur.& arg.teſtatur, qui putant cocco abundare Germaniam,eſſeq; id,quod crameſinum vulgo dicimus. Vlp.in l.ſi cui lana.de leg.3.non placet,coccum contineri purpuræ adpellatione. Quid vero debeat promittens optimum , explicat I.C.in l.ſi quid venditor.§.1.ff. de ædil. edict.Old.Prat.

COCCVM, quod proprio nomine appellaretur,quin verſicoloribus cederet,nemo dubitauit:quin minus porro coratinum aut inſignum,aut mellinum ſuo nomine,quam coccum purpuraue deſignatur.ita memoriæ ſcriptum reliquit Paul.in l. quæſitū 78.§.illud fortaſſis.de leg.3. cuius verba in dubium reuocantur. Propterea hæc adnotare, ab re viſum non eſt : nam Accurſius ne verbum quidem,& puto verba hæc ſic caſtiganda.Quin minus porro crocinum,aut œnanthinum,aut mellinum, ſuo nomine, & reliqua. Crocinus enim adiectiuum, idem eſt quod croceus , & luteum colorem ſignificat, *Safran.*Croceus autem color eſt,qui vulgo gialdus appellatur. Idem color etiam flammeus dicitur. Plin.21.lib.cap.8. Lutei coloris video honorem antiquiſſimum,in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum. Crocinum præterea vnguentum eſt,ex croco trito,& vino, præcipue dulci,confectum:quo Romani non ſolum ad vſum corporis,ſed etiam pulpita ſpargebant. Propertius:

Pulpita ſolennes non oluere crocos.

Poſſemus etiam legere coccinum , vt veniat à cocco. Coccum enim rubens gramen eſt in maxima laude , vulgo granum dicitur laudatiſſimum,naſcitur circa Emeritam Luſitaniæ ciuitatem,vt in 9.tradit Plin.Coccinus vero penul.correpta color eſt purpureus , quo panni inficiebantur. de quo Diuus Hieron.inquit : Filiæ Iſrael fletæ ſuper Saul, qui veſtiebat vos coccino. Hic color exuberantiam quandam aut ſplendorem ruboris oſtendit:qui & ſpadicus,& phœniceus, & roſeus vocatur.De veſtibus coccineis meminit Martial.

Coccina famoſæ donas & ianthina mœchæ.
Vis dare quæ meruit munera; mitte togam.

Oenanthe etiam inter colorum genera numeratur à Plin.à flore eiuſdem nominis, ex vua lambruſcæ vitis;ſimulq; colligitur,cum optime olet, ſiccaturq; in vmbra ſubſtrato linteo ,atque in cados conditur. dicta eſt autem à Græcis nominibus. nam οἶνος dicitur vinum , & τὸ ἄνθος flos , quaſi vini flos,in œ diphthongum Latinam conuerſa. Tamen D.Hieronym.contra Iouinianum accepit pro quodam odoramenti genere,cum dixit : Amomum Cyphi,œnanthe,muſcus,& peregrini muris pellicula. & ideo œnanthinum vnguentum appellatur, quod ex œnanthe,id eſt,flore lambruſcæ ſit cōpoſitum. Si tamen magis placeret communis lectio , Inſignum,deme aduerſatiuam aut,& intelligas de coccino inſigni,id eſt,excellenti,Vergil.Georg.3.

Nec mihi diſplaceat maculis inſignis,& albo.

Idem Aeneid.4.

------Oſtroque inſignis & auro
Stat ſonipes-----

Liuius lib.1.ab Vrbe condita : Flaminem Iouis aſſiduum ſacerdotem creauit, inſignique veſte & curruli regia ſella adornauit.Vlpian.in l.1.de cenſib. Imperator noſter ob egregiam in Rempub.imperiumque Romanum inſignem fidem, Italicum ius dedit. Sunt tamen qui Hyſginum legant.is color eſt hyacintho ſimilis. inde apud Lucianum & quidam ὑσγινοβαφής,id eſt, veſtis hyſgino tincta:de quo etiā ſcripſi infra in verb. Purpuræ. Melinus autem color in floribus luteum ſignificat. Id ex Dioſcoride & Plinio euidentiſſimum eſſe,ſcribit Hermolaus Barbarus.Melinum etiam pro candido accipitur , à Melo inſula, teſte Plin. Vitruu.Plutarch. & cæteris , denotatque pigmentum candidum,quod ibi fiebat laudatiſſimum.Plaut.in Moſtel. Neque ceruſſam,neque melinum oportet attingere. Quidam autem melinum colorem volunt eſſe medium inter album & fuſcum , qui dicitur giluus.Fit autem,vt alij ſentiunt, ex ſtruteo. Cotoneum enim per excellentiam μῆλον,hoc eſt, melum vocamus : à quo fit melinum.Cotta.

COCCVM in l.70.§.pen.& §.vlt.& l.78.§.coccum.ff. de leg.lib. 3.Plin.li.22.c.2.Atque vt ſileamus ait, Calatiæ,Anicæ,Luſitaniæ granis coccum Imperatoriis dicatum paludamentis, herbis tranſalpina Gallia Tyrium atque conchylium tingit, Iſginum porro cuius Plinius meminit , etiam in purpureis numeratur in d.l.78.§.coccum.de leg.3.Briſſ.in prætermiſſis & in vlt.edit.Lexici.

COCCVM purpuræ adpellatione non contineri ſcribit Vlp. l.ſi cui lana.§.purpuræ.ff.de leg.3.Significat autem,id quod vulgo vocamus granum,vt recte putat L.Baiſius in libel. de coloribus.cap.8.de quo & Plinius lib.21.cap.8. Prat.

COCCVM,eſt granum,quod in quiſquilia inuenitur frutice,grana Hiſpani appellant, vnde purpura adulteratur.Plin.lib.9. cap.41. de tingenda purpura loquens:Coccum Galatiæ rubens granum,aut circa Emeritam Hiſpaniæ in laude eſt. Idē li.16.c.8. Quercus dotes ilex ſolo prouocat cocco. Granum hoc,primoque ceu ſcapus fruticis paruæ æquifoliæ ilicis,cuſculium vocant : penſionem alteram tributi pauperibus Hiſpaniæ donat.Vlp.de legat.3.l.ſi cui.Purpura,inquit, & coccum quia nihil natiui coloris ſunt,contineri arbitror.Quod Accurſius exponens , neſcio quas nugas affert : Coccum, inquit,bis tinctum in conſtructione tabernaculi, erat quidem pannus ſericeus duorum colorum , & videtur extra viridis, & intra ruber.Nebriſſ.

COCINATORIVM inſtrumentum pro coquinario ſumi conſtat in l.cui aurū.19.§.ſi cui eſcarium.ff.de aur.& arg.leg.NamC. & Q.ſæpe cōfundi liquet ex P.Victorij explicationib. ad M. Cic.Pra.Eodē ſenſu cocitatoria vaſa.l.6.ff.de penu leg.Briſſ.

Cocorvm nomina ea fuerunt veteribus Antrax,Congrio,Macherio.Iul.Scaliger 1.poet.Gothofr.

Coctiatoria vaſa apud Paulum in l.6.ff. de pen.leg. legi videtur pro Cocinatoria,id eſt,Coquinatoria. Vaſa autẽ Coquinatoria eadem eſſe palam eſt, quæ Plinius Coquinaria nominat in lib.33.c.11. à verbo coquinari,quo Plautus eſt vſus: Meam coniecturam vulgata lectio confirmat, in qua legimus coucinnatoria: & Accurſij gloſſa, qui ſi legiſſet Concinnatoria,nunquam ita interpretatus eſſet, id eſt, deputata ad coquendum.Sed omnem Vlpianus dubitationem adimit, apud quem in l.19.§.5.ff.de aur.& arg.ſic planè legitur. Hot.

Coctilitiam tabernam, Lazarus Baifius eam intelligit, in qua coquebantur ligna,ne fumum facerent: quorum meminit Vlp.in l.ligni appellatio.de leg.3.de verb.ſign.his verbis: Sed & titiones,& alia ligna cocta ne fumum faciant. A Martiali autem ligna acapna dicuntur.Spieg.Vide 5.Coactilitiã.

Cocvla,vaſa ænea,coctionibus apta.

Cocvs, viliſſimum antiquis mancipium & æſtimatione & vſu in precio eſſe,& quod miniſterium fuerat,ars haberi cœpta, luxuriæ peregrinæ origine primum inuecta in vrbem, Cn. Manlio Volſone de Aſiaticis triumphante. Ioan.Andr.ſentit cocum qui cibos delicatiores parat, & officium habere, & artem.citat text.in c.ne tales.de conſecr.diſt.5. Bald.& Roman.coco imperatoris,dignitatem tribuunt. Vide item glo. ſuper hac voce in l.legatis ſeruis.§. ſi ex officio.ff.de leg.Sp.

Cocymelivm malum ſeu pomum: vide Gothof. ad l.205.ibi: pomum recepit.ff.de verb.ſign.

Codex dicitur in arboribus & fruticibus id, quod à radice craſſius ſupra terram aſſurgit, ex quo tabulas antiqui faciebant, hiſque cera illitis ſtylo ſcribebant, poſtea ſolis earum corticibus, tenuioribuſque tunicis nulla certa adhibita,pro membranis vſi ſunt, vnde nomen libri, cuius eadem origo eſt,quæ codicis, ab arborum corporibus & interioribus earum corticulis vtrũque. has enim materias prima hominum ætas habuit ad ſcriptionem literarum. Inde Codex accepti & expenſi dicitur Ciceroni liber domeſticarum rationum, quod inſtar eſſet tabularum, quo etiam modo fiebant memoriales libelli.Suet.in Iulio,&c.Conna.li.9.c.6.nu.1. Codex rationum. In Codice cauere.In Codice ſcriptum chirographum. Briſſ.ex ff.

Codices, vt Varr.lib.3.de vita pop.Rom. apud Nonium ſcribit, antiqui plures tabulas coniunctas dicebant. A quo in Tiberi naues codicarias appellabant. Seneca lib.de Breu.vitæ.Hoc quoque,ait,quærentibus remittamus,quis Romanis primus perſuaſit nauem conſcendere. Claudius is fuit,Caudex ob hoc ipſum adpellatus, quia plurium tabularum contextus,caudex apud antiquos vocabatur. Vnde tabulæ Codices dicuntur. Sic ſumuntur in l.3.§.1.ff.de tab.exhib. & l. libror.52.ff.de leg.lib.3.Prat.& Briſſ.

Codices etiam pro teſtamentaria ſcriptura dixere Iuſtinianus §.ſed & vnum.Inſt.de teſtam.ordin.& Iuuenalis,

--------- *Nam codice ſæuo*

Hæredes vetat eſſe ſuos. Prat.

Codex noxiarum artium. De eo vide Ammianum 28. paulo poſt princip.

Codices item adpellat Leo Imperator l.3. de agent. in reb. lib.11.C.tabulas continentes notitiam dignitatum & adminiſtrationum ciuilium,vel militarium & mandatorum principalium,& promotionum,& conſuetudinum, quod & Marianus docet. Erant & Codices argentariorum, ſcripturæ, quibus eorum rationes continerentur,l.quædam 9.§.pen.ff. de eden.Erant & nummulariorum. Erant & rationum.vnde Horatius:

Cum venit ad dubium grandi cum Codice nomen.

Et Propertius:

Me miſerum! his aliquis rationem ſcribit auari,

Et ponit curas inter Ephemerides.

Gœdd.in comment.tit.de verb.ſig.l.6.n.2.Fiebant autem ex membranis,chartis, ebore,aliaue materia,vt conſtat ex d.l. librorum. Hinc conſtitutionum Imperatoriarum volumina Codices adpellati ſunt. Porro ante Iuſtinianum tres erant: Gregorianus,Hermogenianus,& Theodoſianus: quos commemorat Iuſtinianus l.vn.C.de no.C.fac.& l.vnic. C.de Iuſtin.C.confirm.& Iſidorus lib.5.Etymol.Gregoriani Codicis commeminit B.Auguſt.lib.2.de adul.coniug.Prat. Hinc

Codicilli χειρόγραφα, qui cerati erant, d.l.librorum. in eundem vſum,ſed multo quam illi breuioribus & paucioribus conficiebantur: ob eam cauſam, vt facile, quo cuique commodum eſſet,circumferri,& in ſinu geſtari poſſent. In iure tamen noſtro frequentius accipiuntur, vt à Theophilo diffiniuntur, κωδικέλλος ἐστὶ μικρὸς ἐν διαθήκῃ γνώμης τελευταίας ἀναπλήρωσις: id eſt, pro ſcriptura,qua defunctus leuiter,ac ſine ſolennitate voluntatem ſuam teſtatus eſt,de eo quod poſt mortem ſuam fieri cupit. Quo ſenſu accipiuntur D.C.& Inſt.de codicillis. Theophili diffinitionem probat Harmenopulus lib.5.c.7.Prat.

Codicillvs,alias accipitur pro diplomate,ſeu literis principalibus,vt in l.adminiſtrantes.in prin.ff.de excuſ.tut.l.iudices.C.de dignit.lib.12.Suet.in Claud.c.29.Suppoſitos aut etiam palam immutatos datorum officiorum codicillos: vnde Lampridius,codicillarem poteſtatem appellauit: Nominat Imperiales codicillos Iuſtin.§.filiusfamilias.Inſt.de pat. poteſt.alias pro paruis literis, à priuato ad amicum ſcriptis. Sulpit.ad Cic.Puer Acidini mihi obuiam venit cum codicillis.Old.Vulte.in comment.Inſt.de codicill.num.1.

Codicillvs intelligitur pro ſententia voluntatis vltimæ, quam ſine iuſta teſtamenti ſolennitate permiſſum eſt,ob impedimenti neceſſitatem,ſcribere. Semper enim leges,quoad poſſunt, volunt accommodari vſibus hominum, & præſertim vltimis voluntatibus latiſſime propagandis,impenſe fauent,vt vnuſquiſque pro re nata habeat occaſionem non admodum difficilem teſtandæ voluntatis nunquam rediturae. Codicillorum autem vſum primus introduxit L.Lentulus Inſt.de codicil.Old.Prat.

Codicilli olim non aliter ſubſiſtebant, quam ſi teſtamento eſſent confirmati,aut ſequente aut etiam antecedente. Poſt obtinuit quoque, vt ſine teſtamentis facti codicilli in hoc, vt fideicommiſſum ex iis peti poſſet,ſubſiſterent.l.3.in prin. l.5.de iure codicill.Gœdd.in comment.tit.de verb.ſign.ad l. 123.num.1.

Codicilli ſunt teſtati vel inteſtati voluntas minus ſolennis. Eorum alii ſunt fideicommiſſarii, alii directi. Fideicommiſſarii ſunt,in quibus ſcriptor verbis vtens precariis ſuam de rebus omnibus,quæ teſtamento comprehendi ſolent,heredi ſuo petitionem expoſuit. Directi, in quibus directis ciuilibuſque verbis ſcriptoris voluntas de legatis duntaxat alicui relinquendis expoſita eſt.Prat.ex Hotom.

Codicillos,& ſcriptis & ſine ſcriptis fieri conſtat ex l.vlt.C. de bonis lib. Codicillos Iuſtinian.in Nouell. conſtit.81. appellat σύμβολα.Balduin.tit.quibus mod.ius pat.pot.ſoluat.

Codicilli ſemper pluratiuo numero proferuntur: ſicut pugillares,& liberi:vt ſcribit Caius in l.non eſt.146.ff. de verbor.ſign. In ſingulari tamen codicillus ponitur à Diocletiano l.non codicillum 14.& à Iuſtiniano l.cum antiquitas 28. C.de teſtam.item l.vlt.C.fam.erciſc.Prat.Briſſ.

Codicillorvm vero vtilitas non eſt obſcura. Nam ſi quis oblitus fuerit,neſcio, cuius rei in teſtamento non deſcriptæ, vel ſi vereatur,ne per obliuionem aliquid prætereat, is poteſt ante vel poſt teſtamentum ſcribere codicillos. Idq; eſt, quod Paul.in l.conficiuntur,in princ.ff.de iur.codic.tradit, codicillos confici quatuor modis,quos ibidem declarat.Aut enim in futurum confirmantur, aut in præteritum, aut per fideicommiſſum teſtamento facto, aut ſine teſtamento.Old. Prat.Gœddæ.in Comment.tit.de verb.ſign.l.123.§.1.

Codicillorvm appellatione veniunt literæ emiſſæ coram quinq; teſtibus,cõfirmandi teſtamenti rupti cauſa, l.1.C.de codic.Non autem venit teſtamentum imperfectum: niſi teſtator pro codicillis valere iuſſit.Gothofr.ad l.8.§.1.C.eod.

Codicilli & teſtamenta differunt,quod codicilli etiam plures relinqui poſſunt,& omnes rati ac firmi,niſi quatenus eſſent contrarii. Teſtamenta autem plura nemo ita relinquere poterit. Semper enim poſteriori rumpitur prius, etiamſi vtrunq; maxime conueniat. Nempe teſtamenta plenam cõtinent diſpoſitionem bonorum & vniuerſitatis.Codicilli autem plerunq; ſunt rerum ſingularium. Balduinus tit.de codicillis.Vulte.in Comment.Inſtit. de Codicil.§.fin.nu.1.

Codicillos confirmatos in l.ſed etiam.31.ff.de leg.1. l. vxorem.41.§.codicillis.ff.de leg.3. accipere debemus teſtamento confirmatos,l.43.ff.de man.teſta.l.18.ff. de ann. legat. in hunc modum:

Codicillos,quos poſtea fecero,valere volo l.6.§.licet. & l. 8.§.vlt.ff.de iur.cod.vel ita:Si quos codicillos reliquero,valere volo.l.vlt.de fideicomm.libert.Vel ſic: Si quid tabulis vel alio quo genere ad hoc teſtamentum pertinens reliquero,valere volo l.18.ff.de iur.codicill. Sic etiam intelligendi ſunt codicilli ad teſtamentum facti l. cum hi 8. §. hæc oratio.ff.de tranſact. & l.poſt legatum.§.principale. ff. de his, quæ vt indig.&Codicilli ad teſtamentum pertinentes,nempe teſtamento ſuperadditi in Alex. conſtitutione l.1. C.de codicil.Prat.ex Briſſ.

Codicilli & teſtamenta diuerſa ſunt, l.ſi idem,C.de codic. Ideoque codicillis factis, non autem teſtamento, inteſtato quis deceſſiſſe dici merito poterit l.4.C.eod.Prat.

Codicillos ad certam perſonam ſcribere. Codicilli ad omnes hæredes ſcripti.Codicilli Clariſſimatus.honorarii,prætorii,proconſulares,perfectiſſimatus.imaginarii. Briſſ. ex ff. & Codic.

Codicillaris clauſulæ vi,legata conſeruari, rupto præteritione poſthumi teſtamento conſtat, l.ſi quis eum.§.ſed & ſi ff.de iur.codi.Bar.poſt Dinum in l.1.ff.eo. verſ. quinto quæro,atque ita reſpondit F.Aretinus conſ.93.nu.5. Prat.

Codicillaris quoque clauſula inducit nouam conditionem ſimilem reſpectu venientium ab inteſtato. Alc.l.3.ff. de leg. 1.ergo ſi venientes iure inteſtati reſtituere debent, gl.in l.

eam,

eam, quam C. de fideicom. igitur & vi clauſulæ codicillaris conſeruantur fideicommiſſa, d. §. ſed & ſi. G. Benedict. in cap. Rainutius. verb. in eodem teſtamento relinquens. n. 242. de teſta. quæ ſententia vera eſt, tametſi quidam aduocati contra ſenſerint. Prat.

Codicillvs. Varias habet codicillus ſignificationes. Codicillos & pugillares pro eodem ponit Catul. Briſſ. Accipitur codicillus pro literis breuibus, hoc eſt, epiſtolis, vt ſunt, quæ à priuato ad amicum ſcribuntur. Accipitur alias pro diplomate, ſeu literis principalibus vt in l. adminiſtrantes in prin. ff. de excuſ. tut. vide ſupra Codicillus alias. Hæc eſt etiam vulgata codicillorum notio præter quam, eos etiam apud Catonem obſeruauimus pro arborũ putaminibus accipi. Vi (ait) codicillos oleaginos in aceruo ſub dio motos facito. Codicillus vero IC. eſt ſcriptura, vel litera, in qua teſtator ſuam figurat voluntatem, & nulla indigens ſolennitate, ſed ſolum teſtatoris voluntate, qualicunque pronunciatione, expreſſa. §. codicillos. Inſt. de codicil. Codicillum ergo ex Theophilo in §. 1. de cod. Inſtit. 2. dicere poſſumus, eorum, quæ in teſtamento teſtatoris voluntati deſunt, ſupplementum. Huius enim beneficio ſubuenitur voluntatibus defunctorum, ob deficientem verborum legalium ſolennitatem, ſolenniumue neceſſitatem. Declarat autem Iuſtin. Inſt. eod. tit. qua ratione, & à quo codicillus, ſeu codicilli (ſic enim numero plurali frequentius vocantur) cœperint, idem monuit, & quidem nõ vulgariter, nos hodie magis vti codicillis, quam teſtamentis. Imo confudere vium codicillorum & teſtamenti abſque vlla neceſſitate, prætextu clauſulæ, Si non valet iure teſtamẽti, valeat iure codicillorum. Quod vtique cõtra mentem iuris fit, peſſimo errore (vt inquit Spieg.) Neceſſitati enim (ait) deſeruire debet illa clauſula, non temeritati. Nec ſunt confundendæ huiuſmodi formulæ. Cuiac. in tractatu ſuo 2. ad Africa. fol. 16. ſub fi. Codicillum definit eſſe inteſtati voluntatem vel teſtamenti ſequelam minus ſolennem, vt ibi videre eſt per eum.

Coelebs, ἄγαμος, qui vxorem numquam habuit, vt loquitur Mitio Terentianus Adelphis. Feſtus Pompeius cœlibem dictum exiſtimat, quod dignam cœlo vitam agat. Cic. Sic cœlibes l. 1. C. de infirmand. pœn. Vnde cœlibatus, in d. Rubr. Briſſon.

Coelibatvs pœnam, ſcilicet vt cœlibes nihil ex ciuium Romanorum Teſtamentis caperent, &c. refert Gœddæ. in comment. tit. de verbor. ſign. l. 130. n. 1. & alibi.

Coecvs non poteſt adhiberi teſtis in teſtamento. Vult. comm. Inſt. de teſta. ad §. 2. & ſeqq. n. 14. Cœcus teſtari poteſt, ſed certo modo. Vult. ibid. tit. Quib. non eſt permiſ. fac. teſt. §. 4. nu. 6. Vide cæcus.

Coeliaci dicuntur fluxu ventris laborantes, qui à Latinis aluini dicuntur. Nam cœlia Græce, Latine interpretatur aluus. Conſiſtit autem morbus ille in ventriculi porta quæ à Græcis pyloros dicitur. Ex Cornel. Celſo lib. 4. IC. in tit. de ædil. edic. Nebriſſ.

Coelicolæ In tit. de Iud. & cœlicol. Cœlicolæ dicuntur Chriſtiani. Atque illic Iuſtinianus imperator iubet, ac imperat, vt Iudæi in contractibus leges Chriſtianorum ſequantur, coram iudicibus Chriſtianis litigent, &c. Verum Dagobertus 11. rex (vt legitur in chronicis de regibus Francorum) Iudæos omnes, qui Chriſtianiſmum profiteri nollent, Francia expulit, anno à Chriſto 639. Anch.

Coelicolæ quoque dici cœpti ſunt, qui cœlum quaſi Deum colunt, Azo in ſumma. C. de Iudæ. De his l. 2. l. cœlicolarum. C. eo. tit. & l. 75. C. Th. eo. Prat.

Coelitvs impetrare, in l. 2. C. de caſtrenſ. id eſt, à Principe, vt recte interpretatur Accurſius: cuius ſententiam probat Io. Plat. & Cuiac. ibid. Prat.

Coelestia auguria vocabant antiqui, Feſto li. 3. cum fulminat aut tonat. Sic

Coelestia mandata, præcepta Decalogi recte appellabimus. Ante enim quam Dominus eloqueretur, tonauit. Exodi 19. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τρίτῃ γενηθέντος πρὸς ὄρθρον, ἐγίνοντο φωναὶ, ἀστραπαὶ, καὶ νεφέλη γνοφώδης ἐπ' ὄρους Σινᾶ. Prateius.

Coeleste oraculum in l. iubemus. 10. C. de ſacroſ. Eccleſ. ſumitur pro indulgentia Principis viua voce conceſſa, Alciato ibidem. Ideo autem cœleſte dixere Impp. quaſi e cœlo dimanent principis mandata, vt innuit Iuſtinian. in Nouel. ſæpiſſime. Prat.

Coelestis aqua, pluuia dicitur, l. 1. §. 1. ff. de aq. & aq. plu. cadit enim de cœlo. Prat.

Coelvm varie accipi conſtat. Quandoque ſignificat Dei domiciliũ N. Marcello ex Vergilio. Et ita definiiſſe videtur Chriſtus Seruator noſter apud Euang. Matth. c. 5. his verbis: μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ. Prat.

Coelos loca ſupera appellat Varr. lib. 4. Analog. Cœlum dictum putat Atl. Gallus, quod eſt cælatum: Varro autem à Chao: Hinc cauum, & hinc cœlum.

Coelvm etiam pro aere dixerunt Veteres Non. Marcello, & IC. l. 1. ff. de acquir. rer. dom. l. 1. §. 1. ff. de cloac. l. fin. §. pen. ff. quod vi aut clam. l. ſi apes. ff. de furt. l. 1. ff. de ſeruit. vrb. præd. l. ſi cuius 13. §. ſi tamen. ff. de vſufr. Eodem ſenſu accipe apud Cic. lib. 2. de Nat. Deor. vbi de cœlo craſſo loquitur. Sic apud Vergil. lib. 1. Georgic.

-----Varium cœli prædicere morem.

Coeli, inquit Seruius, id eſt, aeris.

Coelvm, vt definit Iuſtinus Philoſophus Martyr. in lib. expoſit. fidei. q. 5. & in q. à gent. quæſt. 63. proprie eſt ſumma pars totius mundi.

Coeli in diuina ſcriptura aut ſunt, qui per ſe & eſſentia cœli ſunt, veluti primum cœlum, aut aeris ſpatia.

Coelvm duobus modis dici refert M. Varro lib. 4. de Ling. Lat. Nam in primis cœlum dicitur cœli pars ſumma, vbi ſtellæ & aeris plaga, tenero terram complexu continens. Et quidem Ælius non tam Cœlum à cælando, quam cælare à cœlo, deductum eſſe putat. Cœlum alii ita vocatum cenſent, quod ſit cælatum impreſſumque variis ſignis, & diſtinctum ſculptumque. Hinc prædari illi verſus Varronis:

Mundus domus eſt maxima rerum,
Quam quinque altitona fragmine zonæ,
Cingunt, per quam limbus pictus bis ſex ſignis
Stellimicantibus, altus in obliquo æthere, Lunæ
Bigas acceptat.

Aliis cœlum dicitur vt κοῖλον. Cæterum vbi ſcribitur à Varrone, Ego magis puto à chao cauum, quæ ſcriptura mirifice mihi probatur; in antiquis libris reperio à chao couum, vt librarius fortaſſe cohum ſcribere voluerit. Nã vt ait Feſtus, Cohum poetæ cœlum vocauerunt. Itidem in antiquiſſimo lib. Cl. V. Herrici Memmii ita ſcriptũ reperi, coitus eſt quo cœlum continetur. Vnde Ennius. Vix ſolum complere coum terroribus cœli. Hæc Torneb. aduerſar. lib. 20. c. 29.

Codonophori, i. tintinnabula geſtantes, Latine dicuntur anteambulones, & ferales præcones, vt annotauit Brechæus l. cum in teſtamento. in tit. de verb. & rer. ſign. num. 10.

Coemiterivm, Latine dicitur Dormitorium, locus vbi mortuorum corpora cõduntur. Sic dictum, quod hæc mors corporis temporaria ſit, ſimulque omnes reſurrecturi. Non inſcite à quibuſdam dictum eſt Sepulchretum: quo & Catullus vtitur. Promptum è Theſauro linguæ Latinæ Steph. Roberti. Spieg. Vel

Coemiterivm dictum à κοιμῶμαι, quod eſt dormio, non cimiterium, quemadmodum vulgus nunc loquitur. Conditoria vero, ſiue ſepulchreta mortuorum in noſtra religione dicũtur Cœmiteria, id eſt, dormitoria, quoniã propter ſpem reſurrectionis, mortuos conſueuit dormiẽtes appellare, & eoſdem dormire in domino. Nebriſſ. Errant igitur iuris pontificii interpretes Geminianus, Abbas & alii, qui inde ſic dicta exiſtimant, quod cinis in eis mortuorum tegatur. Maioragius lib. 2. Miſcel. c. 19. De Etymologia huius dictionis vide latius Brechæum l. Tabernæ. ff. de verbor. & rer. ſign.

Coemptio, ſolennis matrimoniorum contrahendorum ritus erat, cuius Cicero lib. 1. de Orat. & in oratio. pro Flacco & pro Murena meminit, & Seru. in 2. Georg. & in 8. Æneid. & Iſidor. li. 5. c. 24. Boethius in Topica, coemptio, ait, certis ſolennitatibus peragebatur, & ſeſe in coemendo (ſic enim lego) inuicem interrogabant: vir ita: an ſibi mulier materfam. eſſe vellet: illa reſpondebat velle. Item mulier interrogabat, an vir ſibi paterfam. eſſe vellet: ille reſpondebat velle: itaque mulier viri conueniebat in manum, & vocabantur hæ nuptiæ per coemptionem. Et erat mulier materfam. viro, loco filiæ. Quamobrem & ſuorum hæredum loco habebatur, vt Vlp. in Inſtit. tit. 22. tradit, & in ius, manum, poteſtatemq; viri cum capite fortunas ſuas transferebat, vt Cic. in Topic. oſtendit. Coemptor vero apud Vlpian. in Inſtit. tit. 11. fiduciarius pater dicitur: quoniam cum patre naturali vna emit. Briſſ. Adde Conna. lib. 8. c. 3. nu. 2.

Coemptio etiam ad adoptiones pertinebat, vt colligitur ex Epit. Vlp. tit. 11. §. qui liberum. Vnde & (rum. Prat.

Coemptor pater, qui pater naturalis dictus eſt d. §. qui libe-

Coenacvla cœperunt, cum deuentum eſt ad altitudinem ædificiorum, quæ olim contignationis vnius: vnde pars ſuperior Cœnaculum dici cœpit, ad quam ſcalis aſcendebatur, hinc dictum quod illic veteres cœnabant. Huius meminit Paulus l. 3. §. fin. ff. de offic. præfect. Vigil. l. 1. §. ſi filiusfam. ff. de iis qui deiec. vel effud. Varro de ling. Lat. lib. 4. vbi, cubabant, inquit, cubiculum: vbi cœnabant, cœnaculum vocitabant: poſteaquam in ſuperiore domus parte cœnitare cœperunt, ſuperior domus vniuerſa, Cœnaculum dicta. Vnde cœnacularius dicitur, in cœnaculo habitans. l. ſolutum §. ſolutã in fin. ff. de pign. act. Sic apud Plautum vocatur pauper hiſtrio inquiens, In ſuperiore qui habito cœnaculo, ſe enim pauperculũ dicit, qui habitet in ſuperiore domus cœnaculo ad tegulas, non in inferiore in prima contignatione, ſed in ſuprema: Et cœnaculariam exercere is dicitur qui domos totas conductas, per ſingula cœnacula inquilinis locat, quæſtum inde faciens, pluris in ſummam locando. l. ſi vero. §. ſed ſi quis, ff. de his, qui deiecer. vel effud. Old.

R 2

COENACVLA autem tenues homines conducere ac incolere ſolebāt:vnde Iuuenalis,Rarus venit in cœnacula miles:quippe ad homines egentes, in quorum ædibus expilari nil poſſit.Vlpian.l.1.§.5.ff. de his qui effud. vel deiec. Si filiusfam. cœnaculum conductum habuit, & inde deiectum vel effuſum quid ſit,&c.Idem §.8.Si plures in eodem cœnaculo habitent: & ex l.5.apparet,in cœnaculis cubicula fuiſſe exhedras,conclauia,cæteraque habitationi neceſſaria.Hotom.

COENATIO vero potentiorum Budæo erat cœnandi locus,quū ad cœnaculum ſcalis aſcenderetur, vel cochleis.Vitruu.li.6. Cum enim aucto,inquit, mirum in modum Romano populo,neceſſe fuiſſet in cœnaculis habitari (nam antea, cum per vrbis laxitatem licebat, vnius tantum contignationis erant ædificia) ad ædificiorum altitudines deuētum,& ædium frequentiam Bud.l.ſi cuius.ff.de vſufruct.Oldend.

COENATORIA Q.Mutius appellat Pallia, quæ domini noctu,id eſt,ſub cœnæ tempus ſumebant. Vnde Martial.

Pugnorum reus,ebriaq́; noctis
Cœnatoria mittat aduocato.

Et quamuis eſſent iſta pallia viris & fœminis promiſcua, vt ex Tacito Baifius docet;& ex Vlp.l.veſtis.ff.de aur.& argen. legat.& l.veſtis.ff.de verborum ſignific.non tamen ita communia,quin diſtincta eſſent ſua viris, ſua mulieribus pallia. Cæterum quoſdam ſenatores muliebribus vſos cœnatoriis, noctu & domi,non ita valde mirabitur, quiſquis ſciet Caligulam Imperatorem, non modo virili, ſed ne humano quidem habitu palam vſum fuiſſe,vt ſcribit Suetonius;Sæpe depictas gemmataſque indutus penulas,inquit, manuleatus & armilatus in publicum proceſſit, nonnunquam ſocco muliebri,&c.Conna.li.6.c.3.n.2.

COENA recta, hoc eſt legitimum conuiuium: Sportulæ loco erat apud antiquos liberaliores: ſordidi tantum ſportulam præbebant,teſte Budæo.Spieg.

COENA terreſtris Plauto in captiuis dicitur:ex oleribus & heluellis conſtans,quia ea terra naſcuntur: Erat autem pauperum & plebeiorum. Torneb.lib.1.aduerſar.c.22.

COENA viatica apud eundem eſt cœna aduentitia. Nam peregre redeuntes ſolebant conuiuio excipere amici. Saluos,inquit,cum peregre aduenis,cœna detur.

COENOBIA, vnde dicantur, & quamobrem monaſteria ſic appellentur,Iuſtin.oſtendit Nou.123.de eccleſ.diuerſ.cap.§.ἐν πᾶσι.56.In omnibus monaſteriis,inquit, quæ cœnobia dicūtur, iubemus in vna domo omnes habitare, & ſimul ali, & vna domo omnes ſeorſim dormire. Eſt etiam vitæ fortunarumque communitas,ſiue ſocietas, verbumque eſſe Romanum Aul.Gell.ſcriptum reliquit.Prat.

COEPISSE dicitur quis, ſi fundamenta iecit, vel locum purgauit,ſed & ſi locus illi petenti deſtinatus eſt,l.1.§.cœpiſſe.ff. de pollicit.Prat.

COEPTVS annus,id eſt,inchoatus:opponitur pleno & conſummato,impleto. Cœpta lis. Cœptus magiſtratus,opus,iudicium.Briſſ.ex ff.& C.

COIPPE pro quippe.Briſſ.

COERCENDIS. Calepinus multas videtur adferre ſignificationes verbi coerceo,es,ſed quæ fere in idem recidunt. Primū enim coercere ſignificat reſtringere.Cicer.in Lælio. Quam ſerpentem multiplici lapſu & erratico,ferro amputas,coercet ars agricolarum. Item refrenare,continere: vt quando dicimus coercere aquam, hoc eſt, continere ſic,ne defluat, vel dilabatur,l.pen.ff.de fonte. Lactantius lib.3. Illud ſatis eſt ad coercendum furioſi hominis errorem. Item colligere ſiue ſimul ſtringere.Ouid.lib.1. Met.

Vitta coercebat poſitos ſine lege capillos.

Item compellere.Cic.li.3.ad Herennium.Prudentiæ partibus vtemur in dicendo,ſi commoda pro incommodis conferemus,quum alterum ſequi,alterum vitare coercemur.Item punire,caſtigare. Quomodo accipi videtur ff.& C.in tit.ad l.Iul.de adulter.coerc.& ſtupro.Hinc coercio,vel coerctio, ſiue coercitio (vox Liuiana, & veterum Iuriſcoſſ.in exemplarib.vetuſtioribus,quæ Haloander ſecutus eſt)dicitur caſtigatio,punitio. Modica quidem coercio dicitur caſtigatio, quam ſimplex iuriſdictio ab imperio mutuatur, cuius ſolius eſt omnis coercio.Quare,quicquid coercionis eſt,ſupra modicam caſtigationem, meri imperii eſt. de hoc fuſius Salomon. in l.1.ſi quis ius dic.Anchora.

COERCERE tum de pecuniaria,tum de corporali pœna vſurpatur: nam & coercere pignoribus dicitur in l.4.§.1.ff.de damno infect.& lib.de Orat. Pignoribus ablatis Craſſum inſtituit coercere. At in lib.de leg.3. Magiſtratus ciuem nec obedientem mulcta,vinculis,verberibus coercendo.Sic in l. 6.ff.de pœn.l. nemo 7.ff.de reg.iur.Prat.

COERCERE pecuniaria multa, & corporali animaduerſione, morte,exilio,vinculis,verberibus,& pignoribus captis,Briſ. Coercere miniſteria deprehenſa,fraudem,licentiam.

COERCERI maleficia conſtitutionibus publice: animaduerſione,pœna,mulctis,verberibus:variis æſtimationibus: exilio. interdictione rei certæ.Briſſ.ex ff.& C. Coercentur cuſtodia volucres,beſtiæ,feræ,id eſt,continentur. l.3. de acquir.rer. dom.Briſſ.

COERCERE arbores,eſt ramos conſtringere,& circuncidere,ne eius vmbra vicino prædio noceret,l.1.§.deinde.ff. de arboribus cædend.Prat.Hinc

COERCITIO,animaduerſio pecuniaria, ſiue in corpus punitio, & caſtigatio.Huius varia genera ſunt.quædam enim capitalis,l.hæc ſtipulatio.200.ff.de verbor.ſign. quæ ad corporis punitionem pertinet,& habet publicā exercitionem. Quædam vero eſt modica apud Paulum l. fin.ff.de offic.eius, cui mand.ad miſtum imperium pertinens, quæ & ipſa pecuniaria eſt, pignoris capione iudicibus conceſſa, ne iuriſdictio inutilis eſſet. Eſt & leuis coercitio apud Vlp.l.prætor.7.§. præterea.ff.de iniur.& l.non ſolum.§.quāquam. ff.eod.qua ſignificatur leuis pulſatio,& emēdatio,vt ipſe Vlp.interpretatur in d.§.præterea.Pr.Coercitio morū,ſeruorū. Br.ex ff.

COERRARE calciatus dicitur præfectus Vigilum apud Paulum l.3.§.ſciendum.ff.de offic.præfect. vigil.cum huc illuc vicatim diuagatur,idque cum aliquo comitatu,& noctu.Florentina lectio, quæ Calciatum,habet, defendi poteſt aduerſus coniecturam legentis Falciatum ex M.Cicer.lib.1.de Natura deorum,cum pelle caprina,cum haſta,cum ſcutulo,cum calceolis.Calcei indumentum pedum erant,quos noctu induebant diligentius citiuſue coerrandi cauſa.Prat.

CÆTERORVM & reliquorum appellatione,etiam omnes continentur,Connanus lib.6.c.7.n.4.Prat.Vide ſ.Ceteri.

COETV,concurſu l.5.ff.ad l.Iul. de vi pub. Cœtus & concurſus dicitur non conuenientium,aut tranſeuntium,ſed conuocatorum, quaſi ad ducem ſuum concurrentium, vbi diuiſa eſt in partes ciuitas,Senec.8.controuerſ.3.Briſſ.

COETVS in lege XII.Tab.& apud Martia.l.qui cœtum. ff. de ſicar. accipitur pro hominum conuentu, & congregatione à coeundo,Iſidor.lib.6.c.18.Etymol.auctore Virgil.primo Æneid. Et cœtu cinxere polum. Vnde in decret.diſtin.15.Qui cœtum fecerit, vt inquit Seneca in declam. capitulo eſt, id eſt,dignus morte Nebriſſ.Vlpianus turbæ comparans l.prætor.§.1.ff. vi bonorum rapt. hominum multitudinē diffinit, adiiciens decem aut quindecim homines cœtum, vt & turbam,facere.vide Bart.d.§.1.Prat.

COETVS ſolennes,Vide l.1,C.de præpoſit.ſacr.cubic.

COETVS multitudinis magnæ nomen eſt coeuntis ex conſenſu quodam.Briſſ.

COGERE in ordinem,id eſt,vt vulgo loquimur,inquit Budæus ad l.diuus.ff.de offic.præſid.ſuo ſtatu & conditione continere.Huic opponitur,Eximere numero Budæo.Old.Prat.

COGERE homines pro conſcribere,colligere,congregare,apud Vlpian. in l.2.§.dolo.ff.vi bon.rapt. Oldend. Cogere turbam,Coactis hominibus.Cogi iudices. Cogi numerus dicitur.Briſſ.

COGERE metu.Coactus metu.Coactus per vim.Briſſ.ex C.& ff.

COGERE radices pro concipere,in l.3.ff.arbor.furt.cæſ. Briſſ.

COGERE fructus,i.colligere.Coacti fructus.Cogēdis fructibus. Cogendorum fructuum cauſſa.Briſſ.ex ff.Coactis vindemiis.

COGITVR aqua,id eſt,colligitur.

COGVNTVR ad fiſcum bona,quæ fiſco vindicantur. Briſſ.

COGI in ærarium,in fiſcum. Coacta in publicum.Briſſ.ex ff.& Codic.

COGVNTVR duo in eundem ſemiſſem.l.142.de verb.ſign.

COGERE aliquid ex mercedibus ſuis,leg.3.§. ſi quis ſeruum de ſtatuliber.

COGI fructuarium poſſe,recte colere, l.ſi fundi in princ. ff. de vſufruct.Spieg.

COGITARE,non eſt,vt Alberic.adnotat,quaſi ſimul agitare,ſed dubitare,& veluti in mora eſſe conſilii explicandi. Nonius. Cogitare,eſt dubitare:Deliberare,confirmare.Spieg.

COGITARE de nuptiis,l.7.C.de repud.

COGITATIO defunctæ. Cogitatione mortalitatis donare. Cogitationis pœnam nemo patitur.Sola cogitatio furti faciendi furem non facit Briſſ.ex ff.Non enim ſatis eſt, ſi quis eius mentis ſit,vt data occaſione id commiſſurus ſit, ſed requiritur,vt mentis concepta in effectum producat,alias in delicti pœnam non cadit.Gœddæ.in comment.tit.de verbor.ſign.l. 225.num.1.

COGITATIONE domini poſſidere,in l.21.circa med. C.de furt. eſt animo ac opinione domini.Gothofr.ibid.in l.21.

COGITATIONES innoxiæ dicuntur,quæ malæ euentuque contrario cadunt,eaſque putant neque criminoſas,neque culpę affines eſſe. Etenim non ſemper euentus rei ſpectandus, ſed conſultatio eſt.Spieg.

COGNATIONIS nomen,ait Paul.à Græca voce dictum videtur. Συγγενεῖς enim illi vocant, quos nos Cognatos appellamus. Agnati ſunt per patrem, cognati ex eadem familia: qui autem per fœminas coniunguntur, cognati tantum nominantur.Inter agnatos igitur & cognatos hoc intereſt, quod inter genus & ſpeciem. nam qui eſt agnatus, & cognatus eſt. non vtique autem qui cognatus eſt,& agnatus eſt. Alterum enim ciuile, alterum naturale nomen eſt, l. 10. §.1. ff. de grad.

grad. & adfin.Paulus li.4.Sent.c.8.Hot.

Cognati,ait Modeſtinus,ab eo dici putantur,quod quaſi vna communiterue nati,vel ab eodem orti,progenitiue ſint,l.4. §.1.ff.de grad.& adfin.Hotom.Briſſ.

Cognati, inquit Vlp.appellati ſunt,quaſi ex vno nati,aut,vt Labeo ait,quaſi commune naſcendi initium habuerint,l.1.ff. vnde cognati.Hot.Briſſ.

Cognatio eſt ius quoddam inter certas perſonas,quę natura vel legis fictione inter ſe cognatæ ſunt, inſtitutæ eius enim duę ſunt ſpecies.Naturalis & ciuilis.l.17.§.1.ff.de adop. Illam ſpecialiter cognationem,hanc agnationē appellamus.

Cognatio in genere eſt neceſſitudo hominum (quam perſonarum coniunctionem vocat Alex.Imp. & ſanguinis neceſſitudinem Gordianus,) quos ab eodem ſtipite communi deſcendentes ſanguis coniunxit,natura vel legis fictione.Vult. in comment.Inſtit.de Nuptiis.n.38.

Cognatio autem ſpecialiter eſt naturalis per fœminas coniunctio. Specialiter etiam cognati dicuntur,qui per fœminas coniunguntur,l.vlt.§.1.de gradibus.Briſſo.Naturalis cognatio eſt communio ſanguinis quam habent ii inter ſe, qui ex eodem progenitore orti, quaſi riuuli ex eodem fonte deducti dimanarunt.Ciuilis autem,quæ per adoptionem contrahitur,non ſanguinis,ſed iuris communio eſt, l.4.§.1.ff.de gradibus.quæ ſic fortaſſe non incommode definiri poterit,vt dicatur eſſe communio eiuſdem iuris, quod habent ii inter ſe,qui naturaliter cognati ſunt,per adoptionem contracta: ſed quoniam ea non vera, ſed ficta & adumbrata cognatio eſt,ideirco definiri neque à nobis ſolet,neque vero ſatis abſo lute poteſt.Hoto.

Cognati proprie dicuntur,quaſi cum aliquo nati. l.1.ff. vnde cognat.quare non immerito dubitabatur,an nepos poſt aui mortem conceptus, auo cognatus eſſet.Iulianus tamen in l. 8.ff.de ſuis & legit.Nam quod in conſuetudine,inquit,nepotes cognati appellantur,etiam eorum poſt quorum mortem concepti ſunt, non proprie, ſed per abuſionem, vel potius κατ' ἀναφορὰν accidit: i.relatione ad vitam aui facta.Nam quod Alciatus lib.diſput. primo diſputat, his poſterioribus verbis Iulianum dixiſſe;Generis verbum per abuſionem dici de ſpecie,videamus ne ſatis caute dictum ſit quum ad argumentum quod ex definitione vocabuli ſumi poſſet,Iulianus hæc referat: neque horum verborum additio faciat, vt genus in ſpecie κατ' ἀναφορὰν ponatur, ſed vere per abuſionem id dicatur:concinnius tamen per relationem ad aui vitę tempus factam.Et eadem ratione VIpian.in l.7.ff.de ſenat.diſput.eum qui poſteaquam pater ſenatu motus eſt concipitur,ſenatoris filium non eſſe.Hotom.

Cognatio generale nomen eſt, & omne vinculum ſignificat, quod vel naturaliter ex iure ſanguinis, vel adoptione contingit. Inter agnationem vero & cognationem hoc intereſſe traditur, quod inter genus & ſpeciem, cum illa per virilis tantum ſexus perſonas, hæc ex quacunque naturali coniunctione contingat. l.penult.ff. vnde legit. Ex eo cognationes legitimæ,quæ agnatorum ius habent, l.12.§.vltim.ff.de ritu nupt.Et hæc cognatio ciuilis naturali coniuncta eſt. Ciuilis vero per ſe ſine naturali cognatione per adoptionem conſtituitur.l.4.§.1.ff.de gradibus. Quibus enim agnaſcitur in adoptionem datus, his & cognatus fit. l.1.§.cognationem.ff. vnde cognat.l.4.§.pen.ff.de gradibus.Briſſ.

Cognatvs creditor præfertur extraneo licitanti. Gœddæ.in comment.tit.de verb.ſign.l.51.n.1.

Cognatvs in adoptionibus eorum tantum cognationem in adoptiua familia nanciſcetur,quibus fit agnatus.l.1.§.cognationem.Vnde cognati.

Cognatvs ei qui adoptatur nemo fit ex ea familia, in quam per adoptionem venit, præter patrem,eoſue quibus adgnaſcitur.l.4.§.in adoptionem de gradib.

Cognatvs non eſt,qui poſt mortem meam naſcitur, in cuius cognatione ego viuens fueram.Vult.in commen.Inſt.de hęred.quæ ab int.§.8.nu.2.

Cognationis ſubſtantiam bifariam apud Romanos intelligi tradit Modeſtinus l.non facile. §. cognationis.ff. de grad.& adfinibus. Quædam enim iure ciuili,quædam naturali connectuntur:nonnunquam vtroque iure concurrente & ciuili & naturali copulatur cognatio.Singula hęc genera explicat Modeſtinus in d.§.cognationis. cuius verba huc tranſcribere vaniſſimi eſſet operis. Ad ciuilem cognationem pertinet & Spiritualis,qua de extat titulus,De cognatione ſpirituali in Antiq.& 6.Decretalium,quibus locis explicatur eius vis, eiuſque contrahendæ genera.vid.mox infra. Cognatio autem, quæ ciuilis, ſiue legitima Modeſtino dicta eſt, legalis Pontifici dicitur,cap.vnic.de cogna.leg.in Antiq.Prat.

Cognatio ſeruilis iuri quidem ciuili incognita, naturali tamen bene nota.Vulte.in commen.Inſtit.de Serui. cogn.n.4.

Cognationem etiam inter vulgo quæſitos conſiſtere Gaius l.2.ff.vnd.cognat.Sed & inter ſeruos quæ Seruilis dicitur,l. adoptiuus.ff.de ritu nupt.& Inſtitut.de ſerui.cogn.Prateius Briſſon.

Cognationis iure ſuccedere,l.5.C.vnde legit.

Naturalis Cognatio ad legitimæ differentiam dicitur. Briſſ.

Cognationi legatum, cognatis deberi ſcribit Vlp.l.ſi cognatis 19.ff.de reb.dubiis.Prat.

Cognatio multifariam diuiditur,vt colligitur ex l.cognationum.ff.de var.& extr.cog. Iuxta Theophilum diuiditur in tria:in parentes, in liberos,& in propinquos, qui ex tranſuerſo veniunt.Et parentes quidem ſunt,qui nos genuerunt: veluti pater,mater,auus,auia,& qui ſup.hos ſunt.Liberi vero,qui ex nobis gignũtur:veluti filius,filia,nepos,neptis, & qui infra hos ſunt. Ex tranſuerſo propinqui ſunt,qui neque nos genuerunt,neq; à nobis gignuntur, ſed ſtirpem ſuam & radicem nobiſcum habent communem: veluti frater,ſoror, patruus, vel auunculus, amita,vel matertera,conſobrinus, conſobrina,& qui ex his deſcendunt.Spieg.idem etiam ſentit Cuiac. in expoſitio. Iuſtin.118. dum inquit:cognatio triplex eſt,vt ait Nou.89.Diuiditur enim in parentes& liberos, qui in recta linea conſtituuntur,& eos qui ſunt ex trãſuerſo ſiue à latere in agnatos & cognatos. Sed & parentes ipſi ac liberi diuidi poſſunt in agnatos.nam pater filiofam.eſt agnatus,filio emancipato cognatus:mater quę conuenit in manũ viri, filio eſt cognata,non agnata: nepos ex filiofam.auo eſt agnatus,nepos ex filiofam.cognatus: filius ſuus patri agnatus,filius emancipatus,cognatus.Cuiac.in ſ.adducto loco.

Cognatio ſpiritualis, eſt propinquitas, vel attinentia perſonarum,quæ prouenit ex ſacramenti datione,vel ad ſacramẽtum requirendum atteſtatione,vel attentione. Vnde ex cognatione ſpirituali,quæ in baptiſmo contrahitur,nouē propinquitates naſcuntur. Prima filiatio inter ſacerdotem baptizantem,& baptizatum. Secunda,compaternitas inter Sacerdotem & patrem baptizati. Tertia, commaternitas inter eundem,& matrem baptizati.Quarta,inter filios ſacerdotis & baptizatum,ſcilicet fraternitas.30. quæſtio.1.homines & quæſtio.3. ita diligere. Quinta filiatio inter baptizatum & ſuſcipientem ex baptiſmo. Sexta,filiatio inter eundem & vxorem ſuſcipientis.Septima fraternitas inter baptizatum & filios ſuſcipientis.Octaua,compaternitas inter ſuſcipientem & patrem ſuſcepti. Nona,commaternitas inter eundem & matrem pueri.30.quæſtio.3.per totum. Spieg.Prat.

Cognita rei veritate l.10.ff.de iudic.Briſſ.

Cognitam ſtupro dicunt, cum qua ſtuprum commiſſum eſt. Catullus vnis ſenibus cognitas fœminas vocat, quæ vnum expertæ virum fuerant.Briſſ.

Cognitionis verbum, in Principũ reſcriptis ſtricte poni, Iaſ. docuit in l. cum prolatis ff. de re iudic. proindeque excludi ſententiam in eis:cæterum à lege prolatum,includit eam. Albericus adnorauit,iudicem exequendo cognoſcere.Spieg.

Cognitionis nomen quia generale eſt,ad ea plerunq; iudicia refertur,quę extra ordinem habentur.Connan.lib.1.c.16.n.4.

Cognitiones ſunt cauſarum:vt cum dicimus,Senatus Romani cognitionem, certæ legi non fuiſſe obnoxiam. Id monuit Rhenanus noſter in Senecæ ludum.Spieg.adde Ræuard.l.vbi lex duorum.ff.de reg.iur.

Cognitio appellationis, de liberali cauſa,de ſuſpectis tutoribus.Falſi.Mutandi procuratoris.Suſpecti tutoris. Briſſ.ex ff.

Cognitio cauſæ quandoque pro eius exercitatione ponitur, citra tamen diffinitionis faſtigium. Dicuntur & illæ cauſæ cognitionis eſſe, quæ non iuris ordinarii ſunt,ſed cognitioni Principis reſeruantur: quam ille per auditores ſuos extra ordinem abſque vllis proceſſuum ambagibus confeſtim definit.ex Alc.parerg.Spieg.

Cognitio ipſius feudi, pertinet ad dominum,& pares Curiæ. Sed ea quæ incidunt circa feudum,iudicari poſſunt apud ordinarium:c.1,apud quem vel quos cont.& c.1.de contro.inter dom.& alium,& ex parte.de for.compet.Spieg.

Cognitio Prætoria, Præſidii, Senatus, Religio iudicis, Officium iudicis.l.1. ff.de rei vindic.l.2. ff.ſi vſusfruct.petat. Vbi requiritur cognitio:ibi de modo,de cauſa,& de perſona quęrendum,vt intelligas quid reuera ſit cognitio,& quantum abſint à cognitione,qui ſcripta tantum legunt l.cum hi quibus. §.vult igitur oratio.ff.de tranſact.Old. Vide latius Brechæum l.notionem,in tit.de verb.& rer.ſign.Prat.

Cognitio. Paſſim in libris C.pro negotii examine,diſcuſſione, & quæſtione.l.1.ff.de officio aſſeſſ.l.cognitio,4. ff.de offic.eius cui mandat.eſt iuriſdict.& alibi ſæpe.Prat.

Cognitionvm genera paſſim hæc in iure reperias. Prætoria,l. 1.§.per hanc.ff.de rei vind.Extraordinaria,ff de extraord.cognit.quæ recenſentur in l,1.ff.eod. Eſt & alia cognitionum diuiſio à Calliſtrato tradita,l.pen.ff.eod.de honoribus,ſiue muneribus,de re pecuniaria,aut de exiſtimatione,aut de capitali crimine. Eſt & cognitio iudiciaria, vide l.18. C.de nupr.l.10. C.vnde vi. Item planaria, quæ fit de plano citra tribunal. Gothofr.ad l.4. C.de dilation. Porro vbi cauſæ cognitio eſt, ibi Prætor, ibi tribunal deſideratur, l.2. §.dies.ff.ſi quis ordo in bon.poſſ.& l.vbicunque,ff.de diuerſ.reg.iur. quam explicant P.Decius & nouiſſime P.Faber, idque eruditiſſime. Prateius. Quæcunque cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum

expediri non poſſunt. l.9.de offic. proconſ.l.71. de reg. iur. vid.infra cauſa cognita.

Cognitio,notio,Iuriſdictio pro eodem ſæpe accipiuntur.Inter notionem & cognitionem tantum intereſt, quantum inter genus & ſpeciem.Gœddæ in comment.tit.de verb.ſigni. l.99.nu.3.& 7.Notio eſt quælibet cauſæ cognitio, ſiue ea iure magiſtratus expediatur,ſiue abſque iuriſdictione i.e. ſine magiſtratus iure. Cognitio, ea ſaltem cauſarum notio eſt, quæ iure Magiſtratus & vi Iuriſdictionis exercetur. Itaque omnes,qui cognitionem habent,habent etiam notionem:at non contra.ibid.

Cognitio pro inſtantia (vt nunc vocant) accipitur apud Papinianum l.pen.D.de ſuſpect.tutor.vt Bart. docet. Oldend. Prat.

Cognitionem pro accuſatione poni putat Alberic. in l.ſi ea, quæ. C. qui accuſ. non poſ. Equidem pro negotii examine, diſcuſſione,& quæſtione accipi putem.Prat.

Cognitionum ſummariarum exempla varia collegit Iac.Rebuff.

Cognitionaliter,hoc eſt,adhibita cauſæ cognitione,vtraque parte præſente & audita,in l.fin.C.de legib. Græcis κατὰ διάγνωσιν,vt μονομερῶς vna tantum parte præſente.Prat.Sic

Cognitionaliter approbare,in l.10.C.de reuoc.donat. Et cognitionaliter audire,in l.3.C.de quæſt.

Cognitionalis ſententia.l.1.C.de ſent.pręf.pręt.l.13.C.de ſent.& interloc.omn.iud.Sic

Cognitionalia certamina, l.8.§.3.C.de præſcr.30. vel 40. annor.l.37.C.de appell.

Cognitio etiam ſumitur pro ſuſceptione cauſæ alienæ,& defenſione,l.nemo 6.C.de cognit.& procurat.Prat.

Cognitio vt ſuſcipi,ita Finiri,Solui, Circumduci, & induci dicitur.Briſſ.

Cognitor, quem ita Feſtus lib.3.diffinit, qui litem alterius ſuſcipit coram ab eo,cui datus eſt,quod probat Anianus C. Theodoſi.interpres,tit.de cogni.& procurat.his verbis;Cognitoris eſt,cui ſine mandato cauſam agendam pręſens,pręſente iudice,litigator iniungit. Hunc à procuratore ſeparat Paulus lib.1.Sent.tit.2.&3.& tit.C.Th.de cogn.& procura. tametſi vtrumque litis miniſtrum adpellent diui principes l.vlt.C.Th.eod.Pratei. Hinc cognitura apud Suetonium in Vitellio,pro procuratione:Torneb.lib.adu.5.cap.1.

Cognitor olim erat, qui præſentis alterius cauſam tuebatur vt ſuam.Briſſ.ex iam d.li.3.Feſti,& ex Aſconio in Diuinatio.

Cognitor apud acta conſtituitur à litigatore præſente,apud iudicem præſentem.eſtque familiariſſimus defenſor. Olden.

Cognitorem apud Prudentium accipere debemus,(pro quęſitore.ait Briſſon.)pro iudice qui de negotio,cauſaue diſceptat,eamue cognoſcit.Hic tum cognitor pronūciauit,Claudatur infans carcere. Eodem ſenſu accipitur cognoſcens in l.1.§.calumniatoribus.ff.ad SC.Turpill.Prat. Licet ea tantum inter procuratores iudiciales & cognitores à Budæo in l.moris.ff.de pœnis,exinde ex Alciato lib.2. parerg.c.5. tradita fuerit dittinctio,qua procuratores dictos volūt, qui abſentium cauſam ex mandato ſuſciperent : cognitores autem eos,qui ſine mandato præſentium cauſam tuerentur. idque Feſti Pompeii, Aſconiique auctoritate comprobare exiſtiment,quod Feſtus hunc cognitorem eſſe dicat, qui alterius litem ſuſcipit coram ab eo cui datus eſt:Procuratorem autē eum,qui abſentis nomine auctor fit. Sic autem Aſcon.in diuin.in Verrem. Qui defendit alterum in iudicio,inquit,aut patronus dicitur, ſi orator eſt : aut Aduocatus, ſi aut ius ſuggerit,aut præſentiam ſuam commodat amico:aut procurator,ſi negotium ſuſcipit:aut cognitor, ſi præſentis cauſam nouit,& ſic tuetur vt ſuam.Sic tamen iudico,non acu rē eos attigiſſe. Quamuis enim & hoc quoque diuerſos primū cognitores à Procuratoribus fuiſſe agnoſcamus,quod procuratores abſentium omnino nomine litem exequerētur,tametſi abſentes vocati in iudicio nunquam adfuiſſent : Cognitores autem non aliter fierent,quam ſi dominus in iudicio pręſens conſtituiſſet illum, qui poſtea abſentis quoque cauſam exequeretur: Altera tamē ſuberat præcipua magis differentia, qua,cum procuratores & litem conteſtarentur,& eam quoque peragerent,id ſuo ipſi nomine agerent : qua ratione eos pene dominos,& alieni iuris vicarios Ciceronē in oratione pro Cæci na,vocaſſe diximus.Eodemq; ſpectat, quod dictū eſt à Feſto,eos authores factos,& ab Aſconio eos negocium ſuſcepiſſe,non autem ſimpliciter nouiſſe,aut perſecutos fuiſſe,aut fouiſſe,cum cognitores non ſuo,ſed mandantis nomine litem exequerentur. Ac vt fuerit illud primum inter eos diſcrimen,quo à præſente magis cognitor,quam procurator conſtituebatur, tandem eius rei nulla haberi cœpit ratio,vt leuioris, cum Authore Modeſtino literæ ſcriptæ, ab eoque adprobatæ, quibus ſignificet illum à ſe procuratorem conſtitutum, idem operentur, ac ſi pręſens procuratorem conſtituiſſe.l.ſi procuratorem.ff. de procuratorib. vt & Paulus Sent.lib.1.tit.de curat.& cognitor. procurationem mandari poſſe ait,& à pręſente & abſente,& apud acta,vel alio loco: quaſi quo id loco fiat,nihil interſit,&tamen idem cognitorū à procuratoribus diſtinctionem ſeruat. Non ergo iſtam,ſed illam alteram præcipuam exiſtimamus differentiam fuiſſe, idque ex illo Ciceronis loco patet:Quo refert(in oratio.pro Q.Roſcio Comœdo)obiectum Roſcio fuiſſe à Fannio,quod in ea lite,quam aduerſus Q.Flauium ob interfectum Panurgum mouiſſet,is Fannium cognitorem dediſſet,qui vadimonia inde obiiſſet,ac demum poſt litem cum Fannio cognitore conteſtatam,ſine eo de damno & iniuria cum Flauio decidiſſet.Ac paulo poſt ſubiicit,neminem alteri petere poſſe, niſi qui cognitor ſit factus, cum tamen alioqui conſtet, tam ipſam partem,quam eius procuratorem, recte per ſe litigare,vt ſupra dictum eſt.Ioh.Rob.lib.ſent.2.c.1.

Cognitor ordinarius,l.5.C.de legat.

Cognitor ſacer,id eſt principis delegatus, vice Principis auditurus,cui audientia vice Principis,ſacris apicibus mittendis mandata eſt:vel iudex vice numinis Imperatorii auditurus Gothof.ad l.3.§.1.ibi:cognitori noſtro.C.vbi Senatores vel Clariſſ. (Briſſ.

Cognitor pro quæſitore. l.1.§. calumniatoribus ad Turpill.

Cognitor annonarius, priuatarum litium, ſacri auditorii,id eſt,qui in ſacro auditorio cognoſcit.Briſſ.

Cognitionem cauſę Iuſtinianus vocat,cauſæ dictionem,Nouell.de prætoribus.§.Quoniam igitur nos omnia.Cōſtit.13. Cauſæ quæ ſummam deſiderāt celeritatem,ſine ſcriptis expediri debent.Nou.Vt præſid.abſque vlla datio. §. Secundū veteres. Conſtit.8. Nam homines propter minimas cauſas, magnis fatigari diſpendiis non oportet: vt forſan totius litis æſtimatio,ad ſumptus iudiciales nō ſufficiat.Nou.de appellationibus.§.Illud etiam in tertio cap.Conſtit.23. Viles enim perſonæ ex nō ſcripto perficere poſſunt id,in quo alioquin ſcripturæ ſolennitas exigitur.Nou.de liberis, quomodo eos oporteat.§.Quiſquis autē in abiecta.Conſtit.74. Inter viles & obſcuros viros reputantur,milites armati, & agricolæ.Ibid.Ac vult Iuſtinianus, omnes controuerſias pręciſis ambagibus ad finē decurrere.Nou.de litigioſ.& de cautione.§. Porro cum omnes controuerſias. Conſtit.112.Old.

Cognitionis ſummariæ exemplum longe pulcherrimum eſt in l.3.§.cauſæ cognit.& §.ſeq.ff.de Carb.edict.Quo ex loco noſtri magiſtratus argui poſsūt perniencioſiſſimi erroris,quod pro tribunalibus hodie obmuteſcunt plane,tantū admittētes cauſidicorum blaterationes aut volumina.Nam Vlp.ibi. Hoc enim, inquit,diligentiſſime Prætori examinandum eſt, an expediat pupillo repræſentari cognitionem, an potius differri in tempus pubertatis, & maxime inquiri hoc à cognatis,matre,tutoribuſq; pupilli debet.Audis?inquirere debet,diligentiſſime examinandum eſt.Old.

Cognitio appellationis, cuſtodiarum, falſi,tutoris ſuſpecti, cognitionis ſacræ examen.

Cognitio ad Principem remiſſa.

Cognomen dicitur,quod nomini additur, vt refert A.Auguſtinus li.3.c.8.ſic accipi debet l.ſi in nomine.C.de teſta.&§. ſi quis in homine.Inſt.de leg.& ita Cognomen à Nomine & Prænomine ſeparatur in l.1.ff.de lib.& poſtum.Briſſ.

Cognomen,ait Gothof.ad d.l.ſi in nomine erat,quod nomini coniungebatur,vt agnationis nomen.

Cognominum genera duo conſtituit Auguſtinus ibidem ex M. Varrone li.2.de re Ruſtica. vnum familiæ:vt Annii,Tauri, Statilii,& adſignificāt.Alterum cognominis genus eſt,quod ob aliquam rem additur,& hoc (vt ait Theophilus ad d.§.ſi quis in nomine) ἀπὸ ψόγου, ἢ ἀπὸ ἐπαίνου λαμβάνεται.vt in Pompeio Magni nomen.in T.Manilio Torquati,apud Cic.2. de fin.in Craſſo Diuitis,idem ad Attic.Prat.

Cognomines(Feſto lib.3.)qui eiuſdem ſunt nominis.

Cognominata donatio, vide l.25.C.de donatio.

Cognoſcere ſimpliciter dicitur iudex,qui de cauſa quærit,& diſceptat, litigatoreſque audit,idque pro tribunali,l.1.ff.de conſtitutio.princ.l.quod ſi Epheſi.§.interdum.ff.de eo,quod cert.loc.Suetonius in Claud. Cognoſcens quondam in Auguſti foro, victuſque nidore prandii, quod in Maxima æde Martis Saliis adparabatur,deſerto tribunali aſcendit ad Sacerdotes,Briſſ.Prat.

Cognoſcere eſt rem cauſamq; cognoſcere : quod vel à magiſtratibus & Principibus pro tribunali,vel à iudicibus d tis, de plano fit.Briſſ.vlt.edit.

Cognoſcere ex interdicto in reſcripto Valeriani, & Gallieni l.2.C.de interdict. eſt quærere de cauſa, & examinare eam in cauſa interdicti. Prat.

Cognoſcere quoque tutelæ apud Vlp.l.2.ff. vbi pupill.educ. deb.pro eo accipitur,quod eſt de actione tutelæ diſceptare, & in ea actione litigantes audire.Prat.

Cognoſcere ad iur ſdictionem pertinet,ſignificans negotium excutere,examinare,& de eo ius dicere l.3.§.cognoſcit.ff.de offi.præfect. Vigil.l.2.ff.de re iudica.Prat.

Sic Cognoſcere de appellationibus ponitur in l.6.in prin.C. de appell.& cognoſcere ſuper appellatione.d.l.6.§.2. Iudex de dote cognoſcit : & de damno dato. de inofficioſo cogniturus.

gniturus.Iudex,qui ex hac actione cognoſcit.Officio iudicis familiæ erciſcundæ cognoſcentis.

Cognoscere cauſam:& ſuper cauſa,ſuper re aliqua, ſuper negotio.Briſſ.ex ff.& C.

Cognoscere videtur poſuiſſe vetus interpres in §.interdicimus.in authen.de non alien.pro recipere, pro quo Iuſtinia. Imp.γνώναι, dixerat,quæ interpretatio recipi poſſe videtur ex iis,quæ in eodem §.dicuntur.

Cognoscere dicitur etiam,qui ſtuprat aut comprimit mulierem.Sic ſumitur toto titulo de eo, qui cognou.conſan.vxor. extra.quo ſenſu eodem verb.vſus eſt Papinianus l.mulierem 14.ff.de iis quæ vt indig.Prat.

Cavsa cognita,hoc ſignificat re cognita,examinata,&ex vtraque parte audita,&vocatis his,quorū intereſt,& qui contradicere poſſunt. Nā cauſæ cognitio tunc interuenit,cū de negotio,pręſente vtraq; parte,& audita,vocatáve diſceptatur l.13.§.1.ff.de minorib.l.vlt. C.de legib. l.9. §.vbi decretum. ff.de off.præſid.l.73.de diuerſ.reg.iur.l.vnic.C.ſi aduerſ.dot. Vnde in l.3.C.de quæſtio.cum cognitionaliter audiſſet , i.e. vtraq; parte pręſente & audita cognouiſſet.l.vlt. §.illud.C. de temp.appel.Briſſ.Cauſa legib.cognita.l.1.de his qui ſui.

Vbicunq; autem cauſę cognitio eſt,ibi Pretor plerumque & tribunal deſideratur.l.2.§.dies.ff.quis ordo in bon.poſſ.l. 106.ff.de diuerſ.reg.l.3.§.ſi in cauſa.ff.de bon.poſſ. Nam, vt Impp.aiunt,cognitio cauſæ nō interpellatione planaria, ſed conſidente magis iudice colligitur.l.4. C.de dilatio.Illud etiam obſeruare poſſumus,in his,quæ cauſa cognita fiunt,fere ſemper Prætorem interuenire l.8. §. vult igitur. ff.de tranact.l.3. ff.de reſtit.in integ.l.13. §.1.l.44.& l.45.de minor.l. 22.in fi.ff.de re iud.l.2.§.ſed ſi dubitetur.l.28.§.ſed &ſi dies. ff.de iud.l.9.§.vlt.de arbit.l.15.ff.de bo. auct.iud.l.27.§.hæc autem.ff.de procuratoribus.

Cognoscere inſtrumenta non ſolū eſt relegere,quod ſcripturæ proprium eſt,verū etiam recognoſcere, hoc eſt, & ſigilla inſpicere,& veritatem agnoſcere & deſcripta ſeu copias (vt vulgo aiunt) conferre cum ſuis originalibus, male deſcripta emendare.Gœddæ.in commen.tit.de verb.ſig.l.56.n.1.

Cognoscere inſtrumēta,eſt relegere,recognoſcere.l.56.ff. de ver.ſig.quæ,vt ex inſcriptione apparet,pertinet ad quæſtionem l.15.ff.de reb.auct.iud.Briſſ.vid.ſup.cognitionū genera.

Cognoscere vice ſacra qui vere dicendi ſint, vide in l.16.C. Theod.de appel.

Cognoscere ſubtiliter,& decernere,ſunt diuerſa,l.1.C.vt in poſſeſſ.legator.

Cohærarivs is eſt accipiendus , qui quaſi vicarius magiſtratui adhęreat,quiq; fiduciariam habeat operam,quaſi adiunctus,ceu legatus conſuli adhæret.Oldend.

Cohærere , eiuſdem fere ſignificationis , cuius eſt Adhæreo. Sic ſolo ædificia,non autem aceruum hærere dicimus.l.quia aceruus ff.quod vi aut clam.Spieg.

Cohæret perſonæ conditio,inſula alueo, iuriſdictioni imperium,matrimonio dos,monumento locus,ſolo fructus,&ſuperficies,Briſſon. ex ff.& C.

Cohæredis adpellatione fideicommiſſarium contineri conſtat,l.pater filiū.§.fi.de leg.3.l.Lucius.93.§.fi.ff.eo.tit.Prat.

Cohæres, qui hæres inſtitutus eſt vna cum alio. Vlp. Si ego, ait,ex parte me dicam hæredem , cohæres autem meus poſſideat hæreditatem l.1.Si pars hęred.pet.Notandum autem, quod cum cohærede non contrahimus , ſed incidimus in eum.l.Hæredes.§.ſi vnus ff.famil.erciſc. Oldend.

Cohibentia quidam legunt in l.6.C.quor. appellat. non recip.vbi aliiConiuentia.

Cohors.Varroni varie pro re ſpectatur lib.4.ling.lat.In villa enim cohors dicitur,quod ex plurib. tectis coniungitur.In re mil tari , quod ex manipulis copulatur, & in hoc ſignificatu quot m litib.contiſet apud Roma. & Græcos, docet Alex.ab Alex.lib.6.c.13.Genial.dier.recenſens cohortium genera,ab eo petenda cenſeo.nam ad id inſtitutum noſtrum non pertinet,& vide eundem lib.1.c.5.Genialium dierum & alibi. De cohortibus vide I.Cuiac.in lib.Obſeruationum.Prat.

Cohors magiſtratuum,Cohortes vigilum,Vrbanæ.Briſſ.ex ff.

Cohors,alia milliaria,quę M.D.pedites,equites verò 132.habet:alia quingentaria, quæ ex D.L.peditibus, equitib. verò 66.conſtabat.Alex.de Alex.Gen.dier.li.1.c.5. Spieg.

Cohors à cohortando , quod cohortari ſe ad pugnam ſoleat, multitudo certa militum.*Ein Schar,Ein beſtimpte Zahl Kriegsvolcks.*Spieg.

Cohors prætoria hæc erat apud antiquos,quæ cōſuli aut prętori in prouincia præſto ſemper erat,quaſiq; latus eius cinbat: cuius cohortis præfectus pretorius dicebatur. Budæ. in annot.prior meminit eius IC. in l.2. de offic. præfect. vigil. tum aliis locis fit mentio huius dictionis.Spieg.

Cohors prætoria , cuius mentio fit in Nou. 24. c.1. med.100. cohortalibus conſtabat,Gothofr.ad d.c.1.ibi:vtatur ex centum cohortalibus.

Cohortalis,i.e.vilis, Gothofr.ad l.8. C.de aduoc.diuerſ.iudicior.

Cohorlales dicti,quod in domeſtica militia alicuius cohortis ſint,teſte Alciat.Meminit & horum Iuſtin.in Aut.de defenſorib.ciuit.§.deinde.Accurſiani qui putabāt tit.de Coartalib.lib.12.recte inſcriptum,volunt ex eo dictosquod coartati ſint curiæ, cū ex locis eiuſdē tractatus liquear cohortales à cohorte dici , quaſi cohorti obnoxios , teſte Budæo in Annot.poſter.vbi ind cat cohortales à cohorte ſic dictos,vt curiales à curia,& tr bules à tribu, & de aliis quoq; cohortem dici,probat exēplis. Qui autem hic cohortales,& in l.ſi cohortalis,cohortalini dicitur,iidē ſunt, vt opinatur,cū iis qui apparitores in multis ſuperiorib.titulis appellātur.Sp.

Cohortales,cohortibus adſcripti,cohorti obnoxii. Briſſ.

Cohortales in l.3.C.de hæred.decur.& l.3.C. de can.largi. lib.10.& de cohortal.lib.12.C.ſunt apparitores & officiales perpetui præſidum prouinciarum,quibus manſionum equorum cura plerunq; mandabatur , vt Patritius definit. vide Thalelæum lib.45.Baſilicω. Græci ταξεῶται appellant. Hinc cohortalium conditio,l.2.C.de aduo.diu.iudicum. Et

Cohortalivm corpus,l.2.C.deſenſ.ciuit.Prat.Sic

Cohortalis vita,in l.11.§.1.C.de aduoc.diuerſ.iudiciorum.

Cohortale officium,l.33. C.de appellat.l.7. C.de princip.agen.in rebus.

Cohortalini, vide l.12.C.de hæret. & Manich. l.11. & l.12. §.2.C.de cohortalib.lib.12.

Cohortalina in C.Th.Briſſon.

Cohortalinorvm militia.Briſſon.

Cohortalivm nomine intelligendos arbitratur Fr.Connan. omnes,qui tanquam acceſſiones & adminicula quędam ſunt cæterarum dignitatum.Cohortales autem militiæ aut certè pleræq; earum ſeruiendi neceſſitatę aſtringebant, non ipſos cohortales modo , ſed etiam eorum liberos , vt notatur in tractatu qui eſt de Fabricenſibus & Murilegulis , qui de numero erant cohortalium ſimiles iis qui curiales dicuntur,& quos adſcriptitios colonosvocamus.Quod verum fuiſſe non puto in omnibus aliis cohortalibus , ſed eam neceſſitatem duraſſe tanto tempore quanto ſe obligauerant ad ſeruiendum,vt Baſtagiarij.Connanus lib.4.c.15.n.2.

Κοινὸν.in l.ſi de vi.37.de iud.ff.& l.qui cœtu.5. ff.de vi publi.&l. 1.ff.de adpell.& l.ἐὰν δὲ 6.ff.de excuſ. nterpretatur A.Aug. ad d.l.6.commune, & vniuerſitatem , Gallis adpellatur *vne communauté*,à quibus retinetur nomen illud *Commune* Prat.

Κοινωνία.forenſe verbum eſt I.Polluci lib.9.Onomaſtic.ſocietas, & communio.Prat.

Κοινοπραξία apud Iuſtinianum Inſtitution.de action.in prin.(ſic enim veteres lib. & Theophilus ibidem legunt , tametſi & verbo κοινωνίας vtatur idem Theophilus) Latine ſocietas dicitur κοινοπραγία , ſeu κοινοπραξία Græcis , totorum bonorum ſocietas.κοινωνίαν adpellat C. Harmenopulus lib.3.c.10.& 11. Συνίςαται ἡ (inquit idem) κοινωνίαι πραγμάτων,ῥήματι, καὶ δι' ἀγγέλου. Prat.Briſſ.

Κοινωνικὰ χρήματα dixit Demoſthenes apud Pollucem , eadem inter forenſia recenſentem eodem loco.Prat.

Κοινόβιον,vitæ fortunarúmq; communitas ſiue ſocietas,verbumque Romanum A. Gellius lib.1. cap.9.in fin. ſcriptum reliquit.Iuſtinianus pro loco in quo monachi habitant accepit in Nou.5. §.κοινόβιον. quod verbum retinuit vetus interpres. Iulianus vertit Monaſteria.Eodem verbo in eundem ſenſum vtitur Pontifex,c.cum dilectus.extra.de conſuet.Prat. Vide ſupra Cœnobia.Hinc Cœnobitę l.9.de pœn.in C.Th.Briſſ.

Coinqvino Ioan. Iouian. Pontanus indicat priſcæ ætatis autores non coinquinare, ſed conquinare dixiſſe,ſicuti conuenire & conferre:ac temporum ruditate effectum eſſe, vt pro eo quod erat conquino, dictum ſit coinquino.Spieg.

Coire, i.e. in vnum conuenire. Collegium, vel corpus,coire dicitur Collegiis quibus coeundi ius eſt. Coire inter ſe, eſt matrimonio,vel in matrimonium,coire. Coito matrimonio Briſ.ex ll.D.Coitus,id eſt,coniunctio,vel concubitus.Briſſ.

Coire apud Priſcos verbum criminoſum erat.Lege enim Cornelia cōſtituta erat accuſatio aduerſus eos, qui accuſationes condemnationéſq; coierant.Verba legis extant in Orat.Cicer.pro Aulo Cluent.Pœna legis Corneliæ teneri iubentur, qui in accuſationem innocentium coierint l.1.in princ.ad l. Corn.de falſis.Spieg.Adde Connanum lib.7.c.13.n.8.

Coire in bonam partem,per tot.tit. ff.pro ſocio.

Coire in accuſationem alicuius in l. vlt. ff.de concuſſio.pro ſubſcribere alicuius accuſationi,vt Bud. exponit. Cæterum coitio in malam etiam partem accipitur , pro coniuratione, & conſpiratione.Spieg.

Coire in matrimonium,hoc eſt,conuenire, & conſentire.l.in teſtamento,31.ff.de cond.& demonſtr.Et

Coire vxori in l.in cauſis.12.C.de repud.eſt coire cum vxore.

Coiri ſocietas dicitur,id eſt contrahi.Briſſo.

Coire ſocietatem,l.1.& 4.ff.pro ſocio,eſt contrahere.

Coire ſocietatem ad obligationem innocentium , ad occiſionem innocentium.Coire ſocietatem,quo annona carior fiat. Sic coiri ſocietas,id eſt,contrahi.Briſſon ex ff.

Coire negotiationem l.cum duob.52. §.quidam ff.pro ſoc.Pr.

Coire in alienam litem dicuntur, qui de commodo litis communicando paciſcuntur ſic, vt quicquid ex condemnatione in rem vnius redactum fuerit, inter eos communicetur, l.ex Senatuſconſulto.6.ff.de priua.Briſſo.Prat. (Prat.

Coire aduerſus aliquem, pro conſpirare, l.1. D.nau. cap.ſtab.

Coire pro conſentire, & in vnam ſententiam decurrere, vt in tit.ff.de quibus rebus ad eund.iud.eatur.Et ſępe alibi in materia ſocietatis.Oldend.

Coire cum furibus.l.1.in princ.ff.nau.caup.ſtab.

Coitvm facere, l.5.§.1.C.de ſponſalib. & arris ſponſalit.

Colere fide dominica is dicitur, qui periculo domini colit:Vt fideiuſſor appellatur, qui obligationem alienam fide ſua eſſe iuſſit, hoc eſt periculo ſuo, vt ſi reus ſoluendo non ſit, id à ſe præſtare teneatur.Connan.lib.2.c.10.n.2.

Colere fundum qui promiſit, quid eo nomine præſtādum ſit, explicat Iuriſc. in l.cū quæreretur.§.prædiis.de leg.3.Spieg.

Colere fundum, & ornare, & tueri, & cuſtodire, diuerſa & ſeparata ſunt, l.cum quęreretur.60.§.prædiis D.de leg.3.Pra.

Colere prædia, concordiam, parentes.Colere terram.Briſſ.ex Plinio ff.& Cod.

Colere nummis dicitur, qui ſingulis annis præſtat pecuniam pro fructibus: hoc eſt, vt ea perſoluta omnes fructus percipiat, *Ein Meyer*.Paulus:Conſtat, inquit, colonum, qui nummis colit, cum eo, qui fructus ſtantes furto ſurripuerit, actūrum furti.l.ſi apes.de furt.Spieg.

Coleſevm, vocem nihili apud Alberic. expunge, reponéque Coloſſus, quæ moles eſt par turrib.Spieg.

Collactanevs, qui eiſdem mammis eſt nutritus apud Martianum, de manumiſſ. vind.l.ſi collactaneus l.30. §.Titia.D. de adimendis legat.§.iuſtæ autem.Inſt.quib.ex cauſ. manumitt.non lic.Græce vocatur σύντροφος.Spieg.Hunc eundem & antiqui collacteum dixerunt, vt Iuuenalis, Quid dicam notę collactea mammæ?

Collapsa villa.Collapſum balneum.Briſſon.ex C.& ff.

Collare eſt vinculi ſiue tormēti genus hodie frequens, quod collo reorū iniicitur ignominiæ aut pœnæ cauſa, idq; ſignificatur l.7. ff. ad l.Iul.de vi publica his verbis Aut quid in collum iniecerit, vt torqueatur.Pœna eſt ſeruilis, vel (vt ita dixerim) canina.Nā hoc genere canes vinciri ſolēt.Prā.Qua de cauſa hoc etiā genus vinculi auctore Feſto, interdū canis appellatur, & forſitā Plautus in Caſina hoc ſenſu dixit: deos quæſo, tu vt quidē hodie canē & furcā feras. Niſi verius eſt animal ſignificari, cuius æque ac geſtatio furcæ fuerit ignominioſa, vt in hiſtoria Friderici ab Ottone cōſcripta legim⁹, veterē conſuetudinē pro lege eſſe apud Sueuos & Francos, incēdiariū aut prædonē, ſi nobilis ſit, antequā morte plectatur, ignominiæ cauſa canem ferre de comitatu in proximum comitatum, quod ita Guntherus exprimit Ligurini lib.5.

Quippe vetus mos eſt ibi, ſi quis rege remoto
Sanguine vel flamma, vel ſeditionis aperta
Turbine, ſeu crebris regnum vexare rapinis
Audeat, ante grauem quam fuſo ſanguine pœnam
Excipiat, ſi liber erit, de more vetuſto
Impoſitum ſcapulis ad contigui comitatus
Cogatur per iura canem confinia ferre:
Sin alius, ſellam. - ----

Et ne his quoque locis canem accipiamus pro vinculo, ſed magis pro animali, facit quod ſequitur apud eundem.

——— cuius diſpendia pœna
Ille Palatina cuſtos celeberrimus aula
Non potuit vitare comes, cunctiſque videndus
Portabit ſcapulis paſſus plus mille latrantem.

At verò verbis illis l.7. non collare aut catulum tantum ſignificari puto, ſed quidquid pœnæ cauſa collo Romani ciuis iniicitur, vt de ſporta ſabulo plena ſuppeditat exemplum Cuiac.obſ.lib.11.c.22.in princ.

Collare vinculi genus, quo collum adſtringitur. Briſſ.

Collaria, æ, vinculum quo conſtringuntur colla malefactorum apud Plautum in captiuis. Nonius neutro genere profert collare, ad infamiam magis & pœnam, quam cuſtodiam pertinens.Vide Alciat.in l.verum eſt, de verb.ſign.Vide vinculorum genera.Spieg.

Collatæ nuptiæ dicūtur, quæ de facto celebratæ ſunt, quantum ad ipſorum votum quæq; ductione factæ ſunt: vt conferre ſigna, conferre capita dicimus, i.e. coniungere, & quaſi in vnū adducere. Tunc enim nuptiæ cōferuntur, cum mulier domum viri adducitur, & in vnum eundémq; larem coniunguntur:Connanus lib.8.c.2.n.2.Duaren.conferuntur nuptiæ (inquit) id eſt differuntur. Sic enim accipitur hoc verbum apud Iureconſultos. l.cum ſoluendæ de diſtract.pign.

Collaterales dicuntur, qui ſe adtingunt, vel ſibi attinent tranſuerſaliter per lineam collateralem, non per lineam rectā aſcendentem vel deſcendentem, vt cōſanguinei, vel conſimiles. hoc verbo ſæpe vſus eſt Io. Andreas in declaratione arboris adfinita.Gaius ex trāſuerſo, ſiue à latere vocat l.1.ff. de gradib.& adfinib. Dicuntur etiam collaterales generaliter, omnes æqualiter, quaſi lateribus conſidentes. Old.Prat.

Collaterales ſunt coniuncti à latere, vel ex latere venientes, l.9.in prin.& §.1.C.de natural.lib.& matrib.

Collateralivm ordo incipit à gradu ſecundo. Vultc. in comment.Inſt.de gradib.cogn.n.4.

Collatio eſt bonorum inter fratres ſororéſque facta ſucceſſionis cauſa contributio. Briſſ.

Collatio bonorū (de qua tractatus duo ſūt in libris noſtris) eſt cōtributio certæ partis bonorū inter fratres, propter paternæ ſucceſſionis rationē à Prætore inſtituta. nā cum Prætor contra ius ciuile emancipatos vna cum ſuis ad paternam hæreditatem admiſiſſet, ſui autem bona omnia à ſe quæſita confuſa cum hęreditate paterna haberent:emancipati vero, quæ extra familiam quæſierant ſeorſim ſibi aſſeruarent: iniquum videbatur ſuos cōferre, emancipatos autē nihil conferre, ſed auferre tantū. quare Prætor edixit, vt emancipati volentes ad participandā patris hęreditatē accedere, tantam partē ē ſuis bonis conferrent, quantā ex hęreditate auferrēt: non ſinguli, ſed omnes ſimul, quippe cum omnes emancipati vnius locū obtinerent. Itaq; ſi duo ſint ſui, duo emancipati, quamuis emancipati ſinguli ex hæreditate quadrantē auferant, tamen ex ſuis bonis non ſinguli, ſed ambo quadrantem conferent.Conferūtur autē antiquo iure Aduentitia & Profectitia.hodie ex Iuſtin.cōſtitutione, Profectitia tantū l.vlt. C.de collat.Emancipati inter ſe nihil conferūt.nam cū alter alteri nihil auferat, non ipſorū cauſa ſimpliciter, ſed propter ſuorū rationem & reſpectū, Prætor collationem inſtituit, l. ſi emancipati.C.eo.l.1.& paſſ. ff.eo. Hotom. Collatio etiam fieri dicitur à vectorib.nauis leuandæ gratia: quæ & contributio dicitur.Briſſ.Collatio etiā tributorū, vectigaliū, alarúmq; functionū dicitur.l.vlt. §.patrimoniorū de munerib. & alibi.Sic collationes prędiorū.l.14.§.1.de muner.Briſſ.Iaſon vim huius vocis in iure noſtro varie vſurpatam pulchre oſtendit.in rub.C.de colla. Generaliter aūt accipitur collatio, vt in tit.de colla.bono.ff.pro cōmunicatione, & quaſi in cōmune latione.In iure aūt canonico collatio accipitur pro gratuita quadā beneficij vacātis aſſignatione, ab habente poteſtatē domino clerico legitime facta. Nō.n.fieri debet precibus, pactionibus, præmio, pretio, obſequiis aliaq; humana gratia c.Moſes.8.q.1.Alioquin ſimonia contraheretur, qua collatio ipſo iure nulla redditur.c.ordinationes.Pan.c.cum clerici, de pact.Debet itē fieri pure collatio, non ſub conditione, c.2. de elect. in 6. Præter hæc, fieri debet de patronī conſenſu, ſi beneficium ſit patronatū.c.illud, de iur.patro.c. decernimus. 16. q.7. Et quia clancularia collatio ſuſpitione non caret, c.7.q.1.vt eccle.benefi.ita vt, licet mero iure defendatur, l.non minorē.C.de tranſact.aliis tamen accedentibus adminiculis infirmari poſſit, Panor. c.1. de clandeſt.de ſponſ.Tutius eſt non in occulto conferre beneficium.c.quia propter, §.fi.de elect. ſed coram teſtibus, licet alioqui ſtetur omnino literis authētico ſigillo annotatis, vt ſcribit, & plura alia Io.Corraſ.in paraphraſi ſua, in materiam benefic.Anch.

Collatio, id eſt, traditio, l.1.§.1.C.de ſuffrag.

Collatio annonaria, l.1. C.de præſcr.30.annor.

Collatio auri, l.5. C.de exactor.tributor.

Collatio operarum, l.7.C.de oper.publ.

Collatio muniendarum viarum, l.6.C.de pignor.

Collationis onus, l.19.circ.fin.C.de collat.

Collatio ad cognoſcendas res cōmodiſſima. Veriſſima enim omniū Philoſophorū diffinitio eſt, nullū eſſe commodiorem modū ad cognoſcendas rerum differentias, & ex his proinde res ipſas, quam ſi inuicem conferātur. Sic enim quæ iuxta ſe ponuntur (vt dici ſolet) magis eluceſcunt. Sæpe item, quæ prima fronte diuerſa cuipiam, aut inter ſe pugnare videntur, ea, ſi conferas per ſingulas cauſarum circumſtantias, aut nulla erit in effectu diuerſitas, aut talis, quę conciliari poteſt, l. Cum vnus.in pr.ff.de alim.& ciba lega.Quamobrē prudentiſſimi legiſlatores, cum de grauioribus rebus dubitaſſent, in vtram ſtatuendę viderentur ſententiam, ſemper ad conferendi formulā cōfugere ſolebant. Vnde Nouellis Iuſtiniani conſtitutionibus etiā collationis nomen inditum reor, quod veteres ibi leges conferat, & eas aliqua ex parte mutet.Old.

Collatores, qui conferunt tributa, alias dicuntur tributarii, Gothofr.ad l.2.§.11.C.de offic.præf.vrb.vide Nouell.128.de collatoribus.collat.9.Ioan.Bello.Etymol.

Collecta apud Frider.Imp.in Auth.item nulla. C.de epiſc. & cler.& apud Cicer.lib.2.de Oratore, videtur eſſe pecunia quæ exigitur:poſſet & eo nomine cenſeri collatio, quæ à cōuiuis in cœnam aut prandium confertur, ſiue pecuniaria, ſiue penuaria ſit.Torneb.lib.3.aduerſ.c.6.

Collectarivs in cōſtitutione Honorij & Theod. l.pen.C.ſi cert.pet.& apud M.Cicero.in lib.de Orator.accipiendus eſt Suidæ ἀργυραμοιβός, ὅτι κέρμα ἀντ' ἀργύρου ἠλλάσσετο & τραπεζίτης.Coactor argentarius, numularius, menſarius.Briſſ.Alcia. lib.4.Diſpunct.c.22.vertit argentarium, & camſorem.rectè. Reiicienda igitur eſt Accurſij & Alber.interpretatio exiſtimantium collectarium eum dici, qui eundem mecum petit honorē.ſed nec ita in locis ab eis citatis legitur, vt putat.Pr.

Fuiſſe

Fuiſſe Romæ Collectariorum corpus, vendendis ſolidis, quos plerunque publicus vſus depoſcebat, obnoxium, quibus arca vinaria ſtatutum pretium ſubminiſtrabat. Symmac. Epiſtola 42. lib. 10.

Collectarii, in iure coactores dicuntur, qui in auctionibus reliqua publicanorum ſolent emere, quę illi vel ob grauiores curas, vel ob debitorum procraſtinationem nequierunt exigere l. quiſquis C. ſi cert. pet.

Collectarios, Cuiac. 10. obſ. 14. ex Donato & Acrone minores facit argentariis, & maiores miniſtris & mercenariis: per eos namque pecunias cogebant: & quas acceperant per partes occupabant fœnori, vel qua alia ratione erogabant, Gothof. ad l. 16. C. ſi cert. pet. Vide Argentarij.

Collectum per Satyram, pro non ſeruato ordine, dicitur prouerbiali ſchemate: à Satyra lance, ex variis ferculis nullo ordine collatis compoſita. Spieg.

Collegæ primum dicũtur magiſtratus, qui eiuſdem ſunt poteſtatis l. 173. ff. de verb. ſig. ab eo, quod vna lecti ſint, vt Varro lib. 5. de ling. lat. ſcribit. Collega magiſtratus municipalis. Collegæ præſidum l. 7. de cuſtod. & exhib. Sed & contutores concuratoreſve Collegæ appellantur. l. 14. & l. 46. §. cum teſtamento. ff. de admin. tut. l. 2. C. eo. tit. l. 5. ff. de ſuſpect. tutorib. l. 3. C. de probat. l. 7. ff. rem pup. ſal. for. l. 4. C. de magiſtrat. conueniend. Et qui eadẽ legatione funguntur. l. 2. C. de legationib. lib. 10. Quinimo & cohæredes collegæ dicuntur. l. 101. ff. de ſolutio. nec non hi quoq; qui ex eodem collegio ſunt. l. 41. §. vlt. & l. 42. & l. vlt. ff. de excuſ. tut. l. vlti. C. de hæred. decur. qui ab Impp. collegiati appellantur. l. pen. C. de commerc. in leg. vnic. de collegiat. lib. 11. C. l. 9. C. de ſacr. eccleſ. Quibus tamen poſtremis duobus in locis propriam quandam ſignificationem hoc verbum habet: quam Iſidorum aſſecutum eſſe præſtare nõ auſim, qui lib. 9. Etymo. cap. 4. Collegiatos idcirco dictos ait, quod eorum collegio cuſtodiiſq; deputarentur, qui facinus aliquod commiſerant: fuiſſeq; hoc ſordidiſſimum genus hominum patre incerto progenitum. Et ideo maximis oneribus in municipiis ſubiiciebantur, vt ex multis Theodoſiani Codicis locis liquet. Briſſ. Prętores etiã collegę Conſulũ ſunt, non quod ſint pari imperio (maius enim eſt imperium conſulis & ſuperior magiſtratus. l. 4. ff. de receptis: ſiue maior Feſto eſt Conſul) ſed quod iiſdem auſpiciis creentur, & inter ſe quaſi collegę auſpicia turbare aut retinere poſſint, & quod ita rogẽtur prętores, vt collegæ Conſulum ſint, quodq; quaſi participato magiſtratu ſe inuicẽ collegas ſoleant adpellare. Plin. in panegyric. Conſul pleraq; ad pretores remittebat, atq; ita vt collegas vocaret. M. Tullius 9. ad Attic. prætores ita rogantur, vt collegæ conſulũ ſint. Neq; tamen hoc ſenſu Sabinus ſcripſit, collegã à magiſtratu tutorem dari poſſe, l. vbi. ff. de tut. & cur. da. alioquin poſſet à prætore Conſul dari, quod eſt falſũ. Sed collegã accepit pro eo, qui pari imperio eſſet l. collegarũ. ff. de verb. ſig. Cuia. in expoſit. No. Iuſtin. ante fin.

Collegia, quæ & ſodalitates dicuntur ſiue conuentus certorum hominum artem aliquam certam factitantium: vt piſtorum, nauiculariorum, item eorum qui vectigalia, aurifodinas, argentifodinas, cæterave huiuſmodi munia exercent. l. 1. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. l. 1. & paſſ. ff. de colleg. Ea collegia à rege Numa inſtituta eſſe ſcribit Plutarch. in eius vita. Valer. lib. 1. & Plin. lib. 34. c. 1. deque iis Cicero in ea pro domo, & in Sextiana mentionem facit. Hotom.

Collegii ſeruus l. 25. §. 1. ff. de acquir. vel omittend. Eiuſdem collegii eſſe. Briſſon.

Collegium autem à colligendo dictum tradit gloſ. in cap. 1. extr. de vſu. in verb. collegium. Vnde collegas dicimus eos, qui ſimul habitant, quaſi vna ſe colligant, gl. in l. 1. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. quæ etiam M. Varronis ſententia eſt: quam etiam approbat Gœddæ: in comment. tit. de verb. & rer. ſig. l. 85. n. 2. Eã tamen non ſatis probat Alciat. qui ab eligendo collegas dictos, quaſi in idem munus coelectos, mauult, & qui eiuſdem ſunt poteſtatis, vt ſcribit Vlpian. in l. collegarum. ff. de verb. ſign. quos συνάρχοντας Græci adpellant, Brechæus l. Neratius. in tit. de verb. & rerum ſign. in princ.

Collegium ſiue Corpus, dicitur ſocietas quædã hominũ ita contracta, vt ex plurib. perſonis veluti vna perſona & vnum corpus fiat, l. 1. Quod cuiuſq; vniuerſitat. Nam quæ collegii vel corporis alicuius ſunt, ſingulorum hominum nõ ſunt, ex quib. id coaleſcit ne pro parte quidẽ in l. tantum. §. vniuerſitatis. ff. de rer. diuiſ. Et ideo non agunt commun. diuid. aut pro ſocio inter ſe earum rerũ nomine quæ collegi i ſunt, nec eas partiri ac diuidere poſſunt, niſi collegio diſſoluto l. 3. ff. de colleg. & corporibus. Res enim huiuſmodi cõmunes ſunt eis, nõ vt ſingulis, ſed vt vniuerſis. Collegium perſonã quandam eſſe imaginamur ex plurib. perſonis conflatã l. Mortuo. ff. de fideiuſſor. Quę à multitudine collegarum differat. Itaq; mortuis quibuſdã collegis & aliis in eorũ locum ſubſtitutis idem collegium ſemper manet, l. proponebatur, ff. de iudiciis & ob delictum collegii non temere plectuntur ſinguli, ſed collegium ipſum. Notatur in auth. facta. §. vlt. ff. de pœnis, leg. Si vſusfruct. ff. quib. mod. vſusfruct. amittat. Sed animaduertendũ eſt, omnia huiuſmodi corpora collegiaq; veterib. ſuſpecta fuiſſe propter coniurationem in corpus, & alia quędam incõmoda. Vnde fit vt nullum collegium iure Romano licitum ſit, niſi ſpecialiter permiſſum fuerit, l. 3. ff. de Colleg. corpor. & l. 1. tit. quod cuiuſq; vniuerſitat. l. 2. ff. de extraord. crim. Proinde qui illicitũ collegium vſurpauerint, puniũtur extra ordinem ad exemplum ſcil. l. Iuliæ de vi publica. l. 2. ff. de colleg. & corpor. Notandũ eſt igitur ex hac dictione Collegia, corpora, & ſodalitia alia eſſe licita, quæ mandatis, cõſtitutionib. & Senatuſcõſultis permittũtur, qualia ſunt collegia in Academiis literatorum hominũ, & companiæ ſeu ſodalitia negotiatorum & artificum. Alia eſſe illicita ſodalitia, de quibus lex Licinia & aliæ perlatæ fuerunt. Vt videre eſt in Orationibus Ciceronis de ambitu, pro Sylla, pro Plancio, pro Murena. Præterea notandũ eſt, collegas & ſodales legem ſibi & pactionẽ quã volũt poſſe ferre, modo legi publicæ cõtraria nõ ſit, & ſodalitiũ ſit permiſſum: quod ex lege Solonis tranſlatũ eſt in Romanos. Deinde notandũ eſt collegiũ illicitum extra ordinem coerceri: quinimo ea pœna punitur, qua crimen lęſæ maieſtatis l. 2. ff. de colleg. & corpor. quod eſt argumento publicas accuſationes concurrere cũ accuſationib. extraordinariis, l. hæc verba ad legem Iuliam, de adult. & ſtupr. l. ſepulchri. tit. de ſepulchro viol. Seilerus ex Lecturis Duareni nondũ impreſſis. ti. 22. li. 47. Pãd. de colleg. & corp.

Collegium, corpus, vniuerſitas, conuentus, idem ſępe ſignificant, Innoc. c. 1. de elect.

Collegium per duos imo per vnum etiam, conſeruari ac retineri poteſt, conſtitui non poteſt: quia alia eſt ratio conſtitutionis, alia conſeruationis, Gœddę. in comment. tit. de verb. & rer. ſignific. l. 83. n. 2.

Collegium tres faciunt. l. 83. D. de verb. ſign. Collegiũ, vt ſcribit Neratius Priſcus tit. de verb. ſig. l. Neratius à tribus fieri poteſt, quum plures videantur in collegio cõtineri. Sed cum duo tantum ſint conſules, atque alter alterum collegam appellat, nonne, dicemus collegium conſulum? quandoquidem collegium & collega coniugata ſunt. Videtur dicendum nequaquam eos collegas vocari poſſe, qui pari, duorũ videlicet numero habentur, cum collegium non pauciores tribus cõſtituant. Sed duo conſules, qui pari poteſtate ſunt prędititi, & ſimul lecti, collegę vocari poſſũt: quoniam modo ad corpus, modo ad munus & officium refertur: quãdo ad corpus, pauciores trib. collegiũ non cõſtituunt, quando ad munus & officium, tunc ij recte collegæ, qui pari in imperãdo poteſtate funguntur, etiamſi pauciores tribus ſint. Gœddę. in commẽt. tit. de verb. & rer. ſign. l. 173. nu. 1. & 2. Collegia Romæ certa erant quorum corpus Senatuſconſultis, vel conſtitutionib. principalibus cõfirmatum. Collegium Senatorum, Decurionum, Ordinum. Briſſon. ex ff. & C. Numa Pompilius inſtituit collegium tibicinum, aurificum, architectorum, tinctorum, coriariorum, fabrorum, & figulorum. Erit itaque collegium illorum qui ſunt eiuſdem ordinis & profeſſionis, vt Papinia. de excuſatio. l. qui in collegio piſtorum ſunt, à tutela excuſantur. Item D. de colleg. illicitis ſæpe. Nebriſ. Collegia autem vel licita ſunt, vel illicita. Licita collegia quib. cõeundi ius permiſſũ: ſeu quę vel legib, vel ſenatuſconſ. vel principalibus conſtitutionibus comprobata ſunt, veluti fabrorum piſtorum, nauiculariorum, publicanorum, & aliorum id genus. l. 1. & l. 3. ff. de colleg. l. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſit. l. vlt. de excuſ. tut. l. 19. C. de pœn. illicita vero ſeu reprobata, quæ ſine legis, ſenatus, principiſue auctoritate conſtituta ſunt. l. 1. in fin. ff. de offic. præf. vrbi. Vide quæ de hac re lib. 1. Selectar. Antiq. dixit Briſſ.

Collegium celebrare, vſurpare: in collegio recipi, à collegio recedere, diſſolui collegia ICti dicunt Briſſ.

Collegatarii ſunt, quibus coniunctim legatum eſt l. 10. ff. de vſufr. accr. l. 34. §. ſi duobus. de leg. lib. 1. §. ſi eadem res. inſtit. de leg. Briſſ.

Collegiatos appellarunt Diui Principes. l. pen. C. de commer. & mercat. l. vn. de collegia. li. 11. C. hos fuiſſe ex corporatis annotat Cuiac. d. l. vnic. Erant certis ciuitatum collegiis aſſcripti, & vide C. Th. tit. 7. lib. 14. Prat.

Collegiati artifices, vt Alc. cap. fin. lib. 1. Parerg. ſcribit, dicuntur, quod in collegia ſeu decanias diſtincti eſſent. Hi vt alicui muneri diligentius deſeruirent, varia priuilegia conſequebantur: erantq; ex ipſius vrbis fæce, vt idem teſtatur, interque eos maxime illi numeroſi, quos in Nouellis Iuſti. Lecticarios, ſeu Decanos appellat: ad hos cura libitinæ pertinebat, id eſt, exequias, ſepulturamq; defunctorum procurandi, pheretra lecticaſue ferendi. Varius autem eorum fuit numerus, donec Iuſtinianus mille & centum ergaſteria, ſolum illis attribuit, quæ ad maiorem Eccleſiam pertinerent, immunitateq; fruerentur. l. 4. l. qui ſub prætextu. C. de Sacroſan. eccleſ. Cæteros vero munifices eſſe iuſſit, neque hoc nomine excuſari. Vide quæ idem adnotauit c. 26. lib. 2. iam dicti operis. Spieg. Plura de collegiatis vide apud Cuiacium obſeru. li. 11. c. 20. & quęre ſupra in dictione Contabrum.

Collegiatos operas proſecutionibus equorum prębuiſſe, eóque proſecutionum onere adſtrictos fuiſſe ſignificat lex 1. C.Th.ne operæ à colla.exig.In deſcriptione vrbis Conſtantinopolitanæ,cuius incertus eſt autor,ſingulis in regionibus collegiati ponuntur, qui ex diuerſis corporibus ordinati incendiorum caſibus ſubuenire conſueuerant.Briſſo.

Colles intelliguntur homines inferioris vitę.C.de ſum.trini. l.fin.in prin.ſuper verb.collis.Oldend.

Collibertus, ſiue conlibertus, ab eodem patrono libertate donatus,qui cum alio eſt libertus,l.cum pater. §.volo. ff.de legat.2.& l.vlt.ff.vt lega.no.cau.l.38. §. quindecim de legat. lib.3.& alibi ſæpiſſime.Prat.

Colligare Machinam.l.8.l.5.§.ſed interdum ff.commod.

Colligatum verbis,i.contractum.Eo genere quo quid contractum eſt,diſſolui.Briſſon.ex ff.

Colligere Hæreditatem,i.adire,ſubire,amplecti:Naufragia: plebem.Briſſon.

Colligi in vnum locum.Pecunia ex bonis,ex computatione. Aqua in foſſa:ex reſcripto:ex Scto. Briſſ.ex ff.& C.

Collisio eſt duorum pluriúmve corporum mutua cōfricatio & concuſſio.Gœddæ.in commẽ.ti.de ver.& rer.ſig.l.14.n.7.

Collisum argentum facto non contineri:ſed infecto,& fracto comparari Vlpianus recte putat.ff.de aur.& arg.leg.l.Quintus.2.§.cui aurum.Prat.

Collocare ſiue(vt ſæpe in Flore.P.& claſſicis ſcriptorib.reperias)conlocare,eſt addicere ei,qui licitatione vicerit,leg. quod autem.11.ff.de in di.adiect.Gothof.ad l.35. ff.de minorib.& ad d.l.11.in prin.De huius verbi ſignificatione propria vide Varronem li.4.ling.lat.vbi de verbo locare agit.Prat.

Collocare fœnore.Collocare pecunias in nomina , in mercem,in prædiis,nominibus idoneis,penes aliquem.Collocare ſe nuptiis , collocare nuptui, & nuptum, & in matrimonium. Collocat filio meo filiam ſuam in matrimonio. Hinc Collocatio filię. Cicer.Collocatur fundus, id eſt, ad licitationem deducitur.Briſſ.ex ff.& C.

Collocare nominibus,dixit Proculus, l.ſi ita,86.ff.de leg.3. pro deponere penes aliquẽ velut mutuo, qui huius pecuniæ cauſa obligabitur,ſortiſq; reddendę fœnus,vſuraſve péſur⁹. l.vxori,24.ff.de vſufr.lega.Eodem ſenſu dicũt Iuriſcoſſ.Collocare in nomina,& Collocare, ἐκδοῦναι: quam ſignificationem probaſſe videtur Traianus Plinio ſcribens lib.10.Non aliud remedium diſpicio, quam vt quantitas vſurarum minuatur, quo facilius pecuniæ publicæ collocentur. De genere collocandarum pecuniarum loquitur M.Cicero lib.3.Offic.Prat.

Collocari,id eſt locari, in l.4.C.de vectigal.

Collocare in tutiſſima cuſtodia,l.24.C.de adminiſt. tut.vel curat.Collocata ciuitas,id eſt ſita l.1.de cenſib.

Collocare nuptam pronubis adſcribitur: earum enim officium erat nouam nuptam in lecto collocare: vnde Catullus ſcripſit: .....*Vos vnu ſenibus bona*:

Cognita bene fœmina, Collocate puellam Et Terent.

Deinde illam in lecto illa collocant.

Collocare nuptias proprie dixit Imp.Gordia.leg.1.C.de indi. vidui.toll.ex notatione M.Varro lib.4. ling.lat. Sic Cicero lib.3. de orator. Tetulit ille coronam ad collocandas nuptias.Vide Gothofredum ad l.9.ff.de ſponſalibus.

Collocare etiam ſumitur Pontificiis pro inſtituere , & beneficium conferre,c.ad decorem.extr.de inſtitution.& vide infra inſtitutio.Prat.

Collo domantur quadrupedes.Vlpia.tit.20.Regul.Briſſon.

Colloquium eorum qui in domum aliquam cōuenire ſoliti ſunt ad tractandũ de adulterio.Varr. lib.5.de ling.lat.Hinc colloquiũ,cũ conueniunt in vnũ locũ loquendi cauſa. Briſſ.

Collucratio eſt conflictus, in l. qua actione. §. ſi in collucratione.ff.ad l.Aquil.Io. Bello. Etymol.

Colludere.i.e.luſorie agere, & dicuntur qui quod in ſpecie ex animo facere videntur,id ſimulate & ficte agunt inter ſe, aliorũ ſenſibus illudentes:hinc qui luſorie, & non ex animo cauſam agunt,ac tráſlat tie accuſandi munere defunguntur, alii ſponte lite cedentes colludere dicũtur & præuaricari.l. & eleganter 7.§.ſi dolo.ff.de dol.mal.l.niſi 3.ff.de adult.l.1 §.præuaricatorem ff.ad SCtum Turpil.Prat.Colludit cum reo actor, cum procuratore venditoris emptor,cum tutore amicus.Colludente tutore autore circumſcribitur pupillus Briſ.ex ſtis.

Colludere etiam ex aliis cauſis dicimus, atque ideo ad ciuiles cauſas pertinet hoc verbum leg.ſed addes.19.ff.loc.Pra.

Colludium quid ſit,vide in l.7.C.de bon.proſcript.

In Collum quid inijcere vt torqueatur l.7.ff.ad l.Iul.eſt vinculi genus quo collum adſtringebatur.Briſſon.

Collusorie agere eodem ſenſu dixit Vlp.l.ſi ſeruus,50. §.1. ff.de lega.1.vbi tamen Pandectæ Floren.habent luſorie.Pra.

Collusio,ſiue conluſio , eſt latens &fraudulenta conuentio, per quã alter in iudicio ſuperari ſe permittit , qua interueniente aliquando delicta remanent impunita,vel etiã committũtur,l.1.&2.& tot.tit.ff.de colluſ.deteg.l.ſi ſuſpecta,ff. de inoff.teſtam.& alibi ſæpiſſime,& ſecundũ Azon. in ſumma.C.de collu. deteg. fit per procuratorem & aduocatum cauſarum,qui ſe in lite ſuperari patiũtur. Sed & per principales perſonas in ſimili ca.tã in ciuili cauſa, quã in ſpirituali, c.audiuimus,extra de colluſ.deteg. in ciuilibus autẽ ſecundum Azon.fit impune,niſi in hoc caſu, puta ſi me agente cũ alio,tãquam ipſe eſſet ſeruus meus,vel libertus, paſſus ſum eum pronuntiari ingenuum, cõfitendo contra me in iudició eum ingenuũm eſſe,& hoc ideo , ne per tales ita degeneres inquinaretur ampliſſimus ordo Senatorum,&c.Old.Prat.

Collusisse Procurator dicitur , qui paſſus eſt vincere aduerſarium,vt abſolueretur.Briſſ.

Collusim,in l.8.§.1.D.mandat.alii habent colluſio.

Collusor,l.2.C.de colluſ.dete. qui colluſorie agit,alias qui vna cum alio ludit.

Colluere.Colluuies.Briſſo.ex ff.

Collybus verbum Græcum Polluci lib.3.ca.9. interpretanti ἀργυρίου ἀλλαγῶ.Budæus ad l.vlt. ff.de pig.act. ſignificantius vim verbi exprimit his verbis,Collybus eſt id detrimentum pecuniæ,quod in ratiocinijs emptionem auri adpellant , & vulgo cambium dicitur cum pecunia ad exteras nationes exportanda eſt , & apud numularios aliis nummis commutanda,vt ſi argẽtea moneta,aurea mutetur,aut genera quædam pecuniæ abrogata , & antiquata, aut quouis modo repudiabilia in vna prouincia alio quo genere permutanda ſint rato,& recepto,& promulgato in ea prouincia.Id enim quod ex pecunia apud numularium decedit, & velut perit, Collybus adpellatur.Hæc ille. Cicero in Verrem act.5. Ex omni pecunia,quam aratoribus ſoluere debuiſtis,certis nominibus deductiones fieri ſolebant,primum pro ſpectatione & collybo.Prat.Hinc Collybiſtæ dicti ſunt numularij. Pra.

Collyria in inſtrumento Medici eſſe ait l.18.§.in inſtrumento ff.de inſtruct.quæ vox originem ſuam in Lat o nõ ſeruat. Nam ab ea,vnde prodit,gente,Κολλύρια dicta Suidas teſtis eſt, qui ἰατρικὰ φάρμακα ita appellari ſcribit. Nec dubiũ eſt, Gorræo duce atque auſpice hoc medicamenti genus figura tereti compoſitum fuiſſe. Certam namque habuiſſe formam ex eo colligitur , quod pleraque medicamenta Collyrii forma fingenda eſſe,veteres rei medicæ auctores præcipiunt. Atq; adeo Oribaſius Collect.medic.li.10.c.23.Collyriis figuram tribuit caudæ muris ſimilem. Vnde coniectura capi poteſt, hoc Medicamenti genus oblongum & rotundum fuiſſe, indéque nomen traxiſſe,ac κολλύρια ἀπὸ κολοβὰς οὐρᾶς appellatum, quod eſſet inſtar mut latæ caudæ.Briſſ.

Collyrium κολλύριον,παρὰ τὸ κωλύειν τὸ ῥεῖν:i.quod fluxum impediat,ac ſiſtat:medicamentum eſt ad oculos pertinens:Briſſonio etiam ad alias corporis partes:Imp.§.25.de rer.diuiſ.aut ex ſuis & alienis medicamentis emplaſtrum aut collyrium. De Collyriis Corn.Celſus copioſe li.6.c.6. Paulus in l.18. §.10.de inſt. vel inſt.in inſtrumento medici eſſe collyria & emplaſtra,& cætera eius generis Caſſius ſcribit. Hotom.

Colobia in l.1.C.Th.de habit.quo vti oport. veſtimenti genus,dicta putat Iſidorus l b.Etymol.19.c.22. quod oblonga eſſent &ſine manicis.Diſſimilia forte non erant ei veſtimenti generi,quod Galli vocãt *Reiſtre*.Cuiacius obſ.li.12.Colobia hoc in loco interpretatur latos clauos ſuperiectos interiori veſti.Prat.Alii Colobum & plurali Coloba,legunt.Briſſon.

Colobum, ſiue Colobiũ honeſtioris veſtis genus fuiſſe Impp. conſtitutio indicat, quę eſt de habitu quo intra vrbem Romam licet eſſe.Seruius quoque Colobiis antiquos vſos, ſeruos autem neq; colobia,neque calceos habuiſſe ſcrib t.Memini & in Epiſtola quadã pii Ro. Epiſcopi ad Iuſtum Vienneſem, quę Auiti verſibus ſubiecta eſt, Epiſcopalis colobii mentionẽ fieri: Quod cum ſine manicis fuiſſe Iſidorus teſtetur,fortaſſe & illa tunica pectoralis,de qua Maras Chriſtiani nominis Diaconus ſub Gallo tortus eſt , colobij formam habuit.Pitheus lib.aduerſ.1.c.16.Colobiis ac penulis vti in vrbe Senatores iubebantur, non veſte militari.l.1.C.Th.de hab.quo vti opor.in vrb.Alex.Lampridio autore,Cuiac.12. obſ.39.Vide & Gothof.ad l.42.ff.de don. inter vir.& vxor.

Colonarium ius (vetere interprete diffinitore in §.lex itaq; in auth.de nõ alienan.aut permut.conſt.7.)eſt veluti ſi quis domum valentem centũ ſolidos,& præſtantem penſionẽ ſolidos decẽ accipiat ab eccleſia,& det pro ea ſolidos centũ ſeu amplius,aut certe minus , & quaſi iã de propria aggrauat ſe dare ſingulis annis quaſi penſionis nomine ſolidos tres , iſte appellatur παροικικός, &c. Old.interdum autem colonarium ius dicitur conditio coloni:alias merces emphyteutica,quoniam emphyteuſis ex longa conductione conſtat. Idẽ Old.

Colonarium ius quomodo differat ab emphyteuſi, vide ad l. 24.§.1.C.de ſacroſ.Eccleſ.

Colonaria conditio,vide l.3.C.de infantib.expoſ.

Colonarius contractus quis dicatur,vide Gothof.ad rub.C. de iure emphy.& paulo poſt in verbo colonarius cõtractus.

Colonatus perpetuus, vide l.vn.C.de mendicant.validis.

Coloniæ proprie colonorum deductione fiebant.Quibuſdam tamẽ ciuitatibus licet in eas nulli coloni deducti eſſent,Coloniæ ius Imperatores dabant:idque diuerſimode. Briſſ.

Coloniae à municipiis differunt. Nam Coloniæ ſunt quæ ex vrbe Roma originem habent: municipia vero ſunt ciuitates à Pop. Rom. in ſocietatem ſuorum munerum ac honorum receptæ, ſuo interim iure vtentes. Gœddæ, in tit. de verb. & rer. ſignif. l. 18. num. 7.

Colonias inde dictas putat Siculus Flaccus in lib. de condit. agror. quod in municipia miſerint colonos. Quod & Aggenus Vrbicus probat, aitque, appellaras ab agrorum noua dedicatione culturæ: vnde non immerito

Coloniam pro prædio quod ſub colono poſſideatur, ab eóve colatur dixere Iuriſcoſſ. Paulus in l. ſi in lege. §. colonus. ff. de loca. Scæuola in l. Seiæ. 20. §. prædia ff. de inſtr. inſtrumẽtóque lega. Erant autem Coloniæ, cum coloni aliquem in locum deducebantur, aut veteribus incolis adſcribebantur, vel veteribus colonis noui addebantur. Hæ duorum erant generum, quædam Latinæ, quædam Italicæ Latinis ius erat ciuitatis & ſuffragij & magiſtratus capiendi ſi in ſua colonia magiſtratum geſſiſſent. Idem ius coloniis tranſpadanis dedit, quamuis colonos in iis non collocaſſet Pompeius Strabo. Proinde ſcribit ad Atticũ Cicero. Quoniam videtur in ſuffragiis multũ poſſe Gallia. Italicis autẽ coloniis ius ciuitatis & ſuffragij nullũ erat, ſed qui in colonias illas deducebãtur, ius ciuitatis omnino quidẽ amittebant, immunes tamen erant, nec tributũ aut ſtipendium pendebant. Itaq; extra Italiam coloniæ iuris Italici immunes erant, cũ prouinciarũ ſolum tributarium, & ſtipendiarium eſſet. Tandẽ tamen paulo ante Strabonis ætatem tota Italia ciuitate donata eſt: & deniq; Antonini Imperatoris tempore, quicunq; ex orbe Romano eſſet, vt Iuriſconſulti ſcribunt. Municipia vrbes erant iure ciuitatis Rom. donatæ, in quas ſi coloni deducerentur, in coloniæ conditionem tranſibant, & cum ante ſui iuris eſſent, legẽ à deductore coloniæ accipiebãt. Hinc veretur Cicero, ne Rullus municipia Cãpaniæ colonis occupet. Eodẽ modo coloniæ in ius municipii tranſibant, vel beneficio ſenatus vel eius qui coloniã deducebat, vt ex legis verbis, quæ recitaui, apparet. Puteolis coloniã fuiſſe ſcribit Liuius, ſcribit & Paterculus: paulo ante cõſulatum Ciceronis in municipii conditionem mutati fuerant, vt ex his verbis orationis ſecundæ in Rullũ apparet: Puteolos verò qui nunc in ſua poteſtate ſunt, ſuo iure, libertatéque vtuntur, totos nouo populo atque aduentitiis copiis occupabunt. pro Celio: Nam quod eſt obiectum municipibus eſſe adoleſcentem non probatum ſuis: nemini vnquam præſenti Puteolani maiores honores habuerunt. Itaq; quod tantopere ſe hæſitare Aſconius confitetur, quid ſit quod coloniam Placentiam Cicero in Piſonem municipium appellauit, hinc nullo negotio ſolui diluique poteſt. Tornebus lib. Aduerſ. 1. c. 11. vide & Cuiac. 11. obſ. 35. Prat. Cæterum quæ fora, quæ concilia-bula, quæ præfecturæ fuerint, vide infra ſuis locis.

Colonam pro loco agricolationis accipi apud Paulum, leg. quæro. §. vlt. ff. locat. falſo putat Oldend. cum pro perſona ſumi liquido conſtet ex ipſo contextu, idque Bartolus ſentit rectè. falſiſſime igitur ibidem legit Coloniam I. Spieg. pro loco agricolationis. Prat.

Coloni propriè dicuntur, qui agrũ certa pecunia cõductũ colũt, autore Columel. li. 1. Vnde in iure appellantur nummis colentes, l. ſi apes. ff. de furt. l. ſi merces. §. vis maior. ff. locat.

Coloni, de quibus extat rubr. Cod. de agric. cenſ. & col. liberi homines erant, qui ea conditione agros colebant, vt & certam eorum nomine penſionem præſtarent, neque vnquam ab aliis diſcederent: adeo vt terra ipſorum quodammodo domina videretur, quin etiam triginta annorum poſſeſſione ius illud ab agrorum dominis acquirebatur, quod ex tit. ff. & Cod. de agric. & præſertim ex leg. 19. intelligitur. Prat.

Colonvs quandoque ſpeciatim ſeruum proprium, per quem prædia colũtur, denotat: alias quemlibet qui fundum colendum fruendúmq; conduxit. Et vt prædii vrbani conductor, inquilinus, ita Ruſtici Colonus dicitur. Vnde Colonus & inquilinus ſeparantur, l. 24. §. ſi domus ff. locati. Briſſ.

Colonvs & Locator opponuntur.

Colonica lex, quæ colonis dabatur, Varroni: vel qua colonia erat deducta, Frontino. Briſſ.

Colonici decuriones, id eſt, coloniarum decuriones. Sueto. in Auguſto. Briſſ.

Coloni ſeu ruſtici, proprii iuris vulgo dicuntur *Freibauren*, quorũ multi ciues ſunt coloni in oppidis. Fuiſſe autẽ & olim tales colonos, aut non per omnia diſſimiles, qui proprio colerent iure, liquet ex l. hi plures. §. fine quib. C. de Agrico. & cenſit. Itẽ ex tit. Nouel. vt null. mutu. agrico. Et null. credẽt agrico. Obſeruauit Olden. Spieg. vide s. in dictione Cenſiti.

Coloni interdum pro conductoribus prædiorum ad fiſcum pertinentium accipiuntur in conſtit. Alex. l. coloni. 8. C. de excuſ. tut. Prat. Iidem,

Coloni Cæſaris adpellantur l. fin. ff. de offic. procu. Cæſar. l. pen. §. colonos. ff. de iur. immun. Et

Coloni prædiorum fiſci, leg. vlt. §. 1. ff. ad municip.

Coloni etiam dicebãtur, qui in Colonias deducebãtur. Vnde colonus à municipe, & colonia à municipio prorſus ſeparatur. l. libertus. §. error. ff. ad municip. l. eius, qui. 27. §. 1. ff. eo Paul. lib. 4. Sent. tit. 6. & huius differentiæ cõmeminere Gel. lib. 16. c. 13. & Alex. ab Alex. lib. 4. c. 10. vide s. Coloniã. Prat.

Coloni differunt ab emphyteuticariis. Nam finita emphyteuſi culpa emphyteutę, ipſe emphyteuta ἐμπονήματα, ſeu meliorationes amittit: ſin minus, non amittit: eiúſque hęredibus eo nomine actio competit, Clarus lib. 4. §. emphyteuſis q. 45. VVurmbſer. 1. pract. 34. obſ. 2. Gothof. ad l. 2. ibi: nomine meliorationis. C. de iur. emphyt.

Coloni olim generaliter dicebantur omnes vſquam habitantes: vt apud Virgilium:

---- - *Tyrij tenuere coloni.*

Nũc vero colonos generatim vulgo referimus ſolũ ad culturã agrorũ, prędiiq; ruſtici conductorem & cultorem ſignificat: vt enim ædiũ inquilinus, ita agrorũ colonus dicitur. ita hos ſeparat Marcia. l. res pignoris, 37. ff. de acq. poſſ. in libro tamẽ Codicis 11. coloni terrę adſcriptos ſignificãt. Prat. Old. Briſſ.

Colonorvm varia genera conſtituit Azo. Sed ea verius dignoſces ex lib. 11. Cod. Horum igitur alii vocantur coloni conditionales, alii coloni inquilini, alii originarii, alii partiarii, alij coloni ſimpliciter nuncupati. Prat.

Coloni conditionales dicuntur, quaſi ex ſua conditione prędium vel agrum colere debentes, & ſecundum Io. de Plat. ſic conſtituũtur, quod primo in ſcriptis, vel ſine ſcriptis perpetuo iure colonos ſę eſſe in fundo promittunt, vt poſtea per 20. annos in fundo permaneant. Et licet quidam putent hos eſſe adſcriptitios conditionales, tamen ſecundum Ioannem male putant, quia Colonus temporis tranſcurſu poteſt liberari, adſcriptitius vero minime, vt Co. de agric. & cenſit. leg. cum ſcimus, lib. 11. require ſupra Adſcriptitius. Prat.

Coloni dominici dicebantur, qui colebant agros imperatoris vt C. de prędi. & omnib. reb. lib. 11. l. 7. C. vbi cauſ. fiſcal. l. 5. C. de agric. & mancip. l. 11. C. de pręd. tamiac. lib. 11. Olden.

Coloni Illyrici, alias Illyriciani, de Illyrico, id eſt, Sclauonia dicuntur, & habetur in l. cum quærebatur C. vnde vi. vbi dicitur: inter Illyricianam aduocationem. gloſſ. 1. inter aduocatos de Illyrico C. de colo. Illyrici. lib. 11. l. vnica. Old. Pra.

Colonvs originarius ſecundum Ioannẽ dicitur coloni conditionalis filius, ex eo quod originaliter cõditioni colonariæ ſubiectus eſt: nec refert, ſecundum Ioannẽ ſiue in ſolo fuerit natus: ſiue extra ſolum: quia tanquam originarius ad terram illam reducendus eſt, quam pater ſuſcepit colendam. vide l. originarios. C. de agri. & cenſit. lib. 11. Oldend. Prat.

Coloni originales, vide l. 1. C. de agric. & mancip.

Coloni patrimoniales, vide l. 7. C. vbi cauſ. fiſcal. l. 13. C. qui dar. tuto. l. 1. C de fugitiu. colon.

Coloni Saltuenſes, l. 1. C. iam d. t.

Coloni Palæſtini ſunt liberi: tamen terram dimittere non poſſunt. Prat.

Coloni autem quidam partiarii vocantur, qui fructus cum domino diuidunt, ad differentiam eorum, qui nummis colunt, quíque ad pecuniam numeratam conduxerunt. l. 25. §. vis maior ff. locat. l. 26. ff. de furt. & ſunt

Coloni partiarii ſecundum quoſdam illi, qui terram colunt non pacta pecunia, ſed pro parte dimidia, vel tertia, ſecũdum ſterilitatem terrarum, & ſecundum Ioannem nullum ius habent ſtatim fructibus à ſolo ſeparatis. Et ille dicitur propriè partiarius, qui conducit rem ruſticam pro communi damno & commodo. Et cõpetit contra eum actio pro ſocio. Old. Pr.

Colonvs partiarius μορτίτης Iuſtiniano dicitur in lib. legum ruſticarum titul. 2. quem libellum epitomę ſuæ ſubiicit C. Harmenopulus. Prat.

Colonvs ſimpliciter ſecundum Ioannem dicitur, qui ſub certa annua mercede in pecunia numerata prędia colenda accipit: & competit contra eum actio pręſcriptis verbis, ſiue in factum. Nam ſecundum eum non eſſet locatio ſine pecunia, ff. depoſ. l. 1. §. ſi quis ſeruum.

Nota verò differentiam inter colonos & inquilinos. Primùm enim: colonus in agro, inquilinus in ædib. regulariter & ſpeciali ſignificatione intelligitur. l. Re pignoris. ff. de acquir. poſſeſſ. l. vlt. ff. de vi & arma. Appia. lib. 2. bell. ciuil. Deinde ea quæ in prędia vrbana ſunt illata, pignori eſſe credũtur, etiam ignorante domino. In ruſticis vero prędiis non aliter obligãtur, quam ſi ſciente domino fuerint illatæ res coloni. Quo ſenſu conciliantur l. Eo iure vtimur. ff. In quibus cauſ. pig. vel hypot. tacit. contrah. Et l. certi iuris C. de loca. & conduct. Denique, ſi inquilinus conductã domum, vel eius partem rurſus alii locauerit, quod fieri poteſt, niſi aliud conuenerit, l. nemo prohibetur. C. locat. tunc res ſequentis conductoris domino ſunt obligatæ. l. ſolutum. §. ſolutam, ff. de pignor. act. Sin autem colonus locauerit alii fundum conductum, res poſterioris conductoris, domino non obligantur, nec competit Seruiana: ſed fructus in cauſſa pignoris manent l. ſi in lege. §. Si colonus ff. locat. Oldendorp.

Colonvs liber, l. 1. C. de præd. tamiacis lib. 11.

Colonvs ſuperficiarius eſt, qui aream conducit ea conditione, vt ſibi liceat in ea ædificare, & domum tollere cum voluerit. Old. Prat.

Colonarivs contractus, quo hodie apud ruſticos noſtros nihil eſt frequentius, cum quis vt liceat ſibi habere ſemper agrum, obligat ſe ac hæredes ſuos, ac certam pecuniam vel ſpeciem, vel vtrunq; quotannis ſoluendū. Certe nihil aliud eſt, Old. inquit, quam Emphyteuſis, non illa quidem in Codice deſcripta, ſed quam exemplo illius politia velut vtilem recepit. Fit autem mentio huiuſmodi contractus in Nou. de non alien. aut permut. rebus, probatq; Bartol. dictum: Quod multæ conuentiones de colendis agris appellentur quidem diuerſis nominibus, res tamen ſit eadem in l. ſi finita. §. ſi de vectigalib. ff. de dam. infect. & l. 1. C. de iur. emph. Spieg.

Colonia Germaniæ, cuius meminimus in dictione Agrippinenſes, inter clariſſimas Imperij noſtri vrbes, ab Oldendorpio recte adnumeratur.

Colophonem cauſæ ponere, eſt diſſentiendi inter partes finem facere, & vltimum calculum, ac totius rei definitiuum adiicere. κολοφών, vertex eſt, & finis capitis. Budæus in l. vltim. de Senator. Sic Colophonem addere, eſt vltimum & potentiſſimum ſuffragium adiicere, quaſique vltimam manum imponere, poſt quam nihil vltra hæſitandum ſit. Spieg.

Color (id eſt ornamentum orationis) non eſt reſpiciendus, ſed veritas. Qua de re non inelegãter Speculator pluribus agit tit. de aduoc. §. 6. cum ſeq. Spieg.

Coloratvm beneficium, in l. iubemus 2. §. ſcientes. C. de ſacroſanct. eccleſ. dicitur quod colore & prætextu aliquo defenditur, veluti officio aut ſtudio aliquo, & ἐπ' ἀνδρείᾳ, id eſt remunerandi gratia, vt Nou. 120. Perperam autem in vulgatis codicibus collocati legitur pro colorati. Prat.

Colorata donatio, l. 3. in prin. C. mandat.

Color adipiſcendæ poſſeſſionis. l. 3. C. qui legitim. perſon. ſtand. in iudic.

Color iuris. l. 9. C. de calumniator.

Color naturalis ac natiuus. Colorum temperandorum vaſa. Colore honeſtatis quid velari. Res iſto colore agitur, defenditur. Briſſ. ex ff. & C.

Color, vt & titulus quæſitus, in l. Sulpitius, ff. de donat. inter vir. & vxor. pro vitioſa, fraudulenta, nec ſincera donatione intelligendus eſt: nec interpretes ignorarũt, Colorem quæſitum, vſquam in malam ſonare partem, pro prætextu ſcil. apud Mart. l. 2. de Inoffic. teſtam. Igitur color quæſitus dicitur, cum id quod vere agimus, ſimulatione aliqua obtegimus, ſiue fraudandæ legis gratia, ſiue alia ex cauſa id fiat: ſoléntque hoc loquendi modo Iuriſconſulti plerumque vti metaphora, vt Alc. opinatur, à rhetoribus accepta, qui verborum coloribus veritatem plerunque offuſcant. Spieg.

Colorem abigeatus quærere, l. prima, §. 4. ff. de abigeis.

Colvmbarvm fera eſt natura licet ex conſuetudine auolare & reuolare ſoleant. Inſt. de rer. diuiſ. leg. 3. de acqu. rer. dom.

Colvmbaria, latibula columbarum, in quibus nidificant ſingula paria, à quibus ſeparat περιστερεῶνας Varro. Briſſon.

Colvmbarivm Vlp. in l. Pompon. ſcribit. ff. fam. ercisc. Idem Pomp. inquit, & columbas, quæ emitti ſolent de columbario, venire in familiæ erciſcundæ iudicium. Columbarium & columbaria, proprie eſt locus vbi habitant columbæ agreſtes: nam domeſticarum periſtereones vocamus. Eſt & columbarium, loculamentum in periſterotrophio, ſingulis columbarum paribus præparatum. Spieg.

Colvm niuarium, vas quo veteres iniecta niue vinũ colabant, id eſt, tranſmittebant: partim vt alſius biberent, partim etiã vt liquidius. Pompon. l. 21. ff. de aur. & arg. In argento potorio etiam id quod ad præparationem bibendi comparatum eſt, veluti colum niuarium, & vrceoli. Martialis de colo niuario, in Apophor. Setinos, moneo, noſtra niue frãge trientes. Pauperiore mero tingere lina potes. vt de ſacco niuario, Attenuare niues norunt & lintea noſtra. Frigidior colo non ſalit vnda tuo. Hot. vide & Alcia. lib. 8. parerg. c. 4. Prat.

Constat veteres voluptatis cauſa Niuem adſeruaſſe, qua in ſummis æſtiuis caloribus vina diluerẽt: inde Seneca luxuriam ſui ſeculi carpens lib. 4. Nat. q. c. 13. ait, non ſorbere ſolum niuem, ſed etiam eſſe conſueuerũt, & fruſta eius in ſcyphos, ſuos deiicere ne inter ipſam bibendi moram torpeſcant.

Colvm pro Coſtum legi puto apud Pomponium in d. l. 21. §. 1. ff. de aur. arg. leg Vide Coſtum. Hot.

Colvmnas inde dici ſcribit Feſtus lib. 3. quod culmina ſuſtineant, ſic accipit eas Vlpianus in l. ſicut. 8. § 1. ff. ſi ſerui. vindic. Vitruuius autem lib. 4. cap. 2. quod columen, id eſt ſummum faſtigij percurrens, tignum ſuſtineant. Prat.

Colvmnae ædium l. 21. ff. de legat. 3. Columnæ ædibus detractæ, ſubductæ, ab ædibus ſeparatæ l. 41. §. 1. & §. itẽ hoc prohibetur ff. de l. 1. Columna toll. tranſportari, reponi frangi, Columnam reſtituere quæ onus vicinarum ædium ferebat. Columnas ſtructiles ſuper parietem imponere quæ tectum porticus ſuſtineant. Briſſ. ex ff. & C.

Colvmnarii in epiſtolis Cælij apud Ciceronẽ ſunt homines viliſſimi, obærati & decoctores, qui ſæpe ad columnam Mœniam in ius vocabantur, quam intelligit Cicero pro Seſtio ſcribẽs, æris alieni in freto ad columnam adhæreſcere. Torneb. lib. 12. aduerſ. c. 17. vide Cuiac. 1. obſ. 13. & 11. obſ. 8. Prat. Alcia. lib. 4. parergῶν ca. 18. apud Ciceronem perperam Herculeo freto legendum putat. voluit enim Cicero, propter æris alieni magnitudinem quod contraxerat gurges ac vorago patrimonij, cuique ſoluendo ne plurium exhauſtæ fortunæ eſſent ſatis, non ſolum vt olim ad principũ columnas: veluti perfugium quoddam aduerſus creditores, verum etiam ad Clodij tribunatum, in eiuſque fidem hoſtem confugiſſe. De iiſdem columnis ac debitorum perfugio, loquitur Vlp. l. Eum qui. ff. de priuil. cred. Pertinet huc etiam illa tribunorum plebis hiſtoria, cuius meminit Valer. lib. 6. c. 2.

Comagena in l. 23. ff. de aur. & arg. vnguenti genus: quod quale ſit ex Plinij verbis à me ſubiectis facile intelligi poteſt. Sic autem ille libro 10. cap. 23. de anſeribus tractans ſcribit. Aliud reperit Syriæ pars, quæ Comagene vocatur. Adipem eorum in vaſe æreo cum cinnamo niue multa obrutum ac gelido rigore maceratum ad vſum præclari medicaminis, quod ex gente dicitur Comagenum. Idem lib. 29. cap. 3. Fit ex adipe anſerum: alioquin celeberrimi vſus eſt ad hoc in Comagene Syriæ parte cum cinnamo, caſſia, pipere albo, herba quæ Comagene vocatur, obrutis niue vaſis odore iucundiſſimo, vtiliſſimum ad perfrictiones, conuulſiones, cæcos ac ſubitos dolores, vnguentúmque pariter & medicamentum eſt. Briſſ. Adde Forcatulum in ſuo Auiario ca. 15.

Comati pueri. Comatæ puellæ, comis ornatis. Antea enim pueri formoſuli ſuam comam vitta nectebant, vt compoſiti ſuis amatoribus magis placerent. Briſſ.

Combinae dicuntur duplomata ſiue codicilli, aut tractoriæ, aut συνθήματα, quæ dantur curſu publico vtentibus, vt I. Cuiacius ſcribit l. continuis. §. cum ita. ff. de verb. obli. Prat.

Combinationis verbo alio ſenſu vſus eſt Bart. in l. naturaliter, §. nihil commune ff. de acquir. poſſeſſionibus. quo verbo actionum concurſum, & coniunctionem petitorij, & poſſeſſorij ſignificauit, non, vt Alciat. putat, ἀξ ωμα & quod duobus verbis Planudes, vno dixit expreſſitve Bart. ait ille:

Hæc breuitas ſenſus fecit coniungere binos.

Bartolus coniunctionem duorum, Combinationem adpellauit. Porro petitorij & poſſeſſorij Combinationes ſeptem recenſuit, & explicat Bartolus: quo in genere videndos Berengarij Fernandi & Ioan. Coraſij commentarios in d. §. nihil commune, relinquo. Prat.

Combvsta domus, inſula, Briſſo. ex ff.

Comedere beneficia, per tranſlationem, eſt beneficiorum obliuiſci, Old. Prat.

Comites Phœnices, Syriæ Auguſtæ, Eufratenſis, Arabiæ, Thebaidos, Pentapoleos, Libyæ Pentapoleos, vtriuſque Armeniæ, vtriuſque Ponti, Scythiæ, Myſiæ primæ & ſecundæ, Daciæ, Pannoniæ, AEgypti, Pamphyliæ, Iſauriæ, Lycaoniæ & Piſidiæ. Briſſon. in prætermiſſis.

Comitia, i. e. Comitum dignitas & honor. Briſſ.

Comitivae honor vicinus fuit Illuſtribus, Spectabiléſque anteibat. Caſſiodor. Epiſtola duodecima, lib. 6. Briſſ.

Erant autem diuerſi Comitiuarum gradus. Nam & primi ordinis, & ſecundi, & tertij Comites, Comitiuaſq; inuenimus, l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. 6. C. de princip. bus agent. in reb. lib. 12. l. 1. C. de Comitibus & tribun. ſcholar. lib. 12. l. vlt. C. de numer. lib. 12. l. 9. de ſuariis vrbi Rom. in C. Theod. & apud Caſſiod. in libris Variar. non raro. Ex quo mendum eluam, quod Vegetij impreſſos omnes codices occupauit, in quibus lib. 2. c. 9. ita paſſim ſcriptum eſt. Proprius autem iudex erat præfectus legionis, habens communem primi ordinis dignitatem. Cum tamen legendum ſit, Comitiuam primi ordinis, vt ſcripti codices & Modeſti. Epitoma docent. Briſſ.

Comitatenses legiones in l. 7. C. de palatin. ſacrar. largit. libro 12. quæ comitatui principis conceſſæ ſunt: quæ ſub diſpoſitione Magiſtrorum militum in Notitia Imperij Roman. ponũtur. Sic & Comitatenſes numeros in l. 14. C. de re milit. & vexillatio. Comitatenſes accipere oportet in l. 1. de bonis milit. in C. Theo. & in notitia ſupradicta aliquoties. Briſ.

Comites apud veteres authores ij dicebantur, qui cum poteſtate erant, id eſt, quibus Imperij pars mandata erat. Cic. in Lælio. De Scipione dicam libentius: quanta illi fuerit grauitas, quanta in oratione maieſtas, vt facile ducem pop. Rom. non comitem diceres. Prat.

Comitem, (ait Vlpian. l. item apud Labeonem 15. §. comitem. ff. de iniuriis) accipere debemus eum, qui comitetur & ſequatur. Labeo apud Vlpianum ita definiebat eum, qui frequentandi cuiuſq; cauſa vt ſequeretur deſtinatus in publico priuatoue abductus fuerit. Pædagogos inter comites eſſe idem Labeo ait apud Vlpianum d. §. comitem. Prat. Vide in libris Pandectarum, ſeu Digeſt.

Comites adpellari cœpti ſunt, qui procõſules, Præſides, Procuratores Cæſaris, in prouincias euntes comitabantur vel ſenatus, vel ipſorum magiſtratuum voluntate ac iudicio, publicorum negotiorum adiutores atque adminiſtri: quales erat quæſtores legati, ſcribæ, accenſi. Comites præſidum & proconſulum, procuratorúmve Cæſaris à muneribus vel hono-

honoribus& tutelis vacant.l.Senatuſconſulto ff.de off.preſid. l.adminiſtrantes.ff.de excuſat.tut.l.diem functo.4.ff.de offic. adſeſ.Suetonius inIulio c.42.Sanxit (ait) ne quis Senatoris filius,niſi contubernalis,aut Comes magiſtratus,peregre proficiſceretur.Hotom.Prat.

COMITES proconſulum erant duplices, munerum ſcilicet & tutelarum l.legato ff.de vac.muner. Horum autem comitum alios dabat princeps vel Senatus legatis, alios vero ipſi legati eligebant. de prioribus agitur in l. abeſſe. ff. ex quibus cauſ. maior, vbi reip.cauſa abeſſe videntur comites legati Cæſaris, qui in ærarium & in commentarium principis relati ſunt. nã princeps ſcribebat in ſuo commentario veluti diario & libro rationum, Talem præſidem præfeci Myſiæ, taleſque ei dedi comites,& ex ærario tot ſalarii nomine aſſignaui, nimirum comites ex publico ſalarium capiebant.l.fi.ff.de off.aſſ.&,fiſcus ſiue ærarium habebat commentarium,in quo nomina Comitum deſcriberentur : cui qui præerat dicebatur commentarienſis.l.in fraudem.§.quoties,ff.de iure fiſci. De poſterioribus Comitibus à legato electis agitur in l. ſolet §. ſicut. ff. de off.proconſ.& apud Ciceronem in epiſtol.ad Q. Fratrem,qui tum Aſiæ præerat:Atque, inquit,inter eos, quos tibi comites & adiutores dedit ipſa Reſpublic. his finibus præſtabis quos ante præſcripſi : quos vero aut ex domeſticis coniunctionibus, aut ex neceſſariis apparitoribus tecum eſſe voluiſti, qui quaſi ex cohorte prætoris appellari ſolent, horum non modo facta ſed etiam dicta præſtanda nobis ſunt. hoc Tullianum confirmatur l.1.ff.ad l.Iul.repet.ibi,vel cum ex cohorte. Prætores autem tanquam præſides gubernaſſe antiquitus prouincias certiſſimum eſt.l 5.§. conſtituti ff. de orig.iur.l. eum qui.ff.de iuriſd.om.iud Forcat.in dial.62.Necyomant.

COMITIBVS annumerat Cic.actione 4.in Verr.præfectos, ſcribas,præcones,medicos.Iuſtinianus vero ſub tit.de off adſeſſ. Conſiliarios, & adſeſſores legatorum& proconſulum. Plin. lib.9.c.30.de Comite Proconſulis loquitur.Prat.Briſſ.

COMITVM nomine Iuriſperiti prouincialium magiſtratuum adſeſſores appellati ſunt; quos magiſtratus arbitratu ſuo delectos,ſecum abducebant.l.non ſolum.10.§.qui primum.5.ff. de excuſat.l.12.§.1.ff.de vacat.& immun.Prat.

COMITVM in Conſtitutionibus Impp. recentiorum variæ, pro adminiſtrationum varietate, appellationes & ſpecies extant. Summa tamen eorum diuiſio in duo genera poteſt diſtribui. Quidam enim in Palatio militabant, circa latus principis agentes,& circa ipſum Imperatorem occupati.Alii per prouincias conſtituti erant.Briſſ.

COMES rerum priuatarum in l.3. C.de bonis vac. lib.10.& l.vlt. C.de petit.bonor.ſubl.eodem lib.& Nouell.7. Valent.gubernator erat priuatæ ſubſtantiæ principis, idque per curam Rationalium. ita videtur diffiniiſſe Caſſiodor.lib.6. in Formulis. Interpretes Græci lib.6. τῶν βασιλικῶν ita diffiniunt τὸν κόμητα τῆς ἰδικῆς περιουσίας, τουτέστιν τὸν φροντίζοντα τῶν πραγμάτων τῶν ἀφορισμένων εἰς τὰς ἰδίας χρείας τοῦ βασιλέως. Strabo autem de eo ſic ſcribit: διὰ δ᾽ ἐστὶν ὁ προσαγορευόμενος ἴδιος λόγος, ὃς τῶν ἀδεσπότων καὶ τῶν εἰς καίσαρα πίπτειν ὀφειλόντων ἐξεταστής ἐστι. Vnde videntur comites rerum priuatarum fuiſſe, qui vacantia bona fiſci nomine occupabant.

COMES ſacrarum largitionum,cuius frequens mentio fit in Ἀνχαιᾷς variarum conſtitutionum C.Iuſtin.& Theod.ſed & in ipſis is erat, qui theſauris ſacris, i.e.imperatoriis & auguſtalibus pecuniis præerat, vel qui liberalitatis & donorum curam gerebat, vt docet Caſſiod.lib.9. de Comitiua ſacrarum largitionum. Huius nulla fuit inter priuatos iuriſdictio, ſed tantum pecuniæ fiſci quæ liberalitati principis ſuppeteret, cura erat demandata. Connanus lib.4. cap.14. num.6. ſub huius diſpoſitione erant comites largitionum per prouincias conſtituti: item comites commerciorum, metallorum, veſtiariorum. Comites quoque & rationales ſummarum per prouincias ſparſi, nec non procuratores baphiorum &c. Briſſon.

COMITES ſacri patrimonii in tit.de officio Comit. ſacr.patrim. C.accipere debemus eum, qui patrimonium ſacrum principis curat, cuique id ideo creditum erat pro ſubleuandis patrimoniorũ fortuuis, vt Caſſi.li.6. in Formulis ſcribit. Bri.Pr.

COMES ſacri conſiſtorii, qui intimo Principis conſilio aſſiſtebat,in §.1.C de no.C.fac.& l.4.C.de aduo. diuerſ.iudi.vbi inter ſpectabiles ponitur, idem & Conſiſtorianus dicitur l.13. C.de excuſ.mun.lib.10.rub.de comitibus conſiſtorian.l.vlt. de diſcuſſor.l.2.C.de Comitibus conſiſtor.libr.12. eum pro conſulibus æquant Anthemius, & Honorius l.1.C.eod.idem primi ordinis dicebatur, vt ex Caſſiodoro colligitur lib.6. Variar. Non ſum tamen neſcius, quin & comitiua primi ordinis magiſtro ſcrinii deputata fuerit, vt idem Caſſiodorus ibidem ſcribit: ſed aliis, vt ex variis titulis lib.12.C.patet.Vnde & Comitiua conſiſtoriana in l. quicunque. C. de procurat.Quid ſit comitiua,quidue ſit conſiſtorium, vide intr.ſuis locis.Prat.

COMES ſacri palatii.l.vnic.C.de comit.& archia.ſacr.pala.li.12. huius commeminit Caſſied.lib.6. Varia.a formula Archiatrorum.Briſſ.

COMES militum in l.1.C.de off.Vicar.& l.nemo.6.C.de adſeſſo. Porro comites rei militaris in partibus Orientis duo erant: per Ægyptum vnus,per Iſauriam alter.Prat.

COMES domorum olim dicebatur is, ſub cuius iuriſdictione erant plurimi coloni ac inquilini multarum domorum ac poſſeſſionum, quæ in Pontica diœceſi & cappadocia propriæ erant patrimonii Principis, homines puta tamiaci, poſſeſſioneſq; tamiacæ, item ſerui & equitia eiuſdem iuris, conditionis,nominis,l.vlt.C.vbi cauſ.fiſc.At Nouella 30.comite domorum ſublato,transfundit hanc rerum tamiacarum& σχοινικῶν iuriſdictionẽ omnẽ in proconſulem Cappadociæ ſimul ac cohortem omnem comitianam:ita tamẽ vt ſeorſim id fiat. Pr.

COMITES ſcholarum in l.3.C.de offi.mag.off.extat & titulus de com.& tribun.ſchol.li.12.C.ii ſunt,ad quos ſcholarum agentium in rebus gubernatio pertinet, & ſunt ornati comitiua primi ordinis. Atque hic titulus honorarius eſt inuentus à Conſtant. Imp.dum ſingulos quoſq; honore aliquo cumulare cupiebat maxime, ſecundi etiam ordinis & tertii comitib: creatis.Euſeb.4. de Conſtant.vita. Hac vero dignitate,vt idem eo.lib. tradit, ornati præpoſiti & tribuni ſcholarum hæc beneficia habent, vt interſint Imperatoris epulis, & vt adorent purpuram eius, quod pro ſummo beneficio habetur.Prat.

COMES patrimonii Italiæ.Huius fit mentio Nou.104.Alias Comes largitionum Italicarum dicitur.Prat.

COMES commerciorum l. vni.de ann. & cap. C.l. 2. C.quæ res vend. non poſ.l.vlt.C. de commerc.qui negotiationes curabat:commerciiſve præerat, cui ue licebat comparare ſericum à barbaris,d.l.2.Connan.lib.8.cap.7.num.1.Prat.

COMES domeſticorum vir illuſtris l.reſtituendæ 6.C. de aduo. diuerſ. iud.l.neminem. 64.C.de decurio. lib.10. l. vni.C.Th. qui à præbit. tyron. duos ponit Notitia Imp. vnum equitum, d.l.neminem,& alterum peditum. Vide Ammia.Marcell.lib. 20.& 31.Vnde comitiua domeſticorum apud Caſſio.lib.2.variar.epiſt.ad Symmachum & ad Senatum vrbis, Briſſ.

COMES Siliquatariorum apud Caſſiod.lib.2. Varia.qui ponderibus ſpecierum inlatarum præerat, ſed & menſuris,ne quid culpæ admitteretur.Briſſ.Prat.

COMES ſacræ veſtis in l.vnica.C.Th.qui à præbit.tyronum.Comes veſtiarii in Notitia appellatur.Briſſ.

COMES ſacri ſtabuli, dicitur equorum præfectus & rector, qui & equorum præſtationi præerat, l 29.C.Th.de ann.& trib.l. 3.de equo.coll. C.Th. qui canonici equi dicebantur. Hunc Gallis dici *Eſcuier* putat I.Cuiac.in comment.ad l.vni.de comitib.ſchol.lib.12.C.negatq;eam adpellationem ad coneſtabilem pertinere,aitq; vocem mere Francicam,atq; in Notitia officiorum Conſtantinop.dici κόμητα τῶν ῥιγατόρων φεσάτων. Contra videtur ſenſiſſe B.Briſ.lib.3.de verb.ſign.ex Ammono Monach.lib.3.cap.70. cuius hæc verba ſunt: Lendegiſilus regalium præpoſitus equorum, quem vulgo Coneſtabilem vocant. Rhegino monachus lib.2.Annal. Eodem anno Buchardum comitem ſtabuli ſui (quod corrupte conſtabulum adpellamus) cum claſſe miſit corſicam. Eam dignitatem fuiſſe in precio ex A.Marcellino liquet de Valentiniano loquente, qui Valentem fratrem ſtabulo cum tribunatus dignitate præfecit.Briſſ.Prat.

COMES fœderatorum apud Zonar.in Tomo 3.Annal.Tib.Briſ,

COMES excubitorum apud eundem in Iuſtino Curopat.

COMES Archiatrorum qui medicis aulicis præerat, l.vni.qui à præbit.tiro.C.Th.de cuius dignitate ſcribit Caſſiod.li.6.Varia.eam illiuſque munus, & officium explicans. Briſſ.Prat.

COMES ærarii in d.l.vnic.& d.l.fin. C. de ſuſcept. lib.10. præpoſitus erat theſaurorum.

COMES diſpoſitionum in d.l.vnic.

COMES metallorum in inſcriptione l.1.Cod.de metallariis, ſub quo erant procuratores metallorum, de quibus l.4.Cod.eod. eum fuiſſe in Illyrico conſtat ex Notitia imperii,quoniam ibi frequens erat metallorum commercium, vt indicant l.7.& 8. C.Th.eod.Prat.

COMITES auri, comites formarum, riparum & aluei, Tiberis portuum: quos omnes recenſet Caſſiodorus, & extant varii tituli lib.1.& 12.C.Briſſ.Prat.

COMITES matronarum.Moris fuiſſe,vt ſine comite materfamilias,aut matrona non prodiret in publicum,& idcirco non leuem iniuriam eiſdem fieri ab iis, qui comites earum abducunt,teſtatur Vlp.l.15.§.11.& 12.l.10.& 9.de iniuriis.Ad quem morem reſpexiſſe viſus eſt Plautus in Amphitruone,vbi Alcumenam ſic alloquentem facit. Valeas tibi,habeas res tuas, reddas meas:Iubes ire mihi comites?I.V.Sanan' es?Al.Si non iubes,Ibo egomet, comitem pudicitiam duxero. Hieronym. ad Demetrialem Virginem: graues fœminæ & maximæ viduæ ac Virgines tibi comites eligantur, quarum probata eſt conuerſatio,ſermo moderatus, ſancta verecundia. Et paulo poſt: Mores enim & ſtudia dominarum, plerunq; ex ancillarum & comitũ morib.iudicantur. Ræuat.Varior.lib.4.c.17.

COMITES in libris Feudorum, dicuntur iudices ordinarii, qui in pace & ocio ius reddunt, itemq; præfecti urbium. Itaque libr. feud. 2. tit. 27. §. 2. qui iudex dictus eſt, idem continuo poſt comes appellatur. Comes eandem hereditatem regiæ ditioni aſſignet, & §. 4. Si comes hereditatem regiæ poteſtati conſignet. Sic legis Franc. lib. 11. de aduocatione ad comites c. 6. Monemus veſtram fidelitatem, vt memores ſitis fidei nobis promiſſæ, in pace & iuſticia facienda, &c. Conſueuerunt autem ſinguli ſingula territoria ex hac comminandi, i. e. in ius vocandi poteſtate, comitatus ſuos appellare. Dicuntur etiam comites alicuius regionis præfecti, Greg. Turon. li. 4. Nam ſemper Britanni ſub Francorum poteſtate poſt obitum Regis Clodouei fuerunt, & Comites non Reges appellati ſunt, Albert. Krantz. in Vandal. lib. 1. cap. 28. Equidem arbitror, qui, cum Senatus Remp. adminiſtraret, rexere prouincias, Proconſules: & ſub auguſtis inde Imperatoribus, prouinciarum præſides inde dicerentur, aut præfecti prætorio: hos poſtea ſub Imperatoribus Imperio iam declinante, comites dictos. Erat, inquit, Comitatus Imperatoris Mediolani. Quid vult inſinuare aliud, niſi quia publicum Imperatoris conſilium ibi quieuerat. Comites ergo in prouinciis habebantur, qui in quaque prouincia publicum fouebant conſilium. Ætate autem noſtra longe aliud præfert Comitis nomen: inferiorem ſcilicet nobilitatis gradum, ſub Duce, ſupra Barones. Hæc ille. Comites præterea duodecim circa Caroli Magni tempora ſub vno Duce fuerunt, de quibus vide in verbo Duces: quod tamen neq; vbique, neque perpetuo obſeruatum eſt. Prat.

COMITES vice ſacra iudicaſſe oſtendit l. 1. ff. de his qui per met. iud. in C. Theod. Briſſ.

COMITES per prouincias conſtituti l. 3. C. de off. præſid. quales erant comites Illyrici, Hiſpaniarum, Tingitaniæ, Britanniæ, Italiæ, Argentoratenſis, litoris Saxonici. Et Comes Orientis, qui V.C. & S.P. vocatur l. 3. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. 3. Cod. de cano. largit. tt. lib. 10. l. vn. de claſſic. lib. 11. l. 29. & l. trigeſima ſecunda, C. de appell. l. ſecunda, in fi. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. vlt. C. de modo mult. Cui ſuberant Palæſtina vtraq;, Phœnicia, Syria vtraque, Cilicia vtraque, Cyprus, Oſrhoena, Meſopotamia, Iſauria, Arabia, Item comes Africæ apud Auguſt. epiſt. 70. & in Notit. Occidentis, ſub cuius diſpoſitione erant præpoſiti limitum oræ Africanæ. Comites etiam tres ſunt Iuſtinianei, Pacatianę videl. Phrygię, Galatię primæ, & Iſaurię, Nou. Conſtit. 8. & Nou. 24. & Nou. 27. Idem Iuſtinianus Comitem Armeniæ ſuſtulit. l. vlt. C. de off. magiſt. milit. Briſſ.

COMITVM vt varia ſunt genera, ita varii ſunt ordines: genera ſupra recenſuimus. Ordines ponit Euſeb. lib. 4. de Conſtantini vita. Κομίτων δ' οἱ μὲν πρώτου τάγματος ἠξιοῦντο, οἱ δὲ δευτέρου, οἱ δὲ τρίτου &c. Prat.

COMITVM ſub Imperatoribus variæ ſpecies & nomina, pro varietate adminiſtrationum. Summa tamen genera duo videntur. Quidam in palatio militabant, circa latus principis agentes: Alii per prouincias conſtituti erant. Briſſ.

COMES motum Theodoſ. Valentin. Impp. dicitur, qui de cauſis ciuilibus, & criminalibus coloni, & inquilini domorum Principis cognoſcebat, l. fi. C. vbi cauſ. fiſca. Prat.

COMES horreorum, cuius & mentio eſt in l. vnic. C. de piſtoribus lib. 11. piſtrini Principis curator fuit, habuitque mancipia quædam purgandis horreis aſcripta, coquendoque pani Principis. Oldend. Prat.

COMES Palatinus dicitur, qui curam gerebat præcipuam, vt remiſſorum notariorum & iudicum negligentiam argueret, & à Prouincialibus tributa exigeret, & conſueta depoſceret. ſed præcipue iuſſus eſt, vt iudicibus, & eorum officialib. præcepto imminerer & ſupereſſet. Old.

COMES Palatinus ſpurios legitimat. Alciatus poſt alios in rubr. ff. de lib. & poſthumis. ſed & arrogationi auctoritatem interponere eum poſſe docet Viglius. §. adoptiui. Inſtit. de exhæred. libero. Prat.

COMITVM Palatinorum officia diuerſa, quæ Palatino aliquo creato, etiamſi nominatim non exprimantur, eo ipſo tamen, quod quis Palatinus creatus eſt, ipſi commiſſa eſſe intelliguntur; ſed ius legitimandi nullus habet Palatinus, niſi expreſſe hoc ab Imperatore acceperit, atque illa etiam poteſtas ſtricte interpretanda eſt ſecundum tenorem priuilegii. Vult. in comment. Inſt. de nuptiis. §. fin. nu. 9.

COMES theſaurorum: eius fit mentio in l. fin. Cod. vt dignit. ord. ſeru. lib. 12. & l. ſecunda, Cod. de palatin. ſacr. larg. eod. Meminit & Comitis theſaurorum per Thracias, Amm. Marcellin. lib. 29. Briſſ.

COMITIVM, locus eſt, in quem populus ſuffragiorum cauſa conueniebat. Pro actu ipſo, pluraliter tantum, comitia veteres dicebant. Differt autem Comitium, & Concilium. Etenim dum comitia calabantur, i. e. conuocabantur, totus populus per cornicinem adeſſe iubebatur. Concilium autem eſt, quum à magiſtratibus iudicii cauſa congregatur. Vigl. in tit. Inſtit. de Teſt. ord. Comitiorum genera quatuor Romę erant, ædilitia, prætoria, tribunitia, & conſularia: quibus poſtea addita cenſoria, & quæſtoria. Alex. de Alexand. lib. 4. Genial. dier. cap. 3. Spieg. Briſſonius quatuor etiam genera recitat, Calata, Centuriata, Tributa, Curiata.

COMITIORVM rationem vniuerſam accurate tradidit doctiſſimus vir Bap. Egnat. hactenus & ignoratam, & inuolutam errore. Sic enim de ſe ait: Nos vero primi (vt opinor) centuriatis comitiis leges quoq; ferri nos tributis, plebeios magiſtratus, demādari nos, quid tributa a curiatis diſtent, quæ alii magno errore eadem eſſe putarunt: nos curiatis comitiis & legibus rem militarem tandem, & auſpicia procurata retteximus. Spi.

Κωμίτας in Nouell. 38. §. καὶ ἐπεὶ. vertit Haloander comitianos, quam verſionem reprobat I. Cuiac. in l. vnic. non licere hab. metroco. C. mauultque vertere vicanos, quod rectius putem. Nam dicitur ἀπὸ τῆς κώμης Prat.

COMITIANI dicuntur comitum officiales, vt idem Cuiacius ſcripſit ad d. l. vnicam. Prat.

COMITATENSES dicuntur, quicunque de comitatu ſunt, quos tamen omnes palatinos dictos arbitror, vt oſtendi videtur ex Conſtantini Imperatoris de caſtrenſi omnium palat. pecul. Connan. lib. 4. c. 15. nu. 4.

COMITATENSES milites leg. vltim. §. pro limitaneis. C. de offic. præfect. præto. Afri. qui Comitatui conceſſi ſunt, vt aiunt Arcadius & Honorius l. nemo miles. de re milit. lib. 12. C. Comitatenſes legiones. vide infra Legiones, & ſupra comitatenſes legiones. Prat. (lib. 12.

COMITATENSES largitiones l. ſcriniis. 7. C. de palat. ſacr. larg.

COMITATIVA, comitum dignitas appellatur, l. per ſingulas. 30. C. de diſcuſ. lib. 10. & leg. curiales. 47. de decur. eod. lib & paſſim apud Caſſiod. lib. 6. & 7. variar.

COMITATIVARVM gradus, primi ordinis comitatiuam commemorat l. 6. C. de princ. ag. in reb. lib. 12. alios Caſſiod. in lib. variar. Prat.

COMITER conſeruare maieſtatem, hoc fœderibus comprehendi ſolebat, vt intelligeretur is populus ſuperior, cuius maieſtas comiter ſeruari iubebatur, l. non dubito. 7. ff. de capt. & poſtli. reuer. vbi falſo in vulgat. lib. legitur communiter. meminit & M. Cicero in orat. pro Cornel. Balbo. Primum, ait, verbi genus hoc conſeruandi, imperantis eſt, non precantis, deinde cum alterius populi maieſtas conſeruari iubetur, de altero iubetur, de altero ſiletur, certe ille populus in ſuperiori conditione, cauſaque ponitur. Prat.

COMITER, vt vult Varro lib. 6. de ling. Lat. hilare ac lubenter, cuius origo Græce κῶμος: inde Latine, commiſſatio dicta, à Grę cis, vt quidam volunt, comœdia. Prat.

COMITER, alias hilare & lubenter Briſſ.

Κώμην Ariſtoteles vocat ex multis familiis, quæ primo conſtituta eſt hominum ſocietate, non quotidiani ſed diuturni vſus cau. Poſteriores Latini pagum vocauerūt verbo Græco. Nam lingua Dorica παγαὶ fontes appellantur. Eiuſdem enim vicinitatis homines eodem modo vtebantur. Connanus.

COMITATVS, pro aula. Mediolani tunc erat Imperatoris comitatus, id eſt, aula. Briſſ.

COMITATVS ſacer. l. milites. 13. §. ignominioſa. ff. de re milit. vbi eſt Imperator. Comitatus (vt ſcribit Andr. Alciat. l. pupillus 239. §. territorium. ff. de verb. ſign.) proprie de Imperatoria aula dicitur, ſed quia tempore Caroli magni, regnantibuſque Berengariis & Orthonibus, ad ſingulas ciuitates regendas aliquis comes mittebatur, cœpit iuriſdictio, territorium, & diſtrictus (quoniam illi comes præerat) Comitatus dici; etiam pro comitiis dixit Varro lib. 4. ling. Latin. Pratcius.

COMITIA, à ſimul itando dicta, cōuentus ſunt populi ad eligendos magiſtratus. At conſ. ceuſetur, cum populi pars conuenit. vnde comitia conſularia prætoria, Tribunitia, Ædilitia, & deniq; omnium magiſtratuum creandorum, nuncupabantur iſtæ populi coitiones. Cæterum tres differentiæ comitiorum fuerant. Nam quædam calata, quædam curiata, quædam centuriata vocabantur. Calata comitia pro collegio Pontificis habebantur, inaugurandi Regis vel Flaminis cauſa: alioqui in ſemper in foro. Curiata ex curiis, hoc eſt, tribubus conſtabāt. Erant autem Romæ tribus initio tres: tandem cœperunt eſſe triginta quinque, manente tamen nomine, vt de centuriis agrorum dicit Columella lib. 6 Ex his enim pro conditione cenſus & ætatis, per lictorem conuocabantur. Centuriata deniq; comitia erant, cum per ſingulas centurias calculus vnus pro ſuffragio ferebatur. Sic enim ciues ob multitudinem centenario numero diſtribuebantur in creandis conſulibus. Old.

COMITIA in vrbe Roma celebrari non poterant nefas quippe erat, intra vrbem procinctum habere ciuem exercitum. Gœd. in comment. tit. de verb. & rer. ſign. l. 2. num. 21.

COMITIORVM genera Gellius lib. 15. cap. 27. & Alexan. ab Alexand. in lib Genial. dier. variis locis poſuere. & Varro de ling. Latin. Prat.

COMITIALES dies Feſto lib. 3. adpellabant, cum in comitio conueniebant, à coeundo, id eſt, ſimul veniendo. Prat.

COMITIALIS morbus apud Iauolenum in l. qui tertiana. 53. ff. de ædilit. edict. & Vlp. l. 1. ff. de aud. tut. dicitur, quod in comitiis, vt

tils vt & aliis hominum cœtibus eo correpti maxime infeſtarentur, & frequenter detegerentur. Græcis ἐπιληψία. quæ teſte Galeno 3. de laborantibus locis, eſt interuallata mentis & ſenſuum cũ læſione conuulſio. Alio nomine ſacer morbus appellatur propter ſui magnitudinem. Hippocrates in 6. Epidem. ſect. 6. μεγάλην νόσον, nominat. dicitur & Herculeus morbus, quod ei familiaris, vel quod magnus. Idem caducus à crebro lapſu, & quod eiuſmodi ætatem maxime infeſter. Fuchſ 3. ſec. 1. c. 12. Idem à Plauto in captiuis & Plin. 10. c. 23. & lib. 28. c. 3. morbus, qui inſputatur, appellatur, non quod ſputo curetur, vt quidam putant, ſed quod, ſi epilepticus occurrit, vel morb. ipſe nominatur, abominandi morbi iudicio ſputum emittatur. Mercur. 5. Vatiar. 11. Plato 11. de legib. emptum hominem Sacro morbo laborantem intra annũ redhiberi voluit, phthiſicum & alios intra ſex menſes: vel ideo quod reliqui morbi ſex menſibus dignoſcuntur, epilepſia vix intta annum recte à vulgaribus diſcerni poſſit. Mercu. 4. Varia. 7. notat, quod Clemens Alexan. 7. Stromatum ſcripſerit, hircinas carnes epilepticis auxiliari: cum ex Plutarcho in probl. conſtet, capras cęteris animalibus comitiali morbo tentari ob meatuum anguſtiam, quam arguit vocis earum tenuitas, vide Gothofr. ad d. l. qui tertiana 53. de ædil. edict.

Comitialis morbus inde dicitur, quod cuilibet è populo morbus huiuſmodi ſuperueniens, comitia dirimeret. Briſſ.

Comitiana cohors. vide Nouell. 27. c. 1. Vt & Comitiana apparitio, Gothofr. in not. ad iam d. c. 1.

Comitianvm officium in l. 2. C. de offic. militar. iud. interpretatur ibidem Gothofr. Comites militum.

Commacvlare ſe conſortiis aliquorum, in l. 6. circ. fi. C. de inceſt. & inutil. nupt.

Commagena, vide ſupra Comagena.

Commana duplex: vna in Polemoniaca: alia quæ & Chruſa dicitur, Goth. ad N. 31. c. 1. §. 1.

Commanere in eadem prouincia, l. 36. §. 2. C. de inoff. teſtam.

Commata falſum apud Vlp. l. in Ægypto 10. de extraor. Crim. cum chomata verbo Græco legi debeat, vt & Florent. Pand. quod & erudite indicat Budæus in eum locum. Chomata diffinit Vlpianus ibidem, aggeres, qui aquam Niloticam continere ſolent. χῶμα enim aggerem, humum aggeſtam, & obſtructionem ſignificat, vt & lexicographus Græcus docet, adiiciens & ripam eo verbo ſignificari. Honor. & Theod. Impp. verterant in eandem rem vallum, l. vni. C. Theod. de Nili aggeribus non rũpen. & l. vnic. C. eod. ſed & aggeres, vt in rub. C. eod. Quod autem ſubiicit Bud. eod. loco ad fi. recte legi Commata, hoc eſt, aquarum emiſſaria, & incilia, falſum eſt. fruſtra enim adiecisſet Vlp. in d. l. in Ægypto, diacopi, verbum etiam Græcum, quo ſignificantur meatus interciſi, per quos effluebat Nili aqua in atua remotiora. duobus enim verbis idem exprimeret. præter contrave morem. Prat.

Commeare vias, & per vias, per itinera. Hinc commeatus ac remeatus viæ publicæ. Briſſ. ex ff.

Commeare, eſt animo redeundi abire. Vlp. l. 1. in fin. prin. ff. de iis, qui deiec. vel effud. Publice enim vtile eſt, ait, ſine metu & periculo per itinera commeari. Old. Prat.

Commeatalis miles dicitur, qui vna commeatum accipit, vel qui in ſtipendii partem accipit alimenta ex commeatu, i. e. ex alimento publico. C. de offic. præfect. præt. Aphric. leg. in nomine. 2. §. Et vnumquemque ducem. 9. vbi Goth. Nullum audeant duces, vel tribuni commeatalem de ipſis dimittere, ne, dum ſibi lucrum ſtudent conficere, incuſtoditas noſtras relinquant prouincias. & infra: Non de commeatib. militum, aut de eorum ſtipendiis lucrum facere. Commeatus enim in priori ſignificatione accipitur pro cibariis atque alimentis exercitus, &c. Nebriſſ. & Ferret. de teſtam. ordinand.

Commeatvm varie pro re accipi conſtat ex ſubiectis.

Commeatvs militum, vel commeata, ait Gothofr iam d. l. loc. ſunt cibaria & alimenta exercitus: Alias commeatus ſignificat tempus quo quis ire & redire poſſit, l. 1. ff de re milit. & alibi ſæpe. vt l. 2. §. fin. ff. ad municipal. & apud claſſicos auctores Sic accipitur apud Paulum leg. qui commeatus. 9. ff. de re milit Prat. Briſſ.

Commeatvm etiam interpretatur I. Cuiacius abeundi licentiam. Sicque accipi ait in Conſtantini conſtit. l. 1. C. de commea. lib. 12. recte. Atque huius licentiæ extat formula apud Liuium lib. 30. Si quis veſtrum ſuos inuiſere vult, commeatum do: primo vere adſitis edico. Prat. Hinc

Commeatvm petere apud Varronem lib. 5. ling. Lat. Et

Commeatvm accipere eodem ſenſu quibuſdam l. miles. 34. ff. ex quib. cauſ. mai.

Commeatvm dare. Commeatus dari dicitur, ait Feſt. in voce Remeare, id eſt, tempus quo ire, & redire commode poſſit. Quo nomine plerumque facultas militibus ad tempus recedendi conceſſa atque indulta ſignificatur, id eſt, ἐξουσίας τοῦ ἀπιέναι. Sic commeatu abeſſe miles. l. 35. §. vlt. ff. ex quib. cau. maior. Briſſ.

Milites ſignis caſtriſq; diſcedere non niſi accepto commeatu potuerunt. Quib. autem commeatus dabatur, his certum temporis ſpatium intra quod abeſſent, præſtituebatur. Ad quem illis præfinitum diem occurrere neceſſe habebant. Sed nec Magiſtratibus vrbe Roma excedere, aut certe longius excurrere, & peregre proficiſci, niſi commeatu indulto, licebat. Bri.

Commeatvm impetrare, hoc eſt, licentiam morandi, vbi voluerit, l. filii 22. §. pen. ff. ad municip. Prat.

Commeatvs etiã accipitur pro ſpatio ad eundũ, & agendum, in via publica. l. 2. §. deinde ff. ne quid in loc. pub. At in §. hoc interdictũ. 14. d. l. 2. ſumitur pro ipſo iure eundi, agendive. Pr.

Commeatvs autem in l. fi. C. de commea. lib. 13. interpretatet τὰ γράμματα τῆς ἐφόδου, vt & interpretatur Gregorius Nazianzenus his verbis: δότε μοι τὸ γράμμα τῆς ἐξόδου, ὥσπερ τοῖς στρατιώταις οἱ βασιλεῖς, καὶ εἰ βούλεσθε μετὰ δεξιᾶς τῆς μαρτυρίας. Prat.

Commeatvm & remeatum dixit Marc. l. relegati. 4. ff. de pœn.

Commeatvs. Commeatus aliquando accipitur pro licentia, ſiue quod dicitur ſaluo conductu, quem dat Imperator militi, præpoſitus inferiori, eundi quo velit, ad præſcriptum diem reuerſurus. Vnde peculiaris titulus, De commeatu li. 12. C. Martianus, leg. relegati. ff. de pœn. Nemo poteſt (inquit) commeatum, remeatumve dare exuli, niſi Imperator, ex aliqua cauſa. Item Modeſt. in l. deſertorem. ff. de re militari. Si ad diem (inquit) commeatus quis non veniat, perinde in eum ſtatuẽdum eſt, ac ſi emanſiſſet, vel deſeruiſſet pro numero temporis, facta prius copia docendi, num forte caſibus quibuſdam detentus ſit, propter quos venia dignus videatur. Inde eſt, quod Plin. li. 10. Epiſt. 24. à Traiano commeatum 30. dierum petit, vt in municipium, in quo Principum ſtatuas ponere deſtinabat, excurrere ei liceret. Quod ei Traian. Epiſt. 25. indulget. Atq; is eſt commeatus, quem ſe præfectum ærarii accepiſſe Epiſt. 4. lib. 3. narrat. Sic Cic ad Heren. Ille qui ad diem commeatus non venit, quod eum aquæ intercluſiſſent. Aliquando accipitur pro cibariis ad alimoniam exercitus, & reipublicæ, aut multitudinis alicuius, vel etiam priuatim. Cicero, pro lege Manil. Iam commeatu & priuato & publico prohibebamur. Saluſt. in bello Cat. Si vincimus, omnia nobis tuta erunt, commeatus abunde. Aliquando accipitur commeatus pro tranſitu multitudinis. Vnde Apuleius, lib. 6. Sed cuneatim ſtipato commeatu, difficultates tranſabiremus. Anchora.

Commemoratio, neceſſitudinis, l. 34. C. ad legem Iuliam de adult. & Commemoratio reſidui in l. 2. C. de hered. inſtituend. in chirographo pecuniarum, neceſſitudinis. Briſſ. ex ff.

Commendam diffinit gloſ. in verb. Commendare, in cap. nemo deinceps. de elect. lib. 6. eccleſiæ cuſtodiam alicui commiſſam. cui diffinitioni neceſſario adiiciunda putem hęc, in tempus gratia euidentis neceſſitatis & vtilitatis. idq; docuit text. in d. c. nemo deinceps. vbi ſcribit Ioannes Andreas:

Commendarvm genera duo eſſe: nam (ait) quædam eſt in titulum, quædam in cuſtodiam. Prat.

Commendam titulum eſſe canonicum, ſcribit eadem gl. Prat.

Commendare (vt Papinianus ait) nihil aliud eſt, quam deponere. l. Lucius 24. ff. depoſit. quod Vlp. probat lib. 30. ad edict. & in leg. commendare. 186. ff. de verb. ſignif. Sic accipitur apud Paulum l. Publia. in princ. ff. de depoſit. & alibi ſæpe. & Gœdd. in comment. tit. de verb. & rer. ſignif. l. 186. n. 1. item mandare. Hinc is qui rogatur, vt rem meam ad te ferat, eamq; apud te deponat meo nomine, ſi hoc non fecerit, aut non probè fecerit, mandari mihi aduerſus eum actio erit. Ibid. n. 2. Vnde

Commendare corpus dicit Vlp. l. & ſi quis. §. impenſa. ff. de relig. & ſump. fun. pro temporis cauſa deponere, donec iuſtæ ſepulturæ corpus tradatur. Nam Paulus l. ſi quis enim eod. tit. ff. oſtendit, plerumque corpora temporis cauſa deponi. Quod & nos docuit libellus Seuero Imp. datus. Oppreſſus neceſſitate corpora eorum fictili ſarcophago commendaueram, donec is locus, quem emeram, ædificaretur. Reiicienda igitur eſt F. Duareni lectio exiſtimans in dict. §. impenſa, legi poſſe condendum, pro, commendandum. Prat. Adde Brechæum l. commendare, in tit. de verb. & rer. ſignif.

Commendare æquitatẽ petitionis, l. 4. C. de obſeq. patr. præſtã.

Commendare voluntatem, l. 16. C. de fideicom.

Commendare penes aliquem i. e. deponere, l. 6. & 9. C. depoſit.

Commendare cenſendus eſt & Roman. Pont. Sacerdotia, cum administratorem generalem alicuius opulẽti templi aliquem conſtituit, cenſeturque is liberam habere procurationem, modo nimirum reperto, quo, teſte Alciato l. commendare, ff. de verb. ſignific. citra ius irreuocabilis tituli, ex ſacrorum fructibus [illegible] luxurientur. Sed & commendat etiam, qui cuſtodiam mandat, vt idem adnotauit, enarrans d. l. commendare. Oldend. Prat.

Commendatarivs, dicitur nudus miniſter. l. Lucius 24. ff. depoſit. Prat.

Commendatitiæ literæ ſunt dimiſſoriæ, quibus clericus dimittitur & abſoluitur à poteſtate ſui Epiſcopi, in quibus perhibetur de vita & ordinibus illius teſtimonium. Olden. Prat.

Commendandi verbo relinqui libertatem non videri Diocletianus & Maximianus reſcripſerunt, l. ex verbo. C. de fideic. libert. Prat.

Ex verbo Commendo, teſtamento vel codicillis fideicommiſſa libertas relicta non videtur l.12. C.de fideic.libert.Briſſ.

Commendare etiam ad homines refertur apud Vlp.leg.ſi vero non.12.§.cum quidam.& ff.mand.ſignificat quaſi eorum committere fidei, vt apud Terent.in Eunuch.Act.4.Scen.2.

Ego me tuæ commendo, & committo fidei.

Id dicit more & inſtituto Athenienſium, apud quos qui ciues non erant, ſed inquilini, patronum aliquem ſibi optabant, quod προστάτην νέμειν dicebant, qui autem patronum non habebat, in ius eo nomine vocabatur, appellabaturque iſtud iudicium ἀπροστασίου δίκη. Torneb.aduerſ.lib.12.c.10. Hinc

Commendare ſi cum datiuo iungatur, ſignificat committere: ſi vero accuſatiuo, cum Apud, vel ablatiuo, cum In ſignificat laudare, vt in leg.ſi vero non remunerandi. §. cum quidam. ff.mandati. Significat quoque deponere.l.commendare.ff.de verb.ſign.Oldend.

Commendati & recommendati dicebantur, non iidem qui vaſalli, ſed tantum, qui ſe in alicuius potentioris fidem & tutelam receperant, qui & affidati dicuntur, Neapo.conſt.lib.3. tit.7. vt in tertiis, inquit, demanii noſtri nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere. Prat.

Commendatitiæ literę, leg.pen.ff.de acquirend.rer.dominio. & apud Macrob.lib.2.c.4. Accipe, ait, commendatitias: quia illic neminem noſti.Prat.ex Briſſ.

Commentarienses, carcerum præfecti, vel cuſtodes.Briſſ. apud antiquos dicebantur, qui in commentariũ cuſtodias referebant, & librum cuſtodiarum ſingulis quibuſq; dieb. conficiebant, vt apud nos memorię tradidit Vlp.in l.diuus Adr.ff.de bonis dam.nam ita apud eum ſcribendum eſt: non, vt in quibuſdam vulgaris codicib.commentanenſes. Adpellari etiam poſſunt hi, ad quos receptarum perſonarũ cuſtodia obſeruatioq; pertinebat: vt inquit Imperator in l.pen.C.de cuſt.reor. nomen ſortiti, ſecundum Accurſ. quia comitari debent eum, quem cuſtodiunt: vel quia Commentarium locus erat, vbi captiui retinebãtur. Tamen magis placet, quod in Cõmentarios nomina eorum, qui carcere continebantur, referrent. Briſſ.

Commentarienses etiam adpellari cœpti ſunt, quorum manu acta ſubnotabantur, quoties apud fiſcum agitur, leg. in fraudem 45. §.quoties. ff. de iur.fiſc. Erant & in legionibus commentarienſes, vt ex Imperii notitia adparet. Prat.

Commentariensis gradum repetere.l.1.C.ad leg.Iul.de amb. Nomen eſt ordinis & promotionis in militia: vt nunc dicitur Princeps, vel Commentarienſis, aut Cornicularius.Briſſ.

Commentarius Principis ſeu commentarium apud Modeſtinum in leg.abeſſe.32.ff.ex quib.cauſ.maior. accipitur, vt vult Hotomannus pro libro, & ephemeride Principis, in quo eorum omnium nomina perſcribit, quibus aliqua Reip. procuratio commiſſa eſt. Prat.

Commentarii dicuntur libri, in quibus res non late, neq; diffuſe, ſed ſub quodam compendio verborum, & quaſi per capita explicantur: vt de commentariis Numę apud Liuium lib.1. & ideo Cic.in Bruto: Non eſt (inquit) oratio, ſed quaſi capita rerum, & orationis commentarium paulo plenius.Senec.Declam.3. Sine commentario nunquam dixit Seuerus Caſſius, nec hoc commentario contentus erat, in quo nudæ res ponũtur. Cœlius ad Cicer.ſcribens.Epiſt.fam.lib.8.Commentariũ rerum vrbanarum primum dedi. Sic Traian. ad Plin. dediſſe me ius trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione qua aſſueui, referri in commentarios meos iuſſi.vbi interpres: Nos diurnalem & rationalem (ſubaudi librum) in quem princeps acta ſua refert, interpretandum ducimus. In alia ſignificatione magis nota, cõmentaria etiam interpretum dicuntur: ut Seruii, Donati, & aliorum. & de commentarienſib. meminit etiam Bald.conſil.229.1.dub.in vlt.dub.in 1.lib.Cotta.

Commentarius, liber eſt, quem ſibi quiſque priuatim facere conſueuit, quaſi quoddam memoriæ promptuarium eorum quæ agimus: id eſt, diarium & ephemeris actionum noſtrarum, Regiſtrum vulgo vocatum. Bud.in d.l.abeſſe atque inde commentarii Cæſaris dicti, in quibus res in Gallia & bello ciuili geſtæ, non late & plene enarrantur, ſed veluti perſtringuntur.

Commentationes, à comminiſcendo dictæ, fallaciamq; confingendo, teſte Donato Alc. vt eleganter, ita vere poſteriorum iuris interpretum nimis longas illas futileſque ac parum ſibi conſtantes lucubrationes alicubi commentationes vocat: & quidem proprie, eaſdemque libere agnoſcit, plus detrimenti iuri noſtro attuliſſe, quam auxilii: vt de doctoribus, inquiens, dici poſſit, quod prouerbio trito de medicis traditur, Me multitudo perdit medentium, Spieg.

Commenta, pro ſcriptis apud Ciceronem in Bruto.

Commentitium, idem quod fictitium. Cicero primo de orat. Vt ſi in illa commentitia Platonis ciuitate res ageretur.

Commentitium ius. Paulus in l.ſi pœna, ff.de pœn.vocat, quod figmento, non re ipſa ſubſiſtit, id eſt, nouum & recens excogitatum, hoc eſt, non translatum, non aliunde ſumptum, nulloque exemplo inſtitutum, ſed veluti fictitium. Accurſius à Commentis iuriſprudentum eſſe dixit, ignorans ſignificationem eius vocis, teſte Bud.in poſter.Annotat.

Commentum, fictio eſt: a Comminiſcor. Papinianus: Socer, inquit, cum nurum adulterii accuſaturum ſe libellis præſidiaris teſtatus fuiſſet, maluit ab accuſatione deſiſtere, & lucrum ex dote magis petere. Quæritur, an huiuſmodi commentum eius admitti exiſtimes? Item Marcellus de iure fiſci.leg.res quę. Dignum fuiſſe puniri pro tam turpi, tamque inuidioſo commento. Item Vlp.de reb.cor.qui ſub tut.l.quamuis. Tam callidum commentum in exemplum coercere debeat. Nebr.

Commentarium, pro protocollo, ſeu rotula tabellionum accipi poſſe, & referre in commentaria, pro protocollare, demonſtrat Inſulanus ex Cicerone. Spieg.

Commentum dicitur fictio rei, quæ non eſt, Varroni lib.5.ling. Latin. Sic accipiendum putem in l.ob hæc verba.ff.de iis, qui not.infam. & l.2.Cod.de rebus alien. non alien. & alibi ſæpe. Prat. Vnde non inepte

Commentum pro fraude poſuit Pontifex maximus cap.peruenit.1.iuncta ibi gl.extra de teſtib.cogen.Prat.

Commentum eſt fraudulenta machinatio, & callida ſubtiliſq; aſtutia. Briſſ.

Commentitiam venditionem in l.2. C. ſi aduerſ. vend.interpretatur Accurſ. commentitie compoſitam, cum pupillum lædunt, hoc eſt (vt ſignificantius rem aperiam) ficte coloreque quæſito.Prat.

Commentiri. Briſſ.ex ff.

Commercium eſt promiſcuus mercandi inuicem vſus: vel vt definit Vlp. in Epit.tit.19. eſt vendendi emendique inuicem ius, Pra.vel commercium eſt mutua illa rerum communicatio, quæ per contractus, conuentioneſque explicatur. Briſſ.

Commercium apud Hermogenianum, l.ex hoc iure, ff.de iuſt. & iur. putat Accurſius pro permutatione accipi: quod & Baldus probat. Alciatus contra ſentit, exiſtimatque eo verbo omnes contractus, etiam innominatos contineri. Non it tamen inficias, quin expoſitio Accurſii defendi poſſit.

Commercium verbum generis eſt ad omnes contractus pertinens, in quibus merx, vnde ductum eſt. Secundum Accurſ.in d.l.ex hoc iure: cuius ſententia iuuatur! quod ſi minor. 24.§. 1.ff.de minor. Sic etiam accipitur rubr. C.de commerc.& mercat.Prat. Itaque nobis eſſe commercium alicuius rei dicimus, quam contrahendo acquirere poſſumus. Ferret.tit.de legatis.

Commercium earum rerum non eſſe dicitur, quæ vſibus hominum dominioque ſubiici, & in obligationem deduci, alienarique & adquiri non poſſunt.l.34.§.vlt.de leg.lib.1.l.6.& l. 34.§.omnium.ff.de contr.empt.& l.1.§.1.D.quę res pign.l.vlt. D. de act. empt. quod ex leg.83.§.ſacram.de verb.oblig.& ex § 2. Inſt.de inut.ſtip. colligi poteſt, vbi Theoph. κομμέρτιον, ait, ἐστὶν ἡ τοῦ δυνατῶς τι ἀγοράζειν καὶ πωλεῖν ἐξουσία Briſſ.

Commercium non habere alicuius rei dicitur qui eius habendę capax non eſt, l.34.D.de verbor.obligationib.d.§.2.de inutil. ſtipul. cui poſſidendi ius non eſt, l.40.D. de leg.lib.1.l.49.§. penul.de leg.lib.3. Commercio redempta; id eſt, pretio dato hoſtibus vendentibus, & iure commercii, vt l.10.l.11.l.12.l.13. l.15.l.16.l.17.C.de poſtli.reuerſ.l.6.D.eod.tit.Briſſ.

Commerciorum comes, (cuius mentio fit in leg.vnic. Cod.de annon. & capit.l.2. C.quæ res venir. non poſſ.l.6.C. de commerc. & mercat.) eſt, qui curat, ne commercia illicita exerceantur, cuique ſoli à barbaris comparandi ſerici, in vſum principis ius ac poteſtas eſt: & ſine quo cum barbaris vltra fines conſtitutos negociari non licet, Gothofr.ad d.l.vnic.C. de annon.& cap.per d.l.2.

Commilitium apud Tryph.leg.de hæreditate.19.ff.de caſt.pecul.interpretatur Alc.lib.4.Diſp.c.17.militum commercium, & facultatem ipſam, ceu ius, quo vna militant. F.Hotom.in Commentariis iuris ſocietatem interpretatur militiæ, quam inter ſe milites habent. Hotomanni ſent.probat Prat.ſed ante eum, Bud.commilitium expoſuerat, ſocietatem militarem, & contubernalem amicitiam: idque ſecutus erat Corraſius lib. 2.Miſcellan.c.4. commilitium enim intelligimus cum ſimul militare cœperunt. d.l.de hereditate. Huius verbi meminit quoque Velleius Paterculus, Ouidius, & Tacitus. Prat

Comminationes ſunt minæ iudicis, quæ vim rei iudicatę non habent, vt patet per titulum C.commina.epiſt.10.Bell.Etym.

Comminatio iudicis vim ſtipulationis non habet, l 1.4.6.C. comminat.epiſt.l.7.C.de ſent Symmachus in Epiſt. Sententia ſub comminatione deprompta effectu atque executione vacuatur, Gothofr.ad d.l.1.

Comminisci, ait Varro dictum à con, & mente, cum finguntur in mente, quæ non ſunt Sic accipi debet l.1.in fi. princ. D.de eo, per quem fact.erit Prat.

Comminus in Honor. & Theodoſ. conſtitut. l.3.C. de fruct.& lit.exp. accipi debet pro in præſentia, vbi Comminus pro tota die falſo interpretatur Accurſius. Quo vero ſignificatu accepere iidem Impp. eodem accepit & Iuſtinianus l.ſi imperialis.C. de nuptiis.Prat.

Comminus pro è propinquo ſumitur apud Tertullianum de carne

carne Chriſti. Accedant, ait, comminus ad congreſſum. Vnde & pro ſtatim, vel ad manus accipitur vel præſenti pecunia, l. ſi, quaſi. ff. de pignor. act. Prat.

COMMINVS reſpondere, id eſt, coram. Briſſ.

COMMINVS, continuo, ſine intermiſſione. Venul. l. 137. ff. de ver. obl. Continuus actus ſtipulantis & promittentis eſſe debet, vt tamen aliquod momentum naturæ interuenire poſſit, & comminus reſpondere ſtipulanti oportet. Idem l. 5. de pignorib. Pompon. l. 3. ff. de pign. act. Si quaſi recepturus à debitore tuo comminus pecuniam reddidiſti ei pignus. Vergil. li. 1. Georg.

Quid dicam iacto qui ſemine comminus arua
Inſequitur? ------ Hot.

COMMISCERE partes, Briſſ. ex ff.

COMMISSA dicuntur, inquit Aſconius, quæ contra teſtatoris voluntatem facta, aut non facta ab herede, mulcta aliqua pœnaque plectuntur. Cauſa commiſſi eſt tum, ſi quis hoſtib. aut barbaris arma vendit, ferrum, cotem, l. cotem. ff. de vectig. & commiſſ. l. 1. C. de commerc. & merc. tum, ſi quis aliquid contra præſcriptam legem vendiderit, etiamſi non hoſtibus. l. ſi quis C. de vectig. Commiſſum autem Græcis τὸ ἐκπεπτωκὸς [illegible] Prat.

COMMISSA res hac ſignificatione elegantius dicitur, quod publicanorum & vectigalium eſt propriũ, quia non ſoluto vectigali merces dicuntur cecidiſſe in commiſſum vel commiſſæ publicanis, i. e. ipſo iure eorum factæ. Connan. lib. 4. c. 18. n. 8.

COMMISSA dicuntur in iure, In commiſſum cadere, quæ fiſco propterea debentur, quia quid factum aut non factũ eſt. Veluti ſi quis apud publicanos profeſſus non eſt. l. vlt. & paſſ. ff. de publ. Vlp. l. commiſſa. 14. eod. Quod commiſſum eſt, inquit, ſtatim deſinit eius eſſe, qui crimen contraxit: dominiumque rei vectigali acquiritur. Connan. lib. 7. c. 9. nu. 4. Hinc

COMMISSA pœna dicitur quæ debetur. l. 4 §. Cato. & l. ſequ. & paſſ. ff. de verb. obli. item ſub tit. de recept. arb. & apud Quintil. lib. 7. cap. 5. cic. Vetrina 5. & in Cluent. l. Lucius. ff. de act. empt. Hinc

COMMISSA condemnatio à Iuſtiniano dicitur. §. ſed hæc quidem. Inſt. de act. cum eius condemnatio incurritur, vt vulgo dicimus. Hotom.

COMMISSA hereditas ea dicitur, in qua id commiſſum eſt, quãobrem alteri debebatur. Iuſſus heres fuerat in foro ſtatuas ponere: niſi poneret Veneri Erycinę, mulctandus eſt. mortuo teſtatore non poſuit, commiſſa mulcta dicitur, & hereditas, quoniam id commiſſum eſt, quamobrem ei auferatur. Hot.

COMMISSA ſtipulatio, cum id quod per eam promiſſum eſt, debetur, paſſim ſub tit. de verb. oblig. ac cum effectum ſortitur, nempe quoniam caſus contigit, quo promiſſio dari debeat executioni. Hotom. Item

COMMISSA obligatio, l. 1. §. vlt. ff. de ſtipul. ſeruorum. Item

COMMISSA deuotio capitis à Cicerone in ea pro Domo: cum ſe voti reum fateretur, & caput deuotum deberet. Hotom. Sic commiſſam hæreditatem palæſtræ Cicero dixit accuſationis lib. 2. quem alii quartum faciunt, cum eam in eum caſum incidiſſe ſignificaret, quo ad palæſtram pertiueret. nempe quod hæres Heraclius cum teſtamento damnatus eſſet in palæſtra ſtatuas ponere, non tamen eas à palæſtritis poſuiſſe diceretur. Hot. §. ſed hæc quidem Inſt. de actio.

COMMISSARIVS dicitur cui aliquid gerendum committitur, vt dicit Iacob. Arena in tract. de commiſſariis. & facit l. 1. ff. de off. præſid.

COMMISSÆ hypothecæ dicuntur, M. Ciceroni in epiſt. ad famil. quæ creditoris factæ ſunt. Prat.

COMMISSORIA lex appellatur Pactum, quo venditio committitur, ac reſoluitur: quoties videlicet placuit, vt ſi intra diẽ pretium ſolutum non eſſet, res inempta fieret. l. 1. & toto tit. ff. de l. commiſſ. quæ etiam Commiſſoria ſimpliciter appellatur. Briſ.

COMMISSVM factum, pro homicidio poſuiſſe videntur Imperatores, leg. is qui cum telo C. ad leg. Corne. de ſicar. Prat.

COMMISSVM iudicium dicebatur, lite conteſtata, ut imirum cum iudices dati, ſuſceptumq; iudicium à litigatoribus eſſet, præterea iudex per narrationem negotii cauſam audire cepiſſet: ſumpta à re militari translatione, in qua bellum commiſſum, pro eo quod vulgo apertum atque inceptum, eleganter ponimus. Cic. in orat. pro Sext. Roſc. Longo (inquit) interuallo iudicium hoc primum committitur. Hot. §. 1. Inſt. de act. Sic

COMMISSORIA lex in emptionib. eſt, cum res ea conditione venit, vt non ſoluto dicta die precio, res ſit inempta, in pignorib. autem, vt niſi definito tempore ſoluatur debitum, pignus ſit creditoris, quod tamen in pignorib. reprobatum. tot. tit. C. de pact. pign. & leg. commiſſoria, &c. Connan. lib. 4. c. 18. num. 8. Vide l. Æmil. ff. de min. &c. & t. t. ff de lege commiſſoria.

COMMISSVM appellatur, quod ob vectigal non ſolutum, vel omiſſam apud publicanos profeſſionem fiſco vindicatur, ſeu cuius dominium vectigali acquiritur, vt loquitur l. 14. ff. de publ. Briſſ.

COMMISSVM eſt delictum non ſolutæ penſitationis, dictum à Committo. Nam committere inter alia ſignificata, pro delinquere, & in peiorem partem aliquid facere accipitur. Vnde Cicero: Non committas, inquit, vt dicendum ſit: non putaram. Et Triphoninus in l. auxilium. in fin. ff. de minoribus. Et non ſit, ait, ætatis excuſatio aduerſus præcepta legum ei, qui dum leges inuocat, contra eas committit. Itaque qui non ſoluto vectigali, Rempublicam ſua penſitatione defraudat, multum ſane delinquit, & merito res, quarum nomine aliquid ſoluendum erat, amittit. Ideo in commiſſum, vel in cauſam commiſſi dicuntur incidere. l. commiſſa. ff. de public. & vectigal. Old.

COMMITTERE verbum quam variam ſignificationem habeat multa exempla nos docent, & oſtendit Curt. li. 2. ἀνάγνω... c. 48.

COMMITTERE enim inter alia pro initiare à Romanis nonnunquam vſurpatum fuiſſe Nonius Marcellus autor eſt, profe- rens Virgil. verſ.

Et tuba commiſſos medio canit aggere ludos.

Ræuard. l. in omnibus obligationib. ff. de reg. iur.

COMMITTERE ait Feſt. lib. 3. proprie eſt ſimul mittere. Nunc eo vtimur & pro facere, aut pro delinquere, aut pro incipere. Prat. Sic

COMMITTERE furtum, iniuriam, ſtuprum, adulterium, plagium, crimen peculatus, &c. Briſſ. ex C. & ff.

COMMITTERE, vulgo confiſcare dicitur. Paul. de negot. geſt. Si periculum erat, ne prædia in publicum committerentur. in l. Herennius. de euict. Spieg.

COMMITTIMVS, inquit Donatus, quæ cum magno periculo volumus eſſe ſeruata. Caius in l. vlt. ff. quod quiſque iur. in pœnam ipſius edicti committere dixit. Spieg.

COMMITTERE in legem, ſtipulationem, teſtamentum dicuntur, qui aduerſus legem, ſtipulationem, vel teſtamẽtum quid faciunt, l. non ſolum, §. illud, ff. de lib. leg. Veteres etiam lege committere dicebant, M. Fabius lib. 7. c. 2. Prat.

COMMITTERE in legem venditionis, eſt quid facere quo contraueniatur pacto venditioni adiecto. ſic accipias in l. ſi. ff. de leg. commiſſ. Eodem fere ſenſu Impp. in legem committere dixerunt, id eſt, in placita principum. l. non dubium. C. de ll. & conſtit.

COMMITTERE in Pro ſocio actione, apud Paulum l. actiones. §. Labeo. ff. pro ſocio. Prat.

COMMITTERE etiam edictum dicitur, qui ei locum facit. Sic accipitur in l. 3. §. ſi quis ex liberis. D. de bonor. poſſ. contr. tab & alibi ſæpiſſime, vt in leg. 8. §. in adoptionem, & l. 10. §. exhæredati. Dig. eod. l. 126. D. de legat. 1. l. 95 D. de ſolutionibus. Et ſic Cælius Calcagninus lib. 3. epiſtol. ad Barbuleium IC. placuit committi edictum, illic loci eſſe nil aliud quam vigere edictum ac pollere, aduerſus voluntatem teſtatoris, & edictum ab eo committi, qnod vti beneficio edicti poſſit. Curt. lib. 2. ἀνάγνω . Eodem ſenſu

COMMITTERE ſtipulationem dixit Papinia. l. Stichum. 95. ff. de ſolut. Prat.

COMMITTI ſtipulatio dicitur, cuius conditio exiſtit, vel cum aduerſus eam factum quid eſſe dicitur, l. ſtipulatio iſta. 38. §. quæſitum. D. de verb. obl. & alibi ſæpiſſime. vide paulo ante.

COMMITTI etiam pœna dicitur cum incurritur, l. 4. ff. de verb. oblig. §. Cato. Hot. § ſed hæc quidem. Inſt. de act.

COMMITTI etiam merces & prædia dicuntur, quæ in publicum cadunt. l. vir vxori. 17. §. mulier. D. ad S C. Velleian. & vide ſ. 5. Committere etiam 1.

COMMITTI fiſco ea dicũtur, quæ ob aliquas cauſas fiſco acquiruntur, vnde tit. D. lib. 39. & C. lib. 4. de vectig. & commiſſ. Pr.

COMMITTERE quoque animalia dicimur, vt inter ſe confligant, l 1. §. cum arietes. D. ſi qua. pau. fe. dic. Budæ. & Old. committere hic pro irritare ſeu prouocare accipiunt. Sic apud Roma. gladiatorum paria commiſſa leguntur: Græce id vocant ϲυμβάλλειν, ſicut commiſſiones ϲυμβολαί. Sed maiorum animalium commiſſionem eleganter deſcribit Virg. Æn. 12. & Geor. li. 3.

COMMODA præmiorum pro pecunia, quæ propter coronas præſtari ſolet, idque athletis, qui victores fuerunt in ſacris certaminibus, l. commodis. 40. D de re iud. Prat.

COMMODA ex tribu pro liberalitatibus & emolumentis, quæ à tribu obueniunt l patronus. D. de leg. 3 Prat.

COMMODA Primipili in l. pater. 23. D. de adim. leg. & Commoda Primipilatus in l. 1. C. de Primipil. lib. 12. dicuntur ſalaria, quæ ei præſtantur. Græcis dicuntur [illegible]

Eodem ſenſu

COMMODA veteranorum dixit Suet. in Nerone c. 32. Prat.

COMMODA in re militari dicebantur, vel munera, vel præmia, vel agri denique qui dabantur militibus. Ouid. Romule militibus ſciſti dare commoda ſolus. Et iterum: Hæc mihi ſi dederis commoda, miles ero. Torn. lib. 5. aduerſ. c. 5.

COMMODA ſacra ſunt, quæ ex ſacris certaminibus proueniant, nonnulli ἀθλητικά vocant. cuia in expoſ. Nou. Iuſti. 53. fo 75.

COMMODA & incommoda hæreditaria. l. 1. D. de bon. poſſeſſ. & apud Vlp. tit. 26. Regular.

COMMODARE in edicto prætoris in l. 1. Dig. commod. iuncta l. 2. D. ſi cert. pet. eſt rem vtendam dare, vt eadem reſtituatur, finito vſu, in quem data fuit. Prat.

COMMODARE alicui nubendi adſenſum, vide l.11.§.1.C.de oper.libertor.

COMMODARE voluntatem.l.2.C.ſi aduerſ.donat.

COMMODARE notionem,l.3.C.de noxal.act.

COMMODARE pro mutuo dare poſuiſſe videntur Impp.in l.2.C. de iis,qui ex pub.ratio.mut.pecun.lib.10.niſi accipientem dicas eandem ſpeciem,idemue aurum redditurum.Satior & potior viſa eſt prior interpretatio, vt primus atticulus illius l.2. & rubrica docent.Prat.

COMMODARE etiam dixerunt Valentin.& Valens Impp.l.fundi. 4.de fund.patrim.lib.11.C.pro ἐμφυτευτικῶς cedere,iureque dominii tradere.Prat.

COMMODARE,eſt alicuius rei vſum ad tempus concedere.Commodare argentum & triticum, impropriè dicimus , pro eo quod eſt mutuo dare. Nam proprie commodamus veſtes, libros,vaſa,equos,& ſimilia,quę eadem redduntur.Mutuo autem damus ea,pro quibus alia redduntur eiuſdem generis: vt nummos,frumentum,vinum,oleum,& fere cætera, quæ numero,pondere, vel menſura dari ſolent, vt eſt ICtum ſententia,in §.1.& 3.Inſtit.quibus mod.re contrah.oblig.Spieg.

COMMODATI actio directa dicitur , quæ commodanti datur: contraria,quę commodatario aduerſus commodantem competit,l.18.§.poſſunt ff.comm.

COMMODATARIVS & mutuum accipiens in quibus differant, vide §.1.Inſt.quib.mod re contrah.oblig.

COMMODATVM mutuo ſimilimum eſt ac proprie idem omnino, Si contrahentium animum voluntatemq; conſideremus,quæ non alia eſt in mutante quam in commodante. Sed diuerſitas naturę rerum in quib.verſatur vterq; contractus,diuerſum ius in ipſis conſtituit. Mutuum namque earum rerum eſt, quæ quod pondere conſtant, numero vel mēſura,functionem recipiunt in genere ſuo, adeo vt nihil interſit creditoris, ſuū illud ipſum quod dedit recipiat, an tantundem.Cæterarum autem rerum , quibus integris vti licet & commoditatem aliquam nobis elicere,alia ratio inſtituta eſt,vt iis fruererur ſane debitor,tum eas ipſas nobis reſtitueret. Connan.li.7.c.3.n.1.

COMMODATVM.Commodatum cōtractus eſt iuriſgentium,nominatus,bonę fidei,quo res aliena nobis vtenda ſine mercede datur ad certum tēpus. Huius definitionis verba ſingula ſunt nobis hìc ordine explicanda.Commodatum igitur(vt à capite incipiamus)iuriſgentium contractum eſſe diximus,ex hoc enim iure omnes pene cōtractus introducti ſunt. §.ius autem gentium.de iur.nat.gent.& ciu.Inſt.1.Diximus& contractum nominatum eſſe ex Vlp.in l.iuriſgent.in prin.de pact.ff.tranſit enim in aliud quam conuentionis nomen. l.1.in fin.de pactis. ff.Addidimus(bonæ fidei)ex mente Vlpian.in l.3.§.in hac act. commod.ff.§.bonæ fidei.Inſt.de act.Addidimus &(quo res aliena nobis vtenda datur) nam res quæ commodatur,non ita datur,vt eius,cui commodatur,fiat:quo fit,vt qui commodatum accipit, re obligetur, deque ea ipſa re reſtituenda teneatur.§.item is.quib.mod.re contrah.obl.Inſt.3 Adiunximus etiam(ſine mercede)cōmodata enim res tunc proprie intelligitur,ſi nulla mercede accepta vel conſtituta,res vtenda data ſit, alioqui mercede interueniēte , videtur locatio vel contractus innominatus, l.ſi vt certo.§.nunc videndum.ff.commod.d.§. item is. Commodatum enim gratuitū eſſe debet. d.§. item is. in fin. Adiunximus poſtremo (ad certum tempus) neq; enim in perpetuum cōmodari res poteſt, cum reſtitui debeat. Modum autem finemq; commodati præſcribere eius eſt, qui beneficium tribuit; cum vero id fecit,id eſt,poſtquam commodauit, tunc finem præſcribere,& retroagere, atque intempeſtiue vſum commodatæ rei auferre non poteſt. Anchor.Adde Brechæum,l.Labeo.in tit.de verb.& rer.ſignif.

COMMODATVM, ait Prat.contractus eſt,quo rem aliquam ita gratis concedimus, vt de ea reſtituenda is qui acceperit, teneatur,l.1.§.1.ff.de obl.& act.Inter commodatum autem & vtendum datum,Labeo quidem ait,tantum intereſſe quantum inter genus & ſpeciem:Commodati enim rem mobilem,non etiam ſoli: vtendam dari etiam ſoli. Sed, inquit Vlpianus,vt apparet,proprie commodata res dicitur,& quæ ſoli eſt:idque & Caſſius exiſtimat.Viuianus quoque l.1.ff.commod.habitationem commodari poſſe ait.Prat.ex Hotom.

COMMODVM notiſſimæ ſignificationis fertur.Commodum bonorum poſſeſſionis in l.ſed & ſi. 5.ff. de bonor.poſſ.contr.tab. dixit Iulianus, quod Paulus adpellauit beneficium l.4.§.fin. ff.eod.tit.Prat.

Hæc verba: CVM COMMODVM ERIT, ita interpretatur Sulpicius apud Labeonem, l.auus.79.ff.de iur.dot.cum primum ſine turpitudine,& infamia dari poſſit. Proculus, cum ſine incommodo poterit,l.nepos.125.ff.de verb.ſignif.Apud Paulum l.ſi dies.21.ff.quando dies leg.ced.ſignificare videtur Accurſio vtilitatem.B.Briſſonio voluntatem,id eſt, ſi voluerit. Equidem accipi eo ſenſu putem, quo commode apud Varronem lib.6.ling.Latin. cuius hæc verba ſunt: Igitur de originibus verborum multa qui dixerit commode, potius boni conſulendum,&c.pro apte,& recte,& legitime, legibus moribusve conſentientibus.Sulpitii ſane,& Proculi interpretationes tametſi diuerſæ,recipiendę tamen ſunt.Verba enim pro re accipienda inter omnes conuenit.Prat.

COMMODVM Falcidiæ, quartæ loco eſt apud Hermogenianum. l.ſi hæres.9.ff.ad leg.Falcid. Sic

COMMODVM SCti apud Vlp.l.5.§.ſi quis rogatus.ad fin.ff.de donat.int.vir.& vx.Prat.

COMMODVM poſſeſſionis conſiſtit & in percipiendis fructibus rei poſſeſſæ,& in euitando poſſeſſionis onere.Vnde dici ſolet: cum obſcura ſunt vtriuſque iura, pro poſſidente iudicandum eſt,§.retinendæ.Inſt.de interdict.Spieg.

COMMODVM hæreditatis,l.15.C.de fideic.l.vni.C.de his qui aut. apert.tab.Sic commodum hæreditarium.l.18.in fi.C.ad l.Falc.

COMMODVM repræſentationis.l.1.§.ſi quis,ff.ad leg. Falc.l.1.in prin.& §.idem quærit.ff.de dote præl. Quod ex repræſentatione commodum ſentit mulier.l.2.ff.eod.tit.

COMMODVM detentionis, l.8.§.1.C.de præſcr.30. vel 40.annor.

COMMODVS Imp.Aurelius nomine, M.Antonini filius Antoninus & ipſe dictus, ſæpe memoratur in libris noſtris : extantq; conſtit.eius in iure ciuili complures.Imperauit ann.13.qualis autem futurus eſſet, in ipſo primordio oſtendit Nam cum in ſupremis moneretur à parente , attritos iam barbaros ne permitteret vires recipere: reſpondit,ab incolumi,quamuis paulatim negotia perfici poſſe, à mortuo nihil. Sæuior omnibus libidine atq; auaritia,crudelitate nulli fidus,magiſq; in eos atrox, quos ampliſſimis honorib. doniſq; ingentib. extulerat. In tantum deprauatus, vt gladiatoriis armis ſæpiſſime in amphitheatro dimicauerit.Huic Mattia generis libertini,forma tamen meretriciiſq; artib. pollens,cum animum eius penitus deuinxiſſet,egreſſo è balneo, veneni poculum obtulit.Ad extremum ab immiſſo validiſſimo palæſtrita compreſſis faucib. expirauit, anno vitæ 32.Hot.ex Pompeii Feſti epitome.

COMMONEFACERE, idem quod admonere.l.conſentaneum, C. quom.& quan.iud.

COMMONITORIVM, in l.2.C.Th.ſi cert.pet.& in l.vni.C.de ſuffragat. adnotationem & ſcripturam conuentionis ſignificat. Commonitorium etiam Suidas interpretatur ἐπιστολὴν πρεσβυτικὴν ἀποστελλομένην εἰς χώρας. Cuiuſmodi commonitorii formula proponitur apud Caſſiod.li.7.var.& ita apud B.Aug.epiſt.129. & 158.hoc verbum accipiendū eſt. Vincen.Lirin.in lib.aduer. profan. nouatio. Me vero ſubleuandæ recordationis vel potius obliuionis meæ gratia commonitorium mihimet paraſſe ſuffecerit. Symmachus etiam Monitorium pro eodem vſurpare videtur.Briſſ.Cuiac.in expoſit.Nou.Iuſt.8.commonitoria interpretatur συμβολα. vide & Gothofr.ad d.l.vnic.§.3.C.de ſuffrag.Commonitorii quoq; fit mentio in l.33.in prin. C.de epiſc.& cler.l.10.§.1.C.de numerar.actuar.Commonitorium ſacrum.vide l.26.§.2.C.de epiſc.audient. Commonitorium publicum,l.2.C.publ.lætit.vel conſul.nuntiat.

COMMORIENTES in l.cum hic ſtatus.§. ſi ambo, de donat.inter vir.& vxor.iidem ſunt,qui ſimul aut pariter mortui,in l.quod de pariter,de reb.dub.appellantur, vt teſtatur inſcriptio veteris cuiuſdam fabulæ Plauti, Commorientes,tranſlata ex Græca Diphili συναποθνήσκοντες. Et eod.mod.Florus 2.Brutus (inquit)in acie cum Arunte filio Superbi commortuus eſt. Cuiac.in tract.4.ad Afric.fol.55.in prin.

COMMOTIO pro excitatione principis,cum quis aduerſus mandata facit apud Caſſio.lib 7.var.in formu.commonitorii.Pra.

COMMOVERE limites & terminos,loco mouere eſt.Sic in l.Mamilia , Qui termini hac lege ſtatuti erunt,ne quis quē eorum eiicito,neue commoveto ſciens dolo malo. ſi quis aduerſus ea fecerit, in ſingulos terminos,quos eiecerit , locove mouerit, HHS.25. dare damnas eſto. Tertull.in lib.de præſcr.aduerſ. hæret. Qua poteſtate Apelles limites meos commoues?Briſſ.

COMMVNDATA mulier,l.25.§ ornamenta.de aur.argent.

COMMVNE dicitur quod omnes ligat. Inde lex Commune pręceptum appellatur in l.1.ff.de ll. Hinc & commune ius: quod dupliciter accipi notandum eſt.Aut enim reſpectu proprii iuris,quod quæque ciuitas ſibi conſtituit, Commune ius dicitur,& ius gentiū ſignificat, quo omnes populi vtuntur,quod omnibus inter ſe gentibus commune eſt l.1.§.vlt. l.9.ff.de iuſtit & iur. Quod & idcirco κοινὸν νόμιμον ab Ariſtot.appellatur. Aut Commune ius reſpectu ſingularis dicimus, eoque ius publicum ſignificamus, quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues reguntur ęqualiliter in omnes deſcriptum.l.21.& l.26 & l.55.ff. de milit.teſt.l.8.ff.de condit.& demonſtr.l.7.ff.de iniuſt.rupt. Et ita Conſtant. lib.1.tit.6. κοιναὶ νομοθεσίαι, τουτέστι κοινῶς καὶ χαρίσματι τινὶ μὴ γενόμεναι interpretatur. Hoc modo communi iuri priuilegium opponitur in l.15.ff.de vulg. & pup.& iure communi & militari, vel proprio,aduerſa fiunt in l.8.§.ſi miles.ff. de iure codicill. & in tit.de teſt. milit ff.& C.paſſim, & apud Paul.lib.3.ſent.tit.4. Communi etiam iure,& creditoris iure, vendere ſeparantur in l.59.§.creditor.ff.mand. Communi enim iure vendere, eſt cæterorum venditorum more, qui de euictione tenentur, vendere.Iure vero creditoris, eſt ſine euictionis præſtatione promiſſioneque vendere.Briſſ.

COMMV-

COMMVNE eſt, quod omnes vulgo probarunt, huiuſmodi, vt maioribus natu aſſurgatur, vt ſupplicum miſereatur. Conn. lib.1.c.15.num.6.

COMMVNIA quædam naturali iure ſunt omnium, quædam vniuerſitatis, quædam nullius, pleraque ſingulorum, quæ variis ex cauſis cuique adquiruntur, l.quædam, ff.de rer.diuiſ.prin. Inſtit.eod.Prat.

COMMVNIVM nomine Martianus publica intelligit, quæ tamen Iuſtinianus diſtinxit. Nam quicquid commune eſt, publicum item eſt: nec intereſt, quod ad vſum attinet, inter commune & publicum iure gentium, quia vtriuſque vſus communis eſt omnium gentium: Sed communium proprietas nullius eſt, fitque accipientis. Publicorum autem proprietas eſt aut vniuerſitatis aut ſingulorum. Connan lib.3.c.2.nu.2. Interdum in iure etiam noſtro commune pro Repub. accipitur, vt l.ſi de vi, ff.de iudiciis. idque ad imitationem Græcorum, qui ſępius in neutro genere τὸ κοινὸν dicunt pro Rep. vt Herodotus in Erato: καὶ τὸ κοινὸν τῶν σαμίων ἰδόντες : placuitque hæc Græcanica phraſis Tullio, qui, vt eam exprimeret, dixit commune Maliadum pro Republ. Maliadum. Balduin.

COMMVNIA proprie omnium eſſe dicuntur, quæ in commune (naturali præſertim iure) omnibus patēt, omnibuſq; expoſita ſunt: qualia ſunt, aer, aqua profluens, & mare & litora maris, & lapilli, & gēmæ, cæteraq; quæ in litore inuenimus. l.2. & l.3. ff. de rer.diuiſ. Inſt.eod.tit.in pr. Quæ à publicis quid diſtent, ex litorum & riparum comparatione intelligitur: Quod, publicorum licet vſus publicus ſit, in dominio tamē ea ſunt populi alicuius ciuitatiſve, nec occupanti cōceduntur, vt bene antiquus interpres Ioannes ſenſit. l.14. ff.de adquir.rer.dom Briſſ.

COMMVNE à Publico differt. Commune enim proprie dicitur illud, quod occupanti conceditur, vt mare, maris litora, l.quędam. ff.de rer.diuiſ. Publicum vero eſt, cum vſus publice multis competit, ſed occupari non poteſt, vt ſunt portus flumina & reliqua, de quibus ff.in tit.ne quid in loc.publ. & ne quid in flumin.public. Negotium faceſſere videtur, quod in d.l.quædam, aqua fluminum communis vocatur, cum cōſtet flumina eſſe publica, §.flumina. Inſt.de rer.diuiſ. Præterea in §.& quidem. Inſtit.eod. littora communia ſunt, at in §.litorum, publica nuncupantur. Verum enimuero ſcitu dignum eſt, commune à publico perinde differre atq; à nobis præſcriptum eſt. Sed illud prætermittendum non eſt, nihil eſſe publicum, quod & commune nihil habeat: nihilque eſſe commune, quod non aliquid publicum habeat, vt veluti paria inuicem faciant. Vt ecce, flumen publicum eſt, ſed vſus fluminis æque communis eſt, vt maris. l.pen. ff.de fluminibus. Vtar ergo libere aqua fluminis, ſed non vt aliquid ædificare moliriue poſſim, & ſcite in l.quædam. ff.de rer.diuiſ. dictum eſt, aquam profluentem eſſe communem, quaſi innuat, aliter in alueo & ripis iudicandum fore, quia eorum proprietas non fiet occupantis. Forcatul.in dialog.84. Necyom. Vide Weſemb.in §.flumina. Inſtit.de rer. diuiſ. eleganter hæc explicantem.

COMMVNE eſt, quod ad plures pertinet. l.46. ff.de rit.nupt. Communia autem quædam ſunt pro diuiſo, quorum ſecretæ ac diſtinctæ partes ſunt, oculiſque cerni ac demonſtrari poſſunt: Quædam pro indiuiſo, quæ nullis dum factis partib. communiter poſſidentur, nō diuiſione corporum, ſed iuris intellectu, l.49. ff.de ſolut. l.25. ad fin. ff.de verb.ſign. l.8. & l.29. ff.de adquir.rer.dom. l.8. ff.de rei vindic. l.pen. ff.pro ſoc. l.7. C.comm. vtr.iud. In oratione Seueri de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt ſine decreto non alienandis, hæc verba, Si communis res erit, ſic accipere debemus, ſi pro indiuiſo communis erit. Cæterum ſi pro diuiſo communis ſit, ceſſante oratione, decreto locus erit, l.1. & l.5. §.vlt. ff.de rebus eorum. Briſſ.

COMMVNIA veſtimenta ſunt quibus promiſcue vtitur mulier cum viro, Vlp. l.veſtis.23. §.communia, ff.de aur. & arg.leg. Pr.

COMMVNIA prædia accipere debemus, ait Vlp. l.magis puto, §.fin. ff.de reb.eor. ſi pro indiuiſo communia ſint. Prat.

COMMVNIA ex ſucceſſione bona. l.8. C.fam.erciſc. communia acta, l.2. C.de edendo.

COMMVNE auditorium, l.37. C.de appell.

COMMVNE placitum, l.27. C.de pign. & hypothec.

IN COMMVNE conferre, l.21. C.de collation.

COMMVNE ædificium, l.9. §.generaliter, ff.de reb.auth.iud.poſſi.

COMMVNE officiū, prędium, ſepulchrū, opus, &c. Briſſ.ex ff. & C.

COMMVNI iure vendere, l.1. C.de pactis pignor.

COMMVNITER geſtum à ſocietate differt, quoniam etiam agi communiter citra ſocietatem poteſt. l.31. & l.32. & l.33. ff.pro ſoc. Communis enim res vel cum ſocietate eſt, veluti inter eos, qui pariter eandem rem emerunt, vel ſine ſocietate, inter eos quibus eadem res teſtamento legata eſt. l.2. ff. commun. diuid. Prat.ex Briſſ.

COMMVNIS vſus loquendi, proprietate potentior eſt. l.annicu-lus. l.in vſu.de verb.ſign. Tametſi quod ex prudentum conſuetudine obtinuit, non dubitandum propter eorum autoritatem, proprie dici. Vide Vſus vulgarus. Spieg.

COMMVNICANTVR, pro conferuntur, ſeu, vt vulgo dicunt, communes fiunt, apud Paul.in l.1. ff.pro ſoc. In ſocietate omnium bonorum omnes res, quę coeuntium ſunt, continuo communicantur. Spieg.

COMMVNICATIO rerum fungibilium, quia nihil aliud eſt, quam relatio. ideo Zaſius (quem illuſtris Baro à Tautenbergo alicubi commendat, ob veterem & bene fundatam peritiam, ac etiam anxie diligentis cenſuram amplectitur) genus vnum, & genera tria in rebus fungibilibus eſſe dixit. Quod Apellus candidiſſimus commendat, ceu admodum vere & probe dictum, ſi ad diuerſitatem retuleris categoriarum. Spieg.

COMMVNIO rerum, h.e. vt res ita vnius ſint, ſicut alterius. poſt Ariſt. improbatur, & à Iurecoſſ. ſtatuentibus legitimam rerum & dominiorum diuiſionem, vt vnuſquiſq; ſuum habeat, ſitque ſua ſorte contentus. Siquidem naturale iudicium facile ſentit, fieri non poſſe, vt homines inſatiabili quadam cupiditate corrupti, fruātur communiter omnib.rebus. Fac. l.ex hoc iure. ff.de iuſt. & iur. Vide Old.in diuin.tab. Præcept.7. Spieg.

COMMVNIS ſeruus ſic omnium eſt, non quaſi ſingulorum totus: ſed pro partibus vtrique indiuiſis: vt intellectu magis partes habeant quam corpore, l.5. ff.de ſtipul.ſeruo.

COMMVNIS hæreditas, ager, fundus, paries, locus, riuus, arbor, lapis, &c. Briſſ.ex ff. & C.

COMMVNIS opinio habet autoritatem, non tam quia multorum eſt, quam quod ratione nititur: alioqui fugienda eſt. Quære, Opinio communis.

COMMVNIS prudentia. Lege, Prudentia communis.

COMMVNES ſunt ſtipulationes, veluti Rem pupillo ſaluam fore, Pompon.in l.ſtipulationem §.communes. ff.de verb.obl. Pra.

COMMVNIS ſenſus ea fere complectitur, quæ iuri naturali aſſeribuntur: id eſt, Budæo interprete, quæ natura docuiſſe nos creditur. Spieg.

COMMVNIS vſus eſt, in cuius obſeruantiam omnes conſentiunt, vnde tam cito conualeſcere nequit, h.e. citra decennium. Is quam varie accipiatur, docent iuris interpretes. Spieg.

Communis res dicitur, quæ ad plures pertinet, l.46. ff.de rit.nup.

COMMVNIS libertus, qui plurium eſt, l.23. ff.de in ius vocando.

COMMVNIS debitor, l.6. C. de bon.aut.iud.poſſid. l.7. §.2. C.de præſcript.30. vel 40. annor.

COMMVNIS adminiſtratio, l.2. C.de admin.tut.

COMMVNIS donatio, l.34. in pr. C.de donation.

COMMVNIS vtilitas, l.6. C.de poſtli.reuerſ. l.17. C.ſi cert.petat.

COMMVNIO alia eſt publica & naturalis. Cuius fit mentio in l.2. ff.de rer.diuiſ. & in §.& quidem. Inſtit.eod.tit. Vbi quædam naturali iure communia ſunt omnium. Talis publica & naturalis communio in paucis admodum rebus vix poteſt retineri, nec admittit iudicium diuiſionis, quam ſimplicitate naturali manet. Old.Prat.

COMMVNIO alia eſt priuata & ciuilis, vmbram quandam referens naturalis illius communionis. Hæc admittit diuiſionem de rebus priuatis, & dominio noſtro ſubiectis, etiam vniuerſitatis. Imo, requirit neceſſario iudicium diuiſorium, quoniam communio etiam inter paucos parit diſcordiam l.in re communi. ff.de ſeru.vrb præd. l.cum pater. §.dulciſſimis. ff.de leg.2. Vnde ſatis admonemur, quam nōn fuerit poſſibile, abſolutam illam & ſimplicem retinere communionem omnium rerum, vt nonnulli phanatici ſomniant. Old.Prat.

COMMVNIONEM ad res alicuius vindicare, l.13. §.1. C.arb.tut.

Ad COMMVNIONEM reuocari, vide l.13. C.famil.erciſc.

COMMVNIONEM rerum omnium pugnare cum naturali, diuinoque iure, Exodi, cap.20. ΟΥ ΚΛΕΨΕΙΣ, h. e. FVRTVM NON FACIES, nobis oſtenditur. Nam ſi omnes res nobis ſecundum naturam eſſent communes, h.e. ita vnius, ſicut alterius, non poſſet committi furtum contra naturam: quia concederentur iure occupanti, vt etiam nunc habemus quaſdam res communes, quæ furtum non admittunt, quoniam furtum committitur duntaxat in rebus alienis vel alieni iuris clam domino, l.1. ff.de fur. Statuitur igitur legitima rerum & dominiorum diuiſio, idque iure gentium, l.ex hoc iure, ff.de iuſtit. & iur. vt vnuſquiſque ſuum habeat, ſitque ſua ſorte contentus, quod Ariſtoteles eleganter, ac omnes Romani IC. probant, reiecta Platonis falſiſſima opinione. Old.Prat.

COMMVNI diuidundo actio miſtam cauſam habens, quæ inter eos redditur, inter quos aliquid cōmune eſt. vt id diuidatur, §.quædam. Inſt.de act. nec ſolum redditur in rebus communibus iure ſocietatis, id eſt, inter eos, qui pariter eandem rem emerunt: ſed & ſine ſocietate, velut inter eos, quibus eadem res teſtamento legata eſt, l.2. ff.commun.diuid. Atque in hoc iudicium nihil peruenit vltra diuiſionem ipſarum rerum, quę communes ſint: & ſi quid in his damni datum factumve eſt, ſiue quid eo nomine aut abeſt alicui ſociorum aut ad eum peruenit ex re communi, l.3. ff.eod.Prat.

COMMVNI diuidundo iudicium eſt, quod inter eos redditur, qui rem quam ex alia atque hæreditaria cauſa cōmunem habent, diuidi, ſimulq; quod alterum alteri ex bono & æquo præſtare oportet, dari fieri poſtulant. ex quo intelligitur, præcipuam huiuſce iudicii cauſam eſſe diuiſionem: aut potius ſuę cuiuſq;

partis demonſtrationem. quā ex parte realis potius, quā perſonalis hęc actio eſt, quippe qua non dari nobis quod alterius eſt, ſed quod noſtrum eſt demonſtrari petimus, at vero qua ex parte petimus. Quicquid ex bona fide te mihi dare facere oportet, eatenus perſonalis actio eſt, non ad diuiſionem, ſed ad præſtationem pertinens. l. 2. & 3. ff. commun. diuid. Hoto.

COMMVNI diuidundo actio inter eos redditur, inter quos aliquid nullo tractatu habito commune eſt. §. quædam. Inſtit. de action. l. 31. l. 32. ff. pro ſocio.

COMMVNI diuidundo iudicii & pro ſocio actionis differentia l. 1. ff. commun. diuid.

COMMVNI diuidundo & negotiorum geſtorum actionis differentia, l. 6. §. 2. ff. eod.

COMPACTVM in conſtitutione diuorum Seueri & Antonini l. 3. C. de execut. rei iudic. ſtructam collato in vnum conſilio machinationem ſonat. Liuius lib. 6. vrb. cond. Vt multo (ait) veriſimilius ſit compacto eam rem, & communi fraude patritiorum actam. Sic paraſitus apud Plautum conqueritur: Nemo ridet, ſciui extemplo rem de compacto geri. & poſt: Omnes compacto rem agunt, quaſi in Velabro Olearii. Plaut. in Capt. act. 3. ſcen. 1. Compactum à cum & paciſci, eſtque conuentio, vt quis fraudetur. Prat.

COMPARARE idem quod emere, l. cum ipſe tutor. & l. inuitum. C. de contrah. empt. l. 3. C. de autorit. præſt. Ioan. Bell. etymol.

COMPARARE præiudicium, vide l. 6. C. de liberal. cauſ.

COMPARARE ſinceriter. l. 10. C. de diſtract. pignor.

COMPARARE à plagiario, l. 10. C. ad legem Fabiam de plagiar.

COMPARATIONIS verbo coemptio ſignificatur in l. 1. C. vt nemini lic. in coempt. lib. 10. & l. 1. & fin. C. de quibus mun. cod. lib. 57. Βασιλικῶν, adpellatur Συνωνή. l. 2. Cod. vt nemini lic. in coempt. Prat.

COMPARATIONEM etiam in l. 1. ff. priuil. cred. vel (vt eſt in Pand. Flor.) l. cum bona. 16. ff. de rebus auctorit. iud. poſſ. accipere debemus, æquiparationem. Sed & comparationem pro præparatione & formatione poſitam adnotat B. Rhenanus à Tertulliano in lib. aduerſus Valentinianos. Prat.

COMPARATIO poſſeſſionis, l. 3. C. arbitr. tutel.

COMPARATIO alias accipitur ſtrictius, cum aliquod factum, quod per ſeipſum non ſit probandum, ex eo, cuius id cauſa factum eſt, defenditur. Vt ecce: Si impuberi moueatur controuerſia ſtatus: periculoſum eſt, eam ſtatim repræſentari plena cognitione. Et rurſus: multo periculoſius eſſe poteſt, differri in tempus pubertatis. l. 3. §. duæ autem. ff. de carbo. edict. item: Impunitum relinqui facinus, iniquum eſt. At longe iniquius fuerit, innocentem ob quaſlibet ſuſpiciones damnari. l. abſentem. in prin. ff. de pœn. Eiuſmodi comparationes ſunt frequentes in iure, in quibus id, quod minimum habet iniquitatis, eligendum eſt. l. quoties nihil. ff. de reg. iur. Qua ratione Dauid maluit non facere, quod iurauerat, quam iuramentum ſuum, fuſo hominis ſanguine, adimplere, 1. Regum 25. & cap. quod Dauid. 22 quæſt. 4. Ex his comparationibus natum eſt prouerbium. Lupum auribus tenere, quoties nullus ſine periculo patet exitus. Oldend. Vide ſ. Collatio.

COMPARATIO alias laxius aliquanto in iuris diſciplina, eſt vnius rei ad alteram ſecundum maius aut minus aut ſecundum æqualitatem facta collatio. Ea autem eſt tripartita: aut enim maiorum ad minora, aut minorum ad maiora, aut parium inter ſe fit comparatio. Oldend.

COMPARATIO literarum, vltimum ſubſidium indagandæ veritatis, quoties neque teſtes neque tabellio produci poſſunt, vt veritatem ſcripturæ, cuius controuerſia vertitur, atteſtentur. Fit autem cum ex aliqua ſcriptura, ſeu inſtrumento minime gentium ſuſpecto character literarum agnoſcitur. vtrum omnibus numeris ſit ſimilitudo inter vtrumque, an non. Spieg.

COMPARATOR, vide l. 1. C. de capien. & diſtrahen. pignor. Et comparator iniquus, in l 1. C. ne rei dominic. vel templor.

COMPARATIVVM nomen naturam ſuam ſeruat & poſitiuo confertur, & de eadem ſpecie intelligitur. Quapropter cum lex verberantem mulcta 10. aureorum afficeret, vulnerantem maiore, arbitrio iudicis reſponſum eſt, non poſſe iudicem aliam, quam pecuniariam pœnam pro vulnere indicere. Comparatiuum enim, Maiore, ratione mulctæ collationem facit, l. vbi, de verb. oblig. ex Alciat. Spieg.

COMPARATIVVM, & ſuperlatiuum haud perpetuo naturam ſuam ſeruare, demonſtrant Dd. in l. cum pater. §. libertis. §. rogo. de leg. 2. Albe. citatis locis indicat, & comparatiuum aſſumere vim poſitiui, & viciſſim, hunc naturam comparatiui, Old. l quod Nerua. vbi Zaſius ff. depoſiti. vt apud Vergil.

Triſtior & lacrymis oculos ſuffuſa nitentes,

Nec immerito: nam comparatiuo ſignificationem poſitiui ineſſe adnotat Alciat. l. vbi autem. in pr. ff. de verb. oblig. Prat.

COMPASCENDI IVS, ſeruitus realis, ruſtica. Eius mentio fit in l. fi. §. 1. ff ſi ſeruitus vind.

COMPASCVVS ager (vt ait M. Cicer. in Topicis) in quo ius eſt compaſcendi. Cōpaſcere (inquit illic Boethius) eſt ſimul cum vicino paſcere. Sic & Feſtus hoc in genere ſcripſit, Cōpaſcuus ager, relictus ad paſcendum cōmuniter vicinūs. Iſidor. autem lib. 15. etymol. c. 13. tradit appellari agrum, qui à diuiſoribus agrorum relictus eſt ad paſcendum cōmuniter vicinis. Scęuola in l. pen ff. ſi ſeru. vindic. Plures ſaltum cōmunem, vt ius compaſcendi haberent, mercati ſunt: Et paulo poſt: An pars illorū fundorum aliquid iuris ſecum huius compaſcui traxerit. Pra.

COMPASCVA Siculo Flacco in lib. de condit. agror. genus ſunt quaſi ſubſeciuorum, ſiue loca, in quibus proximi quique vicini, id eſt, qui ea contingunt paſcua ius paſcendi habent. Prat.

COMPEDES vinculum eſt, quo pedes irretiri ſolent. Dicitur compeditus homo & compeditus, abſolute. ſed pœnæ. Inſtit. de iniur. & §. vlt. de oblig. quæ ex delict. naſc. Old. Prat.

COMPEDITVM adpellat Theophil. eum, qui in vinculis eſt, qui viliſſimo comparatur. Prat.

COMPELLERE, id eſt, cogere, ſiue Iure & legibus: ſiue vi & armis. Sic compellere aduerſarium ad onera petitoris. l. 24. ff. de rei vind. Adoleſcentes ad petendos ſibi curatores, l. 7. §. ſed hodie, ff. de minor. Ad maleficia, l. 13. ff. de leg. 3. Ad reſtitutionem l. 10. Cod. de diſtr. pign. Seruos ad pudicitiam l. 2. ff. de his qui ſui vel al. iur. &c.

COMPELLI, i. cogi, l. 13 ff. de recept. qui arb. l. vlt. ff. de rei vindic. l. 57. ff. de contrah. empt. Sic compelli ad adminiſtrationem. l. 1. C. in quib. cauſ. Ad cautionem vel ſatiſdationem præſtandam, l. 1. §. ſed &, ff. vt legat Ad conducendum l. 9. §. 1. ff. de public. Ad iudicium accipiendum, l. 15. ff. de procur. Ad reſtitutionem, l. 10. C. de diſt. pig. Ad ſolutionem, l. 104. ff. de ſolut. l. 2. C. quando fiſcus, l. 1. C. de fide inſtru. &c. Briſſ.

COMPENDIVM quod cum compenditur, vna fit. Varro. Senſus eſt, æs quod vna cum alio penditur eſt compendium. Hot.

COMPENDIVM eſt breue & vtile. Hoſt. in c. fi. extr. de dol. & contum. in antiq. Prat.

COMPENDIVM temporis l. debere, §. fi. ff. de caſt. pecul. l 16. ff. de legation. edictor. l. 72. ff. de iudic. Et

COMPENDIVM itineris, dixit Modeſtin. l. eundem, 10. ff. de leg.

COMPENDIVM iniquum, l. fi. C. de vſucap pro emptor. Occultū, l. 4. C. de crim ſtellion. Pecuniarium, l. SC. ad l. Cornel. de falſ.

COMPENDIVM edictorum, pro peremptorio edicto poſuit Vlp. l. nonnunquam, in fi. ff. de iudic. Prat.

COMPENDII etiam verbo lucrum ſignificari exiſtimant interpretes, l. duo ſocietatem, 71. §. duo, ff. pro ſocio, l. 3. ff. de calum. l. Iulianus, ff. ſi quis omiſſa cauſa teſt. l. 3. §. eleganter, ff. de SC. Silla. l. 32. in fi. ff. de leg. lib. 1. & alibi ſæpe in Pandect. l. iudices. C. de anno. & trib. lib. 10. l. cum virum, 16. C. de fideic. In citat. §. duob. l C. lucrum à compendio ſeparat. Eſt igitur id, quod quærimus parſimonia. In aliis autem locis κατασκευῆς, pro lucro accipi putem. Quod verbum à vetere æris penſandi ritu deriuaut Feſtus lib. 4. & Varro lib. 4. ling. lat. Huic opponitur diſpendium, l. 65. §. item qui, ff. pro ſocio, Prat.

COMPENDIARIA, pro breui itinere ponitur in l. 4. ff. de itin. actuque priuato. vbi, via, eleganter ſupprimitur, vt & apud Noniū Varro. Hoc, inquit, dico compendiaria ſiue vlla ſollicitudine, ac moleſtia dicendi, poſſe perueniri ad eandem voluptatē. Pr.

COMPENDIOSA iactura, vide l. vnic. circa fin. C. de vſucap. transform.

COMPENDIOSA lex, l. 4. C. de bon. matern.

COMPENDIOSA ſanctio, l. 1. §. 1. C. de annal. except.

COMPENDIOSA, hæc dictio ſignificat ſubſtitutionem, quæ ſub conditione mortis alia multa complectitur tempora, ſeu longum tempus quod dicitur poſt puberem ætatem. Et dicitur ideo compendioſa, quia ſub verborum compēdio plura complectitur tempora & quandoque plures ſubſtitutiones facit. l. Mæuius. §. duorum. ibi orationis compendio. ff. de leg. 2. & l. precibus. C. de impub. & aliis ſubſtit. Et hoc prout adaptatur illud ſignificatum, quia poteſt ad alia adaptari, vt aliter ſignificet, prout verbum cui adaptaretur, ſignificare dictaret. Old. de hoc vide latius Forcat. dial. 24. Necyom.

COMPENSARE dicuntur contrahentes, cum debitum & creditum inter ſe contribuunt, tot. tit. de compenſ. Prat. Hinc

COMPENSARE Dolum dolo. l. 57. §. vlt. ff. de contr. empt. Lucrum & cōmodum cum damno. l. 42. ff. de act. empt. l. 23. §. vlt. ff. pro ſoc. Fructus vſuris l. 65. ff. de rei vind. l. 1. §. pacto ff. de pig. Briſ.

COMPENSATIO. Compenſo verbum, id eſt, quaſi ſimul pōdero, retribuo. Valer. Max. Tarditatemq; ſupplicii grauitate compenſat. Inde Zaſ. in §. 3. bonæ fidei. Inſtit. de actio. Compenſatio eſt contributio debiti ad debitum, hinc inde in vim ſolutionis comparatio. V. g. Titius debet mihi decem, & ego ei quinq; aureos. Si ego 10. aureos à Titio peto, quinque quos ei debeo, compenſare coget, & ſic potero alios 5. aureos exigere. Habetq; locum compenſatio in omnibus actionibus, ſiue in rem ſiue in perſonam ſint excepta depoſiti actione, cum aliquid compenſationis nomine opponi iniquum credit Imperator, ne ſub prętextu compenſationis, depoſitatum rerū quis exactione fraudetur, d. §. in bonæ fidei, l. fi. C. depoſ. Sed & in delictis locum habet compenſatio. paria enim delicta, vt inquit Papin. in l. viro. ff. ſolut. matr. mutua penſatione diſſoluuntur. Hoc autem nomine compenſatio neceſſaria eſt, quia noſtra intereſt potius non ſoluere, quam ſolutum repetere, l. 3. ff. eo,

COMPEN-

COMPENSATIO differt à deductione: illa enim ipſo iure fit, hæc vi exceptionis, l.15.ff.ratam rem, vide Cuiac.8.obſeru.3. in fi. & 15.obſeru.12. Goth.ad l.24.C.famil.erciſc.

COMPENSATIO quandoque etiam ſumitur pro deductione & retentione l.in reſtituenda, C.de hæred. petiti. l.fructus,7.§. ob donationes.& l.rei iudicatæ,15.§.1.ff.ſolut.matrim. Hanc retentionem adpellant Vlp.in Inſtit.tit.6.de dotibus & Iuſtinianus l.vnic.§.taceat.C.de rei vxor.act.Prat.

COMPENSATIO (ita definitur à Modeſtino IC.in l.1.ff.de compenſat.) eſt debiti & crediti inuicem inter ſe, (ſcil.contrahentes) contributio: i.per æris ſui computationem, ab ære alieno liberatio: liquidi autem ad liquidum fit compenſatio.l.fin.C. de compenſat.Ioan.Bello.etym. Sed & compenſatio damni.l. 57.ff.de donat.int.vir.Donationis,l.7.§.ſi vir.ff.eo.tit.Negligentiæ,l.10.ff.de compenſat. Pretii, l.3.C.comm.diuid.Briſſ.

COMPERENDINATI rei dicuntur, qui in criminalibus è cuſtodia dimiſſi fide ſua, ſuæ ipſius cuſtodiæ cõmiſſi, vt aut vrbem carceris loco iuſti habeant, aut aliquam priuatam domum, vt interdum fit ex perſonarum dignitate, & genere cauſatum, Bud. in l.poſter.de orig.iur.ff.idem in Forenſibus. Old.Prat.

COMPERENDINATIO, eſt vtriuſque litigatoris inuicem ſibi denuntiatio in perendinum diem.Bud.in d.l.fi.ex Aſconio.Old. Aſconius autem ita definiit, quod ſit vtriuſq; partis reciratio, id eſt, (vt interpretatur Torneb.lib.1.c.3.) cum partes iterum à præcone citantur, vt adſint, qui priore actione citati fuerant.

COMPERENDINATIO ab Ampliatione differt hoc modo, quod in lege comperendinationis numerus actionum duarum pręſtitutus eſſet: Ampliationis nullus eſſet certus numerus: præterea in ampliatione iudicari primo poterat: In comperendinatione non niſi poſt ſecundam actionem, Hotom.in Verrin. 3. vide ſ.Ampliatio.

COMPERENDINVS dies erat, vt interpretatur Ræuardus lib.ſing. pro tribunalium c.9. dies in ius vocationi, dicendoque vadimonio deſtinatus.

COMPERENDINATIO diffinitur in quodam lexico τριήμερος ὑπέρθεσις id eſt, trium dierum dilatio.Briſſ. vnde non immerito

COMPERENDINATAM rem, iudicium in tertium diem conſtitutum Feſtus lib.16.definierit.Prat.Briſſ.

COMPERENDINATORES, qui nouam ſubinde cauſam comminiſcuntur, quo negotium proferant.Spieg.

COMPERTO matrem ſuam inteſtato deceſſiſſe, in l.86.§.fin.ff.de acq.hæred.id eſt, cum comperiſſet.Briſſ.in lib.parerg.

COMPERTO errore, comperta conditione, opinione, voluntate defuncti.Briſſ.ex ff.& C.

COMPERTVS ſtupri, furti, ſacrilegii: qui in ſtupro, furto, ſacrilegio deprehenſus. Compertum eſſe & exploratum eſſe, idem eſt, quod ſcire per inueſtigationem.Spieg.

COMPESCERE, coercere, & reprimere ſignificat. Sic compeſcere contumeliam l.6.C.de iniur. Audaciam, l.12.ff.de publica. malos homines, l 35.§.quæſitum.ff.ex quib.cauſ.Briſſ.

COMPETENS Iudex, id eſt, congruus & ad quem cognitio pertinet.l.pen.ff.de iuriſd.om.iud.l.2.ff. ſi quis in ius voc.l.28.ff de re iudic.l.ſed & eæ.ff.de procur.& aliis innumerabilibus locis: ex quibus vnum duntaxat inſuper adnotabo, in quo competens appellationi iudex dicitur. Is eſt in l pen.ff.iudic.ſol.vſuræ, quæ competierint in l.47.§.Lucius, ff.de pact.& l.31.ff.de vſur.l.59.§.1.ff.de re iud.l.3.C.de ſenr.quæ ſine cert.quant.& l. 78.§.hæredum.ff.ad Trebell. Sic & in l.40.in fi.ff.ſi cert.petat. Paul.ait, quod competit vſurarum nomine. Ideoque eodem loco, ſolutioni competẽtem menſium numerum dixit. Competentes vſuras Imp.in l.1.C.ſi maior fact.alien.& omne quod vſurarum nomine competebat.Paul.l.11.ff de vſur.Briſſ.

COMPETENS cautela, in l.21.ff.de iud.id eſt, idonea. Briſſ.

COMPETENS pœna, congrua, & ſecundum delictum inflicta, l.3. C.de lucr.aduoc.Prat.

COMPETENS allegatio, vide l.2.C.de accuſat.

COMPETENS defenſio, l.20 C.de excuſat.tut.

COMPETENS portio, l.5.C.de leg.l.2.C.ad SC.Trebell.

COMPETENS tribunal apud quod ius fuit de ea re cognoſci, l.ſed & hæ.§.1.ff.de procurat. Eodem ſenſu

COMPETENTES vſuræ, in l.1.C.ſi maior.fact.alien. congruæ, & legitimæ legeque definitæ.Prat.

COMPETENTER, pro eo quod eſt, idonee. c.grauis. de reſtitut. ſpolia.in antiq. ſic accipitur apud Vlp.ſolut.matr.l.ſi cum dotem.§.eo autem tempore. Quatenus, inquit, & filio & patri competenter conſulatur.Old.Prat. Sic competenter conuenire l.4.C.quand.ex fact.tut.

COMPETIT verbum Iuriſconſultis frequens, & familiare. Inde competit iter per vrbem, ſtillicidii rigor.Briſſ.

COMPETERE libertates dicuntur, quæ ex teſtamento, aliave cauſa contingunt l.Papinianus, in fi.ff.de inoffic.teſtam.l.7.ff.de petit.hæred.Briſſ. Et

COMPETIT actio, quæ lege data eſt vel ex contractu deſcendit. Sic competit interdictum, exactio.Briſſ. Competere dicitur, quicquid ad nos pertinet, nobis quæritur, conceditur, indulgetur.Briſſ.

COMPETERE certi condictionẽ dicimus l.cert.condict.ff.ſi cert. pet.Prat.

COMPETITOREM apud Vlp. l.generaliter. §.ſpurios. ff.de decur. eum accipimus, qui cum aliquo eundem magiſtratum, officium, & honorem petit.Prat. Competitio in C.Th.ſæpe.Briſ.

COMPILARE, autore Feſt. lib.3. eſt cogere & in vnum condere. Compilare iura & leges, eſt in volumen redigere: quod fecere Tribonianus & collegæ.Prat.

COMPILARE, eſt facto impetu in quempiam graſſari: quod proprie latronum eſt. Aliquando accipitur pro eo, quod eſt aliorum ſcripta & inuenta furari. Paul. ad l.Iul.pecul. l. ſacrilegi. Sunt, inquit ſacrilegi, qui publica ſacra compilauerint. Nebr.

COMPILATORES, ſunt improbi ſpoliatores, ne pilum (telum intellige) quidem relinquentes in ſpoliatorum corpore. Tametſi alii a pilis, id eſt, villis dictos putent: quibus vt Alciatus notauit, ſyllaba repugnat. Torneb. lib.3. aduerſar. c.10. à Græco Æolico πηλητής, quod furem ſignificat, deductum cenſet, qui φιλητὴς ab Heſiodo vocatur. ſed Æolum eſt aſpirationes in tenues mutare. Transfertur & ad alios: vt haud iniuria dixeris etiam compilatores, qui vel nomina, vel teſtimonia bonorum autorum induxerint. Quemadmodum Feſto, Compilare hæreditatem, eſt fraudare, diripere. Neque tamen recte dixeris, Compilauit libros aut pecunias. probe autem iuxta Roterod. Compilauit ſcrinia mea. Compilant ſerui dominis, *heimlichabtragen.* Vſum verbi huius interpres non percepit. Spieg.

COMPILATOREM eum appellat Iſid.lib.10. qui aliena dicta ſuis permiſcet.Prat.

COMPINGERE apud Vlpianum l.qui res. §.aream.ff.de ſolut.eſt componere & coniungere. quo ſenſu accipitur & apud Virgilium in Bucol.

Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula.----Prat.

COMPINGERE eſt res diuerſas in vnum coagmentare atq; conglutinare. Vnde eſt illud Iob.c.10.Hieronymo interprete: Oſſibus & neruis compegiſti me. Celſus lib.6. Tenuiſſimis minutiſſimiſque oſſiculis caput compingeret. Sic compingere nauem tabulis, Paul.de ſolut.l.qui res. Si nauem, inquit, eiſdem tabulis compegerit & l.inter ſtipulantem 83.§.ſacram, ff. de verb. oblig. Nam & ſi nauem quam ſpopondit, dominus diſſoluit, & iiſdem tabulis compegerit.Briſſ.

COMPITVM, Albericus (inquit) locus eſt, vbi plures viæ concurrunt melius Seruius Virgilianus interpres. Compita (ait) id eſt, quadriuia, quæ Compita appellãtur ab eo, quod multæ viæ in vnam confluunt. Quia vero in compitis laribus ſacrum anniuerſarium fiebat, Compitalia dicta, dies ei ſacrificio ſtatus. Quod & ante monuit doctiſſimus vir Sigiſmundus Gecler.Spieg. Compiti fit mentio in l.12.§.3.C.de ædifi. priuat.& apud Gothofr.in rub.C.de ſponſal. & arr.ſponſal. in princ. Varro lib.5.de ling.Lat.ad M.Tullium Ciceronem, Compitalia (inquit) dies attributus laribus, vt alibi, ideo vbi viæ competunt, tum in compitis ſacrificatur. Quotannis is dies concipitur. Quid eſt, quod ait Varro, vt alibi? Hoc enim obſcurum eſſe video. Sic vero interpretor vt ſignificet, Compitalia dicta à compitis ſiue compitorum viis, in quibus Compitalibus ſacrificabatur, quod & Macrobius ad ludos refert. Vt alibi, ſcilicet, ſacrificetur, id eſt, quamuis & alibi quam in compitis Compitalibus ſacrificetur, nempe in foco. M.Cato de re ruſt. Rem diuinam niſi Compitalibus in compito aut in foco ne faciat. Martial.lib.5.Curt.lib.1. εἰκασῶν.cap.9.

COMPLANATA domus, id eſt, deſtructa, & ſolo æquata. Spieg. Complanare locum, l.3.ff.de aqua & aqu.pluuia.Briſſ.

COMPLECTITVR pro comprehenditur, ponitur apud Scæuolam in l.133.de verb. oblig. Nam ſicut & ipſius hæredis caput, ita ipſius vis, vel ſæpius facta complectitur: Vlp.in l.3.§. ſed illud.ff. de appella. Et quorundam, ait, nomina libellis ſint complexa. Sic in l.30.§.in furioſi.ff.de fideic.liberta. Decretum interponetur, quod ipſum complectatur, id eſt, contineatur, & comprehendatur.Briſſ.in lib.parerg.

COMPLERE annos ætatis, tempus pœnæ ætatem puberem, poſſeſſionem, totum diem, pręſcriptionem. Completa ætas, conditio. Completo tempore, id eſt, impleto.Briſſ.ex ff.& C.

COMPLERE promiſſum, i.e.præſtare, quod promiſeris.Spieg.

COMPLESSE annos pubertatis intelligitur non qui ad ſupremum vſque momentum peruenit, ſed qui attigerit vltimum diem.Connan.lib.9.c.4.num.9.

COMPLEXVS in l.tripliçi.ff.de verb.ſign.eſt comprehenſio cum vna clauſula complectitur, veluti & nomina & res. qua de re vide infra Coniunctio.Prat.

COMPLVRIVM adpellatione quatuor compluresue contineri liquet ex l.is qui complures ff.de leg.2.Prat.

COMPLVRIENS pro ſæpe apud Catonem poni ſcribit Feſtus lib.6.Prat.

COMPLVRES qui dicantur, vide Bart.in l.1.C.ſi rector prouinciæ Old. Complures liberti. Complura reſcripta. Compluribus placuit.Briſſ.

Compluvium, vt ait Feſtus li. 9. quo de diuerſis tectis aqua pluuia in eundem locum confluit. In Vitruuio compluuium eſt ea pars tecti in cauædio quæ pluuiam deiicit, vt cum iiſdem rationibus trabes & compluuia collocantur. Torn.lib.10.aduerſ.c.17.Varro.li.4.de ling.Lat. Impluuium quo impluebat, Compluuium quo compluebat, vtrumque à pluuia, vt illud ſit ſuperior pars, hoc inferior. Prat.

Componere, eſt multas res apta quadam cohærentia, & velut harmonia ſimul ponere, coniungere, & de rebus ſuis diſponere in l.2.C.de exhib.reis. Sic dicimus componi carmina, leges, ædificia, orationes. Vnde pulchra admodum Metaphora, componere cenſemur lites, pro concordare, ad bonas conditiones paciſci. quo ſenſu accipitur compoſitio, c.2. de teſtib. li.6. & Compoſito, aduerbialiter, hoc eſt, ex pacto, cuius oppoſitum eſt, Non ex compoſito. Briſſ. Prat.

Componere, in vnum iungere, iungendo conficere, dirigendo conficere.

Componere, etiam ſignificat, inſtituere, vt in l.2. §. poſtea ne diutius.ff.de orig.iur. quo loco compoſitas actiones pro inſtitutis quibuſdam agendi formis accipere debemus. Prat. Ergo actiones iure ciuili inductæ ſunt. pro Bartolo contra Zaſium docui lib.1.enucleation. Prat.

Componere vltimam voluntatem & teſtamentum in l. 26. C. de teſtam. l.17.C.de teſta.milit. Compoſiti codicilli. Compoſitum decretum, matrimonium. Compoſita lite, id eſt, ſopita. Briſſ. Componere ſtipulationes, id eſt, concipere. Componere verba, Libellos accuſatorios, ſarcinulas, fenum in villa, edictum, actionem, &c. Briſſ. ex ff. & C.

Componere æque proprie ſignificat in vnum redigere ab aliis facta, vt l.2.ff.de orig.iur.ibi: Sed quod leges ſine ordine latas in vnum compoſuit: Et primo inuenire & facere, vt eodem loco Pomponius vſus eſt, cum inquit, componere genera agendi. & Cic. ad Att. commentarium conſulatus mei Græce compoſitum miſi ad te. Aldob. in procem. inſt. ibi, tam à nobis promulgatis quam compoſitis.

Compositio verborum, l.4.C.de poſth.hæred.inſtit. Compoſitio criminis, l.6.ad Turpil. Briſſ.

Compositio eſt conuentio quædam per reum cum præſide facta ex cauſa lite pendente, de dubio criminis ſtatu, de ſoluendo fiſco, certam pecuniarum ſummam ad effectum redimendi vexationes litis. Probantur hæc omnia in l.ab accuſatione. l.deſiſtit. & l.ſeq.ff.ad SC. Turpil. §.quia vero. Aut.de defenſ. ciuit.c.fi.de tranſact.

Compositor anni eſt, qui componit annum, & ſtatuit, qui dies ſacri & profani ſint, Victor.var.lect.cap.6.vid. & Cic.lib.2. de legat. Prat.

Compos mentis, id eſt, competentis animi, vel animi ſani: vel potius, qui eſt in poteſtate mentis, cui (vt ait Cicero) regnum totius animi à natura tributum eſt. Compoti contrarium eſt, qui animum non habet in ſua poteſtate, ſed fertur affectuum arbitrio l.4.C.de curat.furioſ. Spieg.

Compraedes Feſt.li.3. eiuſdem rei populo ſponſores. Prat. Briſſonius.

Comprehensa, i.e. comperta, in l.16.C.de don.int.vir. & vxor.

Comprehensum inſtrumento pactum, l.is.ff.de pactis. Comprehenſum SCto, teſtamento, tabulis, decreto, pacto, verbis, edicto. Briſſon. ex ff. & C.

Comprobare, i.e. probare, l.10.C.arbitr.tut.

Compromittere in arbitrum dicuntur, qui arbitri ſententiæ ſtaturos ſe hinc inde ſub pœna promittunt, l.ſed ſi.9.ff.de arb. Briſſ. Prat. Hinc

Compromissum eſt ſimultanea illa partium promiſſio, qua ſua ſponte ad alicuius boni viri arbitrium ſuam remittunt controuerſiam. Quod frequentiſſime fit addita per ſtipulationem pœna, ſi eius arbitrio paritum non ſit, tametſi quandoque ſine adiectione pœnæ fiat, l. diem proferre. §. fin. ff. de recept. arb. Cotraſ.lib.4.Miſcell.c.18.

Compromissum plenum in l.quid tamen, §.plenum, ff.de arb. adpellatur, quod de rebus controuerſiiſque compoſitum eſt, quod & habet doli mentionem. l. ita tamen in fi.ff.eod. Prat.

Compromissum, ad ſimilitudinem iudiciorum redigitur, & ad finiendas lites pertinet l.1.ff.de recept.arb. Vocantur enim litigatores in ius, offertur libellus, dantur dilationes, recipiuntur teſtes, inſtrumenta, dicitur ſententia in compromiſſo, ſicut in iudicio. Oldend. quod de iis accipi oportet, quando ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt, l. ſocietatem. §.arbitrorum, ff.pro ſocio. Prat.

Compromissi diem proferre. Hæc clauſula nullam aliam dat arbitro facultatem, quam diem prorogandi. Et ideo conditionem primi compromiſſi neque minuere neq; mutare poteſt. l.Labeo ait. §.hæc autem clauſula.ff.eo. tit. Diem autem arbiter proferre, vel præſens vel per nuncium, vel per epiſt. poteſt, l.diem proferre.in prin.ff.eo.tit. Prolato die, cautio primi cõpromiſſi non abſimilis iterum præſtanda eſt, d. l. Labeo ait. §. fin. & l.ſeq. Arbiter ita ſumptus ex compromiſſo, vt & diem referre (in Pand.Flor. proferre) poſſit, h.e. retro ferre, breuiorẽ ſtatuendo ad diſceptationem finiendam: hoc quidem facere poteſt inuitis ſeu contradicentibus litigatoribus: proferre autem non poteſt niſi conſentiant. l.arbiter ita. ff.de recept.arb. Licet non valeat ſententia arbitri, poteſt tamen prolatio diei valere. l Labeo.in pr.ff.eod.tit. prorogatio diei nõ fit conuentione partium in compromiſſo, niſi ſequatur iuſſus arbitri. l. non diſtinguemus, §.dies compromiſſi.ff.eod.tit. Old. Prat.

Compromissum ſoluitur, ſi ex pluribus actoribus vel reis vnus ante ſententiam moriatur, ſi cauſa eſt indiuidua: ſin autem diuidua, recurrendum eſt ad diſtinctionem, l.quid tamen, in prin.de arb. & gl. & Bart.in l.diem proferre.§.1.ff.eod. Prat.

Compromissi generalitas non pertinet ad ea, de quibus actum eſt, ſed de quibus diſceptatum eſt. d. §.plenum. Prat.

Ex Compromisso non naſcitur exceptio, ſed pœnæ petitio, l. 2.ff.de recep.ab. Si in compromiſſo fuerit adiecta pœna, non eſt opus ſtipulatione, aut fideiuſſorib. Si ſtipulatio vel cautio fideiuſſoria interuenerit, non eſt neceſſaria pœna ad producendam actionem. Bart.in l.diem proferre.§.fi.ff.eod.tit. Ex compromiſſo per pactum nudum confecto, adiecta pœna: competit certi condictio, ſiue certa ſit ſumma, ſiue incerta in id, quod intereſt. arg.l.fi.ff.ſi quis in ius voc.non ierit. Ex compromiſſo per ſtipulationem confecto cum pœna, naſcitur actio ex ſtipulatu, ſi incerta fuerit ſumma: vel certi condictio, ſi certa fuerit. Inſt.de verb.obl.in pr. & §.fi. Vbi ſine pœna ſimpliciter ſententiæ ſtari, per ſtipulationem promiſſum eſt, ibi competit incerti actio, hoc eſt, ex ſtipulatu. Cum in compromiſſo neque pœna, neque ſtipulatio fuerit ſubiecta, tunc ſi litigatores ſubſcripſerint ſententiæ, hoc eſt, expreſſe in eam conſenſerint, vel tacite, id eſt, intra decem dies non contradixerint: & actio in factum naſcitur, & exceptio pacti. l. ne in arbitris.§.ſi quis autem, & l.pen.C.de recept.arbit. Old. Prat.

In Compromissis pœna vtrum ſit certa, an incerta, vt puta quãti ea res erit, nihil intereſt. l.non autem.ff.eo.ti. non diſtinguitur item, minor an maior ſit pœna, quam res, de qua agitur. l. non diſtinguemus.in princip.ff.eod.titul. pœna compromiſſa accipitur non ſolum nũmaria, verumetiam alia res vice pœnæ promiſſa, leg.litigatores ierunt.§.1.ff.eod tit. Item ſi res apud arbitrum depoſitæ ſunt, vel quantitas certa, eo pacto, vt ei daret, qui viciſſet, vel vt eam daret, ſi non pareretur ſententiæ. Item ſi ambo debitores paciſcantur, ne petat, quod ſibi debetur, qui ſententiæ non paruerit, l. litigatores ierunt.§. quid ergo. & §.interdum.ff.eod.tit. Old. Prat.

Compromittere cum aliquo. l.29. & l.32. §.ſi rei, ff.de recept. arbitr. Briſſ.

In Compromissis ſtipulatio ſub hac conditione tacita committitur: Si ſine dolo malo ſtipulantis factum ſit, l.ita demum. in princ. ff.de recept. arbitr. iunct. l.conditiones extrinſecus. ff.de condit. & demonſtr. Old. Prat.

In Compromisso dies ſolet conſenſu partium exprimi, intra quem cauſa definiatur, l.Pomponius.§.fin.ff.de arb. Quod ſi compromiſſum ſine die confectum eſt, neceſſe eſt arbitro diem ſtatuere partibus conſentientibus, & ita cauſam diſceptare. l.ſed ſi compromiſſum, ff.eod.tit.

In Compromisso ſi adiiciatur: Si quid dolo in ea re factum ſit: ex ſtipulatu conueniri, qui dolo fecit, poteſt. Quod ſi huiuſmodi clauſula adſcripta non eſt, tunc de dolo actio, vel exceptio locum habebit. d.l.ita demum. Old Prat.

Si Compromittat mulier alieno nomine, non erit pœna compromiſſa propter interceſſionem. l.non diſtinguemus. §. ſi mulier.ff.de recept.arb. Old. Prat.

Compromissarius iudex, ex compromiſſo ſumptus. l.cum lege, ff.de arb. l.pen. C.de pact. l.fin. C.de teſtib. per l.pen. ff de iud. vel ad quem ex compromiſſo itum eſt, d.l.ſocietatem. l. 76. vel (vt Suidas definit) ἐν συναινέσεως δύο μερῶν μεταξὺ ληφθεὶς διαιτητής Briſſ. Prat.

Compromitti porro poteſt in duos vel plures, vt alterius vel cuiuſlibet ſententia valeat, l.ſed ſi ita. l.non diſtinguemus. §. cum in plures.ff.de recept.arb. Compromitti in plures poteſt, vt vnus ex iis eligatur qui pronunciet, l.item ſi vnus, §.item ſi plures, ff.eod. Compromitti in duos non poteſt ſic, vt ſi diſſentirent, tertium adſumant, niſi nominetur tertius, d.l.item ſi vnus.§.ſi in duos. In numero impari rectius compromittitur, quia ſi diſſentiant; maior pars inuenitur, cuius iudicio ſtabitur: ibid.§.principaliter tamen. Vſitatum eſt in duos compromitti, & ſi diſſentiant, magiſtratus cogit eos tertiam perſonam eligere, cuius autoritati pareatur, etiamſi neutri accedat in pronunciatione; ibid. Si in plures fuerit compromiſſum, ſufficit maioris partis conſenſus, ſi modo omnes adſint, ibid.§.fi. Nam ex pluribus arbitris non poteſt vnus ſententiam dicere abſentibus aliis; l.item ſi vnus.§.item ſi plures.eod.tit Prat.

Compromitti poteſt de crimine ciuiliter, l. quid ergo. §. ex compromiſſo.ff.de his qui notant.infam. De famoſo aut publico delicto criminaliter ad arbitrum iri non poteſt, l. non diſtinguemus, §.Iulianus, de recept arbit. Prat.

Intra Compromissi diem vocatus, qui non adeſt, legitima impeditus cauſa, valetudinis vel abſentiæ Reip.cauſa; aduerſus

pœnæ

pœnæ petitionem tutus eſt, ſi admittat denuo compromitti, l. qui tamen. §. ſi quis ex litigatoribus, ff. de recept. arb. In eum locum iubendi ſunt litigatores adeſſe, de quo actum, vel vbi compromiſſum eſt, ibid. §. ſi arbiter. Vocatus in locum inhoneſtum non tenetur comparere, ibid. §. ſed in aliquem. Prat.

Compvlsor in l. 3. de luc. aduoc. lib. 12. C. Græcis ἐξπιτωρσι dictus, in conſtitutione Græca Anaſtaſii Imp. l. fin. C. de exact. tribu. lib. 10. qui prouinciales cogebat ad penſitationes ſoluendas, vt colligitur ex d. l. 3. & fin. Caſſiod. lib. 1. var. epiſt. 2. Quia non iam compulſorem ad te mittimus, ſed vltorem, ſi aliqua credideris ludificatione tardandam. Prat.

Compvlsoriales literæ dicuntur à compellendo. Iudex enim appellationis, quoniam ſuperior eſt, compellere ſolet ad hoc inferiorem iudicem, à quo appellatum eſt, vt acta edat cum refutatoriis, l. à proconſulibus. C. de appel. l. vnic. ff. de libell. dimiſſ. Old. Prat.

Compvtare tempus, annum, diem, rationes, fructus, ſumptus. Computantur menſes, fructus, computatæ rationes, computato toto damno. Computatur ſcientia, ceſſatio, commodum, damnum. Computari fructibus, in fructum, in bonis, in Falcidiam, in ſortem, Briſſ. ex ff. & C.

Compvtare in ſumma debiti l. 6. C. de pign. Computatio temporis patrimonii, dierum, rationum, ſortis, vſurarum. Computatio ab his facienda, facta. Computatio Falcidiæ initur. In computationem Falcidiæ cadere, venire. Briſſ. ex ll. ff. & C.

Compvtatvr in §. item tria, in fin. Inſtit. de excuſ. tut. pro τῇ, accepit ibid. Theophilus, quaſi dicas, accipitur, intelligitur, cenſenda eſt tutela plurium liberorum vna exiſtimanda eſt, ἐπειδὴ (vt ait Theophilus) ὡς μία ἀριθμεῖται. non tamen inficias eo, quin pro connumerari accipi poſſit. Prat.

Compvtare pro putum facere, accipere videtur T. Varr. lib. 5. ling. Prat.

Compvtatio in Gordiani Imp. conſtit. l. inſtar. C. de iur. fiſc. lib. 10. Accurſ. pro rationum traditione poni credit, vbi Alber. pro traditione legit redditione. Bart. I. Platæus & Odofredus ibid. pro rationum ſubductione, & ad calculum reuocatione accipiunt, & verius; quam Galli vocant *Compte*, & verbum computatio non ad eum q[ui] reddit, ſed eum, qui eas ſubducit & (vt vulgo loquimur) Cōputum facit, referri debere res ipſa (docet. Prat.

Compvtatio dupli, l. 10. C. de vſur.

Compvtatio patrimonii, l. 22. §. 9. C. de iur. deliberandi.

Con, particula, nunquam præponitur verbis, quæ compoſita ſunt ex præpoſitione in. Nemo, teſte Iouiano Pontano, vnquam dixit Coinuenio, coinhæreo, coinhabito, coindoleo, coinfero, aut aliud huiuſmodi. Quamuis coinquino dixerint. Extat apud Imp. in fin. memorabilis l. ſi quenquam, C. de epiſc. & cler. Quære, Coinquino. Spieg.

Conatvm accipere debemus, ad quid faciendum tentationem, periculum, niſum, & experientiam, Grecis πεῖραν. Gallis *effort à faire quelque choſe*, qui tamen effectum non habuit. Sic accipi debet in l. 1. in fi. ff. quod quiſque iur. Diſputatum eſt variis iuris articulis, an conatus puniendus eſſet. Regulariter definitur, non puniri. Ex cauſis diuerſum ius receptum ſcis, quo in genere librum ſcripſit Felinus Sandæus, quem ſubiecit tit. de appellat. Eam rem ab eo petas velim, adhibito iudicio. Prat.

Conatvs puniri oportet in his quæ facile trahuntur ad pernicioſa exempla. Nam à corrumpente iam (quantum ipſe potuit) perfecta res eſt. §. ſed & ſi credat. Inſt. de oblig. quæ ex delict. naſc. l. ſi quis ſeruo, C. de furt. & ſeru. corrupt. Alioqui in aliis delictis, quæ externum factum requirunt, quid obeſt ſimplex conatus? l. 1. ff. quod quiſque iur. Oldend.

Concamerare, eſt ad fornicis motem ædificare, l. 32. ff. de leg. 1. Hinc arca concamerata, in l. 19. §. 5. ff. locat. Goth. ad l. 1. C. de ædific. priuat.

Concameratio, vel (vt in Pand. Flor.) concameratio in l. ſi cui ædes, 31. ff. de leg. 3. ſtructuræ genus, arcuato opere conſtans Budæo ex Vitruuio lib. 6. c. vlt. Prat.

Concedere generale verbum eſſe, vimque ſecundum naturam contractus, cui adiungitur, accipere ſcribit Bald. ad l. non ambigitur, in fin. ff. de ll. cui rei conteſtem habet Prat.

Concedere pro dare accipi apud Scæuolam l. vxorem, §. 1. ff. de leg. 3. itaque ab eodem apertiſſime explicatur ibidem & à Baldo d. l. non ambigitur. quo verbo dominii tranſlatio ſignificatur ex ſententia eiuſdem Baldi exiſtimantis hoc ita, ſi cauſa ſubeſſet, vt in legato domus, cauſa enim (ait) apta erat ad dominii tranſlationem: alioquin cōmittere ſignificat. eo quoq; verbo dominii tranſlatio non ſignificatur, cum vſufructuarius rem, in qua vtendi fruendi ius habet, alteri fruendam concedit. l. arboribus. §. vſufructuarius, ff. de vſufruct. Prat.

Concedere pro remittere dixerunt Impp. l. omnium. C. de vectig. & commiſſ. & l. 2. §. 9. C. de iureiur. propt. calumn. dan. Pr.

Concedere in fatum, pro mori, accipitur in l. 3. C. de iur. delib. & in l. 4. & 5. C. ſi pendent. appellat. Prat.

Concedere naturæ idem ſignificat l. 1. C. ad SCtum Tertyll.

Concedere, eſt exercitium duntaxat permittere. ſic videtur accipi in l. 2. ff. de iuriſdict. *Nachgeben*. Oldend.

Concedere, pro permittere, temporarium eſt; Cedere, perpetuum, gl. in verb. portionibus. l. ad eum, ff. de donatio. Olden. Prat. Concedere ſeruitutem, Interdictum, adminiſtrationem peculii ſeruo, aquæductum, iter aquæ, dilationem, rem fruendam alii, id eſt, permittere. Conceditur illi ductus aquæ, &c. id eſt, datur, præſtatur. Conceditur pœna, id eſt, remittitur. Conceſſa vectigalia, id eſt, remiſſa. Briſſ. ex ff. & C.

Concha apud Vlp. l. cum aurum, 19. §. pen. ff. de aur. & arg. leg. non eſt Margaritæ ſpecies, vt putat ibidem Accurſ. ſed beluæ marinæ genus, quæ margaritas parit, vt docet Plin. lib. 9. c. 35. 16. 35. Conchamque celerrime creſcere ait eod. lib. c. 36. Plinii verba non refero, vtpote quæ obuia ſtudioſiſſimo cuique ſint. Prat. Concha apud mare rubrum & creſcit & coaleſcit. Briſſ.

Conchæ etiam aliud ſignificant Marciano l. item pictoris, ff. de fund. inſtruct. Accipitur enim ibidem pro vaſculo pictorio, & teſta conchæ. Prat. Ideoque ſupellectili annumerantur: Paul. 3. ſentent. vlt.

Conchylii & conchæ eandem eſſe materiam, ſed temperamento differre ſcribit Plin. lib. 9. cap. 36. Ex conchylii humore quid tingi Caſſiodorus cenſuit lib. 1. variar. epiſt. 2. ad Theonem. Prat. Vide J. poſt dictionem Conceſſio ad vitam.

ΚΟΓΧΥΛΙΑΣ, lapidem eſſe docet I. Pollux Onom. lib. 7. c. 29.

Conchylia à murice ſeparat l. ſi quis. C. de ſacrileg. Sunt tamen qui dicunt muricem, & conchylium idem eſſe, ſed muricem Latinum, κογχύλιον Græcum eſſe. Hinc

Conchyliatvs, conchyliis tinctus. Inter conchyliata autem & purpurea hoc intereſt, quod purpureum inficitur purpuræ flore, & buccini ſucco, certo quodam temperamento: in conchyliatis non miſcetur buccinum, vt Plin. ſcribit. In conchyliata veſte cætera eadem ſine buccino prætereaque eius temperatura, & quæ pro indiuiſo humani potus excremēto remedia & medicamina adduntur: ſic enim legi vult Turneb. Prat.

Conchylilegvlos, qui conchylia legunt, paſſim reperias, quos κογχυλιολέκτας Iuſtinian. in Nouellis vocat.

Conchylivm in l. 6. C. de diuerſ. reſcrip. l. 4. C. de veſtib. olober. piſcis genus, ex cuius inciſa concha colligitur ſuccus tingendis veſtibus olim expertus. Ex eo enim inficiebatur purpura. Latine Murex dicitur. Vide Plin. lib. 9. c. 35. & Caſſiod. lib. 1. variar. epiſt. 2. & Iſid. lib. 19. Etymol. c. 28. Legebantur vero in littore Tyri, Phœniciæ metropolis, præcipue huiuſmodi piſces, etiam eſus non ingrati. Vnde Guilelmus Tyrenſis Pontif. lib. 13. Belli ſacri, c. 1. de Tyro agens: Hæc, ait, & tritici & conchylii & pretioſi muricis inuentrix, egregio purpuram colore primo inſigniuit. Vnde & præcipua inter eas etiam hodie vrbis trahens nuncupationem, Tyria dicitur. Briſſ.

Conceptionem à formulis ſeparat Paulus noſter in lib. Sententiarum l. actio, 47. ff. de negot. geſt. & pro inſtitutione, & compoſitione, & expreſſione poſuiſſe videtur. Prat.

Conceptæ in bonum & æquum actiones, apud Gaium l. eas, 8. ff. de capit. minut. ſunt quæ ex bona fide deſcendunt, quæve bonæ ſunt fidei, cuiuſmodi eſt actio de dote. Prat. Briſſ.

Conceptio formularum non obſeruatur, apud Paul. in l. actio. ff. de neg. geſt. Spieg.

Conceptio dicitur formula apud Paulum l. libellorum. in prin. ff. de accuſ. & Cic. lib. 2. de inuen. Et omnis conceptio priuatorum iudiciorum concipitur. ſic ſtipulatio dicitur conceptio verborum, l. ſtipulationum, 5. §. 1. ff. de verb. oblig. Prat.

Conceptio formularum, libellorum, precum, ſtipulationis, verbum, Iuſiurandi, obligationis, inſtrumenti. Briſſ. ex ff. & C. conceptio filii, partus: conceptionis tempus. Briſſ. ex ff.

Conceptio iuramenti, inquit Iuriſconſult. in l. iuſiurandum, de iureiur. ſi de qualitate eius fuerit inter partes dubitatum, in arbit[ri]o iudicantis eſt. Et paulo infra: Ideo ſi quid tale inciderit, offi[c]io iudicis conceptio huiuſmodi iuriſiurandi terminetur. Hæc verba interpres explicat Sed Budæus in prior. Annotat. ea Accurſium neutrubi intellexiſſe indicat. Spieg.

Conceptæ in rem ſtipulationes dicuntur, quæ nullius certæ perſonæ factum comprehendūt, ſed ſcriptę l. 5. ff. vſufr. quem-adm. cau. l. 10. ff. vt legat. nom. Concepta pœnæ nomine actio quæ ex delicto naſcitur in l. 9. §. vlt. ff. de reb. auct. iud. Briſſ.

Concepta ſtipulatio in bonum, in diem, in factum, in perſonam, Iure, ſine vitio, ſub cōditione, ſpecialiter. Briſ. ex ff. & C.

Concepti actio. Concepti actio tunc datur, conceptumque furtum dicitur, cum apud aliquem teſtibus præſentib. furtiua res quæſita, & inuenta eſt. Nā in eum propria actio conſtituta eſt, (Briſſ.) quamuis fur nō ſit, quæ appellatur concepti §. conceptum. de oblig. quæ ex delict. naſc. Inſt. Cæterum hæc actio in deſuetudinem abiit; cum enim requiſitio rei furtiuæ hodie ſecundum veterum obſeruationem non fiat, merito ex conſequētia etiam præfata actio ab vſu communi receſſit, cum manifeſtum ſit, quod omnes, qui rem furtiuam ſuſceperint, & celauerint, furti nec manifeſti obnoxii ſint. §. ſed hæ act. de obligat. quæ ex delict. naſc. Inſt. Anch. Paul. lib. 2. ſent. tit. 31.

Concepta in dolum actio dicitur In factum l. huius actionis, 9. quod falſ. tut. auct. Eodem ſenſu accipitur apud Iul. Paul. lib. 5. Sentent 7. Prat.

CONCEPTVM furtum vid. paulo ante, Concepti actio. Furtum per lancem & licium conceptum, nihil aliud eſſe ſuſpicor, quã illud furtum quod conceptum ſimpliciter à prudentibus viris eſt appellatum. Lance, inquit Feſtus, & licio, apud antiquos dicebatur, quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat, propter matrum familiæ aut virginum præſentiam. Vnde manifeſtum ſatis eſt, lancem liciumq; nihil aut adieciſſe, aut ſubſtantiæ concepti furti detraxiſſe, ſed nudam duntaxat furti inueſtigandi rationem denotaſſe. Moris enim Decemuirorum temporibus fuiſſe videtur, vt ſi quis in alicuius ædibus furtũ vellet quærere, illud faceret nudus, licio cinctus, & lancem ante oculos tenens, iuratuſq; Deos legum cuſtodes, ſeſe reperiendi ſpe furtum quærere. Et tunc quidem alter ille apud quem furtum quærebatur, domum ſuam ei qui furtum quærebat aperire, & in obſignatis & nõ obſignatis locis liberam furti inquirendi poteſtatem facere cogebatur. Quem morem primũ à Græcis vſurpatum, deinde in Romanam Rempubl. olim inuectum fuiſſe, ſi quis forte ſatis ſibi non perſuaſerit, inueniet Platonis de legib. librum duodecimum, in quo id ita perſpicue traditur, vt omnẽ auctor diuinus cum Feſto, Gellio aliiſq; Latinis auctoribus collatus, dubitationis mihi ſcrupulum penitus exemerit. Igitur ſi conceptum furtum aliud nullum dici poſſit, quam furtum quæſitum & inuentum auctore Paulo Sentent. lib. 2. tit. 31. & Iuſtin. in §. conceptum. Inſtit. de oblig. quæ ex delict. naſcunt. conſequi recte videtur, aliud quoque nullum dici poſſe furtum per lancem & licium conceptum, quam furtum, per lancem & licium quæſitum & inuentũ. Et quia nulla temporibus Decemuirorum furta quæri ſine lance & licio in domo aliena poterãt, ideo quoq; nulla fuiſſe iiſdem temporib. videntur concepta furta, que nõ per lancem & liciũ concepta dicerentur. At poſtea quam furtorũ quęſtiones, h. e. inquiſitiones, cum lance & licio euanuiſſent, vt eſt apud Gell. lib. 16. c. 10. tunc furta, quæ per lancẽ & licium concepta dicebantur, appellari cõcepta ſimpliciter cœperunt. Et ita quidem amplius nihil in effectu furti nomine per lancẽ & licium concepti Decemuiri ſunt complexi, quam prætores & ICti per furtum cõceptum intellexerunt. Idq; mirum in modum confirmat idem Gell. Ræuard. in ll. 12. tabul. lib. ſing. de furt. c. 26.

CONCEPTÆ feriæ Varroni lib. 5. ling. indictæ, & lege, aut à principe præſcriptæ. Prat.

CONCEPTIS verbis iurare, id eſt, dictatis à deferente iuramentum. Bud. l. iuſiurandum. ff. de iureiur. Idem appellatur, præire verba iuriſiurandi. Prat.

CONCEPTIS verbis peierare, eſt inexpiabili periurio ſeſe contaminare. Bud. in l. iuſiurandum & ad pecunias. ff. eod. Vide j. Concipere certis verbis.

CONCEPTVS vulgo: ex iuſtis nuptiis concipere. Conceptus partus in adulterio. Briſſ. ex D.

CONCESSISSE venditioni, pro conſenſiſſe & acquieuiſſe legitur in l. 14. in fi. ff. de diuerſ. tempor. præſcript. Briſſ. in lib. parerg.

CONCESSIO libellaria. Vide Libellaria conceſſio.

CONCESSIO, id eſt remiſſio, in l. 3. C. de bonis libertorum.

CONCESSIO ad vitam facta, dicitur perpetua. Verũ ea intelligenda in rebus maximi momenti. In his autem quæ ad minima pertinent, nõ æque. Brechæus l. Neratius. ff. de ver. & rer. ſign.

CONCESSIONE generali non continentur ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter conceſſurus c. in generali de reg. iur. lib. 6. vbi vide gl & Dynum. Prat.

CONCESSVM dicitur ſicut legatũ, donatum, quod deductis omnibus expenſis reliquum eſt, l. non amplius. ff. de legat. 1 Prat.

CONCIDERE teſtamentum, id eſt, incidere, l. 1. §. ſed conſulto. ff. de his quæ in teſtamento delentur, l. 55. ff. de leg. 3. Conciſum lignum. Briſſ.

CONCILIABVLVM à municipio, colonia, oppido, præfectura, vico, caſtello, ſeparatur apud Paul. lib. 4. ſent. tit. 6. vt & in l. Mamilia. Quæ colonia hac lege deducta, quodve municipium, pręfectura, forum, conciliabulum, conſtitutum erit. Apud Liuium etiam fora & conciliabula nõ ſemel diſiunguntur lib. 4. & lib. 25. & lib. 39. Frontinus in lib. de limitib. agror. Sed vt ad hoc reuertamur, hoc conciliabulũ fuiſſe fertur: poſtea in municipii ius relatum. Et alias. Sunt autẽ loca publica coloniarũ, vbi prius fuere conciliabula, & poſtea ſunt in municipii ius relata. Conciliabula porro Feſtus lib. 3. interpretatur loca, vbi in concilium conuenitur. Iſid. lib. 15. Etymol. c. 2. Pagi apta ſunt ædificiis loca inter agros habitantibus. Hæc & conciliabula appellata, à conuentu & ſocietate multorum in vnum, Gellius lib. 1. c. 7. orationem Gracchi circum conciliabula dictam citat. Relinquitur igitur, Conciliabula conuentum hominum in agris eſſe, qui nec municipii, nec coloniæ, nec præfecturæ iure cenſeatur, Briſſ. Vide etiam Turneb. lib. aduerſ. 1. c. 11.

CONCILIARI ſignificat amore coniungi, amare nuptias, matrimonium contrahere, in oratione Antonini l. 3. ff. de donat. int. vir. & vxor. Sed & cõtractis nuptiis, ſi diſſenſerint vir & vxor, & poſtea in mutuam gratiam redierint, conciliari veteribus dicebantur, idq; mulierum plerunque opera fiebat. Prat. Vnde

CONCILIATIO mutui per conſumptionẽ dicitur, quum res vere ad accipientem tranſlata, ab eo ſtatim in neceſſitatem ſuam vertitur, vel ex interuallo conſumitur. Proinde quę Doctores de natura cooperante & non cooperante mutuo ciuili congerunt, mera ſomnia ſunt, vt inſtaurator iuris. Old. recte monet.

CONCILIATRIX Feſto lib. 3. dicebatur, quæ viris conciliat vxores, & vxoribus viros. Prat.

CONCILIATVS, aliquando pro empto accipitur, vt apud Terent. in Eunucho, Prodi male cõciliate, pro, magno empte, Omnis enim conuentio Conciliatio appellatur, vt docet Donat. Sp.

CONCILIVM, quod Græci συνόδον appellãt, eſt legitima virorum ex diuerſis locis & prouinciis idoneorum, propter id quod in Repub. paſſim controuertitur, nomine totius Reipub. ab eo cuius intereſt, vocata congregatio modis quibus oportet, ac conuenit hoc ipſum, de quo controuertitur, deciſura, vel de ipſo ſaltem conſultura. Particulas huius definitionis pulchre declarat Frid. Nauſea lib. 1. rer. concil. Spieg.

CONCILIVM veteres dicebant de plebis parte aliqua, quę in foro ad concionem conueniebat. Hinc concilium edicere intelligitur, qui nõ vniuerſum populum, ſed partem aliquam adeſſe iubet, vt ait Lęlius Felix apud Gell. lib. 15. c. 27. Concilium autem aduocare ſeu conuocare dicitur Trib. pleb. qui cõcionem ad plebem habiturus eſſet: Cic. in Vatin. Num quando tibi moram attulerit, quo minus concilium aduocares, &c Quo autem tempore cœperint concilia, quæve & quanta ſit eorum autoritas, docetur c. 1. & 2. diſt. 15. eorum (conciliorum) canones pro legibus haberi iuſſit Iuſtinianus Nou. 131. Prat.

CONCILIVM prębere Paulus dixit, quemadmodum Cicero dare Senatũ, ad Q. Frat. Tyriis eſt Senatus datus frequẽs. Eius autẽ erat concilium vel Senatum præbere, qui ipſum dimittere poterat: Is autem erat, qui conſilio præerat: Conn. lib. 2. c. 4. nu. 3.

CONCILIVM, conuentus populi, non à conſilio, ſiue à conſenſu, vt Feſtus exiſtimat: ſed à concalando, h. e. conuocando populum in vnum locum. Spieg.

CONCILII nomen tractum eſt ex more Romano: tempore enim quo agebantur cauſæ, conueniebant omnes in vnum & communi intentione tractabant: vnde & cõcilium à communi intentione dictum eſt, quaſi concidium, d. in l. literã tranſeunte: vel cõcilium dictum eſt à communi intẽtione, eo quod in vnũ dirigant omnem mentis intuitum. Cilia etenim oculorũ ſunt: Vnde qui ſibimet diſſentiunt, nõ agunt concilium, quia non conſentiunt in vnum c. canones, 15. diſt. Ioan. Bell. Etymol.

CONCINNARE, eſt rem effictis mendaciis, omnibus lenociniis perpolire, ſicut is, qui vnguentis delibutus, madenti coma & capillo compoſito conſpicitur. Hinc Vitilitigator appellatur, Græce κεράστης δικῶν, quaſi ſectator litium. Vide, Redemptor cauſarum. Concinnare quandoque veteres vſurpabant pro facere. Plaut. in captiu. qui me inſanum dictis concinnat ſuis. Eſt item concinnare, apte componere. Hinc Concinnatorius, a, um, res ad concinnandum apta. Paul. de pen. leg. l. inſtrumentum. Vaſa, inquit, concinnatoria inſtrumento non continentur. Quod ante Nebriſſ. monuit Spieg. Old. Adde Forcat. in penu Iuris ciuilis, in c. de vaſis penuariis.

CONCINNATORES litium (alia exemplaria habent cauſarum) quorum Vlp. meminit de offi. proconſ. Alexander Neapolitanus lib. 4. Gen. dier. c. 15. interpretatur eos, qui nouas lites ſimulatis captionibus, & cauillis improbis in longum ducere moliuntur, cum eis iure agere non liceret. Coraſius Miſcella. lib. 1. c. 4. nu. 2. idque ante eum docuerat Spieg. concinnatores criminum. Sidon. Apollin. epiſt. 12. lib. 3. Briſſ.

CONCIO legitima dicebatur apud Roman. quæ fixa ſtataque erat: atque hæc ter in menſe fiebat. Bud. in l. vlt. de Senat. Spieg.

CONCIONEM habere, vide, Cum populo agere. Hotom.

CONCIO non tantum locum & ſuggeſtum, vnde verba facimus: ſed etiam cœtum populi, & orationem, quæ habetur ad populum, ſignificat. Conna. lib. 1. c. 2. nu. 6.

CONCIPERE iuſiurandum, quid ſit, ex verbis Taciti intelligere poſſumus, lib. 2. Referuntur illa à Budæo in Annotatio. prior. & l. iuſiurandum. de iureiur. vide paulo poſt, Concipere eſt ad certam. Spieg.

CONCIPERE actionem in bonum. Papinia. in l. pen. de ſep. viol. Dixi cum recte ea actione experiri, quæ in bonum & æquum concepta eſt, id eſt, Budæo exponente, qua actione qui experitur, ita intendere petitionem poteſt, vt nõ vltra petat, quam quod præſtari & æquum & bonum eſt. vide s̃. conceptę in bonum. Obſeruandum autem, quod Scæuola concipiendi verbum, tota lege Gallus, pro formare vſurpauit, nec à proprio ſignificatu receſſit. Vnde ſunt, qui parum probant, quod gloſſ. concipi, pro intelligi, & Dynus pro elici, ſiue comprehendi interpretentur. Spieg.

CONCITARE hoſtem, eſt hoſtes ex amicis facere: in l. 3. tamen. ff. ad leg. Iul. maieſt. nihil aliud eſt, quam inire factionem, aut factionis inſtrumentum ſuſcipere vel dare. vid. Gothof. d. l. 3. interpretantem. Concitare milites, l. 1. eod. Briſſ.

CONCITATORES populi, l. 59. §. actores, ff. de pœ. & apud Paul. lib. 5. ſent. tit. 23. Seditionum, l. 16. ff. de appellat.

CONCIPERE edictum, teſtamentum, pœnam. Concipiuntur libelli, pacta in perſonam vel in rem. Verba, concepta ſuper ea re conuentio, in diem ſolutio. Malè conceptum inſtrumentum .l.8.ff. de ſtat. hom. Briſſon.

CONCLAVE, locus in domo ſecretior. Gotho. ad l.28.ff. de ſeruit. præd. vrb. Conclauia, Feſt. [illegible] loca dicuntur, quę vna claue clauduntur. vide Gothof. ad l.21.§.7.ff. de furt. Ideo poſuimus hoc in loco, quia in proferendo accentu plerique omnes peccant: cum enim in penultima collocari debeat, in tertia à fine ponunt. Horat. 2. ſerm.

Currere per totum pauidi conclaue.-----

Clauis namq; primam producit. Terent. in Eunuch. Dum apparatur, virgo in conclaui ſedet. Conclaue carceris. Briſſo. ex C. Th. Vlp. de ventr. inſpic. l. in quo, inquit, conclaui mulier paritura erit. Item Neratius, de damn. infect. l. quod Cornelius. Conclaue, inquit, binarum ædium. Nebriſſ.

CONCIPERE, eſt ad certam formulam exprimere, Bud. in l. iuſiurandum. 34.ff. de iureiur. ſicq; accipiendum putat, in l. quicquid. ff. de verb. obli. Equidem verbum concipere, ſignificare ibidem putem aliquid animo adprehendere, tum mente concepta exprimere, & certis verbis comprehendere. Vnde concipere iuſiurandum, eſt certam iuriſiurandi formulam præſcribere, lege trigeſima quarta, §. ſi de qualitat. & §. penultimo, ff. de iureiurand. Cicer. de offic. 3. Quod ex animi tui ſententia iuraueris, ſicut verbis concipitur iure noſtro, id non facere periurium eſt. Idem pro Cluent. Africanus quod eſſet cenſor, & in equitum cēſu C. Licinius ſacerdos prodiiſſet, clara voce dixit ſe ſcire, illum verbis conceptis peierаſſe. Vide Torneb. lib. aduerſ. 3. c. 10. Hinc Concipere ſtipulationem, apud Vlp. in l. 61. l. 71. l. 115. ff. de verb. obl. & l. 99. ſtipulatori liberum fuit verba late concipere. Hinc concipere vadimonium, apud Cic. lib. ad Qu. Fratr. 2. Trebatium, inquit, quod ad ſe miſerim, perſalſe & humaniter etiam gratias mihi agit: negat enim in tanta multitudine eorum, qui vna eſſent, quenquam fuiſſe, qui vadimonium concipere poſſet. Prat. ex Hotom. Hinc

CONCIPERE libellos appellatorios, apud Vlpian. l. 1. in fin. ff. de adpell. Hot.

CONCLAMARE l. 12. C. commun. de ſucceſſ.

CONCLVDITVR anno actio. Briſſ. ex C.

CONCORDIVM, genere neutrali, legitur in l. ſi liberis. 27. ff. de pact. dotal. pro concordia. Briſſ. in parerg.

CONCORDARE cum herede. Concordante vxore. concordans, & alibi, bene concordatum matrimonium. Briſſ. ex ff. & C.

CONCORDIA Ancillæ nomen in l. 40. ff. de fideicomm. libert.

CONCORDIA fratrum. l. 11. C. de tranſact. Maritalis, l. 5. Cod. de Inſtitut. Briſſ.

CONCRATITIVS paries dicitur paries confertus ex crate lignea, qui debilis erat, & formidoloſus: & ideo Vitruui. in 2. deſiderabat, cratitios parietes nunquam inuentos eſſe: quantum enim celeritate & loci laxamento proſunt, tanto maiori & communi ſunt calamitati: quod ad incendia, vti faces ſunt parati: de his tract. Vlpia. in l. cum duobus §. item Mela ſcribit. ff. pro ſocio. quamuis apud eum congratitium mendoſe ſcriptum ſit: & hæc etiam hodie apud ruſticos in vſu ſunt. vulgus graditiam appellat. Hincq; mendam in Pandectis factam puto. Cotta.

CONGRATITIVS paries, ait Prat. idem qui intergerinus, id eſt, paries cratitius, ſiue ex aſſeribus in modum cratis textus inter duos communis. Vide Intergerinus.

CONCVBATVS legitur in l. 3. ff. de concubin. pro concubinatu. Briſſ. in l. 10. parerg.

CONCVMBERE cum vxore. In concubitu patroni eſſe. Briſſ.

In **CONCVBINATV** eſſe cum aliquo. In concubinatum ſe dare. Briſſ. ex ff.

CONCVBINA eſt mulier, quæ conſuetudinis, non matrimonii cauſa retinetur, arg. l. 34. ff. de adult. Prat. Aliter Briſſon.

CONCVBINA eſt, quæ, cum vxor non ſit, cum aliquo tamen viuit, & ſine nuptiis in domo eſt, l. 144. ff. de verb. ſign. tot. tit. de concubin. l. 55. de ritu nupt. &c.

CONCVBINA dicebatur ea, quam quis non mariti animo, ſed concubitus tantum cauſa, ſine ſtupri tamen crimine, flagitiove, domi habebat. Dixi, non mariti animo, quia concubinam ex ſola animi deſtinatione æſtimandam eſſe, Paulus ſcribit in l. 4. ff. de concubin. quin & Papinian. in l. donationes. 13. ff. de donat. reſpondit, ſi quæratur, an maritalis honor & affectio interceſſerit, perſonis comparatis vitæ coniunctione, perpendendum eſſe: neque enim tabulas facere matrimonium: & apud eundem in l. cum tabulis. 16. ff. de his quæ vt indig. mentio ſit Caſſiani viri clariſſimi, qui mulierē ingenuam pleno honore dilexerat, cuius tamen filia ex eo cōcubinatu ſuſcepta, vulgo quæſita dicitur. Neq; ſatis fuiſſet dicere SINE NVPTIIS: nam in mulieris honeſtæ & liberæ conſuetudine, quamuis nuptię celebratę non fuerint, tamen non concubinatus, ſed nuptię intelligendæ ſunt, vt ait Paul. l. in libertæ 24. ff. de ritu nupt. Dixi, ſine ſtupri crimine: quoniam Vlp. in l. 1. ff. de concubin. ſcribit: eas demum ſine metu criminis in concubinatum haberi poſſe, in quas ſtuprum non committitur, veluti ſi ingenuam mulierem honeſto loco natam, & quæ corpore quæſtum non feciſſet, ſine teſtatione in concubinam duxiſſet: tunc enim ſtuprum non committitur. d. l. 3. de concub. Dixi SINE FLAGITIO, vt illud ſignificarem quod Vlp. in l. 2. ſcribit: Nefariam eſſe coniunctionem, ſi quæ patris concubina fuit, in filij aut nepotis concubinatum ſeſe tradat, aut ex cōtrario: quippe cum genus quoddam inceſtus eſſe hoc videatur. Apparet ergo legib. permiſſum cōcubinatū fuiſſe, ac proinde impunę cōcubinam habere licuiſſe, d. l. 3. ff. de cōcub. Et l. cū tabulis. 16. ff. de his quæ vt indig. vbi Papinia. ait, in ea, quæ ſe in alterius quā patroni concubinatum dabat, ſtuprum non cōmitti, quin & Maſſurius in l. 144. ff. de verb. ſign. ſcribit, eam quæ cū vxor non ſit, cū aliquo tamen viuit, vero nomine amicā, paulo honeſtiore cōcubinā appellari. Tametſi Marcellus ſcribat, eam, quæ ſe in alterius quam patroni concubinatū dedit, matrisfamilias honeſtatem non retinere, l. probrum, 41. ff. de rit. nupt. Sed quæri video, an & mariti concubinā habere poſſent: quod vulgo ab omnib. negatur propter l. 1. C. de concubi. vbi Conſtantin. Imperator id vetat. At ego eius ipſius legis argumento adducor, vt credā ante Conſtantinū id licuiſſe. Cur. n. id tum ille prohibuiſſet, niſi quia licebat? Verum vt ea de re paulo fuſius explicemus. Primum omnium exemplū eius rei habemus apud Ciceronem in lib. de Orator. 1. vbi loquitur de eo, qui vxorem in Hiſpania reliquerat Romæq; alteram duxerat, neq; nuntium priori miſerat: quia ſi iudicaretur certis quibuſdā verbis, non nouis nuptiis fieri cū ſuperiore diuortium, in concubinæ locum eam duxiſſe videbatur: quæ dubitatio tamē poſterioribus legib. ſublata eſt. ex l. nullū. 7. ff. de diuor. & l. eum qui. C. de adult. Sed vtcunq; ſit, apparet olim ei, qui vxorem habebat, licuiſſe alteram mulierem in concubinam ducere. Tametſi Conſtātini lege id poſtea vetitum ſit: & vero etiam Iuſtiniani l. vlt. C. commun. de manum. apud quem locum illum: Hominibus. n. vxores habentibus, concubinas habere, nec antiqua iura, nec noſtra concedunt: de lege Imperatoris Conſtantini intelligendū cenſeo: quod & interpreti Accurſio placuiſſe video. Quid? quod Marcianus in l. 3. ff. de cōcub. ſcribit, adulteriū per concubinā non cōmitti: qua de re dubitari non poterat, niſi in eo, qui vxorē haberet. Itaq; ſic infert: nā quia concubinatus per leges nomen aſſumpſit, extra legis pœnā eſt: Itaq; ſtipulatione pœnæ caueri de ea re videmus in l. 121. §. 1. de verbo obl. Mulier ab eo, cuius in matrimonium conueniebat, ſtipulata fuerat ducēta, ſi concubinæ, tempore matrimonii, conſuetudinem repetiiſſet. Obiicitur lex vlt. in fi. ff. de diuort. vbi ſcribit Vlpia. patronum, qui libertam ſuam in matrimonio habebat, ſi concubinā adhibeat, renuntiaſſe matrimonio videri. Quid tum poſtea? quaſi vero eo ipſo, quod concubina adducatur, cū vxore diuortium fiat. Quid ergo eſt? Dico Vlp. diſputationem ſuis finibus coercēdam eſſe: loquitur enim de patrono, qui tantiſper in matrimonio libertam habere iudicatur, quandiu alienum ab ea animum nō oſtenderit. Vbicunq;, inquit, vel tenuis intellectus videri poteſt, nolentis nuptam, dicendum eſt diuortium eſſe factū. Ex quo intelligitur, in libertarum diuortio, neque verborum formulam, neq; ſeptem teſtium conteſtationem requiri, ſed leuiſſimam duntaxat abalienati animi ſignificationem ſufficere: veluti ſi quam aliam appetierit, vel concubinam adhibuerit. Mouet me Paulus lib. ſent. 2. his verbis: Eo tēpore, quo quis vxorem habet, concubinam habere non poteſt. Concubina igitur ab vxore ſolo delicto ſeparatur. Sed videamus, ne quid operis noui nobis aut Annianus, aut alius aliquis eo in loco molitus ſit: & poſterior ſententia demonſtret, eū ſine negatione legendū eſſe. Quid enim vox IGITVR ſignificat? aut quis ſenſus eo ex loco idoneus poteſt elici, ſiue SOLO DELICTO, ſiue SOLO DELECTV legemus? At hoc modo ſenſus erit aptiſſimus. Qui vxorem habet, poteſt & concubinā adiungere: vxorem vero non poteſt. Quid igitur intereſt, inter vxorem & concubinā adiungere? Quid, inquā intereſt, vtrum vxorem aliquis, an concubinā adiungat? Nihil omnino, inquit, præter hoc vnum, quod in vxore adiungenda delictū eſt: in concubina vero, nequaquā. Quod ergo ait, CONCVBINA IGITVR, ſic intelligatur: Adiuncta igitur cōcubina ab vxore adiuncta ſolo delicto ſeparatur. Alioqui falſum eſſet delictū eſſe, ſi quis concubinā habeat: vti ſuperius docuimus. Quod ſi cui SOLO DELECTV legendum placet, nō repugnabo, & ſenſum hunc aptiſſimum oſtendam: quod ſolus delectus ſiue animi deſtinatio diſcernit vxoris adiunctionē ab adiunctione concubinæ: nam vt ex l. 4. dictum eſt, concubina ſola animi deſtinatione æſtimatur. Verum hæc quidem hactenus. Nunc illud adiiciamus, concubinarum alias libertas, alias ingenuas, alias ſeruas fuiſſe. Libertæ autem inuitis ſuis patronis in concubinatum aliis ſe dare non poterant, l. 1. de cōcubin. Quod ſi qua in patroni ſui cōcubinatu erat, quæſitū eſt, an alteri dare ſe in matrimoniū prohibeatur: nam initiū dictæ legis 1. ita ſcriptū eſt, vt pugnare inter ſe videatur:

adeo vt quidam priorem partem adulterinam eſſe diſputét: ego vero ex lege vltima ff.de diuort. vocem, Alteri, non de extraneo, ſed de altero patrono intelligendam puto. Quod autem ad ingenuarum concubinatum attinet, quatuor tantum caſibus eum permitti reperio: ſi ea obſcuro loco nata ſit, ſi corpore quæſtum fecerit, ſi teſtatio ea de re interpoſita ſit, ſi mulier adulterii crimine damnata ſit, l.1.& 3. de concubin. Ancillæ autem vtrum concubinæ fuerint, quæri poteſt: cum ſatis conſtet, ancillarum omnium vſum ſuis dominis licitum permiſſúmq; fuiſſe, ſed tamen & ancillas concubinas fuiſſe video in l.pen.ff.de reb.auct.iud. l.denique 8.ff. de pign.& l.vlt.C.cõmunia de manum. Sequitur, vt aliquot inter vxorem & concubinam differentias exponamus. Prima igitur hæc eſto: Quod vxor iuſtorum liberorum quærendorum cauſâ, &, vt ait Demoſthenes, τ̃ παιδοποιεῖϑ γνησίως: concubina vero, voluptatis aut cultus corporis duntaxat, aſciſcitur. Nam corporis cultum in iis pono, quæ vel quinquagenariæ, vel ſexagenariȩ ſunt: quas haberi concubinas poſſe, patet ex l.1.ff.de concubinis. Ex quo ipſo ſecunda differentia intelligitur. Quod in vxore ex lege Papia Poppæa ſpectatur ætas, in concubina, modo annis 12. ſit maior, non ſpectatur. Tertiam differentiam Paulus in leg.vlt.demonſtrat: vbi ait, Prouincialem magiſtratum poſſe ex ſua prouincia concubinam habere: cum in vxore aliud ſit iuris l.ſi quis officium.38. de ritu nupt. Quarta differentia eſt, quod cum donationes in vxorem non valeant, l.1.& paſſim, de don.int.vir. eæ tamen, quæ in concubinam collatæ ſunt, reuocari non poſſunt: nec ſi matrimonium inter eoſdem fuerit contractum, ad irritum recidit, quod ante iure valeat, l.donationes.31. ff. de donat. l. ſi prędia 50.de donat.inter vir. Quinta etiam apparet ex eo, quod vxor forum domiciliúmq; mariti ſequitur, l. exigere. ff.de iudic. concubina verò nequaquam. l.de iure 37.in fin.ff. ad municipal. Hotomannus.

Concvbinatvs ſemimatrimoniũ vocatur in l. ſi qua illuſtris. C.ad Senatuſc. Orph. Is tandem ab Impp. permiſſus magis, quam probatus, tot.tit.C.de concubin. Nouella vero Leonis Imp.91.prorſus damnatus: quod cõfirmauit ius pontificium, ait Dn.Herm.Vulte.in comment. Inſtit. de patri. poteſt. ad princ.n.10. Omnis concubinatus omni iuri ſemper aliquatenus inuiſus: ideóq; honore ac dignitate vera caruit: nec honeſtè viuere cenſetur, quæ in concubinatu hæret, l.1. princ. & l.3.de concubin. Concubinatus ergo, etſi à iure ciuili toleratur: honeſtus tamen ac legitimus coitus non eſt. Et concubina non eſt honoris, multo minus dignitatis, nomen. Hęc & alia eleganter D.Ioan.Gœdd.ad l.144.per tot.& ad §.1.n. 4.l.56.& §.1.n.4.l.46.de verbor.ſignificat.

Concvbina, vide Pellicem. Hot.

Concvbinatvs, non eſt coniunctio iuſta, vt matrimonium: nec concubina eſt iuſta vxor. Ex cõcubinatu nati liberi non ſunt iuſti, & in poteſtate patris. Denique eſt in concubinatu vitium aliquod, & liberi ex eo ſuſcepti degeneres ſunt, l.vlt. C.de nat.lib.i.nothi & obliqui. Statius, obliquúmque à patre genus: vbi Lactãtius: Quia fuerat, inquit, patris mei nothus. Obliquum ergo dicit ex concubina progenitum: vt Lucanus. Obliquum maculat qui ſanguine regnum: Cuiac.in expoſit.Nou.Iuſti.18.in princ.fol.44.

Concvlcatio vide Periſſologia.

Concvpiscentia, eſt tam bonarum quam malarum rerum appetitus. Spieg.

Concvratores, qui ſimul curam adminiſtrant. l.19. ff.de admin.tut.l.3.§.quæri poteſt.ff.de ſuſpect.tut.§.1.Inſtit.de ſatiſdat.tut Eadémq; loquendi figura Contutor. l.5. ff.de ſuſpect.tut.l.14.l.24.§.1.l.32.§.vlt.l.54.ff.de admin.tut. Et confideiuſſor.l.10.ff.de fideiuſſor. Et conreus. in l.3. §. nunc de effectu.ff.de liber.leg. Briſſ.

Concvrrere dicuntur collegatarii, cum eadem res iis in ſolidum legata fuit, l.1.§.interdum, in fin. Cum primum itaque non inueniet alter eum, qui ſibi concurrat, ſolus vtetur in totum. Prat.

Concvrrens quantitas, in l.cum alter. ff.de compenſ. dicitur, quæ vtrinque æqua eſt, vt probari poteſt ex l.12.ff.eo. Prat.

Concvrrvnt & perſonæ & res. Concurrit fratri. Duo concurrunt in eundem ſeruum, in pignus. Concurrunt actiones. Summæ, impenſæ, pecuniæ, quantitates, obligationes, poſſeſſiones, priuilegia. Omnia in vnum concurrunt: concurrit quæſtio, ſtatus diſceptationis concurrentia delicta. Briſſ.ex ff.& C.

Concvrsv partes fieri dicuntur in legatis; cum teſtator duobus pluribúſve legatariis rem eandem ita legauit, vt iis non diſtinctè ac ſeparatim partes certas attribueret, ſed potius rem ſolidam relinquere videretur, l.coniunctim.80. ff. de legat.3. Verum cum vtrinq; vterq; ad rei, puta fundi, alicuius poſſeſſionem acquirendam accedit, vbi ad medium peruenerunt, & concurrerunt: quo in loco obuii inter ſe facti ſunt, ibi partis quiſque ſuæ fines conſtituunt, vt Salluſtii verbis vtar: qui in Iugurthino ſimilem quandam finium inter Carthaginenſes & Cirenenſes rationem inſtitutam ſcribit. Hi legatarii, re coniuncti dicuncti dicuntur: alii, quorum partes ab initio factæ ſunt, verbis coniuncti. l.re coniuncti 89. ff. de legat.3.l.triplici.ff.de verb.ſignific. Hotom. Connan.lib.animad.l.1.ad l.re coniuncti. cõcurſu partes fieri exiſtimat, non quod ea conflictu actionum vtroq; totum vindicante inter eos res ſcindatur, ſed quod niſi aliter partem ſuam petat is, qui petiit partem, & accepit totum habeat, l.plene §.ſi coniunctim.ff.de legat.3. vbi partes concurſu facere dicuntur ii, quorum alteri in primis tabulis, alteri in ſecundis eadem res legatur, quos ſimul petere non poſſe conſtat.

Concvrsv dominium quærere. vide l.7.C.de legat.

Concvrsvs, ſæpius de perſonis, quam de rebus inanimatis dicitur. Exemplum prioris extat in l.idemq;.ff.qui pot.in pig. hab. poſterioris in §.fi.Inſtit.ſi quad. paup.fec.dic. Spieg.

Concvrrentes ſummæ, l.11.ff.de compenſ.l.4. C.eo.tit.l.56. & l.34.§.qui in vita.ff.de lega.li.2.l.58.§.nummus.ff.ad Trebell.adde l.53.ff.de legat.1. Briſſon.

Concvssio dicitur, quaſi commotio totius animi ob aliquam imminentem violentiam. Porro concutio, à con, & quatio, mutatis in compoſitione literis, ſignificat proprie, totũ moueo iniiciendo terrorem. Alber. Concuſſio eſt crimen, inquit, cum quid officialis à ſubditis per metum extorquet, aut non facit iuſtitiam, niſi pecunia recepta: vel aliquid vltra ſalarium debitum extorquet: vel cum quis accuſat, vel ab accuſatione deſiſtit propter pecuniam. Sunt quod contra leg. Iul.repet. turpiter datum eſt iudici, cuius & manus & oculos innocentes eſſe oportet, nulla vſucapione adquiritur illi, vel heredibus eius. Idem dicendum eſt de venditionibus aut locationibus, pluris, minoriſve eo nomine factis: quoniam irritæ ſunt, nec vllo tempore confirmantur: l.quod contra. ff. ad le.Iul.repet.l.bonæ fidei, in princ.de acquir.rer.dom. Quare autem leges tam vehementer execrentur corruptum animi iudicium in magiſtratibus, eleganter tractat Iuſtinia. in authen.vt iud.ſine quoque ſuffrag.§.conſiderauimus. Spieg.

Concvssio ſordida, l.1.§.qui autem, in fi.ff.de calumniat. Alberic.

Concvssionis rei ſunt, pœnáq; legis Cornelię teneri iubentur, qui in accuſationem innocentium coierint. l. 2. de concuſſ. Verba autem eodem in loco, ſcilicet, Quive ob denuntiandum, vel non denuntiandum teſtimonium, acceperint, ab Accurſio intellecta non eſſe, minus mirum eſt, cũm etiam à paucis percipiantur. Ita Budæus explicat. Spieg.

Concvtere dicitur, qui percellit ac perturbat aliquem iniecto terrore, & terrorem Cicero ait eſſe metum concutientem. lib.3.Tuſcul.quæſt.

Concvtere, ait Prat. eſt terrore poteſtatis aliquid ab aliquo extorquere, ſic accipitur in l. illicita. 5. §. illicita.ff.de off. pręſid.& l.4.C.ad l.Iul.repetun. Et apud Paul.lib.5.ſent.tit. 25. Concutere, eſt terrore poteſtatis perterrefacere. Briſſo. Ferrando Diac. Concutere eſt aperte facere violẽtiam. Briſſ.

Concvssvs paries. l.18.§.Sabini.ff.de damno infecto. Concuſſum terræmotu ædificium. l.59.ff.locati. Briſſ.

Concvssionis crimen, quotiès aliquid terrore poteſtatis illicite extorquetur & aufertur: vt cum quis iudicii, aut magiſtratus, alicuiúſve poteſtatis, quam habet, aliove tenore pecuniam alicui extorquet, l.1.& 2.ff.de concuſſ.c.militare, 23. q.1. Sed & qui ad aliud quid, puta ad contrahendas nuptias. l.1.C.ſi qua præd.dig.ad emendum, vendendum, cedendum, l.principalibus. vbi Dd.ff.ſi cert.pet. l.pen. C.de his, quæ vi met.cauſ.tot.tit.C.de contr.iud. iure aut terrore poteſtatis inuitum cogit, concutere videtur, vt & tum, cum vltra conſtitutum ſalarium imperioſe aliquid exigitur. Iaſ.in §. quadrupli.n.3.Inſt.de act.c.quoniã.diſt.8.c.militari 23.q.2.Spec. de execu.§.1.n.5.& de recuſ.§.fi.n.18. Item quod per euidẽtem calumniam ſpecie tranſactionis extorquetur, in concuſſionem cadit, l.1.§.vlt.ff.de calumniat. Prat. VVeſemb. Briſſ.

Condemnatvs certam quantitatem, l.fideiuſſor.45.ff.de fideiuſſor. certam pecuniam, l.poſt mortem.ff.quand. ex fact.tut. quibus locis eleganter per ἔκλειψιν ſupprimitur, in, vel ad, quę vulgatis codicibus interiecerunt, qui elegans hoc dicendi genus non norunt. Vocum autem multarum ἐκλείψεις videas in Pandectarum, ſeu Digeſtorum libris. Prat. Briſſ.

Condemnare, pro condemnationem aduerſus aliquem obtinere, &(vt ICti loquuntur) iudicatum debitorem facere, l. 2.ff.de admin.tut.l.furti.6.§.mandati.ff.de iis, qui not.infa. Cic.pro Roſc.Com. hunc per iudicem condemnabis. Idem pro Cæcin. Non ſolum egeris, verum etiam condemnaris licet Sueton.in Tiber. cap.8. Fannium Cepionem reum maieſtatis fecit & condemnauit. Briſſ. Pertinet hoc verbum non minus ad decem aureos, quam ad deditionem noxæ. Eodem ſenſu.

Condemnationem facere dixit Gordianus, l.quamuis.8.C.de pignor. Prat.ex Briſſ.

Condemnationem formari, vide l.11.C.de furt.

Condemnationem ſuſtinere, l.2.C.de accuſ.

In Condemnationem deducere, l.3. C.de in litem iurand.

Condemnari pluris minoris, dupli, quindecim, centum, peculii,

cilij, & certa pecunia, fructibus, & de fructibus pluribus, ſummis,æſtimatione partis. Briſſ.ex ff.C.

Condemnari ſummæ,pro in ſummā, accipere debemus apud Pompon.l.ſed hoc ita.22.ff.de re iudic.& condemnari pecuniæ,dixit Paulus l.ſi ita.39.ff.de oper.libert.Prat. Damnare ſummæ,& damnari ſummæ.Briſſ.

Condemnare ſponſionis,apud M.Cicero.in Orat.pro Cecinna,pro eo,quod dicimus ob ſponſionem factam.Prat.Briſſ.

Condemnare reliquo,l.1.ff.arb.furt.cæſ. Prat.Briſſ. condemnare quadruplo.Briſſo.ex ff.

Condemnare ſecundum iuris formam, l.3. C. familiæ erciſcundæ.

Condemnari in quadruplum, in fructus, in vſuras, in vnam ſummam & quantitatem:condemnationem pati:condemnatione plecti: condemnatu pro condemnatione, vt ſtipulatu pro ſtipulatione.

Condemnator,pro eo,qui reum peregit.Tacit.lib.4.Briſſ.ex ff.C.

In his verbis edicti prætorii,quod ſub tit.de re in l.exponitur, Condemnatus vt pecuniam solvat,condemnatum accipere debemus eum, qui rite condemnatus eſt, vt ſententia valeat. Cæterū ſi qua ratione ſententia nullius momenti ſit condemnationis nomen non tenet, l.4. §.condemnatum.ff.de re iud. Alias quoque traditur damnatum quem ita videri ſi damnatio teneat,l.2.§.vlt.ff.de pœn.Briſſ.Prat.

Condere Ivra §.reſponſa.Inſtit.de iure naturali.Vnde conditores iuris,l.23.C.de procurat.conditores legum,l.8.C.de pact.Briſſ.

Condere teſtamentum:luſtrum,ciuitates,regna, &c. Briſſ. ex ff. & C.

Condicere, eſt ſimul dicere, vt fit in pactionibus, Pompon. l.66.ff.de contrah. empt. In vendendo fundo quædam, etiamſi non condicantur, præſtanda ſunt. Hinc Feſtus lib.3. condictum interpretatur, ſimul dictum. Ergo condicere,eſt diem locumque communi conſenſu conſtituere, quo quid fiat.Briſſ.Hinc

Condicere alicui cœnam,Cicero & Suetonius dixerunt,non pro inuitare ad cœnam, quemadmodum vulgo placere video: ſed pro indicere cœnam, & denuntiare ſe affuturum. (Condicere enim Feſto lib. 3. eſt dicendo denuntiare: vt & Imperatori in§.appellamus.Inſtit.de action.Condicere priſca lingua eſt denuntiare)Craſſus(inquit Cicero ad Lentulum ſcribens)vt quaſi teſtata Pop.Roma. eſſet noſtra gratia, pene à meis laribus in prouinciam eſt profectus. Nam cum mihi condixiſſet,cœnauit apud me in mei generi Craſſipedis hortis. Suetonius in Tiberio, Sext. Claudio libidinoſo ac prodigo ſeni cœnam ea lege condixit, ne quid ex conſuetudine immutaret, aut demeret. Sed in libris Iuriſconſultorum:Condictio eſt(vt ibidem Feſtus ſcribit)in diem certum eius rei,qua de agitur,denuntiatio. Moris enim fuiſſe,vt iudicio à Prætore conſtituto diem ex ſuo commodo litigatores ſumerent,quo in iudicium venirent, vetera illa demonſtrant apud Plautum in Curculione, & Gellium lib.16. cap. 3. Si ſtatus condictúſve dies cum hoſte. Sed multo planius locus ille in Oration. pro Comœdo, rem omnem explicat: Quid enim factum eſt?veniſti domum vltro Roſcii:quod temere commiſiſſes in iudicium, vt denuntiares, rogaſti, vt ignoſceret,te adfuturum negaſti: deberi tibi ex ſocietate nihil clamitaſti: quo in loco Denuntiare dixit Cicero, quod Iuſtinianus hoc loco Condicere.Sed hoc nemo neq; planius, neque elegantius exponit Aſconio,qui Verrina 3.ſic ſcribit: Comperendinatio eſt, ab vtriſq; litigatoribus, inuicem ſibi denuntiatio in perendinum diem: namque cum in rem aliquam agerent litigatores,& pœna ſe ſacramenti peterent, poſcebant iudicem: qui dabatur poſt tertium diem(ſic enim legendum puto, non trigeſimum) quo dato, deinde inter ſe in perendinum diem, vt ad iudicium venirent,renuntiabāt. Hæc Aſconius.Eodemq; notæ illæ pertinent,apud Valerium Probum,I.D.T.S.P.in diem tertium,ſiue perendinum: quam formulam in Muræniana Cicero exagitat. Eodem etiam illud Macrobii lib.1.cap.16.pertinet. Comperendini dies dicuntur,quibus vadimonium licet dicere: Stati, qui iudicii cauſa cum peregrino inſtituuntur.Hot.

Condictvs dies fere idem eſt,quod ſtatus,i.e.deſtinatus, defixus,& ſtatutus per commune dictum. Nam condictum, in commune dictum,vel ſimul dictum, dicitur,quaſi decretum & conſtitutum.Spieg.

Condictvs dies in 12. tab. eſt iudicii cauſa conſtitutus. ex 1. Offic.Cic.

Condicere accipitur pro repetere,l.4.§.res pignori. ff.ſi cer. pet.& alibi ſæpiſſime.Hinc

Condictio,qua actionem in perſonam κατὰ χρηστικῶς ſignificari ſcribit Imp.Iuſtinian.d.§.adpellamus. Proprie tamen ſignificat denuntiationem in diem certum eius rei, quæ agitur. Feſto lib.3.Prat.

Condictio,nomen eſt generis, quo perſonales omnes actiones comprehenduntur:proprie tamen ad eam refertur actionem,quæ ex mutui contractu naſcitur: vt condictio definiri poſſit actio, per quam rē à nobis mutuo datam poſtulamus, vt docet Imp.tit.quib.mod.re contrah. in pr.Hotom. Actio in perſonam condictio dicitur,& condictitia actio,& condictitia ſimpliciter.Briſſ.ex ff.C.I. Dicitur & actio condictionis,l.1.C.de condict.in d.l.2.C.de condi. ob cauſ. condicere cautionem, dotem, liberationem, per condictionem agere, petere,condictione repetere, per condictionem petitus homo,aut fundus:condictitia experiri.Briſſ.ex ll.ff.& C.

Condictio ſemper eſt dicta actio in perſonam. l. actionum. 25.ff.de oblig. & act. ſicut & nunc eam ſignificationem retinet.Hoc tantum intereſt,quod ſolennis olim obſeruabatur, quæ noſtris quoque temporibus eſt conuenientiſſima, per l. quidam.ff.de ſer.vrb.Theoph.in §.adpellamus.Inſtit.de except.demptis verborū formulis: vt,cū quis perſonaliter eſſet obligatus,tum is ſolebat admoneri,denuntiato die, quo aut ſoluendum,aut in iudicio ſiſtendum illi eſſet. Commeminere & huius rei Accur.Angel.& Iaſ.d. §.adpellamus. Hodie verò hæc curioſa ſolennitas non adhibetur, rem tamen ipſam imitari debemus,non ſolum præcepto humano,ſed etiam diuino.Old.Prat.

Condictio, & Vindicatio, ad rei recuperationem pertinent, Gaio in l.ſi pignore.§.cum furti.ff.de furt.Old.

Condictio quædam eſt certi,quædam incerti.Briſſ.

Condictio certi,quæ competit ex omni cauſa, & omni obligatione,ex qua aliquid certum petitur:ſiue ex certo contractu,ſiue ex incerto,ſiue ex lege Aquil.agatur,ſiue ſuo nomine,ſiue hereditario obligetur.Vlp.l.certi. ff.ſi cert. pet.vide l.24.ff.eodem l.28.§.exceptio de iureiur.l.17.in fin.de exercitor.l.17.§.penul.ff.rer.amotar.Inſtitut.quib.mod. re contrah.oblig.& Inſtit.de verb.oblig.in prin.Vnde manifeſtum eſt,quod ita condictio concurrit cum actione mandati, depoſiti,& cæteris,vbi quid certum petitur.Et ideo ſecundum diuerſitatem cauſarum, nunc re, nunc verbis, nunc literis, nunc conſenſu contrahitur, nunc etiam ex contractu, nunc ex quaſi contractu,nunc ex delicto cōpetit:imputata tamen pecunia ſola illa cōpetit. Old. Certi condictionem in generalem & ſpecialem quidam deducunt,vt ſcribit Accurſ.in l. 1. ff.ſi cert.pet.quam diuiſionem probat Bar.d.l.certi,aliis vnā tantum eſſe aientibus:quinā verius dixerint, ipſe diſpice.

Concictio certi eſt ſtricta. Condictio triticaria arbitraria, Cuiac. tract.2.ad Afric.fol.27.fere ſub fin.

Condictio incerti eſt,per quam incertum petitur,quam commemorat Paulus in l.ſi tibi.8.ff.de act.empt. Hac condictione, liberationes, cautiones, iura prædiorum, & ea, quorum incerta æſtimatio eſt condicuntur,l.2.§. aliud.ff.de donat.l.3. ff.de condict.ſine cauſa. l.5.& l.8.ff. de iure dot.l.12. ff. de nouat.l.22.in fi.l.40.§.pen. ff.de condict.indeb.l.35. ff.de ſeruit. vrb.l.16.§.Pompon. ff.de minor.l.5.§.1.ff.de vſufruct ear.rer. l.12.in fin. ff.de condict.furt. l.vnica, C.de erro.calc.l.3. C. de poſtul.Briſſ.

Condictiones in iure noſtro variæ memorantur.Quædam enim appellatur

Condictio ex lege, quæ alias condictitia ex lege nominatur. §.tripli.& §.ſeq.Inſtit.de act Ea proprium actioni,quam dat, nomen non tribuit.Briſſ.& hęc ſecundum Azon.eod.tit.locū habet, quoties ex noua lege deſcēdit obligatio, nec in eadem lege cautum eſt, quo genere actionum experiatur, quæ pro varietate cauſarum,nunc ex cōtractu, nunc ex delicto naſcitur,& ſic non ſtatuitur,vel cauetur,qua actione agatur.vide l. 1.ff.de condict.ex lege. Hinc Condictio ex lege.Iulia. l.dotalem.l.ſi vero cum l.ſeq.ſolu.matr. Et Condictio ex lege Cincia.l.21.ff.de don.Oldend.Prat.

Condictio furtiua competit domino rei contra furem,eiuſque ſucceſſores ad ipſam rem perſequendam, vel æſtimationem eius,quanti plurimi fuerit, poſtquam ablata fuit,eo quod fur ſemper eſt,& fuit in mora vid. tit.ff.de cond.furt. Old.Prat.

Condictiones naturales,id eſt,quas ęquitatis naturalis ratione Iuriſconſulti introduxerunt, quatuor fere ſunt: Indebiti, ob rem dati ſine cauſa, de bene depenſis, ad imitationem condictionis ex mutuo.Cuiac.ad Afric.tractat.2.in princ.

Condictio indebiti competit ei, qui per errorem indebitam pecuniam ſoluit alicui, credēs ſe ei teneri, cum non teneatur, vel cum à procuratore ſuo ſoluta eſſet,ipſo ignorante. Eſt ergo condictio indebiti, quæ ad repetendum indebitum ſolutum, vel promiſſum competit:Briſſ.vel ſecundum Azonem in ſumma, eodem tit.poſtquam ſoluta indebita repetuntur,ſiue per ignorantiam facti etiam non probabilem, vt qua errauit quis in facto ſuo,ſiue per ignorantiam iuris talia indebita ſoluantur,quia ignorantia iuris non debet alicui nocere in damno vitando, vt ff.de iur.& facti ignor.l.iuris ignorantia. vide tot.tit.de condict.indeb.C.& ff.Old.

Condictio liberationis.l.1. C.de error.calc. competit ei, qui, quod omnino non debuit,promiſit.Old.

Condictio ob cauſam datorum, ſecundum Azon. eod. tit. competit & locum habet vbicunque duo contractus & inno-

minati interueniunt,ſcilicet,do vt des,facio vt facias.In illo autem contractu innominato,ſcilicet,do vt des, datur actio de dolo. Et prout alii dicunt,tunc competit ad rem petendam, quæ ob cauſam honeſtam , vtpote in cauſam futuram vel præteritam data eſt, cauſa non ſecuta. Poteſt enim condici cauſa non ſecuta,ſi pœnituerit dantem,re integra.Si vero dediſti decem,vt Bononiam irem,& aliquid,quod erogaui ad profectionem,exprimam,habet condictionem, ita tamen, vt præſtetur mihi indemnitas. Quia autem ex obligatione, quæ re contrahitur , & non conſenſu , perficitur hæc condictio , minima eſt , quia res ad aliquem profecta ſine conſenſu vtriuſq; contra eundem aſſenſum petitur & repetitur.Old.Adpellatur autem condictio cauſa dati (ſic enim, Non data,legendũ Paulus docet l.5.verſ.in hac.ff.de præſcri. verb).qua datum cauſa,ea non ſequuta, repetitur, toto tit. ff.de cõd.ob cauſ.dat.cauſ.non ſec.& C.de cond.ob cau.dat.

Condictio ob cauſam, ad repetendum id, quod ob rem datum eſt,cauſa non ſequuta,datur. Briſſ.

Condictio ob cauſam. Hanc condictionem parit res apud alium conſtituta,ſiue ab initio,ſiue iam, ſiue poſtea peruenit ad eum ex iuſta cauſa,poſtea ad inſtantiam rediit. Vt chirographum apud creditorem debitor poſt debiti ſolutionem recipit. Sed hanc condictionem ob cauſam putãt quidam ex contractu prouenire, quia non competit,niſi alii contractus præcedant. Alii ex quaſi contractu credunt deſcendere , ad ſimilitudinem condictionis indebiti , quia , qui ob cauſam condicit actori,primum contractum diſſoluit.Old.

Condictio cauſa dati,cauſa nõ ſecuta,actio eſt in perſonam, per quam repetũtur,ſcil.cauſa data,i.e.ſub cauſa,vt eſt ſcriptũ l.pen.hoc tit. quod Græci ἐπὶ τῇ συνθήκῃ, ſi ea cauſa ſecuta non ſit.Cauſa do,quod do,vt Romã eas.Cauſa non ſequitur,ſi non Romam eas.Eadem dicitur condictio ob cauſam, vel condictio ob rẽ dati,re non ſecuta,ſimilis condictioni ex mutuo,vel potius condictio ex pro mutuo. Quid enim aliud eſt,quod ob rem datur,quam prorogatio ſiue datio in anteceſſum? Omnis autem prorogatio promutuum.Prat.

Condictio dati ob tvrpem cavsam,eſt,per quam repetimus datum ob turpem cauſam , ait Briſſ. vel per quam repetimus ea quæ dedimus alteri,cauſa non ſequuta,ob quam data ſunt,ſi turpitudo tantum ex parte accipientis verſetur. Alioquin ſi ex parte dantis & accipientis,repeti non poteſt, quia in pari cauſa turpitudinis potior eſt conditio poſſidentis.c.in pari.de reg.iur.lib.6. & ſecundum Azonem eod.tit. ponitur exemplum : Ego dedi tibi, vt ſacrilegium non faceres,ad hoc enim debuiſti abſtinere, nullo tibi dato. Et ideo etiam cauſa ſecuta poſſum petere,quod tibi dedi. vide ff. de cond.ob turp.cauſ.Old.Prat.

Condictio ſine cauſa eſt, qua,quod ſine cauſa datum eſt, vel alias ad aliquem ſine cauſa peruenit,aut deniq; ſine cauſa apud alique eſſe incipit,cõdicitur.Briſſ.Ac competit, quando aliquid primo ex iuſta cauſa eſt apud alterum,ſed poſtea per aliquem effectum eſſe nõ debet.Verbi gratia,Mutuaſti mihi centum,feci tibi inſtrumentum, in quo confeſſus me tibi teneri,ſoluo tibi,modo inſtrumentũ obligatorium eſt apud te ſine cauſa,per quam repetam ipſum. Cõpetit ergo condictio ſine cauſa,finita cauſa,ex qua res ad aliquẽ peruenit ex contractu,qui iam finitus eſt,vnde videtur deſcendere,nec inde quod expirauit,adhuc cauſam ſubſiſtẽdi habere. Item, ſi ſine cauſa penes te res eſt, quam non habes per cõtractum,& ita nec ex contractu, nec ex maleficio es obligatus mihi. Etiam locũ habet,vbicũq; ſine cauſa aliquid,quod apud te eſt,mea intereſt,me habere:qua de re extat ti. de cõd.ſine cauſ.Old.

Condictio Triticiaria,ſiue Triticiana,arbitraria eſt,quia æſtimat in ea iudex rem arbitrio ſuo,quæ petitur , habita ratione loci & temporis. Datur ergo eius rei, quæ petitur, æſtimandæ cauſa. Porro æſtimationem recipiunt res omnes, præter pecuniam numeratam: nam æſtimat res cæteras,non æſtimatur,aut ſaltem non indiget eſt matore,cum ſit eius æſtimatio conſtans & certa: ea res pecunia numerata in condictionẽ triticiariam non cadit:cæteræ res omnes cadunt,quæ pondere vel menſura conſtant, mobiles vel immobiles corporales vel incorporales, & fundi : ſiue proprietas deocatur forte ex teſtamento,vel ex ſtipulatione,ſiue emphyteuſis ,& res etiam ſua,ex cauſis,quibus rem ſuam dominus condicere poteſt : quod ita variis enumeratis generibus rerum Vlpian. exequitur,l.1.ff.eo.propterea quod dubitari poterat, an tot res complecteretur condictio , quæ nomen à tritico habet. Sed inditum eſt nomen tale caſu quodam,vt annotat Cuiac. in Paratit. ex Stephano , quia in antiqua formula huiuſce condictionis , quetis ſcilicet ſua cuique actioni conſtituta erat formula,tritici fiebat mentio:propterea quod qui hanc actionem ſibi dari prius poſtulauerat,forte ei res erat de æſtimando tritico. Triticariæ autem condictionis , & condictionis certi,longe alia ratio eſt, licet deſcendat vtraque ex eadem cauſa:nam per illam omnes res certæ vel incertæ petuntur : per hanc condictionem certi, id eſt,ſi certum petetur , non res incorporales ſiue incertæ : hæc enim actio eſt ſtricta,id eſt,ſeruit in ea iudex ſcripturæ contractus,& petitioni actoris,ſui arbitrii impos.Prat.

Condictio ex ſcriptura. Inſtit.de liter.oblig. & l.14. C.de non num.pecu eſt actio in perſonã , per quam is, qui ſe pecuniam alicui debere ſcripſit,ſiue ea numerata ſit,ſiue non ſit,ſoluere cogitur : dum tamen, ſi data non ſit pecunia,actio poſt biennium intendatur : nam antea non numeratæ pecuniæ exceptione excluditur.Prat.ex Hotom.

Condictionis actionem dixit Antonius l.1. C. de condict. indebiti.Et condictionis ius,idem l.1.C.de condict.ob cauſ.

Condita appellabant ſpecies & copias publicas in horreis ſeruandi cauſa repoſitas & reconditas, l.ſicut.4.C. de erog.mil. annon.lib.12.l.1.& toto titul.C.de condit.in public.horr. Capitolin.in Gordianis : Cuius viri tanta in Republica diſpoſitio fuit,vt nulla eſſet vnquam ciuitas limitanea potior, & quę poſſet exercitum populi Romani ac principem ferre, quæ totius anni in acero,frumento,& larido atque hordeo,& paleis, condita non haberet.Symmach.lib.1.Epiſt.19. Cum clementia veſtra meminiſſet carrucæ faciendæ impendium de ſacro ærario eſſe decretum : cẽſuit,vt eius argentum publicis conditis redderetur. Idem Epiſtol. 34. de frumento & oleo annonario agens. Cuius rei V.C. præfect. annonæ partium ſuarum diligens executor, Prætorianæ ampliſſimæ præfecturæ, vt ipſe aſſerit, dudum fecit indicium : miſſis de more breuibus,quæ anguſtias patefacerent conditorum. Marcellin. lib. 29. A prouincialibus commeatum exercitui prohibuit dari meſſes,& condita hoſtium, virtutis noſtrorum horrea eſſe, fiducia memorans ſpecioſa. Briſſ.

Condictitia actio, qua quid repetitur, l. qui ſe. 7 .ff.de condi.cauſ.dat.cauſ. non ſeq.& alibi ſæpe. Condictitia ſimpliciter, l.ſi duo.13.§.Iulianus. ff. de iureiur. Atque nihil aliud eſt quam condictio. Prat.

Condictitia pro condictione furtiua ponitur in l.13.§.idem Iulianus. de iureiur. Briſſ. vlt. edit.

Condictitia experiri l.55.ff. de donat. int. vir.

Per Condictionem agere,petere,repetere,reddi,repeti. Petitus homo,fundus.Briſſ.ex ff.& C.

Condictitia lex, quæ ab Imperatore nominatur. §.tripli. Inſtitut.de actionib.eadem eſt cum condictione ex lege. Nam quoties ex conſtitutionibus actio datur, neq; tamen nomen actioni imponitur, generaliter cõdictionem ex lege nominamus, l.vnica. ff.de condi .ex lege.Interdum autem præciſe dicitur, nomine actionis non adiecto, l.ſi duo. §. item Iulianus ff.de iureiur. Interdum nomine, adiecto,l.ſi quis certum.ff.ſi cert.petat.Ideoque pro condictione Theophil.vbique condictitiam vertere conſuenit. Quid autem ſit ex lege condictio, ſiue condictitia actio, ex l.vnica.ff.de condict.ex lege,intelligi poteſt. Hotom.vide s.Condictio ex lege.

Conditio,ſiue(vt in Pandect.Florent.) Condicio varie à variis diffinitur.Conditio,ait Accurſius in rub. ff. de cond. & demonſtr.eſt ſuſpenſio,cuius de futuro effectus,vel cõfirmatio pendet: quam diffinitionem Azo in Summ. C. de condit. inſert.probat.apud quem conſummatio,pro confirmatio legitur.Bar.l.1.ff.de cõd.& demonſt.reiicit eam definitionem, datq; aliam in hæc verba : Conditio eſt quidem futurus euentus,in quem diſpoſitio ſuſpenditur. Cõditio autem tunc vim ſuſpendendi habet , cum in futurum tempus confertur, quæ in præſens tempus , aut etiam in pręteritum non ſuſpendit aut moratur obligationem , l. conditio in præteritum.ff.de verb.obligat.l.ſi ita ſtipulatus fuero.ff.eod. Alcia. l.debitori.C.de pact.ait eſſe qualitatem, qua quid condi, id eſt,fieri,actum eſt.Hotomann. Conditio, inquit, eſt lex negotio adpoſita,vnde euentus pendet. Equidem Bartoli definitionem veram putem,l.vnica,§.ſin autem aliquid ſub condit.C.de caduc.toll.iuncta l.cum ad pręſens.37. ff.ſi certum petat.Euentui ſubiicit d.§.ſin autem aliquid & poteſtatiuas & fortuitas,& mixtas.Lex vero,in facto. ff.de condit. & demonſtrat.in euentu ponit , quæ obtingunt , id eſt , fortuitæ ſunt.Ideoq; ita diffinire tentabam: Conditio eſt lex adpoſita hominum actibus,eas ſuſpendens.Prat. Conditio eſt modus , qui ſuſpendit actum , donec eo exiſtente confirmetur. Vulte.in Inſtit.de hered.inſtit.§.3.n.6.

Conditionvm variæ ſunt diuiſiones. Iuſtinia. d.l. vnica.§.ſin autem aliquid. diducit in caſuales , poteſtatiuas & mixtas, quarum euentus ex fortuna,hominum voluntate, vel vtroque pendet.Prat.

Conditio alia certa eſt : alia incerta. Certa conditio eſt,quæ omnimodo extitura eſt:veluti ſi intra Calẽdas digito cælum non tetigero,l.in illa ſtipulatione,de verb.oblig. Item,ſiue nauis ex Aſia venerit,ſiue non venerit, l.neceſſario.8. §.1.ff. de peric.& commod.Incerta conditio eſt,quæ an impleatur, incertum eſt : vt ſi nauis ex Aſia venerit. Dubium eſt enim, vtrum ventura ſit nauis,an non.Prat.

Conditionvm(ait Paulus lib.3.ſenten.tit.4.) duo ſunt genera:aut enim poſſibilis eſt,aut impoſſibilis. Poſſibilis eſt,quæ per rerum naturam admitti poteſt: impoſſibilis non poteſt.

Quarum

Quarum altera ex euentu expectatur, altera ſubmouetur, vide Viglium §.impoſſibilis.Inſtit.de hæred.inſtit.Prat.

CONDITIONES vel in pręſens, vel in præteritum, vel in futurum conferuntur. Sed eæ demum poteſtatem conditionum obtinent,id eſt, in euentum aliquem negotium ſuſpendunt, quæ in futurum conferũtur,l.cum ad præſens.& l,itaque. ff. de reb.cred. Quæ conferuntur in futurum, aliæ in caſum & euentum incertum, aliæ in arbitrium conferuntur. Illas caſuales, has poteſtatiuas adpellat Iuſtinianus, d.§. ſin autem aliquid. Quæ in arbitrio noſtro ſitæ ſunt, promiſcuas vocat Paulus l.ſi iam facta.§.1. ff.de cond.& demõſt. Prat.ex Briſſ.

CONDITIONES quæ ſunt in arbitrio,l.1.§.qui ſub conditione. ff.ſi quis om.cauſ.l.1.§.ſciendũ.ff.de ſuis & legi. quæ ſunt in poteſtate noſtra,l.vlt.ff.de cond.inſti.l.77.de cõd:& demõſt. l.4.de hæred.inſtit.videntur etiam appellari promiſcuæ in l. 11.§.1.de cond.& demonſt.& in arbitrium collatæ,Caſuales ex fortuito caſu pendent:ICti in caſu conſiſtentes: in euentum collatas:quę non ſunt in poteſtate,vocãt.Briſſ. vlt.edit.

CONDITIONES vel ſunt in dando,vel faciendo.Briſſ.per l.6.§. vlt.ff.de ſtatulib. l.33. §.1. ff. de fideicommiſſ.libert.l.8.ff.ſi quis commiſſa.

CONDITIONES facti eſſe dicuntur,quæ in facto conſiſtunt,& in faciendo verſantur,ad differentiam earum,quę in dando cõſiſtunt,l.ſi cui pure.§.1.ff.ad Trebell.l,ſeruus.ff.de ſolution. Quędam vero conditiones iuris ſunt,id eſt,ex iure veniunt. l.multum 21.ff.de cond.& demonſtr.Prat.

CONDITIONES facti alias opponuntur conditionibus iuris, id eſt,quæ ex iure veniunt,l,21.ff.de condit.& demonſt.Briſſ.

CONDITIONVM inſuper alia voluntaria,alia caſualis: illa quæ voluntatis eſt,totam obligationem ſuſpendit,vſq; dum perficiatur. Quæ verò caſualis eſt, aut neceſſaria, obligationis tantummodo effectum prorogat, vis obligationis atq; adeo ipſa obligatio ſtatim perficitur,&c.Conna.lib.4.c.17.n.7.

CONDITIO dicitur, cum quid in caſum incertum, qui poteſt tendere ad eſſe,& ad non eſſe,confertur.Ferr.inſtit.de verb. oblig.Spieg.

CONDITIO aliquando ſignificat qualitatem,& ſtatum perſonarum,l,heres.& l.ſed & ſi.ff.de acquir. hered.Briſſ.

CONDITIO habetur pro impleta, quoties per eum, cuius intereſt impleri,ſtat quo minus impleatur, l.161.ff.de reg.iur. Gothofred. ad l.1. C.de inſtit. & ſubſtit.vide & paulo poſt, Conditio pro impleta.

EX CONDITIONE,in conditionem,ſub conditione,paſſim.

CONDITIO quoq; pro coniunctione ſponſaliorum & nuptiarum,& pro eo,quod vulgo dicimus *Party*,in l.vlt.ff.de ſponſal,l.19. & l.36.ff.de ritu nuptiarum. l.vlt.ff. de proxenetic. l.65. ff.de iudic.l.18. C.de nuptiis.Sueton.in Iulio,c.28. Octauiani ſororis ſuę neptem, quę Marcello nupta erat, conditione ei detulit. Idem in Auguſto c.69. Dimiſſam Scriboniam, quæ liberius doluiſſet nimiam potentiam pellicis, conditiones quęſitas per amicos, qui matresfamil. & adultæ ætatis virgines nudarent. Sic & apud eundem auctorem in Claudio c.26.& in Galba ca.5.accipiendum eſt. Feſtus lib.3, Conuenta,ait,conditio dicebatur,cum primus ſermo de nuptiis & earum conditione habebatur. Sic Seneca libro controuer.3. Conditionem nuptiarum illi inuentam, cum alio nullo modo poſſet.Vtitur hoc quoq; verbo in hoc ſignificato Plaut.in Trucul.& Aulul.Et Liu.lib.ab vrb.cõd.3.Et Pli. lib.1. epiſt. ad Iunium Mauritium. Itaque & renuntiatione ſponſaliorum hæc verba probata eſſe Caius ſcribit, CONDITIONE TVA NON VTOR, l.2.ff.de ſponſalibus. Briſſon.

CONDITIO etiam eſt pactio certam legẽ in ſe continens. Vnde Tullius conditiones & pactiones coniungit,1.Offi.& 5.Verrin.ſub hac conditione ſtat locatio.l.25.ff.loca.Briſſ.vlt.edit.

CONDITIO pactionem & conuentionem ſignificat, & quod Græci dicunt συνθήκην. Cic.Topic. Si quæratur, à natura-ne ſit ius, an ab alia quaſi conditione & pactione hominum. Nam & lex κοινὴ συνθήκη τῆς πόλεως, à Demoſth. definitur, l.2.ff. de legibus. Atque inde forte qui pactiones & inſtrumenta conſcribebant,conditionales ſunt appellati. Briſſ. vide infra paulo poſt in verb.Conditionales vocantur.

CONDITIO quoq; pro cauſa ponitur. Melior conditio, l.2.ac ſeqq.de in diem addict.In eadem ſunt conditione.l.20.§.licet.ff.de hered.pet.Briſſ.

CONDITIO,i.e.oblata facultas eligendi. Teren Heautonti.Harum duarum conditionum vtram malis, vide.Hotomannus.

CONDITIO etiam optionem ſeu electionem denotat. Deferre conditionem,id eſt optionem:deferre conditionem,cui contrarium,Repudiare eam. Briſſ.

CONDITIO in iure pro MODO capitur,quod fere in multis conueniant,l.1.C.de iis quæ ſub mod.pro modo autem capitur, cũ ſæpe,tũ euidenter in l.debitor..C.de pact.l.quoniam. C. de rer.permut.tamen modus fit per VT,conditio per SI,& in multis non parum diſcrepant,vt liquet in gl.rub.ff.de cond. & demonſt.Nunc adde ſuperioribus,ſi placet,l.ſi poſt. §.iiſdem.ff.quand.dies leg.ced. vbi conditioné pro modo accipit Vlp.niſi nos decipit Accurſ.Iiſdem auté dieb.i.e.iiſdem conditionibus, inquit,heredi pręſtabitur legatũ,quib.legatario præſtabatur.Conditionibus,i.e.Modis,ait gloſſa:quia cũ hic agatur de herede legatarii,ad quem legatum cum iiſdẽ conditionibus deuenit, non poſſunt eſſe veræ conditiones, ſed modi,quia conditiones ad heredes non tranſmittuntur,d.l. ſi poſt.§.ſed ſi ſub.ff.eo.l.vnica.§.ſin autem. C.de cadu.toll. Forca.in ſuo Auiario c.8.Cõditio & modus differũt, l.41.ff. de cõtrah.emp.Vide & Gothof.ad rub.C.de fal.cauſ.adiect.

CONDITIO adiici,poni,præponi,apponi,adſcribi dicitur & iniici.l.34.§.1.ff.de adq.hered.l.12.ff.de man.teſt.l.6.& l.96.ff. de lega.lib.1.Et dari.l.35.§.1, ff.de adquir.hered.& inſeri,l. 11.ff.de lega.lib.2.pendere etiam,& ſuſpendi, & exiſtere, & impleri,& euenire conditionem dicimus.Et ę contrario,deficere & extingui in l.2.§.ſi quis ſeruũ.ff.de hered.inſti.Briſ.

CONDITIO à demonſtratione hoc differt, quod demonſtratio plerumq; factam rem oſtendit,cõditio futuram. l.ſi nominatim.ff.eod.Spieg.& vt plenius dicamus:Conditio in liberam legatarij voluntatem, aut in euentum rei futurę incertum confertur:vt,Si hoc feceris,Si nauis ex Aſia venerit,&c. Demonſtratio autem factam rem oſtendit,non quemadmodum conditio futuram,vt,Fundum Tuſculanum, quem Seius mihi dedit,do lego.l.Stichum.6.ff.de lega.1. VVeſemb. Placet etiam de hac differentia adſcribere, quæ doctiſſimus Cuiacius doctiſſime lib.2.obſeruat.ca.39. ſcripſit. Multum à Demonſtratione Conditio diſtat: Demonſtratio in pręſens, Conditio in futurum tempus confertur: Hęc omnimodo exiſtat neceſſe eſt,vt legatum debeatur,illa, etiamſi vera non ſit,attamen debetur.Et ideo non fruſtra quęritur in l.6.ff.de legat.1.vtrum hæc verba,Stichum, qui meus erit, cum moriar, demonſtrationem an conditionem faciant. Labeo autem ea pro Demonſtratione accipit,l.5.§.1.ff.de lega.1.l.nuper.§.vlt.ff.de lega.3.Trebatius contra pro Conditione: nec putat quicquam intereſſe, ita legetur, Qui meus erit: an, Si meus erit. Ideóque ſi tempore mortis in totum aut pro parte ſeruus alienus fuerit, ex ſententia Labeonis totius debetur, ex ſententia Trebatii non debetur, niſi quatenus eo tempore defuncti fuerit. Obtinuit autem ſententia Trebatii,vt in illa l.5.& l.nuper-traditur.Cuiac.d.loc.

CONDITIO libertatis leuiſſima, ea intelligenda eſt, quæ ad libertatem perducit,quamuis natura grauior & durior ſit: l.in facto ff.eo.Spieg.

CONDITIO mancipiorũ,ſeruitutis,i.e.ſtatus,fortuna,l.vlt.§.fi. de ædil.edict.Varie autem vſurpatur.Eſt enim conditio idem quod modus,ratio,lex,pactio,pactum, fortuna,ſtatus,locus, ius,cauſa.Spi. Pro meliore conditione haberi debet,quicquid ad vtilitatem venditoris pertinet.Conna.lib.7.c.9.n.8.

CONDITIONEM iuriſiurãdi deferre,pro iurandi facultatem.Vlp. in l.3.ff.de iureiur. Ait Prætor: Si is,cum quo agetur, conditione delata iurauerit.Hoto,

CONDITIONEM hanc, Si cœlum digito tetigeris, impoſſibilem,negatiuam Commentatores appellant,in l.in illa.de ver, oblig.cum rectius(Aleiat.ait)neceſſariam conditionem dicerent,quę pro pura habetur.Niſi forte de eo cœlo,de quo oxymorum ridiculum ænigma confinxit Virgil.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cœli ſpatium non amplius vlnas.

Quid hoc loco ſignificet cœlum, explicat Aleiat. c.18. lib.1. Parerg.Spieg.

CONDITIO hæc, ſi in capitolium aſcenderit,ſic recipienda eſt, cum primum potuerit capitolium aſcendere, l. hæc conditio ff. de condit.& demonſtr.

CONDITIO hæc, SI VXOREM DVXERIT, SI DEDERIT, SI FECERIT, ita accipi plerunque debet,quod per eum non ſtat, quo minus ducat,det,aut faciat,l.vter ex fratribus.ff.eod. Prat.

CONDITIO hæc,SI ALEXANDRIAM PERVENERIT,poteſt & non eſſe in arbitrio per hyemis conditionem: poteſt& eſſe,ſi ei,qui à primo milliario Alexandriæ agat, fuit impoſita. l.ſuus quoque,§.puto recte.ff. hered.inſtit.Prat.

CONDITIO pro impleta habetur,ſi ita heres inſtitutus ſim:Si decem dedero & accipere nolit, cui dare iuſſus ſum,l.ſi ita heres, 3.ff.de condit.inſti.

CONDITIO qualis poſita fuerit,multũ intereſt. Nam aut in præteritũ concipitur,veluti,ſi Titius Conſul fuit. Aut in præſens, vt ſi Titius conſul eſt. Aut in futurum, veluti, ſi Titius conſul erit, l.cum in ſecundo. ff.de iniuſt.rupt irrit. fact. teſtament. Conditionum autem,quę in futurum conferuntur,triplicem naturam deſcribit Marcian. l.91.ff.de cond.& demon. Quaſdam enim,ait, pertinere ad id tempus,quo teſtator viuat,vt Titiæ,ſi mihi nupſerit:quaſdam ad id,quod poſt mortem futurum ſit,vt ſi ad exequias funeris mei venerit: quaſdam ad alterutrum vt filio meo nupſerit.Prat.

CONDITIONES agrorum,ſunt qualitates,l.1.§.denique.ff.de aq. & aq.plu.arcend.quas explicat Siculus Flaccus lib.de condit. agror.Prat.e Briſſ.

CONDITIONES extrinſecus,non ex teſtamẽto venientes,id eſt, quæ tacitæ eſſe videantur,non faciunt legata conditionalia,

l.conditiones extrinſecus.ff.de condit.& demonſtr.Prat.

Conditiones contra edicta Imperatorum, aut contra leges, vel contra ea, quæ legis vicem obtinent, ſcriptæ. Item, conditiones deriſoriæ, vel quæ contra bonos mores ſunt, aut eiuſmodi, quas prætores improbauerunt, pro non ſcriptis habentur, l.conditiones.de cond.inſtit.Paulus lib.3.ſent.tit.4. Cōtra bonos mores, veluti, Si ab hoſtibus patrem ſuum non redemerit: &, Si parentibus ſuis patroniſve alimenta non præſtiterit, l.conditiones quæ.ff.de cond.inſtit.Quę facta enim lædunt pietatem, exiſtimationem, verecūdiam noſtram, ac(vt dixerim generaliter)contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe credendum eſt, l.filius qui.ff.eo.tit.Prat.

Sub Conditione impoſſibili, vel alio modo(in Pandect.Florent.pro modo legitur mendo)factam inſtitutionem, placet non vitiari, l.1.ff.eod.tit. Quæ ſub conditione iuriſiurandi relinquuntur, à prætore reprobantur, l.quæ ſub conditione. D.eod.Non videtur enim defectus conditione, ſi parere conditioni non poſſit. Implenda eſt enim voluntas, ſi poteſt, l. quæ ſub conditione.§.quoties her.ff.de cond.inſtit.Prat.

Conditiones ſibi quærere dicebantur fœminæ adulteræ ac infames, quæ homines bene mentulatos ſibi adſciſcerent, magnis etiam inuitatos præmiis. Egnat.in Capitol. & Lamprid.annotauit. Viues autem, conditio, inquit, in fœminis eſt coniugium, vnde quærere conditionem, & inuenire conditionem filiæ. Hinc apud ICtos in verbis repudii erant & illo, conditione tua non vtar: Vide paulo ante, conditio quoque pro coniunctione.Spieg.

Conditionem deferre, hoc eſt, electionem dare emptori, vtrum malit rem emptam habere iuſto pretio, an verò à re diſcedere, pretio recepto, l.1. §.ſi quis in fraudem. ff. ſi quid in fraud.patron. Prat.

Conditionem remittere.Oppo.Conditionem manere alicui, l.ei qui furti.ff.de furt.Oldend.

Conditionibvs ſtare, eſt tenere pacta:cui contrarium, à conditionibus fugere.

Conditionale inſtrumentum, pro inſtrumento ſtatus, & adſcriptitiæ conditionis, l.cum ſcimus.C.de agric.& cenſ.Pra. ex Briſſ.

Conditionales vocantur tabularij, l.ſcripturas. C. qui potior.in pig. inde deducto nomine, quod conditioni addicti ſunt, nimirum quod ea conditione munus illud adepti ſint, ne ad vllum aliud aſpirent. Vel etiam (vt alii volunt) quia depoſitiones teſtium ſolerent excipere. Conditiones enim ſunt dicta ſiue depoſitiones teſtium, vt ſcribit Iſidor. lib.5. Etymol.c.24.Cōditionales ſerui, in l.defenſionis.de iur.fiſc. lib.10.C.qua forma adſcriptitii coloni, capite cenſiti, & alii quilibet certæ conditioni addicti, conditionales dici poſſunt.Tertullianus alio ſenſu ſumpſit Conditionalis nomen: Opera, inquit, & conditionalis eram.Prat.

Conditionales creditores dicuntur, quibus nondum competit actio, eſt autem competitura: vel qui ſpem habent, vt competat.Vlp.l.conditionales.ff.de verb.ſign.Prat.

Conditionalis, cui conditio adiecta eſt: conditionalis ſtipulatio, aut legatum.l.44. ff.de verb. oblig. & ſub tit. D.de cond.& demonſtr.Legatum conditionale, & purum, opponuntur.Briſſon.

Conditionaliter, pro ſub conditione, l.quæ res ff. de verb. oblig.& paſſim in lib.noſtris.Hot.

Conditionarii, in c.conſidat. 50.diſtinct. cenſiti & adſcriptitii dicuntur: ſed & familiares apud Yuonem Carnotenſem in Epiſt.ad Paſchalem Papam.

Conditor qui aliquid componit, vel rei alicuius autor, vt, conditor legum:conditores iuris, legum. Briſſ.ex C.

Conditorivm, id eſt, ſepulchrum. Catanæus oſtendit exempla comment.6.Plinian.epiſt.Spieg.

Conditvra, quod ferculis, aliiſque eſculentis condiendi gratia adhibetur.Vlp a.de trit.& vino legat.l.ſi quis.Quod potius conditura loco fuit.Nebriſſ.

Condvntvr libri, corpus:conditi fructus: conditæ merces in horreis.ex ff. Condita ſunt ſpecies & opiæ publicæ in horreis ſeruandi cauſa repoſitæ.Briſſ.

Conditvm, pro abſcondito, id eſt, quod abſcondite ſeruatur in aliquo loco.Paul.diuerſam autem eſſe cauſam eorum, quę in condito eſſent.Itē paulo ſupra in theatre;Si quæ in condito habuerat paterfamil.l.Ofidius quidem.de lega.3.Conditiuum vero dicitur, quod ſeruari poteſt ſine læſura.Spieg.

Condo.Condere leges, iura.Briſſo.ex Iuſtinia.C.Condere ſub terra, i.e.recondere. Condere, & facere aſtrum, idem ſunt Varroni.Condita ciuitas, regna, teſtamen.Briſſ.ex ff.& C.

Condocti dicuntur Comici, qui fabulam, quam acturi ſunt, vna fideliter edidicerunt, geſtúmque agerſciunt. Oportet enim hiſtriones peritos eſſe, & fabulam, quam acturi ſunt, ſimul edidiciſſe, antequam in proſcenium prodeant, vt refert Torneb.aduerſar.lib.15.c.6.

Condonare, id eſt donare l.23.§.1.C.de nupt.

Condvcere dicitur is, qui pretium accipit pro re aliqua facienda:quod Redimere etiam dicitur ex Budæo.Vlp. Si qui ſeruum docendum conduxerit, l.item quæritur. 13. §.ſi quis ſeruum.ff.loca.& alibi ſæpiſſime.Sic & apud alios Iuriſconſultos reperies, ſic accipitur in l.2.ff.ad leg.Rhod. de iac.

Conducit qui dat ſed qui locat accipit illud.

vide Locare.Prat.& Old.

Condvcere numo vno donationis inſtar eſt, ait Vlp.l.ſi quis. 46.ff.loca.Eſt autem, teſte Old. prouerbiale, ſecundum veteres, ſicut nunc dicimus, fragmento panis vel pomi locare aut vendere: ſignificantes donationem potius eſſe, quam alium contractum.Spieg.Prat.

Condvcere habitationē, vide l.5.§.qui legatorum, 22.ff.vt in poſſeſſ.legat.

Condvcere cœnacula: conductum habere cœnaculum, fundum, tabernam, vectigalia. Conducere merces exuehendas, columnam tranſportandam, ſeruum docendū, vſumfructum, operas.Briſſ.ex ll.ff.& C. Aqua in vnum locum conduci dicitur, l.3.§.ſi aqua.de riuis. Pallad.1.rei ruſtic.tit.16.Briſſ.

Condvcere mancipia vehendo:mulierem vehendam naui: onus vehendum: dolium, tignum.Briſſ.

Condvci etiam & locari nummi dicuntur, qui fœnore occupantur.Horat.

Omnia conductis coemens obſonia nummis.

Id eſt, fœnore ſumtis, inquit Acro. Cōducuntur enim quaſi nummis, pro quibus merces ſoluitur. Et quemadmodum in emptione dixi, veteres emptionum venditionúmque appellationibus promiſcue vſos, idem eſt in locatione & conductione, vt Caius ſcribit de act.empt. quod credo opinionem Laurentio Vallæ inieciſſe, vt putaret locare ſepulturam faciendam, dicitur tam eum qui dat, quam qui ſuſcipit faciendam, cuius tamen nullum adhuc exemplum memini me legere, nec ſcio, an apud Latinos auctores reperiri poſſit, vt recte notauit Budæus: niſi forte apud Labeon. l.vlt.ad legem Rhod.in penult.themate, ſi modo non ſunt mēdoſi codices, quod facile crediderim. Et cum ſcribit Caius veteres locationis & conductionis appellatione vſos fuiſſe promiſcue, ſatis oſtendit, iam hoc conſuetudine Latini ſermonis receſſiſſe, atque ita poſteriores locutos fuiſſe, vt ita diſtinguerent: diceretúrque locare, qui dat rem vtendam:conducere autem qui pro rei vſu & fructu, quē accipit, dat in pretii loco penſionem certam vel nūmorum, vel fructuum. Ille dicitur nūmis colere aut cōducere, hic partibus: vnde partiarius colonus.Ita locatur opus faciendum, cui mandatur eius conſtructio & procuratio, quiq; eam ſuſcipit non gratis, ſed & mercede & pretio. Ipſe autem conductor dicitur, quoniam eius ductu tota conſtructio peragitur.Hic igitur cōductor appellatur, qui dux eſt, &, vt vulgo loquimur, Magiſter operis:qui quod alienis & ipſe operis vtitur emptis & conductis, ad id quod ſuſcepit efficiēdum, vocatus eſt redemptor:quaſi opus, quod locatori ſuo debet, à mercenariis redimat.Nam ſi quis ſua ſolius opera faciendum aliquid conducat, non recte, ni fallor, redemptor operis vocabitur, &c.Conna.li.7.c.11.n.2.

Condvcit in tertiis perſonis, pro vtile eſt, notius quam vt exemplis probari debeat.Spieg.Prat.

Condvctio eſt procurationis ſpecies, nou.Theod.ne cur.alt. præd.vid.Locatio.

Condvctor is eſt, qui vel rei alienæ vſum, vel alieni operis perfectionem certa mercede pacta recepit. Hinc conductor operis pro redemptore, Iauol.l.44.ff.de fideicom. Cōductor tenetur de dolo & culpa, l.contractus.ff.de reg.iur. ſed non de caſu fortuito, Decius in d.l.contractus.niſi eum nominatim receperit. In menſura æquali conſiſtere debent, tam quæ à dominis ad conductores, quam à conductoribus ad dominos perueniunt.Et ita de cæteris contractibus.Nou.de hortulan.§.his igitur de cauſis. Conſtit.64. Per improbitatem & inexplebilem auaritiam conductorum, dominis ſuis poſſeſſiones non debent fieri inutiles.Prat.

Condvctor apothecę, domus, diuerſorum portuum, horreorum, vectigalis, prædiorum.Conductorem repellere. Briſſ.

Condvcti-locati actio datur cōductori, eiuſve heredi aduerſus locatorem, eiuſve heredē, inprimis ad id, vt liceat ſibi re locata vti, aut ſi cōductor malit intereſſe, id locator preſtet, &c.vide Vulte.in comment.Inſtit.de actionib.§.16.n.116.

Confarratio ſacrificii ſolennis genus erat, quo vtebantur veteres Romani in coniunctione viri, & vxoris, cuius commeminiſſe videtur Vlp.in Epitome.tit.9.Farre (ait) conuenitur in manum certis verbis, & teſtibus decem præſentibus. Eam ſolis pontificibus conueniſſe ſcribit Boethius in Topic. in loco à genere:qua de re adeundi ſunt Alex. ab Alex. lib. 2.Genial.& Bar.Briſſ.lib.ſingul.de ritu nuptiar. Confarrationem Romæ omiſſam ſcribit Tacitus lib. 4. Annal. Prat. vide latius Conna.lib.8.c.3.n.2.

Confectio teſtamentorum, l.29. poſt pr.C.de teſta. Confectio teſtamenti perfectiſſima.l.27.C.eod.

Conferre, à con, & fero, quaſi ſimul portare, multa ſignificat, propter varias conferendi cauſas. Quare ex eo, quod adiungitur, ſolet vis huius verbi lectoribus apparere. Old.Prat.

Conferre manus, conferre ſigna.*Vvider einander ſtreiten.* Old.

Con-

Conferre pedem, antiqui eleganti Metaphora dicebant pro eo, quod eſt propius accedere ad cauſam:cuius oppoſitū eſt, Fugere ſcopum controuerſiæ, ſicut nunc fere litigatores faciunt in iudiciis.Cic.pro Planc. Non poſſum pedem conferre, vt aiunt, aut propius accedere. Commentatores venire ad punctum cauſæ dicunt, *naher zu der ſach kommen*. Spieg. Prat.

Conferre rem in arbitrium alicuius,l.1.ff.de leg.2.id eſt,rem permittere arbitrio alicuius.

Conferre,comparare,l.vbi falſi.ff.de falſ.Dicimus enim,confero te illi,aut cum illo. Hieronymus in proœmio Paralip. Quendam,ait,auctorem,qui apud Hebræos in admirationibus habebatur, aſſumpſi, & contuli cum eo à vertice (vt aiunt)vſque ad extremum vnguem: & ſic confirmatus,auſus ſum facere,quod iubebatis. Prat. Conferuntur moduli cum opere,id eſt,comparantur,l.8.de oper.noui nuntiat.

Conferre in pauca, accipimus pro concludere breuiter,quæ diffuſius ſunt dicta.Plaut. Nunc verba in pauca conferam. Old.Prat.

Conferre ſe in aliam prouinciam, in numerum hoſtium, id eſt,recipere.Briſſ.ex ff.

Confertvr iniuria in perſonam,l.18.fin.de iniur. id eſt,infertur iniuria perſonæ.Briſſ.

Conferre in funus pecuniam, ſumptus ad refectionem ædificii:Vinum,mel conferre.Briſſ.ex ff.

Confertvr pœna in præteritum aut futurum,id eſt,refertur, dirigitur.Briſſ.

Conferre pontificios canones legibus Romanis ſic oportet: Primum retinenda ſemper eſt breuitas,ne quid mediocritatem excedat. Deinde,in locis ex iure collatis perpendi oportet auctorem, & illius conſilium, hoc eſt,quis,ob quam cauſam,cui,qua de re, & quando ſtatuerit tale ius. In his enim conſiſtunt & aperiuntur tibi ſtatim circumſtantiæ negotiorum, quæ cum diuerſæ ſint: nihil eſt mirandum, ſi de quibuſdam ſpeciebus varient ius ciuile & canonicum. Tum ex collatione ſic facta apparebit tibi lux quædam mirabilis, ad inueſtigandam ſimilium negotiorum æquitatem, ſiue in ſcholis, ſiue in iudiciis,ſiue in conſultationibus verſeris. Porro hæc eſt exercitatio,quam inculcare oportet ſtudioſæ iuuentuti,non ad altercationem fori, ſed ad concilianda iuris præcepta,quæ eodem pertinent tandem.Nam,ſi bene circumſpicias,multo certe rarior inter ius ciuile & canonicum eſt ἀντινομία,quam vociferātur quotidie in tribunalibus. Differentias tamen permultas inter ius ciuile & pontificium conſtituit Bart.tractatu in eam rem edito,quem videas,velim.Old.Prat.

Collata conditio in alicuius perſona: in arbitrium: in futurum.Briſſ.ex ff.

Collata donatio in caſum,in tempus.&

Collata inſtitutio in ſeruum,Pars in externum. Briſſ.16.tit. ff.& C.de collat.bon.ff.de dot.collat.Prat.Vnde

Collatio bonorum & dotis,vide ſupra. Eſt &

Collatio tributorum, & vectigalium, aliarumque functionum,hoc eſt,præbitio.l.vlt.§.patrimoniorum.in fin.de muneribus & honoribus. Sic accipitur in l.in honoribus.§.qui muneris.ff. de vacat. muner. eodem ſenſu accipitur in rubr. C.de collat.fund.patr.lib.11.& C.de collat.fund.fiſc.eod.lib. Prat.Et

Collatores, in Nou. 128. interpretibus Iuliano Patritio & Irnerio, quos ὑποτελεῖς Græco vocabulo adpellauit Iuſtinianus in d.Nouel.Briſſ.Prat.

Conferre apud Venuleium l.ſi vir.6.ff. ad l. Falc.pro impendere poſitum aiunt Accurſius & Alberic. equidem pro contribuere accipi putem.Prat.

Conferre apud Pontificios ſignificat concedere.c.eam te.ext. de reſcript.ibi,præbendam ſibi conferre deberent.Prat.

Conferre,transferre ſignificat, l.confeſſionibus ff.de interro. action.Prat.

Conferre in futurum quid,in caſum, in cōditionem,in diem, in tempus mortis,id eſt,referre,deſtinare,collata in alterius factum inſtitutio. Conferre in tabulas, referre, aſſignare. Collata in præteritum verba.Briſſ.ex ff.& C.

Conferre pacta, in l.fin.C.de feriis. eſt de paciſcendo colloqui.Prat.

Conferre in aliquod tempus, *verzihen*, Differre.Vlpian.ff.de ſponſal. Quæſitum eſt,inquit,apud Iulianum, an ſponſalia ſint ante duodecimum annum,ſi fuerint nuptiæ collatæ,hoc eſt,dilatæ in id tempus ætatis:non,ſicut Accurſius comminiſcitur,reuera celebratæ.Old.

Conferre etiam eſt largiri,tribuere,erogare.Briſſ.

Confero beneficium,confero honorem,confero in te culpam, *Ich thue guts,Ich gebe ehr,Ich gebe dir die ſchuldt.* Oldend.

Conferre donationis cauſa,vide l.ſi liqueat.8.§.1.C.de inoffic.teſtam.

Conferre ſecreta voluntatis ſuæ in codicillos, vide l.3.C.de codicill.

Conferre dotem in medium,l.4.C.de collat.

Conferre dotem, vel alia bona, *vvider eynbringen*. Vt C.de coll.bon.& ff.eod.tit.Hic titulus,inquit Vlp.manifeſtam habet æquitatem.Cum enim Prætor ad bonorum poſſeſſionem contra tabulas emancipatos admittat, participeſque faciat cum his,qui ſunt in poteſtate bonorum paternorum: conſequens eſſe credidit, vt ſua quoque bona in medium conferant,qui appetant paterna.Old.

Conferre dotem fratribus,l.1.& l.3.C.de collat.

Conferri in tempus mortis: pœna in præteritum vel futurum:compendium.Briſſ.ex ff.

Conferre facultates in filium,partem in exterū,id eſt, transferre,liberaliter dare & concedere. Collata donatio in vxorem,filium.Conferre libertatem in aliquem.Briſſ.ex ff.& C.

Confessionem Quintilian. Decla.314. accipiendam ait qualemcunque contra ſe pronuntiationem ſuam: pronuntiantis ſententiam diffinire videtur Paulus l.1.ff. de confeſſis. Briſſ. Prat.

Confessio,in l.antiquæ.23.§.2. C.ad Senatuſconſultum Velleian.& in Nouell.Iuſti.1.ſumitur pro cautione, Græcorum imitatione, qui ὁμολογίαν dicunt, vt in l.cum de indebito.ff. de probat.Cuiac.in expoſit.d.Nou.Iuſtin.8.fol.11.circa med.

Confessio non nocet abſentibus, nec vocatis. l. certum.§.ſi quis abſente.ff. de confeſſ. quod declara, vt per Bart. d.§.ſi quis abſ.& reſtringe,vt per Bartol. Socinum in tract.fallen, reg.63.Old.Prat.

Confessio auricularis,vide Gothof.ad Nou.141..c.1.ibi,beatiſſimo patriarchæ renuntient.

Confessio coram notario facta habetur pro ſcriptura in fideiuſſione,iudicio ſiſti,l.pen.C.de fideiuſſorib.

Confessio erronea nullius eſt momenti,l.1.C.de fal.cauſ.adiect.leg.l.ſi obligatum.C.de ſolutionib.l.error.C.de iuris & fact.ignor.Prat.

Confessio iudicialis obligat: Extraiudicialis autem habens cauſam,probat quidem,non tamen obligat:non habens cauſam,nec probat,nec obligat,l.11.§.9.ff. de interrogat.in iur. fac.Eſt autem confeſſio extraiudicialis, quæ fit apud probos & fide dignos homines extra iudicium.Hæc in pleriſque caſibus ſuum adfert robur,ad probandam intentionem actoris. Vide Bart.in l.generaliter.C.de non num.pecun.Spieg.

Confessio teſtatoris vel ægrotantis eo facta, vt quis bonorū relictorum capax exiſtimetur, valde ſuſpecta, & in fraudem adiecta præſumitur,l.qui teſtam.ff.de probat.l.legaui Titio. ff.de deliber.legat.Prat.

Confessio teſtatoris ſimplex,& ſine iuramento,non facit plenam fidem,l.cum quis decedens.§.codicill. de lega.3.l.Titia cum teſtam.§.Gaius Seius.l.cum pater filios. §. pater qui filio.ff.de leg.2. ὅπότε ἀντις ὑπὲρ ἑαυτῷ φέρειν, ἐγγράφεις, ταῦτα μηδὲν αὐτὸν ὠφελεῖν,μηδὲ τοῖς δικαστᾶις προςκεῖσθαι, vt ait Iuſtinianus conſtit.48. κεφ.α᾽ καὶ τοῦτο.Prat.Confiteri crimen intelligitur,qui paciſcitur,l.15.de his qui not.infam. Briſſ. Confiteri in ſeſe, l.1.de quæſt. Confeſſi in homicidio & incendio. Confeſſus reus.Confeſſi debitores. Confeſſum nomen, quod non eſt in controuerſia.Briſſ.ex ff.vide infra Confiteri.

Confessio facta in vno iudicio, fidem facit in alio, inter eaſdem perſonas.Ioan.Andre. & alii in c.per inquiſitionem. de electione.Et in c.2.de ord.cogn.t.Anto.de Butr.in c.cum dilectus.de capell.Monachor.Bald.Alciat.& alii in l.2.C.de edend.per leges quas citant.Prat.

Confessoria actio,eſt in rem,qua aſſerimus nobis competere ius in re alterius. Negatoria autem eſt actio in rem, qua negamus aduerſario in re noſtra ius deberi.Vulteius in commentariis Inſtitution.de Actionibus.§.1.Inſtitut.

Confessoria actio, cui opponitur. Negatoria,dicitur,quaſi adſertoria iuris & ſeruitutis: Cuius vindicandæ gratia confitemur,intendimus apud Iudicem.Habet enim hic verbum iſtud,Confiteri, emphaſin,& vehementiorem, pro ſubiecta materia,ſignificationem,quam alibi:daturque ei,qui ſeruitutem ſibi deberi intendit,l.2.§.1.ff.ſi ſeruit.vindic. Concipitur autem verbis adfirmatiuis.Plerunque tamen negatiuis,l.4.§.fin.Prat.quod tamen negat Hoto.in Inſtit.affirmās hanc actionem nunquam,niſi aientibus verbis,concipi.Briſſ. plerunque aientibus,interdum negantibus.

Confessoria etiam datur in lege Aquil. de damno dato aduerſus confitentem,l.inde Neratius.23.§.fin.& l.proinde.§. 1.ff.ad l.Aquil.Sic quoque adpellatur ea actio,quæ ex alicuius ad interrogata reſponſione competit,l.fin.ff.de interrog. action.Briſſ.Prat.

Confessi, vt ait Varro lib.5.ling.Lat. qui fati id,quod ab eis quæſitum eſt. Prat. in fiſci cauſis pro confeſſis habentur,pacti cum delatoribus, ſi modo pretium vel modicum dederunt.l.4.ff.de iur.fiſc.

Confeſſus Iuriſconſulto videtur qui monitus tacet. l.de ætate. §.nihil intereſt.§.qui tacuit.de interrog.actio.Olden.Prat.

Confessa res, pro clara, manifeſta, & extra controuerſiam poſita.Spieg.Prat.

Confessvs (id eſt, qui cōfitetur delictum) in iure pro iudicato habetur, l.25.de donat.l.56.de re iud.l.1.§.7.ſi quid.in

fraud.patron.l.6.de confeſſ.l.4.in pr.ff.ad l.Iul. Maieſt. Gothofr.ad l.4.C.de repud.hered.

Confestim varie pro re, hoc eſt, ſubiecta materia accipitur: aliquando, vbi primum potuit, hoc eſt, Prætoris copiam habuit, Vlp.l.2.§.confeſtim.ff.ad SC.Orfic. Aliquando ſumitur interpretatio ex teſtatoris voluntate, vt ſignificet ſtatim à morte inſtituti.l.cum pater,§.ab inſtituto.ff.de legat.2. Interdum pro decem dierum ſpatio, l.promiſſor.§.1.ff. de conſti.pecun. Plerunque pro modico interuallo temporis, ſcilicet pro tanto, quanto iudex pro tribunali ſederit, l.diuus.ff. de in integrum reſtitut. Quandoque ſine vllo temporis interuallo, l.ita vulneratus.ff.ad l.Aquil. ſic accipitur, interprete Vlp.in l.3.§.cum igitur.ff.de vi & vi armat.Prat. Confeſtim, id eſt, ſtatim, cui opponitur ex interuallo, ex interiecto tempore.Briſſ.

Confestim, hoc eſt, intra quatuor menſes. Sic interpretatur Bart.in l.Presbyteros C.de epiſcop.& clericis.Old.Prat.

Conficere negotium, inſtrumenta emptionum ſuo nomine. Teſtamenta.Briſſ.

Conficere rationes apud Vlpian. l.1.§.officio. ff. de tutel.& rat.diſtrah. eſt in libro ſcribere rationes actus, & adminiſtrationis.Prat.

Conficere ſibi veſtimenta ex lana, l.31.ff.de donat.inter vir. & vxor.

Confici ſtipulatio, l.1.ff.de verb.ſign.

Conficere poſſeſſionem apud Cic. eſt profiteri rem ſuam eſſe, & edere numerum eius, vel modum, vel æſtimationem apud magiſtratum, vt in cenſu: quod vicaria etiam alterius opera fieri interdum, auctoritate dum præſtaret, poterat.Prat.

Confideiussores, in l.fideiuſſoris autem.& l.videlicet.ff.de pact.qui ſimul cum alio fideiubent. Prat. Sic Conſponſor apud Cic.

Confidentiam eſſe vitii, nec Anch.ignorauit, c.1.circa finem de elect.lib.6.Fidentia ſemper eſt laudis. Confidens autem, mala conſuetudine loquendi, in vitio ponitur: ductum verbum à confidendo, quod laudis eſt. Iniulanus idem indicat, quo loco Cicero ſequutus eſt conſuetudinem.Spieg.

Confidere defenſionibus ſuis, in l.5.C.de ingenu.manumiſſ.

Confiteri, vide l.11.§.1.C.de aduoc.diuerſ.iudic.

Confinati, qui ad loca aſſignata accedere noluerunt, non propterea in crimen læſæ maieſtatis incidunt: ita ſignanter Bal.conſ.271. quæritur vtrum hi qui indignationem, in 2.li. Dec.conſil.410.in cauſa mota Mediolani.col.vlt.li.5.Cot.

Confines agri dicuntur, qui iiſdem ſe finib.attingunt. l.4.§. non ſolum.ff.fin.reg.Eodem ſenſu

Confines fundi, id eſt, vicini, & iiſdem finibus ſe inuicem attingentes, l.54.ff.de leg.2.

Confinia prædia dixit Paulus l.qui duo.29.ff.de ſeruitut.ruſticor.prædior. Sed ita tamen, vt linea videantur diſtincta. Prat.

Confinii appellatione ſignificatur, quo ſe poſſeſſores attingũt. l.2.§.1.ver.præterea.ff.de aqua,& aqu.plu.arc.l.patronus.§. 1.ff.de leg.3.l.7.§.vlt. & l.8.ff. de acquir.rer. domin. l.vlt.ff. pro ſocio.Ex quibus locis coniunctis deprehenditur, In confinio, & prope confinium idem valere. Confinium porro non intelligitur, ſi via publica flumenue interuenit.l.4.§.fi.ff.fin. reg. confines à vicinis ſeparat Paulus d.l.4. quod illi de ruſticis, hi de vrbanis prædiis dicuntur. Trifinium etiam veteres adpellabant eum locum, quem tres poſſeſſores attingebant, ſicut in ea re teſtis Siculus Flaccus lib.de condition. agror.Briſſ.& Prat.

Fons Confinis fundo: confinem ſuum celare quid, id eſt, vicinum ſuum: confinia templa: fundi confines plurium fundorum: confinium prædiorum: in confinio meo nata arbor. prope confinium poſita arbor.Briſſ.ex ll.ff.

Confinia dicuntur ea, quæ adeo ſibi proxima ſunt, vt nullus medius paries interponatur, ſed vrbana parietibus diſtingui conſueuerunt. Et ideo vbi non poſſunt dirimi fines, occaſione controuerſiarum finitimorum, permittitur iudicium finium regundorum, id eſt, dirimendorum, vel ſeparandorum: quo caſu opus eſt, vt ex alterius prædio alii adiudicandum ſit, & is, cui adiudicatur, pro eo, quod ei adiudicatur, certa pecunia condemnandus eſt. Actio enim finium regundorum habet locum in ruſticis prædiis tantum, in vrbanis autem prædiis locum habere non poteſt, quia vrbana prædia ſibi non ſunt confinia, ſed magis dicuntur vicina.ff.fin.regund.l. 4.§.hoc iudicium.Old.

Confinium non intelligitur, ſi via publica flumenue interuenerit.l.4.§.vlt.ff.fin.reg.& confinium in prædiis ruſticis, dũtaxat dici, non in vrbanis, ibidem traditur. In confinio arbores vel ædificium ponere.Briſſ.

Confirmare eſt alicui iuri, vel facto firmitatẽ præſtare. Prat.

Confirmare accept lationem, codicillos, iudicium, ſtatum liberorum.Briſſ.ex ff.& C.

Confirmare venditionem interdictam, l.6.C.arbitr.tutel.

Confirmatio, eſt iuris prius habiti corroboratio.c.inter dilectos.de fid.inſtrum.Prat.

Confirmatio dicitur etiam, quando ſuperior confirmat factum inferioris & de infirmo firmum facit. Qui enim confirmat aliquid, is non cenſetur dare: l.& quia.ff.de iuriſd. Paulus l.ſi donatæ. §. ſi ſponſus. ff. de donat. inter vir. & vxor. Quia, inquit, tunc factam donationem confirmare videtur, non inchoare nouam. (Sæpe tamen is, qui confirmat, quodammodo dat, vt oſtendit Goedd.ad l.130.nu.4.de verb.ſig.) Ex innouatione priuilegii nouum ius non adquiritur, ſed antiquum (ſi quod habet) conſeruatur, c.cum dilecta. §.nuper autem, de confirm.vtil.vel inutil.& diſt.12. c.præceptis. Qui declarat, nihil dat, ſed datum ſignificat, l.heredes palam §.ſi quid poſt.in fin.ff.de teſt.Sic accipi debet tot.tit.de confirm.vtil.vel inut.l.Old.Prat.

Confirmatio adoptionis, l.34.ff.de adopt.

Confirmatio ſpecialis, l.2.C.ſi maior fact.alienatio; l.25.circa fin.C.de donat.inter vir.& vxor.

Confirmationis ſententiæ dies, vide l.2.C.de vſur. rei iudic.

Confirmatio manuum impoſitionem ſignificat, cap.1.iuncto c.Spiritus ſanctus, de pœnit.diſt.5. vbi docetur, quænam ſit eius vis.Prat.

Confirmatio fit duob.modis: aut in forma communi: aut ex certa ſcientia. In forma communi confirmare dicitur princeps, quando ſimpliciter abſque aliqua cauſę cognitione cõfirmat: & hæc nullum ius tribuit. Ex certa ſcientia dicitur confirmatio, quando fit cum cauſæ cognitione: & iſta facit ius: ita eleganter declarat Bald. poſt Cyn.in l.ex verbis, ad fin.vbi alii ſequuntur. C. de don.inter vir.& vxor. & commendat Decius late circa hoc inſiſtens, in rub.de confirmat. vtil.vel inut.in 3.quæſt.poſt And.Sic inter conſilia Alex.cõſil.123.ſcripſit eccleſiaſt.col.7.ad fin. & ſeq.in 4.lib. & Aret. conſil.8.abunde col.1.& 2. Alio etiam modo dicitur confirmatio ex certa ſcientia, videlicet quando tenor priuilegii de verbo ad verbum inſeritur in confirmatione, ita Specul. in tit.de inſtr.edit.§.nunc autem, verſ.item opponitur.ſeq. Aret. conſ.15. reuerendiſſime pater.col.2. verſ.præterea certa ſcientia.& eſt doctrina memoriæ commendanda, ad declarationem terminorum. Et iſta confirmatio ex certa ſcientia quamuis det robur, non tamen extenditur ad id quod in eo non includebatur, ſecundum Bald.ſing.in l.3.in fin.C.ſi adu. rem iudicat. quem in pulchra quæſtione reaſſumit Cornel. conſ.9.incip.attentis narratis, in vlt.col.in 3.lib.& moderni in l.more, ff.de iur.om.iud. Niſi addita eſſet clauſula, ex certa ſcientia: quo caſu non ſolum dat robur actui confirmato, ſed etiam illum extendit.ita ſing.Bal.in c.pen.col.vlt.verſic. quæro ergo extra, de conſtit. & pro ſing. multum notat & ſequitur D.Iaſ.in d.l.more.in 7.col.verſ.limita ſingulariter, ff.de iur.om.iud.& ſeq.Alex.conſ.127.viſo, col.pen.verſ.nec prædictis, lib.4.Alia vero ſimplex confirmatio nullum vigorem tribuit, vt etiam in pulchro caſu conſuluit D.Ziliolus inter conſilia Bald.conſ.135.articulus in vlt. col. in 3. lib. & declarat D.Franciſ.Cur. in repetitio. l.admonendi, col.22. verſi.quid in priuilegiis, ff. de iureiurando. poſt And.S.cul. in loco prææallegato.Cott.

Confirmati codicill., qui teſtamento vim & autoritatem acceperunt.Briſſ.

Confirmatorem Venditionis vocat Iulianus & vetus interpres, vt M. Tullius pro Cluentio confirmatorem pecuniæ, auctorem ſecundum l.4.ff.de euict.vt auctorem pecuniæ, l.ſi literas. C. mand. Auctor primus eſt venditor ipſe.Cuiac.in expoſitio.No.Iuſti.4.in fin.

Confirmare apud Calliſtratum, l.3.ff.de teſtib.non pro adſeuerare, vt putat Oldendorpius, ſed pro ſimul probare accipitur, falſo apud Oldendorpium in Lexico legitur, conformare, vt & apud Spiegelium. Confirmare apud Paulum.l.& quia.ff.de orig.iur.ſignificat approbare, & validius & perfectius efficere vt explicat ibidem Bart.Prat.

Confiscari ad perſonas refertur l.ſi tutor.§.pen.ff.de tut.vbi tamen confiſcatus accipi debet pro eo, cuius bona confiſcata ſunt, & in ærarium Principis coacta. Suetonius in Auguſt.cap.15. deuictisque his & confiſcatis promiſſa veteranis præmia ſoluerentur: Idem in Caligula. Prætereuntes (inquit) duos equites locupletes ſine mora corripi, confiſcariq; iuſſit Briſſ.Prat.

Confiscari eſt fiſco, id eſt, principis ærario applicari, vel in fiſcum cogi.l.fi.de bon.cor.qui ſib.mor.l.4.C.de re m l.Vnde confiſcari bona dicuntur, quæ in fiſcum coguntur. Suetonius in Domit.Confiſcabantur, a t, al eniſſimæ hæreditates, vel exiſtente vno, qui diceret audiſſe ſe, &c. Vnde fiſcus eſt regius ſaccus, in quem reducuntur bona damnatorum, & proſcriptorum. Vnde dicitur: facta eſt omnium bonorum confiſcatio. Confiſcari Reus dicitur, cuius bona publicantur. Et caſus in quibus poſſunt bona alicuius confiſcari poſt mortem ſuam, vide gloſ. in l.fin. Cod.ad legem Iuliam maieſtatis. Et qualiter formabitur ſententia, eſt gloſſ.Inſtitut. de hæredi.quæ ab inteſta.§.per contrarium. Olden.Prat.

Primi vero qui per calumnias & iniquas interpretationes multa fiſco in Imperatoris gratiam vendicarunt, fuere Pal. phuriu

phurius & Armillatus. Vnde Iuuen. Satyr. 4.

Si quid Palphurio, ſi credimus Armillato,
Quidquid conſpicuum pulchrumq́; ex aquore toto eſt,
Res fiſci eſt vbicunque natat.

Corraſ. Miſcel. lib. 6. c. 19.

CONFISCARE. Aſcon. Quia maior ſumma eſt pecuniæ publicę, quam priuatæ, factum eſt, vt fiſcus pro pecunia, & inde confiſcare dicatur. Quamuis, Inſulano teſte, à quibuſdam deuitatur verbum Confiſcare, potius ſcribentibus, in ærarium publicum redigere, vel fiſco applicare: tametſi Plin. in Panegyrico ad Traianum, diſtinguit Ærarium & Fiſcum. Cic. vſus eſt verbo publicare, pro cōfiſcare, exempla idem in Obſerua. ſuis indicat. Catanæus non negat interdum confundi, monens tamen: Viderint, inquit, qui crediderunt ærarium & fiſcum idem eſſe. Spieg.

CONFISCATIO expreſſa & tacita differunt, vide l. 3. C. ſi pendent. appell.

CONFISCATIO non fit peculii caſtrenſis, filio in poteſtate deportato, l. 3. vbi Gothof. C. de bonis proſcriptor.

CONFITERI. Donatus in Adelph. Terent. confiteri & indicare ita diſtinguit: Indicat, inquit, is qui de ſe volens aliquid & de aliis etiam prodit. Sed confitetur, qui de ſe tantum, & qui inuitus. Interpretes tam ad eam, quæ à volēte fit, quam quæ per tormenta exquiritur, confeſſionem, referunt. Vide Gloſ. in l. ſeruos. C. ad l. Iul. de vi ſuper verbo, Cōfeſſionibus. Porro obſeruarūt eruditiores nonnulli, verbum Confiteri à Cicerone aliiſque frequentius ita vſurpari, vt dicant, confiteri de ſcelere, non ſcelus: quemadmodum accuſare, defendere, damnare de furto, de repetundis, de ambitu, dicimus. Spieg.

CONFITETVR, pro in confeſſo eſt, in l. à Diuo. 15. §. ſed vtrum. 9. ff. de re iudic. Briſſ. in lib. parerg.

CONFITERI crimen intelligitur, qui paciſcitur, l. 15. ff. de his qui not. infam.

CONFITERI de intentione aduerſarii, in ſe, voce propria ſcelus Briſſ. ex ff. & C.

CONFITERI intelligitur etiam is, qui ſubſcripſit. Gothofr. ad Auth. offeratur. C. de lit. conteſt.

CONFLAGES Feſto lib. 3. loca dicuntur, in quæ vndique confluunt venti. Spieg. Prat.

CONFLARE æs alienum, tranſlatitie pro contrahere debitum, facereque ſe debitorem alienæ pecuniæ. Old. Prat.

CONFLARE proprie eſt æs ad informem maſſam reducere: non autem in ſignatam pecuniam redigere, vt Oliuerius & Aſcenſius Valerii interpretes exiſtimarunt, in loco infra citato: quod Suetonius aperte demonſtrat, qui ſcribit, Auguſtū argenteas ſtatuas olim ſibi poſitas cōflauiſſe omnes, ex quibus aureas cortinas Apollini Palatino dedicauit. Præterea id etiam probatur ex Iuſtin. verbis in ea Conſt. τὰ δὲ ἱερατικὰ σκεύη ... χωνεύειν ... Vaſa ſuperuacanea inuenta, vel aliis ſacris locis, iis indigentibus vendere, vel conflare & ſimiliter vendere. Accedit, quod verbum χωνεύειν, quod vſurpat Iuſtinianus, apud Græcos pariter eſt, metallum fundere, & liquidum efficere, non autem pecuniam ſignare, vt in Græcis ſcriptoribus, ac præcipue in ſeptuaginta interpretibus ſæpe legitur. Exempli gratia in c. 26. ἐξόδου, & cap. 22. ἰεζεκιήλος, ſcribit Sozomenus, vt habetur hiſtoriæ tripartitæ lib. 5. c. 37. Cyrillū Hieroſolymorum Pontificem, cum vehemens penuria eam prouinciam inuaſiſſet, vt populi inopiam ſubleuaret, vaſa ſacrataque vela vendidiſſe. Legitur etiam eiuſdem hiſtoriæ li. 11. c. 16. Acacium Amidæ Pontificem ſacra vaſa conflauiſſe, quo Perſas captiuos à Romanis redimeret: Dicebat enim, Deum non indigere huiuſmodi vaſis, qui neque biberet neq; comederet. Tradit quoque Victor de perſecutione Vandalorum lib. 1. Carthaginenſem Pontificem, vt captiuos à Vādalis & à Mauris liberaret, omnia vaſa aurea & argentea vēdidiſſe. Nec abſque talibus neceſſitatibus res ſacræ alienari debent, quemadmodum C. Marius & Cn. Carbo feciſſe leguntur, quos cum Sylla diſſidentes, refert Valerius Maximus lib. 7. c. 6. aurea atque argentea templorum ornamenta conflauiſſe. Ferrand. lib. 2. explicationum in l. ſancimus nemini. C. de ſacroſanct. Eccleſ. c. 1.

CONFLARE argentum, lancem: conflata maſſa: conflato ære & argento meo. Briſſ. ex ff.

CONFLATÆ arbores, pro ruptis. in l. fluminum. §. item apud ff. de dam. infect. Spieg.

CONFLATA maſſa, conflatum aurum Briſſ.

CONFLATVM vas, id eſt, compoſitum. Inſtit. de rer. diuiſ. §. ex aliena. Spieg.

CONFLICTVS magnus, l. 7. C. comminatior. epiſt.

CONFLICTVS criminis, l. 17. C. de his qui accuſar. non poſſ.

CONFLVIT in vnius perſonam obligatio. l. vltima, §. vltimo. de nouation.

CONFLVENS, eſt alueus, in quem duo pluraue flumina conueniunt. Spieg.

CONFOEDASTI, apud veteres dicebantur fœdere coniuncti, *Bundtsgenoſſen*. Vide Feſtum. Spieg.

CONFORMARE, pro aſſeuerare, l. teſtium, ff. de teſtib. De hoc verbo vide quæ referuntur à Gloſſ. in l. & quia, ff. de iuriſd. om. iud. Bart. pro conſeruare, idem verbum exponit in extrauag. de Treuga. c. 1. Spieg.

CONFRATER, nihili vox eſt: pro eaque dicendum, frater vel conſors. Inſulan. monuit. Spieg.

CONFRINGERE nauim, id eſt, naufragium facere. Spieg.

CONFRINGERE fores ædificii. Confractæ arbores. Briſſ. ex ff.

CONFVGAM interpretamur eum, qui ad aſylum & eccleſiam confugit, l. præſenti. 5. C. de iis qui ad eccleſ. confug. l. ſi qua 22. C. de epiſc. & cler. Prat.

CONFVGERE ad ædem ſacram: ad auxilium commune: ad eccleſias: ad iuſtam defenſionem: ad ſtatuas: in fidem. Briſſ. ex ff. & C.

CONFVNDERE, id eſt, commiſcere. §. ſi duorum. Inſtit. de rer. diuiſ. vt confundi pro commiſceri, apud Iuriſconſ. Quorum exempla Alber. indicat. Spieg.

CONFVNDENDVM dolo malo argentum curare, vide Paulum in l. 4. ff. de rei vendic. Spieg.

CONFVNDERANT, pro confuderant, in l. 31. ff. locat. Briſſ. in lib. parerg.

CONFVSA maſſa, confuſæ materiæ: confunditur dos cum bonis, fructus cum vſu, partes, reditus duorum prędiorum: confuſæ actiones. Briſſ. ex ff. & C.

CONFVSIO calculi, bonorum, rei cum pecunia: confuſionis iure liberatus. Briſſ. ex ff.

CONFVSE conſtitutum pretium, l. 36. de ædil. edict.

CONFVNDI id dicimus, quod alii ita commiſcetur, vt ſeparari & deduci non poſſit, aut certe difficilis ſit eius ſeparatio, l. 3. §. fin. & l. ſeq. ff. de rei vindic. & §. ſi duorum. Inſtit. de rer. diuiſ. Briſſ. Prat.

CONFVNDI iura dicuntur, quæ in eandem vel rem vel perſonam inciderunt. Prat.

CONFVNDI obligatio dicitur, quoties in eandem perſonam & creditoris & debitoris ius deuenit, id eſt, cum vel debitor creditori, vel creditor debitori heres exiſtit, l. debitori. 50. ff. de fideiuſſ. l. licet. C. ad l. Fal. l. 75. §. vlt. de iur. fiſc. l. 8. & 17. de his quæ vt indig. l. vlt. C. de contra. iud. tut. l. 2. §. cū quis. de hæred. vend. l. 5. C. de hered. act. Fit etiam debiti cōfuſio, quando alter conreorū debendi alteri heres eſt, l. ſi duo. 93. ff. de ſolut. Hinc dicit Paul. in l. 41. ff. de euict. Cum debitor creditori ſuo heres extiterit, ratio quædam inter heredē & hereditatem ponitur: & intelligitur maior hæreditas ad debitorem peruenire: quaſi ſoluta pecunia, quæ debebatur hereditati: & per hoc minus in bonis heredis eſſe. Et ex contrario; cum creditor debitori ſuo exſtitit heres, minus in hereditate habere videtur, tanquam ipſa hereditas heredi ſoluerit. Prat. ex Briſſ.

CONFVNDVNTVR ſeruitutes, quando vtriuſque prædii & quod ſeruit, & cui ſeruitus debetur, idem dominus fit, l. 1. ff. quemadmod. ſeruit. amitt. Confundi etiam eas totiens dixit Iauolen. l. cum ſeruitus, 15. ff. eod. quotiens vti iis is, ad quem pertinent, non poteſt: vt in propoſita ibidem ſpecie oſtenditur. Prat.

CONFVNDI dicitur vſusfructus, cum fructuarius proprietatem aſſecutus eſt, l. 4. ff. vſufr. quemad. cau. l. ſi fructuarium, 6. ff. de manu. vindic. Veluti ſi fructuario noxæ à domino proprietatis ſeruus fructuarius datur, quia eius eſſe incipit, confuſione domini ſeruitus extinguitur, l. 27. quib. mod. vſusfr. amit. Briſſ. Sic &

CONFVNDI actiones dicuntur, quæ miſcentur inter ſe, l. qui ſeruum, 34. §. fin. ff. de oblig. & action. Accurſ. tamen ibidem explicat confundi, & miſceri, hoc eſt, tolli. Tu rem expende. Prat. Briſſ.

CONFVSA, quo diſtent à commiſtis, gl. dixerit in l. ſi frumentū, §. idem ſcribit, ſi ex melle. in fin. ff. de rei vendic. Albericus.

CONFVSVM ius, vide l. 4. §. 10. C. de bon. libert.

CONGERERE terram, ſtercus in aream.

CONGERVNTVR refectioni neceſſaria.

CONGESTIO terræ, Briſſ. ex ff.

CONGIARIVM, ſportula erat, quam diurni cibi nomine comitibus, anteambulonibus, aſſeclis, ſtipatoribusque ſuis, potentiores ciues diſtribuebant. Cōgium, vini menſura, ſextarios ſex capiens. Paul. de fund. inſtr. l. tabernæ. Vnde, inquit, areę, & congiaria, ſextaria. Nebr. Vide Donarium, & Periſteuma. Spieg.

CONGIARIA inter cauponiæ tabernę inſtrumēta recenſet Paulus l. tabernę, ff. de inſtr. vel inſt. leg. Gręcis χοῦς. Polluci l. 10. c. 20. inter vaſa vinaria connumeranti. Congiarium autē eſt vas congii vnius, hoc eſt, ſextariorum ſenum capax: menſurę igitur genus eſt Fabio li. 6. c. 4. & vide Ang. Ang. li. 1. c. 11. Pr.

CONGIARII quoque verbo continetur munus, quod Imperator populo dabat. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 24. Principales etiam liberalitates, in l. patronus, ff. de legat. 3. congiaria interpretatur Cuiacius, vel autoribus gloſſis antiquis, quæ congiarium ſcribunt, in legibus liberalitatem appellari, his verbis: congiarium ἐπίδοσις, ἡ τῷ δήμῳ δωρεά. Cuiac. obſeruat.

10.cap.37.in fin.& Gothofr.ad d.l.patronus,35. in princ.

Conglvtinati libri apud Vlp.item malleati & ornati,de legat.3.l.librorum,52.§.5.Spieg.

Congredi cum aliquo,& contra aliquem,eſt iudicio conſiſtere: ita congredi creditores ait l.1. ff. de ſucceſſ. edict.cum venditore congredi in iudicio.Briſſ.

Congressvs & congreſſio,ſunt infra conſuetudinem aſſiduã, & minus quiddam quam familiaritatem ſonant. Exemplum habes apud Inſulanum e Cicerone petitum.Spieg.

Congrva pœna,vide l.7.in fi.C.de repud.l.2.C.de his qui latron. Congrua vltio, in l.18.C.de his qui accuſar.non poſſ. Congrua ſeueritas,l.19.C.de pœn.

Congrvere, id eſt,conuenire.Sic congruit voluntas Mulieris pudicitiæ:& patris voto,ſummis.Briſſ.ex ff.& C.

Congrvvm rationi, & cum ratione, fidei, naturæ, voluntati: congruens iuri ſententia, reſponſio : congruentes honores. Briſſ.congruit bono præſidi,id eſt,conuenit:congruit dicto, rationi,illi, & cum illo: congruunt ſummis: congrue,congruenter,congruentius reſpondere.Briſſ.ex ff.& C.

Coniectionem cauſæ,in l.1.ff.de diuerſ.regul.iur.explicat illatiue Aſconius cauſæ in breue coactionem , quod enim per ſpecies ſingulas obſeruatũ erat,in breue cogit regula , quod ex XII.Tab.deſcendit.Harmenopulus lib.6. legit συνάλογος, id eſt,coniunctio,vt & Ioan.Placentius indicante Accurſ.in d.l.1. Prat. Coniectio autem cauſæ quid ſit, declarat Aſconius: Quum, inquit, in rem aliquam agerent litigatores,& pœna ſe ſacramenti peterent,poſcebant iudicem : qui dabatur poſt trigeſimum diem(legendum autem & corrigendum arbitror, Poſt tertium diem) quo dato,deinde inter ſe perendinum diem,vt ad iudicium venirent,denuntiabant : quo quum eſſet ventum, antequam cauſa ageretur, quaſi per iudicem rem exponebant:quod ipſum dicebatur cauſæ coniectio,quæ ſit cauſæ ſuæ in breue coactio:hæc ille. Coniectionem autem non pro coniectu , ſed pro coniectura dictam opinor: item vt Quæſtio apud eundem, pro Quæſtura , quaſi vnde de tota diſceptatione iudex coniiciendi facultatem habeat:vt ergo cauſæ coniectio rem ſtrictim & anguſte continet: ſic regula id,quod iuris eſt, breuiter ſummatimque cõplectitur. Hinc illud apud Gellium li.5.c.10.Et quum ad iud ces coniiciendæ conſiſtendæque cauſæ gratia veniſſet: & quæ ſequuntur.Et apud Afranium, vt Non.Marcellus refert: cauſam coniicere apud te volo:ambo adeſtis : profuturos arbitror.Hoto.& Turneb.aduerſ.lib.17.cap.15.&c.

Coniicere cauſam , forenſe verbum eſt , vt ſcribit Duarenus lib.1.c.46.nec aliud ſignificat, quam cauſæ argumentum iuiudici,apud quem agenda eſt, ſummatim exponere.Prat.

Coniicere vina in dolia:coniici in vincula.Briſſ.ex ff.

Coniectio etiam apud Apuleium in nuptialibus pactis, pro pacto ſumitur.Prat.

Coniectvra.Hac exquirimus,ſitne in rerum vniuerſitate res ea,de cuius natura quæritur:deinde quę eius origo,cauſa ac immutatio:vt ſitne Ius gentium,quæ eius origo,qua cauſa à iure naturali diſſentiat.toto.titul.ff.& Inſtit.de iuſtit.& iur. Habetur autẽ coniectura (quatenus ad forenſem vſum attinet,potiſſimũ in his,quæ clandeſtina ſunt) potior, quã ſtricta verborũ ſignificatio,l.cum proponebatur,de leg.2. Vide l.continuus,§.cum ita.ff.de verb.obl.& l.apud antiquos. C. de furtis.Quibus vero ex cauſis aſſumatur, colligit Alciatus mox ab initio commentariorum de verborum ſig.Spieg.

Per Coniectvram , in l.21.C.de furt.id eſt,contrario ſenſu. Brederod.in lexic.

Coniectvra capi.Briſſ.

Coniectvra pietatis,voluntatis. Briſſ.ex ff.

Conivgata,vt ſcribit M.Cicero in Topic.dicuntur,quę ſunt ex verbis eiuſdem generis, id eſt, quæ ab vno orta,varie cõmutantur, hoc eſt, in diuerſas vocabulorũ ſpecies inflectuntur:vt,iuſtitia,iuſtus,iuſte,iuſtum,iuſtitiarius.Old.Hęc verborum coniugatio Græcis συζυγία dicitur, ex qua huius modi eſt argumentum , auctore M. Tullio. Si compaſcuus ager eſt,ius eſt cõpaſcere. Hæres ſuccedit in vniuerſum ius defuncti,l.cum heres, ff.de diuerſ.& tempor.præſcr. Itaque hereditas eſt ſucceſſio in vniuerſum ius,quod defunctus habuit,l. hereditas,ff.de reg.iur.Sed hoc argumentũ probatione indigere ſcribit M.Fabius l.5.Inſt.Orato.c.10.& Gœdd.id fallax eſſe,ad l.166.pr.n.2.& l.85.n.2.de verb.ſig.Prat.& Old.

Conivges Iſidoro lib.9.Etym.c.7.verius adpellantur à prima deſponſationis fide,quamuis adhuc ignoretur inter eos coniugalis concubitus;quam explicationem refert diuus Auguſtinus l.b.de bono coniug.& vide cap.coniuges.cap. coniux, &c. priuſquam, 27. quæſt. 2. Coniunctio igitur animorum, non corporum ſpectatur. Nuptias enim non concubitu , ſed conſenſu fieri Vlpia.ait,l.nuptias,ff.de diuerſ.reg.iur. Prat. vide infra Coniux.

Conivges adpellantur, qui non liberorum procreandorum, ſed continentiæ cauſa conueniunt , c.vlt.32.q.2. vbi pro incontinentiæ , legendum continentiæ , vt & Albericus recte legerat.Prat.

Conivnctæ tabernæ appellatione contineri putat Albericus eas,quarum vna ſuperior,alia inferior eſt:non putem tamen ſignificationem latiſſimam à S.Iuliano l.1.ff. de ſeruit.legat. perſtrictam.Coniunctas itaque tabernas ita accipiendas exiſtimarim , quæ ſimul iunctæ ſint , quæve vna contignatione coniungantur.Prat.

Conivncte ſtipulari,l.137.§.ſi vt aliquid,ff.de verb.oblig.

Conivnctio triplex eſt;aut re,aut verbis,aut re & verbis ſimul,l.142.ff.de verb.ſign.Briſſ.

Conivnctio in legatorum datione aut per ſe contingit , aut re & verbis,aut verbis tantum,Briſſ.vlt. edit.

Conivncti re videntur heredes,vel legatarij vel vſufructuarii : cum duobus eadem res ſeparatim relicta eſt, idq; re ipſa non verbis appareat eos iungi ad communicandam , partibuſque ex concurſu æſtimandis: veluti, Titio fundum talem do lego.Sempronio eundem fundum relinquo,l.coniunctim & l.re coniuncti.ff. de leg.3.iidem etiam diſiuncti vocantur, l.vnic.§.fin autem diſiunctim.C.de cadu.tol.Bat.d.l.re coniuncti.4.oppoſ.Old.Prat. Briſſ.

Conivncti verbis,non etiam re cenſentur, cum pluribus res eadem partibus definitis legata eſt: Siue qui eadem oratione partibus factis coniunguntur : vt,Titio & Seio ęquis partib. fundum Titianum do lego.d. l.re coniuncti. Old.Prat.Briſſ.

Conivncti re& verbis ſunt, quos & nominum & rei cõplexus iungit ; vt,Lucio & Seio fundum Sempronianum do lego,l.triplici modo,ff.de verb.ſign.Old.Prat.Briſſ.

Conivncti qui,& quot modis videantur,vide Gothofr.a d l. 1.in princ.ff.de vſufruct.adcreſc.

Conivnctarvm,vel coniunctiſſimarum perſonarum appellatione veniunt liberi & parentes. Gothofr.ad l.27.C.de don.

Conivnctio , id eſt, matrimonium, in l.5.vbi Gothofr.C.de inſtit.& ſubſtit.& l.8.C.de nupt.

Conivnctiones,pro nuptiis:coniunctio filię:filia alicui coniuncta:coniunctio illicita. Coniunctio etiam de ſeruili contubernio dicitur,l.39.de iur.dot.Briſſ.ex ff.&C.Matrimonio coniungere,& coniungi.Briſſ.ex C.

Conivnctio etiam propinquitatem perſonarũ denotat.Coniunguntur ſibi,qui aliquo cognationis gradu ſibi iunguntur: coniuncti per virilis ſexus cognationem , per adoptionem: coniuncti notitia : coniuncta & extranea perſona,ſibi opponuntur.Briſſ.ex ff.& C.Litora fundo coniuncta, l.51.de contrah.empt.

Conivnctio pro articulo,quo oratio coniungitur,l.66.ff.de hered.inſtit.Et ita Cõiunctio & Diſiunctio opponũtur. Briſſ.

Conivnctionvm , Aut, Vel,Siue, Ve,ac ſimilium,certum eſt eam cenſeri poteſtatem , vt ſenſum orationis diſiungant. Quemadmodum coniunctiones , Et, Ac, Quoque,Que,Atque , regulariter copulant. Et eam quidem ſignificationem verborum naturalis ratio ſuppeditat,quia ad hoc ſunt inuẽtæ coniunctiones,vt aliquid copuletur cum alio, aut diſiungatur ab alio,Inſtit.de leg.§.ſi eadem res. Verum in iure talis verborum ſignificatio nonnunquam inuertitur ex re;idq; mens proferentis,vel rerum qualitas,vel alia ratio extrinſecus vrgens ſuadet , vt tractat eleganter Paulus in l.53. ff. de verb.ſign.ſępe ita comparatum eſt,inquit, vt coniuncta,pro diſiunctis accipiantur,& diſiuncta pro coniunctis, interdum ſoluta pro ſeparatis.Nam cum dicitur apud veteres,Adgnatorum gentiliumque:pro ſeparatione accipitur. At cum dicitur,Super pecuniæ tutelæve ſuæ, tutor ſeparatim ſine pecunia dari non poteſt.Et cum dicimus,Quod dedi aut donaui,vtraque continemus.Cum vero dicimus,Quod eum dare facere oportet:quoduis eorũ ſufficit probare.Cum vero dixit prætor;Si donum,munus,operas redemerit: ſi omnia impoſita ſunt,certũ eſt omnia redimẽda eſſe.Ex re ergo pro cõiunctis habentur.Et ſi quædã impoſita ſunt,cætera nõ deſiderabuntur.Verba item,Ope, Conſilio,alias ex ſententia cõiungentium,alias ſeparantium accipienda ſunt:ſed verius eſt ſeparatim accipienda.Rationem ibidem adfert Paulus,&vide l.qui ſeruo.ff.de furt.& l.proinde,ff.de cond.furt.Old.Prat.

Conivnctionem enim nonnunquam pro diſiunctione accipi Labeo ait,vt in illa ſtipulatione,Mihi heredique meo,te heredemque tuum.Paulus in l.coniunctionem,ff.de verb.ſign. Prat.Oldend.

Conivncta & Diſiuncta oratio opponuntur.Briſſ.ex ff.

Conivnctionis diſiunctiuæ effectus varie intelligitur, & dignoſcitur,vt ex ſubiectis adparebit, alias ex adiectis intelligitur clauſulis,l.plerunque intereſt, §. finali. ff. de iure dotium.Siquidem fuerit adiectum,vtrum mulier velit,ipſa eliget.Alias vero ex ipſo contextu orationis effectum ſeparãdi nõ difficulter intelligimus:ſcilicet perpendentes quid diſiũgat.Alias diſiungit,vt relinquatur arbitriũ eligendi,l.prima §.expilatores,ff.de effractoribus. In opus publicũ vel perpetuum,vel temporarium,l.quicunque, C. de ſeruis fugitiuis. Eum cum alio pari,vel viginti ſolidis reddat. Alias coniunctio diſiunctiua non ſeparat,ſed coniungit, l.Lucius,85.ff.de heredibus inſtituẽdis:Aut(quod abominor)prius morietur, quam meam hereditatem adierit , aut filium filiamve ex ſe natum.

natum. Paulus l.ſi quis, ff.de aur.arg.mund.Si quis,inquit, ita legauerit,Vxori meæ mundum,ornamenta, ſeu quę eius cauſa paraui,do lego. placet omnia deberi: ſicut cum ita legatur. Titio vina,quæ in vrbe habeo,ſeu in portu,do lego. Hoc enim verbum,ſcilicet Sev,ampliandi legati gratia poſitum eſt,l.Quintius Mutius,ff.eodem tit.Plane ſi ita legatum fuerit,Vaſa,aut veſtiméta,aut quæ vxoris cauſa parata ſunt, tunc æque erit vera Quintii Mutii ſententia, l. generaliter. C.de inſtit.& ſubſtit. Si filius vel filia inteſtatus vel inteſtata,vel etiam ſine liberis,vel ſine nuptiis diſceſſerit.Old.Pra.

Conivnctio disiunctiua alias diſiungit actionem , obligationem ,conditionem, vel ſolutionem,l.plerunque intereſt,§. fin.ff.de iur.dot. Verum conuenerit , vt aut æſtimatio,aut res præſtentur,l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit,ff.de verb.oblig. At ſi ſic,Dabis, ſi nauis venerit, aut Titius conſul factus ſit? ſufficit vnum factum.Et contra:Dabis,Si nauis non venerit, aut Titius conſul factus non ſit?ſufficit vnum non factum eſſe,l.cum illud aut illud legatur.Enumeratio plurium rerum diſiunctiuo modo comprehenſa , plura legata non facit , ff. quando dies legato,l.ſi ita quis ſtipuletur,ff.de verbor.obli. Siue nauis ex Aſia venerit , ſiue Titius conſul factus fuerit, vtra prius conditio extiterit,ſtipulatio committitur. Alias diſiungit,vt vnicuique ius proprium diſpartiat,diuerſis caſibus.l.vbicunque reus,ff.de fideiuſſ.Aut iure,aut exceptione liberandum,l.ſed & ſi deceſſerit.ff.de bono.poſſ.cont.tab.Secundum tabulas,vel contra tabulas , l.3.C.de cond.ob cauſ. Vel vt donatori,vel eius hæredi.Alias diſiungit , vt in vnoquoque idem ius locum habeat,licet diuerſa ſint. Nouel.de Eccleſiaſt.diuerſ.cap.§.Si quis cum diuina.Conſti.123. Legis vigorem vel transgreſſus fuerit,vel non vindicauerit , l.1.ff. ad l.Pomp.de parrici.Patronam occiderit,cuiuſue dolo malo id factum erit.l.1.in prin.ff.ad l.Corn.de falſis.Acceperit, pactuſue fuerit.Alias neque diſiungit neque coniungit,propter aliquam extrinſecus accedentem rationem , l. fin.ff.de verbor.oblig.cum mihi aut Titio ſtipulor,dicitur aliam quidem rem in perſonam meam , aliam in Titii deſignari non poſſe,veluti mihi decem,aut Titio hominem,l.ſi ita ſtipulatus , ff. eod.tit. ſi ita ſtipulatus fuero,decem aut quindecim dabis:decem debentur.Item ſi ita,poſt annum aut biennium dabis:poſt biennium debentur.Old.Prat.

Conivnctiones aliæ iuſtæ ſunt & licitæ ; aliæ licitæ non iuſtæ.Iuſtæ & licitæ ſunt,quæ legitimæ ſunt & iuri ciuili congruæ vt ſunt nuptiæ.Licitæ non iuſtæ,quę permittuntur tacito ciuili iure,vt eſt Concubinatus,&c. Rurſus ex coniunctionibus licitis,aliæ licitæ ſunt & honeſtæ ſimul,aliæ licitę quidem,ſed non honeſtæ,&c. Ræuardus, l.Semper in coniunctionib.ff.de reg.Iuris.

Conivnctiones virginum,l.18.C.de nupt.

In Conivnctionem peruenire,vide l.2.C.de ſponſ.& arris.

Conivnctim hæredes inſtitui,aut coniunctim legari,hoc eſt, totam hæreditatem , & tota legata eſſe ſingulis data, partes autem concurſu fieri,l.cõiunctim,ff.de leg.3.Prat.Old.Briſſ.

Conivnctionis ius ex diuerſis teſtamentis non contingit. Briſſ.

Conivnctim cum aliquo inſtitutus : cui opponitur Diſiunctim,ſeparatim.Briſſ.ex ff.

Conivnctim plures conditiones hæredi datæ ſi ſint:omnibus parendũ eſt,quia vnius loco habentur.Sed ſi diſiunctim ſint: cuilibet,l.ſi hæredi plures,ff.de cond.inſtit.Old.Prat.

Conivnctim legare in libris noſtris vt plurimũ eſt re & verbis coniunctis legare,l.33.& l.34.§.ſi coniunctim ff.de leg.1. l.1.ff.de vſufr.accreſc.Nam re coniunctis ſeparatim & diſiunctim legari potius dicitur , quam coniunctim, d.l.1.§.interdum, §. ſi eadem res.Inſt.de leg.d.l.33.l.63. de hæred.inſtit. adde l.16.& l.87.de leg.1.l.80.de legat.3.Briſſ.

Conivngere matrimonio, l.13.C.de poſtlim. reuer. coniungi matrimonio,l.16.C.de nupt.

Conivngi ſibi dicuntur , qui aliquo Cognationis gradu ſibi iunguntur.Briſſ.

Conivngi iudicio,l.23.§.vlt.ff.de lib.cau.

Conivratio, id eſt, ſceleratiſſimum conſilium,vide l.8.in pr. C.ad l.Iul.Maieſtat.

Conivnx,& coniugium,à communi iugo dicuntur: metaphora ducta à bubus,eodem aſſuetis iugo, quos poſteaquam cõcordes reddidit aſſuetudo,commode ferunt iugum,hęc Eraſmus,Et Laur.Abſtemius de Obſcuris erroribus,ſentit Græcorum exemplo potius à coniugo,quam coniungo,Coniunx deriuatum eſſe , & n literam in extrema nominatiui ſyllaba non habere.Spiegelius,vide & ſupra Coniuges.

Conlvcare Feſto lib.3.dicebant,cum profanæ ſiluæ rami deciderentur officientes lumini.lib.vero 16.ſcribit,Conlucare eſt ſucciſis arboribus locum implere luce. Comparatum olim fuit edictum,De conlucandis arboribus,extat in eam rẽ Prætoris edictum l.1.in pr.ff.de arbor.cæd. Sublucare vero dicebãt,eodem Feſto auctore,ramos ſupputare,& velut ſubtus lucem mittere,quo verbo vſus eſt Paulus lib.5. Sent.tit. 6.quo pertinere videtur alterum Prætoris edictũ,quod extat l.1.§.deinde, 4. Veteres edixerunt , De ſublucandis arboribus.Briſſ.Prat.

Connexa vocantur, quæ licet inter ſe diuerſa, iunguntur tamen ad aliquem iuris effectum ; Vel priuato hominis arbitratu,vel publica legis authoritate,nec refert vtrum connexa nuncupemus,an commixta,vel coniuncta.Old.

Connexa adminiſtratio,l.11.C.arbit.tutel. Connexa ratio, i. cohærens,coniuncta.Connexi inter ſe ſanguine.Briſſ.ex ff.

Connexvm iudicio,ædificiis,Briſſ.ex ff.

Connexvm in Pandectis Florentinis ſcribitur Connexum, dicitur quod cohæret,coniunctumque eſt.Briſſ.

Conniventia , eſt patientia accommodantium ; ac videre ſe diſſimulantium. Pro conſenſu accipi in l.quiſquis.C.de poſtul.putant Alberic.Spieg.& Oldend.poſt Accurſium in d.l. quiſquis.Equidem priore ſignificatione accipiendum exiſtimarim,quod & ipſa indicant verba.Prat.

Conniventibvs oculis , prouerbialiter dixit Vlpianus l.4.ff. de manumiſſ. titu. gene. hoc eſt per diſſimulationem , quod prouerbialibus connumerat Alciatus lib.4.de verbor.ſignif. Spieg.Prat.

Connvbivm,vel,vt in Pandect.Florent.ſcribitur, Conubium, eſt vxoris iure ducendæ facultas. Vlp. præterea addit tit.6. Regul.Connubium habent Ciues Romani,cum ciuibus Romanis:cum Latinis a.& Peregrinis ita,ſi conceſſum ſit. Cum ſeruis nullum eſt Connubium.Inter parentes,& liberos,infinite,cuiuſcunque gradus,Connubium non eſt.Briſſ.vide ſ.

Connvbivm,ius legitimi matrimonii, inquit Seruius. Diuus Paulus connubii honorabilis nomine,innuit thorum immaculatum,hoc eſt,vt ipſe ille corporum contactus, qui vitari non poteſt (vt verecunde dixit magnus noſter Eraſmus) ſit caſtiſſimus. nam quicquid pertinet ad abominandas libidinum ſpecies,nec maritus ius habet ab vxore petendi,nec vxor tenetur obſequii lege.Spieg.

Connvbivm,inquit Vlp.in epit.tit.5.eſt vxoris iure habendæ facultas,vbi inter quos ius eſſet , docet. Hoc etiam explicat alibi Briſſ.Lex quoq; 12. tab. prohibebat patricios cum plebeis connubia contrahere, ſicut in ea re teſtis eſt Halycarn. Ei non eſt Cõnubium cum alio. Connubiũ adimi.Briſſ.ex ff.

Connvbivm habere,i.nuptias cõtrahere,l.1.C.de inceſt.nup.

Connvbivm & contubernium differunt,vide l.3.& ibi Gothofred.C.eod.

Conqviescere intentio.l.9.C.de poſtlim.reuerſ.

Conqvirat,varie in iure noſtro pro re accipi ſolet.Apud Vlpianum l.congruit.ff.de offic.præſid.ſignificat diligẽter quęrere & inueſtigare.Sic eodem ſenſu apud M.Cic.in 5.Verrina.Quum vndique homines nequiſſimos conquiſiſſet.Significat etiam coercere Feſto. Theodoſius vero & Valentinianus Impp.l.8.C.Th.de leg.hæred.poſuerunt pro acquirere, ſicque in C.Iuſtinianeo.l.mater C.ad Senatuſc.Tertu.ex C. Th. exſcripta legendum,vt & manuſcripti C.habent.Prat.

Conqvirere fugitiuos l.vlt.ff.de off.præf.vigil.id eſt,inquirere,& requirere.Conquirere fures,latrones, Plagiarios, Sacrilegos.Conquirere librum.Briſſ.ex ff.

Conrevs,qui vna reus ſeu obligatus eſt,l.3.§.nunc de effectu. ff.de lib.legat.alii legunt Correus,Hinc tit.ff.& C. de Correis debendi.Prat.

Consanare,pro ſanum effici,dixit Vlpia.l.idem Ofilius.10.ff. de ædilit.edict.in quibuſdam exemplaribus legitur conſolidauerit:conſolandi tamen verbo vſus eſt Columella lib.4.c. 14.Prat.Haud tamen ſcio an in d.l.10. vnica literula ſublata verius conſanuerit legeretur.Hot.

Consangvinei fratres dicuntur de vno patre nati , vt Caius li.2.Inſt.tit.8.definit.generalius Caſſius in l.1.§. conſanguineos.ff. de ſuis & legit. qui ſanguine inter ſe connexi ſunt. Conſanguinitatis enim iura à patre oriuntur.l.4.ff.vnde cognat.Nec refert eademne matre,an ex diuerſis geniti ſint. l. 3.C.de legit.tut.l.1.l.3.& l.6.& l.14.C.de legit.her.l.1.C.ad SC.Orphitia.l.5.C.commu.de ſucceſſ.Id quod Iuſtinia.ſentit in Inſtit.de legit.adgn.ſucc.vbi Theoph. οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς τεχθέντες ἀδελφοὶ ῥωμαϊστὶ μὲν λέγονται κονσαγγουίνεοι, ἑλληνιστὶ δὲ ὁμαίμοι. Sic conſanguineum interpretor in l.1.§.vlt.&l.2.§.ſi ſit conſanguinea.l.6.& l.ff.ad Tert.l.2.ff.de lib.adgn.Briſſ.

Consangvinei,ait Prat.proprie dicuntur ſoli fratres ſororeſue ex eodem patre prognati,prognatæue , qui capite minores non ſunt,l.3.C.de lib.tut.§.1.§.cæterum.Inſt.de leg.agn. ſucc.Vel etiam qui in eiuſdem patris poteſtate ſunt,etiãſi ex eo progeniti non ſint,vtputa quæſiti per adoptionem,vel vnus adoptiuus,alter naturalis: eademq; ratione mulier quæ in viri manum conuenit, quia in eiuſdem patrisfamilias poteſtate eſt,& ſui hæredis ac filię loco,liberis ſuis ex eo matrimonio progenitis conſanguinea eſt.Conſanguineos eos etiã accipere debemus, quos lex diuina & ciuilis conſanguineos appellauit,c.coniunctiones.In fin.35.q.2.& 3.Prat.

Consangvinitas à Con,quod eſt ſimul vel vnitũ, & ſanguine,quaſi ſanguinis vnitas: Definiturque quod ſit vinculum perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium,carnali propagatione contractum:de qua in tit. de conſang. & affin.extra.

Conſanguinitas tamen proprie fraternitas eſt:ita hoc verbū vſurpauit Vlpia.in l.4.ff.vnde cogn.l.44.de adopt.l.13.C. de probat.§.cæterum,& §.hoc etiam.Inſt.de legit.agn.ſucc.l.1. 2.3.6.C.de legit.hered. Conſanguinitatis iura à patre oriũtur:Proximitatis à matre,à fratre,Vlpia.l.ſi ſpurius,ff. vnde cogn.Ac proinde longe aliud eſt conſanguinitas, aliud ſanguis. Conſanguinitas enim ſpecies eſt agnationis, §.vulgo. Inſtit.de ſucceſſ.cognat. vbi & Vulteius addit, quod omnes conſanguinei ex lege Voconia ſint agnati: non etiam omnes agnati ſint conſanguinei.

Consangvinitas,eſt duntaxat inter fratres & ſorores: agnatio etiã eſt inter vlteriores.Iure igitur conſanguinitatis ſuccedunt mares & fœminæ,hoc eſt fratres & ſorores:at iure agnationis ſuccedunt duntaxat mares,non etiam fœminæ.

Consangvinitas pro fraternitate,quę à patre communi deſcendit.Briſſ.vlt.edit.

Consangvinitatis titulus.l.1.C.de legit.hæred.

Consangvinea ſoror,l.3.C.de ſuis & leg.

Consangvinitas eſt attinentia perſonarũ ex eo proueniens, quod vna deſcendit ab altera,vel ambæ ab eadem.Ioan.Bellon.etymol. Eſt enim conſanguinitas ſpecies agnationis, id eſt,fraternitatis,§.vulgo.Inſt.de ſucceſſ.cogn.neq; vero ſoli auctores noſtri,ſed etiam alii,cum Græci tum Latini , hanc verbi proprietatem obſeruant,Sophocles in Aiace, τὸ μαινόμενος ξυναίμου,id eſt,Aiacis furioſi fratrem Teucrum. Et Virgilius Statiuſque conſanguineum lethi ſoporem,quem Homerus κασίγνητον, Anneus Seneca , & Valerius Flaccus fratrem: Frater duræ,languidæ mortis Somne fratri ſimillime letho. Idem Statius 11.Stat conſanguineum campo ſcelus vnius ingens,Bellum vteri. Et 3.conſanguineo gliſcis regnare ſuperbus,Exule,id eſt,fratre.Claudianus de ſtatuis fratrum:Nam conſanguineos eadem quum forma figuret. Et de conſulatu fratrum:O conſanguineis felix auctoribus annus. Et de Ioue & Iunone fratribus : Te conſanguineo recipit poſt fulmina feſſum,Iuno ſinu.Cu iac.obſer.lib.11.c.26.circa fin.

Consangvinitatis autem iura inter ſe habent etiam , poſt mortem , vel captiuitatem patris editi, ſed & adoptiui cum naturalib.l.vlt.ff.vnde legit.l.1.§.vlt.ff.de ſuis & legit.l.7.ff. ad Tertullian.& inſtit.de legit.adgn.ſucc.§.1.Briſſ.

Conscientiam quidem vocamus vulgo,animum ſibi conſciũ, recte an ſecus, haud intereſt : eſt enim τὸ μέσον,Nec tamen non Latine. Vnde apud Fabium Quintilianum ex vetere verbo, conſcientia mille teſtium vim habet. Cæterum animaduerti nonnunquã conſciẽtiam à Iuriſcõſult.s accipi pro ſcientia alieni flagitii.Sext. Cæcilius. Siquidem ipſe hæres accuſaretur,quoniam certus eſſe debeat,ſe falſum non feciſſe,recte adibit hæreditatem.Sin autem alius arguetur,citra conſcientiam eius non poteſt adire:quaſi dubitet, verum eſſe teſtamentum,l.cum falſum,de acquir. hæred. Domitius Vlpianus:Sufficit,qui cum ipſo,qui occiſus dicitur,fuerunt, & qui ſuſpicione cædis,aut conſcientiæ attingi videbuntur, de his quæſtionem haberi l.1.§.in Villa.ad Syllan. Ita & T. Liuius lib.3.conſilia inde non publica,ſed in priuato , ſeductaque à plurium conſcientia habuere. Sed & Cornel.Tacitus li.5.Liberti vnius conſcientia vtebatur.Ac rurſus lib.12. Prouiſam iam ſibi medici conſcientiam adhibet.Curt.lib.2. ἀνεκδ. cap.25.

Conscientia eſt tacitum animi,infallibileque facti noſtri iudicium à communi iuſtitiæ formula , quam Deus inſculpſit omnibus hominibus productum , per quod aut accuſatur res mala aut defenditur bona.Itaque conſcientia res eſt ſimpliciſſima,quæ diuidi non poteſt in vno atque eodem homine,vt rectiſſime ſit dictum in c.literas de reſt.ſpol.Qui facit contra conſcientiam,ædificat ad gehennam.Item,Conſcientia mille teſtes.Old.Corraſ.Miſcel.lib.4.c.20.Prat.

Conscientia cædis,delictorum,fraudis,ſceleris.Briſſ.ex ff.

Conscientiam ſynceram niſi adhibeat iudex,non poteſt cauſam ſecundum æquitatem definire,etiam ſi mille teſtes,totidemque videat ob oculos inſtrumenta. Conſcientia enim certa eſt, non fall tur. At in probationibus ſæpe vel error, vel dolus verſatur,ſicut experientia,heu nimis frequens,nos docet.Old.Prat.

Conscientiam diffinit Papias cognitionem cordis ſui ipſius. Prat.

Conscientia,inquit Apoſtolus, eſt in gentibus factum accuſans vel defendens.Eſt igitur lex,quaſi dicat: Conſcientia cuilibet ind cat, num bene, an male fecerit , etiam homini plane agreſti & indocto. Sed tale iudicium non poteſt fieri in conſcientia ſine aliqua formula legis, quæ indicet in corde hominis eſſe iuſtum, aut iniquum id quod fecit. Ergo eſt in homine Lex , quam etſi nunquam ex ſcripto legit , habet tamen à Deo inſculptam ad formandos mores.Prat.

Conscindi vela,l.6.ff.de incend.rui.naufr.

Conscivm criminis cum dicimus , qui aut commiſit ipſe , aut qui cõmittenti adſenſit,non quo ſciente & cognoſcente perpetratum eſt,neque enim teſtes,quibus præſentibus & ſcientibus aliquid factum eſt,dicuntur eſſe conſcii:Sed qui ope & conſilio,& voluntate adfuerunt.Conna.lib.4.c.16.n.6.Prat.

Conscivs igitur ab eo qui ſimpliciter ſciuit , eo differt , quod ille & conſilii particeps ſit,l.vtrum.iuncta l.2.ff.ad l. Pomp. de parricid.Prat.

Consciscere ſibi mortem.Briſſ.ex ff.

Conscribere dotem in l.vnic.§.ſed & ſi quis.C.de Latin. libert.toll.id eſt,ſcribere,vel dotale inſtrumentum conficere. Prat.Sic conſcribere codicillos in l.5.C. qui teſtam.fac.poſſ. & conſcribere donationem ante nuptias. l.12. in pr.C.commun.vt iudicii.

Conscribere curatori , pro ſubſcribere , l.1.§. idem ait , de ventr.in poſſ.Briſſ.

Conscripti Feſto lib.3. dicebantur , qui ex equeſtri ordine patribus adſcribebantur,vt numerus Senatorum expleretur Prat.ex Hot.

Conscripti patres.vide ǀ.Patres conſcripti.

Conscriptionem pro inuentario accipi,ait Arch d.in c.ſicubi.12.q.5.ex quo textu obſeruandum inuentarium breue eſſe debere. Spieg.Prat.

Consecrare in l.ſi quando.3.C.de bon.vac.et mancipare, & addicere quod ad res refertur. Significat etiam Deo dicare, & ad perſonas refertur 24.q.1.c.pudenda quo verbo vſus eſt & Iul. Patric. in verſion,Nou.6.cuius hoc verbo χειροτονεῖσθαι vſus eſt Iuſt.ead.Nou.quo manuum impoſitionem ſignificauit.Hoc enim modo Epiſcopos conſecrari cœptos fuiſſe docet nos liber,qui περὶ ἀρχῶν τῆς .... inſcriptus eſt.Prat.

Consecrare publice.l.vlt.ff.vt in poſſ.legator.

Consecratæ res:ſtatuæ,aut imagines Imperatoris conſecratæ.Briſſ.ex ff.

Consecratæ etiam μεταφορικῶς dicuntur ædes , quæ Imp. dicantur, quæ Palatium dicuntur,l.vnic.C.de palat. & dominibus dominic.lib.11.Prat.

Consecratos aggeres apud Imp.Iulian.in l.5.C.de ſepulchr. violat,interpretatur ibid.Gothofr.ſepulchra.

Consensisse in iudicem intelliguntur,qui ſcientes ſe eius iuriſdictioni ſubiectos non eſſe,ei ſe ſubiiciunt.l.2.ff.de iudic. quod ſi putentes eius eſſe iuriſdictionem & ſe ſubiecerint, cõſenſiſſe intelligendi non ſunt, cum errantis nullus ſit cõſenſus,d.l.2.& l.ſi per errorem,ff.de iuriſd.om.iud. Conſenſiſſe nõnunquam is demum accipiendus eſt,qui expreſſis verbis, & nominatim id teſtatus eſt,& contra ſæpius conſentire videtur,qui non euidenter contradicit. Ita filia patri de dote agenti conſentire videtur,niſi euidenter contradicat,l.2.ſolut.Briſſ.

Consensisse etiam intelligendus is eſt, qui euidenter diſſentit,l.in ſponſalib.§.1.ff.de ſponſal.Prat.

Consensisse in iudicem non videtur,qui edi ſibi actionis genus apud eundem deſiderat,l.33.ff.de iudic.Briſſ.

Consensisse nõ videtur furioſus qui ſentire non poteſt,l.8.§. vnius,ff.de opt.leg.Briſ.Surdus conſentire poteſt.Briſſ.ex ff.

Consensv diuidere Hæreditatem : & ex conſenſu. Conſenſu contrahi matrimonium.Briſſ.ex ff.& C.

Consensvs dicitur cum duorum voluntates in vnum concurrunt,vtroque approbante & ſciente.Conna. lib.6.c.1.nu.4. Imo conſenſus proprie non dicitur,niſi qui verbis expreſſus eſt,l.2.§.voluntatem,ff.ſol.mat.c.fin.de iudiciis in 6. Et in ſpecie Philip.Dec.in rub.C.de pactis.Coraſ.lib.6.c.15.

Consensvs liber non eſt,qui alieno pendet ab arbitrio : c.ſuper eo.de condit.appoſ.Old.Prat.

Consensvs eſt quadruplex,ſcilicet negligentiæ, conſilii, cooperationis,& auctoritatis,ſeu defenſionis.Et primo & ſecundo conſentiens minus punitur,quam faciens, tertio æqualiter,quarto vero plus.Vnde

Conſenſus ſpernit,ſuadet,iubet atq; tuetur:
Hic minus,ille minus luit,hic æqual ter,hic plus.

De hoc gl.optima in c.1.de offic.deleg. ſuper verb.Pari pœna.Spieg.Prat.

Consensvm accommodare,vide l.2.C.de rebus alie.non alienan.l.7. Cod.ſi aliena res pignor.l.11.C.de ſolut. & liberat. Conſenſum ſeruituti dare participandi pretii cauſa,vide l.5. C.de liberal.cauſ.

Consensvm metiri oportet in delictis ex ope & conſilio,vt nemo ope videatur feciſſe,niſi & cõſilium malignum habuerit, nec conſilium habuiſſe noceat,niſi & factum ſecutum fuerit, §.ope & conſilio.Inſt.de oblig.quæ ex delict.naſc.l.qui ſeruo.de fur.& l.ſæpe ita cõputatũ,§.ſi.ff.de verb.ſig.Old.Pra.

Consentientes in aliquam rem, ex conſenſu obligari neceſſario ex voluntate noſtra videmur, l.obligamur, ff.de act.& oblig.Old.

Consentire,id eſt congruere & conuenire.Sic conſentire accept latio cum obligatione,l.14.ff.de acceptilat.Briſſ.

Consentire videtur, qui præſens non contradicit, l.7.in fin. ff.de decur.l.1.C.ſi filiusf.lib.10.Gothof.ad l.2.in prin.ff. ad munic.Conſentit item qui non repugnat. l.1.2.de ſponſal.4. Harm.1.Non tamen conſentit continuo qui exceptione vtitur,l.8.de excep.Conſentimus aut expreſſe aut tacite,Goth. ad l.142.de reg.iur.

Consentire videtur rebus iudicatis, qui iniuriam paſſus non prouocauit, l.6.C.de excuſ.tutor. Conſentire videtur, qui tacet in ſubhaſtatione pignoris à fiſco facta, l.8.Cod.de remiſſ. pign.Breder. Conſentire non videtur, qui conſentire non poteſt.l.8.§.2.ff.de option.Goth.ad l.33.§.1.ibi, qui non ſentit.C. de inoffic.teſtam.

Consentire, eſt in vnam ſententiam concurrere, l.1.§.conuentionis, ff.de pactis, ſic accipitur in l.conſenſu, ff.de actio. & oblig.Spieg.Prat.

Consentire intelligitur pater in conſtituendis filiæ ſponſalibus, niſi euidenter diſſentiat, l.7.in fi.ff.de ſponſalib.Briſſ.

Consentire in vnū, in vnam ſummā, in corpore, & in corpus.

Consentire de aliquo, ad diuortium, ad redhibendum. Conſenſum dare diuiſioni, venditioni.Briſſ.ex ff.& C.

Consentire filiæ, matrimonio, obligationi, Pacti, Tranſactioni, viro prædia in dotem danti.Briſſ.ex ff.& C.

Consentire in iudicem quando dicantur collitigatores, diſputat Bart.& cæteri in l.ſi conuenerit, ff.de iuriſd.omn.iud.ac poſt longam diſputationem omnes fere in hoc conueniunt, in iudicem conſentire bifariam, partim litem conteſtando, partim proponendo exceptiones declinatorias: ſic enim apud Bart.in d.l.ſi conuenerit.legendum eſt, non dilatorias, in verſic.& ſic duobus, vt ex ipſo met liquet. ſicque legiſſe videtur apud eum Baldus in d.l.ſi conuenerit. Quod ad litis conteſtationem adtinet, rationem adferebat Rob. Irlandus Scotus, quia partium conſenſus poſt litis conteſtationem tranſit in contractum, l.3.§.idem ſcribit, ff.de pecul Spieg Prat.

Consentire pignori, l.9.§.vlt.ff.quib.mod.pign.

Consentanevm iuri. Conſentaneus effectus. Conſentanei caſus.Briſſ.ex ff.& C.

Conseqvi fugientem, eſt ſequendo apprehendere. Conſequi agendo, condictione, iudicio, ſententia, ex teſtamento, eſt obtinere, nanciſci, ſeruare. Conſequi dominium, hereditatem, fructus, eſt acquirere, adipiſci.Briſſ.ex ff.& C.

Conseqvi proprie eſt, quod barbari dicunt à prope ſequi. Vlp. in l.1.de ſepar.Conſecuturi, pro adepturi, vſurpat Spieg.Prat.

Conseqvi & amittere contraria ſunt. Conſequi enim adipiſci ſignificat, l.ſi ſeruum, 33.ff.ad l.Aquil.Prat.

Conseqvi apud Saluſt. antiquarium ſcriptorem videtur ſumtum pro perdiſcere, ac percipere, quod Græce ϖἐριγενέσθαι dici ſolet. Hæc ſi, vt conquiſite conſcripſimus, ita tu diligenter fueris conſecutus.Prat.

Conseqvi per Actionem, & per Exceptionem, per Hæreditatis petitionem, per Prætorem.Briſſ.ex ff.& C.

Conseqvi alias eſt obtinere, nanciſci, ſeruare, l.76.ff.de procurator.Ita conſequi actione, agendo, arbitrio Iudicis, condictione, Ex Teſtamento, ex ſtipulatu. Ex Teſtamento, iudicio, officio Iudicis, ſententia, cura.Briſſ.ex ff.& C.

Conseqvens dicimus quod ex aliquo ſequitur, illatiue, & argumentando.Ita ſumitur in l.ſi vero plures, §.hoc edictum.ff.de iis qui deiec.vel effud.Nam ex toto partem concludimus: ex loco deiicere vetat, ergo & ex partibus loci.Prat.

Conseqvens eſt dicere, id eſt, ordo requirit. Conſequens eſt obſeruari. Huic conſequens eſt, illi ſententiæ conſequens, Briſſ.ex ff.& C.

Conseqvens apud Iulianum, l.de quibus, ff.de ll.quidā interpretantur, h.e.ſimile & conforme, vt & accipi aiunt in §.eſt & aliud, verſ.ſed nos, Inſt.de don. Quod ad verſ.ſed nos, attinet, conſequens ibi pro conſonum, & conforme accipi putem, pro quo Theophilus ibi vertit τὸ σύμφωνον. In reſponſo vero Iuliani conſequens accipiendum exiſtimarim, quod interpretatione ex conſuetudine inferri poſſet, & argumentando, quo ſenſu accipitur in l.ſi vero plures, tametſi non negauerim pro conueniens, & rationi conſentaneum poni.Prat.Eod.ſenſu

Conseqventias hæreditatum dixit Vlp. leg.3.in prin.ff.de leg. hæred.hoc modo.Huius hæres es.Sequitur igitur, vt eiuſdem tutor ſis iure quodam naturæ, vt eum ſequantur onera, qui commoda habiturus eſt.Prat.

Per Conseqventias l.19.ff.de dolo.Producere ad Conſequentias.Briſſ.ex ff.& C.

Conseqventer & principaliter differunt, vide l.19.C.de libe. cauſ.His conſequenter, conſequenter prioribus, conſequenter placuit.Briſſ.ex ff. Per conſequentias dicunt ICti, non Per conſequentiam, l.19.ff.de dol.l.1.& l.7.ff.de auct.tut.l.1.§. item, ff.de iniur.Producere ad conſequentias, l.14.ff.de legib. & ad conſequentia, l.141.ff.de reg.iur.Briſſ.

Conseqventiam verborum dixit Inſtin.l fin.C.de hæred.inſt. pro gradatim, & ordine: veluti, Plotius mihi heres eſto, Sempronius Plotii hæres eſto. Nam Sempronius in totum, partemque Plotii vocatus intelligitur.Prat.

Conseqvens in l.eos qui 4.fin.ff.de cap.Briſſ.putat pro conueniens & rationi æquitatique conſentaneum accipi. Equidem pro eo quod ex aliquo infertur, accipi debere arbitror, quod magis ſubtili iure quam æquitate receptum eſt. propoſitio eſt: Hoſtibus deditus reuerſus à nobis receptus non eſt. Ergo ciuitatem adipiſci non poteſt, hoc eſt conſequens, & concluſio.Sic accipi poteſt in l.ſane, ff.de iur.dot.Prat.

Conserere manum ICtorum eſt formula, vt ſcribit Gell.lib. 20.c.9. Eſtq; de qua re diſceptabatur in re præſenti, ſiue ager, ſiue quid aliud eſt, cum aduerſarium ſimul manu prehēderet, in ea re omnib. verbis vindicare: i.e. vindicia correpta manu in re atque in loco præſenti. Apud prætorem ex 12.tab.fiebat in quibus ita potuit eſſe ſcriptum: Si qui in iure manum conſerunt, vtriq; ſuperſtitib.præſentibus, vindicias ſumunto.Cic. lib.1.de Orat. Multiſque præeſſem, qui te ex iure manu conſertum vocatur. Hot. in comment.in Orat.pro Cæcin.Conſerere manus, inquit, dicebatur in vindiciis, qui vim moribus, feſtucas, inter ſe, quaſi haſtas, dicis cauſa committentes, faciebant. Atq; illud manu conſertum Turn.vult ex formula ſine caſus mutatione dici, vt apud Cic. Condemnari arbitrium pro ſocio. Manu conſertum autem antiquitus dictum pro manus, eliſos, eo more, de quo Cic.in Orat.diſputat. Ennius vero octauo annali hoc genus loquendi tranſtulit ad bella:

Miſcent inter ſeſe inimicitias agitantes.
Non ex iure manu conſertum, ſed mage ferro
Rem repetunt, regnumq; petunt, vadunt ſolida vi. Prat.

Briſſ. in dd.locis ſemper vult legendum eſſe manum conſertum. Veteres non tantum dicebant conſerre manum cum hoſte in prælio, ſed & cū aduerſario, à quo fundus per in rem actionem petebatur. Petitor enim poſſeſſorem ex iure, id eſt, ex eo loco, in quo prætor ius dicebat in rem præſentem Manum conſertum vocabat.Briſſ.Conſerere agrum.Hinc Conſita. Briſſ.ex ff.

Conservabvs pro Contubernalib.in l.27.§.adfini. ff.de inſtr. vel inſtr. Eadem forma & conſoceios dixit Vlpian. in l.32.§. proinde ſi duo, ff.de donat.int.vir.Briſſ.

Conservare exiſtimationem. Rem vel ius ſuum, ſententiam, Briſſon.ex ff.& C.

Ea conſeruanda ſunt, id eſt obſeruanda, l.10.de pact.Briſſ.

Conservator eſt iudex datus ad defendendum aliquos à manifeſtis iniuriis, iudiciali ordine non vtens. hanc diffinitionem tradit Io.Andreas in cap.fin.verſic.notandum, de officio deleg.libr.6.& probatur extra eod.tit.& lib. cap.1.qualis eſt; Lutetiæ Pariſiorum conſeruator priuilegiorum ſcholarium; Eſt & alius conſeruator priuilegiorum nundinarum Lugduni. Quæ, qualiſve ſit eius iuriſdictio, & in quos extendatur, hic referre inſtituti noſtri non eſt. Apud eum ſyngrapharum agnitiones, & literæ cambii verſantur. Huius commeminit Bart.in l.ſi fideiuſſor.§.quædam. ff.manda. ex quo obſeruatiſſime colligit in curia mercatorum debere iudicari ex bono & æquo.Prat.Tales etiam ſunt, qui aliquibus (vt à manifeſtis iniuriis & violentiis tueantur eoſdem) plerunque à ſede Apoſtolica conceduntur.Et deputari non poſſunt, niſi Epiſcopi, vel eorum ſuperiores, aut abbates, ſeu dignitates, vel perſonatus in Cathedralibus, vel collegiatis Eccleſiis obtinentes: & vices ſuas aliis committere non poſſunt, niſi hoc eis competierit ex beneficio literarum, & perſonis tantum, quę ſuperius ſunt expreſſę: vt in c.fi.de off.deleg.lib.6.Ioan.Bell.etymol.

Conservvs, l.9.§.1.ff.de pecul.l.25.§.Pedius, ff.de ædil.edict.Br.

Consignare in l.creditor, 20.C.de pign.tit.gener.& l.acceptā. C.de vſuris, ſignificat obſignare, & deponere in manib.Prat.

Consignari tabulæ, inſtrumentaque dicuntur, quæ anuli impreſſione ſignantur.l.vlt.ff.de dot.præleg.l.penul.ff.de donat. int.vir.& vxor.l.24.qui teſta.fac.l.23. C.ad Velleian.Plaut.in Curculio. Eamus intro, vt tabulas conſignemus. Cicero pro Quintio, Tabulæ, inquit, maxime ſignis hominum nobilium conſignantur.Prat.Hinc eodem ſenſu

Consignatio tabularum, & inſtrumentorum dicitur, l.1.§.1. ff.de falſ.& l.inſtrumentorum, §.1.ff.eod.Prat.

Consignare legem, eſt pactionem ſcripto redigere, l.Iulianus §.idem Iulianus, ff.de act.empt.& vendit.Prat.

Consignare teſtationes, pro ſubſignare dixit Vlp.l.moris, §.1. ff.de pœn.Briſſ.Prat.

Consignare autem (vt ad primum ſignificatum redeamus) non videtur, qui conſignatum readſumit, gl.in d.l.acceptam. C.de vſur.Boerius lib.1.quæſt.q.23.Briſſ.Prat.

Consignatam pecuniam in publico deponere l.64. id eſt in ſacculo ſignatam & repoſitam.Briſſ.

Consignationes ſunt perſcriptiones & tabulæ teſtificandi gratia factæ & obſignatæ.Prat.

Consilivm pro conuentu iudicum in l.1.ff.de offic.conſul l.2. ff.de offic.eius cui mand.eſt iuriſ.l.27.ff.de manu.teſt.& paſſim in tit.de manum.vind.l.1.& vlt. C.de vind.libert l.2.& 3. C.ſi aduerſ.liber. Theop.in §.eadem.Inſtit.quib.ex cauſ.manum.non lic.Conſilium ait eſſe συνέδριον φανερῶν ἀνδρῶν, καθ' ὃ παρὰ τοῦ ἐπαυτοῦ χρόνου συνιστάμενον ἐγένετο ἢ τοῦτο τὸ κατάλογον, ὁ υἱὸς ἐν ὀνόματι δημοσίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Idem ſubiicit, quod & ab Vlpia.in Inſtit. tit.1.traditur, Romæ in conſilium adhibitos 5.ſenatores, & 5. equites Romanos: in Prouincia vero 20.recuperatores ciues Romanos, apud quos cauſam probate minor 20.annis ſeruum manumittens, ex l.Ælia Sentia cogebatur.Briſſ. Vide etiam Aldobr.d.§.eadem.vbi Theophili ſententiam improbat.

Consilivm præbere, exercereque dicitur prætor, vel conſul, qui conſilium cogit l.1.ff.de offic. conſul. & l.2.ff.de off. eius cui mand.eſt iuriſd.& alibi ſæpe.(Eodem ſenſu accipitur apud Vlpian.in epitom.tit.1.§.eadem lege.) Qui vero aduocantur, in conſilium adhiberi, in conſilio eſſe, in conſilium adſidere dicuntur l. vlt.ff. de offic. aſſeſſor .l.29. ff.de legat.2. Plin.lib.6.epiſt.ad Maximum, Adhibitus, ait, in conſilium à præfecto vbi audiui ex diuerſo agentes ſummæ ſpei adoleſcentes.Idem eo.lib.de Iauoleno, Intereſt tamen officiis, adhibetur conſiliis. Quintilian.lib. 4.c. de narrat. Interim propter aliquem in conſilium adhibitum nos repetere illa ſimulemus.Briſſ.in conſilium aduocari,adſumi,euocari,ire,rogare, proferre ad conſilium.In conſilio eſſe alicui.In conſilio,apud conſilium, adhibito conſilio, manumittere. Is adhibitis conſilio ſuo prætoribus dixit, Briſſ.ex ff.& C. Plinio.

Consilivm exerceri Die cognitionum, vel ſolet prætor conſilium exercere,vel ſolet præbere conſilium.Erat & alius dies cognitionum in quem edicebatur concilium, id eſt,conuentus.Cum prætor cognitionum die de cauſis adhibito conſilio cognoſcebat, tunc exercuiſſe conſilium recte videri poteſt, l.2.de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. Proinde ſi reus poſtulationum die deſiderio actoris contradiceret, vel diem ad ſui defenſionem poſtularet, ſic in diem cognitionum res deferebatur, vt tamen actio edita,actis poſtulationum inſereretur. Scribas enim fuiſſe,qui notis acta præſidum ſcribebant,teſtatus eſt Modeſt.c.32 Ex quibus cauſis maiores. Eoq; pertinet illud Senec.epiſt.lib.14. Quid loquar verborum notas,quib. quamuis citata excipitur oratio,& celeritatem linguæ manus ſequitur.Ræuard.pro tribunal.lib.ſing.c.9.quem vide hic.Sic

Consilivm præbere. Fuiſſe videtur certus quidam cognitionum dies, quo minori manumittere volenti, & aliis omnibus,qui quid ſine ſententia conſilii prohibentur facere,quiq; in integrum deſiderant reſtitui, conſilium prætor præbere ſolet. Minor annis 20.lege Ælia Sentia,manumittere ſine conſilio prohibetur c.4.§.2.de manum.vindic.§.eadem.Inſt.quib. ex cauſis manum.non licet. Et idcirco præbere conſilium dicebatur minori prætor manumittere volenti, cum ſedens pro tribunali, adhibitis quinque ſenatoribus, & totidem equitibus Romanis cognoſcit,an cauſę manumiſſionum,quas anni 20.minor allegat,iuſtę ſint,& non ex luxuria potius,h.e.prodigalitate proficiſcantur, quam ex affectu, l.vnic.in pr.de offi. conſul.l.5.6.& 16.de manu.vind.l.27. de manu.teſt. Theoph. in d.§.eadem.Et tunc quidem ſi prætori,& toti conſilio cauſæ viderentur iuſtæ, apud ſe minori vindicta ſeruum manumittendi faciebat prætor de conſilii ſententia poteſtatem: vindictaque eius qui manumittendus erat, capiti impoſita, hæc ſolennia verba pronunciabat: Aio te libervm more qviritivm: Et ſtatim peracta manumiſſione, in acta nomen manumiſſi referebatur, vt eſt à me dilucide probatum Variorum lib.4.c.9. Quibus etiam conſentaneum eſt illud Cornuti in Perſium: Vindicta eſt virga prætoris, qua manumittendi à prætore in capite pulſantur: ideo ſic dicta, quia eos vindicat libertati. Eoque pertinet quod ſic reſcripſit Imperator Gordianus: Et ſi minor 20.annis, vt allegas, conſtituta, ſeruum tuum ab eo circumſcripta, in concilio manumiſiſti, tamen vindictæ impoſitio, qua libertas iuſta munitur,ne obtentu quidem ætatis reſcindi poteſt,l.2.C.ſi aduerſ.lib, Per concilium,conuentum intelligit Imperator prouincialem. In prouinciis enim extremo concilii ſiue conuentus die præbebat præſes aut proconſul conſilium, auctore Theophilo. Et ſic quidem differunt,In concilio,& apud cōſilium manumittere, quod à nemine eſt animaduerſū.Ræuar.lib.Protrib.ſing.c.12.

Consilivm proprie eſt conſeſſus eorum,qui cauſam vel publicam,vel priuatam,cum prætore aut iudice cognoſcunt: vnde illud:Cauſa cum conſilio cognita.Prat.

Consilivm, vel à conſulendo, vel quod in vnam ſententiam plurium mentes conſiliant, & tandem expenſis rationibus conueniant,ad ſtatuendum id, quod rectum eſt, ſed à ſilendo credibilius dictum putatur,quo maxime inuenitur.Feſto lib. 3.Spicg.Prat.

Consilivm accipitur plerunque pro quadam congregatione ad aliquid cum deliberatione tractandum deputata. Cic. pro Roſc.qui ex ciuitate in Senatum propter dignitatem:ex ſenatu in hoc conſilium delecti eſtis,propter ſecuritatem. Olden. Hinc etiam conſilium apud Saluſt. in bello Iugurthino illud intelligi videtur,quod more maiorum Imperatori rem militarem adminiſtranti ſolebat adeſſe. Ita more maiorum, de Metello Imperatore ſcribens, ex conſilii decreto per legatos Iugurthæ imperat argenti pondo ducenta millia. Prat. Ex conſilio Labeonis, vel alterius ICti,id eſt,ex præceptis ac regulis ICtorum.Briſſ.

Consilivm ante factum inire oportet: non autem poſtea cauſari ignorantiam,niſi præter opinionem quid emergat fortuito.Nou.de hęred.& Falcid.§.ſed neque illis.conſt.1.Nam nemo redargui poteſt quod futurum non præuiderit. Nouell.de his qui nupt.ite.§.duo igitur huic,conſtit.22. Bene autem vniuerſa geruntur,& competenter, ſi principium fiat decens, & amabile Deo.Nou.Quomodo oport.epiſc.§.ſancimus igitur,conſtit.6.Old.Prat.

Consilii plenioris effectus,eſt correctio errorum & reſtitutio in melius.Nouell.de his qui nupt.iter.§.vetuſt.plane conſtit. 22.Multa autem quæ videntur iuſta, ſi pleniore conſilio perluſtrentur,erunt corrigenda,d.§.vetuſtas. Euentu enim temporis edocemur,ibi. §.per cauſam vero neceſſariam. Rerum experientia docet certo,quid ſit damnoſum,quid vtile. Nou. de appell.in prin.conſt.23. Infinitatem rei eiicere, medicina eſt optima.Nouel.Vt determin.ſit num.cler.§.ex omni igitur. Etiam magnus ille Papinianus aliquando non ſatis definiuit medendi rationem in negotiis.Nouell.Vt credit,primum aggred.§.cæterum ſi fideiuſſor.conſtit.4.Old.Prat.

Consilivm & iudicium non ita multum differunt. Nam venerandæ antiquitati conſulere fuit iudicare, h.e. de vtili & honeſto decernere.Vnde Senatuſconſult.nomen traxit.Et nunc quoque ſi quid intereſt, hoc fuerit, quod in iudiciis contentioſa,in conſiliis vero voluntaria iuriſdictio exercetur, l.2.ff. de offic.proconſ. Iudicia item aperte tractantur, conſilia autem plerunque ſemotis arbitris. Alioqui effectus vtrorumq; eodē contendit. Vnde adſeſſores quoq; iudiciorum,dicuntur conſiliarii,l.cōſiliariis,& l.vlt.ff.de adſeſſ. Quid autem iudex poteſt conſulere vtilius atque honeſtius,quam vt diſſentientes redeant in concordiam,quam Deus amat.Sæpe enim progreſſu litis,& controuertentes ipſi,& eorum cognatio ad perpetua rapitur odia,quæ interdum & vitæ & bonorum diſpendio exercentur.Old.Prat.

Consilivm & mandatum in hoc differunt, quod mandatum ſpecies quædam eſt imperii, quod pro ſocietate generis humani receptum eſt, vt quod cuique negotium datum eſt, id mandatoris periculo conficiatur. Conſilium autem ab imperio prorſus alienum eſt,nec vllam voluntatis eius,qui conſilium dat,ſignificationem habet.Itaque rem conſultoris arbitrio permittit,nec vtrum fiat,nec ne,laborat. Itaque ex conſilio nulla naſcitur obligatio. at ex mandato naſcitur.Hæc ex l.1.in fin.& l.2.ff.mandat.& l.conſilii,de reg.iur.Prat.

De Consilii ſententia pronunciatum dicebatur, quod ex eorum qui in conſilium adhibebantur, ſententia ſtatuebatur,vt apud Cic. ſæpe & Apulei.apolog.1. quæ verba his notis D.C. S.ſcribi ſolita Valerius Probus eſt auctor.Sic cauſa cum conſilio cognita eodem ſenſu dicebant veteres.Briſſ.Prat.

Consilivm in rub. C.de vind. & apud conſilium manu. ſumitur pro conuentu, tametſi Azo in ſum.eod.tit.pro loco illo,in quo celebratur, vel exercetur iuriſdictio voluntaria: cuius ſententiam probat Albericus, licet Accurſius l.1.C.eod. dicat poni pro præſidentibus in conſilio.Prat.

Consilivm pro deliberatione poſuiſſe videtur Alexander Imper.l.1. C. qui, & aduerſ. quos in integr. & aliquid faciendi, vel non,excogitata ratio.Cic.1.de Inuent.

Consilivm eſt collegium eorū qui manumiſſioni, cognoſcendæ cauſa erant conſtituti; quod in vrbe Romana conſtabat quinq; ſenatoribus,& viris quinque equeſtris ordinis,in prouinciis XX. Recuperatoribus,ciuibus Romanis, Vult.in comment.Inſtit.qui & ex quib.cauſ.manum.non poſſ.§.2.nu.2.

Consilivm etiam ſæpiſſime in libris I.C.ſumi ſolet pro ſuaſione & hortatu. §.tua tantum. Inſt.mand.l.conſilii. ff.de diuerſ. reg iur. l.ſæpe 53.ff.de verb.ſign. & alibi ſæpiſſime,quo ſenſu recte Theophil.d.§.tua tantum,adpellatur συμβουλὴ καὶ ἡ συμβουλία. Itaque à mandato differt.d.§.tua tantum. Prat.

Consilivm & euentus continentur fraudis nomine, l.1. C. qui manumit.non poſſ.

Consiliarii, Conſiliatores, Lactant.2. Plin. 4. epiſt. Conſiliantes,l.12.Cod.Th.de legat.Participes,l.vn.C.ſi rector prouinc. Conſiliares,l.5.ff.de offic.aſſeſſor.adde Cuiac.Nou.119. Goth.ad l.1.§.3.C.de contract.iud.

Consiliarii ſunt iudicum comites,& adſeſſores,qui iudicib. adſident.l.pen. ff.de offic.adſeſſ. & l.conſiliarios. C.eod.Prat. Græci conſiliarios vocant συμπόνους, quod Haloander male vertit collaboratores:recte vetus interpres, conſiliarios:& ita innumeris locis adſeſſores ſiue conſiliarios Græci modo συμπόνους, modo παρέδρους, συνέδρους, συμβούλους vocant,Latini etiam participes l.1. Cod.ſi rector prouinc.vel ad eum pert.l.1. C.de contr.iud.l.2.C.Th.de inc.nup.Plautus Milite:ſocium tuorū conſiliorum & participem conſiliarium. Et conſiliatores: vt filium Dei ſalutem certiſſimam hominū Dominum noſtrum Iesvm Christvm, quem Sibylla συμβουλον vocat, Lactant. conſiliatorem interpretatur 2.& 4. Plin.4.Epiſt. In gerendis honorib. conſiliator & rector. & ſæpe in tranſlatione veteris teſtamenti.In l.12.C.Th.de legat.à conſiliantibus, vt Horat. conſiliantibus diuis.Cuia.in Nouel.Iuſtin.119.circa med.

Consistere nonnunquam eſt iudicio congredi,in iudicio ſtare aduerſus aliquem.l.1. Cod qui pet.tut. l. vix certis,53.ff.de iud.l.7. ff.ad legem Cornel. de falſ.l.5.ff.de manum.l.49.ff.de pet.hæred.l.9. ff.de liberal cauſ.l.13.§. & in ſuperficiariis.ff.de pignor.l.1. C.de act.empt.l.1. C.de magiſt.conuenu.l.1. C.ad l. Fab.de

Fab.de plag.l.i.C.qui legit.perſo.l.3.C.de except. Proinde in l.19.ff.de adult. vbi vulgo cum accuſatore conſtituerit, longe rectius Florentiæ ſcriptum eſt, Cum accuſatore conſtiterit. Briſſ. Conſiſtere aliquando dicitur, quod valet,efficax eſt, vtile eſt.actio,emptio,petitio,iudicium,legatum,conſiſtit. Id in eo conſiſtit,id eſt,poſitum eſt.Sic fructus hominis in operis conſiſtit.l.4.ff.de oper.ſeru.Vſuſfr.ex fruendo conſiſtit.Ea nutu conſiſtunt. Conſtitit pro conſiſtit,ſæpiſſ.in ff.Conſiſtere cum debitoribus,& aliis,i.contra eos. Conſiſtere iudicio, actione,actionibus,contra alios.Briſſ.ex ff. Conſiſtere quoque idem eſt,quod conquieſcere. vt apud Cic. conſiſtere,inquit,eius animum ſine furore ac amentia non ſinunt.

CONSISTORIVM,cuius meminere Impp.l.fi.C.de offic.diuerſ.& l.1.de comit. conſiſt. diffinit. Suid. συνέδριον καὶ τὸ συνήγμα ἔνθα περὶ τῶν ἐπειγόντων βουλεύονται, in quo legatos & quoſcunq; ſe adeuntes princeps admittit & audit, & de cauſis cognoſcit, inquirentibus & deſpicientib.conſiſtorianis, vt ait Ammian. Marcell.lib.15. Ex quibus locis adparet conſiſtorium ad principis συνέδριον referri.quod & colligitur ex Nouell.23.§.ad hoc ſancimus. Sed & ad iudices ad eoſve quibus iuris dicendi poteſtas eſt,referri poteſt.c.Romana.de appell.lib.6. Quibus igitur nulla iuris dicendi poteſtas à lege, vel principe conceſſa eſt. quive principes non ſunt, Conſiſtorium habere non dicuntur.Briſſ.Prat.Locus in quo iudices conſiſtunt. Hinc Conſiſtoriani comites.Rubr.de Comit.

Sunt autem CONSISTORIANI, qui ius ſedendi in conſiſtorio habent.Appellantur apud Ambroſ.epiſt.27.lib.5.Et eſt tit.lib. 12.C.de comitibus conſiſtorianis,vbi C.Hegendorphinus in exegeſi ſua docet,qui ii dicerentur:de comitibus conſiſtorianis(inquit)id eſt,de comitibus conſiſtorii Cæſaris. Conſiſtoria autem dicuntur archiua à Cæſarea,& Imperatoria Palatinæ domus,quæ etiam vocantur Auguſtalia.Anchor.

CONSOBRINI, Conſobrinæ proprie,qui quæve ex duabus ſororibus propagantur,quaſi conſorrini.l.1.§.4.& l.vlt.§.eod.gradu.ff.de gradib.& ad fin.§.4.Inſt.de gradib.cognat.Paul.lib.4. ſent.tit.10.Non.Marc.c.vlt.lib.de propr.ſer. Obtinuit tamen & patrueles quoque fratres, id eſt, ex fratribus natos,& amitinos, id eſt, ex fratre & ſorore genitos, communi conſobrinorum nomine appellari.d.l.vlt.§.eod.gradu. & § 1.Inſtit.de legit.adgn.ſucc.l.1. C. vnde legit. Idque per abuſionem fieri Theoph. ibid. dicit: κυρίως γὰρ κονσοβρῖνοι λέγονται οἱ ἐκ δύο ἀδελφῶν τεχθέντες. Sunt & conſobrini quidam in ſexto gradu,hi ſunt patruelium, conſobrinorum, amitinorum filii. Conſobrina.l.vlt.ff.de ſenatorib.l.77.§.cum exiſtimaret.ff. de leg. lib.2.l 27.§.hæres, ff.ad Treb.l.23.& l.24.ff.de cond.inſt.l.3. C.de his quę vt indign.Briſſ.Conſobrinus,conſobrina,etiam, eſt auunculi & materteræ filius,filia.Briſſ.vlt.edit. Quod autem Paulus l.vlt.§.8.ff.de gradib.ſcribit,ſororum fratrumque meorum nepotes nepteſq; conſobrinos eſſe : obſcurum videtur. nam illi non Conſobrini, ſed Sobrini appellantur. Reſpondetur autem Paulum ita ſenſiſſe, vt qui inter ſe ſobrini ſunt,leui abuſione dici inuicem poſſint conſobrini : veluti ſi qui inter ſe fratres ſunt,ſe confratres adpellarent.Hoto.

CONSOCERI dicuntur ait Theoph. quorum alterius filia , alterius filio nupſiſſet.§.9.de nupt.Vtitur Vlp.l.32.§ proinde.ff.de donat.inter vir.Hot.Prat.

CONSOCRVS apud Sueton

CONSOLIDARI dicitur vſuſfructus,qui ad proprietatem, à qua abſceſſerat, reuertitur, eique coniungitur, commiſcetur, & cum ea confunditur l.6.ff.de vſufr.adcreſc.

CONSOLIDATIO eſt proprietatis cum vſufructu coniunctio. Imp.§.2.de vſufr. Vel ex contrario:ſi vſufructuarius proprietatem rei acquiſierit: quæ res conſolidatio appellatur. Hinc fructuarius proprietatem acquirens, conſolidare dicitur,l.3. & l.6.ff.de vſufruct.accreſ. Hinc apud Iauol.l.à libert.35.ff.de bon.libert.ſolida proprietas dicitur, in qua vſusfructus ineſt; itemque apud Paulum l.Sempronius,26.§.1.de vſufruct.leg. Hot.Regula Fabri eſt Gallici IC.clariſſ. Ea quæ iure conſolidationis accedunt,non eadem eſſe in cauſa,qua id,cui miſcetur:ſed alio iure haberi, & propriam quandam, & ſui generis eſſe ſpeciem.§.ſi cui.Inſt.de leg.Conſolidationem Vlp.& cæteri vt apparet,ex eo vocarunt(l.idem de vſufr.acc.)quod quę à ſolido iam diuulſa erant, iterum ſe ſolido iungant, & veluti in vnum redeant. Ea figura,qua alibi (ſed audaciore) lectum eſt,Coadunare:pro eo quod eſt,in vnum conferre,vel miſcere, l.ſi plures, de pact. Sed videndum, ne non tam verum ſit iſtud,quam plerique id mangonizando vulgarunt. Et promptum eſt,contradicere in primis:Nam reſponſum a Iulio Paulo eſt,l.4.de iure dot.Id quod iure conſolidationis doti acceſſit, non aliam dotem videri,ſed dotis augmentum eſſe.Nõ etiam legem & cauſam res quęque in eo traditam,cui accedit,ſeruat & ſequitur,vt ait Scæuol.l.quidam,de iure dot. Denique non primus contractus & ipſa origo , ita rem in totam in agendis rebus informat, & velut inficit, vt nulla ſit propria eius ratio, quod deinde ex lege initio accepta, aut iuris conſtitutione rem geſtā ſequitur.l.ſi procurator.mand.Quippe nec nouum videri poteſt,aut aliud,cuius origo ex vetere,aut eadem cauſa ducitur.l.cum filius.§.hæres,de leg.2.Nec mutant,quę Fabrum mouere,ſed plane pro nobis faciunt, ſi recte intelligantur.l.Mæuius,§.fundo,de leg.2.& d.§.ſi cui. Sed ea quæ dicta ſunt,ita recipi poſſunt, ſi aliqua differentia eſt rerum,vt conſtitui poſſit, vtra alteram perimat,& in ſe trāſferat.Nec enim anxiam,vel obſcuram habet diſputationem,an tanquam ſublata obligatione, cui minus virium aut fauoris:ea quæ extracta erant è ſolido iam confuſa & ſolido miſta,in vnū redeant: ſicut & quædam alia cauſę potentiori iuncta,vim ſuam amittunt.At vbi eadem ac par eſt duarum obligationum poteſtas, non videntur eæ inter ſe miſceri:cum dicere non poſſis,quare hæc magis quam illa alteram conſumat.l.ſi reus,de duobus reis.Ita & hic τὸ ἰσάζον, vt multa alia,conſolidationem impedit.l.cum enim de ſtipul.ſeru.Curtius lib.2. εἰκαστῶν. c.46.

CONSONAT,& conſonans eſt.Briſſ.ex ff.

CONSORINI,vide paulo ante Conſobrini.

CONSORTES fratres dicuntur,non diuiſo patrimonio,id eſt,qui bona communia habent.l.21.fin.de excuſ.Sic Conſors frater, Plin.epiſt.18.lib.8. Feſto ſors & patrimonium ſignificat.Briſſ. ex ff. & C. Hinc Conſortium pro Societate & communione Conſortium vitæ,munerum. (& C.

CONSORTIVM pro coniugio, ſeu licito, ſeu illicito.Briſſ.ex ff.

CONSORTIVM curiale. pro collegio & ordine.Briſſ.ex C.

CONSORS, eiuſdem ſortis & conditionis eſt, vt ait Varro lib.5. ling.lat. & eum ſecutus Bald.in l.dudum. C.de contrah.empr. & ſignificat dominii participem. vide Alciat.l.proximi, ff.de verb.ſignif. ſed pro ſubiecta materia aliter atque aliter καταχρηστικῶς accipitur.In d.l.dudum.ſumitur pro dominii participib. Ii etiam, quibus talis communis eſt res, conſortes adpellantur.Tit.notus eſt in Iuſtin.C.de Conſor.eiuſdem lit.Spig.Vide Ræuard.l in ambiguis.§.quoties.ff.de reg.iur.

CONSORS munerum,petitionis,litis. Briſſ.ex C.

CONSORTES in libris feudorum dicuntur dominus & vaſallus quaſi σύμμαχοι eiuſdem militiæ ſocii, eiuſdemque fortunæ participes,lib.feud.3.tit.3. Prat.

CONSORTIVM quaſi eiuſdem ſortis, hoc eſt fortunæ, & conditionis in omni re & negotio.l.1.ff.de rit.nup.l.vlt. C.de ſeruis fugitiuis.Oldend.

CONSORTIO, communio l.96.§.3. ff. de ſolut. Quod verbum Velleius Paterculus lib. poſteriori vſurpat. Vt & Tribunitiæ poteſtatis conſortionem Neroni conſtitueret. Briſſ. in paret.

CONSPECTV deterreri, conſpectum ædium aufferre.Briſſ.ex D.

In CONSPECTV Prætoris facta iniuria: In. conſpectu habere ædificia,Briſſon.ex ff.

CONSPIRATIO eſt quædam fraudulenta confœderatio facta in præiudium alicuius perſonæ, vel dignitatis. Hanc quia ferè nunquam non doloſa cenſetur, ideo ſeuere lex iubet vindicari.Sed & Imperat.Adrian. priuatum quoque ſtatuit, vindicari ſcelus aduerſariorum, quibus opprimitur litigantis innocentia.l.viuus.ff.de re iudic. Old.Prat.

CONSPONSORES à Cicerone dicuntur qui à Iuriſconſul. correi debendi:id eſt, qui eiuſdem obligationis ſunt debitores. Cic. ad Attic.lib.12. Tamen velim des operam, vt inueſtiges ex conſponſorum tabulis,ſit ne ita.Idem Leptæ,De tuo negotio quod ſponſor es pro Pompeio, ſi Galba conſponſor tuus redierit Connan.lib.6.c.5 nu.1.Prat.ex Hor.

CONSPONSOS antiqui dicebāt fide mutua colligatos.Feſt.Hot.

CONSTAFOLARIOS,dictione ex Latino ſiue Gallico,& Germanico conflata, hodieque Conſtofeleros vocant Germani, præſertim qui ad Rhenum habitant, aſſeſſores iudicii, decuriones, *die conſtofler,* olim à Stafolo Comitis, hoc eſt, iudicis fiſcalis, quæ vox Germanis gradum ſignificat. Sic enim illi tribunal iudiciarium innuebant à gradibus, per quos ad id aſcenditur,quando ſolent editiore loco ſedere iudices.& erant olim ſub Francis omnes prouinciæ Comitum, qui Germanis Graphiones dicuntur, hoc eſt, iudicum fiſcalium diſtrictibus diſtinctæ. Vnde & tribunal prætoris vocarunt *Staffelſtein.* In antiquiſſimis priuilegiis Nouientenſis Abbatiæ, quam Ethico Germaniæ primæ dux, non procul Seleſtadio, aſſentiente vxore ſua Bertſuinde conſtituit, legimus, *vnd ſoll der Hoff haben zvveen Staffelſteine, vnd einen Stock.* Deprauatus locus eſt in impreſſis Ripuariorum legibus, titulo de Intertiatione in his verbis : Si autem extra regnum ſupra 80.(ſubaudi noctes) ad Regis ſtans polum, vel ad eum locum vbi Mallum eſt, autorem ſuum in præſenti habeat. Tu pro ſtans polum,ſcribe Stapholum. Ruiſum inferius titulo,de re propriſa : Si quis caballum, hominem vel quamlibet rem in via propriſerit,aut rem ſecutus fuerit,per tres Marcas ipſam oſtendat, & ſic poſtea ad regis ſtabulum. Vbi legi debet ad regis Stafolum. Recenſuimus autem eius Legis ſinceriorem lectionem ex Codice Wormatienſi manuſcripto. nam impreſſus libellus hic omnino corruptus eſt,habens in titulo, de Reprobis,cum debeat eſſe,de re propriſa. Quo vocabulo,male Latino, res aliena in proprietatem vindicata, intelligitur, id quod in bello captis rebus euenire ſolet. Siquidem

Gallicus ſermo Priſum nominat, quod belli iure publicatum eſt, & deprædationi obnoxium: quaſi dicas, prehenſum, ſiue prenſum. Ex Rhenanicis obſeruationibus. Spieg.

CONSTANS, pro graui. in l. obſeruandum, de off. præſid. pro firmo, in definitione iuſtitiæ. Inſt. de iuſt. & iur. Spie. Conſtante matrimonio, vſufructu, id eſt, durante, permanente. Briſſ.

CONSTANS iudex, voluntas: conſtantiſſimus homo Briſſ. ex ff.

CONSTANTINVS Imp. qui veneranda Chriſtianorum fide Romanum muniuit imperium. l. 5. C. de naturalibus liber. Ab eo

CONSTANTINOPOLIS nomen traxit. Briſſon.

CONSTARE dicitur teſtamentum, quod infirmari non poteſt. Cum dandi caſui iungitur, eſt conſtantem eſſe & perſeuerantem. Significat & manifeſtum eſſe & clarum: vt, Conſtat de eius innocentia: i. manifeſta eſt. & apud Vlp. Conſtat alimenta cum vita finiri. l. cum hi. §. modus. de tranſ. quoque cum ſim. Item conſtat inter omnes, id eſt, nemo negat. Spieg. Prat.

CONSTAT, id eſt, manifeſtum eſt, vel nemine in ſpeciem admonente. Quando enim Iuriſconſult. dicunt, Conſtat, tunc ſemper habent aliquam regulam naturæ præ oculis. Old. Prat.

CONSTITIT pro conſiſtit ſæpius in Pand. Piſanis ſcribitur, l. 68. & l. 98. in fi. de ſolut. l. 34. de negot. geſt. Et conſtiteremus pro conſiſteremus in l. 26. de iud. Briſſon. in parerg.

CONSTITVERE, alias conuenire ſignificat, & conueniendo obligare ſe ad id, quod iam debitum eſt: Sic conſtituere pecuniam, eſt iam ante debitam abſque ſtipulatione promittere. Theophil. in §. de conſtit. Inſt. de act. ἀντιφωνεῖν dixit, Demoſt. in orat. contra Theocrinem καὶ τάξασθαι. Latius autem patet, quam fideiubere: primum quod permiſſum ſit, vt aliud pro debito conſtituatur. l. 1. §. an poteſt. ff. de conſt. pec. Cum ſit diuerſum in fideiuſſione. l. ſi ita, ff. de fideiuſſ. Deinde quod non ſolum pro alio, ſed pro ſeipſo quis recte conſtituat. §. de conſtituta. Inſt. de act. Fideiuſſor vero non pro alio intercedit. Inſt. de fideiuſſ. in pr. Deniq; conſtitutum nudo duntaxat pacto fit nulla ſtipulatione interpoſita. d. §. de conſtituta. ſecus eſt in fideiuſſione. Olden. Prat. Debitum autem oportet eſſe, quod conſtituitur: non quidem in perſonam: id eſt, non ab eo præciſe qui conſtituit, ſed (vt Vlpianus ait) in rem, id eſt, generaliter, ſiue ab illo, ſiue ab alio. l. eum qui. §. 2. ff. de conſtit. pec. Nam vt idem ait in l. hactenus. eo. hactenus conſtitutum valebit, ſi quod conſtituitur, debitum ſit. Et haſce quidem differentias recenſet Duar. l. 5. §. ſatis acceptio, ff. de verb. oblig.

CONSTITVERE poſſunt, qui bona vel peculia habent cum libera adminiſtratione. Gœdd. l. 182. de verb. & rer. ſignif.

CONSTITVERE alias, eſt formare & bonam diſpoſitionem adhibere. Et ſic conſtituta iudicia rectius dicuntur, quam proceſſus iuris. Old. Prat.

CONSTITVERE in l. 2. §. 2. vbi Gothof. de conſtit. pecun. eſt promittere.

CONSTITVERE eſt conſiſtere & conſtare l. 39. ff. de excuſ. tut. Pr.

CONSTITVERE, cum parte ſtatuere & deliberare. Alc. l. bonæ. C. de pact. Spieg.

CONSTITVERE diſceptationem, id ſonat, quod vulgus dicit, Accordare ſcripturas. Spieg. Prat.

CONSTITVERE iudicium vel quæſtionem, in publicis duntaxat iudiciis, dicitur Quæſitor, qui iudicium reiectione vtrinque facta, certos conſtituit iudices, qui ſibi iurati in conſilio adſint, & ſecum cognoſcant: in priuatis vero iudiciis, quum prætor vrbanus iudici aut recuperatoribus à litigatoribus acceptis, poteſtatem de cauſa cognoſcendi & iudicandi facit. Cic. pro Cæcin. Qui igitur conuenit, quæ cauſa fuerit ad conſtituendum iudicium, eandem moram eſſe ad iudicandum. Hotom. Vel ſic,

CONSTITVERE iudicium prætor in priuatis cauſis dicitur, cum agendi poteſtatem litigatoribus: iudicandi vero iudicibus ſumptis permittebat. Hot. Prat.

CONSTITVERE rem, Cicer. in eadem orat. pro Cæci. dixit, quod ante dixerat: Conſtituere iudicium: alibi autem, Conſtituere quæſtionem, dicere conſueuit.

CONSTITVIT actionem prætor. Conſtituta actio. Conſtituere actorem, curatores, id eſt, creare. Briſſ. ex ff.

CONSTITVERE in re præſenti, deliberare item cum re præſenti dicebatur, cum quid ſtatui, tranſigique non poſſe, niſi in loco ipſo, ſignificabant. vt fit hodie in his actionibus, à quibus interdicta retinendæ poſſeſſionis auſpicari ſolemus, & in huiuſmodi rebus aliis, quæ non niſi in locis ipſis explicari ſolent. Teutonice, *auff den augenſchein gehen*. Spieg. (act.

CONSTITVERE ſponſalia, nuptiaſve, l. 13. §. 1. ff. de public. in rem.

CONSTITVERE, mandare, ac fideiubere differunt: Conſtituimus enim nudo conſenſu eoque ſufficiente ad actionem producendam, §. 9. Inſt. de act. Mandamus credi, etiam abſentes: Fideiubemus quidem præſentes tantum, ſed tamen verbis. l. 12. C de fideiuſſor. l. 32. ff. mandat. l. 3. in fi. ff. de admin. rer. Et ſic quoque differunt mandator, fideiuſſor, & is qui conſtituit. In eo autem conueniunt, quod pro alio hi omnes interueniunt, Goth. ad l. 3. C. de conſtit. pecun.

CONSTITVERE hæredes, ædiles, quæſtores. Conſtituere iura, id eſt, condere. Conſtituitur obligatio, i. contrahitur. Conſtituere debitores rei. Conſtituere pretium, vectigalia. Briſſ. ex ff. & C.

CONSTITVERE apud ſe. ſibi proponere. Briſſ.

CONSTITVI in dignitate, munere, diſcrimine, id eſt, poni, verſari, viuere. Conſtitui in ſacris paternis, ſuæ poteſtatis conſtitutus & ſui iuris. Is conſtituitur infamis. Conſtituere dotem. Briſſ. ex ff. & C.

CONSTITVI curator, id eſt creari dicitur, l. 1. §. hoc autem, ff. de carbon. edict.

CONSTITVERE quæſtionem eſt decernere vt iudicetur.

CONSTITVERE ſeruitutem non eſt ſimpliciter cedere, ſed re ipſa imponere. Conſtituuntur enim per patientiam, vel traditionem. l. 13. §. 1. ff. de pub. id eſt, ſi inducatur quis in prædium, vel eum, is qui cedit, ſeruitute vti patiatur. l. 3. ff. de vſufruct. l. 1. in fin. ff. de ſeruit. ruſt. patientia autem illa pro traditione habetur, vt colligunt interpretes ex l. pen. ff. de ſeruit. qui enim ſeruitutem debet, pati debet. l. quoties, 15. ff. eod. tit. quæ quidem patientia eſt de natura ſeruitutis, d. l. quoties. ergo patientia habetur pro conſtitutione, d. l. quoties. Briſſ. Prat.

CONSTITVTÆ pecuniæ rei ἀντιφωνηταὶ à Iuſtiniano Nouell. conſtit. 6. vocantur. Briſſ.

CONSTITVTVS, id eſt, poſitus. Sic conſtitutus in dignitate, in munere. Briſſ. ex ff.

CONSTITVTVS vſusfructus tunc dicitur, cum iam quis vti frui poteſt. l. vnic. §. dies, ff. quando dies legati cedit. Igitur

CONSTITVTVS non dicitur ante aditam hæreditatem, vel ante quam dies ceſſerit. Cæteroquin

CONSTITVTÆ ſeruitutes dicuntur, quæ pactionibus, ſtipulationibus legatiſve iam impoſitæ ſunt. l. 10. ff. ſi ſeruit. vind. Bri.

CONSTITVTIO generali nomine dicitur ius, quod à principe conditur, hoc eſt, διάταξις vel διατυπώσεις. porro in tria diuiditur, in epiſtolam, in edictum, & in decretum. Theophil. §. 5. de iur. natur. Hot.

CONSTITVTIO ciuilis, Iuris, Principis. Briſſ. ex ff.

CONSTITVTIONES diuales, hoc eſt, Imperatoriæ. Cenſentur enim Imperatores diui, non quidem apud nos falſa diuinitatis opinione (ſicut apud gentes olim) ſed quia omnes magiſtratus ſunt ordinatio Dei, & Imperator eſt ſummus magiſtratus. Oldend. Prat.

CONSTITVTIO iudicii, controuerſia quædam eſt ante litem conteſtatam, præcedens iudicium, vulgo dicunt exceptiones dilatorias impedientes proceſſum. Cicero in partitionibus. Atque etiam, inquit, ante iudicium de conſtituendo ipſo iudicio ſolet eſſe contentio: cum aut, ſit ne actio illi qui agit, aut iam ne ſit, aut num iam eſſe deſierit, aut illa ne lege, illis verbis ſit actio, quæritur. Old.

CONSTITVTIONES principum accipimus, quodcunque Imperatores vel per Epiſtolam & ſubſcriptionem ſtatuerunt, vel cognoſcentes decreuerunt, vel de plano interlocuti ſunt, vel Edicto præceperunt. Briſſ. ex ff. l. 1. de conſtit. princip.

CONSTITVTIONVM aliæ generales ſunt, aliæ perſonales. Generales ſunt, quæ ad omnes pertinent: Perſonales vero ſunt, in quibus propter certæ perſonæ rationem, à iure communi receſſum eſt: quæ & priuilegia appellantur. Hæc ex d. l. 1. & l. 3. C. de ll. & §. quod principi de iur. natur. Hot.

CONSTITVTIONVM vocabulo intellige reſcripta, ſubſcriptiones, adnotationes, pragmaticas, decreta, mandata, interlocutiones, edicta. vide Goth. ad rubr. C. de legib. & conſtit.

CONSTITVTIO. Quod principi placuit legis habet vigorem, cum lege Regia quæ de imperio eius lata eſt, populus ei, & in eum omne imperium ſuum & poteſtatẽ contulerit. Quodcunque igitur Imperator per epiſtolam & ſubſcriptionem ſtatuit, vel cognoſcens decreuit, vel de plano interlocutus eſt, vel edicto præcepit, legem eſſe conſtat. Hæc ſunt quas conſtitutiones vulgo appellamus. Plane ex iis quædam ſunt perſonales, quædam vero generales: perſonales ſunt, quæ nec ad exemplum trahuntur, quoniam non hoc princeps vult. Nam quod alicui ob meritum indulſit, vel ſi quam pœnam irrogauit, vel ſi cui ſine exemplo ſubuenit, perſonam non tranſgreditur. Aliæ autem, cum generales ſint, omnes proculdubio tenent, ait l. 1. de conſtit. princ. ff. §. ſed & quod de iur. nat. gent. & ciu. Inſt.

CONSTITVTIONVM ſunt quatuor virtutes. l. legis virtus. ff. de leg. Vnde

Quatuor ex verbis virtutes collige legis
Permittit, punit, imperat, atque vetat.

Nam permittit, vt vir fortis petat præmium: Punit ſcelera & delicta. Imperat & præcipit, vt ſtatuta canonica ſeruentur, vt clerici regulare propoſitum, & honeſtum habitum deferentes, continenter & caſte ſtudeant viuere: Prohibet clericos ſecularibus immiſceri negotiis. Et conſtitutio conſulit, quæ virtus poteſt comprehendi ſub prima: nam qui conſulit, ſatis permittit. Old. Prat.

CONSTITVTIO litis, & conteſtatio litis, differunt. Lis à Prætore conſtituitur, litis conteſtatio ab vtroque reo: Litis conſtitutio præcedit: ſequitur litis conteſtatio: Conſtitutio litis formulam

formulam futuri iudicii & quæſtionem exprimit: conteſtatio litis de formula & quæſtione data interponitur: Conſtitutio iudicii eſt extremus Prætoris actus, quem in iure facit: conteſtatio litis eſt primus actus, iudicii, & quidē ille, quo ad datum iudicem in iudicium itur. Gœd. l. 36. de ver. & rer. ſign. n. 15.

CONSTITVTIO ſuſpenſi iuris ſignificat poſtliminium in l. pen. ff. de ſuis & legitim.

CONSTITVTORIA, ſiue Conſtitutitia actio, alias actio conſtitutæ pecuniæ, datur in eum, qui ſe ſoluturum conſtituerit, his fere verbis: Si appareat Mæuium Titio pecuniam conſtituiſſe, eamque pecuniam, cum conſtituebatur, debitam fuiſſe, neque Mæuius aut ſoluat, aut faciat id quod conſtituit: ac per actorem non ſteterit quo minus fieret quod conſtitutum eſt, tum Mæuius damnetur. l. 16. 17. 18. ff. de conſtit. pec. Hoto. & Prat.

CONSTITVTORIÆ actionis requiſita ſunt, vt ſc. 1. conſtituta ſit res debita, 2. vt conſtitutum factum ſit nudo pacto, quibuſcunque verbis. Vult. in Commment. Inſt. de act. §. 8. nu. 8. 12.

CONSTITVTOR, qui pro alio ſe ſoluturum promittit, vel aliqua facturum, & alterius in ſe transfert vel ſuſcipit obligationem. Old. Prat.

CONSTO, conſtas, conſtiti, conſtitum & conſtatum. Old.

CONSTITVTVM, quod ab Impp. reſcriptum ſtatutumve eſt, l. 11. C. de neg. geſt. & alibi ſæpe.

CONSTITVTVM, vocabulum ad ius ciuile pertinens. Et ſignificat diem tempuſque communi conſenſu indictum, quo ſe aliqui in loco certo ac conſtituto ſiſtant. Cic. in Orat. pro Cælio, Quum ſit iis confitendum, nunquam ſe ne congreſſu quidem & conſtituto cæpiſſe de tantis iniuriis experiri. Et in epiſt. ad Attic. lib. 11. epiſt. 1. Atque eo die cogitabam in Anagnino, poſtero autem die in Tuſculano, ibi vnum diem 5. Cal. Igitur ad conſtitutum. Et eleganter tranſtulit in epiſt. ad Marium, ſi quid conſtitutum habes cum podagra, fac in alium diem differas. Varro de re ruſtic. lib. 2. Scrofam enim mane ſalutaui, quum alius eum ſalutaſſet, alius conuitiatus eſſet, qui tam ſero veniſſet ad conſtitutum. Hot. Briſſ.

CONSTITVTVM eſt conuentio, qua quis ſpondet citra ſtipulationem, ſe ſoluturum, quod ipſe vel alius debet. Differt a fideiuſſione, quod pro ſe, nudo pacto, ab abſente, & aliud pro alio, conſtitui poſſit: fideiuſſio iſta non admittit. vide Old. claſ. 4. act. 8. in pr. Vult. in comment. Inſtit. de action. §. nu. 1. Cuia. & Goth. ad rub. ff. de pecun. conſt.

CONSTITVTVM & ſtipulatio differunt. Conſtitutum non fit, niſi de debito: ſtipulari poſſumus etiam id quod non debetur. Ex ſtipulatione datur actio ex ſtipulatu, quæ ciuilis eſt: ex conſtituto datur actio conſtitutoria, quæ eſt Prætoria. Tertio conſtitutum pure factum non exigitur ſtatim, ſed poſt dies demum decem, cum tamen ex ſtipulatione, ſi pure facta ſit, ſtatim agi poſſit, nullo intermiſſo ſpatio temporis. Vult. in comment. Inſtit. de act. §. 8. nu. 6.

CONSTITVTVM pignus quibuſdam appellare libuit, quod alias tacitum dicitur. l. eo iure. §. 1. Ex quibus cauſ. pign. vel hypothec. tac. con. l. vnic. §. 1. C. de rei vxor. act. Sic enim & ſeruitutes iure conſtitutas dicimus, cum ab his ſeparare volumus, quæ natura quodammodo rei & lege imponuntur. l. hoc iure. §. ductus. de aq. quotid. & æſtiu. l. 1. §. vlt. de dam. infect. Donell. de pignor.

CONSTITVTVM tempus pro biennio, quod lege 12. tabul. vſucapioni amittendiſque non vtendo ſeruitutibus, vt ex Paul. lib. ſent. liquet præſtitutum eſt in l. 4. ff. pro ſuo. & l. 34. §. vlt. ff. de ſeruit. ruſt. l. 2. ff. de diuerſ. temp. præſcript. l. 12. § idem tract. ff. de vſufruct. l. 22. ff. quib. mod. vſusfru. amitt. l. 10. ff. de vi & vi arm. l. 17. ff. de aq. & aq. plu. l. 27. §. pen. ff. de noxal. act. Sic & ſtatutum tempus accipe in l. 6. & l. 32. ff. de ſeruit. vrb. l. 7. ff. quemadm. ſeruit amittant. l. 66. §. pen. ff. de contrah. empt. & l. 1. & l. 3. C. ſi quis ignor. rem minor. l. 2. C. ſi maior fact. quod legitimum & ſolemne alias appellatur. Briſſ.

CONSTITVTVM tempus l. 9. §. quod vulgo. in fi. ff. de ſolut. quod ad reſtitutionem in integrum petendam legibus præſcriptum eſt, vt & in l. 9. §. ſi minor. ff. de iureiur. olim quidem poſt legitimam ætatem impletam annus vtilis, hodie quadriennium continuum. l. vlt. C. de temporib. in integ. Briſſ.

CONSTITVTVM tempus in l. 63. §. vlt. ff. de adquir. rer. dom. pro anno, vt patet ex l. vlt. C. de iure domin. impetr. Briſſ.

CONSTITVTVM tempus ætatis in l. 62. in fin. de rit. nupt. interpretare ex l. 66. eod. tit. l. 7. ff. ad leg. Iul. de adult. & l. 6. C. de interdict. matr. Briſſ.

CONSTITVTI dies in l. 7. ff. de re iud. qui iudicatis ex lege 12. tabul. vel conſtitutionibus principum indulgentur. Ita conſtitutum iudicatis tempus intelligo in l. 2. ff. de diuerſ. temp. & ſtatutum ſpatium poſt condemnationem. l. vlt. C. de execut. rei iud. de quo vide l. vlt. §. vlt. C. de vſur. rei iud. Briſſ.

CONSTITVTVM dicitur quod ab Anto. reſcriptum eſt, in l. 11. C. de neg. geſt & l. 37. ff. de adult. Conſtitutum dicitur quod ab Hadriano reſcriptum, patet ex l. 6. §. pen. eod. tit. & in l. 7. §. conſtitutum, de interd. & releg. Conſtitutum dicitur, quod a Claudio Imp. ſtatutum eſt, ex Sueton. lib. 3. Antiqu. oſtendit Briſſ. Similiter in l. 4. §. idem diuus. ff. ad l. Corn. de ſica. Conſtitutum dici lib. 2. de antiq. oſtendit idem Briſſ. quod à Domitiano ſtatutum eſt: Et in l. 5. C. ne de ſtat. defunct. Conſtitutum dicitur, quod a Nerua eſt conſtitutum, vt probat l. vlt. eod. tit. & l. 41. §. vlt. ff. de donat. cauſ. mort. Briſſ.

CONSTITVTVM matrimonium in l. 29. in pr. C. de iur dot. interpretatur ibidem Goth. conſtans.

CONSTITVTAM partem in l. 3. ff. ſi quis à par. man. ep. not intelligi quæ patronis lege Papia præſtituta eſt. Briſſ.

CONSTITVTVM tempus in l. 9. C. de tranſactio. olim annus, hodie biennium. l. vnic. C. de dolo. Conſtituta appellatoria tempora in l. 5. in fin. ff de appell. recip. interpretare ex l. 1. §. biduum, & §. quod in ſententiis, ff. quando appell. ſit. Conſtitutum tempus in l. 8. ff. de capt. quinquennium accipe ex l. 6. ff. de diuort. Briſſ.

CONSTITVTVM ius l. 25. ff. de don. inter vir. l. 1. ff. rer. amot. l. 94. de condit. & dem. l. 29. §. is cui ſeruus, ff. de ſtatu lib. l. 1. §. item cum contra. ff. quæ ſentent. ſine appell. l. 22. C. de vſur. & apud Gell. lib. 12. c. 13. Briſſ.

CONSTITVTA tempora in §. qui autem, inſtit. de excuſ. tut. quinquaginta dies intellige tutoribus datis ex Marci conſtitutione præſtitutos ad excuſationis cauſas conteſtandas, l. 16. l. 38. ff. de excuſ. tut. Briſſ.

Ad CONSTITVTVM veteribus ſignificabat condicto & conſtituto ad ius experiundum die. Cic. pro Cæcin. Qui ad conſtitutum iuris experiundi veniſſent, vide paulo ante conſtitutum, vocabulum ad ius.

CONSTRINGERE ſe pactis, vide l. vni. C. de monopol. Conſtringere ſe ſponſione, l. vnic. C. de ſuffrag.

CONSTRINGI, id eſt, obligari, in l. 13. C. quod cum eo, qui in alien. poteſt.

CONSTRVERE opus, l. 4. C. de operib. publ.

CONSVETVDO eſt ius non ſcriptum, moribus vtentium comprobatum, Briſſonii definitio.

CONSVETVDO eſt ius ſine ſanctione, populi conſenſu tacito, receptum. Vult. in comm. Inſtit. de I. N. G. & C. §. 10. nu. 2.

CONSVETVDO, id eſt, concubinatus in l. 24. de rit. nupt. l. 34. de adulter. Briſſ.

CONSVETVDO iuris pars eſt, quæ fortaſſe ita non incommode definierit: Ius quod vſu diuturno & maiorum moribus ſine vllis literis conſtitutum, non minus quam quod ſcriptum eſt, vſurpatur, l. 32. & ſeq. ff. de legib. Vſus enim diuturnitas ejus iuris firmamentum eſt. Diuturnitas autem ex maiorum moribus repetenda eſt, arg. l. more maiorum, ff. de iuriſd. omn. iud. l. 1. §. 1. de offic. eius cui mandat. l. pœna, 9. ff. de parrici. Quare cum maiores proprie dicantur vſque ad tritauum, l. 10. ff. de affin. & gradib. ſequitur vt minimum 100. annor. ſpatium requiratur: nimirum vt ſinguli gradus plena pubertate alios ſuperent. Itaque apud Liuium lib. 27. Prætor contendebat Flamines ius in ſenatum introeundi non vtendo amiſiſſe: quia nec patrum nec auorum memoria quiſquam id ius vſurpaſſet. Hot. Conſuetudo differt à lege, quod illa clam & obſcure naſcitur: Hæc repente ſuam auctoritatem obtinet. Hoto.

CONSVETVDO legem imitatur, §. ex non ſcripto, Inſt. de iure nat. gent. & ciuil. Legem imitari dixit, id eſt, tantundem præſtare, & quaſi legem repræſentare. Aldobr. ibidem: Sebaſtian. Med. in ſuo tract. de definit. par. 2. nu. 9. dicit conſuetudinem eſſe ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur cum deficit lex, c. conſuetudo, 1. diſtinct.

CONSVETVDINIS probatio eſt valde difficilis, inquit Vult. in comm. Inſtit. tit. de iure nat. gent. & ciuil. §. 10 nu. 11.

CONSVETVDO, quæ iuris pars, eſt ius moribus, id eſt, aſſiduis actibus introductum, c. conſuetudo, 1. diſtinct. Voluntas populi rebus ipſis & factis declarata, Tacitus cōſenſus omnium l. de quibus, ff. de legib. Ius ex non ſcripto deſcendens, Tacita ciuium conuentio, Ius ſcripto non comprehenſum, l. ſed & ea, & l. ſeq. ff eo. Conſuetudinis autem appellatio eſt referenda ad eam, quæ legitime introducta eſt, c. Cuman. iuncta glo. de elect. Atq; conſuetudini ſecundus poſt ſcriptam legem locus tribuendus ideo eſt, quia conſuetudo fit longo tempore. Longum autem tempus adfert experientiam multarū rerum: cum ſæpe lex ſcripta ferri ſoleat ſubita quadam cogitatione, quę nonnunquam fallitur, nec ſatis expendit ſingulas circumſtantias. Conſuetudinis vero officium eſt, primo, vt confirmet: deinde vt interpretetur ſcriptam legem, ſi obſcura aut varia ſit, Paulus in l. minime, & Calliſtra. in l. ſi de interpretatione, ff. de legib. Optima, inquit, eſt legum interpres conſuetudo. Conſuetudo ſeruanda eſt, l. minime, & l. de quibus, eod. l. ſemper in ſtipula. ff. de reg. iur. l. 1. C. quæ ſit long. conſuet. glo. in l. fi. C. de iure domin. impetr. c. licet ex ſuſcepto, de foro compet. Clem. dudum, §. verum, de ſepult. Prat.

CONSVETVDO generalis facit ius commune, & nonnunquam ſpecialis, Clem. fi. de ætat. & qualit. Conſuetudo tanti temporis, cuius initium non tenetur in hominum memoria, habet vim priuilegii Imperialis, l. 2. § ductus aquæ, ff. de aq. quotid.

gl.in c.ſuper quibuſdam,§.præterea,de verb.ſign. Talis conſuetudo habet vim conſtitutionis, l. 1. §. denique, ff.de aqua pluu.& ibi Bart.Prat. Conſuetudo ad vnguem ſeruanda eſt, cum actus cenſeatur practicus, vt Baldus dicit in l. quicunque,C.de ſeru.fug.& in c.1.qui feud.dare poſſ. Conſuetudo dicitur ius commune eius loci, in quo eſt,c.cum veniſſent,de eo qui mitt.in poſ.Alex.in l.de quibus,ff.de legib.Prat.

CONSVETVDO inueterata,id eſt,longa.Briſſ.

CONSVETVDO ligat fiſcum ſicut priuatos, l.venditor, §.ſi conſtat,ff.commun.præd.

CONSVETVDO laicorum rationabilis, adſtringit etiam Eccleſias,not.in c.cum cauſa,de re iud.vide c.Eccleſia S.Mariæ,de conſt.Prat.

CONSVETVDO pro concubinatu interdum vſurpatur. Sic conſuetudo liberæ mulieris l.24.ff.de ritu nupt.

CONSVETVDO,quod hęres extraneus ſuccedat in Emphyteuſim Eccleſiaſticam,valet, Bart.in l.qui rem,in fi. C.de ſacroſanct. Eccleſ.Caſtr.conſ.134.

CONSVETVDO teſtatoris & loci interpretatur materiam ſucceſſionis,l.ſi ſeruus,§.ſi u.ff.de leg.1.Prat.

CONSVETVDO loci ligat clericos, Bald.in l.neque,C.de hæred. inſtit.per c.conſtitutus, de in integr.reſt. Bart.in l.1.C.quæ ſit long.conſuet.c.cum veniſſent,de eo qui mitt.in poſſeſſ.

CONSVETVDO facit legem,& rurſus abolet.Sicut enim pleraque iura de ſeruis ac libertinis, moribus non legibus introducta ſunt: ita moribus abolentur ſine legibus,l.libertinis,ff.de ritu nupt.l.de quibus,in fin.ff.de legib.Prat.

CONSVL. Cum expulſi eſſent Reges, Romæ qui regnarunt annos 240. vel vt tradunt alii, 242. conſules conſtituti ſunt duo, penes quos ſummum ius eſſet, regiæ poteſtatis exemplo: Vnde de iis ſic ſcriptum reperitur in 12.tab. Regio Imperio duo ſunto, iique præeundo, iudicando,conſulendo,prætores,iudices conſules appellantor. Ii itaque ab eo,quod plurimũ Reip.conſulerent,ſeu (vt ait Feneſtella de magiſt.Rom. c.de conſulib.) quod conſulere Reipubl. deberent, & ſecundum Varronem, quod Senatum populumque conſulerent (vt inde lex vel Senatuſconſultum fieret) conſules appellati ſunt. Ne tamen ipſi per omnia regiam poteſtatem ſibi vendicarent, quando eo tempore nulli adhuc principes erant, nullæ extabant leges, neque adhuc ſcriptæ vllis certis libris cuſtodiebantur,illis annuum imperium datum,& lata lege cautum eſt, vt ab eis prouocatio eſſet, neque etiam poſſent in caput ciuis Romani animaduertere,niſi iuſſu populi. Vt enim Plutarchus in vita Cic. ait, quando conſuli mandabatur,ne quid detrimenti Reſpublica pateretur, ſummam poteſtatem conſul habebat, non alias, itaque ſine iuſſu populi,& reiecta prouocatione,quę ab eis fieri ſolebat,ipſi Coſſ.in facinoroſos homines animaduertebant. Quamobrem,cum è coniuratione Catilinæ tota Reſpublica titubaret,nutaretque: & M. Tullio Ciceroni conſuli hæc poteſtas data eſſet, Senatus decreto Lentulum, Cethegum, & alios coniurationis Catilinariæ participes per triumuiros interfecit,quos alioquin interficere non poterat ſine iuſſu populi, quandoquidem conſulibus ſolum relinquebatur, vt coercere poſſent, & in vincula publica duci iuberent. Quod & ſcribit Pomponius Lætus,de magiſtratu Romano c.15.Inde erat,quod 12.lictores cum faſcibus, (id eſt, virgis & laqueis)conſules præcederent,à quibus iuxta mandatum ipſorum, malefactores, ſeu rebelles, ligarentur (vnde etiam lictores dicti ſunt, teſte ipſo Pomponio Læto, ibid.c.2.) & ſi opus foret,ſanguineis virgis cæderentur. Et huiuſmodi lictores, quem conſules præhendi iuſſiſſent, præſto erant ad apprehendendum, & venientes conſulibus obuiam de equo deſcendere iubebant. Ita hic magiſtratus nemini (præſertim in bello) parebat, ſed eius mandata omnes ſeruabant. Quod ſi quis irreuerens miles eſſet,non tantum à tribuno,vel centurione, ſed etiam à principe, h.e.conſule coercebatur. Quia autem Kalendis Ianuariis apud Romanos incipiebat,vt ſcribit Riuallius lib.2.hiſtor.iur.ciuil.Ideo tunc ipſi conſules pro creati magiſtratum inibant, vt Marcellus oſtendit,in l.Pub.Mæuius,de condit.& demonſtr. & ex Plutarcho in vita Marii colligitur.Conſulatus tamen(teſte Liuio)interdum Idibus Martiis initus eſt. Hinc ergo tit. in Nouell. de conſulibus. Vbi licet colligere, quanta fuerit conſulis dignitas: Maxime vero,conſulum nomen ad milleſimum plus minus annum progreſſum, cum Romanorũ imperio effloruiſſe. Primi autem conſules poſt exactos reges,fuere L.Iunius Brutus, & L.Tarquinius Collatinus. Brutus quidem (vt loco citato ſcribit idem Feneſtella) cum collega egit, vt penes alterum duntaxat faſces forent, ne ſi penes vtrunque populus conſpexiſſet,duplicatum terrorem ex vno ad duos reges quereretur. Quo autem tempore conſules cœperunt non eſſe annui,& qui eſſent maiores, qui minores,indicat Alciatus Dionis autoritate,lib.5.parerg.Anch.

CONSVLARIS vir, qui conſulatum geſſit, l.11. ff. de dolo. l.3.§. quæſitum,ff.ex quib.cauſ.maio.l.vlt. ff.de Senatorib.l.1 C.de conſul.lib.12.Prat.

CONSVLARES fœminas intelligimus conſularium vxores,l.1.ff. de Senat.i.qui conſulatum geſſerunt,l.3.§.vlt.ff.de arbitr.Briſſ.

CONSVLARES viæ publicæ,& Prætoriæ,& ἐξισωτικαὶ l.2.§.viarũ, ff.ne quid in loc.pub.Briſſ.Sunt enim conſulares(teſte Cuiac. in expoſitio.Nouell.Iuſtinian.52.) vel ex conſules, id eſt, qui conſulatum ordinarium geſſerunt,vel honorarii conſules.

CONSVLARIS dignitas l.vlt.ff.de Senator. & §.filiusfam.Inſtit. quibus modis ius pat.

CONSVLARES quidam prouinciarũ rectores, l.vnica, vt omnes iudic.l.vnica,de officio Comit.ſacr.pal.qui in Orientis partibus 15. erant: videlicet per Orientis diœceſin 5. per Aſiam 3. per Ponticam duo, per Thracias totidem,per Illyrium tres.In Occidentis vero partibus 22.Nimirum per Italias 8.per Affricam 3. per Hiſpanias 3.per Gallias 6.Pannoniæ 2.ita accipere debemus ταῖς ἀρχαῖς αὐτῶν χρείαις. Nouell.8.& conſulares Campaniæ,l.12.de pœnis,C.Theod.Olden.Briſſ.

CONSVLARITAS l.74. de decurio. Conſularis dignitas,faſces, inſignia.Briſſ.ex C.ff.& Caſſiodoro.

CONSVLATVS ordinarius apud Suet.in Domit. In ſex conſularibus non niſi vnum ordinarium geſſit: explicatur à Turn.adu. lib.5.c.10.ex cuius nomine anni ſupputatio ordinabatur,i.cuius nomen in literis inſtrumentis & in factis ſcribebatur, qui denique Kalend.Ianuarii honorem inibat. Nam ætate Imperatorum annus in multos diuidebatur conſules: ſed ſoli,qui anni initio inibant honorem,ordinarii cenſebantur,honoratioreſque erant. Seneca: Conſulem me fecit,ſed non ordinarium: vide Dionem lib.43. Alii tamen conſulem ordinarium dici volunt ad ſuffectorum differentiam, ex his Lamprid. in Alex.verbis: Conſules, ait ille, quoſcunque vel ordinarios, vel ſuffectos creauit,ex Senatus ſententia nominauit.Prat.

CONSVLENTIBVS reſpondebant Iuriſconſulti. Inde hæc non raro in libris noſtris, Conſultus reſpondit. Hinc Conſultum Iuris dixit Horatius pro Iuriſperito, & Conſultum Ouidius abſolute lib. 1. de arte amand. Quæ vox & augmentum gradus admittit,& ita conſultiſſimus Princeps recte dicitur.Briſſ.

CONSVLES olim ſolebant miſſilia ſpargere in vulgus, §.penult. Inſt.de rer.diuiſ.& ob id quamcunque ſparſionem poſteriores arbitror ὑπατείας appellaſſe. Cedrinus duob.locis ἐποίει ὑπατείας πολλάς. Martian.l.2.de conſul.conſtituit, ne quid deinde conſules in populum ſpargerent, ſed certam duntaxat ſummam expenderent in formarum reparationem: cuius conſtitutionis meminit Iuſtin. in Nouell.105. ſed eam non probat, quia miſſilia iactare in vulgus & ſportulas populo dare conſulibus volentib.permittit,ad certum modum tamẽ,& ſepties tantum in anno. I. Initio magiſtratus Kal. Ianuar. quibus & prætores & cõſules inire magiſtratum ſolebant, l.Publius,ff. de cond.& demonſt.l.pridie,ff.de feriis. II. Circenſibus ludis, quos Mappæ appellatione deſignat,cuius rationem Georgius Cedrinus expoſuit, & Caſſiodorus ad Fauſtum præfect.prætor. III. Theatrica venatione. IV. In ſpectaculo,quod μαππίειον dicebatur. Extat epigramma Leonis philoſophi εἰς τὸ μαππίειον. Edebatur in eo pancarpum & ferarum venatio.V.Munificentiæ exhibitio fit ludis ſcenicis, quos πόρνας vocari refert, à productione meretricum in ſcenam. VI. Iterum ludis Circenſibus.VII. Tempore depoſiti magiſtratus.

CONSVLES grauiſſima ratione dicti ſunt à conſulendo,vt officii ſui ipſa quoque vi nominis admonerentur, quippe conſulendi cauſa ſeſe velut patres electos eſſe pro regibus.Old.

CONSVLI dicebantur prudentes ab his, à quibus conſilii expetendi cauſa adibantur l.41.ff.de reb.cred.

CONSVLI res dicitur,de qua ad Senatum relatum eſt: vt patet ex l.operis faciundi, de qua vide Duumuiri. At conſuli populus dicebatur Romæ,cum lex rogabatur. Nam Feſtus, Rogatio eſt, inquit,cum popul.conſulitur. Cicero de legib.3. Qui agent,non plus quam de ſingulis rebus conſulunto. Et in ea pro domo: ſi populus de iſta re conſultus eſſet.Prat.ex Hot.

CONSVLENDI mos olim & frequens & optimus fuit. Sic Ariſto magna laude cõſultus fuit à Celſo Iuriſperitiſſimo,l.iuriſgentium,§ ſed & ſi.ff.de pact. Quemadmodum Seru. Q Mutium conſuluit, in l.2.§.Seruius autem,ff.de orig iur.Old. Prat.

Princeps CONSVLITVR à iudice, a procuratoribus.Et hi principem conſulebant Prudentes conſulebantur ab iis, qui conſilii petendi cauſa eos adibant. Briſſ. ex ff. & C conſulentibus ſeu conſultoribus reſpondebant Iuriſconſulti.Briſſ.

CONSVLTARE eſt frequenti opera conſilium inire.Prat.

CONSVLTATIO, quæſtionem ſeu facti ſpeciem Iuriſperito propoſitam, & de qua Iuriſperitus conſulitur, ſignificat l.27. §. Sticho,ff.de liber.legat.

CONSVLTATIO ſimiliter appellatur, cum ad Imperatorem quid de iure dubitans, magiſtratus refert: ad cuiuſmodi conſultationes reſpondere & ſcribere dicitur.Briſſ.

CONSVLTATIO, hoc eſt, cum cauſa in varias partes expenditur, vt quod optimum eſt appareat, ſuccurritur noſtræ cæcitati & inconſtantiæ. Quandoquidem rectiſſime dictum eſt, Hominem inconſtantiſſimum animal eſſe. Rom.4. Epheſ.2. Geneſis 6. Pſalm.115. Omnis homo mendax, l.2. C.de vet.iur. enucl.

enucl. Hoc verbo vſi ſunt iuris auctores in l.11.§. ex facto,ff. de minorib.l.1.§.1.ff.de appellat.l.2.C.de legibus.Old.Prat.

CONSVLTATIO, id eſt, relatio,in l.1.C.de relat.

CONSVLTATIO non rite iudicata à iudicibus obſeruanda non eſt,l.13.C.de ſenten.& interlocut.

In CONSVLTANDIS rebus oportet ad plenum reſpicere: Non autem partem abſoluere, partem erroribus implicitam relinquere, quæ difficilioribus adhuc controuerſiis materiam præbitura ſit. Nouell. vt ſi plures filii non ſint,§.quod ſi minus agat.conſtit.18.Old.Prat.

In CONSVLTATIONIBVS non tantum Imperii proceres & ſummi magiſtratus, ſed etiam totus Senatus conuenito. Proponuntor quoque in medio ſancta Euangelia. Et quæ ordinis decreto placuerunt,referuntor ad maieſtatem Imperatoriam. Nouel.de conſultationibus,conſtit.62.Old.Prat.

CONSVLTI Imperatores à Procuratoribus l.48.ff. de iure fiſci. Conſulti Principes reſcripſerunt,l.11.ff.de decurionib.

CONSVLTIVS eſt; eſſe videtur; conſultiſſime feceris. Briſſ.ex ff.& C. (Briſſ.

CONSVLTO & caſu opponuntur. Item conſulto & per errorem.

CONSVLTO, id eſt, data opera, de induſtria,&,vt vulgo loquimur,ex certa ſcientia. Briſſ.

CONSVLTOR, qui Iuriſperitum conſulebat.Briſſ.ex Cicer.Horat.conſultus qui dat conſilium.Briſſ.

CONSVLTVS, adiectiuum,ſignificat ſcientem & peritum,à quo iure conſilium petas.Liuius 1.ab vrbe condita lib.Conſultiſſimus iuris,vt illa quiſquam ætate eſſe poterat.Significat etiam interrogatus,l.denique,§.ſi quis,ff.de min.Old.Prat.Conſultus etiam pro iureconſulto.Briſſ.

CONSVMMARE eſt inchoatum perficere,l.ſi in aliquam,ff de offic.Proc.Spieg.Prat.

CONSVMMATIO dicitur,cum omnium pretia redacta ſunt ad vnam ſummam:Plautus in Trucul.& Seneca 5.Epiſt.ſummam ſummarum vocant. Eodem modo Iuſtinian.in l.vlt.in princ. C.de vſur.rei iud. Conſummatam quantitatem ſortis & vſuram, id eſt, in vnam ſummam redactam: vide Gothofr. ad l. 36.ff.de ædil.edict.

CONSVMERE, id eſt,impendere.Sic in funere,aut in monumento aureos centum conſumere, l.202.ff.de verb.ſign. Conſumere in funus rem legatam,l.63.ff.de leg.3. Conſumptum funeris cauſa,l. 1.§.vlt.ff.ad Leg.Falcid.Briſſ.

CONSVMERE etiam pro occidere.conſumuntur,vel morte conſumuntur, quibus vita adimitur. Damnati conſumendi dicuntur,quibus capitalis pœna irrogatur. Briſſ.ex Iul.Paul.& Val.Maximo.

CONSVMPTA incendio domus. Conſumpta pecunia,penus,ſtipulatio. Conſumptum tempus, vinum, vel frumentum alienum.Conſumpti nummi,fructus,&c. Briſſ ex ff.& C.

CONSVMI actiones dicuntur, quæ tolluntur, pereunt, extinguuntur,l.28.§.exceptio.ff.de iureiur.l.5. §.1.ff.de condict. furtiu.l.14.quod met.cauſ.Briſſ.

CONSVMPTI nummi videntur,qui aliis permutati,vel ita mixti ſunt, vt diſcerni non poſſint, vel alias ſunt expenſi,l.13.l.19.§. vlt.ff.ſi cert.pet l.17.78.& 94.ff.de ſolu.l.50. ſi nummos, ff.de fideiuſſ.Briſſ.Prat.

CONTEMNERE, negligere & aſpernari ſignificat. Contemnere Prætorem videtur, qui in iure interrogatus non reſpondet. contemnere auctoritatem Prætoris. Briſſ.ex ff.

CONTEMNERE & deſpicere,eo diſtant: quod deſpicere eſt grauius,quam contemnere.Paratus ſoluere,etiamſi non offerat, contemnere non cenſetur.Vide Archid.& Ioh.Andr.in cap.1. extra de ſent.excom.lib.6.Spieg.Prat.

CONTEMPTIBILIS videri, apud Vlp.in l.nec quicquam eſt, de offic.proconſ.

CONTEMPLATIO perſonarum habenda eſt, hoc eſt, cuius vitæ ſint,vtrum frugi,an nequioris. Adi Vlp.in celebri l.cum hi,§. ſed & perſonarum. ff.de tranſact.Spiegel, contemplatione illius,id eſt,reſpectu,illo fine.

CONTEMPLATIO, vox, familiaris Vlpiano, quod ex l.item ſi cum putaui.ff.de neg.geſt.conſtat. Spieg.

CONTENDERE, litigare,& iudicio certare,ac diſceptare ſignificat, vt contendere de libertate, de mutua pecunia, de legato.Briſſ.ex ff.

CONTENDERE pro in iudicio dicere, allegare, affirmare, l.5.de his quæ vt indignis. Sic contendere & negare aduerſantur.Item contentioſa iuriſdictio voluntariæ opponitur, l.2.ff.de offic.proconſ.Briſſ.

CONTENDERE eſt plus quam tractare, eſt tumultus & perfidiæ occaſionem ex ſua diſputatione requirere, vide Gothofr. ad l.4.C.de ſum.trinit.

CONTENTVS, qui continet,quod animo ſatisfacit,l.ſi rem alienam,§.omnis,ff.de pignor.actio. l.ſtipulationum aliæ, §.ſatiſacceptio. ff.de verb.oblig.l.à diuo Pio,§.ſi pignore, ff.de re iudic.Vel dicitur contentus,qui eo peruenerit, quo contendebat:Hot.§.1.Inſt.de act.

CONTESTARI ſignificat teſtibus adhibitis aliquid declarare ac profiteri, l.1.ff.quod iuſſu, l.2.C.de filiis famil.& quemadm. pat.lib.10. Feſtus: Conteſtari eſt, cum vterque Reus dicit: Teſtes eſtote. Vnde conteſtatio pro teſtatione, l.20.§.vlt.ff. de teſtam.& apud Paul.lib.2.Sent.tit.14. Ita Cicero lib.3.Epiſt.ad App. Conteſtari deos dixit. Hinc & lis conteſtari dicta eſt,cum iudicium accipiebatur, ex eo quod litigaturi eos qui tum aderant, teſtes faciebant, vt eſt à Feſto lib.3. proditum.Briſſ.Dicitur autem conteſtari litem actor cum reo, non reus cum actore,l.ſi à me fuerit,ff.de iud.Cuiac.Obſeruat.lib. 9.c.21.poſt prin.

CONTESTATA lis tunc videtur,cum iudex per narrationem negotii, cauſam audire cœperit,l.1.C.de lit.conteſt. Non tamen per poſitiones & reſponſiones ad eas, ſed per petitionem in iure propoſitam & reſponſionem ſecutam,conteſtatio litis fieri dignoſcitur, c.1.circa fin.extra eod.c. cum cauſam, extr. de iuram.calu.Prat. In accuſationib.etiam capitalium cauſarum litis conteſtatio locum habet.Briſſ. ex C.conteſtari non actiua tantum,ſed & paſſiua ſignificatione dicimus,l.1.in fin. ff.de feriis, l.3.§.ſi is cuius. D. de ſepul. viol.l.16. D. de offic. præſi.l.1.§.eo autem tempore, D.ſolut.matrim. l.3.C.de nou. Sic conteſtatum iudicium,l.7.§.1.ff.de petit.hæred l.19.D.ſoluto matr. Et conteſtatam litem ex actione dicunt, l.37.D.de neg.geſt.Briſſ.& Spieg.

CONTESTATIO litis eſt eius rei,de qua controuerſia eſt,apud Iudicem ex vtraque parte facta narratio teſtibus præſentibus. Hoc genere res in iudicium deducitur,& litis nomen accipit. Nec enim proprie lis eſt, antequam conteſtetur, ſed controuerſia l.25.§.ſi ante.D.de petit.hæred.Cuiac.d.lib.obſeru.9.c. 1.in prin. Prat.

CONTESTATIO pro teſtatione l.20.§.vlt.D.qui teſtam.fac.

CONTESTATO, teſtibus adhibitis, l.1. §.Iulianus,ff.de liber.agnat.Prat.ex Hot.

CONTEXTVS teſtamenti,l.75.D.de legat.lib.3.Contextu autem vno teſtamentum fieri debere dicitur, i. e. nullo alieno actu intermixto,l.21.§.vlt.D.de teſtam. Contextu ædificiorum vnita domus in l.15.§.ex hoc edicto.D.de dam.infect.Contextum rationum dixit Pompon.in l.110.D.de cond.& demonſt. Contextum etiam appellatur, quod in tela eſt, nondum pertextum vel detextum,l.22.D.de aur.argen.Et ſic contexta accipe in l.70.§.verſicoloribus,D.de legat.3.Briſſ.Prat.

CONTIGNATIO (in l.36.D.de ſeruit.vrb. Vitruuius li.2.c.9.Ammia.Marcel.lib.19.l.pen.D.de dam.infect.& Plin.lib.35.c.13.) dicitur vel lignorum, vel tignorum, vel aliarum rerum coniunctio. Et quandoque dicitur tegmen. Vnde duæ ædes dicuntur eſſe ſub vna contignatione,hoc eſt,ſub vno & eodem tegmine.Briſſ.Prat. Vel

CONTIGNATIO, eſt trabium coaſſatio ad tabulata cœnaculaque conſtruenda. Plin.lib.35. Seſquipedalis paries non amplius qui vnam contignationem ſuſtinet. Liu.lib.21.ab vrb.cond. Bouem in tertiam contignationem ſua ſponte ſcandiſſe refert. Papin.de ſeruitut. vrb.prædio.l. binas quis.Binas,inquit, quis ædes habebat vna contignatione tectas.Nebriſſ.

CONTINENTES prouincias accipere debemus, quæ Italiæ coniunctæ ſunt, vt Galliam & Prouinciam. Sicilia etiam inter continentes eſt, cum modico freto ab Italia ſeiungatur, l.99. ff.de verb.ſign.Briſſ.

CONTINENTIA vrbi pro ſuburbiis accipiuntur, quod cum ipſa vrbe ſe teneant, contiguaque ſint,l.2.l.139.l.154.D.de verbor. ſign. Notandum. Qui extra continentia vrbis eſt abeſſe. Cæterum vſque ad continentia,non abeſſe videbitur. Vide & l.147. 173.& 199.D.eod.l.4. §.vlt.D.in quib.cauſ. pign.l.1. & apud Labeonem, D.de aqu.& aq.pl.Bri.Inter continentia vrbis vicos vult intelligi Vlp.in l.collegarum,D.de verb.ſig.Spi.Pra.

CONTINENS etiam plerunque pro continuus, hoc eſt, continuatus accipitur.Cic.1.Tuſc.quæſt.Continentem orationem audire malo.Celſ.lib.3.Et multo magis,ſi continentes febres ſine remiſſione ſunt.Triph.lib.27.de excuſ. L.Titius, Teſtamento,inquit,Romæ concepto,vt in continentib. Nebriſſ.

Ex CONTINENTI, & incontinenti,id eſt,confeſtim,nullo interiecto tempore.Briſſ.

CONTINGERE notiſſima ſignificatione ſignificat accidere. Sic contingere damna, contingere incendium culpa, dolo, &c. Briſſ.ex D.

CONTINGERE etiam attingere ſignificat. Ædificii pars, quæ ſolum contingit.contingere ripam. contingere defunctum adfinitate,ſanguine Briſſ.

CONTINVA poſſeſſio dicitur, non ſolum quæ penes vnum, atque eundem ſemper eſt, verum etiam, quæ ab vno ad alium legitime translata fuerit. Old.Prat.

CONTINVI dies vtilib.opponuntur,l.1.§.dies,D.de lib.agnoſc. l.5.§.ſatisfactionis,D.vt in poſſ.leg.Briſſ.

CONTINVVM tempus,quod nulla eorum dierum, quibus experiundi poteſtas non fuit,ſubductione facta,currit,& ignorantibus quoque cedit, l.8.D.de iis qui not.infam.l.,1.§.1.D.de vſuc.l.1.de quadri.preſcr.l.vlt.C.de temp.in integ.reſtit.l.2.D. de colluſ.deteg.l.6.ff.de vſufr.leg.l.24 ad Velleian.l.38.de ex-

cuſ.tut.l.31.ff.de adult.§.qui excuſare.Inſtit.de excuſ.tut.Vbi Theophil. ἤτοι, air, [illegible]. &c.Briſſ.

CONTINVA prædia, i.e. contigua,& vicina, ſeq; inuicem contingentia,l.31.ff.de ſeru.ruſt.l.7.in fin.ff.comm.præd.Bri.Pra.

CONTINVVS actus,l 137.ff.de verb.oblig. ſine aliquo longo interuallo,& aliquo actu contrario obligationi.Briſſ.

CONTINVVS annus, vide Annus.

CONTORQVERE, Ciceroni eſt oratione non recta,ſed tortuoſa vti,quo genere ſolebant plerunque ſuas contexere argumentationes Stoici.

CONTRA, pro Ex diuerſo. Paulus in l.hæredes eius,§.contra,ſi promiſſor.ff.familię erciſc.Vlp.in l.Celſus ait,in prin. ff.de recept.contra,ait,vbi duntaxat dari iuſſit.Spieg.Prat.

CONTRA, id eſt, in conſpectu l.venditor.Dig.communia prædiorum.Prat.

CONTRA edictum facit, qui vetante Prætore facit l.103. de diuerſ.reg.Iur.

CONTRA teſtamentum non facit, qui plus facit, quam teſtator iuſſerat,ſed qui minus,l.22.D.de verb.ſign.Briſſ.

CONTRA Ius partium pronunciare dicitur, cum in ſententia non exprimitur aliquid contra leges, ſed tamen ſi ad factum & cauſam exigatur,tum apparet iniquitas.Spieg.Prat.

CONTRA bonos mores,frequens in iure formula,qua publicam honeſtatem lædi, ſignificamus. contra bonos mores dicitur, quod vel flagitioſum eſt, vel ad flagitium pellicit, Con.lib.5.c.1.num.2.Spieg.

CONTRA legem facere, & in fraudem legis facere, differunt, vide l.30.D.de legib.

CONTRA legem facit,qui id facit, quod lex prohibet,l.29.D.de verb.ſignif.contra edictum facit,qui prætore vetante facit,l.103.D.de reg.iur. contra conſtitutiones iudicatur, cum de iure conſtitutionis, non de iure litigatoris pronunciatur,l.1.§.item cum contra,D.quæ ſent.ſine appell.Briſſ.Prat.

CONTRA ſacras conſtitutiones iudicatur, cum de iure conſtitutionis,non de iure Litigatoris pronunciatur,l.1.§.item 94.D.quæ ſent.ſine appell.Briſſ.

CONTRACTVS eſt duorum pluriumue in idem conuentio & conſenſus,ad conſtituendam obligationem,& vt alter alteri fiat obnoxius,ait Theoph.§.vlt.de oblig.Hotom.

CONTRACTVS & conuentio. Conuentionis verbum generale eſt,ad omnia pertinens, de quibus negotii contrahendi tranſigendique cauſa conſentiunt, qui inter ſe agunt. Nam ſicuti conuenire dicuntur, qui ex diuerſis locis in vnum colliguntur,& veniunt,ita qui ex diuerſis animi motib. in vnum conſentiunt,in vnam ſententiam decurrunt, l.1.§.conuentionis, ff.de pactis. Adeo autem conuentionis nomen generale eſt, vt dicat Pedianus, nullum eſſe contractum, nullam obligationem, quę non habeat in ſe conuentionem, ſiue re, ſiue verbis fiat. Nam & ſtipulatio,quæ verbis fit,niſi habeat conſenſum,nulla eſt,l.1.de pact.ff.conuentionum autem aliæ actiones pariūt, aliæ exceptiones duntaxat,l iuris gen.D.eo.conuentiones eæ actiones pariunt,in quibus ſubeſt cauſa,quæ,vt plurimum,in ſuo nomine nō ſtant,ſed tranſeunt in proprium nomen contractus: vt emptio, venditio, locatio,conductio, ſocietas,commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus,d.l.iuris gentium. Ex quibus apparet, contractum eſſe conuentionem,in qua ſubeſt cauſa, quæque actionem parit. Contractus enim eſt,vt inquit Vlp.in l.Labeo,19.§.1.de verb.ſign.D.vltro citroque obligatio,quam Græci συνάλλαγμα vocant,veluti emptionem,Venditionem,Locationem,Conductionem,Societatem.Conuentiones vero eę exceptiones pariunt, in quibus nulla ſubeſt cauſa. Cum enim nulla ſubeſt cauſa pręter conuentionem,hic conſtat,non poſſe conſtitui obligationem, igitur nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionem, d.l.iuris gen.§.1. niſi veſtiatur traditione,vel ſtipulatione,tunc enim etiam actionem parit. Anc.

CONTRACTVS à contrahendo dicitur,Græcis ſignificantius συνάλλαγμα vocatur,continetq; omne pactum.Qua voce Ariſtoteles vtitur Ethic.lib.5.contrahere ergo dicitur,quaſi contra,viciſſim,mutuo,aliquid agere ad obligationem.Oldend.

CONTRACTVS cauſa efficiens eſt ius gentium,h.e.naturale,ſeu diuinum.Naturæ enim præceptum eſt:diligendum eſſe proximum:Quia Deus nos dilexit. Et pater miſericors ideo nos creauit, vt in cognitione illius fratres cenſeremur omnes, hancque momentaneam vitam honeſte tranſigeremus. Ergo benefaciendum eſt maxime, nocendum minime fratri, § iuris præcepta.Inſtit.de iuſtit.& iure,l.vt vim,D.eod.tit. Non poſſumus autem commodius alteri benefacere,quam ſi communicemus aliquid rerum noſtrarum,vel officiorum.Rurſus communicatio, niſi haberet modum iure præſcriptum, nunquam expleret adfectus hominum inſatiabiles.Quare modos adhibere oportuit,& ordines quoſdam in trāsferendis rebus, vt mutua quædam ſeruaretur vtilitatis ratio,ne alter ab altero nimis grauaretur. Et hæ ſunt contractuum formulæ,per quas exercemus mutuæ charitatis officia, in pace & tranquillitate. Item eſt alia regula naturæ: Omnes res ſunt à Deo gratia hominum creatæ, §.is vero ad quem,Inſt.de rer.diuiſ. Omnia, inquit Dauid,ſubiecisti ſub pedib.eius.Iam cum diſtincta rerum dominia:fit vt id,quod noſtrum eſt,inuitis nobis auferri non liceat, l.id quod noſtrum,ff.de reg.iur.Opus ergo fuit aliis quibuſdam mediis, ad introducendam mutuam omnium rerum & operarum communicationem,ſine vllo grauamine. Tales autem ſunt contractus nominati & innominati,ac quaſi contractus, viden', quomodo contractus ſint ex iure gentium? Quæ gens enim non probet huiuſmodi naturæ beneficia lumine naturalis rationis?Old.Prat.

CONTRACTVS cauſa materialis, ſunt res humanæ, & functiones tam variæ, vt plura ſint negotia,quam vocabula, l.natura enim, D.de præſcr.verb. Circa hanc enim cauſam perpendendum illud eſt, non potuiſſe conſeruari pacem in hac vita, confuſis tot rerum ſine diſtinctione commerciis. Et rurſus, diſtinctionem fuiſſe pernicioſiſſimam ſine formulis communicandarum rerum futuram Vis videre,quam hoc ſit verum? Circumſpice quoquo verſus, & videbis, ne nunc quidem ſatis conuenire inter homines, vtcunque rebus diligentiſſime diſtributis. Quid igitur erat futurum,non introductis contractibus obligatoriis? Certe beluino more nos inuicem dilaniaremus,niſi eſſent contractus.Old.Prat.

CONTRACTVS cauſam formalem ſi recte inſpicias, oblectabit te maiorum prudentia. Mirum enim dictu eſt,quam pulchra ſit obſeruata contractuum ratio, ac velut harmonia vſui noſtro omnibus modis deſeruiens per gradus Ea enim eſt vera philoſophia,cuius meminit l.1.D.de iuſt.& iure.I.Ecce ſi reb. indigeas,& habueris pecuniam numeratam,propoſita eſt formula emendi, & vendendi, præſtans omnium facile rerum communionem. II. Si careas pecunia, locuples aliarum rerum,tunc vti potes priſca illa permutandi obſeruatione, quæ etiam frequentatur hodie. III. Si non ita multum habeas pecuniarum, nec rerum: aut,ſi dominus nolit alienare rem,qua indiges,tunc proximum eſt,vt vſum eius conſequaris ſaltem ad tempus certum Quo pertinet locatio & conductio,exhibens etiam nobis commutationem operarum perſonalium. Item commodati contractus & mutui, eodem ſpectant. IV. Vbi nihil eorum poſſis conſequi pecunia: tunc expoſitas habes liberalitatis formulas:vt ſunt,precarium,donatio tam inter viuos,quam cauſa mortis. Sæpe enim largimur rogati,& ſine obligationis vinculo, id quod alioquin non concederemus pecunia. Eſt-ne hæc elegans forma in gradibus contractuum obſeruata? Tu collige ita de reliquis omnibus,videlicet, quomodo abſentibus nobis deſeruiant contractus mandati,negotiorum geſtorum.Old.Prat.

CONTRACTVS deniq; cauſa finalis eſt, vt vtamur fruamur reb. à Deo donatis,honeſte ac commode:ne alter ab altero grauetur: vt æqualitas commutatiua pacem conſeruet, Pax Rempublicam,in qua,velut eadem naui ſumus omnes. Item,vt exerceamus charitatem, & communicemus res noſtras indigentibus vtq; certo conſtet in commerciis rerum, quid vnicuique tribuendum ſit. Et in ſumma: omnes contractus pertinent ad finem benefaciendi proximo.Nam in hoc conſiſtit verus eorum vſus: errantq; tota via, qui contractus ad vilem quęſtum referunt principaliter,quanquam honeſtum lucrum non repudiant inter contrahentes. Old.Prat.

CONTRACTVS alii re fiunt,alii ſolenni verborum conceptione, alii nudo cōſenſu de aliqua re, alii denique literis: qui omnes ad duo ſumma genera ſunt redacti: Aut enim nominati dicuntur,quibus certum nomen latinæ linguæ conſuetudo impoſuit.veluti emptio,locatio: Aut innominati: Do vt des, Do vt facias.Facio vt des,Facio vt facias,qui propterea ſic appellantur:quia nullum ex latinæ linguæ conſuetudine certum ac proprium nomen habent: tametſi enim prima ſpecie ad nominatorum ſimilitudinem accedere videatur, tamen propter iuris ciuilis ſubtilitatem ab iis magnopere diſcrepant, l.1.& paſſ.D.de præſcript.verb.Hor. Gœdd.l.12.de verb.& rer.ſign. num.6. Deinde omnes contractus aut proprie ſunt contractus aut quaſi contractus. Proprie contractus ſunt & nominati & innominati, qui tractatu habito fiunt. Quaſi contractus, qui tacite & præſumpto conſenſu fiunt, cuiuſmodi eſt negotiorum geſtio,tutelæ curæque adminiſtratio, hæreditatis aditio &c.ibi.nu.7.

CONTRACTVS impugnandi cauſa iuſta non eſt,quod paulo minore vel maiore precio res ſit alienata,l.ſi voluntate,&l.quiſquis mihi,C.de reſcin.vend.Prat.

CONTRACTVS nullus dicitur, qui in re forma vel materia peccat.Prat.

CONTRACTVM in eo loco intelligitur, non quo negotium geſtum eſt,ſed quo ſoluenda eſt pecunia, l.3.D.de reb.autor.iud. l.21.D.de oblig.& act. Briſſ.

CONTRACTVM, actum geſtum,differunt. Actum non eſt ipſa res, non ipſa verba, quibus quid geritur & contrahitur, ſed hoc ipſum factum, quo res & negotia fiunt,quo verba proferuntur, quo conſentiunt vel diſſentiunt contrahentes,l.ſemper in ſtip. D.de reg.iur. Geſtum vero non tam factum eſt, quam totius rei compendium, quod expeditur, id eſt, totius

rei vel

rei vel negotii modus & tractatus, ſiue perficiatur, ſiue quid imperfecte agatur, l.paciſci.31.de pactis. Contractum vero neque ipſum factum eſt, neque totius rei tractatus, ſed ipſum quod agitur, geritur vel negotium : ſic a ſua forma dictum, quaſi tractatu hinc inde negotium factum. Gœd.l.19. nu.9.de verb.& rer.ſign.

Contractvs, ex conuentione legem accipere dignoſcuntur, de reg.iur.lib.6.ex l.contractus, ff.eod.tit.In alternatiuis, debitoris eſt electio: & ſufficit alterum adimpleri, ibid. ex l.in eo quod plus, §.vbi verba, ff.eod.tit. Old.Prat.

Contractvs bonæ fidei dicuntur, ex quibus ſimplici quadam ratione boni & æqui, abſque vlla ſubtilitatis diſputatione, præſtanda ſunt etiam ea, quæ non fuerant nominatim inter conuenientes dicta. Stricti vero iuris, anguſtis funibus concluſi, nihil admittunt, quam cuius facta eſt mentio, §.in bonæ fidei, Inſtit.de act.l.conſenſu, in fin.ff.de oblig.& act.Prat.

Contractvs colonarius, Vide actio emphyteutica, &, colonarius contractus.

Contractvs conſtituti, qui teſte Zaſio eſt frequentiſſ. in omni terra, ideo nomen ſortitur, quod in eo quod poſſidemus, poſſumus facere alium poſſeſſorem, conſtituendo nos eius nomine poſſidere. Vide ipſum in enarr.l.quod meo.ff.de acq. poſſ.Spieg.

Contractvs dationis ſunt quatuor, Mutuum, Commodatum, Depoſitum & Pignus, Vult.in Comment.Inſt.li.3.quib. mod.re contrah. obl.num.3.

Contractvm emptionis & venditionis, non autem contractum venditionis & emptionis dicimus: quoniam contractus ab emptore, velut indigente re empta, cenſetur cœpiſſe.Spic. Oldend.

Contractvs Feudalis: quum totus ex beneficio proficiſcatur, eſt bonæ fidei. Vnde recte dicit Old. pueriliter rixari Feudiſtas, vtrum contractus iſte ſit bonæ fidei, an ſtricti iuris. Zaſius in Feudis priuatorum Aluarotum ſequitur, qui mehercle parum ſoli de ſua hic, vt tum pleraque alia, firmat. Quis quæſo contractus erit bonæ fidei, ſi Feudalem non ſinant eſſe talem? Spieg.

Contractvs fidem detegendi ſeruo poteſtas tributa eſt iuxta Hermogenianum in fin.l.in certis cauſis, ff.de iud.Spieg.

Contractvs Fiduciarius, qui non iure nititur, ſed fiducia contrahentis: vt ſi fidem eius, qui tibi obligari non poteſt, ſequaris. Ita fiducia contrahitur, ſi te ita hæredem inſtituam, vt alas filiam, vel amicum meum exulem: vel ſi ea lege conferam tibi præbendam, vt eam alteri reſignes. Quod in manus fideles tradere, vulgo appellant Spieg. Quaſi contractus, lege, actio neg.geſt.

Contractvs Libellarius dicitur, cum res non à domino, ſed à vaſallo aut emphyteuta datur perpetuo, valde parua penſione, vt noſtri tradunt, ſed falſo: nam & à vero domino fieri poteſt, & ab emphyteuta nunquam. Conn.lib.7.c.12.n.12.

Contractvs ſimulatus proprie eſt, cum fœnerator, quod pignoris cauſa acceptum eſt, emiſſe videri vult, c.ad noſtram, de emptio.l.3.C.Plus val.quod ag.Spieg.

Contradicere eſt allegare iuſtam læſionem contra id quod agitur, Vlp.in l.nam ita diuus, ff.de adoptionibus.Prat.

Contradicere, & non conſentire, diuerſa facit Vlp.in l.5.ff. de ſeruit.præd.vrb.Briſſ.

Contradictor. Contradictio. Briſſ.ex ff.

Contradicto iudicio conſuetudinem firmare Vlpiano eſt, quod vulgo dicitur in contradictorio iudicio obtinere, vincere, quemadm.apud Ciceronem, Siluio indicante, contradictiones pro inſtantiis & obiectionibus accipiuntur.Spieg.

Contrafacere, ſic intelligendum: Si iuſſio affirmatiua eſt, qui negligit, aduerſus eam facere dicitur, l ſi quis maior.C.de tranſact. Si prohibitiua, ne quid fiat, ſit: aduerſus eam negligendo non facimus, ſed faciendo tantum.Ex Alc.Spieg.

Contrahere, paciſci, vt fit in emendis vendendiſque mercibus. Contrahere apud Iuriſconſ.dicitur, cum vltro citroque aliquid dabatur, ſcilicet cum vnus accipiebat, alter dabat. Liuius lib. 22. Iam inde haud ſecus, quam in pace res inter ſe contrahere, vendendo, emendo, mutuum dando argentum, creditumque ſoluendo auderent.Prat.

Contrahere aureos pro redigere, contrahi pro in vnum cogi (Briſſon..

Contrahere dicimus negotium, obligationem, ſtipulationem, venditionem, l.2.&.33.de cond.indeb.l.5.&l.133.de reg. iur.l.57.de oblig.& act. Huic contrarium eſt diſtrahere, l.4. § is quoque, ff.de oblig.& act.Prat.

Contrahimvs crimen, l.15.ff.de donat.l.2.ff.de cond.ob turp. cauſ.cum ſubimus culpam, fraudem, furtum, vim.Briſſ.ex ff.

Contrahere fraudem, l.8.ff. de publican. & ita accipe ex malo contractu, l.52.ff.de re iud.Prat.

Contrahere in loco, & conferre ſolutionem in locum, longe differunt, l.cum qui, §. 1.ff.de conſtit.pec.Spieg.

Contrahentibvs licere inuicem ſe circumuenire, dixere Vlpianus, in l.cauſæ, 16. D.de min. & Paulus l. Item ſi, §. finali, D.locati, quod accipiendum putat illic Bartolus, ſi dolus abſit, nec vltra dimidium iuſti pretii factum ſit. Panorm.in cap. nauiganti. de vſuris in antiq. hoc clarius explicat, vt tum demum circumuenire liceat, cum circumſcriptio reipſa interuenit: ex propoſito diuerſum eſſe, quæ ſententia vera eſt. Accurſius tamen in l ſemper in conuentionibus, ff.de diuer.reg. iur.antiq.hoc non congruere viro bono ſcribit. Philippus Decius inter ſcientes hoc conceſſit, in d.l.ſemper. Tu rem expende, & vide eundem P.Decium in l.pen.C.de pactis, & Salyc.in authen.ad hæc, C.de vſuris, & Ioh.Imo.c.1.de empt.& vend.Prat.

Contrahendarvm rerum genera ſunt tria. Aut enim verbis id fit, aut re, aut conſenſu. Conna.lib.7.c.1.num.1.

Contrahentivm deceptio iure ciuili toleratur vſq; ad dimidium iuſti precii, l.in cauſæ, §.idem Pompon.ff.de minorib. Erant autem olim periti rerum æſtimandarum inter contrahentes, quos Summarios adpellabant. Nou.de hortulanis, §. ipſam vero olerum æſtimationem. Conſt.64.Old.Prat.

Contrahere labem pudoris, id eſt, infamari, in l.17.C.de excuſ.tut.

Contrahere nuptias, matrimonium, debita, nomina, contractum æs alienum.

Contrahere verbum varie & pro rei argumento accipitur. Dicimus enim aliquando rem totam paucis contrahere : & neruorum contradictionem, id eſt, τένοντ. Sed proprie à Iureconſultis noſtris cõtrahere, eſt commercia exercere, permutare τουτ' ἐςι συναλλάττειν. Cic.lib.3.offic. Tollendum (inquit) eſt igitur ex rebus contrahendis omne mendacium : non licitatorem venditor, nec qui contra liceatur, emptor apponet: vterque ſi ad loquendum venerit non plus quam ſemel eloquatur. Quo loco Cicero ſcribit dolum malum in vendendis & permutandis rebus ſemper abeſſe debere. Ab hoc igitur verbo, contrahere, id eſt, συναλλάττειν, contractus deſcendit, quem Græci συνάλλαγμα vocant, veluti emptio, venditio, locatio, &c. Brechæus l.Labeo, in tit.de verb.& rer.ſignif.

Contrahere quoque videtur, qui adit hęreditatem, l.3.in fin. & l.ſeq.ff.quib.ex cauſ.in poſſ.Prat.

Contrahere populum, id eſt, conuocare. Contracta turba, id eſt, coacta & conuocata, l.4.§.ſi quis, ff.vi bonor.rap.

Contrahere rem & rationem. Cic.

Contrahere alicui, pro cum aliquo. Vlp.l.8.§.10.ff.ad S.C. Vell.Si quum eſſem tibi contracturus, mulier interuenerit, vt cum ipſa potius contraham.Hot.

Contrarietas iuris eſt, quoties ex eodem in ſpecie facto repugnantes ſunt definitiones præceptorum, quarum alteram inſpecta ratione boni & æqui oportet eſſe falſam. Talis contrarietas, quia valde nocet humanæ ſocietati, ſemper fugienda eſt.Conſtit.ff.3.§.contrarium. Old.Prat.

Contrarivm, ſeu ἀντινομίαν, hoc eſt, Legum repugnantiam, nullam putat Iuſtinianus in Pandectarum libris inueniri, ſi quis ſubtili animo diuerſitatis rationem excutiat. Nam ſemper eſt aliquid, ſecundum quod liceat diſſonantiam conciliare.Conſtit.ff.3. §.contrarium autem. Bud. contra nititur probare, quæ ſoluit Zaſius.Old.Prat.

Contrarivm iudicium tutelæ quod directo opponitur, datur tutori, quando ei ſunt ſumptus & expenſæ reficiendæ. Vlpian. l.furti, de his, qui not.infa. Contrario iudicio damnatus, ait, non erit infamis.Spieg.Prat.

Contraria iudicia rectis & principalibus opponuntur, l.17. §.1.l.18.§.poſſunt, ff.commod.Sic autem appellantur ea iudicia, quæ commodatario aduerſus commodantem, mandatario aduerſus mandantem, depoſitario aduerſus deponentem, creditori qui pignori accepit, aduerſus debitorem, qui dedit, ei cuius negotia geſta ſunt aduerſus eum qui geſſit, tutori in pupillum competunt, §.ex quibuſdam, & ibi Theoph.Inſt.de pœn.temer.litigan. Id quod ſignificatur his titulorum verbis Commodati vel contra, Depoſiti vel contra, Mandati vel contra, De pignoratitia actione, vel contra. Sic in l.6.§.vlt.ff.de his qui not.infam.l.8.§.ſi quocunque ff.de neg.geſt.l.37.ff.de vſur.l.6. C.ſi alien.res pign. vt ſuperiorum titulorum leges omittam, quæ cuilibet in promptu ſunt. Et apud Cic.lib.3.offi. cum ait, In his magni eſſe iudicis ſtatuere, præſertim cum in pleriſque eſſent iudicia contraria, quid quemque cuique præſtare oporteat.Briſſ.

Contraria Inſula, ex aduerſo poſita in l.penult.§.penult.ff.de acq rer. dom.Briſſ.

Contrariam ſententiam pati, ſuſtinere, portare dicuntur, qui iudicio vincuntur vel damnantur, l.29.ff.de except. rei iud.l. 4.C.mandat.l.8.C.de his, quæ vt indign. Briſſ.

Contrariorvm eadem eſt diſciplina, l.1.de iis qui ſunt ſui.Sed quandoquidem plurimi refert, quomodo diſciplinam accipias, ſic diſtingue: Aut intelligimus contrariorum eandem eſſe diſciplinam, i.e.cognitionem, & erit vera propoſitio. Nam cognito vno ex contrariis, cognoſcemus & aliud contrarium, l.ex duob.in prin.& l.ſeq.in fin.de vulg.ſubſtit l.1.in pr. ff. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Aut referimus eam propoſitionem ad iuris ſanctiones, vt ſit contrariorum eadem ſanctio vel ordinatio. Et tunc, cum in vtroque eſt eadem ra-

tio, erit eadem iuris definitio. Cum autem apparet diuerſa ratio, erit quoque diuerſa diffinitio. Ibi autem plerumq; par ratio eſt, vbi ambo contraria ſeſe mutuo reſpiciunt, & ex ſeſe naſcũtur ſub corruptionis modo, hoc eſt, vt cũ alterum contrariorum naſcitur, alterum perimatur, veluti, retinere & amittere: obligare & liberare: contrahere & diſtrahere: teſtamentum facere, & teſtamentum reuocare: nunciare nouum opus, & remittere. In his enim & ſimilibus eadem eſt iuris diſpoſitio, vt quod in vno ſtatuitur, cenſeatur etiam in alio ſtatutum. Vt ecce, In Obligatione diſpoſitum eſt, eam tempore produci non poſſe, l. ſi certis annis, C. de pactis. Ergo nec tempus perimere poteſt obligationem, l. obligationum fere, §. placet, ff. de obl. & act. Sic quando contractus fuit bonæ fidei, eius quoq; reſolutio erit bonæ fidei, l. ab emptione, ff. de pact. l. nihil tam naturale, ff. de diuerſ. reg. iur. Old. Prat.

E vel Ex Contrario, in §. relegati, Inſtit. quib. mod. ius patr. pro econtra, ſed pro ſimiliter ſumitur, relatione filii ad patrem. Prat.

In Contrarium, pro ex contrario, l. 29. §. vlt. ff. de exce. rei iud.

Per Contrarium, l. 1. §. Si venter, ff. ſi ventr. in poſſeſſ. mitt.

Contrectare eſt rem loco mouere, atque ita in quæſtione, de furtis accipiendum oſtendit, l. 3. §. ſi rem, ff. de acqu. poſſ. & alibi ſæpe. Nec enim aliud eſt contrectare, quam rem alienam intercipiendi cauſa amouere, vt loquitur Iuſtin. in §. furt. Inſt. de oblig. quę ex delict. Vt autem furtum contrectatione committitur, ita purgatur, ſi res reponatur, l. 40. ff. de ſtatulib. Briſſ. Prat.

Contributio eſt collatio, vt fit mercium pro iactu. l. 1. ff. ad l. Rhod. de iactu. Perſæpe etiam ſumitur pro coniunctione & cumulatione variarum ſummarum: vt in legis Falcidię ratione ineunda, cum varia legata cumulantur, vt appareat de dodrantis quantitate, fieri dicitur contributio, l. 1. § interdum, l. 11. §. quod vulgo, ad leg. Falcid. l. 1. in prin. ff. ſi cui plus quam per legat. Prat.

Contributa bona, i. e. vnita & confuſa, l. 1. ff. de ſeparationib.

Controversia eſt certarum perſonarum de re propria contentio, & dicitur ante litem conteſtatam, l. ſed & ſi lege, ff. de petit. hæred. Spieg. Prat.

Controversia litem & quæſtionem ſignificat. Briſſ.

Controversiam facere hæredibus, impuberi, pupillo. Briſſ.

Controversiam diiudicare, diſtrahere, referre, ſuſtinere, mouere. Briſſ. ex ff.

Controversum ius. Liuius lib. 3. Briſſ.

Controversia pro vi & impetu accipitur in l. 24. §. idem Seruius, ff. de dam. infect.

Controversia aquæ in l. fluminum, §. item ſeruus, ff. de dam. infect. dicitur vis & impetus. Prat.

Controversiam poſſeſſionis facere is videtur, qui prohibet aliquem vti poſſeſſione ſua naturali, l. ſi duo, §. hoc interdictum ſufficit, ff. vti poſſidetis. Spieg. Prat.

Contubernales, pro ſeruorum coniugibus, & natis, inſtructo fundo continentur, l. quæſitum, §. ſi inſtructum. ff. de fun. inſtru. l. vxorem, §. concubinæ, ff. de leg. 3. l. liberorum, §. ſed & Papirius, ff. de verb. ſign. Prat. (Oldend. Prat.

Contubernalis ſeruus pro domeſtico, l. vlt. de aur. & arg. leg.

Contubernium in re militari, Manipulum militum ſignificat, vt Veget. lib. 2. c. 13. ſcribit, vbi Centurias in Contubernia diuiſas fuiſſe ſcribit: vt decem militibus ſub vno Papilione degentibus vnus quaſi præeſſet Decanus, qui caput Contubernii nominabatur: Et ita vox hæc accipienda eſt, l. 5. §. à barbaris, ff. de re milit. Vnde & Commilitones, Contubernales appellantur à communibus Tabernaculis, l. 183. 184. ff. de verb. ſign. Hinc Feſto Pompe. contubernales dicuntur à Tabernis, quæ fiebant ex tabulis: vnde & Tabernacula dicta ſunt, licet ex tentoriis & pellibus fiant. Briſſ.

Contubernium etiam ſeruile connubium ſignificat. Inter ſeruos enim non matrimonium, ſed contubernium contrahi dicitur, vt Paulus lib. 2. ſent. tit. 20. l. 14. §. ſeruiles, ff. de ritu nup. l. 49. de manum teſtam. Adde l. cum ancillis, C. de inceſt. nup. l. 35. ff. de ædil. edict. l. 11. §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 4 C. de dol. l. 3. & 7. C. de liber. cau. l. 29. C. eod. l. 9. C. comm. de ſucceſſ. l. 3. C. de neceſſ. ſeru. Nou. de nupt. §. ſi vero ab initio. Sed hodie quantum ad nuptias attinet nulla differentia eſt inter nuptias liberorum & ſeruorum, c. 1. de couiug ſer. Briſſ.

Contubernium generalius accipitur in §. quibus connumerari. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. Briſſ.

Contumacia euidens, quæ & manifeſta, contrahitur, ſi reus dicat, ſe non compariturum aut obtemperaturum, Prat. &

Contumacia præſumpta, eademq; & dubia, cum reus ad domum citatur, vel in valuis eccleſiæ non comparet. Eadem &

Contumacia, inobedientiam ſignificat, & proprie contemptum potiorum: & eſt delictum perſonale, perſonam ſequens inobedientis. Vnde fit, quod procuratores, tutores, vel curatores, ſi non obtemperauerint iudici, ipſi tenentur, non dominus, pupillus, vel adoleſcens. leg. 1. §. ſi procurator, ff. ſi quis ius dicen. non obtemp. Old. Prat.

Contumax eſt, qui tribus edictis propoſitis, vel vno pro tribus, quod vulgo Peremptorium adpellatur, literis euocatus, vel denunciationibus conuentus, pręſentiam ſui facere contemnit, ſi modo ad iuriſdictionem eius, ad quem vocatur, pertinet, l. 5. D. de pœn. l. 7. & 8. C. quomo. & quand iud. l. contumacia, de re iud. Cæterum, qui ad maius tribunal euocatus eſt, ſi litem inchoatam deſeruit, contumax non videtur, l. 54. D. de re iud. Briſſ.

Contumax non dicitur, qui citatus à iudice non comparuit, quia timebat ire ad iudicem, etiam ex leui cauſa, ita ſing. Bal. in l. deberi, verſ. item conſidera. C. de fideicom. liber. quod dictum pro aureo commendat Aret. in l. 2. in 2. not. C. de Carb. edict. vbi etiam D. Iaſ. in 3. not. & late tradit de veritate D. Iaſ. l. vnica, §. vlt. in penul. col. per vnam glo. ſing. ibi. D. ſi quis ius dic. non obtemp. & D. Alex. in l. qui Romæ, §. duo fratres, in 10. col. ver. & dicit quod licet, D. de verb. obl. Quid autem in eo, qui monitus fuit à iudice? eſt ſing. dictum Ang. vbi dixit, quod ſimplex iudicis iuſſus habet vim peremptorii, & conſtituit iuſſum in vera contumacia, adeo vt non poſſit appellare, ſi non comparuerit, ita ſing. Ang. per gl. ſing. ibi in l. 2. C. quomod. & quan. iud. ante fin. & retuli infr. in verb. peremptorii vim. Cotta.

Contumax non is tantum dicitur, qui iudicio deeſt, quique ad iudicium non venit, ſed & qui decreto Prætoris non obtemperat, & reſtituere vel exhibere, vel tutelam adminiſtrare iuſſus, non paret, l. 1. § propter caſum, D. de poſtul. l. 3. §. condemnatio, D. de tab. exhib. l. 40. & l. 49. D. de adminiſt. tut. l. 19. D. de dolo. Briſſ.

Contumax dicitur, qui vocanti in ius non obtemperauit. Contumaces autem non videntur, niſi qui cum obedire deberent, non obſequuntur: id eſt, qui ad iuriſdictionem eius, cui negant obſequi, pertinent, d. l. contumacia. Cęterum, contumacem per annum ius ſuum amittere, Doctores tradiderunt, idque in ſimplicis contumaciæ pœnam, contra mentem §. vltimo, in noua Iuſtiniani conſtit. C. de aſſert. tol. vt latius declarat Alc. c. 17. li. 3. Parerg. Obſeruandum tamen, contumacem eſſe citationi, & non obtemperare ius dicenti, diuerſa eſſe. Spieg. Prat.

Contumax etiam eſt, qui omnino non reſpondit in iure interrogatus, l. de ætate, §. qui tacuit, D. de interrog. act. Prat. Briſſ.

Contumelia iniuriam ſignificat, & à contemnendo dicitur, quam Græci ὕβριν vocant. Vlp. l. 1. D. de iniur. & famoſ libell. quod & Seneca probat libro de Tranqu. vitæ 11. Contumelia, inquit, à contemptu dicta eſt: quia nemo, niſi quem contemnit, afficit tali iniuria, &c. Contumelia enim iniuriam ex contemptu ortam denotat. Briſſ. Prat. Contumelioſus exactor, libertus. Contumelioſe aliquo vti. Briſſ. ex D.

Contumelia iudiciorum, ſanguinis. Briſſ. ex D. & C.

Contumeliam facere, in contumeliam alterius proponere libellos. Paul. lib. 5. ſent. tit. 4.

Conturbare dicitur, qui ſoluendo eſſe deſinit, quique nomina expedire, & ęs alienum quod contraxit, exſoluere non poteſt, l. 5. §. Si Labeo, D. de inſtitor.

Conturbo, as, pręter vulgatam ſignificantiam, etiam decoquo, ſiue fidem frango, nec creditori volo, aut poſſum ſatisfacere, denotat, Alphen. de in rem verſ. leg. quidam fundum: Poſtea, inquit, conturbauerat qui boues vendiderat. Idem de inſt. act. l. quicunq;, ſi quis piſtor ſeruum ſuum ſolitus fuit ad certum mittere locum, ad panem vendendum, deinde conturbauerit. Nebriſſ. Qui enim non ſunt ſoluendo, neque ſe extricare nominib. poſſunt, & ære alieno, illi conturbant, nec enim eorum rationes explicari & expediri poſſunt. Cic. pro Planc. Verum fac me multis debere, & in his Plancio. Vtrum igitur me conturbare oportet, an cæteris, cum cuiuſq; dies venerit, hoc nomen quod vrget, nunc cum petitur, diſſoluere. Briſſ. Huius contrarium eſt expedire rationes, Torn. lib. adu c. 15. Proprie tamen de ſeruis dicitur, qui cum rationibus dominicis paria non faciunt, vt in d. l. quidam, de in rem verſ. Sic plena locutio eſt, conturbare rationes, conturbare fortunas, vt monuit Bud. in l. quicunque, §. ſeq. de inſt. act. Terent. in Eunuch. Ita conturbaſti mihi rationes omnes. Et Martial. li. Epig. 9. Conturbauit Atlas, & non erit vncia tota. Sed & conturbare debitores dici poſſunt, qui commiſcent & confundunt ea, quæ bonis omnib. debent, vt ea non diſſoluantur, niſi vniuerſis, aut ne vniuerſis quidem. Solent namq; hi, qui creditorib. ſatisfacere non poſſunt, id beneficii ab Imperatore impetrare, vt quinquennio toto à creditorib. appellati non poſſint. Spieg.

Contusa vaſa Vlp. Quemadmodum ſi vinum eſſet effuſum, vel vaſis contuſis, vel qua alia ex cauſa, l. 1 in princ. D. de peric. & commod. rei vend. Spieg.

Contutor, vide l. 1. C. de contr. iud. tut. l. 1. de in litem dan. l. 8. C. de ſuſpect. tutor. l. 5. C. arbit. tut. l. 2. in fin. C. de diuid. tut.

Conubium, vt Vlp. in Inſt. tit. 5. deſinit, eſt vxoris iure ducendæ facultas. Iſid. lib. 10. Etym. c. vlt. Conubium, air, dicitur, cum æquales nuptiis coeunt: vt puta ciues Romani pari vtique dignitate. Conubium autem non eſt, cum ciuis Romanus cum

Latina iungitur. Cicero Top. Si mulier cum fuiſſet nupta cum eo, cui conubii ius non eſſet, nuntium remiſit, quoniam qui nati ſunt, patrem non ſequuntur, pro liberis manere nihil oportet. Vbi Boeth. Non omnibus, inquit, erat conubium cum Romanis, nec erant nuptiæ iure contractæ, quæ non aut inter ciuem Romanum ciuemque Romanam inibantur, aut cui princeps populuſue ciuitatem, vel conubium permiſiſſet: eo ſcilicet modo, vt in poteſtatem parentum liberi redigerentur. Sic Hernicis datum, Anagninis ademptum conubium, Liu. 9. narrat. Conubium pro nubendi poteſtate in l.45.§. hoc caput, D. de ritu nupt. l. vlt. D. de diuort. l.1. D. de concub. Quib. omnibus in locis conubium vnico n. ſcribitur in P. Flor. & in veteri C. l.1. C. de inceſt. nupt. l.1. C. de iuterd. matrim. Et in Lexico B. Germani conubium, ἐπιγαμία. Briſſ.

Convaleſcere proprie eſt ad ſanitatem corporis, & incolumitatem redire, priſtinamq; valetudinem recuperare. Sic conualeſcere donator l.13. D. de mortis cauſ. donat. Inde μετασφοριᾶν conualeſcere dicitur, quod cum ab initio non valuiſſet, aut in pendenti fuiſſet, ex poſtfacto confirmatur, & vires recipit. Sic conualeſcere dominium, l.33.§. vlt. D. de donat. inter vir. Briſſ.

Convaleſcere iter, legatum, libertas, pignus, ſtipulatio, teſtamentum ruptum, eadem ſignificatione dicuntur. Briſſ.

Convaſare, ſicuti Marcellus & Donatus ſtrictim interpretantur, eſt furtim omnia colligere, Terentius in Phormione: Aliquid conuaſaſſem, atque hinc me ego conicerem protinus in pedes.

Convellere iudicium, l.2. C. qui teſt. fac. (D. & C.

Convelli fides, forma iuris, Status, veritas, voluntates, Briſſ. ex

Convenire, proprie eſt debitorem appellare. Et ſic, interdum ſumitur. Caius l.41. ff. de hær. pet. Si quo tempore conueniebatur poſſeſſor hæreditatis, pauciores res poſſidebat, deinde aliarum quoque rerum poſſeſſionem aſſumpſit, eas quoq; victus reſtituere debebit. Hot.

Convenire in manum dicebatur materfamilias, quæ in matrimonium certis ſolennitatibus adhibitis coibat. Cic. Top. Genus eſt vxor, eius duæ formæ: vna matrumfamiliarum, hæ ſunt, quę in manum conuenerunt: Altera earum, quę tantummodo vxores habentur. Vlp. in Inſtit. tit. 9. Farre conuenitur in manum certis verbis & teſtibus 10. præſentibus. Idem tit. 11. conuentionis in manum meminit. Vide Boeth. in Cic. Topic. & Seruium in 1. Geor. Sic conuenire in l.17. ff. de concub. & l.15. D. de rit. nupt. l.121.§.1. D. de verb. obl. & apud Apul. lib. 6. de Aſino de aur. Hic ecce Pſyche conuenit in manum Cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia. Briſſ.

Convenire & neceſſarium eſſe differunt, vide l.6. & ibi Goth. C. de his, quib. vt indign. hæredit.

Convenire in matrimonium dicitur mulier, quæ nubit. Papin. l.121.§.1. D. de verb. obl. Mulier ab eo, in cuius matrimonium conueniebat, ſtipulata fuerat ducenta, ſi concubinæ, tempore matrimonii, conſuetudinem repetiſſet. Idem l.15. D. de ritu nuptiar. Nec in matrimonium conuenire nouercam eius, qui priuignæ maritus fuit. Gell. lib. 18. ca. 7. Matronam eſſe, quæ in matrimonium cum viro conueniſſet: matremfa. quæ non in matrimonium tantum, ſed etiam in manum mancipiumque mariti veniſſet. Paulus autem in l.134. D. de verb. obl. Coire in matrimonium, pro conuenire dixit. Hot.

Convenæ dicuntur, qui è diuerſis mixti nationibus, in vnam coaluerunt ciuitatem, qualis eſt origo Venetorum. Spi. Prat.

Conveniens, & conuenienter. Briſſ. id eſt, conſentiens, conſentaneum, vel etiam conſequens, conſequenter. Conuenit inter eos de eo, id eſt, conſentiunt in eo. Briſſ.

Conveniri interdicto, nihil eſt aliud, quam quod comparēte iam aduerſario, poſtulatorem petere: vt ſummatim cognoſcatur mandatum iudicis vigoroſum & exequendum eſſe. Prat.

Convenire etiam in ius vocare ſignificat. Et inde conuentio in l.45. D. de rei vindi. l.7 C. de præſcript. 30. Briſſ.

Convenire etiam dicuntur, qui ex diuerſis locis in vnum colliguntur, & veniunt: ita qui ex diuerſis animi motibus in vnum conſentiunt, id eſt, in vnam ſententiam decurrunt, Vlp. l.1. de pact. Prat.

Convenire teſtato in l.10.§. ſi quis particeps, D. quæ in fr. cred. l.122.§. cohæredes D. de verb. oblig. Briſſ.

Convenire pro paciſci, l.17.§. ſi calicem, D. ad leg. Aquil.

Convenit, abſolute ponitur, pro eo quod pacto firmatum eſt. Spieg. (cau.

Convenit, id eſt, decet, ſeu oportet, l.16. D. vſuſfr. quēadmod.

Conventa tacita, pro quædam pacta, tacito conſenſu contracta. Spieg.

Conventa conditio dicebatur, cum primus ſermo de nuptiis & earum conditione habebatur, Feſtus. Hot.

Conventio iuſta dicitur in l. tale pactum, §. qui prouocauit, D. de pact. conuentio vera, non iniqua, non iniuſta, non improbata, ſicuti iuſta defenſio, in l. miles, §. defuncto, D ad leg. Iul. de adult. Corraſ. lib.1. Miſcel. cap.1. num.7.

Conventionales ſtipulationes ſunt, quæ ex conuentione reorum fiunt, quarum totidem ſunt genera, quot (pene dixerim) rerum contrahendarum. Nam & ob ipſam verborum obligationem fiunt, & pendent ex negotio contracto, l. ſtipulationum aliæ, D. de verb. obl. Obl. Prat.

Conventionales ſtipulationes differunt à prætoriis, quia in conuentionalib. contractui formam contrahentes dant, nec à forma contractui data recedimus. Prætoriæ ſtipulationes benignius accipiuntur, & ex mente prætoris, qui eas propoſuit, l. in prætoriis, ff. de prætor ſtip. Duaren. l. in conuentionalibus, D. de verb. obl.

Conventionis nomen adeo generale eſt, vt eleganter dicat Pedius, nullum eſſe contractum, nullam obligationem, quæ non habeat in ſe conuentionem, ſiue re, ſiue verbis fiat. Pertinet enim conuentionis verbum ad omnia, de quibus negotii contrahendi tranſigendique cauſa conſentiunt, qui inter ſe agunt, l.1.§.1. D. de pact. Prat.

Convettionum tres ſunt ſpecies: Aut enim ex publica cauſa fiunt, aut priuata, aut iuriſgentium. Conuentio publica eſt, quæ fit per principem, aut pacem, quoties ſcilicet inter ſe duces belli quædam paciſcuntur, l. conuentionum, D. de pact. Conuentio legitima eſt, quæ aliqua lege confirmatur. Et ideo interdum ex pacto actio naſcitur, vel tollitur, quoties lege vel SCto adiuuatur, l. legitima, ff. eod. ti. Conuentiones iuriſgentium quædam actiones pariunt, quædam exceptiones. Quæ pariunt actiones in ſuo nomine non ſtāt, ſed tranſeunt in proprium nomen contractus, vt emptio, venditio, locatio, conductio, ſocietas, commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus. Sed & ſi in alium contractum res non tranſeat, ſubſit tamen cauſa, eleganter Ariſt. Celſo reſpondit eſſe obligationem, vt puta dedi tibi rem, vt mihi aliam dares: dedi vt aliquid faceres: & contractum eſſe, & hinc naſci ciuilem actionem, l. iuriſgentium, ff. eod. tit. Prat.

Conventiculum pro illicita congregatione iuriſperiti vſurpant. Sic & apud bonos auctores reperies. Rarius enim bonam accipitur in partem, vide Frider. Nauſ. lib. conciliarium rerum primo, latius explicantem hoc vocabulum: qui nulla circuitione vſus, quid de noſtri ſeculi congregationibus ſenſerit, inibi libere indicauit.

Conventum agere ſeu habere dicebatur Proconſul, cum ſtatuto anni tempore in celebri aliqua Prouinciæ, cui pręerat, ciuitate, iudiciorū exercēdorum gratiā conſidebat: quo loci Prouinciales de controuerſiis ſuis diſceptaturi cōueniebant. Briſſ.

Conventis ſtare, eſt conuenta ſeruare. Spieg.

Conventum Theophil. in §. eadem, inſtit. quib. ex cauſ. manumit. non lic. definit [Greek text] Sic conuentum agere apud Cæſ. lib.6. de bello Gal. & Cic. 7. in Verr. Liu. lib. 38. Meminit & idem Theoph. in princ. tit. de ſucceſſionib. ſublat. Vide quæ præterea diximus in verbo Forum.

Conventus, contractum in vnum locum ex compluribus hominum generibus multitudinem ſignificat: aut cum à Magiſtratibus, iudicii cauſa, populus colligitur. Briſſ.

Conventus quatuor modis intelligitur. Primo cum quemlibet hominem ab aliquo conuentum eſſe dicimus. Secundo, cum ſignificatur multitudo ex complurib. generibus hominum, contracta in vnum locum. Tertio, cum aliquis in locum frequentiæ hominum, ſupplicationis, aut gratulationis cauſa colligitur. Quarto cum à magiſtratibus iudicii cauſa populus congregatur. Hæc ex Feſto. Spieg. Prat.

Conventus aliquando ſignificatius Epiſcopale, c. ſicut, 16. q. 3. & ibi not. Conuentus etiam pro monachorum collegio ſumitur, c. edoceri, de reſcr. clem. 2. eod. tit. Prat.

Conventus amicabilis, id eſt, cōpromiſſum.

Conversatio æqualis, pro conſuetudine familiari, l. obſeruandum. ff. de offic. præſid. Prat.

Conversatio, inhoneſta, mala, prodiga, turpis, l. vlt. Cod. de ſponſalib. l.23.§. præſenti, C. de nupt. Briſſ.

Conversatio, habitatio. Vlp. l.12.§.1. ff. de relig. & ſumpt. Senatuſconſulto cauetur, ne vſus ſepulchrorum permutationibus polluatur: id eſt, ne ſepulchrum alius conuerſationis vſum accipiat, h. e. ne quis aliam ob cauſam, quam ſepulchri & religionis ibi habitet, aut verſetur: vt ex edicti verbis intelligitur, quæ idem Vlp. refert in l.3. D. de ſepul. viol. Hot.

Converſus dicitur omnis eccleſiaſtica perſona, cap. duo, 12, quæ. 1. Prat.

Convertere pecuniam in ſuos vſus, vide l.1. C. de vſur. pupil. l.1. C. qui potior. in pign.

Convertere pecuniam in aliam rem, in Calendarium, in emptionem poſſeſſionum, in prædiorum comparationem, in ſuam rationem, in alios vſus. Briſſ. ex ff. & C.

Convertere vim teſtamenti, in cauſam fideicommiſſi, l.19. ff. de teſtam. militis.

Conveterani, vide l.2. C. de excuſat. veteranor.

Convicium, iniuriam verbis factam denotat. Interdum & ſolam vocis contentionem. Briſſ.

Convicium, eſt contumelia petulantius iactata. Cicero pro

Cælio.Maledictio autem nihil hábet propoſiti præter contumeliam: quæ ſi petulantius iactetur, conuicium: ſi facetius, vrbanitas nominatur.Hot.

CONVICIVM à concitatione vel conuentu venit, hoc eſt, à collatione vocum in vnum, quaſi cõuocium, l.item apud, §.conuicium, ff.de iniur. & in §.ex his, ead.l.ex his apparet non omne maledictum conuicium eſſe, ſed illud ſolum quod cum vociferatione dictũ eſt. Valla Etymologiam falſam dicit, & à vitio vel à vito potius deduci vult, quam à voce, a conuitando ue, quo verbo vſum neminem eruditorum ſcimus. Deinde titubat, & modo cum t, modo cum c, ſcribi vult conuicium: deinde cum reprehenſionem etymi ineptam & curioſam intelligat, negat conuicium à maledicto differre Nos primo loco, conuicium a voce deductum eſſe oſtendemus non a vitio, vt ante Vallam Nonius Marcellus fruſtra putauit, quia ratio ſyllabę hoc detegit, quæ enim in vitio, breuis eſt, in conuicio longa deprehenditur: à conuito autem quis conuitium deduxerit, cum ſit verbum barbarum & imperite nouatum? ſed à voce potius expenſa ratione ſyllabæ tam in voce, quam in conuicio. Ouid. in libello ad Piſonem:

Sic & Ædonia ſuperantur voce cicadæ
Stridula cum rapida faciunt conuicia ſoli.

Huc accedit illud Martial.de liberto ſuo, ad Candidum:

Lis erit, ingenti faciet conuicia voce,
Eſſe pudor vetuit fortia verba mihi.

Feſtus Pompeius hanc probat etymologiam, ſed addit à vicis quoque deduci potuiſſe, vbi primum facta fuerunt conuicia. Patui tamen refert etiamſi Valla non obtineat. Poſtea negat ipſe conuicium ſemper cum vociferatione fieri, & ideo dicit nihil aliud eſſe, quam quodlibet maledictum contumelioſum. Sed in verſic.ex his maledictum à conuicio diſcernitur, & merito quidem intelligere debuerat Grammaticus, edictum prætoris hic interpretari, quod ſic erat propoſitum: Qui aduerſus bonos mores conuitium feciſſe dicetur, in eum iudicium dabo, l.item apud, §.ait prætor ne quid. Quare cum ſeparatim de conuitio verba faceret, commode ſeparatur ſignificatio conuitii à maledicto & quauis contumelia: quia tunc non large, ſed proprie capitur conuicium iuxta ſuum etymum, vbi eſt vociferatio & collatio vocis, non quo prætor neget conuicium alicubi pro maledicto ſimplici accipi. Et vſus eſt Vlp. in l.illud.ff.de appell.& l.3.ff.de lib. & poſth.& l. quæ omnia, §.1.ff.de procur.& non Vlp.ſolum, ſed & Cic.in orat.pro Muræna, & alibi.

CONVICIVM etiam in bona parte plerunque vſurpatur, neq; (vt Valla putat) ſemper contumelioſum eſt. Seneca in Med.

Feſta dicax fundat conuicia Feſcenninus
Soluat turba iocos.

Martial.lib.7.Epigr.de reditu Domitiani:

Feſta coronatus ludet conuitia miles,

Quintil.Tryphoni amico: Efflagitaſti quotidiano conuicio. Cic.lib.12. Deturbatꝰ eſt meo iuſtiſſimo ac honeſtiſſimo conuicio. Idem dixit lib.4.Acad.quæſt. Quod ſi verum eſt, vt eſt longe veriſſimum, à voce venit, verbo medio, non à vitando, vel vitio, quæ ſemper in malum ſonant, merito prętor conſultiſſimus d.§. ait prætor, conuicium aduerſus bonos mores factum vlciſcitur, vt dubium ancipitis verbi tolleret.

CONVICIVM pro ſtrepitu & vocum multitudine Cic. vſurpat in ea pro Archia: Quia, inquit, ſuppeditat nobis, vbi & animus ex hoc forenſi ſtrepitu reficiatur, & aures conuicio defeſſæ conquieſcant. Hotom.

CONVICIVM. Quod Vlp. ſcribit, cum in vnum complures voces conferuntur, conuicium appellari, quaſi conuocium, c. 15.§.2.de iniur.id perpetuo verum non eſt. Nã is, qui aliquem reprehendit, etiamſi in vnum voces complures conferantur, recte nihilominus conuicium facere dicitur. Quo ſenſu conuicium facere C.Iunio iudici quæſtionis, pro Cluentio Auito, & pro Quintio, ſuſtinere quotidianũ alicuius conuicium, ſcripſiſſe viſus eſt Cicero. Nec eſt etiam omne conuicium iniuſtum, aut inhoneſtum. Nam poſſe alicui conuicium iuſte honeſteq; fieri, oſtendit Plin.cum ſic li.6.Epiſt.ſcribit. Proinde etiam atq; etiam rogo, vt mihi ſemper eadem ſimplicitate, quo ceſſare videor (nunquam enim ceſſabo) conuicium facias Oſtendit idipſum Cicero, ſic Cornificio ſcribens epiſt. fam.lib.12. Meo iuſtiſſimo honeſtiſſimoq; conuicio, te tuam dignitatem ſumma tua virtute tenuiſſe, prouinciaſque honoribus ampliſſimis affectum, vehementer gaudeo. Hinc quod Vlpianus & Paulus ſcribunt, iudici ab appellatoribus conuicium fieri non oportere (alioquin eos, qui conuiciantur, infamia notati plectique, diuos fratres voluiſſe, l.42.de iniur.& l.8.de appel) illud de iis eſſe accipiendum recte videtur, qui ſententias iudicum reprehendunt, eorumq; pronunciationi contradicunt. Huiuſmodi enim homines plecti ſolere, docet euidenter Apuleius in 1.Apol.vbi de Sicinio Æmiliano loquitur. Ræuar.varior.lib.1.c.3.

CONVICIVM non tantum præſenti, verum abſenti quoque fieri poſſe Labeo ſcribit. Proinde ſi quis ad domum tuam peruenit, te abſente, conuicium factum eſſe dicitur. Item ſi ad ſtationem vel tabernam ventum ſit, probari oportere. Feciſſe conuicium non tantum is, qui vociferatus eſt, verum is quoque qui concitauit ad vociferationem alios, vel qui ſubmiſit, vt vociferetur: Quod autem nec in cœtu, nec in vociferatione dicitur, conuicium non proprie dicitur, ſed infamandi cauſa dictum eſt, ait Vlp.de iniuriis. Maffeus.

CONVITIVM aduerſus bonos mores accipimus in vnum collatam vociferationem, quę bonis moribus improbatur, & ad infamiam alicuius ſpectat, l.15.§.cui prætor, ff.de iniur.Hot.

CONVICTVS dicitur, qui ipſemet ea, quæ commiſerit, negare non ſufficiat, l.16.C.de pœn.

CONVICTVS ſcriptura, teſtibus, argumẽtis, tormentis vel interrogationib.iniuriarum, in prçuaricatione, &c. Briſſ.ex ff.&C.

CONVICTVS non eſt, qui negat, niſi contrarium probetur, vide Mynſ.4.obſ.50. Goth.ad l.4.C.quorum appell.non recip.

CONVIVA, qui ad conuiuium vocatus eſt. Conuiuator, qui ad conuiuium inuitat: vel qui conuiuium facit & apparat. Conuictor, qui concedit & bibit nobiſcum familiariter.

CONVIVIVM. Cicero, Bene inquit, maiores noſtri accubationem epularum, quod amicorum vitæ coniunctionem haberet, conuiuium nominarunt, Paul.l ſi u.de Aleator. quod in conuiuio, inquit, veſcendi cauſa ponitur, in eam rem familia ludere permittitur. Spieg.

CONVOCARE ad ſeditionem, l.1.ff.ad Leg.Iul.maieſt.

CONVOLARE ad ſecundas nuptias, vide auth.ex teſtamento, C. de ſecund.nupt.l.9.C.de repud.ad ſecundum legatum, l.33.ff. de legat.2.Briſſ.

CONVOTI, Feſto dicuntur, iiſdem votis obligati.

COOPTARE, eſt eligere inter pares, aut fere pares, Auctore Vall.

CONVS à Syro Luciano in Lexiphane (vt refert Ioan. Bapt. in comment. Epiſt.Sidon.Apoll.ad Domitium lib.2.) pro capitio acuminato capitur. Conus galeæ quoq; dicitur, quem lingua vernacula nec improprie pinnacium vocamus, quippe quemadmodum fieri conſueuit priſcis galeatis capitibus ſuperinſigentib. ſtruthi pinnulas, quod Plinius annotauit, qui ſtruthius Latine & ſtruthiocamelus, & paſſer marinꝰ appelletur, quod nos indicãtes Camænali elegiaco ſic luſimus. Blandimicans quod pluma tegit quę inſigne marini paſſeris externo munus ab orbe venit. De cono galeatum Auſonius: Arma inter conoſque truces furtoque nocentes Sauromatas. Seruius lib.3. Conus eſt curuatura, quę in galea prominet, ſuper quam criſtæ ſunt. Vergilius, & conum inſignis galeæ criſtaſque comantes. Conus dicitur fructus cupreſſi, & ipſa κωνοειδὴς eſt. Nam à rotunditate in acumen leuatur. Coniferas, cypariſſos Vergilius appellat. Capite conificans Quintiliano videtur idem ſignificare quod arietans, & frontem fronte percutiens, vt ſatiati agni ludunt, blandeque coniſcantur. Vbi coniſcant, pro eo quod eſt conificans, intelligit ni, quod aurumo, inibi legendum ſit coniſcat: Conos cupreſſinos in pecorum medela Columella adhibet lib.6. Eſt & conus muſicus. Boetius in muſica: Si conum, quem turbonem vocant, quis diligenter extornet.

COOPTARE Senatum Tullius dicit, cum ſuppletur nouis Senatoribus : ad quam rem optimi quique optantur & leguntur. Connanus lib.2.c.15.nu.1.

COPIA pro facultate & poteſtate ponitur, vt copia non eſt iudicis, l.1.§.dies, ff.quando appelland.magiſtratus, l.28.§. ait prætor, ff.ex quib.cauſ.maio. Si eius, à quo prouocatur, copia non fuerit, d.l.1.§.dies.

COPIAM ſui non facere, l.36.ff.de reb.auth.jud. eſt ſui poteſtatẽ non facere, vt loquitur Iulianus in l.18.ff.ſi ſeruit vind.Br.

COPIAS pro materiis ad ædificandum idoneis dixit Vitruu.lib. 6.c.vlt.Prat.Briſſ.

COPIÆ, ſunt cibaria, quæ publice præbentur.Papin.l.ob negotiorum, 20.ff.de compenſ. Ob negotium copiarum expeditionis tempore mandatum curatorem condemnatum, &c. Caſſiod.lib.6.Variat.inform.præfecturæ annonæ. Valer.lib.5. cap.1.Obuiam illi P.Cornelium Scipionem Quæſtorem Capuam miſit, cenſuitq; vt ei domus Romæ quam optima conduceretur: & copiæ non ſolum ipſi, ſed etiam comitibus eius publice præberentur. Plin.in Panegyr.Emit fiſcus, quicquid videtur emere, inde copiæ, inde annona. Hot.

COPIÆ, id eſt, commeatus, annonæ, alimenta, pabula, vulgo prouiſiones ac munitiones. Briſſ.lib.1.ſolut. Alciatus pro mercimoniis earum rerum, quæ ad victum pertinent, & ad exercitum deferuntur, vſurpat, eumq; ſequitur. Spieg. Cæterum prior eſt probabilior. de qua Duar.lib.1. Anniuerſ.diſput.cap. 26. Et hinc Porphyrioni apud Horatium dicuntur copiarii, qui alias dicuntur parochi, præſtantes annonam ſiue commeatum Reipublicæ cauſa iter facientibus.

COPIARI, verbum caſtrenſe, de quo Gellius & Nou.Briſſ lib, 2.ſolut.& Duaren.d.c.26.

COPIATAS in No 59.reddere poſſumus libitinarios, pollinctores, veſpillones. Prat.Briſſ. (contrarium Spieg.

COPIOSVM patrimonium, pro locuplete accipiendum. Tenui

Κοῖλα.

Κοτταβίζειν, conuiuialis ludus erat apud Græcos, cum reſiduum potus in æneas phialas iactarent: qui ſi ſonantior creperet, ſe ab amica redamari, & mutuo affectu teneri putabant. Vide Alex. lib. Genial. dier. 3.

COPVLA, id eſt, nuptiæ, in l. 26. C. de nuptiis.

COPVLARE, iungere matrimonio, l. fin. C. de interdict. matr. Copulare matrimonium. Briſſ.

COPVLATÆ nuptiis, l. 8. ff. de Senator. Copulati in matrimonio, l. 32. §. oratio. ff. de donat. inter vir. & vxor. Briſſ.

COPVLATIVA oratio, à noſtris appellatur oratio coniuncta, ad cuius veritatem requiritur vtramque partem veram eſſe: Disiunctiua, ad cuius veritatem requiritur alteram partem eſſe veram, not. in l. ſi plures, ff. de condit. inſtit. & §. pen. Inſtit. de hæred. inſtituen. & in l. ſi quis ita, de verbor. oblig. Io. Bell. Etymolog.

COPVLATIVAM coniunctionem duobus modis accipi, D. Alcia. obſeruauit ex probatiſſimis Grammaticorum: videlicet quãdoque ſenſu ſingulati, quandoque ſenſu compoſito. Singulariter accipitur, cum dicimus, Cæſar & Pompeius fuerunt conſules: non enim ſimul fuerunt, ſed diuerſis temporibus: Cæſar cum Bibulo, Pompeius cum M. Craſſo. Compoſito ſenſu accipitur, ſi dixero, Duo & tres conficiunt quinque: nec enim alteruter illorum numerorum quinque conficit, ſed ita demum, ſi coniuncti ſint. Spieg.

COPVLATIVAS particulas, & , que, cum, Paul. in l. triplic. de verb. ſign. articulos more Græco nominat.

COQVERE calcem, carbones. Cocta ligna. Briſſ. ex ff.

COQVENDÆ calcis ius & ſeruitus, l. 5. & l. 6. §. 1. ff. de ſeruit. præd. ruſtic.

COQVINATORIVM, vel potius coquinatium, vt legit Haloander, inſtrumentum apud Pompon. in l. & ſi non ſunt, ff. de aur. & arg. leg. in fin. §. Infecti autem. Spieg.

CORACINVM colorem Iuriſconſ. nominat. in l. quæſitum, §. coccum, ff. de leg. 3. nec Crocinum legendum, quod habet Nor. editio, Alcia. nigrum interpretatur in Parerg. quo loco colores explicat: & dicitur ἀπὸ τοῦ κόρακος, quaſi dicas coruinus: color niger: vt ex Strabone intelligitur, qui li. 12. de nigerrimo pecorum Laodicenſium colore loquens, τὴν κοραξὴν χρόαν appellat. Prat. vide & Gothofr. ad l. quæſitum, 78. §. coccum. 5.

CORAM factum, ex natura rei plerunque illud non videtur, cui intelligentia non acceſſerit: cum qui animo non adeſt, abeſſe videatur, l. diem, §. coram, ff. de arbitr. vide Alciatum in l. coram Titio, de verbor. ſign. Spieg. Prat.

CORAM ſententiam dicere arbiter videtur, qui ſapientibus dicit. Cæterum coram furioſo vel demente non videtur dici, ſed nec coram pupillo, niſi præſens tutor ſit, l. 29. §. coram, & l. 49. ff. de recept. qui arbitr. Briſſ.

CORAM Titio aliquid facere iuſſus non videtur pręſente eo feciſſe, niſi is intelligat. Itaque ſi furioſus, aut infans ſit, aut dormiat, non videtur coram eo feciſſe. Scire autem, non etiã velle is debet: nam etiam inuito eo recte fit, quod iuſſum eſt, vt ait Florentin. de verb. ſignific. l. coram Titio, & vide Maſſæum. Adde Brechæum, l. coram Titio, ff. de verbor. & rerum ſign. Briſſ.

CORBIS, licet communi vocabulo vas ſit vimineum, Græce Cophinus appellatum: proprie tamen Corbis eſt, quo meſſes excipiuntur. Vlp. de fund. inſtruct. l. inſtrumenta. Inſtrumenta, inquit, cogendi fructus: quemadmodum torcularia, corbes, falces meſſoriæ, falces fœnariæ: Nebriſſ. Varroni lib. 1. de re ruſt. Corbis eſt inſtrumenti genus cogendorum fructuum cauſa comparatum, è viminibus factum: At idem lib. de ling. Lat. Corbes, inquit, ab eo dictæ, quod ſpicas, aliudue quid conruebant. Hinc per corbem vini menſurã facere apud Vlp. in l. 1. §. 4. ff. de peric. & commod. rei vend. id eſt, per cribrũ, cum ſcilicet vinum è doliis venditor effunderet, quia non intra tempus conſtitutum dolium exinaniret: vt ſic ſciatur, vino ad menſuram vendito, quantum emptori perierit, qui pro eo, quod admenſum fuerit, precium debet. Prat. Briſſ. Meſſoria corbis, Varroni, ad meſſem in aream deferendam Briſſ. Corbulæ, minores corbes. Varr.

Κορινθιάζεσθαι veteribus Vulgato ioco dicebantur, qui ſcortationibus indulgerent, apud Stephanum de vrbibus, auctoritate Ariſtophanis, vt refert Tiraquellus in 15. l. connub. gl. 1. parte 15. num. 34.

CORINTHIVM æs, & vaſa Corinthia, ab ære Corinthio dicta, quod Corintho vrbe Archaiæ à Romanis euerſa & incenſa, ex variis ſit metallis conflatum. Pli. de ære Corinthiaco: Caſus, inquit, hoc miſcuit, Corintho cum caperetur incẽſa: Sed author oſtendit opifices nobiles Corinthiorum vaſorũ Corinthi excidium præceſſiſſe. Martial. conſuluit nares, an olerent æra Corinthon. Iabolenus Priſcus de leg. 3. l. hęres, &c. Proculus vero recte ait, ſi æneæ quidem ſint abaces: ſi autem Corinthiæ, non deberi. Accurſ. Corinthiæ, id eſt, de vili materia, puta palea vel herba paluſtri exponit, putans precioſiora eſſe vaſa ænea, quam vaſa Corinthia. Atque ita lectionem cum ſenſu perturbat. Erit igitur ordo & literæ ſenſus talis. Proculus vero recte ait, ſubaudi abaces deberi, quia vaſa Corinthia erant in tanto precio, vt vna libra permutaretur aliquando quingentis. Æquitas itaque legis in hoc conſiſtit, quod abaces ex viliori materia debentur, ex precioſiori tamen non debentur. Nebriſſ.

CORIVM bouis mortui l. 49. ff. de legat. 2.

CORNELIÆ leges quatuor præcipue in libris noſtris memorãtur. Cornelia de ſicariis & veneficis, t. t. ff. ad l. Corn. de ſicar. l. 1. ff. de public. iud. l. 1. ad l. Pomp. l. 15. ff. de pœnis, l. 23. §. ſi dolo, ff. ad l. Aquil. & alias ſæpiſſime: Tulitque eam legem Cornelius Sylla Felyx dictator, vt Seneca lib. de prouident. ſcribit. Secunda eſt lex Cornelia de iniuriis ab eodem Sylla lata, auctore Venuleio in l. 12. §. 1. ff. de accuſat. Huius fit mẽtio in l. 5. per tot. & l. 7. §. 1. de iniur. & alibi. Tertia eſt lex Cornelia de falſis, toto tit. ad l. Cornel. de falſ. Huius Suet. in Auguſt. & in Nerone meminit, & Imp. in l. 2. C. de fide inſtrum. Quarta eſt lex Cornelia de captiuis, quæ teſtamenta eorum, qui apud hoſtes deceſſerint, ante captiuitatem facta, confirmat, vel inteſtatorum legitimam hæreditatem, perinde atque ſi in ciuitate deceſſiſſent, defert, l. 10. 11. 12. §. 1. l. 22. ff. de captiu. l. 1. C. eod. tit. l. 14. ff. de caſtr. pecul. l. 4. §. 1. ff. de bonis libert. l. 1. ff. de ſuis & legit. & alibi. Briſſ.

CORNELIANVS fundus, l. 24. ff. de acquir. poſſeſſ. l. 7. ff. de ſtipul. ſeru. l. 28. ff. de Nouat. l. 40. §. Qui dotale, ff. de condit. & demonſt. Briſſ.

CORNICVLARIVS, Vt plane innoteſcat huius dictionis ſignificatio, præmittam, corniculum fuiſſe ornamenti genus, quo donabantur milites ab Imperatoribus pro re bene geſta. Liuius enim lib. 12. ſcribit Papyrium conſulem equites omnes ob inſignem in bellis operam donaſſe corniculis, armilliſque argenteis: tanquam cornicula ſint inter donaria ornamenta militaria. Hinc cornicularius, qui donabatur, vel qui militabat corniculo. Et hic in bello dicebatur Accenſus decurionis. Vnde Accurſius, Accenſi, inquit, dicebantur attributi decurionibus, hoc eſt, miniſtri eorum, quaſi ad cenſum additi, quos nunc commentarienſes, & cornicularios appellant. In Palatina enim militia, cornicularius accipitur pro accenſo primi ſcriniorum, vel principis proximorum, teſtante Alciato in l. 2. C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. 12. Hic vero Accurſii opinionem reprehendit ſuppreſſa ratione in tit. de cohortalib. & principum cornicularιis, lib. 12. C. vbi, inquit, quia in huius dictionis cornicularii ſignificatu Accurſius hic fallitur, intellige cornicularios, id eſt, adiutores principis, cuſtodiæ, vel officialis. Caſſiod. tamen. lib. 11. Var. ſcribit cornicularios dici officiales, qui præſunt cornibus ſecretarii, quod verius putat. Spieg.

CORNICVLARII Briſſonio militum quoddam genus, qui corniculo merebant, vnde nomen habent. Cæterum quidquid dicant alii, veriſſima videtur ſententia Tornebi li. 5. aduerſ. c. 10. qui cornicularium dictum putat, quod corniculo Tribuni militum præſit: Nam vt in exercitu & acie dicitur cornu, ita in cohortib. tribunorum militum corniculum, & forte in ordinibus centuriorum. Vide Gothofr. ad l. 6. in verbo adiutores corniculariorum, ff. de iure immunitat. adde Prat.

CORNICVM oculos configere, prouerbium eſt de iis dici ſolitum, qui acutos & ingenioſos & cautos homines tamen in fraudem inducunt. Sumptum à cornicibus, quod aues ſint cautiſſimæ, & facile inſidias prouidentes. Hinc Cn. Flauius ſcriba, cuius meminit Cicer. in ora. pro Muren. quod ab ipſis Iuriſconſultis eorum ſapientiam compilarit, cornicum oculos confixiſſe dicitur. Hot. Prat.

CORNVARII in l. finali, ff. de iure immunitat. vel qui cornua conficiunt, vel cornicines, qui cornu canunt, quos Æneatores à priſcis dictos Feſtus ſcribit li. 1. Paternus à Tubariis eos ſeparat, vt & Cornicines à Tubicinibus. Vegetius lib. 2. c. 22. & Modeſtus in Epitom. eiuſdem. Briſſ. Prat.

CORNV percuſſus à boue l. 52. §. quidam, ff. ad l. Aquil. Cornu petere ſolitus bos, l. 1. ff. Si quad. paup.

COROLLARIVM, id quod pręter debitum additum eſt, tanquam auctuarium ſuperpondiumque, id eſt, vltra pondus, menſuramque adiectum. Spieg.

COROLLARIÆ autem corollæ erant, è lamina ærea vel argentea tenui inaurata: Græci ἐπιχρυσωμένα vocabant, vt annotauit Turnebus aduerſariorum lib. 18. c. 29.

CORONA: qua reges inueſtiuntur, tropum habet, cuius perpetuo meminiſſe debent erga ſubditos, ſicut beneficiarii erga dominos inueſtituræ ceremonialis. Certe non carent iſtæ ceremoniæ allegoria, & myſterio ciuili. Quod cum Iuriſperiti neque ſcribendo, neq; docendo explicent in ſcholis: fit, vt non aliter in foro quoque vtantur huiuſmodi ſolennitatibus quam ſimiæ & pſittaci vſu quodam inanimato ſolent mores humanos imitari. Oldend.

CORONA clericorum eſt in ſignum regni, quod in Chriſto expectatur, c. duo ſunt genera, 12. quæſt. 1. Et nota quod rex Romanorum coronatur triplici corona: prima eſt ferrea, quam recipit ab Epiſcopo Colonienſi in Aquiſgrano eiuſdem diœceſis: ferrea autem fortitudinem deſignat, qua vincere debet

rebelles: ſecunda eſt argẽtea, quam ingreſſus Italiam recipit à Mediolanenſi Archiepiſcopo in villa Modicenſi eiuſdem diœceſis: tamen hodie recipit illã Mediolani, in Eccleſia ſancti Ambroſii. Argentum autem deſignans mundiciam & claritatem, ſignificat ipſum principem talem eſſe debere: tertia eſt de puro auro, qua coronatur per Papam in Eccleſia ſancti Petri ad altare ſancti Mauritii, & deſignat aurum, quod omnibus metallis excellẽtius eſt, ipſum Imperatorem aliis Regibus & Principibus in potentatu & iuſtitia excellentiorem eſſe debere, gl. veſtigiis cle. vnic. de iureiur. Ioan. Bello. Etymol. Corona plectilis, quæ ex herbis odoratis plectitur, nõ conſeritur, neq; ſuitur. Torneb. li.2. aduerſ. c.30. Corona venibãt olim mancipia coronata, eratq; corona ſignum captiuorum vænalium. Vnde illud Catonis. Vt populus potius ob rem bene geſtam coronatus ſupplicatum eat, quã re male geſta coronatus væneat, &c. Balduinus tit. de iure perſonarum.

CORONARVM genera & differentias perſequitur Tertullianus lib. de corona milit. Gellius lib.5.c.6. Prat.

CORONÆ menſarum l.19.2. perueniamus, ff. de auro & arg. leg. quas conuiuiis adhiberi ſolitas antiquorum teſtimoniis liquet. Prat.

CORONÆ ſacræ, quæ Athletis in certaminibus ſacris præſtantur l.40. ff. de re iud. l.5. C. quæ res pign. oblig. Briſſ. Prat.

CORONÆ triumphales ſunt aureæ, quæ Imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Briſſ.

CORONARIVM aurum in rubr. de auro coron. C. & l.15. C. Th. de legat. Seruius lib.8. Æneidos ita appellatum tradit, quod à victis gentibus dabatur, quod propter conceſſam vitam illis impoſitum erat, & vide Lampridium in Alexandro & Ammian. Marcellinum lib.25. Briſſ. Prat. vide aurum coronarium.

CORPORALIA pignora ad differentiam Nominum & Iurium, l.15. §. Sic quoq; Iudices, ff. de re iudic. ea dicuntur, quę corporaliter capiuntur, & quæ in corpore conſiſtunt. Briſſ.

CORPORALIS occupatio eſt nuda & ſine iure detentio. Connan. lib.3. c.10. nu.8. Briſſ.

CORPORALIS poſſeſſio, quę corpore tenetur. Corporaliter autem poſſidet, qui poſſeſſioni incumbit l.24. & l.25. §. fin. ff. de acquir. poſſ. l.40. §. fi. ff. de pign. act. l.4. §. tunc in poteſtatem, ff. de vſucapionib. l.79. ff. de ſolutionibus. Briſſ.

CORPORALES res ſunt, quę tangi poſſunt, veluti fundus, homo, veſtis, aurum, argentum, & aliæ res id genus, l.1. §. hæ autẽ, ff. de rer. diuiſ. Caius li.2. Inſtit. tit.1. Tangi enim, vt Lucretius ait, niſi corpus nulla poteſt res. Incorporales itaq; res ſunt, quæ tangi non poſſunt, quæ in iure conſiſtunt, vt hæreditas, obligatio, ſeruitus. Briſſ.

CORPORALIS macula in l.3. C. de Sportulis, id eſt, pœna.

CORPORALITER acceptum pignus dixit Iul. Patritius in Epit. Nou. tit.20.

CORPORALITER tradere, id eſt, re ipſa, Goth. ad l.9. in prin. C. de bonis proſcriptor.

CORPORATI, collegæ, qui eiuſdem ſocietatis ſunt & corporis, Impp. l. non plures, 4. ff. de ſacroſan. eccleſ. & Impp. l. qui ſub 8. eod. tit. Hotom. Corporati, qui in corporibus erant, ſeu corporibus ciuitatum adſcripti. Briſſ. Eorum munera docet Symmach. Epiſt. lib.1. Epiſt.13.

CORPORE & animo poſſeſſioni incumbere, Iuriſperiti dicunt, quia poſſeſſio non tantum corpore, ſed animo etiam retinetur: & hoc verbo Impp. Dioclet. & Maxim. vſi ſunt in l. conſentaneum, C. Quomodo & quando iudex ſent. prof. deb. Spieg. Adde Connan. lib.3. c.10. nu.8.

CORPORIS & quantitatis differentiam vide apud Cuiac. 14. obſeru.19.

CORPVS & Ius ſeparantur l.8. ff. de aqua & aq.

CORPVS meum vxori meæ volo tradi ſepeliendum in fundo illo, & monumentum extrui vſque ad quadringentos aureos. Scæuola ad propoſitionem reſpondet in l. Titius hæredes, de legat.3. Spieg.

CORPVS poſitum, pro ſepultum apud Scæuolam in §. cibaria, l. fin. ff. de aliment. & cib. legat. Huius verbi vſus late patet, varieque, quem fideliter tradit Robertus Stephanus. Old. Prat.

CORPVS, pro collegiis & vniuerſitatibus à Iuriſcoſſ. accipitur, vt Calliſtratus de excuſãt. l. non tantum, l.1. quod cuiuſque vniu. l.3. §. à municip. de bon. poſſeſſ. l.7. §.1. ad exhib. l.1. §. ſeruum, de quæſt. l.10. §. qui manumittitur, ff. de in ius voc. l.9. §. animaduertendum, quod met. cauſ. & alibi. Itẽ Pomp. de vſucap. l. rerum. Corporum, inquit, tria genera ſunt: Vnũ quod continetur vno ſpiritu, & Græce ἡνωμένον & συμφυὲς vocatur, vt homo, lignum, lapis: Alterum, quod ex contingentibus ſe, hoc eſt, ex plurib. inter ſe cohærentib. conſtat, quod συνημμένον vocatur: vt ædificium, nauis, armarium. Tertium: quod ex diſtantibus capitibus conſtat, vt corpora plura non ſoluta, ſed vni nomini ſubiecta, veluti populus, legio, grex, l.24. §. item ea, ff. de rei vend. l.30. ff. de vſucap. & vide Senecam lib.17. Epiſt. & Plut. in præceptis connub. Old. Prat.

CORPVS menſorum frumenti, l.10. §.1. ff. de vacat. muner. Sic corpus Fabrorum l. pen. §. quibuſdam, ff. de iure immu. Corpus nauiculariorum l.2. §. licet. ff. eod. Corpus patrimonii l.25. §. quod autem, ff. de pet. hæred. Prat.

CORPVS matrimonii l.20. ff. quod met. cauſ. l.25. §. quod autẽ, ff. de hered. per. l.74. & l.77. §. dulciſſimus. ff. de lega. li.2. l.9. §. ſi quis ius ignorans, ff. de iur. & fac. ignor. l.23. & l.25. ff. de alim. leg. Briſſ.

CORPVS, id eſt, cadauer in l.3. C. quæ res pignor. Sic corpus inferre. In patriam reportare, perferri. Briſſ.

CORPORA, vt Epiphanius annotat in lib. cui titulus eſt ἀγκυρωτὸν, veteres vocarunt conſuetudine quadam ſeruos. Et ſic apud Athenæum lib.5. c.8. ex Moſchione accipi tradit Maioragius lib.1. Miſcel. cap.12. circa finem.

CORPORALITER præſtitum iuſiurandũ, l.1. C. ſi aduerſus vend. l. pen. C. ſi minor ſe maior. dix. id eſt, vt interpretantur Dd. tactis ſacroſanctis Euangeliis, & teſtibus præſentibus: vt videre eſt in auth. iuſiurand. quod præſt. ab his, &c. in collatio. 2. in prin. Huic opponitur iuſiurandum, quod verbo tenus præſtabatur, de quo l.3. C. ſi minor ſe maior. dix. Prat.

CORPORE quæſtum facere: Dotem quærere corpore. Eam des quæ ſit quæſtuoſa, quæ alat corpus corpore: id eſt, quæ quæſtu ex corpore facto, ſe alat. Briſſ. Eodemque loquendi genere; corpus in vulgus dare, pecuniamque ex eo quæſtu merere dixit Agell. lib.6. cap.7.

CORPORE vitiatus, corpore vitiatos, Græcis πηρωμένους, dicimus, qui cæci, vel manci, vel claudi, nati factiue ſunt, aut aliud huiuſmodi vitium patiuntur. Calep. Corpore autem vitiati ſignificãter dicuntur, qui propria volũtate abſciſſi ſunt, cap. pænitentes, 55. diſt. vt qui pudenda vltro ſibi execuerũt, licet credentes obſequium pręſtare Deo, ſignificauit, de corpore vitiat. c. his qui. 55. diſtin. aut iuſto etiam timore ſuperati, cap. maritum, 33. diſtin. Sunt enim ſui ipſorũ huiuſmodi homines homicidæ, cap. ſi quis abſciderit, 55. diſtin. non quia iam mors ſecuta ſit, ſed quia virilium ſectione mortis periculum conflari putatur, cap. fin. 87. diſtinct. Nec Matthæi locus 19. Eunuchos eſſe dicens, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum, de his accipiendus eſt, qui verenda ſibi ipſis amputant (maledictum enim hoc) ſed de iis, qui continentes ſunt, obque Chriſti amorem, Veneris affectum deuitant. Hęc fere omnia Ioannes Coraſius. Anchoranus.

CORRADERE eſt cum difficultate ſummam aliquam ex venditione redigere, l.5. de adm. & peric. tut. Ita autem depoſitioni pecuniarũ locus eſt, ſi ea ſumma corradi, id eſt, colligi poſſit, vt comparari ager poſſit. Prat. ex Hotom.

CORRADERE pecunias, eſt vndecunq; illas æruſcare, atque cõquirere. Vlp. de bonis damn. l. diuus. Plerunque, inquit, corraſas pecunias, præſides ad fiſcum tranſmiſerunt. Spieg.

CORRADERE picturas, l.38. ff. de rei vind.

CORRASI nummi, l. ſtatuliberos, ff. de ſtatulib. corraſa pecunia.

CORRECTIO legũ, h.e. emendatio, mutatio, fugienda eſt. Quoniã, vt monuit prudẽtiæ iuris ſciẽtiſſimus. Old. ſemper quoad fieri poteſt conciliandæ ſunt leges, perſpectis rationibus earum: vt poſteriores determinent potius, quam extendant, aut reſtringant. Ariſt. lib.2. Politic. etiamſi quid incommodi habeant, receptas leges non eſſe mutandas cenſuit. Et Vlp. in l.2. de conſtit. prin. in rebus, inquit, nouis conſtituendis, euidens eſſe vtilitas debet. Legem autem correctam allegare, diſſimulata legẽ corrigente, pœna falſi eſt, ſcelus reputatum. Bart. in l. omnes populi, & in l. vlt. ff. ad L. Corn. de Falſ. Adde quoque Nouel. Vt cum de Appell. cog. in Princ. Spieg.

CORRECTORES prouinciarum, pro rectoribus & gubernatoribus, id eſt, quibus pars aliqua prouinciæ regenda tradita eſt, apud Hermogenianum in l. de omnibus, ff. de offic. præſid. l. vnic. C. vt omn. iud. Prat.

CORREI ſunt eiuſdem obligationis debitores, quos Cicero in epiſtola ad Atticum Conſponſores vocat. Connan. lib.6. c.5. num.1. vide Conſponſor, ſupra.

CORRELATIVA alias relata, alias ad aliquid dicta, cẽſentur ea, quæ ſecundum hoc ipſum, quod ſunt, aliorũ prorſus dicuntur, h.e. quæ niſi poſſunt ad aliud referri, non exiſtunt in rerum natura. Sunt & correlatiua, quæ propter mutuam inter ſe conſiderationem contrarii effectus circa eandem rem, dicuntur contraria relata: veluti acquirere & amittere. Obligari & liberari, contrahere & diſtrahere. Old.

CORREPTIO, magis ad verba, quam ad verbera refertur.

CORRIGI dicuntur, quæ praua & dura ſunt, cum in melius emendantur, reformantur, aut interpretatione molliuntur, l.7. ff. de iuſtit. & iure, l.79. ff. pro ſocio. Græci ἐπανορθοῦν dicunt. Briſſ. Prat.

CORRIGERE ædificium, domum, leges, libertum. Briſſ.

CORRIVALES ſunt, qui ex eodem riuo ſimul aquantur. Et per tranſlationem, qui eandem amicam habent communem. Vlpia. de aqua æſtiu. l.1. Corriuales, inquit, id eſt, qui per eundem riuum aquam deducunt. Spieg.

CORRIVARE, l.1. ſed & foſſas, & l.3. ff. de aqua & aqu. pluu. pro detiuare ſumitur. Foſſas, ait, non oportet corriuandæ aquæ

cauſa

cauſa fieri:Et alio loco:Si tamen aquam corriuet.Prat.

Corroboratvs, pro egreſſus annos pubertatis, qui vir eſſe cœpit,apud Ciceronem obſeruauit Paulus Manut. Spieg.

Corroborata donatio poſſeſſione l.vlt.C.ſi aduerſus cred.

Corroboratvm præſcriptione l.1.C.eod.Briſſ.

Corrvmpere ſeruum, eſt bonum ſeruum facere malum, ſiue malum deteriorem,l.1.ff.de ſeruo corrupto.

Corrvmpere album prætoris.Edicta. Chirographa debitorum.Corrupiſſe tabulas.Briſſ.ex ff.

Corrvmpere fructus, viam, aquam,aquarum ductus,ſtatuas, villa vetuſtate corrupta.Corruptum matrimonium.Briſſ.ex ff.& C.

Corrvmpere iudicem,arbitrum,delatorem,aduerſarium:pecunia, ambitione, donis, precio. Teſtes pecunia corrupti. Briſſ.ex ff.& C.

Corrvmpere pro, vitium offerre,& violare. Sic corrumpere virginem,i.vitiare,l.ſi quis aliquid,ff.de pœn.Siquidem corrumpere verbum tam ad animum, quam ad corpus refertur, l.ſi ſeruus ſeruum,ad l.Aquil.Spieg.& Old.

Corrvmpere, eſt infringere auferendo efficaciam, vt in nihilum redigatur.Sic accipitur in l.ſtipulationes non diuiduntur,in princ.ff.de verb.oblig.Et in l.pro parte,ff.de ſeruitut. Spiegelius.

Corrvmpi dicuntur ſtipulationes,Legata,Libertates,quæ aliqua ratione vitiantur & intercidunt,l.11.ff.de ſeruitutib.

Corrvpisse (quod ad Leg.Aquil.attinet)videtur,qui vinum ſpurcauit,vel effudit,vel acetum fudit, vel alio modo vitiauit,l.27.§.inquit lex,cum §.ſeq.ff.ad leg.Aquil. Item ſi frumento harenam,aut quid aliud immiſcuit,cuius difficilis ſeparatio ſit, quaſi de corrupto agetur, d.l.27.§. ſi quis veſtimenta.Briſſ.Prat.

Corrvpisse etiam intelligitur tabulas, qui eas interleuerit, l.42.ff. ad l.Aquil.l.35.ff.de dol.mal.l.16.§.denique,ff.famil. erciſc.l.31.ff.de furt.Briſſ.

Corrvptela,eſt peruerſa conſuetudo ſacris canonibus inimica,c.cum venerabilis,de conſuet.in vol.Greg.c.ad decorem, de vit.& honeſt.cleric.Prat.

Corrvpti appellatione continetur fractum & vſtum,ait Vlpian.in l.27.§.16.ff.ad l.Aquil.

Corrvpti iudices.Teſtes pecunia corrupti. Pretio corruptus carceri præpoſitus.Briſſ.ex ff.& C.

Corrvptores teſtamentorum aut aliarum ſcripturarum,pœna falſi tenentur, non ſolum ſi corruperint: verum etiam,ſi reſignauerint & legerint per iniuriam, vel ſi aduerſario legendas prodiderint, l.1.§.is qui.depoſ.qui teſtamentum, l. Paul.reſpondit, ff. ad l. Corn.de falſis,l.eum qui.C.eod.tit. Spieg.Pratei.

Corricevm, locus vbi puellæ ſeſe exercere & ludere ſolitæ eſſent:Torneb.lib.aduerſ.10.cap.10.

Cortinæ regiæ quid ſint, vide Ambroſ.5. Epiſt.33.Gothof.ad rubr.C.vt nemo priuat.titulos.

Costvm, Martian.in l.vlt.§.5.ff.de publican. inter ſpecies ad vectigal pertinentes recenſet, de quo Plin.l.12.c.12.ſic ſcribit.Radix & foliũ Indis eſt maximo precio. Radix coſti guſtu feruens,odore eximio,frutice alias inutili. Et li. 22.c.24. Odorum cauſa,vnguentorumq; & deliciarum, ſi placet etiã ſuperſtitionis gratia emantur, quoniã thure ſupplicamus & coſto.Vide & Dioſcor.lib.1.c.15.& Iſidorus lib.17.c.9. Quũ autem hos Marciani & Plinii locos cum illo Pomponii confero,vbi odorum vnguentorumque meminit in l.21.§.1.ff.de auro & arg. venio in ſuſpicionem, pro Colum, cuius verbi ſenſus eo quidem loco fortaſſe nullus eſt, reponendum eſſe Coſtum,de quo tamen iudicium doctioribus relinquo.Hot.

Costvm eſt radix herbæ in India, Arabia & Syria naſcentis, iucundi odoris.De qua vide Dioſcoridem lib.1.Plin.12.c.12. & Iſidor.lib.17.c.9.Briſſ.

Cotidie per c. & non quotidie per q.debere ſcribi Quintil. eſt auctor,libro 1.de ora.inſtit. Victorinus quoque in libro de Orthographia cotidie per c.literam debere ſcribi oſtendit. Adnotarunt & hoc Angelus Politianus, & Laurentius Abſtemius, & Ludouicus Bonoguinus in annotationibus ſuis,&c.Nebriſſ.

Cotis ferro ſubigendo neceſſariæ fit mentio in l.11. ff. de publicanis.

Cotoria,vena eſt,vnde cotes exciduntur.Alphen.in l.Cæſar, de public.Cum mulæ Cretæ cotorias locaret, legem dixerat.Spieg.Prat.

C P.

C P.Nota eſt,Conſtantinopolim ſignificans,vt in extremo Inſtitut.præfationis.D.C.P.id eſt,Datum Conſtantinopoli,& alibi frequenter.Hotom.

C R.

Crabattvs,Κράβατος,lectulus meridiano idoneus,l.20.§.8.ff. de fund.inſtruct.Inſtructis domibus legati.,inquit,Crabattus argento inaurato tectus mortis Titiæ tempore in domibus non eſt repertus.Hot.alii grabatus dicunt.

Crater nomen quidem generale eſt: Sed maxime proprium & aptum ad ea vaſa omnia,quibus ea quæ fluunt,aut infunduntur, continentur & quaſi retinentur. Κρατὴρ enim ἀπὸ τοῦ κρατεῖν,quod tenere & capere ſignificat.Fuit & cucumella genus vaſculi curui, quod vt arbitror à forma Cucumeris nomen ſuum inuenit,ad eundẽ vſum, ad quem & labra & crateres paratum.Connanus li.4.c.10.n.5. adde Turnebum latius hanc dictionem explicantem lib.aduerſ.21.c.13.&c.

Cratitivs paries, qui arrectis aſſeribus tum aliis tranſuerſis, in modum cratis, illos preſſe circumplicantibus conſtat,l.ſi fratres,ff.pro ſoc.quanquam Budæus hic concratitius legat, & ita videtur legendum:vide concratitius. De cratitio pariete Vitruu.lib.2.cap.8.Cratitii vero velim quidem,ne inuenti eſſent, quãtum enim celeritate & loci laxamento proſunt,tanto maiori & communi ſunt calamitati, quod ad incendia,vti faſces,ſunt parati.Prat.

Crassa negligentia l.5.ff.de iur.& fac.ignor.

Crassescere.Vide,Melioreſcere.

Cratisti ſerui fit mentio in l.54.ff.de manumiſſ.teſt.

Creare frequens verbum apud Iuriſcon., à quo dicimus creare magiſtratum,pro conſtituere. Proprie ſignificat, gignere vel generare,vel producere.Theologi omnes magno cõſenſu creare vocant,aliquid de nihilo facere. Hoc modo nihil aliud quam Deus poteſt creare. Diſputant tamen vane, an potentia hæc creandi poſſit communicari creaturæ: de quo multa Thomas:cuius argumenta nititur infirmare Scotus,vt ſua confirmet:quæ labefactare conatur Occam, vt ſua figat: at iſta quoque Petrus Aliacenſ. Lege Viuem.in c.18.li.18.de ciuitate Dei.Spieg.

Creari dicuntur, qui ad aliquod munus & honorem in municipiis,ſuffragiis,& decreto ordinis vocantur & eliguntur. Briſſ.

Creationem tutorum celebrare,vid.l.6.§.2.C.de admin.tut. vel curat.

Crebra indagatio,l.2.poſt pr.C.de commun.ſeru.manum.

Credendi appellatio generalis eſt:ait Vlpia.in l.1.ff.de rebus cred. Nam cuicunque rei aſſentiamur alienam fidem ſecuti, mox recepturi quid ex hoc contractu,credere dicimur.Hæc ille.Siue ergo pecuniam aliaſque res, quæ non in ſpecie,ſed in genere redduntur: ſiue quid aliud,cuius ſolutio ſpeciem, id eſt, indiuiduum ipſum creditum exigat (vt in depoſito & pignore)alterius fidei committamus,recte credere dicimur, quod ipſum intelligitur ex l. ſequen.§.3. & l.10.15.19. & aliis.Aliud autem eſſe credere,aliud in creditũ ire,mihi quidem animaduertiſſe videor ex eadem l.2.vbi Paulus ait,Mutui dationẽ in iis rebus conſiſtere,quę pondere,numero mẽſura conſiſtunt: quoniam eorum datione poſſumus in creditum ire,quia functionem in ſuo genere recipiunt.In cæteris autem rebus ideo in creditũ ire non poſſe, quia functionem in ſua ſpecie non recipiunt. Vt ſignificare videatur mutuum dare idem eſſe,quod in creditum ire:eidemque in rebus poni hoc vtrunque verbum:in iis autem,in quibus Depoſitum, aut Pignus,aut Commodatum exercetur,Iri in creditum nõ poſſe.Quam differentiam, qui vnquam expoſuerit,inueni adhuc neminẽ.Sed profecto ni ſi vera eſſet, perridicule Paulus dixiſſet, credendi verbum ad commodatum aut pignus non pertinere: quod contra duobus poſt verſibus ipſe idem affirmat,& in lege proxima Vlp.diſerte confirmarat:vt illud omittã,quod ineptiſſime alioqui ſuperius dixiſſet, Mutui dationem in pondere,numero & menſura conſiſtere, quoniam creditum in iiſdem conſiſtit, quod apertiſſime cõtinuo pernegans,Creditum,inquit,conſiſtit extra eas res,quæ pondere, numero, menſura continentur, vt duæ videlicet ſpecies ſub credendi verbo ſubiiciantur,Mutui datio,ſiue in creditũ itio:& altera,quę generis ſui nomẽ retinens,appellatur creditũ:Et profecto ita eſt, vt Iuriſconſulti tum demũ hoc verbum, In creditum eundi,vſurpent,cum res accipientis facta eſt:veluti Alfenus,qui ſine controuerſia omnium eorũ,quorum ex ſcriptis Pandectarum libri maxime compoſiti ſunt, optime ac latiniſſime loquutus eſt. Is igitur in l.31.ff.locat. Rerum,inquit,locatarum duo ſunt genera: vt aut idem redderetur, ſicuti quum veſtimenta fulloni curãda locarentur: aut eiuſdem generis redderetur, veluti quum argentum puſulatum fabro daretur, vt vaſa fierent:aut aurum, vt anuli: ex ſuperiore cauſa,rem domini manere:ex poſteriore,in creditũ iri.Atque hoc ipſum eſt,quod Paulus dicebat, iis rebus in creditum iri,quæ functionem in ſuo genere recipiunt. Africanus l.19.in fine,ad SC.Vell. An vero, inquit, perinde habendum ſit,ac ſi initio ego pecuniam mulieri credidiſſem, ac rurſus tu mihi in creditum iſſes.Vlpia.in l.5.§.8.De trib. act.Sed ſi dedi mercem meam vendẽdam,& extat,videamus ne iniquum ſit in tributum me vocari: & ſiquidem in creditum ei abiit,tributio locum habebit. enimuero ſi non abiit, quia res venditæ non deſinunt eſſe meæ, quamuis vendidero,niſi ære ſoluto,&c. Denique idem aliis locis obſeruatum reperies: vt apud Vlp.l.5.§.1. ad Senatuſconſult. Maced.& Marcianum,l.65.§.vltim.ad Senatuſc.Trebel. Hotom.

Credere proprie is dicitur,qui ita rem alienat, vt dominium transferat:qui enim dominium retinet, fidem alterius non ſequitur.Prat.

Credere & deponere diuerſa ſunt & ſeparata, l. ventri, §.in bonis ff.de priuil.cred.Prat.

Creditor vt quis dicatur,ſatis, quod fidem alterius ſecutus ſit,vel vere,vel legis interpretatione,l. qui in fraudem,§.ex omni.qui & à quib.manu.Old.Prat.

Creditores peculiares,qui in peculiũ crediderint. Vlpianus in l.his conſequenter,§.ſi filiusfam.ff.famil.erciſc.Old.Prat.

Creditores eos accipere debemus,qui aliquam actionem vel ciuilem habent (ſic tamen, ne exceptione ſubmoueantur) vel honorariam,vel in factum,Vlpianus l.is cui.ff.de action. & obligat.Old.Proprie tamen creditores ſunt,qui pecuniam mutuam dederunt tam Græcis, quam Latinis: & ſimiliter, qui eis reſpondent,debitores ſunt, qui ex cauſa crediti debent,l.incendium,C. ſi cert.pet.ſed porrigitur vtrorumque appellatio etiam ad alios contractus,l.11.ff. de verb. ſign. l. omnem,ff.de iud.ita & toti Nou. Iuſtin.quartæ locus eſt nõ tantũ in mutuo,verum etiam in aliis contractibus,quibus fideiuſſores aut mandatores acceſſerunt, aut rei conſtitutæ pecuniæ,vnde venditionis,emptionis contractu,ſi agatur de euictione,prius conueniendus eſt venditor quam βεβαιωτὴς, id eſt,is qui ſpõdet pro venditore euictionis nomine.Cuiac. in expoſitio.N.Iuſtin.4.in fin.

Creditor is eſt,qui exceptione perpetua ſubmoueri non poteſt.Qui autem temporalem exceptionem timet, ſimilis eſt conditionali creditori. Paulus l.creditor, ff. de verbo.ſign. Oldendorp.

Creditores quoque appellantur,quibus quacunque ex cauſa actio cum fraudatore competit, l.ſi cui, de ſtatu liber.Prat.

Creditores ſecundum vetuſtatem nunc quoque cenſentur, quicunque actionem habent ex mutuo,vel alio quouis contractu.Prat.

Creditorum appellatione non illi tantum accipiuntur, qui pecuniam mutuam dederunt, ſed & hi,quibus ex quacunque actione vel perſecutione, vel iure ciuili, vel ordinario, vel extraordinario,pure vel in diem,vel ſub conditione debetur, modo non perpetua aliqua exceptione ſummoueri poſſint,l.10.l.11.l.15.ff.de verb.ſig.l.4.ff.de ſeparatio.Nouel. Conſt.4.ad fin.§. vlt. Proinde & ſi cui ex delicto debeatur, creditoris loco accipietur:ſed ex populari plane cauſa ante litis conteſtationem recte dicetur creditoris loco non eſſe, l.12.ff.de verb.ſignific.Maritus ex promiſſione dotis, creditoris quoque loco habetur,l.25.§.1. in fin. ff. qui potior.in pign.l.41.ff.de re iud.l.19.ff.de obligat. & action. Et ex diuerſo vxor dotem repetens in creditoribus numeratur,l.31. ff.ſol.mat.Is cui ſub cõditione legatum eſt, pendente conditione non eſt creditor,ſed tunc demum, cũ ea extiterit:aliter atque ſi ſub conditione ſtipulatus eſt.nam & hic pendẽte conditione creditor eſt,l.42.ff.de obligation. & action.l.27. ff.qui & à quibus,l.54.ff.de verborum ſign.§.ex conditionali,Inſt.de verb.oblig. Plane quibus natura duntaxat debetur,creditorum loco non ſunt,quia petitionem non habent, l.10.in fin.ff.de verborum ſign.Briſſ.

Crediti appellatio latius patet quam mutui. Mutuum enim id vocamus,quod vel ex datione alicuius, vel numeratione debetur: In cæteris rebus appellatio mutui non habet locum.Creditum autem dicitur & ipſum mutuum,& quod ex legati cauſa debetur,& quod ex precio venditi redigitur, & quod ex teſtamento cõpetit,&,vt vno verbo dicam,id quod ex quacunque cauſa debetur. Harmenop.de mut. & pignor. Crediti generalis appellatiõ nonnunquam adſtringitur ad mutuam pecuniam ſignificandam.Vt ecce,quod S.C. Macedoniano conſtitutum eſt,filioſfam.credi non licere, non ad verba,ſed ad numerationem referendũ eſt. Sola enim mutui datio prohibetur,cũ cętera negoria recte cum filiisfam.contrahantur,l.4.§.vlt.ff.ad Macedon.Sic & in l.24.§.pen.l.27. §.1.ff.de minor.Et ita in creditũ ire in l.19.§.cum haberes,ff. ad Velleian.l.2.§.1.ff. ſi cert.pet.l.65.§.vlt.ff.ad Treb.Briſſ.

Creditorem abſoluere, liberare creditorem, dimittere creditorẽ Alciato,pro eo quod eſt,ſoluto debito dimittere creditorem, qui ſtante vltro citroque obligatione quodãmodo ligatus videtur,l.& in contraria,ff.de viuris.Oldend.Prat.

Creditrix l.16.ff.qui potior.l.86.§.Inſtituto, ff. de leg.2.l.5. C.ad Senatuſconſ.Velleian.l.1.& l.7.C.de remiſ.pig.l.6.C. de vſuris.Briſſ.

Creditum nauticum à terreſtri differt:nauticum eſt periculo creditoris,terreſtre debitoris:hoc χερσαῖον δάνειον: illud θαλάσσιον appellatur; vide Gothofr.ad l.122.§.1. ibi:pecuniam nauticam accepit ff.de verb.oblig.

Creditum ſignificat vſuras, de quibus fidem habẽre dicebatur creditor,quod eas ſuo tempore non exegiſſet, ſors ipſa non tam credita,quam vſuris occupata & locata erat. Itaq; credendi verbum, quanquam generale ſit,magis tamen mutuationibus iſtis congruit,quam cæteris contractibus.Connanus lib.7.c.1.num.2.

Creditum à mutuo differt,quo genus à ſpecie.Nam creditum conſiſtit etiam extra eas res quæ pondere, numero menſura continentur:ſicut ſi eandem rem recepturi ſumus,creditum eſt:Item mutuum non poteſt eſſe,niſi proficiſcatur pecunia: Creditum autem fit interdum, etiam ſi nihil proficiſcatur, veluti ſi poſt nuptias dos promittatur. Paul.l. mutuum,ff.ſi cert.pet.Prat.

In Creditum pecuniam accipere, pro accipere mutuo, velut ſuam fœnerare. Opp.mandatu domini ſumere & fœnerare. Vlpian.in l.ſi remunerandi,§.apud Iulianum,ff.mandat.Olden.in creditum ire,eſt mutuum aut promutuum contrahere.Promutuum contrahit,qui vice debitoris ſe reum creditori conſtituit,Cuiacius tractat.4.ad Afric.fol.43.poſt prin.

Credentia eſt aſſertoria epiſtola, quã vulgo certificationem vocamus,cum ſuperior magiſtratus fidem facit pro ſubdito, vel etiam pro alio. Sumitur etiam pro arcano vaſalli fideicommiſſo,lib.feud.1.tit.17.vel ſi credentiam ad eorum damnum ſcienter manifeſtauerint.Prat.Spieg.

Credentiarium nominãt barbari eum,qui ſit à dapibus prægustandis:quem peculiari nomine Suet.in vita Claudii, vocat prægustatorem. Qui ad principum menſas minutatim, ſuo more, edulia conſcindunt. qui mos apud Italos vbique eſt vulgaris.Structorum nomine vocari poſſe, cenſuit Inſulanus.Spieg.Prat.

In Creditum ire ex cauſa emptionis,vel alio ſimili contractu dicitur,l.3.§.is autem,ff.ad SC.Maced.

In Creditum abire idem ſignificat, quod alias dicitur fidem emptoris ſequi,& fidẽ habere de precio,l.31.ff.de locat.Pra. In creditum ire Paulus dicit pro eo, quod eſt dare mutuo, quod fieri non poteſt,niſi de iis rebus,quæ functionem recipiunt in genere ſuo.Vide Connanum lib.7.c.1.nu.2.

In Creditum ire per prolepſin ſimpliciter pro credere plerunque accipi conſtat,l.2.§.mutui datio, ff. de rebus credit. Prat.

In Creditum ire dicitur, nõ qui rem ſuam ſeu certam ſpeciem vendicat,ſed in perſonam agit,vt ſibi ſatisfiat.Prat.

In Creditum iri dicitur, cum rei dominium in accipientem trãsfertur.Briſſ.

In Creditum poſſidere, eſt in crediti vicem & locum poſſidere,l.15.§.ſi pignora,ff.de re iud.Prat.

In Creditum autem poſſidere, dicitur in omnem pecuniam, quæ debita eſt: vel etiam dicitur,quod in creditũ poſſidere idem ſit,quod iure dominii poſſidere,quia in creditũ ire ſæpe dominii tranſlationem ſignificat,l.in naue.ff.locat. & itẽ verbũ poſſidere,l.Rutilia.ff.de c õt.empt.& Imperator dicit iure dominii poſſidere,in tract.pign.Iudic.l.1.& ſi.ff.de iure domin.impet.C.ſic ſentire videtur Vlp.in l.à D.uo Pio,§.ſi pignor.ff.de re iudic.ſi malit ſe ipſum aliter explicet.

Compedes quas ipſe fecit,ipſus vt geſtet faber.

Vt loquitur parœmia.

In Credito eſſe argentum dicitur, quod in nominibus eſt, l. 27.§.argento,ff.de auro & arg.Prat.ex Briſſ.

Crediti adpellatio eam tantum pecuniam demonſtrat, quæ peti poteſt,non etiam eam,quæ petitionem quidem non habet,ſolutione autem facta,repeti non poteſt, l.94.§.fin.ff.de ſolut.Prat.ex Briſſ.

Credvlvs,qui facile credit: id autem ex rei nunciatæ & nunciantis qualitate deprehendendum eſt, l.1.§.dolum autem, & lex hoc edicto,§.etſi ſtipulator,ff.de eo, per quem fact.erit.Spieg.

Cremia,hoc eſt,ligna ad cremandum præ cæteris apta. Vnde & pleriſque dicta videntur. Sunt autem ſurculi tenues ac aridi,qui facile comburuntur,l.ligni,ff.de leg.3.Columell.li. 12. C.19.vnde & cremiales arbores dictæ apud Vlp. in l. diuortio,§.ſi fundum, ff.ſol.matr. quæ ſurculos illos ſuppeditant,& vnde faſciculi componuntur. Alii gremia & gremiales legunt, cenſentq; ſic dici, quod à ruſticis gremio deferri ſoleant.Duar.l.fructus 7.§.ſi fundum,ff.ſol.matr. Poſterior Etymologia Connano diſplicet,& prima probatur l.4.c.1.n. 7.Adde Brechæum l.Carbonum in tit.de verb. & rer.oblig. Alii tamen Germina & Germinales arbores ſcribi volunt.

Crepida. Id genus calciamentorum appellãtur crepidæ,quod Græci κρηπῖδας vocant, eiuſque calciamenti ſutores crepidarii ſunt dicti.Sempronius Aſellio in lib.rerum geſtarum 14. Crepidarium,inquit,cultellum rogauit,à crepidario ſutore, Gellius lib.13.cap.20.Adde Tiraquel.3.l.connub. gl.1.parte 1.nu.27.

Cretifodinæ l.9.§.ſed ſi,ff.de vſufr.l.13.§.inde eſt,ff.eo,l.77. ff.de verb.ſig.l.13.ff.de publ.l.3.§.vlt.ff.de rebus eor.l.7.§.ſi vir in fundo,ff.ſolut.matr.Briſſ.

Creta dicitur terra tenax.Ita accipitur in l.ſi cretæ,ff.de furt. Io.Bell.Etymol.

Cretæfodina dicta eſt,vnde creta effoditur. Sed cum multa ſint Cretæ genera, Cymolia, Sarda, Vmbrica,ſaxea,argentaria,figulaide Cymolia Creta intelligendum eſt dixiſſe Iuriſconſultum lib.27. ff.tit.de reb.eorum qui, l. ſed ſi. Cajus l.39.de publicanis & vectig.l.ſed & a.Eſt autem Creta Cymolia

molia, qua vtuntur in lanificio pannarii, ad lanæ duritiem molliendam.Nebriſſ.

Cretam fodere,l.38.ff.de dolo.Cretæ fodiundæ cauſa ſpecum facere,l.59.ff. de furtis. Cretæ eximendæ ſeruitus, l.5.ff.de ſeruit.præd.ruſtic.Briſſ.

Cretatæ crepidæ,id eſt,candidæ, vt faſcias cretatas ad Atticum dixit Cicero.Torneb.lib.7.c.20.aduerſ.

Cretio, quam ita diffinit Vlpianus 22. titulo. Cretio, ait,eſt certorum dierũ ſpatium, quod datur inſtituto heredi ad deliberãdum,vtrum expediat ei adire hereditatem nec ne: velut Titius heres eſto:cernitoque in diebus centum proximis, quibus ſcieris poteriſque:niſi ita creuerit,exheres eſto.Hot. Et hanc Vlpiani diffinitionem probat Iſidor.lib.5.Etymol.c. 24.his verbis: Cretio,inquit,eſt certus dierum numerus,in quo inſtitutus heres aut adit hereditatẽ, aut finito tempore Cretionis excluditur, nec liberũ eſt ei,vltra hereditatis ius capiendæ.Cretionum ſolennitatis meminit conſtitutio l.vn. C.Th.de cretione & bonorum poſſeſſ.& l.2.C.Th.de mater. bonis.Cretionibus,pro curationibus in cap.ius Quiritum 1. diſtinct.reponendum putem, quod & res & verba indicant, quæ ex Iſidoro lib.5. Etymolog.tranſcripta à Gratiano fuere. Cretionum ſolennitates ſuſtulerunt Impp. conſtitutiones l.1.Cod.Theod. de mater.bon.l.cretionum.Cod.de iure delib.

Cretio aut vulgaris dicitur,aut continua.Vulgaris in qua adiiciuntur hęc verba:Quibus ſcieris poteriſque.Continua,in qua non adiiciũtur.Vlp.cap.Inſtit.22.Hotom.

Crimen generale verbum eſt,delicta comprehendens,Bart.in l.tranſigere.C.de tranſact. Iuriſconſulti tamen crimen à delicto ſiue maleficio perſpicuitatis ſtudio plerunque ſic diſtinguunt, vt Criminis nomine capitalis fraus intelligatur, quibus Reſpublica læditur,veluti cędes,falſitas,adulterium. Delicti vero, priuata noxia,qua priuatim quiſque læditur, veluti furtum,iniuria,&c. Vlpian.l.17.§.16.ff.de ædil.edict. Noxas accipere debemus priuatas, hoc eſt eas, quæcunque committuntur ex delictis,non publicis criminibus.Hinc titulus eſt,De priuatis delictis,lib.ff.47.& apud Iuſtin.tit.De oblig.quæ ex delict. & item quæ ex quaſi delicto naſcuntur, lib.Inſt.4.Nonnunquam tamen Crimina, eaque priuata nominantur,Vlp.lib.1.§.1.ff. de pœn. Generaliter placet in legibus publicorum iudiciorumvel priuatorum criminum qui extra ordinem cognoſcunt Præfecti vel præſides, vt eis qui pœnam pecuniariam egentes eludunt, coercitionem extraordinariam inducant.Hotom.

Crimen pro criminatione & accuſatione ponitur apud Vlp.l. 7.ff.de accuſat.Cauent itaque ſinguli,quod crimen obiiciat, & præterea perſeueraturos ſe in crimine vſque ad ſententiã. Priori verbo delictum,poſteriori accuſatio ſignificatur.Paulus l.109.ff.de reg.iur.Nullum crimen patitur is qui nõ prohibet, quum prohiberi non poteſt. Macer.l.2.ff.de concuſſ. Sed ſi ideo pecuniam quis accepit,quod crimen minatus ſit, &c.Sic l.3.C.de calumnia,l.109.ff.de reg.iur.l.21.ff.de SCto. Sila. Inſt. de ſuſpect.tut. in pr.vbi quod Iuſtinianus crimen, Theophilus κατηγορίαν appellat.Hoto.Prat. Sic

In Crimine perſeuerare dixit Vlp.in l.7.ff.de accuſ. id eſt, in accuſatione.Briſſ.

Crimen ſuſpecti,id eſt,criminatio,accuſatio. Vlp.in l.1.§.1.ff. de ſuſp.tut.Sciendum eſt, ſuſpecti crimen ex lege 12.tab.deſcendere.Id vero quomodo intelligendum ſit,multi quærũt, cum crimen à lege deſcendere non poſſit.At reſponſio facilis eſt:verba legis 12.tabul.hæc erant:Suſpecti tutores remouẽtor. Decreuit igitur lex,quod hoc crimen eſſet, ideoque ex lege 12. tabularum delictum eſſe cognoſcimus. Si enim lex non eſſet,nec delictum fuiſſet, ſeu ſaltem fuiſſet, fuiſſe non cognouiſſemus. Sed cum legis virtus ſit vetare ac punire delicta. l. Legis virtus, ff. de legibus, merito dicitur hoc crimen ex lege 12. tabularum deſcendere. Aldobrandinus §. ſciendum.Inſt. de ſuſpect.tut.

Crimen maieſtatis. Maieſtatis crimen, vt Vlpianus eleganter diffinit,eſt illud,quod aduerſus populum Romanum,vel aduerſus ſecuritatem eius,committitur,l.1.ff.ad legem Iul.maieſt. Securitatis ſignificationem Accurſium non intellexiſſe admonuit Budæus,qui inquit:Securitas Reipubl.eſt ἀσφάλεια, cum ſcil.ſtatus Reip.ita compoſitus eſt,vt nulla ex parte periculum imminere videatur, nec ſit metus belli externi aut inteſtini. Itaque hoc loco ſecuritatem ab Vlpiano Latinæ locutionis libenter obſeruanti,acceptam eſſe.Solent autem huius criminis rei, ſecundum Honorij & Arcadij conſtitutionem bonis omnib.fiſco addictis gladio puniri,id quodvoluit lex 12.tab. quæ ſic habet,Qui hoſtes concitauerit,quive opera hoſti tradiderit,pœnam capitis dato. Eam vero legem lex ipſa Iulia maieſtatis deinde ampliauit,nec immerito. Eſt enim crimen adeo atrox, vt in quæſtionibus læſæ maieſtatis Papinianus dixerit, debere etiam mulieres audiri. Nam & Lucii Catilinæ coniurationem Iulia mulier,ſecundum eum, detexit,& Marcum Tullium Cos.in iudicium eius inſtruxit.

Crimen læſæ maieſtatis eſt,vbicunque quis contra principem vel vrbem aliquid molitur,aut qui profugit ad hoſtes,vel illos iuuat qualicunque cauſa, ſcilicet, armis,conſilio,vel pecunia: vel qui ſubiectas prouincias nititur facere rebelles, vel ſeditiones aut bella mouet in ciuitate,vel qui prælatum, magiſtratum vel principem occidit,vel qui contra latus eius militat,vel arma fert & occupat contra Rempublicam.Et idem dicitur crimen perduellionis, id eſt, hoſtile,nam perduelles dicuntur hoſtes.Secus ſi committatur hoc crimen nõ contra Rempublicam, quia tunc non dicitur perduellionis, ſed ſimpliciter læſæ maieſtatis.Et nota: Non ſubditus crimẽ læſæ maieſtatis non committit,vt in §.rurſus.in cle.paſtoralis de re iud. vbi tex Siciliæ Robertus non eo modo ſubfuit Henrico Imperatori,vt crimen læſæ maieſtatis in eum commiſerit.Old.Prat.

Crimen deriuare,Lege,Deriuare crimen.

Crimen domeſticum ac vernaculum Cicero appellat, quod intra parietes admiſſum, nondum peruenit in publicum rumorem.In Actione in Verrem 5.Spieg.

Crimen expilatæ hæreditatis,quia adhuc dominus non adeſt, alioquin furtum eſſet:vt quod in hoſtico eſt prædam agere, ſit in ſuo dilabentibus dominis compilare.Ex Alciato.Spieg.

Crimen importare,appetere iudicio,pro accuſare. l.qui cum maior.ff.de bon.lib.

Crimen militare eſt,quod ſolis militibus capitale eſt, cæteris vero ciuibus aut impune omnino,aut non tam graue.Vt arma amittere vel alienare, vallum tranſcendere, per murum caſtra ingredi:& ſi quæ ſunt eius generis.Conn.li.9.c.5.n.6.

Crimina extraordinaria differunt à popularibus & priuatis: vide Cuia.8.obſ.33.In illis (extraordinariis)res agitur citra ſolemnem iuris ordinem,& citra morem priſcum legum,nec obſeruatur etiam pœna legitima,Cuiac.& Gothofr.ad rubr. ff.de extraord.crimin.

Crimina,in quibus impunitas datur indici (id eſt,ei qui eius facinoris, cuius ipſe eſt conſcius, latebras indicat) ſunt maieſtatis & proditionis.

Crimina publica recenſentur in l. 1. ff. de publ. iud. Pontificium ius,vnumquodque crimen publicum cenſet.Spieg.

Crimina legitima,id eſt,quorum iudicium lege aliqua publicorum iudiciorũ,eſt conſtitutum.Vlpian.l.3.§.1. ff. de crim. ſtell.Pœna ſtellionatus nulla legitima eſt, quum nec legitimum crimen ſit. Solent enim ex hoc extra ordinem plecti. Hot.Prat.

Crimina publica alia ſanguinis pœnam ingerunt: alia non ingerunt: In illis paciſci licet:in his non licet. Gothofr.ad l. tranſigere.18.C.de tranſact.

Criminari aliquem l.4.§.ſi quis ff.vi bon.rapt.Briſſ.

Criminaliter vſurpauit Vlp.in l.meminiſſe, quæ eſt poſtrema.tit.de Furtis.Scæuola autem criminale dixit in l.2.de appellatio.recip.quod eſt contra nobiles Grammaticos, qui à crimine,crimino ſum,non criminale deflectunt.Spieg.

Criminalia iudicia,vide Iudiciorum alia Criminalia.Hotomannus.

Crina in l. 21.§.1.ff.de aur.& arg. leg. Moſcopulus περὶ σχεδῶν. Κρῖνον πρὸς ὑπόγυον εἶδος φυτοῦ ἄνθους. εἰσὶ δὲ τὰ λευκά, τὰ δὲ μέλανα ὑάκινθοι λέγονται. Falſo legit Olden.Crinalia.Crinam autem videtur hic poſuiſſe Pomp.pro vnguento crinino: nam inter vnguenta, quæ valetudinis cauſa ſunt parata,enumerat. Niſi forte Crinenia legendum ſit, vt ſit oleum ex lilio confectum & odoramentis conditum. Nam crinonis meminit Plin.lib. 21.c.5.quod lilium rubens appellat.Hotom.

Crinale ornamentum capitis eſt ad fingendum capillos, ne turbentur euagenturque.Ouid.3.Metam.

Nec torquis collo,nec habens crinale capillos.

Idem in 5.Virgil.11.Æneid.

Pro crinali auro,pro longæ tegmine pallæ.

Vlpian.lib.34.de auro & arg.leg.l.argumento;&c.Philippus Beroaldus nõ legit Crinales,ſed faſciæ crurules peduleſque, quaſi faſciæ ſint crurum pedumque munimenta quædam. Nebriſſenſ.

τὸ Κρινόμενον eſt diſceptatio,quæ ſcilicet ex rationis & firmamẽti conflictione & quaſi concurſu exoritur, Vt annotauit Brechæus l.litis.in tit.de verb.& rer.oblig.

Critologia, l. 1. C. de frum.Alex.cura frumenti ſuſcipiendi & excutiendi.κριθὴ enim hordeum eſt. Hinc κριθολόγοι, cui id muneris imponebatur, qualem & apud Opuntios fuiſſe refert Plutarchus in Hellanicis.Prat.

Crocinum (iuxta Haloandri editionem) pro coracino legendum in l.quæſitum, §.coccum, de leg.3. Vide Alciat.c.1.lib. Parerg.2.Old.

Crocotia veſtes delicatæ fuerunt, vt indicat vetus prouerbium γαλῇ κροκωτόν,id eſt,feli crocoton; quo vtimur,cum indignis honor exhibetur.Suidæ autem κροκωτὸς ἐστι ἔνδυμα ἐγκυκλον,id eſt,veſtimentum orbiculatum.Et hinc Crocotularii, aut,vt alii legunt,Crocotarii,infectores huiuſmodi veſtium, dicti Plauto in Aulularia.Nonius Marcellus à croco hęc dicta putat. Hinc Hercules κροκωτοφόρος appellatus, quod Omphalæ ſeruiens habitu muliebri crocoton geſtaret, vt anno-

uir Tiraquellus in 3.leg.connub.gl.1.parte 3.n.27.

Crocvphantia, opinor eſſe muliebria ornaméta villoſa, quæ ſub reticulis contexta per eorum plagulas apparent. id enim origo vocabuli κροκυφάντος declarat, Vlp. in l. 25.§.ornamenta.10.ff.de aur.arg. Ornamentorum hæc, inquit, vittæ, mitræ, ſemimitræ, reticula, crocuphantia. Alciatus auté & alii eruditi homines alio vocabulo conquirédo mirabiliter exercentur. Hotomannus. Turnebus autem 28.aduer.23. Ornaméta ſine vllo ſtamine contexta interpretatur. Crocuphantia dicuntur, quod διὰ κρόκας ὑφαίνεται, vide Gothof.ad d. l.25.§.10. Aliqui ſcribunt Crocotia: ſunt qui malint Crocota, ſeu crocotula, à flore. nam à croco, fit croceus, vt ſuperius dixi: à quo Crocotulæ veſtes. Plautus: Pathagiacam caltulam, aut crocotulam: Næuius in Lycur. Palatis pathagiis crocotis malachis mortualibus. Dicuntur etiam crocotæ veſtes, tunicæ infectæ croceo colore: quæ quidem veſtes delicatæ ſunt & feminiles. Propterea optimo epitheto mollicinam crocotam nuncupauit Næuius in Pedio, dum inquit: Mollicinam, crocotam, chiridotam, richam, richinum. Suidas etiam pro veſtimento orbiculato eam nominat. Hinc crocotarij dicuntur, huiuſmodi veſtium infectores. Plau. Qui incedunt infectores crocotarii. & de his veſtibus aſſerunt Iureconſ. hic ſenſiſſe Cottam in memor.

Crvce affici, cruci ſuffigi, in crucem tolli. Briſſ. ex Paulo.

Crvciatvs vocatur, inquit diuus Auguſtinus, vbi dolores acerrimi exagitant. A cruce nominatus. pendentes enim in ligno crucifixi, clauis ad lignum pedibus manibusque confixi, producta morte necabantur. Non enim crucifigi hoc, erat occidi, ſed diu viuebatur in cruce. non quia longior vita eligebatur, ſed quia mors ipſa protendebatur, ne dolor citius finiretur. Spieg.

Crvciatvs carceris, corporis, cruciatibus corporis illicitis adfici. Briſſ. ex ff. & C.

Crvdæ vuæ, maturis opponuntur, l. ſi ſeruus ſeruum, §. oliuã, ff. ad l. Aquil. Ab hac vero diſtinctione dicitur crudelitas. Eſtq; crudelis proprie qui crudam carnem aut crudũ hominem deuorat, ſicut leones, vrſi, lupi, deuorant homines. Et eam crudelitatem imitãtur Anthropophagi, qui ab hac crudelitate, quia homines vorant, appellationem acceperunt.

Crventa ſpectacula ſublata. Vide tit. de Gladiat. toll. C. li. 11.

Crvciarii, qui tolluntur in crucem, hoc eſt, furcam: qui & Patibulati dicuntur. Supplicii huius, quod, vt ex Seneca cõſtat, non fuit vnius generis, Vlpianus meminit: Calliſtr. item de pœnis, l. capitalium. Summum, inquit, ſupplicium eſſe videtur, ad furcam damnatio, ité viui concrematio. Sed furca tunc non erat, vt hodie, peculiare furum ſupplicium. ſed latronum & homicidarum, §. famoſos latrones, l. eadem. Spie.

Crvra equi frangere, l. vlt. ff. ad legem Aquiliam.

Mula Crvs equi agaſoni fregit, l. fin. ſi quadrup.

Crvrales faſciæ, l. 25.§.1. de aur. arg.

Crvrvles, quod Beroaldus Maior elegans vocabulum dicit reponendum idem putat apud Vlpianum in l. arguméto. de aur. & arg. leg. nã pro eo vulgati Códices habent, Faſcię crinales, falſo: In Pand. enim Flor. eſt Crurales. Crurules autem, & Pedules Vlp. appellat, à cruribus ſcilicet & pedibus veſtiendis. Spieg. Prat.

Crvstvarii, à cruſtis: quarum mentio apud Paulum in l. pediculis, de aur. & arg. leg. dicti, quorum artificio vaſa cruſtis illigabantur. Huiuſcemodi cruſtarum meminit Iuuenalis Satyr. 5. Spieg. Prat.

Crvsta fœminino genere fragmentum eſt quoddam tenue vel lapidis, vel ligni, vel vitri, vel alterius modi eorum, quæ non comeduntur. Vergil. 3. Georg. Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ. B. Cyprian. Ir. cont. Demetri. Minus de effoſſis & fatigatis montibus eruuntur marmorum cruſtæ. Cruſtum vero & cruſta neutro genere dicimus, de his quæ eſui ſunt; Verg. 7. Æneid.

Fatales cruſti, patulis nec parcere quadris.

Et Horat. per diminutionem in Satyris.

Vt pueris olim dant cruſtula blandi Doctores.

Illis porro cruſtis, parietes ad voluptatem & ornatum operiuntur, l. impenſæ, §. fin. ff. de verb. ſign. Corraſ. lib. 4. cap. 16. num. 7.

Crvstæ Iſidoro lib. 19. Etymol. c. 13. tabulæ ſunt marmoreæ. Cruſtæ in l. 11. C. Th. de Scenicis, ſunt quibus alio admiſtus colori puri rubor muricis mardeſcit. Cruſtas autem & emblemata nominat Cic. vaſorum ornamenta: inter quæ videtur interfuiſſe, quod cruſtæ tectoria quędam erant & tanquã bracteæ quædam illitæ, & laminæ inductæ, inauratæque. Emblemata pretioſiora erant, & operis exquiſitioris, exemptiliaque erant, cum illigata eſſent, vel adfixa. cruſtæ autem etſi reuelli poterant, tamen firmius hærebant. Prat.

Crvsta agri in l. 9. §. Alfenus, ff. de dam. infect. Cruſtæ marmoreæ in l. 17. §. quæ tabulæ, ff. de act. empt. quæ ſcilicet parietibus opere tectorio inducebantur. Quint. Declam. 9. Nõ me aurata laquearia, nec radiantes marmore columnæ, nec graues cruſtæ fecerint immemorem fragilitatis. Caſſio. li. 1. Variar. diſcoloria cruſta marmorum gratiſſima picturarum varietate texatur. Iſidor. l. b. 19. Etym. c. 13. Cruſtæ, ait, tabulæ ſunt marmoris. Vnde & Marmorati parietes & Cruſtati dicuntur, vbi & Marmora ſecádi in cruſtas ratio [illegible] expl - cat. Inde Incruſtationes in l. 13. in fin. ff. de ſeruit. vrb l. 79. in fin. ff. de verb. ſign. Briſſ.

Crvstæ etiam aureæ in l. 32. ff. de aur. arg.

Crvx, ſeruorum, non ciuium erat ſupplicium. Vnde ſerui fugitiui, qui crucem meruerunt, Cruciferi dicti ſunt: & in ſignũ ignominiæ crucis ſignum in veſte ferebant. Iuxta quod ſcriptum eſt, Morte turpiſſima cõdemnemus eum. Crux autem modo in pœnis reorum non eſt apud Romanos. Abolitum enim eſt à Conſtantino crucis ſuppliciũ. Vbi enim Domini crux honorata eſt, putatũ eſt, quod & reus honoraretur, ſi crucifigeretur. Autor Auguſtin. Tract. 36. in Ioan. Sp.

Κρυπτὴ apud Vlp. in l. 3. §. 5. ff. vti poſſid. Plane, ait, ſi cœnaculum ex publico aditum habeat, videri non ab eo ædes poſſideri, qui κρυπτὰς poſſideret: ſed ab eo cui ædes ſupra κρυπτὰς eſſent. κρυπτὴ autem eſt locus abditus & concameratus. Hinc Iuuenalis: Et ſoritus mediæ cryptam penetrare ſaburræ. Ab Vlpiano vero videtur ſumptum pro crypto porticu, vt & à Vitruuio. In ædibus, inquit, cryptæ, horrea, apothecæ. Vocãtur autem ab eodem Vlp. refugia, l. 13. §. ſed ſi. ff. de vſufr. Prat.

C V.

Cvbile. Quære Lectulus.

Cvbicvlarii, qui cubiculo, vel ad limina aſſident. Alphenus hos numerat inter eos, quos vſus ſui cauſa paterfamilias habet, ad fin. l. in cenſoria, ff. de verb. ſign. Spieg. præpoſiti ſacro cubiculo. Briſſ.

Cvbicvlvm, locus in quo cubile (id eſt, lectus, in quo cubetur) ſternitur. Vlpian. in l. cum fuerit, de cond. & demonſtr. Quamuis, ait, nondum in cubiculum mariti venerit. Nuptias enim non concubitus, ſed conſenſus facit. Spieg.

Cvbicvlvm Principis, dicitur ſacrum. C. de præpoſit. ſac. cubic. lib. 12. Spieg.

Cvbicvlarivs l. 65. de leg. 3. & l. 203. ff. de verbor. ſign. ex genere erat ſeruorum, vt ex iam dd. ll. conſtat. Sumitur tamen pro iis in plurimis locis Codicis; quos ſecretarios ſecretorũ vulgo adpellamus. Cubiculo præpoſitum Xiphilinus πρόκοιτον vocat. Cubicularii, id eſt, ſecretarii Nou. 8. 24. 26. 27. ſunt chartarii, vt ait Iuliani Patritii interpres, quem videas. Hoc nomen vſurpat Suet. in Nerone: vt plerique conſulares cubicularios eius cum ſtupa redaque in prædiis ſuis deprehenſos non attigerint. Sic in Domitiano: Saturius decurio cubiculariorum. Prat.

Cvbital brachiále, ſeu tegumẽtum brachiorum. Græcis περιβραχιόνιον appellatum, ſicuti faſciolæ ſunt crurum. Tornebus lib. aduerſ. 7. c. 10.

Cvbitvs Nili. l. 1. de Nili aggerib. in C. Th. Incrementa enim exundantis Nili cubitis metiri Ægyptii ſolebant, vt Pli. li. 5. cap. 9. & lib. 36. cap. 7. & Nicephor. lib. 7. c. 46. ſignificant. Philoſtratus in Dionyſio Mileſ. Καὶ τοῖς μὲν Διονύσου χρυσοῦ δοκεῖ τὸ σῶμα. οἱ δ' ἐκ πήχεσι διαμετρεῖσι τὴν γλῶτταν εἰκασίᾳ τοῦ Νείλου ἀναβαίνοντος. Eratque adeo apud Memphim in Scrapidis templo menſura e ſculpto ſaxo conſtructa, inſcriptis per interualla cubitalibus lineis, per quam Nili incrementa indigenis indicabantur: quemadmodum Heliodor. hiſtor. Æthiop. lib. 9. oſtendit. Quam menſuram à paganorum templis ad Chriſtianorum ædem Conſtantinus tranſtulit. Poſtea inde demptam, Iulianus Serapidi reſtituit, teſte Nicephoro lib. 10. hiſt. eccleſ. cap. 4. Briſſ.

Cvbvs, quid ſit, vide Gothofr. ad l. 16. §. euentus, & ibi ἀμφ' ἀπραγμοσύνη. ff. de pœn.

Cvcvllvs, tegmentum capitis, & proprie papyraceum: quamquã & ex alia materia fiat. A quo Cucullatus, hoc eſt cucullo opertus dicitur: quales ſunt monachi, & qui vulgo vocantur Fratres ordinum mendicantium, & quos Picus Iunior facticiæ religionis nomine complectitur, de quibus Politianus in præfatione, quam in Menæchmos Plauti fecit, hæc dixit: Hi ſunt præcipue quidam clamoſi, leues, cucullati, ligni pedes, cincti funibus. Vnde Bardocucullus genus eſt veſtis cucullatæ, à Bardis Gallorum gente, quod hoc præcipue genere veſtis vteretur. Cæterũ Viatores olim cultores & vinitores fero colentes appellare cucullos in deſidiei opprobriũ ſolitos annotat Torneb. li. aduer. 2. c. 1. ex Pli. & Auſon.

Cvcvma, quid ſit apud Iureconſultos in l. prima, §. diuus, ff. ad l. Cornel. de ſica. pluribus modis declaratur, variando lectionem, nam aliqui reponunt Cultro, alii Cucuma. Sunt etiam qui Cucurnia ſcribendum contendant: quibus Bart. noſter aſtipulatur, intelligens de quadam frem parte, & ante eum declarauit gloſſator in l. vnica. C. nulli licere in frenis & equeſtribus ſellis. lib. 10. Sed hanc Accurſ. & Bart. ſententiam reprobat Alciat. in Annotationibus ſuis in hos libros C. in rubr. nulli licere in frenis equeſtribus. Nihilominus vera lectio eſt Cucuma vel cucumella: & eſt vaſis coquinarorii genus, ad calefaciendum aquam, quod ex ære & ex terra factum eſt, de quo etiam Martial. & Petronius Arbiter, quos in Miſcella-

Miſcellaneis citat Angelus Politianus Centuria 30. dum nititur oſtendere apud Martialem ſingulare verbum non eſſe cucumam:quod alii ſuſpicabantur.De cucumis meminit Dinus Ambroſius Sermo.90. Dii, inquit, tui aut æneì ſunt,ex quibus cucumæ melius fiunt ad vſum hominum, vbi pro vaſe æneo videtur poſuiſſe.Spieg.Vtitur eadem voce Marcellus libris de Medicamentis ſæpiſſime , vt teſtatur Cuiac. obſeruat.lib.10.cap.15.in fi.Petronius arbiter in Satyr. Fraugitur ergo,inquit,ceruix cucumæ,ignemq; valeſcētem reſtinguit. Idem:Incincta quadrato pallio cucumam ingentem foro appoſuit. Martial. Cucumam fecit Otacilius , vbi pro fornace videtur poſitum. Nebriſſ. Budæus autem exiſtimat in d.l.1. eſſe genus baculi ferrati , vt & aliis quibuſdam videtur eſſe genus verberis cuiuſdam. Ex terra autem rubra à ſingulis cucumas fieri , & alia vaſcula quæ teſtarum nomine ſignificamus,primus Dibutades inuenit.Cotta in memoralibus ex Forcat.Necyomant.dialog.27.nu.6.vbi vide omnino.

Cvcvma Prateio videtur eſſe genus ædificii,tugurii pauperis.

Cvcvma aliud eſt à cucurnia vel curcuma,de quibus vide leg. vnic.C.nulli licer.in fren.Gothofr.ad l.1.§.3.ff.ad leg. Cornel.de ſicar.

Cvcvmam.Bapt.Pius,ait eſſe genus vaſis,in l.ſi quando,§.cum in domo.Si ſeruit. vend. Cucumellas perperam exponit Interpres cucurbitas eſſe, ſeu pepones , quos vulgus Melones vocat.Old.

Cvcvmella apud Alphen. in l.ſi quando. §.1.ff.ſi ſeru.vind. Hotomanno eſt genus vaſculi curui , quod à forma cucumeris nomen ſuum inuenit, ad eundem vſum ad quem & labra & crateres,paratum.

Cvcvmis , ornamentum ex aurichalcho in modum lancis factum,quod habenis affigitur loriſve,quæ ab armis pendent, atque pectore equorum.

Cvcvrbitare dicitur vaſallus , qui domini vxorem adulterat,vel ad cr.men iſtud ſaltem ſollicitat,turpiter tentat , affectat:item filiam, neptem, nurum aut ſororem eius polluit, Zaſius de Feud.priuat.Mariti cucurbitati ſolent duciPariſiis per ciuitatem ab vxore retrogradi ſuper aſinum , præcone clamante:Qui ſic faciet,ſic accipiet.Neuizanus in Syl. nupt. Spieg.Barbarica autem videtur origo huius vocabuli , cum in legibus Longobard.Corbita pro ſtupro vel infamia vſurpetur.Vnde Cucurbitam dicebant , vxorem adulterio infamem quam etiam argam nuncupant.Prat.

Cvdones apud Silium Italicum ſunt galeæ pelliceæ: verba ſunt Silii,caput his cudone ferino Stat cautum, notat Tornebus lib.aduerſ.1.c.17.

Cvi voles,quid ſibi velint hæc verba,Iuriſconſ. oſtendit in l. ſi mandauero,§.ſi tibi.Mandati.

Cvilibet relictum ex familia, quomodo recipiendum : lege relictum cuilibet ex familia.

Cvivslibet conditionis : hæc addita verba in principis conſtitutione,edicto, decreto, lege , ſeu quauis alia diſpoſitione digniſſimos quoſque regulariter comprehendunt.Old.

Cvivsqve,pro cuiuſcunque, l.10. §.non ſolum, ff. de acquir. rer.dom.l.32.§.vxori.ff.de vſu & vſufr.Briſſ.

Cvlcitræ, alij Culcitæ, ab inculcando ſic dictæ, quod in iis ſagum,tomentum,aliudve quid calcabant, Varro lib.4.ling. lat.Hæ generali nomine vocari poſſunt,omne ſtragulum : in quo aliquid quieſcendi gratia inculcatum ſit. Paulus l.3. de ſupellect.l.Culcitræ,toralia,mappa,villoſa,&c.Spieg.

Cvlcitræ autem lectis imponuntur , culcitris inſtragula, quibus incubant homines operimentis obducti. Tornebus lib.aduerſ.7.c.22.Adde Tiraq.in 3.l.connub.gl.1.parte 3.nu. 27.Apud Iſidor. etiam lib.19.Etymol.c.27. ita ſcriptum eſt, Culcitæ vocatæ quod culcentur, id eſt, ſarciantur pluma ſiue tomento,quo molliores calidioréſque ſint. In Lexico B. Germani Culcita τύλη redditur. Briſſ. in parerg.

Cvllevs,vt docet Fulgentius,ſaccus è lino,vel canabi,vel corio factus,ab occulendo,id eſt,claudendo dictus. Cullei autem tam vinarii quam frumentarii ſunt, l.17.in fin. ff. de an. leg.l.vlt.§.vlt.ff.de pign.actio.l.3. in fi.ff.de trit.vino, & ol. l.12.§.1.ff.de inſtr.& inſtr.Feſt.l.3.Culleola dicta à ſimilitudine culleorum,quibus vinum ſiue oleum continetur.Quod & ex Cato.de re ruſt. cap.154. apparet. Hinc etiam cululli pocula per diminutionem elata , etſi enim culleus primam producit, tamen vt aſſolet in diminutione corripit,vt mamma,mamilla.Acron.autem,quod putat fuiſſe fictiles pontificum calices culullos,quibus & Veſtales virgines vterentur, veretur Tornebus lib.aduerſ.9.ca.13. ne cullulos pro capedunculis acceperit. Culleus præterea eſt menſura 20. Amphorarum vel 40.vrnarum capax,apud Plin.lib.24.cap.4.& Columell. lib.3. cap.3. Prat. adde Forcat. in penu iuris ciu. cap.25.Priſcianus in libro de ponderibus.

Eſt & bis decies quem conficit amphora noſtra,
Culleus , hac nulla eſt maior menſura liquoris. Briſſ.

Cvlleum Iſidor.lib.5. Etymol. cap.27. definit vtrem ex corio factum,in quo parricidæ cum ſimia & gallo & ſerpente incluſi in mare præcipitabantur. vt in l.9. ff. de leg. Pomp.de parricid.& l.4.quor.appell.non recipiunt.in C.Theod.& apud Cicero.1. Rhet. ad Heren. traditur. Theophilus etiam ἀσκὸν βόειον vocat in §.alia deinde.Inſtit.de public.iudi.Briſſ. Et hinc patet error eorum,qui folliculum lupinum apud Ciceronem Rhetor.1.ad Herennium poni pro culeo parricidæ contendunt , quod falſum eſſe colligitur ex lib.2. Ciceronis de inuentione,ex quo tranſportata ſunt illa ad Herennium: Quis enim non intelligit folliculo ſolum os parricidæ inuolutum eſſe, quaſi quodam tegumento ex lupina pelle confecto:vt hoc modo velato capite in carcerem contectus duceretur, móxque culeo comparato inſueretur. Plautus in Vidultria apud Plantiadem.Iube hunc inſui culleo, atq; in altum deportari,ſi vis annonam bonam.Iuuenalis Satyr.13. & deducendum corio bouis in mare,cum quo clauditur aduerſis innoxia ſimia fatis.vide Gothofr.ad l.9. in prin. ff.de leg. Pomp. de parricid. Hæc pœna parricidarum ſecundum aliquos à Pompeio Magno conſtituta eſt , & ideo lex Pompeia dicitur. Originem autem ſortita eſt à Tarquinio, Romanorum rege,qui,vt lib.1.ſcribit Valer. Max. Marcum Tullium Duum virum,quod librum ſecreta ciuilium ſacrorum continentem cuſtodiæ ſuæ commiſſum, corruptus Petronio Sabino deſcribendum dediſſet, culeo inſutum in mare abiici iuſſit. Idq; ſupplicij genus non multo poſt parricidis lege irrogatum eſt. Iuſtiſſime quidem. Quia pari vindicta parentum ac deorum violatio expianda eſt.De hoc ſupplicio intellexit Iuuenalis taxans Neronem veluti multiplici parricidiorum pœna digniſſimum,dum inquit:

Cuius ſupplicio non debuit vna parari
Simia,nec ſerpens vnus,nec culeus vnus.

Cotta in memoral.Maiorag.Miſcel.lib.4.cap.8.

Cvlevm quoque veteres ſimpliciter corium vocant. Autor Rhetoricor.ad Heren.lib.1.legem proponit huiuſmodi,Qui parentem necaſſe iudicatus erit , is obuolutus & obligatus corio,deiicitor in profluentem.Ad eundem modum & Iuuenal.Sat.13.culeum deſcribit:

Et reducendum Corio bouis in mare,cum quo
Clauditur aduerſis innoxia ſimia fatis. Briſſ.

Cvlinæ,(vt ait Aggenus Vrbicus) loca ſunt publica inopum funeribus deſtinata. Feſtus vero lib.3.ſub finem ait Culinam dictam fuiſſe locum , in quo epulæ in funere comburerentur. Maioragius lib.2.c.19.Miſcel.

Cvlmen proprie tegminis ex culminibus facti cacumen ſignat, vt annotauit Droſæus in methodo iuris.

Cvlpa eſt læſio per imprudentiam alteri illata, quæ alioquin humanitus euitari potuiſſet. Culpa,inquit Donatus,eſt eius, qui neſciens aliquem læſit. Inſpiciamus hanc diffinitionem:

Cvlpa eſt læſio. Læſionem accipimus loco generis. Nam & dolus malus, & omnia plane maleficia ad lædendum ſolent deſtinari, ideoque velut res nociuæ ab humana ſocietate reiiciuntur. Niſi enim ſequatur læſio,non conſidetatur dolus, l. ſi quis in pigno. in fin. ff.de pign.act. ideo quoque læſionis adpoſitiſſime fit mentio in diffinitione, quia in cognitione doli, culpæ,periculi, diligentiæ,ſemper oportet obſeruare relationem quandam ad alium. Nam & iuſtitia virtus, & iniuſtitia vitium, in hoc maxime diſcernuntur, quod ſemper ad alium referri volunt, vt l.Iuſtitia eſt, ff.de iuſtit.& iure. Quare deuiatio vel declinatio non admodum huc pertinent. Additum eſt autem in diffinitione, per imprudentiam illata. Hinc adparet differentia inter culpam & dolum. Culpa enim eſt ex ſegnitie animi, vel ruſticitate,vel inertia, vel ſimplicitate,quæ ſemper habent comitem imprudentiam, l.3.§. vlt. ff.de ſuſpect. tutorib. Dolus verò naſcitur ex malitioſa deſtinatione animi contemnentis omnem honeſtatem atque prudentiam cum propoſito lædendi. Sequitur in diffinitione, quæ alioquin humanitus euitari potuiſſet. Per hoc diſcernitur culpa à caſu fortuito. Culpa enim propter incurioſitatem reprehenſibilis eſt,& obligat lædentem:quia potuiſſet adhibita quadam diligentia prouidere, ne damnum contingeret. At caſus fortuiti ſupra omnem hominis prouidentiam plerunque incidunt, veluti, mors, fuga hominis non cuſtoditi, rapina,tumultus,incendia, aquarum magnitudines, ruinæ, naufragia, impetus prædonum l. contractus, ff.de reg.iur.l. quæ fortuitis. C. de pig.act. nihil enim hic eſt , quod in homine reprehendatur , cum ſupra cuiuslibet prudentiam ſint, & fato potius eueniant, l.cum duobus.§. damna, ff pro ſocio. Et propterea , ſi dolus vel culpa præcedens occaſionem det huiuſmodi nocumentis, non cenſentur caſus fortuiti.l.capitalium, §.incendiarii,ff.de pœn.l.ſi ſeruus ſeruum, § ſi fornicarius,ff.ad leg.Aquil.l.qui petitorio,§.1.ff.de rei vind.l.eum qui,§.an pater.ff. de fur. Inſti.quib. mod.te contrah. obl.§. item is cui. Old.Prat.

Cvlpa eſt deuiatio à legis diſpoſitione , ſecundum Pet. At ſecundum Bart.in l.quod Nerua.ff.depoſ.

Cvlpa eſt deuiatio ab eo quod bonum eſt , quod per diligentiam hominis potuit prouideri.Old.Prat.

Inter Cvlpam & dolum quid interſit, nonnunquam difficile

eſt ad iudicandum. Quod hęc quādoque, imo fere ſæpiſſime, ponantur pro eodem. Nam culpæ nomen generis eſt, quod continet, quicquid doloſe pęccatum eſt, & malitioſe, vt cum dicimus: Nihil in vita nobis pręſtandum eſſe, pręter culpam. At qui partite & diſtincte loqui volunt, Dolum ſceleri tribuunt, Culpam vero Imprudentiæ: Ille in faciendo eſt, Hæc non in faciendo. Donat. ad illud Terent. in Hecyra, Non mea opera, neq; pol culpa euenit: Opera eſt, inquit, ſi ſcientes læſerimus. Culpa ſi neſcientes. Quorum alterum ſceleris, alterum ſtultitiæ eſt. Atque iſta quidem ad hunc modum diſcernere facile eſt, & promptum cuique. Hot.

Cvlpæ quinque ſpecies tractant interpretes, videlicet, latiſſimam, latiorem, latam, leuem & leuiſſimam, ſecundum Bar. in l. quod Nerua. ff. depo. ſed certe. ex huiuſmodi gradibus maioris aut minoris culpæ non poſſunt cōſtitui diuerſæ ſpecies, iuxta l. fin. ff. de inſtr. vel inſtru. leg. l. is cui, ff. quemadmodum ſerui. amitt. Et ne quidem poſſunt omnes culpæ gradus certis definitionibus explicari, quia cenſendo magis, quam diſputando percipiuntur. Omnium enim æſtimatio arbitrio iudicis committitur, l. ſemper, §. culpam, ff. quod vi aut clam, quē ante omnia diligenter æſtimare oportet, qualitatem & conditionem perſonæ, de qua agitur l. eius, §. fi. ff. de oper. libert. Quare Vdalricus Zaſius lib. 1. Reſp. ſing. ca. 2. reiecta interpretum ſententia totam hanc culparum materiam aliter tractat. Culpam in duas duntaxat ſpecies diuidens, in latam & leuem, tametſi non improbet, leuem, & leuiſſimam, diſtinctis nominibus vſurpari, dum nō ad ſpeciem referantur. Latam, duplicem facit: Ignauiæ, quæ à dolo abeſt: & verſutiæ, quæ dolo eſt proxima, d. l. quod Nerua. l. mulier. §. ſed enim, ff. ad Trebellianum, & l. ſi conſtante, §. ſi maritus, ff. ſolut. mat. Culpam ignauiæ eſſe dicit, quæ ſupinam & craſſam negligentiam refert, quam ignaui & ſocordes homines in tractandis negotiis adhibent, l. nec ſupina, & l. Regula, §. ſed facti, ff. de iuris & fact. ignorant. l. latæ culpæ, ff. de verbor. ſignific. Nec dicas ex Bart. eiuſmodi deſidiam fatuis & mente captis conuenire: nam cum de culpis tractamus, inquit, Zaſius, conſequens eſt, nos de eo hominum genere loqui, in quos rationem, licet craſſam habentes, qualitas culpæ cadere poteſt: furioſos autem, & fatuos, vtpote rationis expertes, à culpa ſecluſos eſſe, neminem clam eſſe puto, l. diuus, ff. de offic. præſid. l. ſed etſi quæcunque §. 1. ff. ad leg. Aquil. l. fin. ff. de adminiſt. tutorum. Clemen. 1. de homicid. Culpam vero verſutiæ Zaſius eſſe dicit, qui cum in rebus ſuis prouidi ſint & diligentes, alienas tamen res affectata quadā negligentia, & improuidentia maligne, vel negligunt, vel diſſimulant, l. ſi fideiuſſor. in princip. ff. mandat. Verum hæc Zaſij traditio arridere poteſt, vt latam imprimis culpam in duo genera diſtinguamus, cum hoc nec lege, nec ratione probetur. Et leges de lata culpa in ſingulari numero vbique verba faciant. Denique quoniam culpa qua de agimus, ab imprudente, non etiam à ſciente committitur, quamuis lata, l. latæ culpæ, ff. de verb. ſign. vt merito explodenda ſit culpa illa verſutiæ, quam comminiſcitur Zaſius, quæ proprie dolus dici debet. l. ea quæ, §. fin. ff. de contrah. empt. Sed & tota eius diſtinctio, commentitia eſt, cum nuſquam culpam ſub his nominibus, ignauiæ & verſutiæ legamus. Quare Iureconſultis recentioribus aliter hæc culparum tractatio inſtituenda eſſe viſa eſt. Ii itaque culpam dupliciter accipiunt in genere & in ſpecie. Id quod non eſt nouum in iure noſtro, vt de adoptione legimus. l. 2. ff. de adopt. de legitima hæred. l. 3. §. de illo. ff. pro ſocio. l. lege, ff. de verb. ſign. cum ſimilibus. Culpa in genere conſiderata delictum includit, & quodcunque actum illicitum l. ſi ſeruum, §. 1. ff. de verb. oblig. deinde in ſpecie vt à dolo vero ſeparata eſt: Quam quidem ita definit Corraſius li. 4. Miſcel. c. 1. vt ſit imprudentia qua homines circa res alienas vel negligunt, quod fieri oportet, vel faciunt, quod omitti debet. Hæc vero duobus capitibus ab ipſis circumſcribitur, vt alias culpa dicatur latior, alias leuior: l. cum res, §. culpa ff. de leg. 1.

Cvlpa latior, eſt læſio tam reprehēſibilis & iniuſta, vt ſecundum cōmunem ſenſum non poſſit excuſari. Vt ſi quis faciendo, aut prætermittendo non intelligat, quod omnes intelligunt. l. cedere diem, §. fi. l. latæ culpæ, ff. de verbor. ſign. aut ſi quis non ad eum modum curet res alienas, quo proprias ſolet, l. quod Nerua. ff. depoſ. Hic enim tanta eſt fraudis ſuſpicio, vt talis incurioſitas recte cenſeatur dolo comparanda, vel proxima, vel etiam dolus ipſe. Nā hæ phraſes effectu iuris inſpecto non differūt, l. 1. §. hæc actio. ff. ſi menſ. falſ. mod. dixe. l. mulier, §. ſed enim ſi quis, ff. ad SC. Trebel. quare Vlpia. in l. 1. §. non autem alias, ff. ſi is qui teſt. lib. eſſe iuſſ. erit. Sed culpa, inquit, dolo proxima dolum repræſentat. Quanquam enim ſecundum rerum naturam, ſimilia, non proprie ſint eadem res, ciuili tamen ratione nihil prohibet, alterum prędicari de altero, propter eoſdem fere iuris effectus. Adpellatione enim doli mali regulariter lata culpa continetur l. 3. §. ex hoc edicto, ff. naut. caupo. ſtab. Quia, inquit Vlpian. in locato & conducto culpa, in depoſito dolus duntaxat pręſtatur, l. 1. §. ſi quis ſeruum, ff. depoſiti. Et hoc fefellit Barth. ſe fruſtra torquentem in l. quod Nerua, ff. eod. tit. quemadmodum arbitri pronunciatio eſt ſententia. Sunt tamen certi caſus in quibus lata culpa dolo non comparetur, quos hic adſcribere nimis prolixum foret, eos vide apud Corraſ. lib. 4. c. 2. Miſcel. Nam neq; propter culpam actio de dolo datur, neq; ob culpam in litem iuratur, neq; ob negligentiam remotus à tutela infamiam incurrit. Poſtremo in criminibus dolus à culpa ſeparatur. Goucanus ad l. ſi menſor. ff. ſi menſ. falſ. mod. Et ex his intelligi poteſt definitio Martiani l. in actione, ff. de in lit. iuran. ſed in his omnibus inquientis, ob dolum ſolum in litem iuratur, non etiam ob culpam: ſcilicet leuiorem. Alioquin ob latiorem iurari, verius eſt, iuxta l. 2. C. de in lit. iuran. Vbi autem dolus pro ipſo facto accipitur, ibi lata culpa, pro dolo, per iuris interpretationem non intelligitur, leg. in l. Corn. ff. ad l. Corneliā de ſicar. Pro facto autem accipi, eſt ipſum factum per ſeſe tam turpe cenſeri, vt puniatur, vt proprie conueniat illius diffinitioni. Conſtat autem diſtare definitiones doli & culpæ. Old. Prat.

Cvlpa contingit bifariam, alias faciendo aliquid quod noceat, & hæc retinet nomen culpæ: alias non faciendo, vel prætermittendo quicquam, vnde damnum conſequitur. Ea vocatur negligentia, l. magna negligentia, ff. de verb. ſignif. Simile videmus in adoptione, quæ dicitur adrogatio, l. 2. ff. de adopt. Vnde lex ſæpe vocat latam negligentiam pro lata culpa, l. tutor qui repertorium, §. competet ff. de admin. tut. & l. ſi fideiuſſor in princ. ff. mandat. Diſſoluta enim negligentia, inquit, prope dolum eſt, l. magna, ff. de verb. ſig. Eleganter diſputat Paulus in l. ſi ſeruum, in princ. de verb. obligat. ſic dicens: An culpa, (quod ad ſtipulationem attinet) in faciendo accipienda ſit, an non faciendo. Itaque lex frequenter promiſcue vtitur iſtis appellationibus culpæ ac negligentiæ, §. pręterea. Inſtit. quib. mod. re contrah. Culpę autem nomine, ait Iuſtin. id eſt, deſidię ac negligentiæ, l. 1. §. his quoque, ff. de act. & oblig. Culpa ergo idem eſt, quod negligentia, ſegnities, deſidia, l. 72. ff. pro ſoc. l. 5. C. de peric. atque ita interpretantur cap. 1. §. præterea, verſ. quod ſi quæ fuit pr. cauſ. benefic. amitt. in vſib. feud. tametſi non eſſe negligentiam, ſed eius conſequens, quidam putet. Prat.

Cvlpæ latiori adnumeratur ignorantia iuris communis, niſi ob ætatem, ſexum, vel ruſticitatem excuſetur, l. regula eſt, in prin. & §. ſi quis ius ignorans, ff. de iur. & fact. ignor. Sciant, inquit Paulus, ignorantiam facti non iuris prodeſſe, nec ſtultis ſolere ſuccurri, ſed errantibus, ſed tum appellatione doli non continetur, l. ſed etſi lege, §. ſcire autem, ff. de pet. hęred. Nihil his refragatur l. à procuratore. C. mandati. A procuratore dolum & omnem culpam præſtari, quaſi vniuerſale, Omnem, de tribus ſaltem accipiendum ſit. l. Neratius, ff. de verbor. ſignif. nam non ſolum tres aut quinque, ſed infinitos culpæ gradus ſignificant Imperatores. Summatim, de culpa teneri procuratorem, Vlp. dicit in l. ſi procuratorem, §. proinde, ff. mādati. Old. Prat. Latioris autem culpæ nomine cur Iuriſconſultus latam intelligat d. l. quod Nerua, Corraſ. lib. 4. Miſcell. c. 1. n. 14. hanc putat eſſe rationem qua comparatiuum pro poſitiuo, vt Grammatici docent concinne non vno in loco ponitur. leg. minus, l. verbum amplius, & leg. ſi à te ſtipulatus, ff. de verb. ſignif. cap. conſilium, de celeb. miſſ. cap. auaritiæ, de elect. in 6. vt apud Virgil. 2. Æneid. Atque illum tales iactantem pectore curas, Triſtior & lacrymis oculos ſuffuſa nitentes, Alloquitur Venus. Stat illic, Triſtior comparatiuum pro poſitiuo. Quando enim triſtis eſt Venus, vt triſtior nūc dici poſſit? nec dubium igitur, quin ex veriſimili loquentis mente dictio latior vim comparationis amittat. Pro poſitiuo, inquit Quintilianus, comparatiuo vulgo vtimur, vt ſi quis infirmiorem ſe dicat. Nec pręterea abſurdum videri debet, latioris culpæ verbo, latam intelligi: cum & grauiorem eam, ſimili comparatiuo vſus Modeſtinus quandoque dixerit l. homo libert. ff. de acquir. rer. domin. Corraſ. lib. 4. c. 1. num. 15.

Cvlpa leuior eſt incurioſitas, vel negligentia, quam alij plerunq; homines in rebus ſuis ſolent euitare. Id enim peccatur duntaxat leui culpa, quod non tam diligens fuit, ſicut alius quiſpiam circumſpectior fuiſſet, l. ſi cum venderet. in fin. & l. ſeq. ff. de pignor. actio. l. ſi putator, ff. ad leg. Aquil. Culpam leuem eſſe, ait Paulus, cum quod diligenter prouideri potuerat, non eſſe prouiſum, aut tunc denuntiatum eſſet, cum periculum euitari non poſſet. Dicta eſt autem leuis, non, quod aliquando non grande damnum adferat, ſed quod nulla plane coniectura colligi poteſt animus mali conſcius. Ideoque defectus ille, non omnino ſemper excuſetur: leuior tamen exiſtimari ſolet, etiamſi magnum ſit damnum. Argumen. leg. hi. ff. de calumniator. Et quemadmodum in dolo & latiore culpa mens hominis inſpicitur: ita & in culpa leuiore ſimplicitatis habetur ratio: Fraudis interpretatio (inquit Papinianus) ſemper in iure ciuili, non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoque deſideratur. Simplicitatem autem adpello generaliter omne animi ſegnitiem, vel ruſticitatem,

vel

vel inertiam,l.3.§.fin.ff.de ſuſpect. tutori. Proinde nullum certius eſt argumentum animi ſimplicis ac minime mali,vnde culpa proceſſit, quam ſi in propriis rebus nihilo ſoleat eſſe diligentior, ac fuerit in alienis.l.mulier,§.ſed ſi.ff.ad S. C.Trebellian. Sed ſi, ait Vlpianus, cum diſtrahere deberet, non fecit lata culpa, non leui, & rebus ſuis conſueta negligentia, huiuſmodi rei rationem reddet. Quo loco non diſtinguitur duplex lata culpa,vt quidam opinantur, ſed leuis culpa deſcribitur. Imperitia quoque leuiori culpæ adnumeratur,ſi modum non excedat.l.imperitia,ff.de regul.iur.leg. idem iuris eſt,ff.ad leg.Aquil.l.ſi quis id, quod.§.doli mali, ff.de iuriſdict.l.1.§.fin.ff.de eden.l.3. §.vlt. ff.de ſuſpect. tutor.Illud & notandum eſt, quod lex nonnunquam, aut hominum conuentio, vltra innocentiam à culpa, requirit etiam diligentiam, vel cuſtodiā alicuius.Et in hoc diſcerni ſolent huiuſmodi adpellationes: vt alia cenſeatur diligentia, vel cuſtodia,quæ nominatim exigitur: alia,quæ facit ad materiam culpæ leuioris.l.1.§.ſæpe euenit,ff.depoſ.leg.contractus,ff.de regul.iur.l.cum res, §.culpa, ff.de legat.1. leg.ſi vt certo,§.nunc videndum eſt, & §.ſeq. ff.commodat. l. ſi cum venderet,§.fin.ff.de pignorat. act. & leg. nauta & caupo. ff. naut.caup.ſtabul.l.hæredes eius, §.non tantum, ff.famil. erciſcund.Ea enim diligentia vel cuſtodia,quæ ſeorſum & nominatim debetur, ad exactiſſimam boni patrisfamilias conſuetudinem exigitur,vt adparet ex d.§.non tantum. Et euidentius ex l.ſi cum venderet,§.fin.& l.ſeq. ff.de pignor. act. Verba enim Vlpiani, *Venit,& Cuſtodia*, Paulus ſic interpretatur,quę diligens paterfamilias in ſuis rebus pręſtare ſolet. Ex prædictis omnibus obſeruandum, cum adpellatione doli mali regulariter comprehendatur latior culpa: conſequens eſſe, appellationem culpæ non ad latam, ſed ad leuem culpam pertinere.leg.ſi mora.ff.ſolut.matrimon.leg.in venditione, §.de tempore. ff. de rebus iudicis auctorita. poſſid. Prateius.

Cvlpam qui ſimpliciter dicit, de leui loqui intelligendum cum P.Faber ſcribit in l.contractus,ff.de diuerſ.regul.iuris, quæ à Græcis ἀμέλεια adpellatur.eum conſule de culpæ generibus erudite diſſerentem. Prat. Adde & Corraſium Miſcellaneorum lib.4.c.1.& Rçuardum allegata l.contractus,ff. de reg.iur.Vide etiam latiſſime Curtium εἰκασῶν lib.2. c.28. in princ.

Cvlpa vxoris vel mariti diuortium factum ſolutumve matrimonium dicitur, cum alteruter diſſidii cauſam præſtitit ob mores,verbi gratia,improbatos,l.9.§.nunc videndum, in ſi. ff.de minorib.l.38.l.44.& l.45.ff.ſolut.matr. l.19. ff.de verb. oblig.l.11.§.vlt.ff.de adulter.l.91.§.pen. ff.de condit. & demonſtr.l.conſenſu.C.de repud.l.vnic.§.ſileat.C.de rei vxo. act.& apud Vlp.inſtit.tit.6. Cic.Topic. Si viri culpa factum eſt diuortium,&ſi mulier nuntium remiſit: tamen pro liberis manere nihil oportet.Terent.Hecyra. Act.3.Scen.5. Neque culpa hoc euęniſſe diſſidium mea. Eſſéque hoc verbum iuris Seruius in 3.Æneid.adnotat. Briſſ.

Cvlpa autem vxoris diremptæ nuptiæ videntur,ſi illa furenti nuntium remiſerit,ſi modo furor ferendus nō ſit his qui circa eam ſunt,l.22.§.ſi maritus.cum ſeq.ff.ſol.matr.Briſſon.

Cvlpa adnumeratur imperitia, veluti ſi medicus ideo ſeruum tuum occiderit, quia male eum ſecuerit, aut perperam ei medicamentum dederit.§.imperitia.8.Inſtit.de leg.Aquil.l. 9.§.Celſus.ff.locati.

Cvltvs Villę.l.12.§.Neratius.de inſtruct.Cultura vinearum, prædiorum,fundi,agri.Briſſ.ex ff.

Articulus Cvm,copulam ſignificat.l.142. ff.de verbor. ſignific. Itaque ſi quis Titio cum Seio ſe legare dixerit, vtriq; legaſſe intelligitur,ſicut vtrumq; legatur, cum fundus cum domo legatur.l.112.§.ſi ita legatum. ff.de leg.lib.1. Cæterum cum quis Titio cum Seio legat, ſine altero alter ad legatum admittitur.Nam & cum Prætor dicit Ventrem cvm liberis in possessionem esse ivbebo, & ſi non ſint liberi, venter in poſſeſſionem mittetur.l.121.ff.de leg.lib.1. l.13. in fin. ff.de manum.teſtam. Item vt in illo: Stichus cum rationes dederit,cum contubernali ſua liber eſto, l.ſi ſeruo.31. ff.de ſtat.liber.Hotom. Hæc verba, Cvm qvatvordecim annorvm erit factvs, & ſi quatuordecim annorum erit factus, eandem conditionem habent. Sed poſteriori ſcriptura per conditionem tempus, priori per tempus conditio demonſtratur.l.22.ff.quando dies leg.ced.l.49. in prin. & §.1. ff.de leg.lib.1.Briſſ.

Cvltellvs tonſoris l.11.ff.ad leg.Aquil.

Cvm pro Quia in l.41. §.teſtamento verſ. quæſitum. ff.de leg. 3.l.62.ff.ſolut.matr.l.27.ff.de cond.& demonſt.l.5. §.quæri. ff.vt in poſſ.leg.l.29.§.vlt.de adult.Briſſ.in parerg.

Cvm,id eſt,vtcunque in l.1.vbi Gothofr.C.de pact.

Cvm prępoſitio ad perſonas principales non cohærentes poſita,copulat:ſicut particula,Et,l.Titiæ.§.nihil.de leg. primo. l.ſi quis inquilino.eo.tit.cum ſim.Spieg.

Cvmqve, Vide,Quicunque.

Cvm commodiſſimum erit,vt accipiendum ſit, exponitur in l. auus.§.pater.ff.de iur.dot.

Cvm dare potuerit, pro, cum dederit. l.ſtatuliberos.§.ſi quis acceperit libertatem. ff. de ſtatulib. l. qui ędes de incendi ruin.nauf.

Cvm inſtrumento fundus legatus exponitur l.1.ff.de fund.inſt. l.2.cum ibi not.C.de verb.ſig.

Cvm iuſtæ ætatis factus fuerit,cum perfectæ ætatis fuerit,cum adoleuerit, de annis 14. completis intelliguntur. Albericus locos indicat. Cum ad legitimum ſtatum peruenerit, an verba hæc conditionem inducant, not.in l.ex his verbis. C. quan.di.leg.ced.Spieg.

Cvm nupſerit lego, vt intelligatur,vide in leg.ſi legatum. ff.de cond.& demonſt.

Cvm omni cauſa:His verbis vti ſolet lex,quoties fructus, pertinentia,acceſſiones & reditus, veluti in vnum faſcem colligere vult: quaſi dicat, quicquid cauſam duxerit prouenienді quouis modo ex re aliqua. vide Inſtitut. de offic. iudic. Prateius.

Cvm oportuerit,&, ſi oportuerit, eandem ſignificationem habent.l.quodcunque.ff.de verb.oblig.

Cvm populo agere (quæ verba legis ſunt 12.Tab.) eſt rogare quid populum quod ſuffragio ſuo,vel iubeat, vel vetet. vnde Rogatio, pro lege dicta: Concionem autem habere, eſt verba facere ad populum,ſine vlla rogatione.Gell.lib.13. c. 14.Prat.ex Hotom.

Cvm Patribus autem agere, eſt ad ſenatum referre. Vid. Bud. in Annot.poſt. Spieg.

Cvm omnibus quæ domi ſunt,quo ſenſu hęc verba veniant accipienda,declarat Iuriſconſ.in l.Seius. in princip. cum inibi not.de leg.2.Prat.

Cvm voluerit,ad tempus vitæ extenditur,teſte Vlp.in l.fideicommiſſ.§.ſic fideicommiſſum.ff.de legat.3.Spieg.

Cvm is in tutelam ſuam peruenerit. Item, in ſuam tutelam & ſuam poteſtatem.Item,cum ſui iuris fuerit factus. Item,cum ad pubertatem peruenerit. Item, & ſi cum ſuæ ætatis fuerit factus, vel legitimæ factus, cum iuſtæ ætatis factus, vel cum maturæ ætatis ſit,vel cum adoleuerit. Vide Vlpia. in l.cum filiofam.de leg.3.Spieg.

Cvm quatuordecim annorum erit factus, &, ſi quatuordecim annorum erit factus, eandem conditionem habent: Sed poſteriori ſcriptura,per conditionem,tempus:Priori,per tempus conditio demonſtratur,l.22.ff.quando dies leg.ced.l.49. in prin.& §.1.ff.de leg.1.Briſſ.

Cvm ita legatur, Illi hoc amplius fundum illum cum omnibus rebus,quę in eodem fundo erant:mancipia quoque contineri,Modeſt.reſpondit.l.omnia.de legat.2.Spieg.

Cvm morietur ipſe ſeruus.Vide Africanum de leg.1. l. ſi à pluribus hæredibus.

Cvm pater moreretur: vide Vlpianum hæc exponentem verba in l.fideicommiſſ.§.ſi filio,de leg.3.Spieg.

Cvm imperio eſſe dicebatur apud antiquos,cui nominatim à populo dabatur imperium.Cum poteſtate eſſe dicebatur,de eo qui à populo alicui negocio pręficiebatur, Feſtus. Ita diſtinguuntur imperium & poteſtas, l.7.& 10. ff. de vi publ. Hot.Prat.

Cvm sacco adire,eſt poſtulare vt ſibi eueſtigio, atque eodem temporis puncto pecunia ſoluatur. Paulus l.105. ff.de ſolut. Quod dicimus in eo hærede qui fideiuſſori teſtatoris, id quod ante aditam hæreditatem ab eo ſolutum eſt, debere ſtatim ſoluere, cum aliquo ſcilicet temperamento temporis intelligendum eſt,nec enim cum ſacco adire debet.Hot.Saccum autem Aſconius interpretatur manticam quandam, ad maioris ſummæ continendas pecunias. Alciat.lib.2. parerg. cap.8.hæc verba ad hæredem refert. De eodem exiſtimo interpretandum quod ſcribitur Luc.22. Quando miſi vos ſine ſacculo?Prat.

Cvmera apud Horatium in epiſtolis vas eſt vel vimineum, vel fictile reponendis frugibus idoneum,Gręcis κυψέλη, Torneb. lib.aduerſ.5.c.13.

Cvmvlatio,eſt ius perſequendi multis actionibus in vno, atque eodem iudicio editis, gratia minuendarum litium permiſſa.l.ſi idem cum eodem.in princ.ff.de iuriſdict.l.fin.C.de annali exceptione. Quemadmodum enim cumulus debiti, vocatur coadunatio multarum ſummarum: ita cumulus actionum eſt editio plurium actionum.l.maiorem.& l.ſeq.§. Cumulum.ff.de pact.Oldend.Prat.

Cvmvlatio actionum, ſicut etiam reconuentio, cum præiudiciis, & toto iudiciorum proceſſu eſt introducta propter compendium litigandi, ſcilicet, vt apud eundem iudicem, eodémque tempore ſimul diſceptentur ea, quæ alioquin multiplicatis ſumptibus & moleſtiis ſeorſum expedienda forent. Et ideo commendatores rectè dicunt: Cumulationem permitti ſemper, niſi fuerit nominatim prohibita in iure. l.ſi idem cum eodem. ff.de iuriſdict.omn. Oldend. Prat.

Cvmvlvs patrimonii l.3.ff.vbi pupill.educ.

Cvmvlvs æris alieni.l.4.ff.ad Senatuſc.Trebell.Prat.

Cvmvlvs debiti,pro augmento,apud Vlpia.in l.ſi plures.& Papia.in l.maiorem,de pact.l.vlt.C.qui bon.ced.

Cvmvlvs legati.l.2.§.tractari,ff.ad SC.Tertull. Cumulare vitium.l.6.C.arbit.tut.Briſſ.

Cvnabvla, pro primis rudimentis,apud Aurelium,in l.amica. §.his cunabulis de offic. præf. prær. §. cumque, in procemio Inſtit. Eraſmus citat Aurelii verba in explicatione parœmiæ, Ab incunabulis:Notum Vergilii hemiſtichium,Gentis cunabula noſtrę.Similiter & crepundia,pro prima ætate accipiuntur.Spieg.Sunt autem Cunabula proprie faſciæ & panni,quibus pueri in cunis inuoluuntur, inuolucraque eorum vno verbo lanea & linea:Torneb.aduerſ.lib.9.c.10. Sic Iuſtinianus has inſtitutiones appellat prima legum cunabula. Theophilus vertit, θεμέλια. Et Pomponius ſcribit Sextum Ælium veterem Iuriſconſultum ſcripſiſſe librum, qui continebat iuris cunabula. Ac ne putemus hanc eſſe infrequentem metaphoram, Iuſtinianus prima vrbis Romæ cunabula, & prima fideicommiſſorum cunabula dicit. Aurelius quoque appellat cunabula præfectorum Prætorio, &c. Baldus in procemio Inſtit.

Cvncti vocabulum,ad ſingula quæ ratio nominis complectitur,generatim refertur.l. cunctos populos,C.de ſumm.trin.l. ſciant cuncti,de probat. Hoc autem ab omnibus diſtat,quod hoc quidem omnes, ſed coniunctos & cõgregatos:illud vero continet etiamſi ſint in diuerſis locis:ſi Feſto credimus.Spie.

Cvnei peditum ſunt globi, vt vexillationes,equitũ turmæ. Atque ita hęc verba diſtinguenda ſunt in l.1.de bonis mili.in C. Th.Vegetius lib.3. cap.29. Cuneus dicitur multitudo peditum,quę iuncta cum acie primo anguſtior,deinde latior procedit,& aduerſariorum ordines rumpit. Idem lib.1.c.26.Tertio præcipiendum eſt, vt quadratam aciem repente conſtituant;quo facto in trigonum,quem cuneum vocãt,acies.ipſa mutanda eſt.Ammian.Marcel.lib.31.Congregatoſque in cuneos ſenſim progrediens Gothorum optimatem Farnobium cum vaſtatoriis globis vacantẽ licẽtius occupauit.Et poſtea: Veſperaque intendente Gotthorum vaſtatoriis cuneis prope flumen Hebrum ſubito viſis. Quibus in locis promiſcue globos & cuneos ab eo auctore appellari cernimus. Globos autem etiam Drungos(non vt vulgo legitur, Drumos vel Grunos) vocitatos Veget.libro 3. ſcribit. Qua de re alias plura,ne extra calcem (quod aiunt) ſermo decurrens lectori faſtidium pariat.Briſſon.

Cvnicvlvs pro canali, per quam vapor trahitur in balneariis vaporibus, in leg. Proculus. Digeſt. de damno infecto. leg. ſupra iter.de aqu.pluu.arcend.Vlpianus in leg.Seruius autem de Riuis,Cuniculum vocat foramen ſub terra occultum.Feſtus protulit genere neutro.Spieg. ex Oldendor.Prat.

Cvnicvlvm pergentem in Iulii, more Græco dixit Pomp.in l. 3.§.vlt.ff.ſi ſeruit.vind.Briſſ.

Cvnicvlvm agere l.11.ff.de aq.& aq.pluu.arcen.

Cvnire,Lege,Inquino.

Cvpidi,pro amantib.eleganter apud Vlp.in fi.l.1.de ędil.edict.

Cvpiditas, h.e.ſtudium diſcendi, optima ratio viuendi eſt l. apud Iulianum.de fideicommiſſ. libert. Et Cupidus nihil à ſtudioſo differt,Grammaticorum placito.Spieg.

Cvppa, & cuppula vaſa ſunt vinaria, in quibus vina conduntur,l.Lucius.ff.de legat.3.Gotho.ad l.vinaria vaſa. 206.ff.de verb.ſig.Item Vlp.de fund.inſtr.leg.inſtrumẽta.Cuppas exponit,vaſa vinaria lapidea, vel de terra facta, at conſtant ex lignis.Item de leg.3.l.cuius.Vaſa,inquit,vinaria,id eſt,cuppæ,& dolia, quæ in cella fixa ſunt. De Cuppulla Iureconſ. de trit.& vin. leg. l.ſi cui, in Cuppis,inquit, ſiue Cuppulis. Nebriſſenſes. Simplic. Iouian. Pont. lib.1. de Aſpirat. effert hanc vocem, cum ait: Sunt autem cupæ vaſa vinaria maiora ex ligno,quas ſatis improprie multi Vegetes vocant.Feſtus, & Cæſar commentario belli Pompeii, dum inquit: Cupas tæda ac pice refertas incendunt. Vocari autem cupas id genus vaſa,oſtendit Luc.illo carmine:

Namque ratem vacuæ ſuſtentant vndique cupæ.

Cupis enim naues in mari ſuſtinentur, cum ipſarum latera & carinæ reſarciuntur: à priſcis dictæ caupæ,à cauo: & hinc caupones:Decupa,qui vinum minuatim vendit.Cicero: Vinum à decupa & propola quotid.e ſumit. De cupis meminit etiam Vlp.in l.quæſitum eſt.§.1.eod.tit. enumeratque inter ea inſtrumenta,quæ exportandorum fructuum cauſa parantur.& in l.3.§.pen.de vino trit.oleoque legat.& Alph. in l. in naue Saupher.§.vlt.ſecundum veram lectionem.ff. locati. Cupa etiam vaſculi genus eſt,quod nomen ſumpſit à cauponibus,qui eo in poculis vtebantur. Næuius. Qui duas cupas mero plenas exhauſit.Cotta.Supradictis de cupis adſtipulatur etiam Cuiac.Obſ.ru.lib.9.c.26. dum ait,cupas ζύθεις μεγάλας exponi à veteribus gloſſis: eaſdemq; à quibuſdam vocari gaulos.

Cvpressi inter infrugiferas arbores referuntur,licet coniferæ ſint:& reſiniferæ:hæc olim funebris arbor habita eſt: ideo apud multas gentes in cœmiteriis ſeri cœpta, vide Theophr 4.de plant.Gotho.ad l.competit.16.§.1.ff.quod vi aut clam. adde tit.C.de Cupreſſ.

Cvpressvs.Cupreſſus arbor eſt(vti docuit Plin.) natu moroſa,fructu etiam ſuperuacua eſt,baccis torua, folio amara, odore violenta,ac ne vmbra quidem gratioſa,de cuius virtute,& potentia videre eſt inter cæteros Dioſcoridem lib.1.c. 86.Hanc autem arborem Impp.Arcadius & Honorius vetarunt excidi,neque vendi per Ægyptum,quod huiuſmodi arbores(vt inquit gloſſ.in tit.De cupreſſis lib.11.C.) continerent aggeres tenentes aquam Nili, quæ oportunis temporibus ſpargitur per agros, cum in Ægypto non pluat. Ancho. Adde Forcat.dial.1.Necyoman.

Cvpressvm nauigiis aptam arborem fuiſſe indicat l.26. ff. de acq.rer.dom.Virg.lib.2.Georg.

——— Dant vtile lignum
Nauigiis,pinos domibus cedroſq; Cupreſſoſq;. Briſſ.

Cvra,pro onere,ſiue prouincia alicui delegata. Sic IC.in l.1. de offic. præf. vrbi curam carnis ad illum ſpectare dicit. Salomonius interpretans hanc legem,verſ. Et ideo forum ſuarium ſub ipſius cura eſt, Verbum,inquit, curæ hic pro ſollicitudine, imperio, & iuriſdictione intellige, quia in magiſtratibus ſic accipi ſolet.Spieg.

Cvra ædium ſacrarum.l.1.ff.ne quid in loco ſacro.

Cvra Epiſtolarum inter officia præfecti vrbi ponitur, l.fin.vbi Cuiac.& Gothofr. C.de offic. præf.vrb. Et dicitur à Caſſiodoro lib.12.cura canonicarum Epiſtolarum.In d.l.fin.pro Epiſtolarum quidam legunt perſonarum.

Cvra à cultura ſeparatur,§.ſi quis à non domino Inſti.de rer. diuiſ.Nam & oues & pecorum fructus curari dicuntur,l.60. in fi.ff.de leg.3.l.7.§.non ſolum.ff.ſolut.matrim. Item arbores l.3.ff.de impenſ.in reb.dot. Prat.ex Briſſ.

Cvræ appellatione, interdum curatorũ actus, munus, ſeu curatio ſignificatur, Tit.de reb. eor.qui ſub tut.vel cura ſunt. Cura adulti,furioſi,prodigi,muti,ventris.Briſſ.ex ff.& C.

Cvrare pro incruſtare, l.27.§.vlt.ff.ad leg.Aquil. Item ſi tectori locaueris laccum vino plenum curandum, & ille eum pertudit,vt vinum ſit effuſum:Grçci exponunt partim ἐπὶ τῷ φιλοκολλῆσαι, alii ἐπὶ τῷ ἀναρχίσαι τὰς πλευρὰς αὐτοῦ; alii verbum de verbo,ἐπὶ τῷ φροντίσαι. Prat.

Cvrare,pro operam dare,in l.congruet. ſiç enim Haloandri editio habet,de offic.præſid.

Cvrare pro ægrotis mederi,l.11.§.pen.ff.ad exhib.

Cvrare negotia pro gerere,l.14.§.1.ff.comm.diuid.Prat.

Cvrare lacum,l.27.§.vlt.ff.ad l.Aquil.

Cvrare veſtimenta,l.12.ff.de furt.l.31.ff.locat.

Cvrare agros accendere,apud Vlpianum,in l.Iuliano.de Leg. 3.apparet Accurſium,quod variat lectionem,non ſatis intellexiſſe:nimirum neglectis bonis autoribus, qui de re ruſtica per quam eleganter ſcripſere.Spieg.

Cvrator.Generali vocabulo is dicitur curator,qui rebus aliquibus curandis gerendiſve præficitur. Hinc Suetonio in Cal.dicitur curator munerum ac venationum.Frontino curator aquarum,& Catulus à Gellio per tranſlationem curator reſtituendi capitolii. Curator igitur in iure eſt, qui rebus vel adulti,vel decoctoris,aut furioſi, curãdis gerendiſq; præponitur,& ſecundario perſonis.Itaque, officium curatoris in adminiſtratione negotiorum conſtat,adeo,vt adminiſtratio bonorum minoris, curatoris authoritatem requirat. Datur autem curator & generaliter, ſine vlla prędefinitione, & ſpecialiter,ad certam cauſam: vt, cum minor agens, vel conuentus, curatorem acceperit, vt cauſam ſuam ſuſcipiat, ac ſibi in iudicio auxilietur, vtque pro ſe cum aduerſario litiget. Si quis autem obligatum ſibi minorem, vel res eius habuerit, is prorſus ad eius curationem non accedat, ne quidem ſi vel lex ipſa vocet. Quod enim pro ſe ille non agat, qui & de ſe quod vult, ſtatuerit, & poteſtatem rerum aduerſarii eſt conſecutus? Propterea enim & illud ſancitum eſt, vt ſi manifeſtiſſime conſtet, eum, qui curator conſtituitur, iuribus minoris teneri, neque ille curator ſit: ne quando aut Calendarium ſurripiat, aut alias probationes, quæ ad manum ſint,ſupprimat, & curatio minori rerum ſuarum perniciem auferat. l.omnia. in Authen. vt qui obligat. &c. col.6.Anch.

Cvrator bonorum,qui ad diſtrahenda vel gerenda bona abſentis,vel eius,cui hęres non exiſtit,vel qui apud hoſtes eſt, vel cum ſcripti hæredes deliberant à Prætore datur. l.48. ff. de admin.tut.l.5.§.vlt.de Carb.edict.l.13.& 9. ff.de cur.fur. l.9.§.his verbis.& l.22.ff.de reb.auct.iud.l.1. in fi.ff.de mun. & honor.l.2.ff.de feriis.tit.de curato.bon.dan.l.15.ff.ex quibus cau.maio.l.22.§.ſi curator.ff.manda.l.90.ff.de ſolut.leg. 22.ff.de minoribus Græce ἐπιμελητὰς vocari ſcribitur in l.46. §.1.ff.de adm.tut.Briſſ.

Cvrator eſt, qui poſt pueritiam, ſequentem iuuat ætatem adoleſcentiæ, aduerſus multarum rerum pericula egentem adhuc auxilio.Item dicitur & is, qui per totam hominis ætatem ſubuenit incidentibus multifariam defectibus. Datur enim principaliter cauſis & rebus: in conſequentiam tamen etiam

etiam perſonis Iulianus in l. conſilio ff.de curatorib. furioſ. l.D.Marcus.ff.de off.præf.Vnde fit,quod appellatione tutoris aliquando contineatur curator,vt in l.2.ff.de tut.& cura. dat.ab his.Et in l.pater.§.conditionum verba. ff. de condit. & demonſtr.Old.

CVRATVRVM ſe promittens, vt alius det decem, fideiuſſorem dando locupletem liberabitur.l.vlt.§.vlt.de reb.cred. Cura enim ab eo tantum exigitur, quæ ſcilicet non nudis & inanibus verbis,ſed re & facto aliquo oſtendatur. l.illa ſtipulatio decem,&c.& ibi Duar.ff.de verb.oblig.

CVRA Palatii,Dignitatis nomen in aula Conſtantinopolitana. l.1.C.de Comitib.& trib.ſchol.lib.12. Quod & ex Ammia. Marcellino cum alias ſæpe, tum lib.31. facile intelligitur, Tribunus, ait, Equitius, cui tunc erat cura palatii credita. Meminit & Gregorius Turonenſis lib.2.hiſtor.cap.8. Zonaras κουροπαλάτην vocat.Sic enim Annal.tomo 3.in Iuſtino ſcribit ἰουστῖνος δὲ τὸ γένος τυγχάνων Ἰλλυριός, κουροπαλάτης ὢν τῆς βασιλείας τετίμητο.Idem in Leone Iſauro.Τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀρτοβάσδου πενθερὸν, κουροπαλάτην αὐτὸν ὀνομάσας Et in Stauracio Ἐπιβουλεύει δὲ τῷ κουροπαλάτῃ Μιχαήλ. Vnde Ex cura palatii eadem figura, qua Exconſule & Excomite apud Marcellinum lib. 22. legimus. Briſſ.in prætermiſſ.

CVRATORES multiplicis generis in libris noſtris memorantur. Sunt enim adoleſcentium, furioſorum, prodigorum, mutorum,ſurdorum, dementium,fatuorum, debiliúmque perſonarum, & eorum, qui rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt. ff. & C.de curat.furioſ.& Inſt.de curat.l.1.§.vlt.& l.2.3.4.& 5.ff. de poſtul. Horum munus cura & curatio adpellatur ſub tit. de reb.eorum qui ſub tutel.curave ſunt.l.13. ff.de poſtul.leg. 11.§.ex facto.l.29.§.ex cauſa.ff.de minor.l.3. C.de tranſact. Briſſ.Hinc

CVRATIONIS iudicium,l.11.ff.de aucto.tuto.ſeu actio adminiſtratæ curę,l.4.C.de tranſact.Prat.

CVRATIONEM reſtituere eadem forma, qua & tutelam dixit Paul. l.32. ff. de minor. id eſt, curę adminiſtratæ rationem reddere.Prat.ex Briſſ.

CVRATIO,ſiue Curatela, eſt poteſtas ſeu munus adminiſtrandi bona eius, qui vel ob ætatem, vel ob mentis corporiſve vitium prçeſſe rebus ſuis non poteſt. Inter Tutelam autem & Curationem hoc intereſt, quod Tutela eſt poteſtas, in capite libero, id eſt in perſona pupill.: Curatio vero, niſi illa furioſi ſit, rei & cauſæ datur.Tutor inuito & ignoranti datur: Curator inuito adoleſcenti non datur. §.Item inuiti Inſt.de curator. Tutela anno 14.finitur:princ.Inſtit. Quibus modis tute.finitur. Curatio anno 25.pr. Inſtit. de curatoribus.Prat.Hinc

CVRATOR definitur, qui adultorum & puberum ſubſtantiam adminiſtrat,donec 25.ætatis ſuæ annum impleuerit.Harmenop.tit.de tutor.Hot.

CVRATOR alius eſt Legitimus,alius Honorarius.Legitimus dicitur, qui datus eſt iis quibus lex XII.Tab.dari iubet: nimirum furioſis & prodigis. Honorarius dicitur, qui à prætore datur ei, qui nuper pubes factus, idonee ſua negocia gerere non poteſt: item ſurdis,mutis, perpetuo morbo affectis l.1. & paſſ.ff.de curat.fur.l.48.de admin.tut.l.1.§.vlt.ff.de mun. & hon.l.14.§.pen.ff.de ſolut.

CVRATORES operum,l.7.ff.de offic.proconſ.l.2. §.1. ff.de oper. publ.l.2.§.ſed etſi.ff.ad municip.l.17.§.pen. ff. de vſur. quibus ſcilicet extruendorum reficiendorúmve ædificiorum cura mandatur.l.1.§.hi quoque & l.vlt. ff.de mun.& hon.Plinius lib.10. Epiſt. ad Traian. videntur non mediocres pecuniæ poſſe reuocari, à curatoribus operum, ſi menſurę fideliter aguntur.Briſſ.

CVRATORES corporum.l.pen.in fi.ff.de colleg.Prat.

CVRATOR municipum.l.5.§.hæc verba.ff.quod vi aut clam.

CVRATOR reipubl.l.fin.ff.de offic.adſeſſ. l.37.ff.de pact. l.2. §. grani.l.3.§.1.& §.penult.ff.de admin. rer. ad ciuit.l.46.ff.de damn.infect.l.1.ne quis liber inuit.lib.11.C.leg.2.C.de ſent. quæ ſin.cert.quant. Vlpianus librum ſingularem ſcripſit de offic.curat. reipub.qui & curator ciuitatis, Græcè λογιστὴς vt eſt in l.3.C.de mod.mult.Prat.fit horum & mentio l.Lucius §.Sempronii. ff. de admin.tut. horum vero curæ incumbebat, vt annona vndique in vſum ciuitatis deferretur, cuius rei cauſa Athenienſes olim decemuiros creauerunt. Corraſius lib.3.Miſcell.cap.6.num.14. Sed & ad officinam curatorum Reip.ſpectabat,vt dirutæ domus extruerentur à dominis, teſtis eſt Iulius Paulus l. 46. de damn.infect. Ideóque ſi quas viderent ædes in ciuitatibus ruinoſas, ſolebant illi adire Præſidem, & poſtulare, vt deformitati auxilium ferret, tum Præſes euocari iubebat ædificii dominum, eique refectionem imperabat & tandem aduerſus detrectantem decernebat Reipublic. curatori competens remedium. Eoque remedio impetrato ædificium ruinoſum publico ſumptu reficiebat curator Reipublic. & ſi dominus poſt opus refectum intra quatuor menſes ſortem cum vſuris non perſolueret, eius dominio priuabatur, & iure ædificium Reſpublic. diſtrahebat.dict.l.46. Et hoc quidem illud competens remedium eſt, quo deformitati auxilium ferebatur, à D.Marco introductum. Ræuard.l.domum ſuam. ff.de reg.iur.

CVRATOR Reip.Prateio, erat magiſtratus municipalis ex decurionibus creatus, l.vlt.ff.de adminiſt.rer.qui pecuniæ publicæ adminiſtrandæ, veſtigalibus locandis, operibus lociſque publicis curandis præerat, vt conſtat ex l. 2. §. 4. l. 3. & l. vlt.ff.de admini.rer.l.vlt.§.qui annonam,ff.de mun.& honor. leg.46.de damn.infect.l.3.§.3 quod vi aut clam.

CVRATOR Cæſaris,pro procuratore l.fin.ff.de offi.proc.Cæſ.l.5. ff.de iur.fiſc.Prat.ex Briſſ.

CVRATORES frumenti, & olei emendi, quos σιτώνας, & ἐλαιώνας adpellant l.fi.ff.de mun. & honor.l.21.ff.ad municip.l.30.ff.de neg.geſt.Briſſ.

CVRATOR Kalendarii l. fin. §.item reſcripſerunt. ff. de admin. rer.ad ciuit.perti.l.1.C.Th de cur.Kalend.Briſſonius.

CVRATOR diuinæ vel dominicæ domus l.fi.Cod.de quadrien. præſcript.Nouell.Iuſtin.conſtit.1.Prat.ex Briſſ.

CVRATOR ventris dicitur, qui viduæ mulieri grauidæ relictæ, cibum, potum, veſtitum, tectum pro facultatibus defuncti, & pro dignitate eius atque mulieris ex defuncti bonis præbet, l.1.§.14.& 15.de vent.in poſſeſſ.mitt.l. penult. §.etſi.ff.de ritu nupt.l.8.ff.de curat.fu.l.48.de admin.tut.

CVRAX, pro diligenti & ſolicito. Caius l.18. ff. de ædil. edict.Si conſtantem, aut laborioſum, aut curacem, vigilacem eſſe, aut ex frugalitate ſua peculium acquirentem affirmauerit. Hotom.

CVRCVMA in lib.11. Cod. tit.nulli lic. infren.& eq.eſt, vt refert Cuiac. obſer.lib.11.cap.20.ex Chaldaico Lexico,ſandalium. Sed acquieſco, inquit, Heſychio magis, qui his verbis ἐν κημῷ ἐν κουρκούμῳ, Curcumam interpretatur Camum, quod genus eſt ornamenti equeſtris, vilius freno,freni tamen vel ocreæ vice.

CVRIA trita ſignificatione ſenatus Romani, ampliſſimique ordinis conſeſſum ſignificat, quę ſenatoria dicitur l.1.de conſul.in C.Theod.Briſſ.

CVRIA & ſenatorum, & decurionum dicitur.leg.3.ff.quod cuiuſque vniuerſ.l.38.§.iudicis.ff.de pœnis. Adde Ferret.tit.de nuptiis.

CVRIA pro loco accipitur, in quo magiſtratus haberi ſolet.l. 2.in prin.ff.de origin.iur.Oldend.

CVRIALES.Curiales dicuntur curiæ munerib.adſcripti. Goth. ad rub.C.vbi quis curial.dicuntur quoq; eiuſdem curiæ homines.hoc modo accipitur C.in tit.de curialibus vrb.Rom. item C.in tit. ſi curialis relicta ciuitate rus habitare maluerit.Item curiales dicuntur officio, curiæve iudicum obnoxii l.pręſcript.& ibi gloſ.C.de præſcript. 30. vel 40. annorum. Quos autem aulicos dicebant priores in philologię nuptiis, Martianus peruulgato nunc vocabulo etiam curiales nuncupat,teſte Cæl.Rhodig.lib.12.c.5.Anch.

CVRIA in municipiis & coloniis ſumitur pro loco in quo conſilium publicum habebatur, l.3. ff. quod cuiuſque vniuer.l. communium.9.C.de nat.lib.Prat.

CVRIÆ,& Curiatæ leges.Initio ciuitatis Romanæ populus ſine certa lege,ſine iure certo primum agere inſtituit,omniaque manu regis gubernabantur. Poſtea, aucta ad aliquem modum ciuitate,ipſe Romulus traditur populum in triginta partes diuiſiſſe, quas partes curias appellauit, propterea quod tunc reipublicæ curam per ſententias earum partium expediebat.Et ita leges quaſdam & ipſe curiatas ad populum tulit,tulerunt & ſequentes reges,quę omnes conſcriptæ extant in libro Sexti Papirii l.2.in pr.de orig.iur.ff.Anch.

CVRIÆ Dominicales,in pagis & villis ſunt,quæ vetuſtatis velut vmbram referunt.Zaſ.in l.2.ff.de orig.iur.

CVRIÆ familiarium.Lege,Curia.

CVRIALES,idem quod Decurio,i.e.qui in oppido tanquam ſenator eſt,conſtat ex l.ſi quis curialis.12.C.de epiſc.& cleric. vbi quis Curialis,idem poſtea Decurio nominatur.Hoto.

CVRIALES,ſub Romanis principibus erant ex principalibus ciuitatum,& qui munera omnia ſuſtinere cogebantur,& ab aliis tributa exigere: quorum conditio cœpit peſſima exiſtimari,quia à præſidibus, exactoribúſq; tributorum plerumq; inquietabantur,cogebantúrq; de ſuo tenuiorum onera ſubire:& ideo prohibita eis erat prædiorum alienatio,ne ſolum euerterent,euitandorum munerum cauſa.Ex Alcia. Parerg. Spieg. Olim vero cum aliquod oppidum incolis eſſet deſtitutum, Triumuiri Colonias eo deducebant, & decimum quenque conſilio ſiue Curiæ adſcribebant: vnde dictos eſſe Decuriones ſcribit Pomponius: Fuitq; is vetus legendorum primo Curialium mos. Sed cum deinde multi fugerent Curialia munera, & collaberentur curiæ hominum penuria: Theodoſius ſtatuit naturales liberos curiis ciuitatum deditos, fieri legitimos, vt hoc præmio plures allicerentur ad Rempub. Sic enim propter aliorum penuriam neceſſe fuit Spurios recipere, quod fieri recte poſſe grauiter olim reſponderat Vlp.Bal.§.aliquando autem. Inſtit.de nupt. Adde

his notata ab Aldob.ad tit.de nuptiis.§.aliquando autem.

Cvrias à cura dictas eſſe, veluti per quas publica ſalus curaretur, non ſine magna ratione Pompon.admonet. Siquidem cura, ſolicitudo eſt, & anxietas animi, quaſi cor edens. Et profecto tali conatu atque diligentia Rempublicam iuuare oportet.Old.Prat.

Cvria autem, alias ſignificat ordines hominum, qui curant, vt in d.l.2.alias locum,in quo curabatur res diuinæ, vel humanæ.Nam & Curia ſacerdotum,& curia ſenatus erat. ſicut Hoſtilia,Pompeia,Iul.a.Inde Curiales,ſeu curiones ad Curiam pertinentes. Erat apud Gentiles maximus Curio, Liuius 3.deca.7. cuius autoritate omnes curiones regebantur, Feſt.Goth.ad l.18.§.10.ff.de vac.muu.Curiata lex à curiatis comitiis. Curionatus ipſe magiſtratus. Iſta enim omnia ſignificantiſſimam habent deriuationem à cura: ſcilicet quæ ad publicam vtilitatem pertinet. Hoc tempore dicimus curiam Romani Pontificis,Imperatoris,aliorúmq; principum, quod ibi frequentiam hominum verſari videmus. Cæterum, vim & poteſtatem verbi,hoc eſt,rem ipſam quam ſignificat, nemo animaduertit: & propterea curiarum maieſtas in leuiſſimos vſus paulatim eſt perducta. C. ſi curialis relicta ciuitate,rus habitare maluerit.Old.Prat.

Cvriales equi in l.4.C.de muner.patrimo.Briſſ.

Cvrialitas quam barbare dicitur,tam inepte neceſſitati opponitur ab interpretibus, dum docent hoc aut illud procedere de curialitate:nec raro etiam contra apertum textum, præcepta legum torquentes ad arbitrariam licentiam.Spieg.

Cvriarvm, ius pro Curarum vulgo cum vitio legitur in l.2. C.de apparitoribus præfect. præto. lib. 12. quemadmodum etiam Curiæ pro Curę perperam ſcribitur in l.2. C. de executorib. & exactorib.lib.12.At in l.1.C.de offic.magiſtr.offi. recte ad curas agendas & curſum exeāt.vt & in l.2.C.de curioſ.lib.12. in Curis agendis & euectionibus publici curſus inſpiciendis. Vnde Curioſorum nomen deſcendit, qui curis agendis & curſus publici inſpectioni deſeruiebant. d.l.2.C. de curioſ.l.13. C.de curſu public.Briſſ.

Cvriatæ leges,à Curiatis comitiis dictę ſunt,id eſt, tributim coactis vt ait Pompon.in l.2.ff.de orig.Iuris.Centuriatę vero,à centuriatis comitiis,i.centuriatim,ex cenſu & ętatę diſtributis.Atque hæc maioris autoritatis erant. Budæus in l. poſt,de orig.iur.

Cvriata lege adoptiones factas,Sueton.in Auguſt.c.64. Appian.lib.3.de bellis ciuil.Dio lib.39.& 46.oſtendunt.Briſſ.

Cvriones ij erant,qui pro curiis ſacrificabant, qui & triginta erant; quot etiam ſunt curiæ. Dionyſius: Ἀπέδωκε δὲ μίαν ἱερουργιῶν διάταξιν ταῖς τριάκοντα κουρίαισιν, οἷς ἔφη τὰ κοινὰ θύειν ὑπὲρ τῆς φρατριῶν ἱερά. Illis autem in ſacrificiis vna epulabantur Curiales magna cum hilaritate. Atque hinc fortaſſe Cicer. lib.1.de Orat.vt dies inter eos Curiæ fuiſſe videretur, conuiuium Tuſculani,quod de die ſenatus interpretantur. Curiones ludis publicis epiſtolas hiſtrionum,comœdorum,tragœdorum,legebant,cum quid à populo, principe,aut ludorum domino petebant. Proinde ita ſcripſit Martial. video quare Tragœdi epiſtolam accipiant,quibus pro ſe loqui non licet. Epigrammata Curione non egent, & contenta ſunt ſua,id eſt,maledica lingua,&c.Hi etiam à Varron. lib.6. de ling.lat.Cuſiones dicuntur.Prat.

Cvriosi appellantur, non qui vbi delicta fierent, denunciabant,vt ſentit Accurſius. Sed qui commiſſa in Curia principis, vel in comitatu Præſidum per omnes prouincias referrent ad præfectos:vnde & nomen ſumpſere. Alciat. in Rub. C.de curioſ.& ſtationar.lib.12. Porro qui in Codice Iuſtiniani curioſi vocantur, eorum, vt apud Suidam refertur, in vita Ioannis Chryſoſt.mentio erat his verbis,ἐλκόμενος ὑπὸ τῶν κουριόσων τῇ πόλει ἐν μέσῃ τῇ πόλει. Tornebus lib. aduerſariorum 2.c.13.Rænardus lib.aduerſar.4.c.11.Variarum.

Cvriosi erant,qui paſſim delicta in re militari commiſſa nuntiabant.Scotus ad Theodoſium, ſcribit in officio magiſtri officiorum eſſe curioſum vnum curſus publici: quales ſunt magiſtri curſorum, *Poſtmeiſter*, vocabulo maioribus noſtris ignoto,appellati. Nam hi nobis primum ſub Cæſare Maximiliano innotuerunt. Memoria namque patrum neglectam eiuſmodi curſorum,quos voce Gallica *Poſtas* vocamus, conſuetudinem, Vicecomitum Mediolan. Ducum familia renouauit.Spieg.

Cvriositas eſt paralyſis ac tabes, renudatióque rerum non efferendarum, vt refert Plutarchus in lib.cui titulus eſt, de vitanda curioſitate.Hinc Paulus 1.ad Timoth.5.garrulitatis & curioſitatis vitium in mulieribus ſugit,cum dicit, verboſæ ac curioſæ, loquentes quæ non oportet. Quem locum enarrans Chryſoſtomus,aſſerit curioſitatem impudentiæ ſingularis potiſſimum eſſe argumentum. Cui adſtipulatur quod ipſe Plutarchus in eodem lib. de Curioſitate ſcribit, Adulterium eſſe curioſitatem alienæ voluptatis.Tiraq.in 9. l.connub.gl.1.part.9.

Cvriosvs homo,l.9.§.ſed facti ff.de Iuris & facti ignoran.

Cvriosvs in bonam partem,pro valde diligente,apud Vlp.§. pen.l.3.de in rem verſ.Spieg.

Cvragendarii pro eodem ſumuntur l.1. C.Th. de curioſis. Prat.

Cvrmi ex maceratis & coactis frugibus potus.Vlp.in l.ſi quis. ff.de Trit:c.& vin. leg. Igitur & acetum, ait, quod vini numero paterfamilias habuit, & zythum & curmi, & cætera quæ pro hominum affectione atque numero vini habebuntur. Zythum ab hoc differt tantum in modo apparatus. Quinimo crediderim antiquis Curmi aliud nihil fuiſſe, quam Germanis, Polonis,Gallis ceruiſia. Prat. Vide Goth. ad d.l.ſi quis.9. in prin. vbi alii Camum legunt: vt ſupra in voce camum dictum eſt.

Cvrotrophivm, κουροτροφεῖον, domus alendis pueris deſtinata, κοῦρος enim puerum ſignificat.Vtitur Iuſtin.l.illud.16.C. de ſacroſ.Differt autem à Brephotrophio, βρεφοτροφεῖον: quod in hoc infantes recentéſque partus aut expoſiti, aut parentibus egentibus nati alebantur:in illo,pueri grādiuſculi,qui nondum labore ſuo victum ſibi parare poterant.Hot.

Cvrricvlvm temporis,id eſt,exitus, in Conſtit. vt Alberic. indicat:quemadmodum apud Ciceronem,Curriculum vitę, legitur.Spieg.

Cvrsor proprie eſt,qui pedibus celeriter literas defert. Paul. in l.ſeruis vrbanis. de leg.3. Curſores in familia recenſet. Interdum Viator appellatur,hoc eſt,Apparitor, qui lites in ius vocandis denunciat:vulgus Pedellos ſignificat.Spieg.

Cvrsvs exhibitio,pro rationum relatio,quaſi totius procurationis ac muneris ſui diſcurſus, ſiue διαδρομή edatur. Conſtant.l.4. C.de epiſc. & cler.vbi quum initio dixiſſet, Officiales rationales ſi exhibitione curſus, ſeu primipili neceſſitate neglecta:mox infert,Si vero obnoxii ratiociniis vel neceſſitatibus non ſint.Hotom.

Cvrsvs vehicularis,l.1.& vlt.ff.de muner.& honor.

Cvrsvs publicus,l.4.C.de offic.pręſid. δημοσίαν ὁδὸν. Gręci appellant: eſtque via qua literæ Principis, tum alia ad eius vſus neceſſaria feruntur plerunque & aguntur, ſub rub.C.de curſ.pub.Prat.

Cvrsvs aquæ.l.1.§.1.ff.ne quid in flum. publ. & l.1. §.non autem. ff.de flum.publ.

Cvrsvs fluminis l.30.§.tribus ff.de acquir.rer.dom.l.1. §. non autem.ff.de flum.Briſſ.

Cvrsvales equi,Caſſiod.lib.4.var.Epiſt.ad Godiſcalcum.l.9. 9.C.Th.de legat.& dec.leg. quibus ſcilicet in cauſa Principis vtebantur.Prat.

Cvrsores, veredarii. Sunt etiam Curſores equitum apud Mauricium, qui ante agmen & aciem excurrunt, hoſteſque verſos in fugam perſequuntur.Prat.

Cvrtis idem quod curia. Hinc lib.feud.2. tit.52.§.1. Quidam capitaneus in quadam curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem Curiam vendidit.Hinc Curtis pro prætorio, ſiue ampla & magnifica domo frequenter vſurpatur. Helmoldus in hiſto.Sclau.lib.1.ca.32. Miſſi ergo à principibus venerunt ad Regem, qui tunc forte conſiſtebat in curte Regia. Latius tamen hoc nomen vſurpatur pro territorio & hinc Pares Curiæ,& pares curtis, paſſim in libris Iuriſconſultorum promiſcue appellantur.Differunt autem curtis ſeu curia,& domus.Domus enim eſt ædificium,in quo dominus habitat, quod Iuriſconſultorum ſermone Prætorium appellatur. Curtis verò idem, quod Romanis cohors. Etſi autem curtis & domus ita differant, vt cohors & villa: tamen vt ſæpe ex potiore parte res appellantur, ſæpenumero curtis pro domus parte numeratur, vt in legibus Baioar.tit.14. Si quis intra curtem ducis aliquid inuolauerit, quia domus ducis publica eſt, &c. Hinc feudum in curte dicitur, & feudum extra curtem, lib.feud.1.tit.5.§.5. & lib.2.titul.51.§.1. Et pares curtis aut curiæ aut domus pro iiſdem nuncupantur, lib.1.tit.10.Prat.

Cvrvi,l.3.ff.de ædil.edict.Spieg.

Cvrvles ædiles dicti à curuli. Erat enim curule ſedes ex ebore;qua maiores magiſtratus vtebantur in curru, quo honoris gratia in curiam vehi ſolebant. De his ædilibus eſt tit.ff. de ædil.edict.Spieg.Prat.

Cvrvles Equi,curule certamen.Briſſ.ex C.Th.

Cvrvlis ſella dicebatur, autore C.Baſſo, ſupra quam ſenatores,qui magiſtratum curulem.i.e. maiorem geſſiſſent, conſidentes,in curru honoris gratia in curiam vehebantur, Gellius lib.3.c.18.Hotom.

Cvso frequentatiuum eſt à cudo,*Ich ſchmide*.inde componitur nitur accuſo,arc,*Verklagen*. Eſt autem,Old.teſte,pulchra metaphora. Nam accuſare eſt cauſari, aliquem peccaſſe. Ergo quaſi malleo ad incudem accuditur frequentia quadam deferendi ac probandi criminis, qui accuſatur redigendus in aliam viuendi aut moriendi formam. Spieg.

Cvstos eccleſiæ is dicitur,cui ea,quæ eccleſiæ competunt cuſtodienda traduntur,& committuntur, tex.in cap.2.de offic. cuſtod.vbi,& in cap.2.extr.eod.exponitur,qualenam ſit eius officium & munus.Prat.

Cvstos

Cvstos Iuris ciuilis, prætor dicitur à Cic. lib. 3. de leg. Traian. etiã ab Aurelio Victore Iuris inueterati cuſtos appellatur. Br.

Cvstos vrbis præfectum vrbi ſignificat, cuius cuſtodiæ & fidei vrbs Roma commiſſa erat, vt ait l. 1. ff. de offic. præfecti vrbi.

Cvstodia diligenter rei curam, & qualem bonus ac diligens paterfam. in ſuis rebus præſtare ſolet, diligentiam ſignificat, l. 13. §. vlt. de pig. act. l. 2. vſufr. quem cau. l. 5. §. quod vero, & §. vſque adeo, commod. l. 14. in prin. & §§. ſeqq. de furt. l. 35. ſi vendita de cont. empt. l. 4. & 28. C. de locat. l. 17. §. ſi cum mihi. ff. de præſ. vrb. l. 52. §. damna. ff. pro ſoc. Et apud Paul. lib. 2. ſent. tit. 4. Briſſ.

Cvstodia, idem ſignificare videtur, quod vincula: prior tamen vox non niſi publicam complectitur, poſterior & publicam & priuatam. l. vinculorum, de verb. ſignif. Magiſtratus autem ex qualibet leuiſſima ſuſpicione, eum quem nocentem arbitratur, in carcerem ducere poteſt. Bal. in l. nullus. C. de exhib. reis. Accipitur etiam cuſtodia pro carcere publico. l. 9. ff quib. ex cau. maior. in l. ad Commentarienſem. C. de cuſtod. reor. quoniam in illum rei, non pœnæ cauſa, ſed cuſtodiendi mittuntur. Sed & cuſtodia non raro pro ipſo in carcerem coniecto vſurpatur. l. 11. ff. de pub. iud. & apud Tranqu. in Tiberio, & Tertullianum in Apolog. c. 44. Hinc etiam Seneca. Quemadmodum eadem catena & cuſtodiam & militem copulat. Mirum igitur hæc cur ſcribat Seruius. Nam vt hi, qui cuſtodiuntur, cuſtodia dicantur, vſurpatum eſt, vnde male in vſu cuſtodiæ audiuntur. Hæc ille: adde l. 12. ff. de cuſt. & exhib. l. 6. de offic. proconſ. l. 18. §. pen. de qu. l. pen. ff. de fer. Hot. Vide & Torneb. lib. aduerſ. 5. cap. 8.

Cvstodire diligenter, pro vincire accipiendum in l. 1. ff. de fug. adnotarunt & alii. Porro ad cuſtodiendi rationem, quam Dd. obſcure tractant, pertinet rem conſeruare ſumptibus l. Iul. §. præterea. ff. de act. empt. l. domum. C. de rei vend. Old. Prat.

Cvstodia reorum alia publica eſt, alia militaris, alia libera, alia fideiuſſoribus commiſſa. Publica cuſtodia carcer publicus eſt. Militaris cum reus militi cuſtodiendus traditur. De cuſtodia fideiuſſoribus commiſſa, ſic ſcribit Symmachus Epiſt. lib. 1. Statui vt Felix vadibus, qui Fulgentio non eſſent cogniti, traderetur. Cæterum libera tunc appellari cuſtodia ſolet, quum præſes, aut proconſul in prouinciis, vel Conſul Romæ ſibi, aut alicui magiſtratui, ſenatorium reum committit. Id enim fieri ſolere docet eleganter Tacitus Annal. lib. 5. Et quia incuſabatur, inquit, facile toleraturus exilium, delecta Lesbo inſula nobili, & amœna, retrahitur in vrbem, cuſtoditurque domibus magiſtratuum. Eoque pertinet, quod in Coniurat. Catil. ſic ſcribit Saluſt. Senatus decreuit vt abdicato magiſtratu Lentulus, itemque cæteri in liberis cuſtodiis haberentur. Itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tum ædilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Cæſari, Gabinius Marc. Craſſo, Ceparius (nam & is paulo ante ex fuga retractus erat) Cn. Terentio Senatori traduntur. Nec alio reſpexiſſe viſus eſt Sidonius Apollinaris, Epiſt. libr. 1. de quodam Arnando, ad hunc modum ſcribens: In capitolio cuſtodiebatur à Flauio Aſellio hoſpite, comite ſacrarum largitionum, qui adhuc in eo ſemifumantem præfecturæ nuper extortæ dignitatem venerabatur. Et hoc nimirum illud eſt, quod ſic Vlpianus ſcribit. De cuſtodia reorum Proconſul æſtimare ſolet, vtrum in carcerem recipienda ſit perſona, an militi tradenda, vel fideiuſſoribus committenda, vel etiam ſibi, l. 1. de cuſtod. reorum. Cæterum hanc cuſtodiarum diuerſitatem ante reorum confeſſionem obſeruari duntaxat conſueuiſſe, ex Venuleio Saturnino conſtat, qui reum confeſſum, donec de eo pronuncietur, in vincula publica coniiciendum eſſe, lib. 2. de publicis iudiciis teſtatus eſt, leg. 5. dict. titulo. Auctor eſt etiam expreſſe Scæuola, reum confeſſum, ob ſolam confeſſionem conîici in vincula conſueuiſſe, leg. quarta. circa fin. ad legem Iuliam maieſtatis. Igitur ante confeſſionem æſtimare proconſul ſolet, an militi, fideiuſſoribus, vel ſibi committenda reatus tempore perſona ſit. Poſt confeſſionem vero huiuſmodi, nullus eſt deliberationi locus, etiam ſi publica, quæ in reatu eſt, perſona fuerit. Idque dilucide ſatis demonſtrat Apollinaris, qui de eodem illo Arnando, quem in Capitolio ante confeſſionem Flauio Aſellio cuſtodiendum fuiſſe traditum dixerat, confeſſo hunc in modum ſcribit. Confeſtim priuilegiis geminæ præfecturæ, quam per quinquennium repetitis faſcibus rexerat, exauctoratus, & plebeiæ non additus, ſed redditus, publico carceri adiudicatus eſt. Huic plane conſentaneum eſt, quod ſcripſit Hexameron lib. 5. D. Ambroſius, præconum clamor, clarum honoribus ac poteſtatibus præeminentem virum in carcerem rapi. Verba eius hæc ſunt. Eſt etiam qui dudum vbertate affluens copiarum, liberalitatis fama per ora volitans ſingulorum, clarus honoribus, præeminens poteſtatibus, tribunalibus celſus, ſolio ſublimis, beatus populis æſtimatus, dum præconum clamore deducitur, ſubita conuerſione in cum carcerem rapitur, quo alios ipſe detruſerat, & inter reos ſuos, imminentis pœnæ deflet ærumnam. Porro in nonnullis prouinciis fuiſſe morem, vt per publicos ſeruos rei cuſtodirentur, auctor eſt Imperator Traianus, qui ſic Plinio ſcribit: Perſeueremus in ea conſuetudine, quæ iſti prouinciæ eſt, vt per publicos ſeruos cuſtodiantur. Ræuard. Vario. lib. 3. cap. 12.

Cvstodia plena, vt & diligentiam præſtet, l. 2. in fin. de peric. & commod. Briſſ.

Cvstodia diligens l. 5. §. cuſtodiam commod. l. 1. §. pen. & l. 2. de ſeru. fug. vbi ait lex, diligens cuſtodia etiam vincire permittit. Briſſ.

Cvstodiæ pars eſt damni infecti cauere, l. 36. ff. de act. empt. (Briſſ.

Cvstodias à magiſtratu audiri, elegantiſſime dici ex Seneca, manifeſtum eſt. Poteſt etiam cuſtodia de militibus intelligi, qui in carcerem detruſos cuſtodiebant, tit. ff. de cuſtod. & exhib. reor. Sic enim Suidas: cuſtodia, τὸ τῶν δεσμοτηρίων ἐπικειμένων στράτευμα. Prat.

Cvstodes, obſeruatores, qui actiones notant, animaduertunt, quaſique ſpeculantur. Vlp. l. 3. ff. de admi. tut. de honorariis tutoribus loquens. Dati ſunt enim quaſi obſeruatores actus eius & cuſtodes. Nam cuſtodes erant proprie iuuenum, vt ex Cicerone Seruius declarat, quibus ad militiam euntibus anno primo Rectores darentur. Qua ex conſuetudine Maro ſcripſit Cuſtodem ad ſeſe comitemq; impubis Iuli Epytidem vocat, &c. Torneb. lib. Adu. 7. c. 3. Vnde & qui quempiam obſeruat, ne quid ſuffuretur, Cuſtos appellatur. Cicer. Verr. 7. Quod vbi iſti nunciatum eſt (loquitur de Verre, & naue prædonum capta) ſtatim Quæſtori Legatoque ſuo cuſtodes miſit complures, vt omnia ſibi integra quamprimum exhiberentur. Hi ſi rationes quoque perſcriberent atque conficerent, ἀντιγραφεῖς à Græcis dicebantur. Hot.

Cvstodes Ædium, carceris, horreorum, pecudum principis, furioſorum Briſſ. ex ff. & C. Theod.

Cvstodes tabularum, ii erant, qui dum tribus vel centuriæ ſuffragia ferebant, & dum ſuffragia dirimebantur, dum ſortitio fiebat, ne quid fraudis fieret, obſeruabant, quique numerum ſuffragiorum & punctorum annotabant, qui & ad tabulam boni dicebantur. Cic. in Piſon. Vos rogatores, Vos diſtributores, Vos cuſtodes fuiſſe tabellarum. Prat.

Cvstodes etiam appellabantur qui dati erant & appoſiti ad mulieres cuſtodiendas Mart. Epig. 69. lib. 3.

Cuſtodes dat Polla viro, non accipis ipſa.

Cvstodes. Quoque eos, qui impuberibus ad eos regendos adponebantur, appellabant. Horat. in art. poet.

Imberbis Iuuenis tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibusque. Briſſ.

Cvtis, innatum corpori amiculum & eooperimentum. Feſtus voci tribuit originem Græcam. Plinius ait: Cutis ipſa ſenſu caret, maxime vero in capite. Vbicunque per ſe, ac ſine carne eſt, vulnerata non coit, vt in buccis, cilioque Spieg.

Cyathvs, vaſculum, quo priſci potus ſui menſuram metiri ſoliti fuiſſe videntur, quod ſerui quidam ad cyathos ſtare vel eſſe dicerentur, vt ſerui ad limina, & ad pedes. Pocillatores ab Apuleio appellantur. Spieg.

Κυβιστητῆρες Græcis vrinatores, hoc eſt, natantes ſub aquis ſunt, qui ſe ſub aquas capite mergunt, à κυβιστᾶν, quod in caput ferri, deuoluiq; ſignificat. Bud. in l. 2. §. 1. ad l. Rhod. de iact. Spieg.

Cyclades. Inſulæ ſunt Cyclades (vt Plin. teſtatur) in Ionio mari, quarum prima Andrus cum oppido, quam ob aquarum abundantiam Ariſtoteles Hydruſſam appellatam ait, & aliæ plurimæ, quæ late apud eundem recenſentur, Dictǽ Cyclades, quod in Cycli formam diſponantur. Nam à promontorio Cerafto, circa Delum in orbem ſitæ ſunt. Harum meminit IC. in leg. ἀξίωσις ff. ad l. Rhod. de iact. & Peck. ibidem.

Cyclicvs ſcriptor qui dicatur, interpretatur Torneb. aduerſ. lib. 19. c. 9. in hunc modum verba faciens. Ego (inquit) cenſerem epicum poetam rhapſodum ſignificari. nam rhapſodi verſus heroicos ſcenæ & theatro dabant, qui fortaſſe vt verſus dithyrambicorum à choro κυκλίῳ vocato, cantabantur, ex quo & cyclii vocabantur ab Horatio Cyclici. Fidem huius rei facit Epigramma Græcum, in quo ſcribitur:

Τοὺς κυκλίκους τούτους, τοὺς αὐτὰρ ἔπειτα λέγοντας
Μισῶ, λωποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων.
Καὶ διὰ τοῦτ' ἐλέγοις προσέχω πλέον, οὐδὲν ἔχω γὰρ
Παρθενίου κλέπτειν ἢ πάλι Καλλιμάχου.

Hæc annotauit Torneb. aduerſ. lib. & cap. ſup. alleg.

Cydonivm, κυδώνιον, Plinius Cotoneum appellari Latine ſcribit, Et Macr. lib. 7. c. 6. Nec hoc prætereo, inquit, quod ex fructib. arborum illi ſunt frigidiores, quorum ſuccus imitatur vini ſaporem: vt mala ſeu ſimplicia, ſeu granata, ſeu cydonia; quæ cotonea vocat Cato. Vlp in l. 9. ff. de triti. vin. & ol. Cydonium vinum appellat ex malis coroneis confectum. Cydonium, inquit, & ſi qua alia ſunt, quæ non ex vinea fiunt, vini appellatione non continebuntur. Hot. adde Goth. ad d. l 9. in princ,

Cydonevm in l. 9. ff. de tritico, vino, id vini genus, quantum coniicio, ſignificat, quod Dioſcor. lib. 5. κυδωνίτην οἶνον vocat: inde ſcilicet quod ex malis cotoneis in muſti metreta maceratis conficitur. Briſſ.

CYLINDRI, lapilli teretes & oblongi, cylindrorum inſtar. Paulus in l.32.§.vlt.ff.de aur arg. Quum quædam ornamentum mamillarum ex cylindris triginta quatuor legaſſet, &c. Hotom.

CYLINDRI erant gemmarum ſiue ſmaragdorum ſpecies quædam à forma vocatæ, de quibus Plin.lib.37.c.5.ſcribit. Poſtremi cryſtalli fere ſimiles, hi capillamenta habent ſordeſque, alioquin euanidi, quæ ſunt omnium vitia. Inde mire gaudent longitudine eorum, ſoloſque gemmarum eſſe prædicant, qui carere auro malint, & ob id perforatos elephantorum ſetis religant, & alios conuenit non oportere perforari, quorum ſit abſoluta bonitas, vmbilicis ſtatim ex auro capita comprehendentibus, ideoque Cylindros ex his facere malunt, quam gemmas, quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine. Fiebant pariter ex chryſophraſio, vt idem Plinius atteſtatur, cod.lib.c.8. Facit etiam eorum mentionem Iuuen. Satyr 2. Tu nube, atque tace, donant arcana Cylindros. Et Tertull.in lib. de habitu muliebr. Latent in cingulis Smaragdi, & Cylindros gladius ſub ſinu nouit. Erant Cylindri longi & teretes, qualis lapis ad aream æquandam, de quo Virg.Geor lib.1. Area cum primis ingenti æquanda Cyliudro. Ferrand.lib. Explicat.1.in leg.pediculis.§.vlt.c.38.

CYMATILIS veſtis dicitur, quæ cærulei coloris eſt. Sunt qui vndulatam intelligant apud Plautum, quæ nobis *Schamlott* eſt, quod tamen Dn.Baſius non probare videtur. Spieg.

CYMBIVM poculi quoddam genus, ad ſimilitudinem cymbæ factum. Paulus in leg.pediculis.32.§.1.vbi Gothof.in notat.ff.de aur.& arg.legat. Cymbia, inquit, argentea, cruſtis aureis illigata: vide Plin.lib.37.c.8. Et præ cæteris Crinitum de honeſta diſcipl.lib.19.c.11.

CYNICA cœna vitam traducere dicuntur, ſecundum Petronium Arbitrum, qui miſere viuunt, vt ſiliquis & leguminibus, quique viliſſimis cibariis ſe tolerant atque ſuſtentant. Nam talis erat Cynicorum Philoſophorum victus, vt è Luciano docet Torneb.lib.aduer.1.c.19.

CYNICVS, Alberico ſuæ ætatis autores ſecuto, eſt Tribaldus reprehenſibilis: Dicti autem ſunt Cynici, vel à Cynoſarge gymnaſio, vbi verſabatur Antiſtheoes, princeps philoſophorum Cynicæ ſectæ: vel à voce κύνες (canes) quaſi canini: quia eſſent in cauillis, caſtigationibuſq; more canum mordaces contra vitia. Eraſmus noſter refert alicubi. Apud priſcos, inquiẽs, aliquis cœpit pallio ſemitectus cum baculo obambulare, ac mendicato viuere, & obuiis maledicere: adeo non defuerunt, qui inſtitutum hoc ſequerentur, vt hinc orta ſit philoſophorum familia, quæ cynicorum dicitur. Spieg.

CYNOSARGES: vide Gymnici agones.

CYNVS Iureconſultus, Piſtorii natus, Dyni Muxellani auditor, Bononiæ ius ciuile profeſſus eſt, libroſque de eo non paucos ita ſcripſit, vt ſemper à Pontificiis canonibus abhorreret. In interpretatione l.quoties, C.de iud.ſcribit, Canonicos Iuriſconſultos feciſſe ſibi iura pro libitu voluntatis ſuæ, & leges ciuiles ſeruare eos ad commodum ſuum, non autem contra ſe, propter ambitum ſecularis iuriſdictionis vſurpandæ, & non propter aliud. Floruit circiter annum MCCCXX. Hot.

CYPROGENIA, eius fit mentio in l.29.C.de reb.dub.

CYPRVS Inſula l.17.de pœnis in C.Theod.

CYPRVS Afrodienſium ciuitatis Epiſcopus l.37.de annon.& tribut.C.eod.Briſſ.

CYRENENSIS prouincia, vid.l.61.§.1.ff.locat.

CYZICENI in l.7.C.de aquæduct. Alii legunt Cyzicenii: alii Cyzincenii: alii Ticennii: alii Titenuii: vide Goth.in not.ad d.l.in verb.Cyziceni.

D.

D Litera datum ſignificat, vt in extrema præfatione Inſtit. D.C.P. id eſt, datum Conſtantinopoli: & alibi frequenter. Hot. Sed & decimo, vt adnotat P.Victorius in Cicero & dedico in antiquis inſcriptionibus, quæ in lapidibus hodie Lugduni viſuntur. S.A.D. ſub aſcia dedicauit.

DABO verbum ſolenne, ciuile & directum, au Palæmoni in ſtipulationibus Dabis: Dabo.

DACIÆ prouinciæ, quæ nunc Walachia poſt Mœſias, fit mentio in l.fin.ad finem.C.de diuerſ.offic. & appar. Hæc ſub Gallieno imperatore amiſſa eſt, & poſt à Gottis Scandia, & Germanici Oceani remotiſſimis inſulis egreſſis, occupata. Eſt autem longe ab ea, quam non recte hodie Daciam vocant: cum ſit Dania appellanda, vulgo dicta *Dennemarck* ad Cambricam Cherſoneſum. Imp. eam diuidit in mediterraneam & Ripenſem, in Authent.de eccl.tit.§.1.vide & l.4.C.de metallar.Prat.Spieg.

DACIÆ verbum (ait Gothofr. ad Nou 11. in præfat.ibi: diſtat à Dacia mediterranea) comprehendit hodie Tranſſiluaniam, Valachiam, Moldauiam.

Δακτύλιος Græcis annulus Goth.ad l.67.in prin.de furt. Hinc

DACTYLIOTHECA annulorum capſula. δακτύλιος enim annulus eſt, θήκη capſula ſiue arcula, vbi quid reconditur. Vlp.l.52.§.8.ff.de leg.& fid.3. Idem Pompon.in Dactyliotheca legata tractet, & ait annulos quoque contineri, non ſolum thecam quæ annulorum cauſa parata ſit. Et Paulus l.53. Annulis legatis Dactyliothecæ non cedunt. Plin.lib.37 cap.1. Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine Dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Syllæ, Scaurus. Celſus l.67.ff.de furt. Nec refert in digito habeat annulum, an Dactyliotheca, quem quum depoſito teneret, habere pro ſuo deſtinauerit, id eſt, in digito an in Dactyliotheca. Briſſ. Hot.

Διάφορα id eſt faciferi. Goth.ad rub.C.de ſponſ.& arr. Sponſalit.

Δαὴρ, Græcis eſt mariti frater, Latinis læuir, quod & Alciat. probat. At mariti ſoror, Galos, à nobis, vt Rhodig.ait, Glos dici poteſt. Idem Alciatus, quin & alii, obſeruarunt, haud recte ab Accurſio, Læuirum vxoris fratrem quaſi læuum virum acceptum; quum læuir ſolum ſit mariti frater leg. Iuriſconſ.& leg. non facile. §.6.Dig. de gradibus & adfinibus. Prat.

Δαιμονιζόμενος νόσος comitialis morbus dicitur, quod in comitiis & aliis hominum cætibus eo correpti, maxime infeſtarentur & detegerentur, Gothof ad l.qui tertiana 53.verb.comitialem morbum.ff.de ædil.edict.

DÆMONVM cultus & pompæ ſunt ſpectacula gentilium, quare ea deteſtari debemus. Gothof ad l.c rtiſſime 34.§ Hæc igitur nobis 1.in fin.verb.dæmonis cultu C.de Epiſc.audient.

DALMATICA eſt veſtis, qua modo vtuntur omnes diaconi ex conſuetudine in ſolemnitatibus, vt 70.diſt.de ieiunio. Antiquitus tamen ſine conceſſione papæ, nec Epiſcopis, nec diaconis licebat vti hac veſte, diſtin.23.capit.communis.10.Pra.

DAMASI, pontificis mentio ſit in leg.1.in prin. C de ſum.trinit. de cuius electione vide Ammianum lib.27. Ruffin.2 cap.20. Socratem 4.cap.24. Gothofr.in d.l.1.

DAMASVS papa primus accuſatus de adulterio, vide c.nos ſi incompetenter in fin.cauſ.2 q.7.

DAMIVRGI, qui & Demiurgi apud Dorienſes, inquit Heſych. dicũtur ii, qui publica negotia reſque ciuitatis adminiſtrant, qui ſimiles ſunt iis, qui ab Athenienſibus Demarchi vocantur, id eſt, tribuni; peloponneſii autem Dorici ſunt generis, quo factum eſt, vt Damiurgi Dorice Liuius diceret. ἐπιδημιουργοὺς appellat Thucyd.lib.1. οὕς τε ἐπιδημιουργοὺς ἔπεμπον, vbi annotant ἐπὶ redundare, & Dimiurgos eſſe Phylarchos; ſed verius eſſe putat Torneb.aduerſ.lib.14.cap.1.quod & Liuius & Heſychius ſcripſere.

DAMNA fatalia quæ imprudentibus accidunt.l.2.in fin.de peric. & commod.l.52.§.damna.ff pro ſocio.Briſſ.

DAMNABILIS eſt ars Mathematica & omnino interdicta, ait l. artem.2.C.de malefi.& mathemat.

DAMNARE & reprobare differunt; nam damnare eſt rem ſine remedio ſubleuandi tormentis, ſeu ignominiæ ſententialiter deputare: Reprobare vero eſt rem rationibus euidentibus ream facere: Panor.in c.damnamus, in 1.Not.de ſum.trinit.& fid.Cathol.

DAMNARE mulctæ, Budæo in forenſibus, eſt condemnare ad mulctam, Schard.Prat.

DAMNARI indicta cauſa dicuntur, qui ad iudicem vocati: non adfuerunt abſenteſque ſententiam paſſi ſunt. vide Bud.in annot.poſterior.Spieg. Prat.

DAMNARI adulterio. Is committit in pœnam, quam lex certo capite denunciat, qui vel publice adulterio damnatam habet, vel adulteram ſciens, vt ignorantiam ſimulare non poſſit, retinet vxorem, text.in l.17.C.ad legem Iuliam de adulter.

DAMNAS apud Iuriſconſultos vox peculiaris. Marcell.in leg. damnas eſto, de vſufruct. legat. id eſt, damnatus, per ſyncopen. Alii tamen damnes legunt, ea ratione, qua & copes dicitur copioſus. Sed Alc. veterem lectionem magis probat, quæ & verior eſt, atque ita Pandect.Flor. Huc non reſpiciens. Nebriſſ. monuit pro hac voce vbique reponendum, damnatus. Meminit & eius vocis (vt atteſtatur Alc.cap.1.lib.2. Pareig.) Agrecius Grammaticus, Iuriſconſultorum verbum illud eſſe aſſerens. Ea voce vtebantur veteres, cum quaſi pœnæ cauſſa quem damnabant, vt in Senatuſconſulto cuius commeminit Ioan. Frontinus lib.2.de aquæ ductu. Si quis (ait) aduerſus ea commiſiſſet, in ſingulis res in dena millia damnas eſſet. Et in ea lege, quæ eodem loco recenſetur, R ficere, reſtituere, ædificare, ponere, demoliri, damnas eſto. Sic in lege Manilia: Colonis municipibuſq;, in quorum agro id factum erit, dare damnas eſto. Et ad finem. Neue quis cui ob eam rem hac lege damnas eſto Briſſ Spieg. & vide M Fabium lib.7.c.pen.

DAMNATA publico iudicio quæ habeatur vel non, vide l.palam quæſtum.43.§.ſenatus.10.cum duob.§§.ſeqq. ff.de ritu nupt.

DAMNAS ſit, pro damnatus ſit, l 82.ff de conditionibus & demonſtrationib. Quo de genere etiam Agrætius in lib.de Orthogr. hæc tradit. Vnde & in iure damnas iſtius, & iſtud eſto legatum dicitur, h.e. ſoluendo eſto, quod ſolui omnibus modis neceſſe eſt, & ſi res aliena legetur. Inuenio & huius verbi in ll. vſum fuiſſe, vt in lege Manilia, colonis municipibuſque in quorum agro id factum erit, dare damnas eſto, &c.

DAMNARI ex parte, in æſtimationem rei, in duplum, Iudicio, litis æſtimatione, tutelæ, vltimo ſupplicio, ad noxam. Briſſ ex ff.& Cod.

DAMNATI voti ſunt, qui ad obſeruationem voti obligati ſunt, non qui ſoluerint, Alciat. de verb. ſignif.

DAMNATI ad ferrum qui dicantur, explicat Alciat. cap. 23. lib. 1. Parerg. ipſe eos intelligit quos alibi lex ad gladium damnatos ait. Spieg.

DAMNATI in metallum. Damnabantur quidam in metallum: alii in opus metalli. Inter quos nulla erat prorſus differentia niſi vinculorum. Ii enim qui in metallum damnabantur, grauiorib. vinculis premebantur, & aufugientes grauiori pœna plectebantur. Quam rem omnem rurſus explicat Vlp. in leg. aut danum, §. eſt pœna. ff. de pœn.

DAMNATIO capitis. vide leg. ſi is qui. 3. C. ſi pendent. appellat ad furcam. l. 28. ff. de pœnis beſtiarum l. 6. ff. ad leg. Iul. pecul. Briſſon.

DAMNATIONIS pœna in manibus & ſuris vna inſcriptione comprehendi poteſt, text. in l. 17. C. de pœn.

DAMNATVS in edicto prætoris, quo rei capitalis damnatis bonorum poſſeſſio denegatur. leg. 13. ff. de bon. poſſeſſ. eſt is qui non prouocauit. Cęterum ſi prouocet, nondum damnatus videtur: Eadem cauſſa erit, & ſi ab eo damnatus ſit, qui ius damnandi non habuit. Damnatus enim ille eſt, vbi damnatio tenuit. l. 2. §. vlt. ff. de pœn. facit l. 6. §. hi autem omnes, cum ſeqq. ff. de iniuſto rupt. Briſſ.

DAMNATVS dicitur hęres, à quo ita legatum eſt. Hæres damnas eſto dare, l. 4. §. vlt. l. 35. & l. 36. §. vlt. & alias paſſim. ff. de leg. 1. l. 26. §. adeo. de condict. indeb. l. 14. & l. 15. ff. de vſufruct. legat. l. 5. ff. de action. empt. l. 44. §. ſi duo. ff. famil. erciſcund. l. 7. §. 1. ff. de annu. legat. cum aliis multis, quæ cuique in promptu ſunt. Quod legati genus damnationis vel per damnationem, appellabatur, §. 1. Inſtit. de lega. Vlp. inſtit. tit. 24. Gaius lib. 2. Inſtitut. tit. 5. Illius autem legatorum formulæ, damnas eſto, non in libris tantum conſultorum, quorum exempla huc adferre miſeræ & nimium ſolicitæ eſſet diligentiæ, ſed & apud Quintil. lib. 7. cap. penult. fit mentio. Illud notatu dignum eſt, verbum Damnas etiam numero multitudinis de pluribus hæredibus dici, vt in leg. 122. §. 1. ff. de leg. 1. Lucius Tit. & Caius Seius Publio Mæuio decem dare damnas ſunto. Sic & in l. 34. §. 1. ff. de legatis tertio, viginti dare damnas ſunto ſine dolo malo. Briſſ.

DAMNATVS in crimine capitali. leg. 13. §. vlt. qui teſtam. fac. poſſ. Briſſ. in parerg.

DAMNATVS ex delicto militari: vide leg. 6. §. 5. ff. de iniuſt.

DAMNATVS ob carmen famoſum, damnatus cædis, conſpirationis in patriam, Commodati & depoſiti, Contrario iudicio, furti, Vi bon. raptorum, Iniuriarum, proditionis. Briſſ. ex ff. & Cod.

DAMNI Species eſt intertritura & intertrimentum. Nam ea, quæ trita ſunt inter ſe, deminui quoque ſolent, & minoris eſſe pretii. l. vlt. ff. de pign. act. Schard.

DAMNI iniuria dati & furti differentia. Vid. l. 27. §. 25. ad l. Aqu.

DAMNATIO & damnum ab ademptione & quaſi diminutione patrimonii dicta ſunt, l. 3. ff. de damno infecto.

DAMNO, verbum notæ ſignificationis, genitiuo aliquando, aliquando ablatiuo iungitur, ſed varie Genitiuo, eius rei propter quam quis damnatur: vt ſceleris, ambitus, indulgentiæ, iniuriarum, maieſtatis. Iungitur etiam genitiuo ſignificanti pœnam, vt damnari dupli, quadrupli. Ablatiuo itidem pœnæ: vt damnari capite. Spieg.

DAMNO præter notam ſignificationem, etiam eſt obligo: de diuort. l. ſi filius: damnandum, inquit, cum quanti mulier litem iurauerit. Item de leg. 1. leg. cum filio. Hæredem, inquit, mihi dare damnauerit. Hinc damnatus pro obligatus legitur. Nebr.

DAMNO imputatur commodum amiſſum. l. 1. §. damnum. l. 2. §. merito. Ne quid in loc. publ. Alber.

DAMNO litis puniri, ſiue damnum litis facere, quid ſit ceu obſcurum, & ſicut omne multiplex dubium eſt, varie exponit gloſſa in leg. contumacia. ff. de re iudic. Spieg.

DAMNI ſiue eius quod intereſt, tres ſunt ſpecies. Prima eius, quod neque à lege neque ex partium conuentione definitum eſt, ideoque probandum, & quantumcunque erit (ex regula tamen leg. vnic. C. ſent. quæ pro eo quod) adiudicandum, quæ quidem prima ſpecies generis ſui nomen retinet, & appellatur, Id quod intereſt. Altera autem ſpecies eius eſt, de cuius ſumma integra & quantumcunque futura eſt, inter partes conuenit, quæ in iure appellatur pœna, l. vlt. ff. de prætor. ſtipul. 8. §. ſecundo. ff. ratam rem haberi: Tertia ſpecies eius eſt de cuius ſumma non integra, nec quantacunque ad extremum eſſe poteſt, ſed quanta ſit per ſingulos menſes, ipſo iure definitum eſt, ſic vt quamuis pluris vel minoris interſit, ſola tamen ea ſumma præſtetur: vt patet ex leg. vltim ff. de peric. & commod. rei vendit. Et hæc à nobis, quoniam ex vſus diuturnitate pendet, vſura ſiue interuſurium appellatur. Hotomannus.

DAMNI infecti promittere. & damni infecti mitti in ædes, Iureconſulti dicunt, ſubaudientes, nomine, vel, cauſſa, l. 15 §. ſi damni. ff. ex quibus cauſſis maior. & tit. de damn. infecto Cicer. Topic. At ſi quis in pariete communi demoliendo damni infecti promiſerit, non debebit præſtare, quod fornix vitii fecerit, vbi Boeth. Damni infecti promiſſionem eſſe ſcribit, quotiens qui promittit, ſi quod damnum vitio ſuo contigerit, ſua reſtitutione eſſe penſandum. Briſſ.

DAMNO adfligere. vid. l. 2. C. de leg. Aquil.

DAMNOSA hæreditas. l. 16. C. de Iur. deliberand.

DAMNVM, inquit Varro lib. 4. de ling. lat. à demptione, cum minus re factum, quam quanti conſtat.

DAMNVM diuiditur in iniuriam & pauperiem. l. 1. ſi quadr. paup. fec. dic. Spieg.

DAMNVM quomodo diſtet à lucro ceſſante, aduerſus Baldi ſententiam explicat Alciat. enarrans l. cum prætor. de verb. ſigu. Spiegel.

In DAMNVM alterius nulli eſt ſubueniendum, c. denique 14. q. 5. cap. primum, 22. q. 2.

DAMNVM & damnatio ab ademptione & quaſi diminutione patrimonii dicitur. l. 3. ff. de damn. inf. Quipropter & qui clam ſurripit & qui vi rapit, damnum dat: ſed illud damnum non fit iniuria, quia hoc non eſt plerunque propoſitum inferentis damnum, vt te damno afficiat, ſed vt te locupletet damno ſuo. Qui autem ſeruum iumentumve tuum aut vulnerauit aut occidit, damnum & iniuriam tuam cogitauit. Quamobrem Paul. leg. qui ſeruum. de act. & oblig. Qui ſeruum, inquit, alienum iniurioſe verberat, ex vno facto incidit & in Aquiliam & in actionem iniuriarum. Iniuria enim ex affectu fit, damnum ex culpa. Ferret. de lege Aquilia. Quinti. declamatio: c.c.c.x.x. Damnatum definit Amiſſionem bonorum, quæ habuerimus: qui hoc ibidem tradit, damnationem ex eo dictam eſſe, quod pleriſque criminibus pecuniæ imponeretur. Proinde nemo damnum facit, niſi cui de ſuo, aliquid diminuitur & deperit, aliudque eſt damnum facere, aliud lucro prohiberi. l. 26. ff. de damno infecto. Aliud lucrum extorqueri, aliud damnum infligi. l. 6. §. ſimili modo. ff. quæ in fraud. credit. damnum plane accipit & is, cuius ædium luminibus officitur. l. 25. ff. de damno infecto. Sed & quod ad interdictum attinet, quo prætor, ne quid in loco publico fiat, neve quid in eum locum immittatur, qua ex re, quid illi damni detur, interdicit. Damnum pati videtur, qui commodum amittit, quod ex publico conſequebatur, qualequale ſit, veluti ſi proſpectus, aut aditus deterior anguſtiorve fiat, l. 2. in princ. & §. merito. ff. ne quid in loco publ. Briſſ.

DAMNVM tribus modis fit, daturve: vel abs nobis ipſis, vel ab animalibus ſeruiſque noſtris, vel abs rebus inanimatis. Cum à nobis datur, pertinet ad legem Aquiliam. Quod abs ſeruis vel animalibus noſtris, ad noxale iudicium & actionem de pauperie quadrupedis. Quod abs rebus inanimatis datur naturaliter, non venit in aliquod iudicium. Si earum vitio, veluti ædium vitioſarum ruina: ſi quidē damni infecti nomine prius cautum fuerit, in ſolidum id præſtabitur: ſi nulla talis ſtipulatio interuenerit, interdum ex cauſſa conceditur, vt quaſi re integra petatur, aut damnum præſtari, aut rem pro noxa relinqui: vt ſi reipubl. cauſſa abſens non potuit tempeſtiue mihi proſpicere, vt ante ruinam caueretur. leg. 9. de damno infecto. Sed commune ius eſt, vt dominus alioqui non teneatur, ne noxali quidem iudicio, l. 6. de damno infecto, l. 5. § ideo. l. 29. §. ſi nauis. ff. ad l. Aquiliam. Nam etſi culpa quædam eſſe videatur, non ſufficere ædes ruinoſas, quę alteri nocere poſſunt: tamen ſi vicinus non poſtulet, eius periculo non tenemur vltro occurrere. Franc. Balduin. in ſua catecheſi iur. ciu. cap. 5.

DAMNVM in ſocietate non intelligitur, niſi omni lucro deducto. l. 30. ff. pro ſoc.

DAMNVM inferens non eſt abſoluendus niſi damno ſecundum arbitrium læſi reſtituto, cap. peſſimam. 23. quæſt. vlt. c. ſi res. 14. quæſt. 6.

DAMNVM iniuria datum dicitur, non ſolum ſi dolo, ſed & ſi culpa ſine dolo datur. Semper enim quod non iure factum eſt, iniuria appellatur: ac vt damnum ſarciatur, iuſtiſſimum eſt, vt annotauit Franc. Balduin. in Catecheſi iur. ciuilis.

DAMNVM iniuria datum, in leg. Aquilia accipimus quod cum damno iniuriam attulerit. l. 49. §. 1. Dig. ad legem Aquiliam. Vel vt Iuſtinianus, damnum culpa facientis datum, Inſtitutio. de iniur. in princ. & vt Theophilus interpretatur, ζημίαν ἀδίκως γινομένην. Ita Damnum iniuria in l. 1. ff. ad leg. Aquiliam. & leg. 1. ff. de iniur. & damnum iniuriæ in leg. 1. ff. de furt. Vnde damni iniuriæ actio in leg. 9. §. vlt. ff. de tut. & rat. diſtr. leg. 30. Digeſt. ad legem Falcidiam. leg. 18. in fin. Digeſt. ſolut matrimon. leg. 57. in fin. Digeſt. locat. leg. 27. §. ſi quis de manu, & leg. 32. Digeſt. ad legem Aquiliam. leg. 37. Digeſt. de donat int. vir. leg. 51. Digeſt. de furt. leg. 11. in fin. Digeſt. de edend. leg. 6. §. vltim. Digeſt. nautæ, caupo. leg. 111. §. vltim. de diuerſ. regul. leg. 3. Digeſt. de feriis, §. at aduerſus, Inſtitut. de pœna tem. litigant. quæ alias damni iniuriæ actio. dict. leg. 6. §. 1. Digeſt. nautæ, caupo. & apud Cicero, in oratio. pro Quint. Roſc. Com. & damni iniuria dati, apud Quintil Declamat. 385. Et damni per iniuriam dati actio, apud eundem aut alium

Quintil.in tit. Declamatio pro paupere contra diuitem. Vnde damni iniuria agi, in l.7.§. eſt & alia. ff. quod vi aut clam.l. 23.ff.de furt.leg.28.§.colonus.ff.de iureiur.leg.29.§.item Labeo.ff. ad legem Aquiliam. & damni iniuria argui. leg.24.§. vlt.ff.de liber.cauſſa.& damni iniuria teneri l.27.§.ſi furnum, & §.ſi calicem, & l.45.in fin. ff.ad legem Aquiliam. & damni iniuria conueniri l.28.§. colonus. ff.de iureiur. Alias damni iniuriæ agi. leg 14.in fin.ff. de præſcript. verb.l.2.§. penult.vi bonor.raptor.leg.27.§.Proculus, & §.ſi calicem,& l.41.D.ad leg. Aquil.l.54.ff.de acq.rer.domin.& l.31. ff. de furt.Briſſ.

DAMNVM ſine iniuria facientis datum, vocatur pauperies, l.1.in prin.ff.ſi quadr.paup fec.dic.

DAMNVM dediſſe videtur, qui cauſſam damni dandi præbuit, l. 4.§.penult.ff.vi bon.rapt.l.30.§.vlt.ad leg.Aquiliam.Briſſon. adde cap.fin.extr.de iniur.& dam.dat.Prat.

DAMNVM non modo pecuniarum: ſed & exiſtimationis, famæ, infamiæ, litis, voluntatis, &c. dicitur. Briſſ.ex ff.& C.

DAMNVM tacere id eſt dare. l.151.ff.de diuerſ. reg. iur. l. 30.§. in hac.ff.ad leg.Aqui'.

DAMNVM faciens non excuſatur ignorantia, ſi ſcire debuit, quin teneatur ſatisfacere, c.fin.de iniur.

DAMNVM pro pœna accipiunt in l. ſi pro fure.ff. de cond. furt. Alberic.Spieg.

DAMNVM ad res ſeu pecuniam: periculum ad perſonam Accurſ. refert.Spieg.

DAMNVM quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non aliis imputare, de reg.iur.lib.6.leg. quod quis ex ſua culpa, ff.eod.tit. Prateius.

DAMNVM is dat, qui iubet dare.l.169 ff.de diuerſ.reg.iur.

DAMNVM capere, committere, pati, ſubi re, adferre, dare in bonis,&c.Briſſ.ex ff.& C.

DAMNVM nemo facit, niſi qui id fecerit quod facere ius non habet.ff.eod.tit.l.169.Briſſ.

DAMNVM, videtur eſſe poſſeſſori, quod ſibi non proſpexit cautione l.quod ſi poſſeſſor ff.de pet.hæred.

DAMNVM infectum, eſt damnum nondum factum, quod tamen futurum veremur. leg.2.ff.de damno infecto, vt cum ædificium alicuius ruinam minatur ædificio, vel prædio alterius vicini. tunc enim ædificii iſtius, vel prædii dominus à domino ædificii ruinam minantis petere poteſt vt ſibi caueat nomine damni infecti, quæ ſtipulatio continebit totum intereſſe illius vicini.D.eod. tit.leg. ſtipulatione & leg. ſed etſi conditione,& leg.damni infecti. Et damnum pateris, quando rebus tuis aliquid decreſcit, non quando accreſcit. Quando autem lucrum amittis, damnum non pateris. Etiam quoddam damnum ſiue intereſſe eſt circa rem, vt ſi ſubtraxiſti mihi inſtrumenta, quibus poſſeſſio firmatur, teneris mihi ad damnum, quod contingit propter ablationem inſtrumentorum. Et quoddam damnum eſt extra rem. vide leg. vnic.C.de ſent. quæ pro eo quod intereſt, Brat.adde Franc.Bald. Catech.iur. ciuil.cap.5.

DAMNVM decidere, pro ſoluere, præſtare, ſarcire damnum, l.ſi ſeruus communis. §.his etiam & §.quod vero.ff.de furt.Pra.

DAMNVM exiſtimationis in l.1. C.ſi contra matris voluntatem, idem eſt quod infamia.

Sine DAMNO, id eſt ſine diminutione, & vt Theophil.interpretatur, δίχα πάσης ζημίας in §.at ex contrario.Inſtitutio.quib. alien. lic.75. C.de adminiſtr. tutel.l. vlt.§. penult. C. de rebus auct.iudic. At in l.23.§.ſeruum D.de fideicommiſſ.libert. Citra damnum voluntatis, id eſt, citra offenſam voluntatis teſtatoris. Briſſ. (fructib.

DANDI verbum quid operetur, vid.l.ſi ſtipulatus.4.ff.de vſur.&

Δανείζειν ναυτικῷ τόκῳ. id eſt, credere ſub lege ſuſcipiendi periculi. Gothofr.ad leg.1.in prin.D.de nautico fœnor.

Δανείζεσθαι pro mutuo accipere. Scæuola l.34.§.D. de pign.& hypothec. δανεισάμενος παρὰ σου δηνάρια πεντακόσια ... &c. quum abs te quingentos denarios mutuatus eſſem, rogaui te, &c. Scæuola l.88.§.25.D.de leg.& fid.lib.31. Βούλομαι δὲ τὰς ἡμᾶς οἰκίας μὴ πωλεῖσθαι ὑπὸ τῶν κληρονόμων μου, μήτε δανείσασθαι κατ' αὐτῶν. ἐὰν δέ τις βουληθῇ αὐτῶν τὸ πωλῆσαι τὸ μέρος αὐτοῦ, ἢ δανείσασθαι κατ' αὐτοῦ. &c. Volo autem ædes meas à meis hæredibus neque vendi, neque mutuam pecuniam ſub earum pignore accipi: quod ſi quis eam quam in ipſis habet partem, velit vendere, aut ſub eius partis pignore mutuum accipere. Nam κατ' αὐτοῦ ſignificat quod vulgus dicit, ſuper eo. Quod iccirco admonui, ne quis hominis eruditi auctoritate permotus, crederet hoc loco δανείζεσθαι poſitum pro pignori opponere. Sequitur enim ἐξουσίαν ἐχέτω πωλῆσαι τῷ συγκληρονόμῳ αὐτοῦ, ἢ δανείζεσθαι παρ' αὐτοῦ, id eſt, Poteſtatem habeat vendendi ſuo cohæredi, aut mutuam pecuniam ab eo ſumendi. Hot.

Δανειστής, creditor.Gothofr.ad leg.17 §.ſi quid autem.tertio, verbo, fœnerator. C.de ſacroſ.eccleſia.

DANS ſub condictione aliquid faciendi, donandi animo non dat.'.6.C.de condict.ob cauſ.dat.

DANVBIVS, ſiue Iſter.Gothof.ad edict.Iuſtin.13.c.11.§.1.fin.

DAPHNE, extat titulus, de cupreſſis ex luco Daphnes,& cæt.lib. 11.Cod.quem vt pleroſque alios nobis Alciatus, hiſtoriarum ſcientiſſimus, teſtituit. Itaque Daphne eſt amœnum in Syria ſuburbanum iuxta Antiochiam LXXX. ſtadiorum ambitu, vt ait Strabo. In hoc loco Antiochenſium conuentus agitabatur, vt ait idem Strabo. Fuit autem hic lucus à Cn.Pompeio Magno conſecratus, Euſebio authore. Eſt quoque Antiochiæ porta Daphnitica, de qua Hieronymus in vita Ignatii, & cæt. Iuſtinus lib.C. vndecim. de cupreſſis ex Luco Daphnenſi, l.ſi quis autem Daphnenſis Luci, &c. Nebriſſ. Dictum à Daphne Ladonis filia, vt nonnulli volunt: vel ab eo quod illic erant, (authore Auſonio) ſpectatiſſimæ lauri, quæ δάφναι Græcis dicuntur. Addit Philoſtratus alibi inſolitas in eo naſci cupreſſos in memoriam Cypariſſi, quem Apollo dilexit, cui ille lucus eſt ſacer. Eius meminerunt præter eos, qui ab Alciato citantur, diuus Chryſoſtomus contra gentiles. Amm.Marcel. ad fin.lib.19. Niceph. lib.10. Eccleſ Hiſtor. cap.28.& lib.16. c.13. Sozomenus lib.5.

DAPHNIS mulieris nomen. Mar. Paulus quidam fideiuſſerat pro Daphnide, ait l.ſi remunerandi. 6.§.7.in pr.D.mandat.

DAPIFER dicitur ferens dapes: & eſt nomen officii magnæ dignitatis in curia imperatoris; vnde inter proceres eligentes imperatores computatur. (nicat.

DAPSILIS eſt ille, qui liberaliter ſecundum menſuram commu-

DARDANARII dicuntur, qui annonam merces ve coemptas, tantiſper ſupprimunt, dum carius eas vendendi occaſio ſe offerat; à Dardano, vt quidam aiunt, mago nominati. Vide Vlp.l.6. D.de extraord crimin.& l.37.Dig.de pœn.Iulius Pollux ὑποπράσκοντας & αἰσχροκερδεῖς, hoc genus hominum appellari ſcribit. Nam Propolas eos nominat, quos Iuriſconſulti Proxenetas. Dardanarius autem non male Thales ille ſapiens appellari potuiſſet, qui olearum inopiam prouidens, omnes coemit,& anno inſequenti vendidit, vt ſcribit Ariſtoteles: ſi quidem eum quæſtum turpiſſimum factitare voluiſſet. Hotom Adde Forcat.in penu iur.ciu.c.28.

DARDANARII. Torneb.aduerſ.lib.9.cap.7.Dardanarios dici putat eos, qui annonam onerant & premunt, quod eorum tanquam maleficiis, & venenis magicis crederent annonam auerti in ipſorum horrea,& in metiendo menſuram imminui, eiuſque modo ſubtrahi: aut quod ad contumeliam & probrum magos eos increparent, Dardanarios vocantes, cum eſſet odioſiſſimum magiæ & infame vocabulum. Certe Dardanarii à Dardano contumelioſe nominati videntur, quem magum fuiſſe conſtat. Tertull. vt ipſis iam vocabulis vtar, quibus autrix opinionum iſtarum magica ſonat: oſtentantes & Typhon & Dardanus & Damigeron & Nectabis & Berenice. Sed & Dardaniæ Columellæ magicæ ſunt.

At ſi nulla valet medicina repellere peſtem,
Dardaniæ veniant artes.

Dardanius etiam ab Apuleio inter inſignes magos nominatur vt autem arcarius, buccularius, tignarius dicitur, quæ formatio in multis artificum vocabulis obſeruatur, ita & in opificio & artificio aliquo Dardanarius eadem proportione dicitur. Nec vero in annona tantum, ſed & in aliis mercibus Dardanarii eodem Iuriſconſulto auctore dicebantur. Qui ſe in aliena cœnacula dirigunt furandi animo, diætarii vocantur, quod cœnaculum diæta etiam non male vocari poſſit, cum in diæta ſit. Hæc annotauit Torneb.loco ſupra citato. Sed lubet etiam hic doctiſſ. D. Cuiacii explicationem huius vocis adſcribere ex cap.19.lib.10.obſeruat. Dardanarii (inquit) iidem ſunt & Pantapolæ & Seplaſiarii, ſi gloſſis veterum credimus, quæ & Seplaſiarios & Dardanarios Pantapolas exponunt & Pantometabolos: quo genere hominum nihil eſt fraudulentius, nil iniquius in oneranda annona mercium quarumlibet, & ideo variis conſtitutionibus fraudes, calliditates, ſtellionatus eorum coercentur, non etiam genus omne improbatur negotiationis huiuſmodi. Nam & Reipubl. vtiles ſunt, & vrbe aliquando eiecti quum fuiſſent, reuocantur. Nouell. Valentiniani de pantapolis ad vrbem Romam reuocandis, his verbis, Græcos negociatores, quos pantapolas dicunt, in quibus manifeſtum eſt, maximam ineſſe multitudinem, magnamque in emendis vendendiſque mercibus diligentiam, vlterius non patimur ſacræ vrbis habitatione ſecludi, licet eos diſſenſio, & maxime inuidia tabernariorum, quam venerabilis Romæ vtilitas à negotiatione ſubmouerit. Idcirco hoc edicto ſinguli vniuerſique cognoſcant pantapolis ad vrbem Romam redeundi negotiandique licentiam reſtitutam, vt cura peruigili vbertas populo miniſtretur. Hæc Valentin. Sed ſi forte vel menſuras vel pondera falſarint, vel legibus conſtituta pretia exceſſerint, vel vndique coemptas merces ſuppreſſerint, dum ex raritate caritatem affectant, hi conſtitutionibus coercentur, leg.in Dardanarios.D.de pœnis, leg.annonam, Dig.de extr.crim.& ſpecialiter crimine ſtellionatus.l 3.§.vlt.de crim.ſtell. Et de omni eo genere hominum, qui ex annonæ caritate lucrum ſperant, minuſque vberem annonam exſpectant, vt eo demum tempore, quam diu horrea flagellarunt, promant, eleganter Gregor. Nazianzenus in fune-

In funebri orat.Baſilii Magni: Τηροῦσι τὸν καιρὸν, κατὰ πραγματευόμενοι τὰς ἐνδείας καὶ γεωργοῦσι ταῖς συμφοραῖς, & adiicit: ταῦτα μὲν οἱ σιτοδεῖται καὶ σιτοκάπηλοι. Hi ſunt Dardanarii,qui his attentant,onerant,vexant annonam,vt loquitur Vlpianus,& Martialis:

Hic vbi Roma ſuas aurea vexat opes.

vt Varro, incendunt & excandefaciunt, vt Lampridius, vaſtant. Cum annonam,inquit,vaſtarent,hi,qui tum Rempub. gerebant, etiam inopia ingens Romæ exorta eſt, quum fruges non deeſſent.vt Plin. Flagellant,quod eſt premunt. Deniq; vaſtat, flagellat, vexat annonam proprie, qui ſupprimit, quive non vendit iuſto pretio.Salomon. ὁ συνέχων σῖτον, δήμῳ κατάρατος. Populo,inquit,deteſtabilis eſt,qui ſupprimit annonam.Cuiac.Obſeruat.10.cap.19.

Dardania, ſeu mediterranea Myſia,leg.cum procuratores.4. C.de metallar.

Dare, eſt accipientis facere, §.ſic itaque Inſtit. de act.tuo præſtans,& venditor,ſi eſt mercis ipſius dominus.Spieg.Non autem videntur data, quæ eo tempore quo dantur accipientis non fiunt. Briſſ.

Dare, id eſt,credere,l.vlt.ff.comm.præd.l.ſi vnus,§.fin.de ſeruit.ruſt.præd.

Dare damnum,id eſt,afferre incommodum.Spieg.

Dare, pro permutare,vel compenſare l.dediſſe.de ver.ſig.Pra.

Dare debere eſt facto ſuo dominium retro transferre. Vide Alc.in l.mutuum.de reb.cred.Spieg.

Dare, pro damnare,ad beſtias,in metallum,exilium.l.8.§.ſeruos,l.17.l.23 l.28.leg.34.ff.de pœn. & apud Firmic. lib.3.Matheſ.c.5.Prat.

Dare, adſignare, l.quæ patet,ff.famil.erciſc.

Dare, hoc eſt ſoluere.l.credit.§.cum de ſorte.ff.de ſolut.Prat.

Dare nuptui,collocare in matrimonium.Inſtitut.de legat.§.legati.

Dare, eſt delegare.leg.ſi ita ff de offic.præſidis,Prat.

Dare intelligendus eſt qui remittit. leg. generaliter. ff. de calumniat.Prat.

Dare, id eſt,dare velle,l.ſtipulatus ſum Damam.ff.de verb.obl.

Dare, præſtare,l.40.§.Pamphilo.de ſtatu lib.

Quod te mihi Dare, facere oportere, verba licet coniuncta videantur, ſic tamen accipienda ſunt,vt quoduis eorum probare ſufficiat l.53.ff.de verb.ſignif.

Dare, id eſt, commodare in l.ſi vt certo. §. nunc videndum.ff. commod.& pro tradere,leg.ſi tibi.d.de præſcr verb.Prat.

Dari etiam vacua poſſeſſio dicitur l.32.d.de arbitr.

Dare, proprie eſt dominium transferre, §.ſic itaque.14.de act. Itaque ſtipulationes de dando conceptæ,hanc vim habent,vt dominium ſtipulatoris efficiatur.leg.vbi autem.75.in fin.dig. de verbor. obligationib.leg.ſi ita.25.d.de contrah.empt.neq; enim videntur data, quæ eo tempore quo dantur accipientis non fiunt.leg.non videntur.167.de regul.iur. Hotomann.Alias denique dare videtur,qui reſtituit,leg ſtatuliber.§ ſi quis ſeruum,dig.de ſtatu liber. l.ſi ſeruus.in princ.d.de ædil.edict. Oldendorp.

Dare diem in epiſt. Cic.ad Attic.1.9. Tulliola tibi diem dat. ſponſorem non appellat.Prat.

Dare, i.e.tradere,l.4.C.de prædiis & aliis rebus minorum.

Dare, pro facere poſitum à Iuriſconſultis in l. ſi quis ab alio ff. de re iudic. ſingulariter obſeruauit Zaſius noſter, etſi magna ſit differentia inter dare & facere, vt ipſe in §.ſeq. eadem lege docet, ſed ſic dici in re magna, Donatus in Adelphis monuit. Oldendorp.

Dare, facere,præſtare l.13.§.idem Iulianus.d.de act.empt.

Dare facere vetus fuit formula actionis in perſonam, qua id quod aliqua de cauſſa debebatur,peti ſolebat,ſiue id in dando ſiue in faciendo conſtaret,leg.actionum.25.d.de oblig.& act. ſoluta enim pro ſeparatis in ea formula accipiuntur, leg. ſæpe 53.d de verb.ſignific. hoc eſt, vt alterutrum tantum debeatur. Vſurpatur in leg.vlt.d.commu.præd.leg.18.§.1.d.de acceptil. l.13.d.de inoffic.teſtam.Cic.lib.3.offic. Itaque Calpurnius arbitrium illum adegit, quicquid ſibi dare, facere oporteret ex fide bona.Hotom. ſimili modo legimus,ire agere, inducta illata,vti frui.

Dare vindicias ſecundum ſeruitutem , ab libertate in ſeruitutem, contra libertatem, locutiones veteribus vſurpatæ pro decernere eum,quo de agitur,tantiſper ſeruum eſſe. Liu.lib. 3.Iudicem te ab libertate in ſeruitutem vindicias non dediſſe. Item. Vindicias ne ab libertate in ſeruitutem dederit. Aſconius in Cornelianam. Quis fuerat ille ex Decemuiris, qui contra libertatem vindicias dederit Hot.

Dare vindicias ſecundum libertatem,à ſeruitute in libertatem, contraria loquendi genera : quibus eodem loco Liuius eſt vſus. Hotom.

Dare in arte notariatus dupliciter capitur: proprie ſcilicet & improprie. Proprie,quando res data tranſit in dominium accipientis, vt in inſtrumentis, in quibus agitur de rerum alienatione,& dominii translatione,in quibus transfertur dominium,ſi tradens erat dominus, alias non. Vnde dare proprie eſt accipientis facere. Aliter enim non datur, niſi ſic detur, vt in ipſum,cui datur,ſtatim dominium transferatur.Improprie capitur in inſtrumentis Emphyteuticis, & feudi, & locationis, vbi ille, qui locat, vel concedit, licet dare dicatur,non tamen dominium transfert. Et eſt differentia inter dare, donare, & tradere. Nam tradere dicitur, qui ſolum poſſeſſionem transfert & non dominium. de hoc notata 23. quæſt.6.§.vlt. Olden.Prat.

Dare non ſolum intelligendum eſſe cenſet Iabolenus in leg. ſi mulier,ff.de cond.cauſ.dat. & Vlpian.cum de eo quod venditori datur,vt puta precium vſuræ,ſed etiam ſi quid emptionis cauſſa erogatum erit,leg.debet.ff.de ædil.edicto. Tamen Specul.tit.de emption.& vendition.tradit verbum dare,quãdoque improprie in inſtrumẽtis & contractuum perſcriptionibus poni, quandoque etiam proprie veluti cum res data fit accipientis, & de vera alienatione ac dominij translatione agitur,ſi modo tradens dominus erat,leg. traditio. ff. de acquirend.rerum dominio. Improprie autem quandocunque ſolus vſus,ſolave poſſeſſio rei datur, cuiuſmodi eſt contractus Emphyteuſeos,locationis, & rei in clientela poſitæ, ſeu in feudũ datæ. In his etenim id genus conceſſionis contractibus & tabulis,dominium minime transferri ſolet,qua de re in contractu emptionis, dedit pro tradidit, καταχρηστικῶς & ex improprio ſcriptum cenſet, Bartol.in leg.fin. d.de condict.ob cauſam, & in leg.ex empto, ad principium, dig.de act.empt.&c. Brechæus leg.dediſſe intelligendus eſt,tit.de verb.& rer.ſign.

Dare ſimpliciter pronunciatum , alienare eſt ac dominium transferre,vt habetur in leg.nemo rem ſuam,& leg.vbi autem apparet. §.fin.d. de verbor.obligationib. Tamen qui rem pro re alia, quam dare tenebatur, commutauit vel compenſauit, aut ſibi acceptolatum eſt, id dediſſe cenſetur. Paulus in leg. vel permutauit d.de libe.cauſſ.Vnde ſi mulier nuptura ei,qui centum dare debebat, cum eo ita pacta eſt, pro centum quæ mihi debes , fundus Huſſeianus doti tibi erit, ſecundum id quod placuit rem pro re ſolui poſſe, & liberatio contigit, & centum in dotem erunt. Sic reſpondit Paulus in leg.ſi ei.d.de iur.dot.& cæt.Brech.ibidem.

Dare pro adiũcto variat ſignificationem: dare mutuo,dare hypothecæ.leg.& quæ nondum,in prin.d.de pignor.Oldend.

Dare improprie dicitur qui ſurrepta reſtituit. leg. ſtatulib.§.ſi quis ſeruum. de ſtatulib. Pro reſtituere autem interpretantur in leg.ſi ſeruus de edil.edict.Old.Prat.Spieg.

Dare actionem & iudicia prætor dicebatur, cum actori poteſtatem agendi faciens,cum ad intendendam actionem admittebat,quod Cic.pro Cæcinna ait. Etenim ſi prætoris,qui iudicia dat, nunquam petitori præſtituit,qua actione vti eum velit,& act.3.in Verrem. Si quis,inquit,eum pulſaſſet, edixit ſe iudicium iniuriarum non daturum,quicquid ab eo peteretur,iudicem de ſua cohorte daturum. Iudices quoque litigatoribus dabat, nonnunquam ex centum viris, quibus prætor præerat, ſæpiſſime tamen ex priuatis in quos litigatores conſenſerant, l.2.§.1.d.de iudic.leg.ex conſenſu,leg.de appellat. Coraſius Miſcell.lib.3.cap.18. Sic

Dare iudicium,frequens locutio, eadem forma,qua actionem dare ſignificat agendi facultatem præbere. Vlp.Prætor ait,qui deiecerint vel effuderint in eum locum , quo vulgo iter fit, quantum ex ea re damnum datum erit, in eum qui ibi habitauit,in duplum iudicium dabo.Spieg.

Dare beneficium, pro rem gratam facere, dictum eleganter in leg.Nerat.de reg.iur.Spieg.

Dare ciuitatem pro ciuem facere. Spieg.

Dare inquit Seneca lib.1. de benef.c.10. aliquid à ſe dimittere eſt,& i d quod tenueris,habendum alteri tradere.Briſſ.

Dare conſenſum.l.4.C.de vſucapionib.pro emptore.

Dare dilationem etiam apud Cic.inuenitur.

Dare ferias pro obſeruare, apud Vlp.in l.ſi in aliquam,de offi. Proconſ.Oldend.

Dare corporaliter in l.18.C.ad leg.Falc.idem eſt quod naturaliter.Gothofr.ibidem.

Dare vel facere donationem,id eſt donare l.20.in pr.C.de don. ante nupt. vt & dare donandi animo.l.6. Cod. de condict.ob cauſ.dat.

Dare pignori l.4. Cod.de pignor.& l.1.Cod. ſi alien.res pignori data ſit.

Dare placita.l.9.C.de non nume.pecun.

Dare Sacramentum factionis l.5.in princ.C.ad leg.Iul.maieſt.

Dare in mandatis,idem quod mandare.

Dare in ſolutum l.13.C.de pignor.& hypoth.

Dare in matrimonium,in §.legati autem,Inſtit.de legat.Sicut apud Liuium & Cæſarem reperitur,vt & apud Terent.

Dare in nuptias.Spieg.

Dare mancipio,vel mancupio eſt rem ita dare,vt euictionem nos præſtaturos ſpondeamus.

Dare mutuum teſtimonium dicuntur , vt Eraſmus exponit, aut qui mutuo ſtudio inuicem ſuffragantur, aut ad gratiam teſtificantur:neglecta religione.Spieg.

Dare oportere,leg.quod te mihi,in fin.ff.ſi cert.pet.& leg.ſæpe ita, §.1.de verbor.ſignific.§.is quoque.Inſt.quib.mod.re contrah.oblig.

Dare pœnas inceſtus, maieſtatis, furti, hoc eſt, puniri ob admiſſum crimen inceſtus,maieſtatis,furti.Spieg.

Dare poteſtatem,eſt rem alterius arbitrio committere.Spieg.

Dare ſe in arenam,l.vlt.ff.de fugitiu.

Dare ſe militiæ.l.28.ff.de liber.cauſ.l.4.§.1.& §.ſeq. ff.de re milit.Briſſon.

Dare iuſiurandum dicitur etiam,qui vi vel amens promittit,§. ſicut ergo, iuncta gloſſa in Authent. vt iudic. ſine quo ſuffrag. Sic Cæſar libro primo Gallic.Hac ratione adducti, inter ſe fidem & iuſiurandum dant. Oldend.Spieg.

Dare nomen,eſt curare nomen inſcribendum.Arrianus in leg. 3.de re milit.Qui poſt deſertionem,inquit,in aliam militiam nomen dederunt, legive ſe paſſi ſunt. Budæ. interpretatur ad delectum ſeſe exhibere. Oldend.Spieg.

Dare ſententiam, pro dicere, & ferre l.28.ff.de re iud.l.56.§.1. ff.de euictionib. Et dare ſimpliciter eodem ſenſu. vt in l.27.in fin.ff.de liber.cau.Contra libertatem dabit,id eſt, ſententiam feret. Tacit.lib.4. Ita ſecundum Meſſenos datum, id eſt, pro Meſſenis pronunciatum. Suet.in Claud.c.15. Abſentibus ſecundum præſentes dabat facillime nullo delectu. Plin.lib.7. Epiſt.ad Macr. Finem cognitioni quæſtio impoſuit, quæ ſecundum eos dedit. Hæc autem locutio imminuta & conciſa eſt.Plene enim ſic enunciatur, ſecundum aliquem litem dare: quam locutionem in pronunciationibus vſitatam ex Valer. Max.lib.3.c.3. & Seneca in præfatio.lib.7. Declamatio.alias docui.Cic.pro Quint.Roſc.Scauri tabulas poſcebamus, nunc tuas C.Fanni Chærea, ſolius poſtulamus: quominus ſecundum eas lis detur, non recuſamus. Lucan.lib.3.ſecundum Æmathiam lis tanta datur.Briſſ.

Dare vſumfructum heres iuſſus, vt in ſpecie l.3. ff. quib.mod. vſusfr. amit.l.19.§.vlt.l.32.§.1.ff.de vſufr.legat. Dare intelligitur ſi legatarium in fundum inducat, eumve patiatur vti frui,l.3.ff.de vſufr. Atque ita dari quoq; ſeruitutes per patientiam cedentes intelligimus, l.19.ff.de ſeruit.ruſtic.præd.l.vlt. ff.commu.præd.l.vlt.ff.de ſeruit.Briſſ.

Dare tutores l.2.3.& paſſim,C.de teſtam.tut

Dare intelligitur qui remittit l.generaliter, ff.de calumn.leg.ſi mulier.ff.de cond.ob cauſ.Bart.in l.Modeſtinus, de ſolut.

Dare videtur qui legitime offert, auth.dos data,& ibi Goth.ff. de donation.ante nupt.

Dare non poſſumus alteri,quod proprium nos habemus,l.54. de reg.iur.l.20.de acq.rer.dom.adde l.5.& ibi Goth.C.de iud.

Dare beatius eſt quam accipere, c.cum Marthæ,de celebr.miſſar.& ibi Abb.in 4.not.tex.in cap.prædicat.16.quæſt.1.Abb in eod.de donat.

Dare verbum improprie accipitur pro eo quod eſt tradi,l.ſi ſtipulatus.de vſur.Spieg.

Dari fieri l.13.de inoffic.teſt.l.122.§. Callimachus, de verbor. oblig.l.pen.ff.rem pupill.ſalu.for.Briſſ.

Dari etiam vacua poſſeſſio dicitur l.32.de arb.

Dari fundum Tuſculanum ſtipulatio, hoc continet: vt dominium omnino efficiatur ſtipulatoris, l.5.§.vlt.de verb.obl.

Dari in metallum,ad beſtias,ad opus publicum,in exilium,in ludum venatorium, dicuntur,qui in eas pœnas damnantur,l. 8.§.ſeruos.l.17.l.23.l.28.in princ. & §.vt generaliter,l.34.ff.de pœn.l.4.ff.de interd. & releg.l.29.ff.de excuſ.tut.l.3.C.ſi pendent.appell.& apud Firmicum lib.3. Matheſ.c.5.Briſſ.

Sic Dari metallis.in l.20.circ.fi.C.de poſtlim.reuerſ.eſt ad metallum damnari.Goth.ibid.

Dari, & fingi dari,diuerſa ſunt,l.1.D.de donat.

Dasvmiano vel Daſumaiano SCto de his cauebatur,qui fideicommiſſariam libertatem præſtare rogati, iuſta ex cauſa abeſſent, vt nec libertas impediretur his qui fraude carerent, l. 36.de fideicom.libert.Briſſ.

Data libertas,l.26.de liberal.cauſ.

Data ſemel libertas non reuocatur.§.ſi is qui 6.in fin.Inſtit.de eo cui libertatis cauſa,&c.

Data ad hoc opera,pro,de induſtria,l.53.§.pen.ad leg.Aquil.§. Theſauros.Inſtit.de rerum diuiſione.Briſſ.in parerg.

Data opera,l.11.C.de his,qui accuſar.non poſſ.

Data non videntur, quæ eo tempore,quo dantur,accipientis non fiunt,l.128.de diuerſ.reg.iur.Briſſ.

Datio à facto non diſcrepat l.15. §.verb. vt non diſcrepet, vbi Gothof.C.de contrah.& comm.ſtipul.

Datio, id eſt,traditio,l.3.C.de dot.cauta non numerat.

Datio legati,l.4.in fin.C.de libet præterit.l.10.ff.de reb.dub.l. 9 & l.14.§.vlt.ff.de adimendis legat.

Datio omnis aut fit ob rem,aut ob cauſam honeſtam,aut turpem.l 1.ff.de condict.ob turp.vel iniuſt.cauſ.

Datio mutui in §.is quoque,inſt.eod. vt & apud ICtos & Ciceronem Legum datio.Spieg.

Datio pecuniarum,leg.ſcimus.22.§.6.C.de iur.deliber.

Datio vſusfructus,l.7.C.de reb.alien.non alienand.

Datio inſolutum eſt datio pro ſolutione & ſatisfactione: eſtque ſpecies contractus innominati: ſcil.do vt facias.

Datio bonorum poſſeſſionis Curatoris,dotis, fideiuſſoris,Iudicis,libertatis,partis,pecuniæ,pignoris,tutoris,libelli.Briſſ. ex ff.& C.

Dativi tutores dicebantur auctore Vlp. in Inſtit.tit.11. qui teſtamento dati erant. Datiuos tamen & teſtamentarios tutores ſeparat Modeſtin.in leg.7.ff. Rempubl. ſalu.fore. Quemadmodum Datiuam tutelam, à teſtamentaria & legitima Iuſtinianus ſeparat in l.40.Cod.de Epiſc.& Cler. Datiuoſque idem Imper.in l.vlt. C.de legit.tut.accipit, qui à iudice dantur.Briſſ.

Datv iri, pro datum iri, dixit IC l.ſtipulatio iſta, habere licere,§.ſi quis inſulam.ff.de verb.obl.qua de re vide Ant.Auguſt. lib.2. Emend.c.2.

Datvm ſubſtantiuum in tit.de condict.cauſ.dati,qui vulgo citatur ſic. De condirione ob cauſam, confuſa loquendi phraſi ac proprietate,nec abſque ſtudioſorum detrimento. Præterea legendum de condictione cauſa dati, cauſa non ſecuta, non autem cauſa data, nullo cohærente ſenſu. Sic Celſus in l.vlt. eod.tit. Obligationem dati vocat.Oldend.vide Cuiacium & Weſenbec.in Paratithis,hoc ipſo titulo.

Datvm à me videtur quod vel a procuratore omnium bonorum,vel ab eo qui negotium meum gerebat ratihabitione ſecuta datum eſt,l.7.ff de calumniator. In edicto Ædilium, cuius verba referuntur in l.25.§.vlt.ff.de ædil.edict. Datum accipimus non ſolum quod numeratur venditori, vt pura pretium & vſuras eius, ſed & ſi quid emptionis cauſa erogatum eſt l.27.ff.eod.tit.Briſſ.

Datvs iudex,id eſt delegatus;Nam in iure ciuili, vt Zaſius ait, in leg.duo iudices.ff.de re iud.raro inuenies verbum,delegati, pro iudice, ſed frequenter verbum Dari, vt iudex datus in leg. iudex de iudi.in l.à iudice,& l.apertiſſimi. C.eod in leg.2. ibi, cui iuriſdictio data eſt, in l.& quia in prin de iuriſd.omn. iud.Proprie iudex datus dicitur,cui reſpectu vnius cauſæ, vel articuli tantum mandata cognitio eſt, & præter eam nihil habet.A recentioribus Cæſaribus Pedaneus appellatus.Old.

D E.

De præpoſitio quandoque auget, vt indictione depoſitum l.1.in pr.ff.depoſit.quandoq; priuat, vt c.epiſcopus.35.diſt. Et tunc plerunq; mutat ex toto ſignificatum dictionis,cui adiungitur, vt deſtruo, dedecus, degener:quandoque nec addit nec mutat, vt detergere,id eſt tergere,in aut.de mona.in prin.

De pro A. Sic de te ſtipulatus.l.37.ff.de vſufructu.l.ſi is qui rem. ff.de furt.l.1.ibi de fiſco, id eſt, à fiſco.C.de ſun.rei priu. lib.1. Sic de me petere,l.5.§.ſi dem.ff.commodati.De Roma abire.l. 35. §.non ſolum. ff.de procur. De domo numerata l.40. ff.de reb.cred. Sic de fundo,de prædiis,de quibus,&c.pro à fundo, à prædiis,à quibus.Briſſ.ex ff.& Cod.

De quandoque ſignificat è vel ex, vt de domo, pro ex domo apud Paul.in princ.leg.lecta.ff.de reb cred. Sic & Terentius vſurpauit. Clamar.de via,id eſt,è via. Pauli verba, quæ ſic habent, Lucius Titius ſcripſi, me accepiſſe à Publico Mæuio quindecim mutua numerata mihi de domo: ſecundum Alc. ſignificant.tam quod domi numeratum, quam quod ex domo ad eum miſſum eſt, ſiue per ipſum patremfamilias ſiue per eius ſeruos,aut inſtitores.Spieg.

De interdum pro,vel propter ſignificat.Vlpian.vel ſi quid ex eo quod egerit, ad eum peruenerit, dolove eius malo, vel culpa eius factum ſit,quominus perueniret,hiſdem de rebus reddi, id eſt propter haſdem res reddi, vel pro his rebus recte præſtari, vt in leg.aliud. ff.de verbor. ſign. Vide Bud.in leg.redhibere.ff.de ædilit.edict. Hæc quoque præpoſitio quandoque in malam partem accipitur, vt deſperatus,demens, dedecet,deformis,degener, Alc.lib.4.de verb.ſign.

De interdum ponitur pro ſuper, l.3.C. ſi à non compet. Interdum pro valde, vt deproperat,i.e. valde properat.l.2.C.de veter.iur.enucl.Interdum pro ſecundum, vt de libellis,id eſt,ſecundum libellos. C.de libellis 20.diſt.l.2.C.de ſent.ex breui. recit. Interdum pro turpiter, vt,depectus,id eſt, turpiter pactus, l.generaliter.de calumn. Interdum ſubauditur à Iure,l. lenocinii,in fin.ff.de adult.

De præpoſitio quandoque denotat cauſam materialem, l.1.§ nunc videamus.de comm.cum emanc.lib.

De præpoſitio quando ſignificet cauſam proximam leg. vel remotam, vide Bart.in l.1.ſi finita §.de his ff.de dam.infect.

De particula in l.7.§.2.C.de ſumma trinit.ſignificare cauſam efficientem,ait Goth.ad eundem §.2.verb.carnem aſſumpſit.

De eadem familia. *Vber ein leiſt.* Spieg.

Dealbatores, item Deauratores l.1. C. de excuſ. artif.lib.10. ab Impp.inter artifices recenſentur qui munerum immunitate donati ſunt.Spieg.

Deambvlandi ius,hoc eſt,ſpaciandi.Vlp.præter habitationem autem, ait, quam habet, cui vſus datus eſt, deambulandi quoque & geſtandi ius habet, l. plenum. §.1. D.de vſu & habit. Spieg.

Debere eſt iure aliquo teneri ad dandum vel faciendum aliquid. Cic. in paradoxis. Tu poſſe te dicito quandoquidem potes: debere, ne dixeris, quoniam nil quiſquam debet, niſi quod eſt turpe non reddere. Hotom.

Debere verbum ad omnes omnino actiones referendum eſt, ſiue ciuilis, ſiue honoria, ſiue fideicommiſſi ſit perſecutio, l. pecuniæ. 178. §. hoc verbum, de verb. ſign. Id tamen ad ſubſequentes tantum ſpecies referri oportere, ſcilicet ciuilem, prętoriam, aut fideicommiſſariam perſecutionem quam plurimi exiſtimant. Vix enim in rem actioni debendi verbum competit. Neque enim res mea mihi deberi poteſt, ſicuti apparet ex l. Quintus Mutius §. argento & l. ſcribit ff. de aur. & argen. leg. Id tamen vim habere obligationis palam eſt ex l. 1. §. 2. ff. de act. empt. venditor, ſi cum ſciret deberi ſeruitutem, celauit, & l. ſi domus. ff. de ſer. ruſtic. pręd. Adde Weſemb. in tit. de actio. in inſtit. in princ. ſuper verbo deberi.

Debere defunctus non dicitur, ſed debuiſſe, interpretes citant textum ſingularem & vnicum, quo id colligunt, lege qui Romæ. § Augerius. ff. de verb. oblig. Old. Spieg.

Debere eſt de alio habere: Ergo quod non eſt nec eſſe poteſt, nulli debetur.

Debere adfectionem dicitur in l. 2. C. qui dar. tut. vel curat.

Debere in tributa, l. 53. C. de appellat.

Debere optimo iure, l. 1. C. de vſur.

Debere legatum, domus, fundos, ſeruitutem. prædia, pecuniam: pure, in diem, ſub conditione, ſub pignoribus, ſub pœna, ſub vſuris. Briſſ. ex ff. & Cod.

Deberi dicimus, quod die certa præſtari oportet, licet dies nondum venerit, text. in l. 9. ff vt legator ſeu fideicom.

Deberi proprie id tantum intelligitur, quod peti & ab inuito exigi poteſt l. 108. de verb. ſign. Vnde feſtiuus ille Martialis iocus lib. 2. Epigr.

Sexte nihil debes, nil debes, Sexte, fatemur,
Debet enim ſi quis, ſoluere iure poteſt.

Itaque nec ſeruus debere, nec ſeruo deberi quicquam, intelligitur, l. 41. de pecul. Ac proinde eos qui natura tantum obligantur, debitores per abuſionem dicimus. Briſſ.

Deberi natura quoque dicimus, licet eius petitio nulla ſit. l. 1. §. vlt. de conſt. pec. l. 1. 5. id quod natura. ad l. Falcid. l. 85. de reg. iur. l. 10. de oblig. & act. & alijs vulgatis locis, adeo vt qui natura tantum obligatus ſoluerit, debitum ſoluiſſe dicatur, l. 19. §. pen. de ſolut. Sic fit vt deberi aliquid natura, vel iure ciuili vel honorario poſſit l. 1. §. debitam, l. 3. de conſt. pec. l. 1. de nouat. l. 47. ad Treb. Briſſ.

Debet verbum neceſſitatem importat, l. 1. in princip. de edend. Io. Bello. Etymol. Gloſſ. in Clem. attendentes verb. debeant de ſta. regul quandoque tamen & honeſtatem importat, Ioh. And. in c. ſi de iur. cal. ſuper verb. partem illam, & notatur in c. intelleximus. in verbo debet. de Iud.

Debetur vel pure, vel in diem, vel ſub conditione, l. 16. ff. de petit. hæred.

Debiles perſonæ, qui propter infirmitatem vel perpetuo aliquo morbo rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt, inter eas fœminæ & pupilli connumerantur in l. nequicquam. §. obſeruare. ff. de offic. proconſulis. Alibi Imperator miſerabiles nuncupat C. quando nup. inter pup. lib. 3. Prat.

Debita portio, i. legitima, l. 36 C. de inoffic. teſtam.

Debita portio, quæ liberis ex ſubſtantia paterna iure ciuili debetur, l. 8. §. vnde, ff de inoff. nimirum quarta pars ſucceſſionis, quæ ab inteſtato obtigiſſet. Appellatur & debitum bonorum ſubſidium. l. 2. & l. 5. C. de inoff. donat.

Deberi autem parentum hæreditas liberis intelligitur, liberorum vero parentibus non æque, propter votum parentum & naturalem erga filios charitatem. l. 15. ff. de inoff. teſtam. l. vlt. ff. de bon. damnato. l. 7. in fin. ff. vnde liber. l. 50. ff. de bon. liber. Briſſon.

Debita etiam patronis portio, quæ patronis ex l. Papia relinqui debet l. 114. §. 1. de legat. lib. 1. l. 28. ff. de legat. lib. 2. l. 1. §. penult. ff. ſi cui plus quam per l. Falcid. l. 20. ff. de donation. l. 60. ff. ad Trebellian. Inſtitut. de ſucc. l. 19. §. 1. de condict. & demonſtr. l. 25. l. 41. l. 44. ff. de bon. libert. l. 6. §. ſi patronus, ff. ſi quis in cau. teſt. Briſſ.

Debita ædibus ſeruitus l. 5. C. de ſeruitut. l. 21. ff. de aq. & aqu. pluu. Briſſ.

Debita repræſentare, l. 1. C. de condict. ex leg.

Debiti appellatio plerunque ſolam naturalem obligationem continet. l. 40. §. dominus de condit. & demonſtr. l. 25. §. 1. ff. quando dies leg. ced. Briſſ. Prat.

Debiti ſolutio vnde dicta ſit, explicat Budæus in Annot. poſt (Spieg.

Debiti facere gratiam, pro remittere. Old.

Debiti inſtar habet id, quod officio iudicis adſequi poſſum ab inuito aduerſario, imo & ipſum officium à iudice debetur poſtulanti ſecundum ius: & ſi negauerit, tenetur iniuriarum, l. 1. §. permittitur autem, in fin. ff. de aqu. quot. & æſt. Oldend. Prat. Spieg.

Debiti viam venire, eſt debitum poſſe petere.

Debiti appellatione veniunt & ea, quæ neceſſaria à creditore pignoris nomine expenſa ſunt, l. 6. C. de pignor.

In Debiti vicem actionem dare. l. 1. C. de oblig. & act.

Debitor proprie appellatur, à quo inuito pecunia peti poteſt leg. 108. de verb. ſign. l. 18. §. fideiuſſor. ff. de fideiuſſ. Alias proprie dicitur, cui nulla competit exceptio. Briſſ.

Debitor in primis, antequam conueniatur in iudicio, adeundus eſt, & ciuiliter interpellandus ſemel atque iterum (ſi fieri poteſt) per creditorem ipſum, deinde per alios bonos viros, vt debitum præſtare velit ſine moleſtia. Admonendus eſt quanto diſpendio non ſolum corporis & pecuniarum, verum etiam animæ ſuſcepturus ſit iudicium contra conſcientiam, ſi recuſauerit dare aut facere id, quod ex bono & æquo debet. Et quamuis hæc admonitio quibuſdam videatur vrbanitas (vt vocant) ſi tamen recte perpędatur, certum erit, quod ex iure diuino & humano omnibus modis obſeruanda ſit. Et propterea quibuſdam in locis optima ratione non audiri in iudicio creditorem, niſi ſic admonuerit debitorem: iuxta illud Euãgelicum Matt. 18. ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου ὕπαγε καὶ ἔλεγξον μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου, &c. Item: Qua de te (inquit Proculus) volo, vt cum Hybero loquaris, ne rem illicitam faciat, l. quidam Hyberus, ff. de ſeruitut. vrban. præd. Prat.

Debitor tenetur liberare fideiuſſorem ab omni obligatione: c. conſtitutus de fideiuſſ.

Debitor ex obligatione ciuili, ſi non habet in ære, nullo iure puniri poteſt in corpus, ſed perpetui carceris pœna, vt tractant Iaſon in §. pœnales. Iuſt. de act. Innocentius & alii in c. Odoardus. de ſolut. verum eſt, quod antequam conſtet, vtrum bona habeant, an non habeant, poſſunt duci in ius & cuſtodiri. Conſuetudine tamen multis in locis carcere ſeruantur debitores, donec ſoluant. Reſpiciunt haud dubie, qui hoc obſeruant, ad frequentiam huiuſmodi impoſturæ, quam in contrahendo debito admittunt plurimi hoc ſeculo leuioris farinæ homines. vide Prat. lib. 2. veter. Iuriſpr. ad leges Solonias, l. 1. At debitoribus indigentibus olim argentariæ menſæ præpoſiti mutuo dabant pecuniam ſub vſuris ſine ſcripto. Nouel. de argentariorum contractibus. §. quia vero legem tulimus. Conſtit. 136. Erant tempore Iuſtiniani mercenarii, quos vindices appellabant, qui haud dubie accepta mercede conquirebant miſeris debitoribus pecuniam, vt apparet Nou. de decurion. §. 1. conſtit. 38. Prat.

Debitor debitoris à creditore Cirographario conueniri non poteſt. Vide Cuiac. 8. obſ. 19.

Debitor hæreditarius dicitur is, qui ſeruo hæreditario promiſit. l. 14. de hæred. pet.

Debitor hæreditarius is quoque dicitur, qui ante aditam hæreditatem dedit damnum, vel aliquam rem de hęreditate ſubripuit, autoribus Paulo & Caio in l. 14. 15. ff. de petit. hæred. Old. adde l. 31. de hæred. inſt.

Debitor putatiuus, qui putat ſe debitorem, vero debitori opponitur. Vide l. qui ſe debere. de cond. cauſ. dat. cuius intellectum nec interpres, nec Bart. ſatis aſſecuti ſunt, vt ex Zaſianis intellect. euidenter patet. Old. Spieg.

Debitor obnoxius. vide l. 9. in princip. C. de præſcript. 30. vel 40. annor.

Debitor communis donec viuit, non poteſt creditori anteriori 40. annorum exceptio opponi, l. 7. §. 2. Cod. de pręſcript. 30. vel 40. annor.

Debitor tuus eſt, qui tibi non reddit, quod tuum eſt. Spieg.

Debitor non videtur, qui ſe exceptione iuſta & ab æquitate naturali non abhorrente, eaque perpetua tueri poteſt. l. 66. de reg. iur. arg. l. 10. & 55. de verb. ſign. Briſſ.

Debitor vſurarius, pro eo, qui ſub vſura pecuniam debet. Papin. in l. 7. de vſur. Debitor vſurarius creditori pecuniam obtulit, & eam quum accipere noluiſſet, obſignauit & depoſuit. Hotom.

Debitor tam ex contractu, quam ex delicto intelligitur, l. 14. cum ſeq. ff. de petit. hæred. Briſſ.

Debitorem contra hæreditarium, actio perſonalis non datur l. 3. C. de hæreditar. act ſecus de vtili, l. 5. C. de hæreditat. vel act. vend.

Debitores rerum publicarum accipere debemus, qui ex adminiſtratione Reipublicæ relinquantur, l. reſcripto, ff. de muner. & honor Old.

Debitores ciuitatum ſunt, qui tenentur ciuitati, ſed in actione debiti fiſcus præcedit. l. 2. C. eod. lib. 11.

Debitrix mulier l. 24. in princ. l 27. §. 2. ff. ad SCtum Velleian. l. 2. C. eodem. l. 33. ff. ſolut. matrim.

Debitrix domina. l. 9. C. de pignor.

Debitrix fiſci l. 4. ff. de iure fiſci.

Debitu iri, vetuſte pro debitum iri. Vlp. l. 1. §. 3. de dot. præleg. Et mulierem agentem ex teſtamento cauere debere, defenſu iri hæredem aduerſus maritum. Ergo maritus item debebit cauere, aduerſus mulierem defenſu iri, ſi prior agat. Et §. ſequenti, Non alias eum legatum conſecuturum, quam ſi cauerit hæredes aduerſum mulierem defenſu iri. Item apud eun-

dem l.11. §.17. ff. de legat.& fid. lib.32. & l.14. de noxal. actio. & l. 10 & 38. de reb.cred. Hotom.

Debitvm perſonæ vel res alicuius, non poſſunt detineri propter delictum alterius. Id autem Iuſtinianus appellat oppignorationes: vulgus Repræſalia. Nouell. Ne perſonæ vel rei vel auri. Conſtitut.52. Et Nouel. de vicariis ſeu locum tenentibus. §. cum vero contigerit, Conſtitutio.134. mutuum dans agricolæ, terram eius tenere non poteſt ex quacunque conuentione. Nouell. Ne quis mutuo dans agrico. Conſtitutio 32. 33. 34. Quæ conſtitutiones ad diuerſos Præſides ſunt promulgatæ. Oldend.

Debitvm ſolutum dicitur, quum eſt res perfecte creditoris facta. Sic debitor fundi, alteri pignorati dando fundum, non ſatis facit, niſi pignoris obligatione ſublata. l. ſi rem meam. ff. de ſolut. Spieg.

Debitvm eſt in quod aliquis alteri & naturali & ciuili obligatione tenetur. vel

Debitvm eſt quod ab inuito exigi poteſt, l. debitor. de verb. ſign. c. quod debetur. 14. q. 1.

Debitvm eſt æs alienum. l.1. C. qñ fiſc. vel priuatus debitor.

Debitvm id eſt hæreditas in l.8. §.2. C. de Codicill.

Debitvm in l.16. C. de quæſtio. idem eſt quod delictum.

Debitvm bonorum ſubſidium eſt legitima portio Gothofr. ad l. 5. verb. debitum bonorum ſubſidium. C. de inoffic. donat. ſic debitum naturale, id eſt legitima, idem ad l. 36. §. 2. ibi: debito naturali, C. de inofficioſ. teſtam.

Debitvm quomodo extinguatur, vid. Brederod. in lexic. ſent.

Debitvm intelligitur remitti redditione Chirographi vel inſtrumenti, non autem redditione pignoris.

Debiles perſonæ, ſunt qui propter infirmitatem ex perpetuo aliquo morbo, ſuis negociis ſupereſſe non poſſunt. l.4. & l.5. ff. de poſtul. l.2. ff. de curat. furioſ.

Debilitatvs, homo, mulus, ſeruus, &c. Briſſ. ex ff. & C.

Deblaterare eſt garrire, nugari. Plautus in aulularia, vbi es tu, qui deblateraſti vicinis omnibus.

Decanatvs eſt ſocietas decem virorum ſecundum Hug. & Accurſ. in rub. C. de decurion. lib.12.

Decani in l.1. & 2. C. de decan. lib.12. ex miniſterianis ſunt. Atque iidem ſunt, qui & lecticarii, & copiatæ, ſiue veſpelliones dicuntur. Ab Epiphanio definiuntur circa finem lib.3. ſiue tomi 7. contra hæreſes. οἱ τὰ σώματα περιστέλλοντες τῶν κοιμωμένων. Sic etiam Decanos Conſtantinopoli humandorum cadauerum curam geſſiſſe liquet ex Nouell. 59. Sic intelligendi & accipiendi ſunt in l.4. & l.9. C. de ſacroſ. Eccleſ. Prat.

Decanvs in c.1. & 2. 60. diſtinct. dignitas eſt Eccleſiaſtica, quo ſignificantur archipreſbyteri. c. in c.50. diſtinct. Ang. Clauaſius in ſumma pro Archidiaconis poni ait. Prat.

Decani Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ non ſint plures quam nongenti quinquaginta. l.4. C. de ſacroſ. Eccleſ.

Decanvs: Modeſtinus in ſingulari libr. quem de rei milit. vocabulis fecit, Decani, inquit, erant decem militibus præpoſiti, qui nunc caput contubernii vocantur. Idem etiam teſtatur Flauius Renatus lib.2. eodem modo dicti, quo centenarii & ducenarii. Quos vero Græca conſtitutione 43. item alia 59. in Nouellis Iuſtinianeis lecticarios ſeu decanos appellat, ad hos cura libitinæ pertinebat, id eſt exequias ſepulturamque defunctorum procurandi, pheretra lecticaſve ferendi. Varius autem fuit eorum numerus: donec Iuſtinianus mille & centum ergaſteria ſolum illis attribuit, quæ ad maiorem Eccleſiam pertinerent, immunitateque fruerentur, cæteros vero munifices eſſe iuſſit, neque hoc nomine excuſari, quod ex lib.1. parerg. Alciat. c.50. referendum hic duxi, vt aliquę leges, quæ ſunt ſub rubr. de ſacroſanct. Eccleſ. melius intelligantur.

Decani in monaſteriis appellati ſunt, qui denis monachis pręerant, Auguſt. lib.1. de morib. Manich. Briſſ.

Decanica in Nouell. 79. loca ſunt publica, quæ tamen non ſunt carceres, licet in ea quandoque rei coniiciantur cuſtodię cauſa, cum & haberi in eis conuentus ſoleant & recondi res precioſæ. Cuiac. ad Nouell. 79. & Goth. ad l.3. in princ. C. de hæret. Dicuntur etiam Diaconica ſiue Decanonica aut decaneta. Vide l.30. C. Theod. lib.16. tit.5. Gothof. ad d. Nouell. 79. c.3. Decanicis non abſimilia ea loca exiſtimat Goth. iam d. c. 3. quæ Galli vocat *le Chapitre.*

Δεκάπρωτοι. l.3. §. decaprotos. ff. de muner. & honorib. l.10. ff. de pollicitat. l. vlt. §. mixta. ff. de muner. & honor. Latine decemprimi dicuntur. Cic. pro Sext Roſc. Amerin. Decretum decurionum ſtatim fit, vt decemprimi profiſcantur. Et Firmicus lib.3. Matheſ. c.11. & ita in l.2. de quæſt. C. Theo. hoc verbum coniunctim prolatum accipi poteſt. Vnde decaprotia in l. vlt. §. mixta. & l.8. C. de muner. patrim. lib.10. C. quæ & decemprimatus appellatur in l.1. ff. de muner. & honor. Briſſ.

Δεκάπρωτοι erant decemuiri ex decurionum ordine conſtituti, qui tributorum exactioni ita præerant, vt ſi qua detrimenta fiſcus defunctorum culpa contraheret, ipſi ſuis ſumptibus reſarcirent; eorum namque adminiſtratio nequaquam in Reipub. gubernatione ciuitateque regenda ac defendenda verſabatur, ſed potius in ſumptib. Reip. cauſa faciendis. Illa autem munera ICti perſonarum, hæc patrimonii appellant, Hermogen. in l.1. ff. de muner. & honor. Patrimonii ſunt munera rei vehicularis, item nauicularis, decemprimatus. Arcadius autem in l.18. §.3. eiuſdem tractatus: Decaproti & Icoſaproti tributa exigentes, & corporale miniſterium gerunt, & pro omnibus defunctorum fiſcalia detrimenta reſarciunt. Cic. pro Sext. Roſc. Itaque decurionum decretum ſtatim fit, vt decemprimi proficiſcantur ad L. Syllam. Hotom.

Decaprotos eſſe poteſt minor 25. annis l.3. §.10. de muner. & honor.

De cætero, vide auth. habita. C. ne fil. pro patre & l.21. C. de collat.

Decedere in l.1. C. de inceſt. & inutil. nupt. eſt diuertere.

Decedere eſt proprie a mandata functione diſcedere, vt Conſules ex prouincia decedere ſolebant. Adde Brechæum l. hæreditas, in tit. de verb. & rer. ſign.

Decedere iure ſuo, eſt non ſummo iure agere, aliquid ſui condonare comiter. Vulgo dicunt, Præterire ius.

Decedere officio non eſt officio recedere, ſed eſt contra quam decet, atque officioſum eſt, aliquid agere. Old.

Decedere pro mori, tanquam de gubernatione corporis cedere. l.26. ff. de recept. arbitr. l.4. ff. qui ſatiſd. cog. Eo enim modo per ſe dicimus, Deceſſit, quo defunctus eſt, vt ſubintelligatur vita. Olden Sic

Decedere in fata ſua, in l.7. §.2. C. de præſcript. 30. vel 40. ann. idem eſt quod mori.

Decederit, pro deceſſerit, in l.27. §.1. de leg.3. Briſſ. in parerg.

Decedere poſſeſſione, decedere iure ſuo, vel de iure ſuo. Vlpianus in l. his conſequenter. §. ſed & cum munus. ff. famil. erciſc. Old. Prat.

Decedere autem non homines tantum, ſed & equos & reliqua animalia ICti dicunt, l.1. §. & eum. ff. ſi quadrupes pauperiem l.10. §. vlt. ff. quibus modis vſufr. l.65. §.1. de leg.1. & fœtus pecorum l.70. §. vlt. ff. de vſufr. & capita gregis. l.13. ff. de pign. Briſſon.

Decem aut quindecim hæres dato, ſecundum Pompon. pro eo eſt, ac ſi decem ſola legata ſint, in l. ſi ita relictum. §. fi. ff. de legat.2. Oldend.

Decem & octo annos plenæ pubertati, Modeſtinus adſeruit, in l. arrogato. de adopt. Oldend.

Decem perſonæ quæ ſint, vide §.3. Inſtit. de bonor. poſſeſſ. & l.1. C. de ſecund. nupt.

Decem dies qui dantur ad appellandum, currunt à tempore prolationis ſententiæ. c.1. de reſtit. ſpol. in 6.

December. l.38. §.1. de hæred. inſtit.

Decempeda, regula eſt ſeu pertica decem pedum, qua fabricæ menſura colligitur. Old. Hinc

Decempedator, qui eo menſuræ genere demetitur. Cic. in Philippic.

Decemprimi & decemprimatus vide ſupra, Δεκάπρωτοι.

Decemprimi curiales l.2. C. Theod. de quæſt. leg.44.42. C. Th. de his quæ ſuper relat. l.39. C. Theod. de Epiſc. & cler. Goth. ad l.41. C. de liberal. cauſ.

Decemviri reipub. adminiſtrandæ, vt ait Liuius lib.1. primum creati ſunt, mortuo Romulo. Patres enim centum à Romulo creati, decem decuriis factis, ſinguliſque in ſingulas decurias creatis, qui ſummæ rerum præeſſent, conſociarunt. Decem imperitabant, vnus cum inſignibus imperii & lictorib. erat, quinq; dierum ſpacio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat. At Dionyſ. lib.2. ducentos patres fuiſſe ſcribit, & imperium decuriis factis, vni eodem modo commiſiſſe. Decemuiri Reip. adminiſtrandæ cauſa ſecundo creati ſunt, anno 302. Hac de cauſa inquilini, plebs de nimio conſulum imperio querebatur, qui ius non è certis legibus, ſed arbitrio ſuo dicerent. Petitis igitur è Græcia legibus, SCto, & plebiſcito confirmatum eſt, vt omnibus abrogatis magiſtratibus Decemuiri cum ſummo Imperio crearentur, qui decimo die ius populo ſinguli redderent, & eo die penes præfectum iuris faſces 12. eſſent, collegiis nouem ſinguli accenſi apparerent. Hæc Dionyſ. lib.10. & Liu. lib.3. Hi vero cum iniurioſe poſtea eorum vnumquenque tractarent, neque alios deinceps vellent ſufficere magiſtratus, vt ipſi & factio ſua occupatam Remp. perpetuo tenerent, SCto iuſſi ſunt magiſtratu ſe abdicare, & denuo creati ſunt Conſules. Liuius eod. lib. & Pompon. in l.2. §.13. ff. de orig. iur. At Decemuir litibus iudicandis ii erant, qui lites cauſaſque priuatas iudicabant, in quibus de iure controuerſia erat. Lucanus ad Piſonem:

Seu trepidos ad iura decem citat haſta virorum,
Et firmari iubet centeno iudice cauſa.

Sueton. in Auguſt. auctor fuit vt centumuiralem haſtam, quam quæſtura functi conſueuerant cogere, Decemuiri cogerent. Dio li.54. ſcribit, Decemuiros iis iudiciis quæ ad centū viros ſorte deferebantur, præfuiſſe: quin & eos ex 26. viris fuiſſe, ex quib. & erant Triumuiri capitales, & Triumuiri monetales, & Quatuoruiri viarum vrbis, de quibus etiam meminit Pompo. d. §.13. Et Duumuiri qui viarum curam extra vrbem habe-

habebant, & Quatuorniri, qui in Campaniam mittebantur. Erant & Decemuiri Sibyllini, qui ſacra multa Romæ faciebant, & Diti patri & Proſerpinæ in campo Martio ludis Terentinis. Sic etiam Cereri Græco ritu Decemuiri Sibyllini fuere, poſtea duodecim, poſtremo quindecim. Horatius.

Quindecim Dianæ preces virorum curet.

Harpocration in libro quo explicat voces Atticorum oratorum, Lacedemonios tradit ſolitos fuiſſe δεκαδαρχίαν, id eſt, decẽuiros in oppidis ac nationib.. á ſe ſubactis creare. Prat.

DECEMVIRI, Pomponius in l.neceſſarium.§.24.ff.de orig.iur. Et cum placuiſſet (inquit) leges quoq; ferri, latum eſt ad populũ, vt omnes magiſtratus ſe abdicarent: & decẽuiri conſtituti ſunt anno vno. Hi cum Magiſtratum prorogarent ſibi, & rem iniurioſe tractarent, neq; vellent deinceps ſufficere magiſtratus, vt ſibi & factio ſua perpetuo Rempublicam occupatam retinerent nimia atq; aſpera dominatione, eo Rempublicam perduxerunt, vt exercitus à Republica ſecederet. Old.

DECEMVIRI. Suſpicor viros illos decem, quos prætor vrbanus in conſilium diebus cognitionum adhibebat, DECEMVIROS STLITIBVS IVDI CANDIS appellatos fuiſſe. notat ex Sexto Pomp. & Valerio Probo Cuiacius 3.obſ.32. Nimirum ſub Auguſto decem, ſi Dioni credimus, ſenatores ſub. Antoninis & Alexandro, quinque Senatores & equites Romanos totidem. In conſilium (inquit Vlpianus in fragment.) adhibentur Romæ quinque ſenatores, & quinque equites Romani. Fuiſſe autem hos quinque ſenatores & equites quinque non aſſeſſores aut conſiliarios prætoris vrbani, ſed iudices, ex eodem Vlpiano eſt euidentiſſimum, qui ſic lib.2.ad legem Æliam Sentiam ſcribit. Illud in cauſis probandis meminiſſe iudices oportet, vt non ex luxuria, ſed ex defectu deſcendentes cauſas probent. c.16. de manum. vind. In hoc enim loco de iis quinque ſenatoribus & quinque Romanis equitibus, quos in conſilium adhibebat prætor, Vlpianum ſenſiſſe, tam ex eo conſtat, quod hic de cauſis probandis agatur, quæ probatio apud conſilium fieri ſolet, quam quod ad legem Æliam Sentiam hoc Vlpiani reſponſum pertineat, qua lege minor 20. annis, non niſi cauſa apud conſilium probata manumittere potuit. Idque mirum in modum, Antonini reſcripto quodam confirmatur, cuius hæc ſunt verba: Eorum qui apud conſilium manumittuntur, poſt cauſam à iudicibus probatam, & manumiſſionem ſecutam, non ſolet ſtatus in dubium reuocari, ſi dicantur falſa demonſtratione liberati. c.1. C. de vind. & apud conſ. ma. Eoque ſenſu conſilium accepiſſe viſus eſt etiam Valerius lib.2.c.5. ſic de Q. Metello ſcribens. Nam quid plus honoris tribui potuit conſuli, quam eſt datum teo Metello? qui cum cauſam repetũdarum diceret, tabulæq; eius ab accuſatore expoſtulatæ, & ad nomen inſpiciendum circa iudicium ferrentur, totum conſilium ab earum contemplatione oculos auertit, ne de ea re, quæ in his relata erat, videretur dubitaſſe. Non in tabulis, ſed in vita Q. Metelli argumenta ſincere adminiſtratæ prouinciæ legenda ſibi iudices crediderunt, indignum rati, integritatem tanti viri, exigua cera, & paucis literis perpendi. Hæc Valerius, conſilium expreſſe iudices interpretans, non aſſeſſores, non conſiliarios. Igitur oportet, inquit Vlpianus, iudices, h.e. quinque ſenatores, & quinque Romanos equites in cauſis iis, quas minor allegat, ad conſilium manumittere deſiderans, probandis meminiſſe, vt non ex luxuria, h.e. prodigalitate, ſed ex affectu deſcendentes cauſas probent, d.c.16. Et hæc, niſi fallor, veriſſima eſt huius loci ſententia. Igitur illi, per quos exercebat & præbebat conſilium prætor, quinque ſenatores & equites Romani, non aſſeſſores, non conſiliarii erant, ſed iudices. Et quia Decemuiri ſtlitibus iudicandis aliud nihil, quam 10. iudices, ſignificant, idcirco probabiliter etiam dici poſſe, & veriſimili coniectura liquidum videtur, illos 5. ſenatores, & 5. equites, Decemuiros olim ſtlitibus iudicandis appellatos fuiſſe. Idque eo etiam videri poteſt veriſimilius, quod Romæ 10. hi iudices & in prouinciis 20. recuperatores, certi fuerint & perpetui, non ex ſenatorio & equeſtri ordine ſortiti aut ſine ſorte arbitratũ prætoris Romæ, & in prouinciis, præſidis arbitrio ex conuẽtu mercatorum, vt quibuſdam perſuaſum eſt, ſingulis cognitionum diebus electi. Auctor eſt enim Vlpianus eum cui mandata eſt Iuriſdictio, conſilium exercere non poſſe, c.2. de off. eius cui mandata eſt iuriſdictio. Quibus verbis non prohibetur is, qui mandatam exercet Iuriſdictionem, viros aliquot prudentes in ſuum conſilium adhibere (id ſiquidem fieri ſolere ex Ciceronis Quinctiana eſt euidentiſſimum) ſed illos ipſos 20. certos recuperatores in prouinciis, & Romæ certos 5. ſenatores illos & equites quinque, quibus exercere aut præbere præſes & prætor conſilium ſolebant, is cui mandata eſt iuriſdictio conuocare prohibetur, & cum iis tanquam præſes, tanquam prætor, tribunal aſcendere. Hoc enim eſſe conſilium exercere docet Apuleius ſic in Apologetic.2. ſcribens. Teſtor te Claudi Maxime, voſque qui in conſilio eſtis, vos etiam qui tribunal mecum adſiſtitis. Et præter Apuleium docet idipſum etiam euidentiſſime Liuius de 10. legatis, de quorum ſententia L. Æmilius Paulus Imperator res Macedonicas componeret, differens lib.45. ad hunc modum. Ipſe (L. Paulum intelligit) vbi dies venit, quo adeſſe Amphipoli de nos principes ciuitatum iuſſerat, literaſque omnes, quæ vbique diſpoſitę eſſent, & pecuniam regiam conferri, cum 10. legatis circumfuſa omni multitudine Macedonum in tribunali conſedit. Aſſuetis regio imperio tamen nouum, formam terribilem, præbuit tribunal, ſummotior aditus, præco, accenſus, inſueta omnia oculis auribuſque quæ vel ſocios nedum hoſtes terrere poſſent. Silentio per pręconem facto, Paulus Latine quæ ſenatui, quæ ſibi ex conſilii ſententia viſa eſſent, pronuntiauit: ea Cn. Octauius prætor (nam & ipſe aderat) interpretata ſermone Græco referebat. Hæc Liuius. Et ſane decem illos vigintique viros quos in conſilio Prætores & Præſides habebant, certos fuiſſe teſtatur manifeſte Cicero ſic in Verrem actione quarta ſcribens. In conſilio habebat homines honeſtos è conuentu Syracuſano, qui ſacerdotis quoque in conſilio fuerant. Idem Cicero ſic etiam in eadem Verrina ſcribit. Illud negare poſſis, aut nunc negabis, te conſilio tuo dimiſſo viris primariis qui in conſilio C. ſacerdotis fuerant, tibi ſolebant eſſe remotis, de re iudicata iudicaſſe? teque eum quem C. ſacerdos adhibito conſilio cauſa cognita abſoluiſſet, eundem remoto conſilio, cauſa incognita condemnaſſe. Proinde 10. illos quos habebat in conſilio prætor, iudices dignitatis aliquod honoriſque nomen ſpeciale olim adeptos fuiſſe & appellari DECEMVIROS STLITIBVS iudicandis conſueuiſſe, omnino fit mihi veriſimile. Certe vel ob id etiam maxime, quod 20. illi quos in ſuum conſilium præſides adhibebant iudices, honoris gratia, RECVPERATORES PEREGRINI appellarentur, Auctore Theophilo. Et ſic quidem tales fuiſſe Romæ videntur decemuiri ſtlitibus iudicandis: quales in prouinciis erant Peregrini Recuperatores. Expoſui paucis quid de Decemuiris ſtlitibus iudicandis ſentiam: Sed ita expoſui, vt interim in hac re quemadmodum & in cæteris, quæ à nobis proferuntur rebus omnibus, ſuum cuique liberum & integrum iudicium relinquam. Ræuard. Protribunal. lib. ſing. c.18. Schard. Adde Cuiacium obſeru. lib.3.c.32. vbi hoc etiam annotat decemuiros litibus iudicandis datos etiam fuiſſe STLITIBVS IVDICANDIS olim nominatos, vt ex S. Pompeio & Valerio Probo liquet.

DECENAS vide l. vir mulieri, 64. ff. de donat. inter vir. & vxor.

DECENNIVM prolixum eſt tempus. Goth. ad Nou.100.c.1.§.1. ibi: in prolixo ſic tempore.

DECENNIVM confirmat reuocationem teſtamenti minus ſolemnem, vide Gothofr. ad l.27. ibi: decennium profluxerit. C. de teſtam.

DECEPTA falſa exiſtimatione. l.18. ff. de his qui not. infam.

DECEPTIS, non autem decipientibus, Iura ſubueniunt, c. cum vniuerſorum, extra de ret. permutat. vide paulo infra, Decipientibus.

DECEPTIONEM, circumuentionem, & aliud genus in contractu empt. & vendit. non intelligi oportet, pro fraudulento venditoris conſilio, quod vehementer damnatur, & ſi interueniat, reddit contractum bonæ fidei nullum, l. ex empto. §. is qui vinum. ff. de act. empt. l. ſi dolo. C. de reſcind. vend. Verum exaudiri debet deceptio, vt Oldendorpius ait, quæ reipſa contingit ex incuria contrahentium. Nam venditoris votum eſt pretio vendere plurimo, emptoris autem minimo emere, l. ſi voluntate. C. de contrahen. empt. Vide quæſo eum Claſſ.4. Actio. 1. vbi ſcite confutat fanaticorum voces calumniantium leges docere mendacium in Publ. deceptionem in venditione, dolum diſſimulare in compenſatione, rixas in iudiciis. Sp.

DECEPTVS non videtur minor, qui vſus eſt iure communi. l. fi. de in integr. reſtit.

DECERNERE eſt cognitionaliter ſtatuere, l.1. de conſt. pec. l. pen. de offic. prætor. l.1. quod quiſque iur.

DECERNERE prætor dicebatur, cum cauſa cognita citra negotii diffinitionem, autoritatem ſuam permittendo, iubendo, vetando, alioue modo interponebat, l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. proconſ. vt cum bonorum poſſeſſionem dabat, cauere poſſidereque iubebat, & in poſſeſſionem mittebat, aut reſtituebat in integrum. Hæc enim ſolo prætoris imperio expediebantur, eadem poteſtate magiſtratibus municipalibus denegata, l. ea quæ, ff. de municip. Cortaſ. Miſcell. lib.3.c.18. Sic

DECERNERE etiam principes dicebantur l.28. ff. de inoffic. teſtam. l.25. §. quod autem, ff. de hæred. petit. Quod princeps cognoſcens decreuit, l.1. ff. de conſtit. pec. § ſed & quod prin. Inſtit. de I.N.G. & C. Decretum eſt à principibus. l.1. ff. de bon. eorum. Briſſ.

DECERNERE actionem, id eſt, dare prætor dicitur, l.2. §. interdum, ff. de vulg. & pupil. l. pen. ff. de fideicomm. libert. l.46. §. 1. de admin. tut. l. pen. in fin. de acquir. hered. l.1. §. ait prætor. ff. de dolo. Briſſ.

DECERNERE quæſtionem, pro eo, quod nunc dicimus, ordinare, vt fiat informatio, & vt contra delinquentes procedatur.

DECERNERE curationem & tutelam. l.3. §. vlt. ff. de adm. & peric.

Decernere in l.5. C.de præd. & aliis reb.minor. eſt decretum interponere. (poſt.legator.

Decernere & cognoſcere ſubtiliter ſunt diuerſa.l 1.Cod.vt in

Decernere legis ſanctione, l.4.D.de cura.furioſ.

Decerpere eſt aliquid ex aliqua re detrahere, vt vuas ex vite, aut ex arbore. Hinc Decerpere pomum,l.45 ff.de vſuris,fructus,l.26 ff.de furtis. (Aquil.

Decerpere oliuam immaturam, l.ſi ſeruus.§.oliuam.ff.ad leg.

Decerni actio,auxilium,bonorum poſſeſſio,repetitio,alimenta.Briſſ.ex ff.& C.

Decessio pro deminutione & detractione, l.28. ff. ſi quis om. cau.teſt.l.178.§ 1.ff.de verb.ſign.vbi acceſſio & deceſſio contrarie referuntur,vt & apud Ciceronem lib.3.offic.his verbis, Eorum neque acceſſione vitam meliorem fieri,neque deceſſione peiorem.Briſſ.Sic Vlpianus.Hæreditas nomen iuris eſt, quod & acceſſionem & deceſſionem in ſe recipit. Dicimus enim Latine, hoc mihi decedit, quemadmodum è diuerſo, hoc mihi accedit, Brechæus l.pecuniæ verbum.,.hæreditas, de verb.& rer.ſignific.

Decessio damnum. Acceſſio lucrum. l.ſi quis putans.§ ſi quid poſt.ff.comm.diu.alb.

Decessor eſt cui è prouincia abeunti ſucceſſor mittebatur, vel qui magiſtratu in prouincia functus,de ea accedente ſucceſſore decedit, Vlp.l.4.§.recte. 3.de offic.proconſ.Recte autem & ordine faciet, ſi edictum deceſſori ſuo miſerit, ſignificetque qua die fines ſit ingreſſurus. Spieg.Spartia. in Peſcennio, Peſcennium mihi laudas. Adgnoſco. Nam & deceſſor tuus manu ſtrenuum vita grauem dixit.

Decessor in iure Canonico nuncupatur,qui prædeceſſoris locum obtinet: & qui huius erat locum ſortitus, Anteceſſor dicebatur.

Decessor adminiſtrationem deponere non debet, antequam ſucceſſor ad prouinciæ fines peruenerit,l.vnic.§.1. C.vt omn. iud.tam ciuil.quam crimin.

Decessvs nouiſſimi,pro obitu.l.34.ff.de vſu.& vſufruct.Briſſ.

Decessoris ſui ſententiam retractare nemo poteſt, l.1.C.ſententiam reſcindi non poſſe.

Decet proprie conueniens eſt, referturque tam ad animum, quam ad corpus atque extrema. Falluntur qui apud Iuriſcoſſ. hoc verbum pro oportere interpretantur. Nam magis quod officii ſit,quam neceſſitatem ſignat.Spieg.

Decet concernit honeſtatem, Clem. de priuilegiis & exceſſibus priuilegiatorum.c.1.

Decidere, paciſci & tranſigere ſignificat, l.44.de pact.l.46.de rei vindic. Sic decidere cum creditore eſt ſuper debito tranſigere. Scæuola in l.cum hereditas,de adminiſt.& peric.tutor. Cum pleriſque inquit creditoribus ita deciderunt. Eodem modo res tranſactione deciſa dicitur in l.23.Cod.de tranſact. Briſſ.Schard.

Decidere eſt litem conſenſu mutuo dirimere, quod tranſigere plerunque ICti vocant.Exempla refert Bud.ex Vlpia.tit.de furt.Old.Schard.

Decidere damnum,pro tranſigere de damno. Sic

Decidere damnum pro fure, eſt de furto paciſci. l.9.§.nunc videndum.de minor.l.7.de condict.furt. Vlpia.in l.46.§.hæc actio.3.de furt.Si quis eorum (ait Vlpianus iam d.§.3.) pro fure damnum deciderit,dici oportet ſolummodo actionem ſibi competentem amiſiſſe eum. Item, Si proponas communem ſeruum ſurreptum,& alium ex dominis pro fure damnum decidiſſe, qui non decidit,habebit furti actionem. Item apud Aphric.l.61.§.1.de furt.Hotom.Briſſ.

Decidere iureiurando. vide Briſſ.

Decidere verberib.l.2.in fin.de termin.moto.

Decidere verbum eſt vnum ex legib.12.tabul.vt Gothofr.ad l. 61.§.1.de furt.per l.7.de condict.furt. Cuiac.10.obſ.11.d.l.61. §.5 & l.46.§.5.de furt.l.13.C.eod.l.9.§.2.in fi.C.de minor.

Decidere dubitationem.l.13.in prin.C.arbitr.tutel.

Decidere cauſam,l.3.C.ſi non à compet.iud.iudicat.

Decidere, etiam corruere ſignificat.l.24.§.idem Seruius.ff.de damn.infect. Sic decidere ædes.l.7.§.vlt.ff.eod.l.2.§.vlt. ff.de pollicitat. Domus,& paries,l.18.§.ſabini,ff.de damn.infect. Inſula,l.36.ff.de vſufr. Amphora,l.5.§.vlt.ff.de his qui effud. Briſſon.

Decidere quoque arbores dicuntur,quæ cadunt,ſeu per ſe,ſeu vi ventorum confractæ,deiectæ, & euulſæ, l.8.quibus modis vſufr.amitt.l.24.§.Item apud ff.de damn.infect.Si olea per ſe deciderit.l.13.ff.quib.mod.vſufr.amitt.Decidere in foueas.l. 28.ff.ad leg.Aquil. In decidendis arborib.damnum datum,id eſt,ſuccidendis.l.6.D.de pig.act.Briſſ.

Decies, præciſa locutione,pro decies centena millia, Papin in l.77.§.2.ff.de cond.& demonſt. Cum vxori mandatum eſſet, vt moriens filiæ communi decies reſtitueret. Plut.in Anton. [Greek text] Atque hoc iam inde ab vltima antiquitate. Credo quod tum ea pecunia videbatur ingens,cum minor erat nummi copia. Hinc Iuuenalis:

------- *Ritu decies centena dabuntur*
Antiquo:------

pro immenſa dote.Prat.

Decies centena millia nummon, dos olim maxima.l.7.in fi.de vſur Martial.centena decies, quæ tibi dedit dotis.Iuuenal.Et ritu decies centena dabuntur antiquo. Gothofr. ad l.11. §.11. ibi:centum libras auri.C.ſolut.matrim.

Decima, ſeu decuma,ſecundum Hoſtienſem in ſumma de decimis, §.1. Decima eſt omnium bonorum mobilium licite quæſitorum pars decima. Et hæc diuina conſtitutione debita, Deoque danda eſt, vt colligitur c.1 c. Parochianos. c.non eſt.c.tua nobis. §.verum, & c.cum non ut ab homine.ext.de deci.primit.& obla. Eſt itaque attenta vocabuli deriuatione, decima pars, decima, non vigeſima, ſiue ſoluantur decem,ſiue duodecim,ſiue etiam viginti, ſiquidem omnia ſecundum communem vſum loquendi appellantur decimæ, vt latius probant vtriuſque iuris interpretes in lecturis & reſponſis. Varia autem apud veteres decimarum genera fuerunt. Nam apud Babylonios omnium quæ inferebantur decimæ ſoluendæ erant, vt auctor Ariſtot.lib.2.œcono. Thao Ægyptiorum rex, decimam conſilio Glabriæ Athenienſis exegit. Scribit Appianus decimam partem fructuum Reipublicæ ſolitam pendi, pro vectigali eorum agrorum, qui deſerti ad culturam redigerentur. Siculi Romanis decimam frumenti ſoluebant. Ab his qui metalla effodiebant decima exigebatur, l.cuncti. C.de metallariis. Decimam veteres Diis vouebant l.2.ff.de pollicit. Fuit decima Herculanea. Alterius decimæ meminit Suetonius Tranquillus in Caligula. Sunt alia pleraque decimarum genera:De quibus alibi dicetur.Cæterum ſecundum Hoſtienſem in ſumma,decimarum tres ſunt ſpecies, ſcilicet quædam perſonales, quæ debentur ex opere perſonali: vt ex artificio,ſcientia, militia, negociatione,&c.quædam prædiales,quæ proueniunt ex prædiis,vt vinum,bladum,fructus arborum,&c. Tales enim dandæ ſunt illi Eccleſiæ in cuius parochia ſita ſunt prædia.cap.De deci ad Apoſtolicæ.Etiam decimas prædiales tenentur ſoluere Iudæi. c. De terris, eod.tit. Item debent ſolui de diuerſis ſeminibus vnius agri, non tantum de vno,ſi fuerint ſucceſſiue ſeminata.c.ex parte Canonicorum, eod.tit. Etiam Ciſtercienſes & alii, qui nullo gaudent priuilegio, dare tenentur decimas de terris de nouo acquiſitis licet eas propriis manibus excolant. c.Nuper.eod.tit. Quædam ſunt decimæ mixtæ ſecundum Hoſtien.ibidem. Et poſſunt dici hæ de quibus dubitatur, vtrum ſint prædiales vel perſonales, vt de agnis & fœtibus aliorum animalium, quæ ſunt in paſcuis & gregatim paſcuntur.Old. At Vlpianus in his verbis ſi decimam quis bonorum vouit,l.2. ff de pollicit. Etſi aliter exponant interpretes, tamen ad decimam bonorum partem,quæ olim votiuo epulo in Herculis honorem impendebatur, videtur reſpexiſſe. Hinc Plutarch. [Greek text] Plinius dixit Pollucere patrimonium Herculi,pro decimare. Apud Tranquillum in hoc loco. Scenicis ludis,inter plebem & equitem cauſam diſcordiarum ferens decimas maturius dabat, vt equeſtria ab infimo quoque occuparentur. Decimas credit eſſe Turnebus miſſilia & teſſeras quas ſpargebat ludis Scenicis: atque ita velut quandam decimam pop.Rom. dabat, vt olim Herculi & aliis diis. At Decumæ Imperatorum,ſunt decimæ imperatæ pecuniæ.Prat.

Decimam bonorum vouere.l.2. §.vlt.ff.de pollicit. Decimam vir & vxor inter ſe capiunt Vlp.tit.16 Regul.

Decimari,l.2.de veteranis.in C.Theod.Briſſ.

De Decimis apud Chriſtianos receptis.Vide 16.q.1.c.de decimis.cap.decimas, de conſecrat.diſt 5.c.quadrageſima. in fin. 3.Deci.30.3. Sext.13.3. Clem.8.3.extr.8.3. Dua.de ſacris.vide Rebuff.in tract.de decimis.Goth.ad l.2.§.2.prin.ff.de pollicit.

Decimæ à quo,cui,qua ex cauſa, præſtentur,item qua actione vindicentur,vide Goth.ad iam d.§ 2.

De Decimariis ſublatis eſt tit.58.lib.8.C.

Decipere genericum eſt.Nam decipit,qui imponit.qui fallit, qui defraudat, qui verba dat,qui in errorem inducit. vide l.1. §.1.de dol.Old.Prat Schard.

Decipere contrahentibus non licet. l.51. C.de epiſc.& cleric.l. 29.C.de pact.

Decipientibvs iura non ſubueniunt, ſed deceptis,l.2. C.ſi minor.ſe maior.dixer.l.2.§.3.ad SCtum Velleian.

Decisa cauſa.l.3.C.ſententiam reſcindi non poſſe

Decisio pro pactione ſeu tranſactione,l.7.de cond.furt.l.13.C. de furt.l.7.14.19. Cod.de tranſact. in eo ſignificatu ſumitur, à Paulo in l.ſi hæres. ad leg.Falcid.ſi hæres, inquit, cum creditoribus deciderit, ne ſolidum ſolueret, & ob eam deciſionem factum ſit,vt aliquid retineret. Pro lege quoque Imperatoris accipitur l.veteris. C.de contrah.& commit.ſtip. & de emen. Iuſtin.C.in prin.ſuper verbo,deciſiones.& §.vnde quæſitum, Inſtit.de nupt. Verum ea Imperatoris lex intelligitur, qua partium altercationes diremptæ ſunt. Pragmatica vero ſanctio licet vulgo dicatur, quam Princeps extra corpus Iuris

ciuilis

ciuilis promulgarit, verius tamen priuilegium vocatur, non quod priuatis hominibus, ſed vel corpori alicuius vniuerſitatis, vel ei qui officio bene functus eſt, confertur, h.e. quæ ob cauſam publicam aut communem negotiorum functionem, in ſpeciale quoddam priuilegium impertitur. Old. Prat.

DECISIO cauſæ. vide l.1.circ.princ.C.ſi per vim vel alio modo.

DECISIO vetus l.6.C.de neceſſar.ſeru.hæredib.inſtituend.

DECISVM ſemel ab eodem iudice, vel ſucceſſore, retractari non debet. l.9.C.de ſentent.& interlocut.omn.iud. Eodem modo deciſum per rem iudicatam, iuſiurandum, vel confeſſionem in iure factam non retractatur. l.56.de re iudicat.

DECLARANS non dicitur nouum ius edere, ſed antiquum declarare. c.2. de decimis. in 6.

DECLARARE ad facta frequentius quam ad dicta pertinere, Valla demonſtrat lib.1. Noſtri docent, eum qui vel addit, vel diminuit quippiam, non declarare, ſed potius noui quid facere. Oldend.

DECLARARE iudicem. l.vlt.ff.quis & à quo appell.

DECLARARE communi conſenſu. l.7.§.vlt.ff.de pactis.

DECLARARE rationem voluntatis. l.4.C.de vſur.pupillar.

DECLARARE ſucceſſorem ſuum oblatis precibus. l.19.circ.fin. C.de teſtam.

DECLARARI per ſententiam ſeruitus. l.8.§.ſed ſi.ff.ſi.ſeruit. vind. Declarari terminos per menſorem. l.8.ff.fin.regund.

DECLARATVR, conſtitutionibus, edicto, reſcripto, reſcriptis. Briſſ. ex ff.& C.

DECLAVARE, eſt clauas amputare. Nam clauas & clauulas in hac ſignificatione poſuerunt, Palladius, Claua feri commodius eſt, quæ ſit manubrii craſſitudine, longitudine cubitali. Varro, vt ſit de tenero ramo ex vtraq. parte æqualiter præciſum, quas alii clauolas, alii taleas appellant, vt annotauit Turnebus aduerſariorum lib.53.c 19.

DECLINARE pro eo quod eſt euitare, vſurpatur eleganter Ciceroni in officiis. Declinetq; ea quæ ei nocitura videantur. Itaq; quoties aliquem diſcrimine quam minimo à periculo abfuiſſe ſignificabimus, corpore declinatum malum dicemus. Ex Eraſmi Chiliadibus. Spieg.

DECLINARE ſententiam eſt paulatim illam infirmare, & ideo niſi ſententia declinetur, rebus iudicatis ſtabitur. Spieg. Prat.

DECLINARE in contrarias ſentẽtias. l.22.§.ſed cum.3.C.de furt.

DECLINARE examen ordinariæ ſedis poſt litem conteſtatam nemo poteſt. l.4.C.de iuriſd.

DECLINARE exceptiones. l.8. de reſtit. mil.& l.8. C. quib. non obiic.long.tempor.præſcript.

DECLINARE municipalia, l.2.C.qui numero liberor.ſe excuſ.

DECLINARE ſocios. l.1.fin.C.vbi quis decurial.vel cohortal.

DECLINATORIA fori initio opponenda eſt. l. vlt. C. de except. Gothofr. ad l.33.de iudic.

DECLINATORIAM fori habens, conueniri non poteſt. l.28.§.4. ff.ex quib.cauſ.maior.

DECOCTORES χρεωκόποι dicuntur, qui debitam pecuniam cum ſoluendo non ſint, auferunt. Imp. l.40. ff.de decurion. lib.10. Cod. Quilibet principalium vel decurionum, ſi vel decoctor pecuniæ publicę, vel fraudulentus in aſcriptionibus, &c. Hotom. Græci ſic definiunt, ὁ χρεωςῶν τινὶ ἢ διά τινος μηχανῆς ἀποσκευάσας ἐκκοπῆναι τὸ χρέος, ἢ μὴ καταδικασθῆναι τῷ δεῖν ... Prat.

DECOCTORES, teſte Budæo, dicti ſunt id genus ferme hominum qui Aſoti dicuntur verbo Græco, id eſt, luxu & ganeæ ſtudio perditi, & Latine nequam, verbo ſignificantiſſimo, eorumque vitium Aſotia & nequitia, quam Gellius luxum & propinationem interpretatur. His olim Romæ certus locus in ſpectaculis aſſignatus erat, vt inſignes omnibus eſſent, etiamſi infortunio aliquo, non nequitia decoxiſſent: Accipiuntur & pro his qui depeculantur pecuniam publicam. l. quilibet. C.de decur.lib.10. Spieg.

DECOCTORES vide l.2.C.de fund.rei priuat.

DECOLLARE, pro auferre caput, interpretes noſtri vſurpant non abſque exemplo. Nam Sueton. in Caligula, Miles inquit decollandi artifex, quibuſcunque è cuſtodia capita amputabit: Hoc ideo monui, quod eruditi quidam ab ea ſignificatione abhorrentes, pro collo deponere ſolum vſurpandum exiſtimant. Spieg.

DECOLLATIO apud Paulum lib.5. Sententiarum tit.17. Diomedes libr.1. decolio apud veteres decipio ſignificaſſe ait: Quod Plauti & Lucilii teſtimonio confirmat. At aliter inueniri apud Feneſtellam lib. Epitom. 2. Quemadmodum Cæſar à piratis captus ſit, vtque eos poſtea ceperit & decollauerit. Veteres autem ſecuri cęſos dicebant. Inuenitur & hoc verbum apud Tranquill. Et apud Senec. lib.4. controuerſiar. Et D. Auguſt. de verbis domini ſerm.45. Quid tibi fecit Eccleſia, vt eam velis quodammodo decollare, tollere omnis Eccleſiæ caput? Briſſ.

DECOLOR is dicitur, ex cuius ore color defluxit, & exanguis relictus eſt, atq; idcirco pro deformi capitur & nigro. Diſcolor autem non modo pro vario ſumitur, ſed ſi quid eundem colorem velut radios quoſdam diffundit. Concolorem eiuſdem eſſe coloris nemo ignorat. Verſicolorem vero, vt autem ſæpe dicimus, quod è diuerſis partibus ſpectanti, non eundem offert coloris leporem. Hæc ex Thyleſ. quod & diligenter colorum materiam tractauerit, & eiuſmodi voces, apud ipſos quoque Iurecoſſ. recurrant. Alciatus Vallæ ſententiam refellens ſcribit, ex origine vocabuli eam rem eſſe verſicolorem, cuius color in alium verſus ſit, & non quæ variorum colorum ſit. Spieg.

DECOLORARI, pro infamia notari, per tranſlationem in l.eum qui probabilem. C.de epiſc.& cler. Spieg. Prat.

DECOQVERE, bona ſua turpiter conſumere, effundere & abligurire ſignificat. l.12.C.de ſuſcept.præp.& ar.lib.10. Vnde decoctor pecuniæ publicæ. l.40. C. de decur. lib.10.& l.2.in fin. C.de fundo rei priuatæ, lib.11. Briſſ.

DECOQVERE eſt vorato patrimonio creditoribus fidem fallere, aut certe fidem ſuam per inopiam non liberare. vide Bud. in Annotat. ad l.ſi hominem. §.quoties. ff.depoſiti, & Alc. in l.ſi aliquid. C.de ſuſcep.præpoſ.& arcar.lib.10. Spieg.

DECORA vitæ, l.vnic.C.de emendat.propinquor.

DECORA facies ciuitatis. l.6.C.de operib.public.

DECORARI pro ornari: ſic decorari illuſtri dignitate. l.32.§.5. C.de appell. Sic poteſtate ac dignitate decorati viri in l.16.in in prin.C.de teſtam.& l.vnic.C.de SCto Claudian.tollen.

DECORATA marmoribus Baſilica l.21.C.de operib.publicis.

Ex DECORATIS infames conſtituti, vid. l.35.circ.med.C.de loc.

DECRESCENDI ius quid vocent Dd. vide Ius decreſcendi.

DECRESCENS heredi contumaci, heredibus non contumacibus adcreſcit. Goth. ad Nou.1.c.1.§.1.verb.accreſcere illis.

DECRESCERE peculium, pro diminui. l.peculium. ff.de pecul.

DECRESCERE & adcreſcere aduerſantur. l.4.ſi pars hered.

DECRETA ſunt ſententiæ prolatæ in cognitionibus cauſarum, Gothof. ad l.81.in prin.ff.ad SCtum Trebell. Sic

DECRETA principum, ſunt eorum principum ſententiæ prolatæ in cognition. de quibus poſtea (ſi quid dubii in iis accidiſſet) principes interrogabantur, l.97.de leg.3.l.vlt.de iur.fiſci Gothofr. ad l.81.

DECRETA principum (ait Hot.) dicuntur, quæ princeps cauſa cũ conſilio cognita, ac parte vtraque audita, pronunciauit, vt in l.3.ff.de iis quæ in teſt.del.

DECRETA priuata Cæſaris dicuntur, quæ non publico decreto vt inter exempla referantur, ſed priuati iuris cauſa ſtatuta eſſe videntur. vide Alex. ab Alexan.c.23.lib.6. Spieg.

DECRETA ſenatus à conſultis ſic diſtinguuntur, ſecundum aliquos, quod decretum dicant, Particulam quandã eſſe SCti, vt cum prouincia alicui decernitur, tanquam decreta ſint ſpecialia, conſulta generalia. Et ita quidem ex Ælio Gallo diſtinguit Feſtus, quem refert Conna. lib.1.c.14.n.5.

DECRETA ſenatus non aliter valent, quam ſi ea ipſe Princeps rata habuerit, Manut lib. de ſenatu. c. de SCto, quæſt.5. Gothofr. ad Nou.62.in princ.

DECRETA patrum pro SCtis in l.17. ad municipal. l.16. C.de adult.& apud Tacitum perſæpe.

DECRETA conſulum vel præſidum. l.3.ff.de minor.

DECRETA principalia. l.4.C.de præſcript.30.vel.40.annor.

DECRETA perennitatis. l.3.C.de offic.militar.iud.

DECRETA perperam l.3.C.de ſent.ex breuic.recitand.

DECRETA ambitioſa. l.3.de offic.proconſ. l.vlt.de decret.decurion.lib.10.l.3.de minor.l.4.de decret.ab ord. Briſſ.

DECRETALIS bonorum poſſeſſio, quæ facti eſt, & extraordinaria vulgo vocatur, ideo dicta eſt, quod potiſſimum à decreto pendeat, ſuamq; ſubſtantiam accipiat, id monuit, & quidem notabiliter, Alciatus, enarrans l.deleta. de verb.ſign. Spieg.

DECRETALIS bonorum poſſeſſio an repudiari poſſit, vide l.1.§. 7.ff.de ſucceſſor.edict.

DECRETALIS epiſtola eſt conſtitutio Pontificis ad alicuius conſultationem promulgata, vt dicit rubr. de conſt.num.31.

DECRETALIS epiſtola aut eſt ſpecialis, videlicet quæ dirigitur ad vnam prouinciam. cap.quod ſcripſi.35.quæſt.3. vel vnam perſonam. cap.periſti.7.q.1. & hæc non contrahitur ad conſequentiam: aut eſt generalis, quæ omnibus dirigitur. c.omnia. & c.ſeq.25.q.1. & hæc quia diffinit, ad conſequentiam trahitur. c.hæc conſona.25.q.1.

DECRETI vim habet conceſſio principii ſpecialis, l.2.C.quando decreto opus non eſt.

DECRETI recitatio, l.2.C.ſi aduerſus donationem.

DECRETI interpoſitio, l.22.poſt prin.C.de admin.tut.vel cur.

DECRETI defectus tacito ſuppletur conſenſu, Goth. ad l.3.verb. ſilentio. C.ſi maior factus alienat.fact.&c.

Ex DECRETO primo poſſidere, id eſt, rei ſeruandæ cauſa tenere. l.8.C.de bon.autorit.iud.poſſid.

DECRETO ſeparatio impetratur, l.1.ff.de ſeparat. Bonorum poſſeſſio quædam decreto petitur, l.2.§.ſi quis ex liberis. ff.ad Senatuſconſultum Tertyll. Quæ & inde decretalis appellatur, l.1.§.decretalis. ff.de ſucc.ed. l.2.§.dies, cum ſeq. ff.quis ordo in b opoſſ. Briſſ.

DECRETO quoque Prætor in poſſeſſionem mittit, l.3 ne vis fiat

ei qui in bon.poſſ. Et hoc primum decretum ab interpretibus appellatur. Nam eſt & ſecundum decretum, quo prætor eum, qui miſſus eſt, poſſidere iubet, & dominium capere per longum tempus permittit, l.15.§.Iulianus.ff.de damn.infect. vide paulo poſt. Briſſ.

Decreto etiam prætoris actor periculo tutoris conſtituitur, l. 24. ff.de adminiſt.tut. Iudicis quoque decretis res temperatur, quoties æquitatem deſiderat naturalis ratio vel aliqua iuris dubitatio moratur. l.86.in fine ff.de diuerſ.reg.iur.l.84. de acquir.hæred. Briſſ.

Decretorii dies ſunt, de quibus hæc lib.3. Firmicus: Sane extra cæteros climateras etiam ſeptenni anni & nouenni, per omne vitæ tempus multiplicata ratione currentes, naturali quadam & latenti ratione variis hominem periculorum diſcriminibus ſemper afficiunt, vnde 63. Annus, quia vtriuſque numeri ſummam pariter excipit, Andiodas appellatus eſt. nouies enim ſeptem anni 63. conficiunt: & rurſus ſepties nouem ſimili modo 63. annos efficiunt. Quia itaque vtriuſque numeri curſus in hoc anni æquata ratione ſpatio concurrit, grande ſemper periculi diſcrimen imponit. Si enim ſeptenni & nouenni anni qui hebdomatici à Græcis & enneatici adpellantur, grandia pericula hominibus ſemper indicunt, quid facient 63. Anni, qui vtriuſque numeri multiplicatam & inuicem ſibi obligatam efficiunt ſummam? Hac ex cauſſa ab Ægyptiis Androdas dictus eſt, quod omnem viri ſubſtantiam frangat ac debilitet, Ioan. Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Apollin. ad Lampridium lib.8.

Decretorum ſuffragia, l. 4 C.de accuſ.& inſcript.

Decretum apud Iuriſconſultos eſt deliberatio iudicis cum cauſæ cognitione, ad mixtum imperium pertinens, l.nequicquam.§.vbi de offic.proconſ.& eſt id quod placitum alias Latine dicitur, Græce δόγμα καὶ ψήφισμα καὶ κρίσιν dicitur, autor Budæus At proprie & ſpecialius dicitur, quum iudices autoritatem ſuam interponunt & maxime in iuriſdictione voluntaria, vt in alienatione bonorum minoris, in tranſactione alimentorum, & in bonorum poſſeſſione. Albucius pro Alciato. Quomodo vero à lege diſtet, infra patebit in dictione Lex. Spieg. Prat.

Decretum (ait Briſſ.) dicitur, quod cauſa cognita ſtatuitur, l.1. de offic.aſſeſſ.l.9.§.vbi decretum, de offic.proconſ.l.3. de minor.l.1.§.hæc verba, quod quiſque iur.l.7. in fin.de pact.l.2.& 3.de confir.tut. Itaque decretum pro tribunali tantum non etiam de plano interponi poteſt.l.7. in fin.de confir.tut.l.3.§.ſi cauſa, ff.de bonor.poſſeſſ.

Decretum autem & generis olim & ſpeciei nomen fuit. Quicquid enim pronunciat ius dicens Prætor, genere quodam decretum appellatur Eoque ſenſu tunc decreta eſſe accipienda, cum à prætore decreta Latine iubentur interponi, alio loco docuimus. Tertull. in lib. de habitu mulieb. Qua conſtantia, inquit, tribunal illud aſcendimus, decreturi aduerſus eos quorum munera appetimus? Seneca in Medea:

Ch. vox conſtituto ſera decreto venit.
Me. Qui ſtatuit aliquid parte inaudita altera,
Æquum licet ſtatuerit, haud æquus fuit.

Erat etiam decretum nomen ſpeciei cum videlicet edita de plano, aut die poſtulationum controuerſia in diem cognitionum hac intentione differtur, vt ea cum conſilio examinata, certam accipiat, iuſtamq; definitionem. Ea nimirum ratione qua principum ſententiæ, quæ in cauſarum cognitionibus de conſilio conſularium virorum proferebantur, appellari decreta ſolent. Id quod hæc epigraphe manifeſtum facit, Paulus imperialium ſententiarum in cognitionibus prolatarum ſiue decretorum, ex libris ſex. lib.1.c.vlt.de iur.patr.c.41.fam.erciſ. c.vlt.de hered. inſtit. Idque illud eſſe omnino videtur, quod hic Aſconius ſcribit in Verrinam ſecundam. Sunt autem inſtituta prætorum in decretis interponendis diiudicandiſq; cauſis. Et hoc ſenſu decretum prætoris, præſidis aut proconſulis accepiſſe viſus eſt etiam his verbis Vlp. vbi decretum neceſſarium eſt, per libellum id expedire proconſul non poteſt, quæ enim cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum non expediuntur. c.9.§.1.de offic.proconſ.c.71.de reg.iur. Haud dubie per decretum exactam ſedulamque cauſæ apud prætorem adhibito conſilio diſquiſitionem intelligens, & cauſę cognitionem ad prætoris tribunal referens. Quid enim aliud eſt, quod ſic ab eodem Vlp. inuenimus alio loco ſcriptum? Si cauſa, inquit, cognita bon.poſſ. detur, alibi non dabitur, quam pro tribun. quia neque decretum de plano interponi, neque cauſa cognita bonor. poſſ. alibi quam pro tribunali dari poteſt c.2. §.de bon.poſſ. Rænard. pro trib. lib. ſing. c.8.

Decretum à ſententia diffinitiua differt, quia hæc continet condemnationem vel abſolutionem, l.1.de re iudic.l.pręſens. C.de ſent.& interloc.2. ſententia ſine litis conteſtatione ferri non poteſt. t.t. vt lite non conteſt. ſecus in decreto gl. in l.ſancimus, ibi: per contumaciam. C.ad SCtum Treb.3. ſententia in abſentem ferri nequit, l.de vno, de re iud. ſecus in decreto, l. recuſare in pr.ff.ad Treb. Prat.

Decretum ſiue edictum primum in contumacem ſolet expediri, vt is tædio ductus, ſui copiam in iudicio tandem faciat, ius ipſius contumacis non perimens, l.3. in fin.de acquir.poſſeſſ. Prateius.

Decretum ſecundum conſtituit eum bon.poſſeſſorem, quæ ex primo decreto detinebat, incolumi hactenus contumacis iure. vide c.1.ext.de eo qui mitt.in poſſeſſ. Bart. tract. materiam primi & ſecundi decreti in l.ſi finita. §.Iulian. ff. de damn.infect. Sp. De edicto primo ac ſecundo vide Goth. ad l.15.§.16.de damn.infect.

Decretum magiſtratus non ideo habet authoritatem, quod magiſtratus dixerit. ſed quod ſecundum ius & rationem decreuerit. l.pen.ff.de iuſtit.& iur. Spieg. Prat.

Decretum prætoris exaudiri non poſſe apud Vlp. in l.1. de poſtul. Spieg.

Decretum ordinis l.30.ff.de neg.geſt.l.6.§.1.ff.quod cuiuſque vniuerſitat. t.t. de decre. ab ord. facien. l.2. C.de ſeru.Reipubl. manumit.l.2.C.ſi quis ignorans rem minoris eſſe.

Decretum annale. l.44.§.4.C.de epiſc.& cler.

Decretum Pontificum l.8.ff.de religioſ.

Decretum præſidis, l.16.ff.de excuſat.l.2.C.de cur.fur.

Decretum principale, l.8.ff.de officio adſeſſorum.

Decretum ciuitatis. l.36.ff.ad municip.

Decretum decurionum. l 3. C.qui pet.tut. rubr.de decretis decurionum.

Decretum ordinis. l.30.ff.de neg.geſt.l.2.C.de ſeruo Reip. Briſ.

Decretum legitimum. l. 3. ſi maior factus alienationem factam, &c. Decretum præſidiale l.12. C.de præd.& aliis reb. minor. & l.2. C.quando decreto opus non eſt. Decretum arbitri. l.6. C.de reb.cred. Decretum annotationis. l.1. C.de precib.imp.offer.

Decretum, authoritas pręſidis. l.3. C.de præd.& aliis rebus minor. Decretum autore prætore vel præſide prouinciæ. l.1. Cod. Decretum ſententia. l.1. C.ſenten.reſcind.non poſſe.

De crimine docere. l.2. C.ſi ex falſis inſtrument.

D.c.s. De conſilii ſententia. Auctor Val. Probus, apud quem tamen conſulis mendoſe legitur pro conſilii. Cicero Verrina 7. cum conſilio cauſam Mamertinorum cognoſcit, & de conſilii ſententia Mamertinis ſe frumentum non imperare pronuntiat. Harum autem ignoratio notarum errorem apud Vlpianum pepetit in l.vnic.ff.de off.conſul. vbi ſic legitur: cum ipſe ſit, qui ex ſenatuſconſulto conſilii cauſam examinat, pro ex ſententia conſilii. Hot.

Decubatio ſecundus nuptiarum dies legitimus eſt, quod deducebatur ſponſus in domum ſoceri, vide Gothofr. ad rub. C. de ſponſal.

Decubuerit: id eſt, lecto iacuerit. l.2.§.ſi per valetudinem. ff.ſi quis cau.

Decumana Pyta, 12. Columel. 12. Decumana porta in caſtris præcipua, Cæſar. 3. de bello Gallic. Decumanus accipenſer, Cicero 2. de fin. Decumanus fluctus maximus dicitur. Gothof. ad l.litus eſt 96. in pr.de verb.ſign.

Decumani agri dicuntur, ex quorum fructibus pars decima pop.Rom. ſolueretur, vt idem ipſe Cicero in eod. loco paulo inferius teſtatur his verbis. L. Octauio & C. Cottæ conſulibus ſenatus permiſit vt vini & olei decumas & frugum minutarum, quas ante te quæſtores in Sicilia vendere conſueſſent, Romæ venderent, legemque his rebus quam ipſis videretur, edicerent, &c. Decumas decimam partem intelligit, &c. Brechæus l.inter publica. ff. de verb.& rer.ſign.

Decumanus limes, qui fit ab ortu ſolis ad occaſum Feſt. lib.4. Aggenus Vrbic. lib.de limitib.agro.& Hygen. Prat.

Decumanus dicitur ager ex cuius fructibus pars decima ſoluitur. Brechæus.

Decumbere & valetudine impediri & mori ſignificat. Prioris eſt exemplum in l.2. ſi quis caut. poſterioris in 2. Tuſc.

Decuriæ tribus & ciuitas pro loco, iure, & hominibus ponuntur, teſte Connano lib.1.c.2.num.6.

Decuriales leges ſeruandæ ſunt. l.2. C.de decurial. vrb.Rom.

Decuriales vrbis Romæ. C.lib.11.tit.13.

Decuriarum vrbis Romæ iudices erant, qui à Caſſ. rectores appellantur. Goth. ad l.1 C.de decur.vrb.Rom.

Decurio. Decurionum alii vrbani, alii municipales erant. vrbani præerant turmæ quæ conſtabat ex duobus & 30. equitibus. Qua ſignificatione in tit.de hæreditate decurionum, lib. 6. C.ſumi prorſus arbitror vna cum Hegendorphino in exegeſi. Municipales erant qui Romæ ſenatores, vt ſcribit Valla lib.elegant.6.cap.32. Nam qui in ſenatu & conſiliis Reipubl. municipales eſſe poterant, decuriones erant. De horum autem officio ac dignitate extat tit. in Pandect. Ad municipalem.& lib.1. Cod. alius De magiſtratib. municipalib. Meminit autem de huiuſmodi decurionib. Cicero pro Sextio, qua de cauſa & tum conuentus ille Capuæ huic P. Sextio apud me maximas gratias egit, & hoc tempore beneficium, fidemque hominis teſtimonio declarant, periculum deprecantur ſuo decreto. Recita (quæſo) P. Sexti, quid decuriones Capuæ

egerint?

egerint? Decuriones quoque in titulo de ſilen. & decur. eorum lib.12.C.dicuntur,primarii Cæſarum, hoc eſt, principum conſiliarii. vt Hegendorphinus poſt Alciatum annotat in exegeſi ſua titulorum C.Anch.

Decvriones generaliter appellari cœperunt, principes ſeu capita cuiuslibet ordinis. Et ordo ipſe Decuria vocabatur, vt Decuria iudicum,Decuria ſcribarum, Decuria cubiculariorum,inde Decurionatus.Old.

Decvriones quidam dictos aiunt ex eo,quod initio cum Coloniæ deducerentur, decima pars eorum qui deducerentur, conſilii publici gratia conſcribi ſolita ſit. l.Pupillus 239. §. decuriones.ff.de verb.ſignif.& de his eſt tit.de decur. & eorum filiis in Dig.Io.Bell.Etymol. Decurionatus autem non fuit Magiſtratus principis ſed municipalis, quare nec militiis annumerari poterat,vt ait Connan.lib.4.c.15.nū.1.vide de his & ſupra in verbo βουλευταί.

Decvriones in municipiis & coloniis conſilio publico præerant,& ſuæ curiæ quaſi ſenatores erant.l.32. C.de decur.l.10.eaque de cauſa & ſportulas accipiebant, l.6.§.1.ff.de decur.magnis verò oneribus ſubiiciebantur. Briſſ.lib.4.ſelect. antiq. (leg.Viſell.

Decvrionatvs l.4.C.ſi pendent.appellat. mors l.vnic. C.ad

Decvrionatvs munera, l.1.C.de filiisfamil.& paſſim.

Decvrionvm decretum,l.1.C.de decret.decur.l.5. C.de profeſſ.& medic.Decurionum filij l.2,l.qui milita.poſſ.vel non. Decurionum liberi.l.2.§.2.cum §§.ſeqq. ff.de decur. Decurionum ordo.l.1.C.de iur.aureor.annulor.

Ex Decvrionvm ordine,ſicut Romæ ex ſenatorum,magiſtratus creabantur.Paulus l.7.§.2.de decur. is qui non ſit decurio, Duumviratu vel aliis honoribus fungi non poteſt: quia decurionum honoribus plebeii fungi prohibentur.Vlp.in l.2.§.1.ff.eo.& quidem quantùm pertinet,ne fuſtibus caſtigetur,non nocet plebeio patre eſſe natum, ſi poſtea honor decurionis patri eorum acceſſerit.Hotom.

Decvrrere ad actionem,ad Iuſiurandum,in vnam ſententiam. Briſſ.ex ff.

Decvrsorivm eſt quod vulgo torneamētum dicitur.Schard.

Decvs publicum l.6.C.de ædific.priuat.

Decvssate id eſt ornate,vnde dicitur; decuſſate loquitur, id eſt,ornate.

Decvssis,denarius vocabatur.Ex quo (ait Budæus) intelligere demus denarium fuiſſe argenteum & denis aſſibus valuiſſe.Quod etiam ex Vitruuio lib.3.c.1. videre eſt. Noſtri autem,inquit, primo decem fecerunt antiquum numero & denario denos æreos aſſes conſtituerunt: & ea re compoſitio numini ad hodiernum diem denarii nomen retinet,&c.Brechæus.l.etiam numinos.ff.de rer.& verb.ſignif.

Dedecoratio ſacerdotii.l.34.§.4. circa finem. C. de epiſcopal.audient.

Dedecvs,ignominia quæ ex turpiter geſtis naſcitur, Vlp.in l. eadem cauſſa.Qui ita alligati ſunt vt ſine dedecore non poſſint in publicum apparere. Spieg.

Dedecvs publicum,accipe infamiam publicam, rémve omnibus modis infamem & pernicioſam.Spieg.

Dedecvs: quando aliquid fieri dicatur cum dedecore, vide Bart.in l.2.§.ſi emancipatus.ff.de bon.poſſ.contr.tab.

Dedecvs cognatum ſeruire facit l.1.2.3. de liberal. cauſ. Gothofr.ad l.1.C.de peculio eius qui libertat.

Dedere noxæ l.1.§.interdùm.ff.ſi quadrupes,l.11. l.17. & l.19.ff.de noxalibus act.eſt animal viuum tradere.l.1.§.plane. ff.de noxalibus.Briſſ.

Dedicare,& dicare proprie eſt, dicendo deferre ac obſequio dari alicui numini,ac in perpetuum conſtituere.C.de ſacroſanct.eccleſ. authentic. ingreſſi. In pontificio iure pro conſecrare,quemadmodum & à Plinio in epiſtola vſurpatur: tametſi ex M.T.pro domo ſua, vbi quid interſit inter conſecrare &dedicare colligi poteſt.Fiebat autem dedicatio templi aut per conſulem, aut Imperatorem præeuntibus verbis Pont.Maximi.ex Catanæo. Spig.

Dedicabant olim principes vel dedicandi poteſtatem dabant alicui.l.9.§.1.de diuiſ.rer.

Dedicare diuino templo.l.3.de furt.

Dedicatio loci ſui pacto impediri non poteſt. l.pen.de pact.

Dedisse intelligendus eſt is, qui permutauit vel compenſauit l.dediſſe 76.de verb.ſign.

Dedisse quoque videtur is cuius aduerſarius fecit,quo minus daretur,Gothofr.ad Nou.91.c.2.ibi,proximus eſt danti.

Dedisse & legitime obtuliſſe paria ſunt,Gothofr.ibid.

Deditio noxæ,l.5.§.ſi ſeruus,ff.de ſeruo corr.l.4.§.vlt.l.5.10.& 16.ff.de Noxal.act.l.37.§.vlt.ff. ad l.Aquil. i.e. deditio ipſius corporis quod nocuit vel deliquit. vt l.1.ff.eo.tit.

Dedititia conditio Remp.moleſtare non debet, l.1.Cod.de dedit.liber.tollend.

Dedititia libertas.Alciatus Paradox.1.cap.14.dedititii (inquit) ſunt populi, qui cum in Romanorum fidem conceſſiſſent, rebellibus animis ab eis deſciuerunt, quos deinde ſuperatos adeo humane Romani tractarunt, vt & vitam illis ſeruarent & imaginariam quandam libertatem relinquerent, ſed tamen infamiæ labe aſperſam: lege lata, vt ad veram libertatem Romanæque ciuitatis iura peruenire nunquam poſſent. Quales videntur fuiſſe Gabii, vnde & Gabius aget apud Mar. Varronem. Itaque in Inſtit. tit de libert.

Dedititii ſerui erant, qui ſe ex obſidione dederunt in poteſtatem victoris.Eorum autem alii Libertini,alii peregrini dicebantur, de quibus ſuo loco vid. Liuium lib. 7. Hinc vero Dedititia libertas dicta eſt, qua quis ita conſequebatur libertatem, vt toto vitæ tempore ſeruituti ſuæ obnoxius eſſet: & morte demum ab ea liberabatur. Cuiuſmodi conditionem Libertinorum tollit lex vnica. C.de dedit.libert. toll. volens quod eo modo ſint liberti, quo ſimpliciter manumiſſi, & ab eis non differant. De iis alibi quoque Alciat. meminit, nempe lib. diſp.2.c. 21. & habetur non inelegans caput apud Angelum Politianum.Miſcellaneo.Anchor.

Dedititii ſunt, qui poſt admiſſa crimina ſuppliciis ſubditi ſunt, & publice pro criminibus cæſi ſunt, aut in quorum facie vel corpore quæcunque indicia, aut igne, aut ferro impreſſa ſunt,ita vt deleri non poſſint. Hi ſi manumiſſi ſunt,Dedititii appellantur Gaio lib. 1. Inſt.tit.1. Reliqua vide apud Connanum lib.2.c.6.nu.2.& 4.

Dedititiis teſtamenta facere non licebat. Caius 1.tit.1.§.4.5. Vlp.20.§.14. neque ex teſtamento capere, nullaq; ratione ad ciuitatem priorem perduci Caius d. loc.§. heredes inſtitutis. 3.Vlp.l.22.§.2.Goth.l.vnic.C.de dedit.libert.tol.

Dedititiorvm numero olim erant qui pœnæ cauſa vincti à Domino, quibuſve ſtigmata inuſta, quive propter noxam torti, nocenteſq; inuenti, aut traditi, vt ferro, vel cum beſtiis depugnarent, vel in cuſtodiam coniecti, deinde quoquo modo manumiſſi erant: id quod lex Ælia Sentia faciebat. Vlpian.in Inſtitut.tit.1.& tit.7. Iuſtinian. in §. vltim.Inſtit.de libertin. & l. vnic.in princip.C.de Latin.libert.tollen.& in tit. de dedit.libert. toll.& Nouel. 78. Gaius quoque lib.1.Inſtit. tit.1. Quo nomine appellatos eos Theophilus interpretationis ſuperiorum locorum conſentiens in §.vltim. Inſtit. de libert.ſcribit, ad exemplum peregrinorum, qui à Romanis victi iterum rebellaſſent, quos dedititios appellabant.Sed & in hiſtoriis dedititii appellantur, vt in lexico B.Germani definiuntur οἱ μετὰ τὸ ληφθῆναι τῇ τῶν νικησάντων πολεμίων ἐξουσίᾳ ἑαυτοὺς ἐπιτρέψαντες. Briſſ.

Dedititiorvm numerus vilis propemodum,abiectus & infamis erat,ait Gothofr.ad l.1.ibi: in carcerem coniectus. C.ex quib.cauſis infam. irrogat.

Dedvcere alias pro demere aliquid de ſumma pecuniarum vel rerum,l.pater. ff.de iur.dot. Inde dicimus expenſas vel æs alienum deduci,l.ſi à domino §.fi.& ſeq. ff.de pet.hæred. l.fundus qui.ff.fam.herciſc.l.veniſſe, ff.de verb.ſig. Old.

Dedvcere alias pro redigere l.1.ff.arbor.furt.cæſar. Old.

Dedvcere item pro per ducere, vt controuerſiam ad exitum deducere l.fin.ff.de Procura.Deducere ad agnatos.Oldend. Prat.Sic

Dedvcere riuos idem eſt quod ſiccare riuos, vt annotauit Forcat.in Dial.66.Necyoman.

Dedvcere in accuſatione dicitur in l.6.de fruct. & lit.expēſ.

Dedvcere in condemnationem l.3. C.de in litem iurand.Deducere rem in iudicium l.litigator. Cod.de fruct. & lit. expenſ.Deducere in cautionem per errorem, l.15. C. de fideiuſſ.Deducere in reatum,l.29. C.ad leg.Iul.de adult.

Dedvcere rem in ſtipulationem.l.3.ff.de reſcind.vend. In Obligationem. l.1. §.verbis, ff.de oblig. & act. Deducere in quæſtionem liberum hominem.l.7.§.1.ff.ad leg.Iul.de adul. Equum in tabernam.l.3. ff.ſi Quadrupes pauperiem. Deducere furem ad præfectum vigil.vel præſidem. l. 63. §.1. ff. de Furtis,&c.Briſſ.

Dedvci in publicum intelliguntur,qui magiſtratibus municipalibus,vel publicis miniſteriis traditi ſunt,l.1. §.6.ff.de fugitiu.

Dedvcta ratione,vide l.8.C.de collat.

Dedvctarvm expēſarum nomine comprehenduntur fructus. l.ſi à Domino.§.fin.& l.ſeq. ff.de pet. hæred. Hæ nullo caſu intercipiuntur,l.fundus,qui ff.famil.erciſc.Old.

Dedvctio ſignificat nonnunquam abſolute diſpendium, imminutionem rerum, *Ein abgang*. Titius magnum patitur fortunarum deductionem. Old.

Dedvctio alias imminutio eſt etiam iuſta cauſa,forte *Ein abzug*. Old.

Dedvctio eſt defalcatio vel ſeparatio, quia deducere ſeparare dicitur.

Dedvctio aliud eſt quam compenſatio. Primo namq; deductio fit vi exceptionis. Compenſatio autem ipſo iure l.15.ff. ratam rem.vide Cuiac.8.obſ.3.in fin. & 15. obſ.12. Gothofr. ad leg.24.ibi.compenſato. C.fam.erciſc. Secundo deductio eſt partis: compenſatio autem totius, interdum & partis, Gothofr.ad l.11.ibi:vel deductionem.C.depoſit.

Dedvctio in domum mariti in nuptiis requiſita, l. 6. C. de don.ante nupt.

Dedvcto ære alieno in l.39.§.1.& l.veniſſe 165.nō hoc ipſum

ſolum hoc eſt, pecunia, ſed quæuis onera veniunt accipienda: vide Alciat. in l. veniſſe. de verb. ſignif.

Dedvcto vſufructu dominium præſtare l. 26. ff. de vſu & vſufructu.

Dedvctvs in accuſationem de crimine, ab alio ſuper eodem deferri non poteſt, l. 9. C. de accuſat.

D.e.r.i.c. notæ, quibus in SCtis ſcribendis vtebantur, pro de ea re ita cenſuerunt: Vt apud Gellium lib. 4. c. 6. quod C. Iulius. L. filius Pontif. nunciauit in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe, D.e.r.i.c. vt M. Antonius conſul hoſtiis maioribus Ioui & Marti procuraret, Item apud Vlpia. l. item 20. §. Præter 6. ff. de hæred. pet. de qua re ita cenſuerunt. Idem in l. 2. ff. ad ſen. Velleian. quod M. Silanus & cæteri verba fecerunt, & cætera, quid de ea re fieri oporteret: de ea re ita cenſuerunt. vbi tamen conſuluerunt imperiti librarii C. ad literam interpretati ſunt, Gell. libro decimo quinto, capit ſecundo. Quod verba facta ſunt de Philoſophis & Rhetoribus, de ea re ita cenſuerunt. ſic in Epiſtola Cœlii ac Cic. lib. 8. Quod M. Marcellus Coſſ. V. F. prouinciis conſularibus, D.e.r.i.c. vt L. Paulus, &c. Et eadem epiſtola rurſus aliquoties. Scribebatur etiam ita D.e.r.v.i.c. De ea re vniuerſi ita cenſuerunt. Hot.

Deesse, pro deſerere, id eſt, non defendere, ſicut adeſſe pro defendere ſæpe dici, non ignorant, qui in probæ Latinitatis authoribus verſati ſunt, in quibus & Iuriſconſulti noſtri non tenent infimas. Spieg.

Deesse in l. 55. de euict. l. 27. §. ſi quis litigatorum. ff. de recept. arbitr. l. 2. §. ſed quod diximus. ff. ad SCtum Tert. l. 6. C. de accuſat. ſignif. ad iudicium non adeſſe, vt etiam loquuntur noſtri in l. 53. §. vlt. ff. pro ſoc. & in d. l. 55. ff. de euict. & Suet. in Calig. Briſſon.

Deesse dicitur animus in furioſo. l. 2. ff. de procurator.

Deesse ad Falcidiam, in l. 18. C. ad leg. Falcid.

Deesse per contumaciam, l. 13. §. vnde tractari, ff. de mino. & Deeſſe cognitioni, l. 27. §. 1. ff. de lib. cauſ. Prat.

Defalcare eſt aliquid ab aliquo iure debitum in ſolutum computare. Vel de iure aliter dicitur defalcare ad modum legis Fauianæ. iuxta not Inſt. eo. tit. ſuper rubric.

Defectæ falcultates, l. 1. C. de operis libertor.

Defectæ ſenectutis homo, i. e. ſenectute confectus, exacta ætate, Vlp. in l. 12. §. 3. de vſufr. vt puta ægrotanti ſeruo vel infanti, vel defectæ ſenectutis homini. Hot.

Defectvs conditionis in l. 27. in fin. ff. de condit. inſtit. l. 5. ff. de iniuſt. rupt. Briſſ. in parerg.

Defecti ætate qui propemodum conſumpti ſunt, *Mit denen es gar nah auſs iſt.* apud Vlp. in l. ſi quis ingrauescente ad SC. Sila. Sp. Defectæ ſenectutis homo, l. 12. §. de illo, ff. de vſuf.

Defendere, eſt id facere, quod dominus in litem faceret, & cauere idonee: Nec debet durior conditio procuratoris fieri, quam eſt domini, præterquam in ſatiſdando. Vlp. in l. ſed & ex. in ff. de procurat. Old.

Defendere eſt eadem facere, quæ faceret principalis, ſi adeſſet. 8. Eclog. tit. περὶ δικαστῶν. Gothofr. ad l. 2. §. 3. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. eat.

Defendere recte, id eſt, boni viri arbitratu, l. 6. ff. iudicat. ſolui. Prat.

Defendere viri boni arbitratu aliud nihil eſt quam ſatiſdare, l. 5. §. 3. iudicat. ſolui. Ræuar. l. qui rem alienam, ff. de reg. iur.

Defendere tum prohibere & propulſare eſt, tum conſeruare & tueri, vt defendere iniuriam eſt reiicere à ſe & expellere. At dicitur etiam defendere dignitatem ſuam, qui eam conſeruat & obtinet. Connanus lib. 7. c. 14. n. 8.

Defendere inculpate quid ſit, pulchre collegit ex verbis Barthol. docet in l. furem nocturnum: de ſicar. Old.

Defendere quoque eſt eandem vicem quam reus, ſubire l. 51. de procur. Hot.

Defendere videtur quis, ſi in poſſeſſioné venire patitur, eum qui damni infecti ſatis, vel legatorũ deſideret, vel ex noxali cauſa duci ſeruum patitur, l. 35. §. vlt. l. 36. de procur. Briſſ.

Defendere quis videtur, ſi ſatiſdat, l. 5. §. nunc videamus. ff. iud. ſol.

Defendere videtur is, qui iudicium accipit, l. 53. ff. de procuratoribus.

Defendere Alberico aliquando ponitur pro obtinere, l. ſi non ſortem, §. hæredi. de cond. indeb.

Defendere ponitur pro vindicare, l. ſi oleum. de dol. mal.

Defendere, i. petere, C. quo iure dict. 8. Prat.

Defendere non videtur non tantum qui latitat, ſed & is, qui præſens negat ſe defendere, aut non vult ſuſcipere actionem, text. in l. 52. de reg. iur.

Defendere non videtur qui ſuſcipit alterius defenſionem, etſi locupletiſſimus ſit aut conſularis, niſi ſatiſdare ſit paratus, l. 51. §. vlt. l. 52. & 53. de procur. Briſſ.

Defendere plene procurator non videtur, ſi interrogatus, qua ex parte heres ſit dominus, non reſpondeat, l. 9. §. Celſus. de interrog. in iur. fac. l. 39. de procurator. Briſſ.

Defendere pro parte tantum qui paratus eſt, non auditur, l. 38. de procur. l. 4. ſi ex noxal. cauſ. Briſſ.

Defendi videtur, qui per abſentiam ſuam in nullo deteriorem cauſam aduerſarii facit. l. 2. §. 3. quib. ex cauſ. in poſſ. eatur.

Defendi recte, hoc eſt, iudicium accipere, vel per ſe vel per alium, ſed cum ſatiſdatione, l. 63. de iud. (d. l. 63. de iud.

Defendi non videtur ille, qui quod iudicatum eſt, non ſoluit.

Defendi non videtur is, cuius ſe defenſor ingerit, ſed qui requiſitus ab actore non eſt defenſioni defuturus. l. 21. §. 3. ex quib. cauſ. maior.

Defendi abſens non videtur, ſi actor vltro interpellat, nec quiſquam defenſioni ſe offerat, l. 22 ff. eo. tit.

Defendi non videtur quis, ſiue ſolutionem, ſiue iudicium, ſiue ſtipulationem detrectet. l. 10. ff. de admin. tut.

Defensio pro excuſatione apud ICtos in l. ſi reip. de vſur. l. 20. C. de excuſat. tuto. Hæc & in capitalibus iudiciis danda eſt, l. verum quoque. §. publice ff. de procuratoribus. Item pro exceptione vſurpatur, l. 1. C. de iur. & fac. ignor. l. 11. C. de except. l. ſiquidem de exceptionibus. Old.

Defensio quot modis ſumatur, vide Bar. in l. Liberto in fin. ff. de neg. geſt. Quando aliquid dicatur fieri ad defenſionem, Vide eundem in l. 1. C. vnde vi. Old.

Defensio illicita dicitur quum offenſio licita cenſetur, Bald. text. ſingularis eſt in l. ſi ſeruus. C. de his, qui ad Eccl. confug. l. ſi pignus. §. ſi furem. de furt. Old. Prat.

Defensio plena accipietur, vt ait Vlp. in fin. l. item ait prætor, ex quib. cauſ. in poſſ. ſi & iudicium non detractetur, & iudicatum ſolui ſatiſdetur. Old.

Defensio integra. l. 4. C. de except. iuſta. l. 6. C. quomodo & quando iud. l. 1. C. de tutor. vel curator. illuſt. vel clariſſ. Defenſio monſtrata. l. 3. C. de reb. alie. non alien. Legitima l. 3. ſi propt. publicas penſitat. Prępoſtera l. 12. C. de except. Bred.

Defensio moderata vel tutela inculpata quæ ſit, in ſpecie definiri non poteſt, niſi ex ipſius belli circumſtãtiis, h. e. ex perſona vim vel iniuriam inferentis, ex perſona item defendentis: ex cauſa belli: ex re controuerſa, ex loco, ex tempore, & cæteris huiuſmodi argumentis. l. ſi quid venditor. ff. de ædil. edict. l. in his quæ extra, ff. de cond. & dem. Cæterum generaliter definiri poteſt, moderatam defenſionem, & legitimam belli formam trib. modis intelligi. Primum ne temere ad arma proponeretur, h. e. ſine magna neceſſitate ac deliberatione: deinde, ne modus, qui ad propulſandam vim vel iniuriam ſufficit, excedatur. Cur enim occidatur, qui capi poterat? Tertio ne victoria trahatur ad inſolentiam. Multi enim bello rectius vtuntur, quam victoria. Old.

Defensio eſt inſtantis imminentiſve offenſionis propulſatio: vbi hæc ceſſat, non eſt, quod propulſari queat, ab offenſione enim omnis defenſionis pendet ratio. vide Salomonium in l. vt vim, de iuſtitia & iure. Quo vero iure defenſio nitatur, Bart. explicat in ead. l. Et quam varie accipienda ſit, refert ipſe in l. de pupillo. §. 1. & fin. ff. de oper. no. nun. Old. Prat.

Defensio in libris feudorum duplex obſeruetur, iuratoria & armata. Iuratoria eſt, cum deficiente vtrinq; probatione, iuſiurandum cum 12. ſacramentalibus defertur, lib. feud. 2. tit. 58. §. 4. Rurſus hæc iuratoria duplex eſt, vna quæ Reo principali conceditur, vt iuret ſe feciſſe vel non feciſſe: altera quę ſucceſſori permittitur, vt iuret, ſe neq; ſcire neq; credere factum à deceſſore fuiſſe, d. tit. 58. §. 6. Armata defenſio eſt, quę per duellum & ſingulare certamen inſtituitur, vt lib. 3. tit. 2. §. 1. Si quis ſuorum parium per pugnã eum fatigare voluerit, vt per pugnam ſe defendat, edicimus, & lib. 2. tit. 39. §. 3. Pra.

Defensio de temporis interuallo, id eſt, præſcriptio. l. 1. C. ſi quis ignorans rem minoris eſſe.

Defensio libertatis. l. 24. C. de liberal. cauſ.

Defensione pro defenſioni in l. 39. §. 1. de noxalib. Briſ. in Parerg.

Defensionem mandare. l. 1. C. quib. res iudicat. non noc.

Defensionem ſuſcipere. l. 51. §. vlt. ff. de procurat. l. 6. & 7. C. eod. l. 9. ff. comm. diuid. l. 5. ff. iudic. ſolui. l. 33. ff. de reb. auth. iud. poſſid. Briſſ.

Defensionem ſubire. l. 28. §. 4. C. de admin. tut. Acquirere, l. 1. C. ſi quis ignorans. Habere, l. 17. ff. de his quæ vt indignis. Præſtare, l. 43. §. in popularibus. ff. de procurator. Briſſ.

Defensionibvs vti ſecundum iuris formam. l. 1. in princ. C. de rei vindic. Confidere l. 5. C. de ingen. manum.

Defensionis legitimæ appellatione quid veniat, vide l. 1. C. de bon. matern.

Defensor appellatur, qui alium in iudicio defendit, l. 9. §. iuſiurandum, l. 34. §. defenſor, & §. procurator, ff. de iureiu. l. 21. §. nos autem, ff. de pact. l. 14. ff. ſol. matr. l. 23. ff. de re iudic. l. 13. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. l. 18. §. vlt. ff. de caſtr. pecul. l. 2. in fin. & l. 6. ff. ad Velleian. l. 13. §. etiam. ff. de pignorib. l. 11. §. hoc iure, ff. de except. rei iudicatæ, l. 6. ff. ratam rem haber. l. 1. §. vlt. ff. quibus mod. pign. Briſſ.

Defensor dicitur qui abſque mandato, cum ſola ſatiſdatione pro reo in iudicio poſtulat, eumque defendit, atque tuetur, vt Procurator, qui actorem, in leg. minor. cum duabus proxime ſeqq. ff. de procurat. vnde defenſores, id eſt tutores, vel curatores, l. 1. qui per tut. Prat.

De-

Defenſor idoneus non eſt minor 25. annis, in quibus cauſis in integrum reſtitui poteſt, l.minor.ff. de procur. vide Paulum ibidem l.neque fœmina.Prat.

Defenſoris in iure varia eſt ſignificatio. Defenſor accipitur quandoq; pro tutore vel curatore.l.1.qui petant tutor.Quandoq; accipitur pro eo, qui abſque mandato cum ſola ſatiſdatione alterum in iudicio defendit atque tuetur, vt eſt in l. minor. cum duabus proxime ſequenrib. ff.de procurator. Qua in ſignificatione defenſor à procuratore non vſquequaq; videtur diſtare. Itaq; Arcadius ſing. lib.de muner.ciuil. Defenſores quoque (inquit) quos Græci σωνδίκους appellanr, laborem perſonalis muneris aggrediuntur. De propria autem ſyndici ſignificatione dicemus ſuo loco.Anchor.

Defenſores ciuitatem non ex decurionibus, ſed ex aliis municipibus ſeu ciuibus eligebatur olim tres, qui curarēt,ne tenuiores à nobilibus læderetur. l.2.& 3.C.de Defenſor.ciuitat. Quorum munus ſeu adminiſtrandi forma deſcribitur in l.in Defenſoribus C.eod.tit. Old.& Spieg.Ideo paterna voce defenſores vocati, vt parentis vicem plebi exhiberent. l.vtili, l. defenſores,2.& in defenſorib.C.de defenſ.ciuit.§.1.de defenſ. ciuitat.col.3. & alibi defenſores plebis nuncupati.l.vnica.C. de offic.iudic.Alexan.Iudicabant de pecuniariis cauſis vſque ad trecentos aureos,de leuioribus quoque criminibus cognoſcebant,eadem competenti caſtigatione tradentes, cum tamen hoc ante magiſtratibus municipalibus non licuiſſet, l. magiſtratus,ff.de iuriſd.omn iudic.deprehēſos in maioribus criminibus, in carcerem detrudebant, mittebantque ad prouinciæ præſidem. d.l.vtili. l. per omnes, l.defenſores. 3.C.de defenſ. ciuit. denique apud defenſores ciuitatum teſtamentorum & donationum inſinuationes, & quicquid aliund erat monumentorum proprium agebatur, §.iuſiurandum, de defenſ.ciuitat. coll.3. Corraſ.Miſcell.lib.3.c.6. Quomodo viri clariores ciuitatis cogerentur ſuſcipere defenſoris munus, inepte & ridicule exponit Accurſ.dum ait,nobiliores cogi ſolitos in circulum, duoſque ex eis perſcrutari cæterorum bonitatem,quæ ſomniaſſe potius,quam diuinaſſe videtur.Nam cum oporteret eos ἐμοιβαδὸν hoc munere fungi, quod Gregorius Haloander dixit per vices, non inquirebatur ſingulorum præſtantia, quia neceſſe erat, vt omnes ſuo tempore id munus obirent. Neque ſententia mea Tiraq. vir certe doctiſſimus hunc locum percepit, qui in lib.de iur.primog.q.19. tradit hic intelligendum eſſe de illo circulo de quo ſcribit Caius Inſtit. ſuarum lib.1.tit.2. Et quem Auſonius Gallus orbem teretem appellauit, & de quo mentionem fecit Felinus in ca.cum dilecta.de reſcript.& Cardi. Alex.in c. Nicolao,de appellat.quia in eis circulis ita nomina ſcribebantur, vt dignoſci non poſſet,quis prius , quiſve poſterius nominatus eſſet,hic vero κατὰ κύκλον dixit Iuſtinian. id eſt,eo ordine, vt quis non cogatur iterum eſſe defenſor, donec alii quoque defenſores non fuerint,vt ex ſubſequentibus apparet: Magiſtratus qui hoc modo creabantur , περιοδικὰ πολιτεύματα Demoſthenes vocauit, quos Budæus circulares magiſtratus dixit.Non omitto interpretem in conſtit.de defenſor. §. interim,& inf.ſub eod.tit. in §. ſi qua vero. σεμνοτέρους nobiliores exponere,cum de grauioribus & dignioribus viris Iuſtin.intelligat. Hæc enim dictio id ſignificat, vt conſtat ex ſcriptoribus Græcis,quod etiam Suid. & Budæus docent. & in magiſtratibus non minus hominum dignitas & integritas, quam nobilitas eſt ſpectanda.Ferran.li.2. Explicatio in conſtit.de defenſ.ciuit.§.interim,cap.37.

Defenſores videntur fuiſſe ſimiles tribunis plebis , & ideò defenſores plebis appellantur,l.1.C.de offic.deleg.Prat pag. 161.col.1.poſt medium.

Defenſores locorum.l.30.C.de epiſc.& cler.l.vlt. C.de iudi. l.14.§.4.C.de non numer.pecu.

Defenſores minorum ſunt tutores.l.2.C.ſi ex pluribus tutoribus vel curatoribus.l.2. C.quando mulier tutel. offic. fungit.l.21.C.de admin.tut.

Defenſores differunt à procuratoribus quod in criminalibus non procuratores ſed defenſores dentur, l.33.§.4. ff.de procurat.Paul.5.ſent.16.§.11.Gothof.ad l.2.C.de procurator.

Defenſores differunt à dominis.l.12.C.de poſtlim.reuerſ.

Defenſoris rei ſuę & aduocati differentia.l.54.ff.de rei vind.

Defenſus illegitime reſtituitur ad totam cauſam.Gotho.ad l. 14.ibi.tibi reſtitui.C.de procurat.

Deferre aliquem eſt accuſare ſeu poſtulare, & reum quem agere.l.15.§.idem iudex.ff.de liber.agnoſc.l,18.ff.de iure fiſci. Sic Cic.in orat.pro Q.Ligario. Nouum crimen C.Cæſar, & ante hunc diem inauditum propinquus meus ad te Q. Tub, detulit:Q.Ligarium in Africa fuiſſe,&c.Quint.in tormentis pauper diuitem detuli reum.Id Græci dicunt , ἀποφέρειν δίκην, ἐπάγειν, κρίνειν,quibus noſtrum deferre, (ait Budæus in comment.græcæ linguæ)videtur reſpondere , Brechæus l. indicaſſe reum. ff.de verbor.& rerum ſignific. Sed deferre alicui eſt grates & reuerentiam ei exhibere , ff.de accuſ. l.libellorum.Et ſic dicimus.Plus Deo deferendum eſt quam homini. De ſentent.excommun.c.relatum 11.Quæſtio.3.c. Quiſquis metu, & c. Iulianus. differunt tamen deferre & accuſare in hoc , quia deferre fit reo abſente , accuſare fit reo præſente. Old.& Prat.

Deferre nomen,proprie non eſt accuſare , ſed apud magiſtratum vel iudicem , de aliquo crimine ante accuſationem denunciare , *Angeben* , & aliquem in capitis diſcrimen rapere. Differunt igitur

Deferre nomen & accuſare. Nam deferre nomen dicitur qui legib.interrogat apud Prӕt.vt ſi interrogatus neget eius nomen in reos referatur.nam deferre nomen idē eſt quod reum facere.Accuſare verò eſt agere cauſam & ſuum reum in iudicium adducere.Terent.l.10.ff.de iur. patr. Qui nomen detulit, accuſaſſe intelligendus eſt. De patrono loquitur , qui ſi liberti nomen detulerit, non minus à bonorum poſſeſſionib. remouetur quā ſi accuſarit. Lex vetabat eum patronum qui libertum capitis accuſauit,ad eius hæreditatē vocari. Patronus nomen detulit:quærebatur an excludendus eſſet.Hoto.

Deferre ſe dicitur,qui quod ei tacite ſeu palam relictum eſt, capere ſe non poſſe profitetur:vel qui vltro Præfectis ærario nuntiat eam rem quæ ſibi relicta eſt,capere , ſibi non licere. l.1.l.3.§.fin.l.15.l.16.ff.de iure fiſc.Prat.Briſſ.

Deferre pro in cenſum deferre & deducere.l.4. §.in ſeruis,ff. de cenſib.Senec.li. 1.de benefic. Nec illis fraudi eſt,ſi quid in cenſum detulerint.Prat.Briſſ.

Deferre appellationem in iure Pontificio, idem eſt,quod admittere appellationem.vide Archid.ext. de Appell.cum appellat.lib.6.Old.

Deferre cauſam ad patronum dicitur cliens, quum eum conſulit,& ei controuerſiæ ordinem,argumentúmque exponit, *Den handel anzeigen*.Old.

Deferre iuramentum eſt aliquem arctare, vel adſtringere ad iurandum,& quandoque defertur à iure , quandoq; à iudice quandoq; à parte , quandoq; etiam delatio à parte parti defertur:de omnib.his nota.C.de iureiu.l.1. Poteſt autē ipſum deferre maior 15.annis.Etiam minor ipſum deferre non prohibetur,dum ſaltem cōditio ſua peior nō fiat,ſed ſi læditur, reſtituitur.De iureiur.l.Nam poſtea.§. Sed ſi minor : etiam paterfamil.non filiusfam.C.de iureiu.l.nec filius.Item liber, non ſeruus.ff.eo.tit.l.multo magis alias,quanto magis.in fine.Item compos mentis,non prodigus & cōſimiles, vt l.tut. §.prodigus , eod.ti. & hoc in rebus quæ ad eos pertinent. Si autem adminiſtrationem adiit tanquam procurator, licet ei iuramentum deferre in trib.caſibus , ſc. ſi ſpecialem habeat adminiſtrationem,ſi in rem ſuam ſit datus,& ſi generalem & liberam habeat adminiſtrationem,vt ff.de iureiu.l.Iuſiurandum.§.ſi tibi. & l.ſeq. Et Epiſcopus habet hanc adminiſtrationem, quo ad ea, quæ alienari poſſunt.Cui autem deferatur,dicendum eſt,ſecundum Hoſtien. quod à parte parti defertur, quod vocatur, ſecundum eundem , iuramentum voluntarium , vel extraiudiciale. Verum aliud eſt iudiciale & neceſſarium, ſcilicet quando iudex parti defert, vt C.de iureiur.l.3. §.bonæ fidei. vide de hac materia Hoſtien. in tit. de iureiur. ſub §.de iuramento aſſertorio, quaſi per totum. Old.Prat.

Deferre in ærarium, item deferre in principis cōmentarium, quid ſit,Budæus explicat in l.Abeſſe.de minor.Oldend.

Deferre reum idem eſt , quod poſtulare , & vt cognitionem ſuſcipiat petere,l.deferre, de iur. fiſc. Quomodo autem id fiat docet Alciat.in l.indicaſſe.Old.

Deferre in publicum,l.2.C.pro quib.cauſ.ſerui.pro præm.

Deferre cauſas excuſationis,l.2.C.de excuſ.vet.

Deferre querimoniam l.4.C.de accuſ.

Deferri hæreditas dicitur , quam adeundo conſequi poſſumus,l.151.de verb.ſig. Deferri autem hæreditas dicitur tam ex teſtamento,quam ab inteſtato,l.2.ff.fam.erciſ.l.130. ff.de verb.ſig.Nec ex Inſtitutione modo,ſed & ex ſubſtitutione.

Deferri hæreditas ex cauſa ſubſtitutionis, l.35. ff.de acq. vel omitt.Ex inſtitutione l.9.ff.de ſuis & legit. l.50. ff. de bonis libert. l.5.C.de fideicom. eodem modo

Deferri bonor.poſſeſſio dicitur,quam agnoſcendo acquirere poſſumus,l.1.§.decretalis.de ſucceſ.edict.l.8.de colla.bon.l. l.1.& 5.C.qui admitt.l.vnic. C.quand. non petent. part.l.1. C.de repud.bon.poſſ.Non tantum autem hæreditates,& bonorum poſſeſſio,verum etiam tutelæ deferri dicuntur, l.7.ff. de cap.minut.l.1.ff.de legi.tutor.l.6.ff.eod.l.3.eod.l.1.C.de legitima tutela. Sic

Deferri legatum,&

Deferri actionem dicimus.l.64.§.dabit.ſolut.matr.

Deferveſcere ſignificat ardorem animi,inuita ratione excitatum amittere,ſéque(vt ait M.Cicero)colligere, ζωῖσαι , vt vt dicit Plutarch.in Alexan.παρ' αὐτοῖς,quod à Liuio deflagrare dicitur.Spes,inquit,interdum ſubibat, deflagrare iras veſtras,purgari ſuſpiciones poſſe. Prat.

Deficere dicuntur qui ab his,quorum ſub imperio ſunt, deſciſcunt , & in hoſtium numerum ſe conferunt , ſed & hi, quos ſenatus lata lege hoſtes iudicauit , vel relegati vtique,

vſque adeo vt ciuitatem amittant, Autor Paul.in l.5. de caminu.Spieg.Hotom.

DESPICERE bona, vide ſupra Bona deficere dicuntur, & Zaſ. ad fin.l.commodis.de re iud.

DEFICERE Conditio dicitur, quæ non exiſtit l.68. §.vlt. ff. de lega.1.l.28.§.vlt.ff.de pact.dotal.l.4.ff.ex quib.cauſ. maio.l. 21.ff.de iure dot.l.5.ff.de ſuis & legit.Briſſ.

DEFICERE & hi dicuntur, qui hæreditatem omittunt, vel ante agnitam aditamque eam decedunt. l.5.de vulg. & pup. l.78. ad leg.Falc.Briſſ.

DEFICERE debitores dicuntur, qui labuntur facultatib. & efficiuntur non ſoluendo.l.3.§.multa.ff.de iur.fiſc.

DEFICERE cautio dicitur in l.73.ff.de cond.& dem.fideiuſſoribus ad inopiam vergentibus.Briſſ.

DEFICERE ipſa quoque pars dicitur.l.31.de condi.& demonſt. quæ & alias ceſſare & vacare dicitur.Prat.

DEFICERE in ſui ſubſtantia.l.3.C.de contrah.empt.

DEFICERE id eſt, animam agere, expirare, mori.l.8.§.hoſtes. ff.de pœnis.l.32.§.ſi ambo. ff.de donat.int. vir. & vxorem.l. 22.verſ.nec vero C.de adm.tut.

DEFICI quem conditione dicimus.l.8.31.74. de condit. & demon.l.12.ff.vt legator.nom.cau.l.8.in fin.princ. & §.pen.de conſtit.inſt.l.13.de ſtatu liber.Briſſ.

DEFICIENS id eſt moriens, l.17.& 20.in princ. C.de teſtam. l. 23.C.eod.

DEFICIENS actio l.6.C.de crim.expilat.hæred.

DEFICIENTIVM partes interpretari, l.53.in fi.ff.de acquir.hæred.& l.vnic.§.ſin autem ad deficientis.C.de caduc.toll.l.8. de alim.leg.

DEFINIRE eſt pro regula aliquid ſtatuere.Nihil in perpetuũ neq; generaliter definire poſſumus.l.14.ff.de diuerſ.tẽp.Bri.

DEFINIRE in iure ciuili plerunque eſt generaliter & ſummatĩm quid ſtatuere, l.4.§.puto.de hæred. inſt. l.5. §. conceſſa, de don.inter vir.& vxor.l.14.de regul.iur.l.1.de reg.Cato.l. vlt.de bon.damn.l.3.de impenſ.in res dot.Briſſ.

DEFINIRE quoque eſt, non tantum quid res ſit explicare, ſed ea quoq; omnia, quæ ad rem aliquam pertinent, determinare, vnde dicitur in regula iuris, omnem in iure definitionem periculoſam eſſe, & leges paſſim definitiones appellantur. De quo vocabulo vide latius per Leonard. in comment. œconomicorum Ariſt. Droſæus in methodo Iuris.

DEFINITIO eſt earum rerum, quæ ſunt eius rei propriæ, quam definire volumus, breuis & circumſcripta quædam explicatio. Bud. in l.1.de iuſt.& iur.vel

DEFINITIO eſt oratio ſubſtantiam cuiuſq; rei ſignificans, Accurſ.in l.omnis definitio, in ff.de reg.iur.Io.Bell. Etymol.

DEFINITIO proprie dicitur, quæ cõſtat ex genere & differentiis, vide Bar.in l.1.ff.de teſtam.Multa autem ſunt definitionum genera, quæ Boethius breuiter & elegãter lib.3.in Topica Ciceronis exponit. Obſeruandum autem, quod finitio nominis, pręcedit definitionem rei. Neque enim probe definieris canem, niſi prius conſtitueris, an de animali ſiue terreſtri ſiue marino, an vero de cœleſti loquaris. Glo.l.quoties, de verb.oblig. Vt res exemplo pateat. Quæris an publicana actio detur aduerſus eum, qui pro herede poſſidet? Ab initio perſtringendum erit tibi, quid hac loquendi formula pro hærede poſſidere, intelligi velis. Sed nec id prætereundum, quòd & Viglius animaduertit, non vulgus modo, ſed & doctos pleroſq; viros, non diſtinguere definitionem à diffinitione; ſed librariorum errore iam olim confuſa iſta eſſe. Salomonius: cõſidera, (inquit) Definitionis eſſe explicare quid eſt. Etymologiæ vero, rationem nominis exponere; Porro veluti aliud eſt nomen, & aliud res ipſa, quæ nominatur, ſic alia cognitio nominis & alia rei nominatæ. Hinc à noſtris nõ recipitur paſſim ab Etymologia ſyllogiſmus, ſed vix negatiue, & tunc cum ab eſſentia traducitur rei, quæ nominatur, vt Iuris vocabulum e Iuſtitiæ viſceribus ductum.Spieg.

DEFINITIO proprie accipitur pro rei finitione, ſcilicet cum res à genere ſuo vſq; ad ſpecialem & propriam differentiam ſic demonſtratur, vt quaſi finibus certis cognoſci poſſit.Prat.

DEFINITIO duplex eſt, propria & impropria. Definitio propria eſt, quæ ex genere & differentia conſtituitur. Impropria quæ & deſcriptio vocatur, eſt quælibet rei deſignatio: qualis eſt in l.1.ff.de legibus. Lex inquit Papi. eſt commune præceptum. Cum etiam priuilegia ſint leges, non tamen communia pręcepta.Prat.

DEFINITIO ſumitur etiam pro generali regula & canone, vt in l.32.ff.de vſuris.l.10.ff.de auro & arg.& in l.omnis definitio.de reg.iur. Omnis definitio in iure ciuili periculoſa eſt, quod vel titulus demonſtrat l.10.ff.de aur.& arg.leg.l.3.§.1. ff.de hæred.inſtit. Sic regula Catoniana etiam dicitur definire. Neq; enim tam eſt difficile rem aliquam in iure ciuili exacte definire, quam eſt rarum, regulam ex legibus colligere, quæ nulla in parte infirmari queat. Adde Vigl. Inſtit. de teſt.ord. & vide Bud.in anno. Quamuis hoc ipſum quoque Accurſ.declarauit. Spieg. Nec id videtur ignoraſſe Proſper Aquitanicus, qui in epiſtola quadã de libero arbitrio ſic ſcribit. Ad defenſionem alicuius definitionis, ea promenda eſſe, quę alteri intellectui, à quo videtur definitio non diſſonare, non cedant, & eam regulam, cui ſunt aptata, non deſerant.

DEFINITIO temporis, id eſt præſcriptio, l.1. C.ne rei dominicę vel templor.&c.

DEFINITIONES vltimæ, id eſt, ſententiæ definitiuæ, l.3. C. de ſent.ex breuic.recitand.

DEFINITIVA ſententia ſcripturam requirit. Gothof.ad iam d. l.3. quinque tamen ac certis caſibus non requirit, vt authen. niſi breues C.eod.tit.

DEFLECTERE à Iuſtitia.l.17.C.de quæſtion.

DEFLECTERE Quo ſuæ rei cauſa.l.38.ff. ex quib.cauſ.maio.

DEFLORANS virginem non tenetur de adulteriis per eam poſtea patratis, l.11.§.1.de ſeru.corr.Brederod.in lexic.

DEFLOTARE virginem Archidiacono. cap. vnico. de deſpon. impub.lib.6.Prat.

DEFORMARE pro deturbare apud Iuriſconſ. Ne deformetur vrbs ruinis.l.vlt.ne quid loc.publ.Spieg.

DEFORMARE matrimonia falſis contumeliis non licet. l.30. C. ad leg.Iul.de adult.

DEFORMARE ſeruum cicatricibus, l.18.§.1.ff.de vſufruct.Briſſ.

DEFORMATI fructus, qui delapſis florib. iam formati exiſtunt.

DEFORMATVM item, modo pro informato, vt apud Quint.& pro eo quod deforme & infame ex pulchro & honeſto factum ſit, à M.Tullio dici obſeruatum eſt.

DEFORMATVM ædificium.leg.22.verſ.ſed & ſi parens. C.de admin.tut.vel curat.

DEFORMES ruinę, l.5.C.de operib.public.

DEFORMIS Vrbs ruinis & incendiis. vnde in l.11.Cod.de oper. publ.ea inſtaurandi quæ iam deformibus ruinis intercidiſſe dicuntur.Briſſ.

DEFORMITAS corporalis plerunque inuiſa, non adeo in noſtro attenditur, atque in pontificio iure, l.ex hac lege ff.ſi quis pau.fec.dic. Caius in l.fin. ff. De his qui deiec. Cicatricum autem & deformitatis nulla fit æſtimatio, quia liberum corpus nullam recipit æſtimationem.

DEFORMITAS apud Vlpia.de ædificiis dicitur, quæ aliqua ſui parte deformata ſunt; l.7.de offi.pręſid.& aduerſus detrectãtem competenti remedio, deformitati auxilium ferat.Prat.

DEFRAVDARE genium apud Terentiũ dicitur auarus, qui meritis eum, & debitis bonis priuat.vt tradit Conna. li.5.c.5.n.1.

DEFRAVDARE hæreditate, l.25.C.de legatis.l.6.C.de neceſſar. ſeru.hæred.inſtituend.

DEFRAVDARE libertate d.l.6.C.de neceſſar.ſer.hęred.&c.

DEFRAVDARE commodo.l.45.ff.ſolut.matr.

DEFRAVDETVR quod eſt in l.45.in ſin.ff.ſolut.matrimon.cuius loco hodie defraudetur, ſcribimus, Germanam antiquitatem olet. Defrudo enim nõ defraudo veteres dixiſſe, vt reliquos omnes taceam, Nonius Marcellus notat. & hoc Plauti Aſinaria verſu comprobat. Actus 1.ſce.1.

Ten' ego defrudem cui ipſi nil eſt in manu.

Subdit & Terentianum ex Phormio. Act.1.ſcen.1. Verſum.

Meum defrudens genium comparſi miſer. Briſſ.in Parerg.

DEFRVTVM muſtum eſt decoctum & deſpumatum, vt Palladius & Plin.lib.14.c.9.ſcribunt. Varro de vita Pop.Rom.lib.1.vt eſt apud Non. Sapam appellant quod de muſto ad mediam partem decoxerant. Defrutum ſi ex duabus partibus ad tertiam redegerant deſruefaciendo. Vtriuſque meminit l.12. §. ſi in aliqua. ff.de inſtr. & inſtrum. Defruti vero & paſſi meminit l.9.&l.vlt.§.vlt.ff.de tritico, vino. Paſſum autem eod. Varrone interprete nominabãt veteres, ſi in vindemia vuam diutius coctam legerent, eamque paſſi eſſent in ſole aduri. Nam & paſſum quo ex ſicciore vua eſt, & defrutum, quo magis incoctum eſt, eo eſt valentius, teſte Celſo lib.11. medici. c.XVII. Plane Victor.in lib. de Orthograph. deſructum ſcribendum docet, propterea quod defruendo & coquendo fiat tale, quod defrudetur, id eſt, fraudetur coctura, id eſt, minuatur.Briſſ. Adde Forcatulum in penu Iuris ciuilis c.8..Prat.

DEFVGERE inquiſitionem veritatis, l.10.C.ad leg.Iul.de adult.

DEFVNCTORIA inquiſitio, l.34.§.4.de epiſcopal.aud.

DEFVNCTORIE in l.1.C.qui mun.tutel.id eſt, affectate.Bred.

DEFVNCTORIE, perfunctorie & tranſlatiue vel tranſlatitie, pro eod.accipiuntur, hoc eſt, frigide, non ſatis bona fide, nec ex animo l.2.ff.ad SC.Tertul.l. Aut qui, ff. Quod vi aut clam, Tranſlatitie pro vulgari & non accurata diligentia. Oppoſ. bona fide, optima fide, hoc eſt, citra omnem prorſus ſimulationem, l.1. C. qui mune.tute.ſe excuſ.non defunctorie, hoc eſt, non quæſito prætextu ad euitandum iuſtæ tutelæ munus. Accurſius inepte accipit, pro Tranſitorie.Prat.

DEFVNCTORIE tutelam ſuſcipere is dicitur, qui data opera ſe alicuius tutorem ſimulat, cum tutor non ſit, eamque d eis cauſa ad hoc adminiſtrat, vt hac ſimulatione à noua tutela excuſetur. Diciturq; defunctorie ſuſcipere tutelam, ea ratione, qua matrẽ coerceri, ſcripſit Vlp. quæ filiis tutores petiit defunctorie data opera, c.2.§.16.de SC.Tert.Ferret.l.in ambiguis §.non eſt nouum, ff.de reg.iur.Old.

DEFVNCTORIE facere dicimur, quod non ex animo, ſed quia

vel

vel cogimur, vel debemus, facimus: hoc vnum ſpectantes, vt officio noſtro defuncti dicamur. Vlpia.leg.2.§. 16.ad SCtum Tertyll. Non ſolum autem quæ non petiit, coercetur, ſed & quæ defunctoric petiit. Impp.in l.vnic. C.de num.tut. Si tres tutelas vel curas eo.temp.non defunctorie ſuſceptas adminiſtras, onere quartæ tutelæ non grauaberis. Hotom.

DEFVNCTORVM domus, id eſt ſepulchra.l. 4. & ibi Gothof. C. de ſepulchro violato.

Ex DEFVNCTO interpoſitus contractus.l.73.ad Trebell. Briſſ. in parerg.

DEFVNCTVS inteſtatus.l.5.C.de ſuis & legitim.liberis.

DEFVNGI eſt explicari negotio aliquo finemque ei imponere. Vlp.de act. empt. Emptorem noxali iudicio condemnatum ex empto actione id tantũ conſequi, quanti minimo defungi potuit. Hinc defunctos fato, i.ſolutos & exemptos, nec vltra vlli fato obnoxios. Defunctum item vt adnotauit Bud. more græcorum pro cadauere intelligimus ſubſtantiue. Cætera apud eum in l.empt.tit.eod. Defungi etiam dicimus, non toto conatu, non magnopere aliquid curare, ſed tepide & inſtrenue & eo tantum animo, vt officio functi eſſe videamur. & quatenus ſatis ſit ad vitandam reprehenſionem, aut emerendam veniam. Defungi autem quanti minimo quis poſſit, vide ff.de act.empt.l.ex empto.Spie.

DEFVNGI morbis, defungi vita dicimus l.ex emto.§.idem.ff. de actio. empt. accipitur plerunq; defunctus ſubſtantiue pro mortuo. Opponitur perfungi, hoc eſt, ad extremum obire munus ſuum & ſtrenue operam nauare. Liu.lib.6. Romani Conſules perfuncti, quod ad Capuam attinebat, cura Gaio Neroni ex legionibus, quas ad Capuam habuerant, 6000. peditum, & 300. equites decernunt. Prat.

DEFVNGI munere in l.1. §.præuaricatorem. ff.ad Turpill. Briſſ. in parerg.

DEFVNGI litis æſtimatione l 27. §. ita, & l. 37. §. vlt. ff. ad leg. Aquil.

Defungi noxæ deditione. l.37.§.vlt.ff.eod. Briſſ.

DEGENER dicitur, qui maiorum ſuorum moribus non reſpondet, vt colligitur ex textu, & Gloſſ.in Auth.de non alienan.§. nunc ergo.Prat.

DEGENERES homines, id eſt, naturales tantum, l.11.in fin. C. de natur.liber.& matrib.

DEGERE in expeditione.l.15.pr.C.de teſtam.milit.

DEGLABRARE Paul.in l. cædere. 5.in prin.arbo.furt.cæſa. Cingere eſt, inquit, deglabrare, Bud.hanc legem corruptam eſſe putat, iudicatque ex compendio Græco, quomodo hic locus legendus ſit, Holoander à veteri lectione non recedit. Itaque Paulus deglabrare, pro corticem eximere poſuiſſe videtur: quod proprie à ſimplicis verbi ſignificatione, & quidem magis vſitati nihil diſtat.Spieg.

DEGLABRARE, ſuperſecare, ſuccidere eſt, ſecuri ſecare. Hot, ad leg.12.tab. vt qui alien.arb.Goth.ad d.l. cædere 5.in pr.

DEGLVBERE eſt detrahere pellem. Tiber. Cæſar, autore Suetonio, admonitus ab amicis, vt prouincialibus augeret vectigalia, reſcripſit. Boni paſtoris eſſe tondere pecus, non deglubere, h.e. nihil reliqui facere. Tondent autem, qui ita ſpoliant, vt ſortem relinquant, vnde res poſſit creſcere: quum cute retracta nihil extet, quod deinde poſſit auferri.Spieg.

DEGRADARE in l.3.C.de offic.magiſt.offic.Haloand. autem legit regradare.Goth.ad iam d.l.3.

DEGRADATIO idem quod depoſitio à gradibus vel ordinibus eccleſiaſticis. Et eſt duplex. Quędam verbalis, quæ eſt à proprio Epiſc. aſſiſtente in degradatione clericorum in ſacris cõſtitutorum ordinibus certo epiſcoporum numero definito, canonib.facienda. Poterit autem Epiſcopus in huiuſmodi degradatione vti verbis aliquib. ad terrorem illis oppoſitis, quæ in collatione ordinum ſunt prolata, dicẽte Presbytero, hæc vel ſimilia verba in remotione: Auferimus tibi veſtem ſacerdotalem, & te honore ſacerdotali priuamus, vt in cap. degradatio. de pœnis lib.6. Quædam actualis ſiue ſolennis, cæleſtis militię militis, i.clerici degradatio fit, vt exauthoriſatio eius, qui militiæ deſeruit armatæ, cui militaria detrahuntur inſignia, ſicq; à militia remotus caſtris eiicitur, priuatus conſortio & priuilegio militari. Clerico igitur degradando Epiſc. ſingula, ſiue ſint veſtes, calix, liber, ſeu quæuis alia, quæ illi iuxta morem ordinandorum in ſua ordinatione ab Epiſcopo fuerint tradita ſeu collata, ſingulariter aufert, & raditur caput illius, ſiue tondetur. Ioan.Bello, Etymologia.

DEGVSTARE idem quod guſtare, vide Vlp.in l.1. in princ. & §. 1.l.ſi quis vina in princ. ff.de peric.& commod.rei vend. Vbi pulchrè diſtinguit de rebus deguſtationem exigentib. Spieg.

DEGVSTATIO ſola non facit vinum eſſe vend tum, deguſtationem enim ſequi debet voluntas & conſenſus emendi. Goth. ad l.1.ibi cum fuerit deguſtatum.ff.de peric.& commod. rei (vend.

DEHINC l.3.C.ad Senatuſconſultum Turpil.

DEIECISSE, videtur tam qui ſuis manibus expulit, quam qui mandauit vel iuſſit, vt aliquis deiiceretur. Ibid.Prat.

DEIECISSE locatorem colonus videtur, qui ei cui locator poſſeſſionem vendidit, poſſeſſionem non tradit, niſi probabili cauſa ductus id fecerit.l.12.ff.de vi & vi arma. Prat.Briſſ.

DEIECISTI verbum refertur ad perſonam eius qui deiecit, nec pertinet ad eum cuius familia deiecit.Schard.

DEIECTIO duplex eſt: armata & non armata: qui armata deiicitur, quamuis non, aut vitioſe poſſideat, reſtituitur, l.14. ff.de vi & vi armat. qui non armata nequaquam, niſi poſſideat. Hor.Prat.

DEIECTOR, pro eo qui deiicit, l.5.§.cum autem ff.de his qui eſ-(fuder.

DEIECTVM & effuſum intelligitur, quod pendens decidit vel effuſum eſt, etiamſi nemo deiecerit, vel effuderit non tantum in ciuitatib.& vicis, ſed etiam ruri in quibuſcunq; viis.l.1.§. quod ſi ſuſpẽderetur.l.pen.ff.de his qui deiec.vel effud.Old.

DEIERARE pro falſo iurare accipitur in ca.in literis, de teſtibus & c.literas, de præſump.extra.

DEIERARE in l.16.C.de teſtibus, idem eſt quod non iurare.

DEIERANS, maieſtatis reus non eſt.l.2.C.ad leg.Iul.Maieſt.

Δεῖγματα, Characteres.Gothof.ad Nou.17.c.15.

DEIICERE eſt ex eminentiore loco aliquid demittere, quod noceat aut ſtatim aut aliquo temporis interuallo. Sic accipitur in tit.ff.de his, qui deiecerint vel effud.Old.Prat.

DEIICERE arbores, arbuſta, oliueta, geſtationes, viridaria, aggerem, onus, pilam, terminos, trabem, &c.

DEIICERE vel effundere, de, vel ex cœnaculo, naue, cubiculo vel exedra, interdiu non de nocte, &c.Briſſ.ex ff.

DEIICITVR in interdicto, vnde vi, id eſt, expellitur, is, qui poſſidet, ſiue naturaliter ſiue ciuiliter poſſideat, Vlp.in l.1. ff.de vi & vi armata.Prat. Deiicit aute tam qui man b.ſuis deiicit, quam is qui mãdauit, vel iuſſit, vel alius deiiceretur, vel ratũ habuit, l.1.§.deieciſſe ff.de vi & vi arm.l.1.ff.de reg.iur.Briſſ.

DEIICERE edicti de his qui effuderunt vel deiecerunt formulam.vide in l.§.in pr.ff.de h.s qui effuder.vel deiecer.

DEINDE POSTEA. Cicero etiam de claris oratoribus vſus eſt, Poſtea deinceps. Verba ſunt Martiani in l.ex ſeruorum. ff.de ſtatu hom.Aldobrand.

DEINCEPS, id eſt, de cætero.in ca.vnic.§.porro.clem.de ſumm. trinit.l.nemo deinceps.C.de epiſc.audient.l.Seia.ff.de vſur. l.11.§.1.ff.de donat.

Δεισιδαίμονας Greci vocant, qui inconſulto timore deum timent, Budæus arg.l.8.conſt.inſtit.Goth.ad l.1.§.9.ibi: ſuperſtitioſum.ff.de ædil.edict.

DEIVDICARE vetere dixere pro diiudicare.Briſſ.in parerg.

DELACTATVS id eſt, lacte depulſus.Gothofr. ad l.9. ibi maiori trimo.C.de patr.poteſt.

DELAPSÆ terræ.l.62.ff.de vſufructu.

DELATA hereditas, vel delata bonorum poſſeſſio dicitur, quam quis, remoto quolibet impedimento, poteſt adire vel agnoſcere.Bald.in l.potuit.C.de iure deliber. ſingulariter obſeruauit Nic. Bellonus IC. acutiſſimus, delatam hæreditatem dici reſpectu hæreditatis, non perſonæ hæredis. Qua de re differit diligenter nec inutiliter cap.16.lib.ſupput.2. Spieg. Triplici aũt iure deferri hæreditas dicitur. Aut.n. defertur ex teſtamẽto iure ciuili, aut ab inteſtato ad ſuos, ex lege 12. tab.aut iure honorario, i.bon.poſſeſſ. vt ampliſſime traditur in tit.de hæredit.ab inteſt.Inſtit.& l.qui autem.§.1.ff.quę in fraud.cred.Brechæus l.delata.151.in tit.de verb.& rer.ſign.

DELATIO, i.actio vel accuſatio, l.5.C.de relig.& ſumpt.fun.

DELATOR multis in iure modis accipitur. Primum pro denunciatore tantum poſuit Papin. in l.intra.de diuerſ. temp.præſcript. Qua in ſignificatione vel parum diuerſã delatorem accepit Conſtantin.Harmenopol.lib.1. epitomes iuris, tit.5. Μηνυτὴς, inquit, λέγεται ὁ γνοὺς καὶ ... i.e. Delator dicitur author ac cauſa prodendi alicuius negotii, vel rei, quæ ante cognita, ab eo poſtea deteg tur ac indicatur. Atque in t.t. de iur.fiſci. propria delatoris ſignificatione vtitur ſæpe. Delator.n.eſt, qui inuidia producit alios, c.delatori.5.q.6. Delator ẽt pro occulto accuſatore & calumniatore accipitur. Memorabilis Domitiani vox apud Suet. Princeps qui delatores non caſtigat, irritat. Præterea delator dicitur, qui bona quæ cõfiſcanda ſunt, defert & denũtiat. vt in tit.de delat.lib.10.C.de qua voce videre licet Plut.in Solone. Et ii pro delationis præmio, quartã partẽ in bonis delatorũ cõſequebãtur, Quadruplatores dicebãtur, teſte Plau.in Perſa. Cæterũ aliæ ſunt delatoris ſignificationes, quas, quia grãmaticorũ plane ſunt, prudẽs omitto. Anch.& vi.Jo.in ver.Quadruplatores.Schard.

DELATOR non eſt: qui protegendæ ſuæ cauſæ gratia, aliquid ad fiſcum nunciat.l.44.de iure fiſci.

DELATOR non eſt qui fiſci pecuniam, quam alius tenebat ad ſui temporis adminiſtrationem pertinere, quamuis probare non potuiſſet, contendit, quoniam propriam cauſam egerat. l.38.§.1.de iure fiſci.

DELATOR differt ab accuſatore arg.l.3. C.de malef.& mathe.

DELATORIA curioſitas pro maxima diligentia interpretatur gl. in l.nec ſupina.ff.de iur.& fact.ignorant.

DELATVM eſt quod adeundo conſequi poſſumus.

Inter DELATVM & acquiſitum legatum quid interſit oſtendit

Cuiacius obſeruat .3.cap.11.vbi ita ait. Multum intereſt inter delatum & acquiſitum legatum.neque his nominib.vnquam authores noſtri iuris abutuntur. Delatum legatum nondum acquiſitum eſt. Defertur ipſo iure adita hæreditate.Acquiritur autem agnitione.l.ei qui ita. ff. de cond. inſtit.l. cum vero,in fin.ff.de fideic. libert.non ipſo iure poſt aditam hereditatem, licet agnitio retro agat, ad diem aditæ hæreditatis l. ſeruum filii.§. 1.l.ſi tibi homo. §. cum ſeruus.ff.de leg.1. Delatum legatum repudiari poteſt, acquiſitum repudiari non poteſt.l.§.decretalis.ff. de ſucceſſ.ed. & per hanc differentiã cõciliatur pugna l.legatum. de leg.1.& l.Titia.§.Lucia.de leg.2. de delato loquitur l.legatum.de acquiſito.§.Lucia.Vide Cuiac.dicto loco fuſius hanc Antinomiam explicantem.

Delegans ſeu qui delegat, ſoluit,ideoq; vt indebiti ſoluti,ita indebite delegati condictio eſt. Goth.ad l.2. C.de cõd.inde.

Delegare in l. Neſennius .ff. de re iudicat. eſt alium debitorem loco ſui ſubſtituere, vt ſi tibi ſim in aliqua ſumma obligatus,dico ad debitorem meum quod te ſoluat, & ſic debitor ſubſtituitur, vt ſoluat alteri creditori loco delegantis.Ita eſt text.in l.delegare.ff.de nouat.& del. Inde veniunt iudices delegati, id eſt, ſuppoſiti & ſuffecti à principe, vel iudice ordinario, vt loco principis audiant cauſas. Ex Zaſio.Spieg. Qui delegat,id videtur dare, quod ſibi debetur,ſufficitq; debitum ſubſiſtere,etiamſi debitor eius ſoluendo non eſt.At ſi cõuentus iudicio ſit abſolutus, neque reus, neque confideiuſſor liberatur, quoniam res inter alios acta, ius non facit, & c. Vide Connan.lib.6.c.7.n.12.

Delegare etiam eſt mandare & committere.l.32.§.quæſitum, de arbitr.l.3.§.quamuis, de admin.tut.l.1. de dam. infect. Sic delegare teſtamento tutelam, dicitur in l.3. §. Quamuis ff.de adminiſt.& peric.tuto.l.1.ff.de dam.infecto.Briſſ.

Delegare ſe in l.4.de manumiſſ.eſt alieno creditori, vice debitoris ſe obligare.Briſſ.

Delegare reum,nomen.l.9.de præſcript. verb.l,8.§.interdum, ad SCtum Velleian.l.48.in fi.de pecul.Prat.

Delegare actionem,i.cedere.l.1.C.de contrar iudic.tut.

Delegatam pecuniam Paulus dixit, pro decreta, conſtituta ac aſſignata in l.2. ad leg.Iul.pecu.Et delegatæ iuriſdictionis vocabulo vſus eſt Papi.in l.1.de offi.eius cui mand.eſt iuriſdictio, vt Bud.monuit in poſteriorib.annotationib.Mihi magis placet editio Haloandrina, quæ habet deletam. Spieg.

Delegatio eſt mutatio creditoris, vide Connan.5.c.8.Imo & creditoris & debitoris. Cuia. ad l.11.pr.de nouat.ſicuti nouatio debiti eſt mutatio.Goth.ad.d.l. 11.Prat.

Delegatio nominum in l. 11. C.de don. i. alterius debitoris in ſuum locum ſubſtitutio: veluti cum debitorem meum creditori meo aſſigno, paſſim ſub rubric.de nouat. & deleg. Seneca lib.de benefic.5.Quamuis non interuenerint nummi, ſed delegatione & verbis perfecta ſit ſolutio. Tranſlate Cic. videtur ſumpſiſſe in Orat.pro Fonteio: Quid ſi hoc crimen optimis nominibus delegare poſſumus,& ita,vt non culpam in alios transferamus.Prat.

Sic & Delegatio in l.17.de cond.furtiu. accipienda eſt.Prat.

Delegationes indictionis tributariæ in l.3.C.de anno.& tribut.lib.10.& l.1.de indictionibus eo.lib.l.vlt.de cano.largitio.l.23.de decurionibus eo.lib.l.7. C.de off.rect.prouinc.l. 1.& l.4.C.de modo mult.l.9.l.11. de excuſatio.muner.li.10. C.Iuſtini. Nou.128. διατυπώσεις vocat συμφωνήσαι τὸ ὁπόσον ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἢ τῇ πόλει ὑφ' ἑκάστου ἰυγοῦ, ἢ κλίου, ἢ κεντυρίου, ἢ ἀλλοίου δήποτε ὀνόματι, τοῦτο μὲν ἐν εἴδει, τοῦτο δὲ ἐν χρυσίῳ δημοσίῳ εἰσ ἐπίκειται. Briſſ.

Delegatvs dicitur, cui cauſa committitur terminanda vel exequenda,vices delegantis repræſentans & in iuriſdictione nihil proprium habens,l.1.ff.de officio eius,cui mand.eſt iuriſdictio, is tamen cui cauſam aliquam princeps delegat, §. omnem vero,in Nouel.de litig.plenam in cauſa delegata iuriſdictioně habet, adeo vt etiam iudices dare poſſit. l.vnic. qui pro ſua iuriſdi. Goueanus l.2.de iuriſdi.id tamen minus proprie, vix enim eſt vt quis eius rei notionem habere videatur,de qua cognoſcere niſi iuſſus nõ poteſt,& de qua iudex conſtitutus non eſt, l.2. de iuriſd.c.1. Idem. Quomodo vero delegatus diſtet à vicario, h.e. vt interpretes barbare dicunt,à vice gerente ſeu locũ tenente,Bart.indicat in l.1.& ſeq. Codic.de his qui vicem alt.ger. Vide iudex. Porro teſte Old.qui delegatorum iudicum vſus non intelligitur,admodum pernicioſus eſt,tantiſper enim inquit,diſputatur de poteſtate delegantis, de forma delegationis, de perſona delegati, donec litigatores cum cauſa diſpereant.Spieg.

Delegatvs iudex is eſt, qui iuriſdictionem non ſuo iure, ſed alieno beneficio habet. Horum delegatorum alii quidem à fortuna ſeu culmine imperiali dati, alii ſimplici appellatione principis delegati,quidam ex ſacra iuſſione dati, quidam pedanci,vide Cantium c.2.de offic.iud.lib.2.Spieg.

Delegatvs Principis habet apparitores,executores proprios, & adſeſſores ad inſtar magiſtratus,quod cæteri delegati non habent,vide Nou.60.Cuiac.12.obſ.1.Adde Harm.2.Pract.1. obſ.8.Goth.ad l.5.C.de iudic.

Delegatvs principis, i.e.cognitor ſacer, vice principis auditurus,cui audientia vice principis, ſacris apicibus mittendis mandata,l.3.in pr.& §.1.& ibi Goth.C.vbi Sena.vel cla.iſſ.

Delenimentvm veteres dixerunt pro delinimentum. Briſſ.in parerg.

Delere imaginem, librum, inſtrumenta, tabulas teſtamenti, teſtamentum.Briſſ.ex ff.

Delere vel interlinire Vlp. ſi vnus rationes hæreditarias deleuerit,vel interleuerit. Quære interlinere. (delent.

Deleta inconſulte.l.12.C.de teſtam. l.1. ff.de his quæ in teſt.

Deleta in l.1.ff.de iis quæ in teſta. delent. id eſt oblita maculis,quæ lituræ vocantur.

Deletitia charta.l.4.ff.de bono.poſſ.ſecund.tab.Briſſ.

Deletvs ager vi fluminis.l.11.§.vlt.ff.de aqu.pluu.arcen.Briſſ. in parerg.

Deletvm chirographum.l.40.l.41.ff. ad l.Aquil. deletum nomen, l.1. deletum teſtamentum l.2. ff.de tab.exhib. deletæ tabulæ.l.30.ff.de furtis.Briſſon.

Delficæ ſeu Delphicæ apud Paulum in l.3. ff.de ſupel.legat. qua voce etiam in receptis ſententiis vtitur, abaci ſunt, vt ſcribit Iac.Cuiac. è quibus vina miniſtrantur,non(vt in Baſilicis legitur)οἱ τὰς τραπέζας ἔχοντες Δελφικάς, licet & hi inter vaſa ponãtur à Plin.li.33.c.11. Atq; eius ſententię adſtipulatur gloſſarũ veterũ interpretatio,Abaci, delphicæ miniſterium, vt Iuuenalis:qua ſane videtur hic Iuuenalis locus ſignificari:

Ornamentum abaci, nec non & paruulus infra
Cantharus & recubans ſub eodem marmore Chiron.

Marmoream enim delphicam fuiſſe Porphyr. ſcribit. Cicer. 4.in Verrem.Menſas delficas è marmore. Martialis.

Argentum atque aurum non ſimplex delphica portat.

Agretius.In delfica,inquit,comparia vaſa ſemper ſunt. Prat.

Deliaca ſupellex, Ciceroni appellata, in qua erant triclinia & lecti cum pedibus & fulcris ex ęre Deliaco factis. Hæc Baifius in lib.de vaſculis.Prat.

Delibare hæreditatem proprie dicuntur legata,quæ dotrantem non excedunt,vt onerare,cum dotrantem excedunt: & exhaurire,cum aſſem abſumunt.Prat.

Delibari Latine dicuntur,quæ minuuntur.Hinc

Delibatio hæreditatis,legatum dicitur in l.116.ff.de lega.li. 1.quando teſtator ex eo quod vniuerſum hæredis foret, aliquid decerpit, deminuit, & ſubducit. Ex diuerſo Illibatus quadrans in l.20.§.Papinian.ff.fam.erciſ.integer,& non imminutus legatis.Briſſ.adde Iac.Ræuard.l.ius noſtrum. ff. de regul.iur.

Deliberandi ius,quod à pręrore hęredi conceſſum eſt ad ſtatuendum,vtrum hæres eſſe velit,an non, toto tit.ff. & C. de iur.delib.l.26.ff.de contrah.empt.Prat.Briſſ.

Deliberandi tempus annuum à principe; nouem menſium à magiſtratibus conceditur,Gothofr.ad l.22.§.13.ibi, vno anno.C.de iur.deliber.

Deliberandi commodum tempus ſunt centum dies, l.2.ff.de iur.deliber.Old.

Deliberare eſt factum diligenter tractare & mente prouoluere,l.Ariſto.ff.de iure delib.ſiue cõſilium aliquid faciendi, vel non faciendi capere,vide Budæ.in prior.adnot.ad Pand. Dicitur à libella qua quid perpenditur Feſto lib.4.Prat.

Deliberare videtur qui non renunciauit,l.19.circa princ.C. de iur.deliber.

Deliberare etiam atq; etiam,l.19.C.ad leg.Corn.de falſ.

Deliberatio eſt prouida cauſæ circumſpectio,cum qua ratio totum agit,&furor ſibi nihil vindicat,ca.illa propoſitorum. 11.quæſt.3.Prat.

Deliberationis auxiliũ l.22.in pr.& §.14.C.de iure deliber.

Deliberationis effectus eſt, quod interim bona non debent minui,niſi cauſa cognita.l.ait prætor, de iure deliber.

In Deliberationis præiudicium fieri nihil debet, l.3. C.de appell.

Delibrare eſt librum ſeu corticem arbori detrahere, l.ſup.in verbo Cingere arborem,& in verbo deglabrare.Nebriſſ.

Delicatvs debitor eſt quaſi luxui conſecratus, quod enim nunc dedicatum,prius delicatum dixere.Vlpia.de pign. act. in fin.l.ſi ſeruos.Igitur hæc,inquit,à iudice erunt deſpicienda, vt neque delicatus creditor neque oneroſus debitor audiatur.Spieg.Prat.

Deliciæ,lib.15.C.Theod.ſub tit.de aquæ ductu,deriuationes vocantur,ac ſulci aquarii.Inde

Deliciares regulæ apud Catonem de re ruſt.ca.14. videntur appellari regulæ quædam maiores, quæ in tectis influentem aquam accipiunt,deorſumq; eliciunt & perducunt, eumque præſtant in deducendis pluuiis in tectis vſum, quem in agro elicies.Maioragius lib.3.Miſcel.c.8.

Deliciatvm tignum Feſtus interpretatur, quod à culmine ad tegulas angulares infimas, verſus faſtigiatum collocatur, Maioragius vbi ſup.

Non deliciis,ſed iuſtis adfectionibus libertas danda eſt,l.16. ff.de manumiſſ.vind.

Delicta ſiunt, aut propoſito, aut impetu, aut caſu. Propoſito delinquunt latrones, qui factionem habent. Impetu autem, quum per ebrietatem ad manus vel ad ferrum venitur. Caſu vero cum in venando telum in feram inmiſſum hominem interficit. Maffeus.

Delicta & crimina differunt, quod illa proprie ſunt priuata, hæc publica. l.17.§.18.de ædilit.l.131. in fi.de verb. ſign. Gothofr. ad rubr.ff.de priuat.delict.

Delictvm eſt offenſio contra ius illata. Offenſio autem eſt alterius, & vtilitatis atque ſtatus vel publici vel priuati. Vult. in comment. Inſt.1.ad pr.nu.4. Vnde delicta quædam publica quædam priuata dici videntur. Vult.d.t.ad princ.num.5. Gœd.in Com.de verb.& rer. ſign. ad l.Iuliam & Papiam in prin.nu.15. Ex agendi modo vtrum delicta publica an priuata, cognoſcendum eſt, non ex obiecto ſiue effectu læſionis: quod vberius declarat Duar.l.1.diſp.c.37.Gœd.ib.n.9.

Delicta priuata ſunt, quorum accuſatio vel perſecutio permittitur ei, cui proprie priuatim ac ſpecialiter intereſt. Duarenus 1. diſput.36. id eſt, ei parti quæ læſa eſt, & ita tenent communiter omnes. Gomez.c.1.delictorum.num.5.vel quorum obligatio & actio ad priuatam vtilitatem refertur. Gothofr.d.loc.

Delicta priuata ideo ſic dicuntur, quia horum delictorum publica accuſatio non eſt, ſed priuata & forenſis. Verum quidem eſt extra ordinem nonnunquam animaduerti in fures, vt dicitur in l.vlt.tit.de priuatis delictis. Et ſub hoc quidem tit. regulæ quaſi generales traduntur, quæ pertinent ad omnia delicta priuata. Prima eſt, pœnalibus actionibus hæredes non teneri l.1.eod.tit. Sed aliquando rei perſecutoria actio. naſcitur ex maleficio, vt condictio furtiua; quę tranſit etiam in hęredem. Idem dicitur in §.non autem. Inſt.de perpet.& temp.act. Idem etiam in C.ſub tit.ex delict.defunct. in quæſt.hær.cond. ex quo loco colligenda eſt exceptio huius regulæ, niſi lis conteſtata ſit cum defuncto. Tunc enim actio quantumlibet pœnalis tranſit ad hæredem. Præterea hoc etiam accipiendum eſt, niſi quid ad hæredes ex eo maleficio peruenerit d.tit.C. Quamuis in hæredem non tranſeat actio furti, vt in hæredem detur, datur tamen hæredi. Excipitur actio iniuriarum, quia hęredi non competit, propterea quod odioſa ſit. Secunda regula eſt, plures actiones ex maleficio deſcendentes, poſſunt concurrere, vt dicitur in l.nunquam.d.tit.de priuatis delictis. Et in d.l.nunquam. hoc tit. Re oſtendit IC. differentiam inter actionem l.Aquil. & iniuriarum, qui ſurreptum ſeruum flagellauit, tenebitur furti. Deinde iniuriarum non item l.Aquiliæ, quia damnum iniuria datum non eſt, ſed tamen contumelia quædam eſt & iniuria, & propterea ſerui dominus iniuriarum actione agit. Tertio notandum eſt, ſi ex maleficiis quis velit experiri criminaliter & extraordinarie, cum cogendum eſſe in crimen ſubſcribere, l.3.d.tit.de priua. delict. Notanda vero hic eſt diuiſio iudicii criminalis in iudicium ciuile & criminale. Agere ciuiliter dicitur, qui proſequitur id quod ad commodum ſuum ſpectat, ſiue pœnam ſiue rem familiarem perſequatur. Criminaliter agere dicitur, qui vindictæ publicæ cauſa agit, nec refert, an pecuniaria pœna ſit vel non. Non enim condemnationem ſpectamus, ſed ſcopum propter quem hæc actio inſtituitur. Quidam exiſtimarunt omnia iudicia, quæ pecuniariam habent cõdemnationem, ciuilia eſſe. Hinc crediderunt, l.Iuliæ iudicium de ambitu ciuile eſſe, quod perabſurdum eſt, Refertur enim inter publica iudicia, licet tantum pecuniaria ſit condemnatio. Nulla accuſatio eſt publica, ſed tamen etiam extra ordinem puniuntur priuata delicta, quia moribus noſtris etiam domeſtica furta capitalia ſunt; licet criminaliter agere permittatur delictorum priuatorum nomine, non puto tamen accuſationem publicam eſſe. Quamuis hoc certi iuris non ſit, ego tamen ita exiſtimo id poſſe colligi ex tit.de public.iudic.1.& in princ. Inſtit.eo. tit. Schard.

Quarta regula eſt, ex delicto cum priuato, tum publico obligatio & naturalis & ciuilis emergit. Gœd.ad l.6.de verb.& rer.ſign.n.4. Naturalem quoque obligationem ex delicto oriri, nõ ſolum autoritatibus & rationibus, verum etiam textibus confirmari poteſt. Gœdd.ib.nu.8.

Delicti militaris diuiſionem, vide in l.2.ff.de re milit.

Delictorvm variorum diuiſiones varias, vide apud Gothof. ſup.d.loc.

Delictvm generale verbum eſt, quo quid prætermiſſum ſignificatur ex Feſto lib.4. B.Auguſt. definit declinationem à bono, qua bonum prætermittitur, & quid à crimine diſtet collige ex gl.in Auth.qua in prouincia.C.vbi de crim.agi oportet. Prat.

Delictvm publicum iniuria non eſt: ſecus de priuato. l.7.C. de iniur.

Delictvm publicum eſt ſepulchrum violare, l.8.ff. de ſepulchro violat. Gothof.ad l.4.ibi, ſiue quicunque alius, C.eod.

Delictvm, id eſt, debitum, l.16.C.de quæſt.

Delictvm pro ſtultitia poni ait Alber. in l.cum mancipium. ff.de ædilit.edict. Prat.

Delineamenta, ſeu vt alii, deliniamenta, alii delinimenta, nouercalia apud Iuriſconſultos, in l.4.de inoffic.teſtam. Interpres nouercales blanditias exponit, Cicero 1.de Fin. Qui blanditiis præſentium voluptatum deliniti atque corrupti. Spieg.

Delinqvere minus eſt quam peccare, vnde obligationes ex delictis priuatis naſci dicuntur, accuſationes ex criminibus. Cicer.de Inuent.2. Nam neceſſe eſt eum qui velit peccare aliquando primum delinquere. Hot.

Delinqvere feudum: pro committere, vel committere culpam, quam ob rem alteri debeatur, lib.feud.2.tit.31. Vaſalli feudum delinquentis, licet ad agnatos quinque pertineat, filius tamen ad id nullatenus adſpirabit. Prat.

Delitescere idem quod ſimplex ipſum, quod eſt latere, id quoque ſcholium indicat, in l.1.de fugit. Spieg.

Delphi, delphorum, ciuitas eſt Phocidis, ad montis Parnaſſi radices poſita, vbi Apollo ſolitus erat reſpõſa dare, ſed quẽadmodum ait Iuuenalis, nunc ceſſant oracula Delphis, tit.de cenſib. Nebriſſ.

Delphicæ menſæ à Delphis vrbe Apollini ſacra dictæ ſunt, & erant ex ære, quas veteres cortinas vocabant, Plinius lib. 34. Ex ære, inquit, factitauerunt cortinas tripodum, nomine Delphicas. Cic.6.in Verrem, Mart. Argentum atque aurum non ſimplex Delphica portat. Florent.tit. de ſuppellect.legata l.id eſt, &c. Nebriſſ. De hac dictione ita ſcribit Cuiacius obſer.10.c.13.ſupellectile legata. Paulus in l.3.ff.de ſup. legata. contineri ait Delphicas, &c. Delphica (qua voce etiam in receptis ſententiis idem Paulus vtitur) abaci ſunt, quibus vina monſtrantur, non, (vt legitur in Baſilicis) οἱ τὰς τραπέζας ἔχοντες δελφῖνες, licet & hi inter vaſa ponantur à Plinio trigeſimo tertio, c.11. Placet enim magis gloſſarum veterum interpretatio Abaci, Delphicum miniſterium, vt Iuuenalis, qua ſane videtur hic Iuuenalis locus ſignificari:

Ornamentum abaci, nec non & paruulus infra
Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron.

Marmoream enim Delphicam fuiſſe Porphyrio ſcribit. Cicero quarta in Verrem menſas Delphicas e marmore. Mart.

---- Aurum non ſimplex Delphica portat.

Agretius in Delphica (inquit) compatria vaſa ſemper ſunt, hæc Cuiac. de loc. vide ſup. in voce Delphicæ.

Delphica vaſa ſunt, quorum nulla mutata forma, varius & multiplex vſus eſt. Namque ita erant facta vt duplici facie, diuerſis vſibus inſeruirent, nunc poculorum vicem præſtantia, nunc clypeorum vſum. Tam elaboratæ artis Delphi vaſa habebant. Alex.de Alexand.genial.dier.lib.1.c.19.

Delta regionis nomen. vide Gothofr.ad edict.Iuſtin.13.c.1.

Delvbra, id eſt, templa. Lex duodecim tabularum: conſtructa à patribus delubra habento. Hodie vero Dei templa habemus, vt ad audiendum verbum eius populus Chriſtianus ſtatis temporibus conueniat: ſuntq; donata multis priuilegiis. Quo pertinent TT. Iuris de ſacroſanct. Eccleſ.de immunit. Eccleſ.& alii id genus. Item interdicta prætorum.ff. ne quid in loc.ſacr. Nam Eccleſiæ verbo ibi pro templo vtuntur Imperatores, populariter loquentes, vt ſæpe alibi teſte Oldendorpio, Spiegelius. Eſt tamen inter delubrum ac templum nonnihil diſcriminis: ſunt enim tęmpla (inquit Aſconius Pædianus) ſingulorum diis attributorum locorum: delubra multarum ædium ſub vno tecto, à diluuio pluuiæ munitarum. Alii delubra dicunt eſſe ea templa, in quibus nunc ſunt delibera corporum abluendorum more Dodonæi Iouis, aut Apollinis Delphici, in quorum delubris, lebetes tripodeſq; viſuntur. Sunt etiam qui delubra lignea delibrata, id eſt, decoriata pro ſimulacris Deorum more veterum poſita exiſtiment. Sed perperam. Nos vero Chriſtiani templa omnia, vulgo Eccleſias appellamus, vt Eccleſiæ vocabulum etiam locum ipſum ſignificet, in quem conuenitur diuini cultus gratia, qui & Baſilica teſte Alciato appellatur, ſiue quod loca publica Baſilica Græci vocent, ſiue quod domus principis Baſilica, id eſt, regia dicatur; quę ſignificationes diuinis quoque templis conueniunt. Brechæus in l.inde tabernacula.ff. de verb.& rer.ſign.

Delvdit, id eſt, decipit, & ſic deluſio non approbatur à iure C.1.de alien.iud.muta.cauſ.fact.cap.2.§. nec nocebit de poſtulat. prælator. l.vlt. ne quid in loc.public. l.ſi prætor, ibi, deluſoria eſſent prætorum edicta, de iudic. l.fin. in fin.C.de ſportul.

Delvvio deminuens agrum, vel quodcunque aliud deminuit etiam onus tributi. l. 2. & ibi Gothofr. l.diminutum. C. de alluuion.

Demagogi apud Athenienſes vocabantur duces quidam vulgi, popularem auram concionibus aucupantes, homines populariter factioſi. Bud.in l.venditor.comm.præd. Spieg.

Demandare cognitionem, l.1.§.abolitio, ad SC.Turpil. iuriſdictionem, Suet.in Claudio c.63.

Demandare ſuo diſpenſatori, id eſt, mandare, l.vlt.§.ſi inter, ff.de verb.oblig.

Demaratvs. vide l.2.ff.de orig.iur.

Demensvm quid ſit exponit Donatus in Phormionem, eius vocabuli ratio facit ad intelligentiam l. ſi quis vend.tor. de ædil.ed.ct. Dicitur & dimenſum Bapt ſt.Egnat.in Spartian. annotat. μετρούμενον à Græcis dictum. Spiegelius. Brodæus libro Miſcellan.2.c.15.annotat, quaternos olim frumenti modios, quolibet menſe ſeruos à dominis ſuis accipere ſolitos, idque dimenſum appellatum eſſe, verum à dimetiendo non à menſe. Plautus: Nunc argentum vobis demenſum dabo. Et in Sticho. Vos meminiſtis quod calendis petere demenſum cibum.

Dementes ſunt mente capti, qui proprie loquendo à furioſis diuerſi ſunt, ideoque ab his ſeparantur l.2.ff.de inofficioſ. teſtam.l.27.§.coram. ff. de recept.qui in arbitr.§.furioſi.Inſtitu.de curatorib.& furor à dementia in l.6.ff.de curat.fur. l.8.§.1.ff.de tut.dat.l.vlt.§.1.C.de adminiſtr.tutor. Græci Iureconſulti diſtinguunt, ita, vt furioſos μαινομένους: dementes ἀνοήτους, dicant. Eſt autem dementia, vt Cicero 3.Tuſculan. quæſtio. ſcribit, affectio lumine mentis carens, cum non integra mens eſt & ſana, tuetur tamen mediocritatem officiorum & vitæ cultum atque vſitatum. Hæc propria verbi ſignificatio, quæ latius plerunque porrigitur, vt cum furore dementia confundatur. Quintilianus declamat.CCCXLVIII. Dementia eſt ablatus rerum omnium intellectus.Briſſ. Prat.

Dementem ac mente captum à furioſo differre conſtat, vbi enim quis in rabiem quandam ac furorem agitur, atque huc & illuc temere fertur, furioſus eſt. Vbi vero mens abeſt, ea amentia, dementia, & inſania fatuitas dicta eſt. Iſque mente captus dicitur amens, demens, inſanus & fatuus, id quod Cicero lib.3.Tuſculan.quæſtio. exprimit dum inquit. Itaque non eſt ſcriptum, ſi inſanus, ſed ſi furioſus eſſe incepit. Stultitiam enim cenſuerunt, id eſt, inconſtantiam, ſanitate vacātem, poſſe tamen tueri mediocritatem officiorum & vitę cōmunem cultum atque vſitatum. Furorem autem rati ſunt, mentis ad omnia cæcitatem: quod vel atra bili vel iracūdia grauiori, vel timore vel dolore commota mente ſæpe contingit. Mente captus is dicitur, qui ſuæ mentis compos non eſt, & cuius mens ex eius poteſtate abiit, vt inquit Feſtus: quam differentiam Doctores noſtri probant, iique maxime ab effectis cognoſcuntur.l.ob quæ vitia.ff.de ædilit.ædict.Hi igitur ex lege Lectoria (vt Capitolinus inquit) ad exemplum furioſi curatores accipiunt.Sylueſt.Aldobrand. Sæpe tamen dementiæ nomen porrigitur, vt cum furore confundatur. Hoc modo Quintil.declam.348.Dementiam, ablatum rerum omnium intellectum definit.

Demens eſt & is, qui neſcit exprimere quod velit, aut nolit, c.Paſtoralis, de cleric.ægrot.li.6.& ibi bonus text.& gl.Pra.

Demerverit. Vlpianus, Proinde & ſi ita fit, ait, fideicommiſſum relictum, niſi demeruerit, omnimodo fideicommiſſum debebitur, ſi modo meritum, quaſi apud virum bonum collocare fideicommiſſarius potuit, l.fideicommiſſa. §.quanquam autem, ff.de legat.3.Spieg.

Demetria mulieris nomen.l.quarta, C.de excuſ.tut.

Demetrianvs.l.5.C.de inſtit.action.

Δημιοπρατα, δημιοπρασίαι, id eſt, morticini, Gothofr.ad l.vnic.§.5.ff. de via publ.

Demetrivs viri nomen, l.88.§.10.ff.de legat.2.l.1.C.de fideicommiſſ.

Demigrare, vt & ſimplex migrare, eſt domicilium mutare, alio ſe ad imitandum conferre, relicta priore habitatione.ff. de migrand. per tot.& C. de iure fiſcal.l.certa pecunia. lib. 10.Spieg.

Deminvere, id eſt alienare, l.3.§.An autem.ff.de Carbon.edi.

Demimvi vetabo. His verbis prætor nō tantum alienationem impedit, verum etiam actiones exerceri non patitur. Vlp.l. ait prætor.ff.de iur.delib.Prat.

Deminvo, deminuis, & deminutio, deminutionis, non diminuo & diminutio, vt paſſim legitur in libris Digeſtorum: debere ſcribi Ludouicus Bonogninus in Pandectis Florentinorum. Nebriſſ.

Deminvtio capitis minima agnatum excludit de tutela, l.5. in fin.ff.de leg t.tutel.§.vlt.Inſt.eod.Goth.ad l.2.C.eod.

Deminvtvm de hæreditate intelligitur, ſi quid vſucaptum eſt, & ob id de hæreditate exiit, l.21.de hæred.pet.Hoto.

Deminvtvm patrimonium l.2.C.de alluuion.

Deminvtvm legere veteres pro diminutum.Briſſ.in parerg.

Deminvtvs capite, qui ciuitate mutatus eſt, & ex alia familia in aliam adoptatus, & qui liber alteri mancipio datus eſt, & qui in hoſtium poteſtatem venit, & cui aqua & igni interdictum eſt.Nebr.Prat.

Democratici ſunt, qui populari inſtituto viuentes dignitatem in libertate conſtituunt. Δημοκρατία principatus populi. Oligarchici, qui paucorum ſtatu gaudentes, dignitatem partim in cenſu & facult.tibus ponunt, partim in generis nobilitate, ὀλιγαρχία ſtatus reipubl. à paucis adminiſtratus. Ariſtocratici vero dicuntur, qui optimatum ſtatum fouentes virtute dignitatem metiuntur, ἀριστοκρατία optimatum principatus, ſtatus, gubernatio: Quando optimates Rempubl.tractant. Huic contraria δημοκρατία, Bud.in l.ius ciuile.de iuſt. & iur.clarius vt omnia apud Old. ſic habent, aut plures aut omnes, Si vnus & ille bonus, Monarchia: ſi malus, tyrannis: ſi vero plures regnāt, & boni, Ariſtocratia eſt: ſi mali, ochlocratia: ſi denique omnes imperant, & bene, Democratia, hoc eſt, popularis principatus dicitur, ſi malo, ſeditio. Spieg.

Demogrammatei plebis ſcribæ l.4.C.de tab.ſcri.& l.vbi corrupte mediogrammatei.

Demoliri ſepulchra, crimen eſt læſæ religionis, læſæ maieſtatis & ſacrilegii, nec excuſat vllus titulus, vide l.16. l.pen.& tot.tit.C.de ſepulchro violat.Prat.Schard.

Demolire ac demoliri vſurpatur l.30.ff.locat.l.12.ff.de vſufr. legat.l.37.& 43.§.1. de damno infect.l.50.ff.ad l.Aquil. Cuius varietatis nouitatem mihi Diomedes leniit, qui Demolire antiquos dixiſſe prolatis in eam rem Varronis ex libris Poetices & Epiſtolarum quæſtionum & Næuii in corollaria locis comprobat. Illud etiam quando in huius verbi mentionem incidimus, notandum eſt, Demolior nō tantum actiua, ſed & paſſiua ſignificatione à Iuriſconſultis vſurpari. Ita demolita domus eſt, dixit Iauolenus in l.23.ff. de vſucap. Et demolitis ædibus, Vlpianus in l.10.§.1.ff.quibus modis vſusfruct.amitt.Sic & alia multa, quæ actiuam duntaxat habere ſignificationem vulgo creduntur, paſſiue accepta in libris noſtris obſeruaui.Briſſ.in lib.Parerg.

Demoliri eſt diſſipare vel deſtruere, Matth. 6. Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, vbi tinea non demolitur.

Demolitio molitioni opponitur, l.ſtipulatio.ff.de oper.nou. nun.ſiquidem demoliri, eſt extructa diruere, Moliri ædificare eſt, Vlp.tit.de vſufru. l.hæres. Antequam vſufr.prohibuerit, demolierit. Et demolitus paſſiue, vt in tit.de vſuca.l.eum qui.Spieg.Prat.

Demonstrare fidem in l.4.C.de fid.inſtr.

Demonstratio idem ſignificat, quod oſtenſio. Nam omne verbum vel factum, per quod aliquid oſtenditur, demonſtratio dicitur.Sic

Demonstratio eſt quædam ex inſtantibus vel præteritis accidentibus notitia, quo magis diſpoſitio ſit liquida adhibita rei, quæ eſt in facto & non quæ eſt in fieri, Vide Bart.in l.demonſtratio.ff.eod. inducitur demonſtratio per relatiuum iunctum verbo præteriti vel præſentis temporis.§.proxima. Inſtit. de legat. item per adiectiua ſignificantia officium vel artificium, vel aliquid aliud propter quod res nominata ſit magis certa, l.ſi nominatim.ff.de cond.& demon.de aliis vide Bart.d.l.demonſtratio. Aliam definitionem tradidit Azo & gl.dictis locis.

Demonstratio à cauſa & conditione multum diſtat l.75.§.1. & l.96.ff.de legat.lib.1. Primo namque demonſtratio plerunque factam rem oſtendit. Conditio futuram l.34.in fin. ff.de condit.& demonſtr. id eſt, demonſtratio in præſens vel præteritum conditioni futurum tempus confertur, vt ex l. 85.ff.de legat.3.patet. Theophilus in §.huic proxima. Inſtit. de legat. hæc duo ita diſtinguit: δημονστρατίων ἐστὶ δήλωσις πράγματος, ὁ ληγατεύονται· αἰτία δέ ἐστι δήλωσις τῆς αἰτίας, δι' ἣν ληγατεύεται.

Secundo Demonstratio rem ipſam legatam notat, deſignat ac depingit: Conditio ſuſpendit tranſmiſſionem. Gothofred. ad rubr.ff.de condition. & demonſtr. Demonſtratio, conditio, cauſa, modus, δήλωσις, αἵρεσις, αἰτία καὶ τρόπος, ſeparantur, 44. Eclog.29.Gothofred.ad rubric.C.de falſ.cauſ. adiect. Hæc igitur oratio: Stichvm qvi mevs est, demonſtrandi cauſa poſita intelligitur. At ſi ita concipiatur: Stichvm qvi mevs erit, pro conditione accipitur, l.6.ff.de legat. Demonstratio quoque eſt, ſi ita dicam: Vestem pvrpvream, qvæ vxoris cavsa parata est, centvm, qvos mihi debet, Stichvm, qvem de Titio emi, fvndvm Tvscvlanvm, qvi mihi a Titio donatvs est, fevdvm qvem illa mihi doti dedit. l.10.ff.de aur.& argent.l.26.ff.de lib.leg. l.76.§.heres. ff.de leg.lib.2.l.17.& l.40.§.qui dotalem.ff.de cond.& dem.Briſſ.

Demonstratio vice nominis fungitur, l.4.ff.de cond.& dem. l.6.ff.ſi.cert.pet.l.6.in fin.ff.de rei vind.Briſſ.

Demonstratio falſa legatum non perimit, l.2.C.de falſ.cauſ. adiect.

Demonstratæ rei quicquid adiicitur, fruſtra eſt, l.1.in fin.de dot.prælег.

Demonstratvm id accipi oportet, quod dominus ſenſerit, l. 18.§.1.de contrah.empt.

Demorari, l.2.§.omnes.ff.de iudi. Demorari petitionem, l.8. C.qui pet.tut.

Demoriri mancipia, apud Vlp.in l.verum.§.ſi locupleti.verſ. ſed hæc res.ff.de minor.Schard.

Demortvæ arbores, Paul.ff.de vſufruct. Agri, inquit, vſufructu legato, in locum demortuarum arborum aliæ ſubſtituendæ ſunt.

In demortvarvm rerum locum, quatenus fructuarius, ſubſtituere debet, §.38.de rer.diuiſ.

Δημιος

Δημοσία ἐπιστολή, in Nou.134.c.5.verſ.ſi vero cognoſcatur.vocantur literæ requiſitoriæ. Gothofr. ad l.15.§.1. ibi, ſi hoc iuſſi fuerint.ff.de re iudic.

Δημοσία ὁπλοθήκη. vide Nou.85.c.2.& Gothofr.ad l.1.§.3.ibi,armamentiſue.ff.de exercit.act.

Δημοσία προσόδος, Nou.67.Gothofr.ad auth.ſed nouo.C.de epiſc. & cler.

Δημοσία τέλη, functiones. Cuiac.18.obſer.37. Gothofr.ad l.27.§.3.de vſufruct.& quemadmodum.

Δημοσιεῦσαι, eſt publicari.Scrim. Gothofr.ad edict.Iuſtin.7.c.2. in verb.contractus ſuos publicare.

Δημοσίων πράκτορες, tributorum exactores.Nou.30.c.4.& ibi.Gothofred.

Dena, idem quod decem:Bis dena,viginti: Qui dena abſolute pro viginti accipiunt,id idoneis probent authoribus. Iulianus de legat.1.l.ſi quis teſtamento. Nullam,ait, hæc verba recipiunt ambiguitatem,vt dena dixiſſe videatur,qui decem dixit.Spieg.

Dena(ait Briſſonius in parerg.)id eſt,decem ſinguli,in l.20.de cond.indeb.l.29.de legat. l.vlt.de tributor.At in l.3.de annu.legat.& l.126.de verb.oblig.dena decem ſignificant.

Denaria & denarii,in l.13.§.1.l.20.§.1.de verb.oblig.Briſſ.in parerg.

Denariales manumiſſi.vide Gothofred.ad l.1.in prin. ibi,ex quo ipſo tempore.C.de latin.libert.toll.

Denarivs inde nomen traxit, quia primo decem aſſes valebat.Apud D.Matthæum quoque in parabola de conductis in vineam cap.20. drachma valebat decimam partem coronati:quanta & hodie fere diurnæ operæ merces eſſe ſolet.Lege Georg.Agric.lib.4.virum & doctum & diſertum, mire abſtruſiſſimam ponderum menſurarumque rationem aperientem.Adi item Alexand.Neapolit.lib.4.Spieg.vide Connan. lib.10.c.6.n.10.

Denegare, eſt ſedulo negare ſe aliquid feciſſe, aut ſibi quid creditum eſſe.

Denegare poteſt,qui concedere,l.102.§.fin.de regulis iuris.

Denegare exceptionem,l.19.de nouat.Briſſ.in parerg.

Denegari non debet ius iuſte deprecantibus, teſte Vlp.in l. 2.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.Spieg.

Denegatvm vno iure,colore alterius non eſt præſumendum. l.7.in fin.C.de natur.liber.& matrib.

Deni, denæ,dena, nomen eſt dimidium diſtributiuum, quale illud bini,binæ, bina, & ſimilia, cuiuſmodi nomina Accurſius ſolitus eſt exponere in bis tantum, cum reuera ſignificent cuilibet tantum,quod latuit Bartolum: is enim exponens legem, quæ habetur de legat.3. Si quis teſtamento Titio & Seio decem dari iuſſerit. Nullam recipiunt hæc verba ambiguitatem,vt dena dixiſſe videatur,qui decem dixit;putauit per dena viginti intelligi.Ait namque,qui reliquit decem,non videtur relinquere viginti. Nam cum inter decem & dena illa ſit differentia, inter oratores obſeruata, quod decem numerum ſimplicem, hoc eſt,decem vnitates ſignificet, dena vero cuilibet decem, erat ſenſus legis; quod qui Titio & Seio legauit decem,ſed decem ſimpliciter, hoc eſt, cuilibet quinque, in titul.de verborum obligationibus, l.ſi ita.Accurſius dena pro decem interpretatus eſt.Idem de annuis legatis,l.ſi legatum. exponens illud,ſi legatum forte ſit relictum annua,bima,trima die, forte triginta dena per ſingulos debentur annos,licet non fuerit adiectum,æquis penſionibus: dena pro decem interpretatus eſt, cum dena non ſimpliciter decem,ſed per ſingulos annos ſignificet: Nebriſſ. adde Forcatulum in dialogo vigeſimo Necyomantiæ, numero quinto.

Denicales feriæ, cum hominis mortis cauſa familia purgabatur.Siquidem priuatæ erant, ſicuti parentalium feriæ publicæ. Cicero libro ſecundo de legibus: Nec vero (inquit) tam Denicales, quæ à nece appellatæ ſunt, quia reſidentur mortui,quam cæterorum cæleſtium quieti dies,feriæ nominarētur,niſi maiores eos,qui ex hac vita migraſſent, in deorum numero eſſe voluiſſent,eas in eos dies conferre ius,quibus nec ipſius, nec publicæ feriæ ſint, totaque huius iuris compoſitio pontificalis magnam religionem ceremoniamque declarat: poſſumus itaque & nos quidem Chriſtiani his temporibus ſecundum menſis Nouembris diem,quo reſidentur mortui, id eſt, mortuis feriamur, parentalia Latine appellare,ſeu etiam denicales,id eſt,feſtum defunctorum: qui dies fere eſt vltimus anni finis.Dicemus quoque feralia. Ouidius 2.Faſtorum:

Hanc,quia iuſta ferunt, dixere feralia lucem:
Vltima placandis manibus illa dies.

Brechæus l.appellatione parentis. ff. de verborum & rerum ſignificat.

Deniqve, inquit Donatus ad finem dictorum, ponitur pro poſtremo. Sic apud Iuriſconſultos in l.ſi filiusfam.ſi certum pet. cum ſimilibus.

Denotare, pro infirmare, ignominia notare, Pomponius eleganter vſurpauit: Turpia, inquiens, legata, quæ denotandi magis legatarii gratia ſcribuntur, odio ſcribentis, pro non ſcriptis habentur,de legatis,primo.Spieg.Prat.

Densior donatio,l.34.§.4.C.de donationibus.

Dentes.Sine dentibus naſcimur,l.vndecima.ff.de ędil.edict.

Denvntiare eſt generale vocabulum: quia tam præſenti, quam abſenti, etiam ſine teſtibus denuntiamus. §. appellamus.Inſtit.de action.

Denvntiare in mala re dicitur, vt adulterium, furtum,inimicitias,periculum,bellum.Eſt autem indicere, prænuntiare,&,vt ita dicam,præſignificare.

Denvntiare etiam eſt crimen in iudicium ad publicam vindictam deducere, ſiue id fiat per priuatum, ſiue per officialem, vt iudex tali denuntiatione habita, poſtea de illo crimine inquirat,prout hodie vulgo definitur.Marant.de ordi. iudicior.part.6.de denuntiation.

Denvntiare teſtimonium non eſt teſtificari, vt vulgo exiſtimatur: ſed eſt homini diem dicere,ferendo teſtimonio, hoc eſt,ad iudicium euocare ferendi gratia teſtimonij,& euocare inuitum ad remotum longinquumque tribunal,in publicis tantum iudiciis, quorum prætextu hominibus domi occupatis faciliter hoc modo adferebatur damnū.Et propterea huius calumniæ ſpecialiter fit mentio,l.1.§.1.ff.ad l.Cornel. de falſ.ex Budæo.Spieg.

Denvntiare auctori,eſt eum ad rem defendendam cōuenire, l.9.& 21.C.eod.l.29.§.vlt.l.53.in fin.l.55.l.56.§.ſi præſente. l.74.§.1.de euiction.l.85.§.inſolidum.& l.139.de verb.obli. l.49.ff.de iud.Briſſ.

Denvntiare domum, pro ad domum, in l.1.§.1.de liber.agnoſc.l.4.§.prætor.de damn.infect.quomodo hęc denuntiatio fiat, vide Gœdd.de verb.ſign.ad l.39.§.2.nu.2.

Denvntiare,ad defenſionem,l.20.C.de euict.

Denvntiasse in l.Iulia.de adult.qualiter accipiatur,explicat Vlpianus in l.17.de adulter.ſecundum quam lex 2.& l.39.§. duos.ff.eodem tit.intelligendæ ſunt.Briſſ.Prat.

Denvntiatio quid ſit, latiſſime explicat Alciatus in l.deteſtatio,de verborum ſignification.qua non aliam copioſius enarrauit,cū paucis ſex ſcilicet tantum verbis conſtet.Spieg.

Denvntiatio ſpecialius anguſtiuſve nomen, quam proteſtatio.Alciatus in l.deteſtatio.4.num.4.de verb.ſign.

Denvntiatio,in l.5.de pœn.l.7.& 9.C. quomodo & quando iudex.& apud Paulum lib.5. ſent.tit.5. accipienda eſt interpellatio, qua ad iudicem quis per officiales magiſtratus euocatur.Conſtantin.lib.1.epit.ὑπόμνησιν vocat.Briſſ.

Denvntiatio,pro euictione interpoſita,in l.63.ff.de euict.

Denvntiatio eſt iudicium præcedens,l.7.de inoff.teſta.l.2 o. §.petitam.ff.de pet.hæred.Briſſ.

Denvntiatio ciuilis interpellatio ſiue admonitio olim obſeruabatur, quæ debitorib. in perſonam ſolenniter fiebat, antequam conuenirent apud iudicem. Siquidem agens aduerſario huiuſcemodi denuntiabat: Tali die adsis mecvm disceptatvrvs.A qua denuntiatione licet hodie receſſum ſit, condictionis tamen nomen pro perſonali retentū eſt actione, vt monuit Theophilus in §.appellamus. Inſtit. de action. vnde condictiones appellatæ ſunt actiones perſonales.Condicere enim,vt ſupra dictum eſt,priſca lingua denuntiare ſignificat.Spieg.ex Old. Coraſ.lib.4.Miſcell.c.7.

Denvntiatio, pro delatione criminis, in l.4.ff.ad Turpil.

Denvntiatio in hoc ab accuſatione differt,quod hæc abſque libello inſcriptionis non admittitur, l.libellorum. ff.de accuſat.l.3.C.de his qui accuſ.non poſſ. Denuntiatio tamen citra inſcriptionis vinculum recipitur, nec denuntiator facit partem in iudicio,vt declarat Salycetus l. ea quidem. in pr. C.de accuſat. Ea autem magiſtratibus olim fieri conſueuit, per certos homines, quibus id munus mandatum publice fuerat, ne grauiora facinora deficientibus forte accuſatorib. impunita manerent,hi dicebātur ſtationarii ſiue Irenarchæ, l.ea quidem.C.de accuſat.l.1.§.quies. ff de offi.præfect.vrb. l.D.Adrianus.de cuſtod.reor.l.1.C.de curioſ.& ſtat.Quo argumento & procuratoribus, quos vulgo regios ſeu fiſcales vocamus, hæc inſcribendi neceſſitas remitti debet, hocque iure vtimur.Duarenus diſputat anniuerſ.lib.1.c.38.

Denvntiatio canonicis eſt delatio criminis alicuius ad præſentiam,quæ triplex eſt:Euangelica,Iudicialis,& Canonica. Prat.

Denvntiationem mittere,l.1.pr.C.de no.oper.nuntiat.

Denvntiationes tres ad peremptorii edicti vicem aduerſus contumaces conualeſcunt,l.9.C.quomod. & quando iud.

Denvntiatvs,cui fit denuntiatio,l.venditor.ff.de iudic.Prat.

Denvo, id eſt, rurſus, de nouo,de integro,vel (vt Albericus) tertio loco, l.cum prior.de diſtract.pign.authent.de nup.§. ſuper his, l.1.de aduoc.diuer.iud.l.1. C.de error.calcul.l.4. C.quom.& quand.iud.Sic

Denvo compromittere,l.21.§.Papinianus.ff. de recept.qui arbitr.

Denvo consentire,l.16.ff.eod.tit.

Denvo locare,l.3.C.de priuileg.fiſc.& paſſim.

Dei appellatio quanquam apud Chriſtianos non eſt vlli mortalium, vel per iocum communicanda, neque omnino tam inſignis tamque fœda adulatio eſt in mores noſtros recipienda: tamen quomodo fieri poſſit, vt vſus ſit huius adagii: Homo homini Devs: oſtendit Roterodamus. Spieg.

Deo immortali apud Martianum ad l. Iul. pecul. ſed etſi donatum Deo immortali abſtulerit, peculatus pœna tenetur. Nã & gentes Deum intelligebant conditorem omnium rerum, cui ſit obediendum, qui ſit inuocandus, & id quidem lumine naturali, prorſus ignaræ gratiæ Euangelicæ. Cic. de legibus. De ipſis quidem (inquit) hominibus nulla gens eſt, neque tam immanſueta, neque tam fera, quæ non (etiamſi ignoret, qualem habere deum deceat) tamen habendum ſciat. Igitur iuxta Oldend. valde ad rem dixit Pomponius in l. vt vim. ff. de inſtit. & iure. cum inter exempla iuris naturalis (nam ſic ibi intelligi debet ius gentium) referret religionem erga deum. Spieg.

Depacisci, eſt pactione trãſigere, inquit Donat. in illum Terentii locum Phorm. Iam depaciſci morte cupio. Cicero Verrina 5. Equidem Romanum ſcitote biduum cibo tectoq; prohibitum: biduum Leontinus in foro cuſtodiis Apronii retentum atque ſeruatum, neq; ante dimiſſum quam ad cõditiones eius depactus eſt. Idem pro S. Roſcio Amer. Cum illo contra hos inire conſilia; horum conſilia illi enuntiare, cum illo partem ſuam depaciſci, hiſce aliqua fretum hora ſemper omnes aditus ad Syllam intercludere. Idem de Inuention. lib. 2. Quidam Imperator cum ab hoſtibus circumſideretur, neque effugere vllo modo poſſet, depactus eſt cum eo, vt arma & impedimenta relinqueret, milites educeret. Hoto. adde Forcatulum in dialogo 57. Necyomant. n. 4.

Depactvs, inquit Vlpianus, dicitur turpiter pactus, l. 3. §. 1. ff. de calumn. quaſi vero non & depaciſci aliquis honeſte poſſit, ſed edictum de calumniatoribus Vlpianus interpretabatur: præterea quod ad illius excuſationem plurimum valet, Syrus, non Romanus erat. Hoto.

Depascens aliena tenetur de damno legis Aquiliæ, l. 6. C. de l. Aquil.

Depascere glandem, pecore immiſſo. l. 9. §. 1. ff. ad exhiben.

Depastio facta à quadrupede, quomodo dominium eius obliget, vide l. 1. & ibi Gothofr. ſi quadrup. pauper. feciſſ. dicat.

Depavperatio, ἐλάττωσις. Goth. ad Nou. 30. c. 7. in prin. ibi, depauperatio.

Depecisci (ſic enim vbique & non depaciſci legendum) ſignificat pactionem facere. A Iuriſconſultis quidem in malam partem vſurpatur, vt ex Alciato ſupra expoſuimus.

Depectio pactum ſignificat, l. 2. C. de abolit. Prat.

Depectvs participium ab eo, quod eſt depeciſcor, quod ſignificat turpiter paciſci. Vlpia. de calumniat. l. generaliter. Hoc, inquit, edicto tenetur, qui depectus eſt. Hinc depector apud Apuleium in oratione pro Magia: Eſt, inquit, litium depector omnium falſorum commentator. Alias autem non depectus, ſed diſpectus legitur in Norico exemplari. Nebriſſ.

Depellere damnum, l. 1. §. nuntiatio. ff. de operis noui nuntia. periculum, l. 1. §. excuſatur. ff. de SC. Silan.

Dependere, pro præſtare, ſoluere, in l. 3. §. in his. ff. de vſur. l. 23. C. de adminiſtr. tutor. vel. curator. Spieg. Significat autem dependere non ſimpliciter pendere, ſed periculum alicuius rei præſtare, & omne detrimentum, quod in re aliqua ſit, quaſi pœnam. Cicero libro 1. epiſtolar. famil. dependendum tibi eſt, quicquid pro illo ſpopondiſti, id eſt, etiamſi quid nõ conſequaris ab eo, ſi quid ipſe non præſtet, id tibi præſtandũ & ſuſcipiendum eſt. Idem lib. 1. ad Atticum; Abiurare ſatius eſt, quam dependere, id eſt, quam confeſſionis periculum ſubire. Ita Iureconſ. in l. §. 4. poſt litem. ff. fin. regun. dependere fructus dixit de iis, in quibus præſtandis periculum agitur rei, id eſt, iis, qui percepti non ſunt, percipi tamen non potuerunt, à quibus dependendis debitor immunis eſt, Donellus de fructibus.

Dependere fiſci iuribus in l. 7. C. de ſeru. fugitiu. eſt fiſco ſoluere.

Dependere ſumptus litis, l. 8. §. 3. C. de bon. quæ liber. &c.

Deperdita nomina, in l. 16. ff. de adminiſt. tut.

Deperditvm, inquit Caius in l. 21. de hered. pet. intelligitur, quod in rerum natura eſſe deſiit. Deminutum vero, quod vſucaptum eſt, & ob id de hereditate exiit, adde l. 2. §. nõ tantum. de hered. vend. Deperditum ergo refertur ad actum naturalem: deminutum ad ciuilem, d. l. 21. Brederod. in Lexic.

Deperire, in l. 15. in pr. C. de teſtam. manumiſſ. idem eſt quod perire.

Depitianvs, aliter, Epigranus: vide Cuiac. 9. obſeru. 19. in fin. Goth. ad l. 7. ibi, d. 1111 Marcus Drunciani. C. ad l. Iul. maieſt.

De Plano, ſine cauſæ cognitione, ſine libello. l. de ſubmerſis. C. de naufr. li. 10. de hoc vide Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. in verb. de plano. & eundem in l. nequicquam de offic. proconſ. & clement. ſæpe. de verb. ſign. Prat.

De Plano, id eſt, ex æquo loco, & non excelſo: veluti vnde magiſtratus in tribunal, quod editiori in loco poſitum erat, conſcendebant. Itaque de plano. & pro tribunali, opponuntur. Vlpia. l. 3. §. 6. ff. de bonor. poſſeſſ. Si cauſa cognita bonorum poſſeſſio detur, non alibi dabitur, quam pro tribunali: quia neque decretum de plano interponi, neq; cauſa cognita bonorum poſſeſſio alibi, quam pro tribunali dari poteſt. Item l. 2. §. 1. ff. quis ord. in bon. Sed non poſſeſſionum dies numerabuntur, ſi modo ea ſit bonorum poſſeſſio, quæ de plano peti potuit, quid ſi ea, quę cauſæ cognitionem pro tribunali deſiderat, vel quæ decretum expoſcit? ſimiliter in l. 1. §. 4. ff. ad SCtum Turpillian. & l. 18. in fin. ff. de q. & l. 9. §. 3. ff. de offic. proconſ. Huc autem alludens Seneca libro de clem. 1. Hæc tamen, inquit, magnanimitas in bona fortuna latiorẽ locum habet, meliuſque in tribunali, quam in plano cognoſcitur. Suetonius de Tiberio. Siquidem reorum elabi gratia rumor eſſet, ſubitus aderat, Iudiceſque aut e plano, aut e Quæſtoris tribunali legum & religionis admonebat. Hinc illæ notæ: V.D.P.R.L.P. Vnde De Plano Recte Legi Poſſit. Hoto. Conna. lib. 1. c. 16. n. 5. Hoc mihi videtur, inquit Vlpianus, dicere, nõ ſolum quæ cognoſcens & pro tribunali princeps decreuit, ſed etiam quæ de plano & quaſi aliud agens, vim legis obtinere. Nam cum hoc eximium ſibi fore putarẽt, ſi non cogerentur ius pro tribunali dicere, vt cæteri magiſtratus; aut quia fortaſſis publicis negotiis impediti vix ſatis otium tribunalibus & forenſibus iudiciis ſuppeditare poſſent, ſolebant domi & foris vbicunque ſui poteſtatem feciſſent, de plano ius reddere poſtulatoribus, quod nimirum in via nonnunquam facere cogebantur, quoties appellarentur, aut adirentur. Alioqui potuiſſent audire, quod quædam anicula Imperatori Adriano dixit, cum illum in via de iure ſuo poſtulaſſet, negaſſetque ille ſibi tum otium eſſe, noli ergo, inquit illa, imperare, quod ipſe & æquo animo tulit, & illam leniter audiuit. Itaque principum hæ cognitiones, quæ de plano, id eſt, æquato loco habebantur, minus aliquando ſolennes erant, quam quæ cum cauſæ cognitione, auditis vtrinque rationibus exercebantur. Iccirco Vlp. appellat eas interlocutiones, quod eas princeps, quaſi inter aliud agendũ & loquendum decerneret, aut ipſum interloquentibus reſponderet. Latini enim interloqui dixerunt, pro eo, quod eſt loquentem interpellare, & alterius ſermonem interrumpere. Terent. Siccine me interloquere, &c.

De Plano aliquid facere iudex dicitur, quod ſine figura ac ſtrepitu iudiciario facit; puta, ſi non eſt in conſiſtorio, vel nõ reſidet in eo loco, vbi iudicare conſueuit, vel ſi aliqualiter inſtructus, ac ſine iuris ſolennitate aliquid facit, ſtatuit aut determinat.

Deponere, transferre, l. ſi ſponſus ſponſæ. §. ſi maritus. de don. inter vir. & vx. Ex Apell. Spieg.

Deponere imperium, pro ceſſare ab officio. Vlp. proconſul, inquit, portam Romæ ingreſſus, deponit imperium. Spieg.

Deponere conſulatum aut præturam, l. 7. C. de inſtit. & ſubſt.

Deponere, eſt cuſtodiendam rem dare, tot. tit. ff. & C. de depoſit. Sic

Deponere ſignatam pecuniam, eſt ſacculum aut bulgam cum pecunia ſignatorum ſine teſtium ſignis obſignatam deponere, l. 9. C. de ſolu. l. vlt. de leg. comm. Gothof. ad l. 39. ibi, iuſſu tuo ſignatam. ff. de ſolut. Eodem modo

Deponere pecuniam ad comparationem poſſeſſioni, in l. 3. C. de arbitr. tutel.

Deponere antiquis ſignificabat alienare à ſe & abiicere, vt notat Non. Marcellus, vnde Plautus, vt me deponat vino eã affectat viã: hinc depoſitũ pro abiecto & deſperato, & quod pro derelicto habetur. Cic. 3. in Verrem. Itaque mihi videtur magnam & prope depoſitam Reipublicæ partem ſuſcepiſſe, hoc eſt, inquit Aſconius, depoſitæ ſalutis. Sic & Virgilius:

Ille vt depoſiti proferret fata parentis.

Quem locum explicans Seruius, depoſiti, id eſt, deſperati. Nam conſuetudo erat apud antiquos, vt deſperati ante ianuas ſuas collocarentur vel vt extremum ſpiritum redderẽt terræ, vel vt poſſent à tranſeũtibus forte curari, qui aliquãdo ſimili laborauerunt morbo. Hinc illa, deponere curã, ſolicitudinem, magiſtratum, officium, pro eo quod eſt exuere ſe cura, ſolicitudine, magiſtratu, officio. Quia vero plerunq; res noſtras deponimus, & abiicimus, nõ perdendi animo, ſed conſeruandi gratia, eaſque ſic à nobis dimittimus, vt alii tradamus & committamus, ideo factum eſt, vt deponere idem ſignificet, quod credere & committere, & deponere quod alicuius fidei & diligentiæ creditum eſt, quod propriũ eſt huius loci. Vlpia. Non ſolum apud amicum rem noſtram ponimus, ſed deponimus & dimittimus à nobis, vt apud eum collocemus, & curam eius atque cuſtodiam à nobis ad illum transferimus, & in ea conſeruãda operæ & induſtriæ noſtræ vicariam eius fidem ſupponimus; in quo ſimillimum eſt mãdato. Nam vt hic res noſtras alienæ fidei tradimus conſeruandas, ſic in illo negotiorum noſtrorum curationem & adminiſtrationem aliis mandamus & committimus. Itaq; iudicia fiduciæ dicuntur eſſe ea, quæ ſunt ſocietatis & tutelæ. Cicero pro Roſcio Comœdo. Si qua enim ſunt priuata iudi-

cia

cia maximæ exiſtimationis, & pene dicam capitis, tria hæc ſunt;Fiduciæ,Tutelæ,Societatis.Æque enim perfidioſum & nefarium eſt,fidem frangere,quæ continet vitam humanam: & pupillum fraudare,qui in tutelam peruenit:& ſocium fallere, qui ſe in negotio coniunxit. Fiduciæ nomine mandatũ & depoſitum notauit,quod in iis præcipue de reb.noſtris fidei credimus alienæ. Nam vt plurimum non mandat quiſquam niſi amico: neque rem ſuam deponit, niſi apud eum, quem fidelem putat.In ſocio & tutore eadem fidei ratio,ſed non tanta,quod certa lege conſtituuntur ipſi, nec poſtea liberum eſt eos reuocare,ſed & tutor inuitus fit plerunque.At reuocandi mandati quandocunque libuerit, & depoſiti reddendi poteſtas eſt cuique:vt hæc ab eius qui ſuſcepit, probitate & fide maxime pendeant,& tamen ipſum depoſitũ multo magis:Propterea quod reuocato mandato,nihil iam contra poteſt is moliri,qui mandatum ſuſceperat,vt ſumme cupiat. Repetenti depoſitum non ſtatim reddit is,qui acceperat,ſi callide verſari velit,& à fide recedere.Quare idẽ Tullius in Oratione pro Aul. Cæcinna,fiduciæ nomen ſoli depoſito tribuit:Qui per tutelam,inquit,aut ſocietatem,aut rẽ mandatam, aut fiduciæ rationem fraudauit quempiam. Et Vlpianus l.certi.ſi cert.pet.Fiduciariam hereditatem appellat,quæ fidei heredum committitur,& quaſi cuſtodiẽda traditur ad tempus,vt eam alii poſtea reſtituant: quæ communiter à Iureconſultis vocatur fideicommiſſaria. Mandatum ergo & depoſitum ſimilima quidem in hoc ſunt,quod & ſummæ fiduciæ & vtrunque & eius tantum gratia fiunt,qui mãdat aut deponit.Cæterum hoc differunt,quod depoſitum re contrahitur:Mandatum ſolo conſenſu, & illius fides in conſeruando cernitur,huius autem in agendo. Qui depoſitum ſuſcepit,tenetur tantum, vt rem ſibi creditam cuſtodiat diligenter,cui mandatum eſt aliquid etiam vt faciat, & operã atque induſtriam ſuam præſtet alieno negotio, vt Vlpianus hoc primo cap.te duobus aut tribus exemplis oſtendit, &c. Hæc Connan.lib.7.c.4.n.1.& 2.&c.

Deponere inſcriptiones,l.19.C.de his qui accuſar.non poſſ.

Deponere eſt demoliri,& ad aream redigere & ſolo æquare, l.23.in fin.ff.de vſucapion. l.8.ff. ſi ſeruit. vindic. l. 83.§. ſacram,ff.de verbor.obligat.l.2.§.ſi quis.ff.ne quid in loc.public.l.18.§.Sabini de dam.infect.l.3.§.ſed & ſi.ff.fin.regund. Briſſ.

Deponere ædificium,deprimere ſignificat,l.6.ff.ſi ſeruit.vindicet.l.17.ff.de ſeruit. vrban.prædior. Item diruere,l.27.§. 31.in fin.ff.de l.Aquil. Item deuoluere,l.50.ff.eod. Prat.ex Briſſ.

Deponere ac demoliri impune licet domum alterius certis caſibus, l.3.§.7.de incend.Gothofr.ad l.2.ibi, domum tuam depoſuiſſe.C.de l.Aquil.

Deponere plus eſt, quam offerre: Eſt enim ordinarie hoc prius tempore, illud poſterius.Gothofr. ad l.2.ibi,depoſuiſti.C.de vſur.

Deponi poſſunt res non tantum propriæ, ſed etiam alienæ. Vult.in com.Inſt.l.3.tit.15.§.3.n.6.

Deportare,eſt aliquem perpetuo exilio damnare,puta,relegare ad tempus,l.relegatorum.§.differentia. de interd.gl.in §.relegati.Inſt.quib.mod.ius pat.poteſt.ſolu.

Deportati ſunt, quibus princeps inſulas adnotauit, vel de quib.deportandis ſcripſit: priuſquam autem factum præſidis comprobat princeps, nondum amiſiſſe ciuitatem quis videtur,l.1.§.3.de legat.3.Hotom.

Deportati fere exules ſunt,qui carent ciuitate,ideoque modo Apolides,modo peregrini dici ſolent,l.quidam.ff.de pœnis.l.1.C.de hered.inſtit.l.ſed ſi hac.ff.de in ius vocan.Exilii tamen appellatio nonnunquam latius patet,pro relegatione ſcilicet,quæ ſalua ciuitate contingit,l.ſed & ſi quis.ff.ſi quis caut.l.exilium. ff. de interdict. & relegat. vt apud Cicer. in Orat.pro Cæcin.& eundem Ouid.cum ita librum ſuum alloquitur:

Vade ſed incultus,qualem decet exulis eſſe:
Infelix habitum temporis huius habe.

Duarenus lib.1.diſput.anniuerſ.C.37.Porro vero quid inter deportationem, exilium & relegationem interſit, latius diſcutit Ioan.Rob.lib.4.ſent.c.11.Petr.Crinitus de honeſt.diſcip.lib.22.c.5.

Deportati à relegatis differunt;nam relegatio pœna capitalis non eſt, nec proprie exilium dicitur,l.2.ff.de publ.iud.l. edicto de bon.poſſ.l.2.de pœn.l.licet capitalis.de verb.ſign. vnde Ouid.ad Aug.

Quippe relegatus non exul dicor in illo,
Parcaq; fortunæ ſunt tibi verba meæ.

Deportati & relegati in hoc differunt,inquit Vlpianus,in l. 7.§.2.de interd.& releg.quod in inſulam relegari & ad tempus & in perpetuum quis poteſt.

Deportati in inſulam ab eo,cui id faciendi ius erat, bona fiſco vendicantur; relegati autem non niſi ſententia ſpecialiter adempta fuerint,l.8.C.de pœn.

Deportati fideicommiſſum relinquere non poſſunt,quia nec ius teſtamenti faciendi habent,l.1.§.2.de leg.3.

Deportati ſunt ii,quibus aqua & igni interdictum eſt,d.l.1. §.2. Cuius rei pulcherrimum habemus exemplum de M. Tullio Cicerone, cui Clodius tribunus plebis diem apud populum dixit,quod ciues ſine iuſſu Pop.Romani contra leges necaſſet;& deinde ob id factum Clodius de exilio Ciceronis rogationem ad populum tulit,vt infra quadraginta ab Italia milliaria ipſi Tullio aqua & igni interdictum eſſet, vt recipientis eum bona publicarentur, iſque exularet, & ne quis de Cicerone reducendo ad Senatum referret, ne quis decerneret,ne quis diſputaret,aut loqueretur, aut pedibus iret ſcribendove adeſſet.

Deportatio eſt perpetua in exilium ſiue inſulam condemnatio,quaſi circumfinitio,quod ei,qui damnatus eſt,certo ſpatio circumſcribitur pœnæ perpetuo pendendæ locus,l.inter pœnas.ff.de interdict.& releg.Et hac quidem puniuntur depeculatores ærarii publici,vel pecuniæ ſacræ, l.pecul. pœn. l.peculatus crimen.ff. ad l.Iul.pecul. & huiuſmodi deſamatiſſimi ſceleratiſſimique homines, qui, quia acerbitas puniendi maleficii plerunque diſciplina eſt bene beateque viuendi, non iam deportantur, ſed vel laqueo vel gladio feriuntur.Anch.

Deportatio quandoque ſignificatur verbo exulandi. Cuiac. 15.obſ.35.Gothof.ad l.1.C.de fideiuſſ.

Deportatio eſt rerum omnium ſpoliatio,l.13.§.4.C.de ſent. paſſ.& reſtit.

Deportatio interdum vltimum ſupplicium & mors cenſetur,§.publicorum.Inſtit.de publ.iudic. §.cum autem.Inſtit. quib.mod.ius patr.poteſt.ſolu.

Deportatio ſpecies erat exilii atrociſſima, cum ſcil.quis ita ciuitatem amittebat, vt neruo aut compedibus vinctus, in aliquam nauim imponeretur, & ſeruis publicis, vt eum in inſulam certam transferrent,traderetur. Hinc ἀπολίδες & ad peregrinationem redigi dicebantur, l.17.ff.de pœn. l. 10.§. ſed ſi pet.ff. de in ius voc.l.1 §.in quib.ff.de leg.lib.3. Atque hoc inde natum eſſe videtur Turnebo, quod ſenatus cẽſuit milites eos,qui ex Cannenſi acie refugerant, ex Italia in Siciliam eſſe deportandos,nec ante inde reportandos in Italiã quam Pœnus Italia depulſus eſſet. Deportatio autem ſucceſſit in locum interdictionis ignis & aquæ, l. 3. ff. ad l.Iul. pecu.l.2.§.1.ff.de pœn.Nou.de iis qui nupt.ite.conſt.22.Deportatio autem dicitur,quaſi portatio de eo iure,quod quis in ciuitate habuit,ad exilium perpetuum:adnotata illi prouincia,vbi manendum ſit,l.inter pœnas ff.de interd. & rele. Libertatem interim non adimebat: ideoque media cenſebatur capitis deminutio,Inſt.de cap.demi.§.minor ſiue media, & l.vlt.ff.eo.tit.Nam quod refert Calliſtrat.l.cognitionum. de extraor.cogn. libertatem deportatis ademptam, de iure Quiritium intelligere videtur voluiſſe, vtpote quibus nec teſtamentum facere, nec ex alterius teſtamento quicquam capere licuerit:nec eorum omnium aliquid habuerint, quæ iuris ciuilis magis quam gentium ſunt,l.ſi quis filio.ff.de iniuſt.rupt.l.1.ff. de lega.3.l. quidam.ff.de pœn. Etenim iure ciuili (ait Boet.in Topic. Cicer.fieri aliquid non inter alios niſi inter ciues Romanos poteſt. Itaque ἀτιμίαν illam conciliat Duaren.lib.1. diſput.c.9. & Cuiac. in illum Inſtit.locum.Prat.Neque matrimonium,nuptiis contractis & perfectis,diſſoluitur deportatione.Vulteius in comment.Inſt.l.1. t.10.§.14.n.18.

Deportatio à relegatione ſic differebat:deportatio in perpetuum damnabat:relegatio alias in perpetuum,alias ad tempus.Item deportatio adimebat ciuitatem Romanam: Relegatio non æque.Itemq; deportatus amittebat bona: relegatus minime,l.relegatorum.§.hæc eſt differentia.& §.ſequ.ff. de interdict.& relegat. Addam deportationem eſſe,cum ei, qui damnatus eſt, certo ſpatio circumſcribitur pœnæ locus: relegationem,cum quis exire fines patriæ iubetur.Prat.

Deportatorium onus,l.1.C.de veteran.

Deportatus olim ciuitatem non amittebat,neque vllus alius niſi volens.Ideo qui vel deportabatur,vel huiuſmodi pœnis afficiebatur,non prius amittebat ciuitatem Romanã, quam ipſe ſciens volenſque in alia ciuitate nomen ſuum profiteretur, & vt hoc facere cogerentur, eos, qui deportabantur olim,non lata lege priuarunt ciuitate, ſed iis aqua & igni interdicebant, vt hominum præſidio ſpoliati, cogerentur,vt dixi,nomen ſuum profiteri, & alterius ciuitatis ciues effici. Quo caſu noluerunt Romani homines duarum ciuitatum, Romanæ ſcilicet, & alterius ciues eſſe. Vnde quadam quaſi renuntiatione iuris ciuitatis interueniente; ciuitatem hoc modo amittebant.Quæ omnia ſumuntur ex Cicer. in Orat. pro domo ſua,ad Põtifices:Ciuitatem(inquit Cicero)nemo vnquam vllo populi iuſſu amittet inuitus.Qui ciues Romani in Colonias Latinas proficiſcebantur, fieri non poterãt Latini,qui non erant auctores facti,nomenq; dederant;Qui erant rerum capitalium condemnati,non prius hanc ciuitatẽ amittebant, quam erant in eam ciuitatem recepti, quo vertendi,hoc eſt,mutandi ſoli cauſa venerant. Id autem vt eſſet

faciundam, non ademptione ciuitatis, ſed tecti, aquę & ignis interdictione faciebant. Hæc ille. At poſtea ſub Romanis principibus occupata Romanorum libertate ſublatus eſt ille circuitus, ſtatutumque, vt abſque alia tecti, aquæ & ignis interdictione, qui lege vel iudicio deportatus erat, ſtatim ciuitatem amitteret, & hoc eſt, quod dixit Vlpianus in l.2.ff. de pœn. Conſtat, poſtquam deportatio in locū aquæ & ignis interdictionis ſucceſſit, non prius amittere quem ciuitatem, quam princeps deportandum eum in inſulam ſtatuerit. Præſidem enim deportare non poſſe nulla dubitatio eſt, & alibi Vlpianus in l.1.ff.de leg.3. Ii, inquit, quibus aqua & igni interdictum eſt, id eſt, deportati, fideicommiſſum relinquere non poſſunt, & idem in l.3.ff.ad l.Iuliam peculatus. Peculatus pœnam aquæ & ignis interdictionem, in quam hodie ſucceſſit deportatio, continet. Et Iuſtinianus in §.deportatio tamen. Nouella de nuptiis. Deportatio tamen (inquit) in aquā migrauit, & antiqua ignis & aquæ interdictio. Succeſſit enim deportatio in loco interdictionis prædictæ: Quia circumſcripta interdictione, tanquam minus neceſſaria, priuabantur ciuitate ipſa ſententia, quod teſtatur idem Vlpia. in d.l.2.ff.de pœnis. ibi: Sed præfectus vrbis ius habet deportandi, ſtatimque poſt ſententiam præfecti amiſiſſe ciuitatem videtur. Quod clarius oſtendunt Theophili verba: Simulatque ſententia lecta fuerit, lex ei & ciuitatem & bona adimit, & ciuirate Romana exutus fit peregrinus. Sylueſter Aldob. tit. quibus mod. ius patr. poteſt. ſolu. verb. Ciuitatem amittit, &c.

Deportatvs ex ſtipulatione non obligatur, l. quoties.14. in fin.ff.de nouationib. At dubium non eſt, deportatum vti nihilominus iure gentium, & ex omnibus iuris gentium contractibus obligari: vt ex ICto Martiano in l.deportatus.15. ff.de interdict.& releg. docet Vulteius in comment. Inſtit. l.3. ad princ. tit.16.n.5.

Deportatvs mortui loco habetur, ait Paulus IC. in l.4. §. ſi deportatus. de bon. libert.

Depositarivs eſt, apud quem res aliqua deponitur cuſtodienda, l.7.§.2. depoſ. & ita ſumitur in Auth. ſed iam. C. depoſiti. Et differt á ſequeſtro, quia depoſitarius ad hoc præciſe tenetur, vt depoſitori rem reſtituat, tenetur etiam maximam diligentiam adhibere. Sed ſequeſter neutri litigātium tenetur præciſe rē reſtituere, ſed indeterminate illi, qui vicerit. Old.

Depositarivs, ſi vtitur depoſito contra voluntatem domini, vel denegat illud, committit furtum, & condemnatus efficitur infamis. Panormitanus in c.1. in 1. not. depoſit. Prat.

Depositarivs non poteſt opponere quæſtionem dominii. Bart. in l.cōmodare.ff.comm. l.ſi quis C.eod.titu. ſed ſtatim debet cogi vt reſtituat, l.ſi quis vel pecunias. C.depo.

Depositarivs non opponit compenſationem deponenti, l.fi. C.de compenſ. l.ſi quis. C.depoſiti. c.2. eodem tit. Prat.

Depositi, in depoſitum non admittitur compenſatio, l.ſi quis C.depoſiti.

Depositio metaphoricos apud Pontifices eſt amotio facti ſine ſolennitate, c.degradatio. de pœnis. lib.6. Et hæc dicitur ſimplex depoſitio Abbat. Quibus autem ex cauſis fiat depoſitio, docet gl. magna in fin. c.1.15.q.8. Prat.

Depositio debiti ſolénis quæ ſit, vide Goth. ad l.9.C. de ſol.

Depositvm eſt contractus realis, quo res aliqua mobilis alicui traditur cuſtodienda gratis, vt eadem illa res reſtituatur in ſpecie, quandocunque contrahenti libuerit. Vulte. l.3. in com. Inſtit. t.15.§.3.n.1.

Depositvm eſt, quod cuſtodiendum alicui datum eſt: dictum ex eo quod ponitur. Præpoſitio enim De auget poſitum, vt oſtendat, totum fidei eius commiſſum, quod ad cuſtodiam rei pertinet, l.1.ff.depoſ. Old. Briſſ. Hot. Cum dominium noſtræ rei damus, perpetuo donatio eſt, cum ad tempus, vt ipſa vel ſimilis reddatur, mutuum dicitur: Cum vſum eius, commodatum, cum operam noſtram, mādatum: cum diligentiam noſtram, in re alterius conſeruanda, depoſitum nominatur. Connan. lib.5.c.2.nu.2.

Eſt & Depositvm iudiciale, cum res ea, de qua controuerſia eſt, apud Iudicem, vel vbi iudex ſtatuerit, deponitur, l.16. in fin.ff.de offic. pręſid. l.7.§.vlt.ff. qui ſatiſd. cog. l.21.§.vlt.ff.de appell. l.7.ff.depoſiti. l.1.§.pen.ff. de liber. exhib. l.11.§.pen. ff.ad exhibend. Briſſ. Datur autem ex depoſito actio ab ipſo contractu denominata, actio depoſiti, vel ſimpliciter depoſiti, quæ & ipſa duplex eſt, directa & contraria. Vult. in com. Inſtit. l.4. tit.6.§.16.n.76.

Depositvm (ait Hotomannus) eſt contractus, quo res aliqua ea lege apud alterum deponitur, vt is dolum tantum in ea ipſa reddenda & culpam præſtare debeat, l.1. de oblig. & act.

Depositvm, in l.21.C.de fide inſtrum. idem eſt quod iuratum.

Depositvm in ſequeſtre proprie dicitur, quod á pluribus in ſolidum certa conditione cuſtodiendum reddendumque traditur, l.6. depoſit. Hot.

Depositvm á ſequeſtro differt. Primo namque deponere tam vnus quam plures poſſunt, ſed apud ſequeſtrum nō niſi plures deponere ſolent, l.17.ff.depoſit. Nam tunc id fit, cum aliqua res in iudicium deducitur, vnus autem ſecum non controuertit. Secundo, in ſequeſtro vnuſquiſque inſolidum videtur depoſuiſſe. Sed, cum plures communem rem ſimpliciter deponunt, quilibet pro ſua parte cenſetur deponere. Tertio, rei depoſitæ proprietas & poſſeſſio apud deponentem manet. In ſequeſtrum autem poſſeſſio aliquando transfertur, vt is cuſtodiendo poſſideat. Id enim agitur ea diſpoſitione, vt neutrius poſſeſſionis id tempus procedat, l.licet.ff.eo. tit. A ſequeſtro autem ſequeſtrariam actionem vocat Pomp. in l.ſi in Aſia.§.cum in ſequeſtro.ff.eod.tit.

Depositvm & mandatum, quid differant, vide in l.1.§.11.ff. depoſiti.

Depositvm, itemque locatio & conductio, quomodo differant, vide eandem l.1.§.8.9.10.ff.depoſit.

Depositvm reſtitui debet heredi, non minus quam defuncto. l.1.§.ſi pecuniam. l.ſi plures. in princ.ff.depoſ. Prat.

Depositvm eſt furi reſtituendum. Bald. in tit. de depoſ. vide ſupra Actio depoſiti.

De Possessione deiicere, ex ſermone ICtorum, in vulgi ſermonem abiit, pro eo quod eſt, famam cuipiam eripere, quam in omnium conſenſu obtinuerit, aut adimere quidpiam, quod ſuo quaſi iure tenere videatur. Nam ius ſemper fauet poſſidenti, ne quis vi quempiam deiiceret. Ex Chiliad. Eraſmi. Spieg.

Deprædatio, vide l.5.C.de poſtul. & l.9.C.de re milit.

Deprehendere (ait Briſſ.) non ſine varietate aliqua diphthongo augetur. vide infra Deprehendere.

Deprecari, eſt precibus rogare, & ſubmiſſe obteſtari, ne quid fiat: multum autem longeque diſtat á recuſare, vt docet Alex. Neapol. c.14. lib.4. Spieg. Idque ſatis oſtendit l.fideiuſſores magiſtratum.§.1.ff.de fideiuſ. vbi clare oſtenditur, deprecari idem eſſe, quod vehementer & obnixe precari. Etenim precabantur ſuppliciter apud Iul. Paul. fideiuſſores, vt neglecta ſubſcriptione fideiuſſionis in vſuras condemnarentur. Animaduerti ipſe varie verbum, deprecari, ab auctorib. probatiſſimis accipi. Nam Aul. Gell. lib. Noct. Attic.6.c.16. Deprecari, abominari, vel deteſtari eſſe dixit. Vnde deprecor ſupplicium, idem Gell. dictum ait, quaſi deteſtor & execror, quem taxat Laurent. Valla lib.6.c.24. Exiſtimatque deprecari nil aliud eſſe, quam dicto vel facto recuſare, idque authoritate Ouidii de Ponto probat:

Sæpe precor mortem, mortem quoq; deprecor idem,
Ne mea Sarmaticum contegat oſſa ſolum.

Quare non inepte, vt ait, dixeris Bucephalum, qui pręter vnum Alexandrum omnem alium recuſabat ſeſſorem: deprecari alios ſeſſores, præter regem. Sed Valla multis verbis, iiſque elegantiſſimis ridet Alex. ab Alex. lib. Genial. dier.3. c.14. pluribúſq; veterum authoritatibus probat, nos inepte, abſurde & barbare loqui, ſi deprecari pro recuſare dixerimus, tandémque oſtendit veterem probabilémque ſenſum eſſe, vt deprecari idem ſit, quod ſuppliciter & precibus expoſcere, ne quid fiat, quod vitare cupimus, & contendimus ne eueniat; Mortem ergo, inquit, Ouidius deprecatur, non ſimpliciter recuſans mortem, ſed ſuppliciter expoſcens, ne mors contingat inter tot truces immaneſque homines. Vnde deprecari diſtare multum longeque á recuſare probat: quippe deprecari, eſt precibus rogare, & ſummiſſe obteſtari, ne quid fiat. Recuſare vero iure & manu contendere, & quadam mentis vecordia, minaciter magis quam precibus depoſcere. Cicero lib.2. Tuſculan. de Anaxarcho, inquit, Democritoque cogitetur, qui cum in manus Cyri Nicocreontis incidiſſet, nullum genus ſupplicii deprecatus eſt, neq; recuſauit. Et Cæſar in Comment. lib.5. Hedui nec deprecandi, nec recuſandi cauſa, legatos ad Cæſarem mittere volebant. Quibus liquet, deprecari idem eſſe, quod precibus eniti & rogare ne quid fiat, ſeu eueniat tale, quod tu nollès euenire, & futurum deteſtaris. Vt & ille plenius proſequitur, cui ipſe aſſentior: Exiſtimoque, deprecari eſſe idem, quod precibus auertere & depellere malum, quod impendet. Vnde Cicero in 7. Verrin. deprecari periculum dixit, id eſt, precari ne eueniret: Illi, inquit, ad deprecandum periculum proferebāt, alii purpuram Tyriam, thus alii atq; odores. Dixit quoque, deprecari auaritiæ crimina; nunc vero ait in Verr. quid faciat Hortenſius? auaritiæne crimina frugalitatis laudibus deprecetur? Hoc eſt, depelletne & orabit, vt ne auarus exiſtimetur, ſed magis frugalis. Dixit item, deprecari exilium, & fugam, hoc eſt, precibus orare, ne exul eſſe fugamque facere cogeretur, cum, inquit, ſibi non incolumem fortunam, ſed exilium & fugam deprecaretur, eſſe coactum, vt vita ſeſe ipſe priuaret. Et pro Plancio, deprecatorem fortunarum appellauit eum, qui precibus depoſcebat, ne fortunæ ſibi ſuæ adimerentur, hoc eſt, ne condemnaretur, & bonis publicatis in exilium iret. Et pro Sylla: Multorum, inquit, hic vitam eſt á L.Sylla deprecatus, hoc eſt, precibus impetrauit, vt multis L.Sylla ignoſceret. Hic color ille Rhetoricus, qui deprecatio dicitur, cum & peccaſſe & conſulto peccaſſe ſe reus fatetur, & tamen vt ignoſcatur, poſtulat.

DEPRECATIO, de qua Triphoninus l.tres tutores in princ.ff.de admi.tut.l. auxilium.ff.de minor.eſt, vt definit M.Cic.in qua non defenſio facti, ſed ignoſcendi poſtulatio continetur.Pra.

DEPRECATOR, qui reum ad impunitatem expoſcit,& reatu eximit.Vulgus interceſſorem appellat.Spieg.

DEPRECIATVS, in l.22.§.1.in fi.ff.ad leg. Aquil. ſed & eius ratio haberi debet, quo cætera corpora depreciata ſunt, & Tertull. lib.4.aduerſus Marcionem,i.e.vilis factus.& nullo pretio dignus. Lexicon B. Germani ad Lutetiam Pariſiorum vertit depreciatos ἀκατάστατα, quaſi precio imminutos.Briſſ.Prat.

DEPREHENDERE aliquem eſt, quod barbari dicunt, capere in ipſo facto.ita vt nec fugere nec inficiari poſſit; vt deprehendi in adulterio,l.palam. §.quæ in adulterio ff.de ritu nuptiar.l.2. & 4.C.ad leg.Iul de adulter.deprehendi in ipſo latrocinio,l.7 C.de defenſ.ciuit. deprehendi in demoliendis ſepulchris, l.2. C.de ſepulch.viol.

DEPREHENSI dicuntur, qui effugere nequeunt, vel vitare, cum maxime cupiant, aut è re incommodè nata ſe explicare, aut ſubducere.vide Budæum in l.quod ait lex.ad leg.Iul.de adult. Spieg.

DEPRESSA nauis,pro merſa,l.ſi naui aduerſa.& l.cum depreſſ.ff. ad leg.Rhod.de iactu.

DEPRIMERE ædificium, & tollere, opponuntur,l.17.ff. de ſeru. vrb.præd.

DEPRIMERE vitem dicitur, qui eam deductã in terram defodit, vt anno inſequẽti renouetur. Cato de re ruſt.c.32.Arbores facito,vti bene maritæ ſint, viteſque, vti ſatis multæ afferantur, & ſicubi opus erit,de arbore deiiciantur, & in terram deprimãtur,& biennio poſt præcidito veteres. Venuleius l.ſi vitem 22. ff. quod vi aut clam. Si vitem meam ex fundo meo in tuum depreſſeris, eaque in fũdo tuo coaluerit,vtile eſt interdictum: Radices quæ in fundo meo ſunt, tuas fieri, quia his acceſſiones ſint.Sic autem locum reſtitui,cum omnibus in libris,Deprehenderis,legatur.Hotoman.Prat.

DEPROPERARE, vt apud Plaut.pro valde properare, in l.vnic.in fi.C.de oper.nou.nunt.& l.2.§. ſed quia diuinæ. de vet.iur.enucl.l.31.C.de epiſc.audiend.

DE PROPRIETATE datus iudex dicitur in l.3. C.ſi à non competent.

DEPVBER, qui ad annos pubertatis non potuit peruenire.

DEPVLSIO, vide Intentio

DEPVGNARE feram, quæ regioni nocet, apud Vlp.in l.1. §.ſed ſi quis operas ff.de poſtul.Spieg.

DEPVLSVS in ſeruitutem, l. 2. Cod.de ſent. & interlocut. omn. iudic.

DEPVTATI, in l.fin C.de ſeru.fugit. à Iuliano Patritio, Nou.85. ſtatuti numerorum, milites ſunt,annonas ferentes ex publico, qui numeri cuiuſque militum arma procurabant, aliàs fabricenſes, deputati dicuntur, ſicque in notitia Romani imperii leguntur Deputati ſcholæ agentium in rebus,& deputati domeſticorum, & deputati equitum & peditum. De quibus ita Iuſtin.in Nou.de armis: Ἀλλ᾽ ἰδὲ τοῖς ἐν ἀριθμοῖς συγκαταλεγμένοις τὴν ἐργασίαν, οὐ ὁπλοποιοὺς καὶ δηπουτάτους καλοῦσι. Plane Leo Imper.in lib.de bellico apparat.cap.3. & c.11. δηπουτάτους antiquis temporibus appellatos,qui ſuis temporibus βερβῶνες dicebantur.Briſſ.Prat.

DERECTARII ſunt,qui domos alienas furãdi animo introeunt, ſeu qui in aliena cœnacula furandi animo ſe dirigunt. Vlp. in l.7.de extraord.crim. i.e.qui malis artibus ſcandunt in aliena cœnacula, aperiunt feneſtras hamis, vncinis vel qua alia ratione (vnde etiam apertularii dicuntur) atque ita introeunt furandi animo.Prat.Paulus in lib.ſentent.5.c.4.Quoties quis pulſatur,vel cuius domus introitur,ab iis qui vulgo directarii appellantur: vtitur & Vlp.in l.1.ff.de effractoribus.

DERECTARII ſiue directarii (vtrunque enim legitur) dicti ſunt à dirigendo, vt Petr.Crinit.l.17.c.8.de honeſt.diſcipl.annotauit,quod in alienam domum ſe dirigere perinde ſit,atque ingredi.Schard.Hoto. Dierectarius potius legendum putat, vocabulo à Dierectus deducto, quo ſæpe Plautus aliique veteres vtũtur. Eſt autem dierectus (inquit Nonius) crucifixus,quaſi ad diem erectus: ſic autem perditos & facinoroſos homines appellabant, vt Galli *Pendari*, i.e.ſuſpendioſi. Turneb.aduerſ. lib.9.c.17. Derectarios etiam diætarios vocari ſcribit, eo quod cœnaculum diæta non male vocari poſſit, cum in diæta ſit. Eorum enim eſt diæta,qui in cœnaculis habitant.Prat.

DIRECTARIOS Græci vertunt εἰσπηδητιῶντας, & derectarium ἐπεισπηδητήν, Goth.ad l.7.de extraord.cognit.

DERELICTVM dicitur illud, quod caret poſſeſſore, vel quod in nullius eſt poſſeſſione,§.qua ratio, 47. Inſt de rer.diuiſ.Auth. de nupt.§ ſed multo.l.2.C.de infant.expoſ.Prat.

Pro DERELICTO habetur, quod dominus ea mente abiicit, vt in numero rerum ſuarum eſſe nolit,quodque omnimodo a ſe reiicit,& ita deſerit, vt eius dominium ad ſe pertinere nolit,l. 36.ff.de ſtipul.ſeru.§.pen.Inſt.de rer.diuiſ.l.6.& l.7.§.vlt.& l. 15.§ non autem ſtatim, ff.de damn.infect.l.38.ff.de noxal.lib. l.vltim. ff.de euict. l.2. §. vnde Ofilius. cum §.ſeq. ff. ne quid in loco publ.l.5.ff.quæ in fraud.credit.l.58.ff.de adquir.rer.do. l.44.§ qui alienum.& §.ſi quis ſponte.ff.de furt. Quo genere loquendi & Cic.lib.Epiſt.1.lib.8. ad Attic.vſus eſt. Et Iuſtin. Nou.22. κεχώρισται ὡσανεὶ pro derelicto, πάντων ἑαυτῷ ὄντος: Merces porro ex naue iactæ derelictæ non videntur,l.7. ff.pro derelict. Non enim poteſt videri id pro derelicto habitum, quod ſalutis cauſa interim dimiſſum eſt, l.21.§.1.ff.de acquir. poſſ.l.9.§.vlt.ff.de acq.rer.dom ſed nec pro derelicto habetur ſeruus,quem dominus in capitali cauſa reum factum non defendit,l.9.ff.de public.iudic.Briſſ & Conn.lib.3.c.2.nu.3.

DERELICTA res, in l.4.circa fi. C.de verb.ſig.idem eſt,quod legata; ſic derelictum in l.31.& ſeq.C.de inoff.teſtam.idem eſt, quod relictum.Bred.in Lexic.

DERELICTVM à deperdito quid differat, vide Iauol. in l.21.§.1. de acquir.poſſ.

DERELINQVERE idem eſt,quod legare,ſeu relinquere,l.31.& 32. C.de fideicom.l.34.C.de inoff.teſtam.

DERELINQVERE iniuriam, id eſt, abolere.§.fin Inſtit.de iniur. Et ideo ſi quis iniuriam dereliquerit, hoc eſt, ſtatim paſſus ad animum ſuum non reuocauerit, poſtea ex pœnitentia remiſſam iniuriam non poterit recolere.Prat.

DERELINQVERE vitæ ſortem, in l.15. C. de teſtam, milit.id eſt, vitam ipſam relinquere. Sors enim vitæ ipſa vita eſt.Gothofred ad d.l.15.

DERIDERE ſententiam,pro improbare,ſeu opinionem confutare apud Vlp.in l.ſed an vltro.ff.de neg.geſt. Prat.

DERISORIVM magis quam vtile legatum, apud Vlpia.in l.ſi domus.71.de legat.1. Eſt quod deridendi magis, quam vtilitatis gratia legatum eſt.

DERIPI ex naufragio.l.7.ff. de incend.ruin.

DERIVARE crimen, eſt deflectere ab eo, ad quem pertinet, ad eum,ad quem non pertinet.Schard.Eodem plane modo deriuare aquam vicini dicitur,in l.2.C.de leg.Aquil.

DERIVATA accuſatio,in l.9.C.de calumn.

DERIVATA vocantur, quæ alias coniugata, quaſi more riuulorum ab vno fonte deducta: vt à Iuſtitia ſunt Iuſtus, Iuſte, Iuſtitiarius Iuſtificare.Old.

DEROGARE eſt diminuere,in parte tollere,vel detrahere,differtque ab abrogare,l.derogare.102.de verb.ſig.Old.

DEROGARE eſt proprie cum quid ex lege vetere,quo minus fiat, ſancitur lege noua.Hotom.Sic derogare aliquid iuri alterius, in l.2. C.inter alios acta. Et derogare iuri publico, l.13.C.de teſtament.

DEROGATORIÆ clauſulæ non tollunt ea,quæ conciliis generalibus ſunt conſtituta;Alciat.in l.nullus.de ſum.Trin.Spieg.

DEROGATVR legi,cum pars detrahitur: abrogatur, cum prorſus tollitur, Modeſtinus in l.102.ibique, etiam Alciat.de verbor. ſignif.adde l.1.ad leg. Aquil.& Vlp.Inſtit.tit.1.Briſſ. Derogatur (ſubaudi noua ſeu poſteriore) legi (ſcilicet priori & antiquæ) aut abrogatur: Derogatur (per nouam legem) legi (priori & antiquę) cum pars detrahitur: abrogatur legi (priori & antiquæ) cum prorſus (per nouam) tollitur. Gœdd. de verb.ſign. ad l.102.num.2.

DESÆVIRE in publica commoda.vide l.21.C.de pœn.

DESCENDERE, pro naſci, oriri,apud Vlp.& alios. Hinc à nobis nati deſcendentium nomine veniunt,qui cum aſcendentibus rectam lineam conſtituunt,de qua vulgatum illud, nullos aſcendentes poſſe connubium contrahere. Quare ſi Adam hodie ſuperſtes eſſet. non poſſet ducere vxorem. pro gl. in l.nuptiæ.ff.de ritu nupt.Inſt.de nupt.§.inter eas.Spieg.Prat.

DESCENDERE in cauſam, eſt ſe adiungere cauſæ, *Sich der ſachen annemen, anhengig machen.*

DESCRIBERE proprie eſt,quod barbare vulgo dicitur,Copiare. Caius in l ſi quæ ſunt.ff.fam.erciſc.Cæteris, ait, deſcriptum & recognitum faciat.Spieg.

DESCRIPTVM bonorum quomodo licite fiat,Bart.pulchre tradit in l.mandatum. ff.de requir.reis.in l.defenſionis.C.de iur.fiſc. li.10.Spieg.

DESCRIPTIO Commentatoribus iuris ciuilis appellatur, quæ Dialecticis definitio eſt ab accidẽtibus: vt leo eſt animal quadrupes, villoſum, pedatim incedens: vt ait Plin.vide Apellum c.1.de definit.tit.Quintum definiendi genus. Spieg.

DESCRIPTIO, ſubnotatio, cognitio, diſpunctio rationum inſtrumentorumve differunt. Deſcribimus ea, quorum exemplum accipimus: Subnotamus,cum quaſi Inuentarium conficimus, l.fin. C.de bon auth.iudic poſſid. Adſcribimuſq; quæ corpora inſtrumentorum ſint & de qua re cognoſcimus, cum ea legimus atque relegimus. Qui enim rationes recognoſcit, verum eſt eum ipſas cognoſcere, ſicuti qui reddit, dat,qui repetit,petit. Bart.in rub.ſolut.matr.diſpungit rationes,qui data & accepta confert, excutitque & examinat. Vnde & diſpunctio pro diligenti percontatione examinationeque accipitur.l.ſi ſtatulib.pœnæ.in fi.ff de ſtatulibet.ex Alc.Spieg.Pt.

DESCRIPTIO fit adſcripto collatorum nomine, & collationis modo,l.1. C.de apoch.public.lib.10. à Græcis appellatur ἀπογραφή, Lucæ cap.2.Chriſti natiuitate loquendi.Prat.

Desecare ſegetem,pro incidere,apud IC.in l.ſi ſeru.ſeruum.§. oliuam.ad l Aquil.

Deserere proprie militũ eſt,qui relinquunt locum in acie,aut ſine comitatu diſcedunt ex caſtris. Hinc deſertor & deſertio, de quibus ſæpe in lib. ff. Nebriſſ. An idem deſero & derelinquo ſignificent, excutit Bart.in l.qui agros. C.de om.agr. deſert.Spieg.Prat.

Deserere vadimonium dicitur,qui ſe ad vadimonium & condictum diem non ſiſtit,vide Vas.Hotom.

Deserere animum accuſationis implendæ, in l.6. C.ad Senatuſconſ.Turpil.Sic

Deserere accuſationem actionemve dicitur , qui in totum ab accuſatione deſiſtit , eamque reliquit, modo ſine fraude aduerſarii id fecerit, l.21.ff.de inoff.teſta.l.10.de iudic.l.6.§.qui iudicii.ff.de decurion.Briſſ.Hinc

Desertam accuſationem perſequi,in l.4.C.ad SCtum Turpill.

Deserta habetur appellatio, ſi reus intra legitimum tempus, apoſtolos non petierit,Goth ad l.18.C.de appellat.

Deserta promiſſio contempta non obſeruata , Vlpian.l.4.§.2. ff.ſi quis cautionibus. Quæſitum eſt, an poſſit conueniri, ne vlla exceptio in promiſſione deſerta , iudicio ſiſtendi cauſa facta obiiciatur : & ait Atilicinus conuentionem iſtam non valere. Paulus in l.ſeq. contemptam appellat. Et ſenſus eſt,an valeat conuentio, ne ſi promiſſio facta cauſa ſiſtendi iudicio deſeratur & negligatur, vlla exceptio excuſatioque afferatur. Alciatus autem in parergis Diserta emendat;ſane quam,vt ipſius vtar verbo, parergos : Doctioribus tamen iudicium relinquo.Hot.Per deſertam promiſſionem deſertum accipitur vadimonium : Quod ab eo mirum eſt intellectum non fuiſſe, qui ex deſerta promiſſione diſertam ſtuduit facere,ſed fruſtra. Id ipſum enim , quod hic de promiſſione deſerta traditur, ad deſertum vadimonium refert expreſſe Seneca de benef.lib.4. c.pen.Ait enim, vadimonium promittimus;tamen deſeritur, non in omnes datur actio, deſerentem vis maior excuſat.Ræuard.l.quæ propter neceſſitatem. ff.de reg.iur.

Desertam cauſam Iureconſulti compoſita voce Eremodicium vocant,l.& ſi ſine dolo.de minorib.l.quum quærebatur. ff. iudicat.ſolui.item l.properandum. C.de iudic.Dicitur autem deſerta cauſa,quum alter parte abſente fertur ſententia.Hinc prouerbiali ſchemate,vincere deſerta cauſa,eſt vincere nullo contra pugnante.Adi Eraſmum in Chiliad.Spieg.Prat.

Desertor in l.1.§.ſuſpecti.ff.ad Turpil.qui ab accuſatione deſtitit & deſertionis periculum , ibid in §.incidit , cui ex SC. Turpil. ſubiacent, qui deſiſtunt, & inſtitutam accuſationem non peragunt. Sic & deſertæ accuſationis pœnam accipe in l.3.C.vbi cauſ.fiſc.Briſſ.

Desertor accuſationis in priuatis criminibus punitur arbitrio iudicis, pro qualitate admiſſi,l.ſi quis repetere , §.ſi ſtellionatus.Et l.& in priuatis,ff.ad SCtum Turpill.Old.Prat.

Desertores in re militari dicuntur, qui ſtationem ſuam deſerunt, & per prolixum tempus vagantur, diuque abſunt,l.3.§. emanſor,2.l.4.§.penult.l.5.de re milit.l.vlt.C.quibus ex cauſis ſeru.l.vlt.C.quando lic.ſine iud.l.vlt. C.pro quibus cauſ.ſeru. Et apud Quintil.lib.7.c.7. Græci λειποτάκται vocant,l.1. C.ſi reus vel accuſ.mort.fuer.Briſſ.

Desertores ſecundum canones dicuntur, qui Eccleſiæ miniſteriis proprie deſtituti ad alia fugæ vitio ſe transferunt,vel confugiunt,c.placuit.cauſ.21.q 2.

Desertores ab emanſoribus in hoc differunt,quod hi ſponte, illi inuiti redeunt,hi ſæpius, illi nunquam,l.4.& 13. de re militar. Hi erronibus, illi fugitiuis ſeruis comparantur. Cuiac. tamen differentiam ſtatuit in tempore.6.obſ.26.Goth.ad l.3, §.2.ff.de re milit. (Spieg.

Desertvm pro neglecto , l.quiſquis. C.de agric.& cenſ. lib.11.

Desertvm ſacramentum,in l.3.C.de abolition.

Desertvs locus is intelligitur, non habitatus penitus, neque cultus , nec vltra memoriam hominum ſub gentis cuiuſdam poteſtate detentus fuerit,c 1.§.illum locum,de verb.ſign.in 6,

Desiderare actionem , dare actionem, l.ſi vero plures.§.hæc autem actio.ff.de his qui deiec.

Desiderare in iure, aliquid poſtulare,&,vt vulgo loquimur, requirere,l.3.§.ſolent.ff.de tab.exhib.l.30.ff.de procur.l.32.ff. de adopt.l.5.§.penult.ff.iudic.ſolui.l.21.§.1 ff de inoffic.l.vlt. C de edend.l.32.ff.de rei vind.l.13.§.vltim. ff.de minor.l.4.§. pen.de damn.infect.l.48.ff.de iur.fiſc.l.41.§.hoc SC.ff.de leg. lib.1.Et alias ſæpe deſiderare interdictum,id eſt,à prætore petere,l.40.ff.de procurator. Et deſiderare præiudicium in l.vlt. ff.ſi libert.ingen. Deſiderare per interdictum. l. 1. §. 1. ff. de ventr inſpic.Briſſ.

Desiderati milites, ſecundum conſuetudinem deperditi , vel qui perierunt, vel ſecundum rationem , vt Valturius refert, quod abſentium rerum nec dum inuentarum , ſit deſiderium. Spieg. Hinc

Desideria pro libellis , poſtulationibus,precibus , & (vt nunc Pragmaticorum vulgus loquitur) requæſtis,l.4.§.ingreſſus.l. 9 obſeruare.ff.de off.proconſul.l.1.ff.de poſtul.leg.11.ff.de off. præſid.l.15.ff.de in ius voc.l.52.§.vlt.ff.de pact.l.3.ff.de appel. recept.l.22.ff.de hered.pet.l. 5.§.1.ff.de lib. adgn.l. 86.§. vlt. ff. de diuerſ.reg.l.3.C.de poſtul.l.2.C.de error.aduoc.Sueton.in Auguſt.c.53 Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem tanta comitate adeuntium deſideria excipiens , vt quendam ioco corripuerit,quod ſic ſibi libellum porrigeret , quaſi elephanto ſtipem. Symmachus in Epiſtolis : Principem in hac parte degentem varia omnium deſideria vel neceſſitates ſequuntur Briſſ.

Desideria morientium , i.voluntates, l.4.in pr.C.de natur.liber.& matrib.

Desidero, præter notam ſignificationem notat & deficere , in quo ſenſu accepit Iuriſconſultus in tit. ſi liber ingen. eſſe dic. l.quoties.Siue officium, inquit,deſideretur , i. deficiat in eo, qui debet obſequi & obtemperare.Nebriſſ.Old.Prat.

Desides differunt à vigilantibus,l.2.in pr.C.de annal.except.

Contra Desides homines ac iuris ſui contemptores exceptiones oppoſitæ ſunt,l.3.in fi.C.eod.

Desidia imperitiæ ſimilis,l.ambiguitates.C.de teſt.

Designare,eſt rem notam facere.Hot.

Designare aliquando ſignificat decernere, deputare , conſtituere,deligere. Saluſt.in prima hiſtoria : Catilina, inquit,nihilominus in proximum annum conſulatum petebat , ſperans , ſi deſignatus foret , facile ex ſe voluntate Antonio vſurum.Colum.lib.3. Ipſum autem aruum, quod ſeminario deſignaueris,planum & ſuccoſum ſit. Cotta.

Designatores curatores funerum dicuntur , qui ludis funebribus apud antiquos præerant, & multitudinem retinebant, ob eam cauſam,quod in his ludis fiant noua & ſpectanda. Senec.An tu Arutium & Aterium, & cæteros, qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere, quæ deſignatores & libitinarios vota ? Illi quorum merces optant,neſciunt : hi familiariſſimum quenque ex quo propter amicitiam rei plurimum eſt,mori cupiunt. Vlp. in l.athletas, in princ.de his qui notant infam. Deſignatores, inquit,quos Græci [illegible] appellant, artem ludicram non facere , Celſus probat ; quia miniſterium non artem ludicram exerceant. Et ſane locus iſte à principe hodie non pro modico beneficio datur Accurſius vero noſter eos deſignatores eſſe intellexit, qui diſponunt loca vel homines, vbi debeant ſedere, Corraſ. lib.Miſcellan.4.cap.24. Deſignatores dici vult,qui Gymnicis ludis præficiebantur , vt ſpectatores in officio continerent, compoſiteque reprimerent, locum & ordinem vnicuiq; præſcribentes, ſic dicti , quod deſignent & ordinent ſpectatores, idque terrore virgarum,quas lictores deferebant, Plautus in Prologo Pœnuli. Inde conſtat perperam ſentire,qui autumant , deſignatores tantum pompæ funebri præfici , cum & cuicunque pompæ præſint,locum & ordinem incedendi vnicuique deſignantes Romæ in collegio cardinalium : hodie magiſtri ceremoniarum appellantur , & in hoc ſignificatu vſus eſt Plaut. in Prolog. Pœn. dum inquit : Neu deſignator præteriens obambulet , neu ſeſſum ducat,dum hiſtrio in ſcena fiet. Horat.quoque Epiſt.lib.1.Epiſt.2.ſic ait:

----Dum ficus prima caloŕq;
Deſignatorem decorat lictoribus atris.

Designatvs Epiſcopus, vulgus coadiutorem appellat. Refert Eraſmus, Dauidem Epiſcopum Traiectenſem virum doctum & cordatum, ſuadentibus quibuſdam , vt propter ætatem ingraueſcentem pateretur adiungi ſibi deſignatum Epiſcopum: dixiſſe, ſeſe diui Antonini exemplo commoueri, quo minus id facere vellet. Nam hunc negligi cœpiſſe,ſimul atque ſucceſſiſſet Rochus recentior diuus.Spieg.

Designatvs prætor,i.e.electus, in l.Barbarius.ff.de off.prætor. Electus in Cæſarem,duxit in vxorem,ambo iſta non arrident doctoribus,teſte Inſulano.Meliora hæc, Electus ſiue deſignatus eſt Cæſar,duxit vxorem, vel Vlpiani teſtimonio.Spieg.

Desiisse non videtur, quod nec incepit,l 5.de iniuſto.l.9.. in princ.§.1.de cond.& demonſt.l.13.de ſuis.l.116.de verb.oblig. l.19.quemadm.ſeruit.amit.Goth.ad l.208.de reg.iur.

Desiisse habere videri non poteſt,qui nunquam habuit.l.208. de reg.iur.

Desiisse abeſſe Reip.cauſa quis dicatur,indicat Vlp.in l.ſi cui. §.tamdiu.ff.ex quib.cauſ.maior.

Desiit poſſidere , idem eſt, quod deſiit habere facultatem reſtituendi,l.1.ff.quorum legat.Old.Schard.

Desinere verbum ſignificat eius rei , quam habuimus , priuationem,aut eius,quod incepimus, negotii ceſſationem : Eſtque , quod ſolemus dicere , Priuatio præſupponit habitum. Hoc Græci καταλύειν, vt πλεῖν κατέλυσα ; nauigare deſii,apud Demoſthenem.Idem quoque ſignificat,quod παύεσθαι, vt παύομαι τῆς ἐργασίας ταύτης. ceſſo ab hoc negotio , & quieſco,id eſt, hoc deſino negotium.Virgil.lib.4.Æneid.

Deſine meq; tuis incendere teq; querelis,&c.

Brechæus l.deſinere autem.ff.de verb.& rer.ſign.

Desinere in perpetuum , non ad tempus, quo quis teneri poteſt,referendum eſt. Author Pompon.in l.fin.de aſſign.liber.

Sic in

Sic in l.ſi is qui,§.quod dicitur. de iur.dot.Spieg.

DESINERE abeſſe res tunc videtur, cum ſic rediit in poteſtatem, ne amittere eius poſſeſſionem poſſimus, ob hoc, quod furto primum ſubtracta eſt,l.mulieris,ff. de verb.ſig. Old.Prat.Briſſ.

DESINERE perpetuam deſinentiam ſonat,l.fin.§.quod inquit.de aſſig.liber.Prat.

DESINERE pertinere vſumfructum,quod ad ſtipulationem,qua cauet fructuarius ſe reſtituturum rem, cum vſusfructus ad eum pertinere deſinet, accipimus, etiamſi nec cœperit pertinere,cum legatus eſſet,l.1.in princ. & l.3.§.1. quemadm. vſufruct.cau.Briſſ.

DESINIT eſſe ſoluendo, cui vel inſignis calamitas, vel magna inopia acceſſit,author Paulus in l. arbitrio, qui ſatiſd.cog. vide & Triph.in §.quod autem dicitur deſiiſſe,l.tres tutores, de admin.tut.Spieg.

DESINIT debitor eſſe is,qui nactus eſt exceptionem iuſtam,nec ab æquitate naturali abhorrentem.l.66.de reg.iur.

DESISTERE, eſt de negotio abſtinere,quod calumniandi animo inſtituerat,ait Vlp. Terent.in Phorm. dixit, deſiſtere litibus, hoc eſt, renuntiare. Plane, ſi quis cognita rei veritate, ſuum negotium deſeruerit, nolens in lite improba perſeuerare, quam calumniæ cauſa non inſtituerat, is deſtitiſſe non videtur,l.deſtitiſſe.ff.vbi quis ager.Spieg.

DESISTERE à lite conteſtata is videtur, non qui diſtulit, ſed qui liti renuntiauit in totum.Vlp.in l.deſtitiſſe.de minorib.

DESISTERE in Senatuſconſul.Turpil.eum dicimus,qui in totum agendi accuſandique animum depoſuit,l.6.ad SCtum Turpil. Pra. Deſiſtere minorà reſtitutionis petitione dicitur,non qui diſtulit,ſed qui liti renunciauit in totum, l.21.de minor.Hot.

DESISTERE animo ab accuſatione, eſt affectum & animum accuſandi deponere,l.6.§.1.ad Senatuſconſultum Turpil.l.6.C. eod.tit.l.10.de iudi.Alias,vt ab Vlpiano traditur.Deſtitiſſe videtur non qui diſtulit,ſed qui liti renuntiauit in totum, l.21. ff.minorib.

DESISTERE ab accuſatione videtur, qui cum aduerſario de compoſitione eius criminis, quod intendebat, eſt interlocutus,d.l.6.in princ.

DESISTERE & is exiſtimatur,qui poſt intentatum crimen adulterii accuſatam duxit vxorem, leg. 40 in fin.de adulter.Prat.

DESOLVTVM,in l.41.§.item quæro.ff.de fideicomm. libert.idem eſt quod exſolutum.Briſſ.in parerg.

DESPERARE de viri vita,l.21.ff.de act.rer.amot.

DESPERARE, id eſt non timere,l.6.circa med.C.de curat.furioſ.

DESPERATA valetudo. l.4.C.de infantib.expoſ.

DESPERATI homines idoneis authoribus ſunt, de quibus nulla eſt ſpes. Noſtri interpretes abſolute vſurpant pro conſciſcentibus ſibi mortem, de quorum nobis C. & ff. tractant vulgati tituli.Azo in ſumma.

DESPERATIO, ægritudo ſine vlla rerum meliorum expectatione.Cic.author.4. Tuſcul. vide §.feudis,l.vnic.ff.de poit.quæ liber.dam.conced.Old.Prat.

DESPERIRE veteres dixerunt,pro diſperire.Briſſ.parerg.

DESPONDEO ex de & ſpondeo componitur, ſpondeo vero ex ſpõte fit,quod veteres pro dico vſurpabãt,qui ſpondet,ſpõte, i.e.voluntarie,dicit:vnde reſpondeo factum eſt.quod eſt,poſteriore loco dico. Poſtea verò ſpõdere vſurpari cœptum eſt, pro ſponte promittere, vnde qui puellam ſpõdet,ſponſor,quæ ſpondetur puella ſponſa, cui ſpondetur ſponſus. Qua rogatur pecunia dotis à ſponſo, ſponſio, h.e.promiſſio appellatur. Et dies qua puella promittitur,ſponſalis,& ſponſalia,mentio & promiſſio futurarum nuptiarum.vide Sponſalia.Anch.

DESPONDERE eſt promittere, quod ad nuptias proprie pertinet, & ad eum præcipue, cuius intereſt locare mulierem viro,ſiue virum mulieri.Terent.

Nam aliam pater ei deſponderat, gnatam Chremetis.

Idem ſignificat deſponſare,nam deſponſo,as,à ſpondeo fit.

DESPONDERE & promittere hoc differunt, quod puellæ pater eam ſpondere dicitur: adoleſcentis vero eandem deſpondere. Terent.in Andr.

----Hac fama impulſus Chremes
Vltro ad me venit,vnicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio vxorem vt daret,
Placuit,deſpondi.

Idem in Adelph.

---- Mitio,quin iam virginem
Deſpondi:res compoſita eſt:fiunt nuptiæ.

vbi Donatus:deſpondet puellam qui petit: ſpondet à quo petitur.Recte ergo ſocer futurus,deſpondi dixit.Similiter Cicero lib.de Orator.1. Cum ædilitatem P.Craſſus peteret,cumq; maior natu,& iam cõſularis Sergius Galba aſſectaretur,quod Craſſi filiam C.filio ſuo deſpondiſſet.Hotom. Aliter videtur Varro ſenſiſſe lib.5. Qui ſpoponderat filiam, inquit,deſpondiſſe dicebatur, quod de ſponte eius, i.e. voluntate exierat. Sicque vſurpaſſe videtur Cic. lib.1. Epiſt.ad Attic. 1. 90. Bibliothecam tuam caue cuiquam deſpondeas, quamuis acrem amatorem inueneris. Et Terent. in Heaut.de Chremete loquens act.4.ſcen.4. At illi ego nec do,nec deſpondeo. Et paulò poſt: Egone cui daturus non ſum,vt deſpondeam.Prat.

DESPONSATA, deſtinata, denominata, idem ſunt, l.qui pupillam.de adult.

DESPONSATIO eſt mentio & promiſſio futurarum nuptiarum, ſicut & accipitur lib. 4. Decretalium, in tit. de clandeſtin.deſponſa.& in lib.6.tit.de deſponſatione impuberum.

DESPONSVM pro deſtinato poſuit M.Cic.in reſponſis Aruſpic.

Δεσπόζειν καὶ ϖεριποιεῖν vertit Theophil.dictionem patrimonium, in princ.Inſtit.de rer.diuiſ.

Δεσποτεία γυμνή, Iuſtiuian. in Nou.ſua conſtit.18. vocat nudam proprietatem.Balduin.tit.de vſufr.

DESTINARE definire ſonat,l.94.de verb.ſign. Alioquin ſi cum deſtinare genus & modum vellet, non fecit: nihil ſtipulatus videtur.Alias eſt,quod petis attingere & prendere. Cæſar de bello Gallico lib.7. Nam laqueis falces auertebant,quas cum deſtinauerant,tormenta reducebant. Prat.

DESTINARE tutores diuerſis regionib. l.5.C.de author.præſtan.

DESTINATA vel parata ad aliquam rem, factum vel qualitatem rei non habentur pro abſolutis, vnde in l.1.in fi.C.ad Sylleia. nihil dicitur actum, cum aliquid ſupereſt ad agendum: vide elegantem textum in l.ligni,§.ſi lignum,ff.de leg.2.Spieg.

DESTINATIO tum demum de actu perfecto habetur,ſi ei forma ac finis ſit in deſtinatione:ſecus ſi deſtinatio ſe non ita, ſed vt cauſa impellens,habeat Gœd.de verb.ſign.ad l.167.nu.12.

DESTINATVM habere,pro deliberare, apud Triphonium in fi.l. tres tutores.de admin.tut.pro deputare & aſſignare,Pompon. vſurpauit in l.quod in rerum, de leg.1. Quam fundo Titiano deſtinaret. Et infra: Cum noſtra deſtinatione fundorum nomina & domus non natura conſtituantur. Vlpia.pro parare & conſtituere, cum ait, Aut ſi quis deſtinet domicilium transferre alter eorum,in l.cum hi,§.cauſa,ff.de tranſact. Idem in l.vnde Neratius. ad l.Aquiliam. de quo, inquit, quæſtionem habere deſtinauetam.Spieg.Prat.

DESTINATVS ſepulturæ locus,l.2.§.Celſus,ff.de religioſ.

DESTITISSE à lite conteſtata is videtur, non qui diſtulit, ſed qui liti renuntiauit in totum,vt ait Vlpia.l.deſtitiſſe,ff.de minorib.Spieg.vide ſ.Deſiſtere.

DESTITVERE dicitur, qui quod promiſit non præſtat, vt qui promiſſam pecuniam non ſoluit. Cic. in Philip. Quid? eundem in ſeptemuiratu nonne deſtituiſti? &c. Item in ea pro Quintio:Deſtitutione ea perculſus Quintius, à Scapulis paucos dies aufert.Prat.

DESTITVI dicitur teſtamentum,cum ex eo nullus heres exiſtit, l.in quantitate,73.ff.ad leg.Falc.§.3.Inſtit.eod.quia non adita ex teſtamento hereditate, nihil in teſtamento relictum valet, l.eam quam,C.de teſtam.Prat.

DESTITVTVM teſtamentum pro deſerto,§.cum autem.Inſtit.de hæred.quæ ab inteſt.defer.Schard.

DESTRICTE veteres vſi ſunt,pro diſtricte.Briſſ.in parerg.

DESTRICTE in l.15.ff.de arbitr.& l.7.§.quæſitum,ff.de minorib. l.13.ff.de procur. l.1.§. cum quis latrones, ff.de quæſt. & apud Tertull.ſæpiſſime.Briſſ.

DESTRICTIO, in l.16.§.1.de arb.& apud Caſſiod.in lib.variat.aliquoties.Vide Diſtrictus.

DESTRINGI in plures aduerſarios,l.28.§.vlt. ff.de pecul.ex qua delibata l.2.ff.de exercitor.pro diſtrahi.Et ita in l.3.ff.de alimentr.legat.tametſi codices varient. & in l.16.ff.de iudic.ſol. l.20.ff.de procuratoribus.l.25.ex quib.cauſ.maior.Briſſ.

DESTRINGI iudicio,l.20. ff.iudic.ſolui. iudicio publico,priuatove,vel valetudine,vel maiore re ſua, l.20. ff. de procurat. multitudine rerum,l.25.ff.ex quib.cauſ.maior.

DESTRVERE matrimonia,teſtes.

DESVETVDO,vt aiunt, nihil aliud eſt,quam conſuetudo contraria antecedenti conſuetudini vel legi: quod ſi ita eſt, vt conſuetudo, ſic & deſuetudo non ſola patientia vel negligentia inducetur,ſed contrariis factis & rebus. At ego iſta nugis ſimillima eſſe iudico. Nam deſuetum eſſe dicitur,quod deſiit eſſe in vſu,&c.Connan.lib.1 c.10.nu.9. Non autem deſuetudinis hæc eſt vis, vt legem tollat, ſed tantum vt obſcuret, quemadmodum refert Balduin.Inſtit.in procem.&c.

DESVETVDO non eſt ſimpliciter mala, ſed contraria aut diuerſa conſuetudo.Fieri autem poteſt,ait Inſulanus,vt deſuetudo ſit bona & laudabilis: citans locum de Numa Pompilio apud Liu.lib.1.ab vrbe condita,noſtris vox hęc eſt,& morem ſuum intermittere,& legem abolere, l.de quibus, in fin. ff.de legib. l.1.§.1.de interrog.action.Spieg.Schard.

DESVETVDO & conſuetudo differunt, ſecundum Bart. in l. de quibus,ff.de legib.ſuper verb.Deſuetudinem. Nam conſuetudo eſt,quando fit contra legem per ipſam cõſuetudinem. Sed Deſuetudo eſt,quãdo non vtimur aliqua lege in iure poſita, de hoc not.in procem.Inſtit.in ſi & in gloſſ.præalleg.Old.Prat.

DESVLTOR in l.20.ff.de præſcript.verb.ab eo dictus, doctore Iſidor.lib.18.c.39. Quod cum ad finem curſus venerat,deſiliebat, & de equo in equum tranſiliebat. Hunc ſcite Manilius tribus verſibus depingit lib.5.Aſtronom.

Nec non,ait,alterno deſultor ſidere dorſo
Quadrupedum,& ſtabilis poterit defigere plantas:
Per quos vadit equos, ludit per terga volantum. Briſſ.

Desultor, qui in ludis Circenſib.ex equo in alterum ſubinde mira pernicitate deſiliebat. Vlpianus de præſcript.verb. Apud Labeonem, inquit, quæritur,ſi tibi equos venales experiendos dedero,vt ſi in triduo diſplicuiſſent,redderes,tuq; deſultor in his cucurreris, & viceris, deinde emere nolueris, an ſit aduerſus te ex vendito actio? Rhodiginus notat,aliud omnino deſultorem videri,aliud deſultoriũ equum. Nam illud, inquit,ad hominem vtique ſpectat equos alentem:Dicentemque,qui dicantur deſultorii, citat M.Terentium lib.2.& Liu. lib.ab vrb.cond.3.& 20. Quin & eum,qui certat,recte deſultorem dixeris: quod comprobat ſecundum eum Vlpianus iis verbis,quæ iam citauimus. Spieg. Adde Forcat.in ſuo cupid. Iuriſper.c.20.nu.8.

Detegere, patefacere. Paulus de condi.indeb. l.in ſumma,§.1. Si autem euidens calumnia detegitur,& tranſactio imperfecta eſt,& repetitio dabitur. Hoc Pauli dictum merito Baldus effert,memorique mente tenendum exclamat.Nam hoc tametſi tranſactio ſtricti iuris habetur, mox aperto dolo corruit, *So der betrug an tag kompt.* Hoc enim proprie detegere ſignificat:vnde,Detecta fraus,Detecta coniuratio.Spieg.Prat.

Detegere improbitatem,l.tranſactionem,C.de tranſact.

Detegere iniquitatem ſententiæ,l.1.§.1.ff.ſi pend.appell.mors interuen.

Detentatio eſt inſiſtentia corporalis,non dominii cauſa,ſed ratione alterius effectus,vel iuris,quod ei dentur. Vnde plures fundum detinere poſſunt ad conſequendum effectum eis debitum,& ſi ſpolientur, vel turbentur,interdicta eis dantur, non tamen aliter,quam ratione iuris quod habent,non ratione rei,quæ detinetur.Ita pulchre declarat Zaſius in l.poſſidere.§.ex contrario,ff.de acquir.poſſeſſ.Spieg.Prat.

Detentatio quandoque accipientes dominos facit vel conſtituit,vide Auth.niſi triennale.C.de bon.matern.

Detentator in l.29.in princ. Cod.de iure dot.idem eſt,quod detentor.

Detentor poſſeſſionis alienæ in l.10.C.vnde vi.

Deterior ſtatio , nauigationiſque iter deterius fieri dicitur, ſi vſus eius corrumpatur, vel quoquo modo impediatur, vt difficilior curſus aut minor aut rapacior fiat,aut in totum auferatur,l.1.§.1.& §.deteriorem,ff.de fluminibus,Prat.Briſſ.

Deteriorem cauſam facit vſuarii proprietarius, etiam in meliorem ſtatum re commutata.l.fi.ff.de vſu & habit.

Deteriorem ſeruum facit,qui fugam ſuaſerit aut furtum,quique alios mores corpuſve corruperit, l.1.§.fin. ff.de ſeruo corrupt. Paul.lib.1.ſent.tit.13.Prat. Is quoque, vt Vlpianus in edicti, de ſeruo corrupto, interpretatione tradit, deteriorem facit, qui ſeruo perſuadet,vt iniuriam faceret, vel furtum, vel fugeret, vel alienum ſeruum, vt ſollicitaret, vel vt peculium intricaret,aut amator exiſteret, vel erro, vel malis artibus eſſet deditus,vel in ſpectaculis nimius,vel ſeditioſus,vel ſi actori ſuaſit verbis ſiue pretio, vt rationes dominicas intercideret,adulteraret,vel etiam vt rationem ſibi commiſſam turbaret,l.1.§.vlt.ff.de ſeru.corrup.vel luxurioſum vel contumacem fecit:qui ve,vt ſtuprum pateretur,perſuadet.l.2.ff.eo.tit.

In Ædilitio edicto hoc, quod deterior factus eſt ſeruus,non ſolum ad corpus, ſed etiam ad animi vitia referendum eſt,l. 25.§.Pedius,ff.de ædil.edict. Si deterius mancipium ſiue animo, ſiue corpore ab emptore factum, vtputa, ſi ſtupratum ſit, aut ſæuitia emptoris fugitiuum eſſe cæperit , vel ex quacunque cauſa deterius factum ſit,l.21.ff.eod.tit.

Deteriorem viam fieri in interdicto de via publica accipimus,ſi vſus eius ad commeandum,id eſt,eundum,agendum, corrumpatur; vt ſi ex plana cliuoſa:ex molli aſpera:ex latiore anguſtior : ex ſicca paluſtris fit,l.prætor ait, §.deteriorem, 32.ff.ne quid in loc public.Prat.

Deteriorem facit,cuius procurator ita eſt imperitus,vt neque modum neque formam defendendi alterius teneat, aut qui ad finem vſque litem non perducit,l.2.§.3. ibique Goth.quib. ex cauſa in poſſeſſ.eat.

Deteriorem cauſam facere ædium,l.19.§ ſi inquilinus,ff.loc. Pignoris.Paul.l.4.ſent.t.12.Proprietatis,l.13.§.fructuarius,ff. de vſufr. Vſuarii,l.vlt. ff.de vſu & habit. Vſuſfructus,l.1. §.cauere,ff.de vſufruct.quemadm.caue.

Deterior cauſa fieri domini per ſeruum,l.27.§.1.ff.ad SCtum Vell. Dotis,l 1.ff.de dot.præleg. ex alieno facto,l.1.ff.de alien. iudic.

Deteriorem facere conditionem alicuius.

Deterior domini fieri conditio per procuratorem, l. 49. ff.de procurat. Dicitur

Deterior conditio dotis fieri per pactum, l.vigeſimaſeptima, §.quod & in ſpecie, ff.de pactis Pactione,l.48.§.vltim.ff.de minoribus.

Deterior eſt conditio fœminarum quam maſculorum,l.17.ff. de ſtatu hom.

Deterior calculus,pro contraria ſententia,l.10.C.de appel.

Deteriorem cauſam poſſeſſionis fieri quid ſit,explicat l. 9. in princ & §.præterea,ff.de bon.author.iudic.poſſiden.Briſſ.

Deteriores ſunt qui detrahendo aliorum vitam corrumpunt, & ſubſtantias diripiunt.C.deteriores,16.quæſt.1.Prat.

Deteriores res fieri dicuntur,quæ depretiantur.

Deterius ius prædii fit,amiſſis non vtendo ſeruitutibus.l.6.& 7.de fund.dot. Prat.Briſſ. Deterius factum nomen. l.35. ff. de reb.cred Deteriora facta nomina tempore,l.vlt.§.item reſcripſerunt,ff.de adminiſt.rer.

Deteriora facta mora vel tractu temporis,l.5. §. vlt. ff.de iure delib.l.1 §.vlt.ff.de coniungend.

Deteriorata,l.2.C.de peric.& com.rei vend.

Determinare, pro certo exprimere , definire,ſeu deſcribere, accipitur in l.fi.ff.de iuſt.& iur. Quem locum,inquit Paulus, determinare hoc modo poſſumus,id eſt,definire,& quaſi terminis propriis diſtinguere. Old.

Determinare aliquid ſententia,l.4.C.fin.regund.l.6.in pr.C. de appell.& conſult.

Determinatio,in l.15.in fi.de teſtam.milit.Briſſ.in parerg.

Deterrere,à propoſito auertere.Vlp.de ædil.edict.in l.quod ſi nolit,§.qui mancipia.Plerunque enim natio ſerui,aut prouocat aut deterret emptorem, adde l.8. Cod.de teſtam.l.6. C.de ſeru.fugit.Spieg.

Deteſtari,aut abſenti denuntiare,teſtibus adhibitis,vt l.ſubſignatum,39.§.2.ff.de verb.ſign.& l.ſeq. adde Brechæum in l. atteſtari,ff.de verb.& rer.ſign.Aliter autem deteſtari,eſt facta alicuius abrenuntiare,ſpernere vel abominari,ſeu non approbare,vel eſt exarari vel deſcribi res aliquas,& eas,quæ,quales & quantæ ſunt,ſcripto comprehendi, vt ff l.prælleg. Plures ſignificationes huius vocabuli recenſet Gœdd. de verb. ſign. ad l.39.§.2.num.6.

Deteſtabile crimen eſt raptus,Gothofr.in l.1.in prin.ibi,tam deteſtabile crimen,C.de rapt.virg Sic

Deteſtabilis eſt quæſtus lenocinii, Goth.ad l.7.C.de poſtlim.reuerſ.

Deteſtatio eſt denuntiatio facta cum deteſtatione. Vlp. in l. deteſtatio,40.ff.de verb ſign.Old Hotom.

Deteſtatio etiam authore Feſto lib 13. dicebatur, cum Deus teſtis in deteriorem partem vocabatur. Inuenitur & apud Gellium deteſtatio ſacrorum.lib.10.c.27.Briſſ.

Deteſtatum eſt teſtatione denuntiatum, ait Caius l.238.§.1. de verb.ſign.Hot.

Detexta lata dicitur,cũ perfecta eſt,& à textrinis inſtrumentis detrahi poteſt.Spieg. Vlpian.in l.veſtimentum,de aur.& arg. leg.detextum appellare videtur,vt nullam differentiam inter detextum & pertextum conſtituat. Nam vt idem alio loco ait,præpoſitio De auget in depoſito l.1.ff.depoſ.erit itaque vtrunque conſummatum,quod ad textrinam attinet,etſi nondum defectum.Ant.Auguſt.lib.3 emend.c.7.

Detinentis vocabulo, in l.18. C.de quæſtion intelligitur ſeruus,qui notitiam rerum dominii habet.l.22. C.de admin.tut. Goth.ad d.l.18.C.de quæſt.

Detinere,id eſt,poſſidere vel occupare,l.21.id princ.C.de furt. l.1.circ.med.C. vſucap tra: sform.l.11.Cod.de præſcript long temp.l.11.C.vnde vi.

Detorquere crimen in alium, l. 3. §. verum. ff. de SC.Silan. Detorquere petitiõne. l.20.C.de negot.geſt.

Detractare iudicium,vide l.12.§.7.circa fi.C.de ædif.priuat.

Detractatio alieni,h.e.ablatio,& furtum rei alienæ. Apud medicos vox hęc inanitionem prauorum humorum denotat.

Detractor, qui famæ alicuius derogare nititur,huic pontificio iure non patet facilis aditus,vel ad accuſandum,vel ad teſtimonium ferendum.

Detractor eſt non ſolum qui detrahit, ſed & qui detrahentes audit.c.ex merito,6.q.1.& c.non ſolum 11 q.3.

Detrahere aliquid obligationi,& Adiicere opponuntur, l 1. §.cum adiicit,ff.de verb.oblig.Sicut Detrahere legatis,& Adiicere,l.vlt.ff.de adim.legat. Item Detrahere & Addere,l.2.C. de manum.teſtam.

Detrahere legatis,eſt deminuere,l.fi ff.de adim.leg.

Detrahere, in l.72.in prin.ff.de contrah.empt.eſt ab emptione recedere.Cuiac.14 obſ.28.

Detrahi in carcerem,in l.1.C.qui bon.ced.poſſ.

Detrahunt emptioni, quæ non tantum pretium minuunt,ſed augent.Goth.ad d.l.72.in pr.

Detrectare, eſt vitare,fugitare,auerſari,l.qui cum vno,4.§. 10. ff.de re militar. Vnde dicitur cum detrectatione, vel ſine detrectatione quiſpiam abeſſe,qui occaſionem quæſierit,vel non quæſierit,cauſę dictionis euitandæ,in l.ſi maritus,§.legis Iuliæ. ff.ad leg.Iul.de adulter. Nequis inter eos referat eum, qui cum ſine detrectatione Reipublicæ abeſt.

Detrectare iudicatum facere,in l.5.C.de admin.tut. Detrectare adminiſtrare tutelam,l.19.de iure patron.

Detrimentum à detritu,quod ea,quæ trita,minoris pretii.Interrim [illegible] quæ inter ſe trita & deminuta. Varro lib.4.de ling.lat & in c.2.de conſtit.Prat.

Detrimentvm infamiæ, l 1. C. ex quibus cauſis infam. Poſſeſſionis euictæ, l. 14 C. famil. erciſc. detrimento muneris obligatus, l. vltima. C. de filiis fam. & quemadm. l. 10. Detrimentum ad hæredem pertinet, l. 32. ff. de locat. detrimento muneris obligatur l. vlt. C. de filiis fam.

Detritæ veſtes, l. 4. C. quand. decret. opus non eſt.

Detrvdere, in l. 4. §. 16. Digeſt. de vſucap. pro, vi depellere ſumitur. Nec de via quis detruditur, hoc eſt, mero iure depellitur. Hoc verbo vtebatur Prætores in interdicto, Vnde vi. M. Cic. in Orat. pro Aul. Cæcinna: Eum, inquit, detrudi intelligimus, cui manus afferantur. Neceſſe eſt, ait, ſi ad verbum rem volumus attingere, neminem ſtatui detruſum, qui non adhibita vi, manu demotus, & actus præceps intelligatur. At deiectus is eſt, qui in inferiorem locum de ſuperiore præcipitatus vel motus eſt, vt idem eodem loco dicit. Prat

Detrvdi in ſeruilem conditionem. l. 2. C. de poſtli. reuerſ.

Detrvdi in monaſterium, cap. ſi quis Epiſcopus. 50. diſtinct.

Detrvsvm, Impp. in l. quicunque de reſidentibus. C. de epiſc. & cler. intelligunt, quē idonei authores Exautoratū, Canoniſtæ crebrius depoſitum appellant, quibus & detrudi in monaſterium, perpetuo illic includi eſt pœnitentiæ, vt aiunt, agendæ cauſa, ob perpetrata crimina, maxime publica, ſiue, vt ipſi loquuntur, notoria, populumque Dei offendentia. Prat. Sic Chronica atteſtātur, Zachariæ Papæ autoritate Hulderieum (qui ab externis rerum ſcriptoribus corrupte Chilpericus nominatur, & poſtremus fuit è Merouingica familia, Francorum rex.) detruſum in S. Emeranni monaſterium, apud Regniſburgam, Auentino indicante, detruſum nulla cuiuſquam querela, ſed non ſine admiratione, vt alibi ex Æmilio relatum à nobis eſt in Ligurin. Spieg.

Detvrbare, eſt poſſeſſione deiicere.

Devehere merces, l. 2. §. vlt. ff. de peric. & commod.

Devenire hereditas ad aliquem l. vltim. ff. quib. mod. pig. In eandem perſonam ius l. 117. ff. de ſolut.

Deversoria, l. 13. §. vlt. ff. de vſufruct. l. 3. ff. in quib. cauſ. pign.

Devertere gratis, l. 6. ff. naut. caup.

Deverticvlvm veteres dixerunt, pro diuerticulo. Briſ. in parer.

Deverticvlvm fluminis, l. 45. Digeſt. de vſucap. vel. ſi quis, quod in fluminis publici deuerticulo ſolus pluribus annis piſcatus ſit. Locus erat, in quem fluminis aqua deuertebatur. Sic l. 7. Digeſt. de diuerſ. & temp. præſcript. & apud I. Frontinum lib. de aquæduct. Prat.

Devestire feudalium placitorum conditoribus auferre poſſeſſionem eſt, ſiue ea prius infeudationis nomine tradita ſit, ſiue quo aliquo ciuili iure acquiſita. in princ. tit. 7. de natur. feud. Apuleius lib. 3. pro veſte exuere vſurpauit. Huius contrarium eſt inueſtire, lib. fundor. 1. tit. 7. Si princeps inueſtierit capitaneos ſuos de aliquo feudo, non poſſit eos deueſtire ſine culpa, pro quamuis poſſeſſionem adimere. Prat.

Devirginata ancilla, apud Paulum in l. fin. ff. de offic. præſid. pro deflorata, conſtuprataque, & cui virio oblato virginitas erepta fuit, vt ait Beroald. 3 comment. ad fin. Quod verbum quia infrequens eſt, duobus teſtimoniis confirmare, operæ pretium duxi. Petron. Arbiter: cur non deuirginatur Panichidis noſtra? Hieron. in lib. de Monoga. Epiſt. 25. In Ægypto primum deuirginata eſt, & ibi fractę ſunt mammæ eius. Briſ.

Devnx, inquit Varro lib. 4. ling. lat. à duodecim dempta vncia, ſic duæ partes ex tribus cum quarta, hoc eſt, vndecim vnciæ, vt ait Theoph. §. 8. Inſt. de hered. inſtit.

Devocare, idem quod vocare, vt deuocare in iudicium, l. 1. C. de ordin. iudicior. deuocare ad munus ciuile, l. 2. Cod. ne fil. pro patr.

Devolvi in hunc orbem eſt, in l. 3. C. de poſthum. hered. inſtit.

Devolvi, an ſit directum vel obliquum, diſces ex l. 2. & ibi gl. ff. de adim. leg. l. ſi infanti. C. de iur. delib. Bart. l. centurio. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. Prat.

Devolvtæ res. l. 1. C. de bon. matern.

Devolvta omnis hereditas ad matrem, l. 9. ff. de iure fiſci.

Devolvti in ſummam egeſtatem. l. 7. ff. de bon. damn.

Devolvtvm fundum, quaſi retro deuolutum. Prat.

Devoti, qui Profeſſi vulgo vocantur. Religioſus & deuotus olim in malam partem ſolum, ſcil. pro diro & execrando, at hodie ſolum in bonam. Alciat. in rubr. de verb. ſign. Deuoti apud Gallos quinam eſſent, & quæ eorum fuerit conditio, vide apud Cæſar ſub fi. lib. 3. Comm. de bello Gallico. Prat.

Devotæ gentes, quæ olim Romano populo parebant, l. alligatis. C. de vectig. & commiſſ. Prat.

Devotio publica, id eſt, deuoti publice, vt milites. Goth. in rubric. C. quando liceat vnicuique ſine iud.

Devotissimvs exercitus, l. 4. C. quæ res venir. non poſſunt.

Devs, Græcis θεὸς, vt eſt ἀκατανόητος, ita nec eius virtutes nec δυνάμεις mente concipi, lingua ſcriptiſue exprimi poſſunt. Pr.

Devs nomen principaliter in eo eſt ex quo omnia, & per quem omnia, & in quo omnia, quod à parte virtutem & naturā trinæ ſingularitatis denūtiat. Secūdo vero in loco, &, vt ita dixerim, abuſiue, Deos dicit ſcriptura etiam illos, ad quos ſermo Dei fit, ſicut confirmat Saluator in Euāgeliis, ſed & cœleſtes virtutes ſub hoc nomine appellari videntur, dum dicitur; Deus ſtetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deus diiudicat. Tertiō vero in loco iam non abuſiue, ſed falſo, dii gentium dæmones appellantur, cùm dicitur: Omnes dii gentium, dæmonia. Hæc Origenes in Cantica. Nominis Etymologiam ex probatis authoribus indicauimus, enarrantes Prudētianum hymnum de Chriſti miraculis. Alberici prorſus ridicula eſt, & multæ aliæ, nimirum è Papia & ſimilibus authoribus petitæ. Paulo ante citauimus Iuriſcoſſ. Martiani locum, quo Dei immortalis meminit ſingulariter, vt & Vlp. in tit. de iureiur. Dei enim notio eſt æternitatis & immortalitatis, ὃς ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσεται, iuxta Homerum. vide Oldend. in diuin. tabul. præcept. 1. Spieg.

Devs quid Numæ Pompilio ſignificarit, refert Connan. lib. 1. c. 12. num. 3. &c. Prat.

Deo & Iuſtitia nihil maius eſt, ſine quibus commode nihil geri poteſt. Nou. de hæredib. in pr. conſtit. 164 Omnia igitur ſunt ita facienda: ne Deo debitus honor detrahatur. Nouell. vt ſine vllo impedimento. §. hæc igitur lex ad tuendam. conſtitut. 94. Omnes enim legiſlationes bonæ ex Deo pendere ac eo reſpicere debent, h. e. Deus ſit earum principium ſimul & medium atque finis. Nouell. de mulierib. ſide hæretic. in princ. conſtit. 109. Execrabilia verba & iuramenta ad blaſphemiam in Deum pertinentia ſupplicio ſunt punienda. Nouell. vt qui vltra naturam luxuriant. §. ſi inſuper quia vltra. conſtitut. 77. Omnes ſunt cohortandi, vt Dei timorem in animo concipiant, & eius implorent benignitatem. Nouell. Vt qui contra naturam luxuriant. in princ. conſtit. 77. Old. Prat.

Devs ſolus, & ad imitationem eius Imperator cum reliquis magiſtratibus, gubernare poteſt multas & vndique perplexas humanarum rerum conditiones. Nou. vt omnes prouin. magiſtra. §. hanc nos legem. conſt. 68. Old Prat.

Devsta inſula l. 36. ff. de vſufr. l. 8. ff. de pign. act.

Devstæ ædes, l. 1. §. ſi id quod, ff. de oblig. & act. Deuſta armenta. l 6. ff. de leg. Rhod.

Δευτερογαμοῦντες, id eſt, qui ſecunda vice celebrant nuptias, vide rubr. C. de ſecund. nupt.

Δεῦτε ἐς & πάλιν quomodo differant, eſt in l. 7. §. 1. ff. de edend.

Δευτερώσεις, Nouell. 146. ſunt, vt Hieronymus variis in locis interpretatur, traditiones & obſeruationes Phariſęorum, Iudaicæ fabulæ illorum inuentiones, quas Iuſtin. d. Nouell. damnat, itemque librum illorum, qui δευτέρωσις id eſt, editio ſecunda dicitur, in quo eiuſmodi traditiones continentur, interdicit: qui quidem liber in libris Talmud inſeri ſolet. Prat.

Δεξαμεναὶ, id eſt, lacus aquam continentes. Goth. ad l. 15. in pr. ff. de act. empt.

Dextans, inquit Varro lib. 4. de ling. lat. à duodec. dempta vncia. Sic duæ partes ex tribus cum quarta, h. e. vndecim vnciæ, vt ait Theoph. §. 8. Inſtit. de hered inſtit.

Dextra læuaque. l. 1. C. de aquæduct. lib. 11. quid ſit facile intelliges. d. l. 1. Prat.

Dextræ triumphalis abſolutio, l. 13. C. de murileg.

D I.

Διαβάλλειν, id eſt, accuſare, idque ſcienter & prudenter. l. 1. §. 2. ſi mulier ventr. nomin. Paul. 1. ſent. 5. §. 1. πλαγίῳ. 60. Eclog. περὶ συκοφαντῶν, id eſt, per fraudem & fruſtrationem. l 233. de verb. ſign. Goth. ad l. 1. in princ. ad Senatuſconſultum Turpil.

Diabathrarii, coriarii. Nam Diabathra, vt Pompon. ſcribit, Græcarum ſolearum eſt ſpecies. Plaut. in Aulular. Sedentarii ſutores, Diabathrarii. Capiuntur etiam pro gradibus penſilibus, ſeu ſcalis, ἀπὸ τοῦ διαβαίνειν, quod eſt aſcendere. Hinc Anabathra. Iuuen. Satyr. 7. Alciat. C. de excuſat. artif. lib 10. Adde Torneb. aduerſ. lib. 23. c. 17.

Διάβολοι, ſunt ſtationarii cohortales, & officiales præſidum vel correctorum. Iac. Cuiac. l. 1. C. de cohort. lib. 12.

Διαβολὴ, Latinis criminatio, Æſchines in Orat. περὶ παραπρεσβείας, cum reo nihil ſciente, nedum ad contradicendum non admiſſo, ſoli delatori fides adhibetur. Fuere, vt indicat Alcia. qui hanc vocem reponendam exiſtimauerunt in l. natura. de verb. ſign. ſed reſiagante ſenſū. Spieg.

Diabolvs, Eraſmo delatorem aut calumniatorem ſignificare videtur, à verbo διαβάλλειν, quod eſt, deferre, traducere, ſiue infamem reddere. Budæo autem aduerſarium.

Diaconissæ, Nou. 3. de cleric. conſt. viduæ anus erant quædam, quibus pauperum & carcere vinctorum cura, & pleraque alia pietatis officia commendabātur: quod etiam fateri conatus eſt vel Lucianus in peregrino. Eorum vero ætas definitur Nouell. 6. circiter 50. annorum: cum tamen poſtea Nouell. 123. ſufficere exiſtimauerit annos 40. At l. nulla, C. de epiſc. & cler. nulla niſi emenſis 50. annis, ſecundum præceptum Apoſtoli, ad diaconiſſarum conſortium transferebatur. Prat.

Diaconatvs eſt dignitas, c. poſt acceptum, 50. diſtinct.

Διακοπαὶ ὄχθῶν τῶν ποταμῶν, inciſa, ſiue incilia, id eſt, aditus in aggeribus. Niſi patefacti, per quos in arua influere aqua poſſit, l. pen. ff. de extraord. crim. Prat.

Diadema regium tam Romanis, quam exteris gentib. candi-

dam faſciam eſſe, conſtat. Quod inſigne à Libero patre inuentum Plin notauit. Alex. de Alex. Gen. dier. lib. 1. c. 18.

DIADEMA proprie eſt corona imperialis de auro & lapidib. pretioſis, à δύο, id eſt, duo, & δέμω quod & ſui rotunditate principium demat ac finem. Io. And. in clem. Romani. de iureiur. ex vocabular.

Διάδοχος id eſt, ſucceſſor, 2. Eclog. 115. Goth ad l. 117. de reg. iur.

DIÆTA in hortis habitationem ſignificat, amœnitatis & voluptatis cauſa exſtructam. l. 43. §. 1. ff. de leg. lib 1. l. 13. §. vlt. ff. de vſufruct. l pen. §. vlt. ff. de do. int. vir. Meminit & Plin. li. Epiſt. & Lampri. in Heliogab. qui Zætas appellat more Græcorum, qui δια in ζα ſæpe commutant; vt ζάβολος pro διάβολος, apud Eccleſiaſticos ſcriptores, & maxime Paulinum. Diætæ etiam in ædibus pro cœnaculis, l. 13. §. ſed ſi ædium. ff. de vſufruct. l. 32. ff. de dona. l. 13. §. illud, ff. de acceptil. l. 1. §. hoc autem, ff. ad SC. Silan. l. 41. §. in teſtamento. l. 34. ff. de vſufruct. leg. Diætæ hypocauſtæ, in l. 55. §. lignis, ff. de legat. lib. 3. Briſſ. Erat autem diætæ cœnaculum natura vel arte calefactum, in quo hyeme ad ſolem, æſtate ad vmbram cœnabatur, l. ligni. §. lignis, ff. de verb. ſign. Cotaſ. lib. 3. c. 14. Miſcell. Alio modo Cœnatio apud Latinos nuncupatur, & dictæ ſunt à conuerſatione & victu apud Græcos: διαιτάομαι enim ſignificat viuo & conuerſor: & ideo Tull. Epiſt. famil. lib. 1. ad Lentulum: Ego quidem, vt debeo, inquit, & vt tute præcepiſti, & me diæta vtilitaſq; cogit, me ad eius rationes adiungo. Quidam ætate noſtra clariſſimi dictas exiſtimant diætas, quod in eis per diem edatur, hancq; interpretationem fulciunt authoritate Varronis, tamen cum nunquam à Varrone hoc traditum legam, fides ſit penes eos, nec eo inficias, huius etiam ſententię fuiſſe Accurſ. in l. æquiſſimum. §. ſi tamen, ff. de vſufruct. apud antiquos in hortis ædificari diætas conſuetum erat, vt tradit Vitruu.

DIÆTA quoque vocatur victus, & ideo in adagiorum collectaneis, Alia vita, alia diæta: & medicinæ pars diætetica nuncupatur, quæ victu medetur.

DIÆTA etiam dicitur iter vnius diei, vt legitur in c. nonnulli, de reſcript. & in c. quamuis, §. 1. de offic. ordin. lib. 6. Et ſecundum iuris ciuilis conſtitutiones vicena millia paſſuum in ſingulos dies dinumerantur, teſte ICto in l. 3. de verb. ſig. & in l. 1. ſi quis cautio. licet aliter diuidant ſingulæ quæque regiones, vt not. in d. c. nonnulli. & in præalleg. l. 1. per Bart. & Doctor. Cotta.

DIÆTA apud Græcos etiam eſt locus iudiciorum, in quo conueniunt arbitri, & tunc deriuatur à verbo διαιτάω, quod eſt, iudico vt arbiter. Hinc

Διαιτηταὶ, arbitri apud Athenienſes, partim ſorte, partim electione electi, n. 44. l. 27. pr. C. de procur. l. 36. C. de appell. aut conſtitutio C. de pedan. iud. Illos ſexageſimum annum exceſſiſſe oportebat, & non infimæ eſſe notæ, ſed inſigni probitate viros. Sic vero adibantur. Actor & reus ex compoſito quoſuis deligebant, ex eo numero, ea lege, vt ſi lis apud illos cōteſtata inceptaque eſſet, vt & apud Romanos, illic terminari; alioqui mulctabatur, qui illorum ſententię non paruiſſet. Succurrebatur vero læſo duplici remedio: nam & illic iudicii cauſam reddebant, & ex appellatione poterat adiri δικαστὴς iudex ciuilis, cauſæque ſuccurrere. Hæc Demoſthenis ſententia eſt ex oratione κατὰ μειδίου. Vide & Pollucem.

DIÆTÆ ἀκριβεῖς, id eſt, victus exquiſitus, perfectus, & accuratus, definiens, ſtatus, circumſcriptus qualitate, quantitate, tempore, & modo. Brech. in l. iuſta interpretatione. de verb. ſign.

DIÆTARII fures, qui ex diætis aliquid ſurripuiſſent, vt quidam legunt in l. munctum. ff. de effractoribus.

DIÆTARII ſerui inde dicti, quod in diæta menſas ornare & menſis miniſtrare ſolerent. l. 12. §. idem reſpondit. ff. de inſt. & inſtrum. Cæterum in l. ait prætor. ff. naut. caup. ſtabular. &c. Diætarii intelliguntur ii, qui cibum ſeu mercedem in dies recipiunt, & cuſtodiæ tantum cauſa vno & altero die naui præponuntur, vt annotauit Peckius in ſuis comm. dictę l. ait prætor. ff. eo Briſſ.

Διαμαρτύρεσθαι, deteſtari, Goth. ad l. 40. in prin. de verb. ſignif.

Διάνοια, legis præcipua pars eſt. Gothof. ad l. 5. C. de ll.

Διαπεσεῖν, eſt intercidere, mori. Goth. ad Nouel. 15. c. 5. 5. in princ.

Διαφθορὰ, corruptela, Fuchſius 2. Iuſtit. 5. Goth. ad l. 5. in princ. ff. de ædilit. edict.

Διαπόντια χρήματα. traiectitiæ pecuniæ. Goth. ad l. 1. de nautic. fœnor.

Διαψηφιστὴς. calculator, ſeu qui pueros computandi artem docet, l. 1. §. 6. de var. & extraord. Gothofr ad l. 7. §. 4. Digeſt. ſi menſor falſ. mod. dixer.

DIARIA, quotidianus victus: Diariis vel cibariis relictis, ait Vlpian. in l. 21. de adim. leg. neque habitationem, neque veſtiarium, neque calceariuin deberi palam eſt: quoniam de cibo tantum teſtator ſenſit.

DIARIA ſunt diurna cibaria, ſeu diurnus victus, ait Briſſ.

DIARIVM alio intellectu etiam ſignificat erogationes annonarum, Sportulas & Salaria, de quibus vide Nouel. 57. Gothofr. ad d. l. 21.

DIARIVM, Calendarium, quo ſingulorum dierum ratio obſeruata continetur; Græce Ephemerides vocatur. Old.

DIARIVM veteres appellabant, quod hodie Galli *Iournal*. Mos namque apud antiquos erat, vt non tantum ea, quæ ad publicum pertinebant, in acta referrentur, ſed vt quiſque domeſticam totius vitæ ſuæ rationem diebus ſingulis adnotaret. Maximi ſemper duxit Pop. Romanus, & id quidem ad dignitatem ſuam pertinere exiſtimauit, res præclaras annalibus mandare: quotidianas autem & domeſticas diurnis actis, &c. de quibus vide Brechæum l. Labeo, ff. de verb. ſignif. adde Forcat. in penu iur. ciuil. c. 3.

Διηκονημένατοι, id eſt, perfectiſſimi, Goth. ad l. 1. in pr. C. de natu. lib.

Διαπτύζοντες τὸ στράτευμα, qui deducunt exercitum, Gothofred. ad Nouell. 130. c. 6.

DISTOLEA, in l. 4. C. de tabul. ſcrib. & l. diſpunctores erant rationum ſiue inſtrumentorum. διαστέλλειν enim, & διαστίζειν diſpungere eſt, conferre ſcilicet accepta & expenſa, quod & æra diſpungere dicitur apud Apuleium de deo Socratis. Prat.

Διαστίζειν, cognoſcere, Goth. ad l. 56. in princ. de verb. ſign.

Διατάγματα Græce vocantur, & à Cicerone definiuntur eſſe ea edicta, quæ Prætores vrbis, vel peregrini, vel Ædiles Curules iura dixere: Dionyſius iuſſa ac vetita magiſtratuum. Proponebantur enim in alba tabula. Quod idcirco album dicitur, apud Græcos λεύκωμα. Conna. lib. 1. c. 15. nu. 1. & c. adde Goth. ad Nou. 95. c. 1. §. 2. in pr.

DIATHETVM, genus videtur poculi. ICtus ad l. ſi ſeruus, ff. ad leg. Aquil. Si calicem, inquit, diathetum faciendum dediſti. Iuſtin. quoque lib. 10. C. l. 1. Artifices, inquit, Diathetarii. Nebriſ.

Διαθήκη μυστικὴ, eſt teſtamentum holographum, quod teſtator omnino manu propria conſcripſit. Goth. ad l. 28. §. 1. ibi, manu propria. C. de teſtam.

DIATHYRVM, eſt velamen, quo aditus ædium obtenditur. Goth. ad l. 245 §. 1. de verb. ſign. vide ȷ̄. Prothyrum.

Διατιμηταὶ. ęſtimatores, ſeu cenſitores. Goth. ad Nou. 64. c. 1. in pr.

DIATRETARII ſunt, qui perforant margaritas, οἱ τετρῶντες τὰς μαργαρίτας. in l. 1. C. de excuſ. artific. vide Turneb. 27. aduerſ. 31. Goth. ad l. 27. §. 29. ff. ad leg. Aquil. cuiuſmodi illud eſt ex Verrina 6. Erat, inquit, vas vinarium, ex vna gemma pergrandi, trulla excauata cum manubrio aureo. vide Cæl. Rhodig. lib. 22. c. 26. Prat.

DIATRETARII quoque ſunt, qui tornata opera, vel intarſiatum (quod vocant) faciunt: à Gręca præpoſitione διὰ καὶ τρητὸς Sane hi artifices poſſunt tornatores dici, quoniam διατρέω torno, laboro ſignificat. Et τρητὸς teſſelatus dicitur. Poſſunt & diatrocharii dici, quod rotas pilaſque ligneas faciunt, & cartos: nam id ipſum ſignificat τροχὸς, inde τροχοποιέω verbum, Alciat. C. de excuſ. artific. lib. 10.

DIATRETVS calix, genus videtur poculi cælati tornatilis, à dicto verbo διατρέω. i. e. torno, laboro. ICtus in l. ſi ſeruus, 27. §. 29. ff. ad leg. Aquil. Si calicem, inquit, diatretum faciendum dediſti, ſiquidem imperitia fregerit, damni iniuria tenebitur. Effertur nonnunquam genere neutro, vt apud Martialem lib. 11. Epigr. 67.

O quantum diatreta valent. Prat.

DIATVREI, Græce διατουρίοι, cuſtodes nauis ſunt, qui non pretio conducti, ſed ſolo victu nauem cuſtodiebant. Vox eſt compoſita ἀπὸ τῆς διαίτης, id eſt, à victu, καὶ οὖρος, quod cuſtodem notat. Alciat. in l. 1. ff. naut. caup. ſtabul.

DIAVLVS, duorum ſtadiorum ſpatium. Stadium enim, vt Hieronymo placet, pedes in longitudinem ſexcentos habet; diaulus mille ducentos, milliarium ſtadia octo, dolichus ſtadia 12. Vitruu. lib. 5. in palæſtris, inquit, periſtylia quadrata, ſiue oblonga ita ſunt facienda, vt duorum ſtadiorum habeant ambulationis circuitum, quam Græci vocant δίαυλον Prat.

Διαζευκτικὸν μόριον, id eſt, particula diſiunctiua. Gothof. ad l. 53. de verb. ſign. Sicut &

Διάζευξις diſiunctio, Goth. ad l. 4. C. cod.

Διαζῆν, i. e. tolerare. Goth. ad l. 203. ibi, quibus ſe tolerarct. ff. cod.

Διαζύγιον, repudium, 6. Harmenop. 3. Goth. ad l. 191. cod. tit.

DIBAPHA Tyriæ, vide Purpura.

DICARE religioni. l. 5. de donat. inter vir.

DICATIO, in C. Th. Briſſ.

DICATISSIMI mox infra.

DICARCHEA, cognomentum Puteolis fuit, quod illic iuſtitia ſummopere & obſeruanter colebatur. Dicarcheam quoq; Silius appellat. Puluis ex collibus Puteolanis vbi naſcebatur, euehebatur Romam, optimum & accommodatiſſimum molibus in mari ſolidandis, quippe corneſcebat & lapideſcebat in aqua; huius rei ſunt teſtes Plinius, Tranquillus, cæteri. Ioan. Baptiſt. comment. in Panegyr. Sidon. Apoll. ad Auguſt.

Δικαστὴς. Iudex dictus, quaſi διχαστὴς. quod duobus inter ſe diſſidentibus & diuiſis medius eſt, quaſi honorarius quidam arbiter conſtiturus, vt ei, qui plus iuſto accepit, auferat, quod addendum ſit ei, qui minus. Connan. lib. 1. c. 2. num. 5.

Δίκη apud Græcos ſeptem ſignificat, Ius, actionem, cauſam, iudicium, pœnam, libellum forenſem, & Deam iudiciorū, filiam Iouis: cui Deæ pro ſymbolo virginitas aſcribitur, quia iuſtitia debet eſſe virgo, caſta & incorrupta, quæ non nouit patrem

neque

neq; matrem, veritatem nouit vnicam, perſonam non accipit, Deum imitatur, qui potius infima mundi elegit, vt confunderet fortia, qui paupetes Apoſtolos in ſuam cooptauit familiam, & diuites ſuperbos reliquit. Atqui ſola Dei iuſtitia virgo dici poteſt, hominum vero iuſtitia meretrix ſpecioſa, apud quam

Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas.

Apud quam

Curia pauperibus clauſa eſt: dat cenſus honores,
Cenſus amicitias, pauper vbique iacet.

Vt annotauit Taboet. in topico militiæ & leg. diſcipl.

Dica, lis, actio. Hot. vid. mox infr. Dicis cauſa.

Dice, Dea iudiciorum præſes dicitur: δίκη ius ſignificat: ob id Græce dicta, quod lites & contentiones dirimat. Hinc dicaſtes, iudex, litium diremptor. Et dicaſpolus, qui circa reddenda iura verſatur. Item quas Græci dicas vocabant, eas Romani Latine actiones, cauſas, ſeu iudicia dixerunt. Vide Bud. in annot. ad l. 1. de iuſt. & iur.

Dicatissimi, domeſtici. l. 6. §. 3. C. de aduoc. diuerſ. iudic.

Dicere dominum mentiri, in l. quæ omnia. ff. de proc. Spieg.

Dicere ius, eſt, cum iudex de iure & æquo faciendo ſententiam fert, ac promulgat. *Vrtheil eroffnen.*

Dicere mendacium, & mentiri, quod differant, declarant Nonius & Gellius.

Dicere mulctam, verbum eſt antiqui iuris, quo vtitur IC. in l. ne quis. de cuſtod. reor. Item Alex. Imp. C. de mod. mulct. Vid. Bud. in annot. poſter. Spieg.

Dicere mulctam, pro infligere & irrogare, d. l. ne quis. & l. 10. de iud. vide Mulctam dicere. Briſſ.

Dicere legem, eſt conditionem in contractu apponere: nam lex contractus, appellatur pactum in principali negotio appoſitum. Vlp. in l. quo tutela 73. de reg. iur. Nec paciſcendo, nec legem dicendo, nec ſtipulando, quiſquam alii cauere poteſt. Sic in l. legem. C. de pact. l. 1. C. de pact. conuent. Prat. Dicta tibi eſt lex. Hora. Dicimus vero legem non tantum contractui, ſed & teſtamento. Briſſ. ex ff.

Dicere, pro affirmare. l. 18. de ædil. edict. Prat. Briſſ.

Dicere ſententiam, eſt ferre, pronunciare. Briſſ. Dicta ſententia, id eſt, data ſeu lata. Briſſ.

Dicere, pro reſpondere l. 11. C. de petit. hered. Brederod.

Dicere ius inter aliquos: de capite, &c. id eſt, reddere. Briſſ. ex ff. & Cod.

Dicere ſententiam exiſtimatur arbiter, cum ea mente quid pronuntiat, vt ſecundum id diſcedere litigatores à tota controuerſia velit, vt tradit Paulus l. qualem. ff. de recept. Pratei. Hotom. Briſſ.

Dicere pro teſtimonio, eodem autore, vulgo dicitur nunc Deponere. Spieg.

Dicere dotem, in antiquorum libris, eſt certis verbis, nulla interrogatione vel ſtipulatione præcedente, promittere. Cuiuſmodi dictione has duntaxat tres perſonas, mulierem videlicet, debitoremq; eius, parentem item virilis ſexus, obligari olim potuiſſe, Vlp. Inſtit. tit. 6. Et Gaius in lib. 2. Inſtit. tit. 9. ſcribunt. Quibus etiam ſolis dotis dictionem tribui animaduertere eſt, vt in l. vlt. de inceſt. nupt. C. Theod. & apud Terent. Heaut. Act. 5. Scen. 5. & Afranium Fratriis referente Nonio, & Cic. pro Flacco, & Plin. lib. 6. Epiſt. ad Caluin. & Sext. Aurel. Victor. in Neron. Qua de cauſa Dictio dotis à promiſſione ſtipulationeq; ſeparatur, l. vlt. de dotib. in C. Theo & apud Vlp. in Inſtit. tit. 6. & tit. 11. Promittere cum ſtipulatione eſt, Briſſ. Prat. vide omnino Gothofr. ad l. 1. pr. C. de iur. dot. & ad l. 6. C. de dot. promiſſ.

Dicere vindicias, pro dare & adiudicare, l. 2. §. initium. ff. de orig. iur. Liuius lib. 3. Inuidiæ proximus, quod in vrbe fuerat, cum iniuſtæ vindiciæ dicerentur. At in tit. Si menſor falſum modum dixerit. Dicere renuntiare ſignificat. Briſſ.

Dicere vero inofficioſum teſtamentum, arguere & accuſare eſt, l. 5. §. qui accuſauit, ff. de his quæ vt indig. l. 6. ff. de inoff. teſtam. h. e. allegare, quare exheredari, vel præteriri non debuerit, interprete Marcello in l. 3. ff. de inoff. teſta. Briſſ. Item docere ſe immerentem, & ideo indigne præteritum, vel etiam exheredatione ſummotum, l. 5. de inoff. teſta. Pro eodem, dicere de inofficioſo, apud Scæu. in l. 20. eodem Qui de inofficioſo vult dicere, licet negetur filius, &c. Sic & alibi ſæpiſſime. Eodem modo

Dicere ruptum, vel irritum, falſum teſtamentum, l. 8. §. ſi quis irritum. ff. de inoff. teſtam. l. 15. ff. de his quæ vt indig. l. 5. ff. de hered. pet. l. 3. ff. de leg. Corn. de falſ. l. 19. ff. de bon. libert. Hæc ſic nonnunquam noſtri auctores exprimunt. Dicere falſum teſtamentum, falſas tabulas, falſos codicillos. Dicere de inofficioſo teſtamento, l. 9. §. 1. ff. de dolo l. 2. l. 10. §. pen. ff. de contra tab. l. 132. ff. de verb. obl. & Dicere de falſo teſtamento, l. 18. ff. de accuſat. Briſſ.

Dicis cauſa, numerationis loco intercedere nummi dicuntur, in l. 4. ff. commod. vt fit in imaginariis venditionibus in quibus nummus vnus, aut item alter interuenit. Varro l. 5. de ling. lat.

Dicis cauſa, & dicis imo, priſcis, factum dicitur, quod vitandi iudicii, & tegendi criminis gratia factum eſt. Itaq; iidem Græci aliud loquendi genus repererunt, quod etiam ea comprehenderet, quæ non criminis, ſed vituperationis, & malæ hominum exiſtimationis vitandæ gratia fiunt, ἀφοσιώσεως. vel ὁσίας ἕνεκα ποιεῖν τι. hoc eſt ad verbum, pietatis & ſanctitatis cauſa facere aliquid. Latini perfunctorie, aut defunctorie, & leui brachio dicunt, ſimulate, pro forma, ad ſpeciem. Briſſ. non vere, neque ex animo. vt notat Bud. ἕνεκα τοῦ ἀμέμπτου καὶ ἀνεπιλήπτου, hactenus vt reprehenſione careat, qui fecerit: vno verbo ἀφοσιοῦσθαι dicunt, Modeſtin. l. 2. qui petant. tutor. non ſolum ſi non petierit eum, qui admitti, ſed & ſi pietatis gratia petierit eum qui dimitti poterat: apud Modeſt. qui tractatum illum Græce ſcripſit, eſt ὁσίας χάριν Idem l. ſcire oportet. Ideoque ſi repræſentauerit quis ſe ſolum, non permanſerit autem: apud eundem eſt ἀφοσιώσεως χάριν In quo vtroque vetus interpres falſus eſt expoſitione. Ibi enim vertere debuit, ſc. defunctorie petierit: hic autem, ſi defunctorie adſit ſolum, neque permaneat, vt Ant. Auguſt. elegantiſſime tradidit. Poſſet & dicis cauſa id factum dici, quia fugiendi iudicii gratia fit tantum, &, vt dicitur, pro forma. Græci enim ſic loquuntur κατὰ δίκην, vel δίκαν per Syncopen, quod Latini inſtar & in modum. Salluſt. in Catil. Cum domos atq; villas videas in modum vrbium ædificatas. Et Cic. Inſtar montis putant, id eſt, magnitudine par atq; æquale. Δίκη enim ius ſignificat, quod æquale eſt, & rerum omnium modus & menſura. Vnde hunc loquendi modū Græcos puto in conſuetudinem ſui ſermonis adduxiſſe. At ne quis miretur, dicis nomen in vſu fuiſſe Latinis, iidem ab eodem verbo dicam finxerunt: vnde illa, dicam alicui impingere, aut ſcribere. Illo Terentius vtitur, hoc Tullius ſemel in orationibus contra Verrem: item dicas ſortiri, quod credo audentius tum fecit, quod Siculorum cauſam ageret, Græcorum hominum. Nam alibi eum his verbis & loquendi genere vſum non memini. Fuit enim in eo diligentiſſimus Cicero, ne vnquam verba Græca Latino ſermoni inſereret. Connan. lib. 7. c. 3. n. 3. Duar. lib. diſput. anniuerſ. 1. 6. 47. Coraſ. lib. Miſcell. 4. c. 8. n. 6. Curtius εἰκαστῶν lib. 1. cap. 35. Varro antiquam eſſe locutionem ſcribit, & eadem ab origine deductam, qua verbum Dico: indidemq; illud vetus manaſſe; in manipulis caſtrenſibus dicib. Quod ſi ita eſt, coniecturam facere licebit, Dicis caſum eſſe à recto Dex declinatum, vt ſit Dex, Dicis, ex Dico: vt Iudex iudicis, à iudico, & Index, indicis, ab indico: Lex, legis à lego: Dux, ducis, à Duco. Nam ſi iuncto verbo Iudex, auctore Varrone, dicitur, qui ius dicit, veriſimile eſt, voce ſimplici ſimiliter eum qui dicit, Dicem appellatum. Præterea idem Varr. lib. de Analog. 3. docet, ex numero multitudinis vocem ſingularem cognoſci poſſe. Videmus enim, inquit, ex his verbis Trabes, Duces: de extrema ſyllaba E literam excluſam: & ideo in ſingulari factum eſſe Trabs, Dux. Quare ſi Manipuli caſtrenſes dices quidam appellantur, perſpicuum eſt, opinor, vel Dix in ſingulari fuiſſe; vel (quod veriſimilius videtur) Dex, item vt Iudex & Index. Hęc de vocis origine, quam ego Varronis auctoritate victus, Latinam quam Græcam eſſe malo: tametſi olim aliter ſenſerim. Nunc de locutionis ſententia, quæ ſane coniecturam noſtram adiuuat. Omnes enim vno ore conſentiunt, Dicis cauſa id fieri, quod alia nulla de cauſa fit, niſi vt factum eſſe dicatur: vt cum ſcribit Caius in l. 4. ff. commod. ſępe enim ad hoc commodantur pecuniæ, vt dicis gratia numerationis loco intercedant. veluti in nexis ac mancipiis, quum ære libram percutiebat Manceps, idq; æs dabat ei à quo mancipium accipiebat quaſi precii loco, inquit Caius: numus ille dicis tantum cauſa tradebatur, quum alibi pecunia numeraretur. itemq; in omnibus adumbratis ſiue imaginariis contractibus, quibus vno numo emptio perficiebatur. numus enim aliam nullam ob cauſam tradebatur, niſi vt qui ei contractui quaſi teſtis ac ſpectator intereſſet, dicere ac teſtari poſſet, pecuniam fuiſſe traditam. Sic quum Vlp. ſcribit in l. 1. ff. ad Senatuſconſ. Syllan. Excuſantur ſerui, qui auxilium tulerunt ſine dolo malo. nam ſi finxerit quis auxilium ferre, vel dicis gratia tulit, nihil hoc commentum illi proderit: quum, inquam, ſic ſcribit Vlp. hoc ſignificat, Si non animo domini defendendi, ſed tantum propter Dicem, id eſt, propter eum qui aderat ac dicere poterat, ſeruum conatum eſſe ſuum dominum defendere: hæc ſimulatio nihil illi proderit. vtuntur Cic. Ver. 6. & Plin. lib. 22. Hot. v. omnino Goth. ad l. 4. ff. Commod. Turneb. 11. adu. 12. Cuiac. 10. obſ. 37.

Dicis cauſa. In Lexico Germanienſis ædis Dicis cauſa, & dicis gratia, ita redduntur, εἵνεκα χάριν, λόγου χάριν, ὡς κατὰ χάριν τοῦ νόμου. Ego id verbum corruptum eſſe exiſtimo in quodam Orationis, quam pro domo ſua Cicero habuit, loco, in quo ita eſt: Quid ſi quis ſimilis iſtius, neq; enim iam deerunt, qui imitari velint aliquem mei diſſimilem, cui Reſpub. non tantum debeat, per vim afflixerit domum eius, per pontifice dedicarit, id vos ista auctoritate conſtituetis, ratum eſſe oportere dicis quem reperit pōtificem. Quæ verba nullum ſenſum habent idoneum. Vnde coniectura ducor, vt ſuſpicer ſcriptum fuiſſe. Dicis cau-

ſa reperit pontificem. Huius verbi vim ſic Dio lib. 57. expreſſit, τῷ ψηφίσματι ... Briſſ. Eth inc eandem ſententiam ſequitur Pitheas lib. aduerſ ſubſeciu. 2.c.8. At Forcat. in Necyom. dialog. 7. dicis gratia legendum exiſtimat, pro eo quod eſt manifeſta & publica demonſtratione. allegans leg. ſæpe ff. commod. & Apuleium in lib. de Philoſophia: Plinium lib. 28. c. 2. vbi dicis cauſa interpretatur pro eo, quod eſt publice & pro populo, &c. Vide latius eundem tibi.

Dictare actionem, iudicium. Paulus in l. non diſtinguemus. §. illud. in princ. ff. de recept. arbitr. eodem ſenſu, quo Terent. Impingere dicam, appellauit. Idem in l. ſi ſeruus depoſitus, in fin. ff. de nox. act. Iudicium dictare vocat. Tranquillus, intendere formulam dixit. vulgo nũcupamus Inſtituere actionem. Porro dictata dicuntur quæ alio præeunte verba ſibi conſueuere (Barbari, pronunciare ad pennam dicunt) ita & quæ natura nobis excipientib. ſuggerit, dictare dicitur. Teſtis eſt Catanæus, doctiſſimus grammaticus, qui dictare apud Plin. lib. Epiſt. 2. exponit, componere, ſuggerere: indicatq; ex lib. 5. Epiſt. Senecæ colligi poſſe, quod differat à Dicere. Tum dictata ſunt, inquit, quæ ludimagiſter de aliquo autore pueris tradit interpretamenta, vt prædiſcant, eademq; ipſi poſt paululum ita reddant, vt tradita ſunt. quod & Catanæus Ciceronis teſtimonio probat. Obſeruanda autem pulchra metaphora apud Pomponium, in l. 2. ff. de orig. iur. §. nouiſſime. Nam ſicut dictari cenſentur ea, quæ non noſtro adfectu, ſed alio præeunte verba ſcribimus: ita & quæ viciſſitudo rerum, volente Deo, ſuggerit, ea excipimus, & volentes nolentes ſequimur, quia natura dictat. Apud Barbaros dictare rationem, facere computum, dicitur. Spieg. Prat.

Dictare teſtamenta, pro ſcribere, vel ſuo arbitrio diſponere, l. dictantib. C. de teſtam. Dictante teſtatore legatum ſcribi dicitur l. 15. §. item ſena. fin. de falſis. Dictat teſtator, quæ teſtamentario excipiente legat, vel ſuprema ſua ordinat. Briſſ.

Dictat ratio. Valla in Raud. Ita & ratio loquitur, quod nos ſcribendum putamus: & ratio dictat, quod in alterum effundamus. Solet in principum reſcriptis, quibus cognitio delegatur, clauſula haud infrequens inſeri, Prout ratio dictat, iuriſque ordo requirit. Spieg.

Dictator à dictando nomen traxit: quod poteſtate ſua finita, futuros ſolus ipſe dictaret magiſtratus, id eſt, eligeret. Zaſius in l. 2. ff. de orig. iur. §. 18. Græci αὐσυμνήτας vocant. Ale. de Alex. lib. 4. Genial. dierum c. 22. Spie. Hic ſummam poteſtatem habebat, hoc eſt, per omnia regiam dominationem, ſolo nomine excepto. Eamq; ob rem dictator dicebatur magiſter populi, vel ciuium, autore Varrone. Et per imitationem antiquitatis haud dubie factum eſt, vt primarii inter Decuriones noſtros, iam nunc quoq; magiſtri ciuium appellentur, *Burgermeiſter.* Old. Non autem à patribus, vel à populo creabantur, vt alii magiſtratus, ſed à Conſule captatis auſpiciis nocte ac ſilentio dicebantur Dictatores. Prat. De his vero ita Pompon. Dictatores proditi ſunt, à quibus neque prouocandi ius fuit, & quibus etiam capitis animaduerſio data eſt. nam cum populo Romano aucto, crebra bella orirentur: & quędam acriora à finitimis inferrentur, interdum re exigente, placuit maioris dignitatis Magiſtratum conſtitui; hunc Magiſtratum, quoniam ſummam poteſtatem habebat, fas nõ erat vltra ſextum menſem retineri: & his dictatoribus magiſtri equitum iungebantur. Sic quomodo regibus tribuni celerum, quod officium fere tale erat, quale hodie præfectorum prætorio: Magiſtratus tamen habebantur legitimi, vt Pompon. de orig. iuris. Maffeus.

Dictatura, munus Dictatoris, erat extraordinarius & ſummus magiſtratus, ad quem non niſi in maximo periculo, velut ad ſacram anchoram & vltimum remedium, confugiebatur. In hunc enim quicquid Romanæ ditionis eſſet, transfundi conſueuit: adeo vt non alii magiſtratus interim eſſent. Qua ratione, & duæ ſecures præcedentibus lictoribus, & cætera regia inſignia illis attribui ſolebant. Old.

Dictatores libellorum. l. 39. §. 1. C. de appell. vid. Gothofr. ad l. 22. prin. C. de teſtam.

Dicta, ſponſa, pacta. Nonius, Inter ſperatam, inquit, dictam, pactam, & ſponſam, hoc intereſt: quod virgo poſtquam petitur, ſperata dicitur: dehinc promiſſa, dicta vel pacta. ex Bu. Sp.

Dicta facta, eleganti combinatione dicimus, ſignificantes omnem prorſus rem geſtam inter aliquos.

Dictio teſtimonii, id eſt, ius dicendi teſtimonii: vt factio teſtamenti. Prat.

Dictio dotis. vide Dicere dotem.

Dictum, id eſt, conuentum, ſæpe. Briſſ.

Dictum à promiſſo Vlp. eleganter diſcernit, in l. ſciendum, de ædil. edict. Dictum, inquit, à promiſſo ſic diſcernitur: Dictum accipimus, quod verbotenus pronunciatum eſt, nudoq; ſermone finitur. Promiſſum autem poteſt referri & ad nudam promiſſionem ſiue pollicitationem, vel ad ſponſionem, leg. ſciendum tamen eſt. ff. de ædil. edi. In ſumma, Vox hæc omnem complectitur ſermonem. Spie. Vide vberius Connan. lib. 5. c. 1. n. 11. Huic adde Brech. leg. commendare in tit. de verb. & rer. ſignif. & Gothof. ad d. l. ſciendum. §. 2.

Dictuæ ſunt columnæ eccleſiæ, in quibus imagines patrum in ſuo catalogo ponuntur, vel ſunt tabulæ, in quib. quid ſcribatur, vel pingitur. Prat.

Didracma valet duas drachmas, vel duos denarios. Archidia. cap. magnum 11. quæſt. 1. Prat.

Diducere eſt diuidere, & diſtinguere. Inſtitut. de oblig. quo verbo vtuntur & claſſici auctores.

Dienses, Macedoniæ populi. l. ſi. ff. de cenſib.

Diem more Romano incipere a media nocte, inquit Paulus. Quare id autem à Romanis ſeruatum fuerit, dubitat Plutarch. in Romanis quæſtionib. cuius verba, quoniam Latine recitat Catellanus Cotta, non referam. Multas ille quidem rationes adducit, ſed prima veriſimilior mihi videtur, nempe id Romanos feciſſe, propterea, quod more militari viuebãt. Nam plurima in bello noctu fieri neceſſe; quo ſole oriente manus conſeri poſſint, quandoquidem vt Chiloni Myſon dixiſſe fertur, præparatos rem aggredi, non agentes præparari oportet. Quam etiam opinionem approbat Cælius Rhod. lib. 11. ca. 1. Nihilominus aliam fortaſſis ob cauſam factum eſt, quæ mihi dum hæc ſcriberem in mentem venit. Cum enim dies id ſpacium dicatur, quo ſol omnium ſtellarum inerrantium celerrimus ſuum curſum conficit, non illum quidem proprium, qui eſt ab occidente ad orientem contra cœli motũ, quo annos metimur, ſed illum violentum, quo rapitur ab oriente ad occidentem: ideo crediderim Romanos ea hora diem incepiſſe. quoniam tunc ſol incipit nobis propinquior fieri. Quocirca tradidit M. Varro in lib. Rerum Romanarum, quem de dieb. ſcripſit, vt etiam aſſerit Aul. Gell. Noct. Attic. lib. 3. c. 2. Romanos ſacra nocturna, ſi ante mediam noctem facta fuiſſent diei præcedenti, ſi poſt, diei ſequenti tribuiſſe, & idem ſeruaſſe in auſpiciis: ac Tribunos, quos à Roma nullum diem abeſſe licebat, ſi poſt mediam noctem extra vrbem profecti fuiſſent, & ante mediam ſequentem reuerſi, non videri vnum diem abfuiſſe, atq; eà de cauſa dicere ſolitum Q. Mucium Iuriſconſultum, lege non eſſe vſurpatam mulierem, quæ cum Cal. Ia. apud virum cauſa matrimonii eſſe cœpiſſet, ante diem quartum Cal. Ianuarias ſequentes vſurpatum iſſet, non enim poſſe impleri trinoctium, quod abeſſe à viro vſurpandi cauſa ex 12. tabulis deberet, quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent, qui inciperet ex Calendis. Idẽ Varro ſcripſit Athenienſes diem incipere ab occaſu ſolis, Babylonios ab ortu, Vmbros à meridie, quæ præter Gellium recitat Macr. Saturn. lib. 1. c. 3. & Plin. lib. 1. cap. 77. & Iſidor. Etymol. lib. 5. c. 30. Addit Plinius morem Romanorum ſeruatum fuiſſe ab Ægyptiis & ab Hipparcho, atq; omne vulgus incepiſſe diem ab ortu ſolis. Diem alii aliter obſeruauere, ait Plin. Babylonii inter duos ſolis exortus. Athenienſes inter duos occaſus: Vmbri a meridie in meridiem: vulgus omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, Ægyptii, Hipparchus a media nocte in mediam. Gell. lib. 3. c. 2. Accurſ. & Odofr. loco Vmbrorum nominant Arabes, de quib. apud Veteres nulla mentio. Hunc diem à Romanis vocatum fuiſſe ciuilem, aiunt Gell. & Macr. quod etiam tradidit Cenſorinus in lib. de Natali die. Quamobrem Cotta reprehendit Accurſ. & Iaſ. quoniam ſpacium 24. horarum diem naturalem appellarunt & tempus illud, quo ſolem conſpicimus, diem artificialem dixere: cum tamen nulla reprehenſione digni videantur. Nam iſtam diuiſionem vſurparunt Mathematici omnes, quæ etiam probatur à Sypontino. Iſidor. autem diem Ciuilem vocauit legitimum. Duodecim diei partes a Babyloniis Græcos didiciſſe, narrat Herodot. in Euterp. at Fabius Victorinus in Rhetorica Cicer. id. ait inuentum fuiſſe Mercurii Triſmegiſti. Dies autem non dicitur à ſplendore ſiue claritate, quemadmodum Io. And. & Iaſ. opinati ſunt ſed ἀπὸ τοῦ Διὸς, i. e. à Ioue, vt Var. & Feſt. ſcripſere. Hinc ipſe Iupiter Dieſpiter, i. e. diei pater vocatus fuit, Hor. car. li. 1.

> --- *Namque Dieſpiter Igni corruſco nubila diuidens*
> *Plerumq; per purum tonantes Egit equos, volucremq; currum.*

Et Cretenſes Δία τὴν ἡμέραν hoc eſt Iouem diem appellarunt, vt eſt apud Macrob. Satur. lib. 1. c. 15. & ſinguli dies Diis nomina ſumpſere, vt notat Iſidor. in eod. lib. Quinetiam Æthiopes diem coluiſſe dicuntur, & diei ſimulachrum ab Antiocho Epiphane factum proditur ab Athenæo. Ferrand. lib. Explicatio. primo in l. More Romano. de feriis.

Dies, apud varias gentes varie accipiebatur. Nam apud Romanos, à media nocte ad mediam noctem ſequẽtem finiebatur, vt in l. more. ff. de feri. More Romano, inquit Paulus, Dies è media nocte incipit, & ſequentis noctis media parte finitur. Ita quicquid in viis viginti quatuor horis, id eſt, duab. dimidiatis noctibus, & luce media actũ eſt, perinde eſt, quaſi qualibet hora lucis actum eſſet. Apud Ægyptios ſimili modo obſeruabatur. Apud Athenienſes totum id tempus, quod ab occaſu ad occaſum eſt, dies habebatur. Nec ab ortu ad occaſum ſolis, vulgo nuncupamus diem, more vetuſtiſſimo. quo dies primum in duodecim horas eſt diuiſus. Vnde Chriſtus ſeruator

tor noſter, Io.11.Nõne,inquit,duodecim ſunt horæ diei? Et Gen.1.Et diuiſit lucem à tenebris,appellauitque lucem diem, & tenebras noctem.Atque ita primam,ſextam,ſeptimam horam,ab ortu ſolis dinumerando, accipe, l.14.de teſtam.l.1.de manum.l.7.de vſucap.l.5 §.fin.de ſeruit.l.25.§.1.de lib.& poſthu.l.26.C.de tranſact.l.2.de ann.leg. Quo reſpexit Proculus in l hæc verb.ff.de verb.ſign.Diſiunctiuum eſt (inquit) veluti cum dicimus,Aut dies,aut nox eſt: quorum poſito altero,neceſſe eſt tolli alterum. Et Claudius Saturn.in l.aut facta.ff.de pœnis. Tempus (ait) diſcernit emanſorem à fugitiuo: & effractorem vel furem diurnum,à nocturno. Dies præterea accipitur pro tempore interminato, idque fœmineo genere, vt Longa dies nihil non in aliam transfert faciem. Vnde eſt iſta locutio.Promittis annua,bima,trima die,h.e.tempore vnius, duorum, trium annorum, dare, vel trib. penſionib. per triennium dare decem? Vlp.in l.3.ff.de annu.leg. Dies igitur in iure ciuili intelligendus ſecundum ſubiectam materiam. Nã cum aliquid tractatur,quod aliam rationem in luce,aliam in tenebris habet,antiquiſſima,& vulgaris diei appellatio retinenda eſt.Sin autem quæratur de continuo temporis ſucceſſu ſequi oportet Romanam inſtitutionem , vt in materia præſcriptionum. Nam tempus ita noctu procedit , ac die , ad complendam vſucapionem.Vlp.in leg.in vſucapionibus & leg.ſequ.ff. de vſucapio. Ideoq; inquit,qui hora ſexta diei Kalendarum Ianuar. poſſidere cœperit, hora ſexta noctis pridie Kalendas Ianuarias implet vſucapionem.

Diem D.Baſilius Magnus in hexaemero dixit illum eſſe aerem, quem Sol illuminet, cũ eſt in eo dimidio globo,qui ſuper terram eſt collocatus; Ariſtoteles autem ſcripſit eſſe ſolis excurſum ab oriente in occaſum.Varie autem diei Etymon autores claſſici diſcutiunt.Quidam enim dixerunt, ἀπὸ τοῦ Διὸς diem dictum,quod Iupiter diei ſit dominus & rector. Alii vero quod Dei opus ſit, dici exiſtimant Nonnulli à dio tractum volunt, quod lumen ſub cœlo eſſe dicimus. Vt ſub dio eſſe, id eſt,ſub tegmine cœli.Sed M.Varro diem ex Deo dictum aſſerit.Græci ἡμέραν appellant quam nos diem,propterea quod(vt author eſt Plato) ἱμείρουσι, i e. lumen è tenebris emicuit hominibus ſummopere deſiderantibus ac congratulantibus.Qua de cauſa prius veteres (ait ipſe Plato ἱμέραν ſcripſerunt. Poſteritas autem ἑμέραν,ac tandem ἡμέραν, nonnulli vero quaſi ἥμεραν. i.e. manſuetam dici crediderunt.Dies item diuerſis appellationibus à rerum effectis cognominarunt veteres. Nam quoſdam nominabant interciſos , alios ſtatos , profeſtos, feſtos , quos Plutarchus ἀποφράδας dicit: Quemadmodum à Suida Αἱ ἀποφράδες: αἱ ἀπρακτοι, ad actiones minime idonei & conuenientes,Præliares, Communicarios,Pandiculares, nundinarum, intercalares, luſtricos, & quos medici Κρισίμους Κριτικὰς appellant,id eſt, decretorios & iudicatorios: & iuſtos à decemuiris,qui numero triginta dabantur iudicatis confeſſi æris & debitæ conquirendæ pecuniæ cauſa,quam diſſoluerent.Eratque veluti quoddam iuſtitium, id eſt iuris inter eos ceſſatio quædam:quibus dieb.nihil cum his iure agi poſſet,vt teſtatur Gell.lib.20.Magnum quoq; diem appellamus,qui finem longis laboribus imponit.Quod Alciatus latius dixit li.8.Parerg. & lib.4.Brech.L.Vrbis appellatio §.cuiuſque diei.tit.de verb. & rer.ſignif.

Dies, ob commoditatẽ hominum,à nocte diſtinguitur in duodecim horas,quotieſcunq; de his rebus tractatur,ad quas neceſſaria eſt lux, vt ſi quis operas diurnas promiſerit. Non enim noctu eas præſtare tenetur , & ne quidem poteſt ſine alterna requie. Quamobrẽ magno errore appellant hunc diem artificialem,credo propter horologium artefactum.Alioquin accedit non minus ad naturam,quam dies naturalis. Dixit enim Devs , fiant luminaria in firmamento cœli , & diuidant diem & noctem.Gen.1.Old.

Dies quidam ſunt naturales,quidam ciuiles. Dies naturalis eſt tempus ab exoriente ſole ad ſolis occaſum, cuius contrarium eſt nox ab occaſu ad ſolis ortum. Dies vero ciuilis, tempus, quod fit vno cœli circumactu , quo dies verus & nox continetur.Vt, ſi dicam. Ille dies 30.vixit:noctes quoque ſimul intelligo.nox enim teſte Seruio,eſt pars diei Sed à parte meliore fit denominatio. Prat. Sic accipitur in d.l. more Romano. qua de re vide Cenſorinum lib.19.de die naturali. Prat. Adde Aul.Gell.lib.3.c.2.

Diem actionis cedere dicitur , cum id quod in pactum deductum eſt , cœpit deberi : etiamſi nondum agi poſſit, vt quod debetur præſtetur. Diem vero venire, eſt, quando res incipit perfecte deberi, obligatione, actioneque efficaciter & vere orta.Vide Alciat. Spieg.

Diem actionis exire,l.ait prætor §.hi plane.ff.ex quib.cauſ.maior. Cum finitum eſt tempus,quo actio durat. Spieg.Briſſ. Sic exire tempus dicitur eodem ſenſu. l.1.§.idem Pompon. De dolo.Briſſ.

Diem functus,i.e.mortuus.l.8 C.de collat.l.3.C.qui admitti.

Diem proferre,i.e.prorogare,protelare,producere.Briſſ.ex ff.

Diem actionis exiſſe , pro finitum eſſe tempus actioni præſcriptum. Paulus in leg.ſciendum.ff.ex quib.cauſ.maior.Spieg.

Diem compromiſſi proferre. Hæc clauſula nullam aliam arbitro dat facultatem,quam diem prorogandi: & ideo conditionem primi compromiſſi, neque minuere, neque mutare poteſt.l.1. Labeo ait.ff.de Recept.Spieg.

Dies termini, in ipſo termino continetur, leg.1.§.ſi intra.ff de ſucceſſ.edict.

Dies diffiſus.Decemuiri cum diem diffindi dicebant,qui differebatur, & res in alium diem reiiciebatur. Nec dubium eſt, quin hanc legem de diffindendo die à Numa Rege deſumpſerint. Nam certa quædam vitia enumeraſſe viſus eſt Numa, quib.ſi iudex , vel alteruter ex litigatoribus impeditus eſſet; dies iudicii diffinderetur. Eiuſq; legis particulam,quæ apud Feſtum lib.6. mendoſiſſima extat,omnino mihi perſuaſit Iac. Cuiac. acutiſſimus interpres, ſic eſſe reſtituendam : Si quid horum fuit vitium iudici,arbitroue,reoue, dies diffiſus eſto. In exemplarib. impreſſis pro diffiſus, legitur, diffenſus, erroris non admodum obſcura origine,ſi quidem veteres ita ſcribere ſolebant, diffeiſus, pro diffiſus: quod cum non perciperent imperiti librarii,diffeiſus loco,diffenſus poſuerunt. Dies autem ita diffindi ſolet ex lege 12.tabularum,vt ſi morbo ſontico actor, vel reus impeditus eſſet , morbum in iure allegari per amicum curaret : tunc prætor excuſatione cognita , quia decemuiri ob morbum ſonticum volebant diem iudicii diffiſum eſſe:in diffindendo die,hac formula vtebatur: Hic dies diffiſus eſto.vt auctor eſt Acron.in Horatiũ. Ergo vocatus in ius , ni morbo eſſet opus iumento , niue morbo ſontico , dies iudicii diffiſus eſſet, ſtatim ius ſequi actorem cogebatur:eiq; non ſequenti,præſentib.anteſtatis,actor iudicium denunciabat.Ræu.in ll.12.tab.lib.ſing.c.5.de in ius vocand.Vid.Corraſ. Epiſt. Quæſtio.capite 33.vid.ĩ.diffindere diem.

Dies difficilis dici putatur idem qui prolatus. in l.27.& leg.33. ff.de recept.qui arbit.i.e. quum negocium quod certa die cõfici debuit,in diem alterum reiicitur.Vlp.l.2.§ 2.ff.ſi quis cautionib.Lex 12.tab.ſi iudex, vel alteruter ex litigatorib.morbo ſontico impediatur,iubet diem iudicii eſſe diffiſum.Sic enim legitur in Pandect.Flor.Bud. diffuſum legendum putat : item vt apud Gellium lib.14.c.2. & Liu.lib.9.legitur. A quo equidem non abhorreo : quum diffundi alium in diem negocium dici poſſit,item vt vinum, quod ex dolio in aliud vas tráſfunditur.Hot.Diffindi erat differri,& in alium diem reiici.Briſſ.

Diem ſuum obire apud Vlpian. in prin. leg.ſi filia nupta.ff.fam. erciſc.Spieg.

Diem referre, *Den tag anſager.* Diem proferre, prorogare, *Den tag Weiter ſtrecken.* Papinianus.ff.de recept.arbit.inquit. Ita ſumptus ex compromiſſo , vt & diem referre poſſit : hoc quidem facere poteſt; proferre autem contradicentibus litigatoribus non poteſt. Spieg.Vide ſ. Diem compromiſſi.

Dies faſti,quibus fari prætori licebat:tria verba, do,dico,Addico,his contrarii nefaſti.& vide Macr.lib.1.Saturn.c.15.Corraſ.lib.Miſcell.3.c.18.

Dies ſunt continui,aut vtiles. Vtiles,qui & olim Faſti,hoc eſt, quibus agendi & iuris ſui experiundi poteſtas eſt, l.1.ff.de diuerſ. temp.præſcriptio.leg.miles. §.quædam. ff.de adulteriis. leg.iure.C.eod.Prat.Dies vtiles intelliguntur ex eo tempore, quo quis ſciuit ſe habere ius agendi ſiue perſequendi: Continui dies intelliguntur, quam primum ius delatum eſt,ſiue is, cui delatum eſt,ſciuerit,ſiue ignorauerit,ideoque illi ſunt iudiciales, hi etiam extraiudiciales : illi currunt tantum ſcienti, non etiam ignoranti. Vult.in comment. Inſt.l.3.t.10.§.6.n.4. Vide infr.dies continui.

Dies aliquando cauſa finiendæ obligationis adiicitur, vt in l. ex empto.§. denique.ff de actio.empt. Si quis, inquit Vlp.ea conditione ſeruum vendiderit, vt intra triginta dies duplum, poſtea ne quid præſtaretur. Old.

In Diem differri: Sub conditione contrahi dicitur negotium.l. 1.§.item mandatum.ff.mandat.Old.

Comitiales, Comperendini, Stati, Præliares, } Dies { vid.mox ĩ.Dies profeſti.

Dies interciſi. mox ĩ.

Dies cretionis. Scripto hæredi ad hæreditatem adeundam , à teſtatore præfinitus.Prat.

Dies curiæ.Cic.1.de Orat.id eſt,dies ſenatus:Turnebo vero 12. aduerſ. 13. pro die quo curiales rem diuinam in curia ſua faciebant,& hilariter epulabantur. Græci enim in curiis epulabantur,teſte Athenæo.De ſacris curialium Dionyſ.lib.2. Prat.

Diem abire.l.1.§.quod ſi in lite. ff.ſi quid in fraud.patron. Old.

Dies atri dicebantur, quibus legiones educere , aut acies cum hoſtibus committere , vel quicquam reipubl. agere religio non ſinit Alex de Alex. Genial.dier.lib.2.cap.5. adde Crinit. lib.19.c.12.de honeſt.diſcip.

Dies condictus. Lege,Condicere.

Dies craſſi.Perſio,clara luce carentes,craſſum aerem habentes.

Dies domini.Lege,Iudicium humanum.

Dies feriatus, quo feriæ aguntur, hoc eſt quo à forenſibus negotiis datur vacatio. Paul.in fin.l.2. ſi quis in ius voc.non venit.Remittit,ait,prætor pœnam,puta, quia dies feriatus fuit. & in tit.de feriis Spieg.

Dies feſti continebant ferias publicas & priuatas, ludos, epulas,& ſacrificia deorum.Dies profeſti. Vide ſuo loco.Spieg.

Fatalis Dies: quo niſi in iudicium cauſa appellationis introduceretur,interibat ea,l.2.C.de appel.l.vlt.C.vbi Senat.Dicitur & temporalis dies,l.32 C.de appell.Cuia.12.obſ.4.vbi & vide diuerſam olim fatalium dierum rationem,qu.inf.Fatalis dies.

Dies incertus, conditio eſt. Vide Bart.in l.ſi pecuniam.§.fin.de legat.2.

Dies autem incertus varie accipitur. Interdum incertus eſt omnimodo, cum omnimodo incertum eſt,non modo quando fiet, ſed etiam an aliquando fiet. Hic cum die certo nihil habet commune,ſed pro conditione haberi ſolet. Sic accipimus quod Papin.ait.l.24.§.dies.ff.de cond.& demonſtr.Diem incertum conditionem in teſtamento facere, Paulus l. ſi dies, quan. dies leg.ced.Si(inquit) dies certus ſit,ſtatim cedit,quãuis nondum venerit. At ſi incertus, veluti cum MAGISTRATVM INIERIT, CVM ALIQVID FECERIT, niſi temporis conditio obtingit, neque res pertinere, neque dies legati cedere poteſt Hinc etiam deſcendit diſcrimen,quod Vlp.l.ſtipulatio iſta habere,§.inter.de verb.obl.notat inter diem certam & incertam,& huius formulam eandem prope eſſe,quæ conditionis eſt. Nam diei incertæ formulam proponit, SI ALIQVID FIAT, aut CVM ALIQVID FIET. Apertius etiam Pompon.leg.ſi Titio,quãdo dies lega.ced.Nihil intereſt (inquit) vtrum ſcribatur,cũ quatuordecim annorum factus erit,vel,ſi annorum quatuordecim factus erit. Priore enim ſcriptura per tempus, conditio demonſtratur: ſequente per conditionem tempus, vtrobiq; autem eandem conditionem eſſe. Aliquando etiam incertus dies dicitur, cum certum quidem eſt factum iri aliquando, nec dubitatur an fiet, ſed incertum eſt quando fiet, &c.Fran.Balduin.in comment.de condit.

Dies intercalaris,biſſextilis. vide biſſext.

Dies iudicii diffiſus, apud Vlp.in l.2.§.ſi quis, in iudicio, ff.ſi quis caution. Vide paulo poſt,Diffindere diem.

Dies iuſti.tempus faciendi iudicati:id erat menſis vnius ex 12. tab.30.dierum ex conſtitutionib.Impp.duorum menſium.l.2. C.Th.de vſur.rei iud.Prat.vid.s̃.Diem D.Baſilius.

Dies legitimi vocantur, quos nunc dilationes ordinarias appellant.ait Bud.in Annot.prioribus.

Dies legitimi, ſecundum Aſconium, viginti, qui dabantur ad accuſandum:totidemque defenſori ad reſpondendum. Dierum iudicialium, id eſt, certorum meminit quoque Capitoli. in M.Ant.Philoſ. Spieg.

Dies mortis incertus. Vlp.de cond. & demonſtr.l.prima, Dies autem incertus eſt cum ita ſcribitur:Hæres meus cum morietur,decem dato Nam diem incertum habet mors eius.

Dies quinquennii l.Atilicin.de pact.dot.pro quinto anno.Pra.

Dies religioſi dicuntur triſti omine infames impeditique, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri.temperandum eſt:quos multitudo imperitorum praue & perperam Nefaſtos appellat, vt annotauit Aulus Gell. in lib. noct.Attic.4.cap 9.

Dies ſanctificationib. deputati, feriæ in iure dicuntur : de quibus lege Oldend.in duodecim tab.tit.1.c.4.Spieg.

Dies ſeſſionum (continuis aduerſi, non tamen ſemper vtiles) erant & appellabantur, quib.prætor pro tribunali ſedebat.l.2. §.dies Quis ordo.in bono poſſeſſ. quod quidem erat neceſſe in iis cauſis,quæ cauſſæ cognitionem decretumque deſiderabant, neq; de plano poterant experiri:cuius generis erat, reſtitutio in integrum. Sed non dicebantur tamen dies vtiles, niſi ſi quis etiam nunc potuerit reſtitutionem poſtulare.Quid enim, ſi quis eo tempore in vinculis fuiſſet, vel ab hoſtib. captus, vel abſens Reip.cauſa? Si vero cauſa fuiſſet,quæ per libellum de plano inſtitui poterat : etſi non eſſet dies ceſſionis, immo vero,etſi eſſet feriatus, tamen inter vtiles numerabatur, ſi alioqui Prætor ſui copiam faciebat : neque & qui quid perſequi volebat, alio modo non impediebatur.l.11.§.60. Ad l.Iul.de adult. Cum igitur in ea tota diſtinctione multum eſſet difficultatis, & annus vtilis interdum hac ratione decennium fieret,ſicut Iuſtinianus indicat in d.l.vna.C. de ann.except.Conſtantino Iuſtinianoq; diſplicuit illa (vt ita dicam) vtilitas incerti temporis: & viſum eſt potius definiendum eſſe certum aliquod tempus.Sed Conſtantinus locorum differentiam iniecit,Iuſtinianus ſuſtulit.Neque vero in omnib.cauſſis ſublatus eſt vſus temporis vtilis. Nam in multis adhuc locis Pandectarum & Codicis mentio vtilis anni,dierumque vtilium recte fit. Sed in reſtitutionib.ſaltem in integrum, pro tempore vtili continuum eſt ſubſtitutum. Bald

Dies ſolutionis,ſicuti ſumma pars eſt ſtipulationis.l.1.ff.de ed.

Dies ſigillarii.Vide,Sigillaria. (j.dies profeſti.

Dies ſtati, ordinarii ſunt. Budæus in dictis Annot. Spieg. vide

Dies ventoſus, ſi quidem, Paul.ait, die ventoſo id fecit,culpæ reus eſt,leg.qui occidit ad Legem Aquiliam.§.in hac actione, Spieg. (temp.præſc.

Dies vtiles currunt à die ſcientiæ. v.Gothof.ad l.1.pr.de diuerſ.

Dies continui ſunt συνεχεῖς ϗ διηνεκεῖς, hoc eſt,non interrupti, ſed connexi,cohærentes,tam vtiles,quam (vt ſic loquar) inutiles.l.2.ff.de colluſ.deteg.l.24.ff.ad Senatuſconſ. Velleia.Pra. Dicuntur autem continui,eo quod continuo vnus ex alio dependet: & ex continuis trecentis ſexaginta quinque conficitur annus,qui vulgaris dicitur. Vult.in Comm.Iuſt.t.10.§.6. nu.4.Vid.s̃.Dies ſunt continui,aut vtiles.

Dies alia certa,alia incerta. Certa cuius tempus certum,ac definitum eſt,vt Kal.Iul.Incerta(vt ait Paulus.l.ſi dies.ff.quando dies leg.ced.)cuius tempus incertum eſt,vt,Cum in ſua familia nupſerit. Sic l.1.ff.de cond.& demonſtrat & hic dies habet vim conditionis.Hot.Inſt.de act.§.1.vid.s̃. dies incertus.

Diei cuiuſq; maior pars,eſt ſeptem horarum primarum diei,l. 2.vbi Alc.ff.de verbor.ſign.Vergilius autem dixit Diei meliorem partem eſſe,quæ meridiem antecedit.Prat.

Diem edere, publice denunciare,proſcribere,prodicere.Cic.1. Verri.Non proſcripta ęditaque die.& pro domo.prodicta die. Varro lib.5.diem prodixit.Prat.

Diem cedere aliud eſt quam venire.leg cedere diem. ff.de verb. ſigni.Cedere enim diem ſignificat incipere deberi pecuniam. Veniſſe autem ſignificat veniſſe eum diem, quo pecunia peti poſſit.Connan.lib.4.c.8.nu.6.Vide Cuit.lib. [illegible] 1.c.31.vbi latiſſime. diẽ cedere eſt diem procedere. l.ſi plures. de bon. poſſeſſ.Old.vide Gothof.ad rub.quando dies legat.ced.

Differvnt hæc, In diem, Ex die, Ad diem l.1.§ penul quando dies leg.vſusfr.l.9.§.vlt. & l.34.ff.de hær.inſtit.l.4.ff.de ſeruitutib.l.9.5. planc. ff.vſufr. quemadmodum cau.l.14. ff.vt leg. nom. cau.l.1.§.1.ff.quib.mod. vſusfr. am.l.4. §.ſi ex die.de fideic.libert.l.vlt.in fin.ff.de adſig. libert. Ex die promitti dicitur, cum ex die incipit obligatio. Ad diem, eum in diem ita cõfertur,vt illo die finiatur.veluti VSQVE AD KALENDAS MARTIAS DARE SPONDES? l.44.ff.de oblig.& act.Similiter ex die & ad diem conſtitui dicuntur ſeruitutes, quæ ita conſtituuntur, vt vel à tempore iſtius diei incipiant, vel tempore iſto finiantur.Ad diem tamen,pro in diem in l.77.ff.de verb.oblig. & in l.5.ff.de peric.& comm.ad diem,id eſt,ſua die.Briſſ.

Dies interciſi erant, quaſi diis & hominibus communes. Nam quibuſdam horis iſtorum dierum fas erat ius dicere, quibuſdã vero nefas erat, vt cum hoſtiæ cæderentur. Ouid.in Faſtis:

Nec toto perſtare die ſua iura putaris.
Qui iam faſtus erit,mane nefaſtus erat.

Dies profeſti, rebus tum publicis tum priuatis deſtinabantur. Qua ratione horum dierum alii erant faſti,in quibus Prætori licebat ſolemnia hæc verba fari; do, dico,addico: alii Comitiales, quibus cum populo recte agebatur : alii Comperendini,quibus vadimonium dicere permittebatur,h.e.ſpõſionem decernere, iudicio ſiſti: alii Stati,quos iudicii cauſa cum hoſte inſtituebant: alii Præliares, quibus repetere res, vel laceſſere hoſtem licebat.Oldendorp.Macrob.1.Saturn.15.

Diffamari, in bonam aliquando partem accipitur. Auguſt de ciuit Dei, lib.3. Romanum imperium tam longe lateque non potuiſſet augeri,& tam grandi gloria diffamari.In malam vero partem frequentius reperitur vſurpatum, pro eo fere,quod eſt infamare,ſiue id iure,ſiue iniuria fiat.Iure,cum dicimus,actionem & ſententiam infamare. Iniuria, cum ſceleratus aliquis dilacerat famam proximi, ductus ad hoc prauo quodam adfectu,ſicut in l.diffamari.C.dę ingen.manu. Nam diffamare, eſt per diuerſas partes famam diuulgare, vitiorum facta commemoratione. Hieronymus. Si Originem, inquit,nunquam ſecutus ſum,fruſtra infamare me cupitis. Oldend. Proброſo carmine diffamatus. Tacitus.

Diffamia. D.Auguſtinus pro infamia.

Diffamator iniuſtus delinquit, occidit hominem, furatur nomen,improbo lædit teſtimonio. Olden.v.Bart.ad l.turpia. de legat.1.

Differentia, eſt qualitas diſcriminans, diſſimilitudineſque inducens, per quas diſcernitur hoc ab illo.Salo in l.Gallus de li.& poſth.Bar. Latomus. Differentia, inquit, & proprium, idem ſunt:ſed appellatur differentia, quod rem certa proprietate à cæteris diſtinguit: propriũ,quod vni ſoli conuenit.Spi.

Differentia, eſt quædam peculiaris nota:quæ diuidit & ſeparat ea, quæ ſunt ſub eodem genere poſita,certamque cum genere ſpeciem conſtituit.Taboet.in Top milit.for.& leg.diſc.

Differentia eſt quædam qualitas addita generi, internam diſcriminans cuiuſque rei naturam, & inducens ſpecierum varias diſſimilitudines,id eſt,faciens vnam rem ab alia differre,vt rationale facit hominem diſtare à brutis, & ſeparat eum à cæteris animantibus.Taboet.ibi.

Difficile dicitur quandoq; quod nullo modo fit 2.quæſt.6. biduum,verſ.ſed aduerſus,& glo.fin de teſt.cap.præſentium, exponit,non de facili,id eſt, nullo modo. Difficile interdum exponitur, difficulter, aut raro,vt ff.de leg.3.l. Seio.& l.hæres meus.§.vxori. Aliquando difficile,id eſt, nunquam.1.qu.1.ſi quis

quis neque,&c. Principatus,& ibi notat. Aliquando difficile exponitur, id eſt,laborioſum,in Auth. Vt hi qui ob. ſe ha.per. res mi.§. Quoniam autem.Aliquando,vix.67.diſt.Quãtumlibet. & ibi not. Item qualiter difficile & facile intelligitur, vide hær.inſt.l.ſeruus.

Difficilis quæſtio,id eſt probatu & explicatu difficilis.lege cum hic ſtatus.§.ſi ambo.de donat.int.vir.

Difficile,i.e.periculoſum.Hoſtien.c.requiſiuit.de ſponſ.Pra.

In Difficili eſt,l.29.§.ille caſus.de lib.& poſth.

Difficile & impoſſibile propemodum non diſtant. Vlp.fam. ercisc. ſi familiæ erciſcundæ,inquit,vel communi diuidund. iudicium agatur & diuiſio tam difficilis ſit,vt pene impoſſibilis eſſe videatur.Spieg.

Difficilius conceduntur à iure , quæ homines faciunt facilius , at quæ hi difficilius, iura permittunt facilius. Vult.l.1. Comm.Inſt.t.7.n.2.

Difficultas pro incommodatione apud Paul.in l.2.§.ex his. de verb. oblig. ſed non facit,inquit, inutilem ſtipulationem difficultas præſtationis.Spieg.

Difficultas magna, fere fortuito caſui æquiparatur. l.non dubium.in fin.ff.de legat.3.Publicas difficultates,probi autores accipiunt pro penuria rei nummariæ.Prat.

Diffidare eſt bellum indicere,hoſtem ſe declarare.2.feud.59. §.4.Diffidamus eos ac bannimus.Prat.

Diffidationem vulgus vocat denunciationem hoſtibus factam,antequam committatur bellum : quæ non minus quam triũ dierũ tẽpus cõplecti debeat.Vnde eſt ti.de diffidat.Old.

Diffindere diem,eſt differre in ſequentem,qui nec religioſus, nec faſtus eſt, ſed iudicialis etiam partibus , ſine exceptione morbi ſontici,author Alc. de verb.ſig. Nebriſſ.ait, Diffindere diem,& diei diffiſſio, ſignificat diem interſciſſum, intercapedinatum,ac proinde dilatum.Spieg.vid.Dies diffiſus.

Hinc Diffiſſiones,Gellio 14.c.4.Briſſ.

Diffinitio. Vide,Definitio.Monet autem doctiſſimus vir Anton Auguſt.lib.4. Emendationum cap.9. definitionem eſſe ſcribendum,non diffinitionem.

Diffisiones, id eſt,prorogationes,& dilationes.

Diffundere diem , olim dicebatur id , quod nos continuare terminum vſq; in diem craſtinum,nuncupamus. Tria autem erant de differendis iudiciis, pronunciãdi genera.Aut diffundebatur dies,i.e.in poſterum diẽ reiiciebatur:aut comperendinabatur , hoc eſt in tertium diem differebatur : aut denique iudex pronũciabat ſibi nõ liquere, quæ Ampliatio vocabatur. Vlp.in l.ſi demeris.de recept.arbit.Old.Vide & Ampliatio.Sp.

Diffunduntur vina proprie,quæ poſteaquam defecata ſunt, in dolis conduntur,transfuſanturq;,Iulian.leg.cum quæritur de Leg 3.Nam ſi vina diffudiſſet,habiturus viui.Item Proculus de Trit.& vin.leg.Cum vinum,inquit,quod in amphoris, ſeu cadis diffuſum eſt.Nebriſſ.

Diffundebatur vinum ex doliis in amphoras & cados.Briſſ.

Diffusa, diuerſis diſiunctiſq; in locis ſita.Paulus l.decreto,24. ff.de admin.tut.Quotieſq; vel diffuſa negocia ſint,aut dignitas,vel ætas,aut valetudo tutoris id poſtulet.Imp.l.teſtamento,11.C.de excuſ.tut.Sed propter late diffuſum patrimonium, an tibi adiungi aliquos curatores oporteat. Item l.3.C.in quibus cauſſ.tut.hab. Propter late diffuſum,id eſt,in diuerſis locis conſtitutum.Hot.Diffuſa ſeruitus.Briſſ.ex ff.

Digamus, idem qui & Bigamus, is habetur,qui corruptam vel inſciens duxerit,ſed Pontificia ſolum conſtitutione: qua & à cerdotio arcetur. qua de re latius diſſerit Eraſmus noſter in Annot. ad Paulum,item ad Iouianum,& in de Ratione Chriſtiani matri. Proprie autem Digamus,qui ſecundam vxorem duxit. Fuere apud Ethnicos graues authores , qui vel nullam vel ſemel ducendam vxorem eſſe putarunt , nec iterum naufragium faciendum.Lege Codrum ſermone quarto, Neuizanum prodigioſum allegatorem. E noſtris, ſecundas nuptias. Tertullian. damnauit: cuius dogma ab orthodoxis patribus reſciſſum eſt,à quibus ſtandum nobis eſt : vt ante Rhenanus noſter prudenter admonuit. Extat in Nouel. Conſtitutio bene longa,de his qui nuptias iterant.Spieg.

Digestorum titulum Iuſtinianus à veteribus Ictis mutuatus eſt. Scripſerat enim Alfen.ff.lib.40.Iulian.lib.90. Celſus,lib. 9.& 30.Marcellus totidem: Pompon.quinque:Scęu.40.Martian.7.Harmenop.c.1.l.1.Epit. Ἰουστινιανὸς τὰς πολλὰς ἐκθέσεις τῶν νόμων, τὰ πεντήκοντα βιβλία διὰ τοσῶν ἀδόξων σπουδαίως συνήγαγε, ἃ καὶ δίγεστα, ἤτοι πανδέκτας, ὡς τὰ δικαστικὰ τῶν νόμων, ἐκάλεσεν. Vet.gloſſ. Διγέστων, φανερῶν διατυπωμάτων.

Digestum opus pandectarum iuris ciuilis vocati non probat Inſulanus, magis autem ſi congeſtio appellaretur. cuius nomine Cicero alicubi intellexiſſe videtur prolixum opus.Spie. Cæterum Digeſtorum nomen in iuris ciuilis ſcientiæ libris nouum non fuiſſe , hinc facile oſtendi poteſt , quod Saluius Iulianus 99.libros Digeſtor.ſcripſit. Alphen.lib.40.P.Iubentius Celſ.lib 39.Vlpius Marcell. 1.Seſbidius Scęuola 40.Herenn. autem Modeſt.lib.12.Pandect.ſcripſit.Huius vero inſcriptionis rationem afferri idem Iuſtinianus in Epiſtola ſua ad ſenatum, & omnes populos , quæ hodie ſecunda eſt in tit.de vet. iur.enucl.Nomen (inquit) libris impoſuimus Digeſtorum,ſeu Pandectarum , quia omnes diſputationes ac deciſiones in ſe habent legitimas, & quod vndiq; fuit collectum,hoc in ſinus ſuos receperunt. Eſt enim proprie digerere, ordinare diuidẽdo , quo verbo vſus eſt Cicero,cũ egit de iure ciuili tractãdo, lib.de Orat.cum,inquit, ſi quis omne ius Ciuile in genera digerat,quæ perpauca ſunt. Et in Verr. Habeo & iſtius patris eius accepti tabulas,quas diligentiſſime legi, atque digeſſi.

Digestorum liber ideo duplici ff. ſignatur, quod Græci Pandectas per π cum accentu circumflexo notabant, ſub quibus & Digeſtorum libri comprehenſi ſunt, vnde facili litura π in ff.Latine inoleuit. Alc.lib.3.Diſpunct.c.16.Haloander(cui vtinam, vt conſtituerat, reſpondere licuiſſet & Vallæ & cæterorum calumniis,quib. tam Iurecoſſ.veteres,quam ipſum Iuſtinianum conuiciis impetunt) non negat, nulla iniuria noſtrorum hominum imperitiam accuſari , qui caput aliquod ex Digeſtorum opere in teſtimonium adducentes , legis verbo,& gemino ff vtuntur , cum ex monumentis antiquiſſimorum Codicum conſtet, Latinos ἐν τοῖς πανδέκταις ſimpliciter huic θ, vel huic θ notæ,qua operis nomen ſignificabant(vnde & ſupina librariorum negligentia irrepſit, vt hodie ff ſcribantur) titulum , nudumq; capitis principium hunc in modũ adieciſſe, Dig.vel θ. vel θ de Act.empt.Iul.Græcos vero frequẽtius operis nomen omiſiſſe,titulum, caput, ac verſum, quem θέματι illi, quaſi nouam facti ſpeciem ſiue caſum, noſtri inepte Paragraphum appellarunt,per numeros tantum indicaſſe, hoc modo, βιβ. δ πτ β.κε τ.θ. ιο. id quod fragmenta quædam de pignoribus,de Succeſſione ab inteſtato, De Peculio Græce ſcripta, quæ ipſe dum viueret habuit, antiquiſſima,teſtari poſſunt, Spieg. Alciatum refert & ſequitur etiam Corraſius Miſcellan.lib.5.c.15.n.6. Quamuis autem hæc ad aliquã coniecturam faciendam ſufficiant,ea tamen magis grauis illius & ingenioſi viri egregiam perſpicaciam , quam veritatem olere putat Aldobrand.in proœm. Inſtit.ibi poſt libros 50.Catellanus Cotta in opere ſuo , quod Memoralia inſcripſit, in verbo Pandectæ dicit ita ſcribi, quaſi dicas factæ fuerunt, quæ ratio eſt nimis generalis , quia idem de omnibus libris dici poſſet. Laurentius Valla in Raudenſem tradit illam notam eſſe Δ literam Græcam, quod mihi nequaquam placet, cum Digeſtum ſit nomẽ Latinum,& Græci ſuum proprium habeant. Author illius hiſtoriæ , qui Faſciculus temporum inſcribitur, vbi de Iuſtiniano loquitur,ait, Olim conſuetudinem fuiſſe, vt Digeſta per D & G ſcriberentur,quæ literæ,vt ipſe refert,duplici f ſimiles videbantur. At Ferrando Adduenſi lib.1. ca.1.explicationum alia ratio probabilior eſt,quam etiam omnibus magis ſatisfacturam opinatur. Putat enim duplici l antiquos vſos fuiſſe, quod duplici f eſt longe ſimillimum. Nec ſane in alio differunt , niſi quod duo l paulo inferius linea coniunguntur. Verum quid in cauſa ſit, cur duplici l vterentur, id eſt,quod quinquaginta libros ſignificare volebant. Nam L quinquagenarium numerum ſignificat, vt Valerius Probus docet : & Pandectæ quinquaginta libris continentur. Vel etiam libros legum intelligebant , vel fortaſſis, & melius , leges tantum: namque ex eodem Probo conſtat , leges ſcribi ſolitas per duplex l; porro quib. notis Digeſtorum libri ſignificarentur , ex Euſtathio Græco interprete lib. περὶ χρόνων διαςημάτων diſces: Is enim in hunc modum Digeſtorum loca prӕcidit, βιβ. ιγ. τ. δη. τ γ. vnde nec immerito Iuriſconſultiſſimi noſtri temporis maiuſculo elemento D, Digeſtorum libros ſignificant , idque recte Prateii iudicio.

Digitus apud Iuriſconſultũ in leg.Lucius, de ſeruit.ruſt.præd. quid ſignificet, Accurſium ignoraſſe,commẽtum eius oſtendit.Digitus autem hic modulus aquarius,ſiue fiſtula digitaria intelligendus eſt,per quem aquæ fluxus diuiduntur , perinde ac parietum prominentiæ per pedes diuidi ſolent.l ſi quando. ff.ſi ſeruit.vendic. Idem Bud. annotauit , & Old. Nebriſſ.ait: Digitus aquæ, ſexta decima pars pedis, vncia vero 12 Spieg.

Digito ſummo tangere, apud Iuſtin. in fin. Inſtit. ridicule interpretantur , vel pro digniori , vt Albericus indicat , vel pro longiori digito, vt Accurſius putat. Eſt enim ſummo, ſeu extremo digito attingere, breuiter,ſiue leuiter tangere: vt explicat Eraſ.Roterod.Centur.nona,Chiliad.prima.

Digitum proferre, prouerbiale. Cic. pro Cæcin.id eſt, aliquid velle dicere, vel agere.Prat.

Digitum tollere, ſignificat ſe eſſe redemptorem. Idem digito liceri.In emptione enim antiquitus poſt licitationem digitus leuabatur,ſignificans quenquam emptioni allubeſcere. Bud.

In locationibus templorum, viarum vibis, vectigalium, Digitum tollens , oſtendebat, ſe acceptare locationem propoſitam, ſeque conducere ac redimere opus quoddam , vel ædem tuendam ſe ſuſcipere. Prat.

Digitus, eſt pars minima agreſtium menſurarũ:inde vncia habet digitos tres: vt eſt in lib. var.auct. De limitib. Paulus l.37. ff.de ſeruit.ruſt. δίδωμι καὶ χαρίζομαί σοι δακτύλιον ὕδατος Do concedoq; tibi digitum aquæ, id eſt, tubulum qui digitum vnum

ſit latus. Hotom. Eſt autem digitus, vt conuenit, ſexta decima pars pedis, vncia 12. Quemadmodum autem inter vnciam & digitum diuerſitas: Ita & ipſius digiti ſimplex obſeruatio non eſt. Nam alius vocatur quadratus, alius rotundus: Quadratus tribus quartiſdecimis ſuo rotundo maior. Rotundus tribus vndecimis ſuo quadrato minor eſt: Scilicet quia anguli deteruntur. Connan. lib. 4. cap. 10. nu. 2.

DIGNATIO eſt, quod Græci ἀξίωμα dicunt, id eſt, dignitas & amplitudo propter honores geſtos, aut magiſtratuum: vel propter oris motumque maieſtatem: qualis in Pompeio fuit. Cicero alicubi perſonam & dignitatem pro eodem poſuit, i. e. pro authoritate quæſita, nominiſque amplitudine. Vnde apparet, Accurſium dignitatem expoſuiſſe pro decurionatu, in l. Imperatoris. de Decur. Spieg.

DIGNITAS pro indole. Cuia. 20. obſ. vlt. Goth. ad l. 13. §. 1. de dec.

DIGNITAS, honor eſt alicui propter merita, ſpecialiter principis, vel legis beneficio impenſus. Bart. l. 1. de dign. lib. 12. C.

DIGNITATVM genera quatuor poſtremorum Imperatorum ætas fecit. Alii namque perfectiſſimi, clariſſimi alii, ſuperiores Spectabiles, ſupremi Illuſtres appellabantur. Perfectiſſimatus dignitas prima erat, ad quam cuiuis, niſi qui ſordida conditione eſſet, aditus patebat. vt ex lib. C. XII. tit. 33. intelligitur. Clariſſimatus autem dignitatem inferiorem ſpectabilitate fuiſſe Theod l. 5. de prox. ſacror. lib. C. 10. demonſtrat: Ii quoque in quos hanc clariſſimatus conferimus dignitatem, cum ſpectabilibus etiam habere ſeſe reuerentiam recognoſcant. Itaque Clariſſimi à Spectabilibus diſtinguuntur l. vn. C. de annon. & cap. item vt ab Illuſtribus in leg. 1. C. vbi Senat. vel clariſſim. Quicunque non illuſtri, inquit Conſtantinus, ſed clariſſima tantum dignitate præditus, &c. itemque Nouella Conſtit. 71. Spectabiles porro Magiſtratus erant, vt Proconſules, Auguſtales, Comites Orientis, ſicuti conſtat ex leg. 32. C. de appell. & Nouell. Conſt. 7 & 20. extremis. Illuſtribus autem eos inferiores fuiſſe, Imperatores d. l. 32. demonſtrant, vbi appellari à Spectabilium ſententiis ad illuſtres perſonas iubent. quod idem ex lege 36. eiuſdem tit. cognoſcitur. Hac illuſtris nota maior nulla eſt. Nam etſi Conſules & Patricii ſuperiores eſſent illuſtribus, nulla tamen iis nota dignitatis attribui ſolebat. Itaque Iuſtinianus eos hoc modo ſignificat, Qui ſupra illuſtres ſunt: vti conſtat ex leg. 26. C. de vſur. & l. 36. C. de appellat. & §. 9. de iniur. Illuſtres autem eos fuiſſe, qui ſententiæ in ſenatu dicendæ ius haberent, in l. vlt. ff. de ſenat. non Vlp. meo iudicio, ſed Tribonianus tradit: quod alibi quoque diximus. Hos vero poſtremorum Impp. ætate fuiſſe dignitatum gradus, qui antea non erant, vel hinc licet intelligatur, quod ait Vlpianus in l 8. de ſenat. fœminam tantiſper dici clariſſimam, dum ſenatori vel clariſſimo nupta eſt. Sed & Lamprid. in Seuero, Præfectis prætorio ſuis, inquit, ſenatoriam addidit dignitatem, vt viri clariſſimi & eſſent, & dicerentur: quod antea vel raro fuerat, vel omnino non fuerat. Vlp. l 100 de verb. ſignific. Speciosas perſonas accipere debemus clariſſimas perſonas vtriuſque ſexus, item eorum quę ornamentis ſenatoriis vtuntur. Ex quibus verbis clariſſimos & ſpecioſos ſiue ſpectabiles eoſdem Vlpiani tempore dici conſueſſe nemo non videt. Hotom. vide Gothofr. ad l. 100. de verb. ſignif. & Cuiac. ad tit. de dignit. Goth. ad Nou. 20. c. 3.

DIGNITAS eſt etiam adminiſtratio rerum Eccleſiaſticarum cum Iuriſdictione Abb. cap. de multa. nu. 21. de præd. gl. c. quia de cleric. non reſ. Hoſt. in ſumma de præb. nu. 2. Rota deciſio. 133. Cardin. Clement auditor. nu. 9 de reſcript. Zacharias in addit. ad Abb. in Rub. de præb..

DIGNITATIS appellatione beneficia ſimplicia continentur, cap. ſi forte de elect. Prat.

Pœnam DIGNAM ſuæ perſonæ pati leg. 18. §. item eos. ff. de iur. fiſ. Balb. in epi. ad Cic. Suſcipe curam digniſſimam tuæ virtutis. Briſſ. Prat.

DIGNVM in §. diſponat in authen. de nupt. hoc eſt, ſecundum leges. Prat.

DIGNVS eſſe fundus, vel ſeruus 15. verbi gratia, aureis dicitur, qui tot aureos valet. l. 28. §. ſi ex decem. l. 31. § ſi duo. ff. de donat. inter virum & vxorem. l. 19. 65. & 88. ff. ad legem Falcidiam. Prat.

Quanti DIGNVS eſt fundus Briſſ. ex ff.

DIGNOSCERE, cognoſcere. l. 19. med. C. de donat. ante nupt. l. 22. prin. C. de furt.

DIGRESSVS eſt, cum quis à propoſito argumento diſcedit. Græce παρέκβασις. Iureconſult. Exceſſus. Ita ingreſſus eſt, qui Græcis ἔμβασις Alciat. in l in bonæ C. de pact. Prat.

DII cur iudices dicti, pulchre medius oſtendit in Enarrat. in Euang Ioan. Spieg.

DIIVDICARE inter. Apud Labeonem; Et precium ſeruare, donec inter nos adiudicaretur §. ſi oleum tuum. l. ſi quis affin. 9. de dolo. Sic Cicero in Tuſc. vtrum igitur inter has ſententias diiudicare malimus. Admonent eruditi. Diiudicare controuerſiam, videri id ſignificare, quod Appactare vel accordare barbare dicitur. Nobis forte eſt *Erortern*. Spieg. Prat.

DILACERARE bona, tranſlate ſignificat, dilapidare, diſperdere quod prodigorum proprie eſt. l. 1. ff. de Curat. fur Spieg. Briſſ.

DILACERATIO publica Briſſ. ex C. Theod.

DILARGIRI, diuerſis dare.

DILANIARE corpus pœnis publicis. l. 1. Cod. de emendatio. ſeruorum.

DILAPIDARE, proprie lapides auferre eſt. Iuriſconſultus pro prodigere, diſperdere, decoquere, vſurpat in §. pen. l. verum. ff. de minor. cum ait. Melior eſt cauſſa, ſecundum Pomponium, eius qui accepit & dilapidauit, vel perdidit, ſcilicet pecuniam. forſan à Lapide, in quo præcones, qui auctione vendebant, ſtabant. Hoto. Capnion in ſcenicis Progymnaſmatis olim a nobis enarratis, Scena 2. Actus 1. Dilapidat argentum ſuum tam prodige, quam ſi leues eſſent ariſtæ. Spieg. Hot.

DILATIO, eſt tempus, quod indulgetur actori, vel reo ad faciendum aliquid in re iudiciaria: voluerunt enim optimi legiſlatores dilationes neque ipſius iudicis arbitrio prorſus, neque partium affectib. relinquere, patet in rubr. de feriis. Si quidem homines ſecundum naturam corruptam ſunt faciles ad litigandum. l. ſi vnus. §. & principaliter. ff. de recept. arbitr. Nihil autem humanæ ſocietati perniciosius eſt, quam lites nimium differri. l. quidam exiſtimauerunt. ff. ſi cert. pet. Hinc Paulus in l more Romano. ff. de feriis & dilatio. tam curioſe deſcribit diem, a media nocte ad mediam noctem, ne quid temporis perdatur ad expediendas lites. Old.

DILATIO, eſt temporis in cauſſa prorogatio, Hoſtienſis in Summa, qui eius genera recenſet. Suſtineri iudicium. l diu. Pius § fi. ff. de pet. hæred. Differre iudiciũ: Expectare iudicium: Moram fieri cauſæ l. ſi quis libertatem ff. eod. tt. Impediri cauſam, ibi. In tempus extrahere negotium. Oppo. Iudicium ſtatim explicare, l. de bonis in prin. & §. ita demum. ff. de Carb. edict. non pœnæ feſtinatione, ſed præueniendi periculi cauſſa properare licet. l. ſi quis filio. §. quid tamen. ff. de iniuſt. rupt. irrit. facto teſta. Olden. vid. Gothofr. ad rub & & t. t. C. de dilatio.

DILATORIA exceptio eſt, quę differt actionem. Vlp. l. 2. ff. de except. & præſcript. Old. vide Cuiac. 9 obſer. 23. Gothof. ad l. 19 & authent. ſeq. C de prob. & ad l. 12 C. de exceptio.

DILATORIÆ autem ſeu temporales exceptiones ſunt, quæ non ſemper locum habent, ſed euitari poſſunt. l. 3. §. temporales. ff. de except. qualis eſt pacti conuenti temporalis, i. e. ne forte intra quinquennium petatur. Et hæ quidem ante litem conteſtatam proponi debent: propterea quod cum is qui hanc proponit, diutius ſe litigare nolle indicat. iudicii conſtitutionem ingreſſus pugnare ſecum cenſebitur: quare indignus erit, qui poſtea admittatur. l. ſi quidem. C. de except. leg. exceptionem. C. de prob. Iaſ. in l. ita demum quo loco ſedecim limitationes tradit. C. de proc. Eas exceptiones Rhetorici tranſlationes vocant, vt annotauit Brechæus in leg. verbum oportet, §. verbo actionis, in tit. de verb. & rer. ſignif.

DILECTVS, pro delectus l. 36. vbi Goth. notat de ſtatuliber. Ad dilectum non reſpondere, l. 4. §. qui poſt. ff. de re milit.

DILEMMA, argumentum eſt, quod vtrinque aduerſarium capit, à δὶς, λαμβάνω, capio ſeu conuinco. Alias Syllogiſmus cornutus, Iurecoſſ. familiaris. Nam ex contradictoriis concludit. Spiegel.

DILIGENS, pro ſtudioſo, quod eorum quæ amamus, ſumus ſtudioſi, Inſt. in fin. de ſuſpect. tut. Enimuero tutor, vel curator, quãuis pauper ſit, fidelis tamen & diligens, remouendus non eſt, quaſi ſuſpectus. Diligentia in cauſſis defendendis quãtum valeat, late explicat M. Tul. lib. de orat. 2. Ea vna, vt colligit, virtute, omnes virtutes reliquæ continentur. Spieg.

DILIGENTIA, eſt quæ culpæ è regione reſpondet. l. ſi cum 68 ff. de contrah. empt. Ea autem triplex eſt Infima, mediocris & ſumma. Quot enim ſunt gradus diligentię, tot etiam ſunt culpæ gradus. Vult. in Comm. inſt. l. 4. t. 6. §. 16. n. 75. Infimæ reſpondet è regione culpa lata: mediocri, culpa leuis: ſummæ, culpa leuiſſima. Hoto. Ex adiuncto verbo augetur vel minuitur diligentię ſignificatio. Alias enim ea, quam ſuis rebus quis adhibet, deſideratur (non qualem diligens paterfam.) vt maritus. in reb. dot. l. 24. §. ſi maritus, ſolut. matrim. l. 17. pri. de iur. dot. l. 25. §. 16. fam. erciſcund. vbi de cohærede. Sic l. 1. de tutel. Alias vero exacta, i. e. exactior quam in rebus ſuis, quippe talis qualem diligens paterf. adhibet, deſideratur. vide d. §. 16. & l. 3. de peric. & comm. vbi de venditore. Sic commodatarius ea præſtat quam diligentiſſimus paterfa in reb. ſuis. l. 18. com. l. 1. § re quoque. de oblig. §. item is cui. Inſtit. quib. mod. re contr. Paul. 1. ſent. 4. l. 24. C. de vſur. l. 5. §. cuſtodiam, commod. l. 13. § fin. & l. 14. de pign act. Et ita diligentiam accipe in l. 47. §. penult. de leg 1. l. 53. §. qui alienis. de furt. l. 6. de admin. rer. ad ciuit. Briſſon.

DILIGENTIA & cuſtodia non opponuntur tantum, ſed ita diſtinguuntur, vt manifeſtum ſit, plus eſſe in diligentia, quam in cuſtodia. Inde enim diligentia, eſt cuſtodia plena, quaſi non plena ſit illa cuſtodia quæ opponitur culpæ leui. Vulę. d loc.

DILIGENTIÆ pars eſt cauere damni infecti earum ædiũ nomine, quarum cuſtodia debetur l. 38. ff. de act. empt Briſſ.

Diligens cuſtodia, exactior quam in ſuis rebus quis adhiberet.l.5.§.cuſtodiam.ff.commod.Prat.Briſſ.

Diligens iuris ciuilis l.17.ff.de iur.patr.Quintil.Declam.262. Prat.Briſſ.

Diligenter aduerbium accipi debet pro ſubiecta materia apud Corſetum in ſingul.in litera D.

Diligenter inquirendo rem,l.9.§.ſed facti,ff.de iuris & fac. ignor. Ita data ſeruo libertate,ſi diligenter rationes tractaſſe videbitur , Diligentia conſideranda eſt, quæ domino,non quæ ſeruo erit vtilis , coniuncta bonæ fidei , & in reliquis quoque reddendis,l.8.ff.de manu.teſt.

Diligo tevt illum,ergo diligo illum : haud probam illationem eſſe, Albericus monuit.

Dilvcida interualla furioſi.l.9.med. vbi Gothofr.not.C.qui teſt.fac.

Dilvcide, aperte, manifeſte, diſerte. *Mit vſſgetruckten VVorten* , l.ſi quis iuſiurand. C. de iureiur. l.generaliter. de non num.pec.Spieg.

Dilvdia dicuntur interualla & intermiſſiones ludendi, vt apud Horatium, Diludia poſco.Turnebus aduerſar.li.55.c.5.

Dilvere crimen, proprie reorum eſt, hoc eſt, infirmare,diſſoluere,refutare obiectas criminationes.Spieg.

Dimidiam operam præſtitiſſe non dicetur , nec diurnæ mercedis dimidiam merito conſequetur, qui à meridie ad occaſum opus faciet l.2.de verb.ſig.

Dimidivm, eſt pars dimidiati altera.nam quod in duas partes diuiſum eſt,dicitur Dimidiatum. Minus dimidium,pro dimidio minus,apud Ciceronem Bud.obſeruauit.

Dimidiatis noctib.l.8.de feri.

Dimidia portio hereditatis , l.1.§. ſed etſi, & l.6.§.ſed & ſi quis,ff.ad ſenat.Treb.l.87.& l.92.ff.ad l.Falc.

Diminvere alienare plerumque ſignificat,veluti cum prætor intra tempus ad liberandum heredi datum eum diminuere vetat, non tantum alienationem impedit,ſed & actiones exerceri non patitur.l.7.ff.de iure delib.l.26.ff.de contrahen. empt. Sic cum ſuſpectum heredem deminuere vetat.l.7.§. qui ſciens.ff.pro empto. hoc prohibet ex hereditariis bonis eum quicquam alienare.l.31.in fin.ff.de reb.auct.iud. l.S.C. de pet.hæred. Diminutum accipitur quod vſucaptum eſt, & ob id de hereditate exiit.l.20.§.ait ſenatus.& l.21.ff.de hæred.pet.Deminuendi cauſa tranſigere in l.46.§.vlt.ff. de adminis.tut. Deminutio in l.10.ff.de curat.fur. Deminui capite quid ſit,expoſui ſuperius.Briſſ.

Diminvtio eſt præexiſtentis rei particularis remotio,vel interitus ſalua rei forma leg.ex mille.de euict. l.quod ſæpe.§. in his,de contrahen.emp.Dd.c.1.de conſecr.eccl.vel alt.

Diminvtio,ſeu mauis,vt Haloander continenter legit,Deminutio capitis, apud Iuriſconſ. eſt ſtatus immutatio, vt ſupra dictum eſt.Antiqui tamen Oratores,de capite diminuere,& de capite demere dicebant.De capite minutis,apud Haloan. eſt tit.pro de Cap.dimin.Spieg.

Diminvtvm.Vide,Deperditum.

Dimissvm iudicium,abſolutum.l.3.fin.C.de fructib.

Dimissvm accipere debemus militem caligatum,vel ſi quis alius vſque ad centurionem,vel præfectum cohortis,vel alæ, vel legionis dimiſſus eſt , l.2.quod ait. ff. de his qui not.infam.Spieg.

Dimissorii libelli,& dimiſſoriæ literæ, inquit Iuriſconſult. ſunt, quæ vulgo Apoſtoli dicuntur : quod per eas cauſa ad eum,qui appellatus eſt,mittitur.Spie.Prat.Briſſ.Sunt autem Apoſtoli nihil aliud, quam literæ dimiſſoriæ, quas iudex, à quo appellatur,tradit appellanti deferendas iudici,ad quem eſt appellatum;in quibus continetur,quod perſona illa ab eius ſententia appellarit,vt ita ex iis iudex,ad quem appellatum eſt,inſtrui poſſit de cauſæ negotio. Gœdd. in comm.de verb.ſign.ad l.105.nu.4.

Dimittere promittere,l.vt agenti,de curſ.pub.

Dimittere adulterum,cuſtodiam,damnatos,ſeruum, liberare eos eſt.

Dimittere de poteſtate,ab exercitu. Dimiſſi milites. Briſſ.ex ff.Dimitti de tutela.Briſ.ex C.

Dimittere vxorem,pro repudiare.Sic dimiſſa è matrimonio, pro repudiata. Spieg.

Dimittere vxorem pro repudiare , remittere, reiicere : veniam abeundi dare : quod Græcis ἀπολύειν dicitur,& ἀπολύσαι, vt in Euan. Matt.19.cap. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολύσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν. Quo loco Eraſmus Roterod. ἀπολύσαι pro repudiare ſiue abiicere cenſet poſitum:quod alioquin etiam dimittere dicunt : & hoc verbum à Tranquillo in Tiberio Cæſare pro repudiare poſitum.Dubium,inquit,vxoriſne tedio,quam neque criminari aut dimittere auderet,neque vltra perferre poſſet,&c.Brechæus l.diuortium,in tit.de verb. & rer.ſign.

Dimitto,pro relinquo,ad vltimas voluntates pertinet. Aut. de eccl.tit.§.ſi quis vni ſanctorum.Spieg.

Dimittere omnino liberare & abſoluere, l.creditor, 157.de reg.iur. Dimitti debito,obligatione,id eſt,liberari. Dimiſſis legatis,id eſt,ſolutis.Briſſ.ex ff.

Dimittere creditorem , ſatisfacere, ſic vt amplius moleſtus non ſit.Vlp.l.ait Prætor,10.ff.quæ in fraud.cred.Ceterum ſi creditores dimiſit,& alios ſortitus eſt: ſiquidē dimiſſis prioribus,quos fraudare voluit,&c. Item in l.quæris , 28.ff.de pact.dot.l.1. de diſtr.pign.l.16.ff.qui pot.in pign.l.3.in fi.ff. de ſeparat.Hot. Dimittitur creditor, cum ei pecunia debita exoluitur.Briſſ.

Dimittere debitorem,iudicio abſoluere.Vlp.l.4.ff.de decret. ab ordin.fac.Ambitioſa decreta decurionum reſcindi debet, ſiue aliquem debitorem dimiſerint,ſiue largiti ſunt.Hotom.

Dimittitvr, qui in ius vocatus eſt,l.22.ff.de in ius vocand.

Dinvmivm,vectigal à præſtationis qualitate & modo,l.vn.C. de Alexandri.primat.Prat.

Dinvmerare paſſus.Dinumeratio dierum,paſſuum.Briſ.ex ff.

Διώκοντες,pro actorib.l.48.de iud.Briſſ.

Dinoscitvr liber à ſeruo. Briſſ.ex ff.

Diobolares teſtes eleganter Budæus appellat leues , quos ipſos inopia ipſa refellit,quos fames magis, quam fama commouere creditur:quomodo &antiqui Diobolares meretrices dixerunt.Vide Feſt.Spieg.

Dioeceses appellabantur, adminiſtrationes multarum ſimul prouinciarum,quæ in vnum coactæ per præfectos prætorio, & eorum vicarios regebantur , l.vn.C.vt omnes iud.l.3. de collatio.equor. in C. Theod. l.34. de nauicular.eor.veluti ſub præfectura Prætoriana Africæ Orientis quinque erant diœceſes,Oriens,Ægyptus,Aſiana,Pontica,Thracia:quemadmodum ex l.vnic. C.vt nemo ad ſuum patrocin. & l.5.C. de temporib.& reparat.appell.& l.2.C.de milit.veſte. libr. 12.& l.1.C. de comitib. & l.10.C.de numerariis , l.6. C.de fund.patrimonialib. l.97. de decurionib.in C.Th.& ex Notitia Imperii Rom.liquet. Quarum diœceſium vnaquæque plures prouincias complectebatur. Orientis quidem certe diœceſis 15.prouincias continebat,Ægyptiaca vero 6. Aſiana 10.Pontica totidem , Thracia 6. Præfecturæ vero Prætorianæ Illyrici diœceſes duæ ſuberant , Macedonia & Dacia:quarum illa prouincias ſex,hæc quinque capiebat. Briſſ.

Dioecesis. Alciatus in l.notionem , §.continentes.ff.de verborum ſignif.ſcribit diœceſim pro prouincia vſurpari in iure Pontificum,ſed teſtis,quo ille vtitur,eum prodit, nempe Pelagius Pontifex,in can.ſcitote,6.quæſt.3. vbi Prouinciam vocat, quæ habet decem, vel vndecim ciuitates & vnum regem,& totidem ſub ſe minores magiſtratus,& vnum metropolitanum,alioſque coadiutores 10.vel 11.Epiſcopos.Quod ſi quilibet Epiſcopus præeſt vni diœceſi,vt vere præeſt: item ſi plures Epiſcopi in vna prouincia ſunt , can.ſi quis Epiſcopus,eadem quæſt. Ergo in prouin cia plures diœceſes ſunt, contra Alciatum.Præterea,ſi cui,reſcripto Pontificis ſacerdotium in diœceſi aſſignatum eſt, non habebit vbique in tota Prouincia cap.quamuis de præbend.lib.6.Dicam inſuper ingenue , Pelagium religioſum quidem hominem bullatis diplomatis componendis aptiorem fuiſſe, quam definiendæ prouinciæ.Quotuſquiſque enim tam ſtupidus eſt,vt in qualibet prouincia Regem eſſe & 10.vel 11.ciuitates videat ? In Gallia vnus eſt Rex ,vnus in Britannia , variæ prouinciæ. Plane prouincias vetuſtas limitum , & ſæpe opinio homi nū diſtinguit. Dummodo vna ſit ciuitas præ cæteris excellens, & 5.6.7.vel plures ciuitates,vel municipia. Quondam Germania vnica prouincia fuit,deinde in duas diuiſa, & duobus commiſſa præſidibus,l.3.ff.de offic. aſſeſſ. Diœceſis quæ ſub prouincia comprehenditur,Græca vox eſt, quæ procurationem ſeu diſpēſationem ſignificat, quia intra prouinciam vaſtam & amplā procuratores erant diœceſibus præpoſiti.Cic. 13.Epiſt.lib.Pub. Seruilio ſcribit:Ex prouincia mea Ciliciensi,cui ſcis τρεῖς διοικήσεις Aſiaticas attributas fuiſſe, nullo ſum vſus familiarius,quam Adrone.Alciatus in l.pupillus,§.territorium,pro ſe citat l.1. C.de priuat. carc. Vbi legitur Ægyptiaca diœceſis,cum certum ſit Ægyptum eſſe prouinciā, ſed nihil ei confert adiumenti.Nā aliud eſt dicere Ægyptum diœceſim,aliud Ægyptiacam diœceſim:quia ſi centum eſſent diœceſes in Ægypto,omnes vocabuntur Ægyptiacæ:ſicut omnes diœceſes Aſiæ, Aſiaticæ , vt dixi ex Cicerone, cum ſit vna prouincia Aſia.l.fin.de cenſ.ff. non prout eſt tertia pars orbis.Hæc differentia ſeruatur in l.fin.de fund.patrim.li.11. Cod.ibi in quacunque diœceſi,vel in quacunque prouincia. Sed Iuſtinianus non ſeruauit,in l.Deo nobis , §.finali,C.de epiſcop.& cleric.ibi,antiſtites Aphricanæ diœceſeos,ſiue aliarum prouinciarum.Si modo dictio alius , ſemper repetit ſimilia , ſed non repetit,in l.argumento , §. margarita,ff.de auro & arg.& margarita,vel qui alii lapides,cum margarita non ſit lapis,l.etſi non,§.margaritas,ff.eodem, ſed eſt lapillis ſimilis: ſic diœceſis prouinciæ. Ita excuſari poteſt abuſio Iuſtiniani. Forcatulus Necyomantiæ dialog. 51. num.3. & ſequentib.

Dioecesis quandoque denotat territoriū, vel ciuitatē:diſtrictum,in rubr.C.de offic.præf.præt.Afr.ſæpe diſtrictū alicuius ciuitatis: ſæpius patriarchatū,§.illud etiā,in auth.quo-

mod.opor.epiſcop.vide Fe'in.cap.Rudolphus,verſ.1.concl. de reſcript.in antiq.Prat.

Dioecesis gubernatio,ſiue diſpoſitio. dioecetes,gubernator, ſiue procurator,Iuſtin.de Epiſc.audien. l.archigerontes, & dioecetæ:à διοικῶ guberno.Nebriſſ.Senſum huius l.Accurſius minime eſt aſſecutus,vt indicat in Diſpunct.Alc.Hęc vox in iure ciuili pro prouincia aſſumitur, l.1.de priuat.carc. Sed in patrum Decretis, ſolet ad epiſcoporum munus deflecti. Non enim in primitiua Eccleſia Epiſcopi iudicia exercebant, ſed ſacra adminiſtrabant; curabantque: vnde merito dioeceſis,id eſt,procuratio,diſtributioque in eis proprie locum ſibi vendicabat.Sicut ergo Territorium dicitur, quatenus iudex ius terrendi habet: ſic dioeceſis dicitur,quatenus Epiſcopus ius adminiſtrandi ſacra habet. Pronuntietur autem penultima ſyllaba longa. Siquidem Græci ſic ſcribunt, διοίκησις. Cochlæus ſentit, dioceſis, & dioeceſis vtrumque recte dici:nec vllo errore falli, qui dioceſis nomine vtuntur.Spieg.At male.

Dioecesani locorum, ſunt Epiſcopi, & eorum ſuperiores, clem.vnic.de ſuppl.negl.prælat.Archiepiſcopus tamen non eſt dioeceſanus,ſed epiſcopus,c.in apibus,7.q.1.

Dioecesanvs dicitur,qui habet domicilium in dioeceſi,gl.in cap. ſtatutum §.multis,de reſcript.li.6.& vide Bart.in conſ. incip.ciuitati Camerini. Prat.

Dioecesanvs à Pontificiis proprie appellatur Epiſcopus, & nō alius, quamuis de iure ſpeciali in loco ordinariū habeat. Differt igitur ab Ordinario.Quod Ordinarius is eſt,qui ordinariam iuriſdictionem habet.Dioeceſanus autem,qui dioeceſi præeſt,quod ſoli Epiſcopo conuenit. Panorm.in c.cum olim,de maiorit.& obed.& in cap.Ioannes, n.2.vbi ex profeſſo de teſtament. Qua ratione poteſt Epiſcopus paſſim in omni ſua dioeceſi iudicare,neque ſtatam aliquam iuris dicūdi ſedem habet,vt c.cum Epiſcopus de offic.ordi.lib.6. Sed eius officialis aut Vicarius non item, quippe cui tribunalis locus præſtitutus ſit:niſi forſan in comitatu Epiſcopi. Tunc enim ibi pro tribunali ſedet,vbi Epiſcopus adeſt.Quod ſenſit Zaſius in l.ius plurib.ff.de iuſtit. & iur. Brechæus l. prouinciales,ff.de verb.& rer.ſign.

Dioecetes,διοικητὴς,moderator,gubernator.

Dioecetes regius.Cic.pro Rabirio.

Dioecetæ ergaſticorum l.5.C.de epiſc.audi.id eſt,qui operariis præſunt.Prat.ex Hoto.

Dioecetæ piarum actionum, id eſt,curatores,adminiſtratores,l.46.§.1.C.de epiſc.& cler.

Diomedis & Glauci permutationis meminit Iuſtin. in procemio Pandectarum his verbis: Noſtris temporibus talis legū inuenta eſt permutatio, qualem apud Patrem Homerum omnis virtutis,Glaucus &Diomedes inter ſe faciūt diſſimilia permutantes.Quorum verborum ſenſum,cum Interpres antiquitatis imperitus,minime aſſequeretur,fabulam inſulſiſſimam non ex authoribus,ſed e ſomniis attulit.Significat autē Imp.vt Eraſm.in Chiliad.exponit,pro relictis,inutilibus,ac faſtidiendis voluminibus,recepta tum meliora,tū breuiora, hoc eſt,permutationem factam vehementer inæqualē. Spie.

Dioptra.canalis opertus.Gothofr.ad l.11.prin.de aqu.ex Cuiac.16.obſ.17.

Diorthoticvm Ius,dicitur quaſi emendatiuum,quod in cōmerciis verſatur. Bud.in l.Ius ciuile, de iuſt. & iur. Spieg. Connanus item lib.1.cap.1.nu.3.

Diphilvs, ſerui nomen, l.vlt.ff.de fideicommiſſ.libertatib.l. 50.de adminiſtr.& peric.

Diploma literæ patentes,à ſigillo principis authenticæ: quibus varia concedi ſolent.Prat.

Diplomata, Latine codicilli, interdum ſunt Bullæ Papales. Prat. alias literæ à Principe emiſſæ: q.d. duplices tabellæ, Suet.in Auguſto, Bipatens pugillar, Auſon.Diptyca,Impp. in C.Th.Briſſ.

Diploma,ἀπὸ τῦ διπλῶσαι,id eſt,duplicari:literæ magiſtratuum, quibus alicunde exeundi poteſtas datur. Modeſt.l.27.§.2.ff. ad Leg.Corn.de falſ.Qui ſe pro milite geſſit, vel illicitis inſignibus vſus eſt, vel falſo diplomate vias commeauit, pro admiſſi qualitate grauiſſime puniendus eſt. Cicero ad Atticum lib.10.De diplomate admiraris,quaſi neſcio cuius te flagitii inſimularem. Ego autem, quia ſcripſeras te proficiſci cogitare(etenim audieram nemini aliter licere (eo te habere cenſebam,& quia pueris diploma ſumpſeras:id eſt,literas à Magiſtratu aliquo,quibus tibi ac pueris M. & Q. Ciceronum filiis ex Italia diſcedendi poteſtas daretur.Hotom.

Diploma præterea ſumitur pro literis,quæ à Principe impetratæ ſunt,vt equis publicis diſpoſitis vti liceat. Priuatis enim abſque Principis diplomate curſus publicus olim non permittebatur,l.nullis,C.de curſ.public.cuius moris meminit Pl.li.10.Epiſt.ad Traianum,cum pleriſq; aliis.Venuleius l.137.§.2.ff.de verb.oblig.Vt qui Epheſi daturum ſe ſpoponderit, neque diplomate diebus ac noctibus, & omni tempeſtate contempta iter cōtinuare cogatur.Et paulo poſt.Quod ſi diplomate vſus,aut felici nauigatione, maturius quā quiſque peruenerit Epheſum,id eſt,dupla,ſiue altera tanta celeritate,qua vulgo vtuntur. Vbique tamen Dyplomate vitioſe legitur.Eſt enim originis Græcæ,à verbo διπλόω,vt ante dixi. Plautus Syngraphum appellat: nam in Capteiucis Ægio ſic loquitur.

Sequere me, viaticum vt dem à trapezita tibi:
Eadem opera à Prætore ſumas ſyngraphum. Tytid.
Quem ſyngraphum? Ægio.
Quem hic ferat ſecum ad legionem, hinc ire huic vt liceat domum.

Dipolos terra,quæ eſt bis arata,apud Rhodiginum.Spieg.

Diptychæ, tabellæ, diploma, vide Gothófr.ad l.7.§.5.C.de ſum.trinit.

Directa in iure dicuntur,quæ ſimplicia ſunt,atque ita per ſe conſtant,vt aliunde non adiuuentur. Hinc

Directa, ciuilia,imperatiua verba, quibus recta ſeu directo, hæreditas, legatum, libertas, relinquitur,qualia ſunt hæc: Hæres esto, Hæredem facio, Institvo, Do, Lego, Præcipito, Tibi habeto, Svmito, Vindica, Hæres damnas esto dare, Sinito evm habere, Relinqvo, Ivbeo, Liber esto,l.2.C.commun.de legat, l.10.C.de manumiſſ.teſtam. His aduerſantur verba precaria,inflexa,quæ precatiue,non imperatiue concipiuntur.Prateius,Briſſonius Gothofr.ad l.15.C.de teſtam.& omnino ad l.2.C.de codicil. & ad l.comm.de legatis.Cuiac.11.obſeru.25.

Directa in teſtamentis dicuntur, quæ recta à teſtatore in eum quo de agitur, nulla alterius opera interpoſita, &, vt vulgus loquitur, immediate tranſeunt: veluti,ſi quis dicat, Dauus liber eſto: poſt eius mortem Dauus, vi ſolius teſtamēti & ſine cuiuſquam alterius opera libertatem obtinebit, & mortui libertus habebitur.At ſi ita dicat,Rogo te hæres, vt Dauo libertatem impertias:quia Dauus hæredis opera in libertate conſequenda indiget, iccirco non directo, ſed per obliquum à teſtatore libertatem accepiſſe dicetur: & libertus non mortui,ſed hæredis habebitur.Hinc

Directa libertas dicitur,quæ à teſtatore ipſo datur,non autē per obliquam fideicōmiſſi viam,& quaſi per anfractum. Libertas enim fideicommiſſaria deflexiſſe videtur à teſtatore ad legatarium & à legatario in libertum. Imper.§.3.de ſing. reb.per fid.Directa,inquit,libertas tunc dari videtur,quum non ab alio ſeruum manumitti rogat,ſed velut ex ſuo teſtamento libertatem ei competere vult. Sic in l.1.§.in quibus, ff.ſi cui plus quam.l.2.§.1.ff.de iure codicill.l.12.ff. ſi quis omiſſ.l.vnica,C.de l.Fuſ.Canin.Hotom.Hinc

Directa inſtitutio,& precaria,opponuntur in l.quærebatur, 19.de teſt.milit.Hotom.Item

Directo & per fideicommiſſum, l.libertates, 16.ff.de fideic. liber.Hotom. Hinc actionum aliæ

Directæ appellantur,ſeu principales, quæ principaliter cōpetunt ex negotio,non ex interpretatione legis mitigatę vtilitatis ergo,i.quarum formulam is qui agit directo ac ſimpliciter ex verbis legis vſurpare poteſt;aliæ vtiles, quæ non ex ſimplicibus verbis legis, ſed ex æquo & bono vtilitatis cauſa contra iuris ſummi ſerenitatem conceduntur, l.qua actione,7.§.3.& l.item ſi.9.§.1.& 2.ff.ad l.Aquil.§.cęterum, 9.Inſtit.eod.tit.l.actionis.37.ff.de oblig.& act.l.actio,47.ff. de negoc.geſt.Briſſ.Hinc

Directæ actiones contrariis opponuntur: de quib.diximus ſub voce Actio directa.Hot.

Directo vindicare,l.55.C.de donat.inter vir.

Directo actionem concipere,l.45.ſol.matr.

Directo agitur cum eo,cuius iuſſu negotium contractum eſt cum alio, id eſt,recta,non de peculio,l.3.§.ſi filioſa.ff.commod.l.fin.pro ſoc.Prat.

Directvm iudicium,l.3.§.ibidem,& l.27.ad exhib.ratione actionis præparatorię dicitur,& ſignificat principale iudiciū, puta rei vindicationem, ad quam, re iam exhibita, gradus fieri ſolet.Prat.Briſſ.

Directa,ſeu recta iudicia contrariis opponuntur,l.18.§.poſſunt. Commod.Briſſ.

Directvm dominium intelligitur, cum profertur abſolute,l. 1.§.1.ſi ager vect.cum ibid.not.l.ſi mater,§.eadem,de excer. rei iud.l.minor.§.1.de euict. Prat.

Et ſic Directum Vtili opponitur.Briſſ.

Directa etiam actio ciuilis accipitur,& prætoriæ opponitur. Sic Directa vindicatio,actio.vide ſup.Directo agitur.Briſſ.ex Inſt.& ff.

Directarii,vide Derectarii.Hot.

Directorivm eſt ſcheda,qua deſignatur,cū teſtes ad omnes articulos examinari nō debent,de quibus examinari debeat, inde dictum quod dirigat, & quaſi ducat commiſſarium in audiendis examinibus.Vulteius l.4.tit.6.ad pr.nu.82.

Dirimere,proprie cōponere eſt inter ſe cōcertantes,*entſcheiden*.Iurecoſſ.pro diſſoluere,ſeparare vſurpāt.Paul.de repud. l.1.Dirimitur matrimoniū morte,diuortio,captiuitate. Sp.

Dirimere nuptias,affinitatem. Briſſ.

Dirimere actionē pro interrumpere,& in alium diem reiicere eiu*

re eius exitum,Budæus exponit.Forte id quod nobis eſt,*der Handel iſt entſchlagen.*

DIRIMERE controuerſiam, pro diiudicare, vel illo Ouidiano carmine noto,Res eſt arbitrio non dirimenda meo.

DIRIMERE quæſtionem,cunctationem,iura.Briſſ.ex ff.

DIRIMERE litem, apud Cic.pro diſſoluere, & decidere interpretatur.Bud.

DIRIMERE tempus, & diffindere,vel diffundere diem,cognata ſunt verba,de quibus Budæus in Annot.prior.latius.

DIRIMERE cauſam,diiudicare,decidere,l.14.prin.C.de ſeru.l.1.C.de noui op.nunc.

DIRIPERE quid ex naufragio. Direptum vi. Diripitur funus, Briſſ.ex ff.

DIRVERE ædes,ſepulchrū.Diruta terræmotu villa,Briſſ.ex ff.

DISCEDERE,id eſt,diuertere,l.191.ff.de verb.ſign.

DISCEDERE obligatione, poſſeſſione,& de poſſeſſione á lite, á priore contractu, á cauſa teſtamenti,ab accuſatione,conditione,voluntate,de bonis. Diſcedere ſignis. Diſcedit dominium,id eſt,abit.

DISCEDERE á marito,patrono,id eſt,diuertere,ex ff.& C.Briſ.

DISCEDERE ab emptione, apud Iuriſconſult.in l.2.de in diem addict.

DISCEDERE á conſuetudine Ciceroni,quod Iuriſper.in deſuetudinem abire.

DISCEDERE ab officio, Barbari dicunt, non facere ſuum debitum.

DISCEDERE in diuerſa,eſt in ſenatu diuerſa cenſere.

DISCEDERE á perſona, id eſt, immutare perſonam.Modeſt.de vſufr.l.Titio.Vſusfructus inutiliter legari intelligitur, in id tempus videlicet collatus,quo á perſona ſua diſcedere incipit.Sp.Prat.

DISCEPTARE, eſt ambigere,contendereque,vt in iudicio fieri ſolet. Hinc diſceptatio,accuſatoris & patroni contentio:& diſceptator pro iudice & arbitro á Iuriſcoſſ. accipitur, qui litem & controuerſiam dirimit & componit,l.3.ff.de recept. Pro diiudicare, cognoſcere, apud Cic. quum ait lex, Bella diſceptando,accipiendum.Spieg.

DISCEPTARE, idem reipſa ſignificat, quod diſceptare aliquam rem in omnem partem,quo magis tandem verum cognoſcatur,*Mit ſtreitigen Vvorten erkleren.*

DISCEPTARE frequentatiuum eſt tanquam á diſſepio,ire. *Von einander zeunen.* Siquidem actionum remediis,quibus homines inter ſe diſceptant apud iudicem, vnuſquiſque ius ſuum retinet,velut ſæpe ab alieno diſtinctum,auctore Old.

DISCEPTAT arbiter inter litigantes.Et litigantes ciuilibus actionibus diſceptant de cauſa,de dominio.Briſſ.ex ff.& C.

DISCEPTARE pro arbitrari,iudicare, *erkennen,vrtheilen.* Inde diſceptator, & diſceptare controuerſias: item, libera diſceptatio,id eſt,cognitio, quæ ſecundum conſcientiam fit.Spie.

DISCEPTATIO,pro cognitione ac iudicio, l.cum hi, 8.§.ſi cui, 16.de tranſact.Hot.

DISCEPTATIO, cauſa, lis, contentio, controuerſia. Paulus l. Neſennius, de neg.geſt. Hæc diſceptatio,ait,in factum conſtitit.Sic enim legendum,& non,vt vulgata lectio habet,In facto conſiſtit.Spieg.

DISCEPTATOR rei ac ſententiæ moderator,Cic.qui iudicis arbitriue munere fungitur. Vlp.l.3.§.1.ff.de arbit. Quoniam non deberent decipi, qui eum quaſi virum bonum diſceptatorem inter ſe elegerunt. Cic.ad Sulpitium lib.13.ep.27. Vt omnibus in rebus & quæ in aliquam controuerſiam vocarētur,te arbitro: &, quod commodo tuo fieri poſſet, te diſceptatore vterentur. Diſceptatorem non eum vocamus qui litigat,ſed iudicem vel arbitrum,qui de re cognoſcit. Aſinius Pollio lib.5. c.vlt. Si Cæſar ex omnibus mortalibus qui ſunt ac fuerint,poſſet huic cauſæ diſceptator legi, non quiſquam te potius nobis optandus fuit. Curt.lib. Aduerſ.2.c.27.vide l.1.ſi.C.ne liceat potent.l.3.C.de pedan.iud.pr.l.7. C.famil. erciſ.l.14.princ.C.de iudic.l.7.C.vbi cauſ.fiſc.

DISCERNERE rem ſorte,l.14.de iudic.

DISCERE proprie eſt,rem ignotam aſſequi,quod vel meditando fit,vel alio docente.Pomp.Iuriſc.diſcendi ſtudium,vnam optimam viuendi rationem exiſtimabat, eamque in octauū & ſeptuageſimum ætatis annum perduxit: Memor memorabilis illius vocis,quam dixiſſe fertur Saluius Iulianus,cognomento Seuerus,origine Mediolanenſis Iuriſperit.κἂν τὸν ἕτερον πόδα ἐν τῇ σορῷ ἔχω, προσμαθεῖν τι βουλοίμην, id eſt, Hal. vertente, Etſi alterum pedem in tumulo haberem, nō pigeret aliquid addiſcere.Extat apud Pomponium in l.apud Iulian.de fideicom.libert.Spieg.

DISCERE,id eſt,reſciſcere,cognoſcere,l.1.C.de tempor.

DISCESSIO fieri dicebatur,cum in diuerſas ſententias ſenatores ibant,cum is magiſtratus, qui ſenatum coegerat, Patres Conſc.iubebat ſurgere,& in hanc aut illam ſentētiam tranſire. Prat. Vtuntur hoc verbo Cic.lib.1. Epiſt. ad Lentulum & Philip.4.& 5.Plin.lib.2. Epiſt.ad Arrian.& lib.8. Epiſt.ad Ariſt.Suet.in Tiber.c.31.Et Tacit.lib.5. & lib.14. Gellius li. 3.c.18.& lib.14.c.7.Briſſ.Hinc diſceſſionem facere.Cic.

DISCIDIVM pro diuortio & repudio in l.8.ff.de capt. & poſt. l.11.§.vlt.ff.de adulter.& apud Martial.lib.10. Epigram. De ea, quæ á marito prætore deſignato ſumptuum futurorum metu diuerterat, Diſcidium,ait,non eſt hoc, Proculeia: lucrum eſt.Prat.

DISCI,orbes argentei.Diſci duo apud Iuriſconſul.tit. Depoſiti.l.26.§.fin.Iul.Pollux diſcum ait eſſe vas latum ad portandas carnes aptum.

DISCINCTI nominantur,qui ſunt molles,ignaui & militiæ inhabiles.Perſius.

Non pudet ad morem diſcincti viuere Narca.

Et Liuius lib.7.belli Punici, Diſtrictis gladiis diſcinctos deſtituit.Vide vberius Connanum lib.9.C.5.nu.8.

DISCIPLINA in diſcipulo, doctrina in magiſtro.Eſt enim proprie eruditio quam á præceptore diſcipulus accipit,l.ſi pendentes,§.ſi ſerui.de vſufr. Spieg.

DISCIPLINAM docere,priſca locutio.De qua vide Oldendorpiana ſcholia in leg.12.Tab.c.6.tit.1.Porro diſciplina ciuilis pædagogia eſt ad Chriſtum.Gal.3.Spieg.

DISCIPLINA publica,l.1.ff.de offic.præf.præt. & communis,l. 6.de re mil.Et militaris,l.pen.de feriis,quæ in l.12.& l.13.ff. de re milit.exaudienda eſt. Et Caſtrorum,l.19.§.filius,ff.de captiu.Et ſpectaculorum,l.1.§.quies,ff.de off.præf.vrb.Briſſ.

DISCIPLINÆ nomen in quodlibet artificium cadit.Briſſ.

DISCIPLINÆ traditus ſeruus,l.78.ff.de leg.3. qui datus eſt inſtituendus.Briſſ.

DISCIPLINA Papiæ eſt rerum quarumcunque ſcientia,Archidiac.1.diſtinctione, cap.conſuetudo, in verbo, Diſciplina. Prat.

DISCIPVLI quales ſunt in ſcholis inſtituti, tales ſunt poſtea magiſtratus,tales iudices, tales cauſidici. Nunquam igitur recte ius exercetur in foro, niſi recte tradatur in ſcholis, id eſt,certa & compendioſa ratione.Old.

DISCIPVLOS generali vocabulo non tantum, ſed & ſcholaſticos appellatos, qui iuri operam nauabant, ex Græcorum Epigrammatis ait ſe obſeruaſſe noſter Haloand.Eos autem ab omni iniuria defendere debet magiſtratus ciuilis,epiſcopus, & Legum profeſſores vniuſcuiuſque loci. Conſtit. ff.2.§.& hæc omnia.Spieg.

DISCOBOLI, Lege, Athletarum nomine.

DISCOLOR veſtis,quæ & varia,hoc eſt,diuerſis coloribus conſuta.Diuiſam nunc omnes vocant,ait Bayf.Spieg.

DISCRETÆ gentes,pro diſtinctæ, apud Hermog.l.ex hoc iure, de iuſt.& iur.Spieg.

DISCRETIO, differentia,l.fi.in pr. C.de ſacroſan.eccleſ.l.17.fi. C.de aduoc.diuerſ.iudicio.

DISCRETVM, diſtinctum,l.diſcretis, C.qui teſtam.fac.poſſ.Effectus ſententiæ pro virilibus portionibus diſcretus eſt, l.1. C.ſi plures vna ſenten.cond.

DISCRETIONES, diuiſiones patrimoniorum inter conſortes. Feſt.lib.4.vide diſortiones.

DISCRIMEN á diſcerno venit, quod alias diuido ſignat. Si á priori deducas,certamen & periculum ſignificabit:ſi á poſteriori,diuiſionem ac differentiam.Droſæus in methodo iuris.

DISCVS.Vide ſupra,Diſci.

DISCVSSIONES apud Firmicum lib.4. Matheſ.cap.13. & Iuſtinianus Nouella 148. Diſcuſſiones vocat, quæ δίκαιαι εἰσπράξεις εἰσάγουσι κατ' ἐκείνων τῶν ἢ προσήκοντος ἐκ τῶν δημοσίων λαβόντων. Briſſ.

DISCVSSIO, inſpectio, l.3.C.de diſcuſ.Prat. vel ratiocinium. Briſſonius.

DISCVSSO periculo, pro ſublato,apud Pap.in l.nihil.de naut. fœn. Prat.

DISCVTI litem.Diſcuſſa lite.Briſſ.ex ff.& C.

DISCVSSOR in l.pen. C.quorum appel. non recip.Rub.de diſcuſſorib.& alias in trib.poſtremis Codicis libris perſæpe.In Lexico B.Germani vertitur λογοθέτης.Et certe in cenſuum deſcriprione verſatos diſcuſſores non dubium eſt. Meminit & Caſſiod.lib.4.Variar.Epiſt.ad Fauſtum. Errorque eſt in hoc verbo apud eundem auctorem li.9.Variar.Epiſt. ad vniuerſos prouinciales Syriac.ciuit. Nam ibi diſcurſoribus pro diſcuſſoribus legitur.Briſſ.

DISCVSSORES, cognitores & diſceptatores rationum fiſcalium ab aliis tractatarum, rub.de diſcuſſ. lib.10. C. Diſcuſſor, inſpector,λογοθέτης. in Nouel.Valen.tit.de ind.reliq.Prat.item qui reb.venalibus precia ſtatuit. Gothofr.ad leg.9. med. C. de iudæ.

DISCVTERE,id eſt,curare.Gothof.ad l.1. C.de ratioci.operū.

DISCVTERE matrimonium,apud Paulum in l.2.de don.int.vir. & vxor.pro diſturbare,diſſoluere.Prat.

DISERTVS idem quod eloquens;diſertiſſimus,idem quod eloquentiſſimus, l.petitionem virorum diſertiſſimorum, C.de Aduoc.diuerſ.iud.& l.petitiones, C.de Aduoc.diuerſ.iudic. Io.Bel.Etym.Sed Cicero diſertū ab eloquēte ſeparat,inquiēs, eū eſſe diſertū,qui poteſt ſatis acute atq; dilucide apud mediocres homines ex quadam communi opinione dicere.Eloquentē vero,qui mirabilius atq; magnificentius augere pót,

atque ornare quę vult,omneſque omnium rerum,quę ad dicendum pertinent, fontes animo atque memoria continet. Droſæus in methodo iuris.

Disertiones, vel potius diſortiones patrimon.vide diſortiones.

Disivncti in iure ciuili appellantur qui re,non verbis coniuncti ſunt.Briſſ.

Disivnctim & coniunctim,aduerſantur,l.vnica,§.in his itaque,C.de caduc.tollen. Diſiunctim autem ſignificat,ſeparatim.Briſſ.

Disivnctos Iuſtinian. appellat eos, qui non vno verborum complexu coniuncti ſunt, etiamſi propter eiuſdem rei Cōmunionem,re coniuncti videantur, & à noſtris Iuriſconſultis aliquando eo nomine appellentur coniuncti.Balduin.tit. de legatis.

Disivnctio ſecundum Ciceronem eſt,cum eorum,de quibus dicimus aut vtrunque aut vnumquodque certo concludatur verbo.In ſumma,diſiunctio eſt, quæ deiungit ſenſum & verba,vt tradit Bart.in l.1.ff.de condict.& demonſt.Aliquādo tamen verba deiungit tantum, ſed ſenſum non deiungit: vt aut domum aut habitationem dabis:verba deiuncta ſunt, vt quæ ſint diuerſa,ſed ſenſus idem nec deiunctus.Brechęus, l.hæc verba,de verb.& rer.ſig.

Disivnctionem ex contrariis Cicero vocat propoſitionem, qnam vocant de diſiuncto extremo,cuius partes ſunt termini contradictorii.Aut viuet Hermachus,aut non viuet.Horum duorum neceſſarium eſt alterum eſſe:cum omne (vt ait Cicero) quod ita diſiunctum ſit quaſi aut etiam, aut non, non modo verum ſit,ſed etiam neceſſarium. Idem ibidē,&c.

Disivnctim relictum, quod duobus ſeparatim & diuerſis orationibus relictum eſt, §.ſi eadem res,Inſtit.dę legat.Briſſ. Hoc enim eſt Re coniungi : mente ſcilicet ac intelligentia: licet verba & ſonus linguæ diſiungant.Prat.

Disivnctivo modo,ſeu diſiunctim, relinqui dicitur, quod ſub alternatione relinquitur, l.25.ff.quando dies leg.ced.l.51.78.de cond.& demonſt.Briſſ.

Disivnctiva conditio,quę ſub diſiunctione concipitur,l.63.ff.de verb.ſign.Briſſ.

Disivnctiva priſcis erat,quod noſtris alternatiua,l.coniunctionem,de verb.ſign.Prat.

Disivncta pro coniunctis ſæpe ponuntur l.53.ff.de verb.ſig. Briſſ.

Disivnctivvm eſt,veluti cum dicimus: aut dies eſt,aut nox: quorum poſito altero,neceſſe eſt tolli alterum:Item ſublato altero,poni alterum,l.124.de verb.ſign.Briſſ. Ita ſimili figuratione verbum poteſt eſſe ſubdiſiunctiuum. Subdiſiunctiuorum autem duo ſunt genera: vnum quando ex præpoſitis finibus ita non poteſt vtrumque eſſe,vt poſſit neutrum eſſe, veluti cum dicimus aut ſedet, aut ambulat. Nam vt nemo poteſt ſimul vtrunque facere,ita aliquis poteſt neutrum;velut is qui accumbit:alterius generis eſt, quando ex præpoſitis finibus ita non poteſt neutrum eſſe, vt poſſit vtrunque eſſe: omne animal aut facit,aut patitur: Nullum eſt enim, quod nec faciat, nec patiatur: aut poteſt ſimul & facere & pati, vt Proculus de verb.ſign.Maffæus,cui adde l.& ille aut ille, de verb.ſign.

Disortiones autore Feſto dicuntur diuiſiones Patrimoniorum inter Conſortes.Solentque ita fieri diſortiones, vt imprimis coerceretur commune Patrimonium, ac deinde cieretur. Id enim his verbis erctvm citumque legum Ro.tabulis contineri.& in iis erctum à Coercendo, citum à Ciendo dictum eſſe teſtatur idem Feſtus.Eoque accedere videtur illud Seruii in 8.Æneid.vt eſt in iure Ercto non cito,id eſt, patrimonio vel hæreditate coercita non diuiſa. Ita enim arbitror eum locum ex Feſto ſupplendum eſſe. Siquidem ante coerceri ſubductis examinatiſque ſingulorum conſortium rationibus hæreditatem oportebat quam ea cieretur, hoc eſt, in certas iuſtaſque portiones diuideretur. Ræuard.leg. in ambiguis,§.quoties æquitatem, ff.de regulis iur.vide ſupra Diſcretiones.

Dispar beneficium, l.3.C.de bon.mater.cauſa, l.1.C.quib.ad libert.

Dispendia dicuntur damna & detrimenta,vt diſpendia litiū, c.diſpendia, de reſcript.lib.6. Et diſpendioſa dicitur litium prorogatio,id eſt,damnoſa. Cle.diſpendioſam,de iudic.Dicitur autem diſpendium ideo, quod in diſpendendo ſolet minus fieri, Varro l.5.de ling.Lat.

Dispensata,expenſa,compenſata.Hot.ex Feſto.

Dispensator ſeruus appellatur,qui familiæ rationes diſpenſat,peculiique adminiſtrationem habet,l.51.l.62.ff.de ſolut. l.1.in fi.pr.ff.de aur.arg.l.66.l.203.ff.de verbor.ſign. Marcus Tullius in Hortenſio,referente Nonio in verbo Æra. Quid tu,inquam,ſoles,cum rationem à diſpenſatore accipis(ſic enim legendum cenſeo.) Si æra ſingula probaſti, ſummam quæ ex his confecta ſit,non probare? Quintil.lib.6.c.4 Diſpenſatori, qui cum ad reliqua non reſponderet, dicebat ſubinde non comedi. Ita & idem, ſeu quis alius eſt Quintil. Declamatio 353. Diſpenſatorem ſupra rationes poſitum eſſe ait. Suet.in Veſpaſiano: Admonente diſpenſatore quemadmodum ſummam rationibus vellet inferri, &c. Per diſpenſatores itaque olim nomina faciebant,vt apparet ex l.vlt.§. ſi inter.ff.de verb.oblig.Idem Quintil.declamatio.345.Satis ſit vobis,ô diuites,hoc, veſtras diſpēſare fortunas,quod per diſpenſatores fœneratis.Vnde Theod.in §.recte.Inſtit.mād. Diſpenſatorem definit οἰκέτην ὃς εἴωθεν ἐκδανείζειν τὰ δεσποτικὰ χρήματα, id eſt,ſeruum qui pecunias domini ſolet fœnori dare.Harmen.eod.loc.eod. modo definit. Hoto.Diſpenſatores vero dictos, quibus pecuniarum adminiſtratio credita eſſet, ipſa nominis notatio arguit, quam ab antiquo pendendæ pecuniæ modo Varro lib.4.ling.Latin.Pomp. & Iſid. deducunt. Ideoq; qui principum pecunias curant, theſaurorumque adminiſtrationem gerunt,in conſtitutionibus diſpenſatores appellantur,l.1.C.ſi aduerſ.fiſcum.& C.Th.dę his,qui cum diſpenſ.contrah.Briſſ.

Dispensator,actor,ſeruus,qui rationes domini adminiſtrat, & pecuniam diſpenſat.Hot.v.Gothofr.ad l.62. pr.de ſolut.

Dispensatio,id eſt,alimenta. Bred.in auth.Nouiſſime,C.dę admin.tut.

Dispensatio apud Pontificios(ſic à Specu.in tit.de diſpenſationibus definitur,) eſt iuris prouida relaxatio, ſeu neceſſitate penſata. Vel ſic. Eſt rigoris iuris per eum,ad quem ſpectat,canonice facta relaxatio,cap.niſi rigor.1.quæſt.7. Καταχρηστικῶς, plerunque accipitur pro iuris declaratione, vt in cap. Quintauallis, extra de iureiurando, Ioannes Andreas ſignificare etiam ſcribit quandam communem menſurationem ad ſingula,& vide Hoſtien.in Sum.Prat.

Disperire negotia,l.5.ff.de obligat.

Dispertire,id eſt,viſionem facere,l.71.ff.de vſufruct.

Dispiciet iudex,l.2.C.arbit.tut.Briſſ.

Dispicet merito,l.30.§.Neratius,ff.fam.erciſc.

Dispositio,ordinatio,in conſtitutionibus& in notitia Imperij Roman.eſt adminiſtratio & cura.Prat.

Dispositionvm ſcrinium quoddam memoratur in l.3. & l.4. & l.11.C.de proxim.ſacr.ſcrin.lib.12. Et diſpoſitionum Comes in l.8.C.eo.tit.Vnde emendandam eſſe l.4.eod.tit. ſuccurrit.in qua Comitiuam primi diſpoſitionum pro Comitiuam primam diſpoſitionem,legitur.Briſſ.

Dispositionem generalem eſſe volunt Innoc.Hoſt.& Panor. quæ in toto genere:Specialem autem,quæ in vna ſpecie verificatur.Spieg.

Dispositive narrata quæ dicantur,vide in dictione,enunciatiue.Spieg.

Dispergere,i.e.ſoluere,l.28.fin.Codic.de nupt. Breder. Lexicon.

Dispvngo eſt à verbo pungo; & diſpungere eſt quaſi puncto diſcernere,ac diſtinguere:Germani dicunt, *die Reechnung beſtechen*,hoc eſt, rationem punctis diſiungere, ac quaſi diſtinguere,ſeu diſpungere.Gœd.de verb. ſig.ad l.56.in pr.n.6.

Dispvngere,eſt expungere, ſeu tranſuerſo calamo rationem cancellare,de verb.ſig.l.cognoſcere. Diſpungere, inquit,eſt conferre accepta & data:& ex ea collatione (vt ait Accurſ.) cancellare quod eſt redditum. Hinc Diſpunctio, ipſa rationis cancellatura.Vlp. l. cum plures,de bon. aut.Iudic.poſſ. An recognitio, inquit, & diſpunctio concedenda ſit creditori. Nebriſſ.

Dispvnctæ rationes:vel expunctæ, l.13.fi. de diuerſis temporib.l.pen.de admin.rer.ad ciuit.pert.Briſſ.

Dispvngere rationes, eſt computum, vt vulgo dicitur, examinare.Papinian.de verbor.ſignifi.Diſpungere,eſt conferre accepta & data.Item alibi:Percunctandas atque examinandas rationes,& diſpungendas atque diſcutiendas. Et iterum alibi:Vtrum ſemel,an etiam ſæpius recognitio & diſpunctio concędenda ſit creditori, Budæus.Spieg.vide Goth.ad l.56. princ.de verb.ſign.

Dispvtare, à dis, & puto, are, quaſi verborum agitatione prorſus purum facere. Proprie enim diſputare eſt Purum facere.Per tranſlationem autem,rem aliquam hinc inde collectis rationibus agitare, vt veritas tandem cognoſcatur. Oldendorpius.

Dispvtare rationem cum aliquo, *Rechenſchafft erleutern.* Quod & deputare rationem dicimus. Plaut. in Aulul.dixit: Æs petitur, putatur ratio cum argentario.Vbi diſputata eſt ratio cum argentario, etiam plus ipſus debet argentario. Old.Prat.

Dispvtandvm eſt ſobrie in vtranque partem,quaſi conferendo alicuius rei ſententias: vt Marcellus in l.1.§. Accuſationem,ff.ad SC.Turpil.Vlp.in l.1.§.quæſitum eſt, ff.quor.legato.Old.

Dispvtationem fori accipit Pompo.in l.2.ff.de orig. iur. pro adplicatione legum ad commoditatem.Reipub.cuius negotia in foro tractari ſolent. Dicimus enim in foro diſputare, ſicut,Vti foro,Deſeruire foro.Old.

Dispvtationes moderate exercitii vice adhiberi debēt,more veteris ſcholæ Socraticæ.Sic enim obſeruabatur,vt cū alte dixiſſet

dixiſſet, quod vellet, alter contradiceret modeſte : in hoc tantum differentes, quo magis inueſtigaretur veritas, & diuerſa ſimul collata, facilius intelligerentur.

DISPVTATIO autem Doctorum immodica quantum noceat, ex ipſo vſu forenſi colligere licet: quum non ob aliã cauſam lites fiant immortales, quam quod quilibet cauſidicus calũniæ ſuæ patrocinium facile adſequitur ex repugnãtibus eorum ſententiis. Vnde ſpeculat. in tit. de except. §. Viſo quando excepti. refert, Vbertum dicere ſolitũ fuiſſe: Non eſt bonus aduocatus, qui patitur intra decem annos litem conteſtari cum tutore vel curatore. O impudens verbum! Old.

DISQVISITIONEM vocabant antiqui iudicium per opiniones (vt nunc loquimur) cum opinionem vel ſententiam omnes rogantur. Budæ. in l. poſter. de orig. iur. Spieg. Diſquiſitio huius rei iudicis eſt. Briſſ. ex ff.

DISSERERE, ait Alciatus, nihil aliud eſt, quam clare & ſpecialiter ſententiam ſuam exprimere. Spieg.

DISSIDIVM, inter virum & vxorem diuortium eſt, Terent. in Andr a, valeant, qui inter nos diſſidia querunt. Idem in Hecyra. Nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum. Adde Brechæũ l. inter diuortium, in tit. de verb. & rer. ſign. Papin. ad l. Iul. de adult. l. miles. Quære, inquit, an cauſam diſſidii præſtitiſſe videat. Nebriſſ. Spieg.

DISSIMVLARE pro conniuere, in l. diuus, de offic. præſid. aliter dixit Paulus, Diſſimulare de ſua conditione, in l. 4. quib. ad libertat. proclama. non licet. Spieg.

DISSIPARE ædificium, pro diſturbare & demoliri, l. 3. §. pen. ff. de incend. ruina. Briſſ.

DISSIPARE bona, l. 3. C. de poſtli. reuerſ. id eſt, dilapidare. Briſ.

DISSOCIATVM matrimonium, l. 23. §. 2. in pr. C. ad l. Iul. de adult. l. 14. C. de nuptiis, id eſt, diſſolutum. Briſſ.

DISSOLVTA negligentia, l. 29. ff. mand. quæ alias ſupina, & lata. Cicero diſſolutum hominem in re familiari vocat negligentem, & parum circumſpectum, ſolicitumque patremfamilias. Briſſ.

DISSOLVTIO eſt, quæ coniunctionibus verborum e medio ſublatis, partibus ſeparatis effertur, hoc modo: Gere morem parenti, pare cognatis, obtempera legibus. Spieg.

DISSOLVTOR, & diſſolutrix ſepulchrorũ, l. 8. §. 2. 3. C. de repu.

DISSOLVI nauis dicitur, cum tabulæ refiguntur, & reſoluuntur, l. 88. ff. de legat. 3. l. 83. §. ſacrum, ff. de verb. oblig. Et

DISSOLVI ornamentum, l. 10. §. ſi maſſæ, ff. quib. mod. vſuſfr. amitt. Briſſ.

DISSORS, diſſimilis ſortis. Auguſtin. in Grammatic.

DISTAT exceptione doli, id eſt, ab exceptione, l. 4. §. pen. pr. de doli except. Briſſ. Parerg.

DISTRAHO proprie, diuerſe traho, diuido. Terentius.

Quod ſi eo mea fortuna redeunt, abs te vt diſtrahar.

Virgil. lib. 6.

Turbat is diſtractus equis ----

Per tranſlationem ponitur pro eo, quod eſt, vendere, aut auctioni exponere. Origo autem vocabuli huius ex auctionib. nata eſt, in quibus res proprie diuendi & diſtrahi dicuntur, quia non vni addicuntur, ſed pluribus varia in loca res emptas aſportantibus. Hotomannus. Vlpianus in l. cum 2. §. ſi vni. ff. de tranſact. Si vni (inquit) pluribuſve fundus ad alimẽta fuerit relictus, velintve eum diſtrahere, neceſſe eſt prætorem de eius diſtractione & tranſactione arbitrari. Præterea, Sueton. Tranquillus, in vita Veſpaſiani. Sola eſt, in quo merito culpetur pecuniæ cupiditas. Non enim contentus omiſſa ſub Galba vectigalia renouaſſe, noua & grauia addidiſſe, & auxiſſe tributa prouinciis nonnullis, & duplicaſſe, negociationes quoque vel priuato pudendas, propalam exercuit, coemendo quædam tantum, vt pluris poſtea diſtraheret. Ita ſane hoc modo accipitur verbum diſtraho, ff. & C. in tit. De diſtractione pignorũ, & C. in tit. de patribus, qui filios ſuos diſtraxerunt. Qui titulus eſt e Romulo, qui filiũ à patre vẽdi poſſe primum lege conſtituit, quam legem deinde viri decẽ poſt exactos reges (vt Dionyſius Halycarn. ſcribit lib. 11.) in XII. Tabulis cum aliis legibus conſcripſerunt, hoc pacto, Vẽdendi filiũ patri poteſtas eſto: tametſi Numa Pompilius eam prius emendauerat, ne in filio, qui patre approbante vxorẽ duxerat, locum haberet. Hæc verò poſtmodum à Diocletiano & Maximiano Imperatoribus ſublata eſt, diſponentibus, nullo contractus genere alienari poſſe filium. Verũ propter nimiam paupertatem, victuſque egeſtatem poſtea Conſtantini lege rurſus permiſſum eſt patri vendere filium. Anchar.

DISTRAHI ſocietas dicitur, quæ voluntate, renunciatione, vel alia qualibet ratione dirimitur, l. 63. §. vlt. & l. 65. §. 12. ff. pro ſoc. vide Senec. epiſt. 66. Briſſ.

DISTRAHI etiam negotium, obligationemve dicimus, pro diſſolui, tolli, §. item is cui. Inſtit. quibus mod. toll. obl. l. 5. §. is quoque, ff. de obligat. & act. l. 11. §. is qui vina. ff. de act. empt. Briſſ.

DISTRAHERE rationes, id eſt, interuertere, conturbare, auertere. Hinc actio diſtrahendis rationibus, quæ hæredib. dabatur ex leg. 12. Tabul. contra tabulas finita tutela, in duplum, qui in gerenda tutela pecuniam pupillarem interceperant, vel quam aliam rem pupilli abſtulerant, auerterant, ſubripuerant, hac vero formula : Quod ex rationibus tutelæ pupillo abeſt. Prat.

DISTRAHERE rationes ſub tit. de actione rationib. diſtrah. pro eo dicitur, quod eſt accuſare fraudem vel culpam tutoris, qui rem ex bonis pupilli abſtulit, nec proinde retulit in rationes. Vlpianus diſpunctionem vocat ipſam rationis cancellaturam in l. cum plures, ff. de bon. auth. iud. poſſid. Old.

DISTRAHERE matrimonium, l. 2. ff. de diuort. pro diſſoluere, & tollere. Prat.

DISTRAHERE, id eſt, alienare, in l. 9. C. de præd. & al. rebus minor.

DISTRAHERE controuerſias, hoc eſt, dirimere & decidere, Cicero pro Cecinna. Omnia iudicia aut diſtrahendarum controuerſiarum, aut puniendorum maleficiorum cauſa reperta eſſe. Eodem verbo in eundem ſenſum vtitur Suet. in Iulio c. 78. Prat. Briſſ.

DISTRACTIO, interuerſio, conturbatio, cum res pupilli auertitur vel aufertur, l. tutor, ff. de liber. leg. Nonnunquam eſt venditio. Alias ponitur pro diuortio, in auth. de nupt. §. nuptias, & ibi in gloſſ. ff. de diuort. & repud. l. 2. & vide C. & ff. de diſtr. pign. & C. de iure deliberan. l. 1. Vide ſupra Diſtringere. Prat.

DISTRACTORES argenti Iuſtinianus in l. 27. in pr. C. de pign. & hypoth. & in l. vnica, C. negociatores ne militent. lib. 12. nominauit eos, quos alii menſarios & argentarios, nummularios, & à commutandis pecuniis Collybiſtas, ἀργυραμοιβοὺς, & item ἀργυρογνώμονας vocant, quod pecuniam ſpectent, an proba ſit, an legitima & locabilis, & cuius pretii. Diſtrahere enim vendere eſt, & hi quaſi vendunt pecuniam, cum pro eius ſpectatione & permutatione aliquid lucelli accipiant, qui Collybus dicitur. Connanus lib. 4. c. 15. n. 5.

DISTRACTVS apud Doctores pro reſolutione cuiuſcunq; contractus ponitur. Prat.

DISTRACTVS & contractus differentiam collige ex l. 5. C. ſi tutor vel curator interuen.

DISTRIBVERE eſt ſuum cuique tribuere, l. 1. ff. famil. erciſcund. Prat.

DISTRIBVTIO quotidiana Pontificiis ſignificat id, quod præſtatur his, qui horis certis interſunt diuinis, c. 2. §. 1. de ætate & qual. in Clem. c. vnic. de cleric. non reſid. lib. 6. & c. licet vobis, de præben. Prat.

DISTRIBVTIVA nomina & eorum vim ponit Bart. in l. hoc articulis, ff. de hæred. inſtit.

DISTRICTE pro prorſus, omnino, profecto, ſic res ſe habet, l. 7. §. 5. ff. de minor. aliquando ſignificat præciſe, præfracte, reſtricte, religioſe, l. 13. ff. de procur. Prat.

DISTRICTE, hoc eſt, valde ſtringendo ac minitando: metaphora ſcilicet à gladiatoribus tracta, qui contra aduerſarium ſuum enſem ſtringunt, id eſt, nudant. Spieg.

DISTRICTVS ſiue diſtrictio eſt coercendi poteſtas, ſiue iuriſdictio, quæ magiſtratui cum imperio mixto intra certæ regionis ac territorii fines conceditur. Hinc lib. feud. 1. tit. 5. §. 4. ſi quis feudum extra curtem detinuerit, & dominus diſtrictũ habuerit, &c. & lib. 2. tit. 54. Qui allodium vendiderit, diſtrictum iuriſdictionẽ & Imperatoris vendere non præſumat. Fictum & eſt autem à diſtringendo, quod in libris feudorũ pro coerceo ſæpe ſumitur: vt in capitul. Caroli Magni. A miniſtris Reip. diſtricti, ſex ſolidis componant. Interdum pro territorio vſurpatur. Ant. Flor. hiſtor. parte 3. tit. 20. c. 8. §. 13. Ciuitas Florentia triginta millia hominum in ſe continebat aptos ad arma, & diſtrictus eius ſeptuaginta millia.

DISTRICTVS vocabulum auctore Alciato, apud antiquorum neminem reperitur. Spiegelius in Ligurinum annotans refert quatuor nomina eiuſdem intellectus. Territorium: Comitatum, diſtrictum, & diœceſim. Verum quam recte, viderit ille. Diſtrictus enim eſt, locus iuriſdictione munitus, intra quem homines diſtringuntur, & dicitur à diſtringendo, ſicut territorium à terrendo, vt habetur in capit. vbi periculum, §. porro iuncta gl. in verb. territorio, de elect. in 6. & notat Abbas in conſ. 20. n. 2. volum. 1. Et Corn. in conſ. 187. vol. 4. & ſecundum Felinum in capit. Rodulphus, num. 31. de reſcript. Diſtrictus eſt laicorum & clericorum, ſed diœceſis clericorum tantum, & vbicunque quis diſtringendi, ſiue terrendi habet poteſtatem, ille locus dicitur de diſtrictu, ſiue territorio, vt refert Decius in conſ. 534. num. 7. vol. 4. & in l. fin. num. 19. ff. de iuriſdict. omn. iud. Vel diſtrictus, vt vult Aretinus in conſ. 77. num. 4. proprie eſt dominium vel territorium ciuitati in ſubiectionem accedens vltra fines ſimul cum ciuitate ſtatutos, intra quos, quidquid eſt, vocatur diſtrictus vel territorium, l. ſi pupillus, §. territorium, ff. de verbor. ſignific. & quicquid de nouo ciuitati accreſcit, dicitur diſtrictus, niſi ſub ciuitatis nomine concedatur, vt per Cynum & Bald. in l. etiam, C. de iure dot. & diſtrictus eſt illud, quod à ciuitate actualiter diſtringitur, vt per Zabar. in clem. 2. §. ſane, numer. 5. de elect. Et diſtrictus ali-

quando ponitur pro territorio loci vel agrorum. & pro iuriſdictione,& idem eſt,quod comitatus ſecundum Parid. de Put.in verb.diſtrictus, de verb.ſign. & diſtrictus & poteſtas idem eſt,vt voluit gloſſ.in §.rurſus,in verſ.poteſtate,Inſtit. de actio.& Paris de Put.in c.1.n.7.de fi.feud. vel & ſecundũ Bald.in conſ.499.n.5.vol.4.Diſtrictus tripliciter accipitur, videlicet conuentionalis, quando caſtrum pro ſe regit & ſe alicui ciuitati,ob ſui corporis tutelam ſubmittit, ſine tamẽ Principis præiudicio, vt in l.eſt receptum, ff.de iuriſdictio. omn.iudic.& diſtrictus priuilegiatus dicitur, quando princeps alicui ciuitati caſtrum conceſſit ad diſtrictum, vt in l. humanum, C.de legi.& præſcriptus diſtrictus dicitur, quãdo imperium & iuriſdictio præſcribitur in ipſo caſtro, l.viros,iuncta gl.in verſ.omittit. C.de diuerſ.officiali.li.12.& c. cum contingat,in fin.iuncta gl.in verſ. vel conſuetudine,de foro compet.vel vt dicit Bald.conſ.429.ad euidentiam præmittendum,vol.1.Diſtrictus eſt territorium, cui iuriſdictio ineſt,& à comitatu differt, quia comitatus proprie eſt ciuitatũ,& diſtrictus eſt dominorum,vel ſecundum Geminia.in c.quoniam vt cler.vel monach.in 6. diſtrictus comprehẽditur ſub appellatione terrarum domini, & vt tradit per Feli. in d.c.Rudolphus,n.13. Diſtrictus dicitur proprie loquẽdo ſpacium aquæ,ſeu latitudo iuriſdictione munita,& ſic diſtrictus erit in mari,vt voluit Cæpolla in tract.de ſeruit.ruſtic. præd.in tit.de mari,n.26.Et Laurent. Calc.in conſ.90.in fi. Et diſtrictus dicitur non ſolum in terra & mari, ſed in cœlo & aere,vt voluerunt Bald.in conſ.420. verba Principis,n.1. & Cæpol.in d.tit.de mari.n.24.Et Paris de Put.in c.1.nu.6. de fini.feud. & termini in cœlo & aere fuere poſiti tempore Alexandri Papæ VI.inter Luſitanos ſiue Portugalenſes, & Caſtellanos,diuidendo inſulas Indiæ tunc nouiter repertas per lineas graduum cœli, & quicquid reperiebatur à parte orientali erat Portugalenſium, & à parte occidentali erat Caſtellanorum. Schard.

DITIO,imperium.Phocas in vſu tantum in ablatiuo & accuſatiuo ditionem putat: nos tamen,ait Cataneus, plerumque in genitiuo notauimus, præſertim apud Iureconſultos. Spieg.

DITIO poteſtatem ſignificat,ſeu facultatem. Zaſ.in l.2.ff.de orig.iur. Et ita vſurpat Iuſtinianus, §.vtrumque.Inſtitut.in procemio.Pompon.in l.2.§.capta deinde Sardinia.ff.de orig. iuris.Virg.1.Æneid.

Vaſtabat,Cyprum victor ditione tenebat.

DITIO vrbium,municipumque,vide l.13.C.de vectigal.Ditio Romani nominis,l.2.C.de inceſt.nupt.

DITIO Romana,l.3.circa med.C.de infant.expoſ.

DITIO pro poteſtate dominica, l.2.C.de libert.& eorum lib. Briſſ.

DIV ponitur pro biennio, ff.de re iud.l.fin. & ff.loca. l. cum. domini.Quandoque ponitur pro trib.menſib.13. diſt. c. Lectis,in gl.Aliquando pro decem.Inſt.de lit.obli.§.pen. & ff. qui & à quib.l.ſi cum fideicommiſſaria,§.Ariſto.Ponitur etiam aliis modis,vt ibi not.Aliquando pro triennio, ff.de vſucap.l.1.& l.quamuis aduerſus.Aliquando ponitur pro anno.ff.de ſucceſſ.edict.l.1.§.largius,& §.quibus. Aliquando momentum ſignificat,C.de acquir.poſſ.l.2.item quando diu fieri intelligatur,vide extra de elect.c.quia propter. & cap. Offerri.de libell.obla.Prat.Vid.& Donel. de vſuris.

DIVALES conſtitutiones, Inſtit.de hæred.quæ ab inteſtat.l.3. C.quand.mul.tut.offic.l.10.C.de ſecund.nupt.

DIVALIA conſulta.C.de Teſtam.l.diualia.

DIVALIA ſtatuta l.1.circa med.C.de collat.donator.

DIVALIS lex,l.2.in prin.C.quando & quib.quarta pars, li.10.

DIVALIS iuſſio,l.1.§.3.C.de aſſert.toll.

DIVÆ memoriæ,Inſtit.de vſucap.

DIVARICARE eſt, à recto deflectere, idque proprie cum quis rectis pedibus ſtare nequit, ſed diductis & varie diſcretis, vnde diuaricata ligna architecturę profeſſores dicunt,id eſt, refracta, Brechæus in l.præuaricatores, ff.de verbor.& rer. ſignificat.

DIVERSA ſunt, quorum definitio non eſt eadem, ſeu quorum ſubſtantia non eſt eadem.Conuertuntur hæc, l.1.de dol.gl. in l.omnis definitio, de reg.iur.Spieg.

DIVERSA illa dicũtur,quæ origine & corruptione ſunt diuerſa,l.ſi mihi eodẽ tempore de ſeruit.ruſt.pręd.l.ſi domus tua, de ſeru.vrb.præd.Baldus in l.ex hoc iure,de iuſt.& iur.Pra.

DIVERSA pars in l.14.C.de tranſact.i.aduerſa, quæ tranſactionis cauſa aliquid acceperat,Goth.ibid.in not.

DIVERSI exitus genera,ſexus,id eſt,contrarii.Briſſ.ex ff.

DIVERSORVM iudicum.De officio diuerſorum iudicum(qui titulus eſt 48.li.1.C.)id eſt,de officio diuerſæ conditionis iudicum,vel clarius,de diuerſis iudicum officiis. Quorum eſt primum, ne matremfamilias in publicum protrahant. Niſi fortaſſis pro fiſcalibus, vel priuatis debitis in ius vocetur. Nam tunc etiam materfamilias iudicem adibit.Deinde officium iudicum eſt, viris magni nominis honorem debitum habere. Poſtremo caueant iudices,ne magni ſubſellii viros in ſubſcriptionibus fratres nominent. Hegendorphinus in Exegeſi ad ſupradictum titulum.Anchor.

DIVERSORIVM Accurſius in l.3.ff. in quibus cauſis pignor.recte ſic interpretatur, Statio in qua diuerſi generis merces afferuntur. Aliis locis diuerſorium eſt mercenarium hoſpitium, quo ex itinere aliquantiſper commorãdi cauſa diuertimus nõ habitandi:vnde illud Cic.in Caton. Ex iſta vita ſic diſcedo tanquam ex hoſpitio:non tanquam ex domo. Commorandi enim natura diuerſorum nobis, non habitandi dedit.Et libro Famil.VI.nam & villa & amœnitas illa commorationis eſt,non diuerſorii.Hotom. & Donellus de pignor.

DIVERTERE dicitur vxor,quæ à viro,cui nupta eſt,diſcedit,l. 42.ff. de iudic.l.5.§. ſi cum.ff. de doli except.l.27.§. ſi cum maritus,ff.ad l.Aquil.

DIVERTERE,nuncium remittere,dirimere matrimonium, Repudiare vxorem. Nuncium mittere,Matrimonium ſoluere. l.ſi mulier, ff.ſolut. matrim. Si mulier diuerterit, & iudicio de dote conteſtata reuerſa fuerit in matrimonium, l. proſpexit,ff.Qui & à quibus manu. l.Si cum dotem,§.Si maritus.Et §.ſeq.ff.eod.tit.Spieg.Adde Brechęum l.Inter diuortium,in tit.de verb.& rer.ſignif.n.2.Diuertere à viro,à marito.Briſſ.ex ff.

DIVERTISSE non videtur,quæ breui reuerſa eſt,l.quicquid,ff. de diuerſ.reg.iur.Diues quis dicatur,ponit Bart.in authen. præterea, C.vnde vir & vxor. Diues non dicitur vxor propter dotem,l.Lucius §. idem reſpondit,ff.ad municip.Prat.

DIVI fratres, quorum in iure ciuili ſæpiſſime fit mentio, fuerunt,Marcus Ælius Antonin. & Verus Commodus. Marcus enim Antonin. eximiæ doctrinæ ac probitatis Princeps, hũc Commodum fratrem ſuum ex adoptione Pii Antonini Principis,imperii conſortem fecit,& primi omnium imperatorũ, bini regnare cœperunt anno ſalutis 163. quos deinde multi ſunt imitati, adeo vt terni nonnunquam imperarent. Sed Marcus,Commodo non multo poſt mortuo,cum filio Commodo imperauit, homine peſſimi ingenii, & omnibus incommodo.Old.

DIVOS Iuriſcoſſ. appellant Imperatores, qui poſt obitum in Deos relati erant ea ἀποθεώσεως ſolennitate, quam Herodianus lib.3.deſcribit, poſtquam & templa eis conſtrui, ac ſacerdotes & ſodales creari,& ludi fieri omneſque diui honores decerni ſolebant:vt ex Tacito,Suetonio,Spartiano, Capitolino videri poteſt:Briſſ.Papias vero ſcribit eo diuos vocari, quod ſint quaſi cœleſtes, quam verbi notationem admittere,& pium,& Chriſtianum magis eſt.Reliqua vide infra in verbo,Diuos olim.

DIVIDERE,pro partiri,vt cum Iuriſconſ.inquit,de verb.oblig. Stipulationes non diuiduntur. Loquitur enim non de diuiſione,ſed partitione, atque earum rerum, quæ partitionem non recipiunt: quales ſunt res imperfectæ, vſus, habitatio, iter,actus,proſpectus, & ſtillicidium, quaſi dominium,quas perſtringit Bart. in l.3. §. ex pluribus,in fin. de acquir.poſſ. Quod & Appellus indicat. Spieg.

DIVIDERE pecuniamque inter ſe partiri.Martianus l.collegia, ff.de colleg.& corporib.Sed permittitur eis,inquit,pecunias communes (ſi quas habent) diuidere, pecuniamque inter ſe partiri. Spieg.fol.151.in chartreta.

DIVIDERE æqua lance,vide l.23.§.1.C.de leg. Diuidere viritim & ex æquis partibus,leg.dicit conſtitutio.C.de incert. perſon.

DIVIDERE, ad diuiſionem ſingulorum ciuium legare Paulus dixit,quod alio modo ciuitatib.in diſtributionẽ relinquere Martianus dixit, l.117. de legat.1. cum etenim quis ciuibus quid legaſſet, ſingulæ tribus ſuos legitimos diuiſores habebant,qui id partirentur,idque Aſconius ſcripſit in hunc Ciceronis locum, act.2.in C.Verrem; vnum illud ex hominibus certis,ex quibus omnia comperi,reperiebam,fiſcos complures cum pecunia Sicilienſi à quodam Senatore ad equitẽ Romanum eſſe tranſlatos:ex his,quaſi decem fiſcos ad Senatorem illum relictos eſſe comitiorum meorum nomine,diuiſores omnium tribuum noctu ad iſtum vocatos.Eoque ſenſu diuiſores etiam viſus eſt accepiſſe idem Cicero, quum ſic Epiſt.lib.1.ad Atticum ſcriberet: Conſul autem ille deterioris hiſtrionis ſimilis ſuſcepiſſe negotium dicitur,& domi diuiſores habere:ſed Senatuſconſulta duo iam facta ſunt odioſa,quod in conſulem facta putantur,& Domitio poſtulante: vnum, vt apud magiſtratus inquiri liceret, alterum,cuiuſmodi diuiſores haberent contra Rempublicam.His addatur illud Suetonii in Auguſto: C.Octauius pater à principio ætatis, & re, & exiſtimatione magna fuit: vt mirer equidem hunc quoque à nonnullis argentarium, atque etiam inter diuiſores,operaſque campeſtres proditum. Hæc Suetonius, haud dubie per operas campeſtres,eos intelligens,qui calatis in campum Martium comitiis,aliquo miniſterio publico fungebantur. Diuiſores pecuniam populo viritim diuidebant, ſinguli in ſua tribu, & alio nomine magiſtri curiarum appellantur,vt idem Aſconius auctor eſt, De quibus ſic loquitur in Aulularia Plautinus Euclio.

Nam

Nam noſter noſtra qui eſt magiſter curiæ,
Diuidere argenti dixit nummos in viros.
Id ſi ego relinquo,& non peto,omnes illico
Me ſuſpicantur credo habere aurum domi.
Nam non eſt veriſimile hominem pauperem
Pauxillum paruum facere quin nummum petat.

Et paulò poſt : —— *Neque quiſquam curialium*
Venit, neque magiſter quem diuidere argentum
Oportuit ——

De huiuſmodi ciuium diuiſionibus ſentire viſus eſt Cornelius Tacitus Annalium lib.1.cum ita ſcriberet:Cæterum Tiberius nomine Germanici tricenos plebi ſeſtertios viritim dedit,ſeque collegam conſulatui eius deſtinauit, Reuard. vario.lib.2.cap.16. Fuerunt autem hæ diuiſiones ſportulæ, pecuniæ, oleum,cruſtum, vinum, aliaque id genus nec abſimilia, quæ teſtatores collegiis & ſodalitatibus, militiiſque negociatorum & artificum,item Decurionibus, populoque interdum,die natalis,quę viuentibus fuerat celeberrima atque honorata,parentaliorúmque tempore ſingulis annis dari teſtamento cauebant, l.cum quidam,23. ff. de annuis leg. Harum diuiſionum etiam meminit Paulus Iuriſconſultus in eiſdem pandectis,ſub tit.de legatis 1.l.125. Huiuſmodi diuiſiones à viuentibus etiam lætitiæ gratia dari conſueuiſſe, non eſt ambigendum.Dabant antiqui diuiſiones nedum Decurionibus, vt cognoſcitur ex pridem relata inſcriptione, ſed etiam eorum liberis, inter cætera diuiſiones panis & vini.Maioragius Miſcel.lib.2.c.2.

Dividere ſententiam, Aſconius, Quum aliquis in dicenda ſententia duas pluréſve res complectitur, eæ ſi non omnes probantur,poſtulatur vt diuidat, id eſt, vt de rebus ſingulis referatur ſeorſum,quo pars vna, ſi viſum fuerit, repudietur, altera recepta. Cic.pro Milone : Diuiſa ſententia eſt,poſtulante neſcio quo(nihil enim neceſſe eſt, me omnium flagitia proferre) ſic reliqua auctoritas Senatus empta interceſſione ſublata eſt.Sic Sextus Pompeius.Numera Senatum (ait) qui vis Senator conſuli,quum impedimento vult eſſe,quominus faciat SC.poſtulatque vt aut res quæ afferantur,diuidantur: aut ſimul conſulantur,aut ſi tot non ſint ſenatores, quo numero liceat ſcribi SC.expectetur.Hotom.Prat.

Dividvvm eſt, quod diuidi põt in partes aliquo effectu iuris ſeparatas.Indiuiduũ eſt,quod diuidi nõ põt in partes,quolibet iuris effectu ſeparatas. Hæc deſcriptio deducitur à cauſa finali,ſeu ab effectu diuiſionis.Nã verbũ diuidere,in hac materia accipitur politicos & ciuiliter,vt negotiis hominũ deſeruiat: ſc.quoties occurrit quæſtio,vtrũ aliquid adquiri,vel retineri,vel alienari poſſit pro parte: an vero non niſi totius commercium admittat,Siue quæratur de reb. corporalibus, ſiue de reb.incorporalibus,Siue itẽ de obligatione vel actione aut ſolutione diuidenda, vel non diuidenda. In his enim totum ius conſiſtit, & per conſequens totus effectus diuidui & indiuidui,l.ſi.ff.de leg.l.1.ff.de ſtatu hominum, iuncto titul.Inſtit.de rebus corporalibus & incorporalibus.Prat.

Dividvvm Romani legislatores ſignificare ſolẽt his aut ſimilib. verbis: Partivm præstationem recipere,l.2.in pr. ff.de ver oblig. A singvlis hæredibvs divisim conseqvi : Pro patre peti : Admitti partis execvtionem, l.in executione,ff.eo.tit. Pro parte adquiri : Pro parte retineri:Pro parte remitti,l.pro parte,ff.de ſeruitutib.l.vnus ex ſociis,ff.de ſeruitut.præd.ruſtic.A cõmunione decedere,ſci. rerum particularium,vt in tit.ff.& C.comm.diuidũd.Familiam herciſcere,h.e.hæreditatem diuidere, ſeu rerum vniuerſitatem,vt in tit.ff.& C.famil. herciſc. Ad ſignificandum vero indiuiduum has appellationes accommodant Iuriſconſulti:Partium præſtationem non recipere: Niſi totum detur ſtipulationi ſatis non fieri:In ſolidum teneri,l.2. in prin. Et §.1.ff.de verb.oblig. Ab omnib. hæredibus committi pœnã. In ſolidum peccari:vt in l.ead. §.Cato.ff.eo.tit. diuiſim non præſtari:In ſolidum agi:totum dari,d.l.In executione.Ex his atque id genus aliis appellationib.intelligi poteſt,quomodo in hac materia ſit accipiendum diuiduum & indiuiduum, nempe quod diuidi poteſt, vel diuidi non poteſt in partes, iuris effectu ſeparatas,vt in §.præcedenti dictum.Old.Prat.

Dividvvm & indiuiduũ duplici ratione dicitur:Natura videlicet & lege. Natura,id diuiduũ appello, quod hominis facto in partes diſcretas,ſeparatáſq;,ſecari & diuidi põt,vt fũdus, homo,veſtis,& aliæ deniq; res corporales innumerabiles, l.1.§.quædam.ff.de rer.diuiſ.l.ſi quis duas,§.ſi quis partem,ff. com.prædio.& l.quod in rerum,§.ſi quis poſt.ff.de lega.1.In homine tamen cæteriſq; rebus animatis, Iaſon & poſteriores in l.2.§.& harũ.ff.de verb.obl.hoc non admittunt, quod earum rerũ diuiſio ſubiectum omnino corrumpat, l. rerum mixturà ff.de vſucap.c.adſerte,de præſum. Sed eorum ſententiã ipſe nõ facile probauerim, ſiquidẽ hac ratione attenta ex corporeis rebus pauciſſimæ eſſent, quæ ſectionẽ admitterẽt. Nã & nauis,veſtis,liber,hiſq; ſimiles,in partes præſertim minutas ſine ſubiecti deſtructione ſeparari nequeunt,illud ſcio hominẽ,mulũ,cæteraq; animantia, in partes cõmode diuidi nõ poſſe,§.ead.in fi.de offic.iud.in Inſt.Verũ hæc cõmoditas vel incõmoditas, in diuiduo ſecundũ naturam minime attẽditur, ſed id conſideratur duntaxat,an res corporea ſit, atq; ita actualiter diuidi poſſit,d.§.quædam,& d.§.ſi quis partẽ, quod & in hominẽ ipſum cadere probat d.c.afferre. de præſum.Quib.cõfirmatur prima doctrina,in hac materia omnes res corporales natura diuiduæ ſunt, d.l.quod in rerum.§. ſi quis poſt.ff.de lega.1. à qua ſolum pũctum excipit Petr.Bellaperticen.qui tã paruus eſt,vt tametſi corporeus ſit, partes nõ recipiat.Eſt.n.pũctus,aut ſi mauis punctũ,vt Mathematici docent,quod ob incõprehenſibilem ſui breuitatẽ, in partes diuidi non poteſt,nec ipſum pars aliqua, ſed tãtummodo ſignũ eſſe dicatur,protractũ,vt Euclides ſcribit,lineã cõficiẽs. Verũ hoc exemplũ nõ mihi valde videtur ad rem pertinere, Siquidẽ punctum licet ex ſe faciat corpora, non tamẽ ipſum corpus ſit.Eo conſtat ineptos eſſe,& ridiculos ex recentioribus quoſdã,licet alioqui multę auctoritatis,qui in l.4.§.Cato.ff.de verb.oblig.ſcriptũ reliquerunt, punctũ nõnunquam diuidi, veluti cũ adeo magnus, vt in partes deduci & ſecari poſſit,Bartoli verba in eum ſenſũ contorquentes,dum in l.ſi cui.hoc tit. tradit res omnes in vniuerſum, ex philoſophorũ ſententia in infinitas partes diuiſibiles eſſe.Punctus.n.eſt,vt dixi,qui ob incomprehenſibilẽ ſui breuitatẽ,nec longus,nec latus, nec altus dici põt.quocirca ſi aliquã habeat magnitudinẽ,iã puncti nomen amittit. Præterea rebus corporeis, vt dixi,nõ annumeratur.Cognito vno ex cõtrariis,reliquũ,(vt dici ſolet)facile perſpicitur l.1.ff.de his qui ſunt ſui.Proinde cognito quid ſit diuiduũ natura, nõ difficulter intelligemus, eadẽ natura indiuiduũ dici,quod hominis facto, & naturaliter in partes ſeparatas ad oculũ diuidi non poteſt, d.l.2.§.& harũ,& l.non amplius,§.bonorũ, ff.de lega.1. Cuius generis ſunt res omnes incorporales,quæ cũ neq; tangi, neq; videri poſſint,l.1.§.de rer.diuiſ. §. incorporales, de rebus corpor. in Inſtit.hominis operas in partes,quæ ad oculũ demonſtrẽtur,ſeparari nequeũt,l.hæredes,§.an ea.ff.fam.erciſc.Ideoq; ſeruitutes,de quib.agimus,licet corpori diuiduo accedant,l. ſeruitutes,4. ff.de ſeruit. Iſtæ tamẽ diuiſionẽ natura præſertim,non admittunt,vt d.§.& harũ, d.§.an ea.d.l.ſtipulationes non diuiduntur,& l.fideicõmiſſa, §.pen.ff.de leg.3. Lege diuiduũ dupliciter conſideratur,vel reſpectu diuiſionis corporeę,vel intellectualis,quatenus ad ſectionẽ corporalẽ rem ipſam referimus,illud lege diuiduũ dici cenſeo,quod cõmode,& ſine damno diuidi poteſt.Per contrariumq; indiuiduũ, quod nõ niſi cũ incõmodo ſectionẽ admittit, l.non amplius, §.cũ bonorũ,ff.de leg.d.§.ead.in fi.de off.iud.in Inſt. Homo itaq; in hac cõſideratione indiuiduus eſt, cæteráq; animantia,quæ vno ſpiritu continentur,Bal.in c.quãto,de iud.quãdo niſi cũ deſtructione ſubiecti diuidi poſſit. l.rerũ mixtura, ff.de vſucap. nec mẽbrũ offendi, quin toti corpori vis fiat,l. vulgaris,in prin.ff.de furt.l.1.§.item quæritur ff.de aq. quotid.& æſti. Reſpectu vero diuiſionis in intellectu cõſiſtentis, Diuiduũ lege dicitur, quod in partes plures indiuiſas, & intellectuales vtilitatis gratia diſſecatur, l.ſeruus cõmunis,ff. de ſtipul.ſeruor.l.locus,ff.de acq. poſſ. Quod fit plerũq; per quotas,ſeu partes,quas quotitatiuas vocat,vt tertiã,quartã, dimidiã,& ſimiles.Pulchre Fulg.in l.1.§.ſi pecunia, ff.depoſ. Qua ratione,homo lege quoq; diuiduus exiſtimatur, l.ſi ſtipulatus,§.1.ff.de ſolu.l.in executione,§.pro parte,ff.de ver. obl.poſſũt quippe duo domini eiuſdẽ ſerui eſſe,ita vt ſinguli dimidiã partẽ pro indiuiſo habeant,d.l.ſeruus cõmunis.Dixi ſane, Vtilitatis gratia, quia diſtributionẽ illã partis intellectualis proportionabilẽ cõmoditatẽ adferre oportet,h.e.tãtũ vtilitatis reſpectu partis,quantũ totũ in ſuo toto,d.l.in executione, §.2. Hinc liquet iura & actiones lege diuidi inter hæredes tã actiue,quã paſſiue pro portionib.hæreditariis,l. pacto ſucceſſorũ,C.de pactis,l.1.C.ſi cert.pet. l.pro hæreditariis,C.de hæred.act.Quod magis cõſiderato effectu admiſerim,quã iure ipſo,l.ea quæ,C.fam.erciſc. Põderãdo prima illius cõſtitutionis verba:Hæc quæ in nominib. Non.n.dixit nomina diuidi,ſed ea quæ ſunt in nominib. cũ ius in ſe nullã recipiat diuiſionẽ,l.1.ff.de rer.diuiſ. Ex his intelligis quoq; indiuiduũ ad ſectionẽ intellectualẽ relatũ illud eſſe,quod in partes pro indiuiſo cõſcindi nõ poteſt, vt in ſeruitutib. quas diuiſionẽ non recipere manifeſtũ eſt, l.ſtipulat. non diuidũtur,& l.2.§.& harũ,ff.de verb.obl.l.fideicõmiſſa, §.pen.ff.de leg.3.l.pro parte,ff.de ſeruit. adeo vt nec per legẽ quidẽ eas diuidi poſſe,Iulius Paul.dicat.l.hæredes, §.an ea. ff.fam.erc. cuius rei rationẽ attingemus inf. Hæc ad ſubſtantiã obligationis, & rerũ in ea deductarũ pertinet, in eius autẽ executione,h.e.circa rei debitæ petitionẽ & ſolutionem, quatuor cauſas IC.cõſiderari volunt,quas accurate proſequitur Vlp. per totã l.in executione,alleg.nonnunquã.n.euenit, vt talis res in obligationẽ veniat,quã creditor pro parte petere, itidémq; præſtari pro parte à debitore poſſit,veluti ſi promiſſa ſit pecunia certa,ſeu quantitas,d.l.2.§.& harũ,& d.l.in executione.§.1.Hoc eſt,quod dicere ſolemus, quantitatis obligationẽ diuiduam, de qua regula ad ſocietatem ſcripſimus

in d.l.ſtipulat.non diuidũtur.Interdum & ſecũdo,contingit omnino diuerſum, vt aliquid debeatur, quòd nec pro parte peti,nec pro parte ſolui poſſit.vt ſeruitutes, operæ, & facta, d.l.ſtipul.l.libertus qui ſoluendo, ff.de oper.liber. Quare ſi opus teſtator fieri iuſſerit,hæredes ſinguli, inquit Vlp.in ſolidũ tenentur,d.l.in executione,§.2.& d.l. fideicommiſſa.§.pen.ff.de leg.3.Quę omnia de ſeruitutib.facti & operis in d.l.ſtipulationes,pleniſſime tractat Coraſ.Quandoq; vero nõnihil pro parte peti poteſt,quod in ſolutione ſectionem non admittit.Etenim ſolui niſi totũ, nequit, ſicut in ſtipulatione generis & alternatiua,d.l.in executione, §.pro parte, alioqui, vt Vlp. ait, in diuerſis rebus recte partes ſoluerentur, quod debitor facere non poteſt,ne creditor debitũ non conſequatur, indéq; enata celebris illa regula, obligatio ſolutione indiuidua eſt,ſi contingere ex ea poteſt,in diuerſis rebus ſolutionẽ fieri.Quam Io.Imol.in l.ſupra iter.§.officium, ff.de aqu.plu.arc. declarat, procedere in obligatione ex hominis diſpoſitione fluente,vt in alternatiua, & generis,d.§.pro parte,ſecus in ea, quæ deſcendit ex diſpoſitione legis,vt in cauſa noxali,in qua cũ lex conſtituerit, dominum dando, vel ſeruum,qui damnũ intulit pro noxa, vel litis æſtimationẽ liberari,tot.tit.ff.C.& in Inſtit.de nox.act.l.miles, §.10. ff. de re iud.poterit dominus partẽ in pecunia, partẽ in ſerui dominio præſtare. Hoc.n.minus habet iniquitatis, ne nimis prægrauetur innocens dominus ex maleficio ſerui, l.quoties nihil,ff.de regul.iur.& vulgo dici ſolet,mitius agi cum lege, quã cũ homine,l.Celſus,ff.recep.arb. Hoc tametſi Alex.Iaſ. & poſteriores recipiant,nunquam ipſe probaui,cum verũ nõ ſit,dominũ præſtando partem in quantitate, partẽ in ſeruo, liberari dict. §. officium,vbi Bart.l.ſi ſeruus communis,ff.de nox.act.l.ſi cum vno,ff.ſi ex noxali cauſa agatur,l.& tantum, §. ſi ſeruus, ff. de ſeru. corrup. Ideóque nec præcipua eorum doctrina defendi poteſt aſſerentium,in obligatione ex diſpoſitione legis fluente,in diuerſis reb.partes rectè ſolui.Nam & obligationem,rem tradi, ea potiſſimum ratione indiuiduam eſſe conſtat, ne ſolutionem in diuerſis rebus fieri contingat. Bart. in d.l. ſtipulationes non diuiduntũr, 3.qu. Cum enim ſit obligatio facti in quo lex diſponit ſuccedere obligationem in id quod intereſt, l.ſi quis ab alio, §.fin. ff.de re iud. parte fundi exſoluta poſſet pars, quæ ſupereſt, in pecunia numerata præſtari,quod eſt abſurdũ d.§.pro parte, quam rẽ plenius attigit Coraſ.d.lo. Accedere deniq; poteſt,vt ad ſolidũ agi debeat,adferatq; nihilominus ſolutio partis liberationẽ,veluti inquit Vlp.in d.l.in executione, §. in ſolidũ, ſi contra hæredes venditoris agere velim,vt me defendant cõtra Titium,qui fundũ vẽditum vult à me euincere, hæredib. omnibus,& in ſolidum denunciare debeo. Si tamen fundum euinci contingat, proportione tantũ hæreditaria ſinguli tenentur.Hæc multo clarius obſcurum hũc tractatũ aperiunt, quã cõmentitia illa Doctorũ diuiſio dicentium,diuiduum & indiuiduum lege,cõſiderari tripliciter, contractu, petitione & ſolutione.Quędam.n.ſunt omnino,hoc eſt,tribus iſtis reſpectibus, diuidua, vt obligatio quantitatis, quæ pro parte deduci in contractu,pro parte peti,&pro parte ſolui poteſt, d.§.& harũ.Quædã omnino indiuidua, vt ſeruitus, quæ nec per partes in contractum venire,nec pro parte peti,nec pro parte pręſtari poteſt,vt d.l.pro parte,d.l.hæredes, §. an ea. ff.fam.erciſc.cum vulgar.Aliqua,inquiunt, ſunt cõtractu diuidua, petitione vero & ſolutione indiuidua, vt facta, quæ principio pro parte in contractũ deduci poſſunt, l.2.§.præterea,ff.de aqu.plu.arc.l.locus, ff.de acquir.poſſ. Poſtquam autem ſuper his ſemel contractum eſt,per partes,neq; peti, neq; præſtari poſſunt,d.l.ſtipulationes, & d.l.in executione §.2. Deniq; quædã dicuntur & contractu & obligatione diuidua,quæ tamen in ſolutione ſectionem non admittunt,vt ea,quæ ſi pro parte præſtantur, vel proportionabilem commoditatem non adferunt,quia non tantum vtilitatis pars reſpectu partis affert, quantum totum, reſpectu totius, d.§.2. vel in diuerſis rebus ſolutionem fieri contingere poteſt, d. §.pro parte.Corraſ.in l.viæ.ff.de ſeruit.

Dividitas,vide l.80.in fin.ff.ad leg. Falc.vbi tamen plerique legunt diuiduitas,id eſt,diuiſio.Briſſ.

Divisionem facere,l.3.C.commun. diuid. Bonorum inter filios,l.77.§.euictis,ff.de leg.2. inter hæredes, l.15. ff. de his quæ vt indign.Briſſ.

Divisiones pro erogationibus ac diſtributionibus, quæ ſingulis ciuibus aut decurionibus fiunt.Briſſ.ex ff.

Divina loca,l.1. ff.de interdict.

Divinas domus, id eſt, Imperatorias, Alciatus interpretatur in l.ad inſtructiones,C.de ſacroſanct.eccleſ.Spieg.vide paulò poſt Diuinos honores.

Divinæ tabulæ,hoc eſt, decem præcepta, ſuperiori ætate relegatæ prorſus erant à ſcholis Iuriſperitorum, admiſſis potius immenſis Baldi & aliorum commentariis.Videbatur enim ad Theologos pertinere, nec quicquam conferre ad Iuriſprudentiam Decalogus, quum tamen acerrimi iudicij vir Olden. vere indicarit fontem iudiciorum & actionum eſſe octauum præceptum. Spieg.

Divinæ literæ,id eſt,reſcriptum in l.7. circa fi.C.de natural. liber.& matrib.eor.

Divina munera,id eſt,fructus, in l.4. C.de malefic. & mathemat.Brederod.in lexic.

Divinatio eſt iudicium,quo duo pluresve, qui ſe præponi in accuſando volunt,de accuſatione ſibi deferenda cõtendunt. Ex eo aũt deductum nomen putamus,quod quum in hoc iudicio iudices nõ de præterito,ſed de futuro ſtatuant,vter ſit rectius accuſaturus(quod totũ opinabile eſt, coniecturaque nititur)diuinare dicantur, eorumq; iudiciũ opinabilis diuinatio.Vlp.l.15.ff.de accuſa.Si plures exiſtant,qui eundem in publicis iudiciis accuſare volũt,iudex eligere debet eũ, qui accuſet,cauſa ſci.cognita, æſtimatis accuſatorũ perſonis,vel de dignitate,vel ex eo,quod intereſt,vel ætate,vel moribus: vel alia iuſta de cauſa.Hoc in publicis iudiciis.In popularib. autẽ Prætor eligebat idoneiorẽ:inquit Paul.in l.2.ff.de pop. act.vbi Goth.in not.Vide Fab.lib.3.ca.10.& lib.7.c.4.Gell. lib.2.c.4.Hoto.Vide & Duar.lib.diſputat.anniuerſ.1.c.36.

Divinationes, ait Briſſ. appellabantur olim ea iudicia, quę de accuſatore conſtituendo reddebantur. Quintil. lib.3.c. 10.& lib.7.c.4.

Divinos honores ſibi cum vindicarẽt Imperatores,eo factum eſt, vt diuinæ domus, & conſtitutiones, Cæſarum domus & conſtitutiones appellentur,vt & alia multa.Prat.ex Briſſ.

Divinum ius,quod ad Dei cultum pertinet. Hinc nuptias diuini iuris communicationem definit Modeſtin. l.1. ff.de ritu nupt.quod vir & vxor eorũdem ſacrorum participes eſſent. Qua ratione & vxor rei humanæ ac diuinæ ſocia dicitur, in l.4.C.de crim.expil. hæred.& Iuriſprudeutia diuinarum rerum ſcientia definitur,quod placandorum Deorum ritus ſolennéſq; cerimoniæ & ſepulchrorum iura ad hanc ſcientiam pertinerent,l.10.ff.de iuſt.& iur.Briſſ.

Divini iuris eſſe dicuntur res ſacrę,religioſæ & ſanctæ, l.1.ff. de rer.diuiſ.§.nullius autem.Inſtit.eo. ſic diuinas res interpretatur Vlpian. l.1.ff.de interdict. Quæ definitio à Gothis interpolata eſt apud Caium,ibi.Inſtit.2.tit.1.Prat.ex Briſſ.

Divini Iuris autẽ quę ſunt,nullius in bonis ſunt:ac propterea alienari & obligari prohibẽtur, excepta cauſa redemptionis captiuorũ,& quibuſdã aliis, §.9.ſacrę res,Inſt.de rer.diuiſ.

Divisio, eſt vel totius in partes,vel generis in ſpecies fiſſio,vt res cuius eſt quæſtio,facilius atq; certius intelligatur. Diuiſionem,ait Accurſ.§.1.Inſti.de oblig.eſſe innumerabilis materiæ breuem cõpoſitionẽ.Prat.Eſt autem diuiſio duplex.Vna fit in partes,altera in ſpecies.Prior appellatur Partitio,& eſt totius integralis ſiue legalis in partes. Poſterior diuiſio, totius ſc.vniuerſalis ſiuę prædicatiui in ſpecies, glo.l.recta, de verbo.ſign.Ex Apello.Sed clarius hæc,docendi gratia,diſtinguũtur:vt,diuiſio ſit generis in formas:vt,animal diuiditur in hominem,auem,aſinum & piſcem. Nam genus hæc omnia in ſe complectens,quaſi totum quoddam: cui quæ ſubiecta ſunt, veluti membra ſunt. Vnde & Cicero fatetur, ſpecies, quas ipſe maluit appellare formas, interdum & partes vocari. Partitio vero,quum totum ſiue (vt quidã appellare malunt)integrum,diuiditur in ſuas partes,velut in membra, tum in corporalibus, tum iis, quæ intellectu tantum percipiũtur.Vt cum corpus hominis diuiditur in caput,humeros, brachia,thoracem,ventrem,ilia, crura & pedes: aut domus in tectum,fundamentũ aut parietes.Hęc ſenſu percipiuntur. Rationis ſunt illa:Ius diuiditur in legem,morem,& æquitatem. Si Rempublicã diuidas in monarchiam, democratiam, oligarchiam,& ariſtocratiam,diuiſio erit,qua totũ in formas diducitur. At ſi Rempublicam diuidas in partes, equeſtrem ordinem,& populum, partitio erit. In ſumma tamen,omnis diuiſio aut eſt ſubſtantiæ in ſubſtantias:vt animalis in hominem,& cætera bruta:aut ſubſtantiæ in accidentia: vt animalium aliud bipes,aliud quadrupes,aliud pedibus carens. Aut accidentium in ſubſtantias:vt ſi volatilia diuidas in aquilam, noctuam,& alias ſpecies: aut accidentis in accidentia: vt, eruditorum alius ex ſe doctus eſt, alius à præceptoribus inſtitutus.Spieg.

Divortii quæ ſit etymologia, inter auctores non eſt parua diſſenſio exiſtimãte Paulo Iuriſconſ.in l.inter diuortium, ff. de verb.ſig.dictũ ideo,quod in diuerſas partes eãt, qui diſcedunt.Cato in l.2.ff.de diuortiis, à diuerſitate mentiũ, aliis à diuertendo,quibuſdã vero per tranſlationẽ,à diuortio aquarum rerúmq; ſimilium,cum propria voce rẽ hãc exprimente careamus.quæ fuit Cic. ſent. lib.3. de ora. qui cum ſit teſtis omni exceptione maior,vt alios refellam,me maxime cogit, præſertim Caium, cum diuortio non admodum ſtructura & ſono diuerſitas affinis ſit, & lõgius quam par ſit Etymon petatur.Idẽ Cicero libro citato,doctrinarum diuortia dixit.In Epiſtolis vero ad Atticum,aquarum diuortia.Iul.Frontinus in cap.de qualitate agrorum,aquarum diuergia.Liu. lib.44. & Iſidor.lib.15.Etym.c.vlt.Itinerum diuortia. Lucanus fluminum & maris. Gratius verò Poeta in bello de venatione, morborum in canibus diuortia.Vnde non immerito Nonius

diuortium,

diuortiũ, rerũ omniũ ſeparationem dixiſſe videri poſſit. Hebręi, penes quos vetuſtiſſima diuortiũ habet initia, vt Deut. c.24. perſpicitur, nomẽ diuortij à verbo quod ſcindere ſonat, deducunt; libellúmq; abſciſſionis dicunt (Marcus Euangel. c. 10. βιβλίον ἀποστασίου, Matthæi verò interpretes ἀποστάσιον, quaſi abſciſſionale nuncupant) quod viri & vxoris nexum, coniugationemq; in perpetuum abſcindat ac dirimat. Maiorag. li. 2. Miſcel ca.15. Illud quoq; hic reticendum non videtur, in diuortiis ſolennia fuiſſe verba, quibus antiqui vterentur. Caius l.2. ff. de diuortiis. In repudiis autem, id eſt, renunciatione, comprobata ſunt hæc verba: TVAS RES TIBI HABETO. Item hæc: TVAS RES TIBI AGITO. In ſponſalibus quoque diſcutiendis, placuit renunciationem interuenire oportere, in qua re hæc verba probata ſunt: CONDITIONE TVA NON VTAR. Hæc Caius. Quo in loco ſciendum eſt, priora illa renunciationis verba, fuiſſe magis in vſu, cum Cicero, Plautus, Martialis, atque Apuleius in eadem formula verbum habendi, non autem agendi ponant. Cicero Philip.2. Mimam illam ſuam, ſuas res ſibi habere iuſſit ex duodecim tabulis. Apud Plautum matrona à marito diuertens ait: TIBI HABETO RES TVAS. Martialis:

Menſe nouo Iani veterem Proculeia maritum
Deſeris, atque iubes res ſibi habere ſuas.

Apuleius lib.5. de Aſino aureo. Confeſtim, inquit, thoro meo diuorte, tibique res tuas habeto. Maiorag. dict. cap.15. Adde Forcat. in ſuo cupid. iuriſperit. cap.15. num.3. & ſequent.

DIVORTIVM eſt inter virum & mulierem legitime facta ſeparatio. Gofre. & Hoſt. in ſum. §.1. de diuort. Legitime: inquã: Eo quod, quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, vt ſcil. & abſq; ratione. Non. n. homo ſeparat quos pœna damnat, quos reatus accuſat, quos maleficium coarctat. 33. q. 2. c. ſolet & de conſang. & affin. c. de infid. Moſes tamen primus diuortij author fuit, Deut. c.24. Ille. n. (authore D. Hieronymo) videns Iudæorũ alios auaritia, alios moleſtia domeſtica, alios libidine cõmotos, ſuas vxores iniuria & morte aliquando afficere, quo ſibi integrum foret nouas ducere vxores, aut iuniores, pulchriores, ditioreſve, vt domeſticæ quieti conſuleret, facultatẽ illis dedit diuortij faciendi cũ prioribus vxoribus, ea tamen conditione, vt vir daret vxori ita reiectæ libellũ diuortij, in quo (teſte Ioſepho Iudaicę antiq.4.) in hãc ferme ſententiam ſcriptum eſſet. Promitto me, non repetiturũ te, quo ſic mulier poſſet cuiuis rurſum nubere. Et hinc factũ eſt (ſicuti ego arbitror) vt olim Romani in repudiis, i.e. renunciationibus, vſitatiſſimi habuerint moris verba ea: Res tuas tibi habeto, Tuas res tibi agito. Sic apud Plautũ Alcumena Iouẽ alloquitur his verbis: Valeas, habeas tibi res tuas, reddas meas. Nec illa reiicerentur. Cõditione tua non vtar: ſicuti tit. de diuort. adnotarunt Iuriſcon. Quia verò repudii meminimus, intelligendum hic eſt, repudij rationem non mutuam fuiſſe apud Hebr. neq; olim apud Rom. Cauiſſe. n. Romulũ lege ſatis cõſtat (ſi Plutarcho credimus) ne mulieri virũ, in cuius manu, mancipióque cauſa foret, relinquere fas eſſet. Et quanquam viro liceret repudiare, Romanis tamen ipſis vxorem dimittere, veteris non fuit inſtituti, nec probatum eſt, niſi in liberorũ veneficio, aut in adulterio (cuius ſolius gratia diuortium minime reſpuendum Chriſtus ſanxit Matthæi c.5. & 19.) foret deprehẽſa, aut niſi claues ſubieciſſet. Quod ſi quis aliter repudiaſſet, eius opum vxori portionem dari, reliquum Cereri ſacrum idem Romulus iuſſit. Pręterea & eos, qui ab vxore diuerterent, ſacra diis inferis obire. Itaq; viro tantum diuertere licebat, quin & zelotypiæ illius mederi vxor cogebatur, exemplo vel fœdiſſimo, nec citra horrorẽ. Tunc & dicebatur vxori nuncius remitti. Cicero enim, epiſt.1. ad Att. Vxori (inquit) Cæſarẽ nuntium remiſiſſe. Cauſas autẽ & formulas diuortij varias fuiſſe certũ eſt, vti videre eſt apud Platonem, dialog.11. de legib. & Alexandrum ab Alexandro lib.4. cap.8. Vna eſt ſterilitas, cuius gratia Sp. Carbilius Romanorum primus vxorem fertur dimiſiſſe, ac diuertentibus matrimoniis quaſi anſam prębuiſſe, quã ſecutus eſt Sulpitius Gallus, miſſo repudij nuntio, quod in caput veſtẽ deducere animaduertiſſet. Idẽ fecit Pub. Sempronius, quod eius vxor ludos funebres ſpectaſſet. Quam ob cauſam, diuortium ſeu repudium (vtrunq; enim cõfunditur. Nam horum verborũ ſignificatio differentiam habet excogitatam à Ireconſ. Quod verò ad effectũ attinet, vtrorumq; eadem vis eſt, ac poteſtas) olim ex multis, atque ita non ita grauibus, cauſis admittebatur: de quib. vide Nouel. Iuſt.22. fere per tot. Sed hodie non niſi ex cauſa, nimirum adulterij. Quod & ſancti Epiſcopi, & iuſtiſſimi Cæſares intellexerunt etiam de caſib. criminum, quæ maiora ſunt, & habentur, minuſq; tolerabilia maritis omnibus, quã ſit omne adulterium: vt ſi conantibus quibuſdã contra principẽ conſcia, id marito ſuo non manifeſtarit, ſi homicida ſit: venefica, inſidiatrix vitæ mariti deprehenſa, furax, blaſphema in Deum, & perpetua irritatrix mariti, ac omnino implacabilis. Quemadmodũ & inter alias cauſas à Cęſarib. Chriſtianiſſimis l. in conſenſu, C. de repud. enumerantur, præter adulterij crimen, homicidiũ, veneficiũ, falſarij crimẽ, ſepulchrorum eſtractura, ſacrilegiũ, latrocinium, plagiarij crimen, & huiuſmodi quædã alia, quæ adulterio (cuius meminit Dominus exempli gratia, vt inde atrociora æſtimemus crimina, de quib. tamẽ eccleſiæ iudicio ſtandũ eſt magis, quã proprio) vel ęquiparantur, vel multum excellunt in crimine, & ob quæ etiam mulieri, quemadmodũ & viro, repudij auxilio vti neceſſario permittitur libertas, ſeq; viciſſim dimittere. Sunt vero, qui dimittere opinentur haud ſatis huic accõmodũ rei verbum. Nam exercitum (inquiunt) dimittimus, ſicuti dimittitur ſenatus, cõcio, amicus, digredi volens. Verũ, qui hoc ſentiunt, producuntque, falli manifeſtiſſimũ eſt ex Tranquillo, qui in Cæſare dimiſſam ab eo Coſſulã tradit. Abiicere in hoc vſu nõ reformidat D. Hilarius, neq; Hieronymus abiicere vti videtur, quippe qui eiectam mulierem intelligat, quæ à marito viuente eiiciatur. Non pretereunda interim eſt Pauli ſentẽtia: ex 2. Inſt. lib. tit. de dotibus. Si diuortium (inquit) citra mulieris culpã obtigiſſet, integra repetebatur dos, quod ſi ab vxore quid delictũ foret, in liberorũ ſingulos ab marito ſexta dotis retinebatur portio, vſq; ad dimidiam modo dotis partẽ. Commeminit quoq; & Boetius: Romanę (inquit) ciuitatis iure in parentum arbitrio retinentur liberi, vſq; dum mancipatione ſoluantur tertia. Ergo ſi diuortium foret factum mulieris vitio, dotis parte pro liberorũ mulctabatur numero. Anch.

DIVORTIVM nomen generale eſt ac de amicitia interrupta dicitur, & inter amantes diuortiũ eſt: Eſt & animæ corporiſq; diuortiũ. Proprie tamen eſt, ſi vir & vxor ſeparentur: Repudiũ vero, ſi ſponſus à ſpõſa dirimatur; Ergo in hoc differunt, teſte Paulo, quod repudiari etiam futurũ matrimonium poteſt: non recte autẽ ſponſa diuertiſſe dicitur. Confunduntur tamẽ hæc vocabula. Apud noſtros eſt duplex diuortiũ, aliud verũ, aliud fictum, l. vir mulieri, ff. de don. int. vir. & vx. Prat.

DIVORTII cauſa factæ donationes, leg.11. §. vltimo, & leg.60. §. diuortij, & l. ſexageſimaquarta, ff. de don. int. vir. & vxor.

DIVORTII cauſa amotæ res, l.2. C. rer. amot. l.17. ff. eodem tit.

DIVORTII conſilium, l.17. §.1. & l.25. ff. de act. rer. amot. Briſſ.

DIVORTIA Iſidor. lib.15. Etym. cap. vltim. ſunt flexus viarum, hoc eſt, viæ in diuerſa tendentes. Vergilius lib.9. Æneid.

Abiiciunt equites ſeſe ad diuortia nota.

Eadem diuerticula dici cœpta ſunt. Briſſ.

DIVORTIA aquarum dixit Virgilius, cum ex eodem capite in diuerſas partes fluunt. Vnde diuortium non proprie in ſponſalibus vſurpatur: quia ſponſi nunquam in vnum tanquam caput aut iugum conuenerunt. Paulus lege 191. de verborum ſignificat. vt refert Connanus lib.8. cap. & num. citato.

DIVORTIVM fit conſenſu eorum, quorum nuptiæ contractę ſunt. Cuius enim conſenſus requiritur in contrahendo matrimonio: eius conſenſus etiam requiritur in diſſoluendo, Goth. ad auth. econtra. C. de repud.

DIVORTIONALE Eraſmus in cap.5. Matth. vertit diuortionale ad verbum τὸ ἀποστάσιον, hoc eſt, inquit, libellum diuortii, & cap. Matthæi 19. vertit libellum repudii. Quamobrem nihil ferme diſcriminis videtur inter vtrumque ponere: quod Iuriſconſultis ſæpe quoque accidit, Papinianus in l. viro atq; vxore, ff. ſoluto matrimonio. Et in Nouel. Iuſtinian. Conſtit. 117. ſub tit. de diuerſ. capitul. & ſolut. matrim. Brech. l. inter diuortium in tit. de verb. & rer ſignific. circa medium.

DIVOS olim Imperatores appellabant, neſcientes tamen rationem, quare id facerent. Nos verò DEO autore, poſſumus dicere DIVOS Imperatores etiam dum viuunt, quia in adminiſtranda ſacroſancta iuſtitia, DEI miniſterium agunt, vt qui eos cõtemnat, DEVM cenſeatur contemnere, Rom.13. Item, Ego dixi, dii eſtis, & filii excelſi omnes. Quam ob cauſam cum Ioas coronaretur in templo, tradebatur ei lex DOMINI in manus 2. paralip. 23. Quem morem in hodiernum diem recte imitantur Chriſtiani. Dauid enim beatos pronunciat eos, qui meditantur in lege DOMINI die ac nocte, Pſal.1. proinde merito DIVOS fratres dixerimus Carolum Quintum A. Et Ferdinandũ C. Optimos Maximoſque Principes noſtros. Vnde diligentiſſimus Latinę linguæ interpres A. Calepinus: Cum autem dicimus, inquit, DIVAM fœminam, intelligimus eam, quæ ſua virtute diuinitatem meretur. Sic dicimus DIVOS Imperatores, etiam dum ſunt in vita. Old

DIVRNVM officium in l.1. ff. de oper. liber. dicitur, vel quia per ſingulos dies datur, l.20 §.5. ff. de ſtatulib. vel quia per diem laborandum eſt, l.3. d. tit de oper. libert. l.2 in fine, de annuis, Gotho. in not. ad d. l.1.

DIVRNVM petere Seneca lib. 2. Controuerſ. dixit pro eo, quod panem mendicare, vt ſolent facere apud nos quidam inertis atque ignauæ vitæ homines, quos tanquam inſulſos, & ad nullam rem vtiles Bliteos appellamus, qui de alieno, eoque emendicato in diem viuunt. Connanus lib.8. c.11. n.6.

DIVRNVM pro ſumptu victus vnius diei, l.47. §.1. de adm. tut. Bri.

DIVRNVS fur, id eſt, interdiu deprehenſus, vt loquitur Gaius in l.4. ff. ad Leg. Aquil. & l.54. §. furem, ff. de furtis.

DIVTVRNA cuſtodia, vide l.5. C. cuſtod. reor.

DIVTVRNA incubatio, vid. l.3. C. ne rei domin. vel templ. vindicatio, &c.

DIVTVRNA poſſeſſio. DIUTINUM tempus Briſſ. ex ff. & C.

Divtvrnitas poſſeſſionis,temporis,l.7.C.de præſcript. longi temp.l.57.ff.de ritu nupt.Briſſ.

Divtvrna conſuetudo pro iure & lege in his quæ ex nõ ſcripto deſcendunt, obſeruari ſolet,l.diuturna,de legib.quã vero ibi diuturnam appellauit Vlp. longam dixit Hermog. in l.ſed & ea.cod.tract.receptumq; eſt, vt decẽ anni diuturnos conſtituant mores,maxime ſi contradicto aliquando iudicio confirmati fuerint,l.cum de conſuetudine,de leg. Cæterum cum mores & conſuetudinem nominauerint prudentes,conſtat ex vnica actione mores nõ introduci.Ferret de iure nat. gent.& ciuil.Diuturnum autem ſignificat longum quoddam tempus,non certum aut definitum,ſed pro rei cõditione,cui iungitur modo longius,modo breuius,quod hoc vno exẽplo Ciceronis oſtẽdi poteſt de Senectute.Nihil mihi diuturnum videtur,in quo eſt aliquid extremum.Conna.li.1.c.10.n.6.]

Divtvrnvm ſilentium,vide l.1.C.de commun.rer.alienar.l.3. in princip. C.ſi maior factus alienau.&c.l.1.C,ſi aduerſ.creditor.præſcript.

Divtvrnvm tempus, & diuturna poſſeſſio ad decennium referuntur, inter præſentes , viginti vero inter abſentes : idque vulgo obtinuit l.1.ff.de aqua,& aqua plu.arcen.l.10.ff.ſi ſerui.vindic.l.18.ff.de vſucap.l.7.& l.pen. ff.pro empto.l.1.C.ſi aduerſ.cred.§.diutina.Inſt.de vſucap.Briſſ,

Divtvrnvm quid ſit,explicatur in l.diuturna. ff.de leg.& Inſtit.de iure nat.§.ex nõ ſcripto.Alber.hoc aliquanto contractius eſſe putat longo tempore , tametſi videantur idem ſignificare tempus,citat §.emanſor.l.2.de re milit.Spieg.Pra.

Divvs Auguſtus,Claudius,Veſpaſianus, Titus,Nerua, Traianus,Hadrianus, Antoninus Pius, Pertinax, Verus, Marcus, Commodus,Seuerus,Antoninus, Caracalla, Claudius, Aurelianus.Hos Impp.in lib. noſtris Diuos appellari , teſtatur & demonſtrat ex ff.& C.Briſſon.

Divvs Mugellanus Iuriſcõſultus, Bononiæ ius ciuile profeſſus eſt circiter annum 1300. Commentarios in eam diſciplinam complures ſcripſit , in quibus doctrinæ puritatem cum primis ſecutus traditur.Hotom.

Dixi.Aſconius,Moris fuit,quum ſatis viſum eſſet fluxiſſe verborum, hanc ſibi neceſſitatem finiendæ orationis imponere, vt dicerent ad vltimum, Dixi:quod etiam ab vtraque parte oratione conſumpta,vt in conſilium dimitterentur, Prætor ſoleret pronuntiare Dixerunt. Hæc ille. Vbi tamen Præco corrigendum eſſe docuit Hotom.in notis in Aſco.cuius ſententiam Fabius adiuuat,lib.10. Iudex in priuatis, Præco in publicis dicere de cauſa iubet. Nam vt initio pronuntiabat Dicite, ſic in extremo Dixerunt.Hotom.

D O.

Do, dico,addico:verba ſunt, quibus vniuerſa Pretoris Iuriſdictio,quæ modo eſſet in iudiciis, continebatur. Quorum primum dandi iudicis ſignificabat poteſtatem : ſecundum iuris dicendi & ſententiæ ferendæ: Tertium iudicati faciendi & exequendi.Conna.lib.7.c.9.n.5.de his Ouid.lib. Faſt.2.

Ille nefaſtus erit,per quem tria verba ſilentur:
Faſtus erit, per quem lege licebit agi.

Dabat enim iudices,Recuperatores,arbitros: dabat iudicia, actiones,exceptiones: dabat poſſeſſionem.Dicebat ius,dicebat multam,dicebat viam in vindiciarum litibus.Addicebat in ceſſionibus,in bonis controuerſis,in vindiciis. Itaq; in legibus antiquis finium regundorũ apud Higynum ita legitur: Deq; ea re curatoris,qui hac lege erit,iuriſdictio, recuperatorumque datio,addictio eſto. Si curator hac lege non erit, tunc quicunq; magiſtratus in ea colonia iuridicũdo præerit, de ea re iuriſdictio,iudiciſq; datio,addictio eſto. Cice.Verrina 3.Domus erat plena,noua iura,noua decreta,noua iudicia perebantur.Mihi det poſſeſſionem,mihi ne adimat,in me iudicium ne det,mihi bona addicat. Itẽm : Simul in iure dicendo bonorum poſſeſſionumq; cõtra omnium inſtituta addictio & condonatio. Varro lib.de lingua 5. Dies faſti, per quos Prætoribus omnia verba ſine piaculo licet fari:contrarij horum nefaſti:per quos dies,nefas fari Prætorem:Do,dico,addico : itaq; non poteſt agi. Neceſſe eſt enim aliquo eorum vti verbo,cum lege quid peragitur. Hotom.

Do lego.Iabol.de ſtatulib.l.Stichum, Titio do lego, Paul.l.1. ad leg.Falc.Eáſque res quibuſq; dare legare volet. Non plus ſignificat,do lego,quam ſi do ſolum,vel lego dixiſſet. Spieg.

Doarivm Gallis quid ſit ex Balduino ad §.fuerat antea. Inſtit. de act.patet.Sed(ait)præter emolumentũ cõiugalis ſocietatis,ſiue cõmunionis,tribuitur vxori ſuperſtiti,vſusfruc. certæ portionis bonorum mariti, quod Doarium dicimus, &c. Eſt aũt Doariũ apud Gallos aliud conſuetudinarium ſiue ſtatutarium, aliud cõuentionale ſeu prefixum.Hoc legẽ accipit á cõtrahẽtibus,illud á lege vel ſtatuto:vtrunq; plerunq; cõiũgitur,datúrq; alterutrius vxori electio,vide Cuia.2.feu.9. Clar.3.ſent.§.donatio.qu.11.Gotho.ad rub. C.de don.ante nupt.

Docere diſciplinam. Vide tit. de duobus ſacerd. generibus in leg.12.Tab.

Doceri, id eſt,oſtendere,ſeu apud iudicem probare,l.14.§.in hac,ff.quod metus cauſ.l.51.ff.de inoff.teſtam.l.23.§.vlt. ff. ad leg.Aquil. Sic docere de crimine , l.2. C. ſi ex falſo inſtr. Docere de periurio, l.18.ff.de iureiuran. Docere dolum admiſſum.l.18. §.1.ff.de probat. Docere ſe circumuentum,l.7. §.non ſolum,ff.de minorib.Briſſ.

Docilis,qui natura aptus eſt doceri, c.qui epiſcopus 23. diſt. Io.Bello.Etymol.

Doctores legum magiſtros appellari,adnotatum eſt etiam ab Alciato diligentiſſimo:putatq; generaliter magiſtri nomine contineri Baccalaureos,Licentiatos, Doctores. Sicut.n.athletæ trib.coronis,more Greciæ antiquo, inſigniri debebant, l.1.de Athl. ita in agone literario tres ſunt diſtincti gradus. Notandũ aũt,quod DD.liberalium artium,& medicinã profeſſos,ciuitate Rom.donauit D.Cæſar.Hanc á principio parciſſime pop.Rom.dabat:lapſis deinde temporibus,latius hoc ius propagatum eſt,vt oſtendit tit.de Cenſibus. Spieg.

Doctorvm in iure promotio, in vſu eſſe cœpit circa ann. Imperij Lotharij Aug.Saxonis,qui mandauit publice in ſcholis tractari Rom.leges: quas quũ doctiſſimos quoſq; (quemadmodum in re noua fieri ſolet) amplecti viderent monachi, Scripturæ autẽ ſacre cognitionẽ frigeſcere & contemni, præ ſtudio Iuriſconſ. & ipſi quoq; Theologicum ſtudium auſpicari cœperunt,atq; exemplo Iuriſconſultorũ, diſputationes ſcholaſticas de rebus ſacris inſtituerunt. Mox quum & apud illos Doctorũ numerus augeretur,edite ſunt Conſtitutiones de Promotione, de numero annorum:& ſancitum eſt , vt de diuinis differentes,non modo recepta ſcholæ decreta ſequerentur , ſed & vocabulis vterentur , & loquendi formulis in ſchola natis.Qua verò factum id ſit ratione,pulchre Rhenanus noſter recenſet in Ann.ad Tertullianum.Spieg.

Docvmenta dicuntur inſtrumenta,in auth.ſi quis,C.de edendo,& in l.in extraneos,29.C.de dona. vel litere publicæ, in c.quoniam contra ext. de probar. Propriè tamen documentum eſt id, quod nos docet , ſiue ex quo docemur. (Documentum enim formatur á præterito docui,verbi doceo,ſicut monumentum á præterito monui) Salaſtius in bello Catilinario. Quarum rerum ego maxima hæc documenta habui, quod in bello ſæpius vindicatum eſt in eos , qui contra imperium in hoſtem pugnauerant.Anchor.

Docvmenta idonea , l.29.ff.de vſufr.veriſſima,l.2. C. Vbi de ratiociniis.Briſſ,

Dodrans duæ partes è tribus cum duodecima valet vncias nouem,vt Theophilus ſcribit §.hæreditas,Inſtit.de hæred.inſtit.Varro lib.4.de ling.lat. Dodrans ab vncia dempto quadrante.Prat.de dodrante vide & Cuiac.8.obſeruat.3.Gotho. ad leg.6.in fin.princ.C.ad SC. Trebell. vbi dodrantem exponit pro vnciis octo,

Dogas veteres Gloſſe exponunt βύτιναι:quod quidem dogarum nomen á Græcis raptum videtur, quibus δοχεῖα vel δοχαὶ ſunt, que capacitati alicui parata ſunt,& capacitates ipſæ vel menſure:vt in Aureliano Vopiſci:Facta eſt ratio dogæ,cuparum, nauium & operum.Doga non vas,ſed capacitatem ſignificat, atq; videtur eſſe vas, cui nomẽ ſimile lingua vernacula Butticulam habemus. Prat. ex Cuia. 9.obſeru.26.vide & Goth. ad l.vinaria vaſa:ibi:dolia autem & ſerias,ff.de verb.ſig.

Dogma eſt lex docens ſcientiam fidei,& eſt vera doctrina & omnium ſcientiarum viaticum,c.qui ſine 26. quæſt.2. gloſſ.c. ſatis 96. Dicitur autem dogma ἀπὸ τοῦ δοκῶ , id eſt, puto,cenſeo,exiſtimo.Latine placitum,decretum.Droſeus in methodo Iuris.

Δόγμα,in l.2.ff.ad Senatuſc. Velleian.Decretum & Senatuſconſultum ſignificat,pro quo Modeſtinus in l. ἐὰν δύο. ff. de excuſ.ψήφισμα,dixit.Prat.

Dolabrvm , inſtrumentum , per quod ignis vel flamma in tignis recepta,quaſi dolando abraditur, ne progrediatur , l.3. ff.de off.præfect.vigil.Hinc præfectus vigilum cum dolabris errare dicebatur , ad diruendas & demoliendas domos , vt ruina aliquarum incendium reprimatur. l. 3. §. ſciendum.ff. de offic.prefect.Vigilum.Prat,

Dolare, fabrorum verbum, cum materiæ complanatur aſperitas.Vnde Iuriſconſ.in l.ferri, de verb.ſig. Fabros tignarios dicimus non eos duntaxat,qui tigna dolarent,ſed omnes qui ædificarent.Spieg.

Dolivm,vas fictile eſt,vino atq; aliis rebus condendis aptiſſimum.Vlp.de fun.inſtruct.l.inſtrumenta. Dolia, inquit,licet defoſſa non ſint,& cuppæ.Idem de auro & arg.leg.l.dolia fictilia,quibus terra adfecta eſt.Hinc doliarius,qui facit dolia. Et doliarius,a,um, quod ad dolia pertinet. Paulus de Fund. inſtruct.l.tabernæ.Doliaria,inquit,vaſa,& ancones. Nebriſ.

Dolivm,vas grande,quo vinum reconditur.Dolia ſingula,in l. 1.§.1.ff.de peric.& com.rei vend.l.dolia, de contrah. empt. Scribunt Iuriſconſ.vino legato cum vaſis dolia legata non eſſe.

Dolia etiam Vlp. tradente,in alium vſum,quam vini habentur vt ſi tritico,vel pecunia impleãtur. Adfert exẽpla Alciat. in comment.ad l.vinaria vaſa,de verb.ſig. vide Cuiac.9.obſeru.26.& Gœdd. in comment.ad l. vinaria vaſa, numero 1.

Dolia

dolia ſunt maiora vaſa, vinaria aut frumentaria, in cellis aut horreis. Briſſ. Spieg.

DOLIARIVM, non locus vbi dolia, ſed vas ipſum ampliſſimum & capaciſſimum; apud Caium in l.35. & 6. ff. de cont. empt. Sed & ſi ex doliario pars vini venierit, veluti metretæ centum, veriſſimũ eſt antequam admetiatur, omne periculum ad venditorem pertinere. Hoto. Cæterum doliarium, vt pleraque in arium nomina, repoſitorium ſignificat, in quo dolia reponuntur, l. vxorum, §. in teſtamento, ff. de leg. 3.

DOLIARE vinum, l. 1. §. fi. ff. de peric. & comm. rei vend. quod adhuc in doliis eſt, & nouum eſt, ad diſcrimen vini diffuſi, vt ſcribit Turneb. argum. l.15. ff. de tritic. vin. & ol. Patet autem ex l.3. §.1. & l. cui vinũ. 6. l. vino 14. d. l.15. & l. ſeq. eius tractatus conſeruari vina ſolita in doliis, quæ poſtea diffunderentur, hoc eſt, transfunderẽtur in amphoras, cados, vrnales. Vini doliaris vendendi legem Cato in libro de re ruſtica c.148. exponit. Vinum de dolio appellat Cic. in Bruto: Num igitur qui hoc ſentiat, ſi is potare velit, de dolio ſibi hauriendum putet? Appellat & vinum de cupa, vt in Piſonem: panis & vinum à propola & de cupa. Notandum autem à Plauto vocari anum doliarem, id eſt, ſuffarcinatam & præpinguem, tumidamq; & obeſam, credo de ventre doliorum tumidiore. Prat.

DOLON, eſt aut flagellum, intra cuius virgam latet pugio: aut ſecundum Varronem, ingens contus cum ferro breuiſſimo. Dolones autem à fallendo dicti ſunt: quod decipiant ferro, cũ ſpeciem præferant ligni. Hæc Seruius Æneidos lib. 7. Vtitur autem hac voce Alfenus in l. ſi ex plagis, 52. §.1. ff. ad l. Aquil. Ille flagello quod in manu habebat, in quo dolon inerat, verberare tabernarium cœperat. Sic enim eum corrigendum eſſe locum, vbi antea DOLOR legebatur, iampridem eruditi viri animaduerterunt: mihi quoque videor ſimile mendum animaduertiſſe in l.1. §.2. ff. ſi quadrup. vbi Vlp. ſic ſcribit: Et generaliter hæc actio locum habet, quoties contra naturam fera mota pauperiem dedit. Ideoque ſi equus dolore concitatus calce petierit, ceſſare iſtam actionem, ſed eum qui equum percuſſerit, aut vulnerauerit, in factum magis quam lege Aquilia teneri. nam DOLONE legendum eſſe, meo iudicio verba hæc oſtendunt. Sueton. in Claudio: Reperti & equeſtris ordinis duo in publico, cum dolone, ac venatorio cultro. Heſychius, δόλωνες, inquit, ξιφίδια ἐν ξύλοις ἀποκεκρυμμένα.

DOLOR atrocis iniuriæ, maritalis, iuſtus dolor, verus, inconſultus. Briſſ. ex ff. & C.

DOLORIS impatiens, l.2. C. qui teſtam fac. Impatientia, l.38. §. vlt. ff. de pœnis, l.3. §. Qui autem, ff. de bonis eor. qui ante ſent. l.34. ff. de teſtam. milit. Briſſ.

DOLVS alius bonus eſt, veluti quo à medentibus falli ægros, non tamen decipi, Lucretius Poeta teſtatur: alius malus, qui decipiendi tantum cauſa paratus eſt. Itaque Feſtus: Doli, inquit, vocabulo, nunc tantum in malis vtimur: apud antiquos autem in bonis vtebantur: hinc etiam dicimus, Sine dolo malo: nimirum quia ſolebat dici & bonus: Hinc & illud Sophoclis: τὸ γὰρ δόλῳ τοι μὴ δικαίῳ κτήματ᾽ οὐχὶ σώζεται. Prat.

DOLVM bonum veteres etiam dicebant, & pro ſolertio accipiebant, maxime ſi aduerſus hoſtem latronémve quis machinetur. Ita inquit Vlp. in l.1. §. non fuit, ff. de dolo, & conſuluit Corneus conſil.53. in hac conſultatione, in 2. col. in 2. lib. & conſil.6. in pręſenti, col.5. circa fin. lib.3. Propterea Andr. de Iſern. ſummus Feudiſta, in c.1. §. publici latrones, in fi. de pace tenenda, & eius violatoribus, commendat egregium factum Caroli magni. Is cum intellexiſſet patrem & filium accuſatos de maleficio, nolle aliquid etiam adhibitis quæſtionibus cõfiteri: probato quod alter eorum vere homicidium perpetrauerat, iuſſit ambos ſuſpendi. Ideo pater, cum iam ad ſupplicium ductus, videret nullam redemptionis ſpem, delictum faſſus eſt: & ita filium liberauit, & ſubdit Iſernia, Carolum feciſſe, prout legitur de Salomone 3. Regum c.3. & in c. afferte mihi gladium, de præſumpt. de mulieribus inuicem certantibus de filio: & hunc Caroli dolum pro pulchro refert Andreas Siculus in commento l. cum acutiſſimi, col.24. verſ. nec obſtat dum dicebatur, C. de fideicom. commendat etiam Iaſon in repet. l. ſi is qui pro emptore, in 50. col. ad fin. & ſeq. de vſucap. dicens eſſe valde notandum ad gloſſ. in l. vlt. vbi Bart. ff. de ſicariis, quæ vult, quod ſi non apparet, cuius ictu quis perierit, quod omnes teneantur. Tamen hæc gl. declaratur procedere, vt ſolum teneatur pœna arbitraria, non mortis, ſecundum D. Alexan. conſ.15. viſo proceſſu in 3. col. verſ. & reſpondet lib. 1. cum his quæ ſcripſi infra in verbo, Mortuus qui. & hæc Caroli cautela non procedit inter extraneos, ſi verum eſt illud vulgatum, Solatium eſt miſeris ſocios habere pœnarum. Cott.

DOLVS malus eſt ratio vafra, decipiens alium, alio nomine vacans. Dolum autem malum ex 12. tab. deſcendiſſe Ælius in Eunuchum admonuit: Gallus Aquilius apud Marcum Ciceronem 3. officior. qui primus de dolo malo formulas protulit, dolũ malum definiuit, cum eſſet aliud actum, aliud ſimulatum: Eaq; definitio Marco Ciceroni in tantum placuit, vt ſcriberet offic. lib.3. hoc quidem ab Aquilio collega ſuo ſane luculenter dictum eſſe, & ab homine perito definiendi: adeo quidem vt adiicere nõ ſit veritus idem Cicero, omnes aliud agentes, aliud ſimulãtes, improbos & malitioſos eſſe. Eodem tempore habuit & alium collegam Gallus Aquilius in hac ſua doli mali definitione, nẽpe Seruium Sulpitium: Hic cum animaduerteret definitioni, quam primus excogitauerat de dolo malo Gallus Aquilius, latens quoddam ſubeſſe vitium, quod nec ab Aquilio ipſo, nec etiam à Cicerone deprehenſum, facile rem definitam ſubuertere poterat: vir prudens & amici & collegæ honori cõſulens: non in eam acerbius quid meditatus eſt, ſed eam adiecta quadam neceſſaria clauſula aduerſus quorundam deriſorum peruicaciam muniuit. Conſiderãs enim Seruius, poſſe & ſine ſimulatione id agi, vt quis circumueniatur, poſſe & ſine dolo malo aliud agi, aliud ſimulari, ac per hoc definitionem Galli omnino ſubuerti poſſe: dolum malum machinationem eſſe quandam ſcripſit, alterius decipiendi cauſa. Ea enim vera eſt & abſoluta doli mali definitio, quam tamen honore & ſingulari quadam erga amicum beneuolentia, iis verbis temperauit, quibus in dolo definiendo Gallus Aquilius vſus erat: interim non ignorans, ea verba eſſe ſuperuacanea, nec aliqua ratione ad ipſam definitionis ſubſtantiam pertinere. Quod cum tandem deprehendiſſet Antiſtius Labeo, pro ea qua præditus erat plurimarum rerum innouandarum auiditate (teſte Pomponio) id facere non dubitauit, quod amico parcens Seruius attentare non fuerat auſus: nimirum definitioni doli mali à Seruio traditæ detrahens ea verba, quibus integra Galli definitio antea concepta fuerat, & ſic in effectu non Seruii, ſed ſolam Galli definitionem reprehendens, & abolendam cenſens: eaque vera ſententia eſt l.1. §.1. de dolo malo. Hæc cum non animaduertiſſent recentiores quidam interpretes, perſuadere conati ſunt hæc verba: Machinationem alterius decipiendi cauſa, quæ Seruio tribuit Vlp. d. §.1. ſuppoſititia eſſe, & ex margine ſumpta videri, interim non conſiderantes, iis, quæ auferenda eſſe cenſent deletis, verba reliqua non ipſi Seruio, ſed Gallo Aquilio potius tribui debuiſſe. Siquidem eorum verborum tã manifeſtus eſt author Gallus Aquilius, vt putidæ & intolerabilis negligentiæ inſimulandus veniat Vlp. ſi id adſcribere Seruio non dubitauerit, quod omnes norunt ſoli Gallo acceptum ferendum eſſe. Hæc Ræuar. l. contractus quidã, ff. de reg. iur. Et hinc apparet, quam inutilis ſit interpretum diſtinctio inter dolum verũ, & dolum præſumptum. Nam omnis calliditas, ad lædendum alterum contra ius adhibita, eſt vere dolus malus. Et omnis dolus malus eſt pręſumptus, quia non niſi præſumptione, & indiciis, probari poteſt, d. l.1. §. dolum malum, l. dolũ, C. de dolo mal. Quamobrem IC. promiſcue vti ſolent his verbis, dolo facere videtur, &, dolus eſt l. ſi procuratorem, ff. mandati. Dolo autem, inquit, Vlp. facere videtur. Et, l. dolus eſt, ibid. Dolus eſt, ait, ſi quis nolit perſequi quod perſequi poteſt. De qua doli veri & præſumpti differentia nonnulla etiam annotauit Corraſ. lib.4. Miſcel. cap.1. Simili leuitate diſputant: vtrum dolus ſit crimen? cum vtiq; non poſſint inficiari, dolum eſſe fontem omnium plane criminum: imo ſine quo crimen cenſeri non ſoleat, l.1. C. ad leg. Cornel. de ſicar. Ideoque Iuriſconſult. dolum malum appellant crimen, l.1. ff. de fideiuſſoribus tuto. l. item exigit, ff. de dolo mal. l.1. §. plane, ſi ex dolo, ff. de tutel. & rationibus diſtrah. l. omne crimen, in princip. ff. de re milit. Oldend. Prat.

DOLVS malus eſt omnis calliditas, fallacia, machinatio, ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibita, l.1. §. dolum malum, ff. de dolo mal. Quam definitionem excutiamus. Pro genere ponitur calliditas, ſicut & fallacia & machinatio. Et aliquando ipſa res in ſe dolum habet, l. ſi quis cum aliter, ff. de verb. obligat. [Ad decipiendum alterum.] Atque hęc eſt differentia doli mali propriiſſima, per quam diſtat à culpa. Quoties enim ad hoc deſtinatur calliditas, vt alter deceptus lædatur contra ius, toties eſt ius malus vere admiſſus. Ideoq; ſcribit Vlp. in l.1. in prin. ff. de dol. mal. Qui aliis obfuerint calliditate quadam. Imponitur autem alteri occulte, hoc eſt, ita vt non intelligat malitiam lędentis, & ne quidem aliquando poſt acceptum damnum, duobus modis. Alias enim verborum adulationibus expeditur dolus, & tũc adpellatur fallacia, Varroni à fando alias vero factorum technis, quam machinationem vocant. Vtrunque procedit ex recondita animi corrupti malitia, aduerſus ſimpliciores, nihilq; mali ſuſpicantes, lucri turpis gratia. Quocirca Vlpian. Ne vel illis, ait, malitia ſua ſit lucroſa, vel iſtis ſimplicitas damnoſa. Experimur enim quotidie hominẽ homini lupum eſſe. Quo igitur occultior eſt calliditas lædendi, eo pernicioſior eſt dolus, nempe quod nullum eſt execrabilius malum, quam quod ſub aſpectu latet. Id enim cum prouideri non poſſit, facilem habet nocendi ſucceſſum. Prat.

DOLVS MALVS ABERIT, ABFVERIT, verba generaliter comprehendunt omnem dolum, quicunque in rem aliquam admiſſus eſt, ita Vlp. l. hæc verba, 69. ff. de verb. ſign. Prat.

Dolvs præteritus, dolus ante litem conteſtatam admiſſus, l. nec vllam,§.is autem qui,l.ſed etſi lege,§.etiamſi ante,ff.de pet.hæred.Dolus compenſatur dolo,l.ex hoc edicto,ff.de eo per quem fact.Hoc verum eſſe intellige,cum in delicto neutra pars excedit.Sed tum verior eſt illa:Qui delinquit prior, maius delictum admittit.Prat.

Dolvs malus, fallacia, & fraus coniungi ſolent, l.45.& 51.ff. pro ſoc.l.48.ff.de diuer.reg.iu. Et dolus callidum conſilium dicitur, l.7. §.prætor ait, ff.de publ.& machinat. l.36.ff.de verb.obligat.Prat.ex Briſſ.

Dolvs & fraus an differant,fruſtra quæritur,cum extent apertæ ſanctiones,l.hæc verba,de verb.ſign.l.fraudis,de reg.iur. Quicquid enim non eſt ex bona fide, id neceſſario venit ex mala fide.Mala autem fides eſt dolus & fraus,l.ſi dolo, C.de reſcin.vendit.Sunt tamen,qui hoc modo diſtinguant,dolum fieri,alterum circumueniendi cauſa. Fraudem proprie dici, etiamſi decipiendi conſilium non adfuerit, ſed is, qui deceptus eſt,á ſeipſo,vel ex euentu fraudatus ſit. Dolum item in faciendo,fraudem in verbis dicunt, á φράζειν, quod eſt loqui Alcia.de verb.ſig. Dolum etiam clam, fraudem palam committi volunt,§.dolo,l.iuriſgentium, ff.de pactis.Old.Prat. Adde Brechæum l.aliud, in tit.de verb.& ter.ſigni.Plura de differentia doli & fraudis, vide eleganter apud D.Gœdd. ad l.139.n.5.6.ff.de verb.ſig.

Dolvs & culpa ſæpiſſime ponuntur pro eodem. Nam culpa nomen generis eſt,quod continet quicquid doloſe peccatum eſt & malitioſe,vt cū dicimus, nihil in vita nobis prҿſtādum eſſe præter culpam.At qui partite & diſtincte loqui volunt, dolum ſceleri tribuunt: Culpam vero imprudentiæ. Ille,vt verbis Bart.vtamur,in faciendo eſt,hæc nō in faciendo. Donatus ad illud Terentii in Hecyra: Non mea opera,neq; pol culpa euenit.Opera eſt,inquit,ſi ſcientes læſerimus,culpa,ſi neſcientes, quorum alterum ſceleris, alterum ſtultitiæ eſt, Connan.lib.7.c.4.n.7.& vide ſupra in dictione, Culpæ.

Doli mali ſpecies ſunt, Calumnia, Præuaricatio, Tergiuerſatio,Cauillatio.Calumniari,eſt falſa crimina intendere.Præuaricari,vera abſcondere. Tergiuerſari, in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere,l.1.in princ. Et §.1. ad Senatuſconſ.Turpill.l.1.ff.de præuaricato.l.Si caluitur in prin. ff.de verb.ſig. Cauillari, eſt falſis diſputationibus imponere.Iulianus, Ea, inquit,eſt natura cauillationis, quam Græci σώριτμα ſeu σωρίτην,adpellant,vt ab euidenter veris,per breuiſſimas mutationes, diſputatio ad ea,quæ euidenter falſa ſunt, perducatur,l.Ea eſt natura,ff.de reg.iur.Exemplum eſt in l.Qui quadringenta,in princ.ff.ad leg.Falc.Old.Prat.

Dolvs malus ſæpe procedit ad aliquod maleficium nominatū, veluti,furtum,homicidiū,periurium,falſum. Aliquādo producit factum criminoſum, quod tamen ſpeciali nomine non eſt ſignificatū.Et ideo dicitur Stellionatus, vt extant Tit.de criminib.nominatis,& probatur l.1.ff. Stellíona. Plerunque vero dolus affert lҿſionem,nullo tamen facto,quod criminaliter accuſari poſſit, ſicut in commerciis hominum, aliiſque modis fieri ſolet. Et tunc retinet doli appellationem, vt in tit.ff.de dolo mal.& de dolo mal.& met.except.Old.Prat.

Doli mali,effectus ſunt: I.Omnis dolus malus legitimis probatus iudiciis, eſt famoſus, vel ſaltem quaſi infamiam apud bonos viros irrogat,l.1.ff.de his,qui not.infam.De dolo,ait Iulianus, & fraude ſuo nomine damnatus, pactúve erit, l. pen.C.de interdict.matr.inter pupil.& tuto.& ſic accipiēda eſt lex 2.ff.ſtelliona.II.Cōtractus bonæ fidei per dolum prҿcedentem,ipſo iure vitiatur,l.& elegāter, in prin.ff.de dolo mal.l.bona fides,ff.depoſit. Stricti vero iuris per exceptionē reſcinditur,l.pen.C.de inutilib.ſtipul.III.Dolus malusfacit ceſſare quodcunq; priuilegium,l.2.§.verba itaque, ff.ad Senatuſc.Vellei.Fraus enim nemini debet patrocinari,imo puniendа eſt,l.verum eſt,§.tempus autem,ff.pro ſoc. l.tranſactione,C.de tranſact. IV. Nullum mali genus eſt,quod maiorem humanæ ſocietati peſtem inferat, quam dolus malus. Cice.lib.offic.1.Semper autem,inquit,in fide,quid ſenſeris, non quid dixeris, cogitandum. Et paulo poſt: Cum autem duob. modis,id eſt,aut vi,aut fraude fiat iniuria: fraus quaſi vulpeculæ, vis leonis videtur. Vtrunq; alieniſſimum ab homine, ſed fraus odio digna maiore. Totius iniuſtitiæ nulla capitalior eſt,quam eorum,qui tum,cum maxime fallunt,id agunt,vt viri boni eſſe videantur.Old.Prat.

Doli capaces, Pontificio iure cenſentur ſeptennio maiores, noſtro iure,maſculi,decem annos,ac ſex menſes nati: fœminæ,quibus ad nouem ætatis annos ſemeſtre acceſſit: tunc enim cenſentur pubertati eſſe proximi, l. impuberem, ff.de furtis,l.1.& ibi per gloſ.in fin.C.de donat. l.pupillum, ff.de nouat.cum ſimil.Spieg.Prat.

Doli clauſula,pars illa ſtipulationis, qua dolum abeſſe abfuturumque comprehendimus,l.22. l.53.l.119.l.121.l.135.§.vlt. ff.de verb. obligat. Complectitur autem quicquid contra bonam fidem & æquitatem fit. Dolo enim facit, qui contra bonum & æquum aliquid facit, l.qui æquitate,de exce.dol. Quæ tamen ſpecialiter excepta ſunt hac clauſula non continentur,l.22.§.ſi in ſtipulationem,ff.rem rat.haberi.Huius mentio fit l.4.§.in ſtipulatione,ff.de doli except. l.22.in fin. ff.de re iud.l.1.in pr.& l.3.ff.ſi cui plus quam per l. Falcid.l. 19.ff.de iud.ſolui,& l.45.ff.de hær.perit.l.31.ff.de recept.qui arbitr. Quæ & clauſula de dolo malo appellatur in l.13.§. illud,de acceptilat.l.21.§.habet,ff.de nou.oper.nunt.l.19.ff. rat.rem haber.l.6.ff.iud.ſolui. Et doli ſtipulatio in l.121. in fi.ff.de verb.obl. Cæterum in l.30. ff.de pecul. doli clauſula appellatur adiectio illa quæ actioni de peculio additur, Et si qvid dolo malo domini actor captvs fravdatvsve est.l.36.in fi.ff.eo.tit. Briſſ. etſi autem doli clauſula generalis eſt, & ea complectitur, quҿ contra bonam fidem fiunt:tamen Iulianus in l.ſtipulationes commodiſſimum, ff. de verb.oblig.conſulit,vt ea non ſimus contenti, quod magnam incertitudinem continet. Itaque conſultius eſt ea nominatim exprimere, quæcunque ſpecialiter comprehendi poſſunt,deinde ſubiicere doli clauſulam, quæ incertos caſus generaliter complectatur,l.doli.119.ff.de verb.oblig.

Dolose facere,l.3.ff.ſi mēſor falſum modum,l.9.§.ſi quis rem, ff.ad exhibēdum,l.2.§.generaliter,ff.de doli except.verſatus l.3.§.vnde Celſus,ff.de mino.l.25.§.de eo,ff.de hær.pet.Bri.

Domare equitium,l.12.§.equitii,ff.de vſu & habitat.Briſſ.

Domestica furta vocant,quҿ ſerui dominis,vel liberti patronis,vel filii parentibus,vel mercenarii his apud quos degūt, ſubripiunt,l.reſpiciendum,§.furta,ff.de pœnis, Spieg.Prat. Briſſ.Sed ex tali furto,furti actio non naſcitur,§.hi qui. Inſtit.de priuat.delict. Quod tales perſonæ,ob rerum communionem furtum facere non intelligantur: Quamuis extraordinaria pœna puniri poſſint.

Domestica teſtimonia in teſtamentis,non ex cognatione, ſed ex vnione coniunctioneque, quæ per patriam poteſtatem contingit,æſtimanda ſunt, §.pater, vbi Theoph. Inſt.de teſtament.Briſſ.

Domestica cautio,pro priuata ſeu chirographo,l.3.ff.de iure fiſci,l.113.ff.de leg.1.Briſſ.

Domesticæ perſonæ, recenſentur coniuges, ſiue pro marito vxor,ſiue pro vxore maritus teſtis eſſe velit:item concubinҿ, item homines liberi, qui operas ſuas nobis mercede locant, quiq; alia ex cauſa ob imperium noſtrum, poſſunt á fide diuerti,maximéq; ii,qui á manibus ac pedib nobis ſunt,aliaq; viliora officia ſuſtinent,l.idonei,ff.de teſtibus.Spieg.

Domestici, qui ex eadem domo ſunt,& nobiſcum habitant. Vide C.de his,qui ad eccl.confug.l.prҿſenti,§.ſané, & ibi in gl.Bart.& Bal.in d.§.furta.Spieg.

Domestici iudices. Vide, Aſſeſſores dicuntur. Spieg. Dicuntur etiam domeſtici,qui cum ipſis iudicibus habitant, vulgo Cācellarios,grapharios vocamus.Droſҿus in methodo iuris.

Domesticos in l.1.§.3.C.de contract.iud.interpretatur ibid. Goth.iudicum ſuppoſitas perſonas,per l.3.C.ſi cert.pet.l.vnic.C.ſi rector prouinc.

Domesticvs princeps.Vide,Silentiarius.

Domesticvs teſtis, vbi quis ipſe ſeſe laudat, quaſi domi teſtem habeat,non aliunde adductum.Huic autem teſtium generi quam minima fides haberi ſolet, ac legibus ceu ſuſpecti reiiciuntur.De teſt.Paulus ait,Teſtes quos accuſator de domo produxerit,interrogari non placuit. Imper. l.2. eod.tit. Etiam, inquiunt, iure ciuili domeſtici teſtimonii fides improbatur.Eraſ.inChiliad.indicat,Ciceronem alicubi domeſticos teſtes appellaſſe, propinqua coghatione iunctos, puta parentes,liberos,fratres,patruos, ſoceros, generos, &c. l.2. C.de teſtib.l.4.ff.eod.Prat.

Domesticvm autem teſtem non tantum eum dici, qui in eadem domo habitet,ſed & qui eiuſdem familiæ, gentis, & agnationis ſit,tradit Duaren.lic.1.anniuerſ. diſp.c.28. vtputa pater & filius,l.5.& 6.ff.quod cuiuſq;,l.1.C.de emend. propinq.libertus,patronus,ſeruus,dominus, mercenarius, & is apud quem quis degit,l.11.§.1.de pœn.Duar.ibidem fratrem ea voce contineri putat,etiamſi alibi moretur. Ræuar.2. variar.8.domeſtici vocabulo intelligit eum, qui in accuſatoris poteſtate eſt,l.6.& 9.ff.de teſtib.l.20. qui teſtam. Cuiac. ad l.22.eod.domeſticum intelligit,qui in eadem domo habitat: quod Græci dicunt οἰκόθεν ὁ μάρτυρ,ex Luciano conſtare,non eſſe domeſticum,ſed eum qui aduerſus ſemetipſum teſtimonium dixerit:vide Goth.ad l.24.ff.de teſtib.Connan.lib.9.c. 3.num.4. Domeſticum teſtimonium dictum ſcribit ab iis qui ſunt ex familiaTheoph. τὴν δὲ οἰκειακὴν μαρτυρίαν ἐκ τῆς συγγενείας δηλ' ἐκ τῆς ἑνώσεως, τῆς ὑπεξουσιότητος λαμβάνομεν, id eſt, domeſticum teſtimonium non ex conſanguinitate, ſed ex vnitate ſubiectionis accipimus,id eſt,ratione ſubiectionis,qua vnum efficiuntur. Huiuſmodi teſtem qui de domo accuſatoris producitur, Cicero mutum accuſatorem vocat in oratione pro Roſc.Amer. Græcis οἰκόθεν ὁ μάρτυρ dici ſolet: Adde Brech.l. ſerui.in tit.de verb.& rer.ſig.n.4.

Domestici in rub.& l.1.& 2. C.de domeſt. & protect.lib.10. dicebantur,vt vult Suidas, οἱ κατὰ Ῥωμαίους οἰκειακοὶ στρατιῶται,qui domi,non in acie protegendi lateris,ſacri ſolicitudinem patiuntur:& quod ait l.8.C.Th.de domeſt.familiarius militāt, & ſunt

&ſunt domeſtici procuratores. Sed fuere tamen ex iis alii pedites, alii equites, l. vlt. Cod. de domeſt. & procur. De iis ſic Caſſiodorus in formul. Inter protectores & domeſticos ſacram purpuram adoraturus accedat: quod & conſtituitur, l. 1. C. eod. tum vt ſalutandis etiam & oſculandis vicariis præf. prætorio, ac multo magis præſidibus admittantur. Atqui in acie protegere latus Principis ſolebant, Protectores dicebantur, de quibus ſuo loco. Prat.

Domesticorvm tum equitum, tum peditum ſchola erat cui Comites præerant, viri illuſtres, a quibus Domeſtici regebantur, Marcellino lib 21 & 26. Treb Pollio in Numeriano. Prat.

Domesticvs ſcholarum Niceph. lib. 7. hiſt. eccl. c. 18. Zonar. tom. 3. Annal. Briſſ.

Domestici præſentales, l. 6. Cod. de aduoc. diuerſ iud. l. vlt. C. de domeſt. & protector. id eſt, obſequio Principis diurno deputati, l. 13. Cod. de re milit. Gothofr. ad leg. cum propitia ſ. ibi: ſed etiam de præſentalibus, Cod. de oſt. magiſtr. milit.

Δομεστικὸς μέγας, in aula Conſtantinopolitana, Vt docet Gulie. Tyrienſis pontifex lib. 2. belli ſacri c. 5. de Alexio loquens. Hic à Domino Nicephoro qui tunc in ſceptris agens principabatur, plurimum honoratus, & Megadomeſtici dignitate (quem nos maiorem Seneſchallum appellare conſueuimus) fungitur officio. Briſſ. Prat.

Domesticvm ſuum, familiare, pro eodem, l. 2. ff. de in ius voc. l. 4. ff. ſi quis caut. Prat. Briſſ.

Domicilivm, eſt domus poſſeſſio in ea ciuitate, in qua ciuis cenſetur, & ſæpius commoratur, ff. ad muni. per totum. Prat.

Domicilivm ibi quis habere intelligitur, vbi larem rerumque ac fortunarum ſummam quis conſtituit, vnde rurſus non ſit diſceſſurus, ſi nihil auocet, & vnde, dum profectus eſt, peregrinari videtur, l. 7. C. de incol. lib. 7. Sic interpretabimur in l. 19. §. 1. & l. 50. ad fi. ff. de iudic. Plane ſola domus poſſeſſio, quæ in aliena ciuitate comparatur, domicilium non facit, l. 17. §. ſola. ff. ad municipalem. Sed nec domicilium quis ibi habere intelligitur, vbi ſtudiorum cauſa habitat, niſi decem annis tranſactis, eo loco ſibi ſedem conſtituerit, l. 5. §. domum, ff. de iniuriis, l. 2. C. de incol. lib. 10. Horat. Lucius de priuil. ſchol. priu. 9. Iacob. Menoch. 2. arb. iud. quæ. caſ. 86. nu. 4. & per tot. Gœd. ad l. 190. nu. 5. de verb. ſign. Briſſ. Ergo Alfenus l. 203. de verb. ſign. ſcribit: Domum eam vnicuique noſtrum debere exiſtimari, vbi quiſque ſedes & tabulas haberet, ſuarumq; rerum conſtitutionem feciſſet. Item Cicero pro Archia: At domicilium Romæ non habuit is, qui tot annis ante ciuitatem datam ſedem omnium rerum ac fortunarum ſuarum Romæ collocauit. Prat.

Domicilivm ibi videtur miles habere, vbi meret, ſi nihil in patria poſſideat, l. 23. in fin. ff. ad municip. Briſſ.

Domicilivm non habere intelligitur ſtudioſus, in eo loco, vbi ſtudiorum cauſa habitat, niſi decem annis tranſactis eo loco, ſibi ſedes conſtituerit, l. 5. §. domum, ff. de iniur. l. 2. C. de incolis, lib. 10. Briſſ.

Domicilivm in vrbe retinent Senatores, etiam vbicunq; morandi poteſtatem impetrauerint, l. 22. §. ſenatores, ff. ad munic. Prat. ex Briſſ.

Domicilivm amiſſi mariti ſequitur vidua, quæ ſe aliis nuptiis non iunxit, d. l. 22. Briſſ.

Domicilivm & in domo propria, & in aliena, vtputa conducta habere poſſumus, l. 1. § domum, ff. de iniur. Prat. ex Briſſ.

Domicilivm ferre, d. l. 22. §. municipes, eſt conſtituere, & transferre. Prat. Briſſ.

Domicilivm non nuda conteſtatione, ſed re, & facto transfertur, l. 20. ff. ad municip. Prat. Briſſ.

Domicilivm patroni manumiſſoris ſequuntur liberti, eorumque filii, l. 6. in fin. l. 22 ff. ad municip. Relegatus in eo loco in quem relegatus eſt interim neceſſarium domicilium habet, d. l. 22. §. relegatus. Habere tamen & eo loci, vnde arcetur, poteſt, l. 27. in fin. eod. tit. Si quis inſtructus ſit duobus locis, æqualiter & vtrobiq; ſit deſtinato animo, l. 6. §. pen l. 27. §. Celſ. eod. tit. Filiusfam. non vtriq; domicilium ibi habet, vbi pater: Originem enim eius, non item domicilium ſequitur: ſed vbicunque domicilium collocarit, l. 3. l. 4 & 6. §. 1 ff. eod. Briſſ.

Domicilivm ſuum in aliquam regionem conferre, l. 138. § in col. de verb. ſign. transferre, l. 5. §. cauſæ, ff. de tranſact. l. 1. C. de incolis, lib. 10 Briſſ.

Domina ſanctiſſima, ſcio te de amicis meis curaturam, ne quid his deſit, veruntamen & Marco dari octingenta, Scæuola reſpondet in l. Titia hærede, ff. de ann. legat. Spieg.

Domina vxor. Quære, Vxorem appellat.

Dominationem interponere dicitur, non qui pro fructuario, aut poſſeſſore, aut patrefamilias, ſed qui ſe pro proprietario gerit, Cuiac. 10 obſ. 16. Gothof ad l. duo fratres, 78. in fin. ff. de acquir. vel omit. hered.

Dominatio, pro dominica poteſtate vſurpatur à Triphon. de cond ind. ſ. l. ſi quod, vt enim libertas, ait, naturali iure continetur, & dominatio ex gentiũ iure introducta eſt, &c. Notum dominatum & dominationem in eadem re dici. Aſperæ dominationis quis ſit exitus, memorabile habetur exemplum in l. 2. ff. de orig. iur. §. & cum placuiſſet. Dominationis quoque ſit mentio in l. 78. in fi. ff. de acq. her. & apud Feſt. Regalia exta, inquit, appellantur, quæ potentib. inſperatum honorẽ pollicentur: priuatis & humilib. hereditates: filiofamilias dominationem. Pra. Dominatio etiam pro dominica poteſtate, Bri.

Dominationes ſcribere oportet in l. vl. C. de cenſitorib. & peræquatorib. vbi nunc donationes vulgo legitur. Quod vitium ſcripti codices cum impreſſo Theodoſiano conſentientes, arguunt. Porro in ea l Tribonianus quatuor menſes ad duos ab Honorio & Theodoſio tributos, addidit. Briſſ.

Dominivm eſt ius ac poteſtas re quapiam tum vtendi, tum abutendi, quatenus iure ciuili permittitur, nam, vt ait Imperator, rei ſuæ quiſque arbiter ac moderator. Atque hoc vnum eſt, quo differt vſusfructus à ſolido dominio, tametſi Cicero ludens ad Curium ſcribat, id cuiuſq; eſſe proprium, quo quiſq; vtitur ac fruitur. Vſus enim in vſufructu eſt, non abuſus: vt ipſe idem in Topic. declarat: at vero vſusfructus pars dominii eſt: vt ait Paul. l. 13. de vſufr. Diximus autem: Quatenus iure ciuili permittitur, vt tum eos, qui vſumfructum non habent, tum eos, quibus alienare non licet, exciperemus: de quibus tit. eſt li Inſt. 2. tum etiam ſuperficiarios, & emphyteutas: quibus non directa ſed vtilis actio iure ciuili datur, l. 1. ff. ſi ager vectig. l. 1. ff. de ſuperfic. Hotom.

Dominia antiqui appellarunt conuiuia, non omnia, vt putat Marcellus, ſed quæ domi celebrabantur, & dominus is erat, qui conuiuium exhibebat, aut fortaſſe is apud quem conuiuium celebrabatur. Nam Lucilius Satyt 3. Primum dominia atque ſodalitia omnia tolluntur, dominia videtur diſtinguere à ſodalitiis, quod illa domi à priuatis, hæc publicis & ſolennibus in locis à ſodalitatibus, aut magiſtratibus præbeantur. Connan. lib. 10. cap. 5. num. 7. Sic & eodem loco idem, dominium, de quo inferius, dictum putat à domo, quia non fuerit olim amplius latiusque dominium, quam quod domus habitationisque noſtræ finibus contineretur: & quaſi qui domui præſit, eiusque imperium obtineat, cum ei familiam omnem parere oporteat, is vere dominus ſit, tãquã domus moderator, atq; imperator. Sic enim idem penes has dictiones referre indicat Cicero, cum dominos rerũ omnium, & moderatores ait eſſe Deos, li. 2. de ll. Et animũ, vt dominum atq; imperatorem obedienti corpori à Deo præfectũ, in li. de vniuer. Comprobatur ea Vlpiani definitione, in l. pronunc. ff. de verb. ſig. qua hũc patremfa. eſſe finit, qui in domo dominium habet, h. e. præeminentiam, inquit illic Alc. aut ſi Latinius mauis, moderandi arbitriũ & poteſtatem. Quo fit, vt cum abſolute dominii mentio fit, ad domus dominũ apud antiquiores illos authores referri comperias, vt in eo, quod a Cic. lib. offic. dicitur, non domo dominum ornãdum, ſed magis domino domũ ornandam eſſe. Inde quoq; dominandi imperandiq; actus, dominatio dictus eſt. Tametſi in eam partem ſæpius trahatur, vt nimiã potentiã, duriusq; & grauius imperiũ, ac ſæpius tyrannidẽ deſignet. Dominatus autem dictio vtrunq; ſignificat, tã dominationis actum illũ, quam imperãdi, dominandiq; poteſtatem: quæ eo ſenſu à Cicerone ſumitur, vt id ſignificet, quod ex Vlpiano dominii vocem proprie ſignificare diximus. Cũ autem inter regni & ciuitatis adminiſtrationem, & familiæ moderãdæ rationẽ ſimilitudo tanta ſit, vt Plato hæc multitudine tantũ, & paucitate differre exiſtimauerit, non ſpecie, quod tamen Ariſtoteles refellere conatur lib. 1. Pol. effectum, vt qui imperandi ius in ciuitate haberent, & quib. populi ſubeſſent, domini dicerentur. Sic Romanos rerum dominos vocat Virgil. ſic dominum Æneam: ac tandem frequens adeo ea dominii vox in principibus compellandis eſſe cœpit, vt nõ alia appellatione eos affari poſterioribus temporibus liceret, vt vbiq; Plin. nepos, Traianum dominum vocat, nec tamen ea præfatione addita Plinius auunculus Veſpaſianum alloquitur. Sic Antonium dominum vocatum refert Marcell. in l vlt. ff. de his quæ in teſta. del. & Voluſ. Metian. κύριον Καίσαρα. Vnde dominium ſignificat illud ius, quo rem facimus noſtram, nobiſque propriam. Poſſeſſio in detentione & occupatione rei ſpectatur, illud in iure, quod habemus de ipſa, vt volumus libere diſponẽndi, poſitũ eſt: hæc in iure rei, & detentione magis verſatur: ipſa quidem dominio prior & antiquior, ſi rerum originem aſpicias, ſed iuris ordine authoritateque poſterior. Initio enim generis humani à poſſeſſione ortum eſt ius dominii, vt quicunque in vacua veniſſent, ſola occupatione conſtituebantur domini rerum locorumque, quos primi cepiſſent. Iureconſulti ergo Dominium ſic definiunt. Ius de re aliqua corporali, plene ac libere diſponendi, extra quam ſi quid lege prohibeatur: (vel eſt ius de re corporali perfecte diſponendi aut vindicandi, niſi lex vel conuentio obſiſtat, Myn ſ. ad rubr. Inſtitut. de rer. diuiſ. num 4. Bart. ad l ſi quis vi. §. differentia, num. 4. & 5. de acquir. poſſ & ibid. Iaſon, Alexand. & alij, vide D. Gœdd. in comment. ad leg. 49. num. 7. de verbor. ſignificat. eleganter de dominio diſſerentem) In priore definitione ius diſponendi, idcirco dicitur, quia li-

cet pignus vel hypotheca, Ius in rem ſit, l. pignoris, de pigno. quia tamen creditor diſponere non poteſt de re pignorata, non recte Dominus appellatur, l. pignus. C. de pignor. act. Dicitur, plene, ac libere, quoniam tametſi Tutor & Curator aliæque ſimiles perſonæ, procurationem habeant & diſpoſitionem alienarum rerum, l. interdum, §. qui tutelam, ff. de fur. plenam tamen & liberam non habent. (l. qui fundum, §. ſi tutor. ff. pro empt.) quod dominorum proprium eſt, l. in re mandata. C. mandati. Dicitur de re corporali, quia quamuis is, qui ſeruitutem habet, de ea pro arbitrio diſponere non prohibeatur, dominus tamen non eſt, cum traditio, qua dominium acquiritur, in res incorporales non cadat. l. ſeruus, §. Incorporales, ff. de acquir. rerum domi. Extrema definitionis verba, propter eos dominos adiecta ſunt, quibus bonorum adminiſtratione Lex interdicit, & alios huiuſmodi, l. is cui bonis, ff de verbor. oblig. & Inſtit. quibus alien. non licet, lib. 2. Porro dominium vnicum eſt numero & ſubſtantia, l. 14. §. 2. ff. de except. rei qualitates tamen habet diuerſas, Gothofr. ad l. 20. C. de pact. Dominium vulgo partiuntur Accurſiani in directum & vtile: quæ verba ab ipſis conficta ſunt, nec apud veteres vſquam leguntur. Sed vt rem ipſam percipiamus, quam hac nouitate verborum exprimere & docere voluerunt, ſciendum eſt, Ius quoddam aliquando reperiri dominio proximum, quale eſt exempli cauſa, Ius Emphyteuticum, propter quod datur actio in rem vtilis, ſicut directa ob verum dominium competit. §. nanque. Inſtit. de act. l. prima, ff. ſi ager vectig. vel emphyteut. l. 1. ff. de ſuperficiebus. Et quia per abuſionem hoc ius nonnunquam ſimpliciter dominium appellatur, l. poſſeſſores. C. de fund. pat. ne vnius atque eiuſdem rei duo in ſolidum domini eſſe dicantur, contra rationem iuris, l. ſi vt certo, §. ſi duobus, ff. commod. duplex conſtituerunt dominium; quorum vnum directum, ab actione directa, quæ pro eo datur: alterum vtile, pro quo videlicet vtilis actio competit, appellarunt, nota in leg. ſi quis vi. §. differentia, de acquirenda poſſeſſione. Sed & alias in iure inueniri dominii ſpecies, indicat Alciat. in Parerg. Quoddam enim dominium eſt κατ' ἐλπίδα, i. e. in ſpe, vt cum in leg. in ſuis, de liber. & poſthum. filiusfam. rerum paternarum dominus vocatur: vnde & ſui hæredes dicuntur, tanquam ſibi ipſis ſuccedant. erant enim viuente quoque patre quodammodo domini. Aliud eſt dominium, quod κατὰ πρόληψιν, i. e. per anticipationem dicere poſſumus: vt cum mulier rei ſuæ in dotem traditæ domina dicitur, l. in rebus. C. de iur. dot. Aliud eſt dominium, quod vidua habet, quam maritus relictis liberis, decedens in teſtamento iuſſit eſſe dominam vſufructuariam, adminiſtratricem (dominium enim illud εἰκονομικόν, & imaginarium eſt) eam ſolum in domo præeminentiam conſecuta, quam viuente marito habebat: ideoq; ad alimenta tantum contrahitur: eſt igitur & hoc dominium σχηματισμὸν Aliud eſt, quod ſummum, ſeu maius dominium vocant: quædam ſcilicet maieſtas, cuius obſeruationem fœderati ſupremo Principi, vel Reipubl. debent. leg. non dubito, de capt. & poſtlim. reuerſ. Effectus autem maioris dominii, quos non paucos referunt, ab interpretibus petendi ſunt. Spi.

Dominivm plenum eſt, cum vſufructui cohæret proprietas: Nudum, quod & directum dici poteſt, cum ſeparatum eſt ab vſufructu: Eſt & aliquod ſpe dominium penes liberos, qui bonorum paternorum ſpe domini ſunt, §. ſecundo, Inſtit. de hæred. qual. & differ. Gothofr. ad rubr. ff. de acquir. rer. domin.

Dominivm item diuiditur in id quod iure gentium acquiritur, & in id quod iure ciuili. Prius ſine poſſeſſione acquiri non poteſt, poſterius poteſt maxime leg. à Titio. in fi. de furt. leg. cum hæredes. in prin. de acquir. poſſeſſ. leg. facta, ad Senatuſconſ. Trebell. leg. 1. de bonorum poſſeſſ. §. 1. Inſtit. de acquiſ. per adrog. & tit. proxime ſeq. cum ſimilib. ex Apello. Spieg. Vide de his late differentem Connan. lib. 3. c. 3. comment. iuris ciuilis.

Dominivm aliud eſt naturale, aliud ciuile. Naturale eſt, quod gentium omnium commune eſt: hoc eſt, quod iis modis acquiritur, quibus gentes omnes in acquirendis rebus vtuntur: Ciuile eſt, quod ciuium Romanorum proprium eſt, qua de cauſa iuris Quiritium appellatur. Conſtat autem tribus modis: mancipatione, vſucapione, in iure ceſſione: vti docet Vlp. cap. Inſt. 1. quanquam à Iuſtiniano ſublata illa differentia eſt. leg. vnic. C. de nud. iur. Quirit. l. vni. C. de vſucap. transf. Vide In Bonis. Cum autem naturaliter acquiritur dominium, neceſſe eſt illud à poſſeſſione incipere, ſiue ea occupetur, ſiue alio tradente aut volente accipiatur, leg. 1. ff. de acquiren. poſſeſſio. Ciuiliter autem acquiritur vel ipſo iure, 1. abſque traditione, aut poſſeſſionis apprehenſione, aut vllo temporis adminiculo, vt lege 12. Tabularum dominium rei legatæ, ſtatim à morte teſtatoris directo in legatarium, rei hæreditariæ, directo in hæredem ab adita hæreditate tranſit, abſque adeptione poſſeſſionis. 2. Vel non ipſo iure, ſed alio præterea adminiculo accedente, puta temporis continuatæ poſſeſſionis, & iuſti tituli, vt in vſucapione, aut longi temporis capione. Contius lib. 1. diſput. cap. 8.

Dominivm apud Romanos duplex erat, teſte Theophilo, Naturale & legitimum. Naturale illud erat, quod in bonis eſt: vnde bonitarius dominus dicitur: legitimum autem, quod iure Quiritum competit, & appellatur Dominus iure Quiritario. Itaque, inquit, ſi quis vtrunque dominium habebat, dicebatur pleno, id eſt, perfecto iure dominus; quoniam haberet & quod à lege, & quod a natura datur, dominium. Hoc idem, ſed explicatius, traditur in illa Epitome Vlp. eo ipſo tit. de libertis: Qui tantum, inquit, in bonis, non etiam ex iure Quiritum, ſeruum habet, manumittendo, Latinum facit. In bonis tantū alicuius ſeruus eſt, velut hoc modo, ſi ciuis Rom. à ciue Rom. ſeruum emerit, isque traditus ei ſit, neque tamen mancipatus eſt, neque in iure ceſſus, neque ab ipſo anno poſſeſſus ſit. Nam quamdiu horum quid fiat, is ſeruus in bonis quidem emptoris eſt: ex iure autem Quiritum venditoris eſt. Ea enim fuere ſolennia quærendi dominii iure Rom. quibus prætermiſſis aut neglectis, iure communi gentium omnium, quod naturale vocat, non iure ciuili quæſitum dicebatur dominium. Idcirco talis dominus ſeruo, quem manumittebat, ciuitatem dare non poterat, quia iure ciuitatis non erat ſerui dominus, id eſt, vt loquitur Theophilus, pleno perfectoque iure, quod neceſſe fuit. Hinc Paul. l. 3. de manumiſſ. Seruus pignori datus, etiamſi debitor locuples ſit, manumitti non poterit. Datum ſeruum intelligit, qui traditus eſt creditori: quia traditio quaſi naturale dominium transfert à debitore qui tradidit ad creditorem qui ſuſcepit, & iure aliquo ſuo ſuſcepit. Itaque reſpondetur aliud in eo ſeruo, qui generaliter eſt obligatus, l. 29 Caius qui & à quib. mai. liberi non fiunt. Generaliter pignori datus ſeruus, ſine dubio pleno iure eſt debitoris, & iuſtam libertatem ab eo conſequi poteſt, ſi lex Ælia Sentia non impedit libertatem, id eſt, ſi ſoluendo eſt, nec ob id creditores videantur fraudari. Quia tamen Caius in generaliter obligato loquitur; probabile eſt in ſpecialiter obligato ſecus eſſe, tametſi conuentione tantum id fiat ſine vlla traditione. Et cauſa diuerſitatis erit, quod ſpecialis obligatio certum ius tribuit creditori, quo videtur præſcripta lex eſſe debitori, ne ſeruum manumittat, alienet, aut quid in eo faciat, quod creditoris iuri derogat. Connan. lib. 2 cap. 6. n. 9. Aldob. ad Inſtit. §. libertinorum autem ſtatus. Inſtit. de libertinis.

Dominivm directum & vtile, ſpecies ipſius dominii. Porro dominii duo eſſe officia Bart. in l. 1. de acquir. poſſ. tradit. Vnum diſponendi, alterum vindicandi, per l. in rem actio, de rei vin. l. ſi quis vi. §. differentia, d. tit. de acquir. poſſ. vide & Alc. in l. traditionibus, C. de pact. Prat.

Dominivm & poſſeſſio differunt: nam præter ea quæ ſuperius attigimus, Vlpianus in l. ſi quid vi. ff. de acquir. vel amitt. poſſ. differentiam hanc eſſe ait inter dominium & poſſeſſionem: quod dominium quandoq; nobis inuitis remanet: quum poſſeſſio ſtatim recedat, cum id conſtituerimus: eiusq; rei ponit exemplum in eo, qui ea mente rem dat alicui, vt ſibi poſtea reſtituatur: tradit eo animo vt proprietatem eius poſſeſſionemque amittat, non perpetuo, ſed ad tempus: ideoque perdit omnino poſſeſſionem, & vere perdit, quum poſſeſſio plurimum facti habeat: dominium tamen retinet: quia id ad tempus ex pacto perdi non poteſt. Quare qui accepit, interim vere poſſeſſor eſt; non tamen eſt vere dominus: ſed quaſi dominus re vtitur, poſt tempus dominium ipſo iure fit eius qui dederat, quoniam interim retinuerat, nam ſi amiſiſſet, poſt diem reſtitutioni adiectam non eſſet dominus; niſi ex noua cauſa reſtitueretur ſibi, & ante reſtitutionem remaneret ſemper dominus is cui tradita res erat, quantumcunque longo tempore eam retineret; ſic enim conſtituendum eſt in hac ſpecie, tum cui traditio facta eſt ad tempus, perpetuo tamen poſſeſſorem fore, nec lapſu temporis adiecti deſinere eſſe; niſi noua traditione priſtinum dominum ſuæ poſſeſſioni reſtituat: & dominus perpetuo poſſeſſionem amiſit, nec eam niſi noua apprehenſione recuperat: quia poſſeſſio ad tempus perdi non poteſt: idemque in dominio: quia res noſtræ tempore certo non poſſunt deſinere eſſe noſtrę, quemadmodum in omni obligatione dixit Paul l. obligat. de actionib. Conn. lib. 3. c. 9. nu. 2.

Secundo, Dominivm à poſſeſſione in eo differt: quod ex vna tantum cauſa domini eſſe poſſumus; poſſeſſores vero etiam ex pluribus. nam quod noſtrum eſt, nullo modo magis noſtrum fieri poteſt: & ſi res mea mihi, aut legetur, aut donetur, aut vendatur, inutile erit legatum, inutilis donatio & venditio. At quod pro hærede poſſideo, nihil vetat pro emptore poſſidere, vt ſi vna cauſa non valeat, per alteram mihi conſulatur. Paul. ex illo c. 3. Ex plurib. cauſis poſſidere eandem rem poſſumus, vt quidam putant: & eum qui vſuceperit, & pro emptore, & pro ſuo poſſidere. Sic enim etſi ei qui pro emptore poſſidebat, hæres ſim; eandem rem & pro emptore & pro hærede poſſideo. Nec enim ſicut dominium non poteſt niſi ex vna cauſa contingere, l. 3. §. ex pluribus, ff. de acqu. poſſ ita & poſſidere ex vna duntaxat cauſa poſſumus. Poſſeſſio enim iſta conſideratur per ſe & à dominio ſeparatim, & tanquam detentio quædam eius rei, quæ noſtra non eſt, ſed quam aut putamus eſſe, aut debere eſſe noſtram, vt rem quam eum, poſſideo

quaſi

quaſi meam, etiamſi non ſit. nec enim ſequitur, emi eam bona fide; ergo mea eſt: ſed ex eo bene concluditur, eam me iuſte poſſidere. Et nil vetat, eandem pro herede vt detineam, & vtroq; titulo eam poſſideam, vt vtiauis cauſa Vera reperietur, per eam mihi quæratur: neque hoc mirum, cum poſſeſſio iſta ſit quodammodo ſua vi & natura, non rei noſtræ neceſſario, ſed nobis debitæ. Satis eſt enim mihi deberi ex iuſto titulo, vt iuſte poſſideam, Connan. comment. iur. ciu. lib. 3. c. 10. nu. 1.

Dominii & poſſeſſionis alias differentias doctiſſimus Connan. iam d. lib. 3. c. 3. n. 1. his verbis exponit: Duo ſunt, inquit, quæ habemus in re quę omnino eſt noſtra; dominium & poſſeſſio. illud iuris eſt, hæc autem facti. Dominium ius illud ſignificat, quo rem facimus noſtram, nobiſque propriam: poſſeſſio in detentione & occupatione rei ſpectatur: illud in iure, quod habemus de ipſa, vt Volumus, libere diſponendi, poſitum eſt: hæc in vſu rei, & detentione magis verſatur: ipſa quidem dominio prior & antiquior, ſi rerum originem aſpicias, ſed iuris ordine autoritateque poſterior. Initio enim generis humani à poſſeſſione ortum eſt ius dominii, vt, quicunq; in vacua veniſſent, ſola occupatione conſtituebantur domini rerum, locorumque quos primi cepiſſent. Quia vero naturæ æquitas non permittit, vt quod noſtrum non eſt, poſſideamus: prior habetur dominii ratio, deinde vero poſſeſſionis: occupatio rei, quę nullius eſt, facit nos dominos: Dominium autem efficit, vt iuſti ſimus poſſeſſores: neq; primam iſtam occupationem ex alia cauſa conſideramus quam quod per eam dominium rei nanciſcimur, & per dominium legitimam poſſeſſionem. Nam qui feras beſtias capit, aut in fundum relictum inuadit, aut alluuione aliquid agri quærit, dicendus eſt prius poſſeſſor, quam dominus fuiſſe: imo vero occupatione, aut alluuione effectus dominus, tum demum poſſeſſor, & certe quidem iuſtus poſſeſſor eſt, & dicitur. Itaque recte noſtri Iuriſconſulti de acquirendo rerum dominio prius, poſtea de poſſeſſione tractauerunt. Hæc Connan. dict. loco.

Dominium, proprietas, & vſusfructus, quæ duo ſunt partes dominii, & nō minus perfectiores, quam dominium ipſum, non ſunt ex pluribus cauſis, l. 3. §. ex pluribus, de acqu. poſſeſſ. l. non vt ex pluribus, de reg. iur. §. ſi itaque diſcretis. Inſtit. de act. Quaſi dominium, ius in re, & obligatio, ſæpenumero ſunt ex pluribus cauſis, l. & an eadem, §. penult. de except. rei iud. d. l. non vt ex pluribus, cum ſint quædam imperfectiores. Prat.

Dominium & proprietatem Franciſcus Duaren. lib. diſput. anniuerſar. 1. c. 17. eadem eſſe exiſtimat, ſi proprie dominium accipiatur, cum veteres Iureconſulti promiſcue his verbis vti ſoleant: l. ſi procurator, l. cum in corpus, ff. de acqu. rer. domin. Cæterum Ioannes Robertus lib. 3. ſententi. c. 18. prolixe oſtendit, proprietatis longe aliam quam dominii ſignificationem eſſe: nimirum vt ius, quo plene & perfecte res mea eſt, proprietas abſolute dicatur; id ita tamen ſecerni poſſit, vt ius vendendi à nuda proprietate ſeiungatur: quod quamdiu competit, dominandi ius aliquod tribuit. Qua ratione cum de dominio proprietatis ratione competente, quod dictum intelligi iuris authores volunt, dominium proprietatis ſępius vocant, quo eo intelligamus, non de quouis vſusfructus forte ratione tantum competente dominandi iure agi, ſed de pleno & perfecto, quaſi diuerſum aliquod ſit à proprietatis dominio, vſusfructus dominium, iuxta l. ſi ita legatus, ff. de vſu & habitat, l. vti frui. ff. ſi vſusfruct pet. l. proprietatis dominium. C. de probatio. de quo latius Robertus præallegato loco.

Dominii affinia ſunt. quaſi dominium, quod eſt penes eum, qui rem à non domino bona fide accepit: Ius in re, quod competit ei, cui ius pignoris vel hypothecæ, vel ſeruitutis perſonalis, vel realis (quo vocabulo etiam intelligę cenſum, decimas & ius poſſidendi) debetur, Goth. ad rub. ff. de acq. rer. domin.

Dominium non modo corporalium, ſed & incorporalium rerum dicitur, nam vſusfr. dominium dicitur in l. 3. ff. ſi vſusfr. pet. it. & generaliter ſeruitutum dominium in leg. ſemper, 15. §. hoc interdicto. ff. quod vi aut clam. Prat.

Dominium non proprietatis tantum, l. 17. ff. quibus modis vſusfr. amit. l. 12. ff. ad leg. Aquil. l. 16. §. 1. ff. de vſu & habit. l. 9. §. 1. ff. de dolo. ſed & vſusfructus & ſeruitutis dicitur, l. 3. ſi vſusf. pet. l. 15. §. hoc interdicto, ff. quod vi aut clam. Item poſſeſſionis dominium legitur in l. 2. de bonis maternis in C. Th. Briſſ.

Dominii ius impetrare dicuntur creditores, qui à principe impetrant, vt pignora quorum emptor repertus eſt nullus, ſibi addicta, dominii iure poſſidere liceat l. 1. & paſſ. C. de iur. domin. impet. l. 5. §. ſi fundus, ff. de reb. eorum, l. 6. §. vlt. ff. de acq. rer. domin. l. 24. ff. de pignor. act. l. vlt. C. ſi in cauſ. iudic. pign. Hotom. Briſſon. nempe poſſidere pro eo quantitate, quæ ſibi debetur. Briſſ.

Dominus fit is, cui traditur, ex cauſa emptionis, donationis, dotis, mutui, legati, hæreditatis, ſolutionis, tranſactionis, ſententiæ, vel ſimilibus. l. traditionibus. C. de pactis, l. nunquam nuda. de acqu. rer. domin. Domini autem appellatio, a domo. deducitur οἶκον proprium Græci vocant, & a domo deriuant. Vigl. in tit. Inſt. de hæred. qual. & differ. ad eolque extenditur, qui rei alicuius proprietatem habent, etiamſi vſusfructus alienus ſit. Vlp. Domini, abuſiue dicuntur filiifamilias, & cæteri liberi, qui in poteſtate ſunt, & vſufructuarii. Spieg.

Dominus litis, apud Neratium in l. ſi procurator, ff. ſi quis caut. & l. 1. C. de ſent. & interloc. omn. iud. Spieg.

Dominulus forma diminutiua apud Scæuolam iuxta Noric. tex. in l. vxorem, §. teſtamento. ff. de leg. 3 Spieg.

Dominorum loco ſunt, qui vectigalem fundum in perpetuum conducunt, l. 5. in fin. ff. arbor. furt. cæſar. nam reuera ſunt conductores. Dominæ locum obtinet hæreditas non adita, l. 13. §. penult. Dig. ad legem Aquil. Dominus retro intelligitur legatarius, agnito legato, d. l. 13. §. fin. Prat. Superficiarius, dominus non efficitur; quia conductor eſt: at domini loco habetur. Briſſ.

Dominorum vice ſunt tutores vel curatores, l. 56. §. qui tutel. 8. ff. de furt. l. 157. ff. de reg. iur. tunc ſcilicet, cum tutelam fideliter adminiſtrant, non cum pupillum ſpoliant, l. 7. §. ſi tutor. ff. pro emptore. Briſſ. Domini loco habetur poſſeſſor hæreditatis, qui ſatis dedit, l. 5. §. fin. ff. de quæſt. Pro domino eſt procurator in rem ſuam, leg. 3. Dig. de pact. & quilibet alius procurator poſt litem conteſtatam, l. 4. §. fin. ff. de appell. l. 22. & 23. C. de procuratoribus. Litis enim conteſtatione res procuratoris fit: eamque ſuo quodammodo nomine exſequitur, l. 11. ff. de doli except. & defenſor qui ſatisdedit, l. 76. ff. de procur. vtrobique dominum litis intelligimus. Prat.

Dominus paſſim in libris feudorum appellatur is, qui feudum in re ſua alteri fruendum conſtituit: idcirco, vt vulgo creditur, quia rei in feudum datæ dominium & proprietatem retinuit, ſolum vſumfructum feudi nomine conceſſit, l. feu. 2. tit. 8. §. 3. Ergo dominus eodem modo dicetur, quo & ſignor ſiue ſenior appellatur: quaſi Vaſallus patronum ſuum honoris cauſa dominum appellaret, vt in formula iuriſiurandi lib. feud. 2. tit. 5. Ego iuro, quod ero fidelis ei, vt Vaſallus domino. Sic Domina patroni vxor appellatur, lib. 2. tit. 24. §. 3. Ex eodem genere illud eſt, quod Vulgo in ſcholis dictitant, directum feudi dominium manere penes patronum: Vtile vero in Vaſallum tranſire. Prat.

Dominus ſimpliciter appellatur in iure ciuili is, qui quoquo tempore vſucepit, l. ſi finita, §. Iulianus, de dam. inf. Eraſmo conditionis nomen Dominus eſt, non honoris, tyrannicum, non magnificum: Barbaricum, non Romanum. Nam & lenonem, ait, cui mancipia ſint, dominum recte dixeris. Quamuis non ſolum recentiores quidam (quos libenter ſequimur) haud vulgari eruditione præſtantes, ſed etiam veteres honoris cauſa Dominum aliquem dicere ſolebant, vt cum Neſen. ad Paulum ſcribens, l. Neſeon. ad l. Falcid. Ex facto, inquit, Domine, talis ſpecies incidit. Sic & mariti vxores ſuas, & maritos illæ quandoq; appellant. Sic & Plin. Traian. Dominum, eadem ſc. conſuetudine: cuius & Martialis quoque & Seneca meminerunt. certe apud Græcos κύριος frequenter honoris vocabulum eſt, δεσπότης non item: quemadmodum apud Latinos Herus dominii vocabulum eſt potius, quam honoris. Spieg.

Dominus qui à defenſore differat, vid. in l. 12. C. de poſtl. reuerſ.

Dominus item & bonæ fidei poſſeſſor quomodo differant, vide l. 2. §. 1. ff. de religioſ. & ſumpt fun.

Dominus vſufructuarius dicitur, qui alienare rem, nec mutare, aut deteriorem facere poteſt. Conn. lib. 4. c. 3. num. 11.

Dominicæ res appellantur res Cæſarum, tit. ne rei dominicæ, vel templor. C. Et ſic Dominici coloni in l 7. C. vbi cauſæ fiſc. Imperatores enim Domini appellabantur, l. 3. ff. de his, quæ in teſt. del. l. pen. ff. de lege Rhod. Idque ſibi nomen primus vindicaſſe Caligula diademate capiti impoſito dicitur, vt eſt à Sex. Aurel. traditum. Auguſtus certe vt inſolens nomen hoc ſemper reiecit, Tertul. teſte c. 34. Apolog. Amplexus vero eſt ac libēs Domitia. Cui hoc titulo Martial. ſæpe adſentatur. Br.

Dominicum veteres & naſcentis Eccleſię Chriſtiani, quod nos templum appellabant. Nam & Domini nomen apud eos paulo frequentius erat, quam Chriſti, ſecundum Apoſtolicum morem & Euangelicæ hiſtoriæ modum. Qua ratione, cum Domini vocabulum ſemper illis eſſet in ore, ipſa ideo loca, in quibus orationis Euchariſtiæque ergo coibant, Dominicum dicebant, ſeu quod ea ipſa loca in honorem Domini Dei ſacrata erant, vnde Ruffinus Aquileienſis lib. 10. eccl. hiſt. c. 4. Si hæc (inquit) ita eſſe credis, ſurge, & ſequere me ad Dominicum, id eſt, ad templum, & fidei ſignaculum ſuſcipe. Brech. l. tabernæ, de verb. & rer. ſign.

Dominica cauſa, domus, fides, merx, pars, ratio, pecunia, poteſtas, poſſeſſio, &c. Dominicum æs alienum, horreum, &c. Dominicus vſus, debitor, creditor, colonus, &c. Briſſ ex ff. & C.

Dominicus, totius ſeptimanæ primus dies, l. 5. de ſpectac. in C. Th. Briſſ.

Domna pro domina in l. 38. §. Lucius, de legat. 2. Briſſ. in parerg.

Domu ſexto caſu, & domi in ſecundo perſæpe dicunt, l. 28. locat. l. 42. de neg. geſt. l. 36. de euict. l. 22. quib. mod. vſusfr. amit l. 41. §. ſed ſi quis ad opus, l. 65. §. vlt l. 91. §. vl. ff. de leg. 1. l. 63. ff. de procuratorib. l. pen. §. Lucius, ff. de leg. 2. Briſſ. in lib. pareg.

Domvs vnicuique exiſtimari debet, vbi ſedes & tabulas habet, ſuarumq; rerum conſtitutionem fecit, l.203.ff.de verb.ſig Br.

Domvm, accipere debemus non proprietatem domus, ſed domicilium: quare ſiue in propria domo quis habitauerit, ſiue in conducta, vel gratis, ſiue hoſpitio receptus, domus eius intelligitur, leg.lex Corn.§.domum, ff.de iureiur.adde l.8.in fi. l.22.ff.de adult. l.1.§.domum. ff.de aleæ luſu: & appellatione domus omnis habitatio continebitur, §.ſi tamen, d.l.lex Corn.Ioann.Bello.Etymolog.

Domvs, quandoque familia eſt & agnatio, vt apud Paulum tota domus pro gente vna tota *(ein gantz geſchlecht)* l.vlt.de offic.præſid. per μετωνυμίαν tanquam continentis pro contento ponitur: vt accipiatur pro his, qui vna habitant. Alc.de verb. ſign. Veruntamen Domum non dici quæ adhuc contecta non ſit, plerique ſenſerunt, l.1.§.deinde, de donat. vt ſupra dictum eſt. Negat Cic.in oratione pro Domo ſua, quicquam ſanctius, quicquam omni religione munitius, quam ſit domus vniuſcuiuſque ciuium, & quæ ſequuntur, Paul.in l.ſed & ſi is de in ius voc.arbitror ad hunc Ciceronis locum reſpexiſſe. Vbi tamen, inquit, de domo ſua nemo extrahi debet: quia, vt Caius eod tit. dixit in l.plerique, domus tutiſſimum cuique refugium atq; receptaculum ſit. proinde qui domum alienam ingreditur inuito habitatore, vim inferre videtur. Prat. Hegendorph.has leges eleganter explicat.

Domvm in leg.Cornel.de iniur. & in l.Iul. de adult. & in edict. de aleator. pro habitatione & domicilio accipimus. Et omnis habitatio, ſiue propria, ſiue aliena, in qua paterfam. habitat, domus intelligitur, etiamſi ibi domicilium non habeat, l.5.§. domum de iniur. l.8.fin. l.22.de adult. l.1.§.domum, de aleæ luſ. In Senatuſconſulto quoque de liberis agnoſcendis, quo domum denunciari permittitur, Domum accipimus hoſpitium, ſi in ciuitate maneat. Quod ſi non ſit, ſed in villa vel municipio, illic, vbi larem matrimonio collocarit, l.1.§ 1.& §.domum, de lib.agnoſc. Eodem modo & in edicto de damno infecto, domum denunciari ſic accipere debemus, vt & ſi in aliena domo habitet, ei denuncietur, l.4.§.prætor ait. ff.de damn.infect.Briſſ.

Domvs cœnaculariæ ab inſulis differunt, quod domus ſunt habitationũ ædificia, coniuncta proximis, & vicinis domorum parietibus, vt viciniam numeroſam, & frequenti habitatore ſtipatam efficiant: Τὸ πλῆθος τῶν οἰκοδομημάτων συνοικία. Bud. teſte in comment. linguæ Græcæ, Brechæus. l.vrbana familia.ff.de verb.& rer.ſign. (de in ius vocando.

Domvs tutiſſimum cuiq; refugium ac receptaculum eſt. l.18.ff.

Domvs in l.5.C.de rer.permut.id eſt, prædium vrbanum.

Domvs defunctorum in l.4.C.de ſepulchr.violat.interpretatur ibidem Goth.ſepulchra.

Domvm meam cum horto applicito libertis meis concedi volo.& alio capite: Fortunio liberto meo ex domo mea, quam libertis meis dedi diætam, in qua habitabam: item cellarium iunctum eidem diætæ, ab hærede meo concedi volo. l.vxorem, de legatis 3.Spieg.

Domvm, quæque mea ibi erunt, cum moriar, Proculus exponit in l.ſi ita, de leg.3.Spieg.

Domvs Æternabilis, Auguſta, Auguſtiſſima, Diuina, Dominica, Sacra, Regia, Iudiciaria, ad ſacrum patrimonium pertinens, ad rem priuatam pertinens, defecta, &c.Briſſ.ex ff.& C.

Domo legata quid contineatur, pete ex l.91.§.penul.& fin.ff.de leg.3.Prat.Briſſ.

Domo inſtructa, ſupellectilem legatam, non etiam vina accipimus: quia domus vinis inſtructa, intelligi non poteſt: autor Pompon.leg.ſi ita teſtamento.ff.de fund.inſtrum.Prat.

De Domo, pro, ex domo, apud Paulum in prin.l.lecta ff.de reb. credit. Sic & Terentius vſurpauit: Clamat de via, id eſt, è via. Pauli verba quæ ſic habent: Lucius Titius ſcripſi, me accepiſſe à Publio Mæuio, quindecim mutua numerata mihi de domo, ſecundum Alci.ſignificant, tam quod domi numeratum, quam quod ex domo ad eum miſſum eſt, ſiue per ipſum patremfam. ſiue per eius ſeruos, aut inſtitores. Spieg.

Dona Caius lib.2.Inſtit. appellat quæ poſt mortem hæredis relinquuntur, vt ſunt fideicomm. Connan.lib.10.c.7.num.1.

Donare non intelligitur, qui neceſſariis oneribus ſuccurrit, l.21.ff.de don.inter vir.& vxor. Et hoc eſt quod dicitur, Neminem in neceſſitatib. liberalẽ exiſtere, l.18.ff.de adim. leg. Cæterum cui donare non conceditur, nec ſi is donationis cauſa cõſenſerit, rata erit voluntas eius habẽda, l.163.de reg.iur.Br.

Donare ad proceſſus, id eſt, vt eo donatarius vtatur, in pompa, vel cum in principis eſt comitatu, id enim ſignificat proceſſus in leg.nam & Imperator, ff.de donat.inter virum & vxor. teſte Alc.lib.3. de verb.ſignif. vnde & alibi dicitur l.1.Cod.de ſentent.paſſ.cum proceſſiſſet, Imperator ſalutatus eſt. Proprie namque dicitur procedere, qui pompa quadam procedit in publicum: veluti ſi ſponſus procedat aut ſponſa. quod Virgilius dicit, Tandem progreditur.Prat.

Donari videtur, ait Papin. quod nullo iure cogente conceditur, l.29.ff.de don.Prat.

Donari non poteſt, niſi quod eius ſit, cui donatur l.9.§.vlt.ff. de donationib.

Donaria, dona ſunt. Paul.de re milit. leg. qui excubias donariũ pro donatiuo poſuit. Itẽ C.de ſacroſ.eccl.l.ſancimus. Vaſa vel veſtem, ait, cæteraque donaria. Seruius Honorat. Donaria, inquit, proprie loca ſunt, in quibus dona reponuntur Deorum. Et alibi: Donarium, vbi ponuntur oblata. Item Cornelius Fronto: vbi dona ponuntur, donarium appellatur.Prat.

Donarivm, largitio eſt imperatoris in milites: quæ eadem in populum facta, Congiarium dicitur. Bud.in l.penul.de re milit. Olim Imperatorum dona ampliſſima erant, vt ſcribit Plin. lib.18.Natu.hiſt.c.3.quantum quis vno die plurimum circum arauiſſet. Alciatus autem tradit, quidquid præcipuum alicui datur, ſicut dos, ita & donarium dici poteſt. quo cenſu recentiores autores, quos nominat cap.13.lib.4. Parerg. arbitraturque & autorem opuſculi, quod inſcribitur Cato, ſic accepiſſe: licet corrupte pro Donario, legatur Denarium: & verſu ſequente, Optat habere, pro Captat habere. Cætera apud eum cap.13.lib.4 Parerg.Spieg.

Donatio eſt modus ſolo iure gentium inſtitutus dominii gratia, & ſine vlla, præterquam liberalitatis cauſa in aliquem transferendi. Sic enim & legatum & hereditas ab hac definitione excluduntur: quoniam iure Quiritium confirmata ſunt. Donationum autem tres ſunt ſpecies. Nam alia inter viuos appellatur, alia mortis cauſa, alia propter nuptias.Hotom.

Donatio. Donatio dicta eſt à dono, quaſi doni datio, tracta à Gręcis: nam ii dicunt δῶρον καὶ δωρεάν. l.ſenatus, §.1.de mor.cau. don.ff. Donationum autem duę ſunt ſpecies: alia enim pura ſiue propria, alia conditionalis eſt. Pura donatio eſt, cum quis ea mente dat, vt ſtatim velit accipientis fieri, nec vllo caſu ad ſe reuerti, & propter nullam aliam cauſam facit, quam vt liberalitatem, & munificentiam exerceat. Hæc proprie donatio appellatur. l.1.de don.ff. quę ſi ſ erit perfecta, temere reuocari non poteſt: perficitur autem, cum donator ſuam voluntatem ſcriptis, aut ſine ſcriptis manifeſtauerit §.aliæ autem de don. Inſt. Sciendum eſt tamen, quod etſi pleniſſima ſit huiuſcemodi donatio, ſi tamen ingrati exiſtant homines, in quos beneficium collatum eſt, donatores licentiam habent certis ex cauſis eam reuocare, ne illi qui ſuas res in alios contulerint, ab iis quandam patiantur iniuriam, vel iacturam, d.§.aliæ autem. Ingratitudinis autem cauſas pleniſſime recenſet imperator Iuſtinian. in l.fin.de reuoc.don.C. Donatio conditionalis eſt, cum quis ea mente dat, vt tunc demum accipientis fiat, cum aliquid ſecutum fuerit. ea enim non proprie donatio appellabitur, ſed totum donatio ſub conditione eſt. Item, cum ipſe ea mente dat, vt ſtatim quidem fiat accipientis, ſi tamen aliquid factum fuerit, aut non fuerit, velit ad ſe reuerti, ea non proprie eſt donatio, ſed totum donatio dicitur, quæ ſub conditione ſoluatur. d.l.1.de don.ff. Eius rurſus donationis, quę ſub conditione fit, alia mortis cauſa, alia non mortis cauſa fit: quæ non mortis cauſa fit, reuocatur, ſi conuentioni, donationi impoſitæ, non ſtetur. De iis eſt tit.lib.8.C.tit.55.de don. quæ ſub modo, vel ſub conditione, vel ex certo tẽpore cõficiũtur.Anc.

Donationis verbum ſimpliciter loquendo omnem donationem comprehendit, ſiue mortis cauſa, ſiue non mortis cauſa factam, l.67.ff.de verb.ſig. neq; enim creditor donare dicitur, qui mutuo dat, vel debitor qui ſoluto, vel ſocer qui doti: ſed quoties aliquid dono datum eſt, tunc hoc nomen vſurpatur. videnturq; Latini veterem hanc locutionem Dono aliquem dare, vel donare, à Græcis ſumpſiſſe, qui τινὰ δῶρον δωρεῖσθαι dicunt, cum ſolius liberalitatis & munificentiæ cauſa rem alicui traditam ſignificant. Atque donatio proprie appellatur, cum quis ea mente liberalitatis gratia quid dat vt ſtatim accipientis fiat, neque vllo caſu ad ſe reuerti velit, l.1.ff.de don. eaque abſoluta & vera donatio dicitur, l.35.§.1.& l.42.in fi.de mort. cauſ.donat.Briſſ.

Donatio ſignificat liberalem promiſſionem donandi. Promiſſionem dico. Nam re ſemel præſtita ceſſat hoc beneficium: adeo, vt etiamſi forte poſtea res ad donatorem rediiſſet, non ſit ei locus, ſed condemnetur donator in ſolidum, nempe vt quiuis alius rei alienæ poſſeſſor. Dico etiam liberalem eſſe debere promiſſionem: quia hoc beneficium tribui videatur liberalitati: hæcque demum vera ſit donatio, vt intelligas non idem temere tribui ei, qui conueniretur ex cauſa remunerationis promiſſæ: quia nec ea vera donatio dicenda ſit, ſed potius quædam permutatio, &c. Bald.tit.de actionibus, &c.

Donatio cauſa mortis. Mortis autem cauſa donatio eſt, quæ propter mortis fit ſuſpicionem, cum quis ita donat, vt ſi quid humanitus ei contigiſſet, haberet is, qui accepit: ſin autem ſuperuixiſſet is, qui donauit, reciperet, vel ſi eum donationis pœnituiſſet, aut prior deceſſerit is, cui donatum eſt. Et in ſumma, mortis cauſa donatio eſt, cum magis ſe quis velit habere, quam eum, cui donat: magisque eum, cui donat, quam hæredem ſuum: fitque propter manifeſtum aliquod mortis periculum: vel ſic, Donatio cauſa mortis liberalitas eſt, quæ ita fit, vt non niſi morte donatoris confirmetur, §.1. de donat.

Inſtit.

Inſt.l.1.de mort.cauſ.donat.ff. Mortis autem cauſa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis cauſa, ſed periculi etiam propinquæ mortis, vel ab hoſte, vel à prædonibus vel ab hominis potentis crudelitate, aut odio, aut nauigationis ineundæ, aut per loca inſidioſa ituro, aut ætate feſſo. hæc enim omnia inſtans periculum demonſtrant. l.mortis cauſa.3. cum tribus ll. ſeqq. de mor.cau.dona.ff. Sed & mortis cauſa capimus, non tunc ſolum, cum quis ſuæ mortis cauſa nobis donat, ſed & ſi propter alterius mortem, id faciat: veluti ſi quis filio, vel fratre ſuo moriente, donet Mæuio ea conditione, ſi conualuerit alteruter eorum, reddatur ſibi res, ſi diſceſſerit, maneat apud Mæuium, l.mortis cauſ.18. de mort. cauſ. donat.ff. Eæ mortis cauſa donationes ad exemplum legatorum redactæ ſunt per omnia fere.(Nam in quibuſdam adhuc differunt, vt in caſu l.25 & 38.fin.ff.de mortis cauſa donat.) d.§.1.& 2.de dona.Inſt. Ex iis, quę diximus, apparet, mortis cauſa donationem tribus caſibus reuocari, ſi donator velit: ſi priſtinæ incolumitati reſtitutus ſit, qui donauit, ſi cũ donationis pœnituerit, & ſi prior deceſſerit is, cui donatum ſit. ibidem Anchor.

Donationes cauſa mortis, & legatum differunt. Primum, hæ donationes ineuntur vt contractus, duorum nempe conſenſu: & ſi donatur abſenti vel ignoranti, magis iudicatur fideicommiſſum. Legatum vero & abſenti & ignoranti relinqui, atq; etiam acquiri dubium non eſt. Si conferas horum confirmationem, nihil habent ſimile. Nam legata pendent ab hæreditatis aditione. At non etiam hæ donationes: vtpote quæ non morantur vim teſtamenti. Vnde & cum is, qui teſtamentum iniuria impugnauit, repellatur à legato, vt indignus: non repellitur tamen a mortis cauſa donatione. Præterea filiusfamilias, ſaltem patre conſentiente, poteſt mortis cauſa donare: At legare nullo modo poteſt, ſicut nec teſtari. Poſtremo ſi quis in annos ſingulos mortis cauſa pecuniam ſtipulatus ſit, non eſt ei ſimilis, cui in annos ſingulos legata eſt. Nam legata plura intelliguntur. Stipulatio hæc vna eſt: Magna autem huius diſcriminis vis eſt. Et qui exiſtimant noua Iuſtiniani conſtitutione ſublatas eſſe differentias, quæ in Pandectis ſparſim commemorantur inter legata & donationes cauſa mortis, & has habere omnes omnino effectus vltimæ voluntatis: tamen poſtremum hoc diſcrimen quod dixi, ſublatum non eſſe fatentur, quia præter donationem cauſa mortis ſtipulatio interpoſita ſit, & conſtitutio Iuſtiniani loquatur de effectu donationis, non etiam ſtipulationis. Bald. Inſtit. tit. de donationib.

Inter Donationem mortis cauſa, & donationem inter viuos, hæc eſt differentia, quod illa fit propter mortis periculũ, hæc ſine periculo: Illa fit ab eo qui ſe quam donatarium habere mallet, hæc ab eo qui donatarium quam ſe, l.ſenatus, 35.ff.de mort.cauſ. Illa iniecta & ſuſpenſa eſt, facileque euaneſcit, hęc certa & præſens, difficilimeque conuellitur. Hotom.

Donationem autem veteres proprie appellabãt, vbi ipſa quoque rei traditio datioq; acceſſerat. Quinimo Paulus noſter l. 35.§.1.de donat.cau.mortis ait, donationem exemplo Græcorum dictam eſſe, à dono & datione. Plin.lib.35.ſcribit, Græcos antiquos δῶρον appellaſſe palmum: & ideo δῶρα vocaſſe munera, quia manu darentur. Itaq; & nonnulli argute putant, in ſuperiori Pauli loco pro Dono legendum eſſe Doro. Sed iam quæritur de donatione quodam modo imperfecta: hoc eſt, quæ in promiſſione conſiſtit, & quam traditio nondum impleuit. Martialis eleganter aliquando luſit hoc Epigrãmate:

Si donare vocas promittere, nec dare, Cai,
Vincam te donis, muneribusq; meis.

Sed ne quis ita cuiquam illudere poſſet, placuit Iuriſconſultis, ſtipulatione ſaltem, ſicuti traditione, cõfirmari donationem: hoc eſt, ſi quis donandi cauſa ſtipulanti promiſerit, omnino teneri & obligari vt det. Ex nuda vero pollicitatione aliquem teneri, ius Quiritum non erat. Non enim agi ex nudo pacto patiebatur. Sane cum Seuerus Imp. ſtatuiſſet, donationes inter virum & vxorem morte confirmari: Papinianus iudicauit id tantum intelligi, de donationibus rerum, hoc eſt, quæ traditione perfectæ ſunt: neque putauit, ſi ſtipulanti vxori maritus donare promiſiſſet, poſſe hæredem mariti conueniri. leg.23. de don.inter virum & vxorem. Sed paulo poſt videtur aliter placuiſſe: proptereaque Tribonianus illam Papiniani annotationem rectè expunxiſſe. Nam Vlpianus refert, Antonini, qui Seueri filius fuit, orationem de confirmandis donationibus, pertinere ad omnes donationes: vt vel ipſo iure res fiant eius cui donatæ ſunt, vel obligatio fit ciuilis, l 32. de donat.inter vir. & vxor. Ciuilem vocat obligationem, ex ſtipulatione dandi cauſa facta, ſicuti & alibi ait, ſi ſtipulata fuerit mulier annum dari, morte mariti ex Senatuſconſulto confirmari talem donationem, leg.3 . de donat inter virum & vxorem. Porro Cæſares qui ſequuti ſunt, non omnino contenti fuiſſe videntur ſtipulatione, vt ex donatione, hoc eſt, donandi promiſſione obligatio ciuilis eſſet. Nam Conſtantinus metuens, ne falſæ donationes eius generis confingerentur, aliam cautionem adhiberi voluiſſe videtur: hoc eſt, donationes interueniente (vt loquitur) actorum teſtificatione confici. leg. legata. C.de don. Sed Theodoſius poſtea expreſſit, etſi ſine ſcripto donatum quid fuerit, poſſe quod geritur, adhibitis aliis idoneis documentis comprobari. leg. in extraneos. C.de donat. Quid noſter Iuſtinianus? Ille actorum obſeruationem non omnino reiicit, præſertim vbi magna eſt donatio: ſed ſtipulationem hic non eſſe neceſſariam ſtatuit. Itaque ex nudo etiam pacto donationis obligationem contrahi ſignificat: & donationem quodammodo refert inter contractus iurisgentium, qui proprium nomen habent, & ex ſola conuentione tribuunt actionem. Itaq; & in Inſtit. Ad exemplum (inquit) venditionis noſtra conſtitutio donationes in ſe habere neceſſitatem traditionis voluit. Non eſt omnino perpetua hæc comparatio venditionis & donationis. Nam venditor tantum tradere tenetur, neque de euictione tenetur, quandiu emptori habere licet. Qui dare debet, dominium debet transferre. Quanquam alioqui qui donando tradit, ne quidem re euicta tenetur. Bald.

Donatio inter virum & vxorem. Donationes inter virum & vxorem prohibitas eſſe certiſſimi iuris eſt. l.1.de don.int.vir. & vxor.ff.l ſi res.de iur.dot. ff. Eius autem rei variæ a Iuriſconſultis redduntur rationes. Primo enim loco hoc receptum eſt, ne mutuo amore ſeſe ſpoliarent, donationibus non temperantes, & profuſa erga ſe liberalitate vtẽtes. Secundo, ne eſſet eis ſtudium liberos potius educandi. Tertio, quia ſæpe futurum eſſet, vt diſtraherentur matrimonia, ſi non daret is, qui poſſet, atque ea ratione euenturum, vt venalia matrimonia eſſent. Quarto, maiores noſtri inter virum & vxorem donationes prohibuerunt, amorem honeſtum ſolis animis æſtimantes, famæ etiam coniunctorum conſulentes, ne concordia pretio conciliari videretur. Quinto, ne melior in paupertatem decideret, deterior ditior fieret. l.1.2.3. in princ.de don. inter vit.& vxor.ff. Quod autem dicimus donationes inter virum & vxorem prohibitas eſſe, verum intelligẽdum eſt, matrimonio conſtante. donatio enim inter virum & vxorem facta, morte eius, qui donauit, proculdubio, tanquam teſtamento, confirmatur. l.cum hic ſtatus. de don.int.vir.& vx.ff. Sed & regulariter inter virum & vxorem mortis cauſa donationes receptæ ſunt. l. ſi eum.§.fin.ff.eod. Anch. Non tamen omnes inter virum & vxorem donationes iure infirmantur, ſed eæ tandem, quibus mulier vel maritus fit pauperior, vt tradit D. Gœdd. in comment. ad l.109. num.7. de verb.ſignific, per leges ibidem allegar.

Donatio inter viuos proprio nomine dicitur, quæ neq; mortis, neque nuptiarum, ſed à viuente in viuentem ſolius liberalitatis cauſa fit. l.1.ff.de don.l.ſenatus, 35.de mor.cauſ. ſolaque volũtatis teſtatione: ſic perficitur, vt traditionis neceſſitatem afferat, publicis literis conſignari, niſi quingentos aureos ſuperet, non debeat: ab ingrato tamen repeti certis de cauſis poſſit. d.l.1.eo.l.35.&.pen.C.eod.l. vlt.C.de reu.don.Hot.Prat.

Donatio immodica, ſeu immenſa. Quare immodica donatio. Spiegel.

Donatio mera, quæ venit ex mera liberalitate donantis, nec habet vllam aliam cauſam Connan.lib.5.c.9.num.6.

Donationes inofficioſæ cenſentur, cum parentes bona ſua ſic exhauriunt donationibus dum viuunt, alias ſtultitia, alias malignitate, vt nihil ſit inde ad liberos perventurum. paſſim in tit.C.de inoffic.donat.Prat.

Donatio abſenti non aliter recte fit, quam ſi abſens rem ſibi miſſam acceperit, vel rem iam apud ſe conſtitutam, ſibi donatam ſcierit, eamque donantis liberalitatem agnouerit, l.abſenti, ff.de dõn. Nec enim donatio eſt ſine acceptione, & rectè l.8.de bon.lib. ſi patrono libertus donauit, ille accepit. Donatus in illum locum Terentii. Dos Pamphile eſt decem talenta. Accipio. Niſi dixiſſet, Accipio, dos non eſſet, inquit Donatus. Datio enim ab acceptione confirmatur, nec poteſt videri datum id, quod non ſit acceptum, [Et hodie quia exemplo emptionis & venditionis donatio ſolo conſenſu perficitur, non re, vt olim, etiam non videtur perfecta, antequam is cui donatur, ſcierit ſibi donari, eamq; donationẽ ratam & gratam habuerit. Et hoc eſt quod Græci dicunt, donationem factam, μονομερῆ nõ valere: excepto caſu. l 15 C.de ſacroſanct.eccle.Pr.

Donatio perfecta & pura, eſt ſpecies donationis ſimplicis, l.1 .ff de don.

Donatio imperfecta, ſiue conditionalis, vel ſub modo, Hoſtienſ. in ſumma eod.& vide Cod.de donat.quæ ſub.modo. Prat.

Donatio ſponſalitia, quæ fit à ſponſo ſponſæ, vel contra, Azo in ſum. Cod.de donat. ante nupt.& vide infra ſponſalitia.

Donationis quæ fiebat per mancipationem, hæc ſunt ſolennia verba in veteri inſcriptione vrbis Romæ. Hoc monumentum L. Titurius Sabinus ſe viuo donauit L. Sanio Symphoro, mancipauitque ſeſtertio nummo vno. Prateius.

Donativa in l.10.ff.de re milit. ſunt largitiones ab Imperatoribus in milites collatæ: verbum frequens in Tacito, Capitolino, Lampridio, & aliis id genus autoribus. Atque dabantur vel ob victoriam, vel ob adoptionem, vel ob auſpicia imperii. Dabantur, vt apparet & auctoritatis in ipſo tyrocinio,

vt militaturis. Hier. Ecce donatiuum, quod militaturus acceperas, hoſtilia caſtra ſuſpirant. Suidas: δωνατικὰ διάδοσις ἡ διδομένη ἀεὶ ὑπὸ βασιλέως τοῖς στρατιώταις. Alio nomine dicuntur Auguſtatica apud Marcellinum Comitem in Chronico & clauaria apud Corn. Tacit. lib. 19. à clauis caligaribus: Quidam in d. l. 10. legunt Donaria. Prat.

Donatio onerosa dicitur, cum donans reuocat donationem propter ingratitudinem. Zaſius. §. item ſi quis. Inſtitut. de act. Spieg. Prat.

Donatarivs cui quid dono datur, pręſenti vel abſenti. l. etiam l. abſenti ff. de donat. l. nec ambigi. C. eod. tit. Obſeruandum autem, geri negotium cum donatario obligatorium. Obligatur enim, teſte Oldendorpio ad gratitudinem autore omnium maximo, hoc eſt, natura ipſa & Deo. Spieg.

Donatio ante nuptias, quam eandem ſponſalitiam appellamus, olim fuit ea, quam ſponſi & ſponſæ inter ſe conferebant. tam enim à ſponſa in ſponſum, quam à ſponſo in ſponſam exercetur. Sed Iuſtiniani lege hæc donatio nomen mutauit, & propter nuptias appellata eſt: quoniam conſtante matrimonio tum fieri, tum augeri poteſt. l. vlt. C. eo. ſi tamen ante nuptias conſtituatur, ſuum ac proprium nomen ac ius retinet, vocaturque ſponſalitia largitio. at ſi poſt nuptias, à Iuſtiniano propter nuptias appellatur. Græce autem ἀντιφερνή: propterea quod à marito viciſſim in gratiam dotis tribuitur: nec ſimplex donatio ſit, qualis eſt ea quæ inter virum & vxorem prohibita eſt: ſed propter dotis donationem, & ipſarum nuptiarum affectionem, vt idem ſcribit Hotom.

Donatio ante nuptias & propter nuptias idem. Fit enim propter nuptias: plerunque ante nuptias: interdum poſt nuptias, §. vlt. Inſt. de don. Gothof. ad rub. C. de don. ante nupt.

Donatio honoris cauſa, eſt quam vxor marito ad honorem ac dignitatem aliquam conſequendam facit. Caius l. 42. ff. de don. int. vir. Nuper ex indulgentia principis Antonini recepta eſt alia cauſa donationis, quam dicimus honoris cauſa, vt ecce ſi vxor viro Laticlauii petendi gratia donet, vel vt equeſtris ordinis fiat, vel ludorum gratia. Hotom. Prat.

Donatio propter nuptias eſt, quam facit ſponſus, vel aliquis nomine eius ſponſæ vel alteri nomine ſponſæ. Hæc vno verbo Græcis dicitur ἀντιφερνή quaſi contra vel mutua donatio. Vulgo hanc donationem propter nuptias, dotem viri nuncupamus, cum æqualis ſit in iure doti mulieris. Prat.

Donatio propter nuptias, & dos differunt quoad priuilegia, vide Cuiac. in expoſit. Nouel. 61. Gothofr. ad Auth. ſiue à me, C. ad Senatuſconſultum Velleianum.

Donatio propter nuptias autem olim dicebatur propterea, quod eo duntaxat tempore ſponſus exercebat liberalitatem in ſponſam, idque dupliciter: alias ſimplici, perpetua, & irreuocabili munificentia, non adiecta nuptiarum conditione: alias ea mente, vt non ſecutis nuptiis, res donata redderetur l. 1. ff. de donat. Sed ab eo iure primum diſceſſit Conſtantinus, vt omnes huiuſmodi donationes haberent in ſe conditionem, vt non ſequente matrimonio, reſtituerentur ſemper à viuo nolēte contrahere: Mortuo autem eo, reſpiciendum eſſet, oſculone, an ſine oſculo contigiſſet liberalitas. l. cum veterum & l. ſeq. C. de don. ante nupt. Deinde Iuſtin. conſtituit, vt non ſolum ante, ſed & poſt nuptias fieret donatio matrimonii gratia: ideoque propter nuptias eam appellauit, nomine rebus conſequente. §. eſt & aliud Inſtit. de donatio. l. cum multæ. in princ. C. de don. ante nupt. Sic & dos eſt donatio ob cauſam nuptiarum l. 1. ff. de donat. Prat.

Donatio propter nuptias accipitur pro liberalitate, quam vir confert ad onera matrimonii, ante vel poſt nuptias. §. eſt & aliud. Inſt. de don. Hanc Iuſtinianus vult eſſe ſpecialem cōtractum, ab aliis donationib. ſeparatum Nou. vt ſponſ. larg. in pr.

Donatio propter nuptias appellatur vulgo id, quod ſoluto matrimonio, apud coniugem manet ſuperſtitem ad vitam eius. Sic enim mariti futuri donare ſolent vxoribus, vel ex pacto concedere bona, quæ habeant dum viuunt, aut certam pro eis pecuniam, vt poſt mortem earum redeant ad hæredes donantis. Idque inter nobiles eſt frequentiſſimum. Vxores quoque viciſſim ita ſolent ante matrimonium, vel parentes earum paciſcendo permittere, vt maritus ſuperſtes, quoad vixerit, aliquid habeat, videlicet in caſum ſoluti ſine liberis matrimonii. Et hoc apud pleroſque nuncupatur Dotalitium voce domi eorum nata. Prat.

Donatio propter nuptias intelligitur etiam pro omni lucro dotali, quod coniunx ſuperſtes ſibi paciſcitur in bonis primum morituri, ſiue ſit maritus, ſiue vxor. Quod quib. modis fiat, tractatur ff. & C. de pactis dotalib. leg. fœm. C. de ſecundis nuptiis. Nouell. de nuptiis. §. ſi vero expectet. Et huiuſmodi liberalitates quandoquidem vel ex mutua coniugum pactione, vel ex beneficio Legis proficiſcuntur, dicta proprie ſunt lucra dotalia vtrinque. Vſu autem vulgati confunduntur ſub appellatione donationis propter nuptias. Prat.

Donatio propter nuptias in diuerſa nomina pro regionibus, & prouinciis abiit, quorum nomenclaturam huc recenſere vaniſſimi eſſet operis. Hoc te interpretes & forenſis vſus docebunt. Prat.

Donec aduerbii varia eſt acceptio: quandoque conditionis nota eſt. l. ſi oleum. 21. de dol. mal. c. cauſam matrimon. de proba. Eſt & limitationis, l. ſiue. §. tandiu. ff. de condict. furt. De hac dictione vide Bar. l. 4. ff. de ſeruit. tit. general. Prat.

Donvm generale nomen eſt à donando, l. inter donum 194. de verb. ſigni. Munus eſt donum cum cauſa: vt puta Natalitium, Nuptiarum, l. 194. ff. de verb. ſig. Dona proprie ſunt, quæ nulla neceſſitate, iure, officio, ſed ſponte præſtantur, quæ ſi non præſtentur, nulla reprehenſio eſt: & ſi præſtentur, plerunque laus ineſt: Sed in ſumma in hoc ventum eſt vt non quodcunque munus, id eſt donum accipiatur: at quod donum fuerit, id munus recte dicatur l. 214. ff. de verb. ſign. Briſſ.

Donativa l. 10. ff. de re milit. ſic appellabantur largitiones, quæ ab Imperatoribus in milites conferebantur. Verbum in Tacito, Capitolino, Lampridio, & alii id genus autoribus non infrequens. Briſſ.

Donatistarvm fit mentio l. 37. 39. de hæret. in C. Theod.

Donvm & munus differre inter ſe, Vlp. quidem & Marcian. ſcribunt in d. l. inter, 194. & d. l. munus, 214. De verb. ſign. ſed eorum differentiā ita obſcure exponunt, vt pugnantia loqui videantur. nam Paulus donum eſſe genus ait, munus ſpeciem. contra Marcianus in hoc genus: in illo, ſpeciem conſtituit. Aliud ſane eſſe donum, aliud munus, illud argumento eſt, quod vetuſtiſſima lex Cincia non præciſe de donis aut de muneribus, ſed coniunctim de donis munerib. ſcripta eſt: Ne quis ob cauſam orandā donū munuſue caperet. Itē lex Iulia repetund. Ne Vrbani magiſtratus plus doni, muneris in anno accipiant, quam quod ſit aureorum centum. l. 6. illo tit. item lex Iulia Pappia: Ne quis donum, munus, operas præter eas, &c. dare, facere, præſtare cogatur. l. qui libertinus, 37. ff. de oper. liber. l. vlt. ff. de lib. cenſ. d. l. ſæpe, 53. de verb. ſign. Item in mandatis Principum: Ne proconſules donum, munuſue capiant. l. ſolent. 6. ff. de offic. proconſ. Sic Plaut. in Ciſtel. Inde in amicitiam inſinuauit cum matre, & mecum ſimul: blanditiis, muneribus, donis. Et Cic. in Cluent. Tantum donis datis muneribus perfecerat. Et pro Archia, quod quaſi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis eſſe videantur. Item in l. plebeſciro, 18. ff. de off. præſi. & l. Campanus, 47. ff. de oper. lib. Videndum igitur remota aliorum auctoritate, quid inter donum ac munus interſit. Nam ſeruius quidem Virgilii interpres, donum proprie ſuperiorum deorum eſſe ait: Munus vero inferiorum. Donat. autem in Teren. Donum proprie deorum: Munus hominum. Quod cum ita ſit, plus eſſe certe donum voluerunt, quam munus. qua de cauſa etiam in ſuperioribus exemplis fere ſemper priore loco collocatur, vt non incommode fortaſſe dicere poſſimus, Donum eſſe maiorum rerum: munus vero minorum. nam Pompon. in l. ſed ſi, 31. §. ſi vir. ff. de don. int. vir. Si vir, inquit, vxori munus immodicum Kal. Martiis aut natali die dediſſet, donatio eſt. Itaq; & regna & regiones & oppida & prædia cæteraſq; res immobiles dono dari, paſſim legimus: munera dari, legiſſe me non memini. quin & abſentes res donari recte dicuntur: munera autem mitti, & præſentia offerri l. munus, 18. de verb. ſig. qua de cauſa fortaſſe Gallica lingua noſtra Præſentia nominamus, quæ præſenti in manus dantur. Recte ergo Vlp. donum quaſi genus facit: munus ſpeciem: propterea quod quæ muneri dantur, dona omnia ſunt: at non contra. Atque hæc quidem generatim de rebus omnibus dicta ſint. nam quod Vlp. eo loco ſcribit, ſane non vniuerſe dictum arbitror: ſed proprie ac præcipue de libertorum in patronos grati animi ſignificatione Donum, inquit, genus eſt: munus autem donum cum cauſa: vt puta natalitium, nuptalitium. Significat enim ea munera quę liberti patronis eorūue liberis aut coniugibus, natali nuptiarumue die dabant. Nūc ad Marciani diſputationem accedendum eſt: qui in d. l. 214. munus à dono ita diſtinguit, vt illud dicat eſſe neceſſarium, hoc vero voluntarium, ſiue ſpontaneum. quod quidem facile intellectu eſt, ſi modo munera pro iis oneribus intelligamus, à quibus qui liberi ſunt, immunes appellantur. d. l. munus, 18. eod. tit. quanquam in eo genere diſputationis munera cum donis contendere, nulla ratio eſt. Sed quoquo modo ſe res habeat, quidnam tamen illud eſt, quod mox ſubiungit: Non quodcunque munus, id & donum accipi: at quod donum fuerit, id munus recte dicitur? namq; adeo inter ſe pugnant, vt alterum ſit neceſſarium, alterum voluntarium difficile dictu eſt, ea generis inter ſe ac ſpeciei vicem præſtare poſſe: præſertim autem ſi id quod neceſſarium eſt, genus facere velimus. Vidēdum igitur, num multo verior & certior ſit Pauli ſententia, qui donum genus conſtituit eiuſque duas ſpecies facit: quarum altera in generis ſui nomine conſiſtit, altera munus appellatur. Quod ſi ita eſt, conſiderandum etiam videtur, ecquid particula non ſuo loco mota ſit & in alienū translata, quaſi ita rectius legatur: Sed in ſumma, in hoc ventum eſt, vt quodcunq; munus, id & donū accipiat: at nō quod donum fuerit, id etiam munus recte dicatur.

De quo

de quo tamen nihil affirmo: veteris codicis auctoritatem expecto; iudicium erudioribus viris integrum relinquo. Hoto. Adde Connan.lib.5.c.9.n.2.& vide j.in verbo Munus.

Δωρεαστικὸν i.e.inſtrumentum inſinuatæ donationis, vide Goth.ad l.15.ibi:donationem inſinuauerit.C.de ſacroſ.eccl.

Δορυφόροι ſunt Prætoriani milites præfectorum prætorio, Herodiano lib.5. Pet.Fab.1. Semeſt.3. Cuiac. & Gothofr.ad l.8.§.9. ff.de excuſ. & Gothofr. ad l.1. §.in ſchola prætorianorum.C. de offic.præf.prætor.Afric.

Dormire cum aliqua, eſt adulterium cum ea committere, c.qui dormierit 27.q.2.Prat.

Dormit præſcriptio, vel tempus non currit., ſed quieſcit, paſſim apud interpretes.Prat.

Dormientes pro ceſſatoribus, incuriis, & negligentius ſua agentibus iuxta vulgatum illud: Vigilanti, & non dormienti jus ciuile ſcriptum eſt l.pupillus. in fin. ff. quæ in fraud. cred. cum ſimilib. Vigilãtes autem accipimus, qui ſuarum rerum ſatagunt.Prat.

Dormitoria Carrucha.l.13.de auro argent.

Dotis ſignificatio varia eſt: Nam & dotes animi, corporiſque vulgo dicimus, & dotes prædiorum nõ ſemel vocant iureconſulti noſtri.l.2.de inſtruct. leg.l.amiſſi de fideiuſſor. Duaren, de dotib.c.1. Et Plinius vlmum vite dotatam dixit, & Cicero artem indotatam verborum dote locupletate. Conn.lib. 8. Dicta ab eo quod dabatur. Nam & Acron interpres Horatii dotem definit eſſe donum puellarum nubentium.

Dos eſt, quod datur à muliere marito.l. ſi rem æſtimatam.ff.de iur.dot.vel ab eius patre, vel extraneo.vt in §.accedit.l.vnica. C.de Rei vxor. act. proprie autem dos dicitur, vt ait Varro, quod nuptiarum cauſa datur. nam ipſa ſine matrimonio eſſe non poteſt. l.3.ff.de iure dot. Et vbicunque matrimonii nomen non eſt, nec dos eſſe poteſt.l.48. ff.de iure dot. Donatio vero propter nuptias eſt, quam facit ſponſus, vel aliquis nomine eius, ſponſæ, vel alteri nomine ſponſæ. Illa redit ad vxorem, vel eius hæredes: hæc ad maritum, vel eius hæredes. Dicta Græce ἀντίφερνα, quaſi contra, vel mutua donatio. Vulgo hanc donationem propter nuptias Dotem viri nuncupamus: cum æqualis ſit in Iure doti mulieris, *Ein Widergab* ex Old.copia.Spieg.

Dos, *die Mittgifft*, ius in re marito conſtitutum, ad ſuſtinenda onera matrimonii. definitio Vulte.in comment. Inſtitut. de Nupt.§.14.num.3.

Dos ab antiquis inter donationes numeratur: Non eſt tamen ſimplex donatio, ſed cõtractus: & quidem ſpecialis.Nou.119. Cuius diſtinctionis vtilitas ſumma eſt. Goth.ad l.20.in pr. ibi, inter donationes etiam dotes connumerant. Cod.de donat.ante nupt.& ad Nou.38.in præfat.§.1.

Dos eſt quod ab vxore, vel alio eius nomine, pro ſuſtinendis oneribus matrimonii marito datur promittiturve Briſſ. vlt.edit. Dotis appellatio non refertur ad ea matrimonia, quæ conſiſtere non poſſunt. Nec enim dos ſine matrimonio eſſe poteſt. Vbicunque igitur matrimonii nomen non eſt, nec dos eſt l.3.de iur.dot.Briſſ.

Dos data, dicta, aut promiſſa.Briſſ.ex C.Th.

Dotis promiſſio, datio, actio, exactio.Briſſ.ex ff.& C.

Dos eſt proprium patrimonium mulieris.l.3.§.ergo etiam.ff.de Minorib.l.meum.ff.de relig.& ſumpt.fun.l.Pomponius. Philadelphus famil.erciſc.Vide Azon.in ſumma Bart.in rubr.ſol. matr. Quod propterea marito datur à parente vel ab extraneo vt onera matrimonii ſuſtineat.l.1.l. dotis fructus, & l. Res in dotẽ.ff.de iur.dot.*Ein Heymſteuer, Mittgab, Brautſchatz*.quaſi mulieris theſaurus, ad vitæ neceſſitatẽ conſeruãdus.Spieg.Pr.

Dos legitime reſtituta mulieri aut patri, ſoluto matrimonio. non plus dicetur dos, ſed nominatur patrimonium mulieris: ſicut hæreditas adita, poſtquam eſt adita, non plus dicitur hæreditas, ſed patrimonium hæredis l. ſed ſi plures. §. filiæ.ff.de Vulg.dos autem nondum reſtituta, quamuis matrimonium ſit ſolutum, recte dicitur dos, per tex. in l.1. §.taceat. C.de rei vxor.act.Spieg.Prat.

Dos communis.l.22.§.1.ff.ſolut.matri.

Doti reſpondet donatio propter nuptias. Eadem enim cauſa vt vitam commode tranſinant, vel maritus, vel illius nomine alius eam confert. dos igitur & donatio propter nuptias hoc modo comparantur, quod donata propter nuptias, certa lege poſſunt obligari & alienari.Nouell.61.§.11.Et ſic dos quoque §.4.ibid. Iulianus eadem Nou. 5. hæc autem dicimus. differunt tamen & dos, ac donatio propter nuptias: nam dotis actio priuilegiata eſt, donatio propter nuptias non eſt, vide Goth.ad d.Nou.61.ca.1.§.4.plur.alleg.Prat.

Dotivm cauſa l.1.ff.Solut.matr. quæ ſit vide Bart.& Alciat.in d. l.1.& vide ſupra Cauſa.Prat.

Dotatas eſſe fœminas, ad ſobolem procreandam, replendamque liberis ciuitatem, maxime eſt neceſſarium, ibid.Prat.

Dos non eſt ius vniuerſale, vt cum Bart. Iaſon & alii cauillãtur, quorum ſententia non poteſt vllo colore defendi: ſubſcribendum itaque Baldo & iis qui recte ſequuntur eum. Dn. Zaſius Dotem eſſe ius incorporale haud negat, id eſt, quandam qualitatem legalem, quoddam ius, quod intellectu colligitur, quod verſatur circa corpora dotalia.Spieg.

Dos certa, quæ ſecundum patrimonium promittentis, & conditionem eius cui promiſſa eſt, accipienda l.ſi cum ea. C.de dot.promiſſ.l.cum poſt,§.gener.ff.de iur.dot.Spieg.

Dotis ſpecies hæ memorantur. Profectitia, aduentitia, Receptitia. Profectitia appellatur quæ à patre vel parente virilis ſexus profecta eſt de bonis vel facto eius. l.5. ff. de Iure dot. Quæ & dos à patre profecta dicitur, in l.2.§.1.ff.ſolut.matr.& dos communis patris & filiæ.l.3.ff.ſolut.matr. Aduentitiæ vero nomine, ea dos ſignificatur, quæ a quouis alio, vel ex ipſis mulieris bonis data eſt.leg.5.§.ſi pater.ff.de iur.dot.Briſſon.

Dos aut profectitia eſt, aut aduentitia, Vlpia.in epitom. tit.de dotib.6.Profectitia Vlpian.eſt, quæ à patre, vel parente virilis ſexus proficiſcitur, de bonis eius, vel facto eius, Siue igitur parens dedit dotem, ſiue procurator eius, ſiue iuſſit alienum dare, ſiue cum quis dediſſet negotium eius gerens, parens ratum habuit, profectitia dos eſt l.profectitia. ff.de iure dot. In ſumma parentis nomen dotem profectitiam facit. d. l. profectitia.§.ſi pater pro filia. Hæc quoque ſecundum Briſſ dos à patre profecta dicitur in leg 2. §.1.& l.10. ff.ſolut.matr. & l. 4.C.eod. tit.l.6. ff.de iur. dot. Et dos communis in l.22.§.2.ff. ſol.matr. Aduentitia vero dos illa eſt, quam nemo ex paternis bonis, ſed quiſpiam extraneus alicunde dedit: vt ex Iuliani verbis colligitur.Spieg.

Dos per præceptionem legata, hoc eſt, ante captionem, in l.fundus.ff.Famil.erciſc. Quære, Præceptio.

Dos promiſſa. Diſceptant Dd.an dos promiſſa dicatur dos, quaſi ſit ibi determinatio diminuens: & an in ſtatuto veniat nomine dotis ea, quæ nec dum tradita eſt, ſed promiſſa. Eſt Zaſio inueſtigatio vtiliſſima, quem vide in tit. Sol.matr. Inter dotem promiſſam ac datam nihil intereſt. Nam ex ſola promiſſione dos conſtituitur, vide l.4.C.de coll.Goth.ad l.3. C. de ſponſal.

Dotem conſtituit vel mulier ipſa, vel alius nomine mulieris, Mulier ipſa, nempe quæ ſui iuris eſt: alius nomine mulieris, ſiue ea ſit iuris ſui, ſiue alieni. Et rurſus alius ille eſt vel pater mulieris, vel à patre extraneus. Hinc dos ab alio quam à muliere conſtituta, alia dicitur profectitia, alia aduentitia. Profectitia eſt dos conſtituta à patre vel parente fœminæ paterno virilis ſexus de bonis vel facto eius. Aduentitia eſt dos cõſtituta ab extraneo. Vtraque illa interdum eſt dos vera, interdum putatiua. Dos vera eſt quæ accedit matrimonio iuſto & legitimo: Putatiua contra, quæ accedit iniuſto, & illegitimo, dos autem eſſe putatur magis, quam vt dos ſit, idque ob priuilegia, quæ de iure ad hanc dotem repetendam non minus conceſſa ſunt, quam ad repetendam veram. Vulte. in Comment.Inſtit.Nuptiis.§.14.num.4.& ſeqq.

Dotem opinatam latine dici poſſe putat Duaren. l. ſi cum dotem.§.ſi mulier.ff.ſol.matr.quam vulgo putatiuam vocant.

Dotem legari, vel pro dote legari, non differunt. ff.de dot.prælег.l.cum quis.§.ſed ſi non dos.& l.cum ſcriptum.Spieg.

Dotem paruam Dn.Alciat.accepit, quæ ſi amiſſa ſit, ex hæreditatis rara portione reſarciri filię valeat. magnam, quæ non valeat, adeo vt collatio circa nullam verſetur ſpem ex patris imperſuaſibilitate: ſic enim legendum idem, & quidem recte monet, non autem illam ſpeciem, vt vulgata habet tranſlatio: In Auth.collat.7. paulo ante finem.

Dos caduca dicitur, quæ confiſcata eſt, l.ſi quis.38.§ 1.ff.de ritu nupt.Prat.

Dos receptitia ſpecialiter dicitur, quam extraneus dans, vt ea ſibi redderetur, ſtipulatus fuit, Vlpian.cap.Inſtit.6.Caius l.31. §.2. ff. de matr. cauſ. don. Sed & dos quam quis in mortem mulieris à marito ſtipulatur, capitur ſane mortis cauſa, cuius generis dotes receptitiæ vocantur.Prat.ex Hotom.

Dos aduentitia ex ipſis mulieris bonis dari poteſt.Briſſ.

Dotis cauſa, pro ipſa dote nominatur in l.1.ff.Sol.matrimon. Vt annotauit Zaſius: Ex iſto textu colligo, aiens, dotis cauſam nominari hic ipſam dotem, vel negotium, naturam, vel conditionem dotis: nam ita ſumi cauſam pro negocio, apud rhetores vulgatum eſt. Nec temere dotis cauſa præcipua dicitur, quod ad mulieres pertineat, quæ ſolent ciuitatem replere ciuibus, liberis. Hoc eſt quod dicit Iuſtinian. in Auth.de nupt. in princ. Artificioſam immortalitatem induci procreatione prolis. Accedit elegans text.in l.librorum. in fin. ff. de Verb. ſig. Item tex.in l.1.§.& generaliter. nec non §.fi.ff.de Ventr.in poſſeſſ.mit.Spieg.

Dotalis fundus, ſeruus, i.e.in dotem datus. vt l. ſciendum §. ſi fundus.ff.de Iur.dot.

Dotale prædium, etiam nomen retinet ſoluto matrimonio.ff. de fund.dot.Dotale autem prędium non ſolum intelligimus, cum iam marito eius dominum quæſitum eſt l.dotale. §. dotale eo. ſed etiam deſtinatum. l. dotale prædium cuius ibid. Spieg.ex Old.

Dotalis fundus intellgitur, ſiue cum mulieris nomine quis vi-

ro dederit, ſiue cum à viro ſibi debitum ipſa mulier doti promiſerit, &c.l.14.§.ſi fundum.ff.de fund.Briſſ.

Dotales res eſſe videntur, quæ dotali pecunia emptæ ſunt.l. cum vir & vxor.§.pen.ff.de iur.dot. Spieg.ex Old.vel etiam, quæ in dotem datæ.Briſſon.

Dotalia bona, & Dotales fundi, hoc eſt, ad dotem ſpectantes, & in quibus dos mulieris collocatur, vel quos vir accepit pro dote mulieris.Spieg.

Dotalium ſeruorum & ancillarum ſæpe meminere Iuriſcoſſ. Earum meminit & Imp. in l.1.§.9.C.de rei vxor.actio. Sunt autem, vt verbum ipſum prodit, quos vxor cum dote ad maritum attulit, Receptitius Dotali opponitur, quem vxor ſibi proprium retinet, neque doti dat.Spieg.

Dotes prædiorum eæ videntur fuiſſe acceſſiones, quæ ex aliis prædiis ad vſum vnius fundi ſolebant venire: vt in exemplo quod eſt apud Vlpianum.l.9.§.6.ff.de vſufruct. Nam etſi vſusfructus fundi fuerit legatus, & ſit ager vnde palo in fundum, cuius vſusfructus legatus eſt, ſolebat paterfamilias vti vel ſalice, vel arundine, puto fructuarium hactenus vti poſſe ne ex eo vendat. Dotes prædiorum Papinianus vocat inſtrumenta, quæ prædiis ſic attribuuntur, vt dotes nuptiis Dotes prædiorum, inquit, quæ Græco vocabulo ἐνθῆκαι appellantur, cum non inſtructa legantur, legatario non præſtantur.l.2 §.1.ff.de inſt.vel inſt. Columell. lib.4. cap.30. Pedaminum gerorumque & viminum proſpiciendorum tradenda ratio eſt. hæc enim quaſi quædam dotes vineis ante præparantur vide Enthecæ.Prat.ex Hot.

Dotare filiam, vel dotata eſſe. Dotata mulier, & indotata, opponuntur.l.78.§.quod ſi ff.de iur.dot.Briſſ.

Dotalitium, id eſt, donatio propter nuptias vel res paraphernales, i.e. vltra dotem datæ: vel vſusfructus partis bonorum mariti, quam vxori propter nuptias dat, vt eo poſt mortem ſuam alatur, c.ex parte. de for. compet.c.nuper. de donat.int. vir. & vxor. Berengarius Fernandus Anteceſſor Toloſæ accipiendum tradebat, Dotalitium, quod mulieri datur de quo in c. plerunque de donat. inter vir.& vxor. vbi gl. interpretatur donationẽ propter nuptias. Id per adulterium perdit mulier.d.c.plerunque.Prat. Corraſ.Miſcell.iuris lib.3.c.1.lucrum nuptiale interpretatur: Idque à iureconſultis additamentum l.inter ſocerum.§.cum inter.ff.de pact.dot. A Tholoſatibus agenſamentum adpellari ſcribit.

Dobrium vel Doarium eſt dotis augmentum, vt idem Fernandus tradit, idque ex parte dotis. Guido Papæus, quæſt.524. pro eodem ponit Dotalitium & doerium.& vide quæſt.525.& 249. Ex quo collige Pragmaticos Gallos plerunque hoc vocabulo abuti: pro dote enim accipiunt & potiſſimum Notarii imperiti. Prat.

D R.

Drachmam, & Denarium, idem non eſſe, docet Agricola li.4. Quamquam menſurarum & ponderum ratio vix definiri, explicariue ſatis poteſt, propter variam eorundem dimenſionem. Quod & Alex. Neapol.exiſtimat, apud quem extat lib. 2.elegans caput, quo explicat, quibus finibus, quaque menſura iter, actus, aut via conſtent.Spieg.

Drachma vnciæ pars octaua, quæ ſex obolos pendebat, dicta ἀπὸ τοῦ δράττειν, eo quod ſex oboli manum, i.e. τὴν δράκα implebant, vt inquit Euſtathius. Nec vero drachma pondus denarii tantum ſignificat, ſed etiam nummum eodem pondere percuſſum ab Athenienſib. Terent.in And. vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem.Prat.

Drachma auri, i.oboli ſex, tanti eſt in præſentia propter temporum noſtrorum paupertatem, quanti olim oboli 8. vt Budæus docet lib.2.de Aſſe. Hæc vox, neutro genere rapinam, manipulum, donatiumque ſignificat: Drama vero eiuſdem generis rei eſt repræſentatio, vt communiter fit in fabulis. Vnde Dramaticum opus, vel poema, in quo ſolæ perſonæ agunt, abſque poetæ interlocutione.Spieg.

Drachmalis vſura Græcis dicebatur, quæ Latinis centeſima. Vt enim Romani ab aſſib. ita Græci à drachmis vſuras denominarunt: vide vſura centeſima, & Bud.lib.de aſſe.Prat.

Dromi Latine curſus dicuntur: vnde Catadromus: vide ſupra Athletarum nomine.& in voce Catadromus.

Dromones nauigia ſunt celerrima, quaſi curſoria dicas. Horum meminit Iuſtin.in l.2.C.de offic.præf.Præt.Afric. Milites, inquit, conſtituas, qui poſſint & ipſum traiectum ſeruare, & omnia quæcunque in partib. Hiſpan. vel Galliæ ſiue Francorum aguntur, viro ſpectabili duci denunciare, in quo traiecto etiam dromones quantos poteris ordinari facias. Item Procopius lib.3.de bell.Goth.Hot.eoſdem eſſe, quos Celotes Latinis dictos à celeritate, vult. Caſſ lib.4.ad Venenatum, horum mentionem facit, vt opportunorum ad rem frumentariam conuehendam. Iſid.lib.19.Etym.c.1. Longæ naues ſunt, ait, quas Dromones vocamus, dictæ eo quod longiores ſint cæteris. Cuius contrarius Muſculus cuttum nauigium. Procopius quoque nauigia longa ab eo quod celerrime excurrerent, Dromonas appellata ſua ætate ſcribit. Curſum enim δρόμον Græci dicunt Caſſiod lib 5.variar.Epiſt.ad Abundantium. Decreuimus mille interim Dromones fabricandos adſumere, qui & frumenta publica poſſint conuehere, & diuerſis nauibus ſi neceſſe fuerit, obuiare. Zonaras tomo 3. in Mauritio. ὁ δὲ καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει στασιάζοντων ὑπεξέλθε τὴν ἀνακ..., δρόμωνι ἐμβιβασας μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων ἀπῆρα. Idem in Iuſtin. Rhinotmeto: στέλλει τρίηρεις καὶ δρόμωνας καὶ νῆας ἱππηγὰς τῶν φορτηγῶν. Huiuſmodi vero nauium exercitores Dromonarii vocantur. Et ita apud Caſſ.lib.4.Var.epiſt ad Venenat.& in inſcriptione Epiſt. ad Dromona.lib.2.Varia.emendandū hoc verbum cenſeo.Br.

D V.

Duas ædes habere apud Vlp.in pr.l.ſi quis, ff.comm.præd.Spieg.

Duæ res, non ſunt fructus, & fundus, ſed vna.l.fi.§.pen.ff.quæ in fraud.cred.l.1.§.ſi duæ res. Quorum legatorum.Prat.

Dubia cauſa dicitur, quæ (vt voce vtamur forenſi) ſemiplene probata eſt. Gloſſ. eſt celebris in l.admonendi. ff.de iureiur. porro in dubiis interpretandis, ad mitiora deflectendum eſſe, Schola noſtra omnino recepit.Prat.

Dubitabile eſt, quando argumenta pro & contra congruunt, colligitur ex l.Licinius, ff.de fideic.libert.Prat.

Dubitare quid ſit, Bart.docet in l.admonendi.de iureiur.Adde l.Licinius.de fideicomm.libert.

Dubitare de cōditione ſua, de ſtatu ſuo, de decreto.Briſſ.ex ff.

Dubitatio eſt motus indifferens, ad vtramq; partem ex æqualitate rationum contrariarum proueniens, ad quam iudex perducitur per negationem, qua re fit dubia gloſ.l.fi.C qui ad libe. proclam. non licet. Fel. c.ſuper. de teſt. cog. Bal. l. fi. de prob. Illud dubitationis eſt, dubitationem recipit. Briſ. ex ff.

Dubium eſt, de quo inter ſapientes dubitatur, l.an inutilis ff.de Acceptil. Arg. l. vnicæ, & quidem perquam elegantis. Nihil innouan. appellat. pend. Prat. Dubium argentum, de cuius pondere vel bonitate dubitari poteſt.Spieg.

Dubius in fide, infidelis c.1.de hæret. Non dubie. Minus dubitantur.Briſſ. ex ff. Dubius deuentus litis, ex Scæuola dici ſolet.l.quod deberetur.ff de pec.apudq; Iurecoſſ. fere prouerbii loco vſurpatur, apertiſſimamque habet ſignificationem, vt ait Alc.Spieg. Dubius hæres, dum deliberat, vtrum adeat necne hæreditatem

Ducator. l.28. §. ſi nauis alteram. ff.ad l. Aquil. quod verbum & in Lexico B. Germani notatum reperi: in quo ita eſt: Ducatores, ἀγοὶ, ἡγεμόνες, προηγούμενοι. Briſſ.

Ducatus, pro regione cui Dux dominatur, apud Feudorum cōditores. Extat exemplum huius ſignificationis apud Suet.in Nerone. Lampridius autor eſt. Heliogabalum illaudatum Imperatorem olim vendidiſſe Ducatus, & officia Palatina. Tertullianus noue vſurpauit Ducationem pro Ducatu: & Ducatorem, pro Duce, Rhenano annotante in libro de Coron. milit.Spieg.

Ducena, vt & centena, gradus dignitatis promotioniſve in ſchola agentium in rebus. l.vlt. C de agentib.in reb.l.5.C.de princip.agent.in reb.l.1.de murilegul.in C.Theod.l.1.de Cæſarianis.in eo. C.l.5.de decurionib.in eo.C.ex quib.patet ducenam non ducenariam legi oportere in l.1. C.de offi.magiſt. offic. quanquam impreſſi codices hoc vitio laborent.Briſſon. Ducenæ dignitas, principatus.in C.Th. Inde

Ducenarii qui ducenam gerunt & ducentis ſcholaribus præſunt.l.3. C.de agentib.in reb.l.1. C. de lucris aduocat.l.1. C.de exactoribus tributor. l.9. de exactionibus. in C.Th. Cyprianus lib 1.Epiſt.4.Neque vt ille ſuperbierit, ſublatuſque fuerit mundanis dignitatibus, Ducenarius potius quam Epiſcopus vocari volens. Meminit & huius muneris Nicephorus lib.6. hiſt.Eccleſ.c.xxx. In Notitia quoque crebro in officio rectorum prouinciarum principem de Schola agentium in rebus Ducenarium recenſeri inuenias. Cæterum & in re militari, Ducenarius interprete Vegetio lib.2. c.8. dicebatur, qui duas centurias, id eſt, ducentos homines ducebat in acie ſecunda. Briſſ.& Goth.ad l.2.§.& hæc notitia, 19.ibi: Ducenariis. Briſſ. de offic.præf.prætor.Afric.

Ducenarii iudices erant, qui de leuioribus pronunciabant. Dicti à cenſu ducentorum ſeſtertiorum. Ducenarii quoque, vt alii tradunt, capiuntur pro exactoribus publicaniſve. Ducenaria enim nomen vectigalis eſt, ſicut Centeſima, Quinquageſima. Scotus ad Theodoſ. Imp. in ſchola agentium tradit fuiſſe ducenarios, qui in præfectorum officio in prouinciis fiebant officii principes: eratque eis poteſtas principalis, clementiæ adorandæ. Alc.in l.matriculam. C.de agentib.in reb. lib.12. Aſtipulatur Rhenani ſcholium apud Euſebianam hiſtoriam c.26.lib.7.Spieg.ex Old.

Ducere aquam ex caſtello, vel ex riuo, vel ex quo alio loco publico: per fiſtulas, per riuum. Briſſ.ex ff.

Ducere, dominorum verbum proprium, qui mancipia abducunt. Itaque

Ducas licet, dici ſolebat in actionibus cum licitatori mancipium addictum fuiſſet. Vnde illud lib.de orat.3. quanti addictus: mille nummum nihil addo. Ducas licet.Prat.

Ducere funus pro facere. vide Funus familiare.

Dvcere in matrimonium. Fœmina ſola nubere dicitur, vir autem ducere in matrimonium, ducere in vxorem, habere vxorem, & habere in matrimonio. Spiegelius.

Dvcere aliquem, quod decreto iudicis non obtemperauerit, hoc eſt in carcerem trudere, vt vulgus loquitur. l. iniuriarum actio. §. ſi quis quod. ff. de iniur. Prat. Dvci etiam, id eſt, in vincula duci Briſſ. vel occidi interdum.

Dvcere pugnum, cædere pugno. Paulus, l. 4. ff. de iniur. Si cum ſeruo meo pugnum ducere vellem, in proximo te ſtantem inuitus percuſſerim: iniuriarum non teneor. Hoto. Sic Plauſtra ducūtur: Quia ducere eſt proprie manuducētis. Virg.

---------------- *En ipſe capellas*

Protinus æger ago, hanc etiam vix Tityre duco.

Agi enim armēta dicuntur à bubulco qui pone ſequitur: Trahi autem ab eo qui præcedit. Conn. lib. 4. c. 11. num. 1. Dvaren. lib. 1. diſputat. anniuerſ. cap. 13. Alias ducere eſt iudicare, exiſtimare. Proprie autem ducuntur volentes, trahuntur nolentes. Seneca. Fata volentem ducunt, nolentem trahunt. Old.

Dvcere in carcerem, quia manus in eos qui ducebantur iniectione, quaſi poteſtas quædam adepta eſt l. 2. ff. de in ius vocan. Cic. in 2. Agrar. Egone is Conſul, qui timeam ne mihi in carcere habitandum ſit, ſi Trib. pleb. duci iuſſiſſet. Prat.

Dvcere euerriculum leg. 11. §. ſi quis me. ff. de iniur. Via ducit rus, in agrum.

Dvcere materiam, l. pen. ff. de commu. præd. & apud Vitruu. lib. 5. c. fin. ducere murum. Prat.

Dvces ab antiquis ſemper quidem pro ductoribus exercituum dicebātur: ſed tamen tribus modis id nomen vſurpabatur. Nā interdum Dvces appellabantur, qui ſummum in militia imperium obtinebant: qui ſi commiſſo prælio victoriam obtinuiſſent, Impp. cōclamatione militum appellabantur. Liuius lib. 9. Iam primum, vt ordiar ab ducibus comparandis, haud equitem abnuo, egregium ducem fuiſſe Alexandrum. Interdum Dvx appellabatur, cui pars Imperii ab altero ſuperiore mandata eſt, Cicer. offic. 3. M. Attil. Regulus, cum Conſul iterum in Africa ex inſidiis captus eſſet, Dvce Xantipp. Lacedæm. &c. Sic in l. conuentionum. 5. ff. de pact. Publica conuentio eſt, quæ fit per pacem, quoties inter ſe duces belli quædam paciſcuntur. Sic à Cæſare Dvces perſæpe appellantur, qui legati ipſius erant, & Imperatore abſente ſummam poteſtatem habebant, vt Labienus apud Cæſarem lib. 6. de bello Gall. Præſtate eandem nobis Dvcibus virtutem, quam ſæpenumero Imperatori præſtitiſtis. Atque hi nonnunquam conſularibus inſignibus vtebantur, & poterant dimitti ab Imp. ignominiæ cauſa, vt ſcribit Vlp. l. 2. in pr. ff. de his qui not. infa. Iuſtin. lib. 24. Multis nobilibus regnum Maced. affectantibus Soſthenes ignobilis præponitur: & cum Rex ab exercitu appellatus eſſet, ipſe nō in Regis, ſed in Dvcis nomen iurare milites coegit. Idem lib. 9. Cum honoratum inſuper ducatu aduerſarium videret. Et lib. 30. Agathocles Regis lateri iunctus ciuitatem regebat: tribunatus, pręfecturas, & ducatus, mulieres ordinabat. Tacitus de moribus Germ. Reges ex nobilitate, Dvces ex virtute ſumunt: nec Regib. infinita aut libera poteſtas: & Dvces exemplo potius quam imperio. ſi prompti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant, admiratione præſunt. Interdum tamen Dvces ii dicūtur, qui ſummum quidem imperium obtinēt: at ii qui cum poteſtate ſunt, i. quibus imperii pars mandata eſt, comites. Cicero pro Marcell. Bellicas laudes ſolent extenuare verbis, eaſque detrahere ducibus, ac communicare cum militibus, ne propriæ ſint Imperatorum. Et aliquanto poſt. Hæc enim res vnius propria eſt Cæſaris: cæteræ duce te geſtæ, magnæ illæ quidem, Sed tamen multo magnoque comitatu. Huius autem rei tu idem es, & Dux & Comes. Poſtea vero Dvces dicti ſunt, quibus rex aut populus regionis alicuius adminiſtrandæ poteſtatem dederat: vt in l. Baioar. tit. 13. c. 2. Si quis contra ducem ſuum, quem Rex ordinauit in prouincia illa aut populus elegit ducem, de morte eius conſiliatus fuerit, &c. Specul. Saxon. libr. 3. Quælibet prouincia Teutonicæ terræ ſuum habet Palatinatum: Saxonia, Bauaria, Franconia, & Sueuia: quæ antequam à Romanis ſuperabantur, regna fuerunt: à quibus ipſa in Dvcatus nomina fuerunt permutata, &c. Animaduerſione autem dignum eſt, quod circiter ætatem Caroli magni Dvces dicebantur, cui duodecim comites ſuberant. Theodulphus ſub anno 849. Taſſilonem in ducatu Baioariorum collocauit per ſuum beneficium; Grifonem vero partibus Neuſtriæ miſit, & dedit ei duodecim comitatus. Eum locum imitatus eſt Aimoynius lib. 4. cap. 61. Taſſilonem, inquit, in ducatum reſtituit: Grifonem more ducum duodecim comitatibus donauit. Dvces rurſus & comites apud ſcriptores barbaricos ita diſtinguuntur, vt duces ſint totius regionis præfecti: Comites vrbis tantum. Gregor. Turon. lib. 9. c. 7. Ennodius cum ducatum vrbium Turonicę atque Pictauę adminiſtraret, adhuc & vici Iulienſis atque Benarnæ vrbium principatum accepit. Sed euntibus comitibus Turonicæ atque Pictauæ vrbis ad regem Childebertum, obtinuerunt à ſe remoueri. Prat.

Dvces partium, id eſt, factionum.

Dvces per orientem ſex, per Ægyptum duos, per Ponticum vnum, per Thracias duos, per Illyricum totidem, & quam plurimos in Occidente autor Notitiæ ponit Briſſ.

Dvctvs ætate, miſericordia, pietate, errore, metu, leuitate, rationibus, amicitia, calore, officio, ſcriptura. Briſſ. ex C. ff. id eſt motus, excitatus.

Dvci vxor dicebatur, quæ ex patris domo, in mariti domum eo ritu, quem infra deſcribam, deducebatur. Primum auguriis captatis, factiſque ſacrificiis, ignem & aquam attingebant: vti Varro ſcribit, & Feſtus, & Plutarchus in Problemat. quod generationis cauſa in calore & humore poſita ſit: eiuſque rei veſtigium eſt in l. pen. ff. de don. inter vir. vbi Scæuola ſignificat aquæ & ignis adhibitione nuptias celebrari. Tunc nuptam vir è ſinu matris dicis cauſa rapiebat: aut ſi ea non erat, ex proxima neceſſitudine, quod vt ait Feſtus, ea res feliciter Romulo ceſſerat, poſt flameo amiciebatur nuptæ nouæ caput ominis boni cauſa, quod eo aſſidue vtebatur Flaminica, i. Flaminis vxor, cui nō licebat facere diuortium. Hinc nuptā & Varro & Seruius appellatam tradunt, quo ei caput velabatur. Ita deducebatur nupta à prætextatis tribus, quorum vnus præibat facem tenēs ſpineam. E ſpina autem ea fax erat, quoniam idem fecerant paſtores qui Sabinas rapuerāt: vti Plinius libro decimo ſexto teſtatur, & præibat fax, quod non niſi veſperis exortu nubentes in viri deducebantur domum. Dvo reliqui manu nuptæ brachia ſuſtinebant, puerorumque & puellarum cantibus inter ſe reſpōdentium ea deductio celebrabatur. O hymē hymenæe, hymen, ô hymenæe. Plutarchus quinque fuiſſe faces ſcribit, quod is numerus maxime nuptiis conueniret. Cum autem ad mariti limen ventum erat, tum poſtes oleo inungebat nupta, eoſque laneis vittis ornabat: vnde vxorum nomen Varroni, & Seruio, & Feſto, quaſi Vnxores. Limen autem attingere, religio erat: ne, vt Varro putat, à ſacrilegio inchoarent, ſi depoſituræ virginitatem calcarent rem Veſtę, id eſt numini caſtiſſimo violatam. Ingrediente illa, Talaſſio voce magna clamabatur: ea de cauſa, quæ ex primo Liuii omnibus nota eſt. Plautus, Senſim ſuperattolle limen pedes noua nupta. Catulus, Transfer omine cum bono limen aureolos pedes, raſilemq; ſubi forem. Cum autem in cubiculum deducta eſſet, prætextati brachia mittębant, ac diſcedebant: pronubæ, bonæ fœminæ, quæ ſemel nupſerant, eam in lecto geniali collocabant. ſic enim lectus vocabatur, qui nuptiis ſternebatur in honorem genii: vnde & appellabatur, vt ait Feſtus. Tum maritus pueris nuces ſpargebat, vt Iouis omine (quod Varro ſcribit) matrimonium celebraretur, & nupta matrona eſſęt ſicut Iuno: quia nuces in Iouis tutela erant. Rapi etiam ſolebat fax prætextati qui præluxerat, ab vtriuſque amicis, ne aut vxor eam ſub lecto viri ea nocte poneret: aut vir in ſepulchro comburendam curaret: quo vtroque mors propinqua alterius captari putabatur. Neque prætermittendum quod Feſtus ſcribit, Cingulo nouam nuptam præcingi, quod vir in lecto ſoluebat, factum ex lana ouis: vt ſicut illa in glomos ſublata coniuncta inter ſe ſit, ſic vir ſuus ſecum cinctus, vinctuſque eſſet. Hoc Herculano nodo vinctum vir ſoluit, ominis gratia, vt ſic ille felix ſit in ſuſcipiendis liberis, vt fuit Hercules, qui 70. liberos reliquit. & paulo infra, Cinxiæ item Iunonis nomen ſanctum habebatur in nuptiis, quod initio coniugii, ſolutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta. Hæc Feſtus. Atque hæc quidem antiqui. poſt vero inſtitutum eſt vt etiam abſentis viri domum duci vxor poſſet. Pomponius, l. mulierem, 5. ff. de ritu nupt. mulierem abſenti per literas eius, vel per nuncium poſſe nubere placet, ſi in domum eius deduceretur. eam vero quæ abeſſet, ex literis vel nuncio ſuo duci à marito ſuo non poſſe. deductione enim opus eſſe in mariti, non in vxoris domum. Quod eleganter Paulus lib. Sentent. vndecimo, ſic complexus eſt, Vir abſens vxorem ducere poteſt, fœmina abſens ducere non poteſt: quippe quæ deduci non poteſt. deductione igitur omnino opus eſt. Domus enim viri, matrimonii domicilium, ait Pomponius dicta l. mulierem. & l. cæterum. §. mulieri, ff. de vſu & habitatio. leg. cum in te, Cod. de donat. inter vir. & vxor. Auguſt. lib. De ciuit. Dei 6. c. 9. Sed domum ducenda eſt quæ nubit. adhibetur Deus Domiducus. Sic enim eū Deum qui ei ſolenni deductioni pręerat, appellabāt. Scæuola l. Seia, 66. de donat. inter vir. Seia Sempronio quum certa die nuptura eſſet, antequam domū deduceretur, donauit tot aureos, itē, Virgini in hortos deductæ ante diem tertium quam ibi nuptiæ fierēt, quum in ſeparata diæta ab eo eſſent, die nuptiarum prius quam ad eum trāſiret, obtulit 10. aureos dono. Hot.

Dvci, producta verbi ſignificatione, dici conſuetum de iis, qui in ius ducerentur: propterea quod ad magiſtratum ita raperentur, ac vi abducerentur, quaſi poteſtas ex lege in eos eſſet, vnde tit. in edicto Prætoris, Qui neque ducantur, neque ſequantur. Prat. Dvcebantur olim & cuſtodiebantur illi, qui non defendebantur, Paulus in l. 2. Si ex noxal. cau. agat. Prat.

Dvci & ferri ſeparantur in l. vnic. ff. ſi quis in ius voc. non ier. l.

57 ff.de euictio. hoc ad ea quæ anima carent, illud ad ſe mouentia pertinet. Itaque Duci de ſeruis vſurpatur.l.2. §.vlt.ff.ſi ex nox.cauſa.l.36.ff. de procuratoribus.l.26.§.ſi abſente.l.31. ff.de noxalib.l.30.ff.de liber.cau.& de iumentis.l.13.ff.de ſeruitutib. Duci etiam in ius duci eſt, in titulo edicti prætorii, Qui neque ducantur, neque ſequantur: cuius fit mentio in inſcriptio.l.48.ff.de verb.ſign. Quod & produci dicitur.l.pen. §.docere ff.ne quis eum qui in ius vocat.vi ex.l 4. ff.ad l.Iul. de vi priuat. Quint.etiam in ius educere dixit lib.7.c.8.Briſſ.

Dvci ſerui dicebantur, qui noxæ nomine dediti in aliorum dominium tranſibant.l.2.ff.ſi ex nox. cauſ.agat.l.quod ait.3.§.de noxal. Hinc

Dvcendis de liberis prætoris interdictum.l. 3.ff.de lib. exhib.l. 1.ff.vtrub. Hinc

Dvci in cauſis liberalibus dicebantur ſerui, contra quos vindiciæ in ſeruitutem datæ fuerunt.l.duob.30. ff.de lib.cauſ.Hinc

Dvci obærati dicebantur,qui addicti creditoribus in ſeruitutem fuerant in 12.Tab.Prat.

Dvciani, ducum officiales,ſeu milites.Briſſ.ex C.

Dvcianvm iudicium in l.38. pr. C.de appell. appellatur à duce ad magiſtrum officiorum & quæſtorem ſacri palatii, notat Goth.ad d.l.38.

Dvcitvm pro ductum in l 1.§.1.ff.de teſt.militar.

Dvctvs miſericordia,æquitate, amicitia, humanitate, officio, pietate, pro excitatus in l. & eleganter, §.idem Labeo. ff.de dol.Prat.

Dvctvs aquæ autore Vitruuio li.8.de architect.c.7.fiunt generib.tribus: Riuis per canales ſtructiles, aut fiſtulis plumbeis, aut tubulis fictilibus. Palladius lib.9. de re ruſtica addit quartum genus,videlicet canales ligneos.

Dvellvm dicitur bellum,inquit Feſtus,in quo à duabus partib. de victoria contendentibus dimicatur.Vnde conſtat in ſignificatione rei errare eos, qui duorum duntaxat bellum exiſtimauere, cum ſit quoq; multorum, & ipſorum exercituum.Alioqui non diceretur à Plauto. Duellum inter Thebanos & Theleboas. Præterea non ſuccineretur ab Hor. lib.1. epiſtol.

Græcia Barbariæ lento colliſa duello,
Stultorum regum,& populorum continet æſtus.

Quandoque vero duellum accipi pro duorum certamine (quod ſingulare appellamus) palam eſt ex titul. De cleric.pugnantib.in duello.lib.3. Decret. Duelli meminit & Plaut. Amphitr.4.Cice.in orat. Quid vero licentius, quam quod hominum etiam nomina contrahebant, quo eſſent aptiora? Nam vt duellum bellum, & duis bis: ſic Duellium eum qui Pœnos claſſe deuicit, Bellium nominauerunt, cum ſuperiores ſemper appellati eſſent Duellii: vt autem ex Duello bellum factũ, ita quoque bellus duellus ab antiquis dicebatur. Liuius apud Nonium: Lenti calida, duella,rapula,rumice. Duella rupila, id eſt bella. Conſtat autem duellorum certamina fuiſſe frequentia,quemadmodum colligit Old.in leges 12.Tab.ex cõſtitutione de pace tenen.necnon, quemadmodum videre eſt, ex quodam reſcripto Philippi regis dudum conceſſo, à Guid. Papæ ad verbum expreſſo in ſuis deciſionibus quæſt.617.Maxime vero tempore Friderici Imp.I. cognomento Ænobarbi fuere frequentia, ad inueſtigandam rerum geſtarum etiam priuatim veritatem, aut etiam ad purgationem inducendam: ita videlicet,vt qui ſe ſic probaturum, purgaturumue aliquid obtulerit, & vicerit, probaſſe credatur: ſi non vicerit, in probatione defeciſſe putetur. Verum huiuſmodi certamina ſanguinolenta, & Vlp.tempore Romanorum legibus nondum damnata, l.qua actione. §. ſi quis in colluctatio. ff. ad leg.Aquiliam omnino vetantur.c.monomachiam 2.q.4. c.1.ext.de purgat.toto tit.de cleric.pugnant. & l. vnica de gladiatoribus lib.11.Cod. Cæterum, de materia duelli, videre licet (præter Ioannẽ Fabrum, de hæred.quæ ab inteſt.deferuntur) Guidonem Papæ, ampliſſime eam tractantem in ſuis deciſionibus Delphinalibus quæſt. 617. cum ſex quæſtionib. ſequentibus, Anchor. Frequentabatur adhuc duellum tempore Frid. I. Ab illo autem priſco more pugnandi, ſunt iſtæ phraſes, pro eo,quod eſt, criminaliter accuſare.Item, hoc eſt, ad diſcrimẽ vitæ ſolenniter prouocare. Hodie duellum prohibetur cum omnib. id genus cruentis hominum ſpectaculis, in l.1. C.de gladiator.c.1.de purg.vulg.& 2.q.3. c. Monomachiam.Spieg.

Dvella fuit triceſima ſexta pars aſſis,continuitque duas ſextulas.Cicero tamen duas ſextulas,quam duellam dicere maluit in oratione pro Cæcinna.Balduin.Inſtit.de hæredib inſtit.

Dvdvm pro ante in l.23.§.6.C.de nupt.Dudum pro olim in l.14. vbi Goth.C.de contrah.empt.

Dvitas apud Labeonem,quem refert Iabolenus in l.malum.§. viduam, ff. de verb. ſignif. ea dicitur, quam noſtri temporis Philoſophi dualitatem, & Græci δυάδα vocant. Hinc vidua appellata eſt,à Ve priuatiua particula,quaſi Vedua,hoc eſt ſine duobus, cum ſola viuat abſque matrimonio, in quo duo ſunt, vir & mulier. Macrobius tamen ſcribit,Etruſcorum lingua Iduare eſſe idem quod diuidere: vnde vidua, quaſi valde idua, id eſt valde diuiſa: aut vidua, a viro diuiſa. Et ita caſtigandus eſt locus Iureconſulti in præallegato §. viduam,apud quem legitur,Viduam dictam eſſe ſine viduitate: ſed ſcribendum eſt,ſine Duitate.

Dvlci officio functus, in l.1. C.de his qui ſibi adſcrib.in teſta. dicitur, qui officium vitæ impleuit. Igitur dulce officium, dulceue munus vita dicitur. Seneca in Hippolyto. Curdatum munus redditæ lucis fugis? Goth.ad d.l.1.Dulciori nomine,quam filii, Nepotes noſtros appellare nõ poſſumus l.220. ff.de verb.ſign.Hinc Dulciarii apud Lampr.in Heliog.

Dvlcia inter ea numerãtur, quæ menſis ſecundis apponebantur:cuiuſmodi ſunt ea quæ recenſentur à Proculo in l.fi.§.cui dulcia.de tritic. & vin.leg.vt puta,mulſum, paſſum, defrutũ, & ſimiles potiones: item vuæ, caricæ, ficus, palmæ: Murrina quoque, i.e. myrrhæ odore condita, vt probat Plin lib.14.c. 13.& vide I.Paul.lib.3.ſent.tit.6.Prat.Briſſ.

Dvlciarivs panis, quamuis admixtione mellis fiat: tamen quodcunque genus placentæ dulcioris, delicatioriſque nihil vetat Panem dulciarium vocari. Et putat Angelus Politian. Marzonpane genus lautioris edulii apud Italos, recte Panem dulciarium vocari poſſe. Idque monuit Inſulan. Dulciarius Prateio eſt, qui panes & mellita concinnat edulia. Lamprid. in Heliogab. Dulciarios & lactarios tales habuit, vt quæcunque coqui de diuerſis edulib. exhibuiſſent, vel ſtructores, vel pomarii, illi modo de dulciariis, modo de lactariis exhiberent. & Iul.Firmicus lib.8.Matheſ.c.11. tradit dulciarios conditores,& his ſimiles viros naſci ſub ſydere ſpicæ,quæ in virginis parte decima exoritur.

Dvlcissimis filiis meis l.cũ pater.§.dulciſſimis,de leg.3.Spieg.

Dvlcissimis fratribus meis, auunculis autem tuis, quæcunq; mihi ſuperſunt in Pamphylia, Lycia, vel vbicunque de maternis bonis concedi volo, ne quam cum his controuerſiam habeas. Senſum indicat horum verborum Iuriſconſ.in l.cum pater filios.§.dulciſſimis.de leg.2.Spie.

Dvm,particula eam ſignificationem habet quam donec & quandiu.Pomp.Hoc,inquit,ſermone,dum nupta erit,primæ nuptiæ ſignificantur: vnde proprie hæc verba interpretantur,donec,ſeu quandiu erit nupta. Cætera Alciat.in l.boues, de verbor.ſignificat.

Dvm nupta erit. His verbis propriæ nuptiæ intelliguntur.l.bonos.§.hoc ſermone.ff.de verb.ſign.Prat.

Dvm pro verum in l.1. §.item quæſitum, in fi. ff.de acq.quotid. Briſſ.in parerg.

Dvntaxat, idem ſignificat,quod ſolum. Huius particulæ vim oſtendit Bart.in l.cum ita,ff.de condit.& demonſt. Non duntaxat, pro non ſolum, apud Paulum: Cum tutor non rebus duntaxat,ſed etiam moribus præponatur.l.cum plures.de admin.tut.Spieg.

Dvo ſunt multa.Inſtit.de iur.perſ.in fin.in Auth.de depoſ.& de nunc.inq. ibi cum multa. Bart.in l.1.ad Syll. Sic ex actu vno ſeu ex duabus vicibus conſuetudo fit, id eſt,aſſuetudo facti.l. nemo in fi.C de Epiſc.aud.Spieg.

Dvo & bina differunt, vide l.qui quatuor.30.in pr.ff.de leg.3.

Dvo Trimi,id eſt,nuper mamma depulſi, Cuiac.19.obſ.vltim. & Goth.ad l.9.C.de patr.poteſt.

Dvo familiam non faciunt. Duo non dicuntur turba. Pluralis locutio duorum numero contenta eſt.Briſſ.ex ll ff.

Dvo Auguſti quando primum facti, Capitol.refert in M.Antonino Philoſopho. Tres item ſimul Auguſtos legimus apud Amm.Marcellinum. In hoc tamen,inquit,negocio,Valentinianus morem inſtitutum antiquitus ſupergreſſus, non Cæſares, ſed Auguſtos germanum nuncupauit, & filium, beneuole ſatis. Nec enim quiſquam antehac adſciuit ſibi pari poteſtate collegam,præter Principem Marcum,qui Verum adoptiuum fratrem abſque diminutione aliqua maieſtatis Imperatoriæ,ſocium fecit.Spieg.

Dvodecim,loquendi compendio appellabantur leges 12.tabul. vt colligitur ex Cic.lib.2.de Orat.& lib.2.de legib. vide Tabulæ duodecim.Prat.

Dvo vel plures rei ſtipulandi ſunt, qui ab vno vel à pluribus eandem rem vel pecuniam ex vno eodemque contractu,ſuo nomine,ſinguli in ſolidum & in partem virilem ſtipulati ſunt. Vel, apud quos commune ſtipulati ius eſt, vt l.ſi rem.§.vlt.ff. de nouat. Cuiac.in parat. C.ad tit 39.lib.8. qui eſt de duobus reis ſtipulandi & promittendi.

Dvo vel plures rei promittendi,qui eandem rem vel pecuniam ex eadem cauſa ſinguli in ſolidum & in partem virilem, ſuo nomine vni vel pluribus ſtipulantib.promiſerunt.l.inter eos. ff.de fideiuſſ.quod olim neceſſe non erat exprimi,ſed agi ſatis erat,& creditorum ſingulorum perſonas in ſolidum intueri.l. his verbis.ff.de duob.reis,l.cum appareat.ff.loca. Hodie exprimi neceſſe eſt ex Nou.99.vide Cuiac.d.loco, & Weſemb. in Inſtit.& ff.ad eund.tit.

Dvplari,id eſt duplicari,l.18.ff.de liber.cau.

Dvpla,pro Duplum.vnde Duplæ cautio,cum emptor ſtipulabatur à venditore duplum pretium rei, ſi ea euinceretur. quod in pretioſarum rerum venditionibus fieri ſolebat:puta ſi margarita

garita forte, vel ornamenta precioſa, vel veſtis ſerica, aut aliud quid non contemptibile vænisſet, l.48.l.56.ff.de euict.l.31.§. quia, ff.de act.empt.l.20.in fin.ff de lib.cauſ. l.48. ad leg.Falc. Varro lib.de re ruſt.2.c.10. Si res mancipio non datur, dupla promitti ſolet: aut, ſi ita pacti, ſimpla. Vlpia.in l.qui erat,49.ff. fam.erciſc. Hos demum vẽditores ad duplæ cautionem compelli ſcribit, qui ſponte ſua diſtrahunt. cęterum qui officio diſtrahentis funguntur, non debere aſtringi. vide Euictio. Hot.

DVPLA ſimplæ opponitur. l.56 ff.de euict. Dupla enim nihil aliud eſt quam duplum pretii l. 48. ff.ad leg. Falcid. id eſt pretium quo res venit, & alterum tantum: &, vt Hermenopul.lib. 1.tit.9. τίμημα εἰς τὸ διπλοῦ.

DVPLA ergo promitti dicebatur cum emptionis nomine Duplum pretii venditor promittebat. Quo caſu, in duplum actio Emptori, re euicta dabatur. Briſſ.

DVPLAM cauere, promittere, ſtipulari, ex cauſa ſtipulationis conſequi, euictionis nomine exigere. Briſſ.ex ff.

DVPLÆ ſtipulatio olim fuit frequentiſſima, ad reprimendam venditorum temeritatem. l.4.§.ſi is qui, ff.de verb.oblig. Sic & Vlpia.dicit duplari pœnam, in l.qui tabulas, in pr.ff.de furt. Spieg. Subauditur autem quantitas ſiue æſtimatio, vt ſit ſtipulatio quantitas duplæ, æſtimationiſve eius rei quæ diſtracta eſt, vnde quod duplum dicimus, duplum dici pleriſque in locis legimus l.vindicantem, 17.de euict. Donellus eod.titul. Vid. Weſemb.in Parat.tit de euict.& dupl.ſtip.

DVPLEX ſubſtitutio, quæ duos caſus continet. l.1. ff.de vulg. & pupill.

DVPLI appellatione, interdum quadruplum continetur. l.inter eos.§.quod diximus, ff.de furt.Prat.

DVPLI fructus hi ſunt, qui dicuntur maiores fructus non tantum in l.6.§.1. ff.mand.ſed etiam in l.reſcriptum.§.1.ff.de diſt. pig. & ideo in l.8.§.1. ff. de neg.geſt. ampliores fructus quam oporteat eum, qui fundum vendicauit, conſecutum dicemus, qui ſupra duplum exegerit: qui ex 12. tab. dupli tantum fructus debentur ex die accepti iudicii in rem, vel ad exhibendam. Et hanc legem 12.tab.reſpicit etiam Vlp.in l.Iulianus.§. quantum. ff.ad exhibendum, dum ait, in actionem ad exhibendum venire fructus ex die accepti iudicii, & ſecundum legem æſtimari, intelligens per legem 12.tab. Ergo ex priſcis iuris formulis, vt ait l.1. C.Theod.de vſur.rei iud. id eſt ex 12. tab. malæ fidei poſſeſſor in duplos fructus conueniebatur: qua ex re colligit & malę fidei debitorem in duplum eſſe damnandum. Legis 12.tab. hęc ſunt verba ex caſtigatione Cuiacii: Si vindiciam falſam tulit, rei ſiue litis arbitros tres dato: eorum arbitrii fructus duplioni damnum decidito. Prat.

DVPLICARI apud Vlpian.in l.qui tabulas.ff.de furt.Spieg. id eſt duplari. Briſſ.

DVPLICARI tempora, pretium. Duplicari legata dicuntur, quæ repetita ſunt. Briſſ.

DVPLICARII milites dicti, quibus ob virtutem duplicia cibaria, vt darentur, inſtitutum. Varro lib.4.de ling.lat. In vetuſto Lexico τιμοιρῖται explicantur. Eadem forma armaturas duplares appellat Vegetius, quæ conſequebantur duplas annonas, ſimplares quæ ſimplas. Prat.

DVPLICATIO eſt allegatio quæ datur Reo ad infirmandam replicationem actoris, §.rurſum. Inſt.de replicat. Prat. Briſſ.

DVPLICATIO temporis l.8.§.quiſquis, ff.de pœnis.

DVPLICI damno onerari, duplici præſtatione dotis filium onerare, duplicem vſum præſtare, duplici iure defertur ſucceſſio. Briſſ.ex ff.

DVPLICIA iudicia ſunt famil.erciſc.com.diuid.fin.regund. quia par vtriuſq; litigatoris in his conditio eſt, nec quiſquam præcipue reus, vel actor intelligitur, ſed vnuſquiſque tam rei quam actoris partes ſuſtinet, §.tertia diuiſio, in fin. Inſtit.de iud. Alias duplicia iudicia dicuntur, in quibus duo conſilia ad vnam cogebantur haſtam, vnumque tribunal Fab. Inſtit. lib. 11. Si apud alios iudices agatur, vt in ſecunda aſſertione, aut in centurialibus iudiciis duplicibus parte victa. Prat.

DVPLICIA interdicta ideo appellantur, quoniam par vtriuſque litigatoris conditio eſt, vt vterque tam actoris, quam rei partes obtineat veluti Vti poſſidetis, & Vtrubi: in quibus non vnus ſolus poſtulat, ſed ambo copulati in ius veniunt, & inuicem apud Prætorem aliquid poſtulant l.2. ff.de interd.§.pen. Inſtit.eod.tit.l.3.§.1.ff.vti poſſid. Hot. Eademque ratione, Familiæ erciſcundæ, Communi diuidundo, Finium Regundorum, iudicia duplicia vocantur. l.2.§.vlt. ff.commun.diuid. ex qua decurtato vno verbo ſumpta eſt l.13.ff.de iudic. nimirum quoniam in his vterque actor eſt, l.37.§.vlt. ff.de oblig.& act. In his ſingulæ perſonæ ius duplex habent, Agentis, & eius quo cum agitur. Briſſ.

DVPLICIA teſtamenta. Vt quæ ſint duplicia teſtamenta, intelligatur, ſciendũ eſt, eos, qui alieno iuri ſubiecti ſunt, teſtamenti faciendi ius non habere: adeo quidem, vt quamuis parẽtes eis permiſerint, nihilo magis iure teſtari poſſint. §.1.quibus non eſt permiſſ.fac.teſta.Inſt. Præterea, teſtamentum facere non poſſunt impuberes: quia nullum eorum animi iudicium eſt. §. præterea. quibus non eſt permiſſ.fac.teſtam.Inſt. Si qui ergo parentes filios in poteſtate habeant, iique impuberes ſint (vtrumque enim requiritur) moribus inſtitutum eſt, vt cum eius ætatis filii ſint, in qua ſibi teſtamentum facere non poſſunt, parentes eis faciant. §.1.de pupill.ſubſt Inſtit. Cæterum liberis ſuis teſtamentum nemo facere poteſt, niſi & ſibi faciat. Nam pupillare teſtamentum pars & ſequela eſt paterni teſtamenti: adeo vt ſi patris teſtamentum non valeat, nec filii quidem valebit. §.liberis autem, de pupill.ſubſtit.Inſtitut. Ex iis quæ diximus, apparet, quando duplicia ſint teſtamenta, tunc ſcilicet, cum pater, qui filium impuberem in poteſtate habet, teſtamento ſuo facto, etiam filio impuberi teſtamentum facit: ſiue eum hæredem inſtituerit, ſiue (nihil enim intereſt §.non ſolum. de pupill.ſubſtit. Inſtit. exhæredarit. Eius rei hoc ſit exemplum. Primus, cum filium Secundum impuberem in poteſtate haberet, ita teſtatus eſt, Filius meus Secundus impubes mihi hæres eſto: quod ſi Secundus filius meus impubes, antequam pubes factus ſit, deceſſerit, Titius ei hæres eſto. Cum dixit, Filius meus Secundus impubes mihi hæres eſto, ecce patris teſtamentum. cum vero addidit, quod ſi Secundus filius meus impubes, antequam pubes factus ſit, deceſſerit, Titius ei hęres eſto, ecce filii teſtamentum. Nihil enim intererit, ſi in ſuo teſtamento pater filium exhæredem fecerit: hoc modo, Filium meum Secundum impuberem exhæredem eſſe iubeo: Titium autem hæredem facio; ecce patris teſtamentum, quod ſi filius meus Secundus impubes, quem exhæredem eſſe iuſſi, intra pubertatis annos deceſſerit, Caius ei hęres eſto: ecce filii teſtamentum, & ſic vno cõtextu duo teſtamenta, patris & filii. Igitur in pupillari ſubſtitutione, ſecundum præfatum modum ordinata, duo quodãmodo ſunt teſtamenta, alterum patris, alterum filii, tanquam ſi ipſe filius ſibi hæredẽ inſtituiſſet. §. igitur de pupill. ſubſt. Inſtit. (quodãmodo) adiecimus quia proprius eſt, vt vnum ſit teſtamentum, ſed duarum cauſarum, i.e. duarum hæreditatũ. d.§.igitur. Porro, vnum eſſe teſtamentum, vel eo argumento oſtenditur, quod ſolum ſeptem teſtes adhibeantur, cum ſi duo fuiſſent teſtamenta, quatuordecim adhibendi fuerint. Theophil.in d.§.igitur.& l.patris & filii, de vulg.& pup.ſubſt. ff. De duplicib.iis teſtamentis fit à Marcello ſub tit.ad leg.Falcid. mentio. l.in duplicibus. Anchor.

DVPLEX teſtamentum, quod ſibi & filio impuberi paterfam.fecit: vel teſtamentum quod ſecundas tabulas habet Briſſ.

DVPLICIARII alias duplicarii milites dicti, quibus ob virtutem duplicia cibaria dabantur. Germani nunc, quibus duplicia ſtipendia penduntur, *Dopfelſoldner* vocant. vide & paulo ante duplicarii milites.

DVPLICITER, Vlpian. in l.2.in fin.de manum.teſtam. pro vtraque parte, ſiue, prout Azo exponit, pro vtroque gradu. Spieg. Duplici modo. Briſſ.

DVPLICITER accipi, intelligi, interponi cautiones, onerari. Briſſ.ex ff.

DVPLIO verbum 12. tabul. quo duplex vel pecuniæ vel capitis mulcta iniungitur alicui. quemadmodum Talionis, talis pœnæ dicebatur condemnatio, cuius aliquis alium affecerat. Verba legis hæc ſunt: Frugem aratro quæſitam furtim noctu ſi pauerit ſecueritue pubes ſuſpenſus Cereri necator: impubes verberator noxiamque duplionem præſtato. Hanc explicuit lib.4. veteris Iuriſp.l.71. Prat.

DVPLO verbum à duo, teſte Perotto: vſus eſt eo Paulus in l. in hoc iudicium de ſeru.corrupt. inquiens, quia omne damnum duplatur. Spieg.

DVPLOMATA, ſiue Diplomata ſunt codicilli, qui dantur curſu publico vtentibus: quæ & tractoriæ & combinæ dicuntur, & συνθήματα & euectiones, Cuiac.& Goth. ad l.continuus.137. §.ſecundo. ibi neque diplomate. de verb.obli. Diplomata, literæ à principe emiſſæ. 27.fi.ad l.Corn.de falſ. Ita vocabantur, quę ad vſurpationem curſus publici literę à principibus concedebantur, ſine quibus nemini curſus publicus patebat. Dicta autem creduntur diplomata à duplicatis tabellis: eoque alluſiſſe dicitur Ouid.in lib. Amor. cum ait, Tunc ego vos, Duplices, rebus pro nomine, ſenſi. Duplices etiam Tabellas dixit Suet.in Aug.c.26.& Bipatens pugillar Auſonius. Briſſon.

DVPLVM & Simplum aduerſantur. Briſſ.

DVPLVM ſtipulari, hoc eſt, vt pretium emptori in duplo reddatur, ſi res fuerit euicta. l.72. ff.de contrahen. empt.l. 31.§.quia aſſidua. ff.de ædil.edict. Briſſ.

DVPLVM euictionis nomine exigi, l 7.ff.de pecul.

DVPLVM ex cauſa ſtipulationis. l.17.ff.de euict. Prat.

DVPLVM, bis tantum. Cato de Re ruſt. Maiores enim noſtri ſic habuere, & ita in legibus poſuere, furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli: id eſt vt bis tantum reddat, quantum furatus eſt. ICti in duplum, triplum, quadruplum, ſubſtantiue quoque vſurpant, exemplo Ciceronis. Sp. Forcatulus etiam Necyomaniæ dial. 44.n.1. duplum vocat rei cuiuſque æſtimationem, & tantundem, ita vt in duplo inſit ſimplum, l.non eſt. C.de reſcind.vend.

Dupondii iuuenes, ſtudiis tantum initiati, infimæ claſſis auditores in ſcholis noſtris: a dupondio nummo, quaſi duobus aſſibus æſtimarentur, ſeu à pondere depondio: quod & ſtater dicitur & Tetrachmon. Sunt enim modici adhuc valoris. Sic Hieronymus aduerſus Heluidium: Quis te oro dupondii ſupputat? Et in Epiſt. Senecæ: Dupondio ſatur, id eſt perexiguo ſumptu. Iſti vulgo pupilli dicuntur, quemadmodum rudes Chriſtianiſmi, paruuli & infantes appellantur. Sed id vocabulum Iuſtinian. in proœm. Pandect. §. & primo quidem anno, reiecit, pro Dupondiis Iuſtinianeos nouos nuncupandos cenſens. Spieg. & Dupondios iuris auditores primo anno vocatos Iuſtinian. in Epiſtola Pandectis præpoſita ſcribit. Bri.

Dupondium (inquit Metianus) ſedecim ſeſcunciæ efficiunt, hoc eſt 24. vnciæ. Appellarunt autem veteres Dupondium à duob. ponderib. Varro de ling. Lat. li. 4. Pendebat enim duos aſſes ſeu librales nummos. Balduin. Inſt. de hæred. inſtit. Adde Turneb. aduerſ. lib. 8. c. 19. tom. 1. Cuiac. obſeruat. 12. c. 40. & lib. 7. c. 33.

Dupondius: hac nota vocantur quinque Libellæ, quæ ſunt quinque Decimæ. Briſſon.

Dupondius quid ſit explicat Vigl. in enarrat. §. & ſi plures. Inſt. de hæred. inſtit. recte inibi refellens Accurſii dogma, exiſtimantis hodie ad dupondium tranſitum non fieri, niſi clare de mente teſtatoris conſter: vide Georg. Agric. Spieg.

Dupondium etiam pro parua pecunia ſumitur: Cicero pro Quintio: Si dupondius tuus ageretur, Sex. Næui, ſi in parua re captionis aliquid verere. Prat.

Dura lex, & quæ non facile fertur, & quæ immitis intelligitur. Sicut apud Ciceronem, duriores legum conditores. An autem durior lex ſeruanda ſit, late differunt recentiores iuris ciuilis interpretes, in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur. Spieg.

Duracinæ vuæ, quæ durum habent acinum, Plin. lib. 14. c. 1. vua non alibi gratior callo, vt inde poſſit inueniſſe nomen duracini, durus acinus: Sic duracina perſica, quorum corpus ligno adhæret, auellique nequit. Plin. lib. 15. c. 12. Paulus l. 205. de verb. ſign. Qui fundum, inquit, vendit, pomumque, excepit ficus, nuces & vuas duracinas & purpureas, & quæ eiuſdẽ generis eſſent, quas non vini cauſa haberemus: quas Græci τρώξιμοι appellant, id eſt edules, cibariaſque. Prat.

Durare & mutari, opponuntur. Briſſon.

Durante matrimonio, pro conſtante: contrarium, ſoluto matrimonio. Donatus ait, Durare verbum, perferendis malis conuenire. Spieg.

Durare, pro in tempus conſiſtere, apud Vlp. in l. 1. ff. de pœn. Si, inquit, in conditione priore duraſſet. Spieg.

Durare in tutela. in adminiſtratione. in cauſa legati. in eadem voluntate. Briſſ. ex ff.

Durare in familia patris, id eſt, eſſe in poteſtate patris, in l. 12. C. de collat.

Durare animum in tormenta, l. 18. §. 1. ff. de qu. Briſ. in li. parer.

Durare teſtes, id eſt permanere l. 20. §. vlt. ff. qui teſt. fac.

Durior conditio, pro difficiliori: vt ſi quis habeat deteriorem patronum, gloſſ. in l. generaliter. §. fin. ff. de fideicommiſſ. liber. Sic durior aduerſarius in l. 1. C. de alien. iudic. mutand. cauſ. fac. Prat.

In Duriorem cauſam ſeu conditionem accipi fideiuſſor, id eſt, grauiorem & oneroſiorem. Briſſ. ex ff.

Durissima ſententia. Dure conſtitui. Durius haberi. damnari. Duriſſime puniri. Briſſ. ex ll. ff.

Durissima ſententia Dure conſtitui. Durius haberi. damnari. Duriſſime puniri. Briſſ. ex ll. ff.

Durius & remiſſius opponuntur l. 11. ff. de pœnis.

Duum pro duorum in l. 7. §. vſuræ, 11. ff. de admin. tut.

Duumviralis, qui Duumuiratum geſſit. l. 1. ff. de alb. ſcribend.

Duumviralitii, qui abierunt Duumuiratu. Aug. de cura pro mortuis. Curialis pauper vix illius loci duumuiralitius. Prat.

Duumvirales, ſenatores coloniarum, qui Duumuiris in conſilio eſſe ſolebant: vt ex lege quadam operis faciundi, quam Neapoli eſſe aiunt, intelligitur.

Duovirales, qui duumuiratu functi ſunt. Briſſ. ex C. Th. & ff.

Duumviratus, pro ipſo duumuirorum magiſtratu. l. 1. ff. de alb. ſcrib. l. 1. C. de temporib. appellat.

Duumviratus vocatur ipſum Duumuirorum munus & officium. Briſſ.

Duumvirilitas, l. 1. C. de natural. lib.

Duumviri olim erant, qui carcerum curam habebant, qui publica locabant & negotia Reipubl. gerebant: ac interim his publicis functionibus ſatis ſuperque diſtenti, neque de mulctis, neque de emancipationibus ſe intromittebant, ſicut nec defenſores ciuitatum, l. 1. ff. ſi quis ius dicent. non obtemp. l. 1. de emancip. liber. Erat autem maximus inter honores municipales hic duumuiralis magiſtratus: & propterea faſcibus vtebantur, l. 1. ff. de alb. ſcrib. l. Duumuirum. C. de decurion. lib. 10. Et carceris curam certe maximam in ciuitatibus habebant, l. ſi quis vxori. §. ſi fugitiuum, ff. de furt. Creabantur autem ex decurionibus non ex plebeis, l. honorem, §. is qui. ff. de decurion. l. item eorum, §. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. S. h.

Duumvirorum alii, quos ſæpe populus creauit, nec ante obitum mutare decebat, ab omni vrbano munere & belli cura immunes erant, & ſacras ædes dedicabant, & obſecrationes expiatoneſque ad placandas auertendaſq; Deorum iras, tum alia quædam procurabant, quorum meminit Alex. cap. 16. l. 3. Genial dier. Alii capitales, alii municipiorum, alii nauales dicebantur. Vlp. in l. vnic. ff. ſi quis ius dicent. non obtemp. meminit Duumuirorum municipalium, non illorum qui Romæ olim criminalia tractabant, teſte Liuio lib. 1. Et quamuis in Latinis municipiis, ceu primi, magno in honore haberentur, deerat illis tamen poteſtas mulctandi. Commentatores non animaduertunt, quiſnam hoc loco Duumuirorum magiſtratus eſſet. Zaſius noſter putat duumuiros hodie recte dici tribunos plebis. Old. autem arbitratur, Tribunos ſucceſſiſſe apud nos loco defenſorum ciuitatis. Et Duumuiros nunc, Magiſtros ciuium vulgo dici ſeu Conſules. Quin & Duumuiratum fuiſſe magiſtratum municipalem, teſtantur Paulus tit. de actionib. & Vlpianus de damn. infect. Spieg.

Duumviri capitales dicebantur, qui de perduellionis crimine iudicabant Liu. lib. 1. de Tullo rege loquens. Duumuiros, inquit, qui Horatio perduellionem iudicent ſecundum legem, facio. Lex horrendi carminis erat: Duumuiri perduellionem iudicent: ſi à Duumuiris prouocarit, prouocatione certato. Si vincent: caput obnubito: infelici arbore reſte ſuſpendito: verberato vel intra pomœrium vel extra pomœrium. Idem lib. 6. Sunt qui Duumuiros, qui de perduellione anquirerent, creatos auctores ſint. Loquitur de M. Manlio de quo & Plut. in vitis. Durauit hic mos ſtante ſemper Rep. Itaque C. Rabirius à Iul. Cæſ. & L. Cæſare Duumuiris perduellionis damnatus eſt, ſed ad populum prouocauit, vt ex Cic. orat. pro eo & Suet. & Dionis lib. 35. notum eſt omnib. Cic. in oratore: Planeque Duumuirorum iudicium, aut Triumuirorum capitalium, aut decemuirorum litibus iudicandis dico nunquam. Prat.

Duumviri magiſtratus Municipales appellabantur quod duo eſſent, inquit Briſſ.

Duumviri municipales, magiſtratus erant annui (niſi ſi eſſent refugæ: tunc. n. erant biennales, l. 17. C. de decur.) in municipiis & coloniis, qui ius dicebant: ideoq; vocabantur Duumuiri iuri dicundo. Hi Imperium non habebant, l. ea quæ. ff. ad municip. Iuriſdictionem habebant vſque ad certam quantitatem, quam tamen defendere pœnali iudicio non poterant. l. 1. ff. ſi quis ius dicent non obtemp. Pignoris capionem, l. 29. §. magiſtratus. ff. ad leg. Aqu. Legis actionem vt in 2. ſent. Pauli annotat Cuia. in ſeruos caſtigarionem. l. 12. de iuriſd. l. ſi priuatus, ff. qui & à quib. man. Tutoris & curatoris dationem, l. 3. ff. de tut. & cur. dat. quin & ordo ipſe ipſum magiſtratum, id eſt, Duumuirum iure tutorem dabat, l. decreto. ff. qui pet. tut. Præferebant faſces ſiue bacillos, vt in 2. Agraria. Poteſtate ſua non vtebantur extra territorium, ſicut nec vrbani magiſtratus. Erant & in municipiis & alii Duumuiri Quinquennales cognominati, in integrum creati quinquennium, cenſus tributique cauſa, vel potius quib. iuris dicendi cauſa in quinquennium ob ſpectatam virtutem is honos mandabatur, cum aliis annuus eſſet, quod verius puto. Aut enim in quinquennium cõtinuabatur, prorogabaturq; vt in hac antiqua inſcriptione: II. VIR. QVINQ. BIS OB MERITA: At etiam legibus & inſtitutis in quinquennium creari is magiſtratus ſolebat. Prat.

Duumviri Nauales, quibus naualium Pop. Roman. quoties inſtrui claſſem, vel refici oportebat: vtque naualibus ſociis implerentur, commeatuque & armamentis inſtruerentur, negocium dabatur: necnon aquæ ductuum deriuandarumque aquarum coloniæque deducendæ qui curam agerent, quique id muneris exequerentur, ſæpe Duumuiros fuiſſe conſtat: Hi Duumuiri lege Decia, quam M. Dec. Trib. plebis tulit, creati ſunt. Prat. vide Liuium lib. 9.

Duumviri curatores viarum, quę extra vrbem eſſent nominantur à Dione, lib. 4. in eorum 26. virorum numero, vnde alii quoque magiſtratus minores erant. Prat.

Dux à ducendo exercitu dictus eſt. Ideo enim dux dicitur, quod præcedit, & ſequentem ducit. Virgilius;

------*Dux fœmina facti.*

Vnde ducere bellum, pro gerere, idem dixit:

Hi bellum aſſidue ducunt cum gente Latina.

Is conſularibus inſignibus vtebatur. Vnde ducatus, alias regio, cui dux dominatur, alias ipſa ducis dignitas, præfectura & imperium militare iam nunc dicitur Vlp. in l. 2. in pr. ff. de his qui not. infam. Prat.

Dux appellatur qui exercitui præeſt. l. 2. ff. de his qui not. inf. Et duces in poſteriorum Impp. conſtitutionibus appellantur tã qui limitibus, quam qui militibus, Prouinciis, Fœderatiſque præerant. l. 7. C. vbi cauſ. fiſcal. vetus gloſſar. Dux ἀνθύπατος ὁ στρατηγός. Briſſ.

Dux Tripolitanæ, & Byzacenæ prouinciæ, & Mauritaniæ, & Numidiæ, l. fina. C. de off. præf. prætor. Sic Dux Rhætici, apud Vopiſcum in Bonoſo: Et Dux limitis Scythici, Illyriciani, Thraci,

Thracii, Orientalis apud eundem in Aureliano. Prat.

Dvx, Feudiſtis vaſallus dignitatis eſt: vide Ducum origo: Et Comes. Dux autem, Princeps & Comes communi genere leguntur. Itaque barbara ſunt Duciſſa, Principiſſa, Comitiſſa. Spieg. Duces vide ſ.

Dvciani, Ducum officiales ſeu milites ſignificant. Ducianum iudicium. Briſſ.

Δύναμις & ἐξουσία inter ſe differunt. Eſt enim δύναμις ſimpliciter facultas & virtus: Sed ἐξουσία, id eſt poteſtas, ius & authoritatem ſignificat, Brechæus in l. poteſtatis verbo. nu. 4. Inſt. de verb. ſign.

Τῇ δυνάμει quod Sabinus ait. l. aduerſus, de arbitr. id eſt, quod vulgo dicimus, in effectu, ſiue, vt Pedianus dixit, quod tantundem præſtet, l. incertum. ff. ſi cert. pet. Aut etiam vt Marcellus, vt ipſa l. qui decem. §. Stichum. ff. de ſolut. Scilicet cum poteſtas & exitus rei, quæ agitur, id habet in receſſu, quod ſpecie, & prima, vt dicitur, fronte non videtur agi. Sic qui à fideiuſſore petit, τῇ δυνάμει à reo petere dictus eſt. Nec aliter quod ita pignori datur, vt nulla ſuperſit ſpes luendi, vel tenuis, τῇ δυνάμει alienari videtur, Bald. l. voluntas. C. de fideicom. Ita qui pro ſe filium vadem aut obſidem dedit, τῇ δυνάμει ipſum in vinculis eſſe exiſtimari oportet. Mar. Socin. conſ. 53. Et cuius mandato vel iuſſu alius ſoluit, τῇ δυνάμει ipſe ſoluiſſe intelligendus eſt. Curtius lib. aduerſ. c. 19.

Dypticha. Briſſ. ex C. Th. vide ſ. Dipticha, & Diploma.

Dyrrachii fit mentio in l. 1. ff. de exercitor.

Dyrracheni in prouincia Macedonia. l. vlt. ff. de cenſib.

E.

E Pro, i. veteribus ſæpe poſitum fuiſſe conſtat, quod & M. Fab. lib. 1. c. 4. docet: vnde in Pand. Flor. intelleguntur, intellegi; pro intelliguntur, intelligi. Similiter neglegere, deiudicare, pro diiudicari: delenimentum, deuerticulum, deſtricte, deperire, deminutum pro di: Cui rei literarum affinitas facile quondam locum dabat: Vt Fab. lib. 1. c. 12. Gellius lib. 10. c. 24. Donat. in Phormio. Terent. Maxime vero iſta in fine dictionum licentia vtebantur priſci. Vnde noxale pro noxali, in l. 27. in prin. ff. de euiction. Defenſione pro defenſioni, in l. 39. §. 1. ff. de noxal. Exceptione pro exceptioni in d. l. 39. §. pen. Rurſus petitioni pro petitione in l. 8. ff. de rei vindicat. Et Ferruminationi, pro Ferruminatione in l. 23. §. item quæcunque. ff. eod. tit. Adfinitati, pro Adfinitate in l. 39. ff. de iniur. Cuiuſmodi infinita exempla in eorum librorum lectione verſantibus occurrent, quæ hinc admonitus ſibi quiſque ſuo ſtudio obſeruabit. Hęc Briſſ. in lib. parerg.

E quoque pro æ, nonnunquam ponitur: vt ceterum, hereditas, femina, fetus, veneo, Briſſ. ibid. paulo poſt.

E pro De. Sic è pecoribus, l. 8. §. vlt. ff. famil. erciſc. Briſſ.

E, vocula plerunque excluſionis nota eſt, c. 1. de renuntia.

E contrario, pro viciſſim, vice verſa. l. 11. §. 1. ff. de duob. reis. Prat. ex Hotom.

Ea mente, apud Vlpianum de furt. pro voluntate, & non, vt vulgus ſolet, pro intentione, accipiendum eſt. Accurſius in l. codicillis, de lega. 2. eadem verba in Scæuola reſponſo, haud ſimpliciter, hoc eſt pro animo, aut ſententia, ſed pro pacto intellexit. Spieg.

Ea, & eadem aduerbia loci, id eſt, per eandem viam.

Eadem ſunt, quorum ſubſtantia eſt eadem. Vide Bal. in l. neque leges. ff. de legibus. & l. ea quæ. C. de condict. indeb. Quæ origine & corruptione ſunt diuerſa, eadem non ſunt, ait Salomonius, l. Gallus. Spieg.

Eadem in cauſa manere, permanere, durare, id eſt, in eodem iure: ius diuerſum non ſortiri. l. 2. fin. C. de ſeruitut. l. 2. med. C. de rei vendic. l. 9. C. de petit. hæred. l. 1. C. de duob. reis.

Eadem per eadem, eſt ſemper eadem inculcare: quo vitio notantur à viris non illaudatis recentiores ſcholiaſtæ, qui additiones tantum accumulant, Lege Caſtilion. Spieg.

Eadem opera pro eo facto: quod ſermonis priſci ignari, non animaduertere, qui nec Operæ antiquis quid fuerint, ſatis intellexiſſe videntur. Spieg.

Eadem res non debet diuerſo iure cenſeri, l. 1. de rer. permut.

Eam quam frater inſtituerat, ſi deceſſerit, &c. l. 14. princ. C. de fideicom. pro ea quam, vide Gotho. not. ad l. 17. ff. ſolut.

Ἑανὸς, id eſt, κάλυπτρα, ſeu velum lutei coloris, quo ſponſæ facies operiebatur: vide Gothofr. not. ad rub. C. de ſponſalibus.

Eanvs ἑανὸς, veſtis ſplendida & ſubtilis apud Hom. lib. 14. Ilia. Ἀμφὶ δ' ἀμβρόσιον ἑανὸν ἕσαθ', ὅν οἱ Ἀθήνη ἔξυσ' ἀσκήσασα, τίθει δ' ἐνὶ δαίδαλα πολλά. Et in Hymno Veneris, loquens de ornatu ipſius, Ἀμβροσίῳ ἑανῷ τό ῥά οἱ τεθυωμένον ἦεν. Tiraq. in 3. l. connub. gl. 1. parte 3.

Ea propter, id eſt, ideo l. 3. C. de iur. delib.

Eatenvs, Varie poni docet Bar. in princ. l. 1. de oper. nou. nun. plerunque denotat Tamdiu, vſque ad id. Porro eatenus dicitur quis poſſe facere, quatenus ex fructibus ſupereſt deductis alimentis. l. qui bonis. ff. de Ceſſ. bon. leg. Imperator. ad SC. Trebell. Spieg.

Eatenvs quatenus l. a. ff. de dote præleg.

E B.

Eblandiri ſuffragia. Goth. ad rubr. C. de ſuffragio.

Eblanditæ preces, ſunt teſtimonia blandis precib. impetrata.

Ebor, vel ebur, pro elephanti dente, quaſi e barrho, i. e. elephanto productum, teſte Seruio & Plinio lib. 8. c. 3. Briſſon. quod tamen negat Pauſanias, e cornibus id produci contendens, quæ ex illius ore exeant: vt annotat Mathiol. in Dioſc. lib. 2. Sicut autem ab ebor, eboreæ, vt eboreæ menſæ l. 12. ff. de inſtr. ita ab ebur, eburneæ dicuntur tabulę. Prat. Ebur inter ſpecies ad vectigal pertinentes numeratur. l. vlt. §. ſpecies de publica. Briſſ.

Eborarii, inter artifices qui à Principibus vacationem munerum obtinent, numerantur in l. priore. Cod. de excuſat. artif. lib. 10. Sp. Eborarii, qui ex ebore opus aliquod faciunt. Baſilica ἐλεφαντουργοὺς vertunt. Briſſ.

Eborevm, quod ex Ebore eſt. Pompon. in l. 1. de orig. iur. Placuit, publica authoritate decem conſtitui viros, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, & ciuitas fundaretur legib. quas in tabulas Eboreas perſcriptas pro roſtris compoſuerunt. Sic legit Haloander: Vulgatus textus: vt ciuitas fundaretur legib. quas in tabulis Eburneis perſcriptas pro Roſtris, &c. Zaſius obſeruauit traditum à Dionyſio & Liuio fuiſſe in æs inciſas. Sed & fœdera Latinorum in columnam æneam inciſa eſſe poſt Roſtra, Cicero author eſt in Orat. pro Corn. Balbo. Spieg. Eboreæ menſæ, tabulæ. Briſſ. ex ff.

Ebrivs, qualibet re expletus. Nonio. Ebriis quandoque venia dari ſolet delinquentibus, tanquam ſepultis & neſcientibus ſcil. in delictis, non ita magnis. l. reſpiciendum. §. delinquunt ff. de pœn. Prat.

Ebrii vel ipſis ethnicis adeo exoſi fuere, vt cenſores, tanquam indignos, qui honores & publica munera gererent, ſenatu mouerent, notaque & ignominia perſtringerent. Et Pittacus temulẽtos, ſi quid deliquiſſent, duplici pœna puniri curauit: vt formidine ſupplicii à vino promptius abſtinerent. Quanquam iure noſtro pœna minuitur: quod in ebrio dolus abeſſe putetur. l. omne delictum. ff. de re militari. & l. reſpiciendum. de pœnis. Spieg. adde Goth. not. ad Nou. 77. c. 1. §. 2. & ad l. 12. verb. Vinum. in pr. de cuſtod. reor. & ad l. 1. C. ſi quis imperat. maled. l. 11. §. 3. de pœn. & plur. à Goth. citat.

Ebvr, in l. 16. §. 7. de publicanis. vide ſupr. ebor.

Ebvrneæ tabulæ. vid. ſup. eburneum & ebor.

Ebvrnvs, (aliis Aburnus) Valens ICtus, in l. 2. omnino in fi. de orig. iur. l. 78. §. pen. de legat.

E C.

Ἐκβιβασμὸς, ſolutio obligationis, Gotho. ad l. 85. in princ. de ver. obli. cauſæ examinatio & exactio. vide Cuiac. l. 9. obſ. 23. fin.

Ἐκβιβαστὴς, ἀπαιτητὴς, executor, tit. de præſcri. quinquenn. Prat.

Ἐκβιβαστικόν, Goth. ad l. 6. ibi: Chartiaticum, lit. l. ff. de bon. damn.

Ἐκβολὴ, eiectam denotat. Quod verbum reponendum eſt in l. 3. de incend. ruin. naufr. Inde etiam eiectitiam ſuem Græci ἐκβολάδα appellant. Athenæo authore. Alc. in l. iubemus. C. de Naui non excuſ. lib. 1. 11. Spieg.

Ἐκβόλια, medicamenta quibus medici vtuntur abigendis infantibus in vtero enectis: quæ & Phthoria dicuntur. Vlp. Si mulierem, inquit, viſceribus ſuis vim intuliſſe (per eiuſmodi intelligendum medicamẽta) quo partum abigeret, conſtiterit: eam in exilium Pręſes prouinciæ exiget. ad l. Corn. de ſicar. Quod tamen apud nos hodie capitale eſt. Vim inferre, hoc eſt, quod vulgo dicimus, *Zvvang vnd drang thun* Spieg.

Ecce. Huic voci interdum præponuntur hæ particulæ, vt & nam. Briſſ.

Ecce, pro vides, etiam de re non repentina, neque noua dicitur. Exemplum habes apud Caium in l. 1. Quod cuius. vniuerſ. nomi. Spieg. non raro tamen aliquod ſingulare momentum habet, excitat enim attentionem, & rem eximiam monſtrat. Crebro igitur rem vel nouam, & mirabilem, vel etiam deſiderabilem ac expectatam ſignificat, maxime in ſacris. Lſaiæ 12. & Iſaiæ 7. Matth. 22. Ecce Hebręis crebro indicat promptitudinem alicuius parati ad obediendum, & veluti ſeipſum in alterius obſequium offerentis ac dedentis. Luc. 1. Heb. 10. Iſai. 6. 2. Sam. 15. aliquando affirmationem & certitudinem ſignificat. Geneſ. 1. ibid. 16.

Ecclesiæ confugium haud dubie deductum eſt à primis parentibus. Nam & Moyſes poſt reditum in tribus ciuitatibus ab eo conditis ædes conſtituit, ad quas quis hominem non ex propoſito occidiſſent, confugientes tuti eſſent, vt eſt apud Ioſephum lib. 4. Nepotes etiam Herculis timentes, quos auus viuens vexauerat, miſericordiæ templum Athenis conſtituerunt vt Plutarchus in vita Theſei teſtatur, & Statius lib. 2. Thebaidos. Quod & Romulum feciſſe Romæ Liuius lib. 1. & Dionyſius lib. 2. tradiderunt. Dictæ etiam ſunt ſacræ ædes illæ, ad quas confugientes tuti erant, aſyla, de quibus ſupra. Cæterum Carolus Magnus (vt teſtatur Molinæus) decreto à ſe edito menſe Martio, Anno 11. regni ſui duobus & viginti annis, ante adeptum Imperium, C. VIII. ſtatuit homicidas, aut cæteros reos qui legibus mori debent, etiamſi ad Eccleſiam confugerint, non habere immunitatem, quod

trecentis annis ante eum ſtatuerat Iuſtinianus Magnus in Nouella. De honore autem Eccleſiæ habendo, & quomodo ſe quis in ea gerere debeat, vid. omnino tex. in c. decet. & in c. cum Eccleſia, de immunit. Eccleſ. lib. 6.

Ecclesia collegiata dicitur eſſe, quæ multis continetur ſodalibus ſeu Canonicis in vnum collectis, rectorem & ſuperiorem vnum habentibus, qui eorum omnium ſit caput, ipſi vero membra. Glo. in c. ſtatutum. In verb. Collegiatas, de elect. & elect. pot. Brechæus l. Neratius. Digeſt. de verborum & rerum ſignificat.

Ecclesiam ſupra in voce ciuitatis diximus appellari poſſe ciuitatem, hoc eſt, cœtum vel congregationem, non qualemcunque, ſed conciliatam in vnam ſocietatem communionemque fidei & ſacramentorum. fuit autem id nomen celebre etiam Ethnicis. Siquidem Eccleſia, vt ait Eraſmus, Gręcis eſt, quod Latinis concio, hoc eſt, populus euocatus ad audiendum de Reip. negotiis. Nam qui multitudinem ad nugas conuocant, ἀγύρται, circulatores, & circumforanei vocantur, qui aduerſus Rempub. ſeditioſi nominantur. Vtitur hac voce Æſchines contra Cteſiphontem inquiens, τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Κόττυφος ὁ τὰς γνώμας ἐπιψηφίζων ἐκκλησίαν ἐποίει τῶν Ἀμφικτυόνων: Ἐκκλησίαν γὰρ ὀνομάζουσιν, ὅταν μὴ μόνον τοὺς πυλαγόρας καὶ τοὺς ἱερομνήμονας συγκαλέσωσιν, ἀλλὰ καὶ συνθύοντας καὶ χρωμένους τῷ θεῷ. Et Athenis olim duplices habuerunt conuentus: Eccleſias & Agoras; ac plerunque nomen Eccleſię ſignificauit conuentum totius populi ordinatum ac per ſuos ordines euocatum. Cõtra autem ἀγορὰ confuſam, promiſcuamq; congregationem. Sumpſerunt ergo Apoſtoli iſtud melius nomen ad ſignificandam Eccleſiam, vt oſtenderẽt politiam populi Dei eſſe quidem democraticã, ſed tamen non confuſam, verum ordinatam: vt quæ habeat ſuum regem Chriſtum, & ſuam Ariſtocratiam doctorum ac præcipuorum membrorum, quem ordinem aut harmoniam etiam Paulus Rom. 12. & 1. Cor. 12. ac Epheſ. 4. deſcribit. Dicitur autem Eccleſia ab Ἐκκαλεῖν, id eſt euocare. Nam vt olim populus euocabatur ad audienda & cognoſcenda publica negocia: Sic electi è tenebris impii mundi in admirabilem lucem veritatis miniſterio Euangelii euocantur, ſicut Apoſtolus Chriſtianos per Euangelium è mundo euocatus appellare ſolet κλητοὺς ἁγίους, h. e. vocatos ſanctos; Euocantur enim ex impiorum congregationibus, & cõgregantur in ouile Chriſti per Euangelium. Hæc piorum congregatio in veteri teſtamen. vocabatur Kehal Edonai, i. e. cœtus & Eccleſia Dei. Hinc Apoſtolus Eccleſiam 1. Timoth. 3. vocat domum Dei viuentis, columnam & baſim veritatis. & 2. Theſſalonic. 2. Templum Dei, & Epheſ. 5. ſponſam Chriſti. Neque vero ſolum huiuſmodi conuentus fidelium atque piorum, ſed & locus in quem conueniebatur, Græcis dicitur ἐκκλησία. Atque pro vtroque ſignificatu paſſim ſumitur in decretis Canonicis. Notabiliter pro loco ipſo. Codic. in titulo de iis qui ad Eccleſias confugiunt. Vt autem Alciatus ſcribit in rubric. Codic. de ſacroſanct. Eccleſ. locus ipſe appellatur βασιλικὴ, ſiue quod loca publica Græci βασιλικὰ vocant, ſiue quod domus principis baſilica, id eſt, regia dicitur, quæ ſignificationes etiam diuinis templis conueniunt. Vnde Baſilicæ nomen pro templo ipſo, in quo confluunt Chriſtiani. Hinc

Ἔκκλητοι qu'dam dicebantur ad certas conſultationes deſtinati. Xenophon Hellen. ἐπειδὴ προσῆλθον ἐπὶ τοὺς ἐκκλήτους τῶν Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν συμμάχων, id eſt, ad conſilium Lacedæmoniorum & ſociorum.

Ecclesiasterivm Vitruu. libro ſeptimo, capitulo ſexto tradit eſſe valde paruum theatrum, in quo ſcena apud Alabandanos ab Apaturio concinnata fuit, vt refert Brechæus, leg. inde tabernacula, Digeſt. de verbor. & rerum ſignific.

Ecclesiasticvm miniſterium, Ἐκκλησιαστικὴ λειτουργία. Nouell. 131. capit. octauo princ. vbi Gothofr. not. adde Nou. 8.

Ecclesiecdicvs, Eccleſiæ defenſor, in l. omnem. 42. §. 9. C. de epiſcop. & cler.

Ecclesiecdici, defenſores Epiſcoporum. l. certiſſime. 34. §. 5. lin. 8. de Epiſcop. aud.

Ecdicvs (Ἔκδικος) ciuitatis, monaſterii aut Eccleſiæ alicuius defenſor, in l. ſancimus. 30. lin. 7. Codic. de epiſcop. audiend. & in dict. leg. omnem. 42. paragraph. 10. circa med. item curator Reipublic. aut Syndicus, vide Gothofred. ad Rubric. Nouel. 15. Alciat. in l. præſes. Cod. de tranſact. & 1. parerg. 5. Ecdicus Amiſenorum ciuitatis. Plin. Epiſt. 111 lib. 10. Briſſ.

Ἐκδικεῖσθαι, vindicari. Nou. 117. c. 15. §. 1. vbi Gothofred. litera S.

ἔκδικοι & ἐκδικηταὶ ſunt perſecutores, quorum munus eſt iudicio experiri contra eos qui aurum vel argentum vel pecuniam Reipublic. debent. Vocantur & defenſores ciuitatum in leg. vt perfectius. ff. de excep. ann. Eſt etiam Ἔκδικος vindex & aſſertor. Ecdici tamen apud Cicer. lib. 1. Epiſt. famil. 13. epiſt. 56. videntur dici ii, quibus à ciuitatibus cura mandata erat, de his quæ deberent, cum priuatis tranſigendi. Milaſii & Alabandenſes pecuniam Cluuio debent; dixerat mihi Euthydemus, cum Epheſi eſſem, ſe curaturum, vt ecdici Milaſij Romam mitterentur, id factum non eſt: legatos audio miſſos eſſe: ſed male ecdicos, vt aliquid confici poſſit: quare peto à te, vt eos & Alabadanſes iubeas ecdicos Romam mittere. Prateius.

Echinvs, id eſt piſcis nomen, in l. 1. pr. Vbi Gothof. notat. C. de monopol.

Ἐκλήπτορες, vindices, Gothof. ad cap. 2. in med. verb. iudices. Nouell. 134.

Eclogarii homines dicuntur eruditi, qui olim quicquid fere legebant librorum, ex iis excerpebant breuiarium quoddam. Sic Eclogæ reperiuntur è Diodoro, & Polybio, e Cteſia, & Theophraſto, e Strabone, vnde & poemata imitata, eclogæ vocantur: vt Bucolica Maronis e Theocrito, ac proinde etiam ſine emendatione poematia, quod imitatorum breuitatem & ſimilitudinem habeant: ſed & loci inſignes ἐκλογαὶ dicuntur, quod excerpi notariq; potiſſimum ſoleant, vt in vita Æſchyli: δύο ἐκλογαὶ μὲν παρ' αὐτῷ κατασκευῇ διαφέρουσαι, πάμπολλαι δὲ εὑρεθεῖεν, vt annotauit Turnebus aduerſariorum lib. 9. c. 55.

Ἐκλογή. vide Gothofr. ad Epigraph. Nou. Leon.

Ἔκθετα protecta, id eſt, proiecta tecta. Goth. ad rub. ff. de damn. inf. verb. protectionib. & ad l. ſi vero. 5. §. 6. de his qui effud.

Econverso. Eſt in vſib. feud. tit. Quæ fuit cauſ. bon. amitt. in princ. Melius cenſent mutua vice, viciſſim, vice verſa, ſeparatim iis duobus verbis poſitis. Spieg.

Ἐνταγή, delegatio, ſiue diſpoſitio. Præfecti Prætorio in leg. vltim. & antepenultim. Codic. de exact. tribus lib. 2. Prateius l. 13. Codic. de anno. vide Gothofred. ad ca. 1. med. Nou. 147.

Ἐκτίνειν τὰ τῆς κηδεμονίας curationis nomine ſatisfacere, rationes referre, reliqua ſoluere. Modeſt. l. 49. ff. locat. οἱ ἐπίτροποι γενόμενοι πρὶν ἐκτίσαι τὰ τῆς κηδεμονίας μισθωταὶ Καίσαρος γίνεσθαι κωλύονται. Tutores facti priuſquam procurationis ſuę nomine ſatisfecerint, prohibentur aliquid à Cæſare conductum habere, Hot.

Ecvlevs eſt genus tormenti ad modum crucis diſpoſitum. C. dę male. & math. l. Etſi excepta. 7. in fin. de hoc. l. 23. quæſt. prima, capit. primo, per Arch. Quidam ardentem laminam eſſe tradunt, qua homines cruciabiliter torquentur. Alii ab equo diminuto vocabulo, materiam quandam in equi formam aiunt, in quam coniiciebantur rei. de quo in dict. leg. etſi excepta. Codic. de malefic. & mathe. Io. Bello. Etymo.

Ἑκυρός ſocer, ſicut ſocrus ἑκυρά, vt Modeſtinus ſcribit in leg. 4. paragraph. 6. de Grad. quo exemplo & aliqui ex antiquis, annotante Alc. ſocerum pronunciauerunt, non ſocrum. Spieg.

Ἐχυρὸν munitum & ſęcurum ſignificat. Conna. li. 4. c. 13. num. 1.

E D.

Edacitas vermium remiſſionem penſionis inducit, Gothof. ad l. excepto. 18. C. de locat.

Edax locuſtarum pernicies, in d. l. 18.

Edeatræ, qui pręſunt regiis epulis, forte *Trukſeſſen* à nobis appellati, Spieg.

Edera pro hedera, in leg. 3. ff. arbor. furtim cæſ. Briſſ. li. parerg.

Edere, exhibere, enunciare, expromere aut proferre eſt, quaſi ex vel extra dare. Non autem abs re miratur Fr. Syluius, quæ ſit opinio huius ætatis hominum vel doctiſſimorum, vt ædere, cum æ diphthongo prima ſyllaba ſcribant, cum prępoſitio E, vnde id verbum compoſitum eſt, neque in compoſitione, neque extra hanc diphthongum recipiat. Spieg.

Edere, in actione ex Edicto de edendo, eſt copiam deſcribendi facere, vel exemplar complecti & dare, vel dictitare, h. e. ſic dicere vt alter ſcribendo excipiat, vel proferre ſcriptum vt legatur, aut deniq; quouis alio modo inſinuare ſentẽtiam ſcripturæ cuius tenor deſideratur. l. 1. §. 1. & l. ſi quis ex argentariis, §. ſi initium, vel aduerſarium ad album prætoris producere, ac demonſtrare quid dicturi ſimus, vel dicendo id, quo vti velimus. ff. de edend. Budæus, edere, inquit, apud ICtos eſt, quod nunc per ſcriptum dare, vel per declarationem dicunt. Sp. & Gœddæ. in l. 8. n. 1. de verb. & rer. ſign.

Edere actionem ſeu iudicium, eſt profiteri & enunciare, qua actione vſuri ſimus, Iulia. leg. 22. §. 4. ff. rem rat. hab. Si procurator iudicium de hæreditate ediderit, deinde Dominus fundum petierit. Sic l. 2. ff. pro dona. l. 4. §. mandari. ff. de doli except. l. accipientis. 15. ff. de auct. tut. Idque non ſolum ſimpliciter: ſed ita vt aduerſarius ante litis contęſtationem & iudex poſt litem conteſtatam intelligant, quonam iure perſequendi actor intendat ſibi aliquid deberi, l. edita. C. de ed. l. Pomponius in fi. ff. de neg. geſt. l. vt fundus. ff. comm. diuid. Edita actio. l. 3. C. de eden. l. 1. Cod. de lit. conteſt. vide Goth. ad l. 1. 2. 3. C. de eden. plur. citant. Antequam autem in ius ventum eſſet, reo actionem edere actorem olim cogi non ſolitum, ex his Plauti verſibus in Perſa probari poteſt.

Age, ambula in ius leno. D. quid me in ius vocas. SA.
Illic dicam apud Prætorem, ſed ego in ius voco.

Quamuis alioquin copiam actionis deſcribendæ, reo antequam in ius veniret, actor nonnunquam faceret, vt promde reus deliberaret vtrũ cedere an contendere vltra deberet. & ſi contendendum putaret, veniret inſtructus, cognita actione qua

ne qua conueniretur, l.1.de edend. Quam quidem editionis rationem Terent.eleganter his expreſſit verſib.in Adelphis:

Quid? ſi ego illam tibi nolo vendere,
Coges me? Æſ. Minime, S. Namque id metui.
Æſ. Neque venundam cenſeo
Quæ libera eſt:nam ego liberali illam aſſero cauſa manu.
Nunc vide vtrū vis argentum accipere, an cauſam meditari tuam,
Delibera hoc,dum ego redeo,Leno.

Fuerunt autem edendarum actionum quinque rationes diuerſæ.Prima fuit,ſi quis diceret, qua actione agere vellet. ſecunda,ſi eius quam allegabat, actionis deſcribendæ actor reo faceret copiam:tertia,ſi actor ſuam intentionē in libello eſſet complexus,& eam ſic efferret aduerſario: Quarta, ſi ex libello eam aduerſario dictaret: quinta,ſi aduerſarium ſuum actor ad album produceret,demonſtraretque, quid dictaturus eſſet,vel id dicendo quo vti vellet,d.l.1.Briſſ. Quod autem ad quintam hanc editionis ſpeciem attinet, ea profecto non talem habet ſententiam, qualem habere plerique putant. Ræuard. Protrib.lib.ſing.c.4. Adde Forcat.in ſuo cupid.Iuriſperito cap.17.

Edi etiam interdictum dicitur l. 8. §. ex hoc interdicto. ff. de precar.l.3.ff.de interdict.l.1.§.annus.ff.de vi & vi arm.l.vlt. in fi.ff.quor. legator. Editam quoque formulam dixit Plin. lib.9.c.59.& Quint.Declamatio.13.Briſſ.

Edere diem,eſt vel dictare, vel tradere libellum, vel codicem proferre,l.6.§.6.de edend.Hotom. Edere ſcripta litigatoribus l.32.§.4.C.de appell.& conſul.

Edere operas dicitur libertus,pro dare, præſtare, præbere operas.Vlp.l.9.ff.de oper.lib.Proprietas earum, & in edentis perſona,& in eius cui eduntur conſiſtit.Iauolen.l.21. ff.eod. Operæ loco eo edi debent,vbi patronus moratur,ſumptu & vectura patroni.Hot.Briſſ.vide Senec.Epiſt.29.lib.4.

Edere iudicium,& accipere,opponuntur.l.15. ff.de autorit. & conſenſ.

Edere iuſiurandum,pro in medium afferre.Spieg.

Edere nomen eſt proferre vel efferre nomen ſuum, vt deſcribatur,aut in numerum referatur, nomen ſuum in actis profiteri,Vlp.l.1.de offi.conſul.l.3. qui per tut.l.2. C.eo.l.2.§.ſi mater.ad Sen.Tertyl.Prat.ex Hotom.

Edere munus,ludos,ſpectacula.Briſſ.Hinc

Editores munerum ſeu ludorum.Briſſ.ex ff.& C.Th.

Edere nomina, hodie dicimus eos, qui prouocatores apud Acta Curiæ pręſentari dicuntur. Quod & nomen dare vocatur,vt dare nomen militiæ.l.3.de re milit.

Edere patrimonium l.1.§.ſi quis ſeruus.ff.de offi.pręf.vrb.l.9. ff.de tutel.vt edere cenſum apud Plinium.lib.10.Epiſtol.Edere nomen l.1.de off.conſ.l.3. ff.qui pet.tut.l.2. C.eod.tit. l.2.§.ſi mater.ff.ad SC.Tertyll. Exemplum literarum l.pen. ff.de appell.recip.l.vlt.ff.quando appell.ſit. Librum. l.46.§. tutor.ff.de adm.tut.mandatorem.l.2.§.diuus. ff.de iure fiſc. Crimina:apud Paul.lib.5.ſent.tit.18.Briſſ.Item edere Labeo ait,qui aduerſaria ſua ad album producēs demonſtret,quod dictaturus eſt,vel id dicendo quo vti velit. d.l.1. §. 1. de edend.Hoc exponit Alciat.lib.2.Diſpunct.c.vlt.& Parerg.li. 8.c.7. & bene, de eo qui aduerſarium ſuum, hoc eſt tabulas tumultuarias rationum ſuarum profert & edit, vt ex eis oſtendat,quam actionem dictare velit, aut qua ſumma cum reo iure conſiſtere.Notum eſt enim ex Cicerone & aliis aduerſaria ſumi pro tabulis tumultuariis: quod verbum etiam recte opinor ſingulari numero dici,quanquam Duareno non placeat,lib.1.Diſp.anniuer.c.13.qui exiſtimat producere aduerſarium ſuum,hoc eſt reum, cui formulam actor velit intendere,rectius intelligi: quæ opinio noua eſt, & non contemnenda. Tractatur autem in d.ti.de edend.triplex editio; ſcilicet inſtrumentorum, rationum & actionis. Sed ratio editur,in principio, cætera in proceſſu cauſæ, vt dicit gloſſa illic ſuper Rubricam.Anchora.

Edi ratio ita intelligitur, ſi à capite edatur. Nam ratio (teſte Caio in l.argentariis d.tit.)niſi à capite inſpiciatur,intelligi non poteſt,ſcil. vt non totum cuique codicem rationum totaſque membranas inſpiciendi deſcribendique poteſtas fiat: ſed vt ea ſola pars rationum, quæ ad inſtruendum aliquem pertineat,inſpiciatur & deſcribatur.Spieg.Briſſ.

Edi interdum dicitur etiam l.8.ff.de precar.Briſſ.

Edere progeniem,procreare,l.10.C.de nat.libe.edere liberos ibi.edere partum l.12.pr.C.de leg.hæred.vid.mox ℨ.Edi.

Edere rationes,l.32.fin. ff.de conditio. & dem. longe aliud ſignificat quam reddere rationes. Nec enim is qui edere iuſſus eſt,reliquum reddere debet.l.89.fi.de verbo. ſignificatione. Reddere autem rationes eſt computare, ac reliquum reſtituere.Briſſ.Hoto.Spieg.

Edere exemplum in aliquem, eſt ſupplicio afficere, & in eum animaduertere.Gellius lib.6. c.14. docet, cur exempla pro grauiſſimis ſuppliciis,ab antiquis dicta ſint.Spieg.

Edere leges,hoc eſt,conſcribere & ſtatuere,vel imponere.

Edere acta,inſtrumenta.Briſſ.ex ff.

Edere reo,pro contra reum,vt Cicer.in Orat. pro Planco Sp.

Edi pro naſci apud Triphoninum, in l.Areſcuſa. Incipiente igitur partu,exiſtens conditio efficit,vt ex libera edatur, qui poſtea naſcitur. Vulgati codices pro edatur, habent Naſcatur. Sed Haloandri textus dubio procul archetypo magis reſpondet.Spieg.l.9.C.de ingenuis,matre libertina editam, l.10.eod.ingenuos edi.l.10.C.de naturalibus lib. liberi poſt dotem editi,item ante dotalia inſtrumenta editi. l.12. C.de liberal.cauſa.ex ancilla editus. Edere partum, ſobolem, filium,geminos,Briſſ.ex ff.Editus partus.Editi infantes. Briſſ. ex ff.Editis ex matre matrimonio.Mortuus editus ex ff. Editis teſtibus.Cic.Verri.3.Liu.lib.3.

Editio infra ſuo loco.

Editvs, vs,in 4.declinatio.Editus bubum.Briſſ. ex ff.vid. inf. ſuo loco.

Edicere, proprie denunciare eſt, vt quid fiat, aut non fiat: τὰ δὲ ἐπιτάγματα καὶ τὰς διαγραφὰς τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων ἐδίκτα οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν: inquit lib.5.Dionyſ. hoc eſt: præcepta enim ac præſcripta rerum iuſtarum atque iniuſtarum,Edicta Romani appellant.Quanquam Edicendi verbo in Prętoriis quidem legibus ſubeſſe videatur vis prædicendi, & in poſterum denunciandi,vnde illud Cic. in lib.de finib.2. Eſt enim tibi Prætori deſignato edicendum, quę ſis obſeruaturus in iure dicendo.

Edicere,eſt decernere aliquid iure magiſtratus,ſiue id iubendo fiat,ſiue vetando, quid refert? Quare Bartolus non rectè poteſt reprehendi, quod dixit, edictum eſſe genus, interdictum vero ſpeciem deſeruiens materię,in l.1.ff.de nou.oper. nunc.ex Old.Spieg.

Edicere, vel indicere Senatum,eſt extra conſtitutum tempus ob negotia incidentia repente Senatores conuocare. Hinc edictus,indictuſve Senatus.Bud.in annot.prior.Spieg.

Edici concilium,vt refert Gellius ex ſententia. Lælii Felicis, dicitur,cum non vniuerſus populus, ſed aliqua pars iubetur adeſſe.Connanus lib.1.c.13.nu.6.

Edicit prętor,proconſul olim ita edicebatur.Briſſ.ex ff.

Edicere, pro dicere,aſſeuerare,teſtari,profiteri.l.7.fin. C.de curato.furioſi:nominatim dicere,nominare, l. ſi quis argen. 35.§.1.pr.C.de donat.

Edico. Donatus in Hecyra Terent. Inter Edico & Interdico hoc intereſt, quod edicimus quod fieri iubemus: interdicimus,quod fieri vetamus.Edicimus vni generi hominum,Interdicimus diuerſis. Itaque Prætoris Edicta, & interdicta dicuntur.Quæ diſtinctio,vt Alciat.ait,non ſat vera eſt, cum ſub rub.de interdictis quędam ſint,quę fieri non prohibent, vt Reſtitutoria,Exhibitoria. Spieg.

Edictvm, ab edicendo, ſi rei ſignificationem ſpectemus, ideo dictum eſt,vt ſcirent ciues, quod ius de qua re quiſque Magiſtratus dicturus eſſet,l.2.§.eod.tempore.ff.de orig.iur.Pro Edicto,caput:quippe pro edicto ſucceſſorio, caput ſucceſſorium,ponitur in l.2.C.de ſucceſſorio Edicto.

Edictvm eſt conſtitutio citra determinationem perſonæ,cauſæ aliuſue circumſtantiæ facta, definitio Vult.in comment. Inſtit.de I.N.G.& C.§.7.nu.10.

Edictale programma apud Caſſiod.lib.1.Varia.Epiſt.ad pop. Rom.& lib.Epiſt.ad Senat.Vrbis Rom.

Edictalis lex in C.ſæpius:de quo mox.

Edictvm etiam dicitur, quo præſes aduentum ſuum prouincialibus ſignificat.l.4.§.antequam. de off.proconſ.Briſſ.

Edicta Ciceroni ſunt iura, quæ prætores vrbani vel peregrini,aut Ædiles Curules dixere. Qui vetante prætore fecit, hic aduerſus Edictum feciſſe proprie dicitur,ait l.102.de reg. iur.vbi Gothofr.not.Dionyſius,iuſſa & vetita magiſtratuum (quæ Græci διατάγματα vocant) proponebantur publice in alba tabula,quod idcirco Album dicitur,apud Gręcos λεύκωμα.Connan.lib.1.c.15.nu.1. ex Dionyſ. lib.5. Nam vt ſcirent ciues,quod ius de quaque re Magiſtratus dicturi eſſent, ſeq; præmunirent,edicta proponebant.l.2. §.eod. tempore. ff.de orig.iur.Proconſules etiam, pręſides in prouinciis edicta eiuſmodi præſcribebant, quæ Prouincialia appellabantur ad differentiam vrbanorum. Patet hoc ex Cicer. libro 6. Epiſt. Ad Atticum. Epiſt.1.& ex Verrinis. Ad edictum autem tam prouinciale quam vrbicum, Gaius commentarios ſcripſit. Eaque cauſa eſt, cur in edictorum interpretatione, proconſulis ſæpe mentionem faciat, vt in l.1. Digeſt. de alien. iud. mut.l.27.ff.de dolo.l.27.§.1.ff.de minoribus l.1.ff.quod cum eo.leg.1.§.pen.ff.quod cuiuſque vniuerſitat.l.68. ff.pro ſoc. cum aliis,quæ ab Anton.Auguſt.libro 1. Emendat. capit.5. notantur.

Edicvnt autem non prætores tantum aut proconſules, ſed & omnes magiſtratus. Edicit enim conſul Gabianus in Sextiana orat. vt L. Lamia eques R.ab vrbe abſit millia paſſuum ducenta.Edicunt Piſo & Gabinius Coſſ. vt ſenatus, qui veſtem propter Cicero.mutarat, ad veſtitum rediret. Edicunt Cenſ.apud Gell.lib.15.c.2.ſibi Latinorum Rhetorum ſcholas non placere. Edicunt Tribuni plebis apud Cic. Verrin. 4.ne quis Romæ eſſet,qui rei capitalis damnatus eſſet.Prat. Briſſon.

Sunt & Edicta principum. l. 8. ff. de quæſtionib. l. 13. ff. de iur. fiſc l. 15. ad l. Cornel. de falſ. l. 1. de conſtit. princ. Rubr. de Edicto Diui Hadr. toll. §. ſed & quod principi. Inſtitut. de iure natur. Briſſ.

Edicta vero Principum ſunt generales leges, quæ omnes populos & prouincias tenent. l. 3. C. de legibus. Theoph. ad d. §. ſed & quod, ſic definit: τα̑ ὅσα ἐξ οἰκείας φύσεως κινηθεὶς ὁρίζει ὁ βασιλεὺς περὶ τῶν τῆς ὑπηκόων εὐταξίας καὶ λυσιτελείας. Atque iis non ad certam aliquam controuerſiam, de qua conſulti ſunt, reſpondent, ſed generaliter quaſi nouam aliquam legem conſtituunt, vt l. hac edictali. 6. C. de inceſt. nupt. Pratei.

Itaque variæ Edictorum ſpecies ac differentiæ ſunt.

Edictvm prætorium vel honorarium appellatur, quod ab iis qui ſunt in aliquo honore poſiti, inſtitutum eſt, non à populo aut plebe, vt leges & plebiſcita. Papinianus de Iuſt. & iure. capitulo 6. Ius prætorium eſt, quod prætores introduxerunt, adiuuandi vel ſupplendi, vel corrigendi iuris ciuilis gratia propter vtilitatem publicam, quod & honorarium dicitur, ab honore prætorum ſic nominatum. Nam & ipſum ius honorarium quaſi viua vox eſt iuris ciuilis. Prætorium vocatur eadem ratione, quia prætor dicebatur quicunque Magiſtatus, quod iure & exercitu præiret, inquit Varro. vnde illud Lucretii: Ergo Prætorum eſt antepræire. Vide latius Connan. li. 1. c. 15. nu. 1.

Edicta proconſulis prouincialia dicebantur, vt ſupr. vide Gothofr. not. ad l. quod autem. 19. ff. quod metus cauſa: adde l. 1. de alienat. iudicii.

Edicta quædam erant perpetua id eſt annua, quia vt prætor magiſtratus annuus erat, ita & edicta erant annua, atque ita perpetua, non quidem reſpectu temporis, ſed reſpectu officii magiſtratus, quod illo anno perpetuum erat: quam primum enim prætor magiſtratum iniret, illa proponebat, illaque tam diu durabant, donec magiſtratui cederet: quædam vero paucorum dierum propoſita, prout res incidit, eiuſmodi ſunt citatoria, mandatoria, peremptoria & id genus alia, quæ priuatorum cauſas concernunt. Vult. in Comment. Inſt. de act. §. 11. num. 4.

Edictorvm ergo aliud monitorium, aliud conuentionale, aliud citatorium, aliud peremptorium. De quibus vide l. ad peremptoriam, cum ſeq. iunct. glo.

Edictvm citatorium. Edictis tribus (Græci προγράμματα nuncupant) aduerſarius abſens in iudicium vocabatur. l. ad peremptorium. 68. & 69. de iudic. l. cum v. 26. §. euocari, de fideicom. libert. l. 8. cum auth. & ſeq. 9. C. quomodo, & quando iudex. l. 53. §. 1. de re iudic.

Edictvm peremptorium, trium inſtar aliorum eſt, d. l. 8. & l. 9. C. quomodo & quando. l. 72. §. 1. de iudic. Paul. 5. ſent. 5. §. 6. Adde l. 68. 69. 70. de iudic. l. 3. C. quomodo & quan. l. 53. §. 1. de re iud. vid. perimere legatum. Quo autem ordine ad hoc edictum perueniatur, docent ICti l. ad peremptorium & ll. ſeqq. ff. de iudic.

Edictvm deinde aliud eſt perpetuum, (cuius magna fuit authoritas, l. 3. C. de eden.) aliud temporale. Perpetuum eſt, quod Iuriſdictionis perpetuæ cauſa proponi dicitur in l. 7. ff. de iuriſdict. nimirum edictum illud quod Prætores magiſtratu inito proponebant, quo ciuibus denunciabant, quemadmodum anno ſuo ius dicturi eſſent. Temporale vero, quod etiam peculiare dicere poſſumus, eſt quod certi negotii obcerti cauſa proponitur, vt illud Verris. Vt Cal. Decemb. adſit Sthenius Syracuſis. item. Ne quis frumentum ex area tolleret, &c. Exoritur, inquit Cic. peculiare edictum repentinum, &c. item illud quod citatorium ac peremptorium appellamus, in leg. 68. & aliquot ſequentibus. ff. de iud. De ſuperiore ſic loquitur Aſconius in Cornelianæ argumento. Aliam, inquit, legem Cornelius, etſi nemo repugnare auſus eſt, multis tamen inuitis tulit, vt Prætores ex edictis ſuis perpetuis ius dicerent, quæ res tum gratiam ambitioſis Prætoribus qui variè ius dicere aſſueuerant, ſuſtulit. Sic enim locum interpretor, non quod in horas (vt quidam ſcribit, quem alii ſecuti ſunt viri doctiſſ.) edicta ſua prætores mutarent: ſed quod ex dictis ſuis ius non dicerent. Cuius rei Verres à Cice. quoq; lib. Act. primo accuſatur. Tum vero, inquit, in magiſtratum contra illud edictum ſuum, ſine vlla regione decernebat. Neque enim id factum vſquam reperietur, vt quis plura edicta perpetua propoſuerit. Hot. vide & Corraſ. lib. 4. Miſc. c. 6. n. 4. & 6.

Edictvm perpetuum etiam alia ſignificatione dicitur, quod vnum ac ſimplex in omnes atque in perpetuum compoſitum eſt. Nam prætores olim arbitratu ſuo edicta, quæ leges erant annuæ, ſcribebant. Id eorum honori tribuebatur, vt in annum ſuum ius conſtituerent. Itaque quo edicto ſuperioris anni prætor vſus erat, inſequens fere non vtebatur, alioquin eius edictum tranſlatitium dicebatur. Sed poſtea diminuta cum illa populi Rom. magiſtratuum quoque poteſtate: conſtitutum eſt, vt edictum vnum componeretur, ex quo omnes in poſterum tempus prætores perpetuo ius dicerent: quod idcirco perpetuum eſt appellatũ. Huius rei auctorem fuiſſe Diuum Adrianum Iuſtinia. in l. 2. C. de vet. iure enucl. teſtatur. Edicti vero ſcriptorem C. Saluianũ Iulianũ: Quum & ipſe Iulianus, ait, legum & edicti perpetui ſubtiliſſimus conditor, &c. item, Et hoc nõ ipſe ſolus, ſed & Diuus Adrianus in compoſitione edicti, &c. idem tradit præterea in l. 10. C. de condic. indeb. Eutropius lib. 9. Poſt eum Saluius Iulianus Rempub. inuaſit, vir nobilis & peritiſſimus, nepos Saluii Iuliani, qui ſub Diuo Adriano perpetuum compoſuit edictum, quod perpetuo eſſet duraturũ, Imperatoria munitum autoritate, diuiſum in vrbicum ſiue vrbanum, & prouinciale: illum per excellentiam Edictum prætoris, & ſimpliciter edictum vel perpetuum edictum vocatur: hoc ad eius differentiam ſemper prouinciale. Gœddæ. ad l. 1. n. 5. de verb. & rer. ſignif. Ex his igitur, quæ inter illud ſuperius edictũ perpetuum, & hoc poſterius differentia ſit, facile intellectu eſt, quum illud ob eam cauſam ſic dicatur, quod in vniuerſum Præturæ vnius tempus valeat: quum temporalia in partem duntaxat, veluti menſem vnum aut alterũ, vim habeant: hoc vero, ad omnes omnium Prætorum iuriſdictiones pertineat: cum antea quotannis noua fere edicta proponerentur. Ac de hoc ipſo intelligendum eſt quod Hermogen. ſcribit l. 2. ff. de ſtatu hom. De cæteris poſt, Edicti perpetui ordinem ſecuti, & his proximos atque coniunctos applicantes titulos, vt res paritur, dicemus. Item in l. vlt. in fi. ff. de appell. recip. l. 5. ff. de extraord. crim. l. 21. ff. de li. con. Hot. de his vide Conna. li. 1. c. 15. n. 2. & Forcat. Necyomant. dial. 10. nu. 5.

Edicta vero perpetua quidam Monitoria dicta eſſe putant, quod his ciues admonerentur, qualiter ius dicturi eſſent Magiſtratus. Briſſ. Prat.

Alia erant edicta, quæ prout res inciderat, proponebantur, & ad ſingulas cauſas è re nata accommodabantur, qualia erant ea, quibus aliquem euocabat, & adeſſe iubebat prætor. l. 68. l. 71. l. 72. l. 73. l. 75. ff. de iud. l. vlt. ff. vbi pupill. educ. deb. l. 2. §. Senatus. l. 15. §. ſenatus. l. 42. in fin. ff. de iure fiſc. l. 20. §. præter hæc, in fi. ff. de petit. hær. l. 1. §. 1. ff. de requir. reis. l. 7. §. vlt. ff. de ſuſpect. tut. l. 3. C. qui accuſ. non poſſ. l. 26. euocati. ff. de fideic. li. l. 53. ff. de re iud. l. 2. §. quid ergo. ff. ad SC. Tertyl. l. 2. C. vbi in rem act. l. 5. ff. de pœn. l. 51. de decurio. li. 10. C. & apud Paul. lib. 5. Sent. tit. 5. Iuſtinia. Nouell. conſt. 112. Καὶ εἰ τοῦτο μηδαμῶς ποιήσοι, προγράμμασι τρισὶ τὸν ἐναντίον αὐτὸν καλείσθω, μιᾶς ἑκάστης κλήσεως οὐκ ἔλαττον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν διαστήματι περιλαμβανούσης. καλεῖσθαι γὰρ τὸν ὀφείλοντα διαστάσεις, μὴ μόνον τῆς τῶν κηρύκων φωνῆς, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ἐδίκτων προτιθεμένων καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον. Briſſ.

Edicta Iulia ab Auguſto necem Auunculi vindicaturo contra eius percuſſores propoſita fuere, vt hiſtorici tradiderunt. Corraſ. lib. 2. c. 1. Miſcell.

De Edicto Diu. Claudii vide l. 1. §. 3. C. de latin. libert. toll. l. 2. C. communia de lega. Diui Traiani, d. l. 1. prin. §. 4. Inſt. de ſucceſſ. libert. Diui Marci, l. 3. C. ſi aduerſ. fiſc. §. vlt. Inſt. de vſucap.

Edictvm Diui Hadriani: de quo l. vlt. C. de edict. Diu. Adria. tollen. vt intra annum hæredi ſcripto daretur aditus adipiſcendæ bonorum poſſeſſionis: quo elapſo amplius non admittebatur: & hoc cum diminutione viceſimæ partis applicandæ fiſco, quo pertinuit & lex Iulia de viceſim. hæreditatum, de qua in indice legum, & Alciat. lib. diſput. 3. cap. 6. Prateius.

Edictvm Domitiani, quo cautum eſt abolitiones ex Senatuſconſulto factas ad huiuſmodi ſeruos non pertinere, Pap. l. ſi ſeruus. ff. de cuſt. & exhib. reo. Prat.

Edictvm de alterutro, cuius fit mentio in l. 1. §. ſciendum. C. de rei vxor. act. & l. vnic. C. Th. de teſtam. eſt, quo cauetur, vt ſi quid maritus vxori aut hæreditatis, aut legati, aut fideicommiſſi titulo reliquerit, alterutro contenta ſit mulier, relicto vel dote: actione ex teſtamento, vel actione rei vxoriæ: nec pertinet hoc edictum, niſi ad actionem rei vxoriæ: ideoque penitus hodie ſublatum eſt, cum ſit hodie actio rei vxoriæ ſublata. De quo vide Cuiac. obſ. lib. 3. c. 16. Prat.

Edictvm Carbonianum pene ſolum autoris ſui nomen retinuit in ſuo genere. Eiuſdem generis eſt edictum nouum, cuius meminit lex 1. §. ſi pater vnum. ff. de ventr. in poſſeſ. mit. Briſſ.

Edictvm fraudatorium actio eſt reuocatoria. Zaſ. §. item ſi quis, Inſtit. de actio. Spieg.

Edictvm ſucceſſorium ex communi Doctorum ſententia ſic definiri ſolet: vt ſit edictum quo excluſo vno res ad alium tranſit, qui priore non excluſo hæres non fuiſſet, gloſ. vlt. in leg. prima. C. de ſucceſſ. ed. Differt autem à iure accreſcendi, quia hoc omnino neceſſarium eſt, l. prima & ſecunda. ff. de acquir. hæred. Illud vero voluntarium, l. prima, poſt princ. ff. de ſucceſſ. edict. Item in iure accreſcendi pars cohæredis deficientis tranſmittitur ad cohæredem in edicto vero ſucceſſorio tranſmittitur ad eum qui nullo modo eſt cohæres. Brodæus.

Edictvm translatitium dicebatur, quod prætores, qui præturam inibant, ex edictis prætorum, qui iam magiſtratu ſuo functi

functi erant, optime conſtitutis, in ſua edicta transferebant. Cicero in Verrem actione 3. Sed in re(inquit)tam vſitata ſatis eſt oſtendere omnes ante me ita ius dixiſſe, & hoc vetus edictum translatitiumque eſſe. Aldobr. §. Prætorum quoque. Inſt. de iure nat. gent. & ciuili. Adde Fr. Balduin. Catecheſin iur. ciuil. 7. c. 1.

Edictvm vnum pro omnibus. Vide Iuriſconſ. in not. l. nonnunquam. 72. ff. de iudic. vide & l. 53. de re iudic. l. 8. C. quomod. & quand. iudex Spieg.

Edictvm quomodo differat à Reſcripto, Bart. diligens interpres innuit in l. poſtquam. §. imperator. ff. quor. legat. Spieg.

Edictvm ab interdicto quid differat, tradit Bartolus in leg. 1. Digeſt. de no. oper. nunc. eo nimirum edictum ab interdicto differre, quo genus à ſpecie: quippe edictum generis nomen eſſe arg. §. conſtat. de iur. nat. gent. & ciuil. Inſtit. Interdictum vero ſpeciei; quaſi edictum in id diuidatur, quod ſpeciali vocabulo edictum dicitur, & interdictum; (non ſecus quam adoptio in adoptionem ſpecialiter dictam & arrogationem. leg. 2. Dig. de adoptio. & cognatio. in cognationem alteram, & agnationem leg. Iuriſconſultus. Dig. de gradib. cogn.) Interdictum autem ab illa edicti altera ſpecie eo differat, quod hoc inter duos dicitur: quod vero ex ſuo officio Prætor facit, edictum ſit. Hanc autem Bartoli ſententiam reiicit Alciatus libr. 3. parerg. cap. 15. ea ratione, quod, quidquid edicat, ad duos pertineat, actorem nempe & reum: Interdictum autem proprie ſit, quo prætor aliquid iubet vel vetat, non perpetuo, ſed ad tempus, donec pleniore iudicio de iure petitoris quæratur, quaſi id interim dictum, interdictum nuncupatum ſit, & interdicere nihil aliud ſit, quã interim dicere, quod ab eodem alibi quoque aſſertum in l. pecuniæ verbum. §. vltim. Digeſt. de verb. ſignif. & ab aliis quoque comprobatum. Ioann. Coraſ. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poſſ. confirmat Ciceronis authoritate lib. 2. Rhet. ad Herenn. Sed quo loco interdicere apud Ciceronem legit Alciatus, cõperi legi, interim dicere. Aliis viſum eſt, hoc edicta ab interdictis differre, quod edicta generalia ſint, interdicta vero perſonalia.

Quibus omnibus probabiliorem verioremque Bartoli ſententiam illam iudico, non quidem vſquequaque, verum in eo ſaltem, quod hæc non ſecus, quam genus à ſpecie differre dixit. Sic enim altius id omne exquirens conſtituo, edicere id omne ſignificare, quod iubendo, vetando aliterue decernendo & pronunciando publica authoritate effertur: quaſi edicere id generaliter ſignificet, publice pronunciare, & particula, è, verbo dicendi, quod generale eſt, adiecta, generalem quoque ſimplicis ſui ſignificationem aliquatenus retinens id tantum operetur, quo non quod vbique & quomodocunque dicitur id edicendi verbo propre ſignificetur, ſed id tantum, quod aliter quam priuato ſermone proferre cupientes, publice efferre, aut quaſi publice effari volumus, vt apud Ciceronem in lib. de legib. Suade igitur, inquit, iſtam ipſam legem, vt ego poſſim edicere, hoc eſt, publice eam proponere & efferre. Idem in alio loco lib. offic. Edictum, quod communiter compoſitum fuerat, ſolus edixit, & Plinius in Panegyrico: Adſueſcat, inquit, imperator cum imperio calculum ponere: ſic exeat, ſic redeat, tanquam rationem redditurus, edicat quid abſumpſerit: ita fiet, vt non abſumat, quod pudeat dicere. Quod & aliis infinitis locis paſſim occurrentibus patebit, vt in conſimilibus verborum aliorum compoſitis particulam illam eandem vim operari comperiemus, vt quod emittitur, deſignet, non quod priuato loco continetur: qua ratione non inſcite, licet conciſe à Laurentio Vallenſi lib. 5. Elegantiarum, dictum videtur;

Edicere eſſe magiſtratuum, Regúmve. Nam quod etiam de iis quę priuati decernunt, & priuatim dicunt, id quoq; verbum dici ſolet: ſic metaphoricè tum ad id transferri agnoſcemus, quod quaſi auctoritate publica ſanciatur, in primis ratum eſſe volunt. Sic Callicles apud Plautum in Truculento, verum ab ancillis extorquere volens:

Edico prius, inquit, ne duplices habeatis
Linguas, ne ego bilingues vos necem.

Et apud Terentium in Heautontimo. Soſtrata Chremetem, alloquens: primum hoc te oro, inquit, ne quid credas me aduerſus tuum edictum facere eſſe auſam. Idem Terent. in Hecyra. Ibo intro atque edicam ſeruis, nequoquam efferri ſinant. Inde adeo incertum edicti vocabulum vocat Theodoſius. l. 3. C. de legib. illicque legem ſic latam, vt generaliter ad omnes pertineat, vim edicti obtinere conſtituit: quo effectum exiſtimem, vt cum non in priuati tantum cuiuſquam negotio aliquid princeps definit, ſed eo conſilio aliquid ſtatuit, vt generalis ea lex ad omnes pertineat, edictali lege ſe id ſancire profiteatur, quo illud ab eo fieri intelligamus, l. hac edictali C. de ſecund nup. l. 1. C. vbi quis decu. vel cohor. l. 2. & 3. c. de ſenten. ex breui. recit. Quod à Prætoris edicti perpetui forma manaſſe iudico, cum alioquin & quæ inter priuatos quiuis magiſtratus antea pronuntiare, edicta vocata fuiſſe innumeri apud probatos auctores, impri-miſq; Cicer. in orat. pro Quint. & act. in 2. Verr. loci teſtentur. Hinc edictum aduerſus abſentem impetrari, edictum circumduci, paſſim in iure dicitur, l. edictum. & l. poſt edictum. cum l. ſeq. ff. de iudic. ſic & interdicta edicta quoque nonnunquam vocantur, ſpecie tum generis nomine deſignata. l. 1. ff. ne vis fiat ei qui in poſſ. Interdicere autem nõ aliud proprie ſignificat, quam prohibere, tex. in l. 1. circa fin. & l. 2. de cloac. l. 1. ff. de migr. l. 1. in princ. ff. de fontibus. Hinc aquę & ignis, atque etiam cuiuſcunque alterius certę rei interdictio vocata l. poſthumus. ff. de inoffic. l. vltim. ff. de iniur. Et quod bonis interdici prodigo dicimus, qui ne bona adminiſtret prohibetur, l. is cui. ff. de verb. obl. l. is cui de teſtam l. 1. l. Iulianus. l. & mulier. l. vlt. ff. de cur. fur. Sic effectum, vt cum Prætorum omnia penè decretáque edictáque, quæ ad poſſeſſionis ſeparatum à proprietate iudicium pertinerent, prohibitionis formula concipi, re ita expoſcente, vſitatius eſſe cœpiſſet, ea ſpeciali vocabulo interdicta vocata, ſpecialem illam appellationem retinuerint. Vnde nonnullos exiſtimaſſe refert Iuſtinianus, in §. ſumma de interd. in Inſtitu. Illa tantum interdicta propriè vocari, quę prohibitoria ſint, quaſi id quod alia verbis aliis concepta, interdicta vocata fuerunt, per extenſionem tantum poſterioribus temporibus, propter alias id ſuadentes communiones & ſimilitudines inualuerit, vt idem indicat. Quod ab eo inprimis profluxerit, quod illa quæ prius prohibendo edixiſſet Prætor, poſſeſſionis tantum iudicia contingerent: alia vero quæ rerum vſu exigente adiicerentur, licet directo non prohiberet, quia iuberet Prętor, attamen conſimiliter ad poſſeſſorii tantum iudicii diſceptationem pertinerent, ac illis iubentibus, eorum formulis ineſſet & prohibitio quædam. Sic enim, cum iubet aliquid fieri prętor, ex conſequentia vetat quoque, ne contra, quam iuſſerit, fiat: Veluti cum interdicto de liberis exhibendis, liberos exhiberi iubet, vetat quoque in conſequentiam vim fieri liberos ſuos exhibitos deducere volenti. l. 1. iunct. l. 3. ff. de liber. exhib.

Quod in aliis conſimilibus obſeruare poſſumus in leg. 1. princip. ff. de clo. vt e contrario interdicto prohibitorio, ne quid in loco publico, ex conſequentia quoq; factum immiſſum reſtitui iubet. l. 2. §. prætor. ff. ne quid in loc. publ. Ac vt in nonnullis prohibitoriis haud adeo perſpicue accommodare poſſimus, illud certe conſtat obtinuiſſe, ea prætorum decreta, in quibus de ſola poſſeſſione ageretur, interdicta fuiſſe vocata, verum originem vocabuli à prohibendi formula, verbique illius ſignificationę cœpiſſe. Itaque interdicta ſic recte cum Iuſtiniano finiemus: Eſſe formulas atque conceptiones verborum, quibus prætor aut iubebat aliquid fieri, aut prohibebat, cum inter duos de ſola poſſeſſione, aut quaſi poſſeſſione ageretur. §. 1. de interdictis in Inſtit. Et quia illæ verborum conceptiones, quibus prohibet prętor, ad duos regulariter referrentur, eum nempe, cui prohibet ne aduerſus illum alterum quid agat, quæ, vt dixi, primum interdicta eo proprio nomine conſtituta ſint, quod in aliis quoque reſtitutoriis & exhibitoriis conſimiliter obtinere obſeruatum eſſet, eoque hæc inſuper cum illis conuenire, præter id quod in omnibus, vt dixi, de poſſeſſionis tantum contentione ageretur, ad duos nempe interdictorum omnium formulam quamcunque referri, non abſonam illam alluſionem accommodari poſſe exiſtimatum eſt, quia interdictum quoduis inter duos quid in eo dictum ſit, id ea voce, nec aliud quam quod iſtiuſmodi eſſet, ſignificari intelligeremus, vt & hac quoque parte interdictis omnibus inter ſe conueniret, cui quadraret interdicti non quidem Etymologia, ſed quaſi alluſio quædam, ac veluti παρονομασία ſiue agnominatio, haud illis abſimilis, quibus teſtamentum mentis teſtationem, donationem, doni dationem, nouationem, nouam obligationem dicimus eſſe, cum magis à teſtando, donando, nouando deducta ſint, §. 1. de teſta. in Inſti. illicque Viglius l. Senatus. §. donatio ff. de don. cauſ. mort. leg. 1. ff. de nouat. Illas autem in interdictis formulas & verborum conceptiones, ad iudices pedaneos relatas non fuiſſe, ex multis, quam nunc extantibus, ſi quis eas accuratius expendat, manifeſte patebit, leg. prima & tertia, ff. de lib. exhib. l. 1. ff. de lib. hom. exhib. l. 2. ff. de precar. & leg. 1. in prin. ff. de vi & vi arm. l. 2. in prin. ff. ne quid in loco publ. l. 1. ff. de tab. exhib. l. prima, ff. ne vis fiat ei qui in poſſeſſ. ac cæteris quoque omnibus quorum licet formulæ minime iuri noſtro ſint inſertæ, ex interpretatione tamen prudentum, ac earum formularum interciſis nonnullis clauſulis exiſtimare poſſumus, ad eum eosve dirigi ſermonem, quos vel vim, vel quid aliud facere vetet, aut vt quid ab his agatur, iubeat, non autem ad pedaneum iudicem: illud quidem agnoſco interdictum iudici pedaneo, veluti regulæ loco fuiſſe, à qua in controuerſia diiudicanda recedere ei minime liceret, ſed tamen pręter generaliter concepta interdicta hæc, in ſingulis poſſeſſorii iudiciis mandatę cuiuſque cauſæ cognitionis formulam interuenire oportuit. Nam eas quæ extant interdictorum conceptiones, ex quibus quales reliquæ omnes fuerint, conniicere poſſis, quis perſo-

ſonales aſſerere auſit: cum clarius ſignificari non potuerit, hoc earum ita concipiendarum & ſanciendarum fuiſſe propoſitum, vt in omnibus illiuſmodi controuerſiis obtinerent, & quid ſequi nos oporteat, prçſcriberent: Tametſi id ſimul & nos agnoſcamus, ius experiundi in poſſeſſorio iudicio, quod nobis à prætore conceditur, interdictum fuiſſe vocatum, cuius conceſſionis cauſa illius cognitionis mandatum addi à Prætore ſolitum eſſet. Quo etiam diuerſa ſunt ab edictis generalia illa interdicta, cum ius experiundi edicto delatum actio vocetur, ſed tamen nonnunquam, & quod ex interdicto competit indirectum, actio etiam dici conſueuit l.1. §.hæc actio.ff.ne vis fiat ei, qui in poſſ.l.3.§.hæc actio. ff. de vi & vi arm.

Cur autem rarius actio vocetur, ſubobſcurius expreſſit Vlp. in leg.1.verſic. interdictum autem, ff.vti poſſideatis, nempe quod actio nonnunquam vltro poſſeſſori detur, hoc eſt, nulla in id actio prodita ſit, vt tueatur quis ſe, ſed tantum vt quid quiſque perſequatur. eſt enim ius perſequendi, §.1. de actio.in Inſtit. Itaq; poſſeſſori qui tuitione tantum & defenſione egeret, nulla actione opus eſſe poteſt, ſed tantum auxilio aliquo ab illo tamen diuerſo, in poſſeſſione tuendus eſt, quod ex interdicto competens merito inde aliud, quam actionis nomen aſſumpſit, nempe interdicti, quod tamen in multis ad perſecutionem competat, in eoque actionis tum nomen recte adſciſcat, vt ſupra dictum eſt. Quod ſi quis perſonalia inde interdicta aſſerere mauult, hic confuſe nimis loquetur, ni ea diſtinxerit. Quo magis toto, quod aiunt, cœlo aberrabit, ſi ea tãtum ratione, qua perſonalia ſint, ab edictis illa ſecernere volet. Nam ad eundem quoq; modum, quæ in ſingulis controuerſiis Prætor iudici mandaſſet, edicta quoq; veteres vocaſſe conſtat, quo conſimili ratione perſonalia quoque erant. At quem non puderet, inde edicta perſonalia eſſe generaliter, aut indefinite loquendo colligere, aut eo, quaſi non alia quam perſonalia ſint à cæteris non perſonalibus diuerſa conſtituere? Superioribus autem & id corollarii loco addi poteſt, quo illud in primis comprobatur, æque generalia interdicta, vt edicta, fuiſſe, quod conſimiliter vtraq; à prætore in albo iuriſdictionis perpetuæ cauſa conſcripta publice generalitérque propoſita fuerunt, leg.1. C.de interdictis, l.ſi quis id quod, & l.ſi familia.ff.de iuriſdict. om.iud. Ioan.Rob.lib.ſentent.3.cap.19.

Edicto admonere, citare, l.3. C.de his qui accuſare non poſſ. l.1.§.2.C.de aſſert.toll.

Edicto præcepit, vetuit, Briſſon.ex ff.

Edicto contineri; expreſſum; fieri; præcipiuntur; ſignificatur. Briſſ.ex ff.

Edictvm circumducere eſt delere & abrogare, in leg. & poſt edictum, de iudic. vide Gothofr.not. ad l.6. C. quomodo & quando iudex.

Edictalis: Edictalis lex. vide l.6.in princ.C.de ſecund.nupt. l.31.de petitio, & vlt.dat. in C.Theo. l.vlt. C. quod cum eo qui in alien.poteſt.l.iubemus, 29.ante med. C. de teſtamentis.Briſſ.

Edictale programma, apud Caſſiodorum: de quo paulo ante. Briſſon.

Edictales dicebantur, qui annum vnum in iuris ſtudio verſati, alterum etiam adiungebant, ducta ſcil. appellationé ab Edicto: cui tunc operam nauant. Hotom.

Edictales bonorum poſſeſſiones dicebantur, quæ ex edicto deferebantur: vel quæ ex Prætoris edicto ſine cauſæ cognitione de plano dabantur: cum aliæ quæ Decretales vocabantur, cauſa cum conſilio cognita pro tribunali decernerentur, l.1.§.1.ff.ſi tab.teſtam.l.cum quidam, 30.§.1.ff.de acqui. hæred.Hotom.Prat.

Editio, actionis. Edimus actionem, vt reus deliberet, an iudicium accipere velit, l.1.princ.de edend. cum eatenus, impune pœnitere queat, l.ſi reus paratus, de procu.

Editio etiam, id eſt, emiſſio, editio librorum. Alias eſt creatio magiſtratuum, & illa promulgatio dignitatis, quæ communibus omnium votis ac ſuffragiis decernitur.

Editionem exigere officio iudicis, iudicem inuocare, vt decernat, & mandet exhibitionem ſcripti, cauſa ſummatim cognita, & delato iuramento exigendi, quod non calumniæ cauſa poſtulet, iuxta leg.ſi quis ex argentariis, §.exigitur, de edend.Sch.

Editio, pro natiuitate, ortu. l.2. §.6.de decurio. Si à plebeio conceptus, mox ante editionem pater eius decurionatum adeptus, &c. Hotom.

Editio pro partu, vel natiuitate, l.11.fin. C.de natural.lib.

Editio actorum, precum, ſpectaculorum, certaminis, muneris rationum, operarum. Briſſ.

Editio fœtus, filii, partus. Briſſ.ex ff.& C.

Editis teſtibus apud Cic.3.in Verr. Teſtibus datis. Briſſ.

Edititivs iudex, quem vna pars eligit. Seruius in Bucolica Virgil. Briſſ.

Editvs pro eo quod ab armentis editur, i.e. egeritur, non ab edendo, i.e. veſcendo, vt Accurſius opinatur, ſed ab edendo prima longa deducitur, quod ſignificat ἐκδοῦναι, vt ſic editu ſignificentur reliquiæ cibi, quas natura deiicit ac reſpuit. Hotom. Editus bonis, pro ſtercore, ait Nebriſſ.

Ἔδνα in libris βασιλικῶν alii dotem, alii donationem propter nuptias interpretantur. Prat.

Edocere, pro diligenter docere, *eigentlich dar thun*, l. hac conſultiſſima 8. C.de teſtamentis.

Edocere literas, edocere teſtator. Briſſ.ex C.& ff.

Edoctvs literas, pro eo qui legere ac ſcribere nouit, auth. quod ſine. C.de teſtam. Edoctus ſui iuris, l.11. ff.de interrog.

Educare, eſt alimenta & ad victum neceſſaria præſtare, l.fi.& ibi Gothofr.de alim.& ciba.leg. interdum alere ſimul & informare ſignificat. vbi pupillus educari debeat, pulchre IC. in ff. toto hoc tit. oſtendunt, & Imp.C.eo.& tit.ſeq. Plautus diſtinguit inter alere & educare in Menech. hic homo conuiuas non alit, ſed educat. Prat.

Edvcare, alere eſt. Sane rogatus vt quendam educet, ad victum neceſſaria, item veſtiarium, & habitationem ei præſtare cogendus eſt, l.vlt.ff.de alim.vel cibar.

Edvcari, id eſt, nutriri, l.1.C.de diuor.fac.

Edvcationi exęquatur victus (ait Gothofr. ad leg.43.44. de verb.ſign.) per d.l.fi.de alim.& ciba.leg. At victus vocabulo continentur, quibuſcunque vitam tuemur, corpuſque curamus, d.l.43.44. Vitam autem corporis tuemur eſu ac potu, d.l.43.l.vlt.ff.de alim.l.234.ff.de verb.ſign.l.5.§.12. ff. de agnoſ.liber. Veſte, d.l.43.& l.45.ff.de verb.ſignif.d.l.234.adde l.21.ff.de alimen. tecto, quod hæc lex innuit: & aperte probatur in d.l.21. at non continentur ea, quæ ad diſciplinam pertinent, niſi aliud probetur, d.l.21. An & pharmaca continentur? in d.l.44.innuitur, & probatur à Rebuffo in tractatu de ſententiis prouiſionalibus, artic.1.gl.5.in verbis, Et medicament.& glo.2.& articulo ſecundo, vbi de priuilegiis alimentorum & medicamentorum differit. hęc omnia non diarii aut cibarii, d.l.21.de alim. ſed victus & educationis vocabulo continentur: niſi quis forte de victu tranſigat. tunc enim fauoris cauſa, nec de habitatione, nec de veſtiario tranſegiſſe legatarius intelligitur, l.8.§.12.ff.de tranſact. Gothof.ad d.l. 44.ff.de verb.ſignif.

Edvcationis exhibitio ac ſumptus æſtimantur arbitrio boni viri, l.2.C.de alimen.pupill.præſtand.

Edvcatio, & alimenta legata, nomina ſunt exæquata, l.fi.de alim.leg.Spieg.

Edvcatio liberorum παιδοτροφία vocatur, l.5. ff.de iure immun.

Edvcere aquam, de domo teſtes. Briſſ.

Edvcator, patris ac matris nomine comprehenditur. Alciat. per l.1.de obſeq.Spieg.

Edvcator eſſe non debet, qui pupilli inhiat ſucceſſioni, l.1.C. vbi pupill.educar.

Edvcatvs, ſeu educati corpus, retineri poteſt ob expenſas alimentorum, l.1.C.de infantib.expoſit.l.2.C.alim.pupill.præſtand.l.16.C.de nup.l.4. §.9.de dol.mal. Ea enim conditio eſt bene depenſi. vide Forner.2.ſelect.14.Gothofr.ad d.l.1.

Edvlivm, inquit Valla, eſt, quicquid edimus, aut quicquid ad prandium cœnamque edendi gratia nobis apponitur, & ſumimus. Interpretantur hanc vocem Vallæ ſuo more, pro comeſtione apud Iuriſconſ. in l. ſolet. in fin. de offic. proconſ. quamuis eam paterno caſu protulerit, ab antiquo nominatiuo plurali Edulia: quo vocabulo continebantur omnia, quæ ad eſum pertinebant. poſterior ætas u in i mutauit. Spieg. Ad ea pertinent (ait d.l.ſolent.6.fi.de off.procon.) quæ edulium excedunt vſum, vbi Edulium pro Eduliorum, inquit Briſſ.in lib.parerg.

Edvlitas: rerum edulium largitio, & donatio, quæ à principe in populum, cum magna eſſet annonæ caritas, fieri ſolebat. Quo vocabulo vſus eſt Papin.l.17.de compenſ. Ideo, inquit, condemnatus, quod arctiorem annonam edulitatis tempore præbuit, frumentariæ pecunię debitor non videtur, & ideo compenſationem habebit. Prat. Eduli.

Edvlitatis enim iſto in loco Duare.1.Diſput.26. item Bud. Alciat.& Haloand. legunt: eadémq; voce Lampridium in Alexand. vſum dicunt. Prat. Alii vero ædilitatis, atem, apud Papin.& Lamprid. legere malunt. Ædilitatis tempore, id eſt, cum in ædilitate eſſent. Cuiac.2.obſ.23.ex Baſilicis: vbi Duarenum carpit: monétq; apud Lampridium legendum eſſe vtilitatem, veteréſque ædulitatem & ædilitatem promiſcue ſcripſiſſe. Gothofr.ad l.ideo, 17.de compenſationibus.

E F.

Efesvs pro Epheſus, aliquoties in §.2. l.137. de verb.oblig. vt & Briſſ.in lib.parerg.notat.

Effectvs. Sunt qui putant effectum, & officium in animi habitibus eſſe propriiſſimam differentiam, vt quemadmodum differentia hominis eſt, rationale, ita ſit differentia ipſius iuſtitiæ, ſuum cuiq; tribuere: ipſius temperantiæ, frugaliter viuere: Legis virtus, ſiue officium, eſt imperare, vetare, punire, permittere, l.legis virtus, de legib.Spieg.

Effectvs vim & poteſtatem ſignificat. Sic effectus beneficii l. 6.ff.de ſeru.export. Briſſ.

Effectvs

EFFECTVS eſt,quod ex re ſequitur,l.3.ex quib.cauſ.maior.Pr.

EFFECTVS, participium, in l.nulla.C.de procur.Effectus Dominus litis Inſt.de act.§.namque,Et necdum eius rei dominus effectus eſt.

EFFECTVS legis naturæ.Vide lex naturæ in fin.

EFFECTV, in libris noſtris ſignificat facto ipſo, re ipſa, vi ipſa. Paulus l.is qui.15.ff. de legat.præſtan.quia effectu,fratris aufert partem dimidiam,& l.5.in fin.ff.commod.Verum in vehiculo commodato pro parte quidem effectu me vſum habere,item l.5.§.1.ff.quod cum eo.l.1.§.qui minorem, ff.vt leg. nom.cau.leg.ſi habitatio,10.ff.de vſu & habit. l.14.in fin.ff. commun.diuid.Briſſ.

Cum EFFECTV quid petere:eſt ita petere,vt certo id conſequi debeas,l.5.C.de donationib.ante nupt.vbi dicitur:cum effectu ea petere non potes:id eſt, petitio tua effectum ſortiri non debet aut poteſt.

Sine EFFECTV iſtud eſt:i.fruſtraneum,irritum, effectum ſortiri non debet aut poteſt,l.4.C.de donationibus ante nupt.

EFFERRE,verbum eſt funeribus accommodatum, quæ proprie efferri dicuntur.Feretrum vero deferre,propinquioribus virilis ſexus olim munus dabatur. Itaq; filii,parentes,fratres, ſorores,elatos funere deferebant: nonnunquam ſerui libertate donati. Vide Riuallium lib.hiſt.iur.ciuil.2. & Alexandrum Neapolitanum. Spieg.

EFFERVESCERE,ſignificat ardore animi excitari,vt cum homo ita excandeſcit:contrarium eſt,Deferueſcere. Vlpianus in l. quis ſit fugitiuus,§.idem ait,de ædil.edict. Si autem in hoc tantum latuiſſet, quoad iracundia Dominorum efferueſceret.Hoc ideo adſcripſi,quod Accurſius Efferueſceret, id eſt, humiliaret,interpretatus eſt.Spieg.Prat.

EFFICACIA. Efficaciam parem conſequi,l.vlt.C.qui admit.ad bon.poſſ.poſ.

EFFICACITER agere,experiri,inſtituere actionem.Briſſ.ex ff.

EFFICAX. Efficaci inſtantia compellet eum præſes prouinciæ obtemperare legib.l.6.C.de poſtlim.reuerſ.

EFFICAX dicitur vna quæque res, cum nihil illi deeſt, quod natura eius ferat,veluti conditio hoc habet natura,vt ſuſpēſam obligationem teneat, neque antequam exiſtat,naſci patiatur actionē.Ea ergo ſi fungatur munere hoc ſuo naturali, efficax erit.Quod ſi nō impediat ortum actionis, verū repellat eam per exceptionem,inefficax erit.Ferret.tit.de action.

EFFICAX conditio, denunciatio, inſtantia,interdictum,obligatio,traditio.Briſſ.ex ff.& C.

EFFICERE,denotat perfectionem,in l.Barbarius,ff.de offi.prçt. Effeciſſet,pro efficere potuiſſet,accipiunt.Et ea ſuppletio in iure noſtro non eſt noua: Zaſius ait,interpretans verbum Peterentur,in §.poſtea,l.2.de orig.iur. id eſt,petitæ & allatæ ſcriberentur.Sic & Accurſ.in l.eū qui.2.§.ſi à te,de verb. oblig.vbi text.dicit, recte fundi vſumfructum petam, exponit gloſſ.petendo fundūm, conſequar vſumfructum. Sed & Iuriſconſ.in l.Labeo.de ſtatuliber.verbum Videbitur exponit,id eſt,videri potuerit,dicens in lege 12.Tab. verbū Nocet,ſic accipi.Et alibi gl.in l.ſi rem æſtimatam, ff.de iur.dot. exponit verbum Dederit,i.dare conuenerit. Et in gl.l. C. de fide inſtrum. verbum Retractas, id eſt, retractare intendis:multaque id genus ſimilia inuenias.Sp.Schard.

EFFICERE vicem, pro æque prodeſſe,& loco alicuius eſſe.

EFFICERE voluntatem, pro communire. Teſtator teſtibus ad efficiendam (id eſt, communiendam) voluntatem adhibitis teſtari poteſt,&c.l.dictantib.22.C.de teſtam.

EFFICI quis dicitur Dominus rei lib.2. ff. de requir.rer.dom. Sic ſi poſſeſſionem tenes, dominus effectus es, l. 4.C.ſi quis alteri. Sed & res alicuius effici dicitur, cum eius dominium ei quæſitum eſt:Sic effici res mariti: meam effici arborem, l. 7.§.vlt.ff.de acquir.rer.dom.Briſ.

EFFICI ſui iuris,filiifam. dicuntur patria poteſtate liberati,l. 11.§.ſi filio.ff.de leg.3.

EFFIGIARE verbo nunc crebrius vtitur Cæſarea Cancellaria in Diplomatis,quæ à principe ſuper Natalium reſtitutione, hoc eſt,Nobilitatione,vt ait Budæus in prior.annot. impetrantur.Tametſi apud idoneos Latinitatis authores,vix putem reperiri Effigiare:pro quo malim,delineare,exprimere, characteribus depingere, aut effingere, idque pro rei ipſius natura, de qua loqui volueris. Prudentius, qui inter Chriſtianos vetuſtus videri poteſt, grauiſſimus author certe,hoc verbum non reſpuit.Et Gellium dixiſſe,fœtum ineffigiatum Inſulanus obſeruauit.Spieg.Prat.

EFFIGIES antiquitatis in 12.Tabul. extat.Huius cognitio non modo ſuauis eſt, atque delectat, ſed etiam iuris ciuilis ſtudioſo mire prodeſt,Budæo monitore.Spieg.

EFFINGERE.Vide extergere.

EFFLAGITARE interdictum,l.4.C.de interd.Tantum efflagitare,quanti vendi militia poſſit.l.ſuper 27.med.C.de pign.

EFFLVERE aqua,lacus,vinum ex doliis.Briſſ.ex ff.

EFFLVERE etiam tempus dicitur. Effluxerit triennium, quinquennium,l.7.C.ne de ſtatu defunct. (Briſſ.

EFFODERE oſſa,vel eruere,l.8.ff.de re lib.vlt.ff.de ſepult.viol.

EFFODERE terminos,eſt lapides finium cauſa poſitos auellere, & eiicere,l.1.C.de accuſ.& Paul.§.2. li.5.Sent.tit.22.Briſſ.

EFFORMARE,in tit.ff.de leg.Corn.de falſis Gothof. Efformare monetam.Briſſ.

EFFRACTORES plerunq; dicuntur,qui vi fores parieteſq; diripiendi expilandique cauſa perfringunt.Interdum etiam,qui vt è carcere effugiant,parietes eius perfodiunt, vt ſub tit.de effract.& expil.Item l.3.§.1.ff.de offic.præf.vigil. l.aut facta, 16.§.tempus,ff.de pœn.Cic.in Vatin. Licet impune per me parietes in adoleſcentia perfoderis,vicinos compilaris.Hot. Briſſ.dicit Effractarium pro Effractore, Seneca epiſt.69.

EFFRACTORES autem quidam nocturni,& hi atrociores, quidam diurni,l.vlt.ff.eo.

EFFRACTVRA, pro violenta diſruptione,& in quibus hoc crimen admittitur plerunque,in l.3.de offic.præf.vigil. Paul.§. 2.memorat.Spieg.vide l.1.C.locat.l.48.de bon.lib.adde tit. ff.de effractoribus 18.lib.47.& omnino Gothofr.not.ad rub. iſtius tit.totumque tit.

EFFRINGERE ædes,armarium,conclaue,fores,ianuam,oſtium, ſepulchrum,villas. Briſſ.ex ff.

EFFRENATA licentia,l.21.fin.C.ad l.Iul.de adult.

EFFRENATI ſunt,qui nullis legibus, nulla vi honeſtatis cohiberi poſſunt.Spieg.

EFFVSORES,qui patrimonium,peculiumve temere & large expendunt,diſſipantque.Verbum fuit admodum familiare Diuo Cæſ.Imp.Aug.Frid.3.Spieg.

EFFVGERE deportatus, l.4.§.1.ff.de re milit.

EFFVGERE periculum,periculum matis,infamiæ notam.Briſſ. ex ff.

EFFVSVM,vide vitiare vinum.

EFFVNDO.Effundi oculus dicitur pro erui.l.13.§.item Iulianus 4.ff.locat.Briſſ.in parerg.Edicti,qui effuderint,formula,lib. 9.ff.t.3.& l.1.& §.1.de oblig.ex qu.delict.

EFFVNDERE in edicto prætoris de his qui effuder. eſt aliquid liquidæ materiæ ex cœnaculo,ædibusve, in eum locum quo vulgo iter fit,immittere,ſpargere.

EFFVSA interpretatio anni eſt: cum is ita ampliatur,vt ad decennium vſque poſſit extendi. Gothof.ad l.1.in pr.C.de annal.except.

EFFVSE interpretari ſpacium annale, text.in d.l.1.prin. C.de ann.except.

EFFVSE trahendus aut producendus non eſt legis vel quæſtionis intellectus,l.3.med.C.vbi & apud quem cognit.

EFFVSIO falſa.Si quis nummos falſa effuſione (alii fuſione) formauerit,l.2.pr.vbi Gothofr.C.de falſa moneta.

EFFVSVS (prolixus,confuſus) veterum & inextricabilis tractatus,l.5.in fin.pr.C.de neceſſar.ſeruis hæred.inſtit.

E G.

EGEO. Egere dicitur,ſecundum Bart.qui non habet,vnde ſe alat:Feſto eſt velut exgens,cui ne gens quidem ſit reliqua.

Ne EGEATIS qui conuenitur,in quantum facere poteſt, ratio habenda eſt,l.19.fin.& l.30.de re iud.

EGENTES perpetuo egentes & pauperes,l.5.§.1.C.ad l.Iul.maieſt.

EGENVS facile pœnam committit. Goth.ad l.35.de iniur.

EGENORVM cura habenda,l.35.C.de epiſc.& cler.

EGENI propter egeſtatem non ſunt ſuſpecti,niſi aliud accedat, l.6.& ibi Goth.C.de ſuſpect.tutor.

EGENS & locuples opponuntur,l.3.ff.de teſtib.

EGENTEM reum accipere; egenti patri emolumentum præſtare,egentem virum ſuſtinere,alere.Briſſ.ex ff.

EGESTAS fere in mala re dicitur; quæ ſcilicet ad maleficium hominem impellit. Proprie tamen eſt,aliqua re opus habere.Tryphoni.in l.bona fides. Depoſiti: cenſuit, nec inique, male meritum, publice vt aliis exemplo ad deterrentia maleficia ſit,etiam egeſtate laborare debere.Spieg.Prat.

In EGESTATEM ſummam ductus eſſe (veniſſe) dicitur,reſpectu hæredis extranei,qui nullum alium habet,à quo ali poſſit,l. ſi quis 5.§.17.& ibi Goth.not.de agn.& alen.lib.

EGERERE,pro eiicere ex aliquo loco,l.25.l.53.§.ſi ſulphurariæ. ff.de furt.Sic egerere terram ex ſulpuariis,res meretricis,rudera.Briſſ.

Ἔγγαια Rhodiis dicebantur & ἀκίνδυνα,credita nautica,quę non ſunt periculo creditoris, Gotho.ad §.1.ibi:pecuniam nauticam,l.122.de verb.oblig.

Ἔγγειος,vſura terreſtris menſtrua in legibus Naualibus.Prat.

Ἔγγραφοι νόμοι,§.3.Inſt.de iur.natural.id eſt,ſcriptæ leges.

EGISSE quandoque videtur quis,etiamſi non egerit,l.3.§.2.C. vbi Senatores vel clariſſ.

Ἔγκλημα,Inſt.de iniur.in pr.Ariſt.lib.5.Et hic. ἀδίκημα, ἔγκλημα τῆς καθοσιώσεως,crimen maieſtatis læſæ:Goth.ad rub.t.ff.ad l. Iul.maieſt.

Ἐγκολπισμοί,medicamenta,quæ firmandis fœtibus apponuntur, Gothof.ad l.9.lin.1.pr.ff.ad l.Aquil.

Ἐγκύκλια, id eſt, Circularia Græcis,quorum ſedulus eſt plerunque imitator Horatius, appellare ſolent ea quæ vulgaria ſunt & obuia,quæq; omnib.patent.Torneb.aduer.li.19.c.9.

EGNATIVS Mecennius, teſte Plinio 14.c.13. vxorem, eo quod

vinum bibiſſet,impune interfecit:qua de re plura Gothofr. not.ad N.22.c.16.circ.fin.

Egredi fines,regionem aliquam,vrbem.Briſſ.ex ff.

Egredi mandatum, id eſt, fines mandati. Sic egredi officium mandati.Briſſ.ex ff.& C.

Non Egredi perſonam dicitur,quod perſonale eſt,perſonæque cohæret.l.1.ff.de conſtit.

Egredi 20.annos. Paul.in l.vlt.de condit.& Vlp.in fin.l.1.de conſt.prin.perſonam non egreditur,tranſlatiue vſurparunt. Hanc ætatem egreſſus,l.4.C.qui teſta.

Egregiæ perſonæ,vide text.& Dd.l.15. ad egregias, ff.de iureiur.vid. Gothofr.ad d.l.15.

Egregiarvm autem perſonarum exempla ſunt : maiores Magiſtratus:Doctores,& alii,quibus iuris authoritate dignitas ineſt Bart. l.1.C.de aduoc.diuerſ. iud. Quinimo Iaſ. d.l.ad egregias , ſecutus Dominicum in prooemio ſexti , idem reſpondit de eo, qui ad profeſſionem maioris diſciplinæ deſignatus ſit,quem vulgo Licentiatum dicunt.Old.de iure ſingul.vid.Goth.iam d.loc.

Egregiatvs dignitas,l.1.C.Th.de murileg.

E I.

Ei & aduerſus eum,l.14.ff.de iurisdict.

Ei & in eum competere actiones,l.2.ff.de curat. bon.dan.

Ei ius dicitur,cui quid per ſententiam adiudicatur : aduerſus autem eum dicitur,cui quid abiudicatur:quod vulgo dicũt, Cauſam obtinere,& ſuccumbere in cauſa. Vlp. Eſt, inquit, receptum, vt poſſit ei & aduerſus eum ius dici.de iuriſdict. omn.iud.Spieg.

Eiecta vocantur, quæ vel leuandæ nauis gratia mari cõmittuntur,donec fors ea ſaluata reſtituat:vel quæ incendii cauſa ſub dium emittuntur,priori domino qui ea abiecit,reſtituenda, vt qui ea animo poſſidere interim non deſtitit : vt vulgatis legib.ſub tit.ad leg.Rhod.de iact. & de acquir.rer. dom.conſtat. Sp.Adde Peckium comm.l.3.§. non ſolum,ff. de incend.ruin.naufrag.

Eiectvs pro naufragium paſſo.vt apud Terentium in Andria.

Eiecta nauis eſt, quæ,vt Græci aiunt, ἐξεβράσθη,id eſt,in vadum eiecta illiſaq;,l.quo naufragium,3.§.6.ff.de incen.ruin. naufrag.quæ & Deiecta.l.7.ff.de leg.Rhod.Briſſ.

Eiicere,verbum eſt ad immaturum partum accommodatum, Hotomanno abortire,vel immaturum partum abigere,Briſſonio effundere partum fœtumve.vnde eiecti partus,pro abacti.Eiecti item,& eiectitii,pro abortiui,dicuntur. Vlp.in l. 27.ſi ſeruus ſeruum,§.ſi quis de manu.22.ad l.Aquil. Si mulier, inquit, vel equa ictu à te percuſſa eiecerit , i. abortum fecerit,vt l.39.eo.Goth.ib.& l.53.eo.Spieg.Adde Peck.com. l.3.§.non ſolum,ff.de incend.ruin.naufr.

Eiicimvs quempiam,antequam ſit ingreſſus. Deiicimus vero iam ingreſſum,hoc eſt,deturbamus.Spieg.

Eiicere ſaxum ex fundo in l.35. de dolo,vel eximere vel euehere ſignificat,vt in l.6.de donatio. Briſſ.

Eiicere terminos,l.vlt.de termi.mot.& in l.Mamilia, Quiq; termini hac lege ſtatuti erunt , ne quis quem eiicito , neve commoucto,Paulus deiicere dixit li.1.ſent.tit.16. Briſſ.

Eieratio.Sine eieratione,aut fideiuſſoribus,l.12.ſi.C.de iudi.

Εἰνατέρες , vel ἐμματέρες, (ait Modeſtin.) apud Græcos dicuntur duorum fratrum vxores.quod vno verſu,ait Modeſtin.idem Homerus ſignificat,

Ἠέ τις γαλόων ἢ εἰνατέρων εὐπέπλων,

Siue alicubi inglorium,aut materum ſpecioſis peplis, l.4.§. 6.fin.ff.de grad.& adfin.Hot.

Εἰρήνη.Venerabilis domus ſanctæ Εἰρήνης(alii,ſanctæ Helenæ)N. 3.c.1.circ.med. ibique Goth.not.

Εἰρηνοδίκαι.Vide Fœcialis.

Εἱρκτὴ, vel εἰρκτὴ (V.Connan.lib.2.c.6.nu.3.) carcerem ſimul ac vincula ſignificat.

Εἰσαγωγαὶ τῶν νόμων (compendia legum) Theophilo ſunt inſtitutiones iuris,Goth.not.ad procem.Inſt.

Εἰσδεκτικά,hominii ſeu homagii ſymbola, Cuia.8.obſ.14,Goth. c.7.Edict.Iuſtinian.

Εἰσδεκτικὸν renouationis precium; vt puta in locatione, emphyteuſi. N.Leon.13.lin.9.Goth.not.ad d.lin.9. & ad c.7.med. Edict.13.Iuſtinia.

Εἰσελαστικὰ quæ dabantur athletis pro coronis, Vid. l.5. C.quæ res pignori.Gothofr.ad d.c.7.Edict.13.

Εἰσιέναι δίκην,cauſam agere.Paul.l.48.de iudic.τοὺς ἄρχοντας ἐν ᾧ ἄρχουσιν ἐνιαυτῷ μήτε εἰσιέναι δίκην ἰδίαν , μήτε διωκόντων,μήτε φευγόντων. Magiſtratus quo anno cum imperio ſunt,neque propriam agere cauſam ſiue agendo,ſiue defendendo,&c.Demoſt. Περὶ [illegible] καὶ γραφὰς τὰ ἄγραφα [illegible] εἰς ὑμᾶς εἰσῆλθον, καὶ ἀπέφυγον:id eſt , & Reus factus, cauſam hanc violatarum legum apud vos Dixi, & ſum abſolutus.Hot.Prat.

Eivrare bonam copiam , eſt iurare ſibi copiam non eſſe æris alieni diſſoluendi:Cic.li.9.Epiſt.ad Pœtum.Tu autem quod mihi bonam copiam eiures , nihil eſt. Tum enim cum rem habebas, quæſtiunculis te faciebam attentiorem. Quo ego loco adductus reſtituendum hoc in Varrone verbum credo, quod vnius literæ ademptione omnem ſenſus gratiam perdidit:Ait ille li.6.de ling.Lat.Liber qui operas ſuas in ſeruitute pro pecunia,quam debeat,dat,dum ſolueret,nexus vocatur.Hoc C.Popilio rogante,Sylla Dictatore ſublatum,ne fieret, & omnes qui bonam copiam iurarent , ne eſſent nexi diſſoluti.Quod multo planius erit,ſi eiurarent, legas : vt ſit ſenſus,ſi iureiurando negarent ſibi facultatem dari,eo ſe ære liberandi.Adiuuat nos Feſtus lib.5.qui

Eivrare magiſtratum apud Tacit.li.12.& Plin.Epiſt.23.lib.1., eſt magiſtratu ſe abdicare. Briſſ.

Eivrationem ſignificare ait , non poſſe id quod deſideretur præſtari.Briſſ.

Eivrat, qui iurat,quod deſideratur,à ſe præſtari nõ poſſe,ait Sex.Pomp.Ex quo Eiurandi verbum apud Varronem & Cic. à doctiſſimis hominib.iure repoſitum eſt.Puto & apud Hieronymum reponẽdum in lib.de Monogamia ad Gerontiam, vnde eum viri ſummi,neſcio quo iure exturbant, contra veterum librorum quam ipſius proferunt,fidem : Hierophãtia (inquit)apud Athenas eiurat virum,& æterna debilitate fit caſtus.Hoc quid clarius,quid rectius? ſed illi non ſatis oculate,eiurat,legunt: Sic & Tertull.à quo Hieron.multa ſæpe mutuatur,& commercium, & patrem matremq; eiurare dixit.Apud eundem Tertull.in exhortatione ad caſtitatem,veterem ſcripturam retineo , atq; ita lego. Cum autem Deus ſummus tantum , Satanas, ad perficiendum, prouocatio eſt noſtra , imo ſubfuſio pigriſſimorum ad continentiam Deo exhibendam , qua Diabolo qui antiſtant, nunc virginitate, nunc viduitate periurant,&c. Periurare dicit,quia Diabolo iurant,non Deo. Apud eundem auctorem in Apologet. vbi de Socrate loquitur , deierandi verbum ſimpliciter accipio: vt apud Terentium Donatus. Dæmonas (inquit paulo poſt Tertul.)i.Genios adiurare cõſueuimus,vt illos de hominib. exigamus.Non deierare,vt illis honorem diuinitatis cõferamus.Adiurare eſt exorciſare,vt & exorciſtas Latine adiurãtes verti,Iſid.ſcribit. Poſteriores cõiurare dixerunt nõ tam apte.Sex.Pomp.Obiurare eſt iureiurando obſtringere.Præiurare eſt præire verbis cõceptis iurãtibus.Itaq; præiurationes facere dicuntur ii, qui ante alios cõceptis verbis iurant, poſt quos in eadem verba iurantes tantummodo dicunt, idem in me.Pitheus lib.aduerſ.2.c.8.

Eivlatvs,rationis ploratus expers.

Eivsqve mancipiis,quæ ſupra legaui,cibarii nomine ab heredibus meis præſtari volo,quæ me viuo accipiebant. Explicat hoc thema Scæuol.in l.à filio.§.teſtatur.ff.de alim.leg.Spie.

Eivs vitæ adoleſcens,vt merito bonis ei interdici debeat.in l. patri,ff.de minor.Spieg.

Eivs pro Ei ius.in l.6.fin.ff.arb.furt.cæſ.Briſſ.parerg.Sicut cuius pro cui ius,in l.163.de reg.iur.

Eivsmodi homo,id eſt,talis generis, vel eiuſdem modi, l.fin. ff.de offic.præſid.Spieg.

E L.

Elæamphoria , Cottæ in voce Hoſpitatura,ſunt hoſpitia,ad quæ Alexandrini euntes oliuam in ſignum pacis ferebant. Quod ridet Goth.not.ad §.19.l.munerum 18.ff.de munerib.

Elaemporia (aliis Eleemporia,Elemporia,Elemphoria,Gothof.iam d.loc.)id eſt,olei publice coemendi cura. Iuriſcõſ. in l.fin.§.19.de mun.& hon.Elæemporia & oſprionia, (hoc eſt, leguminum comparandorum cura) apud Alexandrinos patrimonii munus exiſtimatur. Spieg. Ἐλαιῶνας appellabant curatores olei emendi gratia creatos.Briſſ.

Electio,ſecundum Ioh.eſt alicuius perſonę idoneę ad dignitatem,vel fraternitatem,vel ſocietatem,ſeruata forma canonice facta,vocatio.Et hoc modo electio ſumitur ſtrictè,quãuis eligere ad multa ſe habeat,vt etiam not.Rofred.in ſumm. eod.tit.§.1.in pr.Vnde ad electionem tria requiruntur,ſcilicet autoritas,numerus,& zelus. Autoritas conſideratur in dignitatibus & meritis vitæ.Zelus conſiſtit in animo,vt ſine carnali animo fiat,ſed ſecundum meritum perſonæ eligẽdæ, 8.q.1.c.ſi ergo.licet contra iſtam conditionem, ſæpius committatur electio de facto,non de iure.De numero patet.Debet ergo electio fieri,ſecundũ iſta tria, habito reſpectu meriti ad meritum,zeli ad zelum,numeri ad numerum.Si tamẽ ex vna parte ſit dignitas,& zelus melior tam reſpectu eligẽtium,quam electi,& ex alia parte numerus maior,certe pręualebit dignitas cum zelo ipſi numero,c.eccleſia veſtra,ext. de elect.Item differunt electio,collatio,& præſentatio. Nã electio fit per collegium ad dignitates,& pontifex cõfirmat: & quodlibet collegium debet eligere prælatum ſuum,niſi aliud ſit de cõſuetudine vel priuilegio,c.1.extr.de elect.Collatio fit ad beneficium ſimplex,& pertinet de iure communi ad Epiſcopum per totã diœceſim,cum conſenſu capituli,niſi aliud habeat conſuetudo vel priuilegium,& dat plenum ius, nec indiget confirmatione. Sed præſentatio pertinet ad patronum,nec dat plenum ius præſentato,ſed requiritur inſtitutio & inueſtitura Epiſcopi:vt per tot.tit.de iur.patr. Pra.

Electio canonica quæ dicatur exponit Ioh. Andr. in c.non poteſt de præbend.& dignit.in 6.

ELECTIO libera, liberum eligendi arbitrium, l.19.fin.C. de fideiuſſor.

ELECTIO improuida, minus honeſta, l.23.pr.li.5.C.tit.4.

ELECTIO & optio differunt: Electio enim non eſt actus legitimus, ſicut optio, Goth.not.ad l.25.prin. de liberali cauſa, ex Cuiac.

ELECTORES, quorum iam non ſolum vſus, ſed & authoritas ac dignitas in imperio ampliſſima eſt, ab eligendo Imperatore dictos eſſe conſtat. de quorum tamen inſtitutione, variant docti: vt videre eſt ex Onuphrii Pannunii, & Sim. Schardii contrariis ſcriptis.

ELECTRVM, eſt aurum, in quo eſt quinta argenti portio, Goth. ad §.27.Inſt.de rer.diuiſ.ex 33.Plin.4.

ELECTRVM. Vlp.auctor eſt, Electrū auri appellatione non cōtineri, l.4.de leg.1. Id quo ſenſu accipiendū ſit, optime aduerſus Hermogenem docet Tertull. Nam & teſtam, inquit, licet ex argilla confectā, iam non argillam vocas, ſed teſtam. & electrum, licet ex auro & argento fœderatum, nec argentum tamē, nec aurum appellabo, ſed electrū, à cuius habitu quid diuertit, pariter & à vocatu eius recedit appellatione, ſicut & cōditionis proprietate. Huic addendum eſt illud eiuſdem Tertulliani contra Praxeam. Si enim ſermo ex transfiguratione, & demutatione ſubſtantiæ, caro factus eſt, vna iā erat ſubſtantia Ieſus ex duabus, & carne & ſpiritu mixtura quędā, vt Electrū ex auro & argento, & incipit nec aurū eſſe, i. Spiritus, nec argentū, i. caro, dum alterum altero mutatur, & tertium quid efficitur. Electrum igitur quia ab auri & argēti receſſit habitu, idoneo nec auri poteſt nec argenti nomine cōprehendi, & hoc nimirū illud eſt, quod dixit Vlp. rerū vocabula immutabilia eſſe, d.l.4. Quod enim ex auro & argēto fœderatū eſt, proprium habet vocabulū, & Electrum, non aurum, nō argentū. Eoq; ſenſu Electreos nummos appellaſſe videri poteſt Lamp.in Alex. Alexandri habitu, inquit, nummos plurimos figurauit, & quidem Electreos aliquantos, ſed plurimos tamen aureos. Eſt & aliud genus Electri, de quo ſcribit ad hūc modū D.Ambroſ.Hexaemeron li.2.c.15. Quid tibi referā, quod Electrum lachryma virgulti ſit, & in tantæ materiæ ſoliditatē lachryma dureſcat? Nec leuibus id aſſeritur teſtimoniis, quando folia & minutiſſimæ ſurculorū portiones, aut exigua quędā animantiū genera, in Electro ſæpe reperiantur, quæ videtur, cū adhuc gutta eſſet mollior recepiſſe, & ſolidata tenuiſſe. Hæc Ambroſius. Et de hoc quidem Electri genere accuratiſſime diſputaturus eſt doctiſſ. Medicus, Guilielmus Pantinus, in iis commentariis quos in C. Plinii naturalem hiſtoriam meditatur, Ræuard. Vario.lib.1. c.19. Apparet itaque ex hiſce Electrum bifariam intelligi. Nam & ſuccinum eſt, & aurum quinta parte ſui argentum.

ELECTRI Sardenſis tanquam memorabilis meminit Sopho.in Antigon. ſed in qua ſignificatione quærūt ibidē interpretes.

ELECTRI nomen duobus modis accipi Pauſan.li.1.Eliacor.docet. Τὸ δὲ ἤλεκτρον τοῦτο, ait, οὗ τῷ Αὐγούστῳ πεποίηνται τὴν εἰκόνα, ὅσον μὲν αὐτόματον ἐν τοῦ Ἠριδανοῦ τοῖς ψάμμοις εὑρίσκεται, σπανίζεται τὰ μάλιστα, καὶ ἀνθρώπῳ τίμιον πολλῶν ἐστιν ἕνεκα. τὸ δὲ ἄλλο ἤλεκτρον, ἀναμεμιγμένος ἐστὶν ἀργύρῳ χρυσός. In hanc poſteriorem ſententiam Electrum vſurpatur in l.7.§.voluntas, ff. de acquir.rer.dom.§.ſi duorum. Inſtit.de rer.diuiſ.l.4.ff.de leg.li.1.Pl.lib.33.c.4. Vbicunque quinta argenti portio eſt, Electrum vocatur; Scrobes eæ reperiuntur in Caria. Fit & cura Electrū argento addito. Seruius in 8.Æneid. Secundum Plinium ait tria ſunt Electri genera, vnum ex arboribus quod ſuccinum dicitur: & eſt lacryma defluens ex arbore Gleſſaria in Inſulis Germaniæ Septētrionalibus, quas Gleſſarias, ſiue Electrides dicunt, quę deinde congelaſcens, in lapidis duriciem vertitur. Virg.in Bucol. Pinguia corticibus ſudent Electra myricæ, Nebriſſ. aliud, quod naturaliter inuenitur: Tertiū, quod fit de tribus partibus auri & vna argenti. Quas partes etiā, ſi naturā reſoluas, inuenies. Adde l.7.§.8. de acquir.rer.dom. Quæ poſtrema verba ab eo mutuatus eſt Iſidor.li.15.Etym.c.23. Idemq; Pl. li.9.c.40. Sicut teſtudines tingere, argentum auro cōfundere, vt Electra fiant, addere æra, vt Corinthia. Hinc Electrei nummi apud Lamprid.in Alex. Plane Electrum etiam ſuccinum ſignificat, Vt in illo Martialis verſu:

Corticibus duris ſudare Electra feruntur.

Eoque ſenſu Electrina vaſa accipi poſſunt in l.32.§.5. Neratius, ff.de aur.arg.Briſſ. Adde Forcat. Necyom. Dial.38.n.3.

ELECTRI appellatione quid Vlpia. intellexerit l.4.ff.de leg.1. quæri cōſueuit: & eo aurum intelligi, cui quinta argēti pars admixta eſt, tradit Io.Rob.li.1.ſent.c.16. Nā quod Alc.li.7. parerg.c.4. id refert ad aliā ſignificationem, qua Electrū ſuccinum quoq; ſignificat, probabile non eſt: tum quod in hac ſignificatione nuſquam comperiam id ſumptum à Iureconſ. Econtrario vero in illa ſignificatione ſæpius vſurpatū, in l.alio, §.voluntas, ff.de acq.rer.dom. & l.Pediculis, §.Neratius. & §.ſi duorum, de rer.diuiſ.in Inſtit. Tum etiā quod nullum pene ſtultius exemplum ab Vlp.propoſitū alioqui dici poſſit in d.l.4. Itaq; id addere non debuiſſet; In hac itaque ſpecie non valet legatum, licet Electrum proximum ſit auro, aliud tamen, ſi forte ea, quę diximus, accederent, nēpe conſueuiſſe teſtatorem auri appellatione Electrum quoq; ſuum cōplecti. Archidiac.l.ſi quis vinum, ff.de tritic.vino.& d.§.quid tamē.

ELECTRINA vaſa, electrini nummi. Briſſ.

Ελαιώνης, curator oleo coemendo. Arcard.l.vlt.§.5.ff. de mun.& hon. Cura quoque emendi frumenti, olei. nam harum ſpecierum curatores, quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellant, creati moris eſt. Hot.

ELATI ſui ſecuritate, apud Impp.in l.nullus.C.de Iudæis, vt apud idoneos autores, elatus arrogantia, ſuperbia, inſolentia: & efferri iracundia, odio, dolore, lætitia. Spieg.

ELECTIO. Nihil eſt aliud electio quam idoneæ perſonæ ad dignitatem Eccleſiæ vacantem, ſolennis euocatio. cap.cum in cunctis in pr.de elect.c.1.& 2.de conceſſ.præb.c.Hoſius, §.fi. 61.diſt. Aliter autem Electio accipitur apud Ariſtot.lib.3.de moribus, c.2. ſolenniter autem in Epiſcopatibus, Abbatiis, & aliis Prælaturis (quæ mortuo paſtore viduatæ dicuntur) triplici via fieri poteſt electio, per Scrutinium videlicet, compromiſſum & inſpirationem, c.quia propter.de elect. Rurſus inſpirationis via fit dupliciter: per inſpirationem veram, quę fit Deo Opt.Max. miraculoſe reuelante, c.ſtatuimus, §.fi.61. diſt.& per quaſi inſpirationem, cum electores nullo tractatu præcedente, omnes vno ore in vnum conſentiunt, d.c.quia propter, ſed vt ſcribit D.Corraſius, in paraphraſi Sacerdotiorum, c.3. In Electionibus vero inferiorum dignitatum hoc tantum eſt ſolenne, vt ſingulorum conſenſus, in communi, i. collegialiter præſtetur. c.in geneſ.§.1.de elect. c. ſicut.eod. tit.in 6. Nam & in quibuſcunque actibus collegii & vniuerſitatis perpetuum eſt, vt ſingulos ſeparatim conſentire non ſatis ſit, ſed conuocati communiter conſenſum præſtare debent, l.2.de decur.lib.10.C.gl.c.cum omnes, de conſtitut. Quæ maiore ex parte ſumpta ſunt ex Ioh. Corraſ. ne quem gloria fraudem. Anchor.

ELEEMOSYNÆ tria genera, cap.tria.& cap.ſeq.45.diſtinct.

ELEEMOSYNARIA, hoſpitalia, Clement.de præben.c.7.& Clem. 2.pr.de religioſ.domib.

ELEFAS pro Elephas, l.2.fin.ff.ad l.Aquil. in Pand.Flor. Briſſ. parerg.

ELEGANTER quærit; ſcribit; tractatur; adiicit; ait; definit; excipit prætor. Briſſ.ex ff.& C.

Interdum ELEGANTER, Iuriſconſulti, non ineleganter dicunt. Sic non ineleganter defendi poterit, l.24.ff.de hæred.inſtit. Briſſ.

ELEMENTORVM vſu penitus carere debet parricida, l. vnic.C. de his qui parent.occid.

ELEMENTA legalis ſcientiæ Accurſius in prooemio Inſtit. male exponit, quod quemadmodum ſingula ex vi quatuor Elementorū gubernātur, vt ille inquit, ita hic liber omnia iura complectatur, nam Iuſtin. illic prima Elementa appellauit, i. principia totius legitimæ ſcientiæ, prout fuſius explicat hāc ſentētiam idem Iuſtin.in l.2.C.de vetere iure enucl.in verſ. Mandauimus. Plinio authore elementa dicta ſunt quaſi eleuamenta, eo quod ex ipſis cętera originem ſumant, initia videlicet & fundamenta creaturarum. Hac tranſlatione vſus eſt Cic.in Topicis. His igitur locis (inquit) qui ſunt expoſiti ad omne argumentum reperiendum, tanquam elemētis quibuſdam ſignificatio & demonſtratio datur. dictæ ſunt etiam literæ Elementa, quod ſint Orationis principia quædam, ex quibus primum ſyllabæ, ex ſyllabis dictiones, ex dictionibus orationes conficiantur. Sic & Paulus ad Galatas 4. Elementa vocat prima rudimenta religionis & præſertim illa externarum Ceremoniarum, quibus Iudæi veluti pueri quidā in prima legis pædagogia imbuebantur: vt ſunt obſeruationes tēporum, locorum, Veſtium, Ciborum, Sacrificiorū, rituum, & ceremoniarū. Vocat autē ea egena elementa, quod nō afferrent gratiā, Sp.ſanctum, conſolationē, pacem cordis, aut vlla vera bona, quæ per ſolum Euangelium & Chriſtū cōtingūt.

ELENCHVS, lapillus eſt ex genere margaritarum. Paul.de aur. & arg.leg.l.pediculis, 32.§.8. Itē cum inaures, in quibus duę margaritæ elenchi, & ſmaragdi duo, legaſſet, & poſtea elenchos detraxiſſet. Nebriſſ. In lib.quem de Vaſculis Bayſius edidit, collegit e Plinii verbis, cylindros & elēchos in eo differre: quod elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis, cylindri vero proceritatis, æqualiter orbiculatæ. Spieg.

ELENCHOS non eſſe gemmas, ſed margaritas docet etiā Pl. qui li.9.c.35. de Margaritis loquens, ſic inquit, Summa laus coloris eſt exaluminatos vocari, & proceribus ſua gratia eſt, Elenchos appellant faſtigiata longitudine alabaſtrorū, figura in pleniorē orbem deſinentes, hos digitis ſuſpendere, ac binos & ternos auribus fœminarum gloria eſt. Briſſ. Hotom. Oſtendit quoq; Iuuenalis Satyr.16. Elenchos non eſſe gemmas, qui prius gemmarum, poſtea elenchorū mentione facit:

Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit, & quum
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

Ferr. Explic.li.1.in l.pediculis, §.8.ff.de aur.& arg.leg.

ELEPHANTIASI ſeu lepra laborans teſtamenti factione habet,

Gothofr.ad l.Senium,3.C.qui teſtam.fac. Papo.20. Arreſt. 1.nu.16.

Elephas, maximum animalium terreſtrium,iumenti operam præſtat,contineturque primo capite l.Aquiliæ.Caius autor. l.2.ad l.Aquil.Spieg.

Eleptis vulgo Halo.aliis Leptis,in l.vlt.§.vlt. de cenſib.hodie,Lebida,Ant.Mercator,accuratiſſ.Gothof.ad d.§.vlt.

Elevare fidem teſtium,& refutare teſtes, quid ſit, in annot. Bud.docet.Quam vero eleganter hoc verbo veteres vſi ſint, pluribus oſtendit Beroaldus apud Propertium.Spieg.

Ἐλευθέρια, ας, ἐλευθέρια μαθήματα, liberales & ingenuæ artes, ἐλευθέριοι ἐπιστήμαι.vid.l.1.pr.& ibi Goth.not.de extraord.cogn.

Elicatores, ὑδροσκόποι,Gothofr.not.ad §.9.l.1.ff.de aq.& aq. pluu.conſ.ſequentem vocem.

Elices, i. ſulci aquarii. 2.Columel.8. l.1.§.9.de aqua & aqu. græce ὑδραυλικαί,Haloan.Florentinam lectionem (ait Goth. ad d.§.9.)vix probare hic poſſim, quatenus vox ἐλικες græce ſcribitur: ſiquidem ea ſignificatione id verbum non reperio à græcis vſurpari.

Elices Feſto,& aliis,ſulci ſunt aquarii,qui in ſegetibus fiunt, per quos aqua collecta educitur è liris. Vlp.l.1.§. Labeo,ff. de aq.& aq.plu.arcen. ſulcos aquarios, qui hinc Elices appellantur, ſi quis faciat, aquæ pluuiæ arcendæ eum teneri. Haloander ſic habet:qui græcis ὑδραυλικαί appellantur: quemadmodum & Alciatus quandoq; legendum exiſtimauit:Nūc in Parergis indicans nihil immutandum,idq; auctoritate L. Columellæ,cuius verba adducit li.2.de re ruſtica,c.8.& lib. 11.c.2.Hot.Prat.Arbitramur tamen Elices proprie dici capita fontium & ſcaturigines. Vnde Aquilices Calliſtrato,qui hanc artem exercent, ſciuntq; quomodo aquæ elici poſſint. Alciatus recte ſentētiam mutauit. Nam Pandect.Flor.habēt ἐλικες,quæ lectio retinenda eſt vel peritorum conſenſu.Prat. à quo diſſentit Goth.vt in §.præced.Dicitur autem & Helix quoddam Machinamenti genus:quod primus inueniens Archimedes præclarus eſt habitus: Elix autem dicta eſt à circumuolutione, vel à verbo ἑλκω,id eſt,traho: de quo latius Maioragius lib.2.Miſcell.c.10.

Elicere pecuniis ſuffragia aulica, aut conſenſum,vide Goth. not.ad rubr.C.de ſuffragio.& l.1.eod.

Elicere reſcriptum,elicitum reſcriptum,elicitæ epiſtolæ.Br.

Elicitvm,impetratum,Brede.Lexic.

Elidere eſt perimere,tollere,ſummouere, repellere agētem, excipientemve,l.27.§.pactus,ff.de pact.l.2.§.generaliter,ff. de doli except.l.4.C.de ord.cogn.l.21.§.1.ff.de pignorib.l. 17.ff.de euict.Briſſ.

Elidere, Elidi in ſpecie Pauli.l.ſi vnus,§.pactus ne peteret,ff. de pact.non omnino tolli,ſed & inutile,& inefficax effici accipi debere docui li.4. mediæ Iuriſpr.Sent.c.3. quod eiuſdē Pauli verba oſtendunt ibidem, non quidem ipſo iure & replicatione (ait) exceptio elidetur, quod & Iuſtinianus probat,§.præterea.Inſtit.de actio.pacto conuento obligationes non omnino diſſoluuntur.Zaſius vero li.1.Reſponſ.nu.5. & Fortunius Garſias in repet. d.§.pactus ne peteret, omnino tolli falſo contra ſenſerunt, cum ex verbis l.Pauli cōtrariū ſit verius.Docuit id ante Prat.Corraſius Miſcell. lib.2.c.16. ſed elidere eſſe idem quod perimere,& enecare,teſtatur authoritas Virgilij, cum inquit, Geminoſq; premens eliſerit angues:& Suetonius in Cæſare, ſæpe præ turba eliſi & exanimati ſunt:ſic in iure Canonico probationes elidi, i.e.tolli dicuntur,c.quoniam,§.ſi vero vt lit.non conteſt.

Eligens inter contraria variare non poteſt.l.7.l.4.§.2.fin.de lege commiſſor.

Elegit,qui non reiecit,l.vlt.§.vlt.ff.furti aduerſus nautas,l. 16.de SC.Macedo.Si mulier alterius mariti coniugium elegerit,l.5.C.ad SC.Tertyll.

Eligere litigatores:compromiſſarium iudicem:eligi arbiter, eligitur vir bonus:eligere ſibi hæredem:tutores liberis:ſponſum filiæ.Briſſ. ex ff.& C.

Eligimvs re ipſa, quod prius mente optauimus: quapropter promiſcue optio electioque aſſumitur: author Alcia.à quo diſſent. Cuia. vid.ſ.Electio. Omnis autem electio actus eſt volūtarius,vt Ariſt.docuit 3.Ethic.colligiturq; ex l.Gallus, §.& quid ſi tantum. Eſt autem electio de multis, l.quod in hæredem,§.eligere,de tribut.l.plerunque,§.fin.de iur.dot. Vide Salom.in d.l.Gallus,ff.de liber.& poſthum.Prat.

Elimatvm, expolitū,l.2.§.ſed cū perſpexi.C.de vet.iur.enuc.

Elimata gloria:elimata deſideria. Briſſ.

Elocanda ſunt vectigalia,l.9.§.1.ff.de publican.& vectig.

Elocvtio pluralis,l.12.ff.de teſtib.elocutione exprimi,ex locutione exprimi.Briſſ.

Elogivm,aliis Ellogium,ἐκλογεῖον(diſſ.Prat.)commendatio,teſtimonium honeſtum: aliquando & contrarium ſignificat, nempe vituperationem,teſtimonium de crimine,&c.

Elogivm teſtificatio de certo homine(ait Hot.) vt de inquiſitione criminum alicuius rei, quæ ad magiſtratū,cuius ea de re notio eſt,mitti ſolet.Modeſtin.l.tertia,ff.de re milit.Deſertore auditū ad ſuum ducē cum elogio præſes mittit. Marcianus l.6.ff.de cuſt.reo.Nō omnes ex fide bona elogia ſcribere cōpertum eſt. itē Irenarchæ quum apprehenderint latrones,interrogēt eos de ſociis & receptatoribus,& interrogationes literis incluſas atq; obſignatas ad cognitionē magiſtratus mittant.Igitur qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi ſunt.Hotom.

Paulo ſecus Briſſ.Elogia(inquit)pro notoriis ſeu indiciis criminū,quæ vulgo onera & informationes dicimus,l.6.& l.11. ff.de cuſtod.reor.l.3.ff.de re milit. Tertull.in Apologe.c.44. veſtros enim iam conteſtamur actus, qui quotidie iudicādis cuſtodiis præſidetis, qui ſententiis elogia diſpungitis tot à vobis nocentes variis criminum elogiis recenſentur. Idē in lib.ad Scapulam.Prudens etiam miſſum ad ſeChriſtianum in elogio concuſſione eius intellecta dimiſit, ſciſſo eodem elogio, negans ſine accuſatore ſe auditurum ſecundū mandatū. Tranquillus in Caligula c.27.Cuſtodiarum ſeriem recognoſcens nullius inſpecto elogio, ſtans tantummodo intra porticum mediam à caluo ad caluum duci imperauit.Briſſ.

Elogia,i.informationes proceſſus,interrogationes,&c. d.l.6. de cuſtod.reor.Gothofr.ad l.7.in fin.C.de accuſat.

Elogivm etiam edicto ſubiectam clauſulam appellat Vlp. in l.38.§.inuentorium,ff.de ædil.edict. Briſſ.

Elogivm ſententia vel oratio de re quapiā data opera, id eſt, ob nullam aliā rem perſcripta.Vlp.l.38.§.2.ff. de ædil.edict. Idcirco elogium huic edicto ſubiectum eſt, cuius verba hæc ſunt,&c.id eſt,de induſtria,vt de pecore nominatim cauetur,hæc clauſula ſubiecta eſt.Vlpian.proprie vſurpauit.nam Elogivm cum in bonam partem accipitur,eſt teſtificatio de homine certo,ei vni propria,neque alteri conueniens,vt illud de Attilio Calatino, vno ore cui plurimæ conſentiunt gentes,populi primarium fuiſſe virum.Hotom.

Elogivm pro Epitaphio quod ſepulchro inciſum erat, dixit Cic.in Piſon.& lib.1.Tuſc.quæſt.

Elogivm etiam pro cauſa tituloque exhæredationis ponitur, Briſſ.vel pro cauſæ adiectione.Hoto.

Elogivm in malam partem notatio quædam eſt (ſic enim notationes Cenſoriæ dicebantur)exhæredationis cauſam continens.Africanus l.14.§.2.ff.de lib.& poſth.

Elogivm propoſuiſſet, i.exhæredationis cauſam.Sic in l.1.§. idem ait 9.ff.de Carbo.edi.l.9.C.de ſuis & legi. Auguſti.in ſermo.de vit.& mor.cler.Ambos exhæredauit, illā cum laude,iſtū cum elogio(vituperatione)Cic.in Cluentiana: Vnū eſt etiā quod maxime me cōturbat: quod elogiū recitaſti de teſtamētoCn.Egnatii patris,hominis honeſtiſſ.idcirco ſe exhæredaſſe filiū,quod is ob Oppianici damnationē pecuniam accepiſſet.Quint.li.7.c.4.ſed nonnunquā etiam reus hic totius ſummā conſtituit, ſi exhæredatū à ſe filiū pater teſtatus fuerit elogio,propterea quod is meretricē amauerit.Hot.Br.

Eodem modo & in legatis & in hæreditatibus dandis elogium adiicitur,vt in l.37.§.Seiam,ff.de legat.l.3.Legatū reliquiſſe teſtatorem,Scæuola ait,cū hoc elogio,Mæuio de me nihil merito dari volo.Seneca li.2.Controu. Teſtamento omniū bonorum ſuorum reliquit Formoſam hæredem,& adiecit elogium: Quia pudicam comperi.Quintilianus etiam declamatione 325. Elogium vocat verba precaria de hæreditate reſtituenda in hæredem collata. Briſſ.

Elogia pro teſtamentis morientium,l.20.in pr.C.de iure deliber.Cic.1.Tuſculanarū,l.33.in fi.pr.& l.35.C.de inoff.teſt. l.vlt. C.comm.vtr.iud.l.3.med.C. de poſthu.hæred.l.23.C. de teſta.l.8.ante fin.C.qui teſt.fac.l.10.pr.C.de ſecū.nupt.

Vltimvm Elogium conficere,l.vlt.C.de teſta.mil.vel cōdere, l.9.pr.C.qui teſta.fac.l.3.C.quādo & quib.quarta pars deb.

Vltima mortuorum,defunctorum Elogia,l.28.in fin.pr.l.30. pr.C.de teſtam.l.2.C.communia de manumiſ. l.7. §.5.C.de curato.furio.l.35.fin.C.de inoff.teſt. Diſſent.in ſuperiorib. Turneb.18.aduerſ.c.5.Prat.

Elogii munus eſt eius,qui annonæ rationem procurat. λόγος enim rationalis,ratiocinatorve à Græcis dicitur: Hinc Alogiſtes & Analogos,qui rationes reddere nō tenetur.Modeſt. in l.quidam.de admin.tut.Vide Alciatum in tit.de Frumen. Alex.lib.11.C.Old.in Actio.2.claſſ.4.Spieg.

Eloqventia, eſt bene & recte loquendi ſcientia. Vnde Eloquens, qui in dicendi ratione perfectus eſt. Pompo.l.ſecunda,de orig.iuris.§.ab iis profecti. Sed plus,inquit,eloquentiæ quam ſtudio iuris operam dedit,& in §.ab hoc plurimi. ad fin.Ex his ait Trebatius, peritior Caſſellio, Caſſellius Trebatio eloquentior fuiſſe dicitur,Offilius vtroq; doctior. Iuris ciuilis ſcientiam,decere cultum ſermonis,modo illi nō præcurrat,oſtendimus in compendio Tyrocinii.Spieg.

Eloqventissimvs iudex,auth.apud C.de fide inſtrum.

Eloqvia ſacra oracula Bibl.l.34.§.3.ſi .C.de Epiſc.audien.

Elpis,idis,nomen fœminæ,in l.37.§.1.de legat.3.

Ad eludendam inofficioſi querelam, id eſt, remouendam, excludendam.

Elvdere vim executionis,l.18. C.de appellat. Eludere actionem,compromiſſum,pœnam pecuniariam,inofficioſi querelam.Briſſ.

Elvdere

Elvdere, eſt finem ludo imponere.Ex Donato,interprete Terentii.Spieg.

Elvere proprie eſt lauare,& ita lauando purgare,vt ſordes omnino tollantur & deleātur.Vnde Terrarum eluuiones Ciceroni dicuntur, cum aquarum inundationibus, terræ immerguntur,& tanquam abſorbentur. Itaq; eluuio curſim & vno fere continuoq; impetu fit:alluuio ſenſim & conatu nec certo perpetuoq; accedit aut decedit, cuius incrementū latens & obſcurum non facile animaduerti poteſt,niſi poſtquā eſt magna aliqua ex parte factum,Connan.li.3.c.5.n.1.

Elvgere,luctum deponere,vel finem lugēdi facere. *Die Klagk'eider hinvveg legen.* l.1.l.11.& 10.ff.de his qui not.infam.Solet autem vir elugeri propter turbationem ſanguinis. Vnde Pomponius eam quæ intra legitimum tempus partum edidit,putat vel ſtatim poſſe nuptum ſe collocare,l.liberorum, d.tit.

Elvscare alterum oculum effodere ſignificat,in l.12.tab.in l.22.de pign.l.ſed & ſi.5.§.3.ff.ad l.Aquil.l.3.fin.de cond.tritic.Goth.not.ad l.101.§.2.fin.de verb.ſign. eſt luſcum facere,id eſt,altero oculo orbare:luſcus enim proprie eſt,qui altero oculo caret.Vlpian.d.l.ſed & ſi ſcribit l.Aquilia teneri eum,qui diſcipulum eluſcauerit in diſciplina (alii aliter legunt textum deprauantes)Cotta,Hinc

Elvscatio,actio ipſa priuandi altero oculo,Vlpianus de ædilit.edict.l.item Ofilius. Eluſcationem eam quidam putant, vbi homo lumine adhibito nihil videt.Qui id dixerint,non ſunt audiendi,quia nulla freti authoritate id dicant. In d.l. item Ofilius,in Pand.Flo.legunt quidam luſcitationem,Falſo:Haloander Nuſcitationem.Prat.& Spieg.

Elvscatvs ſeruus in l.17. ad exhibendum,l.in hac actione 3. fin.de condict.tritic.

Elvscificare eſt luce priuare,quod nō eſt aſſecutus Nonius Marcellus, qui exponit elucificare, id eſt, lucidare,auctore Laberio,qui ita intellexit,ſecundum eum:dum inquit,Volo elucificare exitum ætatis meæ.& ita etiam Laberium intelligit Sipontinus in ſuis in Latinam linguam commentariis, ſuper 24.Epigr.Si quis ades longis rem,&c.tamen tacito(vt moris ſui eſt)Nonio,à quo didicerat.Sed(quod eorum pace dixerim)Elucificare apud Laberiū accipitur alio intellectu, neque ſignificat lucidare, aut clarificare,prout putant ipſi: ſed quod eſt totum contrarium,luce priuare. Quidam enim diues auarus apud Laberium deplorat aſotiam,& popinationem filii, aitq; velle Democriti exemplo ſe luminibus oculorum priuare,ne videat filium nequitia & luxu patrimoniū diſſipantem. Laberii carmina ſi quis deſiderat,citat A.Gellius:apud quem tamen luciferare inuenies, pro eluciferare, & male.Atque ita etiam verbum eluciferare, quod ſignificat luce priuare, exponit Ambroſius Calepinus in ſuo Dictionario: & Philippus Beroaldus, vir ſeculi noſtri diligentiſſimus,in ſuis in Apulei.Comment.

Elvsorivm prætoris imperium eſſe nō debet,l.ſi prætor.ff.de iudic.l.vlt.ne quid in loc.publ.hoc eſt Vanum eſſe nō debet.

Elvvio: vide ſupra Eluere.

E M.

Emanatio, proceſſio Sp.ſancti à Patre,& filio,Goth.not.ad l.2.§.1.ibi ex ſummo rerum parente.C.de ſumma Trinit.

Emancipari proprie dicebantur liberi:ſerui autem manumitti:quod tamen diſcrimen non vſquequaque ſeruatur.Prat.

Emancipare liberos:alias ſacris dimittere, l.3.ante fin.C.de bonis matern.à ſacris paternis remittere l.31.pr.C.de fideic. Ex emancipatione manumittere, l.5.C.de emancipat.liber. manumittere:manumittit filium qui emancipat, l.2.ad SC. Tertull.& ibi Goth.l.10.de ſuis & leg.adde d.l.3.circ.med.

Emancipare vero generatim eſt è manu, id eſt, poteſtate ac dominio transferre,alienare,vendere: Vnde emancipari Feſto libr.5. dicebantur tam liberi,qui ex iure patris exibant, quam ea quę alieni dominii fiebant,quorum vtrunque mancipatione fiebat.

Vnde mancipare & emancipare prædia fundoſque apud Plin.lib.7. Epiſt.ad Caninium, & lib.10.Epiſt.ad Traian.& Tranquill.in Otho.c.4.vide infra mancipare, & adde Connan.lib.2.c.14.n.4.

Emancipare agrum, eſt alienare è mancipio, id eſt,dominio ac poſſeſſione ſua emittere,& alteri poſſidendum tradere.

Emancipo me tibi,apud Plautum,id eſt,tuæ me poteſtati trado.Prat.

Emancipatio generaliter definita, eſt actus hominis,quo filiusfam.vel filiafam. ſui iuris efficitur. Vulte,in Comment. Inſtit.Quib.mod.patr.pot.ſolu.§.5.n.1.

Emancipatio duplex eſt: legitima & Imperatoria.Legitima ita dicitur per eminentiam: quoniā eſt ex leg.12.tab.ex qua quod proficiſcitur,per eminentiam legitimum dici ſolet: & eſt actio legitima, qua filiusfamilias ſecundum præſcriptum legis duodecim tabularum ſolenniter ſui iuris conſtituitur. Huius actionis ex eadem lege ſunt partes duæ,mācipatio & manumiſſio. Mancipatio in genere eſt eius,quod venditum eſt,in manus traditio:atq; ita hic in ſpecie eſt traditio eius, qui eſt in poteſtate patria. Imperatoria emancipatio eſt emancipatio,ſecundū reſcriptum Anaſtaſii,vel Iuſtiniani Imperatorum faciēda:vnde vna Anaſtaſiana,altera Iuſtinianea. Anaſtaſiana Emancipatio eſt, qua tantum per impetratum Principis reſcriptum Iudex competēs in iudicio docetur, de emancipatione tam abſentis,quam præſentis, l.pen.C.de emancip.liber. Iuſtinianea emancipatio vero eſt, qua iudex competens,vel magiſtratus,cui hęc facere cum legibus,tum conſuetudine conceſſum eſt,docetur de emancipatione,etiā ſine vllo Principis reſcripto.l.fin.C.eod.Vulte.in Commen. Inſtit.Quib.mod.ius patr.pot.ſolu. §.5.n.3.4.5.6.

Emancipatorvm appellatione continentur liberi, quoquo modo poteſtate patria liberati;quibus opponuntur filiifam. qui & ipſi ſunt filii,ſed poteſtati patrię adhuc ſubiecti.Vterque quidem eſt filius, ſed non vterque eodem iure cenſetur. Emancipatus ſui Iuris eſt,filiusfam.alieni iuris:ille habet familiam,hic nullam; adeoque ille paterfam.eſt, hic nō item: ille Teſtamētum facit,hic non facit,niſi in bonis iſtis in quibus pro patrefam.habetur: ille inſtitutus eſt hæres extraneus,hic ſuus & neceſſarius. Vulte.in Comment. Inſtit.de exhæred.liber.§.2.nu.1.

Emancipatio ad liberos relata, eſt patriæ poteſtatis relaxatio,interueniente vtriuſque & patris & filii conſenſu coram iudice.Azo in ſumm. C.eod.in pr.& §.præterea.Inſt.quib. mod.ius patr.poteſt.

Emancipatio, ait Theophilus, tres emancipationes ac tres manumiſſiones, vel vnam emancipationem & vnam manumiſſionem complectens,§.5.qnib.mod.ius pat.poteſt.Hoto.

Emancipationem veteres omnibus omnino contractibus, qualeſcunque illi tandem eſſent, adhibebant: idque eam ob cauſam, quia nulla res tantam facit controuerſiam quantam alienationes iſtæ.Vt igitur conſtaret de alienatione, ſolennitatem illam introduxerunt.Nos hodie negocium iſtud per arrham conficimus.Old.

Emancipatio ergo liberorum quoque imaginaria quædam eorundem alienatio ac venditio eſt, ad ſimilitudinem eius excogitata,quam olim Romulus inſtituerat:nam is cauerat, vt ſi pater filium ter mancipaſſet,id eſt vendidiſſet,filiam autem ſemel,ii ſui iuris efficerētur:poſtea vero ad ſpeciem atq; vſurpationem vetuſtatis inſtitutum eſt, vt pater apud Prætorem alicui,cuius fidem ſequebatur, & qui ob eam cauſam fiduciarius pater dicebatur,filium ſuum dicis cauſa ter acceptis ab eo vno aut duobus nummis, filiam ſemel vendens, eos hac ratione de manu ac poteſtate ſua dimitteret: quos tamen nummis redditis,iterum pater recipiebat.Prat.

Emancipatio ſimilitudinem venditionis habebat,hoc modo: Naturalis pater filium ſuum alii fiduciario patri mancipabat,hoc eſt,in manum tradebat:à quo vice mutua duos nummos,quaſi in ſimilitudinem precii, accipiebat, & iterum eos fiduciario patri tradebat.Quod ſecundo & tertio fiebat corā ſeptē teſtibus. Et tali ſuperſtitioſo circuitu ac formula filius exibat patriam poteſtatem,vt in lib.Inſt.1.Gaius tradit.Ol.

Emancipatio etiam pro abdicatione iuſta ſumitur à qua alias differt.vt ait Bald.tit.de adopt.v.ſup.Abdicatio.

Emancipatio olim triplex,l.vlt.C.de emancipat.

Emancipati Feſto duobus modis dicuntur: aut ii,qui ex patris iure exierunt,aut ii,qui aliorum dominii fiunt.

Emancipatvs Ciceroni eſt dedititius.

Emanere id eſt diu abeſſe, ac tandem reuerti.Briſſ.

Emansio appellatur delictum emanſoris, l.4.§.edicta.ff.de re milit.Leuius autem eſt emanſionis delictum,quam deſertionis:ſicut leuius eſt Erronis,quam Fugitiui.Briſſ.

Emanere eſt diutius extra caſtra vagari,l.3.§.2.de re mil.l.17. §.cæterum,de ædil.edict. Item extra domum manere.Prat.

Emansor, qui diu extra caſtra vagatus,tandem regreditur, d. §.2.Alias remanſor,l.4.§.13.l.5.§.6.de re milit.differt à deſertore: Ille ſponte:hic inuitus redit,l.4.13.eod.Ille erroni; hic fugitiuo ſeruo cōparatur,cui ſcilicet nō eſt animus redire.Nebr,Cuia.6.obſ.26.Goth.ad d.§.2.l.3.vide ꝟ.Erro.

Emascvlare, eſt caſtrare, hoc eſt maſcula virilitate viduare: in qua ſignificatione eſt & Euirarę,apud bonos autores.Sane ne id fieret,edicto vetitum eſt l.1.C.de Eunuch.& publicum iudicium ex lege Cornelia conſtitutum.Spieg.Schar.

Embamma, intinctus,l.9.fin.de contrah,empt.condimētum ad obſonia paranda,vt docet Columella,dum inquit:Hoc ſinapi ad embammata non ſolum idoneo,ſed etiam ſpecioſo vteris,& ideo quæſiuit Vlp.in l.ſi quis vinum,9.§.1. vbi omnino v.Goth.& ab eo citatos,ff.de vino,trit.oleoq; leg.ſi acetum quis legaſſet,an embamma cōtineatur?&putat cōtineri; quia aceti numero fuit,apud quem tamen emblema mēdoſe legitur.Sunt etiam qui embammata accipiant immerſiones, quando intingimus vel panem, vel obſonium in vaſculis repletis re liquida; & à Græco verbo ἐμβάπτειν deduci videtur, quod eſt immergere & intingere. & hæc opinio viſa eſt poſtea placere Alex.Genial.dierum li.5.c.11.Sunt etiā qui embamma putent dici acetum ad intingenda obſonia conditū; cui ſinapi commiſceri ſolitū,Briſſ.per dd.ll. & Col.li.12.c.55.

aliis acetum coagulatum,quod vino diffuſum,aut aqua,aceti ſaporem facit, & propterea in legato aceti continebitur embamma,quoniam eiuſdem ſaporis eſt.Cotta.Adde Forcatulum in penu iuris ciu.c.20.

EMBATEVTICI iuris appellatione,ceu generali,cuius meminit Vlp.in l.3.§.fi.de reb.eor.qui ſub tut.Alciato tradēte,id ius intelligi poteſt,quod & quandam detentionē reſpicit, & rei poſſidendæ facultatē, tametſi proprietas vera ad aliū pertineat.Quale eſt ius ſuperficiarii,vel eius qui fundū vectigalē poſſideat,vel perpetuarii, l.bonorū,de verb.ſign.l.fin.de ſuperfic.l.ſi ager vectigalis.Erunt forte, quib.magis arridebit, Ius Embateuticon intelligere,quod vulgo Pedagiū,*Vuegzoll* quod alioqui ad Regalia ſolet pertinere. Sed Alciatus eam interpretationem magis probat,quę in Etymologico magno eſt,vbi ille Grammaticus ἐμβατεία, inquit,quæ nunc & ἐμβαδία dicitur, id ius quod creditor in bonis debitoris ſibi pignoratis retinuit,propria autoritate ingrediendi : ab ἐμβατεύειν,ingredi.Prat.addeGoth.not.ad §.4.l.3.de reb.eor.qui ſub tut.Alciat.1.parerg.36.Cui.not.Inſt.de locat.

EMBATEVTICON ius quidam interpretantur,ius quod Creditor in bonis, ſibi pignori obligatis conceſſum habet,propria autoritate ea ingrediendi.Briſſ.

EMBATÆ.v.Emphractæ.

Ἐμβαθμοὶ, Ordinarii & publici iudices.V.no.20.& 112.Cuia.& Goth.ad rubr.C.de off.Recto. prou.item iudices ſeu præſides ἐμπορικοὶ,& infimi quaſi ordinis,N.20.31.103.112.Ordinarii milites,gregales ac manipularij ἐμβαθμοὶ etiam dicuntur Cuiac.d.loc.& ad l.4.C.de annon. Goth.ad l.6.pr.C.de mod.multar.

EMBLEMATA generatim ſunt ea,quæ rei ornatus alicuius gratia adiiciuntur,l.17.vbi Goth.not. de auro arg.l.19.§.5.6.l.32.§.1.eo.l.7.§.2.ad exhib.Paul.3.ſent.6.§.89.l.3.§.1.de tritico.Hoc vocabulum,cum in Senatuſconſultū aliquando incidiſſet, Tiberius græci ſermonis impatiens, circumduci,& aliud latinum requiri,aut rem potius longiore ambitu verborum demonſtrari iuſſit auct.Suet.in Tib.c.71. Nimirum è Gręcia in Latium cum luxu ipſa quoq; luxus vocabula irrepſerunt.Nec tamē vſq; adeo eſt verborum inopsLatinitas,vt peregrinā vocē iure ciuitatis donare neceſſe habeat.Emblematibus.n.nuncium remittens, poteſt ea cum Vlp.in l.19.§. perueniamus.ff.de aur.& arg.acceſſiones ornandæ rei cauſa adhibitas,nuncupare.Ad ea reſpexiſſe videri poteſt Paulus, cum in l.23.ff.de rei vind.quæcunq; ait,aliis iuncta,ſiue adiecta, Acceſſionis loco cedunt.Briſſ. Aliis Emblemata ſunt opera,quæ ex teſſerulis ſtructa ſunt,quale eſt muſceatum in parietib.ſeu pauimentis,& tarſeatū in lignis: ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλω, quod eſt interſero,vocitata,ſic ſcyphis, ſpeculis, abſidibus, vaſis,emblemata ornatus cauſa adiiciuntur. Briſſ. rurſus exemptilia,cum lubet.Iis vaſa pura,i.nō cęlata opponuntur, in l.ſi in rem de rei vind.vide Cruſtæ. Prat.Hot. Accipiuntur etiā pro ſigillis ex auro vel argento, vaſis impreſſis,illigatiſque.Cic.in actio 5.de ſignis taxat Verrem,quod emblematum vim coaceruauerit, quæ omnia vaſis Siculorum cælatis impudenter abſtulerat,Pl.li.34.Vlyſſes,inquit,& Diomedes erāt in phialæ emblemate,Palladiū ſurripiētes.Lucil.

Arte pauimento atque emblemate vermiculato.

Quem citat Cicero,dum inquit. Nullum niſi loco poſitum,& tanquā in vermiculato emblemate(vt ait Lucilius) ſtructum verbum videres,& de his apud nos intellexit Paul. Iurecōſultus in l.pediculis,§.1.ff.de aur.& arg.leg.Meminit Vlp.in l.Quintus Mutius,§.cui aurum.eod.tit.Cotta.

EMBOLA in l.10.C.deSacroſ.Ecc.l.vlt.de nauibus non excuſ.li.10.C.publicarum ſpecierum copiarumq; ſeu annonarū trāſuectionē ſignificat,quæ quotannis in Ægypto nauibus illatę Cōſtantinopolim deferebantur.ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλεσθαι ταῖς ναυσὶ τὸν σῖτον,vt Iuſtin.in edicto 13.his verbis indicat. πᾶσαν γίνεσθαι πρόνοιαν τῆς τῆς αἰσίας ἐμβολῆς σίτου καὶ ἀπαιτεῖσθαι καὶ κατὰ τῶν νενομισμένης χώρας ἐκπέμπεσθαι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰ ἀπεργάσθειν ὅστις ἐξ ἐπαρχίας δεῖν αἰγύπτου, ἢ ἄλλον αὐτοπαρθένως ὑποδέχεσθαι ἢ καὶ ἐμβάλλεσθαι τοῖς πλοίοις, προσκομίζειν τε εἰς ταύτην ἐκπέμπεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν ὅσος τε κρατοῦντες τῆς αὐτῆς αἰσίας ἐμβολῆς ἐστι τῆς ἐνταῦθα πλοιζομένης. Idem in eodē loco ἐμβολὴν σιτοπομπείαν vocat.Briſſ.Goth.ad d.l.10.ad l.5.pr.C.de epiſc. audi.ad Edict.Iuſtin.13.c.4.§.1.pr.& N.163.c.2,med. Embola eſt publica & annua ſpecierum trāſmiſſio: alias ſacra Embola.vnde Embolicæ ſpecies,apud Vopiſcum. Goth.ad d.c.4.& c.22.§.1.de Edict. Diſſen.Hot. cui Embola eſt incurſio, eruptio,& expeditio in d.l.10.quod probat ex l.11.ibi.ſeq.

EMBOLA, roſtra ſunt nauium. Significat & alia præter hoc,de quibus Hermol.in Corollario Pliniano.Alciat.

Ἐμβόλιμος,dies intercalaris,Gothofr.ad l.98.pr.de verb.ſign.

Ἐμβολισμὸς Græce,nobis intercalatio. Siquidem Macrobio tradente,Intercalare,interſerere eſt:quod verbum in §. minorem, l.3.de minoribus Accurſ.vt Budæus ait,inſcite,de medio tollere,interpretatus eſt.cum ſit non eximere,ſed interſerere,interponereque.Nebriſſ. (Rhodias.Prat.

Ἔμβολοι nauis velociſſima Æſchil. vide Adnotationes in leges

Ἔμβρυον in legibus Solonis apud Galenum, εἰ ζῶον τὸ κατὰ γαστρὸς, & in lib. περὶ φιλοσόφου ἱστορίας ſignificat infantē in vtero, vide quæ ad leges Solonis ſcripſi in lib.Veteris Iuriſp.ſecundo. Prat.

EMENDA verbum Gallicum,Latinis multa,vel mulcta,Græcis ζημία, dicitur de verbo Gallico text.in c.quamuis, de offic. ord.li.6.de Latino tot.tit.C.de mult.l.ſi qua,ff.de verb.ſig. De Græco in legibus Solonis,quę extāt apud Demoſt.orat. & Plut.& Laert.in eo,& veterē noſtram Iuriſpr.lib.2.Prat.

EMENDARE nihil aliud eſt,quam mendum,i. errorē litura tollere,Alc.in l.edita.C.de eden.ſalua remanente ſubſtantia,l. actorum, ff. de re iud.ſignificat alias corrigere & caſtigare. Briſſ.de quo plura d.tit.de eden. Emendare ſententiam,l.2. med.C.de ſent.ex breui.v.Goth.not.ad l.12.fin.C.de teſta. Emendare etiam,virgis affligere,caſtigare Breder. per l.1.fi. C.de emend.propinq. (ex ff.

EMENDARE errorem,cenſum,ius,moram, verba actorum.Briſſ.

EMENDATORES apud Athenienſes erant χρεώσται, id eſt,debitorum exactores:& rationum magiſtri : apud quos quod cauſa obitæ perperam legationis dici ſolebat, quam Græci παραπρεσβείας vocant,inde διορθωταὶ ſunt nominati.

EMENDATIO, modo pro prauorum morum,& vitioſa admiſſorum caſtigatione vſurpatur,vt TT.C.ſatis notis,de emend. prop. de emend.ſeruor. modo pro mutatione,ſeu libelli variatione:de qua Interpretes differunt in l.edita.C.de edend. Alcia.hic omnino videndum eſt iis, qui ad forum animū appulere.Emendatio etiā eſt,qua ſingula,prout ipſa res poſtulat,dirigimus,ęſtimantes vniuerſorum ſcriptorum ſententiā diuerſam : vel correctio eorum,quæ per ſcripturam, dictionemve fiunt : autore Diomede.Tradunt optimum eſſe emēdandi genus,ſi ſcripta in aliquod tēpus reponantur,vt ad ea poſt interdum,velut noua atque aliena,redeamus.Spieg.

EMENDATIO domeſtica fit virgis,loris,verbis,Breder.per d.l.1. C.de emend.propin.vbi & Gothofr.

EMENDICARE, more mendicantium aliquid petere,l.14.C.de accuſ.Impp. Singuli aiunt, vniuerſique iudices cognoſcant in publicis criminib. non oportere emendicatis vti ſuffragiis Decretorum.Spieg.

EMENDICATA gratia l.129.de decurionib.

EMENDICATA ſuffragia appellantur,quæ leuiter cauſam adiuuant,vt potentium commendationes, & ciuitatum in alicuius honorem decreta, vt ait Alcia. vbi mendicata ſuffragia refert inter prouerbia Iureconſult.Spieg.

EMENDICATVS honor,l.1.C.vbi quis decuriali.

EMENTITA profeſſio,l.14.C.de probat.

EMERE,quod nunc eſt mercari,antiquis erat ſumere, accipere: item conducere.Feſtus li.15.& 16.Briſſ.Hoto. Vnde redemptores, qui tametſi conductores ſint alicuius operis faciēdi, quia tamen cōfecto opere pecunias accipiebāt,redemptores vocati ſunt,& emptorum nomine deſignati.Emo igitur quotieſcunque aliquid ἐμὸν, id eſt meum facio,ſiue rei dominiū acquiram,ſiue vſum,aut aliam quamcunq; eius commoditatem:Vnde fortaſſis origo verbi.Connan.lib.7.c.6.n.1.Idem Conn.li.7.c.5.n.1.Sic inquit : Origo emendi vendendique à permutationibus cœpit,vt ſcribit Paul.de contrah.empt.l.1. Olim enim(inquit)nō ita erat nummus, neque aliud merx, aliud precium vocabatur:ſed vnuſquiſque ſecundum neceſſitatem temporum ac rerum vtilibus inutilia permutabat; quoniam plerunq; euenit,vt quod alteri ſupereſt, alteri deſit,&c.vide eundem Conn.latius de orig. emen. lib.7.c.5.n.6.& infra quære Emptio.

Bene EMERE eſt non tam à bono auctore, quam æquo & iuſto pretio.Briſſ.

Pro EMERE ab aliquo,Comparare ab aliquo,dicitur in l.3.C. de autorita.præſtan. Et in l.5.C.qui manumit.non poſſ. ab eo redemptus,pro Emptus.

EMERE nomen.l.1.C.de contrario iudic.tut.

EMERE in nomen ſuum prædia,l.2.quand.ex fac.tuto.

EMERE rem neceſſariam,licet mortalem,§.ſciendum. in fi.l.verum,ff.de minor.Spieg.

EMERETENSES Lyſitaniæ populi,qui Iuris Italici erant.Briſſ.

EMERGENS quæſtio,& incides differunt.Emergens eſt,quæ extrinſecus accedit,& nihil habet cōmune cum negocio principali,& tantum proceſſum reſpicit, & tendit ad ipſum impediendum:vt teſtem admittendum,vel nō. Incidens eſt,quę reſpicit merita cauſæ, & habuit ortum ante litem cōteſtatā, vt exceptio tranſactionis,pacti & compenſationis. Differentia euidens inter quæſtionem emergentem & incidentē poteſt haberi per hunc verſum. Incidēs perimit,emergēs quæſtio differt,gl.in c.1.de ord.cogn. Et vide gl.in l.quod iuſſit, ff.de re iud.Ioh.Bello.Etymol.Licet illa ætate,vigoris nondum emerſiſſent veſtigia,ait lex 3.fi.C.qui teſtam.fac.

EMERGERE dicuntur quæ in occulto cum eſſent,& laterent,ex poſtfacto apparent.Sic emergere inopinata ſeruitus l.1.§.de act.empt.Briſſ.

EMERITA,& Emeritēſis colonia,ciuitas eſt Luſitaniæ nominatiſſima, Auguſta cognominata.Nā vt ſcribit Diō deuictis Cātabris & Aſturibus:eā vrbem illis qui ſupra ętatē eſſent,emeritis,Auguſt. habitādā cōceſſit.Vnde vrbs appellata Emerita

Auguſta,

Auguſta, ex nomine conditorum & Auguſti. Paul. lib. 50. Digeſt. tit. de cenſib. In Luſitania, inquit Pacenſes & Emeritenſes. Nebr. aliis Emericenſes vel Emeretenſes, in l. 8. prin. vbi Gothofr. d. t. de cenſ.

EMERITI dicuntur milites, qui ſunt exautorati, hoc eſt, militię ſacramento ſoluti, quibusq; iam donatiuum eſt ſolutum. Modeſtin. Si expleto, inquit, tempore militiæ redeat veteranus, reſtituatur, & emerita accipiat, l. deſertorem, de re milit. Nebr. Briſſonio Emeriti ſunt, qui impletis ſtipendiis labore militię ſoluuntur. l. 1. D. de excuſ. tut. l. vltim. C. de his qui non implet. ſtip. lib. 10. l. 2. §. 2. de his qui not. infam. Hi ætatem militarem impleuerunt ab anno 17. ad 46. ex lege Ser. Tulli. & Gracchana.

EMERITVM, præmium & commodum finitæ militiæ, veteranis dari ſolitum, l. 3. §. 8. qui militiæ tempus in deſertione impleuit, emerito priuatur, ff. de re milit. & §. 12. eodem. ſi expleto tempore militiæ redeat, vt Veteranus reſtituetur, & emerita accipiet. l. 5. §. 7. eod. is & præmia & emeritum capit. Briſſ. Hoto. Prat.

EMERITA ſtipendia, quę dantur, cum iam milites miſſionem, vt Veterani, impetrarunt, v. leg 8. in princip. C. de quæſtion.

EMICARE, pro excellere, apud Iuſtinianum in §. hæc omnia, l. 2. de vet. iur. enucl. vbi de Triboniano ſuo loquitur. Spiegelius.

EMIGRARE dicuntur; qui ante finitum conductionis tempus habitationẽ derelinquunt. l. 28. §. 1. ff. loc. & alibi ſæpiſſime. Pra.

EMIGRATIO inquilinorum leg. 28. de damno infecto.

EMINET, qui cæteris præſtat. Vnde eminentiſſimus Tribonianus. Inſt. Quibus alien. licet, §. ſed hoc etiam tribuitur pręfectis prætorio, magiſtris militum, ac patriciis. Briſſon.

EMINENTEM locum ſupra alienum facere l. 3. §. tribus ff. de acquir. rer. dom. Eminentes habere oculos. Briſſon.

Per EMINENTIAM apud Vlp. id eſt κατ' ἐξοχὴν.

EMINENTIA tua, in §. fin. Aut. de alien. & emphy. Eminentia formæ, in Auth. de rapt. mulier. in princip. & poteſtatum eminentiæ. Cod. de apparit. præf. vrb. leg. prima lib. 12 Spieg. eminentiſſimæ præfecturæ, leg. ſexta. Cod de exact. tribut.

EMISENI, populi in Emiſſena regione Syriæ: Emiſa, al. Emiſſa, Emiſſenorum vrbs, al. Emiſcenorum, & Amiſenorum, lege prima, §. 4. leg. 8 §. 6. de cenſi. vbi Gothof. not. Paul. de cenſ. Imperator noſter Antoninus ciuitatem Emiſenorum coloniam iuris Italici fecit. Nebr.

EMISSAM manum, Modeſt. vſurpat. in l. quidam de prob. pro cautione manufacta, Alc. obſeruauit. Spieg.

EMISSARII vocantur conciliatores, atque internuncii furtorum eorum, quæ à magiſtratibus committuntur, autor eſt Aſconius. Ponitur & pro calumniatore & vexatore ſummiſſo & ſubornato ab inimicis. Spieg.

EMITTERE epiſtolam, literas, ſpiritum, Briſſon.

EMITTI dicitur cautio, ſatiſdatio, inſtrumentum. Briſſ. Brederо. Lexic.

EMOLOGARE verbum, nec Latinitas nec Græciſmus agnoſcit. Interpretes pro confirmare, vel laudare vſurpant. Homologare, propius ad ſuam, quæ Græca eſt, originem accedit. Vide Batt. in l. cum antea. Cod. de arbit. lege, Homologare. Spie.

EMOLVMENTVM vtilitas eſt (opponiturque Detrimento) ſed quam, vt nonnullis, nec abſurde viſum eſt, ex opera & labore, & quaſi molimine noſtro aſſequimur: vel fructus, fruges, alimenta quæque. Prat. Interpretes Emolumenta etiam pro bonis abſolute, interdum pro ſalariis accipiunt, §. quod ſi delinquentes. Authent. de Mandatis Principum. Cod. de præfect. præt. Aphricanus, leg. prima §. quæ vero emolumenta. l. iudices, de annuis & tributis. Spiegel.

EMOLVMENTVM actionis bonorum poſſeſſionis, donationis. Briſſon. ex ff.

EMPHRACTÆ naues appellantur, quæ vndique tectę ſeu clauſæ ſunt: aliis Emphracta: à verbo Græco ἐμφράττω quod ſignificat obtundo, occludoque. Plin tradit haſce naues a Taſiis inuentas eſſe. De his ſæpe Liu. Cæſar, & cæteri, & apud nos Vlpian. in leg. prima, § ſed ſi vt certis, titul. de exercitoria actio. licet apud eum emphatæ mendoſe adſcriptum ſit. Sunt tamen qui putent legendum embatæ, à verbo ἐμβαίνω deductum, quod ſignificat nauem conſcendo. Alii embolatæ, id eſt roſtratæ, quod nõ placet, niſi apud Imperatorem in l. iubemus nullam. C. de ſacroſ. eccleſ. quo in loco ingreſſio itineris interpretari debet. Quidam etiam epibatæ: vt intelligamus de his quę vectoribus traiiciendis aptæ ſunt Hæ apud nos Actuariæ appellantur, quia remis tantummodo compelluntur: vulgus ſcyphum, vel gundulam appellat & de his ſenſit gloſſator noſter in loco illo Vlpiani. Ex diuerſo quædam etiam naues ſunt quę aphracta dicuntur, & iſta aperta quidem & intecta ſunt: de quibus Cic. ad Attic. inquit. Nos Rhodiorum aphractis tranquillitates aucupati eramus. Ex his palam fit, mendoſa eſſe verba apud M. Tullium in eo volumine, quod ſupra citauimus. Nam vbi legitur acta Rhodiorum tu lege aphracta, & de hoc nauigii genere intelligas, prout etiam alias meminit Beroald. ſi recte memini, Cotta. Embatas vulgare verbum, aut nauticum eſſe, putat Bud Epibatas autem & milites claſſiarios dicit, h. e. milites in nauibus merentes, & pro vectoribus apud Græcos accipi tradit. Reiicienda autem eſt & Nebriſſ. & Bud. diuinatoria lectio, retinendaq; eſt Florentina, in qua eſt ἐπιβάται. Sunt autem ἐπιβατηγοὶ naues vectorum ductrices, ἀπὸ τοῦ ἄγειν τοὺς ἐπιβάτας. Hæc ex Ant. Aug. lib. 4. c. 16. Prat.

Ἐμφανιστικὰ Nou. 56. quę noui clerici pro introitu dant veteribus: aliis inſinuatiua, inſinuationes: vide omnino Gothof. ad rub. Nou. 56. & ad c. 7. edict. 13. Iuſtinian.

Ἐμφανίσιν διατάξεων, promulgationem conſtitutionum vertunt in rubr. Nou. 66. Prat.

EMPHYTEVMA, l. 32. in pr. C. de epiſc. aud. Emphyteumata, l. 3. in fi. C. de iur. emphyt. id eſt, ἐμπονήματα, meliorationes. Goth.

EMPHYTEVSIS contrahitur, cum ſterilia prędia perpetuo fruenda ita dantur, vt quandiu penſio reditus pro his domino præſtatur, neque ipſi conductori, neque heredi eius, neque aliis qui ab his acceperint, auferre liceat, §. adeo. Inſtitut. de locat. Briſſonius.

EMPHYTEVSIS contractus eſt à Zenone Imp. primum nominatus, cum ager ea lege fruendus datur, vt quandiu merces ſoluatur, nunquam ad dominum redeat, l. 1. Cod. de im. emphyt. vbi Zeno ait ius emphyteuticarium neque conductionis, neque alienationis eſſe titulis adiiciendum: ſed hoc ius tertium eſſe ab vtriuſque memoratorum contractuum ſocietate ſeparatum, conceptionemq; ac definitionem habere propriam. Huius autem originem contractus (de origine Gothofr. ad §. 3. prin. Inſtitu. de locat.) vocabulum ipſum demonſtrat. nam ἐμφυτεύειν conſerere eſt, vt facile appareat, tum illum vſurpari cœptum, cum agri deſerti atque inculti non facile colonum reperiebant: qui cum impendium magnum in illorum cultuiam & conſitionem, atque (vt nunc loquimur) meliorationẽ feciſſent, ab iis diſcedere cogerentur. Inſtitutum igitur, vt nõ ad tempus, ſed in perpetuum, vel certe ad tempus longiſſimum (Gothofr. iam d. loc.) illi agri locarentur: ea lege vt quãdiu merces ſolueretur, tandiu, vel certe vſq; ad longiſſimum illud tempus, retinerentur. Ex quo facile intellectu eſt, quid ab Emptione, quid item à Conductione contractus hic differat. nam cum omnium iſtorum ſex ſint partes, in duarum quidem perſonarum, & rei tradendæ ratione nihil à ſuperioribus differt. in mercede autem, locationi quidem ſimilis eſt, emptioni vero diſſimilis, in qua non pluribus & incertis ſummis, ſed vna & certa precium perſoluitur. In conſenſu autem à locatione hoc differt, quod illic res ad tempus, hic fere in perpetuum traditur, à venditione vero, quod per eam res ſemel tradita pure alienatur: hic vero ſub conditione, ſi merces perpetuo ſoluatur. In iure rurſus ab vtraque ita diſcrepat, quod in locatione rei periculum ad ſolum locatorem pertinet: in venditione, ad ſolum emptorem. hic vero permiſte ad vtrunque pertinet, nam ſi res tota intereat, periculum ad dominum ſpectat: ſin ex parte tantum, ad colonum. Hoto.

EMPHYTEVSIS, ἐμφύτευσις: παρὰ τὸ ἐμφυτεύειν, quod inſerere eſt: genus eſt locationis, quo inculti ac deſerti agri colono alicui ea lege in perpetuum locantur, vt quandiu præſtituta merces ſoluatur, nunquam ad dominum reuertantur, & niſi quid aliud conuenerit, totius rei interitus ad dominum pertineat, partis vero ad ipſum colonum, l. 1. C. de iure emphyt. Impp. autem hoc ius modo Emphyteuticarium, modo Perpetuarium appellant: vt §. 2. de loc. & cond. & l. 1. pr. C. de iure emphyt. l. 1. C. de offic. conſ. ſacr. palat. Hot.

EMPHYTEVSIS ab ἐμφυτεύειν, h. e. ab inſerendo, quemadmodum ſurculus inſeritur arbori, ſynecdochice, denominatione nimirum facta à ſpecie, forte quod in hac duntaxat culturæ ſpecie hoc negotium olim continebatur, quod tamen ſucceſſu temporis accommodatum ſit ad res quaſuis immobiles. adeo vt etiam ædificia hodie recte in emphyteuſin dari poſſint. Hic contractus definitur, quod ſit contractus ex conſenſu, quo dominus fundi vſum & fructum pleniſſimum & quaſi dominium alteri concedit, ea lege, vt inſerendo, plantando, arando, colendo meliorem & fructuoſiorem eum faciat, & pro illo in recognitionem dominii proprietatis, pendat annuum cenſum. Vult. in comment. Inſt. de locat & conduct §. 3. nu. 2. 3.

EMPHYTEVSIS ac Locatio-Conductio differunt, quod emphyteuſis præſtat quaſi dominium ei qui accipit, locatio non item. Nam in locatione transfertur aut verum dominium, aut omnino nullum. Conductor, rei locatæ ſeruitutem, aut aliud aliquod ius, inponere non poteſt: emphyteuta ſeruitutem, id eſt, ius ſeruituti in effectus ſimile imponere poteſt. Conductor ſoluit mercedem in compenſationem vſus. & eſt merces illa, quæ à conductore præſtatur, vſus illius quaſi quædam æſtimatio: at emphyteuta ſoluit canonem annuum, non reſpectu fructuum acquiſitorũ, ſed in recognitionem dominii. Id quod conductor ſoluit, dicitur merces ſiue penſio: quod Emphyteuticarius ſoluit, dicitur canon, interdum etiam dicitur penſio, item vectigal, item emphyteuma; ſicuti id quod ſoluit ſuperficiarius, dicitur ſalarium. Vult. in comment Iuſtitut. de loc. & conduct. §. 3. nu. 8.

Emphyteuta à ſuperficiario differt, quod ſuperficiarius ius tantum habeat inſuperficie: emphyteuticarius non in ſuperficie tantum, ſed in prædio vniuerſo: ille hoc ius ſibi acquirit reſpectu ſuperficiei poſitæ in ſolo alieno ſuis ſumptibus, hic acquirit ſibi ius Emphyteuſeos reſpectu meliorationum, quę græcis dicuntur ἐμπονήματα reſpectu, inquam meliorationum, quas vel iam fecit, vel adhuc facturus eſt. Idem Vult.n.9.d.tit.

Emphyteusis differt à contractu libellario. Emphhyteuſis non ſolet renouari non mutato poſſeſſore: libellaria renouatur ſtatis certiſque temporib. etiam non mutato poſſeſſore, data certa pecunia, vel quam vir bonus arbitratus fuerit. Et emphyteuſis contrahitur ſub lege rei meliorandæ, puta ædificij in area tollendi vel reficiendi, vel agri excolendi; libellaria hanc non habet legem. Et libellaria ſemper fit in perpetuum, emphyteuſis nonnunquam ad tempus. Et, ſi credamus antiquis Feudorum conditoribus, in libellaria eſt commiſſo locus poſt biennium, ſicuti in locatione: cum in Emphyteuſi triennii ceſſatio requiratur. Et is qui per libellum à domino poſſidet, vendere poteſt ſine conſenſu domini, emphyteuticarius non item. Vult.d.tit.nu.10.

Emphyteuticum ius. Quod ad l.2. C.de iur. emphyt. attinet, ius ἐμφυτευτικόν, vel ἐμφυτευτικόν vt Vlp. vocat, & antiquiſſimum & veterib. IConſ. notum fuit, l.3.de reb. eor. & in tit. ſi ager vectig. Ac primum quidem pop. Ro. agros ab hoſte captos: ea conditione colendos dedit: poſtea & in vrbe Ro. priuatus quiſque hoc exemplum eſt ſequutus. Quia vero dubitabatur, an locationi, an vero venditioni annumeraretur talis ἐμφύτευσις, tandem Zeno Imp. ſtatuit propriam eſſe ſpeciem cõtractus, cuius ea lex eſſet, vt fatale damnum totius rei Dominus ſuſtineret, emphyteuta vero damnum partis. Balduin.

Emphyteuticarius alias adiectiue accipitur, vt in tit. ff. ſi ager vectig. vel emphyt. alias ſubſtantiue, pro eo, qui habet ius emphyteuticum: vt in l.1.C.de iur. emphyt. Old.

Emphyteuticarius ſubſtantiue alio nomine dicitur Emphyteuta, vel emphyteutes, l.3. C.de iur. emphyt. aliquoties emphyteuticarius adiectiue idem quod emphyteuticus: Sic emphyteuticarii fundi poſſeſſores, lib.11.C.tit.61.l.12.& titu. 62.in rubr.& l.1.tit.64.in rubr.& l.1.

Emphyteuticarius contractus, l.2.in pr.C.de iur.emphyt. eſt quo dominus fundi ſui defecti (deſerti) forte & ſqualidi vſum ac fructum pleniſſimum, & quaſi dominium, alteri concedit, ea lege, vt inſerendo, plantando, arando, poliendo, colendo, &c. meliorem faciat, proq; eo pendat precium aut vectigal annuum, Got. ad rub. C.de iur. emph. ex Cuia. Etſi autẽ initio ſteriles tantum: denique tamen & fertiles agri perpetuo colendi, & plantationibus in meliorem ſtatum reddendi concedebantur: & ſic emphyteuticus ampliabatur contractus

Contractus iſte quomodo differat à Libellaria, & iure colanario vide Goth. not. ad rubr. C.de iur. emphyt. & ad §.1.l. 24.C.de ſacroſ.eccl.ex Cuiac.

Species Emphyteuſeos variæ ſunt. Noua, Antiqua, hereditaria, non hæreditaria: Iul. Clar.lib.4.§. emphyteuſis, q.16. Goth.ad rub. C.de iur.emph.& ad l.3.eod. Emphyteuſis ſuper propriam vitam, in l.17.§.3.C.de ſacroſ.eccleſ.

Emphyteutica actio: vide actio emphyteutica, adde omnino Goth.ad l.1.in pr.C.de iur. emph.& Clar.d.l.loc.quæ.47.

Emphyteuticus canon, d.t.Cod.& in tit.C.de ſacr.eccleſ.

Emphyteuticum ius, quod emphyteutes acquirit Melioratio nuncupatur, Græcis ἐμπόνημα, l.3.C.de iur.emphyt.

Emphyteuticarii dominici, i. rei priuatæ, l. 2.in princ. vbi Gothof.C.ne rei dominic.vel templor.

Emphyteusis conceſſa duob. vel patri & filiis, poteſt mutuo inter eos alienari, etiam domino non conſentiente. Bart.in l. 1.C.de impoſ.lucra.deſcrip.& in l.ſi domus, §.fin. de leg.1. Aliter in hereditate prohibita alienari, l.volunt as. C.de fideic. l.pater filium.§.15.de leg.3.l.cum ſi, §.inter, de tranſact.

Emphyteusis meliorata trãſit ad hæredes extraneos, nec finitur tertia generatione, Bart. in l. quicumque.C. de omni agr. deſert.quanquam non adfirmat, ſummę tamen ęquitatis eſt. Pr.

Emphyteusis pro ſe & Titio, adquiritur Titio ſine ceſſione vel traditione, Bart.in l.ſi quis vſumfructum, de vſu & vſufr. legat.per.l.fundum cum mihi, de action.empt. Prat.

Emphyteusis Eccleſiaſtica poteſt de conſuetudine per ſtipulationem acquiri etiam heredib. extraneis, Bald.in l.1. C.de iur.emph.& in l.etiam, ſolut.matri. Emphyteuſis eccleſiaſtica tranſit ad vxorem, ſi hoc actum eſt nominatim, Nou.de non alienand. §.emphyteuſim & de aliena.emph.§.1.gl.in l.etiam ſolut.matrim. Prat.

Emphyteusis perpetua non poteſt auferri, Bald.in c.cum fundus, C.de ſolut. Emphyteuſis natura eſt, vt transferatur ad heredes, gl.in l.indebiti, §.fi.de condict.indeb. Emphyteuſis vẽdi aut alienari iure proprietatis non poteſt, ſed donari permittitur, Bart.in l.1. C.ne rei dominic. vel templor.& in l.fin. C.de iur.emph. Emphyteuſis in bonis cenſetur emphyteutæ, Paul.de Caſtr in l.ſciendum, qui ſatiſd.cogant.& in l.2.quod quiſque iur.& propterea addit, Teſtem dicere falſum, qui adſerit, aliquẽ nihil habere in bonis, cũ habeat emphyteuſim Pr.

Emphyteuta ſeu Emphyteutes is dicitur, qui fundum ea lege, qua ſuperius dictum eſt, agrumue à domino accipit: vt eum conſerat melioremq; efficiat. Atq; hic tenetur ad modicas, nõ autem ad ingentes expenſas, vt in l.Senatus, §.Marcel.de leg. 1.C.de iur.emph.& in l.hoc iure, §.ſi aquã, de aq.quot.& æſt. At vero emphyteuta poteſt legare ac vendere melioramenta ſua, Bart.in l.quicunque.C.de omn.agr.deſert.gl.in Auth.qui rem, C.de ſacroſ.eccleſ. Bart. in l.1.ff.de ſuperficieb. & in l.in conuentionalib. ff.de verb.obli. Quinimo non poteſt fundus melioratus ei auferri, vel canon augeri, Bart. in l.1. C.de iur. emph. Probatur in l.qui fundus, C.de omn.agr.deſert. Poteſt autem locare emphyteuticã rem, Bal.in l.vſufr.ſol.matr. Tũ & ius ſuum poteſt in dotem dare, Io.And.in c.potuit, de loc.Pr.

Emphyteutæ poſſunt mutuo ſibi alienare, etiam emphyteuſim eccleſiaſticam, conſtit. Imperial. §.præterea, de prohib.feud. alien.per Frid. Bart. in l.cum hi, § ſi vnic.de tranſact. & in l.ſi domus, §.fin.de leg.1.Prat.

Emplastrum nunc vulgo vnguentum dicitur, *Ein ſalb.* Nec quod doctis eſt Cataplaſma, *Ein pflaſter*, ſignificat: tametſi communem ſequutus errorem, qui Germanice vertit Inſtit. Iuſt.ſic reddidit hoc vocabulum, in §.cum ex aliena, de rer. diuiſ.Sp.Addẽ Gellium l.16.c.7.& l.18.§.10.de inſtr.vel inſtr. ab ἐμπλάττειν.

Εμπονημα Græcis ſignificat, quicquid laboris, induſtriæ, operę & ſtudii poſitum eſt in curatione agri. Conn.lib.7.c.11. n.8.v.l.3.pr.C.de iur.emph.vulgo meliorationes dicuntur. Br.

Emponema Græcis, quæ melioratio noſtris dicitur. Et eſt ius quod emphyteuta agrum colendo adquirit. Primum enim ſic cœpit contractus emphyteuticus, vt ſterilia tantum concederentur, in meliorem ſtatum plantationib. reddenda. Extat vox apud Iuſtin. in l.vlt. C.de iur.emphyt. Spieg.Prat. etiam ſignificat expenſas vtiles ac neceſſarias bona fide factas.

Emponemata. Huius verbi Græci vim expendere, operæprecium eſt. Proprie autem ſignificat ea quæ elaborata ſunt ad fundum vel excolendũ, vel conſerendum: quæ quidem etiam requirebat ipſa conditio appellatioq; emphyteuſeos. Ea itaq; cum neceſſario fiant, & impendantur ex lege & natura ipſius contractus, facile amittuntur cum re & iure principali. Sed ſi emphyteuta vltro feciſſet & impendiſſet, quod nullo modo debebat, veluti ſi ſumptuoſum aliquod ædificium in fundo extruxiſſet, id ego temere non aſcripſerim ἐμπονήμασι: quaſi emphyteuta ne eo quidẽ nomine quicquam petere, ſi expellatur, & penſionum quoque debitarum ratione conueniatur, poſſit. Quod noſtri interpretes vulgo non ſatis diſcernere videntur: quanquam & veteres Iuriſconſulti, nobis cur ita ſentiamus, argumentum præbeant, l.penult.locat. Balduin.

Ἐμπρακτοι, iudices, practici, qui ſunt in actu, Goth.ad l.6.prin.C. de mod.mulctar.

Emptio. Emptio contractus eſt notiſſimus, tritiſſimuſque. Origo autem emendi, vendendiq; à permutationibus cœpit. olim enim non ita erat numus, neq; aliud merx, aliud precium vocabatur, ſed vnuſquiſq; ſecundum neceſſitatem temporum & rerum, vtilibus inutilia permutabat, quando plerunq; euenit, vt quod alteri ſupereſt, alteri deſit. Sed quia non ſemper, nec facile concurrebat, vt cum tu haberes, quod ego deſiderarem, inuicem ego haberẽ, quod tu accipere velles, electa materia eſt, cuius publica perpetua æſtimatio difficultatib. permutationũ æqualitate penſionis ſubueniret. ea materia forma publica percuſſa, vſum dominiumque non tam ex ſubſtantia præbet, quam ex quantitate: nec vltra merx vtrumque eſt, ſed alterum preciũ vocatur, l.1.de contr.empt.ff. Eſt ergo emptio contractus iuriſgentium nominatus, quiq; conſenſu perficitur, quo res aliena nobis certo precio datur. Definitionis huius verba ſi explicauerimus, liquido apparebit, quæ ſit emptionis natura. Emptionem contractum iuriſgentium eſſe diximus ex mente Pauli in d.l.1.§.fi. ff.de contrah.empt. ex hoc enim iure omnes pene cõtractus introducti ſunt, §.ius autem gent.de iur.nat.gent.& ciuil.Inſt.1. Diximus & ex Vlp.in l.1.§. fi.& in l iuriſgen.ff.de pact. emptionem contractum nominatum eſſe: tranſit enim in proprium cõtractus nomen. Addidimus ex Paulo in l.1.§.fi.de contr.empt.ff. (qui conſenſu perficitur) in venditionib. enim & emptionibus cõſenſum debere intercedere, palam eſt. Cęterum, ſiue in ipſa emptione diſſentiãt, ſiue in precio, ſiue in aliquo alio, emptio imperfecta eſt, l.in venditionibus, de contr.empt.ff. Addidimus & (quo res aliena) quod enim meum eſt, amplius meum fieri non poteſt, §.ſi cui fundus, de leg.Inſt.2.& regulariter ſuæ rei emptio non valet, ſiue ſciens, ſiue ignorans emit.l.ſuæ rei, de contr.empt. ff. Adiunximus & (certo precio) precium enim cõſtitui oportet. nam nulla emptio ſine precio eſſe poteſt: ſed & certum precium eſſe debet, §. precium de empt.& vendit. Inſtitut. 3. Item, precium (omiſſis antiquis quæſtionibus) in numerata pecunia conſiſtere debet, §.item precium, de empt.& vendit. Inſtitut. 3. Adhibuimus poſtremo (nobis datur) cum enim in emptione dominium transferatur, merito hoc verbo vtimur,

quod

quod dominii tranſlationem importat. §.ſic itaque diſcreris, de actio. Inſtitut. 4. Illud non omittendum, quod diximus. emptionem conſenſu perfici, verum eſſe in emptionibus & venditionibus, quæ ſine ſcriptura cōſiſtunt. In iis autem quæ ſcriptura conficiuntur, non aliter perfectam eſſe venditionē & emptionem conſtitutum eſt, niſi & inſtrumenta emptionis fuerint conſcripta, vel manu propria contrahentium, vel ab alio quidem ſcripta, à contrahentibus autem ſubſcripta, etſi per tabellionem fiunt, niſi & complexiones acceperint, & fuerint partibus abſoluta. Donec enim aliquid deeſt ex iis, & pœnitentiæ locus eſt, & poteſt emptor & venditor ſine pœna recedere ab emptione & venditione, §.1. de empt. & vend. Inſt. 3. Anch. Adde Forcat. Necyomantiæ, dial. 48. nu. 1. & ſeq.

Emptio & venditio eſt contractus iuris gentium de quantitate cum corpore commutanda, ſola inter ſe pactione contrahentes obligans, l. 2. de oblig. & act. vel eſt contractus bonæ fidei, inter quos iure ciuili contractus, de re certa certo precio, in perpetuum dominii iure obtinenda. Ita ratio hæc rerum acquirendarum à Mancipatione diſcernitur: quæ non contractus eſt, ſed actus, vt vulgo loquimur, i. e. legis actio. Rurſus à locatione diſtinguitur, quia res conducta neque iure dominii, neque in perpetuum obtinetur. Hoto. adde Goth. ad l. 20. de act. empt. ex Cuiac.

Emptio à conductione differt. Conductio eſt quoties materia in qua aliquid præſtatur, in eodem ſtatu eiuſdē manet: Quoties vero & mutatur & alienatur, emptio magis quam locatio intelligi debet. Si res pereat, perit emptori, at non æque conductori. Denique emptioni fit ſatis, ſi res ſemel tradatur, nec amplius ex empto agi poteſt eo nomine. At ex conducto ſæpius agi poteſt, vt res tradatur, nempe quoties ea frui non licet: neque enim vnico ſtatim actu impleri poteſt totum negotium. Balduin. tit. de locat. & conduct.

Emptio & permutatio ſic differunt, in emptione res pro numis datur. in permutatione, res pro re, vel numus pro numo. vel, vt certius loquamur, precium pro precio: vt equus cum boue, vel numus Gallicus cum Italico. II. In emptione ex ſola conuentio naſcitur obligatio: in permutatione ex rei traditione tantum. III. In illa venditor tenetur tantum ad poſſeſſionem præſtandam: in hac rei dominium transfertur. IV. Illa rei alienatę traditione poteſt conſiſtere: hæc vero nequaquam. V. Ex illa venditor vna tenetur actione, nimirum eius quod intereſt: in hac, qui rem accepit, duabus tenetur actionibus: aut condictione, aut petitione eius quod intereſt, l. 1. ff. de rerum permut. Hoto. adde omnino Goth. ad l. 2. 3. C. de rer. permut. l. 1. C. de contr. empt. tot. tit. ff. de rer. permut.

Emptio à ſocietate & mandato differt in hoc. quod hæc conſenſu de pretio ac re non contrahantur, ſed illa de rebus quæſtus cauſa communicandis: hoc de negocio gerendo. Gœdd. ad l. 67. num. 3. de verb. ſign.

Emptionis verbo lex 12. tabul. alienationem omnem complexa eſt, ait Pomp. l. ſtatu liberi, 29. in fi. ff. de ſtatu lib. Ego vero animaduerti Varronem in lib. de re ruſtic. plerunque hac in re verbum illud vſurpaſſe, vt lib. 2. c. 10. In emptionibus dominum legitimum ſex fere res perficiunt, pro in acquiſitionibus. Item cap. 8. Sequitur quartum de emptione. Fit alterius, cum à priore domino ſecundo traditum eſt. Hot.

Emptionis & venditionis verbis veteres promiſcue vtebantur: ait Caius in l. 19. ff. de act. empt. & vend. Quod ego interpretor in locationibus & conductionibus, quia hæc Caius ſcribit ad Titulum de publicanis: quod magnopere attendendum puto. nunquam enim reperietur, opinor eum qui pecuniam pro re ſibi vendita numerat, venditorem ab antiquis eſſe dictum. Conductores autem operum aut vectigalium, Redemptores ab antiquis appellatos eſſe, nemo eſt qui neſciat. Itaque eundem Caium ibique ſcripſiſſe in lege inſequenti facile mihi perſuadeo: vbi non idem eſt: ſed id eſt, legendum puto: vt quod in commentario ſuo ſcripſerat, planius interpretaretur, i. e. in locatione & conductione. Venditionis autem & emptionis exemplum ex Verrin. III. proferemus. Vbi illa conſuetudo in bonis (prædibus, prædiiſque) vendendis, omnium Conſulum, Cenſorum, Quæſtorum denique, vt optima conditione ſit is, cuia res ſit, cuium periculum? id eſt, Vbi eſt conſuetudo illa vetus in operibus locandis, vt is qui conduxit, aliis omnibus anteponatur? Sic enim locum illum in commentariis explicauimus, aliter atque Aſconius, aut Bud. aut alii: fateor, ſed lector locum animaduertat, & in hac controuerſia ſuum iudicium interponat. nam adhuc qui meam cauſam improbaret, reperi neminem. Hoto. Huic adde Franc. Balduin. comm. in l. 12. tab. c. 34.

Emptio imaginaria dicitur, quæ ſimulatur, cum in veritate non ſit emptio. Zaſ. §. item ſi quis. Inſtit. de action.

Emptio gratioſa, ex gratia, i. e. iniqua l. 16. vbi Goth. not. C. de reſcin. vend. l. 3. C. de iur. fiſc. l. 2. C. de iur. haſtæ.

Emptio ſpei eſt veluti cum alea luditur, quod fit cum captus piſcium vel auium vel miſſilium emitur emptio enim contrahitur etiam ſi nihil inciderit. Emitur enim euentus rei, qui in captu piſcium aut auium, aut miſſilium fortuitus eſt. Conan. lib. 7. c. 6. nu 7.

Emptiones prædiorum & ſeruorum, pro inſtrumentis emptionum, l. 102. ff. de leg. 3.

Emptio vxoris, quibus olim ſolennitatibus peragebatur, refert Alciatus enarrans l. prouunciatum, de verb. ſign. Spieg.

Emptor, non ſolum qui precio emit, ſed etiam ſi quis vel permutauit, vel compenſauit, accipiendus eſt, l. ſciendum, §. pen. ff. de ædil. edict. l. fin. Ex quib. cauſ. in poſſ. Cætera apud Alberic. Spieg.

Emptor bonorum l. 19. ff. de verb. auct. appellabatur is, qui bona quæ à Creditoribus diſtrahebantur, emebat. Hinc apud Valer. Prob. hæ notæ B. E. quæ bonorum emptorem ſignificant, inter Iuris notas ponuntur. Briſſ.

Emptor imaginarius, v. l. 10. C. de diſtract. pig. l. 2. C. qui manumit. & vtrobique Goth. not.

Emptorem in edicto ædilium curulium accipere debemus eum qui pretio emit. ſed ſi quis permutauerit, dicendum eſt, vtrumque emptoris & venditoris loco haberi. Briſſ.

Emptor familiæ, ſicut alia vetuſta, in vſu eſſe deſiit. meminit eius Iuſtin. in §. acceſſit. Inſt. de teſt. ord Spieg.

Emptorem pro venditore, locatorem pro conductore, creditum pro debito quandoque poni, & quandoque vice verſa poni, obſeruatum eſt ab Accurſio l. 2. ad leg. Rhod. Laur. Valla lib. 1. Eleg. & nuper ab Alciato lib. 5. parerg. Spieg.

Emptori quid redhibitorio iudicio præſtare venditor debeat, docte diffuſiuſq; aliquanto explicat Alex. Neap. c. 1. lib. 6. Spi.

Emptrix. l. 1. C. de pact. int. empt. l. 63. §. 1. de euict.

Emptum & paratum hoc differunt, quod in empto paratum ineſt: in parato non continuo emptum continetur, l. 47. §. 1. ff. de leg. & fid. lib. 32. Paratum ergo generis nomen eſt: Emptum ſpeciei, l. 45. 46. 49. §. 3. 46. 78 eod. Hotom. v. Briſſ.

Emptum habere, emptam rem habere. Ex empto vendito agere, ex empto vendito actiones, ex empto committi, præſtare, teneri. Briſſ. ex ff.

Emptum rogare, pro emere. Id admonuit Alc. in paretg. Spieg.

Empti, pro actione empti, l. 8. fin. C. de ſentent. & interloc.

Emptionale inſtrumentum, alia inſtrumenta, l. 2. med. C. de aſſert. toll. l. 3. poſt pr. C. de quadrien. præſcript. l. 17. ante fin. C. de fide inſtrum.

E N.

Ενατ϶ος, nuper, Nou. 39. c. 2. in l. 5.

Ενδηχῆσα, muto, Goth. ex Baſilic.

Enargia, per a, euidentiam & rerum repræſentationem, & vt Cicer. inquit, luſtrationem: Energia autem, per e ſcriptum in ſecunda ſyllaba, efficaciam, aut efficacem efficientiam ſignificat, Bud. in annot. prior. Spieg.

Enata inſula vel in mari, vel in fluminibus l. 17. ff. de leg. 3. Quę nimirum repente in aliquo Mari vel flumine emergit, vt loquitur Plin. lib. 2. cap. 86. Briſſon.

Enauigare de ciuitate, l. 122. § 1. de verb. oblig.

Encaenia Eraſmus apud Euangeliſtam verbū verbo reddens interpretatur initialia, Græcis autem dicitur ab innouando ſiue initiando. Alber. vocis Encęniorum etymologiam adfert plane Hugonicam, quam animi cauſa retulit Eraſmus in annot. c. 10. Ioan.

Encaenia, quaſi renouationes dicas, aut inſtaurationes. Fuit ſolennis quædam feſtiuitas, quam Iudæi die 25. Nouem. obſeruarunt. Significat autem vocabulum renouationē ſeu dedicationem. Alii putant hoc feſtum initium ſumpſiſſe à tempore Iudæ Machabæi, qui templo inſigni virtute recuperato, dedicationem eo die maxima lætitia fecit: ac deinceps communibus ſuffragiis ſtatuit, vt eo die quotannis ἐγκαίνια, ſeu recordatio iſtius dedicationis, ac mirandæ recuperationis templi peragerentur, 1. Machabæ. 4. Alii feſtum eſſe antiquius aſſerunt, nempe quod à reditu ex Babylone, templi fundamentis iactis, celebratum ſit, die 24. Nouemb. Zach. 2. Tempus enim perpulchre coincidit. Sed vtut ſeſe res habeat, planum eſt, lætiſſimum fuiſſe feſtum, in quo beneficia Dei de inſtaurato templo & conſeruato miniſterio, denique etiam de patefacta & defenſa doctrina cœleſti, prædicata ſunt. Obſeruat hoc feſtum vna cū Iudæis Chriſtus, vt Iohan. 10. ſcriptum eſt. Hinc tranſlata eſt vox ad conſecrationem templorum quæ cultui diuino dedicantur, vide Torneb. aduerſ. lib. 12. c. 11. in fin.

Encaenia Prateio ferias ſignificabant, quæ nouo operi facto dicandoque conſecratæ ſunt: ſic publicæ bibliothecæ dedicabantur, ædes ſacræ, opera publica, etiam ſtatuæ. Vnde feſtus dies dedicationis templi, Ioh. 5. Luc. 4. c. & c. ſolemnitates, de conſecr. diſt. 5. vbi Archidiaconus.

Encarpa. Tornebus encarpa apud Vitruuium, libr. 4. exiſtimat eſſe ornamenta capituli columnarū, palmites aut ramos cum ſuo fructu habentia: aut etiam arbuſculas fructuoſas quę vocantur Ἀνθοδαίγκαρπα à Græcis, aut frondibus & ramis implexos innexoſque fructus. Sunt & ἔγκαρπα Heſychio ſegetes triticeæ ſectæ meſſæque, Tornebus aduerſ. libr. 11. cap. 4.

Encaustum cum dicatur librarium atramentum, Rhodigin in-

dicat cap.31.libr.7.vide C.de reſcr.& pragm.ſanct. Spieg. Encauſtum in l.6.C.de diuerſ.reſcrip.l.4.de extraord.mun.in C. Theod.in quo verbo error eſt in l.1. §.1. C.de collegiat. Nam ibi vulgo in cautis breuibus legitur: ſcripti codices Encauſtis breuibus dilucide habent. Sed & in l.9. C.de agric.& cenſit.l.11.vbi Encauteriis quidam codices, alii Eucteriis, ſcriptum habent, crediderim Encauſtis potius legendum eſſe. Encauſtum autem ſacrũ ex muricis ſeu conchylii cruore compoſitũ d.l.6. C.diuerſ.reſcript. docet (vel reſcriptum Principis cocti muricis ac triti conchylii cruore, & ſic purpurea inſcriptione inſignitum, Prate.) Et inde memini me in Epitome quadam Chronicorum Werueronis Leodienſis monachi legere, Palæologum Conſtantinopolitanum Imperatorem Romæ in æde S.Spiritus in Eccleſiæ Romanę obedientiam, ſubiectionemq; iureiurando pollicitum. Idq; ſyngrapha conchylii ſanguine à ſe ſubſcripta teſtatũ reliquiſſe, quę in archiuis adſeruatur. Briſ.

Encavstrvm alii pro Encauſtum: alii vero Encautum, ἐγκεκαυμένον, vt Cuiac. vide omnino Gothof.ad d.l.6.C.de diu. reſcr.

Encavte, ſcripturæ genus, vel picturæ, à quo monumenta ciuitatum encauta & encauteria, l.immunitates, 8.Cod.de agr. & cenſit.libr.11.vbi ita legit Cuiac. Plinius libro 35.c.11. Lyſippus quoque Æginæ picturæ ſuæ inſcripſit encautem: quod profecto non feciſſet, niſi encauſtica inuenta. Alia exemplaria habent Encauſen. Prat.

Encavterivm in l.9. C.de agric.l.11.vbi Briſſ. mauult, Encauſtis pro encauteriis, vt ſupra.

Encavtvm vide ſupra encauſtum.

Enchiridia Græcis, qui nobis à pugno Pugillares dicuntur, ex lib.4. Alciat de verb.ſignif. Spieg.

Encomion carmen in victoris laudem editum ad immortalitatem, quod ipſius res geſtæ magnificæ, illuſtri præconio ca nebantur: quod & Epinicion vocant, id eſt, præmium & celebritas, pro habita victoria, Alex.de Alex.Gen.dier.lib.1.c.22.

Ἐνδιαίτημα, cœnaculum. Gothof.not.ad l.3.§.7.princ. vti poſſide.

Endiadis.v.mox infra Endyadis.

Ἐνδυμενικὰ, l.9.§.1.C.de exact.trib.& edict.Iuſtinian.13.cap.7. vbi Goth. not. ea quæ collector exactori dat, vt aliquid de exigendi ſeueritate remittat.

Endromis.v.mox inf.

Endoiacere, in leg.12.tabul. Feſto libr.18. amputare eſt. Prat.

Endoplorato, Feſto lib.5. implorato eſt, ſeu cum quæſtione inclamato. Prat.

Endo procinctu, in procinctu. ſignificat autem quum ex caſtris in prælium exitum eſt: procinctos quaſi præcinctos, atque expeditos. nam apud antiquos togis incincti pugnaſſe dicuntur. Feſtus. Hot.

En ἔργῳ, id eſt, in re ipſa, in ipſo opere, vel actu. Vlp.l.quod ait. Ad leg.Iul.de adult. Et hoc eſt quod Solon & Draco dicunt, ἐν ἔργῳ. Hanc lectionem vt veram probat Alc. nec ab ea recedendum admonet: tametſi altera è Luciano ſit magis elegans & erudita. Spieg.

Ἐν ἔργῳ, id eſt, in rebus ipſis venereis, l.23.ff.ad leg.Iul.de adult.

Ἐνέργεια. v. Enargia.

Ἐ βιολοῦν, mercede accepta defendere, N.17.c.14. conſt. Tib.1. c.4.pr. Gothofr.

Ἐνεργούμενοι, c.omni dic, de conſecr.diſt.5. à dæmonibus obſeſſi.

En πλάτει, locutio eſt Iuriſconſultis familiaris, idem ſignificans quod laxe, non anguſte, neque preſſe. nam vt ait Heſychius, πλατεῖα καὶ ἐν πλάτει νεμομένα μεγάλα, id eſt, πλατεῖα dicuntur paſcua longe lateque patentia. Ex quibus patet deductam locutionem ex iis qui non in aliquo angulo & anguſto loco, ſed in campis late patentibus verſantur. Labeo l.28.ff.de probat. Nõ aliquis meminerit quo die aut quo Conſule factũ ſit, ſed num hoc aliquo modo probari poſſit, quando id opus factum ſit. & hoc ita quod Græci dicere ſolent ἐν πλάτει. poteſt enim hoc memoria non teneri, intra annum puta 50. aut 60. factum. Sic enim cum legendum eſſe locum in obſeruationibus demonſtraui. Iulianus l.13.ff.de ſolu. Ratum autem habere dominus debet, quum primum certior factus eſt, ſed hoc ἐν πλάτει, & cum quodam ſpacio temporis accipi debet. Vlp.l.12.§.2.ff.ratam rem hab. Hoc autem ἐν πλάτει accipiendum, & cum quodam ſpacio temporis nec minimo nec maximo. Et rurſus, l.3. ff.de cond.tritic. Vt ſi quis diceret, Hoc tempus accipiendum eſt in campo, non in angulo: i.e. longum, non breue. Eſt enim à tempore ad locum tranſlatio. Et ſimilima locutio eſt apud eoſdem ICtos παρεκτατικῶς, de qua ſuo loco dicturi ſumus.

Ἐ πλάτει ſignificat cum quodam ſpatio, laxamento. & temperamento temporis, l.105.ff.de ſolut. &, vt alias dicitur plenius, & latius, non momentis omnibus temporum ad viuum reſecatis. Briſſ.

Ἐνεχυρασμὸς pignoratio: repræſaliæ, c.vni.de iniuriis in 6. Goth. ad rubr.N.52.

Eniti, id eſt parere, ſeu edere partum l.44.ff.de vſurpat. Enixa eſt ancilla, filia. Briſſ. ex ff.

Eniti. v.l 4.C. de heredit.actio. laborare, conari.

Enixæ dicuntur mulieres, nitendi, h.e. conandi, & dolendi labore perfunctæ. Gœdd.ad l.138.nu.1.de verb.& rer.ſign.

Enode, quod ſine difficultate eſt.

Ἑνόω vnio, ex quo ἡνωμένον vocat Pomponius omne corpus quod perpetuo opere vnum & continuatũ eſt, Conn.lib.3.c.14.n.6.

Enorme damnum, pro immodico prægraudique vſurpatur: id cenſuræ iudicis relinquitur, Interpretum calculo. Enorme delictum, l.1.C.de emendati.propinq.

Enormitatem ſtipendiorum, dixit Spartianus, pro nimia largitate. Spieg. Enormitas donationis, l.4.C.de inoffic.donation. Briſſ.

Enorkoi ἀναβολαὶ & ὑπωμοσίαι dicuntur Budæo teſte illæ dilationes, quę propter ſonticum morbum aliamve iuſtam & legitimam cauſam iureiurando poſtulabantur, & impetrabantur, &c. Brechæus, l.Morbus ſonticus, de verb.& rer.ſign.

Ἐν ὅρκῳ, l.2.poſt pr. C.commu. de legat. l. cum pater, §.filius, de legat.2.i.e. cum iuriſiurandi religione. Goth.& Cuiac. in d.l. 2.legunt ἐνορκῶ, adiuro, iureiurando conuenio.

Entheca, vocabulum in Decretis Canonicis eadem pene ſignificatione ponitur, qua apotheca, & horreum, videlicet pro loco, gazæque repoſitorio, annotauit Beroaldus. Extat & apud Iureconſ. nempe Vlp.in §.fin. l.Iuniano. al.Iulianus, & Papin.in l.2.de fund.inſtr. Dotes prædiorum, inquiens, quæ Græco vocabulo Enthecæ appellantur. Alciat. aliter legit. Haloander noſter Græce doctiſſimus nihil mutauit. Spieg.

Enthecæ vocantur à græcis prædiorum dotes, l.2.§.vlt.ff.de inſtr. vel inſt. Sane Iſidor.l.Etymol. enthecam græco ſermone repoſitam rei copioſæ ſubſtantiam appellari tradit. Briſſ.

Ἐνθῆκαι, appellantur, cum nõ inſtructa legantur, à legatario non præſtantur. Conna.lib 4.cap.1.n.4. Enthecæ inſtrumenta & ferramenta rei, agri, quæ tanquam eius dos ſunt: inſtructum, l.34.§.1.de leg.2.l.2.de inſtr. Nou.128.c.8. vbi Gothof.v.l.91. fin.de leg.3.& 1.colum. 8.l.68.fin. vbi Gotho.de legat.3. alias entheca eſt pecunia à menſariis ſepoſita, Libonio: item onus naui impoſitum, Gothofred. ad d.l.2. de inſtruct. Cuiac.ad Nouel.128. Turnebus 8.aduerſarior.9.vide & Prateium.

Endromis. Hyemalis & villoſa veſtis eſt. Libro quarto decimo Epigram. Martialis. Pauperis eſt munus ſed non eſt pauperis vſus, hanc tibi pro togula mittimus Endromia. Io.Baptiſt. comment.in Epiſtol.Sidon.Apollin.ad Domitium.l.2.

Endyadis, cum diuerſa in vnam rediguntur conuenientiam: vt ſemiſſem patrimonii ac portionis eius, l.Lucius Titius, §. Caio Seio, ad SC. Trebel. id eſt, ſemiſſem patrimonii in portiones diuiſi. Olden. Huius figuræ obiter meminit gl.in verb. placitum & conſenſus, §.1.l.1.de pact.

Ἔνθεοι, θεοφορούμενοι, fatidici, fanatici, circa fana quondam bacchari ſoliti, tanquam oracula & reſponſa reddituri. Gothof.not. ad §.9.pr.l.1.de ædil.edict.

Enthovsiastæ, in l. Ariani. 5. poſt pr. C.de hæretic. vbi alii Enthuſiaſtæ, in Cod.Theodoſ. Enthyſiaſtæ: & male: numine ſe correptos fingebant, Theodo.4.hiſtoriar.11.Goth.d.l.5.

Ἐνθρονιαστικὰ, Scrimg.c.3.Nou.123. vbi ſæpius Latine inthroniſtica, id eſt, cathedratica, quæ ab epiſcopis dantur pro introitu, vel quæ Papæ dant epiſcopis, à quibus eliguntur.

Enthronistica, pro Inthroniſticis ſupponendum, apud Iuſtinian.in Conſtit. de ſanctiſſ. epiſcop. §.ſi quis autem epiſcoporum: Sunt autem Cathedralia, vt nunc vulgo dicuntur, à Græca voce ἐνθρονίζειν, quod eſt in ſedem ponere. Barbari dicunt inſtallare, quod & Coclæus indicat. Spiegel. vide omnino Goth not.ad c.3. N.123. ad epigr. N.56. vbi Enthroniſtica vocat Latine, alias vero ἐνθρονιαστικὰ, & ad edict.13. Iuſtin.c.7.

Enthymema eſt oratio, in qua non omnibus præmiſſis ante poſitis feſtinata infertur concluſio, & ex vniuerſali concluditur particulariter, ſeu minus vniuerſaliter, & dicitur ſyllogimus imperfectus. Sebaſtian.Med.in tract.de definition.parte 2.

Envbere nihil aliud erat, quam è partis domo tranſire, patriaque ſacra relinquere.

Envcleo. Enucleate per tranſlationem, pro declarare, & explanare, vti in tit. C.de vet.iure enucleando: enucleando, i.e. exponendo, & in certum librorum ordinem redigendo. Anchor.

Envcleatvm ius.l.4.circa med.C.de lib.præter.

Envmerare ſpecies, perſonas. Briſſ.

Envmerari, pro recenſeri, in l.ſi.C.de præſcr.30.annor. Terentius aliter vſus eſt.

Envntiare conſilia. Lege, Conſilia enuntiare. Spieg.

Envntiatio, pro oratione & clauſula, l.hęc enuntiatio.de vet. ſign. Interdum enim quod Enuntiatum, ſeu enuntiatio eius, quod eſt vel non eſt, l.& licet.de conſtit.pec.

Envntiative, vel narratiue deduci dicitur, cum ſimpliciter aliqua res, ſine myſterio, ſine pondere, ſine momento deducitur, vt cum dico, Peto à Titio, qui eſt heres Seii: iſta verba, Qui eſt heres, enuntiatiua ſunt. Vnde etiam ſi non eſt heres Seii, tamen procedit libellus. Caſus eſt, vt aiunt, in minis, in l.qui familiæ, quem text. vt ſingularem, ſecundum præceptorem meum Zaſium omnes Doctores exclamant, ff famil. erciſcund. Diſpoſitiue autem narrata, vim habent & obligandi, & diſponendi cauſam: adeo, vt ea, quæ medullas reſpiciunt mutari,

mutari, emendari ve nequeant, maxime ſi pro reo faciant. Per textum elegantem in leg. cum pretium. C. de lib cauſ. Spieg.

ENVNTIATVM Ciceroni eſt, quod Dialectici Propoſitionem vocant. Spieg. v. l. & licet. de conſtit. pecu.

ENIXA ter videtur, quæ trigeminos peperit, l. 137. de verb. ſign. Enixa vnum vel plures, l. 16. pr. C. de fideic. libert.

ENIXÆ preces, hoc eſt, diligentiores, quæ cum maiori ſtudio fieri ſolent. Papin. in l. cum pater filios. ff. de legat. in fin. §. filius matrem. Nam, ait, enixæ voluntatis preces ad omnem ſucceſſionis ſpeciem porrectæ videbantur. Spieg.

E O.

Eo, pro in tantum, etiam reperire eſt apud Canoniſtas.

Eo, pro propterea. Paulus de conſtit. pec. Non minuetur peculium, eo quod ea ex cauſa obſtrictus eſſe cœperit, l. id quod ſub conditione. Spieg.

Eo amplius. Hęc verba & addunt & repetunt, vt Interpretes demonſtrant, l. ſi ſeruus, §. ſi quis ita. de legat. 1. & l. ſi ſit. eod. cũ ſimilibus. Spieg.

EODEM tempore facta intelliguntur, quæ diſtant modice. Spieg.

Eo ipſo. Verbo hoc Barbatius tradit denotari Canonem latæ ſententiæ: citatque l. fin. §. ſi poſtquam, verſ. eo ipſo quod inuentarium fecit. C. de iur. delib. Spieg.

Eo, pro ibi. Eo motari, vbi, &c. l. 7. circa fi. ff. de annu. legat. ſic illo, vbi, &c. l. 23. §. 1. ad l. Iul. de adult. pro illic. vbi Briſſ. parerg.

Eo loci, pro in eo ſtatu. Vlpian. de iud. l. ſed & ſi. Si ea res, quæ per fideicommiſſum relicta eſt, eo loci ſit, dicendum eſt, non debere præſcribi. Spieg.

Eo loci, pro eo loco, vel in loco, apud eundem, de nou. ope. nuntiat. l. de pupillo. Qui eo loci operantur, l. cum aliter, ad SC. Syl. Quicunque eo loci faciunt, vnde vocem exaudire potuerant. Idem pro tunc, eo loci vſurpat, in l. hæres, de iud. Defendere ſe eo loci debebit. Spieg.

Eo minus, l. 1. Qui teſtam. fac. poſſ. tum aliis locis.

Eo nomine, quo contrahitur, actionem eſſe dandam, Iuriſc. exponunt tit. de inſtit. act.

Eo potius, pro eo amplius, vel ea maxime ratione. Sic colligitur (Alb. ait) ex l. item ait prætor, §. hoc autem, ff. ex quib. cauſ. maior. Spieg.

EOVSQVE, pro intantum, §. illud quæſitum. Inſtit. de rer. diuiſ.

E P.

Eπ. VOCES GRÆCÆ.

Ἐπαθλον τοῦ μηνύσεως, præmium indicii, Gothof. ad l. 1. C. pro quib. cauſ. ſeru.

Ἐπαιωρούμενον, vide ἐπικρεμάμενον.

Ἐπαγγελία, cum quis accuſatur, quod præter leges concionetur, aut Rempub. capeſſat, ex Cœlio. Spieg.

Ἐπαμφοτερισμὸς, alteratio, Goth. ad l. 4. circa med. C. de verb. ſign.

Ἐπαφρόδιτος, Epaphroditus, l. ſi cui, 50. de condit. & demonſt.

Ἐπαρχία, prouincia, l. 6. de excuſ. Gothofr. præſidatum ſignificat in not. ad §. 12. d. l. 6.

Ἐπαρχικὰ, Eparchica ſunt libri, qui continent generales formas, ſiue edicta præfectorum prætorio, quæ legis vim habere conſtat, l. 2. C. de offic. præfect. prætor. l. apertiſſimi, 16. C. de iudic. l. pen. C. de fideiuſſ. Ex libris ἐπαρχικῶν multa deſumpſit Harmenopulus: vide Cuiac. 6. obſ. 10. Goth. ad l. 2. C. de offic. præfect. præt.

Ἐπαρχιῶται, prouinciales, Goth. ad l. 190. de verb. ſign.

Ἐπαρχικὸς ἄνθρωπος, prouincialis, i. e. is, qui cum ex prouincia eſſet, Roma legatus venit. De his prouincialibus legatis vide l. 2. §. 3. l. 8. l. 19. §. de iuriſd. l. 25. in fi. de iureiur. Goth. ad l. ſcire, 21. §. 4. in princ. de tutor. & curat. dat. ab his.

Ἐπαύλια, prædia prætoria, Goth. in not ad Nouell. 7. c. 3. §. 1. in fi.

Ἐπ' αὐτοφώρῳ, in ipſo furto depreheuſus, &c. Inſti. de oblig. ex delict. §. 3 l. 3. in pr. ff. de furt.

Ἐπενδύματα, ſunt pallia, περιβλήματα. Goth. ad l. 45. de verb. ſign. ex Cuiac. 10. obſ. 18.

Ἐπείσακτος, ſuperinducta ſcil. mulier, vnde Goth. ad l. 19. poſt pr. C. de epiſc. & cler. Cuiac. 2. obſeru. 29. & ad No. 6. in fin.

Ἐπείσακτοι milites euocati, l. 2. C. vt nemi. lice. à coempt. forte rectius aduentitii dicerentur, & externi: quos & extraordinarios & ἐπήλυδας vocant. Dion. 55. ξένον δ' ἱππεῖς ἐπίλεκτοι. nam eodem ſenſu leges externas Dionyſius ſeruos barbaros, Plutarchus in Gracch. ἐπεισάκτους vocat. Prat.

Ἐπέλευσις μείζονος πράγματος, impetus maioris rei, Gothof. ad l. 2. ff. quod met. cauſ.

Ἐπικρεμάμενον, i. e. imminens, deſuper impendens, l. 1. §. 6. in prin. & ibi Goth. ff. quar. ter. actio non datur. Alii legunt ἐπαιωρούμενον, vel ἐπαιωρούμενον, vide Cuiac. 16. obſeru. 8.

Ἐπιβάθρα, legit Haloand. in §. 12. ante fin. l. 1. de exercitor. act. Budæus vero ἐπιβάται, quaſi ſcanſiles & vectoribus traiiciendis aptæ naues. vide Goth. ad §. 12.

Ἐπιβάται l. fin. ff. naut. caup. ſtab. vectores ſunt, ſeu vehant, ſeu vehantur. Prat. Schardio ſunt milites nauibus impoſiti, non vt remos ducant, ſed vt ſtent ad pugnam parati: Latine claſſiarii: ex Budæo in l. 1. de recept. arbitr.

Ἐπιβάται, naues, indictione Meſouautæ explicantur.

Ἐπιβατηγοὶ, naues eædem, quæ vectoriæ i. e. vectorum ductrices: ab ἐπιβάτης, i. e. vector, & ἄγω, duco. Vlp. in l. 1. §. 5. de exercitor. action. Quædam naues onerariæ: Quædam, vt ipſi dicunt, ἐπιβατηγοὶ ſunt, vide ſ. Emphractæ, Briſſ.

Ἐπιβολή. ſuperindictio, vel ſuperindictum. cap. 7. vbi Gothofred. Nouell. 128. Fieri intelligitur, quoties onus agri defecti imponitur fertili.

Ἐπιβολὴ, ait Conſtantin. Harmenopol. eſt, cum prædium aliquod ſterile ac defectum transfertur ad conſortes: h. e eos qui eiuſdem ſubſtantiæ poſſident bona: ad eos, qui ſub eodem titulo vectigalia pendunt, & eiuſdem territorii poſſeſſores, ad eos denique, qui ex eis bonis, quæ in cenſum ſimul relata inueniuntur, prædia poſſident: ne ſcilicet à ſterili poſſeſſione, & à domino deſerta ac deſtituta aliquid publico deperéat. De his vide tot. tit. C. de omn. agr. deſert. Prat.

Ἐπιβολαί. in epigraph. Nou. 166. non ſunt adiectiones, quæ fiunt in auctionibus licitandis, ſicut in l. Lucius vigeſimaprima, in fin. ad municip. vbi Gothofr. vide Cuiacium 6. obſeruat. 10. & 4. obſeru. 30. & 2. obſeru. 24. & Gothofr. ad d. epigraphen, Nouell. 166.

Ἐπίγονοι: vide ſ. Epigoni.

Ἐπίδειξις περὶ ἐπιδείξεως πραγμάτων, de rebus exhibendis, tit. in ff. & C. ad exhibendum, Goth. ad rubr. C. ad exhibendum.

Ἐπιδήμιαι, viæ tritæ ac peruulgatæ, per quas plerunq; ad vrbem itur: à δῆμος, i. e. populus. Vlpian. in l. 4. §. 4. de offic. proconſ. Ingreſſum etiam hoc eum obſeruare oportet, vt per eam prouinciæ partem ingrediatur, per quam ingredi moris eſt: & quas Græcia ἐπιδημίας, id eſt, acceſſus ad vrbem appellat, ſiue καταπλοῦν, obſeruare. Prat.

Ἐπιδημητικὰ, Latine epidemitica, in c. 1. ante fin. Nouell. 134. ſunt pretia, quibus prouinciales ſe redimunt ab onere hoſpitum ſuſcipiendorum, l. vlt. C. de metall. & epidemitic. adde Nou. 129. Goth. not. ad d. c. 1.

Ἐπιδημητικὰ, (ait Prateius ex C. de metat. & epidemet.) ſunt pretia, quibus prouinciales ſe à metatoribus redimunt onere hoſpitum ſuſcipiendorum. Solebant enim prouinciales præbere ſuperuenientibus militibus vel aliis perſonis hoſpitia, quæ & metata dicebantur. Alciatus vult eam eſſe collationem pecunię, quam à ciuibus extorquebant militeș, ne in horum domus diuerterentur: vt & Iuſtin. videtur vſurpaſſe in Auth. vt nulli iudicum. Anchor. & Alciat.

Ἐπιδημητικοὶ Epidemetici, ait Accurſius ad tit. de metat. & epidemetic. libro duodecimo Cod. dicuntur, qui ſupra milites ſunt conſtituti metientes ſeu dimetientes militibus hoſpitia: vbi tamen abſurdam Accurſ. etymologiam profert. Rectius alii ab ἐπιδημία, quod aduentum ſeu acceſſum in vrbem deſignat. Solent enim epidemetici prius, quam milites, petere ciuitatē, ad hoſpitia ſingulis adſignanda. Merito itaque Cœlius Rhodiginus libro ſeptimo, capitulo decimoquarto. Epidemetici ſunt (ait) qui *forriarii* modo à Gallis videntur dici. Sch.

Ἐπιεικὲς, æquum & bonum eſt: interdum ipſa æquitas. Hinc verbum ἐπιεικάζειν, ex fide bona, ex æquo & bono ſtatuere, ex bono & æquo arbitrari, cenſere, æſtimare, conſtituere: quod fit in contractibus bonæ fidei, hoc eſt, æquitatis, non ſtricti iuris Spieg.

Ἐπιεικὲς, æquum & bonum eſt Ariſtot. 5. Ethicor. Nicomach. capitulo decimo: non quidem ſimplex æquitas, ſed ea, quæ à legumlatoribus omiſſa eſt. Hi namque generatim loquentes interdum particulare quid omittunt: quod tamē ſi illis legem ferentibus contigiſſet, vel de eo interrogati fuiſſent, æquitate ſuadente, idem conſtituiſſent voce viua aut lege lata, quod poſtea, illo prætermiſſo, ipſa naturalis æquitas tacite dictat, vbi caſus talis acciderit. Sic videtur Iuriſconſultus bonum & æquum accepiſſe in l. ſeruum, de verbor oblig. Budæus.

Ἐπιείκεια, eſt conuenientia, Latinis æquitas. Ariſtoteles etiam ęqualitatem vocat. Nomen enim factum ab ἐπὶ, id eſt, iuxta, & εἰκὸς, conueniens, adſimilatum. Æquitas ſeu æqualitas retinet in ſocietate humana proportionem rerum omnium iuſtam, hoc eſt, ſtatum aptum locis, temporibus, perſonis, &c. Prat.

Ἐπιχθόνιον, nauticum creditum, quod eſt periculo creditoris: (ſicut χερσοδάνειον, terreſtre creditum, quod eſt periculo debitoris) de quo in l. 122. §. 1 in pr. vbi Goth not. ff. de verb. oblig.

Ἐπιληψία, morbus comitialis: de quo vide Gothofr. ad l. qui tertiana. 53. ff. de ædil. edict.

Ἐπιμεληταὶ, curatores in genere: quo voce Paul in l. Lucius Titius 46. §. 1. in princip. ff. de adminiſt. tut. Apud Athenienſ. ș decē erant hoc nomine, qui emporiis præſiderent, curarentque in vſum ciuitatis triticum deferri, eodem munere fungentes, quo apud Romanos Ædiles Cereales: vide Alciat. 2. parerg. 29 Gothofred. ad dict. §. 1. in princ. Hi autem dicebantur ἐπιμεληταὶ τοῦ ἐμπορίου. Nec vero frumentum duntaxat curabant deferri, ſed & de rerum pretio ſtatuebant, vt non vendentium arbitrio, ſed iuſto tantum pretio diſtraherentur: ad hæc ne vitioſas loco legitimarum merces exponerent. Briſſ.

Ἐπὶ [illegible] l. 15. C. Theod. de ſuſcept. præpoſ. id quod ſuſceptoribus debebatur: frumenti ſcilicet quinquageſima: hordei quadra-

geſima: vini & lardi viceſima, &c. Id & Mantiſam veteres vocitaſſe videntur. Prat. vide Cuiac. 7. obſeru. 10.

Ἐπιμηνία, vide Gothofred. not. ad l. qui fundum, 205. de verb. ſig.

Ἐπινοίας ἐξουσίας, apud Paul. in l. 29. ff. qui teſtament. fac. pro Quacunque ratione ac modo fieri poterit: ſcribit enim illic Paulus, ſcripturam ad teſtamentum paratam vim teſtamenti non habere: niſi ei hæc verba defunctus ſubſcripſerit. Hoc teſtamentum, quacunque ratione poterit, ratum eſſe volo. Hot.

Ἐπίσημα τῆς ἀρχῆς, inſignia magiſtratus, Gothofred. ad l. 1. de offic. proconſul.

Ἐπίσημα πρόσωπα, ſpecioſæ perſonæ, Gothofred. ad l. 100. de verb. ſignific.

Ἐπίσταθμος, præfectus, τῶν σταθμῶν, manſionum, ἐπίσταθμοι quandoque dicuntur ii, qui ſignant hoſpitia in comitatu principis aut legati, aut ducis exercitus. Gothofr. prolixe ad §. 10. in fin. l. munerum, 18. ff. de munerib.

Ἐπισταθμεία (al. ἐπιστάθμια) munus negotii iam dicti: munus recipiendi (vel locandi) hoſpitis. Budæus l. fin. ff. de muner. Ant. Auguſt. lib. ſing. ad Modeſtin. Gothof. iam d. loco. Heſychius vocat ὑποδοχὴν ξένων. Prat.

Ἐπισταθμίαν, appellatione intelligimus præfecturas manſionum ſiue ſtatiuorum. Rectius tamen cum diphthongo legi opinor ἐπισταθμείαν, vt ſignificetur neceſſitas illa militis hoſpitio recipiendi, à qua liberantur artium profeſſores: Quod Impp. Conſtantinus ſtatuit, ac Theodoſius, & ante vtrunque Veſpaſianus Adrianuſque ſuis reſcriptis ſignificarunt. Balduin. in tit. de excuſ. tut.

Ἐπίσταλμα. vide J. Epiſtalma.

Ἐπιστόμιον. vide Epiſtomium.

Ἐπιτιμία. vide Epitimia.

Ἐπιθυμία. vide Epithymia.

Ἐπιτόνιον. vide J. Epitonia.

Ἐπίτροποι, curatores apud Dionem. Tutorem quoque paſſim in lib. excuſat. Modeſtin. ſignificat. Prat. Vetuſtas & Nou. Leonis 68. in medio, executores teſtamentarios Ἐπιτρόπους quandoque nuncupauit. vide Gothofr. not. ad l. 107. in princ. de legat. 1. & ad d. Nou. Leon. 68. & Cuiac. tract. 2. ad Africa. adde Nou. 131. c. 12.

Ἐποχή. vide Cuiac. 14. obſ. 1.

Ἐποχαί in Nou. Leon. 57. ſunt retia in mare extenſa confixis palis: maxime vbi mare anguſtum, & in prothytis eius: vnde Leo Nou. 104. ἐποχὰς τῶν πηξιν dixit, ἐφάπλωμα interpres Nouellæ 102. vide Cuiac. iam d. loco, & Goth. ad Nouell. Leonis 57.

Ἐπιμεδήια, medicamenta, quæ firmandis fœtibus apponuntur: vide Gothof. ad l. 9. in pr. ff. ad leg. Aquil.

Ἐπταετής, infans, nempe vſque ad annum ſeptimum. Gothof. ad l. mulier, 70. in fin. de verb. oblig.

Ἐπώνυμον, cognomen, in Nouell. 78. quo verbo vtitur & Plutarchus, vide Ant. Auguſt. lib. 3. c. 8. adde Gothofr. not. ad l. ſi in nomine, 4. in princ. C. de teſtam. vbi oſtendit, quid proprie ſit ἐπώνυμον. (de iudic.

Ἐκκλητής, iudex appellationis. Gothof. ad §. 4. l. properandum, 13. C.

Ἔφηβος, Ephebus, ἔφηβος παρθένος, vide Goth. ad l. mulieris, 13. in pr. de verb. ſignif.

Ἐφηβία Ephebia: Si ab infantia & nondum quidem ephebiam excedente ætate, ei contigit, &c. l. 53. in princ. C. de epiſc. & cler.

Ἐφήμερον, animal, quod eodem die, quo naſcitur, interit, Ariſt. 5. de natur. animal. Item herba cuius flos ſtatim decidit, nec longius quam vno aut altero die commoratur: cui decerptæ non longior vita quam dies, Goth. ad §. 2. in fi. l. ſi Stichum, 8. ff. de nouat.

Ἐφημερίδες. vide infra Ephemeridæ.

E P.

LATINÆ VOCES.

Epangelia, vide ſupra ἐπαγγελία.

Epaphroditvs. vide ſupra.

Eparchica, ſunt libri continentes formas ſeu edicta præfectorum prætorio: vide ſupra ἐπαρχικά.

Ephebia, vide ſupra ἐφηβία.

Ephesvs, Metropolis Aſiæ illius, quæ proprie minor dicitur, ad quam proconſuli neceſſitas impoſita erat per mare appellere, teſte Vlp. in l. 4. §. 5. in fi. de offic. proconſul. Spieg. Prat.

Ephesinvm concilium, §. 4. l. 7. C. de ſumm. Trin. coactum aduerſus Neſtorium anno Chriſti 430. vide acta concilii Epheſini tom. 1. conciliorum, & Socratem 7. hiſt. 33. Gothof. in l. 3. §. 3. C. de ſum. Trin.

Ephesivs, ex Epheſo oriundus, l. 2. §. 4. in fin. de origin. iuris.

Ephemeridæ (vel potius Ephemerides) ſunt tabulæ, in quibus ſingulorum dierum accepta & erogata perſcribebantur. Propertius: Forte iacent duras inter ephemeridas. De his & Naſo in amoribus: Fuerunt qui libros ſuos inſignirent hoc titulo, Ephemeris: ἐφήμερος, Latine quotidianus. vide Ioan. Baptiſt. comment. in Epiſt. Sidon. Apollin. ad Burgundionem lib. 9. Neque ſolum iſte mos Romanis fuit, vt ſinguli rerum ſuarum tabulas, quas Ephemerides & rationes appellabant, conficientes, ſaltem inſcriberent pecuniam creditam, verum etiam omnia quotidiana acta, diuina & humana, & quicquid rerum cuique priuato quotidie cum publice tum priuatim accidiſſet. Gœdd. ad l. 6. num. 3. de verbor. & rer. ſignific.

Ephippivm. vide Parephippius.

Epibatæ, vide ſupra ἐπιβάται.

Epibates. vide Meſonaautæ.

Epicaia, indeque verbum Epicaizare, vocabula ſunt inſulſa, quamuis trita. Nam, vt docet Budæus, potius Epiieia, & Epiicizare dicendum eſt. Spiegelius. Coraſius 2. Miſcell. cap. 8.

Epicopi dicuntur remis appoſiti & gubernaculis: velut Epibatæ Atticis ſunt, nauibus depugnantes. Quanquam & qui alienа iter naui faciunt, ſic dicantur: quos Homerus item Emporos vocat. Spieg.

Epictetvs & Calliſtus, l. alimẽta. 16. §. 2. in principio. de al. leg.

Epicvrivs, l. 3. §. 13. de ſuſpect. tutor.

Epidaphne Plinio, Theopolis Iuſtiniano, hodie Antiochia, Syriæ Metropolis, ad Orontem fluuium ſita: aliis Alepo.

Epidemeticvs, alii Epidimiticus, vide ſupra ἐπιδημητικός.

Epigoni vocantur ex ſecundis concepti nuptiis: ſicut Progoni intelliguntur, qui ex primis: quanquam eo item vocabulo maiores accipi videntur, velut minores vocantur Apogoni, ex Rhod. Spieg.

Epigranvs, el. Druncianus. Gothof. ad l. 7. C. ad leg. Iul. Maieſt. Cuiac. 9. obſ. 19. in f.

Epilepsia, morbus eſt temporalis, & natura ſua curabilis. Gœd. ad l. 102. §. 2. nu. 8. de verb. ſign.

Epinicia, à nobis cantica ſolennia, obſecrationeſque ob partam victoriam dici poſſunt. Ex Bud. Spieg.

Epiphania. Dies Epiphaniarum Chriſti, leg. omnes. 7. circa medium. C. de feriis. qui & dies τῶν φώτων dicitur, vide Cuiac. c. 3. de præſcript. Gothofr. ad d. l. 7. Dies Epiphaniæ. l. 2. C. eod.

Epiphanivs Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus in epigraph. l. 7. C. de ſum. Trin. vniuerſalis patriarcha in epigraphe l. certiſſime. 34. C. de epiſcop. audien.

Epirhedivm currum ſignificat, quod vocabulum Romani, Fabro authore, ex duobus peregrinis ſuum fecerunt, ἐπὶ præpoſitione Græca, & rheda dictione Gallica. Vſus eſt ea Iuuenal. Satyr 8. Coraſ. 3. Miſcell. c 20.

Episcopvs Latine ſpeculator. Sæpius eos denotat, qui rebus quibuſdam obſeruandis & cuſtodiendis præſunt, & ad quos ſumma negotii pertinet, vt patet ex Cic. lib. 10. ad Attic. epi. 7. qui Latine Inſpectores fuerint, l. vltima. de muner. Hotoman.

Episcopi etiam dicebantur, qui præerant pani rebuſque venalibus, ad victum quotidianum ſpectantibus: quales apud nos magiſtri opificiorum dicuntur. Prat. Spieg.

Episcoporvm voce etiam Patriarchæ, Primates, & Archiepiſcopi continentur, cap. 1. 21. diſtinct. Quin & Presbyteri, c. legimus. §. 1. 93. diſtinct. Specul. titu. de inſtru. edi. §. 14. verſ. de epiſcopo. De officio epiſcopi vide cap. ſi quis vult. 36. diſtinct.

Episcopvs olim in nouo Teſtamento fuit commune nomen preſbyteris, vt ex Philippenſis primo apparet: vbi ſalutat Paulus eius eccleſiæ epiſcopos & diaconos, plures hoc nomine honorans. Sic & Actorum 20. dicit ad concionatores Epheſios: Attendite vobis & vniuerſo gregi, cui vos Spiritus ſanctus præfecit epiſcopos. Teſtatur & Hieronymus in quadam epiſtola ad Ruſticum, olim eoſdem fuiſſe ſacerdotes & epiſcopos, (idem ait Gothofre. ad l. 14. med. C. de epiſcop. & cleric. v. diſtinct. 50.) Sed in remedium ſchiſmatis vnum quendã è numero ſacerdotum delectum eſſe, qui eſſet, & vocaretur epiſcopus. Vox alioqui vetus eſt: nam & Homerus Hectorem vocat epiſcopum ciuitatis. Videtur autem hæc appellatio venire ab. Hebræa metaphora צפה, Zophe, Speculator: vt, Fili hominis ſpeculatorem te poſui, & c. Ezechielis 33. Atque hinc fuit primus gradus monarchiæ pontificiæ, vt vnus reliquis preſbyteris ac collegis præficeretur. Inde progreſſum eſt hoc regnum ad archiepiſcopos, metropolitanos, primates, patriarchas, & tandem ad ſummos pontifices.

Episcopi & Ephori Græcis ſunt, quibus non ſolum oculis luſtrandi poteſtas, ſed etiam prouidentia & cognitio mandata eſt: à qua ſignificatione Epiſcopi Antiſtites dicuntur: quod vocabulum ſi Latine transferre quis velit, non verius Speculatorem, vt Budæus cenſet, quam inſpectatorem vocarit. Fit mentio Corepiſcoporum in decretis Canonicis, diſtinct. 68. cap. quamuis. & ſeq. quos opinatur Eraſmus vicorum ac pagorum ſacerdotes appellatos, ſcribendumque Chorepiſcopos, quod χώρα Græcis interdum rus aut agrum declaret. In Epitoma autem Canonum Conſtantini Harmenopuli ex octauo decreto Synodi Antiochenæ, χωρεπίσκοποι interpretatur ἐξ ἀρχῆς εἰ ἀπὸ τελωνῶν, εἴτε μίσθωσιν. Dicitur autem epiſcopus ἀπὸ τῷ ἐπὶ, quod eſt ſupra, σκοπεῖν, quod eſt intendere. Inde epiſcopus, qui ſuperintendit. Droſæus in methodo iuris. Apud Athenienſes olim epiſcopi erant, ad quos delectus prouinciarumque negotia, vt Ciceronis verbis vtar, referebantur. In ſingulis enim prouinciis hi velut rerum arbitri conſtituti, perquirebant de his, quæ ad iuriſdictionem, publicas iniurias liteſque ſpectabant, ſi quis illos adire vellet: ac ſen-

æ ſententiam ferebant, cui non ſecus ac ſi à principe magiſtratu lata fuiſſet, parebatur: vocabantur vero etiam ἁρμοσταὶ aptatores, & φύλακας, id eſt, cuſtodes, atque ἔφοροι, præfecti. ἐφορᾷν enim & ἐπισκοπεῖν eſt ſpeculari, diſponere. Nomine ephori vſus eſt Cicero Quæſt. Tuſcul. 1. ICtus in l. munerum. §. Irenarchæ voce Epiſcopi. ff. de muner. & honor. vbi epiſcopi intelliguntur Ædiles Cereales, qui, vt ait Arcadius ibid. præerant pani, & cæteris venalibus rebus, quæ ciuitatum populis quotidianum victum ſuggerant.

Ἐπίσκοποι τῆς χώρας. dicebantur apud Athenienſes adoleſcentes, qui ex ephebis exceſſerant. Nam priuſquam ipſi τῶν λήξεων ἄρχειν i. e. rei hereditariæ & bonorum ſuorum poſſeſſionem haberent, biennio cogebantur circuire vicinas regiones, hoc eſt, à decimooctauo anno, vſque ad vigeſimum. Ideoq; appellabantur περίπολοι, id eſt, circumitores, ὁδοῖ, ob viam & peregrinationem, in qua verſabantur: ἐπίσκοποι τῆς χώρας. regionis inſpectores, non veluti magiſtratus, ſed vt cum ingrueret neceſſitas, eſſent regionum, viarum & locorum periti. Poſtellus de magiſtr. Athenien. cap. 18.

Episcopi, qui in municipiis præerant pani, & cæteris rebus venalibus, quæ ciuitatum populis ad quotidianum victum vſui erant. l. vlt. ff. de muneribus & honoribus. Briſſ.

Epistalma, id eſt, iuſſus l. 3. circa med. C. de quadrienn. præſcr. commiſſio principis, per mandati ſubſcriptionem facta. Alc. in l. pactum. C. de pactis.

Ἐπίσταθμα. v. ſupr. inter voces Græcas.

Ἐπιστέλλειν & ἀποστέλλειν differunt inter ſe. Nam ἐπιστέλλειν eſt literas mittere, ἀποστέλλειν, emittere cum mandatis aliquem ſignificat, vt notauit Eraſm. Roterod. in Ioan. c. 1. & in Matt. cap. 2.

Ἐπιστολὴ δημοσία, publicæ literæ. Gothof. ad cap. 5. Nouell. 134.

Epistola, vocabulum origine Græcum nemini non Latinorum notum: vt Latini ab elementorum multitudine literas, ita Græci ab emittendo epiſtolas nominauere: ἐπιστέλλω enim mitto ſignificat: ſic ἀποστέλλω, nuntio: vnde apoſtolus, nuntius. Ab epiſtola diminutiuum epiſtolium. Catullus: Conſcriptum hoc lachrymis mittit epiſtolium. Et quia στέλλω non modo mitto ſignificat, ſed etiam orno, inde ſtola corporis ornamentum, teſte Ioan. Pett. Valla interprete Plautino. Extant de ratione eas conſcribendi libelli vulgati, elegantes. At non æque nota, quæ vis epiſtolæ, quæ fides ei adhibenda, requiratne etiam ſignum mittentis, diem & conſulem, tum pleraque alia, quæ in conſiderationem epiſtolaris rei veniunt, nec inutiliter à noſtris interpretibus diſſerendo deducta ſunt in l. nuda. ff. de donationibus. in l. Lucius. de fideiuſſorib. vbi inueſtigatur, quam vim obligandi habeant, quæ vulgo vocantur literę credentiales, in leg. cum tabernam. §. idem quæſiit. de pignoribus. l. Publian. ff. Depoſiti. C. de probationib. l. non epiſtolis. Authent. ſi contractus. C. de fide inſtrum. d. l. cum tabernam. §. 1. An literæ commendatitiæ obligent, in l. fin. C. de pignor. actio. Magiſter practicæ tit. de Actore. verſic. item repellitur credere. Eſt vero epiſtola abſentibus id, quod ſermo pręſentibus: imo qui mittit alteri literas, intelligitur præſens præſenti loqui. Bartold. in l. nuda. de donationib. Aſtipulatur l. ſi per procuratorem. ibi, velut præſentis. de procur. Spieg. Omnem ſcripturam, qua abſentem alloquimur, & alicuius rei certiorem facimus, Epiſtolam recte vocari, cuique notiſſimum eſt: quaſi voluntatis noſtræ ſignificatio ſcripto emiſſa, ab ἐπιστέλλω, hoc eſt, ſignifico, & emitto, ſic dicta ſit. Et cum id omne ad eum modum epiſtola ſignificare ſolemus, quod abſentem ſcire, aut teſtatum illi eſſe volumus: tum ea in primis, quæ fieri mandamus & præcipimus, & quæ nos facturos recipimus, ac veluti ſcripto noſtro cauemus. Hinc effectum, vt quemadmodum in cęteris pleriſq; per enallagen id, quod aliquid continet, pro contento ſumitur, & contentum ſignificat: puta Calendarium, nomina debitorum in Calendario conſcripta: & menſa nummularia, ea, quæ menſæ rationum occaſione debentur: & Chirographum non tabulas, ſed debitum eo teſtatum. l. ſeruum filii. paragraph. eum qui chirographum. ff. de legat. primo. leg. qui chirographum. & leg. qui filium. ff. de legat. 2. Et è conuerſo, contentum nonnunquam pro continente ſumitur, vt pacti & ſtipulationis appellatione ipſum pactionis & ſtipulationis inſtrumentum ſignificamus, l. iuris gentium. § quod fere. ff. de pactis. l. 1. circa finem, ff. de edend. Sicque Cicero vſus videtur, cum dixit in part. Oratoriis: Scriptorum aliud publicum, aliud priuatum: Publicum, lex, Senatuſconſultum, fœdus. Priuatum, tabulæ, pactum conuentum, ſtipulatio. Similiter, Epiſtolę, vel literarum etiam appellatione, Promiſſionem vel cautionem, epiſtola literiſue cōtentam intelligimus, & è conuerſo cautionis ſiue ſtipulationis, aut etiam mandati appellatione, ipſam, quæ ea continet, epiſtolam: ſed ita tamen, vt non quæuis cautio epiſtola dici poſſit, ſed ea tantum, quæ in epiſtolæ modum ſit concepta. Ex qua frequentiore cautionum epiſtolæ modo conſcribendarum formula, quibus antiqui abſentes cautiores, & certiores conſenſus ſui facere volebant, illud profluxit, vt & inter præſentes quoque nonnunquam in modum epiſtolæ conciperetur cautio, neq; præter rem id, cum ea mente ita conſcriberetur, vt illi poſtea abfuturo id perpetuo epiſtola ſignificatura, eiuſque rei fidem factura eſſet. Ita ne tum quidem hæc aliter epiſtola diceretur, quam ſi epiſtolæ formam ſeruaret, hoc eſt, ſi cum non re ipſa ad eum, qui tum abeſſet, quaſi ad abſentem tamen conſcripta, dirigeretur ſermo. Neque quicquam interfuiſſe exiſtimo, an ſalutatio illi ſcripto præponeretur, vt in l. vlt. in fin. ff. mandat. l. Lucius. & l. Publian. §. vlt. ff. depoſiti. leg. Lucius. ff. de ſeruit. ruſt. leg. Lucius. & l ad eum. ff de donat. l. 1. C. de contrahend. & committend. ſtipul. l. vlt. ff. de conſtitut. pecun. l. Titius. ff. de pign. act. an vero minime, vt frequentius eam omitti comperiemus. Eſt enim leuicula ſane hæc epiſtolæ dignoſcendæ ratio à ſalutatione præmiſſa, cum ipſum Ariſtotelem legamus ad Philippum ſcribentem, in fine tantum adieciſſe, τὰ δ᾽ ἄλλα ὑγίαινε: & in Euripidis Epiſtolis nullam aut in fronte, aut in calce extare teſtatur Bud. in Comment. Græcæ linguæ. Illud porro alienius, quod nonnulli colligunt, quaſcunque cautionum ſcripturas inde Epiſtolas dictas fuiſſe, quia cautionib. iſtiuſmodi ſalutationes præmitti ſolerent; aut etiam quia alia inſuper ratione ad inſtar literarum, quæ abſentib. mittuntur, eas concipi inualuiſſet. Sic enim & quaſcunq; mandatorum & donationum ſcripturas licebit epiſtolas & literas vocare, quia ſæpiſſime literis mandatum donatioque concluderetur, l. ſi procurator. Dig. de procurator. l. ſi mandato, §. penultim. l. ſi creditor. §. 1. & §. penult. l. ſi vero non remunerandi. §. cum quidam ex l. pen. ff. mand. l. Lucius. ff. de fidei. l. Lucius. l. ad eum. ff. de don. l. ea quæ. ff. de don. int. vir. & vxor. Quin & quaſcunq; conſtitutiones Imperatorum, & quaſcunque Iuriſconſultorum reſponſa, epiſtolæ vocabulo donabimus, quando ad inſtar epiſtolæ frequentiſſime conſcribi ſolerent, l. interdum. in prin. & §. 1. & pen. ff. de public. l. Sulpit. ff. de don. inter vir. & vxor. l. Attilicin. ff. de pact. dot. l. Domit. ff. de teſt. l. procur. ff. de iur. do. Imo vero magis exiſtimandum, cum aliter, quam in epiſtolæ modum, cautiones conſcribi poſſint, ſic nempe, vt qui conſcribit, non quaſi ad abſentem ſermonem dirigat, ſed abſolute, & imperſonaliter loquatur, (cuius rei exēpla ex infinitis locis proferri poſſunt.) l. lecta. ff. ſi cert. pet. l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſog. & l. plurib. ff. de verb. obl. d. §. quod fere. l. tut. in fi. ff. de vſur. eo caſu cautionem non recte epiſtolam poſſe vocari, nec illis cautionib. ſolitas præmitti ſalutationes. Nam alioqui id à verbis ſubiectis alieniſſimum eſſet. Quod ſi ad abſentem aut quaſi abſentem referatur ſermo, epiſtolam id tum recte vocari agnoſcam. Io. Rob. lib. ſent. 4. c. 20. Duar. diſput. anniuerſ. lib. 1. c. 45.

Epistvlam, pro epiſtolam, Florentini Codices ſemper habent, ſicut & alii vetuſtorum auctorum libri. Briſſ. Parerg.

Epistola, teſtimoniale dimiſſionis veteranorum, l. 2. C. de deſert. l. 1. C. de veteran. Prat.

Epistolæ in iure ſæpius chirographorum & cautionum vicem obtinēt. Eius enim rei gratia olim frequentiſſime emittebantur, multaque adeo per epiſtolas nomina fiebant. vid. l. 2. l. 47. §. 1. de pact. l. 24. fin. l. 26. l. 31. C. de conſtit. pecu. l. 34. l. 59. § ille. l. vlt. fi. ff. mand. Dicunt autem ICti emittere epiſtolam, & exponere, l. vlt. ff. de conſt. pec. Bri. adde l. alimenta. ff. de ali. lega.

Epistola, pro cautione. Scæu. l. vlt. ff. de pecun. conſt. L. Titius Seiorum debitor deceſſit: hi perſuaſerunt P. Mæuio, quod hæreditas ad eum pertineret: & fecerunt, vt epiſtolam in eos exponat debitorem ſe eſſe quaſi hæredem patrui ſui confitentem: qui & addidit epiſtolæ, quod in rationes ſuas, & cætera. Marcellus l. 34. ff de pignor. act. Petiit à creditore, vt fundum certo pretio emptum haberet: & quum impetraſſet epiſtolam, qua ſe vendidiſſe fundum creditori ſignificaret, emiſit. Sic l. emptor. 47. ff. de pactis l. vlt. ff. de inſtitor. l. 24. l. 26. l. 28. ff. depoſiti. l. 34. ff. de pign. act. Hotom.

Epistolæ Principum, quæ & Reſcripta Principum appellantur, dicebantur, quibus illi vel ad poſtulata præſentium, vel ad magiſtratuum abſentium relationes aut conſultationes reſpondebant, l. 1. ff. de conſtit. prin. Exemplum extat in l. ſed addes. 19. §. 8. ff. locati. l. Diui fratres. 17. ff. de iur patrona. l. 3. ff. de teſtib. l. debitorib. 17. ff. de re iudic. Hotom.

Epistola diui Adriani fideiuſſorib. amica, non extat: ſententia tamen eius habetur in l. fin. C. de conſt. pecun. §. ſi plures. Inſt. de fideiuſſ. Erat de periculo diuidendo inter mandatores ac fideiuſſores. Leg. Beneficium epiſtolæ D. Adriani. Spieg.

Epistola falſa vel inanis reperta, l. quidam. ff de dolo.

Epistola Ioann. Roman. Pontificis eius nominis 11. quę ſub titulo, de Summa Trinitate, in Iuſtiniani Codice ſita eſt, ſuſpecta multis doctiſſimis viris habetur: contra Alciatus de ea non vult hæſitandum eſſe. cap. 33. lib. 4 Parerg. Spieg.

Epistola ſibi aliquem cohæredem cauere, apud Vlp. ff. de pact.

Epistolares, viri deuoti, apud Iuſtin. in l fin. §. in his autem, C. de temp. appella. Opinor horum referre ſpeciem eos, qui nunc apud conſilia (vt vulgo vocant) Iuſtitiæ, in ſacro auditorio, & in ſummorum aula Principum actis ſcribendis præpoſiti ſunt, *Deſs hofraths Secretarien.* Spieg. Oldend. autem per eos Cancellarios intelligi exiſtimat, l. 1. ff. de offic. aſſeſſor.

Impp. ſane ſcrinium ſacrarum epiſtolarum olim habebant.

Epistomion, foramen eſt, per quod aqua defluit ex concha, labro, vel cratere. Vlp. l. fundi. de act. empt. Caſtella plumbea, opercula puteorum, epiſtomata. Nebriſſ. Hic non tantum, ſed & alibi deprehenditur Nebriſſ. vulgatos ſequutus eſſe Codices. Noric. text. Putealia habet: & hæc verba, Opercula puteorum, Budæus exiſtimat in textum addita: epiſtomia Alciatus, vt eſt in Nor. quoque textu, citat in Parergis, quam ait vulgo vocari ſpinas. Budæus vero in Anno. ad d. l. ἐπιστόμιον inquit, Græcum eſt, quaſi oris obturaculum dicas. Hoc ad hauriendum ad quotidianum vſum vinum in hypogeis vtimur, Fontem appellantes. Spieg. Contra quem ſic Hotom.

Epistomia ἐπιστόμια, non ſunt foramina, per quæ aqua effluit, vt Alexandrinus putauit: nam ab ἐπιστομίζειν confictum vocabulum apparet, quod ſignificat os claudere, ſiue obturare: vnde ἐπιστόμια, clauſtra ſiue obturamenta canalium. Paulus lib ſentent. 3. c. 9. Inſtrumento balneatorio legato, balneator ipſe & ſcamna, & podia, fiſtulæ, miliaria, epiſtomia, rotæ aquariæ continentur. Vbi tamen Aqviminalia legendum putarem: aut Familiaria Epistomia, id eſt, fiſtulis applumbata, vt de Epiſtomiis in l. 17. §. 5. de act. empt. Hotom. Cuiac. Epitonia legit ex authoritate librorum ſcriptorum D. Ranconeti, & ex P. Victor.

Epistomion Græca dictio eſt, à verb. ἐπιστομίζω, quod ſuffreno & contineo interpretantur. De epiſtomiis meminit Vlpian. in l. fundi. §. vlt. ff. de act. empt. apud quem in codicibus impreſſis ita ſcriptum legitur: Et caſtella plumbea, putea, opercula puteorum, ephitonea, fiſtula applumbata, aut quæ terra continentur, quamuis non ſint affixa, ædium eſſe conſtat. Sed in hoc loco mendam eſſe, nullus recti conſilii inficiabitur: quis enim adeo fatuus dubitaſſet puteos ædiũ eſſe? Præterea ICtus puteos, non putea debuiſſet dicere. Iuuenal. Satyr. 3. Hortulus hic puteuſq; breuis. Item male adieciſſet illud; Quamuis non ſint affixa: quæ verba, ſi recte componantur, generaliter ad ſupradicta poterunt referri Et ideo ſunt qui putẽt ita legendum eſſe; Caſtella plumbea, putealia, id eſt, opercula puteorum, epiſtomia, ita vt fortaſſe verba illa expoſitiua (id eſt, opercula puteorum) ſint ex margine in textum inſerta: vel etiam fuerit Iureconſulti expoſitio, prout & de eadem re videmus in l. Iul. in fine. iuncta l. ſequenti, eod. tit. Epiſtomium ergo in hoc loco Iureconſ. ſignificat ferreum inſtrumentum, quo aquę murmurantes emittuntur. talia videmus in fontibus manu fabrefactis, in quibus ſunt huiuſcemodi lingulæ plures prominentes, quibus ora ſalientium & fiſtularum clauduntur aperiunturque, prout vſus poſcit: nam pertuſa ſunt, & vertuntur in vtranque partem, vulgus Galletum vocat, & etiam hodie vtimur, cum manus illotas mundamus: vt docet Varro de re ruſtic. lib. 3. Epiſtomiis (inquit) ad vnumquenque actum, ſic vt influat in conuiuium. Seneca ad Lucilium: Niſi aquam argentea epiſtomia effuderint, & adhuc plebeias fiſtulas loquot de his etiam Vitruu. lib. 10. Singulis canalibus ſingula epiſtomia incluſa ſunt, manubriis ferreis collocata, quæ manibus cum torquentur, ex arca patefaciunt nares in Canales. Cotta.

Epithesis. Vlpian. l. Lex Cornelia in fin. de iniur. Eadem pœna ex SC. tenetur is, qui epitheſim, aliudve quid, ſiue ſcripturam in notam aliquorum produxerit. Eſt epitheſis inſcriptio quædam appoſititia, in contumeliam fraudemve alicuius facta. Spieg. Prat.

Epitheca Græcis eſt, quod dos Romanis. Vnde prædiorum epithecæ apud Iuriſprudentes, quas Papinianus impoſitiones interpretatur: quamuis pro epithecis vitioſe legitur, eotici, & apud Vlpianum. Lege c. 13. lib. 22. Lectio. antiq. Rhodig. Spie.

Epitimia, apud Modeſti. in l. ſcire oportet. 21. §. 2. de tut. & cur. Sic enim legendum: Nam interpres, vt Scholium Haloandri indicat. Græcam vocem reliquit: quam Alc. exponit pro illabefacta nominis honoriſque ſui fama, *Niemands nachtheylig an ſeinem glimpff vnd ehren* Accurſius Etymio legit, & voluntatem teſtatoris interpretatur. Sed mentem Iuriſconſulti non ſatis percepit, quam idem Alc. cap. 29. eleganter explicat lib. parerg. 2. Spieg.

Epithymia interpretatur conſcientia, vel deſiderium: & in hoc ſignificatu legitur apud Modeſtin. in l. ſcire oportet. §. 2. ff. de tut. & cur. dat. ab his. Cotta. Sed rectius alii, Epitimia: in d. §. 2. manente epitimia, i. e. ſalua exiſtimatione & fama; noluit enim parens filium, licet à tutela remotum, infamia notari. Pr.

Epitimium eſt ſuſpenſio vnius ſeptimanæ; vel eſt quædam increpatio, vel genus pœnæ, ſecundum Ioannem Andream in gl. 21. qu. 4. omnis iactura. vide Cœl. Rhodig. lib. 30. c. 18. Epitimia quoque, de quo ſupra, aliquibus eſt mulcta, pœna, reprehenſio mordax & iurgatoria, in d. l. ſcire. Prat.

Epitogium, veſtis ſuperior clerici, gl. Clem. 2. de vita & hone. cler. Pra. Sipontino genus pallii, quod ſuper togam ferebatur.

Epitome, es, vel Epitoma, atis, breuiarium interpretatur, vbi ſcilicet res in compendium rediguntur. Vlp. l. an inutilis. de acceptil. Epitomat. inquit, liber Labeonis. Nebriſſ. At Bud. in l. qui leuandæ. ff. ad leg. Rhod. de iact. annotat, inualuiſſe peruerſa conſuetudine, vt Epitoma neutro genere dicatur. Id autem nec analogia, nec vſu, nec authoritate Doctorem defendi poſſe: errore vero eorum inductum eſſe, qui epithoma, vel epithema, & anathema, & ſimilia dici putauerunt. Spieg.

Epitome, epitomes, ſecundum aliquos fœminini generis, vltima producta, opus conciſum dicitur, vel compendium, quod breuiarium à noſtris interpretatur, vt apud Suetonium quem retuli inferius in dictione Penoris. Conſuetudo vero hodie epitoma, ſicut & gloſſema, & thema, & diploma, & chriſma, in neutro profert. & ideo dicunt. L. Florum Romanarum rerum epitoma ſcripſiſſe, & Iuſtinum Trogi, & Auſonium Homeri Periocha. Qualia etiam apud nos compoſuit Caius ex Hermogeniano, & Voluſius Metianus, vt refert Iulianus in l. qui leuandæ. ff. ad l. Rhodig. de iact. licet Metiani nomen in Martianum deprauetur à ſcriptoribus: in aliquibus tamen codicibus impreſſis verba illa apud Iulianum deſiderantur, ſcilicet libro epitomatum, ſeu epitomarum, vt protulit Politianus, & aliqui contendunt. Cotta.

Epitonia, ἐπιτόνια, ab ἐπιτείνεσθαι i. e. intendi, ſunt inſtrumenta, quibus funes intenduntur: qualia pleriſque in Germaniæ locis cernuntur, rota inſtructa, & puteis applumbata eo ordine, vt terni & quaterni ſimul aquam eodem ex puteo haurire poſſint, funiculo per rotam demiſſo, Vlp. l. 17. §. 5. ff. de action. empt. Caſtella plumbea, putea, opercula puteorum, epitonia (al. corrupte epiſtomia. Briſſ.) fiſtulis applumbata, aut quę terra continentur, quamuis non ſint affixa, ædium eſſe conſtat. (Hot.

Epoche. Vide Cuiac. obſeru. 14. c. 1.

Epvlones, Lege, Septemuiri

Epvlvm, conuiuium eſt numeroſis ciuibus exhibitum, vel in honorem deorum, vel oſtentationem magnificentiæ, aut in funere parentali. Gell. lib. 11. Solenni die epulum Ioui libaret: atque ob id ſacrificium Senatus in capitolio epularetur. Hor. 2. Serm. Gladiatorum dare centum Damnati populo paria, atque epulum arbitrio. Arrius Iuriſconſ. de leg. lib. 30. l. 12. ad munus: Vel ſi epulum, inquit, relictum fuerit. Nebriſſ. vid. l. 17. §. 5. de action. empt.

E Q.

Eqva quam pullus comitabatur, l. 5. §. vſque adeo. ff. commodati. cuiuſmodi pullus equinus, Ecvlevs, appellatur, l. 14. §. item ſi iumenta. ff. de furtis. vbi Eculeus iumentorum ſequela dicitur.

Eqvestris dignitas. Vide l. 1. C. de equeſt. dig. lib. 12. Ea inter patres & plebem fuit. Seuerus Imperator conſueuit equeſtrem ordinem appellare, Senatorum ſeminarium. iudicandi ius aliquando habuit, vnde Equites iudices appellati. Deinde authoritas nominis vario ſeditionum euentu ſubſtitit circa publicanos. lege Roſcia ius ſedendi in quarto decimo gradu theatri habebant. Et quia gerendorum annulorum authoritatem tenuerunt, illuſtres ab hiſtoricis appellati; olim ſercenti numero fuere. lege Catanæum in princ. Comment. v. Spieg. vid. & obſeruat. P. Manutii.

Eqvestris facultas, cenſus equitum Romanorum, qui quadringentis millibus nummûm (nam idem id eſt) conſtabat. lege Catan. Comment. 1. Bud. in l. vlt. ff. de Senat.

Eqvos publicos appellabant (vt eſt apud Ammianum Marcell. & Procopium lib. 2. belli Perſici) Veredos: alias æris, non multi: Quales ſunt, quos noſtri hoc tempore poſtas, & equos poſtæ vocant. Vnde & Curſus publicus aut fiſcalis dictus, cum ab Imperatoribus certis locis & manſionibus equi præceleres deſtinabantur: quibus non vtebantur, niſi facultate impetrata, quam vocant tractatoriam, &c. Brech. l. bona ciuitatis. ff. de verb. & rer. ſignif.

Eqvi appellatione non continetur pullus. l. ſed addes. §. ſi quis mulierem. ff. locati.

Eqvis legatis, equæ etiam continentur, vt Martian. l. legatis ſeruis §. pen. de legat. 3. Maffeus.

Eqvi agminales, qui agmen exercitus ſequuntur, ad conuehenda impedimenta. Gallici *les bagages*. l. fin. §. patrimoniorum. 2. ff. de muner. & honor. Rebuff.

Eqvicoli Vmbriæ populus, in quarta regione Italiæ, quæ hodie ducatus Spoletanus appellatur, & Marſis finitimus inter Samnites & Pelignos, &c.

Eqvile, ſtabulum vbi equi concludũtur. Varr. li. 1. de re ruſt. c.

Eqviens mula, quæ equum appetit, vt creditur.

Eqvimentvm, merces, quæ datur pro admiſſura equi. Spieg.

Eqvimvlgvs, victitans mulctu & equi ſanguine, pulteq; miliacea hiſce condita, Maro: Et lac concretum, cum ſanguine potat equino. Ioannes Bapt. comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Probum lib. 4.

Eqviso, domitor equorum, vulgo Parafrenarius, tametſi priſci equiſones vocabant omnes, quibus alicuius rei regimen committebant. Spieg. (Rob

Eqvitabilis locus, in quo facile equi inambulare poſſint. Step

Eqvitarii, qui equitiis præſunt vel curant, quibus affines ve Mulomedici habentur, dicit Cælius Equitiarius. vide infr. Equitium.

EQVITES cur dicti, quæque ad eos pertinent, late, docteque explicat Alex. Neap. lib. 2. c. 29. Attigit etiam Alciat. enarrans l. plebs eſt. de verb. ſign. Bud. item in d. l. vlt. de Senat. Spieg.

EQVITEM etiam appellamus eum, qui vel aſino, vel mulo, vel camelo inſidet, nedum equo: monuit & ante Apel. Beat. Auguſt. c. 3. lib. de ciuit. Dei. Eques ait, non homo & equus, ſed ſolus homo eſt. At Gellius, Marcellus, Macrobius & Seruius, docent equitem pro equo accipi, teſtimonio tum Ennii, tum Virgilii. Macrobius, omnes, ait, antiqui ſcriptores, vt hominem equo inſidentem: ita & equum, quum portaret hominem, equitem vocarunt: & equitare non hominem tantum, ſed & equum quoque dixerunt. Spieg.

EQVITES medii inter patres & plebem interiecti cum eſſent, tamen in plebe cenſebantur: donec Cicero, vt ſcribit Plin. eum ordinem, à quo prouectus erat, cum eſſet Conſul, Senatui conciliauit, & vſque eo vires eius & dignitatem auxit, vt tertium quiddam factum ſit corpus ciuitatis, cœptumque eſt ſeparatim Senatui populoq; Romano adiici, dixeruntque S.P.Q.R.E.E. Senatus populuſq; Rom. & equites: vt non pro dignitate ſecundi, ſed poſt populum vltimi, quia nouiſſime adiecti eſſent. Connan. lib. 1. c. 13. n. 5.

EQVITES aurati, quos nos *Ritter* appellamus, & per errorem vulgo Milites vocant: in Equitum Romanorum ſucceſſere locum: de quib. lib. 12. C. de Equ. dignit. Nam vt olim Romani Eq. aureis annulis a plebe, ſic noſtri iam aureis, à reliqua nobilitate, calcaribus diſtinguuntur. Vulgaris nobilitas aurum nunc vſurpat, poſtquam virtus in pretio deſiit eſſe, qua vna præſtare oportuit. Adde quæ de his pulchre ſcripſit Viglius in Rubr. Inſtit. de teſtam milit. Spieg.

EQVITIVM, equorum armentum. Vlpianus: Equitii vſu legato, videndum, an & domare poſſit, & ad vehendum ſub iugo vti. Equitiarii, equorum moderatores. Differunt autem equitii legatum à legato equorum, l. equis. ff. de vſur. §. ſi grex. Inſtit. de legat. l. plenum. §. equitii. ff. de vſu & habit. Spieg. Hot.

EQVITIVM, equorum mandra eſt, ſeu armentum equinum. Inde equitiarius dictus armenti cuſtos, quaſi præfectus equitii. Firmicus Maternus refert, equitiarium futurum, qui natus fuit oriente Centauro. Equitii meminit Vlpianus in l. plenus. §. equitii vſu. ff. de vſu & habit. & in l. 1. ad fin. ff. de rei vend. alio vocabulo Polia (πωλεῖα Goth. ad l. 38. fi. de ædil. edict.) appellatur Vlp. in l. ædiles aiunt. §. vlt. ff. de ædil. edict. Cotta.

EQVVLI, id eſt, parui equi, in pecudum fructu. Inſt. de rer. diuiſ. §. 37. l. 14. §. 15. verſ. item ſi iumenta. ibi, quorum ſequela erat equulus. ff. de furtis. Sic equula apud Varr. Nemo eſt tam negligens, qui ſumma diligẽtia eligat aſinũ, qui faciat equulam.

EQVVLEVS. Haloand. in d. §. 15. vbi vid. & Gothof.

EQVO publico tranſuehi quid ſit, vide ĩ. in verbo, Tranſuehi.

EQVVS publicus autem erat, quo equites Romani merebant, eis à Cenſore aſſignari ſolitus. Quid autem fuerit equus publicus, parum compertum eſt. Varro in libris de lingua Latina: Equum publicum mille aſſarium vocat, quibus verbis, vt Sigon. lib. 2. de antiquo iure Quiritium, putat, ſtipendium fortaſſe aliquod, vel alendi, vel emendi equi cauſa de publico conſtitutum ſignificat. Plin. lib. 33. equum publicum, equum militarem vocauit, cum de ordine equeſtri verba faceret: Annuli, inquit, plane medium ordinem, tertiumq; plebi & patribus inſeruere, & quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Item equitum nomen ſubſtitit in turmis equorum publicorum. Intelligit enim equites primum, ab equis publicis, poſt à cenſu iudices dictos.

EQVVS pro animali ſatis cognito, leg. Idem Pomponius. §. idem ſcribit, ſi equus tuus equam meam prægnantem fecerit, non eſſe tuum, ſed meum quod natum eſt. ff. de rei vendic.

EQVVS militaris, l. officium. ff. de re milit.

EQVVS caſtratus, l. 38. Cœlius. ff. de ædil. edict.

E R.

ERADERE titulos inſcriptos monumento. Paulus l. 1. ſent. t. 27.

E RE, id eſt, ex vtilitate, vel ex præſenti materia, vt Alciat. exponit. Apud Haloan. ſic incipit, l. 1. ff. ſi certum pet. cum receptior lectio habeat, Bene eſt, quam & ipſe Alc. probat. Spieg.

E republica, id eſt, pro Reipublicæ vtilitate, vel in commodum Reipublicæ.

ERANIA pecunia quid ſit, & corrupte hactenus heroſa apud Iuriſconſultum in l. credit de ſolut. lectum eſſe, Alc. oſtendit eleganti c. 25. lib. Diſpunct. 2. Catanæus apud Plinium ſecundum, vocem Eranos, interpretatur Exactores collationum: dicens, ſic Pollucem, Athenæum, & eos ſecutum Hammonium interpretari. Spieg.

ERASI, quos vulgo extra ſtatum poſitos dicimus, *Die ihrer ehren oder empter entſetzt ſeynd* ex Bud. & Catanæo. Plin. in Panegyr. Datum eſt iis, inquit, qui poſt edictum tuum in locum eraſorum ſubditi fuerant, æquatiq; ſunt cæteris, illi etiam, quibus non erat promiſſum: id eſt, Budæo exponente, Delectorum è numero eorum, qui accipiebant congiarium. Spieg.

ERCISCERE, pro diuidere, ex Feſto notum eſt, Iudicium de hæreditate inter cohæredes diuidenda, cur id nominis obtinuerit, pluribus docet Riual. in 12. Tabul. interpretatione. Spieg. Erciſceri, pro erciſci, Cic. 1. de Orat.

ERCISCI, verbum antiquum eſt, & ſignificat Sext. Pomp. diuidere: forte ab arceo, es, deriuatum: al. ab erceo, pro arceo: quod in diuiſione hæreditatis altera, vel vtraque pars ab altera arceatur, id eſt, ſeparetur. Hinc dicunt Iouem Ercium: quod arceat à nobis mala. Zaſ. §. quædam. Inſtit de actionib. Accedit Pontan. lib. 1. de Aſpirat. quum ait; At Erciſcundus, quam vocem apud Iuriſcoſſ. ſæpius reperies, quem alio nomine penetralem Romani vocabant, aſpiratione caret. Ercium enim antiqua dictio, vnde Erciſcundum dici volunt, à coercendo tracta eſt. Vnde Iouem Ercium puto dici, quod mala crederetur arcere. Alii ab ὁρίζειν, quod interſepire & diuidere ſignificat, deduci contendunt: ideoq; aſpirandum dicunt. His Old. ſubſcribit. Accurſius vocis huius vim ignorauit. Spieg.

ERCISCVNDÆ familiæ, verbum antiquum, & Decemuirale: quod ex duodecim tabulis in vſum venit, Hereditatis diuidendæ ſignificat. Nam, vt Gaius ſcribit, familiæ erciſcundæ actio proficiſcitur à lege 12. Tab. l. 1. ff. famil. erciſc. Cic. 1. de orat. Nec ſi parui nauigii & magni eſt in gubernando eadem ſcientia, idcirco, qui quibus verbis erciſceri oporteat, neſciat, idem erciſcundæ familiæ cauſam agere non poſſit.

ERCTVM, vide Erectum.

Ἐρέται, ſunt remiges. Thucyd. Ἐρέτας μισθὰ πείθοντες.

ERECTVM patrimonium, nondum diuiſum. Feſt. lib. 5. Erectum, quod fit inter conſortes, vt in libris legum Romanarum legitur. Erectum à coercendo dictum: vnde & erciſcundæ, & erciſci. Citum autem vocatum eſt à ciendo. Ad hunc locum illud Seruii pertinet libro Æneid. 8. Donatus, inquit, hoc loco contra metrum ſentit, dicens, Citæ, diuiſæ: vt eſt in iure, Erecto, non cito: id eſt patrimonio vel hereditate non diuiſa. Hæc illi. Mirum autem videtur mihi, niſi apud vtrunque ERCTVM, non ERECTVM legendum ſit, vt Erctum dicatur, quia cum hereditas diuiſa eſt, alter ab alterius parte arcetur. Hot.

EREMA territoria, id eſt, inculta, ieiuna, in l. 4. vbi Gothof. C. de cenſib. lib. 11.

EREMODICIVM, ἐρημοδίκιον, deſertum iudicium: vt origo vocabuli demonſtrat. Itaque ἐρήμην Heſychius μονομερῆ ἀγῶνα interpretatur, id eſt, iudicium ex vno litigatore conſtans: ſed quod idem addit, cum reus abſens damnatur, ad noſtrum eremodicium non pertinet: quod non modo ad rei, ſed & ad actoris abſentiam Iuriſconſulti referunt: nam de actoris abſentia locus eſt apertiſſimus in l. 7 in fin. ff. de minorib. Item & in eremodiciis minori ſubuenitur, inquit Vlpianus: conſtat autem omnis ætatis hominibus reſtaurationem eremodicii præſtari, ſi ſe doceant ex iuſta cauſa abfuiſſe. De rei vero abſentia idem ſic loquitur in l. 13. ff. iudic. ſol. Quum quæreretur, ſi interpoſita iudicatum ſolui ſtipulatione, quum quis rem non defenderet, poſtea ex eremodicio ſententiã eſſet paſſus, an ob rem iudicatam clauſula committatur. Et Imper. in l. 11. ff. de iudic. Sin autem reus adfuerit, & ſimilis eius proceſſerit requiſitio, quemadmodum pro perſona actoris diximus, etiam abſente eo eremodicium contrahatur. Item aliquanto poſt; Quum autem eremodicium ventilatur, ſiue pro actore, ſiue pro reo, examinatio cauſæ ſine vllo obſtaculo celebratur. Hot.

EREMODICIVM (nam & Romani Iuriſconſulti hac Græca voce vtuntur) proprie appellatur, cum poſt obitum vadimonium iudicium iam cœptum deſeritur. Sic Papinianus meminit deſertæ litis, quę in iudicium deducta erat, l. 31. §. litem. de nego. geſt. & Paulus litis deſertæ, quæ conteſtata erat. l. 2. iudicat. ſolui. ſicuti & Vlpian. vocat deſertam promiſſionem iudicii ſiſtendi cauſa, cum de vadimonio deſerto loquitur, l. 4. §. quæſitum. Si quis cautionibus. Siue autem actor, ſiue reus deſereret iudicium iam cœptum, dicebatur eremodicium, (Cuiac. ad l. 13. §. 3. 4. C. de iudiciis.) ſicuti Iuſtinianus in propoſita conſtitutione ſignificat, & Iuriſconſulti antea notauerant, l. 7. §. vlt. de minor. l. 13. iudic. ſolu. Peragebatur autem eremodicium, ſed μονομερῶς, hoc eſt, ab altera tantum parte. Sic enim & Græci & Latini Iuriſconſulti etiam locuti ſunt, & fieri ſolebat, vt eremodicii pœna eſſet damnum litis, h. e. qui iudicium deſeruiſſet, cauſa caderet: & deſertor damnaretur, niſi ſi ex cauſa daretur reſtitutio, & deſertæ litis inſtauratio, l. 7. §. vlt. de minor. l. 1. C. ex quib. cauſ. maior. l. 13. iudic. ſol. l. vlt. ad SC. Trebell. Balduin.

EREMODICIVM, litis non vadimonii deſertio, Gouean. 4. Var. 39. & Briſſ. in Lexic. ἀπὸ τῆς ἐρήμου δίκης, quod deſertam litem ſonat: cum cauſa μονομερῶς agitur. vide infr. Vadimonium.

EREMODICII exemplum, Paul. in l. vlt. ff. ad SC. Trebell. proponit, vbi Polycrates, quum eius aduerſarius Phœb. μονομερῶς egiſſet, victus eſt Nam vt ſcribit Heſych. Ἐρήμη μονομερὴς δίκη, ὅταν μὴ ὁ παρτιόων ὁ δικαζόμενος ἐπὶ τὴν κρίσιν δίκ. Sed: Ereme, inquit, eſt iudicium vna ex parte conſtans, quum reus, qui ſe non ſtitit in iudicio, condemnatur. Hot. Huius nominis meminit Iureconſultus in l. & ſi ſine. §. vlt. ſeu in leg. ait prætor. ad fin. ff. de minorib. apud quem mendoſe Hermoditium legitur. de eremodicio Imperator in l. properandum. §. ſin autem reus.

Accurſius,C.de iudiciis.Dica tamen recipitur etiam apud Latinos. Terent.in Phormione: Si tu illam attigeris ſecus quam dignum eſt liberam, dicam tibi impingam grandem. Tullius: Scribitur Heraclio dica.Euchio apud Plautum in Aulular. Ad prætorem hercle te rapiam, & tibi ſcribam dicam. Et propterea eremodicium dicitur iudicium illud, quum aliquid reo abſente cognoſcitur, & ſolo actore præſente cauſa ventilatur, & idem poſtea nobiſcum ſentire viſus eſt Alexander Genial.lib. 4.cap.15.Cotta.

ERGA, vide ERGO,mox infra.

ERGASIOTANI, in l.5.princ.C.de epiſc.audien. vbi alii ERGASIOCTONI,ERGASIOTÆ: Gothofr.ERGOSITONI: Hot.ERGASTICI,id eſt,operæ, quæ in operibus publicis conductis ab aliquo q.principe & magiſtro gubernantur.Gothof.in d.l.5.

ERGASTERIA, ἐργαστήρια, Officinæ fabrorum atque opificum: itemque tabernæ,in quibus merces venduntur.Imp.l.ſi cohortalis.12.C de cohort. Qui diuerſarum rerum negotiationibus detinentur, trapezitas ſcilicet, vel gemmarum, argentique & veſtium venditores,apothecarios etiam,cæteroſq; inſtitores aliarum mercium, quibuſcunque ergaſteriis adhærentes. Sic l.2.C.de epiſc.& cleric.l.2.C.de met.& epidim.l.9. C.de operibus publicis.l.26.§.illos.C.de vſur.Hot.

ERGASTERIVM eſt locus,vbi aliqui operantur,vt docet Suidas: (vel taberna mercimoniis deputata. Prat.) officina opificum mechanicorum: cuius ſæpe facit mentionem Iuſtini.in Conſtit. περὶ τῶν ἐργαστηρίων Κωνσταντινουπόλεως, non vnde ait Accurſ. dictum,ſed ἀπὸ ἐργάζεσθαι id eſt,alicui operi incumbere,quod vocabulum eſt Terentianum,ſicut affirmat Heſych.& apud Demoſth. in Orat. κατὰ Νεαίρας ἐπ' ἐργαστηρίου καθῆσθαι, mulier dicitur, quæ publice toto corpore ſe proſtituit: quod notauit quoque Bud. in linguæ Græcæ comment. Ferran.lib.2. explicat.in l. rem non nouam.C.de iudic.c.7.

ERGASTERIVM, Gothofr.ad l.32.pr.C.locat.& ad l.2.pr.C.de epiſc.& cler.ſimpliciter eſt officina vel taberna.ad l.185.de verbor.ſignif.

ERGASTERIO præeſſe & adhærere mercatores dicuntur.Briſſ.

ERGASTVLVS, qui & Ergaſtularius,cuſtos carceris. Quamuis & ergaſtulum pro eo eſt reperire,qui damnatus fodit. Plin.Coli rura ergaſtulis, peſſimum eſt, vt quicquid agitur a deſperantibus.Ergaſtulum,inquit Bud.locus,in quo mancipia deteriora in vinculis opus facere cogebantur, vt metallarii ſerui ſolent. Pomp.IC. Quiue domi erant vincti,quive in ergaſtulo cuſtodiebantur.Spieg.

ERGASTVLA ſunt carceres,preſſiones.Prat.

ERGASTVLARII,ergaſtulorũ cuſtodes,& ergaſtulo præfecti.Pr.

Ἐργοδιδάσκαλοι, diuerſorum operum profeſſores. Goth.not.ad l.1. C.lib.4.tit.59.

Ἐργόχειρα opera manuum, V.Gothofr.not.ad c.6.poſt prin.N.133.

ERGOLABI ii dicuntur, qui opus aliquod faciendum cõducunt, vt Suidas ait. Quos Teleclides Comicus ἐργολήπτας vocauit, teſte Polluce,qui ἐργολάβους ſiue ἐργολαβητάς eos omnes dici putat,quorum contrarios Xenophon ἐκδότας nominauit: Eſt enim ἐργολαβεῖν, rem perficiendam ſuſcipere, vt inde lucrum quis faciat: hos conductores,Latini redemptores vocant, & Cicero nonnunquam ſequeſtres appellat.Xenophon; εἴ τις ἀνδριάντα ἐργολαβῶν μὴ μεγαλοπρεπῶς ἀνδριάντα ποιῶν. Huius verbi vim pulchre expreſſit Æſopus ἐν τῷ ἐπιμυθίῳ τοῦ πλουσίου, loquens de mulierib. ad funera conductis: ait enim, ἐκ ὀκνοῦσιν ἀλλοτρίας συμφορὰς ἐργολαβεῖν, quod interpres male explicat. Quare male videntur notaſſe San.Pagninus, & nonnulli alii, ἐργολαβεῖν eſſe operam elocare, cum quis poſſit operam locare, nec opus aliquod perficiendum conducere, nec omnes redemptores operam ſuam elocent, quandoquidem non omnes redemptores ſunt artifices. Plato lib.2. πολιτειῶν ἐργολάβους inter artifices minime ceſſarios enumerat. Hoc nomen apud Oratores in malam partem capitur. Demoſthenes κατὰ Διονυσίου. ἵνα μήτε συκοφαντῇ μηδείς, μηδὲ ἀδικεῖν ἔχωσι ἐργολαβεῖν καὶ καθυφιέναι τὰ τῶν πόλεως. Ita etiam ſequeſter à Cicerone nonnunquam in malam partem accipi ſolet, vt pro Cluentio; Cuius tu tribus venditorem & corruptorem, & ſequeſtrum Plancium fuiſſe clamitas. Verum dupliciter contingere poteſt, vt aliqui opus faciendum redimant. Nam aliquando non ſunt ipſi artifices, ſed alii qui poſtea artificibus id opus minori pretio perficiendum locant, de quibus Imperator hic intelligere videtur, cum ipſos ab artificibus diſtinguat. Quamuis etiam de vtraque ſpecie poſſit intelligi, ſi nomen artificis referas tantum ad eos, qui operas ſuas ex die in diem aliquo pretio pacto locant. Quod ego verius arbitror, Etenim licet artifex aliquod opus faciendum conducat, non tanquam artifex,ſed tanquam redemptor id efficiet.Ferr.lib.2. explicat.in t.de Monopol.& conuent.c.9.

ERGOLABI qui ſint, ita Cuiacius explicat: Sæpe potentiores alienas actiones ſuſcipiunt,& intendunt quaſi ſuas,præſtantq; hoc modo cauſis alienis patrocinium, ſuum nomen accommodantes,vel gratia,vel mercede:rurſus mercede modo data, modo accepta.Mercede data,vt ſi quis actionem alienam,pecunia redimat, eius qui actione tenetur laceſſendi, vexandi, vlciſcendi gratia: quod eſt odioſum & inuidioſum, ideoque ſolet emptio nominum ſtrictius accipi,l.penult.C.mandat.eſt enim plerunq; tam calumniæ & vexationis emptio, quam iuris:& ἐργολαβία mera.Harmenopolus: ἐργολάβος ἐστὶν ὁ χρήματα διδοὺς ἐπὶ τῷ ἐγχειρισθῆναι ἀγωγήν Mercede accepta, vt ſi quis alienam litem agendam ſuſcipiat quaſi ſuam,ſub pactione tertiæ, vel quartæ, vel dimidię partis:quod leges vetant,l.20.C.mandat.l.item.C.de procur.l.5.C de poſt.l.ſumptas, ff.de pactis,l. 1.§.ſi cui cautum.ff. de extraord.cogn. Idemque eſt ἐργολαβεῖν, Zonaras Chalced.Synod.c.2. ἐργολαβεῖν καὶ παρὰ τοῖς νόμοις διαβεβλημένον ἐστίν: ἐργολαβεῖν δὲ ἐστὶ τὸ ἀλλοτρίας ὑποθέσεις πράγματα ὑπεισιέναι τινὰς ἢ διὰ κέρδος. vel ſi bona aliena, aut agricolas alienos defendendos ſuſcipiat mercede certa:quod etiam leges vetant, l.1. & 2.C.vt nemo ad ſuum patrocinium ſuſcip.vi.& eſt ἐργολαβεῖν, vi Nou. Tiberii de diuin.domib. γεωργοὺς ἀλλοτρίους ἐπεργολαβεῖν, καὶ προστασίαν ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖσθαι. & Nouel.Iuſtin.17. τὸ ἑτέρων βίον ἐπεργολαβεῖν id eſt, aliorum bona patrocinio ſuo defendenda redimere.Cuiac.obſ.8.c.31.

ERGOLABVS, operarius,manceps,operarum redemptor:& apud oratores,ſycophanta,quadruplator,quęſtu delationes habẽs, compendia ſua quærens ex alienis diſpendiis: item interpres ac ſequeſter:(Cic.v.s̃.) qui iudiciis corrumpendis,aut ſimilibus maleficiis ſuſcipiendis operam ſuam locant.Prat.

Ἐργολαβία, merces ex labore,redemptio operis.

Ἐριόξυλον, in l.70.§.9.de legat.3.q. dicas,lana ligno decerpta: eſt lanugo,quæ ex pomo fruticis cuiuſdam apud Arabes depectitur: veteribus goſſipium. Prat.& Gothofr.ad d.§.9.ex Alc.6. Parerg.25.

ERGA. Erga parietem affixæ ſtatuæ,l.245.de verb.ſign.

ERGO. Quid ergo? id eſt,quid dicemus l.17.ff.de vſur.l.1.§.meminiſſe.Briſſ.

ERGO correptum ſignificat idem,quod Græcis οὖν: productum idem quod χάριν, gratia: cum ſcilicet gratia intelligitur pro cauſa,vt virtutis ergo.Hinc Virg.lib.6.Æneid.

------ illius ergo.

Venimus,& magnos Erebi tranauimus amnes.

ERGO verbo in eum ſignificatum vſa eſt lex XII. Tabularum, verba legis hæc ſunt; QVI CORONAM PARIT ; PECVNIAVE EIVS VIRTVTIS ERGO IPSI MORTVO PARENTIBVSQVE EIVS, DVM INTVS POSITVS ESSET, FORISVE FERRETVR, SINE FRAVDE IMPOSITA ESTO. Hanc ex XII. eſſe Tab.ll.ait Plin. lib.21 c.3.eandem explicui lib.4.veteris Iuriſpr.l.45.Prat.

ERIPERE, eſt de manibus auferre per raptum.EXIMERE,quoquo modo auferre.Pompon.author l.ſed eximendi. Ne quis eum qui in ius voc. Spieg.ex Old.

ERIPI vltio iniuriarum patrifamilias.l.17.§.vlt.ff.de iniuriis.

ERIPI etiam dicitur, quod aufertur, quaſi ab indigno,aut alias fiſco vindicatur. Sic eripi hereditas paterna heredi filii, qui patris ſui Teſtamentum aboleuerit,dicitur l.26.ff.de leg.Cornel.de falſ.

ERIT, interdum præteritum tempus demonſtrat,l.verbum erit de verb.ſign.vt ſi in teſtamento dictum ſit; Quod in codicillis ſcriptum erit,vel quod quibuſq; tabulis reliquero, valere volo:intelligenter hæc verba; Cum moriar,quodcunq; codicillis vel tabulis reperietur ſcriptum,ſiue ante teſtamentum ſcriptæ ſint tabulæ,ſiue poſt.Spieg.vide Gell.lib.17.c.7.

Ἑρμηνευτικόν, interpretitium ac pararium æs: præmium ſc. quod nuptiarum,amicitiæ,aſſeſſuræ,vel ſimilium,proxenetis datur l.vlt.de proxenet.Prat.

ERO, eronis,vide ERRO mox infr.

EROGARE, impendere, diſtribuere. Paul.in l.ciuitatibus.de leg. 1. Nihil ex teſtemento videtur capere, qui tantum erogat, quantum accipit.

EROGARE interdum ſignificat præſtare, vt l.32.§. Lucius.ff.de adminiſtr.& peric.

EROGARE per partes,in l.quædam.ff.de edend.apud Apuleium, pro valde rogare;Piis,inquit,precibus erogatus, *Erbetten*.Sed EXROGARE, eſt ex lege vetere aliquid eximere per nouam legem,tradente Feſto.Spieg.Hot.

EROGARI per codicillos, id eſt, dari, ſeu relinqui,l.4.ff.de L. Cornel.de falſ.

EROGATIONEM in honorem filii facere,apud Scæuolam l.fio.ff de pet.hered.Spieg.

EROGATORII, qui vltimam voluntatem exequi debent, non poſſunt aliis vices ſuas mandare: ſecundum Baldum notabil. in l. nulli.in ſecunda col.de epiſcopis & clericis. vbi dicit in practica ſeruari.ſequitur Alex.in l.ſi ſtipulatus.in princ. in vlt. col.de verb.oblig. & Felin.in c.vlt.col.penult. de offic.deleg. vbi Baldus & alii per Felinum relati limitant. procedit in executore dato ab homine: ſecus ſi à lege vel canone daretur, vt in epiſcopo: iuxta ea,quæ late refert Bald. in l.repet.l.1.in pen. col.de leg.2.Cotta.

EROGATA, l.5.tit.34.lib.7.C.

EROGATIONES, diſtributiones,largitiones Prat.

EROGATOR, l.16.pr.tit 38.lib.12.C.

ERRANDI facilitas,cognata eſt hominibus propter communem naturæ fragilitatẽ Old.

ERRANS circa cauſam facti, in ipſo quoque facto erraſſe videtur. l.ſi poſthumus.in fin.ff.de lib.& poſth.Spieg.

ERRANS, dubitans, ignorans, titubans, quibus modis diſtent, tradit Bart.in l.qui teſtamento,ff.de teſtam.

ERRARE eſt aliud pro alio putare.Azo in Summa, C.de iuris & fact.ignor.vnde errantis nullus eſt conſenſus.Spieg.

ERRARE etiam eum exiſtimat P. Faber in l. id quod noſtrum.11. ff.de diuerſ reg.iur.qui metuit; Quoniam, ait, in metu ineſt ignorantia,l.item ſi cum exceptione.§.in hac actione.ff.quod met.cauſa quod recipi poteſt propter ceſſantem voluntatem, quoniam metuentis nulla eſt voluntas. Sed mouet quod ſcribit Paulus l.ſi mulier.21.§.ſi metu. ff. quod met cauſa. nempe coactum velle. Voluntas coacta, voluntas ſit nec ne, docent Dd.in d.§.ſi metu.Prat.

ERRATVM eſt,quod conſulto admiſſum non eſt,minuſq; quam vitium ſignificat.Idem etiam quod mendum,error,denotat.

ERO, eronis. Tabulis aut Eronibus,in leg.31.in med.locat. vbi Græci Cophinis pro Eronibus, Cuiac.7.obſer.39.qui ibi legit Heronibus.Alii Beronibus vel Peronibus,id eſt,ſaccis,vt Budæus & Cotta. Turnebo 24.aduerſ.2.Erones ſunt texta quædam ſtorearum & tegetum more,in quibus pauperes dormiebant,ac fruges reponebantur. Item Vaſa viminea tegetibus & Cophinis ſimilia, Græcis ϛορμοί. Donatus in Phorm. Terent. Phormio nonâ formula,ſed phormione diciturSparteo,quem nos eronem dicimus triuialiter, & pro conſuetudine. Prat.& Gothofr.ad d.l.31.vide infr.Pero.

EROS, erotis,nomen ſerui,l.3.C.ſolut.matr.Erotes,ſerui,l.5.§.5. de rei vind.l.14.de fideic.lib.

ERRONES, vagabundi ſerui & fugitiui: nobis *Stortzer*: ſic enim interpretatur. Vlp.tit.de ſeruis fugitiu. Quanquam Arrianus de re milit.l.qui cum.velit erronis crimen in ſeruo leuius eſſe, quam fugitiuo. Inde Labeo puſillum fugitiuum erronem appellat: vt ex diuerſo,magnum erronem. In ſumma, Erro eſt, Catanæo etiam diligentiſſimo & doctiſſimo Grammatico iudicante, qui non equidem fugit, ſed frequenter ſine cauſa vagatur: & temporibus in res nugatorias conſumptis, ſerius ad dominum redit.§. erronem.l.quis ſit fugitiuus. ff.de ædil.edi. Erronem autem non ſecundum propoſitionem mentis ſolam, ſed cum aliquo facto intelligi decet, l.225.de verb.ſignif.Briſſ. Hinc Columella erronem apud ducem,cenſet,detractis alis, velut quadam compede,domi retinendum.Spieg.ex Oldend. Porro P. Nigidius Errones etiam ſtellas, quas alii erraticas, appellat,vt teſtis eſt Gellius lib.3.noct.Attic.c.10.

ERROR eſt exiſtimatio, quæ approbatur verum eſſe, quod falſum eſt: vel falſum eſſe,quod verum eſt: vel certum eſſe,quod incertum eſt: aut contra.

ERROR, pro vagatione apud Vlpianum,cum de ſeruo corrupto loquens,Aut amator exiſteret,ait,vel errori, vel malis artibus eſſet deditus.in ſi.l.1.de ſeru.corrupt. Interpres Accurſius non intellexit hunc locum,vt expoſitio eius declarat.Spieg.

ERROR & dubitatio paria ſunt. Dd.in l.fin. C.de condict.indeb. l.fin.§ ſi autem neſcius & dubitans.C.de furt.A Celſo tamen in l.quod non ratione. ff. de ll.error accipitur pro vago alicuius vſus incepto,quod certam æqui & boni rationem non habet. Nam errare inter alia ſignificata ponitur pro vagari & diſcurrere: ſicut & Coerrare apud Iuriſconſ. de offic. præfect. vigil.Spieg.

ERROR licet conſenſui maximè ſit contrarius, l.ſi per errorem. 15.ff.de iuriſd.non tamen protinus, ſi quis errat,diſſentire intelligitur.Vult.l.1. Comment.Inſt.t.10.in pr.n.25.

ERROR & ignorantia promiſcuè accipiuntur in iure,& idem vitium in ſpecie ſignificant, l.Iuris ignorantia non prodeſt.& l. ſeq.ff.de iur.& fact.ignor.l.error facti.C.eod.tit.Differunt: error nunquam admittit veritatem, ſemper id ſequitur, quod falſum eſt, ignorantia & veri & falſi eſſe poteſt. Error ſine ignorantia eſſe nequit: ignorantia ſæpe eſt ſine errore: non enim qui ignorat, continuo errat, ſed qui ſe putat ſcire, quod neſcit.Prat.

ERROR procedit ad actionem dicti vel facti falſam. Ignorantia poteſt etiam intra annum latere, nec progredi ad actionem externam. Et ex his collige, quomodo intelligendus ſit titulus ff.de i.n.& fact.ignor.hoc eſt,politicôs,vt ignorantia ſemper habeat comitem errorem.Old.

ERROR computationis circa prouocationē corrigitur. Verbum eſt Macri,in l.1. Quæ ſent.ſine appellatio.reſcind.Spieg.

ERROR eſt facti aut iuris. In iure errat, qui falſo putat ſibi quid per leges licere,quod non licet, vel non licere,quod licet.Bri.

ERROR iuris à iudice contingit vel per theſim,id eſt generali deciſione, generalibus verbis: vel per hypotheſim,id eſt,per indiuiduum: cum perſonæ & cauſæ nominantur. Theticus ipſo iure nullus eſt: Hypotheticus,ſiue ſuppoſititius, licet ſit iniuſtus,tamen non eſt nullus. Iſta tractantur in lege ſecunda. C. Quand.prouoc.non eſt neceſſ.& in l.1.poſt prin.ff. Quæ ſent. ſine appell. reſcind. Obſerua, quod & error iuris facti nomen recipit. Quatenus enim error,ius eſt: factum autem, quod in alio quam veritate ipſa conſiſtit. Spieg.

ERROR iuris bifariam conſiderari poteſt. Aut enim erratur in iure conſtituto ac certo: aut in aliquatenus dubio,vt cum erratur in iure, quod quis in ſuo habet negotio, l.1.§.1.ff. Quæ ſent.ſine appell.reſcind.Spieg.

ERROR facti, cum aut quod factum eſt, factum neſcitur, aut quod factum non eſt,factum putatur. Et eſt vel proprii,vel alieni. Vtriuſque permittitur excuſatio,ſed diſpar,quia facilius in alieno facto errans auditur, quam in proprio, l.plurimum. de iur.& fact.ignor.

ERROR facti,ſeu proprii,ſeu alieni, quandoque cenſetur iuſtus, quandoque culpabilis: Iuſtus, cui nulla obiici poteſt culpa, quod errans nō habuerit rem notam, ſed quia ignorauit poſtmodum emergentia: Culpabilis,qui reprehendi poteſt propter culpam ſeu negligentiam inquirendæ veritatis. Prat.

Non ſolum ERROR facti, verum etiam iuris,fraude,calliditate, machinatione, ſimulatione carens,malam fidem non inducit. Gœdd.de verb.ſig.ad l.109.n.4.

ERROR item aliquando eſt in corpore,aliquando in ſubſtantia, quantitate, qualitate, cauſa, nomine. Error in corpore: vt ſi fundus alius pro alio: ſi heres alius pro alio ſcribatur: qui error perſonæ eſt.

Ab ERRORE corporis ſeparat Vlp.errorem in ſubſtantia: veluti ſi acetum pro vino væneat,in corpus quidem conſenſum,ſed in materia erratum accipit, l.9.& l.11.ff. de contrah.empt.in materia autem & qualitate errorem coniungit in l.14. eod.tit.in qua docet in materia errari,ſi æs pro auro væneat.Briſſ.

ERROR tripartito in iure ſolet conſiderari. Aretinus inſtitut.de vſucapionib.§.error. Et imprimis vt ſit tenor iniuſtus, quando quis nulla aduerſarii calliditate inductus in facto proprio errat,cuius exemplum eſt in dicto §.error.Huic contrarius eſt error iuſtus, cum quis in facto quidem proprio errat, ſed aduerſarii technis circumſcriptus, quia videlicet rem notam nō habuerit,vt ſi forte procurator meus,cui emendam rem mandaueram,perſuaſerit,ſe mihi emiſſe,egoque illius fidem ſecutus rem ipſam reſcribere velim. Eius exemplum eſt in l.de ætate.§.interdum.& §.qui iuſto.ff.de interrog.in iur. Eſt & tertius error, quem ipſi iuſtiſſimum vocauerunt, vt eſt error facti alieni,hiſque omnibus iuſtiſſimam patrocinii cauſam præbere ſolet. Decius in l.qui in alterius.ff.de reg.iur.

ERROR calculi, cum in ratione ſubducenda per imprudentiam erratum eſt, ſic vt tranſactio falſa ſuper eo errore facta ſit. l.vbi.V.Bart.& reper.C.de error.calc.Prat.

ERRORIS fideiuſſio nulla eſt, l.37.ff.de fideiuſſ.

ERVBESCIMVS, id eſt,pudore afficimur,cum quid ſiue lege dicimus.in Authent.de trient.& ſemiſſ.§.conſideramus. Spieg.

ERVDERARE, eſt repurgare,ruduſque, hoc eſt,comminuta fragmenta dirutorum ædificiorum auferre.Spieg.

ERVDIRE puerum,l.27.ff.de rei vind.

ERVERE, pro detegere.apud Vlp.in §.ſed ſi ſeruus.l.inde Nerat. ad l.Aquil. eruere veritatem.l.7.ff.de teſt.

ERVMPERE aqua in meo,l.21.ff.de aqu.& aqu.plu.

Ἐρύκτηρες appellantur quidam manumiſſi vel liberti apud Lacedæmonios: de quibus vide Athenæum lib.6. vt refert Bald.tit. de libertinis.

E S.

ESCALE, eſcarium. eſcale argentum, pro eſcario, l.8.de ſupell. leg.Horom.

ESCVLENTVM, quod edi poteſt.Modeſtin.de offic. præſid. Niſi eſculentum, poculentumue, quod intra dies proximos prodigatur.Spieg.

ESCVLENTORVM legato continentur non ea tantum, quæ eſſe, ſed & ea,per quæ eſſe ſolemus, l.3.ff.de penu leg.

ESQVILIÆ. Æſquilias duos vrbis montes eſſe, ex Varrone docemur. Celebrior tamen pars Eſquilinus mons dictus eſt, vel ab auium excubiis, vt apud Ouid.1.Faſtor.legimus: vel ab aucupibus, quod eo loco quiſquiliis proiectis auibus illuderent, hic ex vrbis collibus ſolus duplici iugo & aggere munitur, cum reliqui ſingulis contenti ſint. Ex quib. alter Ceſpius nuncupatur,alter Oppius. Qua de re vide Marlianum lib.1.& lib. 5.c.9.Alex.ab Alex.lib.6.c.11.Noſtra autem tempeſtate Eſquiliæ incipiunt à templo S.Petri ad Vincula,& protenduntur vſque ad Eccleſiam S.crucis,inde ad Thermas Diocletianas,includitque eccleſiam S.Mariæ Maioris,& S.Praxedis.

ESSE, cum genitiuo poſitum,aliquando,nec ineleganter,ſignificat pertinere,vel officium,& partes eſſe alicuius. Pedianus, de alien.iud.cauſ.l.non ſolum. Hæc, inquit, actio in id quod intereſt, competit. Proinde ſi res non fuit petitoris, id eſt,vt rectè gloſſ.exponit,ad eum non pertinuit, ceſſat iudicium. Alia vulgata ſunt. Sed & eſſe,pro venire,vel vendi,apud Iuriſconſ.opinor me legiſſe. Spieg.

ESSE, ad veritatem referri Paul.demonſtrat.l.hæc verba.de ver. ſign.Spieg. Et præſentis temporis demonſtrationem continet. l.ſcribit.§.idem ſcribit.ff.de aur.& arg.leg.

ESSE alicuius rei, pro ad rem valere.Hoc libertatis eſſet. Nil æque diſſoluendæ religionis eſſet.Hot.& Sigon.ex Liuio.

ESSE, pro eſſe fingi, intelligendum, vbi ſubſtantiue veritas de-

monſtrari nequit, Baldi doctrina eſt, Interpretum calculo probata, in l. quæ fortuitis C. de pignor. act. Spieg.

Esse cum aliquo teſtamenti factionem, i.e. talem eſſe, qui poteſt inſtitui. Iuſt. quib. non eſt permiſſ. fact. teſta. §. teſtamenti autem. & Inſt. de hæred. qualit. & differ. §. in extraneis. Spieg.

Esse in re facienda. Cum in eo eſſet totus, vt, &c. Briſſ. in Parer. lib. ſing.

Esse, pro manere, in l. ſi patronus. ff. de concub. & aliis locis. Sic Cic. ad Atticum: Tu quidem & amice & prudenter ſuades, vt in iis locis ſim potiſſimum, quoad audiamus hæc quæ commota ſunt, quorſum euadant. Spieg.

Esse in controuerſiam Petronio, pro controuerſum eſſe. Prat.

Esse in poſſeſſione, & poſſidere, diuerſa ſunt, l. ſi quis autem. §. 1. de acqu. poſſ. l. prætor ait. §. eum de dam. infect.

Esse talem, & haberi pro tali, diuerſa ſunt. l. mercis. & ibi gl. de verb. ſign. Bartol. in l. maritus. 2. §. legis Iuliæ, ff. de adult. Spie.

Esse in vita, eſt inter ſuperſtites adnumerari. Nam eſſe quoque pro viuere eleganter vſurpatur. Cicero: Nec enim dum ero, angar vlla re.

Essedarivs, qui eſſedam regit, vehiculi id genus eſt, apud Belgas repertum: alias Baſterna: vide Goth. ad §. 4. med. ibi, baſternis. l. 12. C. de ædif. priu.

Essedvm, i. Budæ. Prat.

Essedarii. Horum meminit Cæſar lib. 4. de bell. Gal. quod genus equitum ſit, & quomodo pugnent, ita deſcribit. Genus hoc ex eſſedis pugnæ, primo per omnes partes obequitant, & tela coniiciunt, atque ipſo terrore equorum, & ſtrepitu totarum ordines plerunque perturbant, & cum ſe inter equitum turmas inſinuare volunt, & ex eſſedis diſſiliunt, & pedites præliantur, &c. vide apud Cæſarem.

Essentialia rei dicuntur, quæ ab ea, cuius ſunt, ſeparari nequeunt. Salom. in l. Gallus. 11. de liber. & poſt. Prat.

Essentiæ nomen à pleriſque deuitatur, quamlibet ſit frequens in ore Theologorum, ac Philoſophorum, pro eoque habent Græce ὕπαρξιν, qua voce alicubi Vlpianus eſt vſus. Sed enim ſi Macrobius bonus auctor dicendi haberi poteſt, hic etiam in Somnio Scipionis, eſſentiæ nomine eſt vſus. Donatus Grammaticus deriuat à verbo Sum, hæc Gerundia, eſſendi, eſſendo, eſſendum. Verum doctiſſimi quique hanc deriuationem non probant. Vide Obſeruat Inſulanicas. Spieg.

Essentitas, vid. Gotho. not. ad l. 3. prin. ibi, Scceleritatem. C. de bon. eor. qui ant. ſen.

Est, non ſolum præſens tempus, ſed etiam præteritum complectitur, l. verbum erit. de verb. ſign. quamuis proprie præſens notat, demonſtrationemque continet. l. inter veſtem. §. item ſcribit. ff. de aur. & arg. leg. Vide Gellium lib. 17. cap. 7. & Alc. in d. l. verb. erit. Spieg. Est, pro eſſe præſumitur, l. ſi debitori. de iudic. Prat.

Esto aduocatus iuuenis, & medicus ſenex: prouerbiale eſt, cuius rationem ſingulariter explicat Alc. c. 21. lib. 10. Parerg. Sp.

Est rationis. Hic modus dicendi apud Iuriſcoſſ. frequens reperitur. Martian. de hered. inſtit. Quæ tea fuerat eiuſdem criminis poſtulata, rationis eſt: pariter de bonis eorum, qui ante ſententiam mortem ſibi conſciuerint: Vlp. Quando dies Legatorum, quæſtionis eſt. & idem de fideic. libert. Papinian. de colla. dot. Paulus de aqua plu. arcend. dixit, Conſuetudinis eſt. & de verb. oblig. Dubitationis eſt. Modeſt. de donat. Summæ æquitatis eſt. Spieg.

E T.

Et Coniunctio aliquando implicat, vt etiam annotauit Zaſius in l. 1. ff. de iuriſdictione omnium iud. ex Doctoribus in eandem l. ibi, & poſſeſſionem dare, & in bonorum poſſeſſionem mittere. Sed tamen et nunquam diuerſa copulat, vt not. Accurſius in rubr de iur. & fact. ignor. et Fel. Sand. in c. Gregor. in procem. Decr. Brech. l. Alienationis verbum. §. Oratio.

Et, pro id eſt, in §. ſed iſtæ. ibi, cum dicitur, & ſi quæ ſunt ſimiles. Iuſt. de act. Huius particulæ vis propria eſt, vt coniugat. l. ea tamen adiectio. de lega. 3. tametſi hoc non ſit perpetuum. Eſt enim, vbi et pro Vel, disiungit: & aliis modis accepta, cum diſpoſitionem, tum ſententiam variat, vt latiſſime proſequitur Alber. attigit Bart l. 7. de pactis. l. non ſolum. ff. ſolut. matr. Aliquando ſumitur pro Vel, l. ſæpe, ff. de verb. ſign. Aliquando ordinis nota eſt, l. Gallus. §. 1. vbi Doctor. ff. de lib. & poſth. Aliquando pro etiam, vt l. 1. C. de no C comp. Quandoque ponitur pro quia. l. fin. C. de cur. fur. Interdum ſubauditur, l. ſi abrogator. §. 1. ff. de adopt. Prat. ex Spieg.

Sev aliquando pro &, vel pro id eſt. Goth. ad rubr. C. de except.

Et à te Seia peto, vt quidquid ad te ex hereditate mea peruenerit, exceptis his, quæ tibi ſupra legaui, reliquum omne reddas & reſtituas Mæuiæ infanti dulciſſimæ, à qua Seia ſatis exigi vero: cum ſciam eam potius rem aucturam, quam detrimento futuram. Vide Scæuolam in l. vxorem. §. fin. de legat. 3. Spieg.

Et domus eam partem, in qua morari conſueuimus, Scæuola declarat, de legat. 3. l. vxori ſuæ in princ. Spieg.

Et peracto quinquennio, cum eius vſusfructus eſſe deſierit, tunc eum fundum illi & illi libertis dari volo. l. vxori vſumfructum. ff. de vſu & vſufruct. Spieg.

Et cætera. vide Gothofr. ad §. 3. l. 13. de iureiur. Sunt qui plurimum referre putent, extenſim hæc clauſula ſcripta ſit, an præſcriptis notis, &c. Quod Alc. ridiculum arbitratur, refertq; dictionem Cætera, deductam à Græco καὶ ἕτερα, id eſt, & alia. et ideo cum abbreuiationis cauſa apponitur, eius virtute cenſeri alia repetita, quæ ex natura & conſuetudine actus, contractus, vel diſpoſitionis requirebantur. Spieg. De hoc vide latius Tiraquellum in tractat. de iure conſtit. poſſeſſorii, parte 3. 31. nu. 2. 3. & 10. &c.

Etsi, pro Si, l. 2. C. de reb. cred.

Εταίρας Græci amicas vocant, quæcunque ſcilicet ſcortilla, etiam ignobilia. Concubinæ nomen paulo honeſtius olim Amicæ, vt quæ extra Legis pœnam, & ſine metu criminis habebantur. Meretrices vero, quę palam & pluribus ſe accepta pecunia miſcent. Alc. de verb. ſignif. vide s. Concubinæ appellatio.

Εταιρεία ſodalitium eiuſdem collegii, l. 4. pr. C. de colleg.

Etesiæ venti appellantur, qui certo tempore anni, cum Canis oritur, ex alia atque alia parte cœli ſpirant, vt annotauit Gell. lib. 2. cap. 21.

Ethologi, morum ſunt effictores, affectuumque cuiuſcunque perſonæ. Bud. in Annot. pri. Alias ethopœi. Hinc ethopœia, morum alienorum imitatio.

Etiam, particula conſentientis eſt IC. de verb. oblig. l. 1. et reſponderit: Quid ni? etiam. Nebriſſ. eſt etiam particula ampliatiua l. extraneum. C. de vulgar.

Etiam atque etiam, pro diligenter, l. 19. pr. C. ad leg. Cor. de falſ.

Etiamnvm, pro adhuc. Vlp. tit. Arb. furt. cæſ. l. vitem. §. 6. ibi, etiamnunc, habent, ſuffragante textu Nor quod ſignificat, vſque nunc, etiam adhuc, etiam nunc, vſque ad iſtud tempus. etiamnum, ponitur pro vſq; tunc, vel vſque ad id tempus. Spie.

Etymologia, verborum eſt explicatio, id eſt, qua de cauſa quæque eſſent ita nominata, vt ait Cic. 1. Acad. Si proprie vocem hanc, ait, Olden. Latinitate volueris donare, veriloquium appellabis. Cicero in Topicis, a notatione nuncupat. Ariſtoteles Symbolum dicit. Etymologia non verbi ſolum, ſed etiam rei, de qua quæritur, veram interpretationem ſequitur. Quamobrem ſpecies finitionis cenſenda eſt merito. Cæterum cum naturam ſuam ſeruat etymologia, argumentum ab ea affirmatiue ſumptum, valere negant. Negatiue vero efficax eſſe, quia à quo remouetur genus, ab eo & quælibet ſpecies remouetur. Exempli cauſa: Fur a ferendo, id eſt, contrectando, dicitur: verum erit, ſi dicamus; Res non fuit contrectata, igitur in ea furtum factum non eſt, & id pro regula proditum eſt: quæ tamen non procedit, cum ratio vocabuli aliud inducit, vt exemplis demonſtrat Alc. in l. taberna de verb. ſign Spieg. Confundunt Iuris interpretes etymologiam & Alluſionem, & pro eodem fere omnes ponunt, cum tamen inter ſe longe lateque diſtent Nam etymologia, vt dictum eſt, proprie eſt, cum explicatur, qua de cauſa quæque ita ſint nominata. Alluſio vero ad ſubſtantiam rei nullo modo reſpicit, ſed ad vocis ſimilitudinem tantum refertur. Imo ſi preſſius linguæ Latinæ proprietatem inſpicere velimus, neutrum ſignificat alluſio. Nam propriè & ſignificanter alludere dicimur, cum vnum proloquimur, alio latenter ſententiam referentes, &c. Quando autem argumentum ab alluſione ducere liceat, inextricabiliter interpretes diſputant in l. 1. ff. de acquir. poſſeſſ Corraſ. lib. 3. cap. 22 Miſcell. Etymologia, quæ a Cic. in Topic. modo Notatio, modo Veriloquium, ab Ariſtotele appellatur σύμβολον. quod Latine, eodem Cicerone teſte, eſt nota, vel, vt quibuſdam aliis placet, ſignum, indicium, quando ad veram verbi interpretationem vocem traducimus, &c. Brech l. Tugurii. ff. de verb. & rer. ſig. Adde Forcatulum Necyomantiæ dial. 73. in pt.

E V.

Evacvata obligatio, ſublata l. 4. fin. C. de ſolut.

Evacvatoria in formulis Marculphi, pro quo apocha; l. plures C. de fid. inſtr & rub. lib. 10. C. de apoch. & ſecuritas. l. 1. C. eo. in Nou. 130. Recauta. Auguſt. lib. de cura pro mor. vbi eſſet recautum, quo illa cautio vacuata fuerit, indicauit. Prat. Adde Cuiac. ad lib. 10. C. tit. 22. de apochis publ. & deſcript curial.

Evadere. verbum Vado, cum compoſitis dici ſolet in re iniuſta, aut difficili: vt, Vadimus immixti Danais haud numine noſtro. Inde Donat. euadere dicit eſſe, per obſtantiam & difficultatem venire. Spieg.

Evagari, non eſt idem quod vagari. Contractius enim eſt, diu vagari in emanſore. quam per prolixum tempus euagari: quod eſt deſertoris. Vide Modeſt in l. deſertorem. de re mil. Spieg.

Evalvit Seruii ſententia, l. 6. §. etiam. Si ſeruit. vind. Briſſ. Pareg. lib. ſing.

Evanescit actio, id eſt intercidit. in §. 1. l. cum fundus. Si cert. pet Item euaneſcere actionem auctoritate Iuris, remitti actionem voluntate domini. l qui iniuriæ. §. ſi ſeruus. ff. de furt. Spie.

Evangelivm, pro præmio accipi, pro dari ſolet lætum adferenti nuntium, & noſter Zaſ. alicubi indicauit. Proprie autem Græce ſonat bonum nuntium. At non pro quocunque bono nuntio ipſum accepit Chriſtus, ſed pro nuntio redemptionis & ſa-

& ſalutis noſtræ æternæ, quo per Apoſtolos exhilarauit, & impleuit orbem terrarum. Quidam citant è l. falſus creditor. ff. de furtis. hæc verba: Quid ergo, ſi quæ Græci Euangelia dicunt, petant? Sunt tamen, qui hoc hoc loco μήνυτρα legendum exiſtimant, hoc eſt, indicium, vel præmium. Haloander neutrum agnoſcens, legit εὕρετρα, interpretaturque inuentionis præmia. Spieg. Vide Bud. in annotat. priorib. in ff. de offic. præfect. prætor. & in poſterior. h. t. Al. lib. 2. prætermiſſ. hoc ipſo tit. Euangeliis ſacroſanctis tactis iurare, edicere. &c. l. 7. §. 5. C. de cur. furioſ. & alibi. (Iuſiurand. quod præſt. ab his.

EVANGELISTARVM, Euangeliorumque meminit Imp. in Auth.

EVCHARISTIA. Polydor. Virg. de inuentorib. rei. lib. 5. c. 12. Euchariſtia (inquit) Græcis gratiarum actionem ſignificat, ſicuti Euangelium bonum nuntium, Latini miſſam vocant vulgari appellatione. Verum, dominica ſolennia veteres vocaſſe, Tertullian. teſtis eſſe poteſt.

EVCHARISTICON, liber, vbi gratiæ redduntur, ſiue pro amici incolumitate Deo reduci, & ſoſpitatori, ſeu pro quo ſuſcepto beneficio gratæ gratiæ referuntur, qualis eſt apud Papin. h. t. Silu. εὐχαριστῶ eſt verbum Græcum, quod denotat gratias agere, εὐχαριστία, gratitudo, & gratiarum actio, ſtrue ſacrificali parata, &c. Ioan. Bapt. comment. panegyr. ad Fauſtum.

Εὐγενὴς ἅμα τῷ τεχθῆναι ἐλεύθερος ὤν. The. Inſt. 1. tit. de ingenuis. & Harmenop. lib. 1. tit. vlt. Prat.

EVCHITÆ, al. EVCHETÆ. l. 5. C. de hær. Hæretici fuere, de quorum prauo dogmate videndus eſt Niceph. lib. 11. c. 14. hiſt. eccleſ. Briſſ. vide Gothofr. ad l. 5. pr.

EVCTERIA, loci in quibus orationes, actaq; prouinciarum continentur. Alc. in l. immunitatis. C. de agric. & cenſ. lib. 11. Spieg.

EVECTIO, literas, diplomata, & exhibitionem curſus publici ſignificat, l. 1. C. de numerariis. l. 3. l. 4. l. 6. l. 9. l. pē. l. vl. C. de curſ. publ. l. 2. C. de commeatu. Itaque mendoſa eſt ſcriptura, l. 2. C. de curioſ. lib. 12. in qua EVICTIONIBVS, pro EVECTIONIBVS, legitur B. Auguſti. epiſt. lib. 55. Zenobius magiſter memoriæ factus, eſt & miſit nobis euectionem cum annonis. Sulpit. Seuer. lib. 2. hiſt. ſacr. Hilarius quartum iam exilii annum in Phrygia agens, inter reliquos EPISCOPOS per vicarium ac præſidem data euectionis copia adeſſe compellitur. Symmach. lib. 2. epiſt. 261. Tibi igitur hoc munus iniungo, vt de impetratis euectionibus in adminiculum prætoriæ functionis habitum mentis meæ apud eum plenius exequaris. Briſſ.

EVECTIONES alias Synthemata, & combinæ, & tractoriæ. Prat. & Goth. not. ad §. 2. ibi, diplomate de verbor. oblig. ex Cuiac. l. 137. & d. l. 3. C. de curſ. publ.

EVELLERE, pro ſubuertere, l. 4. fin. C. qui teſtam. fac.

EVEMERIA, ancillæ nomen, l. 10. ff. de manumiſſ.

EVENIT, imperſonale, pro ita cecidit.

EVENIET, pro continget. Vlpian. §. 1. l. 1. de ſeru. corrup. Eueniet, vt duobus actio ſerui corrupti competat: quod eſt abſurdum. Sic etiam accipitur in §. eſt & aliud genus. verſic. ſed primus. Inſtit. de donat. Spieg.

EVENTVM, Cic. in Rhetor. cuiuſcunque negotii finem diffinit, à quo ſæpenumero res iudicantur: quo nihil iniquius eſt: ſiquidem euentum in manu ſtultorum verſari, magni auctores tradiderunt; tamen ſpectandus ille eſt, vt Imper. cenſuit, in l. Auth. facta. §. euentus. de pœnis. l. rem non nouam. C. de iud. & Euentus declarat, l. ordinata. ff. de lib. cau. Si euentum fraus habuerit, in l. ait prętor. ff. quę in fraud. credit. pro eo quod eſt, ſi fraude actum fuerit. Nam vt Lucretii teſtatur carmen, EVENTVM dici poterit, quodcunque erit actum. Spieg. EVENTVM expectare, l. pen. in fin. C. de procur.

EVENTVS autem in Iure noſtro multa complectitur, metum ſiue vim, errorem, dolum, culpam, & caſum fortuitum. Vide Apellum c. 7. de Circumſtantiis. Spieg.

EVENTVS mortalitatis, pro caſu mortis, apud Vlp. de offi. præſid. l. illicitas. §. penult. Catanæus ante nos, in Comment. in Plinianas epiſtolas, admonuit Iuriſcoſſ. frequenter vſurpare mortalitatem pro morte. Vide & Mortalitate. Spieg.

EVERRIATOR dicitur, qui accepta hereditate, iure iuſta facere defuncto debet: quę ſi non fecerit, ſeu quid in ea re turbauerit, ſuo capite luat. Vid. Feſtum. Spieg.

EVERRÆ ſunt purgationes quædam domus, ex qua mortuus ad ſepulturam ferendus eſt, quæ fit per euerriatorem, certo genere ſcoparum adhibito Prat. ex Feſt. lib. 5.

EVERRICVLVM, & Verriculum, rete eſt piſcatorium; à verrenda aqua ſic appellatum. Vlpianus in l. iniuriar. de iniuriis. Si quis me prohibeat in mari piſcari, vel euerriculum (quod Gręce σαγήνη dicitur) ducere. Spieg. Ad alia etiam transfertur. Hinc eleganter ludens Cic. 1. de Natura deor. Actionem de dolo malo euerriculum malorum dixit: & 6. Verrin. Quod vnquam tale euerriculum vlla in prouincia fuit? Briſſ.

EVERERRE, verrendo nitidum facere. Prat. EVERRERE ciſium. l. 13. princ. Locat. Euerrere onus, l. 1. §. ſi quadrup. paup.

EVERTERE ciſium, legunt alii iam d. loco & euertere onus, pro deiicere, ſubuertere. Briſſ.

EVERSIO, totius domus. Paul. in leg. vlt. de offic. præſid.

EVERSOR, pro prodigo, nepote, diſſoluto, qui patrimonium ſuum profundit ac diſſipat. Caius lib. Iuſtit. 1. tit. 8. ſub curatore ſunt minores ætate, maiores euerſores, inſani: qui euerſores aut inſani ſunt, omni tempore vitæ ſuæ ſub curatore eſſe iubentur. Hot.

EVERTERE patrimonium dominii, eleganter dictum ab Vlp. in l. 1. ſi famil. furt. fec. dic. pro diſperdere, exhaurire, ſpoliare dominum patrimonio. Idem venuſte quoque, euertere vſurpat pro deſtruere, in fin. §. penult. l. 3. ſi quis caut. Spieg. Funditus enim euertit bonis ac fortunis omnib. Cic. pro Roſc. & 3. Ver.

EVESTIGIO, pro continuo, ſiue ſtatim. Scæu. in l. diuortio fact. de negot. geſt. Non, inquit, eueſtigio in officio deliquit. Nebr. Alber. indicat eſſe præpoſitionem cum caſu, reclamante veterum ſcriptura. Spieg.

Εὐγενής, qui liber & ingenuus natus eſt. Prat. ex Theoph.

EVICTA res cenſetur, cum res reſtituta eſt petitori: vel emptor damnatus eſt litis æſtimatione, vel poſſeſſor ab emptore conuentus abſolutus eſt, l. 16. §. 1. ff. de euict.

EVICTA hereditate legata reddi. Vide Caium l. quod ſi poſſeſſor. ff. de petit hered. Spieg. (t. 6. §. 16. n. 110.

EVICTIO eſt, quæ fit iudicio & iure. Vult. l. 4. in comment. Inſt.

EVICTIO eſt rei emptæ, aliave cauſa acceptæ, per iudicis decretum ablatio. Prat. vel eſt eius rei, quam aduerſarius legitimo iure acquiſierat, per iudicem recuperatio. l. non tamen, 24. ff. de euict. quod vt intelligamus, illud ſcire oportet, olim moris fuiſſe, vt ſi res non Quiritium, ſed gentium iure abalienaretur, is, qui eam acquirebat, duplam aut ſimplam ſtipularetur ſibi ab authore dari, ſi ea ſibi iudicio adimeretur: quemadmodum Varro lib. de re ruſt. 2. c. 10. ſignificat: cum autem mancipio res venierat, tum iudicii periculum præſtabat is qui eam vendiderat: vti poſterius in voce, Mancipium, ex Cicerone & Plauto docebimus. Itaque Varronis locus intelligendus eſt, cum ait: Si mancipio non datur, id eſt ſi res non acquiratur per ius Quiritium, hoc eſt, per mancipationem & nexum: nam ſi mancipio res erat data, aut vſucapta, aut in iure ceſſa, nūquam euinci poterat, id eſt, iudicio à poſſeſſore auferri. Hotom.

EVICTIONEM debere vel præſtare dicuntur, ad quos re euicta & ablata eſt regreſſus. Briſſ.

EVICTIONIS autem nomine vel ex conſuetudine regionis caueri oportebat, l. ſi fundus. 6. eod. vel ſecundum id, quod inter partes conuenerat, l. 4. & l. emptori. 37. Plerunque autem per ſtipulationem ſimplæ cauetur, hoc eſt, vt euicta re ſimplum venditor emptori reſtituat, l. euicta. 6. & l. euicta. 70. eod. vbi Paulus ait, euicta re, ex empto actio non ad pretium duntaxat recipiēdum, ſed ad id, quod intereſt, competit: aut vero cauetur per ſtipulationem duplæ, h. e. vt euicta re venditor ad duplum præſtandum obligetur, l. vindicantem. 17. quę ſtipulatio duplæ non de quauis re, ſed de ea, quæ alicuius pretii ſit, interponitur: ſi margarita forte, aut ornamenta pretioſa, vel veſtis ſerica, vel quid aliud non contemptibile veniat, l. emptori. 37. eod. quin etiam & triplum & quadruplū ſtipulari poſſumus, l. ſi dictū, 56. eo. at in dubio ſemper ſimplę ſtipulatio interpoſita iudicatur. l. 60. eod. vbi Iauol. ait, ſi in venditione dictum non ſit, quantū venditorem pro euictione præſtare oporteat, nihil venditor præſtabit præter ſimplam euictionis nomine: & ex natura ex empto actionis, hoc quod intereſt. Cōmiſſa autem ſtipulatio dicitur, cum aut res petitori reſtituta eſt, aut dānatus eſt litis æſtimatione, aut poſſeſſor ab emptore conuentus abſolutus eſt, l. euicta 16. §. 1. l. ſi ſerues. 21. eod. ſed perpetuo neceſſe eſt, vt mature venditori denuntietur dictatum eſſe iudicium, cuicuimodi illud ſit. l. ſi mācipium. 34. §. 1. & l. ſi rē quam 29. §. 2. l. emptori. 37. Iam vero aduerſus venditorem triplex dātur actio: ex empto, ex duplæ ſtipulatu, & ſimplæ. l. hoc iure 27. neq; intereſt, vtrum emptor ex ſtipulatione, aut empto aduerſus auctorem primum agat. l. ſed etſi. 18. vbicunque autem ex ſtipulatione agi poteſt, ibi tum empti, tum etiam præſcriptis verbis recte agitur: at non ex contrario. Illud inſuper addendum eſt, Duplam hoc in loco non bonitatis rei, ſed pretii conuenti accipiendam eſſe, l. cum fundus. 48. l. ſi fundo. 53. ff. eodem. ad eamque non ſatiſdationem exigi, ſed ſimplicem repromiſſionem ſufficere. leg. ſi dictum. § eod. Hot.

EVICTVS à creditore ſeruus tunc videtur, cum fere ſpes habendi abſciſa eſt. Briſſ. Ita euictum dicitur prędium, quod a creditore ex antecedente cauſa pignoris ablatum eſt. l. 49. §. vlt. ff. ſol. matr.

EVIDENS proprie quod apertū eſt, & ſemper apparet. l. ea quæ. ff. de contrahend. empt. Vnde vulgatum illud; Quod in euidenti eſt, nulla poteſt tergiuerſatione celari: nec indiget, quod manifeſtum eſt, probatione. Siquidem plus eſſe euidēs quam manifeſtum, traditum eſt ab Impp. in l. quoniam ſororem. C. de iur. delib. Manifeſtum atq; euidens eſt, inquiunt, antequā pro herede gereret, vel bonorum poſſeſſionem admitteret. De euidenti vide ff. ad exhibend. l. 3. & de ædil. edict. l. quæritur. §. vlt Spieg.

EVIDENS vtilitas apud Vlpian. l. 2. de conſtit. princ. ſic intelligenda eſt, meliore interprete Oldendorp. vt retineatur ius

naturæ, quod lex aut conſuetudo, niſi corrigeretur, paulatim eſſet corruptura. Spieg.

Evidentia, Cic. in Acad. Propterea quod nihil carius ἐνάργεια, vt Græci perſpicuitatem, aut euidentiam nos, ſi placet, nominemus, fabricemuſque, ſi opus erit, verba. Spieg.

Evidentia facti inter ſpecies probandi verſatur, *Die that bevveiſen*, vt cum quid ſenſu corporeo coram percipitur. Si quis enim aſſerat, vulnus atrox eſſe, & mox indicet locum, certe hæc probatio non poteſt reuocari in dubium. Paul. in l. vulneris. de iniur. & in l. ſi corruptione. fin. reg. Spieg.

Evidentiam facti & Notorium exæquant Canoniſtæ, cap. vlt. extr. de reſtit. ſpol. c. euidentia. de accuſ.

Evidentem voluntatem teſtatoris vocat Vlp. in l. licet Imperat. de leg. 1. quæ ex argumentis & interpretationibus verborum colligitur. Spieg.

Evidenter probatur, hoc eſt, aperte, perſpicue. C. de teſtam. l. non codicillum.

Evidentivs. l. in ſuis. ff. de lib. & poſthum.

Evidentissima probatio, iuſſio. Euidentiſſima ratione conſtitutum, in §. ſed hoc. Inſti. quibus alien. lic. apud Plin. reperies: & ratio euidens, & argumentum euidens. Spieg.

Evidens calumnia. c. 9. t. 1. l. 2.

Evincere, vt verbi vis & ratio facile indicat, eſt aliquid vincendo ab aliquo auferre & conſequi, vnde in diſputando, atq; omni orationis contentione, quod vi argumentorum ac dicendo ab aduerſario extorquemus, vt concedat, euincere ab illo dicimur. Eoque modo ſub tit. de euict. accipitur. Sed quoniam id verbum iuridicum eſt, & in contentionibus ciuium inter ipſos de rebus negotiiſque omnibus, quæ iure ſuſcipiuntur, hæc vnica vincendi ratio eſt, ſi iure iudicioque agamus: eo fit, vt euincere in iure ſit, rem non quouis modo, ſed per iudicem auferre & auocare ab emptore: Vincere denique iudicio, rem illius non eſſe, de qua quæritur, l. non tamen. 24. l. ſi mancipium. §. 1. ff. hoc tit. Donell. de euiction.

Evincere eſt rem iure dominii per ſententiam iudicis ab aliquo auferre. Briſſ.

Evincere rem non dominus modo, ſed & creditor dicitur. l. 65. ff. de euict. l. 2. C. ſi antiquior. nec iure dominii tantum, ſed & hypothecæ, vel ſeruitutis iure res euinci dicitur. Briſſ.

Evinci hereditas dicitur per inofficioſi querelam, cum ab herede ſcripto auocatur, l. 21. §. fin. ff. de inoffic. teſtam. Briſſ. Sic

Evinci per bonorum poſſeſſionẽ, l. 6. in fin. ff. ſi pars her. pet. Bri.

Evinci, in l. quod euincitur. 190. ff. de reg. iur. id eſt, euinci poteſt aliqua ratione. Prat.

Evincere, ait Prateius, eſt rem ſuam iure dominii ab eo, cuius non erat, alteri datam aut venditam repetere in iudicio, & ab emptore per iudicis ſententiam ad illam mihi reſtituendam condemnato, extorquere: ſeu tota res euincatur, ſeu pars, l. 1. de euict. vide Gothofr. not. ad rubr. de euict. (eſt.

Evincere, pro vẽdicare, Celſus; Quod euincitur, in bonis non

Eviscerata opes exhauſtæ. l. 7. prin. C. de inoffic. donat.

Evitare Creditorem, Heredes, Perſonam, interdictum, Crimen, Onus. Briſſ.

Evitari non poſſunt exceptiones peremptoriæ, l. 3. ff. de excep.

Evlabes, negotiorum ſuſceptorem ſignificat, vt eſt apud Suid. monuit Alciat. in tit. C. de præpoſ. labor. lib 12.

Εὐλογίαι. collectiones pro eleemoſynis ſeu collationibus. vid. diſt. 18. c. de eulog. Paul. 2. Cor. 6. & 9.

Evm, qui prouinciæ præeſt, adire potes. Is exiſtimabit, quid ſit partium ſuarum. Harum clauſularum ſenſum explicant Iulianus & Calliſtratus, de offic. præſid. Spieg.

Evnomiani hæretici. l. 5. prin. vbi Gothof. C. de hæret.

Evnomia, recta iuris legumque conſtitutio. Εὔνομοι populi dicuntur, qui recta legum inſtitutorumque ratione vtuntur, Bud. in annot. prior.

Evnomia duplex eſt. Vna quidem recta iuris conſtitutio. Altera vero, recte iuri conſtituto, obtemperatio. Neque enim ſatis eſt, bene inſtitutam poſitamque eſſe rationem Reip. niſi & hoc omnibus perſuaſum ſit, inſtitutioni tali omnino parendum eſſe. Bud. in eiſd. annot. Spieg.

Evnvchi proprie dicuntur lectorum cuſtodes, & cubicularii, (ab εὐνὴ, cubile, ἔχω, cuſtodio. Gothofr. ad c. 5. prin. Nou. 133.) non ſpadones: quamuis barbari Reges id muneris hiſce molliculis fere iniungere ſoliti ſunt: vnde Eunuchi Spadones dici cœpere. Quære Spado proprie. Item Spadonum genera. Spieg. vide Cuiac. ad l. 4. C. de præpoſ. ſacr. cubic. & 17. obſ. 24. Gothofr. not. ad l. 5. pr. C. qui teſtam.

Evnvchvm aliquando putant per catachreſin ſignificare potentem aulicum, etiam non exectum, ſicut Ionathas verſor Chaldæus intelligit fuiſſe Ebed metoch Æthiopem, Ierem. 38. qui Ieremiam ex puteo aut carcere extrahi curauit. Talis forte fuit etiam Candaces Reginæ Æthiopum Eunuchus, Actor. 8. Non igitur ſemper caſtratum, ſed ſæpe officium tantum ſignificat. Chriſtus Matth 19. triplices eunuchos facit, natos, ab hominibus caſtratos, & qui ſemetipſos caſtrauerunt propter regnum Dei: id eſt, quos eo dono Deus ornauit, illique eo libenter vtuntur, vt tanto liberius & expeditius veram religionem promouere poſſint, ſicut Paulus tandem feciſſe videtur. De Eunuchorum vſu Maioragius ex Grego. Nazianz. in Monodia, in Baſilii vitam, lib. 2. c. 5. Eunuchi in C ferme vbiq; pro caſtratis ſumuntur, alias ſunt cuſtodes lecti. No. 113. No. Leo. 98. Epiphanio lib. 2. contr. hæreſ. ab εὐνοεῖν beneuolum ac fidum eſſe, maritis ſc. Phauori. ab εὖ νοῦν ἔχειν, bonæ mentis compotem eſſe, Venereis (quæ veteribus εὐνὴ) abſtinere. Prat.

Evnvchas etiam Andramites Lydorum rex mulieres fecit, hiſque loco virorum eunuchorum vſus eſt, vt refert Athe. lib. 12. dipnoſophiſt c. 4. Maiorag. lib. 2. Miſcell. c. 6.

Evnvchorvm alii ſunt ſpadones, alii caſtrati, alii thlibiæ; Spadones quidem ſunt, qui propter morbum aliquem, aut frigiditatem teſticulorum liberis operam dare non poſſunt, ſed eo ſublato, liberos ſuſcipere poſſunt. Thlibiæ vero ſunt, quibus vel à nutrice, vel à matre fortuito teſticuli contriti fuere. Caſtrati autem, quib. exſecta ſunt membra virilia. Qua etiam diuiſione vſus eſt Conſtant. Harmenop. lib. 2. c. [illegible]. Videtur quoque eam tradere Suid. in verbo σπάδων. Hinc apparet, inepte Accurſium & Ang. Aret. putaſſe caſtratos eſſe caſte natos: & male Accurſius ſub tit. de ædil. edict. tradidiſſe, ſpadonem eſſe vnius teſticuli virum. Patet etiam falſam eſſe diſtinctionem factam ab Ant. But. in c. ex parte. de corp. vitia. qui retulit, ſpadonem ita eſſe factum, caſtratum autem ſic ortum. Atq; Alciat. perperam notaſſe in l. ſpadonem. de verb. ſig. omnes eunuchos appellari poſſe caſtratos: verum hæc diſtinctio videtur eſſe contra d. l. ſpadonem. & l. ſi ſerua. de iure dot. & l. 4. ad leg. Corn. de ſicar. in quibus ſub nomine Spadonum thlibiæ & thlaſiæ comprehenduntur. Sed reſponderi poteſt, hoc nomen dupliciter accipi, vt adoptio & cognatio capi ſolent. Nam aliquando capitur pro ſpecie, vt hic, aliquando tanquam genus, vt ibi. Sed in illo genere non continentur caſtrati, vt inſulſe tradidit Sypontinus. Quum ergo ait Imp. qui generare non poſſunt, intelligendum eſt hoc tempore, propter aliquem morbum. Sed fieri poteſt, vt aliquando gignant, eo ceſſante. Spadones autem nequaquam videntur poſſe dici ab euulſis teſticulis, vt exiſtimarũt Baptiſta Pius, & alii: Nam qui proprie ſpadones vocantur, teſticulis nõ carent, licet propter aliquod impedimentum generare nequeant. Sic etiam ſurculos, qui nihil attulerint, ſpadones appellari ſcribit Colu. lib. 5. Sic Quintil. lib. 5. & Galen. in interpretatione ſententiarum Hippocratis eos quoque vocaſſe ſpadones, quibus excifi ſint teſticuli. Sed id minus proprie. Tales enim ſunt caſtrati, quod etiam confirmatur auctoritate Iuuenalis Satyr. 10.

------ *nullus ephebum*

Deformem ſæua caſtrauit in arce Tyrannus.

Ferrand. lib. 2. explic. in §. ſed & illud. de adoptionib. c. 19.

Evocare ſacra, eſt Deum, vel religionem ex loco aliquo eximere. Prat. expugnatores ſacrilegii nomine exoluere. Vlp. in l. ſacra loca. 9 §. 2. de rer. diuiſ. Et ſolent, inquit, qui liberare eum locum religione volunt, ſacra inde euocare. Quæ res vt olim ſit fieri ſolita, Macrob. Saturnal. 3. c. 9. (vbi vere quibus verbis ſacra ex hoſtium vrbibus euocarentur) & Liu. lib. 5. exponunt. Spieg. Hotom.

Evocationes quomodo fieri ſolitæ. Si reus ſic latitaret, vt nullam actori ſecum agendi faceret poteſtatem, ſolebat actor die poſtulationum prætoris auxilium implorare, qui prætor audita & cognita cauſa reum euocari ad ſui defenſionem iubebat. l. 28. de fideic. lib. Fiebant autẽ euocationes nonnunquam ſolis denuntiationibus, interdum literis, interdum etiam edictis. l. 26 circa fin de fideicom. libert Sic, ni fallor, vt ſi latitans denuntiationib. euocari poſſet, nec literis, nec edictis opus eſſet: ſin minus, interdum literis, interdum edictis euocaretur. l. 2. de pœn. Literis quidem ſi Roma abeſſet; edictis vero, ſi ſi ciui vrbe latitaret, vt aditum ad ſe nullum præſtaret. Iubebat igitur prætor reum euocari poſtulationum die, iubebat etiam rei latitantis bona poſſideri, proſcribi, & proſcripta tandem diſtrahi die cognitionum, l. 73. §. 1. de iudic. Poſſidebantur quidem dies triginta, proſcribebantur vero ac diſtrahebãtur poſt trigeſimum diem. Sic enim ſcripſit pro P. Quintio M. Cic. Iubet P. Quintium ſponſionem cum Sexto Næuio facere: Si bona ſua ex edicto P. Burrieni prætoris dies triginta poſſeſſa non eſſent. Proſcriptiones autẽ ſic ſolitas olim fieri, vt ad ędes condemnati debitoris tabulæ figerentur, cunctiſq; eius bonis ſuſpenderentur libelli, docet eleganter Seneca de benefic. lib. 4. Spondeo, inquit, pro iudicato, & ſuſpenſum amici bonis libellum deiicio, creditoribus eius me obligaturus: vt poſſim ſeruare proſcriptum, ipſe proſcriptionis periculum ſubeo. Et Cic. pro P. Quintio, & Ræuard. Protrib. ſing. c. 3.

Evocare, eſt in ius vocare: idque & in ciuili & in capitali cauſſa, l. 26 §. 9. de fideicomm. lib. Cic. 2. Verr in. euocandis concitate populum. Prat.

Evocari, pro vocari apud Vlpian. de fideicomm. lib in l. cum vero is. §. 9. euocari autem à prætore oportet eos, qui fideicommiſſariam libertatem debent: cæterum niſi fuerint euocati, ceſſat Rubianum Senatuſconſultum, proinde denunciatio-

tiationibus & edictis, literiſque euocandi ſunt. Sic l.5.§.2.fin. C.de appell. Sic ad ciuilia munera euocari, l.7.prin.eod.ad tutelam & curam euocari, l.1.C.qui ætate. Et Cicero vſurpauit alicubi euocare, pro vocare. Vnde haud ſcio, quam recte monuerint quidam ex adductis Vlpiani verbis, colligi diſcrimen inter euocari atque vocari. Apud geſtarum rerum ſcriptores Euocati accipiendi ſunt, non qui iuſti milites ſunt, ſed qui repentina aliqua neceſſitate ex agris in bellum tumultuarie & vocantur, & coguntur. Vnde & auxiliares dicti quod ſubito conuocarentur ad opem Reipublicæ ferendam. Ea militia, Catanæo teſte, dicitur Euocatio. Spie. Dicti euocati, quaſi extraordinarii & tumultuarii in neceſſitate adiutores. Old.

Evocatoria, l.3.med.de profeſſ.qui in vrbe Conſt.int.

Evocati milites, ſiue ἀνάκλητοι, appellati ſunt apud Cæſar.& alios, homines militia perfuncti, & emeritis ſtipendiis, qui tamen rurſus militatum euocabantur. Eorum honeſtus erat ordo in re militari. Hinc in inſcriptionibus glorioſum illud: Euocatis Cæſaris, vel Auguſt. Turneb.1.aduerſ.9. Euocati ergo ſunt veterani, quos poſt patris cædem exciuit Auguſtus ex Calicia & Caſilino, quorum fuit certum corpus, ferentium vites Centurionum more, vt Dio ſcribit 55. Vites ῥάβδους vocat, vt & auctores Baſilicorum ad l.milites.§.irreuerens.ff.de re mil. Euſeb.7. τιμωτὸ ἐπὶ τῷ Ῥωμαίοις τάγματι ὃ τῶν τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχας, & ita Titiminum, quem Velleius Paterculus G.Caſſii euocatum, Dio 47.& Valerius 11. Centurionem, vocant in l. vlt.C.qui mil.poſſ. Cuiac.obſeruat lib.7.cap.10. vide l.2.final. C.vt nemini liceat in emption.ſpecie.

Εὐδυλικὸν dicebatur apud Græcos, qui nulla exceptione vtebatur, ſed recta via pedem cum actore conferebat, actionemque ipſam plena recuſatione propulſabat: teſte Bald.ad tit.de exceptionibus.

Εὐθὺς, ſignificat confeſtim, illico, ſtatim, lib.60. βασιλικ. tit.17.c. 9. ἐὰν ὁ μὴ τοῖς μέρεσι, Theod.Hermop.l.12.ff.quod met. cauſ.Prat.

Εὐπατρίδαι Apud Athenienſes non diſſimiles erant iis, quos Romani Patricios vocabant, nobiliores ſcilicet & à primis illis Patribus & Senatoribus, quos inſtituerat Romulus oriundos. Balduin.tit.de iur.natural.gentium & ciuil.& cætera.

Evrematica Modeſtini, id eſt, conſilia, cautelæ. Gothof.not. ad rubr.l.58.ſoluto matrim. Cuiac.12.obſeruat.12.

Εὕρετρα, præmia ob indicium furis. Gothofr.ad l.43.§.9. de furt. vide Heuretra.

Evtyches, C.1.tit.1.paſſim, & tit.5.l.8.

Evtychia, ancillæ nomen, l.44.& l.59.ff.de manum.teſt. Liberæ quoque mulieris nomen eſt, in l.2.C.de don.ante nupt.

Εὐπορώτατοι, apud Theophilum in § item tria.Inſt.de excuſ.tut.alii tenuiſſimam, alii opulentam interpretantur. Tu expende rem ipſam.Prat.

Evvlsæ arbores à iuris auctoribus appellantur, vi & tempeſtate ventorum deiectæ atque euerſæ: de quibus in l.arboribus. & l.Proculus.ff.de vſufr.

Evvlgare, eſt palam vulgo aliquid facere. Liuius ad finem lib. 9.decad.1.de C.Flauio, Cn.F.ſcriba loquens: Ciuile, inquit, ius repoſitum in penetralibus pontificum euulgauit: Spieg.

E X.

Ex, particula, vt variis verbis iungitur, ita & variæ eſt ſignificationis. Proprie autem innuit cauſam proximam, & immediatam.l.1.§.ex incendiis.de incend.ruin.naufrag. Significat item ex præpoſitio cauſam per ſe, & non per accidens. l.eo tempore.§.fi.ff.de procurat. Adi Bartolum in l.prætor.§.1.ff.de bon. auth.iud.poſſid.ac pleriſque aliis locis. Alber.collegit non inutiliter aliquot alias huius particulæ ſignificationes.Spieg.

Ex, propropter, l.2.§.2.de incend.ruin.naufrag. pro ab, vel à, l. 2.in fi.C.ſi in cauſ.iud.pign.cap. ſit pro &; & tunc excludit, l. 2.ff.de itiner.actuque priuat. Sic Cicero in epiſt. Veterem ex literis tuis amplexus ſum, id eſt, propter literas tuas: & Ex tua voluntate, reiq; publicæ commodo cuncta fient, id eſt, ſecundum id, quod Reipublicæ videbitur expedire. Connan.lib.5.c. 2.n.7. aliquando ſignificat inter, c.dudum. c.3.4.q.6.aliquando contra, c.ex his.3.qu.1. Aliquando incluſionis nota eſt, l. quod dicitur. ff.de impenſ.in reb.dot. fact. quandoque excluſionis.l.quæſitum.§ idem Celſ.ff.de fund.inſtructo Ex quandoque ſignificat ortum, l ex hoc iure.ff.de iuſt & iur.Prat.

Ex vicini, pro ex fundo vicini, l.1.§.10.de aqu.& aqu.plu.Hot.

Ex quoque dictio dignitatum magiſtratuumq; nominibus adiecta functionem finitam, & præteritam ſignificat. Pro qua Græci ἀπὸ habent. Anton. Auguſt.lib.3.emend.cap.7.

Ex Abvndanti ſtipulationem interponere, apud Vlp.l.5.eod. Spieg.l.20.pr.de manumiſſ.

Ex Abvndanti, pro abundanter, apud Papin.in l.cauſam.de manumiſſ. Vide gl.in l.ſi pupilli.§.item ſi procuratori.ff.de negot.geſt.Spieg.

Ex duo milleſimis partibus, l.80.ff.pro ſocio.al.tamen ex duob.

Exacta dicuntur, quæ perfecta ſunt, & quibus vltima manus adpoſita eſt, & quaſi omnibus numeris abſoluta. Exacto officio aliena gerere negotia, in l.21.C.mandat.id eſt, cum omni diligentia. Gothofr. in not. Martial.lib.4. vt docto placeas Apollinari: Nil exactius eruditiuſque, &c. Alias ſunt exacta, quæ iam præterierunt. Paul.in priori ſignificato de act.& oblig.l.1. Exactiſſima, inquit, diligentia. Nebriſſ.

Exacta pecunia intelligitur, quæ perſoluta eſt: ſiue enim volens, ſiue inuitus debitor dederit, non eſt dubium, dici eum ſoluiſſe.ex Alc.Spieg. vide l.186.& ibi Goth.de verb.ſign.

Exacta pecunia accipitur non tantum de reali numeratione; ſed qualibet liberatione, quæ cauſam iudicati ex eo capite perimit. Gœdd.ad l.187.n.1.de verb.ſig.

Exactionem, quæ paſſim imponitur, barbari nominant talias, collectas, procurationes, præſtantias, *auffleg, beut ſtevvr ſchatzung.* Tributum autem vno nomine debet appellari, vt exemplis Inſulan.in obſeruat.oſtendit. Quod vero à IC. exactio etiam nominatur Angaria, Græca vox eſt, ſignificans exactionem ſiue coactionem: quod à Nebr.indicatum eſt ſupra. Sed tamen Parangariæ nomen repudiatur: quod Iuriſconſulti quodam ſuo more dicunt, pro derelicto habere, cauſam videlicet, ius, aut litem intelligentes. Spieg. Hinc exactor ab exigendo, i.e. petendo dicitur. Vnde exactores tributorum nominantur, petendis tributis deſtinati, vt in rubr.C.de exact.trib; lib.10. Et exactio idem eſt, quod petitio. Ioan.Bel.etym.

Ἐξάδελφοι, conſobrini. Gothofr.ad §.17.med.ff.de gradib.ex Cuia.

Ex aduerſo, pro è diuerſo, & contra: frequentius tamen apud Canoniſtas.

Exædificare, pro abſoluere ædificationem.

Exæstvare eſt feruere.gl.in clem.dudum.in verbo Exæſtuanti de ſepul.Ioan.Bell.etym.

Exagogica vectigalia. Ex Cicerone liquet pro lege Manilia; vectigalium tria fuiſſe genera: ex agricolatione: mercibus exportatis, vel importatis; vnde exagogica dicebantur & iſagogica: denique ex agris paſcuis. Primum decimas complectitur, ſequens portorium, poſtremo nomen fit ſcriptura. Ex Cœlii lib.10.c.8.Spieg.

Exagonia dicuntur quæ ad cauſam non pertinent, velut extra certamen.

Exaggerare, eſt accumulare: Agger enim, terra eſt accumulata. Eius contrarium deprimere. Vlp.de itin.act.priu.l.vnde, Aut deprimat, aut exaggeret iter. Nebr.

Exagivm trutinam ſignificat, & certæ ponderationis genus eſt Cuiacio in l.fin.C.de ſuariis, & ſuſc ept.vin.Prat.

Ἐξαίρετα πόλεως præcipua vrbis; templa, forum, ſpectacula, balnea l. ἐὰν τις, ad municip.Prat.

Examen, noua apum ſoboles, quam parentes ex ſuis aluearibus; ad nouas quærendas ſedes exire cogunt. §. examen. Inſtit. de rer.diuiſ.l.naturalem. §.examen.ff.de acqu.rer.dom. Tranſlate pro quacunque nouæ prolis multitudine inſtar apum accipitur. Metaphorice autem a noſtris interpretibus modo, nec abſurde pro iudicii inueſtigatione: modo pro ſcrutinio, & vt barbare dicunt, depoſitione teſtium.Spieg.

Examinatio ciuilis, pro iudicio priuato & pecuniario.l.1.§.3.de abigeis.

Ex animi ſententia iurare veteres dicebant pro ſincere, liquido & ex animo, ac ſine dolo malo. Liu.lib 22 Ex animi mei ſententia iuro, vt ego Rempubl.non deſeram, neque alium ciuem deſerere patiar Cicer.Acad.11. Quam rationem etiam maiorum comprobat diligentia, qui primum iurare ex animi ſui ſententia quenque voluerunt, deinde ita teneri ſi ſciens falleret.Hotom.

Exangelvs. Cœlio citante Angelum eſſe ſcribit Ammonius eum, qui extrinſecus quippiam nunciat.Spieg.

Exangelvs, qui quæ intus fiunt, extimis promit, quem Dyangelum vocat Thucydides: Autangelus, qui ex ſe nunciat, non ab alio miſſus.Spieg.

Exangves vocitantur mortui, hoc eſt, ſine ſanguine: vti & exanimes, id eſt, ſine anima. Virg.lib.2.Æneid.

> -----*Corpusque exangue ſepulchro*
> *Reddidit Hectoreum* -----
> *Nec minor in caſtris luctus Rhamnete reperto*
> *Exangui.* ----- Et lib.11.
> *Labitur exanguis* -----

Nam ſcribit Lactantius, aut (vt alii vocant) Lactatius, Statii interpres in lib.6. Thebaidos, ſanguis propria videtur eſſe animi poſſeſſio, vnde exangues mortuos dicimus, vt annotauit Tiraqu.l.15.connub.gloſſ.1.parte 15.nu.18.

Ex antegeſto, l.40.ff.de oper.libert.

Exarare eſt delere; deductum ex more aratri ducendi, dirutis vrbibus l.4.§.4.ff.finium regundorum. Cic.lib.de ll.2. Quum multa in eo loco ſepulchra fuiſſent, exarata ſunt, quale eueniſſe Lugduni vidimus anno 1562.Prat.

Exarchi monaſteriorum. Nouell. 33.c.4. Exarchos, chorepiſcopus, Gothofr.ad §.9.prin.l.42.C.de epiſc.

Exarchiatri, qui archiatri dignitate functi ſunt: in l.6 C.de profeſſ.& med.lib. o.Hot. Sicut exconſules, ex conſules.

Exargentare, in pecuniam redigere ſignificat. Ex Alc.Spieg.

Exarmare (quod verbum Accurſius inſcite interpretatur in l. 2. ad legem Rhodiam de iact. §. 1. ſi nauis quid exarmauerit) ea forma dicitur, qua excalceare, hoc eſt, armis vel armamen-

tis deſpoliare, vt malo, roſtro, antemna, carcheſio, clauo, pede, anchora, & reliquis. Hac voce etiam vſus eſt Cęſar in comment. & metaphorice Plinius ſecundus exarmare dixit, pro debilitare & infirmare. Ex Bud. Spieg.

EXARSÆ res incendio aliquo, l.11. C. de his qui accuſ.

EXARVIT flumen, id eſt, exiccatum eſt. l.1. ff. de flum Sic Cic. Exaruerunt amnes. in Piſ Spieg.

EXARVIT patrimonium donationibus, pro exhauſtum eſt, in Auth. de inoffic. don. & C. eod. l. ſi mater. & l. fin.

Ἐξαρτίας adpellatione, nihil aliud contineri putat C. Harmen. lib. 2. tit. 10. quam ἐξάρτησιν, quæ eſt σκεύη, & κατασκευή. inſtrumenta ad tutelam & conſeruationem nauis neceſſaria. Latinis armamenta. l.3. §. armamenta. ff. ad leg. Rhod. Prat.

EXASPERARE, aſperius facere. Iuriſconſ. in tit. ff. de pœn. in l. interpretatione. Exaſperandæ non ſunt pœnæ. Spieg.

Ex aſſe hæres. Vide As.

EXAVDIRE, pro perfecte audire. Vlp. de ſurdo loquens in l.1. de poſtul. Nec enim erat, ait, permittendum ei poſtulare, qui decretum prætoris exaudire non poterat. Spieg.

Exaudire auctoritatem, l.9. §. etiamſi, ff. de auct. & conſ. tuto.

EXAVCTORANTVR, qui ſoluuntur ſtipendio, nec tamen dimittuntur, ſed habentur ſub vexillo, non ſub aquila, aut ſignis legionis, neque iam legionarii ſunt, retinentur tamen, donec emerita ſoluantur, aut agri aſſignentur. Miſſio vero iis datur, qui penitus dimittuntur. Torneb. lib.3. aduerſar. c.3.

EXAVCTORARI, eſt militia remoueri. Nam qui militiæ ſe dant, ſacramento quodammodo auctorati militiæ videntur, quo cum ſoluuntur, exauctorantur. Briſſ.

EXAVCTORARE, inſignia militaria detrahere, l.4. §. non omnis ff. de re milit. l.29. ff. de liber. cauſ. Vlp. l.2. §.2. ff. de his qui not. infam. Sed etſi eum exauctorauerit, id eſt, inſignia militaria extraxerit, inter infames efficit, licet non addidiſſet ignominiæ cauſa ſe eum exauctoraſſe. hæc ille. Auctorare milites, eſt ſacramento ac ſtipendio adſtringere: opinor, quod quas res quis actione emiſſet (qui auctor, vt alibi diximus, appellabatur) eæ Auctoratæ dicerentur, quaſi auctori addictæ atque obligatæ. Liuius eleganter tranſtulit lib.37. Nec fides ante Piſiſtrato facta eſt, quam corā nuncio eius Polyxenidas ſua manu ſcripſit, ſe ea quæ pollicitus erat facturum ſignoq; ſuo impreſſas tabulas miſit. Eo vero pignore velut auctoratum ſibi proditorem ratus eſt. neque enim eum qui ſub Rege viueret, commiſſurū fuiſſe, vt aduerſus ſemetipſum indicia manu ſua teſtata daret. Auctoratum puto dictum, quaſi addictum & plane obligatum. hinc Auctoramentum, non ipſa auctoratio, ſed finis auctorationis: id eſt, obligatio. Cic. lib. de offic. 1. Illiberales autem & ſordidi quæſtus mercenariorum omnium, quorum operæ, non quorum artes emuntur. Eſt enim in illis ipſa merces auctoramentum ſeruitutis, id eſt, vt nummus in auctione datus rem auctoris facit: ſi merces operario promiſſa, ipſum conductoris quodammodo ſeruum ac mancipium efficit. Sic Auctorati gladiatores dicuntur, cum mercede conducti ſunt. Aſinius lib. epiſt. 10. Ob Fadium quendam militem Pompeianum, quia cum depreſſus in ludum bis gratis depugnaſſet, auctorari ſeſe nolebat, & ad populum confugerat, &c. Hotomann.

EXAVGVRARE eſt tēpla profana facere: quemadmodum Inaugurare eſt ea auguriis ſanctiora reddere, vt Liu. li.1. hiſt. oſtendit, & annotat Gyraldus hiſtoriæ Deorum ſyntagmate 17. capit.1.

Ex bono & æquo facere, elegantius quam quod vulgo dicitur, In bona fide & æquitate, Iul. de contract. bonæ fidei loquens, In iis ait, alter alteri obligatur de eo quod alterum alteri ex bono & æquo præſtare oportet: id eſt, Budæo expoſitore, non de eo ſolum quod cautum eſt: quod etiam ex bona fide dicitur alibi ab eodem. quod & ille annotauit.

Ex bonis peruenire, apud Papinianum, de vſur. in l.3. §. cum Pollidius. Ex bonis meis, hoc eſt, ex ſubſtantia mea. Sic expoñit Vlp. in l.2. §.2. in hac actione. vi bon. rapt. Spieg.

Ex bonis, & in bonis differunt. nam in bonis eſſe proprie dicuntur ea, quæ ſitu & poſitione intra rem aliquam noſtra continentur; ex bonis vero, quæ ἔξωθεν, id eſt, naturaliter ſunt extra rem: ſed tamen ad eam pertinent, vt aliud eſt annulum eſſe in dactyliotheca, aliud ex dactyliotheca. Itaque decem quæ in arca mea ſunt, in bonis meis eſſe dicuntur: at quæ Titio dedi mutuo, ex bonis; item vſusfructus quem alieno in prædio habeo, in bonis meis non eſt: ſed ex bonis. Paulus l.1. ff. de vſufr. leg. Nec vſus, nec vſusfructus itineris, actus, viæ, aquæductus, legari poteſt: quia ſeruitus ſeruitutis eſſe non poteſt, nec erit vtile ex Senatuſconſulto, quo cauetur, vt omnium quæ in bonis ſint, vſusfructus legari poſſit: quia id neque ex bonis, neq; extra bona ſit. Iuſtinianus. §.2. de vi bono. rapt. Sane in hac actione non vtique expectatur, rem in bonis actoris eſſe. nam ſiue in bonis ſit, ſiue non, ſi tamen ex bonis ſit, locum hęc actio habebit. Quæ igitur quaſi manu non tenentur, ſed conſequi per actionem poſſumus, ea ex bonis noſtris dicuntur: at quæ iam intra ditionem ac fines noſtros ſunt, in bonis vnde ſeruus iuſſu Prætoris abductus in bonis noſtris eſſe dicitur, l.2. in fine. ff. ſi ex noxal. cau. & l.26. in fin. de noxal. act. Atque hęc quidem, vti ſuperius dicebamus, propria huius vocis ratio eſt. Improprie autem in bonis noſtris omnia dicuntur eſſe quæ in patrimonio noſtro ſunt l.1. ff. de rer. diuiſio. l. vlt. §. non ſolum. ff. quæ in fraud. cred. & generaliter rem in bonis noſtris habere intelligimur, quoties poſſidentes, exceptionem, aut amittentes, ad recuperandam eam, actionem habemus, l.5. ff. de acquir. rer. domin. vnde & res per vim alienata in bonis eius eſt qui vim paſſus eſt. l.9. §.6. ff. quod metus cauſ. & vendita res, in bonis venditoris eſſe dicitur, vſque dum emptori tradita ſit. l. ſicut, 8. §. ſi debitor, ff. quibus modis pign. vel hypothec. Denique quicquid in actionibus, petitionibus, perſecutionibuſque eſt, bonis adnumeratur. l. bonorum, 49. ff. de verbor. ſignif. Hotom.

EXCANDESCERE, nō eſt fortiter acclamare, vt indicat Scholium, in l. obſeruandum, de offic. præſ. ſed vehementius commoueri & iraſci, quod ita velut ignis animum incendat. Calliſtratus loco iam citato, de ius reddente loquens. Sed & inquit, in cognoſcendo neque excandeſcere aduerſus eos, quos malus putat, neque precibus calamitoſorum illachrymari oportet. Spi.

EXCAVAVIT locum aquarum curſus. l.2. ff.

Ex cauſa hæreditaria diuerſum eſſe, id eſt, propter hæreditatem. not. in l.1. qui abſenti. §. fin. ff. de acqu. poſſ.

EXCEDERE, proprie exire eſt Sed a Paulo, in l.3. de offi. præſid. gloſſ. accipit pro decedere, hoc eſt, ſe abdicare adminiſtratione. Spieg.

EXCEPTIO eſt iudicialis quædam allegatio reo competens aduerſus actionem. Hot.

EXCEPTIO eſt quædam actionis limitatio, qua oſtenditur hoc caſu, actionem alioquin iuſtam locum non habere. Gœdd. de verb. ſign. ad l.8. §.1. n.4.

EXCEPTIONIS verbum interdum generaliter accipitur, vt omnem omnino defenſionem contineat, Faber ad rubr. de excep. ſiue ea replicatio, ſiue duplicatio, ſiue triplicatio, ſiue quadruplicatio ſit. Interdum vero proprie: & tunc Exceptio actorem excludit, replicatio reum. Prat.

EXCEPTIO (ait Vlpian.) dicta eſt quaſi quædam excluſio, quæ interponi actioni cuiuſque rei ſolet ad excludendum id quod in intentionem condemnationemue deductum eſt. l.2. ff. de except. Excludendum autem dixit, pro eiiciendum, & amputandum. nam excipere proprie detrahere eſt: indeq; dicta exceptio eſt, quod partem aliquam de vniuerſo actoris iure detrahat. Quapropter eius formula vſitata hęc erat, Extra quam: vel Niſi ſi, vel Si non, ſi nihil, ſi tantum, quandoque præponitur vox At, nonnunquam Aut ſi, vel, Aut niſi, quaſi defenſor aliqua ex parte veram eſſe actoris intentionem fateretur, ſed tamen cum exceptione. Qua de cauſa Paulus in l. except. 22. ff. eod. formulam hanc Si non, quæ tota conditionalis eſt, ſignificans, ita ſcribit. Hot. Idem tamen in §. præiudiciales. Inſt. de act. exceptionem dictam putat quod excipiat, id eſt amputet, exſcindatque ab eo quod in intentionem deductum eſt l.2. de excep. Exceptio in genere propoſita nil prodeſt: perinde eſt ac ſi nulla propoſita fuiſſet: quia poſtea declarati non poteſt. Pra.

EXCEPTIO pro actione. Exceptiones non ſolum appellari ſolent defenſiones, quibus actorum excluduntur intentiones, ſed interdum pactiones etiam exceptiones ſignificant. Quo ſenſu excipiendi verbo vſus eſt. Horat. ſerm. lib.2. Sat.3.

----- *Mentem niſi litigioſus*
Exciperet Dominus.

De eo enim loquitur Horatius, qui cum emptore pactus fuerat, mentem mancipii ſanam non præſtare. Sic excipere ſeruum ſine peculio, viſus eſt eo plane ſenſu Vlpianus accepiſſe quo diceremus, paciſci cum emptore de quodam hæreditario ſeruo ſine peculio, vniuerſa hæreditate vendita retinendo. l.1. §.10. de hæred. vel act. vend. Idem Vlp. d. l.2. §.11. Et hæc quidem ſi vera ſunt, nunc opinor intelligimus, & recte & vere pactiones illas, quib. imminuitur legitima conuentio, exceptiones his verbis Vlpianum appellaſſe: Adeo autem bonæ fidei iudiciis exceptiones poſtea factæ inſunt. l.7. §. adeo, de pactis. Eoq; ſenſu exceptionis vocabulo vſus eſt etiam Modeſt. in l.39. de act. empt. & præter Modeſtinum Pompon. in l.32. de vſufruct. Proinde videndum eſt, an recte vir quidam acutiſſimus pro exceptiones reponendum eſſe Depectiones apud Vlpian. arbitratus ſit. in d. § adeo. Ræuar. Varior. lib 2. c.13.

Exceptio definitur defenſio Rei, actioni contraria. Vultei. l.4. in comment. Inſt. t.13. n.4.

EXCEPTIO eſt conditio, quæ modo eximit reum damnatione: modo minuit damnationem Hot. Conditio autem dicitur, quia ſub conditione concipiebatur. Qua ratione & Fideicommiſſum conditionale, & addictionem in diem Cæſares etiam appellant conditionem. Balduin tit. de except.

EXCEPTIO bonæ fidei iudicio ineſt ipſo iure, iudicio ſtricti iuris non, niſi poſtulata, & impetrata ſit. Vult. d. t. n.5.

EXCEPTIONEM non probans, in litis ſumptus damnatur, cap. finem. Extr. de dolo & contu. Prat.

Exceptionis ac præſcriptionis vis & ſignificatio eadem eſt:niſi quod exceptio generalior eſt,latiuſque patet. Præſcriptio proprie ea eſt, quæ curſu temporis a lege definiti autoritatem habet contra verum dominum, aut fructuarium, vel creditorem pignoratitium, & quemcunq; cui aliquid eſt iuris in fundo.Veteri 12.tabu.lege mobilium rerum proprietas annua,immobilium biennii poſſeſſione acquiſita videtur: cætera vero iura & actiones, decem annorum poſſeſſione præſcripta, poſtea tanti tẽporis exceptione refellebantur. Qua ſimilitudine inductum eſt, vt res ſoli extra Italiam ſitæ tãto tempore præſcriberentur: non vt earum proprietas vere acquireretur poſſeſſori,ſed ipſi daretur exceptio temporis,etiam contra vindicantem dominum, vt olim contra quemcunque alium agentem.Hot.ex Connan.V.præſcriptio.

Exceptiones annales ac miſtas,quas iuris Pontificii commentatores induxere, nos modo perpetuis,modo temporalib.accommodamus, vt Ferrarius noſter atteſtatur, enarrans tit.de except.in Inſt. Vbi etiam perſpicua(vt aſſolet) breuitate, quod tamen paucis conceſſum eſt, indicat vſum, ſiue, vt vulgo dicunt,praxim exceptionum.Spieg.

Exceptio Anomala,commentitia.Vide Anomalam.Spieg.

Exceptio anomala eſt , quæ non ſequitur normam aliarum, quia poteſt opponi ante litis conteſtationem,& poſt, & in litis conteſtatione, vt exceptio excommunicationis,& aliæ,ſc. de quibus dubitatur, an ſint perpetuæ,an temporales,vt exceptio matrimonii , & exceptio non numeratæ pecuniæ , & non numeratæ dotis, vt not.Inſtit.de except.§.appellantur.& plures aliæ ſecundum Hoſtien.& Specul.eod tit.vt exceptio quę competit fideiuſſoribus ex epiſt.diui Adriani contra creditores,vt not.Inſtit.de fideiuſſ.§.ſi plures.Oldend.

Exceptiones dilatoriæ ſunt,quæ differunt duntaxat perſecutionem actoris,nec ſemper locum habent.ideoque poſſunt ab eo euitari.Vt,pacti conuenti temporalis:i.ne forte intra quinquennium agatur. Nam eo tempore finito,non obſtat agenti. Huc pertinent exceptiones procuratoriæ. l.3.C.ad SC.Vellei. Dilatorias exceptiones rurſus non inutiliter diuidens gloſſ.c. exceptionem,de exceptionibus, Alia (inquit)eſt declinatoria iudicii,alia eſt declinatoria ſolutionis. Declinatoria iudicii triplex eſt: Aut enim proponitur contra iudicem: & illa proprie dicitur recuſatoria iudicis; aut cõtra reſcriptum,aut contra impetrantem.Inter quas primo loco proponenda eſt recuſatio iudicis:arg.c.quoniam contra falſam.de probatio.Quia ad eam reuerti non poteſt,qui alias exceptiones proponit. l.ſi atbit ff.qui ſatiſd.cogan. Dilatoria ſolutionis,h.e.quæ differt id,quod actor ſibi petit à reo conuento ſolui: ante litẽ quidem conteſtatam proponi debet: Verum probari poſt fundatam actoris intentionem.l.excep.C.de probat.l.ſi quidem.C.de exceptionib.c.cum Ioannes.de fide inſtru.Vtilis hæc eſt diuiſio, propter ordinem proponendarum exceptionum.Oldend.

Exceptio doli mali conceditur ei,qui cum dolo malo inductus, ſtipulanti promiſiſſet, iure ciuili obligatus erat. Eius formula hæc erat, Niſi dolo malo inductum eum ſtipulanti promiſiſſe appareat.l.1.& paſſ.ff.de doli & met.except.Hot.

Exceptionis doli duę videntur eſſe ſpecies.Prior eſt,quæ principaliter ex ipſo contractu datur, veluti quia dolo me induxeris vt promitterem. Hæcq; condemnatio inurit infamiam, & quia odioſior eſt:ſi quis debitor ea tutus exceptione ,vltro ſoluat, non repetit. Altera eſt quæ non ab initio naſcitur,ex ipſo contractu, ſed magis ex quodam facto poſtea ſubſecuto: veluti ſi pactus non petere ante Calendas, nihilominus ante eum diem petas.Et hæc quidem exceptio conuenit cum exceptionib. in factum: nec vllam iuris continet infamiam, eſtque fauorabilior ; vt ſi quis cum ea tutus eſſet, per errorem vltro ſoluerit,poſſit condicere.Balduin.tit.de exceptionib.

Exceptio excuſſionis,Vide ỹ.excuſſionis beneficium.

Exceptio in factum plerunque eſt loco exceptionis doli. l.14 §.eum qui. Quod met.cau. Inſt.de except.pr. Briſſ.plur.alleg. Conceditur ei qui errore inductus ſtipulanti promiſerat , & iure ciuili contra æquum & bonum obligatus fuerat. Extra quam eum iuſto errore inductum ſtipulanti ſpopondiſſe appareat,vt l.Iulianus,7.ff.de doli except.Hot.

Exceptio Iuriſiurandi permittitur ei qui actore Iuſiurandum deferente iurauit ei ſe nihil debere. Niſi appareat eum deferente actore iuraſſe, ſe nihil debere.l.3.& 4,ff.de iureiur. Item ei datur, qui petitore deferente , ſuam eſſe rem qua de in iure agebatur,iurauit.l.ſed & ſi poſſeſſori,ff.eo. Niſi appareat eum petitore deferente,rem ſuam eſſe iuraſſe.Hot.

Exceptiones intentionis vocant actionis excluſiones:quando actor plane nullum ius perſequendi habet , de facto tantum mouens litem.Tunc enim exceptio actionem vel ius non inueniens:factum duntaxat intentionis excludit.leg. nec intentio.C.de tranſact.gl.l.2.ff.de exceptionib.Exempla ſunt in tit. ff.quar.rer.actio.non dat.Old.

Exceptio litis pendentis tum competit, cum actor mutat plane iudicium contra iuris ordinationem:prohibitum enim eſt, ne reus in vno iudicio conuentus trahatur ad aliud tribunal ob eandem cauſam antea , quam dicta ſit à priore iudice ſententia.leg. vbi cœptum.l.ſi quis poſtea.ff.de iudiciis.

Exceptio autem continentiæ non diuidendæ locum habet, quando actor non prorſus vult mutare, ſed diuidere iudicium duntaxat calliditate quadam.Old.

Exceptio non numeratæ pecuniæ, conceditur ei qui quaſi ſtatim credituro ſtipulanti ſpopondit , iureque ciuili obligatus eſt.Niſi non numeratam fuiſſe pecuniam appareat. Eſt autem inſtituto Iuſtiniani biennis facta. l.in contractibus.C.de non numerat.pecun.Hot.

Exceptio Nouationis competit debitori liberato ; ſi creditor vel hæres eius aduerſus eum agat diſſimulatã nouatione : de hac t.t.de nouat.& deleg.

Exceptione omni maiores teſtes,quorum fides nulla ex cauſa legitima poteſt eleuari, & qui communi hominum opinione reputantur boni viri.Quibus vero ſuſpicionis exceptio recte opponatur tradunt Iuriſconſulti, in l.1.& 3.de teſt.Vide & ỹ. Teſtes omni exceptione maiores. Spieg.

Exceptio obſcura nullius eſt momenti. l.1 §. Labeo ſcribit.ff. de fluminib. l.Titiæ textores,in pr.ff.de legat. Bart.in l.1.ff.de exceptionib.Obſcure excipere, eſt nihil excipere,argum.l.de ætate.§.nihil intereſt.ff.de interrog.Exceptum non cenſetur in contractu id,quod non adparet.l. in lege fundi, ff.de contrah. emp.Conuentio,ne vlla exceptio obiiciatur,nihil prodeſt,niſi ſpecialiter exprimantur omnia.l.ſed & ſi quis.§.quæſitũ,ff.ſi quis cautionib.l.ſi quis mihi bona fide.§.iuſſus eius.ff.de acq. hęred.Sub obtentu exceptionis non debet mora fieri,in detrimentum alterius.l.ſi qui libertatem.§.cũ quidam.ff.de pet.hęred.Sicut intendens incompetentem actionem ſuccumbit,l.1. §.ideo autem.ff.ſi menſ.fal mod. dix. Ita etiam qui ineptã exceptionem opponit.l.2.§.1.ff.de dol.mal. & met.exceptio.l.1. §.Labeo ſcribit.ff.de fluminib.Bart.in l.1.de except.Oldend.

Exceptio pacti conuenti, eſt quæ aduerſus actionem opponitur , per quam aliquid à nobis petitur, quod nos quidem præſtaturos promiſimus:ſed poſtea inter nos ne id peteretur conueniſſe affirmamus, vti docet Imper.§.2.de except Hot.

Exceptio pacti conuenti conceditur ei debitori,quo cum creditor de non petendo pactus erat, & qui tamen nihilominus iure ciuili obligatus manebat.l.iuriſgentium,ff.de pact. Niſi creditorem de non petendo pactum fuiſſe appareat.Hot.

Exceptio pronunciationis affinis eſt exceptioni rei iudicatæ. de qua in l pen.C.de arbit.

Exceptiones perpetuæ dictæ ; quod vt ſemper locum habent, ita in nulla litis parte euitari poteſt : quæque rem de qua agitur,hoc eſt,cauſam principalem perimunt: vnde etiam peremptoriæ appellantur. Qualis eſt exceptio doli mali,rei iudicatæ,iuriſiurandi,pacti conuenti de non petendo perpetui,& id genus exceptiones agentibus nunquam non obſtantes.Oldend.Vide ỹ.exceptio peremptor.

Exceptio præfeſtinationis dicitur,cum quis ante tempus petit. Inter dilatorias connumeratur: vnde mox à primo limite ,i.e. ante litem conteſtatam,eſt obiicienda.Spieg.ex Old.

Exceptio præiudicii competit pro incommodo,quo grauaretur reus conuentus,ſi iudicium aduerſus eum dictatum procederet.l.per minorem.ff de iud.l.cum ſtatus,Cod.de ord.cog.l. fundum. & l.fundi.ff.de except.l.vt debitum. C de act.hæred. Alias autem iſta exceptio nominatur, Ordinis peruerſi , hoc eſt, quando ordo cauſarum interuertitur, primum inducendo eam,quæ poſtremò loco diſceptari deberet.Oldend.

Exceptio præpoſterationis, genus eſt præiudicialium actionum earum,quæ ita ſe cõtingunt,quod ſequens iudicium premitur per ſententiam prioris iudicii , hoc eſt iudicium, quod ſequitur, eſt acceſſorium ad cauſam,quæ primo eſt mora,ita quod vtræque cauſæ ſe contingunt. Exempli gratia.Ego peto à te , quod diuidas hæreditatem: tu contra contendis , quod non ſim hęres:quomodo ergo meã diuidas hæreditatem? Ecce hic ſunt duo iudicia,ſcil.diuiſorium hæreditatis,& an ſim hæres.Iſta duo iudicia ſe contingunt,quia non poteſt diuidi hæreditas, niſi cum hærede. Ergo prius eſt,quod declaretur hoc iudicium,an ſim hæres,vel non : qua ſententia lata, tunc præiudicatur alteri petitioni;quia ſi ſum iudicatus hæres, merito mecum diuides:ſi iudicatus ſum non eſſe hæres,recte nihil diuides mecum. Extat hic caſus in l.2.fam.erciſc.& dicitur exceptio vel præiudicium præpoſterationis : & primum eſt genus præiudicialium ratione contingentiæ. Vide Bart.in l.fundum,ff.de except.& præſcr.Spieg.

Exceptionvm quædam ſunt nominatæ, quædam innominatæ ſeu in factum.Nominatæ ſunt,quę proprio aliquo nomine in iure noſtro memorantur.Innominatæ ſunt illæ,quę certo nomine,nõ ſunt deſignatæ, ideoq; generali appellatione dicũtur exceptiones in factum,vel in factũ comparatæ, vel in factũ datæ, vel in factũ compoſitæ,Vult.in comm. Inſt.l 4.t.13.n.15.

Exceptiones peremptoriæ intentionem perſequentis ſemper perimunt,ideoque ſemper obſtant,nec poſſunt euitari ab aduerſario,quales cenſentur,Doli mali,Rei iudicatę,pacti conuenti perpetui;id eſt,ne omnino pecunia petatur.Si quid item

contra leges factum eſſe dicetur. Vtpote, ſi res dotalis inuita muliere ſit alienata.Inſtit.quibus alienar.licet, vel non,in pr. Vel,ſi mulier pro alio fideiuſſerit,l.3.C.ad SC.Velleia.Old.

Exceptio procuratoria, inquit Vlp.eſt exceptio qua reus dicit non licere procuratorio nomine agi:nec prorſus litem inficiatur,ſed perſonam citat.l.2.§.3.ff.de except.Hot.

Exceptio quod metus cauſa datur ei, qui cum metu adductus ſtipulanti promiſiſſet;iure quidem ciuili obligatus erat, prætori tamen propter iniquitatem &aſperitatem iuris ciuilis,dignus hoc præſidio videtur l.1.& paſſ.ff.de dolo mal.& met. Si non metu inductum,ſtipulanti promiſiſſe appareat.Hot.

Exceptio reuocandi domum conceditur legatis,hoc eſt,qui in cauſis publicis aliquo miſſi ſunt, poſſunt enim, ſi conueniantur,reuocare domum,hoc eſt,petere vt cauſa remittatur ad iudicem loci in quo domicilium habent, ne interim à publicis expeditionibus diſtrahantur,l.2.§.legatis,ff de iud.cap.vlt.de for.compet.

Exceptio rei iudicatæ conceditur ei, qui cum in iudicio eiuſdem rei quæ nunc ab ſe iterum petitur,cauſam obtinuerit, denuo tamen in ius vocatus eſt.Niſi rem illam,qua de agitur,iudicatam eſſe appareat,l.1.& paſſ.ff.de except.rei iud.

Exceptio ſpolii competit ſpoliato,ſi deiector ipſe vel mandans aut ratam habens deiectionem,vel horum vniuerſalis ſucceſſor agat ex qualibet cauſa ciuili vel criminali aduerſus deiectum vel eius hæredem ,c.fin.de ord.cognit.l.1.§.hoc interdictum & hæredi.ff.de vi & vi arm.Id vero tantum hæc exceptio præſtat reo conuento, vt reſpondere non teneatur actori,antequam reſtituerit ereptam rem,idque pronunciabit iudex,c. 2.de ordine cognit.Old.

Exceptio ſimulationis,de qua infra;in verbo Simulatio.

Exceptio rei venditæ,& traditæ ei obiicitur,qui rem à ſe venditam, & traditam vindicat, atque petit.toto tit.ff.de except. rei vendit.l.50.ff.de act.empt.Briſſ. Porro apud Iuriſconſultos frequens eſt hæc locutio: exceptione poſita.Briſſ.

Exceptiones temporales ſunt, quæ ad tempus ſolum nocent: quare cum actionem in tempus differre ſoleant, etiam dilatoriæ vocantur, apud Innocentium,tractatu de except. Vt eſt pacti conuenti temporalis. Item iudicis incompetentis;vt ea quæ aduerſus procuratorem competit.ſicuti Iuriſconſ.in l.exceptiones,de except.& poſt eum Iuſtin.exponit.Spec.

Exceptionvm Formvlæ.

Extra quam ſi quid ita factum ſit, vti lege fieri licuit, l.1.§.Labeo,ff.de fluminib.

Extra,quam in reũ capitis præiudicium fiat.Cic.li.2.de Inuent.

Si non vi,non clã,non precario feceris,l.ſi vitẽ,ff quod vi aut clã.

Si in ea re nihil dolo malo actoris factum ſit, l.2.ff.de dol.mal.& met.except. (famil.erciſc.

Si in ea re, qua de agitur, præiudicium hæreditati non fiat, l.1.ff.

Si in ea re nihil metus cauſa factum erit, l.4.§.vlt.ff.de dol.exce.

Si non voluntate creditoris fundus venerat, l.ſicut ff.quib.mod. pignus.Prat.

Exceptæ perſonæ l.5.§.fin.& l.15.& l.20.ff.de leg. præſtan. intelliguntur parentes liberi, vxor, nurus, cui dotis nomine legatur,l.1.ff.eod.l.1.C.de contra tab.apud Vlp.in epit.tit.1. Prat.

Exceptas perſonas accipere debemus cognatos,quibus per legẽ Furiã plus mille aſſes capere licebat.Vlp.in eo.li.tit.pen.Pr.

Exceptos in l.1.ff.ad legem Iuliam repet.accipi oportet conſobrinos, propioriſue gradus cognatos, vxoremque.Prat.ex Br.

Excepto eo,apud Paul.in l.cui recte,ff.de nou.

Excepto quod,pro præterquam quod.

Exceptor, pro librario,hoc eſt,qui aliquid deſcribit,apud Vlpian.§.fin.l.ſed addes. Locati. Vulgus perperam ſcriptores dicit,quos librarios dicere deberet:cum ſcriptores ſint ipſi autores conditoreſq; librorum. Quod Beroald.in Suet.Domitian. adnotauit.Deſcribere& exſcribere proprie eſt exempla transferre,quod pertinet ad librarios. Sed & hos pro cuſtodibus librorum, ac etiam pro iis, qui libros rationum curant, accipi Catan.indicat comment.4.in Plin.epiſt. Proinde ab aſcitis ad penetralia rationum, *auff die Rathkammer*, nuncupantur hodie *Buchhalter*,haud abſurde librarii poſſe videntur vocari.Sp.

Exceptor Prateio Notarius,vel qui dictata excipit.Briſſ.

Exceptores in ſcriniorum officiis ponuntur l.5 l.12.C.de proximis ſacror.ſcrin.lib.12 l.5.l.7.&l.vlt.C.de palat.ſacrar.largitionum, l.vlt.§.hoc quoque.C.de re milit.l.vlt.C.de caſtrenſi peculio,l.5.C.de numerariis.Briſſ.

Excessvs, pro errato,noxa, maleficio, facinore admiſſo,apud Canoniſtas&barbaros ponitur.Prateio etiam pro iuriſdictione,in c.quoniam,§.ſunt & alii vt lit.non conteſt.

Excessvs vocabulum apud Marcellum in l.iam dubitari non poteſt,de hæred.inſtit. non ſatis intellectum à noſtris Doctoribus,Alciatus in Parergis monuit:quod videntur veteres pro digreſſione quadam accipere, vel cum quis altius rem petit, vel cum capta occaſione obiter extra argumentum aliquid dicitur.Spieg.

Excessvs, id eſt,mors,obitus,l.23.C.de procurat.

Excetra. Singularis in hac voce emphaſis ineſt. Significat namque eum ita illecebris meretriciis irretitum, vt etſi Ebutius abſit, amor tamen minime extinguatur, ſed ſemper viſa Hiſpala, magis magiſque inflammetur, & adaugeatur. Excetra enim dicta eſt hydra lernæa, quod vno cæſo capite excreſcebant,Plaut.in Perſa.

Nam cum leone & excetra, & cum apro Ætolico, cũ auib. Stymphalicis,cum Anteo deluctari malim,quã amore, &c.

Excidere interdum ſignificat cadere: interdum ſuccidere, & quaſi excindere Briſſ.

Interdum Excidere, caſtrare,genitalia amputare,& ſpadonem facere,ſignificat,l.4.§.vlt.ff.ad l. Corn.de ſicar.

Excindere vterum prægnantis mulieris, eſt partus educendi ſeu extrahendi cauſſa exſecare.Briſſ.

Excidere aliquem numero ciuium Plin.18.epiſt.18.id eſt, eximere.Excidere partum mulieri,l.2.de morte inferenda.

Excipere interdum eſt in venditione,locatione aut traditione aliquid recipere ſeu retinere, & vt vulgo loquimur, ſibi retinere ac reſeruare:cauere,ne id venditione cõprehendatur. Br.

Excipere , pro ſuſcipere, in §. hoc amplius. Inſtit. de rer.diuiſ. Cum miſſilia iactant in vulgus,ignorant quod eorum quiſque ſit excepturus. Huius verbi & varius & elegans eſt vſus. A noſtris & pro nominatim cauere,*eigendtlich auſsdrucken,auſdingen*, vſurpatur. In emptionibus eo iure vtimur, quod lex præſcripſit:alii enim plura, alii pauciora excipiunt. De aliis Alber.Spieg.

Excepta Budæo quæ in fœderibus ac legibus nominatim cauta.Vnde exceptio,cautio illa ſeu pactio,l.3.de reſc.vend.l.72. de contr.empt.l.7.§.adeo,de pact.

Excipere actionem. Oppoſitum, Securum eſſe. Gaius in l.non ſolum, ff.de noxal.act. Nam abſurdum,inquit videretur, eos quidem,qui bona fide poſſiderent,accipere actionem:prædones vero ſecuros eſſe.Spieg.

Excipere,pro accipere l.2.C.de prædiis & om.reb.nauic.lib.11. Prat. exceptum pro acceptum,in proœm.ff.

Excipere, excepta exponere,l.& eleganter, ff.de dolo mal. Aliquando ſignificat deducere, l.furioſi.ff.de pet hær. Quandoque recipere l.3.ff.de ſeru.vrb.præd. Plerunque conuenire,ff. locat.l.ſed addes.Prat.

Excipi nominatim,id eſt,poni ſeparatim, l.ob quæ vitia,§.animi,ff.de ædil.edict.Prat.

Excipit manus iniectionem venditor, qui retinet ius rurſus prehendendæ rei alienatæ.Prat.ex Bud.

Excitare diſcordias,l.77.§.dulciſſimis,ff.de legat.2.

Excitari accuſatio,l.26.ff.ad l.Iul.de adul.

Excludere gallinæ vel aues dicuntur,cum incubando pullum emittunt ac procreant:quod & excudere dicitur.

Excludere, id eſt repellere,& ſummouere, Exceptio, Actorem excludit: Replicatio, Reum,l.2.§.illud,ff.de except.

Excludi tempore, eſt impediri , ne quis quid poſſit agere propter tempus.Papin. ad Senatuſconſultum Turpill. l.quærebatur,an hi,qui ab accuſatione tempore excluſi eſſent,in SCtum Turpillii inciderẽt,& ſubdit:Qui præſcriptione temporis exclusi,cauſam adulterii proferre non potuerunt.Idem de decur. l.ſpurii.Si præſcriptione temporis excluſus fuerit,non tenebitur.Sic apud Pauſ.in l.ſi proponas.de inoffi.teſtam.Iulian.in l. ſi libertus,de bon.libert.& Pomp.l. ſi tamen, de ædil.edi.Spie.

Exclvsio, eſt exceptio,l.2.de except.

Excoctio, l.12.de excoction.al.exactio.

Excogitare fraudem,l.40.ff.de iur.fiſc.

Quod pro pupillis Excogitatvm eſt,id eſt introductum,l.5.§. Diuus,ff.de Carbon.edict.

Ex cohorte prætoris, dicuntur prouerbiali ſermone, qui ad omnẽ nutum delegantur,ad hoc,aut ad illud exequendum, *Flux handt anſchlagen.* Miniſtri prætorum non egẽt alia excuſatione,quam vt dicant, ſe quod fecerunt, illorum iuſſu feciſſe: vt iam in prætorẽ ſit actio,non in miniſtros. Ex Chil.Eraſ. Spieg.

Excolere ædificium, l.44.ff de vſufructu.Excolere poteſt fructuarius quod inuenit, qualitate Ædium non immutata, l.13. §.ſed ſi ædium,ff.de vſufruct.

Excolidvs ager,ſqualidus,qui iam à cultura exiit.Prat.

Excommvnicatio, eſt extra communionem eccleſiæ ſeparatio.Vel cenſura eccleſiaſtica excludens aliquem à communione fidelium,11.quæſt.3 c.nihil.Prat.

Excommvnicationvm genera duo ſunt: Maior & minor,cap. pen.de ſent.excom.Prat.

Excommvnicationis verbo vtraque continetur, d.c.pen.aliquando minor tantum, c.cum non ab homine,extra de iu.Pr.

Excommvnicatio minor qui à maiore differat,docet Fel.Sand. in cap.2.de except.

Excommvnicatio eccleſiaſtica (quæ certe contemnenda non eſt,ſi fuerit iuſta,quoniam Chriſto auctore conſtat) contumaciæ pœna eſt maxima,Matth.18.Apoſt. .Theſſ.3. & 1.Corint. 5.cum huiuſmodi, inquit , ne cibum quidem capiatis; apud Hebræos olim apoſynagogi dicebantur, quaſi ſynagoga exacti,& extorres propter contumaciam ſuam, vitandi ab omnibus,donec reſipiſcerent.Old.

Excom-

EXCOMMVNICATOS nunc vocamus, quibus humanitatis ius viciſſitudoque officiorum interdicitur. Et ſicut, quos maiore execratione mulctandos eſſe eccleſiaſtica auctoritas cenſuit, anathema adpellant ex eo quod in cippis expoſita eſt eorum deteſtatio, & proſcripta: ſic. rebelles imperatoriæ cenſuræ denuo excommunicari ſolent Banno, vt vtar verbo vulgari, duplicato. Quam pœnam Romani olim interdictionem ignis & aquæ nuncupabant: mutuatam à Græcis, apud quos Draco Legislator, cum de cædibus ferret legem Atheniensibus, ſtatuit hominem homicidam, aqua ablutoria, libationibus, crateribus, ſacris, & foro arceri. Draconis lex extat apud Demoſthenem περὶ παραπρεσβείας quam ideo tulit, quo magis terribile peſtilenſque ſcelus videretur, hominem alterum alterius intemptorem eſſe. Hæc pœna erat proxima capitis ſupplicio, cum vſus ignis & aquæ interdiceretur, ſine quibus nec ortus hominis, nec vitæ progreſſus conſtare poſſit: quare & in nuptiis vtebantur, & Scæuola aquæ & ignis ſolemnitatem pro nuptiis dixit in l.pen.D.de donat. inter vir. & vxor. Draconis legem explicaui lib.1.veter. Iuriſprud. Old. Prateius.

Ex Compoſito idem, ſignificat quod compoſito, quaſi dicas, dedita opera, & vt conuenerat inter eos: vt ſubaudiri videatur alius datiuus (negotio) nempe, ex compoſito negotio, *dem anſchlag nachhandlen.* Ex diſpoſito in ſimilem vſum dixiſſe Macrobium, Inſulanus obſeruauit. Spieg.

EXCONSVL (vel Exconſule, vt Exquæſtore) dicitur, qui perfunctus eſt Conſulatu, non qui Conſulatum dimiſerit. Sicut Exquæſtor, qui perfunctus eſt Quæſtura. Imp. in proœm. de nouo C. Facien. Thomam, inquit, Quæſtorem ſacri palatii & Exconſulem. Nebr. Vide infra in voce Exquæſtor, & ibi notatos autores.

Ex continenti in l.7.§.1. de pact. hoc eſt, ſine interuallo ac mora interpoſita, coniuncte ac continue. Nam continere ſignificat intra ſe tenere. Id autem fit cum paciſcentes in eadem adhuc tractatione contrahendi perſiſtunt, nec ad aliud negotium proceſſerunt, l. ſi ex duob. in pr. ff. de duob. reis conſtit. l. continuus in princ. ff. de verb. oblig. Ei opponitur Ex interuallo. aliquando his verbis, Ex continenti triduum ſignificatur, vel, vt ait Albericus, pro intra triduum accipitur l.2. C. de erro. calculi. Prat. Hotom.

Ex contrario, Paul. in emptionibus, Scimus, ait, quid præſtare venditor debeat, quidque ex contrario emptor.

Ex compromiſſo ſumptus, l. pen. ff. de iudiciis. Spieg.

EXCRESCERE & decreſcere opponuntur.

EXCRESCERE, & decreſcere aqua dicitur, l.1. in prin. de aqu. plu. arc. Alber.

EXCVBARE, qui pro pace excubant, l.13. ff. de accuſat.

EXCVBATIO. in §.6.l.3. de re milit. munus eſt præſidi ſuo ac præpoſito adſiſtendi. Goth ad d.§.6.

EXCVBIÆ, pro vigiliis recte intelliguntur, in l.1. de offic. præfect. vigil. Sunt enim & diurnæ. Vnde opinor hanc vocem apud Paulum abſolute poni, in l. qui excubias, de re milit. Vigiliæ enim tantummodo ſunt nocturnæ, ſi Vallæ credimus.

EXCVBICVLARII, qui cubicularii munere functi ſunt. Impp. l.13. de excuſ. lib. C.10. Maximarum culmina dignitatum conſiſtoriani quoque comites, notarii etiam noſtri, & cubicularii omnes atque excubicularii ab omnibus ſordidis muneribus vindicentur. Hot.

EXCVLCATORES dicuntur ii, qui ſcilicet miſſilia, & lapides, & glandes exculcant & eiiciunt. In Romani Imperii comment. exculcatores ſeniores appellantur, vt refert Torneb. aduerſar. lib.24. cap.12.

EXCVRATOR, apud B. Auguſt. ex reſcripto Impp. Conſtan. & Maxim. epiſt.68. Briſſ.

EXCVRIARE, priſcum, pro curia excludere. Nonius. Prat.

EXCVRIATI, exterminatique apud Varronem & Tullium leguntur vocabulis ſane probis, pro iis, qui curia & terminis exacti ſunt. Spieg.

Et quod EXCVRRIT in l.26. §. fin. ff. depoſ. ſignificat & aliquot prætetea ſummulas, vel denarios, quæ formula B. Auguſt. frequens eſt, hanc formulam recte expoſuit G. Bud. in d. §. fi. his verbis: Prat. vide Cuiac. 1. obſ. vlt.

EXCVRRERE id dicitur, quod ordinem, modumve, id eſt, menſuram & numerum egreditur. Prat.

EXCVSARE, proprie eſt obiectum crimen diluere. Tranſlate tamen, in iure noſtro, eſt cauſam afferre, per quam ſtetit, quo minus factum eſt, quod fieri vel agi, præſtari ve debuit. Veluti, ſi latrones, aut flumina impedimento fuerunt, ne ad diem à iudice dictum adeſſe poſſem. Excuſare item proprie dicitur, qui excuſat eum, qui ipſe nec in ius venire, nec alium mittere poteſt, in c. dilecti. de dolo, & contum. Id quod ferme contingit in iudiciis criminalibus, vbi procurator nonnunquam admittitur, non vt vere interueniat, l. penult. ff. de publi. iud. ſed magis, vt reum pro innocentia atque abſentia ſua excuſet. l. ſeruum, §. publice, ff. de procur. & Barr. in conſtit. ad reprimendum, quom. in cri. læſ. maieſt Spieg.

EXCVSATIONEM arbitri recipere debet prætor, l.15. ff. de recept. qui arbitr. Excuſationem meretur ætas impuberis, ſerui & ancillæ nondum viripotentis, l.1. §. impubes, ff. de SC. Silania.

EXCVSAT à legionibus numerus trium liberorum; l.1. C. de legat. à cæteris muneribus perſonalibus numerus quinque, ab omnibus muneribus numerus 16. liberorum, l. ſemper, de iur. immun. Sic legendum in l. ſi quis decurio. C. de decur. Prat.

EXCVSATIO eſt allegatio immunitatis à tutela, vel à cura, quam immunitatem quis habet ex iuſta cauſa. Vult. in comm. Inſti. l.1. t.25. in princ.

EXCVSATIO apud iudicem pro tribunali ſedentem eſt proponenda. Vult. d. loc.

EXCVSSATVS pro excuſſus. Paul. l.46. §.6. ff. de admin. tut. Non prius ad eos reuerti pupillus poteſt, quam omnes tutores excuſſati fuerint. Hot.

EXCVSSIO, diligens inquiſitio eſt, ac detentio rerum, bonorumque principalis debitoris, per iudicem vſque ad peram (vt vocant) & ſacculum, id eſt, nouiſſimum quadrantem effecta, Bart. in tract. de excuſſione pign. col.1.

EXCVSSIONIS beneficium, quod eſt Nouæ Conſtitutionis Imp. Iuſtiniani, dicitur ideo, & quidem merito, quod bona debitoris, ad quem ea res principaliter pertinet, principio ſint excutienda: experiundumque, an ſpes ſit conſequendi ab eo debiti, priuſquam fideiuſſores conueniantur à creditoribus, atque compertum ſit principalem debitorem non poſſe ſoluere in ſolidum: Nouella: vt creditor primum aggred. princip. debit. Oldendorp.

EXCVSSIS propriis facultatibus l. plures, §.1. de admin. tut.

EXCVTERE diligenter rationem, l. Titia, §. fi. de manum. teſtam.

EXCVTERE alicui ſummam, l.24. §. ſi cum debitor, ff. mandat. id eſt, fraudulenter, ſeu per obreptionem & circumuentionem ab aliqua auferre. Briſſ.

EXCVTERE aliquem eſt facultates eius diſcutere, & inquirere, vt ſciatur, an ſit ſoluendo l 2. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſta. l.1. §. ſi inter, ff. de magiſt. conuc. l.1. C. de reuoc. iis, quæ in frau. cred. At in l.46. §. cum teſtamento, ff. de admin tut vbi vulgo, excuſſi, qui Pand. Flor. deſcripſerunt, excuſſati ſcripſerunt: ducti vocum ſimilitudine, quod in archetypo excuſati ſcriptũ eſſet.

EXCVTERE crimen violentiæ, l.1. C. de appell.

EXCVTERE vires alicuius, l.42. ff. mand. pro inquirere in fortunas eius, vt Ann. Seneca lib.1. de benefic. loquitur. Briſſ.

EXCVTERE impenſam, id eſt, ſupputare, quanti ſint impenſæ. l. 60. §. mandaui. ff. loca. Briſſ.

EXCVTERE, id eſt, exigere, l. cum plures, §. mandaui. ff. loc. Alber. Tu rem expende. Prat.

ΕΞΕΒΡΑΣΘΗ, Vlp. l.3. §.5. ff. de incend. ruin. naufrag. dici ſcribit de naue eiecta, à verbo ἐκβράζειν, quod eiicere, & expellere ſignificat. Hinc Heſychius ἐξεβράσθη, ait, ἐκβλήθη, ἀπερρίφη. Hotomann.

EXECRABILE, h.e. deteſtandum & abominandum delictum, ſi ſeruus ſuum dominum vendat. l. moueor. C. ſi ſeru. export.

EXECRANDA præda. l. ne piſcatores, ff. de incend. ruin. naufrag.

EXECRARI lites, pro abhorrere à iudiciali ſtrepitu. in l. item ſi res, ff. de alien. iud. mut. cauſ. Hæc enim, inquit Vlp. verecundia & cogitatio eius, qui lites execratur, non eſt vituperanda, Spiegel.

EXECTO matris ventre natus. Goth. ad l.129. de verb. ſign.

EXECVTIO, id eſt, actio iudicati, quam tertius, quod mirari poſſis, impedire poteſt, ratione intereſſe quod prætendit. Et dicitur vulgo iſte caſus contractionis: qui & cauſa emergens appellatur, vt Zaſ. indicauit. Spieg.

EXECVTIO, i.e. criminalis accuſatio. ita enim vtimur executionis verbo, nec raro executio apud Latinos ſignificat vltionem. Certe in publicis iudiciis accuſator non modo vltionem perſequitur, ſed tantum non exequitur. Nam is eſt, qui litem peragit, & cui acceptam ferre debeamus delicti vindictam. Nam & ſine accuſatore periculum eſt, ne multa lateant impunita ſcelera. Cæterum ſi quis tantum indicarit delictum commiſſum: cum iudex ipſe tum litem peragat, rectius ei potius quam iudici tribuetur executionis gratia, &c. Balduin. tit. de publ. iudiciis.

EXECVTIONEM publicam habere dicuntur crimina, quæ publice coerceri ſolent, & quorum nomine publica iudicia conſtituta ſunt. Prat.

EXECVTIO, id eſt, nuntiandi poteſtas, l. de pupillo. in princ. ff. de oper. nou. nunt.

EXECVTIO defenſio, c. defenſionis, 87. diſtinct.

EXECVTIO ſententiæ eſt mixti imperii, l. iubere caueri, ff. de iuriſdict. Prat. vide §. ſeq. 2. & 6. plura.

EXECVTIO quandoque ponitur pro ſolutione l. centum Capuæ, ff. de eo, quod cert. loc. Prat.

EXECVTIO de re iudicata dicitur, l. qui pro tribunali, ff. de re iud de ſententiæ executione fuſiſſime Bartolus l. ſimiles, ff. eodem tit. Prateius.

EXECVTIO plus eſt quam cognitio, Alberico l. à D. Pio. ff. de re iud. Prat.

EXECVTIO obligationis eſt actio, quæ ex ea conſequitur, & ex-

actio. Hoto. à Iureconſultis plerunque accipitur pro peritione, exactione & ſolutione.l. ſi minor. 66. ff.de verb.obligat.l. quidam, 132.eod.l.centum, de eo quod certo loco. Duarenus l.in executione.85.ff.de verb.oblig.

EXECVTIONIS vocabulum etiam hoc modo definiri poteſt, quod videlicet Executio ſit ſatisfactio quædam, quæ fiat per condemnatum, opera & miniſterio publici executoris pro ſententiæ iam latæ obſeruatione. Et probari poteſt hæc definitio ex l.4.§.ait prætor. ff.de re iud.& l.2.& fin. C.de cuſt.re. Bald.auth.ſed nouo.C.de ſeruis fugit.

EXECVTIO ſententiæ, nunc officio iudicis, nunc actione in factum fieri dicitur, l.intra de re iud.vbi Bart.quandoque & vtili actione,l.fin.ff.eod.Spieg.

EXECVTOR, qui poſt ſententiam, audita inter partes omni ac diſcuſſa lite, prolatum rei iudicatæ vigorem ad effectum perducit.Prat. (Briſſ.

EXECVTORES, qui à prætore iudicati exequendi cauſa dantur.

EXECVTORES vltimarum voluntatum legitimi ſunt, quibus à lege tribuitur poteſtas vltimæ voluntatis defendendæ, quo minus interuertatur, aut procraſtinetur, Hos & recte dici Publicos conſeruatores vltimarum voluntatum: quales ſunt omnes boni magiſtratus, prçſertim in cauſis piis Epiſcopi, Old. indicat in ſingulari ea de re quam exacte ſcripto tractu.Spieg.

EXECVTORES teſtamentarii ſunt, quos teſtatores ipſi deputarunt, ad exequendam voluntatis ſuæ poſtremam ordinationem. Et horum alii vniuerſales, alii vero particulares vulgo dicuntur. Vniuerſales quidem executores ſunt, quando teſtator nullos ſcripſit hçredes in ſpeciem, ſed pauperes Chriſti inſtituit hæredes generaliter: vel aliquem locum pium: vel ſi vniuerſa bona ſua iuſſit per tales teſtamentarios diſtribui pauperibus, non inſtituendo hæredes. Et huiuſmodi executores habent nomẽ hçredis, & cenſentur omnibus modis hæredes, l.id quod pauperibus, & l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſc. & cleric Particulares vero executores ſunt, qui ſimul cum aliis hæredibus in teſtamẽto ſcribuntur. Frequenter enim fieri ſolet, vt teſtatores inſtitutis hçredibus deputent nihilominus aliquos ad executionem rerum ſuarũ, quas in varias cauſas relinquunt: forte dubitãtes de fide hæredis, vt in alio hçrede.de alim.& cibar.leg. Quçre Teſtamentarius.Spi.ex Old.

EXECVTORES vltimarum voluntatum eadem ratione qua publici iudicum miniſtri dicti ſunt (de quo mox infra) quoniam iuſſa teſtatorum ad amuſſim exequuntur. Sæpe appellantur fideicommiſſarii apud Bartolum. Item diſtributores, diſpenſatores, apud Speculatorem. Quæ omnia tendũt eodem Modo tamen memineris longam eſſe differentiam inter fideicommiſſarios, de quibus tractatur in tit. ff.& C. de fideicommiſſ. ac illos quorũ munus nunc frequentatur in noſtra Germania. Vſus autem introduxit, vt compendio quodam loquendi dicamus iſtos executores vltimarum volũtatum vno verbo Teſtamentarios. Quæ phraſis perperam recepta eſt. Quamuis enim & leges 12. tab. dicebantur olim duodecim, vt quæ omnibus notæ eſſent: & in nouo quoque Chriſti Teſtamento, duodecim intelliguntur Apoſtoli, qui tot erant: longe tamen alia illius appellationis eſt ratio. Spieg.ex Old.

EXECVTORES negotiorum dicuntur, vt opinor, viatores, apparitores, qui iuſſu magiſtratus reos in ius vocabant, & reliqua, quæ ad iudicium conſtituendum, exercendum & exequendum pertinebant, agebant, l.vlt.ff.de teſtib.l.13.& l.vlt.ff.de iud.l.15.C.de teſtib.l cum clericis, 25.C.de epiſ.& cler.§.tripli.de actionib.Hotom.

EXECVTORES publici, iudicum miniſtri, quorum officium eſt, vt mandata & ſententias ad effectum perducant, l.executorem, C.de execut.Prat.

EXECVTOR dicitur & is qui de certo articulo cognoſcit. cap. ſuper quæſtionum. Extra de offic.delegati. Prateius.

EXECVTORIS adpellatione continetur delegatus, c.ſi quis contra, de for.compet. Prat.

EXEDRA Græcum vocabulum eſt: à ſedium frequentia, & ſedendi commoditate nomen accepit, quibus etiam hodie vtuntur eccleſiæ & canonici in clauſtris: vulgo capitulum, ſeu chorus dicitur. Apud antiquos exedræ in vſu erant, eorumq; ſtudiis delectabantur, collocabantur enim in tribus porticibus (vt in quinto ſcribit Vitruu.) exedræ ſpacioſæ, habentes ſedes, in quibus philoſophi rhetoresq; ſedentes diſputabant. De his Cicero in 3.de Orat. Tunc dedita opera quieſcentib. aliis, in eam iam exedram veniſſe, in qua Craſſus poſito lectulo requieuiſſet, idem in 1.l.de natu.Deor. Offendi (inquit) eum ſedentem in exedra, & cum C. Velleio ſenatore diſputantem. diuus Hieronym.ad Euſtoch. Si quis cœperit ægrotare, transferatur ad exedram latiorem, & tanto ſenum miniſterio confoueatur, vt nec delicias vrbium, nec matris quærat affectum. Vitruu.in 7. Periſtyliis (inquit) aut exedris, aut cçteris huiuſmodi locis, quo ſol & luna poſſit radios ſuos immittere. Et ſecundum iſta intellige ICtum in l.ſi vero plures, poſt principium, ff.de his qui deie. vel eff ud. licet gloſſator noſter ibi exedram pro feneſtra intellexerit. Neque audiendi ſunt quidam alii, qui mutata antiqua lectione vocabulũ barbarum repoſuerunt. Neque etiam prætereo, quod Alexander genial.5. c.11. hoc in loco exedram putat non ſedem ab Vlpiano, ſed cubiculum deſignari, columnis fultum, & epiſtyliis, pluribus exciſis ſpaciis, quibus proſpectus in viam erat. Cotta.vide Exhedra.

EITA, inquit Iul.Pollux lib.1.cap.9. ἐξέδρα, ἵνα συγκάθωνται. Budæus vbi ſupra de exhedræ vſu ſatis ſuperque ediſſerit, reiecta explicatione Accurſii.Prat.

EXEGISSE dicitur, cui per delegationem ſatisfactum eſt: cum delegationem vice ſolutionis habere, receptum ſit, l.quamuis, §.interdum, ad Velleian.Spieg.

EXEMPLAR principalem ſcripturam eſſe, exemplum vero, quod inde deſcriptum ſit, recte Bart.in leg.Sempronius Proculo.ff. de leg.2.dicit.Paul.in l.2.ff.de fide inſtrum. Authenticum vocat, quod vulgo dicunt Originale. Et exemplum pro indice accipit. Nuſquam autem reperias eo modo Copiam dici. Plinius alicubi exemplum appellat exemplarium. Semper enim memento, bonos autores non obſeruare differentiam inter exemplar & exemplum.

EXEMPLAR ſignificat idem quod exemplum, id eſt, quod ex aliquo ſcripto tranſcribitur. Cic.ad Atticum l.4. Vrgebar abeo, cui miſi, & non habebam exemplar. Et Plancus Cic.l.10. Exemplar eius chirographi Titio miſi. & C. Aſinius Pollio eoli. Ex literis, quas Panſæ miſi, cognoſces omnia, nam tibi earum exemplar miſi. Horatius quoq; de arte poet. Vos exemplaria Grçca Nocturna verſate manu, verſate diuina. Pariter Suetonius de claris Grammaticis, multaq; exemplaria contracta emendare ac diſtinguere & adnotare curauit. Non me præterit Sext. Pompeium Feſt. ſcribere exemplar eſſe id, ex quo ſumitur exemplum, quod etiam tradit Laur. Valla elegant.li.6. Verum non intelligũt de ſcriptura, ſed de exemplo propoſito ad imitãdum, ſicut vſus eſt Cic pro Cecin. Falcula exemplar antiquæ religionis, quanquam Cic.etiam in eadem ſignificatione exemplum accipiat, vt patet ex oratione pro L. Muræna, ſicuti Valla notauit. At in hac lege legitur exemplari non exemplaris; Quamobrem hæc quæſtio ſuperuacanea videri poteſt, quanquam fortaſſis exemplaris legendum, cum nuſquam apud bonos ſcriptores exemplarium legatur. Licet Valla & Nic.Perottus apud Plin l.6.c.28.ita legant. Iuba, qui videtur diligentiſſime proſecutus hæc, omiſit in hoc tractatu, niſi exemplarium vitioſum eſt, Berenicem alteram, quç Panchryſos cognominata eſt. Vbi nunc legitur, niſi ſi exemplarium vitium eſt Vſurpauit etiam hanc dictionem loco exempli ſeu exemplaris, qui Iuſtiniani conſtitutiones Latinas reddidit, ſub tit.vt nul.mut.agri. Ex quibus manifeſte apparet, etiamſi in hac lege exemplari legendum ſit, vt Pand. quoque Flor.habent, non recte accipi pro prima ſcriptura ad differentiam exempli. Quare interpretandum duxerim exemplarii cauſa, i.e. vt teſtator ſecum exemplar habere poſſit. Et quamuis hæ binæ tabulæ forent ambæ originales, vt eas Bart. appellat, non tamen dicuntur exemplaria ad exempli differentiam, vt Doct.notant. Nam Scæuola dixit exemplari cauſa, quoniam vtræque tabulæ ſunt alterarum tabularum exemplar. Eſt enim plerumque neceſſarium, vt plura ſunt exemplaria propter innumerabiles cauſas, vt ait Imp.Inſt.de teſta. ord.§.ſed & vnum.Ferran.explic.lib.1.in l.Sempronius, c.33.

EXEMPLVM Cic.vocat, quod ad ſimilitudinem alterius verbotenus deſcriptum eſt: Ex literis, inquiens, quarum ad me exemplum miſiſti, epiſt.lib.3. Vlp.in l.cæteræ, ff.fam.erciſc. Hæredem enim, inquit, exemplum debere dare: tabulas vero authenticas ipſum tenere, aut in ædem deponere, l.2. & l.11.ff. de edend.Barbari copiam appellant.Old.

EXEMPLA literarum, teſtamenti, &c.pro copiis literarum, quas vocant.Briſſ.plur alleg.

EXEMPLVM item ſolet dici, quod ſequamur aut vitemus. Exemplar, ex quo ſimile faciamus, auctore Feſto lib.5. Sed ſæpe cõfunduntur: vt pertineat vtrumque ad factum, quo doceamur. Cic.pro Muræn. Domeſticum te habere dixiſti exemplum ad imitandum. Et rurſus: Ad imitandum vero tam mihi propoſitum exemplar illud eſt, quam tibi. Bart.etiam in l.Sempronius, ff.de leg.2.aliam differentiam conſtituebat, quod exemplar ſit ſcriptura principalis, exemplum ſcriptura inde ſumpta. Quod autem ad exemplar attinet, probatur ex Feſto. exemplum vero pro vulgato, Copia, ſumitur l.2.ff.de edend.l. fin.ff.quando adpell.& alibi ſæpiſſime. In eundem ſenſum vtuntur Iuriſconſult.Old.

EXEMPLARIVM pro exemplo: Exemplarii verbo l.47.ff.de leg.1. l.10.princ.quemadm.teſtam.aper. vtitur Briſſ.in lib.parerg.

EXEMPLVM etiam interdum appellatur id, quod ex Authentico deſcriptum eſt: quod & Indicem Paulus, vulgus noſtrum copiam ac duplicatum vocat. Proinde Authentico ita exemplum opponitur, quemadmodum in vſu noſtro copia, Originali.Briſſ.

EXEMPLVM præterea accipitur pro pœna grauiore, quæ cæteris ſit documento ad emendationem. Claudius Saturninus in l.

aut

aut facta.ff.de pœnis. Nonnunquam, ait, euenit, vt aliquorum maleficiorum ſupplicia exacerbentur: quoties nimium multis perſonis graſſantibus, exemplo opus ſit. Hinc, exemplum in aliquem fieri. Old.

EXEMPLVM quoque appellat Cicero id, quod rem venditurus oſtendit emptori, vt ex particula, totius qualitatem æſtimet. *Ein Prob, oder Muſter*. Spieg.

EXEMPLVM denique accipitur, non autem exemplar, pro ſpecie argumentationis: cum probatur aliquid ex ſimili facto, cum citatione auctoris, ſicut tractat l. non poſſunt, ff. de legibus. Vnde prohibita ſunt exempla iudiciorum priuatorum l. nemo iudex. C. de ſentent. & interlocut. omnium iudic. Cum non exemplis, inquit Iuſtinianus, ſed legibus iudicandum. Hanc tamen reſtringit Bart. Socin. in tract. fallentiarum tribus limitationibus, quas tibi perluſtrandas relinquo. Prat.

Ad EXEMPLVM trahere, id eſt, vt Paulus interpretatur, ad conſequentias producere. Balduin. tit. de iure natur. gent. & ciuil.

EXEMPLVM pro conſequentiis ponitur in l. 1. ff. de conſt. principum, l. 14. ff. de legib. Briſſon. ad exemplum conſtitutiones aliquas trahi, id eſt, ad conſequentias produci. Briſſon.

EXEMPLO pernicioſiſſimum, peſſimum ne: Et

EXEMPLI iniqui res l. 14. ff. de leg. 2. l. 47. ff. de iudic. Sic

EXEMPLO malo, & peſſimo l. 1. ad SC. Macedon. l. 33. ff. de re iudic. Briſſ.

His verbis: EXEMPLO, ad exemplum. vtilis actio ſignificatur, l. 13 §. ſi procurator, ff. de act. empt. l. 16. & l. pen. ff. de inſtitor. alias nudam ſimilitudinem ſignificant illa verba, l. 27. in fin. ff. de donat. l. 7. ff. de inſtit. l. 6. C. de inoffic. donat. Briſſ.

EXEMPLARIS ſubſtitutio, vide S. Subſtitutio.

EXEMPTA actio dicitur, quæ intendi poſſe deſiit, l. ſed & ſi §. actio, 5. ff. ex quib. cauſ. maior. Exempta, pro perempta. Bredet.

EXEMPTILE dicitur, quod eximi poteſt l. arg. 25. §. pen. ff. de aur. & argent. leg.

EXEMPTIO eſt quædam libertas, qua exemptus eripitur vel liberatur ab ordinarii iurisdict. gloſſ. c. cum olim de priuil. Decius conſ. 113. & conſ. 152. Dominicus c. ſi papa. de priuileg. 6.

EXEMPTIO apud Pontificios eſt, vbi aliqua conuentualis eccleſia canonicorum ſecularium, vel regularium, monachorum, vel monialium, immediate ſubeſt Papæ. Prat.

EXEMPTIONVM genera duo ſunt: vniuerſalis, quæ cum vniuerſitate iuris ad Papam ſpectat, ita, vt metropolitano, vel diœceſano nihil iuris maneat in eadem. Particularis, quæ pro parte certis caſibus ab eorum iurisdictione eximit. vide cap. cum perſonæ, vbi interpretes de priuil. lib. 6. Prat.

EXEMPTVS dies, pro ademto, & denegato.

EXEMPTO verba aliquando pro contractu emptionis accipiuntur, l. ædiles aiunt, ff. de ædil. edict. Quandoque pro actione illa ciuili, l. iuſtiſſime, §. proponitur, ff. illo tit. Prat.

Ex eo vino, quod in illo fundo naſcetur, hæres meus amphoras decem quotannis in annos ſingulos dato, Iuriſconſ. elucidat, ff. de trit. & vin. Spieg.

EXEQVI delicta, modo eſt crimen perſequi ac deferre: modo vindicare, magiſtratus officio & iure. Briſſ.

EXEQVI ſuam ſuorumque iniuriam. l. 8. C. de his qui accuſ.

EXEQVI, pro vlciſci Inſtit. in fin. de his qui ſui vel alien. iur. ſunt. Sic & à Plinio iuniore vſurpatum eſt. Catanæus enim interpres, executos, id eſt, vltos exponit epiſt. 4. lib. 3. Spieg. Alias ſignificat declarare. Cicero Varroni: Occultiora habeo, quæ vix verbis exequi poſſum. Alias accipitur pro agere iudicati formula in factum, vel officio iudicis, l. intra & l. fin. ff. de re iud. Vnde Zaſ. teſte Oldend. executionem recte accipit pro actione iudicati, quam tertius poſſit impedire pro ſuo intereſſe, idque mirabile reputat, vt paulo ante diximus. alias denique exequi denotat perficere, ad finem perducere, *vollziehen, vollenden*. Hinc ſunt executores publici, iudicum miniſtri, quorum officium eſt, vt mandata & ſententias ad effectum perducant, l. executorem. C. de execut. rei iud. Vbi Accurſius tractat quaſdam more ſuo, hoc eſt, admodum frigide, huius verbi ſignificatione. Spieg.

EXEQVI paſſiue ſumitur, in l. 2. de re iud. ſententiæ raro exequuntur, & l. 18 de iuriſd. Prat. Briſſon.

EXEQVI tranſlatitie, eſt transferre pœnam in leuiorem communemque modum, qui ad illud delicti genus non multum pertineat. Vlp. in l. 1. ff. de iur. patron Spieg.

EXEQVI mortem. Lege, Mortem exequi. Hinc

EXEQVIÆ ſunt funeris celebratio, dum corpus effertur, ſicuti funus pompa exequiarum eſt, Buſtum poſtquam cadauer crematum eſt, quaſi bene vſtum. Coraſius lib. 1. Miſcel. cap. 13.

EXEQVI, pro punire. Exequi ſub titulo eſt, pertractare. Vlp. in l. 1. §. hoc edicto, ff. de poſtuland. Old.

EXEQVI dotē, in l. 2. C. fa. erciſcū. pro repetere, cōſequi. Bredero.

EXERCERE, eſt lucrum facere, vt in tit ff. de exercit. action. Et profecto in omni re, etiam literaria, nulla eſt ad lucrum commodior via, quam exercendi, & frequenter tractandi. Prat.

EXERCERE conſilium, *das Gericht oder Hoffgericht beſetzen, berueffen, verſamlen*, quod quia poteſtatis eſt, *der vberhandt geburt*, mandata iuriſdictione non tranſit: idcirco Vlpianus de iuriſdictione ſcribit eum qui iudicare iubet, magiſtratum eſſe oportere. Vide Conſilium exercere. Spieg.

EXERCERE iudicia: exercere actiones more ſolito. l. 1. C. de ſerui. & aq. legem conuentionis, venditionis, l. 8. C. de diſtract. pign. l. 3. C. de pignor.

EXERCERE feras, Triphonius l. vſufructuarium, ff. de vſufruct Si viuariis, ait, incluſæ feræ in ea poſſeſſione cuſtodiebantur, quando vſusfructus cœpit: non exercere eas fructuarius poteſt, non occidere. Spieg.

EXERCERE interdum ſignificat intendere, & inſtituere: veluti, cum diximus exercere Actionē, l. 32. ff. de adminiſtr. & peric.

EXERCERE actiones, & excipere, correlatiua ſunt, l. 3 §. quod in tutoribus, ff de adminiſtr. & peric.

EXERCERE, varias pro adiuncto verbo recipit ſignificationes. Diximus enim

EXERCERE argentariam. Inde

EXERCITORES argentariæ menſæ, l. 4. ff. de edend. Briſſon.

EXERCERE nauem, l. 1. §. fin. & l. 4. ff. de exercit.

EXERCERE pecunias, l. 35. in fi. ff. de hæred. inſtit. Et

EXERCERE fœnus, l. 49. ff. de admin. tut. Prat. ex Briſſ.

EXERCERE vectigalia, l. 6. §. decur. ff. de decur. l fi. ff. de vi public. Cicero pro lege Manil. Quo, ait, tandem animo exiſtimatis, aut eos, qui vobis vectigalia penſitant, aut eos, qui exercent, atque eximunt? Exercere piraticam prauitatem. Authent. nauigia. C. de furt. Exercere crimen, l. 7. C. ad leg. Iul. de adult. Cauponam, ſtabulum, l. 5. in fin. ff. de oblig & act. l. 1. §. caupones, ff. naut. caup. ſtab. Feras, id eſt, agitare, l. 62. §. 1. ff. de vſufr. Poſſeſſiones l. 12. ff. de inſtru. inſtrum. leg. & Varro lib. 1. de re ruſt. c. 2. Prat. ex Briſſ.

EXERCERI etiam dicitur poſſeſſio, id eſt, coli fundus: quo ſenſu ſumitur apud Vergil. lib. Geor.

EXERCERE monetam adulterinam clandeſtinis ſceleribus, l. 1. princ. C. de falſ. monet. l. 2. C. pro quib. cauſ. ſerui.

EXERCERE figlinas, harenarias, & argentifodinas, l. 15. §. inde quæſitum, ff. de vſufruct. Piſtrinum. ff. de excuſat. tutor. Litem, id eſt, perſequi, l. 32. § item ſi, ff. de arbitr. l. 4. C. de reb. cred. Inde

EXERCERE litem, i. e. perſequi, l. 32. §. item ſi quis Romæ, ff. de recept. qui arbitr. Fideiuſſor de exercenda lite, l. 8. §. poſt litem ff. de fideiuſſ. Sic

EXERCERE prouocationem, l. 2. §. ei quoque, ff. de iudiciis. Cauſas appellationis, l. 4. C. mand. Excuſationis, l. pen. ff. de excuſ. tut. Prat. ex Briſſ. (Briſſ.

EXERCET cognitionem, qui eam perſequitur, l. 1. ff. ſi liber ingen.

EXERCERE, punire, c. non omnis, 5. quæſt 5.

EXERCERE, petere, l. vt verborum. C. qui admit. vel aperire viam petenti.

EXERCERE quæſtionem, pro torquere, & tortura afficere. Quæſtionem de ſicariis, & inter ſicarios, exercere. Briſſ.

EXERCITOREM nauis dicimus eum, ad quem obuentiones & reditus nauis omnes perueniunt, ſiue is dominus nauis ſit, ſiue à domino nauim per auerſionem, recepto in ſe omni lucro & damno, conduxerit, vel ad tempus, vel in perpetuum, l. 1. §. exercitorem, ff. de exercit. ad quem quotidianus nauis quæſtus pertinet, §. 1. Inſtit. quod cum eo. Theophil. Hoto. Nec refert, qui exercet, maſculus ſit, an mulier, paterfamilias, an filiusfamilias, an ſeruus. Sed ſi pupillus nauem exercet, exigitur tutoris auctoritas. Prat. Vide S. actio exercitoria.

EXERCITOR ab inſtitore in hoc tantum differt, quod hic terreſtri negotiationi, ille maritimæ præpoſitus ſit, l. 1. & l. inſtitor. ff. de inſtitoria.

EXERCITOR, qui nauim, cauponam, aut ſtabulum exercet. Prat.

EXERCITALIS, miles, vaſallus, feudatarius. Prat. ex Lombard.

EXERCITORIA actio tunc habet locum, cum quis ſeruum ſuum magiſtrum naui præpoſuerit, & quid cum eo eius rei gratia, cui præpoſitus erat, contractum fuerit, 5. eadem ratione, Iuſt. quod cum eo contract.

EXERCITVS, Vlpianus: Exercitum dicimus, non vnam cohortem, neque vnam alam, ſed numeros multos militum, & c. l. 2. de his, qui not. infam. exercitus autem nomen ab exercitatione traxit, l. 1. ff. de militari teſtamento. Spieg.

EXERCITVI præeſt, qui legionem vel legiones cum ſuis auxiliis ab Imperatore commiſſas adminiſtrat. l. 2. §. 2. de his qui not. infam. Hotom.

EXERCITIO quæſtionum publicarum, l. 1. ff. de offic. eius, cui mand. l. 200 ff. de verb. ſign. Sueton. in Iulio c. 11. Et

EXERCITIO iudicii, l. 15. ff. vt legati ſeu fideicommiſſi nomine caueatur. Prat.

EXERO, id eſt, emitto, ita accipitur in l fi. C. qui admit. Ioan. Bellon. erym.

Ex facili, pro facile.

Ex facto conſultus, apud Vlp. in l. 3. §. 1. ff. de minor.

EXFESTVCARE, i e. deueſtire, honorem alteri abrogare, aut eum abdicare. Prat. ex Otton. Friſing. Inueſtitura fiebat feſtuca, vel ſcipione. Hinc infeſtucare, inueſtire. Prat.

Exhavsta pars in l.6.§.ſi patronus,§.ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti, & in tit.ad leg.Falcid.ff.dicitur, quæ legatis abſumpta eſt. Briſſon.

Exhedra, ἐξέδρα, proprie conclaue, in quo ſellæ poſitæ ſunt complures colloquendi cauſa. Vlp.l.5.§ 2.ff. de his qui deiec. vel effud. Oportebit. prætorem æquitate motum in eum potius dare actionem, ex cuius cubiculo vel exhedra deiectum eſt: licet plures in eodem cœnaculo habitent. Cic. lib. 5. de Fin.& in Orat.de prouinc.Conſ.pro conclaui vbi philoſophi ſedentes diſputarent, vſurpat.in lib.de Orat.3.Craſſum lectulo in exhedra poſitum dormientem facit.Hot. Vide Exedra.

Exhæredare proprie eſt, eum qui ipſo iure hæres deſignatus erat, ab hæreditate remouere. Itaque verbum hoc in ſuis tantum hæredibus vſurpatur: in extraneis, res inepta eſt:inquit Paulus in l. quidam, 132. ff. de verb. oblig.ad eos enim hæreditas ipſo iure non pertinet. Extranei ergo tum demum exhætedantur, cum prius hæredes ſcripti in certum caſum hæreditate priuantur, vt l.27.ad leg. Falcid.l.18 §. ſi eodem. de milit. teſtam.l. 41.§.eius, de leg.3.l.44.de hæred. inſtit. & Inſtit. Vlp. tit.22. Briſſ. Animaduerti improprie & abuſiue verbum hoc etiam ad eos transferri qui præteriti ſint: non tantum filios, verum etiam agnatos: in eo loco lib.1.de Orat. quem olim aliorum quorundam auctoritate adductus, corruptum arbitrabar.Res delata eſt ad Centumuiros,cum miles domum reueniſſet,egiſſetque lege in hæreditatem paternam teſtamento exhæres filius: id eſt præteritus. Sic in Philip. Orat.2.fratrem ad quem, vt pote proximum agnatum, hæreditas pertinebat, exhęredatum legimus, pro ſilentio præterniſſum:& eo ſilentio quaſi excluſum ac deiectum de ſpe certa & explorata quam habebat.Igitur, inquit, fratrem exhęredans, te faciebat hæredem.Sic Cornific. lib.ad Her.4.Hæreditas aliqua obuenit? non poteſt dici: ſed etiam à neceſſariis omnibus exhæredatus eſt. Sic in Cluent.P.Ælii teſtamento propinquus exhæredatus cum eſſet, hæres hic alienior inſtitutus eſt. Hotom.

Exhæredari ergo proprie eſt iudicio parentis,meritis de cauſſis,à ſucceſſione quę velut debita eſt, ſummoueri, vt loquitur Paul.in l. vlt.ff.de bon.damnat.Ac plane exheredari, ſummoueri, remoueri, pro eodem vſurpat Vlp.l.3.§.filius, & §.ante, & §.in eo,ff.de liber.& poſthum.

Exhæredatio. Qui filium in poteſtate habet, curare debet,vt eum hæredem inſtituat, vel exhæredem eum nominatim faciat,alioquin ſi eum ſilentio pręterierit, inutiliter teſtabitur, adeo quidem, vt ſi viuo patre filius mortuus ſit, nemo hæres ex eo teſtamento exiſtere poſſit: quia ſcilicet ab initio non conſtiterit teſtamentum. §.1.de exhær. lib.Inſt 2. l. tutor cætera,de lib. & poſthum.ff. Exhæredatio omnis in teſtamento fit:vimque ſuam duntaxat poſt mortem teſtatoris habet.Pra. Filii autem exhæredatio vt valeat, multa requiruntur. Primo enim nominatim fieri exhæredatio debet d. §.1. quid autem ſit exhæredare nominatim, ex Vlp in l.1. & in l. 2.& in l.3.de lib.& poſth.ff.videre licebit. Secundo, pure exhæredatio fieri debet, d.l.3.§.pure. Tertio,à toto gradu, nõ à certa hæredum perſona exhæredatio fieri debet, d.l.3.§.filius. Quarto,exhæredatio ab vniuerſa hæreditate,non a certa parte hæreditatis, vel à fundo hæreditario,vel alia re ſingulari fieri debet.l.cum quidam de liber.& poſthum.ff.Ex eo, quod in principio diximus,apparet, matri neceſſe non eſſe, vt filios, quos non vult ſibi hæredes eſſe exhæredet, ea enim filios in poteſtate non habet: itaq; regulariter,matris præteritio pro exhæredatione §.fin.de exhær. lib.Inſt.2.apparet, & patrẽ poſſe filium emancipatum,cum è manu eius exierit, prætereundo,vel inter cæteros exhæredare, §.emancipatos. Inſt.eod. Cæterũ, & quod diximus, patrem debere filium, quem in poteſtate habet, aut hæredem inſtituere ,aut nominatim exhæredare, verum eſt in maſculis; filias enim, etiam quas in poteſtate habebat,exhæredare nominatim non tenebatur pater, §.1.Inſt.eo.l maximum vitium, de liber.præter. C. Et hæc quidem olim.Hodie vero,parentes tenentur liberos,ſiue maſculos, ſiue fœminas,ſiue eos in poteſtate habeant,ſiue emancipati ſint,aut hęredes inſtituere, aut nominatim exhæredare, §. ſed hæc quidem de exhær.lib.Inſtit.2.d.l. maximum vitium, de lib.præter.C. Sed & parentibus non alias licet liberos in teſtamento ſuo ſilentio præterire, aut exhæredes facere, niſi forte ingrati comprobentur,& eas ingratitudinis cauſas parentes nominatim in ſuo deſcripſerint teſtamento, quas pleniſſime ex Imperatore, in §.aliud quoque capitulum, vt cum de appell.cognoſc.in Auth.col.9.videre licebit.Illud autem non omittendum,exhæredationem, non adita hæreditate ex teſtamento, nullius eſſe momenti, l.pen. §.ſed cum, de bonor.poſſ.contr. tab.ff.Anchora.

Exheredatio legis implet voluntatem:Præteritio ſecus. Illa ſolidat teſtamentum. iſta infirmat: Illa lege permittitur: iſta prohibetur.Salom.in l.Gallus,ff de lib.& poſth.Spieg.

Exhæredatvs,hæreditate rite priuatus.Non enim quæuis exhæredatio ſummouet filium à contra tabulas poſſeſſione, ſed quæ rite facta,vt apud Vlpian.de bon.poſſeſſ.Vnde filiis querela ſæpe eſt de inoffic.teſtam.Prat.

Exheredationis formula duplex eſt, aut nominatim,aut inter cæteros,Inſtit.de exhær.lib.& ff.de lib.& poſth.

Exhæredare inter cæteros, i.e.generaliter, & vt ait Theoph. ἀθρόως. Balduin.tit.de exhæred.

Exheredatio autem quædam notæ & iniuriæ cauſa fit, quædam non notæ cauſa,ſed bono conſilio,l.18.ff.de lib.& poſth. l.12. §.ſi quis, & l.47. ff.de bon. lib. Sæpe tamen ignominia quædam eſt l.26.fin.C.de liber.præter.& iniuria,l.24.de leg.

Exheredationis nota l.penult. ff.de bon.poſſ.cont.tab.Prat. ex Briſſ.l.10.vbi Goth.C.de teſt.milit.

Exheredem teſtamento ſcribere, & exhæredatum facere, l.4. vnde liberi, l.1.de Carbo.edict.Cic.1.de Orat.l.24.C.de legat. l.22.& 24.C.de inoffic.teſtam.

Exheredatvs filius videtur, non tantum ſi ita dixerit pater, Filius exhęres eſto,ſed & ſi ita.Ille filius meus alienus meæ ſubſtantiæ eſto,l.3.C.de lib. præter.Quinetiam à matre, militeve præteriti, pro exhæredatis habentur l.47.§.fin.ff.de bon.lib. Prat.Briſſ.

Exhavrire facultates,l.30.ff.de re iud.id eſt exinanire.Briſſ.

Exhavrire patrimonium ob munificentiam in patriam, l.8.ff. de decurionib.

Exhavstis apothecis,l.40.ff.de ſtatuliber.

Exhibere eſt eius rei, quæ tangi videriique poteſt, præſentiam præbere.Gœdd.ad l.22.de verb.ſign.n.4.

Exhibere quaſi ex (hoc eſt in publico, ſeu palam : non enim ſemper particula Ex materiam ſignificat, maxime in verborum compoſitione)& habere (h.e.oſtendere, & demonſtrare & præbere)dicitur: ſiquidem qui exhibet, è penu rerum ſuarum,quod habet,depromit & profert, vt & videri & tangi,ſumi vel tolli poſſit, l 1.§.1. ff.de muner.& honor. Ideoque rar eſt,vt exhibere de rebus immobilib.dicatur.Gœdd.d.loc.

Exhibere, eſt facere in publico apud magiſtratum poteſtatem videndæ & apprehendendæ rei, vt actor copiam eius habens, poſſit experiri iure & exequi actione, quod deſtinauit.l.1.ff. ad exhib.& Caius in l.plus eſt, ff.de verb.ſign. Exhibere, inquit,eſt præſentiam corporis præbere.Vſus autem exhibitionis latiſſime patet. Et proprie ad res mobiles pertinet, *zu zeigen fahrende Hab.* Transfertur tamen & ad res incorporales: vt,exhibere negotium, h.e.moleſtiam. Exhibere amicitiam: Exhibere doctrinam.Adde Brechęum l.plus eſt,in tit.de verborum & rerum ſign. Old.

Exhibere eſt in publico copiam facere, l.3. de liber.hom.exhib. Exhibere autem minus eſt quam Reſtituere, inquit Gaius. Nam Exhibere eſt præſentiam corporis præbere: Reſtituere,eſt etiam poſſeſſorem facere,fructuſque reddere.pleraque præterea reſtitutionis verbo continentur, l.22.ff.de verb.ſign.Hot.Alciat.de verb.ſign.

Exhibere ait Vlp.l.9.§.5.ad exhib.eſt in eadem cauſa præſtare, in qua fuit cum iudicium acciperetur, vt quis copiam rei habens, poſſit actione exequi, quam deſtinauit: in nulla cauſa, quam intendit, læſa, quamuis non de reſtituendo,ſed ad exhibendum agatur. Proinde ſi poſt litem conteſtatam vſucaptum exhibeat,non videtur exhibuiſſe,cum petitor intentionem ſuam perdiderit,&c.Bald.tit.de offic.iud.Hotom.

Exhibet, inquit Labeo, qui præſtat eius de quo agitur præſentiam.nam etiam qui ſiſtit, præſtat eius, de quo agitur, præſentiam, nec tamen eum exhibet, & qui mutum, aut furioſum, aut infantem exhibet,non poteſt videri eius præſtare præſentiam : nemo enim ex eo genere præſens ſatis apte appellari poteſt,l.246.ff.de verb.ſign.Hotom.

Exhibere in interdicto de liber.homin.exhib.eſt, vt ait Vlp.in publicum producere, & videndi tangendique hominis præbere facultatem. proprie autem exhibere eſt extra ſecretum habere,l.3.§.7.ff.de homin.liber.exhib.Hot.Briſſ.

Exhibere, in tractatu de tabulis exhibendis eſt, inquit Vlpian. materiæ ipſius apprehendendæ copiam facere, l.3. §.8. ff.de tab.exhib.Hot.

Exhibere actionem, mandare actionem, cedere actionem alicui,l.qui iniuriæ,§. qui alienis,ff.de furt. Dicimus etiam cedere actioni, transferre actionem ad aliquem.Caius in l.quod ſæpe arra.§.ſi res vendita,ff.de contrahend.empt.Spieg. Vide Cuiac.obſ.10.c.14.

Exhibere rem dicitur,qui in præſentiam affert. Alciat.de verb. ſign. Reſtituere vero generalius verbum eſt, quod etiam ad fructus refertur.Ibid.

Exhibere diligentiam,l.2.de peric.rei ven.Negligentiam,l.10. de compenſ.Fidem,l.23.C.fam.erciſc.l.6.C.commu.vtri.iud.

Exhibere culpam,i.e.præſtare,l.3.§.nunc videndum.Commo.

Exhibere & reſtituere differunt: plus enim eſt in reſtitutione, quam in exhibitione : nam in illa non tantum corporis poteſtas dabitur, ſed etiam poſſeſſio ipſa cum omnibus acceſſionibus reddetur:hac vero tantum corporis præſentia, videndi, tangendi,abducendive facultas præbetur, Gœdd.ad l.215.nu. 4.de verb.ſign.

Exhibere, pro probare, l.1.C.de ædil.act.

Exhibens tardius non exhibere cenſetur, l.Iulianus ſcribit, §.vlt.ad exhib.

Exhibendus, i.e. procurandus, c.cum amplius. extr.de teſtib.

Exhibere partes ſuas, officium facere, l.4.fin.Cod.de in litem iur. Meretrix paſſim venalem formam exhibet.l.22.C.ad leg. Iul.de adult.

Exhibitus, id eſt, ductus ad iudicium, l.1.princ. C. de ſportul. vbi Gothofr.not.

Exhiberi, pro per gratiam relaxari, in l.ad beſtias, ff.de pœnis, nec recte interpretari, nec inde colligi poſſe alleuationem pœnæ, Alciat.c.28.Secundi Paterg.Spieg.Prat.

Exhibere, alias eſt educare, alere, nutrire. Exhibere familiam, vxorem, vide l.34.de neg.geſt.l.1.§.1.ff.de offic.præfect.vib.l.5.in princ. & §.ſi quis à liberto, ff.de lib.adgn. l.5.ff.de naut. fœn.l.11.ff.de exhib.l.1.§.ſi pupillis, ff.de tutel.& rat.l.10.§.ſi domum, l.pen.& l.vlt.ff.de in rem verſo.l.42.§.vſura, ff.ſolut. matrim.l.10.in fin.ff.de alim.leg.l.17.ff.de doli except. Briſſ. Hotom. Inde exhibitio pro alimentis in l.26.§.vlt. ff.quando dies leg.ced.l.1.§.non autem.ff.de exercit.l.vlt.§.ſi inter, ff. mandat.l.penult.ff.de acquirend.hæred.l.18.§.item cum fundus, ff.de inſtruct.vel inſtr.l.69.§.in domum, ff.de iure dot. Plenius exhibere cibum & potum in l.1.§.1.ff.de muneribus. Vtitur & hoc verbo in hanc ſententiam Tertull.in lib.de idololat.Briſſ.Vide & Duarenum, l.in inſulam, §.vſuras, ff.ſolut. matrim.& vide plura de huius verbi ſignificatione, & exemplis apud P.Rebuffum in l.22.ff.de verb.& rer.ſign.

Exhiberi tam perſonæ, quam res, & inſtrumenta dicuntur. Briſſonius.

Exhibitio teſtium, l.20.C.de his qui accuſ.exhibitio accuſati, l.9.Cod.de calumniat.exhib. educationis, l.2.fin. C.de alim. pupil.præſt.

Exhibitio, pro deguſtatione, apud Vlp.in l.3.de opt.vel elect. legat.pro alimentis, vide §.præced.

Exhibitionis neceſſitate teneri, apud Impp.in l.exhibitionis. C.ad exhib.

Exhibitionis, & deductionis opus, l.3.& l.5.C.de aduoc.diuerſ.iud. Forte exhibẽdatum angariarum munus ſignificatur l.vnic. C.ſumptus iniunct.muneris ad omn.colleg.pertinere.

Exhibitoria interdicta, quibus liber homo, qui ab alio inuitus detinetur exhiberi cogitur, l.1.ff.de lib.ho.exhib.Exhibere autem ibi eſt in publico copiam facere, l.3.ff.de lib.hom.exhi.

Exhortans ſeruum ſuum, vt vim faciat, infamis fit, l.8.princ. C.ad leg.Iul.de vi publ.

Exigere cum effectu accipimus. Exigere enim eſt, quod ſibi debetur, per iudicem aut ſine iudice repoſcere, & auferre: ad eius ſolutionem præſtationemve debitorem vrgere: denique ſuum ab inuito vel ceſſante debitore conſequi. Igitur qui interpellato cum inſtantia debitore, ad ſuum perueniunt, Exegiſſe dicuntur: Exactumque accipimus, quod non vltro, ſed vel imminente iudice, aut alias vrgente creditore, ſolutum eſt ac præſtitum.Briſſ.

Exigere poſſe dicitur qui actionem habet, l.64.§.perueniſſe, ff. ſol.mat. Exigi non poſſe dicitur, cuius nulla actio petitioque eſt, l.52.ff.eod.tit.

Exigi dicuntur debitores, cum ab his pecunia petitur, l.15.l.25. ff.de liber.leg.l.16. C.ad leg. Falcid. tit. quando fiſcus debit.l. 44.in fi.ff.ſol.matr.Briſſ. Verbum porro Exactæ pecuniæ non ſolum ad ſolutionem referendum, verum etiam ad delegationem, Vlp.lib.32.ad edict.ſcripſit, l.187.ff.de verb.ſign.Briſſ.

Exigi etiam mancipia quis dicitur in l 5.C.de ſeruo fugitiu.eadem forma, qua exigi portorium apud Gell.lib.15.c.14.Briſſ.

Exactores in l.2.& 3. de conuenien.fiſc. debit.lib.10. & l.1.de his qui ex pub. rat.eo.lib. & C.de exactor. tribut. dicebantur, quibus exigenda fiſcalia nomina mandata erant, qui ad tributorum, & fiſcalium debitorum exactionem deſtinati erant. Quo in ſignificato ſæpius hoc verbum reperitur apud Saluia. Maſſil.in lib.de vero Dei iudicio. δημοσίων φορῶν πράκτορες ἤτοι ἀπαιτηταί, Iuſtinian.appellat.in Nou. 17. Briſſ.

Exactores plane ſerui in l.41.§.vlt.de fideicommiſſ.liber.qui debitores & nomina exigunt, creditaſque pecunias repoſcunt.Plauto Flagitatores.Briſſ.

Exigo, deſidero, vt des, fideicommiſſum valet: ſed & ita, volo hæreditatem meam Titii eſſe: ſcio hæreditatem meam reſtituturum te Titio.Neratius autor.Spieg.

Exigere, varie accipi, monuit Alciat. proprie tamen exegiſſe dicitur, qui id recepit, quod inſtituta actione petebat: vnde exigere ab inuito accipitur.Spieg. Vide Rebuff.ad l.verbum exactæ, ff.de verb & rer.ſign.

Exigere, ab ex & ago, pro eiicere, expellere, *auſstreiben*.l.2.§. quod ad magiſtratus, ff.de orig.iur. Alias debitum petere, vt, exigere pecuniam. Et exactores, qui exigunt. C.de exactor. tribut.Old.

Exigere viam, Cic.3. in Verr.ad quem locum Aſcon. Pædian. Exigere, ait, viam dicuntur Magiſtratus, cum viciniam coguntmunire, ſumptu quam diligentiſſime facto.

Exigere, id eſt, condicere, l.5.in fi.princ.C.de ſecund.nupt.

Exigua res. Vide res exigua.

Exigua ſumma, pro modica, l.final.ff.de prætor.ſtipul.

Exiguiores nummi apud Vlpian.in l.nummis, de leg.3.& exiguius legatum in fin.l.ſi ita adſcriptum de leg.1.ſicut exiguiſſima legata, dixit Plinius ſecundus.Spieg

Exilium, ab ex & ſolum factum eſſe verbum, Feſtus, Nonius & Seruius ſignificant his verbis: Solum ſignificat locum, hinc exules dicuntur, ſolo patriæ ſuæ pulſi. Item Exules dicuntur extra ſolum.Item, Exul, quaſi trans ſolum miſſus, aut extra ſolum vagus. Item, Exulat, i.e. extra ſolum ſuum habitat. Quicunque ergo ſiue ſua ſponte, ſiue pœnæ, ignominiæve cauſa extra ſolum ſuum habitant, Exules dicuntur, quorum tamen tria genera reperio. nam alii Interdicti, alii Relegati, alii Deportati nominantur: quod illa inſcriptio declarat in lib.Pandect.48.de interdictis, relegatis & deportatis. Interdicti dicuntur, quibus interdictum eſt certi loci aditu commercioque: veluti ſi quis Roma abeſſe iubetur à conſule: vt L.Lamia eques Romanus, quem (vt ſcribit Cic.in Orat.pro Sextio) P. Gabinius conſul iuſſerat ab vrbe abeſſe millia paſſuum ducenta.Item, ſi cui à præſide prouinciæ, veluti Siciliæ, aditu ſuę prouinciæ interdicatur.Cuius rei exempla ſuppeditant in l.7. §.4.5.& 6.ff.eod. Relegatorum autem duo genera ſunt, alii namque proprie Relegati dicuntur, cum in locum aliquem ab hominibus amicis, & notis remotum amandantur: vt Ouid. qui in Pontum abire iuſſus eſt: qua de cauſa ita ſcribit.

Arua relegatum iuſſiſti viſere Ponti.

Cic.lib. de offic.3. Criminabatur etiam, quod Titium filium, qui poſtea eſt Torquatus appellatus, ab hominibus relegaſſet, & ruri habitare iuſſiſſet. Alii vero improprie relegati dicuntur, qui non modo non amandantur alio, ſed certum in locum quodammodo includuntur: & quaſi circumſcribũtur, vt cum præſes damnat aliquem ne domo ſua prodeat: in l.vlt.ff.eod. quod feciſſe Verres dicitur à Cicerone, Verrina 4.qui iudicem illum qui ſecundũ Heraclium iudicarat, in ſenatu eſſe, locisq; & commodis publicis vti vetuit. Item cum quis patria excedere vetatur, iubetur ve certis in vicis morari: qua de re loquitur Vlp.in l.7.§.ſolet.eod.eaq; eſt, meo iudicio, quam Martianus latam fugam appellat in l.5.eod. Vbi ait, latam fugam eſſe cum omnib.locis interdicitur, pręter certum locum. Nam latam fugam Græcus homo dixit, non facultatem libere vbiq; vagandi, vno loco excepto, ſignificans: ſed τὸ φυγὴν potius demonſtrans, i.e. exilium ab omnibus locis præterquam ab vno: quaſi dicas, hominem ab omnibus locis præterquam ab vno aliquo fugatum.ſic enim Gręce nonnunquam noſtri loquuntur, vt notauimus in l.1.ff.de ſponſal. Sponſalia eſſe mentionem, pro μνηστείαν. Apparet igitur neque corruptum illum eſſe locum, vt Budæus & alii exiſtimant, & hanc latam fugam ex aduerſo reſpondere Interdictioni. ſiquidem Interdictio dicitur, quum quis certi loci aditu, lata fuga vero cum certi loci exitu prohibitus eſt quod paucis hiſce annis apud Allobroges vſurpari vidi, cum decreto Senatus piſtor quidã vrbe ſua exire per vniuerſum vitæ ſuæ tempus eſt prohibitus, quam multam Exilii nomine recte à ICtis appellari, locus quẽ ex Orat. Cic. pro Sextio ſubiiciam, oſtendit: Idemque tu, cum hic atque huiuſmodi conſiliis, ac facinoribus nomine C. Cæſaris clementiſſimi, atque optimi viri, ſcelere vero atque audacia tua M. Bibulum foro, curia, templis, locis publicis omnibus expuliſſes, incluſum domi contineres: cumque non maieſtate imperii, non iure legum, ſed ianuæ præſidio, & parietum cuſtodiis conſulis vita tegeretur, miſeriſue viatorem, qui M. Bibulum domo vi extraheret, vt id quod in priuatis ſemper eſt ſeruatum, id te Tribuno pleb.Conſuli domus exilium eſſe non poſſet.Deportati porro dicebantur, qui ciuitate ſua mulctati, vincti (vt veriſimile eſt) neruo aut compedibus, in nauim aliquam imponebantur, ſeruiſque publicis vt cum in inſulam transferrent, tradebantur: idque atrociſſimum exilii genus erat, quod (vt modo dixi) ius omne ciuitatis & agnationis adimebat.l.6.ff.eo.l.4.ff.de gradib.l.ſunt quidam, 17.ff de pœn.&.l.1.ff.de hæred.inſtit. Itaque neque capere quicquam ex teſtamento ciuis Roman. deportati poterant, neque ius vllum in ſua priſtina ciuitate retinebãt, l eius qui, 8.ff.de teſtam. l.ſi pater, 9.C.de ſent paſſ.Deniq; mortuorum loco habebantur, §.cũ autem, quib.mod.ius patr.l.Gallus ff.de lib.& poſth. Hinc illud Iulii Cæſaris edictum apud Suetonium: Deſinant, inquit, vltra quærere, mihique qui compertum habeo, credant: aut quidem vetuſtiſſima naui impoſitos quocunque vento in quaſcunque terras iubeo auehi. Sic Terent.in Phormione, Tantane affectum hominem quenquam eſſe audacia? Nonne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier in ſolas terras? id eſt, in ſolitudinem, vt ait Donatus. Triplex igitur inter Deportationem & Relegationem differentia. Deportati ciuitatem amittunt. dicta lege 6.de interdict. Relegati vero retinent, l ſeptima, §.primo, eodem vbi Vlpianus ait, ſiue ad tempus, ſiue in perpetuum quis fuerit relegatus, & ciuitatem Romanam retinet, & teſtamenti factionem non amittit:

quòd idem traditur in d.l.8. de teſt. & l.4. de interd. vbi Vlp. ait, relegatum in poteſtate ſua liberos retinere : quia & alia iura ſua omnia retinet. Altera differentia eſt quod Deportati perpetuo exilio damnantur: Relegati vero ſæpe ad tempus, d. l.7.§.1. de interdi. Tertia, quod Deportati, vt verbi vis declarat, ſeruis publicis traduntur vincti, vt eos in nauim impoſitos in ſolas terras transferant: vt loquitur Ter. Relegati vero exire iubentur his verbis: Illum prouincia illa, inſulisque eis relego, excedereque debebit intra illum diem, dict.l.7.§.his qui, eod. Atque hæc quidē ita proprie ac ſubtiliter diſputantur. Verum intelligendum eſt, pinguius plerumque nos iſtis vti verbis, vt qui interdicti proprie ſunt, relegati dicantur. Itaque Gallus Ælius Relegatos apud Feſt. ita definit, quibus ignominiæ, aut pœnæ cauſa neceſſe eſt ab vrbe Roma, alioue quo loco abeſſe, lege, ſenatuſve conſulto, aut edicto magiſtratuum. Sic Vlp. in d.l.7.§.his qui. ſcribit eis qui relegātur, ita magiſtratus fari ſolitos. Te illa prouincia extre iubeo. Sic de L. Lamia Cicero loquens in ea pro Sext. Eum, inquit, in concione relegauit, edixitque vt ab vrbe abeſſet millia paſſuum ducenta. Maxime vero verbum exilii confunditur atque permiſcetur. Cum enim generale ſit (vt ſupra diximus) tamen ad deportationis ſpeciem plerunque & quaſi proprie reuocatur, & à Relegatione remouetur. vt in l.2. digeſt. de pœn. Capitalia, inquit, iudicia ſunt, in quibus pœna mors, aut exilium eſt : hoc eſt, aquæ & ignis interdictio. per has enim pœnas eximitur caput de ciuitate. nam cætera, non exilia, ſed relegationes proprie dicuntur : tunc enim ciuitas retinetur. In eandem ſententiam Ouid. lib. Triſt.2.

Adde quod edictum quamuis immite minaxque,
Attamen in pœnæ nomine lene fuit.
Quippe relegatus, non exul, dicor in illo:
Parcaque fortunæ ſunt tibi verba meæ.

Item:

Nec mea conceſſa eſt aliis fortuna, nec exul
Edicti verbis nominor ipſe tui,
Arua relegatum iuſſiſti viſere Ponti,
Et Scythicum profuga findere puppe fretum.

Item. Triſt.5.

Ipſe relegati, non exulis vtitur in me
Nomine; tuta ſuo iudice cauſſa mea eſt.

Nomen igitur Exilii, quod generale eſt, plerunque ad ſpeciem Deportationis ita contrahitur, vt de ea ſola intelligatur. Mart. autem in d.l.5. de interd. ad ſolam interdictionem & relegationem contraxit. Vbi cum dixiſſet, exilium eſſe triplex, tamen duplex duntaxat ponit: ſpeciemque pro genere conſtituit. quemadmodum ex iis quæ ſuperius dicta ſunt, facile intellectu eſt. Atque hæc quidem de Exilio: cuius in Pandectis mentio fit, ſatis multa. nunc illud ſcire oportet, ſtante Repub. diſſimilimam fuiſſe rationem exilii, quam poſtremis temporibus fuerit. Nam (vt Cic. ſcribit in Orat. pro Cecin.) exilium non ſupplicium erat, ſed perfugium, portuſque ſupplicii: nam qui volebāt pœnam aliquam ſubterfugere, aut calamitatem, ſolum vertebant; h.e. ſedem ac locum mutabant. Itaq; nulla, inquit, in lege noſtra reperietur, vt apud cæteras ciuitates, maleficium vllū exilio eſſe mulctatū. ſed cū homines vincula ignominiaſque vitant, quæ ſunt legib. conſtitutæ, confugiunt quaſi ad aram, in exilium : qui ſi in ciuitate legis vim ſubire vellent, non prius ciuitatem quam vitam amitterent, quia nolunt, non adimitur his ciuitas, ſed ab his delinquitur atque deponitur. Sic Cæſar in oratione de coniuratis apud Salluſtium, Eodem illo tempore maiores noſtri Græciæ morem imitati, verberibus animaduertebant in ciues, de condemnatis ſummum ſupplicium ſumebant. Poſt autem lex Porcia, aliæque leges paratæ ſunt, quibus legibus exilium damnatis permiſſum eſt. Et paulo ſuperius, An quia lex Porcia ac aliæ item leges condemnatis ciuibus non animam eripi, ſed exilium permitti iubent? Et Polyb. in eādem ſententiam, lib.6. itemque Cic. in Orat. pro domo ſua. Scire autem illud oportet, moris tum fuiſſe, vt quibus ciuitas lege adimeretur, iis non exilium nominatim irrogaretur, ſed aqua & igni interdiceretur: quod in Commentariis orationis, pro Cecin. iam pridem docuimus: & ſuperius ſub verbo, Aqua & igni; vt dubitare nemo poſſit, quin, cum exilio damnatum aliquem per id tempus legimus, de aquæ & ignis interdictione intelligendum id ſit. Sed quæri video de C. Verre, de Fabricio & aliis, qui cum rei lege aliqua publicorum iudiciorum facti eſſent, ſeſeque damnatum iri viderent, ſua ſponte ciuitatem relinquebant, vtrumne exilium illud appellandum ſit: & ſi exilium eſſet, vtrum legitimum, an voluntarium? Reſpondemus autem noſtra quidem ſententia, veriſimum iſtud exilium fuiſſe, nec voluntarium appellandū, ſed & legitimum, & coactum, & neceſſarium. legitimum, quia leges, quibus erant rei facti ciuitatem iis adimebant. itaque abſentes cōdemnabantur: vt in Verr.2. iam pridem docuimus. Coactum autem ac neceſſariū, quia non ſponte ac libenter diſcedebant, ſed quoniam fore videbant, vt paucis poſt diebus damnati ciuitatem relinquere cogerentur. Malebant igitur abſentes, quam præſentes, eam infamiam ſubire: Hoto. Vide Franc. Duaren. lib. 1. animaduerſ. diſput. c.37. Ionn. Robert. Aurel. ſenten. lib.4. c. 11. Adde Peckium l.4.§. diuus. nu.7. ff. de incend. ruin. naufr.

EXILIVM, i.e. deportatio in inſulam, Nou.12.c.1. Gothofr.

EXILIVM quoddam reuocabile eſt, Gothofr. ad §.3.l.14. C. de ſacroſ. eccleſ.

EXILIVM, id eſt, relegatio. Gothofr. ad l.2. C. vt intra cert. tempus crim.

EXILIVM & latam fugam, & relegationem in inſulam ſignificat, l.5. de interdict. item aquæ & ignis interdictionem, l.2.§.1. de publ. iud. Cic.2. ad Herenn. Hinc ad obſcuritatem vitandam Vlpian. l.14.§. is demum. de bonis libert. aut exilium, ait, quod ſit vice deportationis, vbi ciuitas amittitur. Inde exilium deportationis, l.5 C. de ſacroſ. eccleſ. & alibi. & exilium relegationis, l.4. de pœn. Briſſ.

EXILIVM triplex Martiano, aut certi loci, vel locorum interdictio: aut lata fuga, ſeu omnium locorum, præter certum aliquem, interdictio: aut inſulare vinculum, ſeu relegatio in inſulam, l.5. de interd. Exilium etiam triplex Archid. cum beatus.45. diſt. Hot. Prat.

EXILIVM aut temporarium, aut perpetuum eſt, l.vlt. de iniur. l. 13. ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eat. l.4. de interdict. Briſſ. Prat.

EXILIVM voluntarium, l. aut facta 16. vbi Budæus de pœn. Prat.

Ex illo dolio amphoras decem, & ſi non decem, ſed pauciores inueniri poſſunt: non extinguitur legatum, ſed hoc tantum modo accipit quod inuenitur, ait Paul. in l. ſi quis ſeruum. de leg.2. Spieg.

Ex iure manu conſertum vocari priſci ICti dicebant aliquem, cui lis intendebatur. Metaphora ſumpta à bellis, in quibus manus conſerere dicuntur, qui comminus confligunt: Autor Varro lib. de ling. Lat.2. Spieg. Vel, vt Prat. lib.5.

EXIMERE diem, eſt, prolongare, vt Cato diem dicendo eximebat, id eſt, prælonga oratione, cenſendi tempus conſumebat de induſtria. Sic eximere actionem dixit Vlpian. cum per dilationem effectum eſt, vt iam agi lege non poſſit. Vide ſupra. Actio exempta. Prat.

EXIMERE & Eripere in tractatu, Ne quis in ius vocatum vi eximat, hoc differunt, quod Eripere eſt de manibus auferre per raptum: Eximere quoquo modo auferre, vel remorari & impedire, quo minus in ius vocatus ſe ſiſtat. l. 4. ff. ne quis eum qui in ius. Hotom. Prat.

EXIMERE noxæ, eſt criminis admiſſi gratiam facere, hoc eſt, vt ſcribit Budæus, remiſſionem dare. Brechæus l. aliud eſt fraus. §. inter mulctam. ff. de verb. & rer. ſign.

EXIMENDÆ cretæ, vel lapid. ius, l.5. & 6. de ſeruitut. ruſt. prædior.

EXIMERE ancillam, l.7. ff. qui ſine manumiſſio. id eſt, manu iniecta abducere.

EXIMERE ſaxum, l.6. C. de donat.

EXIMI de reis dicitur, cuius nomen cum ipſe in reos relatus eſſet, deletum eſt. l. hi tamen, 11. in fin. ff. de accuſ. l. ſi interueniente, 12. ff. ad Senatuſconſult. Turpilian. vbi Vlp. abolitione interueniente de reis eximi aliquem ſcribit. Cicero etiam Verr. 4. ſignificat accuſatore abſente id fieri: Quo tempore, inquit, omnis illa mea feſtinatio fuit cum periculo capitis, ob eam cauſam, ne tu ex reis eximere, ſi ego ad diem non affuiſſem. Et Pedian. in Cornelian. Poſtero die cum P. Caſſius aſſediſſet, & citati accuſatores non adeſſent, exemptum nomen eſt de reis Cornelii. Hotoman. Prat.

EXIMIVS Imperator Mart. in Authentica de Conſul.§.1.

EXINANIRE, ab ex, & inanire, eleganter accipitur, pro attenuare, ſeu minoris efficere. Prat.

EXINANITVR fundum, 1. feud.15.§.2. id eſt, deſeritur, euaneſcit, conſtitutio eius inanis & irrita fit.

EXINANIRE legatis, donationibus, hoc eſt, euacuare attenuare, & ad nihilum patrimonium redigere, l.1. & 3. C. de inoffic. donat. Spieg. l.87. de legat.2.

EXINANITIO, euacuatio, ca. ad apoſtolicam. de re iud. li.6. vbi Archid. Prat.

EXINDE, ex eo ipſo die, l.1. C. de præſcript. long. temp. l.8. pr. C. ad l. Iuli. maieſt.

EXINDE præſtantur fructus, id eſt, à lite conteſtata, l.4.§. poſt litem, ff. fin. regund.

EX INTEGRO agere, idem quod de integro ſignificat.

EXIRE interdum ſignificat dimitti & liberari. Sic

EXIRE de poteſtate parentum, à Iureconſultis dicitur emancipari: à qua ſermonis formula exiſſe è poteſtate dicuntur, qui effrenati feruntur aut libidine, aut iracundia. Lege Tullium libro Tuſculan. quæ.3. Spieg.

EXISSE è poteſtate dicebātur inſani, furioſi, iracundi: qui à mente excidiſſent, & qui ſpreta ratione, cupiditatum arbitrio, præcipites ferebantur. Formula ſermonis detorta videtur, vt ait Eraſmus, à Iureconſultis: apud quos filii ex iuſtis nuptiis procreati, dicuntur eſſe in poteſtate parentum: niſi emancipentur, aut niſi pater moriatur. Ruſus emancipati dicuntur exiſſe de poteſtate parentum. Spieg.

Exire quandoque ſignificat ſubduci,eximi,abſcedere.Sic

Exire de hereditate,& communione res alienata,l.54.ff.fam. erciſc.

Exire interdum eſt abire,ſeu præterire,ſic exire dies actionis, l.20.ff.quod falſo tut.

Sine Exitv res erit,id eſt,ſine fine,l.17.§.principaliter. de arbitr.Briſſ.parerg.

Exitvs in vulgari ſignificatione ponitur,in l.1.§.deinde,ff.de Cloacis, in qua exitum habere Cloaca in Cloacā dicitur,vt & in l.vlt.ff.de locis & itiner.in qua eſt,Exitum habent viæ militares ad mare,aut in vrbes, aut in flumina,aut in aliam viam militarem.At vicinalium viarum pars in militares vias exitum habent,pars ſine exitu inueniuntur.Briſſ.

Exitvs in maleficiis non ſpectantur,ſed voluntas,l.14.ff.ad l. Corn.de ſicar.

Exitvm habere,i.e.ad effectum perduci,l.5.ff.de teſtam.quemadmod.aper.

Exitvs mariti,pro morte,l.1.§.1.de his,qui not.inf.

Exisse dies actionis dicuntur, l.1.ex quib.cauſ.maior. cum agendi poteſtas eximitur.Prat.

Existere, proprie ab exiſtendo dicitur: Siſtitur autem,quod firmum & immutabile.Cic.de offic.lib.2. Vt tyranni exiſterent,& optimates opprimerentur.Hinc

Existere conditio proprie dicitur,quando mora amplius dilui non poteſt.Ex cap.9.lib.3.parerg.Alciat.

Existere , operari eſt,& efficere : qui eſt ſignatus modus loquendi elegantiæ Iuriſconſultorum d gnus ; monuit Zaſius in gl.nouis.ad l.in ratione.ff.ad l.Falcid.Spieg.

Existentia ſui hæredis operatur tranſmiſſionem paternæ hæreditatis, etiam non agnitæ,ad quoſcunque etiam extraneos, Gothofr.ex Bartolo & Bald.ad l.3.pr.C.de iur.delib.

Existere, interdum ſignificat Euenire.Briſſ.

Existere,in natura rerum eſſe.Bred.vid.l.6.fin.C.ſol.matr.

Existentialitas. Breder.ex lib.ff.46.

Existere dies,condicio,dicuntur noto ſenſu. Exiſtere etiam hæredes, id eſt, apparere. Quod verbum de ſuis proprie vſurpatur , qui emergunt apparentque ſui & naſcuntur, non fiunt hæredes.l.14.ff.de ſuis & legit.l.11.ff.de liber.& poſth. Adde l.ſi pater filium.ff.de vulg.& pupill.vbi Goueanus annotauit Exiſtere proprium verbum eorum eſſe,qui ſine vllo facto mortuis parentibus,ſtatim hæredes fiunt. Extranei vero,exiſtere hæredes dicuntur,cum hæreditatem adiere: Cuius rei crebriora in libris noſtris ſunt , quam vt adſcribi debeant,exempla.Briſſ.

Existere & deficere aduerſantur,l.88.ff.ad l.Falcid.

Existimatio, eſt dignitatis illæſæ ſtatus, legibus ac moribus comprobatus : quæ ex delicto noſtro,autoritate legum, aut minuitur aut conſumitur. Autor Calliſt. l.cognitionum.de extraord.cog.Spieg.Hot.

Existimatio alias pro fama accipitur : quia ſcilicet fama ex vulgi iudicio & exiſtimatione naſcitur.l.teſtium.ff.de teſtib. l.104.princ.de reg.iur.

Existimationem defuncti purgare.l.1.§.quoties.de iniur.

Existimatio eſt alias arbitratus & iudicium.Nam exiſtimatio ab æſtimatione proficiſcitur. Cum rebus æſtimatis,hoc eſt, perpenſis & excuſſis,poſtea iudicamus & arbitramur.

Existimationem conſeruare,Vlp.in l.quid ergo.ff.de his qui not.infam. Pœna grauior vltra legem impoſita,exiſtimationem conſeruat,&c.Spieg.

Existimationis cauſa , (ſic enim legi debet in l.ſi in duab. 104.ff.de diuerſ.reg.iur.non,vt in vulgaribus,æſtimationis) quæ ad famam pertinet,quæve infamiæ notam inurit,P.Decio,& Pet.Fabro interpretibus.

Existimationem pœnæ contingunt,quæ infamiam irrogant, l.5.de pœn.Briſſ.

Existimationem lædere, & notare l.2.ff.de iis, qui not. infam.& alibi conſeruare l.13. §.prætor. ff. de iis, qui not.infam.purgare.l.1.ff.de iniur. Prat.

Existimatione integra, & illæſa,l.25.de procu.ff. Quod H. Modeſtino dicitur μῦνοντος τῆς ἐπιτιμίας.l.21.ff.de tutor.dat.Prat. ex Briſſ.

Existimo,i.e.puto,opinor.Briſſ.

Exitiabiles viuentium fortunæ.Apuleius 2.

Exitivm , ait Feſtus , peſſimum exitum dicimus. In exitium Reip.contenditur,l.21.ff.de captiuis & poſtl.

Exitvs,vide Exire.

Ex Legibus verbum,quomodo intelligendum,Alciatus explicat in l.nominis rei.de verbor. ſignif. Et re vera ſi vnquam peccatum eſt in hoc,nunc peccatur maxime, non a Iuriſperitis tantum,ſed a principibus,magiſtratibus, regibus, pontificibus,ſacrificis, theologis quoque. Proinde nulli non,vt vulgo dicitur,facultati,crebrius inculcanda eſt ea ſententia, quæ habetur C. de ll. Nulli dubium, in legem committere eum,qui verba legis amplexus,contra legis nititur voluntatem.Spieg.Adde Forcat.Necyom.dial.64.n.4.

Exlex,ait Non.Marcell.qui ſine lege viuit:Citatque hos Varronis ἀναρχίας Verſus,poſtremo,quæro parebis legibus,an non?anne Exlex ſolus viues?

Ex magiſtro equitum, officiorum : ex præfecto,ex duce,ex vicario,ex agente in rebus,ex cura palatii,ex comite domeſticorum.Briſſ.ex Marcellin.& Georg.Turonenſi.

Exmagister,in tit.C.de nouo C.faciend.ſicut Exconſul. Pra.

Ex more,pro ſecundum conſuetudinem.

Ex natis gregem ſupplere,id eſt,in locum capitum defunctorū vel inutilium alia ſubmittere,vt dicunt Vlpianus & Pomponius.l.vetus.& ſeq.ff.de vſufruct.Spieg.

Ex nobis Deſcendentes dicuntur : vt Nos , ex Aſcendentibus. Auth.de hær.& Falc.§. primum vtique Alber.

Ex nunc verbum & includit,& excludit,cap.frequens.de reſtit. ſpol.in 6. Si hæc verba adponantur in ſententia excommunicationis,non eſt neceſſe adiicere,prout ex tunc Clem.1.de ſepult.nam trahitur ad diem conditionis.Innoc.c.præterea. de appellat.Prat.

Ex nunc prout Ex tunc , & Ex tunc prout Ex nunc, frequens Pragmaticis formula,qua ſignificatur extremitatem temporis trahi ad initium,& finem trahi ad extremitatem.Accurſio.l.1.C.de edendo.Bart.l.ita ſtipulatus. *La grande*.de verb. oblig.Bar.l.de pupillo.§.ſi plurium.ff.de no.op.nunt.Spieg.

Ex non ſcripto,ſine libello interpretatur Albericus in §.ſi tibi ſtudium.de mandat.pr.in auth. Aliter ſumitur in §.ex non ſcripto.Inſt.de iure nat.gent.& ciuil.Prat.

Ex officio ad artificium tranſire,declaratur a Martian.de leg.3. l.legatis ſeruis.Spieg.

Exolere, pro deficere,ac vetuſtate quadam euaneſcere,familiare verbum Iureconſul. l.2.§. Exactis. ff. de orig.iuris.vbi Oldendorp.

Exolvere debitum.l.1.C.comminationes,epiſtolas.

Exonerare debitum, l.3.C. de pignor.actio.exonerare ſortis debitum l.11.C.de vſur.

Ἐξώπροικα,paraphernalia, Goth.ad l.9.§.3.pr.de iure dotali.

Exoratvs,l.3.ff.de obſeq.parentib.

Exorbitantia , Zaſ.interpretatur, quæ ſunt extralimitanea, quæ ſunt irregularia , quæ ſunt enormaia , & propemodum abſurda. De his valde notabilis doctrina per Ang. iactatur in l.quique §.parentes.ff.de in ius voc.Quod,quantumcunque ſint exorbitantia aliqua , tamen propter honeſtatis rationem ſit extenſio etiam ad caſum improprium. Sane egregia limitatio ad id, quod per manus traditur, in exorbitantibus non fieri extenſionem.Spieg.

Exorcizare verbum eſſe vulgi Vlp. in l.1.ff.de var. & extraord.ſcribit.A quo Exorciſtæ.Iul.Firmic.li.3.Matheſ.c.9.Faciet Exorciſtas , & qui laborantes dæmonum incurſione homines aptis remediis liberent.Auguſt.in lib.de Beata vita de ſpiritu immundo agens,vel ille,ait, qui extrinſecus inuadit acumen ſenſuſque conturbat, & quendam hominibus infert furorem:Cui excludendo qui præſunt,manum imponere vel Exorcizare dicuntur,hoc eſt,per diuina eum adiurando expellere.Cui muneri in Eccleſia qui præerant, Exorciſtæ vocabantur.l.6.C.de epiſc.& cleric.l.121.de decurionib. in C. Th.Iſidor.li.8.Etym.c.12. Exorciſtæ ex Græco in Latinum adiurantes vocantur. Inuocant enim ſuper catechumenos vel ſuper eos , qui habent ſpiritum immundum, nomen domini Ieſu,adiurantes per eum vt egrediatur ab eis.Briſſ.

Exorcisare. Vlp.l.1.ff.de extraord.cognit. Non tamen ſi incantauit,ſi imprecatus eſt , ſi, vt vulgari verbo impoſtorum vtar,exorciſauit. non ſunt iſta medicinæ genera,tametſi ſint qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment. hæc ille. Ἐξορκίζειν eſt abiurare,& execrari. Talium imprecationum, quibus morbi expelli credebantur,meminit Plin.lib.28.c.2. Lucas etiam in actionibus Apoſtol.c.19. de præſtigiatoribus quibuſdam commemorat,qui ſe dæmonas poſſe pronunciato Chriſti nomine profligare profitebantur: quos ἐξορκιστὰς appellat.Mentio fit in l.6.C.de epiſc.& cler.Hot.vid.c.1.diſt. 25.& c.exorciſta.23.diſt.

Ex ordine,vice aduerbii fungitur.

Exordivm,pro initio,& primordio.Briſſ.

Exornant ſibi mulieres puellas comatas,l.49.ff.de leg.3.

Exortis incendiis pluribus eodē die,l.2.ff.de offic.præf.vigil.

Ἐξουσία. v.Gothof.ad l.11.pr.C.de ædific.priua.& Cuia.1.obſer. 30.& 4.Inſt.tit.de acti.

Ex parte,idem quod partim ſignificat,&vice aduerbii ponitur. Canoniſtæ aliter,&,vt pleraque alia,barbare vſurpant.

Expatritivs, qui patritiatum depoſuit Zeno l.3.C.de ſenat. vel patrit. Quoties viro forte patritio,vel expatritio,vel ei quem prætorianæ,&c.Hotom.

Expavescendvm,l.29.§.forſitan,ff.de liber.& poſt.

Expectare mortē patris ſignificat etiā valde auide expectare, vt eſt apud Fabiū li.8.c.3.& notū eſt illud e poeta.Filius ante diē patrios inquirit in annos.Baldui. de hær.quali.& diff.

Expedire, intereſſe,conducere,vtile & e re eſſe,ſignificat,l.5, §.ſi æs alienum,ff. de rebus eor.

Expedire nonnunquam ſignificat explicare.Briſſ.

Expedire , pro abſoluere. Caius de Iureiur.Maximum remedium expediendarum litium in vſum venit iuriſiurādi reli-

gio.in tertiis perſonis,h.e.imperſonaliter,pro vtile eſt,vſurpatur.Inſtit.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.§.ſed & maior. Expedit reip.ne quis re ſua male vtatur. Expediat, id eſt, conueniat,vel oporteat.c.cum expediat,de elect.in 6.

Expedire proprie eſt pedem retentum liberare,quod impeditus is dicatur, qui pedes habet ita alligatos,vt progredi nequeat; hinc ad multa alia transfertur, vt expedire negotia: & expeditum,quicquid promptum eſt & paratum.Connan. lib.9.cap.5.

Expediri,in §.item precium,Inſt.de empti.eſt explicari,exerceri,celebrari.

Expedienda de plano ſunt quæ proconſul habet. l.nec quicquam.de offic.proconſ. Quam expeditionem, qui eandem cum ſummaria cognitione faciunt,res diuerſas confundunt, nec acute ſatis diſtinguunt quæ ſecerni debent. Id enim pro conſtanti & certo habeo,Eſſe,vbi & ſummatim de cauſſa cognoſci poſſit, cum tamen de plano res expediri nequeat. Et quid eſt ergo,de plano expedire?Nempe iudice pro tribunali more maiorum ad ius dicendum non ſedente: Ex eo ſignificatione ſumpta, quod Planum pro terra, ſed ſolo nonnunquam d ci ſoleat. vt apud Ouidium Naſonem: Qui cadit in plano,ſic cadit, vt tacta ſurgere poſſit humo? Apud Domitium Vlpian. l.ſed etſi. §.1.de inſtit. Proſcribere palam ſic accipimus claris litteris,vt de plano recte legi poſſit.& apud Cornelium Frontonem.Cadimus in plano. decidit aliquid ex alto.Hinc Sueto. Tranquill.in Tiberio Cæſare: Si quem reorum (inquit)elabi gratia rumor eſſet,ſubitus aderat,Iudiceſque aut è plano,aut è quæſitoris tribunali,legum & religionis, & noxiæ de qua cognoſcerent, admonebat.T.Liuius lib.10. Quia ægre ſucceſſerant ex plano in muros.& L. Florus lib.4. Qui fiduciam timens, in quos ſe recipiebant. Caſtra ſua, ſed quæ in plano erant habitare & incolere iuſſit.Curt.lib.3.ἀκαταστ.c.41.

Expedire nomina. Cic.l.16.Epiſt.ad Att. Quo in genere loquendi poſitus eſt elegans ille iocus in Valerium Catonem, ſummum Grammaticum, qui creditori ſatisfacere non poterat æriſque alieni, diſſoluendi copiam non habebat, in quem Bibaculus, vt Suet. l.de illuſtrib.Gramm. refert,luſit his verſibus.

Mirati ſumus,vnicum Magiſtrum,
Summum Grammaticum,optimum Poetam,
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones:
Vnum difficile expedire nomen.

Expedire per libellum.Moris fuiſſe,vt quid à principe deſideraturi, principem etiam præſentem ſcripto adirent, auctor eſt Tacit.Annalium lib.4.eiuſque moris meminit Calliſtratus. Ait enim Diuum Hadrianum aditum fuiſſe per libellum à Iulio Tarentio,l.Diuus. De re iud.Vlp.etiam de quodam ſcribit, qui ſe feciſſe procuratorem libello principi dato profeſſus eſt. l.ne ſatiſdatio.21.Rem rat.hab. Hunc morem ab iis quoque obſeruatum fuiſſe,qui quid à prætore aut præſide, aduerſario nullo in ius vocato, poſtulabant, expreſſe teſtatus eſt Iulius Paul.l.15.de in ius voc.Et tunc ſi talis res per libellum peteretur,quæ prolixiorem nullam requireret cauſſæ cognitionem,ſtatim per libellum,etiam de plano expediebatur. Idque illud eſſe omnino videtur quod Suet.ſic de Nerone ſcribit:In iuriſdictione poſtulatorib.niſi ſequenti die ac per libellos non temere reſpondit. Eos haud dubie libellos intelligens,quibus adiri Principes moris erat. Igitur ad illud quod à principe,vel à præſide libello petebatur per libellum reſpondebatur:& ſic per conſequens expeditio poſtulationis fieri etiam per libellum ſubſcriptione,ſolebat. l.29.de l.Cor.de falſis. Si autem res quæ per libellum petebatur,talis eſſet,vt opus haberet decreto, tunc ea neque de plano,neque per libellum poterat expediri,ſed in diem cognitionum differebatur: qui dies cognitionum, decreti dies appellabatur.l.28.in pr.de Excuſ.Ræuard.protrib.lib.Sing. cap.8.

Expedire alimenta pupillo,i.erogare,& adminiſtrare, l.vlt. vbi pupill.educ.

Expeditio,proprie profectio cum expeditis militibus.Salluſt. Iugurth. Marius interea exercitu in hybernaculis compoſito, cum expeditis cohortibus & parte equitatus proficiſcitur in loca ſola.Et paulo poſt,de eodem loquens, Pauidi ſine decore ad Syllam profugiunt,quem Conſul in expeditionem proficiſcens Proprætorem reliquerat. Imp. tamen pro caſtris poſuit in pr.tit. De milit.teſt.vbi teſtamentorum leges non exigit ab iis, qui in expeditionibus occupati ſunt. nam in §.4.Quatenus,inquit,militant,& in caſtris degunt. Hotom.

Expeditio itineris faciendi, id eſt,confectio,abſolutio,l.6.§. 2.C.de appellat.

Expeditvm, Vlpianus in l.contra.§.ſi filius.de pactis,venuſte accipit, pro certo, explanato, declarato, deciſo, Quod & ipſum non eſt expeditum. Idem in l.2.rem pup.ſal.fore.non expeditam emptionem,pro difficili, & ea quæ cito fieri non poteſt.Sic expeditiſſimū,pro certiſſimo & indubitato,Gaius dixit in l.venditione.§.fin.de bon.aut.iud.poſſ.Denique expeditum dicitur, quicquid promptum ac paratum, vt ſupr. Hoto.Prat.

Expediti milites,vel in expeditionibus exiſtentes,dicuntur, quicunque ſunt in ipſo exercitu aut caſtris, i.e. eo loci,quo Reip.cauſa eſt belli apparatus,ſeu in ſtatione illi ſint,ſeu in hybernis ſeu aliubi pro finibus Imperii tuendis:imo quocūque in loco ſint militiæ cauſa, vt ſi Romæ ſint ad defenſionē vrbis collocati ac diſpoſiti. Falſum ergo,ſtationarios ac limenarchas non recte teſtaturos iure militari, quia non ſint in expeditionibus.Nam Vlp.l.1.§. vlt. de bono.poſſ.ex teſt. Miles eſt,etiamſi in noſtro non eſt: & Nauarchi ac Trierarchi claſſium,iure militari teſtari poſſunt:& in claſſibus omnes remiges ac nautæ milites ſunt:item & Vigiles. Hotom. ex Connano.

Expellere & Repellere,non debet intelligi de armis priuatis,& de facto,ſed de publica executione,& de iure,teſte Iuſtiniano in prooemio Inſtit.qui ait, Sed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat:Vnde quidam Doct.falſo tradunt in certis ſpeciebus permitti priuatim expellendi facultatem.Prat.

Expellevta.Compulſor.Goth.ad c.6.Nou.128.ex Scrimg.& Iulia.

Expellere patronum,id eſt,repellere,ſummouere, excludere.Briſſ.

Expellere,pro repudiare,l.8.§.3.pr.C.de repud.

Expellere e patrimonio, Ciceroni eſt, paterna hæreditate excludere.Idem dixit,Expulſam à matrimonio filiam.Spieg.

Expendendvm reditum patrimonii vtiliter monuit Vlp.in l. Ius alimentorum. Vbi pup.educ.deb.ſic ſcilicet, vt ſemper aliquid ex reditu ſuperſit.Spieg.

Expensa in rationibus ab antiquo appendendarum pecuniarū more dicta Plin.lib.33.c.3.ſcribit. Inde expenſare in l.41.§. libertatem.ff. de fideicomm. lib. quod alias Expenſum ferre dicitur.Plin.li.2.c.7.Huic omnia expenſa,huic omnia feruntur accepta,& in tota ratione mortalium ſola vtramque paginam facit, ferre pro imputare & attribuere. l.22.§.pen.ff. ad Treb.l.10.ff.de ſup.leg.l.24.ff.quæ in fraud.credit.l.13.ff. qui potio.in pig.Briſſ.adde Conn.lib.8.c.1.nu.5.

Expensæ Nemo qui vltra ſubſtantiæ ſuæ modum ſumptus facit,æquo animo ferendus. Nouell. Vt determi.ſit num.cler. §.ex omni igitur. Conſt.3.non oportet vndique ad ſumptus poſſeſſiones conquirere, (Nam id inſatiabili cuidam auaritiæ ſimul,& impietati proximum eſt)ſed ex moderatis facultatibus ſumptum temperare.ibid. Prat.

Expensæ ſumptus ſunt voluntarii:& non neceſſarii. Impenſę vero ſunt vtiles,& neceſſariæ.Prat.

Expensæ debentur variis ex cauſis: alias ex victoria totius cauſſæ, de quibus tractatur in l.properandum.§.fin autē alterutra.C.de iud.& in c.calumniam de pœnis.Alias ex contumacia aduerſarii. Quarum fit mentio in l.ſancimus.C.de iudic.& in c.cum dilecti.de dolo & contumac. Alias ex culpa Aduerſarii,qui proceſſum cauſſæ differt, vt eſt conſtitutū in l.non ignoretis. C. de fructi.& liti.expenſ. & in c. finem litib.de dol. & contum. Alias ex temeritate eius, qui alium ſine actione in ius traxerit, vt in l.eum quem temere.in pr. de iud.c.1.de dol.& contum.lib.6.Prat.

Expensvm ferre, eſt ſcribere ſe pecuniam dediſſe.Vlpianus ad Senatuſconſ.Trebell.l.mulier. Dicendum eſt potius, fructibus hoc expenſum ferendum, quam fideicommiſſo. Obſeruandum autem, quod non ſolum de pecunia,ſed etiam de aliis operibus dicitur.Marcel. ad l.Iul. repetund. l.lex Iulia. Illud quoque cauetur,ne expenſum ferat opus publicum faciendum,frumentum publice dandum, præbendum, adprehendendum,ſarta tecta tuenda,antequam perfecta,probata, præſtita lege erunt.Iauol.de ſupell.leg. l.qui veſtem cōmunem omnem, & res plurium generum ſupellectili ferre ſolitus erat.Scæuola,quæ in fraud.l.pupillus.Creditores negligentiæ expenſum ferre debent.Spieg. Adde Forcat.in Auiario Iuris Ciui.c.2.n.5.

Expensvm ferre dixit Plin.li.2.c.7. Ferre,pro imputare & attribuere.l.22.§.pen.ff.ad SC.Trebell.Prat.

Experiri & periculum facere etiamnum latinis pro eodem dicitur,& periculum pro experientia,experientia pro periculo lib.7.c.11.n.7.Connan.

Experiri, vel Experiri ius(vtrunquē enim dicitur)lege agere eſt, vel actionem in iudicio intendere, inde deducto verbo, quod qui rem aliquam iudicio petūt,ii quod iuris ſe habere ad eam rem petendam arbitrantur,id ad iudices tentandi & experiundi cauſſa exponunt.Liuius lib.50.Prætor inquit,L. Petilio dixit, ſeſe eos libros in ignem côiecturum eſſe,prius quam id faceret,ſe ei permittere,vti ſi quod ſeu ius ſeu auxilium ſe habere ad eos libros repetendos exiſtimaret,experiretur:id integra ſua gratia facturum.Paul.l.1.ff.de in ius voc. In ius vocare,eſt iuris experiundi cauſſa vocare.Vlp.ex Prętoris edicto in l.4.ff.vi bon.rapt. In eum in anno,quo primum de ea re experiundi poteſtas fuerit, in duplum, &c.

Sic l.3.§.hæc pœna,ff.quod quiſque iur.l.1.de diuerſ.temp. act.Hot.

Experiri,& ad iudicium vocari,ſicut agere,& conueniri;opponuntur,l.51.ff.de adminiſtr.& peric.

Experiri iudicium.l.12.de quæſti.

Experiri iudicio,actione,interdicto,paſſim legitur.Experiri, abſolute,eodem ſenſu.l.3.§.hæc pœna,quod quiſque iuris.l. 23.depoſ.Briſſ.

Experiens pro experto l.ex aula.C.de priuil.eo. qui in ſac. palat.milit.Prat.

Experientia eſt cognitio quædam nullo docente, per vſum contingens.Et in hoc diſtat ab arte,quæ certis traditur præceptis.Old.

Experimentum equorum vel mularum, l.20.ff.de præſcript. verb.

Experiri intra parietes, Ciceroni eſt,permittere rem diſceptandam inter amicos citra iudicium, & extra cancellos forenſes: vulgus Amicabilem ingredi compoſitionem appellat.Spieg.

Experiundi poteſtatem habere quid ſit, exponitur in l.1.ff. de diuerſ.temp.& l.55.ff.de ædil.edict.Quod pertinet ad interpretationem l.6.ff.de calumniato.l.1.ff.quando act.de pecul.l.1.& l.10.ff.quæ in fraud.cred.l.1.ff.vti poſſid. Iuris experiundi gratia dixit Paul.in l.1.ff. de in ius voc. vt & Cic. pro Cecinna:Homines inermes,qui ad conſtitutum iuris experiundi gratia veniſſent,id eſt,vt de iure ſuo experirentur, diſceptarent.Briſſ.

Experiri,pro defendere in c.1.de iudic. Prat.

Ex persona mora fieri dicitur in l. Mora.ff.de vſur. cum per debitorem fit,quo minus ſoluat.Quod tunc accidit,cum interpellatus non ſoluit, quibus in cauſis moneri illum oporteat. Nam qui paratus fuit ſoluere,ſi à ſe peteretur,nihil facere videtur, quo minus eo tempore,quo creditor poſtulet, ſoluat.Donellus de mora.

Expers,immunis,l.1.C.de ſecund.nupt.

Expertes, qui nullam rerum experientiam habent.C.de tutor.& cur.illuſtr.perſ.l.1.

Expertus,hoc eſt,experientia doctus & prudens factus. Huic credere oportet,c.vt conſtitueretur.50.diſtinct.

Expetere ius alicuius,pro curare,vt alicui fiat ius,& ius ſuum obtineat.

Expigmare & Expigmatio,pro fucare & fucatio capitur apud Cyprianum in lib.de habitu virginum. licet vulgo ibi legatur Expugnare & Expugnatio,quæ verba non quadrant ſententiæ.Tiraquell.in 3.l.connub.gloſ.1.part.1.

Expilare,furtiue fraudare.Inde apud Iuriſcoſſ.titulus eſt,De crimine expilatæ hæreditatis. Et qui alienam hereditatem expilauerit,extraordinarie ſolet coerceri.Prat.

Expilatæ hæreditatis crimen proprio nomine notatum eſt, cum in furti appellationem non caderet, quod in re hereditaria committi non intelligitur. l.2.§.1.ff.expil.hæred.l.17. C.de furt.l.3.C.famil. erciſc. l.3.§. nunc videamus. ff.de ſuſpect.tutor.Quamobrem in l.21.ff.de acquir.hered. ita ſcriptum eſt, rem hereditariam quaſi ſubripiens, vel expilans. Expilare vero hereditatem, id eſt,ſpoliare dixit Scæuola in l.40.ff.de ſtatu liber. Et ita Expilatam hereditatem accipimus in l.23.ff.de fideicommiſſa libert. Et expilatæ hereditatis poſtulare in l. 33. ff.de negotiis geſt. toto tit.de crimine expilatæ hered.l.7.in fin.ff.ad Turpill.l.3.§.nunc videamus. ff.de ſuſpect. tutorib. Expilatio hereditatis furtum improbius appellatur.l.12.C.de his qui notant.infamia. Briſſ.

Expilationes à furtis diſcernuntur qualitate & atrocitate criminis.l.16.§.qualitate.de pœn.Briſſ.

Expilatores ſunt Aſconio atrociores fures, qui ne pilum quidem relinquunt in corpore ſpoliatorum. Vide ſupra, Compilatores. In iure noſtro proprie hoc vocabulo notantur,qui ex reb. vacantis hæreditatis aliquid ſurripiunt.vt ff. & C.eod.Vlpian. de Effrac.l.1.Expilatores, inquit,qui ſunt atrociores fures,hoc eſt,λωποδύται, id eſt,qui veſtibus homines exuunt, vt Haloander interpretatus eſt. Budæus legit συλαγωγοὶ vel πολῖται, indicans hoc furtum vocari improbius, in l.ſi te expilaſſe. C. ex quib.cauſ.infam. irrog. Cicero in prætura vrbana improbiſſimum appellauit. Alciatus,apparet eos dici expilatores, qui viatoribus noctu pallia & veſtes diripiunt.Spieg.

Expirare, id eſt, ſpiritum emittere,ſiue mori,l.22.ff. de SC. Silan.

Expirat, Mart.§.fin.l.1.de requir. reis. Nam & ſi intra annum mortuus ſit,criminis cauſa expirat & perit. Tranſlate, pro decidit & transfluit.Sic & libertas expirare dicitur,quę in declinatione eſt.Spieg.Subſtitutiones expirare ſolent,l.5. C.de impuberum ſubſtitutio.

Explanarunt,id eſt,interpretati ſunt,& expoſuerunt, apud Iuſti.in Aut.Quem oporteat epiſc.§.1. Hoc autem futurum eſſe credimus, ſi ſacrarum regularum obſeruatio cuſtodiatur,quam iuſti, & laudandi & adorandi inſpectores & miniſtri Dei verbi tradiderunt Apoſtoli & ſancti patres cuſtodierunt & explanauerunt. Hinc explanator,qui interpretatur & exponit.Cic.1. de Diuin. Sunt enim explanatores,vt grammatici poetarum. Spieg. Explanare voluntatem ſuam adhibitis teſtib.l.1.§.2.C.de Lati.liber.toll.

Explere,complere & implere ſignificat.Briſſ.

Explere conditionem, id eſt implere, l.4.§.ſerui,ff. de ſtatu liber.Expleri conditio dicitur,quæ impletur, & exiſtit,l.18. ff.de cond.& demonſtr.

Explicare, expedire,conficere,peragere, plerumque ſignificat.Briſſ.

Explicari, id eſt, decidi,res non poteſt citra adiudicationes & condemnationes.autor Paulus de procur. l.licet.§.ſi plures.Spieg.

Explicare pecuniam, quod Græci πορίζειν, Latini Curare. Calliſtratus l.31.ff.de re iudic. Si qui tamen per contumaciã magis,quam quia non poſſint explicare pecuniam,differant ſolutionem,id eſt,In promptu non habeant.Hot.

Explicare ſe, id eſt euitare periculum,l.29.§.item Labeo,ff. ad L.Aquil.

Explicatio, eſt allegatio infirmans ſupplicationem. Et eſt pro actore contra reum. Replicatio,allegatio eſt contra exceptionem. Supplicatio vero,allegatio eſt,quæ replicationem infirmat,& reum adiuuat. Spieg.

Explicite, non eſt diſtincte & aperte, vt Canoniſtæ vſurpant, hoc enim explicare ſignificat, ſed expeditius & celerius denotat.Prat.

Explicito,hoc eſt,abſoluto,apud Vlp.ad SC.Trebell.Explicito tractatu, qui ad fideicommiſſa ſingularum rerum pertinet,tranſeamus nunc ad interpretationem S.C.Trebelliani. Hoc SC. factum eſt,eod.referente,temporib.Neronis,octauo Cal. Septemb. Anneo Seneca, & Trebellio Maionio, Coſſ.Spieg.

Explorare, eſt inquirere, inueſtigare, excutere,examinare. Briſſ.

Explorata fides, pro perſpecta & certo cognita, apud Aurelium,in l.vnica.de Offic.præf.præt.Spieg.

Explorati iuris eſt,id eſt certi, Briſſ.

Exploratores, qui ſecreta nunciant hoſtibus, proditores ſunt, & capitis pœnas luunt.Arrianus in l.omne delictum. de re milit.l.38.de pœn.Briſſ.

Explosa priſtina fictione.Inſt.de fideicom.hæred.§.ſed quia. Alber.

Explosis ridiculis ambagib.l.vlt.C.de Legib.& Conſt.Alber.

Explosis atque reiectis præſcriptionib.l.1. C.de Conſort. eiuſd.lit.Alberic.

Expoliati, Zaſius inquit, eleganti figura dicuntur, qui ſunt priuati, qui iacturam in bonis paſſi ſunt. Ita Iuriſc.in l.1.ff. de Don.int.vir.& vx.dicit; donationem eſſe prohibitam inter coniuges, ne ſe mutuo amore ſpoliarent. Sic in l.2.de Bon.dam. Is qui detruditur in carcerem propter crimen, non debet ſpoliari bonis antequam feratur ſententia. Spoliari,id eſt,priuari.Et quod Iuſtin.in §.compenſationes. Inſtitut.de Act.dicit, Expoliatum bonis, Iuriſconſ.in l.fin.ad fin. de his quæ in fraud.dicit, Exutum bonis: vt paria ſint, Exui bonis,& Expoliari bonis,id eſt,iacturam bonorum pati.Vnde interpretes dicti §.compenſationes, verbi Expoliatus elegantiam non intelligentes,alienum,ridiculum,& plane impium,vt Zaſii,vtar verbo,ſenſum inuexerunt.Spieg.

Expoliatores.Lege,Atrociores fures.

Exponere,interdum ſignificat emittere.

Exponere cautionem, epiſtolamque, dicimus pro cauere & emittere epiſtolam.l.25.ad fin.ff.de probatio. l.vlt.ff.de cõſtit.pec.l.81.§.procuratorem.ff.de procuratoribus.l.43.in fi. ff.de admin.tut. l.7.§.& illud.C.de præſcr pt.30. ann. §. ſin autem per procuratorem.Inſtit.de ſatiſd. Exponere filium l. 29.ff.de manumiſſ.teſtamento.l.16.C.de nuptiis. Et Expoſitus filius in l.1.§.ſi quis neſciat.ff.de iur.& fact.ignor. Briſſ.

Exponere merces,pro,exonerare,l.vlt.§.1.ff.de lege Rhod.

Exponi dicuntur infantes, ſerui,liberti,& languidi,ſi ſine cura dimittuntur,vel eis alimenta negãtur à parentibus, à dominis vel à patronis.Vt in cap.vnico, de infant.& languid. Exponere enim aliqui ſolent relegati pietatis officio infantes vel languidos ante Eccleſias,vt eos alii miſeratione moti colligant.87.diſtin.ſi expoſitus. Spieg.

Exportare,*Verſchicken.* Martian.Exportandus ab Italia,ſi venerit,in prouincia morari poteſt.l.2.de export.

Exposcere, & Depoſcere,eſt dedendum aliquem ad pœnam petere.

Expostulare Donato eſt conqueri, obiurgare, querelam apud eum ipſum deponere,qui fecit iniuriam.Prat.

Expostulare ſummiſſim,ſeruorum eſt erga dominos: qui aperte conqueri non audent,propter reuerentiam. Nec ſemper eſt ſubaccuſare, ſeu appellare aliquem de accepta iniuria, verum etiam vehementer poſtulare. Inſul. ex Suet. in Aug.exemplum adfert.Spieg.

Expostulatio, eſt aduerſus eum quem accuſamus. Quod F. Sylu.adnotauit. Expoſtulationẽ facere, eſt cũ querela apud

amicos requirere, & quaſi officium amicitiæ in alio deſiderare: quia ab eo violatum ſit. Spieg.

Exprææfecti l.2.C.de præf.præt.qui præfectura abierunt: vt exconſules, exvicarii, excubicularii. Prat.

Ex præparato, vice aduerbii ponitur, id eſt, dedita opera.

Ex præſcripto agere, imperite aulici dicunt, iuxta Inſtructionem.

Expresbyter, presbyteratu depoſitus, c.accedens 50.diſtinct.

Expressa nocent, non expreſſa non nocent. Sententia hæc eſt apophthegmatica, plus in receſſu habens, quam verba ipſa in fronte præ ſe ferant, vt oſtendit eleganter Ferrarius in huius Regulæ explicatione. Obſeruandum tamen, quod & ea quæ ad aliud expreſſum referuntur, aut ex neceſſaria conſequentia veniunt, tanquam expreſſa iudicantur. l.ait Præt.§.1.l.in ſumma in prin.de Re iud.l.aſſe toto. ff. de Hæred. inſtit.cum ſimilibus. Hanc elegantem Iuris doctrinam accurate lateque proſequitur Iaſ.in l.Prætor ait. ff. de Oper. nou. nunc.& Abbas in c.olim.extr. de Cenſib. Alioqui expreſſum, facit ceſſare tacitum, l.cum ex filio.§.filio.ff.de Vulgar. & pupil.ſubſtit. Et plerunque fit latior interpretatio in caſu expreſſo quam tacito.

Expressa quandoque proſunt, & non expreſſa non proſunt, vt recte colligit P.Faber in d.l.185.per l.ſi mater.11.§.denique, & §.ſi quis autem petit. De except.rei iud. Expreſſo vitiato non vitiatur tacitum. V.Dd.in Rubr.ff.de vulg.& pup. & ibi limitationes. An expreſſum dicatur, quod ex mente ac ſententia legis eſt, recteque deducitur. V.Bart.in d.l.prætor ait, in prin.de ope.nou.nun.

Expresse, pro manifeſte & aperte.

Expressim, diſerte, nominatim. Paulus l.98.§.3.ff. de ſolut. Quod ita poteſt admitti, ſi hoc ipſum expreſſim agebatur. Hotom.

Expressvm, tribus modis. Primum quod verbis generalibus exprimitur: Secundo, quod verbis ſpecialibus. Tertio, quod ſingulariter, & proprio nomine exprimitur, ſecundum doctrinam Bart.in l.1.ff.de vulg. & pupill. ſubſtit. Ioh. Bello. Etymol.

Exprimere eſt palam & aperte ſignificare, declarare, demonſtrare, l.13.§.vtrum, ff.de reb.dub. Expreſſiſſe, & voluiſſe, ſeparantur, l.16.§.vlt.ff.de legat.1.quemad. Exprimi & tegi verbis, opponuntur, l.68.ff.de hæred.inſtituen.

Exprimere, inter alia etiam hoc ſignificat, vi & neceſſitate impetrare & auferre. vt enim extorquere, ſic exprimere dicitur, quaſi manibus preſſis auferre, & extundere. Spieg.

Exprobrare, pro pudore afficere. Sic Plin.Iunior: Etiam mala emptio ſemper ingrata, eo quod exprobrare domino ſtultitiam videtur. Spieg.

Expromissor Hotomanno idem qui adpromiſſor, qui pro alio promittit: vel idem qui fideiuſſor ſeu ſponſor.

Expromissoris nomen pro eo ponitur, ait idem Hoto. qui non accedit obligationi, ſed eam totam in ſe ſuſcipit, quaſi alienæ obligationis Vicarius. Seruus domino obligari non poteſt: ergo nec fideiuſſorem dare: at expromiſſorem recte dat, qui ſuo loco promittat.l.7.§.8.de dolo malo. Et ibidem. Expromiſſor loco promiſſoris eſt apud creditorem: nec accedit obligationi, ſed ſolus obligatur liberato debitore. Ergo differunt expromiſſor & fideiuſſor, &c.

Expromittere eſt nouādi animo pro alio vel pro ſeipſo promittere. Briſſ. Expromiſſor, qui alienam in ſe obligationem vel fideiuſſione, vel nouatione, aut delegatione ſuſcipit: is quandoque reus dicitur. Briſſ.

Expromittere quoque dicitur filiusfam. ſeruuſve qui ereditam ſibi, dum in aliena eſſet poteſtate, pecuniam, paterfam. vel liber factus, ſoluturum ſe promittit. Briſſ.

Expromissor plane alius eſt, à fideiuſſore: & illius nomen generalius, quam huius. Briſſ. Expromiſſione fit nouatio non fideiuſſione. Prat.v.Cuia.13.obſer.35.

Expromissor dicitur, qui pro alio nouandi animo promittit. l.vlt.ff.ad Macedon. l.ſi mulier.22.ff.ad Velleian.l.ſeptima, §.quarto, ff.de dol.mal.l.quarta, §.1.ff.de re iudic.leg.4.ff.de condict.cauſſ.dat.l.qui libertinis, 37.ff.de oper.libert. Itaque omnino differt Expromiſſor à fideiuſſore, ſiue Adpromiſſore. nam ille ſolus obligatur: hic cum alio. ille reus principalis eſt: hic acceſſorius. Illum qui dat, liberatur: hunc vero qui dat, obligatus manet. l.vt res, quinquageſima tertia, ff.de contrahend.empt.l.quod ſi.10.ff.de pign.act. l.quod ſeruus, 56.ff.de pecul.l.5.§.ſi pater, ff.de iur.dot.Hot. Adde Cuiac. ad l.eleganter. §. ſeruus pactionis.ff. de dolo malo. Conna. lib.6.c.6.nu.2.& nu.91.

Expromittendi autem verbum proprium eſt Iureconſultorum, ab ipſis docendi gratia factum & inuentum, cui nullum magis reſpondet, quam quod illi dicunt recipere, quod plus aliquando ſignificat, quam polliceri vel promittere, cum in alieni facti obligatione veniunt: Connan. præallegato loco.

Exproximi, & proximi, ſcriniorum. l.1.C.de magiſtris ſacrorum ſcrinio.lib.12. Exproximus, qui proximi dignitate functus eſt. Hot. Exproximo libellorum. Marcell.

Expvgnatvr nauis, cum ſpoliatur, aut mergitur, aut diſſoluitur, aut pertunditur, aut vela conciduntur, aut anchoræ inuoluuntur de mari. Calliſtratus autor, de incend.ruin.nauf. Spieg. Porro & tunc nauis expugnari dicitur, cum prælium aduerſus nauem ſuſceptum eſt, de quo latius Peckius l.3.§. Deinde ait prætor.ff.eod.

Expvngere, Bud.ait, eſt punctis circumducere & tollere, & quaſi rem iam confectam eximere è codice. Hermogen. de Diuerſ.temp.præſcrip. Reipublicæ rationes ſubſcriptæ & expunctæ aduerſus eum quidem qui adminiſtrauerit, vltra viginti: aduerſus vero hæredem vltra decem annos retractari non poſſunt. Spieg.v.l.pen.de re mil. Sic Plaut. Nunc (inquit) quod reliquum reſtat volo perſoluere, vt expungatur nomen meum, ne quid debeam. Et in l.pen.ff.de re milit. militem ob deſertionem expungi, dicitur.

Expvncti. Vide Punctum.ad fin.Spieg.

Expvnctvs miles dicitur, qui è numeris exemptus eſt, & ære dirutus. Bud.

Expvnctæ rationes, diſpunctæ. l.13.fin.de diuerſ.temp. Briſſ.

Expvrgare, idem quod ſe vitio aliquo purgare. Et expurgationem habere, pro, ſe purgare, accipitur. Spiegel. Expurgatio prioris vitæ. §.5.pr.l.23.C.de nupt.

Exqvæstor, Quæſtorius, qui Quæſtura eſt functus. vt Exconſul. id eſt, conſularis, qui conſulatu abiit. Iſid.15. Etym.13.c. Hoc ex Iuſtiniani Præfatione Græca cum Latina collata intelligitur, quarum in hac ſic legitur. Quæ omnia confecta ſunt per virum excelſum nec non prudentiſſimum magiſtrū, Exquæſtorem & exconſulem Tribonianum: in altera vero hoc modo: ἅπερ ἅπαντα συνδέτεται, καὶ ἐκπεπόνηται καλῶς τε, καὶ τῆς παρ' ἡμῶν ἀκλάβηται ἀξίω: παρὰ Τριβωνιανῶ τῶ ὑπερβολικῶ καὶ σοφωτάτου μαγίστρου καὶ ἀπὸ κυαιστόρων τῆς ἡμετέρων βασιλείων, καὶ ὑπάτων. Hot. & ita quidem ante alios id interpretatus eſt Crinitus de honeſta diſciplina lib.10.c.12. Eumque ſecutus Ferretus in prooemio Inſtitut. Exquæſtores & exconſules interpretans, qui olim quæſtores conſuleſve fuerint. Aldobrandinus autem in d. prooemio Quæſtorem & Exquæſtorem eundem eſſe putat. Nam quem exquæſtorem in d.prooemio vocat, & in inſcriptione epiſtolæ ſub tit.16. Codicis de vetere iure enucleando in eiſdem duabus epiſtolis modo Quæſtorem, modo exquæſtorem appellat eodē tempore. Item titulus eſt de quæſtorib.lib.12. ſubſequitur autem ſtatim conſtitutio de his qui exquæſturæ honore viguerint. vbi exquæſturæ honor quæſtoris appellatur. Adde quod Exquæſturæ munus ſeparatum non legitur. vide & Alciatum lib.4.diſp.c.3. vbi Exquæſtorem Tribonianum dictum putat, quaſi qui ante omnes quæſtores, & alios omnes magiſtratus aulæ Iuſtiniani fuerit. ex, enim particula eſt nō priuantis tantum, ſed & augentis. Dicitur & Exquæſtore. Olim etiam proconſule, & promilite Saluſt. Proquæſtore Cic. idque vna voce per omnes caſus ac numeros. Prateius vid.ex magiſtro.

Exqvirere, id eſt, inter ſe conſultando inueſtigare: quod eſt vniuerſalis Concilii proprium. Spieg.

Exqvisitæ pœnæ, l.31.C.ad l.Iul.de adulter.

Exqvisitio, l.9.§.1.C.de ſecund.nupt.l.1.fin.pr.C.de adſertio.toll.

Ex quo, Exinde, l.vlt.C.ad l.Iul.maieſtat.

Exrogare. Vide Erogare.

Exscribere, eſt & exemplum ſumere, & ſcriptum perficere.

Exſecto ventre extractus. Vlpian.l.poſthumus de inoff.teſtam. Spieg.

Ex ſeminario, id eſt, ſtirpitus. Sic Vlp.interpretatur in l.vitem. §.quod ſi quis arb.furt.cæſ.Spieg.

Exseqvi vide ſup.Exequi.

Exsiccatvs alueus, l.30.§.1.ff.de adquir.rer.do.

Ex ſuperiore in inferiora non aquam, non quid aliud immitti licet. in ſuo enim alicui hactenus facere licet, quatenus nihil in alienum immittat.

Ex ſyngrapha agere, obſignatis tabellis agere, pro eo quod eſt, rigide, parumq; ciuiliter, ſed velut ex obligatione. Sunt formæ, vt ait Eraſ.à iuriſcoſſ.ductæ, verſæ in prouerbium. Spie.

Ex tempore, id eſt, cauſa temporis, ſeruiendo tempori, vt vulgo dicunt, ſecundum exigentiam temporis.

Ex tempore dicere, id eſt, citra præmeditationem: & apud Perſium, ex tempore viuere, id eſt, citra ſolicitudinem futurorū. Hanc vitam ceu feliciſſimam probauit Chriſtus: vt quam & ipſe ſemper ſecutus ſit, & Apoſtolis ſequendam propoſuerit. Ex Eraſ.Spieg.

Exta. Extorum vſus olim in ſacrificiis frequens erat apud Græcos. Nam in ſacrificiis primum hoſtiæ partem adolebant, & exta coquebant, eiſque veſcebantur, deinde ex aliis viſceribus poſtea epulabantur, id quod ex Homero facile perſpici poteſt, ita ſcribente:

Νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσί.

nam quincuplex illud veru craticulæ ſimile tenebant exta torrentes. ſequitur enim mox:

Αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μῆρ' ἐκάη, καὶ σπλάγχν' ἐπάσαντο.

quo quidem ſignificat exta tum cocta fuiſſe, & comeſa eſſe,

cum

cum coxæ in deorum aris vrebantur. Reliqua poſtea viſcera aſſabant ad reliquam dapem: Homer.

Μίςυλλόν τ' ἄρα τἄλλα κὴ ἀμφ' ὀβελοῖσιν ἔπειραν.

In Herculis ſacro idem Liuius declarat à Romanis fieri ſolitum, cui græco ritu res diuina fiebat, his verbis, Forte ita euenit, vt Potitii ad tempus præſto eſſent, iiſque exta adponerentur, Pinarii extis adeſis, ad cæteram venirent dapem. hæc tamen Maro de eodem Herculis ſacro loquens confudit, non tam vt reor voluntate quam Carminis lege, qua coacti interdum poetæ res & tempora non ſatis diſtinguunt: ſed adſcribamus eius verſus:

Veſcitur Æneas ſimul & Troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis, & luſtralibus extis.

Cum autem extorum mentionem fecit Maro, hoc ipſo participes ſacrificii intellexit & ſignificauit: nam qui à ſacris arcebantur, iis de extis guſtare nefas erat, vt homicidis: Ariſtophanes *ἐν δεῖν ὅπως οὐχὶ τεθνήξει κἂν χρῆ σπλάγχνον μ' ἀπέχεσθαι.* Et Turnebus exta à Marone ideo appellata eſſe luſtralia putat, vel quod primus Hercules poſt Caci cædem ad aram maximã, facto ſacro ſe purgauerat & luſtrauerat: vel potius quod cum omnia nos ſacra luſtrent & purgent, extorum eſu id maxime conſequimur, & ſacrificiorum participes ſumus à quibus impii arcentur. Turnebus aduerſ. lib. 7. c. 13.

EXTATVRVS, paſſim, pro extiturus in ff. Florent. Briſſ.

EXTANTES fructus: in l. certum. C. de rei vend. intelliguntur nondum conſumpti. Eaque ſententia recepta eſt: Donellus de fructibus extantes interpretatur pendentes adhuc & qui à ſolo nondum ſint ſeparati, quam recte, viderit ille.

EXTENVATVM debitum, l. 3. C. de commodat. id eſt, ſolutum. Breder.

EXTENDERE, eſt porrigere, & longius producere, vlteriuſque protrahere. Briſſ.

EXTENDERE legem, eſt eam ampliare ad non expreſſa. Vnde vulgara doctrina eſt, in fauorabilib. extenſionem fieri oportere, ſi ſit idoneitas rationis. l. illud. C. de Sacroſ. eccle. Bart. in l. ſi conſtante. in prima parte, in noua quæſt. ſol. mat. Sed & interdum verba in extentam, & de ſtricta ſignificatione in latam laxari poſſe, Gloſſ. monuit, in Auth. Vt hi qui obligat. poſt princ. verb. ad curationem. & ibi Ang. Sic & noſtra appellamus, in quibus ius aliquod habemus. Gloſſ. & Bald. in l. 2. ad prin. de orig. iur. Gloſſ. in l. ſi me & Titium. ſi cert. pet. in l. 1. ad fin. & ibi Alberic. de eo quod cert. loco. Vide ſupra, Exorbitantia.

EXTENSIO quando fieri poſſit, docet Alcia. libr. 3. de verb. ſign.

EXTENVARE rem iudicatam, l. 7. ff. de tranſact.

EXTENVARI facultates, l. 5. §. conductores, ff. de iure immunit.

EXTERGERE ſpongia. l. quæſitum. §. item perticæ. de inſtruc.

EXTER hæres. l. 69. §. 1. de leg. 2. id eſt, extraneus, qui non eſt ex familia & nomine teſtatoris. Prat. vid. l. 15. §. 3. de caſtr. pecu.

EXTERI, id eſt, non coniuges, l. 52. §. vlt. ff. de don. int. vir.

EXTERI homines, id eſt, qui non ſunt eiuſdem corporis vel Collegii, l. 17. §. eos, ff. de excuſat.

EXTERIOR ſcriptura & interior, aduerſantur apud Paul. l. 5. ſent. tit. 25.

EXTERGVNTVR, columnæ, pauimenta, podia, Briſſ.

EXTERMINARE, eſt quod nos vocamus, *Verbannen*, id eſt, extra Bannum eiicere. Quam vocem, vt Rhenanus noſter atteſtatur in Annot. ad Tertullianum, Anſegiſus Abbas, Francicarum Legum, quas de Germanico ſermone in Latinum vertit, Forbannire reddidit. Vnde Forbanniti legibus Longobardorum & Alemannorum & Alemannorum & reliquarũ gentium nominis Germanici. Vſus eſt eadem voce Imp. Fridericus II. in Conſtit. Regni Neapol. li. 2. tit. 2. vbi interpres minime contemnendus, quo Foroiudicati, à Forobannitis diſtent, haud inſcite demonſtrauit. Spieg.

EXTERNÆ res dicuntur non tantum bona fortunæ, ſed etiam quæ domeſticæ non ſunt: quas Forenſes appellat Cic. Spieg.

EXTERVS religionis, pro alieno à religione, Impp. vſurparunt in l. nemo. C. de Iudæis. Spieg.

EXTIMERE, timere, l. non ſolum, §. ſi dominus de vſucap.

EXTINGVITVR quod penitus deficit: ceſſat, quod quieſcit, ac redire & reſuſcitari ſolet. v. Gothofr. ad l. 98. §. 8. med. de ſolutio.

EXTIRPARE arbores, l. 7. §. non ſolum, ff. de dolo.

EXTOLLERE ædes altius, l. 15. ff. ſi ſeruitus vindicet.

EXTORQVERE eſt ab inuito auferre. Briſſ.

EXTORRES, exules ſunt: quaſi extra terram eiecti. Alc. in l. nemo clericus. C. de ſum. trin. & fid. cath.

EXTORRIS etiam transfertur ad alia: vt extorrem fieri ſacri miniſterii dicitur, i. à ſacro miniſterio priuatum & eiectum. c. ita dominus 29. diſt. Io. Bel. Etymol.

EXTRA. Vox hæc interdum perſonas, interdum loca, ſed & res excludit. Vbi perſonis aptatur, ſignificat Præter: Veluti, ſi quis extra heredem, l. 3. §. ſi quis, ff. ad exhibend. Cum de locis vox hæc vſurpatur, ei aduerſaria conſtituitur vocula, Intra. Et ita extra vrbem, & intra vrbem opponuntur, l. 1. §. idem Labeo, ff. de aqua cottid. Res quoque excludit, ſic extra bona & in bonis, opponuntur, l. 1. ff. de vſu & vſufr. leg. Briſſ.

EXTRA, pro præter. l. diximus. ff. de excuſ. tut. Alber. Sic apud Ciceronem in prima inuect. in Catilin. tum aliis locis per Syluium adductis. Spieg. aliquando pro poſt, l. 3. §. ſed ſi extra, ff. ad exhib. Prat.

EXTRAHERE iudicium, eſt prorogare, proferre, producere, l. 10. ad exhib. Hot. Prat.

EXTRAHERE ſe de reb. humanis, mortem ſibi conſciſcere, l. cum autem, §. capitalem. de ædil. edict.

EXTRAHI, ad iudicium trahi. l. 22. fin. C. de furt. Bredero.

EXTRANEVS non vno reſpectu, nec vna relatione dicitur. Interdum enim extraneus accipitur relatione facta ad Dominum, vt l. 31. §. 1. ff. de ædil. edict. Itaque Extraneus & Dominus vel parens, opponuntur, l. 16. §. perſona, ff. de pœnis, vt & extraneus & Dominus proprietatis, l. 3. §. idem Iulianus, ff. de itinere actuque; Extraneus creditor ſerui, id eſt, non dominus, l. 1. ff. de tributor. Similiterque Extranei, reſpectu dominorum, accipiendi ſunt, l. 27. §. iubet. ff. ad l. Iul. de adult. Briſſ.

EXTRANEVS, in materia dotis, dicitur omnis ille, qui non eſt paterfamil. virilis ſexus, & qui non habet filium in poteſtate: ſolo eius parente excepto, omnes alii dicuntur Extranei. Vide Zaſium in §. fuerat. Inſt. de action. Spieg. & Briſſ. vid. l. 31. §. 1. C. de iure dot.

EXTRANEI etiam ſui dici poſſunt ratione delicti. Gloſſ. eſt probata, in l. 3. ff. de offi. Præſid. vbi dicitur, Præſidem etiam aduerſus extraneos imperium habere, ſi maleſecerint: licet alias in ſuæ tantum prouinciæ homines habeat. Spieg.

EXTRANEOS hæredes, Viglio teſte, melius definiuit Tribon. in §. cæteri. Inſt. de hæred. qualit. quam poſteriore Inſtitutionum libro Caius. Varie autem extraneus dicitur: interdum reſpectu eius qui in poteſtate eſt, interdum filii, interdum vel agnati, vel propinqui. Vide Bald. in l. ſi emancipati. C. de collationibus. Spieg.

EXTRANEI hæredes intelliguntur, quicunque teſtatoribus iuri ſubiecti non ſunt, §. cæteri, Inſt. de hære. qual. Gaius certe imperfectius li. 2. Inſtit. tit. 3. Extraneos hæredes definit, qui nullo propinquitatis gradu teſtatori iunguntur, ſed eos pro arbitrio ſuo quiſq; hæredes ſcribit. Nam & emancipati pro extraneis habentur, licet naturali vinculo contineantur. Appellantur & Extrarii hæredes. l. 36. ff. de bon. libert. l. 78. §. pen. ff. de leg. lib. 2. Extraneus etiam hæres Exter vocatur. l. 84. ff. de adq. hær. Plane exter hæres in l. 69. §. vlt. ff. de leg. lib. 2. & l. 114. §. cum pater. de leg. lib. 1. intelligitur, qui ex nomine defuncti non eſt. Briſſ.

EXTRANEI à ſuis hæredibus aliquot notis diſſident. Illi enim adeunt, hi ſeſe immiſcent: illi repudiant, hi abſtinent, characteremque ſuitatis impreſſum vix à ſe abdicare poſſunt. glo. in §. Extraneis. Inſtit. de legat. iſti contra repudiatione ſic hæredis nomen exuunt, vt hæredes nunquam fuiſſe videantur. Hoc tamen vtriſque commune eſt, quod ſi ſemel hæreditatem adierint, nunquam aditæ hæreditatis pœnitere illis liceat, niſi vel militiæ fauor. l. ſcimus, C. de iure deliber. aut minoris ætatis priuilegium id ſuaſerit, l. 1. ff. de min. aut grande æs alienum quod hæredem latere poterat, poſt aditam hæreditatem emerſerit. d. §. Extraneis. verſic. Sciendum eſt tamen.

EXTRANEI & Domeſtici opponuntur. Briſſ.

EXTRANEVS affectus. l. 7. pr. C. de curator. furio. id eſt, extraneæ & non cognatæ perſonæ. Extraneus à bonis l. 3. C. quor. bon. id eſt, alienus quo ad ſucceſſionem. Extraneus rei detentator. l. 7. pr. C. de præſcrip. 30. anno. cuius res propria non eſt, qui eam detinere non debet.

EXTRANEVS poſthumus apud Iuſtin. tit. de leg. & alienus, idem valent. Extraneuſque accipitur, qui ſuus teſtatori heres non eſt, vel inter ſuos non eſt naſciturus. Et ita Theoph. in tit. de bonor. poſſ. *ἀλλότριος*, ait, *πρόσωπος, τουτέστι ὁ μὴ τικτόμενός μοι υἱός.* At in leg. 6. Digeſt. de vent. in poſſeſſ. mitt. extraneus paulo generalius accipitur, qui nullo cognationis vinculo teſtatori iunctus eſt. Briſſ. vid. Gothofredum not. ad dict. leg. ſextam. Prat.

EXTRARIVS Feſto, qui extra focum, ſacramentum & ius eſt. Extraria vis, l. 31. §. fin. Locat. defenſio extraria, 2. ad Heren. v. l. 55. pr. ad Trebell. 17. pr. de quæſtio. Prat. Briſſ. v. Extranei hæredes, ſupr.

EXTRA ordinem fieri dicuntur, quæ legitimo & vſitato ordine non obſeruato fiunt. Sic diuus Claudius conſulibus eam authoritatem dedit, vt pupillis extra ordinem, hoc eſt, nõ ſeruato ordine agnotorum legitimo, de quo l. 3. §. 1. de legit. tutel. ex agnatis tutores eligere poſſent, ad functionem huiuſmodi maxime idoneos. Sic tamen, vt proximiores, ſi quidem ſatis eſſent idonei, ſeruato iuris antiqui ordine tutores eſſent, ſin vero inter agnatos magis inuenirentur proximioribus idonei, illi tutelam adminiſtrarent: Simili ratione IC. in l. ſed etſi. §. ſi feriæ. ff. Ex quibus cauſſis maior. ferias extra ordinem indictas vocauit, hoc eſt, nõ conſuetas, ſed repente

præter morem & ordinem indictas, Briſſ. non obſeruato aliquo ſtatarum ſolenniumque feriarum ordine. Ræuardus lib.1.variorum c.10.Et rurſus lib.5.cap.19. vnde & infra in verbo feriæ:

Extra ordinem ius dicentes, l.7.fin.de offic.proconſ. accipe eos,qui magiſtratus non erant,ſed vtilitatis cauſa extra ordinem conſtituebantur.l.2.§.& hæc omnia.de orig.iur.Bri.

Deinde Extra ordinem ius dicitur prætore,præſideve cognoſcente l.1.§.medicorum, de Variis & extra.l.fin.C.de ſent. quæ ſine cert.quant.Briſſ.Prat.

Extraordinariæ cognitiones dicebantur, quas Prætores Præſideſque præter vſitatam officii ſui conſuetudinem ſuſcipiebant.l.1.& paſſ.ff.de extraord.cog.l.2.ff.ex quib.cau.maior.l.1.§.eſt autem,ff.de exerc.act.Hinc

Extraordinariæ perſecutiones:apud Vlp.in l.pecunia.178. ff.de verb.ſign. veluti fideicommiſſorum, & ſi quæ aliæ ſunt quæ non habent iuris ordinarii executionem, id eſt,in quibus formularum conceptio non vſurpatur. l.actio.ff.de neg. geſt.& apud Vlp.Inſt.c.25.de quibus j.iterum.Hinc

Extraordinarivm auxilium reſtitutio in integrum appellatur.l.in cauſæ, 16.ff.de minor.propterea quod tota ex Prætoris cognitione pendebat,neque vlla certa actione poſtulari poterat.l.quod ſi,24.in fi.ff.eod.Hinc

Extraordinaria actio quæ de militia datur.l.52.§.inter. de actio.emp.aut de ſalario l.56.§.fin.mandat. item & ea actio vtilis, quæ ex cauſa interdicti hodie redditur,§.fi.Inſtit.de interdict.Briſſ.Extraord.actio,ait Hot.ea dicitur, quæ loco interdicti datur,propterea quod interdictis agẽdi ritus ſublatus eſt.tot.tit. de interdict. ſiue extraord.act. quæ pro his compet.Hinc

Extraordinaria pœna in §.in ſumma, 9.de iniur.cuius arbitrium officio iudicis permittitur. l.vlt.C.eod. l.qui iniuriarum.43.l.vlt.ff.eod.Hotom.

Extraordinaria pœna Corporis,aut ſaltem ęſtimationis in Iure ciuili intelligitur, Et cum de maleficiis criminaliter agitur,extra ordinem agi dicitur, quod videlicet tum negligatur ſolennis ille iudiciorum ordo. Poteſt autem & extraordinaria pœna certa eſſe, & legitima ordinariaque. Sic enim ſactilegii pœna certa eſt, videlicet capitis, & tamẽ appellatur extraordinata,quia criminalis eſt. Rurſus termini moti certa,iureq; ſtatuta pœna eſt: & tamen extra ordinem hoc maleficium puniri dicitur.Balduin.tit.de Iniuriis.

Extra ordinem de criminibus cognoſci dicitur,cum extra antiquum ordinem & formam moribus legibuſq; publicorum iudiciorum præſcriptum cognoſcitur, l.15.de pœn.

Extra ordinem damnari eos traditur, qui per calumniam actionem iniuriarum inſtituerint, l.43.ff.de iniur. Nam iure legitimo calumnia in publicis duntaxat iudiciis vindicatur, l.1.§.calumnia.ores,ad Turpill.

Extra ordinem de priuatis iudiciis agitur,cum accuſatio criminaliter contra quam iure ordinario fiat,intenditur,l.vlt. ff.de priuat.del. Extra ordinem in l.vlt.§.vlt.ff.quod met. cauſ.fieri dicitur,quod per apparitoris iuſſionem, cognitione non habita,extorquetur.Nam recte atq; ordine per iudicem id fit.Extra ordinẽ etiam exequi decreta ſua ſentẽtiaſve Prætores dicuntur, cum apparitorum miniſtrorumque ſuorum, vel ſi res poſtulet, militum manu exequitur, l. 1.ff.ſi vent.nom.mul.l.3.ff.ne vis fiat ei qui in poſſ.l.50.ff.de euict. quod ciuiliter & ordine per arbitros iudiceſque expeditur, l.15.cum ſuis §§.de re iud.l.vlt.ff.de iud.Briſſ.

Extraordinaria crimina dicuntur,quæ non lege aliqua publicorum iudiciorum; ſed extra ordinem,magiſtratus imperio ac poteſtate coercentur.Vnde legitima crimina extraordinariis opponuntur ab Vlp.in l.3.de crim.ſtell. Idem in l. vlt.ff.de priuat.delict.Si quis actionem,quæ ex maleficiis oritur,velit exequi:ſiquidem pecuniariter agere velit, ad ius ordinarium remittendus erit, nec cogendus erit in crimen ſubſcribere. enimvero ſi extra ordinem eius rei pœnam exerceri velit,tunc ſubſcribere eum in crimen oportebit.Idem in l.vltim.ff.de furt.Meminiſſe oportebit, tunc furti plerunque criminaliter agi,& eum qui agit in crimen ſubſcribere: non quaſi publicum ſit iudicium, ſed quia viſum eſt temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduerſatione coercendam.Et in eandem ſententiam Paul.l.9.§.3.ff.de publi.vectig. Vlpianus l.1.in prin.ff.de incend.nauf. & rui.leg. 3.§.1.de crim.ſtell.& alibi perſæpe. Hinc titulus lib.Pand. XLVII. De extraord. criminibus. Hinc illa extraordinaria quæſtio nobilis in Milonem conſtituta: cuius rei quæ ratio fuerit,explicandum hoc loco videtur. Nam quum eſſent leges,eſſent quæſtiones ordinariæ de cæde, vel de vi, quibus ſui Prætores,ſiue Quæſitores præerant,quibuſque reus poſtulari Milo poterat:Pompeius tamen Conſul creatus legem de vi promulgauit, qua nominatim cædem in Appia via factam comprehendit: id qua id quoque ſcriptum erat, vt Quæſitor ſuffragio Populi crearetur: creatuſque eſt Cn. Domitius Ahenobardus, apud quem Minolis cauſſa extra ordinem acta dicitur, quod non veteribus legibus apud ſuum Prætorem,ſed noua lege data opera perlata,apud certum prætorem,id eſt,de induſtria creatum,acta ſit.quæ quidem lex pœnam grauiorem, & formam iudiciorum breuiorem domnato conſtituebat,quam illa vetus & vſitata: ſicuti docet Aſconius. quinetiam quas tabellas aliis legibus Quæſitores ipſi ſuis iudicibus dabant, eas non Domitius Quæſitor, ſed Pompeius Conſul diſtribuit. Itaque nouum iudicium Cicero illud appellat: & obſcure Pompeii factum accuſans, Quantum,inquit,luctum in hac vrbe fuiſſe à noſtris patribus accepimus, quum P.Africano domi ſuæ quieſcenti illa nocturna vis eſſet allata? quis tum non gemuit? quis non atſit dolore?Num igitur vlla quæſtio de Africani morte lata eſt? certe nulla. quid ita? quia non alio facinore clari homines,alio obſcuri necantur. id eſt, Qua lege pœna conſtituta eſt in eos, qui cædem fecerint, ea lege quicunque ſiue clarum, ſiue obſcurum hominem interfecerit, tenetur: neque noua lex, nouum iudicium, noua pœna extra ordinem ſtatuenda eſt. Sua enim cuique crimini ordinaria perpetuaque quæſtio lege conſtituta erat, vt ait idem in Bruto: perpetuæque ob eam cauſſam quæſtiones dicebantur, quia forma iis per leges publicorum iudiciorum præſcripta atque conſtituta perpetuo ſeruabatur: nec quemadmodum antea fiebat, vt quodque crimen admittebatur, Quæſitor nouus nouaque iudicii forma conſtituebatur.Quod ſi quando tamen contingeret, tum vero extra ordinem dicebantur agi iudicia, quia ſcilicet contra vſitatum iudiciorum ordinem ac rationem exercebantur: vt tum in Milonis cauſſa factum eſſe conſtat. Nam ſi Milo apud eum Prætorem, qui de vi iudicium eo anno exercebat, accuſatus fuiſſet, neque nouus Quæſitor conſtitutus: vtrum tandem ordinarium, an extraordinarium illud iudicium fuiſſet? Quare aſſentiri doctiſſimo viro non poſſum, qui Milonis iudicium, iccirco quod erat de vi,extra ordinem factum fuiſſe tradit: & illud Tuccii, de quo ſcribit ad Ciceronem Cælius lib. 8. epiſt.8. propterea extra ordinẽ habitum fuiſſe, quia de vi reus eſſet factus.Ordinariam enim fuiſſe de vi quæſtionem,ſuumque, item vt alias,Prætorem certum habuiſſe conſtat ex locis innumeris. Cauſſam tamen, cur hoc Tuccii iudicium extra ordinem exerceretur, aliam à Milonis iudicio fuiſſe, locus epiſtolæ perſpicue demonſtrat: quum id iudicium prætermiſſis aliis de vi reis omnibus, quamuis prius factis, primo quoque tempore factum eſſe teſtatur: neque de Quæſtore nouo creato mentionem vllam faciat. Cuius rei quæ ratio fuerit, vt vere dicam, coniectura aſſequi non poſſum, neque enim Lutatia lege, quæ quotidie, feſtis etiam (vt ait Cicero pro Cælio) ludorumque diebus de vi iudicium exerceri iubebat, ſed & Plautia, & poſt ludorum dies acta cauſſa eſt, niſi forte dicamus, quemadmodum in quæſtione inter ſicarios parricidii crimen extra ordinem ac primo quoque tempore in iudicium vocabatur, vt conſtat ex lib. de Inuen.2. (parricidii enim crimen iudicii de ſicariis partem fuiſſe, Roſciana oratio declarat) eodem modo in quæſtione de vi Plautia lege conſtituta, crimina quædam fuiſſe, de quibus propter atrocitatem ordine reorum neglecto ſtatim iudicandum eſſet. In quibus, ſi ſuſpicioni locus eſt, vis ingenuis allata non poſtrema fuit. Quare quum Sempronium hominem & cognomento & colore Rufum, πορνικῶς Cælius mel ac delicias Ciceronis appellet(quo verbo, vt ſatis conſtat,obſcœnitas plerunque continetur)ſi Veſtorio Tuccium vim attuliſſe diceremus, ob eamque cauſſam lege Plautia extra ordinem à Sempronio eſſe accuſatum,totum illum locum hoc modo interpretari non incommode poſſemus: vt Cælius Tucci patronus, verbum de crimine Tuccii, quod inficiari fortaſſe non poterat, nullum faceret; ſed ipſius Sempronii notam infamiam in iudicio commemoraret,exponeretque eum ipſum aliquando id pro beneficio dediſſe, quod in maximi flagitii loco Tuccio poneret; quodque Veſtorius in maximis iniuriis numeraret. Et quoniam rumor quoque aliquis,falſus fortaſſe,in ore tamen hominum verſatus erat(qua de cauſſa veterem fabulam appellat) Rufum hunc Ciceroni aliquando in deliciis fuiſſe, iocans Cælius ſubiungit, ſe quoque Ciceronis & illius fabulæ veteris apud iudices mentionem feciſſe: vt iſto modo eluſus Sempronius,calumniam magno plauſu tulerit, qui non animo flagitii vindicandi, ſed vt præſentis anni Prætorem effugeret,auſus eſſet accuſatorem ſuum eius criminis reum facere,cuius ipſe iampridem omnium hominum ſermone damnatus eſſet.Hotom.

Extraordinariæ perſecutiones appellantur,quarum cognitio ad ipſum prætorem pertinebat,veluti de fideicõmiſſis.l. 178.§.actionis.ff.de verbor.ſign.Non enim per formulam fideicommiſſa iure ordinario, ſed apud proprium prætorem petebantur,vt Vlp.in Inſtit.ſcribit & indicat l.83.in fin.ff.de hæred.inſtit. l.4.ad fin. ff. de quibus ad libert.procl. l.78.§. pen.ff.de legat.li.3.l.29.ff.de vſufr.leg. l.41. ff.de bon.libert. l.43.ff.de actio.emp.& l.2.§.capta deinde. ff.de orig.iur.l.2. C.qui potio.in pig.l.1.C.ſi aduer.libert.Briſſ.

EXTRAORDINARIVM remedium, Alc.officium iudicis interpretatur, in d.l.cum filiusfam.Si cert.pet.& c.10.lib.1.Paradox. contendit, eadem eſſe remedia, officium iudicis, vtilem actionem, atque actionem in factum.Spieg.Briſſ.extraord. remedium eſt, quod non ex edicto prætoris, ſed proprio ac ſpeciali eius decreto proficiſcitur, l.12.ff.vt leg.nom.cau.

EXTRA ordinem cogi quis dicitur, pignoribus captis, vel multæ dictione.l.1.ff.de adm.tut.

EXTRA ordinem præſes vel iudex cognoſcere dicitur, cum via ordinaria actio non intenditur, ſed per viam ſupplicationis, quod Galli dicunt venire per requeſtam. Nam cum aliquid tanquam ex tranſuerſo ſuperuenit, ad quod actionis legitimæ poteſtas dirigi non poteſt, libellum ſupplicem offerunt iudici, vt de eo ex æquitate ſtatuat, vt annotauit Franc.Connan.lib.7.comment.ca.24. Hinc extraordinarium iudicium dicitur, in quo conceptiones formularum non obſeruantur, l.47.de neg.geſt. Briſſ.Prat. Vel quod officio iudicis implorato conſtituitur, quoties ex æquitate alicui ſuccurrendum eſt, quia remedium ordinarium deſit.Petr.Peckius l.vtilitatem.§.eſt autem.ff.de exercit,act.

EXTRAORDINARIVM commodum l.239.§.munus.ff.de verb.ſig. Prat.

EXTRAORDINARIA munera l.vnica. de vaca.publicorum mun. li.10.C.& l.5.C.de ſacr.eccleſ.extraordinaria, quæ nec certam, nec ordinatam formam præſtationis habent.l.10.§.1.de annuis.Gothof.ad d.l.5.

EXTRAORDINARIÆ indictiones l.fin.C.de mu.patri.li.10. quæ extra ordinem imperantur, l.6.ff.de vac.mu.quæ non à lege, Senatuſc.vel conſtitutione principum, ſed ex improuiſo per magiſtratus iniungũtur l.8.§.qui muneris.ff.de vac.mu. Bri.

EXTRAORDINARIVM dici non debet, quod ſolenne eſt, l.omnes. C.de anno.& tribu.

EXTRA ordinem, id eſt, extra aliquam ſolennitatem. §.ſi.Inſtit. de interd.Prat.

EXTRA ordinem, id eſt, officio iudicis.l.1.de ſeparat.bon.Prat.

EXTRAVAGANTES, aliquot ſanctiones Principum ſunt: dictæ, quod ſint extra librorum iuris ciuilis contextum frequentatæ, qualis eſt conſtitutio Lotharii Saxonis, de feud. non alie. & diui Friderici, de pace tenenda. & de Sacrament. puber. ſponte factis non retract.Item de priuilegiis Eccleſiæ, Friderici Imp.eius nominis ſecundi.Item de Maieſtate læſa: deq; Rebellibus edictum Henrici VII.& rurſus de pace Conſtantiæ, duorum Friderici Impp. & Henrici Romanorum regis vi.cum nonnullis aliis Principum ſanctionibus publicis, iuris libris necdum adiunctis, ſed quæ in Archiuis Imperii in reipub.vſum conſeruantur, vt monuit Ferrar.Spieg.

EXTREMA pueritia, pro extrema parte puericiæ.

EXTREMA diſpoſitio, voluntas, id eſt, vltima.

EXTREMITAS Aggenno Vrbico eſt finitima linea, quæ interuenit, aut per iter publicum quod tranſcendi non poteſt, ſecundum legem colonicam (quia omnis limes itineri publico ſeruire debet) aut per limites ſeu terminos, aliaque ſigna, quibus territoria finiũtur: aut vbi inſoluta loca remanſerũt.Pra.

EXTREMO mortis tempore dicitur conſtitutus, & ſic in extremis laborare, omnis ille qui ex illa infirmitate in qua conſtitutus eſt, moritur, abſq; ſanis interuallis: licet multis diebus ſuperuixerit.ita ſingulariter Bal.in ca.1.col.vltim.verſ. pone ſtatuto, extra de pactis.vbi infert, ad ſtatutũ requirens præſentiam duorum conſanguineorum, in contractu illius qui in extremis laborat, & ad hoc citat textum ſing.in l.alumne. §.vlt.ff.de annuis legat.Sed debuit allegare de alimentis legat.quem textum etiam pro ſingulari ad hoc allegat D.Iaſo. in l.1.§.1.n.10.ff.ſi quis ius dic. non obtemper.& in l. ſi quis poſthumos.§.ſi filium.col.pen.poſt princ.ff.de liber. & poſthumis.& vtrobique etiam ſequitur hanc deciſionem Baldus, quam pro ſingulari ad hoc commendat in l.1.col.5.verſi.adde in quantum C.de ſacroſanct.eccleſiis.in lectura Patauina. & approbat etiam D.Feli.in c.paſtoralis. §.præterea. in vlt. col.verſ.ſigna.gl.ext.de offi.ordi.vbi multa de conſtituto in extremis, poſt Barbat.in ca.Rainutius in prima charta, de teſtament.Cotta in memoral.

EXTREMVM in iuriſdictione, eſt decernere aliquid, iubere, vel addicere, quippe ſicut citatio ad præparationem pertinet, ita decretum ad extremam executionem.Proinde puniri poteſt is, qui præcepto iudicis in quacunque parte iudicii non obtemperauerit.Dd.quia non perceperunt vim vocabuli extremi in edicto, Si quis ius dicen.non obtemp. eorum ingenia, vt ait Zaſius, egregia defecerunt: quem vide hic, & c.2.li. 1.Singular.intellect.Item Hegendorph.ead, l.vnica. & Old. Claſſ.1.Action.2.Spieg.v.Duar,1.diſp.50.Rober.4.ſent.21.

EXTRICARE, eſt quod intricatum eſt expedire atque reſoluere, ſiue enodare: proprie ex tricis eximere. Extricatæ margaritæ, perpurgatæ, mundatæ, expolitæ.Hot, Vlp.ad leg.Aquil. l.ſi ſeruus ſeruum.Si cum margaritas, inquit, maritus dediſſet in vſum extricatas, eaſque inuito, vel inſcio viro perforaſſet. Extricatas dixit, pro ſolutas, & non perforatas, neque in lineam redactas, Nebr.Aliter: Extricare, eſt dempto cortice expolire.Sic Vl.Sunt extricati vniones, qui ex rudi & natiuo habitu ante gemmarii politi ſunt. Sic item margaritæ extricatæ, ab eo appellatæ: quas Accurſius margaritarum naturam ignorans, ab inulcem ſeparatas, interpretatus eſt, teſte Budæo.Spieg.

EXTRINSECVS, id eſt, extra naturam rei. l.fluminum.§.vitium. ff.de dam.infect.Aliter ſumitur C.de bon.quæ libert. l.cum oportet.in princ. & §. ſub hac. Alberic. extrinſecus, id eſt, prĉterea l.1.C.ſi rector prouin.Breder.

EXTRVDITVR, ab hereditate. Vlp.t.23.Regul.

EXTRVITVR, inſtruitur, fabricatur, armatur nauis Paul. l.qui nauem.Marcel.l.quod quis nauem.de priuil.cred.Spieg.

EXTVNC, ex illa hora, & temporis momento: ſicut Exnunc dicitur, pro, ex hoc tempore & hora.De clauſula hac Exnunc, prout extunc, ſupra dictum eſt.

EXTVNDERE. Videre, Exprimere.

EXTVRBARE, id eſt, vi eiicere. Eſt Ciceroni exturbare à ciuitate, quod vulgo dicunt, facere ciuem multari exilio, *Verbannen*.Spieg.

EXVBER, delactatus, mamma depulſus. Gothofr. ad l.10. C.de patr.pot.

EXVBERAT, prædominatur, l.3.pr.C.pro ſocio.

EXVEHERE. Celſus ſcribit: Si quis merces, quas exuehendas conduxit, in horreo poſuit, cum conductore ad exhibendum agi poſſe, teſte Vlpiano.l.5.ff.ad exhiben.Spieg.

EXVICARII, vt excubicularii.Prat.

Ex Vicini, pro ex fundo Vicini.græciſmus. Vlp.l.1.§.10. de aqua & aq.

Ex virili ſexu, ſeu per virilem ſexum, & per lineam virilem deſcendentes differunt.Nam primo caſu etiam fœmina ex filio, vel nepote nata continebitur, ſecundo non continebitur. Non enim per lineam deſcendit, niſi qui in linea eſt.Recentiores interpretes, in l.Gallus.ff.de liber.& poſthum.Spieg.

EXVL, qui à ſolo eiectus eſt.Tranſlate, nec omnino inepte dicitur, in l.iubemus.C.de Teſtam.Exul fiat à Republica falſitas.v.ſup.Exilium.Lege, Profugus.Spieg.

EXVERE. Hoc debitorem ære alieno non exuit, id eſt, eximit, liberat.l.11.C.ſi cert.pet.Exuere ſe crimine, liberare, purgare.l.19.C.de his qui accuſ.

EXVSTIS ædibus, nec areæ nec cæmentorum vſumfructum deberi, Iulianus tradit, teſte Vlp.in l.reperi. §.rei mutatione, ff.Quib.mod.vſusfruct.amittat.Spieg.

EXVSTICI, l.4.pr.de his qui not.infa,

EYDO ſeruus, l.60.ff.de manum.teſtam.

F.

F LITERA ſola adiecto punctulo, non ſolum filium, ſed & fratrem ſignificat Ciceroni in Bruto.Feſtiuitare, ait igitur & facetiis, inquam, C.Iulius L.F.vbi F. litera fratrem denotat. Nam, teſte Pediano in Orat. pro Scauro, Is C. Iulius habuit fratrem L. Iulium. Alio Ciceronis loco F. filium ſignificare obſeruauit P.Victorius.Q.F.tibi Sal.dic. Hac litera nõnunquam vtebantur veteres pro aſpirationis nota, Forreum dicentes, trafo, Vefo, fircus, & alia id genus pro horreũ, traho, veho, hircus: Ea inuerſa etiam reperitur filiũ denotare.Prat.

F.c.fideicommiſſum denotat, vel Fiduciĉ cauſa, vel Fraude creditoris, vel Faciundum curauit F.D.Fides data, vel fide data. F.E.Fides eius, F.F.Filiusfamilias, vel fidem fecit.F.F.F.Ferro, flamma, fame, vel Flauius filius fecit, vel fortior fortuna fato, vel Fortius fortuna fatum.F.I.Fieri iuſſit.F.M.I. Fratri munus impleuit.F.N.C.Fidei noſtræ commiſit.Prat.

FABER tignarius intelligitur omnis qui ædificat, quia in Lege 12.Tab.Tigni appellatione omnis materia vnde domus confici poteſt, continetur.l.tigni de verb.ſign. §.cum in ſuo Inſtit.de rer.diuiſ.In ſpecie tamen accipi videtur pro lignario, materiario, Parietario, vel cæmentario tantum, qualem græci τέκτονα vocant: cuius vocis meminit Papin.l.penult.de via publ.dum licitum eſſe tectioni tradit, trochos, id eſt, rotas extra ergaſterium proponere.Spieg.Adde Brechæum l.fert. §.Fabros.in tit.de verb.& rer.ſignif.

FABIANA formula, à Fabio dicta: ad eorum reuerentiam pertinens, quæ in fraudem patroni alienata ſunt: tot.tit. ff.ſi quid in fraud.patro.Prat.

FABIANA actio ea dicitur, qua quæ in fraudem patroni à liberto alienata ſunt, à patrono liberiſve eius reuocantur, l.38.§. in Fabiana. ff. de vſur. l. 16. de iur. patr. l.2.ff.ſi quis apar. manc.& in tit.ſi quid in fraud.patron.paſſim.

FABRE, pro artificioſe: vt à fabris eſſe videatur. Sic apud Plautum, Hoc factum eſt fabre. Sed iam ab vſu receſſit: magis enim vtimur alio aduerbio, Adfabre.Spieg.

FABRI dicuntur, manu artificium aliquod facientes: eſtque generale nomen: vnde ex adiectione ſolet diſtingui.vt cum dicimus, faber lignarius, apud Paulum lib.3. ſent. tit. 6. Faber argentarius, l.39.ff.de aur.& arg.leg. Faber vaſcularius. l.31. ff.locat, Ferrarius, apud Plautum in Rudem.Plin. lib.14.c.4. Ærarius apud eundem Plin.lib.34.c.8.Prat.ex Briſſ.

FABRICARE latinis idem quod facere ſignificat.

FABRICA, generale nomen eſt in Aut.de Armis. Sed in Con-

ſtitutionibus ſpecialiter accipitur pro armorum factione. Sic Gothofr. ad l. 6. in med. ibi: optio fabricæ. ff. de iur. immun. fabricam definit locum in quo arma conficiuntur. Vnde & Fabricenſes dicti: in quem ſenſum & fabricæ Cremonenſis, teſte Alciato, meminit Marcellinus lib. 15. Nec eſt fabrica, pro quo à Canoniſtis ponitur, licet error hic apud vulgus peruicerit: ſed proprie latinis denotat quorumcunque fabrorum officium. Spieg. Fabricæ horreorum & ſtabulorum vide in l. 13. C. de oper. publ. Fabricæ publicorum ſeruorum vide l. 8. C. de ſeru. fugitiu.

Fabrica item, pars eſt architecturæ, quæ à Vitruuio ſic definitur: Fabrica eſt continuata ac trita vſus meditatio, quæ manibus perficitur. Prat.

Fabrica apud pontificios pro ſtructura, ſic ſumitur 12. q. 1. c. futuram. quem citat Albericus in Lexico apud quem falſò legitur ſtatuta pro ſtructura. Fabricæ autem in imperio Romano præcipuæ 19. erant, videlicet in Illyrico 6. in Italia 5. in Galliis 8. Erantque ſub diſpoſitione magiſtri Officiorum, quemadmodum Notitia Imperii teſtatur. Prat. Adde hic Cuiac. in l. 4. C. de agentibus in rebus li. 12.

Fabricam docere, id eſt fabricam artem, in l. 26. §. vlt. ff. mandat. Briſſ. in parerg.

Fabricenses in Impp. Conſtitutionibus appellantur, qui in ſacris fabricis arma cudebant. Iuſtin. Nou. 85. συνείδομεν τὸ τῆς ὁπλοποιίας ἔργον μηδένα μὲν ἰδιώτην ἐργάζεσθαι: μόνους δὲ ἐκείνους τὰ ὅπλα κατασκευάζειν τοὺς ἐν ταῖς δημοσίαις καταλεγομένους ὁπλοποιίας ἢ ταῖς λεγομέναις φαβρίκαις. Briſſ. Porro Fabricenſes, qui & deputati dicebantur l. vlt. C. de ſer. fug. ſunt, qui arma fabricant in publicis officinis. In eorum corpus curiales aſſumi non poſſunt. l. 4. C. de fabric. l. 11. aſſumpti retrahuntur in curiam. At fabricenſes, qui curiæ obnoxii non ſunt, ne ad leue quidem munus publicum vocari poſſunt. Cuiac. in l. fabricenſes. C. de decurion. & filiis eorum &c. lib. 10. & l. 1. de fabricenſib. C. lib. 11.

Fabriles operæ ſunt, quæ in faciendo conſiſtunt, & in quibus factum ipſum attenditur, non edentis aut eius cui eduntur perſona, nec cauſa cur eduntur inquiritur, Connanus lib. 2. c. 8. Suntque operoſæ, ac libertorum proprie dicuntur, & ſub artificialium verbo continentur: Prat. Vid. infr. Operæ fabriles & l. pen. de præſc. verb. l. fabriles, de Oper. libert. l. ſi fortem. C. de condit. indeb. Albericus.

Fabrorum collegia ea de cauſa inſtituta, vt quoties in vrbe aliquod incendium excitaretur, ad illud compeſcendum accurrerent. Eorum inſtrumenta Vlpia. connumerat in l. quæſitum. de Fund. inſtru. Spiegelius.

Fabrorum præfectos, quorum multa eſt mentio apud autores in l. diuus. ff. de bonis damnat. eos eſſe cenſet Bud. quos Commentarienſis, qui dicitur, adiutores ſibi ſumpſit ad cuſtodias obſeruandas regendaſque. Spieg.

Fabula, res paſſim vulgata, etiamſi vera ſit, à fando dicta. Cantiuncula non abſurde apud Iuſtinianũ explicat pro commenticiis traditionibus, ſeu doctrina: quemadmodum & Paulus in l. antiqui. Si pars heredit. pet. accepiſſe videtur. vbi dicit: Ideo multa de huiuſmodi re, tam varia & incredibilia tradiderunt, vt fabulis annumerarentur, hoc eſt fabulari narrationi, in qua multa falſa & minime vera, referuntur. Atqui vox hæc latina reſpõdet duabus Græcis vocib. alteri quæ eſt μῦθος, alteri quæ eſt δρᾶμα. Iam vt μῦθος, Græcis anceps eſt ad confictam fabulam, quales ſunt apologi, & ad ſerium verumque ſermonem, itidem apud latinos eſt fabula. Vnde & à fabulandi verbo non abhorret Euangelium. & Hieronymus exponens epiſtolæ ad Philemon. c. 1. hiſtor. Dalilæ & Sampſonis, fabulam appellat. Vide Eraſ. ſupputat. Err. Beddaicor. Spieg.

Fac ita eſſe. Item, finge, vel da, latine dicitur pro eo quod Sophiſtæ, & vulgus Interpretum frequenter vſurpant, pone caſum: quod plane barbarum eſt, teſte Tiſſino. Spieg.

Facere verbum, vt & factum, duplici modo accipitur; aut pro nudo facto, aut eo quod effectum Iuris poſt ſe relinquit. Si nudum eſt factũ, nihil aliud ſignificat quam corporalem effectionem, veluti foſſam fodere, Romam ire, &c. Quando autem effectum Iuris poſt ſe relinquit, omnem omnino faciendi cauſam cõplectitur: dandi, ſoluendi, numerandi, iudicandi, l. verbum, 218. ff. de verb. ſign. Item reddendi. l. 175. eod. tit. & reſtituendi: quo intellectu pro gerere & reddere accipitur, & pro eo quod eſt tradere, l. verbum. 94. ff. de verb. oblig. l. extat. ff. quod met. cauſ. Gœd. ad l. Faciendi verbo. de verb. ſig. Hinc facere poſſe vel non poſſe, paſſim in iure ciuili, pro ſoluendo eſſe vel non eſſe. §. pen. de act. l. 3. de conſtit. pec. l. 24. §. 1. & paſſ. ff de re iud. l. 21. §. 1. ff. rer. amot. Hotom.

Facere videtur, qui iubet & mandat. l. in condemnatione. ff. de reg. iur. Alber.

Facere, quandoque pro dare interpretamur, l. ſi hæres. de leg. 1. ſic facere procuratorem pro dare, in l. 8. §. ſi mandauerit. ff. mandat. l. 4. §. vlt. ff. de appell. Briſſ. in parerg.

Facere, plus eſt quam pronunciare. l. ſi tamen. §. ei qui ſeruum. ff. de ædil. edict. Alber. Prat.

Facere pro laudare, Plin. Iunior poſuit: tam late patet id verbum, multorum locum explens. Sed nos quæ ad noſtrum inſtitutum propius accedunt, duntaxat adnotanda duximus.

Facere item eſt numerare. Vnde paria feciſſe dicitur, qui pecuniam quam accepit, numerauit, & id quod debet reddit. ex Alciato. Spieg.

Facere denique pro ſoluere accipitur. l. ſunt qui. de re iud. & l. vlt. C. de rebus credit. Spieg.

Facere, id eſt, ſolicitare intelligimus, vt cum paciſcimur: Ne ſeruum facias furem, aut fugitiuum: id eſt, ne ad furtum fugamve ſollicites. Spieg.

Facere etiam accipitur, per quem non ſtat, quo minus fiat. l. vter ex fratribus. ff. de condit. inſtit.

Facere, procreare etiam ſignificat, in l. cum ſatis. de Agric. li. 11. Spieg.

Facere, Bart. interpretans l. naturalis. §. 1. ff. de præſcr. verb. an non facere, ſit facere, pulchre diſſerit.

Facere ad rem, vide l. eum qui bonis 4. C. arbitr. tutel.

Facere, aliud eſt quam reficere. l. 3. §. pen. ff. de itin. actũq; priuil. l. 1. §. 1. de Via publ. refic. Interpretes tamen apud Iuriſc. hoc verbum pro reficere accipiunt, vt in l. ſi ſeruus ſeruũ. §. ſi calicẽ. ad leg. Aqu. l. Mutius. de rei vẽd. l. 1. de mor. infer. Pra.

Facere æqui boni, apud Cicer. Terentium & Liuium fere eſt, quod Iuriſconſ. dixit, Boni conſulere, in l. generaliter, ff. de Decurionibus, quod quid ſit, docet ibi Budæus. Spieg.

Facere annum in fuga pro conſumere, in l. 14. §. vlt. ff. de ſtatu li. Briſſ. in parerg. Gœdd. tamen in comm. ad l. 218. de verb. ſign. facere in d. l. 14. interpretatur viuere: vt & l. miles 11. §. quidam ad l. Iul. de adult. vbi ait IC. dies quos in cuſtodia feciſſet, hoc eſt, vixiſſet.

Facere certiorem. Vide Certifico.

Facere cœnaculariam. Lege, Cœnaculum. ibidem, Cœnaculariam exercens.

Facere contumeliam. Apud veteres & Ciceronis ætate ſuperiores pro eo, quod præſens ætas afficere contumelia dicit, receptum fuit: ab vſu tamen cotidiani ſermonis remotum iam Ciceronis ætate. Spieg.

Facere damnum, pro periclitari, & damnum & incommodum ex re aliqua accipere. l. Proculus. ff. de damn. infect. Prat.

Facere exemplum in Dauum, pro eo quod eſt, ita punire Dauum, vt ſit aliis exemplo, d. l. Proculus, de dam inf. Spieg.

Facere exheredatum, in l. 24. C. de lega. & l. 31. C. de fideic.

Facere fraudẽ creditoribus, ex interpretatione legis, vltra vim verbi intelligitur, qui ſeruitutes per negligentiam amittit, vel rem pro derelicto habet. l. 4. ff. quæ in frau. cred. Spieg.

Facere fraudem legi, & contra legem facere differunt. Contra legem facit, qui id facit, quod lex prohibet. In fraudem legis facit qui ſaluis verbis legis, ſententiam eius circumuenit. l. 29. & 30. ff. de legibus. Fraus enim legi fit vbi id fit quod fieri noluit, fieri autem non vetuit. Et quod diſtat verbum ab intellectu, hoc diſtat fraus ab eo quod contra legem fit. Connanus li. 5. c. 5. n. 2.

Facere heredem dicitur is, qui moritur: cum teſtamẽto facto, eius res in alienam poteſtatem redeunt. Attamen, Facere heredem, pro relinquere heredem, vſitatius eſt: vide l. 1. C. de teſtam. milit. & l. 3. & 6. C. de hered. inſtit.

Facere impreſſionem, idem quod facere impetum, nempe inſultare. de quo apud Feudiſtas.

Facere inducias, quod vulgo, vt omnia barbare dicunt, facere treugas. Metaphorice pro ſpacii aliquid dare, donec quidpiam fiat.

Facere ad inuidiam alicuius, eſt aliquid facere, quod pudorem ei incutiat, & ob quod factum contemnatur. l. nec quicquam. §. ſed etſi quis. ff. de offic. procon. vbi Accurſ. non intellexit. Deinde in §. hæc autem. l. item apud. ff. de iniur. ſubdit Vlp. ob carmen famoſum aliquem teneri iniuriarum, vt l. vnic. C. de famoſ. libel. Cato in Originibus teſtatur morem apud maiores hunc epularum fuiſſe, vt qui accumberent, ad tibias ſummorum virorum laudes canerent. Citat locum Cicero, lib. 4. Tuſcul. quæſt. ſed res in vitium verſa eſt: cœperunt poetæ carminibus onerare pudorem alienum, & ll. 12. tab. ſanxerunt, ne in alicuius inuidiam carmen fieret, aut fuſtigaretur. Horatius:

——— Quinetiam lex
Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi, vertere modum formidine fuſtis,
Ad bene dicendum delectandumq; poetæ.

Proinde deceptus eſt Corn. Tacitus l. 1. qui ſcripſit primum omnium Auguſtum de famoſis libellis cognitionem tractaſſe, commotum Caſſii Seueri libidine, qui viros & fœminas illuſtres procacib. ſcriptis diffamauerat, cum lex 12. tab. lõge ante Auguſtũ, de ea re cauiſſet, teſte M. Tullio, poſt vtrunq;, Senatusconſulta & leges idem cauerunt, & vt refert Paul. li. 5. Receptarum ſententiarũ prohibitæ ſatyræ ſunt, & epigrãmata contumelioſa, vel ἐπιθέσεις, id eſt impoſitio, l. lex Cornelia. §. ſi. ff. de iniuriis. Forcat. Necyomantiæ, dial. 58. n. 4.

Facere iter, vide l. 6. §. ſi quis autem. C. de appellat.

Facere iudicem, i. iudicium, alicuius rei, ad aliquem deferre.

cere iudicatū,iudicis ſententiæ parere.Verbum ex 12.tab. ni iudicatum faxit,ſecum ducito.Celſus l.42.ff.ſi cert.pet. At ſi iudicatum fecerit Titius, nihil vltra Seius tenebitur. Cicero pro Flacco.Itaq; recuperatores contra iſtum rem minime dubiam prima actione iudicauerunt.quum iudicatum nō faceret,addictus Hermippo,& ab hoc ductus eſt. Scæuola l. 45.ff.de fideiuſ. An cum hærede venditoris ante diem quo iudicatum facere compelleretur,agere poſſit.Hotom.

Facere iuſſus,vt centum habeam, centum dare cogendus eſt: hoc enim illis verbis ſignificari creditur,l.73.ff.de leg.1.Pra.

Facere iuſtitiam,pro ſiſtere ſe in iudicio,li.feud.2.ti.22.Si dominus, ei iuſtitiam facere noluerit, poterit eum deprædare: Et li.2. tit.24.§.4. Si ſuo domino iuſtitiam facere noluerit, feudo ſpoliandus eſt. Sic enim locum intelligi vult Hotom. vt in legib.Baioar.c.16.tit.1. Si quis liber alteri libero, qui eum mallat,(in ius vocat)ded gnabitur iuſtitiam facere.Interdum tamen facere iuſtitiam,eſt legibus vindicare, vt lib. feud.2.tit.27.§.7.Dominus,cuius caſtrum id eſſe cognoſcitur ad faciendam iuſtitiam illud producat. Interdum ius reddere,vel iuriſdictionem exercere. Ado in Chron. Legatos regios, qui tunc ad iuſtitias faciendas cum eis verſabantur, comprehendunt:& alibi. Prat.

Facere litem ſuam apud Vlp.ti.de iudiciis dicitur iudex,cum dolo malo in fraudem legis ſententiam dixerit:atque tunc, vt idem inquit, veram litis æſtimationem præſtare cogitur. videtur tamen etiam litem ſuam feciſſe, qui ad conſtitutum tempus in comitium non venerat, cum iudex eſſe datus, aut ſumptus.Id ex oratione C.Cintii cognoſcitur: Inde,inquit, ad comitium vadunt,ne litem ſuam faciant: dum eunt nulla eſt in angiporto amphora,quam non impleant.Prat.

Facere mecum,pro mecum ſentire,& meæ eſſe opinionis, aut mihi fauere: Hinc doctores dicunt. Illa lex, vel textus facit ad hoc.Prat.

Facere medicinam,exercere,l.26.ff.de oper. li. & factitare apud F.Quintilianum lib.5.c.2.Prat.

Facere nauim,pro ædificare.

Facere negotium,præter notam ſignificationem,eſt etiam accuſare,deferre.Spieg.

Facere nomen cum vineis, h.e. facere ſupputationem reditus vinearum.Facere nomen,eſt in tabulas referre aliquid alicui deberi,vel æs alienum contrahere, & ſe debitorem conſtituere:Vlp.an.l.2.ff.de proxen. Si proxeneta interuenerit faciendi nominis, quaſi mandator non tenetur. quia hic monſtrat magis nomen quam mandat,tametſi laudet nomen. Senec.in princ. lib.1. Non eligimus dignos quibus tribuamus: ſed nomina facturi, diligenter in patrimonium & vaſa debitoris inquirimus.Idem lib.2.Quidam volunt nomina ſecum fieri,nec interponi pararios, nec ſignatores aduocari, nec chirographum dari.Item lib.3. Vtinam nulla ſtipulatio emptorem venditorem obligaret: nec pacta conuentaque impreſſis ſignis cuſtodirentur, fides potius illa ſeruaret, & æquum colens animus. Adhibentur ab vtraque parte teſtes. Ille per tabulas plurium nomina interpoſitis parariis facit. Ille non eſt interrogatione contentus, niſi rem manu ſua tenuit.O turpem humani generis fraudis ac nequitiæ publicæ confeſſionem, annulis noſtris pluſquam animis creditur, in quid iſti viri ornati adhibiti ſunt? in quid imprimunt ſigna? vide Nomen & Nomina facere.Hot.

Facere nolle videtur is,qui non facit quod facere poteſt.Gothofr.ad l.quid ſit fugitiuus 17.§.idem ait.7.ff.de ædil.edict. per l.19.in fi.ff.de ritu.Facere oportere ſignificat,vt quis abſtineat ab eo facto,quid contra conuentionem fieret; & curare ne fiat,Paulus in l.facere oportere 189. de verb.ſign.

Facere non oportere,quam ea verba habeant ſignificationem, Alciat.lucidius exponit poſt Vl.de verb.ſig.Spieg.

Facere oportere, dare oportere, contractuum & iudiciorum communes formulæ ſunt,l.9.l.licet.l.faciend.ff.de verb.ſig. Goed.ad l.189.n.1.ff.eod.

Facere occaſionem,pro dare.Spieg.

Facere palam,quod barbari notificari dicunt.Spieg.

Facere paria non eſt verbum Hiſpanicum,vt Accurſius dixit, ſed vſitatum latinis autorib.quos citat Budæus. Scæuola de ſtatulib.l.fi.§.argentarius. Paria facere interpretatur, reddere iuſtas rationes, & totum debitum ſoluere, vt expenſa paria ſint exceptis,Ant.Auguſt. lib.4.c.12. Calliſtratus in l. ſemper. §.conductores de iur. immun. accipit paria fiſco feciſſe,pro ſatis feciſſe,& ſatis dediſſe. Alciat.in l.b.rationum ait, ab vna pagina acceptum deſcribitur,ab alia expenſum: vnde Paria facere dicitur,qui tantum accepit,quantum expendit. Bud.l.65.de iur.immun.Prat.

Facere partem coniuncto, id eſt,efficere, vt partiarius remaneat,nec totum accipiat. E diuerſo,collega tunc alteri coniuncto partem non facit,quando eo à parte ſua excluſo collega,legatum ex vtriſque partibus recipit. Et hoc eſt, quod vulgo ex regula affirmatiua dicitur, Qui ad partem admittitur,partem coniuncto facit: i.e. id efficit, vt coniunctus non plus parte ſua recipiat.Sic ex regula negatiua.Qui ad partem non admittitur partem alteri non facit,i.e.nō impedit eum quin totum accipiat. Quando vero coniuncti partem collegæ faciant,& quando nō faciant,leges mirifice variant: quas tamen docte Zaſ.in intellectibus ſuis explicat.Prat.

Facere poſſe vel non poſſe intelligitur, qui ſolidum ſoluere poteſt,vel non,l.21.§.vlt.rer.amot.l.23.pro ſoc.l.3.de conſt. pec.l.8.l.9.de condict.indeb.l.24.§.1.& poſſunt ſub eod. tit. ff.de re iud.l.35.de neg.geſt.vnde Iuſtinia. in §.pen. Inſt. de actio. verba hæc, QVATENVS FACERE POTEST, interpretatur,Quatenus facultates eius patiuntur:id ipſum Pau.in l.21. ff.de re iud.dicit,Non vltra facultates: & Conſtat μέχρι δυνάμεως. Nec vero totum quod habent extorquendum eſt, ſed & ipſorum habenda ratio eſt,ne egeant, l.19. in fin. ff.de re iud.Facere autem poſſe omnes,qui in id quod facere poſſunt conueniuntur,ſolo donatore excepto,etiam non deducto ære alieno intelliguntur,l.16.&18.§.. It.de re iud.l.54.ff.ſolu. matr. Facere poſſe maritus etiā id creditur, quod à muliere cōſequi poteſt,ſi iam ei aliquid abſit: videlicet quia pro muliere vel expendit, vel mandato eius præſtitit. Cæterum ſi nihil dum ei abeſt,puta ſi ſub conditione obligatus eſt,nondum videtur facere poſſe eius debiti nomine,l.28.ff.ſol.mat. Facere poſſe videtur & qui dolo fecit,quominus poſſet,l.63. §.tempus,pro ſoc.l.18.§.1.ſolut.matr.l.vlt. C.de reuoc. his quæ in fraud.alien. Facere vero quominus facere poſſit, is demum exiſtimatur,qui erogat bona ſua, non etiam qui occaſione acquirendi non vtitur,l.68.pro ſoc.Briſſ.

Facere poſſe dicimur illud, quod honeſte & commode facere poſſumus, atque ita L.Romulus reſpondit conſil.354.nu. 6. per l.Nepos.ff.de verb.ſignif. Contra facere non poſſe dicimur ea,quæ negat natura,vel lex,vel pietas,vel exiſtimatio, vel verecundia,vel honeſtas publica, l.filius qui. & l. ſi quis inſtitutus,de cond.inſt.Prat.

Facere poteſtatem iudicandi,vetus mos loquendi: ex quo, vt tradit Alciat. ſatis apparet verum eſſe, quod iudicium ſcilicet à litis conteſtatione incipiat. Qua de re latius diſſerit in rub.C.de in ius voc.Spieg.

Facere promiſſa pro ſtare conuentis.Simile fere eſt illud,verba ad rem conferre.

Facere rapinam,apud Scæuol.in l.pen.§.matre,de leg.2.Prat.

Facere remiſſionem. Vlp. in l. 1. quand. appell.ſit. An vero inquit,à remiſſione quam præſes fecerit,appellatio ſit interponenda.

Facere reum, idem eſt quod accuſare, & indicare,l.ſi veris. C.de fid.inſtrum. *Dargeben,angeben*. Spieg.

Facere ſecuritatem,quod barbari aſſecurare dicunt.

Facere ſic eſſe,eſt fingere factum, &,vt vulgo dicunt, ponere caſum.Prat.

Facere ſponſionem dicimus, cum alius alium fore victorem affirmat.Martia.l.3. de aleat.Quibus,ait,ſponſionem facere licet.Prat.

Facere ſtipendia,idem quod militare,&ſtipendiarios,hoc eſt, milites ſtipendiis præpoſitis colligere.Prat.

Facere ſumptum, quod alias facere expenſas, vel expendere dicitur.Facere ſuſpectum tutorem,eſt detegere,& iudici approbare ſuſpicionis cauſas,l.2.C.de vſufruct.pupil.

Facere ſyngraphas, eſt vulgo obligatione, ſchedulas, & ſigna dare, *Bekan nuſs vnd ſchuldzedel geben*.

Facere totum,pro vim poteſtatémque omnem habere: omnia in poteſtate ſua poſita habere. Vlpia.l.35.§.3.ff.de hered. inſtit. Rerum autem Italicarum vel prouincialium ſignificatione quæ res accipiendæ ſint,videndum eſt, & facit quidem totum voluntas defuncti. nam quid ſenſerit ſpectandum eſt. Hotom.Prat.

Facere teſtamentum l.4.5.& t.t.C.qui teſtam.fac.poſſ.Facere teſtamentum ruptum.l.3.C.de poſthum.hered.inſtit.Facere teſtamentum ſine ſcriptis,vide l.26. C.de teſtam Facere tyrocinium,&ponere rudimentum,latine dicitur id,quod vernacula lingua,caput operis facere dicunt, *Die erſt prob thun*, id eſt,initium opificii: cum opifices ſpecimen artis edentes, magiſterio decorantur.Bud.Spieg.

Faceſſere negotium,impedire,cogere: quod proprie barbare dicitur dare ad faciendum. *In ein handel fuhren*.

Facies μεταφορικῶς, & operis, & ædificii & locorum & patrimonii l.32.§.item reſpondit. l.35. §.quod autem.ff.de adm.tut. l.1.§.opus.ff.de no.op.nun.l.9.§.ſi inquilinus.ff.loca.l.fin.ff. de termi.mo.Briſſ.

Facies eadem,id eſt,forma,in l.3.C.de ædific.princ.

Faciferi δᾳδοφόροι: eorum meminit Gothofr. in expoſitione rubr.C.de ſponſal,& arrh.ſponſalit.

Facilitas. Τὸν εὐήθη Ammianus Marcellin. lib.22. ἐξ ἀντιφράσεως ſtultum vult dictum videri, vt Pontum Εὔξεινον, vt noctem εὐφρόνην: & quædam alia.Sed aliter res habet,nam quia grauitas,conſtantiaque vitæ, prudentem virum maxime decet,iccirco eum, qui leuis & inconſtans (quod ſtulti proprium eſt)eſſet, εὐήθη à facilitate morum vocarunt. vnde & imprudentiam,vulgo ὑπομωρίζοντες, titulo facilitatis notauimus.l.ſi is à quo.vt in poſſeſſ.leg.eat. Facilitati (inquimus)

ſuæ expenſum ferat. Curt. lib. 1. εἰκαστῶν c. 40. Facilitas conueniendi. Vlp. in l. 2. ff. qui ſatiſdat. cog. Fideiuſſor locuples iubetur dari non tantum in facultatibus, ſed etiam ex conueniendi facilitate. Spieg. Facilitas pro facultas in l. 3. in fi. ff. de appel. Briſſ. in parerg.

FACTA tranſacta omnia: prouerbiale eſt, teſte Donato apud Terent. in id negocii de quo nihil ſuperſit ad agendum. Indicauit & Eraſmus hæc verba ſolennia eſſe apud Iuriſprudentes, tum alios complures melioris notæ ſcriptores. Spieg. Hæres in factum ſuccedit. Verbi gr. Scripſi & confeſſus ſum centum aureos me Titio Nigro debere: quos illi aut Mæuio Pulchro ad Non. decemb. ſoluam. Mortuus eſt Pulcher, an recte hæredi ſoluam? Nequaquam l. cum quis. de verb. oblig. Nec enim aliud Pulcher, quam ſolutioni adiectus eſt: ſoluere autem plus facti continet quam iuris. Item teſtator ſic cauit. Fabio iuſto executionem omnium rerum committo. Diem obiit Iuſtus. Quid hęres? num eas res exequi tanquam & ſibi commiſſas, poteſt? Non opinor. Nam & in executione plus facti verſatur quam iuris. Quid ergo eſt? dicet aliquis: hæ obligationes, Ædes fulcire, fabulam pingere, viam munire, aut ſi qua ſimilis eſt, hærędem non ſequuntur? Neque quin ſequantur, dubium eſt. Atque in facto conſiſtunt. Sed ſciendum eſt, non ſimplici modo intelligendum eſſe quod dicimus, Facti rem aliquam eſſe. Etenim, vt aliud in præſens non conſecter, Facta alias à Dando diſtingui ſolent, quo intellectu, huius obligationis poteſtas, ædes fulcire in facto conſiſtit: alias à iure. Quod ergo dicimus, Facta ad heredem non tranſire, id illam ſignificationem habet, vt ea duntaxat, quæ iuris habentur, in hæredem intelligantur transfundi. Quod genus ſunt illa, in quibus affectus ab vtraque parte contrahentium concurrunt, vt Priſcus voluit. l. in omnibus de act. & obl. & vltro citroque, vt Labeo dixit, in obligationem conſenſum eſt. l. Labeo 19. de verb. ſign. Igitur hæ obligationes, Agrum polire, villam tegere, & quæ his ſimiles, quamuis in factum qua dandi poteſtas abeſt, deſinant, cum tamen in eas ab vtraque parte conſenſum ſit, merito & hæredem tenent, & hæredi proſunt. Quoniam & parti iam ante exceſſum, ius quæſitum fuit. At ſoluendi exequendique facultas, in eo genere rerum, quas ſupra poſui, ἀπαραλλάκτως contingit: & ideo, donec aliqua συναλλάγματος (vt Ariſto ait. l. iuriſgentium. §. 2. de pact.) ſpecies vel imago, qua vltro citroq;, tanquam in obligationem conſenſum eſſe intelligatur, accedat: tota res intra terminos facti ſe continet, nec quicquam ad hæredem iuris tranſmittit. Idq; ex regula Q. Mutii. l. 1. §. pen. ſi quis teſt. lib. qua traditum eſt, nihil aliud poſſe in hæredem transfundi, quã id quod hæreditas ſit. Porro quę facti aut animi ſunt, hæreditatis non eſſe. Cur. lib. 2. εἰκαστῶν c. 3.

FACTI eſſe cenſentur, quæ alterius tãtum partis voluntati innituntur. Gl. §. ex conditionali. de verb. obli. Hinc eſt, quod animi declaratio, ex regula ad hęredes non pertinet. l. inter. §. Stichũ. ff. de verb. obl. Prat. Facti in iure ciuili multiplex & varius eſt ſenſus. Alias factum à dando diſtinguunt. Velut in eo quod Celſus & Tubero putant, ſi factum promittas, nec facias iuſta æſtimatione facti ad id quod mea interſit te teneri. l. ſtipulationes non diuiduntur. de verb. ob. In dandi obligatione. n. non idem placuit. Eſt vbi & alia ſit facti cauſa, quã omiſſi, ſiue non facti, & leuior quidem eſt eius, qui omiſit culpa, quam eius, qui facto peccauit. Facere quoque & pati non eodem loco habentur, magiſq; facto aliquo, quę cuiuſq; ſit mens, qui animus ac voluntas, quam patientia probatur, vt Dec. ait l. non vult. de reg. iur. Et cuius prædium vel fundus vicino ſeruit, patiẽtiam quidem præſtare debet, & quidquid ſtipulationi illi, per te non fieri, ineſt. Cęterum vt opus muniat, vel aliud quid faciat, cogi non poteſt. l. quoties. 1. de ſeruit. Quid? quod & facta à dictis plurimũ diſtant, vt vetere verbo teſtatum eſt? Ita & eius qui contra, quam conteſtatione ſua cauiſſe ſe putabat, quid egit: non conteſtationem, ſed facta ſpectanda eſſe, non abſurde placet. Etenim quid verba (vt inquit Cicero) curem, cum facta videam? Hinc Scæuola in l. non tantum, alias Paulus reſpondit. ff. rem rat. hab. Non verbis duntaxat rem ratam haberi poſſe reſpondit, ſed etiam actu. Quin etiam, ſunt quædam animi magis quam facti vel actus. Tametſi quodam genere, & animus ad factum pertinet. Interdum & contra Ius ponitur factum: nec ignorantia iuris & facti eodem loco ponuntur: & grauior eſt facti quæſtio, quam iuris. Eſt tãdem, & vbi cum natura pugnet. Exemplum dat illa quæſtio: Bonæ fidei emptor, an & quos fructus ex ea re ſuos faciat, quam à non domino emit: nam aliud in iis qui cura, opera & facto hominum nati ſint: aliud in iis qui natura, nullo cogente, & ſponte naſcantur, viſum eſt. de quo latius Curt. li. 2. εἰκαστῶν. c. 3. & li. 2. c. 42.

FACTI eſſe dicuntur, quæ non in iure aliquo ciuili, i.e. aliquo ex iuris Quiritium inuentis atq; inſtitutis, ſed in facto duntaxat poſita ſunt. Iuris ciuilis inſtitura dico, veluti, Capitis diminutionem, poſtliminium, tutorũ, curatorumve auctoritatem, & quæ ſunt in eodem genere. exempli cauſa, poſſeſſio dicitur eſſe facti, non iuris: ac propterea poſſeſſio interrupta negatur poſtliminio reſtitui poſſe: quippe cum poſſeſſio in facto conſiſtat. l. denique, 19. ff. ex quibus cauſ. maior. Hac etiam de cauſſa hæreditas negatur poſſeſſionem habere, in l. 1. §. Scæuola, ff. ſi quis teſt. lib. quia ſcilicet Hæreditas ius eſt, neque facere quicquam intelligitur. Item poſſeſſio dicitur poſſe à pupillo intelligente, etiam ſine tutoris autoritate acquiri, atque adeo amitti. l. 1. §. 1. & l. poſſeſſionem, 29. ff. de acq. poſſ. Similiter Habitatio dicitur eſſe facti, in l. penult. ff. de cap. min. atque ob eam cauſam Habitationis legatum per capitis diminutionem non perimi. ac nimirum hoc illud eſt, quod ait Paul. in d. l. 1. §. 2. de acqu. poſſeſſ. res facti infirmari iure ciuili non poſſe. quemadmodum enim ex eo iure non conſtant, ſic nec ab eo euerti, neque reſtitui poſſunt. Similiter ſolutio, venditio, traditio, facti magis eſſe dicuntur, quam iuris, l. 7. ff. de curat. fur. Hot.

FACTI ignorantia. Ignorantia facti eſt, vt ſi me fugiat eum obiiſſe mortem, qui cognatione mihi iunctus fuit: aut non fugit me, eum mortem obiiſſe, cæterum, vel inteſtatum obiiſſe, vel me hæredem inſtitutum latet. l. 1. ff. de iur. & fac. ignor. Et hic error facti, ſiue huiuſmodi ignorantia, neque maribus, neque fœminis in damnis, vel compendiis obeſt. l. error facti. ff. d. tit. Quinimo, facti ignorantia nulli nocet, l. regula eſt. ff. eo. etiam qui ſuum perſequitur, (niſi fuerit nimis craſſa vel ſupina, quæ ferenda non eſt lib. 6. ff. d. tit.) Sed potius excuſat (quod explicat ſecundum ea, quæ clare hic oſtenduntur) & præſumitur, l. ſi pro ſuo. & l. verius. de proba. ff. niſi quoties diſquiſitio diligens initio actus eſſet neceſſaria: vt cum aliquis defert, aut denuntiat alium de crimine, vel in dignitatis gradu locat. Bald. in l. 1. ad Macedon. gl. in c. innotuit. de elect. Plane ignorantia probatur per Iuramentum, cap. paſtoralis. de except. gl. in ver. ignorantiã. in d. c. innotuit de elect. text. in c. ſi vero ii, de ſent. excom. Panor. in c. quia diuerſitatem. de conceſſ. præb. gl. in ver. doceatque. in l. ſi cui. §. 1. de accuſat. cum ſit ſita in animo & hominis conſcientia. glo. in §. aliæ de act. Inſt.

FACTI euidentiam. lege, Euidentia facti.

FACTIONIS ſignificatio alias honeſta eſt, vt factio teſtamenti, id eſt ius faciendi teſtamenti. Papin. l. 3. ff. de teſtam. Teſtamenti factio non priuati ſed publici iuris eſt. Cic. in Top. ſi ſtatuiſſemus ex edicto Prætoris ſecundum eas tabulas poſſeſſionem dari quas is inſtituiſſet, cui teſtamenti factio nulla eſſet, id eſt teſtandi facultas. Poſt autem loquendi conſuetudo inualuit, vt factio teſtamenti diceretur vltro citroque, hoc eſt, & à teſtatore, & ab eo cui quid relinquitur. leg. filiusfam. ff. de teſtam. §. 7. Inſti. de teſtam. ordin. Teſtes autem adhiberi poſſunt ii, cum quib. teſtamenti factio eſt. Vlp. c. Inſt. 32. Hæredes inſtitui poſſunt, qui teſtamenti factionem cum teſtatore habent: Alias inhoneſta, vt l. 2. §. Et cum placuiſſet. ff. de origine iuris. Accipitur enim pro diuiſione ſeu conſpiratione in diuerſa ſtudia, cum aliqui ſe principes in ciuitate faciunt, quos aliqui ſequantur. Factiones, inquit Liuius, fuere eruntq; populis pluribus maiori exitio, quam bella, quam fames, quam morbi. Hinc factioſi ſunt dicti qui amant factionem, hoc eſt diſcordiam & ſeditionem. Old. Prat.

FACTIONES faciendi Cicero in Topic. cui teſtamenti factio nulla eſſet, id eſt facultas. Factio non modo faciendi, ſed & capiendi facultatem ex teſtamento ſignificat. l. filiusfa. 16. de teſta. §. in extraneis, verſ. teſtamenti autem. Inſt. de hered. qual. & differ. Prat. Factiones publicanorum. l. 12. ff. de publi. Factio latronum. l. 11. §. pen. de pœn. Prat.

FACTIONES agitatorum in contrarias partes diuiſos greges accipe in l. 1. de equis curulib. in C. Theod. Feſtus lib. 6. Erant autem hæ pannorum coloribus, Praſino ſcil. Veneto & purpureo diſtinctæ factiones. Suet. in Domitiano c. 7. Duas circenſibus Græcorum factiones aurati, purpureique panni ad quatuor priſtinas addidit. Vnde colligitur non duas ſolum, ſed quatuor & eo plures factiones aurigarum Romæ fuiſſe, contra quam plerique ſentiant. Quod & Xiphilin. in Nerone notat. Idem Suet. in Vitellio: Quoſdam & de plebe ob id ipſum, quod Venetæ factioni clare maledixerant, interemit. Sic & Venetanam factionem interpretabimur in inſcriptione, quæ Danii eſt in Hiſpania. Et Praſinam factionem apud eundem Suet. in Caligula c. 55. Capitolinus in lib. de reb. geſtis Gordianor. Equos ſingulos Cappadoces 100. permittentib. Imperatoribus factionibus diuiſit. Briſſ.

Hinc FACTIONARII in l. vlt. de equis curulibus. in C. Theo. Et factionum domini. Suet. in Nerone c. 5. Quærentib. dominis factionum repræſentanda præmia in poſterum ſanxit. Et ca. 22. Ne dominis quidem factionum dignantibus niſi ad totius diei curſum greges ducere. Lamprid. in Commodo: Circenſes multos addidit ex libidine potius quã religione, vt factionũ dominos ditaret. Huius autẽ pannorum & colorum diuerſitatis, qua aurigæ diſcernebantur, rationem explicat Iſid. lib. 18. Etymo. c. 33. Briſſ. Vide Turneb. lib. aduerſarior. 11. c. 11.

FACTITARE, eſt frequenter facere. l. Fulcinius. §. latitare 8. ff quib. ex cau. in poſſeſſ. eatur.

In Facto conſiſtunt,de quibus ex facto iudicium eſt.poteſt e- nim ex eodem facto pro ratione perſonarum, locorum,tem- porum,l.15.de neg.l.72.de iudic.l.16. de pœn. alias pluris,a- lias minoris intereſſe , interdum ne intereſſe quidem : ideo nulla iuris definitione id comprehendi poteſt,Donell.in lib. de eo quod intereſt c.2.in fi.Goth.ad l.24.de reg.iur.

Factor non ſignificat eum , qui gerendis negotiis prǽeſt , ſed qui vel vinum,vel oleum facit,aut aliud ſimile.Spieg.

Factores, verbo nondum recepto à latinitatis profeſſoribus, vocamus eos,qui rem alicuius priuatam adminiſtrant. Hos veluti indecores à perfectiſſimatus dignitate repellit lex, & ſimul tanquam immemores libertatis & generis notat.l.1.C. de perfect.dign.li.12.l.ſi quis procurat. C. de decur. Ex Al- ciato.Spieg.

Factores,pro criminum auctores,qui ſcelus ipſi admittunt,l. 6.§.qui præpoſitum.ff.de re mil. & l.ſolent ff.de cuſt. & ex- hib. Solent præſides prouinciarum in quibus delictum eſt, ſcribere ad collegas ſuos,vbi factores agere dicuntur.Hot.

Factvm,idem noſtris,quod caſus, ſpecies, ſine cuius recta no- ticia impoſſibile fuerit certam iuris & actionis rationem colligere : qu ppe quod in cauſa & facto ius eſſe poſitum Iu- lianus reſpondit , & exemplo declarat in l.ſi ex plagis. §. in cliuo ad leg.Aquil.& Vlp.in l.cum duobus.in pr. pro ſocio. Quomodo autem factum recte diſcernas , inuenies apud Old.inde Formula inueſtig.action.vbi prudenter ille admo- net , vt cognita facti ſpecie quid ius de eo ſtatuat , conſula- mus IC. & imperatores,non repertoria.Prat.

Factvm ſubſtantiue,res geſta,*ein that,handlung*.Paul.in l.ſi fa- familia.de iuriſd.Quemadmodum,inquit,& cum plures ſer- ui iniuriam fecerunt : vel damna dederunt , plura facta ſunt non(vt in furto)vnum. Alciat. oſtendit hoc loco Iuriſconſ. verba Doctores non recte percepiſſe,c.16. Paradox.2.Spieg.

Factvm,vel ſimplex,vel multiplex eſt:veniuntq; in eius conſi- deratione circumſtantiæ rerum,perſonarum,temporis:vnde non vnam,aut alteram eius partem,ſed totum expendere o- portet.l.bona fides.ff.Depoſiti.Item dicitur,quod eſt reddi- tum.Pomp.Faciendi verbo,reddẽdi cauſa etiam continetur, & quod non factum comprehendit:l.2.§.item ſi in facto.& l. vbi autem.§.qui id quod in faciendo.de verb.obli.Prat.

Factvm verbum & facere duplici modo accipitur:aut pro nu- do facto,aut eo quod effectum iuris poſt ſe relinquit.Si nudũ eſt factum,nihil aliud ſignificat , quam corporalem effectio- nem : veluti foſſam fodere, Capuam ire &c. Quando autem effectum iuris poſt ſe relinquit , ſignificat id , quod eſt dare, reddere,reſtituere.Quo intellectu pro gerere & reddere ac- cipitur,& pro eo,quod eſt tradere,l.verbũ,94.de verb.obli. l.extat.ff.quod met.cauſ.Ad mera facta nemo liber homo in- uitus cogitur,ſed ſi promiſit veluti inſulam fabricare,foſſam fodere,liberatur præſtatione intereſſe, l.ſi inſulam. de verb. obliga. Et in hac ſignificatione factum & ſtipulatio faciendi indiuiduum continere cenſetur,l.ſtipulationes eod.Quando autem factum non eſt merũ,ſed ius etiam continet, puta re- ſtitutionem & redditionem:& diuiduum eſt factum,& is qui ad hoc factum obligatus eſt , indiſtincte tenetur , & quidem præciſe cogitur ad præſtandum id quod promiſſum eſt, vide D.Gœdd.ad l.25.58.& 175.nu.2.ff.de verb.ſig.plur.alleg.

Factvm in pactis verſatur , in ſtipulationibus ius continetur, autor Paulus in l.ſi vnus ex argentariis.§.pactus.ff.de pactis. Spieg.Prat.

Factvm quod non durat, factum non intelligitur. l.ſi pro pa- tre.§.verſum. & ibi Gloſſ.cum multis concord. ff. de in rem verſ.Spieg.Prat.

Factvm iuri opponi ſolet.l.38.§.hi qui ſunt.ff.de verb. obli.l. 41.ff.de pecul.l.27.§.pactus. ff.de pact. l.5. ff. de ſeruitutib. vrb.Facti itaque quæſtio iuris quæſtioni aduerſatur. Et facti quæſtio ea eſt,quæ in facto verſatur & conſiſtit.l.25.ff.de ne- go.geſt.l.16.ff.de ſtatu hom.l.vlt.ff.de iureiur. l.12. §.vlt.ff. qui potior.in pign. l.47.ff.de donat.int.vir. leg.1. ff.quæ res pig.l.2.§.vlt.de donatio.Cum autem ea quę facti ſunt,certis regulis Iuris nequeant comprehendi:ideo arbitrio boni viri, h.e.iudicis , relinquuntur , vt exemplo vnius atque alterius reliqua eadem æquitate diſcernat, per text.l.2. ff.ad SCtum Turpill.l.3.in fi.ff.de teſtibus. Duare.in l.In actionibus verſ. licuit.ff.de in litem iurando.vid.Gœd.ad l.99.§.2.nu.3.ff.de ver.ſignif.Voluntatis quæſtio,facti eſt.l.3.ff.de auro,arg.leg. 8.§.ſi debitori,ff.quibus mod.pig.l.41.l.94.ff.de verb. obl.l. 122.ff.de verb.ſign.Briſſ.

Factvm in §.ſi res legata.Inſt.de lega.interpretatur ibid. Ac- curſius,moram. Id quod Vulteio placet.Inſtit. ad §.hunc,n. 3.Theophilus dolum.Crederem etiam de culpa accipi poſſe. Tu textum illum lege,& perlege.Prat.

In Factvm actiones dicuntur ideo , quia quod nomine non poſſunt exprimere negotium,id rei geſtę enarratione decla- rant,citra formulam ac ſolennitatem vllam , l.6.in fin.C.de tranſact.Cuiac.& Gothofre.ad rub.ff.de præſcr.verb. In fa- ctum actiones dicuntur decerni,vt l.15.§.eleganter.28. ff. de damn.inf.impetrari,permitti,accommodari,conſtitui : quia ex æquitate cauſa cognita dantur,Goth.ad d.§.28.

In Factvm actiones ex edictis Prætorum oriuntur. l.3. §.ex hoc edicto.ff.nautæ,caupo.l.pen.§.1.ff.ne quis eum , qui in ius. l.2. ff. de eo per quem factum erit. l.12. ff.de in ius vo- cand.§.pœnales.Inſt. de actionibus.l.13.l.14.ff.de liber.cau. Dantur etiam ſupplẽdarum actionum cauſa,quæ legib. pro- ditæ ſunt.l.1.l.11.& paſſim ſub tit.de præſcri.verb. l.3. §.in- terdum.l.9.§.ſi tibi decem.ff.ad exhib. l.6. §.ſi quis in com- munem.ff.com.diuid.l.10.ff.de noxa. l.53. §.ſiquis aſinum.l. 68.§.ſi tu Titium. ff.de furt. l.7. §.idem Labeo.l.6.ff.de re- ſcind.vend.l.23.§.item quæcunque.l.44.l.52. ff.de rei vindi- catio. Interdum autem loco actionis de dolo in factum actio redditur.l.12.ff.de dolo.l.11.ff.de minorib. l.1.C.de iur.dot. l.3.C.an ſeruus ex ſuo facto.l.5.C.de dolo. l.50. in fin. ff. de furt. Quemadmodum in factum exceptio nonnunquam,doli exceptionis vicem ſuſtinet.l.2.§.& generaliter.l.4. §.aduer- ſus.ff.de doli except.Et replicatio in factum l.28.C.de tranſ. l.14.ff.de fideiuſſor.l.15.ff.ad l.Falc. Briſſ.

Factvm vmbraticum dicitur,quod in nihilum recidit:vt ſi iu- dex acta deneget appellationem proſecuturo. Spieg.

Factvm à pœna quid differat,vide Gothofred.ad l.1.§.4. ff.ad SCtum Turpill.

Factvm à datione nil diſcrepat , Goth.ad l.vlt.C.de contrah. & committ.ſtip.

Factvm,& geſtum , ἐγχειρισμὸς , nihil diſtant.Caius l.licet int. de verb.ſig.Vide Gerere.Prat.

Factvs ex fraude,& mendacio, id eſt,fraudulentus omnino & mendax,qui nihil in ſe habet præter fraudem & mendacium tanquam ex his corpore & animo conſtet.Ex Syluio.Spieg.

Factvs in poſſeſſionem pro actus & miſſus, l.11. ff.vt in poſſeſ. leg.vel fideicomm.Briſſ.in Parerg.

Factvm notare,pro pœna infamiæ notare,teſte Bald.in l.quid ergo.§.quum autem factum.ff.de Infamibus.Spieg.Prat.

Facvl,vt annotant Grammatici pro facile antique ponitur,vt videre eſt ex Lucilio,cũ inquit: Heu facul eſt homini inuen- tu bona fœmina nuſquam. Cui & proximum eſt illud Pacu- uii:Haud facul fœmina inuentu bona.Tiraq.in 9.l.connub.

Facvltas eſt libera quædam & plena poteſtas rerumque pro arbitrio gerendarum facilitas , nullis aliunde impedimentis interturbata. Nam & Feſtus facultatem interpretatur quaſi facilitatem , & à græcis Iuris interpretibus dicitur εὐχέρεια &c.Bald.tit.de iure perſonarum.

Facvltas eſt perſonæ commodum incommodumque, non re- rum,quæ promittuntur.Venuleius in l.Continuus.ff.de ver- borum obligatione.Old.

Facvltas,pro facili poteſtate.l.ſi quis poſthumus. ff.de liber. & poſth.cum ſimilibus.

Facvltatem dare,hoc eſt autoritatem & licentiam quam vo- (cant.

Facvltatem reſtituendi rem habere , fere idem eſt quod poſ- ſidere.l.1.§.quod ait prætor.ff.Quor.legat.

Facvltativm ponitur in l.78.§.1.ff.de lega.lib.3.ponitur pro facultatum.Briſſ.in parerg.

Facvltas accuſandi,l.17.C.de his qui accuſ.poſ.l.1.C.ad leg. Iul.de adult.l.19.C.ad leg.Cornel.de fal.Facultas appellan- di,l.20.C.de appell.Prouocandi, l.2.C.eod. Iuris reddendi, l.3.C.de ſent.ex peric.recit.Supplicandi,l.18.C.de pœn.

Facvltas teſtandi,i.e.teſtamẽti factio.l.19.in fi.C.de teſtam.

Facvltates in plurali tantum,ſunt diuitiæ, opes Vlp. ſed fa- cilem,inquit,iudici voluntatis coniecturam fore,cæteris pa- tris facultatibus examinatis.l.quæſitum. §.ſed & ipſe Papin. ff.de fund.inſtr. Idem Vlp.in l.1. §. ſi inter magiſtratus.ff.de magiſt.conu.excuſſis facultatibus: & apud eundem ibid. §.ſi magiſtratus ab initio.Labi facultatibus Paulo in l. cum plu- ris §.vlt.de admin.tut. in ſingulari vſurpauit, pro facultate, inquit,patrimonii.Prat.

Facvndia , facultas diſſerendi cum gratia.Gel. Hanc lex exi- git in Doctorib.& Magiſtris.l.magiſtros.C.de profeſſ.& mag. lib.10.& de profeſſ.qui in vrbe Conſtant.l.vnic.lib.11.C.

Facvndia canina veterib. dicebatur quæ forenſi oblatratione aduocatorum,omnia fora perſtrepebat. Quam Plato rapinæ accipitrum aſſimilabat.Hi enim philodoci,non tantum ton- dere clientes,ſed deglubere, & totos vorare cupiunt. refert Zaſ.in l.2.ff.de origine iuris.Spieg.

Facem ciuitatis eleganter appellat Cicero, aduentitiam illam otioſorum hominum multitudinem , vt quæ nulli proſit, multos autem oneret.Prat.

Fænvs in P.Floren. ſemper ſcribitur , etſi à fœtu pecuniæ , id verbum Varro,& alii deriuent. Videtur enim à ſorte vſura gigni,vnde & à Græcis τόκος, & renouatio vſurarum ἀνατοκι- σμὸς.Gell.li.16.c.12. fœneratores qui fœnus exercent, fœne- bris pecunia,quæ ſub vſuris creditur.l.34.ff.ſi cert.pet. l.16. C.eo.tit.l.9.ff.de vſur.l.3. C.eo.tit.l.1. de his qui cum diſ- penſ.contrax.in C.Th.l.13.C.ad Vell.Briſſ.

Faidam , vocem origine Teutonicam, Alberic. indicat in iure Longobarborum,modo pro iniuria:vel,ſi caballus, titul. de paupere.Modo pro hoſtilitate,ipſe inimicitiam vocat.vt l.in omnib.tit. de Plag. liber hom.vſurpari. Accedit Comitum

Germaniæ vndequaque doctiſſ. Hermannus Nuenarius, qui obſeruauit ex Conſti.Caroli Magni ad leg.Salicam adiectis, c.4. appellari Faidoſum, qui hoſtis eſt publicus. *Fæd* enim bellum ſignificat.Spieg.A qua voce non abſurde feudum deriuari poteſt,quod nimirum feuda occaſionem à bello,&militiis acceperint.Vult.lib.I.Feud.c.2.num.2.

Faidosvs, qui alibi diffidatus eſt, cui inimicitiæ denunciatæ ſunt: vt in legib.Friſ.Homo faidoſus pacem habeat in Eccleſia,in domo ſua, ad Eccleſiam eundo,&c.Et in legib.Baioar. Si quis hom nem per iuſſionem Regis occiderit, non requiretur ei,nec faidoſus ſit.vide Diffidare.Prat.

Falcarii ſunt qui falce metunt,à qua & dicti: quo nomine apud Ciceronem in Catilin. 5. coniurati intelliguntur: propter ea quod ciuitatem omnem, adeoque ipſa vrbs ædificia tanquam falce metere, id eſt,ferro,ignique omnia vaſtaturi eſſent.vt exponit Syl.eius orat.interpres.

Falcarii Prateo ſunt,qui falcatis enſibus vtūtur,apud Ci.c.1. Caril.Falcati autē ſunt enſes curui, quos Græci Harpas vocāt,qualē tribuunt Perſeo Poetæ,qui etiam Falces vocātur.

Falces ſunt meſſoriæ,putatoriæ,& fœnariæ:quæ Dumariæ alias vocantur.Meſſoriæ frumentorū ſunt:putatoriæ, vitium: fœnariæ,qua fœnum ſecatur.Dumariis ſpinæ,vepreſque cęduntur,Vlp.de fund.inſtr.l.inſtrumenta.Falces,inquit,meſſoriæ,fœnariæ,putatoriæ.Nebriſſ.Eſt & falx vinitoria,quam eleganter deſcribit Palladius li.4. Falces item armorum genera,murorum oppugnationi apta,referuntur. Spieg. Vide Turneb.aduerſ.lib. 7.c.22.& 23.

Falcidia. Duplex eſt Falcidia, vna hereditatis,altera bonorum reſtitutioni ſubiectorum. In illam ea tantum imputantur,quæ ſunt ex hæreditario iure.In hanc imputātur omnia, quæ ſunt ex bonis reſtitutioni ſubiectis, quoquo titulo capiantur.Neutram in Falcidiam imputantur,quæ à cohærede iure prælegati accipiuntur, l.in quartam,ad l.Falcid. compenſantur tamen,quotiens vice mutua præſtare cohęres cohæredi tenetur.Cuia.ad l.78.ff.de hæredib.inſtit.

Falcidia lex,plebis ſcitum eſt, cum eam P.Falc. Trib. pleb. Auguſti temporibus, ſcilicet ab vrbe condita 714. tulerit. Hæc modum legatorum conſtituit: hac enim ſancitum, vt ſcribit Dio lib. 48. vt heres quartam partem bonorum ſibi relictorum,ſi grauiter oneratus ſit legatis, accipiat, cætera legatariis relinquat. Itaque Falcid. ſæpe pro quadrante hæreditario paſſim ponitur,qui ab herede,à quo ſupra dodrantem legatum fuit, retinetur. vide indicem legum Roman. Paul.l.1.ff.ad leg.Falcid.& Euſebium in Chronicis. Eſtque hæc propria verbi ſignificatio. Sed & pro ea portione verbum hoc vſurpatur, quam, hereditatem reſtituere rogatus, hæres ex Senatuſconſ.Treb.retinet, l.1. §.inde Neratius, l. 58. §.omnes.ad SCtum Trebell. Ideoque & Falcidiæ commodum ea portio appellatur,l.2.in fin. ff.ſi quis aliq. teſtar. prohib.Quarta,quæ per leg.Falcid.retinetur, l.55.§.1.ff.ad SCtum Trebell. Quinetiam portio liberis debita in bonis patris appellatur,l.1.§.vnde.ff.de inoff. teſtam. l.21. C.eod. Prat.ex Briſſ.

Falcidiam pacto remitti poſſe affirmat Cuiac.in l.pactum. ff. de pact.ducto argumento à teſtamento ad pactum.

Falcidiæ ratio quibus deductis ineatur?Deducto ęre alieno, & ſi quid eſt aliud æris alieni loco,deducta funeris aut monumenti neceſſarii impenſa, deductis libertatibus,deductis Deorum donis,& generaliter deductis his omnibus quę Falcidiam non patiuntur, & quæ extra bona defuncti eſſe cenſentur, id quod ſupereſt pro dodrante & quadrante, diuiditur inter hæredem & legatarios. §.cum autem. 4. Inſtit. de lege Falcidia. Quod diximus de deorum donis, Paulus ſcribit lib.4.ſent.de SC. Pegaſ.vt idem videatur non improbabiliter in l.1.§.ad municipum. ff.ad l. Falc.ſcripſiſſe. Cuiac. Not.ad li.2 Inſtit.de lege Falcidia,in fine.

Falla,veteres dixerunt pro fallacia:Noni.Me non vocauit, ob eam rem hanc fecit fallam.Falla autem proprie turris eſt lignea: atque ea ratione in ſuperiore ſignificatu ſumitur, qua machina,& fabrica,& ſutella. Vnde fortaſſis barbari Fæloniam,quaſi Falloniam appellant.Prat.

Fallacia ſimulationi annexa eſt: calliditas ad ingenium refertur:machinatio,ex præcogitata aliqua inuentione,manuque & arte conficitur:impoſtura ab impoſtoribus, id eſt, deceptoribus,quos & Planos vocant.Alciat.de verb.ſig. Prat.

Fallacia à fando dicta,vt & fallo,vt vult Varro lib.5.de ling. lat.quod proprie fit,cum quis fando alium decipit,ac contra quam dixit,facit. Itaque ſi quis re fallit, in hoc non proprio nomine fallacia dicitur,ſed tranſlatione.Prat.

Fallaciam item accipi pro cauillatione,ſiue ſophiſtico argumento,Dialecticis eſt notiſſimum: eiſq; vulgo Amphibologia dicitur.Nam apud Ariſtot.Græce legitur ἀμφιβολία. Exēplū habes in §.pen.l.libror.de leg.3. de qua noſtri Iuriſconſulti,ſub rubric.de reb.dub.pleraq; attigere.Alb.latius,& in §.librorum.& in leg.5. C.de iud. & in l.quoties. ff.de verb. oblig.De ea quæ ab Accidente dicitur.in §.fin. l.debitor.de leg.2.& in l.vindicat. & l.quæ de tota.§.incerte.ff.de rei vendic.fit mentio, & ab Alberico eius etiam cui à figura dictionis nomen eſt. Bart.leuiter attigit priorem, in l.3.§.& incerta.de acquir.poſſeſſ. Caſtrenſis aliquanto diffuſius & Clarius. Sed & de cauillationibus, quæ per locos à compoſitione & diuiſitione fiunt, tractatur in d.l.quoties.& per Albericum in l vbi fideiuſſor. ff.de ſolut. Nec non de ea, quæ ab eo, quod eſt ſecundum quid,ad id quod ſimpliciter dicitur, in l.dictum.§. in ſtipulatione.ff.de euict.Spieg.

Fallaciter incuſare, vide l.3.C.de abol.& l.9.c.de calumniator.Sic Cicer.li.offic.3.Ratio hæc poſtulat,ne quid inſidioſe, ne quid ſimulate,ne quid fallaciter.Spieg.

Fallere fidem,eſt contra quam dictum, conuentumve eſt, facere. Vlp.de conſt. pec.l.1. Hoc edicto Prætor fauet naturali æquitati, qui conſtituta & conſenſu facta cuſtodit: quoniam graue eſt,fidem fallere:tametſi ſi quis re fallit,improprie fallere dicitur.

Fallere promiſſum,pro non implere.Spieg.

Fallonia, alias Felonia.cuius vocis originem plerique à præterito perfecto verbi fallo repetunt; generali ſignificatione omnem fraudem, culpam, improbitatem, & quoduis capitale facinus,quomodocunq;etiam commiſſum ſit, complectitur. Hoto.in Lexico ſuo feudali in verbo Felonia.Vult.Li.1.feud. ca.11.nu.17. Specialiter ſumpta, prout in libris feudalib.accipitur,eſt culpa, iniuria, propter quam Vaſallus amittit feudum. Et eſt quæ reſpicit dominum, ſcilicet, quando tribus vicibus citatus legitime, fidelitatem præſtare noluerit, vt in vſibus feudorum, quæ ſit prima cauſa beneficii amittendi. cap.1.Eſt & alia cauſa, quando infeudauit alia lege quam ipſe habet, vel talem vaſallum, qui feudum deſeruire non poteſt. Quædam vero eſt culpa vel fallonia, quæ non reſpicit dominum ſcilicet, quando Vaſallus interfecit fratrem, vel filium ſuum,vel filium fratris,vel aliud crimen commiſit,quod parricidii appellatione continetur. Et plures alias fallonias tā reſpicientes dominos,quam alios, propter quos feudum amittitur,not.Hoſtienſ.in ſumma de feud. C.quibus mod.feud.amittat.Spieg.

Falsa adſeueratio, l.9.C.de acq.& retin.poſ.Falſa allegatio,l.5. C.de præd.& al.reb.minot.Falſa captiuitas.l.1.C.de collu.deteg.Falſa cauſa,l.3.C.de vſucap.pro don.

Falsa ſententia,non eſt ſententia,nec indiget beneficio reſtitutionis:quia nihil magis contrarium eſt veritati,quam falſitas.l.ignitis. ff.de except. At cenſenda eſt falſa ſententia, ex falſis vel teſtibus, vel inſtrumentis lata. Quia nunquam poteſt dici res iudicata,quæ ex falſis iudicata eſt.Spieg.

Falsare pondera ac menſuras,vide l.pen.ff.ad leg.Cor.de falſ.

Falsarivs,qui decipiendi gratia,ſcripta publica falſificat.vid. Spec.tit.de crim.fal.per tot.Obſeruandum autem,quod grauius delinquit is,qui literas falſificat, quam is qui falſis literis vtitur.Spieg.

Falsarii & aliorum quorundam pœna. Falſario inciſos digitorum neruos Alexandri decreto Lampridius,Claudii præciſas manus Suet.ſcribit.Idem Galbam nummulario,non ex fide verſanti pecunias,manus amputaſſe,menſæque eius affixiſſe.& Iuſtin. No.17.exactori,non ex legis præſcripto apocham conficienti,manus abſcindendæ ius dari pręſidib. prouinciarum. & Nou.42. eandem pœnam indicit ſcriptori librorum hæreticorū.Conſtantinus lenoni & perſuaſori iubet liquido plumbo meatus oris claudi.l.1. C.Th. de rapt.virg. quæ pœna etiam olim in vſu fuit.Horat. Nec ſeuerus vncus abeſt liquidūmve plumbum. Et ex Nou. quadam Leonis & Conſtantini periuro lingua præciditur.Sed de omni hoc genere pœnarum eleganter Galen. 7. de Hippocratis & Platonis placitis,iis verbis: εἰώθασι δὲ καὶ ποιεῖν οἱ τοὺς ἁμαρτάνοντας οἰκέτας κατὰ δικάζοντες, τῶν μὲν ἀποδιδρασκόντων τὰ σκέλη καίοντές τε καὶ κατὰ χάζοντες, ἢ παίοντες, τῶν δὲ κλεπτόντων τὰς χεῖρας, ὥσπερ γε καὶ τῶν γαστριμαργούντων τὴν γαστέρα, καὶ τῶν φλυαρούντων τὴν γλῶτταν, ἁπλῶς δ᾽ εἰπεῖν κολάζοντες τὰ μόρια, δι᾽ ὧν ἐνεργοῦσι τὰς μοχθηρὰς ἐνεργείας.Cuia.li.obſ.7.c.13.

Falsi crimen dicitur proprie, quod vtilitatis priuatæ cauſa factum eſt,de quo ciuiliter & criminaliter agi poteſt.Connan. lib.5.c.7.nu.4.

Falsi, vel quaſi falſi pœna, deportatio eſt,& omnium bonorum publicatio. Prat. In homine libero: Seruus autem vltimo ſupplicio afficitur.l.1.§.fin.ff.ad leg.Corn.de falſis.

Falsi proprie ad delictum pertinentis exempla ſunt apud Iulianum in l.2.ff.ad leg.Corn.de falſ.

Falsi machinatores,vide l.8.C.ad leg.Corn.de falſ.

Falsi ſpecies ſunt,delere,mutare,ſubiicere,ſubſcribere, Paul. lib.5.ſentent.25.§.4.Gothofr.ad l.1.§.qui in rationibus 4.ff. ad leg.Corn.de falſ.

Falsitas nihil aliud eſt, quam verborum imitatio, iuxta genuinam lectionem in Aut.de inſtrum.caut. in prin.collat.6. reſpondet Noric.edit.Conſtit.73.Spieg.

Falsitas verbis,an facto committatur nihil refert:vtrobique n. dolus eſt proximū lędens contra veritatē.Quod diligēter nota.l.ſi ſeruus non ſit vnius.ff.de interro.in iur.faciend. Pr.

Falsitatis ad eſſe tria requirūtur,ſcilicet mutatio veritatis, dolus,& quod alteri ſit nocitum.Quorum ſi alterum deficit, falſitas

falſitas non eſt puuibilis,iuxta not. per Hoſt.Azo.& Tancre. in ſuis ſummis.& per text.in l.quid ſit falſum.ff.ad l. Corn.de falſ.& l.nec exemplum.cod.titul.C.&l.damus.C. eod. Pet.de Anchar.com.23.& Paulus de Caſt.conſilio 49.Prateius.

FALSO parentes inſtimulari apud Marcellum.l. 3.ff. de inoffic. teſtam.Spieg.

FALSO aduerbium, quod vero contrarium eſt. Imp. Philippus luminib. captum curatorem haberi debere, falſo tibi perſuaſum eſt.l.3. C.qui dari tutor.poſſ.& Imp. Claudius de diuer. reſcrip.Falſo aſſeueratur,autoritatem reſcriptorum,reuoluto ſpacio anni,obtinere firmitatem ſuam non oportere.Spieg.

FALSO negationem additam in l. legatus. de off. proconſ. atque ob id Accurſium ſe miſerabiliter torquere, Politianus indicat in Miſcel.Spieg.

FALSVM, eſt immutatio veritatis cum dolo. auth. de inſtr. ex cau.in prin.Vt hæc vox varie accipitur,ita & varie committitur falſum. Quod pulchre declarat Bart.in l.quid ſit falſum.ff. ad l.Corn.de falſ.& in l.nec exemplum.l.damus.C.eod.

FALSVM vocatur etiam id quod ſuſpectum eſt. in l. iubemus.C. de falſis.l.Paulus reſpondit.ff.de verb.ſignif.Prat.

FALSVM committit, qui rem duobus vendit. l.qui duobus.ff.de leg.Corn.de falſ.

FALSVM committitur,quod ad leg.Iuliam attinet, ſi quis chirographum alienum imitetur,aut libellum,vel rationes intercidat vel deſcribat, non etiam ſi alias in computatione, vel ratione mentiatur.l.23.ff.de falſ. Falſum autem ea lege id coercetur, quod in teſtamentis admittitur. Eadem tamen pœna etiam vindicantur cætera falſa ex Senatuſconſultis,principumque conſtitutionib. Nã & qui in rationibus, tabulis cereiſve inſtrumentis vel alia qua re, ſiue conſignatione falſum fecerint, perinde atque falſarii puniuntur, & hoc quaſi falſum dicitur.l.fin.§.fi.ff.de falſ.Prat.ex Briſſon.

FALSVM teſtamentum,quod vere non eſt factum: illegitimum teſtamentum, quod non iure factum eſt.Spieg. Falſum teſtamentum eſt, quod teſtamentum non eſt,l.221.de verb.ſignif. Falſum, ait Africanus,teſtamentum id demum recte dicitur, quod ſi adulterinum non eſſet, verum teſtamentum recte diceretur,l.6.ff.de Falſ.Prat.ex Briſſ.

FALSVM, non eſt iniuriæ verbũ,ſi ad ius refertur,non ad factum. Sic Iabolenus ſententiam Labeonis quaſi iniuſtam reiiciens: Quod falſum(inquit)puto.in l.pen.ff.de iniur.Old.Prat.

FALSVM teſtimonium, in diuinis Tabulis non tantum accipiẽdum eſt,vt vulgo ſolet,quod in iudicio ſolum feratur:verum etiam omnis vox lædens proximum omniſque prædura, & ſummi iuris interpretatio, refragante æquitate, intelligenda eſt,falſum teſtimonium eſſe in natura: quæ& ſic præcepit, Eſtote miſericordes. vt pulchre declarat cap.1.de verb.ſig.teſte Oldend.Spieg.

FALSVM accipitur tribus modis.I.Quidquid non eſt verum,poteſt dici falſum, etiam ſi non procedat ex mendacio alicuius, vel fraude.l.ſi is, qui ducenta. §.vtrum. ff.de rebus dubiis. l.ſi quid perfectum. ff.de ſolut.II. Falſum accipitur pro immutatione veri fraudulenta. Quo modo omnia mendacia recte vocantur,falſa.vt Nou.de inſtr.caut.& fid.in prin.III.Eſt crimen graue,quod appellatur falſum :quoties animi dolum ſequitur facti executio ad peruertendam veritatem,& ſimulandum id quod non eſt, vt deſcribit l.quid ſit falſum. ff.ad leg. Corn.de falſis.Prat.

FALSVS procurator dicitur,qui procurator non eſt, ſed vltro negotiis alienis ſine mandato ſe offert : opponiturque vero procuratori,qui mandatum habet, 12.ff.de ſolut.l.1.§.quoties de vi & vi arm.Briſſ.

FALSVM procuratorem,pro non vero procuratore accipimus l. 3.§. fin. ff.rem rat. hab. Interdum & pro eo, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat, accipimus. Quemadmodum & falſum creditorem dicimus eum, qui ſe dolo ſimulat creditorem l.43.in princ.& l.75.ff. de furtis.l.18. ff.de ſolut. Briſſ. Contra falſum procuratorem autem datur ſententia iudicari,id eſt,ſententia contra eum exequitur paſſiue.Textus memori mente tenendus in l.Plautius.1.reſponſ. ff.de procur.Spieg.

FALSVS titulus eſt, quoties quis ſibi donatum putat, quod donatum non eſt, vel legatum,quod legatum non eſt: Quo caſu,nihil operatur poſſidens vel vſucapiens, l.2.ff.pro legato.l. 6.ff.pro derelicto.l.1.ff.pro donat.§.error autem 7.Inſtit.de vſucap.Gothofr.in not.ad l 3.C.de vſucap.pro donat.

FALSVS tutor à Paulo interpretatur, qui vere tutor non eſt: vel datus eſt, ſed perperam & inutiliter, vt qui habenti alium tutorem datus eſt.§.interdum.Inſt.de curat.Spieg.

FALX meſſoria, eſt qua frumentum metitur. Falx putatoria,qua vites aliæque arbores putantur. Falx fœnaria,qua fœnum ſecatur,quę dumaria quoque dicitur,qua etiam ſpinæ vepreſq; cæduntur. Vlp. de fundo inſtructo l. inſtrumenta &c. Nebr.

FAMA, ſiue exiſtimatio hominis eſt dignitatis illæſæ ſtatus, legibus ac moribus comprobatus:quæ vt ex delicto noſtro, autoritate legum vel minuatur, vel conſumatur, docet Calliſtratus in l.pen.de var.& extraord.cog.Spieg.

FAMA item, inquit Bart.eſt communis opinio,voce manifeſtata,ex ſuſpicione proueniens. Rumorem vero communem nõ eſſe opinionem,ſed variam quandam ſuſurrationem minus ipſa fama efficacem, fere apud noſtrates receptius eſt. Sed veteres non adeo multum differre famam à rumore exiſtimauerunt. Archid.35.q.6.ſi duo. Sunt autem idem, prætetquam quod alterum Latinum eſt,alterum è Græco,teſte Valla.Calliſtratus in l.3.de Teſtibus:Alias, inquit,numerus teſtium,alias dignitas & autoritas,alias veluti conſentiens fama confirmat rei de qua quæritur fidem. Itaque inconſtans fama, improbiſque, vel etiam ignotis autoribus exorta, nullam adiicit fidem, quantumuis inuulgata: quamuis coniecturam facit, quia fallax eſt rumor.Paul.in l.fi.de hæred.inſtit. Quia falſus rumor non ſolet obeſſe. Noſtri famam inter ſpecies non plenæ probationis retulerunt.Plura de ea commentatus eſt Bart. in l.de minore.§.& plurimum.ff.de quæſt. Sed & fama pro exiſtimatione vſurpatur,& nomine,in l.4.de ſuſp.tutor.l.28.in fi.ff.de pœn.l.15.§.ſi quis libello.de iniur.Inde famæ cauſa,in l.39.§.vlt.de procur.id eſt,exiſtimationis,vt alias loquimur,l. 103.de verb.ſign. Cuius ſcilicet euentus famam notare, & lædere exiſtimationem poteſt.Briſſ.Sic incolumi eum fama dicimus, cui integrum eſt nomen, & illæſa exiſtimatio: quam qui negligit, Decreta Pontificia crudelem pronunciant.12.q. 1.c.nolo 11.q.3.c.non ſunt audiendi. Fama enim & vita à pari procedunt,Prat.

FAMA conſtans ea accipienda eſt, quæ nec improbis autoribus, nec etiam ignotis exoritur.Hæc teſtimonio fidem adiicit.l.3. ff.de teſtib. Alioqui fama quantumuis inuulgata,non probat ſatis, ſed coniecturam facit, quia ſæpe fallax eſt rumor.l.vlt. ff.de hæred.inſt.Spieg.

FAMA differt à rumore:quia rumor eſt ab incerto, fama autem à certo procedit auctore. Item fama procedit à maiori parte viciniæ,rumor à minori not.Io.And. c.noſtra.verſ.ad gradum. de coha.cler.& plus eſt fama quam clamor. quia plurimorum eſt fama, clamor paucorum. no.Fel.in c.qualiter & quando, 2.in princ.de accu.Old.Prat.

FAMÆ probandæ modum docet Bart. l.de minore.§.plurimum. ff.de quæſt.Prat.

FAMES omnium ſuppliciorum vltimum. Et ſententia cautionibus apud veteres celebrata,teſte Platone: Miſerrimum mortis genus famæ mori.Sumpta autem eſt ex Homero Odyſſ.μ.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν. Id eſt:

Dura quidem miſeris mors eſt mortalibus omnis,
At periiſſe fame,res vna miſerrima longe eſt.

FAMILIA Ariſtoteli lib.1.de Republ. dicebatur prima hominum ſocietas,quaſi in diem,& quotidiani vſus cauſa conſtituta:in qua qui degebant non ciues,ſed conuictores & contubernales dici poterant,vt Charondas & Epimenides ſcribunt. Atq; in hac Familia nulli alii erant, quam vir & vxor,atq; ex his procreati liberi. Seruorum enim nulla ipſis adiumenta,poſtea ſocium laboris bouem aſciuerunt,cuius opera ad arandos agros vterentur. Quod hoc verſu notauit Heſiodus, cum ait;

Sit domus imprimis,vxorque,& taurus arator.

Connanus lib.1.cap.4.num.4.

FAMILIA, inquit Feſtus, in liberis hominibus dicebatur, quorum Dux & Princeps generis vocabatur pater & materfamiliæ.Vnde familiæ nobilium Pompiliorum,Valeriorum,Corneliorum & familiares ex eadem familia. At familiæ appellatio cum rebus ipſis & perſonarum circumſtantia tandem variata eſt.Primum enim ſerui tantum ſignificabantur per familiam,nempe à famulando,i,cum u,litera mutata. Quo reſpexiſſe nonnihil videtur Vlpia.in l 1.ff.de vi & vi armat. Deinde liberi quoque,vxor, & omnes,qui ſub vnius poteſtate in eadem domo natura vel iure viuunt, comprehendi cœperunt. Vnde paterfamilias dictus eſt, l. deteſtatio. §. familiæ. ff. de verb.ſign. Tandem tranſlata eſt familiæ ſignificatio, vel porrecta ad totam cognitionem ſanguinis.Prat.

FAMILIA à gente differt ſignificatione : quoniam Gens latius accipitur, vt comprehendat omnes eiuſdem ſtipitis & nominis,etiam milleſimo gradu diſiunctos:familia magis ad agnationem diducitur,refertur que ad res & perſonas.Ad res relata pro hereditate & ſubſtantia bonorum ponitur,l.vlt.in fi.C.de verb.ſign.vt in illis 12.tabul.verbis,Proximus adgnatus familiam habeto,id eſt,hereditatem, quod notat Vlp.l.193.§.1.de verb.ſign,Connan.lib.9.c.1.n.4. Hoc ſenſu familiæ erciſcundæ accipienda eſt, quæ hæredibus de diuidenda hæreditate competit.§.quædam actiones.Inſt.de act. Eademque eſt huius verbi vis in illo Terentii verſu Heautontimor.

Decem dierum vix mihi erit familia.

Hinc familiæ emptor, qui imaginaria venditione à teſtatore hæreditatem emebat, vt eſt ab Vlp in Inſt. tit.de teſt. & à Iuſtin.quoque in ſuis Inſt. ſub eo.tit.traditum. Quintil. Declamatione 308.Non dixerim ego teſtamentum. cui libripens & emptor familiæ,& cętera iuri neceſſaria deerunt.Sic enim lo-

cus ille corrigendus eſt.Suet.in Nerone c.4.Ex hoc Domitius naſcitur, quem emptorem familiæ pecuniæque in teſtamento Auguſti fuiſſe mox vulgo notatum eſt.Ita familiæ mancipationem apud eundẽ Vlp.intellige tit.28.Briſſ.& Corraſ.lib.5.c.12.n.6.Et in hoc ſignificandi genere animalia quæque quę habemus ac poſſidemus, familiæ appellatione continentur. Vnde Heſiod. recte docuiſſe colligimus, familiam conſtare non ſolum viro & coniuge, verum etiam boue & aratore ſeruo. Atq; hęc de prima vocis ſignificatione qua pro re accipit̃.

Ad perſonas vero cum refertur, interdum corpus ſignificat, quod aut iure proprio ipſorum, aut communi cognationis nomine continetur. Iure proprio familiam dicimus plures perſonas, quæ ſunt ſub vnius poteſtate, aut natura, aut iure ſubiectæ. Hac enim appellatione non ſerui modo, ſed & liberi, qui in poteſtate noſtra ſunt, continetur.l.40.§.familiæ.l.195.§.1.ff.de verb.ſig.l.23.ff.de adopt.Briſſ.

Hinc Patresfam.matresfam.filiifam. dicuntur.ff. de his qui ſunt ſui, vel al.l.11.ff. de lib.& poſthu. Sic in ædilitio edicto familiæ appellatione & filiifam.& omnes, qui in ſeruitio ſunt, liberi quoque homines bona fide ſeruientes, demonſtrantur.l.25.§.1.l.31.§.idem Pædius. ff.de ædilit.ed. Eodemque modo in edicto Vi bonorum raptorum familiæ nomen eos, qui in miniſterio ſunt, continere dicitur, etiamſi liberi eſſe proponantur, vel alieni bona fide nobis ſeruientes, l.2.§.familiæ.ff. vi bon.raptor. Eadem fit & in interdicto Vnde vi, familiæ interpretatio. d.l.195. §.pen. de verb.ſign.l.1.§.familiæ. ff.de vi arm. Vbi etiam familiæ appellatione duos ſeruos contineri, Paul.lib.5.ſent.tit.7.ſcribit. De hoc vide etiam Cuiac.li.5. recept.ſen. Iul. Pauli tit.6.de interdictis. §.non tantum. Hoc amplius, Vlp.in d.l.1.& ſi vnus ſeruus deiecerit, familiam videri deieciſſe ait. Quanquam alias vnicum ſeruum familiæ appellatione contineri negetur, ac nec duo quidem familiam facere dicantur.l.40.§.vlt.ff.de ver.ſign. Quæ legum noſtrarum diſcordia ita optime Ciceronis interuentu ſedabitur, ſi quemadmodum ille in orat.pro Cæcin.ſcribit, dixerimus ex vi quidem Latini ſermonis in vno ſeruulo familiæ nomẽ non contineri, familiam ex ſeruis pluribus conſtare. Cæterum rationem iuris interdictiq; vim & Prætorum voluntatem facere, vt & ſi vnus ſeruus deiecerit, familia intelligatur deieciſſe. Non.n.alia cauſa eſt æquitatis in vno ſeruo & in plurib.Briſſ.

Plane in edicto de Publicanis familia corpus quoddã ſignificat paratum vectigalis cauſa: d.l.195.de verb.ſign.nec ad ſeruos modo publicanorum pertinet, verumetiam ad quoſcunque, qui publicanis in eo vectigali miniſtrãt, ſiue ſerui, ſiue liberi ſint, ſiue bona fide, ſiue mala fide poſſideantur. l.1.§.familiæ. & l.12.ff.de publica.Briſſ. Ita cum militi princeps concedit, vt ſuam familiam ducat, familiæ appellatione continentur coniunx, liberi, ſerui caſtrenſis peculii, non adſcriptitii. Cuiac. in l.quicunque militum, de re milita.C.li.12.

FAMILIAM ducere, pro præcipuum eſſe aliquid, & principem in re aliqua obtinere locum: Cicero ad Trebatium: Accedit etiam quod familiam ducit, in iure ciuili ſingularis memoria, ſumma ſcientia, quibus ſignificat, hanc primam eſſe Trebatii laudem, & veluti propriam. Item l.3. de finib. Sententia quæ familiam ducit.Prat.

FAMILIAM ſeruilem accipimus & in tit. Si famil.furtum feciſſe. l.9.ff.de iuriſdict.l.32.ff.ad leg. Aquil l.32.ff.de dolo.l.5.ff.de pet.hær.Briſſ.

FAMILIAM publicam in l.1.ff.de offic. præf. vig. interpretamur ſeruos publicos, qui præſto ædilibus aderant: quales etiam curatoribus aquarum adfuiſſe Frontin. li 2.de Aquæduct. oſtendit. Ita familiam in vrbanam & ruſticam diuidimus. l.3. de penu leg.l.67.ff.de leg.lib.3.l.166.ff.de verb.ſign. Quamobrem in hoc veterum clementiam & humanitatem laudandam Seneca li.6. Epiſt.ſcribit, quod omnem inuidiam dominis, omnem contumeliam ſeruis detrahentes, patres potius quã dominos familias, appellarint, & ſeruos familiares. Quod in Mimis ad ſua vſque tempora manſiſſe ſcribit. Familiarem plane filium dicit & Plaut. in Aſinar. qui ex familia ſit: Et familiares in conſtitutionibus recentiorum Impp. ſeruilia miniſteria præſtantes intelliguntur.l. vlti.circa fin. C.de his.qui ad eccleſ.conf.l.penul.C.qui accuſ.poſſ.Briſſ.

Eſt igitur vna Familia, ad quam omnes ſtirpes referuntur, & illa gentis nomine appellari conſueuit. ſunt etiam aliæ, quæ ex ſtirpibus conſtant. Quot enim vnius gentis diuerſæ ſtirpes ſunt, totidem diuerſæ eiuſdẽ gentis familiæ ſunt. Idq; liquido demonſtrat in Nerone Suetonius. Ex gẽte Domitia, inquit, duę familiæ claruerunt, Caluinorum, & Ænobarborum. Et hinc quidem intelligimus, quid ſibi voluerit Vlpianus, cum ita ſcriberet: Nam etſi patrefamilias mortuo, ſinguli ſingulas familias habent: tamen omnes qui ſub vnius poteſtate fuerunt, recte eiuſdem familiæ appellabuntur, qui ex eadem domo & gente proditi ſunt, dict.l.195. Senſus enim eſt, quamuis duce & principe generis mortuo, ſinguli qui in eius poteſtate fuerunt, ſeparatas & proprias domos, ſtirpes ſiue familias habeant, quia tamen ex eadem domo & gente proditi ſunt, recte eiuſdem familiæ appellabuntur. Ex quo loco manifeſte conſtat, non ad cognomen ſolum, vt exiſtimauit doctiſſimus Sigonius, ſed ad nomen etiam, hoc eſt, tam ad gentem quam ad ſtirpem referri familiam poſſe. Oẽs igitur qui eiuſdem nominis ſunt, eiuſdem quoq; familiæ ſunt, non ſtirpium, ſed gẽtis ſiue generis reſpectu; reſpectu vero ſtirpium, quot diuerſæ ſtirpes ſunt, tot diuerſæ familiæ ſunt, non quidem nomine, ſed cognomine. Idque mihi voluiſſe viſus eſt Suetonius, cum ſic de Galba ſcriberet: Imagines & elogia vniuerſi generis exequi lõgum eſt, familiæ breuiter attingam. Qui primus Sulpitiorum cognomen Galbæ tulit, cur aut vnde traxerit ambigitur. Huic etiam conſentaneum eſt, quod idem Suetonius ſic in Tyberio de Claudo Druſo ſcribit: Druſus hoſtium duce cominus trucidato, ſibi poſteriſque ſuis cognomen inuenit. Diſcedit autem omnis familia patrefamilias mortuo in liberos, conſanguineos & agnatos. Ræuard. Variorum lib.5.cap.1. Alciat.in l.Pronunciatio ſermonis.§.familiæ appellatio & in l.ſeq. tit.de verb. & rer. ſignific. atque etiam in tractatione de eo, quod intereſt, familiam à famulando dictam exiſtimat, & à famulitio. Feſtus Pompon. à voce Oſca famul, tradit deriuatum verbum familiæ, quæ apud illos ſeruum ſignificat. Brechæus vero à fama dictum putat, cum nomen alicuius gentis & generis, diuturna fama late in ſtirpes peruulgatum eſt. Brechæus, dicta l. pronuntiatio ſermonis. §. familiæ appellatio. tit.de verb.& rer.ſignif.

FAMILIÆ erciſcundæ iudicium eſt, quod inter cohæredes ideo redditur, vt & hæreditas diuidatur, & quod eo nomine alterum alteri dare facere oportebit, præſtetur. Hæreditatem hic accipe pro rebus corporalib. quæ in hæreditate continentur. Hæreditas enim per ſe diuidi non poteſt.l.Pomponius 8.ff.de rei vindic.qua igitur ex parte diuiſio poſtulatur, ex ea parte in rem actio eſt: alia vero ex parte perſonalis actio eſt aduerſus eum, qui nobis ad dandum faciendum perinde obligatus eſt, ac ſi conuentum pactumque inter nos fuiſſet, vt nobis obligatus eſſet.Hotom.

FAMILIÆ erciſcundæ Iudicii requiſita ſunt, 1. cum qui agit, & contra quem agitur, eſſe cohæredes. 2. Hæreditatem eſſe aditam.l qui erat 49.ff fam.erciſc.3. eſſe res hæreditarias, & quidem eiuſmodi, vt diuidi poſſint.4. vt res hæreditariæ iam ante non ſint diuiſæ, 5.cum, aduerſus quem agitur, diuiſionem detrectare. Vult.Inſt.de actio.§.quædam ait.n.12.13.14.& ſeqq.

FAMILIÆ appellatione & ipſe princeps familiæ continetur. feminarum vero liberi in familia earum non ſunt, quoniam qui naſcuntur, patris non matris familiam ſequuntur. l.195.ff.de verb.ſign. Et hoc eſt, quod in d.l.195.in fin.dicitur, Mulierem familiæ ſuæ & caput & finem eſſe. Secundum hanc, quam ſupra expoſuimus, ſignificationem, familiare funus interpretabimur domeſticum funus. l.2.in fin. ff.de in ius vocand.l.4.§.præterea.ff.ſi quis caut.Briſſ. Communi iure familiam dicimus omnium adgnatorum, qui ex eadem domo & gente proditi ſunt.d.l.195.vt eiuſdem familiæ recte dicantur, qui eiuſdem nominis ſunt. Ac proinde patroni & liberti, & omnes propinqui ad fideicommiſſum, quod familiæ relinquitur, inuitati intelliguntur.l.vlt.C.de verb.ſignific. Etenim cum fideicommiſſum familiæ relinquitur, ad eius petitionem admittuntur, qui ex nomine defuncti fuerunt eo tempore, quo moreretur: quo in numero & liberti & filii quoque poſtea emancipati habentur.l.32.in fi.l.69.§.vlt.l.77.§.cum inter.ff.de legat.lib.2.l.114.§.cum pater.ff.de leg.lib.1.Briſſ.

FAMILIARES olim dicebantur, qui ſerui erant.Macrob.1.Sat.c.2. Nam & noſtri maiores omnem domini inuidiam, omnem ſeruis contumeliam detrahentes, dominum Patremfamilias: Seruos familiares vocauerunt.Hot.

FAMILIARIA ſepulchra dicimus, quæ quis ſibi familiæque ſuæ conſtituit.l.5.ff.de relig.in quæ tamen hæredes, etiamſi extranei ſint, inferri poſſunt.l.6.l.4.& l.13.C.de relig.adfines & cognati non item, niſi hęredes ſcripti ſint.l.8.& l.14.C.eo tit.Br.

FAMILIARIS res publicæ opponitur.l.7.§.ſi paciſcar.ff.de pact. l.4.ff.de pub.iud.priuatam enim & familiarem pro eodem dici liquet ex d.§.ſi paciſcar.cum l.77.§.pacta.ff.eod.Briſſ.

FAMILIA legata, ſinguli homines continentur. autor Iuriſconſ. in l.ſi chorus ff.de legat.3. Item familiæ appellatione continentur etiam, qui à teſtatore non ſunt nominati. Iuxta Bart. Extat elegans thema apud eundem Iuriſconſ. in l. is qui. ff. de legat.3.Prat.

FAMILIA vrbana & ruſtica non loco, ſed genere diſtinguuntur. poteſt enim aliquis diſpenſator non eſſe vrbanorum ſeruorum numero, veluti is qui ruſticarum rerum rationes diſpenſet, ibique habitet, & tamen multum abeſt à villico. Connan. l.4.c.10.num.7.

FAMILIARICA veſtimenta ſunt, quæ ad familiam veſtiendam parata ſunt.l.23.in fi.ff.de aur.arg. Sic familiaricas ſellas dixit Varro lib.1.de re ruſt.c.13.Briſſ.

FAMILIARITAS, amicitia vel domeſticitas, l.qui iure familiaritatis.de acquir.poſſ. quandoque accipitur pro ſimilitudine, §.adeo.Inſt.de locat.& l.2.ff.eod.Prat.

Famosæ actiones dicuntur, quæ iuſtam ignominiam irrogant iuſte condemnatis, ſunt hæ, Furti, Bonorum raptorum, Iniuriarum, de dolo malo. Item tutelæ, Mandati, Depoſiti, ſcilicet directa, non contraria. Itē pro Socio, quæ cum vtrinq; directa ſit, vltro citroque damnatum infamia notat. §. ex quibuſdam Inſt. de pœna tem. litigant. Et generaliter omnium publicorū iudiciorum accuſationes. §. publicorum iudiciorum. Inſt. de publ. Iudic. l. 1. de his qui not. infam. Prat.

Famosa iudicia, quæ infamiam irrogant damnatis. l. 7. ff. de iniur. l. 1. & 12. ff. de dolo, l. 1. ff. de poſtu.

Famosa cauſa l. 7. ff. de ſolut.

Famosi homines infamia notati. l. 2. §. vlt. ff. de his qui not. infa. l. 13. ff. de accuſ. l. 7. ff. ad l. Iul. maieſt. quales ſunt, qui artem ludicram lenociniumve faciunt, vel propter præmium in ſcenam deſcendunt, aut calumniæ cauſa publico iudicio ſunt dānati. l. 4. ff. de accuſatio. Sic famoſa mulier in l. 2. §. ſi mulier. ff. ad Tertyllia. Briſſ.

Famosi libelli, qui alicuius famam ſuggillant, honoremq; vellicant maledictis, libri ad infamiā pertinentes, 16. ff. de pœ. §. 1. Inſt. de iniur. Pau. li. 5. ſent. tit. 4. Prat. vide Paulo poſt Famoſus libellus.

Famosi latrones, id eſt, nobiles & inſignes, in leg. 28. §. pen. ff. pœn. cum l. 16. ff. de appell. recip. Briſſ.

Famoso iudicio condemnatus, per in integrum reſtitutionem infamia eximitur. Lege §. pen. l. 1. ff. de poſtul. Spieg.

Famosvm carmen quod in alterius iniuriam conſcribitur, proponitur, cantatur, quod pudorem eius lædat, l. 21. ff. de teſtib. l. 18. in fi. ff. de teſt. l. 5. §. pen. l. 15. §. generaliter. ff. de iniur. Briſſ.

Famosvm non tam eſſe malæ, quam multæ famæ. Vide infra, Famoſum. Spieg.

Famosvm, vocabulum medium, in malam tamen partem frequētius. Imp. cum laude vtitur in §. iura quoque. Auth. iuſiur. quod præſt. ab his qui admin ſuſc. Secus Iureconſ. Nam apud eos legimus, famoſos fures, latrones, mulieres, pro infamib. improbiorib. impudicis. l. 3. §. 1. de offic. præf. vig. l. neque famoſi ad l. Iul. maieſt. l. capitalium. §. famoſis. & l. fin. de pœnis. Vide Alb. in leg. ſacrilegi pœnam. §. fin. Peculatus item, famoſum crimen dicitur. Prat.

Famosvs libellus, Famoſus libellus quid ſit, oſtendit Imperator. l. vnica C. de fam. libel. Eſt autem famoſus libellus, charta proiecta, habens in ſe contra quempiam criminationes. Et ſi quis hunc ſiue obſignatum, ſiue non obſignatum reperit, & protinus non rumpit, aut igne conſumit, ſubiicitur pœnæ, qua teneretur libelli autor; hoc eſt, in eū capitaliter animaduertitur. d. l. vnica. C. eod. Et qui eum dictauerit, ſi non probauerit de calumnia, capitaliter punietur, ſecundum Azo. C. eod. tit. hæc & plura ibi vide. Et hoc eſt verum, ſi reo conuicto capitalis pœna eſſet impoſita, aliter non, vt not. in l. vn. C. eod. tit. Prat. Etiam vt ad ſanctionem huiuſmodi hiſtoriam non ineptam ſubnectamus, prætereundum minus eſt Auguſtum principem omnium de famoſis libellis cognitionem legis ſpecie maieſtatis tractauiſſe, commotum Caſſii Seueri libidine, qua viros, fœminaſque illuſtres procacib. factis diffamauerat, vt author eſt Cælius Rhodig. lib. 15. cap. 25. Adde Franc. Balduin. comment. in l. 12. Tab. c. 9.

Famvlitivm aulicum Spartianus appellat, famulos omnes Imperatorios, quos Iuſtin. Miniſteriales domus, & hoſpitii & palatii vocat. Pyrrhus de Rom. magiſtrat. Spieg.

Famvlvs à ſeruo hoc diſtat, quod hic in dominio noſtro, ille vero minime, vide Archidiac. c. patrem 22. q. 3. famulus aliquando pro ſeruo accipitur, l. 1. C. com. ſer. man. de hoc verbo vide Bart. l. iubemus. C. de præpoſ. ſacr. cub. Prat.

Fanatici, proprie ſacerdotes, qui furore correpti in fanis oracula fundebant. vt apud Verg. l. Æneid. 6. & Luc. lib. 5. Iuuen.

------ *Et crine ſenex fanaticus albo,* (Sat. 2.
Sacrorum antiſtes. ------

Ii porro furore illo affecti caput iactare, & comas excutientes rotare ſolebant. vt ait Fabius Quint. lib. 2. c. 3. Frequens quoq; capitis nutus non caret vitio: adeo caput iactare & comas excutientem rotare fanaticum eſt: Ex quo qui atræ bilis abundantia caput iactant, Fanatici quoq; appellantur ab Vlpiano, in l. 1. §. 5. ff. de ædil. edict. Si ſeruus, inquit, inter fanaticos non ſemper caput iactaret, & aliqua profatus eſſet, an nihilominus ſanus videretur. Quod paulo poſt appellat, Circa fana bacchari. Lampr. in Heliogab. Iactauit autem caput inter præciſos fanaticos, & genitalia ſibi deuinxit. Liu. lib. 39. de Bacchanalib. loquens, viros velut mente captos cum iactatione fanatica corporis vaticinari. Prat. ex Hotom.

Fanvm alii dictum putant à Faunis diis, qui diuina oracula, vt Martianus Capella ait, edere ſolebant. Vel à Fauno, qui auctore Probo, primus horum locorum conditor fuit, teſte quoque Martiano lib. 7. c. 6. Topograph.

Far apud Vlp. in Inſt. tit. 9. ſignificat frumenti genus, vt admonuit Seru. apud Virg. lib. 1. Georg. Prat.

Fari, nihil aliud eſt, quam ferre, i. e. loqui, Vlp. l. 2. ff. rem pup. ſal. for. Et Paulo l. 5. ff. de diuer. reg. iuris. Tametſi Varroni fatur is, qui primus ſignificabilem vocem ore emittit, nullo ordine verborum ſeruato. Vnde pueri antequam id faciant, infantes dicuntur. Loquitur autem is, qui ſuo loco vnumquodque verbum ſciens ponit. Vlp. in l. 2. Rempub ſalu. forę. Si pupillus abſens ſit, inquit, vel fari non poſſit. Spieg.

Farrago, inquit Feſtus, proprie eſt id, quod ex multis ſatis, vt hordeo, vicia, & leguminib. fit pabuli cauſa: ſed per metaphoram accipitur pro quacunque commiſtione. Iuuen. in 10. Sat.

Quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus, noſtri eſt farrago libelli. Prat.

Fas ad Deum, Iuſtum ad hominem referri voluit Maro, lib. 1. Georgic. Fas & iura ſinunt: id eſt, diuina & humana iura permittunt. Spieg.

Fas proprie eſt, vt Iſidoro placet, Lex diuina, à fato, & fatum à fando dictum, quaſi dictum & iuſſum Dei. Conn. l. 1. c. 2. n. 4.

Fas ac nefas omne miſcere, apud Pomponium in §. & cum placuiſſet. l. 2. ff. de orig. iur. illic enim fas iudicis officio fungi, audire controuertentes. Nefas erat ſupponere actorem calumnioſum: iudicare item contra poſſeſſorem nondum conuictum, contra l. ordinata. §. ſed ſi quis actiones. ff. de liberal. cauſ. Spieg.

Fascivm nomine, dignitas magiſtratus & honos ſignificatur. Nam lictores cum faſcibus, h. e. congerie virgarum, cui ſecuris erat adligata, præcedere ſolebant Conſules, ac alios magiſtratus, ad terrorem malorum. Sicut nunc, Imperatori gladius præfertur, ſupremæ poteſtatis ſymbolum, Bud. in l. proconſules. ff. de offi. proconſ. Vlp. autor eſt, Proconſules non amplius quam ſex faſcibus vti: quod inſcite Accurſius pro ſex menſibus exponit: quum Proconſulare imperium fuerit annuum, in ſecundumque interdum & tertium prorogaretur. Proconſul autem ſex tantum lictores, i. e. viatores, qui faſces pręferebant, non 12. habet: vt meminerit, iuſtum Conſulem ſe non eſſe. Obſeruandum, quod faſces ſubmittere dicuntur, qui dę iure ſuo concedunt, ac legitimam poteſtatem vltro ad priuatam mediocritatem dimittunt. Vide Bud. in d. l. proconſules. Alciat. in reb. de conſul. & non ſparg. pec. lib. 12. & Eraſm. in Chil. Spieg. Hi quidem faſces virgarum ex betula arbore fiebant, teſte Plin. Candida eſt materia, leui virgatum atque eximia tenuitate, in Gallia paſſim naſcitur. Sed Plautus in Aſinaria, faſces vlmeos etiam fuiſſe dicit, quibus rei vapularent. Vbi inquit, ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo validos lictores, vlmeis affectos lentis virgis. Faſces pro dignitate accipimus. Tullius in Bruto: Et cum tibi ætas noſtra iam cederet, faſceſq; ſubmitteret, dixit ſummittere faſces, vt ſummittere principatum. l. digna. C. de ll. Forcat. Necyo. dial. 34. n. 4.

Fasciæ crurales peduleſq; in l. 17. in fin. ff. de auro argento. inter ornamenta muliebria ponuntur. Quæ verba recte in Pandectis Florentinis ita ſcripta ſunt, cum male quidam crurales in crinales transformare ſtuduerint. Sed Florētina lectio probanda & retinenda eſt. Nam veteres crura atque pedes faſciis vincire & obuoluere ſolebant: maximeque mulieres. Quod M. Tullius his verbis, quæ & à Nonio Marc. relata ſunt, quib. Clodium vt mulierarium inſectatur, docet. Tu ait, cum vincirentur pedes faſciis, cum calanticam capiti adcommodares. Et hæ erant pedules faſciæ. Nam pedulę interprete Cornelio Frontone in libello de Nominum & verborum differentiis dicitur, quod ſub pedib. præſtat vtilitatem. Hoc amplius & crura faſciis veſtiri olim ſolita. Quintil. lib. 2. c. 3. non obſcure ſignificat, & Valer. Maximus lib. 7. c. 2. qui Pompeium candida faſcia eius obligatum habuiſſe refert. Quinetiam faſciis puellarum ac matronarum pectus regi papillaſq; comprimi, conſueuiſſe Iſidor. lib. 20. c. 32. ſcribit, & innumeri poetarum loci comprobant. Alc. lib. 1. prær. Briſſ. & Maiorag. lib. 3. Miſcel. c. 3.

Fasciis in calciatu vſos eſſe priſcos, indicat Plin. lib. 6. hiſt. nat. c. 2. ſcribens mures arroſiſſe Carboni Imperatori faſcias, quib. in calciatu vtebatur: quod dirum fuit oſtenſum. Has eleganti vocabulo Vlp. appellat crurales, & pedules, in l. argumento. in pr. ff. de aur. & arg. leg. ſecūdum lectionem antiquam, a cruribus ſcilicet, & pedib. veſtiendis. Sed ſi mauis faſcias crinales, vt pleriq; codices habent, referenda ſunt ad vittas & crinium tegumēta. Hinc nota ſunt illa verba: Faſciam ſolue, quantum mali ſub illa latet. Ponitur etiam quandoque faſcia pro nube, in modum faſciæ cœlum percurrente. de qua Iuuen. Nil faſcia nigra minatur. Faſciæ etiam dicuntur zonæ, ſiue plagæ. Mart. Capell in lib. de Geomet. Orbis terræ in quinque zonas, ſiue melius faſcias dico, pro rerum diuerſitate diſcernitur. Cotta.

Fascinvm deflectunt à fando, quod profatis verbulis quibuſdam, magico ſuſurramine in hominis caput exlocuto, ſtrigoſum, macerrimum & exuccum, qua viribus qua pinguitie reddebant, in quem linguam parricidalem intorquebant. Amulletum faſcini crediderunt ex baccare coronam, quod vel Maro in Bucolico ludicro ſignificat; Baccare frontem cingite, ne vati noceat mala lingua futuro. Seruius interpret. tuę eſt, malam dici faſcinatoriam, nocendi, ſcilicet ſtudio. Oculus quoque faſcinabat, Verg.

Neſcio quis teneros oculo mihi faſcinat agnos.

In Africa familias quaſdam effaſcinantium Iſigonus & Memphodorus tradunt, quarum laudatione intereunt probata, areſcunt arbores emoriuntur infantes, eſſe & eiuſdem generis in Tribadis & Illyris adiicit Iſigonus, qui viſu quoq; effaſcinent interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis, quod eorum malū facilius ſentire puberes, notabilius eſſe, quod pupillas binas in oculis ſingulis habeant, huius generis fœminas in Scythia, quæ vocantur Bythia, prodit Apollonides, Philarchus & in Ponto Thibiorum genus multoſq; alioſ eiuſdem naturæ, quorum notas tradit in altero oculo geminam pupillam, in altero equi effigiem. Faſcinum, quod faſcinationem ab orris auerruncet, & amoliatur priapus, genitalem mutinum vocitamus. Poeta in oſcheno carmine: Soles ſacrum reuinctus pampino caput ruber ſedere cum rubente faſcino. Idē prædicabere faſcino pedali: Hor. in Epodo. Illiterati num minus nerui rigent? minuſve languet faſcinum? Porphirio ſic interpretatur: Æque pro virili parte poſuit, quoniā præfaſcinandis rebus hæc membri deformitas apponi ſolet. Scribit Auguſtinus in li. de ciu. Dei. In liberalibus ſuper ſcapum faſcini ploſtello deuecti ſolitam ſedere matronam optimatem eundemq; coli, vt faſcinationem auerruncet. Io. Bapt. comment. in ep. Sid. Apollin. ad Domitium li. 2. Adde Tornebum aduerſar. li. 9. ca. 28.

Fasti dies dicuntur, quibus diuina humanaque agere licebat. nam & in eis feriæ inerant: Nefaſti, quos ominoſos antiquitas putabat: quidam ex noſtris Ægyptios, vel Reiectitios nominant. Faſti etiam libri dicuntur, quibus totius anni fit deſcriptio, & cauſæ feſtiuitatum explicantur. Vulgus Calendaria vocat: quo tamen vocabulo libros Debitorum appellāt Iuriſconſ. Zaſius in l. 2. ff. de orig. iuris. Vide profeſti dies Spieg.

Fastigium attollere, eſt augere nomen, exiſtimationemque gentis ſuæ. vulgus Statum appellat. *Namen vnd ſtammen erheben.* §. vnic. C. de nou. Cod. componend. Prat.

Fatale apud Papin. in l. 3. de fund. inſtru. accipiendum pro eo, quod per fatum, hoc eſt, mortem eſſe deſiit. Vnde impertinēter aunotatiuncula glo. adiecta eſt. de fatalibus appellationibus ſentiens. Proprie vero, quicquid nobis debetur ex fato, ſiue bonum ſiue malum. Spieg.

Fatale damnū, Vlp. in l. 3. §. 1. ff. naut. caup. appellat, quod hominis prudentia præcaueri ac prouideri non poterat: quale eſt naufragii, latrocinii, aut piratarum. Idem l. 2. §. 2. ff. pro ſocio, Damna quæ imprudentibus accidunt, hoc eſt, damna fatalia, ſocii non cogentur præſtare. Sic leg. ſecunda, Cod. de condict. furt. l. 5. §. quod vero ff. commod. Hot. Fatum quoq; Iuriſconſulti appellant inopinatos caſus, qui præuideri humano conſilio non poſſunt, quaſi rerum ſerie, & ordine inuiolabili contingentes: Itaque mortes ſeruorum ſua natura pereuntium, chaſmata item agrorum fato tribuuntur, l. 11. §. ſciendum. ff. de minor. Briſſ.

Fatalis dies ſecundum Az. in ſum C. de temp. appel. dicitur ſpacium temporis, infra quod appellans debet appellationem perſequi, l. 31. C. de appellat. l. 2. C. de tempo. appellat. & quidē olim quatuor dies fatales concedebantur. quarum primus erat ſpacium ſex menſium, & hoc ſic appellatum fuit à ſententia clariſſimi viri vel ſpectabilis viri, vel delegati à Principe. Secundi autem dies fatales ſunt ſpacium triginta & vnius dierum. Tertii & quarti ſunt ſimiliter totidem, ſi ſaltem facta fuerit appellatio à delegato, vel ſpectabili, vel clariſſimo viro, prout habetur in l. 2. C. de tempor. appell. Hodie autem ex ordine vnus tantum Fatalis dies eſt, id eſt annus vnicus. Sed ſi iuſta cauſa interceſſerit, alius annus indulgetur, & ita erit ſecundus dies Fatalis, quo tranſacto, lite non conteſtata, rata manet ſententia, vt in Authentica, Ei qui appel. in d. titul. de temp. appella. Dicebantur autem Fatales dies, quia in eis fatum, id eſt, terminus cauſæ imponitur, vel mors accidit cauſæ, & vide leg. 2. C. vbi Senat. vel clariſſ. Old.

In Fata ſua decedere, In fata collabi, fati munus implere, id eſt, mori, l. 7. §. 1. C. de præſcrip. 30. vel 40. annor. l. 9. C. de pact. conuent. l. 6. C. de collation. Sic fatalis ſors interceſſit, id eſt, mortuus eſt in l. 18. in fin. C. de nupt.

Fatalitas in l. 1. C. de iur. emphyt. pro fortuito caſu. Prateius.

Fataliter quid fieri, pro diuinę voluntatis præſtituta ſerie accidere, pulchre interpretatus eſt Alciatus ſuper his Vlpiani verbis. Denique id quod fataliter acceſſit, matri damnum iniungere debet. in l. quæreret aliquis, de verbor. ſignifi. & apud Paul. li. 3. ſent. tit. 7. Plane in Paudectis Piſanis, contra quam in cæteris factum ſcribitur, in leg. 21. ff. de euict. & quod haud ſcio an æque rectum ſit. in l. 16. de rei vind. Briſſ.

Fatidici à fato & dico, vt dicuntur: ita à fando quoque Vates appellati ſunt, quaſi Fates. Nam vtrique decreta Deorum exponebant, quæ ruſus ſacerdotes enarrare conſueuerunt craſſius, vt recte intelligerentur, pro re nata, cum Senatus faciendum aliquid aut intermittendum decreuiſſet. Oldend. Prat.

Fato facere. Vlp. in l. 2. de condit. & demon. in fin. Nam ſi fato fecerit non videtur obtemperaſſe voluntati. Nimirum proeo quod caſu, ſiue ſuo quis nutu facit, inſciens alienæ vel voluntatis, vel conditionis, quæ illi alioqui vtiliter ſi ſciuiſſet, implenda erat. Sic Cic. 1. in Verrem: Nam hoc Verrem dicere aiebant, te non fato, vt cæteros ex veſtra familia, ſed opera tua Conſulem factum. Spieg.

Fatum diuinationis genus eſt, c. non obſeruetis. 27. quæſt. 5. Pr.

Fatum Græcis εἱμαρμένη à fando dictum vult Varro lib. 5. de ling. Latin. ab eo ſcilicet tempore, quod Parcæ pueris conſtituant fando. Prat.

Fatum, pro caſu calamitatis. Modeſtin. Alterum fati infelicitas excuſ. l. infans. ad leg. Corn. de ſicariis.

Fatuitas, pro ſimplicitate, ac animi puritate vſurpatur à Canoniſtis. c. penult. extr. quod metus cauſ. à Iuriſconſ. vero pro imprudentia. Cic. lib. 11. ad Atticum: Ego huius miſerrima fatuitate conflictor. Prat.

Fatuos inſulſos interpretatur Donat. in Eunuch. Terentiana, Ser. in 7. Æneid. inconſiderate loquentes, à Fatua Fauni vxore, quę hoc nomen à fando, i. e. vaticinando ſortita eſt, quemadmodum & Iſidorus, lib. 10. Etym. probat. quod & Iuſtinus lib. 43. tradidit. Fauno, ait, fuit vxor nomine Fatua, quæ adſidue diuino ſpiritu impleta velut per furorem futura præmonebat: vnde adhuc qui inſpirari ſolent, fatuari dicuntur. Fatuos igitur commotioris animi homines in libris noſtris interpretabimur, qui tales ſint, vt merito eis curator conſtituatur. l. 2. ff. de poſtu. 21. de reb. auctoritate iudicis. Briſſ.

Fatuum, Caius l. 2. de poſtul. non pro mente capto, vt ſentit Interpres, ſed pro ſimplici, h. e. inepro & parum idoneo ad res adminiſtrandas vſurpat. Tractum autem eſt nomen à ſapore ciborum, qui cum nō ſapiunt, fatui dicuntur: Quidam ab inſulſo diſtinguunt, vt illud ſit verbis & dictis, hoc corde & animo inſipientem eſſe. Prat. Sic Impp. Carol. Ludouici Germanici regis F. Simplex dictus, & quod rebus ſuis, publicíſq; ſupereſſe non poſſet, abrogato Imperio, ei iuxta Caii ſententiā, datus eſt curator, Carolomanni Baioariæ & Italiæ Regis F. nomine Arnolphus, nobili exemplo fratris filius, patruo. Spie.

Favere, eſt bene precari alicui, ſiue alicuius commodum & laudem tueri. Vlpianus: Quod enim bonum eſt eis fauere, vt partem faciant, nihil habituri. l. ſi poſt mortem. §. liberi. de bon. poſſ. cont. tab. Sic Terent. Eunuch. 5. 3. Bene ædepol narras: nam illi faueo virgini. Prat. Partui in eo fauetur. Fauendum eſt libertati, rationibus pupilli. Briſſ. ex ll. ff.

Favere linguis. Hoc verbum (inquit Eraſmus) non vt plerique exiſtimant, à fauore trahitur: ſed imperatur ſilentium, vt rite peragi ſacrum poſſit, nulla voce mala obſtrepente.

Favere autem linguis non tantum eſt tacere, quod & olim paſcere linguam dicebatur, verumetiam fauſta loqui, id eſt, εὐφημεῖν. vt annotauit Torneb. lib. aduerſ. 5. c. 9.

Favere naturali æquitati. l. 1. in princ. ff. de conſtit. pecu.

Favia lex, Fabia dicenda eſt, vbicunque in ff. C. & Inſtit. reperies. Hinc Fabiana actio, Fabiana formula: vide F. Fabiana. Pr.

Favi quos apes faciunt, §. apium quoque 16. Inſtit. de rer. diuiſ. Briſſ. ex ff.

Favorabile nō eſt, vt vulgo putant, fauore dignum, ſed quod plenum fauoris apud omnes eſt. Interdum etiam, à quo fauorem accipimus, ſignificat. Sic Interpretibus priori ratione dictæ fauorabiles cauſæ, quæ propemodum hæ ſunt: Cauſa teſtamenti, matrimonii, dotis, legitimationis, libertatis, l. 122. ff. de diuerſ. reg. iur. reorum, l. 125. ff. eod. fiſci, pupilli, eccleſię, item viduarum, & aliarum miſerabilium perſonarum, quæ numerantur]. Spieg.

Favorabilis. Oppon. infauorabilis. l. dotem dedit. ff. de collat. bonor. Old.

Favorabilis iudex. Irroborauit, ait Beroaldus, conſuetudo corrupta, vt fauorabilem eum vulgo appellitent, qui fauorem præbet & opitulatur: cum è contrario ab his qui pure & Latine locuti, fauorabilis dicatur is, qui gratioſus eſt, & impetrabilis, ac fauoris plenus apud cunctos mortales. Spieg.

Favorabiliores rei potius, quam actores habentur l. 125. ff. de diuerſ. reg. iur. quod in dubio Accurſius accipit. & hoc probare mihi viſus eſt Accurſius & in pari cauſa turpitudinis. & in dilationibus Petrus Faber V. C. in d. l. 125. hoc accipit non ex mero ſtrictoque iure, ſed ex bono, & æquo, humanitate quadam, miſericordia, fauore, benignitate, & vt Ariſtides loquitur in Panathenaico διὰ τῶν δικαίων τινὰ φιλανθρωπίαν. Prat.

Favorabiliter reſcribere, apud Martianum in l. diuus Pius, de manum. teſtam. Paul. in fin. l. pupillus. de adquir. vel amitt. hæred. Hoc enim, inquit, fauorabiliter ei præſtatur. Spieg.

Favore conſtitutionis, populi, religionis, vectigalis, nuptiarum, dotium, populi, publicæ vtilitatis, id contingit, conſtitutum, introductum, receptum eſt Briſſ. ex ff. & C.

Favoris quoties mentionem facit lex, non oportet accipere vagum aliquem atque procliuem hominis affectum, qui ſæpe ſolet errare in delectu honeſti: ſed intelligenda eſt vtilitas quædam adeo coniuncta iuſtitiæ, vt fauor nihil aliud cenſeri poſſit, quam ipſum ius. Siquidem ius à cauſa finali inſpectum nihil aliud eſt, niſi honeſtæ vtilitatis diſpēſatio, ad tranſigendam hanc vitam ciuiliter ſecundum voluntatem Dei. Vtilitas n. ſūs

tas ruſus fauorem in ſe complectitur. Nam fauere, eſt commodum, ſeu vtilitatem alicuius tueri ex animo. Idque grauiſſime tradit Vlp. in l. 1. §. 1. ff. de iuſtit. & iur. Sunt enim, inquit, quædam publice vtilia, quædam priuatim: ac ſi diceret, Cum duplex ſit honeſta vtilitas in hominum ſocietate, conſequitur duplex eſſe ius eam diſpenſans. Old. Prat.

FAVORI quiſque ſuo renuntiare poteſt. l. ſi quis in conſcribendo. C. de Epiſc. & Cleric. leg. pen. C. de pactis. l. poteſt. ff. ad l. Falcid. c. 1. ex. de Iudic.

FAVSTINÆ Auguſtę Papin. meminit in l. quod principi de leg. 2.

FAVSTINVS: vide l. Statius Florus. 48. in pr. ff. de iur. fiſc. l. ſciendum. 4. in pr. ff. de legat.

FAVTOR appellationis tardus, vide l. 3. in fin. C. de tempor. & repar. appellat. Fautores æquitatis. l. 8. C. de pact.

FAX accuſationis, i. e. autor & incitamentum, & vt Nonius loquitur, ſuſcitabulum. Catanæus comment. 4. Epiſt. cui initium eſt, Cauſam per hos dies: exponit, facem, pro vehementi cauſa. Spieg.

FE

FEBRICVLAM leuem, quam medici Ephemeram, id eſt, Diariam nominant, iuſtum impedimentum præbere, noſtri negant: tametſi Cicero cenſuit, aſſiduam febriculam, quæ & nimio labore euenit, eſſe ſatis moleſtam. Spieg.

FEBRICVLA lenis. quantulalibet. Briſſ. ex tit. de ædilit. edict.

FEBRIS. Seruius Febrem à feruore dici ait. Iulia. in l. quæſitum. de re iud. definit, febrem eſſe motum corporis contra naturam. Sed eam definitionem medici non probant, quod omni morbo conueniat. At IC. per antonomaſiam definiſſe videtur: quod maior, impetuoſior, & feruĉtior fit motus febrium, quam in aliis morbis. Itaque eius definitio eſt legalis, id eſt, vt Zaſius docuit, theorica. Vide eum d. l. enarrantem. Spieg.

FEBRIS tertiana, fontici morbi nomine contineri, hoc eſt, annumerari poteſt inter eos morbos, qui cadunt ſub iuſti impedimenti rationem. l. qui tertiana. de ædil. edict. vbi IC. dicit, non inter ſanos cenſeri, qui tertiana laborant. Hoc quartanæ non tribuitur, quæ excuſatorem requirit. vt in d. l. quæſitum. Bart. tradit. Spieg.

FEBRIVM differentiæ & genera tria præcipua ſunt: Aut enim accidit nimius calor in ſpiritibus, aut in humoribus putreſcentibus: aut in ſolidis humani corporis partib. Prior febris ἐφήμερα: Secunda putrida: Tertia hectica, vide Fuchſ. 3. Inſt. 10. Goth ad l. quæſitum. 60. ibi: & febrium differentiam. ff. de re iud.

Leuiſſima FEBRE correptus. d. l. 60.

FEBRVARIÆ Calendæ. Briſſ. ex ff.

FECEM ciuitatis eleganter adpellat Cicero, aduentitiam illam otioſorum hominum multitudinem, vt quę nulli proſit, multos autem oneret. Old.

FECI, quia prætor vel iudex iuſſit: hæc excuſatio quamuis generalis, modo probata ſit, adeo ſufficit, vt ſi fuerit replicatū, Iniuſte iuſſit, recte duplicabitur, Non fuit meum velut priuati hominis hoc diſputare, ſufficit mihi eſſe iuſſum. l. mulier. ff. de lege commiſſor. Obſeruandum tamen hic ſufficere iuſſum iudicis ad excuſationem doli, & ad euitandum damnum, etiamſi iniuſtus ſit, non autem ad lucrum: ne in hoc fallaris. Sp.

FECIALES Græcis φητιάλεις, & εἰρηνοποιοί, vel σπονδοφόροι appellati ſunt, vt vult Feſtus, ſacri ſacerdotes, pacis vel belli autores: à feriendo dicti, quod belli, paciſque faciendæ apud eos ius erat: Nonius: Feciales apud veteres Romanos erant, qui ſancta legatorum officia, ab his qui aduerſus Pop. Rom. aut rapinis, aut iniuriis hoſtili mente commouerant pignora facto fœdere iure repetebant: nec bella indicebantur, quæ tamen pia vocabant, priuſquam fuiſſet quid fecialibus denuntiatum. Hi à Numa primum inſtituti ſunt, è nobiliſſimis familiis delecti, qui eo munere per omne vitæ tempus fungerentur. Dion. lib. 2. eorum procurationem ſeptem in partes deſcribit. I. Vt viderent ne populus Ro. vlli fœderatæ ciuitati bellum inferret. II. Vt ab exteris nationibus res iniurias ademptas, repeterent. III. Vt poſtulata facere recuſantib. bellum indicerent. IV. De iniuria contra fœdus illata cognoſcerent, & qui noxam nocuiſſet, dederent. V. De legatorum iniuriis cognoſcerent, & vt fœderum conditiones ſeruarentur, viderent. VI. Pacem facerent: eam quæ minus recte facta eſſet, reſcinderent. VII. De eo quod Imperator contra iuſiurandum feciſſet, cognoſcerēt. Varro de vita pop. Rom. Itaque bella & tarde & nulla licentia ſuſcipiebant: quod bellum, nullum niſi pium, putabant geri oportere: & prius quam indicerent bellum iis, à quibus iniurias factas ſciebant, Feciales legatos repetitum mittebant quatuor, quos Oratores vocabant. Si cuius legati violati eſſent, qui id feciſſent, quamuis nobiles eſſent, vt dederentur ciuitati ſtatuerunt: Fecialeſq; 20. qui de his rebus cognoſcerent, iudicarent & ſtatuerent, conſtituerunt Hoto. Prat. Dionyſius eos dici Græce putat εἰρηνοδίκας, ſumpto ab Equicolis exemplo, apud quos, vt Valerius ſcribit, primus Sertor Reſius ius Feciale inſtituit. Meminit eorundem Varro lib. 3. Sextus Pompeius, Feciales, inquit, à faciendo ſunt dicti; apud hos enim belli paciſque faciendæ ius eſt. Munera eorum præcipua deſcribit Cic. lib. 1. de legib. Quot eorū fuerint, ambigit Torneb. in annotationib. ſuis ad dictum Ciceronis locum. Fuiſſe autem eorum collegium, ex Liuio cognoſci poteſt, qui lib. 36. ſcribit: Conſul inde M. Acilius ex S C. ad collegium Fecialium retulit, ipſi ne vtique regi Antiocho bellum indiceretur. Porro vnus horum Fecialium pater patratus dicebatur, cuius munus erat, cum pax aut fœdus faciunda eſſent, verba facere.

FEGISSE dolo malo, qualiter quis dicatur, exponitur IC. in l. 1. §. 1. de eo per quem fact. fuer. l. rectiſſime. de libr. cauſ. l. 1. § fecisse. de hær. vel act. vend.

FECISSE fideliter, Calliſtrato videtur, qui cum portionem retinere potuiſſet, totum reſtituit. leg. libertatem. Quæ in fraud. creditor. Spieg.

FELICES arbores, Cato dixit, quæ fructum ferunt, infelices, quæ non ferunt. Plinius auctor eſt, infelices exiſtimari, damnataſque religione, quæ neque feruntur vnquam, neque fructum ferunt. At Veranius de verbis Pontificalibus. Felices (inquit) arbores putantur, quercus, æſculus, ilex, ſapinus, fagus, corylus, ſorbus, ficus, alba, pyrus, malus, viris, prunus. De quo latius Cælius li. 10. c. 7. lectio. antiq. Brod. lib. 4. Miſcell. c. 6. Sic Torneb. li. 4. c. 3. Infelicē arborem intelligit ſtipitē & furcam, de qua fontes ſuſpenduntur. Neque enim vlla arbor, aut vllum lignum infelicius eſt. Et ita iſtud Liuianum intelligendum: I lictor, colliga manus, infelici arbori ſuſpendito.

FELICES dici diuites, Alcia. autor eſt, non abſimili ratione, qua Beati dicuntur diuites. Sunt tamen qui felicem minus eſſe velint, quam beatum. Spieg.

FELINVS, Iuriſconſultus nobilis, Ferrariæ natus, ius ciuili tum in patria, tum etiam Piſis complures annos magna auditorū celebritate docuit: monimentiſque ingenii ſui compluribus relictis, circiter annum 1500. vita exceſſit Hotom. Prat.

FELONIA vox Feudiſtarum: Hæc nec expreſſo pacto remitti poteſt: quod Vaſallus eo ad delinquendum inuitaretur, contra l. conuenire. ff. de pact. dot. cum vulg. Vide Bald. in l. 1. de rerum diuiſ. & Zaſium de feudi priuatione, parte 10. Spieg. Vide ſupra Fallonia.

FELONIAM contra dominum exercere, feudum amittere, idem quod Latini dicunt, prædium committere, vt in tit. de pub. & vectigal.

FELONIA, non præciſe contumaciam vaſalli dominum, huiuſve in vaſallum perfidiam ſignificat: verum quoduis capitale facinus, lib. feud. 2. ti. 26. §. domino 23. Domino committente feloniam (vt ita dicam) proprietas feudi ad vaſallū pertinet, ſiue peccauerit in vaſallum, ſiue in alium. Et rurſus tit. 37. & tit. 47. Si fratrem interfecerit, vel aliam feloniam commiſerit. Denique Felonia Gotthis & Langobardis dicitur, quod Germanis hodie *ein Schelmerey oder Schelmenſtuk*. Latinis ſcelus. Contumaciam & rebellionem inferioris erga ſuperiorem non ſignificat. Domino enim æque in vaſallum, vt hinc in illum, tribuitur, d. li. 2. tit. 26. §. domino. Feloniam autem quidam deriuant à Græco φήλωμα, vel φήλωσις, id eſt, fraus, deceptio, impoſtura. Prat. Vide ſup. Vallonia.

FENEBRIS pecunia, §. cæterum, Inſtit. quod cum eo, eſt ex qua quis fenus exigit: Vel quæ in nominibus conſiſtit, & quam quis quibuſdam mutuam dedit. Prat.

FENEBRIS pecunia quæ ſit, vide C. de naut. fenor. Intelligitur autem ea, quæ eſt ſub vſuris credita, vt ICtus loquitur l. 48. §. Quint. Mut. Scæuol. ff. mandat. Fenus dictum eſt, inquit Varro li. 3. de ling. Lat, à fetu & quaſi fetura quadam pecuniæ parientis atque increſcentis: & idcirco M. Cato & cæteri ætatis eius ſcriptores ſine o litera pronunciarunt, ſicuti fetus ipſe & fecunditas appellata. Græci eadem ratione Τόκον appellant ἀπὸ τοῦ τίκτειν, quod eſt parere. Alii malunt (vt ſcribit Valla lib. 4.) à fundo deduci, hac maxime ratione nitentes, prouentum eſſe à naturali terrę fructu, poſtea vero ad vſuram tranſlatum, non aliter, ac ſi pecunia ex ſe fructū, ſicut terra, producat. Eraſmus in prouerbio, A mortuo tributum petere, Fenus deductum exiſtimat ἀπὸ τοῦ φέρειν, quod eſt ferre: ſcilic. quod veteres non vterentur hac voce niſi in terræ prouentu. Eſt igitur proprie fenus lucrum quod ex conuentione accedit ad ſortem mutuo acceptam. Atq; differt ab vſura, quæ proprie eſt, cum ad alium contractum accedit pręter ſortem aliquid officio iudicis, non lucri cauſa, ſed ne in damno verſetur creditor propter moram debitoris. Prat. Fenebris, à fetu dicta, quod crediti numi alios pariant, vt apud Græcos eadem res τόκος dicitur. Feſtus. Hot.

FENERARE pecuniam dicimur, quum eam ita collocamus vt quaſi à re fecunda, ita ab ea aliquam inſuper pecuniam, quaſi fetum eius, exigamus. Hotom. Hinc intelligi initio poteſt, fœnoris nomine nos intelligere, proprie ac ſpeciatim nomine accepto, lucrum illud, quod quis captat ex nuda pecunia, veluti cum Menſarii pecuniā mutuo dant, non vt accipienti commodent, ſed vt inde lucrum aucupentur, ex quo etiam illorum quæſtus Latine fœnus dicitur. Deinde quæ inter fœnus & vſuram differentia ſit: Nam primo vſuram pro vſus precio & æſtimatione vulgo accipimus. Quia qui vſuram petit, ipſum quodāmodo vſum petere videtur, quippe qui eius

remanſit, cum autem vſum eius repetere non poſſit, vtpote conſumptum, eius petit æſtimationem ac precium, vt exemplum extat in l. vlt. ff. de peric. & com. rei vend. l. Iulianus. §. ex vendito: ff. de act. empt. At in fœnore contrarium eſt: quia is qui fœnerat, vſum dat neceſſario, ideoque eum petere non poteſt, ſed ex ipſis nummum corporib. lucrum captat. II. Fœnus non niſi in mutuo intelligitur, vſura vero pro qualibet acceſſione, ex quacunque cauſa etiam legitima, vtputa venditionis, traditionis, & ſimilibus, vt d. l. Iulianus. §. ex vendito. l. curabit. l. fructus. C. eod. l. ſecunda. C. de vſuris. vel etiam dotis. l. cum poſt. §. vſuras. ff. de iure dot. vel propter moram in bonæ fidei iudiciis, legatis & fideicommiſſis. l. qui ſolidum. de legat. 2. l. mora. de vſuris. III. Eaque ſumma differentia eſt, quod Vſura de damno vitando tantum, fœnus vero de lucro captando contendit: & eo quæſtu, quem quis curat & aucupatur ex ſola pecunia: veluti cū quis ob ſuā cauſā & lucrū quod ex pecunia captat, mutuum dat. Hoc enim nō officium eſt mutuationis, ſed mera fœneratio, vt Cic. 2. de finib. docet: atq; conſentit cum his, quæ tradidit Paulus d. l. cum quidam & c. Sed vſura etiam plerunque pro fœnore vſurpatur, ac nomen generis obtinet. Cuius quidem generis, quoniam certa aliqua ſpecies eſt, quæ nunquam cum ſuo genere confunditur, & fœnus appellatur, aliqua quoque eius à generis nomine ex primitur, quam videlicet vſuram nominamus

Feneratio eſt occupatio pecuniæ, ad quæſtum aliquem ex numis creditis, ſine vllo creditoris vel impendio, vel labore, vel periculo exigendum, inſtituta: quæ ob eam cauſam à Platone, Ariſtotele, cæteriſq; magnis viris damnata eſt, quia fructus quæritur ex re quæ natura ſua ſterilis eſt. neq; enim numi ſua ſponte & ſine hominis induſtria fructum ferunt. Præterea Iuris ciuilis axioma eſt, nō alteri cuiquam rem quæſtui eſſe debere, quam cuius periculo eſt. l. ſi is qui, 13. §. 1. ff. commod. Credita autem pecunia non feneratoris, ſed ſolius debitoris periculo eſt. Inter vſuram autem proprie & ſpeciatim ſumptam, & fœnerationem hoc intereſt, quod illa non ad quæſtum faciendum, ſed ad id quod intereſt compēſandum inſtituta eſt: quoniam vt Paulus ſcribit, vſuræ non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur. l. cum quidam. §. ſi pupillo, ff. de vſur. At fœneratio ad lucrum ex nudis numorum corporibus ſine vllo labore & periculo faciendum excogitata eſt. Hot. Prat.

Feneratitia res quæ data eſt fenori, aut accepta, aut ad fenus pertineat. Spieg.

Fenerator, ſicut M. Varro in li. 3. de Sermon. Latino ſcripſit, á fenore eſt nominatus. V. Gellium li. 16 ca. 12. Hoto.

Fenestræ luciferæ & proſpectiuæ, quæ ſint, vide l. 12. §. 2. & ibi Goth. C. de ædific. priuat.

Fenestram facere in pariete, in ædificia aliena imponere, perfixam habere vel obſtruere. Briſſ. ex ff.

Fenestras immittere in parietem recte dicimus & vſitate, vt tignum immittere: neque nouus eſt hic loquendi modus. At lumen immitti cur dicatur non tam facile eſt diuinare, cum feneſtris lumen accipiamus potius quā immittamus. imo vero nullo modo immittimus. Paulus autem lumen pro feneſtra ipſa quæ lumen immittit, accipit. Vt ſeruitus luminis immittendi ſit ius immittendæ feneſtræ qua lumen accipiatur &c. Connan. li. 4. c. 10. nu. 13.

Per Fenestram monſtrare, vide l. 9. Digeſt. in quib. cauſ. pign.

Fenus appellatur naturalis terræ fetus, ob quam cauſam & numorum fetus, fenus eſt vocatum, & de ea re leges fenebres. Feſtus. Hotom.

Fenus nauticum eſt, quod pro pecunia traiectitia, id eſt, quæ trans mare creditoris periculo deportatur, ſoluitur. vt patet ex titul. de naut. fen. lib Pandect. 2. Vnde etiam maritima vſura nominatur in leg. 6. eod. tit. vide Nautica pecunia. Hot. Prat.

Fera natura, pro ferina, hoc eſt, quæ ferarum ritu vel ſit, vel ſe habet. l. naturalem. §. apium ff. de acquiren. rer. dom. §. Apium quoque 16. & ſeq. Inſtit. de Rerum diuiſ. Spieg.

Feræ, beſtiæ dictæ, quod pro naturali deſiderio ferantur. Inſt. §. feræ igitur beſtiæ. de rerum diuiſio. Spiegelius.

Feræ dicuntur in iure noſtro, non præciſe, quæ natura feroces ſunt: quales ſunt vrſi, leones, pantheræ: quæ proprie Beſtiæ appellantur, l. 1. §. beſtias. ff. de poſtul. & l. 2. ff. ad leg. Aquil. ſed generaliter omnes quibus immenſa atque infinita libere vagandi vis à natura inſita eſt, quæque in ſua libertate & natura agreſti manent, nondum vllius dominio aſſuetæ, vt piſces & volucres pene omnes, apri, lepores damæ, cerui: quorum feram eſſe naturam nemo negat: inquit Caius in leg. 5. ff. de acquiren. rer. domi. l. 3. §. item feras, de acquirend. poſſ. Itaque apes, pauones, columbæque agreſtes Feræ appellantur, d. l. 5. de acquiren rer. dom. Generaliter autem Feris manſuetæ opponuntur, quibus ſcilicet illa libere & infinite vagandi vis inſita non eſt: quales ſunt quæ gregatim paſcuntur: vt oues, capræ, boues, equi, muli, aſini. d. l. ſecunda. ad leg. Aquil. item gallinæ, anſereſve cohortales, leg. 5. de acquirend. rer. domin. Hotom. Vide latius Connan. libr. 3. cap. 3. num. 2. Camelorum quoque fera natura eſt licet iumentorum vicem præſtent, l. 2. ff. ad leg. Aquil. Briſ. Elephantorum etiam fera natura eſt. Briſ.

Feras exercere. Venari. Briſſ. ex ff.

Ferales anguſtiæ, in C. Th. Briſſ.

Feralis peſtis quæ dicatur Conſtantin. l. 6. C. de malefic. non conſtat. Feſtus auctor eſt, feralia diis manibus ſacrata feſta, a ferendis epulis, vel à feriendis pecudibus eſſe appellata. Scribit etiam Varro Feralia ab inferis & ferendo eſſe appellata, quod ferant tunc epulas ad ſepulchrum, quibus ius eſt ibi parentare. Indeque officium quod mortuis impenditur, ferale dici, teſtis eſt Apuleius, de aſino libr. 1. Vos, inquit, perſolutis feralibus officiis luctu & mœrore deformata. Hinc etiam cineres exuſti cadaueris, & vrnas, in quib. cineres recondebantur, ferales appellatas eſſe, Tacitus tradidit: Sic enim Annalium lib. 2. ſcribit. Tunc ferales reliquias ſinu ferret, incerta vltionis, anxia ſui. Et lib. 3. Poſtquam duobus liberis feralem vrnam tenens egreſſa naui defixit oculos. Habitum illum, quo deos deaſve manes apparere perſuaſum erat, etiam feralem veſtem veteres appellaſſe, ex eodem Tacito conſtat, qui ſic lib. 13. ſcribit. In modum furiarum, veſte ferali, crinibus deiectis faces præferebant. Eoque ſenſu feralem peſtem hoc in loco accepiſſe Conſtantinum eſt veriſimile. Voluit enim maleficos diis manibus conſecrari. Sed quomodo? Sic nimirum, vt eiuſmodi peſtis, ſiue interitus eos abſumat, cuiuſmodi feraliorum tempore pecudes & in officiis feralibus, cadauera mortuorum, cum in ignem poſita ſunt, abſumuntur. Indeque pœna maleficorum dicta feralis peſtis, eo modo videri poteſt, quo feralem vrnam reliquas, veſteſque ferales, & ferale denique officium eſſe appellatum docuimus. Et ſic quidem nihil aliud voluiſſe viſus eſt Conſtantinus, quam maleficos igne conſumendos eſſe. Et quia de diis manibus, quibus feralia ſacrabantur, accitis arte magica locutus fuerat, Conſtantinus, idcirco ferali peſte potius quam igne dixit huiuſmodi homines abſumendos eſſe. Nimirum vt his verbis malefici iiſdem diis conſecrari intelligerentur, quos artibus ſuis euocantes ſæpius, vt erat opinio, inquietauerant. Peſtis igitur feralis, ille dici hoc loco interitus debet, quo quis diis manibus conſecratur; ſicut officiū ferale dicitur, quod iiſdem diis exhibetur, cum homini mortuo iuſta fiunt. Quamuis interim non ignorem, de ſupremo quouis ſupplicio interdum etiam peſtem feralem accipi poſſe. Certe quia ſic in Octauio ſcribit M Minutius Felix: Et hominem ſummo ſupplicio pro facinore punitum, & crucis ligna feralia, eorum cæremonias fabulatur. Pro morte autem ſiue interitu peſtem veteres poſuiſſe non ignorat, qui peſtiferum fulgur Feſtum obſeruauit definiuiſſe, quo mors exiliumve ſignificari ſolent. Cic. quoque perniciem, ſiue interitum reipub. frequenter peſtem appellat. Rævar. Variorum lib. 5. c. 3.

Ferum eſt (inquit Varro) quod à cicure diſcretum eſt, quodque naturali ſuo impetu fertur & ruit, nullo hominum commercio manſuefactum, vel imperio domitum &c. Balduin. tit. de rer. diuiſ. & acquir.

Ferculum, vas ad ferendum obſonium, vel pulmentarium ex Plin. li. 22. Baiſius in l. vxori. ff. de aur. & arg. F. Marius li. 2. c. 3. ſcribit ferculorū nomine ſimpliciter dapes ſignificari. Pra.

Fere nota eſt modeſte loquendi, qua IC. frequenter vtuntur, quia omnis definitio in iure periculoſa eſt, l. 1. de reg. iur. Prat.

Fere idem quod plerunque, & pene ſemper, l. ſeruitutum. de reg. iur. l. ſi cum fundum §. fere. de contrah. empt. l. via, & ibi Coraſ. ff. de ſeruit.

Fere, id eſt, propemodum. parum abeſt. §. mortis cauſa. 2. Ibi. per omnia fere. Inſtit. de Donat, Briſſ.

Fere) Theophilus putat hanc voculam ocioſam eſſe & ſuperfluam. inquit enim fere, ἢ ἤτοι τὸ σχεδὸν, παρέλκεται, &c. Baldui. eod. tit.

Feria. Apud antiquos multa erant feriarum genera, vt videre eſt apud Macrob. lib. Saturn. 1. cap. 16. Bud. in annot. ad Pand. & ad ſacietatem apud Riuallium. li. 2. de hiſt. iur. Ciuil. Generaliter autem feria eſt dies ceſſationis, & ab operis & à forenſibus negotiis, excepta neceſſitate. Vnde & feria dicitur feſtiuus dies, quo nihil eſſe quicquam agendum, curandumque, ſed diuinis tantum rebus vacandum, etiam Plut. in Problem. ſcribit. Dicta feria à feriendis victimis, non vero, neque à fando, neque à foro, quod voluerunt, neſcio qui noſtri iuris interpretes ne dicam corruptores. Neque tamen me latet, ferias forenſibus negotiis immunitatem præſtare. l. diuos, ff. de feriis. Secundum igitur primam deductionis opinionem proprie ipſi ſoli feſtiui dies feriæ dicuntur, in quibus nimirum ſacrificia fieri ſolent. Verū, quia qualibet die ceſſare debemus à vitiis, inde eſt, vt arbitror, quod quælibet dies appellata eſt antiquis feria, vt dies Solis prima feria, dies Lunæ ſecunda, Martis tertia, Mercurii quarta, & ſic deinceps. De feriarum autem atque feſtorum obſeruatione extat præclara (ſi ſeruaretur) Imp. Leonis & Anthemii conſtitutio in l. vlt. C. eod. tit. Itaque extra controuerſiam eſt, par ium conſenſum nihil poſſe in dies, ſiue ferias, D. opt. Max. dicatas. Qua de re latius diſſerit

differit Bar. in l.1.§.1.ff. eod. Veruntamen cum facilime & in hoc ſummi numinis ſperetur venia, per quod multorum ſalus, & incolumitas ſperatur.l.prouinc.C.d.tit.eadem conſtitutione ſancitum eſt, latrones, raptores, homicidas, Iſauros, & quos choſiarios vocant, & in quadrageſima, & qualicunque tempore Paſchalium dierum examinari, & quæſtionib. ſubiici. Quę lex Prouinciarum derogat l. Quadraginta.eod.tit. Vbi Impp. Valent. Valens & Gratianus inhibent tempore quadrageſimę, omnem cognitionem criminalium quæſtionum. Ita communis ſalus, & incolumitas procuranda eſt, vt quanquam primo dierum Paſchalium omnes captiui e cuſtodia dimittuntur, etiam ſi principalis iuſſio non præceſſerit, nullus tamen horum, quos annumerauimus, liber fit eo die, atque immunitate gaudet, vt nec ſacrilegus, nec adulter, raptor virginum, ſepulchrorum effoſſor, maleficus, veneficus, parricida, violator monetæ, & qui ex lege Iulia maieſtatis contra principem, vel rempublicam, tenetur.l.nemo deinceps.C.de epiſ.audien. Ratio autem eſt illic, quod ab huiuſmodi ſceleratis hominibus, ſi dimittantur, contaminari potius, quam obſeruari gaudia, lætitiamque communem animaduertimus. Nec obſtat iis, quæ diximus, l.omnes iudices.C.eod. eximens omnes agricolas ab obſeruatione feriarum, dierum dominicorum, reliquorumq; feſtorum. Nam neceſſitatis duntaxat tempore, huiuſmodi exceptionem indultam eſſe ipſis agricolis, intelligendum eſt. Quod declarat ratio ibidem ab Imperatore adiecta. Ruri tamen poſiti (ait) agrorum culturæ libere licenterq; inſeruiant, quoniam frequenter euenit, vt non aptius alio die frumenta ſulcis, aut vineæ ſcrobib. mandentur, ne occaſione momenti pereat commoditas cœleſti prouiſione conceſſa. Præterea tali legi derogat Nouella Cæſaris Leonis, quæ etiam agricolas à laboribus ruſticis ceſſare debere præcipit. Quod quam recte præceptum ſit, non modo ex lege diuina apparet, ſed & lege 12.Tab. cuius ea ſunt verba, FERIIS iurgia amouento. Eaſque in famulis (operib. patratis, habento. Etiam ne feſtis diebus opus fieri debeat, ſic Tibull. poſt hanc legem admonet:

Luce ſacra requieſcat humus, requieſcat arator,
Et graue, ſuſpenſo vomere, ceſſet opus.
Soluite vincla iugis, nunc ad præſepia debent
Plena coronato ſtare boues capite.
Omnia ſunt temerata Deo, non audeat vlla
Lanificum penſis impoſuiſſe manum.

Si quis autem aliquid actitaſſet, ad vrgentem vitæ neceſſitatem reſpiciens, veluti ſi paterfamilias bouem, qui in ſpecus decidiſſet, adhibitis operis liberaſſet, aut tecti fractam trabem ab imminenti ruina fulciendo vindicaſſet, ferias non videtur polluiſſe. Nam & Vlp. in l.1.§.ſed excipiuntur.& duab.ll.ſequ. ff.eod.tit tractat multas id genus ſpecies, quarum quidem vrgens neceſſitas non habet ferias (vti dici ſolet) ſicut nec pietatis exercitium feriis impeditur. Scite ergo Scæuola interrogatus, quidnam feriis agi liceret, quod noceret (inquit) prætermiſſum. Sic Romanus Pontifex non vult in c.2. & vlt.eod.tit. ligari neceſſitatem, & pietatem. Qua in re Iudæi, quum plane cæci eſſent, à Chriſto reprehenduntur Luc.13 & 14.c. Pudet autem me referre (dum noſtros Chriſtianos confero Romanis olim religioſis) quibus delitiis, & voluptatum ineptiis, dies hodie feſtos tranſigamus. Magna proculdubio fuit Romanorum religio, vt feriis iurgia amouerent, & diuinis operis darent. Nunc vero ſtudium eſt, eaq; religio, vt dies feſtos altiſſ. maieſtati dedicatos fœdis voluptatibus tradant, omnibus exactionum vexationibus prophanent, tragœdias & iurgia his addant, litigent, pacta illicita contrahant, negotiationes exerceant maximopere turpes, & breuiter omne ſcelus eo potiſſimum die patretur. Sed quid inter ſurdos fruſtra canimus. Anc.

FERIÆ ſunt quædam in honorem Dei conſtitutæ: quædam vero hominum vtilitati tribuuntur. Diuinæ maieſtati dedicatæ erant, dies Dominica, dies Paſchatis, dies natalis Domini, & Epiphaniæ: præterea ſeptem dies, qui præcedunt, & ſeptem qui ſequuntur: item dies ſanctorum Apoſtolorum. Et hiſce diebus, quicquid nolentibus aut inuitis litigatoribus factum eſſet apud iudices, vel arbitros, id omnibus modis irritum erat, & infirmum.l.2.l.omnes dies.7.& l.vl.C.de fer. Hominum vero cauſa conſtitutum eſt: Ne quis meſſium vindemiarumq; tempore aduerſarium cogat ad iudicium venire. Quia occupati circa rem ruſticam in forum venire cōpellendi non ſunt, l.1.in princ.ff.de fer. poſſunt tamen litigantes his feriis renunciare, ſi velint, per ea quæ tradit Geil.1.obſeru.53.n.16.& ſeqq. Menoc.1.arbit.iud.cent.1.caſ.30.n.11. Et hæ feriæ pro conſuetudine cuiuſque loci moderandæ ſunt, cum non vbique vna ſit meſſis, vindemiarumque ratio, l.præſides.eod.tit.Prat.

FERIARVM Latinarum a Latinis populis dictatum, quæ nundinis expediri ſolebant, celebritatibuſque maximis, tanta erat cura, vt præfectus crearetur perpetuus. Idque in memoriam eius temporis, quo Latini in ſocietatem Romanorum perſuaſi eſſent, Tarquinio Superbo regnante. Hac de re vide Halicarnaſſ. lib.4.l.2.§. deinde cum Cornelius. ff. de origin. iur. Pratej.

FERIA quarta quæ ſit, vide l.22.& ibi Gothofr. in not.C.de epiſcop.audient.

FERIÆ: tempus illud quod forenſibus negociis ac iuri dicundo vacabant. Briſſ.

FERIÆ aliæ ſunt repentinæ, aliæ ſolennes.l.3.C.de dilationibus Repentinæ ſunt, quas re feliciter geſta Principes indicunt. l.1. C.de feriis. ideoque imperiales dicuntur, in l.4.C.eod. vt not. Goth.ad d.l.3.C.de dilat. Solennes vero, quæ ſunt anniuerſariæ ac legitimæ. Itaq; feriæ ſolennes feriis extra ordinem indictis opponuntur. in l.26.§ 5.ff.ex quib.cauſ.maior. veluti ob res proſpere geſtas, & in honorē principis.l.1.C.de feriis. Hot.

FERIÆ nouem dierum erant, quibus in ius vocare non licebat funus ducentem familiare, iuſta ve mortuo facientem, quod olim fiebat per nouem dies, quibus videtur duraſſe hęc prohibitio in ius vocandi. Idq;etiam ſcribit Iuſtinian.in Nou.Conſtit.115. Pœnicales olim appellabantur Funerales hæ nouem dierum feriæ. Septem dies cadauer domi deploratum, octauo efferebatur, nono tumulabatur. Bald.tit.de pœn.tem.litigant.

FERIARVM publicarum genera ſunt quatuor. aut enim ſtatiuæ ſunt, aut conceptiuæ, aut imperatiuæ, aut nundinæ. Et ſunt ſtatiuæ vniuerſi populi communes, certis & conſtitutis diebus, ac menſibus; & in faſtis, ſtatis obſeruationibus adnotatæ. Conceptiuæ ſunt, quæ quotannis à magiſtratibus vel ſacerdotibus concipiuntur, in dies vel certos, vel etiam incertos: vt ſunt Latinæ, Paganalia, Sementinæ, Compitalia. Imperatiuæ ſunt, quas Conſules vel Prætores arbitrio poteſtatis indicunt, l.26.§.7.ff.ex quib.cauſ.mai. Gothof.in not.ad l.4.C.de fer. Nundinæ ſunt paganorum, id eſt, ruſticorum, quib. conueniunt negotiis propriis, vel mercibus prouiſuri. Sunt præterea propriæ feriæ familiarum, vt Claudiæ, vel Æmiliæ: ſeu Iuliæ, ſiue Corneliæ: & ſi quas ferias proprias quæque familia ex vſu domeſticæ celebritatis obſeruat. Ex Macr.lib.1.c.16. Hot & Ræuard.lib.5.Varior.c.19. vbi interpretatur l.26.§.5.ex quibus cauſis maiores in integr.

FERIÆ Camerales quæ ſint vide part.3.tit.33.Ord.Cam. Vult.2. Iuriſp. Rom.c.30.nu.92. & adde ad earundem declarationem Gail.1.obſeru.53.nu.4.& 5. Specul.de feriis §. ſequitur.num.1. Weſ.par.de feriis.nu.5.

FERIÆ de Iure Saxon. quæ ſint vide *Landtrecht* lib.2.artic. 66. Zobell.part.1.diff.4.nu.1.

FERIATICI dies, pro feriati, vel feſti. Vlp.l.2.ff.de feriis. D.Marcus effecit, de aliis ſpeciebus Prætorem adiri etiam diebus feriaticis. Appellantur autem ſub eod.tit. feriæ, dies omnes quibus magiſtratus propter vacationem publicam ius non dicit: veluti propter meſſem, aut vindemias, aut depoſitum magiſtratum: vt cum in l.5.Vlp. ſcribit, Pridie Calendas Ian. magiſtratus neque ius dicere, nec ſui poteſtatem facere conſueuerunt. Hot.

FERIRE fœdus, quod & percutere dicitur, & inire, hoc eſt, pacem componere. Barbaris Ligam eſt facere. Spieg.

FERIRI mulcta, gladio, ſupplicio capitis. Feriri à boue. Br ex ff.C.

FERRAMENTA, dicuntur inſtrumenta ferrea, quibus fabri vtuntur: deinde gladios, ſicas, lanceas, haſtas, pila, aliaque huius generis tela, vel ferro præfixa ſignificant. Spieg Adde Torneb. aduerſar.lib.7.c.22.

FERRARII in l. vlt.ff.de iur.imm.l.1.de excuſ.artif.lib.10.C.apud Veget.lib.2.c.11. qui in legionibus habebantur fabricæ ferrariæ cauſa. Briſſ.

FERRARIA, abſolute, fodina ex qua ferrum extrahitur.

FERRE, pro accipere. Inde ferre puncta & tribum, pro eo quod eſt, accipere ſuffragia. & ferre fructum, id eſt, accipere, vel percipere, apud Cic. vt Græcis φέρειν. Pro auferre vſurpatur in l.1.ff.de furt. Prat.

FERRE ad populum, ferre in concionem, quaſi in medium adferre. Vnde ferre legem, vel rogare, Legiſlator dicitur, & populus dicitur iubere: Plebs autem ſciſcere legem, hoc eſt, ſtatuere, decernere, verbo, ſcilicet ſubmiſſiore, quam ſit iuſſio, denotans imperium. Vnde lex aliquo pluris æſtimabatur, quam plebiſcitum. Prat. Factum eſt tamen, vt, Lege Hortenſia lata inter plebiſcita & legem ſpecies conſtituendi intereſſent, poteſtas autem eadem eſſet §.8 ff de origine iuris.

FERRE conditionem, quod & offerre dicitur, victoris eſt & ſuperioris.

FERRE ſuffragium, vide l.1.in prin. C.de ſuffrag.

FERRE teſtimonium, vide l.20.in fin.C.de teſtam.

FERRE ſæpius, id eſt, auferre & conſequi. Ferre aliquid ex bonis, ex hæreditate. portionem ab heredibus, dotem, legatum.

FERRE, crebro eſt pati. Quis id ferat? Morbus ferendus eſt. Id non eſt ferendum. Non eſt ferenda mulier actor.

FERRE ſententiam, id eſt, dicere, recitare.

FERRE conditionem, i.e. deferre, Plaut. & Cic. Briſſ. ex ff.C.

FERRI ac duci ſeparantur.l.1.§.ſi quis ius dic.

FERRE iudicem, inquit Budæus, eſt cuiuſcunque iudicio acquieſcere. Spieg.

FERRE iudicem antiqua iudiciaria locutio, Cic.lib.2.de orat.& in oratione pro Q. Roſc. ſignificat iudicio aliquem laceſſere.

& iudicem offerre. Quem ego ſi ferrem iudicem, ait Cicero, refugere non deberet: cum teſtem producam, reprehendere audebit. Liu.lib.3. Proinde vt ille iterum ac ſæpius prouocet, ſic ſe iterum ac ſæpius iudicem illi ferre, ni vindicias in ſeruitutem dederit. Hor.

FERRE legem, legem ſuis imponere, & quaſi imperare.

FERRE primas, eſt primum locum habere.

FERRE quæſtionem, eſt vindicandum facinus iudicibus præbere, & mandare, vel potius ad ſenatum referre, vt de vindicando ſcelere extra ordinem S.C. fiat, & in iudicium res deducatur. Ex Bud. Spieg.

FERRE ſententiam, iudicis eſt: Senatorum dicere. vide l.5.C.de in lit.iurand.

FERRE ſigna milites dicuntur, cum caſtra mouent.

FERRE ventrem, pro prægnantem eſſe.

FERRI, Gaius in l.235.de verb.ſign.inquit, proprie dicimus, quę quis ſuo corpore baiulat: Portari ea, quæ quis iumento ſecum ducit: Agi ea, quæ animantia ſunt. Sed Alciato teſte, nimis propria & ſubtilis eſt hæc Iuriſconſ. interpretatio: quandoquidem & portari dicitur, quod quis ſuis humeris fert. vt recte Valla annotauit. Spieg.

FERRICVLVM legit. Haloand. in l.29.§.2.ff.ad leg.Aquil. vbi alii ferraculum, alii ſeruaculum, alii gubernaculum.

FERRO damnati, vel ad ferrum damnati dicuntur apud Vlp.c.Inſtit.1.& l.8.ff.de teſtam.non qui ad beſtias damnantur. nam in l.8.perſpicue hæc ſeparantur: ſed qui, vt ferro cum gladiatoribus pugnent, damnantur. Itaque Suetonius de munere gladiatorum loquens in Nerone. Exhibuit, inquit, ad ferrum etiam quadringentos Senatores. Dicitur hæc pœna, & ad gladium, l. ſi quis filio.§.irritum. ff.de iniuſt.rupt.l.ſi quis mihi. §. ſi quis plane.ff.de acquir.hered. Hoc ſupplicii genus à Conſtantino abrogatum eſt. Hot. Prat.

FERRVM Indicum in l.vlt.§.ſpecies.ff.de publican. Plin.34.c.14. ex omnibus ferri generibus palmam Serico ferro tribui, Sereſque Indiæ populos id cum veſtib. & pellibus ſuis mittere ſcribit. Briſſ. in prætermiſſ.

FERREA manus. De manibus ferreis coruiſque nihil dicere neceſſe eſt. Vide Bayfium de re nauali de hiſce.

FERREÆ manicæ: vide l.1.poſt pr.C.de cuſtod.reor.

FERREVS annulus olim dabatur ſponſæ à ſponſo, Gothof. ad rub. C.de ſponſal.& arrh.

FERRVMINARE, eſt per eandem materiam conglutinare, quemadmodum ferrum ferro adglutinatur, non interueneniente alia materia. Pompon l.quicquid.de acqu.rer.domin. Quicquid, inquit, alieno argento ferruminaueris. Nebriſſ.

FERRVMINATIO eſt eiuſdem generis materiarum ſolidatio & coniunctio, vt ſi ſcypho argenteo fundus ferreus apponatur. In hoc autem differt à Plumbatura: quod hac, plumbo maſſa maſſæ iungitur, ita vt iunctura plumbea cohæreat: illa vero per eandem materiam maſſa maſſæ confunditur. Vide l.in rem actio.§.item quæcunque. ff.de rei vindic, & Bayf. in l. vxori quis legauit. ff.de aur.& arg.leg. Prat.

FERRVMEN in d.l.quicquid.27.§.2.ff.de acqu.rer.domin. pro ferruminatione. Proprie autem ferrumen eſt iunctura ſeu ligatura, quæ ex ferri excrementis vel ramentis, vel quauis alia materia fieri ſolet, Plin.lib.36.cap.23. Ruinarum vrbis ea maxima cauſſa, quod furto calcis ſine ferrumine ſuo cæmenta componuntur. Ferrumen in auro, Chryſocolla vocatur, agglutinando auro, inquit Plin.lib.33. Prat.

FERTON vel Verton, habetur in Decr. pont. cauſ.12.qu.2.pluribus capitibus, quod quatuor in partes res Eccleſiaſticæ diuidundę ſint, cap. mos eſt, & ca.ſancimus.12.q.2. Prat. vide ỹ. Verton.

FESTA conuiuia, id eſt, ſolenniter læta, Impp. ciuib. exhibenda cenſuerunt, l.4.C.de ſacrif.pagan. Prat.

FESTINANT properare, vide l.his tantummodo.16.C.de cur.pub.

FESTINARE & properare idem ſignificare atque in eandem rem dici videntur. Vertius Flaccus rationem volens dicere differentiæ horum verborum: feſtinat, inquit, à fando dicitur: quoniam iſti ignauiores, qui nihil perficere poſſunt, plus verborum quam operæ habent. Sed id nimis coactum atque abſurdum videtur. Neque tanti momenti eſſe poteſt prima in vtroque verbo litera, vt propter eam vnam tam diuerſa verba feſtinare & fari, eadem videri debeant. Commodius autem propriuſque viſum eſt: Feſtinare quaſi feſſum eſſe. Nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt, is iam non properat ſed feſtinat Gell. li.16.noct.Att. cap.10.

FESTINATIONEM præcipitem & ſubitam.§.1.Inſtit.de oblig.ex quaſ.contract. opponit I.C. moratoriæ cunctationi, in l.tutor qui repertorium.§.1.in fin.de admin.tut. Secundum Catonem in oratione quam de ſuis virtutibus habuit. Aliud, inquit, eſt properare, aliud feſtinare. Qui vnum quid mature tranſigit, is feſtinat. Verum vtrorumque verborum ratio ſub hac ſignificantia proxima eſt veritati. Vt ſit ſæpe animi properare, ſtudioſe ad res aliquas contendentis: Feſtinare, corpore neceſſitatibus obſequendi, Prat.

FESTI dies, qui & nefaſti, diis dicati. quibus opponuntur profeſti. Briſſ. ex Macrob.1.Satur.16.

FESTOS dies, hoc eſt, & feriatos lætos, cur legum conditores inſtituerint, Seneca refert, de Tranquillitate vitæ cap.fin. Numa ſtatuit, vt quidam eſſent dies feſti, quidam interciſi, reliqui omnes profeſti. Vide ſupr. Dies feſti. & infr. Interciſi dies. Spiegel.

FESTVCA, virga Prætoria, qua quis fiebat liber. Alias vindicta dicebatur. Vide Plutarc. in lib. de iis qui ſero puniuntur à Deo. Prateius.

FESTVCARIAM & ciuilem vim dicebant tunc, cum quis iuriſdictioni præerat, vna cum litigatoribus ex iure in fundum controuerſum, dicendarum vindiciarum cauſſa, proficiſcebantur, ibique manuum facta conſertione, quem ſuum eſſe fundum actor contendebat, eundem contra vindicabat reus. Ræuar. in ll. XII. Tabul. lib. ſingul. de priſco iure vindic. cap.6.

FESTVS vocabulum nunc vocali pura, nunc diphthongo ſcribi ſolet, recte Briſſ. in lib. parerg. Fetus mulieris. equarum ouium. pecorum. Briſſ. ex ff. Fetus pecorum ſine pecudum in fructu ſunt: Fetus mulieris qui plerunq; partus dicitur, in fructu non eſt.§.in pecudum.39. Inſtit. de rer.diuiſ.

Φεύγων, in l.properandum.C.de iud.& aliis plurimis conſtitutionibus ſignificat eum, à quo petitur, G.Budæo interprete apud Anton. Auguſt.lib.1.Emend.c.1. Sic pars fugiens pro reo. Prat.

FEVDVM vocabulum eſt Gothicum & Langobardicum: deductum forte abilla notatione Germanicæ vocis FEED, quo bellum ſignificant: Prædia enim bello occupata, quæ victor ea lege colenda & fruenda militibus ſuis tradebat, vt eum perpetuo dominum agnoſcerent, ſeq; illius homines, hoc eſt, quaſi clientes profiterentur, Feuda dicebantur. Prat. Connan. feudum à fide ſeu fidelitate (quæ Longobardis & Italis fede dicitur) deductum putat. Licet alii à fœdere: & alii à faida, ſeu pheden. alii Germanico *Vogthey*, præfectura, Vigc.cap.2 qu.2. alii aliunde deducant. Eſt autem genus clientelæ quo vel dignitas, vel vectigal, vel prædium aliquod ea l. alicui datur, vt & ipſe, & iſtius poſteri atque hæredes, beneficii auctorem perpetuo agnoſcant, & quaſi pro patrono colant: eiuſque caput exiſtimationem, & fortunas tueantur. Illius enim cauſa & origo hæc fuit, vt victores cum gratiam ſuis ducibus, præfectis, ac militibus pro opera in bellis ac præliis egregie nauata referrent, honoribus & fortunis Italorum in illos transferendis: tum etiam certos ſibi deuinctos, & tanquam deuotos clientes haberent, quorum opera, bello partam regionem, in poſterum, ſi opus eſſet, tueri poſſent: quos ſua lingua modo Valuaſores, modo Vaſallos appellarunt. Vnde tres Feudorum gradus facti ſunt, ſummus, medius, infimus. Summus ordo eſt principum ac procerum, qui lingua illorum Capitanei, regni Duces, Marchiones, & Comites appellati ſunt: & à Rege tum illis honoribus afficiebantur, tum etiam Italiæ oppidis ac vicis, locupletum etiam victorum arcib. ac villis donabantur. Quæ Feuda quia partem aliquam Regiæ dignitatis obtinebant (qui enim Duces & Marchiones nunc appellantur, Reguli olim fuerunt) iccirco Regalia dicta ſunt. Itaque poteſtas eis data eſt cudendæ pecuniæ, creandorum magiſtratuum, ſalinarum & fodinarum exercēdarum, caducorum, confiſcationum, earumque functionum quæ Angarię & Parangariæ appellantur: quæ iura vulgo iura Regaliæ (corrupte, vt opinor, pro Regalia, nominantur. Medius ordo eorum fuit feudorum, quæ principis illius ordinis proceres, regis conceſſu, ea lege aliis inferioris dignitatis hominibus dabat, vt Vaſalli ipſos ſecundum regem eius beneficii auctores ac patronos agnoſcerent, & pro capite ac fortunis ipſorum, ſi vſus ferret, pugnarent. Quo in numero ii qui vulgo illorum lingua Barones, ac Maiores Valuaſores, ſiue Vaſſali appellantur, fuerunt: qui patronos quidem illos agnoſcebant, ſed tamen, vt iam dixi, ſecundum Regem. Infimus ordo eorum fuit, quæ à ſecundi ordinis Vaſſalis in priuatos conferebantur: ſiue illi nobiles eſſent, quam nobilitatem armis pepererant: ſiue ignobiles: nam vtrique eadem qua ſuperiores iuriſiurandi formula obligabātur: quæ ab Oberto neſcio quo, in eo libro, qui vulgo vſus Feudorum inſcribitur, barbare & fœde perſcripta, ſolam hanc habet, quam antea dixi, ſententiam: vt cliens patroni ſui caput, exiſtimationē, ac fortunas, quoquo modo poterit, contra quemcunque aduerſarium, ſolius Regis maieſtate excepta, tueatur. Hot.lib.2.obſer. Plura de origine & conditionibus feudorum vide apud Cuiac.lib.8.obſeruat.c.14.& Conn.l 2.c.9.n.6.

FEVDVM quotuplex ſit, Iuriſperiti feudiſtæ incōſtanter tractant. Nam ex ſingulis qualitatibus ſicubi paulo maiores aut minores videantur, proprias ſtatim diuiſiones conſtituunt: quaſi vero circunſtantiæ faciant nouam ſpeciem, contra leg.fin.ff.de fund.inſtruct.& ſic pergunt, adeo vt arborem faciant, non minus ridicule, quam ſi ex ſingulis pactionibus nouas contractuum ſpecies reducas in arborem. Nos aliquot ad vſum fori delineabimus feudorum diuiſiones. Oldendorp. Prat.

FEVDVM, aut proprie, aut improprie cenſetur.

FEVDVM proprie eſt, quod ſimpliciter, pure, directo conceditur, nulla temporis aut ſeruitiorum determinatione. §. pen.& vlt.

Quid

Quid ſit inueſtitura. Et de conceſſ.recti feud.Item c.1.quibus mod.feud.conſtit.poteſt.

FEVDVM improprie cenſetur,quod conditionibus,vel obſequiis nominatim definitis eſt alligatum,cap.1.de not.feud.& §.fin. de capita.qui cur.vendi.Old.Prat.

FEVDVM improprium & feudum temporale vocant noſtri,quod ad annum vel quinquennium conceditur.Romani precarium clientelare dixerunt.Prat.

FEVDVM aliud eſt regale, aliud non regale.

FEVDVM regale eſt,quod ab Imperatore, vel à Rege conceditur, habens præter ſimplicem iuriſdictionem, dignitatis titulum, vt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, & cætera id genus honoris beneficia.cap.1.quis dicat.dux.

FEVDVM non regale,quod nihil dignitatis vel eminentiæ adfert, ſiue à principe ipſo,ſiue ab inferioribus(vt communiter)concedatur.capit.vnic.qui feud.dar.poſſunt.Old.Prat.

FEVDVM, aut nobile eſt aut ignobile.

FEVDVM nobile cenſetur,quod accipientis perſonam nobilitat, vel ſi prius fuit, nobilem oſtendit. Vt cum ab Imperatore, vel rege conceditur.c.1.quis dicat.dux.

FEVDVM ignobile eſt,quod à plebe vel priuatis perſonis dari ſolet: nonnulli Burgenſe vocant.Item, conceſſum à minoribus & minimis valuaſoribus, hoc eſt, plebeis, quaſi ad valuas ſtantibus:vt interim cognoſcas vmbram iſtius vocis. cap.1.de his qui feud.dare poſſunt.Old.Prat.

FEVDVM aliud eſt ligium,aliud vero non ligium.

FEVDVM ligium eſt pro quo Vaſallus fidelitatem debet contra omnes, Deo & Imperatore exceptis.

FEVDVM non ligium,in quo etiam alii,puta antiquior dominus, cognati,amici,excipiuntur.

FEVDVM, aut Eccleſiaſticum eſt,aut ſeculare.

FEVDVM Eccleſiaſticum dicitur, quod vel Eccleſia dat alii. vel ipſa accipit ab alio:vel quod clerico conceditur.c.1.de cle.qui inueſt.accep.c.1.de his qui feud.dar.poſſ.& §.fi.de c.Conradi.

FEVDVM ſeculare, quod à principe, vel ab alio quouis ciuili homine accipitur. c.1.§.Marchio.de his qui feud.dar.poſſ. Old. Pratei.

FEVDVM, vel reale eſt,vel perſonale.

FEVDVM Reale,ad heredes regulariter eſt trãſitorium,tam reſpectu domini,quam beneficiarii,vt in c.1.§.cum vero Conradus de iis, qui feud.dar.poſſ.c.1.de duob.fratrib.à capita.inueſt.& c.1.§.fin.quib.mod.feud.amit.Nam quilibet cenſetur ſuis hæredibus proſpicere,l.pactùm.ff.de probationibus.

FEVDVM perſonale æſtimatur bifariam. vno modo, quia non porrigitur ad hæredes accipientis,quanquam dantis ſucceſſores teneantur: vt eſt feudum Guardiæ, quod arcis tuendæ,aut territorii cuſtodiendi gratia cõceſſum fuerit,ſicut initio haud dubie feuda concedi ſolebant. Eſt enim Italica vox, *Guarda la gamba.*Item tale eſt feudum habitationis cap.feud.habit.de cap.Conrad.cap. vnic. de feud.guard. Altero modo cenſetuc feudum perſonale, quod neque ad dantis, neq; ad accipientis hæredes porrigitur, vt ſoldata.c.1.quis dicat.dux.Old.Prat.

FEVDVM plerunque eſt maſculinum, quod ad maſculos tantum pertinet. Quandoque tamen fœmininum eſt ex pacto.§.filia. de ſucceſſio.feud.& §.hoc quoque de iis,qui feu.dar.poſſ.c.1. de feud.fœm.§.quin etiam epiſc.vel Abbat.Old.Prat.

FEVDVM aliud eſt temporale,aliud perpetuum. Perpetuum eſt, quod manet apud eos qui ex primo acquitente deſcenderunt, quamdiu vnus ex iis ſupereſt. Temporale quod à domino quandocunq; voluerit,anno elapſo auferri poteſt.1. feud.2.

FEVDVM, aut eſt antiquum,aut paternum,aut nouum.

FEVDVM antiquum eſt, quod maiores agnationis alicuius ſupra quartum gradum habuerunt.Paternum,quod parentes vſque ad quartum gradum tenuerunt: veluti,auus,proauus,abauus, atauus. Nouum vero,quod cœpit in perſona beneficiarii,nec peruenit ad eum ex ſucceſſione.c.1.de ſucceſſio.feud.cap.1.de ſucceſſ.frat.& grad.ſucced.in feud.cap.1.de natu.ſucceſſ.feud. cap.1.§.nouam.Quot teſtes ſint neceſſar.& c.1.de frat.de nou. benefic inueſt.Eſt præterea feudum maternum,quod à fœmina cognationis capite deſcendit,vt in tit.de benefic.fœm.Oldend.Prat.

FEVDVM paternum, Feudum antiquum, Noſtri, Romani, ius gentilitium, quaſi ad gentiles agnatoſque tranſiens. Cic.5.in Ver.Itaq; nunc,ait,Siculorum Marcelli non ſunt patroni.Verres in eorum locum ſubſtitutus eſt Quam in te tantam virtutem aut dignitatem arbitratus es, vt conarere clientelam tam illuſtrem abducere,& auferre ab antiquiſſimis patronis?Prat.

FEVDI noui & fraterni natura eſt, vt viro decedente ſine filiis maſculis, feudum reuertatur ad concedentem. text.eſt in c.1. in prin de fratrib. de no.ben.inueſt. cum ſimil.Fallit,ſi ſit feudum conceſſum ab imperatore,& non ab inferiore:quia in tali feudo habet locum ius accreſ.ita ſing. not. Bald.in l.1.§.in 1. col.pen.verſ. vnum ſcias. C. de cadu.tollend. cuius verba pro ſolennibus citat Do.Alex.conſ.30.quoniam omne datum.in 3. col.verſ.2.dato.lib.1.& in conſ.2.lib.5.vbi idem conſilium repetitum inuenies.&latiſſ.de veritate diſput.Iaſ.in l.re coniuncti.colum.48.verſic.3. limit.& col. ſeq. de legat.3. & ſequitur D.Alex. in l.ſi mihi & Titio.in 3.colu. de verb. An autem filii fratrum in feudis ſuccedant in ſtirpes vel capita,Bald.ponit in Auth.ceſſante.col.1.C. de leg.hæred.& conſuluit Alex. conſil. 55.proſpectis his.in 4.lib.& Barb.in conſ.immediate ſequenti. & eleganter per Zaſium in tract.feud.tit. de feudi ſucceſſione, verſic.ſexta concluſio. vbi etiam refert deciſionem diui Caroli Imperatoris. circa hoc quod in capita ſuccedat ſecundum opinionem Azo contra gloſſam: Vide receſſus Imperii an.29. Spiræ Nemetum.Cotta.

FEVDVM alias diuidi poteſt, vt regulariter:alias diuidi nõ poteſt. Feudi,quod diuiſionem non admittit (nam ſic ſimul etiam intelligemus exempla reliquorum beneficiorum, quæ diuidi poſſunt)exempla ſunt: Regnum,Marchia,Ducatus,Comitatus,&c.quæ dignitatem habent,c.1.§.omnes.ſi de feud.defun. controu.fuer.inter dom.& adgnat. Vaſall.Conſt.Imperia. §. præterea ducatus.de prohib.feud.alien.per Frid.Bar.in l.inter tutores, ff.de adminiſt.tutor.l & ideo ff.de condict.furt. Panorm.in cap.prudentiam.de offic.deleg.Old.Prat.

FEVDVM dare, concedere feudum vaſallo, noſtri nunc dicunt Romani, dare mancipio fundum, in fidem ſuam accipere clientem.Prat.

FEVDVM auferre,aperiri feudum, Noſtri. Romani,Iniicere manus prædio clientelario.Prat.

FEVDVM accipere,inueſtiri de feudo,Noſtri. Romani,mancipio accipere,fidem patroni ſequi,in fidem ſe conferre.Prat.

FEVDVM vendere,Noſtri. Romani obſequium vel clientelam exuere alienato prædio.Prat.

FEVDA domino aperta, item bona mobilia in feudis apertis quæ non debebantur hæredibus, quoniam dominus olim ſemper recipiebat. Cuius iuris ſunt iam nunc veſtigia in pleriſque locis.Oldend.Prat.

FEVDVM quod domino aperietur, & ſic in diem mortis eius,qui nunc habet, fuerit alii conceſſum, vt poſt mortem poſſeſſoris habeat.Prat.

FEVDVM Epiſcopale, quod Cæſar concedit eccleſiaſticis principibus,Prat.

FEVDVM emptum. In feudo empta filia non ſuccedit, præſertim extantibus adgnatis, ſecundum communem doctorum ſententiam, vt probat Andreas de Iſernia c.vni.§.hoc autem.qui feud.dare poſſunt.Niſi ſit nominatim actum c.vnic.§.filia.de ſucceſſio.feud.& c.1.de gradibus ſucceſ.in feud.Franciſc.curtius conſi.49.incipient.Recolendæ memoriæ. Quod ſequitur Albert.Brun.conſil.16.incip.Omnipotentis Dei,&c.Et quanquam in hoc ſunt opiniones variȩ:tamen nemo diſſentit,quin feudum emptum, vt omnia præſtentur quæ præſtari ſolebant, pro eodem feudo nondum empto,non tranſeat in fœmineam ſucceſſionem. Quia ibi inueſtitura præponderat emptioni,& ſemper eſt attendenda, vt tractat Bald.in præfat.feud. Vbicunque enim fit mentio feudorum ſimpliciter, vel hæredis:ibi intelligitur feudum rectum & vetum, h.e. maſculinum,cuius fœminæ non ſint capaces. Quinimo,in feudis hereditariis,h. e.conceſſis alicui, & hæredibus ſuis,non ſuccedunt fœminæ, vt Baldus & alii notant in cap.vnic.in prin. An adgnat. vel fil. defunct. Bar.in l.vt iuriſiurandi. §.ſi liberi.ff.de oper.liberto. Sicut enim nulla ordinatio teſtamenti valet in beneficiis militaribus, ſeu feudis, vt eſt textus in cap.vnic.in princ.de ſucceſſio.feud.& in cap.1.in prin. de prohib.feud.alien.per Fride; c.1.§.donare. Qualit. olim feud.potuer.alienar. Et vtrobique Bald.etiam conſenſu domini Alexan conſil.15.lib.5 incip. Viſis narratis in themate. Ita dominus feudi non poteſt confirmare feudum in filiam, præiudicio adgnatorum non conſentientium, iuxta textum in c.1.de alien.feud.patern.c.1.§.hoc quoq; de ſucceſſio.feud. & Bal. ſecundum Aluarottum vtrobique notat, quod dominus nullam gratiam poſſit facere fœminis de ſucceſſione, per quam adgnati excludantur: Adeo, vt Imper.nolit habere poteſtatem infringendi iuris beneficiarii. Adducunt interpretes ſecundum Baldum duas potiſſimum rationes. Altera, Quoniam bonæ & naturales conſuetudines; quales ſunt beneficiariȩ;ligant Principem.cap.vnic.in fin.qui feud.dar.poſſ.& ibi gl.l.fin.C.ſi cont.ius vel vtil.pub. Altera, quia feudum eſt contractus nominatus, auctore Bartol. in l. iuriſgentium.§.quinimo.ff.de pact. Ang.Nouel. vt ſponſali. largi.in prin.Sed contractus non vult Princeps in ſua poteſtate eſſe.l.fin.ff.de conſt. prin.l.fin. C. ſi contra ius vel vtil.publ. cap. quæ in Eccleſiarum. de conſtitutio. Ergo Princeps nec feudi conſuetudines vult poſſe infringere.Prat.

FEVDVM Aduocatæ eſt feudum mercedis, datum ob quodcunque munus, ſiue officium.1.feud.2.princ.

FEVDVM Caſtaldiæ, vt interpretantur noſtri, concedebatur ratione adminiſtrationis bonorum & poſſeſſionum dominicarum. Annotauit Baro Schenck,tit.2.lib.2.feud.

FEVDVM conditionatum,id eſt,ad certum ſeruitium adſtrictum vulgo *Seſsleben* nominatur.Autor Zaſ.de Feudis degenerantibus.Spieg.

FEVDVM de Camera eſt,cum ex arca domini certum ſtipendium ſoluitur:Feudum de cauena,cum ex cellario domini præſtan-

tur annonæ,vide Cuiac.1.feud.in prin.Gothof.ad l.14.in prin. ibi aut annonas ciuiles. C.de ſacroſ.eccleſ. Cauena enim locus eſt, in quo frumentum,vinum, oleum, & ſimilia, ſeruantur.Hot.in Lexico,verbo Cauena.

FEVDVM degenerans, quod & non rectum dicitur, intelligitur, quod à natura proprii rectique feudi receſſit.Recti autem feudi compendioſa natura hæc eſt,quod ad hæredes tranſitorium ſit in infinitum. Porro, quod ex gratia & gratuito domini beneficio originem ſumpſerit; Item quod Vaſallus fidelitatis ſacramento ad incerta ſeruitia obſtringatur.

FEVDVM francum,id eſt,liberum,ita vt nihil pro eo ſeruitii præſtetur. Et quod Francum liberum dicatur, allegatur tex.in ca. ex literis.1. de ſponſalib. Quippe, quod ad communem verbi intelligentiam recurratur.Spieg.

FEVDVM ligium dicitur, ſi conceditur ab Imperatore vel rege, præſtita fidelitate abſolute&nullius alterius domini fide conſeruata. ita declarat gl.ſingularis in Clem.paſtoralis,§.rurſus. in verbo. Homoque ligius.de ſententia & re iudi.quod alibi in iure ſcriptum ſe non reperiſſe dicit Bald. in l.1.§. . col.pen. verſic.ſi quis inueſtitus.C.de caduc.tollen.& pro ſing.citat Alex.conſ.30. quoniam omne datum.in prima col. verſi.4.lib.1. Quod etiam repetitum eſt in conſ.2. in vlt.libro.tamen habet concordantem in aliquib. extrauagantibus, cuius verba reaſſumit Bald.in conſ.291.ad euidentiam præmittendum eſt. in primis verbis in 2.lib. Et rationes huius dicti,videlicet quare feudum ligium non poſſit niſi vni parere domino, ponit Bald. in authen.hoc amplius.col.1.ad fi.C.de fideic. Et tale feudum ab aliis differt in multis.inter alia vnam ſing.fall.tradit. Bal.in c.cæterum.in 3.colum.ver. quæro an ſupraſcripta.de iudiciis. quod licet in feudis multi iudices eſſe poſſint,& ordinarii ſint pares curiæ,tamē in feudo ligio ſolus princeps poteſt cognoſcere, quia ſolus poteſt inſtituere,& inſtitutum deſtruere, & eſt ſingula. dictum ſecundum Iaſ.in prælud.feud.in 32. colu. ver.quartus effectus. vbi multa de iſta materia ponit in 7.diuiſione feudorum.&ibi refert aliud ſing.dictum Bal.in d.c.cæterum,in penult.col.verſic. ſed ſtatim. vbi tenuit,quod in tali feudo, ſicut etiam in feudo franco, non eſt licita pœnitentia, prout in aliis.& hoc dictū Bal.pro ſing. citat etiam Iaſon. in 8. diuiſ.ad fin.& Mart.Laud.in c.1.in 8.col.qui feud.dar.poſſunt. licet in lectura Bal Sigillum pro ſi ligium mendoſe legatur. & idem conſiderat Bald.conſ.324. quæritur vtrum Papa. in 1.lib. Et propterea alibi Bal.ſing.dicebat in c.inter dilectos.in 3.col. verſic. item ſcias quod non eſt feudum, extra de fide inſtrum. quod non dicitur feudum ligium,ſeu francum,niſi hoc nominatim &expreſſe in eius conceſſione dicatur:quia excedit naturam recti feudi, etiam nobilis.& idem concludit D.Alex.in dicto conſil.30.col.vlt.circa fin.vbi de hoc Bald.dicto non fuit memor.quod pro ſing.commendat Iaſon.in prælu.feud.in 34. col.verſic.illud diligenter nota.& has differentias,& plures alias late & ſing.ex facto cum incidiſſet, reaſſumit Bald.conſil. 291.ad euidentiam præmittendum eſt per totum. in 2.lib. vbi eleganter declarat totam materiam feudi ligii:& tria requiſita ad hoc vt feudum dici poſſit ligium,refert Cur.in tractat.feudo. in prima parte,in octaua quæſtione,in quibus tamen prædicta comprehenduntur.Corta.

FEVDVM Soldatæ, vt per ſe ignobile eſt, ita nec propriam habet feudi naturam: quum vel dantis, vel accipientis morte finiatur. Et eſt quædam annua gratuita præſtatio,vt definitur tit. 10.lib.2.Feudorum.Videtur autem Baroni à Tautenberg,Soldatæ vocabulum, etſi iam in aliam ſignificationem degenerauit,ex antiquitatis vſu profluxiſſe. Nam,vt idem annotauit, ſecundum Caſſiodorum,Vegetium,& Frontinum,Solidatum in militia appellabant eum, cui ſtipendia ab Imperatore promiſſa erant.Cum enim populus Romanus ſupra ducentos annos(vt Liuius teſtatur) propriis impendiis militaſſet, Anxuro capto,decreuerunt patres,vt ſtipendium miles acciperet: cui & veſtem, & frumentum, vltra pecunias,equiti etiam equum dare ſolebant. Qui Delecti auctorati dicebantur: temporis vero ſucceſſu,Matriculati & Solidati Spieg.

FEVDVM habitationis eſt ius domum aliquam iure feudi inhabitandi,qua de re vid.cap.extraord.2.feud.75.&105.Roſenth. c.2.§.29.lit.a,in margi.

FEVDATARIVS, qui feudum à patrono ſibi commiſſum accepit, Latina conſuetudine, vt Beneficiarius, lib.feud.3. tit.2.§.3. Feudatarius Parium laudatione damnum reſarciat. Alias Feudalis dicitur,& vaſallus.Prat.

FEVDISTA dicitur interpres iuris feudalis, & qui commentaria ſcripſit in ius feudale.

F I.

FIBVLÆ dicuntur propriè ornamenta cinguli ad veſtem ſubligandam:& tam viriles quam vxoriæ habentur.Earum mentio eſt in l. 1. Cod. nulli licet.infren.libr.11. & apud Plin.& Bayſium. Fibulam imponere dixit Seneca in moralibus, vt citat Lactantius lib.1.cap.16. de ſalaciſſimo Ioue loquens, pro eo quod eſt coercere & reprimere: atque id ex lege Pappia Poppæa, qua ſcilicet minor annis ſexaginta ſexagenario nubere non poterat, vt hoc pacto Senatores docerentur continenter viuere.Huius contrarium eſt laxare fibulam,id eſt,anſam miniſtrare aut feneſtram aperire. Tertull. de Coron.militis: Vt etiam voluntarii delictis fibulam laxet.Natum autem videtur vtrunque à fibula cinguli,qua veſtis adſtringitur,ſi fluxior ſit, aut remittitur,ſi fuerit adſtrictior. Niſi etiam ad fibulæ adſtrigmentum mauis referre, qua adoleſcentulorum prurientium genitalia traiiciebant,tum valetudinis, tum conſeruandæ vocis gratia: quod infibulare vocabant:cuius rationem deſcribit Corn.Celſ.lib.7.de qua Martialis lib.7.Prat.

FICTÆ adulationes, leg.2.C.de donar.in vir.& vxor.

FICTILIA vaſa ex terra facta, l.3.§.vitrea de ſupell.legat. Et Fictilis ſupellex l.7.ff.eod.Prat.ex Briſſ.

FICTIO, eſt legis aduerſus veritatem in re poſſibile ex iuſta cauſa diſpoſitio. etenim conſtat, nunquam extendi fictionem ad ea, quæ impoſſibilia ſint. gloſſ.l.talis. de legat.1.§.minorem. Inſtitut. de adopt.ſiue de iure, ſiue de facto ea fieri nequeant. imitatur enim fictio naturam , nec facile lex fictionem aduerſus fictionem inducit. l.3.§. è contrario. ff. de acquir.poſſeſſ. Hæc ex 1.cap.lib.6. Parerg.Alciat.Bart. vero in l.ſi is qui pro emptore, verſ.quæro ego ff.de vſucap.ſic fictionem definit : Eſt in re certa eius, quod eſt poſſibile contra veritatem pro veritate à iure facta adſumptio. Eſt autem magna differentia inter fictionem & præſumptionem. Quia fictio iuris tantum operatur, quantum veritas, vnde nunquam ei dicitur eſſe contraria.Siquidem ius facit ens de non ente.Præſumptio autem in dubio ſtat,tametſi eatenus veritatis habetur comes, quatenus in contrarium nulla apparet probatio. Vide gloſſ.& Bartol.in l.ſi is qui pro emptore,ff.quod met.cauſa. Itaque fictio ad ſolam legem pertinet. Nec enim contrahentes fingere poſſunt, niſi lege permittente. vt in Aquiliana ſtipulatione,& quibuſdam aliis item caſibus,in quibus lex ſtipulationem fingit,vel hypothecam. Eſtque Iure ciuili inuenta. Sic Iuriſconſultus in l.2. pro ſocio. dominium ſocietate omnium bonorum acquiri, ſine traditione per quandam fictionem affirmat, cum textus dicat, creditur. Non autem ob aliud inducitur, niſi vt ſuppleat id, in quo deſideratur facti veritas, ad hoc vt ex ea veri producantur iuris effectus. vt declarat Bart.in l.ſi is qui pro emptore,de vſucap. Imitatur autem fictio legis,naturam ipſam. l.adoptio.ff.de adopt. Vnde ſicut naturaliter quis filium ad tempus habere non poteſt, nec ſub conditione: ita nec emancipare eum, nec adoptare in diem vel ſub conditione licet. Item, vt per naturam fieri non poteſt, vt minor, maioris pater ſit: Ita nec minor natu maiorem adoptare poteſt d.l.adoptio. ff.de adoptionibus. §. minorem natu.5.Inſtit. eod.Prat.

FICTIO à præſumptione differt, quia fictio aduerſatur veritati: præſumptio fundatur in veritate : ideoque contra fictionem non admittitur probatio:quid enim efficeret probatio veritatis,vbi fictio aduerſus veritatem fingit? Ideoque ſuper falſo & incerto fingitur,ſuper certo & vero præſumitur,Goth.ad rub. ff.de probat.& præſer.

FICTIO priuata in perniciem alterius, teſte Olden. nihil diſtat à fraudulenta ſimulatione. Vlpian.in leg.cum hi,§.ſi cum his.ff. de tranſact. fingi enim,inquit,lites poterunt,vt tranſactio etiam citra prætoris fiat authoritatem.Spieg.Prat.

FICTIO. Licet lex nonnulla interdum fingat, veluti eum, qui in vtero eſt , perinde ac ſi in rebus humanis, rerumque natura eſſet,cuſtodiri, intelligique quoties de commodis partus quæritur. l.qui in vtero eſt,l.qui in vtero ſunt. de ſtat.ho.ff.§. penult. Inſtitut.de tutelis. Nihilominus in ea ſum opinione atque hæreſi, licet doctorum communis reclamet calculus, vt exiſtimem, duas duntaxat in iure fictiones eſſe : legis Corneliæ ſcilicet, & iuris poſtliminii. Legis Corneliæ fictioni locus eſt, cum captiuus apud hoſtes moritur, vt in ciuitate deceſſiſſe fingatur, vide l.lege Cornelia.de teſtam. l.lex Cornelia de vulg.ſubſtitut.§.fin.Inſtitut. quibus non eſt permiſſum facere teſtament. Poſtliminii autem fictioni locus eſt, cum captus ab hoſtibus in ciuitatem reuertitur : tum enim nunquam à ciuitate abfuiſſe fingitur, l.retro l.in bello.§.1.& l.bona.ff.de captiu.§.4. Inſtitut. quibus modis ius patr. Prat. Vt autem intelligamus,quæ legis Corneliæ fictio inducat, ſciendum eſt, iure naturali omnes homines liberos naſci, ſeruituteſque iuri naturali eſſe contrarias, atque de iure gentium introductas. §.autem gentium. de iur.na.gent. & ci. Inſtitut.ex captiuitate ſcilicet §.fin.de iur.perſon.Inſtitut. Serui enim ex eo appellati ſunt, quod Imperatores captiuos vendere, ac per hoc ſeruare,nec occidere ſolent. qui etiā mancipia dicti ſunt, eo quod ab hoſtibus manu capiantur. §. ſerui autem. de iur. perſon. Inſtitut. Ex quibus conſtat eum qui ab hoſtibus captus ſit,ſeruum hoſtium fieri. § ſi ab hoſtibus quibus mod.ius patr.pot.ſol. Inſtitut. Sciendum eſt ſecundo,ſeruos teſtamentum facere non poſſe , cum alieno iuri ſubiecti ſint, §.1. qui. non eſt permiſſ.fac.teſtam.Inſtitut. cumque(quod ad ius ciuile attinet) ſerui pro nullis habeantur.l. quod attinet.de re iud.

ff.Ex

ff. Ex quibus apparet eum, qui ab hoſtibus captus ſit, cum ſeruus hoſtium fiat, teſtamentum facere non poſſe. Sciendum eſt tertio, poſteriore teſtamento, quod iure perfectum ſit, ſuperius rumpi. § poſteriore. quibus mod. teſtamen. infirm. Inſtitut. Nouiſſima enim teſtatoris voluntas ſeruatur, leg. tranſlatio. de adi. lega. ff. expectandaque eſt mors teſtatoris, vt effectum habeat teſtamentum. §. in extraneis, de hæredit. qual. & differ. Inſtitut. ambulatoria eſt enim voluntas defuncti, vſque ad vitæ ſupremum exitum. leg. quod ſi iterum. de adimen. legat. ff. Denique teſtatoris morte confirmatur teſtamentum. capit. cum morte. de celebra. miſſa. antiqu. His ita præmiſſis, ſi quis, poſt factum legitime in ciuitate teſtamentum, captus ab hoſtibus fuerit, atque apud eos deceſſerit, proculdubio eius in ciuitate factum infirmatur (ſummo iure) teſtamentum, cum ab hoſtibus captus, ſeruus eorum factus fuerit, cum ſerui teſtamentum facere non poſſint, cumque, vt effectum habeat teſtamentum, mors teſtatoris expectetur. Cæterum, ex æquitate, lex Cornelia fingit eum, qui poſt factum legitime in ciuitate teſtamentum ab hoſtibus captus eſt, atque apud eos deceſſit, eo ipſo momento deceſſiſſe, quo captus ab hoſtibus fuit, atque ita morte eius confirmatum teſtamentum, perinde ac ſi nunquam ab hoſtibus captus fuiſſet, nunquam in hoſtium poteſtatem ſeruitutemque redactus fuiſſet, nunquam ius teſtamenti faciendi amiſiſſet. l. lege Cornelia. de teſtam. ff. l. lex Cornelia. de vulga. & pupilla. ff. Rurſus, vt intelligamus, quæ fictio iuris poſtliminii inducat, ſciendum eſt, dictum eſſe poſtliminium à limine & poſt. vnde eum, qui ab hoſtibus captus eſt, & in fines noſtros poſtea peruenit, poſtliminio reuerſum recte dicimus. nam limina ſicut in domo finem quendam faciunt, ſic imperii finem eſſe limen, veteres voluerunt. Hinc & limen dictum eſt, quaſi finis quidam & terminus: ab eo poſtliminium dictum eſt, quia ad idem limen reuertebatur, quod amiſerat. §. ſi ab hoſtibus quibus mod. ius pa. pot. ſolui. Inſtitut. Eſt autem poſtliminium ius amiſſæ rei recipiendæ ab extraneo, & in ſtatum priſtinum reſtituendæ, inter nos ac liberos populos, regeſque, moribus, legibus conſtitutum. nam quod bello amiſimus, aut etiam citra bellum, hoc ſi rurſus recipiamus, dicimur poſtliminio recipere: idque naturali æquitate introductum eſt, vt qui per iniuriam ab extraneis detinebatur, is, vbi in fines ſuos rediiſſet, priſtinum ius ſuum reciperet. leg. poſtliminium eſt. de cap. & poſtliminio reuerſ. ff. His ita expoſitis, ſi quis ab hoſtibus captus fuerit, cum ſeruus hoſtium fiat, cumque, quod ad ius ciuile attinet, ſerui pro nullis habeantur, is proculdubio (ſummo iure) omnia iura, quæ in ciuitate habebat, amittit. Cæterum, ſi is ab hoſtibus redierit, ius poſtliminii ex æquitate fingit eum, qui ab hoſtibus captus fuerat, rediitque, ſemper in ciuitate manſiſſe, eique omnia priſtina iura, quæ ante captiuitatem habebat, reſtituit, perinde ac ſi nunquam captus fuiſſet, ſemperque in ciuitate manſiſſet. dict. §. fin. ab hoſt. Itaque teſtamentum, quod ante captiuitatem fecerat, eo reuerſo perinde valet, ac ſi nunquam captus fuiſſet. Adde Forcatulum Necyom. dial. 76. n. 7.

FICTITIVM tabulatum quid ſit, vide leg. 12. §. 3. Cod. de ædific. priuat.

FICTVM diuortium. vid. l. 30. in fin. C. de iur. dot.

FICTVM, abſolute præſupponitur falſum: alias non fingeretur. Præſumptum, habetur loco veritatis. Spieg.

FICTVS Barbaro vocabulo pro emphyteutica penſione, mercedeque meliorationis accipitur, videturque Alciato latine dici poſſe Coloniatium. Spieg.

FICTVS cœlibatus, vide l. 5. C. de donat. ante nupt. l. 18. C. ad leg. Iul. de adult.

FICVS, ſeu ficos, dulcium legato, item pomi appellatione contineri ait l. vltim. fin. de tritic. leg. 205. de verbor. ſignificat. Briſſon.

FICVS ruminalis, ideo ſic dicta, vel quod æſtate ſub ea pecora frigora captantia, herbaſque vellentia ruminabant, vel à rumine, id eſt, mamma, quam antiqui rumen dixere, quod ſub ea pueri, Romulus & Remus, Lupæ rumina ſuxerint: vnde Ouid. 2 Faſtorum:

Arbor erat, remanent veſtigia, quæque vocatur
Romula nunc ficus, rumina ficus erat.

De hac Plinius lib. 15. cap. 18. Plutarchus in Romulo. Tacitus in annalib. Publius Victor de regionibus vrbis reg. 8. Marlianus lib. 12. cap. 13. Annotatum autem eſt hanc arborem ruminalem, quæ in Comitio annis octingentis ac quadraginta, & amplius virens perſeuerarat, Nerone imperante, ramalibus emortuis viſam exaruiſſe. Quod & in prodigium abiit, donec in nouos reuireſceret fœtus. Cælius lib. 11. cap. 12. lectionum antiquarum.

FICVVM varias ſpecies, vide apud Gothofr. in not. ad l. 205. de verb. ſignif.

FIDELITAS eſt iuſiurandum, quod à vaſallo domino præſtatur, cap. vnic. quid præc. deb. in vſibus feud. vide J. poſt verbum fideiuſſor conditionalis.

FIDES olim à Romanis pro Dea culta eſt, habuitque propria templa inde a Numa conſecrata, teſte Auguſt. vnde id ortum ſit, dubitari queat: ſiue quia maximus vſus ac neceſſitas fidei in contractibus communique vita eſt: Siue etiam, quia inde à primis parentibus valde prædicari fidem Theologicam intellexerint, vt quæ nihil non à Deo impetret, noſque in ſummam dignitatem ac felicitatem euehat. Omnino Numæ patrum doctrinam non ignotam fuiſſe etiam ex eo apparet, quia templa ſine idolis habuit: & libri eius poſtea reperti, vt ab Ethnica Idololatria plane alieni, teſte Liuio, exuſti ſunt. Fides ergo vox Latinis vſitata, aliquando aliter in ſacris literis, quam plerunque in prophanis accipitur. Nam fides Latinis in dicente & agente plerunque eſt fidelitas, aut veracitas in præſtandis promiſſis. cuius Etymologiam Cicero lib 1. offic. inde deducit, quod id fiat, quod promiſſum eſt dictumve ab alio, quaſi ſi iſta duo verba, Fiat dictum, inter ſeſe commixta ſint. Et in lib. de republ. vt citat Nonius. Fides nomen ipſum mihi videtur habere, cum ſit quod dicitur. Hinc Vlpian. in l. exempto. 11. ff. de act. empti. Nihil magis, inquit, bonæ fidei congruit, quam id præſtari, quod inter contrahentes actum eſt. At in ſacris literis plerunque eſt in audiente aut patiente illi correſpondens affectus, quo credimus dicentis veracitati aut fidelitati, quod ea quæ promiſit, præſtiturus ſit. Recte ergo dicere poſſemus, quod fides Latinis actiue accipiatur: quia eſt veritas in agente, dicente ac præſtante nobis aliqua promiſſa bona. Contra autem Hebræis paſſiue, quia alterius veracitatem, promiſſionem, ac præſtationem bonorum ſuo aſſenſu, & re etiam ipſa accipit. Nec tamen poteſt negari vocem fides πίστις, apud Latinos & Græcos veteres eodem plane modo aliquando vſurpatam, vt in ſacris literis & Eccleſia: Nempe (vt iam diximus) paſſiue, vt aliquid eſſe maius fide, id eſt, quam vt credi poſſit. Ouid. 4. Met. & Virg. 4. Credo equidem, nec vana fides, genus eſſe Deorum: id eſt, mea hæc fides aut perſuaſio ſeu aſſenſus non eſt vana aut temeraria. Et Liuius, Hæc Romulo regnante ſunt domi militiæque geſta, quorum nihil abſonum fidei diuinæ originis, diuinitatiſque poſt mortem creditæ fuit, id eſt, qua creditus eſt natus fuiſſe ex Marte. Et hinc doctiſſ. viri Laurent. Valla & Budæus, eam quæ in ſacris literis more Græcorum fides dicitur, perſuaſionem potius appellandam eſſe cenſuerunt. Laurentius (inquit Budæus) perſuaſionem proprie vocari poſſe contendit, quam Latini Chriſtiani fidem, Græci πίστιν appellant: hoc eſt, certam quandam opinionem & ſententiam, quam nobis perſuaſimus: id quod mihi Laurentius recte cenſuiſſe videtur, cum à verbo Græco, πείθομαι, id eſt, perſuaſi mihi, πίστις apud nos dicatur, quam nos fidem dicimus. Hoc autem ex Quintiliano liquet, qui lib. 5. ſic inquit. Pro certis autem habemus, quæ legib. cauta ſunt, quę perſuaſione, ſi non omnium hominum, eius tamen ciuitatis aut gentis, in qua res agitur, in mores recepta ſunt. Latine autem fides in hoc ſignificatu certam deriuationem non habet, ſed Græcorum imitatione vſurpatum eſt ab anteſignanis fidei Chriſtianæ, qui aliud verbum ſignificantius eſſe nullum exiſtimabant. Hæc illi.

FIDES Catholica. Hæc eſt pietas ſiue religio noſtra, quæ ideo Catholica nominatur, quod non certo alicui populo tradita eſt, vt Iudaico, ſed toti generi humano: nec vllum excludit, omnibus per hanc ſaluis eſſe licet, & ſine hac nulli: nec religiones in hac ſunt ſuæ cuique genti, ſicut apud gentiles. Alii enim dii & alio modo apud Romanos celebrantur, quam Græcos: alii apud hos, quam apud Gallos, Hiſpanos, Scythas, Indos, Perſas. Omnes gentes quæ Chriſtum profeſſæ ſunt, eundem colunt Deum, & eodem ſacrificii genere. Vide l. 1. C. de ſum. Trin. & fid. Cath. Spieg. Quid vero Catholicum ſit habendum, & quis Catholicus cenſendus, vide ſupra in dictione Catholica Eccleſia: Quibus adde & ſententiam Lactantii lib. 4. de vera ſapientia c. 30. circa finem, vbi inquit, Sola igitur Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis, hoc eſt domicilium fidei, hoc templum Dei: Quod ſi quis non intrauerit, vel a quo ſi quis exiuerit, à ſpe vitæ, ac ſalutis æternæ alienus eſt. Neminem ſibi oportet pertinaci concertatione blandiri. Agitur enim de vita & ſalute, cui niſi caute ac diligenter conſulatur, amiſſa & extincta erit.

FIDES, pro cautione, in leg. ſacris. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12. Sic dicimus, fide alicuius ſumere, id eſt, non ſua, ſed aliena cautione. Spieg.

FIDES bona eſt, cum id quod dictum ac promiſſum eſt, bene ac recte fit, l. cum venderem. ff. locat. Vnde illud Auguſti apud Sueton. qui populo promiſſum congiarium repoſcenti, Bonæ fidei ſe eſſe reſpondit. Prat.

FIDES quandoque ſumitur pro promiſſione.

FIDES ſincera quid, vide gloſſam capit. ſecundi de electuar. Prat.

FIDES teſtium ex quibus colligatur, docet IC. in l. 2. ff. de teſtibus. Prat.

FIDES mera, in l. 19. in princ. C. de teſtam. id eſt, bona & integra, l. 1. C. de ſuffrag. ſincera, l. 2. C. ſi propt. publ. penſit. vid. Gotho. ad d. l. 19. in princ.

Fides contractus, id eſt, lex contractus. in l.19. vbi Goth. C.de locat.per l.25.§.3.eod.

Fides, in l.1.C.fin.regund.id eſt, pactum.

Fides iudici facta eſſe dicitur, quando probatum ei eſt, vera eſſe quæ affirmata ſunt. Hinc Rubr.de fide inſtrumentorum.Spie.

Fides labefactata, dicitur creditum perditum. Tueri fidē ſuam, eſt ſeruare illæſam famam locupletis debitoris. Et fidem ſuam liberare, pro eo antiqui dicebant, quod nunc negociatores & coactores, tenere promiſſum dicunt, & non deeſſe promiſſo.

Fides publica eſt, quod imperiti Saluum conductum vocant: quem Accurſius, malus latinitatis autor, ſecuritatis nomine intellexit.Spieg.

Fides publica in l.24.§. in bonis.ff.de reb.auct.iud. poſſid. pro eo quod vulgo creditum dicimus. Cic.in Orat.pro leg.Manil. Hæc fides atque hæc ratio pecuniarum, quæ Romæ,&c.& alibi, Scimus Romæ, ſolutione impedita, fidem concidiſſe.Prat. ex Briſſon.

Fides tacita, clam & tacite in fraudem legis, fiſci ve accommodata.l.13.§.cum ante.ff. de iur.fiſci.l.15.§.pen ff.ad munic.l.11. ff.de his quæ vt indig. Et apud Vlp. Epit.tit.25. Et dicitur

Fides accommodari, & interponi.l.43.§.vlt.ff.de vulg.l.10.ff.de iis, quæ vt indig.& commodari.l.pen.ff.ſi quid in fraud.patr. Prat.ex Briſſ.

Fides emptori haberi dicitur etiam ſine ſatisfactione.§.vendita. Inſt.de rer.diuiſ.l.19.ff.de contrah.empt.Prat.ex Briſſ.

Fides tuitionem, auxilium, tutelam ſignificabat, vnde in fide alicuius eſſe dicebant olim, quod nunc vocant, feudum ab aliquo tenere, & haud dubie à fide nuncupant, atque ſalutant fidelem vel vaſallum, quem clientem olim dicebant. Vnde ſic ſcribunt, Dilecto noſtro fideli: *Vnſern lieben getrevven.*

Fides ſeruanda eſt. l.7.C.de pactis.l 12.C.de actionib.empti.

Fide dominica agros colunt, qui non penſiones certa quantitate, neque mercede, ſed arbitrio domini rationes reddituri colunt.l.18.§.cum de villico.l.20.§.1.ff.de inſtr.inſtrumentoque leg.Prat.ex Briſſ.

Fide alterius pecuniam mutuam ſumere, eſt, dato fideiuſſore ſumere. Cicer.pro Flacco, Hic hercule cornici oculum, vt dicitur: nam hunc Hermippum, hominem eruditum, percuſſit: eius enim fide ſumpſit à Fufiis. Securus Hermippus Temnum proficiſcitur, cum iſte ſeſe pecuniam, quam huius fide ſumpſerat, à diſcipulis ſuis diceret Fufiis perſoluturum. Item in ead. Pecuniam ſumpſit mutuam à Sex.Schola, qui tamen reddidit P.Veratii lectiſſimi hominis fide. Vulgo tamen mendoſe ſcriptum eſt fidei. Hot.

Fide ſua iubere, id eſt, ſponſorem ſe conſtituere, & periculum in ſe recipere. Paul. Si filiusfamilias ita ſtipulatus fuerit: Quantam pecuniam Titio credidero, fide tua eſſe iubes? Vlp. in l.vbi autem, de verb.oblig. Prat.

Fide ſua promittere, ambigua locutio eſt, ſicut & in verbo veritatis ſpondere. de quorum captu diſſerit pulchre Alciat.in l.ſi quis maior.C.de tranſact.Spieg.

Fidem alicuius ſecuti tum vere dicimur, cum ab eo perſuaſi tantam fidem eius promiſſis habuimus, vt perniciosū id nobis futurum ſit, niſi ea faciat. Connan.lib.5.c 1.n.6.

Fidem ſuam aſtringere, locutio elegans, eſt vinculum obligationis ſuſcipere. Papin.in l.procurator, qui pro euictione.ff.de procur. l.vlt.ff. quando de peculio.l.27. ff.de vſuris.l.7. §.non ſolum.ff.ſoluto matrim.

Fidem fallere. Lege, Fallere fidem.l.5.ff.de l.commiſſ.l.1.ff.de pecun.conſtit.

Fidem frangere.Vlp.in l.ſed ſi hoc lege.ff.de in ius vocan. Sed ſi ſuis, ait, numis emi, & fidem fiegi, pro patrono, non habebor. Spieg. Fidem frangere perfidioſum & nefarium eſſe, Cic.ait pro Roſc.Comœ.

Fidem ſuam liberare fideiuſſor dicitur, cum creditoribus ſatiſfacit: vel cautione ſcilicet, vel fideiuſſoribus datis. Cicer.pro Flacco, Hermippus tamen Fufiis abſentibus ſatisfacit, & fidem ſuam liberat.Hotom.

Fidem ſuam obligare, id eſt, fideiubere, l.7.C de locat.

Fidem rumpere debitori, dicitur, qui cum ſimpliciter pro eo fideiuſſerit, pignus eius emendo vſuras pignoris, non vſuras ſibi retinet, Goth.ad l.1.C.de dol.mal.

Fidem mutare, pactum reſcindere, & violare promiſſum.

Fidem bonam præſtare, nihil aliud quam ſine dolo & fraude verſari. Bona fides enim, vt ſuo relatum eſt loco, contraria dolo & fraudi eſt.l.3.in fin. pro ſocio. Inde dicitur homo bonæ fidei, qui nihil dolo facit.l.3. iuncta gloſſ. C.de peric.& com. rei vendit.Spieg.

Fidem licitæ tranſactioni rumpere apud Hermogenianum in l. de tranſact.l.10.C.eod.Briſſ.

Fidem ſequi alicuius, eligere aliquem cum quo rem habere, aut negotium nobis eſſe velimus, vſus eſt Vlp.in l.1.de reb.cred.Sic qui fidem heredis ſequitur, cum herede contrahit. ideoq; creditor eſt heredis, Goth.ad l.2.C.de bon autor.iud. poſſidend.

Fideicommissa dicuntur, quæ fidei hæredis alteri reſtituenda demandantur: quæ à fide heredum licet pendeant, vnde & nomen accepere, D. tamen Auguſtus, ne perfidiæ humanæ locus eſſet, ad neceſſitatem iuris ea retraxit. Vide §.in primis.Inſt.de fideic.hæred. & Theoph.in prin. tit.de codic.ibi. vbi ex Lucii Lent perſona fideicommiſſa cœpiſſe refertur: vide & C.com. de legat. Nec ignorandum, fideicommiſſa non eſſe, vt vulgo putant, legatis exæquata ſimpliciter & in omnibus. Nam licet Vlp.l.1.de leg.1. ſcribat, quod per omnia exæquata ſint legata fideicommiſſis, non tamen è conuerſo dicit, fideicommiſſa legatis exæquari. Vnde Zaſius colligebat, quod & ab Alciato poſt legimus probatum, minime ſequi neceſſario, vt vtraque eodem iure petantur. Fiunt autem fideicommiſſa verbis precariis erga grauatum: qualia ſunt, rogo, peto, volo, mando, fideicommitto, §.vlt.Inſtit.de ſing.reb.l.2. C.commu.de legat. deprecor, cupio, iniungo, deſidero, l.115.& 118.de leg.1. Iubeo, l.28.§.pen.de liber.legat.relinquo, l.78.§.8.ad Treb. vide Gotho.ad leg.16.ff.de fideic.libert. Vnde & nomen illud ſumpſerunt, quod in ſola fide pudoreq; heredis conſiſterent.§.fin.Inſtit.de ſingulis rebus per fideic.relict. Accedit Vlp.inquiens: Etiam hoc modo, cupio vt des: credo te daturum: fideicommiſſum eſt.de leg 1.l.etiam Legata autem verbis directis, & imperatiuis.arg.tit.de legat.& fideicom. Vlp.frag.tit.24.prin. Treut.vol.2.diſput.:3.Theſ.1.Lit.I.Spieg.Prat.

Fideicommissariæ & directæ libertates differunt.1. Directas enim libertates per legem Æliam Sentiam in fraudem creditorum datas reuocari, reſcripſit Imperator Alexander, ſi conſilium fraudis euentus damni ſequatur. Sed ad impediendam fideicommiſſariam libertatem, ſolum fraudis euentum inſpici obtinuit: Quod hæc, quæ ab hærede præſtatur, veluti inter viuos detur, hæres autem nihil facere tenetur, ſupra vires hæreditarias, quantumuis ſincerū & ſimplex fuerit teſtatoris conſiliū, quia nec is temere intelligitur mandaſſe, quicquā fieri in fraudem ſuorum creditorū. Baldui.tit.quib. ex cauſ.manumit. &c.2. Qui ex fideicommiſſi cauſa manumittitur, non teſtatoris fit libertus, etiam ſi teſtatoris ſeruus ſit, ſed eius qui manumittit. At is qui directo ex teſtamento liber eſſe iubetur, ipſius teſtatoris libertus fit.§.pen. Inſt.de ſingulis reb.per fideicom.

Fideicommissi appellatione venit confeſſio teſtatoris, de donatione inter viuos facta, ſi non conſtet de inſtrumentis, l 5.C. de donat.

Fideicommissi appellatione venit ſubſtitutio in donatione, cauſa mortis facta, l.1.C.de don.cauſ.mort.Brederod.

Fideicommissaria libertas eſt illa, quam teſtator non directe impertit, ſed per manumiſſionem alterius, vel hæredis, vel legatarii, vel donatarii mortis ergo, cuius fidei hoc commiſit & credidit.

Fideicommissarius non eſt hæres defuncti, ſed is, de cuius manu hæreditatem accipit: nec defuncto continuatione ſucceſſionis iungitur. Eſt enim interpoſitus hæres: nec ab eo, ſed ab hærede directo aut legitimo, relictum ſibi fideicommiſſo capit.Connan.lib.9.c.6.nu.8.

Fideicommissaria ſubſtitutio.Vide inferius, Subſtitutio.

Fideicommissum eſt liberalitas, qua quid verbis precariis, vel alio quocunque indicio precariæ voluntatis, teſtamento, vel codicillis, vel epiſtola, vel quo alio genere vltimi iudicii confertur in aliquem. Ideo autem ſic appellatur, quia nullo vinculo, ſed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continebatur, vt Inſt.de fideic.hered.in prin.Vlpian.autem ſic definit: Fideicommiſſum eſt, quod non ciuilibus verbis, ſed precatiue relinquitur, nec ex rigore iuris ciuilis proficiſcitur, ſed ex voluntate datur relinquentis, Epit.tit.25.Prat.Briſſ.

Fideicommissorum alia ſunt vniuerſalia, hoc eſt, ad hereditatem ſpectantia, quibus totum patrimonium heres alii reſtituere rogatur: veluti, Peto à te, vt illi hereditatem meam reſtituas. Alia ſingularia quæ rerum ſingularum ſunt: veluti, Rogo te, heres, vt Sempronio fundum illum reddas, reſtituas. Prat. ex Hotom.

Fideicommissi appellatione & vniuerſale & ſingulare continetur. l.1.ff.ad Senatuſconſ.Trebell.Prat.

Fideicommissum generale, vniuerſale, & particulare quid diſtent, docet Alex.grege.ff.de leg.1.

Fideicommissorum in codicillis relictorum fauor magnus eſt, vt omnimodo præſtentur ab hærede, qui fateatur ſe rogatum, etiamſi nullus fuerit adhibitus teſtis, vt inficiator iurare compellatur, & recuſans iurare, pro confeſſo habeatur. Cuiac.Not. ad lib.2.Inſtit de fideicommiſſ.hæreditatib in fin.

Fideicommissarius vniuerſalis, non eſt proprie hæres, vt probant ll.de ea re loquentes, videlicet l.ſi filiusfam. §.1.ff.quod cum eo, cum dicitur, effectu enim quodammodo hæres eſt.& l.poſtulante, §.ſed & in huiuſmodi, ff.ad Senatuſconſ.Trebel. cum dicitur, nam & quodammodo in partem hæreditatis Senatus recipi voluit fideicommiſſarium & haberi hæredis loco, pro qua parte reſtituta eſſet ei hereditas. & iterum. l. ſi hæres ab eo, in fin.prin.eod.tit.ibi.hæredis vice fungi eum, cui fideicommiſſum relictum eſt. Nam hæ dictiones quodammodo, & haberi loco & vice, ſunt improprietatis & fictionis ſignificatiuæ.l.ſi me in vacuam, & ibi gloſ.in verbo nec amittat.ff.de acquir.

acquirend. poſſeſs. & l. in ſuis. ff. de liber. & poſthum. & §. ſed ſui quidem hæredes & ibi gloſ. in verbo, exiſtimantur, Inſtit. de hæred. qualit. & diffe. Bart. in l. ſi is qui pro emptore. col. 4. verſ. ad hoc reſpondeo, & ibi recentiores, ff. de vſuc. & in l. 2. ff. ad Senatuſconſult. Maced. & in l. ſi maritus. §. legis Iuliæ, qui eſt primus, poſt princ. ff. de adulter. Bald. Angel. Imol. & recentiores in l. patris & filii ff. de vulgar. & pupillar. cum ſimilib. Et ita ſcilicet, quod fideicommiſſarius non dicatur proprie hæres, tenuit expreſſe Bald. in l. 1. col. 3. in 8. oppo. C. qui admit. dum dicit quod fideicommiſſarius vniuerſalis ſit ſimilis hæredi, per d. l. ſi filiusfamil. §. 1. ſed id quidem ſecundum quid, & non ſimpliciter, vt ibi bene declarat & planius conſ. 70. conceſſio fuit facta col. 5. verſ. propterea iſtud nomen hæredis. lib. 2. vbi ex hoc conſuluit in pulchro caſu. & Ang. conſ. 135. & Anto. conſ. 76. viſo puncto & quæſt. in fin. Imol. in l. qui liberis §. hæc verba. ff. de vulg. & pupil. Raph. Fulg. in l. qui cum tutorib. col. 1. ff. de trãſact. Paul. Caſtr. conſ. 12. præſens conſultatio, col. 2. verſ. præterea item lib. 2. Alex. qui alios multos citat, in l. 1. §. de illo, & ibi quoque Socin. poſt prin. ff. ad Senatuſc. Trebell. ipſe item Alex. in l. in ratione. §. id vulgo col. pen. verb. & appel. hæredis eod. tit. idem Alex. & Iacob. à S. Georg. in rub. C. de impub. & aliis ſubſtitutio. Barb. in repe. l. cũ acutiſſimi col. 56. verſ. ſed an appellatione hæredis, C. de fideicomm. Soc. in rub. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. colum. 2. verſ. 1. concluſio ſit, & conſ. 17. poſt conſilium ſupraſcriptum, col. 2. verſ. reſtat nunc reſpondere. lib. 3. Iaſ. in rub. ff. de leg. 1. col. vlt. verſ. extra gloſ. poſſet, & ibi Aymo Crauett. n. 37. Philip. Dec. conſ. 55. cuius ſuperſcriptio incipit, legitimatio infantis, col. vlt. & Chaſs. conſ. 67. nobilis & potens, col. 18. n. 60. & 63. & ſeq. vt annot. Tiraq. in tract. *le mort ſaiſit le vif.* declar. 11. n. 10. & 11. part. 2.

Fideicommissarivs hæres proprie hereditatis dominus non eſt, nec pro poſſeſſore eſt, vide Goth. ad l. 1. C. de inoff. teſta.

Fideicommissarivs hæres appellatur fiduciarius à Iaboleno, ſicut fiduciaria hæreditas ab Vlp. Balduin. tit. de fiduciaria tutela, &c.

Fideicommissarivs Prætor l. 4. ff. Quib. ad libert. l. 90. ff. de cond. & demon. l. 78. §. cum vir. ff. de leg. 3. & apud Vlp. tit. 25. regu. Is eſt qui de fideicom. cognoſcit & ius dicit. Nam, vt Iuſtin. Inſtit. de fideic. hæred. refert, Tantus fideicommiſſorũ fauor factus eſt, vt paulatim etiam prætor proprius crearetur, qui de fideicommiſſis ius diceret, & vt Pompon. in l. 2. §. Deinde ff. de orig. iur. ſcribit, ſedec in Prætorib. ab Auguſto conſtitutis, duos Diuus Claudius adiecit, qui de fideicõmiſſis ius dicerent: ex quib. vnum Diuus Titius detraxit. Briſſ.

Fideicommissaria hæreditas, quam alii reſtituere hæres rogatus eſt, & Fideicõmiſſarius is, cui ea hæreditas reſtituitur, qui Trebellianus fideicommiſs. appellatur. l. 15. §. 1. ff. vt leg. ſeu fidecom. nomi. cau. Quo nomine interdum hæres quoq; fideicommiſſo oneratus adpellatur. l. 51. ff. de iudic. Et qui de fideicommiſſis Romæ ius diceret, conſtitutus prætor, Fideicommiſſarius dicebatur. l. 4. ad fi. ff. qui & à quib. l. 78. §. pen. ff. de leg. 3. l. 92. ff. de cond. & demonſt. l. 43. ff. de act. empt. l. 2. C. qui potior. in pignor. Prat. ex Briſſ.

Fideicommissaria verba. l. 29. ff. ad SC. Trebel. quæ & fideicommiſſi verba dicuntur. l. 69. §. fin. ff. de leg. 2. l. 12. l. fin. ff. de iniuſt. rupt. l. 11. §. vlt. ff. de leg. 3. & precaria, vide inf. Precaria. Prat. ex Briſſ.

Fideicommittere eſt fideicommiſſum dare, relinquere, ſeu rogare, mãdare, petere, vt aliquid detur, præſtetur, fiat. Tertull. lib. de prçſcript. aduerſ. hæret. Sicut Apoſtoli cauerunt, ſicut fideicommiſerunt, ſicut abiurauerunt, ita teneo. Briſſ.

Fideivbere eſt ſuo periculo fore id, de quo agitur, recipere, quod per ſtipulationem fit. Cuiac. not. ad lib. 3. Inſtit. tit. de fideiuſſorib. Vel fidem ſuam pro alio obligare, in fidem ſuam recipere, quod idem valet, l. 27. in fi. ad Senatuſconſ. Velleia. l. 29. §. legatum. de lib. leg. quod & fide promittere, dixit Paul. 1. ſenten. tit. 9. Fideiubere pro condemnato, nihil aliud eſt, quam promittere iudicatum condemnationis ſolui, l. ſi vero, in princ. ff. qui ſatiſdar. cog. Nam ſi non condemnatus, ſed abſolutus fuerit, & victor litis, non eſt opus aliquid ſoluere ex cautione iudicatum ſolui. Fideiubens ob euictionem rei alienatæ, Auctor ſecundus tempore Iuſtiniani appellabatur. Nou. vt credito. primum aggred. aa. §. neque hoc tantum. Conſtitutio. 4. Prat.

Fideivssio ſola verborum ſtipulatione nititur, re aut facto non perficitur. Connanus lib. 2 c. 3. n. 5.

Fideivssio non fit niſi per ſtipulationẽ, his verbis: Fideiubes? Fideiubeo. Qui dicit fideiubeo, fideiuſſor eſt. Qui dicit fide promitto, fidepromiſſor. Qui ſpõdeo, ſpõſor. Inde tit. 1. ſent. Paul. de fid. & ſponſ. &. in tit. 8. Minor in his quæ fideiuſſit vel fidepromiſit vel ſpopõdit. Sed & fideiuſſor dicitur quocũq; verbo interceſſerit, ſicut & ſponſor, licet nõ dixerit ſpõdeo vel fideiubeo, vel fidepromitto. l. 7. de verb. ſigni. cũ igitur ſcriptum eſt fideiuſſiſſe aliquem, ſolẽnis ſtipulatio interueniſſe intelligitur, & quod ſcriptum eſt quaſi actum, videtur etiam actum. §. vlt. de fideiuſ. ſicut ſi ſcriptum ſit promiſiſſe aliquem, videtur ſolennis ſtipulatio interueniſſe, vt Paulus ſcribit 5. ſent. tit. 7. & ſi ſcriptum, de inutil. ſtipul. leg. Titia. §. pen. ff. de verb. oblig. l. 1. C. de contr. ſtip. & tanti momenti eſt ea ſcriptura, vt aduerſus eam teſtes non admittantur, ſi de fide eius nihil dicatur ſecundum Pauli ſententiam lib. 5. tit. de teſtib. & Græcorum 21. βασιλικῶν tit. 1. ἄγραφος μαρτυρία κατ' ἐγγράφου μαρτυρίας ἰσχύειν οὐ δύναται.

Fideivssor dicitur, qui pro alio fidem ſuam obligat & fide ſua, id eſt periculo ſuo eſſe iubet, quod alius debet l. 1. §. verbis. ff. de obligat. & action. Connan. 6. Comment. cap. 6. num. 1. Pro fideiuſſoris & fideiubendi vocabulis Cicero Sponſoris, Conſponſoris, Spondendi & Adpromittendi verbis vtitur, Connan. ibid. nu. 4.

Fideivssor indemnitatis non poteſt conueneri ante principalem: dato quod expreſſe renunciauerit beneficio excuſſionis. ita ſing. Bart. in l. 1. per illum textum C. de conuen. fiſci debit. l. 10. & in hoc differt à fideiuſſore ſimplici: qui poteſt renunciando ſibi præiudicare, vt concludunt omnes vbique, & maximè Bald. in auth. præſente. in vlt verbis. C. de fideiuſſ. vbi citat hoc dictum Bartol. quod pro ſingul. commendant Aret. & Iaſ. in l. ſi ita ſtipulatus fuero te ſiſti. §. poſſum, ad fi. ff. de verb. oblig. poſt Lud. conſ. 241. ſpectabiles domini c. 2. & Bald. in l. reſcripto. col. 1. extra de iureiur. & late inſiſtit Alex. conſ. 29. clariſſimè. col. 8. lib. 7. Sed quid ſi talis fideiuſſor iurauit ſuper renunciatione? videretur quod idem eſſe deberet: cum iuramentum debeat regulari ſecũdum naturam contractus, ſuper quo interponitur. l. vlt. C. de non nu. pecu. quæ ad hoc cõmuniter allegatur. Sed ad hoc habes meliorem text. de iure in l. ſed etſi poſſeſſori. §. item ſi iurauero. & ibi Iaſ. in 9. not. ff. de iureiur. & benè facit l. cum qui §. vlt. eod. tit. & c. quemadmodum extra de iureiurand. per quem text. not. ibi Abb. in 2. col. in 7. not. quod iuramentum appoſitum in aliquo contractu, recipit omnes conditiones, & ſubauditiones ſeu limitationes, quas habet ille contractus. Imo fortius voluit ſingul. Innoc. in c. per tuas. col. 2. de arbitris, quod iuramentum ſimpliciter prçſtitum in materia ſui natura alternatiua, debet intelligi alternatiue: quod dictum pro ſingul. & pulchro commendat Abb. in c. ex parte. el. 2. in col. de cler. non reſid. ſequitur etiam Card. Alex in c. ſicut ex literis. in 2. col. verſ. not. ibi, niſi forte. extra de ſponſalib. Tamen illis non obſtantibus, contrarium decidit ſingul. Bald. in c. ex reſcripto. in 1. col. ad fi. verſ. item quare iurauerunt extra de iureiu. hocque operatur iuramenti religio: quod quidem iuramentum ſeruari debet: modo non vergat in interitum ſalutis æternæ. vt dicit text. in c. ſi vero. & in c. etſi Chriſtus. & in c. cauſa contingat. cum aliis ſimilibus, de iureiur. & in pulchra quæſt. conſuluit D. Alex. in conſ. 59. viſo inſtrumento & tit. quæſtionis & conſ. 125. viſis & conſideratis. col. 4. verſ. ſed prçmiſſis. lib. 1. & alibi ſæpe. & Andr. Sicul. in conſ. 53. prçclare ſcripſit Pſalmiſta in 8. col. in 2. lib. & hoc dictum Bald. pro ſing. refert & ſequitur D. Alex. conſ. 32. in cauſa executionis in pen. col. ad fin. li. 4. & in l. Marcellus. ff. de fideiuſſ. & pro ſingul. etiam citat D. Iaſ. in l. vlt. in princ. in 2. col. circa med. ff. ſi cert. pet. vbi tamen videtur vna cum Do. Alex. tenere contrarium. Cotta.

Fideivssor proprie dicitur debitor l. 4. ff. de ſol. Bar. & alii in l. 1. ff. ſi cert. pet. Et hoc procedit etiam in materia correctoria, & pœnali: puta quod debitor pupilli non poſſit eſſe eius tutor, ſecundum quod diſponitur in authent. minoris debitor. C. qui dari tutores poſſunt. nam qui fideiuſſit pro aliquo aduerſus pupillum, non poterit eius tutelam ſuſcipere. ita ſignanter determinat Angel. in Auth. vt hi qui obligat. perh. ſe hab. res min. ad finem princip. & ibi refert ita ex facto cum incidiſſet, iudicatum. quæ deciſio eſt magna, & bene notab. ſi vera, ſecundum Iaſon in l. ſi fideiuſſor. in princ. in 2. notab. leg. 1. vbi Aret. in 1. ſimpliciter approbat. ſequitur etiam D. Iaſ. in l. 1. in vlt. verbis, ſi certum petatur. Et propterea ſolemus dicere, quod fideiubens pro alio dicitur male vti ſubſtantia ſua: & præſumitur pauper. ita ſing. Ang. in l. in perſonam. §. 1. ff. de pactis. vbi per hoc dicit, cauendum à fideiuſſoribus. Multos enim fideiubendo ad inopiam perueniſſe, non eſt in obſcuro. & eſt ſing. modus & memoria dignus, ad probandum paupertatem alicuius: teſte Alexan. in l. ſi conſtante, in princ. col. 11. in fi. ff. ſolut. matrim. Sed hoc vltimum limitarem, procedere in eo qui ſolitus eſt intercedere pro magna ſumma: ſecus, ſi pro parua: quia paruum çs alienum debitoris ſuſpicionem non generat. ita ſingul. Bald. in auth. ſed iam neceſſe. in 1. quæſt. C. de donat. ante nupt. quod pro ſingulari notat Ludouicus ſingul. 96. dic mihi, Cotta.

Fideivssor exercitationis litis à fideiuſſore iudicati actionis ſeparatur. l. 8. §. & poſt litem. ff. de fideiuſ. Illi ſunt, qui fideiuſſores ad litem & pro lite dati appellantur, l. 41. ff. de pet. hæred. l. 10. ff. iudicat. ſolui. qui ſcilicet vel iudicio ſiſti, vel rem defendi, & iudicatum ſolui promittunt. Prat. ex Briſſ.

Fideivssor ſine ceſſione propriam actionem habet aduerſus debitorem mãdati vel neg. geſt. nec vſquam legitur cogi creditorem fideiuſſori cedere actionibus ſortis, licet ſi hypo-

thecarias cedat, id fideiuſſori inutile futurum non ſit. Itaque recte petet creditor à fideiuſſore, quamuis à reo petere non poſſit. Prat.

Fideiussor minime idoneus dicitur is, qui alienum ſortitur forum. Bald. in l. ſi fideiuſſor. §. ſi neceſſaria. tit. qui ſatiſ. cog. Alex. poſt Bart. in l. 1. ff. ſi quis in ius vocat. non ier. & in d. leg. ſi fideiuſſor. ſed & tradidit Paulus Caſtr. in l. ſciendum. ff. qui ſatiſd. cog. & in l. ſi filius, eo. tit. Eum qui res ſoli non poſſidet, ſatiſdando nequaquam eſſe idoneum. Brechæus l. habere duob. modis dicitur. §. cautum. tit. de verb. & rerum ſignificationibus.

Fideiussor in omnem cauſſam accipi dicitur, qui in id omne quod ex ea obligatione, cui accedit, naſci poteſt, ſe obligat, l. 56. ff. de ædil. edi. l. 54. ff. loca. l. 36. §. pen. ff. de fideiuſſ. Prat. ex Briſſ.

Fideiussor & Mandator quid ſit, & quid inter ſe differant, vide l. 1. tit. de obli. & act. ibi Fideiuſſor dicitur is, qui alieno nomine obligatur, hoc eſt, qui ſua fide eſſe iubet quod alter debet. Is dicitur etiam adpromiſſor in l. 1. §. ſatis acceptio. tit. de verbor. oblig. quaſi accedens promiſſioni. Eſt enim acceſſoria hæc obligatio, non principalis, vt principali obligatione non conſiſtente, nec hęc conſiſtat l. cum principali de reg. iur. Hinc conſequens eſt, neminem pro ſe fideiubere poſſe. l. hęres à debitore. §. ſeruo. 8. Mandator parum diſtat à fideiuſſore, quantum ad effectum & vim obligandi attinet, ſed aliter contrahitur fideiuſſio, aliter mandatum. Mandatum ſemper præcedit obligationem, nunquam ſequitur, leg. ſi vero, §. ſi poſt. tit. mandati.

Fideiussor & præcedere & ſequi obligationem poteſt. §. fideiuſſor. Inſtit. de fideiuſſ. l. 6. 7. & 8. de fideiuſſ. Mandatum autem non item. Affinis eſt vtrique fideiuſſori ſcilicet & Mandatori, is qui ſe ſoluturum conſtituit: Saltem quod ad effectum attinet, ſi quis conſtituit pro alio ſe ſoluturum, ſed conſtitutum ſemper ſequitur obligationem, quod ex edicto prætoris ſatis conſtat tit. de conſtit. pecun. ſicut mandatum ſemper præcedit. Seilerus ex Lecturis Duareni ſuper tit. de fideiuſſ. & Mandator. nondum impreſſis. De differentia fideiuſſoris, mandatoris, & conſtituentis, vide & Gothof. ad leg. 3. C. de conſtit. pecun.

Fideiussor dicitur, qui fide ac periculo ſuo ſuadet, vt id de quo agitur, fiat: quoniam eius euentum pręſtat, vt l. Lucius 24. ff. de fideiuſſ. Peto des ei nummos fide ac periculo meo. Itaq; cum has paſſim formulas legimus, Stichum aut decem fide tua iubes? Quantam pecuniam credidero, fide tua eſſe iubes? Mille modios tritici fide tua eſſe iubes? Si reus quadraginta non ſoluerit, fide tua eſſe iubes? cum, inquam, has formulas legimus, ſubauditur perpetuo, illi credita. nam iubere, pro velle, ſuadere, cupere, hic vſurpatur: vt veteres in his locutionibus annotarunt, iubeo te ſaluere, iubeo te bono animo eſſe. Aliud autem eſt fide tua iubere, aliud fide ſua promittere. Fide ſua reus principalis promittit, cum ipſe ſua ſponte ſpondet: vt medicus apud Plautum in Menæchmis, Sanum futurū mea ego id promitto fide. Fide aliena promittit, cum fideiuſſorem, aut vadem, aut prædem prębet. At fide ſua iubet, qui actor ac ſuaſor eſt, vt alteri quid credatur. Vnde fideiuſſorem Donatus definit, auctorem credendi. In Eunucho Terent. Act. 1. Scena 2. ad hæc verba, ſi fidē habeat. Ergo fideiuſſor & fide ſua iubet, & fide ſua, non autem aliena, promittit: at reus & ſua & aliena promittit. Hot. Cuiac. ad l. in perſona. ff. de pactis. dicit fideiuſſorem in illa lege ſumi pro expromiſſore, quod fortaſſe alibi nuſquam.

Fideiussor ſiue interceſſor non eſt conueniendus, niſi prius debitore principali conuento. Nou. vt creditor. prin. aggrediant. §. 1. conſtit. 4. Abſente tamen debitore poteſt primum fideiuſſor conueniri, ibid. §. cæterum ſi fideiuſſ. Et quamuis hanc Nou. ad tempora vſque Iuſtiniani vſus aboleuerit: eam tamen reduxit, adauxitque Iuſtinian. l. non recte. C. de fideiuſſ. & mandat. Prat.

Fideiussores à correis ita differunt, quod hi ſuo & proprio morbo laborant, illi vero alieno tenentur. Quare fideiuſſori magis ſuccurrendum cenſent. venia namq; digni ſunt qui aliena tenentur culpa, cuiuſmodi ſunt fideiuſſores pro alieno debito obligati. Argum. l. legem. C. de natural. liberis. glo. in c. in noſtra. ſuper verbo inutilem, ad fin. extra de procuratorib. &c. Brechæus l. ſoceri. de verb. & rer. ſignif.

Fideiussorem autem veteres Sponſorem appellabant. vti nominauit etiam in l. fideiuſſores, 68. ff. eod. Varro, Spondet, qui dicit ſua ſponte, Spondeo. Spondet etiam ſponſor, qui idem, vt faciat, obligatur. Itaq; à Cicerone perpetuo appellatur. Scæuola l. creditor. 60. §. 1. Mandati, Quamuis idonee repromiſſuram tibi Titiam matrem puellæ dotem ſciam, tamen & ipſe quo magis conciliem animum tuum domui meę, fidem meam interponere non dubito. Quare ſcias quodcunque ab ea ex hac cauſſa ſtipulatus fueris, id me mea fide eſſe iuſſiſſe ſaluum te habiturum. Hot.

Fideiussoria cauſa. l. 38. §. vlt. ff. de ſol. l. 11. & l. 47. ff. mandati l. 8. ff. de vſufruct. earū rer. l. 9. ſi pater. ff. de adm. & periculo.

Fideiussor in rem dicitur, qui in eo negotio quod ipſi proprium eſt, interpoſuit ſuam fidem. Conna. lib. 6. c. 5. nu. 14.

Fideiussor cōditionalis, qui ſub conditione promittit, nomine debitoris continetur, vt docet Bartol. in l. 1. num. penult. ſi certum petat. Et fideiuſſorē proprie eſſe debitorem, fere omnes tradunt: quia iura eum plerumque appellant debitorem. Ex Alcia. in l. 1. ff. ſi cert. Spieg.

Fideiussoria obligatio. leg. 14. l. 21. §. Si Via. l. 49. §. vlt. ff. de ſolut. l. 49. §. vlt & l. 50. ff. de Fideiuſſoribus.

Fideles interdum generaliter dicuntur, qui in principis alicuius poteſtate ac ditione ſunt, qui vulgo ſubiecti appellātur, Greg. Turon. lib. 10. cap. 3. Nos, piiſſime Rex ſubiecti atque fideles vobis gentique veſtræ eſſe deſideramus. Interdum vero ſpecialiter dicūtur iidem qui vaſalli, qui feudo accepto, in patroni fide & clientela ſunt: viciſſimque ſuam ei certi obſequii nomine fidem adſtrinxerunt. Cicer. in orat. pro Sexto Roſcio. Quære in cuius fide ſint & clientela, lib. feud. 1. tit. 14. §. 3. Si ergo Domino & fideli placuit, vt paciſcantur de filia, &c. Et lib. 1. tit. 4. §. 6. Tunc oportebit fidelem iucrementi inueſtituram probare. Prateius.

Fideles liberti l. 5. §. inprimis. ff. de bonis eorum.

Fidelis tutor. l. 8. ff. de ſuſpectis tutorib. §. ſuſpectus Inſt. eod.

Fidelissimvs amicus l. 10. ff. de ann. legat.

Fidelitas generaliter interdum pro fide & obedientia omnium ſubiectorū. Duplex enim fidelitas eſt: vna quæ à vaſallis & quaſi vaſallis: altera quæ à ciuibus præſtatur. vt in leg. Frideric. de pace Conſtant. lib. feud. 2. titul. 62. Vaſalli noſtri à nobis inueſtiturā recipiant, & fidelitatem faciant, ſicuti vaſalli: cæteri omnes ſicut ciues à 16. annis vſque ad 70. Item apud Radeul. lib. 2. cap. 30. Epiſcopos Italiæ ſolū ſacramentū fidelitatis ſine dominio facere debere domino Imperatori. Hinc iuſiurandum fidelitatis Vaſalliticæ, quod ab Imperatore Papa Clemens contendit in capit. 1. de iureiur. in Clem. Fidelitatē dicimus (inquit Obertus) iuſiurandum quod Vaſallus præſtat domino, lib. 2. titul. 3. §. 4. & titul. 26. §. 9. vbi, quot hæredes ſunt, tot fidelitatē debent: hoc eſt tot debent ſe domino exhibere, vt ei ſuam fidem & obſequium interpoſito iureiurando adſtringant. Iuſiurandum fidelitatis videtur Latine non incommode dici Execratio poſſe Cicer. Verr. 7. vbi fides, vbi execrationes, vbi dextræ complexuſque; Vide Vaſalliriū. Prat.

Fidicvlæ in l. 1. & 2. C. Theod. de quæſt. tormenti genus ab eo dictum, quemadmodum Iſid. lib. 5. Etym. ca. 27. tradit, quod eo rei in eculeo ad fidem inueniendam, & eruendam torquētur. Prat. ex Briſſ. Gothofr. ad l. 4. C. ad leg. Iul. maieſt. Fidicularum quoque meminerunt Imp. in l. 16. C. de quæſt. & in d. l. 4. C. ad leg. Iul. maieſt. & Prudentius in hymno στεφάνων.

Fidvcia doctrinæ, pietatis, magiſtratus, ingenuitatis, libertatis, innocentiæ &c. id fecit. Briſſ. ex ff.

Fidvcia, eſt cōtractus quo fidem alterius ſecuti rē ei aliquam ſimulandi tantū cauſſa mancipamus: inde ducta appellatione, quod nulla alia re, quā fide ac probitate emptoris freti eam venditionem interponimus. vnde Fiduciarius emptor ille recte appellabitur: quemadmodum hæres fiduciarius dicitur, cuius fidei ſuam hæreditatem teſtator ad tempus tātum credit. Hoc cum ita ſit, illud iam ſcire oportet, olim formulam emancipationis hanc fuiſſe, vt pater filium ſuum alicui dicis cauſſa venderet, ab eoq; nūmos aliquot acciperet: ac tū emptor hominē illū ſibi venditū manumitteret. quod cū iterum ac tertio factū eſſet, eueniebat vt ex lege Romuli filius ēpoteſtate patris exiret: is autē qui eum manumiſerat, patronus eius efficeretur. ac proinde patronatus iure, ipſius inteſtato mortui, quaſi liberti hæres eſſet. Cautio igitur à Iuriſcōſultis inuenta eſt hæc, vt poſt duas venditiones, totidémq; manumiſſiones, pater ita iā tertio filiū venderet, vt ſibi viciſſim ab emptore reuenderetur: ac tū cum ipſe manumitteret, vt eius inteſtato moriētis hæres eſſet. quo demū caſu contracta fiducia dicebatur, quia viciſſim à patre accepta fuerat, quaſi vltro citróq; facta. Cōtrahendi. n. verbum reciprocationem in ſe quandā habere teſtis eſt Labeo, l. 19. ff. de verb. ſigni. Differunt igitur Fiduciam contrahere, & Fiduciā interponere. nā fiducia interponitur, cum ſemel tantū atq; ab vno accipitur. veluti (inquit Boetius) ſi quis tempus dubium timens, amico potentiori fundū mancipet, vt ei cū tempus ſuſpectum præterierit, reddat. vel cum pater ille filium ſuū emptori adumbrato vendit, confiſus ab eo continuo filium ſuum manumiſſum iri: vel cum teſtator ſuā hereditatē alicui ad tempus credit, confiſus illā ab eo alteri nominato reſtitutum iri. At cōtrahi fiducia dicitur, cū viciſſim ac mutuo interponitur. veluti cum poſt tertiam venditionem adumbratus emptor ita patri ſuū filiū reuendit, vt cū pater continuo manumittat. vt l. 2. §. obiicitur, ff. ad Tertull. nā ſi contrahere fiduciam nihil aliud eſſet, quam interponere: ſemper contrahenda fiducia emancipatio celebrata fuiſſet. nunc Iuſtinia. aperte teſtatur in Inſtitutionibus, emancipationes non contracta fiducia fieri poſſe: & ſi factæ olim fuiſſent, patrē filio ſuo inteſtato ſucceſſurum non fuiſſe, §. vlt. de legitim. agnat. ſucceſ. Nonnulli autem

autem fiduciam interpretantur legem reuendendi venditioni adhibitam.à quibus iccirco diſſentio, primum quia Fiducia non pactum,ſed verus principaliſq; contractus eſt: deinde quia iſta ratione nunquam emancipatio non contracta fiducia fuiſſet. Hot.Cuiacius eſt in ea opinione, quod fiducia ſit redhibendi aut reuendendi lex venditioni appoſita, vt ibi per eum not.ad 3.lib.Inſtit.ſub tit.de legit. agnatorum ſucceſſione circa finem.

FIDVCIA præter vulgatam ſignificationem pro pignore accipitur proprie,quod creditori mancipatur,aut in iure creditur, ea lege,vt ſoluta ad diem pecunia,remancipetur,non ſoluta, creditori pleno iure committatur, id eſt, lege commiſſoria: alias vero pignoris dominium in creditorem non transfertur,l.cum ſortis.§.vlt. ff.de pignor.act. §. Contra autem.2. Inſtit.Quibus alien.licet vel non.§.7.& §.14.Inſt. de furtis. ſicque ſumitur apud Iul.Paulum lib.1.ſent.tit.9. & lib.2.tit. 13.& lib.3.tit.8.Prat.

FIDVCIAM accipere apud Cice.in Topic.Si tutor fidem præſtare debet,ſi ſocius,ſi cui mandaris, ſi qui fiduciam acceperit, debet etiam procurator. Boet.in comm.Topic.Fiduciam,inquit, accepiſſe dicitur,cuicunque res aliqua ea lege mancipatur,vt mācipanti aliquando remancipet.veluti ſi quis dubium tempus timens,amico potentiori fundū mancipet,redditurо cum tempus illud dubium præterierit.Prat.ex Briſſ.

FIDVCIAM Cicer.lib.3.Offic.in oratione pro Sext.Roſc.& pro Aulo Cecin.pro depoſito:vt in orat.pro l.Flacco pro pigno.

FIDVCIÆ datio,id eſt,pignoris.Briſſ.ex Paul.

Inter FIDVCIAM & pignus hoc interfuiſſe Iſidorus lib. 5. Etymol.ca.21. ſignificat, quod pignus manente apud debitorem dominio nudam poſſeſſionem transferret: per fiduciam vero res aliqua mutuæ pecuniæ gratia vel mancipabatur, vel in iure cedebatur. Quum tamen, vt verbum conueniat,ſub ea lege factam fuiſſe mancipationem neceſſe ſit, vt ſoluta pecunia redderetur,& reſtitueretur:eaq; ratione pignus à fiducia ſeparatur apud Cicer.lib.3.Offic.& aliasTertullianus in lib. de Idololat.pignoribus fiduciari dixit.Prat.ex Briſſo. Adde Cuiac.lib.2.recept.ſent.Iul.Paul.lib.13.

FIDVCIÆ famoſæ meminit Cicero pro Flacco & Goth.ad rub. C.de pact.pignor.& leg.commiſſor.

FIDVCIARIA hæreditas,id eſt,fidei eius,cui relicta eſt,commiſſa,vt eam alteri reſtituat. Vlp.l.9.de reb.cred.Sed etſi ex Senatuſconſulto agetur, competit hęc actio, veluti ſi is cui fiduciaria hæreditas reſtituta eſt,agere volet.Hot.

FIDVCIARIA res eſt, quæ loco pignoris apud creditorem, vtpote ſpe redimendi,depoſita ſit.Prat.

FIDVCIARIA tutela.Fiduciarii tutores, appellabantur fratres, quibus poſt mortem parētis ſingulari fide defertur authoritate iuris,fratrum & ſororū in pupillari ætate adminiſtratio atq; tuitio.Inſtit.de fiduciaria tutela. in princ.& vide l.4.ff. de legi.tuto.& Vlp.tit.11.in Epit.Prat.Olim fiduciarius pater appellabatur, cui naturalis parens imaginaria vēditione filiū mācipabat,vt ipſe deinde eum manumitteret. Fiebatq; is tutor fiduciarius manumiſſi. Atque hinc videtur profecta appellatio fiduciariæ tutelæ,quę tribuitur fratri,vel patruo impuberis,poſt mortem parētis, qui eum emancipauit. Sane olim fiduciam accepiſſe is dicebatur, cuius fidei res aliqua credebatur,ea lege,vt aliquādo redderet mācipanti. Baldui.

FIDVCIAS diſtrahere.Paul.ſent.13.

FIDVCIÆ iudicium, inter bonos bene agier, ſummæ exiſtimationis fuit:turpéq; ac famoſum.Briſſ.ex Cicer.3.Offic.Epiſt. 12.lib.7.pro Roſcio,pro Cæcin.

FIDVCIARIVM alteri reſtituere regnum.Hirtius li.de bello Alex.Curt.lib.5. compoſitis rebus, iuſto regi tibi fiduciarium reſtituo imperium. Liu.lib.32. Optimum ratus Nabidi eam Lacedæmoniorum tyranno velut fiduciam dare:vt victori ſibi reſtitueret:ſi quid aduerſi accidiſſet,ipſe haberet.Briſſ.

FIDVCIARIVS contractus.Require,Contractus fiduciarius.

FIDVCIARIVS hæres proprie dicitur,qui inſtitutus eſt contemplatione non vere præteriti, ſed quodammodo inſtituti. l. Seius Saturni.ad Treb.l.dedit dotem.de col.bo.Spieg. Adde Tiraq.*de retract.conuentional.*§.1.gl.2.

FIDVCIARIVS, dicitur is, in quem ſimulate aliquid ad tempus ea lege alienatur,vt vel nobis ipſis,vel ei quē nominauimus, reſtituat.Hinc fiduciarius hæres apud Iauol. l.Seius,46.& l. 67.ff.ad Senatuſc.Trebel.is qui hæres ſimulate & ad tempus ſcriptus eſt, dum eam hæreditatem alteri vero ac perpetuo hæredi reſtituat.Hinc fiduciaria hæreditas eodem loco, quæ fidei illius credita & cōmiſſa eſt, ſeu per fideicommiſſum relicta.Hinc fiduciariam operam legatus Imperatori ſuo præſtare dicitur à C.Cæſare,cui Imperium ad tempus cōmiſſum eſt,vt eo exacto Imperatori ſuo illud reſtituat.Hinc fiduciarius pater dicitur is à Caio in Inſt t. cui pater verus filium ſuum ſimulato mancipat,de quo late Conna. lib.2.c.14.n.4. Quæ cum ita ſe habeant, dubium nemini eſt, quin fiduciaria tutela dici deberet ea,quæ alicui ad tempus commiſſa eſſet, atque concredita:& Fiduciarius tutor is, cuius fidem in ea tutela ipſi ad tempus credenda ſecuti eſſemus. Verum conſuetudine ſermonis à recta via nominis pauliſper deflexum eſt:vt in com.Inſt.expoſuit Hotom.

FIDVCIARIVS ſeruus,pro Oppigneratus.Paul.l.b.ſent.2.ca.12. Quicquid creditor per fiduciarium ſeruum quæſiuit,ſortem debiti minuit.Hot.

FIDVCIARIVS pater,antiquo iure nominabatur,qui pręter naturalem patrem alius adhibebatur, qui ſcilicet emptum filium,patri naturali reuendebat emancipandum. Quibus id fiebat ſolennitatibus,antiqu tatis ſtudioſus (nam illæ ſublatæ nunc ſunt)petere poteſt ex primo Gaii Inſtit. lib. Spieg. Corraſius lib.6.Miſcel.c.9.Adde Tiraq. *de retract. conuentional.*§.1.gl.2.Prat.

FIERI: vide paulo poſt.

FIGERE proprie eſt legum. Nam figi leges dicuntur, cum in æs inciduntur:& tunc fixæ tolli non poterant,cum promulgatæ poſſent.Refigere autem,eſt leges iam æri inciſas abolere & remouere.Quidam Triboniano iniquiores,aiunt illum ſolitum figere leges precio,atque refigere.Vide Bern. Rutilium in vita Tribon.Spieg.

FIGERE tabulam,& refigere. Quære.Tabulam figere. Tabulæ figuntur ad ianuam.Briſſo. ex ff.& Cic. (rerg.

FIGVLINÆ pro figlinis,in l.6.ff.de ſeruit.ruſtic.Briſſ.in li.Pa-

FIGVLI, qui in figlinis opus faciunt.à fingendo.Briſſ.

FIGLINA,officina figuli.Iauolen.l.25.ff.1. de inſtrum.& inſtru. Quidam cum in fundo figlinas haberet, figulorum opera maiore parte anni ad opus ruſticum vtebatur.Hot.

FIGLINVM opus,arte figuli perfectum. Paulus l. 19. §.1.ff.de ſeruit.vrb.præd. Iuxta communem parietem cametam ex figlino opere factam iure haberi licet. Hot.

FIGMENTVM falſi tituli.l.ſi ancillam.C.de contrah.empt.

FIGVRA pro ſpecie & forma accipitur,l.1. ff.de oblig. & act. l. 69.de hæred.Inſt.l.31.de mort.cauſ.don.l.30.§.tametſi.ff.ad leg.Falc.& Inſt.de leg.in prin. Sic figura humana in l.135.ff. de verb.ſig.Cic.lib.1.De nat.Deor. Aliter plane figura verborum.l.116.de verb.ſig. & figura literarum. l.38. de obl. & act.& figuratio,l.124.de verb.ſigni.quæ verba per ſe patent, Prat.ex Briſſ.

FIGVRA iudicii,hoc eſt,proceſſus Iudiciarius.

FIGVRATE loqui.Vide infr.Iuriſconſulti nonnunquam.

FIGVRATVM,contra quam vulgo putant,dicitur,quod non ſimpliciter indicatur,ſed ſubobſcure intelligitur. Spieg.

FIGVRATA donatio,vide l.23.§.ſi quis autem. C. mandatorib. Cuiuſlibet materiæ figura quandoq; dicitur. Figura literarum.verborum.conditionis.Briſſ.

FIGVRÆ etiam,i.e.ſpecies rerum & cauſarum. Variæ cauſarum figuræ.l.1.ff.de obli.& act.De iis iuris figuris quib. per Vniuerſitatē res nobis acquiruntur.§.1.in pr.Inſt.de lega.Briſſ.

FIGVRATIO monetæ l.7.de Indulg.crim.C.Theod. l.8. de falſa moneta eod.Cod.pecuniæ l.vlt.ſi quis pecun.conflauerit.C. eod.Briſſ.

FIGVRATVS ſolidus.Figuratio monetæ.Briſſ.ex C.Theod.

FIERI,id eſt,eſſe & manere l.ſi rem.ff.de acquir.poſſ.& alibi ſæpiſſime quandoque ſignificat eligi,de adopt.in princ. Interdum morari.§.ſancimus.in auth. de lenonib.aliquando colligi.l.patris.ff.de præſcript.verb.ſignificat.

FIERI dicitur extra iudicium,agere in iudicio l.1. §. quibus ff. quod cuiuſque vniuerſ.Prat.

FIERI quid per aliquem qui dicatur.l.quod te.ff.ſi cert. pet.l.ſi cum dies ff.de arbitr.Prat.

FIERI in continenti dicitur,quando quid fit vno contextu non diuertendo ad extraneos actus, contrariumve actum interponendo.Vide cap.quia propter.extra de elect. & hoc iudicis arbitrio committi poteſt.gl.in ca.an ſit de appellat. & l. continuus.ff.de verbl.oblig.Spieg.Prat.

FIERI non videtur,quod iure non fit.l.3.§.ſi liber homo. ff.de condi.cauſ.data.Spieg.Prat.

FIERI iniuriam contra bonos mores, quid ſit, Paulus exponit. l.1.de extraord.crimin.

FIERI bona fide, hoc eſt, citra figmentum facere. Spieg. Vide Bona fide.

FIERI patremfa. *der eygen Fewr vnd Rauch vberkommet* Spieg.

FILIA maior & minor. l.21. §.pater. ff. de ann. legat.l.12.ff.de cond.& demonſtr.l.14. ff.de dote præleg.

FILIABVS in teſtamentis ob diſcrimen ſexus, ait Plinius, dici conſueuiſſe:cum his tantum nominibus adiici ſoleat Bus,quę numero plurali E S literis terminatur:vt cupiditates, dignitates,vel quæ V S, vt anus,manus,ſenatus,fluctus.HæcCharíſius l.b.1.Hotom.

FILIASTER Filiaſtra, & filius vel filia, ex alio coniuge genitis vel genita,non ex eo,quem modo habet mulier,can.Si quis filiaſtrum.cauſ.30.q.3.Prat.

FILIASTER, quo quidam vtuntur pro priuigno, non paruus filius eſt,ſed imitans filium.Autor Valla lib.1.

FILIATIO vt per doctores in l.1.de cond.& demonſtr.per communem nominationem parentum, & quod natus eſt in domo mariti commorantis vxori, l.filium.ff.de iis qui ſunt ſui. cap.Michael.de fil.presbyt.Prat.

Filii appellatione omnes liberos intelligimus, ait Paul. in leg. 84. de verbor. ſignific. Ex proprietate ſermonis nepos filii appellatione non continctur, l. 6. ff. de teſtament. tutel. §. fin. Inſtit. qui teſtament. tutor. dar. Sed ex interpretatione: qua de re Bartol. & Bald. in l. Gallus. §. inſtituens. ff de liberis & poſthumis, præconio Salomonii vtiliter differunt. Attingit item aliquot locis Alciatus in comment. ſuis, de verborum ſignificat. & Zaſius in tractatu Subſtitutionum, indicat, conſueſſe ætatem noſtram, cum nominat filios vel liberos, addere nepotes, *Kind, vnd Kindskinder*, ad tollendas cauillationes. Filiorum autem nomine, etiam filiæ continentur, l. 16. ff. de teſtam. tutor. l. 122. de verborum ſignif. ſed non è contrario, veniuntque proprie primi gradus. textus eſt in l. quod ſi nepotes. in fi. ff. de teſtament. tut. Diſcrimen inter filios & liberos ſecundum communem vſum & intellectum, in idiotam & laicum illiteratum & indoctum venire & cadere non poteſt. Quod gloſſæ dictum in dict. l. quod ſi nepotes. Bartol. ibidem agnoſcit, & in l. liberorum, circa fin. ff. de verborum ſignific. Tametſi in ordinationibus, in quibus mens & voluntas ordinatoris euidenter & manifeſte deprehendi aut declarari non poteſt, filiorum appellatione veniant etiam nepotes, vt ſentit Bart. in dict. l. liberorum. & expreſſius Alexander in Addit. ad Bartol. in l. Lucius Titius, qui fratrem habebat teſtamento. de hæred. inſtit. Spieg. ex Old. Prat. Etſi autem interpretatione quadam filiorum nomine nepotes & filiæ veniant per iura hic allegata: tamen iure veteri inter filium & filiam, differentiam fuiſſe conſtat. Filius enim trina mancipatione de poteſtate exibat, vti ſcribit Caius li. 1. Inſtitutionum. Filia autem & nepos, & qui deinceps ſequuntur, vnica mancipatione. l. certum. §. vlt. de iniuſt. teſt. Sic enim locus is reſtituendus eſt. In illo autem filius à filia, & nepote differebat, quod præteritio filij iniuſtum faciebat teſtamentum: filiæ verò & nepotis non item: vti ſcribit Vlpianus in Inſtitutionibus ſub titul. qui hæred. inſtit. poſſ. Scribit & Imperator lib. 2. Inſt. de exhær. li. Hodie quoque à nepote in illo differt filius, quod filius ſub omni conditione non rectè inſtituitur, nepos autem rectè. l. ſuus. de hęre. inſtit. in illo item, quod filio in quartam fructus non imputat. l. iubemus. Cod. ad Trebell. de quo Goueanus ad l. Cohæredi. §. 2. ff. de vulg. & pup.

Filii dicti ſunt ab amore quaſi φίλοι, liberi, quod à Seruis diſtinguerentur, quos in familia ſimiliter vt filios habemus. Connanus lib. 10. cap. 2. nu. 2.

Filii ideo liberi dicti ſunt, vt parentes meminerint, ſe illis non perpetuo imperaturos. Itaque cum pater filiam natam 25. ann. negligit dare nuptui, abſque graui cauſa, poteſt ipſa libere, hoc eſt, ſine conſenſu paterno, matrimonium contrahere: & oportet nihilominus patrem ſuppeditare pro facultatibus dotem. Auth. ſed ſi poſt. Cod. de inoffic. teſtament. Spiegel. ex Oldend. Prat.

Filium plerique ἀπὸ τοῦ φίλου dictum exiſtimant, quod nullus æque cenſeatur amor, ac inter patrem & filium, nullus item eſſe debeat: vnde Cic. ad Attic. στοργὴν φυσικὴν εἶναι πρὸς τὰ τέκνα. dixit: id eſt, erga filios genuinam & naturalem beneuolentiam eſſe: quod Alciato non placet, putatque potius filium eſſe ab υἱὸς, addito ex more Æolico digamma; vt ſit Fυὸς, vnde forſan Picardi ſuum verbum *Fieux*, deſumpſerunt. Ego verò filium à filo deductum magis arbitror, quod ſæpius filii faciem formamque patris aut matris referre ſoleant. vt Virgil. de Aſcanio puero, Aſtyanactis imaginem referente,

Sic oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat.

Nam & filum id aliquando ſignificat, & lineamenta faciei, Aulus Gellius lib. 14. noctium Att. Condigne (inquit) mehercule, & condecore Chryſippus in librorum qui inſcribuntur περὶ καλοῦ καὶ ἡδονῆς, primo. Os & oculos Iuſtitiæ vultumque eius ſeueris atque venerandis verborum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem iuſtitiæ, fierique ſolitam eſſe dicit à pictoribus Rhetoribuſque antiquioribus ad hunc ferme modum, forma, atque filo virginali, aſpectu vehementi & formidabili, luminibus, oculorum acribus, neque humilis neque atrocis: ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate, &c. Vel dicitur à filo filius, quod ipſe ex patre progenitore veluti filum quoddam ducitur. Theodor. lib. 1. Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, καὶ κατὰ τὸ τοῦτο καὶ τὸ ἀεὶ εἶναι τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ πατρὸς πιστεύομεν. Ἀπαύγασμα γάρ ἐστι καὶ χαρακτὴρ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως. i. e. Et ſecundum hoc ipſum, atque etiam ſemper, filium ex patre credimus. Quandoquidem forma eſt & ſplendor paternæ ſubſtantiæ. Sed de filio Dei, intelligit, &c. Brechæus l. filii appellatione. tit. de verb. & rer. ſignif. &c.

Filius differt à ſeruo. Nam inuito filio libertas non datur, Nouell. 89. Paul. ſentent. 25. ſeruo autem, licet inuito, datur, Gothofred. ad l. vltim. §. 1. de teſt. milit. & ad l. 5. in fin. Cod. de emancipat. libert.

Filii naturales ſecundum Azonem in ſum. Cod. eod. tit. ſunt multiplices. Aliqui ſunt naturales ſimul & legitimi, vt qui naſcuntur per legitimum torum. Alij ſunt legitimi tantum, vt adoptiui. Alii naturales tantum, vt nati ex concubina vnica, & in domo indubitato affectu marito coniuncta. Alii neque naturales, neq; legitimi, vt qui ex illicito, & damnato coitu nati ſunt. De his omnibus eſt gloſſ. Inſtit. de adopt. in princ. & glo. in c. per venerabilem. qui fil. ſint legitimi. Et quot modis naturales de ſoluto cum ſoluta efficiantur legitimi, patet in c. tanta, qui fil. ſint legitimi. Vbi etiam dicitur, qui filii vulgo nati vel concepti ſunt, qui non habent patrem determinatum. Sed (vt Azo dicit) hæc diſtinctio ſecundum iura ciuilia Imperatorum datur: & non ſecundum iura naturalia: quia forte ſecundum Theologos non eſt vſquequaque verum, ſecundum quos matrimonia, ſeu indiuidua maris & fœminæ coniunctio eſt de lege naturæ, quia ſecundum Ariſt. & Philoſophos 1. Politicorum, Naturalis videtur coniunctio vnius ad vnam, & vagus concubitus contra naturam. Oldend. Prat.

Filiorum appellatione in feudis, veniunt omnes deſcendentes vſq; in infinitum. ita ſingul. Bald. in c. quę in Eccleſiarum in penul. col. verſ. ſed pone conceſſum. extra de conſtit. quod pro ſing. multum commendat Dom. Iaſ. in l. 2. col. 65. in 6. quæſt. C. de iure emph. & tradit Alex. conſ. 17. ponderatis. in prima dubit. in 5. lib. vbi ponit quid in emphyt. Cott.

Filiorum præterea nomen in poſthumos poſthumáſq; cadit. 16. ff. de teſt. tut. §. vlt. Inſt. qui teſt. tut. l. 15. in fin. l. 17. ff. de leg. li. 1. l. 164. ff. de verb. ſignif. quæ ad d. l. 17. vel ipſa inſcriptione teſte referenda eſt. Briſſ. Qui inſuper filiorum appellatione contineantur, vide Cuiac. commen. ad tit. pandectarum de excuſatio. fol. 12.

Filiifamiliarum dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt. l. 4. de his, qui ſunt ſui vel alien. qui quaſi domini viuis etiamnum patribus exiſtimantur. §. 3. ibi & viuo quoq; patre. Inſt. de hæred. qualit. & differentia. Vnde vt illi patresfa. ita & ipſi filii fa. appellantur, ſola ea nota adiecta, qua genitor ab eo, qui genitus eſt, diſtinguatur l. 11. ff. de liber. & poſthum. Briſſ.

Filius eſt, qui ex viro & vxore naſcitur. l. filium. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. Quam definitionem Alcia. lib. 6. paradox. non admodũ probat. Noſter Appellus putat Vlp. filium naturalem, non etiam ciuilem, definire voluiſſe. Cum regulariter, Lex ſit naturaliter potius intelligẽda, quam ciuiliter l. fin. C. de his qui ven. ætat. impet. Porro filius eſſe negatur vulgatiſſimo tropo, qui degenerat à paternis moribus, qui meruit abdicari, & tamen manet naturæ vinculum. Sic epiſcopum eſſe negamus, qui indignus eſt hoc nomine, & tamen manet conſecratio. Sic Chriſtianum eſſe negamus, qui moribus eſt impius, & tamen non tollitur baptiſmus. Spieg.

Filius regis poteſt dici rex viuente patre. arg. §. cum quidam Cælius, l. cum verò is, ff. de fideicommiſſ. libertat. adiuncto textu in l. in ſuis. & ibi Bald. ff. de liber. & poſthu. Spieg. Pra.

Filius emancipatus eſt, qui è manu, i. e. poteſtate patris dimiſſus eſt. Quæ emancipatio & manumiſſio quomodo antiqua legis obſeruatione procedebat: & quomodo de iure Iuſtinianeo contingat, vide §. præterea. Inſt. quibus modis ius patrię poteſtatis ſolu.

Filium cum dicimus, non conditionem eius oſtendimus, qui in alterius ſit poteſtate, vt cum filiumfamilias dicimus, ſed alicuius filium eſſe ſignificamus. A. Auguſt. ad l. 1. ff. de excuſ. tut. ad fin. Prat.

Filium ſpurium, reſcripto Principis legitimum effectum, vere legitimum cenſuerunt Socinus, Decius, Curtiuſque vt atteſtatur Alciat. Nam & aliquem mihi (ait) iuſtum filium cenſeri, agnatis vero meis non cenſeri, haudquaquam naturæ repugnat: cum ſatis ſit mihi, integre cenſeri filium: nihilque obſtat reſpectu aliorum qui non conſenſerunt, fictionem Legis nihil operari: huiuſmodi enim varietas magis aliorum perſonas, quam ipſius filii reſpicit, l. in ſtipulationibus. §. 1. de verborum obligat. Filii ſpurii ex ingenua muliere nati, vtique ſunt ingenui, l. 3. in fin. C. ſoluto matrim. Filii ſpurii, vel ſacerdotum poſſunt tantum de bonis parentum accipere, quantum eis ſufficit ad alimenta iure naturali debita, etiam iure canonico, c. cum haberet, de eo qui duxit in vxor. quam poll. per adult. & ibi tractatur. Angel. in l. fin. §. ſi à ſocero. ff. quæ in fraud. cred. & l. ignoti. C. eod. tit. Bal. in auth. ex complexu. C. de inceſt. nupt. vide Bartol. conſ. 119. incip. Dominus Dominicus, & conſ. 194. incipient. Cechus de Spoleto. Prat.

Filium ſenatoris accipere debemus non tantum eum, qui naturalis eſt, verum adoptiuum quoque, neque intererit à quo vel qualiter adoptatus fuerit: l. per adoptionem. 35. ff. de Adoptionibus. nec intereſt an in ſenatoria dignitate conſtitutus eum ſuſceperit, an ante dignitatem ſenatoriam. Senatoris filius eſt is, quem in adoptionem accepit: quamdiu tamen in familia eius manet. l. 5. & 6. ff. de ſenator. Soluta enim adoptione ſoluuntur etiam omnia iura promanantia ex ea. l. 13. ff. de adopt. Hot. Prat.

Filippi nummi genus. l. 17. §. cui legatum. ff. de auro & argent. leg. ab Horatio lib. Epiſt. regale numiſma adpellantur. Fit & apud Trebellium Pollio. in Claudio, & Vopiſcũ in Bonoſo, & in Au-

in Aureliano & in Probo Philippeorum aureorum mentio, qui licet imagine vultus recentiorum principum ſignati, priſcum tamen nomen retinuere, vt & apud Gallos nummi aurei genus eſt, quod vulgo vocant *Philippus*, quod æſtimatur aſſibus Gallicis 32. Briſſ. ex Prat.

Finalis quæſtio, quæſtio de finibus, finium regundorum iudicium. Papin. 11. ff. fin. reg. In finalibus quæſtionibus, vetera monumenta, cenſus auctoritas ſequenda eſt. Hotom. Alia autem eſt quæſtio de fine, alia de loco. Prior eſt de fine intra quinque pedes. Poſterior vltra, cum de loco in confinio, vel in medio agri, quam ad partem pertineat, quæritur. Finis vſucapi non poteſt, locus poteſt. Vtraque controuerſia eſt de latitudine, l. vlt. ff. de pignerat. Goth. ad l. 5. C. fi. regundor.

Finge, i. e. pone, vel facito. l. 3. §. duę. ff. Carb. edicto. l. 4. §. ſi ita quis. ff. quando dies lega. l. vlt. ff. de coniung. cum emancip.

Fingi lites poſſe, extat nobile exemplum apud Vlp. in l. cum hi §. tranſactiones. ff. de tranſact.

Fingitvr receptum, quod vere receptum non eſt. Gloſ. in l. voluntati. §. creditor. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſoluit. Alber. Spieg.

Finem ſæpe Iureconſulti pro modo accipiunt, vt eſt à Fran. Duaren. lib. 1. Anniuerſ. diſputat notatum. Itaque Fini, pro vſq; ad finem: Ad finem vero, pro, ad modum & quantitatem ſignificat in l. 19. ff. de compenſa. l. 1. §. pacto. ff. de vſur. l. 5. ff. de colla. dot. l. 15. ff. ad leg. Falc. l. 25. ff. de adim. lega. l. 4. §. vltim. ff. de nautic. fœn. l. 42. §. 1. ſolut. matrimo. l. 17. in fin. ff. de caſtr. pecul. l. 26. ff. quando dies lega. cedit. Sic & in l. 66. in fi. ff. de euictio. & l. 33. §. ſi int. ff. de donat. inter vir. Briſſ. Prat.

Finem rei quærere, nihil aliud eſt, quam quid ſit illud, quod in controuerſiam venit, quærere, D. Gœd. in commen. ad l. 223. nu. 2. de verb. ſignif.

Fines, agrorũ termini & limites appellantur. l. 16. §. 1. ff. de vſu & habit. l. 18. §. pen. & vlt. de adquir. poſſeſſ. l. 2. §. cum Stichum. ff. pro empto. l. 21. ff. quæ in frau. cred. Sic apud Teren. Heauton. Vicini noſtri hic ambigunt de finib. & Cic. 1. Offi. Arbitrum Neapolitani. & Nolanis de finib. datum. Briſſ.

Fines, vt Agennius Vrbicus notauit, multis documentis ſeruabantur, terminis, & arboribus notatis, & foſſis, & viis, & riuis, & vepribus, & ſæpe normalibus: &, vt comperi aliquibus locis, inter arua marginibus quibuſdam tanquam puluinis, ſæpe etiam limitibus. Item petras notatas, quæ in finib. ſunt pro terminis habebitis. Si arboribus notatis fines obſeruabuntur, Videndum quæ partes arborum notatæ ſint. Notæ enim in propriis arboribus à foras ponuntur, vt arbores liberas in parte à nota derelinquant. Si communes ſunt arbores, mediæ notantur, & ad vtrunque pertinent.

Finis pro definitione quandoq; accipitur, eoq; redditur verbum Græcum ὅρος. Sic in l. 223. ff. de verb. ſignif. Pręterea fines appellant Iureconſulti, quos Dialectici terminos. l. 124. ff. de verb. ſign. Briſſ. Prat.

Finis pro exitu. Finis nullus inuenitur. l. 15. §. Illud quæritur ff. de damn. infect. Ne finis non ſit l. 32. §. quæſitum. ff. de receptis arbitr. Vt aliquis litium finis eſſet. l. vlt. ff. pro ſuo. Ita Cicer. pro Cæcinna vſucapionem finem periculi ac litium vocat. Vſque ad finem litis. l. 1. C. de donat. int. vir. Briſſ.

Finis vitæ longæui hominis. Quære, Centum anni.

Finita, tranſactaue intelligere debemus, non ſolum de quibus controuerſia fuit, ſed etiam ſine controuerſia ſint poſſeſſa, Paul. in l. 229. vbi vide D. Gœd. ff. de verbor. ſignif.

Finitor, agrorum menſor dicitur.

Finitvm intelligitur, quod finiri potuit l. 1. C. de pœnis. Sunt quippe pleraque verba, quæ quum effectum ſignificant, ad potentiam tamen ſolum referantur, vt cum Lex dicit, Si aqua pluuia noceat, id eſt, nocere poſſit. Spieg.

Finitvm ius eſſe poteſt & debet. l. 2. ff. de iuris & facti ignorantia. Briſſ.

Finitvm dicitur, quoties definitiua ſententia lata eſt: quamuis appellatio aut retractio in eam ſperetur, Iulian. & Gothofr. ad Nouel. Iuſtinia. 113. c. 2. ibi: cauſam vero fini ſtudioſe, &c.

Finivm regũdorum Fines regere eſt diſtinguere, & (vt Cicero in Topicis inquit,) fines agrorum magis ſunt, quam vrbis. Inde eſt actio finium regundorum, quę producitur gratia ſeparandi fines in ruſticis prędiis. Et hęc non inconcinne dicitur finalis quæſtio, l. in final. quæſtion. ff. finium regun. quod & Olden. aſſerit in l. ſi conſtiterit. C. finium regund. Cuiuſmodi quæſtioni, ſiue actioni finium regund. conſtitutio vult, neque triennii, neque decennii præſcriptionem opponi, ſed triginta annorum duntaxat, l. vlt. C. finium regun. quia miſta eſt, in rem, & in perſonam §. præterea Inſt. de actio. Cæterum, Numa Pompilius, rex Romanorum ſecũdus, fundorum finibus, vt ſuo quiſque contentus eſſet, ſacros Ioui lapides apponi iuſſit, eoſq; occultantes aut transferentes occidi impune, ſacrilegorum inſtar, voluit. Anch.

Finivm regũdorum actio datur ei qui vſumfructum habet: puta fructuario & domino proprietatis vicini fundi: & ei qui iure pignoris poſſidet, l. 4. §. fi. ff. fi. regun. Datur contra vicinum habentem confinia prædia ruſtica, d. l. 4. §. fin. Datur ad diuiſionem fundorũ cõfinium, vt termini noui ponantur, vel antiqui reparentur, vide Freig. in parat. ff. tit. fin. regund.

Firmamentvm & continens cauſæ. Latine punctũ litis deciſorium, Græce συνέχον: atq; id eſt, poſt quod nihil quęritur, & quod ad iudicationẽ firmiſſimũ adfertur. Bud. in Annot. Pra.

Firmare Dominium. l. 4. C. de don. int. vir. & vx.

Firmari cauſa. l. 5. C. qui potiores.

Firmatvr legatum Vlp. tit. 25. regul. Briſſ.

Firme reſpondere. h. e. abſq; vllo timore aut pauore.

Firmvm & ratum differunt: Firmum eſt facti, Ratum iuris. Vid. Bart. in l. id quod pauperi. C. de epiſcop. & cleric. Spieg.

Fiscvs eſt inſtrumentum ad quaſi fortaſſis ſimilitudinem, in quo ponuntur oliuæ, cum pręlo ſubiiciuntur. Colum. lib. 12. cap. 48. & 49. Deinde intrita oliua noua fiſco includitur, & prælo ſubiicitur. Fiſci etiã dicuntur vaſa, quæ continent mãiorẽ pecuniæ ſummã quã marſupia: vnde quia maior ſumma eſt pecuniæ publicæ quam priuatę, fiſcum nummos publicos appellamus: quamuis magis Latine, fiſcus Imperatoris & ducis ſit: Ærarium verò publicũ Plinius ad Traianum ſcribens: Et fortaſſe non eadem ſeueritate fiſcum quam ærarium cohibes? Imo tãto maiore, quanto plus tibi licere de tuo quam de publico credis. Inde confiſcari ſolet dici, in publicum ius ærarii redigere. Sueton. in vita Auguſt. Deuictiſq; his & cõfiſcatis, promiſſa veteranis præmia ſoluerentur, & ſecundum hãc ſignificationem accipitur in titulo de iure fiſci, apud Iurecõſultum & Imperatores. Alibi etiam fiſcus dicitur, quod fixus ſit, i. e. ſoluendo: ſi Baldi auctoritas in hoc tuta eſt, in conſilio 363. infra proxime citato. Cotta. Cuiacius affirmat fiſcum interpretari cophinum ſiue ſportã, & inde ſuffiſcum Feſto, eoq; diſtare principem à fiſco, quo ſui cuiuſque loculi diſtent à ſeipſo. recte. Et conſequenter Græci interpretes ita: φίσκος, κόφινος, ἐν ᾧ τὰ τῶν δημοσιευομένων ἐτίθετο χρήματα. μετὰ ταῦτα δὲ ταμιεῖον γέγονε καὶ ταμεῖς, ἐν ᾧ παρεφυλάττετο τὰ φισκάλια χρήματα καὶ ἐγδόντα ταμειακά, ἅτινα τὸ παλαιὸν ὄντα τοῦ δήμου μετηνέχθησαν ἐν τῇ τοῦ βασιλέως κοίτῃ. Quapropter exiſtimat fiſci appellatione non tantum ſacrum ærarium contineri, id eſt, ſacras largitiones ſiue theſauros, de quibus tamen proprie fiſcus dicitur l. 3. C. de quadrien. pręſcript. l. 6. C. Th. quor. ap. non recip. ſed & priuatum, id eſt, res ſiue largitiones priuatas Auguſti vel Auguſtę. l. 1. de loc. præd. ciuil. C. li. 11. l. 1. de collat. fun. fiſc. Continetur etiam fiſci appellatione arca pręfectoria. l. 6. de exactor. tribut. C. lib. 10. Eodem modo & pleraque alia ſignificantur, veluti princeps, procurator fiſcalis, officium fiſcale, ſtatio fiſcalis. Habes & plura ſynonyma, ærarium, ταμεῖον, δημόσιον, publicæ rationes, publicum; quanquam initio publicum, ſiue ærarium aliquid ſeparatum fuerit à fiſco, vt ex ſupra dictis patet. Cuiac. in prooemio tit. de iure fiſci. C. li. 10.

Fiscvs ab Ærario, quid differat. P. R. ſuum habuit ærarium, habuit & princeps ærarium ſuum. Ærarium populi, ærarium Saturni dicitur: principis ærarium fiſcus vocatur. Patrimonium P. R. in ærarium Saturni, principis in fiſcum deferebatur. Et hac ratione res quæ in vſu publico ſunt, ab iis quæ ſunt in patrimonio fiſci, viſus eſt Papinianus diſtinxiſſe l. 72. in fin. de contrah. emp. Rurſus damnatorum bona aut publicari, aut confiſcari ſolent. Publicabantur, quæ venalia publicè proſcripta in P. R. ærarium ſectione redigebantur: confiſcabantur, quæ ad priuatam principis vtilitatem referebantur. Hanc ærarii & fiſci differentiam obſeruaſſe viſus eſt Plin. ſup. d. loco. Eoq; ſpectat Suetonii illud in Auguſto: Quãtum militum ſub ſignis vbiq; eſſet, quantum pecuniæ in ærario & fiſcis, & vectigaliorum reſiduis. Et Tacit. Annal. lib. 5. Bona, inquit, Seiani ablata ærario vt in fiſcum cogerentur. Scribit ſic etiam in Hadriano Ælius Spartianus: Damnatorum bona in fiſcum priuatum redigi vetuit, omni ſumma in ærario publico recepta. Auctor eſt etiam Vlpianus res fiſcales, quaſi proprias & priuatas principis fuiſſe l. 2. §. 2. ne quid in loco publ. Idipſum confirmat Seneç. de benef. li. 7. Cæſar, inquit, omnia habet fiſcus eius priuata tantum, ac ſua, & vniuerſa in Imperio eius ſunt, in patrimonio propria. Et hinc quidem obſcurum eſſe non videtur qua ratione locum fiſcalem à publico loco ſeparet Vlp. l. 3. §. 8. de iure fiſci. Dubium enim nõ eſt, quin per fiſcalem proprium ratione imperii, & priuatum principis: per publicum autem populi Romani aut alicuius ciuitatis locum intellexerit. Hinc etiam intelligimus rectam eſſe legis 1. ff. de bon. dam. hanc in Florentinis pandectis epigraphen, Calliſtratus lib. 1. de iure fiſci & populi: & ius quidem fiſci, ad imperium Principis: ius verò populi ad ærarium Saturni referendum eſſe. Ræuar. Varior. lib. 4. c. 4.

Fiscvs à Repub. differt. Fiſcus. n. eſt burſa ſolum de commodo pecuniario: ſed Reſpub. pecunias, honores, præmia & alia conſiderat not. in l. mancipia, C. de ſeru. fug. & colligitur ex rubr. C. ne fiſcus vel Reſpubl. patroci. Alber. in l. reſpublica. C. ex quib. cauſ. maio. Prat.

Fisci, fiſcellę iunceæ, in quibus incluſæ oleæ torcularis prelo ſubiiciuntur. Vlp. l. 19. §. 1. ff. locati. Fiſcos aũt, quibus ad premendã oleã vtimur, colonũ ſibi parare debere Neratius ſcribit. Hot. Adde Brec. in l. inter publica in tit. de ver. & rer. ſig.

Fiſci etiam nomine Eccleſiam intelligi, notat Innoc. in c. cum pro cauſſa. de ſent. excomm. vnde & ipſa fiſcum habet. c. quia diuerſitatem de conceſſ. præben. & ibi glo. Prat.

Fiſcales res, quæ fiſci patrimonio ſunt quaſi propriæ, & priuatę principis eſſe dicuntur. l. 2. §. hoc interdictum. ff. ne quid in loc. pub. His autem conſtituebantur procuratores, qui & fiſci procuratores & aduocati fiſci dicebantur in variis iuris Ciuilis articulis. De procuratore fiſci accipienda eſt Antonini Imp. conſtitutio. l. 1. C. de fiſca. vſur. Prat.

Fiſcales pœnæ Rub. de pœnis fiſcalib. C. l. 17. ff. de iure fiſci.

Fiſcalia, abſolute, id eſt tributa. l. 3. C. de Epiſcop. Briſſ.

Fiſcalis debitor. l. 19. ff. de manumiſſion.

Fiſcalis Ancilla l. 2. C. commun. de vſucap.

Fiſcarii à Firmico dicuntur, qui fiſcum redimunt, & Fiſci redẽptores ſicut & Vectigaliarii qui Vectigalia, apud eundem Firmicũ. Erũt (inquit) aut Publicani, aut vectigaliarii curioſi &c. Et curſus Fiſcalis dicebatur publicus. Similiter & vſuræ fiſcales quę Fiſco, i. e. Imperatori debentur, vt eſt in l. 1. de vſur. fiſc. li. 10. C. Sic hodie procuratorẽ Fiſcalẽ dicimus eum cui cura eorũ quæ ad regis & Principis iura pertinẽt demãdata eſt, &c. Brechæus l. inter publica. tit. de verb. & rer. ſignific. Adde Forcat. in ſuo penu Iuris Ciuilis cap. 21.

Fiſcus eſt ſaccus regius, in quẽ reducuntur, vel cui applicãtur bona bannitorũ, vel proſcriptorũ, taliter accipitur ff. locati. l. ſed addes. §. Fiſcus. Vel eſt regii vel imperialis theſauri cõgregatio: vel imperialium bonorũ collectio: vel priuilegium: quia fiſcus multa habet priuilegia, vt not. Azo in ſumma. C. de priuileg. fiſc. ad quod vide not. C. de iur. fiſc. in rubric.

Fiſcus ex ſuis cauſis & contractibus vſuras non dat, ſed ipſe accipit l. 17. ff. de vſuris. Briſſ.

Fiſtuca, inſtrumenti nomen eſt, quo figuntur, panguntúrque in terram ſublicæ, paliſque, ex Hermolao Barbaro. Spieg.

Fiſtulæ tubi ſunt vel canales, per quos aqua ducitur. l. 47. & l. 49. ff. de contrah. empt. l. 38. §. vlt. ff. de acti. empt. l. 17. ff. de ſeruitut. vrban. l. 41. §. item hoc prohibetur. ff. de leg. lib. 1. l. 13. ff. ſi ſeru. vindict. Dictas autem inde ſcribit Iſido. lib. 19. c. 10. quod aquas emitterent, ἀπὸ τοῦ ϛέλλειν quod mittere eſt. Olden. à fundendo dictas exiſtimat, quod aqua protinus effuſa per eam educitur. Addit ille (Iſidorus) formas earum pro magnitudine aquę & capacitate fieri, per quas aquę modulis certis diuiduntur. Plin. vero li. 31. c. 6. Fiſtulas denum pedum longitudinis eſſe legitimæ menſuræ ait. Et ſi quinariæ ſint, ſexagena pondo pendere: ſi octonariæ, centena: ſi denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. Denariæ autem dicuntur, quarum lamina antequam curuetur, digitorum eſt decem. Sed de tota fiſtularum differentia, videndus eſt Frontin. lib. 1. de Aquæ ductib. Briſſ.

Fiſtulæ & canales: item fiſtula & tubus in ff. ſeparantur, ait Briſſ. vlt. edit.

Fiſtulæ porro interdum fictiles, vt plurimum vero plumbeæ fiebant. l. 15. ff. de ſeruit. ruſt. l. 6. de Aquæductib. lib. 11. Cod. Vitruu. lib. 8. cap. 7. & Pallad. lib. 9. c. 11. Collocabantur autem in riuis. l. 3. §. vlt. ff. de aqu. cottid. l. 3. §. ſi quis nouum ff. de riuis & ſalientibus aquis vel caſtellis iungebantur. l. 15. ff. de actio empt. vel caſtellis. l. 78. ff. de contrahen. empt. leg. 17. §. epitonia de action. empt. Briſſ. Prat.

Fiſtula etiam genus morbi eſt, in l. 1. §. medicos. ff. de var. & extraord. Briſſ.

F L.

Flagellare annonam in l. 6. ff. de extraord. crim. horreis fruges clauſas tenere: atque hoc in annona qui faciunt eam duriorem reddunt, & onerant, vndique coemptis frugibus, & in horreis reconditis: atq; hi Dardanarii vocantur. Cic. lib. 5. Epiſt. ad Attic. 21. Comprimere frumentum dixit. Eadem forma flagellare diuitias dicuntur, qui magnas arcis clauſas opes tenent. Papin. ius ſtrangulare dixit, nempe quod, occluſæ cum reſpirare nequeant ſtrangulentur:

Non tibi ſuppoſitas, inquit, *infelix ſtrangulat arca*
Diuitias. ——Prat.

Alias flagellare eſt flagellis cædere. Briſſ.

Flagris rumpere ſeruum. ex ff. Briſſ.

Flagriones ſerui: quia flagris ſubiecti ex Non. Marcell. Briſſ.

Flagella pro rhedis. Briſſ. ex C. Theod.

Flagitare proprie eſt, vehementer & veluti quadam inflammatione animi petere. Significat etiam, de ſtupro vehementius inſtantiuſq; appellare. Vlp. in l. nunquam. de priu. del. Si quis, inquit, alienam ancillam ſurripuerit, & flagitauerit, vtraque actione tenebitur. Sic apud Ciceronem reperitur, annotante hic Bud. Prat.

Flagitare auxilium prouocationis, vide l. 15. C. de excuſ. tut.

Flagitans ancillam, ipſa flagitatione eam corrupit. Nam, vt Feſtus definit, flagitare nihil aliud eſt quam ſtuprare. Inter cutem flagitos, inquit Feſtus, dicebant antiqui mares, qui ſtuprum paſſi aliquando eſſent. Ræuard. ad legem, Nunquam actiones ff. de reg. iur.

Flagitium, more militari, dicitur res flagitatione, hoc eſt, increpatione digna. Nam flagitatio ad ſtrepitum refertur. Ex Donato. Spieg.

Flagitii vocem Cuiac. ſumi poſſe ait pro ſtupro, Gothofr. ad l. 123. de verb. oblig. Flagitium in l. 3. C. de inceſt. nupt. id eſt, fornicatio.

Flagitium facere, pro peccare, & crimen ac facinus committere. Diſcriminat tamen à facinore Archid. 32. q. 7. c. flagitia. Certum eſt, non tantum pro turpibus peccatis flagitium accipi, verum his etiam, quæ per negligentiam, imprudentiam, obliuionemque committuntur. Spieg.

Flagitioſæ res. Flagitioſe inuadere alium ex ff. Briſſ.

Flagitioſæ rei ſocietas coitæ nullam vim habet l. 70. §. vlt. ff. de fideiuſſ.

Flagrans crimen dicitur veterum Iuriſconſult. verbo, in quo quis deprehenditur, *an friſcher That ergriffen:* adnotauit Hegendorp. in l. ictus fuſtium ff. de his qui not. infa. quo verbo & vſus eſt Iuſtinia. in l. vnic. C. de rapt. virgin. Prat.

Flagrum, idem quod flagellum, eius diminutiuum: virga qua cædi conſueuerunt ſerui: ſicut liberi fuſtib. l. Pedius. ff. de incend. ruin. nauf. Spieg.

Flamines ex eo dicti ſunt, quod filo laneo caput cinctum haberẽt, quaſi Filamines. Hinc à Dionyſio ϛεφανοφόροι vocantur: Flaminéſq; dictos vult, ἀπὸ τοῦ φορεῖν πίλους τε καὶ ϛέμματα, i. e. quod geſtarent galeros & infulas. ϛέμματα. n. dicit filum, quod apici circũdabatur. Hinc Lanigeros apices Vergil. ſcripſit. Seruius dicit eos habuiſſe pileum, quem cum per æſtum ferre non poſſent, nec capite intecto eos eſſe liceret, capita filo religare ſoliti ſint. Nec vero tantum apex dicebatur flaminis pileus, verum etiam oleagina in eo virgula. Cognominabantur autem à Diis, quibus ſacra faciebant, vt Flamen Martialis, i. e. Martis: Flamen Dialis, hoc eſt, Iouis: qualis Iulius Cæſar adoleſcens adhuc fuit. Eſt & Flamen Deorum omnium, vt in hac antiqua inſcriptione. Patr. Col. Flamini diuor. omnium: & in iſta II. Vir. Quinque Flam. diuor. omn. Erant Flamines in magna veneratione, primúmque locum poſt Regem ſacrificulum in conuiuiis tenebant. Prat.

Flamines olim non niſi ex confarreato matrimonio nati eligebantur, & per confarreationem ducebant vxores, vi. ſup. confarreatio: Item Conn. lib. 8. c. 3. n. 4.

Flaminis matrimonium ſola morte ſoluebatur, non alio diuortii genere. De Flaminibus vide c. cleros. 21. diſt. Prat.

Flamma conſumptus l. 45. ad l. Aquil. §. cum ſtramẽta. Flamma torretur paries l. 13. ff. de ſeruit. præd. vrbanorum. Flaminis conſumi l. 1. C. de Nili aggeribus non rumpend. Briſſ.

Flammeum, veſtis vel tegmen, quo matronæ caput tegunt: vt ſcribit Non. Marcell. Hoc autẽ amiciebantur nubentes ominis boni cauſa, propterea quod eo aſſidue vtebatur flaminica, i. e. Flaminis vxor, cui non licebat facere diuortium. De hoc Lucanus lib. 2. de Martia nubente Catoni, Iuuenalis Satyr. 2. & Plin. lib. 21. c. 8. Et Martial lib. 11. Epigr. 79. ad Victorem.

Flammea texuntur ſponſæ: iam virgo parata eſt.

Et iterum lib. 12. Epigram. 42.

Præluxere faces, velarunt flammea vultus.

Et in c. fœminæ 30. quæſt. 5. vbi ſcribitur, fœminas, cum maritantur, ideo flammeo velari, vt ſe nouerint ſemper maritis ſuis ſubditas eſſe. Sed in noſtris codicibus detracta eſt dictio flammeo. Vulgus autem Italicum etiamnum Fazollum vocat. vide Eraſmum tomo 1. pag. 944. in impreſſione Frobeniana. Hinc autem ſunt Flammearii dicti opifices huiuſmodi veſtiũ apud Plautum in Aulularia.

Flammeolum diminutiuum apud Iuuenalem Sat. 10.

--------*Sedet illa parato*
Flammeolo.--------

Hæc annotauit Tiraq; in 3. l. connub. gl. 1. part. 3.

Flammulæ ruſæ, quibus in bello vtuntur, quid ſint, vide Goth. in not. ad rub. ff. de verb. ſign.

Flare numos. Flatæ maſſæ. l. 9. §. ff. de lege Cornelia de falſis. l. 83. ff. pro Socio. Briſſ.

Flatularii, ex ff. & C. Theod. Briſſ.

Flatores auri apud Pomponium in l. 2. §. deinde cum eſſet, ff. de orig. iur. vocantur ſignatores auri. Flare enim inter alia ſignare dicitur, quoniam æs, argentum, aurum flando, id eſt, calefaciendo ſignari ſolet. Hinc flatum æs, & flata pecunia, pro ſignata, Olden.

Flauiana actio ad ea reuocanda pertinet, quæ libertus de bonis diminuit. Vlp. l. 1. ſi quid in fraudem patroni factum ſit.

Flauianum ius ciuile, liber eſt qui actiones continet. Nam nec Cneus Flauius de ſuo quidquam adiecit illi libro: ſed cum Appius Claudius propoſuiſſet, & ad formam redegiſſet has actiones, Cneus Flauius eius ſcriba, Libertini filius, ſubreptum librum populo tradidit. Pomponius l. Neceſſarium, §. 3. de orig. iur. Prat.

Flauianus Epiſcopus Conſtantinopolitanus, de quo vide Euagrium 2. hiſtor. 4. De eiuſdem reſcripto ad Leonem vide tom. 1. concilior. vide in Epiſt. Leonis fol. 639. Eiuſdem reſcriptum de fide ad Theod. vide acta Concilii Chalcedonenſis fol. 726. Gothofr. ad l. 2. de epiſc. & cler.

Flavii. Vide, Imperatores, quo à Cæſaribus & Auguſtis diſtent. Apud Sigebertum legimus, Autharium Regem, à Longobardis, Flauium appellatum: & ab eo quoque omnes Longobardorum Reges Flauios appellatos. Spieg.

Flavius cognominatus eſt Iuſtinianus Imperator, non quod Flauios deuicerit vt Accurſius interpretatur, neque quod capillos habuerit Flauos, quod nuſquam legitur, ſed quod fuerit ex gente Flauia, quæ familia aliquando apud Romanos clara fuit, ex qua fuerunt Veſpaſianus, Titus & Domitianus, de quo Iuuenalis: Dum iam ſemianimem laceraret Flauius orbem vltimus. Nebriſſenſ. Fuerat & longe antea quidem Cn. Flauius Appii Cæci ſcriba, qui Faſtos euulgauit. Fuit & Flauius Priſcus Iuriſconſultus, diſcipulus & auditor Seruii. Sed nihil video, quod Iuſtiniano conueniat. Memini certe me legiſſe in veteri quodam legum Gothicarum exemplari, Flauii prænomen fuiſſe commune regibus Gothorum, ſicut Romanis erat Cæſaris, Flauiumque lingua Gothica ſignificare ſplendidum & excellentem. Quidam hic putant non Flauius legendum eſſe, ſed Slauius: vt ſit cognomen à deuictis Slauis. Balduinus in proœmio ſuper Inſtitutiones, &c. & Aldobrandinus non admodum ab eo diſſentiens, verius exiſtimat, poſtremos Imperatores, nomina antiquorum ſibi vſurpaſſe, vt vna cum nomine & fœlicitatem & bonitatem eorum viderentur conſecuti.

Flavissæ ab antiquis Latinis dicebantur, quos theſauros Græco nomine adpellamus, quod in eos non rude æs, argentumque, ſed flata, ſignataque pecunia conderetur. Gellio l. 2. cap. 10. Hot. Prat.

Flebile ceſſionis adiutorium, l. 7. C. qui bon. cedere poſſ. Et flebiles adſertiones in l. 22. §. & hæc quidem de his. 13. C. de iur. delib.

Flectere. Si offenſam iſtam clementia flexit l. 5. C. fam. erciſ. Si non flectitur maritus ad infelicitatem vxoris. l. 22. §. ſin autem. ff. ſolut. matr.

Floci nomine intelligitur habitus habens manicas longas & amplas: Cucullæ vero nomine habitus longus & amplus ſine manicis, vt in Clemen. Ne in agro §. verum de ſtatu monach. Prat.

Floret reſpublica, per metaphoram, pro augetur, ſiue creſcit in Nou. de Natur. liber. & in Nouell. de don. à Curial. fact. Spieg. Hinc

Florentii qui Conſulatum & præfecturã Prætorianam geſſit fit mentio in Nouel. Theodoſii & Valent. de releuat. adęrat. vel donat. & Nouel. de Lenoninus.

Florentinus IC. Inſtitutionum libros ſcripſerat: ex quibus complura in Pandectas capita deſcripta ſunt. Briſſ.

Florentissima ciuitas, & Florentiſſimus Senatus in l. 7. §. 5. & 6. C. de curat. furioſ. Et

Florentissimus ordo, in l. 5. §. 3. C. de temporibus appellat.

Flvctvs, eſt maris in vnam partem agitatio. Senec. lib. 4. Natur. quæſt. Spieg.

Flvctvare, id eſt, dubitare. 12. diſt. c. Illa autem nauicula. 1. q. 4. §. his ita. Prat.

Flvere dicitur tempus in l. 1. C. de vſur. rei iudicat. & Fluere ius. l. 2. de orig. iur. Fluit aqua nouo riuo. ex ff. Briſſ.

Flvmen Varroni lib. 4. ling. Lat. quod fluat, à quo lege prædiorum, ita ſcribitur, STILLICIDIA FLVMINAQVE, VT ITA FLVANT, CADANTQVE. Inter hæc autem hoc intereſt, quod ſtillicidium dicitur eo, quod ſtillatim cadat; flumen, quod fluat continue. Prat.

Flvmina à riuis magnitudine diſcernenda ſunt, aut æſtimatione circumcolentium. l. 1. §. 1. ff. de flumin. Hot. & Prat.

Flvmina quædam ſunt perennia, quædam torrentia. Perenne eſt, quod ſemper fluit, ὁ ἀέναος. Torrens eſt, quod tãtum hyeme fluit, ὁ χείμαῤῥους. Si tamen aliquo tempore ex ſpeciali cauſa ſuperueniente exaruit, quod alioqui perenne fluebat, non ideo minus perenne eſt. Et contra, ſi vna forte, aut altera æſtate fluit, quod alioqui non niſi hyeme fluere ſolebat, vtique torrens cenſebitur, l. prima. ff. de fluminibus. Prat.

Flvminvm quoque quædam ſunt publica, quędam priuata: publicum flumen ſecundum Caſſium & Celſum eſt, quod perenne eſt: l. 1. §. 3. ff. d. tit. Priuata flumina eorum ſunt in quorum prædiis fluunt, & in quibus nemo quid facit inuito domino: idcirco recte dictum eſt, in priuato flumine non eſſe alluuioni locum, quia per alluuionem. i. per incrementum latens & ſenſim factum, ager alterius alteri accreſcit. §. præterea. Inſtit. de rer. diuiſion. Forcat. Necyomantiæ dial. 84. num. 1.

Flvmen priuatum, cui opponitur ſtillicidium, accipiendum eſt pro curſu vel fluxu aquæ, quicquid Accurſius comminiſcatur. Nam vtrumque tam ſtillicidium, quam flumen, pro re priuata accipitur, vt in l. vlt. ff. de ſeruitutibus. Spieg. & Pra.

Φλυαρίας nomine, quidam tumultuoſam petulantiam, alii ſeditionem, & turbulentas ineptias ſignificari aiunt: Iacobus Cuiacius lib. 6. c. 6. Obſeruatio. carmen famoſum interpretatur. Prat.

Flvxa fides, inſtabilis, & cito peritura.

Flvxa veſtimenta, ampliſſima & minime aſtricta, quaſique libere fluentia. Spieg.

F O.

Focaria, quæ focum colit, & culinaria eſt, l. 112. §. Trebatius cum §. ſeq. & l. 15. ff. de inſtruct. & inſtrum. legat. & l. 2. C. de cond. inſert. certe μαγείρισσα Diuus Hieronym. Latine Focarias reddidit. Prat. Focariæ etiam, id eſt, concubinæ. l. 3. C. de donationibus. Briſſ.

Focarias vocat Anton. Amicas militum, quod earum præcipua cura ſit foci, & nullius præterea rei ſolicitudinem habeant. Tota enim militum domus & rei familiaris adminiſtratio in ipſo foco eſt, ex quo cibaria concoquuntur & parantur. Connanus lib. 5. c. 11. n. 2. De hoc vide etiam Tiraq. in 10. l. connub. gl. 1. part. 10.

Focarii, qui & mediaſtini dicti ſunt à IC. inter ſpecies ſeruorum numerantur. Vid. l. 1. §. caupones. ff. naut. caup. ſtabular. Alex. Neapol. lib. 3. Spiegel.

Fodinæ dicuntur loca, quibus quid effoditur. cap. cleros. 21. diſt. Argentifodinæ, aurifodinæ, cretifodinæ, paſſim in libris iuris Ciuilis. Prat.

Fodrvm, Germanica vox eſt, quæ paſſim hodieque in cauponis Germaniæ pro pabulo equorum vſurpatur. In legibus Francor. Tempore hyemis, quando mareſchallos illarum ad fodrum dirigunt. Paſſim vero vſurpatur pro annona militari, vt lib. feud. 3. tit. 1. Fodrum autem de caſtellis, quod noſtri Anteceſſores habuerunt, habere volumus. Item lib. 2. tit. 56. Extraordinaria collatio ad feliciſſimam regalis numinis expeditionem. Et tit. 62. Nobis intrantib. Lombardiam, Fodrũ conſuetum & regale præſtabunt. Otto Friſing. lib. Frid. 2. c. 13. Mos enim antiquus, ex quo Imperium Romanum ad Frãcos deriuatum eſt, ad noſtra vſque deductus eſt tempora, vt quotieſcunque Reges Italiam ingredi deſtinauerint, gnaros quoſlibet de familiaribus ſuis præmittant, qui ſingulas ciuitates ſeu oppida peragrando, ea quæ ad fiſcum regalem ſpectant, quæ ab accolis fodrum dicuntur, exquirant. Huius collationis, quæ ob tranſitum exercitus imponitur, mentio fit in l. ſi pendentes. 12. §. ſi quid. ff. de vſufr. & apud Petrum de vineis ep. lib. 2. c. 29. vbi fodrum interpretatur frumentum, hordeum & res alias victui neceſſarias ad exercitum Imperatorium. Sicul. Flaccus de condition. agror. Nam & quoties militi prętereunti, aliiue, cui comitatui annonã publica pręſtanda eſt, ſi ligna aut ſtramenta deportanda, quærendum, quæ ciuitates quibus pagis huiuſmodi munera præbere ſoliti ſint. Appendix Aymonii lib. 5. c. 3. Inhibent à plebeis vlterius annonas militares, quas vulgo fodrum vocant, dari. Fuit autem hoc antiquioris quoque conſuetudinis. Ammia. Marcel. in fin. lib. 21. Eique vehiculo inſidenti (de Iouiano Imp. loquitur) vt Principib. ſolet annonæ militaris offerebantur indicia, vt ipſi nominant fodra. Quod ſane cuiuſinodi ſit, non intelligo. Illud conſtat, annonas illas militares plerunque ęſtimari, & pecuniam pro iis pendi ſolere. quod inſtitutum ex antiquis magiſtratuum Romanorum morib. fluxit: qui cum frumentum in cellam ab aratoribus exigendi ius haberent, ſæpe pro frumento pecuniam, quanti frumentum erat, accipiebant. Qua de cauſa genus illud frumenti Æſtimatum appellabant, vt in Verrinas Ciceronis orationes multis locis docet Hot. Seruius Honoratus in 1. Ænei. Cellarium, inquit, dicitur paucorum dierum. Vnde & in cellam dicitur imperatum frumentum. Penus vero dicitur longi temporis. Otto Friſing. lib. Frideric. 11. c. 23. Peractis ibi aliquot diebus, cum Fodrum à vicinis ciuitatib. & caſtellis, & oppidis exquireretur, Spoletani indignationem Principis incurrunt. Dupliciter enim peccauerant, cum octingentarum librarum facti eſſent obnoxii, partim defraudando partim falſam monetam dando. Præclarum eſt autem quod Cicero de ſuo Fodro & annonis ſcribit in Epiſt. ad Attic. Nos Aſia excepit mirabiliter. Aduentus noſter ne minimo quidem ſumptui fuit. Scito non modo nos fœnum, aut quod lege Iulia dari ſolet, non accipere: ſed ne ligna quidem: nec præter quatuor lectos & tectum quicquam: multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunque. Sic in prouincia nos gerimus, quod ad abſtinentiam attinet, vt nullus terror inſumatur in quenquam. Id fit etiam & legatorum & tribunorum & præfectorum diligentia. Prat.

Foederati, liberi erant, ſuis tantum legibus relicti, qui tamen populi Romani maieſtatem comiter obſeruare tenebantur: ex fœderatiſque ciuitatibus, in delinquentes Romæ animaduerti fas erat, l. non dubito. de capt. Alcia. in parerg. Spieg.

Foederati militum ex fœderatis populis conſcriptorum genus in l. fin. C. de locat. Iuſt. Nou. 117. τῶν ἐν στρατείαις καταλεγομένων εἴτε στρατιῶται, εἴτε φοιδεράτοι, εἴτε σχολάριοι, εἴτε ἄλλοι τινὲς ὑφ' ἑτέραν οἱανοῦν στρατείας ὀνομασίαν καταλεγόμενοι. Suidas φοιδεράτοι, ait, οὕτω καλοῦσι Ρωμαῖοι τοὺς ὑποσπόνδους τῶν σκυθῶν. Briſſ.

Foedvm vt ait Non. Marcel. eſt deforme & maiorem vim habet quam turpe.

Foedvs (vt Grammatici putant) ex eo dictum eſt, quod in pa-

ciſcendo victimæ fœde & crudeliter necabantur : eiuſque mors optabatur ei,qui à pace reſiliſſet.vnde Virg.Æneid.9.

Et caſa iungebant fœdera porca. Eſt autem

FOEDVS pactio quædam ſocietatis populi Rom. iuſſu rite per Fecialem certis legibus facta & iureiurando firmata. Hot.

FOEDERIS autem duo tantum facio genera, Proculum ſecutus in l.7.ff.de capt. & poſtlim. qui alterum appellat æquum amicitiæ cauſa factum:alterum iniquum, ſiue impar,cum pactio fit , vt is populus alterius populi maieſtatem comiter tueatur:quod adiicitur(inquit) vt intelligatur,nō pari iure vtrumque populum eſſe,ſed hunc altero ſuperiorem. quod etiam Cic.pluribus verbis in orat.pro Balbo confirmat.Liu. autem lib.34.eadem ponit genera:& illud prius ſcribit eſſe, cum pares bello æquo fœdere , in pacem atque amicitiam venirent.tunc enim repeti reddique per conuentionem res, alterum vero genus eſſe ait , cum qui hoſtes nunquam fuerint ad amicitiam ſociali fœdere iungendam coeunt: eos neque dicere,neque accipere leges:id enim victoris & victi eſſe.Hæc Liuius: qui tamen præter illa duo genera tertium etiam addit,quo bello victis leges dicuntur. vbi enim omnia ei qui armis plus poſſet, dedita eſſent,quæ ex iis habere victos,quibus multari eos velit ipſius ius atque arbitrium eſſe. Sed videamus,ne pinguior Liuii partitio ſit, illa Proculi limatior atque ſubtilior : quippe cum Dedititii non proprie in fœdere,ſed in ditione eſſe dicantur.vnde illud Latinorum de Campanis apud Liuium : Campanorum aliam conditionem eſſe , qui non fœdere , ſed per deditionem in fidem veniſſent. Item de Apulis:ita in ſocietatem eos eſſe acceptos, vt non æquo fœdere , ſed vt in ditione populi Rom.eſſent. Hotom.

FOEDVS pro Fœditas.Paulus l.47.ff.de rit.nupt.Nec enim honos ei ſeruatur , quæ ſe in tantum fœdus deduxit. Vulgati codices,Scelus. ſed hoc modo ſcripſiſſe Paulum , facile crederem.Hot.

FOEDVS , à fide deriuant nonnulli : quod in fœderibus fides interponeretur. Hinc fœderati : quam vocem apud probatos autores,atque ipſum Ciceronem non raro inuenias.non autem Confœderati,vt quę Latina non ſit:quod alii admonuere. Sunt autem Fœderati,non,vt Accurſius cenſuit, quibuſcum induciæ factæ ſunt,*ein Anſtandt:* ſed ii cum quibus amicitiam, vulgus nunc intelligentiam appellat,ſocietatemque coimus.*Bundgenoſſem*.Spieg.

FOEMINA , Fœminas plerique dictas à femore aut femine exiſtimant,quoniam in Venerem ſint magis pronæ, cuius ſedes in femoribus ponitur.Hinc illud Iuuenalis Satyr.6.

Callidus & criſta digitus impreſſit alipies,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coegit.

Eſt enim vuluæ cum femoribus , coxis , & inguinibus quædam cognatio,ſcribente Celſo lib.Medicinæ 5.c.26. Cū vulua percuſſa eſt, dolor inguinibus, coxis & femoribus eſt. At huic etymologiæ fœminarum à femine ſiue femore(ne id ſubticeamus)reclamat.quod Fœmina,cum diphthongo ſcribitur , ideoque prima eius producitur at Femora & Femina ſine dipthongo debent ſcribi,cum vtriuſque prima corripiatur vt de Femore probat ille verſus Iuuenal.loco ſupra citato.Et ille quoque Vergil.lib.10.Æneid.

---Magnique femur perſtrinxit Achatæ.

Et rurſus eodem libro:

---Attollit in ægrum
Se femur,& quanquam,&c.

De femine autem eſt illud Virg.lib.10.Æneid.

Excipit à femine & trepidanti feruidus inſtat.

Ita enim legunt ibi Seruius,Soſipater,& Pierius,qui ita dicit legi in Codice Mediceo & antiquis aliis exemplaribus. Quanquam ſunt qui ibi legant Femore. Item illud Lucretii lib.4.

---Ideo faſtigia poſſe
Surarum ac feminum pedibus fundata plicari.

Illud autem inter femora & femina intereſſe conſtat,vt id in tranſcurſu dicam, quod femora exteriorem ſiue poſteriorem coxarum partem ſignificant , femina interiorem ſiue anteriorem,ſi Vallæ credimus, lib.Elegantiar.4.c.57. Hæc annotauit Tiraq.in 9.l.connub.gloſſ.1.parte 9.

FOEMININO vocabulo maſculos contineri , exemplo turpiſſimum eſt, inquit Iuriſc.in l.ſi ita ſcriptum. de leg.2. Veteres enim , cum aliquem tanquam mollem & effœminatum carpere vellent : fœminino eum vocabulo , irriſionis cauſa appellabant.Quod iam nunc quoque fieri videmus. Old.Prat.

FOEMINÆ ab omnibus officiis ciuilibus vel publicis remotæ ſunt.Et ideo nec iudices eſſe poſſunt,nec magiſtratum gerere,nec poſtulare, nec pro alio interuenire, nec curatores exiſtere l.fœminæ.ff.de reg.iur. Iudices eſſe nequeunt , non quia iudicio carent, ſed quia receptum eſt, vt ciuilibus officiis non fungantur , l.cum prætor.§.non autem.ff. de iudic. Adeo autem fœminæ non admittuntur in Republica ad functionem virilium officiorum : vt Deus in pœnam reputet, ſi quando det effœminatos dominatores.Eſa.3.Et Vlp.l.obſeruare ff.de off.proconſ. Proficiſci autem,inquit,proconſulem melius quidem eſt ſine vxore.Plerumque etiam ipſius fœminæ aduerſus commoda propria inueniatur laborare conſilium.l.ſi pater.C.de ſponſal.Old.Prat.

FOENICES pro Phœnices legitur in l.1.& l.vlt.ff. de cenſibus. Briſſ.in lib.parerg.

FOENVM herbæ appellatione non continetur.Prat.

FOENISECÆ,qui fœnariis falcibus fœnum in pratis ſecant.Fœnum autem à fœtu dictum ſcribit Feſtus.Prat.

FOENVS quod vocabulum vulgo per OE. at in Pandectis Florent.perpetuo per Æ,ſed male ſcribitur,vt oſtendit Agellius lib.16.c.12. Latinis idem eſt quod vſura, & à fœtu dicitur, imitatione Græci ſermonis τόκος , à partu pecuniæ : cum pecunia pecuniam,veluti fœtum quendam pariat.τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ.Qui argentum ſuum non dedit ad vſuram, apud Pſalmographum regium, id eſt,qui fœneratus non eſt: quod etiam Græci τοκοφορεῖν καὶ δανείζειν dicunt. Brechæus in l. vſura,in tit.de verb.& rer.ſignif.Adde Curtium εἰκαστῶν li.3. c.29.tom.1.Reliqua repete ex verbo Fenus.ſupra.

FOENERARI pecuniam ab aliquo,pro mutuam accipere Paulus dixit in l.35.ff.de ſolut.Briſſ.in lib.parerg.

FOETÆ, abſoluto vocabulo dicuntur puerperæ,quæ iam partu abſolutæ ſunt. Spieg.

FOLLIS in l.82.ff.de cond.& demonſt.& l.1.ſi quis pecun.conflauer.in C. Th. Crumenam & ſacculum pecuniæ ſignificat, vt & Vegetius lib.2.c.20.probat.Denique,ait,decem folles, hoc eſt , decem ſacci per cohortes ſingulas ponebantur , in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus vndecimus , in quem tota legio particulam aliquam conferebat,ſepulturæ ſcilicet cauſa. Hinc in folle reliqua offerre d. l. 82. id eſt , vt exponit Eraſmus Chil.4.cent.9. prouerb.37. inexplorate,inexplicate & confuſe : ſicut qui ſyngraphas & pecuniam ſacculo incluſas offert. Opponit enim Calliſtratus,In folle reliqua offerre ei,quod eſt,Rationes reddere,id eſt,legendas offerre rationes primum,deinde computandas, vt explorari poſſit,imputationes probe an improbe referantur,accepta recte relata,an non recte:ita, vt à facto res incipiat,perueniat autem ad pecuniam.Prat.& Briſſ.

FOLLIS nummi aurei genus eſt,l.2.& 3.C.Theod.quor.appell. non recip. & l.2. C. de prætor.lib.12. ſic accipitur apud C. Harmenopulum vel potius Iuſtinian.in lib. περὶ νόμων γεωργικ. tit.2. ἀφ' ἧς τὸ κλέμμα ἐγένετο καθ' ἑκάστην ἡμέραν ιβ φόλλας, vbi legendum φόλλεις : vbi etiam,ait,ſingulos facere ſiliquæ partem 12.Sicque folles accipiendos cenſet in l.3.C.Theod.de ſuar. Briſſ. φόλλεις verbo vſus eſt Euſebius lib.10.Eccleſ.hiſtor. φόλλεις plane ὀβολοὺς interpretatur Suidas & Moſchopulus. Inter glebam autem ſenatoriam & follem nihil intereſſe putat Cuiac.ad l.2.C.de præt.lib.12.vide Gleba.Prat.

FOLLERALES dicti ſunt Græcis , qui Romanis Terentiani. Ii ſunt,autore Marcellino in Chronico,quibus ſuo nomine figuratis,placabilem plebi commutationem Anaſtaſius diſtraxit,Cuiac.ad l.2.C.de præto.& hono.præt.lib.12.Prat.

FOLIVM pentaſphærum,Folium Barbaricum,& Malabathrum, l.fin.§.ſpecies.ff.de publ. pro eodem ſumi debere videntur, diſtinguique hac ratione , cognomine à regionibus,in quibus prouenit folium , aut à foliorum latitudine, anguſtiave ſibi comparato. Barbaricum enim à folio Indico exiſtimo cognomine tantum differre : vt & Pentaſphærum (pro quo tamen Hadroſphærum malim)à Meſophæro & Microſphæro, quod (vt iam dictum eſt) à foliorum latitudine hoc ſibi nomen comparauit. Arrianus enim in Periplo ſic inquit,de Malabathri differentiis loquens : Hinc tria genera efficiuntur.E maiore enim folio, quod Hadroſphærum Malabathrū dicitur:è minore Meſoſphęrum,ex minimo vero Microſphęrum.Horum ſane Plin.meminit lib.& c.12.vbi de Nardi foliis loquitur,amplitudine tantum & anguſtia foliorum,quæ in vna & eadem planta, alia maiora,alia minora, alia minima habeantur,differre ſcribens : ſed videtur perperam in eo loco,vt & alibi , confudiſſe Malabathrum cum Nardi folio, falſus odoris cognatione , quod & quibuſdam ſuo tempore contigiſſe annotauit Dioſcorid. Nec tamen caret mendo dictus Pand.locus.Prat.

FOLIIS in l. plenum. ff. de vſu & habitat. videtur pro oleis ſumptum,vt ſcribit Cuiac.10.obſ.37. cum ait Vlpian. Vſuarium neque foliis,neque oleo,neque frumento,&c. vſurum. Prat.

FOMENTA , ſunt medicamenta, dicta à fouendo, hoc eſt calefaciendo & recreando. Ouid. Fomentiſque iuuas vulnera noſtra tuis. Inde eſt fomentare & fomentatio,vt apud conſultos iuris de leg.3.l.ſi cui,&c.Nebr.

FOMENTA calumniarum,l.celebrandis.19.C.de nupt.

FOMITEM frumentarii tituli dicunt Impp.l.fin. C. de frumen. vrb. Conſtantinop. tametſi in corruptis exemplaribus paſſim legatur,firmiter,pro fomitem,ex C.Th.Briſſ.Prat.

FOMES carnis eſt languor naturæ,qui appellatur concupiſcentia carnis 15.quæſt.1.§.itaque.Prat.

FONS à fundendo dicitur,quod inde aqua fundatur,quam Vlp. l.1.ff.

l.1.ff.de fonte,viuam vocat,ex perpetua quadam cauſa.Quare primum à ciſterna in hoc differt, quæ aquam imbribus collectam continet. Deinde à puteo diſtat,quod cum aqua de terra manat & vſui ſeſe haurientibus præbet, fons dicitur:Vbi vero in alto & profundo eſt, ibi puteus appellatur. Vt tamen fontis nomen nō amittat.Nam omnis puteus fons eſt,non autem omnis fons puteus.Vnde Columella, fontem putealem dixit lib.de re ruſt.11.c.3.Spieg.Prat.

Fontem memoriæ Vlp.l.familiæ.de verb.ſign. vocat propagationem nominis.Connanus lib.8.c.5.n.1.

Foramen in imo pariete conclauis,vel triclinii,proluendi pauimenti cauſa l.28.ff.de ſeruit.prædior.vrb.

Foramina, quaſi diminutima à foribus dicta Non.Marc.ſcribit.Briſſ.

Foraneos, forenſes ſubſtantiue pro extraneis & peregrinis. Commentatores, vt pleraque alia more ſuo,hoc eſt,ſine exemplo probati autoris vſurpant.

Foraneus.Vide Officialis foraneus.

Forbannum pro relegatione, vel certarum regionum interdictione:& forbanniti interdicti.Legis Franc.c.50.Vt Comes, qui latronem in forbannum miſerit,vicinis ſuis & aliis comitibus notum faciat, eundem latronem à ſe forbannitum, vt illi eum non recipiant.Prat.

Forcicula quid ſit vide Goth.ad l.8.ff.de leg.Corn.de falſ.

Forensis homo,cauſidicus,vel qui ſe in foro exercet.

Forenses actiones,quæ alibi ciuiles, ſiue rei familiaris,priuatæ,aut pecuniariæ dicuntur Vlp.l.1.ff.de incen.nauf.Et quāquam ſint de his facinoribus etiam criminum executiones, attamen recte prætor fecit, qui forenſes quoque actiones criminibus iſtis præpoſuit.Hoto.

Forensia inſtrumenta,quæ dicantur,& quanta eis fides adhibenda, not. l.pen.C.de fide inſtru. & per Azon. in Summa. C.eod. Ἀγοραῖα, Iuſtiniano in Nouell. de Tabell.dicuntur. Prat.

Forensia precia dicuntur ea quæ ſunt vſitata eo in loco in quo diſtrahuntur,Gothofr.ad l.vlt.§.hiſque adiicimus.5.C. de adminiſtr.tut.

Forensis iudex, ſecularis.c.ſi clericus laicum de for.compet. lib.6. inde forum fori, pro foro ſeculari paſſim apud interpretes iuris ciuilis,& pontificii reperias.Prat.

Fori præſcriptiones, quibus iudicis tribunal declinatur. Hæ principio litis opponi debent.l.ſi.C.de except.Prat.

Fori exceptioni renunciari videtur, cum quis ſoluere incipit, vel paciſcitur,vel iudicium ſuſcipit,Bart.& Goth.ad l.52.in prin.ff.de iudic.

Foresta eſt locus vbi feræ inhabitant vel includuntur.gl.c.cū dilecti.De donat.alias dicitur latum nemus,de his ponit Felin.in c.Rudolph.in 16.col.alias 13.verſic.quid autem ſit foreſta de reſcrip. Et vbi quis habet vſum venandi ſecundum Ber.de donat.c.cum dilectus.in gl.1.Prat.

Forerii,Lege,Metatores.

Foricarii, l.17.§.fiſcus.ff.de vſuris, quantum coniicio,ſunt foricarum conductores.Iuuen.Sat.3.Inde reuerſi conducunt foricas.

Forinsecus,idem eſt quod foris.in Auth.de Eccl.rer.im.alie. §.ſi.Vtitur & hoc vocabulo Plin.maior.Prat.

Foris facta, c.ad audientiam extr.de reſcript.ſunt pecuniariæ pœnæ delinquentium, vt exponit gloſſ. vide c. presbyteri. extr.de pœn.Prat.

Forma ſignificat modo faciem cuiuſque rei,modo calidam, vt cum extra quæ dantur,de forma appellantur.Forma autem, vt Seruius tradit in 8.Æneidos in eo loco, verſantque tenaci forcipe maſſam.Dicitur à foruo, quod calidum ſignificat, vt etiam Nonius Marcellus autumat. Quanquam Chriſtophorus Landinus lib.1.eiuſdem operis aliunde deducit. Idcirco Horatius lib.3.carminum Ode 13.non ineleganter formam ſeu pulchritudinem faciem appellat, ſitq; amoris atq; libidinis voluptificum ſuauiſſimumque incitamentum, illectamentum,irritamentum,vt vocat Valer.Maximus lib.3.rerum memorabilium.tit.de Verecundia. vt annotauit Tiraq. in 2.leg.connub.gl.1.parte 1.

Forma eſt,quæ eſſentiam rei præſtat.l.Iulianus.§. ſi quis rem. ad exhib. & quod de ſubſtantia dicimus. vt ſi in teſtamento deſit voluntas, vt quia furioſus aut impubes teſtatus eſt l. generali.C.de ſacroſ.eccleſ.aut in contractibus deficiat cōſenſus l.cum Aquiliana. de Tranſact. Quod & ad materiam protrahendum eſt. Nam & ea contractui perficiendo neceſſaria eſt, vt res ex venditoris, precium ex emptoris parte l. in venditionibus de contrah.empt.§.precium.Inſt.de empt. Alioqui actus ipſi, ſi horum aliquid deficiat, omnino pereunt.Prat.

Forma,facies cuiuſque rei.Fere enim idem ſunt Vlp.de Seruit. vrb.præd.l.qui luminibus. Sciat ſe formam ac ſtatum antiquorum ædificiorum cuſtodire debere. Eſt & in Iure,vbi & regulam & modum ſignificat.

Forma modus,lex,conditio.l.10.ff.de pollicit.Quo caſu certaminis editio licita eſt, forma pollicitationi data ſeruanda eſt.Sic Vlpianus l.2.§.2.ff.ad munic.Prat.

Forma in pleriſque rebus materiæ præſtat. Hinc Labeo & Sabinus dicunt,abeſſe rem,cum abeſt forma.l.13.ff. de verbor. ſignif.Ouid.lib.Transform.2. Materiam ſuperabat opus. Aſtipulatur Caius in l.mulieris de verb.ſign. Plerunque plus eſt in manus precio:quam in re.Spieg.

Forma quoque,lignum illud eſt,quo calcei informantur.Vlp. ad l.Aquil.ſed & ſi.Si forma,inquit,calcei ceruicem percuſſit.Item tit.Locati.l.item quæritur. Si forma calcei tam vehementer ceruicem percuſſerit.Nebriſſ.

Forma cauſæ,ordinata ſeries eſt,rem ad ſubſtantiam deducēs. Subſtantia vero,quæ primam rei eſſentiam præſtat.Solennitas, modus eſt, ſeu qualitas quædam rei accidens, qua actus fit ſolennis.Alciat.c.15.lib.5.Paradox.

Forma mutui.Vide Mutui forma.

Forma priſtina.l.ſi quid C.de ſeruit.

Formæ, pro ordinibus & decuriis quibuſdam intelliguntur.l. ſcriniis.C.de palat.12.ex Pyrrho.Prat.

Forma iuris l.5.C.de ap.l.2.C. quando prouoc.l.15.C.de vſu. Briſſ.

Forma iuris fiſcalis pactis priuatorum cōuellenda non eſt,iuxta Papinianum,in l.inter debitorem.ff.de pact.Spieg.

Formam Senatuſconſulti,quo tempore principes rerum potiebantur,vide in l.item veniunt.§.præter hęc multa.ff.de pet. hæred.Spieg.

Forma iuriſdictionis, pro modo, ſiue poteſtate qua ius alicui dicere permittitur.Calliſtratus l.31.ff.de falſ.Aut ſi plus meruiſſe videatur,quam ex forma iuriſdictionis pati poſſint,vt Imperatori deſcribatur, æſtimaturo quatenus coerceri debeat.Hot.

Formæ nomen latiſſime patet.Dicimus formam iuris,legis,edicti, Senatuſconſulti l.7.§.ſi paciſcar.l.42.ff.de pact.l.22.ff. de minorib.l.1.C.de vendit.rer.fiſc.l.1.in fin.l.15. C.ſi cert. pet.l.14.ff.qui ſatiſd.cog.l.1.C.de vſufruct.l.1.C.de rei vind. Et forma abſolute in l.31.ff.de admin.tuto.l.15. C.de ſacroſ. Eccleſiis.Dicimus & formam contractus.l.7.§.ex contrario. ff.ſolut.matr.l.52.ff.de verb.oblig.Forma prouinciæ l.7.§.1. ff.de interdict.& releg.Briſſ.

Formæ actionum & effectus eis à lege attributi,ſunt ipſarum (actionum)naturalia priuilegia.Goth.ad l.2.in prin.ibi:ſuis tamen naturalibus priuilegiis:C.de conſtit.pecun.

Forma cenſualis. id eſt, regula, qua cauebatur,vt agri in cenſum referrentur.l.4.ff.de cenſibus.Prat.

Forma agrorum.l.8.ff.ad l.Iul.pecul.& Sicul.Flacc.& Hygen. ſæpe.Quod expoſui lib.4.antiquitatum.Briſſ.

Formæ aquæ ductus,id eſt conceptacula quælibet,quibus diſtinguitur aquæductus,quæ Græci ὀχετὰ.l.27.§.ſi quid cloacarii.ff.de vſufr.& aquæ forma in l.39.§.hæres.ff.de leg.lib. 1.& in l.3.& l.6.de aquæduct.li.11.C. & apud Frontin.in li. de aquæduct. non ſemel.Sed & in Itinerario Anton. Nunc nomina aquarum, quæ vſibus æternæ vrbis formarum conſtructionibus aduectæ ſunt,indicemus.Sic aquam formarum apud Caſſiod.li.3.Variar.epiſt.ad ſenat.vrb.Rom.& formarum curam apud eundem authorem lib.5.Variar.epiſt.ad vniuerſ.poſſ. Harum formarum comes Romæ poſterioribus temporibus conſtitutus fuit,vt ex notitia, quo loco de præfecto vrbis Romæ agit,& ex eodem Caſſiodor.l.7.Varia.intelligimus,vbi formula comitiuæ huius traditur. Ex his efficitur.l.1.ff.de aquæduct.l.11.C.formarum meatus legendum eſſe:non vt alii emendant,forinarum.Nam formas etiam per agros tranſeuntes eodem modo Vlp. dixit d.§. ſi quid cloacarii: Et tam ſulcum publicarum aquarum per agros meantium maceriis quibuſdam incluſum quam ipſam fabricam aquæductus,formam veteres appellant.

Forma Edicti l.8.ff. de calumniatorib. l.14.ff.qui ſatiſd.cog.l. vlt.ff.de inſpiciendo ventre l.4. C.de his quæ vi.

Forma perpetui Edicti l.1.C.vti poſſid.l.17.C.de furtis l.9.C. de collat.l.2.C.de condit.Briſſ.

Formas in quibus æra fundantur, dixit Plin.lib.36.c.22.Briſſ.

Formale precium in l.63. in fin. ad l.Falcid.alii formarum & præſcriptum, à contrahentibus interpretantur. Alii forma cenſuali definitum, in qua exactiſſima rerum inibatur æſtimatio.Briſſ.Prat.

Formalia iuſtificari dicuntur, quando examinatur an ſit rite appellatum,de quo ff.de appell.recip.& C. eod.tit. Hodie, Zaſius ait,in bonis conſiſtoriis primo iuſtificantur formalia, antequam audiatur cauſa appellationis. in l.præſes prouinciæ ff.de re iudic.Spieg.Prat.

Formare actionem.l.7.§.quinimo.ff.de pact.l.15.ff. de negot. geſt.Formari etiam contractus dicitur pacto quod ineſt,formamque, ac legem & modum dat l. 10. C. de iure dotium Formare inſtrumentum, concipere eſt. l.9. §. ſolent. ff. de pœn.Briſſ.

Formare nummos,falſa fuſione,vide l.2.de falſ.monet.

Formare punctum vocat Bartolus,cum in concluſione ſcopum iuris in vnam aut paucas theſes reducerent,vel cōſenſu partium, vel authoritate iudicis, vt ad principem referretur, ſi

magna & dubia admodum eſſet cauſa. Si leuior, ad aliquem iuriſperitum. Inde eſt titulus C. de relationibus. Ex quo multa præclara vetuſtatis veſtigia relucent, ad colligendam æquitatem. Prat.

Formicapes, vide Goth. in not. ad l. 1. in pr. ff. de tigno iuncto.

Formidolosvs, qui formidat, & qui formidatur. §. ſi quis. Inſtit. de pupill. ſubſtit. l. ſi. C. de iur. delib.

Formiter iuratur, quando cum cauſa adiecta, vel cum expreſſione contractus iuratur. Informiter vero, cum cauſa iuramenti non exprimitur, Zaſio de act. paragrap. item, ſi quis poſtulante, Inſtitut. de act. Quod vt recte intelligatur, quia doctores vulgo, tum in explicatione dict. §. item ſi quis poſtulãte, tum in l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiuran. errant hac in re, aduertendum eſt, iuſiurandum quod iudiciale dicitur, duplici differentia præſtari, formiter & informiter. Formiter iuratur, quando ex cauſa, quæ nominatam formam contractus, aut delicti habet, iuratur, & hoc caſu pro iuriſiurandi conſeruatione, competunt duo remedia. Primum eſt, quod actio quæ alias directa naſcitur ex tali cõtractu, poſt iuramentum redditur vtilis: quod quidem iuramentum plenam facit fidem, vtcunque contractus aut delictum non appareat. Exemplum, peto fundum à Titio quem ab eo emi, ſicut delata mihi ab ipſo iuriſiurandi conditione de hoc iuraui: &c. iſta dicitur vtilis ex contractu: ante iuramentum potuiſſem agere aduerſus Titium directo: ſed quia ego, ipſo deferente, iuraui, ideo conceditur iam mihi vtiliter propter ſacramentum, & hoc caſu dicor iuraſſe formiter: quia expreſſi cauſam quæ habet nominatam formam contractus, nempe emptionis. Et ſic de reliquis. Alterum remedium eſt actio in factum ex iureiurando: & licitũ eſt intendere quam malueris, idque vulgo receptum eſt. d. §. ſi quis iurauerit. Informiter vero iuratur, quando ex aliquo facto ſiue negotio informi ſeu innominato, iuratur, quod etſi non habeat propriam actionem, aptum tamen eſt ſecundum æquitatem parere obligationem: tunc cum nulla ſit nominata actio quæ vtilis dari poſſit, locum habet duntaxat hæc actio in factum iuratoria. item ex omnibus actionibus realibus, ſi iuratum fuerit, nulla præter hanc exerceri poteſt actio, quemadmodum Oldendorpius tradidit nouiter in ſuis claſſibus. claſſ. 1. act. 9. & habemus in l. ſed etſi poſſeſſ. & in l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. ff. de iureiur. Male ergo interpretes iuris vulgo autumant, informe iuramentũ eſſe, cum cauſa iuramenti nulla exprimitur, vt ſi iurem ſimpliciter, Titium mihi debere decem: nam tale iuramentum à probo iudice non debet admitti, niſi iurans referat ſe ad acta iudiciaria. Fefellit autem eos, vt ibidem Oldendorpius ait, phraſis horum verborum: ſi iurauero te Stichum mihi dare oportere: non bene ab ipſis intellecta. Nam iuriſconſulti nõ hoc volunt, quaſi tam nuda iurandi formula ſufficiat, ſed quod totam actionem in perſonam cum ſua cauſa tali compendio loquendi ſignificare ſolent. Informe ergo iuramentum intellige, nõ quod nullam, ſed quod innominatam cauſam complectatur, facit l. iuriſgentium. ff. de pactis. quia in iudiciis nihil debet admitti, ſine cauſa generali ſiue ſpeciali. Ita Oldendorpius claſſe 1. act. 9. Mynſingerus in §. item ſi quis poſtulante. à nu. 16. vſque ad num. 30.

Formvla à forma diminutiuum eſt, prorſus tamen à corpore abhorret, & accipitur pro præſcripto, norma vel nota: Item pro actione apud Paulum l. ſi ſeruus. ff. de furt. Si ſeruus nauem exerceat, non voluntate domini de eo quod ibi periit, vulgaris formula in dominum danda eſt, hoc eſt, actio in factum, ex edicto naut. caup. ſtabul. quæ oritur ex recepto. Prat.

Formvlas latini auctores pro actionibus accipiunt: quas ne populus vt vellet, inſtitueret, certas ſolenneſque eſſe Romani prudentes voluerunt. l. 2. §. his legibus. ff. de origin. iur. Cic. pro Roſc. Comœd. Sunt iura, ſunt formulæ de omnibus rebus conſtitutæ, ne quis aut in genere iniuriæ, aut in genere actionis erraret. Expreſſæ ſunt enim de vniuſcuiuſque damno, dolore, incommodo, calamitate, publice à prætore formulæ, ad quas priuata lis adcommodatur. Quintil. declamatio. 260. Si tolerabile formula erraret in petitione pecuniæ. Sic formulæ familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, finium regundorum ab Vlpia. dicuntur in Inſtitut. tit. 19. & vulgaris formula pro actione de peculio in l. 42. ff. de furt. Et damni dati formula apud Plinium lib. 9. c. 59. pro actione damni iniuriæ: de qua & Quintil. declamatio. decimatertia ſentiens, & tamen, ait, quis indignetur apes formula vindicari? Et formula Fabiana apud Paul. lib. 3. ſentent. tit. 3. Et formula iniuriarum apud Suet. in Vitell. cap. 7. & Senecam lib. 6. controuerſ. Formula item ad exhibendum apud Plin. libr. 5. epiſtol. ad Tranquill. & formula Hypothecaria, ad quam Martian. librum ſingularem ſcripſit, vt inſcriptiones multarum legum teſtantur, & formula de dolo malo apud Cicer. libr. 3 offic. Sic formulas accipio apud Quintilian. lib. 7. cap. 4. Sed etiam in formulis, ait, cum pœnariæ ſunt actiones, nos ita cauſam partimur, an commiſſa ſit pœna, an exigi debeat. Sic & à Tacito in lib. de oratoribus vſurpatur. Eodemque ſenſu accipio quod ab Vlpian. in Inſtitut. titul. 25. ſcribitur, fideicommiſſa non per formulam peto, id eſt, ordinario iure per actionem à prætore datam extra ordinem cognitione prætoria. In ordinariis enim tantum iudiciis formularum conceptio ſpectabatur: in extraordinariis non item. l. 47. ff. de neg. geſt. Hinc & ſub formula iudicare dicebantur iudices à prætore dati, qui formulæ cancellis aſtringebantur. Sic enim ille in lib. 2. de Clemen. Clementia, ait, liberum arbitrium habet, non ſub formula iudicat. Quintil. lib. 3. cap. 11. priuata quoque iudicia ſæpe vnum iudicem habere multis & diuerſis formulis ſolent. ita atrocitatem formularum apud eundem auctorem accipe lib. 7. c. 1. & formulam fiduciæ apud Cicer. lib. 7. epiſt. ad Trebat. Formularum autem nomen etiam ad alia pertinebat. Nam & ſtipulationum & teſtamentorum formulæ vocabantur. Cæterum qui formulas concipiebant, formularii vocabantur à Quintil. lib. 12. cap. 3. ad fin. Cicero formularum cautorem vocat lib. 1. de oratore. Formula cadere. vide ſupra in verbo cadere. Briſſ.

Formvlam intendere, pro dictare actionem, ſeu dictare iudicium: & formula excidere, pro cadere cauſa, apud Suetonium. Prat.

Formvlæ iuris, id eſt, ſolennitates tantum antiquæ circa actiones, ſublatæ ſunt tandem ab Impp. Conſtantino, Theodoſio, & Valentiniano, non ipſa actionis formula, vt quidam exiſtimarunt, & quidem magno ſuo errore, & litigantium incommmodo: Nam ſi ex facti ſerie, quantumuis bene narrata, aut nullam aut ineptam colligas concluſionem, quæ haud recte, quam à ſpeciali actionis inueſtigatione oritur, totus libellus corruit, vt probat Iaſon multorum teſtimoniis in l. 1. ff. de edend. Prat.

Formvlæ, quæ & actiones dicebantur, erant ſolennium verborum conceptiones, quibus eadem in re populus Romanus vti conſueuerat. Vulgus hodie ſtylum formulariumve appellat. Earum autem Iuriſconſultos principes & tanquam architectos fuiſſe, nemo neſcit. Tales formulas ex diutina veterum ſcriptorum obſeruatione plurimas, deque variis materiis conceptas, collegit Hotom. Confer lex con verborum Brederodii in verbo formula. Vide & infra in adiectis Lexico.

Formvla familiæ erciſcundæ communi diuidundo, finium regundorum apud Vlp. tit. 20. reg. Briſſ.

Formvla de dolo malo apud Cic. lib. 3. offic.

Formvla Fabiana apud Paul. lib. 3. ſent. tit. 3.

Formvla ad exhibendum apud Plin. epiſt. 11. lib. 5. Briſſ.

Fornacarivs ſeruus, & fornacator: qui ignis in forno ſiue fornace accendendi curam habet. Fornacarius ſeruus, vt annotat Budæ. in l. 27. §. 5. ad l. Aquil. idem erat qui piſtrinarius vel piſtor. Nonio fornum & fornaces dicuntur à forno, quod eſt calido. vnde forcipes, quod candens teneant ferrum. Varro de vita populi Rom. Cocula, quæ coquebat panem, primum ſub cinere, poſtea in forno: cuius vtriuſque vocabulum à forno ductum, id eſt, à calore. Vlpian. l. 27. §. 5. ff. ad l. Aquil. ſi fornacarius ſeruus coloni ad fornacem obdormiſſet, & villa fuerit exuſta. Paul. lib. 13. & 14. ff. de inſtr. vel inſtr. Inſtrumento balneario legato continetur & fornacator. Vtrobique tamen fornicarius & fornicator legitur, non recte: quum à fornice fornicator, à fornace fornacator declinetur. Hot. Adde Torneb. aduerſ. lib. 8. c. 9.

Fornacator, l. 14. ff. de inſtructo vel inſtr. qui vt quidam interpretantur, in balneo ſuccedendæ fornacis & camini curam gerit. Briſſ.

Fornicari, non eſt proprie ſtuprum inferre, ſed opus aliquod ad ſpeciem fornicis fabrefacere: quod vocabulum à fornice deriuat Calepinus: ſed reclamante Inſulano, quod à verbis nomina deriuari ſoleant. Vnde à fornicari venit fornix. Spieg.

Fornicarii in l. 17. §. fiſcus. ff. de vſur. opifices ſunt & propolæ, ſiue inſtitores qui tabernas à fiſco conducunt ſub fornicibus, id eſt arcubus, vt ibi merces ſuas venales habeant. Florentini libri habent Foricarii: quod ſi rectum eſt, Briſſonius putat eos ſignificari, qui foricatum vectigal à fiſco conducebant: de quibus Iuuenalis Satyra tertia commeminit.

- - -Et verſo pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reuerſi
Conducunt foricas. - - -

Conſtat autem vrinæ vectigal à Veſpaſiano Romæ impoſitum fuiſſe. Prat.

Fornicatio cum meretrice vel concubina eſt mortale peccatum, & à iure diuino prohibitum: licet quidam vulgares & ignorantes credant oppoſitum: quod eſt falſum: vt not. Panormit. in capite inter opera ad fi. de ſponſ. Old. & Prat.

Fornicatio eſt cuiuſlibet illiciti coitus genus, qui fit extra vxorem legitimam, ſpecialiter in vſu viduarum, meretricum, vel concubinarum. Prat.

Fornicatvm opus dicimus, quod fit concameratum, ſeu ad formam

formam teſtudinis factum id ſi anguloſos receſſus habeat, Anaglyphum appellari ſolet: quam Græci, Budæo teſte, in lege, ſi inquilinus. ff. locati. Cameram vocant. Fornix, arcus, teſtudo, cognata ſunt vocabula, ſed tamen nonnihil inter ſe differentia, vt ibi indicat. Spieg.

FORO cedere, Argentarii, Menſulariique dicebantur, qui actum ſuum deſerebant. & vt vulgo loquimur, Baucham ruptã aut fallitam faciebant, ab eo quod circa forum, eorum tabernæ poſitæ eſſent. l. 7. §. quoties ff. depoſiti, & l. vltim. ff. de curat. bon. dand. Seneca lib. 4. de benef. c. 25.

FORO Interdicere plus eſt quam aduocationibus, l. moris eſt. §. 1. ff. de pœnis.

FORO te para hoc eſt ad forenſes actiones, ne imparatus accedas. Spieg.

FORPICEM, cuius meminit cap. vnic. §. Si quis quinque de pac. ten. & eius violat. in vſib. feud. qui accipias docet Archidiaconus cap. in ſcriptis, octauo, quæſtione prima. Prat.

FORTE, id eſt, verbi gratia ſeu, vtputa. l. 15. §. vlt. ff. de pignorib. l. 16. ff. de iure dotium. l. 7. §. ſicut autem. ff. de interd. & relegat. Briſſ.

FORTE non eſt nota dubitationis, ſed aſſertionis c. 2. & ibi gloſſa ext. de teſtam. Io. Bello. Etym.

FORTIDIANVS fundus vide l. 7. C. de legat.

FORTIVS, pro multo magis, in l. 2. in fi. ff. ne quis eum, qui in ius l. pen. ff. ſi quis cautio. l. 2. §. item ſi filiifam. ff. famil. erciſc. l. 3. §. vlt. de vſu & habit. l. 5. §. ſi pupillus. ff. de reb. eor. l. 15. §. ſi negauerint, ff. de adult. l. 3. §. vlt. ff. vſusfruct. quemadmodum cau. Briſſ.

FORTVITO, item fortuitu, hoc eſt caſu: vulgo dicunt ex caſu fortunæ.

FORTVITVS caſus, intelligitur id quod ita accidit, vt hominis conſilio, cura, ac diligentia prouideri aut præcaueri non potuerit vt ſatis Vlp. indicat in l. 2. §. ſi eo tempore. ff. de admini... rerum ad ciuit. pertinent. Obſeruandum autem quod caſus fortuiti vel natura accidunt, vt maris tempeſtas, congelatio, grandinatio, fluminis impetus, aduerſa valetudo: ad hæc mors: quæ ob id fatum dicitur, vt ait Pyrrhus. vide gl. ſingularem Aret. in §. 1. de capitis deminutione Inſtitut. vel hominis facto contingunt vt latronum inſidiæ, hoſtium incurſus, vis etiam priuata improuiſa, iudicis iniuria, vel iniqua ſententia, falſa teſtium depoſitio atque teſtamenti falſificatio, & his ſimilia, quæ interpretes ſparſim indicant. Spie.

FORTVNA vocabulum medium eſt: ſed cum fortunam ſolam dicimus, intelligendus eſt inopinatus proſperæ cuiuſdam rei euentus. Sic theſaurum fortunæ donum adpellamus. l. ſi is, qui in aliena. §. communis. ff. de acquir. rer. dom. & §. quod ſi ſeruus, ibid. Sic fortunam vniuerſorum debitorum ſuſcipere. l. 11. ff. de vſuris. Fortuna aliud dedit, quam cui operam dabat. Prat.

FORTVNA ſingulari numero pro facultatibus & opibus. l. 40. §. 1. de ſtatu lib. Argentarius coactor cum pene totam fortunam in omnibus haberet, ſeruis actoribus libertatem ita dedit. Si ad meliorem fortunam peruenerit l. vn. §. cum autem. C. de rei vxor. act. Prat. Briſſ.

FORTVNÆ regnum. Seneca: in regnum fortunæ & quidem durum peruenimus, Gothofred. ad leg. 1. Cod. de emendand. ſeruorum.

FORTVNAM curiæ ſubire. l. 9. §. 1. C. de natural. liber. & matrib. fortunam iurgandi experiri. l. vnic. C. quand. Imperat. inter pupil. vel viduas.

FORVM. Seneca author eſt, triplex forum Romæ olim fuiſſe. Sic enim libro ſecundo de ira, adiice, inquit, publica periuria gentium, circumſcriptiones, fraudes, inficiationes, quibus tria non ſufficiunt fora. Sex vero modis intelligitur forum, vt tradit Feſtus. Primo negotiationis locus, vt forum Flaminium, forum Iulium, ab eorum nominibus, qui ea fora conſtituenda curarunt, quod etiam locis priuatis, puta in agris & viis, fieri ſolet. Secundo in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi debent. Tertio cum is qui prouinciæ præeſt, forum agere dicitur, cum ciuitates vocat, & de controuerſiis earum cognoſcit. Quarto cum id forum antiqui appellabant, quod nunc veſtibulum ſepulchri dici ſolet. Quinto locus in naui, ſed tunc maſculini generis eſt, & plurale. Sexto fori ſignificant circenſia ſpectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus. Inde & forare, foras dare, & fores, ac foras, & forecula, id eſt, oſtiola dicuntur. Hæc Feſtus. Prateius. Forum autem ponitur pro territorio cuiuſque iudicis, intra quod poteſt in facinoroſos animaduertere. l. ſi pupillus. §. territorium. ff. de verbor. ſignificat. Item eſt locus, vbi ius redditur, ſeu eſt exercendarum litium locus. cap. forus. extr. de verbor. ſignificat. Forum etiam eſt, vbi domicilium reus habet, vel vbi habebat tempore cont. actus initi: vnde illud eſt, actorem forum rei ſequi. l. 2. Cod. de iuriſdict. omn. iudic. l. actor. C. ob in rem act. facit pro hoc lex 1. 2. & 3. ff. de bonor. authorit. iud. poſſid. Per forum etiam interdum ſubſellia intelliguntur, hoc eſt iudicia publica, que exercebantur ſub dio, aut certe ex eo loco, vnde cœlum facile perſpici poſſit: quod vel Cicero ſatis indicat pro Rege Deiotaro. Dictum autem eſt forum (vt M. Varro grauiſſimus author ſcribit) libro primo de ling. Latin. à ferendo, quod in eum locum litigantes controuerſias deferant, ſicuti negotiatores res quas vendere cupiunt. Baſilica olim dictum Græca imitatione: ſic enim Baſilica ſolebat ædificari, vt in ſuperiore parte iudicia, in inferiore negotia exercerentur, teſte Vitruuio. Et hodie quoque hæc forma fori ſeruatur multis in locis.

FORVM autem non dictum eſt à fando, neque à Phoroneo rege, vt hanc Iſidori ſententiam docte refellit Alciat. in c. 24. ſecundi diſpunction. Anchor. Prat.

FORVM appellat Quintilianus, in quo iudicia publica exercebantur. Idque Iſidorus probat in lib. Etymol. cuius tranſcripſere verba pontifices in d. c. forus. vnde Fori ius l. 8. qui ſatiſd. cogant. Et

FORVM Boarium, Piſcarium, in quo boues vel piſces væneunt. Quæ omnia, inquit Varro, in vnum locum contracta, poſtquam ædificatus eſt locus, adpellantur macellum. Prat.

FORVM, conciliabulum. Liuius per fora & conciliabula, omnia quæ extra vrbem erant, maiora & minora oppida, caſtella & loca intellexiſſe videtur, in quibus eſſent conuentus aliqui iuridici, prout annotat Turnebus libro primo aduerſarior. capit. vndecimo. Alias forum erat locus nundinationis & negotiationis: vbi etiam ius dicebatur, vt forum Flaminii, forum Iulii, forum Licinii, ab eorum nominibus qui ea conſtituenda curarunt. Conciliabula vero cum loca eſſent, in quibus ius diceretur & in concilium veniretur, tamen foris inferiora erant, interdum tamen in municipii ius aſcendebant.

FORVM ſuarium in l. 1. de offi. præf. vrb. §. cura carnis omnis. vide hic Budæum. Spieg.

FORVM competens. *handmahl, ein bequemliche, ordenliche gerichtsſtatt.* Quaſi quis eo loco ſe iuri obtemperaturum manu propria iurauerit. vnde dicitur: *handmahl beweiſen,* pro eo quod eſt, *Sein herkommen beweiſen.* Verba ſunt ſignificantiſſima, venerandæ antiquitatis: nec ſplendorem verborum, ſed rem curamus.

FORVM competens, id eſt proprium, congruens: forum incompetens, incongruum, alienum. Gothofr. ad rubr. de iuriſdict. omn. iudic.

FORVM competens, cui parere neceſſe habemus, eoque cogi poſſumus, tot. tit. ext. de foro competente. vbi vide Felin. & Panorm.

FORVM diadematicum apud Varronem videtur eſſe appellatum illud Piſæum iudicium, quo victoribus diademata & coronæ tribuebantur. Piſis, inquit, diadematico foro præſtatur virtuti laus. Prat.

FORVM neutri generis eſt, & dictum ab eo, quod controuerſiæ & res venales illuc ferantur. Iſidorus tamen forus dixit. dict. capit. forus. ſicut & Lucillius, Pomponius, Attellanarius & Marcus Victorinus, vt refert Gothof. ad dict. rub. C. de iuriſdict. omn. iudic. ſed eruditiores forum: vt forum Iulium, forum Cornelium, de quo Prudentius Poëta illo verſu:

Sylla forum ſtatuit Cornelius

Hoc Itali vrbem vocitant. hodie tamen Immola vocatur, vrbs notiſſima: licet quidam refragentur, inter quos Blondus, & cum aliis Felyn. in cap. ſignificante. in vlt. verbis de reſcript. & in hanc ſententiam noſtram contra Iſidorum, venit Alciat. in lib. 2. Diſpunct. capite vigeſimo quarto Cotta & Old.

FORVM agere ſeu conuentum, quæ locutio in Cicerone lib. 3. epiſtolar. familiar. & ſeptimo Act. in Verr. frequens eſt, dicebatur, qui prouinciæ præerat cum ciuitates vocabat, & de controuerſiis eorum cognoſcebat, auctore Feſto libro ſexto, vide paulo ante. Seneca autor eſt Seruius ad illa Vergil. 5. Æneid. verba. indicitque forum, id eſt, tempus & locum agendorum negotiorum deſignat, qui conuentus vocatur. Quod verbum apud Cæſarem & Plin. ſæpenumero reperies. Briſſ.

FORI diſputationem Pomponius in nobili illa l. 2. origin. iur. Old. exponente, accipit, pro applicatione legum ad commoditatem Reipublic. cuius negotia in foro tractari ſolent. Dicimus enim in foro diſputare, ſicut vti foro, deſeruire foro. Spieg. Prat.

FOSSA eſt receptaculum aquæ manu factum. l. vnic. ff. vt in flum. pub. l. vn. in fi. ff. de ripa manu. l. 1. §. c. ff. de aqua cottid. l. 26. ff. de dam. infect. Foſſæ agrorum ſiccandorum cauſa factæ. l. 1. §. ſed & foſſas & §. vlt. & l. 2. §. 1. & l. 24. ff. de aq. & aq. plu. Briſſ.

FOSSARII qui ſint, vide Gothofr. ad l. 4. Cod. de ſacroſanctis eccleſiis.

FOSSATVM pro foſſa & vallo, quo caſtra cingebantur, vel (vt alii volunt) pro ipſis caſtris: quia foſſa cingi ſolebant, in l. 3. §. is qui in exploratione. ff. de re milit. Veget. libr. 4. cap. 16. Muſculos dicunt maiores machinas quibus protecti bellatores ſi lutum obfuerit, aut ciuitatis foſſatum, apportatis lapi-

dibus, lignis, ac terra non ſolum complent, ſed etiam ſolidant.Suidas. [Greek].Conſtantin. libr.6.epit. tit.5. [Greek]. In libello etiam Variorum auctorum de limitibus ita ſcriptum eſt:FOſſatum decisum,paruum in fine pro termino poſuimus.Briſſ.Prat. vide & Goth.in noth.ad l.18.C.de epiſc. audient.

FOSSATVM recentiores ſcriptores vocauerunt castra,Capitolinus in Gordianis,castra omnia foſſato circuibat. Quin & apud Suidam hoc vocabulum reperitur,& apud Leonē Imperatorem,vt annotauit Turnebus aduerſarior.lib.2.c.13.

FOTINIANI l.5.C.de hæret. à Fotino Gallogræciæ Smirnæ epiſcopo, de quibus in catalogo Hæreſ.& Iſidor. lib.8.Etym. c.5.Briſſ.Prat.

FOVEA pro ſcrobe ferarum venandarum cauſa facta. Paul.ad l. Aquil.Qui foueas vrſorum,ceruorumque capiendorū cauſa faciunt,ſi in itineribus fecerint, eoque aliquid deciderit, factumque ſit deterius,lege Aquilia obligati ſunt.Spieg.

F R.

FRACES,lege Amurca.

FRACTVM, interdum diſſolutum ſignificat,continetur que ſub verbo Rupiſſe l.Marcel.de verb.ſig.l.ſi ſeruus ſeruum. §.inquit lex.ad l.Aquil.Spieg.Prat.

FRAGANÆ, plagiarii, qui ingenuorum liberos aut ſeruos alienos vendunt,vel ſupprimunt.Gothof.ad rub.C.ad l.Fab.de Plagiar.

FRAGILE conſilium.l.1.ff.de minoribus.

FRAGILITAS humana,l.6.§.ſicubi ff.de offic.præſidis.

FRAGILITAS muliebris l.12.C.qui potior.in pignore.

FRAGILITAS ſexus l.28.C.de donat.ante nupt.

FRAGMENTVM,pars fractæ rei.Vlp.Alphenum denique ſcribere ait, poſſe ita agi, ius illi non eſſe,in ſuo lapidem cædere, vt in meum fundum fragmenta cadant.l.ſi autem.§.Ariſt.ff. ſi ſeruit.vindicet.Spieg.

FRAGOR, ſonum rei duntaxat fractæ proprie ſignificat. eſtque fictitium verbum à ſono.Spieg.

FRAMEA penultim.correpta accipitur pro lancea ſeu haſta, de qua meminit Iuuenal.Satyra decima tertia,dum dicit:

Et Martis frameam,& Tyrtei ſpicula,vatis.

Atque in lectione Zachariæ Prophetæ capite decimotertio:Framea,inquit,ſuſcitare ſuper paſtorem meum, & ſuper virum cohærentem mihi.Et ita debet intelligi locus Vlpiani in l.3.§.armis ff. de vi & vi armata, licet aliqui aliter intelligant. Goth.in iam dict.§.armis.2. frameam interpretatur haſtam anguſto & breui ferro.Iſidor.18.orig.6.Spatam interpretatur & gladium ex vna parte acutum: Frameæ meminit & Tacit.lib.de moribus German. Eques,inquit,ſcuto & framea contentus erat.

FRANCI. Alberic.in hac dictione auſpicatur regnum Franciců à Carolo Magno: quod de Romano imperio intelligi non poteſt. Nam priſci Francorum Reges, puri puti Germani, poſt præſtantiſſimos quoſque Imperatores armis eorum exerciti, etiam toties ab eis repreſſi, nec virtuti illorum cedentes,tandem potiti Galliis,Belgica & Celtica regnare ibi cœperunt.Spieg.

FRANCISCVS Accurſius,nobilis Iuriſconſultus, Florentiæ natus, ius ciuile Bononiæ, anno à Chriſto nato 1225. magna cum ingenii atque induſtriæ laude profeſſus eſt. Gloſſas in omnes iuris ciuilis libros ſcripſit, magnopere adiutus iis, quas ſuperiores iuriſperiti, Irnerius, Bulgarus, Martinus, Placentinus,Ioannes,Azo multifariam adſcripſerant. Præceptoribus vſus eſt Ioanne, qui Gloſſator vulgo nominatur, & Azone. Filium reliquit Franc. Accurſium, qui eodem in loco Ius ciuile interpretatus eſt, patriſque Gloſſas locupletauit.Prat.ex Hotom.

FRANGERE fidem,l.10.ff.de in ius vocando fidem contractus l. 6.C. de hæred. vel act. liberalitatem captioſam interpretatio prudentium fregit l.5.ff.de Tranſact.

FRATER & ſoror, in tranſuerſali linea ſunt in ſecundo gradu, iuxta leges Cæſareas: ſecundum Pontificias conſtitutiones in primo. Quæ ſit huius differentiæ cauſa,exponunt interpretes. Iuris Cæſarii ſupputatio valet adhuc in hæreditatibus ac tutelis:Pontificii iuris,in matrimonio,Spieg.Prat.

FRATER per vtrumque parentem accipitur, id eſt,aut per matrem tantum, aut per patrem,aut per vtrumque,id eſt,ex vtroque eodem parente.Sed hic numerum non auget. Paul. in l.Iuriſconſ.ff.de gradibus & adfinibus.Old.Prat.

FRATERNE, id eſt, ex officio fratrum, vt fratres facere decet. Fraterne amare, pro eo quod eſt, tanquam fratrem amare. Extat apud Ciceronem in libr. 1. epiſtolarum ad Atticum. Hinc fraternitas in lege 13. §. 2. C.de legit.hæred.l.13.cap. probat. Et fraternum conſortium, in l.11. C. commun.de ſucceſſ.

FRATRES vocamus,qui eodem patre,vel matre eadē nati ſunt, & tamen Fratrum filii, qui proprie patrueles vocantur,etiā fratres dicuntur. Velleius Paterculus libro ſecundo. Circa eadem tempora,inquit duo (ſic enim legendum eſt) Metelli fratres vno die triumphauerunt. Non minus clarum exemplum,& adhuc vnicum Fuluii Flacci eius qui Capuam cepe rat,filiorum:Sed alterius,id adoptionem dati. Nam cenſus Metellorum, patruelium, non Germanorum fratrum fuit. Hinc factum, vt apud Accium Plautum in Pænulo: alterius patruelium filius, alterum patruelem, quem iuriſconſulti propiorem ſobrino dicunt: velut patris fratrem, patruum vocet.Curt.lib.2.[Greek] tom.2.c.14.

FRATRES etiam eodem patre geniti cōſanguinei dicuntur,tum noſtris legibus, vt probatur ex l.1. §. conſanguineos. ff. de ſuis & legit. cum ſimil.tum aliis ſcriptoribus, vt probauit Tiraquel.in tractatu retractuum, tit.1.§.7.gloſſ.9. in verbo *ou lignagier*,num.4.incip.his igitur.Ex quo etiam Sophocles huiuſmodi fratres ſæpe vocat [Greek], veluti eiuſdem ſanguinis:[Greek] enim ſanguis eſt, idem Tiraquel.in 15.l.connub.glo. 1.part.15.

FRATRES, Hebræi ſuo quodam more quoſlibet conſanguineos & cognationis propinquos appellāt,& extra vſum noſtrum. Nam quis dicat fratres auunculum, & filium ſororis? Scriptura tamen etiam huiuſmodi cognationes fratres appellat: Nam Abraham & Loth: Laban & Iacob fratres ſunt dicti,cum eſſet Laban auunculus Iacobi. Ex D.Auguſtino, in capite ſeptimo Euangelii Ioannis.Sed de ea re doctiſſime ſimul & copioſiſſime diſſeruit D.Hieronymus aduerſus Heluidium.Spieg.

FRATREM dici, quaſi fere alterum, ſcilicet patrem,notum eſt: aut eum qui familiam ſuſtinet: quare & Græcis, [Greek] hoc eſt contribulis eſſe videtur. Cicero fratrem pro ſororis marito vſurpauit.Pro domo ſua,& de reſponſ.Aruſp. Et hodie fratres dici videmus eos, quorum alter alterius ſororem habuit in matrimonio:Spiegel.

FRATRES aruales dicebantur, qui de finibus & terminis motis cognoſcebant.Sic enim vetus Gloſſa Aruales,Sodales, [Greek]. Varro lib.4.de ling.lat. Fratres aruales dictos ait,qui ſacra publica facerent,propterea,vt fruges ferrent arua:à ferendo & arueis.Prat.

FRATRES germani dicuntur, ex vtroque parente, conſanguinei,ex eodem tantum patre,non etiam eadem matre: vterini contra,ex eadem matre & duobus patribus.

FRATRES gemini, non gemini fratres dicendum: tametſi non minus latine dicitur frater germanus, & germanus frater. Spieg.

FRATRES Imperatores l.33.ff. de pœnis. l.38.ff. ad l.Iul. de adulteriis,§.qui alias.Briſſ.

FRATER patruelis, filius patrui. Fratres patrueles,ſororeſque patrueles,dicunrur,qui quæve duobus ex fratribus progenerantur, vt apud Paulum traditum eſt in l. iuriſconſultus.§. eodem gradu.ff.de grad.Spieg.

FRATRIÆ, duorum fratrum vxores dicuntur, Græce [Greek].l. non facile.ff.de grad.Alciat.in l.ſuper.C.de tranſact.Prat.

FRATRIMONIVM, id eſt fraterna bona, Senec. in lib. notar. & Goth.ad rub.C.de bon.matern.

FRATRIS appellatione iuriſconſult. complectitur ſororem. l. Lucius Titius.§.quæſitum.de legat.3. Sed obſeruatu dignū, quod Iac.Butrigarius monuit, communem loquendi vſum aduerſari:quanquam fratrum nomen interpretatione extenſiua nepotes complectitur: vt annotatum eſt à Ioann.Andr. ad Speculat.de ſucceſſ.ab inteſt.refragatur tamen communis vſus Laicorum,ſecundum quem diſponentes regulantur.l.omnibus de verb.ſign.ex l.fund.eod.tit.l.Labeo.de ſupel.leg. cum concord.legibus: quinimo & ſoror fratris nomine quādoque accipitur,vt apud Modeſtinum de pact. Tres,inquit, fratres Titius, Mæuius, & Seia communem hæreditatem inter ſe diuiſerunt. Et paulo poſt:ſed poſtea duo de fratribus, id eſt,Mæuius & Seia.Spieg.Prat.

FRATRVM alii conſanguinei ſunt, qui ſcilicet eodem patre nati ſunt,licet diuerſas matres habeant.Alii vterini,qui ex eadem matre tantum nati ſunt l.27.C.de inoffic. l.penult.ad ff. & l.vlt.C.de legit.hæred.l.21.C.de excuſ.tut. Briſſ. vberiorem de variis fratrum generibus explicationem, vide apud Cuiac.lib.6.obſeru.c.17.

FRATRVELIS,materteræ filius.Iſidor.

FRATRVELES etiam conſobrini Iacob.Cuiac.d.lib.6.obſeru.c. 17.Spieg.Prat.

FRAVDARI hæreditate, pro priuare, excludere ab hæreditate ſemel ſcriptum.l.2.ff.de his quæ in teſtam.delent.Prat.

FRAVDARE nemo videtur eos qui ſciunt & conſentiunt. l.188. de reg.iur. Nec fraudantur creditores,cum quid non acquiritur à debitoribus. Sed cum deminuitur de bonis.l.177. de diuerſ.reg.iur.l.6.quæ in fraud.cred.Briſſ.Prat.

FRAVDAT vectigal, qui merces non profitetur: vnde fraudati vectigalis crimen.l.8.ff.de public. Et fraudare annonam in l. 1.ff.de leg.Iul. de annon.& fraudati cenſus crimen.l.1.C.de de quæſt.Briſſ.

FRAVDATIO & fides contraria.Cic.in Catil.Ex hac enim parte pudor pugnat,illinc petulantia:hinc pudicitia,illinc ſtuprū hinc fides,illinc fraudatio:vide & J. Fraudi opponitur fides.

Fravdationis cauſa latitat, qui hoc animo latitat, vt fraudet creditores, l.7.§.1.& §.ſed is qui.ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. l.50.de pecul.Briſſ.

Fravdator, tam qui fraude alienat, quam qui fraude accipit, l.ait prætor.§ penul.l.vlt.§.fin.ff.quæ in fraud.cred. varie hanc vocem accipi Gloſſem itarius declarat in l. Imperatores. de curator.bon.dand.Prat.

Fravdator in l.vlt.C.de reuoc.his quæ in fraud.is eſt, qui fraudandorum ſuorum creditorum cauſa debitorē ſuum acceptilatione liberauit donandi animo, nō debitor qui liberatus eſt, qui etiam ſine fraudem ſciſſet, teneretur creditoribus in ſolidū, ſiue neſciſſet, non in quantum facere poſſet, ſed in quātum locupletior factus eſſet, l.6.§.in hoc, ff.quæ in fraud.cred.Prat.

Fravdatorivm interdictum, quo in fraudem creditorum geſta reuocantur, l.67.in prin.ff.ad Treb.l.96.de ſolutio. cuius verba quædam referri videntur in l.68.ff.pro ſocio.Briſſ.

Fravs multa ſignificat. Eſt enim aliquando deceptio, cum quis videlicet perſuaſione falſa in errorem adducitur, à recta veluti via deductus. ὅτι ἐστὶν ἀπάτη, παρὰ τὸ ἀπατᾶν, ἀπατῶ. ἀπάτη, ἡ ἀπάτη, ἥτις πλανᾶν ... ἀπάτη. Inde dictus ab ipſis Græcis ἀπατηλὸς deceptor, blandus, pellax, ὁ πειστικός ..., qui multum ad perſuadendum eſt potens. Significat item Fraus, τὸ κατασκεύασμα καὶ σόφισμα; Vt cum aliud agimus, aliud ſimulamus & comminiſcimur, quod etiam dolum appellant. Vt apud ipſum Ciceronem de Pythio, qui cum hortos ſuos Caio Cannio equiti Romano vellet vendere, vtq; eundem Cannium emendi cupiditate magis incenderet, piſcatores ad ſe conuocauit, & ab his petiuit, vt ante ſuos hortulos poſtera die piſcarentur, vnde hortos ipſos longe pluris faceret: cum tamē nulla his piſcatio, nulla aquatio eſſet. Celare itaque emptorem, quod venditorem dicere oportuit, fraus & dolus eſt, & contra bonam fidem, vt traditum eſt ab Vlp.l.1.§.vendit.ff.de actionibus empti. Quare recte mihi videntur Grammatici fraudem, ſicut furtum, ἀπὸ τοῦ φέρειν dixiſſe, quod qui dolo, fraudeque agunt, alienum auferunt. Detrahunt enim ius alteri, & ſuum commodum augent alterius incommodo & damno, &c. Brech l.aliud eſt Fraus, ff.de verb & rei.ſign.

Fravs à pœna quomodo differat, vide infra Pœna & fraus.

Fravs damnum eſt, quod vel mala fides aduerſarii vel ipſe euentus rerum adfert. Cuia.ad l.iuriſgentium, §.ſed ſi fraudandi ff.de pact.

Fravdis interpretatio, vt Papinianus ait, ſemper in iure Ciuili, non ex euentu duntaxat, ſed ex conſilio quoque conſideratur.l.fraudis.ff.de reg.iur. Obſerua autem, quod Old.monuit, Papin.eodem reſpexiſſe, quo reſpexit naturalis lex dum dicit, Non concupiſces. Non deſiderabis aliena.Spieg.Prat.

Fravdis ſolius ſi mentio fiat, intelligendum de ea eſt, cui dolus ineſt.Connan.lib.5.c.5.nu.2.

Fravdis ſignificatio latior eſt quam doli, cum omne factū culpabile deſignet, ſiue calliditatem habeat cum machinatione decipiendi circumſcribendiq; cauſa coniunctam, & ita dolus ſit.iuxta l.1.ff.de dolo malo.& l.7.§.dolo malo ff.de pactis: Siue ſine machinatione, & ſtudio decipiendi vel circumſcribendi ſit.vt in l.1.§.1.ff.ad l.Falc.Gœdd.ad l.181.n.6.ff.de verb.ſign.

Fravs, à ferendo, deceptio, quæ alicui infertur. Apud veteres pro pœna ſumebatur, vt ſcribit Seruius in 11.Ænei.& Vlp.in l.23.§.2.ff.de ædil.edict. At in l.aliud 131.de verb ſign differre à pœna vult. Fraus enim ſine pœna eſſe poteſt. Pœna ſine fraude eſſe non poteſt; Pœna eſt noxæ vindicta: Fraus & ipſa noxa dicitur, & quaſi pœnæ quædam præparatio. Vlp.hic in d.l.131. fraudem ſine pœna eſſe poſſe dicit, quia omnis fraus damnum affert, & quicquid damno afficit, fraus appellatur. At non omne damnum pœna dicitur, cum hęc ad vindictam criminis ſolum imponatur. Damnum autem eſt quicquid detrimentum aut moleſtiam exhibet alicui, etiam ſi non vlciſcendi ſceleris cauſa. Pœna vero ſine fraude nequit eſſe, quoniam nulla pœna non damnum dat. Altera differentia eſt, quod pœna tantummodo eſt commiſſi criminis vindicta: at fraus & crimen ipſum & criminis pœnam ſignificat. Vnde fraudem capitalem admittere, id eſt crimen capitale. Hæc ex Connan.lib.5.c.5.Hot.

Fravs quando & per quæ fieri dicatur, diſſerit fuſius Zaſius in §.item ſi quis.Inſt.de act.

Fravs dolum ſignificat, l.25.ff.de inoffic. teſtamen.l.63.ff.de rei vindic. ideoque hæc duo coniungi ſolent, l.3.in fin.ff.pro ſocio l.10. Cod. de procurat. Fraus enim ſine dolo admitti non poteſt.Gœdd ad leg.181.nu.6.ff.de verb.ſig.

Fravdis (vt ait Tertullianus in lib.de idololatr) conditio ea eſt, ſi alienum rapiat, aut debitum deneget.Prat.

Fravdem pro damno accipi quidam putant, in l.33.ff.ex quibus cauſis maior.l.1.ff.de alien.iud.mut.l.18.in fi.de iud. Fraus pro incommodo & periculo, in fœdere antiquo apud Liuium lib. 1. Rex, faciſne metu Regium nuncium Popul.Roman. Quiritum? Quod ſine fraude mea, Populique Romani Quir. fiat, facio. Sic paſſim, Ne ea res fraudi ſit. Hinc ſine fraude, in leg. 1.§.1.ff.ad leg.Falcid.leg.26.§. hæc clauſula, ff.ex quib. cauſ. maior.Prat.

Fravs ſit legi, ſenatuſconſulto, edicto, conſtitutioni. Fraudem legi facit, qui ſaluis legis verbis ſententiam eius circumuenit, i.e. vbi quod fieri noluit, fieri autem non vetuit, id fit, & quod diſtat ῥητὸν ἀπὸ διανοίας, hoc diſtat fraus ab eo, quod contra legem fit, l.29.& l.30.ff.de ll. Exempla ſunt in l.7.in fin.ff.qui & a quibus l.63.ff.de condit.& dem.leg.16.ff.de iur.patr.l.2.ff.de his qui ſunt ſui vel alien.l.7.§.prætor ait.ff.de pact.l.3.§.pen. & l.7.in prin.& §.mutui dationem. ff.de SC.Maced.l.8.§.plane, & l.29.ff.ad Vell.l.vltim.ff.ſi famil.furt.fec.l.27.in fin.ff.de prob.Briſſ.

Fravs fit legibus, quoties ab vno contractu vetito, ad alium peruenitur. Goth.ad Nou.Iuſt.123.cap.2.in fi.ibi: ſed etiam omnem cautionem pro hoc quolibet modo expoſitam, & idem Gothof.ad l.5.C.de legibus.

In fraudem legis iuriſq; fidem accommodaſſe dicitur, qui vel id quod relinquitur, vel aliud tacite promittit ſe reſtituturū ei perſonæ, quæ legibus ex teſtamento capere non poteſt, ſiue Chirographum eo nomine dederit, ſiue nuda pollicitatione repromiſerit, l.10.ff.de his quæ vt indig. Et alias in tacitis fideicommiſſis fraudem legi fieri videri traditur, quotiens quis neque teſtamento, neque codicillis rogaretur, ſed domeſtica cautione vel chirographo ſe obligaret ad præſtandum fideicommiſſum ei, qui capere non poteſt.l.103 ff.de leg.lib.1.l.3. ff.de iur.fiſ.Briſſ.

Fravs capitalis pro crimine ſumitur à Iuriſconſultis in l.23.§. excipitur. ff.de ædil. edict. propter quam quis puniendus ſit. Sicque vſurpatur à M.Cic.lib.1.de orat.& in Rabir.Prat.

Fravdi opponitur fides apud Cic.in Catil. & in l.aliud eſt fraus in prin.ff.de verb.ſign.Fraus pro fruſtratione malitioſa, l.fraudi.de orig.iur.Prat.

Fravdis cauſa adſcripta conditio in l.27.ff.ad leg.Falc.dicitur, quæ fraudandæ l. Falcidiæ gratia adſcripta eſt. Similiter & in fraudem legis Iuliæ miſcellæ fit in l.64. ff. de cond. & demon. Briſſon. In fraudem fiſci alienat qui iam eo crimine damnatus, ex quo publicatio bonorum ſequitur, vel futurum proſpiciens vt damnetur, alienat. l.45.ff.de iur.fiſc. Ceterum ſi capitis reus filium emancipet, vt is hæreditatem adeat, non videbitur in fraudem fiſci factum quod adquiſitum non eſt. l.26. ff.de iur. fiſc. in fraudem fiſci adoptio facta videtur, etiam ſi non in reatu, ſed deſperatione rerum per conſcientiam metu imminentis accuſationis quis adoptet in hoc, vt ex bonis quæ ſe amiſſurum cogitat, portio detrahatur.l.vlt.ff.de bon.damn. Briſſ.In fraudem fiſci datæ libertates l.45.§.à debitore.ff.de iure fiſci, l.11.qui & à quib.

In fraudem alterius facit, qui id non facit, quod in eius vtilitatem facere debet, Gothof.ad l.121.de reg.iur. per l.4.ff.quæ in fraud.cred.

Fit & fraus conuentioni.l.vlt.C.ſi manc.ita venier.

Fravs etiam creditoribus & patronis fit. In fraudem creditorum manumittit, qui vel eo tempore, quo manumittit, ſoluendo non eſt, vel datis libertatibus deſiturus eſt ſoluendo eſſe. leg. 10.ff.qui & à quibus.§.in fraudem. Inſtitut.quibus manumittere liceat.Briſſ.

Fravdem in alienationibus manumiſſionibusve, quæ in creditorum patroniue fraudem fiunt, in damno pecuniario accipimus.l.1.§.& alias. ff.ſi quid in fraudem pat. Eamque quod ad libertatum pręſtitarum cauſam attinet, & ex conſilio & euentu ſimul æſtimamus. l.80.ff.de diuerſ.reg.iur.l.4.§.ſi quis autem, ff.de fideicommiſſ.lib. Inſt. quibus manumitter.non lic. l.5.ff.quæ in fraud.credit. Vtrobique vero in fraudem eſt, vt Theoph. Inſtitut quibus manumitt.lic. & in §.item ſi quis in fraud.Inſtit.de act.interpretatur. περὶ βλάβης, καὶ ἀπάτης, καὶ περὶ γραφῆς τῶν χρεωστῶν Briſſ.

Fravdem facit, ſi quis quod facere debet non facit, leg.in fraudem facere, & leg.ſequenti.ff.quæ in fraud.cred.Prat.

Fravdvlenta venditio eſt, quoties venditor cum emptore colludit l.9.ff.de reb.alie.l.46.ff.de fideiuſſ.Goth.in not.ad l.2. C.de præd.& al.reb.minor.

Fravdvlenter & ſegniter ſeparantur l.5.C.de ſuſpect.tutorib. Alterum enim ad dolum: Alterum ad culpam pertinet.Briſſ.

Fravdvlenter donare intelligitur, qui rem propriam ab eo, cui donare ſtudet, ſibi donatam confitetur, Goth.ad l.7.C.de contrahend.empt.

Fravdvlentvs vſurpator, idem qui malæ fidei poſſeſſor nihil repetit impenſarum, nihil retinet, imputaturus ſibi, quare non abſtinuerit ab alieno, l.adeo quidem, §.ex diuerſo, l.qua ratione §.ſed non vt literæ, ff de acq.rer.dom.Prat.

Frenare, tranſlate pro cohibere & continere.

Freqvens, eſt Paul.Parere, inquit, exceptioni rei iudicatæ, frequens eſt: hoc eſt non inſuetum.l ſingulis, de except.rei iud.

Freqventari dicitur quod frequens eſt atque viſitatum l.2.ff. ex quibus cauſis maiores.Briſſ.

Freqventari Rempublicam, vide l.3.ante fin.C.de bon.liber.

Freqventem populum & Senatum dicimus, non cum duo aut tres congregati ſunt, ſed cum bene multi. Connan.lib.1.cap. 10.num.6.

Freqventer fieri dicitur, quod aſſidue fit.ff.de inoffic.teſtam. l.nam & his.de minor.l.& ſi ſine. Quandoque dicitur fieri frequenter, quod bis fit.in Authentic.de defen.ciuit.ad fin.& ibi not.quandoque multoties,exponitur,in procem.decretalium §.ſane. Quandoque voluntarie, C.de vſur.pupill.l.1.quandoque ſæpius 18.quæſt.2. non ſemel habetur hæc dictio extr. vt lit.non conteſt.quoniam frequenter.Prat.

Freqventes ire in alia omnia, pro frequentes diſſentire, *vngleich einziehen*. Neque ſolum ire in alia omnia,ſed & diſcedere & tranſire,eodem ſenſu veteres dicebant.Spieg.

Freqventia, aſſidua frequentia,quaſi nonnullam præbet infamiam.l.item apud §.aliud.ff.de iniur.Spieg.

Freqventer fieri dicitur,quod bis etiam terve factum eſt.Alb.

Freqventissima eſt hæc cauſa poſſeſſionis.in l.Fulcin. §.cum hoc edictum ff.ex quib cauſ.in poſſ.eat.

Fribola quidam legunt in leg.ſolutum.11.§.ſolutam.5.ff.de pigno.actio.vbi alii Friuola.vide paulo poſt in voce Friuola.

Fribvscvlvm in leg.32.§.ſi diuortium.ff.de don. inter vir.à diuortio ſeparatur, & leue iurgium ſignificat, vt oſtendit lex 31. ff.de iure dot.l.27.ff.de pact.dotalib.Iſidorus friuolum videtur legiſſe. Sic enim lib.9.Etymol.c.vlt. Friuolum eſt,ait,cum eo animo ſeparantur coniuges, vt ad ſe inuicem reuertantur. Nam friuolum eſt velut quaſſæ mentis & fluxæ nec ſtabilis. Fieri autem poteſt, vt ait Prat. vt à friuoluſculum,deducto à friuolum per contractionem factum ſit Friuuſculum, inde V in b mutatione,Fribuſculum.Briſſon.vlt.edit.Friuuſculum legendum omnino cenſet.

Frictrices mulieres, quænam ſint, vide Iuuen.Satyr.6.Martial.1.epigr.58.Papon.22.arreſt.7.nu.2.Clar.5.ſent.§. fornicatio,verſ.inter mulieres, Pet.Greg,6.Syntag.14.Gothofr.ad l. 20.C.ad leg.Iul.de adult.

Frigidvs. Frigidi dicuntur,qui ex naturalis caloris defectu coire non poſſunt. Quomodo accipitur in titulo, De frigidis & malefic.lib.4.Decretalium. Aliæ ſunt etiam ſignificationes frigidi, quas relinquimus, quod ad præſens inſtitutum minus pertinere videantur.Anch.

Fritillvs. Intereſſe nonnulli putant nihil inter turriculam & fritillum, quibus veteres vtebantur in teſſeris luſoriiſq; tabulis:nec noſtri Grammatici inter iſta diſtinguunt,neque internoſcendi vllam afferunt notam. Tornebo autem videtur fritillus vaſculum buxeum longum & teres fuiſſe, è quo mitterentur teſſeræ, vel tali in tabulam. Idque ex eo apparere dicit, quod apud Senecam condemnatur Claudius alea ludere pertuſo fritillo, ſic enim fruſtra talos collegiſſe, cum ſemper caderent nullo retenti fundo,verba eſſe Senecæ,Tum Æacus iubet illum alea ludere pertuſo fritillo: & iam ceperat fugientes teſſeras quærere & nihil proficere:

Nam quoties miſſurus erat reſonante fritillo,
Vtraque ſubducto fugiebat teſſera fundo.

Idem & Pyrgum ſiue turriculam eſſe, è Martiale conſtare.

Quærit compoſitos manus improba mittere talos,
Si per me miſit,nil niſi vota facit.

Hæc annotauit Torneb. aduerſ.lib.6.c.3.vide & Goth.ad rub. C.de aleator.

Frivicvlvm videtur dictum à frio,vt friuolum,quod facile conteritur & comminuitur. Alii frigufculum legunt,quaſi amoris remiſſionem quandam.Quo fere in ſignificatu Frigus quandoque dicitur à Cic.& Fab.lib.6. Imperitia, ruſticitas & rigor & deformitas afferunt interim frigus, qua ſignificatione ψυχρότης dicitur quandoque à Græcis, Connan.lib.8.c.11.n.9.

Frivola vaſa ſunt proprie fictilia quaſſa.Vnde verba friuola dicta,quæ minus ſunt fide ſubnixa.Iuriſc.in l.ſolutum.11.§.peu. ff. de pigner. act. hanc vocem pro ſupellectili tenui & vili accipit, qualis eorum eſſe ſolet, qui in cœnaculis habitant,& in celebribus vrbib. in foro friuolatio eam venditant: quod noſtrate vulgus, *Gympelmarckt* appellat,Spieg.Sic vſus eſt Satyricus Satyra 5. Et ne te teneant Romanarum nomine rerum Friuola.Seneca lib.3.controu.Ego illos in friuola inuitaui noſtra,quæ illis meam promiſi domum,ſuam eripiam? Hinc friuolarii vocantur qui huiuſmodi ſupellectilem vendunt.

Frondator, & qui arbores amputat,& qui è frondibus manipulos facit,hyemis tempore, ad paſtum animalibus offerendos,& qui manibus vitium folia euellit, quo ardor ſolis vuam maturiorem reddat. Ex Seruio.Spieg.

Frons fundi, in l.30.in pr.vt & frons agri in l.56.in pr.ff.de adquir.rer.dom. μεταφορικῶς dicitur. Quod vero antiquitus monumentis inſcribi ſolebat. In frontem pedes tot, In longitudinem tot pedes, ſepulchrum patere ſignificabat, interprete Acro.ad Horat.lib.Hor.Prat.Briſſ. prima fronte, id eſt,prima facie.Briſſ.

Frons integra metaphorice per tranſlationem ſumitur pro integra perſona,id eſt,non infami,l.4.ff.de pop.act.Cuiac.ad l.ſi cui lex ff.qui teſtam.fac.poſſ.

Frvctvarivs ager idem qui vectigalis intelligi poteſt,Inſulano teſte,Barbari vna cum Italis vulgo vocāt cenſalem agrum, veluti ſi diceres, cenſualem. Niſi forte quis velit fructuarium haberi pro agro culto & fertili.Videtur tamen priori interpretationi citius accedendum.Spieg.Prat.

Frvctvaria ſtipulatio eſt,quę vſusfructus nomine interponitur.l.4.§.vlt.ff.de verb.oblig.Briſſ.

Frvctvaria villa dicta,quod in eam fructus deuehantur.Spie.

Frvctvarivs, cuius eſt fructus.Vide Florentinum in l.ſi alii vſus ff.de vſufruct.Spieg.

Frvctvarii iuris eſſe apud Scæuolam.l. vſufructuarium.§.ſi viuariis,ff.de vſufruct.Spieg.

Frvctvarivs ſeruus, Iulianus intelligit eum,in quo quis vſumfructum habet,ſed alterius eſt proprietas.Spieg.

Frvctvarivs & bonæ fidei poſſeſſor quomodo differant,vide l.qui ſcit.vigeſimam quintam §.1.ff.de vſur.& fruct.

Frvctvarivm, & Vſufructuarium aiunt quidam eoſdem eſſe. Nam vtroque ſignificatur is,qui ius vtendi fruendi habet. vide l.vti frui & l.fructuario.ff.ſi vſuſfr. per. Differunt tamen, quod fructuarius, fructus collectos nondum abſumptos aut diſſipatos tranſmittit ad hæredes: vſufructuarius vero non. Conn.lib.4.c.4. Fructuarius fundus, ſeruuſve in quo vſumfructum habemus.Prat.

Frvctvs generis nomen eſt, quo ea omnia, quæ terra gignuntur,proprie comprehendimus:atq; eius duæ ſunt ſpecies,quarum altera Frugum nomine appellatur: nimirum quæ minutæ fruges dicuntur,h.e.quæ ariſta & ſiliqua continentur,l.77.de verb.ſign.Altera vero generis ſui nomen obtinet,& quicquid præterea ex terra natum ad hominum alimentum pertinet, complectitur, vt vinum, oleum, & arborum baccæ, item fœnum,arundo,cædua ſylua,l.48.de vſufr.l.40.de contrah.emp. Poſtea vero fructuum appellatio generaliter ad omnem rei corporalis & incorporalis prouentum relata eſt. Vnde mercedes rerum,quæ locari ſolent,& omnes res ex quibus commodum aut emolumentum aliquod percipitur,fructuum vocem obtinent,l.videamus de vſur.Iauol.in l.ſi.ff.eod.tit.Fructus rei eſt, inquit, vel pignori dare licere. Et amicitiæ fructum dicimus. Cicero eleganter, Et amicos,ait, tanquam pecudes, eos potiſſimum diligunt, ex quibus ſperant,ſe maximum fructum eſſe capturos.Prat.

Frvctvs à fruendo,vt Varro & Donatus ſcribunt,dicitur,quod res hæ, quas fundus ferit, & quæ in fundo ſeruntur, fruantur. Connan.lib.4.c.1.nu.2.

Frvctvs proprie eſt, quod ex ipſo rei corpore eiuſque vſu ad fruitionem vtilitatemque poſſidentis fertur, renaſciturum, Gœdd.ad leg.vſura 121.de verb.ſign per ibi allegat.leg.

Frvctvs, quantum ex celſo& aliis colligi poteſt,eſt emolumētum ex fundo.leg.item.§.1.ff.de vſufr & ipſo corpore natum l. vſura de verb.ſign.quod inde percipi,& ibi renaſci poſſit. l.diuortio.§.ſi vir.ſolut.matri.Differt ab vſura & pœna. Vſura ab vſu dicitur, vt Varroni viſum eſt.Ea eſt lucrum ex conuentione vſus nomine, vel propter admiſſam in ſoluendo moram cum tempore ad ſortem accedens. Hoſt.in ſumma. Pœna à Græcis deſcendit:Nam illic ποινὴ ἐοικα δὲ ἀπὸ τοῦ ποιεῖν εἰρῆσθαι. Eſt autem, ſicut ex iis, quæ Cato & veteres ſcribunt, docemur, Certa vel quantitas,vel ſpecies,ſi contra quam cautum eſt,factum ſit,promiſſa. l.4.§. Cato.de verb.obl. Quid intereſt ab eo,quod iu rem noſtram ſit, dictum eſt: ſicut Donatus tradit. Id ego ex Iulio Paulo,& iis quæ Celſus & Tubero in eam rem ſcripſere, nihil aliud eſſe opinor,quam iuſtam æſtimationem eius(l.ſtip.non diuid.de verb.obl.)quod mihi aduerſarii facto aut culpa, vel damnum in rebus allatum, vel lucrum quod facturus eram, ademptum eſt.l.ſi commiſſa rem rat.hab. Quid interſit inter vſuram & fructus, paucis ex Domitio Vlpiano docemur. Nam Rei,Fructus: Precii eſſe vſuram. l.item.§.pen. de petit.hæred.Curt.lib.1. εἰκαστῶν, cap.22.

Frvctvs in rub.ff.de vſur.& fructib.intellige,qui terra,vite,arbore procreantur: item prædiorum, pecorum, mancipiorum, iumentorum,vehiculorum. Gotho.in d.rub.& vide l.8.10.14. 15.25.28.leg.38.§.12.13.14.l.46.48.eod tit.

Frvctvs appellatione intereſſe quoq; continetur. ff. ſi ſeruit. vend.l.loci corpus.§.in confeſſoria.& l.ſi forte.§.ſi.Alber. Obſeruandum etiam,cum agitur in rem,fructuum nomine contineri vtilitatem,tam ex fructu,quam vſu prouenientem. l.cum in rem.ff.de rei vend. Spieg.Prat. Sæpe fructus pro vſufructu ponitur.Cuiac.ad l.38 §.ſi quis ita.ff.de verb.oblig.

Frvctvs dupli.de quib. Paulus ſcribit l.5.Sent.tit.9.ii ſunt, qui ab Vlpiano maiores fructus dicuntur in l.6.§. vlt.ff. mand.idque ex 12.Tab. originem duxiſſe putat Cuiac. lib.5. obſeru.& emendat.cap.21.

Frvctvs aridi ſunt,qui ad inuicem commixti non confunduntur,vt meſſes,l.vlt.§.vlt. ff.de iur.fiſc.l.15. C. Theo.de ſuſcept. l.1.C.Theod.de vſur. Liquidi vero qui confunduntur, vt vinum,mel & ſimilia,§.ſi duorum,& §.quod ſi frumentum,Inſtit.de rer.diuiſ. vide in aut.nullum credend. agric.tenere illius terram.Prat.

In Frvctv, Partuum ancillæ non eſſe, exploſa veterum quorūdam ſententia obtinuit l.68.de vſufr.§.partus, Inſt.de rer.diuiſ.l.27.de petit.hæred.l.22.§.ſed enim, ff.ad Treb. Itaque à fructi-

fructibus partus & partuum partus ſeparantur, l 4.ff.de vſur l. 12.ff.quod met.cauſ. Abſurdum enim videbatur hominem in fructu eſſe, cum omnes fructus rerum natura, gratia hominis comparauerit d.§.partus Inſtit.de rer.diuiſ.

FRVCTVS omnis in omni actione definiendus eſt, deducta impenſa: quoniam nulli fructus contingunt ſine aliqua hominis cura, & aliquibus impenſis l.fructibus.Digeſt.Solut.matrim. Spieg.

FRVCTVS annui fundi Corneliani, quid hæc verba velint, not. in leg. quis ita. ff.de Vſufr. & per Azonium in ſumma.eod.tit.§. conſtituitur.Alberic.Spieg.

FRVCTVS paternus in l.generaliter.6.in pr.C.de inſtit. & ſubſtit. id eſt hæreditas patris.

FRVCTVS ciuiles ſunt, qui iure percipiuntur Vt ſunt ſalaria, penſiones, eiuſmodique obuentiones, quarum ſolet eſſe eadem cauſa quæ & naturalium eſt. Diſcrimen tamen eſt in perceptione & acquiſitione. Nam in naturalibus inſpicimus tempus collectionis. In ciuilibus tempus ceſſionis, quo deberi incipiunt: niſi forte debeantur ratione fructuum naturalium, &c. Balduin.tit.de vſufruct.

FRVCTVS communiter in naturales, & induſtriales ſiue elaboratos diſtinguuntur. Naturales fructus ſunt, qui vi & beneficio naturæ principaliter, non diligentia & opera hominis proueniunt: vt arbores, poma, lac, pilus, lana, agni, hædi, equuli, ſucculi.l. fructus de vſur. §.is vero ad quem. Inſt.de rer.diuiſ. Fructus induſtriales ſiue artificiales ſunt, qui principaliter requirunt diligentiam, culturamque hominis, quæ niſi continuo interueniat, natura nihil operatur, l.bonæ fidei. in pr. de acqu.rer.dom. Quando igitur nulli fructus contingũt, ſine aliqua hominis cura, & ſine aliquibus impenſis, iuxta illud: Labores manuum tuarum manducabis: ſemper meminiſſe oportet, omnes fructus in hæreditaris petitione definiendos eſſe, deductis impenſis quæ quærendorum, cogendorum, conſeruandorumque eorum gratia fiunt, l. ſi à patre. §.fin.de petit. hæred.l.fructus ſolut.matr.Prat.

FRVCTVS fructuum qui ſint, vide l.cum autem redhibitio §.cum redhibetur mancipium.de ædil.edict Prat.

FRVCTVS hominis in operis eſt, & operæ in fructu ſunt leg. fruct.& l.præcedente.ff.de oper.ſer.Spieg.Prat.

FRVCTVS fundi venatio non eſt, niſi fructus fundi ex venatione conſtet, l.26.ff.de vſur.Prat.

FRVCTVVM vicem vſuras obtinere ſcribit Vlp.in l.vſuræ.ff.de vſur.id eſt, loco fructuum vſuras ſuccedere: quoniam vnius rei duas acceſſiones petere iniuria eſt, ſimiliter etiam de fructib. alibi reſpondit l.is cui. §.quæri poterit. ff. vt in poſſeſſ.leg.eatur, l.quod ſcilicet in vicem vſurarum fructus cedant. quin etiam in l.minor.25.annis cui &c.§.1.ff.de min.ſpeciem refert, in qua & vſuras vicem fructuum, & contra fructus vicem vſurarum obtinere reſpondit.Hotom.de vſuris.cap.3.lib.1.

FRVCTVS artificiales ſunt, quos cultura & cura, §.35. Inſtit.de rer.diuiſ.diligentia, opera l.48.ff.de acquir.rer. factoque ſuo quis percipit, l.45.in fin.ff.de vſur. Opponuntur autem artificialibus naturales, vide Gothofr.ad l.22. C.de rei vindicat. & paulo ante, fructus communiter.

FRVCTVS verbum interdum ius, interdum corpus ſignificat, l.43. ff.de euict. Ad ius cum refertur, ius vtendi fruendi ſignificat. Vſusfructus itaque, an fructus legetur, nihil intereſt. Nam & fructui vſus ineſt.l.14.§.1.ff.de vſu & habit.l.41 ff.de vſu legat. Fructus quandoque ſine vſu conſtituitur.l.5.§.ſed & ſi vſus.ff. vſusfr.quemadm.cau. Cum autem ad corpus refertur, eos proprie qui ex re ipſa naturaliter enaſcuntur, fructus complectitur: & ab vſuris, penſionibus, cæteriſque obuentionibus ſeparantur.l.19.ff.de hæredit.petit.l.34.ff.de vſur.l.39.§.fructus.ff. de legat.3. l.11.ff.de donat. Hæc enim omnia non fructus eſſe, ſed fructuum vicem obtinere dicũtur, d.l.34 & l.83.ff.de legat. 3.cum non natura proueniant, neque ex ipſo corpore, ſed iure percipiantur & ex obligatione l.62.ff.de rei vindic. In fructu plane fundi arundo cædua, & ſilua eſt.l. 40.§.penul.ff.de contrah.empt.Briſſ. Prat.

FRVCTVS percipere id eſt à ſolo ſeparare: perceptique dicuntur, qui terra teneri deſierunt.l. vſufructuarius meſſem quib.mod. vſusfr.amit.Donel.de vſufr.

FRVCTVM percipi, ſpica aut fœno cæſo, aut vua adempta, aut excuſſa olea, quamuis nondum tritum frumentum, aut oleum factum, vel vindemia coacta ſit, Labeo ait, teſte Paul.in l.ſi vſufructuarius.ff.quib.mod.vſusfr.amit.Spieg.Prat.

FRVCTVS percipiendi ſunt, quos tam petitor percipere potuiſſet, quàm poſſeſſor.l.ſi nauis.§.ſin.de rei vend. Duobus autem modis dicuntur fructus tam percepti, quam percipiendi. De quibus late Spe.tit.de fruct. & intereſſe, §.1.per tot.adde Bart. in d.l.ex diuerſo, §.ſi petitor.ff.de rei vend.Spieg.Prat.

FRVCTVVM alii pendentes, alii percepti dicuntur. Pendentes ſunt, qui terra adhuc continentur, qui terræ & fundo cohærent, l.44.ff. de rei vindic.l.12.§.Iulianus l.27.ff. de vſufr.l.25. non ſolum.ff.quæ in fraud.cred. qui & pars fundi cenſentur, l. fructus de rei vindic.& res mobiles, propter futuram mox perceptionem, de quo Bat.in l.vlt.de requir.reis. Appellantur & ſtantes fructus in l.7.§.interdum.ff.ſol matr. & l.26.ff.de furt. His opponuntur percepti, qui ſcilicet iam à ſolo ſeparati ſunt. §.is vero.Inſt.de rer.diuiſ.Prat.& Briſſ.

FRVCTVS portionis inſtar obtinet. l. cum filius. §. dominus. de legat.2.

FRVCTVS quæruntur, colliguntur, conſeruantur. l.ſi à patre.§. fruct.ff.de petit.hæred.

FRVCTVVM eouſque habenda ratio, quouſque haberetur, ſi res petita non periiſſet: id eſt, ad rei iudicandæ tempus. Vide l.fructus ff de rei vend Spieg.

FRVCTVVM autem fundo cohærentium alii maturi, alii immaturi dicuntur: tametſi vni ſint, non diuerſi, hoc eſt, eadem res.l.ſi. §.penult.ff.quæ in fraud.cred. Adde gloſſ.in l.fructus.ff.de rei vend.Spieg.Prat.

FRVCTVS & vſus hoc differunt, quod fructui & vſus ineſt, vſui fructus deeſt, & fructus quidem ſine vſu eſſe non poteſt: vſus ſine fructu poteſt, vt ſi tibi fructus deducto vſu legatus ſit, inutile ſit legatum: & ſi vſufructu legato fructus adimatur, totum ademptum ſit: vſus eſt neceſſitatis tantum: Fructus & neceſſitatis & voluptatis.vide Vſus, à fructu. Hot.Prat.

FRVGALIS, Maxilla, Vexillum, hæc tria ſcribit Quintil.euulſa à Latino ſermone.Inſulan.credit illum ad priſca & abolita tempora reſpexiſſe: cum alioquin in receptis habeantur. Quamuis autem Frugalem Grammatici dici negent, frugalitas tamen, frugaliter, & frugaliſſimus dicitur.Cic.lib Tuſc.qu.3.Frugalitas, vt opinor, inquit, à fruge, qua nihil melius è terra oritur. lib.de Finibus 2.Quod bene, id eſt recte, frugaliter, honeſte, in Verr.3.Homo autem ordinis ſui frugaliſſimus.Spieg.

FRVGALITATIS nomen tãquam ad caput referre volumus: quod niſi eo nomine virtutes continerentur, nunquam illud tã peruulgatum eſſet, vt iam prouerbii locum obtineret, Homines frugi omnia bene facere. Cic.autor lib.Tuſc.quæſt.4. Itaque complexa eſt fortitudinem, iuſtitiam, prudentiam, temperantiam. Subindicat idem ex Hugone neſcio quo Alber. Spieg. Adde Brechæum l.frugem ff.de verb.ſign.

FRVGALITATEM Cicero pro Deiotaro modeſtiam & temperantiam interpretatur: quod ex ea vna virtute maximos bonorum noſtrorum omnium fructus accipimus.Hot.

FRVGES, Varione, Donato, & Seruio authoribus, inde dictæ quod his fruamur.

FRVGES ſunt quæ culturam & induſtriam humanam requirunt, & redeunt vel ſine ſemine, vel ex ſemine. Illæ quæ ſine ſemine redeunt, generis nomen retinent: hæ ſegetes à ſemine ſpecialius vocari ſolent: & diuiduntur in frumentum & legumen, Plin.lib.18.c.7. Frumenti nomine, id quod Ariſta ſe tenet, ſignificatur, l.77.ff.de verb. ſign. Leguminis vero, quod ſiliqua continetur Briſ. Generis nomen retinent vina, olea, fruges ſeu fructus lapidicinarum, cretifodinarum, argenti aurique fodinarum, ſyluarum cęduarum, l.ſylua 30.ff.de verb.ſign.leg.fructus.7.(alias l.diuortio)§.ſi vir.ſolut.matr.l.fin.ff.de fund.dot. l.ſi ex lapidicinis.ff. de iur.dot. Falſum igitur eſt, quod olim quidam, quos Iulianus in l.frugem.77.refutauit, exiſtimabãt, omne id, quo homo veſcitur, fruges appellari: ſic enim eueniret, vt fruges etiam eſſent agni, hędi, volucres, lac, butyrum, poma, oua, & ſi quæ eius generis alia, quia his homines veſcuntur: quod abſurdum eſt, & vſus formaque loquendi repugnat. Nam quæ ex animantibus naſcuntur, quęque ex aliis arboribus, quam vite & oliua, coguntur, neque fruges ſunt, neq; fruges vocari debent, cum non tam frugalitati humanę quam plerunque voluptati inſeruiant: Ideo autem cædua ſylua, oliua & vitis frugem proferre dicuntur: quia non ſolum neceſſitati & vtilitati, atque ita alimoniæ inſeruiunt, verum etiam peculiarem requirunt culturam, induſtriam, & quaſi arationem: nec ita quicquam à cæteris fructibus differunt. In percipiendis quoque iis fructibus opus eſt falce & ſectione, quod ſyluis etiam cæduis accidit, d.l.ſylua de verb.ſign. Hæc Gœd. In comment.ad d.l.frugem.77.num 3.4.5.ff.eod.

FRVGES, à fruendo dictæ ſunt: vel à frumine, quod ſumma pars gulæ eſt, per quam cibus in ventrem demittitur. Ad bonam frugem ſeſe recipere, & euadere, & ad bonam frugem redire: quod Budęus diligenter adnotauit. Ideo autem homo frugi dicitur, id eſt, Frugalis, quod ex ea virtute Modeſtiæ & temperantiæ, quæ frugalitas dicta eſt, maximos omnium bonorum noſtrorum fructus percipimus: Brech. l.frugem pro reditu.ff. de verb.& rer.ſignif.&c.

FRVGI bonæ ſeruus, id eſt, fructuoſus, vtilis, neceſſarius, per quem fit aliquid quo fruamur. Contrariũ eſt nequam. Quinti. lib.1. Quum M. Cælius ſe eſſe hominem frugi vult probare, non quia abſtinens ſit, nam id ne mentiri quidem poterat: ſed quia vtilis multis, id eſt, fructuoſus ſit, dicit. vnde dicta eſt frugalitas. Frugi pleriſque videtur eſſe dictio indeclinabilis: quidam figurate datiuum eſſe putant, vt ſit homo frugi, id eſt, ad frugem, vt ait Priſcian.lib.4. Qui idem in lib.5.inclinat dicit, huic frugi, hanc frugem, ab hac fruge. Nam vetuſtiſſimi, inquit, Frux, & fruges nominatiuum protulerant. Igitur frugi homines ignauis opponuntur, h.e.quibus ſua res curę non eſt:

quemadmodum frugi ſeruus dicitur, qui domini commodum cordi habet. Alph. l. ſi vendita inſula de peric. rei vend. Quamobrem ſi diligentiam venditor eam adhibuiſſet in inſula cuſtodienda, quam debent homines frugi & diligentes præſtare, ſi quid accidiſſet, nihil ad eum pertinebit. Spieg.

FRVI idem eſt quod veſci, a frumine, vt annotauit Donatus ad Terent. Connan. lib. 4. c. 1. num. 2.

FRVIMVR noſtris rebus, vtimur alienis. Itaq; inquit Cic. lib. 1. epiſt. famil. Sic omnibus tuis rebus fruor, vt meis. Et eod. lib. 1. Aulo Trebonio qui in tua prouincia magna negotia & ampla & expedita habet, multos annos vtor valde familiariter, &c. Brechæus l. recte dicimus, nu. 32. tit. de verb. & rer. ſign.

FRVI plus eſt, quam Vti. Nam Vti eſt ad vſum & neceſſitatem vti, Frui eſt omnem rei fructum commoditatemque & vtilitatem percipere. Itaque qui fruitur, non ad vſum modo cottidianum, ſed & ad abuſum & ad compendium & quæſtum vti poteſt. Dicimus autem locum fruendum locari & conduci. l. 1. ff. de loco publ. fruend. l. 1. in fi. ff. ſi ag. vect. l. 7. §. Papin. ff. ſol. matr. Vitru. lib. 7. c. 8. Non minus etiam Lemno, cuius inſulæ vectigalia Athenienſib. Senatus P. Q. R. conceſſit fruenda. Feſtus lib. 10. Lacus Lucrinus in vectigalib. primus locatur fruendus ominis gratia. Sic enim illic legendum eſt. Briſſ.

FRVMENTA aut cibariis villicorum aut ſeminando fundo legato deſtinata inſtrumenti vicem habent. Connan. lib. 4. c. 1. n. 9.

FRVMENTA in herbis eſſe cenſentur, cum ſpicis adhuc carent, quæ niues poſſint corrumpere. Labeo in l. fiſtulas. §. fin. ff. de contrah. empt.

FRVMENTARIA machina. Lege, Machina frumentaria.

FRVMENTARIA teſſera. Non eſt quædam menſura frumenti, quę non alibi quam Romæ extet, vt falſo traditum eſt, in leg. mortuo. ff. de leg. 2. ſed ſignum erat frumentarium, quo exhibito, frumentum à Principe dabatur pop. Roman. vt hodie quibuſdam in locis nummi plumbei, vel ærei, vel quid ſimile, quod pro ſymbolo ſit, *Wortzeichen.* Ex quo factum eſt, vt Teſſera pro iure percipiendi frumentum accipiatur autor Bud. in annot. ad leg. ſed & ſi ſuſceperit. de iud. Quia autem Romæ tantum teſſeræ frumentariæ dari ſolebant, ideo earum legatum Vlpian. hoc cenſet Romæ tantum, non etiam in prouincia deberi. Spieg.

FRVMENTARII apud Spartianum ii ſunt, qui frumentum portabant in horrea publica, & qui inde etiam, cum viritim dabatur, in ædes ciuium portabant. Scribit enim Spartianus explorasse Adrianum Imp. omnia domorum arcana per frumentarios: idque eo exiſtimo, quod in eas domos, crebro ventitare ſolebant, in quas frumentum portabant. Prat.

FRVMENTATIO, labor militum in frumento intra caſtra præſidiave congerendo. Macer. l. 12. §. 2. ff. de re mili. Officium Tribunorum eſt, vel eorum qui exercitui præſunt, frumentationibus commilitonum intereſſe. Hot. Prat.

FRVMENTATORES Latine dicuntur, quos Græci σιτώνας hoc eſt, coemendo frumento curatores præpoſitos. Hæc enim munera erant apud Athenienſes, aliaſque ciuitates, quæ frumento importato vtebantur. l. munerum ciuilium. §. 1. ff. de munerib. & hon. Hinc Sitonia, munus dicitur publicæ frumentationis. l. 2. in princ. ff. de vacatio. & excuſat. munc. Et Sitonæ adminiſtratores ipſis frumentarii, in l. fin. ff. de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertinen. Debitorum ex huiuſmodi publicis contractibus, fit mentio in l. 3. C. de compenſat. Old. Prat.

FRVMENTI appellatione Triticum & hordeum contineri docet Plin. lib. 18. ca. 7. Idemque eiuſdem lib. cap. 8. frumenti genera enumerat. Briſſ.

FRVMENTVM, à frumine dictum, quod ex eo panis confici & per frumen in ventrem demitti ſolet, eſt fruges, quæ emiſſis ariſtis, quibus quaſi aculeis à morſu minorum auium defenditur, creſcendo perficitur & ſecatur: Cicero de ſenect. Plin. lib. 18. cap. 7. cuiuſmodi eſt triticum, hordeum, olyra ſpelta, oriza, far, ador, vicia, auena. Plin. d. c. 7. Neque milium & panicum excludimus, etiamſi neque ſiliquam neque ariſtam habere videantur, & ICtus in l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſed etſi quis milium. ff. ad leg. Aquil. milium vel frumentum dicat, reſiſtit enim Dioſcorid. & Plinii lib. 22. autoritas: ICti vox in d. §. ſed etſi quis milium, exaudiri poteſt milium vel aliud frumentum. Cum igitur frumentum ariſtis conſtet, lupinum & faba, quamuis fruges ſint, frumentum tamen non ſunt, ſed legumen autore Plinio, Franciſc. Mario Graphal. li. 2. de partib. ædium, cap. 11. & Paulo in l. 77. de verb. ſign. Nec reſiſtit quod Seruius apud Alphen. dixit in frumento hæc contineri. Aliud enim eſt frumentum eſſe, aliud inter frumenta haberi, vel referri, ſicuti etiam multum differunt publicum eſſe, & inter publica cenſeri, l. 15. cum duabus ſeq. ff. eod. Similitudinem frumenti habent, & aliquando neceſſitati & pani conficiendo adhibentur: proprie tamen hic leguminum vſus & natura non eſt. Franciſc. Marius Graphal. d. loc. Gœdd. ad d. l. 77. num. 3. & 6. de verb. ſignif.

FRVMENTO arenam vel aliud miſcere, vt difficilis ſeparatio ſit, vid. Vlp. ad l. Aquil.

FRVSTRA eſſe, quod exitum ſperatum non habet, quodque non ex ſententia euenit, dicitur. Igitur pro nequaquam, incaſſum, inutiliter, ac ſine vllo rei effectu, ſæpe accipitur. Exempla indicat Alber. Spieg.

FRVSTRANDÆ dilationis cauſa, latitare non dicitur, qui præſens iudicium ſubire non compellitur. l. 3. ff. de iud. Alber.

FRVSTRARI eſt trahere moram. Cuiacius l. 4. de conueniendis fiſc. debit. C. lib. 10. Et mora ipſa, ipſa illa debitoris dilatio fruſtratio dicitur, l. hominem. ff. mandati. l. pen. vnde vi. Id enim eſt fruſtrari aliquem, cum in eo, quod à te expectet, quodque illi cum opus eſt, pręſtare debeas, illum fallas ac deſtituas, faciaſque vt fruſtra ſit quod expectat. Donellus de Mora.

FRVSTRARI ſignificat morari, tergiuerſari, cunctari, l. 24. & 25. ff ex quib. cauſ. maior. l. 2. §. quod ſi pater. ff. ad Tertyll. Fruſtrari ergo dicuntur, qui qualibet tergiuerſatione & ſolertia efficiunt, ne ſecum agi, vel ad exitum controuerſia deduci poſſit, l. fin. ff. de procur. l. 3. ff. de iud. Prat. ex Briſſ.

FRVSTRARI tempus, *verſpatigen* poſt tempus, h. e. fruſtra petere. apud Vlp. in l. ſed & ſi per prætor. §. act. exempt. quib. cauſ. mai.

FRVSTRATIM, pro fruſtra, & minutatim. 13. q. 1. §. his ita. not. ext. de præſumpt. cap. auditis.

FRVSTRATIONEM, pro fallacia, quæ vulgo *fallieren,* mercatorum dicitur, vſurpat Papin. in fin. l. 3. de vſur. ſed & apud alios autores deceptionem ſignificat. Spieg.

FRVSTRATOR, qui in iudicio deeſt, l. 31. §. litem. ff. de neg. geſt. item qui tergiuerſationibus executionem rei iudicatæ remoratur, l. 7. C. de execut. rei iud. Prat. ex Briſſ.

FRVSTRATOR etiam pro moroſo debitore ſumitur, in l. vlt §. vlt. ff. de vi & vi armata.

FRVSTRATOR quis dicatur, indicat gloſſ. vt volunt, ſingularis in l. merito, ff. de vi & vi arm. Papinian. de negot. geſt. l. liberto. §. litem. Fruſtratoris amicus vltro egit, cauſas abſentiæ eius allegans, & paulo poſt: Et hoc verum eſt, cum fruſtrator condemnatus eſt. Spieg.

F V.

FVCARE eſt tingere & colorare, vt fucare purpuram. l. 1. C. quæ res vend. non poſſ. l. vlt. C. Theod. de murileg. Cuiac. in l. vellera, de veſtibus holoue. & aut. & de tinc. ſacr. muri. C. lib. 11.

FVCATVM, pro falſo, diſſimulato, tecto.

FVCVS herbæ genus, quam Græci φῦκον vocant, tingendis lanis vtile. Vnde ſimpliciter, Eraſmo referente, fucum pro colore reperire licet: & fucare pro colorare, maxime ſi colorem non natiuum, aut genuinum, ſed artificioſum ac velut adulterinum ſignificemus, l. 1. Cod. quæ res vend. non poſſ. Colorem quoque pro fuco vſurpauit Iulianus, citante Vlp. in l. ſi filiusf. in princ. ad SCtum Maced.

FVCI appellatione in l. vlt. §. ſpecies. ff. de public. haud ſatis ſcio, an frutex in Creta naſcens ſignificetur quem Græci φῦκον θαλάσσιον, Latini fucum marinum vocant: cuius meminere Dioſc. lib. 4. & Plin lib. 13. c. 23. & lib. 26. c. 10. Briſſ. Prat.

FVCVM facere, pro eo quod eſt, impoſturam facere & artificioſa diſſimulatione deludere. & ſine fuco, pro ſimpliciter & aperte, frequens eſt apud bonos autores; qui etiam medicamentum illud, quo cuti ſuperinducto, mulierculæ vitia formæ diſſimulant, quaſique perſonam aſſumunt fucum vocant. Vt autem fucus eſt color arte additus: ita perſona, facies eſt non vera, ſed appoſititia. Vnde eleganter dictum a Seneca: Vt perſonam malit, quam faciem: id eſt, Roter. interprete, videri malit, quam eſſe. Spieg.

FVCVS, color eſt arte additus. Hinc fucus muliebris, c fucare, de conſecr. diſt. 5.

FVERIT. Hoc verbum ſcriptum in teſtamentis (quum & præteritum & futurum tempus reſpiciat l. ſi fuerit, ff. de reb. dub. l. ſi non fuerint ff. pro ſocio.) quomodo accipiendum ſit, declarat Bart. in l. hoc articulo, ff. de hæred. inſt. Prat.

FVFIDIVS fuit Iuriſconſultus, cuius autoritate Paulus vtitur in l. Fufid. ff. de bon. aucto. iud. poſſid. & African. ex eius quæſtionum lib. 2. ad legatum ornamentorum pertinentem quandam ſententiam refert in l. 5. ff. de aur. & arg. leg. vbi tamen ſcriptum eſt Phuphidius pro Fufidius. Forſitā hic ille eſt Fufidius, quem M. Tullius in Bruto in aliquo patronorum numero fuiſſe ſcribit: ad quem etiam M. Scaurus tres libros de vita ſua ſcripſit, vt & Plinius teſtatur lib. 33. c. 1. Cuiac. lib. 1 obſeru. c. 9

FVGA, eſt abſceſſus cum celeritate. Eam Baldus, vt noſtri dicunt interpretes, magiſtraliter diuidit in voluntariam, cauſariam & ignominioſam. Prior grauat fugientem ſuſpicione magna, non tamen quæ iuſtam fidem mereatur, nondum cognita re ipſa. Auth. ſi vero C. vt omn. iud tam ciuil. quam milit. Altera excuſationem habet. Non enim omnis qui de loco recedit, pro fugiente habetur. Siquidem cauſa faciendi, non factum inſpicitur. l. verum. in pri. ff. de fur. Huic contraria, quod cauſam non habeat quæ excuſet, Ignominioſa dicitur. Spieg. Prateius.

FVGA lata Quære, Lata fuga.

FVGAM facere videtur liber homo, pro ſeruo ſe gerens, leg. quod autem diximus, §. variis, ff. de liber. cauſ. Spieg.

Fvgam facere pro fugere, & in fugam ſe dare, l.4.ff.de re mil. Saluſt. in bello Iugurth. Poſtquam eos impeditos ramis arborum atque ita diſiectos circumueniri vident, fugam faciunt. Prat.

Fvga quandoque pro exilio l.4.§.ad tempus.ff.de re milit.l.5.ff. de interd. & releg. Quam ſignificationem & in aliis auctoribus cum Græcis tum Latinis frequentiſſimam eſſe, ait Cuiacius in l. vlt. de iis qui in exil.dat. vel ord.mot.ſunt, C.lib.10. Scribit autem Seruius veteres properantium iter, fugam ad pellaſſe. Inde fugitiuus. Briſſ.

Fvga quomodo puniatur, vide Cuiac.obſeru lib.7.c.22.

Fvgam veteres properantium iter appellarunt, vt Donat. in 2. Æneid.tradit. Briſſ.

Fvgam vendere dicebantur, qui ſeruos in fuga conſtitutos vendebant: Quod Senatuſcōſulto prohibitum erat, ne ſerui ad fugam inuitarentur. Qui vero abſentes ſeruos vendebant, aut etiam fugitiuos quærere & diſtrahi mandabant, in Senatuſconſultum quaſi fugæ venditores non committebant, l.2.ff ad l. Fab.l.6.C.eod.leg.35.§.ſi quis amico.ff.de contr.empt. Briſſ.

Fvgare armentum, boues, oues, apes, pecus. &c.§.interdum. Inſt.de oblig.quæ ex delicto naſcuntur.l.49.ff.ad l.Aqui.50.ff. de fur.

Fvgax, qui propter timiditatem facile fugit.

Fvgere, pro non intelligere. Quicquid enim non intellexeris, fugit me, dicis, ait Auguſt.tractat.25.in Ioh. Spieg.

Fvgiens quomodo non morari dicitur, pulchre oſtendit Iuriſconſ.in l.Tit.de Ser export. Interdum, ſed adiectiue, pro dubio & in vitium inclinante ponitur. Cice. Qui vinum fugiens vendat ſciens, debeatne dicere, non neceſſe putat Diogenes: Antipater, boni viri exiſtimat. Itaque fugere in vino, Latine dicitur, quod vulgo non ſeruari dicimus. Spieg.

Fvgientes ad Græcorum exemplum, qui eos φεύγοντας vocant, in iure noſtro dicuntur rei, tametſi non ſemper fugiant, l.properandum.Cod.de iud.l.fi C. de bon.mat.l.2. C.de iur.calum. quemadmodum litigantes, ſcilicet habitu & qualitate. Prat.

Fvgitare quæſtionem, pro formidare, & fugere tormentum, apud Cic.pro Roſc.Amer.

Fvgitivi appellatione Labeoni ex fugitiua natus non continetur, teſte Vlp.in leg.prima, in fine.de fug. Spieg. Prat.

Fvgitivarii apud antiquos fugitiuorum deprehenſores erant: qui eam operam profitebantur, vt fugitiuos inueſtigatos reducerent. Iuriſconſ.in l.ſi apud te Locati. Non enim ambo, inquit, pecuniam ego & fugitiuarius depoſuimus. Adde Cuiac. obſeru.lib.5.c.8.qui poſt l.ſi apud te. ff.de præſcr. verb.& l.1.C. Theodoſ.ſi vag.pet.manc.adducit locum ex Floro, lib.3.dum bello ſeruili vti capta fuerint prætorum caſtra, fugatiq; ciues, narrat, ita inquit: Qui per fugitiuarios detrahi debuiſſent, prætorios duces profugos prælio ipſi ſequebantur. Sic in antiquis exemplarib.legitur & ſic ex ſuis legit Elias Vinetus vir de bonis literis optime meritus. Cuiac.ſ.alleg.loco. Locus quoque Varroni fugitiuarius dicitur, id eſt, qui fugæ pateat. Dicitur autem Fugitiuarius ea forma, qua thunnarius, de quo Bud. in leg.venditor.ff comm.prædior. & Anataria quædam aquila apud Plinium, id eſt, anatum inſectator. Spieg.

Fvgitivvm iumentum, aut erronem etiamſi fugiat, aut erret, non dicitur, autor Pompon.in fin.l.Labeo.eod.tit. Spieg.

Fvgitivvs non eſt, qui ad amicum domini confugit.leg.bouem §.qui ad amicum. §.qui perſuadet.§.ſi ſeruus.ff.de ædil.edict.

Fvgitivvs quid ſit, definit Ofilius: Fugitiuus eſt, qui extra domini domum fugæ cauſa, quo ſe à domino celaret, manſit. Caſſius ſcribit, fugitiuum eſſe, qui certo propoſito dominum relinquat. Item apud Viuianum relatum eſt, fugitiuum fere ab affectu animi intelligendum eſſe, non vtique à fuga. Vlp.in l. quis ſit.de ædil.edict. Quod ſic accipiendum eſt, vt tamen ſolo propoſito & conſilio fugiendi à Domino, ſeruus fugitiuus non fiat, niſi in ipſum factum fugæ vitium mentis deduxerit, l.225. ff.de verb.ſign. Briſſ. vide Gœdd.ad iam d.l.225.n.2. Nam eum qui hoſtem, aut latronem, incendiū ruinamve fugeret, quamuis fugiſſe verum ſit, non tamen fugitiuum eſſe. Item nec eum quidem qui à præceptore, cui in diſciplinam traditus erat, aufugiſſet, fugitiuum fuiſſe; ſi forte ideo fugerit, quia immoderate eo vtebatur. Apud Labeonem & Cælium quæritur: Si quis in Aſylum confugerit, aut eo ſe conferat, quo ſolent venire, qui ſe venales poſtulant, an fugitiuus ſit. Ego puto nō eſſe fugitiuum eū, qui fecit id, quod publice facere licere arbitrabatur: Nec eum, qui ad ſtatuam Cæſaris confugit, fugitiuum arbitror: Non enim fugiendi animo hoc facit. Idem puto & in eum, qui in Aſylum vel quo alio confugit; quia non fugiendi animo hoc facit: Si tamen ante fugit, & poſtea ſe contulit, non ideo magis fugitiuus eſſe deſinit. Item Cælius ſcribit, placere eum quoque fugitiuum eſſe, qui eo ſe conferat, vnde eum dominus recuperare non poſſit: multo magis illum fugitiuum eſſe, qui eo ſe conferat, vnde abduci non poſſit: Maffeus.

Fvgitivvs, ſecundum Cælium in l.17.de ædil.edict.eſt is qui ea mente à domino diſcedit, ne ad dominum redeat, tametſi mutato conſilio ad eum reuertatur.

Fvgitivorvm notæ & ſupplicia. Fugitiui compungi ſolent notis vel literis, quibus perſæpe dignoſcuntur & deprehenduntur l.2.ff.de fugit. Petronius Arbiter. Notum fugitiuorum epigramma. Quinti.ſi quis fugitiuo ſtigmata ſcripſerit. Clemens Alexand.3. παιδία τὴν δραπέτην σίγματα δὴ κύνα. Solebant & ita plerique reorum frontibus notari, veluti lege Remmia calumniatores, quod tollitur l.ſi quis.C.de pœn. Boetius de conſolatione. Et dixit, vt notas inſigniti frontibus pellerentur. Seneca de ira. varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inſcriptiones frontis, & beſtiarum immanium cauernæ. Solebant & fugitiui pedum amputatione coerceri, atque adeo qua parte peccaſſent, eadem multari.l.3. C.de ſer.fug. Cuiac.obſeru.lib.7.c.13.

Fvlcire, eſt veteri operi inſtituendo remedium adhibere. Vlp. in l.1.§.ſi quis ædificium. de oper.nou.nunc. Spieg. Hinc dicimus fulcire ædes.l.20.ff.de acquir.vel omit.fulcire inſulam.l. 3.§.ſed & ſi.ff.de in rem verſo.fulcire prædia.l.9.§.his.ff.de rebus auth.iud.&c. Briſſ.

Fvlcimentvm, fultura, & ſuſtentaculum: à fulciendo dicta, Vlp. de fund.inſtr.l.quæſitum. Proinde, inquit, fulcimenta ſi quā habeat. item in l.ſicut autem 8.in pr.ff.ſi ſeruit.vend Sicuti autem refectio, ait, parietis ad vicinorum pertinet, ita & fultura ædificiorum vicini.

Fvlchra ſunt, vt docet Seruius, lectorum ſpondæ, quæ legato lecto contineri ait Vlp.in fi.l.librorum de Legat 3. Prat.

Fvllo qui veſtimenta polienda, curanda, lauanda, mercede accipit, l.2.ff.de cond.ſine cauſ.l.13.§.ſi fullo.ff.locat.l.12.&l.82. ff.de furt l.vni.ff.de via publ. Publ. Theo.dicitur κναφεὺς ἢ λευκαντὴς ſiue πλύνης, in §.vlt.Inſt.mandat.& §.item ſi fullo.Inſt.de oblig.quæ ex delict.naſc. Prat.

Fvllonica, dicitur ars & exercitium fullonum, ſubſtantiue nomen ipſum accipiēdo. Si artem adiicias, adiectiuum erit. Vlp. pro officina fullonum poſuit in l.3.de Aqua plu.arc. Spiegel.

Fvllonica meritoria, l.13.§.fin.ff.de vſufr.

Fvllonicas inſtituere. Briſſ.ex ff.

Fvlminis ictu deuſta armamenta. in l.nauis aduerſa.ff.ad leg. Rhod.de iact. Hinc fulminare ſententias, id eſt ferre. c.1.de ſent.excommun.lib.6.Ioan.Bello.Etymol. Alber.

Fvltvra quoque, idem eſt, quod fulcimentum, &c. Horat.2. ſerm. Vlp.in titulo, ſi ſeruitus vendicetur. l.ſicuti autem, vide ſupra, Fulcimentum. Nebriſſ.

Fvmvs, à furuo, notæ ſignificationis. Vide l.ſi quis fumo.ff.ad Leg.Aquil. Item dicuntur promiſſa magnifica quidem, ſed inania. Vnde fumos vendere, pro eo quod eſt, principum beneuolentiam ſimulato commendationis officio, per occaſionem familiaritatis, precio vendere. Adi Chil. Eraſm. Spieg.

Fvmi, ſicut aquæ immiſſio eſt. Vide Vlp.in l.ſicuti.§.Ariſto.ff.Si ſeruit.vindic. Spieg.

Fvnambvli ſeu Funerepi dicuntur ii homines, qui per funes ambulare ſoliti ſunt, græce σχοινοβάται: qua voce apud Latinos Terentius Pœta & Meſſala vſi traduntur: vt Apuleium mittamus, qui funerepos homines appellat in oratione ad Seuerianum proconſulem Carthaginis. vt annotauit Crinitus lib.5.c.13.de honeſt.diſcip.

Fvnctio noſtris eſt vſus, vtilitatisve ipſius effectus & æſtimatio, quæ pro alia re fit, vt creditori ſatisfiat. Paul.in l.2.§.mutui datio.ff.de reb.cred. Quia, inquit, in genere ſuo functionem recipiunt. Idem in l.precia.ad leg.Falcid. Precia rerum non ex effectu, nec vtilitate ſingulorum, ſed communiter funguntur, id eſt, mutua vtilitate penſantur. Sic idem in l.ſi ſeruum meum. ad leg.Aquil.& in l.certum. Si cert.pet. Quatenus mutua vice res fungantur, quæ tantundem præſtent. Prat.

Fvnctionem res in ſuo genere recipere dicuntur, ſecundum Paul.in l.mutuum.2.§.mutui datio.1.ff.de reb.cred. & ſi cert. pet.quæ, vt idem Paul.in l.6.eod.dicit, mutua vice funguntur & tantundem præſtant.

Fvnctio publica, id eſt, tributum quod quilibet de populo debet, in leg.omnes.C.de anno.& tribut.Io.Bello.Etymol. Sumitur & pro eo quod ratione ſoli præſtatur, l.1.§ hic titulus. ff.de publ.& vectig.

Fvnctio annonaria, l.7.circ.fin.C.de fer. Functio tributaria, l. 4.C.quor.appell.non recip.

Fvnctio perſonalis, quæ ob munus ſoluitur, l.1.Cod.de excuſ. mun. Prat.

Fvnctvs vita.l.1.C. Si reus vel acc.mort.fuer. & l.1.de Poſthu. hæred.inſtit. Alberic.

Fvnda. Fundam pro retis genere dici non eſt ita infrequens: ſed eo nomine crumenam vocari, id vero non paſſim occurrit. Macrobius. cumq; acceſſiſſet ad ſellam, demiſſa in fundā pauperem manu paucos denarios protulit quos principi daret, adiecitque: αἰεὶ κατὰ τὴν τύχην σου πλεῖον εἰ εἶχον, πλεῖον ἄν σοι ἐδίδουν ſed vt rete à ſimilitudine fundæ, qua lapides iactantur, nomen habet ita quoque loculi pecuniarum, quod ſpecie formaque fundam referrent. Turneb.aduerſarior.lib.18.c.2.

Fvndamentvm proprie in ædificiis dicitur.

Fvndare eſt fundamentum ponere, & iacere.l.2 §. poſt hos ff. de orig iuris, l.11.§ Interdictum ff. Quod vi aut clam.

FVNDVS integrum aliquid eſt, agrum cum villa & ædificio ſignificans. Sed in vſu, vrbana ædificia, ædes: ruſtica villæ dicūtur. Locus vero ſine ædificio in vrbe, area: iure autem ager appellatur, l.60.& l.3.de verb.ſign. Fundus autem dictus eſt ager, vt ſcribit Varro lib.4.de lin.Lat. quod pecudum & pecuniæ videbatur fundamentum: aut quod quotannis fundat multa. At, vt vult Feſtus lib.6. quod planus ſit ad ſimilitudinem fundi vaſorum. Villa ergo fundi eſt pars, atque acceſſio l.6.ff.quib. mod. vſusfr. amitt. Porro vel modicus locus Fundus appellari poteſt. Conſtitutione enim & deſtinatione noſtra fundi efficiuntur, l.60.ff.de verbor.ſignifi.l.24.§.fin.de legat.1. Fundi etiam pars fundus appellari poteſt, l.34.ff.de legat.1. Ac fundi diuiduntur regionibus ac locis, l.23.§.fi.de ſeruit.ruſt. Latifundia & poſſeſſiones Græci appellant συγκτήσεις, l.34.§.1.de legat.2. Prat.ex Briſſ.

FVNDVS, eſt definita pars agri, ſiue culta ſit, ſiue inculta. Prædium latius patet, & tam de urbano quam ruſtico: nec de ſolo tantum, ſed etiam de ædificio dicitur. Ager autem eſt qui colitur, & qui fructuum cauſa habetur ad vſum hominis: ἀπὸ τοῦ ἄγειν, id eſt, à rure. Poſſeſſio, vſus & præſcriptio eſt agri, cuius proprietas ad nos non pertinet. Prædium tam ad poſſeſſionem, quam ad agrum refertur. Dicitur igitur fundus, & omnis ager, & omne ædificium, villæ domusve, in quas fructus deuehuntur. Ædes, vrbana ſunt prædia, quæ ſolo ſuperficieq; conſtant. Superficies, omne quod ſupra faciem terræ eſt. Area, locus ſine ędificio ab ariditate dictus, vt in ea dictione latius dictum eſt. Fundi eſſe cenſentur ea, quæ intra ſe tenet. l.Iulian. §.vlt.& l. fundi.ff. de actio.empt. Paulus hanc vocem in leg. ſed ſi.ff.de acquir.rer. dom. vſurpauit pro vaſis potorii fundamento. Et quamuis fundus eſt quiddam minus quam ager, Iuriſcoſſ. tamen promiſcue vſurpant. Exemplum habes in l.quædam mulier, de Rei vindic.Spieg.

FVMDVS generis nomen eſt, & ſpecies ſub ſe habet Arbuſtum, vineam, hortum; pratum, aruum, villam. Sic omnis vinea fundus eſt, non contra, & fundo ſublato, nec vinea poteſt ſubeſſe. Connan.lib.4.c.3.nu.7.

FVNDVS, inquit Iabolenus in l.quæſtio eſt. 115.ff.de verb.ſign. eſt omne, quicquid ſolo continetur, id eſt Fundamentum eius rei quæ ſolo fundatur. Brech.in d l.qu.eſt 115.de verb.ſig.

FVNDVS varias recipit qualitates: Alius enim ſeruus dicitur, alius liber. Fundus ſeruus eſt qui aliqua ſeruitute premitur: liber qui nulli eſt obnoxius, qui etiam optimus maximus dicitur Paulo de verb.& rer.ſigni. Connan.lib.4.c.1.n.1. Deinde alius dicitur fertilis: alius ſterilis, ſaxoſus, peſtilens, infructuoſus, deſeruus &c.l.13.ff.de reb.corum.

FVNDVS à poſſeſſione, vel agro, vel prædio ſic diſtat, inquit, Iauolen. in d.l.qu.eſt 115. Fundus eſt omne quicquid ſolo tenetur: Ager eſt, ſi ſpecies fundi ad vſum hominis comparatur: Poſſeſſio ab agro iuris proprietate diſtat. quidquid enim apprehendimus, cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt pertinere, hoc poſſeſſionem appellamus. poſſeſſio ergo vſus, ager proprietas loci eſt. Prædium vtriuſque ſupraſcriptæ generale nomen eſt. nam & ager, & Poſſeſſio, huius appellationis ſpecies ſunt. Hot.

FVNDI appellatione plena proprietas, id eſt cum vſufructu, ſignificatur. l.eum qui, 56.§.ſi à te, ff.de verb.ſign. eſt enim fundus nomen iuris, l.cogi, 16.§.inde quæritur, ff.ad Trebell. Hot. Adde Cuiac.l.58.de verb.oblig.

FVNDVS dicitur populus eſſe rei quam alienat: hoc eſt auctor, inquit Feſtus. quib. ex verbis intelligitur, Fundum fieri populum aliquē tum dici, cū in re quapiam ſua abalienanda eſt auctor, i.e. approbator quod genus dicendi crebro Cic. vſurpat in ora. pro Balbo. Neq; vero ad populos duntaxat, verum etiam ad quemuis auctorem referri ſolitum, argumento eſt illud Lyſitelis adoleſcentis apud Plautum, qui cum Charmidis abſentis filiā à Leſbonico virginis fratre in vxorem ſibi dari pactus eſſet, vbi reuerſum patrē audiuit, ita loquitur: Nunc mihi is propere conueniendus eſt, vt quæ cum eius filio egi, ei rei fundus pater ſit, potior eo. Vide Hot.2.obſ.5. Turn.aduer.4.c.12.

FVNDVS inſtructus. Inſtructus dicitur fundus, qui ea habet inſtrumenta, ſine quib. fundi exercitiū inutile eſſet. Et ſunt inſtrumenta fundi ea, quæ fructus quærendi, colligendi, conſeruandiue gratia parata ſunt. l.inſtrum. de fun.inſtr.ff. Theophi. in §. ſi quis ancillis. Inſt.de legat. Et ſine iis ipſis exerceri ne quiret poſſeſſio. Quam ob rem qui fundum inſtructum legat, videtur fundum cum ſuis inſtrumentis legaſſe, adeo, vt ſi tibi fundum cum inſtrum. legaro, & poſt fundū vendidero, inſtrumentum vendicare non poſſis, l.ſi cui.de fun.inſtru. leg.ff. Inſurgit autem non indigna quæſtio, quam in cæterarum exemplum adferam. Habebat quis duos fundos, & boues duos in altero fundo manentes; in altero opus facientes, tandem dominus hos fundos cum inſtrumēto legauit duab diuerſis perſonis, boues autem neutri reliquit. boues ei cedent, qui fundū in quo opus faciebant, conſequitur, quando huic ſoli cōmodare poſſunt, & non alteri, non enim ſecundum legem acceſſio ſunt fundi, in quo degebant, ſed alterius in quo opus faciebāt, l.cum quidem, ff.de fund.inſtr & inſtru,leg. Hinc itaque eſt in Pandectis titulus, De fundo inſtructo, & inſtrumento legato. Anch. Adde Forcat. Necyomantiæ dial.40.n.3.

FVNDI inſtructi appellatione veniunt tam villicus homineſque quam omnia quæ vel ipſe pater familias cum ibi ageret, vel vt fundus eſſet inſtructus, non tēporis cauſa, in eo habuit. Itē veniunt inſtrumenta fructuū colligendorū & conſeruādorū Et pecora ſtercorandi vel paſcendi cauſa ibi conſtituta. vt de his fructus capiatur, vel vt fundus ſit inſtructus, l.2.C. de ver.ſig.

FVNDVS limitrophus. Alciatus illud cū aliis ſentit, limitrophos fundos dictos non à limenarchis, ſed a limitādis limitib. quod tenerentur eorum poſſeſſores annonam inde prouenientē ad caſtra militum ducere, qui in imperii limitib. excubabant aduerſus barbaros. Hinc limes Orientalis Vopiſco in Saturnino: limes Rhetius (eod.auth.) in Bonoſ. Anch. Cuiac. fundos limitrophos in rubr. C.de fund.limitroph.& ter.& in leg.nulli, C. de fund.patri. dici putat, quod inde milites limitanei alantur, l.8.d.tit.de fun.limitrop. nō quod ad milites limitaneos pertineāt. At fūdi limitanei qui dicūtur, ad milites limitaneos pertinent, itēq; paludes & paſc.3. ſæpe iā alleg. tit. de fund.limitr. Fundi autem caſtellorum ad milites caſtellanos pertinent; l.2. C.eod.tit. Cuiac. in ſ. alleg. Rubr. de fundis limitroph. &c.

FVNDI confines. Terent Clemens in l.ſi cui centum, de leg.2. Sępe enim inquit, confines fundos etiam ſupra iuſtam æſtimationem (*hoher dan es vvert iſt*) intereſt noſtra acquirere. Spieg.

FVNDVM cum inſtrumento, an fundum & inſtrumentum, an fundum inſtructum. Vide l.5.de Inſt.& inſtrum.

FVNDVS Puteolanus, quære, Puteolanos.

FVNDORVM Principis, de quibus tractatur ſub rub. C.de fund.patrim.lib.11. alii dicuntur patrimoniales, alii diuinæ dom. Patrimoniales ſunt qui locari tantum & in principis patrimonio conſeruari ſolent, vnde & rei priuatæ appellantur. Diuinæ domus ſunt, qui ſacrarum largitionum ſunt, hoc eſt, in quibus Princeps ſuus largitiones exercet. Prat.

FVNDVS ſeruiens, & dominans. Lege, prædium ſeruiens.

FVNDI ſaltuenſes ſunt paſtioni deputata nemora, qui & patrimoniales ſunt l.vlt. de fund.patrim. C.lib.11. Cuiac. in Rub.d. iam tit. C.de fund.patr.

FVNDITVS. de hoc aduerbio vide Bar. in Aut. decernimus. C.de Sacroſanct.

FVNDI vectigales ſunt, qui ciuitatum ſunt, & municipibus ita locantur, vt certum vectigal reipub. pendant. Alc.de verb.ſig. & in Diſpunct.lib.·.c.3. Spieg.Prat.

FVNDI emphyteuticarii ſunt, qui emphyteutico iure dantur, qui & patrimoniales dicuntur, l.1·.de fund. patrim. Goth.ad l.·3. C.de præd.& al.reb.minor.

FVNDVM in Appia cum villico ſuo. &c.l.vxorem.§.concubinæ, (de leg.3.

FVNDVM Cornelianum de nomine meo exire veto. lege pater filium.§.duobus.de legat.3. Spieg.

FVNDVS Sacer, quem domino ſacramenti religione deuinctum vaſalli habent, Connan.lib.2 c.9.n.6.

FVNDVM Trebatianum, &c. fundum Satrianum, &c. dari volo, Scæuola in l.patronus §.libertis.de leg. Spieg.

FVNDVS peſtilis, vel peſtibilis in l.pen. vbi Goth C. de ædilit.actiou. id eſt peſtibulas vel herbas lethiferas habens, vide Cuiac. 6.obſ.24.

FVNDI Trebatiani reditus vxori, &c. dari volo. Vide Scæuolam, ff de Vſu & vſufruct.

FVNDVS, *Grund vnd Boden.*

FVNDI agonothetici, vocantur in l.penult. de diuerſis præd. C. lib.11. qui deputati erant ſumptibus certaminum ſacrorum, l. iubemus, C.de fund.patrimon. Prat. Adde Cuiacium, l.vlt. de fundo patrimon.& ſaltuenſ. C.li.11. qui dicit eos etiam agonophoros nominari. l filia, 1.ff.de leg 2.

FVNDORVM genera vide in rubr. C.de fun.patrimon.lib.1·. Adde Cuiac.ibidem.

FVNERARE, pro ſepelire, frequens apud Vlp.

FVNEBRIS veſtis. Vide Vlp.l.ſed etſi quid.§. & generaliter.ff.de (vſufr.

FVNERARI. Satius eſt de ſuo teſtatorem funerari, quam alios legata conſequi, teſte Vlp.l.at ſi quis.ff.de Religioſ.

FVNERARIA ſiue Funeratitia actio ideo dicitur, quia totam ſepulturæ rationem complectitur, non exequiarum duntaxat: & definitur, quæ ob impenſas funeris cauſa factas conceditur l.14.§.hæc actio l.16.& l.20.& 21 ff.de relig.& ſumpt.fun.l.17. ff.de rebus auth.Iudicis poſſ. Briſſ. Hor.

FVNERO, pro funeror, funeri operam do, iuſta perſoluo. Vlp.l.14. §.12.ff.de relig. Si prohibente hærede funeraueris teſtatorem, item, Ergo pietatis gratia funeraſti. Item: Ego tamen nihilominus funeraui Et §.14. Qui mandatu alterius funerauit. Hot.

FVNERARI paſſiue accipitur & ſepeliri ſignificat, in l.17.ff de reb. auct.iud.poſſid.& in l.8.ff.de ſepul.viol.& apud Paulum lib.5. ſent.tit.26. iuncta l.5 ff.ad leg.Iul.de vi publ. Briſſ. in pareig.

FVNESTARE ſe ſecundis nuptiis, vide apud Impp. in l.3.§ 1.C.de ſecund.nupt.

FVNESTARE ſeſe nuptiis inceſti vetitique coniugii vide l.6.in prin.C.de inceſt nupt.

FVNESTA familia in leg. vlt.ff. de ſtip. ſer. cuius dominus mortuus eſt. Scribit autem Varro lib.4.de lingua Lat.quamdiu in ſepulchrum defuncti gleba abiecta non eſſet, aut os mortui ad familiam expurgandam exceptum eſſet, tamdiu funeſtam eã manſiſſe. Hinc Cicero lib.2.de legibus. Neque neceſſe eſt edifferi à nobis quis finis ſit funeſtæ familiæ. Septẽ autem diebus deplorari domi cadauer ſolebat, octauo die efferebatur, nono tumulabatur. Eęque erant denicales feriæ, quarum Cicero in libris de legib.& Feſtus li.4.meminere.Briſſon.

FVNESTA itaque familia dicebatur, quæ non erat pura: h.e. quę funere veluti polluta, nondũ erat expiata atque purgata. Purgabatur autem, ſiue pura fiebat iuſtis factis, & condito humatoque cadauere. Varro: Si cum Romanus combuſtus eſt, os exceptũ ad mortui familiam purgandam humo non eſt opertum, vt Pontifices dicũt, quoad inhumatus ſit, familia funeſta manet. Iam vero, quod humatus non ſit, hæredi porcam præcidaneam ſuſcipiendam Telluri & Cereri eſſe: aliter familiam puram non eſſe Varro ſcribit Et Feſtus ait, præcidaneam porcam vocari, quæ Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo iuſta non feciſſet h.e. glebam, ſiue humũ inieciſſet. Et funeſta familia non ante deſinebat eſſe, quam iuſta defuncto feciſſet heres. Ræuardus l.omnis hæred. ff.de reg.iur. Goth.ad l. 28. §.4.ff.ſtipul.ſeruor.

FVNGI Vallæ dicitur officium & munus aliquod obire, vnde fũgi honoribus, & fungi vita, id eſt gerere honores, viuere, non vt quidam volunt, mori. nam eum qui mortuus eſt, functum vita cum dicimus hoc ſignificamus, vixiſſe illum, & iam non amplius viuere. Connan.lib.7.c.1.num.3.

FVNGI eſt id, quod debetur dare. nam proprie fungi ſtipendiarii aut vectigales dicuntur, qui quod debebant pendebant. vide Cic. Verr in.5. Hinc fungi officio ſuo eſt, vt vulgus loquitur, facere ſuum debitum, l.iudex de re iud. Sic & fungi res dicuntur, quæ officium ſuum præſtant. Vlpia.in Inſtit tit.6. Dotem fungi dicit, quę in matrimonium datur. Et fungi monumentũ in l.43.ff.de rei vindi. in quod corpus infertur. Et functionem res in ſuo genere recipere Paulus in l.2.§.mutui.ff.ſi cert.pet. ſcribit, quæ vt alias idẽ ipſe auctor loquitur, mutua vice funguntur, & tantundem pręſtãt. l.6.ff.ſi cert.pet. Nam his rebus, quæ vſu conſumũtur ac pereunt, quo inter homines communicari poſſent, ea eſt tributa natura, vt communi quaſi ſpecie contineantur, permutationemque in ſuo genere recipiant, & alterius vicem ac poteſtatem altera omnimodo expleat. Briſſ.

FRANCISCVS autem Duarenus lib. diſputationum anniuerſ.1. cap.14. Res conſiſtentes in pondere, numero, aut mẽſura fungi vel functionem recipere interpretatur, cum dantur ad vſum cum ſoluuntur, &c. ſicuti fungi depoſitione auri, qui aurum deponit, d.l. prætoriæ. fungi collatione dotis, qui dotem confert. l.3. de colla. dotis, fungi tributione qui tributum ſoluit penſitatq; reipub. At Franciſcus Hottomannus lib.1.de vſuris, c.2. res eiuſmodi functionem in genere ſuo potius quam ſpecie recipere d.l.2. interpretatur, quaſi penſionem ſiue ſatiſfactionem, quæ fit, harum rerum debitarum, non ipſius ſpeciei fieri, ſed generis: propterea quod non eadẽ corpora redduntur, quippe quę conſumpta ſunt, ſed tantum eiuſdem generis. Quod vero dictum hoc arbitrantur alii ea re, quia in harum rerum ſolutione altera res alterius vice fungeretur, id eidem Hotomanno non eſt probabile. Conſtat enim eo loco Paulum alias res, id eſt, quæ in ſpecie ſua functionem ac ſolutionem accipiunt, his rebus tanquam contrarias opponere. Nam & commodatum functionem recipit eadem ipſa ſpecie, quæ commodata eſt reddita, ipſumque etiam depoſitum & pignus & quædam præterea eiuſmodi. Atqui ſi quis ita Pauli verba interpretatur, vt illę res in ſuo genere alterius vice fungerentur: non poterit ea fieri aliarum rerum comparatio, quã hic Paulum explicare perſpicuum eſt. Alioqui dicendum eſſet alias res, veluti cõmodatas & depoſitas in ſpecie ſua fungi vice alterius. Quo nihil dici poteſt obtuſius. Nã quę res commodata, aut depoſita redditur, nullo modo fungitur vice, aut ſua aut alterius, neque in ſpecie, neque in genere. Cicero lib. Accuſationis 3. Quis non maximo ſe affectum beneficio putauit, cũ tribus decumis pro vna defungeretur? Omnino autem certum eſt comparationem vtrarunque rerum hic fieri, quemadmodum his verbis Paulus indicat quum ait, In aliis rebus aliud pro alio ſolui nõ poteſt. Quoniam in cæteris ſolui poterat, modo eiuſdẽ generis, vt clare ſignificat, cũ ait, eas in genere ſuo functionem recipere per ſolutionem, id eſt, aliud pro alio ſolui poſſe: non autem in ſpecie, quã ne habere quidẽ dici poſſunt, ſicuti Vlpia. aperte docet, in l.quum Stichus.ff. ſolut. quum ait, res eiuſmodi in communi ſpecie contineri: quaſi dicat, eas non habere ſpeciem quandam ſibi propriam, ac peculiarem, & ab aliis eiuſdem generis diſtinctam, ſed cũ aliis communẽ. Atqui ſi fit comparatio, & aliæ res in ſuo genere functionem, i.e. præſtationem recipiunt, alias res oppoſitas, in ſua ſpecie recipere conſentaneum eſt. Atque hoc ſcilicet ipſum eſt, quod vulgo dici ſolet, in hiſce rebus magis quãtitatem, id eſt, vim ac momentum cogitari, quam corpora. l. Titia. ff.de leg.2. l.ſi is cui.ff.de ſolut. Sunt ergo quædam res, quæ functionẽ recipiunt per ſolutionem, id eſt vſum ſolutionis ſuæ præſtant, in genere magis quã in ſpecie. Quippe quod hæ res propter naturæ ſimilitudinem vna quadam & communi ſpecie contineri videantur, vt Vlp. ait d.l. cum Stichus nec alia quam ponderis, numeri, menſuræve nota in promiſcui vſus vtilitate ab inuicem diſcernantur, vnde etiam pondere, numero & menſura conſtare dicuntur. Sunt vero & aliæ quædam res, quæ functionem per ſolutionem recipiunt in ſpecie, h.e. quæ cum ſoluuntur, hunc ſolutionis ſuæ vſum pręſtant, & hanc recipiunt functionem, vt eandem, quæ accepta eſt, ſpeciem reddi neceſſe ſit, ne alias ſolutione in eodem genere admiſſa cum iniuria creditoris aliud pro alio ſoluatur. Siquidem harum rerum non vna & communis ſit ſpecies, nec eadem in eodem pondere, numero & menſura vtilitas. Atque ex hoc rerum diſcrimine, quo in diuerſa ſolutionis functione, ſeu vſu inter ſe opponuntur, intellectu non difficile eſt, quæ ſit ſententia verborum Pauli, & quibus in rebus, propter quam cauſam mutuum conſiſtat. Nam rerum quæ pondere, numero & menſura conſtant, datione recte in creditum ire poſſumus, quoniam ſolutionis vſus, quem in genere ſuo præſtant, cum mutui fine conuenit, vt videlicet non ea quæ data eſt ſpecies, nec omnino alia, ſed eiuſdem generis & qualitatis reddatur. l.1.§.mutui.ff.de oblig.& act. Quacunque enim ſpecie eiuſdem generis ſoluta creditori ſatisfit. Et hoc ipſum eſt quod in genere ſuo functionem per ſolutionem recipere dicuntur, i.e in genere ſuo ſolutionis vſum præſtare. Reliquæ vero res ideo in creditum dari nõ poſſunt, quod earum ſolutionis vſus in ſpecie verſetur, nec aliter creditori ſine ſua iniuria ſatisfieri poſſit, quam eiuſdem ſpeciei quæ data eſt ſolutione. Siue igitur eadem, ſiue omnino alia reddatur, vtrinq; mutui naturæ contrarium eſt, in quo tranſlato & conceſſo rei ad vſum dominio, idem in genere & tãtundem reddi debet. Hic quibuſdam rem diligentius conſiderantibus ſenſus & hæc ratio verborũ Pauli eſſe videtur, in hac de rebus, quæ mutuo dari poſſunt, quæſtione. Difficultas autẽ quæ hactenus omnes ferme exercuit, inde procul dubio nata eſt, quod de functione rerum, quam in genere recipiunt, Paulum diſſerere exiſtimarunt. Cum tamen Paulus de functione rerum agat, quam per ſolutionem recipiunt. vt enim oſtenderet, quibus in rebus mutui datio conſiſtat, de natura & conditione rerum, earumque in ſolutione vſu differendũ ſibi putauit, quomodo videlicet res functionem per ſolutionem recipiant, & quem in ſoluendo vſum præſtẽt, in genere ne, vel in ſpecie hæ, an generis ſolutione creditori ſatisfieri poſſit, vel eandem reddi ſpeciẽ oporteat. Minus forte obſcuritatis, ſed eandem ſentẽtiam habitura eſſet oratio hæc. Quia functionem recipiũt in genere ſuo magis quam ſpecie. verba namque (Quia in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem) ſimpliciter hoc ſenſu intelligenda puto, quem vſitata earum proprietas & ſignificatio gignit, vt functionem recipere per ſolutionem, idem ſit, quod in ſolutione fungi, & vſum præſtare. Funguntur autem, vt dixi, in ſolutione res, vel in genere, quoties eodem genere ſoluto, non omnino aliud pro alio ſolutum videtur, vel in ſpecie, cum eadem ſpecie nõ reddita, omnino nihil aliud pro alio ſolui certum eſt. Atq; in hanc ſententiam genus ſpeciei, quod ad ſolutionis vſum opponitur, vt ex eo conſtare poſſit, rerum quæ pondere, numero & menſura conſtant, datione tãtum in creditum iri, quia functionem recipiãt in genere per ſolutionem, adeo, vt quacunque ſpecie eiuſdem generis ſoluta propter promiſcuam, quæ in iis verſatur vtilitatem creditori ſine ſua iniuria ſatisfactum videatur. In cæteris vero rebus ideo mutuum non eſſe, quod eadem omnino ſpecies, quæ accepta eſt, reddi debeat. Quippe quod functio earum in ſolutione non eiuſdem generis ſit ſpeciei, ne cum iniuria creditoris aliud pro alio ſoluatur.

FVNGI magiſtratui, pro magiſtratu, inuenies in l.vlt.in fin ff.ad municip. Et defungi muneri, pro munere in l.1.§.præuaricatorem.ff.ad Turpill. Briſſ.in parerg.

FVNGI diem ſuum. l.9.ff.de caſt.pec.crim. l.vlt.C.de bon.eorum. l.1.C.de filiofam.min. l.10.C.ad leg.Falc. Briſſ.

DEFVNGI pretio æſtimationeque, pro æſtimationem præſtare & exoluere Iureconſulti dicunt l.11.§.idem.lib.2 ff.de action. empt. l.1 ff.ſi famil.furt.fec. l.37.in fin.ff ad leg.Aquil.& noxæ deditione, litis æſtimatione, pro eo quod eſt noxæ dedere & litis æſtimationem ſoluere, l.22 §.vlt.ff.ad municip.ff.ad leg. Aquil. Inſtit.de noxalib.in princ. Ex quo fit, vt intributiones collationeſque & penſitationes publicæ functiones vocentur, l.4.C.de notatio. l.3.de apoch.publ.lib.10.C. l.vlt.de exactorib.tribut.eod. l.9.& l.13.C.de actio.empt. l.2.C.de iur.emphyt. l.vnic.C in quib cauſ.milit Briſſ.

FVNGI pignoribus in vicem ſatiſdationis, i.e. loco fideiuſſorum pignora præſtare. l 7.ff.de præt.ſtip Briſſ. Adde Fr.Balduin.de pig.& hypo.c.2. Muneribus legatorum fungi, i.e. legata præſtare. l.33.in fi.ff.de legat.lib.2. l.2.ff.ad Trebell. Fideicommiſſum munere Falcidiæ fungi dicitur, quod Falcidiam patitur. l. 77.§.1.ff.de legat.lib.2. Pœna quoque functi in l.22.ff.de pœ-

nis, dicuntur, qui pœnam ſuſtinuerunt. Pretia rerum commu-inter funguntur. leg. 63. ff. ad leg. Falcid. leg. 33. ad leg. Aquil. id eſt, tanti res æſtimantur, quanti ſunt apud omnes defuncto-ric. l. 2 §. non ſolum. ff. ad SC. Tertyllian. l. 21. §. vltim. ff. de SC. Silania. Briſſ.

Fvngibiles res diximus, quæ conſiſtunt in numero, pondere & menſura: vt pecunia, frumentum, vinum, oleum. Cæterum corpora in vniuerſum omnia, ómnes aliæ ſpecies, dicuntur res non fungibiles. Zaſ. in §. perſonam. Inſtit. de actio. Prat.

Fvnvs generalius eſt, quam Exequiæ: eſt enim tota pompa, tam domeſtica, quam extrinſeca: exequiæ vero tãtum in via, dum funus procedit. Funus quoq; proprie dicitur cadauer iam ardens, vel incẽſum: Exequiæ, dum portatur: Reliquię, iam crematum & buſtum: Cõditum vero, iam ſepultũ. Spieg. ex Old.

Fvnvs ducere. Vide Vlp. in l. at ſi quis. ff. de Religioſ.

Fvnvs facere, iuſta facere, & exequi funus differunt. Nam qui funus indictum pompa funebri pręcedente ducit, facit funus: Qui Sacrificio, quod humanum Feſtus appellat, rite peracto glebam obiicit, iuſta facit: & qui denique cadauer proſequuntur, eos exequi funus exequiaſque frequentare dixerunt veteres. Ræuardus, quem vide de hoc latius ad l. omnis hæreditas. ff. de reg. iur.

Fvnvs familiare Vlp in l. 2. de in ius voc. in fi. Neque funus, inquit, familiare ducentẽ, iuſtaue mortuo facientem; ſubaudi, in ius vocare oportet. Dixit autem funus ducentem pro eo, quod eſt funus facientem. vt Virg. lib. Æneid. 4. dixit, ducere ſomnos, pro eo quod eſt dormire, & tãquam ſomnum facere, teſte Fr. Syluio in comment. in Orat. pro P. Quintio. Idem, Funeris cauſa, ait, ſumptus factus videtur is, demum, qui ideo fuerit, vt funus ducatur, & ſine quo funus duci non poſſit.

Fvnvs imaginarium, Græci Cenotaphion vocant, cum mortuo iuſta abſente cadauere perſoluuntur. Legitimum vero dicitur, cum defuncti corpus adeſt. Spieg.

Fvnvs publicum erat, cum quis propter ſua in rem publicam beneficia, publicis ſumptibus ſepeliebatur. Ceremonias illius Plutarc. oſtendit in Publicola. Spieg. Prat.

Fvneris ſumptus pro facultatibus vel dignitate defuncti arbitrantur. Vlp. ait in l. ſi quis ſepulchrum. de relig. & ſumpt. fun. Funeris impenſam accipimus, quicquid corporis cauſa erogatum eſt: veluti vnguentorum, & precium loci in quo defunctus humatus eſt, & ſi qua veſtiaria ſunt, vel ſarcophagi, & vectura, & quicquid corporis cauſa antequam ſepeliatur, conſumptum eſt. l. funeris. ff. de ſumpt. fun. Spieg. Prat.

Fvrca, patibulum ex eo dictum putat Iſid. lib. 5. c. 28. quod ferat caput, ſuſpenſumque & ſtrangulatum ſtatim exanimet. Prat.

Fvrcam illam quam circumferre ſerui pro pœna cogebantur, belle depingunt Plutarchus in Coriol. & Halicarn. lib. 7. Prat.

Fvrca. Calliſtratus de Pœnis, in l. capitalium, recitat inter gradus pœnarum capitalium furcam, famoſosq; latrones figendos furca in iis locis, vbi graſſati ſunt: pluribus complacuiſſe ſcribit, nec abſque ſumma ratione, quam ibidem refert Spieg. vide Turnebum aduerſariorum lib. 4. c. 3.

Fvrcæ ſupplicii quoque fit mentio in l. 38. §. auctores. ff. de pœn. l. 6. ad l. Iul. pecu. l. 3. de re milit.

Fvrcifer, qui ſeruus in furto aut eiuſmodi aliquo flagitio deprehenſus fuerit, aut improbitatis ſcelere conuictus, duplex lignum, quod currui ſubiicitur, & cui temo affigitur attollere videbatur, & intuente vicinia circumferre, vt fidem ei in poſterum non haberent, & ab eo tanquam infido cauerent. Ideo furcifer appellabatur à Latinis: quod etiam Græci σταυρὸν, hoc Romani furcam nominant, vide Plutarchum in Quæſtion. & Coriolani vita. Spieg.

Fvrenti gladium porrigere apud Vlpian. in l. qua actione. §. penult. ad leg. Aquil.

Fvrere, id eſt furore vexari vel torqueri l. 3. ff. de Ritu nupt. vbi furere & ſapere opponuntur. Ideoque furere deſierit, & ſapere cœperit, idem Valent. l. 10. §. 1. ff. de teſtam. tut. Briſſ.

Fvriosvm Iuriſconſulti appellant, qui mentis ad omnia lumine, id eſt, ſenſu communi caret: quales non modo Athamantem, Alcmeonem, Aiacem, Oreſtem fabulæ memorant: verũ etiam Margitem, Melitidem, Corœbum, Beccefelenum, Motychum. Dementem verò, qui non vſquequaque, ſed ex parte tantum mentis errore ducitur, velut is de quo D. Pius loquitur in l. his qui, 12 ff. de tut. & curat. dat. Itaque Furioſus à Demente paſſim diſtinguitur: vt l. 2. ff. de inoff. teſtam. l. 6. de curat. furioſ. l. 8. §. 1. ff. de tut. dat. ab his l. vlt. C. de admin tut. l. 27. §. coram, ff. de arbitr. Goth. ad l. 6. in pr. C. de curat. furioſ. Dementia enim licet ſanitate & integritate mentis careat, mediocritatem tamen officiorum, & vitæ cultum communẽ tuetur. Briſſ. Sed Cic. Tuſcul. diſp. 111. Dementes, amentes, & furioſos eoſdem nominat: Stultos vero, quos Iuriſconſulti dementes aut mente captos appellant: Inſanos verò tanquam vtrorumque genus conſtituit. Sanitatem, inquit, animorum poſitam in tranquillitate quadam, conſtantiaque cenſebant: his rebus mentem vacuam appellarunt inſaniam: nec minus illud acute, quod animi affectionem lumine mentis carentem nominarunt amentiam, eandemque dementiam. Ex quibus apparet eandem eſſe furoris quæ dementiæ definitionem: ac propterea eandẽ vtramque rem eſſe. At de ſtultitia ſic loquitur, Stultitiã enim cenſuerunt, i. e. inconſtantiam ſanitate vacantem, poſſe tamen tueri mediocritatem officiorum, & vitæ communem cultum atque vſitatum. Hot. Adde Forcat. Necyom. dial. 33. n 5.

Fvriosvs dicitur, qui eſt cum rabie & furore euidenti. Mente captus verò dicitur, cui mens deficit, & qui conſilium animi non habet, tamen nullum furorem extrinſecus oſtendit, ita eleganter declarat Bald. in l. ſi furioſi. circa med. C. de nuptiis. & in l. humanitatis. in 3. col. verſ. venio ad quartum notabile. C. de impub. & al. ſubſt. & ponit Iaſ. in l. furioſum. in 1. & 2. col. C. qui teſtam fac. poſſ. & vlterius dicit Gemin. in c. filii. in pen. not. per illum text. de hęreticis lib. 6. quod ille dicitur non eſſe ſanæ mentis, qui non habet memoriam ordinatam. & hoc putat notab. pro teſtibus, qui volunt probare quem eſſe vel non eſſe ſanæ mentis. quod vltimum non eſt auſus firmare Alex. quia forte non videbatur ſibi tunc neceſſarium, in conſ. 54. ad primum breuiter concludo, & c. in vlt. verbis, in 1. lib. vbi poſuit plures alios modos, per quos furor probari poteſt. quos latius reaſſumpſit, idẽ Alex in l. ſi cum dotẽ. §. maritus in vlt. col. ff. ſol. matr. vbi firmauit illud notab. dictũ Gemin. Cotta.

Fvriosvs in conſpectu inumbratæ quietis conſtitutus l. 18. ff. de acqu. poſſ.

Fvriosi cum mentis compotes non ſint, nihil velle, ſcireve intelliguntur: ac neque conſentire videntur: ideoque abſentibus ignorantibusque comparantur, l. 17. §. filio. ff. de iniur. l. 2. §. fi. ff. de iur. codicill. Prat. ex Briſſ.

Fvriosorvm duo genera in libris noſtris leguntur: vnum eorum qui in perpetuo furore ſũt, qui (vt ait Macer. in l. 14. ff. de off. præſid) continua mentis alienatione omni intellectu carent. l. 22. §. ſi maritus, ff. ſolut. matr. l. 12. §. natura, ff. de iud. alterum eorum quorum furor intermiſſus eſt, & (vt noſtri loquuntur) dilucida habent interualla, ſiue inducias. d. §. ſi maritus. & l. 20. §. nec furioſus, ff. de teſt, l. 6. C. de curat. furioſ. l. 9. C. qui teſt. fac. poſſ.

Fvrnarivs, qui furno exercendo, & coquendo quæſtum facit. Vlpian leg. 24. §. 6. ff. de damn. inf. Si furni nomine damni infecti fuerit cautum, deinde furnarii culpa damnum datum fuerit. Hot.

Fvror, impetus animi ſine ratione, dementia. Vlpianus: Si quis caut. in l. 2. §. ſi non propter valetudinem: nam qui furore, inquit, impeditus eſt, valetudine impeditur. Spieg.

Fvror alius perpetuus eſt, l. 6. in pr. & l. 7. in pr. & §. 2. C. de curat. furioſ. l. 14. de off. præſidis. 12. §. 2. de iud l. 22. §. 9. ſolu. matr. Alter habet interualla, l. 9. C. qui teſt. fac. ſeu intermiſſionem, l. 20. §. 4 ff. qui teſt. fac. Goth. ad d. l. 6. in pr. C. de cur. furi.

Fvror eſt morbus ſeu aduerſa valetudo, l. 2. §. Idem eſt. ff. ſi quis cautioni.

Fvrorem Cic. 3. Tuſcul. definit mentis ad omnia cœcitatem, & maius aliquid eſſe, quam inſaniam Ideoq; non eſſe in 12. tab. ſcriptum, ſi inſanus, ſed, ſi furioſus. Briſſ.

Fvror dupliciter contingit: quandoque ex cerebri intemperie læſa rationis parte præcipua, citra febrim, & mania eſt vel dementia. Quod ſi mancipium dementia laborans pro ſano veniſſet, actione ex empto agetur. l. 1. §. interdũ. ff. de ædil. edict. Aliquando fit furor ex morbo corporis penetrante ad animã, vt contingit φρενιτικοῖς in febri d. §. interdum. Nam ſi febris furorem concitauerit phrenitis nominatur, Forcat. Necyom. dial. 34. num. 7.

Fvr ex eo dictus, quod furtum atrum veteres Romani appellarunt, & fures per atras & obſcuras noctes facilius furentur. Homerus. ---Κλέπτην δέ τε νυκτὸς ἀμείνω.

Hæc Nonius Marcellus ex Varrone libr. rer. diuinar. 14. Hoc tamen Gellius reprehendit lib. 1. c. 18. Nam quod à Græcis, inquit, nunc κλέπτης dicitur, antiquiore Græca lingua φὼρ eſt dictum. Hinc per affinitatem literarum, qui φὼρ Græce eſt, Latine Fur. Furem autem ſic definit Sabinus apud Gellium lib. 11. c. 18. Qui alienam rem attrectauit, cum id ſe inuito domino facere iudicare deberet, furti tenetur: Et paulò poſt: Qui alienum tacens lucri faciundi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur: ſiue ſciat cuius ſit, ſiue neſciat. Prat.

Fvrem ab abigeo quantitas diſcernit: Nam qui vnum ſuem ſubripuerit, vt fur coercebitur: qui gregem, vt abigeus, l. aut facta. de pœn. Prat.

Fvr quandoque dicitur, qui hoc crimen affectat, quamuis non perfecerit. Spieg.

Fvr improbus, raptor dicitur: quia eſt fure improbior. Inſt. vi bonorum rap. in princ. Fur manifeſtus, quem Græci ἐπ' αὐτοφώρῳ appellant, eſt, qui cum re furtiua deprehenditur, priuſquam eo loci rem pertulerit, quo deſtinauerat manere eo die cum furto: Nec refert à quo deprehendatur, vtrùm ab eo cuius res fuit, an ab alio, l. 2. & 3. & l. ſi quis in ſeruitute. ff. de furt. Sed qui pertulerit quo deſtinauit, tametſi deprehẽdatur cũ re furtiua, nõ eſt manifeſtus fur. Ex l 3. & l. 5. ff. de furt. Spieg. & Pra.

FVR nocturnus, hoc eſt noctu deprehenſus, ſeuerius quam indeprehenſus punitur. l. 3. ad leg. Aquiliam, Spieg. Cuiacius in comment. ad l. 7. & 8. ff. quod metus cauſa.

FVREM non eſſe, qui dicit, quod in vẽditionibus ſeruorum ſæpe dicitur de animo hominis, propoſitoque loquitur. Furem ait Tryphonius quis poſſit dicere etiam eum, qui nunquam rem alienam, inuito domino, ſubtraxerit, ſi modo eius mentis ſit, vt occaſitione data, id commiſſurus ſit leg. 225. ff. de verb. ſign. Prat. ax B.iſſon.

FVRTA domeſtica vocantur, quæ liberi parentibus, ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarii iis pud quos degunt, ſurripiunt, author Marcellus in l. reſpiciendum. 11 §. 1. de pœnis Prat. ex Hotoman. Sed ex tali furto non naſcitur actio furti, licet reuera furtum commiſſum eſſe dicatur: Quia nec ex alia cauſa poteſt inter tales perſonas actio naſci §. Hi qui inſtitut. de priuat. delictis.

FVRTA apud veteres Ægyptios omnia fuiſſe licita & impunita: Apud Lacidæmonios laudata refert Gellius lib. 11. c. 18. Prat.

FVRTA per lancem & licium perquirere, ſi Maſurii Sabini liber, quem de furtis ſcripſit, extaret, nulla opus eſſet dubio procul coniectura. Nunc igitur quid ſuper hac re ſentiat doctiſſ. Alciatus, cuius ſententia mihi magis quam Rhodigini placet. Arbitratur is, conſueſſe lictores in alienas domos perquiſitum ingredi, in primis licio cinctos, vt ſe iure publico, & tanquam magiſtratibus obſequentes, non autem propria authoritate alienas domos ingredi oſtenderent: licium accingere, & lancem ſecum ferre, quam oculis obiicerent, ne qua ex parte matremfamilias, mulieresve conſpicari poſſẽt, hincque tracta videtur appellatio, per lancem & licium rem perquirendi. Ex cap. 8. libr. 5. Prat. Spieg.

FVRTIM arbores cædit, qui clam cædit, licet earum arborum furtum non fecerit, l. furtim. ff. Arbor. furtim cæſar. Prat. Hotom. in comment. ad 12. tab. differentiam ait eſſe inter furtim, & furti cauſa cædere: In illo damnum iniuria, in hoc furtum eſſe. Goth. ad rubr. ff. arbor. furtim cæſar.

FVRTIVÆ operæ, quæ & ſucciſiuæ. Quære Succiſiuis operis.

FVRTIVA res, quæ furto ſurrepta eſt. Sed & furtum tropo Metonymiæ, pro re furtiua dicitur vt in l ſeru. ff. de condict. indeb. Spieg.

FVRTIVA coniunctio in l. 7. C. de repud. id eſt furtiuæ nuptiæ.

FVRTIVVM eſt non ſolum quod noctu, aut interdiu clam aufertur, ſed quicquid alienum mobile, malo animo, inuito domino contrectatur. §. furtum autem fit. Inſtit. de Obligat. quæ ex delict. naſc. Hot.

FVRTO abeſſe rem dicunt Iuriſconſult. quæ ſubrepta eſt: Et furto periſſe. 35. ff. de contrah. empt. l. 14. ff. de pericul. & comm. rei vend. Prat. ex Briſſ.

FVRTO ſubtrahere, id eſt, furari in l. 9. C. de furt.

FVRTO noxaque ſolutus dicitur, qui nemini furti obligatus eſt, ait Vlp. l. 174. de verb. ſign.

FVRTVM eſt contrectatio rei alienæ fraudulosa lucri faciendi gratia, vel ipſius rei vel vſus eius, poſſeſſioniſue, quod lege naturali prohibitum eſt admittere, ait Paulus in leg. 1. ff. de furtis. §. 1. Inſt. de priuat. delict. Dicitur cõtrectatio, quia nec cogitatione, nec verbo, nec ſcriptura, ſed contrectãdo furtum fit. l. 1. ff. eod. & l. ſi quis vxori. §. neque. l. inficiando. Id ſuadet [illegible] verbi, cũ tam apud Græcos quam Latinos à ferendo dicatur, vt Paulus ait. Hinc fit, vt ſi is qui ſimulabat ſe procuratorẽ eſſe, effecerit, vt vel ſibi vel cui me delegauit promitterẽ, furti cum eo agere non poſſum: quoniam nullũ corpus interuenerit quod furandi animo contrectaretur l. ſi is cui 77. ff. eo. Nihil autem refert, an vnus tãtum aut plures aliquid abſtulerint, quod ab vno ſolo fortaſſis auferri non poterat l. vulgatis. §. vlt. Notandum tamen eſt amotionem rei non ſemper hic requiri, quoniam ex cõtrectatione rei quę non aufertur plerunque furtum naſcitur l. vulgari. §. vlt. & l. qui ea mente. ff. eod. Præterea in furti definitione dicitur Rei, quod verbum de re mobili tantum accipiendum eſt l. verum 25. ff. eod. & l. quare. ff. de vſucap. Tametſi autem rei propriæ aliquãdo furtum fiat, l. is qui rem 61. & l. is qui rem 68. ff. eo tamen vt plurimum rei alienæ furtum eſt l. falſus. §. qui alienum, & l. ea mente. ff. eod. Nam qui contrectat rem cuius dominus eſt, & in qua nihil iuris alius quiſquam habet, fur dici non poteſt, l. falſus, §. 1. ff. eod. Sed & rei communis furtum quoq; fieri poteſt, quia pro parte aliena eſt, l. ſi ſocius. Item filiorum noſtrorum quos in poteſtate noſtra habemus furtum nobis fit l. ſi filius. & l. matre ff. eo. De re hæreditaria an furtum fiat olim variatum fuit. Sed tandem obtinuit eius rei furtum non fieri, quia in nullius dominio eſt, cui furtum fieri poſſit. Quod tamen accipiendum eſt, niſi ea res ad ius alicuius quoquo modo pertineat. l. hæreditaria, & l. ſequenti. Deinde dicitur in definitione Fraudulosa, quia is qui volente domino rem contrectat, vel cum dominum velle exiſtimat, furtum facere non dicitur l. qui re. 78. l. inter omnes. § recte. ff. eod. Conſentire autem is dicitur qui ſciens non contradicit, niſi pudore vel alia huiuſmodi re prohibeatur l. pen. Sane hypotheſim refert conſtitutio Iuſtiniani in qua furtum fit volente domino l. ſi quis ſeruo C. de furtis, ſed ſi iam hypotheſim recte expẽdamus, conſentit quidem vt res amoueatur, ſed non eo conſilio vt ea careat, ſed potius vt à fure iam repetat. Deinde dicitur lucri faciendi gratia: quoniã animus interuenire debet lucri faciendi, nec alio animo res contrectans furtum facit l. verum, 40. ff. eod. & l. qui iniuria. Lucrari autem is dicitur qui rẽ amouet, vt alteri donet vel cõmodet, quia ſpecies lucri eſt ex alieno largiri & beneficii debitorem ſibi conſtituere. l. ſi pignore, §. 1. Sed notandum eſt furem pecuniæ etiam ſacci nomine teneri, quamuis animum ſacci ſurripiendi non habuerit, l. qui ſaccum. ff. eod. Saccum enim pecuniæ cauſa habere vult, tametſi alias eum habere nõ curaret. Præterea dicitur in definitione vſus poſſeſſioniſve: quia furtum facit non tãtum is qui lucrari vult proprietatem alicuius rei, ſed etiam vſum eius aut poſſeſſionem. l. qui iumenta. l. ſi pignora, & l. fullo. Deinde additur ad finem: quod lege naturali prohibitum eſt admittere, quæ verba quamuis in hac definitione parum videantur eſſe neceſſaria, tamen huius iuris fontem oſtendunt. Nam iuris naturalis ac diuini præceptum eſt: Non furtum facies. vnde diſtinctio dominiorum dicitur Iuriſgentium eſſe l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. Et inter iur. præcepta refertur SVVM CVIQVE TRIBVERE, NEMINEM LÆDERE. hinc etiam alibi dicitur: FVRTVM NATVRA TVRPE AC INHONESTVM ESSE l. probrum ff. de verb. ſignif. & iure naturali prohibitum eſt. Atque vt acquiſitio Dominii à naturali poſſeſſione cœpit, ita furtum quod contra dominiorum diuiſionem admittitur, iuri naturali contrarium eſt, & multo magis iuri gentium. Varia olim fuerunt furtorum genera, Concepti furti & oblati mentio eſt in inſtit. tit. de oblig. quæ ex delicto naſcuntur, & apud Caium lib. 2. Inſt. Itemque apud Paul. lib. 2. ſent. tit. 51. Cõceptum furtum dicebatur, cum apud aliquem teſtibus præſentibus res furtiua inuenta erat. §. conceptum furtum 5. Inſtit. de priuat. delict. Oblatum vero cum res furtiua ab aliquo tibi oblata erat, eaque apud te concepta. Paulus, Cõcepti, inquit, actione is tenetur, apud quem furtum quæſitum & inuentum eſt. Oblati, qui rem furtiuam alii obtulit, ne apud ſe inueniretur. Conceptum autem furtum dicit Gellius per Lancem & Licium lib. 11. c. 8. quia vt Feſtus ait lib. 10. qui furtum quærebat in domo aliena licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat, propter matris familias & virginum præſentiam, ſed hæc in deſuetudinem abierunt, d. §. concept. Inſtit. de priuat. delict. vt ſic hodie ſuperſint duo tantum genera furtorum, manifeſtum & non manifeſtum, de quibus ſatis prolixa diſputatio eſt in l. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 34. & 35. ff. eod. Vide paulò poſt furtum manifeſtum. Hæc Duaren. ad tit. de furtis, c. 1. & 2.

FVRTVM à furuo, id eſt, nigro dictum, Labeo ait, quod clam & obſcure fiat, & plerunque nocte: vel à fraude, vt Sabinus ait, & à ferendo, id eſt, auferendo. Cuiac. lib. 6. obſeru. c. 2. vel à Græco ſermone, quod [illegible] appellant fures. Imo & Græci à ferendo [illegible] dixerũt. Quæ interpretationes vocabuli quum ſuam habeant vim & vtilitatem, ad percipiendam rem ipſam; Paulus eas non fruſtra recenſet, poſſuntq; omnes videri probabiles: nempe quod nomina ſæpe non vnam duntaxat rationem ſignificandi habeant. l. 1. ff. de furt.

FVRTVM facit, qui iumenta ſibi commodata longius duxerit, aliove modo inuito domino vſus ſit. Iureconſ. in l. qui iumenta. ff. de furtis, §. furtum autem fit 7. Inſtit. de priuat. delict. Vide Gell. Noctium Atticarum lib. 7. Labeo (inquit) in lib. de 12. tab. 2. acria & ſeuera iudicia de furtis habita eſſe apud veteres ſcripſit. Idque Brutum ſolitum dicere, furti damnatum eſſe qui iumentum aliorſum duxerit, quam quo vtendum acceperat. Item qui longius produxerat: quam quem in locum petierat. itaque Q. Scæuola in librorum quos de iure ciuili compoſuit 16. verba hæc poſuit: Quod cui ſeruandum datum eſt, ſi id vſus eſt, ſiue quod vtendum acceperit ad aliam rem quam acceperat vſus eſt, furti ſe obligauit. quod etiam nouiſſime conſtituit Iuſtinian. in §. furtum autem. Inſtit. de oblig. quæ ex del. naſc. & cautum etiam in l. ſi vt certo. § idem denique. ff. commod. & conſuluit Bald. conſ. 355. quidam A depoſuit. in 3. lib. & habetur mentio per Ang. Aret. in tract. maleficiorum. §. & veſtem cileſtrem abſtulit. in antepen. col. in verſ. quid ſi commodo tibi librum. licet debeat mitius puniri, ex quo videtur furtum minus inhoneſtum. vt concludit Cornel. conſ. 274. inſurgit. in vlt. col. in 3. lib. Præterea de furto hoc etiam adſcribendum duxi, de quo alia contentio fuit inter Ciceronem Oratorem maximum, & Trebatium Teſtam Iureconſultorum principem: qui (vt refert ipſe Tullius epiſtolarum lib. 7. ad Trebatium ſcribens) dubitarunt, poſſetne hæres quod furtum antea factum eſſet, recte furti agere: ſcribitque ſe id caput adnotaſſe, vbi hæc controuerſia erat: vt Trebatius ſciret, id quod neminem ſentire dicebat, Sextum Ælium, M. Manilium, M. Brutum ſenſiſſe: ipſe tamen Cicero ſententiæ Scæuolæ & Teſtæ aſſentitur. Sed quia hæc Iureconſult. monumenta non extant, lege Paul. in l. ſi dominium ff. de furt. qui refert, actionem furti non ſolum ad hæredem tranſire: ſed

etiam ad bon. poſſeſſorem & patrem adoptiuum, & legatarium. & ibi Bart. & ſcrib. tract. etiam gloſſ. Bart. & Doct. in l. ſed nec legatarius. ff. de cond. furt. pulchre Bald. in l. ſi abducta. in 3. oppoſit. C. de furtis. Cotta.

Fvrtvm manifeſtum, inquit Maſſurius, apud Gell. lib. 11. c. 18. eſt, quod deprehenditur dum fit. faciendi autem finis eſt, cum perlatum eſt, quo fieri cœperat. Prat.

Fvrtvm nec manifeſtum eſt, quod poſtea quandocunque deprehenditur, id eſt, cum fur in faciendo quidem deprehenſus non eſt, ſed eum furtum feciſſe negari non poteſt: Nam quod manifeſtum non eſt, hoc ſcilicet nec manifeſtum eſt, authore Caio in l. nec manifeſtum. ff. eod. tit. Dicitur autem nec manifeſtum ad imitationem legis 12. tab. Olim enim nec pro non dicebant, vide §. furtorum. Inſt. de obli. quæ ex delict. naſc. Sic alias ſæpe veterem loquendi modum retinet poſteritas. vt regundorum, diuidundo, erciſcundæ. Prat.

Fvria Caninia lex, quæ vulgo dicitur Fuſia Caninia, appellanda videtur, idque ex inſcriptionibus l. 37. C. de condit. & demonſt. & l. 215. de verb. ſignif. Furiam tamen vocat Vlp. lib. 1. Inſtit. Eſt autem R & S mutua enallage. Hæc lex ſublata fuit. C. & Inſtit. de lege Fuſ. Can. toll. Conſtitutus vero erat ea Lege modus ſeruorum, qui teſtamento manumitti poſſent. Quæ res plene explicatur à Gaio lib. 1. Inſtit. tit. 2. breuius ab Vlpiano tit. 1. Regul. Alia etiam huius legis capita Paulus perſtringit lib. 4. Sent. tit. vlt. Prat. Briſſ.

Fvsiones eodem ſenſu accipit Ræuard. lib. 3. cap. 13. Variorum, quo apud Ambroſium in Apologia Dauidis cap. 8. Eaſque arbitratur alio nomine intributiones nominari. l. 22. §. Ad municipal. Et p. o indictionibus interdum fuſiones poſuiſſe veteres, primus omnium animaduertit Iacob. Cuiacius ex l. 6. C. Th. de indulgent. deb.

Fvsiones in l. 27. §. ſi quid cloacarii. ff. de vſufr. pro functionibus & illationibus publicis. Hęc huius verbi ſignificatio mihi ex Lexico Latinogræco ædis B. Germani Pariſ. innotuit, in quo ita eſt, Fuſio, ὑλισμὸς, εἰσφορὰ δημοσίων. Fuſiones συντέλειαι, εἰσφοραί. Briſſ.

Fvsores quinam ſint, vide l. 1. C. de excuſ. artif.

Fvste percuti, occidi, animaduerti. l. 7. §. 1. ff. ad leg. Aquil. l. 1. §. occiſorum, ff. ad S C. Silania. l. 8. §. 1. ff. de pœn. Briſſ.

Fvstes bacillos interpretatur Briſſon. quibus latera tundi ſolebant. Quo pertinet Plautinus ille locus in Aulul. actu 3. ſcen. 1.

Neque ligna ego vſque gentium præberi vidi pulchrius.
Itaque omnes exigit foras, me, atque hos onuſtos fuſtibus.

Fvstibvs item caſtigari, cædi, admoneri Iureconſulti dicunt. l. 1. §. cum patronus. ff. de off. præf. vrb. l. 3. §. 1. & l. vlt. ff. de offic. præf. vigil. l. 5. C. ex quib. cauſ. infam. l. vlt. ff. de iniur. l. 7. l. 10. ff. de pœn. Briſſ.

Fvstis aliud eſt, & aliud virga, l. 2. C. Theod. de curſ. publ. Gothof. ad l. vnic. C. de emendat. ſeruor.

Fvstivm autem ictus à flagellorum, quę atrociora ſunt verbera, caſtigatione ſeparatur. d. l. 7. pleniorque multo eſt fuſtium, quam flagellorum pœna l. vlt. ff. de iniur. l. 10. ff. de pœn. Ac Fuſtibus quidem liberi dűtaxat & hi quidem tenuiores ſubiiciebantur, honeſtiores non: ſerui vero flagellis coercebantur, l. 28. §. non omnes. ff. de pœn. vt plenius lib. 3. Select. Antiquit. Briſſon. Fuſtes verò Iſid. lib. 5. Etymol. c. 27. ſic interpretatur, quibus iuuenes pro criminibus feriuntur, dictos ab eo quod præfixi in foſſis ſtent, quos palos ruſtici vocant. Et cõſtat plane fuſtes ligneos baculos fuiſſe: cũ inter arma & tela enumerentur. l. 54. §. furem. ff. de furt. Vlpian. in l. 3. §. armis, ff. de vi & vi arm. Arma, inquit, ſunt omnia tela, h. e. & fuſtes & lapides. Ex mox: Plane ſi & vnus vel alter fuſtem, vel gladium tenuit. Sic fuſtib. repellere, & fuſtib. de fundo pręcipitem agere. cicero pro Cecin. & 7. in Verr. dixit. Sic fuſte ambulare. Plaut. in Aſin. Actu 2. ſcen. 4. Tanquam ſi claudus ſim, cum fuſte eſt ambulandum. Denique quod Eutropius lib. 1. de geſt. Rom. c. 11. Tarquinium Superbum fuſtes excogitaſſe ſcribit, hoc ita Suidas in verbo, σύνδεσμος effert μάστιγας ξυλίνοις κλοιοῖς. Fuſtibus autem & lignis equos publico curſui deputatos, agitari vetant Impp. in l. 1. de curſu pub. lib. 11. C. Briſſ.

Fvstibvs cædebantur liberti contumelioſi in patronum, l. 1. §. 10. de offic. præf. vrb. Item ii, qui negligenter ignem cuſtodiunt, l. 3. §. 1. de offic. præf. vigil. calumniatores, l. 16. Cod. ex quib. cauſ. infam. periur. l. 13. in fin. de iureiur. qui agmen excedebant milites, l. 3. §. 16. de re milit. miles ex acie fugiens, Velleius 2. vol. Et decimus quiſque in decimatione, Tacitus 14. vide Gothof. ad l. 7. ff. de pœn.

Fvstvarivm mereri ſic dicebant, vt nunc vulgus, Meritus eſt baſtonatas Et eſt teſte Marcello, in l. ſeruorum §. fi. de pœnis, quæ fuſte infligitur maior pœna pecuniaria. Meminit eius vocabuli Seruius Æneid. 6. T. item Liuius ab Vrbe condita, lib. 5. Fuſtuarium, inquit, meretur, qui ſigna relinquit, aut pręſidin decedit. Modeſtinus quoque ICtus inter pœnas militares fuſtium caſtigationem recenſet. Id ſupplicium eiuſmodi eſt: accepto fuſte, tribunus vir tantum attingit damnatum: quod vbi eſt factum, omnes qui in caſtris ſunt, cædentes fuſtibus lapidibuſque pleroſque in ipſis caſtris conficiunt. Vide Rhodig. c. 5. lib. 10. Hoc ſupplicium, vt refert Goth. ad l. veluti fuſtium, 7. ff. de pœn. Turcis hodie vſitatiſſimum eſt.

Fvtilis cauſa, pro vana & leui, etiam à Plinio dicitur.

Fvrvrvm indicatiui quo diſtet à futuro ſubiunctiui, docet gl. in l. 1. §. ſi in emancipato. & §. ſeq. ff. de coll. bon. Alberic. Spieg.

Fvtvrvm opus & quod nondum factum eſt, & quod forte non fiet. l. circa princ. ff. de oper. nou. nunc. Spieg.

Fvtvrvm tempus id regulariter accipimus, quod nec ad præſens, neque ad præteritum refertur. Quanquam materia ita ſuadente præſens pro futuro, & futurum pro præſenti ſumitur. 32. q. 5. ſi Paulus. Ex Alc. Spieg.

Fvtvrvm pro præterito & præſenti ſimul ponitur. vt l. ſi vxori. §. cum ita legatum. ff. de aur. & arg. leg. Sic etiam futurum indefinite poſitum, pro præſenti accipitur apud Latinos authores. Idem A. Gell. noctium Atticarum lib. 1. c. 7. ex tertio Annali, &c. Quadrigarii. Dum hi (inquit) cõciderentur hoſtium copias ibi occupatas futurum, i. e. eſſe, Ibi verbum eſt indefinitum quod Græci ἀπαρέμφατον vocant, &c. Vide hæc late apud Brechæum l. verbum erit. ff. de verb. & rer. ſign.

G A.

GAas, prædium, eius fit mentio in l. patronus, 35. §. 1. ff. de legat. 3.

Gabella, Dacia, Talia, Paſſagium, Pontiuegium, Guidagium & ſimiles voces, quæ apud Italos ſunt, ſpecies certi tributi & exactionis, nemo ignorat eſſe ab interpretibus è triuio ſermonis Italici collectas. Spieg.

Gad Palæſtinorum prouincia. vide Goth. in not. ad l. 8. §. 7. ff. de cenſib.

Gadibvs habere. Apud Pomponium in l. ſi mihi & tibi. de leg. 1. ad occaſum extra Herculis columnas, in ipſo Bæticæ prouinciæ capite, vt ait Plinius, Gades inſula ſeptuaginta quinque millium Paſſuum longa, & anguſto mari à continente diuiſa, cum vetere oppido, eodem quo inſula nomine, vbi templum ditiſſimum olim ſacratum Herculi: eoque ſanctius habitum, quod oſſa eius ibi ſita magno accurſu pagani colebant. Spieg.

Gaivs Caſſius, Longinus, natus ex filia Tuberonis, quæ fuit neptis Seruii Sulpitii: & ideo Seruium Sulpitium proauum ſuum appellat. Hic conſul fuit cum Quartino, temporib. Tyberii: ſed plurimum in ciuitate authoritatis habuit: eo vſque donec eum Cæſar ciuitate pelleret, Expulſus ab eo in Sardiniam, reuocatus à Veſpaſiano; diem ſuum obiit: l. 2. ff. de orig. iuris.

Gaii nomine hunc ipſum Gaium Caſſium Longinum accipere debemus in l. 72. ff de ſolut. l. 54. ff. de cond. & demo. Briſſ. Cæterum fuit & alius Iuriſconſ. Gaius quem Hadriani temporibus vixiſſe oſtendit l. 7. ff. de reb. dub. Perueniſſe vero ad Antonii Pii tempora, liquido colligitur ex l. 42. ff. de don. inter vir. & vxor. Ex huius Gaii commentariis tam Inſtitutionum quam Rerum Cottidianarum Inſtitutiones compoſitas profitetur ipſe Iuſtin. in præfat. Inſtit. vide late Briſſ.

Γαλακτοφάγοι qui ſint, vide Goth. in Nou. 37. ibi Catechumenum.

Galatia. hanc regionem, Vadiano teſte, poſt ingentes illas Alexandri victorias, & auctas per Aſiam Macedonum vires, Gręci inſederunt, quibus poſtea Galli ſe & ipſi magno hominum numero Aſiam ingreſſi coniunxerunt, Gallogræci dicti, gens mixta: & regio quæ mox creſcentibus Gallorum rebus Galatia vocata fuit, ante Gallogræcia dicebatur. Sed vtriuſque vocis vſus apud ſcriptores manet: quin & apud Iuriſconſ. l. patronus. §. Sempronio. de leg. 3. Hæc eſt Galatia, quam Petrus pręcipuus Apoſtolorum epiſtola plena (vt Eraſmus inquit) apoſtolicę maieſtatis erudiit: quam Paulus peragrauit & Euangelio ſuo Chriſtum pure docuit. Diuus Hieronymus prologo ſecundi Commentariorum ad Galatas ex Lactantii authoritate tradit, Gallos antiquitus à candore corporis Galatas vocatos: & inde Galatiam prouinciam dictam, inquam Galli venientes Græcis ſe miſcuerint: & prius quidem Gallogræciam, poſt autem Galatiam dictam. Nec mirandum arbitratur, inter Græcam Aſiæ gentem Gallos conſediſſe, cum contra Aſiani Græci in Gallia conſederint. Spieg.

Galatiæ meminit Imp. Iuſtinia. in Nou. 8. c. 3. & Scæuola in d. l. patronus. 35. §. 1. de leg. 3.

Galbanvm, vel Chalbane naſcitur in Amomo vel Amano mõte Syriæ, 17. Iſidoro 9. Gothofr. ad l. 16. §. 7. in verbo, coſtamomum ff. de publican.

Galbinæ genus eſt veſtimentorum, vt refert Cuiac. 5. obſ. 11. in princ. & Goth. in not. ad l. 25. §. Ariſt. 1. ff. de aur. & arg. mund.

Galeati, galeis tecti milites ſunt. Eſt autem galea, teſte Diodoro, criſta capitis de corio: quum ſit caſſis de lamina. Dictaque galea Varroni, à galero, quo multi antiquorum vſi ſunt. Conum, curuaturam galeæ, quæ in ea pręeminet, dicimus, ſuper quam criſtę ſunt. Lego apud Alexan. Neapolitanum lib. 1. quo loco refert inſignia galearum apud diuerſas gentes, Cymbris noſtris, atque Teutonib. in vſu fuiſſe, vt galeas contegerent horrentium hiatibus animalium: quo in aciem delati, viſu eſſent truculentiores. Spieg.

GALEATVM principium, quomodo accipiendũ expoſuit Adria. Turnebus aduerſar.li.3.c.18.vbi inquit: Hieronymum libris ſacris prologum antepoſuiſſe,cognomento galeatum:Cũ autem Turneb.ex viro clariſſimo Æmaro Ranconneto quæreret,id quid eſſet:reſpõdiſſe,explicari à Sulpitio Victore,cuius hæc verba ſubſcribit. vulgare(de exordiis loquitur)ſi tale ſit, quale eſſe poſſit in omnibus cauſis, nihil proprium perſonarũ aut rerum, de quib.agitur. Quod idem & galeatum à quibuſdam vocatur, quoniã ita commmune eſſe poſſit, vt in omnib. cauſis, quemadmodum galea ſeu galeatũ omnib.indigis poſſit eſſe commune.Sed & ipſum Hieronymũ id ſatis explicare, cum ita ſcribit,hic prologus ſcripturarũ quaſi galeatum principium,omnib.libris quos de Hebræo vertimus in Latinum, conuenire poteſt.Intelligere enim hoc principium tanquã omnium librorum communem eſſe galeam, communeq; proœmium, vt galeatum præſidium omnium cmmune ſit, & galeati omnes tueantur.Hæc Turnebus loco ſupra allegato.

GALEOTÆ, in Sicilia dicebantur portentorum interpretes,teſte Cicerone ,lib.1.de Diuinat. Rub. C.de Mendicant. valid.11. indicat tales Spanaldos Galiotas vulgo ab Italis appellari. Spieg.Prat.

GALLICANA lingua. Vlp.in l.fideicommiſſa.11.in pr.ff.de legat. 3.Fideicommiſſa quocunq.ſermone relinqui poſſunt,non ſolum Latina, vel Græca, ſed etiã Punica, vel Gallicana, vel alterius cuiuſcunq.gentis lingua.Loquitur autẽ de vera & antiqua Gallorum lingua: quã doctiſſ. Glareanus multis de cauſis exiſtimat eã eſſe,qua hodie Rhenanus vtitur:qua hodie Francigenæ vtuntur, Romanam eſſe quanquã corruptam,nemini eſt dubiũ.Punicæ linguæ verba aliquot extant in Pœn.Plauti, quę ipſe mox interpretatur verbis latinis:ſi Io.Petro Vallæ interpreti credimus. Sunt qui putant, Gallicanos eos appellari, qui ſint extra Galliam. Vide Suetoniũ in vita Neronis. Spieg.

GALLVS gallinaceus,ſemimas,qui eſt caſtratus:diciturq.fortius pugnare cum ſerpente. Vide Scholium in l.1. C.de iis qui parent.vel lib.occider.Spieg. Cũ tali gallo gallinaceo , parricida culeo inſui more maiorum ſolebat.leg.9.ff.de lege Pomp.de Parricidiis,l.1.C.de iis qui parẽt.occid.§. Alia deinde. Inſtit. de public.Iudic.Briſſ.

GALLICINIVM ſecundum dici ciuilis diuiſionem,poſt mediam noctem à galli cantu dictum eſt: quam tamen Interpres in l. non minorem. C.de tranſaction. ſecundam noctis horam intelligit.Spieg.Prat.

GALLINARIVM, locus in quo gallinæ nutriũtur. Qui curat gallinas,Gallinarius.Quod ex gallis eſt,Gallinaceũ dicitur.Subſtantiue item pro gallo vſurpari conſtat.

GALLINA domeſtica,exiguum rei cenſetur.Aut. Vt om.obed. prou.§.hoc conſiderantes.Alber.Spieg.

GALLINARVM Iuſtinia.duo facit genera: vt aliæ manſuetæ ſint, aliæ autem natura feræ.§.gallinarum,12. de rer.diuiſ.& l.5.in fi.ff.de acquir.rer.dom. Varro lib.3. de re ruſtica,c.9.& Columella lib.8.c.2.tradunt tria eſſe genera gallinarum.Villaticas nimirũ,ſeu cohortales,ruſticas,& Africanas:Villaticas vtrq; & cohortales appellat,quas ali tum vbiq; , tũ in illa videmus: Ruſticas autem eas vocãt,quę nõ ita manſuetæ ſunt,nec ſine cauea Romę videntur,nec capiuntur niſi deceptæ ab aucupe, & in ſeruitute non fœtant. Cuiuſmodi feris gallinis dicitur abũdaſſe illa maris Liguſtici inſula,quæ dicta inde Gallinaria. Tertium eſt genus Africanarum , ſiue Numidicarum, quas Græci μελεαγρίδας appellant. Balduin.tit.de rer.diuiſ.& acquir.

GALLOGRÆCOS apud Suidam Bucellarios eſſe:& gallogręciam Bucellariorum regionem dici, ait Alciat.3.diſpunct.20.Goth. ad l.10.in princ.C.ad leg.Iul.de vi pub.& priuat.

GALOS Græce, Latine glos,ſeu viri ſoror. Modeſtin.in l.4.§.& quidem viri.6.ff.de gradib.& adfin.vide Ianatetes.

GAMOS,Latine nuptiæ.Inde Monogamus, vnius vxoris vir,Polygamus plurium vxorum maritus, & polygamia , quæ iure ciuili prohibita eſt §.adfinitatis quoque.in fin.Inſtit.de nupt. deſcendunt.

GANEA,amica non eſt, vt ſentit gl.in l.nõ aliter.ff.de vſu & habi. Donatus enim appellat Ganeam meretricum tabernam, quia ſit in terra, & nõ vt cœnacula ſuperius.Feſtus ſimiliter locum abditum velut ſub terra , dicit antiquos appellaſſe Ganeam: nimirum , quod apud Græcos , γῆ ἢ γαῖα, terram ſignificat, à quibus Ganeam deduci,iidem autores intellexerunt. Vnde loca ſignificat vinolentiæ, gulæ libidinique apta:quæ & Ganeonibus nomen indiderunt.Sed & pro gula, & re lauta à bonis autoribus vſurpatur , vt & genialis dies , pro læto : & genialiter viuere,pro molliter & laute.Spieg.

GANGRÆNA morbus eſt, in iecoris, lienis,aliarumque partium corruptela poſitus,Fernel.2.de abdit.& Gothofr.ad l.1.§.7.de ædil.edict.

GARENTIGIA dicitur præceptum factum à notario partib.confitentibus. & conſentienbus, vt obſeruent contenta in inſtrumento:vt dicit Bald.in l.vlt.col.2.verſ.& ideo conſuetudo C. de ſponſal.cum multis aliis concord.à Tiraquello pleniſſime collectis in commentariis conſuetudinum,d.tit.*de notaires.§.* 1.gloſſ.2. in verb. *car ils ſont iuges quant à ce.* Hæc annotauit idem Tiraquell. in tract. de iure conſtituti poſſeſſorii.3.part. 30.limit.num.48.

Γαργαρίων, i.e.guiguli,vide Goth.ad l.14.§.5.ff.de ædilit.edict.

GARIOPHYLLVM. Haud ſcio,an IC.in l.fin.de Publican.numeret inter ſpecies ad vectigal pertinentes: vt quidam putant. Nam Volaterran. ſcribit, quem nunc Gariophyllon vocant, poſt Plinii tempora à Damaſco in Italiam veniſſe : cum nec alii mentionem eius faciant. Vnde apparet Haloandri lectionem eſſe veriorem,qui pro gariophyllo, Folium barbaricum habet.Spieg.Prat.

GARRITVM aulum percipere.vide gloſ.in l.3.C.de maleſ.& mathem.& 26.q.3.c.1.Alber.

GARVM ſalſugo erat ex certis quibuſdam piſcib.puta ſcombro, halece,lacerto,& huiuſmodi:vtebantur autẽ eo pro ſalſamento,ſiue conditura aliorum ciborum.Gari meminerunt Poetæ multis in locis,Plinius,Apicius,Galenus,cæteri.Vlp.de penu legat.l.qui penum,&c. Accurſius ſalſamenti genus eſſe dicit, ipſa veritate coactus,ſed quod ſcit,non dicit.Nebr.Vide autẽ Plin.lib.31.nat.hiſt.c.7.& poſt eum Maioragium lib.Miſcell. 2.c.9. vbi copioſe Iſidor.lib.10.c.3. Goth.ad l.1. C.quæ res export.non deb.& ad l.3.§.1.ff.de pen.leg.adde Cuiac 9.obſ.9.

GAVLVS inter onerarias magis, quam paruas naues referendus, vt Bayfius ex Herodoto demonſtrat. Accipitur item, eodem tradente,pro vaſe,quo paſtores vtuntur ad lac excipiendum. Spieg.Vide Goth.ad l.vinaria vaſa,206.ff.de verb.ſign.

GAVSAPINAM penulam,non inter theriſtra,id eſt,æſtiua,ſed hyberna veſtimenta annumerandam,tradit doctiſſimus Bayfius ad fi.c.15.de re veſt.Spieg.

GASTALDIA , in tit. de feud.guard. & guaſtald. in vſib.feud. eſt cuſtodia,vt colligitur ex l.1.de furt.in leg.Longobard.& non multum diſtat Gaſtaldus ab actore.Prat.

GAZAM, in num. tantum ſingulari Perſicam vocem eſſe, eaque ſignificari diuitias,id eſt, omne id,quod poſſidemus, Seruius dicit. Hinc

GAZOPHYLACIVM, gazæ repoſitorium,cuius vocabuli frequens eſt mentio apud Eccleſiaſticos ſcriptores.Budæus alicubi pro officinis chalcotyporum vſurpauit.Spieg. Apud Athenienſes autem gazophylacium erat locus , vbi ſeruabatur annona & frumentum, vt annotauit Poſtell.c.17.de mag.Athen.

G E.

GEBETHON , gebettharat,prouincia. vide Goth.ad l.2.§.1. C.de offic.præfect.vrb.

Geldt vor, Recht nach, noſtrates vulgo ſolent dicere, ſignificãtes accipiendam eſſe oblatã pecuniam, vel quam reus confitetur: & deinde cognoſcendum de iure creditoris, vtrum plus ei debeatur,authore Oldendorpio ICto hac ætate celeberrimo, imo,vt quidam eruditorum ait,altero velut Papiniano.Spieg.

GELV, glaciei nomine continetur.Eſt enim aqua conſerta à ſerenitate cœli concreta.author Ariſtot.Spieg.

GEMINA,id eſt, duo, quæ ſimilia ſunt, quod magna ſit ſimilitudo geminorum,id eſt,eodem partu editorum.Maro: Geminique minantur In cœlum ſcopuli.

GEMINA ſoror,pro vterina.

GEMINA ſuſpicio,vide l.9.C.de maleſ.& mathem.

GEMINA Arbor,l.10.ff.arb.furt.cæſ. Et apud Virg. Æneid.lib.6. Briſſon.

GEMINATA, hoc eſt, repetita verba, voluntatem conſtantem indicant l.baliſta ff.ad Trebell. Bald.in l.precibus. C.de impub.& al.ſubſtit.& in prooem.Pandect.Spieg.

GEMINI. Varie hæc vox ponitur: nam modo pro duob. vt apud Poetam; Sunt geminæ ſomni portæ. Modo pro ſimilibus, vt apud Plaut.in Menæch. Et gemini ſignificant natos vno partu,& eodem die.Cicer.pro Cluent. Caius & Lucius Fabricii, fratres gemini fuerunt. Briſſ.quos alio nomine Gemellos vocant.Virg. Modo namq; gemellos,Spem gregis.Nec de duobus tantum dicimus geminos,ſed etiam de pluribus: vt Paulus ICtus in l.antiqui. Si pars hæred. pet.dixit. Sed & Tergeminos ſenatores cunctos vidimus Oratios.Vide infr.Ter enixa mulier.Et Budæ.annot.ad d.l.antiqui.Spieg.

GEMINI tramites.l.22.§.14.C.de iur.deliber.

GEMINVM facinus,l.4.C.de ſepulch.viol.

GEMMA, vocabulum generale comprehendit proprie quæcunque nec oblonga,nec perforata ſunt.Spieg.Prat.

GEMMAS Pompon. in l.ſi non de aur. & argent.leg. à margaritis diſtinguit : pariter Curtius:ſic vterque Plinius : Apud Seniorem multa de gemmis diſſeruntur.Spieg.Prat.

GEMMAS incluſas argento auroque, ait Sab.auro argentove cedere ei concedit, cuius maior ſpecies : quod recte expreſſit. Semper enim cum quærimus , quid cui cedat , illud ſpectatus, quod cui rei ornandi cauſa adhibetur, vt acceſſio cedat principali,cedent igitur gemmæ phialis, vel lancibus incluſæ auro argentove. Sed in coronis menſarum gemmæ coronis cedent:quod idem in Margaritis. Nam ſi Margaritæ auri ornandi gratia adhibitę ſunt, auro cedunt:ſi contra, aurum margaritis cedit.Pompon.de auro argent.legat.Maſſ.

Gemmæ,ſecundum Pomp.in l.ſi non ſunt.§.vlt.de auro & arg. leg.ſunt perlucidæ materiæ, quas (vt refert Sabin.in lib.ad Vitellium)Seruius lapillis eo diſtinguebat,quod gemmę eſſent perlucidę materię,velut ſmaragdi,chryſolithi,amethyſti:Lapilli autem contrariæ ſuperioribus naturæ,vt Obſidiani,Vientani. Margaritas autem nec gemmis,nec lapillis cõtineri, ſatis conſtitiſſe, idem Sabinus ait, quia concha apud rubrum mare & creſcit,& coaleſcit.Marrhina autem vaſa in gemmis non eſſe,Caſſius ſcribit. Laurentius Valla in ſuis in Latinam linguam Elegantiis,dicit(pace horum quatuor Iureconſultorum)hoc falſum eſſe:& in primis ex Plinii monumentis,qui titulum de gemmis non tranſlucentibus fecit, & marrhina in gemmis enumerat, & omnes lapides pretioſos nomine vno (quod tantum Latina lingua habet) gemmas appellat,præter margaritam.Præterea quis non videt,lapillum,quod generale nomen omnium paruorum lapidum,ſed intellectu pretioſorum,idem eſſe quod gemmulam?Nã gemmas etiam accepimus multorum cubitorum inueniri,quas vt lapides,nõ lapillos appellare poſſumus:ita cum minutæ fuerint,lapillos appellare debemus.Quod ſi hi lapides tã grandes, tranſlucidi ſiue perlucidi non fuerint, quales ſunt imperfecti,nunquid vocabimus eos lapillos?Quid hoc ridiculũ magis? quod ſi etiam omnis lapis lucidus gemma eſt, & Parium marmor,quod tranſlucidum eſt,gemma erit.Poſtremo reperimus (inquit Valla) eiuſdem coloris lapides quoſdam permixtim conſtare ex perlucidis, & non perlucidis: & ita permixtos natura, vt non poſſis partim appellare gemmam, partim lapillum.Curt.lib.8.cum dixiſſet, gemmas margaritaſque mare littoribus infundi:paulò poſt de eiuſdem Indis ait;Lapilli ex auribus pendent: profecto perlucidi intelligẽdi ſunt.& iterum lib.10.de rege Indo:Pendebant(inquit)ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli. & Propert.

Littora natiuis pellucent picta lapillis.

Margaritam vero,ſiue margaritum, quis negare lapillũ poſſit?quæ ſemper eſt puſillus lapis.Equidem candidos illos lapillos ex Indi regis auribus pendentes,margaritas interpretor.Idem Horat. dum inquit:

Nec magis huic intra niueos viridesq́ lapillos.

de margaritis & ſmaragdis intellexit. Et ex his reprobantur opiniones Iureconſultorum ſuperius relatæ: Cotta. Adde Forcat.in ſuo Cupidine Iuriſperito c.11.n.7.& ſeq.

Gemmis porro legatis,vaſa gemmea debentur,l.& ſi non ſunt. §.fin.ff.de aur.& arg.ſicut & auro legato,aurea:ſed in aureis illa ratio eſt,quod rurſus igni domita ad priſtinam & rudem auri maſſam facile redeunt: ſecus in marmore.§.illud. ff.de legat.3.quæ ratio ſuadet,ne vaſa gemmea cedere relictis gẽmis oporteat. Cæterum varietatis rationem illam ponẽdam arbitror inter gemmas, lapideſve pretioſos, & alios, quale marmor eſt: quoniam appellationes rerum ex communi vſu exaudiri conuenit maxime in nomine ſupellectilis. l.Labeo. ff.de ſupellect.l.legat.ſed cõſenſus veterum, & quidem probatiſſimorum,gemmam pro vaſe gemmeo vſurpauit,ſicut & aurum pro vaſe aureo, igitur verborum proprietati ſeruiendum,cui comes eſt teſtantis ſententia.l.non aliter.ff.de leg. 3.Martial.lib.14.de ampulla potoria loquens:

Hac licet in gemma,quæ ſeruat nomina Coſmi,
Luxurioſe bibas,ſi foliata ſitis.

Nec eſt alius autor, qui in hoc locutionis genere ſit frequẽtior,nec tantum in generali gemmæ nomine hoc locum habet,ſed & in ſpeciali cuiuſq;.Forcat.in Cupid.Iuriſperi.c.8.

Gemmatos lectos, id eſt, gemmis diſtinctos & ornatos, dixit Paul.in l.3.de ſupell.leg.Spieg.Prat.

Gemoniæ ſcalæ, quæ erant in Auentino, in decimatertia regione Vrbis, dicebantur ad quas corpora damnatorũ tracta præcipitabantur.Quod ſupplicii genus,ſublatis Chriſtianorum perſecutionibus,in deſuetudinem abiiſſe videtur.Spieg.

Genealogia.ſermo de origine generationis.

Genearchica prædia dicuntur in Nouel.21. quæ princeps & generis author familiæ ſuæ reliquerat, ea lege, vt in ea perpetuo manerent,neque ad alios transferri poſſent:vſque eo, vt etiam fœminæ ab iis excluderentur, quod Armeniorum inſtitutum à feudorum ratione non omnino alienum Iuſtinianus ea Nouella ſuſtulit. Eiuſmodi prædia Allodialia vocantur in vſibus feudor.cap.vnic.de allod.Prat.Vide & Cuiac.8.obſ.14.prope fin.& Gothof.in Edict. Iuſtinian.Imp.3. cap.1.§.2.

Gener,maritus eſt filiæ meæ.l.non facile.ff.de grad.affin.continetur que eius appellatione ſponſus. l.in legibus.ff.de Teſtibus.& l.ſeruus.de Gradibus.Porrigiturque Generi appellatio ad Progenerum,l.Gallus.§.forſitan.de lib.& poſthum. Præterea habetur filii loco,l.3.fin.C.de nat.liber.Apud Alciat.legi obſeruatum à Iuſtino lib.18. generum pro ſororis marito poni. Sicut & Vitichindus in hiſtoria temporum ſuorum vſurpauit.Spieg.& Prat.

Gener,inquit Seruius ad illa 2.Æneid.verba,Et gener auxiliũ Priamo.dicitur & qui eſt,& quĩ eſſe vult: ſicut etiã maritus: vnde eſt,Quos ego ſim toties iam dedignata maritos. Item, Et gener auxilium Priamo,Phrygibuſque ferebat Infelix,qui non ſponſæ præcepta furentis Audierat.Et hoc eſt,quod dicitur in l.8.ff.de gradibus. generi appellationem etiam ex ſponſalibus contrahi, tametſi cum ad ius diſputatio reuocatur, aliud obſeruatur,l.1.&.l.8.ff.de his qui not.infam.Hotom.

Generi quoq; nomine &neptis,& proneptis tam ex filio,quam filia editarum, cæterarumque mariti continentur.l.136.ff.de verb.ſign.& hanc in edicto de poſtulando interpretationem faciendam admonuit Vlp.l.3.ff.de poſtul. In edicto verò de infamia notatis verba hæc, genero mortuo, de ſolo filiæ viro accipi debent,l.1.& 8.ff.de iis qui not.infa.Prat.ex Briſſ.

Generi liberorum loco ſunt, Gothofr.in not ad l.3.circa fi. C. de natur.liber.

Generi & nurus appellatione ſponſus & ſponſa quoque continentur. Item ſoceri & ſocrus appellatione ſponſorum parentes contineri videntur,vt Vlp.de grad.Maff.

Genera, pro frugibus ſumi vult Hotom.apud Vlp.l.8.§.16.ff. de tranſactio. Si cui non nummus ad alimenta, ſed frumẽtum atque oleum, & cætera, quæ ad victum neceſſaria ſunt, fuerint relicta. & paulò poſt; Et neque diem neque modum permutauit, ſed tantum genus: vel ex contrario,ſi pactus fuerit, vt in generibus alimenta reciperet, quæ in nummis ei relicta fuiſſent.Prat.

Genera corporum tria ſunt: Vnum,quod continetur vno ſpiritu,& Græce ἡνωμένον vocatur, vt homo, tignum,lapis,& ſimilia. Alterum, quod ex contingentibus ſe, hoc eſt, ex pluribus inter ſe cohærentibus conſtat: quod συνημμένον vocatur,vt ædificium,nauis,armarium.Tertium,quod ex diſtantibus conſtat:vt corpora plura non ſoluta,ſed vni nomini ſubiecta:veluti populus,legio, grex.author Pompon.in l.rerum mixtura. de vſucap.Spieg.

Generale omne obſcurum eſt: vt omne multiplex dubium. Bald.in l.1.C.de ſeru.fugit.Spieg.Prat.

Generale delictum,quod Dd.nominatim appellant,intelligit Iuriſconſultus illud, in l.aliud eſt fraus. §.inter multam.de verb.ſign.quod certa appellatione plurima eiuſdẽ naturæ crimina complecti poteſt: vt furtum,homicidium,falſum.Spieg.

Generalia verba Si hæc adeò generalia ſint, vt citra manifeſtam calumniam reſtringi non poſſint, verbis ipſis ſtandum eſt.l.plurib.de Acceptil.Spieg.

Generalis allegatio quando, vel quando non ſufficiat, not.in c.veſtra.de cohab.cler.Prat.

Generalis conuentio eſt, cum ſine vlla rerum notatione generaliter res omnes obligantur, quas quis habet aut habiturus eſt,l.1.& l.& quæ,§.1.de pign.l.2.C.eod.tit.Donell.de pignoribus.

Generalis confirmatio non confirmat, niſi iuſta.Bald.in l.3. C.de precib Imp.offer. Idem cap.1. Per quos fiat inueſt.in vſib.feud.Spieg.Prat.

Generalis lex dicitur, quæ omnes eiuſdem qualitatis ſpecies facti ſeu caſus comprehẽdit, exceptis illicitis & iniuſtis. Etenim nihil abſurdius eſſe poteſt, quam legem iuſtam ad interpretationem iniuſtam trahere, argu.l.pen.ff.ad exhib.l.ſi poſſeſſor ex hęreditate.ff.de petit.hered.vel talẽ caſum,per quem fieret fraus legi,l.cum hi & ibi Bart.ff.de tranſact.Spieg.Prat.

Generales actiones dicuntur, quæ competunt ad hoc, quod generale eſt, diuerſas rerum ſpecies, adeoque totas negotiationes complectẽs:vti tutela,ſocietas & alia negotia.Quamuis Vlp.generalem vocet actionem, quæ de pluribus competit:ſpecialem vero,quæ ad vnam duntaxat cauſam pertinet.l. 1.§. item ſciendum.de aqua plu.arcend.Spieg.

Generaliter dicta generaliter intelligi debent.l.1.§.generaliter,de bon.poſſ.contra tabulas,l.3.iuncta gloſſ.de offic.præſid. cum vulgat. comprehenduntque ſingulas ſpecies, h.e.in ſingulis ſpeciebus verificantur, & per ſingulas ſpecies diſtribuuntur. l. ſi chorus. in princ. de legat.3. vbi dicit textus; Si chorus vel familia legetur, perinde eſſe, ac ſi ſinguli homines eſſent legati.Sic in l.Mæuius. §.duorum. de legat.2. qui legat homines,ſub compendio verborum cenſetur ſingulos legaſſe.Spieg.

Generaliter dicitur, quod etiam indefinite intelligendum eſt,gloſſ.in verb.generali,c.quoniam de coniug.lepro ſ.cap.ſi Romanor.19.diſt.l.de pretio.ff.de publ.in rem actio.Prat.

Generalia iudicia, veluti tutelæ, negotiorum geſtorum,pro ſocio.l.38.ff.pro ſocio.Prat.

Generali locutione loquentis perſonam exceptam intelligi regulare eſt.c.petitio.extr.de iureiurand. Hæc tamen regula reſtringitur varie. vide in c.de forma,22 quæſt.5. Quandoque loquentis familia continetur.Prat.

Generalem locutionem generaliter accipi,regulariter definitur,l.præſidis,1.ff.de offic.præſid. Diuerſum tamen eſt in variis ſpeciebus,de quibus per And.Alciat.in tract.de verb.ſign. & vide c.ad noſtram.& ibi gl de iureiur.Prat.

Generare, i.e.ſuſcipere liberos. Spadones generare non poſſunt,l.2. ff.de adopt. Qui vnum teſticulum non habet,generare poteſt,l.6.§.vlt.ff.de ædil.edict. Natura magis in homine generandi,

generandi,& conſuetudo ſpectanda eſt, quam temporale virium aut valetudo, propter quam abducatur homo à generandi facultate,l.9.ff.de lib.& poſth.Briſſ.

GENERE quodam,pro ratione & ſpecie,vel quodãmodo: vt in l.quod ſeruus 36.ff.de ſtipul.ſeru.Nam & hæc genere quodã donatio eſt.item in l.Pompo.44.ff.de acquir.rer.dom. Nam genere quodam venandi id erant nacti. Item in l.quorundã 51.ff.de acquir.poſſ.Vtrobique animi quodam genere poſſeſſio erit æſtimanda.Sic in l.10.ff.pro empt.l.29.§.qui quęſtũ. ff.de adult.Sic eo genere,pro eo modo,ea ratione,in l.23.de vſucap. Et quaſi genus locati, l.1.§.ſi quis ſeruum depoſit. Hot.Prat.Briſſ.

GENERIS voce abutitur Tribon.in §.plebs. Inſtit. de iur.nat. gent.appellans illud totum,& ſpeciem partem: id quod teſte Apello,primus doprehendit Alciatus. Idem accidit paſſim Ciceroni,præſertim vero lib.1.de Orat.Spieg.Prat.

GENEROSI dicuntur,teſte Raph. Regio,qui à nobilibus genus ducunt.Senecæ eſt generoſus,ad virtutem bene à natura cõpoſitus.Hoc vnum,inquit,eſt intuendũ.Alioqui ſi ad vetera te reuocas,nemo non inde eſt,ante quod nihil eſt. A primo mundi ortu vſque in hoc tempus perduxit nõ ex ſplendidis, ſordidiſq; alternata ſeries.Non facit nobilem, atrium plenũ fumoſis imaginibus:Nemo in noſtram gloriã vixit,nec quod ante nos fuit,noſtrum eſt.Animus facit nobilem,cui ex quacunque conditione ſupra fortunam licet ſurgere.Spieg.

GENESIS eſt, quã alii genituram, Cic.ſidus natalitiũ appellat.

GENETHLIACI; dicti Mathematici,qui à natiuitatis die & hora,quos illi Horoſcopos vocant,futura prædicũt. Auguſtini autem temporibus Chaldæi ſic nuncupabantur,ſicuti ſcribit ipſe lib.de doctrina Chriſt.1.& Confeſſionum 4. & in libel. de natura Dæmonum.Traditum autem eſt,Genethliacos ex libris,ſi cœleſtium rerum ſcientia præcinere debeant futura, tria impenſiſſime obſeruari oportere.Primum, horam illam initialem, qua ſe in lucem vitalem è bulga matris prompſit infans: vel quiduis aliud,ſuper quo vaticinium cõcinnandũ, fieri ſit cœptum:mox cœli ſtatum,ſyderumq; poſitum,ad illam ipſam horam ſubtiliter applicitum.Poſtremo,quid eiuſmodi ratio cœleſtis ſydereaq; meditetur, agatve, argumẽtis inerrantibus:vt tradit Cœl.Rhod.lect.antiq.lib.12.c.10. At eodem authore lib.14.c.nunc paſſim Aſtrologi,vel Planetarii,vel Mathematici nominãtur.Eſt enim Matheſeos duplex ſpecies: Alia quidem quatuor ſub ſe liberales artes complectens: alia vero ſacris conſtitutionib.tanquã quæ cantamina doceat, prohibita, l.ſi excepta.C.de Malefic. Hanc Alciat. pulchre declarat in annot.in tres poſteriores lib.Cod.Spieg.

GENIALIS,id eſt,Coniugalis. Genialis thori vindicem maritũ eſſe oportet, l.30.C.ad l.Iul.de adult. Et ita genialis lectus pro nuptiali ponitur apud Cic.pro Cluent. Et Horat.epiſt. 1.lib.1.Briſſ.

GENICVLVS in quibuſdã feudor.libris dicitur pro generatione ſiue gradu generationis, vt lib.1. tit.1.§.5. Licet moderno tempore vſque ad ſeptimum geniculum ſit vſurpatum.Idem in Lombard.lib.2.tit.14. Omnis parentela in ſeptimum vſque geniculum numeretur.Prat.

GENII dicti,quia nobiſcum gignãtur, vel quod genitos tueantur. Hos Marcianus Felix præſtites vocat, quod actionibus humanis præſint,omnis verò antiquitas cum Heſiodo hominum cuſtodes credidit ita dictos, quoniam à genitura cuiq; aſſocientur, quos à Virgilio etiam manes appellari autumat Seruius.De iis ſic Ammianus hiſt.li.21.Ferũt enim (inquit) Theologi,in lucem editis hominibus cunctis,ſalua firmitate fatali,huiuſmodi quædam velut actus rectura numina ſociari,admodum tamen paucis viſa,quos multiplices auxere virtutes:idque & oracula & authores docuerunt pręclari,inter quos eſt etiam Menander Comicus: Cuius iambos,qui deſiderantur apud Ammianũ, ex Euſebio de præparatione Euãgelica reſtituit Adrianus Iunius lib.animaduerſionũ 6.c.14.

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται
Εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου.hoc eſt:
Mortalium cuilibet nato ſuus
Vitæ cuſtos rectorq; genius iungitur.

Conſtat autem apud omnes ferme duos vnumquemque genios,vt vulgo aiunt,angelos habere,vitæ ſuæ cuſtodes,alterum bonum,alterum malum.Vide c.2.quod eſt de Templ.& Lucis.in Tab.12. Vlp. de iureiur.in l.ſi duo patroni. §. vbi ſi quis,ait, in re pecuniaria per genium principis peierauerit. Tertullianus item in Apolog.c.28.Citius deniq; inquit,apud vos per omnes deos,quam per vnum genium peierant.Et in eodem loco,c.35.Atque adeo omnes illi ſub ipſa vſq; impietatis eruptione, & ſacra faciebant pro ſalute Imperatoris,& genium eius deierabant,alii foris,alii intus. Ita deniq; idem Tertullia.in lib.ad Scapulam. Sed iidem ipſi,qui per genios eorum in pridie vſq; iurauerant. Teſtis eſt Alex. Neapol.c. 10.lib.5.Per ſalutem & genium principis deierare,lõge præſtantiſſimum iuſiurandum haberi cœptum,cui nulla vi,nulloque imperio contraire fas erat. Quod Tiberius Cæſar de ſe præſtari vetuit.Quod etiam de Nerone proditur.D.Rhenanus ab hac per genios Cæſarum deierandi conſuetudine exiſtimat natum,poſtea apud Chriſtianos Principes, vt per ſalutem Regis aut liberorum eius iuraretur, quod tamen in legib.Francorum ſeuere prohibitum conſtat. Cæterum Budæus lib.1.de contemptu rerum fortuitarum ſcribit,genium pro vi naturæ atque pro ingenio vſurpari ab Antiſtitibus eruditionis noſtrę ætatis.Iohannes Riuius in ſuo,de præſidio angelico,libro, ſuperſtitioſum hoc antiquitatis de binis geniis commentum eſſe affirmat:licet non diſſimulet è vetuſtis quoque Theologis extitiſſe,qui binos ſingulis quibuſque, iã inde à natali die,adeſſe angelos affirmarent,bonum alterum alterum malum: illum tuendæ vitæ propugnandæq; ſalutis, hunc diuexandi cauſa additum.Qua de re Origenes aliquoties,& in Lucam,& in tertio περὶ ἀρχῶν,neſcio quem de paſtoribus librum,aut quem Barnabam citat.Sed hęc forſitan ille veteres Philoſophos ſecutus, qui ſimilia quædam de geniis, quos Dæmones vocitabant, memoriæ ac literis prodidere: vnde de genio malo Bruti in eiuſdẽ vita Plutarchus: de bono Socratis Plato. Vt autem bonus genius recte ἀγαθοδαίμων Græcis dicitur,ſic iidem malum ἀλάστωρα vocant:quo nomine vocamus eos,Eraſmo teſte, quibus incommodorum noſtrorum maximam partem acceptam ferimus.Spieg.

GENITALIS feritas, i. genuina,natiua Iuſtin.in Inſt. ſi quadr. paup.fec.Cæterum,inquit,ſi genitalis ſit feritas,ceſſat actio. Prat. Sic genitalis patria,in l.13.C.de oper.publ. & genitalis ſtatus,in l.5.C.de præſcriptionib.triginta annor.

GENITALE ſolum, pro natali, l.1.ff.de inquil.& colon. l.1.de falſ.mon.l.7.de metal.& metallar.Briſſ.

GENITIVOS pro ablatiuis non raro Iuriſcõſulti ponunt,l.4.§. 1.ff.de adopt.plenæ pubertatis pro plena,l.11.fin.ff. de euict. noxæ ſolutum,pro noxa pœnæ adficere,pro pœnæ,l.13.ff.de ſicariis.contentus partis,pro parte,l.37.§.nuptura. de leg.3. Tutelæ liberari.l.50.ff.eod. Plus quartæ,l.11.§. quod vulgo in fin.ff.ad l.Falcid.Mortis cauſæ tacitã, l.15.ff.de manumiſſ. Bonæ fidei,pro bona, l.95. §.quod vulgo.ff.de ſolut. Super pecuniæ,l.53.ff.de verb.ſign.Prat.ex Briſſ.

GENITIVO dominium & proprietatem ſignificari liquet ex l. locum ff.de religioſ.c.quia Gu. ext.de iud.vide Bar.& alios in rub.ff.de oper.no.nunt. Aliquando tamen nudam detentationem ſonat,gl.in l.2.de orig.iur.Prat.

GENITOR,id eſt,pater,l.7.de donat.in C.Theod.

GENITVR, pro gignitur, l.17.§.1.ff. de legat.1.l.13.§.vlt.ff.de reb.dub.

GENO, pro gigno Vlp.l.17.§.1.ff.de legat.& fid.primo: Si qua filia mihi genitur,ei hæres meus centum dato. Idem l.13.§. vlt.ff.de reb.dub. Si quis mihi filius aut filia genitur,hæres mihi eſto.Priſcian.lib.10. Gigno genui.pro quo Geno vetuſtiſſimi protulerunt.Varro in Andabata, Sed quod hæc loca aliquid genunt.Idem lib.de re ruſtic.1.c.40. Quædam enim ad genendum.Hot.Prat.

GENTES ſunt,quæ à ſatrapis reguntur,nec prouinciæ formam habent,de quib.in l.vlt.C.de temp.appell.ſiquidem,vt eſt in libris ſcriptis,ita in ea legatur: Armenus vel gentibus: & l. vlt.C.de offi.mag.mil. quæ ex eis reſtituenda eſt etiã in hũc modũ:& gentes Anzitenam videlicet, Ingilenã, Aſtianenã, Sophenam,Sophanenam,in qua eſt Martyropolis, & quę ſequuntur.Cuiac.ad conſtit.ff.Iuſtiniani de confirmat.Inſtit.

GENS & genus ſi vim ac naturam verborũ ſpectemus,idem valent,neque quicquam differunt: vtrumque enim ab antiquo verbo Geno ductũ videtur.Quod autem in l.1.ff. de probat. ita legitur: Cum quæritur,gentem vel genus quis haberet, nec ne?in eo particulam VEL pro SIVE poſitam arbitror: nã Vlpiani tempore differentiam obſeruatam aliquã fuiſſe,mihi non ſit veriſimile. Itaq; qua ſententia ſcripſit Liuius lib.38. P.Scipio Naſica orationem habuit plenam veris decoribus, non cõmuniter Corneliæ gẽtis,ſed proprie familiæ ſuæ:eadẽ ſententia Cic.in Bruto ita loquutus eſt,Funebres orationes ipſæ familiæ quaſi ornamenta ſeruabãt ad vſum, ſi quis eiuſdem generis occidiſſet. Et Suet.in Galba: Imagines vniuerſi generis exequi longũ eſt:familiæ breuiter attingam. Quibus ex locis intelligi poteſt, Gentis & Generis nomina promiſcue vſurpari.Quod ſi nõ verborũ naturam,ſed antiquiſſimũ priſcorum Romanorũ vſum,cuius his in rebus ſumma poteſtas eſt,cõſideremus:differentiã fortaſſe aliquam repetiemus: vt Gens ad patritios proprie,Genus autẽ generaliter quidẽ & ad illos, & ad plebeios, ſpeciatim vero ad hos duntaxat pertineat:vnde illud P.Decii apud Liuiũ:Semper iſta audita ſunt,eadẽ,vos ſolos gentẽ habere.Et illud Cic.in 1.de Orat. Cum Marcelli à liberti filio,ſtirpe: Claudii patritii eiuſdem hominis hæreditatem gente ad ſe rediiſſe dicerent. Indidem quoq; patres maiorum,&c.minorum gentium appellati ſunt, qui à Romulo, & Tarquinio Priſco e patritiorũ numero lecti in ſenatum fuerant: quemadmodum Liuius li.1.teſtatur.

GENS dicitur quaſi genus,à quo & nomen ſibi fecit abſtractione u literæ.Differunt tamen inter ſe,quod ſtirpem & originem genus ſignificat,Gens quaſi genetum & originum quandam multitudinem.

Gens & familia differunt,quod genus ad nomẽ,familia ad cognomen refertur : itaque illa tanquam totũ continere videtur,hæc quodammodo partem: & quod intereſt inter gẽtem & familiam,idẽ intereſt inter genus & ſtirpem.Prat.ex Hot.

Gens & Natio,inquit Cornel.Fronto,ſic differunt: Natio ſolũ patrium quærit:Gens ſeriem maiorum. Hinc Cicer.in orat. pro Sexto : Vius me abſente defluxit , qui cognomen ſibi ex Æliorum imaginibus arripuit,quo magis nationis eius eſſe, quam gentis videretur.Prat.

Gentiles dicti,vt opinor,proprie patritii inter ſe,qui eodem ex genere prognati eſſent : vnde etiam Gentilitia ſacra, & Gentilitia ſepulchra.Hotom.

Gentiles Accurſius pro cognatis accipi exiſtimauit,nullo authore : Sunt autem,ex definitione Q.Mutii,in Topicis Cic. Gentiles,qui eodem inter ſe nomine ſunt,&qui ab ingenuis oriundi ſunt, & quorum maiorum nemo ſeruitutẽ ſeruiuit, & qui capite minuti non ſunt.Sed huic ſententiæ repugnat, quod etiã in ſeruis iura gentilitatis fuiſſe ſentit Pli.c.1.li.33. Niſi olim hæc fuiſſe arbitremur,& ante XII.Tab.Leg. Itaq; Gentiles proprie dictos Roman.patritios inter ſe,ex gentilitio iure,quod eis tantum competebat: nempe,vt excluſo fiſco,cuiuſlibet cognominis ſui hæreditatem gẽtilitio iure ad ſe traherent,annotauit Alciatus,vt & illud loco iam citato. Gentem ſcilicet nihil ad ſanguinis vinculũ pertinuiſſe:genus vero,vel ſtirpem pertinuiſſe.Sed & Gentilium aliam in iure interpretationem fuiſſe,indicat:nempe vt quemlibet ſignificet Romano imperio non ſubiectum : quia non Lege ciuili, ſed iure Gentium viuit:quo fit,vt perinde ſit,cum Gentilem dicamus,ac ſi Barbarum.Spieg.

Gentiles etiam dicuntur,qui ſine lege viuunt , & necdũ crediderunt:dicti, quia ſunt vt geniti fuerunt,id eſt, ſub peccato,idolis ſeruientes:qui Græce Ethnici dicuntur.Briſſ.

Gentilis à Græcis ὁ ἐθνικὸς dicitur,καὶ ἐθνίτης,qui eiuſdem gẽtis eſſe aſſeritur.Sed & τὸ ἔθνος Ariſtoteles in primo τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ poſuit pro ordine & ſocietate,& genere hominũ ſeu natione,ſicut etiã annotauit Budæus in Commentariis linguæ Græcę.Vnde fit, vt Græcorum imitatione gentẽ pro eodem ſignificato vſurpemus. Sed proprie Gentiles (vt diximus) ſunt,quorũ nunquã maiores ſeruitutem ſeruierunt.Qua ratione noſtrates lingua vernacula non temere(inquit Budęus in annot.)Gentiles homines vocant eos,qui ab ortu nobiles ſunt & ex natiuitate,quaſi ingenuos (ait)ab origine gentis, &c.Brechęus l.ſępe ita compertum eſt.ff.de verb.& rer.ſign.

Gentilitium dicitur,quod ex genere ſiue familia eſt: vt Gẽtilitia nomina,quæ originẽ gentis vel familiæ declarãt.Spie. Maius:& Gentilitia inſignia,quæ Arma vulgo vocãtur,quaſi armis militiaq; quæſita,ſucceſſere in locum:vt Bud.recte exiſtimare videtur,maiorum imaginum,vnde pręcipue generis nobilitas accipiebatur.

Gentilitium ius erat,quod Patritiis competebat,vt liceret eis vindicare hæreditatem cuiuſlibet , qui habuiſſet idẽ cognomen , quocunque gradu conſanguinitatis, excluſo fiſco. Quemadmodum nunc dicimus habere aliquos idem ius nobilitatis,& ſuccedendi in beneficiis militaribus,quia habent idem nomen,eademque inſignia.Prat.

Gentilitas eſt iuris ciuilis,referturq; ad agnationis vetuſtatem,ab ipſa agnatione differens ſola generis antiquitate: nã agnationẽ longius quam à patre ſumere non neceſſe eſt,cum gentilitas ab auo petenda ſit. Connanus commen.lib.2.c.11. n.1.Balduin.comment.in l.12.tabul.c.30.

Gentilitas nobilium fuit,ſcilicet eorũ,qui ſui generis imagines proferre poterant. Imaginibus enim ob inſignẽ virtutem & rerum præclare geſtarũ decora donari ſolebant. Qua ratione antiquiſſimũ generis ſtemma,fumoſas imagines,Cicer.vocat in Piſo.Contra qui nullis maiorum imaginibus & nobilitate cõmendabantur,hi Terræ filii,à ſeſe orti, & noui homines nuncupabantur:quemadmodum Cic.de lege Agraria loquens ſeipſum appellat nouum hominem.Id quod magna laude contingebat,ſi quis virtute faceret ſe nobilem, ac imaginibus donandis dignum.Quare Tranquil.in Veſp.Flauia gens,inquit,obſcura illa quidẽ,ac ſine vllis maiorũ imaginibus,ſed tamen Reip. nequaquam pœnitenda. Accedebat & hoc cum primis ad nobilitatis cõmendationem,quod gentiles ab ingenuis(vt ait Cic.in Topic.)oriundi erant,quorũ maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, qui capite non fuerunt deminuti,vt à libertis,vel adſcriptitiis , vel alia conditione obnoxiis diſtinguerentur. Hæc non ſunt contemnenda,quoniam & noſtri tẽporis gẽtiles ſeu nobiles(vt vulgo dicimus) cum agnationis iure controuertunt de feudis inter ſe vel cũ domino,*dem Lehenherren*,non habent fere digniora probandi argumenta,ad oſtendendã gentem ſuam,quã ea,quę ex imaginibus,ac cognomine mutuantur,vt cum dicunt;*Vvir haben ein Schildt vnd Helm* Nunc enim pro imaginibus inſignia gẽtilia habemus,eadem tamen ſignificatione,qua olim. Verum nonnulli fumoſis imaginibus maiorum ſuorũ diſſimiles plane ſunt.Gentilitas autem non pertinebat ad vinculũ ſanguinis,ſed ad ius quoddam patritiis proprium. Reliqua promiſcue de patritiis & plebeiis dicebantur. Cic.erat enim, inquit,duplex Claudiorum familia:altera patritia , altera plebeia,nec potentia minor,nec dignitate.Prat.

Gentilitas,dictum ius,quod inter ſe patritii habebant:quod ab agnationum iure diuerſum fuiſſe,& à Centumuiris diſceptari ſolitũ.Cicer.in 1.de Orat.& Topic.teſtatur.Hoc enim Agnati à Gentilibus differebant; primum,quod agnati & de patritiis,& de plebeiis,& vero etiam de libertorum poſteris dicebantur:Gentiles vero de patritiis tãtum,aut certe nunquam de libertorum poſteris.Quod tamen impugnans Franciſcus Connanus:Falſum eſt,inquit, quod quidã tradidẽrũt, gentilitatẽm patritiorum tantum fuiſſe propriã : imo etiam plebeiis fuit,ſicut & ipſa ingenuitas communis,quod ex hoc vno Suetonii loco facile apparet:Patritia gens Claudia(fuit enim & alia plebeia,nec potentia minor,nec dignitate) orta eſt in Regillis.Decepti videntur ex eo fuiſſe,quod ſcribit Liuius Romulum centum Senatores creaſſe,quos maiorum: Brutum alios item centum conſcripſiſſe,quos minorum gentium appellarunt. Sed hoc nihil vrget,vt concedendum ſit, ſolos patritios gentem habuiſſe.Nec enim iſta eos appellatio ſecernebat à plebeiis,ſed ipſos inter ſe: quod cum omnes ex ingenuis,& qui gentem haberent,ciuibus electi eſſent:tamẽ quos Romulus crearat,patritiũ honorem prius in ſuã gentẽ tranſtulerant,quam iis,quos Brutus poſtea cooptarat.Patritiorum ergo nomen diſtinxit eos à plebe.Maiorũ vel minorũ gentium adiectio , ipſos à ſeipſis:hoc eſt, priores patritios à poſterioribus.Gens igitur nõ patritiorũ tantum , ſed omniũ fuit modo ingenuorum, & gentiles dicti inter ſe eſſe, qui eiuſdẽ gentis erant,qui,quoniam eodem nomine appellabantur,vt memoria generis maneret,idcirco gentiles dicuntur, qui ſimilitudine nominis conueniunt. Vt Cicero, Seruium Tullium Regem gentilem ſuum vocat, à quo tamen nõ erat oriundus,&c.Hęc latius Connanus lib.2.c.11.n.1.& 2.Deinde Agnati dicũtur,qui eiuſdẽ ſunt ſtirpis. Gentiles vero generaliter , qui eodem ex fonte & capite primum manarunt: quamuis ſtirpem, & (vt vulgo loquimur) ramum diuerſum habeãt:vnde illa inter Claudios patritios,& Claudios Marcellos plebeios controuerſia , cum Marcelli (inquit Cic.) à liberti filio ſtirpe,Claudii patritii eiuſdem hominis hereditatem gente ad ſe rediiſſe dicerent:nonne in ea cauſa fuit Oratoribus de toto ſtirpis & gentilitatis iure dicendum?Quibus ex verbis patet , idem omnino Stirpem & Agnationem eſſe:quippe cum paulo ante , quam nunc ſtirpem appellant, eam agnationem nominarit:item vt lib.1.de legib. Quod in ciuitatibus , agnationibus familiarum diſtinguuntur ſtatus: id in rerum natura tanto eſt magnificẽtius, vt homines deorum agnatione & gente teneantur. Illam autem Claudiorũ controuerſiam ſic interpretor:quia cum eius qui Marcelli alicuius libertus erat,filius inteſtato deceſſiſſet, neque aut filios aut agnatos vllos haberet , agnati patroni demortui vniuerſorum bonorum poſſeſſionem ad ſe pertinere dicebãt: Claudii vero patritii in capita eam hereditatem inter omnes,qui eiuſdem gentis eſſent,diuidendam eſſe contendebãt, vt ipſi quoque in partem venirent: propterea quod Marcelli nihilo magis quam ipſi,eius qui mortuus erat,agnati eſſent. Scriptum autem in XII.Tabul.fuiſſe; Si paterfamilias moritur,familia pecuniaque eius agnatorum gentiliumque eſto. Gentiles enim eos ex illa Scæuolæ definitione interpretabantur,qui eodem nomine eſſent. Hoto.

Gentium Ius eſt,quo gentes humanæ vtuntur:quod à naturali recedere facile intelligere licet : Quia illud omnibus animalibus:hoc ſolis hominibus inter ſe commune eſt , l.1.§. vltim.ff.de iuſtit. & iur. Quod naturalis ratio inter omnes homines conſtituit,l.9.ff.eod. Quod commune eſt omnibus hominibus : Quod ratione naturali inter omnes homines peræque ſeruatur : Quod cum ipſo genere humano proditum eſt,l.1.ff.de acquir.rer.dom.Briſſ.

Genus appellatum eſſe vniuſcuiuſque generationis principiũ, conſtat:vt ſi dicamus,Titium à Sempronio genus habere.Ad huius itaque ſimilitudinem dictum eſt genus,quod de pluribus ſpecie differentibus in eo,quod quid eſt, prædicatur: vt animal,corpus,actio poſſeſſio. Sicut enim vnus eſt principiũ multis procreatis , qui continentur vno nomine : Ita genus eſt principium ſuis ſpeciebus , quas vno verbo comprehendit,& addita differentia,ſic conſtituit,quomodo æs accepta forma tranſit in ſtatuam,vel in aliam rem. Vt ecce : ſi dicas, animal eſt,non intelligitur,an hominem vel equum aſſerere volueris. Genus enim eſt , & vtrumque cum pluribus aliis ſpeciebus complectitur. Verum ſi differentiã addas,puta rationẽ,facies ſpeciem:veluti animal rationale.Ad dignoſcendum autem,vtrũ id,quod proponitur,genus,an vero ſpecies ſit,ſemper reſpice,an de pluribus dici poſſit. Deinde,an horum plurium ſingula rurſus de multis aliis recte prædicetur, vel non:tunc enim,ſi plures ſunt gradus,genus eſt: ſi duntaxat vnus,ſpecies,quę de multis indiuiduis & numero diſcretis prædicatur.Porro indiuidua vnã tantum,neque vlteriorẽ ſui partitionem admittunt. Sic actio perſonalis habet ſub ſe actionem

actionem ex contractu. Et quoniam hæc actio ex contractu rurſus de multis aliis dici poteſt:agnoſcis etiam perſonalem eſſe genus. Verum actio ex contractu indiuidua ſub ſe continet,quæ amplius de nullo prædicari poſſunt:vt eſt actio ex contractu Caii,actio ex contractu Titii,&c.Quam naturam generis & ſpeciei oſtendit Iuriſconſult. in l.2.in pr.ff.ſi cert. pet.Hotom.Prat. De hoc vide etiam Taboëtium in Topico militiæ for.& legal.diſcipl.

GENERA dicimus,quæ communi quadam ratione comprehenduntur,veluti,homo eſt genus ſingulorum hominum:ſinguli autem homines ſunt ſpecies,quæ ſub eo genere continẽtur, veluti Stichus & Pamphilus. Has ipſe etiam Ariſtoteles vocat ἔσχατα εἴδη:illa autem πλάτη τῷ χρῆν ἐπὶ τοῖς ἀτόμοις.Genus non diuiditur,niſi numero, veluti cum generaliter dicimus decẽ homines,centum homines : ſpecies veluti Stichus,diuiditur in partes pro indiuiſo non pro diuiſo : nam Stichum ſi diuidas in partes pro diuiſo,perdas. Partes illæ pro indiuiſo intellectu iuris conſtituuntur,partes pro diuiſo corpore & facto ipſo,l.5.ff.de ſtip.ſer. Species etiam diuidi poteſt numero , veluti Stichus in duos Stichos , vel Pamphilus in duos Pamphilos,cum ſunt plures Stichi vel Pamphili: ſed & tum Stichus pro genere habetur.Cuiac.ad l.54.ff.de verb.oblig.

GENVS id Iuriſconſulti appellant , quod Dialectici ſecundam ſubſtantiam , id eſt (vt ait Ariſtoteles) id quod de ſubiecto dicitur,nec tamen in eo ineſt: veluti equus,homo : hinc ſtipulatio,vel legatum generis.Singulas vero res intelligimus, quas Dialectici indiuiduas,Iuriſconſulti ſpecies vocant,l.cũ res.de leg.1. Species enim ſenſu, genus notione percipitur: ſpecies cerni tangique poteſt,genus nõ poteſt. Species ſunt, de quib.res contrahi dicuntur,quæ abalienantur, quæ præſtantur:genera autem ſolui & præſtari non poſſunt. Inutiliter itaque fundus generaliter legatur , l.cum poſt,§.gener. ff.de iur.dot.l.ita ſtipulatus,115.de verb.obligat. Quod cum ita ſit , videri poſſit Paulus in l.2.ff.ſi cert.pet. improprie & audaci locutione dixiſſe,eas res,quibus mutuum cõſtat,functionem,id eſt, ſolutionem recipere in genere potius, quam in ſpecie:genus enim, quod ſola intelligentia conſtat , ſolui non poteſt,vt diximus.Prat.

GENERIS propinquitas duplex eſt , quædam naturalis , altera ciuilis,& vtraq; adhuc tripartita eſt. Naturalis hæ ſunt ſpecies,cognatio,agnatio,affinitas.Ciuilis autem iſtæ,adoptio, arrogatio,pontificia cognatio,quam ſpiritualem vocant.De vnaquaque ſpecie,vide in propria eius claſſe, & Connanum lib.8.c.5.n.1.

GENVINA pietas: quam corrupte legatur in vulgatis codicibus gemina, pro inſita , ſiue ingenita patris in filium affectione, vique amoris vſurpatur ab Vlpiano in l.3. de liber. homin. exhib.Vnde ſcholiũ interpretis, alioqui ineptũ huc minime pertinet.Nam ex eo liquet,ipſum non intellexiſſe, quid vere pietas,quid item officiũ ſignificent. Certe affectum nullũ paternum vincere,iure noſtro euidentiſſimum eſt. Hanc lectionem etiam probat Alciatus in parergis, vt & Norica, & Pandect. Flor. indicatque Alciatus hanc vocem genuinam apud Ciceronem duobus locis hoc ſenſu legi:in oratione in L.Piſon.& in partitionibus Orat.Spieg.Prat.

GEOMETRÆ,l.22.ff.de excuſat.Sen.epiſt.88.metiri me Geometres docet latifundia.Briſſ.

GEOMETRIA dicitur eſſe triplex. Pars enim quædam Geometriç ὀπτικὴ appellatur,quç ad oculos pertinet.Pars altera,quç ad aures κανονικὴ vocatur,qua Muſici in fundamento artis ſuç vtuntur. Vtraque harum ſpatiis & interuallis linearum & ratione numerorum conſtat : ὀπτικὴ facit multa demiranda id genus,vt in ſpeculo vno imagines vnius rei plures appareãt. Item vt ſpeculum in loco certo poſitũ nihil imaginet,alior-ſum trãſlatum faciat imagines. Item ſi rectius ſpeculum ſpectes,imago fiat tua eiuſmodi,vt caput deorſum videatur,pedes ſurſum.Reddit etiam cauſas ea diſciplina,cur iſtæ quoq; viſiones fallant,vt quæ in aqua cõſpiciuntur,maiora ad oculos fiant : quæ procul ab oculis ſunt,minora. Κανονικὴ autem longitudines & altitudines vocis emetitur,longior menſura vocis ῥυθμὸς dicitur,altior μέλος.Eſt & alia ſpecies κανονικῆς,quç appellatur μετρική,per quam ſyllabarum longarum & breuiũ, & mediocrium iunctura,& modus congruens cum principiis Geometriæ,aurium menſura examinatur.Sed hçc,inquit M. Varro,aut omnino non diſcimus, aut prius deſiſtimus quam nos intelligamus,cur diſcenda ſint. Voluptas autem,inquit, vel vtilitas talium diſciplinarum in poſt principiis exiſtit, cum perfectæ abſolutæque ſunt : in principiis vero ipſis ineptæ & inſuaues videntur.Gell.lib.16.c.18.

Γεωργοί, coloni, ſiue capite cenſiti,adſcriptii, Iulian.ad Nou.17. n.82.Gothof.ead.Nou.c.14.

GERARIA.Gerariæ appellatione venit nauis oneraria:item,infantium gerula,vt annotauit Turnebus aduerſar.lib.7.c.6.

GERERE verbum polyſemum eſt , & primum facere ſignificat. Inter geſtum tamen & factum ſubtilis quædam differentia ſtatuitur,l.decimanona, in fin.ff.de verborum ſignificationibus , l.2.ff.de curat.bon.dan. qua tamen neglecta geſtum & factum pro eodem ponimus,l.58.ff.de verb.ſign.Et ita Geſtũ latiſſime accipitur in l.2.§.geſtum , ff.ad municipal. In edicto autem de minoribus verba hæc : QVOD CVM MINORE QVAM XXV.ANNORVM NATV GESTVM ERIT.Vlpianus in l. 7.vbi & Cuia.ff.de minoribus,ſic interpretatur,vt GESTVM accipiatur qualiter qualiter, ſiue contractus ſit, ſiue quid aliud contigit:proinde ſiue emit,ſiue vendidit , ſiue ſocietatẽ coiit,ſiue ſoluta ei pecunia,& eam perdidit. Inde ei ſuccurretur : ad cuius legis quæſtionẽ d.l.19.pertinuiſſe inſcriptionum ſimilitudo docet. Sed & his edicti , Quæ fraudationis cauſa geſta erunt,verbis,quæcunque in fraudem creditorum fecerit quis,continentur, ſiue alienauerit de ſuo ſiue liberationem debitoribus præſtiterit,l.1.ff.quæ in fraudem credit. Geſtaq; accipimus non ſolum ea , quæ contrahens geſſerit, verum etiam ſi forte data opera ad iudicium non adfuit, vel litem mori paſſus eſt,vel à debitore,vt tempore liberaretur, petere deſiit,vel vſumfructum,aut ſeruitutem amiſit. & omnino qui aliquid fecit, vt deſinat habere quod habet, edicto continetur,l.3.§.1.ff.quæ in fraud.cred. Atque ex his planũ ſit,verbum Geſſerunt ad teſtãdi ius non pertinere, l.20.ff.de verb.ſign.Dicitur autem Negotium geri actu quodã ad comparandam obligationem interpoſito, l.33.ff.de cond.indeb.l. 1.§.qui mortis,ff.de donat.l.17.§.ſicut,ff.commod. Itaq; ex negotio geſto, hoc eſt; ex contractu vel quaſi,l.1.§.cum ſeruus,ff.de his qui deiecer.l.vlt.ff. de aleæ luſu. Nam negotiũ geri & contrahi pro eodem noſtri auctores vſurpant.Briſſ.

GERERE etiam adminiſtrare ſignificat.Ita Gerere Rempubl.in l.11.ff.de vſur.l.5.ff.de leg.lib.3.Gerere ciuiles honores,in l. 11.C.de liber.cauſ.Gerere bona,in l.23.ff.de pecul.lega.Gerere patrimonium,l.6.C.ad Velleian.Gerere rationem,l.13. §.hæc quæſtio,ff.de manumiſſ.teſtam. Gerere negotia,tot. tit.de neg.geſt.id eſt,res abſentis curare.Itaque negotia geſſiſſe,pro codicẽ accepti & expenſi conſcripſiſſe, dixit Paul.in l.quædã ff.de eden.Geſſiſſe tutelam videtur tutor omnino,ſi quid pupillare attigit , etiamſi modicum , l.5.§.geſſiſſe.ff.de adm.tut. Geſſiſſe quoq; intelligitur & qui per aliũ tutelam geſſit,quiq; alii gerendã tutelam mandauit.ſed & qui ſatis à cõtutore accepit rem ſaluã pupillo futurã, eiq; permiſit adminiſtrationẽ totius tutelæ,d.l.5.§.quod ſi quis,& l.56.ff.de adm.tut.Sic gerere res pupillares,in l.4. C.de cõfir.tut.Bri.

GERERE.Inde ſella geſtoria,*Ein Tragſeſſel.* Cuius in iure ſit mẽtio.Geſtamen militare:Geſtamen prætorium,quod milites, vel prætores gererent.Reſque tam forenſes,quam extraiudiciales complectitur:vt patet tot.tit.de neg.geſt.& l.Velleia, §.geſtis,ff.quæ in fraud.cred.& l.geſta.de re iudic.Old.

GERERE , pro adſerere,exiſtimare, *Erzeigen.* Gerit ſe pro ciue, hoc eſt,iure ciuitatis vtitur,& talem ſe exhibet.Gerit ſe pro herede,adſerit ſe heredem,etiamſi non ſit,l.pro herede,ff.de acquir.her.§.pro herede autem.Inſtitu. de heredum qual.& differ.Eleganter ſcribit Iuſtinianus , Pro herede gerere,non tam facti,quam animi eſſe.Old.Prat.

GERERE pro herede videtur,qui bonorum poſſeſſionem agnoſcit.Goth.ad l.12.C.de iur.delib.Item pro herede gerere dicitur, qui animo agnoſcit ſucceſſionem , licet nihil attingat hereditarium,l.gerit,ff.de acqui.hered. Exempla ſubiiciam: veluti, ſi quis res hereditarias vendiderit , creditorib.pecuniam diſſoluerit,prædia coluerit,vel inhabitarit,vel locarit, & dubium ſit,vtrum fecerit tanquam heres,an vt extraneus, vel inquilinus , vel animo gerendi negotium alterius heredis : nam hæc omnia argumenta ſunt gerere ſe aliquem pro herede,niſi contrarium probetur,l.Iulianus,§.ſi ſeruum, ff. de acquir.hered.l.2.C.de poſthum.hered.inſtit. item ſi quis vna cum filio heres erat inſtitutus,& filium adire iuſſit : at ſi pater prius adiſſet , neceſſe eſt vt poſtea filium adire iubeat, l.ſi ergo , l.ſeruus,l.ſi ex ſua , ff. eod. præterea ſi qui bonis ſe patris abſtinuit , per interpoſitam perſonã patris bona mercatus ſit:videtur enim per ſimulationem repudiaſſe,ob eamque cauſam à creditoribus conuenitur , non minus , quam ſi bonis ſe paternis immiſcuiſſet,l.ſi is qui bonis,eod. Hotom. Prat.

GERERE pro herede non videtur,qui heres inſtitutus prohibetur ab eo , qui vna inſtitutus, iam hereditatem adiit : quiue tabvlas,rationes, vel literas mortui,vnde ſcire poſſet,an ſibi adeunda eſſet hereditas , inſpicere prohibetur , l.qui heres, 29.ff.de acquir.hered.

GERERE non pro herede dicitur,qui ea geſſit,quæ propria heredis nõ ſunt:veluti ſi egit ſepulchri violati, vel pecuniam à ſtatulibero implendæ cõditionis cauſa accepit,cum haberet coheredem : etenim ſi heredẽ haberet,pro herede geſſiſſe videretur: quoniam aliter hereditas valere nõ poſſet pro cuius implenda conditione pecuniam accepit. Cum enim pecuniã acceperit,videtur heres eſſe voluiſſe,l.pro herede, §.Papin. & §.vlt.ff.de acquir.hered.Eadem ratio eſt , ſi quis e liberis mortuum intulit in ſepulchrum hereditariũ,d.l.pro herede. & l.ſi quis non quaſi.item ſi à parentis liberto vel alimenta, vel operas petierit , quæ ad heredem extraneum non pertinent:vt quia defunctus operas liberis ſuis ſtipulatus erat : nã

eas operas,non tanquam extranei, ſed tanquam ſui heredes poſtulant.Hotom.

Gerere pro tutore negotia videtur, qui munere tutoris fungitur in re impuberis:ſiue ſe putet tutorem, ſiue ſcit non eſſe,fingit tamen eſſe,l.1.§.1.ff.de eo qui pro tutor.

Geritio, pro Geſtio.Vlpian.l.14.ff.de relig.Licet ex hoc ipſo neque pro herede geritio,neque aditio præſumitur.Hot.

Germania, dum Romani rerum potirentur, conſtituta erat ſub duobus Præſidibus,author Macer l.3.ff.de off.præſi. Eius quidem Iuriſconſ.meminerunt,Allemanniæ nuſquam: quod hoc nouum,& forte poſt eos natũ: vel potius ignotius,illud vero vſitatius erat. De vtroque vocabulo eleganter differit Rhenanus noſter. A quo tamen in diſputatione de nomine Germaniæ diſſentit Ægidius Tſchudius Glaronenſis,cui verior Strabonis ſententia viſa eſt: Germanos ſic dictos exiſtimantis,quod fratres fuerint Gallorum, ob morum cõformitatem. At Hubertus Thomas Leodius in Commentario ſuo mauult cum Cornelio Tacito ex veteribus & recentioribus cum Beato Rhenano, & aliis eruditis noſtratis linguæ peritis ſentire, quam cum Strabone, alioqui grauiſſimo autore: vt videlicet Germaniæ vocabulum ſit mere Teutonicum,ab inſigni fortitudine deductum.Nam *GerMan*,prorſus virilem ſtrenuumque ſignificat. Nec quenquam, inquit Hubertus, moueat hic Ægidius Tſchudius, aliam ex Strabone aſſerens Germaniæ nominis originem, niſi idem præſtet in Alemannis,Normannis,Marcomannis,& huiuſmodi aliis in *Man* exeuntibus:quæ quamplurima ſunt,ita vt non poſſit ſingularitas in Germaniæ vocabulo allegari, aut ſuſpicari, etſi ſit non parua,aut indiligens Strabonis authoritas. Quis enim audiuit Romanos gentibus nomina impoſuiſſe, & non proprio & communi appellaſſe?Hactenus Huberti verba retulimus. Rhenani opinio placet Alciato, apud quem extat de Germania perquam elegans cap.lib.Parergon.10. Albericus ſuos ille ſecutus authores, á germine deducit Germaniam, candide ei generis nobilitatem adſerens præ cęteris nationibus. Porro ſi quis hodie voluerit totius Germaniæ ſtatũ diuidere,commode id fecerit,authore Oldẽdorpio, Romanorum exemplo,qui tres gradus faciebant in Vrbe,ſcilicet,Senatorium,Equeſtrem,& Plebeium. Sic nos dicemus eſſe tres ordines per totam Germaniam, videlicet, Senatorium,h.e. Principum,Magiſtratuum,Equeſtrem,id eſt,vaſallorum,nobilium,ſiue ruri,ſiue in ciuitatibus: Plebeium, hoc eſt,reliquorum ciuium,negotiatorum,opificum, & ruſticorum.Sp.

Germanicus, Druſi Neronis filius ex iuniore Antonia,Marc. Antonii Triumuiri filia á Tiberio Cęſare patruo adoptatus fuit,quod ab Auguſto non alia ratione fuerit adoptatus quã ſi ab eo Germanicus adoptaretur, ex Tranquillo. Et Iuſtinianus Imperator libro Inſtit.1. ſic inquit: D.Auguſt.non antea Tiberium adoptauit,quam is Germanicum adoptauerit,vt protinus adoptione facta incipiat Germanicus Auguſti nepos eſſe. Accurſius tanquam de perſonis ignotis & obſcuris loquens,quendam nomine Tiberium,& quendam nomine Germanicum appellat:qui quaſi non ſit Tiberius, qui ſucceſſit Auguſto in principatu,& Germanicus ille,qui prędterquam ingenii monumenta,quæ adhuc extant, & prætterquam quod Gaium Caligulam genuit, & quod quæſturam per quinquennium adminiſtrauit, & quod bis conſul fuit, quique mortuo Auguſto ab omni exercitu Cæſar ſalutaretur, imperium recuſauit, atque de Germania triumphauit, vnde illi cognomentum:quique ad orientem profectus, Armeniæ regem ſuperauit,Cappadociam in prouinciæ formam redegit, atque Antiochiæ obiit, agens ætatis annum quartum & trigeſimum.Nebriſſ.

Germani fratres dicuntur ex vtroque parente:Conſanguinei, ex eodem tantum patre,non etiam matre,§.2. Inſtit.de ſucceſſ.agnatorum.Vterini contra,ex eadem matre, & duobus parentibus.Spieg.

Germina dicuntur virgulta,quæ de radicibus naſcuntur:hinc & germinales arbores apud Paulum in .diuortio, §.puto, ff.ſolut.matr.Modo proba ſit lectio,quam Alciat.ſequi videtur.Norembergenſis editio Cremiales habet: quæ mihi magis arridet: & vt apparet,nec ipſum Accurſium latuit, ſi orthographiæ peccatum condones.Spieg.

Γέροντες à Græcis dicuntur ſenes, quod honore & præmiis adfici debeant, παρὰ τὸ γεραίρειν.Horum tripartitam facit ætatem Galen. lib.5. de tuenda ſanitate. Primam autem dicit eſſe eorum,qui ὠμογέροντες dicuntur,viridi ſenectute prædìti: ob idque ciuilia negotia obire potentes, quique conſilio valent. Hæc ſenectutis prima pars ab anno quinquageſimo ad ſexageſimum perducitur. Secunda exordium facit á ſexageſimo, & in ſeptuageſimum extenditur.Tertia, quod reliquum ætatis conficit,atque eorum eſt,qui τέμπελοι dicuntur, παρὰ τὸ ἐκπέμπεσθαι εἰς τὸν ἅδην δηλονότι πομπήν,quaſi eorum funebris pompa iam Orco dimittenda ſit.Brechæus l.pueri appellatio.de verb.& rer.ſign.

Gerontocomium, γεροντοκομεῖον, locus curandis ſenibus paratus: γέρων enim ſenex Latine dicitur,& κομέω curo.Locum oportet fuiſſe, quo tenues homines, qui affecta ætate victum ſibi ſuis operis parare amplius non poterant,recipiebantur, & ad reliquum ætatis tempus alebantur. Vtitur Iuſtinian.l. illud,16.& l.ſancimus,18.C.de ſacroſ.eccl.Hotom.

Gerundia, á gerenda duplici ſignificatione actiua & paſſiua quidam dicta eſſe exiſtimant:quarum vt participiorũ ſignificatio tota fere ex adiunctorum vi pendet:nam ſi dixero liberos heredes inſtituendos,vel exheredandos eſſe,moriendum eſſe omnibus:hic quædam colligitur neceſſitas: at cum dicimus,Inter nauigandum multa animo obuerſari pericula, animo occidendi Titium inuaſit,in allegandis legibus iudiciũ & modum adhibendum,in diuidenda hereditate iudicis maxime valere officium: hic nemo dixerit aliquam eſſe neceſſitatem.Proinde recte ſentiunt,qui nihil differre arbitrantur, ſiue titulus inſcribatur,de heredib.inſtituẽdis, ſiue de heredum inſtitutione.Vide Alciat.in rubr.C.de eden.Iaſ.& Dd. Inſtitut.de act.item Viglium in rubr.c.Inſt.de hered.inſtit. Spieg.

Gerusia.Quod Senatus Romæ,hoc ferme fuit γερουσία Spartæ, id eſt,Lacedæmone. Ipſa quoque á ſenibus dicta,qui Græce γέροντες dicuntur, quæ vox in nonnullis exemplaribus corrupte legitur,in gl.l.archigerontes.C.de epiſc.audient.Spieg. Nomine γερουσίας præterea decem κόσμοι apud Cretenſes etiã notauit Ariſt. Illam vocem ex Græco in Cicerone Senatum vertit Gaza:Poſtell.c.30.de magiſt.Athen.

Gesa,Gallorum proprie tela,ſicut Sariſſæ Macedonum : Germanorum frameæ : ſed & fortes viros dici à Gallis Geſos, à Seruio annotatũ eſt.Geſatas etiam ab iiſdem appellari mercenarios milites Plutarchus auctor eſt,vt annotat Cælius li. 21.C.18.lect.antiq.

Gesta.Gloſ.in l.2.ff.de cur.bon.dand.ſentit;Acta eſſe iudicii, hoc eſt, quæ quoquo modo in iudicio fiunt : Facta,verbales reſpicere contractus factos extra iudicium: Geſta vero,quæ ſine verbis fiunt,eſſe cenſenda.Sed hæc merito,Alciatus inquit,non recipiuntur:cum ex ſubiecto argumento geſtum etiam accipiatur,ſiue ex contractu,ſiue aliter quid factum ſit. ff.de min.vide Cui.ad l.ait prætor,ff.de minor.25.anno. Nec dubium eſt, ex communi loquendi vſu, nihil hæc differre: quod Bart.annotauit,l.1.de offic.proconſ.Cæſar.Spieg.

Gesta fraudationis cauſa quæ dicantur,indicat Vlpian.l.1.& ſeqq.quæ in fraud.cred.

Gestam rem,pro actam,Pomponius contra Vallam dixit in l. fin.de his quæ in teſtam.del. Spieg.

Gestandi ius habere,vide Vlp.in l.plenum,in pr.ff.de vſu & habit. Spieg.

Gestare dicebantur veteres,cum ſuccollantibus ſeruis valetudinis voluptatiſve cauſa ferebantur,l.12.ff.de vſu & habitat.l.7.ff.de manu.vindict.Inde geſtatio, l.16.§.1.ff.quod vi aut clam.Plin.lib.26.c.3.Quinque res maxime communium auxiliorum,profeſſus: abſtinentiam cibi,fricationem corporis,ambulationem,geſtationem. Geſtationis commoda Seneca epiſt.15.recenſet,his verbis: Geſtatio & corpus concutit,& ſtudio non officit:poſſis legere,poſſis dictare,poſſis loqui,poſſis audire,&c. Prat.ex Briſſ.

Gestationes appellantur loci, arboribus denſis opaci, per quos veteres valetudinis cauſa geſtabantur. Vlp.l.13.§.4.ff. de vſufr.Et ſi forte voluptate fuit prædium,viridaria,vel geſtationes, vel deambulationes arboribus infructuoſis opacas atque amœnas habens. Vbi tamen Voluptati,aut,vt aliis in libris,Voluptarium legendum puto.Vlpia.l.12.§.1.ff.de vſu & habit. Præter habitationem, quam habet,cui vſus datus eſt,deambulandi quoque & geſtandi ius habebit. Et de hac geſtatione locus hic intelligendus eſt apud Imper.§.5.de oblig.quæ ex delict. Aut ſi quis equum geſtandi cauſa cõmodatum ſibi longius aliquo duxerit : quod veteres ſcripſerunt de eo,qui in aciem equum perduxiſſet. Hot. vide Plin.lib.1. epiſt.ad Caninium Ruf.& lib.2.ad Gallum.

Gestatorium, appellamus lecticam ſellamve,ſiue carrucam: denique quodcunque in quo geſtamur. vide Beroal.in comment.ad C.I.Cæſ. vitam apud Tranqu l.Spieg. Adde paulo ante Gerere: Inde Sella.

Gestire,pro cupere,in l.1.C.de inoff.donat. Eſt tamen proprie, lætitiam animi promere cum quodam corporis motu. Spieg.Prat.

Gestor negotiorum ſimilis eſt procuratori:niſi quod mandatã á domino procurationem non habet : ſed amicitia fretus rem adminiſtrat, bonamque fidem agnoſcere debet. Vlp.de neg. geſt.l.3. ait prætor ſi quis abſentis negotia geſſerit,iudicium eo nomine dabo.Spieg.

Gestores negotiorum triplicis ſunt differentiæ,videlicet voluntarii,qui vltro abſentis res gerunt.Neceſſarii,qui obligatione officii adminiſtrant,ſicut Curatores. Et quaſi neceſſarii (vt ſic dicam)qui ſuſpicione obligationis inani ad gerendum accedunt.Quales ſunt liberi homines bona fide ſeruientes,quibus aliquid agendum mandatur,l.atqui natura,§.ſi libero.C.de neg.geſt. Item tutores à patre in teſtamento dati poſthumo, qui interim adminiſtrant, & tandem naſcitur poſthu-

poſthumus, l.cum pater, ff.eod.tit. Item hi, qui ſe procuratores opinantur falſo, aut curatores, quum non ſint, eorumque ſucceſſores, l.3.§.& ſi furioſi, ff.de negot.geſt. l.curatoris.C. eod.tit.l.quicquid, C.arbitr.tut.Spieg.Prat.

Gestvm in Rep.municipium, l.2.ff.ad municip.accipit Hoto. pro pecuniam publicam tractare, ſine erogandam decernere. Prat.

Gestvs, huius geſtus, pro negotio geſto, acto, adminiſtrato, apud Vlp.in l.item ſi cui putaui, ff.neg.geſt.cum ait: Nec poſſit, quod alii adquiſitum eſt ipſo geſtu, hoc tuum negotium videri.Spieg.

G I.

Gibbosi, qui gibbos habent.Paulus horum meminit in l.3.de ædilit.edict. In vulgatis codicibus Gibberoſi ſcriptum eſt. Quanquam grammaticos ſcio annotaſſe, & gibber, gibbera, gibberum, & gibber, gibberis, & hoc gibbere dici: nos tamen Haloandri editionem referimus.Spieg.

Gibelini, vide Guelphorum.

Giezi lepra, cuius eſt mentio ceu ſpeciei diræ imprecationis in Nouel.iuſiuran.quod præſtar.ſol. Denotat auaritiam parentum inficere prolem: & male adquiſita à maioribus non ſine culpa poſſideri à ſucceſſoribus: vide D.Ambroſium in c. 4. Euang. ſecundum Lucam. Fuit autem ſeruus Eliſæi prophetæ, de quo lege c.5.Reg.4.Prat.

Gignendi caſus proprie denotat proprietatem, l.locum in pr. ff.de relig.& ſumpt.fun.& not.in l. Q.Mutius, de aur.& arg. legat. Tametſi communi loquendi vſu porrigatur etiam ad facultatem, ſeu ius adminiſtrandi, ſeu poſſidendi: ex Alber.

Gignere & Parere, factum & operationem quandam important. Hinc diſpoſitio loquens de filiis ex viro & vxore natis, niſi in veris filiis locum habere poteſt, maxime illis ſuperſtitibus. Qua de re pulchre Bartol.diſſerit in l.libetorum.de verb.ſign.

Gildonis meminit l.9.C.Theod.de pœnis, & Claudianus in lib.de bello Gildonico.Oroſius lib.vlt.l.16.& 19.C.de bon. proſcript.C.Theo.& vide in Notit.ſub diſpoſitione Comit. Rer.priu.per Occidentem.Prat.ex Briſſ.

G L.

Glabrio. Iſidorus nomen viri, vide l.mulier quæ dotem.ff.de verb.oblig.

Gladiator. Originem & cauſam gladiatorum Capitolinus, genera vero Budæus refert in annot.ad l.athletas, de iis qui notant.infam. Gladiatores autem dicuntur generaliter omnes, qui gladiis pugnant, etiam diſcendi gratia, antequam in lucem producuntur. Etiam ſunt, qui hoc literis tradunt, ituros ad bellum Romanos debuiſſe pugnas videre, & vulnera, & ferrum, & nudos inter ſe coëuntes, ne in bello armatos hoſtes timerent, aut vulnera & ſanguinem perhorreſcerent. Hinc mos tractus videtur, vt Imperatores ad bellum proficiſcentes, munus darent gladiatorium. Aſt omnino prohibetur in Conſtitut.princ.lib.11.C.de gladiator.tollend. Idque merito. Cyprianus enim ad Donatum: Paratur, ait, gladiatorius ludus, vt libidinem crudelium luminum ſanguis oblectet.Anchor.

Gladiator, vt Quintilian.declam.302.definit, eſt, qui in arena, populo ſpectante, pugnat. Cuiuſmodi ſpectacula ſublata ſunt, l.vnic.C.de gladiat.lib.10.Nicephor. lib.7.c.46.Prat. ex Briſſ.

Gladiatores, in l.6. circa medium, ff.de iur. immunit.non ſunt μονομάχοι, qui à laniſtis inſtituebantur, ſed μαχαιροποιοὶ, id eſt, gladiatorum artifices, Budæus ad dictam l.6.Lipſius 1.Saturnal.7. in fin. fatetur in dicta l.6. gladiatoris vocabulum proprie vſurpari, ſed parum vſitate, Gothofr.in d.l.6. circa med.

Gladii inter arma referuntur, l.41.de verb.ſign.l.3.§.armis, ff.de vi & vi armat.

Gladii pœna, l.1.§.quanquam, ff.de abig. cum gladio & enſe in aliquem animaduertitur: quanquam alii Gladii pœnam ponunt pro damnatione ludi, vt Cuiac.obſeruat.lib.13.c.10. Aliud autem eſt gladio, aliud ſecuri animaduerti, vel telo, vel fuſte, l.7.§.1.ff.de pœn. Vnde apud Spartia. Antoninus ei, qui ſecuri percuſſerat Papinianum; Gladio, ait, te meum iuſſum exequi oportuit.Briſſ.

Itaque gladii poteſtas ab aliis coërcitionibus ſeparatur, l.6.ff.de off.proconſ. ex qua tracta eſt l.70. ff.de diuerſ.reg. Eſt enim gladii poteſtas ius animaduertendi gladio in facinoroſos homines, l.3.ff.de iuriſd.ct. Et ita gladii ius accipio in l.6.§.qui vniuerſas, ff.de off.præſid. in qua gladii ius omnes prouinciarum rectores habere ſcribitur, quos deportandi ius non habuiſſe conſtat, l.6.ff.de interdict.& releg. Sic & in l.1.ne ſine iuſſu princ.in C.Theod.l.74. de decurionib.in eod.C.Iul.Firmic.lib.3.Matheſ.c.5.Faciet præpotentes, horribiles duces, & quibus maximi committantur exercitus, qui habeant etiam vitæ neciſque auctoritatem, & in magnis adminiſtrationibus iuris gladii decernit poteſtatem. Auguſtin. Epiſt.61.ad Dulcitium Tribunum: Nec enim gladii ius in eos accepiſti.Briſſ.

Ad gladium damnari, in l.1.in princ.ff.de abigeis, l.25.§.ſi quis plane, 3.ff.de acquir.heredit.l.6.§.irritum, ff.de iniuſt. rupto.& apud Paulum 5.ſent.tit.17.dicuntur, qui ad ludum gladiatorium damnantur. Capitol.in Macrino: Seruos, qui à dominis fugiſſent, repertos ad gladium ludi deputabant.Bri. vide Cuiac.13.obſer.10.& Goth.ad d.l.1.in princ.

Gladivs, non ſimpliciter pro telo vſurpatur ab Vlpiano, finiente in l.3.de iuriſdict. omn.iud. merum imperium eſſe, habere gladii poteſtatem, ſed per Rhetoricam denominationem, pro quauis pœna, quæ de reo ex delicto aliquo expetitur.Spieg.

Gladio puniri, l.30.in fin.C.ad l.Iul.de adult.

Gladio vlteriore feriri, vide l.20. C. de his qui accuſ.non poſſunt.

Gladio repellere.l.3.C.ad l.Corn.de ſicar.

Glandaria ſylua, quæ ſeruatur glandis ferendæ cauſa. Cato author.Spieg.

Glandem caducam, quæ ex arbore cecidit, in l.ſyluæ, de verb. ſign.Caius finit: ſed non, vt annotauit Alc.ex ſermonis proprietate: quoniam caducus, non qui cecidit, ſed qui facile caſurus eſt, ruinamque minatur, ſignificat. Vnde & Paries caducus.Spieg.Prat.

Glandis autem nomen non tantum ex quercu, ilice, phagove intelligimus, ſed ex omnibus arboribus fructum, l.1.ff. de gland.leg.l.qui venenum, §.fin.ff.de verb.ſign.exemplo Græci ſermonis, apud quos omnes arborum fructus ἀκρόδρυα appellantur, nempe à nomine δρῦς, quod quercum ſignificat. Plane ideo glans inter omnes fructus tam diffuſe vſurpata à maioribus eſt, quod ante Cereris immortale beneficium cibus communis fuit. Auſonius:

Olim communis pecori cibus atque homini glans:
Ante quidem campis quam ſpicea ſuppeteret frux:

Tibullus:

O valeant fruges, ne ſint modo rure puellæ:
Glans alat, & priſco more bibantur aquæ.
Glans aluit veteres.---

Ouidius in Faſtis:

Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato,
Mutauit glandes vtiliore cibo.

Lucretius lib.V.

Glandiferas inter curabant corpora quercus.

Heſiod. ἐν ἔργοις καὶ ἡμέραις, de hominibus iuſtis loquens:

Τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον. οὔρεσι δὲ δρῦς
Ἄκρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας.

Hic in victum hominum glandes annumerare videtur Claudianus in raptu Proſerpinæ:

Vnde data populis fruges, & glande relicta
Ceſſerit inuentis Dodonia quercus ariſtis.

Virg.1.Georg.

Liber & alma Ceres, veſtro ſi numine tellus
Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta.

Et de Athenienſibus ita ſcribit Iuſtin.lib.3.Hiſtoriarum: Arare quoque & ſerere frumenta glande veſcentibus primi monſtrauere.

Priſci igitur legum latores glandem hoc potiſſimum honore donarunt, vt in memoriam illius priſci & parci victus, omnium arborum fructus eo nomine cenſerentur, quos prætor l.1.ff.de gland.leg.inſecutus eſt, Forcatulus in penu iuris ciuilis, c.15.Adde Fr.Balduin.in l.12.Tabul.c.16. Hanc autẽ leg.12.Tabular. Glandem in alienum fundum procidentem colligere fas eſto, Plinius nobis tradidit lib.16.c.13.cautum fuiſſe, vt colligere glandem in alienum fundum procidentem liceret. Prætor deinde ſuo edicto præcepit, vt tertio quoque die aliquis glãdem, quæ ex fundo ſuo in agrum alterius caderet, legere & auferre poſſet. Tit. eſt lib. Pandect. 43. de gland.legend.Riuallius lib.2.hæc fere omnia.Anch.

Glandatio, eſt glandium collectio, & paſtio ſuum ex glandibus. *panage ou glandee.*

Glarea, terra eſt lapillis permixta. Paul.de aqu.plu.arcen.l. ſuper iter glarea iniecta. Item de via publ.l.1.in viam terrenam glaream immittere.Prat.

Glavcinam Pomponius in l.21.§.1.ff.de aur.arg.numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſa parata ſunt. Confectum oportet ex Glaucio herba, quam Plin.lib.20.c.19. ſylueſtrem & erraticam appellat: & in afflatu maris naſci ſolitã tradit. Niſi forte Gleucina potius legendum: nam Gleucini olei factitii Plin.lib.15.c.7.& li.23.c.4. Dioſcorides lib. meminere, eiuſque conficiendi rationem Columella lib.12.c.51. demonſtrat. Eſt autem oleum muſtum, vt Græci vocabuli origo declarat, quod prius quam oliuæ premantur, exprimitur, & ſimul odoramenta miſcentur.Hotom.

Gleba. Alciatus ad titulum De Prætoribus, lib.12.C.non facile reperies, ait, quid hic ſignificet Gleba, clauis, follis, & ſeptem ſolidorum functio. Verum Glebam accipimus ceſpitẽ terræ, dictã, quod ſit quaſi globus, l.certo generi, §.ſi toties, ff.de ſeruit.ruſticor.prædior. Quoties aliquis præturam (intellige militarem) inibat, prouinciales ferebant glebam, vel

propter auertendam caritatem penuriamque,vt memor eſſet prætor ita res curare,vt annonæ ratio ſalua eſſet,vel etiam, vt ipſe in adminiſtratione ita ſe gereret, vt omnes accepiſſe viderentur aruum pro gleba.Anchoran.ex Alciat.

Glebæ profeſſio,in l.12.de annonis & tributis.in C.Theodoſiano.Glebalis penſio, in l.4.de indulgentiis debitorum, in eodem C.

Gleba,& Gleba ſenatoria,& Glebale aurum,in Codice Iuſtiniani,appellatur genus penſitationis,quod Senatores poſſeſſionum ſuarum cauſa principi præſtabant, l.2.C.de prætor.& honorib.prælat. Dicitur & aurum oblatitium,quod non canonis vel indictionis, ſed oblationis genere quodam à Senatoribus exigatur: ſicut aurum coronarium à decurionibus,aut argentum à negotiatoribus.Follis ſenatorius etiã appellatur.Martia.in no.de indul.reliq. Quicquid ex titulo ſenatorii follis debetur.Sed tamen etiam illi ſenatores,quibus nulla erat poſſeſſio, duos folles in ærarium inferebãt,vt conſtat ex conſtit.quadam Gratiani ad Hypatium in C.Th. lib.6.Inter ſenatores autem,qui illuſtres recenſentur, onus glebale non agnoſcunt, cum proprium ſit ſenatorum tãtum. Prat.vide & Cuiac.ad d.l.2.C. de prætor. & hon.prætor. & ad l.ius ſenatorium.C.de dignitat.

Gleba etiam quoſlibet priuatos fundos ſignificat, l.72.de decur.in C.Th.l.17.de prætor.eod. C.Cuiuſmodi priuatorum poſſeſſionibus ſua quoque glebalis indicta erat collatio.

Glebam vtique munus fuiſſe patrimoniorum, non perſonarum definit l.10.tit.2.lib.6.C.Th.Briſſ.

Glebæ adſcriptitii dicuntur à Iureconſultis ii, qui cum agro vna ſeruiebant domino, & cum fundis mancipabantur, alienabanturque:eorum conditio facile ex autore Græco,Sozomeno,intelligi poteſt,ſcribente:ἐπιτρόπευε δὲ τῶν κτημάτων τις οἰκέτης τῷ ἀγρῷ:illius,inquit,curam gerebat Calemerus quidam vna cum agro ſeruus.Prat.

Glebæ canon apud Sidon.Apollinarem lib.6.epiſt.ad Cenſorium Pap.Gleba,id eſt,glebalis functio.Prat.

Glicia lex ex vna inſcriptione, l.4.ff.de inoffic.teſtam.nota eſt:vide legum indicem.Prat.

Gloria appellatur conſentiens laus bonorum. Quintilian. Gloriæ cupiditas haud improbata ab Imp. Alexandro, in l. 2.C.de his qui ſpon.mun.lib.10. Melius ſentit Eraſmus alicubi: Quanquam ô ſuperi,inquiens,quod eſt hoc totũ,quod vulgo gloriam vocant, niſi nomen inaniſſimum ex paganiſmo relictum?Quod genus non pauca reſederunt apud Chriſtianos, dum immortalitatem appellant, famam poſteris relictam.

Gloria viuere dicitur,qui pro Rep.cecidit.Inſt.de excuſ.tutor.§.ſi in bello,ff.eod.l.bello omiſſi.& ad l.Aquil. l.qua actione,§.ſi quis.Spieg.Prat.

Gloriari vbere vrbis ſacratiſſimæ dicitur, in l.3.poſt pr.C. de natur.lib.& matrib.

Gloriosissimi viri titulus tribuitur Triboniano l.vlt.C.de lib.præt.vt & Thomæ Quæſtori in epiſt.de nou.C.fac.

Gloriosi titulus tribuitur Magiſtris militum, apud D.Gregorium epiſt.31. lib.4.& Patricio epiſt.1.l.7. Item Præfecto vrbi,epiſt.7.& 8.lib.8.Briſſ.

Gloriosvs & celebris dicitur, quem Græci vocant ἔνδοξον: & iactabundus, quem illi vocant ἀλαζόνα: Id ante me Liſtrius monuit.Spieg.

Glos viri ſoror dicitur à Græco γάλως l.4.§.gradus, ff.de gradibus & adfin.Feſtus Pompeius lib.6.Non.Marcel.li.de propriet.ſerm.cap.vlt. Sed & in Lexico B.Germani ad Luteriã, ita eſt, referente Briſſonio, Glos ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφὴ γάλως παρὰ Παύλῳ. Vnde ab Auſonio in Monoſyll.Polyxena,quæ ad Achillis tumulum mactata eſt, Andromachæ glos πρεσβυτέρας appellatur,quod ſoror eſſet Hectoris, cui Andromacha nupſerat.Prat.ex Briſſ.

Γλῶσσα Latine lingua dicitur.Gloſſema,expoſitio,ſiue interpretatio.Quintil.Circa gloſſemata etiam,id eſt,voces minus vſitatas,non vltima eius profeſſionis diligentia eſt. His verbis Fabius innuit, Gloſſemata voces eſſe, quæ expoſitione indigent:non,vt vulgo accipitur, ipſas expoſitiones.Iac.Butr.in l.1.C.qui pro ſua iuriſd.tãti fecit Gloſſæ autoritatem, quod eam communi opinioni anteponendam ſtatuerit : quod & Baldo viſum eſt,in l.hereditas.C.de poſſ.tum pleriſque aliis clari nominis interpretibus. In contrarium tamen eſt,quod quotidie & in ſcholis & iudiciis Gloſſas impugnari refellique videmus. Niſi enim vel iure vel rationibus funditus nitatur, & à textu non diſſideat,minime ſequenda. Nam vbi Textus expreſſi ſunt, ibi nulla eſt dubitatio,nec ad gloſſam reſpiciendum: quod & Bald.recte docuit in l.ancillæ.C.de furt. Nam doctrina gloſſæ nullam nobis neceſſitatem imponit: cum ſit tantummodo probabilis, vt dicit Bart.l.1.ff.ſi cert.pet.Quod autem vulgo iactitatur, quod in iudicando à gloſſa recedi non debeat: id non eſſe verum,poſt Abbatem, Zaſ.inculcat.Cæterum,vbi textibus deſtituimur,tum gloſſæ autoritas minime contemnenda eſt. Qua de re late diſſerit Neuizanus in Sylua nuptiali.Spieg.

G N.

Gnavvs,melius Nauus ſcribitur. Nauo enim opponitur ignauum:ſtrenuum id ſignificat.Rhena.in annot.ad Liuium Velleium ſuum citat.Spieg. Hinc gnauiter obſeruari dicitur in l.3.in pr.C.de quadrien.præſcript.

Gnostici,qui & Βορβορῖται vocantur,quo pacto,quibuſque ſacris dæmonem ſe olim concipere dicerent : docet Petrus Crinitus de honeſt.diſcip. lib.7.c.4. vide & Goth.ad l.5.in pr.in verb.Valentiniani.C.de hæret.& Manich.

G O.

Gonatici ſaltus ſit mentio in l.2. C. de præd. tamiacis, quæ verba Cuiac. ibi interpretatur cuiuſdã dominici ſaltus proprium nomen. Alii legunt Gomaticii: alii Gunathetici vel Agonathetici,quod ſacrorum certaminum ſumptibus deputati erant:vide Alciat.Græci tamen,vt ibidem refert Cuiac. habent γονατικοῦ ἀγρῶν ... .Prat.& Goth.in d.l.2.

Τῆς γονῆς χάριν, id eſt, genituræ, ſuſcipiendique fœtus gratia. Vlp.in l.52.§.ſi quis aſinum,20.ff.de furt.

Gortheni hæretici.vide Epiphan.1.tom.1.hæreſ.12.

Gossipivm frutex, de quo Plin.lib.19. c.1. ſuperior pars Ægypti in Arabiam vergens,gignit fruticem,quem aliqui Goſſipion vocant,plures Xylon, & ideo ligna inde facta Xylina. Paruulus eſt, ſimilemque barbaræ nucis defert fructum,cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla ſunt eis in candore mollitiave præferenda.

G R.

Gracvlorvm edacitas an faciat remitti penſionem in contractu locationis,vide Goth.ad l.18.C.de locat.

Gradvs,inquit Paul.in l.Iuriſc.de gradib.dicti ſunt ad ſimilitudinem ſcalarum locorumve procliuium : per quos ita ingredimur vt à proximo in proximũ, id eſt,in eum, qui quaſi ex eo naſcitur, tranſeamus, idque noſtris generationem ſignificat.Ferret.tit.de gradib.Prat.Briſſ.

Gradvs, vt ait Hoſtienſ.in ſumma,eſt vnius perſonæ diſtantis ad aliam, in linea conſanguinitatis, vel affinitatis,facta collatio ad communem parentem,l.1.cum ſeq.§.vſque ad §. affinitatis,ff.de grad.Cõciſius ſic:Gradus eſt interuallum,quo cognoſcitur, quæ perſona ſtipiti propior: vel breuius: ſunt ordines cognationum.Prat.

Gradvm pro exiſtimatione, & honoris loco vſurpari, notum eſt.Hinc in gradum reponere,eſt deiectum reſtituere.Spieg. Prat.

Gradvs arctiſſimi dicũtur eſſe,primus,& ſecundus,& tertius. Namque in primo ſunt ſupra,pater & mater : infra, filius & filia.Secundo ſunt gradu ſupra,auus,auia: infra,nepos & neptis:ex tranſuerſo, frater & ſoror. Tertio gradu ſunt ſupra, proauus,proauia : infra,pronepos,proneptis: ex tranſuerſo fratris, ſororiſque filius & filia, & conuenienter patruus & amita,auunculus & matertera. Spieg.Prat.

Gradvs etiam ordinem ſucceſſionis ſignificat,l.5.ff.vnde cog. l.1.ff.ſi tabul.teſt.l.15.ff.de SC.Silan.Briſſ.

Eſt & Gradus menſuræ genus,pedes duos & ſemis continens,vt & Iſidorus ſcribit,& in fragmentis,quæ libris variorum Auctorum de limitibus ſubiecta ſunt,traditur.At apud Conſtant.lib.2.Epit.βῆμα traditur habere πήχεις β, ἤτοι πόδας γ, παλαιστὰς ιϛ. Prat.ex Briſſ. Hinc Cuiac.ad l.4.§.libertatem,ff. de vſurp.& vſucap.duplicem facit gradum, ſimplicem videlicet,& Geometricum; Simplex,inquit,gradus pedes habet duos ſemis,vel vt ex Iuliano Aſcalonita architecto Cõſtantin.ſcribit lib.2.Epitom. τὸ βῆμα ἔχει πόδας βʹ ς. Geometricus vero gradus, id eſt, paſſus,ſiue ὀργυιά, pedes habet quinque, vel,vt aliis placet,pedes ſex.

Extra ſuum gradum moti fines dicuntur,qui loco ſuo moti ſunt,l.vlt.ff.de termino moto.Prat.ex Briſſ.

Gradvs etiam in heredum inſtitutionibus & ſubſtitutionibus vocatur locus ex ordine,quo neque hereditas defertur:veluti cum primo,ſecundo,tertiove gradu ſcripſit heredes dicũtur, l.3.§.filius, ff.de liber.& poſthum. l.3.§.vlt. & l.5.ff.de iniuſt.rupt.l.2.§.defertur, ff.de bon.poſſeſſ.ſecund.tab.l.37. ff.de hered.inſtit.Modeſtin.in l.1.ff.de vulg.& pupill. Heredes aut inſtituti dicũtur,aut ſubſtituti. Inſtituti,primo gradu:ſubſtituti,ſecundo,vel tertio. Gradus autem aliud eſt,aliud locus:nam inſtituti omnes primo gradu ſunt;locum autem ſinguli obtinent pro ordine ſcripturæ primum,ſecundũ, tertium.Gradus igitur ex ordine ſucceſſionis: locus ex ordine ſcripturæ numeratur,l.ſi is qui,55.ff.de hered.inſtit.Hot. Adde Cuiac.ad l.55.ff.de hered. inſtit. Forcatulus vero in Necyom.dialog.23.affirmat,nullam differentiam inter locum & gradum ſeruari, allegando, quod Modeſtinus in l.1.ff.de vulg. Gradum dixerit, Scæuola locum,l.Lucius,§.Sempronia,ff.de legat.2.l.1.C.de edict.diui Hadrian.

De gradu in gradum eſt ſucceſſio, cum proximo agnato non adeunte hereditatem,ſequens admittitur,qui eſt ſecundo gradu.Interdum vtrunque coniungimus, vt ſi quia agnatus primi gradus heres nõ eſt, admittimus cognatum ſecundi gradus.Balduin.tit.de legit.agnat.ſucceſſ.&c.

Gradvs ætatum iuxta ſententiam Iuriſconſ.late explicat Alciat.

ciat.interpretans l.pueri appellatio,de verb.ſig.Prat.

Gradvs etiam eſt gradientium pedum ſpatium,ſeu alternatio. Gradum vnum alterumve promouere,l.17. §.idem ait,ff.de ædil.edict. Plaut.in Amphit. Non potuimus noſtros citius gradire gradus.

Gradvs in agone literario tres ſunt,vide ſup.Dd. legum.

Gradvvm alii ſunt ſuperiores,alii inferiores,alii collaterales. Prat.

Gradvvm conſanguinitatis computatio diſſimiliter numeratur iure ciuili & canonico.Inſtit.de gradib. cogn. Et 35. q.5. c.ad apoſtoli,c.quod dilectio.Et c.vlt. de conſang. & adfin. in eam rem libellum edidit F. Bernardus.Prat.

Græca mercari fide,id eſt,numerata pecunia,vbi non verbis, neque ſtipulationibus, ſed præſente pecunia res agitur. Sic lena conqueritur apud Plaut.in Aſin.Solem,noctem, diem, aquam, lunam,gratis emimus,cætera queis vtimur , Græca mercamur fide:quod quidam ad leuitatem Græcorum referri exiſtimant,quibus nullo pacto eſſet fidendum. Hinc Græciola cautio in epiſt.quadam Cic.ad Cæſ.Prat.

Græca religio,pro Paganiſmo: & Græci pro Paganis quando dici cœperint, oſtendit Alc.in Parerg.declarans quædam loca in Nouel.Conſtit.131.de eccleſ.tit.Prat.

Græciam exoticam Plautus in MenæchmisGræciam peregrinam dixit,intelligens extra Italiam ſitam, ad diſcrimen oræ illius Italiæ, quæ magna Græcia vocabatur. Sic autem ſcribitur,Mare ſuperum omne,Græciamque exoticam; oraſque Italicas omnes.Torneb.aduerſ.lib.19.c.13.

Græcitas,in l.vnic.C.de ſtud.lib.vrb.Ro.&Conſtan.lib.11. pro Græcarum literarum & facundiæ ſtudio, vbi falſo antea legebatur Grauitas.Briſſ.

Græcismos in ff.varios vide apud Ant.Auguſt.lib.2.emend.

Græcvm vinum inter dulcia numerat Iuriſconſult. l.vlt. ff.de tritic.& vin.legat.de iis vide poſt Plin. l.13. Steph. Nigrum multa & varia vini genera referentem in operc,quod de nimio vitę luxu inſcripſit.Alex. Neapol.c.21.lib.5. annotauit, quod veteres vinum Græcum ſemel tantum etiam in lautiſſimis conuiuiis apponere ſolebant : primuſque diuus Cæſar triumphalibus cœnis quatuor vini genera propter inſtituta maiorum dicitur appoſuiſſe,Falernum, Chium, Lesbium,& Mamertinum. Prat. Philelph.lib.Conuiu.1.oſtendit,vinum omni ætate pernicioſum , eiuſque incommoda refert. Quomodo facias vinum Græcum,docet M.Cato.Spieg.

Grammata,lege Budæ.in comment.linguæ Græcæ.

Γραμματεῖον legit Scrim.in Nou.72. c.1. Gothofr. legit Cautionem.Hal.Calendarium.

Grammatici,hoc eſt,qui Grammaticam docent, an à muneríb.excuſentur,vide l.ſi duas,§.Grammatici,ff.de excuſ.tut. & l.16.§.fin.de vac.mun.Spieg.Prat.Suid.ait , τὸν γραμματικὰ καὶ ἀντιγραφεῖα eadem ſignificatione eſſe , fortaſſe iam degenerem linguam ſuo ſeculo ſecutus: vocant enim vulgari voce ἀγραμματικὸν ſcribam,& antigraphea Gręci omnes.Vide Poſtellum in lib.de Magiſt.Athen.c.15.

Grammatophylacivm , vbi tabulæ & inſtrumenta publica, monumentaque rerum geſtarum , actarumque aſſeruantur: quod Tabularium Latine appellatur.Vlp.in l.moris,8.§.ſolent.6.de pœnis.Archio forte velGrammatophylacio.Spieg. Prat.

Granaria.l.93.§.pen.ff.de leg.3.quę ex tabulis fieri oſtendit, l.18. ff.de act.empt. ſtipitibus vel in terra defixis , vel ſupra terram poſitis & collocatis. Hoc eſt,quod horreum frumentarium mobile ex tabulis ligneisfactum dicit,l.60. ff.de acq. rer.dom. Prat. ex Briſſ. Sunt etiam interdum granaria loca in horreis tabulis ſepta ad fruges ſeruandas , ſuo cuique generi diſcluſa;atque ita à Iaboleno in d.l. 18. ſicut & ab Vlp. in l.quæſitum.12.§.1.ff.de inſtruct.vel inſtru.legat.vſurpantur. Eodem etiam modo ab Horatio poſitum in illo verſu Torneb.recondatur:

Cur tua plus laudas cumeris granaria noſtris.

Torneb.aduerſ.lib.5.c.13.

Grandævvm accipit Albericus, qui annum 29.vel 30.attigit, not.c.quicunque,77.diſtin.per c.Epiſcopos , eadem diſtinct. Spieg.Prat.

Grande beneficium,pro incomparabili, apud Vlpia. in l.1.de bon. libert. Scilicet ad remunerandum tam grande beneficium, quod in libertos confertur , cum ex ſeruitute ad ciuitatem Romanam perducuntur. Indicat vulgatus verſic.

Non bene pro magno libertas venditur auro.

Libertatem pretio numario non æſtimandam. Eſt enim res inæſtimabilis,§.fi.Inſt.quib. ex cauſ.manum. Ac propterea commodo pecuniario præferendam eſſe libertatis cauſam, Iuſtin.monet,§.2.Inſt.de eo cui libert.cauſ.bon.addic.

Grandis commodi,l.4.ff.ex quib.cauſ.maior.

Grandis natu,quinquagenario paulo minor eſt. Pompo.in l. 2.de orig.iur. ergo Sabino conceſſum eſt à Tiberio Cæſare, vt populo reſponderet , qui in equeſtri ordine iam grandis natu,& fere quinquaginta annorum receptus eſt.Spieg.Pra.

Grandicvli pueri,Canoniſtis ſunt doli capaces.cap.1.ext.de delict.puer. Plaut. Grandiculi voce in Pœnulo vſus eſt : In fundas infundebam grandiculos globos.Prat.

Grando conſueta an inter caſus fortuitos computetur , vide Gothofr.ad l.8.C.de locat.

Grapharii ſunt tabelliones,de quibus prolixeConnan.lib.2. c.2.nu.2.

Grassari dicuntur, qui ex inſidiis viatores impetu gradiendi adoriuntur.Item qui gerendo negotia ſenſimſub aliquo prętextu contrectant res alienas,vt in l.3.de ſuſpect. tut. & Inſtit.eod.tit. §. nouiſſime autem. Sed diutius graſſandi in re familiari facultatem præſtat.Spieg.Prat.

Grassatores,vt ait Calliſtrat.de pœn.in l.capitalium,§.omnia admiſſa ſunt, qui prædæ cauſa id faciunt,proximi latronibus habentur , & ſi cum ferro aggredi & ſpoliare inſtituerunt,capite puniuntur , vtique ſi ſæpius atque in itineribus hoc admiſerunt:cæteri in metallum damnantur, vel in inſulas relegantur.Porro graſſaturam Iuuenal. Satyr.3.deſcribit dilucide.Claudianus in l.aut facta,de pœnis,in §.qualitate, inquit,rixæ à graſſaturis diſcerni ſolent.Vide adnot.in hunc §.per Bud.Spieg.Prat.Refert A.Gellius lib.11.c.2. M.Catonem dixiſſe,Romanos olim eos graſſatores ſolitos fuiſſe appellare,qui conuiuiis poeticæ ſe darent.Aldob.ad tit.Inſtit. de ſuſpect.tut.§.vlt.

Grata breuitas,prouerbiale verbum perquam elegans,pro eo quod barbari dicunt,Gaudent breuitate moderni,glo.l.1.ff. quod met.cauſ.At eadem monuit in l.1. ff.ſi cert.pet. Quod nimis obſcurus ſio,dum breuis eſſe laboro.Spieg.

Gratia pro fauore accipitur,in l.7.§.quæſitum, ff.de minor.l. 3.C.de iur.fiſc.& alibi ſæpius.Gratia, id eſt,ius patronatus, c.quia,de iure patron.Gratia pro cauſa, vt gratia decipien-l.quod ſi,ff.quod met.cauſ.Prat.

Gratia, beneficium, quod gratis datur nobis : Gratiam autem facere,eſt ex iure diligentiore aliquid imminuere. Eſſe vero in gratia,pro eſſe in aliquo munere & reputatione quam vocant.Spieg.

Gratia bona,& mala dicitur.Vide Gell.c.9.lib.12.

Gratiam canonis legiſque facere , pro diſpenſare dici poſſe; Budæus ante monuit in annot.prior. quod & ſoluere legib. dicitur Vlp.tamen ſolutum eſſe legibus,accepit pro eo quod eſt,non teneri,l.princeps. de legib.& Iulian. l.ſeq. Quomodo & antiqui ſæpe vſi ſunt.vt idem Bud.ibid.citatis oſtendit exemplis.Spieg.Prat.

Gratiam iuriſiurandi facere,l.6.& 32.& 41.ff.de iureiuran.eſt ſoluere iuriſiurandi neceſſitate:&,vt Paulus lib.2.ſenten.tit. 1.loquitur,remittere neceſſitatem iuriſiurandi.At in l.fin.ff. ad munic.ſignificat ſoluere religione iuriſiurandi, &,vt vulgo loquimur,diſpenſare.Briſſ.Vide infr.Iuriſiurandi gratiam facere.

Gratiam facere edicti,apud Suet.inDomitia.c.14.& Gratiam coniurandi,in Auguſt.c.16.& gratiam facere decreti , in l.1. §.ſi quis vltro,ff.de quæſt.Briſſ.

Gratificatvs tutor ſoluerit,l.ſi non expedierit , §.ſi pupillus,ff.de bon.auth.iud.poſs.Alber.

Gratior proſpectus & liber. Vide l.inter ſeruitutes , ff.de ſeru.vrb.præd.

Gratiosa ſententia Vlp.in l.in hæredem,de calum.Nam cōſtitutum eſt,ait,turpia lucra ab hæredibus quoq; extorqueri,licet crimina extinguantur:vtputa ob falſum teſtimonium vel iudici obgratioſam ſententiam datum.Spieg.

Gratiosa emptio,l.2.C.de fid.inſtrum.& iur.haſt.li.10. Gratioſa actio,l.16. C.de reſcin.vend.Prat.

Gratiose,per gratiam & fauorem,l.7.§.competit,ff.de adminiſt.& peric.tut. Hinc gratioſe expunctæ rationes dicuntur in l.9.ff.de admin.rer.ad ciuit.quæ bona vtriuſq; partis gratia,& ſine vlla contentione expuncta ſunt.Prat.

Gratiosi dicuntur Latinis, quibus fauetur propenſo quodam animi ſtudio.Vlpia.in l.1. de cenſibus. Sed & Berytienſis,inquit,colonia eſt in eadem prouincia, Auguſti beneficiis gratioſa.HebręisIochanan,vel,vt nos loquimur, Iohannes gratioſum ſignificat,quem Germanice *Huldrich* vocamus,vt ante monuit Aretius. Gratioſus item , qui apud multos valet gratia.Cui tenues opes ſunt,gratioſus non eſt.Nam amor & gratia mouetur opinione & fama liberalitatis. author Cic. lib.de offic.2.Vide ſupr.Fauorabilis.Spieg.Prat.

Gratiosissimvs aduerſarius apud Cic. pro P. Quintio, in princ.

Gratitvdo naturalis,eadem quæ & obligatio, Græce ἀντίδωρον.Quo verbo Vlp.vtitur in l.ſed etſi,§.cōſuluit.de pet.hered. Vide Alex. Neapol.à principio lib.3. pulchre diſſerentem,de naturaliter inſita homini gratitudine:pro quo faciūt hæc verba Iuriſconſ.in d.§.Quamuis ad remunerandum ſibi aliquem naturaliter obligarunt, Spieg.Prat.

Gratis,& pretio contrariaCic.indicat pro Roſ.Comœdo.Pr.

Gratvita libertas,quæ datur gratis , & ſine præmio, in l.1.ff. de libert.& eor.lib.Spieg.Prat.

Gratvitvm,id eſt,ſine mercede; ſic commodatum debet eſſe gratuitum,§.3.Inſt.quib.mod.re contr.oblig.

Gratuitum officium, non germanum legendum, in authent. iuſiur. quod præſt. ab his. Spieg.

Gratulari. Qui miſſi ſunt ad gratulandum principi, l. 35. ff. ex quib. cauſ. maio. Briſſ.

Gratum eum eſſe Cicero de Orato. docet, ſi omnia, quę faciat, grata ſint, ipſe tamen nihil gratiæ cauſa faciat: quod de Cn. Flauio Scriba (cuius Pompon. in l. 2. §. poſtea cum Appius, de orig. iur. meminit) recipiendum eſſe non videtur. Spieg.

Gratus, qui gratiam pro beneficio refert, vel ſaltem memor eſt accepti beneficii. Quamuis, vt Donatus atteſtatur, non continuo, qui memor eſt, etiam gratus eſt. Memor enim eſt, qui apud ſe meminit: Gratus, qui meruit hoc nomine vocari, dum vicem reddit: Nam multi ſunt memores, ingrati tamen. Noſtro iure gratus cenſetur, niſi probetur ingratus, l. ſeruus, l. centurio, ff. de manumiſſ. teſtam. cum ſimil. Spieg.

Graves controuerſiæ cenſentur præiudiciales reſpectu minorum. Paul. in l. per minorem, ff. de iudic. Per minorem cauſam (ait) maiori cognitioni præiudiciũ fieri non oportet, &c. S. cvm vniuerſalis actio pręcedit particularẽ, criminalis ciuilem, l. vlt. C. de pet. hæred. & in l. vlt. C. de ord. cogn. Spieg. Prat.

Graves perſonæ ſunt noſtris, quibus adeſt firmitas ac conſtantia animi, & in vultu, moribus, verbis, rebus agẽdis, quædam ſeueritas. Hoſtienſ. generaliter finit, quæ non ſunt infames, l. cum pater, §. rogo, & l. cum quidam, ff. de legat. 1. c. vnico extr. de ſcrutin. Vide Panorm. in c. licet, de teſt. Spieg. Prat.

Grave eſt fidem fallere, l. 1. ff. de pecun. conſtit.

Graviscanorum meminit Celſ. in l. quædam in teſtamento, de leg. 2. Seruius enarrans illud Poetæ lib. 10. Et Pyrgi veteres, intempeſtæque Grauiſcę. Grauiſcanum oppidum, inquit, alij Tempeſtum dicunt, ventis & tempeſtatibus carens, quod nulla poteſt ratione contingere. Intempeſtas ergo Grauiſcas accipiamus peſtilentes. Et ſecundum Plinium in Natur. hiſt. & Catonem in Originibus, vt Intempeſtas intelligas ſine temperie, i. tranquillitate. Nam, vt ait Cato, ideo Grauiſcæ dictę ſunt, quod grauem aërem ſuſtinent. Spieg.

Gravia delicta quæ ſint, Alb. attigit in l. ſi quis non dicam. C. de epiſc. & cler. l. leuia ff. de accuſat. Vt diſtent ab enormibus & grauiſſimis, vide C. de cuſtod. reor. auth. ſed nouo iure Spieg.

Gravior ſeruitus, i. durior & oneroſior, ſi ob ſeruitutem grauiorem diſceſſerint, l. 13. §. vlt. ff. de alim. vel cib. l. 24. ff. de ſeruit. præd. vrb. l. 20. §. ſtillicidium, ff. eod. Briſſ.

Gravida eſt, quæ iam grauatur conceptu. Spieg.

Gravio vel Graphio apud authores Barbaricos iudicem ſignificat: Et inde Lantgrauij, i. prouinciæ comites, ſiue iudices, & Marchgrauij, limitis comites, & Pfaltzgrauij, palatij comites, qui & maiores domus, & pręfecti rectoreſque palatij dicuntur: Burggrauij, arcis præſidiiue comites. Centgrauii, qui in antiquis Germanorum legib. centenarij dicuntur, & Goggrauij, & Dinggrauij, iudices pedanei. Prat.

Gregarii milites dicuntur ij, qui humiles ſunt, & non delecti, quales eſſe ſolent, qui tumultuarie colliguntur. Dicuntur & gregales, & minores, & extraordinarij. Vide Valtur. lib. de re milit. 8. & l. vltim. in fin. C. de milit. veſte. lib. 12. Spieg.

Gregatim haberi oues, capras, boues, equos, mulos, aſinos, dicunt ICti in l. 2. §. 1. ff. ad leg. Aquil.

Gremia, virgulæ tenues, ſiccæ, aridæque, & ad comburendum aptæ, l. 55. §. lignis. ff. de leg. 3. Briſſ.

Gremiales arbores, quæ ſurculos illos ſuppeditant, & vnde faſciculi componuntur, l. 7. §. 9. ſol. matr. Puto autem, ſi arbores cæduæ fuerunt, vel gremiales, dici oportet in fructu cedere. Columel. lib. 12. c. 19. Muſtum in vaſa defrutaria deferemus, leuique primum igne ex tenuibus admodum lignis, quo Gremia ruſtici appellant, fornacem incendemus. Hermolaus legendum putat Cremia, quaſi à Cremando. Hotom. ex Connan. lib. 4. c. 1. n. 7. Vide ſupra Cremiales.

Gressus duos pedes & ſemiſſem continet.

Grex vnum corpus eſt, ex diſtantibus capitibus, ſicut ædium vnum corpus eſt ex cohærentibus lapidibus, §. ſi grex. Inſtit. de legatis.

Grex, inquit Feſtus lib. 7. ex Gręco dicitur, quem illi ἀγέλω vocant, & latius patet, quam armentum. Siquidem grex tam maiorum quam minorum eſt animalium. Armentum autem maiorum tantum. Proprie tamen grex eſt minorũ pecudum vt ouium, caprarum, ſuum. Liu. lib. 32. Briſſ. Sed nota, ſi grege legato aliqua pecora viuo teſtatore mortua eſſent, in eorumq; locum alia eſſent ſubſtituta, eundem gregem videri, vt tradit Pompon. in l. ſi grege. de lega. 1. Accipitur item pro multitudine hominum, ſiue parum honeſta, ſiue honeſta, vt apud Ciceronem, Grex philoſophorum, Grex latronum, Grex fœneratorum. Verum quando Grex non intelligatur, vide l. vlt. iuncta gl. quando. mod. vſusfruct. amitt. Spieg.

Gregem minor quam decem ouium numerus non facit. Connan. lib. 4. c. 6. n. 10.

Grex metaphoricas pro populo Chriſtiano, c. quamuis, 7. q. 1.

Grex cohortalium, l. 1. §. ſi quis ex grege. C. de cohort. lib. 12. idque propter vtilitatem, vt Alber. ſcribit.

Groma, eſt ratio metandi caſtra, & loca in bello capiendi opportuna. Higinus, R. Volaterrano indicante, de caſtris metandis libellum edidit, quem Gromaticon appellauit. Spiegel.

Gromatica diſciplina, vt ad caſtrorum metationem pertinet, ita non dubito, quin ad agrorum menſuram pertineat. Sext. Pomp. Groma appellatur genus machinulæ cuiuſdam, quo regiones agri cuiuſque cognoſci poſſunt, quod genus Græci dicunt γνώμονα. Apud Nonium Gruma ſcriptum eſt. quo loco, Gruma (inquit) menſura eſt quædam, qua flexæ viæ ad lineam diriguntur, vt eſt agrimenſorum. Apud Caſſiodor. lib. 3. Varior. vbi de agrorum menſura loquitur, ſic lego. Hoc enim per Geometricas figuras, & Gromaticam diſciplinam ita diligenter agnoſcitur, Vulgo Grammaticam. Gromatis quoque & Gnomonis nomina in libris de limitibus leguntur. Pitheus lib. aducr. 2. c. 14.

Gruarii apud Gallos dicuntur à iure gruariæ. Id autem eſt ius quoddam iuriſdictionis, per quod delictorum & maleficiorum, quæ in ſyluis committuntur, ad eum iuriſdictio ſpectat. Legum municipalium interpretes Gruarios dictos aiunt à gruibus, quia id animal excubias agit nocturnis temporibus, lapillum pede ſuſtinens, qui laſſatis ſomno decidens indiligentiam coarguit, vt author eſt Plinius lib. 10. c. 23. vide Malſerulæum in regias ſyluarum conſtit. artic. 22.

Grundæ & ſubgrundæ partes ſunt tecti eminentes longius, vt ſtillicidiorum iniuriis parietem domus prohibeant, Connanus lib. 4. c. 9. n. 4.

GV

Guadia eſt pignus: vnde Inguadiare verbum de quo ſuo loco, In Lombard. lib. 1. tit. 15. Si non habuit, vnde ſummam perſoluat, ſemetipſum per guadiam in ſeruitio principis tradat, Item libro 2. titu. 21. Si quis alii guadiam & fideiuſſorem dederit, omne, quod per guadiam & fideiuſſorem obligauit, adimpleat. Item: ſi quis alii guadiam dederit, & eam recipere neglexerit, &c. Prat.

Guardiæ feudum eſt, quod conſtituitur alicui propter cuſtodiam rei domini conſtituentis: vnde & dicitur cuſtodia, & Guardianus ſeu guardio dicitur ille, cui talis cuſtodia eſt commiſſa: vt quibus caſtra, & territoria cuſtodienda traduntur: Galli quoque hac voce vtuntur: vnde feudum Guardiæ, cum quis prædio cuſtos imponitur. Hinc tenere pro feudo, & tenere per guardiã opponuntur, lib. feud. 1. tit. 2. & tit. 11. Prat.

Guardia apud Cœlium Rhodigin. lection. antiqu. lib. 5. cap. 1. de hiſto. belli in Venetos geſti ponitur pro quodam vico, qui flumini adiacens, diſtat Rhodigio ſeptem millibus paſſuum. Anchoran.

Guarenda, eſt terminus iuris Saxonici, *Da de kleger mit handgegebener trevv die gevvehr der klag en angeloben muſs Landr.* li. 2. art. 15. & lib. 3. art. 14. *VVeichbild.* art. 40. & 115.

Guarentare, vel (vt eſt in aliis libris) Guarentiſare, pro cauſam alterius ſuſcipere, defenſorem ſe profiteri. Priſcum Frãcorum verbum, quod in Francogalliam inuectum eſt, Guarent: quo ſignificatur is, qui Latinis auctor dicitur, & euictionem pręſtat, lib. feud. 2. tit. 34. §. 2. In Lombard. tamen li. 2. tit. 36. de euict. appellatur auctor. At in Speculo Saxon. dicitur VVarandator, art. 9. Prat.

Guastaldus, pręfectus ſiue cuſtos curtis, qui & actor dicitur. Lombard. lib. 2. tit. 17. S Guaſtaldus aut quilibet actor regis, poſt ſuſceptas & commiſſas ſibi ad gubernandum curtes, aut caſas regis, aliquid per donationem conquiſierit. Et mox: Concedimus etiam guaſtaldis noſtris curtes noſtras prouidentibus. Item Lombard. lib. 1. tit. 32. & Langobard. l. tit. 39. §. 3. Si quis guaſtaldus vel actor regis, curtem regiam habens ad gubernandum, ex ipſa curte alicui ſine iuſſione caſam tributariam, vel terram, ſyluam, vites, vel prata auſus fuerit donare. Sic. lib. feudor. 1. titul. 10. Niſi vaſallus ſit guaſtaldus vel actor domini, &c. De Guaſtaldo Vitus Amerbachius in cap. Caroli Magn. ſic ſcribit: Guaſtaldus ſignificat œconomum, id eſt, procuratorem domus & rei familiaris. Puto factum nomen à Guaſt, id eſt, hoſpitium, veteri Germanica & Gallica lingua, & *halten*, id eſt tenere. Sic enim à quibuſdam Germaniæ locis adhuc verbũ pronuntiatur. Feud. guaſtaldiæ exemplum extat apud Petrum de Vin. lib. Epiſt. 6. c. 25. Prat.

Gubernacula nauis: l. 44. ff. de euictio. quibus nauis contorquetur quo gubernatori libet, vt loquitur Lucre. lib. 4. Briſſ.

Gubernator nauis, l. 13. §. ſi magiſter. ff. locat. is eſt, qui ſedens in puppi clauum tenet, ac gubernacula tractat, & à quo nauis regitur. Varro lib. 8. de lingl at. Briſſ.

Guerra ſiue Verra, non tantum dicitur bellum, quod Imperatoris nomine publice geritur: verumetiam quod priuatus aliquis ſuſcepit, cum ſuas inimicitias perſequitur, vt lib. feud. 2. tit. 28. §. 1. & §. 2. Et apud Vrſpergenſ. Abbatem in l. Friderici Imp. Si liber homo, ingenuus, miniſterialis, incendium commiſerit, pro VVerra propria, pro amico, pro parente. Prat.

Guidagia, quaſi pedagia, c. ſuper quibuſdam. de verb. ſignif. Ioan. And. c. quanquam. de cenſib. lib. 6. Prat.

GVIDAGIVM eſt,quod datur alicui pro ſecuro conductu tranſeundi per terram alicuius,c.de raptoribus.36.q.3.Prat.

GVNDVLÆ,nauigii genus,vide C.Harmenop.lib.2. Epitom.c.10.& libel.legum Naualium,l.14.in annotation.Prat.

GVLA eſt meatus à faucibus in ventriculum, duabus tunicis conſtans,per quem cibus & potus deuorantur, & in ventriculum deſcendunt.Gula ſerui,quam tonſor radebat, præciſa.l.11.ff.ad leg.Aquil.Briſſ.

GVLOSI,id eſt,gulæ dediti,l.4.§.2.ff.de ædil.edict.

GVMMI, vocabuli exotici fit mentio in l. fin. de publican. vide Plin.lib.13. c.11.Prat.

GVNETHETICI ſaltus ij ſunt,quos homines quodammodo adſcriptitii incolunt, nullam vlterius expectantes mercedem, quam quæ ex ipſo ſaltu colligitur. γυμνὸς is locus dicitur, in quo feliciter pullulant proueniuntq; arbores. θητικὸς autem, mercenarium, ſeruitutique addictum hominem ſignificat. Alciat.in l.meminimus.C.de prædiis Tama.lib.11.

GVRGES,omnis aquarum congeries dicitur. Poëta pro periculo maris vſurpauit: 1.Æn. Apparent rari nantes in gurgite vaſto. Hoc carmen prouerbii vice protulit Iaſ. in l. re coniuncti.de lega.3.de occupato in materia difficili & latiſſima, ad quam tamen extricandam pauci Interpretes acceſſerint, indicauit Alc.lib.3.de verb.ſig.Spieg.

GVRGVLIO quid ſit, vide Gotho.ad l.14.§.5.ff.de ædil.edict.

GVSTARE,eſt breuiter quippiam attingere.Ductum ab iis, qui cibum aut potum tenuiter deguſtant, nihil inde in ſtomachum tranſmittentes. Canoniſtæ aiunt, Guſtare eſt aliud quam comedere,vel bibere.Spieg.

GVTTVR, ſpiritus cauſa eſt, hoc ſiquidem halitum animantia trahunt,reddúntque.Proinde quæ pulmone carēt,neq; item collum habent. Hinc Guturoſus dicitur Iureconſ. & Celſo, cuius guttur tanquam ſpōgia quædam intumeſcit,ita vt hoc malum non morbus,ſed vitium ſit.Vlpian.de ædil.edict.qui claudam. Si quis,inquit,natura gutturoſus ſit.Spieg.

GVTTVRNIVM Feſto lib.7.vas ex quo aqua in manus datur: ab eo,quod propter oris anguſtiam guttatim fluat.Prat.

G Y.

GYMNASIA Anton.Auguſt.ad l. ἐὰν δύο. §.γυμνασ. ff. de excuſ. ſpatia quædam ampla, quibus Græci aut palæſtra aut cæteris corporis exercitationibus exercebant.Prat.

Γυμνασιαρχίας.in d.§.γυμνας.Gymnaſiorum præfecturas recte ibid. vertit Ant.Aug.Prat.

GYMNASIARCHÆ ſunt, qui præſunt exercitio palæſtrico cum ſumptu aliquo. Heſychius: γυμνασ ἀρχῆς ἄρχων τῶ ξυστ. Idem ergo eſt gymnaſiarches, & zyſtarches. Vlpianus in orationem contra Leptinem: γυμνασίαρχοι ἐστιν ὁ παρέχων τέλειον τοῖς γυμναζομένοις γυμνάσιον γὸ τὴν παλαίστραν ἐκεῖνον. Philo in Flaccum: εἰς τὴν ἑτέραν ἀποτραδύσας φάσκαν.ἔνας ἦλθη ἐς γυμνασιαρχεῖν. Cuiac. & Gothofr.ad l.6.§.eſt autem.8.ff.de excuſat.

GYMNICI agones,quorum meminere Imp.in l.1. C. de ſpectacul.dicuntur,quia nudi athletæ iis ludis exercebantur.Inde Gymnaſia,exercitii loca:quæ tria Athenis fuerunt,Lyceon, Academia,& Cynoſarges:in Lyceo diſputabant inambulantes Peripatetici,qui erant à partibus Ariſtotelis. In Academia, Platonici:Ἀκαδημία,lauacrum dicitur, quod prope erat altero huic gymnaſio.Apud Cynoſarges pueri nothi exercebantur,qui nec à patre, nec à matre ciuitatis ius habebant. κυνόσαργες,gymnaſiū.Bud.in l.athletas.de hisqui no.infa.Sp.

GYNÆCONOMI,aut Gynæcocoſmi vocabantur, qui de matronarum primum,poſtea de omnium mulierum ornatu ſtatuebant, ne vlla ipſarum ſe quicquam indignum ferret, vtque ſingulæ pro ratione cenſus & facultatum indicerentur,indicta mulcta ei, qui ſecus feciſſet. Poſtellus de magiſt. Athenienſ.c.37.

GYNÆCIARIVS. Gynæciarii(opinor)erant, qui muliebres veſtes tingebant,curabantque, dicti ἀπὸ τῆς γυναικός, id eſt, à fœmina,quemadmodum exponit C. Hegendorphinus in Exegeſi ſua. Vel Gynæciarii erant, qui pannos curabant, & vel peniculo adhuc rudes tergebant, vel forte lanæ nodos incidebant,extrahebantque:opus, quod à mulieribus fieri ſolet. Quod ſi qui viri fœminis mixti id agebant, à ioco dicebantur gynęcearii.Alciat.in l.balluca.C.de metall. lib.11. Cuia. in l.2. de murileg. & gynæcear. C.lib.11.dicit, Gynæciarios eſſe, qui addicti ſunt contexendis conficiendiſq; veſtibus imperialibus, & miniſteriorum imperialium, eorumque nulla eſt adminiſtratio,ſed ſeruitus publica,vel conditio.

GYNÆCIVM ſiue Gynæceum dicitur locus ædium ſecretior, in quo ſolæ mulieres habitabant: dictus & ab ipſis mulieribus, quas Græci γυναῖκας appellant. Vnde Panthædas Spartanus, cum in Aſia obiret legationem, oſtentantibus, quibuſdam murum valde munitum, latum ac ſublimem, fertur dixiſſe, Νὴ τοὺς θεοὺς ὦ ξένοι,καλὴ γυναικωνῖτις: id eſt, per deos ô hoſpites, pulchra Gynæconitis,id eſt,domus mulierum. Author Plutarch.in Apophthegm.Lacon.Qui & ipſe idem prope dixiſſe Agidem Archidami filium refert, item Ageſilaum illum magnum Lacedæmoniorum regem. De Gynæceo autem Plaut.in Moſtellar.

Dare vult vxorem filio,quantum poteſt:
Ad eam rem facere vult nouum Gynæceum.

Sed & Terentius in Phorm.

Vbi in gynæceum ire occipio, &c.

De huiuſmodi autem Gynæceis atq; Gynæciariis fit mentio in l.vnuſquiſque.in princ.C.ad leg.Iul.repet. & in rubr. & iterum in l.2.3.5. & l. ſi quis ex corpore. C.de murileg. & gynæc.lib.11.& l.1.C.de veſti. holo. & in l. vlt. C. de milit. veſti. libr. 12. In quibus locis Gynæcium etiam capitur pro loco ſecretiore,in quo opera textoria, & iſta muliebria conficiuntur: & Gynæciarii pro iis, qui ea muliebria opera conficiunt. Sed & Gynæconitidis mentionem fecit Procopius in Bello Vandalico lib.3. vbi ſatis declarat locum eſſe ſecretiorem.Vitruuius autem li.Architecturæ 6.c.10. deſcribit Gynæconitidem,atque etiam Andronitidem, quæ eſt ea domus pars, in qua viri ſine interpellationib. mulierum verſantur. Vnde & ea faceta reſponſio Diogenis Cynici apud Laert.qui cum ex Lacedæmone Athenas reuerteretur, interrogatus vnde & quo veniret, ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος (inquit) εἰς τὴν γυναικωνῖτιν, id eſt, ex domo ſiue habitatione virorum in domum mulierum.Aut vt per μετωνυμίαν Ambroſius vertit, à viris ad fœminas.Tiraquel.in 10.l.connub.gloſ.1.part.2.

GYNÆCIORVM procuratores,in d.l.2.& in Notitia Imperii: Iidem procuratores textrinorum vocantur. l.pen. de murileg. lib.11. C.& Gynæciariorum procuratores, in l.3. C.de indulgent.debitor.Briſſ.& Prat.

Γυναικοκρατία, dominium vxorium, vt ſunt Gynæcocratumeni, qui ſub vxoris imperio viuunt.Sunt & populi Plinio, Amazonibus vicini, à quibus cum victi eſſent, in id obſequii adſtringebantur,vt procreandę ſoboli inſeruirent:refert Budę. in l.ius ciuile.de iuſt.& iur.Spieg.

GYPSVS, in Nouel.142. §.κακόνως. Ægypti inſula,de qua vide Stephanum.Prat.Et addit Cuiac.obſeruat.lib.8. c.27. quod ſit metallorum ferax,ideóque damnati in metallum mitti in eam ſolebant Iuſtiniani tempore, & in Proconneſum vnam Sporadum in Propontide, vel etiam deportari, vt conſtat ex Nouell.22.c.8.vbi notat Gothofr.& Nou.142.c.1.in fin. & l. 26.§.2.C.de pœnis.

H.

HABE, & Haue ſine h aſpiratione pro Aue frequentiſſimum verbum in inſcriptionib.Conſtitutionum Cod. Theod. & Iuſtinianei ſalutandi verbum.Habe Marcelline K.N. B. Huiuſmodi ſalutationis generis meminere Euſebius, & Nicephorus, χαῖρε,Ἀνεψιὲ τιμιώτατε ἡμῖν. Veteres Habe, aut Haue pro Aue dicebant.Seneca lib.6.de beneficiis.c.34. Huic peruenire vſque ad diſtringendam libertatem licet, cuius vulgare,& publicum verbum promiſcuum ignotis, Habe non, niſi ſuo ordine emittitur. Hanc ſcribendi rationem probat M.Fabius libro 1.c.10. Multum eſt, ait, literatus, qui ſine h aſpiratione, & producta ſyllaba ſalutauit, Auete. Recta eſt hæc via: quis negat?ſed alia eſt melior, & magis trita in προσφωνήσει.l.dominus.C.de appellat. Habe Heraclida chariſſima nobis:& in inſcriptione l.ſi quis.11. C. de accuſa. Habe Criſpine chariſſime nobis:vbi pro Habe,falſò legitur: liberis. & l.fin. C.Th. ne quid publ. lætit. vbi pro Habetatiano legendum,Habe Tatiane.Prat.ex Cuiac.1.obſ.15.

HABEAT,i.e.habere poſſit,in l.ſi quis ſub conditione. ff. de teſtam.tut.& l.1.§.ait prętor.de poſtul.Quandoque,id eſt,habere poterat.C.de inof.teſta.l.ſi quis filium.Notauit.Alber.

HABENAM pro loco accipi ſcitum eſt.Ea ſeruos impuberes cædi ſolitos,liquet ex l.1.§.impuberi.ff.de SCto Sillan.Horat.li. 2.epiſt.in ſchalis,inquit,latuit, metuens pendentis habenæ. Et Ouid.in epiſt. Deianirę ad Herculem: Diceris, infelix, ſcuticæ tremefactus habenis.Prat.Briſſ.

HABERE verbum eſt generale,& ad dominii ius & poſſeſſionis, atque etiam ad eum,qui detentor eſt.Habere (inquit Vlp.in l.ſtipulatio iſta habere licere.§.habere. ff.de verb.obl.) dupliciter accipitur?Primo iure dominii: Deinde obtinere ſine interpellatione id,quod quis emerit,l.118.ff. de verb.ſignifi. nam & eum habere dicimus,qui rei dominus eſt.& eum,qui dominus quidem non eſt,ſed tenet. Denique habere rem apud nos depoſitam ſolemus dicere. Hoc autem verbum Habere cum effectu accipiendum eſt,ſicut peruenire. Vlp. in l. nomen filiarum.§.fin.de verb.ſign. Quod quidem an ſignificet dominium,vide Bart.in l.1. §.poteſtatis. ff.de pecu. Brechæus in l.habere,in tit.de verbor.& rer.ſignificat.Connan. lib.6.c.3.

HABERE. In interdict.vnde vi,verba hæc: QVÆQVE IBI HABVIT,ſic accipiuntur,vt omnes res,non ſolum eius,qui deiectus eſt, fuerint, verum etiam quæ apud eum depoſitæ, vel commodatæ, vel locatæ, vel pignoratæ fuerunt, vel quarum vſum,vel vſumfructum,vel cuſtodiam habuerit, contineantur,l.1.§.quod autem.ff.de vi arm.Briſſ.

HABERE contractum, conuentionem, & obligationem frequentiſſime pro contrahere,l.1. C. ne vxor pro marit. l.10. C.ſi cert.petat.l.21. C.de donat.inter virum & vxorem.l.4. C.de rerum permutat.l.2.C.ſine cenſu, vel reliq. l 6.& 7.C.

ſi quis alteri vel ſibi l.fi.C.de inſt.l.8.C.de pact. inter empt. Prat.Eodem ſenſu

Habere tractatum,in l.32.ff.pro ſocio: Et habita ſententia pro lata & dicta,l.21.ff.de iis qui not.inſa.Prat.ex Briſſ.

Habere concilium, quod vulgo dicitur, Facere congregationem:Sed & conſultare ſignat.

Habere delectum militum, eſt,quod dicimus Teuton. *Muſteren*, quod bonorum & malorum delectus ſit, vt mali remittantur,bonorum nomina accipiantur.Spieg.

Habere, pro detinere,notum eſt,vt ff.de re vend.l.officium.& de vi & vi arm.l.1.§.quod autem.Spieg.

Habere excuſatum,pro accipere excuſationem meam: vt Latina locutio defendi poteſt Mart.autoritate in ſecundo.

Habere factum videtur is,qui vſum eius operis habet,licet alius fecerit,l.2.§.habere.&§.idem Labeo.ne quid in loc.publico.Briſſ.

Habere febrem tertianam,vel quartanam,Iabolen. adeo inſani eſſe hominis cenſet,vt ne iis quidem diebus,quibus morbo vacat,recte ſanus dicatur,l.qui tertiana.de ædil.edi.Spie.

Habere filium mortis tempore creditur, quæ exciſo vtero edere poſſit,l.141.de verb.ſignif.Prat.

Habere fugitiuum non licet,l.13.§.1. de act. empt. nec eum, cuius ſi pretium emptor non dediſſet,ei auferretur,l.1. ff. de euict.Briſſ.

Habere, pro habere debet,interpretantur in l.ſi vxori. §.cum ita.ff.de aur.& arg.leg.

Habere eum dicimus, qui vtitur, & iure poſſeſſionis fruitur, ſiue ipſe opus fecit, ſiue ex cauſa conductionis, vel emptionis,vel legato,vel hæreditate,vel quo alio modo adquiſiuit. Vlp.in l.prętor ait.ff.ne quid in loco.Prat. Adde Brechæum l.nomen filiarum.§.habere.de verb.ſig.

Habere licere, ſtipulatio eſt, qua ſignificatur facultatem ſemper fore poſſidendi rem quiete, neminemq; ſuperuenturum, qui impediat poſſidentem,vel moleſtia adficiat. Quorſum enim pertinerent inter mortales vniuerſæ omnium contractuum tranſlationes in rebus ipſis, niſi accipiens poſſet eas retinere, atque ſine moleſtia in commodum ſuum conuertere?Cum igitur quis futuram ſibi moleſtiam timet de re promiſſa: conſultum atque frequens eſt in vſu forenſi, vt caueat ſibi per hanc ſtipulationem, l. 11. §.fin. ff.de act.empt.Prat. Sciendum autem eſt,eum,qui promittit, generaliter habere licere, non ſimplex abnutiuum ſpondere, ſed curaturum ſe, vt habere liceat,l.inter ſtipulantem.in prin. ff.de verb.obli. Itaq; curare & operam dare debet, ne quis etiam extraneus ſtipulatorem interpellet,ab eoque rem auferat.Qua in re ſi fruſtra diligentiam adhibuerit, euicta re ab extraneo, non tenebitur,quia curare tantum,non etiam facere, vt rem obtineat ſtipulator, obſtringitur: de quo latiſſime Dd. in l. ſtipulatio iſta,habere licere.ff.de verb.oblig.

Habere,pro contineri,in l.ait lex.ff.ad l.Aquil. & l.ex duobus de neg.geſt.Prat.

Habere pro derelicto, eſt ea mente abiicere, quæ in numero quis rerum ſuarum eſſe nolit.§.qua ratione. Inſt.de rer. diuiſ.Spieg.Prat.

Habere intentionem dicitur in præiudiciis,qui ius habet pręferendum in iudicando, modo probauerit id, quod intendit & allegat,ſiue ſit actor,ſiue reus conuentus. Vnde Vlp. in l. ſed & hæ.§.non ſolum autem.de procur. videtur diſtinguere in præiudicium ab actione.Spieg.Prat.

Habere rem aliquis,eleganti figura loquendi dicitur,ad quam habet actionem,vt cum dicimus, iſte habet centum ex hereditate,& adhuc ne obulum quidem accepit, vt tradit Zaſius in l.ait prætor.§.ſi iudex.ff.de re iud. vide item l.15. de regul. iur. Et contra habere actionem non videtur, cui propter debitoris inopiam inanis eſt,l.non is, ff.de dolo malo. Prat.Briſſ.

Habere in ſinu meo.IC.in l.qui teſtamentum. de probat. dixit, pro inocculto, & penitus apud me,& in poteſtate mea. Spieg.Prat.

Habere poſitum.Lege,Poſitum habeat.

Habere relatum in rationibus,apud Paul. in l. Publia Mæuia. §.accepi.ff.depoſit.

Habere quæſtionem,pro torquere.Vide tit.in ω.de qu.Spieg.

Habere in concubinatum mulierem, aliud eſt: aliud item habere in concubinatu. In concubinatum Martiano ea dicitur haberi mulier,quæ ad concumbendum loco iuſtæ vxoris ducitur:In concubinatu vero, cum qua quotidiana conſuetudo cuique eſt ſine vxoris titulo,ſine matrimonio. Ræuard.ad l. nuptias non concubitus.ff.de reg.iur.

Habere in matrimonio,eſt habere vxorem.Hoc dicendi genere vſus eſt Cic. & iuris pontificii interpretes: prolem in matrimonio habere, pro ea, quæ ex iuſta vxore ſuſcepta eſt, vſurpant.

Habere in procinctu,pro habere in promptu.Connan.lib.9. c. 5.num.8.

Habere,tenere,poſſidere: diſtinguuntur in Aquiliana formula, l.18.ff.de acceptilat. Habere igitur proprie ad ius pertinet, Tenere ad factum, Poſſidere ad vtrunque: argument.l. poſſeſſio.49. §.1.ff.de acquirend. poſſeſſion. Nam habere eſt, iure dominii poſſidere, leg. ſtipulatio. 38.§. habere.ff.de verborum obligat.l.188.de verbor.ſignific.qua de cauſa ſeruus ſibi tenere poſſe dicitur: habere & poſſidere, non poſſe. Hinc Sibi habeto,ſolenne verbum fuit in legatis per vindicationem.Itaque ſi ſeruus ſtipuletur,ſibi habere licere,quia ius his verbis ſignificatur, ſtipulatio in ſerui perſona non conſiſtet: ſed domino ſtipulatus videbitur,l.quod dicitur.130.ff.de verbor.oblig.§.ſed cum factum.Inſtit.de ſtipul.ſeru.Item

Habere & poſſidere differunt: Habere enim poteſt Fur nequam:Poſſidet nemo,niſi qui aut relictæ,aut donatæ,aut emptæ rei dominus eſt.Conna.lib.3.ca.10.num.6. Ita in habente onus,in poſſidente vſus eſt.Habere autem & poſſidere ciuilis poſſeſſionis ſunt:tenere naturalis.vnde,ſibi habere poſſidere, ſæpe coniuncte legimus, vt leg.pater. 38. §.quindecim. ff.de legat.3. Hinc habere ad res incorporales refertur: Tenere ad corporales:poſſidere ad vtraque.Prat.

Habere tot annos.l.3. C.ſi mancip. ita fuer.alien. vt manumitt.

Habere tres liberos, proprie aliud eſt: aliud item ius trium liberorum. Hoc enim datur & impetrandum eſt priuilegio principis, iis qui carent liberis. Verumtamen & ea quæ tres liberos habet,ius habet liberorum. Iulius Paulus. Ius liberorum mater habet, quæ tres aut habet, aut habuit, aut neque habet, neque habuit. Habet cui ſuperſunt, habuit quæ amiſit: Neque habet, neque habuit, quæ beneficio principis ius liberorum conſecuta eſt.Ferret.ad Senatuſconſ.Tertyl.

Habere vadimonium cum aliquo dicitur tam qui vadatus eſt, quam qui eſt obligatus.Spieg.

Habere venale,ſignificat vendere.

Habere in votis, eſt rem aliquam totis armis concupiſcere optareque.Habere autem votum,idem quod votum facere,votum nuncupare,votum vouere,ac votum ſuſcipere.

Habet, prouerbialiter dicitur, cum obtigit alicui, quod expetiuit,aut quo dignus eſt.Ex Eraſ.Spieg.

Habet quis per alium, quod per ſe habere non poteſt. gl. leg. imperator.ff.de ſtat.hom.& gl.fin.l.petendæ. C.de tempor.in integ.reſtit.Spieg.Prat.

Habeto res tuas. Verba hæc diuortium ac repudium notant. Vide tit.ff.de diuort.& repud.

Habetvr, & intelligitur, verba fictionem ſignificant.l. vni. in prin. C.de rei vxor.act.l. prætor.§.ſiue autem. de oper.nou. nun.Spieg.

Habetvr & id quod peti poteſt,l.143.de verb.ſign.Prat.

Habeo te pro legitima vxore,an his verbis ſit contractum matrimonium not.in c.ex literis de matri.contra interd.eccleſ. ca.neque illud.§.ſed obiicitur.in glo.30.q.5.Prat.

Habiles ad militiam l.6.ff.de Caſtr. peculio. Negotio habilis non ſit. l.9. ff.de curat.furioſ. minus habiles ad tutelam.l.2. §.non ſolum.ff.ad Senatuſconſ.Tertyll.

Habiliter,i.e.apte,commode l.20.ff.de aur.& arg. leg. Prat.

Habitandi cauſa in caupona eſſe. l.pen.§.in factum actione.ff. naut.caup.ſtab.

Habitare,perpetuum,commorari,ad tempus eſſe,quidam volunt.Habitare autem dicimus,vel in ſuo,vel in cõducto, vel gratuito.Vnde habitaſſe non dicitur,qui obiter manſit. Hoſpes vero pauliſper hoſpitari dicitur.Dubium tamen non eſt, eum quoque habitare dici, qui ad tempus habitat. l.1. ff. de his qui deiecer.& l.lex Cornelia. §.domum. de iniur. Vide Bar.in d.l.1.& in l.cum de lanionis.§.Sabiu. ff.de fund.inſtr. Spieg.Prat.

Habitare Inquilinus dicitur,vt colonus frui.l.25.§.1.ff.locat. Briſſ.

Habitatio,eſt ius in domo aliena commorandi,cum perſonis & rebus quoquo modo ad ſe pertinentibus,ſalua ædium ſubſtantia,probatur hæc definitio in l.2. §. domus cum ſeqq. ff. de vſu & habi.Prat.vide & glo. in l.1. ff. de vſu & habita.Io. Bell.Etymolog.Adde Cuiac.not.ad 2.lib.Inſtit.de vſu & habitatione.

Habitatio. Licet effectu idem pene ſit legatum vſus & habitationis.l.ſi habitatio.de vſu & habitat.ff.ſi cui. tamen habitatio legata,ſiue aliquo modo conſtituta ſit,neque vſus videtur,neq; vſusfructus,ſed quaſi proprium aliquod ius.§.ſed ſi cui.de vſu & habit. Inſtit. Nam in facto potius, quam in iure habitationis legatum conſiſtit, l.penult.ff.de cap. minut. Differt ergo ab vſu habitatio,qua ſpecies à genere.ſiquidem in habitatione vſus eſt, at non econtra in vſu ſemper habitatio:vſus enim etiam in fundo eſſe poteſt, §.1. ff.de vſu & habit.Inſt.eod.habitatio non niſi in ædibus, habitationem autem habẽtibus,propter rerum vtilitatem permiſſum eſt,non ſolum in ea degere,ſed etiam aliis locare,d.§.ſed ſi cui.Illud ſciendum habitationem, cum ſeruitus etiam perſonalis ſit, glo.& Dd.in l.1.de ſeruit.ff.iiſdem modis conſtitui.iiſdemq; illis modis finiri,quibus vſusfructus argento.l.ſicut.13.C.de ſeruitut.& aqua.Anchora.

Habitatio, ait Theoph.de rebus corpor.& incorpor. eſt ius

quoddam

quoddam certis modis conſtitutum, ſed intellectu compre-henſum, quod efficit vt libere in aliena domo habitem, ab vſu & vſufructu ſeparatum. Hotom.

HABITATIO, pro ædificio. leg. 20. §. Gaio. ff. de inſtru. inſt. leg. Prat.

HABITATIO ab vſu & vſufructu in his quoque differt, quod hic commodari non poteſt, illa poteſt, l. 1. ff. commod. Item vſus non vtendo & capitis minutione extinguitur: habitatio nequaquam, d. l. ſi habitatio 10. de vſu & habit. quæ tamen lex correcta videtur per l. ſicut 13. C. de ſeruit. & aqua.

HABITATIONE ſimpliciter legata vxori in domo cum filiis, veniunt etiam alimenta, ex tacita mente teſtatoris, cum in obſequio filiorum debeat eſſe. iuxta l. ſed ſi hoc. in fin. ff. de condi. & demonſtr. ita ſing. Bal. in l. vltim. penul. col. verſ. ſed quid ſi teſtator. C. de indic. vid. tol. vbi idem putat ſi eſſet alia perſona quam mater, puta amita: quia venit in compenſatione laboris, iuxta leg. Seio amico in princip. ff. de annu. legat. cum ſimilib. quod dictũ pro ſing. refert & ſequitur Crem. not. 65. teſtator iuſſit. vbi ita dicit ſe in facto allegaſſe. Addo quod contrarium in hoc concludit Alex. conſ. 72. viſo proceſſu. in vlt. col. verſ. poſtremo. in 5. lib. vbi conſuluit, quod cum teſtator diſpoſuiſſet, quod quædam ſorores ſuæ in omnem caſum viduitatis & neceſſitatis poſſent redire, ſtare, & habitare in domo teſtatoris, ſine conditione hæredum, vel alterius perſonæ: & nihil dixiſſet de alimentis, quod non debeatur niſi ſola habitatio. quia ex prædictis videtur male conſultum, & maxime quia teſtator videtur male conſideraſſe neceſſitatem: item reditum ad domum primæuam, & ſic in priſtinum ſtatum eas reponere voluiſſe. Cotta.

HABITATIONIS exceptione, ſiue temporalis, ſiue vſque ad mortem, vſum videri exceptum Pomponius ſcribit. l. 3. ff. de vſufru. Prat. ex Briſſ.

HABITATIONIS & aliorum fructuum diſſimilis eſt ratio: fructus enim colliguntur, & iis collectis poſtea vtimur: Ideo ius percipiendi vſus vendi non poteſt, aut donari, percepti autem fructus poſſunt. Habitatio vero in ipſa perceptione conſumitur, & dum conſumitur percipitur, id eſt, cum iure ſuo vtitur is cui legata eſt, eodem temporis momento conficitur: alienaretur, &c. Conna. lib. 4. c. 5. nu. 5.

HABITATIONIS Feudum degener dicitur, quia perſonale eſt, & ad hæredes non tranſit regulariter. Nec mirum, quum & habitationis legatum ad hæredes non tranſeat, l. ſi habitatio. §. ad hæredem. de vſu & habit. Spieg. Prat.

HABITATOR & Hoſpes tantum inter ſe differunt, quantum intereſt inter domicilium habentem & peregrinantem, l. 1. §. 7. ff. de his qui effud. vel deiec. Ergo habitator eſt, qui reſidẽdi animo, ſiue in ſuo, ſiue in cõducto, ſiue in gratuito conſiſtit: hoſpes vero qui temporis cauſa tantiſper dum in viam redeat, aut quieſcendi, aut negocii expediendi gratia diuertit & commoratur. Cic. de Senectut. Commorandi enim natura diuerſorium nobis, non habitandi dedit. Hot.

HABITVS eſt corporis qualitas non natura, ſed induſtria comparata, maxime pertinens ad geſtum ſiue triſtem ſiue hilarem. Eius rationem præſertim in quæſtionibus habendam, Interpretes iuris noſtri ſubinde admonent. Habitudo membrorum compactionem ſignificat, quæ & in iure noſtro conſideratur. Spieg. Habitum Diocletianus videtur appellare vigoris veſtigium, l. 4. C. qui teſtam. Gothofr. ad l. 3. C. quan. tutor. vel curat. eſſe deſin.

HABITVS cuiuſque corporis pro valetudine l. 1. §. ſed ſciendum ff. de ædil. edicto. Briſſ.

HABITVS non facit monachum. Huius prouerbii originem ex Græcis corriuatam fontibus, Rhodig. docet ca. 12. lib. 5. lect. antiq. edit. poſter. Huius prouerbii meminit & Goth. in not. ad Nou. 5. c. 2. §. 1. ibi pro veritate ſanctimoniæ habitum concupiſcens. Quadrat quod refertur in Canonicis decretis diſtinct. 41. Non cathedra ſacerdotem facit, ſed cathedram ſacerdos: nec locus hominem ſanctificat, ſed locum homo. Spi.

HABVISSE dicitur quis ea quæ amiſit. Paul. lib. 4. ſent. tit. 5. Plautus in Rudentib. Miſerum, inquit, iſtuc verbum, & peſſimum eſt, habuiſſe. Pertinet autem & hoc ad figuram prouerbialem, vt Eraſmus monuit. Spieg.

HABVIT, quandoq; pro habiturus erat. Inſtit. de actio. §. ſi quis agens. Quomodo hoc verbum ad futurum referatur, diſſerit Bart. in l. exterarum. C. de teſtam. tut. Spieg. Prat.

HACTENVS, (vel vt in Pand. Floren. hactenus, ſine aſpiratione) antecedens relatiui quatenus. Vlp. in l. ſi quis. ff. de pact. Nec enim improbum ait, & ſi quis hactenus deſideret conueniri, quatenus facultates patiuntur, & de in rem verſ. l. ſi pro patre. Si domini debitor ſit ſeruus, & ab alio mutuatus ei ſoluerit, hactenus non verterit, quatenus domino debet. cum ſimil. Prat.

HÆREDITAS, Hæres, Hæreſis, vide paulo poſt.

HÆRETICVS eſt (definitore B. Aug. lib. de vtilitate cred. c. hæreticus 24. q. 3.) qui alicuius temporalis commodi & maximæ vanæ gloriæ, principatuſque ſui gratia falſas vel nouas opiniones, vel gignit vel ſequitur. Ille autem qui huiuſmodi hominibus credit, imagine quadam veritatis illuſus eſt. Hæreticorum ſectas varias recenſet Iſidorus lib. 8. Etym. c. 5. cap. quidam autem 24. q. 3. Prat.

HÆRETICOS libros ſcribẽtis pœna eſt amputatio manus. Iuſti. Nou. 42. ſicut & exactoris non ex legis præſcripto apocham conficientis, vt idem Iuſtin. Nou. 17. Cuiac. obſer. lib. 7. c. 13.

HALTICI, Lege, Athletarum nomine.

HAMA, inſtrumentum quod ignium extingnendorum cauſa habetur: de quo loquitur Paulus in l. nam ſalutem. §. ſciendum eſt de off. præf. vigil. In vulgatis codicibus pro hamis, corrupte armis legitur. Torneb. aduerſ. lib. 19. c. 23. hamam hoc loco, vt & in l. 12. de fund. inſtr. ſumi vult pro vaſis aquariis rotundioris formæ, & ventris globoſioris, quib. ad extinguenda incendia vti ſolerent. Prat. vide paulo poſt in vocabulo Harpago.

HAMI apud Vlpian. de fund. inſtr. l. inſtrumenta: anuli quidam ferrei, ad multos vſus domeſticos vtiles intelliguntur: puta è quibus equi, muli & aſini deligentur. Canales, inquit, & harpagones, & hamos inſtrumento contineri conſtat. Nebr. Qui non animaduertit, & hoc loco hamas legendum, vt apud Paul. l. iam citata, adſtipulantur Alc. lib. prætermiſſ. 1. & Haloandri editio, abſq; tamen ſpiritu, vt & ibidem ille formiones pro phormionibus. Satis conſtat ex Plinii epiſt. ad Traianum hamam numeratam inter inſtrumenta ad incendia extinguenda. Interpres vir doctiſſ. Catanæus annotat hamam inter inſtrumenta ruſtica cõnumeratam à Iul. Polluce: item Suidam fabrile credidiſſe inſtrumentum. Spieg.

HAMVS autem, hami, cum aſpiratione, inſtrumentum vncum eſt, notæ ſignificationis, ad piſces capiendos: de quo meminit Iureconſ. ſuperius ead. leg. in §. acetum. & Apuleius lib. 12. aſini aurei: Aliter aucupem cum viſco, aliter piſcatorem cum hamo. Ad hoc alluſit etiam Carmelitanus poeta, ſecundæ Parthenices lib. 1. illo carmine, Verſoſq; per amnem Luctificum trahit hamato per ſaxa tridente. Hinc antiqui, piſcatores hamiotas dixere. Varro: Cohortes, inquit, coquorum atque hamiotarum, aucupumque. Vnde hamata munera captatoris decenter dicta, quæ inſidioſa ſunt, & hamos imitantur. Plautus tamen in Rud. Hamotas, non Hamiotas dixit. Saluete (inquiens) fures maritimi, conchitæ, atque hamotæ, famelica hominum natio. Cotta.

HARENA ea pars theatri eſt, in qua beſtiarum gladiatorumque pugnæ exhibebantur, edebanturque, l. 36. §. fin. ff. de rei vin. l. 1. §. ad beſtias. ff. de poſtul. l. 1. ff. de ædil. edict. l. 4. ff. de leg. Sic apud Triphoninum l. fi. de fugit. quoniam interdum, inquit aut pecunia interuerſa, aut commiſſo aliquo maiore maleficio, ad fugiendam inquiſitionem, vel iuſtitiam animaduerſionis, in harenam ſe dare mallent. Prat.

HARENA vulgari ſignificatione pro ſabulo in lege 6. §. 1. ff. de ſeruit. præd. ruſtic. vbi ius Harenæ fodiundæ inter ſeruitutes ruſticas memoratur. Harena vt Agell. lib. 19. c. 8. loquitur, licet ſingulari numero dicta, multitudinem tamen & copiam ſignificat, minimarum ex quibus conſtat partium. Briſſ.

HARENOSVS locus l. 24. §. adiicitur. ff. de dam infect.

HARENIFODINÆ, l. 13. §. inde eſt quæſitum de vſufruct. ſunt loca, ex quibus harena effoditur l. 7. §. ſi vir. ff. ſol. matr. Harenarias vocant. Varro lib. 1. de re ruſtic. c. 2. Gaius l. 13. ff. de public. Marc. Cicero in orat. pro Cluent. Harenæ fodiendæ ius, l. 6. §. 1. ff. de ſeruit. ruſt. Prat. ex Briſſ.

HARENARII, in harenam deſcendentes, vt cum beſtiis gladiatoribuſve pugnent. Calliſtratus in l. hæ demum. ff. de oper. libert. & l. 21. §. ſi ea. ff. de teſtibus. l. 5. ff. ad Treb. Firmic. lib. 8. Matheſ. c. 10. vocantur etiam beſtiarii, & à Græcis θηριομάχοι. Sic harena miſſum accipe, l. 4. de lega. Prat. ex Briſſ.

HARENA aliquando Metaphorice forum dicitur: quoniam illic hodie nihilo modeſtius depugnant actores cauſarum, quam in harena olim ſolebant ſeſe dilaniare. Seneca: Hoc ita, inquit, habitum eſt, ſcholam quaſi ludum eſſe: forum harenam. Et Plinius harenam ſuam adpellat, centumuirale iudicium, & profecto, rectiſſime. Spieg.

HARIOLVS l. nemo, C. de malef. & mathema. in C. Theo. ita appellatum eum qui diuina mente vaticinatur, ait Donatus in Phorm. Terent. actu 4. ſcen. 5.

HARMOSTÆ, magiſtratus apud Lacedæmonios, qui efficiendis arcibus, & reficiendis ciuitatibus præerant. ἁρμοσταί, quaſi prouinciarum conſtitutores. Budæus annotauit. Vide Nou. 28. c. 2. & Pauſan. 2. Bœoticor. & Appia. vide & de his in voce Epiſcopi ſupra.

HARPAGO telum eſt in ſummitate aduncum, quo naues capiuntur. Cæſar commentario Belli ciuilis primos Anteſignanos (inquit) centuriones Cæſar ei claſſi attribuerat, qui ſibi id muneris depopoſcerant: hi manus ferreas atque harpagos parauerant. nomen ſumpſit ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν quod eſt rapere. Hunc Anacharſis Scytha Philoſoph. inuenit, vt refert Plin. alio nomine Harpax appellatur. Proinde triuiales ab eo quod rapax ſit, lupum nuncupant. huius inſtrumenti meminit etiam apud nos Vlp. in l. quæſitum eſt §. ſi dominus. ff. de

fund. inſtruct. quo in loco verba Iureconſult. paſſim mendoſa circunferuntur. Alii inſtrumentum putant plurib. vncis munitum, quo vaſa & alia complura, quæ in flumine vel in puteis ceciderint, extrahimus. Eſt & Harpago ferreum inſtrumentum, eo etiam hodie vtimur ad circos vaſis vinariis aptandos, vulgus Canem appellat. Puto tamen in loco hoc Vlp. harpagonas & harpagones legi poſſe, cum Greca dictio ſit. Sed dum ſubdit, Hamos etiam inſtrumento contineri: caſtiga, Amas. Sunt autem Amæ, ſine aſpiratione, ſarcula, ſeu falces meſſoriæ, quæ à Græco nomen ſumpſerunt. Id enim ſignificat ἄμη. Harum in collectaneis rei ruſticæ plurima eſt mentio, item & apud Heſiodi interpretes. quantum igitur conueniat Harpagoni ἄμη, nemo eſt qui neſciat. Ama etiam vas eſt, vnde diminutiuum fit Amula. ἀμὶς quoque vas eſt in quo ſolemus meiere, noſtris matula dici poteſt. ἄμης etiam placentæ eſt ſpecies: ſed hæc nihil ad rem. Cotta.

HARPAGONES, Hotomanno, ſunt adunca ferramenta, quibus quid extrahitur: vt ſi quid in puteum deciderit.

HARVNDO cædua l.59.§.fi.ff.de vſufr. l.7.quod vi aut clam. l.3. ff.arb.fur.cæſ. ſcribitur ſine h, l.40.ff.de cont.empt. Pra.Bri.

HARVNDINE autem Ægyptios pro ligno vti, & Arundines comburi traditur l.55.§.lignorum.ff.de leg.3. Prat.Briſſ.

HARVNDINETVM, vnde harundo vitibus fulciendis ſumitur l. 9.§.6.ff.de vſufruct.Prat.

HARVSPEX. Haruſpices à victimis in ara aſpiciendis dicti ſunt. Is enim eſt haruſpex, qui poſtquam hoſtia immolata eſt, inſpectis extis futura prædicit, qui & extiſpex dicitur. Cæterum Hetruſcorũ peritiam in aruſpicina præcipue celebrem extitiſſe, indicio eſt, quod Cicero lib.1. de Diuinatione ſcribit: Hetruria autem de cœlo tacta ſcientiſſime animaduertit, eadémque interpretatur, quid quibuſque oſtendatur monſtris atque portentis, &c.

HARVSPEX. Pontanus inde aſpirat. lib.1. Aſpiramus, inquit, A in nomine Hara: cum caulam ſignificat, differtque ab ara, in qua rem diuinam faciebant, non ſolum tempore, ſed etiam aſpiratione, deducitur autem ab eo, quod eſt Hara, id eſt, auis, Hariolus, Hariolor, Haruſpex, Haruſpicium, Haruſpicina, quæ voces omnes aſpirationem habent. Atqui non aſpirant, ab ara victimarum dictum putant. Spieg.

HARVSPICINA l.9.C.de malef.& mathem.in Cod.Theod.

Ab HASTA tabulæ, Ciceroni Philippica 2. dicuntur, tabulę addictionis, quæ haſtam ſubſequuntur, communiter alii decreti interpoſitionem vocant. Rab. dicto loco.

HASTÆ ſubiicere, quod vulgo *Ve gandten* vocant, eſt vendere in auctione, quæ fiebat appoſita haſta. De qua lege Beroaldum quarto in Propertium Comment. Id genus venditionis eleganti vocabulo Tertullianus Haſtarium nominauit. Cæterum ius Haſtæ pulchre tractat Zaſius in Scholiis in l.1.de Orig.iur.Spieg.

HASTÆ ſignum præcipuum eſt, nam & Carthaginenſes, cum bellum Romanis indicerent, haſtam mittebant: Cælius lib. 21.c.16.lect. antiq.& Romani viros ſtrenuos ſæpe haſta donabant. Notandum etiam ab origine rerum pro Diis immortalibus veteres haſtas coluiſſe. Prat.

HASTA autem non ſolum de auctionib. venditionibuſque, ſed & de locationibus quæ publice fiunt, dici conſueuit. vnde aſſueti haſtæ appellati eleganter, qui etiam conducere conſueuerunt, vt annotauit Cælius lib.12.c.17.

HASTAM abiicere, tranſlate eſt cauſæ diffidere, & contentionem relinquere, *Vom handel abſtehn.* Spieg.

HASTA ab Aſto dicitur, quod aſtans ferri ſolet, autore Var. aſpirationem ad differentiam ſecundæ perſonæ Imperatiui aſta, recipit. Vtuntur iam nunc pleræque ciuitates haſta, ad ſignificandum tempus liberæ emptionis & venditionis. Et quod alicubi iudices baculos deferunt, reliquię ſunt haſtarii iuris. Olden. Eadem autem haſta poſita, præcone quidem publico teſte, qui Reipub. præerant, vt refert Cic. de lege Agrar.& de Oratore. vectigalia populi Romani imperiique opes ita aliquando proſcripſerunt auctionatique ſunt, vt non obſcure viderentur prope haſta præconis inſectari Cnei Pompei exercitum, quod venire iuberent eos ipſos agros, in quibus ille bellum gereret atque verſaretur: Ipſam vero haſtam nõ modo in auctionibus venditionibuſque, ſed & in locationibus poni ſolitam admonet Ouidii locus:

Aut populi reditus poſitam componit ad haſtam,
Et minui magna non ſinet vrbis opes. Rabirius d.loc.

Sub haſta autem res vendendi origo inde cepiſſe videtur: Quia haſta ſymbolum fortitudinis erat, eaque principes rerum ſuarum autoritatem tuebantur ac conſeruabant: vt Homerus teſtatur in Iliade, cum canit:

Κούρην ἣν ἄρα μοι γέρας ἔξελον υἷες Ἀχαιῶν
Δουρί τ' ἐμῷ κτεάτισσε πόλιν εὐτείχεα πέρσας.

Quia haſta armis, bello denique quęſita tanti fecerunt veteres, vt quæ ex hoſtibus caperemus iure gẽtium ſtatim noſtra fierent, liberiq; homines bello capti, in ſeruitutem noſtram deducerentur. Hoc igitur inſigni haſtarum titulo, tutiſſimiſque intelligentium inſignibus, pelliciendo emptores, quo pluris licitarentur, ab emptione nullo periculo deterritos, res bello quæſitas, haſta poſita, omniumq; conſenſu confirmata autoritate vendere cœperunt. Sic, vt ſcribit Val.li.5.c.1. Africani poſterioris quæſtor haſtæ ſubiectos, captiuos vendidit: & Publius Claudius Camerinos ductu auſpiciiſque ſuis captos ſub haſta vendidit eodem Valerio atteſtante lib.6.c. 5. Cumq; principes, ciuium opes commiſſas, proſcriptorumq; bona vendentes, prædam ſuam dicere auderent, inueterauit etiam conſuetudo, proſcriptorum bona haſta poſita vendere, haſtæque & voci ſubiicere præconis, vt teſtatur Cicer.li. 2.offi. Rabirius loco allegato.

HASTA fiſcalis l.8.C.de remiſ.pig.& rub.C.de fide & iur. haſt. fiſc.lib. 10.de hac Tertul.in Apolog.

HASTAM Imperii & armorum inſigne fuiſſe Feſtus author eſt, & idcirco obſeruari in prouinciis ſolet, vt proconſules de ciuilibus prouincialiũ cauſis cognoſcentes pro tribunali haſtam, & in facinoroſos homines animaduertentes non haſtam, ſed gladium exigerent. Id quod ex Cypriano primum animaduerti licet, qui ſic Epiſtolarum lib.2. ſcribit: Sæuit inuicem diſcordantium rabies, & inter togas pace rupta forum litibus mugit inſanum, haſtâ illic & gladius & carnifex præſto eſt. Ræuardus ad l.nemo eſt.ff.de reg.iur. Sic reges Romani pro diademate haſtas habuere, quas Græci σκῆπτρα dixere, vt teſtatur Iuſtinus lib.43.Prat.

HASTAM mittere. Multis gentibus id ſolenne fuiſſe legitur, vt bellum indicturæ haſtam mitterent. Sic de Rhodiis id narrat Polybius lib.4.

HASTAM pro auctione poſuiſſe videntur Impp. l.ſi tempora.C. de fid.& iur.haſt.

HASTARVM ſolennitate à fiſco res diſtrahebantur l.1. & 2. C. Th. de admin.rer.pupil. & ſubhaſtatæ res dicuntur quæ ſub haſta venales propoſitæ ſunt. l.3.C.de execu.rei iudi.& ſubhaſtatio. l.16.C.de reſcind.vend. Quæ autem ſub haſta vænibant res, præconibus proclamantibus vænibant, quos ad haſtam væniſſe, & oblata pretia nunciaſſe. Acron.in Satyr.6. lib.1.Serm. Horat. ſcribit. & Haſta etiamnum in quibuſdam Galliæ partibus vti ſolent pręcones & oblata pretia nuntiare. Prat.ex Briſſ.

HASTÆ præeſſe, hoc eſt, forenſibus ac priuatis expeditionibus, quod eſt centumuirali iudicio, apud Pompo.in l.2. §.deinde cum placuiſſet. de orig.iuris. Romani enim in honorem Romuli, qui ab haſta Quirinus dicebatur, omnia fere ſolennia per haſtam ſignificabant. Vnde etiam rebus, quę per auctionem publice vendebantur, haſta adhiberi conſueuerat. Idq; ſub haſta vęnire, & Subhaſtatio dictum eſt.

HASTA centumuiralis idcirco dicta, quod centumuiri haſta in foro poſita, iudicabant. Prat.

HASTAM ponere dixit Cicer.lib.2.offic. pro eo quod eſt, publicata ciuium bona auctione vendere, cuius venditionis haſta inſigne erat, quam haſtam ſceleratam & cruentam à Cicer. dictam obſeruamus: quod ſceleratorum opes commiſſas & publicatas, vel bello, vel ſanguine denique quæſitas, ſub haſta venire moris fuerit, Rabirius de haſtarum origine.

HASTAM refrixiſſe Cicero in epiſtola ad Caſſium dixit, cum ciuium bona non publicarentur, nec haſta poſita voci ſubiicerentur pręconis. Rabirius dicto loco.

HASTÆ velitares erant iaculatoriæ, i.e. quibus eminus iaculabantur, proinde aliis leuiores: De his Ouid. ita ſcribit:

Vtque petit primo plenum flauentis arenæ
Nondum calfacti velitis haſta ſolum.

HASTAM velitarem Polybius videtur γρόσφον appellare, de quo plura Torneb.lib.14.aduerſar.c.11.

HAVBERTICVM feudum Gallica lingua vulgo dicitur Loricatum: i. datum vaſallo ea conditione, vt ad edictum loricatus, ſiue cataphractus præſto ſit. Nam vt Lorica Latinis proprie & minus vſitate eſt tegmen de loro factum, quo maiores in bellis vtebantur, quemadmodum Seruius ſcribit 12. Æneid. frequentiſſime autem pro ærea armatura integra vſurpatur: ſic apud Gallos *Haubert* proprie loricam anulis contextam ſignificat, quam vulgus *Cotte de maille* appellat, vnde vetus prouerbium Gallicum, *De maille à maille on fait le haubergeon.* Poſt vero integra equitis armatura eo nomine appellata eſt: videturq; Normannicum verbum fuiſſe, cum in ea Galliæ parte frequentius illud verbum vſurpetur: vnde *Fiefs de haubert*, Feuda loricæ. Prat.

HAVSTVM, eſſe ius hauriendi aquam è puteo vicini, Iuriſc. indicat in l.1.de ſeru.ruſt.præd. Porro hauriendi ius, non hominis, ſed prędii eſt, autore Pomponio in l. ſi mihi. in fin.de ſeruit.ruſtic.præd. Adſtipulatur Paulus in l. cum fundus.ff. commun.prædior.Prat.

HAEMVS mons. l.cum appellatio C.de appell.ſent. Hæminontus ſecundum Marcellinum lib.6. Et ſecundum Hilarium in lib.de Synodo aduerſus Arrianos, Eminontus, vel, vt alij adſcripſerunt, Eminuntus, ſed perperam pro Æminontus; prouincia eſt Europæ ac Thraciæ Cuiac.obſer.li.1.c.26.

H Æ.

HÆREDES ſunt, qui in ius & locum defuncti ſuccedunt. l.9.§. 1.ff.de

1.ff.de eden.l.34.ff.de iudi.l.43.ff.de diuerſ.reg.l.37.ff.de acq. hæred. Ab eo quod quaſi heri ſint, id eſt, domini.§.vlt.Inſti de hæred. qualit.l.1.ff.de ſucc.ed. licet ab ære id nomen Iſidorus lib.9.Etym.c.5.alii etiam ab hęrendo contra veterem ſcripturæ rationem deducant.Briſſ.

HÆREDEM ſuum naſci dicimus, qui poſt mortem naſcitur, quoniam ſicut viuentis nemo eſt hęres, ita nemo teſtatori viuo ſuus hęres naſcitur. Futurum autem hęredem naſci, qui viuo teſtatori ſuus naſcitur: quod futurus pro parentum voto ſperatur.arg.l.ſcripto.ff.vnde liberi.Igitur dicitur naſci non ſuus futurus, quem alius pręcedit. Ex Salomon. l.in vulgatiſſ.l. Gallus.Spieg.

HÆREDVM tria ſunt genera: neceſſarii, ſui, qui & neceſſarii ſunt, extranei ſiue voluntarii.Cuiac.ad l.2.ff.de excuſat.

HÆREDES ſui & neceſſarii dicuntur liberi, qui in familia proximum à patrefam.gradum obtinent: ſui, quia hęreditatem tanquam ſuam: neceſſarii, quia iure antiquo retinere cogebantur, l.11.ff.de lib.& poſth.l.57.ff.de acq.hęred. vide ſui & neceſſarii.& adde Connan.lib.10.c.5.nu.2.7.& 9.Hoto. Vel

HÆREDES ſui & neceſſarii, qui in poteſtate teſtatoris morientis modo fuerint: veluti filius filia, nepos, neptiſve ex filio, & deinceps cæteri liberi. Sed ſui quidem dicuntur, quia domeſtici heredes ſunt, & viuo quoque patre quodammodo domini exiſtimantur: neceſſarii vero, quia omnino ſiue velint, ſiue nolint, tam ab inteſtato, quam ex teſtamento ex lege 12. tab. hęredes fiunt. §.ſui autem, 3. in fin. Inſtit.de hæred.qual. & different.Prat.

HÆREDES extranei dicuntur, quicunque teſtatoris iuri ſubiecti non ſunt. Itaque liberi quoque noſtri, qui in poteſtate noſtra non ſunt, hæredes à nobis inſtituti, extranei hæredes nobis videntur, ait.Imp.§.3.de hæred.qualit.Hoto.Vel ſic.

HÆREDES extranei dicuntur, qui in poteſtate teſtatoris non ſunt: quo in numero patribus quidem emancipati liberi: matribus vero, quilibet: patronis autem, ſerui poſt inſtitutionem manumiſſi. l. cæteri, de hæred. qualit & diff. Dicuntur autem hi etiam hæredes voluntarii: nam cum teſtatoris iuri ſubiecti non ſint, arbitrio eorum adeundi repudiandiue poteſtas permittitur. Hot.

HÆREDES quidam ſunt teſtamentarii & legitimi. Sed hi demum heredum nomen obtinent, qui iure ciuili ſuccedunt, Prætorii ſucceſſores, heredes non appellantur. Heredes enim lex tantum facit 12.tab. lex item Cornelia captiuos, aut Senatuſconſultum, vt Orphitianum & Tertullianum, vel principis conſtitutio, vt in filiorumfam; militumue hæreditate accidit. Prætor vero heredes non facit, §.quos autem. Inſtit.de bon.poſſ.l.2.§.vlt.ff. vnde legitim. Vnde quod in l.6.ff.quæ in fraud.creditor.antehac legebatur hereditatem vel honorariam, à Pand. Florent. recte abeſt. Et in l.1.C.ſi quis ignor. rem minor. hereditario & honorario titulo ſuccedere diuerſa ſunt. Itaque & fideicommiſſarii, & bonorum poſſeſſores ab heredibus vere ſemper ſeparantur, nec hæredes, ſed velut heredes, aut hæredibus ſimiles perſonæ perpetuo dicuntur, l.1.ff. de poſſeſſor.hered.pet.l.20.§.licet.ff.de petit hered.l.1.§.ſi apud.ff.de poſ.l.58.ff.de oblig.& act l.28.ff.de re iud.l.5.§.& ſi heres.ff.vt in poſſeſſ.leg.l.9 in fi.ff.de reb.aut.iudic.l.118.ff.de diuer.reg.iur.l.3.in fi.ff.de tabul.exhiben.l.2.§.ſi quis nemine. ff.ne quid in loc.public.l.25.ff.famil.erciſc.l.1.§.1.l.47.in fi.ff. ad leg.Falcid.§.reſtituta. Inſt.de fideicomm.hæred.l.10.in fi. ff.quæ in fraud.cred.l.1.§.vlt.ff.ne vis fiat ei qui in poſſeſſio. Vlp.in Inſt.tit.28.Theoph.in tit.de perpet.& temp.act.ad fin. pr.Briſſ. HEREDUM neceſſariorum & extraneorum differentia hæc eſt: Neceſſarii heredes non adeunt, nec adire dicuntur vſquam, ſed exiſtunt ſtatim, l.1.§.qui ſunt.ff ſi quis omiſ.cauſ. & habent ius αὐτοδιαίτως. Extranei heredes fiunt aditione ſcilicet.l.filiusfa.ff.ad leg.Falc. Neceſſarii exiſtunt etiam ignorantes & inuiti. Verum vt extraneo hærede ſcripto, tutelæ & cætera, quæ in teſtamento ſcripta ſunt, ſtatim atq; hæres adierit, valent, ita neceſſario hærede ſcripto fateor, tutelas, ſtatim atque is hæres extiterit, quod contingit continuo à morte defuncti valere: nam & libertates ſtatim valent l.ſciendum, de manum.teſtam.& ſubſtitutio pupillaris.l.ſi filius, qui patri, de vulg.ſubſtit.l.filius.de acquir.Ergo & omnia, quę teſtamento ſcripta ſunt, mortuo teſtatore, ſtatim valere incipiunt.l ſi poſt mortem, de leg.1.Cæterum aditionis verbum etiam ad neceſſarium hæredem pertinere, & aditionis verbo niſtim, nego & pernego.Cuiac.excuſſit.

HÆREDES feudales, *Lehenerben*, vt filii: *Landterben*, vt filiæ. Profecto eleganter hæc verba differentiam indicant inter maſculos & fœminas.

HÆREDES lineæ deſcendentis dicuntur *Ganerben*, *Die da in rechten blut ſtamm nidervverts gehen.* Hi enim præ cæteris omnibus aſcendentis lineæ, vel ex tranſuerſo hæreditatem accipiunt. *Ganerben* igitur, *daſs an ſie das erb nidervverts gehet:* antiquo Saxonum verbo.Spieg.

HÆREDES nuncupati a ſcripto diſtinguuntur, & dicuntur aliquando, qui quidem in teſtamento ſcripti ſunt, ſed ab alio quodam ſcripti, dictante teſtatore. Idq; etiam ſignificat Suetonius loquens de liberis Cleopatræ, qui Antonio nuncupante ſiue dictante ſcripti hæredes in eius teſtamento erant ab amanuenſi vel ſcriba.Balduin.tit.de militari teſtam. Porro his verbis ſtipulationis, TE HÆREDEMQVE TVVM DARE SPONDES? & ſi plures ſint hæredes, continentur, l.158.ff.de verbor. ſignific. Plane ſi quis ita dixerit: HÆRES MEVS DAMNAS ESTO DARE AVREOS QVINQVE, non quilibet hæres, ſed omnes videntur damnati, vt vna quinque dent. Ad omnes vtique hæredes etiamſi plures gradus teſtamento facti ſint, ea verba pertinebunt, l.44.ff.de legat.lib.2.l.98.ff.de legat.lib.3. Itaque & qui ita dixit, QVANTVM HÆRES MEVS HABEBIT, TANTVM DATO, pro eo eſt ac ſi ita dixiſſet, Quantum omnes hæredes mei habebunt, l.43.ff.de legat. lib.2. Quamquam autem hæredis verbo iuris tantum ſucceſſor demonſtratur, quod tamen alicui ita datum fuerit, vt & ad hæredes pertineat, etiam ad legatarium voluntatis potius, quam verborum ratione transferri poterit.l.219.ff.de verborum ſignifi. Briſſonius.

HÆREDES accelerantes, *Gahnerben* in Spec. Saxon. art.17. appellari videntur, quos Francogallica lingua nominat *Habiles à ſucceder.* Quando, inquit, hæreditatem neque ſoror neque frater adeat, omnes qui ſe in pari gradu exiſtere probauerint, æquam hæreditatis percipiant portionem. Et cum in his ſexum non diſcernamus, hæredes accelerantes eos appellamus. Prat.

Pro HÆREDE gerere, quemadmodum Paul.lib.4.ſentent.tit.8. ſcribit, eſt deſtinatione futuri domini aliquid ex hæreditariis rebus vſurpare. Et ideo pro hærede gerere videtur, qui fundorum hæreditariorum culturas rationeſque diſponit, & qui ſeruis hæreditariis, iumentis, aliiſve rebus pro domino vtitur. Vlpian.quoque Inſtit.tit.22. Pro hærede, ait, gerit qui rebus hæreditariis tanquam dominus vtitur, veluti qui actionem rerum hæreditariarum facit, aut ſeruis hæreditariis cibaria mandat.Idem lib.61.ad edict. Pro hærede gerere eum videri ſcribit, qui aliquid facit, quaſi hæres: nec hoc tam facti eſſe, quam animi. Nec enim aliquid hæreditarium attingere ſatis eſt, ſed hoc amplius eo animo eſſe debet, qui attingit, vt hæres eſſe velit.l.20.ff.de hæred.inſtit. Itaque gerit pro hærede, qui animo ſucceſſionem agnoſcit, licet nihil hæreditarium attingat: veluti qui re non hæreditaria tanquam hæreditaria vtitur.l.21.§.1.l.86.in fin.l.88.ff.de adqu.hæred. Denique qui pro domino aliquid facit, quod citra ius & nomen hæredis facere non poſſit. Quod ſi ſepulchri violati egerit, vel operas à liberto paterno petierit filius, nihilo magis pro hærede gerere intelligitur: quoniam illa etiam in non hæredem cadunt, l.20.§.penult.& l.vltim.de adquir.hæred.l.penult.ff.de ſepul. viol. Ita pro hærede gerere accipimus in l.59 §.Titius.ff.de hæred.inſtit.l.5.ff.de caſtr.pec.l.4.& l.5. C.de iure delib.lib.4. Cod.ad Trebellian. & pro hærede geſtionem in l.14.§.plerique.ff.de religioſ. Et pro hærede geſtio. l.19. C.de iure delib. Iuſtinian. Nouell. 1. δίδομεν ἅπασι τοῖς τοιούτοις προσώποις γνῶσιν κληρονόμοις καὶ ἐπιτηδείῳ ἤτοι πρὸ αὐτοῦ γενομένῳ ἰδίῳ δικαίῳ. Briſſon. Cuiac.in πραγματείᾳ ſua, de diuerſ.temp. præſcript. & term. cap.15. dicit, multo melius ex conſtitutione Iuſtiniani hodie eſſe, ex inuentario ſe pro hęrede gerere, quam ex deliberatione. Nam ex deliberatione hæres tenetur in ſolidum creditoribus hæreditariis, nec Falcidiæ beneficium habet. Ex inuentario hæres tenetur pro viribus hæreditatis, & Falcidiæ beneficium habet. Verum contractiora ſunt inuentarii, quam deliberationis tempora. Inuentarii ſunt trium menſium, Deliberationis anni vel nouem menſium, l.vltim.§.ſed quia.Cod. de iure delib. vbi à principe annus datur, à cæteris vero nouem menſes.

Pro HÆREDE vſucapere, & pro hærede poſſidere quis dicatur, annotauit Seilerus ex Duareno. ff. pro hærede vel poſſeſſore. Cuius formalia verba ad explicandam hanc φράσιν ordine hic recenſenda eſſe putaui. Is (inquit) vſucapit pro hærede, qui cum hæres ſit, reuera rem alienam vt hæreditariam poſſidet. Hic nota neceſſarium eſſe, vt hæres ſit quis reuera, & non putet ſe hæredem eſſe. Error enim falſæ cauſæ, vſucapionem non parit. §.error autem. Inſtitut.de vſucap.l.27.l.29. ff. eod. Hinc dicitur in l.vlt.hoc tit.eum qui teſtamenti factionem non habeat paſſiue ſcilicet, eum non poſſe vſucapere pro hærede. Aliud infertur ex l.1. quod ex viui bonis pro hærede nihil vſucapi poſſit, &c. Viui enim hæreditas nulla eſt, vt dicitur in l.1.tit.de hæred.vel act.vend. Aliter tamen accipitur hoc verbum in petitione hæreditatis. Pro hærede poſſidere is dicitur, qui putat ſe hæredem eſſe, quamuis non ſit, l.pro herede, l.licet.l.regulariter, de petit.hęred. Notandum tamen eſt, iuſtam cauſam erroris prodeſſe ad vſucapionem, l. non ſolum, §.quod vulgo. tit.de vſucap. In ſuis autem hæredibus hæc vſucapio locum non habet l.2. C.de vſucap. pro hæred. Ratio ſatis obſcura eſt. Ego puto ideo hoc conſtitutum eſſe, quia non eſt veriſimile ſuum hæredem, qui dominus eſt rerum hæreditariarum etiam viuo teſtatore, vt dicitur in l. in

ſuis.de lib.& poſthu.eum ignorare, an res hæreditaria ſit nec ne. In extraneo ſecus accidit,qui multo iuſtiorem cauſam habet ignorantiæ quam ſuus, & propterea aditio non eſt neceſſaria in ſuis hæredibus, quia iam domini ſunt: vide Duaren. ad dict.tit.ff.pro hærede.

Hæredis porro appellatio per multas ſucceſſiones accipitur, nec tantum ad proximum hęredem,ſed & ad vlteriores refertur, ita vt hæredis hæres,& deinceps ea appellatione contineatur.l.65.l.170.ff.de verb.ſign.l.2.ff.de liber.l.exceptis paucis ſpeciebus, in quibus hæredis appellatio proximum tantum continet: vt in ſubſtitutione impuberis his verbis facta, Qvisqvis mihi heres erit, & in l.Ælia Sentia,& in Edicti Prætorii his verbis, Tvm qvem ei heredem esse oportet.l.70.& l.227.ff.de verb.ſign l.1.ff.vnde legit. Quinimmo & ita in ſecundis tabulis facta ſubſtitutione, Qvisqvis mihi heres erit, idem filio meo heres esto: ſcriptos tantum hæredes,& qui ex teſtamento hæredes exiſterent,contineri placuit.Et ideo non tantum hæredem, ſed & patrem, qui per filium: dominum, qui per ſeruum hæres extiterit, ab hac ſubſtitutione repelli, quia hi omnes non ex iudicio veniunt. l.3.& l.8.ff.de vulg.& pup.l.27. §.qui ſuſpectam.& l.55.§.qui fideicom.in fi.ad Trebell. Cæterum,qui ſemel hęres extiterit, etiamſi viuo pupillo hęres eſſe deſierit, hæreditate forte vel ex cauſa inofficioſi teſtamenti, vel vt indigno ablata, ad hæreditatem nihilominus admittetur, l.31.l.43. §.vlt.ff.de vulg. Eſt & alius caſus, in quo hæredis appellatio proximum tantum complectitur,qui traditur in l.14.C.de vſufruct.Briſſ.

Hæredis appellatione, omnes ſignificari ſucceſſores, credendum eſt.l.hæred.de verb.ſign.Spieg.

Hæredis nomen latiore ſignificatione poſſeſſorem & fideicommiſſarium,& legatarium comprehendit.Spieg.

Hæredi adiectus non poteſt efficere,vt qui ſemel hæres extitit,deſinat eſſe hæres.l.& qui ſoluendo.ff.de hæred.inſtit.Oldend.Prat.

Hæredis nomen ſi quis non dixerit quidem, ſed indubitabili ſigno eum demonſtrauerit, quod pene nihil à nomine diſtat (non tamen eo,quod contumeliæ cauſa addi ſolet) valet inſtitutio,l.quoties volens.§.ſi quis.ff.de hæred.inſtit.Prat.

Hæredvm multi gradus in teſtamento fieri poſſunt,inſtituendo & ſubſtituendo,l.ſi poſthumus,de lib.& poſthum.pr.Inſt. de vulg.ſubſtit. Hæredes enim primi dicuntur,pro hęredibus primum nuncupatis, hęredes ſecundi, pro ſecundo pronunciatis.l.ſi quis cum teſtamentum.ff.qui teſtam.facere poſſunt. Prat. Sic

Hæredes aut inſtituti dicuntur, aut ſubſtituti Inſtituti primo gradu: ſubſtituti ſecundo vel tertio.l.1.de vulg.& pupill.ſubſtit.Old.Prat.

Hæredis Inſtitutio aut duplex eſt,aut ſimplex. Simplex, veluti:Lucius Titius hæres eſto. Si mihi Lucius Titius hęres non erit,tunc Caius Seius hęres eſto. Duplex,veluti: Filius mihi hæres eſto.Si hæres non erit,ſiue erit,& intra pubertatem deceſſerit,tunc Caius Seius hæres eſto.ibid.Old.Prat.

Hæreditare, vulgare ſordidumque verbum eſſe monuit Alc. legitque haud dubie corrupte in antiquis C. Cic.lib.2.ad Att. epiſt.1.Cum in Sicilia hęrèditatem ſæpe hæreditaſſet. Vnde aliqui emendarunt, legentes, ædilitatem ſæpe dictitaſſet: verum cum, quid ſit dictitare ædilitatem, non ſatis conſtet, merito ille putat,quod minus receditur ab exemplari,ſi legatur:Cum in Sicilia hęreditate ſeſe ditaſſet.Spieg.

Hæreditaria bona à patre,auo,& proauo, *Standtgut.* Ea vero bona immobilia,quę eminus,dicuntur, *Eigenltgende grunde.* Oldend.

Hæreditaria onera ſunt funeris, æris alieni, & legatorum ſumptus l.20.§.1.ff de acq.hęred.l.2.§.illud tenendum. & §.ſi quid public.ff.de hęred.vendit.Briſſ.Prat.

Hæreditaria ſepulchra dicuntur, quę quis ſibi hæredibuſq; ſuis conſtituit: vel quod paterfam.iure hęreditario acquiſiuit.l.5.& 6.ff.de relig.& ſumpt.Hotom.Prat.Briſſ.

Hæreditariae actiones,in tit.de hęreditar.actio.C.accipiendæ ſunt, quæ ex negotiis cum defuncto geſtis,vel ex delictis in hęredes dantur.Quo in numero & legatorum actiones haberi placet, quamuis ab hærede cœperint.l.39.ff.de oblig.& act. Eodemque modo & hęreditarium æs alienum id etiam intelligitur,de quo cum defuncto agi non potuit:veluti ſi debiti conditio poſt mortem extitit, vel is ſe daturum cum moreretur promiſerit, vel ſi fideiuſſor pro eo poſt mortem ſoluit. l.7.ff.de rebus auct.iudic.poſſ.Briſſ.

Hæreditariae & illæ actiones appellantur,quę in hæreditate & defuncti bonis ſunt.l.1.§.hæc act. ff.ſi quid in fraud. patr.l.59.ff.ad Trebell.l.20.§.cum prædixerimus.ff.de petit.hęred. Quę vero ex defuncti perſona hęredi dantur, etiamſi defuncto nunquam competierunt,hæreditarię tamen dicentur.l.vt in ſpecie.l.84.ff.ad leg.Falcid.Plane quę patrono ad reuocanda ea, quę in fraudem eius alienata ſunt,datur actio,hæreditaria non eſt,id eſt,ex bonis liberti, ſed propria patroni,l.1.§. hæc act.ff.ſi quid in fraud.pat.Briſſ.

Hæreditarias res pro ipſa hæreditate poſuit Tullius. quod Galli ſimilliter faciunt, qui res ſuas immobiles, i.fundos & prædia *hæreditagium* vocant. At Iuriſconſulti, qui ſubtilius iſta quæſiuerunt, hæreditatem ſeparant à rebus hæreditariis, eamque volunt iuris nomen eſſe, vt eius qui nihil habeat in bonis,hæres eſſe poſſit.Conn.lib.10.c.quinto,nu.1.Hoto.

Hæreditario iure capi dicuntur, in l.91.ff.ad leg.Falcid.quæ quis eo ipſo,quod eſt hæres,capit.Prat.ex Briſſ.

Hæreditarivs cenſus, *Erbzins:* eſt emphyteuſis, quæ propter canonem datur ad colendum iure hæreditario,donec non detrectet colonus ſolutionem.Oldendorp.

Hæreditarivs creditor aut debitor dicitur, cui hereditas obſtricta eſt,& qui hæreditati, non defuncto obſtringitur.l.14. cum ſequentibus ff.de hæredit.pet. Prat.

Hæreditarivs debitor intelligitur is, qui ſeruo hæreditario promiſit, vel qui ante aditam hæreditatem damnum dedit. Paulus,lege ſed verum.de petit.hæredit.Old.

Hæreditarivs ſeruus vere dicitur, cum hæreditas adhuc iacet,aut à nemine poſſidetur. Hæreditas enim nondum adita vicem perſonæ ſuſtinet. §. ſeruus etiam. Inſtit.de hæred. inſtit.l.15.ff.de vſucap. Vide Zaſ.in l.poſſeſſ.§.veteres.ff.de acq. vel amit.poſſ.Oldend.

Hæreditarivm feudum, quod à patre & auo procedit, *Erblehen.* Prat.

Hæreditarivm officium in aulis principum, vt *Erbtruchſes, Erbmarſcalck, Erbſchenck.* Old.

Hæreditas,ait Theoph.eſt ius quoddam certis modis conſtitutum, ſed intellectu comprehenſum, quod alieni patrimonii vniuerſalem dominum me efficit,tit.de reb.corpor.& incorp.Hot.

Hæreditas. Nihil aliud eſt hæreditas, quam ſucceſſio in vniuerſum ius, quod defunctus habuit tempore mortis.l. nihil aliud.ff.de verborum ſignificationib.l. hæreditas. ff. de regul. iur. Similis definitio apud Ciceronem in Topic.in loco à definitione. Quo loco ne fallaris, Iuriſconſultus ad vulgarem loquendi vſum reſpiciens, vt foro deſeruiret, aditionem magis hæreditatis,quam ipſam hæreditatem, definit. Nam cum hæreditas (vt Oldendorpius in duodecim tabulis) ſit relatio iuxta æqualitatem & inæqualitatem, ipſe definire maluit, iuxta actionem & paſſionem, vt eſt aditio. Quamobrem Vlpianus in leg.pecuniæ. §.hæreditas. ff. dicto titu. de verb.ſign. & in l.hæred.ff.per.hæredit. Hæreditas, inquit, nomen iuris eſt, quod & acceſſionem & deceſſionem in ſe recipit. Et ſine vllo tempore,iuris intellectum habet. Ex qua definitione hæreditatis eliciuntur ſequentes concluſiones, ſcilicet,hæreditatem non niſi ſucceſſione deferri : rei particularis non eſſe hæreditatem : ius illud in definitione poſitum,antequam hæredi quæratur, & quandiu iacet hæreditas,dici : viuentis non eſſe hæreditatem : ibi in definitione. l. hæreditas & l.1.ff. de hæred.vend. hæreditatem non tantum proximum, ſed & remorum reſpicere hæredem:hæreditatem iacentem repręſentare defunctum.Anch.

Hæreditas, vt recte Caſſiodorus ſcribit in Pſalm.2.& 15.& 77. ab hero dicta eſt,id eſt,domino, quod eam iure legitimo dominus poſſideat.Cuiac.lib.2.Inſtit.tit.de hęred qual.& diff.ſi quis vero miretur,quod quæ in hærede ſyllaba producitur,ea in hero corripiatur,legat Gellium lib.12.c.3. Cuiac.obſeru.& emendat.lib.5.c.10.in fin.

Hæreditas quamuis pro domino habeatur, perſonam tamen domini veram non repræſentat.Ræuard.ad l.omnia fere iura. ff.de reg.iur.

Hæreditas vniuerſitatem quandam ac ius ſucceſſionis demonſtrat.l.208.de verb.ſign.Iuris quoque nomen eſt.l.3 ff.de bon.poſſ.l.17.§.1.de verb.ſign.& in iure conſiſtere dicitur,l.1. ff.de rer.diuiſ. Proinde abſque vllo tempore iuris intellectum habet,l.50.ff de hæred.pet. Hæreditatis itaque appellatione etiam damnoſa continetur. Hæreditatis verbum interdum pro rebus ipſis & corporibus hæreditariis vſurpatur. Prat.

Hæreditatis appellatione neque legata neque fideicommiſſa continentur,l.ſi Titius de leg 3.Prat.

Hæreditas obligat nos æri alieno,etiamſi non ſit ſoluendo. De ea autem hæreditate loquimur,in qua non ſuccedunt huiuſmodi perſonæ quaſi neceſſariæ, Vlpian.in l.ex more de acquir.hæred.Prat.

Hæreditatem paternam filius poteſt recuſare, fraternam autem retinere,l.ſi filius qui patri.ff.de vulg.& pupill.Prat.

Hæreditas eſt pecunia, quæ morte alicuius ad quempiam peruenit.Nam(vt ait Iuſtin.ſub tit.de reb.corporal.) aliud eſt hæreditas, aliud res,quæ per eam acquiruntur. Hæc corpora ſunt,illa vero ius:hæc certa ſunt, illa incerta eſt. hæc per ſe ſemper vtiles ſunt,illa nonnunquam damnoſa.Quod Seneca non animaduertens lib.de benef.vi.Iuriſconſultorum,inquit,iſtæ argutæ ineptiæ ſunt, qui hereditatem negant vſucapi poſſe: ſed ea quæ in hæreditate ſunt, tanquam quicquam aliud ſit hæreditas,quam ea quæ in hæreditate ſunt.Hot.Prat.

Hæreditatis acquirendæ cauſa duplex eſt, Teſtamentum & lex:legis

lex: legis cauſa rurſus duplex, Agnatio & patronatus. Scire igitur quis debet, teſtamento an lege ſibi deferatur hæreditas: & ſi lege, agnationis an patronatus iure, l. ſi is ad quem. ff. de acq. hær. l. pupillus. ff. eod. & ſi teſtamento, iure inſtitutionis, an iure ſubſtitutionis. Cuiac. tract. 1. ad Africa. nu. 5.

Hæreditas alia Teſtamentaria, eſt alia Legitima: id eſt, quæ ſine teſtamento lege XII. tab. alicui defertur. l. quod autem 6. ff. quæ in fraud. cred. Interdum tamen etiam teſtamentaria hæreditas lege deferri dicitur: vt l. 1. ff. de hæred. petit. leg. lege, 130. ff. de verb. ſign. Hoto.

Hæreditas defuncti non adita, caduca fit, Nou. de hæred. & Falcid. §. ſi vero inſtitutio.

Hæreditas plerunque allodia ſignificat, vt in Spec. Sax. art. 5.

Hæreditas quandiu ex teſtamento poteſt adiri, ab inteſtato non defertur, ff. de acquir. hered. paſſim. Prat.

Hæreditas iacens dicitur, quæ nondum adita eſt l. 1. ff. de ſucceſſ. edict. l. denique, 13. §. quæſitum, ff. quod vi aut clam. l. 5. ff. vt in poſſ. legat. Hotom.

Hæreditas defertur, quæ teſtamento alicui relicta eſt, l. lege, 130. ff. de verb. ſign. Hotom.

Hæreditas auocatur, ſi teſtator vt inteſtatus moreretur, incidit tabulas, & hoc approbauerint ii, qui ab inteſtato venire deſiderant. Conn. lib. 9. c. 7. nu. 3.

Hæreditas aditur, cum hæres eam ſe accipere vel dicto, vel facto teſtatur. §. 6. Inſt. de hær. qual. Hotom. Eſt autem adeunda hæreditas intra dies centum. Cuiac. obſeru. lib. 3. c. 6.

Hæreditas omittitur, cum hæres excludi ſe ab eo tempore paſſus eſt. Hotom.

Hæreditas repudiatur, cum is ad quem delata eſt, adire recuſat. Repudiantur enim ea tantum, quę iam delata ſunt. l. 1. §. decretalis, ff. de ſucceſſ. edict. Hotom.

Hæreditas vſucapi non poteſt. Eſt enim ius incorporale, atque hanc etiam fuiſſe Iuriſconſultorum ſententiam ſcribit Seneca lib. 6. de beneficiis. Cuiac. in comment. ſuis ad l. pen. ff. pro emptore. Res hæreditariæ autem recte vſucapiuntur.

Hæreditas codicillis neque dari neque adimi poteſt, l. pen. de cond. inſtit. §. pen. Inſtit. de codicillis.

Hæreditatem ad nos pertinere: hæredem effici, l. 1. & 2. ff. de petit. hæred. Ad hæreditatem vocari: hæredem fieri, l. 3. in fin. ibid. Prat.

Hæreditas plerunque diuiditur in duodecim vncias, quæ aſſis appellatione continetur. l. ſeruum meum. §. fin. ff. de hæred. inſtit. Old. Prat.

Hæreditas defuncti locum obtinet l. non minus. in fin. ff. de hæred. inſtit. Quia creditum eſt, inquit, hæreditatem dominam eſſe, & defuncti locum obtinere. Old. Prat.

Hæreditas ex die, vel ad diem non recte datur, ſed vitio temporis ſublato manet inſtitutio. ff. de hæred. inſtit. Oldend. Sic etiam Cuiac. dicit: Ex die expreſſim non recte dari hæreditatem veluti poſt quinquennium quam moriar. Tacite vero recte eam dari l. quotiens. §. pen. ff. de hæred. inſtit. l. ſi mater. ff. de pact. Cuiac. ad l. 35. ff. de hæred. inſtit.

Hæreditas fideicommiſſaria, à fide hæredis, cui committitur, nomen accepit. quæ & fiduciaria appellatur. Spieg.

Hæreditas iuſta dicitur, quæ iure legitimo obuenit, i. e. cognationis nomine. Hic enim titulus hæredis pleniſſimus eſt & omnibus partibus iuris nixus. Ex Bud. annot. pr. Spieg.

Hæreditas iuſta (vt ait Bud. in annot.) dicitur vere & plane hæreditas, quæ iure legitimo obuenit, id eſt, cognationis nomine, ἡ κατ' ἀγχιστείαν κληρονομία: Græci enim ius legitimæ ſucceſſionis ἀγχιστείαν vocant, quod ſignificat etiam ius proxime ad aliquem accedendi, vt ex Plutarcho docet ipſe Budæus in comment. linguæ Græcæ. Et ἀγχιστεύειν iure propinquitatis hæreditatem cernere petereque. Sic igitur iuſta hæreditas & legitima idem ſunt: τῶν δὲ κατ' ἀγχιστείαν κληρονομία, Brechæus l. lege obuenire. tit. de verb. & rer. ſign. &c.

Hæreditas lucroſa, Caius ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam. Nam liberum, inquit, cuique eſſe debet, etiam lucroſam hæreditatem omittere: quod pulchre declarat Vlpian. in l. quia autem is, §. non ſimpliciter. eod. tit. Spieg.

Hæreditas delata. Vide, Delata hæreditas. & l. is poteſt. ff. de acquir. hæred. Item ordo deferendæ hæreditatis ab inteſtato ſine vllo dolo repudiatæ, cuius cognitio ad alia quoque proderit, tractatur Nouell. de hæredib. & Falc. §. etſi nemo alius. & ſeq. conſtit. 1. Spieg.

Hæreditas communis, quæ ad vtrumque æqualiter lege veniebat. Cic. pro Flac. Spieg.

Hæreditas ſine ſacris. Quære, Sine ſacris hæreditas.

Hæreditate indignus habetur, qui non habet in ea conſentientem defuncti voluntatem. Connan. lib. 9. c. 7. num. 2.

Hæreditate venire bona dicuntur, quæ iure hæreditario alicui obueniunt. Cic. de Inuent.

Hæreditatem adire dicitur is, qui hæres factus, vel autoritate prætoris, vel qua voluntate in hæreditatem ſe intromittit. Spieg.

Hæreditatem in capita diuidi, nihil aliud eſt, quam eam in tot partes eaſque æquales diſpeſci, quot ſunt capita quibus ſolet deferri. In Stirpes vero ſucceſſio diuiditur, quando liberi parentis ſui locum adſumentes, in eam hæreditatis partem duntaxat ſuccedunt, quam parens vbi ſuperſtes eſſet, adſecutus fuiſſet. Sic dicta, quod ſecundum ſtirpes atque radices eius domus confertur, & poſtea in ſucceſſores ex ſingulis ſtirpibus, pro cuiuſque portione diſſicitur. Vide infra. In capita ſuccedere. Spieg.

Hæreditatem creui, pro acquiſiui: quæ locutio & apud Ciceronem non eſt infrequens: qua quidem vulgus iam vti cœpit. Neque tamen, Vigl. inquit, ſcio an quiſquam recte intelligat. Arbitratur is, non à decernendi ſignificatione dictam Cretionem, ſed à cernendo, id eſt, videndo: quod Varronem quoque velle putat lib. 5. de verb. orig. Spieg.

Hæreditatem ſibi, ſeque ei obligare, l. nam & Ser. §. qui negotia. ff. neg. geſt.

Hæreditatis procurationem ſuſcipere in princip. l. debitor. meus. ff. de neg. geſt. Spieg.

Hæreditatis aditio, eſt modus adquirendi dominium iure ciuili introductus, §. fin. Inſtit. de donationibus. atque adeo quædam actio: hæreditas vero bonorum vniuerſitas, quam reliquit poſt ſe defunctus. Caius Iuriſconſultus in l. nihil aliud, de verb. ſign. aditionem hæreditatis potius, quam ipſam hæreditatem definire voluit. Nam cum hæreditatis ſit relatio iuxta æqualitatem & inæqualitatem, ipſe definiuit iuxta actionem & paſſionem. Quod ſi conſideraſſet Bartol. in rubr. ff. de acquir. hæred. in ea definitione explicanda tantopere nō fuiſſet anxius Spieg.

Hæreditati nemo alligatur, neque exhæredari poteſt ex alterius facto. l. paterfam. ff. de hæred. inſtit. Prat.

Hæreditatem repudiando nihil agit, qui dubitat, viuat teſtator, nec ne. leg. is qui hæres. ff. de acquir. hæred. is autem qui putat ſe neceſſarium, cum ſit voluntarius, non poterit repudiare. Nam plus eſt in opinione, quam in veritate. ff. eo. ti. §. ſi quis 12. Inſt. de legatis. Ei qui ſe non immiſcuit hæreditati paternæ, ſiue maior ſit, ſiue minor, non eſt neceſſe prætorem adire, ſed ſufficit ſe non immiſcuiſſe hæreditati, ibi, Qui hæreditatem adire vel bonorum poſſeſſionem petere volet, certus eſſe debet, defunctum eſſe teſtatorem, ff. de acq. hæred. Prat.

Hæredium, vt Feſt. lib. 8. ſcribit, prædium paruulum eſt. In 12. tab. ortum ſignificare ſcribit Plin. lib. 19. c. 4. Vnde Hærediolum ὑποκοριστικῶς à Latinis quoque autoribus dicitur. Varro 1. de re ruſtic. ſcribit, Romulum bina iugera viritim diuiſiſſe, quæ quod hæredem ſequerentur, Hæredium appellarunt, Prat.

Hæredum etiam loco habentur adrogator, ad quem per vniuerſitatem bona tranſeunt, & pater filii inteſtati caſtrenſia bona veluti peculii iure occupans: Item fiſcus ex delicto, vel bona vacantia capiens: Item pater dominuſue, quibus hæreditatis emolumentum & commodum adquiritur. l. 2. §. ſi defunctus. ff. pro empt. l. 6. ff. de in integr. reſt. l. 1. §. ſed & ſi morte. ff. quando act. de pecul. l. 40. ff. ad Trebellianum. l. 14. ff. de diuerſ. & temp. Erat olim etiam honorarius ſucceſſor, Bonorum emptor, qui creditoribus debitoris bona diſtrahentibus emerat, vt Theophilus in titulo de ſucceſſio. bono. exponit. Atque hi omnes non directas, ſed vtiles actiones exercebant. Eademque ratione & qui poſt abſtentionem repudiationemue à prætore in integrum reſtituebantur, vt adirent, hæredes non fiebant, ſed vtiles tantum actiones habebant. l. 7. §. ſed quod Papinia. ff. de minorib. l. 21. §. vlt. ff. quod met. cauſ. Briſſ.

Hærem Marteam Feſtus autor eſt antiquos accepta hæreditate coluiſſe, quę putabatur fuiſſe vna ex Martis comitibus. Quod, vt exiſtimo, de hæreditatum bonorumque poſſeſſione multa bella innaſcuntur, & multæ bello ſimilimæ lites & controuerſiæ. Connan. lib. 10. c. 5. nu. 1. Adde Brechæum l. hæreditatis in tit. de verb. & rer. ſign.

Hæres maſculini & fœminini generis, contra quam Soſipater credat, eſt nam in genere fœminino vſurpauit Tryph. in l vlt. de collat. bon. Prat.

Haeres, inquit Feſt. apud antiquos pro domino ponebatur. Sic Inſt. §. vlt. de hær. qual. & diff. Pro hærede, inquit, gerere, eſt pro domino gerere. Veteres enim hæredes pro dominis appellabant: Vtriuſque Plaut. auctoritatem comprobat in Menæch. cum Menæchmum peregrinum de palla loquentem facit: Prandi, potaui: atque abſtuli hanc, cuius hæres nunquam erit poſt hunc diem. Sic hæredem inſtituere nihil aliud eſt, quam deſignare aliquem bonorum ſuorum poſt mortem futurum dominum, §. item extraneus. de hæred. qual. & differ. Vnde autem hoc verbum manarit, non facile dixerim, nam eos qui ab Herus ductum putant, ſyllabæ prioris ratio refellit. Et potius ab Era, quod terram ſignificat, dictum putarem: vnde Heredium apud Varronem, agellus qui hæredem ſequebatur, vel cum diphthongo ab Hæreo: quia proprium hoc nomen eſt, non extraneorum, ſed ſuorum, quod vel hinc licet intelligatur, quia hi ſoli exhæredantur optima ratione: cum filiusfam. eadem in familia & domo hęreat. itaque

non hæredare dicimus, quia ſuo iuri filius adhæreſcit: ſed exhæredare, quaſi conuellere, & dimouere, hæres autem ipſo iure filius eſt, & plurimũ relinqui ſolet, vnde ſuus hæres in iure appellatur, quia non alienam, ſed iam quodammodo ſuam hæreditatem accipit. l.in ſuis, 11.ff.de lib.& poſt. vbi Paul. multa in hanc ſententiam præclare: item vt in l.vlt.ff.de bon. damnat.quibus ex locis perſpicuum eſt, legem 12. tab. filiisfam.etiam viuis patribus paternam hæreditatem addixiſſe, ſic vt hæredes deſignati merito nominari poſſint. ac proinde mortuis parentibus non alienam, ſed propriam ſuamque hæreditatem adipiſcantur. nam Vlp.quoque in l.1.§. largius.ff.de ſucceſſ.ed. vbi ait, & liberos parentibus, & parentes liberis ſuccedentes pene ad propria bona venire. Itaque Iuſtin.domeſticos eo quem ante diximus tit.appellat, quaſi vernas hæredes, qui non aliunde acciti, ſed domi ſint nati. Et Plin.in Panegy.domeſticos hæredes extraneis opponit: illoſque, ait, bona, non vt aliena & ſperanda, ſed vt ſua ſemperque poſſeſſa capere. quapropter non adire ſed retinere hæreditatem dicuntur, vt l.ſi patronus, 12.in fin.ff.de bon. libert.quippe qui ſine aditione vlla, ipſo iure hæredes ſint. verumetiã eos quorum in poteſtate ſunt, ſine aditione hæredes faciant: vt l.qui aliena 6.§.3.ff.de acqu. hær. Hot. Cuia.ad lib.2. Inſt.tit.de hęredum qual.& differ.putat, heres dici quaſi herus, ideoque in Pan. Flor. recte heres & hereditas ſine diphthongo ſcribi affirmat: quod & in M. Tullii li. P. Victorius adnotauit. Inde in l.ſi is ad quem. ff.de acqu. hæred.pro domino facere, pro domino adminiſtrare. Sunt & qui ab ære hæredem dictum putẽt, hoc eſt, pecunia noſtra. Goueanus.l.1. ff.de vulg.& pupill.

Hæres proprie eſt ſucceſſor in vniuerſum ius, quod defunctus habuit, leg.hæreditas.ff.de reg.iur. Idque ſiue ex teſtamento, ſiue ab inteſtato veniat ſucceſſor, eſt procul dubio accipiendũ, vt annotauit Brechæus in l.nihil in tit. de verb.& rer.ſign.

Hæres igitur in omne ius mortui, non tantum ſingularum rerum dominium ſuccedit, cum & ea quæ in nominibus ſunt, ad hæredem tranſeant, paſſim.ff.de acqu. hæred.Prat.

Hæres in iure feud. proprie filius intelligitur. Itaque ſine hærede deceſſiſſe dicitur, qui ſine filio deceſſit, lib 1.tit.13.& lib. 2.tit.34.Prat.

Hæres omnino ab adita hæreditate intra annum & legata ſoluere, & à teſtatore relicta pro cuiusque rei natura præſtare debet. Alioquin ſi poſt admonitionem iudiciario decreto factam culpa hæredis annus prætereat, relictis excidet, N. de hær.& Falc.Prat.

Hæres ſingulariter nominatus extenditur etiam ad poſtea natos.l. tale.§.vlt.de pact.Prat.

Hæres anomalus, ſiue ſucceſſor, is dicitur qui inuenitur ſine certa qualitate. Zaſ.in intellect. citat.gl.in verbo, ſucceſſor, §.pen.Inſt.de eo, cui libert.cauſ.Spieg.Prat.

Hæres ab inteſtato eſt, qui ſuccedit in ius defuncti ſine omni teſtamento.Inſt.de hæred.quæ ab inteſt.defer.

Hæres ex aſſe.Vide As.

Hæres certus.Lege Certus hæres.

Hæres damnas eſto. Lege Damnas.

Hæres Legatarius.Lege Legatarius.

Hæres præcipiens, *dem etvvas vor andern verſchafft iſt.* dicitur apud Papin. in l.pecuniæ ſortem, & l.cum vnus, ſequ.ff.de alimen. legat.Spieg.

Hæres ſubſtitutus vocatur ſecundus vel tertius, & ita deinceps totus vocatur, quoto eſt adiectus gradu, &c. Connan.li.10.c. 7.num.1.

Hæres teſtamentarius, ex ſe notus.Spieg.

Hæres ſi quis ex parte dimidia inſtitutus ſit, nec præterea quiſquam alius, ipſe ex aſſe hæres inſtitutus eſſe videtur, l.ſi quis ita, ff. de hæred.inſtit.Prat.

Hæres laudandus eſt magis, quam accuſandus, qui reliquias teſtatoris non in mare ſecundum ipſius voluntatem abiecit, ſed memor humanæ conditionis, ſepulturæ tradidit, l.pen.ff. de condit.inſtit.Prat.

Hæres eius, qui Titio hæres fuit, Titio quoque hæres videtur eſſe, nec poteſt Titii omittere hæreditatem, l.ſi quis filiusf.in fin.de acq.hæred.Prat.

Hæres volens vti beneficio legis Falc.debet inuentarium conficere in præſentia tabellionis, teſtium, creditorum (ſi æs alienum metuit) & legatariorum, Nou.de hæred.& Falcid.§.ſancimus igitur, & §.ſeq.Prat.

Hæresis, nomen Græcum, venit ab eligendo. Vocarunt autem ſic illi philoſophorum ſectas, quod vnuſquiſque ſibi aliquod genus diſciplinæ ac ſectæ proprium elegit, cui ſeſe addixit, tanquam ſuo iudicio maxime probabili commodoque. Vſitatiſſime ſane tunc variæ factiones philoſophorum, hæreſes à Græcis & Latinis ſectæ, citraque omnem contumeliam nominabantur. Vtitur hac voce Græca etiam Cic.in Parad. Non enim fuit veteribus hoc nomen odioſum, ſicut nec ſecta Latinum. Quin etiam in ſacris literis pro indifferenti accipitur. Actor.15. Surrexerunt quidam ex hæreſi Phariſæorum. Et Act. 26. Colui Deum ſecundum exactiſſimam hæreſin, aut ſectam noſtræ religionis. Actor.24. Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta viam quam vocant hæreſin, colo patrium Deum. Act. 28. Iſti ſectæ ſcimus omnes reſiſtere. Reperitur tamen, vbi etiam in peſſimam partem accipiatur. Tit.3. Hæreticum hominem, poſt vnam & alteram admonitionem deuita. 1. Cor.11. Oportet etiam hæreſes inter vos eſſe. Gal.5. Opera carnis ſunt hæreſes, inuidiæ, cædes. 2.Pet.2. Inducent exitiales hæreſes. Trãſiit autem ideo vox iſta in odioſam ſignificationem, quia hæreſes ſunt reuera humano arbitrio electæ opiniones, ac viæ ſalutis: non Dei voluntate, auctoritate, ac verbo conſtitutæ, & humano generi propoſitæ, quales ſunt etiamnum omnes ἐθελοθρησκείαι, aut electitii cultus Turcarum & olim Ethnic.

Hæresis autem ducta ἀπὸ τοῦ αἱρέομαι, id eſt, eligo. Inde Hæretici cenſentur ii, qui à fide Chriſti catholica diſcrepant, & aliam ſectam eligunt. Ac horum Hæreticorum quidam maiores dicuntur, qui nominatam hæreſim prædicant, vt Manichæi, Arriani, Eutychiani, Samaritani, Ophitæ, Donatiſtæ, Priſcillianiſtæ: quorum omnium in decretis ſectæ atque origines referuntur: Alii vero minores appellantur, qui hæreſin innominatam defendunt. Droſæus in methodo Iuris.

Hæreticos libros ſcribentis pœna eſt amputatio manus. Iuſtin. Nou.42. Sicut & exactoris non ex legis præſcripto apocham conficientis, vt idem Iuſt. Nou.17. Cuiac.obſ.lib.7.c.13.

Hæreticvs eſt (definitore B.Aug.lib.de vtilitate cred.c.hæreticus 24. quæſt. 3.) qui alicuius temporalis commodi & maxime vanæ gloriæ, principatuſque ſui gratia, falſas vel nouas opiniones gignit vel ſequitur. Ille autem qui huiuſmodi hominibus credit, imagine quadam veritatis illuſus eſt. Hæreticorum ſectas varias recenſet Iſid.lib.8.Etym.c.5.c.quidam autem 24.q.3.Prat.

H E.

Hebdomas, Græcis ſpatium dierum ſeptem, vocitatur ſeptenarium, Latini ſeptimanam vt vulgus appellant. Hebdomas quemadmodum enneas dicitur, quæ ſpatium 9. dierum continet. Cenſor.in lib.de die natali clare demonſtrat, quæ ſit hebdomas & enneas pariter: eius verba ſunt hæc: Medium vero ex vtroque permixtum ann.3.& 60. quem hebdomades 8. vel 7. enneades conficiunt. Decem hebdomades ſunt, quibus vitam humanam conſtare dicant. In 1. hebdomade dentes homini cadere, in 2. pubem apparere, in 3. barbam naſci, in 4. vires, in 5. maturitatem ad ſtirpem relinquendam, in 6. cupiditatibus tentari, in 7. prudentiam linguamque conſummari, in 8. eadem manere, in 10. hominem fieri morti maturum. Ioan. Bapt.in comment.in epiſt. Sidon. Apollin.ad Vincent.lib.2.

Hepaticvs, qui hepatis morbo laborat, is inter moroſos recenſetur, l.qui clauum, ff.de ædil.edict.Spieg.Prat.

Herbarivs, peritus herbarum, radiſeca.

Herbvlæ, quæ ligni appellatione continentur apud Vlp. in l. ligni, §.lignorum, de legat.3. Extat & apud Cic.lib.de natur. Deor.2.Spieg.

Heraclianvs hoſtis publicus iudicatur ab Imper. Honorio & Theod.in l.21.de pœnis, in C.Theod.quod illi, Honoratis & prouincialibus Africæ, in qua Heraclianus agebat, reſcripto ſuo denuntiant.Briſſ.

Hercisco, is, eſt diuido: nam hercium eſt diuiſio. Cic.1.de orat. Qui quibus verbis hercium fieri oporteat, neſcit. Idem herciſcundæ fam.cauſam agere non poſſit. Apul. lib.9. de aſino: Neque herciſcundæ famil.&c. lib.10.ff.tit. de famil. herciſc.Nebriſſ.

Hercvlis nomen cur nothis conueniat, oſtendit Alciat.cap.3. lib.4.parerg.

Here, Accurſ. in l.1.ſi cert.pet. pro herile aduerbialiter exponi poſſe tradit nimis barbare, ineptequе. Nam, quod Alciato quoque in eadem l.annotatum, bene, eſt, inſtar nominis habet, vt apud Terent.ponitur. Eamque receptiorem probat lectionem, tametſi ff.Floren. E re, id eſt, ex vtilitate, vel ex præſenti materia legitur.Spieg.

Heremitæ, ἀπὸ τοῦ ἐρημοῦ, qui deſertis locis ſeruiendi Deo cauſa inhabitant, diciturque religioſa perſona, gloſſa & Doct.in l. 2.ff.de in ius voc.gloſſ.& D.in c.qui verę, 16.q.1.Prat.

Heremodicivm eſt, ſiue quis apud priorem iudicem, ſiue apud iudicem appellationis inchoatam cauſam deſerat. Cuiac. in expoſit.Iuſtinianeæ Nouel.49.de appel.&c.poſt prin.

Herennivs Modeſtinus, non cõtemnendæ auctoritatis ICtus, vt appellatur à Gordiano in l.5. C.ad exhibendum. Eius ſententia reprobatur à Iuſtinian.in l.36. §.illud, C.de inoffic. teſtam. De huius libris, quos ſcripſerit, vide Briſſ.

Heri ſeruus, hodie liber, vicem habere prouerbii volunt interpretes in eo liberto, qui aduerſus patronum arrogantius & inſolentius ſe gerit Vlp.in l.7.§.2.ff.de iniur. Nec enim ferre prętor debet, heri ſeruum, hodie liberum conquerentem. Sic Cedrenus: χθὲς δοῦλος ὀπηνες, σήμερον τύραννος. Eadem loquendi figura vſus Ariſtophanes, cum ait: ὃ νῦν μὲν ἐχθὲς αἰγεσον ἢ στρομάγας Et Nouell.137. χθὲς ἱερόπωλοι, καὶ σήμερον ἱερεῖς. χθὲς τῶν ἁγίων ἔξω, καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον. Itaque Hieronymus ad Oceanum: Heri, inquit, catechumenus, hodie Pontifex: heri in amphitheatro, hodie

tro, hodie in eccleſia : veſpere in circo, mane in altari: dudum fautor hiſtrionum, nunc virginum conſecrator. Prat.

HERIBANNVM eſt citatio ad delictum : eo nomine ſignificatur pœna non obtemperantis edicto. Prateius. Vide ſupra Bannũ.

HERILIS, domini filius à ſeruis in Comœdiis frequenter appellatur. Spieg.

HERISLITIVM , pœna deſertæ ſiue detrectatæ militiæ, Leg. Franc. lib. 4. c 72. Quicunque abſque licentia vel permiſſione principis de hoſte reuerſus fuerit (quod factum Franci & Alemanni Herislitz dicunt) volumus, vt antiqua conſtitutio, id eſt, capitalis ſententia erga illum cuſtodiatur. Item in cap. Caroli & in Lombarda lib. 1. tit. 15. Si quis dimiſſo exercitu abſque licentia Regis domum reuertatur, &, quod nos Theudiſca lingua dicimus, Herislitz fecerit. Item ex ea die ſit bannum reſciſſũ, quod Theudiſca lingua Herislitz, id eſt armorum depoſitio vocatur: vbi depoſitio pro deſertio poſitum videtur. B. tamen Rhenanus German. lib. 3. Deſeruiſſe, inquit, exercitum inter capitalia numerabatur. Id flagitium Franci vocant Heriſchlitz, quaſi dicant exercitus ſciſſionem. Alias Hoſtenditiæ vocantur. Prat.

HERMAEA ſiue adeſpota Græc. ſunt res, quas vulgariter eſpauas nominamus , quæ dominum & aſſertorem nullum habent. Connan. lib. 3. c. 4. nu. 6.

HERMA, ſumitur pro lapide, marmore, ſtatua inſenſili. Et Hermes nuncupatæ ſunt ſtatuæ, quę dimidiatim ad vſque oſphyn effigiabantur, cæterum fuſior & inuulgatior vox effecta eſt, vt pro integris etiam ab fidei receptæ ſcriptoribus ponatur. Luciano Hermoglyphos pro marmario dicitur & ſtatuario. Suidas autumat, quod plurimum Mercurii ſtatuę delinearentur inde nomen adeptas. Hermei quadrimarmorei & ſtatuis accommodi Ciceroni vocati in epiſtolis ad Atticum. Appianus in Libyco ſimiliter Hermes intellexit. Satyrus poeta: Truncoque ſimillimus hermæ. Inde trahitur Hermopolium officina, vbi officinatores ſtatuarum habitant. Galeotus Cic. adfert in medium hæc prodentem de ſepulchris. Nec hermaſos, quos vocant, licebat imponi. Inſolens vox, & adulterina tollenda, ſcribendumque hermas eos pro virilib. ſtatuis, quæ ad propagandam defuncti memoriam ſepulchris erigebantur. De quibus hæc quoque M. Tullius lib. ad Attic. 6. Hermę tui pentelici cum capitibus æneis , de quibus ad me ſcripſiſti, iam nunc admodum delectant. Solitas Mineruæ Mercuriiq; coniunctas ſtatuas gymnaſiis dicari, quas hermathenas Tullius indicat his : quod ad me de hermathena ſcribis, mihi gratum eſt, ornamentum Academiæ proprium meæ, quod & hermes commune omnium & Minerua ſingulare inſigne eius gymnaſii. Alibi : Et poſita ita belle eſt, vt totum gymnaſium ἑρμαθήνη eſſe videatur. Io. Bapt. in comment. epiſt. Sid. Apollinar. ad Apollinar. filium ſuum lib. 4.

HERMAPHRODITVS , Græcis Androgynus, vtriuſque ſexus homo. vide Paul. in l. repetundar. 15. ff. de teſtib. Vlpian. in l. quęritur, 10. ff. de ſtat. hom. & in l. 6. ff. de lib. & poſth. Plin. lib. 11. c. 49. Tertull. lib. aduerſ. Valent. I. Firmic. lib. 3. Matheſ. c. 6. Eo habitu naturæ, Fauorinus Philoſophus fertur fuiſſe. Philoſtr. lib. 1. de vita Sophiſtarum. Proprie autem Mercurii & Veneris filius fuit: de quo ſic Auſon.

Mercurio genitore ſatus, genitrice Cythera,
Nominis vt mixti, ſic corporis Hermaphroditus
Concretus ſexu, ſed non perfectus vtroq;. Prat. ex Briſſ.

HERMOGENIANI equi in l. vnic. C. de grege dom. ab agitatore ſic dicti, vt vult Alc. ex Græco interprete, vel quaſi Hermogeni, id eſt, ſub Mercurio geniti. Prat.

HERMOGENIANVS. Qui à nobis Hermogenianus, à Lampridio in Alexandro appellatur Hermogenes, & in Papiniani diſcipulorum numerum refertur : is epitomarum iuris ſex libros ſcripſit, quos ſine vllo auctore quidam Saluii Iuliani librorum epitomas eſſe comminiſcuntur. Verum enim licet Hermogenianus, profeſſus fuerit ſecutum ordinem edicti perpetui, ordinati ſcilicet à Saluio Iuliano l. 2. ff. de ſtatu homin. quod Iuſtinianus etiam noſter profitetur , non tamen recte inde colligas, eum Iuliani Digeſtorum epitomas confeciſſe. Scripſit etiam Hermogenianus fideicommiſſorum libros, niſi mendoſa eſt inſcriptio l. quam quod, ff. ad Trebell. quod facile adducor vt credam : Nam poſſiut quidem hæc legis verba Hermogeniani eſſe aliquo ex ἐπιτομῶν libro. At quæ ſequuntur, Vlpiani ſunt ex lib. 4. fideicommiſſorum , ex quo & præcedentes & ſequentes leges complures deſumptæ ſunt, atque ita eam legem in duas eſſe diuidendam & ſcimus & affirmamus. Cuiac. obſeru. lib. 2. c. 27.

HERONES, in l. 31. med. locat. id eſt, centones: alij tamen aliter legunt, v. Cuiac. 7. obſ. 39. Gothof. not. ad d. l. 31. in verb. heronibus.

HERVS familiare Comicis vocabulum , ab Vlpian. expoſitum, cum inquit : Legis autem Aquiliæ actio hero competit , hoc eſt, domino, l. item Mela ſcribit, §. pen. Spieg.

HESYCHASTÆ qui ſint, vide Nou. 5. c. 3 ante fin.

HETEROPLON, Lege Amphoteroplon.

HETRVRIA Italiæ prouincia eſt , ad alteram ripam Tiberis; cum Roma in altera ſit, Plinio teſte. Huius populi cæteri omnibus obſeruantiores erant ſyderum, & quid quæque prodigia vel portenta ſignificarent, interpretari diligenter ſolebant. Proinde Aruſpices ex illis peritiſſimi reputabantur, hoc eſt, qui aues ſeu victimas in ara diligenter inſpicientes, vaticinari ſolebant, & futura prædicere, a quibus Romani fatidici diſcere ſolebant.

HETRVSA, prodigia, portenta ad Hetruſcos & aruſpices, ſi Senatus iuſſerit, deferunto, ait lex 12. tab. vide in hunc locum, quæ docte annotauit Oldend. c. 6 tit. 1.

HEVRETRA , εὕρετρα : præmia data iis, qui alienum quid iacens inuenerunt fortuito, & domino reſtituere cupiunt, vide Cuiac. 11. obſeru. 18. item pręmia ob indicium furis, Goth. ad l. 43. §. 9. de furt.

HEXERIS, Hexerim Liuius lib. 29. intelligit ſex ordinum nauem: eſtque eius crebra mentio apud eundem, vt & lib. 37. Vide Bayſium de re nauali.

H I.

HIACINTHVS, & flos eſt, & gemma. Huius fit mentio in l. vnic. C. Non lic. in fren. eq. lib. 11. in ea fulgor violaceus dilutus eſt, auctor Plinius. Spieg. Prat.

HIBERNO aduerbialiter ponitur in l. vlt. §. pen. ff. quæ in fraud. cred. pro hyberno tempore. In hybernis eſſe pecora, l. 67. ff. de legat. 3.

HIC, hæc, hoc, & quando demonſtrent , & quem alium ſenſum pariant, Bart. explicat in l. 1. de oper. nou. nunc. & in l. conſt. C. & in l. Mæuius, §. duobus, de leg. 2. & in l. huiuſmodi de verb. oblig. & copioſius in l. 1. §. huius ſtudii, ff. de iuſt. & iur. Spieg.

HIERAPOLIS nomen eſt complurium ciuitatum : alia namque eſt in Aſia proprie dicta, alia in Creta, alia in Theutrania, alia in Syria. Vnde Hierapolitani ſunt appellati, de quibus Iuriſconſ. in l. 1. §. idem Labeo, ff. de aqua cotid. vbi legitur, apud Hierapolitanos fieri aquis calidis irrigationem. Item de pœnis, l. crimen, &c. Nebriſſ.

HIERARCHIAM orthodoxi Doctores interpretantur, ſacrum illum Principatum, quem Chriſtus inſtituit. Hunc ſchiſmatici & hæretici ab initio ſemper ſibi vendicarunt : vnde toties legimus Chriſti Eccleſiam per ſchiſmata & hæreſes eſſe exagitatam. Spieg.

HIEROGLYPHICÆ literæ ſacræ. Quo nomine dictæ ſunt Ægyptiæ, quæ notis volucrum, ferarum , aliarumque rerum prænotatæ erant: de quibus extat elegans opuſculum Ori Apollinis Niliaci, Modeſtino in l. inter eos. Ex quib. cauſ. maior. Notis ſcribere , eſt compendioſo ſcribendi genere excipiendo vti. Eos qui notis ſcribunt acta Præſidum Reipub. cauſa non abeſſe, certum eſt. Spieg. Vide Petrum Crinitum de honeſta diſciplin. lib. 7. c. 2.

HIERONICÆ dicebantur, qui in ſacris certaminibus viciſſent. Donel. de pignor.

HIEROPHANTÆ ſunt, qui in ſecretiora cuiuſcunque religionis myſteria tractant, colenda exhibent, cæteroſque myſteriis initiant, de quibus vberius Poſtellus de magiſt. Ath. c. 20. Pet. Crinit. lib. 9. de honeſta diſc. c. 10.

HIEROPHYLAX, ſacrorum cuſtos. ἱερὸς enim eſt ſacer, & φύλαξ cuſtos : Latine Ædituus vel Æditimus : Scæuol. in l. annua, 20. §. 1. de ann. legat. quamuis ibid. quidam pro hierophylaci, legant hierophylaco.

HIEROSIARCHVS is dicitur, qui præpoſitus rebus ſacris fuiſſet: quaſi Princeps ſacrorum, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, quod eſt ſacrum: καὶ ἀρχοῦ, princeps: quaſi rerum & ſacerdotii caput. Pontificis Maximi proprium eſſe conuenit. Alexander pro Hierophylace, in iam citata l. Hieroſiarcham legit, Gen. Dier. lib. 5. c. 17. Spieg.

HILARIA. Turnebus hilaria putat fuiſſe matris Deum ferias, quæ principio veris celebrabantur maxima populi lætitia, & nobiliſſima pompa, quouis è populo inſignia cuiuſque dignitatis mentiente atq; ſimulante libere & impune, vt internoſci magiſtratus à ſimulatore plerunque non poſſet. vt ab Herodiano in Commodo deſcribitur, ſed quia in eo tamen Hilariorum nomen deſideratur, quod ille non appellauit, ſuo ex alio ſcriptore titulo reddendum eſt. Maximus igitur D. Dionyſii interpres de Hilaribus ita ſcribit: ἦσαν τινες ἡμέραι τοῖς εἰδωλολάτραις, ἃς ἱλαρίας ἐκάλουν, καὶ αἱ μὲν ἦσαν ἴδιαι καὶ ἱλάρια, οἷον ὅταν τις ἐγήματο ἢ υἱὸν ἐκτήσατο. αἱ δὲ κοιναὶ καὶ δημόσιαι ἱλάρια ἐκαλοῦντο, ὡς ὅταν βασιλεὺς ἀναγορευόμενος τὰς δημοσίας ἱλαρίας παρεῖχε, καὶ ὑπὸ παιδεύματα ἐν ταύταις φορεῖν ἔξεστι. ἀλλὰ καὶ θέαι καὶ θυσίαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπετελοῦντο δημόσιαι καὶ οἱ πενθοῦντες ἐπαύοντο καὶ ἐθεάζοντο καὶ ἐν εὐωχίαις ἀπαύστοις διῆγον τὰς ὡρισμένας ἡμέρας τῆς τοιαύτης ἑορτῆς. ἦν δὲ ἱλάρια ἑορτὴ ἰδικὴ Ῥωμαίων εἰς τιμὴν τῆς μητρὸς τῶν θεῶν αὐτῶν, μᾶλλον δὲ δαιμόνων, ὥς φησι Δημόφιλος ἐν τῷ περὶ τῶν παρ' αὐτοῖς θυσιῶν. Turn. adu. li. 24. c. 25.

HILARII Arelatenſis Epiſcopi fit mentio in Nou. Theodoſ. & Valentin. de Epiſc. ordinand.

HINC haud recte ad tempus refertur ab interpretibus, cum aduerbium de loco ſit. Eleganter tamen ponitur pro Ex hac cauſa, iuxta vulgatum illud, Hinc illæ lachrymæ : Sumitur pro Ex hac parte, vt in l. Fulcinius, ff. ex quibus cauſis in poſſ. Sp.

Hine inde pro vndecunque circumquaque, vox Canoniſtis familiarior, c.cum tempore, de arbit. c.cum dilecta de reſcript. & alibi ſæpe.Prat.

Hippagivs, Alciato idem eſt qui armiger: vel potius qui equos agit & educit, ab ἵππος & ἄγω. Prat.

Hippagogæ naues: hæ aliter Hippagines vocantur, Polybius ἱππηγοὺς vocat. De quo genere nauigii vide Bayſium lib. de re nau. & Franc. Robortell. lib. 1. emend. c. 2.

Hippocentavrvs eſt equi ſtimulator, de quo Inſtit. de inutil. ſtipul. in princ. Adducitur pro exemplo rei, quæ in rerum natura non eſt, nec eſſe poteſt, l. 97. ff. de verb. oblig. Briſſ. Ioan. Bellon. in Etymol.

Hippocomi, ſtabularii ſunt, qui equos curant, ἵππος enim equum ſignificat, κομίω, nutrio, curo. Alciat. in l. quoniam, C. de curſ. publ. lib. 12. Prat.

Hippodromvs vbi equi ad curſum incitantur. Vide Poſtellum de magiſt. Athen lib. 22.

Hipponis Iulianus meminit in l. nauis aduerſa tempeſtate, ad legem Rhod. de iactu. nimirum eius quod Hipponium Straboni eſt, locorum colonia: quam, vt & Plin. dicit, à Romanis Vibonem, deinde Valentiam appellatam. Vrbs adhuc extat, ſinumque efficit Hipponiatem. Sunt item duo Hippones in Aphrica, Straboni, Melæ, Plinio, Ptolemæo, ab equitibus Græcis dicti: vt Solinus inquit, ἵππος enim equus eſt Græce. Alter enim eſt in ſinu Hipponenſi citra Carthaginem, Diarrhyton dicitur: quod paluſtri agro ſitus, à fluore: Plinius. Huius Epiſcopus fuit diuus Auguſtinus. Et alter Hippo regius, vlterius à regibus inhabitatus. Albericus, Hippones, ait, nomen eſt loci. Spieg.

Hircis, & Colotitis, vocabulis nihili ſublatis è præfatione Iuſtiniani, ad Pandectas, tametſi ea interpres pro maxime idoneis enarrauit: germana nobis reſtituit Politianus. Spieg.

Hircvs, fœtor eſt alarum, quem Plinius alarum grauceolentiam appellat, & aliquando virus eſt alarum.

Hircosvs is eſt, cui os ex fœda & deteſtabili libidine olet. Martialis lib. 12.

Hircoſo premit oſculo.

Et Plautus in Mercatore:

Iam plenus ætatis animaque fœtida ſenex hircoſus.

Vlpian. in l. qui clauum, ff. de ædil. edict. Is cui os oleat an ſanus ſit, quæſitum eſt. Trebatius ait, non eſſe morboſum, os alicui olere, veluti hircoſum, ſcabronem. Hoc enim ex illuuie oris accidere. Sunt qui eo in loco pro hircoſum, lucroſum legi velint, ſed ex ſola voracitate oris grauis odor non gignitur: quam etiam in leone Ariſtoteles non ex voracitate manare, ſed ἐκ τῶν ἰνῶν. Budæus hunc locum aliter explicare conatur, ſed perperam. Prat.

Hircosi dicuntur, qui oculos tranſuerſos habent, hoc eſt, viſu in naſum propenſo. Vnde eſt illud Virgilii ecloga 3.

Nouimus & qui te, tranſuerſa tuentibus hircis.

Alii, inquit Seruius, legunt hirquis. hi ſunt oculorum anguli, vt ait Suet. in viciis corporalibus, ſed Forcatulus vulgari literæ applaudendum cenſet. nam & tragice aſpicere vitium eſt, τραγωδικῶς βλέπειν. meminit Eraſm. Chilia. 11. refertque ad factum tragœdiæ: alii non male ad hircinum aſpectum etiam, quia τράγος, hircus eſt. Forc. Necyom. dial. 88. num. 5.

Hirenarcha, nō habet Græce adſpirationem: vide Irenarcha.

Hirrire idem eſt quod ringere teſte Pompeio, quod genus vocis eſt canis rabioſæ. Ab hirrire hirritus, hoc eſt, ſtomacho canino rabieque vehementi ſuccenſus. Sic enim ſcribere malim eo Plautino verſu: Ego iſthæc feci verba vi tua hirrita. Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Papam Migecium libro 7.

Hirqvitallire & Hirquitallos veteres dixiſſe Pompeius teſtatur, & appellantur hirquitalli ab hircino odore feculento & aliis, quippe qui ſub axillarum lacunoſo ſpecu & flexili cauitate feculentia illiberali proueniat, vnde Catullus, Valle ſub alarum trux habitare caper. Ouidius. Nec tenet nares virque paterque gregis. Vt Theodorus commodius verterit in Latinum τραγίζειν. Ariſtotelicam vocem hirquitallire, quam capitire. Ioan. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Vincentium lib. 1.

Hispania alia eſt Transfretana, alia Tingitana, Goth. ad l. 12. ad l. 12. §. 1. C. de offic. præfect. prætor. Afric.

Hispaniæ fit mentio in l. 63. §. vlt. ff. ad leg. Falcid. & in l. 34. §. 1. ff. de ſtatulib. Hiſpani ſanguinis equi, l. 1. de equis curulib. in C. Theod.

Histerologia, h. e. conuerſo ordine, quandoque Iuriſconſ. vtitur, vt cum prius determinat ſecundam quæſtionem, quam primam, l. 3. §. Labeo. de incend. Dicitur etiam, Hyſteron proteron, ex Alc. & Spieg.

Historia, proprie eſt earum rerum, quibus gerendis interfuerit is qui eas narrat. Vnde nomen habet ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν, quod eſt videre. Tradunt noſtri, libros & ſcripturas in publicam cuſtodiam, rerum geſtarum gratia, repoſitos, integram fidem habere, l. cenſus, ff. de probat. In hoc autem non editos redigi ad ſemiplenam probationem. Videndi doctores, qui in l. 1. de reb. cred. ſcribunt, quid ſentiendum ſit de vetuſtis Chronicis, & libris. Spiegel. Ideo autem hiſtorias rerum geſtarum ab initio mundi Deus Opt. Max. deſcribi voluit, vt exemplis tandem omnium ſeculorum ob oculos nobis formam exponeret, ſecundum quam delabaſcente Reip. ſtatu feliciter reparando deliberaremus. Prat.

Histriones ſunt, qui perſonam agunt in fabulis. Dicti, vt quidam volunt, ab Hiſtro flumine: quemadmodum & Daui, quaſi Dacii, à Daco fluuio: quia vere ſerui erant, qui hiſtrionicam faciebant. Quidam autem ab Hetruria Hiſtriones dictos volunt: vbi cum Ludiones primum vocarentur, quia Thuſco vocabulo Hiſter Ludio vocatur, ideo hiſtriones appellari cœpti ſunt. Neceſſe autem erat, hiſtriones perditiſſimis fuiſſe moribus, & deploratæ nequitiæ: cum in ea ciuitate, puta Romana, pro ciuibus non haberentur: cuius erant tam multa millia hominū flagitioſorum & facinoroſorum ciues. Itaque non mirum eſt illos fuiſſe notatos infamia, l. 1. & 2. ff. de his, qui notantur infam. Spieg.

Histrionvm meminere Impp. in l. 4. & 5. C. de ſpectac. & ſcen. (lib. 11.

Histrionem balneatorem facere, abuſionis exemplum, relatum ab Vlpiano in l. ſed etſi quid, §. 1. ff. de vſufructu. Spieg.

H O.

Hoc anno. Quid hæc ſibi velit, vide l. qui hoc anno, ff. de verb. obligat. & l. 1. quod autem, & §. item quæſitum, ff. de aqua cotid. Alber.

Hoc eſt, pro id eſt, in l. cum hi, §. ſi prætor. ff. de tranſact.

Hoc mihi probatur, Ciceronianum eſſe Budæus obſeruauit.

Hoc ſimilitudinis nota, l. qui legatorum, §. ſi filium, ff. pro hæred. Hoc, hoc modo, l. qui ſeruum, de interrog. act.

Hoc amplius locutio eſt, ea etiam quæ ſuperius dicta ſunt, complectens, vt docet Pompo. in l. 54. ff. de leg. 3. Si pure, inquit, tibi legauero, deinde ſcripſero ita, Hoc amplius ſi nauis ex Aſia venerit, hæres meus ei fundum dato: verius eſt, eo verbo Amplius ſuperiora repeti. Quod quidem ita eſt: ſed conditionem ad ſuperiora referri exempla ſubiecta non probant. Hotom.

Hoc pro Huc (quod veteribus in vſu fuiſſe Seruius in 8. Æneid. notat) legimus in l. 6. ff. de vſu & habitat. Briſſ. in pareg.

Hoc prætextu, in l. apud eum, ff. ſi tut. vel cur. pro obtentu ſiue colore. Spieg.

Hodie, pro quouis tempore huius diei: nec differt, nec conditionem inducit, ſed præſens tempus reſpicit, l. liber homo, §. 1. de verb. oblig. l. prætor, §. præterea, de iniur. Sic hodie & heri opponuntur in l. 7. §. prætor, ff. de iniuriis. Nec enim differendæ actionis cauſa dies incertus adiectus eſſe videtur, ſed idem ſignificat, quod hoc tempore, hac tempeſtate, & nunc, & ita præſens tempus nullam capiens dilationem, l. hodie, ff. de pœn. Sed quoduis potius huius diei tempus notans, l. prætor, §. præterea, ff. de iureiuran. Cicero pro hodie ſic diem hodiernum dixit, vt Græci dicunt, τὴν σήμερον ἡμέραν. Canonica decreta, hodiernum diem, donec ſeculum durat, intelligunt, 11. quæſt. 2. nolite. Spieg.

Hodie, non retro. Vlp. in l. furti. ff. de his qui not. infam. Quamuis ſi iniuſta appellatio eius viſa ſit: hodie notari puto non retro. Spieg.

Hodie, id eſt, poſt eam legem S. ve Conſ. l. ſi hæres, ff. ad SC. Trebel. l. 1. §. hodie, ff. ſi cui plus, quam per leg. Falc. Iuris igitur noui ſignificatiua eſt, vide B. Briſſon. l. 1. ſelect. antiq. Prat. Adde Cuiac. obſeru. lib. 8. c. 5.

Hodiernvs. Vide Modernus.

Holoberæ, ſeu holoueræ veſtes in l. 4. C. de veſtib. holobe. lib. 11. Sic enim legendum Turn. aduerſ. lib. 1. c. 17. Cuiac. ad illum C. locum, & Zonaras & Balſamou docuerunt in 12. can. Conc. Gang. ſunt veſtes totæ ſericeæ. Serica enim veteres dixere βηρικά. Hinc Zonaras & Balſamon βηρικὰ interpretantur σηρικὰ ὑφάσματα. Prat. Quidam legunt

Holobrizæ veſtes, quæ totæ ſunt ex obrizo: quod aurum puriſſimum, & quantumuis coctum non deminuitur. Alc. ad tit. de veſtib. holober. Adde Turneb. aduerſ. 4. c. 18. & Tiraqu. 3. l. connub gl. 1. part. 1.

Holographvm, apud Feſtum appellatur teſtamentum totum, manu teſtatoris ſcriptum, Corraſ. Miſcell. 18. n. 5. Prat.

Holophanta, eadem forma dictum qua ſycophanta: nam vt hic proprie is dicebatur, qui ob ficus calumniam faceret: ſic ille, qui ob omnia homines deferret. Poſtea holophanta pro omni in re impoſtore, vel (vt Feſtus ait) pro eo, qui omnia mentitur. Alii Halophanta legunt, alii Halopanta leui coniectura moti, cum ea etiam in Holophanta ſit. Prat.

Holoserica veſtis l. 1. de expenſ. ludor. in C. Theod. id eſt, tota ſerica. Vopiſcus in Tacito Holoſericam veſtem viris omnibus interdixit. Eodemque ſenſu accipe Holouera veſtimenta l. 4. Cod. de veſtib. lib. 11. Βηρικὰ enim & ſerica idem valere conſtat. Briſſ.

Holvs pro olus contra receptam ſcribendi conſuetudinem aſpiratur in l. 12. de vſu & hab.

HOMAGIVM ab ὁμόω Græco verbo deſcendit, id eſt, iuro, quia clientes, ſiue vt dicam, vaſalli iurant præſtare domino ſiue patrono ſex, tutum, honeſtum, vtile, incolume, facile, poſſibile, c. vnic. de form. fidel. Forcat. Necyomantiæ dial. 8. nu. 5.

HOMAGII, ſiue hominii nexus (vocabula ſunt feudiſtarum) quo diſtet à iuramento, vt iidem vocant, fidelitatis, not. in c. ex diligenti. De Simonia, & c. Nimis de iureiur. Spec. de feud. §. Nunc de Homag. Spieg. & Old.

HOMAGIVM eſt idem quod fidelitas, tamen Spec. eod. tit. in lib. de feud. ponit illam differentiam, quod Homagium eſt de his, quæ ad temporalia pertinent: & ideo pro ſpiritualibus indignum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, vt quis Homagium facere compellatur. Lucius Pontifex de reg. iur. Fidelitas tamen pro ſpiritualibus præſtatur, quia prælati bene præſtant fidelitatem, vt in c. antiqua de priuilegiis, vel ſic poteſt deſcribi: Homagium eſt quædam aſtrictio ſeruitutis liberi hominis facta domino per pactionem, vel petitionem, ſiue ſtipulationem, promittente libero homine, dño domino ſuo fidelitatem, & conſtituente ſe hominem vel vaſallum ſuum. Et ſic in aliquib. partib. hoc modo ille, qui facit homagium coram domino ſuo flectit genua ſua tenendo manus ſuas coniunctas ſimpliciter inter manus domini, iuſiurandum de fidelitate præſtans, & mutuo ſe in ſignum fidelitatis oſculantur. Cuius forma ponitur in lib. feud. de no. fi. for. c. Eſt & alia, poſt rubr. illam, de for. fidelitatis. Ad idem facit de iureiur. c. Ego enim, & 63. diſtin. Cum duo. Et Hoſtien. ponit eam in ſum. de feu. §. Quid ſit fidelitas, & qualiter ſit facienda. Ex dictis Homagium deſcribi poteſt ſecundum formam. Eſt quando aliquis flexis genibus, iunctis manib. in manus domini poſitis aliquid promittit; quod pro ſpiritualibus fieri non debet; de quo vide cap. veniens, de ſimon. ca. ex diligenti. de exceſſ. prælat. c. graue, de re iud. c. fin. ex Spieg. & Old.

HOMAGIVM ſeu Hominium (vox. n. communior eſt) veneratio eſt (ſi vim verbi proprie ſtricteque conſiderabimus) quam vaſallus patrono propter beneficium acceptum tribuit, cum ſe eo nomine hominem, id eſt, clientem ipſius fore profitetur: quæ veneratio plane ſeruilis fuit: Itaque quod in lib. feud. 2. ti. 5. ſic concipitur. Ego iuro quod ero fidelis ei, vt vaſallus domino. Apud Aimonium lib. 5. c. 24. ita concipitur: Ego Hirmannus à modo & deinceps domino ſeniori meo Carolo Regi ſic fidelis & obediens ero, ſicut homo ſuo ſeniori. Admonendi autem ſumus hominium plerunque generaliter accipi pro fœdere: treſq; ipſius ſpecies conſtitui: Obſequiale, Feudale, & Sociale. Obſequiale eſt veneratio cum promiſſione obſequii & operæ militaris: Feudale eſt veneratio cum promiſſione fidelis & grati animi ob beneficium acceptum, ſine vllius operæ obligatione: cuiuſmodi pleraq; ſunt quæ Francogalliæ morib. præſtantur. Sociale vero non veneratio eſt, ſed fœdus, quo quis ſe alterius beneuolentiam comiter obſeruaturum promittit. Itaque impropriе & abuſiue hominium appellatur: cum is qui neceſſitudinem illam contrahit, non ſe hominem clientem, ſed amicum ſimpliciter fore profiteatur. Ex quibus intelligi poteſt, primum duas illas ſuperiores ſpecies commodius ita nominari poſſe, vt aliud dicatur militare, quoniam operæ militaris obligationem continet: Aliud priuatum, quoniam à cuiuſuis ordinis & conditionis hominibus præſtatur. tertiam autem illam hominii ſpeciem, iuſiurandum dicemus eſſe fidelitatis, quod ſine hominio ſit. Horum hæc ſunt exempla: Radeuicus lib. 2. in cap. Adriani Papæ, de concordia inter ipſum & Imp. Frider. primum. Epiſcopos Italiæ, inquit, ſolum ſacramentum fidelitatis ſine hominio facere debere domino Imp. id eſt, ſine perſonarum ſubiectione. Sigeb. in Chron. ann. 1176. Rex Scotiæ pacificatus eſt cum rege Angliç, hoc modo: Fecit homagium ei de omni terra ſua. Et mox; & conceſſit ei, vt omnes Epiſcopi & Abbates hoc idem facerent. Epiſcopi vero & Abbates homagium non fecerunt, ſed ſacramento ſe conſtrinxerunt hoc obſeruaturos, &c. Hominii autem vel iuriſiurandi fidelitatis formulam habes quidem lib. feud. 2. tit. 5. ſed ita ſtolide atq; barbarice à feudiſtis concepta eſt, vt eius lectores pudeat. Iurat e. vaſallus ſe domino ita fidelem fore, vt vaſalli ſuis dominis eſſe ſolent. Quid igitur ſi iura clientelæ vaſallus ignoret? quæ tam multa ſunt, vt amplius 20. admittendi feudi cauſæ numerentur. Itaq. quam Carolus Magnus imperio ſuo ſubiectis formulam impoſuit, vide li. Franc. legis 4. tit. 46. Item aliam Imp. Frid. I. quam Italiæ ciuitatibus, cum Romam infeſtis ſignis proficiſceretur, præſcripſit. Nota autem hæc erat hominii, vt dextras tantum in fœderib. iungerent: plerunque etiam, vt dextris auerſis oſculum præberent: interdum vt ambas manus vinctas patrono cõtrectandas præberent, ſupplicum & deditiriorum more, qui velatas manus porrigebant, ex Hot. c. 24. diſp. feud. Sunt qui triplici illi diuiſioni quartum aliquod hominium vadicum addant: cum quis patrono ab hoſtib. capto tenetur ſe vadem & obſidem ipſius præſtare: velut (inquit Butelerius) cum rege Iohanne ab Anglis capto, Barones Franciæ complures coacti ſunt vades ſe pro eo præbere. Cic. tamen Phil. 12. Quod ſi in bello (inquit) dari vicarii ſolerent, libenter me, vt Domitius Brutus emitteretur, pro illo includi paterer. Verum autem propriumque feudum eſt, cuius cauſa fidelitas iuratur, & militaris opera obligatur, vt idem Hot. obſeruauit in tract. de verb. feu. Addam autem ex Spec. de homagio quædam, etſi ad feudum referri poſſint. Ex Prat.

HOMAGIVM eſt multiplex ſecundum Spec. vbi ſupra quoddam eſt ligium, quoddam eſt non ligium, quoddam edictale, quoddam decretale, &c. Spieg. Old Prat.

HOMAGIVM Decretale eſt, cum hæres hominis mei, qui illo feudo ex cõſuetudine poſſet infeudari, & per conſequens in Homagium ſuccedere: debet infra certum tempus me in dominum agnoſcere, & fidelitatem mihi præſtare, & ego teneor cum ratione talis feudi in hominem recipere: & in recipiendo videor ipſi ius feudi decernere, propter quod dici poteſt Homagium decretale: ſicut etiam bonorum poſſeſſio decretalis: & quod ius mihi tribuit, ſicut & talis bonorum poſſeſſio. l. Si nullus ſit proximior. Et ideo in curia Franciæ ſemper recipiuntur fidelitates & homagia alterius ſaluo iure. Quod autem in Italia & alibi vocatur Vaſallitium, in Francia vocatur Homagium, &c. etiam dicitur homagium, c. Veritatis. de iurei. Differunt tamen, quia homagium eſt, quando iuratur alicui fidelitas, nemine excepto: Sed Vaſallitium ſuperiore excepto, ſcilicet Imperatore. De hoc opt gl. in verbo, homoque ligius. clem. Paſtoralis. de re iud. vbi etiam dicitur, quod quis non poteſt eſſe ligius duorum, ſed bene ligius vnius, & Vaſallus alterius, vel vaſallus plurium. & ſic homagium dici poteſt hominis ligium; Spieg. Old. Prat.

HOMAGIVM edictale eſt, ſicut poſſeſſio bonorum edictalis. Vnde ſecundum Specul. ibid. homagium edictale ſiue hæreditarium eſt, quod quis habet eo ipſo, quod adit hæreditatem hominis mei, perſonam eius repræſentat, & videtur hominis homagium ſubiiſſe, & tale homagium poteſt finiri tempore ſi domino placebit: quia ſi domino non placeret, non finiretur, etiamſi vaſallus vellet bonis feudalibus cedere, imo ageret contra ipſum, vt eum in dominum agnoſceret: & hoc ex contumelia ſua, vnde puniri debet, ne inuitus conſequatur immunitatem, quod eſſe non debet, pro quo ff. de neg. geſt. l. Sine hęreditaria. Et ideo poſſum eum cogere, vt ſubeat Homagium decretale, & etiam quod plus tribuat ei in effectu, quam edictale. Spieg. Old. Prat.

HOMAGIVM Ligium eſt ſecundum Spec. ibid. quod fit Imp. vel regi, nullius alterius fidelitate ſalua. Illud autem, quod fit aliis, non dicitur ligium, quia fit vel iteratur ſalua imperatoria vel regia fidelitate. Multi enim putant homagium ligium eſſe, quando vaſallus mittit manus ſuas inter manus domini, & ſibi homagium facit, & fidelitatem promittit, & ab eo ad oſculum recipitur. quod non eſt verum: vt etiam ibid. dicit Spec. Sed vt ipſe dicit: tunc alii ponũt, quod duplex eſt homagium. Homagium ligium, in quo nullus recipitur, quantum ad verba, ſed quantum ad mentem. Et aliqui, qui ſupremam & generalem habent authoritatem & iuriſdictionem, puta Imperator vel rex, intelliguntur excepti, &c. Item vbi ponitur ligium ſupra, & infra, habent aliqui lagium. Spieg. & Old.

HOMAGIVM non ligium eſt, quando aliquid excipitur, puta, facio tibi homagium excepta fidelitate, ad quam domino meo tali ligio teneor, vel ſaluo quod poſſum cum voluero dominum ligium mihi conſtituere: vel ſaluo quod nolo tibi talem iurare. Sed dictum primum eſt verius ſecundum Spec. licet hoc vltimo deſignatum communis vſus approbet. Et ſecundum vltimum modum ſequitur per totum, & illo vtitur Specul. de homagio ligio. Spieg & Old.

HOMERVS omnis doctrinæ parens appellatur. Iuſt. in §. fin. in procem. ff. Vnde non immerito ſententias ſuas, confirmant Iureconſulti eius autoritate in variis ff. locis, l. 1. ff. de contrah. empt. l. 65 §. pecoribus. ff. de legat. 3. l. 4 §. gradus, ff. de grad. & affin. l. 16. §. vlt. ff. de pœn. l. 236. ff de verb. ſign. l 9. § 1. ff. de ſupel. legat. Hinc cum poetam dicimus nec addimus nomen, ſubauditur apud Grçcos egregius Homerus, §. ſed ius quidem, Inſtit. de iure nat. Gent & Ciu.

HOMICIDA quis, vide in lege Dei. tit. 1. Qui hominem non occidit ſed vulnerauit vt occidat, pro homicida damnandum. l. 1. § Diuus ff. ad leg. Corn. de Sicariis. Briſſ.

HOMICIDIVM proprie eſt, cum homo cæditur, hoc eſt, occiditur. à cæde enim deriuatur, vt Albericus voluit, citans leg. ita vulneratus, in prin. ibi, adhibita manu. ff. ad legem Aquil. At DOMINVS in Euangelio, omnem iniquum modum ad nocendum fratri, homicidium appellat: eodem teſte. Cæterum homicidii reus olim adeo erat abominandus, vt arceretur ſacris & foro, quoad iudicium peractum eſſet. Hodie patent iis, quos conſtat eſſe in reatu cædis, vel tẽpla vel loca, quę ius, vt aiunt, aſyli à principib. ſed neſcio quam iuſte ad hanc criminis ſpeciẽ impetrarũt. Equidem puto, nec ſanctiores aras tueri debere, qui prudentes necẽ humanã admiſere: cum hominẽ homini inſidiari, nefas eſſe cenſuerit Flor. in l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. Spi. Eſt autem homicidiũ duplex: voluntariũ & caſuale, vt pa-

tet ex tub.de homic.caſuar.& volunt.extra. Io.Bello.etym.

Hominem pignerari quid ſit, docte explicat Budæus in poſter. annot.improbatque,quod iuris interpretes maluerint Repreſſalias dicere,quum Latine Pignerationes vocentur.c. vnic.de iniur.lib.6.Spieg.

Homines ſacros vocarunt antiqui morti deſtinatos, vt refert Connan.lib.3.c.1.n.5.

Homines ſub fideiuſſore facti dicuntur Græco modo, qui ſatiſdare iudicio ſiſti promiſerunt, vt reus ſub cuſtodia officii factus, vide l.1.ff.ad Turpil.Gothof.ad l.2.§.2.ff.de cuſtod.exhib.reor.ex Cuiac.obſeru.lib.8.cap.30.

Homines manus mortuæ plurimi in nonnullis Galliæ prouinciis, vt in Auernia, Burgundia, Campania, & in agro Rebæſio Meldenſis diœceſis habentur, tanta ſimilitudinis iuris, adſcriptitiis colonis coniuncti, vt prope iidem eſſe videantur. Non enim ſerui ſunt omnino, ſed in territorio domini ſunt tāquam alligati, non habentes demigrandi poteſtatem. Itaque ſerui corporis & proſecutionis vulgo dicuntur: quod ſi fugerint, poteſt eos perſequi dominus & capere. Tributum autem iſti & nonnullas alias commoditates domino præſtant, in quibus hæc maxima, quod ipſis vita functis ſine ſobole ſuccedit dominus, vel ex toto vel ex parte. vide de his late Connan.lib.2.c.10.num.3.

Hominis appellatione quando contineatur infans, & quando non, vide Gothofr.ad l.8.C.ad l.Cornel.de ſicar.

Hominis nomen vnum nobis natura dedit. Omnes.n.homines appellamur. Iuregētium tria eſſe hominum genera cœperunt. Sunt enim liberi: & qui iis opponuntur ſerui. Eſt & tertium genus libertinorum, id eſt, eorum qui ſerui eſſe deſierunt, author Theophil. Hominis appellatione, tam fœminam, quam maſculum contineri ait Gaius in l.152.de verb.ſign. Quod dictum ad naturam humani generis referendum eſt. Nam illud conſtat, vt atteſtatur Alciatus, cum hominem dicimus, quemcunque contineri, non ſolum ſiue maſculus, ſiue fœmina ſit, ſed ſiue liber, ſiue ſeruus, ſiue pubes, ſiue impubes, l.3.§.1.de lib. hom. exhibend. Tametſi regulæ triuiales affirment eſſe communis generis; nuſquam tamen legitur iunctum cum adiectiuo: neque de muliere ſeparatim quiſquam dixerit, homo pulchra, teſte Glareano. Quod Sulpitius ad Ciceronem ſcribens, ait: Quoniam homo nata erat: eadem ratione dici poterat. Ea nata erat animal, hoc eſt, conditione mortali. Sed Alciatus allata Caii verba, in ſuis comment. ad tit.de verb.ſign.explicans: Non ait generis communis, ſed commune nomen eſt, & tam maſculum, quam fœminam continet: idque exemplo Græci ſermonis, ἄνθρωπος. Nam & Hebræi Adam, quo nomine terra natum hominem ſignificant, ad vtrumque ſexum referunt, vt habetur apud Moſen: Creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomen eorum Adam. Dicitur autem homo ſiue ab humo, ſiue à concordia, ἀπὸ τῆς ὁμονοίας, quod nullum animal ſit ſocialius. Itaque vbi non eſt mutua charitas, ac ſocietas amica, ibi non ſunt homines. Et hinc apparet, Legem quæ de hominibus loquitur, etiam de fœminis accipiendam eſſe, & quidem proprie, l.1.de verb.ſign. Quod arbitratur Bart.etiam, ſi articulus Quis, præponatur. Verum Alciatus dubitat, motus exemplo Græcorum, qui per articulos, ὁ, ἡ, ſexum diſtinguunt. Attamen hominem dici eum, qui in vtero eſt, Lex vetat, l.9.ff.ad leg.Aqu.l.cum inter. de fid.lib.iubens expectari, poſtquam natus eſt, & in terram ceciderit. Quæ verba venuſte interpretatur Alciatus, in l.hominis, de verb.ſign.Spieg.

Hominis legatum, orationis compendio ſingulos homines complectitur, l.Mæuius, §.duorum, de leg.2.Spieg.

Hominum appellatione continētur in libris noſtris procuratores prædiorum, actores, clientes, cuſtodes, conductores, Emphyteuticarii, chartularii, à Græcis προνοηταὶ & διοικηταὶ dicti, l.4.C.de dignit.l.1 C.de cond.& proc.præd.fiſc.l.2.C.de epiſc.& cler.l.1.C.de commer. Continentur & vaſalli. Cuiac. obſeruat.lib.8.c.14.Prat.

Hominum cauſa omne ius conſtitutum eſt l.2.ff. de ſtatu hominum.

Hominum gratia, omnes fructus rerum natura comparauit, l.28.ff.de vſuris.

Homininium dixit Helmodius, quod certe venuſtius eſt, quam Homagium. Cuiac.obſeru.lib.8 cap.14.& in l.Senatorum, de dign.C.lib.12.

Homo à Philoſophis dialectice definitur, quod ſit ſubſtantia viuens, ſentiens, animata, rationalis, corporea, mortalis, capax riſus, & artium, vt annotauit Taboetius in topico militiæ for. & leg.diſcip.

Homo homini Deus. Homo enim conditus eſt, vt cæteros homines pro virili tueatur, ac iuuet. Hinc & illa lex naturæ extitit: Quæ vultis, vt vobis faciant homines, vos quoque facite illis. Hominem ergo homini inſidiari nefas eſt, l.3.ff.de iuſtit. & iure. Antiquitas nihil aliud exiſtimabat eſſe Deum, quam prodeſſe mortalibus. Vnde frugum, vini, legum autores, & quicunque ad vitæ commoditatem aliquid attuliſſent, eos pro diis habebat. Itaque naturali obligatione, tametſi ciuili non debeant, potentium eſſe tueri tenuiores aduerſus iniurias diuitum, largiri egentibus. Vide Eraſmum in Chiliadibus. & Melanch.paulo ante fin.2. Philoſ.moral.Spieg.

Homo in ſacra Scriptura apud Hebræos aliter Enos, aliter Adam appellatur. Sed proprie Enos eum eſſe volunt, qui recta ratione præditus, veri Dei cognitionem habeat, quem Latini verum hominem interpretantur, & pium ac religionis amantem. At vero nomine Adam, vniuerſam hominum generationem comprehendunt: & tam viro quam fœminæ conuenit ac commune eſt: quod terra natum ſignificat. Quemadmodum igitur homo apud Latinos propria verbi ſignificatione maſculum ſimul & fœminam complectitur, ſic etiam Adam apud Hebræos ad vtrumque ſexum commune eſt nomen, vt videre eſt ex cap.5.Geneſeos. Maſculum & fœminam creauit eos, & benedixit illis: & vocauit nomen eorum Adam. Cum Plin.lib.6.natural.hiſt.& Cic.in Tuſc.quæſt.ac reliqui philoſophi ſcripſerunt omnia hominis cauſa naturam genuiſſe, intellexerūt tam marem, quā fœminam: quod dubitari non ſolet. Cic.lib.1.de legib.animal hoc prouidum, ſagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis & conſilii, quem vocamus hominem, præclara quadam conditione generatum eſſe aſſumo, &c. Hanc vocem Homo ſub vtroque ſexu enunciauit Cicer. Tam eſt enim capax rationis & conſilii mulier quam vir. Brech.in l.hominis, in tit.de verb.& rer.ſign.

Homo cenſetur, ſi non integrum animal editum ſit, cum ſpiritu tamen, l.quod dicitur, ff.de liber.& poſth.Prat.

Homo debilitatus, vel vulneratus, l.non ſolum, ff.de rei vindic. Homo verberatus.eod.l.item ſi homines tenuis vitæ, Iuriſc.in l.illicitas, de offic.preſid.eleganter vocat, quibus tenuis eſt res familiaris, anguſta.Spieg.

Homo honeſtioris loci, apud Vlpian.in l.cum hi, §.ſane ſi is, de tranſact.

Homo vitæ emendatioris l.11.ff.de dolo malo.

Homo in fructu hominis eſſe non poteſt, Adi Vlp.l.vetus. ff.de vſufruct.§.in pecudum, Inſtit.de rer.diuiſ Spieg.

Homo prouincialis, vide §.apud Labeonem, l.hæres, §.vbi quis ager.Spi.

Homo nimium ſecutus & deperditus l.3.ff.de iur.& facti ignor.

Homo Rusticanus, l. vlt.ff.de doli except Briſſ.

Homo legius vel ligius ſecundum Speculatorem dicitur, quaſi domino ſuo ligatus, vel quaſi legalitatem continens. Vnde rex Siciliæ eſt homo ligius Romani iudicis, vt in Clementin. paſtoralis, de re iud.præalleg.poſt medium, in §. rurſus. Vbi gl. not.& omnis homo ligius eſt vaſallus, & non contra.Prat.

Homologare, hoc eſt, confiteri, adſentire. Homologia, confeſſio, adſenſus, l.ne in arbitris, ff.de arb.corrupte enim emologare legitur pro eo, quod eſt ſubſcribere arbitri ſententiæ, ſcilicet eam placere ſubſcribenti. Prat.

Homologare dictio Græca eſt: apud nos confirmare vel laudare, interpretari poteſt. Quo verbo vtebantur antiqui, cum populo aliquid interrogante ſenatus auctoritas requirebatur. Senatores enim homologare, id eſt, confirmare dicebantur. Hodie vero cum arbitri ſententia à partibus acceptatur, homologatum dicimus De hoc verbo mentio habetur poſt authent.decernimus, C.de arbitris, vbi emologare ſcriptum inuenies nullo ſenſu. Et ita etiam mendoſe protulit Albericus in dictionario ſuo in verbo Emologo, & Bald. in titul. de pace Conſtan.§.ſententiæ quoque. Et in conſil.343.Fuit factum, ad fin.in 3.lib. & vbique hodie paſſim omnes pronunciant. Habetque homologatio effectum, vt laudum vim tranſactionis per omnia obtineat: vt per Dec.conſ.198.& pro tenui in 3.col. vbi citat Anch.& Io.Bapt.Cacialup. idem tenentes, Cotta.

Homologus colonus, l.fin.C.The.de patroc. vic. id eſt, deditius. Hinc homologum quidam eundem eſſe volunt, quem & vaſallum ligium. Inepte autem, qui à dictione homo compoſitum volunt. Alii volunt homologos pro dedititiis poni, qui apud Romanos non modo in fide, ſed & in ditione ac poteſtate populi Romani eſſent.Prat.

Homovsion, vocabulum apud Iuſtin.in l.4.Cod.de Sum.trinit. conſubſtantiale Latinis eſt: quod in Filio Arrius, in Spiritu ſancto Macedonius negabat. At Neſtorius, Christum filium Mariæ hominem tantum credidit, ſuperueniſſeque deinde in eum diuinitatem: quibus non minus deteriora prodidit Eutyches, qui Chriſto diuinam ſolum naturam aſſeruit. Quapropter Arrius Nicena, Macedonius Conſtantinopolitana, Neſtorius Epheſia, Eutyches Chalcedonica ſynodo condemnati ſunt, c.ſunt igitur, 15 diſtin.& 35.quæſt.3.c.quidem.Spieg. Ad nomen autem ὁμοούσιον quod attinet, Athanaſio teſte, non quidem id in noui ac veteris Teſtamenti voluminib. inuenitur. Sed res antiqua nouum nomen accepit: non autem vocabulo nouo, nouæ rei virtus acceſſit. Diſciplinæ enim Eccleſiaſticæ moris eſt, propter hæreticos ſignificantius rerum naturas hoc pacto exprimere, quæ tamen exiſtentium cauſarum veritatibus congruant: & quæ magis eadem antiquitus fuiſſe demonſtrent, non ortus inſinuent nouitatem. Quod probat ab exemplo nominis (Chriſtianus) cum antea diſcipuli vocarentur credentes, poſtea ad plenitudinem nominis exprimendam, & propter differentiam alterius cuiuſquam ſectarii diſcipulos Chriſtianos dictos eſſe: de qua re latius Vigilius Martyr in diſput.

diſput ſua inter Sabellium, Photinum, Arrium, & Athanaſium, de Chriſto, &c.

HONESTA ea interpretatur Bart. in l.1. C. de dignit. lib. 12. quæ ab honeſtis perſonis geruntur. Prat.

HONESTÆ matresfam. matronæve intelliguntur, quæ nullo vnquam probro ſe commacularunt, l.41. ff. de rit. nupt. l.1. §. & notandum, ff. de vent. inſpic. Honeſtæ perſonæ, item quæ viles habendæ ſint, tradit Alc. in l. mercis de verb. ſign.

HONESTAS iuſtitiæ publicæ, id eſt, conſtitutiones Eccleſiæ factæ propter honeſtatem publicam, cap. ad audientiam, & cap. ſponſam, de ſponſal. & matrim. Prat.

HONESTATIS ratio non patitur fiſcum retractare, quod ſemel vendidit, l. vlt. C. ne fiſcus rem quam vendidit euin. lib. 10.

HONESTATIS rationem ſemper habere oportet: Nam ſecundum vitæ honeſtatem creſcit aut minuitur æſtimatio iniuriæ, §. ſed pœna, Inſtit. de iniuriis.

HONESTE, id eſt, ſine turpitudine l.16. coniuncta l.38. ff. de operis libertorum. Briſſ.

HONESTVM à licito ſeparatur, l.1. de iuſt. & iur. l.42. ff. de ritu nup. non enim omne quod licet, honeſtum eſt, l.144. ff. de regulis iur. Prat.

HONESTVS, qui nihil turpitudinis habet, Iſidor. Honeſtus quandoque locupletem, & in aliqua dignitate poſitum ſignificat, atque humili & egeno opponitur, vt teſtatur Aſcon. in Verr. 3. Vlp. in l.52. §.15. ff. de furt. Cum Titio honeſto viro pecuniam credere vellem, ſubieciſti alium Titium egenum. Sic l. cum hi, §. ſi in annos, ff. de tranſact. & l.38. §. qui noudum, de pœnis. His inferiores vocantur humiliores, d. l.38. & l.1. C. de deſert. mediocris loci. Prat.

HONESTVS, & plebeius: Honeſtiores & humiliores: Honeſtiores & tenuiores: Honeſtiore & humiliore loco poſiti, opponuntur in iure noſtro, l.1. §. vlt. ff. de effract. l.38. §. nondum, ff. de pœn. l.28. §. non omnes, ff. eod. l.3. §. nondum, ff. de pœn. l.28. §. non omnes, ff. eod. l.3. §. legis. ff. ad leg. Cor. de ſicar. Briſſ.

HONOR ſeu honos, inquit Varro lib.4. ling. Lat. ab honeſto onere. Itaq; honeſtus dicitur, quod oneratus eſt, dictum onus eſt vt honos, qui ſuſtinet Remp. Sunt tamen qui deducunt à priſco ὀνὶ. vnde ὀνίνημι, vt ab ὀνὴ factum ὀνειδος, & veteres Onor ſcripſiſſe teſtâtur. Onus autem ab ὄνος Græcorum tractum, qui ab aliqua ratione ærumnoſum illud animal ita vocarunt. Prat.

HONOR pro dignitate apud Caium, in l. nuper. de donat. inter vir. & vxor. Proprie reuerentia eſt, quam alicui exhibemus in virtutis teſtimonium.

HONOR eſt prærogatiua quædam ex vitæ morumque probitate, & quandoque ex fortuna cauſata: qua quis à vilibus perſonis, ſimplicibuſque plebeis diſtinguitur. Sebaſtian. Med. in tract. de definit. part. 2.

HONOR aliquando ſumitur pro honorario dono & remuneratione, l. ſi remunerandi, 6. in pr. ff. mand. Si remunerandi gratia honor interuenerit, id eſt, ſi honorarium aliquod datum fuerit. Hinc apud Cicer. Honos alit artes: & Virg. lib.5. Ipſis præcipue ductoribus addit honores. Prat.

HONOR pro magiſtratu ponitur nonnunquam, vt apud Iuuen. Nunc cum ſummus honos finito computet anno; Sportula quid referat, &c. Connan. lib.1. c.15. nu.1.

HONOR pro præmio, & vt vulgo appellant, arra. in l.1. §. proinde. ff. de var. cognit.

HONOR ciuitatis, quo in ornatu ſitus ſit, ICtus oſtendit in l. ciuitatibus, in fin. de leg. 1. Spieg.

HONOR municipalis, eſt adminiſtratio Reipub. cum dignitatis gradu, ſiue cum ſumptu, ſiue ſine ſumptu contingens, l. honor ff. de mun. & hon. Erant in hoc genere, decurionatus, duumuiratus, ædilitas, & cæteræ dignitates, l.17. §. is qui, ff. de decu. l.12. ff. de mun. & honor. l.5. de vacat. muner. l.12. Cod. de iis, qui ſponte mun. publ. lib.10. Prat.

HONOR prætoris, pro magiſtratu, apud Pompon. de orig. iur. l.2. §. eodem tempore, §. prætorum quoque, Inſtit. de iure natur. gen. Quia magiſtratui ineſt dignitas: rurſus dignitatem ſequitur honor, teſte Calliſtrato ff. de muner. & honor. Spieg.

HONORARI eſt præmio aliquo adfici: honos enim plerunque præmium eſt, apud Vlp. in l.1. §.5. ff. de poſtul. Niſi in arena paſſi ſunt honorari: licet Accurſ. male hic legat onerari. Prat.

HONORARIA pœna, id eſt, quam prætor introduxit atq; conſtituit. Inſt. §.6. de iniur. Sed pœna quidem iniuriæ, quę a lege 12. tab. introducta eſt, in deſuetudinem abiit: quam autem prætores introduxerunt, quæ etiam Honoraria appellatur, in iudiciis frequentatur. Hot. ex Connan. lib.7. c.14. n.5.

HONORARIA arbitria, apud Cic. in ora. pro Qu. Roſc. Com. Bri.

HONORARIA præfectura dicitur, quoties aliquis codicillos accipit ab Imp. quibus ei dignitas præſtatur, quaſi prætorii præfectus fuiſſet, ſiue magiſter militum. Goth. ad Nou.70. in pręf.

HONORARIA actio à prætore introducta eſt, & ab honore prætori delato nomen accepit. Nam cum (vt Pompon. auctor eſt, l.2. de orig. iur.) Conſules bellis finitimis à iure dicendo, cui pręerant, auocarentur, ita vt in ciuitate iudice aliquo opus eſſet, qui populi controuerſias dirimeret: pactũ eſt, vt prætores duo crearentur. Vrbanus primum, qui in vrbe tantum & inter ciues Romanos, ius dicebat: peregrinus deinde alius, qui inter extraneos iura reddebat. Et his ſane data eſt poteſtas adiuuandi, ſupplendi atque corrigendi Ius ciuile, prout publice intereſſe videbatur, l. ius autem ciuile, ff. de iuſt. & iure. Et hic honos prætori ſemper habitus eſt, vt eius edictis pro publico iure vteretur. Quapropter etiam veluti per ἀντονομασίαν ab honore, quo regiis pene inſignibus & apparatu ferme conſulari, Lictoribus ſex, ſella curruli & trabea, prætores ſupra cæteros iudices fungebantur, ea auctoritas eorum edictis attributa eſt, vt ius honorarium dici cœperit, Zaſius in d. l.2. atque de hinc in factum actio honoraria dicta eſt, quam a prætore introductam eſſe conſtat, l.39. ff. de nox. act. l.11. ff. de fideiuſſ. Peckius Comm. l.2. § honoraria, nu.1. ff. nautæ, caup. ſtab.

HONORARIÆ obligationes, quas prætor edicto ſuo inſtituit, l. obligamur, 52. ff. de obligat. vbi Modeſtin. ait, iure honorario nos obligari, ex his quæ edicto perpetuo vel magiſtratu fieri præcipiuntur, vel vetantur, à ciuilibus & naturalib. ſeparantur. l.5. ff. de pignor. l.1. §. vlt. ff. de Nou. §.1. Inſt. de oblig. Hotom. Prat. Briſſ.

HONORARIÆ hæreditates, vide l. in fine, C. de ſecundis nuptiis.

HONORARII ſucceſſores dicuntur, qui & bonorum poſſeſſores, Iuſtin. §.1. de bon. poſſ. Quos autem ſolus vocat prætor ad hęreditatem, hæredes quidem iure non fiunt: nam prætor hæredem facere non poteſt: per legem enim tantum, vel ſimilem iuris conſtitutionem hæredes fiunt, veluti per Senatuſconſ. & conſtitutiones principales, ſed quum eis prætor dat bonorum poſſeſſionem, loco hæredum conſtituuntur, & vocantur bonorum poſſeſſores. Vlp. l.9. §.5. ff. de inter. act. Quæ obtinere debent non ſolum in hæredibus, ſed etiam in honorariis ſucceſſoribus. Sic in l.1. §. non ſolum, ff. vt legat. nom. l.10. ff. ad Velleian. l.7. ff. de public. Hot. Prat.

HONORARII. Nouella Valentiniani, quæ fuit inſcripta, De honoratis, & quis præferatur in gradu, quinque facit virorum illuſtrium gradus. Primus eſt eorum, qui vere illuſtrem dignitatem geſſerunt. Secundus eſt vacantium præſentium in comitatu principis. Tertius vacantium abſentium. Quartus honorariorum præſentium. Quintus honorariorum abſentium. Differentiam facit inter vacantes & honorarios, ſicut & l.9. de metat. C. l.12. inter eos, quib. illuſtrates ſub cingulo, & quibus citra cingulum delatus eſt. & in integra Nou. The. de metatis, quam habemus: Licet, inquit, vacantis militiæ cingulo vtantur, vel honorariæ prærogatiuæ potiantur inſignibus, & paulo poſt. Illuſtrem dignitatem inter vacantes vel honorarios conſecutus. Vacantes ζωστοὶ ſunt. Honorarii ἄζωστοι cum cingulo deferrur plerunque iis, quibus merito antegeſtæ adminiſtrationis defertur: vt primicerius notariorum peracta adminiſtratione fit magiſter officiorum vacans, primicerius domeſticorum tribunus vacans, & ita apud Vegetium vicarios, comites tribunos vacantes accipere oportet, & in C. Theod. tit. de comit. vacant. & apud Ammianum ſæpe lib.16.18.31. Iidem adſcriptitii dicuntur, Trebell. in Baliſta: Gaudens quod eius conſilio nullum adſcriptitium, id eſt, vacantem haberet. Lampridius in Alexand. Ne quem adſcriptum, id eſt, vacantium haberet, vbi vulgo male vagantium. Dicuntur & allecti, & inter agentes in prima & ſecunda cõſtitutione de faciendo & confirmando Codice, & in l. vlt. C. Theod. de honor. in qua ita eſt: Ne quis ſibi expetat ſiue imaginarios, ſiue inter agentes codicillos acceperit, vt ei, qui egerit ratione temporis præferatur. Et in l.5. C. de metat. vbi pro iter agens legendum inter agens, vel inter agentes, & in l.1. C. de ſilent. Ab his honorarii ſiue imaginarii, vt dixi, lõge ſunt diuerſi. Hi nullum cingulum geſtant, nullo merito antegeſtæ adminiſtrationis hunc honorem conſequuntur, ſed ſolo codicillorum principalium beneficio, l.3. C. vbi Senat. vel clar. l.1. C. Theod. qui a præb. tyr. vbi quod ait, vel qui honorariorum eſt definitio, Nou.70. cuius generis etiam pontifices & augures, & quindecim viros ſacris faciendis Seuerum feciſſe memoriæ proditum eſt. Præterea vacantibus datas annonas Lampridius ſignificat, quas nullum honorarium conſtat habuiſſe. Itaque vacantes honorariis optimo iure pręferuntur. Non tamen omnibus. His namque qui ſimili dignitate ornati ſunt, procul dubio præferuntur, veluti præfectorius vacans præfectorio honorario, quæſtorius vacans quæſtorio honorario. His autem qui ampliori dignitate præditi ſunt, non præferuntur, veluti quæſtorius vacans non præfertur præfectorio honorario, comes vacans non præfertur quæſtorio vel exmagiſtro honorario, denique vacantes omnib. honorariis non præferuntur. At adminiſtratores omnibus vacantibus, omnibus honorariis præferuntur. Et illuſtribus adminiſtratoribus adnumerantur vacantes, qui non ſunt otioſi, ſed ordinariam dignitatem aliquam gerunt, veluti Germanus magiſter militum vacans contra Wandalos dux magna claſſe miſſus à Theodoſio, iam non pro vacante illuſtri, ſed pro adminiſtratore habetur. Ducatus ipſe eſt ordinarius, id eſt, clariſſimus vel perfectiſſimus. Cuiac. l.1. de primicerio & ſecundicerio, & notariis, C. lib.10.

Honorarii tutores. Qui ſint honorarii tutores ex Vlp.in l.3.§.1.de adminiſt.tutor. ex his verbis intelligere licet: Si parens vel pater, qui in poteſtate habet, deſtinauit teſtamento, quis tutorum tutelam gerat, illum debere gerere prætor putauit, meritoque patris ſtatur voluntati: qui vtique filio rectè proſpexit, tantundem prætor facit, & de iis, quos parens deſtinauit teſtamento, aut confirmauit, vt ſi parens quem velit tutelam adminiſtrare, declarauerit, ille ſolus adminiſtret. Cæteri igitur tutores non adminiſtrabunt, ſed erunt ii, quos vulgo honorarios appellamus. Nec quiſquam putet, ad hos periculum nullum redundare. Conſtat enim hos quoque, excuſſis prius facultatibus eius, qui geſſit, conueniri oportere. Dati ſunt enim quaſi obſeruatores actus eius & cuſtodes: imputabiturq; eis quandoque, cur ſi male eum conuerſari videbant, ſuſpectum non fecerint. Aſſidue igitur, & rationem ab eo exigere eos oportet, & ſolicite curare, qualiter conuerſetur: & ſi pecunia ſit, quæ deponi poſſit, curare vt deponat ad prædiorum comparationem. Blandiuntur enim ſibi, qui putant honorarios tutores omnino non teneri.

Honorarium eſt, quod magiſtratib aut eorum miniſtris ſoluitur honoris potius quam neceſſitatis cauſa, vnde etiam nomen habet, nec exigi debet aut peti, ſed accipi ſi offeratur. Connan.lib.4.c.15.num.7. dicitur enim propriè honorarium, quod ad honorem pertinet.

Honorarios ludos àppellamus liberalia. Aldobrand.

Honorarium ius antiqui appellarunt, quod ex edictis prætorum deſcendit: ſicque, vt Papin.ſcribit, ad honorem prętorum nominatum: Pomponius, quod ab honore prætoris venerat, l.7.in fin. ff.de iuſt.& iur.l.2.§. eod.temp. de orig.iur. vel vt inquit Iuſt.§.prætorum, Inſtit.de iure nat.quod qui honores gerunt, id eſt, magiſtratus honorem huic iuri dederunt.Prat.

Honorarium eſt merces, quæ Aduocatis, Iureconſ. Medicis, liberalium artium profeſſoribus, menſoribus & cæteris, qui operam beneficii loco præſtabant, dabatur: dictum ab eo, quod pro mercede, ad honorē eis tribueretur, laboris remunerandi gratia. Mercedes enim eas dicere diſplicuit, cum non crederet inter huiuſmodi perſonas locationem & conductionem contrahi. Sed in his opera, beneficii loco, prębeti: & cū quid datur, ad remunerandū dari, l.1.ff.ſi mēſ falſ.mod.l.1.de extraor.cog. l.38.ff.loc.l.3.C.de poſt.l.2.de legat.l.13.C.de iud. Pra.ex Briſ.

Honorarium autem quod patrocinii nomine datur, συνηγορικὸν ab Ariſtophane in Veſpis dicitur.Prat.ex Briſſ.

Honorarium etiam dicitur id, quod olim conſulibus in prouincias aduenientibus, honoris loco dabatur, non tanquam debitum. Cicero in Piſonem: Qui modus tibi fuit frumenti æſtimandi? qui honorarii? ſiquidem poteſt vi & metu extortum honorarium nominari. Inde

Honorarium dictum id, quod à decurionibus pro curiæ introitu dari ſolet. Plin.lib.10. epiſt.116. Supereſt ergo, vt ipſe diſpicias, an in omnib. ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde buleutæ leguntur, debeant pro introitu dare: Ad quam epiſtolam reſcribens Traianus: Honorarium, inquit, decurionatus omnes, qui in quaque ciuitate decuriones fiunt, inferre debeant necne, in vniuerſum à me non poteſt ſtatui. Huius etiam fit mentio in l.æſtimationem, ff.de mun.& honor.Prat.

Honorarium tumulum Latini idem quod κενοτάφιον Græci appellant, id eſt, inane ſepulchrum memoriæ cauſa factum, Connan.commen.iur.ciuil.lib.3.c.1.nu.4.Hot.

Honorarius arbiter Ciceroni is dicitur, quem pars vtraque ſummum ſuæ controuerſiæ honoris cauſa facit iudicem, Cic. 5.quæſt.Tuſc.

Honorarius arbiter dicitur, qui à prætore datur: quod ab eo qui honorem, i.e.magiſtratum gerit, detur.nam vt Proc.ſcribit l.76.ff.pro ſoc. Arbitrorū genera duo ſunt, vnum eiuſmodi vt ſiue ęquum ſit, ſiue iniquum, parere debeamus, quod obſeruatur, quum ex compromiſſo ad arbitrum itum eſt, &c.Ho.

Honorarius curator apud Vlp.tit.12.Inſtit.ſumitur pro eo, qui à prætore conſtituitur libertinis, prodigis, itemque ingenuis, qui ex teſtamento patris hæredes facti, male diſſipant bona. Pratei.

Honorati in l.1.C.de off.ciuil.iud.l.18. C. de epiſc.& cler.l.3. C.de off diuerſ.iud.l.6. C.de poſtul.rubr.de honorator.vehic. lib.11.C.l.1.quib.equor.vſus, in C.Th.l.pen.ad leg.Iul.repet.in eod.C. Puto autem eos ſignificari, qui ſine adminiſtratione honorariis decorabantur codicillis, vt in l.vlt.C.vbi ſenat.Iuſtin.Nou.70. ἴσμεν γὰρ, ὡς τὸ πάλαι [illegible] ἀρχόντων σχῆμα [illegible] κωδικίλλων ἐκ τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτῇ παρεχομένων. Ταύτην δὲ οὕτως ὠνόμαζον ὡς οὐδενὸς ἑτέρου πλέον ἢ ψιλῆς τιμῆς τῆς ταύτης ἠξιωμένους [illegible] Sic in l.41.de decur.in C.Theod. Cæterique, aiunt Impp. qui ſine adminiſtratione adumbratarum dignitatum codicillos honorarios meruerint: & l.74.eod.tit. Inanes vero vmbras & caſſas imagines dignitatum codicillis honorariis ſectantes nihil adiuuari præcipimus & in l.vnic. qui à præbitio,tiron.cod.C. Honoratos vocatos ab antiquitate ſcribunt, qui ſine adminiſtratione titulos dignitatum ſunt conſequuti. Vide paulo ſup. honorarii. Briſſ.

Honore pleniore pro ampliore, apud Vlpianum legimus, in l.5.§.ſi legata, de legat.præſt. Sic idem honeſtiorem titulum in eod.§.dixit, pro eo qui magis decet.Spieg.

Honorem perdere dicuntur filii, cum eorum parentes iterum nubunt, in auth.de nupt.Alb.

Honorem capere l.1.ff.ad leg.Iul.de vi priu.ſuſtinere, l.10.ff.de minorib.vſurpare, l.7.ff.eod.

Honores gerere, l.14.§.vlt.ff.de munerib.Petere, l.7.ff.eod.l.12. ff.de decur.Suſcipere, l.14.§.plebeii, ff.de munerib.Briſſ.

Honoribus, arceri, l.12.ff.de decur. Prohiberi, l.6.§. Quis accuſatus, ff.de muner. Vti prohibitus, l.7.ff.eod.

Honoris cauſa donatio. Si vxor viro, laticlauii petendi gratia donet, vel vt equeſtris ordinis fiat, l.42.ff. de donat.inter vir. & vxor.

Honoris cauſa nomino. Id perſæpe dicit Cicero, quum viuum aliquem nominat, in quo aliqua ſuſpicio contumeliæ latere poſſit. Id etiam de honeſtiſſimis hominibus, aut amiciſſimis dici conſueuit: atque hoc etiam ipſius Ciceronis exemplo. Spiegel.

Honoris cauſa tutor datus non videtur, quem pater à cæteris tutoribus, quibus negotia gerenda mandauit, rationes accipere voluit, Papin in l.26.§ 1.de teſta.tut.Vlp.l.14.§.1.ff.de ſolut. Sunt quidam tutores qui honorarii appellantur: ſunt qui rei notitiæ gratia dantur: ſunt qui ad hoc dantur, vt gerant, & hoc vel pater adiicit, vt vnus, puta, gerat: vel voluntate tutorum vni committitur geſtus: vel prætor ita decernit.Hot.

Honorificum, quod honore dignum eſt, argum.l.Iul.ſi quis omiſ.cauſ.teſtam. Sic apud Cicer.Plinium Iun.& Martialem. Si quid honorificum pagina noſtra ſonat.Spieg.

Hopia in l.fin.§.ſpecies, ff.de publ. quid hoc verbo ſignificetur plane ignoro. Veneni genus hoc nomine vocari legi, quod ex inciſis papauerum capitibus, ſucco expreſſo conficitur, de quo Dioſcorides lib.4.Plin.lib.20.c.18.& lib.25.c.10.Briſſ.

Horæ, vocantur partes, in quas diſtinguitur dies. Hæ principio duodecim inſtitutæ ſunt, qui numerus longo tempore cuſtoditus eſt, donec in viginti quatuor horas dies apud Romanos diuideretur.Prat.

Horæ aliæ diei ſunt; Aliæ noctis, l.7.ff.de vſurp.l 5.ff. Qui teſt. fac.poſſ.Illę diurnæ: Hæ nocturnæ vocantur, l.2.ff.de aq.cotid. l.25.ff.ad leg.Iul.de adult.Briſſ.

Hora, tempus, hoc eſt, quamcunque æternitatis partem, ſiue annuum, ſiue diurnum, ſiue nocturnum ſpacium complectēs, ſignificat. Obſeruandum autem, quod Paulus Iuriſc.ponderat horas diei, non numerat: atque vult priores quinque poſterioribus ſeptem præualere: propterea quod ad quoduis negotium conficiendum, à prandio ſimus ineptiores. Vide Alc.in l.2.de verb.ſign.& Apellum c.1.in meth.ſpieg.

Horarum aquæductum habere, in l.2.ff.de aqua cotid.& æſtiu.

Horas, pro diebus dilatoriis, ſeu vt hodie vocant pro dilationibus ordinariis, à Cicerone accipi, Aſconius admonuit: quod & à Bud.in l.ſi neceſſarius, de pign act.annotatum eſt. Cicero Verr.3.vt cum horis noſtris nos eſſemus vſi, tu binis ludis interpoſitis, quadrageſimo poſt die reſponderes. Horas ſuas vocat (inquit Aſconius) 20.dies, qui accuſatori dabantur ad accuſandum legitimi, totidemque defenſori. C.Scipio Naſica, cuius meminit Pomp.l.2.de orig.iur. dies certas diſcreuit in horas, Siquidem ante illum vix veſper erat diſiunctus ab ortu: vt Sabell.cecinit.Spieg.

Horæ ab antiquis fuere pro deabus cultæ, templaque teſte Pauſania in earum honorem à Gentilibus conſtructa. Qua ratione Heſiodi Scholiaſtes dixit horas ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν dictas, quod & Iouis cuſtodes ſint, & hominum obſeruare acta ſolebant. Nam ὦρος cuſtodem ſignificat. Et (ait Etymologicus auctor) λέγεται [illegible] τὸ ὁρῶ τὸ φυλάττω. Κατὰ γὰρ [illegible] φύλακες οἱ ἀρχαῖοι ἐν ταῖς νυξίν. ἢ ἀπὸ τοῦ διορίζειν τὰ διαστήματα τῆς ἡμέρας. Plato in Cratylo teſtatur horas Attica priſcaque voce appellandas διὰ τοῦ ὁρίζειν, quia finiunt hyemis & æſtatis tempora, & flatus, & eos fructus, qui ex terra obueniunt. Nam etiam hora hoc temporis punctum ſignificat, quo omnia conſiſtunt & ſunt ἐν τῇ ἀκμῇ. i. e. in ſummo & vigore proprio, Suida auctore. Vnde Galen li.2.de alimentorum facultatibus ſcribit, ὥραν Græcos appellare eam anni partem, & tempus, in cuius medio caniculam exoriri contingit. Hinc ὡραίους fructus dicunt tempeſtiue collectos. Galenus igitur fructum ὡραῖον dixit, quod nos fructum maturum & ſua tempeſtate collectum, [illegible]. Adhæc videtur ὥρα dici à pulchritudine & elegantia. Nam ὡραῖος formoſum pulchrūque ſignificat, & ὡραιότης formæ elegantiam. ὥρα (inquit Etymol.) σημαίνει τὴν μορφὴν καὶ τὸ κάλλος. Qua ratione coniicio horam apud Latinos Iuuentutis Deam dictam, & Quirini vxorem. Quod reliquum eſt, rectè quidem arbitramur horas à Sole dici, hac de cauſa, quod Sol ab Ægyptiis dictus ſit ἀπὸ τοῦ τὰς ὥρας χαράττειν; cuius motu horarum temporumq; diſtinguantur interualla. Vt qui non temporum modò, ſed & terrarum etiam, ac ſyderum cœlique totius rector ſit & moderator: quem ideo adorabant Ægyptii: Brechæus l.vbis appellatio, §.cuiuſque diei, ff.de verbor.& rer.ſignificationib. De horæo autem vide quid

quid annotauit Turneb.aduerſariorum lib.2.c.23.vbi horęum genus ſalſamenti appellari teſte Athenæo affirmat: & addit horæa vocari non à tempeſtiuitate (quemadmodum quibuſdam primariæ eruditionis hominibus placere videat) ſed à veris tempore, quod tum ſalſamentum iſtud fieret, cuius & mentio eſt apud Plautum in captiuis, horæum, ſcumbrum, trigona. Torneb.loco præalleg.

HORNVM annuum prouentum annique fruges ſignificat. Columella, Euentus, inquit, rebus omnibus, velut horno meſſis magna fuit. Torneb.aduerſ.lib.19.c.13.

HOROLOGIVM, Vlp.in l.quæſitum, §.Papin. Excepto, inquit, horologio æreo, quod nõ eſt affixum. Nã & hoc inſtrumento domus putat contineri. Vid. Bero.comm.3.& 5.in aſinũ Apul. Spi.

HOROLOGIORVM duo antiquitus genera fuiſſe conſtat: Vnum, quod Gnomone vmbras in ſole faciente, horas indicabat. Alterum, quo horas æque noctium ac dierum aqua diuidebant. Illud Solarium appellatur à Plauto in Bœotia, in qua eſuriens paraſitus ei imprecatur, qui primus Horologium ſtatuiſſet. Verba eius hæc ſunt:

Vt illum Dij perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus ſtatuit hic ſolarium.

HOROSCOPVS eſt inſpectio horæ: eſtq; ea pars ſigniferi, quæ ſupra noſtrum hemiſphærium aſcendit cum quid contingit. Spi.

HORREVM, repoſitorium non ſolum frugum, frumenti & vini, ſed aliarum quoq; rerum, quæ adſeruari conſueuerunt. Iuriſconſ.de fund.inſtruct.l.tabernam. Legauerat, inquit, horreum vinarium cum vino & vaſis & inſtrumento. Et de empt.& vendit. Clauibus, ait, traditis, ita mercium in horreis conditarum poſſeſſio tradita videtur, ſi claues apud horrea traditæ ſunt. Item, Locati: Dominus horreorum effractis & compilatis horreis, non tenetur. Sic horreum frumentarium, l.60.ff.de acqu. rer.domin. Horreum vinarium, l.7.ff.de fun.inſtruct. Horreum penuarium, l.3.ff.de pen.leg. Hinc horrearius, qui præpoſitus eſt horrei cuſtodiæ, vt eod.tit.l.cum in plures. Rerum, inquit, cuſtodiam, quam horrearius habet. Item l.Cælius: Cum horreario agendum, & merces horreaticæ, quæ in horreis adſeruantur, &c. Nebr. Item horreum, quicunq; locus eſt, ad reponendas merces idoneus. Alc.in l.pacta nouiſſima, C.de pact. Hinc & horrearii dicti, qui ad cuſtodiam in horreis eiuſmodi merces recipiunt. Horæum autem, qui per ſimplex r, mel æſtiuum ab hora. Nam Græci omnes fructus æſtiuos nominant ὡραῖος, quoniam id tempus per excellentiam horam ſignificat. Spieg. Adde Forcat.in penu iur.ciu.c.15.

HORREVM, Varro lib.4.lin.Lat.non improbabiliter exiſtimat ab hordeo tractum, quod hordeum & frumenta in eo ſeruari ſoleant: quanquam in aliis exemplaribus ab horrendo legatur, quod ſcilicet priſci fruges in ſuis ſpicis cum ariſtis in granaria conderent: Galenus mauult à dictione ὡραῖα deduci, quo omnes fructus, atque adeo prouentus omnes denotabant Græci. Prat.add.Goth.ad d.l.21.§.certe ſi proponas, 6.ff.de furtis.

HORREARIVS, horrei conductor dicitur, l.5.§.ſi horrearius, ff.de his, qui deiec. vel effud.l.5.ff.ad exhib.l.60.§.vlt.ff.locat. Briſſ.

HORTARI magis eſt, quam mouere. Id enim quoddam quaſi imperium habet, l.iubemus, C.ad leg. Iul.repetun.

HORTI amœni, vrbani prædii appellatione continentur auctore Vlp.l.vrbana prædia, de verb.ſign. niſi plurimum in reditu ſint, id eſt, principaliter propter ruſticos reditus conſtituti. Spieg. Adde Brech.in d.l.vrbana. Prat.

HORTI olitorii, ab olere, non ab oliuis dicti, vt Accur.exiſtimauit l.13.ff.de vſuf.& vide l.198.ff.de verb.ſign. Alciat.in l.vrbana prædia de verb.ſign. Vlp.in l.ſi cuius, §.fructuar.ff.de vſufr. Vt forte, ait, hortos olitorios faciat, vt aliud quid, quod ad reditum ſpectat. Prat.

HORTI Saluſtiani Romæ Auguſti erant l.39.§.fi.ff.de leg.1. Nam Saluſtianos hortos ire, peregrinatio & expeditio putabatur. Vopiſcus in Aureliano: Diſplicebat ei cum eſſet Romæ habitare in Palatio, ac magis placebat in hortis Saluſtii, vel Domitiæ viuere. Briſſ. Prat.

HORTI publici, Reipublicæ conducti, l.30.§.1.ff.de legat.2. Briſſ.

HORTENSIA Lex à Q. Hortenſio dictatore lata, qua plebiſcitis legum vis & auctoritas tributa eſt, l.2.§.deinde cum eſſet, ff.de orig.iuris, §.plebiſcita, Inſtit.de iure nat. Briſſ.

HORTVS riguus vel irriguus, qui iuxta aquam eſt, vel per quem medium diffluunt riui. Spieg.

HORTVS in 12.tab.idem valebat, quod villa, vt Plin.lib.19.c.4. eſt auctor. Vide Feſtum lib.8. Prat.

HOSPES, tam qui recipit, quam qui recipitur. Gloſſ in verb.vel vectoribus, l.1.§.magiſtri, ff.de exer.act. vſurpatur item pro homine ignaro eorum quæ aguntur. Spieg

HOSPITALE, quod eſt hoſpitis, ſiue quod ad hoſpitem pertinet, Latinis ſignificat. Eccleſiaſtici ſuo more vtuntur hoc verbo.

HOSPITARI, l.1.§.vlt.ff.de his qui effuder. Seneca epiſt.108. In quo cognatus aliquis Spiritus hoſpitaretur. Briſſ.

HOSPITATVRA & elemporia apud Alexandrinos, patrimonii munus exiſtimantur: apud Archadium in l.vlt.§.elemporia 19. ff.de muner.& honor. Aliqui codices fide digni, habent emporia. Et ita videtur ſentire gloſſator noſter, dum exponit patrimoniorum ſuſceptores, qui præbent vaſa vel domum, vbi vinum publicum ponatur: ἐμπόριον enim Græci oppidum appellant, vel alium quemuis locum in quo fiat mercatus publicus, ſeu nundinæ, & in quem vendendi & emendi cauſa conueniunt mercatores. Quidam tamen deſcripſerunt, emporium ab emo dictum, quaſi emptorium: quod falſum eſt, quia Græca vox eſt, qui ἔμπορον mercatorem dicunt, ἐμπορίαν mercatum, ἐμπόριον oppidum ſiue alium quemuis locum, (vt dixi) in quo fiat mercatus. Hinc emporetica charta dicta eſt, qua merces inuoluuntur à mercatoribus, cum ſcribẽdi nullum vſum præbeat. Equidem puto Eleamphoria legendum, vt Iureconſ. ſic appellauerit ea hoſpitia, ad quæ Alexandrini tendebant, cum peregre eos ire oportebat: quæ idcirco patrimonii loco habebant, quoniã ita inter ſuos maiores veteri quodam more erat inductum, vt quoties à patria recedebant ad amicos hoſpitaturi tenderent, reddituri vicẽ, ſi forte illi quoq; amici ad ſe Alexandriam venirẽt. Nam hunc morem fuiſſe apud antiquos, oſtendit Homer. Ili.lib.6. apud quem Diomedes Glauco refert, ſuis maiorib. cum illius progenitorib. vetus hoſpitium atque neceſſitudinẽ interceſſiſſe, muneraq; hoſpitalia inter ipſos vltro citroq; data. Dicta ſunt autẽ eleãphoria, quaſi oliuam ferentia. Solebant enim hoſpitaturi, oliuam in pacis ſignum ferre: vt eſt apud Vergil. quando Æneas hoſpitaturus Euandrum adiuit. Oliua enim arbor eſt antiquis multum celebrata. Inde Ariſtoteles inter naturę miracula, & Pauſan. in Atticis, referũt, eam Athenis eodem die, quo à Medis combuſta eſt, pullulaſſe. In Geneſi quoq; traditur, oliuam à columba ad Noe in arca morantẽ, latam fuiſſe, in ſignũ lætitiæ. In Pythiis etiam olea pręmium dabatur vt Plin.& ante eũ Archias ſcribunt. Et dum Iurec. ſubdit hoſpitatura, aliqui Codices Oſpratura, factũ verbum ex ὄσπρια, quod Heſychio ſignificat varias fruges, & legumina. Oſpratura igitur eſt minutarũ frugũ emendarum cura; Hoto. Sed vulgata & Haloandri editio habet hoſpitatura. Hoſprionia, editio Hugonis à Porta: Oſprione Bud. qui cõparandis leguminib. creati ſunt. Oſptionia munus ipſum: verũ vulgata & Haloandri lectio verior eſt. Hoſpitatura, hoſpitis recipiendi munus, l.3.§.13.ff.de muner.& honor.l.10.§.2.de vac.l.10.C.de ſacroſ.Eccl. vide Goth.ad d.l.vlt.§. Elemporia 19.de muner. Aliqui Codices habent hoſpita. Nam hoſpita dicũtur, quæ facile ſuſcipiunt: vnde hoſpitam terram dicimus Vergil.

Et pater Anchiſes, Bellum ô terra hoſpita portas. Idem:
Puppibus illa prius, patulis hunc hoſpita plauſtris.

Stat.Achil.1. Atq; hoſpita Delos Gentibus. Idem Syluar.4.ad Marcel. Vbi Auſonio ſe condidit hoſpita portu Parthenope. Eodem modo hoſpita flumina dicuntur, quæ facile tranſmeari poſſunt: vt apud Verg.Æn.3.& Papin.Theb.3. Sicut etiam apud Teren.& Apul. Hoſpita dicitur mulier, quę amicos ſuſcipiat. Poſſet etiam legi hoſpitia: nam domus eorum; quæ gratis liberaliterq; venienti hoſpiti patẽt, hoſpitia dicuntur: vt apud Pompon.in l.poſtliminii ius, ff.de capt.& poſtlim.reuer. Hinc hoſpitalem humanitatem dixit Valer.Max.in 1.lib. de Ceretinis loquens, & Paulus, Hoſpitalitatem, inquit, inuicem præuenientes, vt refert gloſſator noſter in l.1.C.de ſacroſ.eccle. Liu. per initia 1.lib.de Ænea & Antenore: Et vetuſti, inquit, iure hoſpitii. Et hoc eſt, quod innuit Iurec. idem in loco præallegato, dum refert, quod cui conceſſa eſt immunitas perſonalium ſiue ciuilium munerũ, non tamen poterit ſe excuſare ab hoſpite recipiendo. Proinde ædes, quę publice parantur ad recipiendos milites, hoſpitia poſſunt dici: ſicut etiã, quæ ad egenos & pauperes, hoſpitia & hoſpitalia nũcupantur, quo verbo vſus eſt Vlp.in l.ſi vero plures, ff.de his qui deiecer. vel eff. Cot.

HOSPITIA priſcis temporib. publice dari ſolebant, erantq; quibus hoc munus hoſpitum recipiendorum à Rep. imponebatur. Eſtque patrimonii onus non perſonę, l.3.§.eos milites; l.fin. §.peu. & vlt.ff.de muner. l.16.§.angariarum, de vac.mun.l.1. C.de epiſc.& cler. Modeſt.in l.6.de excuſ. hoc munus ἐπισταθμίαν vocat, deducto vocabulo ἀπὸ τοῦ ἐπισταθμεύειν, id eſt, diuerſari: vt & Cic.lib.13.epiſt. vlt.ad Att. Habes hoſpitium ſiue ἐπισταθμίαν Cogebantur quoque prouinciales hoſpitio milites officialeſque præſidum per municipia iter facientes excipere, vt colligere eſt ex d.l.3.§.eos milites, l.5.§.ne tenues, ff.de offic.præſ. Hot. Briſſ. Prat.

HOSPITII neceſſitudo olim non ſolum inter priuatos, ſed etiam inter populos contrahebatur: neque id quidem modo, ſed etiam inter ſingulos priuatoſque homines & ciuitates: quod genus amicitiæ Gręci προξενίαν, Latini hoſpitium publicum vocarunt: nam quod hoſpitium inter priuatos contrahebatur, Gręce ἰδιοξενία, Latine priuatum hoſpitium dicebatur, cuius erat nota pignuſq; teſſera hoſpitalis: vt ille apud Plaut. in Pœn. ait: Deum hoſpitalem & teſſerã mecũ fero. Cic.in Verr.act.vl. de ſenatu Syracuſano loquens: Decernunt ſtatim vt fratri meo hoſpitiũ publice fieret. Sic Demoſt.pro Cteſ. obiicit Æſchini, quod legatos quoſdam Philippi hoſpitio exceperit, & quod hoſpitii ius cum eis contraxerit, καὶ συμπροξενεῖν αὐτοῖς Itaq; ſumitur hoc verbum l.poſtliminii. de capt.& poſtl.& apud autores

claſſicos ſæpiſſime. Arctum autem fuit neceſſitudinis huius vinculum atq; etiam diuini numinis reuerentia ſanctũ; quod iuris huius diſceptationi præfecit antiquitas Iouẽ hoſpitalem appellans & inuocans, quaſi hoſpitii præſidem & vindicẽ. Pra.

Hospitiola, l.5.§.1.ff.de iis qui deie.ſunt loca ea, quib. excipiebantur hoſpites. Habebant autem veteres (vt Vitruu.lib.6.c.10.indicat) propria quædam triclinia, & cubicula, quibus aduenientes hoſpites recipiebant: quæ & hoſpitalia dicebantur, d.l.5. Erant & olim in bene moratis ciuitatibus, publica hoſpitibus deſtinata loca, quæ Xenodochia & xenones appellabantur, quorum meminit l.16.& 18.C.de ſacroſ.eccl.l.3.§.pen.l.37. de Epiſcop.& cle. Eorum locorum qui adminiſtrationem habebant Xenodochii dicebantur l.31. §.priuilegium d.l.37.C. de Epiſc.& clericis. Prat.ex Briſſ.

Hospitio repentino recipi, l.pen.ff.naut.caup.

Hospitium, antiquis domus, quæ gratis liberaliterque venienti hoſpiti patebat: vnde & pro amicitia frequenter ponitur, vide Bud.in l.ſolent.ff.de offic.proconſ.Spieg.

Hostia, ab hoſtis fit: ſignificatque ſacrificium, quod ab iis fit, qui in hoſtem pergunt ob victoriam, id eſt, pro victis hoſtib.

Hostia in l.nauis, 2.ad l.Rhod.de iact. Vrbs eſt Latii, ab Anco Martio extructa, teſte Liuio. Militiæ, omniumque munerum vacationem habuit, præter dies 20. in aduentu Hannibalis, quo Reip.ſubueniretur. Spieg.

Hostiarii ſerui in l.12. §.idem reſpondit, ff.de fun. inſtru.inſtrumentoque legato, quos more vetere in catena fuiſſe, Suet. in lib.de claris Grammat.ſcribit. Prat.ex Briſſ.

Hostiarii eccleſiaſticum officium l.6.C.de epiſ. & cler. quod & B.Ignatius in epiſt. ad Antiochenſes oſtendit ſic ſcribens: ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, πυλωρούς, &c. Dicti ab eo, vt Iſido.lib.8.c.12.ſcribit, quod hoſtiis templi præeſſent. Tenent claues templi, omnia intus extraque cuſtodiunt, fideles recipiunt, infideles reſpuunt Prat.

Hostianas actiones dixit, M.Cic.lib.1.Orat.

Hostia vel vt alii Oſtia, vrbs eſt in Ore Tiberis, vt ait Liuius l.1. vnde & nomen ei inditum Dionyſ. Halicarn.l.3.cenſet. Hinc

Hostiam Nauigauit, lege ſexta, ff.de lege Rhodia. Briſſ.

Hostiarii ſerui, l.duodecima, §.Idem reſpondit, ff.de inſtructo vel inſtrum.leg. quos more vetere in catena fuiſſe Suet. in lib.de Illuſtrib.Grammat.ſcribit.

In Hostico abſolute pro hoſtico loco dixit Vlp.l.fi. ff.de mil. teſt. ſic in l.vni. ff.de bon.poſſ.ex teſt.mil. quæ phraſis iuuatur Liuii teſtimonio lib.6. Romano contra etiam in hoſtico morandi, &c. i.e in barbarico, & paganico. Sic Latini auctores loquuntur Græcorũ exemplo, qui πολεμίαν ſimpliciter γῆν ſupplẽtes dicũt. Herodot. ἐπολιόρκεον μὲν ἐν τῇ πολεμίᾳ διατρίβοντες. Pr.ex Br.

Hostenditiæ dicuntur (vt Feudiſta ſcribit lib.2. tit.40.§.2.) adiutorium, quod faciunt dominis Vaſalli Romani cum rege in hoſtem pergentibus: fictum verbum ab hoſte quod exercitum & caſtra ſignificat, vt mox in §. hoſtis in libris, dicturi ſumus. Prat.

Hostes ſunt, qui nobis, aut quibus nos publice bellum decreuimus, cæteri latrunculi vel prædones ſunt l.118. ff.de verb.ſign. l.24.ff.de capt Itaque non vt ab hoſtibus capti, ita qui a latronib. detinentur, ſtatum mutant, l.13.ff.qui teſta.fac.leg.19.§. à piratis ff.de capt.& poſtlim. Quos autem nunc hoſtes, eos Antiqui perduelles vocabant, hoſtium appellatione peregrino ſignificantes, vt Gaius in l.234.ff.de verb.ſign. Varro, Cic. Feſtus, & alii ſcribunt hoſtem dictum ab hoſtiendo, id eſt, æquando, quod pari cum ciuibus iure cenſerentur. A quo verbo Hoſtilinæ deæ nomen impoſitum, quod ei ſacra fierent, cum ſegetes nouis ariſtis æquabantur. Auguſt.lib.3.ciuit Dei, c.8.tradit Briſſ. Adde Brechæum, l.quos nos in tit.de verb. & rer.ſign.& Fran.Balduin.comment.in leg. 2.tab.c.3. Connan. l.2.c.4.num.1.

Hosticolo in libris Florentinis reperio pro hoſtico, id eſt, (vt Varro ait) hoſtili agro. Vlpian.l.vn.ff.de bon.poſſ.ex teſt.milit.non dubium eſt, quin debeant ratæ voluntates eſſe eorum, qui in hoſticolo, ſuprema iudicia ſua quoquo modo ordinaſſent. Hotom.

Hosticvm, pro hoſtili terra, *deß Feinds Landt.* Hoſticus enim ea, cum, dicimus, ſicuti hoſtilis: Lege Vlp.in l.1.in princ.ff.de bon.poſſeſſ.ex teſtam.mili. Omnes igitur omnino, inquit, qui eius ſunt conditionis, vt iure militari teſtari non poſſint, ſi in hoſtico deprehendantur, & illic decedant: quomodo velint, & quomodo poſſint, teſtabuntur. Old.

Hostiensis Iureconſultus nobilis, nomen habuit Henrici Seguſiani: ſed cum iuris ſcientia floreret, & Bononiæ circiter annum 1255. profeſſus complures ea de re libros ſcripſiſſet, tandem Cardinalis Hoſtienſis factus nomen hoc retinuit. Hot.

Hostilia lex, qua permiſſum fuit furti agere eorum nomine, qui apud hoſtes eſſent, aut reip.cauſa abeſſent. Inſt. de his per quos ag.poſſ.Briſſ.

Hostilianas actiones Cic.lib.1.de Orat.dixit. Briſſon.

Hostilis locus dicitur vbicunque, etiam ſi in agro Roman. hoſtis adeſt præſentia, vt neceſſe ſit ſemper eſſe in procinctu, neque tuto iam iſti queant è caſtris egredi, ſed irruptione repentina hoſtium aut inopinato eorum aduentu deprehenſi coguntur vna cum militibus remanere, & idem adire vitæ periculum. Connan.lib.9.c.5.num.10.

Hostili more matrimonia cõiungere, vid.l.1.§.1.C.de rap.virg.

Hostire, eſt, vt ait Nonius, cõprimere & recedere. Hinc Hoſtis. Eſt & ferire, autore Feſto. Eſt quoq; æquare, æquum reddere, *vergleichen:* tum compenſare, & æquũ beneficium rependere. Vnde Redhoſtire, & Hoſtimẽtum, æquamẽtũ *ein Vergleichung.*

Hostimentvm, autore Feſto Pompeio, beneficii penſatio eſt, à priſco verbo hoſtire & redhoſtire, quod eſt, paria referre. Hinc prouerbialis ſententia, Plauto valde familiaris, Hoſtimentum eſt, opera pro pecunia. Quæ admonet nihil gratuitum eſſe debere, ſed officium beneficio penſandum. Et hoſtorium pro rutro illo ac bacillo rotundo accipiendum putat P. Crinitus lib.23. de honeſta diſcip. quo in menſuris frumenti cumuli exæquantur, &c. Brech. l.hoſtes hi ſunt, ff.de verb.& rer.ſign. Deinde tamen hæc vox hoſtis, vt teſtatur Alc. cœpta eſt in alium ſenſum accipi, vt videlicet perduellem ſignificaret. Nam & perduelles, iure gentium, æquali cauſa ad bellum procedere exiſtimabantur. Sic a veterib.dicti, quia cum illis duellum, id eſt, bellum eſſet, l.quos nos, de verb.ſign. Merito igitur hoſtes, publicos inimicos ſignificant.

Hostis in libris feudorum pro exercitu, caſtris & militia ſumitur. Vnde vox Francogallica *L'iboſt.*lib.feud.1.tit.7. Si ſimul ſteterint, vel in hoſtem Regis acquiſierint. Item lib.1. tit.7. Tunc enim poſſunt deueſtiri, niſi fecerint hoſtem Romæ: id eſt, in exercitu & comitatu Imper.Romani profecti ſint. Prat.

Hostis pro aduerſario in 12.tab.accipitur. Si ſtatus dies ſit, cum hoſte venito Cic.lib.offic.1 Equidem illud etiam, inquit, animaduerto, quod qui proprio nomine perduellis eſſet, is hoſtis vocaretur, lenitate verbi triſtitiam rei mitigante. Hoſtis enim apud maiores noſtros is dicebatur, quem nunc peregrinum dicimus. Appellatus eſt autẽ hoſtis ab hoſtio, quod eſt æquo, quoniam peregrini ſuis, vt nos noſtris, vtentes legibus, pares nobis videntur. Et quia in conflictu, ex æqua cauſa pugnam adire ſolẽt: Ideo cõcinna eſt translatio ad litigatores, qui pari iure de eadem contendunt cauſa, vt victoriam conſequantur: ideoque victos & victores nuncupamus. Oldendorp.Prat.

Hostis non hoſtis, dicitur, teſte Rot. qui nulla laceſſitus iniuria, tamen quæ ſunt hoſtium facit: aut qui pacis obtentu facit hoſtilia. Spieg.

Hostivm potitus, in hoſtium poteſtatem redactus. Vlp.l.15.ff.ex quib.cauſ.maior. Ego autem etiam nomine eius qui hoſtium potitus eſt, ſi curator bonis fuerit conſtitutus, &c. Idem l.10. de teſt.mil. Tryphon.l 12.de capt & Iul.l.·.ff.eod. Plaut.in Amphi. Id quod nunquam opinatus fui, neque alius quiſquam ciuium ſibi euenturũ, id contingit, vt ſalui potiremur hoſtium.

H V.

Hvcvsqve, apud Venuleium, pro vſque huc, l ſi fructuarius, ff. vſufru.quemadm.caueat.

Hvgolinvs ICtus nobilis, homo Italus, inter antiquiſſimos iuris interpretes, floruit circiter annum 1190. gloſſulaſque ad librorum iuris marginem adiecit, quibus magnopere Accurſius, qui plerunque eius honorificam facit mentionem, adiutus fuiſſe creditur. Prat.ex Hot.

Hvivsmodi, vocabulo, quaſi ſimile, & eo modo fieri, vel eſſe aliquid ſignificamus. Vlp. Et ſi qua alia ſunt huiuſmodi miniſterio, leg. denique de pign. Huiuſcemodi, idem, ſed de quo nullum idoneum exemplum reperitur. Quod ab Alberico indicatur, in Vtrubi, vanum eſt, vt pleraque alia. Spieg.

Hvivs non facio. Vox eſt prorſus contemnentis vnam aliquam rem. Vide Eraſ.in Chiliad.

Hvivs eſſe inſtituti, & vitæ apud Vlp. in l plenum, §.equitii.ff. de vſu & hab.Spieg.

Hvmanæ leges. Obſeruandum ſingulariter, quod quæcunq; ad externam vitã decenter & cum cõmodo proximorum degendam ab hominib. conſtituuntur, non humanæ, ſed diuinæ traditiones ſunt, dimanantes ſcilicet ex lege dilectionis mandatorum Dei capite. Vnde beatus Petrus inquit: Subditi eſtote omni humanæ conſtitutioni propter Dominum, ſiue regi tanquam præcellenti, &c. Humanæ enim huiuſmodi leges dicuntur; quod per homines eduntur, non autẽ quod ab hominibus natæ ſunt: quare hortatur Petrus, vt propter Dominũ illis pareamus: ſi propter Dominum, igitur Dei leges iam exiſtunt. At humanę traditiones, Aretio teſte, intelligendæ, quæ mere hominum inuenta ſunt, nullamq; bonam frugem adferũt proximis, ſed vel ad placandũ Deum citra verã reſipiſcentiã, vel pro cupiditatib.aliis ſunt conſtitutæ. Vide eum in 15.c.Matt. Spie.

Hvmana fragilitas, vita hominum fragilis. Vlp.in l.illicitas, de offic.præſid. Sicuti medico, inquit, imputari euentus mortalitatis non debet, ita quod per imperitiam commiſit, imputari ei debet, prætextu enim humanæ fragilitatis delictum decipientis in periculo hominis innoxium eſſe non debet. Spieg.

Hvmani caſus, id eſt, mors, in l.5.C.de commer.& mercator.

Hvmanitas Dei, id eſt, benignitas, in l.31.in prin C.de teſtam.

HVMANITAS eſt epitheton Æquitatis egregium. Æquitas enim nuncupatur humanum ius: quia nihil eſt, quod in humanam ſocietatem plus vtilitatis conferat, quam vſus boni & æqui. Et contra iniquitas dicitur ius inhumanum, autore Vlp. in l. furti, §. pactúſne, ff. de his qui no. infa. Non. Nullum credent. agric. in princip. inde ſunt iſtæ appellationes paſſim in iure: Humanius eſt: Benignius eſt & cæteræ id genus. Iuſtin. No. de releuatio. tributor. conſtit. 163. Præſtantiſſima, inquit, inter homines bona ſunt iuſtitia & benignitas: quarum altera æquabiliter ſuum cuique tribuit, neque appetit aliena: altera ad miſericordiam decurrit, Vlp. in l. 1. §. qui operas, ff. ad ſenatuſconſultum Tertul. Sed humana, ait, interpretatione placuit eum admitti. Alias humanum ius adpellant, ad differentiam naturalis iuris. Illi valde aberrant, qui humanas leges opponunt canonibus Pontificiis, quaſi hi nihil habeant humanitatis. Hot. Prat.

HVMANITAS, proprie humanam naturam ſignificat. Sic accepiſſe videtur Vlp. in l. non tantum, ff. de appellat. vbi dixit: Credo enim humanitatis ratione, omnem prouocantem audiri debere. Quod & Paratitlon Bartoli indicat. Ponitur & pro eruditione, vt pluribus Gellius tradit, & pro manſuetudine, ſummaque virtus habetur, qua quo doctior quis eſt, eo & pollere magis debet. Vnde & prouerbialis extat ſenarius.

ἅπαντας ἡ παιδεία ἡμέρους ποιεῖ.

hoc eſt Humaniores reddit eruditio. Citatur ab Alc. in l. vt reſponſum. C. de tranſact. Vbi admonet exemplo principum Dioclet. & Maximiani, qui perquam humaniter Pontio, tametſi is eis nimis conciſe & imperfecte ſupplicaſſet, reſponderint, Semper modeſte à quolibet reſpondendum. Spieg.

HVMANITATIS ſtudia, artes ipſæ liberales dicuntur. De quibus Cic. in Orat. pro Muræna. Spieg.

HVMANITAS etiam vt Agel. lib. 13. c. 15. ſcribit, ſignificat φιλανθρωπίαν & dexteritatem quandam Beneuolentiamq; erga omnes homines promiſcuam: Sed & verbo hoc facilitas, manſuetudo, lenitas, comitaſq; ſignificatur. Sene. Epiſt. 88. Briſſ.

HVMANITAS pro humana infirmitate, ſorte, ac conditione: Sic habebitur ratio humanitatis, dicitur in l. 38. §. vlt. ff. Ex quibus cauſ. maior. l. 6. & l. 14. ff. de Relig. Sic communem humanitatem, Cic. pro Flac. & pro Syll. dixit. Briſſ.

HVMANITATIS ratio habenda in infirmitate. Vide Vlp. §. fin. l. ſi cui, ff. ex quib. cauſ. maior. Spieg.

HVMANITATIS tantum gratia ſepeliri, in l. vel quæ ff. de relig. & ſumpt. fun.

HVMANITVS, id eſt, humanæ mortalitatis caſu, ita in l. 30. §. ab hæred. ff. de adim. leg. Si aliquid mihi in vita humanitus acciderit. Et §. vlt. ead. l. Si quid ei humanitus contigerit, id eſt, ſi quid humanum contigerit, vt l. 26. ff. depoſiti.

HVMANVM, hoc eſt benignum, ſecundum æquitatem deſeruiens humanæ ſocietati, l. humanum. C. de legib. Prat.

HVMANVS, na, num, quod eſt hominis, vel quod ad hominem ſpectat, vt lex humana, c. 2. diſt. 1. Io. Bello. Etymol.

HVMANVS ſenſus legis is dictus eſt qui ęquo bono nititur. Connan. lib. 1. c. 11. nu. 11.

HVMANVS regreſſus in l. 3. §. 3. C. de iur. dom. impetr. id eſt regreſſus ex humanitate conceſſus.

HVMILIS & deploratus. Vlp. in l. ſi quis ex argentariis, ff. de eden. Quid enim, ait, ſi humilis & deploratus vnus edidit, vt dubitare meritò quis de fide editionis poſſit? Spieg.

HVMILES abiectæque perſonæ et mulieres cenſentur: ancilla, ancillæ filia, liberta, libertæ filia, ſcenica, ſcenicæ filia, tabernaria, tabernarii, vel lenonis, aut arenarii filia, aut ea quæ mercimoniis publice præfuit, l. 7. C. de inceſt. nupt. l. 1. C. de natural. liber.

HVMILE negocium, id eſt 300. aureorum, l. 5. vbi Gothofred. in not. C. de pedan. iudic.

HVMILIS ſortis homines, veluti pauperes, ignobiles, indocti, plebeii, vt Eraſmus teſtatur. Spieg.

HVMARE Plin. ait: Sepelire, eſt quoquo modo condere: Humare vero humo contegere, l. b. 7. c. 53. Iabole. ff. com. præd. l. caueri. Sicut ne illa quidem ſeruitus, ait, conſiſtere poteſt, vt certus numerus hominum in vno loco humetur. Spieg.

HVMATVM corpus l. 2. §. Celſus, ff. de Religioſ. Briſſ.

HVMERALE ornaméti genus, quod circa humeros ponitur. Scio & eo nomine ſignificari arma, quibus humeri teguntur, Iuriſconſulto noſtro in l. qui commeatus, §. 1. ff. de re militari. vt teſtatur Tiraq. in l. 3. leg. connub. glo. 1. parte 3.

HVMILIS perſona, pro vili, abiecta, plebeia, paupere, ignobili ac ſummiſſa intelligitur, vt exemplis probat Albericus. Tu Bart. adi in l. 2. §. tutor qui repertorium, ff. de ſuſpect. tut. Spieg.

HVMOREM aſſiduum habere, apud Paulum in l. fiſtulam, de ſeru. vrban. præd. Spieg.

H Y.

HYACINTHVS gemma, l. 6. ff. de aur. & arg. lega. l. finali, §. ſpecies, ff. de public. l. vnica. C. nulli licer. inſren. Prat. mittuntur autem Hyacinthi ex Æthiopia, teſte Plin. lib. 37. cap. 9. Briſſonius.

HYBERNACVLVM, locus hyberno tépore idoneus, ſicut hybernacula militum, Statiua per hyemem ſolemus appellare. Spi.

HYBRIDÆ. Quos adulteria gignunt, & inceſtus, hoſquidam hybridas vocāt: haud dubium, quin ἀπὸ τῆς ὕβρεως. tāquam ex contumelia iuris aut naturæ natos. Proprie enim hybridas dicunt animalia ex cicuri & feri miſtura, vt ait Plin. lib. 8. aut ex diuerſo, vel impari genere nata: ad homines quoq; tranſlata appellatione. Velut, ſi quis ex ciue & peregrina, ex patritio & plebeia, ex libero & ſerua, aut, quæ res propria inſpectionis noſtræ eſt, ex cœlibe & virum habente, vel vxorem: ex profana & initiato ſacris naſcatur. Sed & ex ſorore, vel fratria, nuru, amita, vel priuigna natis, non quamlibet ea conceptionis labes, ignominiæ notam inuſſit. Quare & ipſi non iniuria ad hybridarum claſſem referri poſſunt: Niſi quod verius eſt, nullum hoc nomen Iure ciuili eſſe: vt proprius ſit. Quicunq; eo ſunt ordine, & ea coniunctione nati, vt honeſtè patrem ciere non poſſint, & ipſos ſpurios eſſe vocandos, non minus, quam, qui vulgo concepti, patrem monſtrare non poſſunt, vt ait Herennius Modeſt. l. vulgo. de ſtat. hom. Curt. lib. 3. εἰκαστῶν, cap. 8.

HYDROMANTICI dicuntur qui aquarum inſpectione diuinant, & Hydromantia eſt diuinatio per aquam, vmbriſeuocatis & dæmonum præſtigiis, c. nec mirum, 26. quæſt. 5. Forc. in penu iur. ciu. c. 14.

HYDRAVLÆ non habent immunitatem, l. hydraulæ. de excuſatio. muner. lib. 10. C. id eſt, qui aquam deferunt in palatium principis, vel cuſtodiunt aquæductum aulæ Imperialis, ſi Accurſ. credimus. Verius eſt hydraulam (qui & hydraules dicitur) fuiſſe præfectum machinæ hydraulicæ, vbi organa aquæ adiumento, ſonitum dulcem reddebant. Hydraulicas deſcribit Vitruuius l b. 10. quarum ratiocinatio perdifficilis eſt, niſi experto, & qui in rem præſentem venerit, vt ipſe ait. Hydraulaces ſunt aquarii ſulci & ſcaturigines, l. 1. §. item Sabinus, ff. de aqua pluu. arcenda. Forcat. penu iur. ciu.

HYDRAVLOS nomen eſt nobiliſſimi inſtrumenti Muſici, cuius Cteſibius Alexandrinus repertor fuiſſe traditur: ita appellati, quod eius fiſtulæ ab aqua flatum acciperet. Nam in aquam ima parte verſæ erant: qua commota & perturbata ab adoleſcentulo quopiam in illa ſpiritus effundebatur, qui ſuauiſſimum ſonum reddebat. Deſcribitur hoc accuratiſſime à Vitruuio, & omnino ſimile fuiſſe perſpicitur ei quod nūc communi omnium Muſicorum inſtrumentorum genere organum appellamus: niſi quod in noſtro nullus aquæ eſt vſus. Huius etiam meminit Athenæus lib. 4. δειπνοσοφιστῶν. Plin. lib. 7. c. 37. & Hero quidam. Prat.

HYDROMELI in l. 9. ff. de tritic. vin. aqua eſt mellita, id eſt, potio ex aqua & melle confecta, Plin. lib. 14. c. 17. Dioſc. lib. 5. c. 13. Prat.

HYDROPARASTATÆ, quorum fit mentio in l. 5. poſt prin. C. de hæret. & manich. ſunt qui aquam pro vino ad communionem exhibebant, iidem aquarii, Gothofr. ad d. l. 5.

HYDROPHYLACES, curatores aquarum ſunt. Nam ὕδωρ aquam, φύλαξ cuſtodem ſignificat: horum fit mentio in l. 10. ante fin. C. de aquæductu. Quamobrem Plautus Phylacam pro carcere, cuſtodiave poſuit. Et Vlpia. Grammatophylacium, in l. moris, de pœn. Alciat. in l. decernimus, C. de aquæduct. lib. 10. Spieg.

HYPASPISTÆ. Cornicularii ſunt officiales, qui præſunt cornibus ſecretarii, vt Caſſiod. ſcribit lib. 11. Variarum à Græcis appellantur Hypaſpiſtæ. Cuiacius ad l. 2. de prox. ſac. ſcrin. C. lib. 12. Et Gothofr. ad l. 3. C. de offic. diuerſor. iudicum.

HYPÆTHRA, ſunt media ſpacia, quæ inter porticus adornabantur, ambulationes pulcherrimis pauimentis ſtratæ: quaſi ſub aperto ſint æthere, Latinis Subdiuales dictæ ambulationes, Plinio Subdialia. Vide Alciat. in l. malum nauis, de verb. ſig. & Bud. in l. ex ſylua. ff. de vſufr. Vlpia. De velis, inquit, quę in hypæthris extenduntur: item de his, quæ ſunt circa columnas, Celſus ſcribit, magis ſupellectili adnumeranda, l. quæſitum, §. de velis, ff. de fund. inſtr. Alii legunt Hypæthria: Eſt autem Hypæthrum (ſecundum D. Goed. ad l. 242. §. 2. n. 1. de verb. ſig.) locus ſub dio & cœlo patenti expoſitus ſine tecto; vt vel ipſum nomen arguit. Hunc locum ſolebant Romani ęſtate velis tegere & exornare, vt calor ambulantes in eo non premeret: hyeme contegebatur plumbo, vel ſimili tegumenti genere, ne frigore ac gelu pauimentum obduceretur: d. l. quæſitum, §. de velis.

HYPERBERICI menſis in decretis Pontificiis mentio fit 18. diſtinct. cap. propter. Opinatur tamen Alciat. Hyperberetei legendum: quod ſic is menſis, auctoré Suida, apud Macedones vocetur, ſitque vltimus anni apud eos menſis. Vnde

HYPERBERETÆA ab eis dicuntur ſerotina, tarda & poſt collectos demum fructus accidentia. Vide Bapt. Pium, c. 65. in annot. poſter. & Alciat. c. pen. lib. 1. Parerg. Spieg.

HYPERBOLE, vt in diuinis ſcripturis, ita occurrit etiam in iure noſtro: vt cum lex probationes luce clariores requirit: vel momento fieri iubet, quod ſatis eſt, ſi nullo extraneo actu interueniente fiat. Iſte autem tropus, id eſt, vt ait D. Auguſt. ca.

21.lib.16.de ciuit.Dei,modus locutionis ſit,quando id quod dicitur,longe eſt amplius, quam quod ex dicto ſignificatur. Sicut Hierem. 20. locus multorum verſuum,quem D. Hieronymus dictum accipit per hyperbolen,& Daniel 4. & Eccleſiaſtes 10. Volucres cœli auferent vocem tuam. Origenes in 1.cap.Epiſtol.ad Roma.hyperbolen eſſe oſtendit illo verbo,Quod fides veſtra enunciatur in vniuerſo mũdo. Tum in Euangelio, & aliis ſacræ Scripturæ libris, eſt hunc tropum inuenire: quem fieri Auguſtinus in libro contra Iulianum 5. docet,ad animos audientium permouendos. Cætera quæ ad noſtrum pertinent magis inſtitutum, vide apud Alciat.li.de verb.ſig.4.Spieg.Adde Corraſ.li.4.Miſcella.c.11.n.5.& ſeq.

Hyperocha, ὑπεροχὴ in l.quærebatur,ff.qui potior in pig.id eſt, quod plus eſt in precio fundi,quam in prioris credito. Hoc enim eſt,quod ibidem ſignificatur, quendam duobus creditoribus,non quidem eundem fundum, ſed priori fundum, poſteriori ὑπεροχὴν eiuſdem fundi pignori obligaſſe. Non male fortaſſe quis exuperantiam,vel ſuperfluum vocarit, vt in l.fœnerator,ff.de nautic.fœnor. Hunc locum ita reſtituit ex Pandect.Floren.Iacobus Cuiac.quarto,obſeruatione 25.cum perperam antea hypotheca legeretur. Idem tamen notauit Alciat.lib.11.Parerg.c.1.Prat.

Hypobolon, dotis eſt incrementum, vel quod mortuo marito vxori ſuperſtiti redditur ſupra dotem, quod eſt inſtar donationis propter nuptias: ſic dictum ἀπὸ τοῦ ὑποβάλλειν, quod eſt maiori rei vel ſummæ minorem adiicere. Græci alias reddidere dimidiam,alias tertiam,niſi aliud conuentum eſſet.Lõgobard.autem iure quartam partem redditam videre eſt,l.1. Longobard.de iis quæ à viro in mul.dan.quam & *Morgengabe* vocabant: Latinorum vero tertiam, lib.2.feud. tit.19.§. quamuis,Conſtant.Harmenop. lib.14.tit.20. ὑπόβολον ſcribit eſſe,τὸ ἐπὶ τῇ προικὶ τῆς γυναικός, ὅταν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς ἡ προὶξ ἀπαιτεῖται τῆς γυναικός,ταύτῃ ὑποβαλλόμενον ἐγγὺ ὑποτιθέμενον: Sic enim legendum eſt,non vt in vulg.corrupte legitur: ὅταν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς ἡ προὶξ ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀνδρός. Non enim mortua vxore,ſed mortuo marito hypobolo locus eſt.Dotalitium dicitur,cap.plerunque,de don.int.vir.& vxor.Nec vero datur ὑπόβολον vxori,niſi in cubiculum mariti venerit. Virgini autem θεώρετρον dabatur, quod erat pars duodecima: de quo ſuo loco Prat.Hinc

Hypobolica inſtrumenta apud Sid.Apol.libro 7.Epiſt.quanquam ſunt,qui legant Hyperbolica:alii quidam paraphernica omnino male.Cuiacius ad titul.Vlpiani de dotibus.

Hypocavstvm, Nebriſſenſi fornax eſt in balneo, ſubdita caldariis calfaciendis. Ab ὑπὸ ſub, & καῦμα calor, Alias cubiculum dicitur vndique occluſum, in quod aer non admittitur, ſed igne accenſo, feruore atque æſtu vaporat intus,nec foras diffunditur calor.Alexander Genial.dier.lib.3.c.14.Spieg.

Hypocavstvm locus eſt ad ſudandum, habens ſub pauimento locum vacuum, in quo ſucceſus ignis calidos vapores emittit: vnde ἀπὸ τοῦ ὑποκαίεσθαι, id eſt, ſubtercalefacere ac ſuccendere,eſt nominatus:excitat mirũ in modum ſudorem:habetque etiam ab vno latere præfurnium, hoc eſt, paruam fornacem, in qua incluſus ignis partim hypocauſtum calefacit, partim aquas temperat ad lauandum,auctor Plin.Eius meminit Iureconſult. in l. ligni.appell.§. 1. de legat.3. vbi mendoſa dictio hypothauſtarum repoſita eſt:à Latinis vero vaporarium appellatur, quia vaporandis cubiculis balneiſq; præparatur,Cicero ad Q.Fratrem:Propterea quod ita erat poſita,vt eorum vaporibus, ex quo ignis erumpit, eſſet ſubtectum cubili. Idem,In balneis hypocauſta in alterum hypodyterii angulum promoui. Erit ergo mens Iureconſulti legatis lignis, contineri illud, quod paratum eſt ad balneas calefaciendas,& ad hypocauſtum diætarum,hoc eſt,ad vaporarium cubiculorum, vt planius explicem, quod paratur ad calefacienda vaporandaque cubilia: qualia apud Germanos hodie frequentantur,ſtuffas materna lingua vocitantes.& ex his apparet,an Accurſius recte loquutus ſit in expoſitione huius vocabuli,in l.ſi quis mihi, ff.mandati. vbi hypocauſtum pro ſubterranea ſtatione accepit, quæ æſtate bona ſit: quæ autem ſint diætæ, diximus ſuperius opportune,non repeto.Cotta.

Hypocrisis, proprie ſimulatio, aut ſimulata pronunciatio, & actio alienæ perſonæ dici ſolet. Nam Hypocritæ erant olim hiſtriones, qui recitantes comœdias, aut tragœdias, alienas perſonas, plurimumque à ſua conditione diuerſas, regum, bellatorum, aut amatorum vel quorumcunque aliorum exprimebant. Per metaphoram porro hæc vox transfertur ad inſinceros Chriſtianos,ſiue ſint Doctores,ſiue auditores.Dupliciter igitur diuidi hypocriſis & hypocritæ poſſunt: quod alii ſint craſſi quidam ſimulatores,qui lucri tantum, aut honoris gratia pietatem ac ſtudiũ veræ religionis, externo ſermone,actionibus,veſtitu,& variis geſtibus ſimulant:cum intus in corde reuera ſint Epicuræi, ſciantque ſe nulla cura pietatis affici.Tales erant Phariſæi illi, qui in triuiis & compitis orabant buccina, ſonabant diſtributuri eleemoſynam, deformabant faciem,vt viderentur ieiunare,dilatabant phylacteria,& aliis veſtimentis pietatẽ ſimulabant, prolixas preces demurmurabant,vt ſic domus viduarum exederent,& in honore apud vulgus eſſent.Alii vero erãt, & ſemper ſunt occultiores, & ſubtiliores hypocritæ,quos tantũ Deus, & etiam aliquando ſpirituales homines diiudicare poſſunt:qui nec ipſimet ſuam hypocriſin animaduertere poſſunt. Nec enim lucrum inde,aut gloriam quærunt,ſed ipſam æternam felicitatem.Talis fuit ille Phariſæus,qui cum Publicano in templo orabat, gratias agẽs Deo pro ſuis donis:& ille Diues, qui ſe putabat legem inde à iuuentute ſeruaſſe. Item Paulus ipſe ante conuerſionem.Huiuſmodi ſunt multi etiam in vera Eccleſia,qui non vere ſemetipſos cognoſcẽtes,aut ſui veteris Adami malitiam cernẽtes,nec etiam verum ſenſum, aut intellectũ pietatis habentes,putãt ſe vere ac ex animo agnoſcere,& ſincere colere Deum.Altera diuiſio hypocriſis& hypocritarũ eſt, quod alii etiam docent,amplectũtur ac promouent hypocriſin:i.e.ſimulatam pietatem,quales ſunt ſemper ſeductores,& eorum auditores. De tali doctrinæ, religioniſque hypocriſi, dicit Chriſtus Lucæ 12.Cauete vobis à fermẽto Phariſæorũ, quæ eſt hypocriſis. Tali ſenſu omnis falſa doctrina eſt hypocriſis,ſpeciem,non autem veritatem pietatis obtinens, ſicut & Paul.1.Timot.4.oſtẽdit. Hac ratione Paulus etiam claudicationem illam Petri Galat.2.vocat hypocriſin,ac dicit etiam Barnabam in eam eſſe inductum. Alia porro hypocriſis eſt tãtum in vita,non etiam in doctrina,ſeu eorũ, qui externa profeſſione veram doctrinam religionemque ſequuntur.

Hypopodia apud Paul.3.ſent.6.ſunt,quæ ſub pedem ſedentibus ponuntur,quæ interdum etiam ſcamma vocantur,l.3.de ſupel.leg.ab ὑπὸ,id eſt,ſub,& πούς,ποδός.Prat.

Hypodiaconi,l.7.de epiſc.& cler.in C.Theod.idem eſt,quod Subdiaconi,vt l.6.Cod.eod.tit.Briſſ.

Hypostasis nomen Græcum crebro in Eccleſia pro perſona accipitur,vt videlicet ſignificet indiuiduum, intelligens, & incommunicabile,ac per ſeſe ſubſiſtens,ſeu ab alio nõſuſtentatum,aut quaſi geſtatum.In ſacris literis aliquoties legitur, ſed plerunq; in aliis,iiſq; diuerſis ſignificationibus. Vertunt autem ferme ſemper ſubſtantiam. Tãtum Heb.1.ſemel videtur in illa ſua vel natiua, vel etiam principali ſignificatione vſurpari.Dicit enim ibi ſcriptura, quod Chriſtus ſit ſplẽdor gloriæ,& character,ſeu expreſſa imago hypoſtaſeos, i.e.ſubſtantiæ, aut potius ſubſiſtentiæ eius. Vbi neceſſario prorſus debet intelligi,referre aut repræſentare ipſam perſonãpatris, non autem eius eſſentiam, quæ res & vox eſt communis omnibus tribus perſonis, vtpote coeſſentialibus, aut conſubſtantialibus,ſeu eiuſdem prorſus ſubſtantiæ,aut eſſentiæ,vel homouſiis. Inepte enim diceretur repræſentare filius eſſentiam patris,cum ea ſit illi perinde propria aut cõmunis,vt & patri ipſi:cumq; perinde Spiritus S. poſſet dici imago eſſentiæ patris aut filii,& viciſſim cum ſit eis homouſios aut conſubſtantialis. Alioqui rectiſſime ac veriſſime dicitur, quod ſolus filius repræſentet,aut referat patrem, ac præcipue tanquam viua aptiſſimaq; imago perſonam patris: Deinde quia illum videat,cognoſcatque.Sic & inter homines,filii videtur eſſe imagines patris,& repræſentare patrem,quod ſæpe accidit, expreſſis non tantum corporis lineamentis ac conditionibus,ſed etiam animæ proprietatibus: vt in voce filii etiam imago aliquo modo cõtineatur.Eſt ergo digniſſimum obſeruatu,quod celebris iſta ſignificatio, aut vſurpatio, hypoſtaſeos perſonã denotãs,in eodem prorſus vſu ac materia etiam in ſacris literis à Spiritu S.vſurpata reperiatur, vt tanto minus metuamus,eſſe humanum quodpiam figmentum.Hoc facit aliquo modo, quod etiam Hilarius voce ſubſtantiæ, non raro pro perſona vtatur expoſita.Cæterum in definitione fidei,quę extat Hebræorum vndecimo,non tam ſubſtantiam, quam fiduciam ex natura ſermonis ſignificat.Sic enim Polybius vocem hanc pro confidentia accipit,cum ſcribit Hetruſcos confidentia & audacia Coclitis perculſos. Et verbum ὑφίστημι proprie & primarie ſignificat audere,ſub aliquo graui pondere ſtare,aut irruentem in ſe molẽ audere humeris excipere,& expectare. Vt Plutarch.in Demetrio inquit,nemine hoſtium ὑφισταμένου, expectante, ſed fugientibus & deſerentibus ciuitates;& alioqui Grꝗci ὑποστατικὸν,eum militẽ nominant, qui audet aduenientem hoſtem expectare. Sic & Pſal. 39. ὑπόστασις & ὑπομονὴ ſimul tanquam eadem coniunguntur. Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου, οὐχὶ ὁ κύριος, καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστιν.

Hypomnemata Briſſ.vlt.edit.Lexi.& Anto.Auguſt.lib.Singulari ad Modeſtinum l.13. §. atque hoc inquit,acta interpretatur: quæ barbarus interpres ſubcommemorationes aut depoſitiones reddidit, ſed illud Theophilus ſub titulo tutorum.Cic.Fil. Multum mihi operæ eripitur in ſcribendis hypomnematis.Hinc

Hypomnematographi,actorum ſcribæ:(Commentarienſes,) quorum manu acta ſubnotantur, ait Briſſ.in Theodoſii conſtitutione, l.ſi quos.C.de decur.lib.10. vbi Alciatus & apud Strabonem lib.17.& Budæum l.moris,§.ſolet,ff.de pœnis.

Hypothecam ſatis conſtat vocem eſſe Græcam. ὑποθήκας vocant etiam Græci præceptiones quaſdam. Nam & noſter Iuſtinianus

Iuſtinianus Nouell.conſtitut.26. ὑποθήκας appellat mandata præſidū.Et Cicero ad Attic.lib.2.ὑποθήκας(inquit)adfer,quę admodum me geram. Sed ſæpius ad ius pignoris vox iſta refertur. Nam & Cicer. lib.13.Epiſt.Philores(inquit)ὑποθήκας Cluuio dedit,velim cures,vt de Hypothecis decedat,&c.Origo verbi eſt ὑποτίθεσθαι,quod ſimpliciter eſt ſupponere.Apud Demoſth.ſimplicius etiam dicitur τίθεσθαι. Noſtri id videntur imitati. Latini etiam ſæpe rem pignori oppoſitam dicunt. Briſſ.Scæuola pignori ponere,l.38.de leg.3.Cęſares in Codice conſtitutionum,ſupponere pignori.Iuſtinia.etiam ſupponere ſimpliciter dixit,l.vlt.C.quæ res pigno.obl.poſ.Supponere,pro oppignerare, ſuppoſitas res pro pignori obligatis, ſæpius in C.Sic in rub. de rebus eorum qui ſub tut. Supponendis,i.pignori obligādis. Briſſ.Sed & apud Demoſthenem bona pignori obligata dicuntur ὑποκείμενα, interdum etiam ἀποτιμήματα, quod res æſtimatæ darentur pignori. ὑπόθεσιν quoque dicit non ſolum Demoſthenes, ſed & Iuſtin.Nouell. conſtitu.72. Et res creditori obnoxias eſſe,quæ obligatæ pignori ſunt,ſępe legimus.Apud Demoſt.ὑπεύθυνοι οὐσία dicitur: vt & Martialis, ait agrum pignoratum ſpondere pro debitore. Obſcurius eſt,cur appelletur οὐσία ἀφωρισμένη. Sed aiunt,apud Græcos olim moris fuiſſe, vt in prędiis oppignoratis erigerētur ὅροι,iudices ipſius obligationis. Certe & in libris Iuris ciuilis,res ſubſignatæ dicuntur,quę obligatę ſunt:l.5.§.conductores.De iure immun.l.vlt.C.de admin.tu.Deniq; ἐνεχυρασμῶν frequens eſt mentio apud Iuſtinian.in Nouel.conſtit. 52. vbi agitur de quadā veluti prætoria oppignoratione perſonarū vel rerum,quibus manus iniicitur alieni debiti cauſa. Græci appellabant ἀνδροληψίαν,vt oſtendit lex Draconis apud Demoſthen. in orat. contra Ariſtocrat. Dionyſius Halicarn. lib.7. dicit, ῥυσία κατασχεῖν. Eſt igitur pignus ſiue hypotheca, res omnis creditori pro debito obligata. Quem nexum, & obligationem,ſi ſpectemus in pignore (quod cum de re obliganda quæritur,facere debemus) inter ſe iſta nihil differunt. Quod Iuſtinia.intelligi voluit in §.item Seruiana. Inſtit.de actio.Sed vt idem eodem loco ſignificat, in ratione & vi nominis,eſt aliquid,quod interſit.Nam pignus proprie dicimus, cum ita res pignori obligatur,vt ſimul etiam poſſeſſio tradatur creditori:Hypothecam,cum non tranſit poſſeſſio ad creditorē,§.item Seruiana,Inſtitut.de actio.l.ſi rem,§.proprie. de pignor.act. Idq; nomen ipſum ſatis indicat. Nam pignus ſic à pugno dictum eſt, vt reuera non poſſit eſſe pignus, niſi etiam manu capiatur. Vnde pignus rei tantum mobilis proprie dicetur, ſi ad proprietatē nominis rem extendere volemus,l.plebs,§.pignus,de verb.ſig. Hypotheca autem vi ipſa ſuppoſitionē ſignificat:vt ſit res obligationi ſuppoſita,nihilque in eo verbo,niſi ſuppoſitio & nexus intelligatur.Sed hęc inquam,ita dicuntur,cum ad ſubtilitatem verbi,& originem ius exigitur. Ad iuris rationem & obligationē nihil intereſt: quia nihilo minus iuris habet is,cui non eſt tradita poſſeſſio, quam cui eſt tradita, ſed tantundē vterque ex æquo.Nam & quam rē nō accepit,vindicare pōt,vt habeat, eandemq; necdum acceptam diſtrahere,ſi modo conuenerit, vt pignori eſſet:&quam accepit,amittere poteſt:vt illi eadem vendicatio ad eam perſequendam neceſſaria ſit. Eo factū eſt vſu loquēdi iure recepto, vt vtrunq; pro eodem accipiatur, dicaturque hypotheca etiam,quæ ab initio tradita eſt, quia nō traditio, ſed conuentio obligationē fecit:& contra,quę non eſt tradita,recte dicatur pignus, quia iure nihilo minus ſit obligata, teneaturq; creditori,quam ſi tradita nō eſſet. Qua ex ratione iuris,atq; vſu,illud à Martiano dictum eſt,Inter pignus & hypothecam tantum nominis ſonū differre,l.res hypothecæ de pignor.Alterum enim Latinum, alterū Græcum eſt verbum à ſuppoſitione deductum. Eſt autem obſeruandum, pignoris verbum,itemq; hypothecę interdū pro ipſo rei nexu, & obligatione ſumi:vt cum quærimus, quibus modis pignus vel hypotheca contrahatur:item quib.modis ſoluatur. Neq; enim aut illic rem contractam,aut hic rem diſſolutam intelligimus:ſed vtrobiq; obligationem pignoris aut contractam, aut diſſolutam. Frequentius tamen rem ipſam ſignificat quæ nexa eſt. Cuius generis illa ſunt, cum pignus traditum creditori,pignus idoneum, pignus venditum aut diſtractum eſſe dicimus.Qua etiam ſignificatione à nobis definitur: & recte cum obligationem rei ſine re, quæ obligetur, fruſtra requiramus.

HYPOTHECA diuiditur in tacitam & expreſſam: Tacita conſtituitur à lege,l.1.§.& vt plenius, C.de rei vxor.act. Expreſſa ab homine,t.tit.C.& D.de pign.& hyp.Prat.

HYPOTHECARIA actio,quæ & quaſi Seruiana dicitur,in rem actio eſt,quæ creditori pignoris perſequendi cauſa datur.Vnde & pignoris vindicatio,petitio, perſecutioque appellatur, l.9.in fi.C.de pignor.act.l.2.C.ſi vnus ex pluribus,l.59.ff.ad SCtum Trebel.Prat.ex Briſſ.

HYPOTHECARIA formula, formula eius pacti, quo de pignore nuda conuentione obligando agebatur,l.3.4.11.& al bi perſæpe,ff.de pign.Prat.

HYPOTHECARII creditores,qui ſub hypotheca pecuniam crediderunt,l.1.§.ſciendum,ff.de ſepar.bon.l.1. C.de iis qui in prior.cred.Prat.quibus ſub hypotheca debetur. Briſſ.

HYPOTHESIS eſt,quod priſci Iureconſ. Speciem appellant recentiores,Legis Caſum.Vlp.in l.ſed interim,de donat.inter vir.& vxo.Quando igitur retro non agitur, emergunt vitia, vt Marcel.animaduertit,in ſpecie huiuſmodi.Paul.in l.Latinus Largus, de leg.1. Proxime ex facto incidit ſpecies talis. Alc.in l.edita. C.de eden.Hypotheſis, ait, determinata facti aſſertio eſt,quæſtionis ſeu cauſæ modum complectens. Vide eundem c.8.lib.1.Parerg.& inferius,Theſis.Prat.

HYPOTHESIM ad Theſim transferre,i.e.cauſam ad communem locum,ſiue ſpeciem ad genus transferre. Huius extat inſigne exemplum apud Vlp.in l.pen.de iuriſd.omn.iud.Spieg.

HYPOTHETICA propoſitio.Vide κατηγορία.

HYSGINVM color,vt volunt quidam,ſimilis eſt coccineo: vnde Græci veſtes ὑσγινοβαφεῖς appellant, hoc eſt, hyſgino tinctas. Hermolaus Barbarus exiſtimat,idem eſſe quod Vacinium,id eſt,rubi humilis morum:vide Ruellium, Maſurium, & Bayfium.Turneb.adu.19.c.25. hoc nomine & tincturam & herbam notari putat,cum ex ea herba color purpureus fucetur, atque tingatur.Heſychius ſcribit, ὕσγινον χρῶμα, neq; aliud quicquam Interp.Nicand. τὸ ὕσγινον,inquit, φυτόν ἐστι ἀνθοῦν τῷ χρώματι,ὅθεν τὰ ὑσγινοβαφῆ,τὰ ὑπ' αὐτοῦ βεβαμμένα.Nec etenim quid vetat eſſe plantam & tincturam cognomines. Suidas hyſgen herbam eſſe dicit,vnde & hyſginum tingatur. Fiunt, inquit Vitruuius,etiam purpurei colores, infecta creta rubiæ radice & hyſgino, non minus vt ex floribus alii colores. Apud Pauſaniam in Phocicis videtur eſſe coccus:vt apud Plin. lib. 21.c.26.hyacinthus, vnde factitius color fucabantur, hyſginum dicth. hyacinthus inquit, in Gallia eximie prouenit: hoc ibi hyſginum tingunt: Vtitur hoc verbo Paulus leg.78. §.5.ff.de leg.3.(quanquam in Pand.Flor. Isginum legitur) à cocco illud ſeparans:Quin minus porro coracinum, aut ſysginum, aut melinum ſuo nomine, quam coccum purpuraue deſignatur.Prat.

I.

I & V literæ medium quendam eſſe ſonum, M.Fabius librō 1. Inſt.orat.ca.4.admonuit,vt non immerito, nec forte inepte in Pand.Flor.V.pro I.ſcriptum reperias:Vt duploma pro diploma:maritumo pro maritimo:decumo pro decimo:adſimulatur pro adſimilatur: Et plane adſimulare antiquos dixiſſe ex Diomede admonet Briſſ.E diuerſo I pro V poſitum,reciperare pro recuperare paſſim in illis libris & antiquorum monumentis.Sic I pro E, vt petitioni pro petitione l. 8. ff. de rei vindicat. & ferruminationi pro ferruminatione, l.23. §.item quæcunque.ff.eo. & Affinitati pro affinitate. l.39. ff. de iniur.E contrario E pro I,defenſione pro defenſioni,l.39. §.1.ff.de noxal.& Exceptione pro exceptioni,d.l.39. §.pen. Literarum enim affinitas huic commutationi locum dedit: vide Fabium lib.1.c.4.Prat.

I A.

IACERE proprie dicitur quod humi ſitum eſt:vt res quę in litore poſt naufragium iacent.l.1.§.vlt.De incend.ruin.Sic iacet in ſtabulo ſtercus.l.7.ff.de act.empt.Briſſ.

IACERE dicitur hæreditas quæ nondum à quoquam adita eſt, & quam diu ſine domino eſt,l.5.§.ſatisfactionis.ff.vt in poſſ. leg.l.13.§.quæſitum.ff.quod vi aut clam.Eodem ſenſū iacere bona hæreditaria,& iacere vacua ſine domino dixere Vlp.& Papin.l.3.de bon.poſſeſſ.l.1.de ſucceſſ.edict. Sic iacens ea res dicitur,cuius dominus ignoratur, Vlp.l.43.§.4.de furt. Qui alienum quid iacens, lucri faciendi cauſa ſuſtulit, furti obſtringitur.Prat.Briſſ.

IACERE Pretia prædiorū,dicuntur Ciceroni in orat.pro Roſc. Comœdo,quæ vili væneunt: Accepit enim agrum temporibus iis,inquit,cum iacerent pretia prædiorum.Prat.

IACERE proſtratus dicitur,qui ad dignitatem eligi iure nō poteſt, veluti infamis, clem.in pleriſque,§.quod ſi licentiatus. de elect.in Clem.Prat.

IACERE teſtes dicimus, qui vim teſtimonii habere nō poſſunt. Leguleiis,vt barbari omnia ſolent,eſt non ſtare dicto.Spieg. Iacet proprie,quod humi ſitum eſt. Briſſ.

IACERE aleam eſt rem periclitari, fortunæque arbitrio committere,vide Eraſ.in Chil.Spieg.

IACERE pilas in mare.Iaciendo pilo certare. Briſſ.ex ff. Iacere fundamenta l.1.§.1.ff. de Pollicitationibus. Iacere etiam eſt iactare onus ſeu merces in mare,Briſſ.ex l.43.§. ſi quis ſponte,de furt.vide mox J.Iactas res.

IACHINVM, verbum adulterinum in antiquis exemplaribus apud Vlpian.in l. ſi cui lana. de leg.3. expungendum admonuit nobilis Grammaticus Pap.Plautius,genuinumque ſubſtituit Ianthinum. Quod tamen non admodum placet. Haloand. vt Neb.ex Bayfio Ianthinum legit. Vide veſtimenta ianthina.Spieg.

IACTANTER, Iactuoſe, Iactuoſus,quod Barbari vſurpant,nuſquam leguntur.Quod vero quidam probant ea ex Cicerone,

non Iactuoſe, neque Iactuoſus in iis locis, quos adducunt, legi debet, ſed actuoſe & actuoſus. Spieg.

Lactare, pro eo quod eſt arroganter, vel gloriando commemorare, notum eſt. Triphon. videtur vſurpare pro inaniter loqui, in l. fugitiuus. de ver. ſig. Licet id facturum iactauerit. quod Briſſ. exponit, Ambitioſus gloriari. Hinc noſtris in ore eſt, Iactatoria verba non obligare. l. fi. de hæredib. inſt. Spieg. Ea dicuntur, vt præſtentur, non vt iactentur. Briſſ. ex ff.

Iactare pro concutere, fatigare, vexare. Vlp. l. 1. de ædil. edict. §. apud Viuianum. 9. Si ſeruus inter fanaticos non ſemper caput iactaret. Spieg. Prat.

Iactare iugum, eſt incommode ferre ſeruitutis neceſſitatem.

Iactare ſuam pecuniam, in l. cum de indebito. ff. de probat.

Iactare lapides. Merces é naui. Iactat rete piſcator, iactare infauſtas voces aduerſus teſtatorem. Briſſ. ex ff.

Iactare caput. l. 1. §. apud. ff. de ædil. edict.

Iactas res accipimus nonnunquam, quæ tempeſtate maris, nauis leuandæ cauſa eiiciuntur. l. 21. §. 1. ff. de acquir. poſſeſſ. l. pen. ff. pro derelict. l. 9. §. fi. ff. de acquir. rer. dom. & ita Iactus in tit. ad l. Rhod. de iactu. l. 4. §. ſi iactu. ff. de furt. Seneca lib. 4. Declama. Neceſſitas eſt, quæ nauigia iactu exonerat. dicitur & iactura eodem ſenſu. l. 2. & 4. ff. de l. Rhod. de iactu. & apud Cic. lib. 3. Offic. Vnde metaphoricos, pro damno. ca. locupletari. de reg. iur. lib. 6. Hinc & pro amiſſione accipitur, vt c. ex parte. de alien. mutand. iud. cauſ. fact. ibi, pro amiſſione cauſæ.

Iactatio, idem quod iactantia. vt in l. metum. C. quod met. cauſ. Iactationib. tantum non fit metus. Spieg. Iactatio Briſſ. eſt ambitioſæ gloria.

Iactationem, notat Huttenus in Qu. Curtio, vt nouum & inſolens verbũ pro Iactantia. Ego animaduerti & Vlpianum eo ex Epiſtola Cæſaris Hadriani ad Pomponium Falconem vti l. ſi quis filio. §. eius. de iniuſt. rupt. teſt. Idque non ſine exemplo. Nam & Seneca, aut potius apud Senecam Gallio, Non rogaui, inquit, te: dediſti iſtud iactationi tuæ. Et L. Florus lib. 4. Voces quoque obequitantis exceptæ, altera cruenta, ſed docta & ad victoriam efficax: Miles faciem feri: altera ad iactationem compoſita. Parce ciuibus quum ipſe ſequeretur. Videor mihi & apud alios legiſſe. Quanquam quis dubitet Hadriani reſcriptum ſequi, quem conſtat Suetonio Tranquillo vſum eſſe epiſtolarũ magiſtro. Curt. li. 1. εἰκασιῶν. c. 49.

Iactus, & Iactura, pro iactu: qui fit ex naui in mare, leuandæ ſeu exonerandæ nauis gratia. Briſſ. ex ff. Cice. & aliis. vid. ſupra Iactas res. Iactu teli. iactu lapilli. Briſſ. ex ff.

Iactum retis dicimus. l. 12. ff. de act. empt. Et iactum ſimpliciter. Valer. lib. 4. c. 1. A piſcatorib. in Mileſia verriculum trahentibus quidam iactum emerat. Apul. Apolog. 1. Eum memoria prodiderunt, cum animaduertiſſet à quibuſdam piſcatorib. euerriculum trahi, fortunam eius iactus emiſſe. Suet. in lib. de Clar. Rhetor. βόλον appellauit. Litus, ait, ingreſſi piſcatores trahentes rete adiere, & petiere bolon quanti emerent. Sic enim legendum cenſeo, non vt vulgo ſcribitur bolum. Briſſ. vide iaculum, rete.

Iactura compendioſa, vide l. 1. cir. fi. C. de vſucap. transfor.

Iactura, damnum eſt, ſed voluntarium: vt quę fit in tempeſtatib. maris, vbi bona proiiciuntur. vt in tit. ad l. Rhodi. Spieg. iacturam conſequi, id eſt, damni æſtimationem. Briſſ. ex ff.

Iactura infamiæ l. fi. C. de ſecundis nupt.

Iactura ſubſtantiæ. C. de epiſc. aud. l. tam clementis. Spieg.

Iacturam debiti pro amiſſione dixere Impp. l. 2. C. ne liceat potentior. Prat. iactura debiti mulctari. iactura cauſæ affici. Briſſ. ex ff.

Ex aliena Iactura lucrum acquirere, facere, quærere, Briſſon. ex ff.

Iactus aleæ. fortunæ ludus eſt magis, quam artis. Ex Eraſm. Chiliad. Spieg.

Iacturæ moles. vide l. 10. C. de reuocand. donat.

Iacturam facere, loquendi eſt modus maxime iacturæ proprius. Spieg.

Iacula Maura dicuntur ea, quibus Mauri qui optimi iaculatores erant, vtebantur: Herodian. Σκιρτῶσαν δὲ παιδεύοντες αὐτὸν παρεβιάζοντο οἱ τοξικῶς ἀκριβοῦντες, καὶ Μαυρουσίων οἱ ἀκοντίζειν ἄριστοι. Mauris autem etiam domo proficiſcentib. iaculis opus erat, ob leones & feras quas Mauritania fert. Hinc etiam Flaccus dixit, tantam eſſe innocentiæ vim, vt ad tutelam ſui non egeat, nec Mauri iaculis, nec arcu, quacunque iter fecerit. Turneb. aduerſ. lib. 15. c. 5.

Iacula porro radiantia dicuntur radii ſolis, vt à Lucretio, lucida tela diei, peplum noctis, vmbra terræ. Turn. ibid.

Iaculans. Vlp. ad leg. Aquil. Sed etſi, ait, à iaculantibus per luſum ſeruus fuerit occiſus, Aquiliæ locus eſt l. item ſi obſtetur. §. fin. Spieg.

Iaculatorius campus. ibid. Sed ſi cum alii in campo iacularentur, ſeruus per eum locum tranſierit, Aquilia ceſſat: quia non debuit per campum iaculatorium iter intempeſtiuè facere: qui tamen data opera in eum iaculatus eſt, vtique Aquilia tenebitur.

Iaculum, rete quoddam piſcatorium eſt appellatum. Iſidoro teſte lib. 16. Etymol. c. 21. Prat. Briſſ.

Iam, pro præterea, & pro poſthac etiam, perſæpe reperimus poſitum. Spieg.

Iam nunc, quod & nunc iam dicitur, certi tẽporis. quod pręſens eſt indicationem facit. l. ſi mortis. ff. de don cauſ. mort. Spieg.

Iam quandoque ſignificat perfectionem actus, & continuationem, Bart. in l. Celſus de vſucap. & in 1. C. conſtit. aliquando retro tempus & continuum ſonat, l. nunquam. de acquir. rer. dom. Sumitur interdum pro futuro & præterito, pro re, id eſt, ſecundum materiam ſubiectam, l. quamuis, de furt. Prat.

Iamtum, vna dictio, qua vſus eſt Papinianus in l. pater inſtitut. de ca. & poſtlim. reuerſ. temperamentum tractus facit. Sic & apud Cic. pro A. Licinio, item pro Cluentio. Gloſſam vide Zaſ. in eandem l. Spieg.

Iamtum, ex quo, l. 10. ff. de cap. & poſtli. Briſſ.

Ianthina in l. 1. C. quæ res vendi non poſ. Sic enim illic ex ſcriptis Codicibus legendum eſt, non, vt vulgo legitur, hiacynthina. Ianthinum enim purpuræ genus fuit violaceo colore infectum. Vlp. in l. 68. §. vlt. ff. de lega. 3. Purpuræ appellatione omnis generis purpuram contineri puto. Sed coccum non continebitur: fucinum & ianthinum continebitur. Plin. lib. 20. c. 6. violas purpureas à Græcis ἴα appellari tradit, & ab his ianthinam veſtem. Idemque eiuſdem libri c. 8. in veſtibus florem commendari tradit purpureum qui in amethyſto & viola eſt. Ant. Thileſ. in li. de colorib. violaceus qui & Ianthinus. Ex quo Tyrianthinus e purpura, vt nomen indicat, factus & e viola. Briſſ.

Ianitrices Latinis duorum fratrum vxores appellantur, quas Græci εἰνάτερας vocant, l. 4. §. adfines. in fi. ff. de grad. & adfin. In lexico B. Germani ſic ſcriptum eſt, αἱ τῶν ἀδελφῶν γυναῖκες, αἱ σύννυμφοι. Quę etiam εἰνατέρων interpretatio apud Heſychium. Briſſ. Prat.

Ianuam in publico aperire in l. vlt. §. vlt. ff. de ſeru. vrb. quidam dici volunt, pro ianuam in publicum reiicere, ita vt fores in viam publicam aperiantur, vt mos erat Græciæ: vnde illud apud Comicos, crepuere fores. Sed hic mos nunquam Romæ inualuit, & præter Plinium, Plutarchum, Aſconium, etiam Dionyſius e publicis vel priuatis ædibus ſolas M. Valerii Publicolæ fratris ædes Romæ ſcribit habuiſſe ianuam reiectam in publicum, his verbis: τῶν γὰρ τῆς οἰκίας αἱ κλισιάδες θύραι μόναι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ δημοσίων τε καὶ ἰδιωτικῶν οἴκων εἰς τὸ ἔξω μέρος ἀνοίγονται. Igitur hæc eſt huius loci ſententia & ſpecies: L. Titius aperto pariete domus ſuę, ianuam in publico aperuit, quatenus ſtillicidii rigor & tignorum proiectus competebat, quatenus ambitum ædium Scæuola definiebat, autore Cicerone, non eſt igitur egreſſus ambitum ædium In aperiunda ianua: neq; vero potuit, & aduerſum ſe tamen aperiri ianuam, quæ non fuit ante, vicinus æquo animo non fert motus inuidentia quadam, qua etiam moti quidam ſæpe non ferunt e regione ædium ſuarum conſtrui ædes nouos, é quibus ſit conſpectus in ſuas: vide Cuiacium lib. 13. obſ. 27. Prat.

Ianuarius, primus menſium, quem Numa Pompilius à principe Deo, hoc eſt Iano appellauit: quem primum eſſe voluit, tanquam bicipitis Dei menſem, reſpicientem & proſpicientem tranſacti anni finem, futurique principia. Iudæis erat decimus 76. diſtinct. ieiunium. Libellus circumfertur nomine Beroſi Babylonici, qui Ianum dicit fuiſſe Noam: eum libellum eruditi mera ſomnia narrare putant, digna profecto commentis anianis. Spieg.

Iason Maynus, Iureconſultus nobilis, Mediolani natus, Catonis Saccipapienſis auditor fuit. Papiæ ius ciuile annos amplius viginti interpretatus eſt, magnoſque in eo iure ſcriptis ſuis illuſtrando labores ſuſtulit. Obiit ibidem anno Chriſti 1519. menſe April. Prat. ex Hotom.

Ἰατρῖναι. Obſtetrices, vide Gothof. in not. ad l. 3. C. de poſthum. hæred. inſt.

Iatria, dicuntur præmia, quæ medico præſtantur. Alciat. teſte Spieg.

I B.

Ibi, aduerbium in loco. Interdum ad perſonam referunt. vt in l. vbi cœptum. ff. de iud. Pro tunc, vel tum poſitum, Accurſius exiſtimat, in l. ſi quis in legatione: eod. tit. Spieg.

Ibi, vbi Vlpian. in l. item Mela. ff. ad leg. Aquil. Et ſane ait, ſi ibi tondebat, vbi ex conſuetudine ludebatur. Spieg.

Ibi, in interdicto de vi: quemadmodum accipiendum ſit, exponitur in l. 1. §. ibi autem. ff. de vi & vi arm. Appellatione eorum, quæ ibi ſunt neq; ea, quæ ad tempus vel caſu in eo loco ſunt, neque nummi & nomina continentur, ſed ea demum quæ, vt perpetuo ibi ſint, poſita ſunt: quę quanquam ad tempus vel caſu abſint, non eo minus tamen continentur. l. 44. l. 67. 78. §. 1. l. 89. §. 1. de legat. lib. 3. Proinde ſi debitor pactus ſit, vt quæcunq; in prędia pignori data, inducta, inuecta, importata, ibi nata, paratáve eſſent, pignori eſſent: ii duntaxat ſerui qui hoc animo inducti erunt, vt ibi perpetuo eſſent, non temporis cauſa accommodarentur, obligati cenſebuntur, l. 32. ff. de pig. Briſſ. Prat.

Ibi

IBI Feſto lib.9. dicitur cum locus ſemel demonſtratur. Ibidem cum ſæpius.Prat.

IBI,id eſt in ea re.l.18.ff.rem rat.hab.l.43.ff.de dam.infect.Briſ.

IBI,pro in leges.l.9.§.pen.ff.de rer.diuiſ.Briſſ.

IBI,pro in ea cauſa & ſpecie.l.1.ff.in ius voc.vt eant. l.35.in fin. ff.de neg.geſt.Briſſ.

IBI,pro illic:& opponitur particulę Hic.l.4.§.ſi quis aduentu. ff.vbi bon.rap.Briſſ.

I C.

ICON. Sic ſcribendum. Latine effigies, imago, & ſtatua membrorum hominis,à pictorib.ſeu ſtatuariis ad viuum expreſſa. Iconiſmos,Seneca lib.15.Epiſt.ad fin.appellat deſcriptiones, aitque verbum eſſe publicanorum.Spieg.

ICOSAPROTI,viginti primi,&Icoſaprotia vigintiprimatus not. l.fin.verſ.miſta ff.de mune.& honor.Ioan.Bell.Etym.

ICTERICVS, qui regio morbo laborat, à colore galguli, quam Græci auem icteron dicunt. Idem & Aurigo dicitur, à colore,quem bilis per omne corpus diffuſa gignit.Spieg.

ICTVS,percuſſio ipſa.Vlp.in d.l.item Mela.ff.ad leg.Aquiliam. Et ſiquidé apparet,cuius ictu perierit. Item,ictu vno occidit vtrunq; l.quod ait §.fin.de adult. Adde l.1. de his qui deiec. Prat. Obſerua autem, quod ſolus ictus fuſtium eſt grauior quauis pœna pecuniaria.l.ſeruorum.in fi.ff.de poen.l.3. C.de Sport.Vide & Martianum ff.de his qui not.infam. Spieg.

ICTVS legitimi in l.33.circ.med.C.de inoffi.teſtam. i.e. pœnæ. Ictus flagellorum,calcis,rami,lapilli,fulminis.Briſſ.ex ff.

ICTVS,us,percuſſio,qua Vulnus infligitur,ait Briſſ.Ictus,a,um percuſſus vulneratus.Icta fulmine domus.ex Suet.Briſſ.

I D.

IDEÆ Platonicæ,à ſpectando ſunt dictæ, quoniam qui aliquid eſt acturus,ideam inſpicit,ad quam ſuam actionem aptet. vt pictori,qui de exemplari aliquid pingit,hoc exemplar eſt Idea.Vide poſt Senec.Epiſt.59.Hoſt.ext.de ſum. trin. c. damnamus.ſub finem. Spieg.

IDEM nō eſt quod ab alio ſeparari poteſt.l.ſi dominus.ff.de ſeru. vrban.præd.Adde glo.in l.hæred.ff.de dolo.Pro ſimili ponitur,l.ſi non ſortem.§.libertus. ff. de cond. indeb. Et Celſus putat eam eſſe cauſam operarum, vt non ſint eædem neque eiuſdem hominis.Spieg.

IDEM, etiam dicitur,priſtina qualitate, vel quantitate non ſeruata.l.& an eadem.§.1.ff.de execut.rei iudic. l.ſi ſeruitutes. de ſeru.vrba.præd.l.proponebatur de iud.Spieg.Prat.

IDEM dicere,pro in ead.eſſe ſententia,frequens eſt locutio. Spi.

IDEM eſſe,quid fieri tempore licito,vel tempore illicito,ſi conferatur ad tempus licitum, Bald. tradit,in l.in tempus.ff.de hær.inſtit.Spieg.

IDEM & vnum ſunt pene genuina.Sic Tullius: Eſt mos hominum, vt nolint eundem plurib. rebus excellere,id eſt,vnum. Conn.lib.3.c.5.nu.2.

IDEM,& vnum,contra l.eum qui.ff.de vſucap.poteſt cenſeri diuerſi iuris,ob diuerſam ſcilicet rationem: quod Legis diſpoſitione vnum ſit in obligatione,alterum non ſit.per tex. in l. miles.§.decem ibi.quæ à lege tribuitur.ff.de re iud.vide Zaſium in eandem.Spieg.

Verbum ID EST,plerunq; non definiendi gratia,ſed exempli loco & παραδειγματικῶς ponitur,id eſt,pro veluti,vel ſcilicet, vt eſt à Duareno notatum. Patet ex l.7. §.pactorum ff. de pact. l.8.ff.de vul.& pup.l.pen.ff.de annu.leg.l.2.ff.de ſupel.leg.l. 3.in fi.ff.de except.l.3.C.ad l.Iul. de adult. Sic apud Gaium lib.2.Inſt.tit.8. Adgnati ſunt per virilem ſexum propinquitate coniuncti,id eſt,conſanguinei fratres.Alias hocverbum διασαφητικὸν eſt & explicatiuum,vt in l.9.ff.de minorib. l.3.§. ſaltus ff.de adq.poſſeſ.l.9.ff.ſi ſeruit.vindic.l.13. §.etiam. ff. de pignorib. l. 43. ff. de iniur. Interdum etiam idem valet, quod ſcilicet.Cuiac.in l.4.§.ſi viam.ff.de vſucap. l.16. ff. de re iud.l.1.ff.de legit.tutorib.l.68.in fi.ff.de vſufr. Briſſ.

Hæc verba,ID EST,non ſemper deſcriptionem aut ὅρον demonſtrant,ſed ſæpe exemplum & ſpeciem,pro eo,quod dicimus: Quale eſt,veluti,Tanquam,vt Seneca vtitur: & ſi quid ſimile.Vlp.Et interdum hoc permitti poteſt. Id eſt, ſi grande ſit damnum minoris.l.ſi ex cauſa.de minor.& rurſus Pactum in perſonam eſt,quoties ne à perſona petam paciſcor. Id eſt,ne à L.Titio petam.l.iuriſgétium.§.pactorum.de pact. & idem alibi.l.qui liberis.de vulg. Idem eſt in illis. Hoc eſt l. ſi conſtante.§.4.ſolut.matr.Curt.lib.1.εἰκαστῶ .c.23.

IDEO,ſicut Idcirco,eſt particula collectiua ſiue rationalis.Vide Bart.in l.demonſtratio.§.quod autem.ff.de cond.& demon. Spieg.

ID genus,hoc genus,pro eius generis,& huiusgeneris,elocutio elegans,à Beroaldo obſeruata.quod ea Plaut. Terent. Ciceroque ſint vſi.Spieg.

ἰδιόχειρα Grece appellantur(inquit Imp.Leo)ſcripturæ,quæ ſolent à quibuſdam ſecreto fieri, interuenientibus amicis, rerum contrahendarum cauſa,l.ſcripturas,11. C.qui potior. in pign.hab. Et vt opinor ἰδιόχειρα & ἀγραφα opponuntur, quæ tabellionum publica inſtrumenta ſunt, Nouel.49.73. & 142. quæ etiam Forenſia appellantur, l.comparationes 19. C. de fid.inſtrum.qua de cauſa in d.l.ſcripturas. ἰδιόχειρα iis, quæ publice à tabulariis ſcripta ſunt,opponuntur. Prat. ἰδιόχειρα ſcripturæ & chirographa priuata.Briſſ. Idiographum, idem quod Autographum.Spieg.

IDIOMA, id eſt proprietas.Nam vnaquæque lingua ſua quędam habet peculiaria.

ἰδιοκτήτορες,vt aiunt Græci interpretes in l.4.de agric. & cenſi. li.11.id eſt,propriorum bonorum poſſeſſores,ab ἴδιος, i.e.proprius,& κτάω poſſideo:vide in Baſilicis cod.tit.Prat.

IDIOTA, non tantum indoctus & illiteratus, ſed etiam priuatus,& plebeius dicitur.Auth.quomodo oport.Epiſ.§. quandoque.Spieg.Prat.vide & Gothof.ad Nou.8.c.6.

ID IPSVM,pro hoc.Pompon.in l.2.de naut.fœn.Spieg.

IDONEÉ, apté,commode. In iure idonee cauere dicitur, ſi quis pignoratitia, vel fideiuſſoria cautione, aut (ſi illas pręſtare nequeat) ſaltem iuratoria cauet,c.1.de dolo & contum. li.6. iuncta glo.ſuper verbo Sufficienter.Idoneus large,dicitur aptus ad omnia & bona & mala,Donato autore. Cui adſtipulatur Vlp.in l.2.§.idoneos autem.Ad SC.Tert.Quilibet autem pręſumitur idoneus, ſicut & quælibet res bona niſi diuerſum doceatur. Idem in l. cum quidã ita fideicommiſſum. Papin.in l.cum pater.§.rogo.de leg.2.l.vlt. de liber. agnoſc. l.ſi creditores.in fi.de priuil.credit.Spieg.Prat.

IDONEE defendere,id eſt,recte.Idonee tueri cauſam ad ſe pertinentem,ſatis idonee proſpicere, minus idonee rem adminiſtrare,Idonee veniſſe.Briſſ.ex ff.

IDONEIOR.Paul.l.2.ff.de popul.actio.l.ſi plures,ait,ſimul agant populari actione, pretor eliget idoneiorem: & Calliſtrat.l. 18.ff.de teſtam.tut. Quod ſi plures ſatiſdare parati ſint, tunc idoneior pręferendus erit. Item ſi plures ſint qui experiri volent, eligendus eſt à prætore is qui idoneior eſt, l.3. §.ſi tamen ff.de hom.li.exhi. & ſi plures agant, prætor eligat idoneiorem l.2.ff.de popul.act.Prat.Briſſ.

IDONEVS, aptus, habilis; ſufficiens, idoneus militiæ, idonea quantitas,id eſt,ſufficiens,idoneus paterfam.Briſſ.ex ff.

IDONEI promiſſores plerunque non tam ex patrimonio & facultatibus,quam ex fide accipiuntur.l.112.in fi.de verb.obli. Idoneos ſane tutores mater petiiſſe intelligitur,ſi locupletes & facultatibus,licet non moribus, idoneos petierit. l.2. §.idoneos.ff.ad SC.Tertyll.Briſſ.

IDONEVS homo alias integræ exiſtimationis hominem & minime probroſum ſignificat.l.42.ff.de verb.ſig.l.vlt.ff.de tab. exhib.Briſſ.

IDONEVS paries, oneri ferundo aptus.l. 7.ff.ſi ſer.vind.l.37.ff.de dam.infect.Item integer & minime viciatus paries.l.45.in fin. ff.ad leg. Aquil. Ita autem idoneus iudicatur paries communis,ſi vtrarumque ædium onera iure impoſita ſuſtinere poſſit l.36.ff.de dam.infect. Idonee pro recte, in leg.13.de act.empt. l.41.ff.de dam.infect.Briſſ.

IDONEVS accipitur locuples: & qui ſoluendo eſt. Ita idoneum debitorem,tutorem, heredem, fideiuſſorem interpretamur.l. 14.leg.27.§.penult. ff. de minorib.l.42.ff.mandati. leg.2.ff.de fundo dot.l 9.ff.de tutel.l.9.§.quod ſi dies.l.14.l.31.§.tutor.l. 45.ff.de admin.tut. l.46.in fin.l. 47. ff.de iure fiſc. leg.5. ff.de ſeparatio. leg.antepen.ff. de condit.& dem.l.14.ff.de in diem add.l.19.ff.qui potio.in pign.l.3.ff.de fideiuſſorib.leg.6.§.plane ff.de munerib.& hon.l. 7.ff. quis ſatiſd.cog.l.9. ff.de publi. Itaq;apud Cic.3.offic.Idoneus pro diuite & locuplete. Et ſæpe idoneis,inquit, hominibus indigentib. de re familiari impertiendum,ſed diligenter & moderate.Quod & in eo obſeruauit Lactantius. Eodem ſenſu idonea hæreditas, l.51.§.1.ff. de acq.hæred.Et idonea nomina,l.13.§.1.& l.35.& 45.ff.de adminiſt.tutor. Non diſſimiliter idoneum vel non idoneum pignus dicimus,l.28.ff.ſi cert.pet. Et idonea cautio & ſatiſdatio l.4.§.1.de admiuiſtr.rer.l.1.§.ſi pecunia.ff. depoſ. Prat.& Briſſ. Add. Cuiac.obſeru.lib.8.cap.30.& Turneb.lib.aduerſ.3.c.16.

IDONEVS alienæ litis defenſor alienæue rei expromiſſor nemo ſine ſatiſdatione habetur.l. 3.§.1.de diuerſ.reg. leg.46.§.qualium ff.de procurator.§.ſi vero in 2. inſtitut.de ſadiſdati. Porro neque fæmina,neque miles,neque qui Reip.cauſa abfuturus eſt, aut morbo perpetuo tenetur, aut magiſtratum initurus eſt, aut inuitus iudicium pati non poteſt, idoneus defenſor intelligitur.l.54.ff. de procur. Et ſic idonee defendere in l. 1.ff.de diuerſ.temp. Et idoneum defenſorem in l.5.ff.de rebus auct.iud. Et idoneum patremfamil. accipiemus in l.10. ff.de adm.tut.Briſſ.

IDVARE, antiquum verbum,ſeparare ſignificat. vnde & Diuidere verbum, & Idus dicti Macrobio. Vide Alc.in lege malum mauis.§.viduam.de ver.ſig.Spieg.

IDVS, dicuntur diuiſiones: vnde proprie exiſtimantur dies,qui diuidunt menſem. Diuidunt enim menſes præcipue Nonas à Calendis. Vide gloſſ. ſuper verb.poſt Idus Martias. in lege Cæſar.ff. de publ.& vectig. Pridie Idus Mart in l.item veniunt, ff.de petit.hæred.leg. Titius Seio.& ibi in gloſſ. de conſtit pec.Idus Septembres in leg.122.§.1.ff.de verbor. obligati, Idibus Septembribus l.80.ff.de ſolut.Spieg.

I E.

IECVR, dicitur Græce τὸ ἧπαρ: vnde Hepatici homines, qui iecinoris morbo laborant, appellantur. Vlp. de ædil. edict. l. qui clauam. §. Trebatius ait. Si tamen ex corporis vitio id accidit, veluti quod Iecur dolet, morboſus eſt. Spieg.

IEIVNIVM, tempus quo à cibis abſtinemus, quod & Ethnici interdum inſtituerunt, Quadrageſimam improprie ſignificat.

IEIVNIVM eſt ſubtractio prandii, & poſt cœnam cuiuſlibet cibi priuatio vſq; ad diem ſequentem, & abſtinentia à carnibus, & trahentibus ſementinam originem à carnibus, vt ab ouis, lacte, caſeo, cap. denique 4. diſtin. Goffred. in ſumma de obſeru. ieiun. & Innoc. in rubr. eod.

IESVS, eſt nomen Redemptoris ac Saluatoris noſtri Chriſti, qui Hebraice IEHOSVA dicitur, Latine Saluator: vel vt alii volũt Seruator. Cuius ſignificationis ratio eſt apud Matthæum: hic enim, inquit, ſaluum faciet populum ſuum à peccatis ſuis. Vide in Nouel. Conſti. 9. in cuius prin. & fine ſanctiſſimi huius nominis fit mentio.

I G.

IGITVR, particula colligit interdum ſupradicta illatione, hoc eſt, ratione confirmat. Vlp. in l. ſi procuratorem. §. ſi ignorantes. ff. mandati. l. Diuus. ff. de cuſt. reor. & ſim. Interdum pro deinde ponitur. Inſtitutio de tute. in prin. ideoque continuationis notam eſſe recte cenſet. Alb. Prat.

IGNARVS, vocatur rudis & imperitus, vel indoctus, vel inſcius: Ignarum conditionis ſuæ, Imper. Conſtantinus in l. 2. C. ſi ſer. aut libert. lib. 10. non ineleganter vſurpauit, pro neſciente ſtatum natalium. Spieg.

IGNARVS edicti, id eſt, ignorans. Briſſ. ignarus de ſtatu, ignarus, vxorem eſſe prægnantem, Ignarus legati, ſui iuris, ſtatus ſui, ac conditionis. Briſſ. ex ff.

IGNAVIA, id eſt inertia, deſidia. Briſſ.

IGNAVIAM prætendentes audiri non oportet. l. 78. §. etiam ff. de leg. 2. Briſſ.

IGNAVIAM Iuriſcon. quæ non eſt ſtultitia, vt interpretes putarunt, diligentiæ opponunt. Si quidem gnaui homines, impigri, & diligentes appellantur. Scio tamen ignauiam vulgo pro puſillanimitate accipi. Porro, Ignauiæ culpam contrahunt, qui ex qualibet leui, vana, iniuſtave cauſa ad res improuidas, temerariáſve aut noxias mouẽtur, dum dolus abſit. exempla ſunt in l. 2. §. ſi publicanus ff. vi bon. rapt. l. 1. in fin. iunct. glo. ff. de abig. & forte in leg. qui rei §. 1. §. ſi quis. ff. de bon. eor. qui mort. ſibi conſciu. cum ſim. ex Zaſio. Spieg. Prat.

IGNAVITER, Gloſ. in l. fi. C. de epiſc. & cler. ſtulte exponit, nimirum ſatis ſtulte. Nam lente & leniter ſignificat, vt apud Cic. ſecunda Tuſc. Spieg.

IGNEM ne habeto, & ignem innocentem, hoc eſt, innoxium habeto, differunt. l. videamus. §. ſi hoc in locatio. ff. loca. & cõduct. Ignem inferre. Ignem iniicere, ibi. in fi. & l. ſeg. Spieg.

IGNEM inferre, *Fevver k nein tragen* Ignem iniicere *Fevver einvverffen*. d. l. videamus. in fin. & l. ſequenti.

IGNEM immittere in aliquid. Ignem ſubiicere fornaci. Ignem facere in ſuo, habere negligentius. Ignis vlterius euagatus & progreſſus vineã læſit: ad alterius inſulã peruenit. Briſſ. ex ff.

IGNIARIVM eſt, inquit Bud. quo ignis elicitur: conſtat ſilice, e quo ignis atterendo elicitur: & ferro, quo ſilex atteritur percuſſu: vnde ſcintillæ decuſſæ, & in fomite, linteoq; concepto, exceptæ flammam excitat. Igniarium dare quid ſit apud Senecam lib. de beneſ. 4. c. 36. declarat in Chili. Eraſ. Spieg.

IGNI Cremari l. 28. §. igni, ff. de pœn. Necari. l. 9. de inc. rui. nau.

IGNIS & aqua. Veteres cum veram Dei creationem non ſatis perciperent, arbitrabantur his duob. elementis igni & aqua produci omnium animãtium vitam. Ideo nuptiarum fœdera interuentu ignis & aquæ celebrabantur, vt teſtatur Scæuola in l. pen. de Donat. int. vir. & vx. quem locum Accurſius male de tæda nuptiali intellexit, quæ alia quadam honoris ſolennitate ſolebat nouæ nuptæ præferri, & ſeruus qui preferebat, dicebatur Prælucens. Vide Bud. in fi. prior. annot. eandem pulchre explicantem. Spieg. (ex ff.

Aqua & IGNI accipi. interdici. Aquæ & ignis interdictio. Briſſ.

IGNIS & aqua, vide Aqua & ignis: itẽ Interdicere aqua & igni. Et hac ipſa de re Lactant. lib. De orig. errorum, 2. c. 20. Subſtantia ignis, calor eſt, inquit: aquæ, humor. Recte igitur Ouid. Quippe, vbi temperiem ſumpſere humorq; calorq; Cõcipiunt: & ab his oriuntur cuncta duobus: Cumque ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes Res creat: & diſcors concordia fœtibus apta eſt. Alterum enim quaſi maſculinum elementum eſt, alterum quaſi fœmininum: alterum actiuum, alterum patibile. Ideoque à veteribus inſtitutum eſt, vt ſacramento ignis & aquæ nuptiarum fœdera ſanciuntur: quod fœtus animantium calore & humore corporẽtur, atque animentur ad vitam. Cum enim conſtet omne animal ex anima & corpore; materia corporis in humore eſt, animæ in calore, quod ex auium fœtibus datur ſcire: quos craſſi humoris plenos, niſi opifex calor fouerit, nec humor põt corporare, nec corpus animare. Exulibus quoque ignis & aqua interdici ſolebat. Adhuc enim videbatur nefas, quamuis malos, tamen homines ſupplicio capitis afficere. Interdicto igitur vſu earũ rerum, quib. vita conſtat hominum, perinde habebatur, ac ſi eſſet, qui eam ſentẽtiam exceperat, morte multatus: adeo iſta duo elementa prima ſunt habita, vt nec ortus hominis, nec ſine his vitam crediderint poſſe conſtare. Hæc Lactant. Hot.

IGNOBILITAS, hoc eſt, obſcuritas, humilitas generis, viris fortibus non eſt obiicienda.

IGNOBILIS patrona, l. 23. ff. de ritu nupt.

IGNOMINIA, nominis nota eſt Ciceronis lib. 4. de republ. apud Nonium. Cenſoris iudicium, inquit, nihil fere damnato adfert, niſi ruborem. Itaque quod omnis ea iudicatio verſatur tantummodo in nomine, animaduerſio illa, Ignominia dicta eſt. Iſidor. lib. 5. c. 25. Ignominiam etiam dictam vult, quaſi ſine nomine, eo quod deſinat habere honeſtatis nomen is, qui in aliquo crimine deprehenditur: vide Infamia. Feſtus ignominiam inter militares animaduerſiones recenſet, lib. 4. Prat. ex Briſſ.

IGNOMINIA exhæredationum vel præteritionum. vide Gotho. ad l. 3. C. quemadm. teſt. aperian.

IGNOMINIA mitti, miſſi, & cum ignominia mittere, dimittere, miſſum facere. Ignominiæ cauſa mitti: ex ff. Briſſ.

IGNOMINIA etiam pro infamia, vt ceſſat ignominia in condictionibus, l. 36. ff. de oblig. & act. id eſt, condictiones nullam infamiam irrogant. Sic crimen ignominiam importat. Ignominia notatus, ponitur & pro dedecore. Ignominia filii, qui parentem ſeruum habet, ex ff. Briſſ.

IGNOMINIA ſoluti milites dicti, qui felici prælio, priori culpa correcta, & obliterata memoria dedecoris, in eum, quo prius erant, gradum reſtituti, priſtinam dignitatem recipiebat. Sp.

IGNOMINIATVS, apud Gellium, pro ignominia affectus. Antiquum & obſoletum.

IGNOMINIOSA miſſio, ſeu ignominiæ cauſa miſſio eſt, quoties is, qui militem e caſtris mittit, addit nominatim ignominiæ cauſa ſe mittere, l. 2. ff. qui not. infam. Hot. & Ant. Aug. lib. ſingulari ad Modeſt. l. 8. §. plane ignominia, ff. de excuſ.

IGNOMINIOSVS, & integræ famæ, opponuntur. Ignominioſa filia. liberta. milites, ex C. & ff. Briſſ.

IGNORANS Ius naturæ ignorabitur à Deo, lege & miniſtro eius magiſtratu, l. 37. diſt. c. pen. in fi. 1. Cor. 14. Ignorans ignorabitur. Prat.

IGNORANS & ſciens opponuntur l. 11. §. Caſſius, & l. 21. §. 1. ff. de act. empt. l. 13. ff. de contrah. empt. Briſſ.

IGNORANTIA eſt, cum de facto vel de iure nihil ſcio, nec inde aliquid ſuſpicor. Lege Azonem in Summa Spieg.

IGNORANTIA duplex, alia iuris, alia facti, vt patet ex Rub. ff. de iur. & fact. ignor. l. 11. §. penult. ff. de his qui not. infam. l. 29. §. non male. ff. mand. Ignorantia iuris alia naturalis, alia ciuilis Facti, alia eſt eius facti, quod oportuit aliquem ſcire: alia eius, quod non oportuit eum ſcire: ſicut Apoſtolus ait 1. Corinth. 10. Si quis infidelium vocauerit vos ad cœnam, quidquid vobis appoſitum fuerit, comedite nihil interrogantes. Si quis vobis dixerit, hoc idolis immolatum eſt, nolite comedere. Ecce, quod vocatum ad cænam, non oportuit ſcire carens ſibi appoſitas, idolis fuiſſe immolatas. Hæc ſubdiſtinctio probatur in cap. turbatur, §. notandum, 1. quæſt. 4. Io. Bello. Etym.

IGNORANTIA facti eſt, verbi gratia, ſi quis cognatum ſuum deceſſiſſe ignoret: iuris vero, ſi cognatis bonorum poſſeſſionem deferri neſciat, Briſſ.

IGNORANTIA, Paulus, inquit, vel iuris vel facti eſt, l. 1. Item, in l. regula eſt. de iur. & facti ignor. Idem tradidit, Iuris quidem ignorantiam cuique nocere, facti vero ignorantiam non nocere. Exemplum pete ex iam citata l. 1. Et vide Philippum lib. Philoſoph. moral. titulo, Quando excuſat erratum ignorantia, l. 55, ff. de ædil. edict. Vide Error.

IGNORANTIA iuris naturalis. quod ad prima religionis erga Deum, & charitatis erga proximum, principia pertinet: neminem prorſus excuſat, ætatis & mentis compotem, qualia ſunt in l. 1. l. 2. & l. iuſtitia eſt, §. 1. ff. de iuſt. & iur. l. 1. in prin. ff. quod quiſque. iur. l. iure naturæ, ff. de reg. iur. Prat.

IGNORANTIA ſui pernitioſa eſt, vt oſtendit Plato in Legib. ſuis. Vereor, ne & nunc ſint quam pauci, qui ſeipſos cognoſcant. Plautus tẽpora ſua taxans: Vix, inquit, in foro decimus quiſque eſt, qui ipſus ſe nouerit. Ad humani, inquit Cicer. ingenii vitium pertinere poteſt, quando quis per ignorantiam nõ ſatis intelligit quid faciat, vel dicat: aut contra, vt ſi quis neſciat eã, quæ ad ſe attinent. Vulgo nominatur affectata ignorantia, quæ in facto proprio non excuſat. Iuxta Ariſtotelem differunt, Quod peccat ignarus, & quod peccatur propter ignorantiam. Excuſabile eſt, vbi ſola ignorantia errati cauſa eſt: at vbi non ignorantia, ſed noſtra ignauia, aut cupiditas, errati cauſa eſt, ibi ignorantia non excuſat. Spieg

IGNORANTIA etiam quædam diſſoluta, craſſa & ſupina dicitur, quæ in ſupinum hominem cadit, l. 6. ff. de iur. & fact. ignor. l. 55. ff. de ædil. edict. l. 15. §. 1. ff. de contrah. empt. Briſſ.

IGNORANTIA ſupina, quam Vlpianus cenſuit minime ferendam, eſt factum ignorantis, quod Accurſius ad alienum duntaxat

taxat

taxat refert: non ſatis aſſecutus vim eleganter vſurpati à Iureconſ. vocabuli, Supini. Plauſtra extant eiuſmodi vocum, quas ad eum modum ſe nudis bonarum literarum Interpres ille recte aperuiſſe putauit. Tolerabilis eſt autem ignorantia facti alieni. l. fi. ff. Pro ſocio. Spieg.

IGNORATIO, pro ignorantia vſurpatur, l. 11. ff. de diuerſ. temp. Diſſolutam ignorationem emptoris excuſari non oportebit, l. 55. ff. de ædil. edict. Briſſ.

IGNORANTIS & inuiti conditionem meliorem nos facere poſſe, non deteriorem, l. ſoluendo, ff. de neg. geſt. Spieg.

IGNORANTIS domini conditio deterior per procuratorem fieri non debet, auctor Paulus tit. de Procur. Spieg.

IGNORARE dicimur, quod ſcire debemus, l. 2. C. per quas perſ. nob. acq. item l. 1. §. 1. C. de rei vxor. act. Tranſlatum ad perſonas, eſt non cognoſcere, ac parum exploratũ habere. Spieg.

IGNORARE literas, ignorare de iure ſuo, ex ff. Briſſ.

IGNORATA, & quæ non ſunt, eodem modo iudicantur. Tam enim abſunt à cogitatione noſtra, quæ non apparent, & neſciuntur, quam quæ omnino in rerum natura non ſubſiſtunt, Connan. lib. 7. c. 7. nu. 8.

IGNOSCERE, eſt, quæ iudicas punienda non punire: autor Seneca lib. de Clementia ſecundo. Pro noxam remittere, Vlp. vſurpat in l. 2. §. vtriuſque legis reddit rationem, ff. de Noxal. Ignoſcere tamen eleganter à Varrone, pro valde noſcere accipitur. Ignoſcere omnibus & nulli, æque crudele cenſet Senec. c. 2. lib. 1. de Clementia. Spieg.

IGNOTI iuris non eſſe, C. de Reuoc. iis quæ in fraud. cred. leg. ignoti.

IGNOSCITVR Ætati, l. 5. §. ætati, ff. de his quæ vt indign. Ignoſcendum eſt ei, qui ſe vlciſci voluit prouocatus, l. 14. §. ſi libertus, ff. de bonis libert. Ignoſcendum eſt fideiuſſori, ſi non diuinarit debitorem ſoluiſſe, l. 29. §. ſi cum debitor, ff. mandati. Æquiſſimum erit ignoſci marito, l. 1. §. ſi omnes, ff. de inſpic. ventre. Briſſ.

IGNOTVS, hoc eſt, incognitus, non viſus. Iuſtinian. Non eſſe autem admittendam excuſationem eius, qui hoc ſolo vtitur, quod ignotus patri pupillorum ſit, diui fratres reſcripſerunt, §. item propter inimicitias. Inſtitut. de excuſatione tutorum. Sic ignoti domini, in l. 1. C. de Theſaur. lib. 10. Spieg. Prat.

IGNOTVS iuris ſui, id eſt, ignarus: ſeu qui ius ſuum ignotum habet, l. 2. fin. de iure fiſci. Briſſ.

IGNOTA facies, id eſt, quæ non ſit viſa: non autem ignotus patri, id eſt, qui patrem non cognoſcit, vt Angel. Ioan. de Platea: Chriſtophorus & Nauſea, illic interpretati ſunt. Aldob.

I L.

ILICET, per συγκοπὴν dicitur. Sic iudices de conſilio dimittebãtur, ſuprema dicta quum præco pronunciaſſet, Ilicet: quod ſignificat Ire licet. Hęc Donatus in Adelphis Terentii. Dicebatur etiam in funeribus conſumpto cadauere, & collectis cineribus. Vnde Vergilius lib. 6.

--- Dixitq; nouiſſima verba.

Id eſt Ilicet: inquit Seruius. nam Vale dicebatur poſt tumuli quoque peracta ſolennia. Idem Varro dicit pyras ideo cupreſſo circundari propter grauem vſtrinæ odorem, ne offendatur populi circumſtantis corona, quæ tamdiu ſtabat, reſpondens fletibus præficæ, id eſt, principi planctuum, quamdiu conſumpto cadauere, & collectis cineribus diceretur nouiſſimum verbum Ilicet, quod Ire licet ſignificat. Hot. Prat.

Ηλικία, id eſt, corporis magnitudo in Euangelio Matthæi. Euſebius lib. 4. de vita Conſtantini, & Dion. libr. 54. τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, vocat puberes, minores tamen viginti quinque annis. Prat. Adde Cuiacium Obſeruationum lib. 6. c. 3.

ILICO in l. 1. C. de relat. interpretatur ibidem Goth. intra decem dies: Ilico in l. 11. C. depoſ. vel contra exponit idem Gothof. quam celerrime, prima fronte, quam ocyſſime.

ILICO fit, ait text. in l. 18. vbi & Gothof. C. de iudic. quod intra triduum fit. Ilico, id eſt, ex continenti. Illico, & poſtea ſtipulari, opponuntur. Briſſ. ex ff.

ILICO, vel (vt quidam ſcribunt) illico fieri dicitur, quod fit antequam diuertatur ad alia facienda, l. litigatoribus, C. de appel. Sic in l. 1. §. cum adiicitur, ff. de verb. obl. Prat. Ilico, quaſi in loco, priuſquam quis abeat illo loco.

ILIENSIS Minerua in fragmentis Vlpiani (pro quo perperam in c. 5. Melienſis legitur) ab Ilio Phrygiæ minoris ciuitate ſic dicta, cuius meminit Plin. lib. 5. c. 30. immunem eam fuiſſe dicens, & ab ea omnium rerum effulſiſſe claritatem. Cum enim Romani originem ſuam Troianam eſſe cenſerent, & ab illis ſe oriundos agnoſcerent, maximam illi ciuitati immunitaté conceſſerunt, vt videre eſt l. non ſolum, ff. de excuſat. Hinc & Ilienſi Mineruæ hoc ius tribuerunt, vt ei legari poſſet Prat. Vide omnino de Ilienſium priuilegiis antiquis Cuiac. lib. 10. obſer. 5. per tot.

ILLABORATVM, quod ſine labore & diligentia factum eſt.

ILLACRYMARI. Calliſtratus l. obſeruandum, de offi. præſid. Neque precibus calamitoſorum illacrymari oportet: id enim non eſt conſtantis & recti iudicis. Spieg. Prat.

ILLATA ab Inuectis quo diſtent, vide legem & ſi non inducta. C. in quib. cauſ. pig. tacit. contrah. Alber. Varii ſunt illationum tituli, veluti annonarum, tributorum, veſtium, quibus omnibus exigendis præſides prouinciarum vim & auctoritatem ſuam interponere debent, l. iudices, C. de annonis & tributis libr. 10. l. miſſi opinatores, C. de exact. tribut. lib. eodem.

ILLAVDATVS inculpato opponitur. Gell. lib. 2. de illo loco Virgiliano loquens, Aut illaudati neſcit Buſiridis aras. Sed enim, inquit, qui in omni re, atque omni tempore laude omni vacat, is illaudatus eſt, iſque omnium peſſimus, deterrimuſq; eſt. Sicuti omnis priuatio inculpatũ facit. Hinc Calliſtrato in l. teſtium, de teſtibus: Inculpatus teſtis dictus, qui eſt exploratæ fidei, ac nulla vnquam inconſtantia teſtimonii labefactatæ, & moribus probatiſſimis, & integræ famæ. Ex Budæo. Spieg.

ILLÆDERE legem, pro infringere & violare.

ILLECEBRA, omne blãditiarum genus, quibus allicimur, l. quidam ignauiæ, C. de Decur. lib. 10. Spieg.

ILLECTA ſtipula, quę meſſe facta remanet ad ſpicilegium, nondum lecta, ſeu collecta, l. 30. §. 1. de verb. ſign. Briſſ.

ILLEGITIMORVM (vt vtamur verbo, apud noſtros Doctores recepto) alii Inceſtuoſi vocantur: puta ex cognatis procreati: Alii Nefarii: ex deſcendentibus ſuſcepti: alii Spurii, qui & Adulterini: ex adulterio nati. Hi niſi à principe, aut huius auctoritate, Legitimationis, vt vulgo dicitur, beneficium impetrauerint, à ſucceſſione parentum non tantum excluduntur, l. ſi adulterium, in princip. ff. ad l. Iuliam, de adulteriis, l. quinetiam, ff. de ritu nupt. & §. ergo omnes, Inſtit. eod. tit. ſed alimentis etiam non cenſentur digni iure ciuil. Authent. Quibus modis natur. effic. ſui §. vlt. At hæc, Roman. Pontif. iniquum cenſentes, infantem à Deo creatum fame necari, præſtanda conſtituerunt alimenta cap. cum haberet, de eo qui duxit in vxorem, quam per adulter. poll. Spieg. Prat.

ILLE in Pandectis idem valet quod Græcis ὁ δεῖνα. Eoque articulo quælibet perſona, vel res, cuius propriam appellationem commemorare nihil attinet, exempli gratia demonſtratur. Briſſ.

ILLEXERAT, pro perſuaſerat, in ſententiamue attraxerat. Vlp. in l. 1. §. ſi omnes, de ventre inſpic. Vel ipſa eum illexerat, vt crederet. Sic illices, veluti ſuaſores, in Plauti Pœnulo, Valla interprete, ſunt accipiendi. Proprie tamen ineſcare eſt: quod & pellicere etiam dicitur. Spieg.

ILLIBATVS quadrans, id eſt integer, nec deminutus. Briſſ. apud Vlp. in l. ſi filia nupta, §. Papinia. ait, ff. famil. erciſ. Interpres, illibata ab intactis, in l. ſi qua per calumniam, C. de epiſc. & cler. hoc putat diſtare vt illibata partem, intacta totam reſpiciant. Apparet tamen pro eodem poni, l. fin. C. In quibus cauſ. reſtit. in integ. non eſt neceſſ. quod & Albericus, teſte Old. admonuit. Spieg. Prat.

ILLIBATA exiſtimatio, poteſtas, perſecutio, ex ff. Briſſ.

ILLIBERALES & ſordidos quæſtus, lib. 1. offic. cenſuit Tullius, eorum eſſe, qui in hominum odia incurrunt: vt portitorum, & fœneratorum: itemque eorum, quorum opera, non quorum artes emuntur. Alciat. in l. mercis, de verb. ſign. Spieg.

ILLICENTIATVS, improbum vocabulum, extat in c. conſtitutus, ext. de Procurat.

ILLICITA Adoptio, illicita auaritia exactorum, Diuinatio, Computatio, matrimonii coniunctio, mutui datio, venditio, &c. Ex ff. & C. Briſſ.

ILLICITE ædificare, id eſt, hoc quod dirui conſtitutiones iubent, auctore Vlp. Prat.

ILLICITVM dicitur, quod per Leges, Senatuſconſulta, Edicta, Conſtitutiones principum, facere non licet: Quodue vetitũ & prohibitum eſt. Hinc illicite aduerbium, familiare Iuriſconſ. ac Impp. in Conſt. Vide §. ſancimus, in Auth. de inceſt. nupt. Spieg.

ILLO deprehenſam filiam, in l. 23. §. ſed ſi pater, 3. ff. ad l. Iul. de adult. pro illic deprehenſam. Briſſ. in Parerg.

ILLIGARE ſe periculo. Cymbia argentea cruſtis aureis illigata. Dolia ædibus illigata. ex ff. Briſſ.

ILLOTIS manibus negocium aggredi, eſt imparatum ac nõ ſatis inſtructum accedere. deducta locutione ex Deorum ſacris, ad quæ ſine præparatione (cuius pars erat manuum ablutio) nefas fuiſſet accedere. Heſiod. in lib. cui tit. eſt ἔργα καὶ ἡμέραι, Μηδέποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον χερσὶν ἀνίπτοισιν, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισιν. Cuius l. 1. ff. de orig. iur. Deinde ſi in foro cauſas dicentibus nefas, vt ita dixerim, videtur eſſe, nulla præfatione facta iudici rem exponere: quanto magis interpretationem promittentibus inconueniens erit omiſſis initiis atque origine non repetita, atque illotis vt ita dixerim, manibus protinus materiam interpretationis tractare, id eſt, ſine præparatione, & præmunitione, atque anticipata quadam earum rerum cognitione, quæ aditum ad iuris cognitionem patefaciunt, viamque muniunt. Hotom.

ILLVM illius liberum eſſe volo. His verbis ſeruo libertas adſeritur, l. ſi quis ita ſcripſerit, ff. de manumiſſ. teſtam. Spieg.

ILLVMINARE, pro illuſtrem & inſignem facere, poſitum in l.3. C.de nat.lib.

ILLVSIO, id eſt, deriſio. Clem.vnic. cum illuſio.de renunciat. Ioh.Bello.Etymol.

ILLVSTRARE, quod eſt, lucem & ſplendorem afferre, magis probatur eruditis, quam Clarificare: quod hoc non inuentu facile ſit apud vetuſtos auctores, præterquam apud Virgil.de Fortuna, Nec quos clarificat, perpetuo fouet.Spieg.

ILLVSTRE & obſcurum, contraria. Nec ad perſonam tantum, ſed & ad rem refertur, vt apud Ciceronem, Illuſtre domicilium.

ILLVSTRIS vir, pro magni nominis, vt Eraſ.Budæus, nec enim imagines tantum reſpicit. Noſtris placuit illuſtrem dici., vt quis mox ad principis latus admotus eſt. De hac dictione vide Angel.in l.1.C.de præpoſ.labor.lib.12.

ILLVSTRIVM ſunt gradus quidam, alii maiores, alii minores. Præfectus prætorio maior eſt magiſtro officiorum, vterque tamen illuſtris. Cuiac.l.vlt.de dignitatibus, C.lib.12. Sunt autem quinque gradus illuſtrium, de quibus vide ſup.in dictione Honorarii.

ILLVSTRIS, titulus eſt dignitatis, l.60.l.11. de decurionib.lib. 10.C.l.vlt.C.de iniur. Tribuitur hic titulus Præfectis prætorio, Præfectis vrbi, Quæſtoribus, Magiſtris militum, Magiſtris officiorum, Comitibus rerum priuatarum, Comitib. domeſticorum, Principibus agentium in rebus, l.32.C.de appel.l.2. §. ſin autem, C. de temporib.appel.l.6.C.vbi cauſæ fiſcal.l.vnic. C.de rei milit. Comitib.l.11. C.de aſſeſſor.l.8. C.de defenſor.ciuit.l.1. C.de aduoc.diuerſ.iud. l.vlt.de decurionib.lib.10. C. l.vlt.de ſuſceptoribus eodem. Ita illuſtrem dignitatem & illuſtrem adminiſtrationem in Conſtitutionibus interpretabimur l.32.& l.36.C.de appell.l.63.& 65.de decur.lib.10. C. Et illuſtratus dignitatem apud Caſſiod.epiſt.11.lib.6. & illuſtratus gradum in l.11.§. ſin autem vtraque, C.de iud. Et illuſtres perſonas in l.26. §.1. C.de vſur. Et illuſtrem mulierem, l.5. C.ad Orphitia. Erat autem illuſtrium dignitas omnibus aliis ſuperior, & omnes alias ante cedebat, vt apparet ex Nouell.de appellat.& intra quæ temp.ad fin.& ex l.vnic.C.de ratiocin.oper.pub.& ex l.vlt. C.de ſportul.l.1.C.de vbi ſenator.Briſſ.

ILLVERE. Id quod amnis fundo illuit l.16.§.vſusfructus, ff.fam. erciſc.Briſſ.

ILLVVIES proprie ſordium eſt, à lauando ducto vocabulo. Itaque Illuuie legendum apud Vlpian. in l.12.§.vlt.ff.de ædil. edict.non ingluuie, vt volunt quidam: hoc enim ventris eſt, dictum, vt vult Agrætius, ab ingluuiendo, Cuiac.11.obſeru. 10.Prat.

ILLVVIES oris, id eſt, immundities, ex qua fœtor naſcitur.Briſ. ex ff.Illuere. Id quod amnis fundo illuit.ex ff.Briſſ.

ILLYRICVM, pro Illyria regione, Epiri contermina, Italiæ propinqua: cuius deſcriptionem pete ex Vadiano, Coſmographorum noſtræ ætatis principe. Apud alios reperies frequẽter poſitum adiectiue: pro quo noſtri Impp. Illyricianum vſurparunt, Spieg.

ILLYRICANVS, id eſt, de Illyrico, not.in rub.C.de colon.Illyrican.lib.11.C.Io.Bel.Etymol.

ILLYRICA expeditio, vide l.12.med.C.de excuſat.muner.

ILLYRICIANA aduocatio, l.5.in pr.C.de verb.ſign. & l.11.C. vnde vi.

ILLYRICVM fuit duplex, orientale & occidentale, quod Beatus Rhenanus obſeruauit ad librum de Notitia Romani Imperii. Illyrici orientalis duæ ſunt diœceſes, Dacia & Macedonia. Cuiac.ad l.id ab vnaquaque, C.de anno.& tribu.lib.10.

I M.

IMAGO, eſt collatio formæ cum forma, cum quadam ſimilitudine. Refertur non tantum ad picturam, & ceram, ſtatuas, & ad ea, quæ fiunt ex marmore, ære, argento, & ſimilibus: ſed etiam ad notas, quibus ea quæ ediſcenda ſunt, notamus. Aſinius Pollio traditur fuiſſe auctor imaginum ſcriptorum, in bibliothecis locandorum. Sæpius etiam imago pro nobilitate generis accipi ſolet. Hinc fumoſæ imagines, quæ à maioribus degenerant, & ferme nihil imaginis eorum habent. Atque imagines hæ Stemmata vocabantur. Iuxta illud Sat. Stemmata quid faciunt? Spieg. Vide Budæum in Annot.2.de Orig.Iuris.

IMAGO Imperatoris l.38.ff.de iniur.

IMAGO iuris Liuio lib.50. Emancipatio, quæ venditionis inſtar obtinet.Prat.

IMAGINARIA dicuntur in iure, quæ non vere, ſed ſimulato & dicis cauſa fiunt. Hinc Vlp.in l.16. De reg.iur. Imaginaria, inquit, venditio, non eſt, precio accedente. idem l.4.§.1.ff.de manumiſſ. Si ſeruus ab ignoto emptus ſit, poſtea autem precium ſuum obtulerit, dicendum erit non eſſe audiendum. ab initio enim hoc agi debet, vt imaginaria fieret venditio, & per fidem cõtractus inter emptorem & ſeruum agatur. Hinc Modeſtinus l.contractus, 54.ff.de obligat.& act. Contractus imaginarii etiam in emptionibus iuris vinculum non obtinent, cum fides facti ſimulatur, nõ intercedẽte veritate.Hot.

IMAGINARIA venditio, quæ paruo tempore apud emptorem duratura eſt, l.4.§.ſi ab ignoto, ff.de Manum. vnde autem illa irrepſerit, Ferrarius pulchre oſtendit in Comment.ad regul.iur.

IMAGINARIA venditio eſt, in qua nummorum aliquid, ſpecie pretii numeratur, cum reuera aliud agatur, quam vt emptio contrahatur, l.55.ff.de contrahend.empt.l.1.§.diui fratres, ff. de quęſtio.l.20.C.de donat.int.vir. Et apud Paul.lib.2.Sent. tit.23. Conſtantin.lib.3.Epit. εἰκονικὴ δὲ πρᾶσις, ait, ἡ ἐσχηματισμένη, καὶ οὐ καλῶς γινομένη. & vt mox ſubdit, εἴ τις ἄλλου πραττομένου συναλλάγματος κατὰ τὸ σιγώμενον προλαμβάνεται, κατὰ τὸ φανερὸν ὡς πρόφασίς τις καὶ πρόσχημα, ἡ πρᾶσις. Quarum definitionum exempla profert, quæ illic vide. Eadem ratione & imaginarias eas locationes vocabimus, de quib.in l.46.ff.loca.l.10.in fi.ff.de acq. poſſ. Imaginarius & ille emptor dicitur, qui nomen duntaxat alienæ emptioni accommodat, nihil de ſuo impendens, l.4.§.ſi ab ignoto, & §.ſiue autem, ff.de manumiſſionib.l.10. C.de diſtract.pign. Imaginarium quoque colonum, ſubiectum quendam coloni loco, qui reuera non cõduxerat. Hermogenia.dixit in l.49.ff.de actio.empt. Imaginarios nuncios dicunt & Impp. repudia non vere & ex animo, ſed ſpecie tantum & ſimulatione miſſa, l.3.C.de repud. Et Imaginarias apochas in l.2.de annon.& tribut.in C.Th.quæ ſpeciem veri habent. Briſſ.

IMAGINARIA venditio. Qualiſnam eſſet hæc imaginaria venditio, quæ in emancipatione requirebatur, nullus hic tradit. Docet autem Caius lib.priore Inſtitutionum his verbis: Itẽ per emancipationem filii ſui iuris efficiuntur: ſed filius maſculus tribus emancipationibus de poteſtate patris exit, & ſui iuris efficitur. Emancipatio autem, hoc eſt, manus traditio quædam ſimilitudo venditionis eſt, quia & in emancipationibus præter illum, hoc eſt, certum patrem, alius pater adhibetur, qui fiduciarius nominatur. ergo iſte naturalis pater filium ſuum fiduciario patri mancipat, hoc eſt, manu tradit, à quo fiduciario patre naturalis pater vnum aut duos nummos, quaſi in ſimilitudinẽ precii accipit: & iterum eum acceptis nummis, fiduciario patri tradit: hoc ſecundo & tertio fit, quum fiduciario patri mancipat, ac tradit: & ſic de patris poteſtate exit. Quæ tamen emancipatio ſolebat ante præſidem fieri: modo ante curiam facienda eſt, vbi quinque teſtes ciues Romani in præſenti erunt, & pro illo qui libripens appellatur, id eſt, ſtateram tenens, & qui Anteſtatus appellatur, alii duo, vt ſeptem teſtium numerus impleatur. Tamen cum tertio mancipatus fuerit filius à patre naturali fiduciario patri, hoc agere debet naturalis pater, vt ei à fiduciario patre mancipetur, & à naturali patre manumittatur: vt ſi filius ille mortuus fuerit, ei in hæreditate naturalis pater, non fiduciarius ſuccedat. Fœminæ, vel nepotes maſculi ex filio vna emancipatione de patris vel aui exeunt poteſtate, & ſui iuris efficiuntur. Libuit autem hæc omnia referre, vt facilius intelligeretur modus emancipationis. Nam alii, qui paucioribus verbis Caii ſententiam tradere conantur, non ſatis illam docere videntur, neque differentiam ſcribunt inter emancipationem maſculorum & fœminarum nepotumue. Theophilus & ipſe ſub hoc titulo pluribus verbis hæc eadem repetit, illud etiam addens, hanc manumiſſionẽ fieri ſolitam Vindicta. Quod pariter tradere videtur Iuſtinianus in l. vlt.C.de emanc.lib.& in conſtitutione, quæ digni.& Epiſcop.fil.lib.à pat.pot. quum ait illam imaginariam venditionem cum iniurioſis rhapiſmatis fieri conſueuiſſe. nam is, qui vindicta manumittebatur, virga quadam vindicta appellata, percutiebatur, vt docet Acron.in Horat.Serm. lib.2.Saty.7. quam percuſſionem Iuſtinianus rhapiſina dixit à verbo ῥαπίσαι, quod eſt virga cædere, vt ſcribit Heſychius, & ῥαπὶς dicitur virga. Quamobrem iure videri poteſt deceptus vetus illius Conſtitut.interpres, qui colaphis hanc manumiſſionem fieri putauit, in quam etiam opinionem induxit Accurſ.Bald.Alciat.Haloandrum, & alios omnes, cum tamen nuſquam eiuſmodi emancipationis mentio fiat, quam etiam Accurſ.ſe non legiſſe teſtatur. Ferrand.lib.2.Explicat. in §.præterea quib.mod.ius pat.pot.ſol.c.20.

IMAGINARIA coemptio apud Nonium dicebatur, quæ fiebat, cum mulier ad maritum veniens aſſes tres & vnum, quem manutenebat ei dabat, veluti emendi cauſa: & imaginaria ſolutio, id eſt, acceptilatio, §.1. Inſtit.quib.mod.toll.oblig. Prat.

IMAGINARIVM contractum dicimus, non in hoc conflatum, vt legitimus ſit, ſed quod ſub eo quaſi prætextu aliud habeatur actum: vulgo contractus ſimulatus vocatur, nullumque obtinet iuris vinculum, auctor Modeſtin. l. contractus imaginarii, de actio. & oblig. Spiegel. vide paulo ante Imaginaria dicuntur.

IMAGINARIA ſolutio §.Item per acceptilationem, Inſt.Quib. mod.tollitur obligat.

IMAGINARIA donatio intelligitur, quæ fit accedente precio, quod hæc ex mera liberalitate proficiſci debeat, l.1.cum ſimil.ff.de Donat.Spieg.

IMAGINA-

IMAGINARIA ordinatio,in authen.Quomodo opor.epiſc.§.1. Spieg.

IMAGINARIVM diuortium eſt,quod interueniebat olim,quando mulier marito ad inopiam redacto, ſuis rebus proſpiciebat,apochaſque exercebat ſuas,quod conſtante matrimonio fieri non licebat l.in rebus,in fin.C.de iure dot.Prat.

IMAGINARIVS emptor eſt , Qui nomen duntaxat alienæ emptioni accommodat,nihil de ſuo impendens l.4.§.ſi ab ignoto & §.ſiue autem,ff.de manumiſſ.l.10.C.de diſtract.pignor. Briſſ.

IMAGINATIONEM,phantaſiam,& viceuerſa hanc imaginationé nominari , & eandem eſſe functionem, quidam arbitrantur: tametſi phantaſia expeditior & liberior imaginatione ſit, quod declarat Viues lib.1.de anima.Spieg.

IMAGINEM remanere, origine rei ſublata abſurdum eſt, l.1.in prin.C.de Latin.libert.toll.Monuit & Albericus.Spieg.

IMAGINES Fumoſæ. Fuit etiam ius imaginum apud antiquos, de quo multa Budæus in Pand. quod aliquo præclare geſto magiſtratu & honoribus egregie functis donabatur à Senatu.Cic.in Piſonem.Obrepſiſti ad honores errore hominum, commendatione fumoſarum imaginum. Fumoſas appellat bene antiquas : Quibus opponuntur ſubitæ imagines apud Plinium in epiſt.pro recenti & nuper exorta nobilitate.Neque ardentius,inquit, tu pronepotes, quam ego liberos cupio , quibus video à meo tuoque latere pronum ad honores iter & audita latius nomina , & non ſubitas imagines relicturus.Ni magis placet, ſubitas interpretari, non diu duraturas. Connan. lib.2.c.12.n.8. De iure imaginum.vide ỹ.ſuo Ius imaginum,&c.

Ad IMAGINES principum confugere , l.28. §. ad ſtatuas, ff.de pœnis.

IMAGINES Deo noluit fieri Numa. Primum enim principium mentem inuiſibilem , & increatam eſſe cenſuit. Proinde in centum & ſexaginta annis , in templis Romæ ſimulachrum corporeum nullum extitiſſe traditur. Quod & Euſebius in libris de Enangelica præparatione , ex ſententia Clementis teſtatur, opinatus, eam legem ex Moſis præceptis emanaſſe. Ex commentariis Zaſianis ad l. poſteriorem , de Orig.Iur. Spieg.

IMAGINES maiorum,id eſt,expreſſos cera vultus in Atrio exponere,& nomina familiæ ſuæ longo ordine,ac multis ſtemmatum illigata flexuris,in parte prima ędium collocare,priſci Rom.ſolebant,vt Senec.lib.3.de benef.c.28. Plin.lib.33. c.2.docent. Eiuſmodi imagines feſtis diebus apertas, profeſtis tectas fuiſſe,indicat Seneca Controuerſ.6.lib.7.

IMAGINIS , hoc eſt , ſimulachri picti legatum, de tabula accipiendum non eſt,auctor.Papinia.in l.ſi imaginem,de aur. & arg.leg.Spieg.

IMAM ceram appellat Suetonius vltimam partem teſtamenti, quoniam tabulis ceratis ſcribebant. Primum autem ſcribebatur nomen teſtatoris,deinde hæredum: vnde Horatius:

Sic tamen vt limis rapias .quid prima ſecundo
Cera velit verſu,ſolus multiſne cohæres.

IMAM aurem vellere,veteres dicebant admonere: à priſco ritu ſumpta figura,quo in ius ducturi quempiam, aurem vellicabant:atteſtantes eum,quem quaſi teſtem meminiſſe volebât. Vide Eraſmum in Chiliad.& Alcia.in l.ſubſignatum,de ver. ſign.Spieg.

IMBECILLITAS , id eſt, infirmitas & fragilitas,ſiue ætatis,ſiue corporis,ſiue ſexus,ſiue iudicii.

IMBECILLITAS infantiæ,apud Impp.in l.vn.C.ſi ſec.nup. mul. vt apud Cic.ætatis imbecillitas. Refertur & ad ſpiritum & ad corpus,ſicut Imbecillus.Spieg.

IMBVERE,interprete Non.Marcel.initiare ſignificat.Hinc

IMBVTI ſerui artificiis , apud Vlp.in l.ſi ſeruos pignoratos, de pignor.act. Notum eſt imbuere, etiam inſtituere,docere,& formare ſignificare. Inde Imbutum literis & moribus dicimus,pro inſtituto. Cicero pro Milon.inſtitutis imbutos opponit,hoc ad naturalem propenſionem, illud ad doctrinam referens.In mala quoque re id verbum vſurpamus.Nam imbuere ſcelere, odio, veneno,ſanguine,crudelitate,dicimus. Spieg.

IMBRICES ſunt quadræ fornaceę coctiles,ex acerato,cretaceoque confecti ad tectum ſcandulare ſeriatim tegendum , munimentoque quam accommodo imbribus arcendis,à quibus amoliendis dicti,vt reor,imbrices.Plinius vndecimo lib.nat. Hiſt.Follis vtrique linguam eſſe ſcribit imbricatę aſperitudinis.Imbricatum Vitruuius intelligere videtur morſiunculis denticularis pectinatim deuinctum,ſic ſcribens lib.2.Incerta vero cementa alia ſuper alia ſedentia inter ſe imbricata non ſpecioſam, ſed firmiorem,quam reticulata præſtant ſtructuram. Io.Bapt. in comment. Epiſt. Sidon.Apollin. ad Domitium lib.2.

IMITARI chirographum,hoc eſt,effingere,adulterare : Cicero adſimilare vocat, vid.l.quid ſit falſum , ff.ad l.Corn.de falſ. Eſtque capitale crimen.Titus Cęſar profitebatur ſe maxime falſariũ eſſe potuiſſe : quod imitatio huiuſmodi erat ei facillima.Cæſ.Maximilianus ſymboli ſui imitatorem,Erardum ſylua , poſt amputatam dextram, vltore gladio puniuit, frequenti curia apud Laureacum.Spieg.

IMITATVR ars naturam,§.minorem natu,Inſtit.de adopt. Per humanitatem ſolam Dei ſeruatur imitatio, l.vlt. §.vlt. ff.de donat.int.vir.& vxor.Briſſ.

IMMANES barbari,l.1.C.de emendat.ſeruor.

IMMANITAS criminum,l.addictos 29.C.de appell.

IMMANIA lucra,vt Cic.immanes pecunias,Mart.dixit in l.per Illyricum.Sic autem legendum apud Alberic.C.de Cohor. lib.12.Spieg.

IMMANITAS eſt,quum iudicio atque ingenio humano abiecto ferinum ſumitur. Extat elegans Iouiniani Pontani libellus de Immunitate.Spieg.

IMMATVRVM , olim proprie de fructibus aut frugibus dicitur, cum ante tempus decerpuntur colliguntur ue. Eodem modo dicitur immaturum matrimonium,in l.1.C.de ſecund.nupt.

IMMATVRA mors eſt, quæ ante extremam ſenectutem accidit. auctore Cic.in lib.de Senectute.Spieg.

IMMATVRA virgo in l.25.ff.de iniur.l.32.§.ſi quis ſponſam,ff.de donat.int.vir.Et apud Paulum li.1.Sentent.tit.13.id eſt,nõdum viripotens,l.1.§.impubes,ff.de Senatuſcon.Syllan.l.38. §.qui nondum,ff.de pœn.l.65.ff.de donat.int.vir.Suet.in Tiber.cap.61.Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas eſſet virgines ſtrangulari,vitiatæ prius à carnifice , dein ſtrangulatæ.Quod & Tacit.lib.5.Narrat.Tertull.etiã in lib.de virg. velandis,immature compreſſam dixit , quæ antequã viripotens eſſet,corrupta eſt. Dicitur autem immatura virgo ante 12.annum,metaphora ducta à fructibus,à quibus & acerbam virginem eodem ſenſu dixit Varro Agathone , vt eſt apud Nonium.Maiores,ait ille,noſtri aures virginis acerbæ venereis vocabulis imbui noluerunt. Huic contraria eſt matura virgo & viripotens ac nubilis.Et,vt Virgilius ait,

Iam matura viro,iam plenis nubilis annis.

Oratius in 3.Odar.

Motus doceri gaudet Ionios
Matura virgo.

Hanc ὀργάδα Græci vocant,Gellius vertit tempeſtiuam. Immaturam quoque ſyluam, & oliuam dicimus,quæ intempeſtiue cæditur,l.18.ff.quod vi aut clam.l.17.§.ſi oliuam, ff.ad l.Aquil.l.48.in fin.ff.de vſufr.Briſſ.

IMMATVRA olea, oliua, Immatura ſylua cædua , Immaturum fœnum,ex ff.Briſſ.

IMMENSVM,quod præ magnitudine menſurari non poteſt. Immenſo mercari, immenſum precium,immenſo plus.Immenſa liberalitas,immenſæ donationes, immenſæ contentiones, in immenſum iurari,obſeruatæ ab eruditis locutiones.Briſſ.

IMMERITA gratia,quæ non debetur illi,cui refertur.

IMMINERE litibus l.12.C.de prox.ſacr.ſcrin. dicũtur viatores, quibus iniungebatur à magiſtratibus ſolicitudo in ius vocandi,& iudicata exigendi:vel executores,quibus imminendi litibus ſolicitudo iniuncta eſt. Male autem quidam minuendi legunt.Prat.

IMMINENTE iudice,pro interueniente, & partes ſuas interponente,in l.85.§.vlt.ff.de leg.1.Briſſ.in parerg.

IMMINVERE maieſtatem. Cicero : Si maieſtas eſt amplitudo ac dignitas ciuitatis,is eam minuit,qui exercitum hoſtibus Populi Romani tradidit.Inde læſæ maieſtatis,& imminutæ auctoritatis crimina. De quibus Bud. in prioribus Annotat. Spieg.

IMMINVERE virginitatem , pro eo quod eſt , vitiare virginem. Spiegelius.

IMMISCERE,vulgari ſignificatione eſt alicui rei aliam admiſcere,l.27.§.Item ſi quis,ff.ad leg.Aquil.l.1.ff.ad leg.Iul.pecul. Briſſon.

IMMISCERE , verbum eſt proprium eorum hęredum , qui ſui ſunt:cum hæreditatem ſuam amplectuntur. Cum enim non aliunde accedant,ſed in familia ſint,Adire non dicuntur,ſed Immiſcere,l.impuberibus,11.& l.cum bonis,87.ff.de acquir. hæred.l.3.§.ſuo,l.7.§. non ſolum, ff.de minorib.l.8. & l.10. de iur.delib.l.14.§.plerique de religioſ.l.1.§.qui ſunt in poteſtate , ff. ſi quis om.cauſ.teſt.l.5.in fin.ff.quod cum eo,l.6. §.ſed ad filium , ff.ad Trebel.l.pen.ff.de ſepul. viol.l.1.C.ſi minor ſe ab hæred.abſt.Hot.& Briſſ.

IMMISCERE igitur ſuorum hæredum eſt, Adire extraneorum: eaque ſententia diſtinguuntur in l.6.§.ſi filius,ff.de bon.lib. l.7.§.reſtitutus,ff.de minorib. Hot.

IMMITTI dicitur,quod ita prouehitur, vt aliquo loco requieſcat, veluti tigna, trabes , quæ immittuntur,l.242.§.1.ff.de verb.ſign.l.3.ff.de precar.Hinc tigni immittendi ſeruitus,vel immittẽdi ſimpliciter,l.1.& 2.de ſeruit.vrb.l.8.§.1.ſi ſeruit. vind.l.pen.ff.ſi menſor.falſ.mod.Et tigni immiſſi ſeruitus in l.6.ff.de ſer.vrban. Ita immiſſa & immittere accipimus in l. 5.§.meminiſſe de ope.no.nun.& l.15.§.precario.ff.de precar. Immitti in meum dupliciter poteſt. Aut enim directo,aut ex obliquo immittitur. Prior immiſſio fit vel connexim : vt cum trabes, tignaque in parietem,in murum meum immittis

ſuntur:aut appenſim,ſeu proiectitie,dum protecta ſuggrunda in ædes vicini immittimus,arg.l.malum,§.inter.de verb. ſig.Ex obliquo immittitur, vtpote ſi ex ædificio meo fornax iuxta parietem tuum poſita , fumum emittat , vel fiſtulæ aquam,aut balnea humorem,de qua immiſſione Iuriſconſ.diſſeruit in l.ſicuti , §.Ariſto.de oper.nou.nun. & in l.quidam Hyberus,l.fiſtulam,ff.de ſeru.vrb.præd. Cætera pete ex Zaſianis intellectibus.Spieg.

IMMITTERE quoque dicimus cloacam,ſtillicidium,flumē,proiectum,lumina,fumum & aquam,l.1.§.item ſciendum , ff.de aq.& aqu.pluu. l.16.l.8.§. Ariſto. ff. ſi ſeruitus vind. l. 8.ff. quemad.ſeru.amit.l.13.§.ſed ſi ædium,ff.de vſur.l.1. §. idem Labeo. ff.de cloac. Itaque in interdicto , quo Prętor in via publica immittere aliquid vetat, etiam qui cloacam immittit,& qui foſſam in ſuo facit,vt ibi aqua collecta in viam decurrat,tenetur , l.2.§.ait prætor , & §.ſi quis cloacam, ff.ne quid in loc.publ.Briſſ.

IMMITTERE feneſtras,vide Feneſtras immittere.

IMMITTERE pro eo , quod vulgo ſubornare aliquem dicimus. Spieg.

IMMITTERE & proiicere ſeparantur,l.5.§.meminiſſe,ff.de operis noui nunc. Plane inter Proiectum & Immiſſum id intereſſe aiebat Labeo,quod proiectum eſſet,id quod ita proueheretur,vt nuſquam requieſceret. Immiſſum autem quod ita fieret,vt aliquo loco requieſceret veluti tigna,trabes, &c. l. 242.§.1.ff.de verb.ſign.

IMMO, coniunctio quæ apud veteres ſignificabat prorſus,quaſi ex infimo.Nunc vero ſignificat,quinpotius, l.Lucius, immo Pamphilus. Vim eius in 1.Conſtit.C.Bartol.indicat. Modo corrigit,modo addit,modo copulat,modo continuat, l. immo de Leg.1.l.Stichus,ff.de manum.teſt.l.immo,ff.de Libe. cauſ.Vide Albericum.Spieg.

IMMO etiam pro ademptione vel emendatione ponitur in teſtamentis,vt in l.47.ff.de hær.inſt.Si ita ſcriptum fuerit,inquit Africanus,Titius,immo Seius,hæres eſto, Seium ſolum hæredem fore reſpondit.Item dici poteſt in tutelis,in legatis& in fideic.Cuiac.ad Africanum tractat.4.n.53.

IMMOBILIA dicuntur inuadi,mobilia vero rapi, §.pen.Inſt.vi bon.rapt.& gl.in l.1.de cond.triticaria.

IMMOBILIVM appellatione,veniunt annonæ ciuiles,& reditus annui,Goth.ad l.6.§.1.in pr.C.de ſecund.nup.Item immobilium appellatione veniunt, quæcunq; rebus immobilibus adhærent, Gothofr.ad l.2.C.in quibus cauſ.ceſſ.long.temp. præſcriptio.

IMMODICA,ſeu(vt vocant)immenſa donatio viſa eſt olim vltra ducentos aureos , deinde vſque ad trecentos permiſſa : tandem ad quingentorum aureorum quantitatem extenditur, l.ſancimus,in pr.l.data,l.ſecundum,& l.ſi quis,in fin. C. de donat.Spieg.Prat.

IMMODICO pretio vendere,& non vendere, eadem ſunt, l.non dubium,in fin.de l. 3.Spieg.

IMMOLITVS, inædificatus.Verbum hoc vſurpatur in l. Peducea de Limitibus, Nequis eos limites decumanos obſepito,neue quid in eis immolitum,neue quid ibi poſitum habeto, Item apud Liuium li.39.Aquam publicam omnem in priuatum ędificium aut agrum fluentem ademerunt,& quæ in loca publica inædificata , immolitaue priuati habebant , intra dies 30.demoliti ſunt.Hot.Prat.vide Inædificata.

IMMORARI,eſt multum temporis inſumere.

IMMORTALITER,pro perpetuo.

IMMORTALIS lis,vide l.13.in pr.C.de iud.Immortalis memoria,l.12.in prin.C.de ædific.priuat. Immortalis timor,l.7.in pr.C.de præſcript.30.vel 40.annor.

IMMVNDITIÆ cloacarum & cœlum peſtilens,& ruinas minantur,l.1.§.8.ff.de Cloacis.

IMMVNES & liberæ ciuitates. quæ nullum vectigal pendunt. Vide l.vlt.ff.de Cenſib.

IMMVNIS,qui nullo fungitur officio,liber ab onere publico,qui vel ætate , vel alio priuilegio præſtare munia non tenetur. Auctor Feſtus.Immunem item vocant Latini, quem ἀσύμβολον Græci,nempe eum qui nihil confert ad conuiuium.Spie.

IMMVNIS res.Dubium non eſt,quin res immunes,liberas,& ab omni onere obligationeq; vacuas appellauerint veteres.Idque ex Saluiano ſatis poteſt intelligi , qui ſic de prouidentia Dei li.4.ſcribit.Ecce.n.remedia pridem nonnullis vrbib.data,quid aliud egerunt,quam vt cūctos diuites immunes redderent , miſerorum tributa cumularent: vt illis demererentur vectigalia , iſtis vt adderentur noua ? Immunibus rebus,res munes contrariæ ſunt. Nam cum ſic in Mercatore Plautus ſcriberet:Dico eius pro meritis gratum me ac munem fore: nonne idem eſt,ac ſi dixiſſet,pro eius meritis illi me obligatum agnoſco?Quamobrem,quod de re cauſa vectigalis muni ſcribit Papinianus,hoc rectiſſime interpretabimur : Si vnus ex pluribus hæredibus rem cauſa vectigalis munem,hoc eſt, rem vectigalis cauſa fiſco obligatam ſurripiat , ideo portiones cæteris non auferri : quod dolum, fraudem & furtum vnius ex cohæredibus redundare in aliorum cohęredum perniciem ac detrimentum non ſit æquum.Verum ſurripientis portio non dubium eſt,quin fiſco applicetur.Atque ita quidem mihi videtur.Ræuard.variorum li.3.c.2.

IMMVNITAS eſt exemptio & vacatio munerum & onerum publicorum,Senatuſconſultis,Conſtitutionib.Principum conceſſa.Nam munus etiam onus ſignificat, vt notat IC. Paulus in l.18.ff.de verb.ſign.quod cum remittitur, vacationem militiæque munerisque præſtat.Connan.li.5.c.9.n.2.Lege elegantes Tractat.de vac.& excuſ.mun.& de iure immun.Cum quis olim apud Hebræos duxiſſet vxorem, donabatur ei immunitas vnius anni ab omnibus munerib.Sicut hodie quoq; pleræque ciuitates hunc honorē recte pręſtant matrimonio, vt primo anno exemptionem habeat onerū publicorum.Sp.

IMMVTABILIA ſunt rerum vocabula,l.4.ff.de legat.1.

IMMVTATA voluntas in l.18.C.de fideic.Cuiac.18.obſ. 9. legit immutilata.

IMMVTILATA voluntas in l.4.circa fin. C.de poſthum.hæred. inſtit.id eſt,integra.

IMPAR matrimonium Vlpiano Epit.tit.16. quum maior quinquagenario minori quinquagenario nubit.Eo alludens Apuleius lib.6.Aſini Aur.Iam faxo,ait,nuptias non impares,ſed legi ſimul,& Iuri ciuili cōgruas.At Boethius in Topicis impar matrimonium vocat, cum ciuis Romana peregrino,vel ſeruo nubit.Prat.ex Briſſ.

IMPAR matrimonium etiam illud dicitur,cum is qui adhuc eſt ad generandum habilis,nubit ei,quę pariendi tempus exceſſit,aut contra.Namque eiuſmodi nuptiæ non valebant.Sane quidem impares dicebantur,& ſi qui inde naſcebantur liberi,matris non patris conditionem ſequebantur. Iccirco non excuſabant à pœna legis Papiæ, neque tribuebant ea priuilegia,quæ maritis concedebantur.At Iuſtinianus inſtituit,vt etiam iſtæ nuptiæ legitimæ eſſent,& ius mariti præſtaret, ex quo iuſtum fuit,vt ſi qui prouenirent liberi quamuis iſta hęc ætate raro accidant,legitimi eſſent , l.27.C.de nupt.l.12.C. de legit.hered.&c.Connan.li.8.c.1.n.6.

IMPARIA quidam legunt in l.3.in pr.ff.de ſup.lega.vbi alii Imperia.Sūt autem imparia Vaſa,in ſupellectile familiari hęc, quæ paterfam.ſibi ſeruat præter ea,quæ ſunt vſus quotidiani.A Catone præcipitur,trapetes impares eſſe oportere:impares,i.præter illos quotidianos in ſingulis torcularibus: vt ſi aliquid fractum ſit in quotidianis , imparia in illorum locum ſufficiantur,vide Gothof.ad d.l.3.in princ.

IMPATIBILE, quod ferri non poteſt,ſiue tolerari. Incompatibile,vox à barbaris ficta.

IMPEDIMENTA,dicuntur ſarcinæ,quæ neceſſariæ ad vſum vitæ feruntur:veluti quæ arcis(*in Reiſstruhen*)muli,aut hippoperis,equi vehunt. Hippoperas Seneca appellat culeum ſcorteum, quo veſtes, aliaq; eiuſdem generis in equo vehuntur. Itali vulgo,quos nos ſequimur,Valliſiam appellant.Spieg.

IMPEDITVS is dicitur,qui pedes habet intricatos & ita alligatos,vt progredi non poſſit.Vide ſupra expedire.Connan.li. 9.c.9.n.8.

IMPENDERE,eſt imminere l.1.§.ſi arbor.ff.de arbor.cæden.l.4. §.ſi fundus,ff.ſi ſeruit.vind.Briſſ.

IMPENDERE,erogare & expendere,& ſumptum aliquem facere ſignificat,l.12.§.prætor,ff.de relig.l.55.§.1.ff.locati.Briſſ.

IMPENDIA litis, ſunt in litem facti ſumptus, l.46.§.litis, ff.de procuratorib.l.8.§.vlt.ff.rem rat.Impendia valetudinis,impendia cibariorum,in curationem ęgri exhibitionemve ſerui factæ expenſæ,l.45.ff.de vſufr.l.18.§.poſſunt, ff.commod. Briſſ.

IMPENDIOSVS,qui plus æquo impendit & cōſumit quā par eſt.

IMPENDIVM, Varro de lingua 4.ſic exponit: Compendiū,quod non compenditur,vna ſit,à quo vſura, quod in ſortem accedebat,impendium appellatum:quæ cum accederet ad ſortē, ex vſu vſura dicta,vt ſors quod ſuum ſit ſorte.Et li.5.Ad hoc pecunia, quæ in fœnore, ſors eſt, impendium quod inter ſe iungat. Apparet ex his,impendium eſſe pecuniam,quæ impenditur alicui,vt fructum afferat.Cicero ad Attic.6. Itaq; vt tutela cogito me abdicare , aut, pro Glabrione Scæuola, fœnus & impendium recuſare.Sic impendiū dicitur,quod in agro ſeritur.Idem in Bruto.Seremus igitur aliquid,tanquam in inculto & derelicto ſolo : quod ita diligenter colemus,vt impendiis etiam augere poſſimus largitatem tui muneris: i. vt munus tuum vſura maius efficere,& ita tibi reddere poſſimus. Quæ cum ita ſint, videndum in illo loco libri De ſenectute, ecquid aptius legeretur INPENDIVM , quam IMPERIVM.Habent.n.rationem cum terra, quæ nunquam recuſat imperium:nec vnquam ſine vſura reddit quod accepit. Impendium autem Zeno Imp. Græcus ἐμφύτευσιν in Iure ciuili appellauit. Hoto.Impendium præter vulgarem ſignificationem vſuram(vt iam dictum)ſignificat Varroni & Ciceroni, vt non male ad l.Titium,§.altero,ff.de admin.tut. cum vſura non compendium dicitur pupillo præſtandum , dixerit quis,Impendium præſtandum non compendium. Significatur etiam eo nomine munus, licet perſonale ſit, non patrimoniale,id eſt,ſine vlla gerentis impenſa l.6.ff.de legat. In impen-

impendiis legationum, quæ ſolo miniſterio obeuntur. Martialis impendiis vitam principis adnumeres. Cui ac. obſer. li. 11. c. 36. prope fin. Prat.

Impensæ funebres, omne æs alienum excedunt, l. pen. ff. de relig. cum ſimil. quæ ab Alberico citantur. Spieg.

Impensæ non improbabiles ſunt, quæ fiunt ex conſuetudine, Gothofr. ad Nou. 6. c. 8. ibi: aut antiquam conſeruare conſuetudinem.

Impensarvm quædam ſunt neceſſariæ, quædam vtiles, quędam vero voluptuariæ: Neceſſariæ hæ dicuntur, quæ habent in ſe neceſſitatem impendendi, l. 1. ff. de impenſ. in res dot. Et, vt Paul. ait, quæ ſi factæ non ſint, res aut peritura, aut deterior futura ſit, l. 79. ff. de verb. ſig. Quibus fere verbis & Vlp. eaſdem impenſas definiuit Inſtit. tit. 6. Idem etiam li. 5. Regular. impenſas neceſſarias eſſe ait, quibus non factis dos imminuitur: veluti aggeres facere, flumina auertere, ædificia vetera fulcire, itemque reficere, arbores in locum mortuarum reponere, l. 14. ff. de impenſ. in res dot. Cibaria ergo mancipiis dotalibus data, item modica ædificiorum refectio & agrorum cultura, in ſpecie neceſſariarum impenſarum ſunt, quanquam his dos vt aliis impenſis, quæ extra tutelam neceſſariam fiunt, non minuatur, cum res dotales vir ſuo ſumptu tueri debeat, l. pen. & vlt. ff. de impenſ. Alia exempla colligi poſſunt ex l. 1. l. 2. & l. 3. & l. 4. ff. de impenſ. in res dot. l. 7. §. vlt. ff. ſolut. mat. l. 39. ff. de hære. pet. l. 8. ff. de pig. actio. Vtiles impenſæ ſunt, quæ meliorem dotem faciant, deteriorem eſſe non ſinant, ex quibus reditus mulieri adquiratur, ſicuti arbuſti paſtinationem vltra quam neceſſe fuerat, item doctrinam puerorum: quorum nomine onerari mulierem ignorantem vel inuitam non oportet: ne cogatur fundo, aut mācipiis carere. In his impenſis & piſtrinum & horreum inſulæ dotali adiectum plerumq; dicimus, d. l. 79. ff. de verb. ſign. vel, vt Vlp. in Inſtit. ait, quib. non factis quidem deterior dos non fuerit, factis autem fructuoſior effecta eſt: veluti ſi olíueta, vineta, arbuſta, paſtina, ſtercorationes fiant, l. 14. ff. de impenſ. in res dot. l. 39. ff. de pet. hæred. l. vlt. ff. de pact. dot. Voluptariæ ſiue voluptuoſæ ſunt, quæ ſpeciem duntaxat ornant, non fructum augent. Quibus omiſſis neque deterior res fieret, neque factis fructuoſior fit: vt ſunt viridaria, picturæ, tectoria, balnea, imagines, marmora, & cæteræ res, quæ voluptati magis, quam neceſſitati inſeruiunt l. 39. ff. de hæred. pet. d. l. 79. & l. 14. in fine, ff. de impenſ. in res dot. Et Vlp. in Inſtit. Et Gaius in l. 39. ff. de pet. hæred. Impenſum precium pro magno Liuius dixit, vnde & impenſe aduerbium. Briſſ.

Imperantes, quos Alphenus in l. 26. ff. de oper. libert. ægrotos vocat: non immerito videtur nouum: ſed eam rationem habuit, quod ægri medicis quodammodo imperant, quos accerſiri iubent: quib. omnia verbis quidem & ſpecie condonant medici, iratos placant, vitæ deſperantes conſolantur, recuſantib. non inſtant, ſed cedunt ad tempus, poſt blandiciis eos alliciunt, & nihil non ad eorum gratiam loquuntur aut faciunt. Quod ſi etiam iſta dirigemus ad veritatem, certe non alii ſunt medici, quam miniſtri quidam atque adiutores naturæ, cui omnibus in reb. parere & obedire debent. Deinde conſideratione hoc quoque dignum eſt, quod apud Romanos, medicinæ qui dabant operam, aut ſerui erant aut liberti, libertinæq; conditionis homines, ea ars neque liberalis neque ingenuo homine digna habebatur. At Mercenariorum omnium hodie apud nos is eſt loquendi modus, dum ſignificare volunt, á nemine ſe vocatos fuiſſe ad operas, vt dicant: nemo mihi quicquam hodie imperauit. Nonnulli tradunt, imperantes dictos eſſe Alpheno d. l. 26. ægros, quaſi parentes, quod medicis parere debeant, & eo ſenſu dictum illud Ciceronis ad Pætum interpretantur: Nempe ades ad imperandum vel ad parendum potius: Sic. n. antiqui loquebantur. At mihi videtur notare Tullius morem veterum, qui quem ſibi regem creaſſent, his illum verbis admonebant officii & diligentiæ ſuæ, vt meminiſſet, Se non tam ad imperandum vocari, quam ad parendum. Paret. n. & ſeruit ſuis, quiſquis eſt vere rex & regio dignus nomine. Affertur in eandem ſententiam Salluſtii locus: Iugurtha, inquit, vbi armis viriſque & pecunia ſpoliatus eſt, dum ipſe ad imperandum Tiſdium vocaretur, rurſus cœpit flectere animum ſuum. Sed ego mendum eſſe ſuſpicor, legendumque ita: ad imperatorem Tiſdiū vocaretur. Aut ſi nihil de antiqua lectione mutare permittitur, ita locum hunc explanandum eſſe arbitror, vt vocatus ſit Tiſdium ad imperandum, id eſt, vt imperaret, & Tiſdium regeret, vt eo nomine perſuaderetur ad veniendum, quaſi non ſeruiturus, ſed ibi regnaturus: aut vero ad audiēdum & intelligendum, quod ſibi erat imperandum, &c. Connan. lib. 2. c. 8. num. 2. vide Alciat. lib. 7. parerg. c. 13. & Duaren. lib. 1. diſp. c. 54.

Imperare, eſt iubere, præcipere. Senec. lib. 1. de clement. c. 6. Non eſt vnum imperandi genus. Imperat princeps ciuibus ſuis, pater liberis, præceptor diſcentibus, tribunus vel centurio militib.

Imperare ſibi quiſquam nō poteſt l. 51. ff. de recept. arbit. Briſſ.

Imperator olim dicebatur etiā poſt bellum, dux exercitus re feliciter geſta: ſcil. referens hoc honoris nomen, quoniam optimum militię ſuæ exemplum dediſſet. Idem obſeruabatur iis, qui fœderis feriendi prouinciam vtiliter expediuiſſent. De hoc. n. Plinius accipi vult li. 7. c. 26. dum laudes Pompeii recenſens: Toties, ait, Imperator, ante quam miles. Cic. Phil. 4. Faciam igitur, inquit, vt Imperatores, inſtructa acie, ſolét, quanquam paratiſſimos milites ad præliandum videant, vt eos tamen adhortentur. Nunc vero nomen Imperatoris trāſlatum eſt ad ſignificandam ſacroſanctam Romani Principis dignitatem, vt in Titulis Iuſtiniani Cæſaris & noſtrorum Principum maximorum. Prat.

Imperator. Pater patriæ, Auguſtus, Pontifex Max. á Senatu Populoq; Rom. appellabatur. Hic delectum faciebat, milites conſcribebat, pecunias colligebat, hoſtib. bellum indicebat, &c. Alciatus de Magiſt. Ro. Veteres ſcriptores honorificétiſſime locutos eſſe de Imperatorib. ſatis indicat Tertullian. in de Corona Militis, & ad Scapulam. Quin & ætate D. Hieronymi obſeruatam eſt, tantam etiamnum Imperatorum auctoritatem fuiſſe Romæ, vt illorum literis, Orientis atque Occidentis Epiſcopi Romam contraherentur, ac non potius Romani pontificis: præſertim, cum Conſtantinus iam Syluestro ceſſiſſet Imperiū. At poſt, iā prouectioribus reb. Chriſtianis, parcius loquūtur poſteriores Scriptores. Pighius, mirus adſertor poteſtatis Papalis cōtendit Imperium noſtrum, quod autoritate Eccleſiaſtica cœpit in Carolo Magno, magis legitimum eſſe, quam illud vetus, quod cœpit in Iulio: atque perinde pendere ex Rom. Pontificis iudicio, non contra. At morib. noſtris receptum eſt, iam olim Imperatorem verum fieri, qui Septem virorum Germaniæ, quos electores vocamus, ſuffragiis Cæſar, hoc eſt, Romanorū rex deſignatus eſt, vt latius apud Ligurinum indicauimus, li. 2. Huic communi calculo doctores vniuerſum orbem de iure ſubiiciunt, l. deprecatio, ad Legem Rhod. de Iactu. Ab eis tamen Alciatus diſcedit in l. cunctos populos, C. de Sum. trinit. indicans, ſi quandoque Imperatores orbis dominos ſe appellent, id vel per hyperbolen accipiendum eſſe, vel eorum dictis minime credendum, quia in cauſa propria olim nomen Imperatoris, qui cauſa gerendi belli eligebantur, re bene geſta, conſequebantur, adnotauit C. L. Cantiunc. in proœmium Inſt. Ciceronis Philip. vlt. & Valtur. aliquanto copioſius. Eratque etiā olim Cæſaris nomen atque dignitas ſublimior, quam Imperatoris, vt Leon. Aretinus oſtendit. Porro, de Electorum inſtitut. lege, ſi vacat, quæ annotauimus ad diction. Librum. Appellantur autem Imperatores Auguſti, quaſi religioſa veneratione ac obſeruatione digni; & bonis auguriis admodū profuturi Romanæ ditioni gubernandæ: ſicut vbique in Titulis Iuſtiniani, & apud Iuriſconſultos intelligendum eſt: nō ab augendo, vt Accurſius, totius antiquitatis ignarus, comminiſcitur, teſte Old. Quo vero Imperatores á Cæſarib. & Auguſtis diſtent, annotauit in Tacitum Alciatus, & Rhenanus. Sed obſeruandum: eum, quem vetuſtiores Cæſarem dixere, nos Regem: & rurſus, quem illi Imperatorem, nos Cæſarem compellare. Videtur autem mihi Iuſtinian. id prænominis retinuiſſe: quod hoc quinque Principes Conſtantinopolitani, continua ſerie eum præcedentes, vſurpaſſent: quod vel priuatis licet, vt docet Gloſſ. in l. facta, §. ſi in danda. ff. ad Trebel. & conſtat per eos, quos citat nō paucos autores Neuizanus: Fl. Val. Martianus. Fl. Val. Leon. Fl. Val. Zenon. Fl. Val. Anaſtaſius. Fl. Val. Iuſtin. cui nepos ex ſorore Iuſtinianus ſucceſſit. Opinatur Alciatus Imperatores Orientis Flauii prænomen ſolitos ſibi addere ob Conſtantini Magni memoriam, qui huiuſmodi fuit prænomine: verum id, vt moris eſt, ante nomen adſcribebant: vt cum dicitur, Flauius Iuſtinianus Cæſar. Vnde quod ſequitur in Iuſtiniani titulo (quē nobis reſtituit primus idem Alciatus) non Flauius, ſed Slauius eſt, á Slauis barbaris deuictis: quos veriſimile eſt veteribus fuiſſe Baſternas. De his populis vide Ioachimum Vadianum in Epitome trium terræ partium. Satis autem conſtat, parentes Iuſtiniani obſcuro loco ortos. Nec ignorandū, quod Impp. Ludouicus eius nominis I. cognomento Pius, Hēricus I. Otho item primus, ſi Alberico credimus, ſedulo venerādę antiquitatis ſcrutatori, ceſſerunt priuilegio Rom. Pontificis eligendi: quod illi propter Schiſmaticos, Imperio cōtulerāt: quod tamen (vt vtar ipſius Alberici verbis) facere non potuerunt in præiudicium Imperii & ſucceſſorum. Nec hic tantum vir ille, de Imperatoris autoritate ſentit egregie. Obiter admonendum hic putaui, Ludouicum Regem Germaniæ, Imperatoris Arnulfi filium, cui in Imperio ſucceſſit, nonnullis alioqui eruditiſſimis viris, contra fidem hiſtoriæ accipi, qui Veronæ captus á Berengario, cæcatuſq; fuerit. Siquidé hic Ludouicus Italis ſolo nomine Auguſtus, obiit anno Salutis 912. Hoc autem Ludouico cognomini, vnde error irrepſit (iuſta ſummi Dei vindicta) accidit, filio Boſonis: qui Caroli Calui neceſſarius fuit. Nam is poſt defunctum Cæſ. Ludouicum, quod ille maternus eius auus fuiſſet, adductus ſpe Italici regni, Auguſtiq; nominis, ſub annis Imperii Cæſ.

Chontradi primi Oſtrofraci ex genere maſculino Caroli magni, apud Germanos poſtremi, in Italiam contra Berengariũ tranſcendit: à quo prælio victus, vita tamen donatur, ea lege, iureiurãdo firmata, vt Italicis reb. deinceps temperaret. Sed quum vix ille annum conquieſcens, contra iuriſiurandi religionem hoſtis repeteret Italiam, à Berengario iterũ captus, luminibus priuatur, anno 4. ab exceſſu dicti Regis Ludouici Auguſti: cui Italici Annales Imperatoris nomen detrahunt, quod à Rom. Pont. non eſt diademate cinctus. Spieg.

Imperator, apud Iuſtinianum in Nouellis Græcis eſt αὐτοκράτωρ. Ita autem poſterioribus temporibus Imperator dictus eſt Princeps Romanus. Olim verbum erat caſtrenſe & militare, quo dux exercitus poſt aliquã inſignem victoriam donabatur à militibus, vt cum Pompeius in Africa ſuperaſſet Domitium. Scipio in Hiſpania reiiciens oblatum Regis nomen, teſtatus eſt, id quod alibi magnum erat, Romæ exoſum & intolerabile eſſe, ſibique maximum videri nomen Imperatoris. Dion. lib. 33. pluribus verbis explicat, quomodo Iulio tributa ſit appellatio αὐτοκράτορος, quæ & ad ſucceſſores pertineret, ſicut & Cæſaris nomen. Bald. in procemio Inſtit. Adde Brechæum l. Princeps, de verb. & rer. ſign. n. 3.

Imperator patrum loco eſt his, qui ſibi ipſis opem ferre nequeunt. Nouel. Vt qui ſe res minor. obl. §. fin. Conſt. 72. Old. Prat.

Imperatorem Deus propterea inſtituit: vt difficilib. ſe rebus interponeret, omnia quæ nouiter contingunt, emendaret, ac componeret, & modis ac regulis competentibus leges ad naturæ varietatem attemperaret. Nouel. Quomodo inſtrum. §. Quoniam vero. Conſt. 73. Old. Prat.

Imperatorem litis cauſa hæredem inſtitui, inuidioſum eſt. Nec enim calumniæ facultatem ex principali maieſtate, capi oportet, ff. de hęred. inſti. l. pen. §. fin. Inſt. Quib. mod. teſtam. infirmentur.

Imperatorem noſtrum cum dicit Vlpian. Antoninum Caracallam intellige, vt ex collatione l. 1. & l. vlt. ff. de cẽſib. & l. 1. §. 1. ff. de ſuis & legit. l. 2. §. vlt. ff. ad Tert. l. & l. 3. ff. de do. int. vir. liquet. Sic & in l. 43. ff. de iure fiſc. l. 1. & l. 2. ff. de pollic. l. 5. §. 1. ff. de publ. iud. l. 1. §. penult. ff. de calum. l. 1. §. in honorariis. ff. de var. & extr. l. 1. §. hi quibus ff. de l. lib. 3. & alias ſẽper, vbi Vlpianus, Imper. noſter cum patre ſuo, ait, Seuerum & Caracallam accipe. Eoſdem Impp. Papinia. optimos maximoſq; principes ſuos vocat in l. 16. §. 1. ff. de his quę vt ind. g. l. 30. ff. de excuſ. tut. l. vlt. ff. de accuſa. cõiuncta cum l. 3. ff. de re milit. Idemq; Seuerum ſolum, optimum maximumq; principẽ appellat. l. 7. & l. 8. ff. de vacat. mun. l. 17. de quæſt. Briſſ.

Imperatorem, nemo tantæ eſt auctoritatis, vt nolentem poſſit ad conuocandos Patres, cęteroſq; proceres coarctare. N. de app. §. ad hæc ſancimus. Conſtitu. 23. moueri tamen poteſt. ib. Old. Prat.

Imperatorem non pudet ſuam ipſius legem corrigere nec expectare, dum ab aliis corrigatur. Nou. de iis qui nup. iter. §. vetuſtas plane Conſtitu. 22. & Nouella, vt frat. fil. ſuccedant. in prin. Conſti. 127. Old. Prat.

Imperatoris non eſt, liberorum conditionem in ſeruilem commutare ſtatum. ib. §. illud etiam quod. Prat.

Imperatoris nomen ſtante Repub. iis ſolis tribuebatur, qui, cum ſuis auſpiciis exercitum ducerent, aliquot hoſtium millia in acie ceciderant, tũ enim repente acclamatione militũ eo nomine decorabantur, lauream q; tum in faſcibus, tum in literis, quas Romam mittebant, vſurpabãt. Vt autem perpetuum Imperatoris nomẽ alicui tribueretur, primũ Iulii Cęſaris exemplo factum eſt, quem Suetonius ſcribit Imperatoris prænomen perpetuum, & cognomen Patris patrię à Senatu accepiſſe. Ex quo intelligi poteſt, veterum conſuetudinem eo immutatam fuiſſe, quod cum illi cognominis loco Imperatoris titulum aſcriberent, veluti Cneius Pompeius Imperator, C. Cæſar primo loco, tanquam prænomen illud ſic vſurpauit. Imp. Ivlivs Cæsar. Qua de re vide Hot. in initio Inſtit. & Alciat. in li. de magiſtr. Rom. Prat.

Imperatoris nomen pręponitur inſtrumento, iure Ciuili. Nouel. vt præpo. non Imp. Bona fide recitauimus in ſcholiis Ligurianis. li. 6. & 9. quam indignabũde tulerit Rom. ſacerdos Adrianus eius nominis quartus, quod nulla non heroica virtute prędi tus Friderichus I. nomen ſuum Pontificio prępoſuerat. Conſtitu. diui Cęſ. Maximil. quę anno à nato Seruatore, M. D. XX. promulgata eſt apud Agrip. Coloniam, & meo iudicio politiore ſtylo digna fuiſſet, proximúmque locum in Nouella Conſti. de Tabellionib. mereretur, diſerte pręcipit: ne, vt hactenus neglectum eſt, in locis ſacri Imperii nomen & annum Auguſti, aut Cæſaris in conſcribendis inſtrumentis omittat. Spie.

Imperandi verbis quomodo prçterea vtamur, vide infra Iubere, &c.

Imperiale beneficiũ. l. 2. ff. de rebus eorũ, id eſt, principale, vt loquitur lex decima tertia, §. tempeſtiuum ff. ad Sc. Trebel.

Imperialis Beneuolencia l. 23. Codic. de nuptiis Briſſo.

Imperialia ſtatuta l. 3. §. Diuus, ff. de ſepulch. vio.

Imperfecta donatio, emptio, liberatio, Res, ſcriptura teſtamenti, ſtipulatio, tranſactio, venditio, &c. Briſſ. ex ff. & C.

Imperfecta Ætas, id eſt, minor ætas l. vlt. C. in quib. cauſ. in integr. reſtit. cui perfecta, iuſta, & legitima aduerſatur.

Imperfectvm, nondum abſolutum & perfectum. Hinc imperfectum teſtamẽtum, pro non iure factum. Paul. de l. 3. Ex imperfecto teſtamẽto, ait, legata vel fideicommiſſa imperatorẽ vindicare, inuerecundum eſt: decet. n. tantæ maieſtati eas ſeruare leges. quibus ipſe ſolutus, eſſe videtur, Spieg.

Imperfectvm pro nullo, inutili & inualido, l. 9. l. 35. §. 1. de cõt. empt. l. 65. de cond. indeb. l. 7. ff. de mort. cauſ. donat. l. 115. de verb. obl. l. 14. de accept. l. 30. de l. 3. l. 23. de teſtam. Plane imperfecta res dicitur in l. 9. §. ſed quod Prætor. ff. quod met. cauſ. ſi ſtipulationem numeratio non ſit ſecuta. Briſſ.

Imperia iuſta vetus lex ſtatuit, hoc eſt, ſecũdũ naturalẽ rationẽ vera, & in omnibus Rei. partibus abſoluta, receptaq; à ſapientiſſimis hominibus communi conſenſu, quibus proinde velut bonorum morum ac inſtituendæ vitæ parentibus, ciues libenter pareant, non tam metu pœnarum, quam honeſtatis amore. Hæc omnia. n. ſub appellatione huius verbi, Iuſta comprehendit Lex. Interim reiiciens plane Tyrannidem, quæ neque diuturna eſt, neque felicem habet exitum. Veteris illius legis verba hæc ſunt apud Ciceronem, I m p e r i a ivsta svnto. Hæc lex ad varios articulos porrigi poteſt. Old. & Prat.

Imperia toralia, l. 3. ff. de ſupell. l. vide Toralia Imperia. Prat.

Imperia in Baſilicis περικεφάλαια ſunt, Cuiac. 10. obſer. 13. poſt princip.

Imperio fines nullo modo cõmodius poſſunt propagari, quã ſi defendantur ſubditi in libertate iuris ſui, ſi nõ grauẽtur cõtra moderatam politię ordinationem. Contra quoque, nulla eſt amittendi imperii perniocioſior occaſio, quam premere ſubditos, eripere fortunas eorum cõmentitio prætextu, miſcere fas & nefas. Exemplũ nobis ob oculos poſuit Deus Romanam remp. Illa enim principatum orbis, liberalitate magis, quam armorum vi partum tantiſper obtinuit, donec à ſubditis amari, quam metui maluit. cum autem libertatem eorum nouis expilationibus grauare cœpiſſet, conſiliis Senatus extra iuris formam ad priuatas ambitiones diſtractis, ſublata eſt maieſtas, decuſque eius imperii. Prateius.

Imperio magiſtratus adoptari dicuntur, qui apud prætorem, vel præſidem, adoptantur. l. 2. ff. de adopt.

Imperiti. Cicero appellare ſolet eos hac voce, quos vulgus Simplices vocat: noſtri tales doli expertes cenſent. lege ſi quis id quod. §. & alii ff. de iuriſdict. om. iud. Spieg.

Imperitia, ruſticitas, caſus inopinatus, fere ſolent ęquiparari, Vlp. in l. ſi quis id. §. doli mali. de iuriſdict. Prat.

Imperitia, Caius ait, culpæ annumeratur. Vnde colligunt Interpretes, quod perinde ſit, quiſpiam per imperitiam peccet, aut dedita opera: vtrolibet enim pacto culpam contrahit, & pœna ſit dignus: vt ſic diſcat quiſque prius officium, aut artem quam exerceat: ne hoc ſuo intelligere atque exercere faciat, vt nihil tandem intelligat, & temeritatis ſuę pœnam rependere lege cogatur. Exemplum habes ad hanc rem aptiſſimum in l. qua actione ad fin. l. Idem Iuris. ff. ad l. Aqui. & §. imperitia. Inſtit. de leg. Aqu. l. illicitas. §. ſicuti medico. ff. de offic. præſid. vbi Rhetorico epiphonemate, Iuriſconſ. Quid enim, inquit, tam contrarium eſt conſenſui, quam errori, qui imperitiam detegit: hoc eſt, inſcitiam, ignorantiam. Spieg.

Imperitia pro ignorantia iuris, Inſtitutione de militari teſtament. Qua in ſignificatione Imperitiæ venia datur. l. quadrageſima, ff. de adminiſtratio. & peric. l. 8. §. ſi ſeruus ff. qui ſatisd. cog. Briſſ.

Imperitia priuatorum, Iuriſdictionis formam immutare non poteſt. Vlp. in l. ſi filia nupta in prin. ff. famil. erciſc. Spieg.

Imperivm generaliter pro magiſtratu accipitur, vt amittere imperium dixit Papin. & deponere imperium, Vlpi. quod Pomponius dixit abdicare ſeſe magiſtratu. Bal. tit. de perp. & temp. action.

Imperivm eſt poteſtas à populo ſtante Rep. poſt vero ab Imperatore nominatim alicui ſic data, vt ipſi pro ſuo iure, ſi commiſſum quid ſit, animaduertat. Itaque Imperiũ magiſtratus habere dicuntur, qui & coercere aliquem poſſunt, & iubere in carcerẽ duci: quales ſunt Conſules, Præfecti Prætores, Proconſules, l. ſecunda, ff. de in ius voc. Minores enim Magiſtratus dicuntur, qui nec imperium nec poteſtatem habent, l. nec magiſtratib. 32. ff. de iniur. vide priuatus. Prat.

Imperivm, poteſtas. Hinc cum imperio eſſe, dicebatur apud antiquos, cui nominatim à Pop. Rom. dabatur imperium. Cum poteſtate eſſe, dicebatur de eo, qui à populo alicui negocio præficiebatur. teſte Feſto. Quod autem Iuriſc. de iuriſd. om. iud. Imperiũ, ait, eſt gladii poteſtas: hoc non eſt de fabrili gladio, ſeu vt Logici loquuntur materialiter accipiendum. ſed ἀναγωγικῶς, de iure puniendi facinoroſos homines. Spieg.

Imperivm aut merum eſt, aut mixtum. Merum imperium eſt habere gladii poteſtatem ad animaduertendũ in facinoroſos homi-

homines:quod etiam Poteſtas appellatur. Mixtum eſt,cui etiam iuriſdictio ineſt,quod in danda bonorũ poſſeſſione conſiſtit,l.3.ff.de iuriſd.quem locum ſic interpretatur Hot. Imperium,inquit,aliud merum dicitur,aliud mixtum.Merum Vlp. appellat,quod ad publica iudicia pertinet,ac proinde propriũ eorum eſt,qui ea iudicia exercere poſſunt,ſiue in vrbe,ſiue in prouincia:vt Quæſitorum in vrbe,& Præfecti vrbi,ac Præfecti prætorio: in prouinciis Præſidum, Proconſulum, Proprætorum. Merum autem iccirco nominatur,quod è iuriſdictione ſecretum,purum, & vacuum ſit: (non quod nemo qui merum imperium habeat,iuris etiam dicendi poteſtatem habere poſſit:nam in prouinciis merum Imperium cum iuriſdict.coniunctum eſt in eadem perſona:in vrbe vero (niſi forſan præfectum vrbi excipias)non coniunctum: hinc in prouinciis quicunq;merum habet imperium,is etiam iuriſdictionem habet: in vrbe vero Quæſitores rerum capitalium merum habent duntaxat, omniſq; iuriſdictionis expers:)Sed cum de imperio diſputatur , ſiue de vno aliquo magiſtratu agatur , ſiue de diuerſis, id quod ad capitalium rerum adminiſtrationem pertinet,ab eo quod rerum priuatarum proprium eſt, ſecernẽdum eſt. Mixtum autem dicitur,quod ad vtraſque res, & capitales ſcilicet,& priuatas pertinet.hinc Vlp. Mixtum eſt, inquit, cui etiam Juriſdictio ineſt:quæ, vt in l.1.dixerat,ad bonorum poſſeſſiones dandas,tutores pupillis,iudices litigatoribus conſtituendos pertinet.Quapropter intelligitur,vſq; adeo aliud eſſe imperium,aliud Juriſdictionem, vt neq; quicunque imperiũ habet, Juriſdictionem habeat, neq; rurſus quicunq; iuriſdictionem habet, imperium habeat.nam quæſitores, qui merum in vrbe imperium habent, i.e. rerũ , capitalium quæſtiones exercẽt , ius de priuatis reb.non dicũt. Quæſtores autem, Magiſtratuum in prouinciis comites (de quorum officio Vlp. in l.imperium.diſputat, vt ex inſcriptione licet intelligere) itẽ legati Proconſulum,iuriſdictionem rerum priuatarũ habent, imperium autem proprie non habent. cum enim quid imperant, veluti cum poſſideri iubent, aut pignora capi,alieni potius,quam ſui imperii vi ac poteſtate hoc faciunt:nimirũ eius cui ſummum imperium in prouincia tributum eſt.Atque hæc quidem ita ſe habent.Verum illud ſimul intelligẽdum eſt, Juriſdictionis verbum ab Vlp.in d.l.imperium, ſtricte & anguſte vſurpari,pro ea quæ ad priuatas res duntaxat pertinet:cum ſatis conſtet,etiam ad rerum capitalium iudicia,& omnia denique Magiſtratuum acta ac decreta pertinere.quod ex vno Aſconii loco licebit intelligi.nam vbi de Scauri iudicio repetundarum loquitur,ita ſcribit:Cato prætor iudicium,quia æſtate agebatur, ſine tunica exercuit, campeſtri ſub toga cinctus,in forum quoq; ſic deſcenderat,iuſq; dicebat.Item Colum.li.12. Quod nunc ſcilic. faciunt Magiſtratus aſſidua iuriſdictione vim legum cuſtodientes.Hot.Prat.

Imperium ab aliis diuiditur in merum.& in id quod merum nõ eſt,ſed iuriſdictioni cohæret , & in modica coercitione , non etiam animaduerſione conſiſtit,l.1.§.vlt.& l.vlt.ff.de offi.eius cui mand. Imperium etiam Prætoris pro autoritate & iuſſu accipitur, in l.2.ff.de adopt.l.7.§.ſi paciſcar.ff.de pact.Briſſ.

Imperium. Sciendum eſt duo Imperii verbo apud Liuium,alióſque contineri : poteſtatem videlicet exercitum habendi , & belli gerendi.quod Plutarchus in Cicero. vbi de hac re loquiquitur,dixit: στρατιώτας τρέφειν, καὶ τὰ ἐφ᾽ ἑαυτῷ πόλων ἀπειτω, &c.

Imperium minus Prætor, Conſul maius habebat, vt Gellius ex Tuditani ſententia ſcribit. Et verum eſt, Prætores iuriſdictionem,id eſt,imperium non merum, iure magiſtratus exercuiſſe , licet S.C.Turpil. animaduertendi poteſtatem de nece domini,ſpecialiter tributam, egiſſent. Ex Salomon.Spieg.

Imperium per ſatyram dare quid ſit, vide Gothofr.ad l.1.in prin. C.de Latin.Libert.tollen.

Imperium populare eſt,cum ſumma poteſtas pene populum ſeu plebem cenſetur, nihilq; niſi eorum ſcitu & nomine fieri poteſt: qualis ſæpe fuit Romæ, abdicata prorſus omni patrũ autoritate. Et eo tempore facta fuerunt plebiſcita. Hæc ſpecies politiæ fere ſemper degenerare ſolet , vt vulgus autoritatem ſuam conferat ad augendam potentiam tenuiorũ ciuium contra optimates,ſub prætextu defendendi:vnde tandem ſeditiones naſcuntur, & multa mala. Ariſtoteles appellat talem ambitionem imperandi, & corruptum ſtatum, δημοκρατίαν. Prat.

Imperium pro iuſſu,ſic velle non creditur qui obſequitur imperio patris vel domini l.4.ff.de reg.iur.Briſſ.

Imperium Ammiano Marcel.eſt cura ſalutis alienæ.Huius finis eſt ſalus,& vtilitas,obedientia.Vide Plat.in Polit.Prat.

Imperia in Baſilicis προσκεφάλαια ſunt.Cuiac.obſeru.lib.20.c.13. poſt princ.

Impertinentes poſitiones, (alias Articuli,alias Aſſertiones,alias Capitula,alias deniq; poſitionales articuli.ſic enim id genus ſcriptũ dicitur)in c.vlt.in pr.c.præſentiũ,§.teſtes de conf. lib.6.c.cauſam qu.2.& c. ex parte de teſtib.dicuntur, quorum probatio nihil adiutura ſit intentionem actoris.Dominicus in d.c.vlt.Impertinentes articulos diffinit eos eſſe,qui ad cauſam prorſus nihil faciunt : aut ſi prima fronte vtcunque aliquid facere videantur, ad ius tamen relati , nullum habent probationis effectum.l.ampliorem.C.de Appel.Spieg.Prat.

Impetigines, puſtulæ pruritu corpus infeſtantes : quarum genera 4.Corn.Celſ.lib.5.deſcribit. Hinc impetiginoſus,impetigine affectus,Vlp.in l.6.§. .ff de ædil.edi. Trebat. ait impetiginoſum morbum non eſſe, ſi eo membro , vbi impetigo eſſet,æque recte vtatur,Hot.Prat.Aliquib Impetigo eſt λειχήν, id eſt,ſummæ cutis aſperitas cum leni pruritu.Briſſ.

Impetiginum autem remedia prodit Plin.lib.20.cap.9 lib.22. cap.vlt & lib.25.cap.7.Briſſ.

Impetrabilis dies,in quo quis quid facile impetrat & obtinet.

Impetrata venia fieri.Lege, Venia ætatis.

Impetrare actionem,quoniam partes eam certis verbis à Prætore petebant,dicebantur. Interrogabat enim, An ſibi ea de re iudicandi poteſtatem facerent?Ipſiq; ſe facere reſpondebant: ſicq; iudicium accipiebatur,i.e.lis conteſtabatur:deponebãtque in æde ſacra ſportulam, in qua pecunia erat,quam qui viciſſet lucrabatur:ea pecunia Sacramentum dicebatur.Inde eſt apud M.Varron.& Ciceronẽ: Sacramento vincere. Ex Alc.Sp.

Impetrare, reſtitutionem in integrum , ſeparationem bonorum,tempus ad deliberationem ſeu ad deliberandum,bonorum latitantis poſſeſſionem, bonorum reſtitutionem, Jus aureorum annulorum, veniam ætatis,&c.Briſſ.ex ff.& C.

Impetus ſæpe efferueſcentem animi motum & calorem denotat.Briſſ.ex ff.

Impetus aquæ,fluminis,id eſt,vis,Briſſ.

Impetus , inuaſio cum tumultu. Hinc impetum facere in aliquem,& in bona & fortunas alicuius,pro inuadere,& adoriri.

Impetum ſuſtinere.Caius in l. 8.ff.ad l.Aqu.idem dicetur,ait,etſi propter infirmitatem ſuſtinere mularum impetum non potuerit.Spieg. Jmpetus prædonum,id eſt,incurſus.Briſſ.

Impilia veſtis loco eſſe, ſcribit Vlp.l.argumento.ff.de aur.& argen.l.in Baſilicis,vt refert Cuiac. Obſ.lib.10.c.13.

Impilia, προσκεφάλαια,i.e.puluini ſunt,adeoq;etiam impelia legi poſſe cenſet.Non tantum igitur impilia πῖλοι ſunt,i.e.ſocculi pedibus calceandis,inuoluendiſq;apti,ſic dicti;quia ſine pilis ex lana coacta fierent:ſed & προσκεφάλαια, Plin.lib.19.c.2.ſcribit eſſe laneam naturã, ex qua impilia, veſteſq; quædam conficiuntur, ſed perperam, in impreſſis mapalia. Jmpilia.n.vocat, quæ Theophraſtus 8. περὶ φυτῶν vnde illa ſumpſit, πόδια, vel πόδεια potius.Heſych. [illegible] eſſe refert [illegible] vide Podia.Hot. Jmpilia in d.l.argum.§.1. ponit pro faſciolis, quib. mulierum crines aſſligantur,quaſi ad pilos pertinentes.

Impius eſt qui nullos omnino deos eſſe credit,aut de eorum ipſorum quos credit deorum legitimo cultu ſciens prudenſque detrahit quæſtus ſui cauſa: vt quod ſuperſtitioſus timore impius plerunq; pro lucro ſuo faciat,&c.Connan.lib.3.c.1.nu.3.

Implere intentionem,petitionem, exceptionem Juriſconſ.eſt probare quod intendimus, petimus, excipimus, l 21.C.de rei vind.l.pen.§.1.ff.de except.rei iud.l.19.in pri.ff. de except.l.9. C.de præſcr.lon.temp.l.14.de inoff. teſtam Implere probationes,d.l.19. Quinetiam,præciſe plerunq;,& imminute implere Jmpp.dicunt,pro implere intentionem,vel probationem,l.1. & 23.C.de probat.l.5.C.de non nu.pecun.Jmplere cautionem. l.24.ff.de vſufr.l. Jmpleri quoque vſucapio dicitur,quæ perficitur l.12.§.factæ.ff.de captiuis, l.7.ff.de vſucap. Prat.ex Briſſ.

Implere interdum ſignificat adimplere & exſequi.Sic

Implere annum ætatis ſuæ 25.vide l.5.C.de legitim.tut.

Implere fati munus,id eſt,mori,in l.1.C.de oblig.& act.

Implere promiſſum,quod Barbari dicunt,tenere ſuam promiſſionem,Plin.iunior: Jmpleui promiſſum,prioriſque epiſtolæ fidem exſolui.

Implere fidem, placitum , conuentionem, conditionem, ſatiſdationem , cautionem, quantitatem, ſtipulationem, contractum,&c.ex ff.& C.Briſſ.

Implicari metallo,vide l.3.C.de inceſt.& inutil.nupt.

Implicitum libertatis caſum in l.ſed ſi ſtatu liberum,ff.ſi ex noxal.cauſ.interpretatur ibidem Accurſ.adnexum.Briſſ.

Implorari edictum,id eſt, beneficium edicti , l.1.§.fin.ff.vt in poſſ.legat. Jmplorari iudicium & cognitio dicitur,id eſt,deſiderari,l.7.verſ.plane de hæred.pet.l.3.§.1.ff. vt in poſſeſſ.lega. Briſſ.Sic implorare æquitatem præſidis in l.3 C.qui bonis ced. poſſ.Et implorare auxilium ſpectabilis iudicis,l.4.Cod.de iuriſd.omn.iud.

Impluuiatus color,pullo ſimilimus:dictus,quaſi fumato ſtillicidio implutus:eundem & eſſe, qui ſuaſus inſuaſuſue vocatus eſt, Thyleſ.tradit.Spieg.

Impluuium,cohortem,plateam hypæthriumq;, quæ veteres diſtincte dixerunt , vnico nomine per translationem Aream appellari poſſe doctiſſimo Alciato videtur in explicatione l.fundi,de verb.ſign.Spieg.

Imponere certum finem,l.7.§.4.C.de curator furioſ.

Imponere iniurias,pro facere dicit Cicero Actione in Verrem ſexta.Spieg.

Imponere ſeruitutem fundo,ædificiis,ex ff.Briſſ.

Imponere magiſtratum naui locandæ,ex ff.Briſſ.

Imponere pecora prædiis,i.e. ſtercorare,l.14. ff.de impenſis in res dota.

Imponitvr neceſſitas,pœna delicto.Briſſ.ex C.& ff.

Imponere leges,id eſt,conditiones,vt apud Ciceronem.Spieg.

Imponere onus probationis,l.15.C.de prob.

Imponere plagā,pro eo quod eſt facere,idem pro P.Seſtio dixit.

Imponere rationem legis Falcidiæ,l.6.in prin.C.ad leg.Falc.

Imponere ſacramentum.l.12.in pr.C.de reb.cred.

Imponere tributum dicitur Princeps, quando ſubditos imperio cogit ad dandas pecunias,tributum,milites,& id genus.

Imponere vectigal. Sylvius in orationem Cic. pro M.Fonteio, ſcribit ita vſitatum vulgo eſſe, vt vectigalia noua appellent Impoſitiones.Spieg.

Imponere eſt decipere: vnde & deceptores,impoſtores,& impoſtura,deceptio.Vlpianus digeſtis de Crimine Stellionatus: Si quis impoſturam fecerit aut colluſionem in necem alterius, ſtellionatus poteſt appellari. Mendum eſt apud Vlp.Jureconſultum ff.de var.& extraord.cognit. Non tamen ſi incantauit, vel imprecatus eſt,vt vulgari verbo impoſtorum vtar,exorcizauit.Tu ſcribas velim impoſtorum.Martialis.

Hos fortuna placet, Poſthumus impoſuit.

Jo.Bapt.in commen.Epiſt.Sid.Apollina,ad PapāGręcum li.7.

Importare,i.e.inferre,intendere.Importare actionem,crimen. Importare ignominiam,infamiam.id eſt, irrogare. Importari merces,id eſt,inferri.ex ff.Briſſ.

Importat, pro irrogat, infligit, apud Martianum,in l.ictus fuſtium.ff.de his qui not.infam.Spieg.

Importata proprie pro infecta,illata,vſurpat Juriſconſ.in l.1.de migr.Spieg.

Importvne, id eſt,intempeſtiue,ſic importune repetere.l.18.§. ſicut,ff.commodati.

Impossibile accipiendum eſt, quod vel iure vel facto fieri non poteſt,Baldo. Quære,Difficile eſt illud: Cuius cōtrarium eſt Neceſſarium.in l.Non quidquid 40.ff.de iud Hinc argumentatio per locum ab impoſſibili.De quo vide elegantiſſima Topica Cl.Cantiunc.Obſeruatum ſcio, Poſſibile,& impoſſibile, Ciceroni in vſu non fuiſſe:quæ tamen verba poſtmodum finxit,aut certe admiſit neceſſitas.Rhodigin.ait,Impoſſibile non latinum verbum male feriatis videtur:quo tamen vtitur Boet. non reformidat cum Jureconſultis Quintilianus lib.5. Spieg.

Impossibile eſt,cui natura vel lex impedimento eſt,quominus exiſtat.Atq; ita impoſſibilē condicionem definimus,quæ per rerum naturam exiſtere non poſſit.Paul.lib.3.Senten.tit.4.§.ſi impoſſibilis.inſt.de inut.ſtip.l.15.ff.de condicio. inſt. quæ interdum Græco verbo ἀδύνατος appellatur.l.20.ff.de cond.inſt. l.104.§.1.ff de leg.lib.1. Cui contraria eſt Poſſibilis condicio. l.3.ff.de ſtatulib.l.16.ff.de iniuſto,rup.Sed & quæ factu difficilia ſunt, pro impoſſibilib.plerumque haberi, Cic.in Partitio. ſcribit,& probatur ex l.4.§.puto.ff.de hær.inſt. Briſſ.

Impossibile præceptum iudicis habetur, cui pareri per rerum naturam non poſſit.l.vlt.ff.quæ ſentent.ſine appellatio.Briſſ.

Impossibilitas duplex eſt,altera naturæ, altera vero legis.l.ſi ſtipuler.& l.vlt.ff.eod.

Impossibilis conditio habetur , cui natura impedimento eſt quominus exiſtat,Imp.in §.14.inſt.de inut.ſtipul.Hot.

Impossibilis conditio tribus modis poteſt dici:primo natura, vt ſi cælum digito tetigeris.§.ſi impoſſibilis.Inſtit.de inut.ſtipul. Item de iure, vt ſi patrem ab hoſtibus non redemeris, vel parentem non alueris : quia ea quæ ſunt contra bonos mores, nec facere nos poſſe ius præſumit,l.filius,ff.de cond.inſt.Item de facto,vt ſi montem aureum dederis.gloſſ.in §.impoſſibilis. inſt.de hæred.inſt. Eſt & quædam quarta impoſſibilitas propter perplexitatem,vt in l.ſi Titius, & ibi Bar in ſummario.ff. de condit.inſt. Jo.Bello.Etym.

Impossibilis dicitur,ait Goth.ad l.31.ff.de obl.& act.vel natura vel bonis moribus,vel ratione perplexitatis,l.16.de cond.inſt. vel facti,quod eſt admodum difficile, l.4.§.1.de ſtatulib.

Impossibile, & difficile propemodum non diſtant.Vlp.ff.fam. erciſc. Si familiæ erciſc.inquit, vel communi diuidundo iudicium agatur, & diuiſio tam difficilis ſit, vt pene impoſſibilis eſſe videatur.Old.

Impossibile dicitur illud,quod per ſolum principem explicari poteſt,vt not.gl.in l.continuus.§.cum quis.ff.de verb.obl.Panorm.in repet.l.cum eſſes,verſi.ita quia rerum,de teſt.Old.

Impossibilis ſtipulatio dicitur ſiue ipſa per ſe ſit huiuſmodi,ſiue conditio ei adiecta.Connan.lib.6.c.4.nu.7.

Impossibilivm nulla eſt obligatio.l.145.ff.de diuerſis reg.Jur.

Impostores, dicuntur deceptores,& qui fallunt præſtigiis quibuſdam ab imponendo,id eſt,decipiendo, dicti Vlp.de Ædil. edict.leg. Ob quæ vitia non guloſos, inquit, nec impoſtores. Hinc impoſtura,deceptio:& imponere,pro decipere.Nebriſſ. Impoſtores in antiquo lexico ἐπιθέται dicuntur.Prat.

Impostvra, ab eo dicta,quod adulterinas merces pro veris ſupponat.Vlp. de Crim.ſtell.Si quis impoſturam fecerit, aut colluſionem in necem alterius, Stellionatus poteſt appellari. Vide ſup.Fallacia.Spieg.

Impotens dicitur plerunque in malam partem, vt non ſit idem quod debilis,& imbecillis:ſed qui non potens ſui,nec ſuæ poteſtatis eſt,Impos apud priſcos dicebatur, Spieg.

Impotens poſtulatum,pro improbo,& violento accipitur:quod proprie tyrannorum eſt.Spieg.

Impotentem, nimis potentem interpretatur Donatus,in And. Terent.5.Act.5.Scen.3.Briſſ.

Impotentia coeundi eſt virium vel defectus naturalis,vel accidentalis , quo quis impeditur alteri carnaliter commiſceri. Ita accipitur in tit.de frig. & malefic. & imp.coeundi, & in §. per occaſionem Nou.conſt.22.Jo.Bello.Etym.Prat.

Impotentiæ vocabulum,licet ad eos plerunq; referatur,qui ſibi nequeunt temperare ab impetu violentiaq; animorum , etiam nihilominus pro imbecillitate volunt quidam à Terentio vſurpatum in Adelphis. Juſtinianus non permittit, vt vxor ſtatim diuertat à marito propter impotentiam : ſed elapſo triennio , ſi nihil emendatum fuerit hoc malum , quoniam vxor reuera non fuit, quæ non conſentit in virum impotentem. §. per occaſionē quoq; neceſſaria.in Aut.de Nup. Dicitur etiam immodica, intolerandaque potentia: ſicus & Impotens tyrannus,& impotens Fortuna,pro nimium potens.Spieg.Briſſ.

Imprecari proprie mala dicimur.

Impræsentiarvm. ſic legi debere coniunctim, Catanæus contendit:alii tamen interdum In præſens, & ad præſens. Vlp.fere ſemper Impræſentiarum. Nam in l.1.ff.de Tab.exhib. Quid enim, inquit, ſi occultatæ tabulæ poſtea prolatæ ſunt,cur noceat ei qui reſponderit,quod impræſentiarum ei videbatur? idem: Tēpus.n.ei dandū eſt,ſi non poteſt impræſentiarū exhibere.Hic autem de tempore alio,quam præſenti melius intelligitur:Tuſano teſte,in annot.ad Budaic.Epiſt.Spieg.

Impressionem facere,hoc eſt,impetum & incurſionem facere, l.ſi per impreſſionem,C.de iis quæ vi vel metu.Prat.

Impræstationes, vide l.22.§.vlt ff.fam.herciſc.

Improbabilis in l.10.ff.de iudic.l.8.§.meminiſſe ff.de inof.teſt. & improbus litigator. l.2.§.quod ſi actor. C. de iureiur.prop. cal.§.hæc autem.inſtit.de pœna tem.litig.Briſſ.

Improbare, idem quod reprobare,vt loquitur l.9.ff.de neg.geſtis.ſic

Improbare teſtamentum, ratum & firmum non tenere. Contrarium, Approbare.Spieg.

Improba merx,vel iniuſta, in qua non eſt lucrum. Sic improba accuſatio.l.19.C.ad l.Corn.de falſ.improba alienatio l.5.C.de diſtract.pign. Improba petitio,l.16.C.de vſur. Jmproba poſſeſſio,l.7.C.de acqu.& retin.poſſ.

Improbe dicere teſtamentum inoſſicioſum.Vide Vlp.in l.Papin. §.meminiſſe autem,ff.de inoff.teſt. Spieg.

Improbe eſt contra bonam fidem. l.12.ff.de tranſact. l.17.ff.de euict.l.12.§.ex cauſa , ff.de interrog.in iur.fac. leg.31. ff.de rei vind.l.41.ff.de pign.act.Briſſ.

Improbe, mala mente,l.6.§.ſed ſi quis.ff.de neg.geſt.Briſſ.

Improbe adſpirare ad honores l.11.Cod.de libera.cauſ Improbè recuſare,l.7.C.de pol.vel contr.l.14 C.de donatio.ante nupt. improbe retinere.l.9.C.de acq.poſſ.

Improbvm teſtamentum,Ciceroni falſum,& calumniis plenum. Spiegel.

Improbvs appellari ſolet,qui fidem violat,non ignorans quantum deberet ſoluere l.51.de re iud.l.31.de rei vind. Certe quod in litib.moretur aſſidue dolo malo. Feſtus enim autor eſt Ordinarium hominem dici ſolitum Scurram & improbum , qui aſſidue in litibus moraretur. Siq; improbitatis huiuſmodi nomine,aut à cenſore notatus , aut expreſſa lege iudiciſque pronunciatione damnatus eſſet , non improbus ſolum : ſed etiam inteſtabilis erat,vt eſt apud Gellium lib.15.cap.13.& lib.7.c.18. Eoq; ſenſu bellum enarrans Jugurthinum ſic de Metello ſcripſit Salluſtius: Jmprobus inteſtabiliſq; videtur Metellus,poſtquam de rebus Vaccæ actis competit.Et tunc quidem nec eius recipi , nec ei dici teſtimonium poterat l.26.de teſtamentis l. 21.de teſtib.Porro quem iuriſconſulti improbum vocant & inteſtabilem:eum inteſtabilem & ſacrum appellat Horat.Serm. lib.2. Sat.3.his verbis, inteſtabilis & ſacer eſto : non ignorans hominem malum & improbum veteribus ſacrum dici, quemadmodum à Feſto traditum eſt de verb.ſign. lib.16. Ræuard.l. Non poteſt improbus videri,ff.de reg.iur.

Improbvs eſt , qui bonam fidem non adgnoſcit, veluti qui bis idem petit.l.51.ff.de re iud.Briſſ.

Improbvs non eſt,qui ignorat quantum ſoluere debeat.l.99.ff. de diuerſ.reg.Briſſ.

Improbvs eſt, qui de vini hæreditate ſollicitus eſt. l.2.§.interdum.ff.de vulg.& pup.l.26.§.à patre,ff.ad Trebell.Briſſ.

Improbvs litigator.l.2.§ Quod ſi actor.C.de Jureiur. propter calum.§.hæc autem.inſt.de pœna tem.litigant.

Improlis dicitur eſſe ὁ μὴ ἐξ ἀνδρῶν τῷ πολιτεύματι ἐγγεγραμμένος. Huic congruenter Feſtus: Jmproles,qui nondum eſt adſcriptus in ciuitatem: & Victorinus Afer, Jmproles, qui nondum vir eſt. Cuiac. in expoſitio.Nou.Juſt.quint.de Monachis circa med.

Improperare, eſt crimen,vel aliquid aliud obiicere.Spieg.

Improvisvm debitum.l.vlt.§.1.C.de iure delib.Alber.Spieg.

Improvisvs caſus,l.1.C.ad legem Corneliam de ſicariis.

Imprvdens emere dicitur, qui bona fide rem a non domino emit,

mit.l.24.§.1.ff.de act.empt.l.20.§.ſi eum me abſente.ff.de neg. geſt.l.38.ff.de rei vind.l.31.§.1.ff.ſi cert.pet.Briſſ.

Imprudens pro ignorantie ponitur in leg.penult.§.mulier.ff.ad Velleian. Et Imprudentibus, id eſt, nihil tale opinantibus, & præter ſpem ac cogitationem.l.52.§. damna.ff.pro ſoc.Briſſ.

Imprudenter, minus conſiderate,l.21.in fi.ff.de neg.geſt.Pra.

Imprudentia, i.e.ignorantia & impertinentia,l.51.ff.de euict.Pr.

Imprudentia eſt quum ſciſſe aliquid is qui arguitur, negat, ſi Donato credimus enarranti illud Terent.ex Eunucho, Dono mihi dedit imprudens harum rerum omnium. Imprudens per ſe eſt, Ignarus per alios. Imprudentia eligere, eſt quod vulgo dicitur per inaduertentiam & inſcitiam, quæ non excuſat paſſim, teſte Paulo, qui in l.nam & Seruius.§.fin.ff.neg.geſt.ait: Qui imprudenter aliquem elegerit ad aliena negotia, is quid quid detrimenti electus negligentia ſua fecit, præſtat.Spieg.

Imprudentia peccare, Iuſtinianus in princ.inſtit de oblig.quæ ex quaſi delict. de iudice qui litem ſuam fecerit, loquens: Et vtique, inquit, peccaſſe aliquid intelligitur, licet per imprudentiam.ideo videtur quaſi ex maleficio teneri.

Impubes dicitur mas minor annis 14 fœmina vero minor 12.l. vlt.C.quand tut.eſſe deſin.§. .quib.mod.tut.fi. Macr.lib.Satu. 1.c.6.Poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit.tunc .n.moueri incipit vis generationis in maſculis, & purgatio fœminarum. Tert.lib de Virg.veland. Tempus etiam Ethnici obſeruant, vt ex lege naturæ iura ſua ætatibus reddant:nam fœminas quidem à duodecim annis: Maſculum vero à duobus amplius ad negotia mittunt:pubertatem in annis, non ſponſalibus aut nuptiis decernentes.Prat.

Impubes, vel impuber, Senatuſcōſulto Syllaniano torqueri non debet, ſed terreri tantum. Veruntamen impuberes ab anno ſeptimo, vſque ad annum vndecimum, proximi cenſentur infantiæ: ſimiles plane furioſo & infanti, quantum ad delinquēdi adfectum attinet. Quia huius ætatis pueri, bonum & malum adhuc diſcernere haud poſſunt, adeoque intellectu carent. §.pupillus.inſt.de inut.ſtipul. Ab anno 11.vſque ad annum 14. impuberes cenſentur proximi pubertati, & doli capaces: ideoque & furtum & iniuriam admittere poſſunt, l.pupillum.in pr. ff.de reg.iur.l.impuberem.ff.de furt.cum ſimil. Et hæc ita ſe habent in maſculis. Nam fœminæ minores annis duodecim cenſentur impuberes, nec matrimonium recte contrahere, inſt.de nupt.in prin.neq; teſtamentum recte facere poſſunt, §.præterea,inſt.quib. non eſt permiſſ.fac.teſtam. Attamen impuberis eſt miniſterium, ſi forte vel librarius, vel nomenclator, vel calculator ſit, vel hiſtrio, vel alterius voluptatis artifex.l.vt iuriſiurandi.§.dabitur.ff.de oper.libert.Prat.

Impudentia eius, qui diuerſa duobus teſtimonia præbuit l.27. §.1.ff.ad l.Corn.de falſis.Briſſ.

Impudicæ mulieres ſunt ſiue in lupanari, ſiue in taberna, caupona, aut ſcena pudori ſuo non parcant. Cuiac.in expoſit. Nou. Iuſt.51.de mulierib.ſcenicis,in princ. Impudicæ autem mulieres maritis ſuis exoſæ eſſe debēt, l.8.§.ſi qua igitur.2.C.de rep.

Impulsor, qui incitat & impellit ad aliquid faciendum.

Impune, ſine pœna, ſine damno vel periculo.l.qui ſeruum mihi ex ſtipulatu.ff.de verb.oblig.Bald.tex.huius l.ſingulariſſimum eſſe dicit.Spieg.

Impunita iniuria, ob quam nullum ſumptum eſt ſupplicium.

Impunitas, licentia, venia, libertas.Plin.c.1.lib.29.Medicoque tantum hominem occidiſſe, impunitas ſumma eſt.Spieg.

Impunitus eſſe dicitur qui impune quid facit, l.11.ff.ad l.Corn. de falſis.

Imputandi verbum duobus modis accipitur in titu. ad leg.Falcid.Imputari enim primum eſt in quadrantis computationem venire. Et ita in Falcidiam imputari id dicimus, quod hæredi ad quartam explendam computatur, l.19.l.91.cum aliis multis ff.ad leg.Falc.l.26.ff.de bo.libert.l.44.ff.de ſolut. Interdum in Falcidiam imputari dicitur, quod Falcidiam patitur l.1.§.item ſi ita legatum.ff.ad leg.Falcid.Briſſ.

Imputare, pro ſupputare, numerare, & ſubducere rationem, Vlp.in l.1.§.de ſeruis quoque.de tut. & rat.diſtrah. & vtil.cur. cauſ.act. Præterea, ſi matrem aluit pupilli tutor, putat Labeo, imputare non poſſe: ſed eſt verius, non niſi per quam egenti dedit, imputare eū oportere, de largis facultatib.pupilli. Hoc eſt, quod vulgo dicitur, deducere in ſuis rationibus, Sicque vſurpauit Seneca epiſt.18. Hoc non imputo in ſolutum de tuo tibi. Alias imputare, attribuere eſt, tribuere & aſſignare. Vlp.in l.1. § item quæritur. de ſepar. Sibi imputent cur minus idoneum fideiuſſorem acceperint.Prat.

Imputare interdum etiam ſignificat acceptum ſeu expenſum ferre, vt imputare ſibi debet qui credulus fuit.l.1.§.dolum ff.de eo per quem fact Briſſ.

Imputari culpa, id eſt aſcribi.l.14.§.vlt.ff.de re mil.Briſſ.

Imus pes, extrema pars pedis.

I N

In præpoſitio locum, ſitum, & ſedem ſignificat: ſicut Ex, ortum & initium cauſamq; rei ſignificat. vt Romanus cum eſt apud Perſas, non in ciuibus, ſed ex ciuibus eſt Romanis: Et res noſtra quam non poſſidemus non in bonis, ſed ex bonis eſſe dicitur. Sic cognoui ex literis, aut in literis tuis, dici poteſt vtrūque recte, ſed non eodem ſenſu. In literis cognoſcitur, quod in eis eſt ſcriptum: ex ipſis cognoſcitur, quod ex ſcripto intelligitur, vel coniectura quadam ex ſcripto ducitur, vt id neque in literis habeatur, neque ſit extra literas. Et Cic.ad Attic. veterem ex literis tuis complexus ſum, id eſt, propter literas tuas, & ea, quæ de illo ad me ſcripſiſti. Si dixiſſet in literis, hoc voluiſſet ſignificare, cum legerem literas tuas complexus ſum animo veterem.Connan.lib.3.cap.2.nu.10.

In articulum ſine vlla motus ſignificatione ſæpenumero accuſatiuo iungunt. In prætoris edicto ita ſcriptum erat; ventrem cum liberis in poſſeſſionem eſſe iubebo.l.121. ff.de legat.lib.1. l.13.in fi.ff.manumiſſ.teſt. Quo loquendi genere ipſi quoq; Iureconſulti Prætorum verba ſubſequentes vtuntur in l.1.§.1.ff. de Carb.ed l.3.§.pen.ff.de iurei.l.7.cum Rubrica ff.vt in poſſ. legat.l.14.ff.de probationib. l.2.§.1.ff.de action. empt. Eadem figura & in poſſeſſionem remanere dicunt in l.32.§. ſi maritus. ff.de donationib.in vir.& vx & in l.12.§ facti.ff.de capti. Item in ſeruitutem remanere.l.14.ff de fidei.libert. In fugam eſſe in l.14.§.pro eo autem,ff.quod met cau. In moram eſſe, in l 8.ff. de nouationib. In relegationem eſſe in l.13.ff.de bonor.poſſ In fructum eſſe.l.40.§.cum fundum ff.de contrah.empt. In poteſtatem eſſe.l.1.§. quis ordo in bon.poſſeſſ. & apud Vlp. in inſt. tit.28. Cuius locutionis exempla ex antiquis authorib. prompta Gellius ſuppeditabit. Sic & in ſeruitutem factum delictum in l.11.ff.de minorib. In hæreditatem deprehendi.in l.18.§.ſeruus.ff.de ſtipul.ſeruor. Et vt breuiter abſoluam, eiuſmodi alia exempla occurrunt in l.35. in fin. ff. de ædil.ed.l.40.ff.de adoptionib.l.55.ff.ad l.Aqui.l.6.ff.de ſeruo corrupt.l pen. ff.de fugit.l.29.ff.ad Trebel.l.41.ff.pro ſoc.l...ff.de l.Rod l.3 .§.ſi maritus,ff.de don.int. vir.l.11.§.pen.l.27.l.31.ff. locat.l.78. §.cum vir.ff.de legatis.lib.3.l.34.ff.de neg. Nonnunquam etiam cum motu, Sexto caſui vox In.ab iiſdem iungitur: veluti in poſſeſſione mitti, in hoſtium poteſtate peruenire, in carcere recipi, committere in actione, & his ſimilia.l.13. ff.vt in poſſ.leg.l.12. ff.qui teſtam.fac.l.6.§.eius qui.ff.de iniuſto rupto.l.65.§.Lab. ff.pro ſoc.l.34.§ Caius.ff.de leg.lib.2.l.85.de leg.lib 32.ff.de liber.cau.l.8.ff.de pollicitationib.Briſſ.in lib.parerg.

In præpoſitionis elegans vſus apud Latinitatis autores. de quo Gell. Non ſemper obſeruatur in diſpoſitionib.Legalib. De ea plurib.nec omninō ocioſe Alberic. Vide I.Licentia.Spieg.

In dictione, vti ſolent Iuriſconſulti, cum nihil in ſpeciem determinant, vt: Iurare in litem: agere in factum: Vertere in rem. Sicut ex diuerſo, cum determinatam ſignificare volunt formā, vti ſolent dictione Ex, vt Ex eo facto actionem naſci.l.1, ff.de act.& obl. Ex lite aliquid probare vel iuramento adſerere. Hæc omnia euidenter adparent, ſi bene perpendas, ex l.videamus.in fi.& l.ſeq.item ex l.tut.rem.ff.de in lit.iurand.Prat.

In, pro vſque in ſæpius ponitur. In aduentum ſucceſſo is id eſt vſque in aduentum.l.10.ff.de offic.Proconſulis. In diem finitæ tutelæ.l.13 ff.de adminiſt.& peric.Briſſ.

In acceptum ferre opus publicum faciendum, apud Macrum in l.7.ff.de l.Iul.repe.eſt perſcribere in codice operū locatorum; opus illud eſſe ex lege, id eſt, ex pactione redemptionis locationiſque perfectum. Id quod lex Iulia fieri prius vetabat, quam opus perfectum ac probatum eſſet. Hot.Prat.

In annos ſingulos, hoc eſt, pro ſingulis quibuſque annis ſtare vſumfructum, quomodo ſit accipiendum; Iuſtinianus explicat in l.ambiguitatem, C.de vſufr. Differt autem: in annos decem liber eſſe iubeatur, & intra annos decem: hoc enim ſignificatur, vt liber eſſe ſtatim iubeatur: ſuperiore vero nouiſſimus decennii dies ſpectatur.Prat.Spieg.

In annos ſingulos, quibus in Italia erit, exponit Iuriſc. in l. Iulianus §.eum quoque.ff.ex quib.cauſſis maior.Spieg.

In annum, in ſpacium vnius anni.

In antea pro deinceps, poſt hac, impoſterum: quaſi futurū tempus, non à tergo ſequatur, ſed ante nos cedat, lib.feud.2.tit.5: iuro quod à modo in antea ero fidelis ei, & titul.7. Honorem quem nunc habes, vel in antea habebis, id eſt, deinceps.Prat.

In aſſem vendere, apud Modeſt. in l.9.ff.quib.mod pig.ſoluat. Conn.ſic interpretatur, vt ſit pro quota cuiuſq; debiti. Titius (inquit) Sempronio fundum pignori dedit, & eundē fundū poſtea Caio Seio pignori dedit: atq; ita idem Tit. Sempronio & Caio Seio fundum eundem in aſſem vendidit id eſt, pro quota cuiuſq; debiti, ſed ita vt non ſolidum cuique, ſed pars tantū aliqua ſolueretur: vt Sempronio ſi ducenta debebātur, Caio cētū, & fundus valuit nonaginta, eūq; ipſis vendidit in aſſem, h. e.reducto ad æſtimationē aſſis fundo, Sempronius beſſē in eo, Caius trientē habebit, pro quota ſcil. cuiuſq; debiti portione, i.e.Sempron.60.habebit, Caius autē 30. Hæc Conn.li.4.c.vlt.

In authoritate eſſe alicuius, eſt ei obtēperare. Dicitur & in poteſtate eſſe. Conſules fuerunt olim in patrum poteſtate.Spieg.

In bello admiſſum dicimus, quod propter belli cauſſam admittitur.l.1.§.ex incendio.ff.de incend.ruin.naufr.Prat.

In bonis eſt quod ſupereſt, deducto ære alieno.l.1.ff.de ceſſ.bon.

Jn Peculio eſt, quod ſupereſt, deducto eo, quicquid ſeruus domino, eive qui in poteſtate eius ſit, debet. §.5.inſt. Quod cum eo qui in al.poteſt. eſt.

Jtem In bonis, pro in dominio eſſe Juriſconſ. vſurpat in leg. ſi idem.ff.pro derel.Spieg.

Jn bonis meis eſſe dicuntur, & iam iam raptæ res, tex.in l.2.§ ſecundo.l.in hac actione. verſ.ſi fugitiuus.ff. vi bonorum raptor.& ex hac l.colligitur diſcrimen inter ex bonis & in bonis, iuncta l.rem in bonis, de acqu.rer.domin.Spieg.

Jn bonis eſſe dicebantur ea proprie quæ Quiritium iure quæſita aliquo non erant. Itaque inter ſe illa duo opponebantur, vti docet Juſt. in l.vnic.C.de nudo iur. Quir.tollend. & Vlp.cap. inſtit.1.his verbis: In bonis tantum alicuius ſeruus eſt, velut hoc modo: ſi ciuis Romanus à ciue Romano ſeruum emerit, iſque traditus ei ſit, neque tamen mancipatus ei, neque in iure ceſſus, neque ab ipſo anno poſſeſſus ſit. Nam quandiu horum quid fiat, is ſeruus in bonis quidem emptoris eſt, ex iure Quiritium autem venditoris eſt.

Jn capillo puella dicitur, quæ nupta non eſt: quia comatæ ſine vllo capitis tegmine incedebant: nuptæ capite velato erant.li. Feud.2.tit.24.§.3. Rurſus ſi dominæ vel filiæ, aut ſorori adhuc in domo manenti, quę in capillo dicitur, ſeſe immiſcuerit, &c. In Lomb.lib.2.c.29. Qui filiam in caſa habuerit in capillo, & filium non reliquerit, &c. Et Neap.Conſtit.lib.3.tit.27. Et ſorores in capillo ſuccedunt. Coniugatæ autem & dotatæ à fratrum ſucceſſionibus excluduntur. Obiter etiam notandum, apud antiquos fuiſſe hanc conſuetudinem, vt nouæ nuptæ crines ſoluerent: quod in ſecundis nuptiis non fiebat. Optatus Afer contra Donatiſtas ſcribens: Inueniſtis, (ait) huiuſmodi virgines, quæ iam ſpiritualiter nupſerant: quaſi ſecundo coegiſtis ad nuptias: vt crines iterum ſoluerent imperaſtis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt: ex quibus ſi alicui maritum mutare contigerit, non repetitur illa temporalis feſtiuitas. Hæc ille. Fuit hoc quoque luctus & mœroris argumentum, vt multis ex locis conſtat: Ouid. Triſt.1.

Illa etiam ante lares ſparſis proſtrata capillis
Contigit extructos ore tremente focos.

Liu.lib.1. Soluit crines, & flebiliter nomine ſponſum mortuum appellat. Notatu etiam dignum eſt, moris fuiſſe Francorũ Regib. vt filios exephebos principi alicui vicino tondendos mitterent, qui eorum poſtea quaſi patronus eſſet. Seruos enim, Romano more cum libertatem acciperẽt, tonderi ſolitos, vel ex vno illo Plauti dicto in Amphit.act.1.ſcen.1.fi. manifeſtum eſt, Quod ille faciat Jupiter, vt ego hic hodie raſo capite caluus capiam pileum.i.e.liber fiam. Paul.Diac.de geſtis Langob. lib.6.cap.37. Circa hæc tempora, Carolus Francorũ princeps, filium ſuum ad Luitprandũ miſit, vt eius (iuxta morem) capillum ſuſciperet: qui eius cæſariẽ incidens, ei pater effectus eſt: multiſque regiis muneribus donatum genitori remiſit. Prat.

Jn caducum parietem inclinare, quid ſit, exponit pulchre Roterodam.in Chiliadib.

Jn Calendas poſſidere.l.12.ff.de precario, id eſt, vſque in calendas, vt l.56.§.Qui ita ff.de verb.obl.Briſſ.

Jn capita, in ſingulos, ſingulatim. Liu.li.2.ab vrbe: Extulit eum plebs, ſextantibus collocatis in capita. Id eſt, quiſque collocauit ſextantem, & contulit. Sic apud Juſtin.tit.1.lib.3.inſt. Conueniens eſſe viſum eſt non in capita, ſed in ſtirpes hæreditatem diuidi. Itaque ſuccedere in capita, eſt pluribus qui ſunt eiuſdem gradus, hæreditatem in æquales partes diſpeſcendam, id eſt, diuidendam competere, *Zugleichem theil erben*, l.poſt conſanguineos.§.hæreditas.ff.de ſuis, & legit.hæred. Imper.in Aut.de hæred.ab inteſt. ven. §. ſi vero neq; fratres. verſ. ſi autem plurimi. Sic fratrum filii inter ſe non aliter, quam in capita ſuccedere debent. Et hoc ſuadet æquitas naturalis, ne, qui ſunt conditione & gradu pares, ad lucra poſſeſſoria impariter nulla iuſta ratione vocentur. Qua de re effuſe tractat Zaſius in Intellectibus & reſponſis ſuis, abſurdam indicans hanc collectionem: Fratrum filii patruo extante, inter ſe in ſtirpes ſuccedunt, ergo ſimpliciter in ſtirpes ſuccedunt. Nam qualitas ſuccedendi, in antecedente & conſequente variat. Stirpalis.n.ſucceſſio filiorum fratrum cum patruo ex qualitate priuilegii nititur, quæ in ſolis fratrum filiis non eſt recepta. Sic Azo præceptor Accurſii, bene & recte docuit: cuius ſententiam diſcipulus, vt Gloſſis probauit; ita in reſponſis, ſeu conſiliis, ab eo diſceſſit. Sed palam eſt, & quæſtum & lucra, iudicium ſępe fallere. Imperator noſter Carolus Quintus diuæ memoriæ anno 21.& anno 29. ſtatuit pro opinione Azonis, Nerelio Procancellario, Chuonrado Peutingero, Matthia Heldo, Hier.Vcho, Wolfgango Brantnero, Nicolao Ribizeno, tũ multis aliis doctis viris, eiuſmodi conſtit. reuocandam magis, quam ſanciendam, nobiſcum ſentientibus: Suam interim Accurſiani, vt communem, mordicus tenebant. Id ęquitatis cum amantiori, tum patrono ſtrenuo Zaſio, quod & res ipſa erat, ab vno ſcilicet Accurſio, qui ſæpe numero labitur, pendere: Conſtitutionib. interim æquitate, litera naturaq; poſthabitis videbatur eſſe grauiſſimum. In ſtirpes vero ſuccedere, eſt liberos parentum ſuorum partem hæreditatis adipiſci, quam ipſi ſuperſtites adſecuti fuiſſent. Hæc ſucceſſio ſtirpalis, quæ & parentalis vocatur, recte à melioribus interpretibus iuris eſſe priuati dicitur. Siquidem Imper.in dict.Authent.§. ſed & ipſis manifeſte voluit, quod fratrum filii nullo alio caſu in locum parentum ſuccederent, quam vbi cum eorum propriis patruis vocarentur. Jmper.verba ſic habent: Quandoquidem, inquir, fratris & ſororis filiis tale priuilegium dederimus, vt in priorum parẽtum ſuccedentes locum; ſoli (in tertio cõſtituti gradu) cum his, qui in ſecundo gradu ſunt, ad hæreditatem vocentur. Nam alias iure communi à ſucceſſione excludebantur, Jgitur qui vel conſulunt, vel iudicãt, pari inter ſe exiſtẽtes gradu, cuiuſmodi etiam ſunt relicti duntaxat nepotes.§.ſi quis igitur, verſ.in hoc enim ordine. Jure proprio tutos, in quacunque ſucceſſione, in ſtirpes ſuccedere debere, non modo contradicunt veritati, vt Zaſius ait, inuictæ apertiſſimiſq; textib.fulcitæ, ſed etiam naturalem æquitatẽ tollunt. Dent ergo manus hac in parte Accurſiani, & cum Sulpitio Juriſconſ. in gratiam redeant: h.c. vt ille, ad æquitatem omnia perpendant. Vide J̄.Legitima.Spie.

Jn capita diuidi dicitur hæreditas, quæ tot in partes quot ſuccedentium capita ſunt (id eſt, perſonæ) diuiditur: vt ſingulis perſonis ſingulæ partes attribuantur. Jn ſtirpes vero, cum tot in partes diuiditur, quot ſuorum naturalium, ex quibus ſuccedanei extant, capita fuere, id eſt, in cognationis latera & partes. Prat.ex Hot.

Jn Capitolium aſcendere, formula eſt conditionis apud Juris noſtri conſultos peruulgata, quam ex triumphantium more deductam arbitror: quaſi quis dicat, Si triumphans in Capitolium aſcenderit. Cic.Verrina 7. At etiam qui triumphant, eoq; diutius viuos hoſtium duces ſeruant, vt his per triumphũ ductis pulcherrimum ſpectaculum fructumque victoriæ populus R.percipere poſſit: tamen, quum de foro in Capitoliũ currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent, idemq; dies & victorib.imperii, & victis vitæ finẽ facit. Atq; hæc quidem olim ſic ſcripſeram. Nunc audio me à quibuſdam bonis viris hac de re accuſari, quaſi conditionem illam quæ libera & poteſtiua eſt, fortuitam faciam. Lepidos homines: quaſi vero qua quicq; ſententia primum dictum ſit, eadem ſemper vſurpetur, neque alias ad res transferri poſſit: vt quod de Capitolio, triumphi reſpectu quondam dictum ſit, id poſtea ad quotidianam Capitolii aſcenſionem traduci nequeat. Hot.

In caput alterius torqueri, eſt in alterius diſcrimen, vel alterius periculo torqueri. Vlp.in l.1. ff.de quæſtionibus. Neque ſerui in dominorum, neque liberti in patronorum caput torqueri debent. quod idem ſcribit in l.2.3.& 10.§.poteſt. Cicero autẽ plane in dominum dixit, & in Miloniana, & Cæliana, & in Partit. De noſtrorum, inquir, maiorum inſtitutis: qui cum de ſeruis in dominos quæri noluiſſent, &c. Hot.

In caput præcipitari, pro exturbare ædib. (noſtri dicunt, *die S æg zeygen*) vel potius quem funditus perdere eſt: *Gar vmbſturtzen*, vt de præobæratis dicitur. Spieg.

In cauſſam deſcendere. Lege, ſubſcribere.

Incerti appellatio duplex. Eſt enim quoddam, quod etſi nobis incertum eſt, in rei tamen veritate certum eſt. Aliud autem, quod nõ nobis tãtum, ſed per ſe quoq; ſimiliter eſt incertum. Prioris exemplũ eſt in l.hæc venditio. §. huiuſmodi.ff.de cõtrahend. empt. Alterius incerti ſpecies eſt, in l.quod tamen. §.Pomponius.ff.de arbitris. Vide ſup.in voce Certum.

In commiſſum cadere, eſt alicubi aliquid vehendo, vectigal nõ ſoluere. de quo tractat tit. C.de vectigal.& commiſſis. Prat.

In commune redimere, vide Iulianum in l. ſi communi. ff.de ſeruitute præd.ruſt.Spieg.

Inconciliari eſt idem quod accuſari, inſimulari, in conciliũ vocari. Plautina dictio: quemadmodum inforari, apud eundẽ in forum vocari: cui tamen ſubeſt inuerecundi, nubilis & in prætextati verbi ſignificatio. Ioan. Baptiſt. in comment. Epiſt.Sidon.Apollinar.ad Rioch.li.3.

In conſilium ire dicuntur iudices, cum aut capita conferunt, aut interiore conſilio inſtrumenta litis percenſere aggrediuntur. Spieg.

In continenti, locutio eſt Juriſconſultis familiaris: idem ſignificans, quod ſine vlla temporis intermiſſione, è veſtigio, extemplo, continuo. Vlpian.l.23.§.2.ff.ad l Iuliam de adult. Quod ait lex, In continenti filiam occidat, ſic erit accipiendum, &c. Scæu.l.135.§.2.ff.de verbor.oblig. Deinde in continenti inter vtrunq; conuenit, vt intra Cal.&c. Aliquando tamen in continenti, cum aliquo moderato ſpacio interpretamur.l.1.§.in rem ſi ita legatum.ff. ad legem Aquiliam. At in l. Julia de adulteriis. Incontinenti filiam dicitur occidiſſe pater, dum eam ἐπ' ἔργῳ deprehenſam, vna cum Adulrero, vno ictu atq; impetu occidit: & ſi profugerit filia, dum adulterum occidit, interpoſitis tum horis apprehenſam, incontinenti occidiſſe etiam dicetur. l.23.§.ſi.ff.eod. Incontinenti, quod ad pacta quæ inſunt, exponunt Iureconſulti. & Impp. in ingreſſu contractus, vel ante contractum, aut ſtatim poſt.l 7.§.quinimo, ff.de pactis, l.3.Cod.de ædil. act.l.21. Cod. de vſur. l.27.

C.de

C.de pact. Cui opponitur poſtea, & ex interuallo, l.72.ff.de contr.empt.Prat.

In creditum ire dicitur, non qui rem ſuam, ſeu certam ſpeciem vindicat, ſed qui in perſonam agit, vt ſibi ſatis fiat l.procuratoris.§.penult.de tribut. tametſi per Prolepſim ſimpliciter pro credere accipiatur plerunque.vt in l.2.§. mutui. ff.ſi cert.pet. l.ſeruo inuito.§.fin.ad Trebell.Lege, Credere.Adi Old.explicantem l.2.ff.de reb.credit. Actio.17. Claſſ.4.Spieg. Alphenus l.in naue.ff.locati.duo hæc,in creditum ire,& dominium retinere,tanquam contraria inter ſe opponit.

In creditum poſſidere dicitur, qui in poſſeſſionem pignorum debitoris,ex decreto prætoris miſſus eſt.l.à diuo.§.ſi pignor.ff. de re iud.Spieg.

In damno non verſari, apud Vlp.in fin.l.quæ vtiliter.de negot. geſt.Spieg.

In diebus illud facito, ita conditione data, ſi nihil præterea ſit adiectum,in biduo conditionem impleri oportet,l.217.§.1.de verb.ſign.Prat.

In diem, & longam dilationem, & ſpacium vnius diei tantum notat: quod Accurſius non animaduertit,clara Vlp. verba, in leg.3.de procur. futili interpretatione obſcurans. Spieg.

In diem & ex die: vtriuſque enim idem conceptionis ius eſt,vt vult Ferretus tit.de verb.oblig.viuere, idem quod,ex tempore viuere, neq; habita dierum aut horarum actione. Eraſmus in Chiliad. ſignificantius interpretatur: vt in diem viuere,ſit præſentibus rebus contentum viuere,atque ex parato,minime ſollicitum de futuris: additque eiuſmodi vitam ceu feliciſſimam omnium probaſſe Chriſtum.Spieg.

In diem deberi dicitur,quod die certa dari debet.Sic in diem debitor,in diem debitum,in diem obligatio,in diem ſtipulari.ex ff.Briſſ.

In diem pro ex die.l.9.ff.de hæred.inſt.l. teſtamento §.vlt.ff.de man.teſtam.Alias pro ad diem.Prat.

In duplum ire, Cicero in ea pro Flacco dixit, opinor,pro ſponſionem facere alterius tanti, quanti lis eſſet: Frater meus,inquit,decreuit,vt,ſi iudicatum negaret,in duplum iret.Hot.

In æquo eſt,dolor amiſſæ rei,& timor amittédę,autor Sene.Sp.

In ea cauſſa eſt,hoc eſt,ſic cum eo habet.l.3.ff.de iniur.

In ea cauſſa eſt, id eſt, in ea ratione iuris verſatur. l.1.§.ſi quis ita.ff.de verb.oblig.Oldend.

In ea cauſſa eſt,hoc eſt, in ea conditione negotiorum verſatur. l.de ætate.§ qui tacuit.ff.de interrog. Oldendorp.Prat.

In eadem cauſa eſſe,verbum eſt Iuriſcoſ.Vlp.Si quis quemquam in iudicio ſiſti promiſerit, in eadem cauſa debet ſiſtere, id eſt, in eodem ſtatu, & eadem conditione. Caput eſt leg.11.ſi quis caut. Sic Paul.l.ſeq.Non videtur in eadem cauſſa ſiſti:Quære, Siſtere in eadem cauſa.Spieg.

In facili, & in difficili eſſe, pro facile vel difficile cognitu atque explicatu.Tryphon.l.in confirmando, 8.ff.de cont.tut. Quod in facili eſt,ſi pater proximo mortis tempore non iure tutores ſcripſerit. Scæuola l.Gallus,29.§.vlt.ff.de lib.& poſth Ille caſus in difficili eſt,ſi filium habeas & nepotem,&c.Hot.Prat.

In facto poſitam eſſe quæſtionem iuris, id eſt, ius definiendum eſſe ſecundum circumſtantias facti.l.ex plagis.§.in cliuo.ff.ad legem Aquiliam.Old.Prat.

In factum agere fere dicimus eum,qui in totam facti ſeriem experitur,nulla ſpecialiter introducta ex facto perſequendi formula.Old.Prat.

In factum actiones dicuntur generales perſequendi formulæ, quaſi conceptæ in totam ſeriem facti,quod ſpecialem non habet nuncupationem.Old.Prat.

In familia retentus, qui in poteſtate manſit.l.ventre.ff.de adqu. vel amit hæred. Old.

In familiam nubere dicebatur mulier,vt ſcribit Hot.cum id genus matrimonii contrahebat, quo materfamilias fiebat, hoc eſt, quo in viri manum conueniebat. leg.cui fuerit.15.ff.de cond.& demon.&l.ſi dies.21.ff.quando dies legat.l.qui filium. 4.ff.vbi pupill.educ.deb.l.vxorem. 41.§.teſt.ff.de legat.3.Cic. in ea pro Cælio. Cui, cum ex ampliſſimo genere in familiam clariſſimam nupſiſſes,cur tibi Cælius tam coniunctus fuit?Pr.

In fide alicuius eſſe idem eſt quod feudum tenere ab aliquo, fides enim auxilium & tuitionem ſignificat. Bud.in l.Herenn. de euict.Prat.

In folle offerri pecunia dicitur,quæ ſine numeratione & vlla ratiocinatione,tanquam in marſupio incluſa offertur.Calliſtr.l. 82.ff.de condit.& demonſt. qui ſi reliqua reddiderit,liber eſſe iuſſus eſt, non vtiq; ſi in folle reliqua obtulerit, liber erit.non enim teſtator hoc ſenſit: ſed illud vt rationes reddat,quomodo ſeruus reddere ſolet.Eraſm.in Adag.Cent.9.chil.4. In folle exponit, implorare, inexplicate,& confuſe: ſicut qui ſyngraphas,& pecunias ſacculo incluſas offert.Prat.

In formula cretionis hæc verba erant, In centum dieb.quæ ſic accipienda ſunt,vt centeſimus dies contineatur,l.1.§.inter.de ſucceſſ.edict.Prat.

In fraudem fieri dicitur, quod vere inter partes agitur,ſed alterius fraudandi cauſa, vt cum pater alienat bona, filios in legitima portione defraudādi:vel reus, vt lucrum fiſco diminuat. Huiuſmodique contractus ipſo iure valent, licet ab eo,in cuius fraudem facti ſunt,poſſint reſcindi.

In fraudem autem Legis quid fieri dicatur, docent Paul.& Vlp. de legibus.Spieg.

In fraudem legis facere, adfine eſt eius,quod eſt, contra Legem facere,l.contra legem de legib.Spieg.

In fraudem legis Æliæ Sentiæ, in fraudem creditorum. l. ſciendum.ff.de manumiſſ.teſtam.Old.

In fructibus quod dicitur, hoc & in penſionib. vrbanorum ædificiorum intelligendum erit.l.cum ſeruus. de legat. 3. Old.

In fructu id eſſe intelligitur, quod ad vſum hominis inductum eſt. neque enim maturitas naturalis hic ſpectanda eſt: ſed id tempus, quo magis colono dominoue eum fructum tollerè expedit:autor Iabol.l.pen.ff.de vſu & vſufr.Spieg.

In fructu eſſe hominem,Caius inquit,abſurdum videbatur:cum omnes fructus rerum natura hominum gratia comparauerit.l. pecudum de vſur.§.In pecudum 39.Inſtit.de Rer.diuiſ.Spieg.

In gleba vindicare quid ſit, Gell.li.9.docet & Bud.in prior.Annot.Spieg.

In gradu eſſe, vox eſt ad dignitatem pertinens.le. ſacroſancta.C. de epiſc.& cler. Spieg.Prat.

In hæreditatem legitimam non concurrere. l. filio.ff.de inoffic. (teſtamento.

In hypothecis vindicare, eſt per hypothecariam actionem petere.l.fideiuſſor.§.Lucius Titius.ff.de reb.dub.ex copia Du.Oldendorpii,Spieg.Prat.

In imaginariam ſeruilem cauſam deduci. Vide l.3. ff. de ca.min.

In integrum reſtituo. Boni Prætoris eſt potius reſtituere litem, vt ratio & æquitas poſtulabit, quam actionem famoſam conſtituere: ad quam tunc deſcendendum eſt, cum remedio locus eſſe non poteſt. Marcellus in l. diuus Antonin. ff.de in integ.reſtit.Spieg.

In Iulii, pro In ædibus Iulii: figura è Græci ſermonis conſuetudine deriuata. Vlp.l.8.in fin.ff.ſi ſeruit.vind. Quum Quintilla cuniculum pergentem in Vrſi Iulii inſtruxiſſet, id eſt, in hortos Iulii vt aliis in libris legitur.Hot.Prat.

In iudicium quinque genibus ſitum,id eſt,in alieno arbitrio res eſt poſita. Alludit fere noſtratis ſermonis parœmia,qua ſignificamus,vt quid decidamus,non eſſe noſtræ facultatis. *Es ſtehet bey den Heuptern.*Spieg.

In iure cedi dicuntur,cum trinæ venditionis ſolenne apud Magiſtratum peragitur, qui vēditioni quia nummus interueniebat, iſq; appenſus veterum more,idcirco genus hoc adoptionis dicitur fieri per aſſem & libram. Conn.lib.2.c.15.n.3.

In iure,cum dicunt oratores,ait Budæus,apud Prętorem intelligere debemus.Lege eum in poſter.annot.Spieg.

In iure noſtro ſunt nonnullæ declarationes,hoc eſt vocum interpretationes potius,quam definitiones: quas diligenter indicauit doctiſſi.vir Apellus,in methodo. Hiſce autem declarationibus non longe abludunt,Etymologia, Notatio,& Alluſio.Sunt tamen qui inter hęc omnia magnum faciant diſcrimen:qua de re pleni ſunt interpretum libri. Quāquam paruo fructu tam anxios eſſe libuit: quando tantopere cæcutimus, vt præter vnicam hominis definitionem vix aliam vllam reperiamus,quę veram ſuam differentiam contineat.vide Cantiunc.in Topicis,vbi tractat locum ab Etymologia.Spieg.

In ius vocare,eſt, iuris experiundi cauſſa vocare.l.1.ff.de in ius vocand.§.vlt.Inſtit.de pœna tem.litig. Vtique enim,inquit Imp.in primus aduerſarius in ius vocandus eſt, id eſt,ad eum vocandus,qui ius dicturus ſit,Gaius in l.in tribus.ff.de iudic. nuncupat prouocare in iudicium, Oldendorpio teſte.Spieg. Sed notandum eſt ius ad prætorem & magiſtratum duntaxat, illic, non ad datum iudicem qui Pedaneus dicitur, referri.de qua re latius Duarenus lib.1.diſput.anniuerſ.c.1. Hinc Cuiac. obſeru.lib.10 cap.10.dicit:In ius vocare proprie eſt ad prætorem vel alium vocare, qui iuriſdictioni pręſit, l.2.ff.ſi quis in ius vocat.non ier. Eodem ſenſu dicimus, in iudicium vocare, l.1.tutor pro pupillo. ff.de adminiſtr.tut. l.3.ff. de eo per quem fac.erit,&c.l.2.§.prætor.ff.qui ſatiſd. cog. & cautio iudicio ſiſti,eſt ad prætoris ſellam ſiſti,l.1.ff.ſi quis in ius vocat.non ier. Nam & Prætor ipſe iudex eſt veteri appellatione, vt Liu.ſcribit 3. & apud Prætorem priuſquam iudex detur ſpecialis quodammodo agendi poteſtas datur, vt M. Tull. ait de inuent.vt plane duplici iudicio res eadem diſceptari videatur, vno apud Prætorem,altero apud iudicem datum.Cuiac.in dicto ſ.loco.

In ius vocati,vt eant, vel ſatis dent,titu. 5.eſt 2. Pandect.qui hactenus ſic legebatur: In ius vocati vt eant, aut ſatis, vel cautū dent.ſed male. Nam ſolum de ſatiſdatione tractat. Differentiā vero eorum,qui ſimpliciter, aut datis fideiuſſoribus,aut iurato cauere poſſunt,declarat tit.8.eiuſdem li.Spieg.

In l.1.ff.de edend. Politian. verſ.eum quoq; edere Labeo ait, ex Pan.Florētinis repoſuit,vt habēt recētiores Codices. Alc.tamē multo aliter legit, & interpretatur etiam, quem Vlpiani mentem expreſſiſſe puto.Vide eum in fin.libr.2.diſpunct.Spieg.

In libertate fuiſſe, ſic eſt accipiendum, vt non ſe liberum doceat is,qui liberale iudiciū patitur, ſed in poſſeſſione libertatis ſine

dolo malo fuiſſe, l.quod autem.ff.de liberali cauſſa. Porro in libertate eſſe, & liberum eſſe diuerſa ſunt. In libertate enim ſunt,qui ſe liberos eſſe putant, ſeq; pro liberis gerunt: cum tamen ſerui ſint.l.7.10.11.12.ff.de lib.cauſſ.quod explicat Quint. Declam.340.& 342. Sicut diuerſa ſunt in poſſeſſione eſſe, & poſſidere.In poſſeſſione enim ſunt vſufructuarius,colonus:& tamen non poſſident.Briſſ.Prat.

IN litem iurare,ad litigatores refertur,& reſpondet æſtimationi litis: Nam iurat actor in litem, quare per iuramentum declarat & adſerit, quanta pecunia non tantum ſumptus litis,ſed etiam totam cauſſam ęſtimet,cum omnibus damnis.leg.videamus.§.iurare autem.& l.ſeq.ff.de in lit.iuran.Spieg.Prat.

IN Locum ſucceſſiſſe accipimus, ſiue per vniuerſitatem,ſiue in rem ſit ſucceſſum.l.1.ff.quor.bonorum.Old.Prat.

IN longinquo habere, veluti trans mare,in fin.l.ſi quis ex argentariis.ff.de edend.Spieg.

IN metallum,& in miniſterium metallorum damnari,ſerui efficiuntur,ſcil.pœnæ.l.in metallum.ff.de pœnis.Prat.

IN morbo conſumere, verbum eſt creditorum, ſentientium debitorem creditam pecuniolam non redditurum, nec exiſtimantium operæ precium ob tantillum legibus agere. Sen.lib. de benef.4. Quingenti, inquit, denarii ſunt, illud,quod dici ſolet,in morbo conſumat.Spieg.

IN mortem differri.l.22.ff.ad Sc.Trebel.id eſt in caſum mortis.l. 31.§.ſiue donatione. ff.de cauſa mortis donat.Briſſ.

IN neruum dare, id eſt,in nexum,de quo Liu.lib.2.& lib.7. Vnde Plautus in Pœnulo: Vtinam mihi argentum reddas,priuſquam in neruum abducare.In neruum itaque dare,eſt obligationis iure ac conditione capi,atque in ergaſtulum abduci.

IN neutris eſſe apud Paul.in l.ſeruis vrbanis,de legat.3.

IN obligatione eſſe aliquid dicitur, cum vinculo obligationis innectitur. In ſolutione eſſe dicitur, quod poteſt pro re obligata ſolui,licet iudicialiter non poſſit peti.ex Zaſ. Spieg. Prat.

IN omnibus talibus ff.de rei vendic.leg.in rem.§.ſed & id.Alb.

IN ordinem redigere,proprie ſignificat inter viles numerare, vt docet Priſcianus, quaſique intra claſſem ſuam continere, non eximium ducere,honore non eximio dignari. id quod & Liu. tractare videtur lib.27.& lib.43. Tribuni plebis, inquiens,in ordinem redacti pro contemptiſſimis ſunt habiti. Hos Græci Encyclios appellare videntur, vt annotat Cælius lib.25.ca.18. Huic affine,in ordinem legere,apud Paul.in l.vlt.de veter.Sed veterani, qui paſſi ſunt ſe in ordinem legi, muneribus fungi coguntur.Spieg.

IN pecuniam ludere. Paul.in l.2.ff.de Aleatorib.Senatuſconſultum vetuit in pecuniam ludere, præterquam ſi quis certet diſco vel pilo iaciendo, currendo, ſaliendo,luctando,pugnando; quod virtutis cauſa fiat.Spieg.

IN perpetuum,contrarium habet,in tempus.

IN poteſtate conſiſtere exiſtimatur,quod in actu non eſt,ſed eſſe poteſt. l.aduerſus ſententiam. ff.de arb.quam Alc.nobis reſtituit.Vide eum in diſpunct.Spieg.

IN poteſtate alicuius quis eſſe Latine dicitur, qui paret,& obſequitur volũtati eius,in cuius poteſtate eſt. Conn.li.2.c.7.n.4.

IN poteſtate habere,id eſt,in cura,& adminiſtratione. Sic dicitur Epiſcopus Eccleſiæ fundos habere in poteſtate.ca.1.de rebus Eccleſ.non alien. Tutor quoque in pupilli caput poteſtatem habet,id eſt,authoritatem.inſt.de tut.in prin.Vnde & alibi ſua poteſtate quid feciſſe dicitur,quod propria authoritate fecit.Ex Alciat.

IN poteſtate habere & alienare tanquam aduerſa opponuntur. Liu.lib.8.Minutia Veſtalis cum decreto Pontificum iuſſa eſſet ſacris abſtinere,familiamque in poteſtate habere: facto iudicio viua defoſſa eſt.Prat.

IN poteſtate,manu,mancipio ve.Vlp.tit.24.Ei qui in poteſtate, manu, mancipio ve eſt ſcripti hæredis, ſub conditione legari poteſt. Item,Ei cuius in poteſtate,manu mancipio ve eſt hæres ſcriptus, legari non poteſt. Poteſtatem de filiofam. Manum de matrefam. quæ in manum conuenit, Mancipium de ſeruo intelligit.Hot.

IN præſens exponit Valla,id eſt,in præſentiarum: quod aduerbium, teſte Glareano, nuſquam apud veteres reperias:quamuis etiam,eodem iudicante, Perottus,atque adeo noſtra ætas ſæpe eo vtatur. Vlp. Cur noceat ei,inquit,qui reſpondit quod in præſentiarum videbatur. leg. de ætate.§.ex cauſa.ff.de interrog.act.Spieg.vid.Impræſentiarum.

IN præſentiam, id eſt, donec ſit præſens. Hæc enim eſt natura præpoſitionis iunctæ accuſatiuo caſui. vt cum Virg.dixit,

---- *In lucemq; tuliſſet.*

id eſt, vſque ad lucem. Hoc à Seruio animaduerſum, Alciat. etiam indicauit.Spieg.

IN primis, modo ante omnia, modo pro præcipue. excellenter. vtriuſq; ſignificati exemplum apud Pompon.extat in l.2.de orig.iur.alterum mox à princ.alterum in §.fuit autem. Spieg.

IN procinctu eſſe, ſignificat id, quod Barbaris in fieri,hoc eſt in potentia propinqua.

IN procinctu factum teſtamentum dicitur, quod miles pugnaturus nuncupat pręſentibus commilitonibus Feſtus.vide En- do procinctu.Hotom.

IN pubertatem pro intra pubertatem, in l.2.ad fin. ff. de vulg.& pupil.In annos,pro poſt annos in l.41.§.pro hærede.ff.de fideicom.hæred.Briſſ.in parerg.

IN publicum deduci intelliguntur,&qui magiſtratibus municipalibus traditi ſunt, vel publicis miniſteriis, l.1.ff.de fug.Prat.

IN re diſceptare, pro iuſte iudicare.cap. fraus.§.iudex.extra de verb.ſign.

IN re permittere, pro in poſſeſſionem ingredi.l.cum vnus. ff.de bon.aut.iud.poſſ.Alb.Spieg.

IN præſenti,in ipſo opere,h.e.in re ipſa.l.de pupil.ff.de nou.ope. nun.Alias pro in præſentia vſurpatur ab Vlp.l.1.ff.de ſolut. Sed conſtituere in re præſenti, h.e.ſtatim atque ſolutum eſt.Prat.

IN rem præſentem venire, *auff den augenſchein gehen.*

IN rem ſuam fideiuſſor, pro reo principali habendus eſt.l.ſed & ſi fideiuſſor.ff.de pact.Alb.Spieg.

IN rem & in perſonam, locutiones ſunt Juriſconſultis familiares,quarum illa tum vtuntur,quum indefinite ac ſine perſonæ vllius notatione aliquid factũ eſſe ſignificant:hac vero,quum certa perſona definita,veluti in l.5.§.2.ff.de conſtit.pec.Quod exigimus, vt ſi debitum quod conſtituitur, in rem exactũ eſt: non vtique vt is cui conſtituitur, creditor ſit. Item quum Vlp. ait,actionem metus cauſa in rem eſſe ſcriptam, nec perſonam vim facientis coercere, ſed aduerſus omnes reſtitui,l.9.in fin. ff.quod met.cau.& alibi,hoc eſt,in l.7.§.3.ff de pact.Pactorum quædam in rem eſſe, quædam in perſonam: illa, quoties quis generaliter paciſcitur ne petat: hæc quoties ne a perſona petat. Item in l.10. ff.de oper.nou.nun. Operis noui nunciationem in rem fieri,non in perſonam.Cic.lib.de inuent.2.Sin autem non in hominem certum,ſed in rem aliquam cauſa dimouebitur,vt in hac eadem re,&c.Item apud Vlp.in l.4.§.29.ff.de dol.except.l.1.§.vlt.ff.de interdict.Senec.in ludo. Ne videat in perſonam,non in rem dicere ſententiam.Hot.& Prat.

IN rem verſum videtur,ſiue idipſum,quod ſeruus accepit,in rem domini conuerterit: veluti ſi triticum accepit, & id ipſum in familiam domini cibariorum nomine conſumpſit: aut ſi pecuniam à creditore acceptam dominico creditori ſoluerit,leg. quod ſeruus,ff.de in rem verſ.Oldend.

IN rem verſum intelligitur, quicquid neceſſario vel vtiliter in negotia patris aut domini verſum eſt, à filiofamilias, vel ſeruo,aut etiam quolibet alio l.ſi pro patre.§. verſum autem.leg. ſeruus ſi in rem.in princ.ff. de in rem verſ. Oldend. & vide infra.verſum in rem.

IN rerum natura dicitur infans eſſe:conceptus.In reb. vero humanis,ſi non editus, ſaltem viuens in vtero matris, l.1.§.6.in fi.& l.8.de ſuis & legit.Quod in reb.humanis eſt,in rerũ quoq; natura eſt: Non autem quod in rerum natura eſt, id omne in reb.humanis eſt.l.1.de hęr.vel act.vendit.Mortui in rebus humanis non ſunt. Ita enim ſcripſit Epiſt.lib.10.Seneca. Quamuis fructus operis peracti nullus ad defunctum, exemptumq; rebus humanis pertineat. Ipſa tamen contemplatio futuri operis iuuat.Deſinunt etiam mortui eſſe in rerum natura.l.59.§. 6.de hær.inſt. Quid igitur mirum, eos qui mortui naſcuntur, appellari nunquam liberos potuiſſe?l.129.de verb.ſign. Quod igitur Celſus ait, eum qui prægnantem reliquit vxorem non videri ſine liberis deceſſiſſe, id ad eos liberos referendum eſt, qui ſi non in rebus humanis, ſaltem in rerum natura ſunt.l.18. quand.dies leg.d.c.7.Ræu.l.ſi quis prægnantem.ff.de reg.iur. In rerum natura quædam ſunt,quædam non ſunt. Hæc autem quæ non ſunt,rerum natura complectitur,quæ animo ſuccurrunt tanquam Centauri, Gigantes, & quicquid aliud falſa cogitatione formatum habere aliquam imaginationem cœpit, quãuis non habeat ſubſtantiam.Ræu.l.bona fides ff.de reg.iur.

IN ſacris manere. l.filiæ.C.de collat. In ſacris retineri.l.3.C.de bon.matern.In ſacris eſſe,l.2.C.de bon. quæ lib.in parentum ſacris conſt.l.vlt.C.de inoffic.teſtam.l.vlt.C.ad Tertyll.Iuris autores de filiis qui in familia & poteſtate patris adhuc ſunt, vſurpant.Sicuti eos qui per emancipationem aut alias exierunt è familia & poteſtate patris, dicunt ſacris vinculis exolui,l.1.C.de off.pręt. E ſacris paternis dimitti.l.quidam.C.de fideic.A ſacris paternis abſolui.l.de emancipatis.C.de legit.hęr. Duaren.ad tit.ſolut.matrim.ſub cap.Quæ ſint nuptiæ.

IN ſeruitutem petere.leg.in ſeruitutem.ff.de bon.liber.Alber.

IN ſinu meo habui,pro in poteſtate ac fide mea.apud Scæuolam in l.teſt.faciebat.de prob.Quod enim alterius fidei committimus,in ſinum deponere dicimur.Vide Eraſmum explicantem prouerbium,In ſinu gaudere.Spieg.

IN ſolutum dare,pro ſoluere, apud Paul.in l.60.ff.de ſol.Hot.

IN ſortito eſſe,id eſt,in incerto & ambiguo,vt inueniri non poſſit. Iure noſtro rarum eſt,vt iudicium per ſortes admittatur, niſi cum res adeo perplexa incertaque eſt, vt alium exitum non habeat.l.ſi duobus.C.communia de legat.Vide Alciat.lib. 5.Parerg.cap.22.Spieg.Prat.

IN Stirpes ſucceditur, quum hæreditas non in ſuccedẽtium ſingula capita & perſonas, ſed in cognationis latera & partes diuiditur

diuiditur. In capita vero, quum in tot partes ſecatur, quot ſuccedentium capita & perſonæ reperiuntur: qua de re vide Imper.§.6.de hær.quæ ab inteſtat. Vide in capita. Hotom.

In ſuis hæredibus habere, hoc eſt ſuorum numero, l.78.1.ff.de Reg.Iuris. Briſſ.

In tabulas referre, id eſt, ſcribere in tabulis, & vt dicunt, in Regiſtro. Sylu. Spieg.

In totum pro omnino in l.1.§.1. ff.de ſuis & legit.l.77.de diuer. reg.iur.l.60.§.pen.ff.de ritu.nupt. Briſſ. in Parerg.

In tutelam ſuam venire mas dicitur, qui ephebus id eſt, pubes eſſe incipit, anno ſcilicet ætatis decimo quarto: fœmina vero viripotens appellatur. hoc enim in fæmina, illud in mare ponitur ab Vlp.in l.5.§.2.ff.quibus ex cauſſis in poſſ. Ait Prętor, ſi is pupillus in ſuam tutelam venerit, eave pupilla viripotens fuerit, & recte defendetur, &c. Idem l.50.ff.de leg.3. Quũ filiofam. ita legatur, Quum is in tutelam ſuã peruenerit, pubertatis tempus ſignificatur. Cic.li.de Orat.1. Negaretque niſi poſthumus & natus, & antequam in ſuam tutelam veniſſet, mortuus eſſet, hęredem eum eſſe poſſe. Idem in Bruto, Quum is hoc probare vellet, M. Curium, quum ita hæres inſtitutus eſſet, ſi pupillus ante mortuus eſſet, quam in ſuam tutelam veniſſet, pupillo non nato hæredem eſſe non poſſe. Hot.

In vtero qui eſt, non eſt pupillus.l.non eſt. ff.de verbor.ſignific. tametſi animal eſſe videatur.l.1.§.proximus. ff. vnde cognati. l.negat. de mort.infer. Nam qui in vtero eſt, pro iam nato habetur, quoties de eius commodo tractetur.l.qui in vtero.ff.de ſtatu hom. Alberic. Spieg.

Invè, vel pro in. Invè eum locum l.1.ff.ne quid in loco ſacro.l.2. ff.ne quid in loco pub. Invè litore, Invè ripa, Inuè ſtipulatum eius, Invè vinculis.ff.ex Briſſ.

Invè ſe, pro vel in ſe, l.9.5.ſi quis iudex.ff.de recept.qui arb.Briſſ.

Inædificata Liuius dixit auctore Turneb.lib.1.aduerſ.c.29. quæ aliquo in loco ædificata ſunt, ſed cum in loco dixit, ſignificauit ædificia è priuato in publicum procurrentia, & aliquid loci publici occupantia: Plutarcho teſte, cuius verba ſunt. αἰκητέπων ἢ ᾠκοδομημάτων ὅσα προεβέβληντο εἰς τὸ δημόσιον οἰκοδομήματα. Immolita autem ſunt, quæ quis vſpiam molitus eſt. Si quis igitur priuatus ante ædes ſuas in publico podium poſuiſſet, aut mœnianum proieciſſet, eum id demoliri & diruere, tollereque Cato iubebat. Vide Immolitus.

Inædificare elegans verbum apud Vlp.l.ſed etſi de vſufr. Sed etſi, inquit, quid inædificauerit, poſtea eum neque tollere, neque refigere. Spieg.

Inane proprie vacuum ſignificat, μεταφορικῶς vero quod eſt ſine vi, ſine effectu.l.19.ff.de contr.tabu. Inanis reus qui ſoluendo non eſt, Paul.li.2.Sent.tit.15. Inanis ſtipulatio, id eſt, inutilis & inefficax propter exceptionem.l.penult.ff.de condict. ob turp.cauſ. Inanis etiam ſtipulatio nullius momenti, ex qua actio non datur.l.39.ff.de donat.inter vir.l.42.§.pen. ff.ſolut. matrim.& apud Valer. Max.lib.8.cap.2. Eodem modo inanis obligatio in l.8.§. Marcellus. ff.ad Velleian.l.95.§. aliquando. ff.de ſolut. Briſſ.

Inane nomen hæredis habetur, cum hæreditas relinquitur immenſis donationibus exhauſta, Goth.ad leg.3.C.de inoff.don.

Inanes tabulæ & Inane Chirographum poſt ſolutam pecuniã. l.27.ff.de furt.l.vlt.ff.ad exhib.l.vl.ſi debito perſoluto.in Cod. Theod. Sic & Inanis ſcriptura & Inanis epiſtola in l. 39.ff.de dolo.l.12.ff.de prob. Et inanis cautio, nulla ſecuta numeratione l.vlt.Cod.ſi pignor.conuentio. Briſſ.

Inane nomẽ hæredis, nudum & ſine re.l.3.C.de inoff.don. Briſſ.

Inanis & nulla conſtituitur actio propter inopiam aduerſarii, l.1.ff.de dol.mal. Item propter exceptionem.l.lecta.§.pen.ff.ſi cert.pet.l. Stichum.§.aditio. ff. de ſolut. l. ſi dari ſtipuler.ff.de verb.oblig.l.quamuis.§. Marcellus. ff.ad Velleia. Cuiac.ad l. eleganter. §.quaſi nulla actio. ff.de dol. mal. vide & l. 6. ff.de dolo, l. 24.ff.de li.cauſ.l.24.ff.mãd. Paul.lib.2 ſent.tit.15. Briſſ.

Inargentati lecti.ex ff. Briſſ.

Inargentatum, ſicut inauratum, hoc eſt, argento & auro illitum, tectum.

Inarguta ſententia. Vlp.in l.hoc Senatuſconſultum.§.ſi pecunia. quam ſententiam & Celſus ſcripſit, quæ mihi non inarguta videtur, hoc eſt, vulgo dicunt, ratione fundata. Spiegel. Briſſ.ex l.5. de vſufr.earum rerum.

Inateres, duorum fratrum vxores Græcis inter ſe vocantur. Sicuti Aelii, vel etiam Aoelii dicuntur, quibus duæ nupſerint ſorores. Sororis autem meæ maritus, non habet ſpeciale nomen, quo illum appellem: nec vxoris frater. Daer mariti dicitur frater. At Soror vocatur γάλως, à nobis dici poteſt Glos. Frater meus, Leuir eſt vxori meæ. Vide Rhodig.c.24.lib.28. & Oldend.in Copia, quo loco nomina Adfinium indicans, pro Inateres, voce Græca, vitioſe legitur Inatrices. Spieg.

Inauditus, ἄκριτος, non auditus, qui cauſam non dixit: cuius audita defenſio non eſt. Vlp.l.2.ff.ad leg.Corn.de ſicar. Inauditum filium pater occidere non poteſt. Suet.in Galba: Quoſdam claros ex vtroque ordine viros ſuſpicione criminis inauditos condemnauit: Inaudita cauſa quenquam damnari, æquitatis ratio non patitur.l.1.ff.de requir.reis. Prat.ex Hot.Br.

Inaugeri cauſſam in l.diui fratres 27. §.quod ſi is, 2. ff.de lib. cauſ.qui accipiendum, Accurſ. intactum reliquit: Alii lectionem immutarunt &, agi cauſſam repoſuerunt. Ia.Cuiac.lib. obſeru. 6.c.27.inaudire, diuinat legendum. Equidem Florentinam lectionem, quæ temere immutanda non eſt, retinendam cenſeo, vt ſit ſenſus, differendam cauſſam & ſententiam ob abſentiam eius, qui de libertate ſua litigabat, & vox, Enim, aduerſatiua non erit, vt & alibi paſſim. Prat.

Inauris quod à Græcis dicitur enotion, ornamentum eſt ex auribus fœminarum dependens. Plaut. in Menæch. Inaures da mihi faciendas. Iſidorus lib.19. Etymol.c.30.apud Vlp.in l. 27.ff.de aur.arg.leg. Inaures putat ab aurium foraminibus ita nuncupatas, ex quibus pretioſi lapilli pendebant. Solebant enim veteres foratis auribus gemmas, & lapillos inſerere. Tertull. in lib. de habitu mulieb. Graciles, ait, aurium cutes Kalendarium expendunt. Idemque auctor eodem libro anxie forari margaritas conſueuiſſe, vt penderent, ſcribit. Sed & in lib.de Pallio, aurem foratu effeminari queritur. Plinius quoque lib.9.c.35.de elenchis loquens. Hos, ait, digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus, feminarum gloria eſt. Briſſ. Idem docet aperte Diu.Hier.ſic enim in Epiſt.quadam Demetriadi ſcribit: Vt taceam de inaurium pretiis, candore margaritarum, rubri maris profunda teſtantium, ſmaragdorum virore, ceraunioru m flammis, hyacinthorum pelago, ad quę ardent & inſaniunt ſtudia matronarum. Idem Hieronymus eleganter de Romanis matronis, in vita B. Marcellæ viduæ Romanæ diſſerens, ſic ad virginem principium ſcribit: Illæ ſolent purpuriſſo & ceruſſa ora depingere, ſericis nitere veſtibus, ſplendere gemmis, aurum portare ceruicibus, & auribus perforatis rubri maris precioſiſſima grana ſuſpendere, fragrare muſco mure, maritos ita plangere, vt tandem dominatu eorum ſe caruiſſe lætentur. Eoque etiam ſpectat, quod ſic in libro de habitu virginum Cyprianus ſcribit. Ræuard. Varior. lib.1.cap.4.

Incæduum, quod non cæditur. Sch.

Incaleſcens in eo ſexus, id eſt, qui in eo prævalet. ex ff. Briſſ.

Incantare, vel verbis vel rebus adiunctis, aliquid ſupra naturam moliri. Priſcis perſuaſum erat, prodigioſam ineſſe vim vocibus incantatorum: adeo, vt myſticus quoque Pſalmus mentionem faciat venefici incantantis ſapienter. A noſtris Incantatio, hoc eſt, actus ipſe incantandi, inter infames numeratur. Adi Bartol.in l.1.C.de malefic.& mathem. Spieg

Incantationes an ſint prohibitæ & puniibiles. Bart. in l.1.C. de mal.& math. Prat.

Incapax ab indigno ita à quibuſdam diſtinguitur, vt incapax is ſit, cui capiendi ius non ſit, ideoque ei relicta ab initio inutilia ſint, & apud hæredem remaneant ſine onere; veluti Spurius. Indignus autem, cui quæ relinquuntur ipſo iure valent, ſed ad fiſcum plerunque transferuntur, vel ad hæredem, vel ad aliam perſonam cum onere, tot.tit. ff.de his qui. vt indign, vide Bart.ad l.fin.ff.eodem Prat.

Incaſſum, id eſt, ſine cauſſa, quaſi ſine caſſibus ſine quibus venatio eſt inanis. Spieg.

Incauſto, hoc eſt, atramento, falſum deprehenditur. Auth.de fid.inſtru.§.1. Alber. (del.

Incaute factum, pro infecto habetur.l.1.§.1.ff.de his quę in teſt,

Incauta negligentia.ex ff. Briſſ.

Incendia vel fortuito fiunt: vel culpa inhabitantium: vel conſulto ac malitioſe, vt ſunt quæ fiunt ſeu inferuntur ab incendiariis.ex ff. Briſſ.

Incenſus, qui cenſum profeſſus non eſt: qui bona in cenſum non detulit. Briſſ.

Incenſus qui dolo non eſt profeſſus bona ſua. Is olim ex lege Seruii regis publice venibat, & virgis cæſus ſeruus fiebat, vt teſtis eſt Dionyſius lib.4.& Cicer.pro Cæcinna. Sed & ſi quis apud cenſorem non fuiſſet profeſſus omnia bona ſua, contrahere dicebatur grauiſſimum crimen cenſus fraudati.l.53. de iudiciis.l.1.C.de quæſt.quanquam errori ignoſceretur, & venia daretur ad cenſum emendandum, vt indicat Vlp.l.4.§.8. ff.de cenſib.

Incendiarius. Incendiarii dicuntur, qui ob inimicitias, vel prædæ cauſſa, incenderint. De his, eorumque pœnis, in 17.tit. lib.5. Decret.& in l.capitalium.§.incendiarii. ff.de pœnis tractatur. Anch.

Incendio conſumptæ, abſumptæ, exarſæ, exuſtæ, ædes, villæ, domus, res, inſulæ, ex ff. Briſſ.

Incenſiti qui ſint, vide l.vnicam.C.de claſſicis lib.11.

Incenſores meſſium. ex ff. Briſſ.

Incenſus apud Vlp.tit.12.Regu. qui cenſum profeſſus non eſt, ſeu qui bona in cenſum non detulit. Cicer. pro Cæcin.& pro Flacco. Briſſ.

Incentiuum ſignificat appetitum.cap.vt clericorum de vita & hon.cler.Io.Bell.Etymol.

Incerta dicuntur, quæ non in ſpecie, ſed in genere proferuntur: veluti, Fundus, homo, Triticum l.hæredes, 25.§.ſi incer-

to.ff.famil.erciſc.l.cum incertus,13.ff.de legat.1.l.in ratione, 30.§.incertæ.ff.ad leg.Falcid.Hot.Prat.Hinc

INCERTA Nomina dicuntur eſſe obligationes ſcriptæ, quarum ſolutio certum tempus non continebat. Hoc enim agebat fœnerator,ne tempus ſolutionis inſereretur inſtrumento; vt tandem poſſet, quoties vellet, petere, & ſemper immineret debitori, qui,vt ſe poſſet à tali onere leuare (nam æris alieni comes eſt miſeria, vt dixit Chilon) cogebatur optare mortem patris. Verum poſt Senatuſconſ. Macedon. ſciant tales creditores, nullum bonũ nomen expectata patris morte fieri, quia filiusfamil. non obligatur efficaciter, ſed habet exceptionem Macedoniani. Forcat.in Necyomantiæ dialog.98.nu.2.

INCERTA actio,ſiue (quod vſitatius eſt) incerti actio dicitur,per quam nulla certa ſumma petitur: veluti ex ſtipulatione incerta: Quod mihi ex ſtipulatu dari fieri oportet, l.4.ff.de vſur.l. 3. C. de inutil.ſtip.l.diem proferre.27.in fin. ff. de arbitr. Ex omnibus bonæ fidei actionibus. Quod te mihi ex bona fide dare facere oportet. Sic.l.1.ff.de vſufr.leg.l.3.ff.de cond.ſin. cauſ.l.2.§.aliud.ff.de donat.l.vlt.ff.ſi quis in ius voc.Prat.

INCERTA ſtipulatio eſt, vbi non apparet,quid,quale quantumq; eſt in ſtipulatione. Quod fuſiſſime exponitur in leg. 75.ff.de verb.obl. Adde &l.68.ff.eo.tit.Atq; hinc incerti actio.ex ſtipulatu datur.l.4.ff.de vſur.Inſt.de verb.oblig.in princ.Incerti actiones etiam condictioneſque illæ omnes appellantur, ex quibus aliquid incertum, & quod neque demonſtrari, neque tangi poſſit,petitur.l.1.ff.de vſufr.leg.l.46.§.1.& l.59.§.ex aſſe. ff.de iure dot.l.5.in fin.& l.8.ff.de actio. empt.l. pen.ff.depoſ.l. 2.§.aliud.ff.de don.l.3.ff.de cond ſine cauſ.l.12.ff. de nouat. l. 22.in fi.l.40.§.pen.ff.de cond.indeb.l.16.§. Pomp.ff.de min.l. 5.§.1.& l.8.ff.de vſufr.ear.rer.l. 35. ff.de ſeru.vrb.l.12. in fi.ff.de cond.furt.l.75.§. vlt.ff.de leg. lib. 1.l. 27.in fi.ff. de recep. qui arbi.l.vlt.ff.ſi quis in ius voc. non ier.l 8.§.pen.ff.de liber leg. Nonnunquam incerti actio,pro præſcrip. verb. actione ſumitur,vt in l.6.& l.16. ff.de præſcr.verb.l 19.in fi.ff.de precar.l.23. in fi.ff.commun.diuid.l.7.ff.de pact.l.6.C.de rer.permut.Briſſ.

INCERTA pars, quæ quota ſit,non appater: veluti quidquid mei iuris in eo fundo eſt,quidquid Titius poſſidet.l.3.§.incertam. l.26.ff. de adquir. poſſ.l.32.§.vlt.ff. de vſuca.Sic & in l.76.§.1. ff.de rei vindi.l.11. §. ſi cum eſſet.ff. de interrog.in iur. fac. l.1. §.vl.ff.ſi pars hæred.petatur.l.8.§.1.ff.commun.diuid.Briſſ.

INCERTA perſona videtur, quam incerta opinione animo ſuo teſtator ſubiicit: veluti ſi quis ita dicit. Quicunque filio meo filiam ſuam in matrimonium dederit,ei hæres meus illũ fundum dato.ait Imp.in §.incertis.25.Inſtit.de legat.Hot.

INCERTI quando agi dicatur: vide ſ. in voce Certi contractus.

INCERTI condictio,ibidem

INCERTI contractus qui dicantur.Ibid.

INCERTITVDO, eſt ſubſtantiua tranſactionis: vnde poſt rẽ iudicatam ea nullius momenti eſt.l.res iudicata.de reg.iur.Spieg.

INCERTITVDO reprobatur primum in contractibus. l.inter ſtipulantẽ.§.inter Stichum.ff.de verb.oblig.l.cum duob.ff de in diem addict.Deinde in vltimis voluntatibus.l.duo ſunt Titii. ff.de teſta.tut. l.quæſitum.§.ſi quis.eo.ff.de fund. inſtr.l.ſi quis de pluribus,& l.ſi fuerit.ff.de reb.dub. Deniq; in iudiciis nullo modo admittenda eſt l.3. C.de Senten. quæ ſiu.cert. quant. proferun.l.quid tamen. §. Pompon.ait.ff.de recept.arb.l.idem Pomponius ſcribit.ff.de rei vindic. Spieg.Prat.

INCERTVM confitetur. qui ſe illud aut illud debere confitetur. l. 6.§.1.ff.de confeſſ.Briſſ.

INCERTVM eſt quod neſcitur, quid, quale, quãtumq; ſit aut fuit, l.74. & l.75.ff.de verb.obl. Goth.ad l.3.§.2. ff.de acquir. poſſ.

INCERTVM abſolute plerunq; à Iureconſultis vſurpatur pro ipſa incertitudine.Sic conditionis incertum. l.11.ff.de ſecun.tab.l. 1. C.de pact. Incertũ cautionis .l.16.§.idem quærit. ff.ad Trebel.pro incerto euentu, vt in l.6.ff. quod falſo tut.auct.Incertum rei.l.11. ff.de hæred vend. l.12. ff. de act. empt. incertum ſucceſſionis.l.14.ff.de tranſact.Incertum litis.l.20. C.mandati. Incertum ætatis.l.49.ff. de fideiuſſorib.Antiquitatis incertum.l.1.de reſponſ.pruden.in C.Th.Incertum contentionis.l. 1.de equis curulib.in C.Th.Et incertum maris apud Tacit.l.3. Belli incertum apud eundem lib. 4. Quo ex genere loquendi ſunt & illa, Lubricũ tutelæ.l.4.§.eum Pollidius.ff.de vſur.Lubricum ætatis.l. 11. §.ſi locupleti.ff.de minor. Lubricũ linguæ in leg.7.in fi.ff ad leg.Iul.maieſt. Lubricum conſilii l.3.§.lege Iulia.ff.de teſtib.Briſſ. Adde Forcat.Necyom.dial.51.n.2.

INCERTVS homo legari promittive dicitur, qui generaliter & indiſtincte legatur,promittitur ve.l.13.ff.de l.lib.1.l.25.§.ſi incerto.ff.fam.erciſc.l.3.ff. qui ſine manumiſſ. Incertas res eodẽ modo dixit Metianus in genere relictas.l. 30. §.incertæ. ff.ad l.Falcid. Et incertũ corpus Pompon.in l.85.ff.de leg.li.3.Briſſ.

INCERTVS poſſeſſor eſt, quem ignoramus.l.39.§. vlt.ff.de verb. ſig.Incerta ſententia,l.21.§.Pompo.ff.de recept.qui arbit.leg. 59.ff.de re iud.Briſſ.

INCERTVS contractus in l. 1. §. debitum. ff. de conſtit. pec. l. ff. de reb.cred.leg.18.ff.de acceptilatio.qui proprium & ſpeciale nomen non habet.Briſſ.

INCERTVS contractus vocatur ἀνώνυμος, quia nomine vacat. Cuiac.ad l.74.ff.de verb.oblig.

INCESTA, eſt etiam ſine ſtupro,quæ cupit ſtuprum,auth.Seneca lib.Declam.6.Spieg.

INCESTARVM nuptiarum appellatio eſt vel generalior vel ſpecialior.In genere,inceſtæ nuptiæ dicuntur,quæ factę ſunt inter neceſſarios,iure prohibente:in ſpecie ſunt nuptiæ inceſtę iure ciuili,veluti cum filia vel nepte ſororis ſuæ.Vult.in comment.Inſt.de nupr.§.2.num.2.& 4.

INCESTAS nuptias Iuſtinian. vocat, quas ſanguinis coniunctio prohibet. Inutiles vero quæ cum iis ſunt contractæ,cum quibus iure ciuili non licet.Connan.lib.8.cap.6.num.1.

INCESTI filii dicuntur nati ex eo concubitu, quem vel conſanguinitatis vel religionis lex prohibet, vt ex ſorore, conſobrina,nouerca,ſacra virgine,& c.Connan.li.2.ca.16.nu.2.

INCESTVS, vel inceſtum, dicitur id crimen, quod committitur cum ea,cum qua illicitum alioqui matrimonium fuiſſet. Notum eſt, Ciceronem adulterium & inceſtum, ſtuprum ſæpe appellare.Crimẽ inceſti grauius eſt adulterio.l.ſi adulterium. §.1.verſ.duplex.de adult. Vnde qui inceſtuoſus à noſtris dicitur nec hæres inſtitui poteſt,nec ei legari poteſt: quinetiam ab accuſatione,& ferendo teſtimonio repellitur. Vide Abbat. in c.tranſmiſſæ,de eo qui cog. conſang.vx.ſuæ.Spieg. Olim inceſti pœna erat deportatio.l.ſi quis viduam.ff.de quęſt.Cuiac.in expo.Nou.Iuſtin.12.de inceſt.nupt.

INCESTVS idem eſt quod pollutus & non caſtus. Vnde Plin.inceſtas noctes appellat.Dicitur & inceſtus ſubſtantiue,vel inceſtum, pro ipſo fœdo impudicitiæ crimine, vbi cum iis rem habemus, quas aut legibus, aut moribus prohibemur habere vxores. Extat in Codice tit.de inceſt.nupt.Et Nouell.Iuſtin. conſtit.12. περὶ ἀθεμιτογαμιῶν. Sunt qui inceſtam coniunctionem dici putant, quæ contracta eſt ritibus & ceremoniis nuptialibus non adhibitis: quod κεστός ſignificet Zonam ſponſæ nuptialem.Balduin.tit.de nupt.

INCESTI crimen vel ſolum eſt, vel adulterio coniungitur. Briſſ.

INCESTVM, vt Paul.in l.39 ff.de ritu nupt.tradit. committere intelligitur,qui ex his,quas legibus aut morib.prohibetur vxores ducere,aliquam duxerit. Connan.lib.8.c.6.n.1.Vlp.quoq; in Inſtit.tit.5. Si quis eam,ait, quam non licet, vxorem duxerit,inceſtum matrimonium contrahit. Idem & Gaius Inſtit. lib.1.tit.5. Sed & Papinian.in l.38.§.1.ff.de adult.per illicitam matrimonii coniunctionem inceſtum admitti docet. Quod & verbi notatio oſtendit. Nam vt Iſid.lib.5.c.26.& lib.10.tradit,inceſtum propter illicitam coniunctionem vocatur quaſi incaſtum, Inceſtum autem committit,qui cognatam violat contra fas.l.5.ff.de quæſtionibus. Cæterum inceſtum vel iure gentium,vel ciuili committitur. Iure gentium quidem,quotiens ex gradu aſcendentium, vel deſcendentium vxor ducitur. Iure vero ciuili,quotiens ſola iuris ciuilis obſeruatio interuenit, veluti cum ex latere eam ducimus, quam vetamur, vel adfinem, quam propter publicam honeſtatem impedimur.l.vlt.ff.de ritu nupt.l.38.§.1.ff.de adult. Inceſtum ergo & cum priuigna,nuru,nouerca,ſocero committitur. Et quidem iure gentium,vt Papin.in l.vlt.ad fi.ff.de condic.ſine cau.ſcribit. ea quemadmodum exiſtimo ratione, quod hæ perſonæ inter ſe parentum liberorumque loco ſint l.16.ff.ſolut.matr.§. ſocrum.Inſt.de nupt.Sed etſi concubinam quis habuerit ſororis filiam,licet libertinam, inceſtum committit.l.56.ff.de ritu nupt.Briſſ.

INCESTVOSI & adulterini, ab omni ſucceſſione & paterna & materna ſunt excluſi, adeo vt ne alimentis quidem iure ciuili digni eſſe cenſeantur. Vult.in comment. Inſtit.de hæred.quæ ab inteſt.in pr.num.27.

INCHOARE incipere eſt,ſeu noui aliquid aggredi. Rem ceptam perficere & nouam inchoare aduerſantur. l. 42. ff. de adq. vel omit.Noua negotia inchoare,& vetera explicare,opponuntur.l.21.ff.de neg.geſt.Briſſ.

INCHOATA lis,l.12.C.qui dar.tut.vel cur.poſſ.& l.1. C.de hered. tut.Inchoatum crimen; l.13.C.ad l.Iul.de adult.

INCIDENTIS,hoc eſt, intercidentis quæſtionis, & emergentis materia, tractatur vtiliter à Bart.in l.1. C.de ordin.iud.& in l. viro atque vxore.ff.ſolut.matr.& Felin.in c.ſuborta.de re iud. Spieg.

INCIDERE pro contingere, accidere, euenire Quicunque caſus inciderit.l.30.ff.de fideicommiſſ.libert.

INCIDERE dicimur in ea in quæ caſu & euentu,magis quam voluntate,aut iudicio deuenimus.Incidere in latrones.leg.52.ff. pro ſocio.Briſſ. (Briſſ.

INCIDERE pro cadere,decidere.Si bos meus in foueam inciderit.

INCIDERE in Edictum, legem, SCtum, dicitur qui in ea committit peccatum.Briſſ.

INCIDO penultima producta,ſignificat excido,exſeco.Incidere tabulas.leg. vlt.ff.de iniuſt. rup.non eſt ipſas ceratas tabulas, ipſumve lignum concidere,& in partes ſecare,ſed linum quo ligatæ erant tabulæ , ſeu quod tabulis ter quater ve erat circumductum,incidere & rumpere.Briſſ.

INCIDERE,

INCIDERE, inſculpere ſignificat in l.2.§.ſed nec diutius.ff. de orig.iur.l.2.Alb.

INCIDERE in criminis ſuſpicionem.l.2.C.de furt.

INCIDERE in eam valetudinem, propter quam operæ inutiles fiunt.vide Labeonem.l.pen.de rei vindic.Spieg.

INCIDERE in captionem l.1.ff.de in integr.reſtitut.

INCIDIT ſæpe, pro euenit, vel fere fit. Non quod prout res incidit. Hæc Vlpiani verba in l.ſi quis id.de iuriſdi.omn.iud.Accurſius non percepit. Senſus eſt, exponente Hegendorph. Non ſi res quæpiam non ita magni momenti eſt.

INCIENTES Varr.lib.2.de re ruſt.ca.2.de ouibus loquens, pro ouibus partui propinquis, vt exponit Feſtus.Prat.

INCILE, inquit Vlpianus l.prima, de riuis. locus eſt depreſſus ad latus fluminis. Ex eo dictus, quod incidatur. Inciditur enim lapis, vel terra, vnde primum aqua ex flumine agi poſſit. Foſſę ſunt, per quas aquæ pluuiales deducuntur ex ſatis. Dioryges à Græcis dictæ. *Ein kleynes VVaſſergræblin, dardurch man das Waſſer auſs einen fluſs leytet auff ein Wieſen oder Acker.* Nebr.

INCILE & incilia, inquit Feſtus, ſunt foſſæ, quæ fiunt in viis ad deducendam aquam: ſiue deriuationes de riuo communi factæ. vtitur hoc verbo & Cato de re ruſtica c.155. Apul.li.9.de Aſino aureo. Rurſum ad viam prodeunt lacunoſis incilib. voraginoſam.Briſſ.

INCIPERE & finiri aduerſantur. l.1.§.æſtatem.ff.de aqua cottid.

INCISA ſpes lucri, quæ decidit, & qua fruſtramur.Spieg.

INCISVM dicitur, quod ſcalpro ſcriptum aut ſcalptum eſt.Spieg.

INCITARE, eſt adhortari, inſtigare, extimulare. Hinc incitationes, & incitamentum, quod commouet, incitat, & accendit ad aliquid faciendum, Notum eſt incitare currentem, pro vltro promptum adhortari.Spieg.

INCIVILE dicitur, quod iniquum, inuſitatum, inconueniens eſt, & cõtra ius, mores, inſtitutaque ciuitatis.l. vlt.§.pen.ff.quod met.cau.l.15.ff.de procu.l.3. ff.de extr.cog.l.24.ff.de legib.Inciuiles pœnæ, in leg.9.§.ſunt autem.ff.de pœn.Briſſo. Inciuilem rem deſiderare, l.2. C.de fur.Inciuilis audacia, l.3. C.de nau.fœ.

INCIVILITER & ciuiliter opponuntur. l. vlt. §. vlt.ff. quod met. cauſ. vbi inciuiliter extorta dicuntur, quæ quis ab aduerſario per vim, apparitione Præſidis interueniente, coactus eſt dare.Briſſonius.

INCLINATIONES rerum & temporum dicuntur, quando reipu. conſtitutio tenorem ſuum iam non amplius ſeruat, ſed ad mutationem ſpectare videtur.Spieg.

INCLINAT in hãc ſententiã iudex, in contrariũ pater.Briſſ.ex ff.

INCLITA vrbs, Conſtantinopolis.Seruius in 6.Æneid. Græcum eſſe vocabulum notat.Nam κλυτὸ gloriosum dicunt.Briſſ.

INCLVSA auro gemma.l.gemma.ff.ad exhib.

INCOGNITA cauſa condemnare: incognitum legibus l.21.in fin. C.de legibus.

INCOLA eſt, quem alioqui peregrinum dicimus, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit. l.pupillus. §.incola.de v.ſign.qui in alienam ciuitatem venit diu habitaturus: nec tamen ius ciuitatis habet, nec ciuiles capit honores, tributis pẽdendis obnoxius, quod tributum μετοίκιον dicitur: nam illi incolæ dicuntur à Græcis μέτοικοι frequentius, quam πάροικοι. Recte tamen incolam πάροικον vocari Pompon.tradidit: vnde in ſacro Euangelio Lucæ, σὺ μόνος παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλήμ? Tu ſolus peregrinus es, aut peregrinaris? id eſt, aduena es, vt Eraſmus Roterod.in eundem locum interpretatur. Nam & incola & aduena eiuſdem ſunt ſignificationis. D.Lucas in act.Apoſt. τοὺς προσηλύτους καὶ ἐπιδημοῦντας aduenas dixiſſe videtur c.2.qui etiam πάροικοι Budæo teſte. Aduena etiam ἔπηλυς apud Iſocratem dicitur, vt ipſe Budæus adnotauit, quem tamen ἀποικον Pomponius dici cenſet. Budæus legit ἔποικον, de qua re permulta in hunc locum eleganter ſcripſit. In Græca verſione Pſalm.119. παροικία pro incolatu ponitur: Οἴμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη· κατεσκήνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ, πολλὰ παρῴκησεν ἡ ψυχή μου: hic παρῴκησεν vertunt Latini interpretes peregrinata eſt vel incola fuit, &c. Bræchæus l.pupillus.§.incola.ff.de verbor.& rerum ſignificat. Nec tantum qui in oppido morantur, incolæ ſunt, ſed etiam, qui in alicuius oppidi finibus ita agrũ habent, vt intra eum ſe, quaſi in aliquam ſedem recipiant.l. pupillus ff.de verb.ſign. Nulli autem, vel ſcholares ſint & ſtudiorum gratia aliquo in loco morentur, conſtituere domicilium dicuntur, vt incolæ ſint, niſi decem annis tranſactis ſteterint. l.2. C.de incol. Quam ob cauſſam D.Alciatus de verb. ſig. Incola, ait, proprie eſt, qui cum aduena eſſet, in aliquam ciuitatem ea mente habitatum venit, vt ibi perpetuo ſit, ſummumque rerum ſuarum ibi habeat. Idem, in parerg. Sciendum (inquit) in iure noſtro incolas eſſe, non ſimpliciter alienigenas habitatores, ſed eos, qui domicilium, ſedemque rerum ſuarum, animo permanendi fixerint.

INCOLA eſt, qui aliqua regione domicilium ſuum contulit, quẽ Græci πάροικοι appellant. Nec tantum hi qui in oppido morãtur, Incolæ ſunt, ſed etiam qui alicuius Oppidi finibus ita agrum habent, vt in eum ſe, quaſi in aliquam ſedem, recipiant. l.239.ff.de verb.ſignif.

INCOLAM non domus aut poſſeſſio facit, ſed domicilium. l.7.& paſſ.de incol.li.10.C.Cicero in offic. Peregrini autem, inquit, & incolæ officium eſt, nihil præter ſuum negotium agere, nihil de alieno inquirere, minimeque in aliena Rep.curioſum eſſe: vide l.25.ff.ad municip.Prat.

INCOLA à ciue & municipe ſeparatur. l.29. ff. ad municip.l. 6.in fin.& l.vlt.§.patrimonium.ff.de munerib. & honor. Nam Ciues, origo, vel manumiſſio, vel allectio, vel adoptio, Incolas vero domicilium facit. l. 7. C.de incol. Incola porro habetur ὁ ἐν ἀγρῷ κατοικῶν, ὁ γὰρ ἐκείνης τῆς πόλεως ἐξαιρέτοις μὴ χρώμενος, ὅμως οὐ νομίζεται εἶναι incola. l. 35. ff. ad municipal. Mulier quamdiu nupta eſt, incola eiuſdem ciuitatis videtur, cuius maritus eius eſt. l. vlt. §. item reſcripſerunt. ff. ad municip. Et ita incolam accipe in l.2.ff.de veter.& l.34.ff.ad municip.Briſſ.

INCOLATVS, vrbs cuius quis nõ ciuis, ſed incola eſt. Modeſtin. l.34.ff.de mu.hon. Incola iam muneribus publicis deſtinatus, niſi perfecto munere, incolatui renunciare non poteſt.Hot.

INCOLATVS ius eſt arbitrii cuiuſque: eo quis ſe nuda voluntate obligat vel liberat, domicilio mutato. Cuiac.in leg.ſi in patria tit.de incolis, & vbi quis domicilium hab.vide C.lib.10.

INCOLORATE, id eſt ſine cauſa, ſine iuſta occaſione, aut prætextu, ſine colore, l.minor.18. ff.de minor. Glabrionem Acilium diuus Seuerus & imp. Ant.non audierunt, incolorate reſtitui deſiderantem, aduerſus fratrem.Prat.

INCOLVMES id eſt ſani, & ſalui. incolumes filii, l.1. C.de ſumpt. recuper.

INCOLVMIA manere, id eſt ſalua & integra.Briſſ.

INCOLVMES ædes, i.e. integræ, non vitioſæ.l.13.ff.de damn.infec.

INCOMMODARE nauigationem l.1. ff.de fluminib. id eſt difficiliorem facere vel prorſus impedire.

INCOMMODVM commodumque perſonæ opponuntur. l. 137. ff. de verb.oblig.

INCOLVMIS pars, i.integra, l.2.C.de inoffic.donat.

INCONCILIARI eſt accuſari, inſimulari, in concilium vocari. vide ſupra poſt incerti appellatio.

JNCLVDERE hominem, feras viuariis, rem ædificio.Briſſ.ex ff.

JNCLYTVS à vocabulo κλυτὸς deducitur. κλυτὸς autem famam laudemque ſignificat, & eam dictionem auget addita præpoſitio, ita vt ad magnos vſque perueniat, qui in terra ſunt: ac etiam interdum maius quid laude hac & fama conſequatur, Droſæus in Methodo iuris.

JNCOMPERTVM, de quo nullam certitudinem habemus.

JNCONCVSSA, inuiolata. Sic inconcuſſa firmitas, l.30.in fin.C.de donat. & inconcuſſa poſſeſſio, l. 4.C.quibus non obiic.long. temp.præſcr. Inconcuſſe, quiete, & ſine interpellatione c.illud.&c. auditis.de præſcript. & pacifice ca.cum veniſſent.extra de in integr.reſtitu.Prat.

JNCONDITVM, abſurdum, abſonum. Papin.l.95.§.1.de ſolut. Etenim inconditum eſt, ſubuenire ſexui mulieris, quæ ſuo nomine periclitetur.Hot.

JNCONGRVENS eſt, vxorem marito annuum præſtare.l.33.ff.de donat.inter vir.

JNCONSEQVENS, cum ſequens non reſpondet ſuperiori. Græci ἀνακόλουθον vocant.Spieg.

JNCONSTANTIAM recuſare.l.pen.ff.de procur.Spieg.

JNCONSVLTA facultas damni reſtitutionem indulget, non euẽtus damni, autore Vlp.l.verum.§.ſciendum.de minor.Spi.Pra.

JNCONSVLTE id eſt inconſulta facilitate, vel leuitate.Briſſ.

JNCONSVLTE iurare l.2.C.ad leg.Jul.maieſt. id eſt προπετῶς ſeu calore quodam.Briſſ.

JNCONSVLTO id eſt imprudenter, inconſiderate, per imprudentiam. Vnde

JNCONSVLTO hæredis nomen deletum. l.1.ff.ſi tab.teſt.ext.l.r. de his quæ in teſt.del.l.ſi vnus, §.1.Cod.de teſta.Alb.exponit inconſulto, id eſt, non ſtudio.Spieg.Prat.

JNCONSVLTO aliquo fieri dicitur, quod eo prius non conſulto, neque eius explorata voluntate factum eſt.Briſſ.

JNCONVENIENS, id eſt, incongruens & indecorum.l.34.ff.de oper.libert. Inconueniens bellico operi, id eſt, inhabilis.Briſſ.

JNCONSVLTVS, & eum à quo conſilium non eſt petitum, & eum, qui cum quæreret conſilium, non accepit tamen, ſed quaſi pro indigno habitus eſt, ſignificat.Prat.

JNCONSVLTVS calor, id eſt temerarius, & præceps, veniam cõtinet, & non calumniam.ff.ad Turpil.l.in fin.Alber.

JNCONSVLTVS dolor.l.Gracchus, C.de adult.

JNCONSVLTVS fecit.oppo. Optimo conſilio vſus eſt. l.pen. §.fi. ff.de rit.nupt.Prat.

JNCONTINENTI, id eſt, ſtatim.Juſt. Ex continenti dicere ſolet. Non autem intelligendum ad punctum, ad momentum, ſed ciuiliter, moraliter. Ea enim incontinenti fieri dicuntur, quæ vt ſupra attigimus, explicantur, antequam partes ad extraneos actus veniant. ita eſt text.in l.reos, § cum duo rei, ff. de duob.reis ſtipul.Spieg.

JNCONTINENTI, variam ſecundum rem propoſitam interpretationem recipit. Incontinenti, cum aliquo moderato ſpatio in-

terpretamur in l.1. §.item ſi ita legatum.ff.ad leg.Falc. At in l. Iulia de adulteriis qualiter hoc verbum accipiendum ſit, exponitur in l.23.§.vlt.ff.de adult. Incontinenti quod ad pacta quæ inſunt, interpretantur Iureconſulti & Impp. in ingreſſu contractus, vel ante contractum, aut ſtatim poſt l.7.§.quinimo. ff de pact.l.3.C.de ædil.act.l.21.C.de vſur.l.27.C.de pact. Cui opponitur Poſtea, &, Ex interuallo.d.§.quinimo.& l.27. ff.de contr.empt.Briſſ.

Incontinenti reſiſtere dicitur, qui etiam interuallo trium dierũ reſiſtit: & homo vulneratus, ſi intra tres dies moriatur, dicitur incontinenti mortuus. vt colligitur ex l. ſciendum. ff. de ædi.edict.& eſt gl.ſingularis in l.1.C.de emend.ſeru.Spieg.

Incorporales res ſunt, quæ tangi demonſtrarive non poſſunt, cerni tamen animo, atque intelligi poſſunt: quarum rerum nullum ſubeſt quaſi corpus. eſt quædam tamen conformatio inſignita & impreſſa in intelligentia, quam notionem voco, inquit Cic.in Top. & in eandem ſententiam Caius lib. 1. ff.de rer.diuiſ. Eiuſmodi ſunt hereditas, vſusfructus, vſus, obligationes, &c.Prat.

Incorporatio in rub. C.de bon. vac.& incorporat. vſurpatur pro confiſcatione, ſiue in fiſcum relatione: cum damnati alicuius bona in fiſcum rediguntur: quod quemadmodum fiat, declarat l.7.C.de bon.damn.Prat.

Incorrigibiles dicuntur, qui non poſſunt corrigi. cap.vt famæ.de ſenten.excomm.extr.Ioan.Bello.Etymolog.

Incrementvm generaliter pro quolibet augmento ſumitur. Et ita alluuio definitur, eſſe incrementum latens.ſpecialiter pro acceſſionibus, veluti fructibus vel vſuris, vſurpatur.Briſſ.

Incrvstare, eſt cruſtam parieti, vel alicui alteri rei inducere: ſiue id fiat ex calce, gypſo, argilla, lapide, vel alia materia. Proculus de ſeruit.vrb.præd.l. quidam. Pariete, inquit, communem incruſtare licet. Et paulo poſt: Quod obſeruari in incruſtatione oportet. Item de verb. ſig.l. impenſæ. Paulus ait, Incruſtationes, loricationes, & picturæ.Nebr.Corraſ.Miſcellan.li.4.c.16.

Incrvstationes, tectoria ſunt parietum, ex cruſtis marmoreis facta. Proculus in fi.leg.quidam Iberius, quod obſeruari, ait, & in incruſtatione oportet. Vide Alciatum in l.impenſæ. ad fin.ff.de verb.ſig.Spieg.

Incrvstationes à tectoriis eo different, quod illæ ſolido de marmore ſubductis & detractis cruſtis parietes operirent: his vero è marmore contuſo cribriſque excreto, & harenato cum calce mixto, parietes inducebantur, diligentique fricatione leuigabantur.Briſſ.

Incvbare poſſeſſionis eſt tam naturalis, quam ciuilis, vt & habere: ſed in malam partem incubare ſumitur pro mala fide poſſidere.Prat.

Incvbare. Seruius li.aduerſ.11.c.7.Incubare proprie eos putat, qui dormiunt ad accipienda reſponſa: vnde eſt, ille incubat Ioui, id eſt, dormit in Capitolio, vt reſponſa poſſit accipere. Turneb.aduerſ.lib.11.c.8.

Incvbatio in l.vlt C.ne rei dom.vel templ.pro poſſeſſione malæ fidei.Incubator imperii, Seruio, pro tyranno, qui alias ſubſeſſor dicitur. Hinc illud Acroteleution Vergilii: deuicta Aſia ſubſedit adulter.Prat.

Incvbvs, ægritudo quæ ſit, docet medicorum princeps Auicenna tertio primæ, & Rhodig.li.14.Item Dæmones ab incubando, qui mulieribus commiſcentur, à ſuperuentu Incubi dicũtur: qui viris, & patiuntur muliebria, Succubi. Quanquam Ægyptii dæmonicum ſpiritum miſceri viro poſſe, negant. Annalibus proditum eſt, Hunnicam gentem, ſuam referre originem à Dæmonibus. Quod certe turpius videtur, quam referre nobilitatis ſuæ initia, in piratas, aut latrones, aut ſicarios inſignes: quod, Viue reſte, multi faciunt, Spieg.

Incvlpatvs qui culpa caret.l.34.ff.de legat.2.

Incvlpatim.l.20.ff.de palatin.ſacrar.largit.

Incvlpatvs, pro culpatus, accuſatus, li.feu.1.tit.19.§.1.Si vnus inculpatus fuerit, vna de his nominatis culpis.Sic leg.Sali.tit. 43.Si cuius ſeruus in futurum fuerit inculpatus &c. Item leg. Burg.tit.8.de ingenuis inculpatis.Prat.

Incvlti agri.l.7.de iur.deliber.

Incvmbere pro incubare, id eſt, obtinere, poſſidere, conſeruare, ſolide (vtii, qui rei alicui incubant) tenere. Hinc creditor dicitur incumbere ſuo pignori, qui acriter illud conſeruat: vt apud Vlpian.l.55.D.de furt. Hinc incumbere poſſeſſioni apud Impp.l.8.Codic.quomodo & quan.iud.Prat.ex Hoto.

Incvmbere alicui dicitur, id cuius onus ei iniunctum, neceſſitaſve impoſita eſt. vt hæredi defenſio mortis incumbebat. l.5. §.vlt.ff.de SC.Silan.Briſſ.

Incvnabvla, ſeu cunabula.initia, primordia diſciplinę tradendæ: quo verbo vſus eſt Tert.libr.de patientia, his verbis: Per hæc impatientiæ tunc infantis quodam modo incunabula. Cunabula legitur in prooemio. Inſt. §.cumque hoc, quod exponit Theoph. τὰ πρῶτα τῶν νόμων προοίμια. Hoc verbo vſus etiam eſt Cicer. li. primo de diuin. Qui cum eſſet in cunabulis, inquit, de Roſcio loquens, educareturque in Selonio &c.Prat.

Incvnctabile eſt l.21.ff.de teſtib. id eſt nullam habet dubitationem.Briſſ.

Incvnctanter.l.20.ff.de manu.vindic.

Incvria idem eſt quod negligentia.c.quæſitum, de pœn.& remiſ.Ioh.Bell. Etym.Incuria necatus l.5.§.vlti.ff.de Senat.Silan.id eſt per ſeruorum negligentiam.Briſſ.

Incvrrere id eſt incidere.Sic incurrere aculeos legis.Maieſtatis crimen.Briſſ.ex C.

Incvrrit id eſt emergit, incidit, interuenit.Sic incurrit tractatus, hæſitatio, vitium Briſſ.ex ff.

Indagare, eſt ἐξιχνιάζειν. Hinc μεταφορικῶς indagare crimen, eſt patefacere: cuiuſmodi eſt illud Ciceronis pro Milone: Cum illa indicia communis exitii indagaui & patefeci, protuli, extinxi.&c.Hinc

Indagabilis ex ambitu, apud Varro.lib.4.ling.latin. ἐξεταστός, ὑπεύθυνος, ἔνοχος, Qui aliter faxit, indagabilis ex ambitu cauſam dicit.huiuſmodi illud eſt in legibus ſcribendis familiare: Qui aliter faxit, capitale eſto: Item illud in Numæ regis legibus. Si qui aliud faxit, ipſus Ioui ſacer eſto. Niſi mendum ſit in verbo indagabili, quod eſt apud Varronem.Prat.

Indagatio, id eſt inueſtigatio & inquiſitio.

Indago, venatio, quæ fit plagis circum ſaltum extenſis. Vlp.in l.11.§.11. de act.empt. Veluti cum futurum iactum retis è piſcatore emimus: aut indaginem plagis poſitis è venatore, vel pantheram ab aucupe.Prat.ex Hotoman.

Indago eſt retium, ſeu plagarum ambitus, quo ſiluæ colleſque è venatorib. ferarum includendarum cauſa cinguntur. Briſſ.

Indebitvm, aliud eſt natura, aliud iure gentium, aliud iure ciuili, aliud iure honorario. l.1. & 3. ff. de conſtit. pec. l. 47. de condict.indeb.

Indebitvm accipimus, non ſolum ſi omnino non debeatur, ſed etſi per aliquam exceptionem perpetuam peti non poterat. l. 26.§.3.D.de cond.indeb.Prat.ex Hot.

Indebitvm eſt, non tantum quod omnino non debetur, ſed & quod alii debetur, ſi alii ſoluatur: aut ſi id quod alius ſoluebat, alius quaſi ipſe debeat, ſoluat.l.in ſumma.65. D.de cond.indeb.Prat.ex Briſſ.

Indebitvm trifariam accipimus I. Quod neque naturali neque ciuili iure debetur, h.e. quod plane non eſt debitum: aut fuit quandoque vtroque iure debitum, ſed nunc ſolutione vel acceptilatione ſublata eſt omnis obligatio, vt tractatur in tit. Inſt.quib. mod. toll. obligat. Ad hoc genus indebiti pertinet id quod pendet ſub conditione, quæ an impleatur, incertum eſt: vt, ſi nauis ex Aſia venerit. Secus eſt, ſi talis fuerit conditio, quæ omni modo extatura ſit. Vt in l. ſub conditione. & l. ſeq.ff.de cond.indeb. Ratio eſt, quia priore caſu, propter incertitudinem, ante conditionis euentum nullo modo debetur.l.Græce. §. vlt.ff.de pignor. l. ſi quis reum. §. hinc.ff.de liber.legat. Accedit lex, Sufficit.ff.de cond indeb. In poſteriore vero ſpecie, certitudo euentus efficit obligationem puram cenſeri. l.ſi pupillus. §. qui ſub conditione. ff. de nouat. Sic & in diem debitor, ſi ante diem ſoluat, non poteſt repetere, quia certum eſt diem futurum, quo debebitur. l. in diem.ff.de cõd. indeb.Huc item pertinet indebitum, quod pupillus, furioſus, vel is cui bonis interdictum eſt, ſine tutoris vel curatoris autoritate ſoluerit, cum non ſit factus locupletior euidenter. Nam his perſonis iudicio plane carentibus, regulariter locus eſt repetitioni, cum nec natura debeant.l. interdum. l. quod pupillus.ff. eod tit.l.pupillus. ff. de oblig & actio.l. more noſtro. ff. de acqu.hæred. §. nunc admonendi. Inſt. quib. alien. lic. vel non. Verum ſi locupletiores facti ſint, & in pubertate ſoluant, non repetunt, quoniam tunc naturaliter obligantur. l. naturaliter.§.vlt.& l.ſeq.ff.de cond.indeb.Secundum iſtam diſtinctionem, vt non obſtet; quod Vlpianus dicit, Pupillum ſine tutoris autoritate promittentem, naturaliter obligari, in l.1.in fi.ff.de nouat. II. Indebitum eſt, quod ciuiliter quidem debetur, ſed non naturaliter, veluti, cum quis ſcribit ſe debere, ſcilicet ſpe futuræ numerationis, quæ ſecuta non eſt, aut ſi quis pacto vel iureiurando ſe liberet, iuxta tit.de liter.oblig. & l. vlt.in princ.ff.de iureiur.l.Stichum.§.naturalis.ff.de ſolution.Et huc referendæ ſunt omnes ſpecies exceptionum, quæ ad elidendas ſummi iuris actiones perpetuo obſtant ex naturali æquitate. Vlp. in l.ſi non ſortem, ff.de condict.indeb. Indebitum autem, inquit, ſolutum accipitur, non ſolum ſi omnino non debetur, ſed & ſi per aliquam exceptionem perpetuam peti non poterat. III. Indebitum accipitur, quod naturaliter quidem, ſed iure ciuili non debetur: vt inter patrem, & filium, ac inter fratres ſub eadem paterna poteſtate, in l.frater à fratre.ff.de cond.indeb.Item inter dominum & ſeruum. l.naturaliter.& l.ſi id, quod.ff.eod.tit. Eodem modo verus debitor in iudicio abſolutus, obligatur adhuc.l.Julianus ff.eod. tit. Licet enim abſolutus ſit, inquit Paulus, natura tamen debitor permanet. Item legatum minus ſolenne, aut ſolenne quidem, ſed quod per legem Falcidiam minuendum eſt, naturaliter debetur. Martianus in l.fideicommiſſum.ff.de cond. indeb. Fideicommiſſum, inquit, in ſtipulatione deductum,

tametſi

tametſi non debitum fuiſſet, quia tamen à ſciente fidei explendæ cauſa promiſſum eſſet, debetur. Old.

INDEBITI ſolutio promutuum eſt, ſi ea ſoluantur, quorum datione in creditum itur. Cuiac. obſeru. lib. 8. c. 34. cuiuſmodi ſunt ea, quæ numero, pondere & menſura conſtant. Vulte. in comment. Iuſt. de oblig. quaſ. ex contr. §. final. n. 3.

INDEBITVM ſolutum accipimus, non ſolum ſi omnino non debeatur, ſed & ſi per aliquam exceptionem perpetuam peti non poſſit. l. 26. §. vlt. ff. de condic. indeb. Briſſ.

INDECORE. Briſſ. ex ff.

INDECORVM eſt patrem à filio regi. l. 12. de tuto. & cur. dat.

INDEFENSVS, qui non defenditur. Indefenſus ſeruus: quem dominus, vel quis alius noxali iudicio non defendit Briſſ.

INDEFENSA Reſp perſonæ, minores, ius. Briſſ. ex ff. &. C.

INDEFENSVS dici non poteſt, qui dominum præſentem non habuit. l. 2. C. de cuſtod.

INDEFINITA capitur pro oratione, cui non præponitur ſignum vniuerſale, vel particulare: & æquipollet vniuerſali. not. Bart. in l. ſi pluribus ff. de legat. 3. Io. Bell. Etymolog.

INDEMNATI dicuntur ii, qui cauſam non dixerunt, id eſt, qui in iudicium vocati non ſunt, etiamſi partes iniuſte dederunt: vt apud Ciceronem in oratione pro domo ſua. Spieg. Iudemnatus eſt defunctus, i. antequam de eo iudicium redditum ac pronunciatum eſſet. Briſſ.

INDEMNES fieri & damnum ſentire opponuntur l. 5. §. ſi pluris ff. de tributor.

INDEMNITATEM alicui repromittere, & de Indemnitate cauere dicunt Iureconſulti, pro eo quod eſt ſatiſdato, vel ſimplici & nuda promiſſione cauere alicui, indemnem eum ſeruatum iri ex eo negotio, quo de agatur. l. 16. §. idem quærit. ff. ad Trebell. l. 8. §. 1. ff. ad Velleia. Et ſic Indemnitatis cautio in l. 14. in fin. ff. ad Treb. Indemnitatem præſtare. l. pen. ff. de magiſtr. conuen. Briſſ. Prat.

INDEMNIS, qui damnũ non ſentit, qui nullo dãno adficitur. Briſſ.

INDEMNITATI conſulere, proſpici, ſatisfieri, conſuli poſſe, apud Papinianum in l. fideiuſſor. de neg. geſt. Briſſ.

INDERE dotali inſtrumento. l. 6. C. ſolut. matr. & Indere precibus, l 18. C. de teſtib. Indere quid in æs in aurum. Ea quæ precibus indidiſti. Id inſtrumento inditum fuit. ex ff. Briſſ.

INDEVOTIO, apud Iuſtinianum in l. ſi quis argentum. §. vlt. C. de don. Spieg. Eſt reus indeuotionis. Diu. Ambroſius. & ſignificat receptum bibendi pro ſalute principis morem. Briſſon.

INDEX pro tabula quæ præponitur libris, vt & numerum, & ordinem, tam librorum, quam rerum, per capita indicet. Martialis pro inſcriptione, qua vnuſquiſque ſummatim liber demonſtratur, vſus eſt: Et cocco rubeat ſuperbus index. Spieg.

INDEX eſt breuis quædam ſubnotatio ex latiori ſcriptura, nec idem quod exemplum. exemplum enim ex integro deſcribitur totum. Hinc l. 2. ff. de fide inſtrum. Quicunque a fiſco conuenitur, non ex indice & exemplo alicuius ſcripturæ: ſed ex Auth conueniendus eſt. Cicer. Phil. 1. de lege loquens, quam tulit Ant. de tertia decuria iudicum. Hic enim eſt legis index, vt ii res in tertia decuria iudicent, qui libere iudicare non audeant. Hinc per iudicem exponere, prouerbiali ſermone vſurpatur, pro ſummatim, & κεφαλαιωδῶς. Aſconius in 3. Verr. Antequam, inquit, cauſa ageretur, quaſi per indicem rem exponebant. Et Iuſtin. in leg. 1. §. noſtram. C. de vet. iur. enucl. & §. vlt. de publ. iud. Vt vobis inquit, poſſibile ſit, quaſi per indicem ea tetigiſſe, quod ita Græce Theoph. interpretatus eſt, διὰ συντόμων παραδόσεων. Dicitur eriã periculum, vt Græcis πίναξ. Ita enim Plut. in Apophthegm. ἀναγνῶναι τὸν πίνακα τῶν καταδίκων, de iudicibus loquens: quod Æmylius Probus in Epaminonda periculum vocat Prat.

INDEX legis, i. ſummarium. Leges non per commentarios, ſed per indices ac παράτιτλα exponere, ex ff. Briſſ.

INDEX ab indicio olim dicebatur, qui crimen aliquod cuius ipſe eſt conſcius indicat, impunitate propoſita. Græci μηνυτὴν ab eadem origine dicunt. vt Pedianus ait: & ita ſæpiſſime à Tito Liuio, Salluſtio, Cicerone, Tranquillo & aliis claſſicis accipitur. Indicaſſe enim, interprete Vlpiano, detuliſſe, arguiſſe, accuſaſſe, & conuiciſſe eſt. l. 197. ff. de verb. ſign. quæ referenda eſt ad l. 3. §. ſi ex ſtipulatu. & §. vtrum id. ff. ad Senatuſconſ. Sillan. Græci in eundem ſenſum ἐνδεικνύσθαι, vt patet ex l. 3. ff. de via public. Eſt & Index digitus poſt pollicem primus. Vide l. 2. ff. de fide inſtrum. & §. fi. Inſt. de public. Spieg. Briſſ.

INDICARE, idem eſt quod deferre, id eſt accuſare. Vide Gœdd. ad l. indicaſſe, 197. per tot. ff. de verb. ſign. Cicer. in Orat. pro Q. Ligario. Nouum crimen C. Cæſar, & ante hunc diem inauditum, propinquus meus ad te Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in Aphrica fuiſſe, &c. Quintilianus: in tormentis pauper, diuitem detuli reum. Id Græci dicunt ἐκφέρειν, δίκην ἐπαγγέλλειν. quibus noſtrum deferre (ait Budæus in commen. linguę Græcæ) videtur reſpondere. Eſt igitur indicare, accuſare, ἐκφέρειν, κατηγορεῖν. Vlp. in l. Lex Cornelia, ſub fi. ff. de iniur. & famoſ. libellis. Et ei (inquit) qui indicaſſet, ſiue liber, ſiue ſeruus ſit, pro modo ſubſtantiæ & accuſatæ perſonę, æſtimatione iudicis præmium conſtituitur, &c. Indicaſſet, i. e. detuliſſet, ſeu accuſaſſet. Quanquam & inter pleraſq; alias ſignificationes, indicare, ſit æſtimare & precium rei venalis ſtatuere: quod Græci ἀξιοῦν, quod inſtitoris eſt, & venditantis merces, vt Budæus eleganter adnotauit in comm. linguæ Græcæ, & in adnotationib. in Pand. Quo loco ſcribit, indicare eſſe verbum vendentis ſicut mercari & liceri emptoris. Indicat igitur venditor, i. e. τιμᾶται, quod vulgo dicunt. Qui bouem venalem habet, is precium imponit. Cic. lib. 3. offic. Scæuola Publii filius, cũ poſtulaſſet, vt ſibi fundus, cuius emptor erat, indicaretur, idq; ita venditor feciſſet, dixit ſe pluris æſtimare Vlp. in l. Iulianus. §. quod autẽ diximus, ff de act. empt. Inter hunc igitur, & eum qui ſcit, intereſt: quoniam qui ſcit, præmonere debuit furem eſſe: hic nõ debuit facilis eſſe ad temerariam indicationem. Indicationem autem dixit Vlpi. pro æſtimatione & probatione, vt nos admonuit ipſe Budæus ex Plinii autoritate lib. 22. c. 14. in quam etiam ſignificationem, idem ipſe Plin. indicaturam dixit. Hæc eſt (inquit) fiducia operis, hæc indicatura, id eſt, precium & æſtimatio operis, & quo maxime opus probatur & cenſetur. Idem Bud alio loco in l. teſtium. ff. de teſtibus. cenſuit indicare, eſſe rem ſimpliciter enunciare: non figurate aut ornate dicere: & ita interpretatur locum quendam Quintiliani lib. 2. in hæc verba ſcribentis. Nam mihi aliam quandam videtur habere naturam ſermo vulgatis, aliam viri eloquentis oratio. Cui ſi res indicare modo ſatis eſſet, nihil vltra verborum proprietatem laboraret. Brechæus l. indicaſſe, in tit. de verb. & rer. ſignific. Hinc Indicatio & iudicatura, id eſt, precium & æſtimatio operis. Bud. in l. Iulianus. quod autem diximus, de act. empt.

INDICARE, eſt precium rei vendendæ ſtatuere. Mercari vero & liceri eſt aliquid minus offerre, quam indicatum ſit, donec in precium conſentiant emptor & venditor. Itaque indicare, venditoris eſt: Liceri & mercari, emptoris. Aliter enim indicare ſumitur. De quo vide, Conferen. Spieg.

INDICASSE interprete Vlpiano, eſt detuliſſe, arguiſſe, accuſaſſe & conuiciſſe. l. 197. ff. de verb ſignif. Græci in eundem ſenſum vtuntur verbo ἐνδεικνύσθαι. Sic ac Indicare fugitiuum, vel furem, conſcios. Briſſon. ex ff.

INDICATIONEM apud Vlp. in d. l. Iulianus. §. quod autem. Prateius interpretatur verboſam illam ac ſcurrilem propemodum Venalium rerum commendationem, qua venditores viri ſolent ad emptores eliciendos.

INDICI res dicuntur, à quibus crimina nunciantur, & ad Magiſtratus deferuntur. l. 1. & 3. §. item qui. ff. de ſicar. & l. 3. §. nunciatores. ff. ad Turpil. Atque vt de indicum officio aliquid dicamus, Charondas ille Catanæus, cuius Ariſtoteles & Cicero pluribus locis mentionem fecerunt, ſtatuit, ne indicare homines etiam ſanguine maxime coniunctos affines alicui culpæ haberet in ſe dedecus ac turpitudinem vllam. Eius hæc ſunt verba apud Stobæum. καλὸν δὲ ἴσω καὶ μηνύειν τῷ συνειδότι ἀδικοῦντι ἵνα ἡ πολιτεία σώζηται, πολλοῖς ἔχουσι τὴν ἀκρασίαν φύλακας ὁ δὲ μηνύων δοκεῖ ἴσω. [illegible] Sic Cicero in eos, qui cum accuſarentur, quod peſſimum ciuem & inutilem Reip. defenderent, ita ſe purgabant: Meus cognatus eſt. An poteſt, inquit Cicero, cognatio propior vlla eſſe, quam patriæ? Prat.

INDICERE operas, l 13 §. indicium. l. 23. §. 1. & l. 24. ff. de oper. lib. eo. ſenſu Indicere munus. l. 5. ff. de iur. immu. Et indictæ collationes, l. 8. cui muneris. ff. de va. muner. Prat.

INDICERE operas liberto patronus dicitur, dum illi operas quas edat ac præſtat imponit, diemque illarum præſtationi ſtatuit. l. 23. ff. de oper. libert. Briſſ.

INDICERE viduitatem, l. 2. C. de inſtit. & ſubſtit. & l. 2. in pr. C. de indict. viduit. tollend.

INDICERE, id eſt, iniungere, imponere. Briſſ. diem & locum ſtatuere libertis ad operas, &c.

INDICTVM bellum, id eſt, enunciatum. Briſſ.

INDICTVM eis nomen eſt, id eſt, inditum. ex ff. Briſſ.

INDICERE forum dicitur Magiſtratus in prouinciis, cum & locum & tempus deſignat, quo cauſſæ in conuentu agantur. Virg. Æneid. 5.

Indicitq; forum, & patribus dat iura vocatis.

vbi Seruius, id eſt, tempus & locum deſignat agendorum negotiorum, qui Conuentus vocatur. Indicit autem verbum iuris eſt, & per hoc potentem vult ſignificare ciuitatem. Vide ſ. Forum agere: item ſupra Conuentus: Hotom Prat.

INDICIVM eſt ſignum, ſiue demonſtratiuum domicilium delicti, vel alterius rei de quo, vel de qua quæritur, & adminiculum probationis. Gandinus in tit. de pręſumpt. & indiciis. col. 4. Brunus in tract. malef. col. 1. in ſua materia. Felin. c. quanto. col. 1. de præſumpt. quos refert Ægidius Boſſius in tract. crim, in tit. de indiciis, nu 2.

INDICIVM criminis nunciatio magiſtratui facta. Briſſ.

INDICIVM tam mercedem præmiumque quod ad indicandum furem fugitiuum ve datur, quam ipſum indicationis & delationis factum ſignificat. Prioris ſignificati exemplum eſt in

l.4.§. vlt.ff.de condict. ob turp. cauſ. & in l.15. ff. de præſcr. verb. vbi, Si merces, ait Iuriſconſ. interceſſit ob indicium, h.c. vt ſi indicaſſet adprehenſuſque eſſet fugitiuus, certum aliquid daretur. Apul. lib.6. de Aſino aur. Mercurium præmium inueſtigationis Pſyches publice præconio ſuo edicentem facit in hæc verba: Si quis à fuga retrahere vel occultam demonſtrare poterit fugitiuam regis filiam, conueniat Mercurium prædicatorem accepturus indicii nomine ab ipſa Venere ſeptem ſuauia. Sic Paul. lib.2. Sent. tit.pen. Ob indicium comprehendendi furis præmium promiſſum dixit. Idem Apul li.7. de Aſino aur. Indicinæ præmiū vocat. Poſteriore ſenſu Vindicem Vitelliorum ſeruum coniurationem indicio ſuo detexiſſe, ait Pomp. in l.2.§. initium, ff. de orig. iur. Sic indicium profiteri in l.24. ff. de falſ. l.1. ff. ad leg. Corn. de ſica. & aliis locis. Et Indicia ſeruorum in l.1.§. item Seuerus. & l.9.§. pen. ff. de quæſt. Indicia pro argumentis in l.6. C. de dolo l.1. C. de teſtibus. l.19. C. de rei vind. Briſſ.

INDICTA cauſſa damnari dicuntur, qui ad iudicium vocati non affuerunt, abſenteſq; ſententiā paſſi ſunt. Bud. in poſter. annot.

INDICTIO, eſt denunciatio. Vlp. de oper. lib. l. libertus. Cui poſt indictionem, inquit, operarum. Atque alicubi: Si indictiones temporariæ indictæ ſunt. Nebr. apud Paul. in l. quæro. ff. de vſufr. Spieg.

INDICTIO pro munere ſeu onere quod patrimoniis indicitur, annuaque penſitatione quæ pro poſſeſſionib. præſtatur. Briſſ.

INDICTIONES nihil aliud ſunt, quam annonæ ſeu tributa: id eſt annonaria, & tributaria functio; rebus non perſonis indictæ, i.e. impoſitæ. l.3. C. de annon. & tribut. qui titulus à tit. de indict. hoc tantum differt, quod ille eſt de iis quæ indicuntur, hic vero de indictionum ratione & forma. Plinius ad Traianum de nouis indictionibus preſſi ad vetera tributa deficiunt. Indictiones extraordinariæ. l.10. C. de mun. patrim. ſunt, quæ ad tempus præter morem indicuntur: veluti angariæ belli tempore, aut equi, muli, veredi. Porro indictiones cum eſſent anniuerſariæ, inde cœperunt anni per indictiones numerari, quas vocant ἐπινεμήσεις, ita vt earum numerus non excederet 15. ſed idem ſemper reuoluerunt. Cœpit hic mos Theodoſii magni temporibus, vt Cedren. ſcribit, vel Conſtantin. potius, vt ex Faſtis quibuſdam Græcis Onuphrius, vir doctus & diligens prodidit, in quibus Conſtantini 2. & Licinii 2. ita eſt; Ἐνδικτιῶνος Κωνσταντινιανῶν ἀρχή. Eas vero incipere menſe Septembri indicat l. vlt. Cod. de ann. & tribut. & lex 1. de mil. Veſt. & Nou.128. & ſpecies quam Græci ponunt ad l.13. ff. de iuriſd. omn. iud. de Gaio magno Drungatio, cui princeps Titium ſucceſſorem dedit, vt ab initio menſis Semptembr. ſexta indictione magiſtratum inchoaret: Non poſſe Gaium Sempronium iubere iudicare poſt menſem Auguſtum quintæ indictionis. Si tamen iuſſus iudicare menſe Aprili quintæ indictionis cœperit, nec dum veniente Septembri pronunciauerit, iudicium non ſolui. Hæc tria ſunt paria, anno quinto, indictione quinta, fuſione quinta. l.6. C. Theod. de indul. debit. ex quo apparet ratio nominis. Onuphrii etymologia, non mihi probatur, vt nec ea, quam adfert Cedrenus in Theodoſio, cuius verba hæc ſunt: ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἤρξαντο ἀριθμεῖσθαι αἱ ἰνδικτιῶνες, ἀρξάμεναι ἀπὸ Αὐγούστου χαλάνδων ... τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ καλεῖται ἡ ἰνδικτιῶν ... νίκη. Sciendum potius ab eo die, quo victus eſt Maxentius, ſcilicet anno Chriſti 313. ante 8. Calend. Octobr. quod tunc demum religio Chriſtiana, in libertatem vindicata ſit, quaſi ab ipſius primordiis libertatis, Nicæni conuentus auctoritate inſtitutum eſſe, vt ſublatis Olympiadibus annorum ratio ab eo tempore iniretur. Prat.

INDICTIONES, anniuerſariæ tributorum & annonarum præſtationes, quarum onus quiſque pro modo poſſeſſionum agnoſcebat. Hæc munera & onera non erant perſonarum, ſed rerum, patrimoniorum, & omnino fructuum. Briſſ. Quod præter morem augmenti nomine indicebatur, ſuperindictum dicebatur. Briſſ.

INDICTIO etiam ſpacium eſt 15. annorum in ſeſe & in orbem reuolutorum. qua partitione tempora computari Conſtantinus inſtituit. ait Briſſ. vlt. editio. Lexici.

INDICTIONVM collationes ac penſitationes quędam ex lege fiebant: quædam per magiſtratus ex improuiſo indicebantur. Et quædam erant Canonicæ quædam extraordinariæ. Briſ. ibid.

INDICTIONES extraordinariæ ſunt, quæ ad tempus ex improuiſo præter morem indicuntur, veluti angariæ belli tempore, aut equi, muli, verhedi. His parere omnes poſſeſſores debent, etiam eccleſiæ. l. neminem. C. de ſacroſanct. eccleſ. & cæteri municipes vel incolæ. l. vlt. §. patrimoniorum. ff. de mun. & honor. Cuiac. l. vlt. de mun. patrimon. C. lib.10.

INDICTVM. & quod non dictum eſt, & quod ſolenniter promulgatum eſt, ſignificat.

INDIFFERENS. Quære, Medium.

INDIFFERENTER, pro indiſcriminatim, promiſcue, ſine vlla differentia, apud Vlpian. de offic. Quæſtor. vſurpauit Suetonius pro ſuſque deque, annotante Eraſmo. Spieg. Briſſ.

INDIGET venia fortuito factum incendium: auxilio: refectione. Briſſ. ex ff.

INDIGITARE deos pro eo accipere debemus, quod eſt Indigetem & diuinum comprecando reddere. Nam eos fere dicimus indigetes, vt à multis traditur, qui nullius rei egeant, de qua re latius Petr. Crinit. de honeſta diſcipl. lib.1. c. vlt.

Qui contaminationi ſuæ non indignatur, ex ff. Briſſ.

INDIGNATIO, eſt oratio per quam conficitur, vt in aliquem hominem magnum odium, aut in rem grauis offenſio concitetur, autor Cicer. lib.1. de inuent. Bart in comment. ad conſtit. Qui ſint rebelles, circa fin. ſuper his verbis: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem noſtram, &c. Huius, inquit, verbi nullum effectum inuenio, niſi quatenus verbum ſonat. Quia Imperator indignatus ex hoc facto, non exhibebit ſe gratioſum. Spieg.

INDIGNVS, non ſemper eſt reprobus, ſed proprie immeritus, qui dignus non eſt ſeu qui non meretur id quo de agitur. Briſſ. Hinc venit nomen Indignitatis, affine admodum contumeliæ. Notus eſt tit. in Pand. de his quib. vt indign. l. auferuntur. Vide Bart. in l. hæreditas. C. de his quib. vt indign. Spieg.

INDIGNOS tutores, i. minus habiles. l.2. ad SC. Tertyl. Briſſ.

INDIGNI heredes, non digni iudicio teſtatoris. Briſſ.

INDIGNI hæredes ſunt qui cum Hæreditatem acquirere & poſſent & vellent, ad eam tamen non admittuntur, aut vt illam acquiſiuerint, tamen eiſdem aufertur. Vulte. in Comment. Inſtit. quib. modis Teſt. infir. § 4. n 8. & ex his cauſis habentur, ſi defuncti mortem vlti non ſunt, vel iudicium eius oppugnauerunt, vel id egerunt, vt per negligentiam & culpam ſuam defunctus moreretur, vel in fraudem fiſci fidem accommodauerunt, vel bona viuentis adhuc alienarunt, vel contra mandata Senatuſconſulta ve nuptias contraxerunt. l.8. §. meminiſſe. ff. de inoff. l.33. ff. de relig. l.17. §. in tacito. ff. de vſur. l.13. §. eos quaſi. & l.46. ff. de iure fiſc. l.29. §. vlt. cum l. ſeq. ff. de donat. l. pen. ff. de iure patro. l. pen. ff. de SC. Silania. tot. tit. de his quę vt indig. aufer. & apud Paul lib.5. ſent. tit.13. l.22. C. de appellat. l.32. §. vlt. ff. de donat. int. vir. Briſſ.

INDIGNE præteritum, id eſt, immerentem: nullo merito ſuo, ex ff. Briſſon.

INDILIGENTIA publicani. ex ff. Briſſ.

INDIPISCI pro adipiſci, vel gerere, l. vlt. C. de profeſſ. & med. indepta adminiſtratione, i.e. geſta adminiſtratione. Perperam enim quidam in eo loco indempta legunt, ſeu ademptæ, ſic l. vlt. C. de fund. patr. indepto canone, i.e. adepto. Prat.

INDISCRETA cautio, quæ abſque cauſa eſt. l. cum de indebito. §. fin ff. de probat. Alb.

INDISCRETE, inordinate, confuſe. l. ſi quis ad declinandum. §. vbi autem C. de epiſc. & cler.

INDISCRETIM. ex ff. Briſſ.

INDISCRETVM h.e. maxime coniunctum: contrarium diſcreto.

INDISCRETVM, pro nondum decreto, deciſo: in Authen. de nupt. §. quia vero hactenus.

INDISTINCTE ſcribit. Paul. l. non diſtinguemus. §. Iulianus. ff. de recept. Indiſtincte alias. i.e. generaliter: alias. i.e. abſolute, omnino, ſine vlla diſtinctione. alias, id eſt, indefinite, vel ſimpliciter, non ſpecialiter. Indiſtincte ſoluitur, l.5. de ſolut. cum debitor ex pluribus cauſis vnum debitum ſoluit, nec dicit quodnam potius debitum voluerit ſolutum. l.1. ff. eod. Briſſ.

INDIVIDVVM appellatur quod diuiſionem non recipit: interdum ſignificat non quod diuidi nō poteſt, ſed quod indiuiſum eſt. Plane matrimonium definitur eſſe Indiuidua vitæ conſuetudo. l.1. ff. de rit. Nupt. non quod diſſolui aut ſeparari non poſſit: dirimi enim diuortio poteſt vel morte: verum ob eam, quę inter coniuges, quam diu matrimonium manet, intercedit, vitæ, iuriſque diuini & humani ſocietatem. Briſſ.

INDIVIDVVM, quod diuidi non poteſt: Indiuiſum, quod non eſt diuiſum. Sed hæc indiſcriminatim poni, Alberic. indicat, & ſimul omnes ſeruitutes eſſe indiuiduas, excepto vſufruct. l.1. ff. ad leg. Falc. cum ſimil. Spieg. Item Ræuard. l. ea quæ in partes. ff. de regulis iuris.

INDIVIDVVM quinque vocibus à Dialecticis addi ſolet: non quia ſit communis vox (prædicatur etenim de vna re tantum) ſed quia in definitione ſpeciei eius ſit mentio. vt, Tutela teſtamentaria Seii, Dominium directum Caii, obligatio naturalis Pamphili. Vide, Genus pro ſpecie. Spieg.

INDIVIDVVM, quod Dialectici appellant, id eſt, quod nec de ſubiecto vllo dicitur, nec in ſubiecto vllo ineſt: veluti Stichus, aut Pamphilus: id Iuriſconſulti vitandæ ambiguitatis cauſa ſpeciem appellant: quo nomine fere ſpeciem infimam intelligunt. nam indiuiduum nomen in iis rebus ponunt, quæ neque naturales, neque intellectas partes recipiunt: veluti ſeruitutes. vti conſtat ex l 4. & 72. ff. de verb. oblig. Stichum igitur indiuidui nomine non intelligemus: quia diuidi in partes intellectas poteſt: at viam, iter, aquæductum, nauem; equum, indiuidua dicimus. ex quo illud Caſcellianum, Nauem ſi diuidis, nec tu, nec ſocius habebitis. apud Macrob. lib. Satur.2. Hot. Prat.

Indivisi appellatione interdum ſignificatur quod diuiſum nõ eſt. Indiuiſam ſucceſſionem habuiſſe. l.1.C.qui teſtam.fac. Interdum indiuiſum appellatur quod diuiſionem non recipit. Viæ,itineris,actus,aquæductus, vſus indiuiſus eſt l.17. ff.de ſeruitutib.Briſſ.

Indocti, hoc eſt,imperiti,qui,quicquid ſemel inſed t animo, nunquam patiuntur reuelli : ſtupidiores, quam vt ipſi recte iudicare queant:& iidem præfractiores, quam vt alienæ ſententiæ velint accedere : quod quidem hominum genus omnium extremum,ac prorſus inutile,merito iudicauit Heſiodus.Spieg.

Indoles, & ſpecimen virtutis,hoc eſt,initia,& plenam interdum virtutem ſignificat.

Indotata quæ dote caret. Indotata conſtitui filia.l.77.§.pater.ff.de legat.2.

Indotatvs, contrarium dotato. Non cogitur quis indotatam vxorem, hoc eſt,quæ non adfert dotem, ducere.l.ſi donaturus.ff.de Condict.cauſ.dat.& l.iubemus.11.§.2. C.de repud.

Indvbiæ probationes l.11.C.de fide inſtrum.

Indvbitatior fluxus, indubitabile ſignum, indubitatus ſtatus,Briſſ.ex ff.& C.

Indvbitate id eſt ſine dubio.l.7.ff.fam.erciſc.

Indvbitanter id eſt indubitate.Briſſ.

Indvbitatæ obligationes, l.22.C.mandat. Indubitatæ probationes,l.10.in fin.C.de ſecund.nupt. Indubitatum matrimonium,l.2.C.de Carbon.edict.

Indvcere præter alia ſignificata,eſt etiam expungere, & cancellare calamo tranſuerſo. Vlp. de his quæ delentur. l.cancellauerat autem quis teſtamentum,vel induxerat. Item,Si nomina omnia induxerat, vt proponitur.Item, Quæ in teſtamento legi poſſunt,ea incõſultò deleta,vel inducta,nihilominus valent:conſulto inducta non valent. Hinc inductio, pro abolitione & litura ponitur.Nebriſſ.Prat.

Indvcere ſententiam,aut decretum,vulgo eſt,ad nihilum ponere. Eſt enim inducere proprie,ducto per ceras ſtylo tegere,interlinere,& memoriam ſcriptorum obliterare, *Auſſtreichen*.Bud.in l.vlt. de Senatoribus. Vide gl.ſingularem in l.ſi quis libertatem.ff.de petit.hæred.& gl.in l.inductum. C. de ſolut.Spieg.

Indvcere ſignificat noui aliquid introducere, ſeu inſtituere, vt Conſtitutio D.Pii hoc induxit l.37.§.pater.ff.de leg.3.

Indvcere interdum ſignificat intro remittere, vt inducere fabrum ad refectionem domus.l.67.ff.de rei vindic.Briſſ.

Indvcere vitricũ filiis, mater dicitur quæ ad ſecũdas nuptias conuolat extantibus ex priore matrimonio liberis. l.1.C.vbi paup.educ.deb.

Indvcere etiam eſt illicere & impellere. Si generũ ſocer ſpecie futuræ dotis induxerit.l.64.§.pen.ff.de iur.dot.

Indvcere in poſſeſſionem, vide l.52.§.2.ff.de acquir.poſſ.l.2. C.pro ſocio,l.3.C.de contrah.empt.l.3.C.vt in poſſeſſ.lega. l.2.C.qui potior.in pignor.hab.

Indvci,id eſt,impelli,illici. Briſſ.

Indvci in mores aut in ciuitatem & Rempub. dicitur Cicer. quod ſemel atque iterum factum relinquit omnibus imitãdi exemplum: At legem inducere nemo dixit,qui Latine locutus eſt.Conna.lib.10.c.4.n.1.

Indvci cognitio dicitur,quæ ex actis tollitur & aboletur.l.9. ff.de iure fiſc.Dicitur & circumduci eodem ſenſu.l.27.§.1.ff. de liber.cau.l.73.§.1.ff.de iudic.l.45.ff.de re iud. Briſſ.Prat. Vtuntur & Iureconſulti perducendi verbo in hoc ſignificato.l.1.ff.de his quæ in teſt.delent.l.8.§. ſed & cum voluntate.ff.de ſecund.tab.l.20.§.vlt.ff.de teſt.m.lit.Briſſ.Prat.

Indvciæ ſunt,inquit Varro,pax caſtrenſis paucorum dierum. Item,Induciæ ſunt belli feriæ.Hæc Gell.lib.1.c.25. Vbi has Varronis definitiones tãquam haud plenas & probas reprehendit.nec enim paucorum dierum ſunt induciæ,& teſtatur C.Pontium Samnitem à dictatore Ro.ſex horarum inducias poſtulaſſe: Græci, vt idem inquit,ceſſationem iſtam pugnæ pactitiam ἐκεχειρίαν dixerunt, quaſi dicant,manus cohibitionem.Inibi hoc quoque adſcribit, Induc as ſic dictas arbitramur,quaſi tu dicas, inde vti iam. Pactum induciarum eiuſmodi eſt, vt in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur : ſed ex eo die poſtea vti iam omnia belli iure agantur. Quod dicitur,dies certus,præfinitus,pactumque ſit vt ante eum diem ne pugnetur,atque is dies vbi venit, inde vti iam pugnetur:idcirco ex iis quibus dixi vocibus,quaſi per quendam coitum & copulam, nomen Induciarum cõnexum eſt.Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos Muſarum inſcripſit: Induciæ,inquit,dicuntur, quum hoſtes inter ſeſe vtrinque alteri ad alteros impune,& ſine pugna ineunt. Inde ab eo, inquit, nomen eſſe factum videtur,quaſi initus atque introitus.Hot.Prat.

Indvcias pro interuallis ſeu intermiſſione furoris Imp.dicũt. in l.furioſum.9.C.qui teſtam.fac.poſſ.interpretaturGothof. ibid.dilucida interualla.

Indvciæ breues & maiores morborum,vide l.6.in prin.C.de præd.& al.reb.minor.

Indvciæ ſunt quintuplices: Reſtitutoriæ,præparatoriæ,citatoriæ,deliberatoriæ,& iudicatoriæ,ſiue executoriæ.Reſtitutoriæ ſunt arbitratoriæ:citatoriæ ſunt vnius,vel duorum,vel trium menſium : præparatoriæ erunt anni,& dimidii,vel vnius anni & ſex menſium:deliberatoriæ ſunt 20.dierum : citatoriæ 30.dierum : iudicatoriæ quatuor menſium.not.gl.in ſumma 3.q.2.Io.Bell.Etym.

Indvciæ, inquit Paul. de capt. l.poſtliminium, ſunt cum in breue, & in præſenti tempore conuenitur, ne inuicem ſe laceſſerent hoſtes.Nebr.

Indvciæ nomen ab eo ſumpſerunt,quod in diem ducãtur, id eſt,differantur: quo tempore à bello & vindicta ſuperſedere æquum eſt.Alias barbare Treuga.Alciat.in l.cum proponas. 1.C.de pact. Præterea quid ſint, & vnde dicantur Induciæ. Aul.Gell.lib.1.c.25.tradit.Has quidem Treugas vocãt,quid, & cur ita vocent,ignorantes. Eſt autem Germanorum militum, qui vel ante Chriſti natalem in omnibus prælijs primi nominis fuere,vocabulum:quo fidem illi,ſeu fiduciam ſignificant,cuius obſeruandæ tenaciſſimi fuerunt. Hodieque vocantur, *Treuu*, vel *Trauu*. Fides induciatum autem nomen Germanis nunc frequens eſt, *Ein anſtandt*. Autor Paulus Volzius.Spieg.

Indvciæ etiam pro qualibet dilatione vſurpantur. & ita Induciæ quadrimeſtres,vide l.3.C.de vſur.rei iud.Briſſ.

Indvciæ quinquennales, quæ debitoribus à Principibus largiri ſolent,vulgo, *Quinquenne* appellantur.Sunt qui putant, quod & verius eſt, Principem non poſſe eas ſolute concedere,id eſt,ſine conſenſu maioris partis creditorum. Spieg. De iſtis induciis,debitoribus datis,vide etiam Cuiacium obſeruat.lib.2.c.10.qui exiſtimat, illam conſuetudinem originem traxiſſe ex l. vniuerſa. C. de precibus Imp. offer.& l.vltim. C.de ceſſ.bon.allegans autoritatem Caſſiodor.lib.2. Variar. qui affirmat, Theodoricum Italicæ, Gotthiæ regem idem obſeruaſſe.

Indvcta, inuecta, illata in vrbanum prædium,tacite obligantur,domino etiam ignoranti,l.5. C.de loc.l.4.ff.de pact. l.4. ff.in quib.cauſ.pign. In ruſtico cum ſcienti tantum, §.7.Inſtit. de act.Cuius rei differentiam Cuiacius refert ad ſolos mores populi Romani.vide Forcat.dial.23.Necyomant.& Gothof. ad d.l.5.C.de locat.

Indvere imaginem nauicularii, nomen ſucceſſionis, veſtem. Briſſ.ex ff.

Indvlgentia.Paul.Is cui alimenta relicta fuerant in metallũ damnatus,indulgentia principis reſtitutus eſt.Spieg.

Indvlgentia,Latinis eſt,permiſſio,obſequiũ,& lenitas quædam propenſior, ſiue patrum in filios, ſiue quorumuis in alios. Sic reperitur in Conſtit. & multis legibus. Canoniſtæ pro venia vſurpant,tum aliis modis:ſed barbare,vt Dd.Vide Archidia.ext.de pœn.c.vlt.l.b.6.Spieg.

Indvlgentia,dignitatis,bonorum & omnium amiſſorum (vt vno nomine dicam)recuperatio eſt.l.in quæſtione 13.§.4.C. de ſent.paſſ.& reſtit.

Indvlgentia dicitur etiam relaxatio pœnæ,quam quis iuſte pro culpis propriis facere debuit ſlet de theſauro Eccleſiæ ad diuinam iuſtitiam perſoluendam ſumpta.gl. in extr. de pœnit.& remiſſ.

Indvlgentia Principis, id eſt, benigna conceſſio per quam pœnæ liberatio contingat. Ita enim deportati,in metallum damnati, aut alias Serui pœnæ effecti, reſtitui dicuntur.l.2. l.3.l.11.C.de ſent.et.paſſ.Briſſ.

Indvlgentia pœnæ gratiam facit, non infamiam criminis tollit.Briſſ.

Indvlgere,id eſt,clementer & facile concedere,tribuere,dare.l.2.§.ignominiæ cauſa.ff.de his qui not.infam Spieg.

Indvlgere humanitatis intuitu, l.9.in pr.C.de impub.& al. ſubſt.

Indvsivm quaſi intuſium ſuper quo mox ſubucula ſumitur. Nam Varro lib.1.de ling.Lat.Intuſium vocat,ita ſcribens,vnum quod foris à palam palla:alterum quod intus,à quo intuſium.Plaut.in Ep.dico,Induſiatum vocat ſubſtantiue : vbi tamen Varro intuſiatum legit: Nonius Marcellus ſcribit Induſium eſſe veſtimentum,quod corpori intra plurimas veſtes adhæret,quaſi intuſium. Inde aute Induſiarius dictus Plauto, qui huiuſmodi induſia conficit, & pueri Induſiati,Apuleio lib.2.Metam. vbi plerique legunt incluſiati : vt teſtatur Tiraq.in 3.l.connub.gl.1.part.3.

Indvstria ſingularis.l.nulli.§.fin.C.de epiſco.& cleric. Donatus ſcientiam & prouidentiam interpretatur. Etiam pro ingenii,ſiue artis exercitatione accipitur.Spieg.

De Indvstria id eſt data opera,l.62.§.1.ff.de euict.Donat.in Andr. Terent:A.5.Sc.6.de induſtria ait,id eſt,ſciẽtia & prouidentia.Ea enim quæ diſcimus,& ſcimus,operatione genita,induſtria quadam ſcimus. Briſſ.

Indvstrivs.Briſſ.

Indvstriales fructus ſunt,qui principaliter requirunt diligentiam,culturamque hominis, quæ niſi continuo interueniat,natura nihil operatur,l.bonæ fidei.ff.de acq.rer.dom.

INEFFICACITER condemnatus. ex ff.Briſſ.

INEFFICAX actio, ſententia,decretum,traditio, pactum ex ff. Briſſ.Non ineleganter dicitur,probatur,videtur.ex ff. Briſſ.

INEMPTVS, a,um,fundus,res villa,prædium, cuius venditio ex lege dicta reſoluitur, ſeu conditione aliqua exiſtente pro infecta habetur : & ita ad venditorem priſtinum eius dominium redit.Briſſ.

INDVSTRIOSVS.Vide,Victorioſus.

INEPTAS voluntates defunctorum circa ſepulturam : veluti vt veſtes,aut quę alia ſuperuacua ei in funus impendantur,non valere,Papinianus autor eſt;teſte Martiano in fi.l.ſeruo alieno.de legat.1.Spieg.

INEPTIÆ ſunt fatuitates.c.qua traditione.22.diſtinct.Io.Bello. Etym.

INESSE dicuntur pacta,quæ continentur contractu,quæ legem dant,veluti quæ in ingreſſu contractus fiunt,l.7.§.quinimo. ff.de pact.l.72.ff.de contrah.empt.Briſſ.

Sic pacti & doli exceptiones bon.fid.iudiciis ineſſe dicuntur.l.3.ff.de reſcind.vend.l.21.ff.ſoluto matr.quod contineri dicit.l.84.§.qui ſeruum.ff.de leg.lib.1. Sic doli præſtatio & bona fides ineſſe contractibus. l.152. in fin. ff. de diuerſ.reg. iur. Sic Arbitrium boni viri ineſſe ſtipulationi.l.3.§.ſi legatarius.ff.ſi cui plus quam per l.Falcid.Briſſ.

INEXCVSABILIS neceſſitas:inexcuſabilia onera.Briſſ.ex ff.

INEXORABILIS cauſa, l. 5.§. illud etiam merito 4.C.de temp. appel.

INFAMARE eſt alicuius famam & exiſtimationem dicto vel ſcripto,factove laceſſere, lædere,pudorem eius ſuggillare. Briſſ.

INFAMIA non niſi ex delicto irrogatur. l.1.vbi Bart.de his qui notantur infamia.Spieg.

INFAMIA notari,Nota laborare,Notari,Exiſtimationem lędere,Famoſum eſſe,Vlp.in l.2.ff.de his qui not.infam.Prat.

INFAMIA à nota diſtinguitur in l.3.§.lege.ff.de teſtib. Infames hi ſunt quibus lex infamiam irrogauit. Notati vero nō ſunt ipſo iure infames,hæret tamen in iis macula quędam,vt qui iudicio publico rei in vinculis ſunt, vel qui ob teſtimonium dicendum pecuniam accepiſſe cōuicti,nec damnati ſunt, vel qui inter requirendos adnotati ſunt. Cuiac. in l.2.C.de dignitatibus.li.12.in princ.

INFAMIA, famæ exiſtimationiſque & pudoris labem ac maculam ſignificat. Proinde,ad infamiam alicuius fieri (quod generaliter Edicto Prætor vetuit) intelliguntur hæc, ſi ad inuidiam alicuius veſte lugubri vtatur,aut ſqualida,aut ſi barbam demittat,vel capillos ſubmittat, vel ſi carmen conſcribat,aut proponat, vel cantet aliquid, quod pudorem alicuius lædat.Briſſ.

INFAMIA etiam ignominiam & famæ inflictam notam demonſtrat,tot.Tit.de his qui notant.infam.Briſſ.

INFAMIA & ignominia,inquit Corn.Front.ſic differunt: ignominia imponitur ab eo, qui poteſt animaduerſione notare: Infamia ex multorum ſermone naſcitur.Prat.

INFAMIA duplex eſt:iuris & facti.Infamia iuris ſola auctoritate legis nominatim infligitur.Vnde ex famoſis actionibus condemnatus,iuſtam cōtrahit nominis maculam. Infamia facti, ex ipſa rei indignitate ſecundum cenſuram bonorum virorū eſt.l.2.ff.de obſeq. à liber.& libert.parent. & patr. præſtan. Licet enim,inquit Paulus,verbis edicti non habeantur infames ita condemnati, re tamen ipſa,& opinione hominum, non effugiunt infamiæ notam.Prat.

INFAMIS generaliter is dicitur, quem lex, vel SC. vel decretum princ pis, vel edictum prætoris, ex cauſa aliqua turpi notauit,vt ignominioſum:quam pœnam Varro ita deſcribit eleganter .Tertia pœnarum infamia,ſtans nexa in Vulgi pectore fluctuanti intonſa coma, ſordido veſtitu, ore ſeuero. Vide Iulian.l.1.ff.de iis qui not.infam. & Iuriſconſ.tot.tit.ff. eod.Prat.

INFAMIS,id eſt,famoſus & ignominioſus,qui integræ famæ nō eſt,ſed notatus.Proinde Infames perſonæ,& integræ dignitatis homines opponuntur.l.1.C.de infam.Briſſ.

INFAMIA variis modis quis notari poteſt:Nam is qui apud bonos & graues viros male audit, Infamis dicitur, licet ei iure & legibus nulla irrogetur infamia. l.ob hæc verba. ff. de his qui not.infa.l.ea.l.verbum.l.interloquutio.C.ex quib.cauſ. irrog.infam.l.honori.ff.de obſe.à lib.Itaque eum, qui reſtitutus eſt famæ,hac nota adhuc laborare exiſtimo:verumque eſſe,quod ait Plautus in Perſa:

Hominum immortalis eſt infamia,
Etiam tum viuit,cum eſſe credas mortuam.

Hinc Claudius Cæſar,cum cuidam notam appoſitam deprecantibus familiaribus ademiſſet:Litura tamen(inquit)extat: ſentiens, remiſſa culpa, infamiæ prioris veſtigium manere. Hæc infamia,tametſi neminem à poſtulādo repellat,nec tam efficax ſit,quam ea quæ iure irrogatur: effectu tamen nō caret.Alterum eſt genus infamiæ,quæ irrogatur alicui iure ciuili, & ſi forte apud bonos viros non ſit grauata eius exiſtimatio.eaque iuris infamia vulgo appellatur, ſuperior vero facti. Dupliciter autem id contingit:vno modo cum Lex factum ipſum notat,non ſententia. l.palam. §. quæ in adulterio.ff.de rit. nupt.l.Imperator.ff. de his qui not.infam. vt ſi quis ab exercitu ignominiæ cauſa dimiſſus ſit : Si artis ludicræ cauſa in ſcenam prodierit:Si lenocinium fecerit. Idque prætoris edicto expreſſum eſt.l.1.ff.de his qui not.infam. Aliquando factum,& perſonam notat non lex,ſed ſententia.d. §.quæ in adulterio.Vt is demum hanc notam ſubeat,qui feciſſe iudicatus eſt,cum in exemplis ſupra ſcriptis factū ipſum ſufficiat,nec ſit neceſſaria ſententia.Cuius rei exēpla in Pretoris edicto extant.d.l.1.ff.de his qui not.infam.Quibus addēdum eſt,eum qui iudicio publico damnatur,infamia quoque notari.l.infamem.ff.de publ.iud. Nam damnatus ex crimine quod publici iudicii non eſt,ita demum notatur : ſi ex eodem maleficio ciuiliter, & priuato iudicio damnatus, infamis eſſet.d.l.infamem.Itaque Stellionatus crimine regulariter dicitur famoſum eſſe, quia publicis iudiciis non annumeratur.Duarenus lib.1.diſput.anniuerſ.c.42.

INFAMIA hominis caput non minuit.Vulte.in Comment.Inſt. de capit.dim.§.5.n.3.

INFAMIA,bonæ famæ contraria eſt : poniturque pro omni turpitudinis,dedecoriſque genere.

INFAMARI eſt detrimentum exiſtimationis pati,in l.3.C.de calum.Labem pudoris contrahere,l.17.C.de excuſ.tut.Maculam ſubire infamiæ, l.1.C.de natur.liber. & matr. Inuri perennibus notis,l.15.C.de appell.

INFAMATVS à litigatoribus,l.licet.ff.de recept.

INFANS in iure noſtro dicitur minor annis ſeptem. Vulte. in Comment.Inſt.de nup.in pr.n.6.

INFANS,præter communem ſignificationem,etiam eum ſignificat,qui cum ſit filius,frater,hæres,tamen adminiſtrationem haud conſequitur,dum aut pater, aut frater natu maior viuit:quaſi pupillus adhuc ſub cura tutoris.Dicitur autem infans,quod fandi non habet copiam in cura adminiſtrāda,h.e. ſua non refert.Ideo nominatur à nobis proprie *Vnmundig*:ſicut is qui curat res,vocatur *Furmunder*, vel potius *Mundbar.* mos fuit apud Germanos vſque ad noſtram ætatem, vt regente ac viuente patre vel fratre natu maiore, reliqui fratres omnes,ſeu filii,Infantes eſſent.Vnde ſolus pater,vel frater regens Dominus,vel Herus,cæteri Heruli,vel Domicelli vocabantur.Vulgo qui regebat,*ein Herr*,cæteri *IungHerren* vocitabantur.Idque non ſolum in præclaris familiis, ſed vel in vrbibus accidit,vbi Prætor aut Cōſul,Dominus,*ein Herr:* filii.eorum, *IungHerren* vocati fuere. Conſtat item,quod de pleriſq; dominis familiarum,Comitum,& Baronum,ſcriptū legitur hoc vocabulum *Iungherr*, Inde eſt etiam, quod tot hodie Iungheri vocantur, & vocari contendunt, qui tamen nobilitatis à genere nihil habent. Sed & in hoc abuſus eſt, quod omnes à genere nobiles Iungheri vocantur, & vocari contendunt,cum tamen res adminiſtrēt ipſi,& ſint præſenio cani. Hoc autē Iungherorum nomen celebrius effectum eſt, poſteaquam omnes ſacrifici & monachi cum tota eccleſia Romana familia, Heri & Domini vocitari ambiere. Ex reliquiis Volcianarum Obſeruationum. Apud Iuriſcoſſ.infans & qui infantiæ proximus eſt, non multum à furioſo diſtant: quia huiuſmodi ætatis pupilli,nullum habent intellectum,vt ait Iuſtin.in §.pupillus.Inſtit.de inut.ſtipul.Spieg.

INFANS ſeruus,nondum anniculus.Vide Paul.ad fin.l.ſi ego emi.ff.de public.actio.Spieg.

INFANS,quaſi fandi impos intelligitur,qui ſeptem annis minor eſt l.18.C.de iure delib.l.1.§.ſufficit.ff.de admin.tut. Infantes Theoph.in §.Pupillus.Inſtit.de inutilibus ſtipul.ait, dici τῶν ἔτι θηλάζοντας καὶ μικρῷ μείζονας. Infantem ἰνφάντη interpretatur Conſtantin.lib.6.Epit.tit.6.Eoque modo Infantis ętas exaudienda eſt in l. 55. ff. de vſufr. Proximos vero infantiæ Theoph.in ſupra dicto loco accipit, τοὺς ἀρξαμένους λαλεῖν ἠπλῶς, ὁποῖοι εἰσὶν, οἱ ἕβδομοι ἢ ὄγδοοι ἄγοντες ἐνιαυτ. Infātilis veſtis in l.25. §.muliebri.ff.de aur.arg.Briſſ.Adde Cuiacium in παρατίτλοις ſua de diuerſ.tempo.præſcript.& termi.qui ad hoc allegat l. 14.ff.de ſponſ. & addit Anagnoſten non fieri ante annos octo.Nouel.123.

INFANS expoſitus à Græcis appellatur, ἀπεριόντος ad l.2.ff.qui ſine man.ad lib.per. ideoq; apud Harmenopulum lib.1.tit. vlt. perperam ἀπεριόντος definitur eſſe furioſus & demens : nā certe furor non liberat ſeruitute.Non poſſunt etiam expoſitorum educatores,eorum dominium ſibi vindicare. l.vlt.C. de infa.exp.& de iis qui ſang.nut.accept. vbi infantes recens nati,ſanguinolenti vocātur,vt l.2.C.de pat.qui fil.diſt. Donatus in Andriam, à matre ſanguinolentum non pulchrum, ſed ſcitum pronunciat.Iuuenalis,A matre rubentem. Prudentius contra Symmachum, Quos ſanguinolentos edendi mos inuat.Cuiac.in expoſitio. Nou.Iuſtin.153.de infantibus expoſitis,in fin.

INFANTIA, id eſt, prima ætas, l.8.§.vbi autem in vnum.C.de bon.quæ liber.

INFANTIA, primus ætatis gradus, eſt intra annum ſeptimum. Recte autem infans dicitur,quaſi nullis idoneus officiis:quia conſilio prorſus caret,ac primæuæ innocentiæ,qua Deus ab

initio

initio creauit hominem,exemplum nobis refert. Quamobrem etiam nullius delicti culpam admittit. l.infans. ff.ad l. Corn.de ſicar.Spieg.

Infavstas voces iactare.l.1.ff.de his quib.vt indig.

Infecta,corrupta,l.2.C.de cond.in publ.horreis lib.10.Prat.

Infecta emptio,l.2.ff.de reſc.vend.

Infecta materia dicitur rudis, & in opera nulla coniecta, vt Arnob.loquitur,quæque adhuc in maſſa habetur.Briſſ.

Infector,qui lanas inficit & imbuit aliquo colore.

Infectvm,id eſt,non factum.Hinc

Infecti argenti appellatio rudem materiam continet,i. non factam, l.cum autem, de auro argento mundo.l.6.ff. de rei vindi.Græcis ἄσημον dicitur.Eodem ſenſu infectum æs,quod ſignato opponit Feſtus in voce Raudus. Sic infecta lana, infectumq; linum dicitur.l.20.ff.de legat.3. & infecta purpura l.1.§.quis argentum.ff.depoſiti.Prat.Briſſ.

Infectvm damnum, nondum factum ſed quod futurum veremur.l.2.ff.de dam.infect.l.3.§.pen.ff.de riuis.Alias infectum apud Saluſtium in Iugurtha, quod fieri non poteſt. Sed rex nihil iam infectum Metello credens,id eſt,nihil eſſe putans, quod non efficere Metellus poſſet.

Inferior pro vltimo.l.ſi neutri.ff.de priuil.cred.Alber.

Inferior & ſuperior opponuntur.l.4.ff.de Senatorib.

Inferiora prædia,quæ ſui natura profluentem aquã excipiũt, l.1.§.ſed ſi vicinus.ff.de aqua pluu.arcen.Spieg.

Inferiores magiſtratus, id eſt in inferiore dignitatis gradu poſiti,Briſſ.

Inferiores creditores,id eſt poſteriores.Briſſ.

Inferivs Teſtamentum pro poſteriori.Eoque modo ſuperiori,id eſt priori,aduerſatur.l.3.ff.de iniuſt.rupt.

Inferre id eſt importare, ſic inferre merces in tabernam. Briſſ.

Inferre mortuum, pro ſepelire vulgo notum eſt. Quod fit cum terra conditur corpus.l.diui fratres.ff.de relig. & ſumptibus funer.Spieg.Prat.

Inferre pœnam. l.12.ff.de manumiſſ.l.29.in fin.ad l.Corn.de falſ.l.3.§.non perpetuæ,ff.de ſepul.violat.Briſſ.

Inferre reliqua.l.40.§.ſeruus teſtamento. ff. de ſtatulib. l.4. C.de teſtam.manum.

Inferre penſiones.l.58.ff.de vſufruct.Briſſ.

Inferre pecuniam rationibus. l.38.ff.de neg.geſt.l.32.§.idem quæſiit.ff.de vſufr.leg.

Inferre portionem virilem.l.101.ff.de ſolut.

Inferre vſuras,l.11.ff.de vſur.

Inferre vectigal.l.7.in fin.ff.de publ.

Inferre in ſepulchrum.l.3.§.ſi quis in hæreditarium.ff.de ſepul.viol.l.6.§. ſi quis in communem.ff.com.diuid.l.4.l.6.& alias paſſim.ff.de relig.Briſſ.

Inficere proprie eſt tingere & colorare,per metaphoram vero polluere,maculare & corrumpere. Vnde oleum infici dicitur,quando per alterius rei admixtionem natura eius corrumpitur,& admixtæ rei naturam accipit.Spieg.

Inficiari. l.2.in fin.ff.de exceptio. l.14. ff. depoſ. l. 67.ff.de furt. Creditum depoſitumve abnegare ſignificat. Hinc Inficiatio. l.16.ff.iud.ſol.& d.l.67.& §.quædam.Inſti. de actio. verba autem hæc in malam partem capiuntur. Itaque Feſt. lib.9.Inficiari,ait,eſſe creditum fraudare:Et Iſidor.li.5.Etymol.c.26. Inficiationem eſſe rei debitæ negationem,cum ea à creditore repoſcitur.Martial.

In ius ô fallax atque inficiator eamus.

Quintil. libr.7.cap.2. A perſonis,an illum depoſuiſſe apud hunc, vel hunc crediſſe credibile ſit,an petitorem calumniari,an rerum inficiatorem eſſe,vel furem.Cicer.1.de Orat. Vt ſi ille inficiator probaſſet iudici ante petitam pecuniam, quam eſſet cœpta deberi: Vbi inficiatorem pro eo vnde petebatur accipit. Inficiatione creſcentem cauſam.l.7.ff.de ſolutio. accipe ex ea actione, quæ aduerſus fatentem in ſimplum,aduerſus negantem in duplum competit;qualis eſt Aquiliæ actio.l.23.§.vlt.ff.ad l.Aquil.Briſſ.

Inficiatio,eſt negatio.Neratius l.iudicatum.ff.iud.ſolui.Ad inficiationem,inquit,compelli eum, qui ſine iudicio partem dare paratus eſt.Neb.

De Inficiationibvs literarum,aut numerationum,atq; rerum ex quibus detinent,extat peculiaris conſtitutio No.18.

Inficiator eſt, qui negat ſe vel debere,quod actor petit,vel commiſiſſe quod accuſator obiicit. Non. Marcellus locum Ciceronis ex ſecunda in Catil. inuect. citat, vt doceat inficiatores eſſe falſi criminis obiectores:ſed apparet erudito viro F.Syluio, Marcellum non eſſe Ciceronis mentem aſſecutum.Spieg.

Infigere vulnera.l.32.ff.ad l.Iul.de adult.Infixa,inædificatis coniunguntur:inficta nauis.Briſſ.

Infindere,qui ſyluam infindunt.l.vlt.ff.de Iure immunit.

Infinitivi ea eſt natura,vt omnes ipſe ſequatur modos,atq; cum ipſis coaleſcat ad ſignificandum. Itaque Græci ἀπαρέμφατον appellarunt,quippe quod nihil indicet aut finiat. ſuus non eſt,ſed aliorum, vide Scaliger. ca.114. de cauſis linguæ Latin.Gothofr.ad l.4.§.6.ibi etſi non adiecerit.C.de recep.arbitr.

Infinitvm,quod finem aut modum certum non habet.Briſſ.

Infinitvm, pro indefinitum,nullo certo termino circumſcriptum. Cic. in Partit. Quid, quæſtio quaſnam habet partes? Infinitam,quam Cõſultationem appello: & definitam,quam Controuerſiam nomino.Item alibi locis innumeris. Celſus l.9.ff.de ſeruit. Si cui ſimplicius via per fundum cuiuſpiam cedatur,vel relinquatur,in infinito,videlicet per quamlibet eius partẽ ire agere licebit.Vlp.l.13.in fin.ff.de damn.infect. Neque enim in infinitum obligatus eſſe debet ſtipulatione. Marcianus l.91.ff.de cond.& dem.Tempus autem vel certum vel infinitum comprehendatur. Sic & accipitur in l.hæc adiectio.ff.de verb.ſign. l. qui reſtituere.ff.de rei vind. poterit aduerſarius in litem ſine vlla taxatione infinitum iurare, id eſt,quod Græci dicunt ἀπεριόριστον, minime circumſcriptum, minime tamen intemperatum.Hot.

Infinitvm in §.& vnum hominem 1.Inſt.de hæred.inſtit.accipiendum eſt,non pro multitudine,quæ extremis careat,vt recte interpretatur Eguinarius Baro,ſed pro numero incerto, vt qui lege definitus non eſt, definiatur voluntate teſtatoris. Sic etiam alibi infinitum accipitur, vt in l. qui reſtituere 68. ff.de rei vindic.l.videamus 4.§.deferre.ff.de in lit. iur.vide Vulte.in commen.Inſtit.ad d.§.& vnum hominem, inum.1.

Infinitvm pro immenſo & immodico. l.61. ff. ad l. Falcid.l. 40.ff.de dam.infect.l.192.ff.de verb.ſig. Infinita vel immoderata æſtimatio. in l.40.ff.de dam.infect.In infinito.in l.9. ff.de ſeruitut.l.1.§. apud Viuianum.ff.de ædilit.edicto l.24. ff.de ſeruitut.vrban.l.1.§.ſi cui ita ſit legatum.ff.vt legat.ſeu fideicom. In infinitum l.11.§. ſi quis decem.ff.de leg.lib.3.l. 4.§.parentem.ff.de in ius vocan.& apud Vlp. in Inſtit.tit.6. Quod & infinite ab eodem Vlp. Inſt.tit.5.Briſſ.

In Infinitvm iurare,pro in immenſum.Briſſ.

Infirma, id eſt imbecilla.Sic Infirma ætas,autore Paulo,in l. ciuitatibus,de leg.primo,ſeniores,pueri, & puellæ ſunt accipiendi.Spieg.Briſſ.

Infirmæ ſententiæ, vide l.7. C. quand. prouoc. non eſt neceſſe.

Infirmare teſtamentum,vide auth.hoc inter,& l.21.§.3.C.de teſtam.confeſſionem,factum,fideicommiſſa.Briſſ.ex ff.

Infirmitas,mala valetudo,propter quam,vt ait Paulus,curator dari ſolet, l.item. ff.de poſtul. Item imbecillitas,debilitas,de qua Caius in l.idẽ iuris.ff.ad l.Aquil.ita ſcribit: Nec videtur iniquum,ſi infirmitas culpæ adnumeraretur:cum affectare quis non debeat, in quo vel intelligit, vel intelligere debet,infirmitatem ſuam alii perículoſam futuram.Spieg.

Infirmitas nec de perſonis tantum, ſed & de his quæ anima carent infirmitatis nomen vſurpatur. Nam & ædificii infirmitas dicitur.l.43.ff.de damn.infect.Briſſ.

Infitiari interdum eſt ſimpliciter negare:interdum vero eſt creditum vel depoſitum abnegare.Briſſ.

Infitiator qui debitum infitiatur, qui debere ſe negat, nec bonam fidem agnoſcit,ſed fruſtratur, & tergiuerſatur.Briſſ.

Infixa, leg.cum fundus.de inſtrum.l.ſunt ea,quæ adfixa,inædificata, & alligata ſunt ædibus, quæ & alias fixa iunctaque dicuntur,l.38. §.vlt.ff.de actio.empt.Notandum tamen,pro infixa poſſe etiam inficta legi, quum & tertio, de re ruſtica Varro dixerit ficta,afficta,deficta: & Diomedes,Scauruſque probarunt: & in l.ne quid.ff.de incend.ruin.naufr. Flor. ſit eodem ſenſu ſcriptum, Nauis inficta. Caper Grammaticus, Fictum,inquit,rationis,fixum voluntatis.Cuiac.Obſer.li.9. c.9.circa finem.Prat.

Infligere alicui precium rei,hoc eſt inferre.Iulianus l.30.de negociis geſtis. Pretium, inquit,ſiliginis,quæ in publicum empta erat,curatori inflictum eſt.Prat.

Informare, eſt Latinis in animo inſtituere,aut concipere cõtractum,eſt facere eum pinguiorem,auctiorem,& magis extentum: atque informatus contractus, i.valde formatus,ſcilicet auctiore forma efficax factus. Hoc fieri dupliciter,pulchre Zaſius docet in lõge difficilima l.lecta.ff.ſi cert.pet.Reformare autem contractum,eſt eum circa qualitates modificare, perpurare, moderari formam contractus aliquantiſper alterare,retento tamen contractu.Item informare actiones, eſt in formam eas extenſim deducere. Siquidem,vt Alciatus refert,enarrans l.in bonæ fidei,actiones ex contractibus certis formulis continebantur, quas à M.Manilio compoſitas, Varro autor eſt. Item in Rubrica de pactis:Informatur,ait, id eſt, ampliore forma inſtruitur. Sp. Adde Forcat.dial.99. Necyomant.n.1.

Informare nouum opus,vide l.5.C.de oper.publ.

Infortiatvm. Haloander indicauit, vna eademq; opera Bulgari & Azonis ſeculo natas voluminum appellationes,ff.Vetus,Infortiatũ & Nouum,præter barbariem nihil olentes: & quidẽ recte cenſet,in partiendo Digeſtorũ opere,plus apud nos valere debere Imperatoris autoritatem,quam imperitiã vulgi,adeoque ſine ratione receptam conſuetudinem.Spieg.

INFORTVNII nomen pleriſque diſplicet: cum tamen illo vſi ſint Terentius, Liuius, Imperator: qui in Authentica de nup. cenſuit ingratos filios, patri eſſe infortunium. Spieg.

INFRA, id eſt, alio poſteriori capite legis l.2.ff.ad l.Aquil.

INFREQVENS exponit Accurſ.in l.1.ff.de migrando, pro valde frequens, contra vim vocabuli, ac apertam alioqui Vlpiani mentem, cur ſit parum frequentatum id interdictum, indicantis. Spieg.

INFRINGERE actionem, æquitate defenſionis, officium tutoris, teſtamentum teſtimonio ſuo. Briſſ.ex ff.

INFRVCTVOSVS fundus. l.13.ff.de reb.eor.

INFVLÆ ſunt faſciæ in modum diadematum, l.fin.C.de quad. præſcript.Io.bello.Etym.Hinc Infulę conſulatus, l.66.C.de decurion.Infulæ honorum, l.1.C.de temp.appell.Infulæ imperiales, l.3.in fin.C.de quadr.præſ. Infulæ maioris adminiſtrationis, l.1.in pr.C.vt omn.iud.tam ciuil.

INFVNDIBVLVM, inſtrumentum ad liquores infundendos. Catoni, ab infundendo, vt Egnatius arbitratur, dictum. Spieg.

INFVNDERE quid in ædes inferiores l.44. ff.de iniuriis, id eſt, effundere. Briſſ.

INGENIVM proprie natura dicitur cuique ingenita. Teren. rurſus ad ingenium redit, id eſt, ad naturam. Conna.l.2.c.11.n.1. Vel, eſt vis quædam naturalis nobis inſita, ſuis viribus pręualens, ad inueniendum, quod ratione iudicari poſſit. Cato contulit ingenium hominis cum ferro: quod ſi exerceas, vſu quidem nonnihil atteritur: ſi non exerceas, magis conſumitur rubigine. Ingenium vbi intẽderis, valet. not. in Auth. de exhib.reis.§.illud. Spieg.

INGENIVM etiam ingenitam cuique animali vim denotat, vt in l.34. §. quæſitum. ff. de ædilic.edic. Si nata ſit mula eo ingenio, vt alterum iugum non patiatur. Quinetiam nomen hoc ad ea quoque, quæ anima & ſenſu carent, transfertur. vt l.6. C. de bon. proſcr. Ingenium aruorum apud Vergil. 2. Georg. Nunc locus aruorum ingeniis. Sic Plin.lib.14.c.1. Ingenium ſoli ſiue terræ. Tacit.lib.5. Locorumque ingenio ſeſe contra imbelles regias copias tutabantur. Saluſt.lib.3. Hiſt. Caſtriſque collatis, pugna tamen ingenio loci prohibebantur. Prat. Briſſ.

INGENIO magno. l.à teſtatore.ff.de condit.& demonſt. Spieg.

INGENIO ſubtili extorquendum eſt aurum à Barbaris. l.2.C.de Commerc.& mercat. Vide Zaſium in Apologia ad Eckium. & infra, Subtile ingenium.

INGENS, plus eſt magno, & quaſi diceres, ſupra vel vltra gentes. Hinc, ingens contentio, in §.retinendæ.Inſtit.de Interdict. Spieg.

INGENVI dicebantur antiquitus, qui patrem ciere poſſent, hoc eſt ex legitimo matrimonio ſuſcepti. qui iidem & patritii dicebantur. Hotom.

INGENVI ab ingenio dicuntur, quod Latinis naturam ſignificat. Ita ingenuus eſt, qui ſuo arbitratu, & ingenio poteſt viuere: aut qui naturæ bono fruitur, nulla vi afflictæ & mutatæ. vt Lucretius:

Vnde mare ingenui fontes, extremaq; longe
Flumina ſuppeditant.

INGENVOS Fontes vocat nullo opere atque artificio coactos & anguſtatos, & tanquam in ſeruitutem redactos, ſed ſua ſponte naturalique alueo fluentes, quomodo Iuuenalis ait: Nec ingenuum violarent marmore tophum. Qua ſignificatione ingenui dicebantur olim, qui ipſi maioreſve ipſorum ſeruitutem nunquam ſeruierant. maiores autem vſque ab auo repetebant. Liui.lib.11. An vnquam fando audiſtis, patricios primum eſſe factos, non de cœlo demiſſos, ſed qui patrem ciere auumque poſſent: hoc eſt nihil vltra quam ingenuos, &c. Conna.lib.2.c.12.n.1.

INGENVI & gentiles iidem non ſunt, quia capite diminutus manet ingenuus, quanquam gentem ſuam amittat, & nouam aſſumat. Sed ingenuitas ornamenta ſua habet à natura, ſolamque libertatem reſpicit, quam ab auis ducit. Idem eodem loco: & num.6. vſus inquit tandem obtinuit, vt is ingenuus dicatur, qui ſtatim vt natus eſt, liber eſt, ſiue ex duobus ingenuis editus eſt, ſiue ex libertinis duobus, ſiue ex altero libertino, & altero ingenuo. Et Martian. de ſtat. hom. l.5. Ingenui ſunt, qui ex matre libera nati ſunt. Sufficit enim liberam fuiſſe matrem, eo tempore quo naſcitur, licet ancilla conceperit. & econtrario ſi libera conceperit, & ancilla facta pariat, placuit eum qui naſcitur liberum naſci: nec intereſt, ex iuſtis nuptiis conceperit, an vulgo: quia non debet calamitas matris nocere ei qui in vtero eſt. Connan.lib.2.c.11.num.5.

INGENVVM etiam eum accipi ait Vlpianus ad l. Iuliam & Papiam.lib.1. de quo ſententia lata eſt, quamuis fuerit libertinus, quia res iudicata pro veritate accipitur l. 25. de ſtatu hom. idque eo pertinet, quod Senatores lege Iulia prohiberentur libertinas vxores ducere. l.44.de ritu nupt. Eaque de re diſſerens ad l.Iuliam & Papiam lib.1. Vlpianus, ſcripſiſſe videtur, mulierem, de qua ſententia lata eſt, pro ingenua haberi, ſi modo in ea re per colluſionem nihil factum fuerit, l.4. de colluſ.deteg. Nam vt ait eleganter Donatus, quod in iure ſemel iudicatum eſt, reſcindi, & iterum agi non poteſt. Indeque Prouerbium, Actum agere apud Terent. natum putat, pro eo quod eſt nihil agere. Eaq; etiam ratio eſt, cur de re iudicata paciſci nemo poſſit. Ita enim Alexandrum Imperatorem reſcripſiſſe, ex iis incertis titulis conſtat, qui Gregoriano Codici à Cuiacio tribuuntur. &c. Ræuard. l. Non poteſt videri.ff.de reg.iur.

INGENVVS. Ingenuus eſt, qui ex matre libera natus eſt. Aliter ingenuus eſt, cui ex natiuitate competit libertas, qui non eſt factus liber, ſed natus. l.& ſeruorũ.5.§.2.ff. de ſtat.hom.Inſt. de ingenuis, in princ. Erat igitur ingenuus, quem nos hodie gentilem vocamus. Ab ingenuorum enim antiquitate (vt Boetius ſcribit in Top. gentilitas dicitur. Videamus autem, quid apud antiquos iuriſconſultos gentilitas ipſa fuerit. Cicero in Top. & poſt eum Budæus, in Annot.ad Pand.ex l.1. de iuſtit.& iur. Gentiles ſunt (inquiunt) qui inter ſe eodem nomine ſunt, qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorum maiorũ nemo ſeruitutem ſeruiuit, qui capite non ſunt diminuti. Nihil enim video ad hanc definitionem Scæuolam pontificem addidiſſe. Gentiles ſunt (inquit etiam Boetius) qui eodem nomine inter ſe ſunt, vt Bruti, vt Scipiones. Quod ſi ſerui ſint, nulla gentilitas eſſe poteſt. Quod ſi libertinorum nepotes eodem nomine nuncupentur, gentilitas nulla eſt, quoniam ab antiquitate ingenuorum gentilitas ducitur. Quod ſi rurſus in familia gentis ſuæ non manſerint, gentiles iam eſſe non poſſunt. Non temere igitur (ait idem Budæus in d. Annot. paulo poſt d.l.1.de iuſti.& iu.) lingua vernacula Gẽtiles homines pro nobilib. adpellat, quaſi ingenuos, ab origine gentis, & quorum maiores ſeruitutem nullam prorſus ſeruierunt, videlicet ab aſſcriptitiis, & conditione quadam obnoxiis diſtinguere eos volens, qui ob id eadem lingua villani dicuntur, quod villæ (vnde villici dicti) aſſcripti, & colonariæ conditioni addicti aut ipſi ſint, aut eorum maiores fuerint. Quod tamen nomen loquentium inſcitia in contumeliã iam vertit. Villanum enim & vilem vernacula ſimplicitas cõfundit. Fuit autem ius gentilitatis, vt ius ſtirpis apud antiquos. Vnde Cicer.lib.1.de Orat. Nonne in ea cauſa fuit Oratoribus de toto ſtirpis, ac gentilitatis iure dicendũ? Verum, tria hæc erant iura apud antiquos: agnationis, ſtirpis, & gentilitatis. Hinc Papinianus l.1.de probat. Quoties (ait) quæritur, genus, vel gentem, quis haberet, necne, eũ probare oportet. Sed nobiliorũ videtur fuiſſe gentilitas (vt ex illa definitione Ciceronis apparet) eorum ſcilicet, qui imagines generis ſui proferre poterant. Inde Tranquillus, in Veſpaſian. Flauia gens (inquit) obſcura illa quidem, ac ſine vllis maiorũ imaginibus, ſed tamen reipubl. nequaquam pœnitenda. Itaque, imagines pro nobilitate accipi ſolent & fumoſas imagines appellat Cicero ipſe antiquiſſimi generis ſtemma, vt legi omnino debeat apud Iuuenal.

Fumoſos equitum cum dictatore magiſtros.

Plin.9.lib. Epiſtol. ſubitanẽas imagines appellat, nobilitatẽ parum antiquã, ſed repente fortunæq; beneficio quæſitã. Ex vltima autem in Verrem actione apparet ex honoribus geſtis imagines familiarum comparari, aut etiã retineri ſolitas eſſe. Quod & ſcribit idemmet Budæus in loco ſupradicto. Hinc erat, quod qui ius gentilitatis, & maiorum imagines nullas habebant, terræ filii, & à ſeſe orti, & homines noui vocitarentur. Quibus locutionibus Cic. non ſemel vſus eſt, vt lib.7. Epiſtolar. Cornelius quidem tuus familiaris ſummo genere natus, terræ filius. Ab eo autem dictum eſt per ironiam, ſummo genere natus. Hę autem imagines ſteminata vocabantur, vt in illo Satyrici loco,

Stemmata quid faciunt?

Tranquillus quoq; in Galba. Neroni (inquit) Galba ſucceſſit nullo gradu cõtingens Cæſarum domum, ſed haud dubie nobiliſſimus, magnaq; & veteri proſapia, vt qui Imperator in atrio ſtemma propoſuerit, quo paternã originẽ ad Iouem, maternã ad Paſiphaen Minois vxorem, referret. Mos autem fuit olim Romæ, vt imagines maiorũ in funeribus ducerẽtur ad gentilitatem oſtendendam. Id quod Cicero indicat in 2. de Oratore. & in oratione pro Mil. item Plin. lib.35. Pro iis imaginibus (vt opinor) poſteriora tempora inſignia gentilitia habuerunt, quæ arma vulgo vocantur, quæ ipſa quoque primum (vt veriſimile eſt) virtutis præmia fuerant, ac rerum præclare geſtarum decora. Hæc verò (vt Cicero docet in pr. legis Agrariæ) geſtantium nonnulli, atque etiam pleriq; moribus, ac vitæ inſtituto hoc certe proficiunt, vt tantum maioribus eorum honoris debitum eſſe videatur, vnde etiam quod poſteris ſolueretur, redundaret. Huiuſmodi imaginum iura, ac nobilitatis inſignia, damnatione reorum amittebantur. idque Cicero multis in locis docet, & maxime in oratione pro Sylla, iis verbis. Omnia (iudices) hæc amiſſa ſunt: omnia generis, honoris, nominis inſignia, atque ornamenta vnius iudicii calamitate occiderunt. Etiam nobilitas tranſit in filios, niſi propter eorum delictum eam amittant. Nam ob delictum quis infamis efficitur, & propter infamiam

perditur

perditur nobilitas, & dignitas.l.2.& l.quoties.& ibi Bartol. C. de dignitatibus.Itaq; nobilitas non generis eſt tantum, ſed etiam alterius rei excellentia, dignitas, item fama nominiſque celebritas. Et eſt nobilitas ipſa triplex: vna generis, virtutis altera, tertia ex vtraque hac miſta conſtans. Primam ſine altera paruifacio, vel eam nullam prorſus eſſe verius eſſe dixero. Qui enim duntaxat genus iactat ſuum, aliena laudat. Hinc eſt quod in hanc ipſam ſcribit Liuius lib.10. in perſona P. Decii his verbis: An vnquam fando audiſtis Patricios primo eſſe factos, non de cœlo demiſſos? Sed qui patrem ciere, auumque poſſent, id eſt, nihil aliud, quam ingenuos. Conſulem iam patrem ciere poſſum auumque iam poterit filius meus. Hæc ille. Inſtar ergo eſt huius hodie (vt ſcribit Budæus in Annotat.ad Pand.ex l.vltim.de ſenator.) quod locorum quorundam moribus receptum eſt, vt ne iuſta nobilitas eſſe cenſeatur, niſi in pronepote, & deinceps eo, qui natalibus reſtitutus eſt. Quod ſi vera eſt huiuſmodi ſententia, & admittendum hoc iudicium, certe nondum ſunt ii veri nobiles, qui noſtris exiſtentes temporibus, & ignotis natalibus orti, ne auum quidem aut etiam patrem ciere, aut poſſunt, aut audent: ſed qui (vt cum ipſo Budæo in dictis ſuis Annotat. loquar) principum beneficiis, & aulicorum ſuffragationibus ſupra ciuile faſtigium euecti, ingentium, ſplendidarumque gentilitatum fundamenta iecerunt: partim eorum tantis ornamentis digni, partim indigniſſimi, quæ magna eſt multitudo. Econtrario, ſi, qui patrem, auum, proauum, abauum, aut etiam attauum, ciere poſſunt, nobiles ſint, & in nobilium numero computandi, certe non pauci hodierno die villici dicentur iure optimo nobiles, egoque ex ipſorum nobilium calculo minime expungendus: tametſi à neſcio quo malo diuite, paupertas generis ingenui in nobis accuſari poteſt: & hæc aſperior multoque durior fuerit, quam quod nunc ſit, ſuperis gratia. Eſt tamen aliquid laude & virtute dignum, fuiſſe nullum facinus, probri loco, maioribus meis obiectum. Nec profecto Ariſtoteleus ſum, vt difficile putem eſſe res præclaras agere, cui magnæ opes deſunt: ſed Chriſtianus, vt qui nunquam paupertatem malum putauerim. Anchora.

INGENVVS & libertinus opponuntur. leg.7. ff. de recept. qui arbitr.

INGENVITAS ingenuorum ſtatum & conditionem ſignificat.l. 2.§.vlt.ff.ſi ingen.eſſe dic.Briſſ.

INGERENS operam ſuam inuito, ſuſpectus eſt Vlp.in l.quæ omnia.§.nec ferendus.de Procurat. Ingerere plerunque in iure noſtro vitium ſonat.Spieg.

INGERERE libellos appellatorios, vide l.28. C.de appell.l.26. ff.de admin.tut.

INGRATA plane non eſt liberta, eo quod arte ſua contra patronæ voluntatem vtatur, l. vltim. ff.de obſequ.à li. Hinc Ingrati actio vel accuſatio contra libertos patronis competens.l.1.& 3.C.de libert.& eorum lib.& Nouel.Valentinia. tit.6.Briſſ.

INGRATA teſtamenta ſunt ea, in quibus de nobis bene meritis nihil relinquimus, ſiue liberi ſint, ſiue extranei. Suet.in Caligula: Teſtamenta primipilarium vt ingrata reſcidit. Prat.v. Cuiac.lib.3.obſer.Briſſ.

INGRATI loco habetur, qui mortem fratri procurauit, qui ſe aduerſus eum criminaliter inſcripſit, qui omnium bonorum litem ei dictauit, Gothof.ad Nou.22.c.47.in prin.

INGRATITVDO proprie eſt acceptis beneficiis non reſpondere: Eſtque lata huius verbi ſignificatio, vt non ſolum illiberalis, ſed quicunque nobis moleſtus eſt, ingratus dicatur. Terent. in Eunucho, Opus faciam, vt defatiger, vſque ingratus vt dormiam, id eſt, inuitus & velim nolim. Quare cum his moribus filii non placeant patri, quo nolente tam ignominioſum vitæ genus agunt: merito cenſentur ingrati, præſertim cum ex eorum turpitudine, nonnulla pater infamia aſpergatur, cuius negligentiæ peccatum filii imputatur, &c. Conna. lib.10.c.10.n.6.

INGRATITVDO eſt Acerbitas conuitii in parentes: contumacia liberorum, l.1.C.de ingrat.lib. Item ceruicem erigere iactātia & contumacia quadam aduerſus patronum. l. 2. C. de libert.& eor.lib.vide Bred.in lexic.

INGRATITVDINEM vitium cenſeri longe peſſimum, vulgo quidem, ſed veriſſime dici ſolet. Nam cætera delicta aduerſus proximum quidem male committuntur, ſed fortaſſis nec bene nec male meritum. Ingratus autem contemnit eum, à quo beneficiis adfectus eſt. Quid hoc facto committi poteſt fœdius? Si quæ igitur actio iure propoſita eſt vnquam: certe actionem ingrati iuſtiſſima ratione introductam eſſe, fateri oportet.Prat.

INGRATITVDINIS inſigne exemplum eſt apud Valerium Maximum lib.5.c.3.Cn.Popilii Lenatis: quem M.Cicero rogatu M.Cœlii non minore cura, quam eloquentia defendit, ac cauſa admodum dubia fluctuantem, ſaluum ad penates ſuos remiſit. At hic Popilius poſtea nec re, nec verbo à Cicerone læſus, vltro illum perſequi & iugulare ſtuduit.Prat.

INGRATITVDO itam pernicioſum eſt crimen, vt nulli ſit ſecundum. Quare non exceptionem ſolum, ſed etiam actionem producit, de qua tractatur in l.1.C.de libert.& eor.liber.Spieg.

INGRATI liberi qui ſint, Iuſtinianus docet ſingula.tit.C.de ingrat.lib.

INGRATIS, aduerbialiter, præter gratiam & meritum.l.quæſt. 1.gratia. D.Hieronymus alicubi pro eo quod eſt, nolenti, vſurpauit.

INGRATVS in l.36.§.vlt.ff.mandat.pro inuitus & nolens.Briſſ.

INGRATVS eſt, & qui non meminit accepti beneficii, & gratiam vllam non habet, *ein vndanckbarer, ein vnhold'ſeliger.* Seneca. Ingratus, inquit, eſt, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: Ingratus eſt, qui diſſimulat: Ingratus, qui non reddit: Ingratiſſimus omnium, qui oblitus eſt. Beneficium enim cui collatum eſt, ad promerendum, naturæ lex obligat & deuincit. De quo pluribus Alexand.Neapol.cap.1.libr.5. Certe vulgatam mortalium ingratitudinem, perſtringit exemplum Euangelicum, quo e decem lepra Chriſti beneficio liberatis vnus duntaxat reuerſus eſt, qui egerit gratias. Porro ſunt qui negant in eum actionem proditam, qui non meminit accepti beneficii: at in eum qui illum lædit à quo beneficiis affectus eſt, competere actionem ingrati, & condictionem. Ad priorem puto Alexandrum reſpexiſſe: cuius verba, in dictione, Actio pro ſocio, adduximus.Spieg.

INGRATVS libertus eſt, qui patrono obſequium non præſtat, vel res eius, filiorumve tutelam adminiſtrare detrectat.l.19. ff.de iure patron.l.6.§.vltim.ff.de liber.agnoſc. Sic in l.4.de obſeq.l.1. & 2. C. de libert.& eor.lib.l.21.ff.quod met.cauſ. Moris autem erat, vt domini ſeruos manumittentes iis gratiæ alicuius referendæ cauſa imponerent donum, munus, operas, l.penult.ff.de obſeq.par.preſtan.& alibi perſæpe.Hot. Prat. Briſſ.

INGRATVS erga parentes quis dicatur, vide Nou.22.c.26.in fi. Ingratus in parentem cenſetur, qui pro eo carcere incluſo fideiubere noluit, Gothofr.ad Nou.115.c.3.§.8.

INGRATI in iure duæ ſunt tantum actiones, aduerſus donatarium & aduerſus manumiſſum. nam aduerſus alios actionibus ingrati, vt quodam loco Seneca ait fora non ſufficerent, Cuiac. in expoſit. Nouel.Iuſtit.78. de dotal.inſtrum.& manumiſſ.

INGREDI Conſulatum, pro Inire, Marcellus in l.36.ff.de cond. & demonſt.Hot.

INGRESSVS non ſolum introitum, & gradiendi initium ſignificat, ſed ipſum quandoque ingreſſum.Cicer.offic.3. Quod omnibus eſt ſciendum, qui vitam honeſtam ingredi cogitant, id eſt vita honeſta viuere. Et de Oratore. Tantus enim curſus verborum fuit, & ſic euolauit oratio, vt eius vim & incitationem aſpexerim, veſtigia ingreſſumque non viderim. Ingreſſum orationis dixit, vt Vlp.in l.iuris gentium.de pactis. ingreſſum contractus. Male ergo qui ingreſſum initium contractus interpretantur. Nam & ſi in fine, tantundem valet. Male & qui ingreſſum accipiunt pro eo quod ſecundum naturam contractus eſt: & vt dicitur, ad propoſitum eius rei, qua de contrahebatur, vt digreſſioni opponatur. At iſta ſignificatione nemo Latinorum ingreſſum dixit: neque tamen conſentanea aut vera eſſet huiuſmodi expoſitio, &c. Connanus libro 5.cap.2.num.8.Vide & Alciat.lib.1.parerg. cap.24.

INHABILIS tueri, in l.11.ff.de decur.pro inhabilis ad tuendum, Briſſ.in parerg.

INHABITARE domum.inhabitator ædium.Briſſ.ex ff.

INHABITATORES perpetui, qui habitandi cauſa in caupona ſunt.l.1.§.vlt.ff.furti aduerſ.naut.

INHIATIO eſt vehemens cupiditas, vt in l.1.C.de petit.bonorum ſubla.lib.10.Ioan.Bello.Etymol.&c.

INHONESTVM, hoc eſt, quod honeſte fieri non poteſt, & iure noſtro, quia penitus fieri non poteſt, inhoneſtum impoſſibile dicitur.l.filius qui.ff.de cond.inſtit.

INHONESTVS locus veluti Popina, vel Lupanar.Briſſ.

INHONORATÆ perſonæ quæ ſint, Alciatus indicat in commen. in tit.de verb.ſign.Spieg.

IN horas, pro ſæpiſſime. Eſt aduerbium temporis, ſicut in dies: quaſi tu dicas, In horis ſingulis.ſpieg.

INIECTA, illata, pignori eſſe locatori, l.item quia.ff.de pact. Spieg.

INIECTIO manus, ius prehendendi, abducendique, verbum, ex 12.tab. Aeris confeſſis, rebuſque iudicatis 30.dies iuſti ſunto: poſt deinde manus iniectio.Prat.

INIECTIONEM manus excepiſſe venditor dicitur apud Vlp. in l. ſed ſi hac lege. ff. de in ius vocan. qui legem in vendendo mancipio dixit, vt ſi mancipium proſtitueretur, manus in id inicere ſibi liceret, & id abducere.Briſſ.

INIICERE manum proprie fit verbo antiqui iuris, quoties nulla iudicis expectata authoritate, rem nobis debitam, aut etiā noſtram vendicamus. l.ſed ſi hac ff.de in ius voc.l.penult.de ſeru.export. Inicitur etiam manus in aliquem, vel in eius

bona,vel merces aliquas,quando ille inde abire,vel res inde moueri,authoritate aliqua vetantur:quod nos Arreſtare dicimus. Seruius in illud Æneid. 3. Iniecere manum Parcæ: Traxerunt,inquit,debitum ſibi.Budæus in l.vlt.ff.de Senat. Vide,Pudor.Spieg.Prat.

INIMICITIÆ capitales.Solent Veteres,ſi quæ graues inter eos inciderint ſimultates,amicitiam,ſolenni quadam ratione renunciare, & inimicitias præſentibus ſuperſtitibus profiteri. Quem morem euidēter viſus eſt Suetonius expreſſiſſe in vita Claudii,cum ſcriberet Germanicum Piſoni amicitiam renunciaſſe.Verba Suetonii hæc ſunt : Ac ne tunc quidem vltra progreſſus,quam vt & amicitiam ei renunciaret mandaretq; domeſticis vltionem , ſi quid ſibi accideret. Ad hunc morem videtur etiam Valerius Maximus reſpexiſſe li.4. Ait enim Tiberium Gracchum Tribunum plebis inimicitias ex profeſſo,cum Africano & Aſiatico Scipionibus geſſiſſe.Idem Valerius in eodem lib.ſic de Metello Macedonico ſcribit:Acerrime cum Scipione Africano Macedonicus diſſenſerat,eorumque ab æmulatione virtutis profecta contentio ad graues teſtataſque inimicitias progreſſa fuerat. Nec id quoque viſus eſt Sidonius Apollinaris ignoraſſe , qui ſic Epiſtolarū lib.7.ſcribit:Inimicitias indictas honeſte exercet,tarde credit,celeriter deponit.Cicero etiam auctor eſt,inimicitias olim denūciari ſolitas:Sic enim pro Lucio Flacco ſcribit:Etenim cum à clariſſimis viris iuſtiſſimas inimicitias ſæpe cum bene meritis ciuibus depoſitas eſſe vidiſſem, nō ſum arbitratus quenquam amicum reipublicæ , poſteaquam L.Flacci amor in patriam perſpectus eſt , nouas hinc inimicitias nulla accepta iniuria denunciaturum: His addatur ſic etiam li.10. Epiſt.Senecam ſcripſiſſe:Inimicitias mihi denuncias,ſi quicquam ex his quæ quotidie facio,ignoraueris. Et de ira lib.3. Hortenſius,inquit,ſimultates tibi indiceret,& Cicero,ſi derideres carmina eius,inimicus eſſet. Et hæc quidem cum ita ſint,nunc mihi videor intelligere, quales inimicitias appellauerint Iuriſconſulti capitales. l.18.in fin.de procur.l.15.de recept.arbitr.l.6.de excuſat.l.3.§.9.de adim.vel transf.leg. l.9.de his quæ vt indig.§.item ſi propter, Inſtit.de excuſat. Eas nimirum,quas alter alteri teſtato denunciauerat. Certe quia ſanguinem & vindictam ſpirabant ex profeſſo,indeque capitales appellatæ omnino videri poſſunt. Nec aliud mihi voluiſſe viſus eſt Seneca cum ſic de ira lib.3.ſcriberet. Quid iuuat tanquam in æternum genitos iras indicere, & breuiſſimam ætatem diſſipare?Ræuard.varior.lib.5.c.15.

INIMICVS & amicus opponuntur.l.3.ff.de teſtib.

INIQVITAS pro prauitate illa naturæ,qua ſibi tantum homines ſtudent, ab omni beneficentia erga alios alieni:qua abundāte,neceſſe eſt vtique charitatem refrigeſcere, apud Matthæū 24.Latinis proprie ſignificat læſionem,iniuriam, minus aut plus,ſicut in negotiis fieri ſolet: Ariſtoteles author eſt : Iniquitatis eſſe,mores rituſque patrios præuaricari, legibus & authoritati publicæ ſubeſſe non velle, mentiri etiam ac peierare, pactaque tranſgredi,& fidem fallere.Hanc calumnia, iactantiaque ac humanitatis ſimulatio,& peruerſitas,doluſque malus ſequuntur.Spieg.

INIQVITAS loci , & aſperitas idem ſunt, ff.ſi quadrup.pauper. fec.dicat.l.1.§.1.Alber.

INIQVVM petendum,vt æquum feras, Prouerbium,quod Eraſ. explanante ductum videri poteſt à negociatoribus, qui callide merces longe minoris licentur , & multo pluris indicant,quam pro dignitate, quo precium ſaltem æquum accipiant.Spieg.

INIQVVS eſt,qui lucrum captat de ſuo ſcelere,& ſibi plus quam par eſt aſſumit.Connan.lib.1.c.2.nu.9.Sic iniquus auctor in l.20.C.de furtis:Et iniquus comparator,id eſt, emptor in l. 2.C.ne rei domin.vel templor.

INIQVVS modius:iniquæ menſuræ,non iuſtæ nec æquæ. Briſſ.

INIQVVM pretium , id eſt immodicum cui iuſtum opponitur. Briſſ.

INIRE verbum non iungitur fere niſi rebus aliquid momenti habentibus,grauibus & non minutis: vt Ineo rationem, fœdus,pacem,ſocietatem,bellum,conſilium.vt apud Iuriſconſult. Inire conſilium diuortii.l.ſi concubina.§.1.ff.rer.amot. Inire furti conſilium.l.merito.ff.pro ſocio. Inire cubile alicuius,pro cum eius vxore dormire,apud Ciceronem legitur. Eraſm.monet. Inire prandium,cœnam,dormitationem,non ita rite dici.Spieg.Prat.

INIRE ingredi & capeſſere ſignificat.Sic inire conſulatum,magiſtratum,officium.Briſſ.

INIRE alias contrahere ſignificat,vt Inire matrimonium,id eſt nuptiās contrahere,l.22. C.de nupt.Briſſ.

INITIARI,hoc eſt,ſacris imbui.Lex 12.Tabul.Neue initiantur, ait.Sic & nunc dicimus,initiare,vel initiari ſacris ordinibus eum, qui ſacris imbutus ad ordines deputatur. Vide Old.c. 7.tit.1.Spieg.

INITIARI litem,l.11.C.qui dare tut.vel curat.poſſ.

INITIATVM iurgium,l.3.C.qui legit.perſon.ſtandi.

INITIVM pro principio & origine alicuius negotii.Briſſ.

Ab INITIO & poſtea aduerſantur.l.3.ff.de pign.actio.

INIVDICATVS , adiectiue, pro non iudicato, indemnato,apud Gellium.Spieg.

INIVNGERE, id eſt,mandare,vt iniungit Prætor ſatiſdationem. Briſſ.

INIVRIA ex eo dicta eſt,quod non iure fiat. Nam generaliter iniuria dicitur omne,quod non iure fit.l.1.ff.de iniur. Specialiter autem iniuria,alias contumelia,à contemnendo dicta eſt , Græcis ὕβρις, alias damnum culpa datum , vt in lege Aquilia dicimus damnum iniuria datum : Græco verbo ἀδίκημα,l.1.& l.5.ff.ad l.Aquil. vt ſi quis iniuria,id eſt,culpa occiderit. alias iniquitatem iniuriam vocamus & iniuſtitiam. Nam cum iudex inique vel iniuſte dixerit ſententiam: ex eo dicimus iniuriam, quod iure & iuſtitia caret , quaſi non iuriam. l.1.in pr.ff.de iniur. & fam.libel. l.45.§.procurator.ff. de procur.& alibi ſæpe.Briſſ.Hot.& Prat.

INIVRIA & ius,aduerſa ſunt.Vnde & iniuriam facere bruta negantur , quia nec iure quicquam facere poſſunt. l.1.§.1. ff.ſi quadr.paup.fec.dic.Prat.ex Briſſ.

INIVRIA diuiditur in furtum, rapinam,damnum,adulterium, homicidium,& quidquid tandem non iure fit atque in iniuriam,hoc eſt,contumeliam.l.1.in princ.de iniur.Sic enim,vt idem admonuit,præualuit hodie, vt hæc ſpecies priuati delicti,iniuria potius quam contumelia appelletur. Spieg.

INIVRIA,ablatiuus,qui aduerbialiter ponitur pro eo quod eſt, ſine cauſa,& immerito.Sed & authore Donato.

INIVRIA ex affectu fit,damnum ex culpa.l.qui ſeruum.ff.de actio.& oblig. Prat.

INIVRIA affici,id eſt,damno.l.11.§.ſi cred.ff.de pign.act.

INIVRIA ſecundum Labeonem,aut re fit,aut verbis. Re,quoties manus inferuntur. Verbis vero, quoties non inferuntur manus,vt cum conuicium fit.d.l.1.§.1.Ad infamiam fit iniuria.cum pudicitia attentatur.Prat.

INIVRIA ſecundum Vulteium committitur verbis , literis. atque iterum committitur iniuria in corpus,aut extra corpus. Re committitur vel corpore in corpus,vt ſi quis pugno pulſatus aut fuſtibus cæſus ſit vel verberatus,vel ſi cuius honeſtæ matronæ aut virginis pudicitia attentata ſit. Corpore committitur ſed non in corpus , ſed in dignitatem alicuius, vt ſi comes matronæ abductus ſit vel abductæ. Verbis fit iniuria conuicio vel maledicto vel turpi appellatione virginis habitu matris familias indutæ. Literis,id eſt,vel famoſis libellis,vel famoſo carmine,ſiue componendo,ſiue edendo,ſiue ſcribendo,ſiue procurando.Vulte.in Comment.Inſtit.de Iniuriis.§.1.n.2.

INIVRIA grauis videtur Imperatoris,quæ inani honeſtatis colore velatur.l.pen.C.de contrahen.empt. Putat tamen Old. hanc l.ſi ad naturam exigatur , alias defendi iure non poſſe. Spieg.

INIVRIA minus eſt quam contumelia,inquit Nonius Pacuuius Peribœa , Patior facile iniuriam , ſi eſt vacua à contumelia. Hoto.Prat.

INIVRIÆ ſcriptæ vel pictæ,dicuntur perpetuæ:quia in eis annus non tranſit. Zaſius in l.cum lex.ff.de Legib. Spieg.Prat.

INIVRIÆ ſunt, quæ aut pulſatione corpus,aut conuitio aures, aut aliqua turpitudine vitam cuiuſpiam violant , ait auctor Rhet.ad Her.lib.4.Hotom.Prat.

INIVRIAM in lege Aquilia damnum accipimus culpa datum, etiam ab eo qui nocere noluit.l.5.§.1.ff.ad l.Aquil.Hot.

INIVRIAM atrocem , quaſi contumelioſiorem & maiorem accipiemus , aut perſona,aut tempore , aut reipſa fieri Labeo ait : perſona atrocior fit iniuria , cum Magiſtratui , cum parenti patronove fiat.tempore , cum in ludis etiam in conſpectu fiat. Num prætoris in conſpectu , an in ſolitudine iniuria facta ſit , multum intereſſe ait : atrociorem , quæ in conſpectu fiat : Rem atrocem iniuriam haberi , Labeo ait: vtputa ſi vulnus in latum os alicui percuſſum ſit : vulneris magnitudo atrocitatem facit : & nonnunquam locus vulneris, veluti oculo percuſſo : ſed eſt quæſtionis,quod dicimus, re atrocem iniuriam fieri , vtrum ſi corpori inferatur, atrox ſit , an & ſi non corpori , vt puta veſtimentis ſciſſis , comite abducto , vel conuitio dicto. & ait Pomponius , etiam ſine pulſatione poſſe dici atrocem iniuriam perſona atrocitatem faciente. ſed etſi in theatro , vel in foro , cædit & vulnerat , quanquam non atrociter , atrocem iniuriam , vt Vlpianus de iniuriis ait. Maffeus. Hanc eandem Imper. §. vltim. Inſtitut. de iis qui ſunt ſui vel alieni iuris. infamem quoque vocat , id eſt intolerabilem. Aldobrandinus ibidem.

INIVRIAS actione exequi , hoc eſt, vt notauit Old. actionem iniuriarum dictare,vt ſequatur executio.l.non ſolum.§.ego autem.ff.de iniur.Spieg.Prat.

INIVRIA tollitur ipſo iure ex l.duodecim tabularum : per pactum leg.ſi tibi decem.17.§.1.l.ſi vnius.§.pactus. ff. de pact. Deinde per ſatisfactionem,l.ſed ſi vnius.17.§.ſi ante iudiciū. ff.eodem. Tertio remiſſione tam tacita,quam expreſſa,adeo vt ſemel remiſſa,ex pœnitentia reuocari non poſſit. Quarto præſcri-

prę́ſcriptione de qua Vulteius in comment. Inſtit. ad §. pœna autem, n. 8. Inſtit. de iniur. Quinto diſſimulatione. l. non ſolum 11. §. 1. ff. eo. quę colligitur ex familiari ſalutatione, conuiuatione, & ſimilibus actibus, quos hunc effectum operari arbitror, antequam in iudicium cauſa ſit deducta: ſi deducta ſit iſta, diſſimulationem non amplius inducunt. Deniq; morte alterutrius tollitur iniuria ante litem conteſtatam. l. iniuriarum. 13. d. l. item apud Labeonem. 15. §. iniuriarum. ff. eo. l. ſi cum. §. qui iniuriarum. ff. ſi caution. imo ante in ius vocationem, qua facta continuatur actio, tametſi lite non conteſtata, per ea quæ tradit Gail. 2. obſeruat. pract. 64. num. 4. & ſeq. Vide Vultei. ad §. fi. Inſt. de iniur.

INIVRIVM id eſt, iniquum, vim aduerbii habet. Spieg.

INIVRIOSVS qui infert iniuriam apud Iuriſconſ. in l. vlt. ff. de offic. procur. Cęſ. ſi tamen, inquit, quaſi tumultuoſum, vel iniurioſum, aduerſus colonos Cæſaris prohibuerunt. Spieg.

INIVRIOSVS l. vlt. ff. de offic. procur. i. e. facilis ad contumeliam faciendam. conuitiumque dicendum. Impune tibi eum iniurioſum eſſe non patietur. l. 8. C. de ſent. paſſ. id eſt, non feret eum iniuriam tibi inferentem. Briſſon.

INIVRIOSE, id eſt per iniuriam ſeu iniuriæ cauſa.

INIVRIOSA vita, pro plena ſceleribus & iniquitatib. nempe aliis noxia. Vide Ciceronem lib. 1. de finib. Spieg.

IN ius vocare eſt ad prętorem, vel eum qui iuriſdictioni præeſt, vocare, iuris ſui experiundi cauſa. l. 1. ff. de in ius voc. nimirum ad facultatem agendi impetrandam, & iudicium accipiendum: à quo iure diuerſum erat iudicium, quod agitabatur apud iudicem, in iure à prætore datum Vultei. ad §. pœnales quoq; 11. n. 20. Inſt. de act. & ad princip. n. 54. Inſt. eod.

IN ius vocatio an editionis actione prior ſit, vide eundem Vultei. in comment. ad pr. Inſt. de actio. n. 44.

IN ius vocatio & citatio differre videtur: In ius vocatio fit ad prætorem ſeu magiſtratum, à quo actio erat impetranda: citatio fiebat ad iudicem à prætore ſeu magiſtratu datum, qui de cauſa, propter quam actio impetrata erat, cognoſceret. In ius vocatio poterat fieri, ab ipſo actore: ita vt aduerſarium, ſi ſponte ad Magiſtratum ſequi nollet, obtorto collo & vi ad eum raptaret. Vult. d. n. 54.

IN ius vocare licet actori quemuis, niſi vocare prohibitum, vt colligi poteſt ex tit. ff. & C. de in ius voc. Excipiebantur tamen nonnullæ perſonæ, quæ ob reuerentiam ſeu honorem ipſis debitum ſine venia ſeu permiſſu prætoris in ius vocari non poterant, idque propter morem in ius vocandi olim vſitatum, quem nõ ſine vi auctoritate priuata nullo magiſtratus auxilio implorato fieri ſolitũ, maxima interpretum pars exiſtimat, contra diſputante Rob. 3. ſen. 1. Inter perſonas exceptas potiſſimum locum habebant parentes vtriuſq; ſexus, tam legitimi quam naturales & patroni: Illi quidem ob naturale ſanguinis vel ciuile agnationis, quod in adoptiuis eſt, vinculũ; hi vero propter libertatis datæ incredibile beneficium. In ius quidem vocari illi poterãt à liberis & libertis, ſed non niſi venia à prætore petita: nec petita tantum ſed etiam impetrata, Vult. ad d. §. pœn. nu. 21. 22. 23. Inſt. de act.

INIVSSV prætoris principis Briſſ. ex ff.

INIVSTA appellatio, non iure neque recte, nec iuſta ex cauſa interpoſita. l. 6. ff. de his qui not. infa.

INIVSTA libidinum deſideria, id eſt, concubinatus, l. 7. circa fi. C. de natur. lib.

INIVSTITIA, iuſtitiæ cõtraria, de qua Dd. vt fere omnia, confuſe. In ſumma tria iniuſtitię genera reperiuntur ſecundũ Ariſtot. impietas, arrogantia, contumelia. Impietas quidem erga deos, diuoſq;, aut etiam erga mortuos tum erga parentes & patriam, rectum non ſeruans. Arrogantia vero circa contractus commerciumq; vitæ, ſupra quam merita eſt, præpollere volens. Contumelia verò voluptatẽ ſibi ſtruens, in probrum ac dedecus alios vt ducat, recteq; de ea ſic Euenus. Tametſi nil ſibi commodet, inquit, iniuria gaudet tamen. Itaque iniuſtitia vitium animi eſt, quo amplius, quã par ſit, qualibet in re habere pollereq; volũt, eo. teſte Ariſt. in de Virtutib. Spie.

INIVSTVM teſtamentũ non iure factũ, puta in quo ſolennia defuerunt, l. 1. ff. de iniuſt. rupt. l. 6. ff. de falſ. Appellatur & non iuſtum, l. 1. de excep. rei iud. l. 3. de cõfir. tut. l. 22. de acq. hęr. Iniuſtum teſtamentũ dicitur & illud, quod inutile & nullius momenti eſt, puta ob præteritionẽ eius, qui in poteſtate eſt, l. 3. §. ex his. l. 6. §. ſi pater. ff. de iniuſt. rup. Prat. Tria ſunt vitia, quib. Teſtamẽta omnino infirmantur. vitium ſcil. iniuſti, rupti, & irriti. quamuis autem poſſimus, & quod irritum eſt, ruptũ vocare: & quod ruptum eſt, irritum: & quod iniuſtum eſt, aut ruptum, aut irritum: atq; iis nominib. plerunque ſine differentia vtamur: cõmodius tamen viſum eſt, ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui: ideo quædam non iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, vel irrita fieri. §. alio autem mod. quib. mod. teſtament. infirmen. Inſtit. Quid ruptum, quidve irritum ſit teſtamentum, ſuis locis diximus. Cæterum, ſi quid eorum, quæ ad ſolennitatem obſeruationemque iuris ſpectant, omiſſum fuerit, dicitur teſtamentum non iure factum, aut, verbi cõpendio, iniuſtum. ita Theophilus in §. 1. Iuſtit. eod. V. g. ſi teſtatot filium, quem in poteſtate habebat, hæredem non inſtituerit, aut nominatim non exhęredarit. l. inter cætera. de lib. & poſthum. ff. Qua in lege aduerte, rumpi verbum pro iniuſtum eſſe accipi, confundique. vel ſi legitimus teſtium numerus teſtamento defuerit. §. ſed cum paulatim. de teſtam. Inſtit. Vide Antonium Auguſtinum, ad l. Gallus, §. idem credendum eſt. ff. de lib. & poſthum.

INIVSTVM matrimonium contra leges contractum, l. 1. ff. vnde vir & vxor. Prat.

INIVSTVS filius eſt, qui ex aliis quam viro & vxore naſcitur. Si tamẽ patrem ciere poteſt, naturalis: ſi non poteſt, vulgo conceptus & ſpurius nominatur. Connan. lib. 2. cap. 16. nu. 1.

INIVSTA VXOR. Budæus iniuſtam vxorem interpretatur pro pallaca ſeu cõcubina, vxoris loco habita. idque efficit ſermo ille, quem Achilles in præſentia Legatorum Græcorum ad ſe miſſorum habuit, inquiẽs ſe dolere, Briſeida captiuam ſibi ab Agamemnone ademptam eſſe. Sed hanc Budæi interpretationẽ, neque Iuriſconſultus. l. ſi vxor. ff. de adulter. voluit, neque ante ipſum Achilles: ſed dicit ſolũ captiuam Briſeida, non minus amari à ſe, quam vxorem à Menelao. Addit idem Budæus, hodie iuſtæ vxoris aut nullam appellationem eſſe, aut eam eſſe, quæ iuſtis ſponſalibus, & palam in viri manum coiit, non occulto conſenſu. Accurſius iniuſtam accipit eam, quæ facto ſit vxor, iure prohibita: quod ineptum eſſe videtur. nã ſi quis inceſtas nuptias cõtraxerit, iure prohibitam vxorem retinet, nec vt maritus accuſationem de adulterio inſtituere poteſt. d. l. ſi vxor. § . ſed ſi ea. quod vtique faceret, ſi duntaxat iniuſta fuiſſet, nimirum vbi inceſtum interuenit, ibi plus quam iniuſtæ nuptiæ ſunt. Itaque iniuſta vxor cenſetur, quæ ſecundum præcepta legis data nõ eſt, quamuis iuſtam & legitimam fieri poſſe certum ſit, vt eam quæ ſine patris conſenſu nupſit, vel ætatis illegitimæ, quãtumuis hæc palam ducta ſit. l. quod Seruius, ff. de condict. cauſ. dat. §. 1. de nuptiis, l. minorem. de rit. nupt. hoc ſatis indicat Juriſconſultus d. l. ſi vxor. §. diuus. Cum ait nec matrimonium violari oportere, nec ſpem matrimonii: nam qui impuberem duxit, ætate iuſta ipſius puellæ, tandem perficiet matrimonium: & forſitan Achilles futurum ſperabat, vt captiuam ſuam nobilem fœminam aliquando pro iuſta vxore duceret: argum. l. ſi quis in. & l. ſi ſenatori. ff. de ritu nupt. Forcatul. in ſuo cupidine Juriſperito c. 5. n. 9.

IN LACRYMARI precibus calamitoſorum. l. 19. ff. de offic. præſid.

INLÆSA exiſtimatione. l. 27. ff. de procur. id eſt integr. Briſſ.

INLÆSÆ res in lege Dei tit. 10. id eſt ſaluæ. Briſſ.

INLEX in lexico antiquo, ἀφῆλιξ, παράνομος, ἄνομος.

INLICERE apud Varro. lib. 5. de ling. lat. prouocare. Quare non dubium eſt, inquit, cum hoc inlicitum ſit, cum circum muros itur, vt populus illiciatur ad magiſtratus conſpectum. Prat.

INLICIVM, cum populus per accenſos vocabatur, apud eundem ab alliciendo dictum. Dicitur & illicium: hinc Pompei. illicium dicitur, cum populus ad concionem elicitur, i. vocatur. Et alio loco: illicium vocare, antiqui dicebant, ad concionem vocare. Huius autem hæc erat formula: Quod bonum fortunatum, felixq; ſit populo Rom. Quiritium, reiq; publ. popul. Rom. Quiritium mihiq; collegæq; meo, fidei, magiſtratuiq; noſtro: Omnes Quirites, pedites armatos, priuatoſq; curatores omnium tribuum, ſi quis pro ſe, ſiue pro altero dari rationem volet, voca inlicium huc ad me. Ex Varrone libro de ling. lat. 5. & Liuio lib. 40. Prat.

INLIDERE. Si quis puerum ſaxo inliſiſſet. l. 7. §. ſed ſi quis. ff. ad leg. Aquil.

INNATVM in publico. l. 65. §. vlt. ff. de acquir. rer. dom.

INNOCENS, expers criminis, ſceleriſq; vt Horat. loquitur purus. l. 5. ff. de pœnis.

INNOXII id eſt innocentes. Vnde innoxii, & Nocentes opponuntur. l. 12. §. 1. ff. de publ. iud. Innoxium eſſe delictum non debet, id eſt vacuum à crimine & pœna. Briſſ.

INNOTESCERE, notum fieri, *an tag kommen.* l. 1. in prin. §. 2. ff. de requ. reis. Et intelligitur quoquo modo, vt ait Alber. citans l. quidam decedens ſub fin. ff. de admin. tut. Spieg.

INNVBERE, eſt in mariti domum tranſire. Enubere, e patris domo exire. Liuius lib. 1. Ea cum innupſit: & lib. 10. Virginum quod è patribus enupſiſſet, ſacris arcuerant. Hot.

INNVPTÆ nuptiæ, id eſt, falſæ. Cic. lib. 3. de Orat. Spieg.

INOFFICIOSA donatio, ad exemplum inofficioſi teſtamenti dicta eſt, quæ contra rationem officii facta eſt: Cum ſcil. liberi debito bonorum ſubſidio, i. legitima ſua excluduntur, l. 1. & paſſ. C. de inoff. donat. Itaq; actio aduerſus eam inſtituta eſt, quæ querela inofficioſæ donationis appellatur: quę à querela teſtamenti inofficioſi hoc differt, quod hęc non niſi aduerſus teſtamentũ factum, & iure factum conceditur, illa vero & ex teſtati & ex inteſtati cauſa permittitur. l. precib. C. eo. Pr.

INOFFICIOSA dos dicitur, cum mater in fraudem liberorũ, id eſt, vt eos debitis emolumentis ſpoliet, omnia ſua bona, vel magnã eorũ partem, ſecundo marito dono dat, pactum cum eo de dote lucranda faciens. l. 1. C. de inoff. dotib. Prat.

INOFFICIOSVM teſtamẽtum eſſe illud oportet in quo teſtator

contra officium ſuum, quod alteri debebat, fecit: Sed quanquam hoc modo multa inofficioſa teſtamenta futura ſunt, veluti quibus amicis & benemerentibus nihil relinquitur, quod olim inhoneſtum putabatur (vt ex Philippicis & Suetonio conſtat) tamen per excellentiam ea demum inofficioſa dicta ſunt, quibus officium in liberos, parentes & fratres neglectum eſt: nam qui erga eos inofficioſus eſt, in ſemetipſum quodammodo inofficioſus & inhumanus videtur, quapropter iis ſolis poteſtas permiſſa eſt, petendi à Centumuiris, vt ſi officium violatum cognoſcant, illud reſciſſum & irritum factum velint, quod cum impetrant, tum illud ſimul impetrant, vt ſibi hæreditas adiudicetur: cum huius iudicii exitus hic ſit, vt ab inſtituto in exhæredatum hæreditas transferatur: qua de cauſa hæreditatis petitio appellatur in l. ſi quis 34. C. de inoff. teſt. l. qui repudiantis. 17. l. mater. 19. ff. eod. l. pen. §. ſed quemadmodum. ff. de bon. poſſ. cont. tab. Prat. ex Hotomanno.

Inofficiosvm teſtamentum appellatur, quod recte quidem factum eſt, ſed non ex officio pietatis, vt loquitur Mart. l. 2. de inoff. teſta. vel, vt Paul. lib. 4. ſent. tit. 5. defin. quod fruſtra liberis exhæredatis, non ex officio pietatis videtur eſſe conſcriptum. Briſſ.

Inofficiosvm teſtamentum. Poſſunt parentes in condendis teſtamentis liberos ſuos hæredes non ſcribere, ſed vel exhęredare, vel præteritionis ignominia afficere, in quibus ſcilicet, præteritio pro exhæredatione accipitur, vtputa in matre, auoque materno. §. fin. de exh. liber. Inſtit. Sed quoniam parentes, hinc arrepta poteſtate, filios ſuos grauiter lædebant, relinquentes eos in inopia. Nam ſi quis ex aſcendentib. permaſculos, aliquem ex liberis exhæredaſſet, neq; ipſo iure inualidum erat teſtamentum, neq; ab inteſtato filius venire poterat. nam quomodo, cum teſtamentum extaret? neq; Prętor bonorum poſſeſſionem contra tabulas dabat. præteritis enim, non exhęredatis, ea dabatur. Quod ſi mater erat teſtatrix, ne cogitare quidem poterant ii, qui per matrem deſcendebant, de bonorum poſſeſſione contra tabulas. aduerſus enim teſtamentum fœminæ liberis bonorum poſſeſſio contra tabulas non datur. In extremum igitur ſubſidium inductum eſt, vt liberi de inofficioſo teſtamento agere poſſint, qui queruntur, aut inique ſe exhęredatos, aut inique præteritos: hoc colore, quaſi non ſanæ mentis fuerint cum teſtamentum ordinarent, vt qui naturam ſine cauſa odiſſent. §. 1. & ibi maxime Theophilus de inoff. teſta. Cæterum, vt liberis inofficioſi teſtamenti querela competat, duo maxime requiruntur. Primum enim, ita demum de inofficioſo teſtamento agere poſſunt liberi, ſi nullo alio iure ad defuncti bona venire poſſint. nam qui ad hæreditatem totam vel partem eius alio iure veniunt, de inofficioſo agere non poſſunt. §. tam autem. eod. tit. Inſtit. Secundo, ſi nihil eis penitus à teſtatoribus teſtamento relictum eſt. ſi enim quantacunque pars hæreditatis, vel res fuerit eis relicta, de inofficioſo querela quieſcente, id, quod eis deeſt, vſque ad quartam legitimæ partis repletur, licet non fuerit adiectum boni viri arbitratu debere eam compleri. §. ſed hæc eod. tit. Inſtit. Igitur quartam quis debet habere, vt de inofficioſo agere non poſſit, ſiue iure hæreditario, ſiue iure legati, vel fideicommiſſi, vel ſi mortis cauſa quarta ei donata fuerit, vel inter viuos. §. igitur. eo. tit. Inſtit. quod tamen verum intellige, ſecundum diſpoſitionem Auth. nouiſſima. eod. tit. C. Illud ſciendum tam adoptiuos, quam naturales liberosq; querela inofficioſi teſtamenti agere poſſe. d. §. tam autem. Poſthumi quoque, qui nullo alio iure venire poſſunt, de inofficioſo agere poſſunt. §. poſthumi quoque. eo. tit. Inſtit. Sed & non liberis tantum permiſſum eſt, teſtamentum parentum inofficioſum accuſare, verum etiam liberorum parentibus, d. §. 1. Nam licet non ſic parentibus liberorum, vt liberis parentum, debeatur hæreditas, parentes tamen ad bona liberorum ratio miſerationis admittit, ſicut liberos naturę ſimul & parentum commune votum, l. ſcripto hærede. ſi tab. teſtament. nullæ exta. ff. ſed & ſoror & frater, turpibus perſonis ſcriptis hæredibus ex ſacris conſtitutionibus pręlati ſunt, d. §. 1. quæſtionemque de inofficioſo mouere poſſunt. l. fratres. eod. tit. C. Non ergo liberi inofficioſi querela contra omnes hæredes agere poſſunt. Vltra fratres igitur & ſorores cognati nullo modo, aut agere poſſunt, aut agentes vincere. d. §. 1. in fin. Ex iis itaque apparet dici inofficioſum teſtamentum, quod non ex officio pietatis parentum factum ſit, filiis ſine legitima cauſa exhæredatis, eſſeque querelam inofficioſi teſtamenti, qua liberi contra parentes agũt, vt qui eos vel ſine iuſta cauſa, vel iuſta, ſed non probata, exhæredauerint, vel indigne prætereierint. §. 1. Inſtit. l. nam & iis. §. huius verbi. l. ſi mater. cum aliis iuribus. C. de inoff. teſtam. Anchor. Inofficioſum teſtamentum, ſecundum Iſido. lib. 5. c. 24. eſt, quod fruſtra liberis exhæredatis ſine officio naturalis pietatis in extraneas perſonas redactum eſt. vel ſic: Inofficioſum teſtamentum dicitur, in quo officii religio violata eſt: veluti pietas erga parentes: aut charitas erga liberos. Pr.

Inofficiosvm teſtamentum dicere, hoc eſt, allegare quare exhæredari vel pręteriri non debuerit. l. 3. ff. de inoff. teſtam. item docere immerentem ſe, & ideo indigne præteritum vel etiam exhæredatione ſummotum. l. 5. eod. tit. Hot.

Inofficiosvs, qui in officio debito peccat. Briſſ.

ΗΝΩΜΕΝΟΝ vocat Pomponius omne corpus quod perpetuo opere vnum & continuatum eſt, ab ἑνόω, quod ad verbum dicitur vnio: vt male huius loco quidam φυσικὸν reponant, quia non tantum naturalia, ſed manu etiã facta opera ἡνωμένα tamen ſunt, vt columna tota ex gypſo, aut cera aut ære & ſimili re continuo opere ducta, aut cõflata. Quare Plutarchus hæc corpora duplici nomine appellat, τὰ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ: id eſt, vnita & congenita, vt oſtendat, non modo iſta naturæ eſſe poſſe, ſed etiam artis: Connan. lib. 3. c. 14. n. 6.

Inopia, egeſtas, paupertas, penuria, l. 28. §. ſi quis. ff. de donat. int. vir. Br. ſſ.

Inopia laborare. Modeſt. l. vlt. de in ius voc. vel à præfecto vrbi quaſi inofficioſus caſtigator, ſi inopia dignoſcitur laborare: Et Imp. in l. 22. in princ. C. de furt. Niſi inopia dignoſcatur laborare: Sic inopia fatigari, in l. 23. §. 2. C. ad SCtum Vellei. & ad inopiam peruenire in d. l. 22. in pr. C. de furt.

Inopinabile, quod quis nunquam exiſtimaſſet futurum. Imp. indicat in Authen. Vt hi qui obl. ſe hab. perh. §. & pro hoc dicimus. Adſtipulatur lex 2. §. ſed quia diuinæ. C. de vet. iur. enucl. naturam producere inopinabilia. Alber.

Inopinata & incerta turbant Prouinciales. l. vlt. ff. de off. pręf. vig. & l. obſeruare. §. recte. de off. Proconſ. Alber.

Inopinatvm, idem eſt quod pręter ſpem accidit, & non de nouo, vt Interpres putat in l. oratione. ff. de feriis. Siquidem haud raro noua cum ſpe etiam contingere ſolent. Spieg.

Inopinata verba, quæ impræmeditate & improuiſe effluunt.

Inops dicitur is, qui ſolus eſt. qui nec amicos, nec propinquos, habet, quorum ope, id eſt, auxilio tutari ſe poſſit. Cicero inopiam & ſolitudinem fere in eadem re dicit. Reus inopia, hoc eſt, egeſtate laborans in corpore puniendus eſt. l. ſi quis id quod, §. in ſeruos. ff. de iuriſdict. Porro quo diſtet à penuria, docet Gloſ. in auth. Vt iud. ſine quoquo ſuffrag. Prat.

Inops, pauper, egenus, non idoneus nec ſoluendo. l. 26. ff. de neg. geſt.

Importare actionem, item Importare crimen, pro inferre. l. fi. §. fi. ff. de diuortiis. l 14. §. 1. ff. de bon. lib. l. 9. §. 1. ff. de ſtatu lib. Crimina ignominiam importare dicuntur, quæ infamant l. 5. ff. de Decurio. Prat.

In procinctv, eſt, in ipſo militum apparatu, ſeu expeditione, cum vel ſeſe accingerent, vel accincti hoſtem expectantes ſtarent, prælium iamiam ingreſſuri. Vultei. in commen. Inſt. de Teſt. ord.

In procinctv teſtamentum appellabatur à veteribus, quod à cinctis iam militibus, & è caſtris in prælium iamiam exituris fiebat. Vult. in comment. Inſtit. de teſtam. ord. §. 1. n. 5.

Inordinatvm, eſt omne confuſum: ſed non conuertitur. §. inordinatum. auth. de hæred. & Falcid.

In qvantvm, id eſt, tantum quantum. Spieg.

Inqvietare turbare, vexare eſt. Briſſ.

Inqvietari id eſt interpellari, vexari, infeſtari. Briſſ.

Inqvietari dicitur is cui controuerſia fit & quæſtio infertur. Nec perſonæ modo ſed & bona inquietari dicuntur ob debita. l. 5. C. an ſeruus ex ſuo fac. Briſſ.

Inqvieto, pro, moleſtus ſum, plerique ſubdubitarunt: ſed Eraſmus ſic accipi apud Suetonium annotauit: & Inſulanus indicat ſic apud Liuium & Plinium paſſim inueniri. Imperator dicit, Inquietari ſumus aſſiduis adulationibus mulierum, in l. aſſiduis. C. Qui potior. in pig. hab. Spieg.

Inqvietvdo apud eundem in l. 2. C. de Carbon. edict.

Inqvilinvs, ab in & colo, hoc eſt habito, is dicitur, qui in alieno habitat, ſiue ruri, ſiue in ciuitate, quanquam frequentius ad ciuitatem referatur. *Ein Hauſsmann, der vmb ein Zins in eins andern Hauſs ſitzt* Olim ex inquilinatu etiam addicebantur agricolationi, nec diſcernebant ab Adſcripritiis, vel Originariis. l. diffinimus. C. de Agricol. & Cenſit. Nec nunc eſt, quod prohibeat aliquem in ciuitate habitantem, aſtrictum eſſe perſona ſua ad colendum agrum, vt atteſtatur Oldend. Spieg.

Inqvilinvs dicitur, qui in vrbe domum alienam mercede incolit. Et ideo quoque vrbani prædii conductor hoc verbo ſignificatur, vide l. vlt. ff. de migran. l. 4. §. prętor ait. ff. de dam. infect. l. 37. ff. de acq. poſſ. Appian. lib. ἐμφυλ. Α. ἐγκαλεῖν, ᾧ ῥήματι καλοῦσι τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν ἀλλοτρίαις οἰκίαις. Colonus autem is eſt, qui ruri prędium alienum incolit. Hot.

Inqvilinvs eſt, qui gratis vel precio habitat in alieno priuato, proprie tamen qui ſolus habitat, & totam domum occupat. Nam ſi cum domino aut eo, qui domus vſum habet, non tam inquilinus, quam hoſpes dicendus eſt, etiamſi mercede habitet, &c. Connan. lib. 4. c. 5. n. 4. Itaque cum Labeo dixiſſet, vſuarium ædium, qui modo ipſe habitaret, poſſe inquilinum quoq; recipere, Proculus eum notauit, quod non belle inquilinus dicatur, qui cum eo habitat: ait Vlp. l. 2. & 4. ff. de vſu & habit. Hotom.

Inqvilinvs eſt,qui conductis ædibus habitat: & proprie vrbani prædii conductorem ſignificat.Nec vero totius Inſulæ, ſed & Cœnaculi conductor inquilinus appellatur. l.3.vlt.ff. de offic.præf.vig.Briſſ.

Inqvilini etiam pro his qui prædiis adſcribuntur, iiſque adhærent,in l.112. ff. de leg.1. Sane eleganter Seneca Epiſtola 108. eos qui multis annis apud Philoſophos perſederint, pertinaciſſimos quidem & aſſiduos,ſed, qui ne colorem quidem duxerint,non diſcipulos Philoſophorum ſed Inquilinos vocat.Briſſ.

Inqvino,Iouian.Pontanus lib.de Aſpiratione 2. Inquino, inquit, aut ſimplex verbum eſt; aut ſi eſt compoſitum, minus apparet eius compoſitio.Verbum enim illud, ex quo Grammatici quidam trahi voluerunt hoc verbum Inquino, ne temporib.quidam Cicer.erat in vſu.Id autem fuit canio.Dicebant canire,ſtercus facere.Caius in l.1.C.de colluſ.deteg. inquinare ampliſſimū ordinem dixit;quære Coinquino.Spi.

Inqvirere,inueſtigare,excutere,ſcrutari.Briſſ.

Inqvisitio, eſt criminis alicuius per torturam inueſtigatio, ſed aliter Canoniſt.Spieg.

Inqvisitio eſt merum officium iudicis, quod exercere debet ad inueſtiganda delicta,vt boni mores conſeruentur.Putant autem nonnulli,regulariter inquiſitionem prohiberi, per l. vlt.C.de accuſat.Ego nihil dubito, eam regulariter permitti,iuxta leg.Congruit. ff.de offic. præſid. Nam quod ipſi diſtinguūt inter generalem inquiſitionem,ſomnium eſt. Quomodo enim in genere aliquid perueſtigabit magiſtratus, quod fructum adferat Reipublicæ, niſi perueniat tandem ad ſpecialem inquiſitionem aduerſus hunc vel illum? Quod item dicunt, ſine legitimis iudiciis ſpecialem inquiſitionem non procedere: id obſeruandum eſt etiam in illa, quam ipſi vocant generalem. Nam nullus omnino poteſt in ſuſpicionem adduci,niſi ex cauſa ſecundum iuris definitionem veriſimili: quæ cum adeſt,quilibet iudex poteſt, ſiue dicas generaliter,ſiue ſpecialiter inquirere veritatem. Solum id obſerua,quid requiratur ad legitimam inquirendi cauſam, ne credas aniles rumores ſufficere ad lædendam hominis famam, conditionem, vel vitam. Multò minus ſatis eſt illa, quam nunc videmus frequentari, malorum hominum diffamatio, qui vel inuidia, vel quauis fraude proximum necare conantur falſis delationibus.Old.& Prat.

Inqvisitione dari confirmaríve tutor curatorve dicitur, qui cauſa cognita & moribus, fide, facultatibus eius æſtimatis, magiſtratus decreto datur & confirmatur, l.2.l.7.§.fin.ff.de confir.tut. Prat. ex Briſſ.

Insaniam antiqui,mentis quamcunq; vocarunt ægrotationem & morbum,quaſi dicas inſanitatem: quoniam omnes animi perturbationes,vt ſunt formidines & libidines,Græcis πάθη appellantur, id eſt,verbum e verbo,morbi. Sed in conſuetudinem latini ſermonis non cadit,quo omnes huiuſmodi præter rationem concitati motus, perturbationes nominantur, quibus nullus ſtultus caret. Ex quo Græcæ linguæ ſimilitudine ducti Latini,omnes inſipientes,ſtultos & inſanos vocauerunt,propterea quod in perturbato animo,ſicut in corpore male conſtituto,ſanitas non ſit. Et fere ſemper ſanitas dicitur animorum apud Cicer. nec vnquam niſi ſemel aut iterum pro corporis valetudine vſurpauit. Itaq; furoris nomine comprehenditur quæcunque amentia,cum ſcil. mens fertur extra ſe:vnde mentis emotæ eſſe dicuntur,qui furore agitantur. In ſtultis autem & inſanis eos poſuerunt, quorum mens aliquo cupiditatis motu conturbata, in tranquillitate animi conſtantiaq; non permanet, qui tametſi nec ſani ſunt, nec ſapientes,tamen ad res ſuas adminiſtrandas ſatis habent prudentiæ.Iſto modo inſanus appellatus eſt olimDomitius, inſignis Grammaticus, quoniam natura erat intractabilior, & moroſior,vt ſcribit Gell. lib.18. Quare mihi non probatur,quod quidam in hoc Ciceronis loco ſtultum dici tradūt, qui vulgo ſimplex græce εὐήθης,Latine Fatuus, ſtupidus, imperitus,& deceptu facilis nominatur. Imo vero ex Philoſophorum doctrina ſtultum appellat Tullius, cuius quidem animus eſt aliqua libidine male concitatus, communis tamen vitæ hominum particeps & idoneus,&c.Conn.li.9.c.4.n.10.

Insanvs, qui non eſt ſani conſilii, & qui non habet mentem integram. Vide l.ob quæ vitia.ff.de ædil.edict.

Insciens pro ſciente. l.ſi ſeruus 34.ff.de vſucap. Si ſeruus inſciente domino rem peculiarem vendidiſſet, emptorem vſucapere poſſe.Eſt enim hic In articulus προσθετικός, nam ignorante domino ſi vendiderit ſeruus, vſucapioni obſtat lex 12. Tab.& lex Atinia.Sic & in capitulo legis Maniliæ in condit. agr.Qui termini hac lege ſtatuti erunt,ne quis quem eorum eiicito,neve loco moueto inſciens dolo malo: Si quis aduerſus ea fecerit, is in terminos quos eiecerit, locove mouerit inſciens dolo malo.Sic enim Heruetii liber habet.

Insciens, id eſt ignarus, vt Donatus interpretatur in Phormionem Ter.Act.1.Sc.2.

Inscientia in l.28.in fin.ff.de iud.Hoc verbum in Cice. Rhetoricis frequens librariorum ignorantia deprauauit, vt & Georg.Fab.admonuit.Briſſon.

Inscitia, i.e.ignorantia.c.ſi in laicis.38.diſt.10.Bello.Etym.

Inscribere, ſubſcribere accuſationi, i.e. ſuum nomen accuſationis libello adſcribere, quæ res ſimilitudine ſupplicii accuſatores obligat.l.vlt.C.de iniu.vnde libelli inſcriptionum.l.3. §.1.ff.de accuſ.l.2.§.vlt.ff.eod.l.3.C.qui accuſ.poſſ.Prat.Briſſ.

Inscribere eſt obligare ſe, ſi non probauerit ad eam pœnam quam reus debet pati, vel quam accuſando inferre intendit,ſi probauerit accuſator, vt in c.ſuper his, de accuſ.in gloſſ.& 2. q.8.quiſquis. Nam calumniantes ad vindictam poſcit ſimilitudo ſupplicii,vt ibi dicitur.

Inscriptio, libellus eſt accuſatorius, ſuper crimine ab aliquo commiſſo: quod vbi accuſans non probauerit,ad talionem tenebitur.l.pen.C.de accuſ.l.2.§.fi. ff. de adult.inſcriptionum pagina.l.3.qui accuſ.poſſ.Prat.

Inscriptio etiam titulum operi præfixum ſignificat.Briſſ.

Inscripti maleficii actio,apud declamatores vſitata, vt apud Senecam lib.3.Declamat.inſcripti maleficii ſit actio. Ea autem(vt opinatur Turneb.aduer.lib.10.c.6.& iam ſupra annotauimus) maleficii erat legibus nominatim, diſerteque non comprehenſi,neque cauti,cuius tamen actio dabatur. Quæ quidem moribus Græcorum comparata videtur fuiſſe, non Romanorum:apud quos ſcholaſticum hoc & declamatorium erat, non in Rep. vſitatum: Huius rei mentio eſt apud Heſychium & Suidam. Sic enim ſcribitur: ἄγραφα ἀδικήματα, περὶ ὧν ἴδιος ὁ γέγραπται. Hinc ille Senecæ iocus,Ceſtum declamatorem irridentis: Deinde libuit, inquit, Ciceroni de Ceſtio in foro ſatisfacere: ſubinde nactus eum,in ius ad prætorem voco, & eum quantum volebam iocorum conuitiorumque effudiſſem,poſtulaui,vt prætor nomen eius reciperet lege inſcripti maleficii. Tanta illi perturbatio fuit,vt aduocationem peteret. Deinde adultum prætori dixi, & ingrati poſtulaui. Sed ecce apud Ciceronem in orat.pro domo. vbi inſcriptum contrariam habere ſententiam videtur. L. Cotta dixit, nihil de meo capite potuiſſe ferri, nihil eſſe inſcriptum, aut poſſe valere omnia contra leges,moremque maiorum temere,turbulente,per vim,per furorem eſſe geſta.locus difficilis videtur & fortaſſe mendoſus eſt: vt iure ſcriptum potius legendum ſit,inquit Hotomannus,de quo tamen nihil affirmat.Prat.

Insequi qui tacitus frequenter inſequitur. l.15.§.aliud eſt.ff.de iniuriis.

Insequi dicitur quod poſtea contingit & euenit: vt antequam mors inſequatur:morte inſecuta.Briſſ.

Insequens gradus id eſt ſequens apud Vlp tit.27.Regul.

Inserere conditionem teſtator.l.29.§.1.ff.de oblig.& act.id eſt addere.Briſſ.

Insidiari: ex ff.eſt inſidias ſtruere,ſeu ex animo nocere, *einem nach ſeinem leben ſtellen*, ex interpretatione Salomonis ſuper illud vulgatum in l.3. ff. de Iuſtit.& Iur. Hominem homini inſidiari nefas eſſe.Calliſtratus in l.28.§.9.de pœn. Inſidiare pro Inſidiari vſurpat. Igni cremantur plerumque ſerui, qui ſaluti dominorum ſuorum inſidiauerint.Prat.ex Hot.Briſſ.

Insidiator proprie dicitur qui vias inſidet, vt ex improuiſo ſecurum opprimat viatorem. Generaliter tamen accipimus eum, qui vitæ noſtræ periculum intentat. Balduin.ad legem Aquil.

Insignia gentilitatis, arma ſunt militiæ:quæ ipſa primum, vt ſimile eſt veri, virtutis præmia fuerunt, ac rerum præclare geſtarum decora,vt ſentit Bud. in l. poſteriore de orig. iur. Aſtipulatur Alciatus,apud quem extat lib.5.Parerg. elegans c.de Inſignibus & armis.Spieg.

Insignia magiſtratuum.l.1. §.caſum.ff.de poſtul.Inſignia proconſularia,l.1.ff.de offic.Proconſ.Prat.ex Briſſ.

Insignia militaria detrahere,apud Vlpia.in l.2.§.ſed & ſi ita. de his qui not.infa.Spieg.

Insignis calamitas.l.10.ff.qui ſatiſd.cog.id eſt notabilis.Briſſ.

Insimvlare,eſt crimen ingerere.Donatus.

Insinvare,lege Profiteri.Spieg.

Insinvare proprie ſignificat publicare,& apud acta coram iudice teſtari.Gothof.ad l.23.C.de teſt.Ariſtot. ἀπογράφεσθαι.Iuſtin.in Nou.ὁμολογῆσαι ἐν ὑπομνήμασι:dixit,fuitq; Inſinuationis vſus introductus,ne quis facile circumueniretur,in prodigia maioris alicuius rei donatione, cuius temere profuſæ ſtatim comites eſſe ſolent,μεταμέλεια καὶ πενία. Balduin.tit.de donat.

Insinvare pro notum facere in l. 11. §. ſi quis ita. ff.de leg.3. Quod alias notificare in l.5. §. demonſtratur. ff. de iur. immun.Briſſ.in parerg.

Insinvare voluntatem ſuam teſtator.l.11.§.ſi ita quis.ff.de le. 3.id eſt hæredibus notam facere.Briſſ.

Insinvari donationes, id eſt interueniente actorum ſeu geſtorum teſtificatione confici.Briſſ.

Insinvatio eſt eius quod traditur ſiue agitur, coram quocunque iudice in ſcripturam redactio.Vulte.in Commen.Inſtit. de donat.§.3.n.9.

Insinvativa.Quæ dicantur inſinuatiua, ex coniecturata mente Imperatoris Iuſtiniani ex tit.9. Authenticorum colum.5.

conſtare poteſt.Ex quo loco,nec non ex titulo,De ſanctiſ.epiſcopis auth.col.9.item ex c.ſicut epiſcopatum. 1. quæſt.2. &ſimilibus aliis colligere poſſumus,inſinuatiua dici dona & munera,ad aliquem dignitatis gradum (maxime in ſpiritualib.)conſequendũ,largita,&quidem non recta,ſed per quoſdã ſinus,& quaſi diuerticula. Et hæc nõ poſſunt exigi à clericis ordinatis, exceptis iis,qui ordinati ſunt in maiori Eccleſia,à quibus ſecundũ cõſuetudinẽ accipere licet,l.vnic.Auth. vt ea,quæ vocan.inſinuatiua.col. 5.quod ſcilicet & voluntarie eſt oblatum,c.ſicut epiſcopatum.1.q.2à iure ſtatutum eſt: prout textus eſt apertus in dicta Authent. De ſanctiſſimis epiſcopis.colum.9.Vbi ſcribitur Epiſcopum ipſum nõ per pecuniam,ſed meritis eligi debere,& notatur qualis ille debeat eſſe, & quantę ſanctitatis.Quod vtinam hodierno die ſeruaretur, & quæ illic præcipiuntur ſedulo executioni mandãda apud ſeſe(vt par eſt)conſtituerent Epiſcopi noſtri.Anchora.

Insistere rei.Secundum naturam,quæ ſemper eſt ſimpliciſſima,non eſt niſi vnus poſſidendi modus, puta inſiſtere rei: ſicut ſedibus ad hoc vtimur, vt nos in aliquo loco ponamus. Quemadmodum ſolent multis in locis hæredes, quo magis ius ſuum ſuccedendi declarent,ſedem ponere in domum hæreditariam.Old.Prat.

Insita conditio legato l.82. ff.de cond. & dem. id eſt iniecta, ſeu inſerta.Briſſ.

Insitæ picturæ,quas Vlpian.in l.23.§.1.ff.de aur.& argen.veſtis legato contineri ait, effigies eſſe videntur certarum rerum,vt florum,veſtibus intertextæ.vnde pictæ togæ, quibus triumphantes amicti vrbem inibant. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideoq; Phrygiones appellati ſunt, ait Plin.lib. 8.cap.48.Cuiac. Inſititæ legit, pro inſitæ. Vide inſititæ Prat. ex Hotom.

Insolare verbum,à ſole dictum,pro eo quod eſt ad ſolem explicare,& ſolem recipere.Vnde inſolatio, qua voce Plin.maior vſus eſt.Spieg.

Insolita dicuntur,quæ fieri non cõſueuerunt,quæ & inſueta. Hæc non eſſe veriſimilia,ſed potius habere imaginem falſitatis.Bald.docuit in l.1. C.de furt.Vnde prudentium eſt Magiſtrorum Sacr.Scrinior.fugere inſuetas clauſulas,niſi oraculo principis promanent : quod per eiuſmodi inſolitas clauſulas præſumatur fraus, per Gloſ.ab omnibus commendatam, in l.quæ ſub conditione.in fi.ff. de condit.inſert. Cenſuit Bald. ſperni poſſe literas etiam Rom.Pont. ſi habeant pœnam inſuetam.Spieg.

Insolvtvm inconſulte dare,apud Vlp.in l.minor. 5. de minorib.Spieg.

In solidvm: Quod vulgo dicimus,ex plerisq; cauſis, hæredes in ſolidum teneri,nõ ſimplicem ſignificationem habet. Alias enim,hæc verba,In ſolidum, hanc contradictionem habent, In partem:veluti in executione harum obligationum, Ædes fulciri,aut per te non fieri, quo minus eam agam. Ex quibus hæc,omnes vel vnius facto obligat: illa,& ſingulos ad totam rem præſtandam tenet.l.in exec.de verb.oblig. Alias, illam, quatenus ad eos peruenit. Eſt enim ſciendum,cum quæritur de dolo defuncti ea diſtinctione nos vti ſolere : vt ſi quidem ex mero delicto, id eſt,cui nulla ſpecies contractus ineſt, res deſcendit:Hæredes non amplius teneantur,quã pro eo,quod ad eos peruenit.Si vero ex contractu reiq; perſecutione,in ſolidum:pro ea parte,qua quiſq; hæres eſt. l.ſi hominem. depoſ.l.ad ea de reg.iur.etiam ſi tantum ad eos ex dolo defuncti non peruenit.Curt.lib.2.εἰκαστῶν cap.5.

Inspectari conditio,id eſt inſpici,&ſpectari.l.12.ff.de vſuris.

Inspectio,cognitionem & iudicium ſignificat,vt ait Bud. Eſt enim diligens rei alicuius conſideratio.Inſpector autem nomen eſt artificii,atque etiam muneris & officii. Vide Alber.

Inspectio apud Cicer.Phil.2. Nos enim augures ob nunciationem ſolum habemus:cõſules & reliqui magiſtratus etiam inſpectionem:Id eſt θεωρίαν.Eſt etiam inſpectio,diſputatio, diſquiſitio,conſideratio,viſio, vt alibi appellatur. Paulus l. 91.§.3.ff.de verb.obligat.Nunc videamus,in quibus perſonis hæc conſtitutio locum habeat, quæ inſpectio duplex eſt. Idem l.44.ff.de oblig.& act. circa diem duplex inſpectio eſt. Sic in l.63.§.quod ſi.ff.de acquir.rer.domin.l.3.§.1.ff.depoſ. Prat.ex Hotom.

Inspectio in quæſtione tituli quemadm. teſt. aper. etiam lectionem tabularem indicat.Briſſ.

Inspector, cui res inſpicienda datur. l.17. §.Papin. de pręſ. verb.Inſpectores alio ſenſu in tubr.de cenſibus & peræqu.& inſpect. lib.11. C. qui ad inſpicienda prouincialium prædia reuelandaque mittebantur.Sic inſpectio l.6. C. de aduo.diuer.iudicio.Inſpectio in l.2.§.ſi dubitetur. ff.quemadmo. teſtam.ap.etiam lectionem indicat. Prat.ex Briſſ.

Inspicere,id eſt ſpectare,inſpici,id eſt ſpectari. Sic conditionem teſtium tunc inſpicere debemus.l.22.§.1.ff.Qui teſt.fac.

Inspicere, eſt rem diligenter conſiderare & æſtimare, vt faciunt emptores.Caius de peric.& com.rei vend. l. ſi poſt inſpectum prædium, antequam emptio contraheretur,arbores ventorũ vi deiectæ ſunt. Sic inſpicere hominẽ penitus, Plin. lib.10.epiſt.99. id eſt, pernoſcere.Et inſpicere agrum,quem velis mercari.Cic.ad Varr.Illud enim adhuc prædium ſuum non inſpexit.Prat.

Inspicere,id eſt diſpicere,excutere,examinare.Briſſ.

Inspicitvr, pro inſpici debet. l. conqueritur.C.de inoff.te-(ſtam.

Inspoliatvs,Spoliato contrarium.

Instans annus,apud Vlp.in l.fructus eſſe.§.Papin.ſolut.matr.

Instans periculum,id eſt imminens & impendens.Briſſ.

Instant creditores id eſt vrgent:l.1. §.hoc autem. ff.de ventr. in poſſeſſ.

Instantanevm, & moraliter, & naturaliter accipiendum eſt. Moraliter quidem non ad punctum, non ad vnguem, vt ea quæ ſunt modicæ,& modiciſſimæ durationis.In naturalibus non ita:quia in eis pręciditur ad punctum,ad momentum.Ita eleganter dicit Bal.in c.1.de nou.for.fidel.in Placit.Feud. Ex Zaſ.Spieg.

Instantia,dicitur tempus exercendi iudicii,videl.à litis conteſtatione ad ſententiam vſque.In cauſis criminũ intra biennium diffinienda eſt.l.vlt. C.Vt intr.cert.temp. crim.quæſt. termin.In ſimilibus cauſis vetat Imper.vltra triennium cauſam prorogari. l.properandum. in fin. C.de Iudic. Quamuis neutram præſcriptionem in exercendis iudiciis corruptum hoc ſeculum ſeruat, vt vere dixit Old.quem vide in de Formula action.Leges quæ inſtantiam iudicialem triennio finiri ſanxerunt, melius quam Canones diſpoſuerunt, qui perpetuam eam eſſe voluerunt.Vlp.in l.& poſt edictum. §.pen.ff. de iud. Circumducto, inquit, edicto, videamus an amplius reus conueneniri poſſit: an vero ſalua quidem lis ſit,verum inſtantia tantum edicti periert, hoc eſt, tempus illud circumducti, ſeu deleti edicti, quo iudex peremptorie citauit reum.Prat.

Instantiam,aſſiduam debiti flagitationem exactionemque ſignificare liquet.l.32.& 33.ff.de vſur. Quandoque litem pendentem ſignificat,l.73.ff.de iud.Inſtanter & ſæpius. l.vnic.ff. li.dimiſſ.Prat.Briſſ.

Instar, ſimilitudinem,ſeu magnitudinem, vel menſuram reſpicit.Vlp.l.ſtipulatio de oper.nou.nunc. Si proponatur inſtar quoddam operis quaſi facies quædam facti operis. Idem in l.aut facta.de Pœnis in princ.Quoſque alios ſuadendo iuuiſſe, ſceleris eſt inſtar. Admittit interdum prępoſitionem Ad,apud doctiſſimos: quorum aliquot exempla proferre licet e Theſauro Stephani Roberti. Sic ad inſtar edicti ſeu actionis permiſſę,in l.17. C.de action. empt.& vend.& l.3.C. de liber. exhib. Sic ad inſtar pręſidialis decreti conceſſio Principalis accedit,in l.2.C.quand.decret.opus.

Instare,ſignificat etiam moleſtius & vrgentius, & quod dicitur,inſtanter aliquem ſolicitare.Spieg.

Instavrare eſt redintegrare, ſeu ex integro quid facere. Sic inſtaurato matrimonio.l.26.ff.de don.inter vir. id eſt redintegrato.Briſſ.

Instavratio cauſæ,litis,militiæ,negotii. Briſſ.ex ff.& C.

Instavrare, proprie id eſt,quod rem,quæ prius erat, in priſtinum ſtatum reducere. Alciat. c.6. ad fin. lib. 5. Paradox. Spieg.

Instavrare acccuſationem,vide l.3.C. ad SCtum Turpil. Inſtaurare ædificia, l.29. C. de locat.Inſtaurare veterem domum,l.12.§.2.C.de ædific.priuat.

Instigator, ſuaſor, impulſor, incitator, Papin. in tit. de his qui not.infam.Ob hæc,ait,verba ſententiæ præſidis prouinciæ callido commento videris accuſationis inſtigator fuiſſe: pudor potius oneratur,quã videtur irrogari ignominia. Spi.

Instigatvs pro inſtigatione.l.1.§.ſed etſi.ff.ſi quadrup.

Instigatvs,Vlp.in l.1.ſi quadrup.paup.fec.dicat. Sed &,ait,ſi inſtigata alterius fera damnum dedit.

Instipvlari, per interrogationem ſtipulari. Fiebat enim ſtipulatio per interrogationem.Vide infra,Stipulatio.

Instipvlari Iulianus dixit in l.aditio,§.vlt.ff. de acquir.hæred.ſicut,inquit inſtipulando & per traditionem accipiendo. ſtipulari autem,inſtipulari,& reſtipulari idem eſt,quod promittere & repromittere. Cuiac.ad leg. ſi vnus, §. pactus ne peteret.ff.de pact.

Institor qui eſt Tabernæ,locoue,ad emendum,vendendumve præponitur:quique ſine loco, ad eundem actum pręponitur.l.18.ff.de inſtitoria. appellatus ex eo, quod negotio gerendo inſtet: nec multum facit Tabernæ ſit præpoſitus, an cuilibet alii negotiationi.Briſſ.

Institor & Procurator hoc differunt,quod is qui quæſtuarię negotiationi præfectus eſt,Inſtitor dicitur:qui vero negocio cuipiam non quæſtuario præficitur, Procurator potius appellatur.lib.5.§.3.ff.de inſtit.act.Hot.

Institor ait Vlp.in l.5.§.1.2.& ſeqq.ff.de inſti.actio.recte appellatur quicunque negotio præpoſitus ſit. Nam & Seruius. l.1.ad Brutum,ait: Si quid cum inſulario geſtum ſit, vel cum eo, quem quis ędificio prępoſuit, vel frumento coemendo. Inſolidum eum teneri, Labeo quoque ſcribit: ſi quis pecuniis fœnerandis, agris colendis mercaturis redempturiſque faciendis prępoſuerit,inſolidũ eum teneri.Sed & ſi in menſa quis

quis habeat ſeruum præpoſitum,nomine eius tenebitur.Sed etiam eos inſtitores dicendos placuit, quibus veſtiarii, vel lintearii dant veſtem circumferendam, & diſtrahēdam quos vulgo circitores appellamus: ſed & muliones quis proprie inſtitores appellat. Item & fullonum & ſarcinatorum prępoſitus.Stabularii quoque loco inſtitorum habendi ſunt: ſed & ſi tabernarius ſeruum ſuum peregre mitteret ad merces comparandas & ſibi mittendas, loco inſtitoris habendum Labeo ſcribit.Idem ait,ſi libitinarius quos Gręci νεκροτάφας, id eſt, mortuorum ſepultores vocant, ſeruum pollinctorem habuerit, iſque mortuum ſpoliauerit, dandam in eum inſtitoriam actionem: quamuis & furti: & iniuriarum actio competeret.Hęc Vlp.d.loc.quem vide.

Institoria actio tunc locum habet,vt Iuſtinian.in §.1.Inſtitut.quod cum eodem ſcribit,cum quis tabernę forte vel cuilibet alii negotiationi ſeruum ſuum præpoſuerit, & quid cum eo eius rei cauſa,cui præpoſitus erit,contractum fuerit. tit.de inſtitor.l.3.§.contractum.ff.quib.ex cauſ. in poſſ. l.4. ff.de minorib.Briſſon.

Institæ Segmenta ſunt & limbi,id eſt oræ vel ornaturæ,vt Iſidorus ait,ſiue ſint veſtib.aſſuti(vt forte in lege veſtis.§.1.ff. de aur.& arg.leg.ſcribendum: Quæ veſtibus acceſſionis vice cedunt,inſtitæ,picturæ,clauique qui veſtibus inſuuntur: Vt Paulus Diaconus,veſtimenta ornata inſtitis latioribus) ſiue non ſint aſſuti veſtibus, vt Scribonius Largus dixit ad ventrem conſtringendum inſtita longa. Et Petronius Arbiter: Duas inſtitas ancilla protulit de ſinu, alteraq; pedes noſtros alligauit,altera manus. Acro inſtitā περιπόδιον interpretatur, quod extrema ea parte veſtis inſuatur, quæ pertingit pedes.

Institrix ancilla,quæ pro domina negotiatur.Spieg. (Prat.

Institor mercis,in l.37.ff.de adm.tut.mercibus emēdis, vendendiſq; præpoſitus. Cauponæ quoque & ſtabuli inſtitor dicitur. l.1. §.caupones: ff.nautæ, caupo. l.13. & l.15.ff.de inſtruct.vel inſtr.Briſſ.

Institor eſt ille,qui tabernis, vinis vendendis, vel alicui alteri negotio eſt præpoſitus.l.Inſtitor.1.ff.de inſti.act. vbi dicitur, inſtitor appellatus eſt ex eo,quod negotio gerēdo inſtat,ſiue tabernæ,ſiue alii negotiationi ſit præpoſitus. Idem in eod.tit.in l.Inſtitor.3.dicitur is, qui tabernæ locove ad emendum,vendendumve præponitur,quiq; ſine loco ad eundem actum præponitur.vide toto tit.ff.& C.eod.ex Prat.

Institvere proprie non eſt ponere & collocare, vt quidam tradunt:ſed parare.vnde Inſtituere adoleſcentem,eſt fingere & parare ad eruditionem & virtutem.Hinc Inſtituere filium, pro adoptare in Orat.pro domo ſua, & Inſtituere tutorem liberis,in libro de Orat.1. Cicero dixit,& Verrinis Inſtituere amicos,pro cōciliare & comparare,vt facile appareat,Inſtituere hoc differre à Ponere & collocare, quod in illo iter eſt,in his meta. nā cum teſtamento nobis hæredem inſtituimus,non tamen eū continuo in ſede noſtra collocamus.non enim ſemper, olim certe perraro,teſtamēta morībundis fiebant.paramus ergo & reſeruamus,vt cum vſus venerit, nobis ſucceſſor he deſit.quocirca qui ſubſtituti à nobis dicūtur, verius Inſtituti, h.e.ad omnes caſus parati & deſignati dicerentur.his.n.ſubſtitutionib. nobis in longinquum proſpicimus.accedit eo quod ſubſtituere proprie eſt,in eius qui iam certum locum obtinet, alterum ſupponere. vt cum Verrem Cicero ſcribit inMarcellorum locum patronum Siculis ſubſtitutum eſſe: & in piratarum locum ciues R.ad ſupplicium ſubſtituiſſe: & ciuitati Verrem alterum ſubſtituiſſe: cum de filio loqueretur:de iis loquitur, qui eorum in locū ſufficiuntur qui prius erant. Veluti ſi in filii mei, ſi hæres erit, & hæres exiſtens impubes moriatur, alterum inſtituam: ſubſtituere proprie dici poſſum: quia non in meum,ſed filii locum ſuccedit.At cum,ſi Titius hæres non erit,hæredem inſtituo, mihi eum non Titio inſtituo:&, ſi ſubſtitutus dicendus eſt, meum in locum ſubſtitutus dicēdus eſt, non autem in illum Titii.Vnde intelligi poteſt,hoc inter inſtitutum & ſubſtitutum intereſſe,non quod ille primo,hic ſecūdo gradu ſcriptus ſit:ſed quod inſtitutus paratus & deſignatus eſt ad locum obtinendum:ſubſtitutus autē iam eum occupauit, vt omnis inſtitutus cū hæreditatem adit,ſubſtitutus proprie dicēdus ſit: & Inſtitutus,qui teſtamento nūcupatus aut ſcriptus eſt:ſubſtitutus,qui ſucceſſit.ita inſtitutus,in ſpe:ſubſtitutus,in re ac poſſeſſione eſt.Hęc cum ita ſe habeant,Subſtituti tamen vocabulo ſic abutimur, vt eum qui ſecundo tertiove gradu in aliorum defectum deſignatus & inſtitutus eſt, ſubſtitutus dicatur.Hot.Adde Forc.Necyoman.dial.23.n.2.

Institvere generaliter eſt in locum vel rem aliquam introducere:ſed in doctrina ſucceſſionis ex Teſtamēto, ſicuti etiā ſucceſſio ipſa reſtringitur, vt ſit hæredem in iure quod quis habet eodem ſtatuere.Vult.Inſtit.de Exhæred.nu.4.

Institvere,eſt quaſi hęredes domini intus ſtatuere,ac defuncti locum ſubintrare,ſuccedereque.Vigl.in tit.Inſtit. de hæred.Inſtit.Eſt etiam Budæo inſtituere aliquid,autorem,quaſiq; conditorem alicuius rei fieri,exemplumq; poſteritati relinquere.Porro inſtituere,& inueſtire iuxta traditionē Feudiſtarum,idem ſonant, niſi quod quis inſtitui dicitur præſentialiter,inueſtiri autem etiam abſens:hoc eſt,in poſſeſſionem ſtatui,vel poni.Vnde inſtitui dicuntur hæredes,ab aliquo in hæreditatem ducti,& hoc in primo gradu.ff.de Vulg.ſubſtit. l.1.in princ.Subſtitui vero, qui in locum inſtitutorum deficientium, id eſt, morientium ad hæreditatem inſtituuntur, vt in ſubſtitutione pupillari.Inſtit.de pupil.ſubſtit.in princ. Obſeruandum,quod non tantum inſtituere hęredem,ſed etiam creare & facere dicimus. Nihil enim refert quib. verbis deſignetur inſtitutio,vtrum dicatur,Hæredem facio,vel volo, vel mando, vel cupio:an Hæres eſto,vel erit. l. quoniam indignum C. de teſt. Quinimo & parentes ſi dicant, Relinquo liberis meis omnia bona mea: ſatis eſſe videtur ad inſtitutionem, qui niſi hoc titulo relinquant liberis legitimam, adeo corruit teſtamentum, vt non ſit opus expugnare per querelam inofficioſi.§.ad hæc aliud capitulum.Nou. Vt cum de appellat. cog. nam hoc titulo & honeſtius & commodius tribui ſolent hæreditates: quippe quod magis honorati cenſentur inſtituti,quam legatarii.l.filium. §.ſed & ſi portio.ff. de lega.pręſtand.Spieg.Prat.

Institvere etiam ſignificat noui aliquid inducere & inchoare,ordinare,diſponere.Briſſ.

Institvere, in l.21.§.3. C.de teſt.id eſt proponere. Teſtator ſecundo teſtamentum facere inſtituit.

Institvere etiam accipitur pro inſiſtere ſiue inſtare, ſicut conſtituere pro conſiſtere ſiue conſtare.Cuiac.ad leg.13.ff.de excuſat.

Institvere interdum ſignificat intendere, inferre, mouere & ita inſtituere actionem,l.2.ff.de action.rer.amot.Briſſ.

Institvere accuſationem, eſt iudicium dictare, actionem vel crimen intendere.Vlp.Si maritus præuenerit, accuſaréq; inſtituerit,tempora non cedunt patri:quia accuſationem inſtituere non poteſt.Bud.Qui & annotauit,inſtituere accuſationem vſurpari pro incœptare,occupare,priorem incipere.Vlpia. Si extraneus inſtituerit accuſationem, an ſuperuenienti marito,accuſatio permittatur,vtuntur & his verbis Imperatores,in l.15.C.de his qui accuſ.poſſ.l.4. C.ſi reus vel accuſ. mortuus,l.18.ad leg.Cornel.de falſis.in C.

Institvere hæredem,id eſt ſcribere, facere, & quaſi ſuo loco ponere & collocare.Briſſ.

Institvere litem.Papin.Non enim ſufficit,inquit,litem inſtituere,ſi non in ea perſeueres.l.nam & ſi.ff.de inoſt.teſt.Spie.

Institvere alias eſt incipere.Cicero proCluentio:Quæſo,inquit,vt me,iudices,ſicut facere inſtituiſtis,benigne, attēteq; audiatis. Alias & proprie, Inſtituere,eſt aliquid grauiter decernere: vt Inſtituta maiorum. Alias denique accipitur pro docere:vnde Inſtitutiones iuris appellantur:Old.Prat.

Institvere procuratorem, id eſt facere ſeu date, Paul.lib.1. ſentent.tit.12.

Institvere vineas, in fundo ponere, & plantare ſignificat.l. pen.ff. loca.l.1. de rei vindic.in C.Gregor. Cic.in Rullum. vtrum hæc lex eſt,an tabula Neratianæ auctionis? in qua ſcriptum fuiſſe aiunt:Jugera 150.in quibus oliuetum fieri poteſt, Jugera 300. vbi inſtitui vineæ poſſunt. Sic inſtituere ſalictum.l.3.ff.de arb.furt.cæſ. Inſtituere æris,auri, argenti fodinas,l.15. §.inde quæſitum.cum ſeq.ff.de vſufruct. Inſtituere fullonicas. l.3. ff.de aq.& aq.pluu. Et ita Inſtituere abſolute poſitum accipe in l.97.§.1.ff.loca. Briſſ.

Institvi filius poteſt etiam cum cōuitio. l.his verbis,§.1.ff.de hær.inſt. patri enim impune licet in filiū maledicta obiicere. Nō ſic extraneus.l.quotiens,§.ſi quis,ff.de lib.& poſth.quod odio teſtatoris introductū eſt, l.turpia.ff.de leg.1. valde enim odioſum hoc eſt,vt per cauſam inſtitutione delati honoris teſtator hæredem ſcriptum contumelia afficiat.Itaque ea Inſtitutio pro non ſcripta habetur.Cuia.ad l.3.ff.de lib.& poſth.

Institvta morum,l.2.in pr.C.de his qui ven.ætat.impetr.

Institvtio. Duobus accipitur modis inſtitutio.Primus eſt, vt inſtitutio ſit principalis hæredis poſitio, h.e. natura primus gradus hæredis l.1.ff.de vulg.& pupill. Et vt huiuſmodi inſtitutio valida ſit, neceſſum eſt, vt inter cætera quæ agat teſtator,ab eo nomen hæredis exprimatur in teſtamento condendo,vel ſaltem indubitabili ſigno hęredem ipſum,ſiquidē eius nomen non dixerit,demonſtret. Quo caſu valebit inſtitutio, ſecus autem minus.l.quoties.§.ſi quis.de hæred.inſtit.ff. Hinc igitur ea ſunt verba,quibus vtuntur notarii,in ipſis teſtamentis teſtantium: *Au reſidu de tous ſes biens,noms,droits & actions, ledit teſtateur a faict, nommé & inſtitué de ſa propre bouche,ſon vray & loyal heritier,ſeul & pour le tout, Aſſauoir,&c.* Secundus modus eſt vt inſtitutio ſit alicuius beneficii verbalis collatio. Quomodo accipitur in titulo, De inſtitutionibus.lib.4. Decretal.& Sext. Et ſumitur inſtitutio,pro inueſtitura: c.ad hæc. de offic.archid. c.cum veniſſet. d.tit.de inſtitutionibus. ſiquidem verbali collatione inueſtitur clericus de beneficio per anuli,pilei, calami,aut alterius cuiuſvis rei traditionem, c.cum olim.de re iudic.cap.ex ore.de iis quæ fi.à prælat.ab archidiacono,qui iure communi hanc facultatem habet.d.c.ad

hæc.& c.vt noſtrum.de off.Archid.Anchora. Captatoria inſtitutio ea eſt, quæ non ex animi ſententia procedit, ſed veluti vitiata eſt,vt quæ ex hac cauſa fit à teſtante, vt ſuo prouocatus exeplo,inſtitutus, aut alius, in quem captatio directa eſt, idem faciat, ſic dicta quod ea teſtator captet, hoc eſt venetur hæreditatem aut aliud quodcunque lucrum, Corraſ.lib.5.Miſc.c.23.n.3.vide & ſupra in verbo captatoria.

Institvtio eſt datio hæreditatis nulli alii ante delatæ: ſubſtitutio datio hæreditatis delatæ vel acquiſitæ alteri. vulgaris delatæ non acquiſitæ: pupillaris delatæ & adquiſitæ. Cuiac. ad Africanum tract.2.n.16.

Institvtiones in rub.C.de inſtit. & ſubſtit. intellige conditiones inſtitutioni & ſubſtitutioni adiectas Got. in d.rubr.

Institvtiones Imperiales ſunt diuerſæ ſanctiones, decreta, præceptiones,diſciplinæ,traditiones & axiomata publicis inſerta monumentis.Quæ græcis, νομοθεσίαι, περισταὶ κατὰ, συναγωγαί, ſunt ordinationes, placita, conſtitutiones, quas ad cupidam legum iuuentutem,velut quoddam enchiridiō legale,& epitomen Iuſtinianus miſit,& xeniorum vice,& ampliſſimi loco muneris.Taboet.in topico militiæ & leg.diſc.

Institvtiones in omnibus ſtudiis primum ſibi vendicare locum dubio procul neceſſe eſt, vtpote prima veſtigia cuiuſq; ſcientiæ mediocriter tradentes.Conſtit.ff.2.§.itaq; cum dubio.Loquitur autem de Inſtitutionib. non tantum iuris, verum etiam aliarum diſciplinarũ.Old.Prat.Eas autem ab inſtituendo dictas apparet ex l.Medicos.C.de profeſſ.&Medic. li.10.& clarius in §. Itaq; in procem.ff. Differunt aũt Inſtitutiones ab Inſtitutis:quod inſtituta, mores ſunt conſilio & ratione inſtituti:inſtitutiones verò præceptiones,quib.inſtituuntur & docẽtur homines,quomodo hic accipies:quamuis Cælius Rhodig.lib.18.cap.19.ea etiam voluit inſtituta dici, quæ ſunt principum inſtitutiones, quæ ad optimum illum legis ſcopum certa ratione nos non dirigant, quæ quaſi legis nomine indigna ſint,ſacro illo legis nomine priuata, potius, quam decreta & edicta nũcupentur, quod nõ probat Aldob.

Institvtvm, eſt ius non ſcriptum, quod certum autorem habet,id eſt, magnum aliquem autorem, quem reliqui imitari non erubeſcant.Budæus in l.ius ciuile.in fi. de Iuſtitia & Iure.Spieg.

Institvtvm heredem eum quoque dicimus, qui ſcriptus non eſt, ſed ſolummodo nuncupatus,l.1. ff.de hæred inſtit. Prat. ex Briſſ.

Institvtvs dicitur,qui in ipſo ſuccedendi gradu & capite cõſtitutus eſt.Subſtitutus verò, qui ſubiungitur,& ſubtus, hoc eſt,in ima cera ſcribitur.Vigl.in Inſt.de Vulg. ſubſtit. Hinc ab inſtitutis exhæredatus, à ſubſtitutis præteritus. Item per contrarium,ab inſtitutis præteritus, à ſubſtitutis exhæredatus,legimus. Vt ſi teſtator ſcripſit, Titius & Seius hæredes ſunto, Sempronius autem filius meus exhæres eſto, hoc eſt, exhæredatus ab inſtitutis,id eſt à patre,quatenus ad inſtitutos attinet.Si vero dixerit:Titius &Seius ſi hæredes non fuerint,Caius hæres eſto,vel Caium ſubſtituo:hic nulla fit mẽtio Sempronii filii.Ergo à ſubſtitutis,h.e. quantum pertinet ad ſecundum gradum ſubſtitutionis,prætéritus eſt à patre,l. 1.Si venter.ff.de ventr.in poſſ.mitten.Old.Prat.

Institvti item dicũtur primo gradu.Subſtituti ſecundo. Et Inſtituti vocantur primi hæredes.Subſtituti ſecundi aut tertii, & ita deinceps toti dicuntur, quoto ſunt adiecti gradu. Conn.lib.10.c.7.n.2.

Instratvm ait Vlp.in l.inſtratum 45. ff.de verb.ſig. omne veſtimentum continere, quod iniicitur.

Instrvctam tabernam Vlp.in l.145.de verb.ſig.appellat. quæ & rebus & hominibus ad negociationem parata conſtat. Quod vt accipi debeat,inibi declarat Alc.Vide & l.13. ff. de inſt.vel inſt.Prat.

Instrvcta prædia quæ ſint,vide l.1. C.de verb. ſig. Inſtructis prædiis legatis, ait ibidem Gothofr.ea tantum cedunt, quæ ibi fuerunt perpetui vſus cauſà ad tempus repoſita, venalia non cedunt.

Instrvcta domo ita,vt eſt cum omni iure ſuo legata, Papin. reſpondit vrbanam familiam, item artifices quorum operæ cæteris quoque prædiis exhibebuntur,legato non contineri. Oſtiarii autem,inquit,vel popiarii,hædriarii,diætarii,aquarii domui tantum deſeruientes continebuntur. Sed quod de artificibus ait,falſum eſt:ſi eius domus cauſà parati ſunt,licet aliis quoq; prædiis commodabantur. Idem reſpondit domo inſtructa legata,menſas eboreas,& libros non contineri: ſed & hoc falſum eſt.Nam omne quidquid in domo fuit,quo inſtructior eſſet Paterfam. continebitur. Supellectilem autem patrisfam.inſtrumentum eſſe,nemo dubitat. Denique lib.4. epiſtolarum Neratius Marcello fratri ſuo reſpõdit,& veſtem domus inſtructæ legato cõtineri.Vlp.hoc eo.tit.l.quæſitum. Item Pomponius eod.tit.l.15. Inſtructa,inquit,domo legata, reſponſum eſt, ſupellectilem legatam, non etiam vina, quia domus vinis inſtructa,intelligi non poteſt.Maffeus.

Instrvctio alias pro inſtitutione.Briſſ.

Instrvctvm ab inſtrumento ſic differre arbitror, vt totum à parte.nam Inſtructi nomine, non modo, quæ fundo neceſſaria ſunt,continẽtur: verũmetiã quæ prætereà teſtator habuit, quib. ſuum fundum inſtruxit. Inſtrumenti vero,ea duntaxat ſine quibus fundus dici inſtructus non poteſt. Vlp.l.12.§.15. ff.de inſt.vel inſt. Sed ſi fundus non ſit cum inſtrumẽto legatus,ſed ita vt inſtructus ſit:quæſitum eſt an plus contineatur, quam ſi cum inſtrumento legatus eſſet.& Sabinus ſcribit,fatendum eſſe plus eſſe quum inſtructus fundus legetur, quam ſi cum inſtrumento. Hoc ergo legato non agri inſtrumẽtum, ſed proprium ſuum inſtrumentum reliquiſſe videtur. Vide cætera,& ſimul coniunge l.1.& 2.C.de verb.ſign. Hot. Prat. Adde Cuia.in l.2.de bon.vac.C.lib.10.qui dicit Inſtructum latius patere quam inſtrumentum. Idem affirmat in expoſitio.No.Iuſt.128.de exactione publicorum tributorum, circa medium, vbi ponit hoc exemplum:pecora, inquit, paſcendi cauſà parata vt ex eis fructus capiantur, inſtructo continentur non inſtrumento:ſic ſupellex inſtructo non inſtrumẽto.

Instrvctvs fundus dicitur,cum ſupellex ibi continetur, quæ illic fuit vſus gratia ipſius patrisfam.& veſtes,menſæ quoq;, item vitrea & aurũ,& argentũ,vina quoq; ſi qua fuerint vſus ipſius patrisfam.gratia,& ſi quid aliud vtenſilium. Omnia igitur quæ in eo ſunt collecta,vt inſtructior eſſet paterfamil. inſtructo continebuntur,i.quæ ibi habuit, vt inſtructior eſſet.Hoc ergo nomine fundi inſtructi, non tãtum agri inſtrumentũ,ſed & propriũ ipſius patrisfam.continebitur.l.quæſitum.§.ſed ſi fundus.ff.de fund.inſtruct.Io.Bello.Etym.

Instrvctvm fundum legare eſt cum omni inſtrumento, & vti inſtructus eſt,legare. Br.ſſ.

Instrvcto fundo(ait Vlp.in ead.l.quæſitum §.contubernales 33.& ſeqq.ff.de inſtruct.vel inſtrum.leg.) cõtubernales quoque ſeruorum,i.vxores & natos contineri,verum eſt.Inſtructo autem fundo & bibliothecã,& libros qui illic extant, vt quotiensveniſſet vteretur,contineri conſtat:ſed ſi quaſi apotheca librorum vtebatur, contra erit dicendum. Neratius quoq; lib.4.epiſtolarũ.Rufino reſpondit: Inſtructo fundo & ſupellectilem,& vina, & mancipia non ſolum ad cultum cuſtodiamve villæ,ſed etiam quæ vt ipſi patrifami.in miniſterio ibi eſſent, legato cedere. Imagines quoq; hæ ſolæ legatæ videntur,quæ in aliquo ornatu villæ fuerunt.Sed ſi qua eo congeſſerat non vſus ſui cauſà,ſed cuſtodiæ gratia, non continebuntur.vina etiam quæ in Apothecis ſunt,non cedent.&hoc iure vtimur,vt ea quæ ibi paterfam. quaſi in horreo habuit, non contineantur.Celſus quoq; lib.19.ſcribit fructus ibi repoſitos, vt venirent, vel in alium vſum quam fundi conuerterentur,inſtructo fundo non contineri.

Instrvere eſt certiorem facere.Sic inſtruere emptorem, religionem.Briſſ.ex ff.

Instrvere accuſationem,vel actionem,vel litem,eſt literis,ac teſtibus,cæteriſq; ad probandũ neceſſariis eam adornare. Sic Inſtruere litẽ præparatã ſecundum leges ait Imper. Iuſtin.in l.28.in prin.C.de admin.tut.vel cur.Vnde inſtrumentum litis vocat Quintilian. quicquid ad inſtruendam litem, id eſt cauſam pertinet:quod nos Productionem dicimus.Old.Pra.

Instrvmenta,Specialiter pro ſcripturis accipienda ſunt,quibus legitima ratione fides eſt adhibenda. Veluti quæ per tabelliones publicos,ſeu notarios, vt nunc vocamus, ſcribi ſolent.de quibus in Authen.de inſtrum.caut. Vel quæ ſigillo, ſeu annulo ſignatorio confirmantur abEpiſcopo,Magiſtratu, aut etiam ab iis qui publici alicuius officii autoritatem habent indubitatam.Old.

Instrvmentvm domus,i.quod tempeſtatis arcendæ,aut incendii cauſa paratur, non quod voluptatis gratia. Inſtrumenti enim ea eſſe, quæ ad tutelam domus pertinent: ornamenti quæ ad voluptatem l.12. §.ſi domus. ff. de inſtruct. vel inſtrum.Et ita, inſtrumentum & ornamenta villæ ſeparat Cicero pro domo ſua.Briſſ.

Instrvmenta domus quæ ſint, quæ relicta domo inſtructa ad nouum dominum tranſeant,adnotauit Iuriſcõſ.in l.quæſitum eſt. §. ſi domus inſtrumentum ſit legatum. ff. de fund. inſtr. Breuiter & præter imagines,& affixa ſpolia, iſta etiam Paul. de inſtruct. fund. annotauit Specularia, Pegmata,Canales, Harpagones,Hamas, Centones, Siphones, Scalas, Perticas, Spongiaſque,quib. inſtrumentis domus contra vim ignis ad incertos caſus defenditur, ſqualor abluitur, & immunditiæ purgantur.Spieg.

Instrvmenta forenſia & publica ἄγραφα dicuntur, Nou.49.53. 73.117.142.diuerſa ab ἰδιοχείροις,quorum fit mentio in l.11.C. qui potior in pig.Gothof.ad l.20.ibi ex forenſibus vel publicis inſtrumentis.C.de fide inſtr.

Instrvmenta Iuſtinianus à literis ſeparat in l. 1. C.de iuram. propt.cal.In omnib.cauſis, ſiue propter literas fuerit certatum,ſiue propter inſtrumenta, ſiue propter quicquam aliud, &c.Inſtrumenta ergo ſunt, quas Cicero literas publicas appellat:hoc eſt,quæ vel à perſona publica,veluti ſcriba magiſtratus, vel tabellione ſcripta ſunt.Literæ vero hic appellantur priuatæ:veluti rationes,breuiaria,codex accepti & expẽſi ſyngraphæ,& cautiones à patrefa.conſcriptæ. Prat.ex Hot.

Instrv-

INSTRVMENTA noua intelliguntur nuper reperta, tametſi antiqua ſint. Gloſſ. in l. Imperatores. ff. de re iudic. & Gloſſ. in leg. admonendi in fine. ff. de iureiur. Spieg.

INSTRVMENTI cauponii nomine ſerui & ancillæ continentur. Vlp. l. 43. §. 3. ff. de ritu nupt. Multæ adſolent ſub prætextu inſtrumenti cauponii, proſtitutas mulieres habere. Hot. Prat.

INSTRVMENTI nomine aliquando intelligitur monumentum ſcripturarum ad res geſtas pertinentium. Vnde inſtrumentum vetus & nouum. Suetonius in Veſpaſiano: Vndique inueſtigatis exemplaribus inſtrumentorum imperii, pulcherrimum ac vetuſtiſſimum confecit. Spieg.

INSTRVMENTO lanionis, teſte Paulo in l. cum de lanionis, relinquimus menſas, pondera, ferramenta, & alia, quæ laniandæ carnis cauſa parata ſunt: Item trutinas, cultros, dolabras. ff. de fun. inſtruct. in princ. citatæ l. Spieg.

INSTRVMENTO piſcatorio legato contineri Ariſt. ait. nauicellas, quæ piſcium capiendorum cauſa paratæ ſunt: ſed & piſcatores contineri, verius eſt teſte Martiano. l. item pictoris. ff. de fun. inſtr. Spieg.

ISTRVMENTO legato aliquando & perſonas legãtium neceſſe eſt inſpici, vt docet Paul. in l. cum de lanion. ff. de inſtr. Spieg.

INSTRVMENTO fundi quid comprehendatur, exponitur pleniſſime in l. 8. l. 9. l. 10. l. 11. l. 12. l. 25. ff. de inſtruct. vel inſtrum. l. 33. circa fin. ff. de ædil. edict. l. 17. ff. de act. empt. Briſſ.

INSTRVMENTA fundi conſeruãdi fructus cauſa veluti granaria, (quia in his fructus cuſtodiuntur) vrceos, capſellas, in quibus fructus componuntur, ſed & ea, quæ exportandorũ fructuum cauſa parantur, Inſtrumenti eſſe conſtat, veluti iumenta, & vehicula, & naues, & cuppæ, & culei. Alphenus auem ſi quoſdam ex hominibus aliis legauerit, cæteros qui in fundo fuerunt, nõ contineri inſtrumẽto ait, quia nihil animalis inſtrumenti eſſe opinabatur: quod non eſt verum. Conſtat enim eos, qui agri gratia ibi ſunt, inſtrumento cõtineri. Saltuarium autem, Labeo putat eum demum contineri, qui fructuum conſeruandorum gratia paratus ſit, non eum, qui finium cuſtodiendorum cauſa: ſed Eratius etiam hunc: & hoc iure vtimur, vt omnes ſaltuarii contineantur. Trebatius amplius etiam piſtorem & tonſorem, qui familiæ ruſticæ cauſa parati ſunt, putat contineri. Item fabrum, qui villæ reficiendæ cauſa paratus ſit, & mulieres, quæ panem coquant, quæque villam ſeruent. Item molitores, ſi ad vſum ruſticum parati ſunt. Item focariam & villicam, ſi modo aliquo officio virum adiuuent. Item lanificas, quæ familiam ruſticam veſtiunt, & quæ pulmentaria ruſticis coquant. Cellarium quoque (id eſt, qui ideo præpoſitus eſt, vt rationes ſaluæ ſint.) Item oſtiarium mulionemque inſtrumenti eſſe conſtat: & molas, & machinas, fœnum, ſtipulas, aſinum machinarium, machinam frumentariam: vas æneum, in quo ſapa coqueretur & defrutum fiat, & aqua, quæ ad bibendum, lauandamque familiam paratur, inſtrumenti eſſe: & cribra, & plauſtra, quibus ſtercus euehatur. Ea vero quæ ſolo continentur, inſtrumenta fundi non eſſe Caſſius ſcribit: Veluti harundineta & ſalicta, antequam cæſa ſint, quia fundus fundi inſtrumentum eſſe non poteſt, ſed ſi cæſa ſunt, puto contineri, quia quærendo fructui deſeruiunt. Idem & in pallis erit dicendum. Si in agro venationes ſunt, puto venatores quoque & veſtigatores, & canes, & cætera, quæ ad venationem ſunt neceſſaria, inſtrumento contineri, maxime ſi ager ex hoc reditum habet: ſed ſi ab aucupio reditus fuit auceps, & plagæ, & huius rei inſtrumentum agri inſtrumento continebitur. nec mirum, cum & aues inſtrumento exemplo apum contineri, Sabinus & Caſſius putauerunt. Hæc Vlpian. in l. quæſitum. 12. §. 1. 2. 4. 5. 9. 10. 11. 12. 13. ff. de inſtr. vel inſtrum. leg.

INSTRVMENTO tabernæ vel inſtructæ tabernæ appellatione quid contineatur, vide l. 13. de inſtruct. vel inſtrum. l. 185. ff. de verb. ſig. Sunt & cuiuſque profeſſionis & artificii inſtrumenta, veluti medicorum, pictorum, balneatorum, piſcatorum, lanionum, de quibus tractatur in l. 17. & l. 18. ff. de inſtr. vel inſtum. l. & apud Paul. lib. 3. ſent. tit. 6. Briſſ.

INSTRVMENTA in re iudiciaria ea omnia accipiuntur, quæ ad inſtruendam cauſam pertiuent. Et ideo tam teſtimonia, quam perſonæ inſtrumentorum loco habentur. l. 1. ff. de fide inſtrum. Vt cum dilatio inſtrumentorum cauſa petitur, etiam in præſentiam eius perſonæ, quæ inſtruere poſſit, puta qui actum geſſit, vel qui actor fuit conſtitutus, dilatio quaſi inſtrumentorum cauſa datur, l. 99. §. vlt. ff. de verbor. ſignif. l. 1. C. de dilatio. l. 18. quor. appellat. non recip. in C. Th. Briſſ.

INSTRVMENTVM eſt commentarius, ſiue deſcriptio eorum, quæ inter paciſcentes, vel contrahentes placita ſunt, ac conuenta Græci συμβόλαιον, vocant. Nam illa deliberationum & perſonarum contractus ineuntium commiſtio συμβολὴ dicitur: & qui ſuper ea commentarius componitur συμβόλαιον appellatur. Id vero oportet ternario teſtium numero niti, vt fidem faciat, & ſit omni exceptione, ac calumnia maius. Etenim in contractibus, & inſtrumentis, rerum veritas conſideratur potius, quam ſcriptura. l. in contractibus. C. plus valere quod agitur, & facit. l. fin. C. ſi certum petat. l. ſcripturas. §. vlt. C. qui potio. in pignoi. habeantur. Præterea, nemo ex inſtrumentis domeſticis, vel ſua annotatione idoneam debiti facit probationem. l. inſtrumenta §. exemplo. C. de probat. Hinc eſt, quod in omni inſtrumento, prius ab eo, qui id produxit probationes exigimus, deinde ab eo, qui falſum illud arguit. l. vlt. C. de crimin. falſi. Anchora.

INSTRVMENTVM alias eſt apparatus rerũ diutius mãſurarũ, ſine quib. exerceri nequiret poſſeſſio. l. 12. ff. de inſtruct. vel. inſtr.

INSTRVMENTVM vnum dicitur in l. cum plures fundi. 72. ff. de euict. quod ſimul abſoluitur, licet obligationes plures complectatur, Goth. in iam d. l. 72.

INSTRVMENTVM culturæ, eſt finiente Vlpiano, apparatus rerum diutius manſurarum, ſine quibus exerceri poſſeſſio nequiret, l. quæſitum eſt. de fund. inſtr. Idem oſtendit in §. ſi domus d. l. inter fundi inſtrumentũ & ornamentum multũ intereſſe. Spi.

INSTRVMENTI ea eſſe, quæ ad tutelam domus pertinerent, dicit Caſſius l. quæſitum. ff. de inſtruct. vel inſtrum. leg Spieg.

INSTRVMENTVM nuptiale, id eſt dotale, in l. 1. C. de dot. promiſſ.

INSTRVMENTVM & Inſtructum ſeparantur in tit. de inſtruct. vel inſtrum. leg. Plenius enim eſt, & vberius inſtructi quam inſtrumenti legatum, cum illo nõ loci tantum, ſed & patriſfam. ipſius inſtrumentum, quod vt inſtructior eſſet, habuit, contineatur. l. 12. § ſed ſi fundus ff. de inſtr. vel inſtrum. Vide etiam l. 1. & l. 2. C. de verb. ſign. & l. 1. l. 15 §. 1. l. 20. l. pen. ff. de inſtruct. vel inſtrum. Briſſ. Vide s. Inſtructum ab inſtrumento.

INSTRVMENTA ſtatus vocat Paulus in l. iſti quidem, 8. §. 1. ff. quod met. cauſ. quibus continetur aliquem liberum eſſe. Aldobr. tit. de excuſat. tut. § item ſi propter. Vide & Goth. ad l. ſicut inſtrumenta 25. C. de liberal. cauſ.

INSTRVMENTA cognoſcere, eſt relegere & recognoſcere ſe: quod vulgo dicitur collationare. l. cognoſcere. ff. de verb. ſign.

INSVBTILITER apud Vlp. quum ait in l. iuriſgentium, §. adeo autem, ff. de pact. quod non inſubtiliter dici poteſt. Spieg.

INSVETA, vide Inſolita.

INSVLA vulgari ſignificato locum ſignificat, qui vndique aquis ambitur. Briſſon.

INSVLÆ, quemadmodum ſcribit Feſtus appellatę ſunt, quę communibus parietibus non iunguntur cum vicinis, circuituque publico aut priuato cinguntur: à ſimilitudine earum terrarum quæ vndique aquis circumdantur. Cui adde quod Tacit. lib. 15. refert, Neronem conſtituiſſe, vt ne communione parietum, ſed propriis quæque domus muris ambirentur. Briſſ.

INSVLA, olim non erat niſi maris, quod ſit in ſalo poſita, mutata a litera in u. Hodie appellatur inſula cuiuſuis etiam fluminis. Domus item principum, potentiorum, diuitumque inſulæ vocantur, quod ſint a priuatorum domibus diſiunctæ Ex Budæo. Alciat. in comment. de verb. ſign.

INSVLARVM magna fuit Romæ multitudo, vt tutiores eſſent ab incendiis: atque ita à ſimilitudine Inſularum, quæ circumquaque aliquo amne ambiuntur, inſulæ appellatæ tum ipſæ, tum vero etiam reliquæ omnes domus, quamuis inter ſe coniunctæ eſſent: Connan. lib. 2. c. 2. nu. 5. & lib. 4. c. 10. nu. 10.

INSVLARVM in mari, vel flumine enatarum meminere l. 17. ff. de leg. 3. l. 26. ff. de except. rei iud. Plin. lib. 2. c. 86. Inſulas in l. 33. C. de appellat. in mari Ægeo & Ionio, & circa Aſianum tractum intelligi oportet, veluti Cycladas, Rhodum, Cyprum. Eodem modo præſidem Inſularum intellige. l. pen. C. vbi de cauſ. ſtat & nouel. 8. & l. 4. ff. de nauicul. lib. 11. C. Prat.

INSVLA inquit Gœdd. l. 166. de verb. & rer. ſign. num. 8. eſt ædificium quod proprio ambitu conſtat. Inde

INSVLARIVS eſt, qui cuſtos inſulæ propoſitus eſt. Ibidem.

INSVLARIVS, ſeruus inſulæ, i. e. ſeparatæ dom. cuſtos. Pompon. l. 16. §. 1. de vſu & hab. dominus proprietaris etiam inuito vſufructuario vel vſuario, fundum vel ædes per ſaltuarium vel inſularium cuſtodire poteſt. Vlp. l. vlt. ff de off. præf. vigil. Inſularios, & eos qui negligenter ignem habuerunt apud ſe, potes fuſtibus & flagellis cædi iubere. Hot. Vide & l. 5. ff. de inſtitor. l. 166. & l. 203. ff. de verb. ſign. & Petron. Arbiter. Interim coctores inſulariique multant excluſum, & alius veru teſtis ſtridentibus plenum in oculos eius intentat. Briſſ.

INSVLARII ii ſimiles ſunt, qui noſtra lingua Conciergerii nominantur, nec ii ſunt, qui, vt Cœlius putat, deportati aut relegati in Inſulam eſſent, quod ii iam Inſulares facti eſſent, & ſerui pœnæ. Sed Inſularios Accurſius intelligit eos, qui domini ſunt inſulæ, id eſt, domus. Connan. lib. 2. c. 2. nu. 5. Adde Fr. Balduin. comment. in l. 12. tab. c. 7.

INSVLÆ Italiæ, pars Italiæ ſunt, & cuiuſque prouinciæ, inquit Vlp. in l. inſulæ 9. ff. de iudic.

INSVLA iuncta domui, quando appellatione domus legata eſſe videatur, Paul. tradit in fin. l. prædiis de legat. 3. Spieg.

INSVLAM ſolent cõmentatores diuidere in Naturalẽ, caſualem, Accidentalem. Per naturalem intelligunt perperam: Caſualem vero appellant, quam alii dicunt natiuam: Rectius alis

INSVLA eſt duplex: Perpetua & Natiua. Inſula perpetua pars eſt cuiuſlibet prouinciæ. l. inſulæ. ff. de iudic. Natiua vero

quam naſci raro contingit. Inſt. de rer.diuiſ. §.Inſula.l.adeo §.inſula.& l.Inſula.ff.de adquir.rer.dom.

INSVLA in flumine, vt Pompon. in l. ergo 30.§.2. ff. de acq.rer. domin.ait, fit tribus modis: vno modo, quando agrum qui aluei non fuit, amnis circunfluit: altero modo, quando locum qui aluei eſſet ſiccum reliquit, & circumfluere cœpit. Tertio cum paulatim coalluendo locum eminentem, ſupra alueum fecit, & eum alluendo auxit. Duobus poſteriorib. modis priuata inſula fit eius, cuius ager propior fuerit, cũ primum extitit. Nam & natura fluminis hæc eſt, vt curſu ſuo mutato aluei cauſam mutet, nec quidquam interſit, vtrum de aluei duntaxat ſolo mutato, an de eo, quod ſuperfuſum ſolo veteri ſit, quæratur. vtrumque enim eiuſdem generis eſt. Primo autem illo modo cauſa proprietatis non mutatur.

INSVPER, id eſt, præterea & hoc amplius. l.3.§.qui pecuniam. ff. de ſuſpect.tutor.

INSVPER habere, eſt omittere, aut ſuſque deque habere, Pap.in l.ſunt perſonæ. ff.de relig. & ſumpt.fun. Nam propter publicam vtilitatem, ne inſepulta cadauera iacerent, ſtrictam rationem inſuper habemus, quæ nonnunquam in ambiguis religionum quæſtionibus omitti ſolet. Idem Papin. in l.hæredem.ff.de his quæ vt indign. Hæredem, inquit, qui ſciens defuncti vindictam inſuper habuit, fructus omnes reſtituere cogendum exiſtimaui. Sicque l.2. C.ſi omiſſ.cauſ.teſt.legendum. Quod ſi cum neque adiri ex teſtamento hæreditas, neque bonorum poſſeſſio peti poſſet, iudicium defuncti non inſuper habitum, ſed ad irritum iuris ratione vocatum eſt, Apuleius lib.4.de aſino aur. Quod ſi pergas vlterius, iam faxo lacrymis iſtis, quas paruipendere latrones conſueuere, inſuper habitis viua exurare. Symmac.in epiſt.ad patrem. Hæc me & alia huiuſmodi perpulerunt ſcribendi munus inſuper non habere: Hotom. Briſſon. & Cuiac. 3.obſeru.22.Vide & Goth.ad l.43.ff.de reli.& ſumpt.

INTEGER, i.e.ſaluus, inlæſus, inoffenſus, nulla infamia notatus.

INTEGER homo, pro firmo, non ſaucio. in §. his autem verbis. Inſtit.de leg.Aquil.pro non infamiæ nota maculato.Spieg.

INTEGER quadrans, id eſt, illibatus.Vlp.

INTEGER riuus, id eſt, qui nulla refectione indiget.Briſſ.

INTEGRA cauſa, pro bona, & quæ nondum decidit. & Integra fama pro exiſtimatione. l.1.de excuſat. veter.C.lib.10.Spieg.

INTEGRA exiſtimatio l.15.C.de his qui accuſ.non poſſ.id eſt, inuiolata.Briſſ.

INTEGRA perſona, id eſt, cui per edictum poſtulare licet.l. 4.ff. de popularib.actionib.

INTEGRI reſtitutio, vt Paul.lib.1.Senten.tit.7.tradit.eſt redintegrandæ rei, vel cauſæ actio: vel ſic: Integri reſtitutio eſt actio prætoria, qua rem certam aut ius, aliamve quamlibet cauſam redintegrari poſtulamus: cum quæ per metum, dolum, ſtatus permutationem, iuſtum errorem, abſentiam neceſſariam & infirmitatem ætatis geſta eſſe dicuntur l.1.& 2.ff.de in integr. reſt. Eſt autem in integrum reſtituere nihil aliud, quam in priſtinam cauſam priſtinumque ius reſtituere. In integrum pro in ſolidum in l.25.ff.de re iud.l.122.ff.de verb.oblig.Briſſ.Prat.

EX INTEGRO pro rurſus & denuo, & vt vulgo loquimur de nouo. Sic ex integro agere, experiri, petere. Briſſo.ex Digeſt.

INTEGRVM variis modis accipitur, vt not. Inſtit. de rer. diuiſ. §. Apium.C.de rei vend.l.iudicia.Alber.

INTEGRARE in l.8.ff.de tut.& rat.diſtrah. l.21. §.pen..ff.de SCto Syllan.& apud Paulum lib. 2. ſentent titul. 15. Briſſ.in parerg.

INTEGVMENTVM. Integumenta vocabantur etiam tegmenta, operimenta ſcutorum, & ſagmata. Cæſar lib. 2. Temporis tanta fuit exiguitas, hoſtiumque tam paratus ad dimicandum animus, vt non modo ad inſignia accommodanda, ſed etiam ad galeas induendas, ſcutiſque tegmenta detrahenda tempus defuerit. Turneb.lib.24.c.11.

INTELLIGENTIA cõmunis, vulgi & populi intellectus habetur, quæ præfertur proprio ſignificato vocabuli, ſecundum Panorm.in c.quamuis, de verb.ſignif. Quod tamen intelligendum eſt, quando receptus vſus loquendi & intelligendi, contrarius & repugnãs propriæ ſignificationi vocabuli, tam viget in ſenſu peritorum, quam imperitorum, ſecundum Bald.in c.1. de ſucceſ.feud.in vſib.feud. Vide, Vſus vulgatus loquendi.Spi.

INTELLIGERE eſt animo conſequi & mente percipere quod agitur.l.208.ff.de verb.ſignif.

INTELLIGITVR, id eſt, videtur, cenſetur, creditur.Briſſ.

INTELLECTVM habere in l 124.ff.de diuer.reg.eſt intellectum & cognitione præditum eſſe.Briſſon.

INTEMPERANS. Si quis (inquit Connanus lib.1.c.2. n.9.) lucri ſui cauſa ſtuprum inferat: Alter cupiditate incenſus: hic intemperans, ille auarus potius nominabitur: Sic intemperans fœmina, in l.22.circ.fi.C.de adminiſt.tut.vel.cur.

INTEMPESTIVA cultura l.25.§.conductor. ff.locati, id eſt, non ſui tempore facta, ſeu ſera.Briſſon.

INTEMPESTIVE, i.non opportuno nec congruo tempore Briſſ.

INTENDERE hi dicuntur, qui rei diligenter incumbunt. Vnde cum actor multa opera intendere & incumbere ſuæ petitioni debeat. Intẽtio pro Actione vſurpata eſt.l.ſi quis intẽtione ambigua. ff.de iud.item l.2. in pr. vbi eſt text.elegans. l.generaliter.ff.de except.cum ſimil. per Zaſ.citatis in l.qui ſe debere.de cond.cauſ.data, cauſ.non ſecuta. Sic Cicero docet, ſtatum cauſæ, & controuerſiam conſiſtere in intentione & reſponſione, id eſt, in actione, & defenſione Spieg.Prat.

INTENDERE crimen.i.obiicere.l.14.§.vltim ff.de bon liber.

INTENDERE præciſe pro actionem intendere, id eſt agere, & vt vulgo loquimur, concludere, l.8.ff.ſi ſeruit. vindic.l. 5. ff. ſi vſusfr.pet.l.139. ff.de verb.obli. Sic Cicero in Quintiana. Sibi eum nuper edidit ſocium, quem, quomodo nunc intendit, ne in viuorum quidem numero tum demonſtrat fuiſſe.Prat.

INTENTARE actionem, pro inſtituere, vt vulgo dicitur, reſpuunt eruditi. Suetonius, Intendere formulam, dixit Spieg.

INTENTIO, eſt prima pars cum ſcilicet actor proponit, & facit litem: formaturq; hæc actio ex αἰτία, i. ex cauſa. Depulſio reſponſio rei, quæ ex continenti ad refutandam cauſam accipitur, iuxta rhetorum doctrinam, a quibus, Alciato indicante, accepta videri poteſt continentia cauſæ. Nulli, inquit lex, audientia præbeatur, qui cauſæ continentiam diuidit, l.nulli. C. de iudic Doctores Intentionem quandoque pro Exceptione aduerſus ſermonis proprietatem accipiunt, quamuis etiam alia ſignificet. Sciendum etiam, quod intentio vel actio edita potius eſt Iuriſconſultis veteribus (qui non ſecundum Pontificum, aut Iuſtiniani in Authenticis idioma, ſed ex ea lingua intelligendi ſunt, quæ apud doctos tempore ſuo in vſu erat) qui libellus Conuentionalis vulgo dicitur. Rubr. ext. de Libel.oblat.Auth.offeratur.C.de lit.conteſt.Spieg.Prat.

INTENTIO, pro actione, quæ in iudicio inſtituitur, aut certe pro libello actionis l.66.ff.de iud.l.9.§.proinde.ff.ad exhib.l.18.ff. commun.præd.l.6.§.hæc actio.ff.ſi ſeruit. vind.l.17.ff.de euictio.§.ſi quis agens.Inſtitutio.de act.Briſſ.

INTENTIO appellatur, quod actor vel accuſator iudicio intẽdit. In vſu noſtro forenſi, fines & concluſiones vocamus. Briſſ.

INTENTIO pro voluntate & mente.l.10.ff.de alim.leg.l.14.§.ſed interdum.ff.de religioſ.& ſumptib.Briſſ. (teſtam.

INTENTIO voluntatis.l.77.§.donationis.ff.de leg.l.3.& l.15.C.de

INTER, particula, non ſignificat æqualitatem: & per hoc natus inter ſeruos, non intelligitur ſeruus.

INTER bonos beneagier. Hoc exemplo Manutius demonſtrat à Cicerone priſcorum Iuriſconſultorum formulas ſine verbo citari. Proindeque voces illas, vt & oportet, ab imperitis, qui locutionem parum integram crederent, additas. Eſt autem egregium præceptum, ad omnem vitam pertinẽs, & vox plena humanitatis: vt inter bonos bene agatur, h.e. vt Philippus ait, bonos ex fide debere præſtare etiam, quæ non aperte lingua nuncupata ſint; *Daſs keiner den andern gefahren ſoll*.Spieg.

INTER cæteros exhæredare, & nominatim exhæredare, de quo ſuo loco dicemus, cõtraria ſunt. Cæterorum appellatio in hac formula inde fluxit, quod iure antiquo filii præteritio teſtamentum faciebat nullum: filia autem cæteriſque liberis, i.e. nepotibus, neptibus, &c. præteritis teſtamentum valebat: item, filii ſi non inſtituebãtur, nominatim exhæredandi erant, filiæ, cæteriq; liberi etiam inter cæteros exhæredari poterant, his verbis: CÆTERI Exhæredes ſunto: qua vulgari formula non tantum liberi, ſed & parentes, conſanguinei, agnati, cognati, affines, amici exhæredari poterant. l.Luc.53. de hæred. inſt. hæc ex Vlp. inſtit.c.22.& l.vlt. C.de lib.præt. §.nominatim.§.poſthum.Inſtit.de exhæred.lib.Prat.

INTER ſicarios, pro, de ſicariis, Latini autores dicunt. Cic.lib.1. de inuentio. Non enim oportet in recuperatorio iudicio eius maleficii, de quo inter ſicarios quæritur præiudicium fieri. Idem in orat.pro Cluentio.in Q Sergii Senatoris eius qui inter ſicarios damnatus eſt, manus incidit. Et lib.1.de finib.inter ſicarios quæſtionem exercere.Briſſ.

INTERCALARE, interſerere eſt. Et menſis Februarius intercalaris ob hoc dicitur, quod ei dies vnus interſeritur: Dieſq; ipſe inſititius Intercalaris Latine dicitur, & Græce ἐμβόλιμος, & intercalatio ipſa ἐμβολισμός. Quæ in re militari fit, cum inſerimus per directum interuallis præpoſitorum militum aliquos ex iis, quos poſtponi placuerat. Sed & ἐξαιρέσιμοι, dies exemptiles propterea dicti ſunt, quod ex menſe eximi ſolebant, vt annus cum ſolis lunæque ratione congrueret Bud. in l. tertiam.§.minorem.de minor. Cæterum menſis intercalaris ſublatus eſt à Julio Cæſare, vt Sueton. Tranquill.ſcribit.qui non ex 29. vel vt alii ſcribunt ex 22.aut 23.ſed 28. diebus conſtabat: ideoque cum ante Iulium Cæſarem non conſtaret annus niſi 355.diebus, incidente intercalari menſe, annus dies habebat 383. Eius vero menſis initium erat pridie Calend.Mart.vt ex Qu. Murio Celſus refert. Nunc ex inſtituto Julii Cæſaris annus dies habet 365. l.cum hæres §.Stichus, ff.de ſtatulib. l.ita vulneratus.§.æſtimatio.ff.ad leg. Aquil.l.anniculus, ff.de verb.ſign & quarto quoque anno ad 6.Calen.Mart.dies vnus intercalatur. Cuiac.ad l.ideoque, ff.de vſurp.& vſucap.

INTERCALATIONIS origo hæc fuit. Omnium primum (inquit Liuius) Numa in 12.mẽſes deſcribit annum. Romulus annum

inſtitueret

inſtituerat decem menſium, hoc eſt, trecentorum & quatuor dierum. Numam his adieciſſe dies 50. quib. duodecim curſus Lunę confici credidit, ait Macrobius. Quid igitur? Si anno tribuantur dies 354. qui ſint in duodecim menſes diſpertiendi, oportet ſingulis menſibus tribuere 29. dies & ſemiſſem: vel ſenis menſibus dies 30. & ſenis viginti nouem. Macrobius adiicit: Numam poſtea adieciſſe vnum diem Ianuario, in honorem imparis numeri, ita vt 355. dies in anno computarentur. Hæc adiectio plane fuit inepta, & rem totam conturbat. Neque ſane eius meminit Plut. Itaque & ego eam nunc omitto, & annum à Numa conſtitutum ſimpliciter eſſe dierum 354. quibus Luna duodecies conficit ſuum curſum, exiſtimo. Sed cum vellet Numa annum etiam congruere cum ſolis curſu, neceſſe fuit ſubinde aliquot dies adiicere. Solis periodus continet 365. dies & quadrantem. Quid igitur? Liuius ait, Numam intercalares menſes interponendo annum ita diſpenſaſſe, vt vigeſimo quoque anno (ſic enim legitur in melioribus libris) ad metam eandem ſolis, vnde orſi eſſent, plenis annorum omnium ſpaciis dies congruerent. Quæ tandem hæc intercalatio eſt? Plutarc. ait, Numam, cum exiſtimaret anno ſuo deeſſe dies vndecim, confeciſſe menſem intercalarem 22. dierum, quem ἰμβόλιμον appéllat. Obſcure id quoque dicitur & mutilate. Deerant dies vndecim, & vnius diei quadrans. Macrob. ait placuiſſe Romanis, alternis annis binos & vicenos, alteris ternos vicenoſque dies intercalares adiici: ſicuti & Cenſorinus ſcribit, placuiſſe, intercalario menſi 22. dies vel 23. alternis annis addi, vt ciuilis annus ad naturalem exæquaretur. Hoc eſt, placuit, ſecundo quoque anno adiici menſem vnum intercalarem, qui modo eſſet dierum 22. modo 23. Sic enim ſingulis quadrienniis, ſupererant dies 45 cum ſingulis annis ſupereſſent vndecim & vnius diei quadrans: Fiebatque etiam hac ratione, quod Liuius ſcribit, vt vigeſimo quoque anno lunaris annus cum ſolari congrueret: hoc eſt, dies illi 225. qui viginti annis deerant, quinque menſium illorum intercalarium adiectione ſupplerentur. Alii legunt apud Liuium, viceſimo quarto quoq; anno. Quod ſi recipiamus, audiendus eſſet Macrobius, qui ait, annum à Numa inſtitutum eſſe dierum 355. & ea intercalatio fingenda, qua annis 16 ſicuti dixi, adiicerentur dies 170. hoc eſt, ſingulis bienniis modo dies 22. modo 23. Sed octo deinde annis non niſi dies 60. hoc eſt, ſingulis bienniis dies 15. Sic enim, ſi annus alioqui erat dierum 355. dies 244. qui deſunt annis viginti quatuor, anno vigeſimo quarto reperientur non deeſſe. Sed tam inæqualis intercalatio poſſet abſurda videri. Prior certe eſt ſimplicior, videturque magis recepta fuiſſe vſque ad Iulium Cæſarem, qui tandem rem hanc totam facilius etiam compoſuit: & vt dies tantum, non etiam vt menſes intercalares eſſent, effecit. Iuſſit annum eſſe dierum 365. vt ad ſolis periodum referretur, & quia deerat adhuc quadrans, voluit ſingulis quadrienniis adiici diem vnum. Sic intercalarium menſem ſuſtulit, vt Suetonius ait. Sed quo tempore anni erat intercalatio? Cenſorinus ait, etiam olim menſe Februario inter Terminalia & Regifugium intercalatum fuiſſe. Macrob. ſcribit Romanos non confecto Februario, ſed poſt 23. diem intercalaſſe, Terminalibus iam peractis: deinde reliquos Februarii menſis dies, qui erant quinque, poſt intercalationem ſubiunxiſſe, vetere religionis ſuæ more, vt Februarium omnino Martius ſequeretur. Ergo cum inſerebantur intercalares dies 22. Februarius erat dierum 50. cum adiiciebantur dies 23 erat dierum quinquaginta & vnius, qui tantum alioqui eſſe ſolebat dierum 28. Apud Ciceronem pro Quintio legimus, ante 5. Calend. intercalares, & pridie Calend. intercalares. Videtur Calendas intercalares appellare primum diem intercalarem, qui erat vigeſimus quartus Februarii. Cum poſtea, Julius Cæſar ita annum produxiſſet, vt non niſi diem vnum ſinlis quadrienniis addi eſſet neceſſe: retinuit eundem intercalationis diem, vt Macrobius ait, eumque Biſſextum cenſuit nominandum: quia tunc bis dicebatur, 6. Calend. Mart. Nunc videamus ecquid hæc conueniant cum noſtris Pandectis, hoc eſt, libris iuris Ciuil. Non poſſum hæc conferre cum 12. Tabulis, quę quid de iis ſtatuerint, neſcio. Sed quia intercalationis tamen eas aliquam mentionem feciſſe audio, rem hanc quæ tam neceſſaria eſt, nec eſt tamen vulgo ſatis nota, prætermittere non poſſum. Celſus noſter in l. cum biſſextum 98. de verb. ſignifi. ita ſcribit: Cato putat menſem intercalarem additiium eſſe: omneſque eius dies pro momento temporis obſeruat, extremoque diei menſis Februarii attribuit Q. Mutius. Menſis autem intercalaris conſtat ex diebus 28 Hæc ille. Primum hic obſeruemus Catonem & Mutium diu ante Cæſarem vixiſſe. Si loquuntur de menſe intercalari, qui eorum tempore adiiciebatur, non video quomodo poſſimus dicere, eum fuiſſe dierum viginti octo. Repugnant enim & reclamant, quæ dicta ſuperius ſunt. Sed ſi Februarium ipſum in quo intercalatur, & cui quid adiicitur, appellemus menſem intercalarē, recte diceremus alioqui eſſe dierum viginti octo. Certe & Macrobius videtur menſem intercalarem appellare Februarium, cui intercalatio aliquid addere ſolet. Frequētius tamen ipſe menſis, qui inſerebatur, appellatus olim fuit intercalaris. Quod Mutius menſem intercalarem additiium extremo diei Februarii attribuit, parum etiam conuenit cum iis quæ ſupra dicta ſunt. Non enim pridie Calendas Martias, ſed ſexto Calendas Mart. intercalabatur & interſerebatur aliquid. Sed videtur Mutius maluiſſe in fine anni intercalari. Quod omnes additii menſis intercalaris dies pro momento temporis obſeruat, conuenit cum eo, quod etiam diem intercalarem non ſolent Juriſconſulti numerare. Nam id biduum quod eſt in Biſſexto pro vno die haberi Celſus ait, in d. l. 98. de verb. ſign. & l. 3. §. 4. de minorib. Cumque id dicit, adiicit, propterea nihil intereſſe, vtrum priore an poſteriore die Biſſexti quis natus ſit: poſteriorem tamen diem intercalari. ideoque (inquit) natus ſexto Calend. Mart. quo anno non fuit intercalatum. cum erit Biſſextus, priorem diem natalem habet. Sed cum hoc biduum pro vno die habeatur, nihil intereſſe dicimus: neque qui priore die natus eſt, citius complebit annos 25. quam qui poſteriore: & qui natus eſt poſteriore, tam cito complebit, quam qui priore. Sed quæritur an dies intercalaris nunquam numeretur, & pro nullo ſemper habeatur. Certe ſi poſtremus dies temporibus de quo quæritur, ſit Biſſextus: ſemper hoc biduum pro vno die habetur, & inter priorem ac poſteriorem Biſſexti diem nihil intereſt. ſed ſi dies intercalaris incidat in medium tempus aliquod, de quo agitur: alia eſt adhibenda diſtinctio. Marcellus l. 2. de diuerſ. temp. præſcript. quinque huius generis quæſtiones & exempla proponit. In primo & poſtremo exemplo videtur diem intercalarem numerare: hoc eſt, ſignificat in tempore conſtituto iudicatis, quod erat 30. dierum, & in lege commiſſoria, veluti ſi quis fundum ea lege vendat, vt niſi in diebus triginta precium ſoluatur, fundus ſit inemptus: diem intercalarem non proficere iudicato vel emptori, h. e. in diebus illis 30. numerari. Sed ſi agatur de tempore ſtatuto, quo lis perit: vel de vſucapione quæ tempore conſtituto expletur: vel de actionibus, quæ certo tempore finiuntur, vt ædilitiæ: diem intercalarem non numerari aut imputari, ſed eo tale tempus augeri, & eum prodeſſe actori vel domino ſignificat: nempe ſi incidat in medium illud tempus. Nam alioquin vbi ſatis eſt attingere diem poſtremum, & poſtremus dies eſt Biſſextus, non refert prior an poſterior biſſextus ſit. Et vbi poſtremum diem omnino impleuiſſe oportet, cum quæritur, an quis ſit minor 25. annis, oportet totum Biſſextum implere, ſic vt tunc dies intercalaris non ſolum in medio, ſed & in fine augeat tempus. Quod dicendum eſſe videtur & in omnibus temporalibus actionibus. Nam in iis niſi nouiſſimus totus dies compleatur, non finiri obligationem, ait Paul. in l. 6. de oblig. & act. Porro quod dicitur de vno die intercalari, olim dici quoque poterat & de pluribus cum erant plures, vt diximus fuiſſe modo 22. modo 23. Quod attinet ad Cæſaris conſtitutionem, dies 365. anno ordinario tribuentis: conſtat à Juriſconſultis poſterioribus eam eſſe receptam, & tribus locis in Pandectis comprobari poſſe. l. 51. ad leg. Aquil. 4. §. 5. de ſtatulib. l. 54. de verb. ſign. Sacerdotes Romæ quibus Cæſar procurationem intercalationis reliquerat, initio quid agerent, nihil intellexerunt. Nam cum deberent ad finem anni quarti intercalare, ad principium intercalabant. Sed Auguſtus tandem eos caſtigauit: & aperte edixit, vt incipiente anno quinto primum intercalarent: & hanc legem in æs incidit, ad memoriam ſempiternam, vt Macrobius ſcribit. Mitto, quod ſubtiliores mathematici deinde obſeruarunt illum quadrantem diei cum diebus 365. in ſolidum vno anno non occupari aut conſumi à ſole, ſed ſupereſſe quaſdam (vt appellant) minutias, quæ iam pepererint & confecerint dies tredecim: qui, quia redundant, detrahendi nunc eſſent. Intercalationis verbum ex eo deſcendere, quod calatis comitiis, vel populo conuocato, adiiceretur, quod anno adiiciendum erat, dubium non eſt. Franciſc. Balduin. in ſuo comment. l. 12. tabul. c. 48.

INTERCAPEDO pro interuallo. Intercapedo temporis. l. 3. §. quotiens. ff. ſi cui plus.

INTERCEDERE eſt interponi & interſeri. l. 3. §. minorē. ff. de min. Alias pro interuenire, l. fructus eſſe, §. diuortio. ff. ſolut. matr. Sumitur & pro contradicere, impedire Papinia. in l. fi. ff. famil. erciſc. Si non intercedat, inquit, ætatis auxilium. Præt.

INTERCEDERE eſt alienam obligationem recipere, i. e. ſe vel res ſuas obligare pro alio. Hinc interceſſor eſt inter duos veluti medius quidam & ſequeſter. Cuiac. ad African. tract. 4. n. 40.

INTERCEDERE eſt quaſi medium ſe interiicere, ſiue vt noceas, ſiue vt proſis: vnde contrariæ ſignificationis eſſe reperitur. Intercedere legi, aut ſententiæ alicuius, idem eſt, ac quod vulgo dicitur ſe opponere. Et apud Terent. Si nulla ægritudo huic malo interceſſerit, i. e. nocuerit & interuenerit. Aſt & fauoris eſt & beneuolentiæ. Intercedere enim pro reo fideiuſſor apud creditorem dicitur, quia pro eo rogat, vt detur ei mutuo pecunia, vel illud quicquid eſt, quo opus habet, quare quod iuſſu & rogatu ipſius factum datumve eſt, fide ſua, præſtare

cogitur. Sic Tullius ad Attic. Adſcribit etiam,& quaſi calcar admouet,interceſſiſſe ſe pro eis,&c. Conuan.lib.6.c.8.nu.2.

INTERCEDERE proprie fuerat Tribunorum plebis, quibus ius intercedendi concedebatur. Nam in hoc creatos dicit Gellius,non vt ius dicerent,ſed vt intercederent opponerentque ſeſe iniuriis ac violentiis. Intercedere enim poſt alia ſignificata,accipitur pro inhibere,coercere,vetare. Vnde interceſſionem vulgo oppoſitionem dicimus.Cæſar Bell.ciuil.primo. Refertur ſtatim (ait) interceſſione Tribunorum. Old.Prat.

INTERCEDERE pro alio, h.e.fidem ſuam interponere,ſpondere, obligari. vt apud Juriſcoſſ.per totum tractatur ad S.C.Vellei. & Bart.in l.2.§.omnis.ibid.Spieg.Briſſ.

INTERCESSIO pro interuentu,vt præſes interceſſione autoritatis ſuæ proſpiciet.C.de abolitio.

INTERCESSORES pro interuentoribus,fideiuſſorib.& expromiſſorib.l.23.ff.de hæred.vend.l.3.§.ſi filiusfam.ff.de pecul.Et interceſſio pro fideiuſſione,l.3.§.1.ff.de recept.qui arbitr.Briſſ.

INTERCIDERE legatum,pro deficere.Vlp.de cond.& demonſtr. Intercidit legatum,ſi ea perſona deceſſerit, cui legatum eſt ſub conditione.Spieg.

INTERCIDERE ædes, aquæductum. l.7. §. eſt & alia. ff.quod vi aut clam l.29.§.1.l.49.§.vlt.ff.ad leg.Aquil.Briſſ.

INTERCIDERE rationes,codicillos,l.1.§.vlt.ff.de ſeruo corrupt. l.4.l.23.ff.ad leg.Cornel.de falſ.Briſſ.

INTERCIPERE dicitur qui lucrifaciendi gratia,i.e.ea mente vt lucretur,interuertit & contrectat.l.1.§.1.l.44.§.1. ff.de furt.l. pen.ff.de liber.cau.l.38. §.ſi debitorem ff.de ſolut.l.44.§.vlt. ff.de adquir.rer.dom. Hinc interceptarum pecuniarum reus apud Suet.in Domitia.Vtuntur & in eadem ſignificatione Juriſconſulti verbo interuertendi. l.20.l.69.ff.de furt.l.18.ff.de ſolut.Briſſ.

INTERDIARIVS eſt ἡμεροκλέπτης, cui contrarius eſt ἡμερόκοιτος, dormitator,fur nocturnus. Cuiac.obſ.lib.11.c 27.circa med.

INTERDICERE antiquè dicitur, pro vehementius & imperioſius decernere.nam vox inter nonnunquam vim augendi obtinet,vt in verbis interficere,interimere,interturbare,& aliis huiuſmodi. Prætor enim his in rebus, vel maxime ac diligentiſſime decernebat. Cic.in orat.pro Cecinna: Prætor interdixit,vt vnde deiectus eſſet,reſtitueretur: id eſt,edixit. Alias prohibere ſonat. Prat.

INTERDICERE præciſa locutione dicimus,pro per prætorem interdicere,vel interdicto agere.Iulia.l.6.ff.ne quid.in loc.pub. Et qui hoc interdicto experitur, ne quid in loco publico interdicat,nihilominus procuratoris dandi facultas eſt. Vlp.l.3. § 5.ff.vti poſſidetis. Labeo quoque ſcribit, ex ædibus meis in ædes tuas proiectum habeo interdicis mecum, ſi eum locum poſſideamus,qui proiecto tegetur: an quo facilius poſſim retinere poſſeſſionem, eius poſſeſſionis interdico tecum, ſicut nunc poſſidetis ædes eas,&c.Item in l.1.§.22.ff.de aq.quot.& æſti Item l.3.§.4.ff.quod vi aut clam,& aliis locis innumeris. Fab.lib.3.cap.6. Non debuiſti interdicere,ſed petere,an recte interdictum ſit,ambigitur,id eſt,non debuiſti interdicto vti, ſed actione:an recte actum ſit interdicto,ambigitur.Prat.

INTERDICERE aqua & igni,formula legitimi exilii,priſcis temporibus vſitata. Quoties enim quis exilii pœna dignus videbatur,ei,nulla facta exilii mẽtione, tecto, aqua,igni interdicebatur.ita earum rerum,quæ maxime ſunt ad vitam ſuſtentandam neceſſariæ, vſu priuatus,cum vno aeris alimẽto contentus eſſe non poſſet,abire cogebatur. Ex quo exulare ciues Romani dicebantur.Patet hoc in orat.Cic.pro domo ſua,vbi ita ſcriptum eſt. Qui erant rerum capitalium cõdemnati,non prius hanc ciuitatem amittebant, quam erant in eam recepti, quo vertendi,h.e.mutandi ſoli cauſa venerant.Id autem vt eſſet faciundum,non ademptione ciuitatis,ſed tecti,& aquæ,& ignis interdictione faciebant. Ac ne ciues quidem omnium improbiſſimi atque audaciſſimi,cum in ſuos inimicos acerrimo incitati odio, non leges ſed priuilegia ferrent, exilium nominabant,ſed iis aqua & igni interdicebant. Huc adiunge quod ſcribit Lactant. lib.2. inſtit.diuinarum, cap.10.& illud Seruii lib.12.Æneid.ad facienda fœdera,inquit,aqua,& ignis adhibentur. Vnde contra,quos arcere volumus à noſtro conſortio,eis aqua & igni interdicimus,i.e.rebus,quibus conſortia copulantur. Sic de ipſo Cicerone,quod in iam citata orat. legimus: P.Clodius trib.pleb.cui nihil in tota vita modeſtiæ fuit, qui in tribunatu pro ſua libidine, neglecto more maiorum,abiectis legibus,cuncta geſſit,ita populum rogauit: velitis,iubeatis,vt M.Tullio aqua & igni interdicatur. Neque ſolum Clodius, ſed antea quotquot homines maxime ſeditioſi,C.Gracchus,& L.Apuleius,Saturninus,de ſuis inimicis eodem modo tulerunt,vt ex eadem orat.colligi poteſt:& minorem ſiue mediam capitis deminutionem, cum ciuitas etſi non verbo, re tamen adimebatur,ita fieri ſolitam, tradit Iuſtin.Inſtit.de cap.demin.§.1. Minor ſiue media capitis deminutio eſt, cum ciuitas quidem amittitur, libertas vero retinetur:quod accidit ei,cui aqua & igni interdictum fuerit,vel ei qui in inſulam deportatus eſt. Erat autem, vt neque flagitia ſunt paria,ſic hoc pœnæ genus,neque loci ſpatio,neque temporis æquale. quibuſdam enim tantum intra vrbem, hoc eſt, intra pomærii fines:aliis longius,aqua & igni interdicebatur: quod vt exemplis non indiget,ita per ſe ſatis notum eſt. Vide Manut.lib.de legib Rom.Prat.

INTERDICERE, natiua ſignificatione eſt prohibere,& ne aliquid fiat, vetare. Vnde interdicta proficiſcuntur, quorum natura eſt prohibitoria. Quapropter ſunt, vt refert Iuſtinianus,qui putant interdicta tantum ea vocari, quæ prohibent, reliqua, vt ſunt reſtitutoria.& exhibitoria proprie decreta eſſe.Sed vſu frequentatum eſt,omnia vno vocabulo interdicta appellari. Abuſio huius verbi, ſcilicet pro edicere, notatur Inſtit.de interd.Old.gradus generaque pœnarum tractans: Interdicere, inquit, eſt maxime prohibere: & conſtruitur cum ablatiuo,vt interdicere loco,perſonis vel rebus. Vnde interdicti paſſiue dicuntur illi, quibus fit prohibitio. l.relegatorum. §. interdicere.ff.de interd.& releg.Spieg.Briſſ.

INTERDICERE aduocationibus. l.9.ff.de pœnis,id eſt,prohibere aduocationem, ſeu patrocinium præbere, & vetare ne quis cuiquam adſit.Briſſ.

INTERDICERE foro, id eſt, prohibere forenſibus negotiis ſeſe accommodare.ibid.

INTERDICERE prouincia eſt vetare in ea prouincia commorari. (ibid.

INTERDICERE Prætorem de vi, id eſt,interdicto de vi conceſſo iubere eum,qui vim fecerat,reſtituere,teſte Budæo. Spieg.

INTERDICERE, pro interdicto vti,& eſt Prætoris.Vlpian.in l.locum.§.ſi quis dolo.de tab.exhib. Si neque amouerit,inquit, tabulas, neque celauerit, ſed idcirco alii tradiderit, ne eas interdicenti exhiberet.Pompon.in l.1.de loc.& itin.publ.interdicitur pro eo quod eſt.interdictum redditur, dixit.vt Accur. ſentit. Indicat & alia exempla Budæus, quibus accipitur pro eo quod eſt,interdicto agi.Spieg.

INTERDICERE alicui arte ſua,Paul.dixit in l.fi.de pœn.Spieg.

INTERDICERE foro.Lege,Aduocatione.

INTERDICERE patria quid ſit, not.in l.nulli. C.de ſent.& interloc.omn.iud.Spieg.

INTERDICI honore.Vnde interdicti in rubr.de interdictis & releg.accipiendi ſunt, quibus vrbe,patria,regione ve aliqua interdictum eſt,aut qui certæ rei interdictione puniti ſunt.Briſ.

INTERDICI quoque bonis dicebantur,qui adminiſtratione bonorum ſuorum, ob id interdicebantur, quod neque modum neque finem expenſarum facerent: Cuius interdictionis ſolennia verba à Paulo lib.3.Sentent.relata,ſunt hæc: Quando tua bona paterna auitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis,ob eam rem tibi, ea re, commercioque interdico.Exempla huius locutionis ſunt in l.26.ff.de contr.empt.l.18.ff.de teſtam.l.6.de verb.oblig.l.9.§.ſed & ſi ei. ff.de reb.cred Briſſ.Adde Cuiac.ad l.6.ff.de verb.oblig.qui recitat ibi effectum interdictionis.

INTERDICI igni & aqua. Old. de priſcis temporibus alicubi loquens: Nefas videbatur,ait,quamuis malos,tamen homines ſupplicio capitis afficere.Itaque maximam pœnam exiſtimabant interdictionem ignis & aquę. Quum enim earum rerum vſu in hac vita nemo carere poſſit, perinde habebant,ac ſi eſſet is,qui eam ſententiam excepiſſet,morte multatus.Proinde Vlpian.in l.1.de leg.3. Hi,inquit,quibus aqua & igni interdictum eſt fideicommiſſum relinquere non poſſunt, quia neq; teſtamenti faciendi ius habent,cum ſint ἄπολιδες. Quod igitur ſupra in dict.Aqua & igni interdici legis, ac demum vltimo ſupplicio ſecundum Iuriſcoſſ.adfici, de poſteriorib.temporibus, quibus pœnæ capitales introductæ ſunt, accipiendum eſt. Vide Lactant.c.10.lib.2.Diuinat.Inſtit.Bud.item ad fin.annot.prior. Spieg.

INTERDICTA ſub edictis contineri,Bart.docuit:cuius tamen de interdictis diffinitio Alciato diſplicet.Spieg.Differunt Edicta ab Interdictis. Nam edicta generalia erant,non ſicut Interdicta perſonalia.l.1.ff.de interdict.Quæ proponebant Prætores & magiſtratus, vt intelligerent ciues, quod ius de quaque re quiſque dicturus eſſet, id eſt, de quibus rebus actiones & interdicta daturi eſſent,aut denegaturi.l.2 §.eod.tempore.ff.de orig.iur. Interdicta vero proprie erant formulæ à prætore iudici Pedaneo inter duos de poſſeſſione contendentes datæ, quibus cognoſcendi pronunciandique ratione ei præſcribebat: vt ex Theophilo docet Duaren. lib. diſp.anniuerſ.1.c.19. vide & ſ.in voce edictum ab interdicto.

INTERDICTA ab edictis differunt in hoc quo diſtat ipſa actio ab edicto, quo actio promittitur, & rurſus, quo cauſa diſtat ab effectu.Vult.in comment.Inſtit.de interdict.nu.41.in prin.

INTERDICTA formulæ ſunt, quibus Prætor iubet aut vetat aliquid fieri, quæ dantur illi ad quem ea res pertinet, aduerſus eum cũ quo ille de poſſeſſione,vel quaſi poſſeſſione, vel iure aliquo ſuo aut publico contendit. Eadem dicta recte dixeris, vt l 81.ff.de verb.ſign. Cum prętor dicat, vt opus factum reſtituatur,id eſt,interdicat, interdicto puta, de operis noui nunciatione, vel quod vi aut clam, & quod in loco ſacro,ſancto, religioſo ve,& quod in flumine publico, ripa ve publica,&c.

& in

& in l. videmus. ff. de vſur. verbũ reſtituas, quod in hac te prætor dixit, id eſt, interdixit, interdicto fraudatorio ſcilicet, & l. vlt. ff. de precario, recteque dici, Quod precario habes. Iuſtin. §. ſunt tamen. de interdict. Interdictum dici vult, quod inter duos dicatur. At illud ſcite magis quam vere: verius enim vt interlocutiones quod interim rogentur, vt loquitur l. 3. §. vlti. ff. de hom. lib. exhib. Vbi Græci etiam ipſi verbo ἐξωτεῖν, vtuntur, quodque dicantur interim à prætore, quaſi momento valitura, niſi ſecundum eum iudicetur, qui vtitur interdicto. qui ordo in actionib. non obſeruatur: Nihil ante actionem interim quod obtineat, dicitur, decernitur ve. Idem videtur Iſidor. ſenſiſſe lib. 5. c. 24. Alii interdictum à prohibitione deduci volunt, quæ prætorum edictis plerunque inerat. Porro interdicta dicuntur fere omnia à primis verbis vnde incipiunt: vt, vti poſſidetis. de quo l. 1. ff. eod & Feſtus Pompeius lib. 10. Vnde vi, de quo idem l. 1. ff. eod. & Cicer. in orat. pro Cecinna. Sic Quorum bonorum, Quod legatorum, vtrubi, Quod vi aut clam, Quod precario, &c. Sunt & interdicta quæ ab inuentoribus nomen ſortiantur, vt Saluianum: Alia etiam, quæ à materia de qua in iis tractatur. Vt Ne quid in loco publico fiat, De locis & itineribus publicis, &c. Prat. Briſſ.

INTERDICTVM eſt cenſura eccleſiaſtica in pœnam contumaciæ vel offenſæ lata, arcens præcipue populum non communicati ſacramentis. Io. Andr. in tract. de interd. in pr.

INTERDICTA reddi olim ideo dicebantur, vt momentanea quadam cognitione dirimerentur controuerſiæ: præſertim poſſeſſionum. Item dicebantur pronunciari, in l. 1. §. nunciatio. ff. de oper. nou. nunc. Item dicebantur edi. l. 2. in fin. ff. quod legat. Spieg.

INTERDICTI adpellatio obſcura eſt iis, qui rem ex antiquitate non ſatis fideliter perpendunt. Ecce autem: ſicut duplex cenſetur bonorum poſſeſſio: videlicet, Edictalis & Decretalis: ita docendi gratia ſtatuamus duplex hac conſideratione interdictum, ſcilicet Edictale, quod prætoriis edictis præponitur, vt ſciant omnes ea forma poſſe implorari: & Decretale, qđ Prætor pro re nata implorantib. decreuit: ſicut noſtrorum magiſtratuum interdicta ſunt decretalia, exemplo edictorum prætoriorum, quoties hodie ad vſum rei incidentis adcommodantur. Et iſta obſeruatio magnam tibi lucem adfert, quoties legis iſtas voces, Prætor interdictum proponit. Item, Cum quo interdicit: ſcilicet, aduerſario. Item, Sed ſimul veniant ad interdictum mouendum. Item, Vim fieri interdicam: Cum tamen iam ſit propoſitum interdictum. Item, Quodlibet poſtulante, interdicitur l. prima. ff. de loc. & itineribus publicis. l. 2. §. reſtituas ff. ne quid in locis vel itineribus publicis fiat. l. 1. ff. vt in flum. publ. & alibi ſæpe. Oldend.

INTERDICTI in tit. ff. de interd. & releg. ſunt, quibus vrbis, patriæ, religionisve alicuius interdictum eſt aditu: veluti ſi quis Roma abeſſe iubeatur à Conſule: vt L. Lamia eques Romanus, quem P. Gabinius conſul iuſſerat ab vrbe abeſſe, millia paſſuum ducenta. Item ſi cui à præſide Prouinciæ, veluti Siciliæ, aditu ſuæ prouinciæ interdicatur: cuius rei exempla ſuppeditant, l. 7. §. 4. l. 5. & 6. ff. eod l. 8. ff. de teſtament. Prat.

INTERDICTORVM perſecutiones non ſolum ſecundum formam actionis, verum etiam ad imitationem antiquitatis inhibendo cum clauſula citatoria expediri & poſſunt, & ſolent. Ergo ſicut olim erat ingens vtilitas vti interdictis: quoniam tangebatur læſa aduerſarii conſcientia per mandatum Prætoris, & ſæpiſſime à moleſtationibus deſiſtebat, vt nullo alio ſumptu, & iudicio eſſet opus: ita & hoc ſæculo eadem vis eſt mandatorum iudicialium, quibus frequenter ſolent iniqui homines terreri: Quia ordinatio Dei eſt, & tacitã in ſe vim habet. Old.

INTERDICTVM pro prohibitione dixit Paul. lib. 2. ſent. tit. 20. Qui filiofamil. contra interdictum ampliſſimi ordinis pecuniam mutuam crediderit. Sic apud Horat. in ſermonibus interdicto huic adimat ius Prætor, id eſt, interdictione bonorum. Prat.

INTERDICTVM eſt modo edictum, modo decretũ, modo actio, atque ita non vno & eodem modo definitur. Quatenus enim edictum eſt, definitur interdictũ, eſſe edictum, quo Prætor ſe de poſſeſſione vel quaſi poſſeſſione controuerſa cogniturum pro re nata in albo pollicitus eſt. Quatenus decretum eſt definitur decretum, quod Prætor facit de poſſeſſione vel quaſi poſſeſſione in certa ſpecie, cum ſtatuit, apud quem poſſeſſio rei controuerſæ inter duos eſſe oporteat, interim dum litigabitur de proprietate apud iudicium pedaneum ad id cognoſcendum datum: & ad hanc ſignificationem interdicti definitiones Theophili Iuſtiniani aliorumque Interpretum collimant omnes. Quatenus deniq; actio eſt, nihil eſt aliud, niſi actio de poſſeſſione. vel quaſi rei controuerſæ litigantibus à prætore accommodata. Vult. in comment. Inſtit. de Interdictis. n. 38. & ſeqq.

INTERDICTVM eſt decretum Prætoris, ad tempus. h. e. interea dum principalis cauſa diſceptetur, interpoſitum. ex quo intelligi debet inter Decretum & Interdictũ tantundem intereſſe, quantum inter genus & ſpeciem. nam decreta alia perpetua, alia temporalis iuriſdictionis cauſa interponuntur. illa ſuum nomen retinent, hæc interdicta nominãtur, qui inter illa duo tempora interiiciuntur. neque diſplicet, vt quo modo allnſionis cauſa Veteres in Teſtamento mentis teſtationem, in Sacello ſacram cellam notabant: ſic in interdicto, interim & dictum (verbi vim potius, quam etymologiam attendentes) notemus. Simul & illud conſtat, quemadmodum Interdicere eſt plerunque prohibere, vt interdicere bonis, interdicere aqua & igni: ſic illa decreta eo magis interdicta nominata eſſe, quia magna ex parte prohibitoria ſunt: ſi minus, verbis & formula, vi quidem ipſa & effectu ac facultate. Tribus autem de cauſis inſtituta reperio, Prima eſt, ad vim vlciſcendã & coercendã. nam qui vi quid fecit, vſq; eo coercetur, vt quamuis id iure fecerit, tamen interdictũ aduerſus eum detur: vt l. 1. §. 2. ff. de itin. actuq; pri. l. 1. ff. de fonte. l. 1. de cloac. & alibi perſæpe. itẽ qui vi de ſuo deiectus eſt, vel prohibitus ad ſuũ accedere, ſi in rẽ actionẽ inſtituerit, tametſi ea ratione aduerſariũ poſſeſſorẽ conſtituat, tamẽ interdicto vti, & per illud poſſeſſionẽ perſequi non prohibetur. quod ſane ius quoddã ſingulare eſſe cõſtat in odium vis illatæ cõparatũ, l. cum fundũ 18. §. vlt. ff. de vi, & vi ar. & l. naturaliter §. 1. ff. de acq. poſſ. vbi is qui egit in rẽ, poteſt tamen interdicto Vti poſſidetis vti: quia non videtur VTI POSSID. renũtiaſſe, qui in rẽ egit. quomodo exiſtimaui aliquãdo illo in loco legendum eſſe A. ltera cauſa eſt, propter commodum poſſeſſionis. veluti vt is cui colonus res ſuas obligauit, poſſeſſionem adipiſcatur: quamuis Seruiana vel certi condictione agere poſſet. ſic ſuperficiarius ciuiles habet actiones. ſed quia melius eſt poſſidere potius, quam in perſonam experiri, propterea interdictum proponitur. l. 1. §. 1. ff. de ſupetfic. Tertia cauſa eſt, propter proprietatem. vti docet Paulus in l. 2. §. quædam ff. de interdict. vbi ait ea interdicta quæ rei perſecutionem continent, proprietatis cauſam continere, & ea quæ ad rem familiarem pertinent, proprietatis, non poſſeſſionis cauſam habere. Hotom.

INTERDICTVM eſt ὁμιλία: id eſt, effatum Prætoris iudicantis de ſola poſſeſſione vel quaſi. Huiuſmodi ὁμιλία οὐ τέμνει τὴν ὑπόθεσιν, id eſt, non decidit cauſam proprietatis, ſed μὲν ἀρχει τὸν δικαστὴν, id eſt, informat iudicem, ad quem litigatores remittuntur, quis litigantium futurus ſit actor, quis reus. non eſt effatum Prætoris iudicem inſtruentis, quemadmodum in cauſa poſſeſſionis ſit iudicandum, quod male exiſtimat Duaren. 1. diſp. 20. Et ita intellige Theoph. Iuſt. de interdict. Ideoque interdictum eſt ordinatio ſiue rhythmus futuri de proprietate iudicii. Cuiac. Cod. eod. Hinc conſtat Interdicta non ideo dici, quod inter duos dicantur, ſed quod interim, dum de proprietate litigatur, rogentur, l. 3. ff. de lib. exhib. vt interdicta ſint interlocutiones & ſententiæ Prætoris latæ in cauſa poſſeſſionis. Notandum eſt interim, nulla interdicta de proprietate ſola, plura de poſſeſſione ſola, quædã partim de poſſeſſionẽ & proprietate reddi: vide Cuiac. eod. Formula interdicti ea erat: vnde tu vi illum deieciſti, eo reſtituas: actionis hæc ſi patet, illum dare oportere, vide Cuiac. 5. obſeru. 7. Goth. ad rubr. ff. de interdict. ſiue extraord. act.

INTERDICTA vnde vocata ſint, vel nomen acceperint, autores variant. Inſtitutionum architectus arbitratur ſic appellari, quod inter duos dicantur. Sed hoc, vt Ferrar. Inſtit. de interd. admonet, eſſet nimis remote atq; improprie verbũ aliorſum detorquere. Quare ipſe, vt & alii quamplurimi, putat dicta ab interdicendo, h. e. prohibendo & vetando, ſicuti vulgo dicere ſolemus interdicere aqua & igni, & interdicere bonis, loco, ciuitate ac patria: Idq; ea de cauſa, quod interdictorum prima prohibitoria fuere, aut omnibus tacita quædam prohibitio inſit. Nam prætor ſi quando ei qui vi de poſſeſſione fundi deiectus ſit, reſtitui poſſeſſionem iubet, tamen prohibet ne poſſeſſionem vi occupatam diutius detineat, vimq; faciat. l. pen. §. cum prætor ff. ne quis &c. Item ei qui liberos exhibere iubetur, ne exhibendos detineat, & ſic vim faciat, prohibetur. Et hoc eſſe videtur, quod Vlp. nonnulla interdicta mixta eſſe ſcribit, prohibitoria ſcilicet & exhibitoria. l. 1. & 3. ff. de lib. exhib. Eaque ſententia eo veroſimilior videtur: quod ipſemet Imp. in §. ſumma Inſt. de interdictis refert, fuiſſe qui putarent proprie interdicta ea vocari, quæ prohibitoria ſint: quia interdicere ſit denuntiare & prohibere, reſtitutoria autem & exhibitoria, proprie decreta vocari. Andreas Alciat. in l. 178, pecuniæ verbum. §. actionis, ff. de verborum ſignificat. interdicta dici tradit quaſi interim dicta, cum enim poſſeſſionem reſpiciant, totam litem non perimunt, quin de dominio quæri poſſit. Quapropter & præiudicia quandoque appellantur. Interdicere autem apud veteres id ſignificaſſe, quod interim dicere Ciceronis ad Herennium lib. 2. cap. 11. autoritate comprobat. Franciſcus autem Hotomannus dict. tit. de interd. §. ſequitur. exiſtimat, decreta prætoris certa, & vt ita dicam, imperioſa ab antiquis interdicta nominata eſſe: ſiquidem particula Inter nonnunquam ab antiquis augendi & amplificandi cauſa vſurpata fuit, veluti cum dicimus: Interficere, interimere, internecio. Sic Donat. in illud Terent,

C·Quis illhic? P.Dauus? C.Dauus? P.Interturbat: Inter, inquit, modo ſignificat nō mediocriter: eſt enim adauctiua particula. Sic ergo & interdicta à JCtis vocata, ea eſſe, quæ iis de rebus interponi ſolerent, quæ cum priuatæ non eſſent, iudicis priuati hominis arbitrio diſceptādæ non eſſent, ſed magiſtratus imperio & cognitioni relinquendæ. Nam rebus paulo attentius conſideratis, earum tria videntur genera. Sunt enim aliæ ſacræ & religioſæ, aliæ publicæ: aliæ de vi, quę quidem in poſſeſſionum cōtrouerſiis vel facta eſſet, vel ne fieret, cauendum videretur. Nam priuatas ad res, & rei familiaris controuerſias, actiones accommodatę ſunt. At ſi quis loco vel ſacro, vel religioſo, vel publico, veluti flumine, aut ripa, quid feciſſet, quod eius loci ius imminueret: item ſi qua vis in pacata & libera ciuitate committeretur, æquum fuit, Prætorem ipſum, imperium ſuum interponere. Qua de cauſa cum alia decreta prætoris iudicio & prudentiæ pro re nata concipienda relicta eſſent: tamen hæc digna viſa ſunt, quæ non modo certis verborum formulis conciperentur, & vti concepta erant à Prætore pro tribunali pronunciarentur, verum etiam totidem verbis in edictum referrentur, edictique Prætorii pars quædam eſſent, vti patet ex l.1.C.de interd.& omnibus inſcriptionib. libri Pandectarum 43. vt iam quæ inter actiones & interdicta, tum ſimilitudo, tum differentia ſit, exiſtimare aliqua ex parte poſſimus. Nam ex vtriſque formulæ certæ conceptæque in edictum Prætoris relatæ fuerunt: ex vtriſque iudicia recuperatoria naſcebantur: interdum etiam conſtituebantur. Vnde illa in edicto, Vnde vi, & de vi arm. VNDE TV ILLVM DEIECISTI, DE EO QVOD IBI TVM HABVIT, &c. IVDICIVM DABO. & l.1.ff.ne vis fiat ei: Si quis dolo malo fecerit, &c. in eum in factum iudicium dabo. Quin etiam videmus frequenter id, quod paulo ante Interdictum appellatum eſt, continuo poſt modo Actionem, modo Judicium appellari: vt l.is qui 2. §.ſi fundus. ff. quod vi aut clam. Ipſe vtile interdictum habebit, ſed eam actionem præſtare cogetur. Verum hoc ita ſæpe occurrit, vt plura hoc loco exempla commemorare nihil neceſſe ſit: præſertim cum Vlp. in l.actionis, 37. ff. de oblig. & act. ſcribat, Interdicta etiam actionis verbo contineri. Hot. Differebat autem, Interdictum ab Actione, quia ſolennitas actionum erat inducta de iure ciuili, Interdictum autem à iure prętorio. Vel ſecundum Azonem, quia in actione verborum ſolennitas non formabatur in ſingulorum perſonis, ſed erant generaliter in omnium perſonis formata ſolenniter verba. In interdictis autem, quot erant homines, qui volebant eam proponere, tot iis deſiderantibus & petentibus formabant ſolennitates, vel conceptiones, quibus contra ſuos aduerſarios in cauſis ſuis vtebantur, quas interdicta vocabant, de hoc not. Inſt. eod. tit. in princ. & ff. eod. ſuper rubr. Hodie autem inter Actiones & interdicta, nulla eſt differentia, vt Inſt. eod. tit. §. fin. Interdictum igitur eſt actio in factum prætoria, id eſt à prætore inuenta. Vide Vult. in comment. Inſtit. de interdictis, in princ. num. 42.

INTERDICTORVM & actionum hæc differentia eſt, ait Goth. ad l.1.§.1.ff.ſi ſeru.vind. In actionibus de iure quæritur principaliter, in interdictis de facto ſeu poſſeſſione.

INTERDICTORVM autem variæ ſunt ſpecies. 1. Quædam enim ſunt, in quibus de dominio, & proprietate, ſeu iure quæritur: vt de itinere actuque priuato, de arboribus cædendis. l.2.§. quædam. ff. de interd. l.3.§.hoc autem, ff. de itinere actuque priuat. l.1.ff. de arbor. cæd. Quædam in quibus de proprietate & poſſeſſione, vt ff de aq. quot. & æſt. l.1.§.fi. Quædam in quibus de poſſeſſione ſaltem. Inſt. de interd. §. ſequens diuiſio. Et huius interdicti poſſeſſorii tria ſunt membra: quia aliud eſt. Adipiſcendæ, aliud Recuperandæ, tertium Retinendæ. Primum competit ei qui non fuit ante nactus poſſeſſionem, & illud eſt triplex. Quorum bonorum, Quorum legatorum, & Saluianum: de quibus infra ſuo loco. Secundum Recuperandæ ſcilicet poſſeſſionis, & hoc triplex eſt: nimirum Vnde vi de poſſeſſione immobili, vi bonorum raptorum ſpoliato re mobili, &, Quod vi aut clam, contra eum qui in ſolo alicuius ædificauit. Tertium ſcilicet pro retinenda poſſeſſione, duplex eſt: ſcilicet vti poſſidetis: & vtrubi: de his vide gloſſam quartam & ſeptimam in cap. paſtoralis. de cauſa poſſ. & propr. vbi plene, & nota gloſſam optimam & magiſtralem in l.ſi quis in tantam. C. vnde vi.

INTERDICTORVM quædam reſpiciunt religionem, quædam vero ius humanum. Religionem reſpicientia ſunt, de mortuo inferendo, de ſepulchro ædificando, ne quid in loco ſacro fiat vel immittatur, l.2.§.1.ff. de interdict. Quæ humanum ius reſpiciunt: rurſus aliam diuiſionem faciunt.

INTERDICTA enim humanum ius reſpicientia, aut ſunt publicæ, aut priuatæ vtilitatis. Publica interdicta nouem ſunt in vniuerſum aut ſecundum Spec. tract. libel. tit. de cauſa poſſ. & proprietatis. §. quia vero. Alia omnia ſunt interdicta priuata, quia propter priuatam vtilitatem inducta. & ſunt in toto 28. ſecundum Spec. ibi. §. priuata.

INTERDICTA omnia aut ſimplicia ſunt, aut duplicia: Simplicia ea ſunt, in quibus actor à reo facile diſtinguitur, vt in reſtitutoriis & exhibitoriis interdictis, & etiam in aliquot prohibitoriis. §. ſumma. Inſtit. de interdict. Duplicia vero ſunt ea, in quibus vterque actoris & rei partibus fungitur: quo in numero ſunt, vti poſſidetis, & vtrobi interdicta. §. retinendæ. Inſtitutio. de interdictis. In illis etenim vterque actor eſt & reus. Quod ſic eſt accipiendum, vt ſi is qui ad iudicium prouocauit, de ſua poſſeſſione non docuerit, a reo tamen poſſeſſionis probationem exigimus, alioqui res apud iudicem tanquam vacans remanebit. Faber hic notatur in l.in tribus. ff. de iudic.

INTERDICTA aut ſunt prohibitoria, aut reſtitutoria: aut exhibitoria. Prohibitoria ſunt ea, quibus prætor aliquid fieri prohibet, cuiuſmodi eſt retinendæ poſſeſſionis interdictum. Ei etenim qui poſſidet, prætor vim fieri prohibet. §. retinendæ. Inſt. de interdict. vbi notatur Theophilus hic circa medium. Eiuſmodi eſt interdictum de mortuo inferendo, deque ſepulchro ædificando, toto tit. de mortuo inferendo. ff. Etenim ſi is, cui ius erat mortuum inferendi, ſuo iure vti prohibeatur: hic interdicto huiuſcemodi adiuuari poterit. l.1. §. prætor ait. ff. de mortuo inferendo. Eiuſmodi eſt & interdictum, quo aliquid in loco ſacro, toto tit. ne quid in loco ſacro fiat, aut itinere publico, tot. tit. ne quid in loco publico: aut flumine publico: tot. tit. ne quid in flumine publico fieri prohibetur. Eiuſdem notę eſt interdictum illud, quo creditores miſſi in poſſeſſionem debitoris, à prætore in ſua poſſeſſione ſeruantur, tot. tit. ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionem miſſus eſt. Sunt & reſtitutoria quędam interdicta, quibus nobis poſſeſſio reſtitui iubetur. hoc textu, in verbo, Reſtitutoria: cuiuſmodi eſt, vnde vi interdictum. l.1.C. vnde vi. l.1.ff. de vi & vi arm. & interdictum quorum bonorum: quod qua ratione reſtitutorium ſit, Accurſius ſatis recte hoc loco proſecutus eſt. gloſſ. in verbo bonorum, circa fin. quam ſequitur Faber & Aretin. Sunt & alia interdicta exhibitoria, quibus liber homo, qui ab alio inuitus detinetur, exhiberi cogitur. l.1.ff. de libero homin. exhib. Eiuſdem notæ eſt interdictum de liberis exhibendis, quo pater filium, qui ab alio detinetur, exhiberi poſtulat, petitque, vt filij deducendi libera facultas concedatur. Parum etenim fuerit filium exhibitum eſſe, niſi & eum nobis deducere concedatur. toto tit. de liber. deducen. & exhibend. Bart. & ibi gloſſ. in l.1.§. per hanc, ff. de rei vindic. communiter interpretes in §. præiudiciales. Inſtit. de act. & l.3. de liber. exhiben. Briſſ. Vult. in comment. Inſtit. de interdict. §.1. num.1.

INTERDICTORVM quædam annalia ſunt, quædam perpetua, l.1. ff. de interd. ſeu extraord. action.

INTERDICTORVM quædam concepta ſunt in præſens, quædam in præteritum. Vult. in comment. Inſt. de interdict. in pr. n.48.

INTERDICTVM de aqua quotidiana & æſtiua ei datur, qui aquam, quam anno proximo duxit, ducere prohibetur: dummodo iure vti ſe putet, aut ſine vitio eodem anno duxerit. Eſt prohibitorium, & reſtitutorium, pertinetque ad aquam non modo quæ agris, verum etiam quæ nobis vrbaniſque prædiis vſui ſit. l.2.& paſſ. ff. de aqua quot. & æſtiu. Sed adiungitur his aliud hoc titulo interdictum prohibitorium, de aqua publica, quæ ex caſtello, id eſt, diuidiculo aquarum publico ducitur permiſſu principis: quod tamen non ad poſſeſſionem, ſed ad tuendum ius aquæ pertinet magis, quam princeps adſignauit, atque de iure, non de facto eſt. Prat.

INTERDICTVM de aqua caſtello ducenda, datur habenti ius autoritate publica ducendi aquam de canali vel caſtello, quod eſt diminutiuum à canna, ad irrigandum. Vide Specul. ff. de aqua quot. & æſtiu. l.1.§.ait prætor. 2.§.3.& ſeq. vſque ad fin. l. vbi dicitur. Hoc interdictum neceſſario propoſitum eſt. Nam quia ſuperiora interdicta ad eos pertinent, qui à capite ducunt, &c. æquiſſimum viſum eſt ei quoque qui ex caſtello ducit (id eſt, ex eo receptaculo, quod aquam publicam ſuſcipit) interdictum dari. idque à principe conceditur. alij nulli competit ius aquæ dandæ. Vide ibi pulchrum textum. Caput autem aquæ illud eſt, vnde aqua naſcitur. Si enim ex fonte naſcatur, vt duci poſſit, ipſe fons dicitur caput: Si ex flumine vel lacu: prima incilia vel principia foſſarum, quibus aqua ex flumine, vel ex lacu in primum riuum compelli ſolet, capitis appellatione continentur. Caſtellum vero receptaculum eſt, quod aquam publicam ſuſcipit arte quadam in hoc conſtructum. Interdicta priora de aqua cotidiana & æſtiua, loquuntur de aqua ducta à capite ſeruitute priuatim conſtituta: hoc vero ad illos pertinet, qui ex caſtello ducunt autoritate publica. Oldend.

INTERDICTVM de aqua pluuiali arcenda, de aqua pluuia: imo non eſt interdictum, ſed actio ciuilis deſcendens ex l.12. tab. vt ff. de aq. pluu. arcend. l. ſi vſusfructus. & ibi not. ſuper verbo legitima. vbi allegatur l. Labeo. ff. de ſtat liber. Et dicit ibi text. Sed etſi fructuarius opus fecerit, per quod aqua pluuia alicui noceat, erit quidem actio legitima cū domino proprietatis, an vero etiam vtilis in fructuarium actio aquę pluuię arcendæ ſit danda, quęſitum eſt: & magis eſt vt detur. ſupple, dicēdum. Si ergo facis aliquod opus in fundo tuo, propter quod aqua

qua pluuialis nocere poteſt fuudo vicini tui, datur contra te actio aquæ pluuiæ arcendæ, per quam tuis expenſis opus teneris deſtruere, & damnum contingens emeudare. Si vero poſſideas opus ab alio factum, reneris patientiam præſtare, vt deſtruatur. arg. l. 1. & 2. §. 3. in fin. & l. ſi tertius colonus. alias, vicinus. § Celſus ſcribit. ver. ſi quis alius ff. eo. tit. & Spe. Et dicit Vlp. in l. 1. in prin. ff. eod. Aquam pluuiam dicimus, quæ de cœlo cadit & quæ imbre excreſcit ſiue per ſe hæc aqua cœleſtis noceat, ſiue cum alia mixta ſit. Et ſequitur ibi ſtatim: Hæc autem actio locum habet in damno nondum facto, opere tamen iam facto, ex quo damnum timetur. l. 1. §. 1. ff. de aq. pl. arc. Atei. §. in hoc iudicium. ff. eod. tit. totieſque locum habet, quoties manufacto opere, agro aqua nocitura eſt, i. e. cum quis manufecerit, quo aliter flueret quam natura ſoleret, ſi forre mutando (alias immitrẽdo) eam aut maiorem fecerit, aut citatiorem vel rapidiorem aut vehementiorem, aut ſi comprimendo redundare fecerit eam. Nam ſi natura aqua noceat, ea actione non continetur. & in ea l. dicitur: De eo opere, quod agri colendi cauſa aratro fit, Qu. Mutius ait non competere hanc actionem. Sciendum autem actionem aquæ pluuiæ arcendæ non in rem, ſed perſonalem eſſe, l. ſi tertius. ff. de aqu. & aq. plu. arc. Old. Recte quidem: Veruntamen cum ante ſuſceptum iudicium poſſeſſorem ſequatur, oportet eam in rem ſcriptam cenſeri, l. emptor. l. poſt vendit ff. eod. tit.

INTERDICTVM de arboribus cædẽdis duo capita habet: primum vt arbores ædibus alienis impendentes adimantur: ſecundum vt agro vel ruri alterius impendentes ſuccidantur: quorũ duorum capitum, vt Vlp. inquit, differentia hæc eſt. Siquidem arbor ædib. impendeat: ſuccidi eam præcipitur: Si vero agro impendeat: tantum vſq; ad quindecim pedes à terra coerceri. Et hoc interdictum prohibitorium eſt. Si autem arbores ædibus alienis impendeant, vtrum totas iubeat Prætor adimi, an vero id ſolum, quod ſupra extiterit? Rutilius ait à ſtipite excidendas: idque pleriſque videtur verius. Et niſi adimeret dominus arborem: Labeo ait, permitti ei, cui arbor officit, ſi velit, ſuccidere eam, lignaque curtare, vt eſt textus in l. 1. §. hoc interdictum ff. eod. tit. Non ſolum autem domino ædium: ſed etiam ei, qui vſumfructum habet, competit hoc interdictum, vt ibi. Old. illud tamen obſeruandum eſt, non antea recte conueniri dominum hoc iudicio, quam vbi admonitus vt adimat, recuſauit adimere. Quamobrem Bart. huius admonitionis probandæ gratia conſulit inſtrumentum eſſe ſcribendum. l. 1. §. ait Prætor. ff. de arb. cæd. Huic autem conforme eſt

INTERDICTVM de arboribus collocaudis & ſublucandis. Sublucare autem eſt compeſcere luxuriem ramorum, quod vſq; ad 15. pedes vt fiat definitum eſt, à terra videlicet. Sublucare enim eſt veluti ſubtus lucem mittere. Collucare vero eſt vel ſuperiores ramos lumini officienres ſuccidere, vel ipſam arborem ex ſtirpe penitus excindere. Cuiac. recept. ſent. lib. 5. c. §. arbor.

INTERDICTVM DE CLOACIS ad vrbanas referri debet, nec ad retinendam poſſeſſionem datur, qua de re prætor interdicere dedignatur. l. 1. ff. vti poſſ. Sed quod maxime pertinet ad publicam ſalutem ſecuritatemq;, ad reficiendas & purgandas Cloacas: in quo hoc proprium eſt, vt detur etiam ei qui ab aduerſario vitioſe poſſidet. Eſt autem prohibitorium & de cloaca priuata. Sed eſt & aliud prohibitorium & reſtitutorium de publica. Ne quid fiat in cloac. publ. & ſi quid in ea re factũ erit, quo vſus eius deterior ſit, fiat, vt reſtituatur. Vide l. 1. de Cloacis. Pr.

INTERDICTVM de fluminib. prohibitorium & reſtitutorium eſt, & aduerſus eum competit, qui quid in flumine publico ripaue eius facit aut immittit, quo ſtatio iterue nauigio deterior ſit. l. 1. ff. de fluminibus. Quod & de mari intelligendum eſt, ſi quid in eo fiat, vel litore quo portus, ſtatio, nauigatioq; deterior ſit, fiat, & in flumine non nauigabili, ſi quid fiat, quod exareſcat, vel aquæ curſus impediatur: non ſi in torrente, id eſt, quod flumen hybernum dixit Horatius. Prat.

INTERDICTVM de fonte eſt, quo is qui fonte alioue loco, vnde aqua viua naſcitur, quo anno proximo ſine vitio vſus eſt, vti prohibetur, adiuuatur l. 1. ff. de font. Pra. Hoc interdictum proponitur ei, qui fontana aqua vti prohibetur, ſiue haurire, ſiue pecus ad eam appellere. l. vnica præallegat. in princ. Et de iſtis omnibus ſeruitutib. datur hoc interdictum, ſi tamen perpetua ſit cauſa, vt colligitur ex §. 1. d. l. vnicæ. & §. hoc interdictum de ciſterna. in ver. denique à cõtrario ſenſu. Non autem datur reſciſſoria actio. vt d. §. hoc interdictum. vbi dicunt, quod de ciſterna non competit. Nam ciſterna non habet perpetuam cauſam. nec viuam habet aquam, ſed locus eſt ad colligendam aquam pluuiam aptus. l. 1. §. hoc interdictum. ff de fonte. inde ſic dictus quod ſit cis, h. e. infra terrã. Ex quo apparet in his exigẽdum vt viua aqua ſit. Ciſternæ autem imbribus cõcipiuntur. Cętera vide in d. l. vnica. ff. de fonte. vbi dicitur in fin. l. de lacu, puteo, & piſcina reficiendis, purgãdis, interdictum competit, & omnibus perſonis datur, quibus illud de aqua æſtiua. Old.

INTERDICTVM fraudatoriũ dicitur, quo Prætor ea quæ in fraudem cuiuſpiam geſta erant reſcindit, veluti pupilli, aut creditorum. Papi. l. 96. ff. de ſol. Sed & interdicto fraudatorio tutoris creditor pupillo tenebitur. Valens l. 67. ff. ad SC. Trebel. Etiam eo tempore, quo creditorum fraudandorum conſilium inibis, citra periculum interdicti fraudatorii, hæreditatẽ ſuſpectã adibis. Itẽ, Vix fraudatorio interdicto locus erit. Hot. Pia. Huic

INTERDICTO etiam locus eſt, vbi debitor rem alienam alienauerit. l. pupilli debitor. ff. de ſol. Et in debitore fiſci & ciuitatis. l. ſatis notum. C. in quib. cauſis pig. tex. l. Moſis, in pr. ff. de iure fiſci. l. 2. vbi Barr. not C. de debit. ciuit. lib. 11. Idem & in eo, qui cum hæreditatem reſtituere, ſi ſine liberis deceſſerit, rogatus erat, bona aliquot alienauit, in Auth. Contra rogatus. in verbo, aut deficiente. C. ad Trebell.

INTERDICTVM DE GLANDE LEGENDA prohibitorium eſt, & competit ei, cuius ex agro glans, i. e. fructus cuiusuis arboris, in alienum decidit, vt ei tertio quoque die legere auferreue glandem ſuam liceat, l. 1. ff. de gland. leg. Frontinus maluit fructum quam glandem dicere. Prat.

INTERDICTVM DE IN POSSESSIONEM MISSO, datur ei, qui dolo malo fecerit, quo minus quis permiſſu Prætoris, eiuſue cuius ea iuriſdictio fuit, in poſſeſſionem bonorum ſit miſſus l. 1. ff. ne vis fiat ei. Prat. ex Hot.

INTERDICTVM de itinere actuq; priuato reſtituendo prohibitorium, ad tuendas tantummodo ruſticas ſeruitutes, datur contra prohibentes aliquem vti ſeruitute ſua. vt ff. eo. tit. l. 1. §. 1. & datur confeſſoria contra negantem ſeruitutem, vt l. ſi forte. §. ſciendum. ff. ſi ſer. vend. Et etiam aduerſus eum, qui alium iniuſte prohibet ſua vti ſeruitute. Imo etiam tunc datur confeſſoria, vt d. §. ſciendum. l. præalleg. Vnde datur mihi, quia in itinere, actu vel via priuata vſus ſum hoc anno triginta diebus non vi, non clam, non precario. Idque in quacunque anni parte, præſente aut præterita, vt ff. eod. tit. l. 1. §. hoc interdicto, & hoc ſi fuerit iure ſeruitutis, alias ſecus. vt ff. de aqua plu. arcen. l. 1. in fin. & ideo à te non debeo prohiberi, quo minus vtar interim, vel tanto tempore, quoaduſque de ſeruitute conſtet. Ait enim Prætor, Quo itinere, actuque priuato de quo agitur, hoc anno nec vi, nec clam, nec precario ab aduerſario vſus es, quo minus ita vtatis, vim fieri veto, vt ff. eod. tit. l. 1. in pr. Old. Datur autem non ſolum ei, qui ſuo nomine & per ſe ipſum vſus eſt itinere, vel actu: Verum etiam qui per colonum aut hoſpitem aut alium amicum id non ignorantem vtitur, l. 1. §. Is cui colonus, & l. 3. §. vti videmur. ff. eod. tit.

INTERDICTVM de libero homine exhibendo competit vnicuique de populo ad petendum in publicum hominem liberum, contra & aduerſus eum, qui liberum hominem inuitum captũ dolo malo detinet in ſeruitute. Et proponitur hoc interdictum tuendæ libertatis cauſa, videlicet ne homines liberi retineantur à quoquam, pro exhibitione facienda, vt homo producatur in publicum, & tangendi videndique hominis facultas præbeatur. Et exhibere eſt extra ſecretum habere. ff. eo. tit. l. 3. §. Ait prætor. hoc etiam interdictum competit aduerſus abſentem, vt in l. præalleg. §. 1. & à quocunque hoc interdictum proponi poteſt, quia cuilibet de populo competit, & cuiuslibet intereſt ne hoc fiat. Nemo enim prohibendus eſt libertati fauere, vt ea l. §. Hoc interdictum 1. & nihilominus lex facit accuſari. vt eo. tit. l. 1. in pr. vbi textus inquit: Quem liberum dolo malo retines, exhibeas. & ff. Ad l. Fauiam de plag. l. Non ſtatim. §. fin. & C. eo. tit. l. ſi fratrem. Oldend.

INTERDICTVM de liberis exhibendis eſt quo is qui filiumfa. apud ſe quauis ex cauſa retinet, eum patris vnius poſtulatu exhibere cogitur: niſi ſi honeſti matrimonii dirimendi cauſa pater filiam nuptam deſideret, l. 1. ff. de lib. exhib. Hot.

JNTERDICTVM de liberis exhibendis ſeu deducendis datur patribus vel parentib. contra eos, qui liberos vel nepotes in poteſtate eorum exiſtentes, ſine eorum voluntate detinent. Vnde l. 1. ff. eod. tit. ſic ait; Ait Prætor, qui quæue in poteſtate Lucii Titii eſt, ſi is eaue apud te eſt, doloue malo tuo factũ eſt, quo minus apud te eſſet, ita eum eaue exhibeas. Hoc interdictum, & illud de vxore deducenda non ſolum ſunt exhibitoria, ſed etiam deductoria ſeu deductiua, quia per ea vxor & liberi non tantum exhibentur, ſed etiam deducuntur. vt ff. eod. tit l. 3. §. 1. Et de interdicto de vxore poſtea dicetur. Old. De hoc etiam interdicto, quibus perſonis illud competat, quibus non, vide Cuiac. Jul. Paul. recept. ſent. lib. 5. tit. 6. §. Bene concordans.

JNTERDICTVM de dolo publico fruendo eſt publicæ vtilitatis cauſa propoſitum, quia tuetur vectigalia publica, quo prohibetur quis vim facere ei, ſocioue eius, qui conduxit locum publicum fruendum, ab eo, qui locandi ius habuit, quo minus loco publico ſibi frui liceat ex lege locationis vel conductionis, vt hæc habentur in l. 1. §. 1. & in prin. ff. de loc. pub. fru. aduerſus eum qui vim facit ſeu prohibet conductorem frui loco publico, ſiue ipſe procurator rerum publicarum id faciat, ſiue alius.

JNTERDICTVM de dolo ſacro aduerſum eum datur, qui in ſacro loco aliquid fecit, immiſit, vt id reſtituat, l. 1. ff. ne quid in loc. ſacr. Prat ex Hot.

JNTERDICTVM de migrando datur aduerſus locatorem eiuſue hæredes inquilino, vt ipſe liberè cum rebus ſuis poſſit de ha-

bitatione migrare, ſi tamen locatori ſatisfaciat, & de penſione totius temporis. vt ff. eo. tit. l. 1. §. ſi penſio. & de damno ſi quod in domo conducta dederit. Sed etiam gratuito inquilino datur, colono autem non datur. vt ff. eod. tit. l. 1. §. 1. Sed alias ei iuxta ordinem iudicis ſubuenitur, ſi velit non dico migrare, ſed colonariam poſt tempus exactum derelinquere. Dicitur enim in textu: Hoc interdictum proponitur inquilino, qui ſoluta penſione vult migrare. Nam colono non competit, cui etiam extra ordinem ſubueniri poteſt officio iudicis, vt tanto celerius expediatur cauſa migraturi. l. 1. §. 1. ff. de migr. Ergo in frequens eſt hoc interdictum. Si tamen gratuitam quis habitationem habet: hoc interdictum vtile ei competit. Old.

Interdictvm de mortuo inferendo habet locum, vt quis non prohibeatur mortuum inferre & ſepelire, quo licet ei inferre & ſepelire, vt ff. de mortuo infer. l. 1. in pr. vt ſi in via prohibeatur vel ſepulchrum ædificare, vel lapides ad ædificandum per fundum ducere, vt ff. eod. tit. l. 1. §. Prætor ait, & §. Si iter mihi §. Vim habere. & §. fi. &c. Olim enim quo quiſque vellet, poterat inferre mortuum & ædificare ſepulchrum, modo id in ſuo faceret, ſine alterius detrimento & extra ciuitatem. l. 2. in princ. & §. 1. ff. de relig. &c. Old. & Prat.

Interdictvm momentaneæ poſſeſſionis eſt, quo agitur de poſſeſſione retinẽda, ſicut Vti poſſidetis, vt ff. Vti poſſ. l. 1. §. 1. & Vtrubi. de quib. infra dicetur, vel quo agitur de poſſeſſione adipiſcenda, vt ff. Quorum bonorum. l. 1. §. 1. vt eſt Quorum bonorum, Quorum legatorum, vel quo agitur de poſſeſſione recuperanda, vt Vnde vi. ff. eod. tit. l. 1. §. 1. Et dicuntur momentaneæ poſſeſſiones: quia licet obtineat aliquis in poſſeſſione, tamen continuo elapſo momento, ſuccumbere poterit in iudicio proprietatis, vt C. Si de momen poſſeſſ. fuerit appell. l. 1. Et quod hęc ſint interdicta momentaneæ poſſeſſionis, dic vt not. C. Qui legit. perſo. habent in iudicio ſtandi. l. Momentaneæ. Et naturam illorum prædictorum proſequere. vt not. in c. Paſtoralis de cauſ. poſſ. & prop. inſt. de inter. per tot. prout etiam ſupra dictum eſt, in prin. de interdictis. Hoc autem interdicto poteſt quilibet minor etſi impubes ſit, etiam ſine tutore vti. ff. Vnde vi. l. 1. §. Si filius. Old.

Interdictvm autem momẽtaneæ poſſeſſionis, aut ſceleris reformatio, vt annotat Cuiac. in l. ſi coloni. C. de agric. & cenſ. lib. 11. omnem rationem ſignificat repetendæ poſſeſſionis vi vel alio modo perturbatæ, & ideo non tantum interdictum vnde vi, ſed & interdictum de tabulis exhibendis: itidem interdicta vti poſſidetis, Vtrubi, Saluianum, quorum bonorum ex ſententia Pauli comprehendit.

Interdicta noxalia ſunt ea quæ ob delictum eorum, quos in poteſtate habemus, dantur, veluti cum deiecerunt, aut vi aut clam opus fecerunt, l. interdicta. ff. eod. tit.

Interdictvm ne quid in loco ſacro fiat, & ſequentia, omnia huiuſmodi dãtur cuilibet ex populo ad prohibendum ne fiat. Contra quam prohibitionem ſi quid factum fuerit, interdicto Quod vi aut clam, ſuis ſumptibus vel deſtruere cogetur omne quod factum fuerit, aut in priſtinum ſtatum reducere, vel reddere tenetur, vt ff. ne quid in loco public. l. 2. §. Ait Prætor quod in via. Hoc autem verum eſt de hoc quod ipſe fecit vel mandauit, alias ſecus eſſet: vt ff. Quod vi aut clam. l. Alios. Vbi hæc interdicta locum habeant, ſignificatio ipſorum nominum denotat, vt pupillaris actio eſt, quæ ius pupilli tuetur, vt ff. de pupill. act. l. 1. Et dic ibi in rubr. ff. de iuriſd. omn. iud. l. ſi quis illud. Et dantur etiam ad intereſſe, vt ff. Ne quid in loco publ. l. 1. §. 1. Old.

Interdictvm ne quid fiat in loco ſacro, de loco ſolum ſacro non ſacrario competit. l. 1. Et quod ait Prætor. Ne quid in loco ſacro fiat: non ad hoc pertinet, quod ornamenti cauſa fit, ſed deformitatis cauſa vel incommodi eſt, vt l. 1. §. quod ait ff. eo. tit. vbi etiam l. ſecunda dicit: In muris itemq; portis, & aliis ſacris locis aliquid facere, ex quo damnum aut incommodum irrogetur, non permittitur. l. 2. Ne quid in loco ſacr. fi. Old.

Interdictvm ne quid fiat in loco religioſo, patet ſimiliter.

Interdictvm ne quid fiat in loco publico vel itinere, interdictũ prohibitoriũ eſt, & tam publicis vtilitatib. quam priuatorum per hoc proſpicitur: loca enim publica vtiq; priuatorum vſib. deſeruiunt iure ſcripto ciuitatis: vt l. 1. §. 1. ff. eod. tit. vbi ſequitur: Publicum locum Labeo diffinit, vt ad areas, ad inſulas, ad agros, & ad vias publicas, itineraque publica pertineat. Hoc autem interdictum ad ea loca, quæ ſunt in fiſci patrimonio, non pertinet. In his enim neq; facere quicquam, nec prohibere priuatus poteſt. Res enim fiſcales quaſi propriæ & priuatæ principis ſunt. Si quis ergo in his aliquid faciat, nequaquam hoc interdictum locum habet, ſed in hac controuerſia præfecti eorum iudices ſunt, quia hoc interdictum ad ea loca pertinet, quæ publico vſui deſtinata ſunt, vt l. 1. præalleg. §. 2. & 3. De hoc vidi ibidem plura ea l. eod. tit. Old.

Interdictvm ne quid in loco publico vel itinere fiat, aduerſus eum redditur, qui quid in loco publico fecit, inue eum locum immiſit qua ex re quid illi damni datur, præterquam quod lege, SCto, edicto, decretoue Principum ei conceſſum erit, l. 1. ff. ne quid in loc. publ. Prat. ex Hotomann.

Interdictvm ne quid fiat in mari vel flumine publico, ripaue eius, quo peius nauigetur, aut in via publica, quo peius eatur. Hoc interdictum datur perpetuo omnib. & in omnes habet condemnationem in id, quod actoris intererat: vt l. 1. in fi ff. de via publica & itinere publico reficiendo, & ſi quid in ea factũ eſſe dicatur, vbi lex ſecunda ponit, quod viam publicam populus non vtendo amittere non poteſt. & l. fin. dicitur, Qui viam publicã exarauerit, ad munitionem eius ſolus cõpellitur.

Interdictvm ne quid fiat in flumine publico, vt aliter fluat quam priori æſtate fluxit, (id eſt, vt aqua fiat altior, depreſſior, aut rapidior cum incommodo accolẽtium. vt ff. ne quid in flumine publico. l. 1. in pr. §. quod autem ait) aduerſus eum datur, qui in flumine publico, inue ripa eius facere, aut in flumen ripamue eius immittere, quo aliter fluat, quam priore æſtate fluxerit, inſtituit. Publicum flumen hic intelligendum eſt perenne. Et quanquam prætor de flumine nauigabili ſtricta interpretatione loqui videatur, vtiliter tamen hoc interdictum porrigitur ad flumen quod nauigabile non ſit. Old.

Interdictvm ne quis via. Ei qui via publica vti prohibetur, interdictum & ex cauſa interdicti actio datur. l. 1. ff. §. 1. vt in flu. publ. nauig. lic. l. 2. §. vlt. ff. ne quid in loc. publ. ſed & huius rei cura mandata eſt viocuris ſiue curatorib. viarum, à quarũ munitione nemo excuſatur, niſi qui muneris publici vacationem impetrauit. l. cui muneris. ff. de mun. & hon. Qui autem in via publica opus fecit, quo via deterior fiat, id per interdictum reſtituere & demoliri cogitur. l. 2. §. præt. ff. ne quid in loc. publ. Cuiac. lib. 5. Recept. Sent. Jul. Paul. tit. 6. §. vt interdictum.

Interdictvm de noui operis nuntiatione datur ei, qui prohibetur ædificare poſtquam ſatiſdederit. vt ff. de oper. nou. nunciat. l. Prætor ait. §. hoc autem interdictum. Nam hoc interdictum competit, ſi in ſolo ſuo ædificat, aut locum habet remiſſio, vt ff. eod. tit. l. non ſolum. §. ſciendum. Et tunc non poteſt vltra ædificare, niſi conſtet eum habere ius ædificandi, vt in §. præall. Hoc interdictum etiam datur in eum, qui non ſatiſdedit vt ædificet, vt ff. eod. tit. l. de pupillo. §. ſi plurium & §. meminiſſe. & tenetur denunciare, etiam ſi ius ædificandi habet. vt ea l. §. 1. & §. ſi is, cui. Et ſi poſt ædificauit, totũ ſuis ſumptibus tenetur demoliri, vt ff. eo. tit. l. ſtipulatio. §. ſiue autem. Et interdictum de nou. oper. nuntia. imperator nominat edictum. l. 1. ff. eod. tit. vbi dicit, Hoc edictum, remediumque operis noui nuntiationis aduerſus futura opera inductum eſt, non aduerſus præterita, hoc eſt, aduerſus ea, quæ nondum ſunt facta. Nam ſi quid operis factum fuerit, quod fieri nõ debuit, ceſſat edictum de noui oper. nunt. & erit tranſeundum ad interdictum: Quod vi aut clam factum erit, vt reſtituatur. Et hæc nunciatio non habet neceſſariam aditionem prętoris poteſt enim quis nunciare nouum opus, etſi prætorem non adierit. Item poteſt fieri proprio & alieno nomine, & omnib. dieb. etiam aduerſus abſentes, inuitos & ignorantes, vt hęc clare ponit textus l. 1. poſt pr. ff. eod. tit. vbi ſubditur: Opus nouum facere videtur, propter quod locum habet nuntiatio, qui aut ædificando de nouo, aut detrahendo aliquid, priſtinam faciem operis mutat: ſiue intra oppida, ſiue extra oppida in villis, vel in agris. l. 1. §. opus nouum. & §. ſiue autem ff. de nou. oper. nun. Et hoc interdictum non omnia opera complectitur, ſed ea ſola, quæ ſolo coniuncta ſunt, quorum ædificatio vel demolitio videtur opus nouum continere. Ergo non pertinet ad hoc edictum, ſi quis in fundo alterius meteret, vel arborem ſuccideret, vel vineam putaret, licet opus faceret, quia ſolum ad ea opera, quæ in ſolo fiunt, pertinet: nec locum habet, ſi quis vetus ædificium fulciat, quia non opus nouum facit, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet. vt l. 1. præalleg. §. opus nouum cum ſequentib. Subdit. Nunc videamus quibus ex cauſis fiat hæc nunciatio, & quæ perſonæ nuncient, & quibus nuncietur, & ſic quibus locis nunciatio fiat, & quis ſit effectus nunciationis, quæ per ordinem vide ibidem in d. l. Old. Prat. Vide infra Nunciatio noui operis.

Interdictvm de precario (quod reſtitutorium eſt, vt ff. eod. ti. l. 2. §. 1.) datur ei qui precario dedit roganti vſum vel poſſeſſionem rei etiam alienæ. l. quæſitum eſt, in pr. ff. de prec. vel creditori, qui rem quam pignori accepit, precario conceſſit. l. certe ſi interim. §. quæſitum eſt. ff. eod. Precarium autem videtur rogare & habere, ſi rogauit pro ſe, & habet pro ſuo, vel rogauerit procurator ſuus, negotiorum geſtor, & ipſe ratum habet, vt ff. eod. tit. l. recte. §. 1. dum tamen accipiat in perſonam ſuam contractum: aliter non. vt ff. de acq. poſſ. l. poſſeſſio, §. fi. Datur etiam contra eum qui dolo fecit, vt ff. de acq. poſſ. l. ſi in infinitum. §. 1. Et illud eſt regulare, quod dolo deſinens poſſidere, pro poſſeſſore habeatur, vt ff. de pet. hær. l. etiam. §. item ſi quis dolo. ff. de rei vend. l. qui reſtituere & ſic pro poſſeſſore habetur de reg. iur. in rubr. lib. 6. Si non ſit proximus pubertati, quia tunc ſicut quilibet maior tenetur de dolo & lata culpa, vt ff. commoda, l. 3. in pr. alias ſecus, vt ff. de rei vẽdic. l. quod infans. & in pupillum, qui rogauit precarium ſine tutoris autoritate. Et quid ſit precarium, require loco ſuo. imo dic vt legitur. ff. de preca

preca.l.1.vbi ſtricte accipitur, ſecundum Accurſ.& C.de præſcript.30.annor.l.2.vbi large accipitur. Old.

INTERDICTVM quod vi aut clam, datur domino prædii, vel ei qui deſiit dominus eſſe, forte ſi propter opus nouum minoris vendidit prædium. l.is qui in puteum. §.ſi poſteaquam, ff.h.t. aduerſus eum, qui in loco alterius aliquod opus cõſtruxit vel deſtruxit, dum tamen ſit factum in ſolo.ff.eod.tit.l.1.§ hoc interdictum. Et etiam ſi vi, id eſt, per violentiam, aut clam, i.e. occulte ſine notificatione alteri facta fecit, cum timeret ne ſi ſciret, ſibi prohiberetur, vt ff.eod.tit.l.1. Compellitur autem per hoc interdictum, quod deſtruxit, ſuis ſumptibus reponere in priſtinum ſtatum, vel quod conſtruxit, deponere. Idem ſi alteri mãdaſſem opus fieri: quia ego teneor ad opus deſtruendum, & ad impenſas ff.eod.tit l.aut qui aliter. Hæc verba. Si tamen alius fecit, & ego poſſideo, tunc teneor ad patientiam præſtãdam, vt opus tollat.ff.eod.tit.l.fin.§.alius in prin. Et eſt hoc interdictum reſtitutorium, per quod occurſum eſt calliditati eorum, qui vi aut clam quædam moliuntur & deſtruunt, iubentur enim reſtituere ea.& parum refert vtrum ius faciendi habuerit quis, an non. Siue enim ius habuerit, ſiue non, tamen tenetur interdicto hoc, qui vi aut clam fecit. Tueri enim ius ſuum debuit, non iniuriam committere. vt l.1.§.1.ff. quod vi aut clam.& ſeq §. Quare vi faciens, vel clam, opus perfectum in priſtinam formam reſtituere cogitur. Cæterum ſi quis nec fecit, nec conſenſit facienti opus, quod tamen poſſidet, petendum eſt vt patientiam præſtet reſtituẽdi alienis impenſis. Quod ſi non reſtituat, aut patientiam præſtet, tum agi poteſt vt ſoluat id quod actoris intereſt, opus factum non eſſe.l.ſemper aduerſus.§.hoc interdicto.ff h t.Hoc interdictum ad ea ſola opera pertinet, quæcunque in ſolo vi aut clam fiunt. Et infra: Vi factum Qu.Mutius ſcripſit, ſi contra quam quis prohibetur, fecerit. Et placet hæc diffinitio Vlpiano, Pedio, & Pomponio, vt ibidem dicitur. Sed Ariſto ait eum vim facere, qui ſciens ſe prohibitum, per vim molitus eſt, ne prohiberi poſſit. Et idem ſentit Labeo ibidem. Sed l.3.§.fi.eod.tit. etiam facere videtur, ſi quis contra denuntiationem teſtationemq; fecerit, ſiue iactu lapilli, ſiue alio quolibet actu declaretur voluntas prohibendi. Clam facere Caſſius ſcripſit eum, qui celauit aduerſarium, nec ei denuntiauit, ſi modo timuit eius controuerſiam, aut debuit timere. Ariſt. putat eum quoq; clam facere, qui celandi animum habet eum, quem prohibiturum ſe intellexit, & exiſtimat, aut exiſtimare debet, ſe prohibitum iri. Olden. Concurrit autem hoc interdictum cum interdicto De noui oper. nunc. inter quæ tamen hæc intercedit differentia, quod hoc latius pertineat quam illud de oper.nou.nunc. Nam & poſſeſſori hoc datur, & nõ poſſeſſori, illud non poſſeſſori, & de arbore ſucciſa, vel de fracto ſurculo, non etiam illud. Prat.

INTERDICTVM quorum bonorum à Prætore inuentum eſt, & datur ei, qui bonorum poſſeſſionem agnouit apud iudicẽ, hoc eſt, qui declarauit apud magiſtratum ſe talem eſſe, qui poſſet ac vellet iure prætorio amplecti hæreditatem defuncti, nondum tamen cõſecutus eſt corporalem rerum hæreditariarum poſſeſſionem aduerſus hęredem vel poſſeſſorem, vel contra illum, qui pro hærede vel poſſeſſore poſſidet, ad vniuerſa bona adipiſcenda, non ad ſingulas res: niſi forte eueniat vnius tantum rei controuerſia cuius poſſeſſionem nondum adeptus ſit, l.hoc amplius.cum leg.ſeq.ff.de furt.Bart.in l.1.§.hoc interdicto.ff.quor.bonor. Et cum ſit quoddam directum, & quoddam vtile: directum datur ei, qui eſt bonorum poſſeſſor. Vtile datur ei, qui ſuccedit iure ciuili ex teſtamento, vel ab inteſtato, & hoc eſt interdictum reſtitutorium, & adipiſcendæ poſſeſſionis.ff.quo.bon.l.1.§. hoc interdictum. Sunt ergo interdictorum quædam recuperandæ poſſeſſionis, quædam retinendæ, & quædam adipiſcendæ, vt ſupra in principio præmiſſum eſt, Old. Differt autem hoc interdictum à petitione hæreditatis in pluribus, vt notat Bart.gloſſ. & Dd.in l. .C.eod.& in l.3.& ibi Bart.ff.eod.idem Bartol.in l.fin. C.de edi.diui. Hadrian.toll.& potiſſimum in modo proponendi libellum, & per conſequens in modo ſententiæ ferendæ. Nam in petitione hæreditatis peto me declarari hæredem, & per officium iudicis fit reſtitutio rerum, vt l.licet.C.de pet.hær. ſed in hoc interdicto, peto me reſtitui in poſſeſſionem, vel poſſeſſionem mihi tradi. vt l.1.C. eod. Et ſic etiam declaratur diuerſitas in modo ſentẽtiæ. Quia in petitione hæreditatis declaratur quis ſit hæres: ſed in interdicto condemnatur ad reſtitutionem rerum: Ang.§.quadrupl. num.57.inſt.de actionib.

INTERDICTVM quorum legatorum competit hæredi ad repetẽdum legata, quæ ſine voluntate eius legatarius propria autoritate occupauit. Repetet itaq; hæres, vt deducat Falcid. Alioquin ſi repeteret ſtatim repetiturus, exceptione doli poterit remoueri. Et hoc interdictum vulgo ſic appellatur à primis verbis edicti prætorii, & eſt etiam adipiſcendæ poſſeſſionis, i.e.mandabatur olim legatario vt reſtitueret poſſeſſionem hæredi, vel bonorum poſſeſſori: qui cum nunquam habuiſſet, adipiſcebatur eam, l 1.in prin.ff.quo.legat & qui non reſtituit, in id quod intereſt debet condemnari. vt l.fin.§. ex hoc interdicto. ff. eodem titulo.

INTERDICTVM de remiſſionibus tunc valet, cum operis noui nuntiandi ius nullum fuit. nam operis nunciatio eatenus duntaxat valet, quatenus nuntiandi ius fuit. Prætor enim vbi ius non fuit, nunciationem ipſo iure miſſam facit.l.1.ff. de remiſſ. Remiſſio itaq; eſt nunciationis relaxatio, quæ ſcilicet in hoc fit magiſtratus autoritate, vt vicinus cui nunciatum eſt opus nouum, nunciationem negligat, & opus inſtitutum exequatur. Eſt & de opere reſtituendo ſatiſdatio remiſſionis loco. Igitur qui ædificare vult contra quam ei denunciatum ſit, vel remiſſionem impetrare debet, vel ſatiſdare de opere demoliendo, ſi iudicatum fuerit iuſtam eſſe nunciationem. l.1.§.1.ff.de remiſſ. De quo latius Cuiac.lib.1.Obſeru.c.16.

INTERDICTVM de ripa munienda datur ei, qui in flumine publico, ripaue eius opus facere vult, ripæ agriue, qui circa ripã eſt, tuẽdi cauſa. Hoc autem interdictum merito propoſitum fuit. nam ripas fluminum publicorum reficere & munire, vtiliſſimum eſt, ne ob id omiſſum nauigatio deterior fiat, vt l.vnica. §.1.de ripa muniend. & ſequitur in §.2. De interdicto expreſſum eſt, vt damni infecti in annos decem viri boni arbitratu vel caueatur, vel ſatiſdetur. Dabitur autem ſatis vicinis. Et in fine dicit text. Illud notandum eſt, quod ripæ, lacus, foſſæ, ſtagni muniendi cauſſa nihil prætor cauit, ſed idẽ erit obſeruandum, quod in ripa fluminis munienda. Old. Ripa autem definitur, id quod flumen continet, naturalem rigorem curſus ſui tenens.l.1.§.ripa autem.ff.de flum. Et hoc eſt quod Paulus dicit: ripas eas eſſe, quæ pleniſſimum flumen continent.

INTERDICTVM de riuis eis conceditur, qui ea, quibus aquarum ductiones continentur, reficere purgareue prohibẽtur, ſi modo eo anno ſine vitio aquam etiam ſine ſeruitute duxerit. Hot. Eſt autem vtiliſſimum hoc interdictum: quia riuos, ſpecus, & ſepta reficere & purgare prætor aquæ ducendæ cauſſa permittit, dum tamen non aliter aquam ducat, quam priore æſtate fluxit. vt l.1.in prin.ff.de riuis. Et ſequitur in §.2. Conceditur autem aduerſus quemcunque.l.1.hoc interdictum.& l.3.§.iiſdem.ff.de riuis.

INTERDICTVM de ſuperficiebus, quod etiam actio nuncupatur, proponitur duplex, exemplo interdicti Vti poſſidetis. Tuetur itaq; prætor eum, qui ſuperficiem petit, & defendit, veluti Vti poſſidetis interdicto, & omnia, quę in Vti poſſidetis interdicto ſeruantur, hic quoq; ſeruabuntur, vt in l.1.§.proponitur.ff.de ſuperficie. vbi etiam in l 2.dicitur: Superficiarias ędes appellamus, quæ in conducto loco poſitæ ſunt, quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius eſt, cuius & ſolum. Et competit ei, qui ſuperficiem alieni ſoli conductam vel emptam, aut à ſe extructam habet, & turbatur à domino ſoli, vel ab alio poſſidente, aduerſus eum qui turbat eum in poſſeſſione, ne amplius in ea turbetur, quam retinere commodiſſimum eſt. Old.

INTERDICTVM Saluianum ſuſpicatur Cuiac. à Iuliano inuentum conditore edicti perpetui: Eſtq; quod competit domino fundi aduerſus colonum in ſua domo habitantem, & eius hæredes, de reb.coloni tacite pignoratis pro mercib. quas colonus in fundum intulit, vt ff.eod.tit.vbi textus inquit: Si colonus ancillam in fundum pignoris nomine induxerit & eam vendiderit, quod apud emptorem ex ea natũ eſt, eius apprehendendi gratia vtile interdictum reddi oportet. Nam vtile datur ei contra extraneum poſſeſſorem pro adipiſcenda poſſeſſione eorum, quæ tacite locatori ſunt obligata. Differunt autem interdictum Saluianum, & actio Seruiana, quia intentans actionem Seruianam, ad rem ſibi obligatam reſtituendam, debet probare huiuſmodi rem in bonis coloni fuiſſe eo tempore quo res fuit illata. Sed hoc non eſt neceſſarium in interdicto Saluiano, imo ſufficit probare talem rem fuiſſe illatam. ita dicit gl.in §.item Seruiana. Inſtit.de act.quod in Seruiana oportet quod creditor probet de rebus domini fuiſſe tempore obligationis: ſed in Saluiano ſufficit, quod probet eũ poſſediſſe, Nam omnia poſita ab ipſo colono, tacite ſunt domino fundi obligata Huius interdicti iudicium poſſeſſorium eſt, Seruianę vero petitorium: quod notandum propter appellationes. Quia in iudicio Seruiano poſſet appellari, ſecus in interdicto. Bar.l.1.ff.de Sal.interdict. Actio Seruiana eſt in rem, hoc vero remedium in perſonam, vt omnia interdicta. Differt autem hoc interdictum quoque ab interdicto de migrando. quod hoc (de migrando) debitori detur ad retinẽdam poſſeſſionem, Saluianum vero creditori, ad adipiſcendam: Illud exhibitorium & prohibitoriũ, hoc reſtitutorium: Illud de reb.inquilini pignoris nomine illatis in habitationem: hoc de rebus coloni natis in agro conducto, vel nominatim pignori obligatis. imo vtiliter, & de rebus cuiuſcunque debitoris pignori obligatis, l.1. ff.de Saluian.l.1.C.de precar.Prat.

INTERDICTVM de ſepulchro ædificando locum habet, vt quis nõ prohibeatur ædificare ſepulchrum, quo licet mortuum inferre, vt ff.de ſepulch.ædific.& mor.infe.per totum. Eſt enim mortuum inferre idem quod ſepelire. Quod fit cum terra conditur corpus, leg.diu.fratres.ff.de relig.& ſumpt.fun. Differt autem hoc interdictum à ſuperiore de mortuo inferendo, quia

hoc ſaltem exigit vt eo mortuum inferre, illud de ſepulchro ædificando vt eo loci monumentum ædificare liceat. quia religionis intereſt (vt IC. inquit) monumenta & extrui & exornari, l.1. atque aliis. ff. de mort. infer. Ferrarius. § prohibitoria, inſtit. de Interdictis. Olden.

INTERDICTVM de tabulis exhibendis datur omnibus, quib. aliquid eſt ſcriptum in tabulis vel pure, vel in diem, vel ſub cõditione, ſiue ſint hæredes, ſiue legatarii, ſiue fideicommiſſarii. Et pertinet hoc interdictum non tantum ad teſtamenti tabulas, verum etiam ad omnia quæ ad cauſſam teſtamenti pertinent, ſci. Codicillos, vt l.2. §. hoc interdictum. ff. de tab. exh. Old. Adde Cuiac. lib.4. recep. ſen. Iul. Paul. tit.7 qui dicit interdicto de tabulis proferendis teneri eum, qui tabulas ſupprimit. Exhibere autem eſt materiæ ipſius apprehendendæ copiam facere apud prætorem, vt ex eius autoritate ſignatores admoniti, veniant ad recognoſcenda ſigna l.3. ff. de tab. exhib.

INTERDICTVM de via publica & itinere publico, prohibitorium & populare eſt, ne vis fiat ei, qui viam publicam iterue publicum aperire & reficere velit, dum tamen ne ea via, idue iter deterius fiat, l.1. ff. de via publ Prat. ex Hotom.

INTERDICTVM vt in flumine publico nauigare liceat, eſt quo proſpicitur, ne quis in flumine publico nauigare, nauim, ratemue agere, vel in ripa onerare prohibeatur, ſed vt per lacum, foſſam, ſtagnum publicum nauigare liceat, vt l. vnic. §.1. in prin. ff. eod. tit.

INTERDICTVM Vnde vi, locum habet, cũ quis poſſeſſionem ſoli per vim amiſit: & datur directe contra deiectorem, vel eũ qui mandauit, ratum habuit, aut perſuaſit fraudulenter deiectionem illi, qui vi de poſſeſſione ciuili vel naturali. l.1. §. hoc interdictum. ff. h. t. alicuius rei immobilis deiectus eſt ſine omni cauſſa, vt reſtituatur ei poſſeſſio de qua deiectus eſt, & omnia ablata. imo dato quod ibidem eſſent aliqua, quę penes violentũ fuerint mortua, vel aliquæ res, quæ caſu fortuito perierunt, non propter hoc liberabitur, ſed in totum condemnabitur ad earum æſtimationem, quia nec mortalis, nec fortuitus caſus liberat deiectorem. Dicit enim l.1. C. vnde vi. Recte poſſidenti, ad defendẽdam poſſeſſionem, quã ſine vitio (ſcil. maximo) tenebat, inculpatæ tutelæ moderatione illatam vim propulſare licet, & ibi not. & ff. de vi & vi arma. l.1. §. Vim vi. Quid ſit vim vi repellere eod. tit. l.3. §. armis deiectum. dicit, quod arma ſunt omnia tela, fuſtes, lapides, gladii, haſtæ, frameæ, & rhomphææ. Et eſt hoc interdictum annale. quia poſt annum non tenetur, niſi quantum peruenit ad eum, l.3. §.1. ff. de vi & vi arm. Ex conſtitutione autem grauius tenetur, qui mihi feciſſe detegitur, vbi dolus prohibetur perenniter, & ignorantia excuſatur. Old. Vis autem hoc loco atrox intelligenda eſt authore Vlp. quæ inde æſtimatur, quod armis interuenientibus poſſeſſor expellitur, ſiue ad vſum armorum proceſſum fuerit, ſiue terrore eorum fugatus. Nam etſi inermes venerunt animo deiiciendi, & in ipſa concertatione tandem eo peruentum eſt, vt fuſtes, aut lapides in manus ſumerent, vis erit armata.

INTERDICTVM de vi & vi armata, cũ interdicto Vnde vi, datur & proponitur ei, qui vi deiectus eſt. Fuit enim æquiſſimum, vi deiecto ſubueniri. Ergo ad recuperandam poſſeſſionem hoc interdictũ inuctũ eſt. Ne quid. n. per vim admittatur, in legib. proſpicitur publicorum & priuatorum, nec nõ conſtitutionibus principum, vt l.1. ff. eod. tit. §. hoc interdictum. & §. ſeq vbi dicitur: Hoc interdictum non ad omnem vim pertinet, verum ad eos tantum, qui vi de poſſeſſionib. deiiciuntur, & ad ſolam atrocem vim, & ad eos qui de ſolo deiiciuntur, vel de re ſolo cohærenti, vel de ædificio, etiamſi à ſuperficiaria inſula quis deiectus fuerit, apparet hoc interdictum locum habere. Sed ad res mobiles non pertinet, vbi furti vel vi bonorum raptorum actio competit. Cætera vide in leg. præall. Old. Adde Cuiac. Jul. Paul. recept. ſent. d. lib.5. tit.6. §. de naui vi deiectus.

INTERDICTVM vti poſſidetis, locum habet in reb. immobilibus, ſcilicet ſi de fundi vel ædium poſſeſſione contenditur, inſt. eo tit. §. ſed interdicto. Nam ibidem in §. retinendæ dicitur. Et quia longe commodius eſt, potius poſſidere quam petere, ideo plerunque & fere ſemper ingens exiſtit contentio de ipſa poſſeſſione. Habet etiam locũ in incorporalibus: vt in quaſi poſſeſſione, & datur poſſidenti ciuiliter, & naturaliter, vel etiam quaſi poſſidenti gratia retinendæ poſſeſſionis. Et proponitur quoties inter litigatores contentio eſt vtrum poſſideant, quia alteruter magis ſe poſſidere affirmat. Eſt autem hoc nomen Vti poſſidetis, proprie ad immobilia accommodatum, quia ſolum illa dicuntur proprie poſſideri, eo quod eis quis pedib. inſiſtat. Inde. n. appellata eſt poſſeſſio, vt in l.1. ff. de acq. poſſ. Old. Eſt ergo hoc interdictum prohibitorium retinendæ poſſeſſionis. Tametſi per conſequentiã quandam cenſeri poſſet etiam habere vim recuperandæ poſſeſſionis. teſte Vlp. l.1. §. eſt igitur hoc interdictum: ff. vti poſſid. Declaratur in l.3. in prin. ff eod. tit. Datur autem hoc interdictum & aliis caſibus quamplurimis quos accurate enumerat Old. Claſſe 2. actio.4.

INTERDICTVM vtrubi, idem eſt cum interdicto vti poſſidetis, niſi quod in hoc differunt, quia illud locum habet, cum quæſtio eſt de retinenda poſſeſſione rerum immobilium, vt ſupra dictum eſt: Et componitur ſecundum Azon. & Accurſ. in gl.1. l. præall. ex Vtrum, & ibi, & ponitur. Vbi pro Apud, & Vtrum pro Quem, quaſi dicat Prætor: apud quem eſt res mobilis, nec vi, nec clam, nec precario: ab aduerſario tempore litis motæ ei vim fieri veto, quominus eum inducatis. Rite enim hoc nomen Vtrobi eſt ad mobilia introductum vel attributum. Nam mobilia proprie dicuntur apud vel penes nos eſſe. Vnde Acc. in gl. Vbi ſupra quærit, quare diuerſa nomina dantur his interdictis? Et reſpondet: quia immobilia improprie dicuntur poſſideri. Nam poſſeſſio dicitur quaſi pedum poſitio: Ergo merito datur eis Vti poſſidetis, quod ad mobilia aptari non poteſt, niſi hodie, quando abuſiue mobilia dicuntur poſſideri. Vel ſecundum alios dicitur interdictum Vtrobi, propter verba ſolẽnia olim in hoc iudicio vel edicto reddita, ſcilicet Vtrobi, i.e. vtrum ibi vel ibi fuerit poſſeſſio, vel alibi: & plures ſolennitates circa hoc, quæ hodie non ſunt in vſu, fuere: Et hoc interdicto Prætor iubet induci eum in poſſeſſionem, qui ex duob. potior fuerit, & per maiorem partem anni poſſederit, ſecundum Accurſ. in gl.1. l. prælleg. ff. eod. tit. Old. Hoc interdictum Vtrubi Imp. in l. ſi coloni. de agric. cenſi. & colo. C. lib.11. celerem reformationem vocat, id eſt, momenti actionem, quam nec appellatio remorari poteſt. l.1. C. de mo. poſſ. nec compenſatio. l. vlt. C. de compenſ. Cuiac. ad ſupra alleg. l. ſi coloni, de agric. cenſ. & colo. C. lib.11.

INTERDICTVM de vxore ducenda à marito, datur marito aduerſus eum, qui dolo eam obtinet, ſine voluntate mariti, licet ipſa volente. Datur autem præcipue marito aduerſus ſocerum, ne contra quam D. Pius conſtituit, bene concordantia matrimonia iure patriæ poteſtatis diſſoluantur. l.1 §. vlt. ff. de lib. exhib. l. ſi inuita. C. de nupt. l.2. ff. de lib. exhib. & l. vlt. C. eo. Cuiac. in Paul. recept. ſent. tit.6. §. bene concordans.

INTERDICTVM & Ceſſatio quomodo differant, patet: quia per interdicta prohibetur adminiſtratio ſacramentorũ, paucis exceptis: quod tamen non fit per ceſſationem, in qua ſolum ceſſatur à diuinorum ſolennitate. Old. Item interdictum generale dicitur, quando regnum, terra aut villa interdicitur: Particulare vero quando vna Eccleſia interdicitur, & hoc modo ſumendum Interdictum pro cenſura Eccleſiaſtica.

Ad INTERDICTVM venire, eſt venire in ius ad Prætorem, Petronius: vt ſi nollet rem alienam domino reddere, ad interdictum veniret. Prat.

INTERDICTVM Eccleſiaſticum quid ſit, & quid ab excommunicatione diſtet, vide cap. ex parte de verb. ſigu. & extra de ſent. excommunicatio. in antiq. & 6. Prat.

INTERDIV, in die, l. ſi communem. §. ſi is qui noct. ff quemad. ſeramit. quandoquidem in diem, l. ſi interdiu. ff. de fur. baln. Prat.

ID quod intereſt, nihil aliud eſt quam vtilitas, quæ mihi abeſt, quamq; adipiſci potui, quæ, vel iureiurãdo actoris, vel officio iudicis æſtimatur. l.15. §.7. ff. quod vi aut clam. Et modo tanti, quanti res eſt, vt ita plane tunc idem ſit rei precium, & id quod intereſt, modo minoris eſt quam res, l.9 in fi. ad exhib. modo pluris, vt l.1. de act. empt. Et hoc poſtremo genere pluris æſtimata vtilitate quam ſit res, ſane quod excedit verum precium, pœna eſt, Goth. ad d. l.1. in priu. ff. de act. empt.

INTERESSE tam publice quam priuatim dicitur. Publice intereſt, quod in commune expedit, & ad totius Reipub. vtilitatem pertinet: veluti rerum iudicatarum auctoritatem ſeruari, partus non ſubiici, dotes mulieribus ſaluas eſſe, & alia id genus, quæ publice vtilia ſunt. l.65. §. cum prætor ff. ad Treb. l.1. §. ſed etſi ſeruus. ff. de vent. inſpic. l.1. ff. ſol. matri. l.18. ff. de reb. auct. iud. l.16. ff. de appell. l.44. ff. de vſuc. l.1. ff. de incen. ruin. Priuatim vero intereſt, quod ad ſingulorum vtilitatem ſpectat. l.71. ff. de euictionib. l.8. §. mandari. l. pen. ff. ad exhib. l. pen. §. vlt. ff. ne quis eum, qui in ius vocand. l.2. in fin. ff. ſi quis in ius voc. In his autem omnib. locis pecuniariter intereſſe accipimus. Et ita in eo iure quo dicitur in rem pacta omnibus prodeſſe, quorum obligationem diſſolutam eſſe eius qui paciſcebatur, interfuit, l.21. §. vlt. ff. de pact. non quoquo modo cuiuſq; intereſt, ſed ita, ſi alioquin pecuniarium damnum immineat. l.23. ff. de pact. Sed nec quod dicitur furti actionem dari ei, cuius intereſt, ita accipiendum eſt, vt cuiuſcunq; interſit rem non perire ei ea actio detur, ſed qui ob eam rem teneatur quod eius culpa ea perierit. l.14. §. an pater. ff. de furt. niſi ſi mala fide eam rem poſſideat. l.12. ff. de furt. Briſſ. & Prat. Eius autem quod intereſt triplicem facimus ſpeciem. Primam eius quod neq; à lege neq; ex partium conuẽtione definitum eſt, ideoq; probandum, & quantumcunq; erit (ex regula tamen l. vnic. C. de ſent. quæ pro eo quod inter.) adiudicandum. Quæ quidem prima ſpecies in generis ſui nomine ſtat, & appellatur id quod intereſt. Alia autem ſpecies eius eſt, de cuius ſumma integra, & quantacunque futura eſt, inter partes conuenit: quæ in iure appellatur pœna. l. vlt. de præt. ſtip. l. procurator ad exhib. §.2. ff. rem rat. hab. quæ quanquam id quod intereſt terminet, tamen quia in fauorem ſtipulantis adiicitur, nunquam aduerſus eum retorquetur adeo vt ſi paratus ſit probare quanti ſua interſit,

terſit, admitti debeat. l. prædia. ff de act. empt. l. ſi quis à ſocio, & ſeq. ff. pro ſocio. contra, in hoc ſtipulāti prodeſt, quod quā-nis minus interſit: debitor tamen tergiuerſari non poſſit, & ad ſolutionem pœnæ condemnetur. Atque hoc ipſum eſt, quod Vlp. ait, In pœna nō amplius quid interſit quæritur (hoc enim in conuentione definitum eſt) ſed quantum conuentum ſit. l. ſtipulatio iſta §. alteri. ff. de verb. oblig. Tertia ſpecies eius eſt, de cuius ſumma non integra, nec quantacunque ad extremum eſſe poteſt: ſed quanta ſit per ſingulos menſes, ipſo iure definitum eſt, ita vt quamuis vel plus, vel minus interſit, ſola tamen ſumma præſtetur, ſicuti apparet ex l. vlt. de commod. & per rei vend. & hæc à nobis, quoniam ex vſus diuturnitate pendet, vſura ſiue interuſurium appellatur. Hoc ita verum eſſe apparet ex eo, quod quibuſdam caſibus id quod intereſt peti permittitur vel tāquam id quod intereſt. Quod ſi tanquam vſura, quamuis plus interſit quam vſurarum modo exigi poſſit: tamen vſque ad modum illum legitimum dumtaxat exigitur. Si vero quaſi quod intereſt, quantumcunque intereſſe probabitur: exempli cauſa, Papinianus ait in l. 1. §. 1. ff. de vſur. ſocium qui pecuniam communem in vſus ſuos conuerterit, vſuras debere: Pomponius vero in l. ſocium. ff. pro ſoc. quum idem dixiſſet, adiecit, Sed non tanquam vſuras, ſed quod ſocii interſit, moram eum non adhibuiſſe. Quid eſt hoc? Nimirum idipſum, quod diximus: ſi tāquam vſuras petat, quamuis plus interſit, nihil tamen amplius exacturum. Si vero tāquam, id quod intereſt, quantumcunque. Id quod perſpicue Papin. docet in leg. ſi fratres. §. idem reſpondit huius nominis ſecundus. ff pro ſocio. Hoto. lib. 1. de vſur. cap. 5.

Interesse verbum nouo conſtructionis genere à Paulo in l. 21. in fin. ff. quando dies legat. ced. vſurpatum obſeruaui. Nec multum, ait, intereſſe tale legatum ab hoc. Si hæres erit dato. Idem verbum ſcite diſiūxit & diſparauit Modeſtinus in l. 6. ff. de publican. Inter criminis, ait, reos & fraudis participes multum ſtatuerunt, id eſt multum intereſſe. Briſſon. in lib. Parerg.

Id quod intereſt, à re reique æſtimatione ſeparatur. l. 1. §. conſiderandum. ff. de tutor. & rat. diſtr. l. 1. ff. de actio. empt. Et proinde id quod intereſt, & quanti ea res eſt, diuerſa noſtri auctores faciunt. l. vn. in fi. ff. ſi quis ius dic. l. 4. §. in eum. ff. de damn. infect. l. 56. ff. ad leg. Aqui. His enim verbis verum rei pretium, illis omnis vtilitas, quæ modo circa rem conſiſtat, continetur. l. 193. ff. de verborum ſignific. leg. 21. §. cum peremptorem. ff. de actio. empt. Exempla eius quod intereſt peti poſſunt ex l. 21. §. vlt. cum l. ſeq. ff. ad leg. Aquil. l. 3. ff. de condict. furt. l. 8. ff. de euiction. l. 10. §. cum autem. ff. de eden. leg. vltim. ff. de eo, per quem factu erit. l. 33. ff. loca. Briſſ. Prat.

Quorum intereſt, pro, Ad quorum officium ſpectat, & pertinet, dixit Paul. in l. 56. ff. loca. & Impp. in l. 3. C. de confir. tut. l. 6. & l. 7. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. 2. ad legem Jul. de amb. in C. Theod. & l. 4. de fabricenſib. lib. 11. C. hoc modo & Juſtinian. Græce loqui ſolet in Nouel. ἐξίκνεῖ τῇ σῇ ὑπεροχῇ, pro eo quod eſt, ſpectabat celſitudinis tuæ officium. Prat. ex Briſſon.

Interesse, ſiue id quod intereſt, genere ſummo ſic definiri poteſt. Æſtimatio eius damni, quod in re alicuius familiari per alterius culpam contigit. Eius duæ ſunt ſpecies, quarum vna in generis ſui nomine conſiſtit, quæ ſcilicet omnibus in reb. prӕterquam ſpeciebus ſiue frugibus verſatur: altera vero in pecunia numerata, quæ proprie vſura dicitur. Intereſſe igitur ſpecialiter ſumptum, eſt diſcrimen, quod inter eam conditionem, quæ in re familiari alicuius, vel antea fuit, vel omnino futura erat, & eam quæ nunc eſt, per alterius culpam contigit. Huius autem intereſſe duæ ſunt partes: nam interdum in ſola re principali conſiſtit: interdum, & multo frequentius, in eius acceſſione. l. 1. ff. de act. empt. Prat.

Interesse diffiniri poteſt id, quod alicui debetur, vel quia damno affectus eſt, vel quia lucrum aliquod impeditum eſt, l. ſi commiſſa. ff. ratam rem haber. In tantum (inquit Paulus) competit, in quantum mea interfuit, id eſt, quantum mihi abeſt, quantumque lucrari potui. Obſeruabis igitur diligenter, quod cum quæritur, quid interſit actoris, duplex eſt conſideratio: Altera de damnis & diſpendiis rerum, quas amiſit: Altera de lucris, & vtilitatibus non adquiſitis. Qua ratione interdum vtilitas amiſſa, maioris erit, quam res ipſa. l. Julianus ſcribit. §. vlt. ff. ad exhib. Sabinus autem. l. ſi is. ff. de furtis. Intereſſe, inquit, eius videtur, qui damnum paſſurus eſt: non eius, qui lucrum facturus eſt. Oldendorp. Prat. Adde Forcat. Necyom. dial. 41. numero primo, & ſeq. Huius vt inſolentis voculæ, Alciatus veniam petiit, quia non putauit Latine dici poſſe. Sed doctiſſimus Juriſconſultus Antonius Fumeus, eam à Juriſconſultis vſurpatam oſtendit, in l quod ſæpe. in fin. Digeſt. de contrah. empt. in l. debitor decem. ff. de leg 2. Is eius quod intereſt, quam nemo ex interpretibus adhuc attigit, talem affert definitionem. Id quod intereſt, eſt damni dati, vel lucri ceſſantis æſtimatio. Sed illam nobis tradidit Paulus in dict. leg. ſi commiſſa, Spiegel. Oſtendit etiam idem Corraſius libro 1. Miſcel capit. 20. Intereſſe in ſubſtantiuo. Latine dici poſſe: vide & Gœddæum in comment. ad l. cum prætor. Si. num. 4. Digeſt. de verborum ſignificationibus.

Intereunt homines vel morte, vel maxima & media capitis minutione: Res vero cum aut nullæ relinquuntur, aut conditionem mutant. l. 6. §. vlt. ff. pro ſoc. Itaq; fundum inundatione aquarum vel chaſmate alioue quo caſu interire dixit Vlp. in l. 10. in fi. ff. de peric. & commo. & l 1. C. de iur. emphyt. vt perire, in l. 47. §. vl. ff. de legat. 1. Interiiſſe & tabulæ dicuntur, quæ interciderunt & perierunt. l. 1. ff. ſi tab. teſt. null. ext. Briſſ.

Intergerinus paries idem qui Papin. in §. item ſi communem, in l. ſi fratres. pro ſocio Concratitius eſt. De quo latius in poſteriorib. annot. Bapt. Pius. c. 83. Alciat. item qui ſit oſtendit, interpretans l. maiore parte. de verb. ſig. vbi varia exponit parietum genera. Vulgus medianum appellat: cū medianus Latine aliter accipiatur, quod & Budęus monuit. Intergeries vocatur in antiq. lexic. & exponitur τοῖχος ὁ δύο κλήρους διορίζων, Prateius. Quare parietum varia ſunt genera. Spiegelius.

Interim in l. 37. ff. de noxal. act. ſignificat quandiu res apud eos manet. Similiter in l. 12. in fin. ff. de diſt. pign Interim eſt donec res euincatur. Alias interim eſt pendēte die vel cōditione. l. 46. ff. famil. erciſc. l. 22. ff. manda. l. 13. § ſi ſub conditione. ff. de pig. l. 10. ff. de aſſignan. libert. l. 36. §. vlt. ff. ad leg. Falcid. l. 96. §. pe. de leg. lib. 1. Interim eſt pendente iudicio. lege 91. §. vltimo. ff. de leg. lib. 1. Interim, dum apud hoſtes eſt. l. 6. in fi. ff. quib. ex cauſ. in poſſ. Interim in l. 8. ff. ad l. Pompon. de parricid. eſt in reatu, & pendente criminis quæſtione. Interim, id eſt, quamdiu noluit in l. 41. §. pen ff. de legat. 3. Briſſ.

Interinimentum à verbo Interinire deriuatur, quod partium coram iudice mutuum certamen ſignificare videtur. l. 4 tit. de reſcript. Droſæus in Methodo Juris.

Interleverit, Deleuerit. l. 11. §. 1. ff. de ſeruo corrupt. l. 2. ff. ad leg. Cornel. de falſ. Rationes interleuiſſe. l. ſeruus vni ex hæredib. 67. ff. de leg. lib. 1. Briſſ.

Interlinere, eſt atramento, aut aliqua re alia ſuperinducta, picturam vel ſcripturam deſtruere. Julianus in l. qui tabulas ad leg. Aquil. Corrupiſſe enim tabulas, inquit, recte dicetur, & qui eas interleuerit.

Interlinere eſt variis locis delere, ait Goth. ad l. 12. C. de teſtiper iam. d. l. qui tabulas, l. 11. §. 1. de ſeru. corrup. l. 67. de l 1. &c.

Interlocutio eſt pronunciatio iudicis præſidiſue, in exordio medioue litis interueniens: quę principale negotium plerumque non omnino finit, vel perimit, l. 9. C. de ſent. & interlocut.

Interloqui Latini dixerunt pro eo quod eſt loquentem interpellare & alterius ſermonē interrumpere. Terent. Siccine me interloquere? Connanus lib 1. cap. 16. num. 5.

Interloqui Prætor, iudexque dicitur, cum quid interea, dum principalis cauſſa plene diſceptetur, pronunciat: vel cum quid inter cognoſcendum pronuntiat. l. 1. §. quarto. ff. ad Turpil. l. 3. ff. de pœn. l. 15. §. in venditione. ff de re iud. l. 9. §. ſed ex facto. ff. quod metus cauſa. l. 6. §. eius qui ff. de iniuſto rupt. leg. 1. §. hunc conſequenter. ff. de appellat Briſſ.

De plano interloqui l. 1. ff. de conſtit. prin.

Interlocutoria ſententia eſt præceptum iudicis in principio aut medio litis interpoſitum, quod ad finiendæ litis præparationem ſpectat: non etiā dirimit aut finit. Id & prӕiudiciū dicitur, & articulus & impropriè ſententia & ſuaſio, l. 7. C. de ſent. & interloc. omn. iud. Cuiacius & Gothof. ad l 9. C. eod.

Interlocutoria ſententia, quæ non totum negotium definit & perimit, ſed aliquid obiter ad cauſſam pertinens decernit, & ita definitur interlocutoria (per gl. in clem. vnic. de ſequeſtr. poſſ. & fruct.) quæ inter principium & finem cauſæ fertur, ſuper iis quæ incidunt, vel emergunt. Joann. Bello. Etymolog.

Interlocutorias, varias recenſet Bart. in l. quod iuſſit. ff. de re iud. Prat.

Intermiscere actum alienum teſtamento, leg. 21. §. 1. ff. qui teſtam. fac.

Intermissio, vacatio ab aliquo munere ad tempus. *Ein ſtillſtandt.*

Intermittere pro non continuare, in l. nam & ſeruus, §. ſuo, ff. de neg. geſt.

Internecinum teſtamentum eſt falſum teſtamentum, propter quod, vt ſcilicet ex eo acquiri hæreditas poſſit, dominus occiditur. Hinc eſt accuſatio internecini, de qua in leg. qui vel internecini. C. Theod. de accuſ. cuius præmium eſt bonorum poſſeſſio: vt Iſidorus li. 5. Etym. c. 26. ſignificat his verbis: Internecini (ſic legit Cuiacius, non Internecivi,) iudicium in eum dabatur, qui falſum teſtamentum fecerat, & ob id hominem occiderat. Accuſatorem eius bonorum poſſeſſio ſequebatur. Idem lib. 10. Internecida eſt, qui falſum teſtamentum fecit, & ob id hominem occidit. Briſſ.

Internecidii autem ſignificatio eſt quaſi hominis quædam enecatio. Nam præpoſitionem inter veteres præponebant. In decima quarta autem in Antonium bellum internecinum dicitur non teſtamentum: ſic enim ſcribitur, quæ ſunt vrbanorum maledicta litium: non iuſtæ.

Internecina certamina apud Ammian lib. 13. in princip. in quibus multi homines occiſi ſunt: Sextus Pompeius lib. 9.

Internecinvm, inquit teſtamentum, propter quod dominus interemptus eſt. Prat.

Internosci, l.31.ff.locati.

Internvncivs, qui inter alios medius eſt, ad aliquid tractandum, & modo huic, modo illi per vices nunciat. Quam hoc vocabulo vtitur P. Bembus Latine, tam barbare nunc receptum eſt in aulis principum nomen oratoris.

Per Internvncivm iuſſum fieri poteſt, l.21.§.iuſſum, ff.de adquir.vel omitt.Sponſalia conſtitui, l.vlt.ff.de ſponſalib.vbi coram & per internuntium opponuntur.

Internvndinvm ſpatium quod inter nundinas eſt veteres Latini vocauerunt: vt intermēſtruum quod intermenſes. Varro: quoties priſcus homo ac ruſticus Romanus internundinum barbam radebat. Lucilius, paucorum, atque hoc pacto, ſi nihil guſtat internundinum, quod Nonius duobus verbis diuiſum internundinum, legit. Turneb.aduerſ.lib.15.c.5.

Internvndinivm, inquit Victorinus Afer, ſcribendum, vt Interlunium, & Trinoctium. Ita Internundinium, quod nouem dies inter ſe continuos habeat, non quod nono die fit. Hæc ille in lib.de Ortograph.Prat.

Interpellare, ad tribunal ire. Oppo.Interpellare ad tribunal per iniuriam mei vexandi cauſſa. l.non ſolum.§.ſi quis per iniuriam ff.de iniur.

Interpellare, ponitur pro poſtulare iuſticiam, & inuocare officium iudicis, in l.diffamari. C.de ingen.manum. Vide Old in eandem Spieg.

Interpellare eſt extra iudicium petere.Briſſ.

Interpellare alias interrumpere ſignificat. Ita interpellari poſſeſſio vſucapione dicitur.l.14. ff.de ſeruitutib.l.31.§.vlt.ff. de ſeruit.vrb.l.33.§.qui pign.ff.de vſucapio.l.2.§ vlt.leg.7.§. procurator.l.pen.ff.pro empto.leg.2.ff.pro hæred.Briſſ.

Interpellare alias ſignificat rogare quadam inſtantia. Valer. li.3. Cato rogatus, vt ſocios apud auunculum iuuaret: conſtanti vultu, non facturum ſe reſpondit. Iterum deinde ac ſæpius interpellatus, in propoſito perſtitit. Interpellare alias eſt loquentem, vel aliquid agentem interrumpere. vide c. potuit de locat. leg.14.de ſeruitut. leg.31.ff.de ſeruitutib. vrban.Prat.

Interpellare debitorem, Budæus inquit, eſt in iudicium vocare. Id autem proprium eſt creditoris, qui ſua nomina exigit, præſertim cum in mora ſunt debitores. Sunt enim quædam nomina quæ non ante diſſolui debent, quam debitor interpellarit. Rurſus quædam ſunt, in quibus dies ipſa, hoc eſt temporis lapſus, pro homine interpellat: adeo vt in mora eſſe videatur, ſi vltro debitum non obtulerit. Spieg.

Interpellare, id eſt appellare de ſtupro.Briſſ.

Interpellatio eſt iudicialis conuentio vel admonitio, quę fit teſtato, ſoluendi vel accipiendi eius quod debetur. Mora autem contemptio huius admonitionis, l.23.de iudic.Prat.

Interpellatores. Paulus in l.1.ff.de extraord.crim. Sollicitatores, inquit, alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores.Prat.

Interpolare, eſt in aliam formam mutare. Vlp.de ædil.edict.l. præcipiunt. Interpolant, inquit, veteratores, & pro nouitiis vendunt, id eſt, in habitum nouitiorum mutant. Nebr.Prat.

Interpolatores etiam Latine vocari poſſunt quos vulgus noſtrum regraterios nominat. Brechæus l.mercis appellatione. ff.de verb.& rer ſignif.

Interpolvm, poliendo propemodū renouatum, in alteram formam è vetere mutatum. Marcia.l.45.ff.de contrah.emp. Si veſtimenta interpola quis pro nouis emerit. Trebatio placere, ita emptori præſtandum quod intereſt, ſi ignorans interpola emerit. Sic interpola veſtis, Iſidor.lib.9.c.17.Hot.& Prat.

Interponere, h.e.accommodare debet prætor partes ſuas.§.fin autem.Inſtit.de ſatiſd.tut. Sic Interponere appellationem, l.3. C.de appellatio. Interponere pactum, l.2.C.de iur.dot.& Interponere prouocationem, l.1.C.ſent.reſcind.non poſſ.

Interposita dicitur perſona, quæ nomen ſuum alteri accommodat per interpoſitam perſonam, l.87.ff.ad L.Falcid.

Interpretando neq; lex torquenda eſt, vt facto deſeruiat, neque factum variare oportet, vt legi reſpondeat. Nam in torquendo iure, committes fraudem: in variando facto mendacium. Vtrobique ergo ſeruanda eſt ſimplex veritas. Reſponſa enim & traditiones Iuriſconſultorum ſic oportet interpretari: vt potius conueniant, quam diſcrepent.l.ſi quis cum teſtam. ff.qui teſtam.fac.poſſ.Old.Prat.

Interpretari, eſt rem obſcuram vel ambiguā explanare. Prat.

Interpretari verbum ſæpius ponitur paſſiue. Julian.in l.13.in fin.ff.de reb.dub. Sed procliuior eſt ſententia teſtatoris ſic eſſe interpretanda Paulus in l.12.de reg.iur. In teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretantur. Sic & apud Suet.in Neron.cap.13. Dein precanti tiara deducta diadema impoſuit: verba ſupplicis interpretata prætorio viro multitudini pronunciante.Briſſ.in lib.Parerg.

Interpretatio benigna l.2.ff.de lib.& poſthum. Humanitas. Opp.Subtilis iuris regula l.ſi ita ſcriptum ff.de lib.& poſt. Oldend.Prat.

Interpretatio benigna nominatur, quod non interclufa ſit verborum anguſtiis & angulis literarum, nec ſtricte ducta, ſed vt noſtri dicunt largo modo. Cicero laxamentum legis vocat pro Cluent. Non modo cauſtæ, ſed ne legi quidem quicquam per tribunos plebis laxamenti datum eſt, id eſt ſummo iure egerūt. Sic æquitas dicitur benigna & liberalis, quod plus præſter ipſa, quam verba legis concedant. Veteres enim vt teſtatur Aſcon. bonos pro magnis, & honeſtos pro diuitib. dixerūt: Vnde benignitas pro liberalitate, beneficentia. Itaq; bonus & benignus vocatur, qui facilis eſt, & de ſuo multa remittit. cōtra malignus qui ſui iuris paulo retinentior eſt. Atq; hæc benignitas proprie eſt legum, & earum ſi non verbis continetur, attamen ſententia & mente intelligitur. Quod ipſum illud eſt, vt arbitror, quod reſpondet Modeſtinus. Nulla iuris ratio aut æquitatis benignitas patitur, vt quæ ſalubriter pro vtilitate hominum introducūtur, ea nos duriore interpretatione producamus ad ſeueritatem, &c. Connan.lib.1.cap.11.num.3.

Interpretatio eſt, quæ exponit id quod dictum vel ſcriptum eſt aliis verbis, quæ idem valeant. Salomonius inquit: Vbi verba ſunt aperta, interpretatio contra manifeſtam vim vocabulorum nihil valet. Neq; communis opinio efficere poteſt, quod verba dicant, id quod non ſignificant. Haloander in celebranda illa Nuncupatoria præmiſſ. Nou. Conſtit. commemorat, quatuor genera interpretandi apud veteres fuiſſe. Officium veri interpretis explicat Diuus Hieron. in epiſtola inſcripta, De optimo genere interpretandi. Spieg.

Interpretationem extenſiuam recentiores appellant, quam Cicero Ratiocinationem nominat, quod ratione differitur. Fortunatianus collectiuam, quod ex eo quod ſcriptum eſt, colligimus id quod ſcriptum non eſt, vt perinde eſſe dicamus, ac ſi ſcriptum eſſet. Ab interpretibus modi petendi ſunt, quibus collectio fieri poteſt. Contraxit illos Salomonius lib.5. Commen.in l.omnes populi.Spieg.

Interpretationem iuſtam Julianus intelligit pro vera & idonea, ac etiam plena & propria. Juſtum enim ſignificat id, quod eſt omneris omnibus plenum abſolutumque & perfectum, quod Græci Ακριβὲς dicunt Budæo teſte in annotationibus ad l.3.ff. pro ſocio quo loco plurima de vocis huius interpretatione.ff.de verb.& rer.ſignif.&c.

Interpretationem metam in leg.ſi imperialis 12.§.1.circ.fin. interpretatur ibid.Goth.ius interpretandi.

Interpretatio ſingulorum verborum gloſſa eſt, ſeu gloſſema, nomen à lingua tractum, quaſi lingua obſcurior dilucidiore declaretur, vt homo ferreus & præfractus, hoc eſt durus & inflexibilis. Aliquanto fuſius eſt Scholium, ab exercitatione ſcholarum deductum, quod conſtat oratione facili, ac demiſſa omni prorſum cultu atque apparatu nuda. Commentarii à commentando nuncupantur, quod eſt diſſerere. Hi ſunt duorum generum, vel ſimplices, vel in aliud: ſimplices, in quibus breuiter annotantur admonendæ memoriæ nonnulla. quomodo id fiat, Viues docet lib.3. de Ratione dicendi. Inaliud vero ſunt, quam ſenſus autoris cuiuſpiam inquiritur, atque explicatur, qui ſunt breues & contracti. Diffunduntur vero, ſi de propoſita materia diſputatur, & quid adferre queat commentator, experitur: quales fere ſunt in Ariſtotelem, in Hippocratem, in Galenum, in Magiſtrum ſententiarum. In iure etiam Ciuili ad duodecim tabul.& ad edicta Magiſtratuum omnium. Huius notæ ſcriptores, idem Viues ait, non alieni operis expoſitio dici debeant, quam autores proprii. Ideoque ad 12. Tabul. & ad Edictum Prætoris ædilitium commentarios ſuos inſcribunt.Spieg.

Interpretatio legum ab initiis repetenda eſt. Quia eiuſque rei potiſſima pars principium eſt, Caius in l.1.ff.de orig. iuris Repetit autem ille ius ab incunabulis Romanę vrbis. Sed nos, qui verum iuris fontem Deum ipſum cognoſcimus: Exordium iuris longe altius oportet repetere, hoc eſt, à prima inſtitutione.Old.Prat.

Jus Interpretandi leges, eſt penes eundem, qui habet ius ferendi leges. Vult.com.Inſt.l.1.tit.2.§.9.n.1.

Interpretatio deſiderat prudentiam & autoritatem. Prudentiam, h.e. multarum rerum memoriam, & vſum pluium negotiorum. teſte Cicer. Autoritatem, id eſt, venerationem, per quam à maioribus declaretur in aliquo prudentia, ne ambitione quadam & philautia vindicetur priuatum. Old.Prat.

Interpretatio omnis in iure, niſi deſeruiat foro, hoc eſt vſui rerum quotidianarum, inutilis eſt & pernicioſa. Vnde Pomp. interpretationem decemuirorum eleganter vocat diſputationem fori, in l.2.§.his ll.latis.ff.de orig.iur.Old.Prat.

Interpretatio nimium ſubtilis, & a facti conſideratione recedens fugienda eſt. Sic Nerua Juriſconſultus olim deriſus eſt, qui per feneſtram monſtrauerat ſeruos detentos ob penſionem liberari poſſe, quaſi tunc ſcilicet non viderentur alienati ex ædibus, quia non eſſent egreſſi ianuam. Vlp.in lege. Eſt differentia. ff.in quibus cauſſ.pignus vel hypothec.tac.contrahat.Old.Prat.

Interpretationem benigniorem in re dubia ſequi, non minus

nus iuſtum eſt,quàm tutum.l.Proxime. ff.de his, quæ in teſta.delen.Old.Prar.

Interpretatio ſemper ex lege & æquitate producenda eſt. Quocirca quod dicunt, communem opinionem in iudicio ſemper eſſe pręferendam,id ego ſimpliciter intellectum, (ſicut ipſi certe non diſtinguunt) non modo falſum, verum etiam pernicioſum in Republica iudico. Nam ſi conſentanea fuerit legibus aut rationi naturali, iam non quia communis eſt, ſed magis quia iuris eſt,obtinebit: quanquam certe aliquid ſit,cum multis ſentire.Sin autem repugnet iuri & ęquitati,omnibus modis repudianda eſt: vt rectiſſime ſentit Zaſius in l.2.ff.de orig.iur.Probatur pulchrè in l.1. §.quumque hæc materia.C.de vet.iur.enuc. Sed neque (inquit Imp.) ex multitudine autorum,quod melius & æquius eſt,iudicatote: quum poſſit vnius forſan & deterioris ſententiam, & multas & maiores in aliqua parte ſuperare.Accedit l.ob carmen. in fin.ff.de teſtib.Vnde ſcriptum eſt, Turbam ne ſequaris. Falſum igitur & hoc eſt, quod iudex recedens à communi opinione,facit litem ſuam,niſi prædicto condimento accipias,vt in l.vlt.C.de pœn. iud.qui mal.iudica.Old.Prat.

Interpretivm vox legitur apud Caſſiod.li.2.Variarum.Gręcis παρεγίλλον,gloſſis interpondium,Goth.ad l.64. in princ. ff. de euict.

Interpres appellatur is,cuius miniſterio ad alienam & extraneam linguam intelligendam vtimur l.1. §.vlt. ff.de verbor. obligat. l.5.in fin.ff.de captiu. & poſt. Liu.lib.7.Gallus proceſſit magnitudine atq; armis inſignis, quatienſque ſcutum haſta cum ſilentium feciſſet,prouocat per interpretem vnum ex Romanis.Firmicus lib.3.Matheſ.c.8.Reddit etiam ſic per noctem collocatus Imperatorum aut potentiſſimorum iudicum interpretes.Plin.lib.25.c.2. de Mithridate. Illum ſolum mortalium viginti duabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubiectis gentibus vllum hominem per interpretem appellaſſe.Briſſ.

Interpres etiam is eſt, qui inter aliquos vel conditionis vel amicitiæ,vel adſeſſuræ, vel cuius alterius huiuſmodi proxeneta eſt,cuius præmium ἑρμηνευτικόν Gręci appellant,quaſi æs interpretitium & pararium dicas, leg.3. ff. de proxenet. Prateius.

Interreges initio dicebantur centumPatres,qui mortuo Romulo,donec alius rex crearetur, Rempublicam gubernabāt, quiſque duntaxat quinque diebus per ordinem. Verum poſtea interregis creandi hæc fuit ratio: Cum Reipublicæ cauſſa abeſſent conſules, nec habendis comitiis intereſſe poſſent: ſiue ſi quando coss. vitio creati eſſent, nec placuiſſet, aut non expediuiſſet comitiorum, duntaxat gratia Dictatorum dici: Item, ſi graues diſcordiæ incidiſſent, tunc res ad interregem deducebatur, qui conſularia comitia haberet, teſte Feneſtella. Oldend. vide & Petronium lib.3.de magiſt. Roman.

Interregnvm, appellatur id tempus, quo regnum vacat,hoc eſt, antequam in demortui locum nouus rex præficiatur. Hinc inire interregnum,regis demortui vice fungi: & interrex, qui regis demortui locum tenet, donec alius ſubſtituatur.cuiuſmodi vacante imperio apud nos, ſunt è Septemuiris,Magnus Comes Palatinus ad Rhenum, ac Saxoniæ Dux, Conſtitutione diui Caroli IV.Spieg.

Interregnvm primum inſtitutum eſt mortuo Romulo:vt Liu. Dionyſ.& Plutarch.ſcribunt. Patres rem inter ſe decem decuriis factis, ſinguliſque in ſingulas decurias creatis, qui ſummæ rerum præeſſent,conſociarunt: decem imperitabant, vnus cum inſignibus Imperii,& lictoribus erat:quinque dierum ſpatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat: annuumque interuallum regni fuit. Id ab re quod nunc quoque tenet nomen, Interregnum appellatum. Hæc ille. Prateius.

Interrogare ex Inter & Rogo, eſt petere aliquid ab aliquo noſcendæ veritatis gratia.Prat.Hinc

Interrogare legibus, eſt legis alicuius auctoritate aliquem interrogare, nunquid facinus aliquod admiſerit. Aſconius: Quid eſt, inquit,reum fieri, niſi apud Prætorem legibus interrogari?Quum enim in ius ventum eſſet,dicebat accuſator apud Prætorem reo,Aio te Siculos ſpoliaſſe:ſi tacuiſſet,lis ei æſtimabatur vt victo: ſi negaſſet, petebatur à magiſtratu dies inquirendorum eius criminum, & inſtituebatur accuſatio.Cicero pro domo ſua,Eſto:non fuit in me pœna vlla peccati,at fuit iudicii. cuius?quis me vnquam vlla lege interrogauit? quis poſtulauit? quis diem dixit? Liuius lib. 8. belli Macedon.Neminem vnum tantum eminere ciuem debere,vt legibus interrogari non poſſit.Hot.Prat.

Interrogare etiam dicitur,qui quæſtionem habet.Briſſ.

Interrogare quoque dicitur,qui ſtipulatur: & Interrogari, qui ſpondet.Briſſ.

Interrogationes in iure (de quibus tractatus eſt libro Pandectarum 12.) ad rei pecuniariæ cauſſas pertinebant: erantque olim inſtitutæ,vt ne male agendo cauſſa perderetur, liceret apud eum qui ius dicebat,aduerſarium certis de rebus, antequam actio inſtitueretur, interrogare. Sed hoc tempore (inquit lex)interrogatoriis actionibus non vtimur: quia nemo cogitur ante iudicium de ſuo iure aliquid reſpondere. l. 1.ff.de interrog.& interrog.action.Prat.

Interrogatio eſt remedium quoddam tollendæ dubitationis gratia in iudiciis neceſſario introductum,ne litigantes ob defectum probationis iniquum patiantur damnum.Old.

Interrogationes,cum explorandæ veritatis gratia fiant, duplicem habet effectum. Alterum,quia ſuccedunt loco probationum ipſis litigatoribus deſeruientes: Alterum, quia inſtruunt animum iudicis de qualitate rerum, perſonarum,vel temporis,ſæpe dubitantem, vt non poſſit dicere ſententiam antea quam certior reddatur.Old.Prat.

Interrogatio iudicis vna plus confert ad cognoſcendam in iudicio cauſſam,quam viginti poſitiones (vt vocant) & articuli litigatorum. Nam iudex interrogando, ſcopum intentionis,vel defenſionis ſtatim poteſt attingere.At partes euitant rerum cauſſæ ſcopum, & ſolum id nituntur, quomodo digreſſionibus,mendaciis,& multitudine articulorum imponant iudici. Quocirca errent tota via noſtri iudices, qui putant loco interrogationum ſucceſſiſſe poſitiones & articulos partium: ipſi interim ſedentariam exercentes functionem, prorſus obmuteſcunt, tantum recipientes ſcripta, & decernentes (ſicut formularii dicunt) copias productorum. Old. Prateius.

Interrogatorias olim fuiſſe actiones,apparet in tit.ff.de interrogat.in iur.faciend.& de interrogat.acti. ſubla. hoc eſt, ius perſequendi, vt aduerſarius interrogaretur de eo, quod actor forte proponeret, ad aliquam futuram actionem pertinens.Sed has actiones tanquam ſuperuacaneas ad deſuetudinem abiiſſe probat Calliſtratus in l.1. ff.eod.tit. Cum enim ad effectum & tollendæ dubitationis & probationis,ſufficiat declaratio ſimplex ipſius partis in iudicio:quid opus eſt ſolenni actionis formula exigere reſponſionem admodum breuem,quæ vel officio iudicis poteſt obiter expediri,magno temporis & ſumptuum compendio?Old.

Interrogatoria, *Fragſtuck*, dantur ab eo,contra quem teſtes producuntur,quibus ius aduerſarii ſui in articulis deductum infringi poſſe ſperat Vult.in comm. Inſtitu. l. 4. de act. ad prin.num.83.

Interrogatoria ſunt, quæ facit pars teſtibus productis contra ſe: & dantur ſuper articulis, de quibus præmiſſum eſt, & formantur per circumſtantias cauſſæ & perſonarum. gl.in c. præſentium.de teſtib.lib.6.Spieg.Prat.

Interrogatvr,intelligendum,à iudice,vel à parte.glo.in pr. l.ſiue.ff.de interrog.act.Spieg.

Interrvmpere,id eſt,interpellare.Briſſ.

Interrvmpitvr aduerſus omnes,h.e.exponente Old. Omnes vti poſſunt beneficio interruptionis. Hæc Iuriſconſulti verba, in l.naturaliter. ff.de vſucap. Accurſius voluit emendare, hanc phraſim non percipiens.Spieg.

Interrvptio vſucapionis,eſt vſurpatio.l.2.ff.de vſurpat. Vide Bart. in l.vt perfectius C.de ann.excep. Eſt autem duplex interruptio,naturalis & ciuilis. Naturalis contingit,extinctis his, quæ ad ſubſtantiam vſucapionis naturalem requiruntur: vt ſunt, poſſeſſio, titulus, bona fides, & res ipſa non vitioſa. Hæc tam late patet, vt exinde nulla præſcriptio,ſiue aduerſus interrumpentem,ſiue aduerſus quemcunque alium procedat, niſi denuo cœpta & continuata l. naturaliter. ff. de vſucapio. Naturaliter interrumpitur poſſeſſio, inquit Caius, cum quis de poſſeſſione vi deiicitur vel alicui res mobilis eripitur, vel naturalis interruptio dicitur, cum de facto, vt loquitur, poſſeſſio alicuius interpellatur & interuertitur. Paulus vſurpationem nominat, id eſt, adeptionem & occupationem poſſeſſionis,quæ plus facti habet quam iuris, cum à domino capiatur.Connan.lib.3.c.14.num.1.Ciuilis interruptio eſt,quæ per autoritatem iuris impedit vſucapionem,etiamſi prędicta ad naturam eius requiſita non deficiunt: Veluti per vocationem in ius per litis conteſtationem:vel ſi facto aliquo interpelletur præſcriptio, vt ſi debitor præſcripturus iamiam actioni tradat pignus, vel aliam cautionem, vel ſoluat vſuras creditori.Ipſe enim aduerſus ſe vſurpat præſcriptionem ciuiliter,l.cum notiſſimi.§.imo & illud.C.de præſcript.30.annor. Hæc autem ſoli interpellanti prodeſt,aduerſus alios interim nihilominus procedente præſcriptione l. intra quatuor. ff.de diuerſ.& temp.præſcript.Spieg.

Interscalinivm, inter remiges ſpatium; qua figura dicuntur intercilia,ac interfinia. Quære,Remiges.

Interciſi dies erant,quaſi diis & hominibus communes.Nam quibuſdam horis fas erat ius dicere,quibuſdam vero nefas erat.Spieg.

Intertrimentvm, vet.gloſſ. ἀποτρίμμα. Varro ſic explicat:Detrimentum,inquit,à detritu,quod ea quę trita,minoris ſunt precii:ab eadem mente intertrimentum,ab eo,quod duo quæ inter ſe trita etiam deminuta ſunt. Aſconius autem ſic: Detrimentum,inquit, vel vnius partis eſſe poteſt:Intertrimentum,

vero dantis & accipientis. Dicitur etiam Intertritura. Eſt itaq; intertrimentum, diminutio ſiue detrimētum, quæ ex duorum corporum vſu & attritu accidit. Scæuola l. vlt. §. 11. ff. de pign. act. Quæro intertrituram, quæ ex operis culleorum facta eſt, vtrum Titius debitor, an Seius creditor agnoſcere debeat. reſpondit ſecundum ea quę proponerentur, ob id, quod eo nomine intertrimenti accidiſſet, non teneri. Intertrimentum alias ſumitur pro cuanida argenti parte, quæ in excoctione deperit, Liuius lib. 42. Carthaginenſes eo anno argentum in ſtipendium primum impoſitum aduexerunt. Id, quia probum non eſſe Quæſtores renunciauerunt, experientibuſque pars quarta decocta erat, pecunia Romę mutua ſumpta intertrimentum argenti ſuppleuerunt. Sic lib. 44. In auro vero, in quo pręter manus pretium nihil intertrimenti fit, quę malignitas eſt. Prat.

INTERVALLA honorum in l. 6. ff. de legatio. & l. 4. ff. de muneribus & honoribus non cont. int. pat. & fil. & de interuallis lib. 10. Cod. ſunt vacationum conceſſa tempora his qui ad eoſdem vel alios honores eademque vel alia munera denuo vocantur, vt traditur in l. 1. C. de munerib. lib. 10. Et ſignificatur in l. 12. ff. de vacat. mun. Eaque eſt temporum præſcriptio, quam in honoribus repetendis vel aliis ſuſcipiendis dari Papinian. ſcribit in l. 17. §. præſcriptio. ff. ad municip. Briſſ.

INTERVALLVM ita & temporum tractum ac ſpacium ſignificat. Briſſ.

INTERVALLVM, ſpacium, quod eſt inter palos, vallum Caſtrenſe conſtituentes: a quo omne ſpatium, interuallum eſt appellatum. Vide l. per intetualla. ff. de iudic. l. 1. C. de honor. non cont. int. patr. & l. ſil. 1. ſi tut. Reipub. cauſſ. abſue. Albericus. Spieg.

INTERVALLVM modicum dicitur, quod non tantum eſt, vt ſtipulanti cogitationem adimere potuerit. vide infra modicum tempus, Connanus lib. 6. c. 1. n. 4.

INTERVALLA velorum ſepimenta, eaque ſiparia & ſuppara tenuiora, quæ in medio velorum collocantur. Ioan. Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Apollina. ad Domitium lib. 2.

INTERVENIRE, eſt interponi, intercedere. Et tam de perſonis, quam de locis, temporibus, vſurpatur. Ac de perſonis quidem non vno modo. Nam & hi, qui in iudicio, ſiue intercedentem adirent, conſiſtunt, quique alienæ litis executionem vel defenſionem ſuſcipiunt.

INTERVENIRE autoritatem perperam, vel non interuenire, paria ſunt. l. 2. ff. de Authorit. tutor. Prateius.

INTERVENIRE, id eſt ſupplicare, in l. 5. §. 1. Cod. ad legem Iul. maieſtat.

INTERVENIRE pro intercedere & acceſſionis nomine promittere, vel etiam nouandi animo alienam obligationem ſuſcipere, in l. vlt. ff. de minorib. l. 3. §. filiusfa. ff. de pecul. l. 6. §. ſi paſſus. ff. de manda. l. 1. C. de reputatio. vnde

INTERVENTORES, qui alieno nomine obligantur. l. 3. §. ſed ſi filiusfam. de pecul. l. 7. in fin. ff. de obſeq. a lib. pat. l. vlt. §. vl. C. de vſur. rei iudic. Et interuentiones in leg. 7. §. non ſolum ff. de minoribus. Interuenire etiam dicuntur qui pro alio in iudicio conſiſtunt. l. 11. §. agere ff. de iniur. l. 5. §. nunc videamus. ff. iudic. ſol. l. 10. in fi. ff. de in ius vocan. Interuenire & ii dicuntur, qui litibus cauſiſue ſeſe immiſcent, cum ſua intereſſe putant. Briſſ. & Prate. Non ſolum qui fideiubet, intercedere ſiue interuenire dicitur, ſed & qui pro alio res ſuas obligat, etiam interuenit l. 7. §. 2. de minor. multoque magis qui pro alio ſoluit. Quod ab iis plerumque fieri ſolet, qui donationis cauſa interueniebant l. 6. §. 2. ff. Mandati. Si debitor pro ſuo creditore interueniens ſoluerit, vti aduerſus creditorem compenſatione poterit, ſi modo creditum tale ſit, quod admittit compenſationem: ſin aliter, ſui crediti habebit creditor petitionem, & creditum conſecutus debitori negotiorū geſtorum ex cauſa interuētionis agenti tenebitur ſatiſfacere. l. 2. de neg. geſt. Nec ad eam rem pertinebit, ſi dixerit creditor pro ſe ſine mandato ſuo interuentum eſſe. l. 5. dicto titulo. Semper enim qui non prohibet pro ſe interuenire, mandare creditur. Atque ita quidem ſcripſit Vlpianus libro decimo, Ræuard. leg. ſemper qui non prohibet. Digeſt. de regul. iur.

INTERVENTOR proprie, qui interuenit & impedit agentem aliquid. Vlpianus pro fideiuſſore, id eſt, eo, qui alieno nomine obligatur, in l. licet & obſeq. a liber. & libert. præſtand. vtitur, vt Lampridius in Commodo, Budæo annotante. Spieg.

INTERVERSA pecunia domini. l. fi. ff. de fugitiuis.

INTERVERSORES in l. 8. Cod. de iur. fiſci. ſunt adminiſtratores, qui dolo malo dilapidant rem pecuniamve fiſcalem. Euerſores in l. 2. C. de palat. ſacr. larg. lib. 12. l. 1. C. Theodoſ. de ſuſcept. eadem ratione, qua & in ſchola Rhetorum quidam olim euerſores dicebantur, auctore Auguſtino tertio Confeſſionum cap. 3. & lib. 5. cap. 12. Decoctores in l. quilibet, de decur. lib. 10. leg. ſi aliquid, de ſuſcept. Cod. eodem lib. Pratei. Hi in quadruplum tenentur l. 1. de his, qui ex public. rat. Cod. libro decimo, leg. 1. de fiſc. credit. pręſ. Codic. eodem. l. in fraudem. §. penultim. ff. de iure fiſci. Imo in duplum. l. defenſionis facultas. C. de iur. fiſc. lib. 10. l. aufertur. §. 1. ff. eod. in iis ſcilicet, quæ fiſco nondum acquiſita ſunt. In adquiſitis locus eſt actioni in quadruplum. Cuiac. in l. qui in contractibus. C. de iur. fiſc. lib. 10.

INTERVERTERE, modo callide eſt ſurripere: quod plerumque fit, cum rem commodatam aut creditam, dolo, ne reſtituatur domino, efficimus. Vide Vallam libro quinto, Triphon. l. fin. de ſeru. fugit. Quoniam interdum aut pecunia interuerſa eſt. Modo ſubuertere, & euertere. Paul. de cap. demin. Quæ ſalua ciuitate accidit, per Quam publica iura non interuerti conſtat. Idem: Legitimæ tutelæ interuertuntur eadem ratione, qua & hæreditates. Scæuola: Cui per fundum aquæductus debetur, quacunque vult, in eo vinum facere licet, dum ne aquæ ductum interuerterit. l. fi. ff. de aqua quot. vtitur & Imper. C. de Iuſtinia. C. confirm. & in l. 2. de iud. Hinc colonus poſſeſſionem interuertere dicitur, vt refert Cyn. ad l. 1. C. comm. de ſucceſſ. qui dominum ad fundum reuertentem non admittat, vt & cenſuarius, ex quo domino petenti ſolutionem denegat. Prat.

INTERVSVRIVM, vſus medii temporis. Vlp. l. 9. §. 7. ff. de pecul. Vt medii temporis interuſurium magis creditor conſequatur. Frequens eſt apud pleroſque Interuſurii mentio: qui tamen quid Interuſurium ſit, Curtii ſententia neſciunt. Et eſt huic ſimile vocabulum, Interlunium: quo coitus Lunę, vt vt ait C. Plinius, & tempus quod inter vtramque lunam eſt, veterem ac nouam ſignificatur. Interſcalpium apud Hyginum, pro Valle quæ inter ſcapulas iacet. Interordinium Iunio Columellæ, vacuus locus, qui inter ordines. Intercolumnium, Valerio Maximo, ſpacium quod inter columnas: & interuenium, Rutilio Tauro, venarum inter ſe interualla: Prouidendum (inquit) ne inuentæ aquæ, per rimas refugiant, & per interuenia dilabantur. Eſt ergo

INTERVSVRIVM, tempus & interuallum quo vſuræ non currunt. Veluti, ſi dicas, Dominum quidem & agrorum, ac quidquid eſt aliud id genus poſſeſſionum reditus, naturalem ac perpetuam cauſſam habet. Nummorum vero fœnori, vel (ſicut iam vtimur fere) ad vectigal collocatorum fructus, ſępius vt fieri poteſt remunerata ſorte, per interuſuria dilabi ſolet. Domitius Vlpianus. l. circa legem Falcid. ſi decem ſub conditione fuerint relicta, eaque conditio poſt decennium forte extiterit: Non videntur decem huic legata, ſed minus decem. Nam interuallum temporis & Interuſurium huius ſpacii minorem facit quantitatem: Iulius Paulus diſſentit ab eis, qui putant, cum quod poſt annum debetur, præſenti die legatur, Interuſurium tantum in legato eſſe. leg. debitor. 10. de lega. 2. Quo loco, Interuſurium videtur pro eo commodo reprę́ſentatę ſummæ, in diem debitæ, vſurpauiſſe, quod medium tempus & anni ſpacium intercepturum erat. Ea figura, ni fallor, qua paſſim nunc diligentiam, nunc negligentiam pręſtare, pro eodem Iuriſconſulti dicunt. Curtius libro 2. εἰκαστῶν ca. 10. Vide & Corraſium Miſcellan. lib. 1. c. 20.

INTESTABILES, apud Latinos priſcos, Bud. teſte, fuerunt iis ſimiles, quos Græci ἀτίμους vocarunt, hoc eſt, pręſidii legum exortes.

INTESTABILIS eſt, qui teſtimonii dicendi ius non habet, &, vt Lexicon LatinogræcumGermanienſe, μὴ παραδεκτικὸς εἰς μαρτυρίαν. Plane cum lege quis inteſtabilis eſſe iubetur, (veluti legé 12. Tabul. Cuius verba à Gellio lib. 15. cap. 13. referuntur) eo pertinet, vt ne teſtimonium eius recipiatur, neue ipſi, vt quidam exiſtimant, dicatur teſtimonium. l. 26. ff. de teſtament. §. teſtes autem Inſtit. eodem. proinde cum Senatuſconſulto expreſſum ſit, vt ob carmen famoſum damnatus inteſtabilis ſit, ex eo infert Vlpianus, nec teſtamentum eum facere poſſe, nec ad teſtamentum adhiberi. l. 18. in fin. ff. de teſtament. Sic & in leg. 5. §. penult. ff. de iniu. l. 21. ff. de teſtibus. Eoque alludens Plaut. Curculio. Semper curato, ait, ne ſis inteſtabilis. Quod amas ama teſtib. præſentibus. Briſſonius.

INTESTABILEM Theophilus eum vocat, qui cum ſuo teſtimonio, ſigno & ſubſcriptione teſtamentum comprobarit, poſtea mortuo teſtatore idipſum abnegat, quo teſtamenti ſolenne infirmet. Hunc inquit lex improbum inteſtabilemq; eſſe iubet, nec teſtari, aut teſtamento quicquam capere, aut teſtis adhiberi poteſt, &c. Quoniam aut inuiſi erant, qui inteſtabiles eſſe iubebantur, ideo factū eſt, vt pro execrando & abominādo ac deteſtabili verbum hoc accipiatur, vt apud Hora. in ſermonib. Sacer, inteſtabilis eſto. Tacit. li. 15. Incuſat vltro inteſtabilem & conſceleratum. Plin. li. 30. c. 11. de Mag. a. Proinde ita peruaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamen quaſdam vtilitatis vmbras. Gell. lib. 7. c. 18. Eos tamen qui ad Hannibalem non rediſſent, vſque adeo inteſtabiles inuiſoſque fuiſſe, vt tædium vitæ ceperint. Connanus lib. 9. c. 3. n. 2. Briſſ.

INTESTATO, aduerbium, ſine teſtamento, Scæuola. Luc. Titius inteſtato moriturus. Sic Paulus. Vt legata, quæ ei dederat, inteſtato moriturus reſtitueret. Spieg.

INTESTATVS vt quis dici poſſit, neceſſe eſt, vt reliquerit hæreditatem, & vt de hæreditate teſtari potuerit iure. Si enim iure teſtari non potuit, hæreditatem tamen relinquat, is quidem eſt inteſtatus, ſed minus proprie. vt intelligitur ex l. 1. ff. de ſuis & legit. quia inteſtatum eſſe eſt priuatio, quæ præſupponit habitum, nimirũ teſtari potuiſſe. Impuberes igitur, furioſi & eiuſmodi perſonæ aliæ, quas recenſet Iuſtin. inſt. quibus non eſt permiſſ. facere teſtament. proprie loquendo inteſtati non decedunt: Sed tamen hos quoq; pro inteſtatis accipere debemus, ait Vlp. idque propter effectum, cum non minus hæreditas ipſorum accipiatur, atq; eorum qui proprie teſtati deceſſiſſe dicũtur. Proprie autem inteſtatus is dicitur, vel qui cum poſſet iure teſtari, tamen teſtatus non eſt, forte noluit, aut quia impeditus, puta morte, non potuit: quid ſi codicillos fecerit, an dicendum eſt illum deceſſiſſe teſtatum? non ita: quia teſtatum aut inteſtatum eſſe adiunctum eſt hæreditatis, hæreditas codicillis autem non datur. §. codicillis. Inſtit. de codicill. & faciendo codicillos creditur quis ſponte ſua relinquere hæreditatem legitimam ſucceſſuris ab inteſtato, vt ait Paulus Iuriſconſ. in l. conficiuntur. 8. ff. de iur. codicill. vel qui teſtamentum quidem fecit, ſed non iure, puta, ſi ſeptem teſtes non adhibuerit: ſi filium, quem in poteſtate habet, pręterierit, & in ſumma ſi quas alias ſolẽnitates in teſtamentis conficiendis à iure requiſitas, non obſeruauerit. l. ſi vnus. C. de teſtam. vel qui teſtamẽtum quidem iure fecit, ſed quod ex poſtfacto infirmetur, quod fit, ſi rũpatur vel irritum fiat, vt expoſuit Iuſtinia. Inſtit. quib. mod. teſtam. infirm. Irritum fit teſtamentum capitis deminutione, & ſi hæreditas ex teſtamento adita non ſit, quorum alterutrum ſi fiat, teſtator inteſtatus redditur iure ciuili. Dico iure ciuili: quia fieri poteſt vt aliquis iure ciuili ſit inteſtatus, qui tamen iure prętorio ſit teſtatus. Interpp. ad princi. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer. ſecuti gloſ. in verb. ext tit. addunt etiam eum, cuius teſtamentum per inofficioſi querelam, vel per bonorum poſſeſſionem contra tabulas, euerſum eſt inteſtatum deceſſiſſe. Non placet. de eo enim nihil omnino Iuſtinian. in dict. princ. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer. qui tamen omnes caſus, quibus quis decedat inteſtatus exprimere voluiſſe videtur. Sed nec ratio iuris hoc patiebatur vt id exprimeretur: querela enim inofficioſi teſtamenti non datur, niſi hæreditas fuerit adita. l. Papinia. 8. §. ſi condit. ff. de inoffic. teſtamen. vt autem hæreditas adiri potuerit, neceſſe eſt, vt teſtamentum eo tempore, quo teſtator moriebatur, valuerit. At cuius teſtamentum ipſo mortuo valuit, is non poteſt dici deceſſiſſe inteſtatus. Teſtatus igitur deceſſerat, & teſtatus manſiſſet, niſi poſt hæreditatem demum aditam per inofficioſi querelam inteſtatus factus fuiſſet. Bonorum autem poſſeſſio dependet ex iuriſdictione prætoris, qui à iure ciuili conſtituta, qualis eſt hæreditas teſtamentaria iure ciuili delata, euertere non poteſt: at teſtamento non euerſo, is qui teſtamentum fecit, manet teſtatus: vide Vulteium in comment. ad d. princ. n. 7. 8. 9. Inſtitut. de hæreditat. quæ ab inteſtat. defer. Rumpitur teſtamentum agnatione, vel mutatione teſtamenti prius conditi. Vult. ibidem, quem conſule.

Sunt porro, qui differentiam faciunt inter inteſtatus, & ſine teſtamento, & inter hos Imol. in l. Centurio ff. de vulg. & pup. & Raph. Fulg. in l. generaliter, in princ. col. 1. verſi. nota prim. quod non eſt. C. de inſtitut. & ſubſtit. & Rom. in l. in teſtamento. l. 1. col. 3. verſi. aduertendum tamen C. de teſtam. milit. Sed contra hos eſt tex. in ea ipſa l. generaliter, & ibi gl. in verbo, ſine teſtamento, quę eſt 1. Quinetiam qui teſtamentum facere non potuere, pro inteſtatis accipiuntur. d. l. 1. de ſuis & legit. Inteſtatus quoque, quantum ad tutelam attinet, deceſſiſſe dicitur, qui teſtamento liberis ſuis tutores non dedit. l. 6. ff. de legit. tutoribus. Briſſ.

INTESTATVS in doctrina tutelarum is deceſſiſſe dicitur, non tantum qui teſtamentum omnino non fecit, ſed etiam qui teſtamentum fecit, ſed in eo liberis tutores non dedit, Vult. ad §. primum. n. 1. Inſtit. de legit. agnat. tutel.

INTESTATVS quatuor modis dicitur. Primo qui omnino teſtamentum non fecit. ſecundo, qui non iure fecit, tertio cum id quod fecerat, ruptum irritumve factum eſt. quarto, ſi ex eo teſtamento nemo hæres extitit, vt in Inſtit. de hæred. ab inteſtato. in princ. l. inteſtatus. ff. de verb. ſignifi. l. 1. ff. de ſuis & legit. hæred. Ioh. Bellon. Etymol.

INTESTATVS is quoq; dicitur, cuius verbis non adhibetur fides, quiue teſtis eſſe non poteſt: Pompo. Pictoribus: Ipſus cum vno ſeruo ſenex inteſtato proficiſcitur. Nonius. Eſt & inteſtatus, teſtato non conuentus, cui opponitur Anteſtatus. Plautus in Curcul.

Hoccine pacto indemnatum atque inteſtatum me arripi.

Alii aliter exponunt, ſed perperam. Prat.

INTESTATVM oppono anteſtato, vt Plautus, quod anteſtati definitionem meam plane confirmat. Anteſtatum enim dicimus eum qui teſtato conuenitur, qua ratione & pater fiduciarius anteſtatus dictus eſt olim, auctore Gaio in Inſtitutionibus. ſuperſtites autem ſiue teſtes non dicuntur anteſtati, & anteſtatorum non attrectatur auris, ſed teſtium. Cuiac. obſeru. lib. 7. c. 16.

Ab INTESTATO dari dicimus, ſi teſtamento clauſula codicillaris ſit iniecta, vide l. 11. C. de teſtam. manum. l. 41. §. 3. ff. de vulg. Papon. 20. Arreſt. 1. n. 5. Goth. l. ad 29. C. de fideicommiſſ.

INTESTINVM, pro maximo, & periculoſiſſimo, & pro occulto accipitur. Sic inteſtinum vulnus, inteſtina prælia. apud Imper. Cod. de legit. hæred. l. leg. 12. Tabul. l. 2. in princ. de Vet. Iur. enuel. Spieg.

INTEXERE purpuram veſtimento. l. 7. ff. ad exhibend.

INTIMA, pro arcanis apud Vlpia. in l. 3. de Recept. qui arbit. recep. Fingeenim, inquit, poſt cauſſam iam ſemel atque iterum tractatam, poſt nudata vtriuſque intima & ſecreta negocii aperta, &c.

INTIMARE, denunciare, in l. 2. C. de iudic. Inſulanus obſeruauit, hoc verbo vſum eſſe Plinium, ante Apuleium & Gellium: vide Clem. cauſſam de elect. Prat.

INTIMARE actis, id eſt inſinuare in l. 25. C. de donat. inter virum & vx. Intimatæ donationes, i. inſinuatæ in l. 19. in pr. C. de ſacr. eccleſ. Et intimatio, i. inſinuatio. l. 23. C. de teſtam.

INTOLERABILIA ſeruitia, in §. ſed & maior. Inſtit. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. Spieg. Prat.

INTRA. Apud veteres tres erant propoſitiunculæ diuerſo ſenſu, Ins, Vls, Cis: quæ quoniam obſcuro ſonitu promebantur, euphonię cauſſa additionem eandem receperunt, dicique intra, vltra, citra, cœptum eſt. ſicque intra idem ſignificat quod in. vnde recte dicemus, Brignantium intra Alpes eſt, i. in Alpib. ipſis: ſicut Seguſium citra Alpes. Vocentii vltra. Sic & qui dicit ſe intra calendas facturum, in ipſis calendis dicere videtur. Ex Alciato. Spieg. De hac dictione INTRA, vide etiam l. ex facto. §. item quæro de vulgari & pupill. ſubſtit. & l. ſi ſtipulatus fuero decem. ff. de verb. oblig.

INTRA, ſine caſu, contrarium eſt, Extrinſecus.

INTRA diem mortis vt aliquid fiat, ſi quis dixerit, ipſe quoque dies, inquit Vlp. quo quis mortuus fuerit, numeratur. Spieg.

INTRA fidem, ſignificat credibile eſſe.

INTRA, incluſionis nota l. ſi quis ſic. ff. de verb. ſig. Varie tamen pro re propoſita accipitur. Quandoq; ſignificat citra l. fin. vbi Accurſ. C. de poſth. hæred. Aliquando per, vt in Legib. Longobard. l. ſi quis caballum. de furt. Quandoq; ſonat iuxta, l. vxorem, §. legauerat. ff. de legat. 3. Prat.

INTRA excludere videtur in caſu l. qui Romæ §. Callimachus. ff. de verb. oblig. Quandoque accipitur pro coram. §. ex his, in authent. de hæredit. ab inteſt. venient. Prat.

INTRA Kalendas facere quid iuſſus, an etiam Kalendis ipſis recte faciat, dubitat Gell. lib. 12. c. 13. Sed hoc duobus Iuriſconſultorum locis apertiſſime determinatur. Vnus eſt in l. 133. ff. de verb. ſignif. alter in l. 1. §. ſi intra. ff. de ſucceſſio. edict. cuius verba ſubieci, Quod dicimus intra dies centum bonorum poſſeſſionem peti poſſe, ita intelligendum eſt, vt & ipſo die centeſimo peti poſſit, quemadmodum intra Kalendas etiam ipſæ Kalendæ ſunt. Briſſ. & Prat.

INTRA modicum tempus, i. e. Iuriſconſult. exponente, dum hoſpitium quis condicit, ſarcinulas cõponit, quærit aduocatum. l. ab hoſtibus, §. ſed quod in fi. ff. ex quib. cauſ. maio. Spieg.

INTRA quam modicũ, pro eo quod eo, minus quam modicum.

INTRA parietes agere, vel experiri, id eſt, inter amicos diſceptandam rem permittere citra iudicium & extra cancellos forenſes: ſicut prudentes viri, vt vere dicit Olden. ſolent optare: contra ſtolidi ad iudiciariam properant moleſtiam. Spieg.

INTRA quatuor annos &, A quatuor annis hoc differunt: quod intra quatuor annos, idem eſt quod triennio nondum finito, A quatuor annis, i. e. iam elapſo tempore quadriennii. Spieg.

INTRA verba, id eſt, non vltra verba.

INTRIBVERE pro contribuere in l. 9. §. vlt. ff. de tribut. Traia. Plinio: Ne quid ideo, inquit, intribuant. Briſſ. Prat.

INTRIBVTIO, collatio, contributio, l. 6. §. fi. ff. de mun. & hon. & Vlp. in l. ager. §. ſtipendium, de verb. ſign. Tributum ſane appellatur ab intributione. & in l. 4. de veter. Nam nec ab intributionibus quæ in poſſeſſionibus fiunt, veteranos eſſe excuſatos, palam eſt: vide & l. 22. §. vlt. ff. ad municip. Briſſ. & Prat.

INTRICARE peculium dicitur ſeruus, qui in ære alieno eſt, & res quaſdam pignori oppoſuit. Vlp. l. 1. ff. de ſeru. corrup. Is quoq; deteriorẽ fecit, qui perſuadet, vt peculium intricaret. Idem l. 21. ff. de pecul. Sed & ſi eum intricare peculium in necem creditorum paſſus eſt, &c. Intricationem hanc Cicero pro Seſtio implicationẽ appellat. Magna, inquit, multitudo eſt eorum, qui aut propter metum pœnæ, &c. aut qui propter implicationem rei familiaris communi incẽdio malint, quam ſuo deflagrare. Hot. Marcellus TRICAS impedimenta & implicationes interpretatur; vnde dictũ putat extricare & intricare. Lucilius apud eundẽ Tricones appellat, qui nugis homines remorentur. Et tricinus quęſtus pro tardo ſeu ſicco. Vide Eraſm. explicantem adagium Tricæ apinæ, & ℣. Peculium intricare. Spie.

INTRINSECVS, quod barbari abintra dicunt: qui contrarium

eſt,extrinſecus.vide l.denique.§.fin.de pecul. legat.Spieg.

Introdvcere, ponere,inſtituere,conſtituere:quod & in medium afferre,aliquando ſignificat,teſte Bud.

Introdvcere,alias eſt intromittere. Briſſ.

Introire, id eſt,intrare, ingredi.

Introitvs militię,apud Scęuolam in l.pen.de legat.tertio.

Intrvsi dicuntur, qui non per electionem canonicam,ſed per violentiam occupant honores,officia,vel Eccleſiaſtica beneficia. Prateius.

Intrvsvs eſt qui obtinuit dignitatem à non habente poteſtatem conferendi. c. cum veniſſent. de in integ. reſt. Prat.

Intveri, pro attendere. Paul.in l.promittendo,in princ. ff.de iur.dot.Magis enim,inquit,res quam verba intuenda ſunt.

Intvitv,id eſt,contemplatione,ratione,gratia.Briſſ.

Invadiare pecuniam, eſt vel ex commiſſo, vel ex condemnatione debere, lib.Feud.2. tit.27.§.4. Quicunque iudici ſuo pro exceſſu viginti libras inuadiauerit, prædium ſuum pro pignore illi tradat:& intra 14. ſeptimanas inuadiatam pecuniam perſoluat. Sumitur etiam pro oppignerare. Sigeb. in Chro.ann.110. VVilhelmus Comes Pictauienſis inuadiauit eandem ciuitatem Raymondo Comiti, propter pecuniam, quam idem VVilhelmus in expeditione exponit.Hinc

Invadiare hominem,pro obſidem dare.In Lombard.lib.1.tit. 15.l.ſi quis liber. Semetipſum inuadiare ſtudeat, vſque dum plenam compoſitionem adimpleat.Prat.

Invaletvdinis nomen nec Cicero abborruit. Inſulanus citat verba ex Epiſt.ad Attic.lib.7.

Invaliditas inter remedia iuris numeratur,quę aduerſus iniquitatem iudicum introducta ſunt,de quo late Bar.in l.ſi expreſſim.ff.de appell.& in l.cum quærebatur.ff.de re iudic. l. 1.C.quand.prouoc.non eſt neceſſ.Spieg.Prat.

Invecta,illata à Iuriſconſultis appellantur quæ ab inquilinis in ædes conductas inducūtur importanturque.l.4.ff.de pact. l.11.§.ſolutam.ff.de pign.act.l.2.& l.3.& l.4.& l.7.in fi. ff.in quib.cauſ.pign.l.32.ff.de pigno.l.pen. quib.mod. pign. l.1.ff. de migran.l.14.§.1.de rel g.Briſſ.

Invendita prædia,l.vlt.ff.de reſcind.vend.

Invenire Sypontinus opinatur,eſſe artis & induſtriæ,reperire autem caſus & fortunæ. Sicque interpretatur illud Ouid. Metamorph.1.

Tu non inuenta reperta es.

Quē tamen opinione falli, vel ex illo ipſo Ouidij loco planū eſt:vbi,cum Inachus filiam à Ioue raptam,diu multumq; à ſe quæſitam,inueniſſet quidem,ſed mutatā in vaccam & ea ſpecie atq; forma,vt filia inuenta carendū illi eſſet, ſic erumpit

-------Tune es quæſita per omnes
Nata mihi terras? Tu non inuenta reperta es:
Luctus erat leuior------

Vt ſit reperire amiſſam rem quoquo modo recuperare. Dicitur enim Feſto repertum quaſi repartum.& reparatum: Inuenire autem eſt in rem venire, eiuſque quaſi poſſeſſionem adipiſci.Itaque Inachus repererat filiam, ſed non inuenerat,quia non poterat frui reperta.Cic.2.Academic.Nemo inuenit falſa,nec ea,quę incerta permanent,inuenta eſſe poſſunt:ſed ea, quæ quaſi inuoluta fuerunt, cum aperta ſunt,tum inuenta dicuntur. Hinc Latinis inuenire plerumq; ſignificat idem quod nanciſci.Cic.de finib.Propter hæſitantiam linguę,ſtuporemque cordis cognomen ex contumelia inuenit.Et in Epiſt.Scis meam fortunam neſcio quomodo facile obtrectatores inuenire. Eadem ſignificatione dicitur Græcis εὑρίσκειν, vt multis exemplis docet Bud.in ſuis comment.D.Lucas: Εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. Inueniſti gratiam apud Deum,id eſt,adepta es. Et Demoſt. τοὺς τὴν ἀτέλειαν εὑρημένους ἀτελεῖς vocat τοὺς ...ἑαυτοῖς ... ὧν ἐποίησαν, quibus pro beneficiis in Rempub. collatis munerum vacatio data eſt. Et contra Dimocratem, eos appellat ſimpliciter εὑρημένους ... τοῖς εὑρημένοις ... Vbi Vlpianus interpres εὑρεῖν ... λαβεῖν ... Inuenire eſt præmium ab aliquo accipere, pro beneficiis in eum collatis,quaſi quod des perdas, niſi tibi eius aliqua refeºratur gratia, quæ cum rependitur, tum inuenire dicatis quod donaueras,&c.Connan.lib.3.c.3.nu.4.

Inventarivm eſt legitima bonorum in hæreditate repertorum annotatio & in ſcripturam redactio. Hoc inchoari debet intra triginta dies ab adita hæreditate citatis ad hoc iis,quorum intereſt, vt ei interſint adhibito Notario & teſtibus ac intra dies 60. aut ſi bona in eodem loco ſita non ſint, intra annum abſolui,& ſubſcriptione confirmari,quemadmodum illa plenius deſcribuntur in l.ſi.C.de iur.delibe.Nouell.1.c.2.Vult.in comment.ad §.extraneis autem,2.n.6.Inſtit.de hæred.qualit. & differentia.

Inventarii beneficium hæredibus à Iuſtiniano datum eſt in locum ſpatii ad deliberandum petendi l.vlt. C.de iur.delibér. Eſt autem huiuſmodi:vt hæres inſtitutus intra 90.dies, quibus ſe inſtitutum ſcierit ſi res propinquę ſint,vel intra annum, ſi longa abſint,inuentarium omnium hæreditariarum rerum, tabellariis teſtibuſque præſentibus conficiat: ipſe manu ſua id ſubſcribat:vel à certo tabellario adhibitis teſtibus ſubſcribendum curet, atque hoc modo pro earum rerum ratione tantum creditoribus teneatur: quartamq; Falcidiam retinere poſſit.Hot.adde Cuiac.in παρατιτλ. de diuerſ.temp.præſcript.& term.cap.15. qui dicit, inuentarii tempus eſſe trium menſium,Vt ibi per eum in ſupra allegat.loco.

Inventarivm inſtrumentorum debitoris faciunt creditores in poſſeſſionem miſſi,l.cum plures.15.ff.de reb.auct.iud.poſſid.Ne corrumpantur,inquit, rationes, vni hoc negotium à creditoribus dandum eſt, quem maior pars creditorum elegerit:vt inſtrumentorum ἀναγραφὴν faciat.Prat.

Inventarivm rerum pupilli,quod tutor:rerum adulti, quod curator facit: vt adminiſtrationis ratio conſtet. l. tutor qui repertorium.ff.de admin.tut.l.tutores.C.eo.Prat.

Inventarivm confiſcationis,quod in bonis proſcriptorum fieri ſolet,vt fiſco ſua ratio conſtet.l.ſi quis poſthac.l.ſi quis intra.C.de bon.proſc.l.vlt.C.de bon.vacan.Prat.

Inventarivm rerum quarum in poſſeſſionem vēter miſſus eſt, quod à ventris curatore fieri ſolet.l.1.§.penult. ff.de vent.in poſſ.mitt.l.1.de cur.bon.dand.Prat.

Inventarivm pro repertorio & deſcriptione bonorum. l.7.ff. de admin.tuto.vbi de pœna eius,qui Inuentarium non fecit, agitur.Sic l.1.§.officio.ff.de tut.& rat.diſt.Alias ſynopſis vocatur,l.magis puto.§.imprimis.ff.de reb.cor.alias etiam ἀναγραφή.Prat.

Inventarivm,vt definitur per glo.in §.ſi vero abſunt.in auth. de hæred.& Falc.colla.1.eſt ſola ſcriptura, in qua res inuētæ in hæreditate conſcribuntur. hoc idē appellatur repertoriū. l.tutor qui repertorium.ff.de admin.tut.Ioan.Bellon.Etym.

Inventa ſunt reddenda,alioqui rapina eſt. Quæ inueniſti, inquit,D.Auguſt.reddenda ſunt:quod ſi non feceris, ea rapuiſti;cum feceris,quantum potueris, vt ſi plus inueniſſes, plus rapuiſſes.c.ſi quid inueniſti.14.q.1.

Inventio theſauri ea eſt accipienda, quæ fortuito contingat, non data opera,de quo tractatur in l.3. §.vlt. ff.de iur. fiſc.l. 1.C.de theſaur.lib.10.Spieg.Prat.

Inventio eſt occupatio rerum aliarum quam animatarū. Hac res fiunt occupantis quę vel aliquando alicuius fuerunt,eius autem eſſe deſierunt:ita,vt cum occupantur,nullius ſint,vel nullius vnquam fuerunt.alicuius tamen eſſe poſſunt.Vult.ad §.feræ 10.n.5.& ad §.12.nu.1.Inſtit.de rer.diuiſ.

Inventor idem quod auctor, hoc eſt, qui primus aliquid, & præcipuus inſtituit,&c.

Inverecvnde poſtulare.l.1.ff.de poſtul.

Inverecvndvm deſiderium. vide Pau. in l. ſi & rem.ff.de pet. hæred. Spieg.

Investigare rationem non ſolum dicimus:verum etiam inueſtigare eum,qui ſeſe celare tentauerit.l.non diſtinguemus.§. ſi arbiter.ff.de recept.Spieg.Prat.

Investimentvm principalis domini in feudo requiritur. Plerumque pro inueſtimento traditur ſcipio aut fuſtis, quo genere & traditio olim ex cauſſa emptionis fiebat,vt eſt in antiquo cōtractu emptionis:Tu Paſcuti fuſte illū iuueſtito. Tu Segnici illū manu capito.Helmoldus in hiſtoria Sclauorum. vt dominus meus accipiat virgulam, & det in manum veſtram pro ſigno inueſtiturę. Cuiac. obſerua.lib.8.c.14.

Investita res dicitur, de qua inueſtitura facta eſt,ſiue infeudationis titulo ſiue alio quouis. lib.Feudorum 2.tit.8.& tit. 35. Sic inueſtitus dicitur, cui quid ſolenniter traditum,& quaſi mancipatum eſt, quamuis id feudum non ſit. Sic reueſtitus,cui res aliqua reddita cuiuſcunq; generis illa ſit.Prat.

Investitvra cæremonialis (quam vulgo abuſiuam vocant) qua dominus vti ſolet in conceſſione feudi, ſignificat totam hominis conditionem transformari in fidem, & obſequium erga dominum. Siquidem inueſtire, à Veſtio eſt, eleganti tropo ſeu figura denotans maximi fœderis vltro citroque contrahi negotium, in quo non ſufficiat vulgare hominis officium exhibere, ſed exigatur optima & animi & corporis virtus. Quemadmodum fere veſtis habitu diſcernere ſolemus, qualis quiſque ſit,eximiæne dignitatis, an plebeius. Quamobrem & Chriſtus ſeruator noſter, Amice, inquit, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?hoc eſt animum vera fide adornatum.Old.

Investitvra,ſeu forma concedendi feudi eſt duplex: Impropria vel cæremonialis:& propria ſeu naturalis.Old.

Investitvra impropria,ad pręparationē ſolet hic verbis fieri, interueniente aliquo externæ cæremoniæ argumento:Inueſtio te hoc annulo,enſe vel haſta, aut alia re pro cōſuetudine loci porrecta. Idque præſentibus ſaltem duobus curialibus, quos Pares curiæ vocant.Aut ſi pares non habeat,corā duobus bonis viris,vt breue teſtatum ſcribatur.c.1.in princ.quid ſit inueſt.Principib.conceduntur regalia beneficia,vel renouatur inueſtitura per Imperatorem porrecto vexillo. Vnde dicuntur *fahnenlehen*, antiquo Saxonum vocabulo. Neque vero in re tanti momenti ocioſæ ſunt huiuſmodi externæ ceremoniæ,quarum ſit mentio in c. ex ore. de his, quæ fiunt à maio.part.capit.Et in cap.ex literis.de conſuetud.Hac au-

temCęremoniali inueſtitura non traditur vera beneficii poſſeſſio,ſicut nec per pręparatoria cuiuſlibet rei fit res ipſa,ſed pręparatur. Verumtamen hunc habet effectum: ne dominus pœnitentia forte ductus,poſſit mutare voluntatẽ: ſed omnibus modis teneatur poſſeſſionem rei corporalem & vacuam tradere:non audiendus etiamſi velit ſoluere beneficiario id, quod eius intereſt.c.1.§.ſi facta.ſi de feud.defunct. contro.ſit inter do.& agnat. vaſall.Siquidem impropria inueſtitura,aliquo modo,inſtar bonorum poſſeſſionis per iudicem decretę(ſi perpendas) obtinet, quę & ipſa non dat poſſeſſionem corporalem.Old.Prat.

INVESTITVRA, vt quidam volunt,à veſtimento & veſtitura dicitur, vel inueſtimento : qua dictione vſus eſt Liuius libr.4. Legem promulgat, inquit, ne cui album inueſtimentum addere petitionis liceret cauſa.Alii barbaricum nomen eſſe volunt,tum barbaricam quoque notationem habere. Itaque in legibus barbaricis veſtitura & veſtitu ſępe legitur , pro poſſeſſione & poſſeſſus.Dicitur autem inueſtitura proprie, (inquit Feudiſta lib.2.tit.2.)poſſeſſio : abuſiuo autem modo dicitur,quando haſta vel aliud corporeum traditur à domino: i.ceſſio feudi,quæ fit à domino porrecta haſta , aut vexillo, vel qua alia re coram parib.curiæ,vel aliis teſtibus.Prat.

INVESTITVRA vera eſt,cum traditur poſſeſſio rei beneficiariæ, idque multis modis. I.Si præcedens cæremonialis inueſtitura fiat in ipſo feudo, vel oculis ſubiecto. Argu.l.clauib. ff.de contrah.empt.& l.quod meo. §.ſi per venditorem. ff. de acquir.poſſeſſ. II.Si dominus proprie inueſtiendo,vtatur verbo tradendi,poteſt Vaſallus propria autoritate ingredi poſſeſſionem vacuam,vt tradit Aluarottus in c.1. quid ſit inueſtit.arg.l.prædia.ff.de acquir.poſſ.III.Si dominus coram paribus curiæ aut aliis honeſtis viris iuberet beneficiarium ingredi poſſeſſionem feudi : alioquin non ſolennis iuſſus nihil efficeret.Sic conciliabis c.1.in prin.de conſuetud. rect.feud. & c.1.quib.mod.feud.conſtit.Accedit c.1. §.1. de natu.feud. c.1.§.fin.quid ſit inueſtit. IV. Si beneficiarius per dominum ipſum, aut iuſſu eius per alium introducatur in poſſeſſionem feudi.Old.& Prat.

INVETERARE,i.e.ad vetuſtatem ſeruare,inquit Bud.Prat.

INVETERATVM malum, pro antiquo.

INVETERATVM, & recens,contraria.

INVETERATA conſuetudo cur pro lege merito cuſtodiatur, Iulianus eleganter declarat l.de quib.cauſis.ff.de legib.Spieg.

INVETERAVIT opinio,conſuetudo:pro inoleuit,inualuit.

INVICEM cauere, i.inter ſe cauere,vt loquitur l.73.ff.ad l.Fal.

INVICEM ſe impedire,apud Iulian.l.quoties.ff.de vſufr.

INVICEM periculum ſuſtinere. i.inter ſe,l.2.C.de diuid. tutel.

INVICTVS pro valde victo in l.pen.ff.de leg.Fab.Briſſ.in Par.

INVIOLABILITER,apud Haloand.in §.inſtituto. l. pen.de lega. 2.quem vertit Latine.Quære Non autem volo.

IN VIRILES,id eſt,pro numero perſonarum.l.virilis. ff.de leg. præſt.Alber.

INVITARE,prouocare ad bonorum poſſeſſionem,apud Vlp.in l. 1. vnde cognati.Prat.

INVITATORES erant in officio ſacri palatii,qui eos , qui vocari iubebantur,vocabant,l.fi.C.de diuerſ.offic.lib.12. Prat.

INVITVS , qui per vim aliquid facit,non libenter,tergiuerſans, contra voluntatem, repugnans, coactus. Vide l.filiusfam.ff. de procur.l.inuitus.vbi Bart.C.eod.

INVITVS, non tantum qui contradicit , ſed & qui conſenſiſſe non probatur,l.8.ff.de proc.Inuitus & qui ignorat,l.40.ff.de rit.nupt.Inuitus,l.6. §.ſi paſſus.ff.mandat. qui vetat & prohibet. Prat.ex Briſſon.

INVITVM duobus modis accipimus,eum qui omnino non vult, & eum,qui coactus vult,l. ſi metus.ff.de acqu.hæred.adeo vt diuerſa ratione dici poſſit quis idem voluiſſe & noluiſſe. In edicto de furtis &vi bonorum raptorum,inuitus eſt is,qui omnino nõ vult.In edicto vero quod metus cauſa,is qui coactus vult.neq; enim vis hic pro rapina accipitur,ait Vlp.in l. 1.ff.quod metus cauſa.Cuiac.in rubr.tit.ff.quod met.cau.geſtum erit.Hinc inuita vxor,in l.dotalem.ff.ſol.mat.teſte Seneca in lib.6.de benef.c.7.dicitur non quę non conſentit,ſed quæ contradicit. Cuiac.obſeru.lib.2.c.34.

INVITVM in ſeruitutib. accipere debemus non ſolum eum,qui contradicit,ſed &eum qui non conſentit,l.5.ff.de ſeru.pręd. vrb.Ideo Pomp.lib.10.& infantem & furioſum inuitos recte dici ait.non enim ad factum , ſed ad ius ſeruitutis hæc verba referuntur.quod id quod factum eſt,non contradicit,niſi qui id expreſſe facit.non autem is qui nihil dicit, & qui neq; ait, neque negat.aliud eſt enim non conſentire : aliud contradicere.At ſi ius ſeruitutum ſpectes , habetur non conſentiens pro inuito,&contradicente,quia ſeruitus imponi non poteſt ſine conſenſu.Nam ſeruitus,aut ſeruitutis libertas prædio ipſi hæret , vt neutrum tolli poſſit, ſi non adſit manifeſta dominorum voluntas,&c.Conna.lib.4.c.9.n.14.&c.

INVITVS nemo in cõmunione perſiſtere cogitur,l.fi.C.de act.

INVITVS ſolutionis,vide l.2.ff.depoſ.

INVITVM crimen,de quo non eſt ſumptũ ſupplicium.l.quod euitandi.C.de cond.ob turp.cau.l.1.C.de hisquib.vt indig.Spi.

INVMBRATA quies falſa,opinata tantum,falſo credita. Celſus l. 18.§.1.ff.de acquir.poſſ.Si furioſo, quem ſuæ mentis eſſe exiſtimas , eo quod forte in conſpectu inumbratæ quietis fuit conſtitutus, rem tradideris, i.quia tum ei at eo ſtatu & figura,vt mente conſtare videretur.Prat.ex Hot.

INVNDARE flumen aliquam terram dicitur, cum abundans, ſeu incremento ſuo,eam aqua operit,l.1.§.ſi foſſa,ff.de fluminib.

INVNDARI dicitur prędiũ,cum vno eodemq; impetu aqua cooperitur,li.7.§.aliud.l.30.§.alluuio.ff.de acquir.rer.do.Prat.

INVNDARE,proprie fluminum eſt,quæ dum vndas ſuas latius emittunt,omnia deuaſtant.vt, inundatus ager. Inſtit. de rer. diuiſ.§.alia ſane cauſa eſt.Spieg.

INVNDANS aqua,Iuriſconſ.in l.ſi quando.§.ſecundum. ff.ſi ſeruit.vendic. Quoniam,inquit,damna inundantis aquæ latenter euenire ſolent: & malle debemus inundationem auerti, quam poſtmodum de damni æſtimatione litigare.Spieg.

INVNDATIO fundi ſpeciem non commutat. ibid. ea tamen poſſeſſio amittitur.Nam vt Paulus ait ad ff.l.cum vnus. de bon. aut.iud.poſſid.Si propter naturam rei, veluti ſi prædium inundatum ſit,aut propter latronum potentiam,nõ poteſt poſſideri,recte dicitur,non eſſe quod poſſideatur. Spieg.

IN VNIVERSVM,pro eo,quod eſt generaliter.Spieg.

INVOCARE audientiam,vide l.vnic.C.ne liceat in vna eademq; (cauſ.

INVOCATIO brachii ſecularis dicitur, cum iudex Eccleſiaſticus inuocat gladium ciuilis magiſtratus, vt ſententiam eius exequatur l. Epiſcopale. C.de Epiſc. audien. c.1.de offic.ordin. Vide Bar.in l.vnic.ff.ſi quis ius dicen.non obtemp. Spie.Pr.

INVOLARE , eripere , & ſecum auferre. l.6.ff.de incend.ruin.& nauf.& vide C.de iis qui pueros inuolant.Prat.

INVOLVNTARIVM eſt , quod per vim , vel per ignorantiam fit. Quod ergo neq; vi,neque ignoranter fit,voluntarium neceſſario dicitur.Salomon.de voluntario & inuoluntario.

INVRERE, etiam eſt ita imprimere, vt deleri nequeat vt ſtigma in armo equi inuſtum, aut in femore. Itaque inuſtum, quod ignito ferro impreſſum eſt,vt ſtigma fronti.Spieg.

INVRI probroſis notis.vide l.2.C.de ſecun.nup.Et Inuri perennibus notis in l.15.C.de appell.

INVSITATO recedere veſtigio,l.2.in pr.C.de conſt.pec.

INVTILIS contractus à ſimulato differt: In illo enim non deficit cõſenſus:in hoc deficit:vide Goth.ad l.55.ff.de contrah.emp.

INVTILE non accreſcit vtili.Vult.in comment.Inſtit.l.3.tit.de inutil.ſtip.§.3.n.8.

INVTILE,pro perniciosũm , & ab vtilitate communi alienum. Vlp.l.1.§.3.ff.depoſ. Eſt enim inutile in cauſis huiuſmodi fidem frangere.Loquitur de iis quę incendii & ruinę cauſa deponuntur. Paulus l.12.§.1.ff.de admin.tut.nam & inutile eſt pupillis ſi adminiſtratio eorum non ſeruatur : nemine ſcil.emente.Hoto.Vide Duaren.lib.diſput.anniuerſ.1.c.11.Sic leges inutiles dicuntur Ciceroni,non quę non proſunt,& nullius ſunt vſus, ſed quæ nocent patriæ : Cic. in parti. orator. Quærenda etiam ratio,ſi qua poterit inueniri. quare non ſit exceptum:aut iniqua lex aut inutilis futura dicetur.Et lib.2. offic.Publ.Sulpitii eloquẽtiam accuſatio illuſtrauit, cum ſeditioſum & inutilem ciuem C. Norbanum in iudicium vocauit.Inutilem pro pernicioſo dixit Connan. lib.7.c.4.n.15. &c.Inutiles nuptiæ,vide inceſtæ nuptiæ.

I O.

IOANNES Andreas Iureconſultus nobilis, Bononiæ natus, ibidem ius ciuile publice docuit, gloſſaq; ad iuris pontificij libros,multoſq; prætere de iure cõmentarios conſcripſit, tãdem peſte oppreſſus anno 1348.vita exceſſit. Prat.ex Hot.

IOANNES Blenaſcus Iuriſc.nobilis,Burgũdus,Bononiæ circiter annum 250.ius ciuile profeſſus eſt,ſcripſitq; de actionib.& alia nonnulla quę ad ius ciuile omnia pertinent.Prat.ex Hot.

IOANNES Imolenſis Iuriſconſultus nobilis Patauii iura publice interpretatus eſt:compluribuſq; de ea diſciplina editis commentariis,anno 1435.vita eſt functus.Prat.ex Hot.

IOANNES Odofred.Iuriſc.nobilis,Azonis & Accurſii pręceptor circiter ann.1109.in Italia docuit,ſummãq;Pandect.ſcripſit. Eius perſæpe Accurſ.in gloſ.mentionem facit. Prat.ex Hot.

IOCA,ſeriaq; conferre dicimur, quoties omnia noſtra cum aliquo communicamus, (iocoſi.Iocundus non item.

IOCOSVS, Latinũ eſt.Hora. Oderunt hilarem triſtes, triſtemq;

IOCVM vocamus,quod eſt contrarium ſerio.Hinc ioci gratia facta obligatio non valet. l.obligationum ſubſtantia. ff.de act. & oblig.Differt autem iocus à ludo,quod ludus factis , iocus præcipue verbis fieri dicatur.Spieg.Prat.

IOCVLATOR,vox non admodum proba,vt volunt , ſocium apud Canoniſtas ſortita eſt.c.cum decorem. ext. de vit.& honeſt. cler.& eo.tit.c.1. lib.6. Cicero tamen alicubi Ioculatoriam diſputationem dixit,pro nec graui,nec ſeria.Spieg.

IOTA,& Apex quid ſit,in Ann.Noui Teſtã. Eraſmus indicauit: ſuper quibus,vt & Theologi nonnulli,lapſus eſt Archi.Spi.

I P.

ΙΠΑΓΟΡΕΥΕΙΝ, vide infr.Nuncupare.

ΙΠΠΑΡΧΟΣ magiſter equitum.& ἱππαρχία præfectura,& quaſi

RR 3

magiſterium equitum. Quidam pro ala LXII. equitum accipiunt.

IPSA re, in l.fi.ff.de edend.Inſtit.quib.ex cauſ.maior.§.in frau.

IPSE dixit,vſurpari ſolitum,quoties ſententiæ rationem ignoramus,vel defenſionem à nobis ad ipſum autorem reiicimus. Sic volo,ſic iubeo,ſit pro ratione voluntas. Spieg.

IPSI curandum,apte tum conuenire videtur, cum coniecturas ſequi fas eſt,vbi nihil adfertur,quod ſequaris.

IPSI,pro integri, antiqua conſuetudine. Paul. l.66. ff.de verb. obli.Sed ſi ipſorum viginti ann.erit, non impeditur manumiſſio.Cicero ad Attic.li.3.Epiſt.21.Triginta dies erant ipſi, cum has dabam literas, per quos nullas à vobis acceperam. Hot.Prat.

IPSIS rerum experimentis cognoſcere,vide l.2. C.vt in poſſeſſ. legator.Ex ipſis rerum documentis inuenire,in l.& ab antiquis 31.C.de teſtam.

IPSIS placet.His verbis prouerbialiter ſignificamus,cauſam nihil ad nos pertinere.Cætera Eraſmus in Chiliadibus.Spieg.

IPSO die & ſumere lugubria & deponere,apud Vlp. in l. genero.de his qui not.infa.Spieg.

IPSO facto,id eſt,abſque ſententia l.vlt.C.loca.Vide Bart.in l. 1.ff.de his qui not.infa.Prat.

IPSO iure conſiſtere dicitur id,quod ex ſola legum poteſtate & autoritate ſine magiſtratus opera conſiſtit.Prat.

IPSO iure aliquid fieri,vel ope exceptionis,nihil intereſt. l.nihil intereſt.de reg.iur.nempe quo ad effectum, conſequendámq; ipſam rē. Sed quo ad alia, multum per omnem modū intereſt inter hęc duo.Vide poſt Bart.in l.ſi mater.C.de ſuis & legit.hær.Zaſ.in §.bonæ fidei.de act.& Ferr. d.l.nihil intereſt,interpretantem Bellonium c.10.lib.1.ſupputat. Verba ipſo iure intelliguntur, ait, ſæpe, id eſt, ſine tacto hominis, Spieg. In primis animaduertendum eſt Ius Ciuile vetuſtius veteres Iuriſconſultos ad differentiam iuris Prætorii ἐμφατικῶς ipſum ius vocare ſolitos fuiſſe, quod à pauciſſimis animaduerſum eſſe ſcio.Prætor.n.qui iuris Ciuilis cuſtos dicebatur,tollendi quidem aut abrogandi ius Ciuile & P.R.Leges ius non habebat l.1.de fer.l.1.ex quib.cauſ.ma. l.cū ſpōſus.de pub.ſed interpretatio emendatioq; illa,quæ ex Bono & Æquo fit,quam Ariſtotel. ἐπανόρθωμα τοῦ νομίμου δικαίου vocat, ipſi permittebatur.l.ius autem.de iuſt.& iur.Quod igitur emendando illo veteri Iure hoc modo ſtatuerat, licet ius diceretur,tamen quia legib.& iure ciuili erat inferius,& quaſi vox quędam viua,interpretatioq; iuris Ciuilis,Ius illud primarium, ex quo Prætorium originem ducit, exprimere volentes Iureconſulti, ipſum Ius appellarunt:Quod & Gręcus auctor Harmenopolus aperte oſtendit lib.1.t.1.9.Sed & merum Ius,l.in cauſa,de minor.aut ſtrictum.l.pen.de cōſt.pec. vel Solenne,l.nec ex prætorio.de reg.iur. nonnunquā etiam Ius ſimpliciter,& ſine adiunctione ab eiſdem dici ſolet. l. vbicunq; de fideiuſſ.vnde Vlp.interpretans Edictum de ſuperficiebus,ſeruitutes,inquit,l.1.§.fi.de ſuperſ. prætorio quoq; Iure conſtituuntur, & ipſæ ad exemplum earum, quæ ipſo iure conſtitutæ ſunt,vtilib.actionibus petuntur. Idem l.1.ff. quod fal.tut.Si prętor decreuerit ratum ſe habiturū,id quod his auctoribus geſtum eſt, tunc valebit per Prætoris tuitionem,non ipſo iure.Idem l.1.quib.mod.vſusfruct.amit. Parui refert,vtrum Iure ſit cōſtitutus vſusfructus,an tutione Prætoris l.ſi vſusfruct.ff.vſufr.quemad.ca.Idem,Illud ſciendum, ſiue ipſo Iure quis vſumfructum habeat, ſiue per tuitionem Prætoris, nihilominus cogendum eſſe fructuarium cauere, aut actiones ſuſcipere.Eodem pertinet quod Paul.lib.3.ad edictum ſcribit. l.ſi vnus. §. pactus de pact. prius pactum per pactum per poſterius ipſo iure non elidi,ſicut ſtipulatio tollitur per ſtipulationē.Non.n.vt de ſtipulationibus,ita etiam de pact.conuent.quicquam Legib.Romanis vnquam cautum fuiſſe legitur.Nam quę lex(inquit Anneus Seneca)ad id pręſtandum nos,quod promiſimus,alligat? Sed Prętor æquitate motus,& Iuris Ciuilis aſperitatē in ea parte corrigens,pacta tuetur. Valent ergo non ipſo Iure,ſed per tuitione Pręctoris. Quare Langebecus non male interpretari videtur ipſo iure fieri,quod iuris ac legis poteſtate & vi ita eſſe intelligitur.c. 17.Variar.annot.Sic Paulus in l.9.§.de diſtract.pig.Quod in pignorib. dandis adiici ſolet, vt quo minus pignus veniſſet, reliquum debitor redderet,ſuperuacuum eſt : quia ipſo iure ita ſe res habet,etiam non adiecto eo.Caius l.29.ff.de vſu & vſufru.Licet iure ciuili morte,& capitisdiminutione ex perſona legatarii pereat vſusfructus, quod huic ipſo iure acquiſitus eſt : tamen Pręctor iuriſdictione ſua id agere debet, &c. Vlp.in l.1.in fi.ff.de exercit.act.& l.17.in fi.ff.pro ſocio.Hot.

IPSO iure dotem minui Imperator ſcribit in §.pręterea.Inſtit. de act.quaſi dicat per ſe,& ſine repetitionis auxilio. id quod intelligitur ex leg.voluptariæ.ff.de impenſ. in reb. dot. fact. Hotoman.

IPSO iure in l.2.C.per quas perſo.nob. acquir. interpretatur ibid.Gothof.directo,ſine ceſſione.

IPSO iure non ſimpliciter ſignificat iure ciuili: ſed definite Iure duodecim tabulat.nam ius ciuile non modo pro eo iure ponitur,ſed & pro Juriſprudentium inuentis.Papinianus l.49.§. 1.ff.de fideiuſſ.Habeat quidem decem,quæ ipſo iure non debuit,condictionem.Hotom.

IPSO iure actionem non habemus,quam Jus nominatim negat. Habet enim emphaſin IPSO, h.e. expreſſionem alicuius latentis rei:ſcilicet, quando ſumma iuris authoritas ſola ſic obſtat poſtulanti, vt nullo ſit opus adminiculo defendendi reo conuento.Actionem itaque(vt craſſius dicam) ipſo iure non habet,qui negotium in iudicio proponit, cuius nomine ius nunquam introduxit actionem,neq; æquitas.Idq; vel ratione perſonarum l.lis nulla.ff.de iudic. Vel rerum l.1.§.idem Pomponius ait.ff.de dol.mal.l.non idcirco.C.de reſcin.vend.Old.

IPSO iure, & iure Prætorio, vel per tuitionem Prætoris, opponuntur,l.1.ff.quib.mod.vſusfru.amit.l.1.in fi. ff.de ſuperfic.& alibi:Item hæc ipſo Jure & per exceptionem,l.4.ff.de ſeruit.l. 34.§.is cui.ff.de oblict.& act.l.38.§.1 ff.de ſolut. Sed & ipſo iure & per fideicommiſſum oppoſuit Vlp. in l.19.ff.de teſtam. milit. Ipſo iure directo & imperatiue valent inſtitutiones & legata, quæ lege 12.tabul. confirmantur: cum fideicommiſſa ſola Prætoris fideicommiſſarii tuitione conſiſtant. Itaque in eo quod ipſo iure fit, partes Prætoris ceſſant. l.4.& l.vlt.C.in quib.cauſ.in integr.reſtit.l.3.C.ſi aduerſ.libert.Prat.

IPSO iure nullum dicitur id, quod nulla iuris ratione ſubſiſtit. Vt ſententia contra ius expreſſim dicta,quæ ſine appellatione reſcinditur. Huc pertinet phraſis,Nihil agitur,Nullius momenti eſt, & ſimiles. l.penult. & l.vlt. ff.quæ ſentent.ſine appel.reſcin.l.ſi expreſſum.ff.de appell.Oldend.

IPSVM pro res ipſa de qua agimus,apud Ciceronem. Interdum emphaſim habet demonſtratiuam,vt apud Pomponium in §. deinde.quia neceſſitas ipſa,inquit,curam reipubl.ad ſenatum deduxit.l.poſter.de orig.iur. Quippe nullus hominum, ſed duntaxat neceſſitas, quæ contradictionem non admittit, anſam dedit Senatuſconſult.paulatim inſtituendis. Solet etenim,vt egregie dicit Olden.multa nos vel inuitos docere neceſſitas,ſicut & exitus ſtultorum magiſter.Spieg.

I R.

IRA, de cauſa eſt : Iracundia,de vitio multum iraſcentis,ſiue de moribus.autor Donatus. Iram flecti clementia,dixit Alexander in l.in ipſius.C.famil.erciſc. De iracundis not.ff.de ædil. edict.l.1.§.fin. Et iratum, hoc eſt, ira commotum iudicem, non eſſe timendum pro debitis publicis,Conſtantinus ſanciuit.l.2.C.de exact.trib.lib.10.

IRE agere,coniunctim in libris noſtris crebro legimus,pro disiunctim,aliud enim eſt Ire,aliud Agere. Ire hominis eſt : Agere iumenti.Qui actum habet,iter habet:at non contra.Ergo Ire,Agere,paſſim coniunguntur, vt tres ſeruitutes compendio ſermonis comprehendantur, Iter,via, & actus.nam ſub verbo AGERE, tacite quoque VEHERE comprehenditur. cuius rei ratio hęc eſt:quia qui vehiculum ducit,iumentum, id eſt,vel equum,vel bouem:qui vehem trahit,agit,vnde lex in XII.Si via ſit immunita,qua volet iumentum agito. quare cui agendi ius abſolute conceſſum eſt,ei nō modo armentum aut gregem,verum etiam vehiculum agendi facultas permiſſa intelligitur.vide Iter.Hot & Prat.

IRE etiam & ambulare ſeiunguntur in l.1. ff.de ſerui.ruſt. Hac nimirū differentia,quod qui it,porro pergit,& vlterius progreditur : Qui vero ambulat,ſpatiis factis in ſua veſtigia ſæpius recurrit & regreditur. Cæterū qui ſella vel lectica veniunt,ire non agere dicitur.l.9.ff.de ſeruit.ruſtic. Inde iter ſeruitus ruſticorū pręediorū:quam noſtri definiunt ius eundi, ambulandi hominis.l.1.ff.de ſerui.ruſtic.Iter.n.eſt,quo quis pedes vel eques commeare poteſt. l.1.ff.eod. Cuius latitudo certa & determinata non eſt,ſed prout demonſtrata eſt, vel ab arbitro definita,ita ſeruatur.l.13.§.latitudo.eo.Briſſ.

IRE in duplum, ſponſionem dupli facere, Cicero pro Flacco. Frater meus pro ſua æquitate prudentiaq; decreuit, vt ſi iudicatum negaret,in duplum iret.Hot.

IRE ad iudicem, ob reuerentiam dicitur is, qui adminiſtrationem iuſtitiæ deſiderat humiliter à iudice, tanquam à vera lege de ſacroſancta iuſtitia. Sic accipe tit.de quibus rebus ad eund.iud.eatur.Prat.

IRE in creditum.Vide,Credere.

IRE in ius: quære,Venire ad iudicium. Spieg.

IRE in bona alicuius dicuntur,qui in eorum poſſeſſionem à magiſtratu mittuntur.l.3.§.vlt.& l.vlt.in fi.ff.de lib. hom. exhib.Et ire in poſſeſſionem.l.30.§.item cum pręctor. ff. de adquir.poſſeſſ.l.3.§.pen.ff.de iureiur.Briſſ. Differunt vero manifeſte ire in poſſeſſionem,vel eſſe in poſſeſſione, & poſſidere:vt aperte Pręctor notat hoc diſcrimen in edicto:quibus ex cauſis in poſſeſſ.eatur.& repetit Vlp. l.15. §.10. ff. de damno infecto. Non ſtatim (inquiens) vbi miſit Pręctor in poſſeſſionem etiam poſſidere iubet: ſed tunc demum cum iuſta cauſa videbitur. Ergo interuallum aliquod debebit intercedere, quod aut pro derelicto ędes longo ſilentio dominus videatur habuiſſe,aut miſſo in poſſeſſionem, & aliquandiu immorato, nemo caueat,&c.

IRENAR-

IRENARCHA. Duplex in iuris libris inuenitur ſignificatio irenarchi: Vna eſt, vt irenarcha dicatur, qui diſciplinæ publicę, & corrigendis moribus præficitur, & præſertim, vt itinerantibus pax, & ſecuritas conſeruetur, inuigilat, l. munerum ciuilium. §. irenarchæ. ff. de muner. & honorib. l. D. Adrianus. ff. de cuſtod. & exhib. reorum. Et hic mihi eſſe videtur, quem vulgo dicimus præpoſitum Mareſcalorum. Hæc enim ſunt verba Martiani Iureconſulti in d. l. D. Adrianus. Eirenarchę cum apprehenderint latrones, interrogent eos de ſociis, & de receptatoribus, & interrogationes literis incluſas atque obſignatas ad magiſtratum mittant. Igitur qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi ſunt, & ſi per literas miſſi fuerint, vel etiam per irenarchas perducti. Hæc ille. Altera eſt ſignificatio eirenarchæ, vt dicatur is, qui ad tollendas diſcordias, & pacandos ciuium animos, in ciuitate præficitur. Græci enim εἰρήνην pacem, ἀρχὸν præfectum aut principem vocant. Et hoc modo accipitur C. in tit. de irenarchis. Et hic olim præfectus vrbis dicebatur, quantum aſſequor ex l. 1. ff. de offic. præf. vrb. Non male omnino huiuſmodi eirenarcha diceretur pro eo, quem capitaneum vrbis etiam hodie vocamus. Nam & huius officium eſt, ciues alioquin digladiaturos ad concordiam reducere, de eorum querelis cognoſcere, vrbem aduerſus hoſtiles incurſus tueri, excubias ciuibus imperare, & alia huiuſmodi ſimilia, aut non longe diſtantia ab irenarchæ cura, officio & dignitate. Anchora.

IRENARCHÆ olim creabantur periculo decurionum & ex diſpoſitione præſidum, l. 1. de Irenarchis. C. lib. 10. & in l. diuus. ff. de cuſtod. reor. ita definiuntur: εἰρηνάρχαι οἱ τὴν τῶν δήμων εὐταξίαν ἐπιστατοῦντες. Cuiac. l. ſuper creandis. C. de iur. fiſc. lib. 10. Sunt autem, vt opinor, Irenarchæ dicti ἀπὸ τοῦ ἄρχειν τῆς εἰρήνης. Idem Cuiac. obſ. li. 1. c. 33. Irenarcham ἱερῷν 4. vocat φύλακα τῆς εἰρήνης, leges Gottorum, pacis adſertorem, de quo eſt titulus li. 10. C. l. vlt. §. irenarchæ. ff. de mun. & honor. Idem Cuiac. obſeru. lib. 9. c. 35. in fin.

[I]RINVM, à Pompon. tit. de aur. & arg. leg. l. in argento. inter vnguentorum ſpecies refertur. §. vnguentis legatis. de cuius confectione vide apud Dioſcoridem. Hunc §. quia mendis ſcatet, Bayfius in de Vaſculis emendauit. Spieg.

IRNERIVS Iuriſconſultus nobilis, Bononiæ anno à Chriſto nato 1080. floruit. Cum ibi bonas artes publice profiteretur, & eo tempore Pandectarum libri ex Malfitanæ vrbis direptione à Piſanis Victoribus Piſas deportati eſſent: captus eorum lectione, iuris ſtudio nauare operam, tandemque illos libros publice interpretari cœpit. Gloſſas etiam multis in locis eorum librorum adſcripſit: & ex Nouellis Iuſtiniani, quæ ad Codicis Conſtitutionum quarundam argumentum pertinerent, decerpſit, ſuoq; loco appendiculam quandam attexuit. Prat. ex Hoto.

IRONIAM, quam Latini diſſimulationem nominant, eſt & quandoque reperire, cum verba oppoſitum eius indicant, quod nos reuera ſentimus. Vt cum lex: Pater, inquit, filium exhæredauit. l. cum quidam. C. de legat. maximam ſcilicet ad illũ affectionem oſtentans. Ex Alciato lib. 4. de verb. ſign. Indicat & Albericus exempla ſimilia. Extat & nobile quidem teſte Haloandro in l. Ofidius. de leg. 3. vbi Imperator oblique perſtringit actoris illius impudicam auaritiam. Spieg.

IRONICA locutio non habet conſenſum: vt ſi offerenti ridiculũ emptori precium, aut ſi id voluerit expectari, dicat venditor: Age, cras redi *morgen gibt man zu borgen.* quaſi dicatur, nunquam. Sic & quæ ioci cauſa, vel docendi gratia proferũtur, extra obligatorium ſunt conſenſum l. obligationum ſubſtantia. §. vlt. ff. de actionib. & oblig. Spieg.

IRRECVSABILIS occaſio, l. 13. §. 8. C. de iud.

IRREPERE per ſacras literas, l. 1. C. ad l. Iul. de ambitu.

IRREPTOR agrorum, l. 4. C. fin. regund.

IRREPREHENSA voluntas. id eſt, integra, l. fœdiſſimam 20. C. ad l. Iul. de adult.

IRREVERENS miles punitur. l. milites agrum. §. irreuerens. ff. de re militari. Spieg.

IRRIGARE, id eſt, adaquare, & quaſi riuos in agrum aut hortum, per rigationem vel rigando deducere. l. 1. §. idem Labeo. ff. de aqu. quot. & æſtiu. Spieg.

IRRIGVÆ fontium aquæ l. 1. C. de municip. colon. patrim. li. 11. Alberic.

IRRIGVA loca, per quę aqua riuos produci: ad irrigandum. Papin. in l. diuortio. ſol. matr. Si bis in anno fructus capiantur, vt eſt in locis irriguis. Spieg.

IRRITA ſententia l. 6. C. de ſent. & interloc. omn. iud.

IRRITÆ venditiones, l. 1. C. de contrah. empt.

IRRITARE, non ratum eſſe velle, vel oſtendere, vel facere, l. 1. ff. de feriis. Ab irruo frequentatiuum, incitare, prouocareque ſignificat. vt irritare canem in l. item Mela. §. item cum eo. ff. ad l. Aquil. Prat.

IRRITÆ pœnæ, in caſſum rogatæ, ad nihilum redactæ.

IRRITÆ preces, vanæ, & quæ principis aures ſurdas offendunt.

IRRITI appellatio aliquando eſt generalior, vt ea non tantum illa teſtamenta, quę proprie dicuntur irrita fieri, contineantur, ſed etiam quæ ſunt iniuſta, ait Vuſte. in comment. ad §. alio autem modo 4. n. 1. Inſtit. quib. mod. teſt. infir.

IRRITVM dicitur, quod effectum firmum non eſt. 11. quæſt. 4. c. irritam.

IRRITVM teſtamentum. Tria ſunt vitia, quibus teſtamenta omnino infirmantur, vitium ſcilicet iniuſti, rupti, & irriti. Quamuis autem poſſimus & quod irritum eſt, ruptum vocare: & quod ruptum eſt, irritum, & quod iniuſtum eſt, aut ruptum aut irritum: atque iis nominibus plerumque ſine differentia vtamur, commodius tamen viſum eſt, ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui: ideo quædam non iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, vel irrita fieri. §. alio autem modo. quib. mod. teſt. infi. Inſt. Quid iniuſtum, quidve ruptum ſit teſtamentum, ſuis locis diximus.

IRRITVM fieri teſtamentum dicitur, quoties ſtatu teſtatoris mutato, ipſo iure teſtamentum concidit. l. ſi quis 6. ff. de iniuſt. rupt. veluti ſi capite deminutus fuerit. Iſidorus lib. 5. Etymolog. cap. 24. Irritum fit teſtamentum, quoties teſtatori quid teſtamento facto accidit, vel quando ex eo adita non eſt hæreditas. l. 1. ff. eod. Vel eorum qui ſibi mortem conſciuerunt. dict. l. 6. §. eius qui. Itaque rumpi & irritum fieri ſic differunt, quod irritum ſtatus teſtatoris immutatus facit: rumpit autem caſus extrinſecus contingens, vt agnationis, adoptionis, teſtamenti noui. Rurſus inter irritum eſſe & irritum fieri hoc intereſt, quod ita fieri ea demum dicuntur, quæ cum antea iure conſtarent, euerſa ſunt. Irrita vero vel iniuſta eſſe dicuntur, quæ nunquam conſtiterunt, ſed infirma ſemper ſua ſponte fuerunt, l. 1. ff. eod. Prat.

IRRITVM fieri teſtamentum dicitur, cum id quod iure factum erat, infirmatur. ait Imperator. §. 3. quib. mod. teſt. infirm. Prat.

IRROGARE pro infligere. Vlpian. in fin. l. pen. de calum. Pro modo, ait, delicti pœnam irroget. Sic dicitur irrogata deportatio, in l. ſi debitori. ff. de fideiuſſ. Prat.

IRROGARE leges, pro conſtituere.

IRROGARE mulctam, idem quod dicere mulctam, autore Budæo. C. de vſur. fiscal. lib. 10. Inſt. de publ. iud. §. pen. Quære, Mulctam irrogare. Spieg. Prat.

IRROGARE præiudicium, l. 2. C. quib. res iudicat. non noceat.

IRROGARE priuilegia, eſt quod vulgus priuilegiare vocat.

IRROGARE, id eſt, inferre, vt in tit. C. ex quib. cauſ. infa. irroget. Io. Bello. Etym.

IRROGASSIT, antiquum verbum, pro quo apud Ciceronem in Legib. corrupte legitur interrogaſſit.

IRRVERE in res iuris alterius, vide l. cum per abſentiam 2. C. quib. non obiic. long. temp. præſcr.

IRRVPTIO hoſtilis, vide l. ſi quos. 19. C. de poſtli. reuerſ.

IRRVPTIO, impetus, incurſio. Vnde irruptionem facere, *ein Angriff thun.*

I S.

IS qui per partem itineris it, totum ius vſurpare videtur. Paul. ait l. ſi ſtillicidii. quemadm. ſeruit. amit. Spieg.

ISAVRORVM fit mentio in l. vlt. C. de feriis. l. vlt. C. ad l. Iul. de vi publ. l. vlt. de quæſt. Hi infami latrocinio iam inde à priſcis temporibus nobilitati ſunt, vt Dio lib. 55. oſtendit, ἰσαυροί τε ἄρ, inquit, ἐκ λῃστείας ἀρξάμενοι, καὶ ἐς πολέμου δεινότητα προήχθησαν μέχρι οὗ κατεδαμάσθησαν. Confirmat & Amm. Marcell. lib. 14. Namque & Iſauri, ait, quibus vſitatum eſt ſæpe pacari, ſæpeque inopinis excurſibus cuncta miſcere, ex latrociniis occultis alente impunitate adoleſcentem in peius audaciam ad bella grauia proruperunt. Eorum furta & latrocinia, quibus finitimos adflictabant, idem auctor lib. 19. memorat. Quamobrem à Zonara, ἔθνος κάκιστον merito appellantur. Briſſ.

ISAVROS ad l. prouinciarum. C. de feriis. Græci interpretantur ἅρπαγας, φονεῖς καὶ οὓς κουρσαρίους φασιν. Apud Nicetam κουρσάριοι ſunt piratæ, & ita vulgo hodie appellantur. Cuiac. in πραγματείᾳ de diuerſ. temp. præſcript. & term. c. 11. de dieb. 40. Probus Imperator, vt de illo Flauius Vopiſcus refert, dixit, facilius eſſe ex Iſauria latrones arceri, quam tolli, voluitque, vt Iſaurorum filii ab anno decimo octauo in militiam mitterentur, ne ante latrocinari diſcerent, quam militare. Eius etiam prouinciæ fit mentio in l. 2. de mil. veſt. lib. 12. C. Alc. lib. 3. diſpunctionũ, c. 20. Forcat. Necyomantiæ dial. 97. n. 12.

ἰσάζειν, paritas, par vtriuſque ratio. Vlpian. l. 13. ff. de ſtip. ſer. At hic τὸ ἰσάζειν corrumpit ſtipulationem. Loquitur de duobus dominis, quorum ſeruus ſub diſiunctione iis ſtipulatus erat: quos pares eſſe ait inter ſe, quia vterque capax erat obligationis: quum vnus dominus & extraneus adiectus pares non ſint. Hotom. Prat.

τὸ ἰσάζειν, in pleriſque cauſis rem totam vitiat & corrumpit. l. 3. de ſtip. ſer. iis præſertim, quæ niſi vel vni acquiri vel geri per vnum non poſſunt. Eſt autem τὸ ἰσάζειν par cauſa & æquale ius eorum, quos caſus aut ratio iuris, ad eãdem rem concurſum iungit. Nimirum ἀπὸ τοῦ ἰσάζειν, id valet æquare, ſicut & ἰσοῦν. nam ἀπὸ τοῦ ἴσου vtrumque venit. Hinc tractari poteſt, ſi ſocios aut hæredes, quibus operam meam & ſtudium, certa annui honorarii lege addixi, iis aliqua, vt ſolet, vel ſimulta

inter ſe committat:quid mihi in tali re agendum ſit. Plerique noſtrum gratificationi,vt apud Scæuolam eſt,locum faciunt.l.fi.de religio. Nam illud durius ac parum humanum eſſe, vt qui, cum duobus non poſſet adeſſe, vnum elegit, cui adeſſet: crimen ab ea electione contractum eſſe credamus.Et merito,ſi circa communem rem ea quæſtio non vertatur:nec enim vt ſocio vel hæredis,ſed tanquam τῷ τυχόντι & quaſi cuilibet, intelligendus ſum adeſſe,quod ſine dubio ad honorarii legem non pertinet.Sed & in lite, quæ communem rem tangit, ideo in honorarii legem videri poſſum non peccare, quod inter alia, quæ tacita quadam exceptione (vt Celſus tradidit,l.ſi cui.ff.de ſeruit.) in omni ſermone intelliguntur eſſe exempta,& perſona eius cum quo res geritur, pro excepta eſſe ſoleat, gloſ.l.plane quod cuiuſ. vni.no. Eo accedit, quod ratio iuris, (vt Priſco videtur. l.eum qui de vſucap.) non admittit, vt ſinguli, quos omnes vniuerſitatis nomen continet. niſi per artes ſolutæ vniuerſitatis, ac ſublata pro tempore τῇ συστάσει eius, intelligantur. Quid ergo,ſi ſingulis quoque non tantum vtique ea conuentione operam meam promiſi?Sed & hic (dicet aliquis) τὸ ἰσάζον omnem obligationem diſcutit, vt quia vtrique non poſſum adeſſe, cum tamen vterque & obligationis ſit capax, & agere ex conuentione velit,ne alteri quidem obligatione vlla teneat. l.1.in fi.& l.2.de ſtip.ſeru.Niſi ſi tutius eſt, vt in ea vel ſimili re,neutrum vel vrgeam, vel leuem: ſed velut medium me feram, & vtique æquus ex pari, quieſcam. Nam propius eſt, vt in ſpecie eius exempli, quod retuli, duo ſint præcepta,vnum vt operam illis: alterum, ne aduerſus eos dem. Quapropter,vt me τὸ ἰσάζον illud ab eo liberet,vt ipſis dem operam: non tamen ab eo me liberat, ne aduerſus eos dem. Præſertim cum admodum diſpar ſit, omiſſo & facto peccantis cauſa.Curt.li.1. εἰκαστῶν, cap.20.

Isitivm farciminis genus eſt, quod vulgus ſalſitiam vocat, vt docet Iul.Scal.in comm.in Hipp.lib.de inſomn.Hanc vocem quidam latinam eſſe volunt, putantque dici Iſitium, quaſi Inſititium, quod fiat inſitis in inteſtinum minutis ſuillæ fruſtulis. Sed minus hoc mihi probabile videtur, quod id Alexand.in probl.ἰσίκιον, Athenæus ἰσίκιον nominat, vt vel Iſicum vel Iſicium ſcribi debeat. Idem tamen Scal. fieri poſſe dixit, vt hyſicium ſcribatur,vt à ſuilla nomen ductũ putetur.Prat.

Isonomia,id eſt,æquabilis bonorum honorumque diſtributio, in qua omnia omnibus paria,ac demenſa reſpondent. Bud. in l.ius ciuile.de iuſt.& iur.Spieg.

Ἰσοπολὶς dicitur,qui iiſdem legibus cum ciuibus viuit, ἰσοπολεῖς erant Athenis,nec ciues,nec μέτοικοι,ſed ciuili iure inhabitantes.Spieg.

Isostates, æqualitatis recognitor.nã ἴσος,æqualis.C.de pond. & aur.illat.l.quoties. Quoties,inquit, de qualitate ſolidorum orta fuerit diſputatio, placet, quem ſermo Græcus appellat Iſoſtaten, pro ſua fide & induſtria,vt neque fallat,neque fallatur,contentionem dirimere.Nebriſſ.

Isthmvs, proprie, vt Bud.ſcribit, collum ſignificat:à cuius ſimilitudine terra oblonga & anguſta inter duo maria, Iſthmos etiam dicitur.Cui Porthmos, id eſt,fretum opponitur. maris ſcilicet inter duos continentes anguſtiæ. Sic autem Iſthmus à latiore terra protinus gracileſcit, vt ceruix à corporis compage deductior eminet. Paul.in l.pen.de ſeruitut. ruſt.præd.Iuxta Haloandri(quæ vbique lucidior eſt)verſionem. l.Titius ait,C.Seio fratri S.P. De aqua fluente in fontem,quem pater meus in Iſthmo inſtruxit,do, concedoq; tibi gratuito digitum,ſiue ad domum, quam in Iſthmo tenes, ſiue quocunque tandem volueris.Spieg.

Istivsmodi,id eſt,iſtius formæ & ſpeciei,vel talis.Spieg.

I T.

Ita,regulariter ponitur,pro ſic,modumque denotat.Exempla indicat Alberic. Eſt tamen reperire,vbi conditionem facit, vt docet gloſſ.in l.Iulianus.ff.de cond.& demonſt.Spieg.

Iter fieri,non eſt reficere, vel conſtituere viam, ſed exhiberi ſeruitutem itineris.quo nomine iſta ſunt paria: Iter fieri,vel non fieri, Quo minus ire,agere liceat:niſi quod primum eſt conciſius,alterum vero explicatius. Zaſius in §.Cato. quod Doctor.non intellexerint hunc ornatum loquendi modum, oſtendit eos in magnum errorem incidiſſe. Spieg.

Ita atque,l.1.§.ſi vir, ff.de SC.Silania.

Italica terra,vide Briſſ.

Ita nati,pro ad hoc:quod barbari ad eum finem dicunt.

Ita vt eſt,in l.quæſitum §.peto.& l.qui habebat.ff.de legat.3. Barbare vulgo dicitur Vt de facto eſt.Spieg.

Ita vti, ita demum, ita tamen,regulariter verba præcedentia coarctant.l.Lucius §.qui habebat.ff.ad Treoell.l.libertas.§.2.ff.de manum.teſt.cum ſimilibus.

Item, hæc dictio inducit repetitionem præcedentis qualitatis. not.Bart.in l.repetendis ff.de leg.3.Io.Bell.Etym.

Item,nota adiectionis,coniunctionis, ſeu repetitionis,Bart.in l.1.ff. de public. Repetitionis l. cum de laniolis. §. aſinam. verſ. item ff.de inſtr. quæ leg.Iaſon in §.item ſi quis in fraudem Inſt.de act.Prat.

Iter, ab eundo dictum eſt & eſt ius eundi hominis. Actus,ab agendo:vnde ius iumentum agendi actus eſt.Via,à vehendo: & ideo ius in ſe continet etiam vehiculum ducendi. Semita ſemis via, per quam ſcilicet incedunt homines ſtrictiori itinere.Alciat.de verb.ſig.

Iter intempeſtiue facere.Vide Iaculantes.

Iter agentes pro viatoribus.l.vnic.in fin.ff.furti aduerſ.naut. Prat.

Iter aquæ in l.pen.ff.ſi ſeruit.vind.l.16.in fin.& l.16.ff.quemadm.ſeru.amitt.l.vlt.ff.de aqua cottid. l.19.§.vlt.ff.com.diuid.l.40.§.1.ff.de contr.empt.Briſſ.

Iter præterea eſt ſeruitus ruſticorum prædiorum,quam noſtri auctores definiunt,ius eundi,ambulandi,hominis,non etiam iumentum agendi.l.1.ff.de ſerui.præd.ruſt.

Iter enim eſt,qua quis pedes,vel eques commeare poteſt.

Itineris latitudo certa & determinata non eſt,ſed prout demonſtrata eſt, vel ab Arbitro definita, ita ſeruatur, l.13.§. latitudo,ff.de ſeru.præd.ruſt.

Iter dari,& iter fieri:De iſtis duabus ſtipulationibus:vide Cuia.ad l.2.ff.de verb.obl.§.item ſi in facto.

Iteratione inquit Vlp. Inſt.tit.3.fiebat ciuis Rom. qui poſt Latinitatem,quam acceperat maior 30.annorum,iterum iuſte manumittebatur ab eo, cuius ex iure Quiritium ſeruus fuerat. Sed huic conceſſum eſt ex SC.etiam liberis ius Quiritium conſequi.Ex quo interpretationem recipiunt hęc Iuſtiniani Nouell.78.verba: καὶ τὰς λατινικὰς εἰς ἁπλῶς ἐξεβάλομεν, καὶ τὰς ἰτερατιόνας περιττὰς ἐποιήσαμεν.Briſſ.

Iterato,id eſt,iterum,& vt vulgo loquimur,pro ſecũda vice.

Itervm duas res ſignificat: alteram,qua demonſtretur tempus ſecundum, quod Græci δεύτερον dicunt:alteram,quæ ad inſequentia quoque tempora pertinet, quæ Græce dicitur πάλιν: quod ita accipitur quoties opus erit. Itaque iterum pro ſæpius accipitur l.7.ff. de edend. Iterum conſul pro ſecundo conſul,ſæpe apud optimos autores.Prat.ex Hotom.

Itineri vnius diei 20.millia paſſuum computantur, ita tamen,vt ſi poſt hanc dinumerationem minus quam 20.millia ſuperſint,integram nihilominus diem occupent.l.1.ff.ſi quis caution.l.2.§.præſens.ff.quis ordo in bonor.poſſeſſ.l.13.ff.de verb.ſign.§.qui excuſare.Inſt.de excuſ.tutor.Briſſ.

I V.

Ivbar proprie ſtella quæ ante ſolis ortum Lucifer, poſt ſolis occaſum veſper appellatur,vel quod iubata appareat, vel vt Feſtus ait, ſplendor eius diffundat, in modum iubæ Leonis, radios. Iuba vero crines ſunt animalium à collo pendentes. At per metonymiam pro ſplendore lucis accipitur. Droſæus in methodo iuris.

Ivbentivs Celſus,l.7.ff.de oper.libert.

Ivbere,nonnunquam decernere,inquit Feſtus,hinc illud apud Imp.§.2. de teſtam.Inſt. Neque ii,quos leges iubent improbos inteſtabileſque eſſe, poſſunt in numerum teſtium adhiberi, id eſt, quos ſtatuunt ac decernunt. Caius in l.26.ff.de teſtam.Cum lege quis inteſtabilis iubetur eſſe, eo pertinet, &c.Prat.ex Hot.

Ivbere Latinis non tam mandantis eſt & imperantis plerumque,quam promittentis & reddentis ſecurum,vt apud Ciceronem: Iubeo te ſine cura eſſe, valde iubeo gaudere te vel bene ſperare, id eſt, in me recipio cauſam non eſſe cur ſis ſollicitus,cur non gaudere & ſperare debeas.Quod vero idẽ ſæpe dicit, illum ſalutaui,& iuſſi valere,hunc iube valere,aliunde natum eſt,& aliam habet ſignificationem,quãdoquidem nec imperantis eſt,nec promittentis: cum nemo ſalutẽ alicui aut valetudinem poſſit promittere, ſed potius optantis. Quia vero ſolemus imperandi verbis ea in re vti (ſic enim loquimur,vale,ſalue) ideo vſurpatum eſt hoc loquendi genus.Connan.lib.6.c.6.n.1.

Ivbere & vetare opponuntur l.14.ff.de re iudic.

Ivbet lex,vtpote quæ imperatiue loquitur.Legis enim virtus eſt imperare,l.7.ff.de leg.

Ivbere iudicare,dicitur qui iudicem dat.l. vlt.ff.de offic.præfect.vrb.

Ivdæi à Iuda filio Iacob dicti ſunt,qui fuit vnus ex duodecim patriarchis:quia de ſtirpe eius regnum eius veniebat Iudęis, de quibus in Rubr.C.de Iud. & extra eodem tit.Ioan.Bello. Etymol.

Ivdex dicitur,quaſi ius dicẽs populo,ſiue quod iure diſceptet. Iure autem diſceptare,eſt iudicare.Et iudex eſt, qui iuriſdictione propria, aut ſibi delegata & commiſſa, ius habet ſuper cauſas litigiorum cognoſcendi. Et qui ex propria iuriſdictione illud habet, dicitur iudex ordinarius: qui vero ex delegata,dicitur delegatus,extraordinarius. Interdum improprie ponitur l.pen.ff.de arbitr. Dicitur & iudex animatum ius,Μεσίδικος Græce.quaſi Mediiurios Latine quis dicat, à Medio & iure compoſito vocabulo:quoniam inter vtramque partem medius, iuſtitiæ miniſter eſt. Cuius etiam Antiſtes ſolet dici. Ideo etiam(inquit idem)δίκαιον dicitur, quaſi δίχαιον,hoc eſt,bipertitum,& iudex δικαστὴς quaſi διχαστὴς, hoc eſt,bipertiens. Iudices autem non temere olim legebantur.

Primum

Primum enim in iis cenſus ſpectabatur. Hinc Cicer.in Anton.In iudice ſpectari debet & fortuna & dignitas. Item l. Pompeia, vt ampliſſimo ex cenſu legerentur iudices, ſancitum,vt teſtatur Aſconius. Hinc illud Plin.lib.14.in prooem. Poſteris, inquit, laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, poſtquam ſenator cenſu legi cœptus, iudex fieri cenſu. Seneca.Cenſu ex foro iudex legitur.Deinde vero ætas: nam viginti quinque annos natum iudicem oportuit. Auguſtus tamen teſte Suetonio, à triceſimo ætatis anno iudices allegit.Prat.

Iudex appellatur, qui de re aliqua vel iure ſuo vel magiſtratus, qui iubendi poteſtatem habet, auctoritate cognoſcit,& iudicat.Prætor ipſe iudex olim appellabatur Auctore Liuio. & ita magiſtratus qui tribunali & iuriſdictioni præſunt, iudices appellantur,in Rubr.de iuriſdict.omn.iudic. & de rebus auct.iudic.poſſid.l.1.ff.de iudic.l.22.§.eo autem tempore.ff.ſolut.matr.l.3.ff.ad l.Iul.repet. Plerumque vero magiſtratus & iudices ſeparantur. l.2.ff. de diuerſ.reg.iur. Iudicumque nomine accipiuntur, & qui iudices dati & ſpeciales iudices,& pedanei,& delegati appellantur l.46.ff.de iudic.l. pen.ff.iud.ſol.l.vlt.ff.de offic.præf.l.4.ff.de tut. dat. l.3.ff.ne quis eum qui in ius voc.l.5.ff. de offic. præf. Et ita iudiciales ſtipulationes à prætoriis ſeparari videmus. l.5.ff. de verb.obligat.Inſtit.de diuiſio.ſtip.Iudicialeſque eas accipimus quæ ex mero iudicis,qui actioni addictus eſt, officio proficiſcuntur.Quanquam & prætoriarum ſtipulationum, quædam iudiciales eſſe dicantur, quæ ſcilicet propter iudicium interponuntur. Veluti de rato,item iudicatum ſolui l.1.§.1.ff.de prætor.ſtipul. Varro lib. 4. de lingua latin. iudicem à dico ducit, quod ius dicat accepta poteſtate, id eſt quibuſdam verbis dicendo finiat.itaque definitur l.1.in princip.ff.de iuriſdict.Prat.& Briſſ.vide paulo poſt: Iudicium nomen generale eſt.

Iudex. Iudicis nomen in titulo,vt omnes iudices,&c.lib.1.C. omnes comprehēdit dignitates: itaque iudices illic,hoc eſt, præſides, proconſules, rectores prouinciarum, & cæteri id genus.Et hic(maxime iudex & arbiter) qui ob rem dicendā accepiſſe pecuniam conuictus eſt,lege 12.Tab.punitur.Peſſimum enim delictum eſt,venalem habere iuſtitiam; fonſque omnium malorū recte vocatur à Iuſtiniano Nou.& iud.ſine quo ſuffr. Igitur lex tam ſeueram conſtituit pœnam, nempe capitis.Vult enim iudicem & arbitrum puras habere manus, ne quid ob rem dicendam, hoc eſt,ob adminiſtrandā iuſtitiā & veritatem tuendā pecuniæ accipiat. Nam qui ius dicit nihil magis curare debet, quam vt rem ipſam dicat ſine vllo fuco iniquitatis aut calumniæ.Inſtit.de offic.iudic. in princ. Quamuis autem lex 12.Tab. capite puniret iudicem ob pecuniam male iudicantem: tamen alias pœnas poſteri legumlatores iudicibus iniquis impoſuere.Nam iudex qui in cauſa pecuniaria numos vel promiſſionem ſuſcipit,ex Iuſtin.conſtitutione dati triplo, & promiſſi ſimplo, amiſſa dignitate, mulctatur.In cauſa vero criminali,perditis omnibus bonis, in exilium mittitur. Aſt iudex precio, aut ſorde aliqua perperam iudicans, Conſtantini ſanctione veram litis æſtimationem præſtat,& ſecundum Martianum, Marcellumque,& alios lege Iulia repetundarum extra ordinem, & ex l. Cornelia de falſis.deportatione, & omnium bonorum publicatione,aliiſque modis punitur.Quod ſi iudex per imprudentiam peccaret,in quantum de ea re æquum religioni iudicātis viſum fuerit,Caii reſponſo & authoritate Iuſtin.pœnam per actionem in factū ſuſtinet. Ancho.Hinc iudex litem ſuā facere intelligitur,cum dolo malo in fraudem legis ſententiā dixerit. Dolo autem malo hoc facere videtur,ſi euidens eius arguatur ſententia,vel gratia,vel inimicitia, vel etiam ſordes,vt veram æſtimationem litis præſtare cogatur.l.ſi filius. ff.de iudiciis.

Iudex ordinarius ſi inutiliter iudicauit,poteſt iterum iudicare vtiliter,nō etiam iudex delegatus,vt no.in l.poſteaquā iudex.& ibi gl.& Dd.ff.de re iud.& in l.ſi vt proponis,la 1.& ibi Bald.col.3.ver.2.op.& verſ. item Iuriſdict. C. quomodo & quando iud.& in l.qualem.in fin.ff.de arbit.& in l.abſentem,ff.de pœnis & in c.cum terra,de electio.& in c.ſignificaſti,de offic.iud.deleg.& per Innoc.in c.in literis.col.1.& ibi quoq; Io.Andr.in verbo fructus,eo.tit.Io.Monac. in c.cum expediat, col.1.ver.item qui facit,de electio lib.6. & in c.ſi tibi,ad fin.de præbend.lib.6.& Dd.vbique:vt annotauit Tiraq.in l.Boues.§.hoc ſermone.ff.de verb.ſig. limit.1.n.40.

Iudex in priuatis cauſis dicitur,ciuis aliquis priuatus,cui Prætor ex reorum conſenſu de lite cognoſcendi,ſententiamq; ex formulæ præſcripto pronunciandi poteſtatem dedit. Cic.in Cluentiana, Neminem voluerunt maiores noſtri non modo de exiſtimatione cuiuſquam,ſed ne pecunia quidē de re minima eſſe iudicem,niſi qui inter aduerſarios conueniſſet.vbi fortaſſe Qvem pro Qvi ſcribendum fuit.Priuatus autē dixi, quia dari,qui cum imperio vel poteſtate erant, iudices non poterant:vt ex Verrina 2.conſtat. Quod autem de conſenſu diximus,non eſt contrarium ei quod ſcribit Pomponius in l. ſi iudicis,80.ff.de iudic.ibi enim conuentio intelligitur, quū ipſi rei antequam in ius ventum eſſet,certum iudicem legiſſent.Vtriuſq; autem conſenſum requiri dixi propter l.obſeruandum,47.ff.de iudic. Vbi Calliſtratus ſcribit,obſeruandū eſſe,ne is iudex detur,quē altera pars nominatim petat. Dixi de lite cognoſcendi: quoniam iudex alia de re,quam quæ nominatim in iudicium à Prætore deducta eſt,cognoſcere nō poteſt.l.vt fundus,18.ff. comm.diuid.vbi Iauol.ait, vltra id quod in iudicium deductum eſt, excedere poteſtatē iudicis non poſſe.Itaque neq; ea quæ ante,neque ea quæ poſt acceptum iudicium euenerūt,ad eius officium pertinēt. l.ædiles, 25.§.ſciendum, 4.ff.de ædil.edict.l.non poteſt, 23.de iudic. Poſtquam autem ſemel ſententiam dixit, iudex eſſe deſinit. nam ſeu bene, ſeu male dixerit, officio ſuo functus eſt.l.iudex,55.de re iudic. Quid enim pertinet ad officium iudicis futuri temporis tractatus? ait Paulus, in l.1.ff.de vſur. Eius porro ſententiam exequebatur is magiſtratus, qui eum dederat.l.à Diuo Pio,15.ff.de re iudic.Hot.

Iudex à Græco verbo δικάζω,& poſtea hinc etiam illa antiqua, dicitur in imo,& dicis cauſa,& addictus.δίκη etiam hinc dicitur,id eſt, iuſtitia,aut iudicium,vel iudicialis actio; & δίκαιον ius vel iuſtum: quod nomen Latinis pro eo quandoque ponitur,& quod perfectum eſt,& omnibus ſuis numeris abſolutum:velut cum Vlpianus ſcribit Teſtamentum eſſe iuſtā defuncti ſententiam, id eſt,legum regulis congruentem, ſic vt nullum ſolenne iuris omiſſum ſit aut neglectum.Connan. lib.7.c.3.n.2.

Iudex in facto tria animaduertet, Vult.in comm.Inſt.l.4.tit. 17.n.12.Primo,An narrata facti vera ſint vel falſa. d.lo.n.13. Secundo,Quod ſit facti meritum,nu.14. Tertio,Quomodo pronunciandum ſit,n.18.

Iudex & arbiter inter ſe multis in rebus & ſimiles,& diſſimiles ſunt. nam vt ex vtriuſque conſenſu iudex dandus eſt, ſic etiam arbiter.l.litigatores,11.§.3.ff. de arbit. Vterq; minor annis 20.eſſe non poteſt.l.cum l.4.eod.Vterque præterea de re ſola,de qua lis conteſtata erat, cognoſcebat. l.vt fundus, 18.ff.comm.diuid.l.non diſtinguemus, 32.in fine l.de his rebus, 46. de arbitr.vterque ſententia dicta vel iudex vel arbiter eſſe deſinebat, l.qualem,19.ff.de arbitr. vtriuſque ſententiam Prætores exequebantur, l.à diuo Pio,15.de re iudi. ſi tres dati ſint, duorum conſenſus abſente tertio non valet. l.item ſi,17.in fine.& l.ſeq.de arbitr. Vterque incertam ſententiam inutiliter pronunciat.l.quid tamen,21.eod.vtriuſq; ſententiæ quamuis iniuſtæ parendum eſt.l.diem, 27.eo. Cuiac.nota.ad 4.lib.Inſtit.tit.de act.in pr. duplicem facit inter Iudices & arbitros differentiam.Iudices,inquit, adduntur actionibus ſtrictis, Arbitri actionibus bonæ fidei & arbitrariis: Illis ex formula,hi ex bono & æquo iudicant, ſic in l.à Diuo Pio.ff.de re iudic.l.7.ff.ad l.Iud.repetund. Differunt autem in eo, quod is qui proprie iudex appellatur, ad certam Prætoris formulā aſtrictus eſt:in eaque ipſa verba quib. Prætor vſus eſt,proferre ſententiam debet.Arbiter autē eſt, qui totius rei habet arbitrium & facultatē: vt Feſtus & Donatus ſcribunt. Itaq; qualem ſententiā ferat, Prætoris nihil intereſt.d.l.qualem,de arbitr.Iudex,ſi conuenerit inter litigatores quid pronuncietur, eiuſmodi ſententiam proferre poteſt. l.ſi conuenerit, 26.de re iud. at ſi ſic fuit in arbitrum compromiſſum, vt certam ſententiam dicat, nullum eſt arbitrium.d. l.qualem, de arbitr.Iudex, vt antea dicebamus, priuatus eſſe debet: arbiter autē etiam qui cum imperio eſt, dari poteſt.l.2.& 3.de arbitr.Ignominioſus iudex eſſe nō poteſt.l.cum Prætor,12.de iudic.arbiter poteſt.l.Pedius,7.ff.de arbitr. Iudicis ſententiæ propter Prætoris imperium parendum eſt:arbitri vero propter compromiſſum.l.1.& paſſ.eod. Atq; hæc quidem hactenus de iis arbitris, qui Cōpromiſſarii appellantur,de quibus pleni ſunt Pandectar.& Codicis libri. Intelligendum eſt autē aliud præterea Arbitrorum genus eſſe qui vſque eo iudicum ſimiles ſunt,vt internoſci vix,ac ne vix quidem poſſint. Hinc in formulis illud vſitatum,Iudicem ſiue arbitrum dicere oportet. Cicero in Muræn. Tot homines per tot ætates conſtituere nondum potuiſſe, vtrum iudicem an arbitrum dici oporteret. Ii vero erant qui bonæ fidei & arbitrariis iudicis adhibebantur.nā qui ſtricti iuris iudicium exercebant, quoniam ad certam formulam adſtringebantur, arbitri dici non poterant. Quibus vero liberam atque infinitam poteſtatem Prætor permittebat de re controuerſa ex æquo & bono arbitratu ſuo diſceptandi,ii Arbitrorum erant ſimillimi, eoque nomine appellabantur: quemadmodum in Quintianæ comm.expoſuimus.Hot.

Iudex in accōmodanda æquitate ad factū duo obſeruare debet, Tempus & formam.Tempus,quādo æquitas adhiberi debeat; & aut lex eſt obſcura & ambigua, aut plana, vt ex ipſis verbis legis,quid iubeat,vetetve,certū ſit. Cū lex eſt obſcura & ambigua,iudex adire debet legiſlatorem ipſum,vt is legē interpretetur;cùm eſt plana,iudex cōſilium legis pro ſua æquitate ſequi debet,non vt eā verbis & ſyllabis includat.ſed relaxet,quātū queat,quantū ratio legis permittat:alioqui tur-

piter ſub ſpecie iuris peccabitur. Formam obſeruabit iudex ſecundum præceptum Modeſtini in l.nulla 25.ff.de ll. vbi dicit,nullam iuris rationem aut æquitatis benignitatem pati, vt,quæ ſalubriter pro vtilitate hominum introducuntur,ea nos duriore interpretatione producamus ad ſeueritatem. Vult.in comm.Inſt.l.4.tit.17.n.17.

Ivdex appellationis.Papinianus: Qui prouocauit, ait, pactus eſt,intra diem certum pecunia, qua tranſegerat,non ſoluta, iudicatis ſe ſatisfacturum.Iudex appellationis nullo alio de principali cauſa diſcuſſo,iuſtam conuentionem, veluti confeſſi,ſequetur.l.tale pactum.§.1.ff.de pactis.Spieg.

Ivdex quæſtionis is erat,qui quæſtionibus præerat,id eſt,publicis iudiciis,iudicumq; decurias cogebat. Præcone namq; iudices teſtes citante,ipſe reſpondentes obſeruabat, eorūq; quaſi cuſtos erat.Iuratus ſententiam vna cum aliis ferebat:&, vt ex eo cōiicere libet, quod iudicum Princeps ab Aſconio vocatur,primus omnium ferebat.vide Cic.in prætura vrbana,& in orat.pro Cluentio.Quintilianus eum à Prætore diſtinguit,huncq; dicit impeditum fuiſſe in iis rebus,quæ Imperii erant:illum in iis, quæ ad cauſæ cognitionem pertinebant.Prat.vide paulo poſt Iudicem quæſtionis.

Ivdex boni & innocentis viri officio fungi debet,cuius primæ partes ſunt curare , vt lites ſine calumnia procedant. Vlpianus in l.cæteræ.ff.familiæ erciſcundæ.Et in l.ſi extraneus. ff.de iure dotali.Old.Prat.

Ivdex cōpromiſſarius,id eſt,arbiter.l.41.de recept.arbit.Prat.

Ivdex conſcientiam ſuam ex manifeſta rei veritate natam ſequi debet, imo non habet quod tutius ſequatur in omni re. Et mediusfidius qui tradunt duplicem in Iudice conſcientiam, nihil aliud docent, quam ipſam fallendi artem, & æquitatis euerſionem. Oldend. vide infra Iudicis conſcientia duplex.

Ivdex non competens, idem qui non ſuus.Notus eſt apud Iuſtinianum titulus:Si à non comp.iudic.eſſe dicatur.Spieg.

Ivdex,iuſtitiæ antiſtes.Hūc vero ſeu iuſtitiæ antiſtitem,oportet eſſe grauem,ſanctum,ſeuerum,incorruptum, inadulabilem,contraq; improbos nocenteſq; immiſericordem, atque inexorabilem,erectumque,& arduū, & potentem, vi & maieſtate æquitas veritatiſque terrificum, vt ait idem Budæus in l.iuſtitia.de iuſt.& iur.

Ivdex limitaneus, qui habet limitatam iuriſdictionem vſq; ad certam pecuniarum ſummam:vt Argentorati ſenatus minor, qui iudicat vſque ad ſummam 600.florenorum,& intra eam ſummam,non vltra. Vide Zaſium in l.quidam exiſtimarunt ff.ſi cert.pet.Spieg.

Ivdex ordinarius,qui à Romano pontifice,vel Imperatore legitimam poteſtatē accepit.Quære,Ordinarii iudices.Spieg.

Ivdex etiam Ordinarius, aliquando incompetens cenſetur, cum alibi ſit competens rei conuenti, vt in tit. C. ſi à non compet.iud.iudic.eſſe dicat.Old.Prat.

Ivdex pedaneus. Cur ita fuerit appellatus,ſua cuique eſt ſententia.Cantiunculæ viro doctiſſimo non admodum arridet, ad exemplum pedariorum ſenatorum dictos fuiſſe,quum pedarii ſenatores non minores reliquis ſenatoribus extiterint, ſed ex facto,imitatione ſucceſſiua nullo nō die mutabili nominarentur: nempe quod qui hodie Catonis ſententiam ſequuti,ad eum pedibus tranſierāt,die inſequente in Cæſaris: & contra,qui hodie Cæſaris orationem amplexi,cras in Ciceronis ſententiam pedibus ire poterant. Spieg. Cuiac.vero oſtendit,Anianum in lib.5.Iul.Paul.recept.ſent.tit.28.recte pedaneos interpretari Iudices delegatos, qui ideo pedanei dicuntur, quod non ſint à tribunalibus, vel ſellis curilibus, vel ab inferioribus ſubſelliis,Cuiac.d.lib.5.recept.Iul.Paul. titul.28.

Ivdex interdum etiam dicebatur recuperator,à recuperando, quod per eum ſuum quiſque recuperare poſſet,ſecundū Hotomannum,vel,vt ſcribit Corraſius l.3.miſc.c.8.nu.6. quod de bonorum inique ablatorū recuperatione,æſtimandiſque iniuriis cognoſcerent, vnde iudicium recuperatorium dicebatur,quia exercebatur per iudices datos.Vult.in comm.Inſtit.l.4.t.6.§.1.n.45.

Ivdicare à verbo Dico,Dicas ductum putat Varro lib.5.ling. Lat. quod tunc ius dicatur.Iudicare apud veteres accipiebatur pro conſulere.Vnde conſultum dicebant iudicium,quod ex animi cōſilio prodiiſſet. Eamq; ob rem Senatuſconſulta, verbo ſcilicet maieſtatis pleno, adpellata ſunt,quaſi iudicia ſeu ſtatuta. Quid enim inter iudicium conſilii & animi refert? Prat.

Ivdicare,pro condemnare,vt apud Ciceronem reperitur: ita Iudicatus, pro condemnatus, apud Iuriſconſ.in l.ſi pro aliquo ff.ad SC.Vellei.& l.grege.de pign.

Ivdicare,pro æſtimare,in l.hac edictal.§.his illud. C.de ſecund.nupt. Sic apud Horatium ſat.7.lib.2.Iudex rerum,pro æſtimatore.

Ivdicare capitis,vel pecuniæ,eſt diem rei capitalis, & multā dicere, vel capitis, vel pecuniæ anquirere. Liuius lib. 26. Quoad vel capitis vel pecuniæ iudicaſſet priuato.Hot.

Ivdicare quo diſtet à ius dicere,elegāter oſtendit Franciſcus Duarenus Diſput.lib.1.c.53. Ius magiſtratus dicere dicitur, puta prætor,vel alius ſimilis,cum in cauſis priuatis & pecuniariis,Iudici à ſe dato Ius quoddam quaſi conſtituit,& formulam iuris & æquitatis ei præſcribit, quam ſequatur,& à qua iudicando cognoſcendoq; recedere non poſſit. Nā Prætor cauſas priuatas iudicare non ſolebat, ſed Iudicem dare, qui accepta formula & præſcripto quodā iuris, de facto tantum cognoſceret. Hinc dicitur,in Iure fieri,quod apud prætorem fit.Nec verū eſt,quod pleriq; opinantur rebus iudicādis eum præpoſitum fuiſſe legibus Romanis. Iudex.n.datus, qui & Pedaneus dicitur,nec ius dicit,nec iuriſdictionem habet,ſed notionem tantum,& cognoſcendi iudicandiq; facultatē.l.ait Prętor.ff.de re iudic.quam à iuriſdictione differre, arguit etiā titulus: Ne quis in ſua cauſa iudicet, vel ius ſibi dicat.lib.C.Iuſti.3. Huius rei quoq; argumentū eſt,quod licet ſuis nemo poſſit Ius dicere, in eorū tamē cauſa Iudex eſſe poteſt.l.qui iuriſd.ff.de iuriſd.l.in priuatis.ff.de iud. Proinde ſententiā ſuam non exequitur, ſed magiſtratus qui eū dedit.l.à diuo Pio.ff.de re iudic.Nam quod Vlp.ait, Qui reſtituere iuſſus, iudici non paret: manu militari officio Iudicis ab eo poſſeſſionem transferri, &c. l.qui reſtituere.ff.de rei vind.id de pronuntiatione & ſententia iudicis,non de ipſius executione accipiendum eſt. Hoc amplius, Magiſtratus ſi quando cognoſcat,& iudicet(quod olim certarum perſonarum fauore,aut cauſarum faciebat.l.1.ff.de extraor.cog.) ne tum quidem Ius dicere proprie intelligendus eſt,tametſi latius eo verbo vſus ſit.Vlpianus.Spieg.

Ivdicare in libris feudorum pro teſtamento legare: in l.Aſtulphi regis Langob.tit.4. Si quis Langobardus decedens, voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis iudicare, non amplius iudicare poſſit. Iudicare feudum pro anima,id eſt, Eccleſiæ addicere,vel legare ſub conditione precationū,quæ pro domini conſtituentis anima fieri debeant. lib.Feu.2.tit. 9.§.2.& tit.55.§.Longobard.Prat.

Ivdicare, munus publicum eſt,ait Paul.l.quippe.ff. vbi quis ager.Spieg.

Ivdicare de re aliqua grauius,ſic dictum,vt grauius ſtatuere. (Budæus.

Ivdicare de turri,ſiue de muro dicuntur,qui ſpectant in tuto pericula aliorum.Adi Chil.Eraſ.Spieg.

Ivdicassit, pro iudicauerit,antiquum verbum in l. xii.Tab. Quum magiſtratus iudicaſſit, irrogaſſitve per populum, mulctæ pœnæ certatio eſto.

Ivdicata res accipitur, quæ finem controuerſiarum iudicis pronuntiatione accipit, quod contingit abſolutione vel condemnatione,l.1.ff.de re iud.Briſſ.

Ivdicati actio,& actio facti,diuerſa ſunt nomina, ſed eadem res:niſi in iuramenti delatione,ibi proprie venit actio in factum.Zaſius in l.intra.ff.de re iud.Old.recte notat,iudicati, ſeu rei iudicatæ actionem non in factum nuncupandam, vt Accurſ.putat.Non enim,ait,quia factum eſt,agitur,ſed quia iudicatum eſt.Spieg.

Ivdicati actio appellatur,quæ ex ſententia datur,l.28.§.igitur.ff.de iureiur.l.34.ff.de donat.l.4.& 6.§.vlt. ff. de re iud. l.31. ff. de procur.l.8.C.de reb.cred.l.86.ff.de ſolut. l.14.§. quid ſi homo. ff.quod met. cauſ. Et iudicati agere l.28.ff.de procur.l.69.ff.de ſolut.Briſſ.

Ivdicatio,cognitio.l.epiſc.C.de epiſc.aud.

Ivdicatio,pro propria iuriſdictione.Vlp.l.aliud fraus eſt,131. ff.de verb.ſig.Multam is dicere poteſt,cui iudicatio data eſt. Magiſtratus ſolos & pręſides prouinciarum poſſe multam dicere,mandatis permiſſum eſt.Similiter in l.2.in fin.ff.de iud. His datur multæ dicendæ ius,quib.publice iudicium eſt,i.e. qui iure magiſtratus ſui,quem à principe vel populo acceperunt, iudicium exercent: non autem qui ab ipſo magiſtratu iudicandi poteſtatem acceperunt.Hot.

Ivdicatvm,inquit Cic.lib.1.de Inuent.eſt res, aſſenſione,authoritate,aut iudicio alicuius aut aliquorum comprobata.Id tribus in generibus ſpectatur, religioſo,cōmuni,approbato. Religioſum eſt, quod iurati legibus iudicauerunt. Cōmune eſt, quod omnes vulgo probarunt,& ſequuti ſunt, huiuſmodi; vt maioribus natu aſſurgatur, vt ſupplicum miſereatur. Approbatum eſt,quod homines,cum dubium eſſet,quale haberi oporteret,ſua conſtituerunt autoritate. Veluti,Grachi primum factum: quem populus ob id factum,quod inſciente collega in cenſura nihil egiſſet, poſt cenſuram conſulem fecit.Res iudicatas nomine religioſi comprehēdit, quod ab iis manarunt,qui religione iudicandi tenentur. Cōmune quod vocat,cōſuetudinis proprium eſt.Approbatum autē conſuetudini ſimile:ſed in eo diſpar, quod certum habet autorem, cuius exēplo ſtatim cōſtituitur.Reſponſa ergo prudentū,quę omniū aſſenſu fuerūt pro certo iure approbata,& religioſi & approbati nomine continebuntur:& hæc omnia ſub iudicato tanquā ſub ſuo genere ſubiiciuntur,quod non certa lege,ſed communi omnium iudicio conſtituta ſunt.Nam iudicatū vocat Tullius, quicquid alicuius, vel aliquorū authoritate facto,& exēplo inductū,à populo Romano receptum eſt & appro-

probatum:quod item ipſum ius conſtitutum appellatur:quia non certa lege, non plebiſcito aliquo vel SC. aut edicto iuſſum,aut vetitum , ſed vltro & magna voluntate ab omnibus receptum,& pene appetitum &c.Conn.lib.1.c.15.n.6.

IVDICATVM item eſt,iuxta Ciceronem de Inuent. de quo iam ante ſententia alicuius,aut aliquorum cõſtituta eſt. ibidem. Iudicatum eſt res aſſenſione , aut autoritate, aut iudicio alicuius , aut aliquorum comprobata. Vide gl.in l.ſi & iure.ff. qui pot.in pign.hab.& Bart.in l.ſtipulationes non diuiduntur.ff.de verb.obl.Spieg.

IVDICATVM,ſeu res iudicata dicitur,quæ finem controuerſiarũ pronuntiatione iudicis accepit.Quod vel cõdemnatione,vel abſolutione contingit , videlicet iuſta ac valida. Alioqui ſi nullius momẽti ſit,nõ poteſt temere condemnatio,vel abſolutio dici.l.1.& l.3.§.condemnatum.ff.de re iud. Spieg.Prat.

IVDICATVM facere,pro parere iudicato,ſiue perſoluere, quod iudex dependẽdum eſſe pronuntiauit. Inter alia.n.facere,vt ſupra indicauimus, ſignificat ſoluere , vt in l.vlt.C.de reb. cred.& in l.ſunt qui.ff.de re iud.vide Gell.l.19.Formula autẽ iudicatũ facere ex 12.Tab.dimanauit:in quib.ita ſcriptum erat:Ni iudicatum faxit,ſecum ducito.Qua vſus eſt M.Cicero in orat.pro Flacco. Differt autẽ iudicatum facere,à iudicium facere:Nam iudicium facere idem eſt quod iudicare,in tit.de fer.& ſi cert.pet. Iudicatis ſatisfacere dixit Papin.pro iudicatum facere in l.tale pactum.§.1.ff.de pact.Prat.

IVDICATVM ſolui dicebant veteres eam ſatisdationem,quę de ſoluendo per reum fiebat. l.iudicatum. ff. iudicatum ſolui. Quære,Stipulatio iudicatum ſolui.Spieg.

IVDICATVM ſolui.Quod in hac ſatiſdatione Latini dixerũt iudicatũ,Gręci proprie appellarunt τὸ κρινόμενον. Et ſignificatur non id modo, quod verborum proprietas complecti poteſt: ſed & hæc cautio quippiam aliud continebat , quod ſcilicet impedit,ne iudicetur: nempe clauſulã de reo defendendo,& de dolo malo. Adeo vt exiſtimatum ſit,hic cõtineri ſatiſdationẽ iudicio ſiſti,quia non videatur quis recte defendi, qui abſens eſt,ſaltem vbi eius præſentia opus eſt.Alioqui fatendum eſt aliquem defendi,& ab alio quocunque : Porro hic notandum,hanc ſtipulationem,ſi ex vna cauſſa ſit commiſſa, amplius ex alia non committi:vt ſemel tantum ex ea aduerſus eundem agi poſſit.Balduinus tit.de ſatiſd.

IVDICATVM ſolui ſtipulatio tres clauſulas in vnum collatas habet. l.6.ff.iud.ſolui, puta de re iudicata, de re deferenda, de dolo malo.Prat.

IVDICATVS , addictus.Plautus Menæch.Nam ego ad Menechmum non eo,quo iam diu ſum iudicatus:vltro eo vt me vinciat.Prat.ex Hot.

IVDICANDI munus graue olim detrectandumq; fuiſſe probat Cic.in prætura vrbana. Hoc ſi vobis (inquit ad iudices)leuius videtur,quod putatis onus eſſe graue & incõmodatum, iudicare, intelligere debetis, primũ intereſſe,vtrum id onus voſmetipſi reieceritis,An quod probare populo Rom.fidem veſtram,& religionem non potueritis , ideo vobis iudicandi poteſtas erepta ſit. Auguſtus decurias iudicum nonnihil immutatas,reducta Tribunitia poteſtate,diſtinxit,vt ſinguli Senatores,Tribuni,& equites,ex ſingulis Decuriis iudicarent, rurſuſq; immunitate potirentur, ſuccedentibus ordinib.ſeu decuriis in orbem.Neque.n.vniuerſæ Decuriæ ſigillatim ad iudicandum ſedebãt,ſed ex ea decuria,cuius vices tum erãt, iudicandi certus ac conſtitutus numerus aſſumebatur, ſortibus ex vrna ductis,ſcilicet cum res aliqua nata iudicium poſcebat.Idq; officio Prætoris expediebatur. Prætor.n.ſummã poteſtatẽ habebat iudiciorum, præeratq; ſortitioni,& reiectioni,ſeu,vt nunc dicimus,recuſationi ſuſpectorum iudicũ, rurſuſq; ſubſortitioni in locũ reiectorum per actorẽ ſcilicet, vel reum.Proinde ipſe Prętor pro tribunali ſedebat,cum interim Iudices in ſubſelliis eſſent. Ab hac conſuetudine retinemus vocabulum iudiciale, Sortiri forũ,ſortiri iuriſdictionem,adeoq; rem quamlibet ſortiri effectum. Cum vero ante Auguſti tẽpora equeſtres proprie dicerentur , qui equo publico merebant, poſtea dici cœperunt omnes quibus vti annulo aureo liceret:vt Senatores dicebãtur, qui lato clauo vterentur.Hinc apparet,quid ſit quod Arcad.in l.vlt.§. iudicandi.ff.de munerib.& honorib.dicit,iudicandi neceſſitatem publicum munus eſſe,non quaſi iudex cogi poſſit iudicare, Vnde ducunt Iuriſperiti multa argumenta , ſed quod Senatores,Equites ac alii in quatuor decurias diſtributi,quorum in albo Decuriarum ſcripta,& ad ærarium delata erant, parere prætori conſilium agenti ad iudicium publicum exercendum,adſtringerentur,ſicut ad alia munera publica.Prat.

IVDICEM quæſtionis alium fuiſſe à Quæſitore, qui capitali iudicio pręerat, locus in extrema Verr.3. perſpicue declarat. Eum autẽ Aſconius eodẽ loco principẽ iudicum appellat.nũc quęrendum eſt,quæ inter vtrumq; differentia fuerit. Quæſitor igitur magiſtratus erat,&,vt ait Cornificius,accuſatorẽ, defenſorẽ,teſtẽ in officio cõtinebat , vim ac poteſtatẽ iudicũ coercendorum,h.e.ſub pignoribus cogendorum, habebat.in ſella curuli eburnea , pro tribunali ſedebat. ipſe nec iuratus erat,nec ſententiã ferebat, ſed vrnæ in quã & cauſarum ſortes cõiiciebantur,& iudices ſententiã ferebãt,præerat. iudices in cõſilium vocabat,videri feciſſe reũ, vel nõ feciſſe pronuntiabat.Hinc Verg.Quæſitor Minos vrnã mouet:ille ſilẽtum Conſiliumq; vocat.quod Seruius eodẽ modo explanat. Atq; hæc quidẽ Prętor.Iudex autẽ quęſtionis priuatus erat, vt patet ex l.1.ff.de ſicariis.vt ex Bruto cõiecturã capio,poſt Ædilitatẽ interea dum Præturam petiturus erat, ſeſe in iudiciis tractandis exercebat.ea namq; quę Prætoris pręſentiã atq; imperium nõ requirebãt,ipſe quaſi eius vicarius,in tribunali,nõ tamen in ſella curuli ſedens,adminiſtrabat. quod ex Vatiniana interrogatione cognoſcitur. Præcone namque Iudices teſteſve citante,ipſe reſpõdentes obſeruabat,eorũq; quaſi cuſtos erat. iuratus ſententiã vna cum aliis ferebat,&, vt ex eo coniicere libet, quod iudicum princeps vocabatur, primus omnium ferebat. Quæri autẽ poteſt,cum Prætor vrbanus iudices rerum capitalium ſortiretur ac ſubſortiretur, quemadmodum Cic.in Cluent.& Pedian.Verr.3.teſtantur, quid ſit,quod idẽ Aſcon.ſcribit, iudicem quæſtionis Iunium ſubſortitum fuiſſe in locum nõ reiectorum. ſic enim apud Aſconium legendum Cluentiana oratio demonſtrat.ſed,vt opinor,ita non incommode reſpondebitur,Aſconium ſubſortiri dixiſſe pro ſubſortitorum citationi & reſponſioni præeſſe. nã paulo ſuperius ſic loquitur, Princeps illorum iudicum damnatus eſt Iunius , quod diceretur alios ſuppoſuiſſe qui reum damnarent,nõ eos quos Prętor fuerat ſubſortitus.Hęc cum ita ſe habeant, video tamen & Quæſitorẽ ipſum Iudicẽ quæſtionis dici,& viciſſim iudicẽ quæſtionis,Quęſitorem.nã Cic.in Cluent.de Prætore,Q.Voconio Naſone loquens, Iubet,inquit,ea lex,qua lege hæc quæſtio cõſtituta eſt, Iudicẽ quæſtionis,h.e.Q.Voconium,cum iis iudicibus qui ei obuenerant quęrere de veneno.Pedianus autem Verrin.2.Iunius, inquit,Quæſitor fuit in Cluẽtii cauſa Verre Prætore.Quod autem Aſconius his verbis ſcribit,Q.Curtius iudex quęſtionis ſubſortiebatur , improprie locutus eſt, pro ſedere, quaſi ſubſortito ductum,patiebatur.Atq; hæc quidẽ mea de iudice quæſtionis ſententia eſt: quã ſine aliorum reprehenſione, quẽadmodum & natura & conſuetudo mea fert,breuiter expoſui. Marcian.l.1.§.1.ff.ad l.Corn.de ſicar.Quiue magiſtratus iudexve quæſtionis ob capitalẽ cauſam pecuniã acceperit,vt publica lege reus fieret.Nam paulo ante dixerat,Quive quum magiſtratus eſſet,publicove iudicio præeſſet.Hoto.

IVDICEM collocare apud Feſtum eſt inter iudices ponere. Sic apud D.Viglium,Arbitrum collocare.Prat.

IVDICEM religioſum ſortiri,apud Vlp.in l.die l.denunciaſſe de adult.

IVDICEM autem accipere & ſumere dicuntur, qui litigant.l.1. C.de in lit.iur.l.1.ff.de quibus reb.ad eum iud.l.pen. l.ff.de iud.l.2.C.eod.l.6.ff.de fideiuſſ.tutor.l.1.§.1.ff.de viur.l.11.§. officium.ff.de aq.& aq.plu.l.38.ff.mand.l.9.§.ſi teſtamento. ff.de tutel.& rat.diſtr.Briſſ.

IVDICES locorum, l.2.C.de exhib.reis hos Iuſtin.conſtit.134. τοποκρατὰς appellauit.Prat.

IVDICIA ex forma aut ordinaria ſunt,aut extraordinaria. Ordinaria aut publica,aut priuata,aut centumuiralia.Publicorũ cognitio,eſt Principis,vel Senatus,vel pretoris,aut pręſidis,qui legib.quęrit:Priuatorum cognitio,eſt iudicum datorum Centumuiralium, Centumuirorum & prætoris,qui his iudiciis ex more pręſidet. Separat priuatum iudicium à Cẽtumuirali Plin.his verbis: In priuati iudicii formam Centũuirale vertitur.6.Epiſt. Atq; etiam in primo,quũ in aliis iudiciis die actioni dicto petentibus demonſtrat indulgeri adhuc dilationẽ poſſe,Centumuiralia nullo modo poſſe differri:quemadmodũ illud etiã præcipue ineſt, vt alio iudicio nõ poſſit eis pręiudiciũ adferri, ſed integra debeant omnia ſeruari,quoad Centumuiri de hęreditate iudicauerint.l.5.ff.de pet.hær.l.vlt.C.eod.Porro cognoſcebãt Centumuiri de hęreditatib.quacunq; ex cauſa peterentur, ſiue inofficioſi, ſiue iuſti,aut iniuſti aut falſi teſtamẽti,ſiue ab inteſtato.Paulus in ſententiis,Centumuiri,inquit,ſi de hęreditariis rebus vel fide generis inſtrui nõ poſſunt.Et in Quęſtionibus,ſi (inquit) obtinuerit in querela inofficioſi teſtamẽti,vtetur rei iudicatæ auctoritate,quaſi centumuiri hunc ſolũ filium in reb.humanis eſſe,tunc quũ facerẽt inteſtatũ,crediderint.Et hac ratione querela inofficioſi teſtamẽti,ſiue(quod idẽ eſt) petitio hęreditatis de inofficioſo,Cẽtumuirale iudiciũ dicitur in libris noſtris,& haſtę iudiciũ Val.Maxim.duob.locis, & quadruplex vel duplex iudicium Plin.& Quintil.Nam(vt iidem declarant)diuidebantur centumuiri in conſilia & tribunalia modo duo,modo quatuor. Et hoc eſt quod proponitur in l. quum filius.ff.de leg.2.diuiſis tribunalib.actũ querela inofficioſi teſtamẽti.Quo genere interdũ eueniebat,vt duob.cõſiliis(conſtabat vnumquodq; pari iudicũ numero)vinceret actor,& totidẽ vinceretur,& vero ita ſẽtẽtiis parib.eius partis ſi duplex iudiciũ centumuirale fuerit,vel earum partiũ ſi quadruplex,ſententia prænalet,quæ tuetur defuncti voluntatem.Hoc enim humanius eſſe ait, l.ſi pars.ff.de inoff.teſtã.

quæ partem iudicantium dicit, vt partes centumuiralium, Quintil.li.5.Cuiac.obſeru.lib.10.c.20.in princ.

Ivdicia Fiduciæ eſſe dicuntur ea,quę de mandato fiunt & depoſito:& damnato infamiæ notam irrogát: vt & ea quæ ſunt ſocietatis & tutelæ.Cicero pro Roſcio Comœdo: ſi qua.n. ſunt priuata iudicia maximę æſtimationis,& pene dicã capitis:Tria hæc ſunt,Fiduciæ,tutelæ,ſocietatis. Æque.n.perfidioſum & nefarium eſt fidem frangere, quæ continet vitam humanam:& pupillum fraudare, qui in tutelam peruenit,& ſocium fallere,qui ſe in negotio coniunxit.Vide copioſius ſ. in verbo deponere.Connan.lib.7.c.4.n.1.

Ivdicia omnia ſunt abſolutoria: id eſt,iudici à Prætore dato tacite permittitur, reum,qui ante ſententiam actori ſatisfacere paratus eſt,liberatum ab actione dimittere: ne in infamiam,quæ ex quibuſdam iudiciis contrahitur, incurrat. vti docet Imper.§.vlt. de perpet.& temp. & patet ex l.73.ff. de procur. Hotom.Prat.Et Duaren. de in litem iurando.n.42.

Ivdicia principum nominantur cognitiones, quod iure ordinario iuriſdictionem nullam habebãt,vt nec populus,in cuius locum venerant:ſed de quibuſdam extra ordinem cognoſcebant, quæ ſcilicet ſuæ cognitioni reſeruauerant, aut quæ noua erant,nullis dum iudiciis definita,&c. Brechæus l.notionem accipere poſſumus,ff.de verb.& rer.ſign.

Ivdicia priuata &publica differũt.Priuata ſunt,in quib.iniuria quæ homini priuato illata eſt,vindicatur:Publica,in quibus quæ Reipub. Plato lib.de ll.6.Cæterarum rerũ duo iudicia ſunto.alterum quum quis priuatus à priuato quopiam iniuria ſe affectum queritur,eumq; in ius educens, de ea diſceptari poſtulat.alterum quum Rempub.à quopiam ciuium læſam eſſe aliquis exiſtimat,&vult Reipub.perſequi iniuriã. Itaque illa Rei priuatæ à Cicerone nominantur: hæc autẽ, Reipubl.Quæ vero ſint iniuriæ,quibus Reſpublica,ſiue populus vniuerſus læditur in ipſius arb.trio ac voluntate poſitum eſt.Itaq; non modo peculatus,aut repetundarum,aut ſimilia crimina,ſi populus volet,publica nominabuntur,eorũque quæſtiones cauſæ publicæ:verũ etiam furti,rapinæ,damni iniuria dati,iniuriæ:& omnia deniq; quæ non ſua ſponte, ſed prudentium interpretatione maleficia nominãtur, quod ex l.Lectoria.planiſſime intelligitur, quæ aduerſus eos lata eſt,qui minorẽ circumueniſſent.ſiquidem lege lata ea cauſa, quę priuata ſemper antea fuerat,publica facta eſt.Cic.de na. deor.3.Inde,inquit,iudicium publicũ rei priuatæ,l.lectoria. Rei priuatæ,id eſt,quæ ſemper antea priuata fuerat. Quæ quum ita ſint,falſam certe eſſe apparet Iuſtin.ſententiam, qui Iudicia publica ex eo dicta putauit,quod cuiuis de populo agere liceat.non enim publica ſunt,aut dicuntur,quod cuiuis de populo liceat agere:ſed contra, quia cauſæ publicæ ſunt, id eſt, quia quiuis de populo læſus eſt, quia cuilibet de populo iniuria facta eſt,quia deniq; cũcta Reſpub.læſa eſt:propterea licet cuiuis de populo,quaſi pro ſua virili parte,ſuam Reiq; publicæ perſequi iniuriã. etenim ob eam cauſam vnicuique accuſandi poteſtas permiſſa eſt, quod ad vniuſcuiuſque ſingulatim, & publice ad vniuerſum populum ea pertinet iniuria.Hoto.

Ivdicia populi,& iudicia publica differunt.nam illa dicũtur, quæ populus in foro per tribus, in campo per centurias diſtributus exercebat:hæc vero, quibus Prætores qui & Quæſitores dicuntur ſella in foro poſita cum conſilio iudicũ præerant. de quibus ſuo loco explicauimus. Illiuſmodi fuerunt illa, quibus quis ius ciuitatis ac libertatis imminuiſſe dicebatur,vt ex Verrina 3.cognoſcitur. Erant autẽ hæc vehemẽtiſſima grauiſſimaq; iudicia. Solus.n.populus in ciuem Ro. verberib.& ſecuri animaduertendi poteſtatem habebat.Repetundarum vero & aliorũ criminum quęſtionem ad populũ non pertinuiſſe,item Verrina 5.his demonſtrat verbis: Quo confugient ſocii?quem implorabunt?ad Senatum deuenient, qui de Verre ſupplicium ſumat? non eſt vſitatum,non Senatorium ad populum Rom.confugient?facilis eſt cauſa populi.Legem.n.ſociorũ cauſa iuſſiſſe,& ei legi cuſtodes ac vindices præpoſuiſſe dicet. hæc ille.Præter hæc autẽ populi iudicia lege lata conſtituta,illud ſcire oportet, licuiſſe Tribunis plebis,Ædilibus,Quæſtoribus iudicium populi omnibus de rebus conſtituere, & cuiuis ciui diem ad populum dicere,vt de eo quæſtio exerceretur.cuius rei cum alibi pleraq; exempla ſuppeditant,tum vero apud Val.Maxim.lib.4.c.de pudicit.& apud Cic.in Verrinis,vbi ſæpe populi iudicium Verri minitatur. Quæ ſane populi iudicia,ſi quis publica quoque nominanda contendat,duntaxat ob eam cauſam,quia nõ intra domeſticos parietes, ſed palam ac ſub dio (item vt alia) exercentur,nõ magnopere luctabor: præſertim quum ita Liuius quoq; lib.2.ea nominet.Nam de Caſſio damnato & necato cõmemorans, quem nonnullus à patre domi cauſa cognita verberatum necatumq; dixerat, Inuenio,inquit,apud quoſdam à Quæſtorib.Cæſone Fabio,& L.Valerio diẽ dictã perduellionis:damnatumq; populi iudicio, dirutas publice ædes.Cæterum ſiue illud domeſticũ,ſiue publicum fuit iudicium damnatur S.Cornelio,Q.Fabio Coſſ.Hot. Horum autem populi iudiciorum quadripartitam rationem fuiſſe Cic. pro domo demonſtrat: primum vt ne pœna capitis cum pecunia coniungatur: Deinde ne niſi producta die quis accuſetur:tertio vt ter ante magiſtratus accuſet,intermiſſa die,quã mulctam irroget;quarto,vt ſit accuſatio trinum nundinum, producta die,qua die iudicium ſit futurum: hoc eſt,vt ea iudicia tribus actionibus conſtent, & per trinundini ſpacium producantur.Prat.

Ivdiciale pignus Dd. noſtri appellant, cum iudicati cauſa, bona alicuius,quod licet,capiuntur.Nam ſi poſt ſententiam, qua ſum tibi pecuniæ condemnatus,alicui bona mea obligẽ, is erit præferendus;Si tu poſtea captione bonorũ me velis ad iudicatum faciendum cogere. Iſtud.n.pignus, in contumaciã eorum,qui iudiciis parere nolunt,eſt inductum: Quæ cõtumacia, antequam ventum ſit ad poſſeſſionem aut captionem bonorum,non plane redargui poteſt:Imp.Anton.l.1.C.ſi in cauſ.iudicat.pignus capt.ſit:Si in cauſa iudicati pignus captũ ſit: res ob cauſam iudicati datas eius iuſſu, cui ius iubendi fuit, pignoris iure teneri, ac diſtrahi poſſe ſæpe reſcriptum eſt,&c.Connan.lib.4.c.17.n.10.

Ivdiciale forum, locus in quo iudicatur, l.vlt.ff.de iuſt.& iur.eleganter appellatur ius,quod in eo redditur.Prat.

Ivdiciales ſtipulationes à Prætoriis ſeparãtur,l.5.ff.de verb. ob.Inſt.de diuiſ.ſtip.Iudicialeſq; eas accipimus,quę ex mero iudicis,qui actioni addictus eſt,officio proficiſcuntur. Quãquam & Prætoriarum ſtipulationum quædam iudiciales eſſe dicantur, quæ ſcilicet propter iudicium interponuntur, vt Ratam rem haberi & iudicatum ſolui l.1.§.1. ff. de ſtipulat. prætor.Briſſ.

Ivdicii perſonæ quædam principales ſunt,quædã acceſſoriæ. Principales ſunt litigantes,i.Actor & Reus,& deinde iudex, Acceſſoriæ ſeu minus principales ſunt Adſeſſores, Aduocati, procuratores qui ſunt ab actis, denique viatores & pedelli. Vult.in comment.Inſt.l.4.t.6.ad pr.n.24.& ſeq.

Ivdiciorvm alia criminalia dicuntur,alia ciuilia. Criminalia ſunt,quibus iniuriam Reip.factam vlciſcimur.Ciuilia,quib. ſuam quiſq; ciuis priuatam ac propriã iniuriam perſequitur: nam ex eo Ciuilia dicuntur,quod ciuibus priuatiſque hominib.vlciſcendis dantur.l.9.ff.de pub.& vect. Itaq; quũ hæc De re familiari appellentur à Paulo l.4.ff.de public.iud.illa fortaſſe non male De re publica nominarentur.Vnde criminaliter & peculiariter agere opponuntur. l.vlt.ff. de priuat. delict. & l.1.ff.de teſtib. quod ciuiliter alibi dicitur in l.vn. C.quan.ciuil.act.crim.præ.& l.vlt.ff.de furt. Nihilne igitur inter publica & criminalia iudicia intereſt? imo vero intereſt.criminalia namq; iudicia generaliter dicuntur, tum quæ lege lata exercentur (quæ publica Macer nominat, l.1.ff. de public.iudic.)tum quæ nulla lege,ſed extra ordinem dicuntur:qualia ſunt furti, rapinæ & ſimilia. Vlp. l.vlt.ff.de furt. Meminiſſe oportebit,nunc furti plerunq; criminaliter agi,& eum qui agit in crimen ſubſcribere: non quaſi publicũ ſit iudicium, ſed quia viſum eſt temeritatem agentium etiam extraordinaria animaduerſione coercendã. Paul. l.9.§.5.ff. de public.& vect.Per vim vero extortum cum pœna tripli reſtituitur,amplius extra ordinem plectũtur. alterum.n.vtilitas priuatorum,alterum vigor publicę diſciplinę poſtulat.Imp. autem in l.vn.C.quando ciuil.act.iudicia publica legib.conſtituta manifeſto criminalium appellatione cõplectuntur.Ex quibus omnibus illud conſtat,Criminalia ſpecialiter ac proprie ea dici, quæ non lege aliqua publicorum iudiciorũ, ſed extra ordinem magiſtratus imperio ac poteſtate exercẽtur Macer in l.1.ff.de pub.iud. Non omnia iudicia,in quibus crimen vertitur,publica ſunt:ſed ea tantum quę ex legibus publicorum iudiciorum veniunt.Hot.Prat.

Ivdiciorvm quædam ſunt pręparatoria quæ alias Antecedẽtia iudiciorũ appellantur, quędam iudicium finitum ſequũtur,quæ conſequentia vocantur.Præparatoria ſunt illa,quę aguntur antequam litis fiat conteſtatio: conſequentia ſunt quæ aguntur, poſteaquam ſententia de re controuerſa lata eſt.Vult.in comm.Inſt.l.4.t.6.ad pr.n.40.

Ivdicii initium eſt à litis conteſtatione,finis eſt ſententia ſiue ius,ex quo etiam nomen habet.Vult.d.l.n.41.

Ivdicia ſacra appellationũ ſunt,quę in cõſiſtorio ab ipſo principe per cõſultationẽ diſceptantur adhibitis proceribus palatii & ſenatorib.l.2.C.de leg.Nou.62.& huius generis erãt appellationes nõ tantũ ab ſpectabilibus,ſed etiã à clariſſimis iudicib. nã & à præf.annonæ appellabatur princeps,l.vlt.ff quod cũ eo qui in alien.poteſt.Sed cũ nõ poſſet audiẽdis omnibus appellationũ cauſis ſufficere princeps, placuit cõſultationum & ſacrorũ iudiciorũ loco haberi, ſi appellaretur ab ſpectabilib.iudicibus,iudicũ præf.præt.& quęſtoris l. præcipimus. C. de appell.& in hac ſignificatione ſacra iudicia dicuntur in Nou.20. quę & ſpeciẽ principalis iudicii retinuiſſe dicitur ſępius, propterea quod perinde ac ſi pręſente principe eiſdẽ verbis, eodẽ ordine,forma & obſeruatione peragebãtur eadẽ,& idẽ erat in eis exercendis indumentorũ & calciamẽtorũ vſus,quod tamẽ ſuſtulit Nou.126.Cuia.in expoſi

d.Nou.

d.Nou.Juſtin.20.de his qui in cauſis appellat.appar.offi.fung.

JVDICIS quale arbitrium ſit, hoc eſt quid oporteat judicem ex jure arbitrari ac pronunciare, videamus Vlp. in l.1.§.ſi quis in fraudem.ff.ſi quid in fraud patr.Prat.

JVDICIS arbitrium, boni viri arbitrium cenſetur. Vnde Religionem judicantis, Papin.dixit in l.quæſitum.ff.de teſtib.Old.Pr.

JVDICIS arbitrio reſtituere (vnde actiones arbitrariæ vocantur) eſt tantum reſtituere, quanti judex ſecundum conſcientiam boni viri, quicquid partes allegauerint ſua intereſſe, duxerit condemnandum.Paul.in l.arbitr.§.dolo cuius.ff.de dol.malo. Trebatius ait: De dolo dandum judicium: non vt arbitrio judicis res reſtituatur, ſed vt tantum actor conſequatur, quanti eius interfuit, id non eſſe factum. Old.Prat.

JVDICIS conſcientia duplex, quam Accurſius cum ſuis diſtinguit: alteram, quam velut judex habet, h.e. eorum quæ videt aut intelligit tempore judicii: Alteram, quam habet de iis, quę priuatim ſcit. Sed hoc eſt contra naturam, ius, & æquitatem. Nam conſciētia eſt tacitum animi judicium, per quod aut accuſatur falſitas, turpitudo: aut defenditur veritas, honeſtaſq;, ſecundum infallibilem juſtitiæ à Deo, nobis inſculptæ formulam. Vnde dici recte ſolet: Conſcientia mille teſtes. Si quidem res eſt ſimpliciſſima, nec diuidi poteſt in vno eodemq; homine. Quicquid enim fit contra conſcientiam, contra veritatem fit, & ædificat ad gehennam, vt rectiſſime dicit Innocent. poſt Apoſtolum, in c.literas.de reſt.ſpol. Veriſſimum igitur eſt, ſecundum ſententiam Martini gloſſatoris, quod judex velut vnus homo non habet, niſi vnam conſcientiã, quam ſemper debet ſequi adhibitis legum formulis. Nam primarium officium Judicis eſt, in judiciis amplecti veritatem facti, eamque ad æquitatem exigere. Non poteſt autem id fieri niſi cõſcientiæ judicio. Hæc eleganter & late probantur in libello De jure & æquitate, & de formula inueſtigandæ actionis Old. Huc adde illud Cic.lib.3.Offic. Cum judici dicenda eſt ſententia, meminerit ſe Deum habere teſtem. Itemque illud Agapeti ad Juſti. Imp. νικχῶ· ἀκοαῖς δεῖ τῶν τῆς πραγματων κρισει. Prat.

JVDICIS officium varii varie definierunt. F. Martinus Accurſii Coætaneus ita definiebat, vt ſit poteſtas judicis adſumpta. Bart.ſic: eſt, inquit, jus faciendi quæ judici facienda incumbunt. Alcia.in c.quod ſedem, de offic.ord.n.3.hoc modo: Eſt, inquit, quid extraordinarium, & non datur, niſi vbi non eſt aliquod nomen ſpeciale petitionis. Bartoli definitio cæteris verior, perfecta tamen non eſt. Tentabam igitur ſic definire: Vt ſit id quod judex cognoſcens, definiens & exequens facere debet. Prat. Oldend. hoc modo definit; judicis officium eſt ius, quod ad ditimendas lites tollendaque grauamina, quomodolibet ſecundum æquitatem exercetur, vt per hoc omnium tranquillitati priuatim & publice conſulatur.

JVDICIS officium Prateius diſtinguendum putat in duo ſumma genera. Vnum eſt generale & late patens, quod Vlpian. latiſſimum appellauit.l.1.ff.de juriſd. Alterum ſpeciale, cum nulla obligatio, actione data eſt, nec oritur ex negotio, quod tamen dari fieri æquum eſt: quo de accipiendus eſt Pompon.l.Quintus.ff.de ann.legat. idq; Bernard.gloſſematarius recte ſenſit in c.2.de offic.ord. Quod ad primum articulum diuiſionis attinet, Vlp.l.1.ff.de juriſd.ita ſcribit: judicis officium latiſſimum eſt. Nam & bonorum poſſeſſionem dare poteſt, & in poſſeſſionem mittere, pupillis non habentibus tutores conſtituere, & iudices litigantibus dare. Quod ait, bonorum poſſeſſionem dare, hoc iuriſdictionis eſſe, Caius Harmenop.lib.1.tit.4.credidit. Sic enim apud eum ſcriptum eſt, τὸ γὰρ διδόναι διαχατοχὴν δικαιοδοσίας ἐστί. quod ex nouiſſimis quidam probauerunt, cum tamen miſti imperii eſſe Vlpianus dixerit l.3.& l.4.ff.de juriſd. om.jud.Prat.alias

JVDICIS officium doctores varie diuidunt. Bartolus putat triplex eſſe officium judicis: videlicet, nobile, mercenarium, & aduerſarium. Alii communiter ſtatuunt duplex genus officii judicialis: ſcilicet, Nobile & Mercenarium. Et quoniam hæ voces ſunt vulgo notæ, docendi gratia ſequemur eas. Old.Prat.

JVDICIS officium nobile (quod tamen rectius dixeris merũ officium) dicit Bartolus id eſſe, quod per ſe ſtat. Explica ſic apertius; officium nobile eſt quod judex ſua, h.e. juriſdictionis autoritate exercet, etiamſi nulla proponatur actio, & interdum motu proprio, nemine petente. Siquidem judex ſeu magiſtratus eſt animata lex. Jus n. cum mortua litera deſcriptum ſit, producitur in forũ viua quadam judicis excercitatione, cum juſtitiam adminiſtrat, cum diſtribuit vnicuiq; ſuum. Quare Juſtinianus exemplo Juriſconſultorum, tractans de offic. judicis lib.4 Inſt.tit.pen. rectiſſime ſic incipit: Et quidem in primis illud obſeruare debet judex, ne aliter judicet, quam quod legibus, aut cõſtitutionibus, aut morib. proditũ eſt. Quæ verba Accurſius frigidiſſime diſputat: quaſi judex non etiam cognoſcendo cauſam, adhibere debeat juris ſanctiones eo pertinentes. Old.Prat.

JVDICIS officium Mercenarium eſt quod actioni deſeruit: Metaphora ab obſequio famulitio ducta. Quemadmodum enim is, qui operam ſuam locat, bona fide, & libens eam præſtat, nec alio modo quam dominus pręſcribit: ita judex actionib. in judicium perductis aut perducendis, impertit officiũ ſuum vltro quidem, ſed non niſi ad normã actionis: eaq; ceſſante, ceſſat. l. ædil.§.item ſciendum.ff.de ædil.edict. In quib. autem verſetur officium judicis vtrunque, doctiſſime & latiſſime tractat Old. in præfationibus Claſſium ſuarum, de officio judicis. Prat.

JVDICIS officium apud Romanos tribus verbis, in tria juris capita digeſtum fuit eleganter: ſcilicet, Do, dico, addico. Alias enim judex dat actionem, dat alium judicem.l.3.§.mixtum.ff. de juriſd. Alias cognoſcit de controuerſiis, & dicit jus. Alias denique addicit & transfert poſſeſſiones rerum ab vno ad alium. Old.& Prat. vide infra judicium dici.

JVDICIS præſentis juſta cognitio, cũ primis eſt de ſubſtantia judicii: quã tamen formularii non dignantur inter partes judicii adnumerare. Siquidem meminiſſe oportet, omnẽ judiciorum vim & poteſtatẽ ſtatim atq; lis eſt conteſtata, judicum humeris incumbere coram DEO & hominibus. Juſtæ autem cognitionis duę ſunt partes. Altera, vt perſpectam habeat judex cauſam circumſtantiis. Altera vt celeriter eam diffiniat: quia ad officium ejus pertinet lites dirimere, vt dicit Jul. in l. quidam exiſtimauerunt.ff.ſi cert.pet.cond. Priorem autem cognitionis partem feliciter abſoluet, ſi vtatur ſæpe interrogationibus de his, quæ neſcit. Cognoſcere n. id dicimur, quod antea non ſciuimus. Proinde alieni facti circumſtantias neq; citius, neque commodius inueſtigare licet, quam interrogãdo. Quamobrem ſapientiſſimi legislatores interrogationes adeo frequentes eſſe voluerunt, vt apud omnes æque magiſtratus fierent.l.veluti Prætor.l.vbicunque.ff.de interrog., Poſteriorem vero partem officii ſui judex recte expediet tribus modis: videlicet, jurejurando, tranſactione, ſententia. Old.Prat.

JVDICIS religio & diligentia, cuius fit mentio in d.l.eum quem temere.& in l.3.§.idem diuus. ff.de teſtibus, eſt ſollicita & anxia conſcientiæ cura, quę propter juſtam muneris functionem ſuſcipitur, quam grauiter depingit Papin.in l.quæſitum eſt.ff. de teſtib. Vt vel hinc appareat ſole clarius quam longe commentatores abſint à veritate, & quantã attulerint humanæ ſocietati peſtem: tradentes Judicẽ debere ſemper ſecundũ acta & probata, non autẽ ſecundum conſcientiam pronunciare. Nam ſi actionum ſeries aduerſus cognitã veritatem eſt obſeruanda: quid aliunde poteſt judex rimare, aut quid interrogare? Ol.Pr.

JVDICVM nomen generale eſt, quo continētur tam magiſtratus, quam judices pedanei: hi ſunt Judices dati, qui quaſi plano pede judicant, non pro tribunali, & à Græcis χαμαιδικασταὶ dicuntur, & διαιτηταὶ κληρωτοί Continentur etiam eo nomine Judices compromiſſarii, qui διαιτηταὶ αἱρετοὶ dicuntur. Pedaneis dantur δικαστικὰ ſiue ſportulæ: magiſtratib. non dantur, quia ampla ſalaria habent, pedanei permodica, & ſimiliter ſportulas permodicas: pedanei non habent adſeſſores, magiſtratus habent adſeſſores: magiſtratus plerumq; erant viri militares, legũ ignari: pedanei periti νόμων καὶ πείρας. vt ait Juſtin. in Nouel.82.de judicibus, ſicut adſeſſores, qui nihil à pedaneis diſtant Nou.60. Nam ex eodem corpore ſtudioſorum juris adſumuntur & pedanei judices & adſeſſores. Et hi debent præſtare ſcientiam legum & morum, non magiſtratus, l.2.ff.quod quiſque jur. Magiſtratus habent tribunal, pedanei non habent tribunal, ſedere tamen eos Juſtinianus vult à matutino ad occaſum ſolis: & locum notat, In porticu regia, qua etiam Agathias ſcribit ſe libellis litigatorum dediſſe operã ab ortu ſolis ad occaſum. Hiſtoriæ 3. Significat igitur ſe ex pedaneis, vel ex pedaneorũ notariis fuiſſe. Julianus ait, In baſilica. quod ferme idem eſt. nam baſilicæ adjacebat porticus. Sedere autem vel litigatorib, conducentib. ſubſellia, vt olim fieri ſolebat, auctore Suet. in Nerone, vel ærario præbente gratuita. Cuiac. in expoſitio. ſupra d. Juſtin. Nouell.82. de judicibus, in princ.

JVDICIVM dici putat Marcus Varro, quaſi jus dicendi, hoc eſt, poteſtatem audiendæ cauſæ, & ſententiam juſtam proferendi, quam denique & exequi poteſt, & quod ſuum eſt cuique addicere. Quo pertinent tria verba Prætoris, Do, dico, addico. Do iudicium poſtulantibus. Dico ſententiam poſt litem conteſtatam & cognitam. Addico rem victori, & exequor ſententiam, transferendo rerum dominia. Quod poſtremum, dicitur legis actio: quaſi juſſu plane legis id fieri neceſſarium ſit, incumbatque judici, veluti miniſtro & antiſtiti juſtitiæ, ſed non niſi ordinario jure. Old.

JVDICIVM frigide diffiniunt Doctores, dum dicunt eſſe actum trium perſonarum: Videlicet, Judicis. Actoris, & Rei. Quare ſic rectius dixerimus: judicium eſt actus legitimus, quo mediante iudex de cauſa propoſita cognoſcit, & ſecundum æquitatem pronunciat. In iis enim verſatur omnium iudiciorum, inquiſitionum, adeoque conſiliorum vis atque poteſtas. Et ceſſabunt omnes diſputationes, ſi recte intelligas. Siquidem in nullo controuerſiarum genere prodeſt cauſam deferri ad iudicem, niſi cognoſcatur de ea. Sic nihil profuerit eſſe cognitum, niſi pronuncietur. Denique pronuntiatum quoque inutile erit, niſi ex bono & æquo procedat. Old.Prat.

IVDICIVM eſt legitimus actus, in quo tres perſonæ primariæ

intercedunt, Judex, actor, reus. Et non niſi poſt litis conteſtationem proprie dici, omnes fatentur. Alc. in comment. ad tit. C. de in jus voc. & c. 2. lib. 3. Parerg. Spieg.

JVDICIVM vocatur quaſi juriſdictio. Iudiciũ autem prius inquiſitio appellabatur, vnde & auctores judiciorum quaſi præpoſitos, quæſtores vel quæſitores vocamus. Definitur autẽ per gl. in c. forus. in verbo, judiciũ, de verb. ſign. eſſe actus legitimus duarum perſonarum actoris & rei ſuper eadem quæſtione contracta ſub eodem judice. Sed gl. in extra de jud. definit ſic: Judicium eſt actus legitimus trium perſonarum, judicis, actoris & rei: quæ definitio vulgo recipitur. Judicium habet 15. ſignificationes Primo modo eſt actio, vt judiciũ familiæ erciſcundæ, i. e. actio. l. in trib. ff. fam. erciſc. Secundo modo, eſt lis ſiue controuerſia, vt iudicium pendet de hæreditate. l. 1. in fin. ff. ad Trebell. Senatuſconſ. Tertio modo eſt auctoritas, vt negotia Eccleſiaſtica non ſunt judicio laicorum diſponenda. c. decernimus. extr. de iud. Quarto modo eſt forus: vt cauſa juris patronatus debet definiri judicio Eccleſiaſtico, ſcil. in foro Eccleſiæ. c. quanto. extr. de judiciis. Quinto modo eſt arbitrium. Si n. arbiter eſt judex, ergo arbitrium eſt judicium. Sexto modo eſt vltima voluntas: vt judicium teſtatoris non debet eſſe quaſſum l. 1. C. de ſacroſ. eccl. Septimo eſt quæſtio: vt judicium ambiguum eſt ad Papã referendum. Octauo modo Judicium dicitur eſſe diſcretio; vt furioſus & impubes non poſſunt eſſe judices; quia carent judicio, i. e. diſcretione. l. cum prætor. ff. de jud. Nono eſt ſentẽtia: vt judex punire poteſt eos, qui ſuo parere neglexerint judicio, i. e. ſententiæ. Decimo eſt inſtantia: vt judiciũ perit triennio, i. e. inſtantia. Vndecimo eſt diſcuſſio. d. c. forus & ita accipitur in rubr. de judic. extr. Duodecimo eſt poteſtas judicandi: vt judicium ſoluitur vetante eo, qui iudicare juſſerat. l. judicium ſoluitur. ff. de iudic. Decimo tertio eſt pernicies: vt qui manducat & bibit corpus & ſanguinẽ domini indigne, judiciũ, i. e. perniciẽ ſibi mãducat & bibit. primæ Cor. 11. c. Decimo quarto eſt pœna: vt qui occiderit, reus erit judicio, i. e. pœnæ. Matt. 5. c. Vltimo judicium dicitur eſſe proceſſus judicialis. Has ſignificationes not. gl. in extraua. de iud. in rubr. & ibi vide locos allegatos. & vide etiam gl. & not. per Doct. in §. præterea inſt. quib. non eſt permiſſum facere teſta. vide Marãt. in ſuo Speculo aureo abſolutiſſime. Judicia publica dicta ſunt, quia cuiuis ex populo executio eorũ plerũq; datur. Publicorũ judiciorũ quædã ſunt capitalia, & quædam non capitalia. Capitalia dicimus, quæ vltimo ſupplicio afficiũt homines, vel aquę & ignis interdictione, deportationeue vel metallo. cætera, ſi quam infamiam irrogẽt, cum damno pecuniario, hæc publica quidem ſunt, non tamen capitalia: h. e. capitalia ſunt, in quibus pœna, mors, aut exiliũ eſt, h. e. aquæ & ignis interdictio: per has n. pœnas eximitur caput de ciuitate. Non capitalia ſunt, in quib. pecuniaria, aut in corpus aliqua coercitio pœna eſt. De quib. agitur in l. publicorũ. ff. de publ. iud. & §. 1. Inſt. eod. Publica autem iudicia hæc ſunt, Lex Julia Maieſtatis, quæ in eos, qui contra Imperatorẽ, vel rem publicã aliquid moliti ſunt, ſuum vigorẽ extendit. Item Iulia de adul. quę temeratores alienarum nuptiarũ punit. Item Lex Corn. de ſic. quæ homicidas perſequitur. Itẽ lex Pompeia, de Parricidiis. Item lex Cornelia, de falſis. Itẽ lex Iulia, de vi publica ſeu priuata, aduerſus eos exoritur qui vim vel armatam, vel ſine armis cõmiſerint. Itẽ lex peculatus, quæ eos punit, qui publicã pecuniam, vel rem ſacram, vel religioſam furati fuerint. Eſt & inter publica judicia lex Flauia de plagiariis. Sunt præterea publica judicia, lex Julia de ambitu, lex Julia repetundarũ, & lex Julia de annona, & lex Julia de reſiduis, quę de certis capitib. loquũtur, & animæ quidem amiſſionem non irrogant, aliis autẽ pœnis afficiunt eos, qui præcepta earum neglexerint, de quibus vide per tot. tit. de publ. jud. in Inſt. Joh. Bello. Etymolog.

JVDICIVM & conſilium haud ita multum differunt. Siquidem priſcis conſulere fuit judicare. Inde ſenatuſconſulta, & forte etiam conſultum nomen. Nunc ſi quid intereſt, hoc eſt, quod judicium adhibemus obuiis & expoſitis, conſilio vtimur in retruſioribus ac dubiis. Ex Eraſm. Spieg.

JVDICIVM agnoſcere dicebantur judices à prætore dati, ſi cognoſcendi prouinciam ſuſcipiebant. l. pen. ff. de vac. & excuſ. Hot. in prin. tit. de act. Inſtit.

JVDICIVM & actio differunt, vt pars & totum. Vt enim pars in toto continetur, ita actio in judicio, ac proinde vox iudicii patet latius, vox actionis anguſtior eſt. Vult. in Commṅt. Inſt. l. 4. ad prin. t. 6. n. 16.

JVDICIVM centumuirale, quod Romanæ ciuitatis abſolutiſſimum erat. *Der Stat gericht zu Rom.* Old. vide ſupra Centumuiralis haſta. Item ſupra iudicia aut ordinaria.

JVDICIVM commiſſum. Cic. in ora. pro Sexto Roſcio dixit: quod litem iam conteſtatam dicimus: ſumpta à re militari translatione, in qua bellum commiſſum pro eo quod vulgo apertum, atque inceptum vocant, eleganter ponimus. Hot.

JVDICIVM contradictum, in quo aduerſarius eſt ad differentiam voluntarii. l. cum de conſuetudine, ff. de legib. Oldend.

JVDICIVM æquum, conuenientiſſime interpretatur à nonnullis Germanis, *Ein bider, oder ehrbar Vrtheil*, vt æquus vir, *in Bidermann*, e in i longa die commutata. Nam *Bedermann* dicendum erat, quod inter duos ſuum cuilibet conſeruat. Spieg.

JVDICIVM humanum, quo quis ab hominibus bene vel male audit, cui contrarium eſt iudicium Domini, qui intima cordis ſcrutatur & iudicat. Vide quæ not. in §. ſi miles ruſticum. in vſibus feud. tit. de pace & violat. Spieg.

JVDICIVM, legitimam contentionem ſignificat, & diſceptationem, quæſtionem, ſiue litẽ: Cognitionem item, notionẽ & exiſtimationem, ſiue opinionẽ. Itaque primo ſumptum modo, iudicia publica dicta, quia publicam quærunt vindictam. Spi.

JVDICIVM ordinarium, hodie nuncupamus ab ordine procedendi. Extraordinarium vero, quod non ita iuſtam, omnibuſque numeris abſolutam ordinis rationem exigit. Alioqui antiquitate reſpecta poſſemus omnia nunc iudicia vocare extraordinaria propter remiſſam ſolennitatem nimis curioſam. §. fin. Inſt. de interdict. Old.

JVDICIVM priuatum, pro iudicio ex contractu & obligatione nato, apud Vlp. in l. 3. ff. de crim. ſtellion. Quod enim ait, in priuatis iudiciis eſt de dolo actio, hoc in criminib. ſtellionatus perſecutio. Crimen à priuato iudicio ſeparat, cum tamen hoc publicum non ſit iudicium. Prat. ex Hot.

JVDICIVM proluſorium, dictum eſt προαγωνιστικόν, eſt enim præiudicialis cauſa, quæ hoc verbo ſignificatur. Budæ. in poſter. annot. Spieg.

JVDICIVM reſcindens, eſt in iudice, in prætore viuo: qui imploratus per eum qui læſus eſt, propter abſentiam alterius reſtituit in integrum eũ qui læſus fuit: & reſcindit, annullat, caſſat, ſuſtollit, quicquid illud eſt, in quo alius ſe cõqueritur læſum, tollitq; ei omne obſtaculum. Zaſ. in t. Inſt. de act. §. ruſus. Spieg.

JVDICIVM de morib. Olim, vt Gell. lib. 4. c. 20. teſtatur: Cenſor ſolenne iuramentum agebat a maritatis ciuibus Romanis ſingulis de vxoribus, earumque marib. Cum autem ſolenne iuramentũ illud exigebatur, tunc ſi ex animi ſententia, vxorem ſe non habere, aut vxori iuſſiſſe propter eius mores prauos res ſuas ſibi habere, cenſorib. reſponderet maritus, videtur ad iudicium cenſorium etiam pertinuiſſe, de morib. vxoris inquirere, cognoſcere, &, ſi res ita poſtulare videretur, pronũciare, imo etiam vxores coercere. Eoq; viſus eſt reſpexiſſe Paulus, qui de pacto dotali differens, ait conueniri non poſſe, ne de morib. agatur, ne publica coercitio priuata pactione tollatur, cap. 5. de pact. dot. Haud dubie per publicam coercitionem, cenſorium iudicium intelligens. De quo iudicio accipiẽdum etiam videtur quod ſic Papinianus ſcribit: viro & vxore mores inuicem accuſantibus, cauſam repudii dediſſe vtrumque pronunciatum eſt. l. 39. ſoluto matrimon. Et ſic quidem ſatis eſſe perſpicuum puto, de vxorum maritorumq; moribus olim apud cẽſores litigari conſueuiſſe. An autem ſtatuto, an vero ſolenni tempore iudicium iſtud conſueuerit exerceri, antiquiores literæ non declarant, etiamſi de iuramento ſolenni ſcripſerit expreſſe Gellius. Cæterum quis fuerit iudicii de morib. effectus, optime explicat in fragmentis Vlp. tit. 6. Morum, inquit, nomine grauiorum quidem ſextæ retinentur; leuiorum autem octauę: grauiores mores ſunt adulteria: leuiores omnes reliqui. Eoq; referri poteſt lex 47. de ſoluto matrim. & l. 11. §. fin. ad leg. Jul. de adult. Igitur ſi moribus vxoris diuortium factum eſſe à cenſorib. pronuntiaretur, tunc maritus ſextam aut octauam dotis partem, tanquam diſſidii pœnam retinebat, l. 8. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. Sin contra mariti morib. accidiſſe, vt à marito diuerteret, ad amicos vxor, quo minus pari ratione, rerũ propter nuptias donatarum, certam aliquam partem vxor conſequeretur, nihil mihi videtur obſtitiſſe. Si autem viro & vxore mores inuicem accuſantibus, vtrumq; cauſam dediſſe repudii, pronunciarent cẽſores, nec ex mariti bonis vxor, nec ex bonis vxoris maritus quidquam conſequebatur. d. l. 39. Eſſe autem iudicium de moribus perſonale, nec hæredi, nec in hæredem tribui, auctor eſt Conſtantinus, qui ſic ſcripſit: De moribus actio vltra perſonam extendi non poteſt, nec in hæredem habetur, nec tribuitur hæredi, l. 4. C. Th. de inceſt. nupt. Et ex his quidem omnib. ſatis eſſe perſpicuum puto, quo ſenſu accipiendus ſit hic titulus: De repudiis & iudicio de moribus ſublato qui extat in Codicis Juſtiniani Cæſaris lib. 5. Ræuard. Variorum lib. 4. c. 13.

Erat ergo hæc quæſtio, ſiue JVDICIVM de malis moribus coniugum: ſicuti & in Scholis erant quæſtiones malæ tractationis, vt Quintilianus ſcribit. Tam autem fuit hoc iudicium olim in vſu, vt in Pandectis etiam Paulus ſcribat, conuenire non poſſe, ne de moribus agatur, vel plus vel minus exigatur, ne publica coercitio priuata pactione tollatur. l. 5. de pact. dot. Mirum vero Tribonianum id Pandectis aſſuiſſe, cum Iuſtin. non modo teſtatus eſſet, hoc iudicium plane abolitum eſſe: ſed etiam eſſet profeſſus, illud poſitum eſſe quidem in antiquis legibus, ſed (vt loquitur) non frequentari iam pridem. Sed & ex eiuſdem Pauli eodem libro relatum eſt in l. 15. §. 1. ſolut. matrim. hæredem mariti non habere coercitionem morum. Atqui nec maritus ipſe hanc habebat tempore Juſtiniani.

Extat

Extat & Conſtantii Imper. Conſtitut. quæ ait, de moribus actionem vltra perſonam extendi non poſſe, nec in hæredem haberi, nec tribui hæredi. Balduin.

JVDICIVM reſciſſoriũ, i.e. cum via agendi aperta eſt, ſublatũ eſt obſtaculum: quod is qui læſus eſt, poteſt rẽ ſuam petere, ac ſi nunquã fuiſſet vſucapta: & damnum reponere, ac ſi nunquam fuiſſet læſus. Hinc ita dictum, quod reſcindit obſtaculum, & caſſat quod obſtabat læſo, Zaſ. in tit. Inſt. de act. d. §. atq; id duplex: ſcilicet Inſtitutorium & reſtitutorium. Vide ibid. Spieg.

JVDICIVM ſuum vocant vltimam voluntatem, l. 3. ff. de teſtam. mil. Vnde & pro noſtræ voluntatis ſententia ponitur in l. 22. in fin. ff. de adopt. l. 8. in fin. ff. de vulgar. Prat.

JVDICIVM turpe, quo damnatus infamia & turpitudine afficitur. Cicero pro Flacco, Iratus Flacco dixit Marcus Lurco, quod (vt ipſe aiebat) libertus erat eius turpi judicio condemnatus, &c. Pro Sexto Roſcio, Itaque mandati conſtitutum eſt iudicium non minus turpe, quam furti. Item, In minimis rebus qui mandatum neglexerit, turpiſſimo judicio condemnetur neceſſe eſt. Pro Cæcinn. Eſt enim turpe judicium, & facto quidem turpe. Prat. ex Hot.

JVDICIO ſiſti, in Iudicium exhibere, idem ſignificant. l. ſi cum iudicio. ff. ſi quis cautioni. Aliud autem eſt Stare in judicio, aliud ſiſtere. Vlp. in l. ſi quis. in fine. ff. ſi quis cautioni. Old. Prat.

JVDICIVM facere, eſt judicare, vt facere pugnam, prælium, conjecturam, finem, conuitium, furtum, pactionem, aliaque eiuſdem generis. Spieg.

JVDICIVM dare dicitur prætor, cum agendi poteſtatem facit. in eamque rem iudices dat. l. 26. ff. de dolo. l. 1. ff. nautę, caupon. & alias paſſim. Dicitur & iudicium reddere prætor. l. 21. ff de negot. geſt. l. 2. ff. de bonis eorum qui ſibi ante ſentent. Vt autem prætor dat. & reddit, ita litigatores accipiunt & ſuſcipiunt iudicium. l. 9. §. Labeo. ff. de dolo. l. 36. ff. famil. erciſc. l. 7. ff. de aqua & aqua pluu. l. 2. §. idem Pompon. ff. de ædil. edict. l. 24. ff. de liber. cauſ. l. 7. §. ita demum. ff. de per. hæred. l. 3. ff. de iudic. l. 4. §. non ſolum. ff. finium regundorum. Briſſ.

JVDICIVM profiteri, eſt vltro ſeſe conſorteſque criminis deferre. Bud. ad leg. Cornel. de ſicar. l. 1. Old. Prat.

In JVDICIVM actionem producere: & rem in iudicium deducere idem valent. l. 31. ff. de jud. l. 66. & l. vlt. ff. de procuratoribus. l. 13. ff. de pact. l. 17. §. penul. ff. de iureiuran. Res autem in iudicium deducta non videtur, ſi tantum poſtulatio ſimplex celebrata ſit, vel actionis ſpecies ante iudicium reo cognita. l. 1. C. de lit. conteſt. Briſſ.

JVDICIVM manet & pendet: quam diu ſententia dicta non eſt. l. 60. ff. de cond. indeb. l. 45. ff. mand. l. 14. ff. de interrog. in iur. fac. l. 18. in fin. ff. de vi & vi arm. finitur vero ſententia lata. Briſſ.

JVDICII ſubſtantialia (vt appellant) tractant Doctores argute quidem ac ſummo iure, ſed inutiliter: quia non ſecundum æquitatem, nempe quod optimam iuris partem prætermittant circa perſonam iudicis, vnde tamẽ tota vis dependet. Pompo. in l. 2. §. poſt originem. ff. de orig. iur. Per eos, inquit, qui iuri dicundo præſunt, effectus rei accipitur. Parum eſt n. ius in ciuitate eſſe, niſi ſint, qui iura reddere poſſint. Itaq; exiſtimo, ad iudicii formam ſubſtantialem pertinere perpetuo & immutabiliter hæc quaſi principia naturæ, i.e. vt in ius vocetur ille qui iudicari debet. In ius enim vocare eſt, iuris experiundi cauſa vocare. l. 1. ff. de in ius vocand. II. Editio actionis, hoc eſt, talis intentio actoris ad iudicium exigitur, quæ ſi vera ſit, conſequatur iure, condemnatum eſſe reum, ſiue ex ſcripto, ſiue ex non ſcripto tractetur cauſa III. Litis conteſtatio neceſſaria eſt in iudicio. Nam ratio naturalis dictat, vt nemo violenter aut tumultuarie obruatur iuriſdictione, quę ordinatio Dei eſt, Romanor. 13. IV. Juſta præſentis iudicis cognitio, cum primis eſt de ſubſtantia iudicii: Siquidem meminiſſe oportet, omnem iudiciorum vim & poteſtatem, ſtatim atque lis eſt conteſtata, iudicum humeris incumbere coram Deo & hominib. V. Concluſio in cauſa pertinet ſemper ad formam iudicii, nec poteſt omitti: nõ ea ratione, quam formularii comminiſcuntur: ſed ideo, quia humanus adfectus ex natura corrupta procliuus eſt ad controuertendũ. l. item ſi vnus. §. vlt. ff. de recept. arbitr. VI. Sententia ad iudicii conſtitutionem haud dubie pertinet neceſſario, vbi cauſa non poteſt aliter tranſigi: Quandoquidem tota iudicis cognitio mãca eſt, niſi ſequatur res iudicata, quæ finem controuerſiis imponat. Pulchre itaq; cohærent iſtæ partes. Citatio enim vocat iudicãdum. Æditio actionis inſtruit. Litis conteſtatio confirmat iudicium. Cognitio aperit negotium. Concluſio interrumpit diſceptationem. Sententia diffinit totam litem. Hæc omnia latius tractantur in libello de iure & æquitate, Oldendorpii, qua ratione iudiciũ in ſex partes diuidit. Bartol. in tractat. iudiciorum in decem tempora diſtribuit: Equidem iudicii tres partes verius putat Prat. quas exponit in libell. qui forenſis diſpoſitio inſcribitur, c. 1. per Nouell. illud quod probat Alex. conſil. 128. nempe has, litis conteſtatio, cognitio cauſæ, ſententia.

JVGARIVS, i.e. bubulcus, & auriga boum, qui iuga ducit & regit.

JVGATIO, vectigal quod iugeratim, hoc eſt, de ſingulis iugeris præſtabatur. Eiuſque immunitas niſi à principe ſpecialiter conceſſa ſit, nullius momenti habebatur. l. immunitates. C. de agric. & cenſit. lib. 11. Spieg.

JVGATIO agrorum poſſeſſionumq; menſuram ſignificat, pro cuius modo certa Cæſaribus penſitatio præſtabatur. l. 1. de quib. munerib. vel præſtat. lib. 10. C. l. 10. de ſuſceptorib. eod. lib. l. 4. de indulg. debit. in C. Theod. à iugis animalium, quib. poſſeſſiones exercebantur, quæ & capita vocabantur, pro quorum numero ea præſtatio inferebatur. l. 6. de extraord. munerib. in C. Theo. l. 1. de imponen. lucrat deſcr. in eod. C. ita iuga & iugationem & iugorum captationem accipe in l. 3. C. de epiſc. & cler. in l. 1. & 2. de immunit. conceſſa. C. Theod. leg. 2. l. 2 l. 3. ne conlatio, transl. poſtul. l. 1. de proteſt. l. 1. de priuil. dom. Augu. C. Theod. l. vnic. ne conlat. per logograph celeb. in eod. C. l. 6. de conlat. donatar. l. 11. de exactionib. & l. vnic. ſi per obreptio. in eod. C. Theod. & l. 1. de imponenda lucrat. deſcr. lib. 10. C. l. 9. de agric. & cenſit. lib. 11. Juſtin. Nou. 17. Ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίους πράκτορας, ἤτοι τοὺς ἀπαιτητὰς ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀποχαῖς φανερὰ ποιεῖν ἅπαντα, ἐφ' οἷς ἂν τὰς διδῶσιν, τοῦτ' ἔστι τίνα τρόπον τῶν ζυγοκεφάλων, ἢ ἰουγαλίων, ἢ ὅπως δήποτε αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν, καὶ ὑπὲρ τίνων αὐτὰ καὶ ποίων χωρίων ἀπαιτοῦσι. Jugatio autem eadem ratione dicitur qua veteres id agri ſpacium, quod iuncti boues vno die exarare poterant, Jugum appellaſſe accepimus. Quemadmodum Varr. lib. 1. de re ruſtic. cap. 10. in Hiſpania vlteriore ſeruatum tradit. Cic. 5. in Verr. Quid? qui in ſingulis iugis arant, qui ab opere ipſi non recedunt. Caſſiod. lib. 4. variar. epiſt. ad Gebetichum. Conſtantii ſupplicatione comperimus ſacroſanctæ Eccleſiæ ipſius vnum iugum veterum principum pietate collatum, nunc quorundam violenta vſurpatione detineri. Briſſ. vide & Gothofr. ad Nou. 128. c. 1. ibi, pro vnoquoque iugo.

JVGATORIVS bos, qui vulgo ſubditur.

JVGERA vineæ vel oliueti, l. 4. §. vlt ff. de actione empt. iugerib. enim & arua, & prata, & paſcua metiebantur. Vnde Vlp. id aruum, quod in decem annos proximos ſatum erit, quot iugerum ſit: Vinea, quot vites habeat: Oliuæ, quot iugerum, & quot arbores habeat: Pratum, quod intra decem annos proximos ſectum erit, quot iugerum: paſcua quot iugerum eſſe videantur. l. 4. ff. de cenſib.

JVGERVM dictum, quod vno boum iugo per diem exarari poteſt: Vide Alc. interpretantem l. mille paſſus. de verb. ſign. Alexan. Neapol. c. 20. lib. 2. Spieg.

JVGERVM, menſura agreſtis, quæ eſt in longitudinem pedum 240 in latitudinem 120. Gloſſæ vocant Aruipendium, & πλέθρον interpretantur. Prat.

JVGIS aqua, profunda.

JVGIS puteus, altus.

JVGLANS nucis genus eſt, vide Goth. ad l. 205. verb. nuces. ff. de verb. ſign.

JVGVLVM petere, in agẽdis cauſis tunc dicitur cauſidicus, quum, id, quod eſt potiſſimum, validiſſime inuadit. Non abludit, quod vulgo dicitur: *ich vvil ihm das Leben treffen.* Ita ſuis verbis hominem iugulare, pro conuincere notum eſt.

JVGVM, pro pari duorum animalium plerunque accipitur, vt ſępe apud Vlp. Eſt tamen iugum non modo ſeruitutis, verum etiam beneuolentiæ. Sic enim Horat.

Diffugiunt, cadis
Cum fece ſiccatis amici
Ferre iugum pariter doloſe. Ac rurſus:
Diductoſq; iugo cogit aheno.

JVGVM idem trahere, pro eo quod eſt, negotii vices pariter ſuſtinere. *Zu gleichem gevvin vnd verluſt.*

JVLIÆ leges referuntur à Juliis, id eſt, C. Jul. Cæſare, & Octau: Auguſto, quas recenſent Zaſ. in catalog. legum antiquarum, & Hot. in tr. de leg. Prat.

JVLIÆ Kalendæ. vide Kalendæ Juliæ.

JVLIVS Paulus, æqualis Vlpiani temporum: quem iuriſperitiſſimum Lampr. in Alexand. vocat, Imperatorique Alexandro in conſilio fuiſſe refert. Briſſ.

JVMENTA à jungendo appellari Nonius putat, quod currui iungerentur: Brech. autem in l. boues. de verb. ſign. à jurando. Boues vero armenta potius dicebantur ab arando, quod is ſit principalis eorum vſus: Vnde jumentis legatis non debentur boues, l. legatis ſeruis. §. iumentis. ff. de leg. 3. Prat.

JVMENTORVM appellatione equus, equa, mulus, mula, &c. νωτοφόρα & dorſuaria animalia continentur. Boues vero licet collo domantur, quia tamẽ collo nõ ferunt, eadẽ appellatione nõ continentur. l. 38. §. iumentorum. ff. de ædil. edi. l. 89. de ver. ſig. l. 65. §. iumentis. ff. de leg. lib. 3. Elephanti & Cameli iumentorum operam præſtant. l. 2. in fin. ff. ad leg. Aquil. Briſſ.

JVNCIANVM Senatuſconſultum, l. 51. §. ſed ſi. ff. de fideic. libert.

JVNGERE litem inter ſe l. 1. ff. de litig.

JVNCTA fixaque. l. 38. §. vlt. ff. de act. empt. vide Ruta cæſa. Prat.

JVNCTVM, ſine interuallo.

JVNCTVS mulus à clitellario differt: h.e. mulus, qui jugo aſſueuit.

JVNIORES, quos Seruius Tullius Reip. idoneos eſſe arbitratur, ab anno 17. vſque ad annum 46. ſupra eum annum majores appellat Gellius lib. 10. c. 28.

Jvnctores, in l.in lege Cenſoria.de verb.ſign.ii erant,qui iungebant mulas ad rhedam vel carrucam, qua vehebatur paterfamilias, quos eſſe de vrbano miniſterio conſtat ex l.ſeruis §. muliones ff.de leg.3. veteres gl.iunctorem ζευκτὴν exponunt. Alii in d.l.in lege Vnctores legunt, alii Actores, Alciatus Vectores. vide Vnctores.Prat.ex Cuiac.14.obſeru.3.

Jvnivs Mauricianus IC. Imperatoris Antonini temporibus,vt apparet ex l.23.ff.de vſu & vſufr.Briſſ.

Jvra prædiorum,ſunt ſeruitutes proprie, l.1.de ſeruit.ruſt.præd. vt ait Connan.lib.4.c.7.n.7. Dominium vero,jus prædii non eſt,ſed jus ipſius domini.Spieg.

Jvramenti adjectio,quod ſanctum eſt,ſacrum reddit: vnde & juſiurandum appellatur ſacramentum,&c.Conn.lib.3.c.1.n.5.

Jvramentvm affirmatio eſt, vel negatio ſacræ rei aſſertione, vel atteſtatione firmata. Dicitur autem, vt & juſiurandum à juro, quod proprie ſignificat (teſte Old.) promitto me adhibitis etiam teſtibus ita ſeruaturum, ac ſi jus eſſet: cumq; nullum ſit præſentius teſtimonium, quam diuini nominis, fit, vt tũ jurare dicamur, cum Devm inuocamus teſtẽ. Et eſt multiplex: Voluntariũ,quod & conuẽtionale dicitur,eſt,quãdo extra judiciũ,abſente iudice pars parti defert juramentũ,ad cõfirmandum contractus, & quæcunq; negotia, videl.vt promiſſa ſeruentur. Et hoc juſiurandum dicitur extrajudiciale & voluntariũ,de quo tamen nõ loquitur Paul.in l.juſiurandum,quod ex conuentione,in pr.ff.de jureiur.vt quidam,Olden.teſte,falſo putant:ſed l 1.& conſt. Friderici Imperatoris.C.ſi aduer.vend. Ex hoc autẽ juramento non naſcitur actio, vt dilucide tractat idem Old.act.9.claſſ.1. Judiciale juramentum aliud ſit,quando in judicio corã judice,&eo approbante,pars parti juramentum defert. Tertium juramẽtum eſt neceſſarium,& hoc in triplici differentia. Aut enim ſuppletiuum eſt,vel in ſupplementum,quod à judice defertur in defectum probationum. Aut juramentum neceſſarium,quando æſtimatur lis ex affectione jurantis. Zaſ.inſt.de act.§.item ſi quis poſtulante. Sed melius puto,vt eundem Old.loco iam indicato adeas, vt cognoſcas,juramentorum genera per interpretes obſcure magis,quam vtiliter tractata. Porro juramenti voce vſi ſunt & Seneca de clementia, & Vlp. in l.juſiurandum, 3.§.ſi de qualitate juram.de jureiurand.Sicque in Florentinis libris legi teſtatur.Bud.Spie.

Jvramentvm affectionis. Quære paulo ſupra, In litem jurare.

Jvramentvm calumniæ eſt quod præſtatur de bona conſcientia ſuæq; cauſæ bonitate, quam quis opinatur. Nou.50.l.2.C. de jureiur.propter cal.dand.& tantum eſt de credulitate,d.l.2. §.quod obſeruari, non de veritate.c.dudũ.de electione. Quod cur ita dictum ſit, ex ipſa appellatione ſatis eſt manifeſtum, nempe quod juramentum illud eo ſpectat,ne per calumniam quis litem moueat, aut eandem excipiat. Quoniam vero litigantes non ſemper per ſe, ſed plerunq; per procuratores & aduocatos cauſas ſuas agũt, ſalubriter jura conſtituerunt,vt hoc juramentum non tantum ab ipſis perſonis litigantibus. h.e.ab actore & reo(quæ comparatæ cum aduocatis & procuratorib. dicuntur principales, quia principaliter earũ cauſa in judicio agitur) præſtetur, verum etiam ab ipſorum aduocatis & procuratoribus:idq;jure ciuili indiſtincte,ſiue juramentum illud expreſſe petitum fuerit,ſiue non petitum:quo caſu poſteriore judex ex officio litigantib.id injungere debet,d.l.2,§.ſed quia veremur. Quod jure canonico ſecus eſt. Eo n.jure niſi petatur ab alterutra partium, judex id exigere non cogitur, c.1.de juramento calumniæ in 6. Petitum autem omnino præſtandum eſt,neque ſi petitum ſit, vel à judice, vel à parte deferente, remitti poteſt, quo jure hodie in foro vtimur, per ea, quæ docet Andreas Gail.lib.1.obſerua.pract.obſeru.84. Formam ſeu potius materiam jurandi præſcripſit Juſtinian.in l.2.Actori quidem ejuſmodi, vt juret, quod non animo calumniandi litem mouiſſet,ſed exiſtimando ſe bonam cauſam habere.Reo autem vt juret, quod putet ſe bona conſcientia actori contradicere. Interpretes eam formam ad quinque capita reuocarunt; quorum vnum eſt, quod jurans credat ſe bonam habere cauſam: Secundum, quod reſponſurus ſit veritatem de omnibus de quibus interrogabitur: Tertium, quod non ſit vſurus falſa probatione: Quartum, quod non ſit corrupturus judicem nec tabellionem: & Quintum,quod calumnioſam dilationem nõ ſit petiturus, prout hæc refert Maranta in praxi ſua aurea de juram.cal.n.10. Speculator de jur.calum. §. nunc dicamus. in pr.atque ita quidem ab ipſo actore & reo juramentum calumniæ præſtatur in perſona propria. Non eſt neceſſarium, vt ipſæ perſonæ principales in perſona propria illud præſtent(niſi cauſa ſit,quæ judicem moueat vt id per ſe ipſas præſtent) ſed præſtare etiam illud poſſunt per procuratorem,ſpeciale ad id præſtandum mandatum habentem, qui ita jurat in animam ſui principalis, ex c.fin.de juram.calum. in 6.Gail. d.lib.1.obſeru. 83. Sane ſi is,qui calumniæ iuramentum defert, offerat ſe id in propria perſona eſſe præſtiturum, iam non per procuratores, ſed per ipſas perſonas principales id præſtãdum eſſe verius eſt. Alia eſt huius iuramenti forma in perſonis aduocatorum & procuratorum: Nam hi iurant, quod ſint omne id, quod exiſtimauerint æquum eſſe, ſuis clientib. ſuggeſturi, nec aliquid iniqui illaturi, & vbi cognituri ſint, cauſam, cui patrocinantur iniuſtam eſſe, ſe illi non patrocinaturos, ſecũdum ea, quę conſtituuntur à Juſtin.in l.rem non nouam. §. patroni. c.de iudiciis. Præſtatur vero hoc iuramentum non tantum in exordio litis,l.3.§.vl.eo.ſed etiam poſt litem conteſtatam,d.l.rem non nouam. imo in qualibet parte litis, d.l.2.§.1.& vlt.cap.1.in pr. de iuram. cal. in 6.adeo vt etiamſi petitum ſit, & per incuriam partium non præſtitum,atq; ita in cauſa concluſum, judex ex officio concluſionem factam reſcindat, & per ſententiam interlocutoriam iuramentum calumniæ partib. iniungat. Quid autem,ſi hoc iuramentum alterutra partium præſtare recuſet? & conſtituerunt iura, vt ſi quidem actor recuſet,cauſa cadat, ſi vero reus recuſet, tum non aliter, ac ſi confeſſus eſſet,condemnationem ſuſtineat. Auth.principales. C.de iurei.propter calum.dand. Vult.in comment.ad princ.iuncto. §.1.n.8. cum ſequentibus.Inſtit.de pœna temere litigant.

Jvramentvm calumniæ ita dicitur eſſe pœna, non vt aliqua corpori infligatur, ſed vt litigans coerceatur metu religionis, ob quam religionem violatam ſit ſequuta pœna. Vult.ibidem. num.7.

Jvramentvm de calumnia datur variis ex cauſis: nam & is,qui iuſiurandum aduerſario defert, iurat ſe id non deferre calumniandi animo, l.11.§.pen.ff.rer.amot.l.34.§.qui iuſiurandum. l.37.de iureiur.l.vlt.C.de fideic.delata.C.de reb.credit. & qui poſtulat, vt ſibi theſaurum ſuum, qui eſt in alieno fundo, effodere liceat, ſe id non poſtulare calumniandi animo. l.15.ff.ad exhib. & ſimiliter qui poſtulat ſibi copiã fieri inſpiciendarum & deſcribendarum tabularum teſtamenti.l.pen.C.quemadm. teſta.aper. & qui probationes petit, velut teſtes & inſtrumẽta, vel qui ſeruos in quæſtionem petit. l.1.C. de iureiur. propter cal.l.vlt. C.de quæſt. vel qui petit comparationem literarum fieri.Nou.73.& qui ſatiſdandi cauſa in municipium euoc.l.de die.§.iubetur.ff.qui ſatiſdar.cog.& qui nouum opus nuntiat.l. de pupillo.§.qui opus.ff.de nou. oper.nuntiat. & qui petit inſtrumentum exhiberi,quod falſum dicat,&ſi fides eius approbatã iam ſemel iudici fuerit,l.vlt.C.de fide inſtrum.& qui poſtulat edi ſibi rationes argentarias. l.6.§.exigitur. l.quædã.§. vlt.ff.de edendo.vel caueri ſibi damni infecti,l.qui bona §.qui damni.ff.de dam.infec.Item initio litis cuiuſq; vtraq; pars iurat,ſe non calumniandi animo litem conteſtari:quod iuris etſi videatur ſibi Iuſtin.vindicare l.2.C.de iurei.propter calum. tamen & in Pandectas relatum eſt,l.inter coheredes.§.qui familiæ.ff.famil.erciſc. Hoc tamen noue adiecit Iuſtin.in Nou. 49.vt & initio litis iuret vtraq; pars, ſe differendi negotii cauſa probationes ad aduerſario minime petiturum,quod ſingula quæque momenta, quib.probationes ab aduerſario deſiderabuntur. Petita tamen comparatione literarum, iurabitur iterum,quia & de dolo iuram. Nouell.73. Petito item jureiurando,vt Leonis Nouel.99. Aliæ probationes vel productiones ſi petantur,ſufficiet juſiurandum datum litis initio. Iuſiurãdum igitur calumnię,quod dicitur vulgo,non eſt generale de quacunque re,ſed de litis conteſtatione tantum:& datur in cauſis ciuilibus tantum, non in criminalibus, vt conſtat ex Leonis Nou.107.& 97.nam in criminalib. ſufficit inſcriptio. Fridericus tamen Conſtit.de pace tenẽda,& de incendiariis,id etiam exigit in cauſis criminalibus, non (vt plerique opinantur) etiam Henricus li.2.legum Longobardorum, cuius Conſtitutionem retulit Honorius capite 1.de jur.calum. Cuiac.in expoſit.Nouell.Juſtin.49. de appell.& de priuat.ſcript. & jurejurand.dilat.

Jvramentvm calumniæ dicebatur olim,quod litigatoribus ita deferebatur, vt actores quidem iurarẽt, ſe non calumniæ cauſa litem intendere: Rei vero non calumniæ cauſa ad inficias ire,l 44.§.4.ff.famil.erciſc. Idque Cicero jurare in litem dixit in ea pro Q.Roſcio. Proh.Dii immortales! eſſene quenquam tanta audacia præditum, qui quod nomen referre in tabulas timeat,id petere audeat? quod in codicem iniuratus referre noluit,id jurare in litem non dubitet? Juſtiniani autem conſtitutione & rei,& actores, & aduocati iurare coguntur,ſe non calumniandi animo, ſed bona fide & ex animi ſententia litigare,l.2.C.de iuram. propter calum.dand. §.2.de pœn.temer. litig.l.rem non nouam.12.§.patroni.C.de iud.Prat.

Jvrare ex animi ſui ſententia (ſic enim nuper ſententia pro ſcientia reſtitutum fuit) fuiſſe ex antiqua Romanorum formula, teſtis eſt Cic.in Acad.quæſt.Bald.

Jvramentvm ſolenne vocatur, quod barbari iuramentum corporale dicunt. Old.vide Jurare corporaliter.

Ivramentvm ſemper habet hanc in ſe clauſulam iuris: Saluã ſuperioris magiſtratus iuriſdictione. Ideo qui iurarunt ſeruare ſtatuta & conſuetudines: hi poſſunt nihilominus & debent admittere cognitionẽ ſuperioris iudicis. Item qui iuramẽto promiſit ſtare iuri apud aliquem, is vtiq; nõ renuntiat iudicio maioris magiſtratus,c.veniens.de jurejur.l.is cui bonis.ff.de ver. obl. Et,de pac.iuramenr.firm.§.ſacramenta, cap.conſtitutus, de reſcript.l.Imperatores.ff.ad municipal. Et Fridericus in ſua Conſtit.

Conſtit.de feud.§.vlt.Adde c.cum te.de iureiur.lib.6.Old.

Jvramentvm informe.Quære Juſiur.iudum ſimplex.

Jvramentvm litis deciſiuum nihil aliud eſt, quam iudiciale, per quod lis deciditur. Zaſ.Inſt.de act.§.item ſi quis poſtul.

Jvramentvm veritatis appellatur, quod iudex cognita cauſa defert actori, ad ſupplendam probationem eius.

Jvramentvm referre.vide referre iuſiurandum.

Jmramenta remittere.lege Juſiurandum remittere.

Jvramentvm habet vim judicati.l.2.ff.de iureiur.

Jvranoi formulæ apud Ethnicos erant variæ: Nam quibus dii erant plures, jurabāt vel per vnū ex illis, vel per plures, vel per omnes: vt videre eſt apud Alex.ab Alex.li.5.dier.genial.c.10.& apud Plaut.in Bacchi.act.9.ſcen.8.vetuſtiſſimus autem, & maxime ſolennis jurandi ritus, erat per Jouem lapidem, vt teſtatur Gel.lib.1.Noct.Att.c.21.Cic.lib.7.epiſt.fam.epiſt 12.Apul. de Deo Socratis. Feſtus lib.11.Plutarch.in Sylla. Polyb.lib.3. Plaut.in Amphit.act.3.ſcen.2. Cuiac.1.obſ.21.At Jouis nomen vt Ethnicum Chriſtianæq; religioni aduerſarium Tribonianus ſuſtuliſſe, & in eius locum verbum Dei poſuiſſe, in l.ait Prætor.3.§.vlt.l.qui per ſalutem.33.ff.de iureiur.putat Ræuard. lib.5.varior. ſiue ambiguitatum jūris; & eſt probabile: vide Vult.ad §.item ſi quis poſtulante.10.n.7.Inſtit.de action.

Jvrare corporaliter Impp.in Codicis pleriſq; conſtitutionibus dicunt, opinor. Ethnici quidem de iis, qui aras in jurando tenebant: Chriſtiani vero de iis, qui Euangelii codicem attingebant. Veluti Diocl.l.3.C.ſi minor ſe maio.dix. Huiuſmodi autem ſacramento corporaliter præſtito, nullū tibi ſupereſſe auxiliū perſpicui juris eſt. Juſtin.l.1.C.de jureiur.propter calum. Non aliter concedimus, qui quæſtiones ſeruorum expoſcunt, ad hoc venire, niſi prius tactis ſacroſanctis ſcripturis deponāt, &c.Item in l.1.C.ſi aduerſ. vend.& l.properandum.2.C.de jud. Cic.pro Flac. Ergo is, qui ſi aram tenens juraret, crederet nemo, per epiſtolam, quod volet, iniuratus probabit? Liu.lib.21. Fama etiam eſt, Annibalem annorum ferme nouem pueriliter blandientem patri Amilcari, vt duceret in Hiſpaniam, cum ſacrificaret, altarib.admotū tactis ſacris, jurejurando adactum ſe, cum primum poſſet, hoſtem fore populo Romano. Hot. Jurare porro corporaliter plus eſt, quam inſtrumento, aut nuda voce, ait Gothofr.ad l.3.C.ſi minor ſe maior.dix.

Jvrat corporaliter, qui jurat tactis ſacroſanctis Euangeliis, vel manu ſublata, quos Balſamo vocat σωματικὸς ὅρκος. Cuiac. ad Nouell. Juſtinian.51.de mulieribus ſcenicis.

Jvrare quoties iubetur heres, daturū ſe aliquid: vel facturum, quod non improbum eſt: actiones hæreditarias non alias habebit, quam ſi dederit, vel fecerit id, quod erat iuſſus jurare, l. quæ ſub conditione.§ quoties, ff.de condit.inſt.Prat.

Jvrare per ſalutem ſuam, l.qui per ſalutem.33.de jurejur.Et Jurare per ſalutem principis.

Jvrare in litem, eſt per religionem juriſiurādi declarare, quanti æſtimetur tota res controuerſa ab actore. Cum enim judex in hoc juramento adſectum actoris & fidem ſequatur in litis æſtimatione propter contumaciam non obtemperantis, merito dicitur juſiurandum in litem, quaſi in vniuerſam æſtimationem litis, nulla certa conſideratione in vnam aut alteram rem facta. Quemadmodum fere in factum agere dicimus eum, qui in totam facti ſeriem experitur, nulla ſpecialiter introducta ex facto perſequendi formula. Quare alias in litem, alias adfectionis iuramentum dicitur Vlp. in leg. ſi per alium, §.1.ff. ne quis eum qui in ius vocat. l.1.& l.2.ff. de in litem iuran.Oldend.Vide & l.videamus.eodem.vbi Bartolus, Baldus, & Duarenus. Prat.

Jvrare per genium principis, in l.13.in fin.ff.de iureiurand.Accurſius interpretatur Deum principis, Bartolus geniū, principem ipſum exponit. Accurſius forte inepte interpretatus non eſt.Nam & ridicula antiquitas Deos ſibi, quos volebat, fingebat eoſq; geniales, idq; ex Alexand. ab Alex.lib.6.c.4.liquet. Huiuſmodi juſiurandum commemorat Tertul.lib. ad Scapulam: Sed, ait, iidem ipſi, qui per genios eorum in pridie vſque iurauerant. Alii eum genium volunt intelligi, qui eius ſaluti præeſſe credebatur: vide Vult.ad §.item ſi quis poſtulante.10. num.7.Inſtit.de actionibus.Prat.

Jvrari conceptis verbis ita ſolet, vt is, qui juſiurandū deferebat, verbis, quibus iurari vellet, præiret. Eiuſque juriſiurandi extat apud Plaut.in Ruden.elegans formula.Cæterum ſi nec verbis conceptis, nec aliud aliquod ſpecialiter aduerſario delatum eſſet juſiurandum, ſed dictum ſimpliciter, Jura per Jouem, tūc vſitata & ſolenni quadam Jouem lapidem jurandi formula vtebantur Romani. Auctor eſt enim lib.10 Feſtus, juraturos per Jouem, lapidem ſilicē tenuiſſe, hęc ſolennia verba dicentes: Si ſciens fallo, tum me dieſpiter ſalua vrbe arceq;, bonis eiiciat, vt ego hunc lapidem. De quo jureiurādo viſus eſt ſentire Plinius, ſic in Paneg. ſcribens: Quin etiam ſedens præbuit iuſiurandum, & ille iurauit & expreſſit, explanauitq; verba, quibus caput ſuum, domum ſuā, ſi ſcienter fefelliſſet, Deorū iræ conſecraret. Qui autem ſic iurabant, eos dici Jouem lapidem jurare, teſtatur Cicero: ſic n.Trebat.ſcribit epiſtolarū li.7.Quo modo autem tibi placebit Jouem lapidem iurare, cum ſcias, Jouem iratum eſſe nemini poſſe? Probari id etiā ex Gellio poteſt, qui de Phauorino Noct.Atticarum lib.1.c.21.ſcribit.Et ita per Jouem iurare, nihil aliud fuiſſe videtur veteribus, quam Jouem lapidem iurare. Intelligi id etiam ex Plauto poteſt in Aulularia.Cū n.Strophilus Lyconidi adoleſcēti iuſiurandum ad hunc modum detuliſſet, Jura per Jouem, & inter cætera reſpondiſſet Lyconides, Sed me cito expedi ſis, ſubiecit Strophilus: Hem ſilicem tibi. Tunc accepto ſilice iurans per Jouē, hac formula vſus eſt Lycon. Si te ego ſciens fallo, ita me eiiciat Dieſpiter bonis, ſalua vrbe & arce, vt ego hunc lapidem. Hæc cum ita ſint, nunc videor mihi intelligere, quidnam Vlp. ſibi voluerit, quum ita ſcriberet: Qui per ſalutem ſuam iurat, licet per Deum iurare videatur (reſpectu n.diuini numinis ita iurat) attamen ſi non ita ſpecialiter iuſiurandum ei delatum eſt, iuraſſe non videtur, & ideo ex integro ſolenniter iurandum erit, l.33.de iureiurando. Senſus n.eſt: Si ſic delatum tibi fuerit iuſiurandum, Jura per Jouem, & tu per ſalutem tuam ita iuraueris. Ita mihi Jouem velim propitium: Jupiter mihi iratus ſiet: quamuis per Jouem iurare videaris: attamen eius, qui iuſiurādum tibi detulit, intentioni non ſatisfacis. His n.verbis, Jura per Jouem, ea eſt (quemadmodum ex ſuperiorib.conſtat) deferentis intentio, vt Iouem velit lapidem iurari. Nec aliter per ſalutem ſuam reo iurare permittitur, quam ſi ab actore ſpecialiter, id eſt, nominatim his verbis: Iura per ſalutem tuā, ei delatum eſſet iuſiurandū.d.l.5. Qua de cauſa, ſi iuſſus per Iouem iurare per ſalutem ſuam iurauerit, iuraſſe non videtur, & ideo ex integro iurandum erit, inquit Vlp.hoc eſt, ad ſolennem vſitatamq; Iouem lapidē iurandi formulam confugiendum. De qua formula etiam Paulus ſentire à Cuiacio & Ruſſardo Ictis doctiſſimis eſt obſeruatum in l.26.ff. de iureiur. Auſim dicere in fine l.3. de iureiurando ſic apud Vlp. etiam ſcriptum fuiſſe: Cæterum ſi ego detuli, vt per Iouem jurares, eaque verba ad hanc formulā omnino referenda videri. Et certe Iouis nomen, vt Ethnicum, Chriſtianæq; religioni aduerſarium, ex prudentum reſponſis ſuſtuliſſe Tribonianū, & eius loco Dei verbum poſuiſſe, ex eo poteſt euidēter intelligi, quod in iiſdē reſponſis, crucis nomen in furcam idem Tribonianus omnino mutauerit. Quæ res efficit, vt quoties in prudentum reſponſis Dei occurrit mentio, verbum illud ex prudētum intentione ad Iouem ſemper referendum videatur. Igitur per Deum iurare nihil eſſe aliud in illis reſponſis ex intentione prudentum poteſt, quam iurare per Iouem, h.e. Iouem lapidem iurare. Et ita mihi videtur Ræuard.lib.5.c.5. Vide iuſiurandum.

Ivrati teſtes, Vide infra teſtes iurati.

Ivratissimi vocem qui vſurpant ex veteribus, idoneos proferant authores. Certe apud Plinium in præfatione locus corruptus eſt, quem Rhenanus reſtituit. Spieg.

Ivratores proprie cenſores erant, qui eum, quem cenſebant, iureiurando adigebant: vt ex ea intelligi poteſt formula: Et tu ex animi tui ſententia vxorem habes? Nam qui iurauit iuratus dicitur: qui ad iurāndum adigit, iurator dici videtur. Hinc per tranſlationem juratores dicti veluti arbitri & cenſores fabulæ. Plaut.in prolog.Pœnul.& in Trinummo.Prat.

Ivrato promittere.Paul.l.vlt.qui ſatiſd.cog. Qui jurato promiſit judicio ſiſti, non videtur peieraſſe, ſi ex conceſſa cauſa hoc deſeruerit.Spieg. (rer.dom.

Ivre belli tranſfugam recipi, quid ſit, vide l.transfugam.ff.de ac.

Ivre communi qui tutus eſt, priuilegiis non indiget. Id autem intelligitur, quum aliud ius non exprimitur. Inſtit. de jur.nat. §.quoties, l.fin.C.de his qui ven.ætat.impetr. Spieg.

Jvre pro jure ipſo. Papin.l.95.§.1.ff. de ſolut. Aditio hæreditatis nonnunquam jure confundit obligationem.Prat.

Ivre legitimo.l.ſi naturalis.ff.de adopt.

Ivre publico, id eſt, ciuili.l.placet.C.de epiſc.& cleric.Alber.

Ivre reuocandi domum, eſt poſſe petere, vt cauſa, ob quam alibi conueniuntur, remittatur domum, & ad locum, in quo domicilium habent.l.2.§.legatis.ff.de judiciis.Spieg.

Ivreivrando decidere, l.22.§.vlt.ff.de noxalib.

Ivreivrando firmare.Cic.lib.de legib. Plurima firmantur jurejurando inter ipſos homines. Diis immortalibus interpoſitis, tum judicibus, tum teſtibus. Idem in officiis: Dare juſiurandum dixit. Liuius reddere & exigere.Spieg.

Ivre ipſo, vel jure, in libris noſtris fieri dicitur, quod ipſo jure ciuili, i.e. lege, ſine auxilio tuitioneq; magiſtratus, & ipſa legis poteſtate ac authoritate fit. Nā ipſo jure ciuili accipimus, non prætorio. Deniq; aduerſa hæc facimus, Ipſo jure, & Jure prætorio, vel per tuitionem prętoris, l.1.ff.quib.modis vſusfr.amit. l.1.in fin.de ſuperf.l.1.§.pen.ff.quod falſ tut.l.9 §.illud.ff.vſusf. quemadm.caueat.inſtit.de perpet.& temp.act.in pr. Briſſ.

Opponuntur item hæc, Jvre ipſo, & per exceptionem.l.4.ff de ſeruit.l.34.§.ſi is cui ff.de obl.& act.l.60. ff de fideiuſſoribus l. vlt.§. cum mihi. ff.de verbor. obl.l.38.§.1. ff.de ſolut.l.2.§.penult. ff. rat. rem hab. l.1. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum act. non det.§ in bonæ.inſt. de act. Sed & ipſo jure, & per fideicommiſſum, oppoſuit Vlp.in l.19.ff.de milit. teſtam. Nam

ipſo iure & directo,& imperatiue valent inſtitutiones & legata,quæ l.12.tab. confirmantur, cum fideicōmiſſa ſolū prætoris fideicommiſſarii tuitione conſiſtant. Qua ratione etiam legitime,& ex cauſa fideicommiſſi opponūtur in l.3.§ ſi vſufr.pet. Reliquum eſt igitur ipſo iure fieri, quod legib.fit, velut ll.12. tab.l.1.cum l.25.§.idem iuris.ff.famil.erciſc.l.6.C.eod.tit.l.49. §.1.ff.de fideiuſſorib.l.26.C.de pactis.l.1.§. qui minorem.ff.vt leg.nom.cau:Item lege Ælia ſentia. l.3.C.ſi aduer.libert. Ipſo iure etiam fit, quod lege Falci.fit.l.73.§.1.ff.ad l.Falcid.l.1.§.ſi quis ex meritis.ff.quod legator.Poſtremo in eo,quod ipſo iure fit,partes prætoris ceſſant, nec ſe interponi prætor.l.4.& l.vlt. C.in quib.cauſ.in integ.reſt.l.3.C.ſi aduerſ.libert.Briſſ.

Jvrgare, quaſi de iure agere, & contendere. Jurgare enim,inquit Varro lib.6. de ling.lat. ab iure dictum eſt, cum quis iure litigaret,à quo obiurgat,qui id facit iniuſte.Prat. Hinc

Jvrgivm, quaſi iuris agium, cap.forus §.iurgium.de verbor.ſignification. quo pertinet, quod ait Feſtus lib 9. iurgium,iuris actio.Cic.de republ.4. Admiror nec rerum ſolum,ſed verborum elegātiam. Si iurgant,inquit,Beneuolorum concertatio,non lis,ſed iurgium:Inimicorum lis dicitur: & in ſequenti:iurgare igitur lex putat inter ſe vicinos,non litigare.Prat.

Jvrgivm quoque iram & animorum contentionem inter coniuges ſignificat,l.27.ff.de pact.dot.Juuenal.ſatyr.3.

Semper habet lites, alternaq; iurgia lectus,
In quo nupta iacet.

Jvrgivm à diuortio ſeparat Juriſconſultus,l.quod ſi non diuortium.ff.de iure dotium,pro iracundia non durante.Prat.

Jvri operam daturum prius noſſe oportet, vnde nomen iuris deſcendat: videlicet reſpecta ciuiliter rei ſignificatione, non autem Grammatica verborum ſtructura. Vlp.l.1.in prin.ff.de iuſt.& iur.l.3.in fin.ff.de iur.dot. Jus autem à iuſtitia appellatum d.l.1. ſicut effectus à cauſa ſua efficiente dicitur. Nam(vt eleganter Celſ.definit) ius eſt ars boni & æqui.Prat.

Jvridici, à dicundo iure præfecti Italiæ, ab Adriano principe inſtituti,apud Capitolinum,annotante Egnatio,intelligendi. Notus tit. Juridicus dies,quo rite ius dici poteſt, & iuridica actio, quæ ſecundum ius eſt, & iuridicus conuentus, in quo iura redduntur,veluti noſtrate lingua, *Rhat, Gericht, Hoffgericht haben*, vbi plures de cauſa deliberantes,tandem eam per ſententiam decidentes conueniunt,ff.de offi.iuridic.quem vide & l. Thais.de fideic.libert.Spieg.

Jvridicinæ verbo vſus eſt Tertull.lib.de Pall.Prat.

Jvridicvs Alexandriæ eſt, qui demandatam iuriſdictionem à principe in ciuitate Alexādrina Ægypti habet.Et hic ex equeſtris ordinis viris creabatur,quod Tacitus ſignificat lib.12.Eſt autem Alexandria vrbs Ægypti,non longe à Nili oſtio, ab Alexandro Macedone(vnde illi nomen) condita,ante Seruatoris aduentum anno vigeſimo ſupra trecenteſimum. Habuit olim ſcholas omnium diſciplinarum liberalium:fuitq;ob commoditatem maximum totius orbis emporium, quemadmodum & præclara alia ſcribunt hiſtorici & coſmographi,maxime vero ii,quos ſupra nominauimus in dictione Alexandria: quibus addo hic Solinum.Anchor.

Jvris alia quæſtio eſt alia facti. vide Quæſtio.Hot.

Jvris quæſtio eſt,cum conſtat factum eſſe id,de quo lis eſt,nec vlla eſt inter litigantes controuerſia, an factum ſit, ſed cauſæ ſtatus finitiuus eſt,aut iuridicialis,vt eſt Rhetorum loquendi conſuetudo. Facti quæſtio dicitur,cum non conſtat, an id factum ſit,ſuper quo lis orta eſt,quodq; inficiatur reus. Et hanc cauſæ conſtitutionem Rhetores vocant Coniecturalem,quod coniectura tunc verum quæratur. Qua in re nullus ſane eſt iuris ſcientiæ locus, vt permultis in locis teſtatur Cic.in Topic. Nihil hoc ad ius. Ad Ciceronem (inquiebat Gallus noſter) ſi quis ad eum tale quid retulerat, vt de facto quæreretur. Qua de re latius Franc.Duaren.lib.1.anniuerſ.diſput.c.41.

Jvris ſpecies hæ ſunt;Diuinum,Humanum,Legitimum,Conſtitutū,Licitū,Antiquum,Vetus,Nouū,Receptū, Commēricium,Commune, Singulare, Propriū,Ordinariū, Publicum, Priuatum,Summum, Strictum,Merum.Subtile,Solenne.

Jvris ciuilis nomine,ius ciuitatis Romanæ intelligitur. §.2.inſtit. de iur. natur. Sed quoties non addimus nomen, cuius ſit ciuitatis,noſtrum ius ſignificamus.Hot.

Jvris ciuilis intellectus ex Rhetoricis præceptis magna ex parte petendus.Vide infra Negatio pura.

Jvris nomine continentur ſeruitus,hæreditas, dos, peculium, poſſeſſio,obligatio.Hęc enim omnia iuris nomina ſunt.Cuia. Not.ad lib.2.Inſt.tit.de reb.corporalib.& incorporalibus.

Jvris profeſſores.Quære, Profeſſores iuris.

Jvris quæſtiones ſunt duæ, vt eleganter Fabius tradit lib.2.c.2. quarum vna verborum proprietate continetur, finitione explicatur:altera æqui diſputatione continetur, qualitate explicatur.Addi poterit & tertia,quæ facti ſiue voluntatis,atque adeo in æſtimatione iudicis quæſtio eſt, l. voluntatis. C.de fideicomm.& coniecturis explicabitur. Omnis itaque quæſtio iuris in hæc tria genera deduci poteſt.Cuiac.Julius Paulus recept.ſentent.lib.3.tit.6.§.dulcibus legatis.

Jvris origo duplex eſt,naturalis & ciuilis : ergo cauſa efficiens juris natura & magiſtratus : Juris cauſa materialis verſatur in tribus:in perſonis,rebus,& actionibus, l.1.ff.de ſtat.hom §.omne autem. Inſtit.de jure natur.gent.& ciuil. Juris cauſa formalis, per quam cognoſcimus, quid vnaquæque lex in vnoquoque negotio,de quo loquimur; ordinet. Juris finis eſt, vt pacifice tranſigamus hanc vitam vmbratilem, & perducamur ad Chriſtum,& æternam vitam.Prat.

Jvris ſtricti vocabulū peculiare eſt Juriſconſultis.Reliqui ſcriptores, Budæ. ait,ſummum jus appellant.Inde ſummo jure agere,pro eo quod eſt,non ex ęquo& bono,ſed iniquiore quodam jure,& præfracto.Jus ſtrictum,in l.placuit.8.C.de iud.nō eſt jus ſcriptum,ſed juris ſcripti prædura & ab humanitatis regula aliena interpretatio:ſtricta ratio,l.43.in fin.ff.de relig.Jus ſummū.Cic.Apices juris.l.29.§.4.ff.mād.mera cognitio.l.14.§. 13.ff.de religioſ.ſubtilitas verborum. l.20.in fin.,de reb.credit. Opponitur æquitati, vt homini politico & humano barbarus, vt ſpiritui litera.Gothofr.ad d.l.placuit.8.C.de iudic.

Jvris ſtudioſi appellatione, Juris interpretes conſultique ſignificantur. Cuiac.in expoſ.Nouel. Juſtiu.de inſtrumentis, & vt protocollo inſtrum. relinq.&c.

Jvrisconsvlti iuſtitiæ ſunt ſacerdotes. Vult.in comm.Inſt.l. 1.t.4.in pr.u.5.

Jvrisconsvltvs (ſic enim ſcribi debere contendit Prat. non Jureconſultus: licet Cicero pro Muræna ita dixerit, & Lucilius ſecundo, & iure peritus, vt not.Chariſius lib.1.) eſt(inquit Antonius apud Ciceronem lib.de orat.1.) qui legum & conſuetudinis eius, qua priuati in ciuitate vtuntur, & ad reſpondendum & ad agendum,& ad cauendum peritus eſt. Sed videamus, ne quid huic abſit definitioni : quum Pragmaticis hæc eadem quadret definitio. Juriſconſulti n. ius in ciuitate conſtituunt, de iis negotiis, de quibus jus certum eſt nullum, conſulti. Itaq; eorum reſponſa juris ciuilis in parte numerantur.Conſulebātur autem (vt Fabius ait) aut de verborum proprietate, veluti ſi de teſtamenti ſtipulationiſve verbis eſſet controuerſia, vel de æqui diſputatione, vt in Sergii & Oratæ cauſa illa nobili:aut de voluntatis coniectura, vt cum teſtatorem aliquid amplius voluiſſe, quam dixiſſe contenditur. Cic. pro Planc. Quæris num Jctus?quaſi quiſquam ſit,qui ſibi hunc falſum de jure reſpondiſſe dicat. Omnes n.iſtiuſmodi artes in iis reprehenduntur, qui cum profeſſi fuerint, ſatisfacere non poſſunt:non in iis,qui abfuiſſe ab iſtis ſtudiis confitentur.Verior itaq; hæc fuerit Hotomanni definitio:Juriſconſultus eſt, qui tum juris ciuilis,tum æqui boniq; peritus, populo ſe ad agendum,cauendum,interpretandum, reſpondendumque dedit:nam his omnibus in rebus Juriſconſulti officium verſari, in Iuriſconſulto ſuo copioſe oſtendit. Hot.& Prat.

Jvrisconsvlti etiam Conſulti juris appellantur,& juris periti, l.17.§.1.ff.ſi ſeru.vind. Periti juris à Plin.Epiſt.l.4. juris item auctores,& ſtudioſi, & juriſprudentes vocantur. Horum partes memorātur hæ,Cauere de iure,Reſpōdere, Scribere,Conſilium dare,in Conſilium adhiberi a Magiſtratibus, iiſq; adſidere,Reſcribere,Libellos agere, Vadimonia concipere.Briſſ.

Jvrisconsvlti nonnunquam figurate loquuntur. Alciatus exempla proponit lib.4.de verb.ſign.late oſtendens, quibus figuris vſi ſint.Sed & ipſe legislator ironice loquitur,quod & ab Apello animaduerſum eſt; in l.antepen. C.de leg.Idem ait in l. 1.§.beſtias. verſic.denique.ibi, niſi in arena paſſi ſint ſe honorari.de poſtul in l ſicut autem, in prin.ſi ſeruit.vend.in l.Offilius verſic.pone,inquit.de leg.3. Cæterum qua lingua intelligendi ſint veteres juriſconſulti, ſuperius in voce Intentio indicauimus.Spieg.

Jvrisconsvltorvm vel prudentiū triplex eſt differentia,quam obſcure confundit Tribon. Inſt.de iur.nat.gent. & ciu.I.Fuerunt prudentes,qui leges 12.Tab.interpretabatur,quorum diſputationes fori dicuntur ius ciuile.l.2.§.his legibus latis.ff.de orig.iur. II.Fuerunt prudentes,qui priuati reſpondebant conſulentibus authoritate probabili, non autem neceſſaria, III. Cœperunt publice Imperatoris authoritate ſignatis ſcriptis reſpondere ſub Auguſto,à quorum reſponſis non licebat recedere,d.l.2.§.primus D.Auguſtus.Prat.

Jvrisconsvlti ſæpe a Juſtiniano legumlatores appellantur. Cuiac.ad l.2.ff.de excuſ.prope fin.

Jvrisconsvltorvm ſucceſſio quare demonſtranda ſit,optimæ ſunt rationes : Primum,quia dignatio perſonarum,fides item & eruditio authorum, non mediocriter commendat leges ab eis latas. Deinde,qua forma,quo ſtudio & deliberatione traditæ ſint ab eis : nemo ſatis admirari poteſt, qui non totam profeſſorum iuris ſeriem perſpexerit, quomodo alius alia in re plus præſtiterit.Old.

Jvrisconsvltorvm ſucceſſiones, vide in l.2.per tot.ff.de orig. iur.confer.Hot.& Prat.in Lexic.hic.

Jvrisconsvltorvm & Imperatorum Rom. lectioni aſſueſci quātum profuerit, incredibile dictu eſt,imo nec dici quidem ſatis poteſt.Primū quod autoritas eorū certa eſt & neceſſaria: cū interim Doctorum præceptiones non niſi probabiles ac incertæ.

certę. Deinde, quod ingenia ſtudioſorum transformari ſolent in mores & phraſin loquendi præceptorum. Atque illa eſt cauſa quod Romani iuris proceres tanta Latini ſermonis puritate, ac phraſis ſimilitudine, eadémque grauitate ſcripſerunt, & velut vno ore interpretati ſunt leges. Nam magna pars eorum ab vno Papin. præceptore imbuti, non niſi doctiſſima iuris monumenta in manibus verſabant: Contra vero, quòd recentiores iuriſperiti, neglecto paulatim Romanorum exemplo, longeque ab eorum imitatione diſcedentes, degenerarint, non dico, quo tandem, ſed res ipſa nos ſatis admonet, niſi plane in vtramque aurem dormiamus. Oldendorp.

Jvrisconsvltorvm proprium munus eſt reſpondere, cauere, & ex iure formulas componere, quod eſt ſcribere. Cicero pro Muræn. vrbanam militiam reſpondendi, cauendi, ſcribendi. Idem in Topic. cum tu mihi meiſque multa ſæpe ſcripſiſſes: ſic legendum ex veterib. libris. Quod & iura condere Iuſtinian. dixit in §. reſponſa. Inſtit. de iur. nat. & inde ab Eutropio lib. 8. Vlpian. iuris conditor appellatur. Cuiac. ad l. Gallus. ff. de lib. & poſth.

Jvrisconsvlti profeſſio & officium poſtulat (ait Gœd. in com. ad l. 177. n. 7. ff. de verb. ſign.) vt ab omni cauillatione, præcipue vero à fallaci ſorite, quo ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes ad ea, quæ euidenter falſa ſunt, diſputatio perduci poſſit, prorſus abſtineat, per text. in d. l. 177. & l. 65. de reg. iur. l. pen. verſ. non oportet. ff. ad exhiben. l. ſi ſeruum. 91. verſ. eſſe enim hanc quæſtionē. de verb. obl. l. 5. ff. de tranſact.

Jvrisconsvltos maximi nominis reddidit ſcientia iuris, quę ſemper ſummo honore eſt habita. Et profecto, ſicut corpus noſtrum ſine mente cadauer eſt: ita ciuitas ſine legibus certis perniciosa cenſetur hominum colluuies, hoc eſt, multitudo ex diuerſis locis velut ſordes coacta. Cic. pro Cæcinna: Nihil enim, inquit, tam diligenter retinendum, quam ius ciuile: quo ſublato, nihil cuiquam exploratum eſſe poteſt, quid ſuū, quid alienum ſit. Old.

Jvrisdictio & Notio ſeparãtur, l. 5. ff. de re iudic. Juriſdictionē enim habent, qui iuri dicundo pręſunt, qui vel ipſi extra ordinem cognoſcere, vel iudices dare, iuberéq; iudicare poſſunt.

Jvrisdictio. Iuriſdictio poteſtas eſt de publico introducta, cū iuris dicendi (vnde vocata eſt, non autem à ditione, vt annotat Alc. ad fi. c. 24. lib. diſpunct. 2.) & æquitatis ſtatuendæ neceſſitate, gl. & ibi Bart. in l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. gl. in auth. de defenſor. ciuit. §. iuriſiurandi. in gl. mag. circ. med. col. 3. Quare allucinatur Accurſ. dum iuriſdictionem à iuris ditione dictā putat, ex quo infert abſurdum. h. e. merum imperium ſub iuriſdictione contineri, cum potius ipſa iuriſdictio ſub imperio comprehendatur, vt patet in l. 3. ff. de iuriſdict. ibi, mixtum imperium, cui etiam iuriſdictio ineſt. Accurſ. ſententiam etiā ipſe Bart. multiq; alii ſequuntur, cum tamen, ſi quis diligenter aduertat, non dicatur iuriſdictio à ditione, ſed à dictione: nā per c. ſcribi ſolet, nec conſiderant, ditionem ſiue poteſtatem iuris nō eſſe apud iudicem, qui tamen dicitur habere iuriſdictionem, ſed apud ſolum principem. Judex vero habet iuriſdictionem, quia ius dicit. Quare etiam ius dicens appellatur in l. 1 ff. de iuriſd. & in l. ſi conuenerit. eod. tit. & in tit. ſi quis ius dic. non obtemp. Ad hoc facit Columell. lib. 12. c. 2. Quod non ſcilicet faciunt magiſtratus aſſidua iuriſdictione vim legum cuſtodientes, Quamobrem cum Suetonius in Caligula ait: Magiſtratibus liberam iuriſdictionem conceſſit ſine ſui appellatione, non intelligit poteſtatem iuris condendi, ſed iuris dicendi. Nam quum iudex iuriſdictionem exercet, dicitur ius dicere. Plautus in Bacchid. Itur illinc iure dicto. Cicero ad Q. Fratrem: Sit ſumma in iure dicendo ſeueritas. Liuius lib. 2. Jus de creditis pecuniis dicere. Quod Herodotus dixit: δίκας δικάζειν. Sic enim in Thalia loquens de ſupremis iudicibus apud Perſas, ait: οὗτοι δὲ τοῖσι δίκας δικάζουσι Πέρσῃσι καὶ τῶν πατρίων θεσμῶν ἐξηγηταὶ γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέαται. Ferrand. lib. explication. 1. in l. 3. de iuriſdict.

Jvrisdictio eſt poteſtas: ſed huiuſmodi quæ aut imperando expeditur, aut ab imperio eſt nuda poteſtas; vti in iudice dato accidit, qui plus imperii non habet, quam quatenus ei ſatis eſt ad cauſæ datæ examen, executio vero eſt & manet dantis. Gœdd. de verb. ſign. ad l. 215. nu. 9.

Jvrisdictio nomen generis eſt ac ſpeciei, ſicut adoptio, l. 1. ff. de adopt. Generaliter accipitur pro omni notione, quæ magiſtratus iure competit, vel cognitione, pronuntiatione, decreto, in quacunque cauſa, ſiue ea ſit ciuilis, ſiue criminalis: quo ſenſu non diſtinguitur ab imperio: quinimo imperio vtens magiſtratus iuriſdictionem exercere dicitur l. ff. de offic. eius. Nec item à cognitione: nam cognoſcens etiam pretor dicitur ius dicere, aut iuriſdictionem exercere. Pompon. l. 2. de orig. iur. Decem, inquit, & octo prætores in ciuitate ius dicunt. Sic Vlp. l. 1. de extraor. cogn. Sed & Suetonius in Claudio, cognitionem extraordinariam de fideicommiſſis iuriſdictionem vocat, quum tamen prætor fideicommiſſarius iudices non daret. Quotics igitur quis autoritate publica aliquid ſtatuit, quod ad ius & iuſtitiam pertineat, ius dicit: nec refert, iuſte an ſecus: quandoquidem hæc conſuetudo loquendi ad id refertur, quod magiſtratum facere conuenit. l. pen. ff. de iuſt. & iure. Hinc actus legitimi, manumiſſio, emancipatio, adoptio ad iuriſdictionem pertinere dicuntur. l. 2. ff. de offic. proc. & leg. Altera ſignificatio huius vocabuli ſpecialis eſt, ſecundum quam iuriſdictio diſtinguitur ab imperio. l. imperium. l. iubere. ff. de iuriſdictione. nam poteſtas animaduertendi in facinoroſos homines imperium dicitur, non iuriſdictio. l. imperium. Ex quo apparet, iuriſdictionem tantum in cauſis priuatis & pecuniariis verſari. Prat.

Jvrisdictionis præcipuus ſcopus eſt, vt eius magiſtratuſque autoritas pœnali aliquo ſemper defendatur iudicio, l. fi. ff. de offi. eius cui mand. eſt. Pro tuenda autem iuriſdictione eiuſq; maieſtate potiſſimum hæc faciunt edicta, vt iudex datus iudicet, vt in ius vocatus veniat, aut ſatiſdet, vt quiſque iuriſdictionis extremum faciat, vt fugitiuum apud ſe quæri nō prohibeat, ſed in publicum ducat, vt iuſſus cauere caueat, vt in poſſeſſionem contra ſe miſſum admittat, vt album prætoris non corrumpat, vt muneta ſibi iniuncta ſuſcipiat & adminiſtret, vt pareat magiſtratui. & c. Gœd. de verb. ſign. ad l. 1. n. 9.

Jvrisdictio pro iuris ratio, æquitas, recta ſententiæ ferendæ ratio. Vlp. l. 20. ff. famil. erciſc. nam imperitia, inquit, cohæredum iuriſdictionis formam mutare non potuit. Alias iuriſdictionis forma pro iudiciorum ordine apud Imper. l. 1. C. vbi in rem actio. ex. Nec n. iuriſdictionis forma in eadem prouincia conſtitutis, tam petitore, quam poſſeſſore, ob auctoris perſonam, quem in alia prouincia dicis conſiſtere, debet commutari. Prat. ex Hot.

Jvrisdictio pro iudiciali cognitione, ſed quam exercet magiſtratus. Scæuol. l. 88. ff. de ſolut. Claudius. ſubeſt enim illa ex iuriſdictione pendens quæſtio, an pretia rerum, quæ ſciebant eſſe pupillę, bona fide matri ſoluerint. Sumitur & pro ſimplici notione, l. 5. ff. de re iud. l. 8. §. ſed nec. ff. de trāſact. Pra. ex Hot.

Jvrisdictio pro vniuerſo prætoris officio & munere. Gel. verba prætoris ex edicto perpetuo adſcripſi. Sacerdotem Veſtalem, & Flaminem Dialem in omni mea iuriſdictione iurare non cogam. Hæc lib. 10. c. 15. Prat. ex Hotom.

Jvrisdictio quædam eſt contentioſa, quędam voluntaria; hęc inter volentes locum habet, eaque explicantur emancipationes, adoptiones, manumiſſiones. Illa vel in nolētes imperii vi exercetur. vide l. 2. ff. de offic. proconſ. & ibi Doctores. Prat.

Jvrisdictionem Accurſ. definit, l. 1. ff. de iuriſd. omn. iud. poteſtatem de publico introductā, cum neceſſitate iuris dicendi & æquitatis ſtatuendæ; Quæ definitio ſatis eſt bona, ſi quis eā recte intelligat. Diuiditur autē iuriſdictio à Zaſio in tres ſpecies: imperium merum, mixtum, & ſimplicē iuriſdictionem, quę eſt iuris dicendi poteſtas ad vtilitatē priuatam, officio ſuo actioni deſeruiens. Hanc in ſex gradus ſecat Bar. quos Zaſius docte contrahit in tres, in l. cui iuriſdictio data ſit. cod. tit. Pra.

Jvrisdictio Anomala, quæ & Extraordinaria dici poteſt, quæ conſuetudine, non iure ſubſiſtit: cuiuſmodi eſt iudicium curiarum dominicalium, qui circa feuda tantum, emphyteuſes; & pacta curialia cognoſcunt. Prat.

Jvrisdictio libera dicitur, cum is, qui eam habet, non impeditur maiore aliqua poteſtate, quo minus agat pro imperio, & lege agi iubeat. Ex Bud. in poſter. annot. Spieg.

Jvrisdictio reſtitui, vel abrogari vt dicatur, vnde loquendi modus ille inoleuerit, oſtendit Alciat. c. 2. lib. 3. parerg. Spieg.

Jvrisdictio, facultas atque poteſtas eſt iuris dicendi. Nam ius dicere, eſt pręeſſe iuri dicendo, & legibus guberuare, ac iuſtitiam miniſtrare. Spieg.

Jvrisdictionem ſolorum magiſtratuum, non iudicum datorum conſtat. l. . l. 57. ff. de re iud. & alibi Juriſdictionem definit Vlp. l. 3. in fin. ff. de iuriſd. omn. iud. quam ſequitur C. Harmenopulus lib. 1. tit. 4. τὸ γὰρ, ait, δίδοσθαι δικαστὰς καὶ τὸ χρῆναι δικαιοδοσίας ἐστίν. Prat. ex Briſſ.

Jvrisdictio pacto priuatorum dari non poteſt, l. priuatorum. C. de iuriſd. omn. iud. licet in illum, qui iuriſdictionem habet, pacto conſentire permittatur. l. 1. C. eod.

Jvrisivrandi illiciti abſolutionem petere vanum eſt. Vlpian. De hoc iureiurando, ait, remittendo, nec eſt neceſſe adire prætorem. Semel enim in perpetuum à prætore remiſſum eſt, nec per ſingulos remittendum. Oldend. Juſiurandum autem illicitum Juriſconſultus interpretatur improbatæ publice religionis. l. ſi duo patroni. §. vlt. ff. de iureiurando.

Jvrisivrandi religione, non vt cibo, verum ſicut condimentis vti oportet ad neceſſitatem: iuxta præceptum Dei. Et recte Juriſconſulti tradunt grauiſſima præcepta de euitando, vt (quoad fieri poſſit) parciſſime eo vtamur, velut condimento.

Jvrisivrandi religio expediendarum litium maximum remedium in vſum venit, qua vel ex pactione ipſorū litigatorum, vel ex autoritate iudicis, deciduntur controuerſiæ, vt dicit Gaius in l. 1. ff. de iureiur. Et profecto his verbis magnam vtilitatem iuramentorum explicat: nam ad dirimēdas lites, quarum alioquin nullus inueniri poſſet finis, deſeruiunt. Et ſane prodeſt Reipubl. ſi controuerſiæ hominum celeriter expe-

diantur, ad retinendam ſalutarem concordiam. Quamobrem non ſolum vtilis, verum etiam neceſſarius eſt iuriſiurandi vſus, velut vltimum inter mortales præſidium tuendę veritatis, quoties omnia probationum genera deficiunt. Credendum enim eſt homines, qui aliquid frontis habent, diuini nominis teſtimonium non falſo inuocaturos. Old. Prat.

Jvrisivrandi vſus triplex eſt, ex quo tria iuramentorum genera. Alias enim iuratur extra iudicium ad confirmandum contractus, & quæcunque negotia: videlicet, vt promiſſa ſeruentur. Et hoc iuſiurandum dicitur Extraiudiciale & Voluntarium: quia depēdet plane ex arbitrio inuicem negotiantium, quatenus ſit dandum & concipiendum. De quo tamen non loquitur Paulus in l. iuſiurandum quod ex conuentione. in princ. ff. de iureiurand. vt quidam falſo putant: ſed l. 1. & Conſtitut. Frideric. Imperatoris. Alias exiguntur iuramenta ad præparationem, vel etiam cognitionem iudiciorum recte exercendam, ne quid per fraudem eorum, qui in iudicio verſantur, incidat, quod euertat veritatem; Vt ſunt ea, quæ dantur, vel calumniæ, vel teſtimonii dicendi, vel cautionis, vel æſtimandæ rei gratia, iuxta l. ſi tutor. ff. de in lit. iurand. item iuſiurandum iudicis vel aduocati. l. rem non nouam. C. de iudic. Et ſi quæ ſunt his ſimilia. Hoc autem iuramentorum genus iudiciale & neceſſarium recte poteſt appellari: quoniam non vt præcedens relinquitur prorſus priuatorum arbitrio, quatenus dandum ſit, vel non ſit, cum ex iure certam formam habeat, ac plerunque neceſſario ſuſcipiatur in iudiciis. Alias denique iuramentis vtimur deferente iudice: vel etiam litigatoribus ipſis conſentientibus, in iurandi cōditionem (ſemper tamen adprobante iudice) ad explicandam ſemel totam litem. Vnde nuncupantur deciſoria, quod finem imponunt controuerſiæ, vt actori decernatur, quod intendit, aut reo, quod excipit. Paulus eleganter dicit, eo modo propter rem iurari, in l. quoties. ff. de iureiuran. Propter rem autem (inquiens) iuſiurandum exigitur (veluti de pecunia credita) cum iurat actor, ſibi dari oportere, vel reus ſe dare non oportere. Idem eſt, cum de pecunia conſtituta iuſiurandum exigitur. Old. & Prat. vide & Forcat. in Necyom. dial. 54.

Jvrisivrandi gratiam facere. Gratia iuriſiurandi ſolet aut ad delatum & ſuſceptum, aut ad præſtitum iuſiurandum referri. Qui iuſiurandum remittit, gratiam iuriſiurandi facere dicitur. Qui præſtiti iuriſiurandi religione aliquem liberat, is etiam iuriſiurandi gratiam facit. l. 38. in princip. ad municipal. Remittens iuſiurandum, non aliter gratiam facere intelligitur, quam ſi deferente ſe aduerſarius iurare paratus, ſuſcipiat iuſiurandum, l. 6. ff. de iureiur. Eaque res efficit, vt huiuſmodi gratia iuriſiurandi, nec abſenti, multoque minus ignoranti fieri poſſit. Nam quomodo ab ignorante ſuſcipi iuſiurādum, aut quomodo ignorans eſſe paratus actore deferente ad iurandum poteſt? Et idcirco nequaquam ambiguum videri debet, quin peſſime de iuriſiurandi delati remiſſione Pomponium acceperint interpretes, Labeonis ſententiam ad hunc modum referentem: Labeo etiam abſenti & ignoranti iuriſiurandi gratiam fieri poſſe reſpondit: ſed & per epiſtolam iuriſiurandi gratia fieri poteſt. l. 41. de iureiur. Proinde non delati ſuſceptique, ſed præſtiti iuriſiurandi abſenti & ignoranti gratiam fieri potuiſſe, eſt veriſimilius, idq; ſibi Pomponium & Labeonem voluiſſe, dici non poteſt, quum idipſum Plauti auctoritate confirmetur. Poſtquam enim apud Plaut. in Rudente, iureiurando per Veneris aram conceptis verbis præſtito talentum argenti magnum Gripo promiſiſſet Labrax leno, hanc ſummam Dæmones lenoni à ſeruo ſuo piſcatore Gripo remitti volens his verbis vſus eſt:

Res ſoluta eſt Gripe, ego habeo. Gr. At ego me mauolo.
Dæ. Nihil her cle hic tibi eſt, ne tu ſperes, iuriſiurandi volo
Gratiam facias.------

Ex quo loco euidenter apparet, cum id, quod iuramento promiſſum eſt, vltro, ſiue (vt hic apud Plaut.) pactione aliqua remittitur, tunc etiam iuriſiurandi gratiam fieri. Sic iuriſiurandi gratiam viſus eſt etiam accepiſſe Sueton. ad hunc modum Tiberio ſcribens: Equiti Romano iuriſiurandi gratiam fecit vxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe nūquam repudiaturum ante iurauerat. Quod igitur Pomponius & Labeo de iuriſiurandi gratia ſcribūnt in d. l. 41. hoc ſic videtur accipiendum, quaſi dixerint, id quod iureiurando promiſſum eſt, abſenti ignorantique, & per epiſtolam remitti poſſe. Ræuard. var. lib. 1. c. 2.

Jvrisivrandi formulas, vide ſupra Iurandi formulæ.

Jvrisperiti, apud Alfenum, ff. ſi ſeruit. vendic. Annio, inquit, conſilium omnes iuriſperiti dederunt, vt cum eo ageret, ius ei non eſſe, in eo loco ea poſita habere, inuito ſe. Spieg.

Jvris præcepta tria ſunt: honeſte viuere alterum non lædere, ius ſuum cuique tribuere. Iuris autem, intellige naturalis. Et quam huc omnes referantur humanæ leges, Old. demonſtrat breuiter. Honeſte viuendo caſtratur libido: ſi neminem lædimus, coercetur ira: ſi cuique ſuum finitur, reprimitur cupiditas. Quæ fiunt iniuſte, fere ab his vitiis oriuntur, quæ his præceptis Vlp. prorſus explodit. Spieg.

Jvrisprvdentia, eſt diuinarum & humanarum rerum notitia, iuſti atque iniuſti ſcientia, h. e. ipſa ἐγκυκλοπαιδεία, diſciplina rotunda, integra, & ſine offenſione. Bud. in l. 1. de iuſt. & iur. Vel eſt ars boni & æqui. Neque enim voluit Juriſconſultus hac poſteriore definitione ius definire, ſed ipſam iuriſprudentiam, quæ eſt habitus animi, ipſius videlicet intellectus. Jus vero nihil aliud eſt, quam relatio. Nam & obligatio eſt ius, & actio eſt ius, & dominium, & vſusfructus, & pleraque in legibus infinita, nimirum ſpecies ipſius iuris. Ex Apello Spieg. Vide omnino Juriſprud. definit. Vult. in comment. ad §. 1. Inſtit. de iuſtit. & iure.

Jvrisprvdentia cur præ ceteris artibus tam ſit obſcura, cauſa eſt: Primum, quia Juriſperiti non recte docuerunt ab aliquot annis, partim vana ambitione gloriæ, partim ignorātia ſeducti: Tū id quod in vna ac ſimplici cognitione erat, in infinita torſerunt, vt nulla hominis ętas ſufficiat nunc lectioni, vel ſolius Baldi aut Jaſonis. Deinde quoniam nō obſeruarunt forū, h. e. traditiones ſuas non exegerunt ad vſum forenſem, nec perpenderunt, quid huic ſeculo conueniret: quid obſeruatum eſſet: quid mutatū aut abolitum videretur, idq; breuiter. Denique, quod non adhibuerunt methodum, ſed omnia cōfuſe tractarunt. Imo in quib. maxima vis erat gubernandæ Reipublicæ, & legum interpretandarū, de his aut nihil aut erronea tradiderunt. Contra, quæ obliteranda potius erant, ſcripſerūt ſæpius, ordinem plane inuertentes. Vt igitur emendemus hūc errorem, ante omnia fugere oportet vanam rixādi libidinem, ſcilicet res ciuiles, tum publicæ, tum priuatæ magna grauitate atque ad captum iuuentutis ſimpliciter & craſſe tractētur. Deinde methodus ſeruanda fuerit, vt prius fontes, quā riuuli perſpiciantur: & prius diuini, quam humani iuris formulæ concinna quadam breuitate ſtudioſis proponantur. Old.

Jvris ignorantia eſt, veluti ſi compertū habeā Titium inteſtatū vita functum eſſe, ſed iure cognationis ſuccedēdi mihi copiā eſſe ignoro: aut ſi alium, qui non proponi queat, iri præpoſitum mihi exiſtimo. l. 1. ff. de iur. & facti ignoran. Anchorau.

Jvris ſcientiam appellat Paulus de verb. obligat. exactam illam verborum omnium atque adeo literarum obſeruationem, &c. Connan. lib. 1. cap. 11. n. 4.

Jvris ſcrupuloſitatem vulgo appellant id, quod iuris regulæ non admittunt, vt ad æquitatem prætoriam ſit recurrendum. Connan. lib. 10. cap. 4. n. 3. &c.

Jvrvlenta, Iuſculenta, iure & brodio præparato carnulentoq; conditiora: Sic poſitum reperio apud Apuleium li. 2. de aſino aureo: Pulpam fruſtatim confectā, abacum paſcuæ iurulenta. Iurulenta pro iuſculentis Varr. in 1. de ling. Lat. Vaſa in menſa eſcaria, vbi pultem, aut iurulenti quid ponebant. Diminutio iuris eſt iuſcum Apuleio, etiam ſi non deſint, qui ibidem viſcus interpretentur. Etiam guſtum legere nil obſtat pro condimento, de quo Apitius lib. 3. Ioann. Baptiſt. in comment. epiſtol. Sidon. Apollin. ad Domicium lib. 2.

Jvs idem eſt quod lex, à iuſſu per apocopen dictum, quoniam proprie nihil aliud eſt quā quod natura iubet ſequi aut vitari. Quanquam vulgo, ſicut & lex, ius etiam appelletur, quicquid vel gens vel populus vel conſuetudo iubet: tametſi non ſit negandum iuris nomen generale, legis ſpeciale: tum etiam ius ad non ſcripta pertinere, legem ad ius ſcriptum. Alij ius a iubendo dici volunt, quia iubet in foro, exequitur id, quod iuſtitia dictat in animo ſeu voluntate Prat.

Jvs generaliter appellatur, quicquid lege præcipitur, habita ratione eius, quod fieri debuit, non eius quod factum eſt: quo pacto iudex ius reddidiſſe dicitur, etiam cum inique decreuit, vt ſcribit Paul. Neque tamen, quod inique iudicatum eſt & conſtitutum ius eſt, ſed ita appellatur, quia putatur ius eſſe, & tanquam ſit eiuſmodi parendum ei eſt, & obtemperandum. Connan. lib. 1. c. 1. num. 5.

Jvs eſt ars boni & æqui: Vlp. in l. 1. de iuſtit. & iure. Si ars: ergo conſtat ex præceptis. Sed præcepta oportet eſſe certa,: igitur non ex opinione hominum vaga, quæ neque bonum neque malum facere poteſt eum, qui non eſt: ſed ex præſcripta diuinitus ratione naturali colligenda ſunt. Nam vbi id factum fuerit, tum per ſe conſequitur bonum & æquum. Natura enim non poteſt eſſe non bona lex, quæ ad honeſtatem accedit, nec poteſt non eſſe iniqua, quæ cum honeſtatē pugnet. Prat.

Jvs Vlpianus à iuſtitia appellatū ait, id vero nonnullis dignum conſideratione viſum eſt. Cum enim ius iuſtitia prius ſit, & antiquius quomodo illud à iuſtitia deſcēdere potuit? Ræuardus varior. lib. c. 2. exiſtimat per hoc, quod à iuſtitia ius deſcendere contenderit Vlpian. cum non negaſſe, ius eſſe prius iuſtitia; ſed nomen illius iuris, quod iuſtitia prius eſt, & antiquius à iuſtitia exiſtimaſſe deſcendere. Ius n. in imaginatione poſitum eſt, nec certo nomine alio, quam iuris aut æquitatis deſignari poteſt. Iuſtitia eſt quædam virtus, qua in reddendo iure conſtituendoque fungimur. Hęc iuſtitia dat nomen iuri, non vt ius duntaxat appelletur, quod per eam exercetur: verum ita, vt ius per iuſtitiam ſpeciei inſuper adſciſcat expreſ-
ſam

ſam deſignationem. Nam cum ius ad actionem & exercitium trahimus, tunc iuſtitia, ſiue virtus illa, qua id fit, imponit nomen iuri, & ſiquidem inter ciues illud fiat, non ius ſolum, ſed ius ciuile, ſin inter gentes, ius gentium vocabitur. Quum n. ius nihil aliud ſit, quam iuſſus, iuſtitia vero virtus, qua qui ſic iubet, præditus eſt: ſequitur, vt qui iuſtitia fungitur, nomen imponat iuri. Et Vlpiani quidem deriuatio autoritate Cic. defendi poterit. Nam apud eum lib. 3. de Rep. Scipio dicit ius ex iuſtitiæ fontibus emanare: quem locum citat Auguſtinus lib. 15. de ciuit. Dei. Et faciunt huc, quę Iſidorus lib. 10. etymolog. ſic ex boni alicuius & Latini autoris lib. diſſeruit: annotata ab Ant. Contio lib. 2. lectionũ ſubſec. c. 16. Licet origo nominum (inquit) vnde veniat à Philoſophis eã teneat rationẽ, vt per denominationum deminutionem, homo ab humanitate, ſapiens à ſapientia nominetur, quia prius ſapientia, deinde ſapiens: tamen claret alia ſpecialis in origine quorundam nominum cauſa, ſicut homo ab humo, vnde proprie eſt appellatus. Ex quibus verbis intelligimus, duplicem etymologiam reperiri: Philoſophorum vnam, eamque maxime Stoicorum, vt Cic. 1. de Offic. ait, ſecundum quam ius à iuſtitia, pactum à pactione Vlpiano, Venus à venuſtate Ciceroni, item homo ab humanitate, ſapiens à ſapientia, ſedere à ſeſſione Ariſtoteli nominatur. Alteram Grammaticorum, quæ non tam originem ſectatur rerum, quam vocabulorum, ſecundum quam iuſtitia à iure, vel quaſi iuris ſtatio, vt Iſidor. vel quod vim ſiſtat, vt Alciatus noſter, melius putat dici: item humanitas ab homine, venuſtas à Venere, ſeſſio à ſedere, ius à iuſſu dici videntur. Nam iura, vt ait Feſtus, dicta ſunt quaſi iuſſa. Quare Vlpianus, qui rei naturalem ordinem demonſtrare volebat, nomen iuris à iuſtitia quaſi diminutũ recte deſcendiſſe ſcripſit. Prior ſiquidem ipſa iuſtitia in illis, vt cum Poetis loquar, aurei & argenti ſeculi heroibus fuit. Priores ipſæ iuſtæ actiones in adminiſtranda Rep. & priuato negotio componendo editę fuerunt. Eæ deinde tum, cum illa ſcribi poterant:

-----Extrema per agros
Iuſtitia excedens terris veſtigia fecit. Et
----Nec ferrea iura
Inſanumq; forum, aut populi tabularia vidit.

Virgil. lib. 2. Georg. à callidis viris notatæ artem non minus re, quam ſyllabis ab archetypa iuſtitia diminutam cõprehenderunt, quę eſt ius. Hoc ipſum de Medicina Plin. lib. 39. c. 1. refert. Idem de omnib. artib. ac ſcientiis Ariſt. lib. 1. in pr. τῶν μετὰ φυσικά. Licet autem ius à iuſtitia Vlp. deriuarit, complures tamen id potius à iubendo dictum volunt. Ius n. ſiue pro iure naturæ, à quo tanquam fonte iura alia promanarunt, accipiamus, ſiue pro Iuriſprudentia & arte, iubet ac præcipit. l. legis. ff. de leg. vel quia ſecundum ea, quæ iuris ſunt, ciues inter ſe iubentur viuere. l. 2. ff. de leg. Et hanc ſententiam ſequitur Iacobus Curtius lib. 1. εἰκαστῶν, c. 1. Hieronymus Maioragius lib. 4. Miſcellaneor. c. 1. Galeotus Martius in libro de doctrina promiſcua, cap. 28. à iuuando dictum contendit. Quod ſicut corpus noſtrum iure iuuetur & nutriatur, ita & ciuitates, quæ vt corpus coaluerunt, legibus tanquam iure quodam alantur & iuuentur: ita vt ius corporis, cum de pulmentariis, & ciuitatum legibus dicitur, nutrimentum iuramentumq; eſſe noſcatur. Vide de Etymologia iuris plura apud Alciat. lib. 1. parerg. c. 29. Antonium Vacc. in comment. ad l. 1. ff. de iuſt. & iur. Connan. lib. 1. c. 2. Agricola quoque libr. 1. de Inuent. Dialect. Ius vim quandam cogendi in ſe habere dicit, vnde & nomen traxerit, vt à iuſſu ablatione poſterioris ſyllabæ ius factum ſit: cui reſpondet, quod idem Feſt. ait, antiquos iura nuncupaſſe iuſſa. Hæc tamen origo vocabuli non conuenit iuri, ſed legi potius, quæ Lex definitur eſſe generale iuſſum ſuperioris. In quo & ipſe Agricola videtur falſus fuiſſe, qui quum ius diffiniendum ſuſcepiſſet, nõ iuris ſed legis definitionem tradidit. Dicit enim, ius eſſe decretum maioris poteſtatis: niſi forte populariter eum fuiſſe locutum exiſtimemus: quod non eſt alienum ab oratore. Vulgus enim hominum id ſolum ius vocat, quod poſitum eſt in conſtitutione. Ius naturæ quod pene cum lacte nutricis ſuxerunt ſine doctrina naturam vel rationem naturalem appellant. Et de eo ſi quando incidit quæſtio, ſe quanquam iuris ignaros, tamen ſolo naturali iudicio facile dicunt perſpicere, quid in ea re iuris ſit, &c. Connano autem & alia videtur tradi poſſe ratio huius vocabuli, vt ius nominetur, quod iuxta ſit. Latinis n. iuxta idem eſt quod æque & pariter. Vnde illud Saluſtii: Ciues hoſtes iuxta metuere, & Omnes mecum iuxta intelligitis, i. e. æque & pariter. Quod autem par eſt & æquabile, ius eſt. id n. iuxta eſſe dicitur, quod bene prope eſt: Quoniam quæ prope ſunt, quod ad loci diſtãtiam attinet, æqualia ſunt. Si ius neque ſuperat, neque deficit, ſed eſt prope & iuxta rem, cui accommodatur, vſque eo vt æquale ſit omnino: quod tum fit, cum in eo nihil minus eſt aut maius. Quæ n. excedit res alia aliam magnitudine, ab ea videtur recedere tãto interuallo, quanto eam ſuperat. Ideo & Columellæ iuſtæ dicuntur operæ, quæ diei ſunt æquales. Quia ſimilitudine putat Ariſtoteles appellatum δίκαιον, quaſi δίχαιον id eſt, diuiſum: quia nihil aliud ſit quam medium quoddam damni & lucri: quod vt obtineãt ii qui controuerſia implicantur, ad iudicem, inquit, tanquam ad legem loquentem confugiunt, qui medius ſit, & ad æqualitatem reuocet, perinde ac ſi lineæ inæqualiter ſectæ eam detrahat particulam, qua præſtat maior dimidiatam, & ad eam quæ minor eſt addat, tum n. medium eſt & æquabile conſecuti, ius ſuum ſe obtinuiſſe dicũt. Hinc δικαστής, iudex, quaſi διχαστής, quod duobus inter ſe diſſidentibus & diuiſis medius eſt, quaſi honorarius quidam arbiter conſtitutus, vt ei, qui plus iuſto conſecutus eſt, auferat, quod addendum ſit ei, qui minus. At Plato vt diuinus ſemper, à cælo iuris originem repetit, vt ſit διαιον, id eſt, diſcurrẽs: & inde venuſtioris ſcilicet appellationis cauſa, κ addito, δίκαιον factum. Ius n. eſſe mentem diuinam, mundi animam, naturam artificioſe ambulãtem, & omnia ciẽtẽ agitantemque motibus ſuis, nihil habentem admixtũ, aut concretum, ſed incorruptam & ſimplicem, &c. Cõnanus lib. 1. ca. 2. num. 4. & 5. &c. Sunt etiam, qui Ius transpoſitione literarum intepretentur pro vis: vt econtra vis pro ius. de tutelis, Inſtit. in prin. Tutela eſt vis. vbi vertit ideo Theophil. δικαιόν τι. Initio namque homines manu ſuum, vt Cicero de Finib. loquitur, vel, vt apud Simonid. eſt, τὸ ὀφειλόμενον, aut, vt apud Platonem, τὸ προσῆκον, conſequebantur, poſtea autem id, quod Vis dicebatur, voluntati contrarium ius appellatum eſt. Terent. in Adelphis:

Hem illæc fidem nunc veſtram implorat Demea.
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.

Hotom. in princ. tit. de action.

Ius modo eſt æquum ac bonum, vt ius naturale: Modo quod omnibus aut pluribus in quaque ciuitate vtile eſt: vt ius ciuile: Modo quod prætor edicit aut decernit, etiamſi inique decernat: vt ius honorarium. Hotom.

Ius nonnunquam ipſam iuriſprudentiam ſignificat. l. 1. ff. de iuſtit. & iur. vnde iuris ſtudioſi, pro iuriſperitis. in l. 1. ff. de offic. adſeſſor. l. 9. ff. de pœnis. l. 4. ff. de variar. extr. cog. Et apud Suetonium in Neron. & Gell lib. 12. c. 13. Sic alia ſignificatione ius dicitur locus, in quo ius redditur appellatione collata ab eo, quod fit in eo, vbi fit: quem locum ita determinare poſſumus, vbicunque prætor, ſalua maieſtate imperii ſui, ſaluoque more maiorum, ius dicere conſtituit, is locus recte ius appellatur. l. pen. ff. de iuſtit. & iur. Itaque quod ait prætor; qui in iure interrogatus reſponderit, ſic accipiendum eſſe Vlpian. ait, apud magiſtratus populi Rom. vel pręſides prouinciarum, vel alios iudices. Ius enim eum ſolum locum eſſe, vbi iuris dicundi vel iudicandi gratia conſiſtat. l. 4. §. vlt. ff de interrog. in iur. fac. Sed & Victorin. in lib. 2. Rhetor. Cicero in iure interpretatur apud prętorem. Quæ etiam interpretatio facienda eſt in l. vlt. de ceſſ. bon. l. 56. §. 1. ff. mandat. l. 2. ff. ad Velleian. l. 1. §. ſane. ff. de ſuc. ed. l. 6. ff. de feriis. l. 1. §. quod ſi in lite. ff. ſi quid in fraud. patr. l. 29. §. 1. ff. de donat. l. 56. ff. de re iud. l. 12. §. poteſt, ff. de liber. cauſ. & in illa vetere formula: Quando ego te in iure conſpicio: Cuius Cicero in Muren. meminit. Et apud Plautum Rudente: qui falſas lites falſis teſtimoniis petunt, quique in iure abiurant pecuniam. Notandum autem eſt, In iure, & in iudicio ſeparari, in l. 12. ff. de interrog. in iur. fac. Et apud Cic. lib. 1. de Orat. Quandoquidem in iure fit apud magiſtratum, in iudicio, etiam apud iudicem datum, vt ex l. 1. §. 1. ff. de poſtul. & ex l. 3. ff. ne quis in eum qui in ius voca. colligi poteſt. Magiſtratum autem accipe vrbis prætorem, qui ius dicebat, actionemque dabat: ſic enim Fabius Victorinus in Ciceronis de Inuent. lib. 2. Prætores, ait, qui ius dicebant, iudices etiam cauſæ dabant, & controuerſiæ, vel agendi genus inſtituta actione formabant. Itaque Iuriſconſ. cum in l. 1. §. 1. ff. de vent. inſpic. ad prætorẽ mulierem euocari poſſe dixiſſet: paulo poſt ait, eandem cogendam eſſe in ius venire. Ius igitur, vt apparet, dicebat vrbis prætor, actionemque dabat, & vt ait Pomp. in l. veluti. ff. de verb. oblig. officio prætoris continetur actionem dare, vel denegare. Hoc amplius, Ius poteſtatem ſignificat. Ex eo perſonæ quædam ſui iuris eſſe, quædam alieni dicuntur. tit. de his qui ſunt ſui iuris. id eſt, ſuæ poteſtatis eſſe, vel alienæ poteſtati ſubeſſe, l. 4. ff. eod. tit. l. 21. ff. ad leg. Iul. de adulter. l. 5. ff. de adopt. Briſſ.

Ius quoque idem eſt quod iuſtum, vt in tit. Inſt. de iur. natur. & in l. fin. ff. de iuſtit. & iure. Eodemque pertinet phraſis illa, qua vtimur in magiſtratibus ius dicentibus; quod ab ipſis dictum ſemper ius eſſe intelligitur, ſiue re ipſa tale ſit, ſiue non: quia ſi dictum ſit iniuſtum, relatio ſit non ad id, quod factum eſt, ſed quod fieri debuit, l. 65. §. cum prætor. ff. ad Trebell. Ius in l. fin. ff. de iuſtit. & iur. accipitur pro neceſſitudine, nimirum, quæ eſt cognationis vel affinitatis. Ius quoque ſignificat facultatem, vt in definitione vſusfructus, & ſimilium, vt & nonnulli in definitione actionis, in prin. Inſt. de act. ius interpretantur facultatem. Item ius accipitur pro rei alicuius qualitate, quomodo ſeruitutes appellantur iura prædiorum, l. 86. de verbor. ſign. l. 1. in fi. de rer. diuiſ. &c. Vide Vult. in comment. ad § iuris præcep. 3. nu. 2. Inſt. de iuſt. & iur.

Ius eſt, quod vel natura, vel ciuitas, aut populus, vel gens, vel

conſuetudo iubet. Sic autem exacte definieris ſecundum Apellum: Ius eſt falcultas & autoritas agendi ſecundum legem. Vlpian. autem: Ius ait, eſt ars boni & æqui, h.e. collectio omnium præceptorum boni & æqui. In hac autem Celſi definitione multi ſe miſere torquent, dum, quomodo iila intelligenda ſit, laborant. Quippe nec Brutus, cum prætor ius diceret, artem tradebat: & Scæuola de iure conſultus, forſan ex arte, ſed nihil de arte reſpondit. Quid ergo? Et Curt. lib. 1. εἰκασῶν, c. 1. Celſum ius definiiſſe exiſtimat ea acceptione, qua dicimur iuri operam dari, &c. Hinc colligit Alciat. quo loco in Parerg. hanc defendit Vlpian. diffinitionem iuris, id feciſſe Iurecoſſ. quod tantopere exoptauit videre Cic. lib. de Orat. 1. Salamonius exiſtimat, Vlpianum ſiue Celſum loqui de officio boni & æqui viri, quod in actione verſatur: & ideo ius eſt ars; intelligit exercitium boni & æqui viri, velut virtus dicitur ars boni hominis: philoſophia ars ſapientiæ ſtudioſi: & iniqui ars, nequitia. Nec enim hic agitur de Iuriſcõſultorum ſcientia, quæ eſt, non ignorare, quicquid legibus ſcriptum, moribus receptum, prudentumve autoritate digeſtum eſt: in qua cognitione nullum artificium requiritur, præter aſſiduam lectionem. Ariſt. 5. Ethic. dignoſcere iuſta & iniuſta, nullam ſapientiam putat: quoniam de quibus rebus leges loquuntur, non difficile eſt intelligere: ſed iuſta facere, maius negotium eſt. Spieg.

Jvs per ſe dictum, genus eſt: Ius ciuile, ſpecies: ius ciuile Roman. indiuiduum, quod non niſi vt totum in partes ſecatur, in leges, Senatuſc. edicta magiſtratuum, & cæteras partes diuiſum eſt. Spieg.

Jvs per ſe quæſtionem nullam habet, ſed id ſemper eſt certum, & generaliter ſine vlla circumſtantiarum determinatione conſtitutum. At eo demum caſu ius quæſtionem habet, quãdo de applicando iure quæritur ad factum. Vult. in com. Inſt. l. 4. t. 6. in pr. n. 23.

Jvs omne (quantum ad mores hominum formandos attinet) diuiditur in ius naturale ſeu diuinum, & ius poſitiuum ſeu humanum. Ius naturæ, quod alias ius gentium vocant, conſiſtit in notitiis illis à natura, hoc eſt, à Deo mentibus hominum inditis. §. ſed naturalia Inſt. de iure natur. gentium & ciuil. Eſt enim proditum cum ipſo humano genere. l. 1. ff. de acquir. rer. dom. & §. ſingulorum. Inſtit. eod tit. Hoc autem ius naturale, cum eſſet ſimplex, & paucis præceptionibus cõtentum (quas tamen vt recte perciperemus, Deus ipſe viua voce renouauit in Decalogo) certe non videbatur omnibus humanis negotiis, propter corruptos adfectus, quos ex Adæ lapſu contraximus, ſufficere, niſi latius determinaretur, & per ſingulorum circumſtantias diſtribueretur. Ius itaq; poſitiuum huiuſmodi naturales notitias latius extendit, format, diſtribuit, applicat ad humanas functiones, obſeruans ſemper eas veluti Theſei filum in maximo Labyrintho. Poſitiuum quippe ius dicitur, quaſi ab hominibus poſitum ciuili quadam & politica argumentatione ad extendendũ ius naturæ, vt eſt pulcherrimum exemplum in l. bona fides. ff. depoſit. & in omnibus humanorum negotiorum aut formis, aut pœnis obſeruate licet. Quid igitur dicimus de iure gentium? Eſtne tertia ſpecies? Reſpondeo: ſi proprie loquamur, alias refertur ad ius naturale, alias ad ius humanum: per ſe autem ſpeciem nõ facit. Verum craſſius & populariter loquendo nihil obſtat, quo minus docendi gratia, quaſi tertiam ſpeciem eam proponamus ſtudioſis, ſicut Iuriſconſulti faciunt. Prat.

Jvs à iudicio diſtinguitur à Paulo manifeſtiſſime in l. amplius. 15. ff. rat. rem haber. illud enim ad prætorem, hoc ad iudicem ab ipſo datum pertinet. Amplius, inquit, non peti, verbum Labeo ita accipiebat, ſi iudicio petitum eſſet, ſi autem in ius eum vocaiit, & ſatis iudicio ſiſtẽdi cauſa acceperit, iudicium tamen cœptum non fuerit, ergo puto nõ committi ſtipulationem amplius non peti: hic enim nõ petit, ſed petere vult. Cic. lib. 1. de Inuent. 2. Tranſlationes, inquit, in iure plerunq; verſantur, ibi enim exceptiones poſtulantur, & quodammodo agendi poteſtas datur. In ipſis autẽ iudiciis rarius incidunt. Pra.

Jvs nihil reſpicit, niſi vtilitatem hominum honeſtam: in primis publice, deinde priuatim. Hinc duæ ſunt iuris poſitiones, h.e. duæ ſunt ponendæ partes, circa quas totius ſtudii ſeu diſciplinæ ciuilis tractatio verſatur: videlicet Publicum & Priuatum, l. 1. ff. de iuſt. & iur. Prat.

Jvs accreſcendi, eſt ius, quo portio deficiens, vel quæ repudiata eſt alii, qui partem agnouit, acquiritur; de quo apud Juriſcõſultos frequens eſt mentio: vel eſt augmentum partis vacantis, per repudiationem, vel mortem vnius coniuncti, quod alteri coniuncto aduoluitur: quod locum habet, quando pars vacat antequam alteri ſit quæſita: vtpote cum coniunctus ſuam partem repudiat, vel illa deficit: tunc enim alteri coniuncto accreſcit: de quo §. his ita definitis. l. vnica. C. de caduc. tollend. Hoc ius Theophilus in Inſtit. tit. de exhered. liber. προσσυνζῆσιν vocat, ait eſſe νέος ἀναίρεσιν. Hoc autem ius inter coniunctos verbis, & re & verbis locum habet: in quibus pręfertur, qui re & verbis coniunctus eſt. l. re coniuncti, 89. ff. de legat. 3. l. triplici, 142. ff. de verb. ſign. niſi ſine parte ſit inſtitutus, alii vero partes habeant ex verbis teſtatoris. l. item quod Sabinus, § 1. ff. de exhæred. inſtit. Prat.

Jvs accreſcendi exercetur, quia pars parti accreſcit: at vbi pars eſt, ibi etiam totum eſt, vbi totum, ibi etiam partes. Sic enim recte Ramus docet, partem contineri a toto, & totum continere partes. Vult. Inſtit. l. 2. tit. 7. §. fin. num. 2.

Jvs accreſcendi in qua coniunctione locum habeat, vide Vult. d. loc. num. 9.

Jvs accreſcendi cohæredis hæredem ſequitur, ad quem portio hæreditatis peruenit: ius ſubſtitutionis cohæredis hæredem non ſequitur, licet portio hæreditatis, ex qua ſubſtitutus cohæres adiectus eſt, ad eum peruenerit. Jus accreſcendi reale eſt, ius ſubſtitutionis perſonale. Cuiac. ad lib. 4. Jul. Paul. recept. ſent. tit. 8. §. fin.

Jvs Ælianum, liber erat, in quo Sext. Ælius noua quædã actionum genera præter legis actiones perſcripſerat: quem librum populo tradidit, l. 2. §. 3. ff. de orig. iur. Prat. ex Hot.

Jvs augurale, ab auguribus, qui futura quomodocunque, maxime tamen ex garritu auium prædicebant, nominatum, diuerſum à pontificio fuit: de hoc varii complura ſcripſerunt. Ciceronis libros augurales laudant Seruius & Chariſius. Ad Ciceronem collegam Appius pulcher augur etiam ſcripſit librum auguralem, vt Cicero iu epiſtolis fatetur. Scripſit & eodem tempore Marcellus.

Jvs agnationis pacto repudiari non poteſt, ait Modeſtinus.

Jvs Albanati à Romanis (credo) acceptum obſeruamus, vocamuſque ius Albanati, quaſi ius alibi nati, & extranei, quod in eius ſucceſſione locus eſt Fiſco, niſi beneficio principali fuerit regni iure donatus: vnde reſcripta principis, quæ in eam rem conceduntur, literæ naturalitatis appellantur, quod in eadem cum iis, qui nati ſunt in regno, iura & priuilegia cooptantur, &c. Connan. lib. 9. c. 4. num. 7.

Jvs Analogũ, diſtributiuum eſt, proportione conſtitutũ. Quod ſi præter analogiam diſtributum fuerit, non ius, ſed iniuria eſt: vt cum poſteriores honorum partes ferunt, quibus priores iure debentur: contraque malorum priores, quibus conueniunt poſteriores. Vide Budæum in vulg. l. ius ciuile. Spieg.

Jvs Antiquum, in tit. de diuerſ. regul. iur. antiq. vocatur ius, quo iam diu populus eſt vſus, minime abrogatum conſtitutionib. Juſtiniani. Item illud, quod nec leges, nec conſtitutiones induxerunt: ſed antiqua prudentia iuris authorum, vt eſt in l. 21. C. de furtis & conſona ICtorum definitio, in l. vlt. C. Theod. de diu. reg. qualis eſt regula Catoniana, & quæ certiſſima iuris regula. §. non autem. Inſt. de perpet. & temp. act. Ex delicto pœnalibus actionibus hæredes non teneri, & aliæ, quæ à Cuiac. in paratit. ff. d. tit. de diuerſ. reg. iur. recitantur. Prat.

Jvs Apertum. lege Apertum ius.

Jvs applicationis. Meminit huius iuris Connan. lib. 2. c. 7. nu. 2. in hunc modum. Familiarium adiectionibus ſimile quidem, ſed tamen aliud eſt, Jus applicationis, de quo Cic. lib. 1. de Orat. Quid, quod ita centumuirali iudicio certatum eſſe accepimus? qui Romam in exilium veniſſet, cui Romæ exulare ius eſſet, ſi ſe ad aliquem quaſi patronum applicuiſſet, inteſtatoque eſſet mortuus, nonne in ea cauſa ius applicationis, obſcurum ſane & ignotum, patefactum in iudicio, atque illuſtratum eſt à patrono? Quod ius ſi temporibus Ciceronis obſcurum vel ipſi Ciceroni tanto viro fuit, par eſt vt nobis ignoſcatur, ſi id ſine vlla explanatione relinquamus, &c. Connan. loc. cit. Vide s̃. in voce Applicationis.

Jvs aquæ, pro violentia, ſiue controuerſia aquæ poni, in l. 2. §. item Varus ait. ff. de aqua plu. arcend. ſub hac litera monuit Albericus, quum verior lectio habeat, Vis aquæ deiecit. Jus autem aquæ habere, pro ſeruitutem, in l. in concedendo. eod. tit. recte iudicauit Spieg.

Jvs aureorum annulorum erat, quod liberis hominib. concedebatur à principe, vt ſcilicet eodem iure eſſent, quo equites ii, quibus aureum annulum geſtare licebat. Nam etſi aureus annulus inſigne ordinis equeſtris erat (vt teſtatur Plin. lib. 33. c. 1. vbi de annulorum origine fuſiſſime ſcribit) non omnibus tamen equitibus, ſed iis tantum, qui quingenta ſeſtertium in cenſu habebãt, eum licuiſſe geſtare, vel ex eo intelligi poteſt, quod Sueton. in Cæſar. c. 39. & Macrob. lib. 11. Sat. c. 7. de Laberio ſcripſerunt: qui quum Cæſaris poſtulatu mimum egiſſet, ab eo aureo annulo, & H.S. quingentis donatus ſeſſum in 14. ex ſcena in orcheſtrã tranſiit. Sed aliud eſt ius annulorum, aliud annulos habere: item vt ius liberorum & liberos. Non enim quibus ius annulorum dabatur, ii continuo equites erant. Nam, vt ait Vlp in l. 4. ff. de iur. aur. annul. etiam fœminę ius illud impetrare poterant. At quibus annulus dabatur, ii continuo equites fiebant, & in 14. conſidebant, vt de Q. Roſcio Comœdo memoriæ proditum eſt, qui annulo aureo, & quingentis H.S. à victore Sylla donatus eques factus eſt. In eo igitur poſitum hoc ius eſt: vt idem liceat ei, qui hoc impetrauit, quod ei licet, qui reuera aureo annulo donatus eſt, i.e. vt pro ingenuo habeatur, neq; patrono vllum officium (excepta

reueren-

reuerentia) obſequium, operamve debeat, duntaxat quandiu in vita manebit. Nam (vt ait Vlpianus) quaſi ingenuus viuit, tanquam libertus moritur. l.3.ff. de hon. lib. l.4. de iur. aur. annul. i.e. aduerſus eius tabulas patronus præteritus bonorum poſſeſſionem obtinet. Item Vlp. l.10. §.2. ff. de in ius voc. Sed ſi ius annulorum accepit, puto eum reuerentiam patrono exhibere debere, quamuis omnia ingenuitatis munia habeat. Similiter Tranquillus Menam Sex. Pompeii libertum, quę poſt claſſem patroni ſui proditam aureorum annulorum iure ab Auguſto donatum, Dio ſcribit: in ingenuitatem ab eodem aſſertum teſtatur. Sed de Mena Dio apertius elocutus eſſet: ſi aureo eum annulo non iure aureorum, ab Auguſto donatum dixiſſet: cum Horat. id perſpicue oſtendat. Zonaras autē li.2. ſic ſcribit: Ἀντώνιος δέ τις Μούσας ἐπεὶ τὸν κακῶς αὐτὸν διακείμενον ψυχρολουσίαις, καὶ ψυχροποσίαις ἀνέρρωσε. διὸ καὶ χρήματα παρ' αὐτοῦ τε, καὶ παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς ἀπελεύθερος ὢν, ἐπετράπη κεχρῆσθαι. ἀτέλειαν τε αὐτῷ καὶ τοῖς ὁμοτέχνοις τοῖς οὖσι καὶ τοῖς ἐσομένοις παρέσχοντο: id eſt: Sed quidam Antonius Muſa Auguſtum ita male affectum frigidis lotionibus & potionibus curauit, qua de cauſa pecuniam tum ab ipſo tum à ſenatu accepit: iuſq; illi quamuis libertino homini aureorum annulorum datum eſt: vacationem præterea tum ipſi, tum aliis medicis non modo, qui tum erant, ſed & qui poſt futuri eſſent, conceſſerunt. Hor. vide ſ. Aurei annuli.

Jvs aureorum annulorum honorem & iura ingenuitatis tribuit: manumiſſio libertinos facit: reſtitutio natalium ingenuos facit. Hodie ex Nouell. 78. etiam manumiſſio ſola ingenuos facit, & ſuperuacaneum eſt petere ius aureorum annulorum reſtitutionemve natalium. Manumiſſio igitur matris ſola, & contractus dotis cum ea habitus filios naturales ingenuos & ſuos facit. Cuia. in expoſ. Nouell. 12. de inceſt. nupt. prope fin.

Jvs Canonicum diuiditur in decretum, & decretales: quarum volumen dicitur extrauagans, in 5. libris, maxime reſpectu iuris ciuilis. Quilibet autem liber habet plures rubricas ſiue titulos. Sub qualibet autem rubrica ſunt vnum aut plura capitula, quæ dicuntur decretales, vel conſtitutiones: & aliquando in capitulis ſunt duo paragraphi. Quando igitur ex decretalibus aliquid allegabis, non librum, ſed titulū & capitulum allegabis: & ſi caput ſit longum, dices, c. tali, circa principium, medium, vel finem: vel ſi ſint paragraphi. §.1. vel 2. Hi quinq; libri compoſiti ſunt à Raymundo Capellano Gregorii IX. Papæ, circa annum Domini 1231. ipſius Papæ iuſſu, idq; ex quinque compilationibus priorib. Bernardi ſcilicet, Ioannis Galenſis, Petri Beneuentani Subdiaconi, & Notarii, Innocentii III. Tancredi & Honorii. His poſtea anno 1298. Pontificatus Bonifacii VIII. anno 4. acceſſit liber 6. continens etiam quinque partes, ſupplens defectus caſuum emergentium in libris Decretalium non comprehenſorum. Clementis Conſtitutiones à Clemente V. Papa anno 1311. in concilio Vienneuſi conceptæ ſunt, & à Johanne Papa XXII. promulgatæ anno 1329. Vide gloſſ. in proœmio Clementin. ſuper verbo Nouembris, & verbo Pontificatus. Hic liber non dicitur ſeptimus, ſed Clementinę Conſtitutiones vocantur. Decretū autem à Gratiano circa annum 1109. compilatum diuiditur in tres partes: prima dicitur diſtinctiones: diſtincta enim eſt per 101. partes, quæ in Canones, qui in paragraphos & verſiculos ſubdiuiduntur. Secunda pars vocatur Cauſæ, quia cōtinet 36. cauſas, eæ in quæſtiones, hæ in canones, qui in paragraphos & verſiculos ſubdiuiduntur. Tractatus autem de pœnitentia inſeritur cauſæ 33. q. 3. Et habet 7. diſtinctiones, quæ item in canones cum paragraphis & verſiculis diuiduntur. Tertia pars decreti, de conſecratione, habet ſub ſe 5. diſtinctiones cum canonibus vel capitulis, cum paragraphis vel verſiculis. Old.

Jvs ciuile varias habet ſignificationes. Interdum enim opponitur naturali ſeu gentium: & tum ius ciuile accipimus in ſpecie, pro eo, quod à Romanis primum & inuentum & conſtitutum eſt. Deinde ius ciuile accipimus interdum generaliſſime, vt vtrunque illud, & ius naturale ſiue gentium approbatum, & ius ciuile ſpeciale contineat. Quandoque etiam ius ciuile opponitur prætorio iuri, atque tum eius ſignificatio eſt ſpecialiſſima. Vult. in comm. Inſt. l.1. t.2. §.1. num.1.

Jvs ciuile quid ſit, & quatenus valeat, nemo grauius deſcripſit, quam Vlpianus de iuſtitia & iure. Jus ciuile, inquiens, eſt, quod neque in totum à naturali iure, vel gentium recedit, neque per omnia ei ſeruit. Itaque cum aliquid addimus, vel detrahimus iuri communi: ius proprium, i.e. ciuile, efficimus.

Jvs ciuile nil aliud eſt, quam determinatio iuris naturalis. Si igitur in totum recedit à naturali ratione, non determinat, ſed magis affingit aliquid incognitum natura, h.e. quod nullam cauſam in natura habet. Ergo non lex, ſed tyrannis eſt cenſenda. Ex diuerſo, ſi per omnia deſeruiat naturæ, ſi idem dictet, quod communis ſenſus & formula, iam non ciuilis, ſed naturalis lex eſt. Prat.

Jvs Ciuile Romanorum eſt, quo Romana ciuitas ſeparatim vtitur, quod partitione ſic definitur à Papiniano. Jus autem ciuile eſt, quod ex legibus, plebiſcitis, SCtis decretis Principum, authoritate prudentū venit. Quæ tamen definitio imperfecta in eo eſt, quòd comprehendit ſolum ius ſcriptum. Melius Cicero in Topicis, hoc ipſum ius definit eſſe, quod ex legibus, Senatuſconſultis, rebus iudicatis, Iuriſperitorum autoritate, edictis magiſtratuum, more, æquitate conſiſtat. Legum appellatione plebiſcita etiam complectitur, quia reuera leges ſunt. De principum decretis ſilet, quod nondum Romani ſubiecti erant principibus. Sit igitur ea definitio, partitionis, qua res, quæ proponitur, quaſi in membra diſcerpitur. Propria & definitio ea eſt, quæ formas rei omnes amplectitur: vt ſi dicamus. Ius ciuile Romanorum eſſe, quod ipſa ſibi ciuitas cōſtituit ad publicum Reipubl. ſtatum pertinens: Conſtituiſſe autem dicetur, quod vel ipſa communi conſenſu, vel ii, quib. eam poteſtatem dedit, cōſtituerunt, &c. Connanus lib.1. cap. 13. nu.1. &c. Idem Connanus libro primo. capitulo 15. num 3. de eodem iure ciuili ita ſcribit. Eſt & non minima pars iuris prudentum authoritas: & ab id maxime neceſſaria, quod nō potuerunt tam plane legibus aut edictis, & explicate tradi omnia quin multa fuerint, quæ prudentum Conſultorumque hominum intepretationem deſiderarent. Quod Pompon. dicit 12. tabularum legibus latis, tum qui eas interpretarentur, neceſſariam fuiſſe prudentum authoritatem & diſputationem fori. Hæc autem, inquit, diſputatio, & hoc ius, quod ſine ſcripto venit, compoſitum à prudentibus, propria parte aliqua nō appellatur, vt cæteræ iuris ciuilis ſuis nominibus deſignantur, ſed communi nomine appellatur ius ciuile. Quod ius ciuile quale fuerit, ex Pandectis cognoſci poteſt, in quibus multa eorum conſulta ponuntur, multa reſponſa, & ad veterum edicta explanationes, &c.

Jvs ciuile dicitur Juſtiniano, quicquid legibus aut morib. Romanis inductum eſt, nōn à prætore. Conn. lib.9. c.1. n.6. &c.

Jvs ciuile, in l. ſi de bonis. 10. C. de iure deliberan. interpretatur ibidem Gothofr. leges 12. tabul.

Jvs ciuile, pro iuriſdictione prætoris: Cic. Verr. 3. Petere auxilium à Chelidone, quæ iſto prætore non modo in iure ciuili priuatorumque omnium controuerſiis populo Romano præfuit, &c. Prat. ex Hor.

Jvs ciuile tres habet cōmuniſſimos locos. Omne enim ius, ſcriptum & nō ſcriptum quo vtimur, vel ad perſonas pertinet, vel ad res, vel ad actiones. §. vlt. inſt. de iur nat. gent. & ciu. l.1. ff. de ſtat. hom. In perſonis conſiderantur, Status, Ordines, Officia. Inſt. de iure perſo. & ff. de ſtat. hom. & toto lib. 1. Hic locus oritur ex quarto præcepto diuinarum tabularum. In rebus verſantur, Acquiſitio, Cōſeruatio. Alienatio. l. vlt. ff. de legib. Colligitur hic locus ſecundus ex ſeptimo præcepto, & ſequētibus. In actionibus perpendūtur, authoritas, materia, forma, exitus. Harum fons eſt octauum præceptum. Vt interim intelligas ius Naturale eodē pertinere, quo pertinet ius ciuile: ſcil. aut ad perſonas, aut ad res, aut ad actiones. Pauci autem id animaduerterunt: quia relegatæ prorſus erāt à ſcholis Iuriſperitorū tabulæ diuinæ decē præceptorū, admiſſis potius immēſis Baldi & aliorum commentariis. Videbatur n. ad Theologos pertinere, nec quicquam cōferre ad Iuriſprudentiā Decalogus. Verum ſi præcepta Decalogi diligenter excutias, ex his ius noſtrum ciuile dimanaſſe perpendes. Qui igitur libros iuris ciuilis tollere volunt, iura quoque diuina eos tollere voluiſſe neceſſario fatendum eſt. Oldend. & Prat.

Jvs ciuile diuiditur in quatuor libr. principales, ſcil. Digeſtum, Codicem, Inſtitutiones, Authenticas, Quibus additur collatio decima, ſeu liber Feudorum. Digeſtū continet leges & ſtatuta Romanorum, & diuiditur in tres libros principales ſcilicet Digeſtum vetus, quod habet libros partiales 24. Infortiatum, quod habet libros partiales 14. Et Digeſtum nouū, quod habet libros duodecim: ita vt in vniuerſum Digeſtorum ſeu Pandectarum ſint libri 50. Codex continet ſtatuta, ſanctiones & præcepta Imperatoris. Fuerunt autem tempore Iuſtiniani tres codices: Gregorianus, Hermogenianus & Theodoſianus: ex quibus diuus Iuſtinianus vnū fecit, vt in rubric. proœmii Codicis. Hic in 12. libros diuiditur, Tertius liber principalis dicitur Authenticorum, qui diuiditur in 9. collationes, quarum quælibet ſubdiuiditur in titulos, & tituli non in leges, ſed in paragraphos. Et differunt Authenticū & Authentica, quia Authenticum volumē eſt per ſe, ſed Authentica eſt lex vna vel paragraphus incorporatus libro Codicis, & antiquo iuri ſuperadditus, & allegatur ſic: C. de epiſc. & cler. Auth. generaliter. C. de ſacroſ. eccl. Auth. multo magis. Sed in authentico ſimpliciter allegatur titulus & paragraphus, vt in Auth Vt iud. ſine quoq. ſuffr. §. tali vel tali, & ſufficit. Item decima collatio intitulatur liber feudorum, & habet duos libros partiales, quorū quilibet ſubdiuiditur in titulos, & iſti in capitula & paragraphos. Quartus liber principalis legū dicitur Inſtitutiones, vel Inſtituta. Et iſte diuiditur in 4. libros partiales, & eſt introductorius in ius ciuile: maxime quo ad declarationem terminorū in vtroq; iure vſitatorū, qui tanquā oſtium in domum præbet introitū in ſapientiam iuris. Old.

Jvs ciuile nomen generale eſt, & commune legibus, plebiſcitis, &c. eo tamen nomine indefinite vſurpato intelligitur diſpu-

tatio fori,& ius, quod ſine ſcripto à prudentibus eſt compoſitum.l.2.§.2.& §.6.de orig.iur.Hot.

Jvs ciuile, pro Iuriſconſultorum reſponſis vel conſuetudine, Paul.lib.ſent.4.cap.8.Fæminæ ad hæreditates legitimas vltra conſanguineas ſucceſſiones nõ admittuntur: idque iure ciuili vel Voconia rogatione videtur effectum.Hot.

Jvs ciuile, cum aliquid cõmuni iuri vel additur vel detrahitur, h.e.cum populus ſibi conſtituit, quaſi proprium ius ciuitatis. Hoc autem ius ciuile anonymũ dicitur, quod in genere ſine aliquo ſpeciali nomine cõperitur:ſcilicet,quod nec ſit lex,nec edictũ prętoriũ,nec plebiſcitum,nec conſtitutio,nec conſuetudo.Vide Zaſ.in l.2.§.hæc diſputatio.ff.de orig.iur.Spieg.

Jvs ciuile Flauianum, liber erat,in quo Appius Claudius legis actiones compoſuerat,& ad formam redegerat,inde dictum, quod Cneus Flauius eius ſcriba ſurreptum librum populo tradidit,leg. ſecunda §.tertio.ff.de origine iuris. Prat ex Hot.

Jvs ciuile Papyrianum (inquit Pomponius) dicitur, non quia Papyrius de ſuo quicquam ibi adiecit, ſed quod leges ſine ordine latas in vnum compoſuit.Prat.ex Hotom.

Jvs ciuitatis tradere,idem quod ciuitate donare,id eſt,plane ciuem facere.Vide Rhenanum in ludum Senecæ.Erat autem id proprie in peregrinis,ſicut Ius Quiritum in libertis.Spieg.

Jvs commentitium dicitur id, quod noue & recens excogitatum eſt,quaſi fictitium,vtpote non aliunde tranſlatum,ſed ſine vllo prorſus exemplo introductum.Paul.l.ſi pœna alicui.ff. de pœn.Si pœna alicui irrogatur, receptum eſt commentitio iure,ne ad hæredes tranſeat.Prat.

Jvs commune eſt genus ſeu materia, ex qua ius ciuile conficitur: & per hoc potiſſime iuris ciuilis pars eſt ius commune, quo ſeiungi non poteſt, veluti reliquæ ſpecies à ſua materia ſunt inſeparabiles.Ex Solom.Vide infr Ius Quiritium.Spieg.

Jvs commune vocat Paulus ad differentiam Senatuſconſulti, quod in ſpeciem factum eſt de ſcripturis famoſis, ſcil. editis nullo nomine adiecto. Cæterum,inquit,ſi nomen adiectum: & iure communi iniuriarum agi poteſt,l.quod Senatuſconſultum.ff de iniur.Prat.

Jvs compaſcendi habere, Scæuola in l. penult.ff.ſi ſeruit.vend. Plures,ait ex municipibus,qui diuerſa prædia poſſidebãt, ſaltum communẽ vt ius compaſcendi haberent,mercati ſunt.Sp.

Jvs compaſcuum apud eundem Scæuol.in d.l. pen. vbi inquit, aliquid ſecum compaſcui iuris traxit.Spieg.

Jvs conſtitutum.pro ſingulari accipit ICtus in l. ſi peculium.de ſtatu liber. Ius n. conſtitutum eſt quod placito quodam & conſenſu recipitur communiter, Paul l.1.in fin.rer.amot.l.1. §.item cum contra.ff.quæ ſent.ſine appell.reci.Prat.

Jvs conſuetudinis eſſe putatur id quod voluntate omnium ſine lege vetuſtas comprobauit: quo in genere & alia ſunt multa, & eorum multo maxima pars, quæ prætores edicere conſueuerunt, ait Cic. lib. de Inuent.2. quibus verbis edicta translaritia ſignificat.Prat.ex Hot.

Jvs conſideratum vt animal,Naturale vocatur: item vt homo, Humanum, ſiue Ius gentium:tertio vt ciuis,Ius ciuile appellatur.Salom.in Pand.de iur.ciuil.

Jvs crediti amittere, in fi.l ſed & partus ff.quod metus cauſa.Sp.

Jvs controuerſum.Iura controuerſa & dubia dicuntur ICtis,de quibus inter eos eſt diſſenſio : vt cum aliud videtur Mutio, aliud Bruto, aliud Manilio.Cic.pro Muræna:ſi id quod oportet reſponderis, idem videare reſpondiſſe quod Seruius : ſin aliter, etiam controuerſum ius noſſe & tractare videare. Ius autem controuerſum iuri certo opponitur Turn.lib. 20.c.13.

Jvs dicere translate, pro prætoris imperium ſibi vſurpare.Vlp.l. 1.ff.quod legato. Æquiſſimum prætori viſum eſt, vnumquenque nõ ſibi ipſum ius dicere occupatis legatis, ſed ab hærede petere. Calliſt.l. pen.ff. de vi priu. Quiſquis probatus fuerit, rem vllam debitoris temere poſſidere, ſibique ius in eam rem dixiſſe,ius crediti non habebit. Alias proprie ius cuipiam dicitur,cum ei per ſententiam quid adiudicatur,aduerſum eum, cui quid abiudicatur,quod vulgo dicunt, Cauſam obtinere, & ſuccumbere in cauſa. Vlp.Eſt, inquit, receptum, vt poſſit ei & aduerſus eum ius dici de iur.om.iud.Prat.ex Hot.

Jvs dicere quiſque debet loco conſueto intra fines ſuæ iuriſdictionis:Extra terminos n.ac fines iuriſdictionis, ſicut illi impune nõ paretur, l.fi. ff. de iuriſdict. Ita quoque irritum eſt, quod ab eo non fit in loco ſolito , puta in foro pro tribunali, in curia.vide Gœdd.in comm.ad l.2.n.1.2.3. ff.de verb.ſign.

Jvs dicere,& reddere,& tribuere magiſtratus dicuntur,& repręſentare, in l. 1. C. vbi de cauſa ſtat.Atq; ius dicebant hi ſolum, qui tribunali & iuriſdictioni præerant.l.5.ff.de feriis.l.penult. ff.de iuſt. & iur.l. 2. §. poſt originẽ.ff.de orig.iur.l.3.ff. de offi. cius cui mandat l.10.l.18.ff. de iuriſdict.l.7. in fi.de offic.proconſ.l.1.in pr.& l.2.ff.quod quiſq; iur.l.1.§.an autem.ff.de poſtul. Itaque ius dicere & iudicare,ſententiamq; proferre diuerſa faciunt.l.4.in fi.ff.de interrog.iniur.fac.l.57.ff.de re iud. Rub.ne quis in ſua cauſa iudic.vel ius ſibi dic.Ius dicere enim eſt actiones & iudicia dare,eaque omnia facere, quæ ad officium ius dicentis pertinere ſcribit Vlp. in l.1. ff. de iuriſdict.

Vbi ius dicens pro prætore accipi poteſt, vt in l.1.ff.de iur.deliber.& l.12.ff.de vulgar.& pupill.Briſſ.

Jvs διορθωτικὸν vide Diorthoticum ius &c.

Jvs docendi leuis,& ſimplex via, cuius meminit Iuſtinian. Inſtit. de iuſt. & iur. hæc eſt: Primum incipere à naturalibus & diuinis præceptis: deinde progredi ad capita humanarum legum , & demum ad propagatas gentium & magiſtratuum conſtitutiones.Oldend.Prat.

Jvs ædilitium honorarium quidẽ dicitur.§ prætorũ.de iur.nat. gent.& ciuil.prætorium nunquam.Cuiac.l.5.de verb.oblig.

Jvs æquabile. vide Æquabile ius.

Jvs eſto,i.e.vim atque autoritatem legis habeat.Cicer.in legib. lib.2. Quod is,qui bellum gerit,imperaſſit,ius,ratumque eſto.Verba ſunt 12.tab.Bud.Spieg.

Jvs ἐμφυτευτικὸν ius prædii eſt, non ſeruitus, quod & ἐμβατευτικὸν dicitur in l.ſed ſi pecunia.§.ſi res.ff.de rebus eor. Eſt autem,vt vulgo dicitur, ius ἐμφυτευτικὸν , vel ἐμβατευτικὸν ius perpetuarium,quinimo temporarium eſſe poteſt,l.vlt.ff.ſi ager vect.id eſt, emphyt.pet. videlicet ſi non ad modicum tempus prædia fruenda tradantur. Sic.n.hæc verba,ad tẽpus,in ea lege Interpretes accipiunt,argumẽto ſuperficiarii,l 1.§.quod autem,de ſuperfic.& recte:nam idem fere ius eſt ſuperficiarii & emphyteuticarii. Vterque in rem actionẽ habet & Publicianã, & Vti poſſidetis, vterq; ſeruitutẽ imponere poteſt, vterq; poſſidet, vterq; nouum opus nuntiare poteſt,vterq; ius alienãdi,vterq; ſeruitutum vindicationem habet:Ille tamẽ in ſola ſuperficie, hic in vniuerſo ſolo ius habet. Locationes fere vt à cẽſoribus, ita & à priuatis in luſtrum fiebant, vt non fruſtra Iuſtinian.in Nouell.120. nominatim Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ permiſerit locationes vltra luſtrum. Atque eo fit,vt putem,eas locationes, quæ luſtrum egrediuntur, ius ſuperficiarium vel emphyteuticarium conſtituere. Cuiac. not.ad lib.3.Inſtit.tit. de locat.& conduct.ſuper verb.de prædiis quæ perpetuo.

Jvs & fas, quo ad originem ſignificationis, non paruo diſtant interuallo.Nam fas,ſicut fatum,nomen mutuatur à fando,& vtrumque in mente diuina cenſetur æternum. Fas appellatur ſacrum æternæ iuſſionis oraculum, quaſi præfatione,notitia, & publica lectione digniſſimum. Vnde manauit ad homines ratio & æquitas, mater iuris: cuius idea, typus, & exemplar nunquam incepit eſſe,nec patietur interitum.Ius autem quaſi per apocopen à iubeo ſuam capit originem , ex tempore & poſt peccatum emerſit , quia omne delictum à iure patitur emendationem. Nullum quippe malum remanet impunitum iuris interuentu. Ius igitur dicitur ſanctio iuſta , quæ nemini parcit.Taboet.in topic.milit.for.& leg.diſcip.

Jvs facere dicitur, quod iuris atque legis vim habet. Vlp.l. non ambigitur, Jus ſenatum facere poſſe,h.e.Senatuſcõſ.pro lege haberi ; Verbum eſt, inquit Budæus, Juriſperitis notũ.Spieg.

Jvs feciale,quo tempore,vel à quo inuentum ſit,inter auctores non cõſtat. Fecialis.n.ſacerdotii vſum omnium vetuſtiſſimũ apud Romanos fuiſſe, Feneſtella docet, cum Tulli Hoſtilii tempore fuerit, cui tamen nequaquam aſcribit Alex.ab Alex. Sed à Tullo Hoſtilio ſeu Anco Martio, vt vero alii à Numa Pompilio Feciales inſtitutos putauit,qui ab Equicolis iura & verba ſolennia quibus res repetuntur, & bella indicuntur,accepere, Heſo auctore.De hac re copioſe Plut.in vita Camilli. Dion.lib.2.Gell.lib.16.c.4.Seruius lib.9.Æneid. Principium pugnæ.Blond.lib.4.Rom.triumph.Cæl.Rhodig.lib.21.c.5.

Jvs fiſcale non commune eſt,ſed proprium principis:vt autem alienum ius , ita fiſcale pactionibus noſtris lædi non poteſt. Cuiac.ad l.inter debitorem.ff.de pact.

Jvs fundi,in l.5.C.quorum appell.non recip.id eſt,poſſeſſ.

Jvs gentium(inquit Vlpian.in l.1.§.vlt.ff.de iuſt.& iur.) eſt,quo gentes humanę vtuntur:quod à naturali recedere facile intelligere licet: quia omnib. illud animalibus, hoc ſolis hominibus inter ſe cõmune ſit.Pompo.in l.2.adiicit exempla:veluti, erga Deum religio : vt parentibus & patriæ pareamus. Iuſtin. Inſt.eod.tit.rectiſſime ſentit,Ius gentium eadem ratione generaliter dici,qua ius ciuile in ſpeciem nuncupatur. Nã ſicut à populo alicuius ciuitatis tractum eſt nomen iuris ciuilis:ita ius gentium ab omnib.populis vocatur.Quod vero naturalis ratio,ait,inter omnes gẽtes cõſtituit, id apud omnes populos peræque cuſtoditur:vocaturq; ius gentium:quaſi quo iure omnes gentes vtuntur. Illud diligentiſſime obſeruandum eſt, quod multis errandi cauſam dedit.ius gentium alias accipi apud ICtos pro vero naturæ iure:alias pro eo iure, quod plurima hominum pars vbique recepit.Quod niſi recte diſcernas, nunquam peruenies ad veram iuris cognitionem. Veteres n. rati ſunt, quicquid ab omnibus gentibus pro iure ſeruaretur: id quoq; ex naturali ratione productum fuiſſe : cum non crederent,omnes homines in deligẽdo iure prorſus erraſſe. Hoc modo loquitur de iure gentium Vlpianus in loco citato,iuxta exempla Pomponii , & quidem recte, in l. veluti.l. vt vim. & l.ex hoc iure.ff de iuſt.& iure.Iuſtinianus in §.venditæ.Inſtit.de rer.diuiſ Religio enim erga Deum,pietas in parentes, cognatio inter omnes homines , vere ſunt iuris naturalis: quod,quia

quod,quia ſolis hominibus commune eſt,ius gentium vocat. Cæterum in l.manumiſſiones.ff.de tit.quatenus loquitur de effectibus, & prædura ſeruitutis forma:ſi accipias ius gentiũ naturali ratione conſtitutũ eſſe,errabis tota via.Nam ea ſeruitus pugnat cum iure naturali,rectéq; fuit emendata.Quãquam tolerabilis ſeruitus,quali nunc vtimur, ſecundum naturam eſt,vt grauiter probat Ariſtoteles in Politicis: nec id negat Vlpianus in eadem l.manumiſſiones ſi ex æquo & bono intelligatur, collatis aliunde ſententiis ſuis. Neq; enim ex vno ſtatim dicto totus Vlpianus iudicari poteſt,quid ſentiat de iure naturali. Videndum enim etiam eſt,quid alio in loco dicat.Accipitur ibi ius gentium, pro iure, quod omniũ gentium autoritate paſſim receptum fuit vbique. Quare cũ audis hanc vocem, Ius gentium, non ſemper exaudiendum eſt Ius naturale,ſed plerunq; Ius humanum, vt Liuius recte appellat.Neq; enim ſequitur:Gentes id conſtituerunt aut in vſum admiſerunt:Ergo eſt ius naturale aut æquum:imo ſæpe iniquiſſimum eſt. Ego ſane multum tribuo humanæ authoritati,ſed non præfero eam naturæ.Olden.& Prat.Etſi vero magna ſit cognatio Iuris gẽtium & iuris naturalis,vt dictum eſt,tamen illud ab hoc diuerſum eſt in eo,quod naturale eſt hominis,qua animal eſt.prouidum quidem & ſagax, cæterũ incluſum domi,paulum admodum differens à brutis:Ius hoc gentium hominis eſt, qua homo, plenus rationis & conſilij, & iam hominum ſocietate implicatus, vt ex Vlpiano explicat Connanus li.1.c.5.n.2. Hinc non inſcite adnotauit Salomonius in l.ius naturale.ff.de iuſtit.& iure inſtar triplicis, quæ in homine eſt conſiderationis,triplex quoque ius conſtitutũ eſſe:aut enim hominem,ſicut animal diſpicimus & fit ius naturale,quod in appetitu & ſenſu tantum conſiſtit. Si vero vt hominem conſpiciamus, fit ius gentium, quod naturalis ratio tantum inter homines conſtituit.Quod ſi,vt ciuis,in cõſideratione habeatur,ius ciuile cõficiemus, quod citra ciues eſſe non poteſt.Sunt ex iuris interpretibus,qui hoc ius gentium duplex fecerunt: primæuum, quod ab initio creationis hominum animis diuina quadam vi inſitum inſculptumque fuerit, quod naturale etiam vocari oſtenſum eſt:Secundariũ, quod malitia hominum ingruente,contra naturã plerunque inductum, & in iuris conſtitutiones redactum; ita enim humanis neceſſitatibus,vſu exigente,ſeruiendum fuit.§.ius gẽtiũ.de iure naturali:inde coorta bella,captiuitates ſequutæ, ſeruitutes vitio ductæ,res maxime iuri naturali contrariæ,l. manumiſſiones.ff.de iuſtit.& iure.Cæterum hanc diſtinctionem præter alios reiicit Coraſius Miſcellaneorum lib.6.cap. 25. ac Cõnanus lib.1.cap.5.n.2. Interpretes videntur non tã ipſum ius gentium diuiſiſſe,quam ætatem rerũ ab eo inuentarum,progreſſumq; notare voluiſſe. Cum enim omne procedat à fonte naturæ,ſitque nihil aliud,quam quod ſua cuiq; ratio præſcribit faciẽdum,aut non faciendũ,nihil in eo prius eſſe poteſt,nihil poſterius.Sed hoc voluerunt ſcilicet,quę ab iſto iure manarunt in communem vtilitatem, non ſimul ea atque eodem inuenta eſſe tempore, &c.

Ius gladij eſt poteſtas animaduertẽdi in facinoroſos,quæ meri imperij eſt,l.3.ff.de iuriſd. Tractum autẽ illud videtur ex ea conſuetudine,quod principes Romani præſidib. & præfectis prætorio, iiſque quibus hoc imperium eſſe volebant, gladiũ dabant.Id facile eſt conijcere e verbis Papinij,ſic ſcribentis:

Felix qui magno iam nunc ſub præſide iuras.

Cuique ſacer primum tradit Germanicus enſem.

Sed & Imperatoris gladius ipſius erat curæ commiſſus,præfecti ſcilicet prætorio, cum Imperator etiam multo magis merum imperium teneret, quam quibus eam poteſtatem in prouinciam euntibus mandabat.Prat. Philoſtratus: ἐξὸν σοι τὸ ξίφος ... Vt autem maioribus illis poteſtatibus gladius eiuſque poteſtas dabatur : ſic tribunis pugio, quod παραζώνιον dicitur Martial.

Militiæ decus hoc & grati nomen honoris

Arma tribunitium cingere digna latus.

Dio Traianum ſcribit dixiſſe, cum parazonium Suræ cingeret,hoc pro me,ſi recte imperaro, vtaris:ſin ſecus,in me. Ita in his meritum honorum diſtinguebat magnitudo ferri, ac gladio accingebantur imperatores,duces,præſides : pugione tribuni.Vt autem in honoribus mandandis his armis accingebantur : ita cum ignominioſe mittebantur, & honoribus priuabantur, diſcingebantur , cuius rei multa paſſim in iure aliiſque ſcriptoribus extant exempla: vt annotauit Turneb. aduerſ.lib.12.c.6.

Ius haſtæ fiſcalis. De iure haſtæ fiſcalis, id eſt, de iure venditionis rerum fiſcalium, quæ haſta in foro poſita, fiebat, meminit etiam Cicero libro Officiorum ſecundo: Vbi eſt auſus (inquit) dicere haſta poſita, cum bona in foro venderet, & bonorum virorum,& locupletum,& certe ciuium, prædam ſuam ſe vendere? Anchoran.

Ius honorarium,id eſt prætorium, ait Iuſtinian.idcirco quod qui honores gerunt,i.e. magiſtratus,autoritatẽ huic iuri dederunt,§.6.de iur.nat. Ius honorariũ idẽ quod prætoriũ,ab honore prætorũ ſic nominatũ,l.7.de iuſt.& iur. vel quod ab honore prætoris venerat,l.2.§.5.ff.de orig.iur.Prat.ex Hot.

Ius honorarium viua vox eſt iuris ciuilis. l.nam & ipſum ff. eo.tit.Old. vide Honorarium.

Ius Italicum quidam nihil aliud eſſe volunt , quam à tributis immunitatem:tributorum duo genera conſtituentes, vnum agris impoſitum,alterum capitib.Cuiac.11.obſ.35. id falſiſſimum opinatur.Nam,inquit, & quæ ius Italicum non habet, quædam coloniæ prouinciales immunes ſunt, vt Cæſarieñſis colonia prima Flauia,quã Veſpaſianus deduxit,auctore Plinio 5.c.13.& Nou.103.immunis eſt.l.vlt. ff.de cenſib. remiſit n.ei Veſpaſianus tributum capitis primum;& quia non ideo etiam remiſſum videbatur tributum ſoli,poſtea Titus etiam ſolum Cæſarienſis coloniæ immune factũ interpretatus eſt. Non ideo tamen Cæſarienſis colonia ius Italicum habet,l.1. ff.eo.Et ita recte Plinius 3.c.21.ciuitates aut colonias immunes ſeparat ab iis,qui ius Italicum habent. Poſſet quidẽ vna eadémque ius Italicum habere,& eſſe immunis, ſed nõ quod immunis, veluti Barcino, d.l.vlt.aut Iliũ:ideo & Iuris Italici:idemque ex diuerſo dicendum eſt,plus eſt, eſſe immunem ciuitatem vel coloniam,quam habere ius Italicum.Nam ius Italicum leuatio tantum cenſitionis eſt,puta vt idem in cenſitione ius experiantur,quod coloniæ Italicæ:nec id tantũ,ſi colonia ſit immunis,ſed etſi ſit immunis, facit vt in reliquis eodẽ iure ſit eius colonię Reſp.quo ipſa Italia,puta in traditionib.nexi,in vſucapionibus,in annali exceptione,itemque in iure capiendi.Nam hac de cauſa cũ tractaret Celſus de fideicõmiſſo relicto coloniæ Philippenſiũ,l.Balliſta.ff.ad Trebell. adieciſſe eum opinor coloniam Philippenſem eſſe iuris Italici.Atque ita multo plura cõferebat ius Italicum, quam immunitas:ſed in cauſa tributorum (vt diximus) plus certe erat immunem eſſe,quam habere ius Italiæ.Prat.

Iusiurandum offerre & deferre. Quintilian. in l.5.iuſiurandum litigatori aut offerunt ſuum:aut nõ reſpuunt oblatum: aut ab aduerſario exigunt: aut recuſant , cum ab ipſis exigatur. Seniores præcipere ſolebant , ne vnquam iuſiurandum deferremus. Sp.

Iusiurandum diuidit Abbas Panorm.in c.ſin.de iureiuran. in iudiciale, & extraiudiciale. Iudiciale rurſus in neceſſarium, & iudiciale:quod dicit vendicare nomen ſui generis.

Iusiurandum adactum.Quære, Adactum iuſiurandum.

Iusiurandum ſimplex, Doctor.informe vocant,non eſt, vt ipſi tradidere,quod prorſus adiecta cauſa detur : ſed quod innominatam cauſam complectatur. Quia in iudiciis nihil debet admitti ſine generali vel ſpeciali , vt ait Oldend. indicans erroris occaſionem , quod Doctores phraſin horum verborum ; Si iurauero te Stichum mihi dare oportere : non perceperunt. Sp.

Iusiurandum vnde dicatur.vide ſ.Iuramentum affirmatio eſt.

Iusiurandum eſt,vt definit Ariſtot.μετὰ θείας παραλήψεως φάσις ἀναπόδεικτος.Vt Clemens Alexand.ὁμολογία καθοριστικὴ μετὰ προσπαραλήψεως θείας. Vel vt Cice lib.3. Offic.adfirmatio religioſa, quoties quid quaſi Deo teſte adſeritur.Vnde & ſacramẽtum dici ſolet, quaſi ſacræ rei arctiſſimum vinculum, quód nullo modo ſit ludendum,teſte Cicerone ibidem ſic dicente:Nullum etiam vinculum ad adſtringendam fidem iureiurando maiores arctius eſſe voluerunt:id indicant leges in XII. Tabul.indicant ſacra,indicant fœdera, quibus etiam cum hoſte deuincitur fides , indicant notationes , animaduerſionéſque Cenſorum,qui nulla de re diligentius quam de iureiurando iudicabant.ideóq; etiam tanta erat apud priſcos iuriſiurandi religio,vt ſi quis quem re aut verbo læſiſſet , interpoſitione iuriſiurandi,quo eum,qui læſus erat,adiurabat indignum ea iniuria eſſe,& ei nolle factam, ſatisfaciebat atque purgabat, Plautus in Amphitryone :

Aut ſatiſfaciat mihi, atque adiuret inſuper

Nolle eſſe dicta,quæ in me inſontem protulit.

Itaque apud Terentium in Adelph.

Ego veſtra hæc noui,nollem factum :

Iuſiurandum dabitur,eſſe te indignum iniuria hac.

Iusiurandum turpe vel illicitum non eſt ſeruandum.Nouell, ne à mulieribus,quæ ſe proſtitu.§.1.conſtit.51. Euidentiſſimum peccatum eſt,id iuſiurandum inferre, quod ſtatim atq; præſtitum eſt, violandum ſit. Nouell. Vt ſine vllo impedimento.§.quia vero magna verſamur. conſt.94.Prat.

Iusiurandum calumniæ.Vide,Iuramentum calumniæ.

Iusiurandum in lite eſt,quod à iudice defertur actori eius rei, quæ in iudicium deducta eſt æſtimandæ cauſa. Et defertur plerumq; ob dolũ & contumaciam aduerſarij, ne in poteſtate eius ſit , per fraudem ab inuito domino rem iuſto pretio comparare, l.2.& 7.ff.de in litem iur. Actori licet pretium facere iniuſtum , nec in omnibus iudiciis paſſim , ſed vt lex, prætorve,aut princeps permiſerit.leg.videamus.§.iurare.ff. eod.& l.in actionib.eod.Prat.Vide & ſup.iurare in litem.

Iusiurandum defert,qui aduerſario ſuo iurandi conditionem fert. Delatum vero iuſiurandum dari, præſtari, ſuſcipi, remitti, recuſari,referri dicitur: iuſiurandum autem remittit,

qui,cum paratus eſſet aduerſarius iurare,gratiam ei facit,cõtentus voluntate ſuſcepti iuriſiurandi, l.6.ff.de iureiur. l.1. C.eo. Refert, qui delatam ſibi iuriſiurandi conditionem in aduerſarium transfert.Prat.

Ivsivrandvm eſt iudiciale, vel extraiudiciale.Vult.in comm. Inſt.l.4. §.item ſi quis.10.n.8.

Ivsivrandvm extraiudiciale eſt,quod extra iudicium è volũtate partium dependet, idque tantum eſt voluntarium, vtpote quod ex conſenſu vtriuſque præſtatur: vnde etiam aliquando dicitur conuentionale.Vult.dicto loco.

Ivsivrandvm iudiciale eſt, quod in iure ſeu iudicio corã magiſtratu ſeu iudice interponitur.Vult.d.loco.

Ivsivrandvm in libris Feudiſticis aliud eſt ſimplex ſiue ſolitariũ,quod ſolus litigator,ſiue dominus, ſiue vaſallus præſtat: Aliud coniunctum ſiue commune,quod quidã ſacramentalitium diſtinguendi cauſa nominant,propterea quod coniuratores certo numero id præſtant, qui ſacramentales (vt ſuo loco dicemus) appellantur.lib.feud.1.t.4.§.2.& t.26.& li.2. tit.33.§.2. Rurſus aliud eſt liquidum, quod feudalitii ſcriptores appellant,ſine mentione conſcientiæ:cum quis liquido factum, aut non factum iurat,de ſuo videlicet facto affirmans.Aliud fortaſſis arbitrarium dici poteſt,quia per verbũ antiquæ Romanorum formulæ Arbitror,concipitur: cum quis iurat ſe arbitrari non factum : quod iidem ſcriptores, iuramento conſcientiam ſolam apponere. lib. feud.2. tit.33. §.2.& tit.58.§.6.Prat.ex Hot.

Ivsivrandvm & ſacramentum differunt. Differentiam inter ſacramentum militare,& iuſiurandum eſſe,non obſcure Liu. lib.12.innuit. Quæ vero ea fuerit,inter doctos diſceptatur. Quidam enim exiſtimant,cum ante certa formula iuriſiurãdi comprehenſa fuiſſet,de qua Gellius lib.16.ex lib.5.Cincii de re militari,hoc tempore, quod nunquam antea factũ fuerat,nam adauctam,acceſſione harum clauſularum fuiſſe : de quo Sigonius non ſolum in annotationibus Liuianis, ſed & de antiquo iure Ciuium Rom.lib.1.c.15.Verum non obſcure Liuius dicto libro oſtendit,ſacramentũ voluntarium, iuſiurandum neceſſarium fuiſſe. Dionyſ.ait, ſacramentum Romanis gentilitium fuiſſe,iurare per bonam ſuam fidem.

Ivs iniquum ideo dicitur,quia iuſtum eſt,& non quia iuſtum: vt,Zaſio teſte,homines Latini probant.Spieg.

Ivs Latinitatis.Vide Latini,&,Latinitatis ius.

Ivs in manibus habere dicuntur,qui vi rem gerunt,& quibus, vt Ennius a t, ferro geritur res , quibus ius eſt in armis, & quibus leges inter arma ſilent.Ex Chiliad.Eraſmic.Spieg.

Ivs liberorum,vt Iſidorus li.5.inquit,eſt coniugum ſine liberis inuicem pro loco pignorum hæreditatis alterna cõſcr ptio. Quam definitionem confirmat Nou. Valent. de reſt.& l.valeat.C.Theod.de his quæ ſub tyran.infir.Et hoc quidem ius liberorum Impp.omnibus dant,in l.1.C.de iur.lib.

Ivs merum pro communi & viitato,ſiue quod nullo ſingulari ac præcipuo iure mixtum eſt.Vlp.l.16. ff. de minor. Nam ſi minor communi auxilio, & mero iure munitus ſit, non debet ei tribui extraordinarium auxilium.Prat.Hot.

Ivs meum, dicitur non ſolum,quod mihi competit iure communi, ſed etiam quod ex pacto vel conſuetudine debetur.c. conſtitutus.extr.de relig.dom.

Ivs militare,quo ſoli milites ſunt adſtricti.Old. in Reſtauratione Politiæ indicat quondam appellatum eſſe ius militare,rem militarem: quod & ipſum quanquam in armis verſaretur, & vi exercendum eſſet, nihilo tamen minus haberet rationem iuſtitiæ,ſecundum quam ſuſciperetur, & ſuſceptũ procederet.Quo ſecundum eum reſpexit Iuſtinian.in proœmio Inſtit.quum dicit : Imperatoriam maiestatem non solvm armis decoratam, sed etiam legibvs oportere esse armatam.Spieg.

Ivs militare. Fuit.n.& inter cæteras hæc lex militaris, ne dolo malo, neve aliena iniquitate,ſed iure,& propria virtute bellum gereretur,quam diligenter à Romanis obſeruatã, Liuius lib.6.teſtimonio eſt.Manutius de legibus Romanis.

Ivs moribus introductum, item ius moribus receptum,& ius morib.conſtitutum,in iure noſtro legimus:quod pleraq; non cauta legibus in mores recepta ſunt, hoc eſt, hominũ obſeruationem.Spieg. Sic ius ex more maiorum fuiſſe notat Papi. vt licet iuriſdictio mandari poſſet,nõ poſſet tamen animaduerſio lege vel Senatuſconſul. mandari.l.1.ff. de off.eius cui man.eſt iuriſd.

Ivs mulctæ dicendæ datur, quibus publicum iudicium eſt,& non aliis:niſi hoc eis ſpecialiter permiſſum eſt,in fin.l.2.ff.vbi quis ager.Spieg.

Ivs naturale.Vlp.in l.1.ff.de iuſtitia & iur.eumq; ſequutus Iuſtin.Inſtit. de iure natur.definiunt, quod natura omnia animalia docuit : late quide,improprie,& abuſiue,ne dicam licenter:ſed ita tamen,vt eis condonandum ſit,quod forte teneris ſtudioſorum ingeniis inſeruire,& populariter rem explicare voluerint,vt Old.exiſtimat.Neq; etenim rarum eſt, vt aliquando maioris cuiuſdam & clarioris demonſtrationis cauſa,& vt amplior,certior,& dilucidior doctrina ſit,qui eã tractant,aliqua vel abuſiue ſumpta,vel populariter,& tranſlatiue ponant. Cum.n. (Cicerone authore) homo ſolus ex tot animantium generib.atq; naturis particeps ſit rationis& cogitationis,ſequitur quod in quib.ratio non ſit,nec ius eſſe proprie poſſit; ſed cum ad bruta referimus,rationis & iuris nominib.abutimur,vt alibi de virtute:ſimili ſere modo dixit Cic.Cum ergo legis ius naturale commune brutis,tum affectũ,iuſtum inſtinctum naturalem inclinationem vel propenſionem & motum quendam neceſſarium (quo omnia paſſim animantia aliquid faciunt,vel non faciunt naturali quadam propenſione, non quidem ad beluinos affectus rapiente, ſed cum ratione conueniente, & ad conſeruationem vniuerſitatis tendente) intelligas,non ius & rationem. Sunt.n.quædã affectiones,& inſtinctus naturæ,quib.impellimur ad agendũ aliquid ſecundum ipſam naturam,qui motus nobis cũ cæteris animantib.cõmunes ſunt:Talis eſt:vt quælibet natura velit eſſe conſeruatrix ſui,vt ſalua ſit, & in ſuo genere conſeruetur.Non.n.vt ait Tullius pro Milone,lex ſcripta,ſed nata eſt,quam non didicimus, accepimus, legimus,verum ex natura ipſa arripuimus,hauſimus, expreſſimus: ad quam nõ docti,ſed facti,non inſtituti,ſed imbuti ſumus,&c.Talis eſt cupiditas liberorum procreationis:Vnde Ariſt.etiã dixit: In animalib.eſſe opus φυσικώτατον,generare ſimile: & Iuſtin.Nou. ſua conſtitutione 89.ἡ φύσις (inquit) ἐξ ἀρχῆς τὰ περὶ τὴν τεκνογονίαν ἐνομοθέτησε.De qua re Tullius latius li.2.de nat.Deor.Eiuſdẽ etiã eſt generis naturalis quædã propenſio ad educandũ fœtum : quare etiã Iuſt.l.vn.§.taceat.C.de rei vxor.actio.præclare ait, naturalem ſtimulum hortari ad liberorum educationem:de quo affectu plura Plut.in libello περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.At vbi motus huiuſmodi naturæ ad homines redigis,pariunt illi quidẽ ius quoddã naturale, ſed non cõmune cæteris animantib.quia tunc eſt ratio quędam inſita homini à natura,quę non poteſt eſſe in brutis, & hoc ius gentiũ eſt, quod ius naturale pariter appellatur.Ergo meminerimus,cũ agitur de motib.nobis cum animantib.cõmunibus, non proponi prorſus beluinos affectus, & qui nihil penitus habeant rationis aut iuris,ſed adfectus illos,inſtinctus, & propenſiones,ſiue , vt Philoſophi appellant,στοργὰς φυσικάς,quæ omnib. animantib.inditę ſunt ad conſeruationẽ huius vniuerſitatis, cumque ratione conueniunt,erantq; futuræ in natura hominis,etiãſi in ſua illa innocentia,in qua creata fuerat, manſiſſet.Sed poſtquam illam diuinam innocentiam exuit,ac propter vitium morbi originalis contaminata eſt: neceſſe eſt,vt mens& ratio humana affectiones has & inſtinctus naturę regat & moderetur, ſuaq; vi in officio retineat,pręſtetq; quodammodo,quod ipſa innocentia præſtitura fuiſſet,quod quia ratione in hominib.fit,ius naturale dicitur,& pariter ius gẽtium,quod nihil aliud eſt, niſi iudicium illud rationis, quod nobiſcũ naſcitur,non aliqua arte,aut ſtudio addiſcitur.Quo fit vt inepta nimis videatur diſtinctio doctorum de iure naturali primario,& ſecundario:primæuum intelligentiũ, quo pecudum affectus continentur. Cum vere ius nõ ſit,vbi bruta ſint. Eſſet enim, vt vere in hoc propoſito accuratiſſimus Oldendorpius dixit ex brutis homines facere,ex hominibus bruta. Quãuis.n.in brutis appareant igniculi quidã,& imagines ingenii & rationis,vt quãdoq; videantur hominis prudentiam, ſi nõn aſſequi,ſaltem imitari,tamen nihil neq; intellectu,neq; cogitatione perficiũt, nec vlla ratione vel honeſtatis formula prædita ſunt , vel quidquam iuris habent. Quare Cic.eleganter,Quibus.n.(inquit)ratio à natura data eſt,iiſdem etiã recta ratio data eſt.Ergo & lex;quæ eſt recta ratio in iubendo & vetando.Si lex,ius quoque.At omnibus ratio:ius igitur datum eſt omnib.Quare ſecundum eundem ius vel lex naturæ proprie ſic diffinitur.Eſt ratio ſumma inſita in natura, quæ iubet ea quæ facienda ſunt,prohibetq; contraria. Huc accedit id quod Iuſtinia.dicit in §.pen.Inſt. de iure nat.gẽtium & ciuili.Sed naturalia quidem (inquiẽs) quæ apud omnes peræque obſeruantur,diuina quadam prouidentia conſtituta, ſemper firma atq; immutabilia permanent. Ea vero nullibi, quam in corde & mente hominis,velut in quibuſdã viuis tabulis ad imaginem Dei creatis, impreſſa extant.Prouidebat enim clementiſſimus pater,nihil in hoc mundo æque homini opus eſſe, quam regulis atq; principiis quibuſdam recte viuendi, quæ præter eum nemo dare poſſet.Atq; hæ ſunt leges,de quib.ſenſit Apoſtolus ad Rom. ſecundo,cum de gẽtibus loquens dixit:Quod cum legem nõ haberent,ipſæ ſibi lex fuerant,atteſtante ipſorum cõſcientia & cogitationibus inter ſe accuſãntib.& excuſantibus,vt tradidere Oldendorpius & poſt eum Aldobrãdinus. Quare ius naturale nihil aliud eſt quam ratio & æquitas, quam nobis innata quędam vis affert, & qua beſtiis maxime præſtamus. Idem & Ius gentium dicitur in l. iuriſgentium. ff. de pactis. quo in loco non tantum contractus, ſed & pacta iuri gentiũ adſcribũtur.Vt autem Ius naturale æquitas naturalis appellatur,ita nõ inficior, quin etiam poſſit Ius ciuile æquitas ciuilis appellari. Nam & M.Tullius ius ciuile ita definit:ęquitatem conſtitutam his,qui eiuſdem ciuitatis ſunt ad res ſuas obtinendas

obtinendas. Plerunque tamen æquitatem cum dicimus, naturalem inteligimus, & id quod Ariſtoteles vocat ἐπιείκεια. Cicero ad vnguem conueniens in Topicis, dum iuris tres eſſe partes ait: legitimam, conuenientem, moris vetuſtate confirmatam. Nec enim pars conueniens pertinet ad pacta conuēta, ſed ad æquitatem, vt repetita ab eodem in eod. lib. diuiſio in legem, morem, æquitatem, manifeſto declarat. Cuiac. ad l. 1. poſt prin. ff. de pact.

Ivs autem NATVRALE Heliodorus (vt de eo teſtatur Forcatulus dial. 37. Necyomantię) triplex eſſe differuit: primum commune homini cum DEO: alterum, commune homini cũ brutis: tertium commune homini cum homine, quod ideo ius gentium appellatur. Et ducamus primum ius naturale, quod quidem à Doctoribus prætermiſſum eſt, à parte nobiliore ipſius hominis, quæ cum DEO communis eſt, & appellemus id ipſum æquum & bonum cum Paulo, in l. pen. ff. de iuſtit. & iur. id eſt, meram æquitatem l. 1. ff. eod. quæ etiam ratio vocabitur l. cum ratio. ff. de bon. damnat. quæ non differt à lege Euangelica, ſi excipias Sacramenta, capitulo non eſt. §. 1. 6. diſtin. gl. ibi & 7. diſtinct. canon. qui iure. Hinc eſt illud: NON FACIAS ALIIS, QVOD TIBI FIERI NON VIS, canon. 1. prima diſtinctio. quam ſententiam adeo dilexit Alex. Seuerus imperator, vt de illo ſcribit Lampridius, vt & in palatio & in publicis operibus præſcribi iuberet. Hoc ius quam rationem ſeu æquitatem vocamus, leges omnes temperat, & modificatur. l. 2. §. item Varus. ff. de aqu. pluu. arc. Ex eo ſunt: nihil magis eſſe conueniens naturæ, quam pacta ſeruare. l. 1. ff. de pact. & minorum defenſio. l. 1. ff. de minor. & bene mereri de parentibus. l. venia. C. de in ius vocand. & non locupletari cum aliena iactura l. iure naturæ. ff. de regul. iur. Secundũ ius naturale, quod Heliodorus dixit, homini commune cum brutis eſſe, eiuſmodi eſt, vt neque per ſe æquum, neque iniquum ſit, ſed inſtinctus quidam naturæ, qui nos ad aliquid præcipue procliues facit: ex eo deſcendit maris & fœminæ coniugatio, quam nos matrimonium appellamus, hinc liberorum procreatio, hinc educatio. l. 1. §. Ius naturale. ff. de iuſtit. & iur. Cic. 1. Officiorum, Commune omnium animantiũ eſt coniunctionis appetitus procreandi cauſa, & cura quædã eorum quę procreata ſunt. Grammaticus ille Valla lib. 4. c. 48. negat appetitum coeundi, eſſe ius naturale: ſicuti nocendi imbecilliori animali, & ridiculum arbitratur, dicere ius naturale eſſe, quod omnia animalia natura docuit, vt in §. 1. Inſt. de iur. nat. & d. l. 1. §. ius naturale, ff. de iuſtit. & iur. Cæterum Iuriſconſulti ius accipiunt pro quodam impulſu, & immutabili prouocatione naturæ, quo ſignificatu vſus eſt C. Cotta, in quadam oratione, quæ nunc inter opera Saluſtiana legitur: nam vita & mors iura naturæ ſunt, inquit: vt ſine dedecore cum ciuibus, fama & fortunis integer viuas, id dono datur, & accipitur. Videto, quomodo Cottæ vita & mors à iure naturali ſunt: non quia æqua aut iniqua, ſed quia omnibus præfinita naturaliter, & qui mortem vult conſciſcere, ius naturæ violat. Auguſtinus libro de Ciuitate DEI, cap. 18. licet Iuriſprudentes admiſerint, vt quis ſibi manus inferret ſi non criminis conſcientia, ſed tædio vitæ, aut vt fortis videatur & mortem contemnens, vt Empedocles, Proteus & plerique alii Philoſophiæque iactabundi, l. ſi quis filio. §. eius qui, ff. de iniuſt. teſtam. qui omnes ius naturale violant, tum ius naturale, quod nuncupatur æquum & bonum, quia non patitur ratio iniuſſu principis vel ducis à ſtatione diſcedere, & manes anticipare, & qui ſibi iniquus eſt, quanto nequior aliis eſſet futurus? l. fin. §. pen. ff. de bon. eor. qui mort. ſibi conſc. Tum ius naturale commune cum feris violat, quæ omnes mortem exhorrent, vitam & dulce ſolis lumen complectuntur l. hac conſultiſſ. C. qui teſt. fac. poſſ. Virg. lib. 6.

Proxima deinde tenent mœſti loca quæ ſibi lethum
Inſontes peperere manu, lucemque peroſi,
Proiecere animas quam vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores!
Fata obſtant.

id eſt, inquit Seruius, iura naturæ. quia mors tali præmatura præter naturam eſt. Cum alias ſit ſecundum naturam, vt oſtendit Galenus exemplo pomi maturi, cum legitur ſuo tempore: ſi ante, pomum carpſeris, acerbum inuenies, vnde idem Poeta lib. 4. Æneidos de Didone ſeipſam occidente, amoris impatientia,

Nam quia nec fato merita nec morte peribat.

Emerſit tertium ius naturale, quod cum ipſo genere humano proditum eſt, §. ſingulorum. Inſtit. de rer. diuiſ. naturale dictum eſt, quoniam ratione naturali ignota feris, ſeruatur inter homines l. 1. ff. de acq. rer. dom. non enim feræ norunt contractus, ſeruitutes & bella inuenta à iure gentium l. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iur. §. ius autem gentium. Inſtit. de iure natur. neque talia iuri diuino, aut naturali, quod æquum & bonum vocauimus, ſine delectu grata & accepta ſunt: ſed aut indifferentia aut ingrata prorſus. Horat.

Nam proprie telluris eam natura, nec illum,
Nec me, nec quenquam ſtatuit, nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut vafri inſcitia iuris,

Seneca in Octauia.

Deterior ætas extulit ferrum graue,
Aurumque, ſæuas mox & armauit manus,
Partita fines regna conſtituit, nouas
Extruxit vrbes.

Atqui iure naturali, id eſt, æquitate, ſiue naturæ ductu, omnia erant communia. Can. ius naturale, prima diſtinct. nec licebat ſe inuicem decipere contrahentibus l. iure naturæ. ff. de reg. iur. iure gentium, quod eſt ius naturale tertium, licet l. in cauſæ. §. ſi. ff. de minoribus, inde fit vt propter æquitatē ſeruandam, ad ius illud communionis ſanctum & præcipuũ regrediamur. Canon. dilectiſſimis 12. q. 1. denique, inquit ibi Clemens, quidam ſapientiſſimus Grecorum ait, AMICORVM ESSE COMMVNIA OMNIA. Platonē intelligit, qui libro quinto de Legib. probat illud ſummopere in repub. κοινὰ τὰ φίλων. Idem Plato felicem putauit Reip. ſtatum, in qua non audirentur hæc verba: MEVM, TVVM, SVVM, quæ dominium inferunt. l. ſolum. ff. de rei vend. & quæ iure gentium comparata ſunt, de quo Cic. 1. Tuſcula. quæſt. ius gentium ſiue hominum eſt in humani generis ſocietate, & mox in omni in re conſenſio hominum lex naturæ putanda eſt. Sed & hoc ius gentium, & ſecundum ius naturale, cuius feræ ſunt participes, iuri potiſſime naturali ancillantur, & ei obſequuntur per omnia. neque enim dare operam liberis debemus, ſi æquitas reſiſtat, puta cum Veſtali, cum cognata, ſed vaga libido rationis freno regitur. Forcat. in loco ſ. citato.

Ivs NIGRVM, quod Philoſtratus ait in Lacedæmoniorum phiditiis, cœnę caput fuiſſe, à Græcis dicitur eſſe, quod in conſuetudine αἱματία vocabatur. Ex quo ſuſpicamur ſanguine vel mixto vel incocto atrum colorem iuris illius redditum fuiſſe: cuiuſmodi ius botulorum videmus. Hoc autem ius in mēſa Lacedæmoniorum erat præcipuum, vt ſenes eo cibo acquieſcerent plerumque, vt ait Plutarchus, nec obſonium aliud deſiderarent. Turnebus aduerſariorum lib. 7. c. 16.

Ivs NON DECRESCENDI eſt ius quo duobus re aliqua legata, non repente vno, ſolida res apud alterum remanet, nō quaſi accreſcens ei, vt legatum augeri videatur, ſed quaſi nullius concurſu diminuta, d. l. vnic. §. vbi autem legatarii. verſ. ſin vero nemo. C. de caduc. tollend. Quod quidem ius inter cōiunctos re locum tantum habet ex diſtinctione Iuſtiniani, d. verſ. ſin vero nemo. Quanquam & veteres hic etiam dicunt partem deficientem accreſcere, magis quam non decreſcere, nec tam ſubtiliter hæc diſtinguunt, quam à Iuſtiniano factũ. l. 1. §. interdum. ff. de vſufr. accreſ. l. hæc ſcriptura, l. ſi ſeparatim. ff. de cond. & demonſt. Prat.

Ivs NOVVM in l. 1. ff. quod quiſque iur. appellatur, quod nec in ſcripta redactum, nec conſuetudine corroboratum eſt. Videtur tamen in d. l. 1. ius nouum accipi pro iure iniquo, & ab vſu forenſi abhorrente. Old. Ius nouum, ait Gothofr. ad l. 11. Cod. de legib. eſt contra rationem iuris communis introductum, per l. 14. 15. ff. de legib.

Ivs παροικικὸν id eſt, Colonarium: vide ſupra Colonarium ius & adde Goth. ad Nou. 120. c. 1. & ad l. 24. §. 1. C. de ſacroſ. Eccl.

Ivs patronatus. in l. Adoptiuum. §. patronum. ff. De in ius vocando. Vlpian. Patroni (inquit) hic accipiendi ſunt, qui ex ſeruitute manumiſerunt, vel qui colluſiones detexerunt; vel ſi quis iudicio pronunciatur libertus eſſe, cum alioqui non fuerit, aut ſi iuraui libertum eſſe meum. Alias; patronus non tantum dicitur, cui libertus ſubiicitur, ſed etiam dicitur defenſor eorum, quos in clientela habet, primumq; locum poſt patrem in officio apud clientem, obtinere patronus debet. Hinc dicitur ius patronatus, quod vel in libertos, vel in cliētes habemus. Et de huiuſmodi iure in libertos (de quo etiam ipſi iureconſulti, lib. 37. Pand. & imperatores lib. 6. C. tit. 4.) videre eſt, quæ de antiquis, & variis legibus refert Alexander ab Alexandro lib. Genialium dierum 3. cap. 30. Ius vero patronatus (quantum ad ius Pontificium ſpectat) Ius eſt pręſentandi clericum ad Eccleſiam vacantem, ex gratia ei conceſſum, qui conſentiente epiſcopo, vel fundauit, vel conſtruxit, vel dotauit Eccleſiam. c. pię mentis, & c. filiis. 16. quęſt. 7. Acquirunt enim hoc ius, qui de Epiſcopi conſenſu vel fundant Eccleſiam (hoc eſt, locum, in quo templum extruatur, aſſignant c. 3. c. nobis. de iure patronat.) vel eccleſiam ædificant, cap. monaſterium. 16. q. 7. d. c. nobis. vel etiam conſtructas eccleſias ante conſecrationem dotant. c. cum abbatem, 18. q. 2. dicto c. piæ mentis & c. filiis. 16. q. 7. Itaque non mirum, cum à laicis poſſideatur, c. querelam. de elect. atque in hæredes tranſeat, c. 1. de iur. patronat. d. c. filiis. 16. q. 7. ſi qui dicant ius ipſum patronatus non eſſe ſpirituale, ſed temporale, vt etiam fatentur eximii Doctores Panormitanus, Philippus Decius & communiter canoniſtæ, in c. quanto. de iudiciis. Rochus Curt. in tractat. de iure patron. ver. ius. Porro, cum ſpiritualia nec à laicis tractentur, nec in eos ſucceſſionis, cōſanguinitatiſve iure deſcendant. c. 1. de prębēdis: nequaquā mirum eſt, ſi tamen ſecundum eos ſpirituali ſit annexum, vtq; proprius loquũtur Thomas Aquinas in 4. Senten,

& reliqui Theologi,ad ſpiritualia ordinatum:non ergo Spirituale eſt,vt dixi. Anchora.

Ivs patronatus cōſiſtit in duobus,nimirum in operis, & in bonis libertorum. Vult.in comment.Inſtit.l.3.t.9.ad pr.n.1.

Ivs patriciorum,vt Cic.commonſtrat.lib.1.de oratore,in gente poſitum fuit. Plebeiorum autem in ſtirpe, vt citat Brechæus l.Sæpe ita compertum eſt,ff.de verb.& rer.ſig.&c.

Ivs piſcandi in portu fluminibuſque omnibus commune eſt. Ius piſcandi in diuerticulo fluminis proprium vnius eſſe poteſt,& hoc quidem fit aut permiſſu principis,aut longa conſuetudine l.ſi quiſquam.ff.de diuerſ.temp. præſcr. Cuiac.ad l.præſcriptio.verſ. vel ſi quis quod in flumine. ff.de vſurpat. & vſucap.

Ivs poſitum,vide ſuperius:Ius omne quantum ad mores.

Ivs poſtliminii vnde dicatur,vide ỹ.in voce poſtliminium. Id quidem vetuſtiſſimum eſſe videtur,ſed quis eius fuerit autor, incertum eſt.Quod ad verbi vim & notationem attinet Cic. in Topicis ait, Seruium in eo nihil putaſſe notandum niſi Poſt.Nam Liminium tantum eſſe productionem verbi: Scæuolam autem Publij filium putaſſe iunctum eſſe verbum, vt ſit in eo & poſt & limen, vt quæ à nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tanquam limine exierint, dein cum redierint poſt ad idem limen, poſtliminio videantur rediiſſe.Scæuolæ Etymologiam Iuſtin.lib.1.Iuſt.probaſſe videtur. Alii Seruium magis ſequuntur. Sunt & qui poſtliminium dici exiſtiment ab eo, qui pos, hoc eſt,compos liminis eſt factus.Balduin.in Scæuola.

Ivs poſtulare, eſt requeſtam rationabilem facere, Budæus in lib.poſt.de Orig.iur.

Ivs prædii,eſt poteſtas in alieno prædio aliquid agendi, quod alteri agere non licet,ab ipſius domino data & permiſſa.Pra. ex Hotom.

Ivs prædiorum,quod ſub tit.de iure dotium memoratur,fuiſſe videtur de conditionibus & ſeruitutibus prędiorum,de aquę ductibus, & limitibus, & eius generis aliis quæſtionibus,de quibus etiamnum extant libelli Siculi Flacci,Iulii Frontini, Aggeni Vrbici,Hygeni & ſimilium Balduin.in Scæuola.

Ivs Prætorium,nominantur edicta magiſtratuum,prætorum, præſidum,ædilium.Zaſius Inſtit.de act.§.ſed iſtæ.Spieg.

Ivs Prætorivm dicitur ius ſcriptum vetus, quod prætores introduxerunt, ſupplendi,adiuuãdi vel corrigendi Iuris Ciuilis gratia, propter vtilitatem publicam,quod & honorarium dicitur ad honorem Prætorum ſic nominatum, l.7. de Iuſt.& iur. Ius prætorium adiuuat Ius Ciuile, dando remedium aliud: veluti à iure Ciuili datur petitio hæreditatis,& à iure prætorio vltra illam petitionem, tribuitur poſſeſſio bonorum. Cuius beneficio tantum conſequuntur hæredes, quantum hæreditariæ petitionis interuentu.Ius prætorium ſupplet omiſſiones iuris Ciuilis: veluti in furto,pro quo ius Ciuile miniſtrat actionem in duplum, nec diſtinguit vtrũ ſit furtum manifeſtum,an non manifeſtum. Atqui ius prætoriũ diſtinguit,vt pro furto non manifeſto detur actio dupli: pro furto vero manifeſto detur actio quadrupli, quod ſuppletur à Iure prætorio. Ius prætorium corrigit ius Ciuile, tam in ſucceſſionib.ex teſtamento,quam ab inteſtato:quippe de Iure Ciuili liberi emancipati nihil capiunt in bonis paternis. §.emancipati.de exhæred.liber.quod ius, vt iniquum, patitur emendationem à Iure prætorio,à quo duo remedia prodeunt bonorum poſſeſſio contra tabulas patris, qui deceſſit facto teſtamento,& bonorum poſſeſſio vnde liberi.§.emancipatos.de exhæred.liber.& §.emancipati.de hæreditatibus quæ ab inteſtato deferuntur apud Iuſtinia.

Ivs primæ ætatis,i.primogenituræ dicitur Connaturale,adeoque inſeparabile, vt in nullo alio ſubiecto verificari poſſit.l. nam quod.de penu leg.l.3.in pr.de tut. Vide Pennatem in l. 1.de priuil.eor.qui in ſacr.pal.milit.lib.12.C.Spieg.

Ivs Primogenitvræ, eſt ius ſingulare,& legi 12.tabul.incognitum,quin etiam iuri Iuſtinianeo incognitum,quod ius eiuſmodi eſt, vt filius primogenitus omnibus ſuis fratribus & ſororibus in ſucceſſione præferatur,aut certe partem aliquã de hæreditate præcipiat, antequam ad eius diuiſionem deueniatur: quod ius etiam in Repub.Moſaica receptum erat, vt videre eſt Deuter.cap.21.Atque hoc ius ita proprium eſt primogenitorum,vt pater illud nec dare,nec adimere poſſit, vt dicitur in d. c. 21. & Exemplum eſt Eſau,qui ſine impedimento patris ſui ius ſuum primogenituræ vendebat Iacobo fratri ſuo. Nec obſtat, quod Iacob moriturus partem iſtam transfert in Ioſephum,quam Ruben habere debuerat, quia hoc non pertinebat ad ius primogeniturę:dicit enim Iacob, ſe hanc partem bonis ſuis ex præda adieciſſe,& in Meſopotamia acquiſiuiſſe.Hoc ius primogenituræ nobis Germanis nõ vſurpatur:vſurpatur Gallis & Hiſpanis.Eſt tamen eiuſmodi aliquid in Germaniæ Principibus, qua de re dicere non eſt huius loci.Vult.ad §.cum filius 7.nu.3.Inſtit.de hær.quæ ab inteſtat.

Ivs ex adiunctis diuiditur in publicum & priuatum.Ius priuatum eſt, quod pertinet ad ſingulorum vtilitatem: quod & ipſum eſt publicum,ſi autoritatem ſpectes, qua conſtitutum eſt,& præterea, quod omnes Reipublicæ Romanæ ciues eo vti teneantur.ſed priuatum dicitur ratione habita cuiuſque priuatim vtilitatis,cum in hominum ſingulorum rebus atq; bonis parte ſui maxima occupatum ſit.Vult.In comm.Inſt.l. 1.§.huius ſtudii,n.1.t.1.

Ivs privatvm diuiditur in ſcriptum & non ſcriptum,vel ſine ſcripto,vt Haloandri,ſeu Noric.habet text. Ius autem priuatum eſt, quod peculiariter, & cum analogia quadam, ad ſingulorum priuatam vtilitatem pertinet:vel vt Vlp.inquit, ſingulorum vtilitatem ſpectat. Vide Cl.Cantiun.in §.huius ſtudii.Inſt.de iuſtit.& iur.Huius vero tres ſunt ſpecies.Nam illud aut ex Naturalibus,aut gentium, aut ciuilibus præceptis collectum eſt.Spieg.

Ivs pro hærede poſſidere.l.regulariter.ff.de pet.hæred.

Ivs proprium.Nam quod quiſq; populus ipſe ſibi ius cõſtituit, id ipſius ciuitatis proprium eſt vocaturque ius ciuile, quaſi ius proprium ipſius ciuitatis. Caius l. Omnes populi. ff. de iuſt.& iur.Hoc igitur ius noſtrum conſtat,aut ex ſcripto,aut ſine ſcripto,vt apud Græcos τῶν νόμων οἱ μὲ ἔγγραφοι, οἱ δ᾽ ἄγραφοι. l.ius ciuile.ff.eod.tit.Old.

Ivs προτιμήσεως,id eſt ius prælationis,quod etiam vocant ius cõgrui,competit vel iure propinquitatis,vel ſocietatis, vel vicinitatis:Puta:Vendidi agrum meum alicui extraneo: frater meus idem pretium vult dare,quod extraneus: quæritur an contracta inter me & extraneum emptio à fratre meo retrahi poſſit?Quod iure antiquo fieri poterat,ſed conſtitutionibus Imperatorum eſt ſublatũ,tex.eſt in l.dudum. C.de cõd. ſtip.hac ratione, quia contractus conſtare debent conſenſu: At ſi ego rem meam velim transferre in alium, non in propinquum:Et hic meus conſenſus inhiberi poſſit ab alio,iam hoc videtur repugnare naturæ communi huius contractus. Eſt autem hoc ius προτιμήσεως tacita conſuetudine, confirmata conſtitutione Friderici Imperatoris iterum introductũ: Sed remoueri poteſt tum, cum ter publice fuit proclamatio de re vendenda facta præſentib.propinquis,ſociis,& vicinis. Vult.in comm.ad pr.n.70. Inſt. de vendit.vide & Cuiac.ad l.122.§.cohæredes.ff.de verb.oblig.

Ivs publicum eſt,quod ad ſtatum rei Romanæ ſpectat: cuius ſpecies ſunt, Sacrorum conſtitutio, legum deſcriptio,magiſtratuum creatio, deliberatio de rebus ad Rempub.pertinẽtibus,ius belli inferendi & finiendi,pręmiorum & pœnarum irrogationes, denique legis actionum executio, Vult.in §. huius ſtudii.d.t.1.n.1.

Ivs publicum conſiſtit in Sacerdotibus, Magiſtratibus, in ſacris,& toto Reip.ſtatu l.1.§.ius publicum.ff.de iuſtit.& iur. Publicum:quia ad ſalutem non vnius vel alterius, ſed totius populi omniumque gentium pertinet. Quanto igitur maior eſt omnium hominum æſtimatio aliis rebus, tanto diligentius publici iuris habenda eſt ratio cum in ſcholis tum in foro.Hoc tempore rem plane inuertimus. De iure priuato, de ſtillicidiis (vt Cicer. lib.1. de legib. ſuos illos deriſit) & cæteris ofularibus commodis curioſe diſputamus. De iure publico, hoc eſt, de magiſtratibus, nemo curat quales ſint. Old.Prat.

Ivs Quintæ relationis. Romanis Imperatoribus initio principatus quintæ relationis contribui Senatus decreto ius ſolitum: ceu honor foret is exquiſitus. Propterea in Pertinace Capitolinus, quartæ relationis ius illi fuiſſe omne ſcribit: quoniam,vti eruditis placet,in numero deminuto fuerit imperii breuis, ac Thebani plane præſagium. Nam & Probo Imp.cui tertium ius relationis fuiſſe additum prodit Flauius Vopiſcus, id ipſum fere vſuuenit. Ius autem quintæ relationis, teſte Cælio Rhodigino, intelligunt vti quinquies ſuper re iudicata iam, referre ad Senatum poſſent præiudiciis nil officientibus. Quam tamen ſententiam non ſatis probat Alciatus, qui maximum ius Cæſareum in eo eſſe ſentit, quod reſcindere rem iudicatam ſemel valeãt.l.fin.C. vt lite pend. l.cauſas.C.de tranſact.nec opus eſſe, quinquies variare probabiliuſq; interpretatur.Si id ius eſſe exiſtimemus,vt ab eorum ſententia nulla ſit prouocatio.Cum enim nemini liceat tertio prouocare,ſi aduerſarius meus bis obtinuerit, & ego tantundem: conſequens eſt, vt vltima ſententia,quæ in hac cauſa quinta erit, executionem habeat.Erit ergo ius quintæ relationis, perinde ac res iudicata, de quo adhuc ſemel cognoſci poteſt,& alius ſuperior magiſtratus adiri.Spieg.

Ivs Quiritium.Obſeruandum,ius commune ex quo quiſq; populus ius ſibi conſtituit, duplex eſſe.Vnum latiſſimum,quod gentium dicitur. Alterum Rom.quod commune eſt inter omnes Rom. Imperii populos: Quo vero iure ſoli Quirites tenentur.i.qui domicilium Romæ obtinent, Ius Quiritium vocatur.Cæterarũ vero ciuitatum,appellantur iura municipalia. Noſtra,ait Salomon, Quiritia longe ab his abſunt,& imperite à quibuſdã municipia nominantur,cum Roma non ſit municipiũ,reliqua quippe oppida à munerib.in vrbe Roma capiũdis dicta ſunt municipia.Paul.in l.ad muni.& Gell.

Ivs autem Quiritiũ olim pro beneficio dari ſolebat,vt teſtatur

Cuia.

Cuia.in expoſit.Nou.Iuſt.78.de dotal.inſtrum.& manumiſſ. in fin.Spieg.

Ivs Reale,i.ius ratione rei competens.Conna.li.3.c.11.n.4.

Inter Ivs in re & ius ad rem,hoc intereſt: Ius in re non poteſt quæri conceſſione beneficii, vt res collatario quæſita dici queat,c.ſi tibi abſenti de præb.in 6.fallit ſi collatarius ratam conceſſionẽ habuerit.Ius in Re,is habere intelligendus, qui ius proprietatis habet. Ius ad rem habet is,cui pignori oppoſita eſt,vſufructuarius,colonus,& cæteri huiuſmodi.Prat.

Ivs in re,diuiditur in dominium,Quaſi dominium,& in ius in re ſpecificum: id videlicet,quod habet creditor pignoris vel hypothecæ, is cui, vel cuius prædio debetur ſeruitus, is qui tantum habet retentionem,non etiam actionem. Huc accedunt, quæ indicante Apello Bart.Iaſonque in Rubr.ff.ſolut. matr.ſuper Gl.fin.ſcripta reliquere.Spieg.

Ivs in re fortius dicitur eo,quod ad rem competit.Vide c.pen. de præb.lib.6.

Ivs reuocandi domum habere.Exceptionis eſt fori. Vide §.ſi cum ad fin.l.ſed & ſi.ff.ex quib.cauſ.maior.Spieg.

Ivs ſacratum apud Vergil. & alios eſt ſacramentum militare, cuius religione olim tenebantur:Nam ſacrabatur iureiurando,id eſt,fide.Prat.

Ivs repræſentationis an ſicut locum habet in nepotibus & neptibus ſucceſſurus cum ſuis patruis,ita idem etiam locũ obtineat in pronepotibus,& his qui gradu ſunt vlteriori? vide Vult.in comm.Inſt.l.3.t.1.in prin.n.33.

Ivs Saxonicum non agnoſcit repræſentationem: quod ex ipſorum iure addiſcendum eſt.

Ivs ſingulare eſt, quod contra tenorem rationis, propter aliquam vtilitatem, autoritate conſtituentium, introductum eſt.l.Ius ſingulare.ff.de legib.Old.

Ivs ſingulare appoſitiſſime dicitur,quod conſtitutũ eſt ſeorſum & ſigillatim.Et contradicit quidem in ſpeciem rationi communis iuris:cæterum generaliter conſideratum, vniuerſo iuri non contradicit,ſed conuenientiſſimum eſt.Alio autem & antiquiore verbo priuilegium dicitur,quaſi priuata lex,quæ cum diuerſos habeat effectus benefaciendi,eximendi, iuuandi,relaxandi:diuerſis quidem appellationibus eam nuncupare potes, res tamẽ eadem eſt,nec aliter differt priuilegium à priuilegio, quã lex generalior à lege ſpecialiore.Old.Prat.

Ivs ſingulare eſt,quod ad ſingulos in ſpeciem refertur: puta ad vnum corpus, vel genus hominum, aut etiam ad vnum duntaxat hominem,vel ad vnam cauſam.Old.

Ivs ſpecificum in re.Vide paulo ante Ius in re.

Ivs ſcriptum,à partibus definiendo,eſt lex,plebiſcita, ſenatuſconſulta,Principum placita,magiſtratuum edicta,& reſponſa prudentum.§.ſcriptũ autem.Inſt.de iur.nat.gent.& ciuil.

Ivs non ſcriptum,ſiue ſine ſcripto,quod exempli & actuum vniformium frequentia comprobatur. Quod & dicitur, Ius moribus conſtitutum,vt eleganter explicat Cl.Cantiuncula in §.ex non ſcripto.Inſt.de iure nat.gent.& ciuil.Spieg.

Ivs ſolenne,ius XII.Tab.& aliarum legum populi Rom.Pomp. l.27.ff.de reg.iur.Nec ex prætorio nec ex ſolenni iure priuatorum conuentione quicquam immutandum eſt.Hot.Prat.

Ivs ſtrictum,id eſt,ius ſummum.Paul.l.30.ff.de pecun.conſti.Si quis duobus pecuniam conſtituerit,Tibi aut Titio,& ſi ſtricto iure propria actione pecuniæ conſtitutæ manet obligatus, etiam ſi Titio ſoluerit,tamen per exceptionem adiuuabitur.Hot.Prat.

Ivs ſummum bifariam accipitur,alias proprie alias improprie. Oldend.

Ivs ſummum vocatur id,quod ſupra ſe nullũ habet:quia in ſuo genere conſideratum abſolute,non eſt vllis cauſarum circũſtantiis attemperatum,deflexumque,vt foro deſeruiat.Prat.

Ivs ſummum proprie dicitur, certa honeſtatis ſententia, quæ ſuo generaliter officio in republica fungi poteſt,ſiue à naturali,ſiue à ciuili ratione petatur.Exempla eſſe poſſunt omnes regulæ & theſes iuris. Nã hæ in ſuo genere rem,de qua tractant,ſuprema atque ſtrictiſſima ratione diffiniunt quidem, ſed ſimpliciter ac ſine vlla circumſtantiarum conſideratione futuri facti.Vt ecce,Serua pactũ:Neminem læde: theſes ſunt ſummi iuris,in genere ſuo iuſtiſſimæ,adeo,vt ſecundum naturam æquiores dari non poſſint.l.1.ff.de pact.Cæterũ nulla hic perpenditur circumſtantia pacti vel læſionis. Nam iſtud pertinet ad æquitatis officium,cum caſus incidit.In hac itaque propria iuris ſignificatione falſiſſimum eſt, quod vulgo dici ſolet: Summum ius,ſumma iniuria; quoniam in genere loquendo,eſt iuſtiſſima ratio,vel naturalis,vel ciuilis: tantũ abeſt quod cenſeri poſſit iniuria,donec non torqueatur ſpecialiter ad aliquam facti inconuenientem circumſtantiam: veluti,cum turpis res,vel Reipub.pernicioſa,continetur pacto:tunc,ſi ad hanc ſpeciem torquere volueris prædictam regulam, Serua pactum:efficies ex ſummo iure ſummam iniuriam, non quod in ſeſe vitium habeat ſummum ius,ſed quia tu errando vel calumniando adfers perniciem, & non bene diiudicas circumſtantias facti, in quibus ius eſt poſitum.l.ſi vnus.§.pacta.ff.de pact.Old.

Ivs ſummum improprie appellatur,quod prædura interpretatione trahitur ad ſpecies factorum inconuenientes, vel quod ſimulatis quibuſdam argumentis colligitur ſophiſticè in fraudem legis.l.Inciuile.& l.ſeq.ff.de legibus.Exempla ſunt paſſim in iure multa. Lex enim eſt C.vt nemo inuitus agere vel accuſare cogatur.Iam pone,Sempronium innocentem in ius vocatum à Titio,qui formulam actionis adfingit ſpecioſam.Sempronius negat. Titius videns tandem mendacii ſui nullam eſſe probationem, deſerit litem.Reus inuocat officiũ iudicis,vt contumaciam actoris coerceat. Actor calumniam ſuam nititur defendere hoc iure,quod nemo cogendus ſit ad agendum.Audieturne?Reſpondet Iuſtinianus:inſulſam eſſe, minimeque admittendam actoris interpretationem.Nou.de litig.Conſtit.112. Secundum hanc ſignificationem recte dici poteſt,Summum ius,ſumma iniuria.Quanto enim ſubtilius argumenteris,quanto plura congeras ad fulciẽdum tale ius, tanto maiorem effeceris iniuriam.Cic.lib.Offic.1. Exiſtunt etiam ſæpe,inquit, iniuriæ calumnia quadam,& nimis callida iuris interpretatione. Ex quo illud, ſummum ius,ſumma iniuria,factum eſt iam trito ſermone prouerbium. Menãder admodum ſcite:Leges,ait,optimæ ſunt, ſed qui nimis acute eas inſpiciunt, fiunt ſycophantæ, hoc eſt,calumniatores,qui lites leuiſſimas obſeruant. σῦκος enim ficus eſt, res nihili,vt vulgo quoque dicimus, *Es iſt nicht einer Feigen vverdt*. Huius farinæ ſunt cautelæ,ſingularia & reliquæ commentariorum præſtigiæ, quibus nihil fit aliud,quam quod vſus æquitatis ſaluberrimus intercipitur. Tametſi enim numeroſa Doctorum ſcripta habeat multas theſes,excurrantq; in omnes angulos humanorum negotiorum: tamen quia non ſunt certa, nec retinent modum: ideo tenebras offundunt, dant anſam calumniandi,& nocent Reipubl. Hæc hactenus Oldend.Ac paulo ſecius Budæus in l.1.ff.de iuſtit.& iur.ſtrictum ius accipit.peculiare (inquiens) eſt vocabulum Iuriſconſ. ſignificans ius prædurum,exactum,rigoris plenum, & propemodũ iniquum.Oppoſuerunt quippe iuris autores ſtrictum ius æquitati. l.2.§. item Verrus.ff.de aq.pluu.arc.l.placuit.C.de iudiciis.& bono & æquo.l.in iis.ff.de cond.& demonſt.Illud quandoque Iuriſconſulti dixerunt,ius ſubtile.l.ſi ita ſcriptũ. ff.de libe.& poſth.l.generaliter.§.ſi quis ſeruo.ff.eod. Reliqui vero boni autores Summum ius appellant.Summum autem ius appellant,cum de verbis tantum contenditur,neque ſpectatur quid ſenſerit qui ſcripſit, aut qui locutus eſt; in quo genere plerunq; ſub autoritate iuris ſcientiæ pernicioſe erratur,vt Celſus adoleſcens dicebat.l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ff.de verb.oblig.Corraſ.Miſcellaneor.lib.2.c.8.n.12.

Ivs ſummum Ariſtoteles vocat ἀκριβοδίκαιον,ius acerbum,nullius temperamenti particeps, repugnans æquitati. l.1.C.de legib.

Ivs ſummum & æquitas in hoc differre inter ſe videtur: Quod Ius ſummum in vniuerſum ſtatuit, velut cenſor tetricus & inflexibilis, futuris ſemel negotiis conſulit, honeſtatis elementa producit vniuerſalia, & theſes catholicas ſeueritatis & acrimoniæ plenas, à quibus ne latum vnguem deflectere aut declinare ſinit. Æquitas autem appoſite comparatur eleganti ſutoris officinæ, in qua multiplices calceorum, & pedum formulæ reperiuntur,quæ tametſi non congruunt omni pedi ſingulæ:viſo tamen & cominus inſpecto pede gigãtis,aut pueri,& illius circumſtantia diligenter ſpectata,conformis aliquis calceus inuenietur & giganti,vt Herculi,Goliæ,Theſeo,& contra nano, & cuilibet homuncioni conſentaneus.Confertur etiam non inepte Pharmacopolio, in quo multæ medicamentorum ſpecies adſcriptæ viſuntur ad futuras hominum neceſſitates paratę: quæ tamen ſi generaliter miſceantur ordine cõfuſaneo, vice ſanitatis immedicabilem morbum eueſtigio producent.Nam in illis apte miſcendis atque congrue temperandis,opus eſt induſtria & diligenti medicantis arte, quę dicitur ęquitas diſcernen, atq; tẽperans venenũ bonũ à malo.Sic in negotiis publicis & priuatis ęquitas ſingulatim & accurate perpẽdit cauſas,momẽta,circũſtãtias,ſpecies, & differẽtias perſonarũ & rerũ, & ex iam natis aut præiudicatis cõtrouerſiis deciſionẽ rei dubiæ & quæſtionis cõtrouerſę luculentam conciliat atq; colligit.Taboetius in Topico militiæ forenſis & legalis diſciplinæ,&c.

Ivs ſui pro quod vulgus Suitatem appellat.Vlp.in l.1.§.vlt.ff. de lib.agnoſc.Nihil pręiudicaret filio,nõ tantum in iure ſui, verum ne in alimentis quidem.Idem in l 9.§.ſi filiũ.ff.de lib. & poſth.Rumpit enim his caſibus nepos teſtamentum,quod moriente auo ſui ius perpenderit: vbi tamen Filii ius, legitur,ſed mendoſe,vt in comm.docet.Hotom.Prat.

Ivs ſuum,id eſt,meritum. Quemadmodũ dicebat Ariſtoteles, Iuſtitiam eſſe virtutem animi cuiq; ſecundum merita diſtribuentem. Diuus Aug.lib.19.de Ciuitate,hoc verbum exponens,Ius ſuum vnicuiq; tribuere:Iuſtitiæ,inquit,munus eſt, ius ſuum vnicuiq; tribuere. Vnde fit in homine iuſtus quidã ordo naturæ,vt anima ſubdatur Deo,animæ caro,ac per hoc Deo anima ipſa & caro: proinde vna omnium virtutũ iuſtitia,alienum bonum eſſe videtur,quoniam ad alium pertinet.

Quippe multi in propriis virtute vti potuerunt, nihil quod vitio verti poſſit admittentes: at vero in iis, quæ cum aliis tranſigenda ſunt, non item. Quapropter nemo iuſtus erit, niſi in alterum tribuendo ei quod ſuum eſt: in quo omnis legum ratio conſiſtit. Spieg.

Ivs ſuum obtinere non poſſe dicebant, quem nunc iuſtitiam habere, vel conſequi non poſſe dicimus. Budæ. in anno. prior. Spieg.

Ivs tibi non eſſe parietem illum ita habere, apud Papian. l. ſi cum mens. ff. ſi ſeruit. vend.

Ivs togæ dicebatur, quod Principes peregrinis dabant, vt iis veſtitu ciuium Rom. proprio vti liceret. Hoc ius peregrini non habent. Plin. 4. epiſt. Carent, inquit, togæ iure, quibus aqua & igni interdictum eſt. Et generaliter quicunque ciues Rom. non ſunt, licet ſocii ſint & amici populi Rom. togę ius non habent. Cic. 4. Verr. Cum vtriſq; ſatisfacere nō poſſent & togatis & Siculis. & in eod. Quem voles eorum teſtium quos produxero, qui ex Sicilia teſtes ſunt, ſiue togatum, ſiue Siculum. ſic legendum eſt ex vet. libris. Togatos cum dicit, ciues Rom. dicit. Cuia. ad l. obſides. ff. qui teſta. facere poſſunt.

Ivs trium liberorum lege Papia Poppæa inſtitutum eſt, vt qui quæve tres liberos ex iuſto matrimonio ſuſcepiſſent, iis plurima præcipuo quodam & ſingulari iure præter cæteros cōcederentur, veluti, vt mulieres viuo patre teſtamentum condere, & rem ſuam ſine tutorū auctoritate adminiſtrare poſſent: quod Plutarc. in vita Numæ teſtatur. Vt viri excuſarentur ab omnibus ciuilib. muneribus, quæ patrimonii non eſſent, l. 2. ff. de vacat. mun. Vt qui Romę tres liberos ſuperſtites haberet, à tutelis & curationibus excuſaretur. §. 1. de excuſ. tut. Id autem ius etiam iis qui tres liberos non habebāt, conceditur. aliud enim eſt tres liberos habere: aliud Ius trū liberorum. Extatq; Plinii Iun. ad Traianū epiſtola, qua Suetonio ſuo ius illud petens: Hinc, inquit, ius trium liberorum neceſſarium faciunt duæ cauſſæ. nam & iudicia amicorū promeretur, & parum felix matrimonium expertus eſt. impetrādumq; à bonitate tua per nos habet quod illi fortunæ malignitas denegauit. De hoc iure Imp. tit. de S. Tertyll. in prin. & l. 1. C. de legat. Hot. Prat. Suſtulerat autem iu. trium liberorum Theod. Imp. l. 1. C. de iur. liber. non ſimpliciter, ſed ob illam auaritiam, qua per legem Iuliam Papiam olim difficilimis temporibus, cum Reip. Rom. laboraret inopia, conſtitutum erat, vt maritus & vxor non poſſent ſe inuicem hęredes inſtituere, niſi haberent liberos, alioqui decima pars bonorum cedebat fiſco, quo caſu voluit Theod. vt ſine deminutione illius decimæ partis vxor & maritus inter ſe ſolidū capere poſſent, etiamſi liberos non haberent, Vult. in comm. ad §. 2. n. 1. Inſt. de SC. Tertyll.

Ivs autem trium liberorum admodum vetus eſt, nempe à tempore illorum Tergeminorum, in quorum gratiam fuit ſtatutum, vt quibus trini eſſent liberi, cum ex publico illi alerentur, vſq; ad pubertatis annos, tribueretur poteſtas patria ſine onere & ſumptu educationis. Dionyſius Halycarn. lib. 3. ait, hanc legem ſuo quoq; tempore obſeruatam fuiſſe. Loquēs enim de Horatiis Tergeminis ἔστιν (inquit) ὁ νόμος δι' ἐκεῖνο κυρωθεὶς τὸ πάθος ὃ καὶ εἰς ἐμὲ χρῶνται, τιμὴν καὶ δόξαν ἀθάνατον τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις προσθείς· ὁ κελεύων οἷς γίνονται τρίδυμοι παῖδες ἐκ τοῦ δημοσίου τὰς τροφὰς τῶν παίδων χορηγεῖσθαι μέχρις ἥβης. Sed & Q. Nimidius Cenſor, & poſtea Iulius Cæſar, itemq; Auguſtus, voluerunt ancillæ, quæ tres peperiſſet, vacationem: quæ quatuor, libertatem dari. Et olim mulieribus, quę trium liberorum matres eſſent, ex SC. Tertull. concedebatur inteſtatorum filiorum ſucceſſio: ſi modo eſſent ingenuæ. Sane & qui trium liberorū incolumium pater, legationibus publicis liberabatur. Atque hoc quidem ius trium liberorum latiſſime patuiſſe indicat etiam Plinius Secundus, qui lib. 2. Epiſtolarum de quodam Voconio loquens, ait, ſe ius trium liberorum ei impetraſſe ab optimo principe, quanquam id alioqui parce & cum delectu daret. Idem ad Traianum li. 10. verbis exprimere ſe nō poſſe ait, quantum ſibi gaudium attulerit quod dignus viſus eſſet iure trium liberorum. Sed & olim apud Lacedæmonios trium liberorum parens immunis erat ab vrbis cuſtodia & excubiis. & qui quatuor haberet liberos, ab omni prorſus onere. Sic enim Ariſtoteles lib. 2. Polit. ſcribit. ἔστι γὰρ αὐτοῖς νόμος τὸν μὲν γεννήσαντα τρεῖς υἱοὺς, ἄφρουρον εἶναι, τὸν δὲ τέτταρας, ἀτελῆ πάντων. Balduinus de excuſat. tut. vel cur. Vide & Duarenum anniuerſariarum diſput. lib. 1. c. 40.

Ivs tuum quid ſit, vide C. ad exhib. l. inſtrumenta. & Inſtit. vi bon. rapt. §. fin. Aliquando pro ipſo iudice. hoc eſt, ius dicturo, quod & Albericus ind cat, accipitur. vt in §. fin. Inſtit. de pœn. tem. litigan. & l. 4. de incentione act. Spieg.

Ivs vetus appellatur, quod ab vrbe Roma condita, & à Romuli tempore, ad ſeculum vſq; Iuſtiniani ferme per M. CCCC. annos confuſiſſime ſparſum erat. Vide Hegend. in tit. C. de vet. iur. enucl. Ius vetus in l. 4. §. 6. C. de bon. libert. interpretatur ibid. Gothof. l. 12. Tab.

Ivs vlciſcendi naturale non eſt. Ius tuendi ſe ſuaq; & contra vim vi experiundi & naturale eſt & gentium & ciuile: ideoque ei qui vim fecit, & mox paſſus eſt, ex edicto reſtitutio nō competit. nam vim illicitam exigimus. Cuia. ad l. ſed & partus. ff. quod metus cauſa.

Ivs vſusfructus, quo diſtet à perceptione fructuum, colligitur ex verb s Iuriſconſ. in l. vſufr. de iure dot.

Ivs vxoris eſt viuere ſub eodem tecto, ibi eſſe Caiam, vbi maritus eſt Caius, pro ſua proportione adminiſtrare rem domeſticam, occupare partem lecti, poſcere debitum, frui ſocietate fortunarum omnium. Spieg.

Ivssvm, pro nomine accipimus. l. ſed & ſi quis. §. ſi duos fructuarios. ff. de vſufr. Spieg.

Ivssvs pro permiſſu & voluntate accipitur in l. ſi ſuſpecta, §. quoniam. ff. de inoff. teſta. & Inſt. de nupt. in pr. Prat.

Ivssvs actum pręcedit: Ratihabitio ſequitur, Autoritas in ipſo actu interuenire debet. Mandatum ad futura: Autoritas ad præſentia. Ratihabitio ad præterita refertur: Conſenſus autem fere ad hæc omnia. Vigl. in tit. Inſt. de hæred. inſtit. & Vult. in comm. Inſt. de nupt. in pr. n. 22.

Ivssvs, pro imperio, apud Idoneos ſcriptores raro reperitur præterquam in ablatiuo iuſſu. Noſtri iuſſus, cum obliquis, vt iuſſum, & iuſſionem vſurpant. Vt iuſſus Prætoris excuſatio. l. ſi quis eum. ff. ſi cert. pet. Spieg.

Ivssvs vel iuſſum multum ab auctoritate diſtat. Auctoritas enim perfecto negotio interponi poteſt, cum iuſſus pręcedere debeat. l. 25. §. iuſſum. ff. de acquir. hær. §. tutor. Inſt. de auct. tut. l. 25. ff. de legat. lib. 1. Iuſſus neq; verba, neq; ſcripturam deſiderat, quia & nutu fieri poteſt. 92. §. 1. ff. de adq. hęred. In actione Quod iuſſu, Iuſſum accipimus ſiue teſtato quis, ſiue per epiſtolam, ſiue verbis, aut per nuntium, ſiue ſpecialiter in vno contractu, iuſſerit, ſiue generaliter. Sed & ſi mandauerit pater dominuſve; Item ſi dominus ſerui chirographo ſubſcripſerit, vel ratum habuerit quod ſeruus eius geſſit, vel alias voluntate eius contractum ſit, Quod iuſſu actio datur. l. 1. in princ. cum §§. ſeq. ff. quod iuſſu. l. 5. §. quod ſeruus. ff. de in rem. verſ. Briſſ.

Ivssvs in effectu idem eſt quod mandatum, & vtrumq; pręcedit contractum, qui futurus eſt: Verum iuſſus vt amplior eſt, ita etiam latius aliquanto patet, cum omnis qui iubet, etiam mandet, non rurſus omnis qui mandat, iubere etiam videatur: quandoquidem iubemus his tantum qui in poteſtate noſtra ſunt, mandamus etiam illis qui liberi ſunt ſui iuris, Vult. in comm. Inſt. l. 4. t. 7. in pr. n. 8.

Ivssio. A verbo iubeo fit iuſſio, id eſt, priuilegiū, in quo princeps aliquid iubet, vel concedit in fauorem. ita interpretatur Azo in Auth. vt diuinæ iuſſiones ſubſcriptionem habeāt glorioſis. q. col. 8. Quæ autem dicitur diuina iuſſio, Auth. in tit. vt diuinæ iuſſiones, &c. col. 8. item ſacra forma, Auth. in tit. in med. litis, &c. col. 8. mihi dici videtur reſcriptū, & quas nunc dicimus literas regias. Itaq; id reſcriptionē habet quęſtoris, h. e. conſulis. Denotatur eo inter quos agatur, per quā perſonam, & ad quem iudicem dirigatur. Cæteras verbi Iubeo ſignificationes hic adferre (quod Grammaticis relinquendæ videantur) non admodum licet ex vtilitate. Auth.

Ivsta ſunt, quæ neq; legibus, boniſve moribus repugnant, nec ab æquitate abhorrent, vt l. 95. §. naturalis. ff. de ſolut. l. 7. §. ait. ff. de pact. Eodem ſenſu iuſtę exceptiones, l. 67. de reg. iur. Iuſta cauſa conuentionis, l. 56. ff. de pact. Iuſta obligatio. l. 1. C. ſi in cauſ. iud. pign. Prat.

Ivsta, operæ debitæ. Cic. offic. 1. Eſt autem infima conditio & fortuna ſeruorum: quibus non male præcipiunt, qui ita iubent vti, vt mercenariis ad operam exigendam & iuſta præbenda. Hot. Prat.

Ivsta, ſacra & ceremoniæ quę placandis manibus fiebant. Vlp. l. 2. ff. de in ius voc. Iuſtaue mortuo facientem, ſubaudi, in ius vocare non oportet. vbi Accurſ. intelligit obſequia, vt lauare corpus quod pollinctoris eſt offic um, ignorans quid ſint iuſta funeoria, hoc eſt, exequiarum ritus: Oſtend, iuſta mortuo facit, hoc eſt, exequias apparat, vt nunc dicimus. Sic item Vlpian. in l. pro hærede. ff. de acqu. vel amit. hæred. Iuſta peragere dixit pro parentare, id eſt, funerandi officium implere. Spieg. ex prior. annot. Budæi. Iuſta autem parentalia dicebantur, quia pietate vti erga defunctos, etiam Ethnicis erat vnum iuſtitiæ genus, vt Ariſtoteles teſtatur ſectione 30. probl. 9. & in libr. de virtutibus Similiter & Cicero in Topic. æquitatem, id eſt, pietatem tripartitam eſſe dicit. Vnam ad ſuperos Deos, alteram ad manes, tertiam ad homines pertinentem: de qua re latius Maiorag. lib. Miſcel. 2. c. 19. Hot. exiſtimat fictum inde vocabulum quaſi manibus debeantur, itaque τὰ νομιζόμενα Græci appellant. Demoſth. περὶ στεφάν. ἐπειδὴ τελευτήσειέ τις αὐτῶν, καὶ τὰ νομιζόμενα αὐτῷ φέροιτο, ἀκολουθῶν ἐπὶ τὸ μνῆμα. Poſt vero, quam eorum aliquis eſt mortuus, iuſtaque ei fiunt, ipſe medius ad ſepulcrum ſequens, &c. Cic. pro Sex. Roſc. Hunc miſerum luctu perditum, qui nondum etiam paterno funeri iuſta ſoluiſſet, nudum eiicit domo. Feſtus lib. 11. Membrum abſcindi mortuo dicebatur, cum digitus eius decidebatur, ad quod ſeruatum iuſta fierent, reliquo corpore combuſto. Idem libr. 14. Præcidanea agna

agna vocabatur, quæ ante alia cædebatur. Item porca quæ Cereri mactabatur,ab eo qui mortuo iuſta non feciſſet,id eſt glebam non obieciſſet, quia mos erat eis id facere prius quam nouas fruges guſtarent.Hot.

Ivsta cauſa dicitur,quę leg tima eſt,& iuris authoritate comprobatur,etiamſi minus vera ſit. Vt cũ putans me tibi debere ſoluero tibi,datur mihi cōdictio indebiti, ex quo ſatis apparet,tranſlatum fuiſſe in te rei dominium, quam tibi dedi, quia nemo condicit rem ſuam,præterquam á fure:tamen fuit falſa cauſa neq; iuſta,ſi veritatē ſpectes,nihil enim debui:Sin legis authoritatem attendas,iuſtiſſima, quia ſoluendi debiti cauſa dedi,quia nulla eſſe iuſtior poteſt,&c.Con.li.3.c.7.n.1.

Ivsta cauſa traditionis, nempe cōtractus,Delictum,vel quaſi, vt emptio,donatio,dotis conſtitutio,permutatio,tranſlatio, negotiorum geſtio,iuſiurandum,ſententia,contumelia,damnum,imperitia iudicis,deiectio cœnacularii. Ex Apel.Spieg.

Ivsta diſſidia,pro æquis, & iure factis,apud Cicer. intelligenda,de Amicitia.Spieg.

Ivsta exigere,inquit Budæus, eſt ſummo iure agere cũ aliquo.

Ivsta ætas,dicitur,pro cuiuſq; quæſtionis ratione,ea quam leges in ea cauſa exquirunt: veluti in nuptiis 12. & 14. annor. vt eſt apud Neratium in l.quod Seruius. 8. ff. de cond. cauſ. dat.Sic iuſta ætas cui pupillaris opponitur: pro pubertate apud Vlp.l.16.ff.de iur.fiſc.Nec non illud ęque non intererit, cuius ætatis ſit is qui ſe defert,vtrum iuſtæ an pupillaris:nam pupillis etiam permittitur deferre.Hot.& Prat.

Ivsta ætas plerumq; 25. annor. accipitur lege Lætoria adoleſcentibus ad rerum ſuarum adminiſtrationem cōſequendam præſtituta. l.16. ff. de iur.fiſc. l.2.§.1.ff.de vacat.muner. Ex mente tamen teſtatoris ad pubertatem ſolam refertur. l.50. in fi.ff.de leg.lib.3.

Ivsta conuentio in l.tale pactum.§.qui prouocauit. ff.de pact. dicitur conuentio vera,non iniqua,non iniuſta : non improbata,& in ſumma iuridica.Corraſ.Miſcell.lib.1.cap.1.

Ivsta defenſio in l. miles. §.defuncto. ff.ad l.Iul.de adult.id eſt,non improbata ſed conceſſa legibus.Corraſ.ibid.

Ivsta hæreditas,quę iure legitimo,id eſt,agnato proximo obuenit.l.3.§.de illo. ff.pro ſoc. Atque ita iuſtum ſucceſſorem pro legitimo, & qui ab inteſtato rem habiturus erat, dixit Anton.in l.1. C. de his qui ſibi adicrib. Et iuſtum hæredem Iuſti.lib.15.Epit.Trog.Generalius à Varro.lib.2.de re ruſt.c. 10. Iuſta hæreditas dicitur, quæ iure defertur vel ex teſtamento vel ab inteſtato.Briſſ.

Ivsta ignorantia.l.76.in fin.ff.de rei vind.l.43.ff.de diuerſ.reg. Iuſtum pretium, id eſt,æquum & verum.l.3. §.diui fratres.ff. de iure fiſc.l.66. ff.de legat.lib.2. Contrarium huic eſt iniuſtum pretium.Briſſ.

Ivstam interpretationem Iul.de verb.ſig.appellat legitimã,quę in legum expoſitione locum habere debeat. Sunt enim leges breues per ſe, & quę verborum compendio multa cōprehendant,iccirco in eis vim naturamq; ſermonis potius, quam vſum & conſuetudinem vulgi obſeruamus.Conn.li.10.c.1.n.3

Ivsta libertas plena,abſoluta & perfecta libertas eſt,ex qua nimirum ciuitas Romã contingebat,vt eueniebat,cũ teſtamento, vindicta, cenſu,ab eo,qui & dominus ex iure Quiritiũ,& maior 20.an.erat,libertas ſeruis 30.annor.maiorib.&quorum extrinſecus ſtatus non erat ſuſpenſus, dabatur : Quemadmodum Cic. in Topic. & Vlp. in Inſtit. tit.1. & Theoph.in §.vlt. Inſt.de libertin.ſignificant.Atque ita verbum iuſtæ libertatis accipimus in l.29.ff.qui & à quib.l.1. ff.ſi quis teſt.li.l.11. ff.vt in poſſ.leg.l.16.in fi.ff.ad Treb.l.2. C.de fideic.lib. & inſtit.de ingenu.& apud Senec.in lib.de beata vita, cum ait, Hominibus prodeſſe natura iubet,ſerui liberiue ſint hi, ingenui an libertini,iuſtæ libertatis, an inter amicos datæ. Nam qui inter amicos manumittebantur,ii Latini tantum, non etiam ciues Rom.fiebant Vlp.teſte in Inſt. Sic & apud Sueton.in Auguſto verbum hoc interpretandum eſt, cum ait ſeruos non contentos multis difficultatib.à libertate iuſta remouiſſe,&c. Sic & iuſta manumiſſum accipe apud Vlpia.in Inſtit.tit.3. eum, qui vindicta,vel teſtamento,vel cenſu manumiſſus eſt.Briſſ.

Ivsta pacta vulgari ſignificatione accipimus,quæ neq; legibus neq; bonis morib.repugnant,nec ab ęquitate naturali abhorrent. Qualia ſunt ea,quæ Prætor ſe ſeruaturum edixit,l.95.§, naturalis.ff.de ſolut.l.39. ff de iureiur.l 7.§.ait Prætor.l.40.§. 1.l.52.§.pen.ff.de pact.l.5.in fi.de reſcin.vend.Briſſ.

Ivsta perſona in litibus dicitur idonea & legitima ad agendum.l.vniuerſis.C.qui dare tutores poſſunt Aldobran.

Ivsta poſſeſſio dicitur, quæcunque ex cauſa & ſine vitio apprehenditur,l.15.§.1.ff.de public.l.24.ff.de acq poſſ. Briſſ.

Ivsta poſſeſſio,poſſeſſio bonæ fidei.Iauolen.l.quod ſeruus,24. ff.de acquir.poſſ. Is qui in tua poteſtate eſt,ignoranti tibi non corporalem poſſeſſionem,ſed iuſtam poteſt acquirere.Iuſtin. §.penult.per quas perſon.cuique acq. Item per alienos ſeruos in quibus neque per vſumfructum habetis, neque poſſeſſionem iuſtam.Hot.Prat.

Ivsta præbere dicuntur mercenarii, qui quod pacti ſunt ſe facturos,præſtant fidemque ſeruant.Hot.

Ivstæ ſepulturæ traditum,id eſt, exponente Martiano, terra conditum corpus,inquietãdum non eſt,videtur autem,idem ait,terra conditum, etſi in arcula conditum hoc animo ſit,vt non alibi transferatur.l.diui fratres.ff.de relig.Spieg.

Ivsta ſententia.l.1.ff.de teſtam.appellatur teſtamentũ, i.plena & omnib.iuris regulis innixa & ſolẽnis.Aldo.Inſt.de libert.

Ivsta ſeruitus pro ſeruitus bona fide vſurpata, i.quæ conſiſtit gentium vel ciuili iure l.6.ff.de ſtatu hom.l.28.l.34.ff.de noxalib.l.34.ff.de ſtip.ſeru.Inſt.de libertin.in prin.Et apud Cicer.pro Cæcin.Cum hi,ait,qui in ſeruitute iuſta fuerint,cenſu liberentur.Plane apud Terent.Andr.Scen.1.Iuſta ſeruitus pro facili,humana,& clementi vſurpatur.Briſſ.

Ivstam,iniuſtamq; vxorem, in l. vxor ad l.Iul. de adult. Acc. tripliciter enarrauit,& in omnib. adſtipulatorem habet Bartol.Budæum vero in nulla aſſenſorem.Nam iuſta mulier ſic, vt filius iuſtus, dicitur. de quo vocabulo ipſe ſatis multa in priorib.annot.dixit Vlp.in l.ſi ſenatori.31.de rit.nupt. Si ſenatori indulgentia principis fuerit permiſſum, libertinam iuſtam vxorem habere,poteſt iuſta vxor eſſe.Sueto.in Calig. Mox Lucio Caſſio Longino Conſulari collocatam abduxit, & in modum iuſtæ vxoris propalam habuit. Hodie iuſtæ vxoris appellatio aut nulla eſt:aut eius eſt vxoris, quæ iuſtis ſponſalibus,& palam in viri manum coiit, non occulto conſenſu. Breuiter iuſta vxor appellatur ea, quæ omni legum perfecta ſolennitate ducta eſt: Aldob.d.loco. Iniuſtam vxorem in iam citata l.Vlpia. pallacem,vxoris numero locoque habitam intellexit.Spieg.

Ivste poſſident, qui ex cauſa titulove poſſident l.3. & ll.ſeqq. ff.de public.& vide l.11.ff.de acq.hæred.& l.22.§.1. ff. de noxal.Iniuſte poſſidet,qui vi aut clam.l.3.ff.vti poſſid.Prat.

Ivste appellare,id eſt,recte.Iuſte petere,exigere, dubitare, ex ff.Briſſ.Iuſte procreari,id eſt,ex iuſtis nuptiis,ex ff.Briſſ.

Ivsti dies dicebantur, qui iudicatis ad ſoluendum ex leg.12. tab.dabantur,vt eſt apud Agell.lib.20.c.1. iuſti quoque dies appellabantur & illi quibus,exercitu imperato, vexillum in arce ponebatur,vt Feſt.Pomp.l.9.& Macro.l.1.c.16.docent. Iuſtos autem dies pro ſtatis ac ſolemnibus,dixit Cicer.lib.2. de legib.his verbis, Prętor Ideæ matris famulos, eoſq; iuſtis diebus,ne quis ſtipem cogito.Briſſ.

Ivstivs faciet prætor.iuſtiſſime noluerunt,allegauerunt.ex ff. Briſſonius.

Ivstitiam Iſidorus dictam putat, quod in ea ius ſtet:quaſi iuris ſtatum. Quam notationem vt inſulſam irridet Maiorag. Miſcel.lib.4.c.1.circa finem.Fuere item qui iuſtitiam dictam putarent,à vi per ἀντιστοίχον,id eſt,literarum tranſpoſitionem: vt ſit iuſtitia quaſi Viſtitia, quod vim ſiſtat, quas literarum inuerſiones Latini habuere in multo vſu,cum ex Græcis Latina facerent, vt author eſt Feſtus Pompeius : & annotauit Connanus lib.1.c.2.n.4.Etſi autem hęc Etymologia non diſplicet Alciato,quod iuſti dies dicti ſint illi 30.dies, qui iudicatis dabantur, quia interim omnis executio ſuſpenderetur, fieretque ceſſatio iuris:Aldobrandinus tamen ad Inſtitu. tit. de iuſtitia & iure eius ſententia reprobata non male exiſtimat iuſtitiam,ſicut lætitiam,triſtitiam, amicitiam deductam eſſe à genitiuo ſui adiectiui iuſtus iuſti, additis his literis (Tia) quemadmodum etiam in auaritia & mœſtitia factum videmus.Nec enim verbum ſiſtendi in iuſtitia reperitur. Iuſtitiam itaque cenſet vel primitiuum nomen, vel à iuſto dictam.Eſt enim iuſtitia legis & iuris finis quidam.Iuſtum autem à iure, quaſi quod ſecundum ius fit:id quod voluit Auguſt.in Pſal.145.dum interpretatur verba illa:Facit iudicium iniuriam patientibus.Cæterum deriuationem ſuam pulchre & ingenioſe (vt ſemper)defendit Alciat.lib.1. Parerg. c.29. Alii iuſtitiam ex eo dictam exiſtimant : quod cuique ius ſiſtat: Vnde Cotta lib.de nat.deorum primo, negat ibi iuſtitiam eſſe, vbi ius eſt nullum.Eſt enim, inquit pietas iuſtitia aduerſus Deos,cum quibus quid poteſt nobis eſſe iuris, cum homini nulla cum Deo ſit communitas.

Ivstitia,vt Tullius lib.de Inuention.2.ait, eſt habitus animi communi vtilitate conſeruata, ſuum cuique tribuens dignitatem. Et ad Herennium dicitur eſſe æquitas vnicuique tribuens pro dignitate vniuſcuiuſque. Quo ſane pertinet illa Triphonini diſputatio nobilis,in l.31. ff.depoſ. Et probo, inquit,hanc eſſe iuſtitiam, quæ ſuum cuique ita tribuit vt non diſtrahatur ab vllius perſonæ iuſtiore repetitione. Quibus definitionibus congruit ea,quam Vlpianus tradidit. Iuſtitia, inquit,eſt conſtans & perpetua voluntas, ius ſuum vnicuiq; tribuens. Sed hoc non placet Agricolæ, tamen ignoſcit Vlpiano,cæteriſque Iuriſconſultis, qui in definitionibus errarunt,quod vt doctiſſimus eorum quiſque eſt habitus,ita maximis ſemper Reipub. occupationibus diſtentus fuit, nec ocium habuit perpoliendis inuentis ſuis.Quod vt ei concedat Connanus, in reprehenſione tamen huius definitionis non concedit,quæ & non differt ab ea,quam Tullius poſuit,& ea quę ab Ariſtotele tradita eſt omnino videtur congruere:prę-terquam quod Iuſtitia dicitur eſſe habitus animi, vt eſt pro-

fecto. At Vlp.appellat eam, conſtantem voluntatem. Atqui vix diſcerni poterit, quid aliud ſit habitus animi quam conſtans & perpetua voluntas. Is enim qui virtutis habitu eſt ornatus,non alia re diſtinguitur ab eo, qui continens ab eodem Ariſtotele dic.tur,quam perpetua quadam ſuæ egregiæ voluntatis conſtantia. Quod enim hic vult aliquando,& ſæpe quidem, ille ſemper & continenter vult in rebus iuſtis & honeſtis,tum operibus,tum animi cogitatione ſibi conſtans. Connan.li.1.c.3. nu.7.&c. Ad extremum iuſtitiæ proprium officio circumſcribitur. Cum enim vel Cicerone interprete in lib.5. de finibus nulla ſit virtus, quæ non aliqua nota ſecernatur, nonnihilque præ cæteris habeat,ſicut prudentia in delectu bonorum & malorum, fortitudo in rebus aduerſis, forti infractoq; animo perferendis, temperantia in coercendis illis plus quam beluinis voluptatibus:ſic proprium iuſtitiæ munus eſt ſuum cuique tribuere.l.bona fides.verſ.Et hãc probo eſſe iuſtitiam.ff.mandati. Tribuitur autem vnicuique ſuum,cum diis religionem &fiduciam,parentibus honorem, & reliqua vitæ adminicula, Magiſtratibus vero reuerentiam & obedientiam præbemus.Item& cum beneficium acceptum penſamus, Cic.1.offic.idque maiore menſura, quam acceperimus.Poſtremo ſi omnes etiam eos,qui de nobis nihil bene meriti ſunt, opera ac ſtudio noſtro adiutare contendamus: quod & homini Chriſtiano conuenientiſſimum eſt.Matth.5. c.ſub fi.

Ivstitia ſicuti & iusduplex eſt:Vniuerſalis,quam πλείω vocat Ariſtoteles,& particularis,ἡ κατὰ μέρος δικαιοσύνη eidem appellata.Vniuerſalis quidem illa virtus eſt abſoluta & perfecta domina & regina virtutum, qua neque Heſperus, neq; Lucifer maiorem excitat admirationem, & quæ omnes virtutes omniumque legum obedientiam complectitur; hæcque vna eſt ex qua viri boni appellamur, de qua dicitur teſte Ariſtot. Ethic.5.

Iuſtitia in ſeſe virtutes continet omnes.

Omnes, inquit rectiſſime Connan. lib.1. c.2.n.7.quæ moris ſunt.Nam quæ ſunt in ratione & intelligentia poſitæ, ſicuti prudentia & ſapientia, nihil autore Ariſtotele habent cum iuſtitia commercii.Quia tamen ab iſtis quoque nonnulla bene agendi præcepta ſumimus,valentq; plurimum,tum in iubendo quod iuſtū eſt,tum in vetando contrarium,iſtis quoq; nonnullam iuſtitiæ communionem fuere qui dederunt, non tam vere quam ſimilitudine quadam.Idcirco autem hæc ſpecies iuſtitiæ perfecta eſt,quod in ea inſit vſus virtutis vndiq; perfectæ,& qui ea præditus eſt, non in ſe ſolum virtutem exerceat,ſed in alios etiam.Curat enim hæc aliorum res:aliorum commodis vel principis vel Reipubl.ſeruit, & ob id optimus exiſtimatur iuſtus, quod virtutem nō modo ad ſuam, ſed ſuorum & aliorum etiam vtilitatem referat:Vnde rectiſſime Iuſtinianus ſcribit Conſti.68. Quod vna omnium perfectiſſima cenſenda eſt, quæ ius ſuum cuique tribuens, & ex re ipſa nomen ipſum trahit,appellatúrque iuſtitia. Niſi enim cæteræ virtutes hanc habeant comitem,amittunt vim ſuam. Inde fortitudo iuſtitiæ coniuncta, virtus eſt militaris, cui ſi iuſtitiam detrahas, improbitatis anſa cenſetur.

Ivstitia particularis,quam præcipue Iureconſulti conſiderant: eſt conſtans & perpetua voluntas, ius ſuum cuique tribuens, vt Vlp.&Iuſti.Simonidem & Platonem imitati eam definierunt,l.iuſtitia,ff.de iuſt.& iur. Inſt.de iuſt.&iur.§.1.Hæc ab vniuerſali in hoc differt,quia finis huius eſt ſeruare æquitatem erga omnes priuatim, quod etiam non bonus vir facere poſſet, qui iuris peritus eſſet. Vniuerſalis autem illa iuſtitia bonum virum exigit,quinimo & illum qui inſe omnes virtutes complectatur.Et hæc quidem ſpecies iuſtitiæ ab Ariſto. rurſus diuiditur in diſtributiuam,quam appellat διανεμητικὴν & cōmutatiuam,hoc eſt,ἀλλακτικήν: Prior pertinet ad præmia & pœnas diſtribuendas pro ratione & varietate meritorum: altera verſatur circa contractus & æquabilium rerū permutationes,pareſque compenſationes: Vtramque autem & magiſtratus, & priuatus colere debet; Nam & commutatiua vtitur mag ſtratus,cum ius dicit de ſarciendo damno dato. Et diſtributiua vtitur priuatus, cū gradus officiorum obſeruat erga parētes,liberos,amicos,hoſpites. Vtriuſq; medium eſt idem,nempe æqualitas.Sed iubet Ariſtoteles hãc æqualitatē in diſtributiua iuſtitia ſumi proportione Geometrica: in commutatiua vero proportione Arithmetica. Nam ſi vel munera decernantur, vel pœnæ infligantur: alia munera ſenibus: alia iunioribus competunt, l.ſemper,ff.de iure immunit.Et in pœnis nō omnes iiſdem coercentur,l.non omnes ff.de re milit. At in contractibus & commerciis omnia ad proportionē Arithmeticam exiguntur: vt in homicidio nihil intereſt, ſeruus an liber occiſus.Nam quantū ad l.Corn. de ſicar. omnes æqualiter ſunt homines, l.1.ff.ad leg.Corn. de ſicar. Porro quæ dicatur proportio Geometrica & Arithm. vide infra in verbo Proportio.

Ivstitia particularis eſt duplex. Diſtributiua, quæ vnicuique ſuum tribuit meritū,& pœnam,habita perſonarum ratione. Commutatiua, quæ rerum communicationem per formas conſtituit, æqualiter ab omnibus ſeruanda, non diſtinguens perſonas.Quod tyro iuris diligenter obſeruabit.Prateius.

Ivstitiam edicere, & intermittere iurisdictionem,apud Cic. de Aruſp.reſp.iuſtitiam remittere apud Liu. ſicut iuſtitiam indicere,te ſte Bud.Spieg.

Ivstitiarii hodie ſunt vmbra quædam illorum, qui olim νομοφύλακες apudGrecos dicebantur,deſignati ad cuſtodiam iuris & æquitatis, c.ex literis, de pignorib. Prat.

Ivstissima abſentiæ cauſa ſtudiorum, l. nec non:ff. ex quibus cau ſ. maior.Spieg.

Ivstitivm,diem adicen Lucianus appellat.de Iuſtitio,Liuius, Lucanus & cæteri quoque meminerunt. Clauſaque iuſtitio triſti fora: Lucanus:Sinceriora exēplaria ſeruant adhuc non iuſtitio, ſed iuſtis,hoc eſt feralibus parentationibus,cadauerinis ſupplicamētis.Apollin.Iniuſte tibi iuſta perſoluta.Ioh. Bapt.in comment.epiſt.Sid.Apoll.ad Deſideratum lib.2.

Ivstitivm iuris ſtatio eſt,quaſi inhibitio.Quod verbum olim licet publicam iuris ceſſationem ſignificaret, quo tempore lege agi non poterat, nec tria verba Prætori dicere licebat: Do,dico,addico.Poteſt tamen & priuatam iuris ceſſationem moribus noſtris ſignificare,vt exiſtimat Bud. in prioribus annot. &c.

Ivstitivm indicere.Suet.in Galba. quando ius ſtat. Briſſon.

Ivstitivm,iuriſdictionis intermiſſio, quas vulgus Vacationes vocat Cicero ad Attic.lib.4.epiſt.86.Fauere iuſtitio, & omnium rerum licentiæ.Gellius lib.20.c.1.velut quoddam iuſtitium,id eſt, iuris inter eos quaſi interſtitionem quandam & ceſſationem.Tertul.lib.de reſurrect. carn. vbique ait, iuſtitium eſt,quies rerum. Prat.

Ivstiniana Carthaginen. fuit in Africa. No.131.ex eo nomen adepta Iuſtiniani, quod is eam Romano Imperio vindicarit & reſtituerit, vt Phocius ſcribit. Alia Iuſtiniana ſecunda in Cypro inſula patria Theodoræ vxoris, vt Nicephorus Calliſtus ſcribit.Omnes donatæ archiepiſcopo primæ Iuſtinianæ, de quo in d.N.131.in qua pro πρεβαλίας legendum πρευαλίας, id eſt,præualitanæ. Alia Iuſtiniana noua in notitia Nouel.8. & alia Nouel.28.Cuiac.in expoſitio.Nou.Iuſtin.11.de prima Iuſtiniana.

Ivstos dies, in ll.12.Tab.dictos ait Gell.lib.20.c.1.qui iudicatis dantur:quia interim ſuſpenditur omnis executio, fitque quædam interſtitio ſeu ceſſatio iuris, vnde & iuſtitium dictum.Quo fit,vt ſicut à dictione mœſtus,ſtultus,lætus, deducitur mœſtitia, ſtultitia, lætitia: eodem modo à Iuſto deduci iuſtitium,dicendum ſit,quod quidem iuſtum dicatur, & quo vis omnis ſubmota eſt.FeſtusPomp.lib.9.Macrob.lib.1.c.16. iuſti,inquit, dies dicebantur 30.cum exercitus eſſet imperatus,& vexillum in acie poſitum.Opinatur Alciat.quod interim vis omnis ſiſteretur. Vnde conſequens eſt, à iuſtitia ius ipſum dictum: non econuerſo,vt Grammatici exiſtimant, à iure iuſtitiam.Lege ca.29.lib.1.Parerg.Spieg.Briſſ.

Ivstvm,iniuſtumque,duo in Iure ſignificant.Interdum id quod rationi atq; æquitati innixum eſt:ita iuſtum & iniuſtum poſſeſſorem vocamus, & iuſtam ac iniuſtam petitionem & cauſam. Interdum vero, quod ſecundum Legis ſolennem ritum ordinatum eſt,ſic iuſtæ nuptiæ,& vxores:item iuſti filii,iuſta ſententia,& iuſtum quoq; ac iniuſtum teſtamentum. Spieg.

Ivstvm appellatur,quod ſecundum iuris ciuilis regulas contractum eſt:veluti iuſtæ nuptiæ,id eſt,legitimæ, quæ ſecundum iura ciu tatis Rom. inter puberes ciues contrahuntur, Inſt.de nupt.in prin.l.5.l.12.18.ff.de ſtat. hom.l.18.54.ff.de rit.nupt.l.vlt.C. qui per tut.l.38.de legat.3. l.6. C.de nupt. Eodemque ſenſu iuſtum matrimonium, l.13. ff. de his quæ vt indig.l.1.ff.vnde vir & vxor.& apud Quint. lib.5. c.10.& apud Suet.in Neron.c.28.Briſſ.

Ivstvm generaliter dicimus, quod eſt numeris omnibus abſolutum,ait Balduin.tit.de nupt.

Ivstvm & honeſtum ſicut non ſeparantur: ita nec vtile & honeſtum,aut vtile & iuſtum,l.quamuis mulier, ff.ſolut.matr. l.ſemper in coniunctionibus,ff.de ritu nupt.Prat.

Ivstvm matrimonium eſt,ſi inter eos,qui nuptias contrahunt, connubium ſit, & tam maſculus pubes quam fœmina potens ſit: & vtiq; cōſentiant,ſi ſui iuris ſunt:aut etiam parētes eorum,ſi in poteſtate ſunt.Vlpian.cap.Inſtit.5.Hot.Prat.

Ivstvm pactum.IC.in l.Stichum,ff. de ſolut. vocat non ſolum legitimum,ſed & plenum: ac non nudum, vt annotat Aldobrand.Inſtitut.de libert.§.libertinorum autem.

Ivstvm prælium, Iuſtū exercitum hiſtorici dicunt, id eſt,magnum. Aſconius,iuſtas inimicitias,pro magnis apud Cic.expoſuit. Spieg.

Ivstvm precium, id eſt, currens in eo loco, vbi diſtrahitur l. ſancimus.28.§. hiſque adjicimus,5.C. de adminiſt. tut.

Ivstvm precium rei non eſt eius dimidium, ſed integrum & verum Goth.ad l.50.de furtis,& ad l.2.C.de reſcind.vend.

Ivstvm autem bellum (quod & pium dicebatur)quod indicebatur rebus repetitis,non ex libidine ſumptum.Cum autem iuſta bella ſuſcepta ſunt,ſunt etiam iuſte gerenda, non perfidioſe,non fœdifrage,non acerbe,non ad internecionem.

Ivstvm dominium pro legitimo in l. pen.ff.de publican. l.57. ff.mandat.

Ivstvm ſepulchrum, quod religione tenetur, l.43.ff.de relig. Lucan. lib.9. Iuito date thura ſepulchro. Iuſta funerum ſolennia Latini vocant, ab eo forte quod ll.12.tab. præſcripta eſſent, vt apud Athenienſes Solonis legib. Sic iuſta facere l. 2.in fi.ff.de in ius voc.l.20. ff.de acq. hære. quod & Cic. pro Sext.Roſc.Iuſta ſoluere dixit.

Ivstvm teſtamentum, iure factum, & in quo ſolennia interuenerunt, l.22.de acq. hæred. Briſſ.Prat. vide Iniuſtum teſtamentum.

Ivstvm vadem, idoneum ſponſorem interpretatur Feſt.lib.9.

Ivstvs, quæ precepta iuris ſeruat. Nam à Iure dicitur. Ponitur & pro mediocri, h.e. quod nec debito minus eſt, nec modico excedit. Sic iuſta menſura dicitur, h. e. æqua, & quæ neque maior, neque etiam minor eſt, quam debeat. Spieg.

Ivstvs, pro vero. Vnde apud Iuriſconſ. qui filium adoptat, interrogatur: an velit eum, quem adoptat, iuſtum ſibi filium eſſe, id eſt, verum filium. Bud. contra. Iuſtus apud Iuriſconſ. frequens, non ſatis (vt arbitror) intelligitur. Caius de arrogatione loquens: Is qui adoptat, inquit, rogatur, an velit eum, quem adoptaturus ſit, iuſtum ſibi filium eſſe. Iuſtum intelligo, non verum, vt aliqui cenſent, ſed omnibus partibus (vt ita dicam) filiationis, veri filii vicem obtinentem, naturalis & legitimi filii loco ſedentem. Spieg.

Ivstvs dolor, qui ex magna cauſa ortus eſt, & excuſationem meretur, l.ſi adulterium, §.Imperatores, ff. ad leg. Iul. de adult. Prat.

Ivstvs error, probabilis & excuſabilis, l.2.ff.de minor. l.4.ff. de vſuc.

Ivstvs hæres differt à legitimo, vt iuſtus filius differt à legitimo. Natus enim ex concubina ſecuto poſtea matrimonio, legitimus eſt filius, §.vlt.de nupt.non tamen dicitur iuſtus. Iuſti enim filii dicuntur, qui poſtea nati ſunt. Quam diuerſitatem ſentire viſus eſt Iuſtinianus in l.Cum quis, §.1.C.de natural. lib. Sed clarius Apuleius 2. apolog. dum loquitur de patruo, qui fratris filio parabat inſidias, vt ei hæres eſſet. Sciebat (inquit) inteſtati pueri legitimum magis quam iuſtum hæredem ſe futurum. Aldobran.

Ivstvs heres dicitur, qui pleniſſimo titulo & legitimo, hoc eſt, cognationis nomine accepit hæreditatem inteſtato, quaſi omnib. iuris partibus pene hæres, l.3.§.de illo. ff.pro ſoc. Prat.

Ivstvs pater, & iuſtus filius dicitur, qui ex legitimis nuptiis pater filiuſve eſt, l.25.ff.de capt.l.44.ff.de rit.nupt.l.11.& 12. ff.de ſtatu hom. Hot. Prat.

Ivstvs poſſeſſor & petitor eſt etiam, qui ex liberalitate accepit, vt ait Vlp.l.ſed etſi, §.1.ff.de Publicia. actio. Spieg.

Ivstvs tutor iure datus, l.27.ff.de teſtam.tutel.

Ivvencvs, quem bos peperit. l.10.§.fi.ff.de vſurpat. Briſſ.

Ivvenili leuitate ductus, §.Scæuola, l.quod ſi minor.ff.de minor. Spieg.

Ivvenis talis ſi interueniat, cui preſtanda ſit reſtitutio: ipſo poſtulante præſtare debet: auctor Caius, l.illud nullam, ff.de minor. Spieg.

Ivvenis plerunque eſt adoleſcens, qui nondum eam attigit ætatem, qua virilis vigor completur. Sic curator iuuenis, l.14. §.vlt.de appellat. Briſſ.

Ivvenes Iuriſconſ. dicuntur, qui adoleſcentium exceſſerunt ætatem, quod incipiant inter ſeniores numerari, ff.de leg.3. l.non aliter, §.1.cum hi, §.modus, ff. de tranſact. Quamuis Vlpian. pro adoleſcēte vſurpat, in l.ſi pecuniam, ff.ſi cert.pet. Bald.in l.cū antiquiorib.C.de iure delib.dicit, vmbram ſenis doctoris eſſe potiorem, quam doctrinā alicuius iuuenis: tametſi Gloſſ.in Aut. de Monach.§. ordinationem: col.1. velit, quod excellentis doctrinę iuuenis, & nobilitate conſpicuus, preferendus eſt ſeni. Fr. Syluius annotauit, Adoleſcentes & iuuenes eoſdem eſſe, hos ſcilicet, qui annum 17. exceſſerunt, nec dum 47. attigerunt Spieg.

Ivvenes ait Calliſtratus in l.28.§.3.ff. de pœnis, qui ſe vulgo quidem appellant, ſolent in quibuſdam ciuitatib. turbulentis ſe acclamationib. popularium accōmodare: quod ſi amplius nihil admiſerunt, nec ante ſint à preſide admoniti, fuſtibus cæſi dimittuntur, aut etiam ſpectaculis eis interdicitur: quod ſi ita correcti in eiſdē deprehendantur, exilio puniendi ſunt: nonunquam capite plectendi, ſcilicet, cum ſępius ſeditioſe & turbulente ſe geſſerunt: & aliquoties deprehenſi tractati clementius in eadem temeritate propoſiti perſeuerauerunt. Dicuntur autē in d.§.3. iuuenes, qui ad circum ac Theatra pertinebant, vnde & ſpectaculis eis interdicitur. Suet. in Neron. Iidem Auguſtani apud Tacitum & in quodam lapide Capuano vocantur. Iuuenes quorum hic fit mentio apud Harmenop.6.tit.7.νεωτερικοὶ dicuntur. Gothofr.ad d.§.3.

Ivsta, quot modis accipiatur, Bar.exponit in l.1.ff.de Teſt.& in Extrauag.Ad reprimendum. Quo vero modo, Iuxta, Penes, & Apud, differant, declarat Iuriſconſ.in l.penes, de verb. ſig. vide infra, Penes te. Albericus indicat, quibus locis, iuxta, pro ſecundum ponitur. Spieg. Iuxta ædificium, monumentum, ex ff. Briſſ. Iuxta conſtituta, id eſt, ſecundum. Sic iuxta iuris publici auctoritatem, ex ff. Briſſ.

K.

K Litera, Latinis in vſu non eſt: niſi in dictionibus Græcis, quibus tanquam Latinis vtimur. Græci Cappa vocāt: apud quos iactatum olim ænigmatis vice, τρία κάππα κάκιστα, i.e. tria peſſima Cappa. Eraſm.in Chiliad.indicat & explicat. Spieg.

K, Quorundam nominum notam eſſe M. Fabius ſcribit lib.1.c. 4.inter redundantes collocans. Eod. lib.c.7.idem in hæc verba; K.quidem, ait, in nullis verbis vtendum puto, niſi quæ ſignificat, etiam vt ſola ponatur. Hoc eo non omiſi, quod quidam eam, quoties A.ſequatur, neceſſariam credunt, cum ſit C. litera, quæ ad omnes vocales vim ſuam perferat. Verum Orthographia quoque conſuetudini ſeruit: ideoque ſæpe mutata eſt. Hactenus ille. Priſcianus lib.1.K.inquit, & Q. Quamuis figura & nomine aliquam videantur habere differētiam, cum C.tamen eandem tam in ſono vocum, quam in metro continent poteſtatem: & K quidem ſuperuacua eſſet. Prat.

K, ſola litera, in ſubſcriptionibus Conſtitutionum C.Theo. & Iuſt. ſignificat Kalendas, vt refert Magno in Notis iuris. Significat etiam chariſſime; in earundem inſcriptionibus geminata K K chariſſimi, eodem interprete. Prat.

K A.

Κακοτεχνία, ars ad perniciem hominum inuenta, κακοτεχνῖται & κακομήχανοι, ſunt qui noxiis artibus vtuntur: qui coerceri iubentur, ff.de extraord.crim. Spieg.

Κακοξενίας apud Lucanos tenebatur, qui, occaſo ſole, diuertentes homines notos, ignotoſque domo non exciperet (ſic enim apud Alex. Neapolitanum lib. 4. c.11. legendum putem; non exigeret) mulctamque eo nomine pendere cogebatur. Prat.

Κάδισκος, vrna ſuffragiorum, Iulius Pollux lib. 8. c.1. περὶ σκευῶν δικαστικῶν: κάδισκος μὲν οὖν, ait, ἐστὶν ἀγγεῖον, ᾧ τὰς ψήφους ἐγκαθιεσαν. Duo fuerunt cadiſci apud veteres, in quos calculos mittebant iudices. Alterum κύριον vocabant, alterum ἄκυρον. Sunt & pocula ex hoc nomine. Bud. Spieg. & Prat.

Καιρὸς, tempus, id eſt, occaſio & opportunitas. Quamuis omnino plus quiddam eſt quam tempus: nempe articulus, ipſumque momentum, ac punctum (quod aiunt) in quo res ſit agenda. Spiegel.

Kalendæ, inquit Varro lib.5. de ling.Lat. primi dies menſium nominati, ab eo, quod his diebus kalentur dies menſis Nonæ à Pontificibus, quintanæne, an ſeptimanæ ſint futuræ. Quinque Kalo Iuno Nouella. Septem Kalo Iuno Nouella. Macrob. autem in 1.Saturn. ſic priſcis temporibus, antequam faſti à C. Flauio ſcriba inuitis patribus in omnium notitiam proderentur, pontifici minori hæc prouincia delegabatur, vt noue lunæ primum obſeruaret aſpectum, viſumque Regi ſacrificulo nunciaret. Itaque ſacrificio à Rege & minore Pontifice celebrato, idem Pontifex, kalata, id eſt, vocata in Capitolium plebe, quot numero dies à Kalendis ad Nonas ſupereſſent pronunciabat: & quintanas quidem, quinquies dicto verbo Kalo ſeptimanas, repetito ſepties prædicebat. Et hunc diem, qui ex his diebus, qui Kalarentur primus eſſet, placuit Kalendas vocari. Hot. Calendis ſi quis ſtipuletur ſibi dari, nec aliud adiiciat, quid actum eſſe, intelligit, vt quæritur: Et ait Vlp. ſi non poſſit apparere quid actum ſit, de primis Calend. verba accipienda eſſe. Nihil enim occurrit veriſimilius: quia ſi ex mente promiſſoris interpretemur, facile fiet, vt inutilis eluſoriaque reddatur ſtipulatio, contra preſumptam contrahentium voluntatem, l.Quoties, ff.de verb.obl. Si vero nulla veriſimilitudo ſtipulatorem iuuaret: contra ipſum potius, quam contra promiſſorem interpretaremur, l.ſtipulatio iſta, §.in ſtipul.ff.de verb.obl.

Kalendæ primæ, ſecundæ, tertiæ, quintæ, dici putantur à Iuriſconſultis pro vno, duobus, tribus & quinque menſibus, Celſus l.liber, 59.§.ſi ita, de hæred.inſtit. Titius ſi intra tertias Kalen.nauis ex Aſia venerit, heres eſto. Vlp.l.1.§.ſi quis, de verb.obl. Si ita interrogatus, intra Kal.quintas, reſponderit, Dabo idibus: non obligatur. Martial.lib.1.

Atque intra, puto, ſeptimas calendas
Mortes hæc tibi quatuor dederunt.

Franciſ.Duaren.d.l.1.§.ſi quis. Alii autem Calendas quintas interpretantur menſis Quintilis ſeu Iulii: ſed Duareni interpretatio iuuatur conſuetudine loquendi veterum, apud quos primarum, ſecundarum & tertiarum Cal. frequens eſt mentio. Vidi tamen Catonem in re ruſtica primas Kalen.dicere, pro Primo die cuiuſque menſis. Hot.

Kalendarii nomine, Accurſ. intelligit generatim debitorum nomina: Cum Iureconſultis, apud quos vocabulum hoc in vſu eſt, tantum, & proprie, funebre debitum nocet. Spieg.

Kalendario prepoſitus ſeruus, in l.pen.ff.de reb.cred.pro fœnerandis exigendiſque pecuniis. Et

Kalendarivm exercere, l.vxorem, 41.§.legauerat, ff.de leg.3. Hinc

Kalendario deſtinatæ pecuniæ, id eſt, fœnerationi, l.62.ff.de lega.3. In Kalendarium conuerſa pecunia, id eſt, fœnerationi,

l.39.§.negligentiæ,ff.de admin.tut. Sic accipitur Kalendarii nomen in l.vlt.ff.de pecul.l.6.ff.de inſt.vel inſt.l.3.C.de cōpenſā.l.vlt.ff.de munerib.& honorib.& alibi perſæpe.Hot.

Kalendarium, dictus codex pecuniarum occupatarum,i.e. fœnori collocatarum: quia Kalendis fœnori dabantur: & patresfam.Kalendarum nomine præſcripto,debitorum nomina preſcribebant.Senec.lib.13.Epiſt. Diuitem illum putas,quia in omnibus prouinciis erat, quia magnus ei Kalendarii liber voluitur.Prat.

Kalend.Ianuar.primum anni diem factum Plutarchus ſcribit in Problem.quod eo die primi Conſules Regib.exactis creati ſunt. Vnde etiam inſtitutum conſtat,vt conſules deinceps omnes eo die magiſtratum inirent. Eundem Kalen. diem feſtum ac religioſum fuiſſe, ſolennemque ſtrenis dandis, Sueton.in Auguſto his verbis ſignificat:Item Kalen.Ianuar.ſtrenam in Capitolio etiā abſenti mittebant.Et in Tiberio:Item ſtrenarum commercium prohibuit edicto, ne vltra Kalend. Ianuar.exerceretur. Conſueuerat quadruplā ſtrenam, & de manu reddere. ſed offenſus interpellari ſe toto menſe ab iis, qui poteſtatem ſui die feſto non habuiſſent, vltra non reddidit.Item:Nullusā pœna hominum ceſſauit dies,ne religioſus quidem ac ſacer: animaduerſum in quoſdam ineunte anno nouo.Zonaras lib.2.καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ τοῦ ἔθους ἡμέρᾳ αὐτῷ ἐκείνῳ προσιόντες, οἱ μὲν πλεῖον, οἱ δὲ ἔλαττον ἐδίδοσαν, καὶ ὁ Σεβαστὸς ἴσον ἢ πλεῖον ἀντεδίδου, οὐ μόνοις τοῖς βουλευταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις. id eſt, Primo anni die accedentes ad Auguſtum munera illi afferebant, alii maiora, alii minora,ipſe autem viciſſim illis aut tantundem, aut etiam amplius dabat, neque ſolū Senatoribus, ſed etiam aliis.Scribit etiam Dion.lib.57. moris fuiſſe inde ab Auguſti temporibus, vt Kal.Ian. in acta Imperatoris iuraretur. Poſt Kal.autem Ian.die tertio,pro ſalute Principis vota ſuſcipi ſolita,ſcribit Caius in l.ſi caluitur,233.ff.de verb.ſig.&Plutar. qui Ciceronem ſcribit natum eſſe ἡμέρᾳ τρίτῃ τῶν νῦν καλανδῶν, ἐν ᾗ νῦν οἱ ἄρχοντες εὔχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος: id eſt, tertio die nouarum Kalendarum, qua die nunc magiſtratus vota faciunt, & ſacrificant pro ſalute Principis ex Prat.

Kalend. Martii primus olim dies fuit.Itaque ignem nouum Veſtę aris incendebāt,vt incipiente anno cura denuo ſeruandi nouati ignis occiperet. Eodem meſe mercedes exoluebant magiſtris,quas completus annus deberi fecit.Comitia auſpicabantur,vectigalia locabant.Hęc Macro.1.Satur.c.12.Conſtat etiam munera, quæ ſtrenæ dicebantur, olim eo die mitti ſolita. Vnde illud apud Pomp.l.ſed ſi,31.§.ſi vir. ff.de donat. inter vir.& vx.Si vir vxori munus immodicum Kal.Mart.aut natali die dediſſet,donatio eſt,Tibull.lib.3.

Martis Romani feſtæ venere Kalendæ,
Exoriens noſtris hinc fuit annus auis,
Et vaſa tunc certa diſcurrunt vndique pompa
Perque vias vrbis munera,perque domos.

Plaut. in Milit. glorioſ. Da mihi vir Kalendis quæ mittam cū Martiæ venerint. Martias Kal.inquit Feſtus,celebrabant, quod eo die Iunonis Lucinæ ædes coli cœpta eſt. Vnde Tibul.lib.4.
Sulpitia eſt tibi culta tuis Mars magne Kalendis,
Spectatum è cœlo, ſi ſapis, ipſe veni.

Seruius autem in 8.Æneid.Martiæ,inquit,Kalendæ,fœminis dicatæ ſunt.Horat.
Martiis cœlebs quid agam Kalendis? Iuuenal.
Munera fœminein tractat ſecreta Kalendis.

Hæc Seruius.Iiſdem etiam Kalendis penſiones agrorum pręſtari ſolitas,patet ex l.defuncta,58.ff.de vſufruct.& l.tertiam 19.C.Theo.de exactionibus,quippe cum anni initium apud antiquos fuiſſet.Hot.Prat.

Kalend. Quintiles, ſiue Iuliæ olim dies erant ſolennes migrandi,id eſt,ex habitatione cum ſuis rebus diſcedendi, tum etiam conductionib.prædiorum,l.qui balneum,9.ff.qui pot. in pign.hab. Qui balneum ex Kal.proximis conduxerat, pactus erat,vt homo Eros pignori locatori eſſet, donec mercedes ſoluerentur. Idem ante Kal. Iulias eundem Erotem alii ob pecuniam creditam pignori dedit,& paulo poſt: Licet eo tempore homo pignori datus eſſet, quo nondum quicquam pro conductione deberetur,id eſt,ante proximas Kalend.Iulias.Item in l.cum in plures,60.ff.locati, & l.cum ab eo, 41. ff.de contrah.emption.l.cum precario,12.ff. de precar. Martial.12.Epigram.

O Iuliarum dedecus Kalendarum
Vidi Vacerra ſarcinas tuas vidi,
Quas non retentas penſione pro bina
Portabat vxor.

Cic.2.epiſtol.ad Q.Frat.Domus tibi ad lucum Piſonis Liciniana conducta eſt: ſed vt ſpero paucis menſibus poſt Kalen. Quintiles in tuam commigrabis. Sueton. in Tiber. Senatori latum clauum ademit,quem cognouiſſet ſub Kal.Iulii demigraſſe in hortos, quo vilius poſt diem ædes in vrbe conduceret.Hot.ex Prat.

Καλλιγράφοι,librarii Iac.Cuiacio l.6.§. Grammatici, ff. de excuſat.tut.

Κασίγνητοι.Conſobrini eidem lib.6.Obſer.c.7.Prat.

Κατάδικοι Græcis ſunt,qui nobis damnati dicuntur.Spieg.

Καταγλώττισμα, genus ſuauii, quo iuſta zelotypis repudii cauſa datur.Vide c.10.lib.4.Parerg.Alciat. Oſculum inter adulterii proœmia habetur,quę gradatim commemorat Accurſ.gl. l.quod ait lex,ff.de adult.Spieg.

Κατάλογος,deſcriptio,quæ & alibi ἀπογραφὴ ac notitia, ſed & λόγος dicitur,Goth.ad N.28.c.7.

Κατὰ πόδα fieri dixit Iuſt.quod alienis veſtigiis inſiſtere veteres dicere conſueuerunt: cum quis de ſuo nihil addit, ſed aliena ſolum recitat.Ex Alc.Spieg.

Καταχρηστικῶς, id eſt, abuſiue. Caius Iurecon. hoc vocabulo vtitur in l.licet,2.de verb.ſign. Summe autem annotandum, vt monuit Alcia.ſic,hoc eſt,abuſiue,vocem plerunque, propria & ſubtili interpretatione reiecta, accipi. nimia enim Iuris ſubtilitas,crux eſt,vt antiqui dicebant.

Κατάχρησις figuram eſſe, Quintilia.autor eſt,vbi proprio nomine omiſſo,aliud vicinum aſſumimus.Vide Metaphora.Spieg.

Καταῤῥάκτης,genus auis maritimæ.Item Cataracta,quo nomine & Liuius vtitur, locus eſt abruptus, & præceps,in flumine, vnde aqua ruit potius,quam fluit:vt cataractes Nili apud Strab. lib.vlt.Ex Bud.Spieg.

Kathari qui.Vide Schiſmaticus.

Καθάρματα, homines dicebantur, qui graui quopiam morbo expiando,immolabantur diis.Bud.in annotationib.

Καθάρματα Græcis ſacrorum hominum,id eſt,deteſtandorum,& execrabilium ſpecies: ab eis enim multis illi nominibus appellantur,quæ referr Bud.in annot.ad l.2.ff.de pœn.

Κατηγορία, nomen à foro ſumptum eſt,& ſignificat accuſationem & crimen.Vt enim in accuſatione neceſſe eſt aliquid certi dici,vt Verres eſt fur: ita in omni propoſitione aliquid de aliquo dicitur.Et quia conſtat,magnam requiri in foro & iudiciis diligentiam, vt proprie & apte aliquid de alio dicatur, fortaſſe planius Categorias Boetius accuſationes,pro prædicationib. vertiſſet:vt quidam non vulgariter eruditus monuit.Categoricæ propoſitionis,quæ ex vno nomine,& vnico verbo conflata eſt:necnon Hypotheticę,quæ nihil aliud eſt, quàm duæ Categoricæ copulatæ,meminit Scholiaſtes in fin. l. quæſitum, ff.de acq. rer. dom. Vide Bart.in l.ſi is,qui ducenta,§.vtrum,ff.de reb.dub.Spieg.

Κηδεμὼν & tutorem & curatorem ſignificat, quo verbo vſus eſt IC.in l.2.ff.qui pet.tut.Prat.

K I.

Kindt vnd Kinder proprie dicitur de liberis: *Sohne*, de filiis. Gœdde.ad l.84.num.4.de verb.& rer.ſign.

K L.

Κλέμμα,obreptionem etiam ſignificat. Obrepere verbum,apud Iuriſconſ. frequens eſt, vt & preces obreptitiæ & ſubreptitiæ,vulgo iam notæ.Spieg.

Κυριολογεῖν.Vide,Plus minus.

K Y.

Κύκλος annorum 15. reuolutio, N. 142. Euagrius lib.4.τῶν κύκλων τῶν ἐπινεμήσεων. Prat.

Κύριος,Vide Dominus.

Κυφώνιν Græci vocant, quæ Numella Latinis eſt, vinculum ad infamiam magis & pœnam,quam cuſtodiam pertinens.Similiter infame eſt vinculum. Collaria(vulgo *Halſeiſen*)quibus in publico blaſphemi,& lenæ,& minores fures alligantur,vt deriſui viatoribus ſint,vt Alciat.ait.Spieg.

K Ω.

Κωμητικοὶ in Nou.38. cap. 6. non ſunt comitiani,id eſt,officiales comitum priuatorum,vel largitionum,vel domorum,vt vult Haloand.ſed κωμηταί,vicani, vt Nou.52.& capitationi ſubiecti,Gothofr.d.c.6.

Κωμικὸς μάρτυς. Videtur de his proferri ſolitum, qui aliquod mendacium, ficto aliquo teſte confirmare volebant, annotat in Cicerone P.Victorius.Spiegelius.

L A.

Labare ſermone dicitur per tranſlationem, qui inconſtanter & timide loquitur. Vulgarius vacillare appellatur. Spiegelius.

Labarum,vide infra Laborum ſeu Labarum.

Labefactare vitam inſontium. Labefactatio libertatis, ex ff.& C. Briſſ.

Labes,id eſt,hiatus terræ.Item macula veſtis, & nota pudori famæque inuſta,detrimentum exiſtimationis. Sine vlla opinionis labe,l.9.C.de aduoc.diu. iudicior.Corporis labem,id eſt,imbecillitatem, dixit Sueton.in Auguſt. c.38. Labes non tantum eſt ruina terræ deſidentis, ſed & abſque ſoli ruina fructus lædit.Vlpia.l.15.§.1.ff.locat. Si labes fructum tulerit, ex ff.Briſſ.Vide infra Labes.

Labefactare fidem, opponitur tueri fidem ſuam, hoc eſt, perdere famam locupletis debitoris.Spieg.

Labeo, nomen Iureconſulti, à labiorum magnitudine ſic dicti. Hic Latinorum verborum origines, rationeſque percalluit, eaque pręcipue ſcientia ad enodandos (vt Gellius ſcribit) iuris laqueos vtebatur.Vide cap.1.Epitom. Spieg.

Labes in agris hiatum & diſceſſionem terræ ac χάσμα ſignificat, à labendo

à labendo dicta: Vlpian. l. 15. §. Seruius, & l. vlt. ff. locati. Notantur in Theſauro Ciceronis duo ex lib. 1. de diuin. loci. Tantos terræ motus in Liguribus, Gallia, compluribuſque inſulis, totaque in Italia factos eſſe, vt multa oppida corruerint, multis locis labes facta ſit, terræque deſederint. Et alio eiuſdem libri loco. Delata etiam ad Senatum labes Priuernatis, cum ad infinitam altitudinem terra deſcediſſet. Sic etiam apud Liuium libro 42. Dextra pars labe terræ in aliquantum altitudinis diruta erat. Et in libro Varior. auct. de limitibus. Tum etiam terra à tempeſtatibus vel turbinibus plerunque labe mouebitur. Maxime autem ad d. §. Seruius, faciunt hæc Quintil. Declamat. verba. Non enim vulgaris illa labes frumenti fuit, nec qualis alias accuſari ab agricolis ſolet perfidia terrarum. Briſſon.

LABES pudoris, in l. 17. C. de excuſat. tut. id eſt, infamia: Labes maleficiorum, l. 9. C. de malefic. & mathem.

LABES item eſt, vt ait Feſtus, macula in veſtimento, & deinde metaphorice transfertur in homines vituperatione dignos. Vnde Labes hæretica dicta Canoniſtis, c. vt officium, §. 1. ext. de hæret. lib. 6. Spieg.

LABI dicuntur facultatibus, qui ad inopiam rediguntur, ſiue caſu id acciderit, ſiue bona prodegerint, ſic, vt non ſoluendo fiant, l. 2. §. ſi eo tempore, ff. de admin. rer. ciuit. l. 9. §. 1. ff. de admin. tut. Etiam labi ſimpliciter in eundem ſenſum noſtri dicunt, l. 14. ff. de admin. tutor. Ineſt autem hoc in verbo repentini caſus ſubitæque mutationis ſignificatio. Itaque labi facultatibus belliſſime cum Papiniano interpretabimur rem familiarem inopinato fortunæ impetu amittere, l. 4. ff. vt in poſſeſſ. legat. Briſſ.

LABI, cadere, corruere. Labitur ædificium, id eſt, ſubito ruit, 3. Labi, id eſt, errare. Labitur in perſona, id eſt, errat. 4. Errore, vel iuris imperitia, aliōue quo caſu imprudenter peccare. Br.

LABI. in hæreſim, pro deficere ab Orthodoxis, in Decretis Pōtificum. Labi in imprudentiam, apud Varronem legimus. Dicuntur Labi & ii, qui ad egeſtatem vergunt iactura, & infortunio. Vlp. in l. 2. §. ſi magiſtratus, de magiſtr. conuen. Quod ſi, inquit, idoneum exegerit, quamuis poſtea facultatibus lapſi ſunt tutores, nihil eſt quod ei qui dedit, imputetur. Non enim debet magiſtratus futuros caſus & fortunam pupillo præſtare. Spieg.

LABI mente, pro, delirare. Spieg.

LABI vetuſtate dicuntur oppida, in l. 11. C. de oper. publ.

LABIA doloſa. Vide Dolus. Diuus Auguſt.

LABOR, eſt functio quædam vel animi, vel corporis, grauioris operis & muneris, auctor Cic. 2. Tuſc. Briſſon.

LABOR corporis quamuis exiguus, maior cenſetur quolibet precio. De qua re latius Bart. diſſerit in l. 1. C. de ſent. quę pro eo quod inter. profert. Obſeruandum quod tam labor, quam pecunia diuiſionem recipiat. eius exemplum habes apud Papinianum, de ann. legat. l. Seio amico. Spieg.

LABORARE aduerſo caſu, egeſtate infamia, nota, morbo. ex ff. Briſſ.

LABORARE, pro angi, ſolicitum eſſe. Vlp. in l. 1. §. idem Pomp. ff. de dol. mal. Veluti (inquit) ſi ſtipulatio tam turpis de dolo malo facta ſit, vt nemo daturus ſit ex ea actionem: non debere laborari, vt habeam de dolo malo actionem. Old. Prat.

LABORANTE naue, pro, periclitante, Paulus dixit in l. 2. ff. ad leg. Rhod. de iact. Spieg.

LABORATI libri, id eſt, elucubrati, multoque labore ac induſtria facti.

LABOREM ſerere dicuntur, qui fruſtra laborant: quaſi nihil fructus e labore reportantes, pręter laborem ipſum.

LABORIOSO deſidioſus opponitur. Briſſ.

LABORVM ſeu Labarum magnum erat vexillum, vulgo etiam laborum ſolutio, ſiue καμάτων λυτήριον dictum, vt Nazianzenus ſcribit in 1. Steliteutica: & Sozomenus li. 1. c. 4. λάβωρον vocat. Vnde in actis Nicenæ II. vt teſtatur Iacobus Cuiac. ſignum quod Sozomenus hiſtoriographus Conſtantinum in crucis viſum conuertiſſe memorat, dicens: iuſſit viros eruditos ex auro & lapidibus precioſis in vexillum Crucis transformare, quod laborum vocatur. Hermias huius verbi meminit his verbis: θεάπων ἢ τῆς σκήπτρον, οἱ ῥωμαῖοι λάβωρον καλοῦσιν. Quidam volūt laborum fuiſſe exercitus ſummum vexillum, quod imperatori pręferri, & à militibus adorari ſolebat, & circiter Adriani tēpora vſurpari cœptum. Labara in plurali nominat Tertul. in Apologet. Sipara illa vexillorum, & candes labarorum ſtolæ crucium ſunt: ita enim legendum vult Ioſ. Scal. in Feſt. in voce ſtipatores. Vet. cot. labarorum cantabrorū, quod & extulit Arnobius his verbis: Nam & ſigna ipſa & cantabra & vexilla caſtrorū quid aliud quam inauratæ cruces ſunt & ornatæ? Prudentius in carmine de Conſtantino, qui Crucis ſigno laborum ornauit:

Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum.——

Hinc tamen Græcorum illorum opinio refutari videtur, qui laborum præciſe dici putant, pro ſolutio laborum, καμάτων λυτήριον, vt ſupra oſtendimus. Formam eius copioſe deſcribit Euſebius lib. 1. de vita Conſtant. vim autem & effectum, eiuſque cuſtodes lib. 11. Prat. Hinc

LABORVM præpoſiti, rub. C. de præpoſ. labor. lib. 12. qui laborū, vt quęq; pars in acie laborabat, in eam quaſi auxilii & liberationis vice inferebant: huicque rei, Euſebio teſte, iam olim à Conſtantino prępoſiti erant milites 50. qui vt ex C. Theo. liquet, ex protectoribus & domeſticis erant: & ob id poſt tit. de domeſt. & protect. datur titul. de prępoſ. labor. Prat.

LABORVM præpoſiti. l. 1. C. de præpoſ. labor. lib. 12. Signiferi in exercitu Romano, qui ex bellicis ſignis pręcipuum & ſummę dignationis habitum geſtabant. Briſſ.

LABRA apud antiquos in balneis foſſæ lapideæ dicebantur, vt ſcribit Vitruu. Cotta.

LABRATVM oſculum appellatur principis ab antiquo Gloſſematum ſcriptore his verbis: labratum, φίλημα βασιλικὸν ἀσπαστικὸν βασιλέως, ſed patiendi ſenſu accipiendum eſt; vt id accipiat princeps, non det. Dicitur autem à labris, vt oſculum ab ore. Id in Conſtitutionibus Codicis appellatur adoratio & veneratio principis purpurę & imperii, l. 3. C. de conſulib. l. 1. C. de appel. pręf. pręt. l. 1. C. de app. pręf. vrb. l. 1. de pręp. ſacr. cub. & aliis pleriſque locis. Prat.

LABRVM, idem quod Labiūm. Vnde primoribus labris, ſiue labiis deguſtare, pro eo quod eſt, breuiter ob quippiā attingere, dicimus. Reperitur tamen Labrum, pro marginibus & extremis oris fluminis, lacus, fontis, & huiuſmodi, quæ leni aquæ motu perluuntur. Bud. admonuit, Labra ſignificare apud Vlp. in l. funes, alias l. limes, de act. empt. crateres lapideos, quibus aqua ſaliens ex ſiphunculis concipitur. Alphenus in l. ſi quando, §. 1. ff. ſi ſeru. vend. Labra, pro vaſis vinitoribus accommodatis, vſurpaſſe videtur. Accurſ. bifariam interpretatur: poſtremum quidem more ſuo ſcilicet genus herbæ, quod Labrum aſininum vocetur, Plin. meminit Labri venerii herbæ in flumine naſcentis. Nebr. ait, Labrum vas eſt patulum grandioris aquæ capax. Spieg.

LABRVSCA ficus connumeratur inter genera ficorum à Gothofred. in not. ad l. 205. ibi duracinas, ff. de verb. ſignific.

LABYRINTHVM & hodie vocant Cauſarum patroni rem quampiam vehementer & impeditam, & inextricabilem. Canoniſtæ habent ſuum erroris Labyrinthum. Spieg.

LAC, ſuccus maternus, quo animalia nutriuntur: Lac in pecoris fructu eſt, §. in pecudum, Inſt. de rer. diuiſ. l. in pecudum, ff. de vſur. Bartolo Lac inter fructus induſtriales numeratur, in repetit. l. ex diuerſo, ff. de rei vend. Modicum lac intelligitur, quod non ad compendium, ſed ad vſum pręſtatur, l. plenum, ff. de vſu & habit. Spieg.

LACCARII in l. 1. C. de excuſ. artif. qui lacus, foſſas, vel puteos effodiunt, οἱ τὰ λάκκια ποιοῦντες, vt interpretantur Baſilici interpretes. Prat. Briſſ.

LACCVS: vide infra ante verbum Lædere ad omne.

LACERATVM, pro diſciſſo, vulneratoue, apud Vlp. de ædil. edict. in l. item Offilius ait. Spieg.

LACERTVS, piſcis qui à Gręcis colias dicitur. Dictus Lacertus, quod ad ſimilitudinem lacertorum picturas habet. Commendabantur aūt lacerti Sexitani ex Hiſpanię vrbe Sexi. Martial.

Et Sexitani ponatur cauda lacerti.

Ex lacertis autem fieri ſolita eſſe ſalſamenta, oſtēdit Cornel. Celſus dicens: Piſcium qui ex media materia ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis eſt lacertus. Sexitanorum ſalſamentorum meminit Strabo. Huius piſcis meminit Iuriſconſul. in l. qui penum, de penu leg. lacertos, inquit, cum muria ſua contineri. Nebr. & Maiorag. Miſcel. lib. 2. c. 9. Adde Forcat. in ſuo penu iur. ciu. c. 20.

LACERTÆ. Lacertas cum muria. Ita legit Briſſ. & alii in d. l. qui penum.

LACESSERE famam patroni, Papin. ait, in l. ſi adulterium, de adul. non facile liberto conceditur, quod nobis eſt, *Antaſten, anmaſſen, anziehen, verunglimpffen*, inſectari, ſuggillare. Briſſ. Laceſſimus autem, hoc eſt, prouocamus, ſiue impellimus, ſcripto, voce, verbo, facto, & tam in bonum quam in malum accipitur. Spieg.

LACETANI, populi: Sic enim legit Hugo à Porta l. 8. in princ. ff. de cenſib. vbi Cuiac. 10. obſ. 35. Iaccetani legendum putat. Vide Gothof. in d. l. 8. in prin.

LACHANIZARE, vulgo dicebant Languere, teſte Sueton. in vita Octauii Cęſaris: pro quo Auguſtus nouauit Betizare: adnotauit Eraſ. in Natalem Bedam. Spieg.

LACHRYMÆ fœminarum ſunt arma, l. 1. §. ſerui quoties, ff. de SC. Silan. His hodie negligentiam iudicum vehementer impugnant tenuiores. Old.

LACONISSARE, non eſt paucas ſyllabas ſcribere, ſed de rebus plurimis paucas, auctor Gregorius Theologus indicante Eraſm. Spieg.

LACTANS dicitur, quod lac reddit & præbet Lactens vero cui præbetur, & quod lac ſugit.

LACTANTIA Celſus vocat omnia, quę lac emittūt, vel pro iis, quę vulgo Lacticinia dicuntur, accipit, vel pro cibis lactariis. Dicitur vero Lactariū, & quod ex lacte confectū eſt, & quod

ex ſe lac producit. Hermol. Barbarus non probat eos qui ex lacte quoquo modo cibum vocant Lacticinia. Spieg.

Lacvna vbi aqua contineri poteſt, Varro 4. de ling. Latin. & Goth. ab l.1. §. lacus eſt, 3. ff. vt in flum. publ.

Lacvnam explere, pro ſarcire damnum, etiamnum in aulis vſurpatur. Gell. lib.1. cap.3. famæ lacunam dixit, pro macula. Quin & in libris, teſte Eraſm. mendum dicitur, quod deprauatum eſt: lacuna, vbi deeſt aliquid: illud eluitur, hæc expletur. Spieg.

Lacvnar, Laquear, ſiue Lacus, eſt tecti elegantior fabrica, Vlp. de fund. inſtruct. l. quæſitum. Scalæ, inquit, quæ lacunaribus admouentur. Nebr.

Lacvs, ait Varro lib.4. de ling. lat. lacuna magna, vbi aqua contineri poteſt. Seruius in lib.8. Æneid. Lacus eſt quidam adhuc latentis aquæ receptaculum: & dictus, quaſi lacuna quędam, ex qua erumpens aqua efficit fontem: qui cum fluere cœpit, alueum facit. Briſſ.

Lacvs eſt, in quem quidem aquæ & flumina labuntur, ſed nullibi refluunt, ita vt ſemper ſtare videatur: aut, ſi aqua tranſeat per medium lacum, eius tamen aqua hinc neq; augeatur, neque minuatur, neq; etiam palam refluere videatur. Vnde auctore Eraſmo in Chiliadibus vinarium vas, quod vuarum liquorem è torculari profluentem recipit, per metaphoram lacum dici, in l. ſi ſeruus §. fin. ad leg. Aquil. D. Gœdd. in comment. ad l. litus publicum, 112. n.2. ff. de verb. ſig.

Lacvs duplici in ſignificatione apud Iuriſconſultos reperitur: interdum enim lacus vaſis genus eſt. Vnde apud Vlp. in l. ſi ſeruus ſeruum. §. fi. ad leg. Aquil. ff. legitur. (licet alii pro lacu laccum hic legant: vide paulo poſt Laccus) Si victori locaueris lacum vino plenum curandum, & ille eum pertuderit, vt vinum ſit effuſum, Labeo ſcribit in factum, agendum. Eraſmus indicat, vinarium lacum dici, in quem exprimitur vuarum liquor. Interdum vero lacus eſt, quod perpetuam habet aquam l.1. §. lacus vt in flum. publ. ff. facit. l. lacus, de acq. rer. dom. ff. Et tunc ſeparatur à ſtagno, quod temporalem aquam tenet, d. §. lacus. Plane lacus dicitur, etſi aquam perpetuam non habeat, ſed quæ aliquando areſcat, l.12. ff. de acquir. rer. dom. l.24. de aqua & aqua plu. l.28. ff. de ſeru. vrban. pręd. Pr. Lacum autem in ſuo facturus, cum interuallo à fundamento vicini cubitorum ſex & beſſis extruito. id enim ſpacium ſatis idoneum eſt, ad impediendam aquam à vicini pariete. Conſtantin. Harmenop. in ſua Epitom. iuris, tit.4. lib.2. de nouis operib. Anchora.

Lacvs perpetuus dicitur, qui ſua natura talis eſt, & qui raro, nec niſi magnis caloribus exareſcat. Con. lib.4. c.9. n.1.

Lacvs piſcatorii, l.4. §. lacus, ff. de cenſib. Huiuſmodi olim erat lacus Lucrinus, qui publice fruendus dabatur, auctore Feſto lib.10. ad fin. Prat.

Lacvs publicus, à priuato differt: quod publicus eatenus publicum litus habet, quatenus hybernus fluctus maximus exæſtuat. At in priuato id tantum littoris conſtituitur, quatenus actum eſt, & in eius venditione tempus contractus obſeruamus, l. Rutilia, ff. de contrah. empt. Spieg.

Laccvs. Iſidor. lib.15. Etymol. c.16. Laccum dictum ſcribit, quod ibi decurrat frugum liquor.

Laccvs pro vaſe torculario, vt exiſtimat Bud. ad l.27. §. vlt. ff. ad leg. Aquil. Item ſi tectori, inquit Vlpia. locaueris laccum vino plenum curandum, & ille eum pertudit, vt vinum ſit effuſum. Iacob. Cuiac. obſer. lib.10. c.9. labitur eo, vt exiſtimet Laccum eo in loco aliud nihil eſſe, quam quæ vini Ciſterna dicitur, l. vulgaris, §. ſed ſi de naui, ff. de furtis: quam in terra defoſſam tectorio inducere & incruſtate intus foriſque ſolebant, quod his Suidæ verbis confirmat: ἀθλιώτεροι καὶ δεινοὶ τῶν ἐλλαιῶν ὀρύγματα ὑπὸ τῆς γῆς ποιοῦντες, διορύχουσι, καὶ στρογγύλα, καὶ τετράγωνα, καὶ ταῦτα κονιῶντες δὴ ὑπεδέχοντο καὶ ἔλαιον εἰς αὐτά. καὶ ταῦτα λάκκους ἐκάλουν. Vide paulo ante Lacus duplici.

Lædere ad omne genus offenſionis transfertur. Qui dolo lędit aduerſarium, infamis eſt: adi Spec.

Alterum non Lædere l.10. §.1. ff. de Iuſt. & Iur. id eſt, alterum damno vel iniuria non afficere.

Lædere famam, pro detrahere famam, quam quis iam omnium conſenſu obtinuerit: Quod & de poſſeſſione deiicere dicitur, ex ſermone Iuriſconſultorum, vt oſtendit Eraſm. Spieg.

Lædere fidem. *Trevvloſs vverden.*

Lædi proprie corpus dicitur, vulnere illato. Briſſ.

Laertes. Nannius libro 5. Miſcellan. addit Lucumones dici ſolitos Reges Hetruſcorum, qui 12. erant, ſecundum 12. populos, qui autem iſtis omnibus imperitabat, Laertem appellabant, vnde adhuc Angli ſatrapas ſuos Lordas vocant.

Læsio pro damno & iniuria: vt inferre lęſionem. Briſſ.

Læsvs qui damnum paſſus eſt. læſus minor dicitur, qui captus fraudatuſque eſt. Briſſ.

Læsvs enormiter dicitur, quando fit exceſſus vltra dimidiam partem l.27. §.2. ff. de arb. Gothoſ. ad l.80. ff. pro ſocio.

Læsvs ex delicto, vel quaſi ex delicto, venire etiam nomine creditorum, omnium Doctorum conſenſus eſt, Rofredi ſententia exploſa: qui ſolus diuertebat, quod iſta res haberet damnum pecuniarium. Vide Enarrat. Zaſii in §. item ſi quis. Inſtit. de act. Spieg.

Letho dare, id eſt, interficere, in l.1. C. de cuſtod. reor.

Lætoriæ legis capita quædam exponit Briſſ. lib.3. ſelect. Antiquit.

Lagena, genus vaſis teſtacei, non tam ad aquam, quam ad vinum, & alios humores continendos accommodatum. Menſuræ etiam nomen eſſe, Budæus in de Aſſe, oſtendit ex Athenæo. Sic Scęuolam accepiſſe, recte monuit Interpres, in l. cum quis decedens, §. Seiam, de legat.3. Et Mæuio, inquit, liberto meo, nihil de meo merito, dari volo lagenas vini vetuſti, 150. Alias Lagena vas eſt vinarium. Vide Bayſium. Spieg.

Lagivm. Vide Cambio.

Laici, opponuntur iis, qui ſacris initiati ſunt. His prohibuit Martian. Imp. de fide Catholica diſſerere. Verum hoc non contentus Romanus Pont. Alexander, eo nomine IV. prohibuit illis omnino, hoc eſt publice, vel priuatim, ea de re diſputando verba facere, c.2. de hæret. in 6. Certe, quod eleganter ab Alciato dictum eſt, Chriſtiana pietas fide, non ſyllogiſmis conſiſtit. Budæus inquit, Laicum vulgo attrectabile ſignificat, ſicut Sacrum dicitur & Sanctum, cuius tactu populo interdictum eſt. Spieg.

Lamellæ argenti paucæ, i.e. paruæ laminæ, ex Seneca Briſſ.

Lamna, pro lamina, ex ff. & Vitruu. Briſſon. Argentum factum quod neque in maſſa, neque in Lamna inſit, l.27. §. vlt. ff. de auro, arg.

Lamina, an lamna, legendum ſit apud Vlp. in l. Qu. Mutius ad fin. ff. de aur. & arg. leg. quæri ſolet, dum inquit: Argentum factum recte quis ita definierit, quod neque in maſſa, neque in lamina, neque in ſignato, neque in ſupellectili, neque in mundo, neque in ornamentis ſit Ego antiquæ lectioni inhæreo, & puto laminam poſſe appellari auream, argenteam, electream, aurichalceam, æream, ferream, plumbeam, ſtanneam, ligneam & corneam, ſiue ex quauis alia materia. Plin. lib.16. de cornea: Vrorum cornibus barbari ſeptentrionales potant & mox: apud nos in laminas ſecta tranſlucet. Idem de ferrea: Decuſſi, inquit, fragmenti paululum, quod in lamina ferrea teratur, efficaciſſimum experimentum excuſant mangones gemmatum. Ouid. Metamorph. lib.9.

Ipſe cruor gelido ceu quondam lamina candens.

Q. Curt. lib.8. de geſtis Alexandri: Itaque necubi vinceretur, cum cæteris præſtaret, ſcutis argenteas laminas addidit. Differt autem à bractea (vt etiam docet Laurent. Valla (quia lamina craſſior eſt: bractea vero tenuis, & ſua ſponte plicabilis, proprieque ex auro, argento, & electro conficitur: cum lamina ex quacunque materia conſtet. Ex lamina armatura conficitur, hac incenſa olim homines torquebantur, vt teſtatur Leonida ſeruus apud Plautum in Aſinaria. quod etiam tempeſtate noſtra factitatum eſſe à barbaris, non eſt in obſcuro. Hæc non crepitat, vt in bractea, præ tenuitate apud Verg. Æneid.6. legimus, dum inquit.

Talis erat ſpecies auri frondentis opaca
Ilice, ſic leni crepitabat bractea vento.

Veruntamen ita tenuis nonnunquam bractea eſt, vt crepitare non poſſit, vt illa, ex qua fit aureatura, & argentura. Bracteis enim antiqui inaurare ſimulacra ſolebant, vt ſcribit Valer. Maxim. ſed vnguibus plerunque auferebantur. & ideo dixit Martial.

An magis aſtuti deraſa eſt vngue magiſtri
Bractea. Et ob id (vt refert Suet. Tranq.) damnatus eſt quidam ſeruus, quia bracteam deraſerat. Diuus tamen Hieron. ad Fabiolum, innuit bracteam & laminam idem eſſe, cum inquit: Auri laminæ, id eſt, bracteæ, mira tenuitate tunduntur. Cotta.

Laminæ etiam, quarum mentio fit apud M. Tullium, ferreæ velut cruſtæ erant, quę candefactæ admouebantur noxiorum corpori. Prudentius:

Nec ſic inuſta laminis ardet cutis,
Vt febris atro felle Venus exedit.

De hoc Turneb. aduerſ. lib.4. c.3.

Lampadarii in l. fi. C. de diuerſ. offic. lib.12. qui curabant, lampadas accendi in ſcriniis. Alii fuerunt Lampadarii in officio præfecti prætorio, vt refert Julian. Patritius in Epit. Nou.38. & vide Iuſtin. in edictis. Prat.

Lampadarii qui lampadibus ſeu facibus accendendis deſeruiunt. Briſſ.

Lana à Græco λῆνος deducitur, vt vult Ioſ. Scal. in Var. ſeu λᾶνος, Doribus, quod & lanam ſignificat, vt ex Polybio & Callimacho probat Varr. ling. lat. lib.4. Addam & ex Æſchylo in Eumenidibus, his verbis: λήνει μεγίστῳ σωφρόνως ἐστεμμένον, ἀργῆτι μαλλῷ· τῇδε γὰρ τρανῶς ἐρῶ. Hinc & λανισταὶ οἰκτενισταὶ apud veteres dicebantur, qui carrebant, id eſt, carminabant lanam. Lanæ autem appellatione (inquit Vlpian. l.70. ff. de legat.) id continetur quod tinctum non eſt, ſed αὐτοφυές. ſiue ea facta ſit, ſiue infecta: ſed & ea, quæ neta eſt, hoc nomine comprehenditur Itaque lanæ appellationem eatenus extendi idem Vlpia. vult,

quoad

quo ad tutelam perueniſſet, ſiue ſuccida ſit, ſiue lota, modo tincta non ſit. Vide etiam Paul.lib.3.ſent.tit.6.Briſſ.

LANA de ligno, Græci ἐριόξυλον, vt ſcribit Vlp.l.70.§.1.de leg.3. alias βαμβάκιον, & βάμβαξ ſiue παμπαξ. Eſt autem lanugo, quę ex fructus interiore bombyce goſſipii ſeu xyli fruticis cuiuſdam apud Arabas, & eos qui ſub cynoſura ſunt, netur, qui inſtar barbatæ nucis aut cotonei mali eſt: vnde & nonnulli cotoneum vocant. Huius meminit Plin.lib.19.c.1.& Pollux lib.7.c.17. Theophraſtus quoque apud Indos & in Arabia arbores ἐριοφόρους, i.e. laniferas eſſe ſcribit, lib.4.c.9.hiſtoriæ.Prat.

LANA tingendæ purpuræ deſtinata, purpuræ appellatione non continetur, auctor Vlp.in fin.d.l.ſi cui lana, de leg.3.

LANA leporina, anſerina, caprina, d.l.ſi cui lana. Hinc prouerbium De lana caprina diſceptare, id eſt, de re inutili ac minimi momenti.

LANÆ appellatione, an veniat lana, quæ neta eſt, vt puta ſtamen & ſubſtamen, quæſiuit Vlp.in l.ſi cui lana, de leg.3.apud quem verba hæc varie reperiuntur in vetuſtis codicib. Quidam habent ſubſtamen, vt dixi, quaſi non omnino ſtamen, & ita facit natura huius dictionis ſub, vt ſubdubito, ſubrideo, Verg.Æn.1 ex Iouis perſona ad Venerem,

Olli ſubridens hominum ſator atque deorum. Cott.

LANARIVS, qui lanam curat. Lanatus, qui lanam gerit.

LANATÆ pelles. Et hæ lanæ appellatione continentur: Qui lauatæ legunt apud Iuriſconſ. contaminant veram lectionem inſulſe.Spieg.

LANATVS, à cana lanugine creſcente. Vnde etiam Capitolin. Lanatus eſt dictus. Sic quoque Columella de re ruſtica, vuas amineas lanatas, à naſcente lanugine vocat, &c.

LANCE & licio dicebatur apud antiquos: quia qui furtum ibat quærere in domo aliena, licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrumfamiliæ aut virginũ præſentiam. Feſtus. Suſpicor tamen id fuiſſe, quod per ſimulationem religionis amicti licio ſacerdotes deprehendere ſolebãt: quum panem aetite lapide conditum, & in lance ceremoniæ cauſa delatum, eum qui furti ſuſpectus erat, deuorare iubebant. Qua de re Dioſcoridis verba ſubſcribemus, δεῖ δὲ κλεπτέλεγχος, εἰ ἐπιθείη τις εἰς τὸν προσφερόμενον ἄρτον. ὁ γὰρ κλέψας οὐκ ἂν δυνηθείη καταπιεῖν τὰ μασηθέντα. φασὶ δὲ ὅτι καὶ συνεψόμενος ὁ ἀετίτης τοῖς ἐδέσμασι, κλεπτέλεγχος γίνεται. οὐ γὰρ δύναται ὁ κλέψας καταπιεῖν τὰ συνεψόμενα αὐτῷ. id eſt, Furem quoque Aetites deprehẽdit, ſi quis in pane conditum offerat: fur enim manſum deuorare non poterit: quin etiam concoctus furem coarguit, quippe decocta cum eo deuorare non poterit. Eius autẽ rei rationem opinor eſſe, quod cum metu affectis fauces anguſtarentur, tum etiam puluis aetitis deuorandi difficultatem affert. Iam vero quo maior adhiberetur terror, religionem quoque interpoſitam eſt veriſimile: vt ſacerdos licio amictus panem aetite lapide conditum in lance ceremoniæ cauſa deferens, ei qui furti ſuſpectus erat, deuorandam offerret. Similiter autem licio tranſuerſo cinctos fuiſſe, qui magiſtratibus miniſtrabant, Gell. auctor eſt lib.12.c.3. Hot. vide ſupra Furta per lancem.

LANEVM, quod ex lana eſt. Vlp. Veſtimentorum ſunt omnia lanea, l.veſtis, de aur.& arg.leg. Genera lanarum docte exponit Bayſius c.2.de re veſti.Spieg.

LANGVOR, torpor, & deſidia, item defectus virium, & ſucci naturalis: transfertur autem ad animum, vt in l.iuſto.§.eum qui. ff.de vſucap.Spieg.

LANICIVM, ipſa lana. Dicitur autem lanicium ſicut à fuga effugium, teſte Seruio 3.Georg.comment.

LANIFICÆ mulieres, quę lanæ artẽ exercent. Alphenus de fund. inſtr.l. villæ inſtr. Conſultus, ait, de mulieribus lanificis, an inſtrumento continerentur.Spieg.Prat.

LANII victimarii l.vlt.ff. de iur.immun. Varro lib.2. de re ruſt. cap.5. Lanii qui ad Cultrum bouem emunt, & qui ad Altaria, hoſtię ſanitatem non ſolent ſtipulari. Feſtus, lacerare, diuidere, comminuere eſt: Ex quo dictus eſt Lanius, qui diſcindendo lacerat pecora. Donatus in Eunuch. Terent. Act.2. Scen. 12. Lanii, qui laniant pecora. Vnde & Laniſtæ dicti, qui laniandis præſunt gladiatoribus. Briſſon.

LANIONEM à laniandis pecoribus dictum tradunt Latini autores: & Zaſ.in l.2.idem aſſerit, eumque eſſe Lanionem, quem vulgo Macellarium vocant. Brechæus l.inde tabernacula, ff. de verb.& rer.ſign.&c.

LANIPENDIA mulier, Paulo in l.ſed ſi vir ex lana, de don.inter vir & vxor.non eſt, quæ lanam pectit, aut carpit, ſed quæ lanificis lanam præbet, totiuſque lanificii curam gerit.Prat.

LANIPENDIA quæ operas ad laneum veſtimentum conficiendum pręſtat, aut, vt alii ſentiunt, quæ lanam carminandam, pectendam, nendam, texendamue lanificiis præbet.Briſſ.

LANISCI faſceolæ colorifiæ dependentes ex coronis, propterea, quod antiquiſſimum fuit genus coronarum lanearum. Sic ex Feſto & Plin.lib.21.c.3. Maiorag.Miſcell.lib.c.17.

LANISTÆ, magiſtri atque inſtitores gladiatorum dicebantur, teſte Bud. Horum genera, cum in iure ciuili fiat eorum mentio haud infrequens, idẽ diligentiſſime explicauit in priorib. annotat.ad leg.athletas, de his qui not.infam.Spieg.Prateius.

LANIVS, vel Lanio, qui carnes in carnario vendit, a laniandis pecoribus, quod eas concidat, lanietque. Paulus de fund.inſt. l.cum de lanionis inſtrumento quæritur. Lanionia vero, menſa eſt carnificis, qui mutilandis damnatorum membris præficitur. Vide Zaſ.in l.2.ff.de orig.iur.& Beroal.in Suet.Spieg.

LANX, quæ & Langula, à latitudine dicitur. Iuuenalis.

Aſpice quam magno diſtendat pectore lancem.

Eſt denique vas diuinis aptum lanx. Auſonius.

Thuribula & pateræ, quæ tertia vaſa Deum lanx.

Erant autem Lances maximæ, mediæ, & minimæ, vt ait IC. in l.qui lancem, de aur.& arg.leg. Earum quadratæ aliæ, quarum Vlp. meminit in d.l.veſtis, & aliæ rotundæ: vt hæc ICti verba indicant, in l.ſi rem, de rei vend. Quamuis & in vaſis occurrat difficultas, vtrum lancem duntaxat dici oporteat, an etiam quadratam, vel rotundam. Nos cum Gallis, teſte Bayſio, rotũdis vtimur, appellamuſque *Platten*: illi vero Platum, à latitudine, vt idem opinatur. Lances libræ partes, quibus pondus & res ponderandæ imponuntur, etiam dici, apud antiquos notum eſt: quod ad lancium formam factæ eſſent. Sic ea voce Iuſtinianus vtitur in fi.l.cũ quis, C.de nat.lib.Spieg.

LAPICIDA, qui lapides cædit ex Varro.Briſſ.

LAPIDARE. Multiplex ac diuerſa ſignificatio eſt in iis verbis quæ lapidare & lapidationes dicimus. Nam de cœlo lapidatũ inter prodigia legimus, pro eo quod eſt lapides pluiſſe, vt apud auctores frequenter comperies. Hinc illud apud C.Suetonium de Germanici Cęſ.obitu. Quo defunctus eſt die lapidata ſunt templa, ſubuerſa DEORVM ara, lares à quibuſdam familiares in publicum abiecti. Lapidationem vero factam in aliquem intelligere debemus, cum in eum lapides coniecti ſunt: quod ipſis Principibus Romanis alicubi accidit, vt conſpiratione facta, impetum atque lapidationes contra eos populus faceret. Marcus Tull. hoc verbo vtitur multis locis, & in geſtis Clodii. Marcellinus, inquit, cum grauiter queſtus eſſet de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationibus, ſententiam dixit. Macrobius autem, vt interdum audacior, nimiuſque nouitatis affectator, paulo durius, Lapidare pro inceſſere & notare vſus eſt. Nam cum de Liberii poetæ mordacitate diſſerit, eiusque verſiculis in C. Cæſarem: vniuerſus, inquit, Rom. populus ad vnum Cæſarem oculos & ora conuertit; notantes eius impotentiam hac dicacitate lapidatam. Crinitus lib.25.c.6.de honeſt.diſciplina. Lapideſcere vero apud Sext.Pomp. nihil eſt aliud quam obdureſcere, & in lapidem conuerti: quod Græci λιθοῦν dicunt. In flumine, inquit, Silere vltra Surrentum, non virgulta modo immerſa, verum & folia lapideſcunt. Crinitus ibid.

LAPIDARII in l.5.§.ſed interdum, ff.commod.l.fin.ff. de iure immun.l.2.C.de excuſat.artif.Cod.Theod. qui lapidibus excidendis operam ſuam locant.Prat.

LAPIDE empti, pro viliſſimis homunculis accipiuntur. Adi Chiliad.Eraſm.

LAPIDES interdum, id eſt, lapideæ columnæ. 2. id eſt, marmora, 3. id eſt, termini finium cauſa poſiti. 4. id eſt, lapilli precioſi.Briſſ.

LAPIDES inædificati. Paul.de rei vindic. Quæ religioſis adhęrent, inquit, religioſa ſunt, & idcirco nec lapides inædificati, poſtquam remoti ſunt, vindicari poſſunt.Spieg.

LAPIDICINÆ, aut lapicædinæ, loca cæſis lapidibus execta. Græci λατομίας, & λιθοτομίας appellant: vnde vocabulum fictum apparet; vt corrupte legi vulgo videatur Lapidicinæ: cũ apud alios auctores, tum apud Iuriſconſultos in l.nona.§.2.& l.13. §.5. ff.de vſufruct. l.32.ff.de iure dot. Hotom. Prat. adde Brechæum l.inter publica.in tit.de verborum & rerum oblig.

LAPIDIS appellatione generaliter ſaxum quodlibet ſiue ad ædificandum aptum ſiue non, continetur.Briſſon.

LAPIDIBVS ſolebant veteres Latini itinera diſtinguere, vt cuilibet milliari, ſiue ad ſingula paſſuum millia, lapis eſſet poſitus. Gœdd.in Comm.l.3.nu.7.de verb.& rer.ſign. vide lapis.

LAPIDICINÆ marmoreæ in l.vlt.ff. de pactis dotal.l.7.§ ſi vir in fundo.ff.ſolut.matrim. Nam & marmorum lapides dicuntur, l.vlt.§.vlt.ff. qui potior.in pignor.Briſſ.Prat.

LAPILLI iactus prohibendi gratia, operiſque inhibendi cauſa fiebat.l.5.§.meminiſſe, ff. de operis. nou.nunciat.l.1.§.ſed ſi quis, l.20.ff.quod vi aut clam.l.6.§.1.ff.ſi ſeruit.vind.Briſſon.

LAPILLI, quo diſtent à gemmis, & quo ab his margaritæ, Paulus oſtendit in l.& ſi nõ ſunt, §.perueniamus, verſ.gemmæ autem, de aur.& arg.leg. Adi Vallam ad fin.lib. Elegant.ſexti. Bart.annotauit in l.fin.§.ſpecies, ff.de publ. lapillos non venire lapidum appellatione.Prat.

LAPIS præter vulgatam ſignificationem ſumitur etiam pro loco eminenti & tanquam ſuggeſto, vnde præco prædicabat atque vendebat. Pollux, ὁ δὲ τόπος πρατὴρ λίθος, ἢ τὸ κηρύκειον. Inde emptos de lapide Tribunos, vt ſeruos vęnales dixit contumelioſiſſime Cicero & Plaut. In eo ipſo aſtas lapide, vbi pręco prædicabat. Sic Columella lib.3.ſeruum de lapide noxium appellat, i.e. non frugi bonæ, ſed qui noxiæ deditus ſit. Vel de

lapide noxium, inquit, poſſe comparari putat. Athenienſes ſic interdum ſuggeſtum vocabant, vt apud Ariſtophanem: τῷ λίθῳ πρὸς τῇ πνυκί. Prateius. Interdum etiam ſumitur pro lapillo, & vt vulgo loquimur, lapide precioſo, Briſſonius.

Lapis pro milliario, hoc eſt, mille paſſibus aliquando accipitur, quoniam antiquiores ſoliti erant millia quæque paſſuum lapidibus ſignare: Id quod videmus in via, quę ducit Salamãticam ex Emerita Auguſta. argenteã vulgus appellat. Martial.

Rura nemuſq́; ſacrum, dilectaq́; iugera muſis
Signat vicina quartus al vrbe lapis. Idem alibi:
Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum.

Martian. de excuſ. l. propter litem. Ne vltra centeſimum lapidem tutelam gerat. Nebr. Sic §. qui excuſare. Inſt. eod. Huius cauſam explicat Briſſ. lib. 3. Antiq. D. Gœd. in com. ad l. 3. n. 7. ff. de verb. ſign.

Lapis molaris, qui Græcis μυλίτης dicitur, ob duritiem ad turres mœniaque conſtruenda vtiliſſimus cenſetur. Brodæus lib. Miſcel. 6. c. 15.

Lapis ſtratus, quadratus, ſtructilis l. 6. §. modus, ff. ſi ſeruit. vin. l. 17. §. 1. ff. de aq. & aqu. pluu. Prat. & Briſſ.

Lapsa hæreditas quæ ſit, interpretatur Vlp. in §. ſi locupleti, & in l. verum, de minorib. Spieg.

Lapsus ſui facilitate, ff. de minorib. l. 1. Circumſcriptus vero, dicitur dolo deceptus. l. 1. ff. de in integ. reſtit. Alber.

Laqveis iuris liberari, l. 1. C. Si rector prouinciæ.

Laqveo vitam finire. Id genus mortis apud Romanos veteres turpe habitum eſt, quod animam, id eſt, ſpiritum occluſa via in pectore interire putabant. Itaque in lib. Pontificalibus, vt ait Seruius, cautum erat, vt qui laqueo vitam finiuiſſet, inſepultus abijceretur. Vnde nec apud illos intelligendum ita ſuſpendi, vt fune fauces conſtringantur, fiatque ſuffocatio. Sed intelligendum eſt eorum, qui cruci ſuſpenderentur, brachia & crura funibus cruci alligari ſolita. Spieg.

Laqveos iudicii declinare, id eſt, periculum vel pœnam. Vide Syluium in orat. pro Milone.

Laqvevm appellamus, quo damnatorum gula ſuſtringitur. Eſt & decipulum auium, & ferarum. Vnde metaphorice pro inſidiis ponitur. De laqueo pulchre Auſonius ſic.

Qui laqueum collo nectebat, repperit aurum,
Theſauriq́; loco depoſuit laqueum.
At qui condiderat poſtquam non repperit aurum,
Aptauit collo quem reperit laqueum.

Lardvm appellatione carnis an veniat, docet Bart. l. 1. C. de erogat. milit. anno. per illum tex. Prat. vide paulo poſt. Laridum.

Laridvm, l. 1. C. de erogat. milit. anno. lib. 12. Macrob. lib. 7. cap. 12. Salitam carnem quam laridum vocamus, vt opinor, quaſi large aridum. Briſſon.

Larem pro ſede & domicilio, tam Iuriſconſulti, quam Impp. vſurpant. Larem matrimonio collocare, l. 1. §. domum, ff. de agnoſc. liber.

Larem fouere, in l. ciues, C. de incolis, lib. 10. Impp. Diocl. & Maximan. non pro domicilio, ſed magis, vt erant paganiſmi propugnatores pertinaciſſimi, vel pro domeſtico deo, cui focus ſacer erat, vel pro igne poſuiſſe videntur. Lares enim priuatorum domibus etiam prę eſſe credebantur. Hinc à Lare ordiri, vt dicitur vulgo, pro à domeſticis ac familiaribus initiũ ſumere, quod Cæſar Sigiſmundus fruſtra expectabat apud Synodum Conſtantienſem. Nimirum fouere larem, id eſt, quod etiamnũ appellant Germani, *Rauch vnd Liecht halten.* Lares à Lare nympha: reputabantur apud cęcas gentes gemini dii familiares, alter bonus, alter malus; vnicuique homini deſignati, vt curam eius peculiarem haberent: ideo Genii, & Penates appellati. Hos enim domi colebant, quaſi peculiares Deos in lalario, hoc eſt, loco & ſacrario domeſtico. His ara & focus conſecratus erat, ex quo illud, pro aris & focis pugnare. Item illud Celſi l. 38. ff. de rei vind. Finge pauperem qui ſi reddere id cogatur, laribus, ſepulchris auitis carendum habeat. Refert Lampridius, Alexandrum Seuerum Imperatorem, primum in lalario ſuo coluiſſe Abrahamum, & Chriſtũ: ſed Philippus deinde Imperator religionem Chriſtianã ſecutus eſt. Ex his, Old. inquit, facile accipitur id quod Vlp. in l. ſi duo patroni, §. vlt. de iureiur. Si quis, ait, iurauerit in re pecuniaria per Geniũ Principis, ſe dare non oportere, & periurauerit: Sp.

Lares marini ſunt, vt vetus lexicon interpretatur, θεοὶ θαλάττιοι, vt annotat Turneb. lib. 20. aduerſ. c. 35. Gyraldus hiſtoriæ deorum ſyntagmate 15. putat, quod vt antiqui domibus publicis priuatiſque, ac compitis lares, ita etiam nauibus attribuiſſent, vnde ſint permarini lares.

Largianvm Senatuſconſultum de libertorum ſucceſſione ſcriptum, quo cauebatur, vt liberi manumiſſoris non nominatim exhæredati in Latinorum libertorum bonis extraneis eorum hæredibus præferrentur, §. vlt. Inſt. de ſucceſſ. libert. l. vnica, in princ. C. de Latin. libert. tollend. N. Iuſtin. 78. Briſſonius.

Largiri alias ſignificat pati, ferre, admittere. Si auus largiretur l. 14. §. in cauſæ, ff. quod met. cauſ.

Largiri pro ſufficere nonnullis Iureconſultorum locis vſurpatum obſeruaui, l. 11. §. ſi filio, ff. ad leg. Falcid. l. 14. §. poſt annum. ff. quod met. cauſ. l. 30. ff. de minoribus, l. 35. ff. ad legem Iul. de adult. l. 7. ff. de fideicom. liber. l. 1. §. 1. ff. ſi tabul. teſtam. null. ext. l. 1. §. qui ſemel, ff. de ſucc. ed. Si beneficiũ ætatis largitur, l. 2. C. de in integr. reſt. l. 1. C. ſi aduerſus rem iudic. Briſſ.

Largiri annuam præſtationem dicitur reditus in l. 25. in fin. ff. ad leg. Falcid. & l. 21. §. 1. ff. de annu. leg. ex quo annua præſtatio redigi poteſt. Briſſ. Prat.

Largitas, id eſt, liberalitas, ſeu indulgentia. Briſſ.

Largitas dotalis, donatio in dotem eſt. Hoc fere ſemper ſub prohibita per legem alienatione non comprehenditur, l. fin. C. de litig. & Nouel. de non alienand. §. alienationis. Spieg.

Largiter eſſe, pro intereſſe, in l. 81. ff. pro ſocio. Largiter refert, id eſt, multum intereſt. Large autem & largiter hoc differre Iulius Modeſtus exiſtimabat, quod, large ſit Qualitatis: largiter Quantitatis Briſſ.

Largitio, id eſt, donatio l. 24. C. de don. int. vir. & vxor.

Largitio, quod vix vnquam gratuita eſt, propior corruptelæ eſt. Quin & iure, Pontanus inquit, corruptela dicta eſt à maioribus, quæ vt malos ad ſe trahit, ſic bonos detorquere à recto quærit. Siquidem largitioſi, liberalitatis prætextu, fauorem popularem aucupantur, vt appareat, non dare eos, ſed vendere: vnde factioſi plerunq; euadunt ad occupandam publicam libertatem. Obſeruandum, nullam vnquam in ciuitatibus, aduerſus liberalitatem ſcriptam legem eſſe. At ambitus, ac repetundarum leges, largitioſos præcipue coercent. Spieg.

Largitio proprie eſt expenſa, quæ fit ad aucupandum fauorem in petitione magiſtratuum. Cic. in de legib. lib. 3. Itaque vt omittam largitiones corrupta ſuffragia, non vides, ſi quando ambitus ſileat, quæri in ſuffragiis, quid optimi viri ſentiãt? Notum Prouerbium, Largitionem fundum non habere. Impera. hanc vocem pro donatione vſurpant interdum. Spie.

Largitiones principis, l. 21. C. de appell. l. 11. §. ſin autem vtraque, C. de iud. Briſſon.

Largitiones ſacræ pro theſauris munerationum principis, &, vt vulgo loquimur, finantiis, vlt. de his qui ex public. ratioc. lib. 10. C. l. 1. de cano. largit. tit. lib. 11. & aliis infinitis illorum librorum & C. Theod. locis. Interpretatio autem noſtra probatur ex l. 10. C. de palat. ſacr. largit. lib. 12. Nam qui in ea rubr. palatini ſacrarum largitionum vocantur, hi in d. l. 10. palatini ſacrarum munerationum rationem tractantes appellantur, quemadmodum eo loci ſcripti libri impreſſis emendatiores ſcriptum habent. Symmach. lib. 1. Epiſt. 29. Palatini munerationum ſacrarum Amicus & Caſtor quæſtus publicos ementes. &c. Sed & munerationum ſacrarum Comites in l. 2. C. de commeatu. lib. 12. appellantur, qui alias Comites largitionum vocantur. Briſſ. Prat. Hinc

Largitionales tituli l. 12. C. de vectig. Et largitionale aurum, l. 3. C. de ſuſceptorib. lib. 10. C. Briſſ.

Largitionales, Comitum apparitores, Cuiacio in Rubric. de palat. ſacr. largit. lib. 12. C. Hi etiam Priuatiani dicuntur, vt idem refert. Prat.

Laribvs, auitiſque ſepulchris carere. Celſus in l. in fundo alieno, de rei vind. prouerbiali ſchemate, pro re chara protulit teſte Eraſm. Spieg.

Laridvm, vt Macrobius ait, eſt, caro ſalita: ſic dictum, quaſi large aridum. Dicimus etiam Lardum abſque i. Martialis. Et pallens faba cum rubente lardo. Quo verſu clare patet, Lardum eſſe ſalitam carnem: non autem pingue illud ſuillum, quod vulgo Lardum dicunt. Hãc ſalitam carnem Succidiam quoque nominant, item & neutro genere Succidium. Succidia autem continet pernam, petaſonem & lardum Spieg.

Lascivia, incontinentia, petulantia quædam hominis alacritate nimia intemperantis Vlp. l. 4. §. 1. ff. ad l. Corn. de ſicar. Quum quidam per laſciuiã cauſam mortis præbuiſſet, quod Cuiac. tractat. 8. de Africa. cap. & hæc diſtinctio. refert ad id, quod de Othone ſcribit Sueto. c. 2. eum vagari ſolitum noctibus, atque inualidum quenque obuiorum, vel potulentum corripere, atque diſtento ſago impoſitum in ſublime iactare: Alii ita exponunt, veluti ſi quis cantharidas alicui Veneris excitandæ cauſa dederit. Idem l. 15. §. 1. ff. locati. Idemque dicendũ, ſi exercitus præteriens per laſciuiam aliquid abſtulit. Hoto. poſt Ant. Aug. lib. 4. emendat. c. 11. Sic plebem laſciuire apud Liuium lib. 4. i. e. plebẽ nimio ocio ſe petulantẽ præbere magis, quam veram ſeditionem meditari, nulla ſatis digna iniuria nobilitatis concitatam. De plebe enim tanquam de equis, qui ab aurigante reguntur, locutus eſt Bud. ibid. Briſſ.

Lasciviæ nomen non in homines modo, ſed in cætera quoque animalia cadit. Animalium nomine, quæ ratione carent, ſi qua Laſciuia, pauperiem fecerint. Inſtit. ſi quadr. paup. Briſſ.

Laser in l. 5. ff. de penu. leg. l. vlt. §. ſpecies, ff. de public. ſuccus eſt herbæ, vel radicum virgulti eius, quam Latini Laſerpitiũ, Græci σίλφιον vocant, Plinio lib. 19. cap 3. adſtipulante Col. lib. 6. cap. 17. Vide & Iſidor. lib. 17. c. 9. Hoc verbum è Latino in Grecum vertens Trallian. lib. 11. λάσαρ vocat. Meminit huius ſucci B. Auguſtin. in lib. de Motib. Manichæor. Carnes quoque

quoque laſere infectas dixit Apul.lib.10.de Aſino aur.Briſſ.

Lasserpitivm quod Græci σίλφιον vocant, in Cyrenaica prouincia repertum,cuius ſuccus vocatur Laſſer. Magnificum in vſu,medicamentiſque,& ad pondus argenti denarii penſum, multis iam annis in ea terra non inuenitur,quoniam publicani qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes,depopulantur pecorum pabulo. De natura & genere laſſerpitii lege Plin.lib.19.c.3. quæ omnia de verbo ad verbum ſibi aſſeribit Sipontinus Põtif.in ſuis in Martial.Commentariis ad fin.26.Epigrammatis. Laſſer itaque,vt dixit, à Græcis Silphion dicitur,hæc inter herbas primam obtinet gloriam,vnde Ampeliotæ, quæ Aphricæ gens eſt, Delphis ſilphii caulem ſacratum ſuſpenderunt,auctor Alexandrides. Huius herbæ meminit pluribus verbis Ariſtophanis interpres in Pluto vbi Poeta ſic: τὸν πλοῦτον τὸν αὐτὸν καὶ τὸ Βάττου σίλφιον. ipſumq; Plutum,ipſumq; Batti ſilphion. Negat ſycophanta ſe quieturum,etiamſi Plutus ipſe,qui diuitiarum deus eſt, vel laſſerpitium, quod precioſiſſimum eſt, ſibi detur. Hinc nata parœmia apud Græcos, Βάττου σίλφιον, vt per Roterodamum Chiliad.2.adagio 94. Huius etiam vocabuli Laſſer meminit Catul. Laſſerpiciferis iacet Cyrenis.Briſſ.

Lata vel latior culpa in l.32.ff.depoſ.l.31.§.culpam, ff.de ædil.edict.l.8.§.ſi ſeruitute, ff.de precar.l.pen.ff.de incend.rui.l.1.§.hæc actio.ff.ſi menſor falſ.mod l.7.ff.ad leg. Corn.de ſicar.l.2.C.arbit.tut.l.2.C.de in lit.iur.l.1.C.de hæred.tut.l.2.C.de magiſtr.conuen.quæ & lata negligentia in l.8.§.competit,ff.de adminiſtr.tut.l.7.§.1.ff.de ſuſpect.tut.Et magna culpa in l.226.ff.de verbor.ſigni. Craſſa eſt,& ſupina & diſſoluta negligentia & proxime ad dolum accedens, veluti ſi quis minorem rebus depoſitis quam ſuis diligentiam præſtet, d l.32.depoſ. Vnde dolo proxima culpa appellatur, l.22.§.ſed enim.ff.ad Trebell.l.4.ff.de magiſt.conuen.Briſſ.Vide ſ.Culp.

Lata culpa eſt,quæ minimæ diligentiæ eſt(vt Latini Dialectici loquuntur) repugnans:vt Græci μαχομένη: quippe quę ſummæ diligẽtiæ,cui minima diligẽtia opponitur,ſit cõſequens. Itaque qui minimam diligentiam debebat,eam ſi non adhibuit,non culpa lata eſſe dicitur:quę dolo finitima eſt:quod & Celſus in l.quod Nerua.ff.depoſ.demonſtrat: vbi ait eum qui minimam diligentiam non adhibet,fraude non carere.Atque hoc nimirum illud eſt, quod ait Paul.in l.226.ff.de verb.ſign. Magna negligentia culpa eſt: magna culpa dolus eſt. Quod ſic accipiendum, vt minima diligentia pro nulla numeretur: ſed magna negligentia duntaxat, quæ, ſiue ſumma, ſiue mediocris, ſiue minima diligentia prætermiſſa ſit,culpa eſt; magna autem culpa doli ſpeciem habeat:vt l.1.ff.ſi menſ.falſ.& l.ſi fideiuſſor,29.ff.mandati: vbi Vlp.ait,diſſolutam negligentiam prope dolum eſſe. Itemque l.1.§.is quoque 3.de oblig.& act.& l.quæſitum,8.§.3.ff.de precar.vbi idem ſcribit,eum,qui precario rogauit,nullius culpæ nomine teneri, niſi eius,quæ dolo proxima eſt, quod nemo non videt ad latiſſimam culpam & minimam diligentiam pertinere, & item in l.213.& l.223.ff.de verb.ſig. Lata culpa eſt,non intelligere id quod omnes intelligunt, veluti meum frumentum aut vinum apud te depoſitum corrumpi: niſi illud interdum moueatur,hoc repleatur.Si tamen ne hanc quidem diligentiam in tuo adhibetes,extra culpam eſſes:Quoniam(vt Iuſtin.ait)qui negligenti amico rem cuſtodiendam tradit,non ei,ſed ſuæ facilitati id imputare debet,§.pen.eod. Item ſi cum tibi mandaſſem, vt mihi certum hominem emeres,& tu gratia ductus, paſſus ſis alium emere Vlp. in l.ſi procurator, 8.in fin.ff.mand.ſcribit hanc latam eſſe culpam, aut cum fideiuſſor pro debitore ſoluiſſet, neque eum cum poſſet, certiorem redderet, l.ſi fideiuſſor,29 ff.eod.Prat.

Lata fuga, ſpecies eſt exilii, cuius meminit Martian.in l.exilium,ff.de interdict.& relig. Qui autem exilio damnabantur, aut certus iis locus à iudicibus deſtinabatur, quo exularent, quod eſt relegatio: In eum locum nõ veniebant,fiebant eius ciuitatis ciues, & tum demum Romanã ciuitatem amittebãt. Aut locorum omnium,præter certũ quendam,aditus permittebatur,quod erat aquæ & ignis interdictio:Ammia.Marcell. In corpore,inquit,immaculato lata fuga damnatus eſt.Quod relegationi diuerſum videtur,quod intelligunt IC.cum in inſulam aliquis,vel locum alium mittitur ad tempus : ſicut in quinquennium.Vide Vlp.in l.relegatorum,eod.tit.Spieg.Pra.

Lata negligentia, l.7.§.competet.ff.de admin.& peric.id eſt, magna culpa. Manifeſta negligentia;ſeu craſſa,ſupina,& diſſoluta negligentia & proxime ad dolum accedens, quæ & latior culpa.Briſſ.

Lateralia viatoria(alii lateralia)capſulę videntur eſſe in quibus ad ephippium vtrinque loro ſuſpenſis ea,quę nobis in itinere neceſſaria ſunt,recondimus.Scæuola l.his verbis legauit 102.in pr.& ibi Goth.ff.de legat.& fid.3. Vxori meæ lateralia mea viatoria,& quicquid in his conditum erit,quæ membranulis mea manu ſcriptis continebantur. Item, Hic chirographa debitorum & pecuniam, quum eſſet profecturus in vrbem,in lateralibus condidit. Item,Alia chirographa prædiorum & pecuniam in lateralia condidit.Prat.ex Hoto.Briſſ.

Laterani,dicuntur ſatellites,qui Principis alicuius latus tuentur,*Trabanten*,qui etiam Laterones dicuntur.

Lateranvs, nomen proprium Conſulis Romani, vnde Lateranenſe Palatium.Item Lateranenſis baſilica S. Joannis vocata eſt. Quia Lateranenſium familia adeo inſignis Romæ fuit, vt magnæ vrbis parti nomen dederit. Certe Rom.Pontif.Lateranenſis quandoque dictus Epiſcopus, Egnatius in M.Ant.Philoſopho.Spieg.

Latercvlvs eſt camera deputata ad theſaurum principis accipiendum,& not.gl.in l.1.C.de offic.quæſtor.Io.Bell.Etym.

Latercvlvm & Laterculenſis: vide paulo poſt.

Latere hoc, & Latere contrario, pro hac vel contraria parte ICti vſurpant,quum duæ contrariæ ſunt certi generis ſpecies, quarum contraria ratio eſt,veluti in l.118.ff.de verb.oblig.vbi de contractu ſtipulationis agitur,cuius duæ eſſe poſſunt in eodem homine ſpecies: ſi promittat ſcilicet,& ſi ſtipuletur. Papinianus autem hoc ſignificans, quod ad ſtipulationem hominis liberi pertinet, ſic loquitur: Hoc itaque latere,fructuario ſeruo comparabitur. Nam vterque à poſſeſſore ſtipulans,non obligat:ex contrario vero latere,id eſt,ſi promittat, non comparabitur, hic enim obligatur:ille non obligat. Similiter Vlp.in l.11.ff.de damn.infect. vbi de pigneratitio creditore diſputat, vtrum ipſe cauere, an ei caueri debeat. nam quum de illo dixiſſet, Quæ ſpecies,inquit,eſt in contrario latere apud Marcellũ agitata, an creditori pigneratitio caueri debeat. Ergo duo contraria accidentia,actionis ſcilicet & perpeſſionis, vt obligare aut obligari, cautionem dare aut accipere,duo latera contraria ICti appellant. Eandem vſurpat locutionem Papin.l.49.§.2.ff.de fideiuſſ.& mand. Ex vtroque latere, id eſt,ex vtraque parte & vtrinque in l.39.§.ſi ſtatus,ff.de procu.l.3.§.ſi quis ita,ff.de neg.geſt.Briſſ.ex Hoto.

Latercvlvm,codex in quo ciuilium & militarium dignitatum adminiſtrationumque ratio,item mandatorum principalium & promotionum,& conſuetudinum notitia perſcripta eſt:Sic dictum,quod in eo laterent arcana,vt volunt quidam. Hinc etiam Græci ad l.5.C.qui mil.poſſ.l.vlt. C.de off.mag. off. σεκρετικὸν videntur interpretari.Alii tamen dictum volunt,quaſi πλίνθιον, i.e.quadrum,quod ſacri laterculi fuerint ſcrinia quatuor,vt cõſtat ex Nou.8. Huc adde hæc Cedreni verba, ἡ τῶν ἰλλασιν ὅπλῳ πλίνθος, laterculum Ῥωμαϊστὶ λέγεται,ἡ δὲ πλίνθος δημοσία ἐφ᾽ ᾗ πάντα τῶν βασιλικῶν καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων ὀνόματα ἀπεγράφετο. Duplex autẽ memoratur laterculum:Maius,quod apud principem ſeruabatur ſub cura primicerii notariorum, l.1. C.de offic.præf.præt.Afric. Minus, quod ſub cura & ſollicitudine quæſtoris erat,l.1.& l.2.C.de offi.quęſt.vbi Theodoſius:Totius minoris laterculi dignitates, h.e.inquit, præfecturæ tribunatus omnes,& præpoſituræ caſtrorũ. Laterculi ſcrinium ſacrum memoratur in l.vlt.Cod.de offic.magiſt.offic. Et hoc ſenſu Tertull.aduerſus Valent. Ex eorum laterculo,id eſt,ex eorum albo, & in reges & in ſacerdotes allegare conſueuerunt.Teſtatur etiam Cuiacius habere ſe librum Victurii de ratione Paſchali, in cuius extremo per indicem conſulum dies Paſchalis ſubnotatur, iiſque index Laterculus Paſchalis inſcribitur, quem Sigebertus Theophilo Alexandrino tribuit. Laterculum autem vet.gloſſ.eſt ἄκτα·ον καὶ σπάτια.Prat.Briſſ.

Latercvlensis appellabatur cui Laterculi cura & cuſtodia mandata erat,vt colligitur ex l.13.& l.vlt.C.de prox.ſacr.ſcri.lib.12.& l.5.in fi.C.qui mil.poſſ.Briſſ.vel,vt aliis videtur.

Latercvlenses qui præerant codicibus edendis,l.13.Cod.de pręp.ſacr.ſcrin.lib.12.Prat.

Latere, id eſt,deliteſcere.Briſſ.

Ex Latere ſiue ex tranſuerſo venire coniugive nobis dicuntur fratres,ſorores,liberique eorum,& conuenienter patrui,amitæ,auunculi & materteræ,quique ex his procreantur,l.1.ff.de gradib. Inſtit.de gradibus cognatio.l.1.ff.de ritu nupt.§.inter eas. Inſt.de nupt.quos ex laterib. cognatos vocat Paulus in l.vlt.§.ſunt & ex laterib. ff.de gradib. & ex tranſuerſa linea venientes. Imp.in l.21.C.de inoff. Vnde trãſuerſos gradus idem Paulus in d,l.vlt.§ idem in tranſuerſis. Conſtan.lib.4.Epit.ſecutus Iuſtin.in Nou.89. & Nou.108. τοὺς ἐκ πλαγίου vocat, & ita definit, οἱ μήτε ἡμᾶς γεγεννηκότες, μήτε ἐξ ἡμῶν γεννώμενοι, ὡς δ᾽ αὖ ἰσογονίας καὶ ῥίζης ἡμῖν κεκοινωνηκότες, οἷον ἀδελφὸς ἀδελφή, θεῖος θεία, ἀνεψιὸς ἀνεψιά, ἐξάδελφος ἐξαδέλφη, καὶ οἱ ἐκ τούτων καταγόμενοι. Theophilus vero τοὺς ἀπὸ λοξότητος ἐρχομένους, οἵτινες λέγονται ἐκ πλαγίου. Briſſ.& Prat.

Lateres, ſimpliciter non ſignificant lapides, vt Interpres exponit in l.ſi venditor hominis.§ ſimius,de actio.empt. Nam hi ex terra albida, & cretoſa fiebant, ſiue etiam rubrica,aut maſculo ſabulone. Vide poſt Vitruu.lib.2.c.3.quod eſt de lateribus,Budæum in l.ſi fratres,pro ſocio.Spieg.& Prat.

Lateres Iſidor.lib.25.orig.c.8.& l.19.c.10.crudos eſſe ait,inde nominatos quod lati lignei formis efficiuntur,formenturque circumactis vndique quatuor tabulis.Briſſ.

Lati claui meminit l.43.ff.de donat.inter vir.& l.9. C.de teſta.milit. Fuit hoc ſenatorum ornamentum, de quo lib.3.Select.Antiq.dixit Briſſ.

Latia duo in Iure legi ſcribit Seruius in illud Virgilii: Quis Latio antiquo fuerit ſtatus. Vetus & nouum: ſic ſane vt duo ciuium genera, veteres & noui. Et noui ſunt qui per Latium aut beneficio Principis in ciuitatem venerunt, vt Plinius definit in Panegyr. Hi cognationum iura non habebant, illi habebant. Et hac ratione illis quidem hæreditatum viceſima remittebatur, his irrogabatur quaſi extraneis hæredibus, ante conſtitutionem Traiani, quæ onere viceſimæ etiam nouos ciues liberari voluit, quibus beneficio Principis aut per Latium ciuitas obueniſſet. Latium antiquum definit Plin. lib. 3. cap. 5. Latium antiquum à Tiberi Circeios ſeruatum eſt mille paſſuum quinquaginta longitudine. Prat.

Latina pro lingua latina l. 11. ff. de leg. 3. Briſſon.

Latina libertas dicta eſt, qua quis viuens liber erat, ſed moriens rurſus in ſeruitutem reiiciebatur. Et hanc merito tollendam eſſe ſtatuit Imperator Cod. de Latina libertate tollenda. Memini ſupra in dictione Deditiția libertas.

Latinæ feriæ. Pompon. l. 2. §. 17. ff. de orig. iur. Quoties autem (magiſtratus extra vrbem) proficiſcuntur, vnus relinquitur, qui ius dicat, is vocatur Præfectus vrbi, qui Præfectus olim conſtituebatur: poſtea fere Latinarum feriarum cauſa introductus eſt, & quotannis obſeruatur. Hæc ille. Celebrabantur hæ feriæ à Latinis ciuitatibus ſeptem & quadraginta, quæ cum populo Roma. in Albanum montem quotannis conueniebant ad taurum Ioui Latiali ſacrificandum: ex Tarquinii Superbi inſtituto, vt Dionyſ. Hal. tradit lib. 4. Prat. Hoto.

Latinæ feriæ ea de cauſa à Superbo rege inſtitutæ fuerunt, vt quemadmodum Latini rerum publicarum cauſa ad lucum Ferentinæ conuenirent, ſic ſacrorum gratia in montem Albanum cogerentur. Hoc ſolenne etiam Latiar appellatum, ad extrema vſque Reipub. tempora eſt conſeruatum. Neq; enim ante Conſules exire paludati, in prouincias conſueuerunt, quam ferias Latinas indixiſſent, atque iis in monte Albano cum Latinarum ciuitatum Magiſtratibus operam dediſſent. Hinc eſt, quod Liuius lib. 22. ſcripſit Latinas ferias inſtauratas, quod Legati ab Ardea queſti in ſenatu eſſent, ſibi in mõte Albano Latinis, carnem, vt aſſolet, datam non eſſe. Et lib. 37. Latinas inſtauratas, quod Laurentibus carnis, quæ dari debet, data non erat. His vero feriis vnũ diem dicauit Superbus, exactis autem regibus alter additus eſt. Poſt fœdus cum Latinis à Sp. Caſſio conſule ictum tertius, anno demum vrbis 396. cõpoſita, quæ diu ciuitatem turbauerat, de plebeio conſulatu ſeditione quartus. Id quod apud Dionyſ. & Plut. inuenitur.

Latine loqui, nihil aliud eſt, quam vti lingua Latia & Romana. Nam Cicero inquit, non tam præclarum eſt ſcire latine, quam turpe neſcire: neque tam id mihi Oratoris boni, quam ciuis Romani proprium videtur. Interdum tamen latine loqui, ſumitur pro eleganti ſermone vti. Olim Latina ſuis finibus exiguis ſane continebantur, Græca autem in omnibus fere gentibus legebantur, vt teſtatur Cic pro Archia. Vt autem linguæ Latinæ honos per omnes gẽtes diffunderetur, Romani magiſtratus Græcis nunquam, niſi latine reſponſa dabant, eoſque per interpretem loqui cogebant, non Romæ tantum, ſed etiam in Græcia, & in Aſia, vt eſt apud Valer. Max. lib. 2. de Inſt. antiq; Vide poſt Alcia. in dictione, Sermo Latinus, li. 1. prætermiſſ. Catanæum Comment. primo in Plinian. Epiſt. vt cognoſcas (ſi forte requiris) an aliud ſit latine loqui, aliud Grammatice. Spiegelius. Sed tamen interdum latine loqui eſt vere & ſimpliciter loqui, nihilq; mentiri, nec ſupra verũ rem efferre. Cicero in Verrem: Non enim verbi neque criminis cauſa augendi complector omnia, cum dico nihil iſtum eiuſmodi rerum in tota prouincia reliquiſſe: Latine me ſcitote, non accuſatorie loqui. Bene ſcilicet Latini de Latinis exiſtimabant, eos ſimplices & ingenuos, minimeque ſimulatos, & fallaces mendaceſque exiſtimabant, vnde illa loquendi ratio manaſſe videtur. Sed & Martialis latine loqui dixit, pro ſimpliciter & aperte & ingenue & ſine diſſimulatione & integumento verborum loqui. Nam ſe Latine dicit loqui, cum obſcæna & laſciua obſcænis & laſciuis petulantibuſq; verbis aperte proloquitur. Eius verba ſunt in epiſtola. Si quis tamen tam ambitioſe triſtis eſt vt apud illum in nulla pagina latine loqui fas ſit, poteſt epiſtola, vel potius titulo contentus eſſe. Nam epigrammata ſine circuitu vllo aperte laſciuiunt, & petulanter loquuntur.

Cæſaris Auguſti laſciuos liuide verſus
Sex lege, qui triſtis verba latina legis.

Vbi verba Latina appellat, quæ aperte & ingenue laſciuiam & flagitia enunciant, qualis eſt epigrammatum lingua. Turnebus lib. 24. c. 5.

Latine ſcire l. vlt. §. vlt. ff. de ædil. edict. id eſt, latinum ſermonem tenere: & contra, latine neſcire. Briſſ.

Latini, dicti ſunt quidam populi, qui à Romanis ſuis legibus relicti, liberique erant: ſed iura ciuitatis Romanę non habebant: adeo, vt ſi qui Romani in colonias Latinas mitterentur, ius ciuitatis Romanæ amitterent, & Latinam ciuitatem adipiſcerentur. Quod Cicero in orat. pro Domo ſua ad Pontif. oſtẽdit: quod latinitatis ius, inferius quidem ciuitate Romana, ſed tamen ignominioſum nõ erat. ex Parerg. Alciat. Spieg.

Latinitatis ius, erat ius petẽdi magiſtratus, & eadem quæ Itali ante habuerant. Auctor eſt Aſconius Pedianus. Spiegelius.

Latini Iuliani liberti dicebantur olim, qui medium libertatis gradum erant adepti: vt ait Iuſtinian ſub tit. de liber. quod vt intelligamus, illud ſcire oportet, olim in Latium deduci ſolitas colonias, partim eorum qui nomina dabant, partim eorum, quibus aqua & igni interdicebatur: auctore Cicerone in ea pro Cecinna, & pro domo ſua: vbi hoc adſcribit, eos qui deducebantur, cum eſſent in eas ciuitates recepti, Romanam ciuitatem amiſiſſe. Et hoc eſt quod ait Boetius in Topica Ciceronis, iſta in Latinas colonias profectione mediam capitis diminutionem contingere. Quæ cum ita ſint, apparet eos, neque connubii, neque teſtamenti, aut mancipii, aut nexus, aut patriæ poteſtatis ius, quod proprium erat ciuiũ R. habuiſſe. Cũ enim Romana ciuitas eis adimeretur, ea quæ ciuitatis illius erant propria (vt hæc quæ diximus) amittebant. Hi dicebantur Latini colonarii, itaq; ab Vlpiano c. 19. appellabantur. Auguſtus autem cum ciuitatem Romanam ſeruis contaminari videret (quod etiam Dionyſ. Halycarn. lib. 4. conqueritur) eos multis difficultatibus à libertate iuſta remouit. nam & de numero, & de conditione, & differentia eorum, qui manumitterentur, curioſe cauit: vt Suetonius in eius vita teſtatur. Hinc nata lex Ælia Sentia, hinc Furia Caninia, de quibus ſuo loco diximus. Hinc Iunia Norbana quatuor poſt eius mortem annis, imperante Tiberio à M. Iunio Silano, L. Norbano Balbo Coſſ. lata: quos æuo ſuo Conſules fuiſſe Plin. li. 2. c. 87. teſtatur, qua lege conſtitutum eſt, vt ii ſerui, qui neq; cenſu, neque vindicta, neque teſtamento, ſed aut per epiſtolam, aut inter amicos, aut conuiuii adhibitione liberi fierent, non ciues Romani, ſed eodem iure, quo Latini coloni, eſſent. Vlpianus autem in Inſtitutionibus diſperſe variis in locis declarat eos neque teſtamenti faciendi, neque connubii, neque patriæ poteſtatis, neque tutelæ recipiendæ ius habuiſſe, eoſq; latinos Iunianos ad colonorum ſimilitudinem appellat. nam & Iuſtin. in l. 1. C. de Latin. lib. Latinos libertos ad ſimilitudinem antiquæ Latinitatis, quæ in colonias miſſa eſt, inductos ſcribit. Hot. Vide & Iſidor. lib. 9. c. 5. Prat.

Latini & Deditiții libertini, de quibus Politianus in Miſcellaneis, à Iuſtiniano ſublati ſunt reducente omnia ad priſtinã, eandemque ſimplicem vrbis Romæ libertatem, vt paret in §. Libertinorum autem ſtatus, Inſtit. de Libertinis. Spieg.

Latinitas, pro latino ſermone: cuius cõtemptores arguit Budæus in priorib. Annot. Sed & noſter Zaſius locis non paucis, euidenter planum fecit, quanto exponatur periculo, quiſquis iura ciuilia, nudus rei Latinę, profiteri peragat. Spieg.

Latinorum duo erant genere, vnum eorum qui in Colonias Latinas deducebantur, quos Latinos Colonarios vocat Vlp. tit. 12. Regulat. Alterum eorum, qui, quod iuſtis, legitimiſq; modis manumiſſi non eſſent, ad iuſtam, plenam, perpetuam, perfectam & omnibus numeris abſolutam libertatem, ex qua & ciuitas Romana contingebat, non perducebantur: ſed minorem, inferiorem, & imperfectam, hoc eſt, ciuitatis Roman. expertem, atque adeo vt Plautino verbo vtar, vſuariam tantum libertatem conſequebantur, quos Latinos Iunianos appellat idem Vlp. tit. 2. 12. 21. Regul. Nimirum quod eorum origo ex leg. Iunia deſcenderet. Briſſ.

Latinitas §. vlt. Inſtit. de ſucceſſ. libert. Latinorum libertorum ſtatum, ſeu latinam conditionem ſignificat. Briſſon.

Latinitate donari, in l. 1. de raptu virg. in C. Th. eſt iure ſeu beneficio latinæ libertatis donari. Briſſon.

Latinorum libertorum origo quæ fuerit Iuſtinian. ſignificat ſub titul. de Lat. libert. tol. Cum, inquit, Latini liberti ad ſimilitudinem antiquæ Latinitatis, quæ in colonias miſſa eſt, videantur eſſe introducti, ex qua nihil aliud reipub. niſi bellum acceſſit ciuile: ſatis abſurdum eſt, ipſa origine rei ſublata, eius imaginem derelinqui. Sciendum eſt igitur, cum Romani vicinos ſibi populos, quicunque in Latio erant, bello perdomuiſſent, eos omnes ciuitate Romana donare noluiſſe, quod periculoſum videretur, tot extraneis populis, quamquam vicinis, ius honorum & ſuffragii communicare, præſertim de rep. nihil meritis, nec ſatis cognitis, quo animo futuri erga eam eſſent. vt tamen eos aliquo ſibi amicitiæ vinculo adiungerent, ſocietatem cum iis fecerunt permiſeruntque vt in legione Romana militare, in eaque honores gerere poſſent. Quod ius vocabatur primum ius Latii, vel ſimpliciter ius Latinitatis: in quo præter militiæ dignitatem, nihil fuit eximiũ. Poſt multis bellis ciuilibus, aut potius ſocialibus (ſic enim appellant) obtinuerunt Latini locum ciuium, vt ſuffragii honorumque vrbanorum omnium, iuxta ac ciues, eſſent participes: quod appellatur ius Latii ſecundum, vel ius ciuitatis: vt Vitellius annotauit in Merulam. Hinc Plin. commemorat quædam oppida antiqui, quædam veteris Latii. Itaque Latina libertas ſeruorum ſimilis erat antiquæ Latinitatis; à qua etiam videtur principium habuiſſe, cum ciuitate donabantur

Latini,populi Romani ſocii,& coloniæ quædam ex iis populis deductæ, vt dicit Iuſtinianus. Nam coloniarum eadem. quæ & ſociorum diſtinctio fuit, vt quædam iuris veteris Latii tantum, quædam ciuitatis eſſent participes. Hotom ex Connani Comment.lib.2.c.6.nu.10.

LATIVS viuere dixit Vlp.l.28.ff.de pet. hæred. pro eo quod eſt lautius & laxius,prout oſtendit Duar.li.1.Anniuerſ.diſp.c.5.

LATITARE dicuntur,ait Bud.qui ad iudicem vocati fruſtrantur & ludificant. Vide l.3.de iudic.& l.fulcimus,ff.ex quib.cauſis maior.& inf.Tyranni vocabulum.Spieg.

LATITARE eſt, ait Vlp.non,vt Cicero definit, turpis occultatio ſui.Poteſt enim quis latitare non turpi de cauſa:veluti qui tyranni crudelitatem timet, aut vim hoſtium, aut domeſticas ſeditiones, l.7.§.3.ff.quib.ex cauſ.in poſſ.§.4.Latitare autem eſt, cum tractu aliquo latere : quemadmodum factitare frequenter facere. Pro latitante etiam habitus eſt, qui ſe in Romano foro circa columnas occultaſſet, euitandi creditoris cauſa, l.eum qui, ff.de reb.auct.iud. poſſ. quod & notauit D. Ambroſius in lib.de Tobia cap.7.his verbis:Ille,inquit,greſſus debitoris ſingulos enumerat, aucupat deflexus. Iſte continuo poſt columnas caput obumbrat.Sicque Baſil.in Pſal.14. ὁ δανειστὴς μὲν τοῦ χρήστου τὰς συντυχίας ὑποσοβεῖ, περὶ κίονας καὶ τοίχους ἀποσκιάζων τὴν κεφαλήν. Et Lucianus Lapithis : Πρὸς κίονά τινα, ἢ πρὸς ἀνδριάντα ἠδέως ἂν προσελθών. Sic d.l.7.§.illud ſciendum, dicitur is latitare, qui in eodem foro agit,ſi circa ſtationes ſe occultet.Vbi tamen ſtatuas legerim,ex ſuperioribus. Notandum etiam ex d.l.eum qui.eum latitare dicit,qui vrbe profugit,fraudandi cauſa,qui honeſtus eſt ſeceſſus & honeſta latitatio.Hinc Afranius Diuortio: Qui coneris noctu clanculum rus ire, dotem ne repromittas vafer honeſte vt latites, & nos eludas diutius.Plures ſunt ſpecies latitationis.Vna fraudationis cauſa, quæ edicto. Quib.ex cauſ. in poſſ.eat.continetur, quæ fit eo animo, vt fraudentur creditores, l.7. §.quid ſi autem latitare, cum §.ſeq. ff.quib. ex cauſ.in poſſ.l.50. ff. de pecul.Fraudationis plane cauſa latitare non videtur minor, qui ſui idoneus defenſor non eſt,l.5.ff.de reb.auct.iud Briſſ.

Alia eſt fruſtrandæ actionis cauſa latitatio, l.3.ff. de iudic. cum quis ne ſecum aliqua actio moueatur, vel vt actio eximatur,latet. Sed & fideicõmiſſi fraudandi gratia latitat, qui, vt libertatũ præſtationem differat, ſui poteſtatem non facit,l. 1.l.26.§.pen.& l.vlt.l.27.28.& paſſim,ff.de fideicomm.lib.l.11. C.eod.tit. Vide & Antonium Auguſt.lib.Emendat.4.cap.9.

LATITARE plane dicitur qui ſe occultat, qui non comparet,qui ſui copiam poteſtatemque,vt ſecum agi,vel lis ad exitum deduci poſſit, non facit: qui,ne actio aliqua ſecum moueatur, vel vt actio eximatur, eiuſque dies exeat, vrb. profugit,vel ſe occultat.Briſſ.

LATITATIO, id eſt, occultatio ſui, l.7. §. ſed is qui ff. quibus ex (cauſ.in poſſ.

LATOMIÆ apud antiquos locus dicebatur, vbi lapides cædebantur.Liu in 8.lib.belli Punici : Comprehenſa poſtea priuata ædificia,comprehenſæ latomiæ, forumque piſcarium.Meminit & apud nos Calliſtratus in l. ſuccurritur,ex quib.cauſ. maior. licet in vulgatis codicibus Latumiis mendoſe ſcriptũ ſit.Ad has Latomias damnari ſolebant hi,qui in opus metalli condemnabantur.Plautus : Tindarus in latomias ab Egione damnatur. Idem in Pœnulo, Ita me dii,inquit, ament, in latomiis vel in piſtrino malim agere ætatem. Erat etiam locus in vrbe prope Tullianum, qui latomia dicebatur. T. Liuius lib.2.belli Macedonici: Triumuiri, inquit, carceris latomiarum intentiorem cuſtodiã habere iuſſi,& in 7.lib.Macedonici belli, de princib. Ætolorum loquens: Romam ,inquit,deducti,& in latomias coniecti ſunt. Latomiæ præter hæc etiam dicebatur carcer quidam Syracuſis,lingua Siculorum,in quas (teſte Tullio) ſi qui publice cuſtodiendi erant,ex omnib.oppidis Siciliæ detrudebantur. Hoc exemplum ætate noſtra renouatum eſſe dicitur à Florentinis, qui captiuos Piſanos in latomias,ad opus vbi lapides cædebantur, condemnarunt. Et de his clare ſenſit Iureconſult.vt etiam apparet ex illis verbis: quia nihil interſit,parietibus an compedibus teneatur. Et eodem modo caſtiganda ſunt verba Vlp.in l.1.ad fin.ff.de aleæ luſu,& aleatoribus. Cotta.

LATOR, pro tabellario reperitur apud Sueton.in Caligula , Budæo indicante. Dicuntur & Latores, quos vulgus minores procuratores appellat in iudiciis Prouincialibus & Conſiſtoriis Epiſcoporum. Horum officium Zaſius indicat in §.quadrupli.Inſt.de act.Spieg.

LATOR legis,qui & legiſlator vno verbo dicitur: qui legem tulit,hoc eſt,promulgauit vel inſtituit.Spieg.

LATRO, obſeſſor viarum,h.e.qui per vim furatur *(Straſſenrauber)* impune occidi poteſt. Sic Iſaurus : latrociniis infames, Arcad.& Hon.Impp.nulla feriarum ratione habita, permiſerunt duci ad ſupplicium, etiam venerandis Paſchatis feſtis, l. prouinciarum.C.de feriis.Spieg.

LATROCINIVM à furto ſeparatur,l.52.§.damna.ff.pro ſocio.

LATRONES quaſi Laterones, vel quod latentes itineribus publicis inſidientur viatoribus. Dicuntur etiam latrones ſtipatores, οἱ σωματοφύλακες, qui tutelæ gratia dominorum ſuorum laterib aſſident:ſeu mercede conducti milites, vt ait Seruius; ἀπὸ τοῦ λατρεύειν, quod ſeruire ſpe mercedis,& obſequi ſignificat. Nam moris erat,vt hos Imperator & circa ſe haberet, & primos mitteret ad omne diſcrimen. Latrones, ait Varro in lib.de ling.latin.dicti ab latere,qui circum latera erant Regis; atque ad latera habebant ferrum: quos poſtea à ſtipatione ſtipatores appellarunt,& qui conducebantur. Ea enim merces dicitur Græce λάτρον, καὶ λάτρον. Ab eo veteres poetæ nonnunquam milites appellant latrones : quod item vti milites cum ferro, aut quod latent ad inſidias faciendas.Virgil.12.Æneid. Latronem pro venatore vſurpauit his verbis:

> ------------*Pœnorum qualis in aruis*
> *Saucius ille graui venantum vulnere pectus*
> *Tum demum mouet arma Leo,gaudetque comantes*
> *Excutiens ceruice toros:fixumque Latronis*
> *Impauidus frangit telum.*

Brechæus & Gœddæus l.hoſtes,ff.de verb.& rer.ſignificat. Feſtus Pomponius:Latrones eos antiqui dicebant, qui conducti militabant ἀπὸ τῆς λατρείας. At nunc viarum obſeſſores dicuntur, quod à latere adoriantur, vel quod latenter inſidientur. Atque hoc vocabulum ex eorum numero eſt, quæ ab honeſta origine in inuidiam poſtea abierunt : quo ex genere ſunt Tyrannus & Sophiſta.Briſſ.

LATRONES ſiue Latrunculi appellantur,quibus bellum publice Pop. Rom. non decreuit, vel ipſi Populo Romano; quique non iuſto indicto bello prædantur, l.6. & l.24. ff. de captiu.l. 118.ff.de verbor.ſign.l.1. ff.de legat.lib.3.l.35.§.pen.in fin.ff.de donat.l.3. §.Labeo, ff.de incend.ruin.l.9. ff.ex quib.cauſ.maio l.3.§.aduerſus, ff.de ſepul.viol. Itaque ab hoſtibus perpetuo ſeparantur,l.18.ff.commodati.l.9.§ ſed licet,ff.quod met. cauſ.l.13.ff.de teſtam.l.5.ff.de iure dot.l.20.& l.21.ff.ſol.matr. l.30.ff.ad leg.Falc.l.12.in fi.ff.de reb.auctor iud.Et apud Paulum lib.1.ſentent.tit.7.& lib.5.tit.11. Quamobrem non vt ab hoſtibus capti, ita qui à latronibus detinentur, libertatem amittunt,l.13.ff.qui teſta.fac.l.19.§.à piratis,ff.de capti.& poſtlim.reuerſ.Briſſ. Cicero lib.de offic.3. Si prædonibus pactum pro capite precium non attuleris,nulla fraus eſt : ne ſi iuratus quidem id non feceris. Nam pirata non eſt ex perduellium numero definitus, ſed communis hoſtis omnium , cum hoc non fides eſſe debet nec iuſiurandum commune.Prat.

LATRONVM leges Cicero appellauit, quibus parent, quaſque obſeruant.Aldob de iure nat gent.& ciuil §.lex eſt quę.Vnde

LATRVNCVLATOR in l.61. §.vlt. ff.de iudic. qui ad conquirendos & perſequendos latrones à Principe mittitur, quem Juſtian. ληστοδιώκτην vocat.Nou.8.Eſt autem

LATRVNCVLATOR in iure iudex,qui de criminibus tantum,non vero de pecuniaria,iudicare poteſt,l.ſolemus,§.fi.ff.de iudic. Igitur rerum capitalium iudex,ſiue quæſtor accipitur. Interpretes iudicem maleficiorum vocant. Imaginem hodie eius referre videtur qui à militibus Germanis *Prouoſs*, voce Gallica parum deflexa, *Preuoſt*,appellatur. Quamuis magis placet Alciat.dici præfectum apparitorum & militum, qui latrones conquirunt.quod & annotat Spieg.in Lexico ciu.Corraſ.Miſcellan.lib.3.c.17.num.9.

LATVRVM nomen meum. Vlp.in fi.l.hoc iure vtimur, de donat. Denique Pegaſus putabat, inquit, ſi tibi centum ſpopondero hac conditione,ſi iuraſſes,te nomen meum laturum,non eſſe donationem.Spieg.

LATVS,ait Iſidor.lib.11.orig.c.1.læua pars corporis : quia iacentibus nobis latet.Briſſ.

HOC LATERE pro hac parte,l.118.ff.de verb.ſign.

A LATERE ſeu ex latere,id eſt ex tranſuerſo.Briſſ.

LATVS CLAVVS, Senatorii ordinis inſigne erat:& calceus lunatus,qui tum communis etiam nobilitati fuiſſe putatur. Alias Laticlauium dictum. Bud. in l.vlt.de Sen. vocatur & alio nomine Clauius.Vide Clauus.

LATVS clauus, quemadmodum diximus in verbo Clauus, nodus erat ex purpura,ſiue ex auro veſti intertextus, & qui poterant vti huiuſmodi veſtibus, tum Laticlauii,tum Auguſticlauii dicebantur.Erat autẽ veſtis ſenatoria,vt exponit Acro, in illud Horatii primo Serm.Quo tibi Tulli,&c.Plin.lib.8.

Tunicam laticlaui in modum gauſapi texti.

Ouid.4.de triſtibus:

Induciturque humeros cum lato purpura clauo.

Iuriſconſultus in quadam lege,cuius initium eſt : Imperator. Vt ecce, inquit, ſi vxor viro laticlaui , petenti pro laticlauio. Nebriſſ. Græci tunicam hanc palmatam , ſiue latum clauum Platyſemon appellabãt, quaſi latis ſignis aut clauis ſignatam. Atq; hæc laticlaui perpetuo geſtandi auctoritas inter primas dignitates habebatur, vt Herodia.lib.3.autor eſt. Quinetiam ſæpenumero latus clauus pro ſenatoria dignitate ponitur, ſic vt ius annuli aurei,pro equeſtri ordine.Plin.in epiſt. Ego ſexto latum clauum à Cæſare noſtro impetraui.Hæc vero tunica in luctu publico deponebatur,vt Liu.lib.9.&c. vide Goth. ad l.4.C.de teſtam.milit.

LATVS digitus eſt, & minima menſurarum: à qua natum prouerbium, latum vnguem diſcedere. Vide Eraſm. hoc ipſum Adagium explicantem cent.5. decad.1. Spieg.

LAVARE veteribus ſignificat corpus aqua in balneo abluere. in publico balneo lauare l.2.§. ſi quis, ff. ne quid in loc. publ. Briſ.

LAVATIONEM Vlpian. in l.25.§.4. ff. de aur. arg. recenſet inter ea, quæ mundi ſunt muliebris, quibuſque mulieres, mundiores fiunt: veluti, inquit Lauatio, riſcus. Arculam fuiſſe ſuſpicor lauandæ faciei, aut alteri corporis parti paratã: in qua ſpõgia, aut tale quippiam immergeretur, quam λυτρίδα non diſſimili ratione Græci nonnunquam appellant. Alciatus autem, Baifius & alii aut Alabaſter, aut Alabaſtriſcus, aut Alabaſtrites reponunt, à quibus diſſentio: tum quod vaſa vnguentaria Vlpianus proxime nominarat: tum quod Alabaſtriſcus ὑποκεραςικᾶς non diceretur, ſed Alabaſtellus potius. Hotom.

LAVACRVM, ſtubam, ſiue ſtupham interpretantur, in l. iudices. C. de epiſc. aud. Siquidem à nobis alienis ita locus appellatur, in quo quis lauati commode poteſt. Spieg.

LAVACRVM pro balneo, l.18. C. de oper. public. & pro ſacro Baptiſmate, quod Cœleſte appellatur, l.3. de ſpectacul. in Cod. Theod. Briſſ.

LAVERNA eadem quæ Diana, deaque furum: Eo nomine erat portus, & circa eum arx fortiſſima Athenis, quæ & ciuibus tumultuantibus, & externis hoſtibus timorem incutere poſſet.

LAVDARE, antiquo verbo iuris, citare ſignificat, & nominatim appellare & nominare, hoc eſt, iudicio dictato interpellare, Gell. lib.2. cap.6. Feſt. libro 10. Pomponius in l. tenetur, de act. empt. Si tibi, inquit, iter vendidero, ita demum auctorem me laudare poteris; ſi tuus fuerit fundus, cui acquirere ſeruitutem volueris, ſic l. Herennius, §.1. Et quæſtione mota fiſci nomine auctorem laudauerat, & euictione ſecuta fundus ablatus. Vide Budæum in Annot. prior. Alciat. quoque in parergis ſcribit, quod nominatim approbare, in iure ſignificat: & ſimul adnotat, ab hoc verbo Commentatores dixiſſe Laudum, pro arbitri ſententia: cuius ſubſtantiuæ vocis exemplum apud Latinos nullum eſt. de quo vide Bart. in l. quod ſi Epheſi, ff. de eo quod cert. loc. & an veniat ſententiæ appellatione, Bart. in auth. ſi vero, C. de iud. Prat. Vide Gell. lib.2. noct. Att. c.6. Macrob. lib.6. c.7.

LAVDARE auctoritatem, eſt iudicio dicere titulum ſuæ poſſeſſionis: & eſt antiquus ſermo Iuriſcoſſ. Cum autem Pontifices ſummi, poteſtatẽ ſuam tuẽtur, aiũt ſe ſucceſſores eſſe D. Petri, huius tituli autoritate, vt Bud. ait, vim armorũ propulſantes.

LAVDARE cum exceptione, id eſt, non integre.

LAVDARE leges pro eo, quod vulgo dicimus citare, apud Quintil. declamat. 308.

LAVDARE teſtem, in Nouellis Martiani, prouocare teſtem, vt rei veritatem dicat: Quod inde ductum credit Turneb. aduerſ. 2. c.11. quod quem quis teſtem nominabat, vna & laudem quoque eius commemorabat, ne indignus cuius audiretur teſtimonium videretur. Hinc Fabius declamat. Si ab vniuerſis ad ſingulos vocamur, & tyrannum teſtem dabo: Illum quidem neque ego laudo, ſed ipſa vitia, ipſa ſcelera facient huic rei auctoritatem. Prat.

LAVDATIONIS vocabulo, Cicero pro oratione funebri vſus eſt. Itali, qui & barbare norunt loqui, vulgo dicunt, orare pro funere. Cætera apud Rhenanum in Annot. ad Liuium libro 11. decad.1. Spieg.

LAVDATOR huius propoſiti. Non oportet laudando augere malitiam, apud Vlp. in l.1.§. ſed vtrum. ff. de ſer. corr. Spieg.

LAVDE dignum dicere, eſt non verba illi benigna hominum, ſed iudicia hominum promittere. Vide Senecam Epiſt. 103. Spie.

LAVDIMIVM, quidam accipiunt præmium illud, nempe quinquageſimam, quod præſtatur iuxta ſanctionem Iuſtinian. in l.3. C. de iure emph. pro renouatione emphyteutica. A verbo Laudo deducentes: cum Latinius eſſet Laudatiuum, ſicut Donatiuum. Prat. Spieg. Vide late Connan. lib.7. c.5. nu.4.

LAVDOMINIVM. De hoc fieri mentionem in l. diuortio. §. quod in anno. ff. ſol. matr. Zaſius monuit, qui neſcire ſe ingenue fatetur, an habeatur alibi text. Nominatur autẽ Laudominium id quod datur ſupra penſionem certo annorum curriculo: prærogatiua, quæ fit à colono & certo tempore domino, vulgo *Ehrſchatz*. Et tale Laudominium computatur etiam in fructu, vt pulchre declarat ipſe Zaſius iam citato loco. Spieg.

LAVDVM eſt ſententia arbitrorum ſuper eo, ad quod de conſenſu partium pronunciandum fuerunt electi, §. reſponſa, vbi gloſſ. Inſtit. de iure nat. gent. & ciuili. Hæc vero vox barbara eſt & inepta, vt paulo ſupra admonuimus, qui cum ius cognoſcendi habeant, proprie dici poteſt eos pronunciaſſe, vel ſtatuiſſe: quod & in arbitratoribus Alciatus admittendum putat. Tametſi negent Doctores, in l.1. de re iud. ſententiam proprie dici, quod ab arbitro pronunciatum eſt: quod tamen ipſi Alciato non fit veriſimile, cum id quod vnuſquiſque etiam priuatus ſentit, Latine & eleganter, Sententia dicatur: nec aliter ſoleant Iuriſcoſ. arbitrorum definitiones, quam ſententias appellare, l. litigatores, l. qualem, de arbitr. Adde quæ idem adnotauit c.45. lib.1. parerg. Spieg. Prat. Vide & Corraſ. lib.4. Miſcell. c.18. vbi ſententiam Alciati refutat.

LAVERNÆ, plagiarii ſunt, qui ingenuorum liberos aut ſeruos alienos vendunt vel ſupprimunt, not. Goth. ad rubr. C. ad leg. Fab. de plagiar.

LAVREATÆ tabellæ, idem ſunt, quo literæ Laureatæ. Vide Literæ laureatæ.

LAVTIA, lautiorum: lautia etiam fœminine, munera dicebantur, quæ Romani per quæſtores legatis exterarum nationum mittebant. Itaque Lautiæ appellatione, teſte Budæo, continetur ea pecunia, quæ in legationes ſuſcipiendas quouis modo conſumitur. Sicque vſurpauit Liuius lib.35. Et ædes inquit, libera Attalo ac lautia decreta.

LAVTICA dicuntur, quęcunque ad lautitiam atque elegantiam cultus & menſæ pertinent. Jureconſ. de auro & arg. leg. l. argumento. Mundo, inquit, muliebri cõtinentur lautica, acus, reticula, & huiuſmodi, Nebriſſ. Lautica vocem, ni fallor, nihili Nebriſſ. interpretatur: pro eo reponendum eſt vocabulum calantica, vt habet editio Norimberg. cuius non tantum hic, ſed & alibi meminit Vlp. Erat autem tegmen muliebre capitis, vt Bayſius ex Cicer. docet. Spieg.

LAVTIORES ſerui, id eſt elegantiores. Lautus proprie dicitur diues & nitidus, nõ in veſte modo, ſed in victu quoq; delicato.

LAVTIVS. In eo quod ab Vlpian. dictum eſt, quem re ſua lautius vſum, l. ſed etſi lege, §. ſi quis re ſua. ff. de pet. hæred. recte nobis interpretatus videtur illic Accurſius. Lautius idem ſignificare quod ſplendidius, nec aberraſſe aut eum, aut Haloandrum, ſeu quemlibet alium vulgatam hanc eius vocis lectionem tribus illis apud Vlpian. locis ſecutum d. l. ſed etſi. §. ſi quid. & §. quod autem quis. cum iis vocibus in eodem ſenſu paſſim reliqui auctores vtantur, Lautius re ſua vti, lautius impendere, laute erogare. Sic Cic. lib.2. de legib. Hanc, inquit, vides villam, vt nunc quidem eſt, lautius ædificatam patris ſtudio. Et lib.2. off. Liberalitatis duplicem eſſe rationem ait: nam aut opera benigne fit indigentibus aut pecunia: faciliorem eſſe hanc poſteriorem, locupleti pręſertim: ſed illam lautiorem ac ſpendidiorem, ac viro forti claroque digniorem. Idem in eam ſententiam lauta patrimonia copioſa ſiue ſplendida ſe vocare interpretatus eſt in orat. pro C. Rabir. Poſthu. in oratione pro L. Flacco. Briſſonius. Et lautum quoque negotium dixit, pro digno, in quo quis induſtriam ſuam collocet, lib.6. Epiſtol. ad Atticum. Et Terentianus ille Syrus Chremetem alloquens Heautontimor. act.4. ſcena.5. Omnes, inquit, te in lauta, ac bene aucta parte putant: Eſt autem huic & voce & ſignificatione affinis dictio Late: Similiter enim late & latius nonnunquam re vti dicimur, pro eo quod eſt ſplendide, & ſplendidius, ſiue copioſius, aut laxius. Cum autem ea dictio frequentior ſit, & vim omnem dictionis illius Lauti, minime referat, nulla ratione à recepta & vetuſtiorum Codicum teſtimonio, iuxta Haloandri emendationem comprobata lectione diſcedunt, qui aliter legere malunt.

LAVTVMIÆ (ſic Pand. Flor. ſcriptum habent) Aſconio in 3. cõtra Verr. Ora. interprete, lapidibus cæſis execta loca appellantur, in quæ noxii damnari ſolebant, l.9. ff. ex quibus cauſis maior. leg.1. in fine, ff. de aleæ luſu. Vide Paulo ante Latomiæ.

LAXAMENTVM, ſiue Laxitas, quies dicitur ſiue ceſſatio à labore. Neratius, de vacat. & excuſat. mun. l. tempus Cum laxamento quodam, inquit, itineris. Nebriſſ. Laxamentum etiam vocat Lex inducias duum menſium, qui dantur tutoribus ad pecuniam collocandam. Auth. vt ii, qui oblig. hab. perhib. res min. §. quoniam autem videmus. Spieg.

LAXAMENTVM legis Cicero pro Cluentio vocat, quod noſtri dicunt largo modo, quod non intercluſum eſt verborum anguſtiis & angulis literarum, nec ſtricte ductum. Connanus lib.1. c.11. nu.3.

LAXAMENTVM temporis, ſpatium & temperamentum ſignificat, l.7.§. vſuræ, ff. de admin. & peric.

LAXARE, & Adſtringere, contraria.

LAXITAS, eſt naturalis libertas animantum. Inſtit. de rer. diuiſ. §. plane. Alberic.

LAXIVS tempus pro longius, apud Proculum in l. cum ſtipulatus ſim, de verb. oblig. Cum ipſe arbitro meo alium diem opeti faciundo laxiorem dederim: id eſt, cũ diem protulerim. Spieg.

LAZICVS. Iuſtinianus in Nouel. Conſtit. 43. ſuis titulis adiicit prænomen Lazici, quia domuerat Lazos, gentem Scythicam. vt teſtatur Agathias lib. 3. & Procopius lib. 1. & 2. de bello Perſico. Apud quos etiam ſcriptores legere eſt bella & victorias, ex quibus tot ſibi titulos congeſſit Iuſtin. &c. Balduin. in prooem. Inſtit.

L D.

LEBIDA, vrbis nomen, alias Leptis magna, l.8.§.11. ff. de cenſib. l.2.§.1. C. de offic. præf. vrb. & vtrobique Goth.

LECTICA, cathedra & ſedes, qua ferebantur diuites & potentes, in qua puluinar & Lectulus ſtratus erat. Græce ἑξάφορον, quod à ſex ſeruis portaretur: Hodie nobis dicitur, *ein Senfft*, qua valetudinarii non quidem ab hominibus, ſed binis equis commo-

commodius vehuntur.Paul.de ſeruit.ruſt.præd.l.qui ſella,inquit, aut lectica vehitur, ire,non agere dicitur. Accurſ.Sella, id eſt,equo:lectica,id eſt,curru,interpretatur. Quod vtrunque vt oſtendit Nebriſſ.falſum eſt.Spieg.

LECTICARIA. Vide,Mulierculariu s.

LECTICA conſularis Corn.Tacito.Græcis δίφρον κατάστεγον ſella opertum,vt erudite obſeruat P.Faber ad l.2.ff.de orig.jur.Pra.

LECTICARII ſerui, qui lecticam geſtabant & portabant, eam humeris ſubeuntes,l.8.§.vlt.ff.de leg.lib.1.l.65.ff.de leg.lib.2. l.49.ff.de leg lib.3.l.14.ff.de aur.& arg. Lecticis enim delicatas matronas vehi,ſuccollantibus ſeruis, conſueuiſſe,indicat Tertull.lib.ad vxor. Et diuites Rom.vehi ſolebant.Seneca Epiſt.29.lib.4. Non turba ſeruorum lecticam tuam per itinera vrbana ac peregrina portantium,& lib.19.Epiſt.Cohors culta ſeruorum,lectica formoſis impoſita calonibus.Quod ex Tertulliano quoque in lib.ad vxor.patet.Briſſ.

LECTICARII etiam,qui lecticas faciunt,l.1.ff.de leg.lib.3.Etiam lecticarii ſeu Decani olim eccleſiaſticum munus fuit, qui efferendis cadaueribus deſeruiebant.Nouell.Conſtit.43.qui & κοπιᾶται vocantur τὰς τῶν νεκρῶν κλίνας ἄγοντες. Briſſ.

LECTISTERNIVM ritus ſupplicandi diis Romæ frequentiſſimus, cum videlicet ſtratis in templo lectis numina ſibi propitia rebus gerendis expoſcerent,vel auerruncandæ peſtilentię opem quærerent Lectiſternia,inquit Seruius in 12.Æneid.dicuntur, vbi in templo homines ſedere conſueuerunt. Legimus Lectiſternium in Capitolio ſic celebrari ſolitum. Stratis tribus lectis,conuiuium Deis apponebatur,Joui,Junoni & Mineruæ. Jouis ſimulachrum in lectulo reponebatur, Juno vero & Minerua in ſellis,ſic appoſitis epulis,non Dei,ſed 7.ipſi epulones celebrabant.Vide de hiſce Gyrald.hiſtoriæ Deorum Synt.17.

LECTISSIMI, pro egregiis & eximiis vſurpantur à Cicer.Quod nomen dicitur ſæpius, quam Electiſſimum. Vide orationes pro Cœlio,& pro M.Fonteio.Spieg.

LECTVS Judex à Cicer. dici ſolet, qui Græcis ἔκκριτος καὶ ἀπόλεκτος dicitur.

LECTO teneri,pro morbo vexari.

LECTORIS officium,vt innuit Juſtin.in l.34.§.3.C.de epiſc.aud. in eccleſiis fuit, vtpote ex Bibliis ſcripturas legere & hymnos & odas canere. Eo munere Julianus cognomento Apoſtata, quondam functus eſt,Theod.3.c.2.&lectoris quidem videtur genialis appellatio, proprie ſumpta,pronuntiatorem ſignificat:alias modulatorem,qui cantor,Goth.ad d.l.34.§.3.in fin.

LECTORES in Clericis numerantur.l.6. C. de Epiſc.& Cler. Et quidem inter ordines Eccleſiaſticos tertie gradu conſtituuntur,apud Iſid.lib.7.Orig.c.12.

LECTVLVS. Cic. inuectiua quarta diſtinguere videtur lectulum & cubile:vt lectulus ſit interior, & charior quam cubile.Virg. Georg.primo.Cubilia talpę,&corui cubilia dicit,vt ne pures, monente Franc.Syluio hominum tantum dici Cubilia. Spieg.

LECTVM, neutro genere protulit Vlp.in §.fin.l.librorum,de leg. 3.Vt:lectum,inquit,legatum continet &fulcra.Bartolo autem Lectus,ſuper quo quieſcimus(quem cubicularem vocat Cicecero,ad differentiam triclinaris lecti,ſuper quo ſedebant antiqui ad menſam)continetur appellatione alimentorum in l.legatis,ff.de alim.& cib.leg. Nec venit in hypotheca bonorum generali l.1.C.quæ res pign.oblig.poſſunt.Spieg.

LEGALIS ſcientia,eſt res ſanctiſſima. Vide Vlp.l.1.§.proinde, de extraord.cognit.

LEGANDI verbum, licet olim latæ ſignificationis fuerit, tamen hodie ad ſolas donationes poſt mortem ab hærede præſtandas refertur. Vigl.in tit.Inſt de teſtam.ord. Vide infra, Verba quibus Subſtitutiones.Spieg.

LEGARE eſt teſtamento aliquid relinquere.Briſſ.

LEGARE, idem eſt quod decernere,& mandare: vnde & delegare dicimus.In teſtamentis tamen, in quibus verba ſecundum teſtatorum conſuetudinem accipiuntur, verbum legandi obliquum eſt.Vide Alc.in l.verbis legis,de verb.ſign.Spieg.

LEGARE à filio.Lege, A filio legare.

LEGASSET vti quis ſuæ rei, ita ius eſto: de hac lege 12.tab.paulo poſt Legatum dicitur à lege.

LEGATA electione ſerui,ſemel duntaxat optare poſſumus,Paulus ait l.5.ff.de leg.1.Spieg.

LEGATARII à parte.Quære,Suggeſtum eſt.

LEGATARIVS cui legatum datum eſt.Briſſ.

LEGATI, inquit Varro lib.4.de lingu.Lat.dicebantur, qui lecti publice, quorum opera conſilioque vteretur peregre magiſtratus,quiue nuncii ſenatus aut populi eſſent,& lib.5.Legati, quod vt publice mittantur, leguntur. De his ſic Cic.in Vatin. Adeone tibi ſordidum conſilium publicum viſum eſt,adeo afflictus Senatus, vt non nuncios pacis ac belli, non curatores, non interpretes, non bellici conſilii auctores, non miniſtros conſilii prouincialis ſenatus more maiorum deligere poſſet? Quis legatos vnquam audiuit ſine Senatuſconſulto? Prat. Sic Legatio legatorum munus.Eaque aut publica erat,aut votiua, aut libera. Publica mandabatur publico nomine:votiua,& libera priuatim impetrabantur,aut voti ſoluendi cauſa,aut alio priuato nomine. Legationem veteres,vt rem ſacram habuerunt, cui deum Mercurium præfecerunt:ideoq; Legatos violare,impium habebatur. Verum legationes liberæ olim dicebantur, quæ ornamenti tantum cauſa ab ſenatu impetrabantur: quemadmodum honorarii magiſtratus à principibus honeſtamenti cauſa conceduntur, tituloque tenus obeuntur & geruntur.Hæ autem ab iis ſenatoribus impetrabantur,quibus negotia futura erant in prouinciis, vt qui hæreditates perſequi, aut legata, aut qui nomina exigere volebant in prouinciis, legatorum perſonis acceptis commendabiliores controuerſias haberent,atque fauorabiliores. Legati autem in libris noſtris appellantur, qui à Municipio, Ciuitate, Republica, Patria ſua,vel Prouincia cum mandatis ad Principem mittuntur,l.2.§.1.l.8.&l.24.ff.de judic. Et ita Legatum ad principem ſalutandum,omnibus annis à Byzantiis mitti ſolitum, oſtendit Plin.Epiſt.52.lib.10. Quinetiam ad eum,qui Myſiæ præerat, publice ſalutandum ,legatum ab iiſdem miſſum, ibidem teſtatur.Briſſ.

LEGATI Cæſaris præſidum nomen ſibi vendicant. l.1.ff.de offic. præſidis. Ac plane qui Cæſarum Prouincias,cum Imperio obtinebant,Cæſaribuſue attributas Prouincias regebant, Legati Cæſaris dicebantur,l.4.ff.de offic.adſeſſ.Briſſ.

LEGATIO libera,ait Goth.ad l.14.de legat.dicitur, quæ à ſenatu vel Imperatore donabatur clariſſimis viris titulo tenus ad res proprias ac priuatas gerendas, veluti ad adeundas hæreditates,Cic.3.de legib.Libera dicitur, quod nullo ſit finita tempore. Interdum etiam legatis libera mandata de ſumma rerum ſenatus conſtituebat.Liu.lib.7.de bello Maced.Spieg.

LEGATIO, ipſum munus & officium,quo legati funguntur.

LEGATI ſacroſancti. Erat enim veteribus jus Legatorum ſanctum & inuiolabile, cum hominum præſidio munitum, tum diuino jure defenſum,quod etiam in medio belli furore,& inter hoſtium tela incolume ſeruabatur, teſtis Alex. ab Alexandro lib.5.c.3. Verum vt Romani hic pro modeſtia ſua ſtatuerunt: Sic alia exempla in contrarium ſunt. Nam & Athenienſes interceperunt Legatos Lacedæmoniorum, euntes ad Regem Perſicum, vt eum ſibi adiungerent contra ciuitatem Atticam,vt recitat Thucydid.lib.2. Et Romani ceperunt Legatos Hannibalis,euntes ad regem Macedonicum,vt narrat Liu. lib.3.Decad.3.Quę exempla oſtendunt,fuiſſe vſitatum,Legatos hoſtium perferentes mandata nocitura patriæ intercipere.

LEGATIONES liberæ dicebantur, quas Senatores priuati negotii cauſa à Senatu ad aliquod tempus impetrabant. Cicero eas annuas lege ſua fecerat: ſed poſtea (vt ſcribit lib. ad Attic.15.) lege Julia quinquennium iis præfinitum fuit.Vlp l.14 ff.de legat. Qui libera legatione abeſt, non videtur Reipublicæ cauſa abeſſe.hic enim non publici cauſa,ſed ſui abeſt. Tribus autem fere de cauſis poſtulari liberas legationes reperio. Voti ſoluendi, vnde etiam Votiuæ plerunque appellantur: periculi vitandi, & hæreditatis nominumue perſequendorum. Voti ſoluendi exemplum Cic.lib.ad Attic. 2.ſuppeditat, vbi cum Clodiani periculi tempeſtatem vitare cuperet, votiuæ legationis ſpecie ac nomine vti voluit. A Cæſare valde liberaliter inuitor in legationem illam, ſibi vt ſim legatus:atque etiam libera legatio voti cauſa datur. Item lib.3. Ego me à Pompeio legari ita ſum paſſus, vt nulla re impedirer, quin ſi vellem, voti cauſa legationem ſuſcipere poſſem. Periculi vitandi exemplum Plutarchus in Gracchis prodit, vbi ait Senatum Scipioni Naſicę liberam legationem in Aſia decreuiſſe,cum ob mortem Tyberii Gracchi, cuius auctor Naſica fuerat, videlicet plebem male in illum animatā, & publicum ei iudicium molientem.Cicero etiam in prima Philippica propter Antonium ſcribit ſe ius liberæ legationis habuiſſe. Et lib.Epiſt.fam 14. Meum fuit officium vel legatione vitare periculum,vel diligentia & copiis reſiſtere, vel cadere fortiter. Hæreditatum & ſyngrapharum idem meminit in Rullum, vbi ſic loquitur. Hæreditatum obeundarum cauſa, quibus vos legationes dediſtis, qui & priuati & priuatum ad negotium exierunt, non maximis opibus,neque ſumma auctoritate præditi.tamen auditis profecto, quam graues eorum aduentus ſociis veſtris eſſe ſoleant.Idem in tertio de Legibus.Jam illud apertum profecto eſt:nihil eſſe turpius,quam quenquam legari,niſi Reipub. cauſa. Omitto quemadmodum iſti ſe gerant atque geſſerint, qui legatione hæreditates aut ſyngraphas ſuas perſequuntur. Memorabile eſt autem, quod ex ipſius ad Cornificium Epiſt. 21.lib.12.obſeruauimus : eos qui cum libera legatione mittebantur, lictores à prouincialibus magiſtratibus & inſignia cæterorum legatorum accepiſſe.Hot.

LEGATIS ſeruis exceptis negociatoribus Labeo ſcripſit, eos legato exceptos videri, qui præpoſiti eſſent negotii exercendi cauſa: veluti qui ad emendum,locandum,conducendum prępoſiti eſſent: cubicularios autem,vel obſonatores, vel eos qui piſcationibus præpoſiti eſſent, non videri negociationis appellatione contineri. & puto, Marcianus ait, veram eſſe Labeonis ſententiam.Spieg.

LEGATIVVM eſt Viaticum, quod legati interdum ſolent accipe-

re,qui ad ſactarium principis mittuntur,Arcad.in l.munerum, 18.§.legati.12.ff.de muner.& honor. Legati quoque, inquit, qui ad ſacrarium principis mittuntur,quia viaticum,quod legatiuum dicitur,interdum ſolent accipere.Vlp.l.2.ff.de legat. His qui non gratuitam legationem ſuſceperunt,legatiuum ex forma reſtituatur. De hoc ipſo viatico Modeſtin. loquitur in l.36.ff.ad municip.

LEGATOR eſt qui aliquid legat. Legatarius cui ex teſtamento aliquid legatur.Spieg.

LEGATORVM genera tria in libris noſtris reperiuntur. Legati enim plerunque dicuntur ii, qui à Senatu lecti in prouinciam vna cum proconſule negotiorum publicorum miniſtri mittuntur, qui tamē iuriſdictionem niſi à proconſule mandatam non habent.Iis autem proconſul criminum cognitionem,non tamen gladii poteſtatem mandare poteſt. Denique legati,qui mandatam iuriſdictionem ſuſceperūt,proprium nihil habent, ſed eius qui mandauit iuriſdictione vtuntur,l.4.& l.6.ff.de offic.proconſul.l.1.ff.de offic.eius cui. Legati vero etiam alii dicūtur,qui à municipio vel prouincia ad principem cum mandatis publice mittuntur, l.2.§.1. l.8. & l.24.ff. de iudic.l.8. ex quib.cauſis maior.Poſtremo legati Cæſaris dicuntur ipſi præſides,vel correctores prouinciæ,qui à Cæſare cum imperio & poteſtate miſſi ſunt,l.pen.ff.de offic.præſid.l.4.ff.de offi.aſſeſſ. l.12.ff de accuſ. Sicque Aquitaniæ legatum accipio. l.12.ff.de cuſt.reor.& apud Plin.lib.26.c.1.Et legatum Numidiæ ac Ciliciæ,l.7.ff.de legat.præſt.l.3.ff.de teſtib.l.2.in fin.ff.de iur.immun. Et Galliæ Lyciæque legatum apud Plin.lib.9.c.5.& 12.c.1.Et legatum Lygdonenſe in l.15.§.vlt.ff.de excuſ.tut.Prat.

LEGATVM dicitur à lege, vt Eutyc.lib.2.de diſcern. coniug.ſcribit. Porro & fideicommiſſum,& mortis cauſa donatio, legati appellatione continentur, leg.87.ff.de legat.lib.3.In generali quoque repetitione legatorum etiam libertates datas contineri ex mente leg.12.Tab.traditur, quæ his verbis,vti quiſq; legaſſet ſuæ rei, ita ius eſto, latiſſimam tribuit poteſtatem & hæredes inſtituendi,& legata & libertates dandi,tutelas quoque conſtituendi, l.80.& l.120.ff.de verb.ſign.l.63.ff.de leg. lib.3.Briſſon.In qua leg.12.Tab. vox ipſa Legaſſe accipiebatur non ſolum pro eo,quod ſpecialiter in vltima voluntate donabatur,relinquebatur,diſponebatur: verumetiam pro eo,quod eſt tutorem dare,hæredem inſtituere, exhæredare,præterire, ſubſtituere,§.1.Inſt.de leg.Falc.tex.in d.l.120.Vigl.de teſt.ord. in prin.nu.33. Hinc Liu.lib.1. de Proca Albanorum rege diſſerens, Numitori,inquit, qui ſtirpis maximus erat,regnum vetuſtum Syluiæ gentis legat:vide omnino Gœdd.in comment. ad d.l.120.n.1.& ſeqq.ff.de verb.ſign.

LEGATVM, vt vult Florentinus,in l.legatum eſt 116.de legat.1.ff. eſt delibatio hæreditatis, qua teſtator ex eo,quod vniuerſum foret,alicui quid collatum velit.Vel,vt vult Modeſt.in l.legatū,de lega.2.ff.legatum eſt donatio teſtamento relicta.Vel,vt latius explicat Imperator, in §.legatum itaque, de legat.Inſt. legatum eſt donatio quædam à defuncto relicta , ab hærede præſtanda. Et olim quidem erant legatorum genera quatuor, per vindicationem ſcilicet,per damnationem, per ſinēdi modum,& per præceptionem,§.ſed olim,eod.tit.Inſt. Paul.lib.3. ſent.tit.6.& Vlp.in Epit.tit.23.Et certa quædam verba cuique generi legatorum ſignificabantur , quæ doctiſſime explicat Theophil.in d.§.ſed olim. Cæterum, hodie omnibus legatis vna atq; eadem eſt natura,quibuſcunq; verbis relicta ſint.ibi.

LEGATVM eſt quod legis modo,id eſt, imperatiue, teſtamento relinquitur.Nam ea quæ precatiuo modo relinquuntur,fideicommiſſa vocantur,Vlp.tit.24. Hot.

LEGATVM annuum,quod in ſingulos annos,hoc eſt,omni anno debetur, l.legatum, §.vnic.ff.de ann.leg.Paulo teſte,Sabinus eiuſmodi legatum , plura legata eſſe ait:& primi anni purum, ſequentium conditionale. Videri enim hanc ineſſe conditionem , ſi viuat, & ideo mortuo eo,ad hæredem legatum non tranſire l.4.de ann.leg.Spieg.

LEGATVM annuum relictum ſine adiectione ſumma. Vide Vlp. de ann.legat.l.ſi cui.

LEGATVM ademptum eſt illud,quod Teſtator adimit legatario, voluntate mutata: Translatum eſt,quod teſtator legatario ad emptum transfert in alium.Briſſ.

LEGATVM caducum varie dicitur.Primo ſi defuncto ſit relictum, quem tamen teſtator in viuis eſſe credebat : aut ei,qui prius quam teſtator deceſſerit.Secundo,quando res,quæ relicta eſt atq; legata, non inuenitur. Tertio,ſi graues inimicitiæ inter vtrumque oboriantur. Quarto,ſi legatarius legatum reſpuat. Quinto, ſi conditio, ſub qua ſit relictum,deſit.Vide l.vnic.C. de caduc.tollen.& Vlpiani Epit.tit.de caduc.vide caducum.

LEGATVM & donatio cauſa mortis quomodo differant. vide ſupra in verbo Donatio,&c.

LEGATVM factum Titio de poſſeſſionibus in gaudimentum, an comprehendat proprietatem, & an tranſeat ad eius hæredes, Baldus ſingul.in l.ſi habitatio.§.1.ff.de vſu & habit.tenet quod ſic,& pro ſing.commendat. Crem.not.33. lego vxori,& Jaſon in l.cum hi,§.ſi vni.verſ.circa primum nunquid ff.de tranſact. & latius in l. vlt.in 2.not.C.de leg.vbi ponit de veritate.Cotta.

LEGATVM in aliena voluntate poni poteſt , in hæredis non poteſt,Paul.in l.Senatus,de leg.1.Spieg.

LEGATVM inutile in ſex caſibus locum obtinet.Primo,cum deficit legatum ex perſona legantis. puta ſi eſt ſeruus. Secundo propter rem quæ legatur,qualis eſt ſacra , vel ædibus iuncta. Tertio,ob perſonam cui legatur,præſertim ſi proprius eſt ſeruus.Quarto quando vterque & qui legat,& cui legatur,inhabilis cognoſcitur. Quinto,inutile eſt legatum in re propria eius cui relinquitur,cum æſtimatio rei potuiſſet legari.Sexto,ſi cui legatur,qui eius minus eſt capax. Cuiuſmodi eſt deportatus, pœnæ ſeruus, & id genus homines, quibus neque teſtamenti actio relicta eſt.Spieg.Prat.

LEGATVM operarum & vſusfructus differunt. Nam illud facti eſt, & ad rem potius refertur, vt quamdiu ipſa durat, tamdiu debeatur. At vſusfructus ius eſt perſonæ fructuarii tam coniunctum,vt cum eo extinguatur, & multis item aliis caſib. intereat: vt capitis deminutione,& non vtendo. Connan.lib.4. cap.1.nu.9.&c.

LEGATVM pium , quod religioni, bonis literis,& paupertati relinquitur.

LEGATORVM olim genera quatuor erant : per Damnationem, Vindicationem, Sinendi modo,& per Præceptionem. Et certa quædam verba cuique generi adſignata erant,vt Juſtinian. ait.§.1.Inſtit.de legat.Briſſ.

LEGATORVM ſtipulatio.l.29.ff.1.ff.de verbor.oblig. appellatur, quæ legatorum in diem, vel ſub conditione relictorum, vel etiam præſentium nomine interponitur.Briſſ.

LEGATVM per damnationem, huiuſmodi fiebat verbis: Hæres meus illi dato:aut,Illi ab hærede dari iubeo: aut, Hæres damnas eſto dare. Huiuſmodi autem legatum veteres Juriſcoſſ. indebite ſolutum,repeti nolebant,quod Juſtinian.ſuſtulit. Id duntaxat legatum, non debitum ſolutum repeti vetans , quod religionis & pietatis intuitu,ſacroſanctis Eccleſiis, venerabilibuſue locis ſit expenſum : quod tamen ſummo iure magis, quam iure conſtituiſſe videtur.Spieg.

LEGATVM per ſinendi modum,ſic legabatur: Hæres meus, rem illam Titio permitte ſumere. In quo legato hæres rem tradere non tenetur , ſed vendicanti legatario non permittitur prohibere.Spieg.

LEGATVM per vendicationem dicebatur, quod legatarius poſt mortem teſtatoris,non etiam ſpectato hærede, ſtatim ſibi aut præſumebat,aut defunctus ad hæredem eius tranſmittebat: & his fiebat verbis: Stichum ſeruum tibi do,lego, vel illam rem tibi præſume,habe,vindica. Nec in eo traditio hæredis expectanda eſt, ſed ipſe legatarius poſſeſſionem accipit : quam in rem miſſionem (vt ait Alciatus) videtur Juſtinian.appellaſſe, l.1.in prin.C.commun.de legat.Spieg.

LEGATVM perceptionis,non niſi vni ex hæredibus dari poteſt,vt aliquid ex hæreditate præcipuūm habeat: quod ſi coniunctim multis,aut diſiunctim ſingulis relinquatur, omnibus vna tantum res, quæ nominata eſt , ſicut & in legato vendicationis, debetur, leg.ſi pluribus, de legat.1.non vni res,& alii æſtimatio.Lege cap.1.lib.3.Parerg.Alciat.Spieg.Prat.

LEGATVM præſens,id eſt,purum,Conditionali opponitur,l.1.ff. de cond.& demonſtr.Spieg.

LEGATVM relictum in ſingulos annos,ſimile eſt vſufructui,cum morte finiatur,Caius auctor eſt ff.de ann.legat.Spieg.

EXEMPLA ALIQVOT LEGATORVM IVXTA Alphabeti ſeriem collecta. Lector prudens rem ipſam expendat.

Ad quemcunq; ex teſtamento meo,vel ab inteſtato,vel ita; Ad quemcunq; quoquo iure bona mea perueniunt.Hęc verba quid velint, Mætianus de legatis 3.leg.ſi ita fuerit, oſtendit.

Æliæ Dorcadi matri meæ dari volo,quoad viuet,vſumfructum bonorum meorum , ita vt poſt obitum eius ad liberos meos,aut ad eum, qui ex his viuet, pertineat. Vide l.generali. ff.de vſu & vſufruct.Spieg.

Agri plagam,quę eſt in regione illa,Mæuiis,Publio & Caio tranſſcribi volo,precio facto viri boni arbitratu & hæreditati illato,duplæ euictione expromiſſa à reliquis hæredibus, ita vt ſub pœna centum promittant eam agri plagam,partemue eius ad Seiam poſteroſue eius non peruenturam quaquam ratione.Vide Scæuolam in l.vxorem,de legatis 3.Spieg.

Amplius,quam Titio legaui,hæres meus Seio decem dato. African.in leg.ſi ſeruus legatus,§.ſi ita ſcriptum,de legat.1.

A quibus (ſcilicet libertis) præſtari volo hæredi ex reditu eius fundi decem per annos ſingulos vſque ad annos triginta quinque à die mortis meæ, Scæuola reſpondet in l.codicillis, de ann.legat.

A te autem fili chariſſime quæcunque legaui,præſtari volo. Et ſi quid euenerit æris alieni, quod in tempus pro mutuo acceperam, & debueró, à te ſolui volo: vt quod ſorori tuæ reliqui,integrum ad eam pertineat.Ad hoc thematium reſpondet Scæuola in fine §.leg.nomen,de legatis 3.Spieg.

A te peto Sei, vt ab annis duodecim ætatis ad ſtudia liberalia fra-

lia fratris tui inferas matri eius tot annuos, vſq; ad annos quatuordecim, ea amplius tributa fratris tui pro cēſu eius dependas, donec bona reſtituas, & ad te reditus prædiorum illorum pertineant, quoad perueniat frater tuus ad annos quatuordecim. Scæuola explicat ad fin. l. liberto ſuo, ff. de ann. legat. Spie.

A te peto, tuæque fidei committo, vt quidquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, reſtituas filio tuo, retentis tibi hortis meis. Declaratur per Scæuolam de leg. 3. poſt emancipationem. Spieg.

A te Petroni peto, vti ea duo millia ſolidorum reddas collegio cuiuſdam templi. Vide Scæuolam in l. pater filium, §. Tuſculanus, de leg. 3.

A te hæres peto, quicquid à te peruenit, vt tantum ei des. Idem exponit, eod. tit. ad fin. l. Mæuio fundi. Spieg.

A te peto marite, ſi quid liberorum habueris, illis prædia relinquas: vel ſi non habueris, tuis, ſiue meis propinquis, aut etiam noſtris libertis. Hiſce verbis non eſſe datam electionem, ſed ordine ſcripturæ factam ſubſtitutionem, Papinianus reſpondit in fine leg. cum pater filios, ff. de legat. 2. Spieg.

A te Mæui ex reditu fundi, Sperațiani præſtari volo Arrio Pamphilo, & Arrio Sticho, die mortis meæ annuos ſexcentos quotannis, quoad viuent. Adi Scæuolam de ann. legat. l. Titia hærede. Spieg.

A te autem Mæuia filia chariſſima peto, vt Stichum ſeruum tuum manumittas, cum in miniſterium tuum tot capita ſeruorum tibi his codicillis legauero. Vide Modeſtin. in l. Titia cum teſtamento, de leg. 2. Spieg.

A te Seia peto, vt quicquid ad te ex hæreditate mea peruenerit: exceptis his, quæ tibi ſupra legaui, reliquum omne reddas & reſtituas Mæuiç infanti dulciſſimæ. A qua Seia ſatis exigi veto, cum ſciam, etiam potius rem aucturam, quam detrimento futuram. Vide Scæuolam in l. vxorem, §. fin. de legat. 3. Spiegel.

A te autem Sei peto, vt cum ad annum vigeſimum quintum perueneris, militiam ei compares: ſi tamen te ante non reliquerit l. libertis. ff. de alim. legat.

A te peto Cai Sei, quidquid ex hæreditate mea redegeris, illis meis alumnis des, & cætera, quæ ſequuntur verba. Papinianus exponit in l. alio hærede. ff. aliment. legat. Spieg.

A te peto vxor, vti ex vſufructu, quem tibi præſtari volo in annum vigeſimum quintum, contenta ſis annuis quadringentis. Quod amplius fuerit, rationibus hæredis, hæredumue meorum inferatur. Vide Scæuolam in l generali. ff. de Vſu & vſufruct. Spieg.

A te vxor chariſſima peto, ne quid poſt mortem tuam, fratribus tuis relinquas. Habes filios ſororum tuarum, quibus relinquas. Scis vnum fratrem tuum, filium veſtrum occidiſſe, dum ei rapinam fecit: ſed & alius deteriora mihi fecit. Exponitur à Scæuola de legatis 2. in fine, l. penult. § matre. Spieg.

A vobis quoque cæteri hæredes peto, vt vxori meæ præſtetis, quoad viuet, annos decem aureos: vxor ſuperuixit marito quinquennio, & quatuor menſibus. &c. Modeſtinus reſpondit, integri ſexti anni legatum deberi, l. 5. de ann. legat. Spieg.

A vobis peto, vt quicquid vobis legaui, eo contenti ſitis viuentes: vt poſt vos filiis meis reſtituatis. Scæuola mentem aperit huius fideicommiſſi in fin. l. vlt. §. pen. de leg 2.

Attiæ, donec nubat, hæres meus quinquaginta dare damnas eſto: neque adſcriptum eſt, In annos ſingulos, nihilominus ad legatum in annos ſingulos deberi, Iaboolenus auctor eſt. Spie.

Auibus legatis, anſeres, phaſiani, & gallinæ, & auiaria debentur: phaſianarii autem, & paſtores anſerum non continentur, niſi id teſtator expreſſerit. Vt Paulus de leg. 3. tradit. Spieg.

Balneas legatę domus eſſe portionem, ſi per domum intrinſecus adibantur. Vide Paulum in l. prædiis, de legatis 3. Spieg.

Caius Seius pronepos meus hæres mihi eſto ex ſemiſſe bonorum meorum, excepta domo mea & paterna, in quibus habito, cum omnibus, quæ ibi ſunt. Quæ omnia ſcias ad portionem hæreditatis, quam tibi dedi, non pertinere. Vid. Paul. de legat. 2. l. Caius Seius. Spieg.

Caio Seio illud & illud hæres meus dato: & te Sei rogo, fideique tuæ mando, vti ea omnia, quæ ſcripta ſunt, reddas ſine vlla mora, & reddas ipſe. Habes ſententiam Marcellini in l. Lucius Titius cum duos, de leg. 1. Spieg.

Centum, quæ in arca habeo, aut, Quæ ille apud me depoſuit, Vlp. ait, ſi nulla ſint, nihil deberi conſtat, l. 1. ff. de dot. releg. Spieg.

Ciuibus meis do lego chirographum Caii Seii.

Conſtitui, darique volo Callimacho mercedis loco decem millia denarium Vide Scæuolam in §. pen. l. cum quis decedens, de leg. 3. Spieg.

Corpus meum vxori meæ volo tradi ſepeliendum in fundo illo, & monumentum extrui vſque ad quadringentos aureos, Scæuola ad propoſitionem reſpondet in l. Titius hæredes, de legat. 3. Spieg.

Cui bis legauero ſemel deberi volo. Quomodo intelligendum ſit, Hermogenianus docet, l. ſi quis in principio, de leg. 3.

Cum his, quæ ibi erunt Pompon. hæc verba in legatorum exemplis declarat l. fundus, de leg. 1. Spieg.

Cum is in tutelam ſuam peruenerit. Item in ſuam tutelam, & in ſuam poteſtatem. Item, cum ſui iuris fuerit factus. Item, cum ad pubertatem peruenerit. Item & ſi cum ſuæ ætatis fuerit factus, vel legitimæ ætatis. Cum iuſtæ ætatis factus, vel cum maturæ ætatis ſit, vel cum adoleuerit. Vide Vlp. in l. cum filiofamil. de legat. 3. Spieg.

Cum morietur ipſe ſeruus. Vide Africanum de leg. 1. l. ſi à pluribus hæredibus.

Cum omnibus quæ domi ſunt. Quo ſenſu hæc verba, veniant accipienda, declarant Iuriſconſ. in l. Seius, in princ. cum inibi not. C. de leg. 2.

Cum pater moreretur. vide Vlpianum hæc exponentem verba in l. fideicommiſſa. §. ſi filio de leg. 3.

Cum volet, l. vxorem, §. Scæuola, de leg. 3.

Cum voluerit, ad tempus vitæ extenditur, teſte Vlpiano in l. fideicommiſſa, §. ſic fideicommiſſum, de leg. 3. Spieg.

Dactyliothecam meam & ſi quos præterea annulos habeo. Vide Vlpianum in l. librorum, §. fin. de leg. 3. Spieg.

Item dare damnas eſto. Iul. de leg. 3. hæc verba, quæ adiici ſolent in repetendis legatis exponit iuxta Sabini mentem. Spi.

Damnas eſto hæres, Titium ſinere in illa domo habitare quoad viuet, Marcello vnum videtur eſſe legatum, l. damnas, ff. de vſufruct. per leg. dat. Spieg.

Decem quæ in arca habeo, ita legaui, vel ſtipulanti promiſi, ſecundum Africanum, & legatum & ſtipulatio valebit. Vide §. qui quinque, l. ſi ſeruus legatus, de leg. 1.

Decem aut quindecim hæres dato, ſecundum Pomponium pro eo eſt, ac ſi decem ſola legata ſunt, in l. ſi ita relictum, §. fi. ff. de leg. 2. Spieg.

Domina ſanctiſſima, ſcio te de amicis meis curaturam, ne quid his deſit, veruntamen & Marco dari octingenta. Scæuola reſpondet in l. Titia hærede, ff. de ann. leg. Spieg.

Domo inſtructa, ſupellectilem legatam, non etiam vina accipimus: quia domus vinis inſtructa, intelligi non poteſt, auctor Pomponius, l. ſi ita teſtamento, ff. de fund. inſtruct. Spieg.

Domum meam cum horto applicito libertis meis concedi volo, & alio cap. Fortunio liberto meo ex domo mea, quam libertis meis dedi, diætam, in qua habitabam, item cellarium iunctum eidem diætæ ab hærede meo concedi volo, l. vxorum, de leg. 3.

Domum, quæque mea ibi erunt, cum moriar. Proculus exponit. in l. ſi ita, de leg. 3. Spieg.

Et domus eam partem, in qua morari conſueuimus, Scæuola declarat de legat. 3. l. vxori ſuæ, in princ. Spieg.

Dulciſſimis fratribus meis, auunculis autem tuis quæcunque mihi ſupeiſunt in Pamphylia, Lycia, vel vbicunq; de maternis bonis, concedi volo, ne quàm cum his controuerſiam habeas. Senſum indicat horum verborum Iuriſconſ. in l cum pater filios, §. dulciſſimis, de leg. 2. Spieg.

Eiſque mancipiis, quæ ſupra legaui, cibarii nomine ab hæredib. meis præſtari volo, quæ me viuo accipiebant. Explicat hoc thema Scæuola in l. à filio, §. teſtator, ff. de alim. leg. Spieg.

Equis legatis, & equæ continentur, Martianus de legatis 3.

Ex illo dolio amphoras decem, etſi non decem, ſed pauciores inueniri poſſunt: non extinguit legatum, ſed hoc tantummodo accipit, quod inuenitur, ait Paul. in l. ſi quis ſeruum, de leg. 3. Spieg.

Et peracto quinquennio, cum eius vſusfructus eſſe deſierit: tunc eum fundum illi & illi libertis dari volo, l. vxori vſumfructum, ff de vſu & vſufructu. Spieg.

Felici, quem liberum eſſe iuſſi, vſumfructum fundi Veſtigiani lego, cuius proprietatem puto te Felicem cōſecuturum, ſi non contenderis cum hærede meo, ſed potius concordaueris. Sed & tu hæres omnia fac, vt amici ſitis. Hoc enim vobis expediet. Vide l. generali. ff. de vſu & vſufruct. Spieg.

Fidei hæredum meorum committo, vti ſinant eum habere domus meas, in quibus habito, nullo omnino excepto, cum omni inſtrumento, & repoſitis omnibus. Paulo his verbis non videtur teſtatorem de pecunia numerata, aut inſtrumentis debitorum ſenſiſſe, l. ſi mihi Mæuia, ff. de leg. 3. Spieg.

Fidei hæredum meorum committo, ne fundum Tuſculanum alienent, & ne de familia nominis mei exeat. Vide Papinianum in l. cum pater filio, de legat. 2. ibidem & quæ ſequuntur verba per eundem exponuntur, nempe Fidei tuæ committo vxor, vt des, reſtituas filiæ meç, cum morieris, quicquid ad te quoquo nomine de bonis meis peruenerit. Spieg.

Fidei tuç committo filia, vt cui in familia nubes, & quotieſcunque nubes, patiaris de dote tua, quam dabis, partem dimidiam ſtipulari fratrem tuum; & Seiam matrem tuam, pro partibus dimidiis dari ſibi, ſi in matrimonio eius, cui nubes, ſiue diuortio facto, priuſque dos tua reddatur, eoue nomine ſatiſfactum erit, morieris nullo filio filiaue ex eo relicto. Vide Scæuolam in l. vxorem, §. teſtamento 2. de legat. 3. Spieg.

Fidei tuę committo Sempronia ſoror, vti legata, quę alum-

nis meis reliqui,ex medio recipias, & apud te habeas, quoad eos commendatos habes,l.codicillis, ff de ann.leg.Spieg. Fidei autem veſtrę Vere Sapide committo,ne eum fundum vendatis:eumque,qui ex vobis vltimus deceſſerit,cum morietur, reſtituat Symphono liberto meo & ſucceſſori & Beryllo & Sapido, quos infra manumiſi, quiue ex his tunc ſuperuiuent. Explicantur hæc à Paulo de legat.2. in l. Titia Seio , §. Seia. Spieg.

Fili contentus eris pro tuo ſemiſſe ducentis aureis, & vos filiæ pro veſtris quadrantibus centenis aureis. Quid hæc ſibi velint, declarat Papinianus paulo ſupra finem bene longe l. cum pater filios,ff.de leg.2.Spieg.

Filii filiæq; meæ ibi ſunto,vbi eos mater ſua eſſe velet:eiſq; hæres meus in annos ſingulos,inq; pueros puellaſq; ſingulas, damnas eſto dare cibarii nomine aureos decem. Vide Pomponium in l.Quintus Mutius,ff.de Annuis leg.Spieg.

Filiis maribus domum meam inſtructam,do lego,darique iubeo.Vide §.ſed & ipſe Papin.l.quæſitum, ff.de fun.inſtruct.

Filia mea Criſpina,quam cupiebam collocare nuptum,cuicunq; amici cognatiq; mei adprobaſſent, vt recte collocetur, prouidebit Pollian.cum is mentem meam cognitam habeat de æqualibus portionibus in dotem dandis,quibus& ſororem eius collocauit. Speciem horum verborum, quæ Græce referuntur in l.Theopompus,ff.de dot.releg.Scæuola explanat.ibidem Latine vertit,vt citata ſunt per Holoandr.Spieg.

Filia mea præcipiat,ſibiq; habeat volo rem matris ſuæ. Papinianus explicat in l.cum pater filio.§.ſilia,de legat.2.

Filiæ, Pomponius de Legat.2.l. ſi ita ſcriptum ſit, filiabus meis centum aureos do. An,inquit,maſculini generis & fœminini liberis legatum videatur? nam ſi ita ſcriptum eſſet,Filiis meis hoſce tutores do: reſponſum eſſet, etiam filiabus tutores datos eſſe: quod non eſt ex cõtrario accipiendum,vt filiarum nomine etiam maſculi contineantur. Exemplo enim peſſimum eſt, fœminino vocabulo etiam maſculos contineri.

Fornacator: Paul.de fun.inſtruct.Inſtrumento,inquit balneario legato,etiam balneatorem contineri,Neratius reſpondit.continetur autem & fornacator. Eſt autem idem qui fornacarius.Spieg.

Fundum in Appia cum villico ſuo & contubernali eius & filiis dari volo,l.vxorem,§ concubinæ,de leg.3.

Fundum meum illi do. Jabolenus,qui fundum,ait,mandato meo in ſocietatem mihi & ſibi emerat: deinde eum finibus diuiſerat, & prius quam mihi traderet, ita eum tibi legauerat. Fundum meum illi do, negaui amplius parte illi deberi. Rationem apud eum leges,l.qui concubinam,de leg.3.Spieg.

Fundum Cornelianum de nomine meo exire veto, l.pater filium,§.duobus,de leg.3.

Fundum Trebatianum,qui eſt in regione Arelatia:fundum Satrianum , qui eſt in regione Nyphana, cum taberna dari volo.Scæuola in l.patronus,§.libertis,de legat.3.Spieg.

Fundi Trebatiani reditus vxori meæ quoad viuet, dari volo.Vide Scæuolam,ff.de vſu & vſufruct.

Is enim fundus propter illam ad me peruenit. Vide Vlpianum in l.1.§.ſi quis vxori.ff.de dot.releg.Spieg.

Hæres cum morietur, Lucio Titio dato decem. Paulus explicat l.ſi pecunia de leg.2.Spieg.

Hæres meus aureos centum Licinio damnas eſto , neque adſcripſiſſet Dare:deberi ei legatum conſtat.Alfenus.

Hæres dare damnas eſto , ſi in Capitolium non aſcenderit, vtile legatum eſt, quamuis in poteſtate eius ſit, aſcendere vel non aſcendere,vt Paul.dicit in l.3.de leg.3.Spieg.

Hæres meus damnas eſto Lucio Titio , Stichum ſeruum meum reddere. vel ita,Illum ſeruum meum illi reddito. Caſcellius, Jaboleno teſte, ait deberi, neque id Labeo improbat: quia qui reddere iubetur,ſimul & dare iubetur, l.hæres meus, in princ.de leg.3.Spieg.

Hæres meus damnas eſto dare aureos quinque: non quilibet hæres, ſed omnes videbuntur damnari, vt vna quinque dent,auctor eſt Pompon.in l.ſi pluribus hæredibus.ff.de leg.2. Spiegel.

Hæres meus dato. Paulus de legat.3.l.ſi plures,ait,gradus ſint hæredum, ad omnes gradus hic ſermo pertinet, ſicut hæc verba, Quiſquis mihi hæres erit.Quære,Præſtatio.Spieg.

Hæres meus illi fundum dato , Seio hoc amplius decem: non erit dubitandum, quin Seius & fundi partem, & decem ex teſtamento percipere debeat, teſte Mætiano, l.ſi ſic loquutus,de leg.3. Spieg.

Hæres meus Titio decem trima die dato. Vlp.exponit,l.3. de ann.legat.

Hæres meus Titio dato,quod mihi ex teſtamento Sempronii debetur.Vide Papin.in l.cum filius, §.hęres meus,de leg.2. Vbi notandum egregie dictum Papiniani, nempe nec in totum falſum videri, quod veritatis primordio adiuuatur.Spie.

Hoc amplius filio meo. Vide Papinianum de leg.1. l.quid ergo,& Africanum,l.ſi ſeruus legatus.§.ſed ſi ei.

Hoc amplius Publia Clementiana percipiet ſibi vſumfructum quartæ partis hæreditatis meæ, ex qua Iulium Iuſtum, filium meum hæredem inſtitui: petoque à te Publia Clementiana,vti fratrem tuum Julium Juſtum alas,tuearis,dependas pro eo (pro quo tibi vſumfructum eius portionis reliqui) donec mentis compos fiat & conualeſcat.

Hoc amplius, ſi nauis ex Aſia venerit, hæres meus ei fundum dato. Vide Pomp.de leg.3. l.ſi tibi pure. Et ibidem Luc. Titius plebi quina dedit, hoc amplius Seius, & inf.Titius,accepit quinque,Seius hoc amplius fundum.Spieg.

Hortus quando domus legato continebitur, docet Paul.in l.prædiis ad fin.ff.de leg.3.

Ille,aut ille hæres, Seio centum dato. Poteſt Seius,Paulo tradente, ab vtro velit,petere. Cum in verbis nulla eſt ambiguitas, non debet admitti voluntatis quæſtio l.ille, ff.de leg.3.Spi.

Illi, aut illi, vter eorum Capitolium prior aſcenderit, vtile legatum adſerit. Africanus in l.ſi ſeruus legatus viuo teſtatore,ff.de leg.1.Spieg.

Illi cum illo habitationem lego, perinde eſt, ac ſi ita, Illi & illi legaſſet:auctor Julianus.

Cum ita legatur,Illi hoc amplius fundum illum cum omnibus rebus, quæ in eodem fundo erunt:mancipia quoque contineri,Modeſt.reſpondit,l.omnia,de leg.2.Spieg.

Illi,quantum plurimum per legem accipere poteſt,dari volo: vtique tunc cum quandoque capere poterit, videtur ei relictum:ſed & ſi dixerit,Quam maximam partem dare poſſum, damnas eſto dare ei hæres meus, idem erit dicendum, teſte Vlp.de leg.2.l.ſi ita quis Spieg.

Illi ſi demeruerit, omnimodo Vlp.ait, fideicommiſſum debebitur:ſi modo meritum,quaſi apud virum bonum collocare fideicommiſſarius potuit,& ſi ita ſit:Si te non offenderit, æque debebitur. nec poterit hæres cauſari,non eſſe eum meritum,ſi alius vir bonus,& non infeſtus,meritum potuit admittere.Spieg.

Illum tibi commendo.Teſte Vlp.in l.fideicommiſſa.de leg. 3.Diuus Pius reſcripſit,fideicommiſſum non deberi. Aliud eſt enim perſonam commendare, aliud voluntatem ſuam fideicommittentis hæredibus inſinuare.Spieg.

Illud, aut illud vtrum elegerit legatarius, nullo à legatario electo,legatum ad hæredem tranſmittitur:auctor Paul.in l.illud,ff.de opt.leg.Spieg.

Infans dulciſſima.Scæuol.de leg.3.reliquum omne,inquit, reddas & reſtituas Mæuiæ infanti dulciſſimæ.Spieg.

In primis ſciant hæredes mei nullam pecuniam eſſe penes vxorem meam,ſed nec aliud quicquam,ideoque eam hoc nomine inquietari nolo.Hæc verba quem ſenſum habeant,Modeſtinus indicat,de leg.2.l.Titia,§.cum Seius. Spieg.

Lances numero duas leues , quas de ſigillaribus emi, dari volo. Ac inde natum thema Scæuola reſpondet in l.penult.de leg.3.Accurſ.Juriſconſul.reſponſum non intellexit, vt nec vir quidam doctus, multique nominis inter cauſidicos, de quo latius Alex.lib.3.c.4.Spieg.

Lecticarias octo, aut pro his in homines ſingulos certam pecuniam, vtrum legatarius volet. Vide Pomponium in l.ſi ex toto,§.ſi ita legatum ſit,de leg.1.Spieg.

Libertis dari volo,quæ viua præſtabam. Vide Papinianum in fin.l.Seio amico,ff.de ann.leg.Spieg.

Libertus medicus , medicamentorum ſumptum quando non recte petit,Papin.indicat in præallegata leg.Seio.Spieg.

Libertis meis omnibus alimentorum nomine ſingulis annuos denarios duodecim ab hærede dari volo,ſi ab vxore mea non receſſerint.Hanc ſpeciem Scęuola expedit in l.Mæuia,de ann.leg.Spieg.

Libertis meis, quibus nominatim nihil reliqui, quę viuus pręſtabam, dari volo, l.Sempronio,ff.de vſu & vſufruct.

Libertis libertabuſque meis,& quos in codicillis manumiſi,fundum vbi me humari volui,dari volo,vt qui ab his deceſſerit, portio eius reliquis adcreſcat,ita vt ad nouiſſimum pertineat, poſt cuius nouiſſimum deceſſum ad Rempublicam Arelatenſium pertinere volo. Hoc amplius libertis libertabuſque meis habitationes in domo,quandiu viuent. Sed Pactiæ & Trophimæ diætas omnes,quibus vti conſueuit Quam domum poſt mortem eorum ad eandem Rempublicam pertinere volo.Scæuola explanat in l.codicillis, ff.de vſu & vſufru. Spiegel.

Lucio Titio prædia mea illa cum prætorio , ſicut à me in diem mortis poſſeſſa ſunt, do. Paulus protulit,inſtrumentum ruſticum,& omnia quę ibi fuerunt, quo domus fuiſſet inſtructior, deberi conuenit: colonorum reliqua non debentur,l. prędiis,de leg.3.Lege,Reliqua actorum & colonorum.ſpieg.

Lucio Sempronio lego omnem hęreditatem Publii Męuii. Papinianus elucidat,in l.cum filius de leg.2.

Lucio Titio, ſi is hęredi meo taballas, quibus ei pecuniam expromiſeram, dederit, centum dato. Hoc legatum explicat Juriſconſultus in l.ab omnibus,§.primo,de leg.1.Spieg.

Lucio Titio fundum Seianum, vel vſumfructum fundi Seiani lego,Marcello reſpondente de legatis 2.poteſt legatarius

vel

vel fundum vindicare vel fructum: quod facere non poteſt is, cui tantum fundus legatus eſt.Spieg.

Lucio Titio marito meo, cui maximas gratias ago, dari volo ſupra dotem, quam ei dedi, tot aureos. Vide Paul.in l.Seia cum nuberet, ff.de dot.relig.

Lucio & Titio eorumue cui fundum do, lego, Juliano teſte, vtiliter legatur his verbis, Et ſi vterque vixerit, vtrique: ſi alter, alteri totum debitur, l.ſi quis teſtamento, §.his verbis, de leg.1.Spieg.

Lucio Titio tot, & hoc amplius, vxori & liberis eius tot African. dubitandum non eſſe ait, quin legatum maneat, quem vide de leg.1.§.ſi ita ſcriptum.

Lucio Titio tritici modios centum, qui ſinguli pondo centum pendant, hæres dato. Vide Jabol.in l.quidem, ff.de tritic. legat.Spieg.

Lucio Titio auri pondo tria, quæ viua præſtabam Scæuola enarrat thema §.fin.l.Titia hærede, ff.de ann.legat.Spieg.

Lucius Titius hæres meus quinque aureos Thitaſo dare damnas eſto: deinde alio loco ita legatum fuerit, Publius Męuius hæres meus Thitaſo quinque aureos dare damnas eſto, Pompon.interpretatur, de leg.2.Spieg.

Lucius Titius & Caius Seius Publio Mæuio decem dare damnas ſunto. Paulus oſtendit ex Sabini mente, l.ciuitatibus de legat.1.

Lucio Titio bono viro, cuius obſequio gratias ago, dari volo annuos (quamdiu viuet) aureos decem, ſi rebus nepotis mei interuenerit, omnemq; adminiſtrationem rerum nepotis mei ad ſolicitudinem ſuam reuocauerit. Scæuola caſum elegantem extricat eleganter in l.Mæuia, ff.de ann.legat.Spieg.

Lucius Titius Seiæ hæredi ſuæ, quam pro parte dimidia inſtitui, ſalutem. Mæuium libertum meum, quem in teſtamento pro parte dimidia hæredem inſtitui, eam partem hæreditatis veto accipere: cuius in locum partemue eius Publium Sempronium dominum meum hæredem eſſe volo. Vide Scæuolam in l.cum quis decedens, §.Seiam & Mæuium, de legatis 3.Spieg.

Lucius Titius hæres meus, aut Mænius hæres meus, decem Seio dato. Legatum hoc interpretatur Pompon.in l.ſi ex toto, de legat.1.Spieg.

Lucius Titius hoc meum teſtamentum ſcripſi ſine vllo Juriſperito, rationem animi mei potius ſecutus, quam miſeram & nimiam diligentiam. Et ſi minus aliquid legitime minuſue perite fecero, pro iure legitimo haberi debet hominis ſani voluntas, l.pen.§.fin.de leg.2.

Mando filiæ meæ, pro ſalute ipſius ſollicitus, vt quoad liberos tollat, teſtamentum non faciat. Item enim poterit ſine periculo viuere. Senſum pete à Papiniano, de leg.2.l.cum pater filios, §.mando.Spieg.

Medico Sempronio quæ viua præſtabam, dari volo, iuxta Papinianum in l.Seio amico.ff.de ann.leg.ea videntur relicta, quæ certam formam erogationis annuę, non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt.Spieg.

Mæui fili, quod iam tibi maximam partem facultatum dederim, contentus eſſe debes fundo Semproniano cum ſuis inhabitantibus, id eſt, familia, & quę ibi erunt, & inf. Argentum omne & ſupellectilem (quodcunque habeo) tibi do, & quidquid in prædio Semproniano habeo. Vide Paulum in l.quæſitum eſt, de leg.3.Spieg.

Mæui & Semproni dulciſſimi filii præcipitote omne, quidquid ex hæreditate boniſue Titii domini mei patris veſtri ad me peruenit mortis eius tempore: ita tamen vt omne onus eiuſdem hæreditatis, tam in præteritum, quam in futurum, nec non etiam ſi quid poſt mortem Titii domini mei ſolui, agnoſcatis. Extant hæc verba apud Scæuol. quorum & ſenſum ille aperit in l.pen.de leg.2.Spieg.

Mæuio infanti alumno meo, quadringenta dari volo, quæ ad te Seia ſuſcipias, & vſuras eius quincunces in annum vſque viceſimum ætatis præſtes, eumque ſuſcipias, & tuearis. Vide Scæuolam in l.à filio.ff.de alim.leg.Spieg.

Mæuio liberto meo nihil de me merito dari volo lagenas vini vetuſti centum quinquaginta, l.cum quis decedens, §. Seiam & Mæuium, de leg.3.Spieg.

Mulos duos, qui mei erunt, cum moriar, Seio hæres dato, Julianus interpretatur, de leg 3.Spieg.

Nigidium, Titium, Dionem, libertos meos ſenes. & infirmos peto, in locis, in quibus nunc agunt, ſeneſcere patiamini. Vide Scæuolam in l.Sempronio, ff.de vſu & vſufructu.Spieg.

Niſi hæres meus voluerit, illi decem dare volo, quaſi conditionale fideicommiſſum eſt Vlpiano: quem vide in l. fideicommiſſum, de leg.3.Spieg.

Non volo autem, vt à meis hæredibus ædes meæ veneant, illarumue nomine pecunia mutua accipiatur: ſed vt apud eos (ſiue filii, ſiue nepotes ſint) in omne æuum inuiolabiliter permaneant. Si quis vero eorum partem ſuam vel vendere, vel in cauſam mutui obligare voluerit, ſaltem cohæredi ſuo eius vendendi vel obligandi poteſtatem habeto. Quod ſi aduerſus et quis fecerit, quicquid eius rei geſtum eſſe dicetur, id infirmum atque irritum eſto. Hæc Græce extant in §.inſtituto ſilio, l.Lucius Titius, de leg.2. Haloander noſter ea vertit proxime Juriſconſultorum phraſim attingens, ab Alciato neglectam Scæuola vero interpretatus eſt ibidem.Spieg.

Nullo modo prædium ſuburbanum aut domum hęres alienet. Hæredis hæres alienauit. Quid juris? Scæuola reſpondet in l.Lucius Titius, de leg.2.ff.Spieg.

Omnibus libertis libertabuſque meis cibaria & veſtiaria, quæ viua præſtabam, dari præſtarique volo. Adi Scæuolam in l.à filio.§.fin.de alim.leg.Spieg.

Omnibus libertis meis cibaria præſtabitis pro arbitrio veſtro: non ignorantes, quos ex his charos habuerim. cætera quę huc faciunt, explicat Modeſtinus, l.verba teſtamenti, ff.de alim.leg.Spieg.

Omnibus autem libertis meis, & quos viuus, & quos his codicillis manumiſi, vel poſtea manumiſero: contubernales ſuos, item filios, filias lego, niſi ſi quos quaſue ad vxorem meam teſtamento pertinere volui, vel ei nominatim legaui legauero, l.vxorem, de leg.3.

Omnibus, quos, quaſue manumiſerim, ſiue his tabulis, ſiue quibuſcunque aliis filios filiaſue ſuas omnes concedi volo. Scæuola exponit in fin.l.cum quis decedens, de legatis 3.Spie.

Ouium grege legato, & arietes & agnos deberi nemo dubitat. Modeſtinus ait, in fin.l.ſeruis legatis, de legatis 3.Spieg.

Pamphilo liberto hoc amplius, quam codicillis reliqui, dari volo centum: & ſcio omnia, quæ tibi Pamphile relinquo ad filios meos peruentura, cum affectionem tuam circa eos bene perſpectam habeam. Quid his verbis veniat accipiendum, Scæuola aperit, de legat.3.in princ.l.Pamphilo.Spieg.

Patrimonii mei reditum omnibus annis vxori meæ dari volo. Ariſto reſpondit, ad hæredem vxoris non tranſire: quia aut vſufructui ſimile eſſet, aut huic legato in annos ſingulos. Vide Vlpianum de vſu & vſufruct.Spieg.

Pecuniam, quam Titio liberto meo & alumno legaui, eſſe volo penes Publium Mæuium vſque ad viceſimum quintum annum ætatis ejus, proque ea computari cum eo vſuras quadrantes. Quantum autem ei ſtatuendum ſit in ſumptum, tu Publi Mæui (cum patris affectum ei præſtare debeas) æſtimabis. Leg.Scæuol.de ann.leg.liberto ſuo, §.Largius Euripian, Spiegel.

Pertinent hi codicilli ad vxorem & filium. Primum rogo, ſic inter vos agatis, vt me viuo egiſtis. Itemque rogo, Quicquid aut ego reliquero, aut vos ipſi habetis, commune vobis ſit. Scęuola explicat l.fin.§.Lucius, de leg.2.Spieg.

Peto à te domina vxor, ne ex fundo Titiano partem tibi vendices, cum ſcias me vniuerſam eius fundi emptionem feciſſe, ſed beneficio affectionis & pietatis, quam tibi debui, eandem emptionem (cum numis meis comparaſſem) tecum communicaſſe. Vide l.vxorem, de leg.3.in princ.Spieg.

Peto à te filia, vt acceptis ex hęreditate mea in portionem tuam centum aureis & prędio Tuſculano, partem hęreditatis reſtituas matri tuę. Hęc verba Papinianus interpretatur mox à princ.l.cum pater filios, de leg.2. Spieg.

Peto à te filia mea, vt dotalem cautionem poſt mortem meam mutes, & ita renoues, vt fratres tui dotem ſtipulentur hoc caſu, vt ſi ſine liberis vno pluribuſue in matrimonio morieris, dos ad eos perueniat. Ibid.§.fideicommiſit

Peto à te Titi, fideique tuę committo, vti curam condendi corporis mei ſuſcipias, & pro hoc decem aureos è medio pręcipito. Scęuola exponit l.pen.de leg.2.

Peto, cum morieris (licet alios quoque filios ſuſceperis) Sempronio nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei. Papin.enarrat in l.cum filius, §.pater, de legat.2.Spieg.

Peto vt fundum meum Campanum Geneſię alumnę meę adſcribatis ducentis aureis, vt eſt, l quęſitum, de leg 3.

Peto fundum meum ita, vti eſt, alumnę meę dari. Scęuola interpretatur, l.qui habebat, de leg.3.Spieg.

Peto Luci Titi, vt contentus ſis centum aureis, item peto pro parte tua contentus ſis Luci Titi centum aureis. Papinianus hęc verba explicat in princ.leg.peto Luci Titi, de legat.3. & paulo poſt illud: Peto pro hęreditate, quam tibi reliqui, quę ad fratrem meum jure legitimo rediret, contentus ſis centum aureis.Spieg.

Peto vti velis cohæredem tibi recipere in fundo Juliano meo, quem amplius te recipere juſſi, Clodium verum nepotem meum, cognatum tuum.Bart. Ex his apud Scęuolam verbis in fi.l.Lucius Titius colligit, verba Inſtitutionis ad alium, quam inſtitutum directa habere vim fideicommiſſi, & §.fin.l. pater filium, de leg.3.

Quanta pecunia dotis nomine, & reliqua: pro ea quinquaginta hæres dato, l.cum ſcriptum eſſet, ff.de dot.releg.

Prædia quæ ad eos ex bonis meis peruentura ſunt, nulla ex cauſa abalienent, ſed conſeruent ſucceſſioni ſuæ, deque ea re inuicem ſibi caueant, l.pater filium, §.pen.de leg.3.Spieg.

Prædiolum meum dari volo libertis libertabuſque meis, &

quos hoc teſtamento manumiſi, & Seiæ alumnæ meæ, ita ne de nomine familię meæ exeat, donec ad vnum proprietas perueniat. Leg. Scæuolam, de leg. 2. l. pen. §. Lucius Titius, 1. Spie.

Præſentibus & conſentientibus fratre & matre puellam nubere, apud Scæuolam in thematiis, l. vxorem, §. teſtamento, 2. de leg. 3. Spieg.

Præſtari volo Philoni, vſque dum viuit, quinquageſimam omnis reditus, quæ ex prædiis à colonis vel emptoribus fructus ex conſuetudine domus meæ præſtatur, Scæuola declarat in l. liberto ſuo, de ann. leg. Spieg.

Proprietatem autem eorum, quæ ſupra ſcripta ſunt, reuerti volo ad filias meas, quæue ex his tunc viuent. Vide Scæu. in l. filios hæredes, ff. de Vſu & vſufruct.

Propter res vniuerſas, quæ mihi cum fratre meo, patruo veſtro, communes ſunt, quas æſtimationis conſtiterit eſſe vniuerſas, duo millium aureorum fidei veſtræ committo, vti pro portione veſtra mille aureos à Lucretio patruo veſtro accipiatis. Scæuola ſenſum indicat l. fin. §. 1. de leg. 2. Spieg.

Publio Mæuio dominulo meo ab hæredibus meis dari volo, pueros quinque ex meis, duntaxat intra annos ſeptem. Scęuola elucidat in l. vxorem, §. teſtamento, 1. de legat. 3. Spieg.

Publio Mæuio omnes iuuenes, quos in, miniſterio habeo, dari volo. Vide l. non aliter, ff. de leg. 3.

Quæ vxori meæ iure donauero, ea ei lego: vel ita, Quæ vxoris manumiſſionis cauſa donauero, Africanus inutile legatum pronunciat, l. ſi quando quis. de legat. 1. Spieg.

Quanta pecunia ex hæreditate Titii ad me peruenit, tantum hæres meus Seio dato, Hæc verba interpretatur Iabol. in l. qui concubinam, §. cum ita, de leg. 3 Spieg.

Quantam pecuniam hæres meus à Titio exegerit, tantum Mæuio dato. Paul. exponit de legat. 2. Quanti id in eo anno plurimi fuit, tantum ęs dare domino, damnas eſto, l. 2. ff. ad leg. Aquil. Spieg.

Quantum hæres meus habebit, tantum Tithaſo dari volo: pro eo eſt, quaſi ita ſit ſcriptum, Quantum omnes hæredes habebunt. Quod ſi ita fuerit, Quantum vnus hæres habebit, tantum Tithaſo hæredes meos dare volo: minor pars accipienda erit, quæ venit in legato. Pomponius auctor de legat. 2. Spieg.

Quæ à filio meo legaui, quæque eum dare iuſſi, ſi mihi hæres eſſet: id hæres meus iiſdem diebus dato. Sed ſi ita reperita fuerint, Legata quæ a filio meo legaui, hæres meus dato: pure reperita videbuntur legata, duntaxat monſtratione eorum facta, l. ſi quis filio, de legat. 1. Spieg.

Quæ Lucius Titius mihi debet, ea hæres meus Cornelio dare damnas eſto. Vlp. ait nihil amplius ex hoc legato, quam actiones ſuas hæredes præſtare debere.

Quæ legata pero decuriones, & rogo, ne in aliam ſpeciem aut alios vſus conuertere velitis. Vide Scæu. in l. quidam prædia, ff. de Vſu, & vſufruct. Spieg.

Quæ pecunia propter vxorē meā ad me peruenit, quinquaginta, tantundem pro ea dote heres meus dato. Julian. explanat in l. cum ſcriptum eſſet, in princ. ff. de dot. releg. Spieg.

Quas pecunias legaui, quib. dies appoſitus non eſt, eas hæres meus, annua, bima, trima die dato. Talis ſcriptura, teſte Vlpiano, ad corpora legata non pertinet; ſed ad ea, quæ pondere, numero, menſura, continentur: ad ea tantum legata pertinent, quibus dies non eſt appoſitus, de legat. 1. Spieg.

Quæque eius cauſa parata ſunt. Paulo teſte, hæc adiectio legatum alias plenius efficit, alias exiguius. Id enim ſignificat, & ſi quid præter ea, quæ dicta ſunt, eius cauſa paratum eſt minuitur, detracta coniunctione Que: quia ex omnibus ſupra comprehenſis ea ſola definiuntur, quæ eius cauſa parata ſunt, l. ea tamen, de leg. 3. Spieg.

Quæcunque in legatis reliqui, vel dari præcepi, ab Atticiano filio meo & herede dari præſtarique iubeo. Deinde ſubiecit in præceptione relinquenda filiæ ſuæ hæc verba: Paulinæ dulciſſimæ filiæ meæ ſi quæ me viuo comparaui, dedi, ſibi habere iubeo: cuius rei quæſtionem fieri veto, & peto à te filia chariſſima, ne velis iraſci, quod ampliorem ſubſtantiam fratri tuo reliquerim, quem ſcis magna onera ſuſtenturum, & legata, quæ ſupra feci, præſtaturum. Spieg.

Quos liberos meos, vbi corpus meum poſitum fuerit, ibi eos morari iubeo, vt per abſentiam filiarum mearum ad Sarcophagum meum memoriam meam quotannis celebrent, l. libertis, §. pen. ff. de alim. leg.

Quæcunque primis tabulis dedi, eadem omnia ab hæredibus quoque heredis mei in duplum dari volo. Vide Scæuolam, de legat. 2.

Qui meus erit, cum moriar, heres, dato: exponitur à Paulo in l. 5. de legat. 2. Julian. l. ſeq. conditionem huiuſmodi legato iniectam putat. Spieg.

Quidquid in horreo meo erit, modo non ſit legatarii dolo, hoc eſt, ampliandi legati gratia in horreum illatum. Spieg.

Quidquid propter Titiam ad Seium dotis nomine peruenit, tantam pecuniam Seius heres meus det Titiæ. Vide Modeſtin. in l. Mæuio fundi, de legat. 2.

Quidquid mihi Lucium Titium dare facere oportet, Sempronio lego, nec adiecillet, Præſens in diemue. Scæuola in l. ſi ſcripſiſſet de legat. 2. docet. Spieg.

Quidquid in patria Gadibus poſſideo. Scæuola exponit de legat. 3. l. vxorem, §. legauerat. Spieg.

Quidquid ex hæreditate boniſue meis ad te peruenerit, cum morieris reſtituas. Modeſtin. elucidat in l. quod his verbis, de legat. 3.

Quidquid erit, cum moriar, in illa regione: & quidquid in quacunque ſpecie erit in illa regione, & quod meum erit, l. nepoti, de inſtruct.

. Quidquid ex bonis meis ad te peruenerit, reſtituas. Hæc verba & fructus à morte teſtatoris perceptos comprehendunt. Alber. pleraque indicat loca. Spieg.

Quidquid ex hæreditate mea ad te peruenerit, exponitur in §. fin. l. poſt emancipationem, de legat. 3. Spieg.

Quidquid ex hæreditate ſupererit, quid ſignificet, exponitur in l. deducta, §. fin. ff. ad Senatuſconſultum Trebell. Spieg.

Quidquid mei iuris eſt in illo fundo, trado. Hæc vt incerta traditio, vana eſt, l. locus ff. de acqu. poſſ. Spieg.

Quiſquis mihi ex ſupraſcriptis hæres erit, aut ſi hæres erit Seius, vel ſi hæreditatem adierit: ſubiectum legatum, vel fideicommiſſum non faciunt conditionale, teſte Vlp. in l. 3. de legat. 1. Spieg.

Quiſquis mihi alius ex ſupraſcriptis cum patrono meo heres erit, ab eo ſeruos illum & illum Titio lego, quos ſingulos æſtimo vicenis aureis. Interpretatur Julianus in l. ſi quis teſtamento, §. ſi libertus, de legat. 1. Spieg.

Quiſquis heres mihi erit, proximus hæres tantum ſignificatur, vt dicit Paulus in l. ex illa parte, de verb. ſignif. Spieg.

Quiſquis mihi erit hæres, omnes gradus hęredum complectitur, excepto ſubſtitutionis caſu, l. ſi plures, ff. de legat. 3. nam in eo non omnem patris heredem ſignificat, ſed teſtamentarium tantum, l. ex illa, ff. de verb. ſign. & ſimilibus locis per Albericum indicatis. Spieg.

Quiſquis mihi heres erit, damnas eſto, Attio heredi decem dare. Item, Quiſquis mihi heres erit, damnas eſto heredi meo decem dare. Item ſi heres non fuerit. Quo ſenſu accipienda ſint verba horum legatorum, aperit IC. ab omnibus, de legat. 1. Spieg.

Quiſquis mihi hęres erit, damnas eſto dare: fideique eius committo, vt det, quantas ſummas dictauero, dedero, Męciano referente, de leg. 3. His verbis Ariſto res quoque corporales contineri ait, quia & hoc verbum, Quantas, non ad numeratam duntaxat pecuniam referri, ex dotis relegatione & ſtipulationibus emptę hęreditatis appareret, & Summę appellatio ſimiliter accipi deberet, vt in his argumentis, quæ relata eſſent, oſtenderetur. Spieg.

Quiſquis mihi hęres erit, fidei eius committo, vt det ex reditu cœnaculi mei & horrei, poſt obitum, ſacerdoti & hierophylaci, & libertis, qui in illo templo erunt, denaria decem die nundinarum, quas ibi poſui. Ex his verbis, & Scęuolę reſponſo de ann. leg. l. annua Bar. colligit, relictum ſacerdoti, vel miniſtris Eccleſię, ipſi Eccleſię videri relictum. Spieg.

Quiſquis mihi Gallicanarum rerum heres erit, damnas eſto dare: ab omnibus hęredibus videri legatum, quando ad omnes eos res Gallicanę pertinent, teſte Vlp. in l. 4. de leg. 1.

Quiſquis mihi liberorum meorum heres erit, eius fidei committo, vt ſi quis ex his ſine liberis decedat, hereditatis meę beſſem, cum morietur fratribus ſuis reſtituat. Marcellus declarat in l. Lucius Titius cum duos. paulo ante fin. tit. de legat. 1. Spieg.

Quiſquis mihi heres, heredeſue erunt, hoc amplius Lucius Eurychus, quam quod eum heredem inſtitui, è media hereditate ſumito, ſibique habeto vna cum Pamphilo: quem liberum eſſe iubeo, inſtrumentum tabernæ ferrarię, vt ita negotium exerceant. Adi Scęuol. in l. pen. de leg. 2. Spieg.

Quiſquis mihi heres erit, ſciat me debere Demetrio patruo meo denarium tria millia, & depoſita apud me à Seleuco patruo meo tria millia, quę etiam reddi & ſolui ei jubeo. Sunt apud Scęuolam hęc ipſa verba interpretātem in l. pen. de leg. 2.

Quiſquis mihi heres erit, omnia libertis meis, quos hoc teſtamento manumiſi, & quos ante habui, quoſque vt manumittantur petii, alimentorum nomine in menſes ſingulos certam pecuniam dato. Vide l. Lucius Titius, de legat. Spieg.

Quoad ſeruiet: vel ſi forte ſeruus Titii erit, apud Martian. ratum eſt, l. ſeruo alieno, de leg. 1. Spieg.

Quod in rerum natura adhuc non ſit legari poſſe Pompon. auctor eſt: veluti quicquid illam ancillam peperiſſe conſtiterit, vel ita: Ex viuo, quod in fundo meo natum erit, vel fœtu, tantum dato, de legat. 1.

Quod mihi Caius debet, id heres meus Sempronio dare damnas eſto. Quod mihi Lucius debet, id heres meus Męuio dare damnas eſto, l. non quocunque, §. qui Caium, de leg. 1. Sp.

Quod ſi aduerſus voluntatem meam facere voluerit, fundum Ti-

dum Titianum ad fiſcum pertinere. Ita enim fiet, vt fundus Titianus de nomine noſtro nunquam exeat. Vide Scæuolam de leg.3.l.pater filium.§.fundum Titianum.Spieg.

Quod ſi conditione ſupra ſcripta recipere legatum, legatam ſibi pecuniam ciuitas Sebaſtenorum noluerit, nullo modo heredes meos ei obligatos eſſe volo, ſed habere ſibi pecuniam. Scæuolam vide in l.liberto ſuo, de an. leg. hanc ſpeciem ſcite explicantem.Spieg.

Quod mihi Titius debet, Mæuio hæres meus dato: quod Mæuius, Seio dato. Declarat Pompon. in l.qui duos reos, de legat.2.Spieg.

Quod Titio inf.legauero, id neque do, neque lego. Vide Pompon.ad fin.l.ſi mihi & tibi, de leg.1.Spieg.

Rogo, reſtituas libertis meis, quibus voles.

Marcellus putauit heredem poſſe etiam indignum præferre. Atſi ita fideicommiſſum reliquiſſet, His quoque dignos putaueris: petere poſſe ait eos, qui non offenderint. Vide JC. in l.cum quidam ita de leg.2.Spieg.

Rogo filia, vt bona tua quandoque diſtribuas liberis tuis, vt quiſque de te meruerit. Quid hæc velint verba, Papin. indicat in l.cum pater filios, de leg.2.Spieg.

Rogo fundum, cui voles, aut quibus voles ex familia, relinquas: Papin. ait, rem in expedito fore. Quod ſi talia verba fuiſſent, Peto ne fundus de familia exeat: heredis heredem propter ſequens fideicommiſſum, quod in exterum collatum eſt, oneratum, intelligi, l.ſi vnum ex familia, §.ſed etſi fundum.Spieg.

Rogo fundum, cum morieris, reſtituas ex libertis, cui voles. Idem Papin eleganter interpretatur.

Rogo te Titi, vt acceptis centum, illum ſeruum manumittas, vel Sempronio quid præſtes: parum quidem apte ſcribi, fatetur Iuriſconſul. verum æque intelligendum heredis fideicommiſſum ad fin.l.ſeruus legatus.ff.de leg.1.Spieg.

Rogauit Titius, ſpopondit Mæuius. Hæc verba, Vlp. ait, non tantum pactionis loco accipiuntur, ſed etiam ſtipulationis, l.iuriſgentium Quod fere, ff.de pactis.Spieg.

Marcellus de leg.1. Si quid relictum ſit ciuitatibus, omne valet, ſiue in diſtributionem relinquatur, ſiue in opus, ſiue in alimenta, ſiue in eruditionẽ puerorum, ſiue quid aliud.Spieg.

Item rogo, vti reliquum æs alienum, quod ex bonis Aretonis debetur, omnibus creditoribus ex reditibus eorum bonorum ſoluas, reddas, ſatiſque facias, l.nomen, §.vnic.de legat. 3.Spiegelius.

Seiæ vxori meæ, ſi omnes res, quæ tabulis dotalibus continentur, hæredi meo exhibuerit, & tradiderit ſummam dotis quam mihi pro ea pater eius intulit, dari volo. Hoc amplius decem. Vide Scæuolam in l.qui dotem, ff.de dot.releg.Spieg.

Seio amico fideliſſimo, ſi voluerit, ſicut meis interueniebat, eodem modo filiorum meorum negotiis interuenire, annuos ſenos aureos, & habitationem, qua vtitur, præſtari volo, Papin. exponit, ff.de ann.legat.Spieg.

Seio ſeruos decem do, pater eos decem, quos Titio legaui. Item illi, ſi volet, Stichum do: Caius declarat in l.ſi ita legatum ſit, de legat.1.Spieg.

Seio, ſi mihi hæres non erit, & vxori eius Marcellæ argenti libras 15. dari volo: Vide Scæuolam in l.vlt. §.Seio quem de leg.2.Spieg.

Sempronio, ea quæ viuus præſtabam, dari volo. Vide Scæuolam, ff.de viu & viuſruct.

Sempronio alumno meo illud & illud. Et cum per ętatem licebit, militiam illam cum introitu comparari volo. Hęcque omnia integra. Item Seio liberto meo in l.tiam do lego, quam & teſtator habui. Vide l.pen.de leg.3.Spieg.

Sempronio decem, aut ſi noluerit, Stichum hominem lego: hoc caſu duo ſunt legata, ſed vno contentus eſſe debet, teſte Paul.l.ſi quis ſeruum, de legat.2.Spieg.

Semproniæ mulieri meæ reddi iubeo ab hæredibus meis centum aureos, quos mutuo acceperam. Vide Scæuolam de legat.3.l.Lucius Titius.

Sempronius ſumito prædia mea omnia, quæ ſunt vſque ad prædium, quod vocatur Gaas in finibus Galatiæ, ſub cura villici primi, ita vt hęc omnia inſt.tuta ſunt. Scęuola de leg.3. reſpondet l.patronus, §.Sempronio ita legauit.Spieg.

Seruis Iuriſconſult. exæquat quadrupedes, quæ pecudum numero ſunt & gregatim habentur: veluti oues, capræ, boues, equi, muli, aſini, l.2.ff.ad leg.Aquil.Spieg.

Si ad pubertatem peruenerit. Vid. l.ſeruo alieno, de leg.1.

Si aliter fecerit, exhæres eſto, vel perdito legatum, apud Scęuol.in l.vxorem, §.hæres, de legat.3.Spieg.

Si cui bis legauero, ſemel ei hęres dato, vel ſemel debeatur: Vlpia. tractat in l.ſi ita ſit ſcriptum, de legat.1.

Si cui legetur, cum quatuordecim annorum erit. Vtimur, ait Vlp. certo iure, vt tunc ſit 14.annorum, cum impleuerit: & ita Imperatorem decreuiſſe, Martianus ſcripſit. cum ſic relictum eſt, Cum ad quatuordecim annos peruenerit, annua, bima, trima die: legatum eſt conditionale, & in diem, vt Vlpian. docet in l.ſi cui legetur, de leg.1.Spieg.

Si exiſtimauerit hæres, ſi cóprobauerit, ſi iuſtum putauerit. Vide Vlp.in l.ſi ſic legatum, de leg.1. & decem quę mihi Titius debet lego, & Titio 10. quę mihi Seius debet legauero. Item Stichum, aut 10. vtrum ego velim; ibid.Spieg.

Si filiæfamilias ita legatum ſit, Cum in tutelam ſuam peruenerit: tunc debebitur, cum viripotens facta fuerit: auctor Paul.de leg.3. Spieg.

Si ita Titio legetur, fundum Seianum, vel vſumfructum eius ſibi habeto: duo eſſe legata, & in arbitrio eius eſſe, an velit vſumfructum vindicare. Sed & ita leget: Titio fundum do lego, vt eum pro parte habeat: mihi videtur, ait Vlpian. poſſe dici partem habiturũ. Videri enim fundi appellatione non totum fundum, ſed partem appellaſſe: nam & pars fundi fundus recte appellatur, in fine, l.plane, de legat.1.Spieg.

Si nemo filiorum volet, idem eſt, ac diceret: Si quis filiorũ non volet, vt Bellon. recte tradit, c.14.li.14. Supput.Spieg.

Si mei erunt, cum moriar, ſerui ſcil. ita relicti. Vlp. deberi negat, ſi modo ſenſit teſtatrix, vt ita deberentur, ſi in ſolidum eius fuiſſent, l.Iuliano, iuxta Nor.text.de legat.3.Spieg.

Si moriientur cum matre mea, quam pro parte hæredem inſtitui, exponit Scæuola de ann.leg.l.annua.Spieg.

Si morte patris, ſui iuris effectus fuerit.

Si Nerua conſul factus erit, Titius hæres Attio det fundum: ſi non erit Nerua conſul factus, Seius hęres Męuio 100. dato: Celſus exponit, in l.ſi illud, ff.de leg.2. Spieg.

Si nupſerit. Vide Caium, l.non dubium, de leg.3.

Si primus mihi hæres non erit, ſecundus Titio 10. dato: ſi ſecundus mihi hęres non erit, primus Seio fundum Tuſculanum dato. Vtriſque omittentibus hęreditatem, primo & ſecundo quęrebatur, ſubſtituti, quos eis dederat, an & cui legata præſtare debeant. Paul. reſpondit, ab vtroq; ſubſtituto legata deberi, l. debitor decem §.ſi primo.de leg.2. Spieg.

Si qua filia mihi gignitur, ei hæres meus centum dato. Declaratur per Vlp.l.qui filiab.de legat.1.Spieg.

Si quid in teſtamento, quod ante hoc tempus feci, legaui, cui dare volui: peto ab his vti tertiam partem pecuniæ filiæ meæ reddant, l.libertis, §.poſthumis, ff.de alimen.leg. Spie.

Si quid cui liberorum meorum dedi, aut donaui, aut in vſum conceſſi, aut ſibi acquiſiuit, aut ei ab aliquo datum, aut relictum eſt, id ſibi pręcipiat, ſumat, habeat. Senſum oſtendit Scæuola in l.penult. de leg.2. Spieg.

Si (quod abominor) neque filia mea, neque nepos meus, hęredes mei erunt, tunc portionem meam partis dimidię fundi illius ad libertos meos pertinere volo. extat apud Scęuol. in l.pen. de leg.2.

Si ſine filiis decedat. Hanc conditionem in teſtamento patris filio appoſitam, aliqui de maſculis tantum accipiendam putarunt, vt refert Alciatus, quibuſdam coniecturis, quod videlicet propriam filiam teſtator excluſerat, & quod ex lege municipali maſculi fœminis pręferrentur, cóſuluit ipſe (tum enim ius dicebat) quamplurimos notę prudentię, patresfamilias: an ſi ipſi illis verbis teſtarentur, decedente filio neptem ſuam excludi vellent. Negauerunt omnes, & huiuſmodi ſermone de vtroque ſexu ſe communiter intelligere profeſſi ſunt, ſcrupuloſam recentiorum interpretationem omnes vno ore damnantes.

Si Stichus Seii factus, iuſſu eius hęreditatem adierit, rogo det. Paul. oſtendit, cur non valeat eiuſmodi fideicommiſſum, l.ſed etſi ſic, de leg.3.

Si Titius hæredi meo cauerit centum Mæuio ſe daturum, & hęres meus Titio centum dato. Item ſi Titius hæredi meo cauerit, ſe in municipio ex cẽtum aureis opus facturum: tunc ei centum aureos hæres meus dare damnas eſto. Item, ſi tabulas chirographi mei hęredi meo reddiderit, hæres meus ei decem dato. Item Stichum aut Pamphilũ, vtrum hęres meus volet, Titio dato. Item fundum Cornelianum & mancipia, quę in eo fundo dum moriar, mea erunt, hęres meus Titio dato. Item Titio & Męuio ſingulos ſeruos do lego. Item Titio ſeruum do lego, Męuio alterum ſeruum do lego. Hęc legata per Iulianum explicantur in l.huiuſmodi legatum, ff.de leg.1.Spieg.

Si volueris, Vlp. tradente, quanquam fideicommiſſum non debeatur ita relictum, tamen ſi ita aſcriptum fuerit: Si fueris arbitratus, ſi putaueris, ſi exiſtimaueris, ſi vtile tibi fuerit viſum, vel videbitur. Non enim plenum arbitrium voluntatis hęredi dedi, ſed quaſi viro bono fideicommiſſum relictum, l. fideicommiſſa, §.quanquam, de leg.3.Spieg.

Si mihi Męuia & Nigidia filię meę hęredes erunt, tunc Męuia e medio ſumito, pręcipito, ſibiq; habeto fundos meos illum & illum, cum caſulis & cuſtodibus omnium horum fundorum, & cum omnibus his agris, qui ad coniunctionem cuiuſq; eorum fundorum emptione, vel quolibet alio caſu obtigerint. Item cum omnibus mancipiis, pecoribus, iumentis, cęteriſq; vniuerſis ſpeciebus, quę in iiſdem fundis, quove eorum cum moriar erunt: vti optimi maximiq; ſunt, vtive eos in diem mortis meę poſſedi, & (vt plenius dicam) ita vti claudentur. Speciem horum verborum Paulus recitat, de

leg.3.& enucleat.ibidem Spiegelius.

Si te hæredem ſolum inſtituam,& ſcribam:vti monumentum mihi certa pecunia facias. Pompo.declarat in l. Q.Mutius de ann.leg.Spieg.

Sibique eos habere,poſſidere volo, ea lege & conditione, ne quis eorum partem ſuam vendere, donare, aliudve quid facere alii velit. Quod ſi aduerſus ea quid factum erit, tunc eas portiones prędiumue cum taberna ad Rempub.Tuſculanorum pertinere volo. Ad ſpeciem, quam ſubdit Scæuola in l.pater filium,§.quindecim,reſpiciendum tibi eſt.Spieg.

S. Stichus & Dama ſerui mei in poteſtate mea erunt,cum moriar,tunc Stichus & Dama liberi ſunto ;& fundum illum ſibi habento.Iabolen.elucidat in l.qui concubinam,de leg.3.

Sticho ſeruo meo hæres quinq; dato: & ſi Stichus hæredi meo per biennium ſeruierit,liber eſto,l.qui concubinam, §. cum teſtam.de leg.3.Spieg.

Stichum Sempronio do lego. Si Sempronius Stichum intra annum non manumiſerit, eundem Stichum Titio do lego.Vide Iulian.in l.ſi quis teſtamento,de leg.1.Spieg.

Stichum aut decem hæredes danto.Celſus ait,non poteſt alter hæredum quinque,alter partem Stichi dare: ſed neceſſe eſt vtrunque,aut Stichum totum aut decem ſoluere.

Stichus nutricis meæ nepos liber eſto, cui decem aureos annuos dari volo,l.Stichus, ff.de alim.leg.

Taberna purpuraria.Paul.de legat.3.Pater filiæ tabernam purpurariam,cum ſeruis inſtitorib. & purpuris,quæ in diem mortis ibi fuerunt, legauit: neque precia purpurę condita, neque debita,neque reliqua legata contineri placuit, auctor eſt.Spieg.

Tabernam meam,vti nunc eſt,do lego. Vide Pompo. in l. 1.de ſeru.leg.

Titio fundum do lego,ſi hæredi meo decem dederit.Vide l.ſi quis teſtamento, de leg.1.

Titio cum Seio do lego Martian.ait,vtriſque legatum eſt, ſicut ſi fundus cum domo Formiana legatus eſſet. Spieg.

Titius & Seius hæredes ſunto: Si Titius & Seius hæredes non erunt,Caius hæres eſto,quo ſenſu hæc verba accipienda ſint,pulchre diſſerit Alciat.Parerg.lib.5.c.7.Spieg.

Titio filio nomina ex Calendario,quę elegerit filius meus ſibi,viginti dare damnasſunto ſine dol.mal.

Titio fundum detracto vſufructu, lego, vel Seio eiuſdem fundi vſumfructum hæres dato,l.ſi alii,ff.de vſu & vſufruct.

Titio Seiana prędia,ſicuti comparata ſunt do lego. Caſum habes apud Paul.in l.prædiis,de leg.1.Spieg.

Titio Stichum do lego,ſi Pamphilum non elegerit: ſimile eſt,atq; ſi ita legatum fuiſſet,Titio,Stichum autPamphilum, vtrum eorum volet,do lego,l.cum ita,ff.de opt.leg.Spieg.

Titio vſumfructum fundi lego:quotieſque capite minutus erit, eundem vſumfructum ei do. Caius explicat in l.in ſingulos,ff.de ann.leg.Spieg.

Titio hoc amplius dari volo decem aureos,quos mihi hæredes Caii Seii debent, aduerſus quos ei actionem mandari volo,eique eorundem pignora tradi. Vide Scæuolam de leg. 3.l.nomen.

Titio centum aureos hæres pręſenti dato. Vide Papinian. de legat.3.

Titia vxor mea tantulam partem habeat,quantulam vnus hæres.Adi Iabolenum de leg.3.l.qui concubinam,§.1.

Titiæ textores meos omnes, præterquam quos hoc teſtamento aliis legaui,lego. Plotiæ vernas meos omnes,præterquam quos alii legaui,lego.Vide Pomponium de lega.1.Ibidem in fi.l.Titiæ,nihil differt,idem Pomponius ait, vtrum ita legetur Titio & Mæuio:an ita,Titio cum Mæuio:vtrobiq; enim coniunctim legatum videtur. Bart. ex hoc textu colligit,Inter & Cum nihil diſtare ad perſonas relata.Spieg.

Titio amplius, quam dotem, aureos tot hæres meus dare damnas eſto:manifeſtum eſt,inquit Iulian.dotem quoque relegaſſe,l.qui ita legat,ff.de dot.rel.

Titiæ vxori meæ quanta pecunia ad me ex ſtipulatione dotis eius nomine peruenit,quę dos eſt dotalibus duob.conſignata inſtrumentis centum aureorum,l.vlt.ff.de dot.releg.

Stichum aut Pamphilum, vtrum hæres meus volet, Titio dato: dum vtrum velit dare, eo die quo teſtamentum meum recitatum erit dicet:Pompon. interpretatur in l.ſtatulib. de leg.2.Spieg.

Stichus,ſi decem Titio dederit,vel Capitolium aſcenderit, liber eſto.Legatum eſſe vtile,auctor eſt Iulian. in l.quæſitum eſt,§.1.de leg.1.Spieg.

Stichus liber eſto:& vt eum hæres artificium doceat,vnde ſe tueri poſſit,peto.Verba huius fideicommiſſi interpretatur Caius de leg.3.l.Stichus.

Te Titi rogo, fideique tuæ committo,vt margarita, quæ tibi pignori dedi,vendas:& deducto omni debito tuo, quod amplius erit,id omne filiæ meæ reſtituas. Africanus quomodo ſit accipiendum,tradit in l.ſi ſeruus legatus,§.qui margarita,de leg.1.Spieg.

Te rogo Luci Titi,vt ab hærede tuo petas dari Mæuio decem aureos. Paul. reſpondit,vtile futurum fidei commiſſum, ſcilicet vt mortuo Titio,ab hærede eius peti poſſit,l.ſed & ſi ſic, de leg. 3. Spieg.

Te fili rogo,vt prędia quę ad te peruenerint,pro tua diligentia diligas, & curam eorum agas, vt poſſint ad filios tuos peruenire. Secundum Vlpian. magis conſilium exprimunt, quam fideicommiſſum. Cætera vide in l. fideicommiſſa, §. hæc verba, de leg.3. Spieg.

Tite fili hoc amplius de medio ſumito legata mea, quæ mihi tam pater tuus præſens,quam Clælius iuſtus frater patri reliquerunt,Scęuola explicat de leg.3.in l.vxorem,§.fœliciſſimo.

Vt habeant,vnde ſe paſcant.Aburnio exponente l.pen.de alimen,leg.hæc adiectio magis ad cauſam prælegandi,quàm ad vſumfructum conſtituendum pertinet. Spieg.

Ventrem cum liberis in poſſeſſionem eſſe iubeo. Vid.Martian.in l. ſi quis legauerit, de legat.1.

Veto autem ędificium de nomine meo exire: ſed ad vernas meos,quos hoc teſtamento nominaui,pertinere volo.

Vina mea & veſtem meam.Vide Pompon.in l.nuper.ff.de legat.3. Spieg.

Volo prędia dari libertis meis.Quod ſi quis eorũ ſine liberis vita deceſſerit,partim eius ad reliquos pertinere volo. Vide Papia.in l.cum pater filios, §.volo,ff. de lega .2. Spieg.

Volo,vt omnia quæ ſubiecta ſunt, firmitatem habeant. Maximo domino meo denaria 15. millia, quæ depoſiti nomine à Iulio Maximo patruo eius accepi, vt illi cum in virum prouectus eſſet,reſtituerem:vt maxime cum vſuris in triginta millia excurrant, ei reſtitui volo.ſic enim patruo eius iuraui.Hunc locum Haloander noſter ita vertit Latine, qui Græce extat apud Scæuolam in l.cum quis decedens, §. codicillis,de leg.3.Spieg.

Vxori præter id,quod à Mæuio annui nomine accipiebat, aureos centum dari volò,Papin.ait,annuum:videtur,&ſemel centum aureos reliquiſſe,l.Seio amico,ff.de ann.leg.

Vxori meæ vſumfructum lego bonorum meorum, vſque dum filia mea annos impleat octodecim.Vide Scæuolam, ff. de vſu & vſufruct. Spieg.

Vxor mea, quicquid ei comparaui,& quod mihi dedit,è medio ſibi ſumat,l.vlt.ff.de dot.releg.

Vxori meę,dum cum filio meo Capuæ erit, hæres meus ducenta dato.Iabol.exponit in l.qui concubinam. §. fin. de legat.3.Spieg.

Vxori meę quicquid viuus dedi, donaui, vſibuſque eius comparaui,concedi volo.Scęuola declarat in l. vxori ſuæ, §. 1.de legat.3.

Vxoris cauſa parata. Vlp.de leg.3.hoc legatum ait, generale eſt,& continet tam veſtem,quam argentum, aurum,ornamentum, cęteraque quę vxoris gratia parantur. Sed quę videntur vxoris gratia parata? Sabinus ita ſcripſit :Quod in vſu frequentiſſime verſatur, vt in legatis vxoris adiiciatur, quod eius cauſa paratum ſit, hanc interpretationem obtinuit:quod magis vxoris,quam communis promiſcuique vſus cauſa foret paratum. Lege item, Quęque eius cauſa parata ſunt.&,Emptum.Spieg.

Vxori meæ veſtem, mundum muliebrem, ornamenta omnia,aurum, argentum,quod eius cauſa factum, paratumque eſt,omne do lego. Trebatius hæc verba, Quod eius cauſa factum,paratumque eſt:ad aurum & argentum duntaxat referri putat,Proculus ad omnia. Quod & verum eſſe, Iabolenus teſtis eſt,de legat.3.Spieg.

Vxori meæ lateralia mea viatoria, & quicquid in his conditum erit,quę membranulis mea manu ſcriptis continebantur, neque exacta erunt, cum moriar, licet in rationes meas tranſlata ſint, & cautiones ad actorem meum tranſtulerim. Ad caſum horum verborum ergo Scæuola reſpondet in l. pen.de legat.3.Spieg.

Finis Legatorum.

LEGATVS dicitur ille, qui miſſus eſt, & cui mandat proconſul iuriſdictionem,& dicitur legatus proconſulis,l.legatus,ff.de offic. proconſ. Eſt igitur legatus inter cætera Vicarius quem cedere oportet redeunte Imperatore aut conſule. Eſt enim locum tenens,& fiduciariam ſuperioris operã obtinens,Bud. in l.poſteriore, ff. de orig.iur. Solent proconſules ob rerum gerẽdarum multitudinem in prouincia legatos ſtatuere, qui non propria, ſed mandata iuriſdictione vtuntur, quos prius quam in prouinciam peruenerint,ſibi ſubſtituere poſſunt.Atque hoc modo intelligitur legatus, ff. & C.in tit.de officio proconſ.& leg. Vbi ea,quæ de legato adfert officia Feneſtella,lib.de magiſt.Rom.c.27.colliges,& plura alia. Cæterum, iure canonico,tit.de officio leg.aliter accipitur legatus. Pro cuius rei intelligentia,prēmittendum eſt ex D.Io.Corraſio, quod ille ſcribit,c.3.eius paraphraſis ſacerdot.nempe legatorum triplex fuiſſe ius. Aut enim dicuntur à latere, aut miſſi, aut legati.Quorum illi proximi pontificiæ poteſtati ſunt, c. mandata,de prę̨ſum.Sic vocantur Cardinales,qui à Papæ latere in certam prouinciam deſtinantur, cap.ad eminentiam, de ſen-

de ſenten.excomm.Reliqui vero, qui à ſede Apoſtolica mittuntur,non ex principis latere aſſumpti , miſſi appellãtur ab interpretibus , incognito legiſlatori vocabulo , qui hos non miſſos,ſed legatos ſimpliciter vocat,tot.tit.de offic.leg.Sunt & alii,qui ſuarum prætextu eccleſiarum legatione fungũtur, cap.1.de offic.leg.in 6.vt Eboracenſis archiepiſc.cap.1.de appel.& Cantuarienſ.cap.1.de offic.leg. quos ideo Hoſtienſ.& alii nouo vocabulo,natos vocant,quia legati naſcuntur,dum his eccleſiis præficiuntur.Io.Monachus c.1.de offic. leg.in 6. Sed quoniam Cardinalium meminimus obiter , non indignum fuerit intelligere , quo tempore Cardinalium nomen in vſu eſſe cœpit. Temporibus igitur Henrici nigri Cæſaris Germani 15. & Clementis ſecundi 115. papæ (vt auctor eſt Ioann.Carion libro 3.Chronic.) Cardinalium nomen in vſu eſſe cœpit. Vnde æſtimari poteſt hanc ipſam dignitatem in Eccleſia vetuſtiorem non fuiſſe. Anno enim Chriſti M. XL. Henricus ille (ſcilicet III.) imperare cœpit , & regnauit annos decem & ſeptem , vt idem Carion auctor eſt. Eſt & legatus,qui mandata ſui principis refert, & nunc orator appellatur,l.Iulia ff.ad leg.Iul.de vi publ. Cæterum legatus,& Tutoris& Iudicis dandi Ius habebat l.12.&l.15.ff.de off.proconſ.Animaduertendi vero,coercendi,vel atrociter verberãdi ius non habebat: ſed ſi quid eſſet, quod maiorem animaduerſionem exigeret,reiicere ad Proconſulem debebat.Briſſ.

Legatvs mandata ſibi iuriſdictione , iudicis dandi ius non habet ſecundum Paul.in l.legatus,ff.de offic.proconſ. & leg.Inuenio tamen,quod Politianus vir doctiſſ.in ſuis Miſcellaneis, cent.1.c.78.refert,in archetypis Piſanis negatiuam. Non minime legi,maleq; hic ſecundum eum additam eſſe.Et hoc etiam ſenſit eodem loc.gloſſator noſter,quod ad multa conferre videtur:& maxime,quia euadimus difficile contrarium,l.à iudice,C.de iud.& l.prætor,circa princ. eod.tit.in Pandect. cum quibus iuribus hoc modo concordabitur , & iſtam lectionem etiam approbat Lud.Bologninus.Cotta.

Lege agere , eſt in iure agere ex formulis à lege inſtitutis , ex preſcripto legis impetratis ſolenniter actionibus apud magiſtratum experiri,Goth.ad l.123.de reg.iur. Itaq; legis actiones ſunt formulæ agendi in iure apud eum, qui iuri dicundo præeſt,veluti : Emancipatio, abdicatio,adoptio,manumiſſio per vindictam,in iure ceſſio,Tutoris in iure datio,poſtulatio iudicii recuperatorii,poſtulatio bonorum ex edicto, ſtipulationes & ſatiſdationes,quæ in iure fiunt.Vopiſc.in Aurel.Iube igitur,vt lege agatur , ſitque Aurelianus hæres ſacrorum nominis & bonorum,totiuſque iuris. Lege agatur dixit, pro adoptio ex lege celebretur. Cic.lib.1.de Orat. Agerent enim tecum lege, primum Pythagorei omnes, atque Democritici, &c.Hinc magiſtratus,apud quem legis actio eſt,dicitur is,apud quem aliquid eorum agere ius eſt. Modeſtin. l. 4. ff. de adopt. Magiſtratus apud quem legis actio eſt, & emancipare filios ſuos,& in adoptionem dare poteſt.Martian.l.2.ff.de offic.proconſ.Apud legatum vero proconſulis nemo manumittere poteſt, quia non habet iuriſdictionem talem. Vlp. Nec adoptare poteſt. omnino enim non eſt apud eum legis actio. Idem l.1.ff.de offic.iurid. Adoptare quis apud iuridicum poteſt.quia data eſt ei legis actio.Paul.ſent lib.2. Apud magiſtratus municipales, ſi habent legis actionem, emancipari & manumitti poteſt. Sed de legato quæſitum eſt,propter l.apud proconſulem , ff.de manum.vind. Ego rem ſic diſtinguerem, vt ciuis Roman. ciuem Romanum facere apud legatum non poſſet:peregrinus vero liberũ è ſeruo facere etiam apud Proconſulis legatum poſſet. Legatum enim procõſulum ius dicebant, vt ex Pandectis patet,& ex Epiſt. Cic.lib.13.& orat.pro Flacco. Legis autem actionem ciuium Romanor. propriam fuiſſe, locus ex eadem oratio.quem ſubiiciam,demõſtrat. Q. Naſo iudex ſumitur,qui cum ſententiam ſecundum Plotium ſe dicturum oſtẽderet,& ab eo iudice abiit,&,quod iudicium lege non erat,cauſam totam reliquit.Sic enim vetus codex legit,cum in vulgatis Abiret,nullo ſenſu ſcriptũ ſit. Loquitur autem de Heraclide peregrino,qui cum ciue,ſenatore,C.Plotio agebat. Patet etiam ex Fabii lib.3.c.6. infames lege agere non potuiſſe.Nõ habes ius abdicandi:quia ignominioſo non eſt actio.habeo ius,quia abdicato actio nõ eſt,quæritur quid ſit actio : i.e.quid ſit legis actio. Hoto & Prat. Sic Liu.lib.26. Lictorem lege agere iuberet , i.e. ex officio ſuo agere , & ſententiam in damnatos exequi , τῷ νόμῳ χρῆσθαι. Valerius lib.3. aliter accipit. Deligatis ad palum hoſtibus, literas à Patribus conſcriptis,ne quicquam Capuanis ſalutares accepit. In ſiniſtra enim manu, ſicuti erant traditæ,repoſuit, ac iuſſo lictore lege agere,tum demum aperuit. Lege agere pro vinctos virgis cædere,& deinde ſecuri ferire poſuit , exequendo ſcilicet ſententiam,quam eis tulerat.Bud.in prior.not.

Lege hac, pro hoc iure , hac conditione, vel hoc pacto. Alber. indicat exempla. Spieg.

Lege obuenire,hoc eſt, per legem contingere: vt obuenire hæreditate dicitur, quod nobis per hæreditatem contingit. Vlp. Excipiuntur autem arma , quæ quis commercii cauſa habuerit , hæreditateue ei obuenerint. Spieg.

Lege rogatum eſt , hoc eſt , ſolenniter decretum.

Lege vendere,vt Lege agere,id eſt,legitime.*Recht vnd redlich.*

Lege antiqua , quæ Regia nuncupatur , omne ius omniſque poteſtas P.R.in Imperatoriam trãſlata eſt poteſtatem. Cõſt. ff.1.§.cum enim lege.Certe dici id ſolet potius modeſtię cauſa,quam quod vlla vnquam lex libere fuerit lata de conſtituendo imperio,quod diuina potius voluntate proceſſit ſub natiuitatem Chriſti ſeruatoris noſtri. Old. Prat.

Lege iudiciaria quid diſponeretur,legitur apud Ciceronem,aliosq;auctores,in variis locis. Cum Sylla ad diminuendam plebis potentiam multos ei magiſtratus ademiſſet, Aurelius Cotta pretor legem tulit,vt plebi liceret interceptos magiſtratus reaſſumere. Et ob hanc legem communicata ſunt iudicia ſenatui,& equitibus Romanis,& tribunis ærariis , vt ex his tribus ordinibus lecti iudices res iudicarent. Et hoc factum eſt eo tempore,quo Verres à Cicerone accuſatus eſt. Vnde & lex iudiciaria, Aurelia dicta eſt. Cotta.

Legem ædium dixit Paul.in l.33.ff.de ſeruit. vrb.Et Vitru.lib. 1.c.1.Et Plin. lib.36. ca.23. Briſſ.

Legem dicere in l.10.C.de euict.id eſt , paciſci.

Legem dici,dari,conſcribi, inſeri, conſignari iuris auctores dixerunt l.15.§.fi.ff.de ſtat.lib.14.ff.com.pręd.l.13.§.idẽ Iulianus,ff.de act.empt.l.40.de pact.l.16.ff.de manu. vind.l.15.§. ſi quid de dam.infect.l.42.ff.de mort.cauſ. don. Briſſ. Prat.

Legem dare contractui eſt formam dare, per l.in conuentionalib.ff.de verb.oblig.id eſt,metam præfigere,quatenus eat vis contractus,l.legem,C.de pact.Forcat.in Necyo.dial.89.n.4.

Legem dominari vult Ariſtoteles, non hominem. Qui legem, ait,volunt ciuitati dominari,hi videntur Deũ ac leges dominari velle. Qui vero hominem dominari volunt:hi beluam præficiunt.Legem accipi vult,pro naturali ratione diuinitus indita,ex qua ducatur certa videndi forma:Per hominem intelligi ſolam auctoritatem humanam,quia ſic placeat, ſic receptum ſit.Non vero quod magiſtratum damnare velit,quem mirum in modum extollit vbique. Old. Prat.

Legem Græci olim,Demoſthene teſte,ſic ferebãt ad populum: In primis à Legiſlatore palam recitabatur . Deinde in loco maxime conſpicuo proſcribebatur ad tertiam concionem vſque.Tum à ſcriba legebatur, vt quiſque ſi quid non è Republica exiſtimaret,libere proferret.Poſtremo nomothetis,qui ex iudicib.iurati deligebantur,dari conſueuit,vt eam denuo perpendentes vel exequerentur,vel antiquarent.Old.Prat.

Legem , hoc eſt, pactum,pactionem,apertius conſcribere apud Papin.l.veterib.ff.de pact.

Legem Locris fuiſſe Demoſthenes ſcribit, vt ſi quis nouam legem laturus eſſet,exponeret eam prius populo, inſerto collo in laqueum,qui,ſi lex diſplicuiſſet , ſtatim conſtrictus auctorem nouæ legis ſtrangularet.Old.Prat.

Legem naturę appellant Theologi rationem communem, cultum vnius Dei dictantem,hominumque inuicem charitatem, quam in communem ſenſum, id eſt, notiones anticipatas cadere volunt. Cic. ſummam & æternam legem appellat prudentiam illam,rationemque communem naturę humanæ ingenitam,quaſi particulam quandam diuinitatis , quæ ſectandæ nobis auctor eſt iuſtitiæ , auerſandæque iniuſtitiæ. Vid. Bud.in prior.annot.Spieg.

Legem ſaltui datam dicit Gordian.in l.2.C.de noxal.Briſſ.

Legem ſcripturus magiſtratus,apud Rom.ſcribebat eam domi, & cum peritis conſultabat , ne quid contra populi rem , aut voluntatem ſanciret: ne forte pugnantia capita ſimul ferret, neue quid,quod vetus aliqua lex,ſi ferretur,inane infirmumque iuberet eſſe: (et ſi,quæ poſtea ferretur lex, ſuperiores omnes pręter ſacratas,abrogabat)ne curationem,poteſtatem, commodumue aliquod ipſe ſibi ſua lege,aut collegis,cognatis,affinibus mandaret : ne pluribus de rebus , quæ non eiuſdem generis viderentur, vna rogatione ferretur : addebaturque illa exceptio, vt ſi quid ius non eſſet rogari, nec eſſet rogatum. Item, ſi quid contra alias leges eius legis ergo latum eſſet,vt ei,qui eam legem rogaſſet,impune eſſet.Hot.

Legem venditionis,locationis,donationis, traditionis legimus in tit.de contr.empt.paſſim & in l.16.§.vlt.ff. de ſeruit. vrb. l.29.ff.de ſeruit.ruſt.l.6.ff.com.pręd.l.27.ff.de man.vind.l.1. ff.de loco publ.l.3.§.cæterũ, ff.vti poſſid.l.2. ff.de ſuperficiebus,l.77.ff.pro ſoc.Theoph.Inſt.de ſucceſſ.bonor. legẽ venditionis bonorum νόμον τῶν διαπιπρασκομένων vertit. Sic legem oleæ vendendæ apud Cato.de re ruſt.Et Manilianas venalium vendundorum leges accipe apud Cic.lib.1.de orator.Briſſ.

Legere vulgari ſignificatione eſt ſcriptum aliquid oculis perſpicere, quod vel tacito murmure quis apud ſe facere poteſt, vel clara voce recitando.Briſſ.

Legere aliquid contingit tribus modis:aut oculo mentali tantum,abſque aliquo extrinſeco actu,aut oculo corporali tantum iuxta illud vulgatum: aliud eſt legere,aliud intelligere: Aut mixtim corporali & mentali, vt etiã videtur conſideraſſe in pulchra quęſtione And.Sicul.in repet.l.cum acutiſſimi, colum.76. C.de fideicommiſſ. Proinde in propoſito decidit

ſing.Bald.in c.conſtitutis,el 2.circa fi. de teſt. quod qui caſu fortuito legit tranſcurſorie atteſtationes,non dicitur didiciſſe teſtificata,& pro ſing. commendat Felin.ſuper prima gloſ. Decretalium in pen.col.verſ.adde primo, & alibi etiam eleganter decidit Gem.in cap.cum perſonę,ad fin.principii,per gloſſ.ibi de priuileg. in 6. quod non dicitur informatus, nec dicta teſtium perſcrutaſſe, vt excludi debeat à noua productione, qui ſimpliciter & tranſcurſorie proceſſum legiſſet: quem refert, & aliis ſimilibus comprobat Decius conſil.82. viſo proceſſu, in 2.col.vbi etiam citat Bal.in l.2.§.inſpectio. ff.quemadmod.teſtam.aper.dicētem per illum textum,quod non videtur inſpexiſſe dicta teſtium, qui ea non legit ad intellectum,& Dec.vbi eadem reaſſumit,conſ.214.in 3.dub.Et ideo oportune dicebat Salic.in l.ſi ex cautione, in vlt.col.C. de non num.pec. Sileant qui ſcripta tantum diſcurrunt, & propter frigiditatem ſtomachi in eis contenta non digerunt: quod dictum reaſſumit etiam D.Alexan.in l.ſi ita ſtipulatus, §.Chryſogonus,col.18.circa medium,ff.de verb.obl.& Iaſon Inſtit. de act. in rubr. in 2.col.& in l.non dubium, in primo not. C.de legibus, & alibi ſæpe. Sunt enim multi, vt etiam teſtatur Innoc.in pręfatione Decretalium,qui multa legunt, ſed vacui recedunt: qui mente quidem intellectum percipiunt,ſed in cordisdeſiderio ſeruanda non ponunt:ſimiles illis qui(vt dicit Hieremias)venerunt ad hauriendam aquam, ſed vaſa ſua vacua reportauerunt.Et ideo text.multum ſing. in cap.omnes,38.diſtinct.diſponit, quod Metropolitanus diligenter inquirat, an Epiſcopus conſecrandus habeat legem in promptu ſcrutabiliter,& non tranſitorie,& eſt ſing. text. in hoc ſecundum Andr.Sicul.in tract.de pręſtan.Card.in 10. quæſt.1.partis, in prima col. Et per ſupradicta ab aliquibus mod.reprobari ſolet notabile dictum D.Antonii in c.fraternitatis, de teſtibus, vbi dicebat, quod etiam qui mente ſolum legit dicta teſtium, non poteſt alios teſtes producere: tamen iudicio meo,diuerſum eſt tranſcurſorie legere, & legere mentaliter:quia primo caſu non ita pręſumitur bene intellexiſſe, ſicut in 2. & hoc dictum Antonii in ſpecie commendat Andr.Sicul.in commento d.l.cum acutiſſimi, col.7. circa med.& col.75. C. de fideicomm. & ſecundum hoc dictum Antonii debet intelligi, quod alibi notat Bald. in l. non eſt ferendus, per illum textum in 1. not.ff.de tranſact. quod ille qui vidit teſtamentum, præſumitur habere notitiam totius teſtamenti, quem ſequitur Alexander conſil. 102. viſis & ponderatis his, col.2.verſic.& iſtud ſufficit,lib. 1.Cotta.

LEGES agris dicuntur de eorum conditionibus .l.1. §.fin. ff. de aqua quotid.ab iis, qui agros conſtituerunt & finierunt, vt Hyginus lib.de limitib.agrorum ſignificat.Briſſ.

LEGES aranearum telis non oportet eſſe ſimiles, vt potentioribus facile cedant,tenuiores autem retineant.Prat.

LEGES cancellos eleganter Iſocrates appellat, flagitiis hominum circumdatos,ne tranſiliant mali,quibus ſolis lex eſt poſita.Rom.13.Old.Prat.

LEGES condere, pro componere, vel ſcribere, apud Cic.in de legib.& Iuriſconſ.in l.omnes populi,de iuſt.&iur.Solius autem Principis eſt,condere leges communes. An autem quælibet communitas poſſit condere iusproprium,id eſt,ſtatuta, & ſuper quibus rebus,& an poſſint mutari,& qualiter intelligantur,cum quibuſdam aliis,Bar.in d.l.omnes populi,effuſe tractat.Pro morib.autem noſtræ Germaniæ, Decuriones, ſeu primores ciuitatis,qui nomine populi in maiorib. negotiis conuocari ſolent(quos dicimus Maius Cōcilium) hi cum totum repræſentant populum, ſufficiunt ad condendam Legem,ſeu Statutum:imo duę partes ſufficerent,dum omnes eſſent vocati, l.nominationum, C.de decur. lib.10. l.nulli.ff. quod cuiuſque vniu.nom.Super his tamen,quę ſunt iuris diuini,& reſpiciunt ſpiritualia,non poſſunt ſtatuere.Quod latius tractant Dd.Iuris quidem pontificii,in c.Eccleſiæ S. Marię,de Conſtitut.Ciuilis autem,in l.iam allegata.Sane ſciendum, quod leges condere, vt tradiderunt quidam, in manu fuerit cuiuſque Iuriſconſulti, non tantum earundem promulgandarum,mos non recipit, qui patet in l.2.§.1. ff.de orig.iur.ſed etiā Iuſtiniani verba reclamant. Nec enim ocioſe dicit in §.reſponſa prudentum, Inſt.de iuſt.& iur. Quorum omnium ſententiæ & opiniones eam auctoritatem tenebant, vt iudici recedere ab eorum reſponſo non liceret,vt eſt conſtitutum. Alioqui verbum, Omnium, quod hic colligit,non diſtribuit, fruſtra fuiſſet poſitum poſt dictionem, Quorum. Præterea,Ab eorum reſponſo, ſcilicet omnium, & non Reſponſis, ſcriptum eſt. Vnde notabiliter Doctiſſ. Salomonius colligit: Quod ſicut vna dicitur ſententia, in quam omnes conſentiunt,§.Senatuſconſultum, Inſtitu.de iur.nat.gent.ita vnum reſponſum, in quod plures reſpondendo conſentiunt: quemadmodum communis opinio,vna opinio.Vide Alexan. Neapolit.c.23.lib.6.Sciendum tamen,quod nulla legum erit vtilitas,ſi in literis tantum conſiſtat, non etiam per ipſa facta atque opera ſubditis vtilitatem de ſe præbeant.Nou.de Prouin.præſid.conſtat,c.61.Spieg.

LEGES, Dei verbo confirmatę, quas in animis hominum inſculpſerat,quoniam propter originis vitium,obſcurata eſt in hominibus naturalis notitia, viua voce renouatæ ſunt, atq; in Tabulas lapideas decem præceptorum deſcriptæ:quę monitore Old.diligenter perpendendæ ſunt,ceu fontes 12.Tab. & totius iuris Gentium & Ciuilis. Spieg.

LEGES 12.Tab.appellatæ ſunt ex accidenti.NamDecemuiri qui publica auctoritate petierunt leges à Græcis ciuitatibus, decem eboreas tabulas perſcriptas pro Roſtris poſuerant, quibuscum aliquid deeſſe animaduertiſſent,anno inſequenti alias duasTabulas adiecerunt:vnde leges 12.Tabul. nominatæ ſunt, l.2.§.1.ff.de orig iur. Hotom.Harum commeminere M.Cicero variis in locis, & libri noſtri Digeſta & Codex, Nouellæ & Inſtitutiones. Has ſacratas appellat Cic.lib.1. de legib.vbi falſò his ſacratis legib.pro 12.ſacrat.legib.ex quib. iura noſtra dimanaſſe conſtat.

LEGES explicantem ſemper rationem dubitandi (ſic enim vocant)& decidendi oſtendere oportet, nedum ponere ſimpliciter caſum,vt vulgo faciunt.Hoc eſt,oportet primum regulam ſummi iuris vnam aut plures indicare,quarum ductu diuerſum videretur dicendum. Deinde demonſtrāda eſt æquitas ex qualitatibus facti,quæ talem diffinitionem populauerint.Sic enim totum apparebit legiſlatoris conſilium, quod Celſus vim & poteſtatem legis appellat,in l.ſcire leges,ff.de leg. Old. Prat.

LEGES ferebantur, non niſi à magiſtratib. necniſi in comitiis. A magiſtratibus,maiorib.quidem quatuor,Prætore,Conſule,Dictatore,Interrege:Minore vero,vno:nimirum Tribuno pleb.nam Ædiles Curules,Quæſtores,Ædiles pleb. cæteriq; minores,leges non ferebant. Hotom.

LEGES humanæ.Vide ſupra, Humanæ leges,& paulo poſt, Lex humana.

LEGES mulctatiæ. Tres leges de re mulctatia latæ fuiſſe inueniuntur.Ex quibus primam tulit TarpeiusCapitolinus,&A. Aterinus Fontinalis Coſſ. Vnde etiam ipſa lex,tam Tarpeia, quam Aterina dicitur.Quare autem lata ſit,oſtenditGellius lib.11.c.1.Alteram autem legem Feſtus latam ſcribit, de modo mulctarum à T. Menenio Lanato,& P.Sextio Capitolino, &c.

LEGES municipales vocantur,quæ municipiis erant, l.25.ff. ad municip.l.1.ff.de alb.ſcrip.l.3.&l.vlt.ff.de decret.ab ord.fac. l.11.§.1.ff.de mu.& ho l.3.§.diuus,ff.de ſepul.viol.l.10.ff.de decur.l.6.quod cuiuſque vniuerſ.l.3.§. plane.ff. quod vi aut clam.&ea lex ſignificatur in l.3.ff.quod cuiuſque vniuer.l.12. ff.de appell. Briſſ.

LEGES neceſſariæ in Republica: quia impoſſibile eſt ciuitatem ſine legibusdiu conſtare:nec magis,quam ędificium ſine fundamento. Et populus Romanus 20. vix annis potuit ſine certo iure viuere,quin leges à Græci peterentur.Videbat enim futuram,niſi certis vterentur legibus,extremam Reipublicæ calamitatem,l.2. §.exactis deinde regibus, ff. de orig. iuris.Old.Prat.

LEGES naturæ Philippus lib.1.Epitom.Philoſoph. Moral.ſcitę definit, quod ſint notitiæ diuinitus impreſſæ mentibus hominum nobiſcum naſcentes:hoc eſt,Iudicia quædam de moribus,quę ſunt quoddam mentis lumen,ſicut oculis ſuum lumen inditum eſt.Idem apposite explicat inibi,quæ ſint præcipuæ leges naturę: indicatque totam Philoſophiam moralem,re ipſa,& vere eſſe explicationem legis naturę.Vide inf. Lex naturæ,& Olden. tit.2.in Iſagog.ibi: Ius autem,vel Lex natur.Spieg.

LEGES perpetuas,Doct.vocant,in corpore iuris incluſas.

LEGES Romanorum,& pręſcripta iuris, commentatores, relicto ęquitatis ſtudio,adeo multiplicarunt, & altercationibus obſcurarunt,vt neque principium,neque exitum inuenias ęquitatis.Nam humanus animus alioquin fragilis confunditur tanta traditionum multitudine: &,cum incidit caſus, neſcit, quo ſe vertat,nec poteſt certam tenere rationem ad inueſtigandum bonum & æquum. Paucitas itaque legum & certitudo,longe vtiliſſima eſt.Old.

LEGES ſcriptę ſunt propterea,ne quis ab eis diſcedens, arbitrio ſuo figat atq; refigat æquitatem,vt Vergi.dixit:Quamobrem Athenienſes,qui certas habebāt intra mediocritatem deſcriptas legū formulas,ad quas exigerent æquitatem incidētium negotiorum; præferendi ſunt Lacedæmonii, qui committebant omnia non ſcriptis moribus, quibus ſæpenumero gliſcentibus,pernicioſe admodum errabant.Old.Prat.

LEGES ſcriptas habere neceſſarium,quia non poſſet politia feliciter conſeruari, niſi ſcriptæ eſſent. Idque conſtat multis rationibus. I. Homo eſt fragilis, poteſt falli,& propter corruptam Adæ lapſu naturam,omnes(vt Dauid dixit) ſumus mēdaces.Igitur non eſſet tutum Magiſtratui committere omnia pro arbitrio ſtatuere ſine ſcripto. Quo pertinet, quod Ariſtot.lib.Ethicor.5.dixit:Non homo imperet,ſed ratio. II. Exemplum nobis edidit Deus in veteri teſtamento.Nam, cum vellet Hebræos rectiſſime inter ſe conſentire: certas leges tulit,vt ex præſcripto res iudicarent.Qua de re Moſes glori-

tur

tur coram toto populo, Deut. 4. III. Tam magiſtratuum, quam ſubditorum intereſt, vt habeant ſcriptas leges: Magiſtratuum, quo ſciant, quid imperandum: Subditorum, vt intelligant, quatenus obtemperandum ſit, quum ſciāt eum iuxta legem imperare. Nam & ipſum ius honorarium, viua vox eſt iuris ciuilis ſcripti: inquit Martian. ff. de iuſt. & iur. Loquens de iure Prætoris Romani magiſtratus. Oldendorpius. Prateius.

Leges tenere non eſt verba earum ſcire, ſed vim ac poteſtatem earum cognoſcere: itemque quid ex eis per conſequentiam trahi ac colligi poſſit intelligere: Droiæus in method. iuris.

Legi, i.e. allegi & cooptari. Legi in ordinem l. vlt. ff. de vetera.

Legi etiam milites & Tyrones dicuntur, vtpote quorum delectus habetur.

Legi derogare eſt, cum pars detrahitur: abrogare vero legi eſt, cum protſus tollitur, l. derogatur, ff. de verb. ſig.

Legibus & præmia propoſita ſunt virtutib. & ſupplicia vitiis, h.e. per leges. Fuit conſuetudo Athenis, vt ciues benemeriti donarentur immunitate: quam Demoſth. defendit aduerſus Leptinen, qui contra immunitatem Legem ferre volebat. Meminit eius Cicero in Orat. Spieg.

Legibus ſoluere, Budæo, quod diſpenſare eſt apud recentiores. Porro, Legibus ſolutum eſſe Principem, Vlp. auctor eſt tit. de legibus. Vnde quidam, haud ſcio quam recte, plenitudinem poteſtatis deriuant: quæ ſi eſt in Imperatore, vt certe eſt; ſed ad bonum duntaxat. Nam, vt Papin. tam elegāter, quam vere dixit, Quæ facta lædunt pietatem, æſtimationem, verecundiam noſtram, nec facere nos poſſe credendum eſt. Quia & illud Alexan. Imp. notum eſt in l. filius, de cond. inſtru. Nihil tam proprium imperii eſt, quam legibus viuere. Cuſtos itaq; non violator legum Princeps eſſe debet: qui diuerſum loquuntur, ait Salomon, Principibus adulantur. Spieg.

Legibus ſolutum eſſe, Legibus non teneri. Oppo. Legibus alligatum eſſe, legibus teneri, ſubmittere legibus, l. princeps & l. ſeq. ff. de legib. l. digna vox, C. eod. tit. Prat.

Ex Legibus Moſis multas in ſuas leges tranſtulit Solon. quod & Diodor. Sicul. ſcribit.

Legio diuidebatur in decem cohortes, cohors in 50. maniplos: maniplus 25. milites continebat. Totum quoque exercitum in cohortes diuidere conſueuerunt, vt ſingulis centuriis ſinguli præficerentur centuriones. Primam autem centuriam, quæ & numero militum, & dignitate præcedebat, Primipilum vocabant: vnde centurio primipilaris appellari cœpit. Gubernabat autem quatuor centurias, hoc eſt, quadringentos milites in prima acie, habebatque præcipuum Romani imperii ſignum Aquilam. Prat.

Legio, incerto numero militum & peditū conſtabat. Romulo primum regnante, Legio ex peditibus MMM. equitibus vero CCC. fieri cœpta eſt: quam quod ex lectis militib. confecerat, Legionem appellari maluit. Alex. Neapol. Genial. dier. li. 1. c. 5. Poſtea auctę ſunt Legiones. Vide ibid. apud eundem. Porro legionem eandem haberi, ex qua multi deceſſiſſent quorum in locum alii ſublecti eſſent: & populum omnem hoc tempore putari, qui abhinc centum annis fuiſſet, cum ex illis nemo nunc viueret, auctor Alfenus l. proponebatur, ff. de iud. Spie.

Legionem tamen ad quatuor millia initio redactam, hiſtoriæ multis locis teſtantur, vnde & quadrata Feſto dicta eſt, variatam tamē eam pro vſu reipublicæ & ſenatus arbitrio, vt modo quatuor, modo quinque, modo ſex millium ſcriberetur, Liuius plurimis locis teſtatur. Nam lib. 25. bello Punico legionem quinq; millium peditum, lib. 42. bello Perſico, itidem legiones quinorum millium conſcriptas tradit. Libro vero 44. exercitum in Macedoniam miſſum, ita vt in ſingulas Romanas legiones non plus quam ſena millia peditum, CCC. equites eſſent. Quinetiam Polybius memoria ſua legiones ex quinis millib. conſcribi retulit. Et Feſtus C. Marium primum legionem ſex millium conſcripſiſſe teſtatur, quod non ſenatus decreto, ſed Imperatoris conſilio factum ex Saluſtio docet Sigonius, lib. 1. de antiquo iure Quiritum c. 15.

Legio ait Iſidor. lib. 9. orig. cap. 3. ſex millium armatorum eſt, quę 60. habet Centurias: Manipulos 30. Cohortes 12. Turmas 200. Briſſ.

Legio à legendo, hoc eſt, eligendo dicta eſt, vario ſemper numero. Nam talis exercitus delectiſſimis conſtabat militibus. *Ein außerleſen Kriegsheer.* Vnde miles legionarius, qui ad legionem pertinebat: & miles auxiliarius, qui ex auxiliis erat, vide glo. in l. 2. ff. de his qui not. infa. Prat.

Legionum cognomenta varia nemo Dione Niceo clarius diffuſiuſq; explicauit li. 55. hiſtoriar. teſte Alciato. li. Parer. 6.

Legis vocabulum Iuriſconſultis accipitur non ſemper eodem modo & ſignificatione. Generaliſſima eſt, qua omne id, quo pro iure vtimur, legem appellamus. Hac ſignificatione etiam conſuetudo lex eſt, & iura municipalia, eandemq; agnoſcit Cicero lib. 2. de legibus. Deinde lex eſt quodlibet æqui præceptum, ſanctione publica receptum, qua ſignificatione continentur, non quidem conſuetudines: attamen omnes iuris ſcripti ſpecies modo enumeratæ. Ita legis vocabulum accipitur in l. legitima, ff. de pact. l. de quibus, 32. ff. de legib. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. Quo pertinent appellationes legis Falcidiæ, & legis Aquiliæ, & legis Attiliæ, & ſimilium, quæ magis proprie plebiſcita ſunt, vt apparet ex l. 1. ff. ad leg. Falcid. & l. 1. ff. ad leg. Aquiliam, & Vlpianus in fragm. tit. 12. eademque ratione prætorum etiam edicta legis nomine continentur in l. 1. §. 1. ff. vnde cog. & apud Paul. 3. ſent. 5. Tertia ſignificatione lex definitur, quod ſit præceptum æqui, quod populus Romanus Senatorio magiſtratu interrogante, veluti conſule, conſtituebat. Recte, veluti, quod & alii eſſent magiſtratus Senatorii pręter conſulem, qui interdum interrogarent, puta, Pręror, Dictator, Magiſter equitum, Tribunus plebis, præfectus latinarum feriarum cauſa, qua de re videndus eſt Anton. Auguſt. in lib. de legib. c. 7. In hac ſignificatione lex accipienda eſt, quoties à Senatuſconſultis, plebiſcitis & cæteris iuris ſcripti ſpeciebus ſeparatur, vt in l. ius autem ciuile, 7. ff. de iuſtit. & iur. l. iuriſgentium, 7. §. ait prætor, ff. de pac. l. 1. in fin. ff. ex quibus cauſ. maior. & infinitis locis aliis. Non diſſimilis eſt legis deſcriptio ab origine petita apud A. Gellium 20. Noct. Atticar. 10. vbi Ateius Capito Magni nominis apud veteres Juriſconſultus ait, quod lex ſit generale iuſſum populi, rogante magiſtratu. ex quo etiam lex rogationis nomen obtinuit. Specialiſſime denique lex accipitur pro lege 12. tabul. idque κατ' ἐξοχὴν forte quod Romanis poſt Reges exactos hæc lex duodecim tabularum prima fuerit; quomodo lex plerunque eſt interpretanda in libris iuris, ſi legis abſolute fiat mentio, vt in d. l. iuriſgentium, §. ſi paciſcar, l. certo, 13. in fin. de ſeruit. ruſticor. prædior l. 1. ff. de curat. furioſ. l. is cui, l. 18. ff. qui teſtamentum fac. poſſ. l. 5. in fin. ff. de acquir. vel omitt. hæred. l. 4. §. ſi condemnatus, l. miles, 6. §. 1. & l. ſeq. ff. de re iudic. & alibi ſæpius. Tametſi pro materia ſubiecta interdum etiam de alia quam de lege duodecim tabularum accipiatur, quemadmodum de lege Ælia Sentia interpretanda eſt, in l. ſi minor. ff. de ſeruis exportand. l. ſi quis integris, 7. in fi. l. fin. in princ. ff. qui & à quibus manumit. & l. Iulia Papia Popæa in l. 2. ff. de minor. l. 38. §. 1. ff. ex quibus cauſ. maior. l. qui libertinus 37. § ſi creditori. ff. de oper. liber. & de leg. Iulia de adult. in l. proſpexit, 12. ff. qui & à quibus manum. l. quod ex his, 28. ff. ad leg. Iul. de adulter. Atque ex his legis ſignificationibus id quod lege introductum, confirmatum approbatumque eſt, itemque quod eſt factum ſecundum leges, legitimum dicitur: quod multis exemplis confirmauit vir omni laude digniſſimus Barn. Briſſ. lib. 10. de verb. ſig. verbo, Hinc legitimo. Porro lex alio ſenſu etiam ſignificat pactum & conditionem obligationi alicui adiectam, quoniam pacto illo quaſi ius quoddam obligationi præſcribatur, quod infinitis iuris locis comprobatur, quæ diligenter congeſſit idem Briſſ. eodē loco, verb. lex quoq; familiari. Leges autem latę ſuis nominibus diſtinctæ ſunt, dictæ vel ab auctore, vt omnes fere leges à Romanis latæ, vel à tabulis, quibus inciſę vel inſcriptæ ſunt, vt lex 12. tab. vel ab eo quod iubetur, vt Leges Agrariæ, ſumptuariæ, frumentariæ, maieſtatis, ambitus, &c. vel denique à loco vel modo rogandi, vt ſacratæ, vel Rhodia de iactu, & ſimiles. Vulteius in comment. ad §. lex eſt 4. num. 2. & 3. Inſti. de iure natural.

Legis multiplex eſt acceptio. quandoque enim pactum ſignificat, & conditionem obligationi dictam, l. 22. ff. de ſtat. hom. l. 1. ff. de in rem verſ. l. legem, C. de pact.

Legis actio, pro formula perſequendi, quę ex lege ciuili componitur, l. 2. §. deinde ex his legib. ff. de orig. iu. & appellabatur, inquit Pomp. hæc pars iuris, Legis actiones. Prat. Porro ſup. in §. Lege agere, indicauimus, Legis actionem apud iudicem eſſe vel magiſtratum, eſt eum habere legitimā & ordinariam iuriſdictionem. Martian. in l. 3. ff. de off. Proconſul. diſtinguens inter Proconſulem & legatum eius. Quia, inquit, non habet iuriſdictionem talem, ſcilicet ordinariam. Quod declarans Vlpi. in l. ſeq. Omnino enim, ait, non eſt apud eum legis actio: quaſi dicat, non habet quicquam poteſtatis proprio iure, ſed alieno. Spieg. ex Budęo.

Legis actio quid, & qua olim verborum ſolennitate fiebat, Alc. indicat in l. pecuniæ, de verb. ſign.

Legis ferendę locum interdū Prata Flaminia, qui poſtea Circus Flaminius dictus eſt, interdum etiam Lucum Petelium, quandoq; Capitolium, ſed plerumq; forū, aut Campū Martium fuiſſe legimus. Locum autem ſacrum potius quam profanum fuiſſe crediderim: primū quod in Roſtris, qui locus erat auguratus, templumq; dicebatur, ſępe à magiſtratu ferretur: deinde, quod leges à P. Clodio tribuno plebis, in templo Caſtoris latas inuenio. Ferebat ergo magiſtratus legem in tēplo: ferebat ſuffragia de lege populus circa templum. Locum enim tantæ multitudini vllo in tēplo fuiſſe credibile nō eſt. Cum vero lex à magiſtratu ferretur, eodem in templo alios quoque magiſtratus affuiſſe, eos nimirum, qui cum magiſtratu legē ferente conſentirent, legimus in Orat. in Vatinium. Cum autem in campo Martio centuriatis comitiis lex ferretur, tum in templis Deorum ferri conſueſſe, nō exiſtimo: quæ

in campo nulla fuiſſe legimus:quo tamen in loco à magiſtratu ferretur, eum locum ante auguratum fuiſſe, crediderim. Nam ſi tributis comitiis ſemper in templo: cur centuriatis, quæ maiorum rerum cauſa habebantur, profano in loco lex ferretur?Hot.ex Paulo Manutio.

Legislatoris boni officium in his duobus potiſſimum verſatur,primum vt ſtatuta ſua loco, tempori, perſonis, ac rebus accommodet:deinde vt aperta ſint,& ſi dubitatio incidat, ab ipſo auctore interpretentur,non ab aliis pro ſuo adfectu.Ideo appellatur à Pomponio in l.2.de orig.iur.diſputatio fori. Vide Old.in reſtaur.Polit.Spieg.

Legis mens & verba,ad titulum,ſub quo ſita eſt,accommodāda, & ex ſubiecta materia vel amplianda eſt,vel reſtringēda, l.3.ff.de ſtatu hom.in l.inſulam.ff.de pręſcript.verb. Spieg.

Legis officium & natura eſt, vt generaliter ſtatuat de negotiis hominum & in commune. Quod eleganter probat Ariſtot. in Polit.Celſus ff.de legibus.Nam ad ea,inquit,potius debet aptari ius,quæ & frequenter & facile, quam ad ea,quæ perraro eueniunt.Spieg.Prat.

Legis perlatæ vis erat ſumma,non ſolum quia, quod erat lege ſancitū, Quirites omnes tenebātur(paucas tamē excipimus) verum etiam, quia,non vt Pretoris edictum, item lex annuo ſpacio terminabatur,ſed vigebat, vſq; dū alia lege abrogaretur.Abrogari vero omnes licuit,præter ſacratas:quæ violatę ſæpe,abrogatæ nunquam ſunt: abroganti vero non eadē,quæ violanti legem,pœna ſancitur. Cęterę leges & abrogari omnes potuerunt,& abrogatæ multę ſunt:tametſi nulla lata lex eſt,quæ ipſa ſe contra abrogationē quaſi ſanctionis ſepimento nō munierit,graui pœna,multaue ei,qui abrogaſſet, irrogata:at multi multas abrogarunt,neq;tamen vllam propterea ſubiere pœnam:dixi iam plus fuiſſe poteſtatis in eo, quod poſtremū populus iuſſiſſet,quam in eo, quod antea iuſſerat: id leg.12. tab.ſancitum eſſe: iuſſum autem populi & ſuffragia fuerunt, quibus abrogabantur leges. Itaque non quid antea populo placuiſſet, ſed quid ei poſtremum placeret, ſpectari ſolebat.Senſit autē in hoc genere populus,non ſemper e Repub. nam quemadmodū ſæpe malas leges bonus populus,ſic interdum bonas malus abrogauit.A Senatu vero nunquā lex vlla,niſi Reipub.cauſa,ſublata eſt Erant enim quatuor omnino genera,quibus per Senatum more maiorum ſtatueretur aliquid de legibus:vnum eiuſmodi, placere legem abrogar: atq; hoc genere nō abrogabat legem Senatus (nam abrogare proprie populus dicebatur)ſed vt abrogaretur,ſtatuebat.Alterum genus erat, quæ lex lata eſſe diceretur, ea non videri populum teneri.Tertium de legū derogationibus:quo de genere perſępe SCta fiunt.Quartum genus iuſp cor hoc eſſe,vt cum aliquem Senatus hoſtem iud caret,ſimul eius quoque leges,quę quidem aduerſus Rempub.eſſent, eodem SC.aut alio,proxime facto,tolli iuberet:quarum enim maxime legum cauſa pernicioſus patriæ ciuis damnatus ſit,& à Repub. remotus:eas ipſas leges in Repub.non hęſiſſe,ſed abiectas illico eſſe,veriſimillimum eſt. Recte igitur ſemper & iuſtiſſime Senatus. A populo vero,aut ab iis, qui mercede conducti ſpeciem quandam populi pre ſe ferebant, temeritate potius aut fraude,quam conſilio aut ratione,ſalutares ciuitati leges nōnunquam abrogatæ ſunt. Poſtremum illud eſt, cum verbo quidem,neq; à Senatu,neq; à populo,tacito autem omnium conſenſu per deſuetudinem leges abrogabantur.Hot.

Legis non ſolum maxima,ſed etiam perpetua vis erat: ſiquidē vetuſtate neq; tollebatur lex, vt edictū: neq; debilitabatur, vt SCtum: niſi ſi leges eſſent eiuſmodi, vt Reipublicæ minimum conſulere viderentur.Nam has cōtrario vſu non ſolum debilitatas, verum etiam plane extinctas, neque damnatum eſſe quenquam,quia feciſſet aduerſus legem eam, quæ iam exerceri deſiiſſet,ſatis conſtare video:leges autem multę,quādiu Reſpublic. ſtetit, perpetuo iure valuerunt. Cum ipſo libertatis initio,à primis conſulibus, ac iam ante à primis Regibus,latæ eſſent. quibus ego de legibus loquor, cum perpetuam vim legib.tribuo.nam pernicioſas leges,nec iure rogatas, non perpetuo iure eſſe,ſed tolli quam primum vtile eſt: cuiuſmodi multæ SC.ſublatę ſunt.Populus autem, quem ſępe à Reipublicę commodo malæ rationes auerteret,rectam in diiudicandis legibus normam non agnouit, ſed vtiles ſæpe abrogouit,ſæpe ſciuit inutiles. Illud etiam in legum ſanctione aſſcribi ſolebat,ne per Saturam abrogari,derogarive liceret, erat enim Satura lex multis aliis conferta legibus, accepto nomine à genere cibi,ex variis rebus condito. Id autem eo placuit in ſanctione aſſcribi,quia in lege multis legib.permiſta & confuſa ſubeſſe fraus,quę populum falleret,fac le poterat:at in ſimplici lege, ſi de abrogando, derogandove populus rogabatur,nō difficile erat,id quod derogabatur quale eſſet intelligere.Addam & illud, fractam eſſe legis vim, non modo cum alia lege nominatam abrogaretur, ſed etiam cum non omnino tota,ſed eius pars lege poſterius lata tolleretur: quod derogare dicebatur:aut cum nulla ſuperioris legis mētione facta aliquid ei contrarium poſteriore lege rogaretur: quod erat abrogare.Quod autem dictum eſt legis vim maximam fuiſſe,eo dictum eſt, nō ſolum quia nihil eſſet lege grauius,& in publicis actis nihil obſeruaretur magis: verum etiam quia legis ſententia pertineret ad omnes ciues, & omnibus æqua iura deſcriberet. Veruntamen duo genera legum excipio: alterum quod omnes ciues, alterum quod omnes quidem,ſed diſpari iure comprehenderet.Hot.

Legis rogandæ forma apud Romanos hæc erat: Primum deliberabatur à ſenatu conſultante, num vtilis eſſet lex: tum ferenda.Deinde, ſi e Republica videbatur,proponi ſolebat populo tribus nundinis: tertio autem nūdinarum foro rogabatur populus à Conſule, h.e. interrogabatur, an id placeret, quod patres ſtatuiſſent.Cicero pro Flacco:O morem,inquit, pręclarum diſciplinamq; quam à maioribus accepimus,ſiquidem teneremus: ſed neſcio quomodo iam de manibus elabitur. Nullam illi noſtri ſapientiſſimi & ſanctiſſimi viri vim cōcionis eſſe voluerunt. Quę ſciſceret plebs, aut quę populus iuberet,ſummota concione diſtributis partibus, tributim & centuriatim deſcriptis ordinibus, claſſibus,ætatibus,auditis auctorib9,re multos dies promulgata & cognita,iuberi vetariq; voluerūt. Hinc apparet differentia inter promulgationē & rogationem: promulgatio fiebat binis nundinis:rogatio in tertiis nundinis.Promulgationi item intercederet licebat:rogationi nullo modo.Inde rogatio pro lege accipitur.Cicero Phil.1.hodie vocem hanc promulgare,tenemus quidē quanquam non ſatis intellectam: rei vero ipſius ne vmbram quidem ſequimur.Vide M.Fabium li.2.c.4.in fi.Old.Prat.

Legis textus omnē dubitationē tollit. Vide Bald.in l.ancillę, C.de fur.Siquidem gloſ.nullam nobis neceſſitatem imponit, cum ſit tantū probabilis:vt dicit Bar.l.1.ff.ſi cert.pet.Veritatem,dicebat ſemper Zaſius ex legū textibus, ex æquo & bono quærendā,non ex conſpirato,plauſibiliq; huius, vel alterius gloſſæ,aut Doctoris fauore,eſſe proſtituendam. Spieg.

Legis virtus eſt, ait Iureconſ. in l.legis.ff.de legib.imperare, vetare,permittere,punire.Prat.

Legitima, eſt portio hæreditatis,iure naturali liberis debita, minuſcula dicta.Sic appellata, quod ſecundum naturales leges,alimentorum vice ſubrogatur.Ferr.Inſti.quib.mod.teſt. infirm. §.igitur quartam. Politus dubitat, an hęc portio hodie Quartæ nomine venire debeat.

Legitima eſt quarta portionis ab inteſtato debitæ,deducto ære alieno, funeris impenſa, & preciis ſeruorum manumiſſorum.Vultc.Inſtit.de inoffic.teſtam.§.5.n.1.

Legitima aſcendentium ſeu parētum,hoc eſt,quam liberi debent parentibus,eodem modo aucta eſt hodie,ſicut de legitima liberorum dicemus,vt cōmuniter probant Dd.per l.nam etſi,C.de inoff.teſt.Nam etſi,inquit Imperator, parentib.nō debeatur filiorū hæreditas,propter votum parētum,& naturalem erga filios charitatē:turbato tamen ordine mortalitatis,nō minus parētibus,quā liberis pie relinqui debet.ex Pra.

Legitima ætas,quę lege aliqua pręſcripta & pręſtituta eſt:veluti in maribus annorum 14.in fœminis 12. nuptiarum cauſa. item ad res adminiſtrādas 25.l.vlt.§. diuus,ff.de publi.l.vlt. in fin ff.de appell.l.1.C.de cur.fur.l.4.C.de tranſa.Hot.Pr.

Legitima conuentio eſt,quę aliqua lege confirmatur.Auctor Paul. in l. legit.ff. de pact. Spieg.

Legitima crimina,de quib. lege aliqua quęſtio conſtituta eſt, vel quę lege aliqua vindicantur,vt ſunt publica.l.3.§.pœna, ff.ſtellionat. coniuncta l.13. ſtellionatus,ff.de his qui no.infam. Briſſon.

Legitima generaliter dicūtur omniaquę ex lege aliqua inſtituta ſunt:plerumq;tamen de leg.12.Tab.intelliguntur.Prat.

Legitima hęreditas proprie dicitur,quę ab inteſtato defertur l.1.de ſuis & legit.quoniam eam Lex ipſa abſq;facto hominis defert.Sed & quę ex teſtamento defertur,legitima quoq;non improprie,latiore tamē ſenſu dicetur,ea enim à lege 12.Tab. confirmatur, dum in illa conſtitutum eſt;Vti quis rei ſuę legaſſit,ita ius eſto.l.verbis, de verborum ſignificationibus.

Legitima hęreditas,ait Briſſonius,eſt quę lege 12.Tabul. defertur. Item quę ex nouis legib. obuenit,l.1,2.&3.ff.de peti. hęred.l.1.§.capitis,ff.ad Tertul.l.7.de ca.minut.Briſſonius.

Legitima hominis ętas, poſt quintum & vigeſimum annum reputatur.Interim namq; Minores appellantur,iuuandi propter ętatis imbecillitatem,l.vlt.C.de his,qui ven. ætat. impet.l.1.ff.de minorib.25.ann.Spieg.

Legitima interpellatio quęnam dicatur,Bar.docet in l.vinum ff.ſi cert.pet.Spieg.

Legitima iudicia,Bud.interpretatur,iuri ſcripto,aut moribus ff.recepto aſtricta. Spieg.

Legitima latitudo in l.13.§.latitudo.ff.de ſeru.ruſtic.quę lege 12.tab.comprehenſa,definita ac determinara eſt, l.8.ff.eod.l. 6.§.nec video.ff.quemadmod.ſeru.amit.Briſſ.

Legitima liberorum dicebatur olim pars hæreditatis quarta, quam conſuetudinem ex legis Falcidiæ ratione manaſſe,Pau. lib.ſent.4.ca.5. non obſcure demonſtrat.Cum enim inſtituti partem nūquam minorem quarta iuſſiſſet eſſe, ſi filius minus ex patris teſtamento conſecutus erat,quod ei deerat ſupplebatur. Hinc pars illa, quia non ex teſtamento, ſed ex lege

manabat,

manabat, Legitima dicta eſt, quo modo Legitima hæreditas dicitur, quam lex, non teſtamentum, defert. Atque hæc quidem olim, poſt vero Iuſtinianus duas Conſtitutiones edidit, quarum priore ſtatuit, vt idem in exhæredatis iuris eſſet, quod in inſtitutis: nimirum vt ſi exhæredato filio vel minima res, veluti ſolidus vnus legatus eſſet, inofficioſi agere non poſſet, ſed quod legitimæ parti, hoc eſt, quartæ deeſſet, ſuppleretur, idque etiam ſi teſtamento cautum non eſſet. l. omnimodo 30. C. de inoffic. teſtam. ex quo intelligi poteſt quã falſa ſit eorum opinio, qui ius hoc ſuppletionis tam in inſtitutis, quam in exhæredatis à Iuſtiniano inductum exiſtimãt. Poſteriore autem Cõſtitutione quæ Nouellarum eſt 18. modum hunc legitimæ adauxit, vt ſi vnus, duo, tres, quatuorve liberi eſſent, triens illis relinqueretur: ſin plures quatuor, ſemis. Hot. De qua re etiam diſputat Goueanus lib. 2. Variar. lect. c. 1. Vel ſic:

Legitima liberorum olim erat, quæ pater tempore mortis reliquiſſet, deducto ære alieno & impenſa funeris, l. Papin. §. quarta autem. ff. de inoffic. teſt. l. cum quæritur. C. eod. tit. Hodie vero cum quatuor ſunt filii vel pauciores, tertia pars eſt, cum plures extant, dimidia pars paternæ ſubſtantiæ legitima cenſetur. §. frequenter igitur. Nou. de trient. & ſemiſſ. & §. porro hanc particulam. Nouel. conſt. 22. Prat.

Legitima nepotum variat. Alias ſoli ſunt, non cum mortuorũ fratrum filiis, ſucceduntque in capita. Eodem modo ex numero eorum colligenda eſt triens, hoc eſt, tertia, ſi quatuor vel pauciores fuerint: aut ſemis, id eſt, dimidia pars bonorum auitorum, ſi plures ſint. Nou. de Trient. & ſemiſſ. in princip. Alias cum permixti ſunt mortuorũ nepotum filii, & ſic pronepotes, aut deinceps: hi in ſtirpes ſuccedunt, & tantam partem accipiunt pro legitima, quantam pater eorum fuiſſet accepturus. §. neque illo. Nou. eod. tit. Alias denique nepotib. ſupereſt filius vnus vel plures defuncti. Quo caſu omnes nepotes in ſtirpes ſuccedunt. Nouel. de hæred. ab inteſtat. §. ſic tamen. Prat.

Legitima obſeruatio, quæ diuortio faciendo vel l. 12. tab. vel l. Iulia de adult. præfinita eſt, l. 31. ff. de donat. int. vir. l. pen. ff. ad l. Iul. de adult. Briſſ.

Legitima pœna in l. 7. §. 1. ff. de condict. furt. l. 9. C. de furt. quæ furto imponitur. Ea dupli eſt ex 12. tab. teſte Gellio. Legitima vero pœna in l. 1. §. ſed non vtique. ff. ad Turpilia. eſt, quæ lege Remmia calumniatoribus irrogatur. Briſſ.

Legitima quantitas in l. 25. C. de donat. inter virum & vxor. quæ legibus conſtitutionibuſque definita eſt, l. 34. C. de don. Prat. Briſſ.

Legitima tranſuerſalium, hoc eſt, fratrum ab inteſtato ſuccedentium, & olim & nunc eſt quarta bonorum pars. argum. l. Papinia. §. 4. ff. de inoffic. teſtam. Et quanquam huius quartæ non fiat expreſſa mentio in iure ciuili: non tamen fuerit abſonum, per naturalem æquitatem interpretando ſic colligere: quoniam frater debet fratri alimenta, per l. non omni. & l. cum plures. §. in ſoluendis. C. de admin. tut. arguendo ab alimentis ad quartam. Hoto. Prat.

Legitima tutela dicitur, quæ lege defertur. Legem autem excellentiæ cauſſa, l. 12. Tabul. intelligimus. Vlp. l. 1. ff. de legit. tut. Legitimæ tutelæ l. 12. Tabul. agnatis delatæ ſunt, & cõſanguineis: item patronis, id eſt, his, qui ad legitimam hæreditatem admitti poſſint. hoc ſumma prouidentia, vt qui ſperarent hanc ſucceſſionem, iidem tuerentur bona ne dilapidarentur. hæc ille. Legitimam tamen Patronorum tutelam dici tradit, in l. 3. non quod nominatim id lex cauerit, ſed quod legis id ratio flagitare viſa eſt: vt vbi hæreditas, ibi tutela eſſet. Item legitima tutela dicitur parentum, qui filiorum quos impuberes emanciparunt, tutores fiunt: qui vere legitimi nõ ſunt, ſed legitimorum vicem obtinent: vt ait Vlp. d. l. 3. vlt. ff. eod. legitimæ, in quam, illæ tutelæ præſtantia quadam legis veteris dicuntur: quod hinc licet intelligatur, quia tutelæ quę l. Attilia, Iulia, & Titia mandantur, legitimarum nomine non intelliguntur, vt apparet ex l. 7. ff. de cap. minut. Hot. & Prat.

Legitima verba dicuntur, quæ formularum ſunt, quæ & concepta, & directa, & ciuilia, & ſolennia quoque appellantur. Cic. Phil. 1. Cedo illa legitima. Conſules populum iure rogauerunt, populuſque iure ſciuit. Legitima verba dicuntur Latina, in l. fin. C. de teſtam. tutel. vide Vlp. Inſt. tit. 25. Prat.

Legitima vxor, quæ rite ex præſcripto legum in matrimoniũ conuenit: vel quæ nobis ſecundum leges & ciuiliter nupſit. l. 4. ff. de rit. nupt. Prat. Briſſ.

Legitimæ actiones legibus proditæ & ex iure ciuili deſcendentes. §. ſed iſta. Inſt. de actio. l. 1. l. 11. & l. 15. §. de præſcript. verb. l. 22. §. vlt. ff. de aq. & aqu. pluu. Briſſ.

Legitimæ vſuræ dictæ ſunt centeſimæ, quæ & maximæ & grauiſſimæ nominantur: Nempe legitimæ per excellentiam, ſupra quas aliæ legitimæ non eſſent: Sed vſurarum modum poſtea lege lata aliter Iuſtin. conſtituit. l. eos. C. de vſur. Donellus. Cæterum Hot. lib. 1. de vſuris c. 7. non centeſimas voce legitimarum intelligi exiſtimat, ſed minores centeſimis. l. tutor. §. idem ſolent. ff. de admin. tut. vbi manifeſtiſſime legitimæ diſtinguuntur à grauiſſimis. vide Gothof. ad l. 1. C. de vſur. pupillaribus.

Legitimæ cognationes, quæ adgnatorum ius habent, quod ipſum ciuile, & l. 12. Tab. introductum eſt. l. 12. §. vlt. ff. de rit. nupt. §. vlt. Inſt. de cap. dim. Etiam Modeſtinus legitimam cognationem ſiue ciuilem interpretatur, quæ per adoptionem contingit in l. 4. §. cognationis. ff. de gradibus & adfinibus. Briſſ.

Legitimæ nuptiæ, quę ſecundum iura ciuitatis Romanæ contractæ ſunt. Inſt. de nupt. in pr. Caius lib. 1. Inſt. tit. 4. l. 19. ff. de ſtatu hom. Briſſ.

Legitimam debere, relinqui iure inſtitutionis, hoc eſt, iure hæreditario. Hoc enim voluit Imp. in Nou. vt cum de appel. cog. §. aliud quoque capitulum. Lege, inſtituere.

Legitimarum actionum verbo, intelliguntur leges 12. tabul. Zaſ. in §. ſed iſtæ. Inſt. de act. Spieg.

Legitimatio eſt legis actio, quã liberi naturales efficiuntur legitimi. Ex nuptiis nato eo ipſo momento, quo naſcitur, ipſo iure, ſine vllo hominis facto legitimus naſcitur: per legitimationem nemo naſcitur, ſed fit legitimus, Vult. in comm. aliquando autem vlt. n. 1. Inſtit. de nuptiis.

Legitimationis quod nulla apud IC. mentio fiat, ſciendum eſt hoc iuris adoptionem tribuiſſe, quæ de naturalibus filiis fieri poterit, vt vidimus in ea ſpecie quam ponit Vlpian. vlt. cap. quo in capite filium in ſeruitute patris conceptum, ab eo libero facto adoptari poſſe dicit. Quod multo magis licuiſſe arbitror in naturalibus liberis ingenuorum hominum, dum ne procreati eſſent ex nefario concubitu: in quo tamen fuit arbitrium principis, vt in omni arrogatione erat, &c. Conn. lib. 2. c. 16. n. 5.

Legitimationis vel τῆς γνησιότητος duos Iuſtinia. modos tradit, quibus filius naturalis tantum, fit quoq; legitimus & ſubiicitur patriæ poteſtati. Eoſdem reperit & alio poſtea loco in Inſtitutionibus: Eandem rem late tractat in Nou. Conſt. 89. explicans has, vt ita loquar, legitimationes, διὰ τῆς εἰς βουλὴν ἐπιδόσεως, καὶ διὰ τῶν γαμικῶν συμβολαίων ποιήσεως. addit & tertiam rationem. Διὰ βασιλικῶν ἀντιγραφῆς, cuius frequens eſt vſus. Refert enim Martianus, Marcum & Lucium Imperatores, reſcripto ſuo confirmaſſe ſtatum quorũdam filiorum qui ex matrimonio parum legitimo erant ſuſcepti. Eſt præterea & alia quædam quarta & omnium quidem expeditiſſima ratio, quam Iuſtin. in Nou. Conſti. 117. introduxit, nempe cum pater ſpurium dignatur filii nomine. Nam inde conjicere poſſumus, non omnino ſemper habuiſſe eius matrem pro concubina, &c. Bald. tit. de adopt.

Legitime conſiſtere poteſt, recte agere poteſt. l. grege pignori. §. & in ſuperficiariis. ff. de pign. Opp. Non recte agi, ſubmoueri exceptione. l. ſi ſuperatus. §. fin. ff. eod. tit. ex Copia. Old. Spieg.

Legitime, idem eſt quod, iuſte, vel ratione legum obſeruata. Vide Authen. de hær. & Falcid. §. ſi quis autem. Item l. Grachus. C. de adult. Spieg.

Legitime natus, *Geſatzlich, Ehli h geboren*. Opp. Illegitime natus, ſiue Spurius, *Vnehlich geboren*. l. 3. §. 1. ff. de Decur. Old.

Legitime ordinati inſcriptionum libelli dicuntur, qui ſecundum formam l. Iuliæ publicorum iudiciorum præſcriptam concepti ſunt. l. 3. §. 1. ff. de accuſatio. Briſſ.

Legitimi dies, qui in lege permittuntur partibus ad conſequendum ius ſuum, *Ordenlich zeit zu Gerichts handeln*. Old.

Legitimi dies dicebantur, quas nunc dilationes & terminos appellamus, quando vel accuſatori ad accuſandum vel Reo ad reſpondendum certi dies dabantur, & præfiniebantur. Et legitimum diem comitiis habendis dixit Cic. act. 4. in Verr. in quo ſecundum leges haberi poterant. Briſſ.

Legitimi hæredes paſſim appellantur, quos lex 12. Tab. inteſtatis attribuit, hoc eſt, proximos agnatos. quanquam eius legis exemplo etiam nouæ leges & Senatuſconſulta ſignificentur. l. 2. §. vlt. ff. vnde legit. Prat.

Legitimi liberi naturalibus oppoſiti eos ſignificant, qui iure, id eſt, ex iuſtis legitimis nuptiis ſunt quæſiti. l. 45. ff. de vulga. Interdum etiam legitimi adoptione quæſiti accipiuntur. Briſſ.

Legitimi Ciues, defenſores, magiſtratus ex ff. Briſſ.

Legitimi, quibus legitima potuit deferri hæreditas Vlp. l. 2. ff. vnde legitimi, & vnde agnati. Old.

Legitimi teſtes, qui ex legib. teſtamento adhibendi ſunt. l. 16. §. 1. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. Briſſ.

Legitimi tutores ſunt, ait Vlp. Inſt. tit. 11. qui ex l. 12. tab. introducuntur, ſeu propalam, quales ſunt agnati: ſeu per conſequentiam, quales ſunt patroni. Et horum exemplo parentes, tot. tit. Inſt. de legit. parent. tut. Briſſ.

Legitimos actus quoſdam enumerat. l. 78. ff. de diuerſ. reg. Legis actiones quæ ſint, quid item ſit lege agere, vide ſupra Lege agere.

Legitimum quod lege aliqua vel Senaſconſulto introductum, inſtitutum, confirmatum, comprobatumq; eſt. Ita legitimas

conuētiones pacta Paul.definit in l.6.ff.de pact.quales ſunt, quæ de furto & iniuria fiunt.Hæc enim lex 12. Tabul. comprobat: ita legitimum ius, quod ex lege deſcendit,quale eſt ius agnationis quod ex 12.Tab.deſcendit.l.3.§.de illo.ff.pro ſoc.l.69.in fin.pr.ff.de leg.lib.2.l.1.§.vocantur.l.11.§.vlt.ff. de contr.tab.l.22.ff.ſi quid in frau.pat.l.6.ff.de bon.poſſ.l.1. §.non quærimus.ff.ſi quis om.cau.teſt. Et apud Vlp.in Inſt. tit.28.ad fin.& l.vlt.C.de legit.hær. Et quodcunq; aliud ius quod ex legibus proficiſcitur legitimum vocatur. l.4. §.vlt. ff.de fideiuſſ.tut.l.vlt.C.de teſtib.Briſſ.

Legitimvm ius dicitur, quod ab initio nihil interfuit hoc an illo modo fieret: poſtquam autem conſtitutum eſt, refert. Conn.lib.1.c.6.n.3.

Legitimvm ſpatium in l.14.ff.de ſeru.vrb.quo lex 12.tab.ambitum ædificiorum definit.Briſſ.

Legitimvm tempus in l.8.C.de non nu.pec. quinquennii,intra quod ex principalibus conſtitutionibus non numeratæ pecuniæ exceptio opponi debuit.l.9. & l.14.C.eod.tit. Inſt. de liter.oblig.l.1.de cauta & non num.pec.in fragmentis C. Theoph.in §.idem iuris.Inſtit.de except. Quomodo etiam ſtatutum tempus interpretari oportet.in l.vlt.C.de cond.ex leg.& l.5.C.ſi cert.pet.Briſſ.

Legitimvm tempus in l.5.ff.de vſuf.l.3.ff.quemadmodum ſeruit.amitt.l.24.ff.de donat.int.vir.l.12.§. ſi quis ſeruum.ff.de captiu.l.12.tabularum,vſucapioni præfinitum tempus ſignificat.Cicer.top.& pro Cæcinna,l.3.ff. de vſucap. quod alias conſtitutum tempus appellari docuimus.At in l.3.ff.de vſur. & l.4.§.ſi quis condemnatus. ff. de re iud. & l.1.C. de vſur. rei iudic.Legitimum tempus intelligitur, quod condemnatis ad ſoluendum l. 12.tab. datur. Eadem lege ſtatutum ad dotem reſtituendam tempus legitimum appellatur in l.24. §.Siue autem mariti.ff.ſol.mat.l.7.§.adeo ff.de pact.Briſſ.

Simili modo legitimum tempus in l. 19. ff. de minorib. Legibus ſtatutum tempus ad petendam in integrum reſtitutionem.l.1.C.ſi minor ſe maior.Et legitima tempora,quibus lis perit.l.19.§. Si cuius dolo.l.72.ff.de procuratorib. l.2.ff. de diuerſ. & temp.l.7. ff.de muner.& honor.l.11.ff.de iud.l. vn. C. vt intra cert.temp.legitima tempora in l.32.ff. de iudic. ad iudicandum lege, credo, Iulia iudiciaria præſtituta. Briſſ.

Legitimvm tempus luctus. l.8.l.10.l.11. ff. de his qui not.infam.l.2.§.1. C. de ſecun.nupt. idcirco opinor quod Numæ Pompilii lege decem menſium ſpacium ad lugendos viros mulieribus præſcriptum fuit, quod poſtea duobus menſibus auctum eſt.Apul.lib.8.de aſino aur. Boni ergo & optimi cōſules,ſi luctu legitimo miſerrimæ fœminæ neceſſarium conceſſeris tempus, quod reſiduis menſibus ſpacium reliquum compleatur anni.Senec.lib.7.epiſtol.Annum fœminis ad lugendum conſtituere.

Legitima tempora apud Quintilian.declamatio.6.l.puta Pōpeia ad dicendum & orandum præſtituta.Briſſ.

Legitimvm teſtimonium Connanus dici ait,quod duorum fide comprobatur,etiam ſi mulieres ſunt aut peregrini, & nō rogati.Theodoſius tamen Imperator voluit adhiberi quinq; teſtes,rogatos aut fortuitos,cuius conſtitutio eſt hic vltima. Conna.lib.9.c.6.n.2.

Legitimvs, *Geſetzlich,ordentlich nach dem Geſatz.*

Legitimvs curator ad quem è lege 12.tab.curatio furioſi,aut prodigi pertinet l.13.ff.de curat.furioſ.Briſſ.

Legitimvs heres pro parte factus.Papinianus.Quia credimus eum,inquit,legitimum heredem pro parte eſſe, & ideo pars hereditatis in teſtamento remanſit, nec abſurdum videtur, pro parte inteſtatum videri, in fin.l.nam etſi. ff.de inoff.teſtam.Spieg.

Legitimvs modus in l.3.§.1.ff.de mort.inf.quo abeſſe ab ędificiis buſta monumenta lex 12.tab.conſtituit.Cic.lib.3.de legib. legitimus modus in l.21.ff.de donat. qui donationibus lege præſtitutus eſt, olim erat, cuius meminere l.24.ff.eod. tit.& l.36.ff.de mort.cauſ.donat. l.5.§.ſi donaui.& §.ſi eum qui.de doli excep.l.1.ff.quib.modis pign. Quod & illa Pauli verba comprobant,quæ ſunt lib.5.ſent.tit.11.Ei qui aliquem à latrunculis vel hoſtibus eripuit, in infinitum donare non prohibemur.Briſſ.

Legitimvs modus honorarii in ſingulis cauſis vſque ad centum aureos.l.1.§. in honorariis.& §.licita.ff. de extr.cognitio.l.3.C.de poſtul.quem SC. conſtitutum Tacit.lib.10.auctor eſt.Briſſ.

Legitimvs numerus in l.2.ff.de decr.ab ordin.fac.eſt municipii lege præfinitus.l.3.cod.tit.

Legitimvs numerus apud Paul.lib.4.ſent.tit.1.eſt lege Caninia præſcriptus.Briſſ.

Legitimvs ſtatus,C.quand.dies leg.ced.l.pen.Alber.

Legvlæ ſunt viriolæ, hoc eſt, vittæ paruulæ,ſiue ligulæ fimbriatæ, reticulatis, ſcutulatis, cancellatiſque plagulis orbicularibus veſicæ capillorum aſſeruatrices. A legendo legulæ vocitatæ,quemadmodum legulei à legendis vuis ſunt appellati.Io Bapt.in comm.Epiſt.Sid.Apollin.ad Agricol.lib.1.

Legvleivs, in legibus verſatus.Cic.Ita & tibi iuriſconſultus per ſe nil niſi leguleius quidam cautus, & acutus, præco actionum, cautus formularum,anceps ſyllabarum. Leguleios retulit Quintilianus ad leges 12.tab.vt formularios ad prætorias formulas: Quorum alii,inquit,ſe ad album ac rubricas tranſtulerunt & formularii,ac(vt Cic.ait) Legulei quidam eſſe maluerunt.Leguleius autem diminutionis formam habet,vt equuleus,& hinnuleus,Prat.

Legvlvs Varro lib.4. de ling.lat.proprie olearum collector, vt vindemiator vuarum.Idem etiam ſentit Cato. ſunt tamē qui vindemiator illo Varronis loco non legant, legulum in vua etiam probent, ex veteri lege: itaque videtur vſurpaſſe Vlp. l.ſi cuius. §. ſi tamen.ff.de vſufr. & quem. Si tamen,inquit,quæ inſtituit vſufructuarius magnum apparatum ſit deſideratura, opificum forte vel legulorum (corrupte autem quidam figulorum legunt)quæ non poteſt ſuſtinere proprietarius,non videbitur boni viri arbitratu vti frui.Proprie autem legulus eſt,qui manu legit caducam, & verberando decuſſam,vt & olea legi debet,quam Cato ſtringi vetat,id eſt, ex arbore nuda manu detrahi, vel cum digitabulis preſſam detrahi,quia læditur:hinc ſtrictores,qui propterea à legulis ſeparantur.Prat.

Legvm correctio magnopere fugienda eſt: quia mutationem iuris ſequitur mutatio morum: mutationem morum comitatur nouitas quędam ſubita:hæc autem ſolet mouere & cōquaſſare Rempubl. Quare Ariſt.lib.Polit.2.dicit: Receptas leges non eſſe mutandas, etiamſi quid incommodi habeant. Et Vlp.in l.2.ff.de conſtit.prin.In rebus,inquit, nouis cōſtituendis euidens eſſe vtilitas debet. Euidentem autem vtilitatem ſic intelligit, vt ſi lex aut conſuetudo,niſi corrigeretur,paulatim eſſet corruptura ius naturæ,quod immutabiliter retinere oportet. Prat.

Legvm obſeruatio, & compoſita bene viuendi ratio in Republica ſolet augere populum:& frequētia populi ſolet amplificare imperia.Incipiendum ergo eſt in omni Republ.conſilium à recta traditione iuris.Prat.

Legvm ſtudioſi relicto Latinæ linguæ nitore, inepti plerunque,teſte Alex.Neapol.lib.3.c.4.

Legvm tabulas Moſen à Deo accepiſſe,nemo eſt,qui neſciat,à quo tota iuris ſcripti ſeges proſeritur.Quicquid enim poſteri legum ſcriptores in monumentis reliquere,id totum tanquam ſimiæ a Moſe primum Græci, deinde à Græcis Romani mutuati ſunt,Ficino & Euſebio adſtipulantibus.

Legvm vſus ad formandos hominum mores pertinet:non ad oſtentationem aut quæſtum, vt quidam abutuntur, non aliter quam Anacharſis dixit:Atheniēſes ad nihil vti numis niſi ad numerandum.Proinde cum Hebræos Deus inter ſe quam coniunctiſſimos, rectiſſimeq; conſentire vellet,certas leges tulit,vt ex præſcripto res iudicarent,ne quando ius controuerſum diſſidium pareret.Schard.ex Prat.

Legvmen eſt fruges ſine ariſtis,quæ ſiliqua,id eſt,theca modo rotunda,vt cicere,modo chylindracea, vt piſo,modo etiam longiſſima & pro menſa ſeminum lata (Franciſcus Marius Grapald.Parmenſ.lib.2.de partibus ædium c.11.)continetur. Plin.c.7.lib.18.Varro lib.1.c.32.Huius ergo generis ſunt fabæ,lupinum,eruum,lens,cicer,linum. Plin.d.c.7.8.9.10.11. 12.& ſeq.lib.18.

Λειπομαρτύριον,Athenienſib.actio eſt aduerſus eos,qui teſtimonii dictionem defugiunt:qualem in teſtamētorum cauſa 12.tab. introductam oſtendit Iac.Cuiac. his verbis: Qui ſe fieri teſtarier:vel potius qui ſe ſirit teſtarier,in teſtimonium fatiatur,improbus inteſtabiliſq; eſto. Sirit autem pro ſiuerit, vt alibi ſæpe apud veteres.Prat.

Lemnisci dicebantur faſciolæ ex coronis longis pendentes. Hinc longas coronas quidam dici putant lemniſcatas. Quales autem fuerint longæ coronæ annotauit Fr.Balduin. in l. 12.tab.c.31.circa finem.

Lemvria,dicta ſunt parentalia,quæ Romulus cum Remi occiſi manes placatos vellet, inſtituit, ſic dicta quaſi remuria, menſe maio per triduum celebranda anniuerſario ritu, ob quam rem nubere illo menſe religioſum fuit.Vnde Ouid.

Menſe malum maio nubere vulgus ait.

Connan.lib.8.c.3.num.1.

Lenas, ait Vlp.eas dicimus quæ mulieres quæſtuarias proſtituunt: Lenam accipimus & eam, quæ alterius nomine hoc vitæ genus exercet: & quæ cauponam exercens,in ea corpora quæſtuaria habet.l.43.§.Lenocinium ff.de Ritu nupt.

Lenes vaſis eſt genus, relatum ab Alfeno, l.17.§.1.ff. ſi ſeruit. vind.Et Seius in eo ſyluam ſeuiſſet,in qua labra & lenes,cucumellas poſitas haberet. quanquam in pandectis Florent. pro lenes, tenes legatur,nec enim ſunt, quas Tinas Nonius nominat:Illius meminit Martialis lib.1.

Tepida natabis lene Congedi vada.

Vlp.l.15.ff.de act.empt. Lines & labra ſalientes fiſtulæ,quæ ſalientibus iunguntur,&c. Sunt qui indifferenter ſcribi debere,lenes,lines,aut lenis exiſtiment: illam tamen ſuperiorē ſcripturam potiorem exiſtimo, vt deducatur à Græco λινὸς,

quod

quod torcular & lacum ſignificat, ſiuę vas quo aqua recipitur.Prat.Vide j.Lines.

Lenitas. Proniores ad lenitatem quam ſeueritatem iudices eſſe debent.l.11.ff.de pœnis.

Lenitvdo,l.vnic.C.de mend.val.inertia eſt & ignauia. Quiſquis huiuſmodi lenitudinem prodiderit & probauerit.Sic l. hi,quos.C.Th.de accuſ.Huius autem fuit olim propria actio quædam,quæ dicitur, τῆς ἀργίας γραφή.Nou.10.Pollux li.8. τῆς ἀργίας ἐπὶ μὲν Δράκοντος, ἀτιμία ἦν τὸ τίμημα, ἐπὶ δὲ Σόλωνος, εἰ τρὶς τις ἁλοίη ἠτιμοῦτο, Nicolaus apud Stobæum. Ἀθήνησι τῆς ἀργίας εἰσὶ δίκαι. Plutarchus de Dracone. Μικροῦ γὰρ δεῖν ἅπασιν ὥριστο τοῖς ἁμαρτάνουσι ζημία θάνατος, ὥστε καὶ τοὺς ἀργίας ἁλόντας ἀποθνήσκειν.Prat.

Leno,Lenocinari per tranſlationem,blandiri eſt.Inde leno dicitur ab alliciendo,quod adoleſcentulos alliciat,vel à leniẽdo dictus,Eſt autem proprie leno ſcortorum. Scribit enim Pædianus, lenones ſcortorum dici, productores vero,etiam inuitarum perſonarum, & in quibus ſtupra exercita legib. vindicantur. Nam & in Verrinis ab Cicerone diſparantur verba hæc.Inde lenocinium,lenocinandi actus. Vlpian.in l. athletas.ff.de his, qui notant.infam. Lenocinium facit,qui quæſtuaria mancipia habet.Eſt autem lenocinium ipſum peius, quam adulterium, quia & ſe & alium leno corrumpit. vnde plus punitur,vt in Auth.vt iud. ſine quoquo ſuffrag. §. eos,columrn.2. Ii, ne malo ſint exemplo, de vrbibus pelluntur, in Auth.de lenonib.in fin. & meretrices de vicinia pudicarum, In multis tamen vrbibus publica proſtibula tolerantur, non quod ſcortationem approbent, ſed quod, cum ſit infrænata iuuenum libido, malunt vrbes hæc loca tolerare,quam facere,vt ciuium & vxores & filiæ paſſim ad ſtuprũ abripiantur.Anchora. Lenocinii duas eſſe ſpecies,ait Goth. ad l.2.§.2.ff.ad l.Iul.de adult. Manifeſtum, quoties maritus palam quæſtum facit ex adulterio vxoris: Tacitum quoties adulterium retinet.

Leno eſt,qui proſtituta habet mancipia,vt Seneca lib.6.de benefic.definit.Lenocinium itaque facere cum Vlp.ad edictum Prætoris interpretatur, qui quæſtuaria mancipia habet,ſiue principaliter hoc negocium gerat, ſiue alterius negociationis acceſſione vtatur. l.4. §.1.ff. de his qui not. infam. l.1,in fin.ff.de extraor.crim.Idem Vlp.lib.1.ad l.Iul.& Pap.Lenas eas dici ſcribit,quæ mulieres quæſtuarias proſtituunt,etiam ſi alterius nomine hoc vitæ genus exerceant. l. 43. §.1,ff. de ritu nupt.Briſſ.

Lenocinii crimen contrahit maritus, qui deprehenſam in adulterio vxorem retinuerit,adulterumq; dimiſerit,quæſtũve ex adulterio vxoris ſuæ fecerit. l.29.in pr,& §. qui quæſtum.ff.ad l,Iul.de adult.l.2.C.eo.tit.Briſſ.

Lenocinivm facere,Vlp,inquit,non minus eſt,quam corpore quæſtum exercere.

Cum mulier viri lenocinio adulterata fuerit, nihil ex dote retinetur.l.47.ff.ſoluto matrim.

Lentvm debitorem Cicero vocat eum, qui libenter ſubterfugit,tergiuerſatur,& diem ex die ducit,neq; promptus eſt ad diſſoluendum quod debet. Teucris, inquit,illa lentum ſane negotium. At contra Lucillius lentum ſoluere accepit pro eo,qui facile ſolueret,bonumque nomen eſſet. Credo quod lenta quę ſunt,facile ſequuntur quo velis:lentum quoq; vocauit eum,qui facile ad ſoluendum adduceretur: eius verba vide apud Nonium ſatyr.li.9.Prat.

Lenvnculi actuariæ naues quas Græci ἀκάτους vocant, vel ἐπακτρίδας,vt annotat Brodæus lib.Miſcell.6.c.27.

Leonina ſocietas eſt,qua alter lucrum tantum,alter damnum ſentit:qualis iure coiri non poteſt:& vt Eraſ.in Chilia.dicit, ſolet eſſe cum regibus,aut præpotentibus plebeiæ ſortis hominibus:Extat in l.ſi non fuerint.§.Ariſto. Pro ſocio. Notũ ex Apologo,quod leo communem ex venatu prædam ſic diuidebat cum vulpe, vt ſibi ferme totam retineret,vulpi vix minimam concedens partem.Spieg.Adde Tiraq.comm.in 5. l.connub.gl.1.part.6.n.34.

Leonina lex,Imperatoris Leonis .l.38.C.de epiſc.& Clericis. l.10.C.de pactis conuentis.

Lepadna, Græci dicunt coria lata circa pectus equorum. Vide Alc.in l.quoniam.C.de curſu publ.li.12.

Lepra duplex eſt:vna,quæ mala ſcabies,hoc eſt,incurabilis ab Horat.nominatur:

Aut mala quæ ſcabies, aut morbus regius vrget,

Eius meminit Imperator,in Auth.Iuſiurãn.quod præſt. Altera lepra eſt,quæ poteſt curari.Plin.lib.34. Lachrymæ,vitium veluti gemma, lepras,& lichenas, & pſoras, nitro ante præparatas,ſanat. Eſt itaque lepra morbus,qui alio nomine dicitur elephantia,à quo leproſi dicuntur,qui eo morbo afficiuntur.De quibus tit.eſt lib.Decret.de coniugio leproſorum,vide D.Gœd.in comment.ad l.ſtuprum 101.§.2.n.8.de verb.ſig.

Læsvm ius,in l.1. ff.ex quibus cauſis maior.non amiſſum vt Interpres exiſtimat ſignificat.Vt non reſpexit ad Lædere verbi elegantiam,ita nec vim verbi Amittere intellexit.Siquidem vere amiſſa,perditave,aut quæ irrecuperabilia ſunt, corrigi non poſſunt.Intercepta vero,& occupata,poſſunt.Spieg.

Lessi voce lex decemuiralis vſa eſt teſte Cicerone: Quid autẽ perLeſſum decemuiri intellexerint,veteres interpretes Sextus Ælius, Lucius Ælius, non ſatis ſe intelligere dixerunt, inquit Cic. ſed ſuſpicari veſtimenti aliquod genus funebris fuiſſe.Lælius leſſum interpretatur quaſi lugubrem eiulationem,vt vox ipſa ſignificat.Illudq; eo magis verum Ciceroni videtur,quod Lex Solonis id ipſum veter:eoque ſenſu Plautus leſſum videtur accepiſſe, cum ſic in Trucul.ſcriberet:

Thetis quoque etiam
Lamentando leſſum fecit filio.

quaſi dicat Plautus lamentis gemituq; & fœmineo vlulatu, vt vtar poetæ verbis,filium defleuit Thetis.& tamen ſuis illa lachrymis,quod factum erat infectum reddere nõ potuit. Et ſic quidem hunc Plauti locum accipiendum eſſe euidenter in lib.de anima docet Tertul.autore Ræuar.in ll.12.tab. cap.15.Adde Fran.Balduin.comment.in l.12.tab.cap.31.circa princ.

Levamentvm in l.quoties in fin.ff.ſi fam.furt.fec.dic.pro auxilio.Huius edicti leuamentum,non tantum ei qui ſeruos poſſidens,condemnatus præſtitit tantum,&c. Sic & pro beneficio vel excuſatione,l.1.C.qui morbo ſe excuſ.li.10.Atq; ita l.cum duobus. §. ſi in coeundo.ff.pro ſoc. Alii tamen velamentum legunt.vide j.velamentum.Prat.

Levari, vel onerari culpa,apud Macrum.de offic.præſid.l.diuus.§.fin.Spieg.

Levato velo cognoſcere, Honorius Imp.dixit prouerbiali figura,ſi Alc.credimus, quod vulgo dicunt,de plano fieri,h.e. quod facile,& abſq; cognitione cauſæ conceditur: quod iudices grauiores & arduas cauſas,pro tribunali ſedentes, cognoſcant: vbi vero deſcenderint in plano conſtituti,leuiora negocia decidant,Spieg.

Levem culpam præſtat, qui rebus ſuis conſuetam diligentiã & eam quam quilibet paterf. mediocriter circumſpectus adhiberet,pręſtat. l.20. C.de neg.geſt. l.22.§.ſed enim.ad Treb. Leuiſſimam vero,qui exactiſſimam rei cuſtodiendę diligentiam exhibere debet,l.45.ff.ad l.Aquil.Briſſ.

Levem eſſe,inter animi vitia ponit Vlp.l.1.§.apud Viuian.ff.de Ædilit.edicto. Vnde etiam Leuis conſtanti aduerſatur.l.18. ff.eod.Si pater ſit vitæ probatæ:filia,leuis mulier,l.22.§.nec non illud.ff.ſolut.mat.Briſſ.

Levidense munus,prouerbialiter,vile,& minimi precii vocat Cic. vt Eraſ.in Chil.tradit cuiuſmodi magiſtratib. accipere licet. Nam illis,vt admonet adagiũ vetus ab Vlpiano Gręce citatum,de offic.proconſ.in l.ſolet etiam.§.non vero.nec omnia, nec paſſim,nec ab omnibus,niſi verecunde,atq; quodam cum delectu,accipere non licet.Spieg.Prat.

Levi brachio quid facere,id eſt,non vere neq; ex animo.Conna.lib.7.c.3.n.3.

Leviores vſuras IC. in l.tutor.§.ex cæteris cauſis.ff.de admi. tut.appell.Quincunces & Trientes ex ſententia.Hot.li.1.de vſur.c.7.earumq; appellatione putat Africanum trientes ſignificaſſe.l.ſi ſeruus legatus.§.vlt.ff.de leg.1. De quincuncibus fit mentio in l.cum quidam.ff.de vſur.l.à filio.& l.ſeq.§. Baſilicæ.ff.de alim.& cib.leg. De trientib.quoq; fit mentio in l.Firmio.§.1.ff.quand. dies leg.ced. Vlp. autem clare ſemiſſes à leuioribus diſtinguit in l.ſi legatum.ff.de oper.pub.

Levir in l.non facile,ff.de gradibus eſt viri frater, apud Græcos δαήρ appellatus,vt eſt apud Homerum relatum.Sic enim Helena ad Hectorem dicit:

Δᾶερ ἐμεῖο κυνὸς, κακομηχάνου, ὀκρυοέσσης,hoc eſt,

Leuir mei canis,omnis mali cauſatricis horridæ Prat.& Hot,

Levis caſtigatio,duntaxat conceſſa eſt docenti.l.ſed & ſi quęcunque.§.fin.ff.ad l.Aquil.Spieg.Prat. Leuem coercitionem vtique patrono aduerſus libertum dabimus. l.7.§.prętere. ff.de Iniuriis.

Levis febricula, non conſideratur.l.ob quę vitia.ff.de ędil.edict.Spieg.

Levis offenſa non adimit legatum.l.3.de alim.leg.Spieg.

Levitæ ex nomine authoris ſunt vocati.De Leui enim Leuitę ſunt exorti,à quibus in temploDei myſtici ſacramenti miniſteria explebantur,hi miniſtri dicuntur.c.cleros.21. diſtin. Io.Bell.Etym.

Leviter, pro parum,vel mediocriter.Vlp.l.prætor.§.prętere. de iniur.vel quod leuiter pulſauerit,vel emendauerit.

Levissima libertatis conditio intelligenda eſt,quę ad libertatem perducit, quamuis natura grauior, & durior. l.35.ff.de cond.& dem.Briſſ.Prat.

Levissima ſcriptura in libertatibus ea intelligitur quę manumiſſo facilior eſt.l.5.ff.de manumiſſ.teſt.

Λείψανα, reliquiæ Harmenopulo,li.3.tit.3.μηδεὶς λείψανα ἁγίων πραγματευέσθω ſic vertit.l.nemo Martyres.C.de ſacr.ſanct.eccl. In libris λείψανα intelligimus, carnem, corium,cornua, l.mortuo de leg.2.ff.

Lex eſt mens ſine cupiditate. Lege,Scriptum ius.

Lex,generale nomen eſt,dictum à deligendo,vt magis videtur Ciceroni, quam à diſtribuendo. νόμος Græcis appellatur.

Nam vt illi æquitatis (inquit) ſic nos delectus vim in Lege ponimus:& proprium tamen vtrumque Legis eſt.Omnis ergo Inſtitutio,quam ſecuti,eligimus quod faciamus, & contrarium vitamus,communi appellatione Lex dici poteſt.Sic accepto vocabulo, Lex diuiditur in Diuinam,Humanam,& Diabolicam. Diuina rurſus diuiditur in legem Naturæ, & Latam.Lata iterum in Veterem,& Nouam. Vetus in Moralem,Iudicialem, & Ceremonialem: quæ ſuo loco breuiter, pro inſtituto noſtro declarabuntur: ne mutetur ordo, qui ſcripti huius generi debetur. Lex eſt ſentẽtia,qua bona tum præcipiuntur, tum mala prohibentur. Ius eſt autoritas ſeu facultas agendi ſecundum legem. Iuſtitia eſt virtus perducens iſta ad exercitationem. Proinde quoties audis has voces,Lex,Ius,Iuſtitia,ſtatim cogita,monente Old. te diuinũ aliquid,atque excelſum audire,hoc eſt veram, & à Deo ipſo dictatam houeſtatis formulam. Loquitur autem de propria ſignificatione, & eminentiſſima iſtorum verborum poteſtate.Non prætereundum,quod Lex, vocabulum in contractibus,in toto Iure noſtro accipitur pro conuentione,vt docet Zaſ.in l.ciuitas.ff.ſi cert.pet.Bar. ignorantia huius vocabuli deceptus,in l.cotem ferro.ff.de publ.tradidit, Contractum per ciuitatem factum, habere vicem & pondus legis: quod ipſe Zaſ.audacter dicit non eſſe verum, nec hoc vſquam dici: & idipſum ſenſiſſe Bald. contra Bart. in l.1.C. ne fil.pro pat.quod longe alia conditione contrahatur inter partes, & alia conditione ſtatuatur lex.Spieg.Adde Connan.lib.1.c.8. num.1.& 2.

Lex eſt creatura & ordinatio Dei,id eſt,conſeruatio ciuilis iuſtitiæ.Nam politicus ſtatus eſt Dei opus,etiamſi perſonę ſint impiæ,&abutantur ali ordinatione.Rom.13.Non eſt poteſtas niſi à Deo. Et Pſalm.81.Ego dixi,dii eſtis,hoc eſt gerẽtes officia diuina,quæ ſunt,Conſeruare iuſtitiam & iudicia, defendere innocentes, punire delicta, militiam legitimam exercere ad defendendum bonos.Prat.

Lex βασιλική,id eſt,Regia,vel imperialis,Xenophonti in Oeconomico, quæ iniuſtos punit,& iuſtos adiuuat. Sic enim ait: οἱ δὲ βασιλικοὶ νόμοι οὐ μόνον ζημιοῦσι τοὺς ἀδικοῦντας, ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦσι τοὺς δικαίους.

Lex naturæ,inquit Cicer.de legib.1.ratio eſt ſumma,inſita in natura,quæ iubet ea,quæ facienda ſunt,prohibetq; cõtraria: à legendo ducto vocabulo,quoniam delectus vis in lege eſt. iubet enim recte facere,vetat delinquere.Græcis νόμος vocatur,ἀπὸ τοῦ νέμειν,à ſuum cuiq; tribuendo. Et eod.lib.Ea mens ratioq; prudẽtis,ea iuris atq; iniuriæ regula. Apoſt.Rom.2. hoc modo colligit.Eſt in gentibus conſcientia, factum accuſans vel defendens:eſt igitur lex.Quaſi dicat: cõſcientia cuilibet indicat,num bene an male fecerit,etiam homini plane agreſti,& indocto.Sed tale iudicium non poteſt fieri in conſcientia, ſine aliqua formula legis,quæ indicet in corde hominis eſſe iuſtum aut iniquum quod fecit.Ergo eſt in homine lex, quam etſi nuſquam ex ſcripto legit, habet tamen à Deo inſculptam ad formandos mores.Prat.

Lex,(vt definit Papinianus.l.1.ff.de legib.)eſt commune præceptum, virorum prudentum conſultum, delictorum, quæ ſponte, vel ignorantia contrahuntur, coercitio, communis reipubl.ſponſio. quod vt dilucidius intelligatur, colligamus ex hac diffinitione ſubiecta ἀξιώματα, quæ priuatim iura repetens collegi.

1 Lex communis eſſe debet.
2 Ergo de vno ferenda non eſt.
3 Lex præceptum eſt.
4 Virorum prudentum decretum.
5 Ergo à mulieribus ferenda non eſt.
6 Sed nec ſine Iuriſconſultis.
7 Delicta legibus coercenda ſunt.
8 Ergo non aliter iudicanda, expiandave ſunt quã legibus.
9 Delicta conſulto,ſponteque admiſſa puniuntur.
10 Sed & ſi quid ignorantia admiſſum ſit, plectitur. Igitur ignorantia punibilis.
11 Rogante magiſtratu, populus ſpondebat ſe ratam legem habere,tumque conſtituebat.
12 Ergo à populo ſciſcebatur lex.

Primi axiomatis ea poteſtas eſt,vt lex ab omnib.obſeruãda ſit l.3.C.de legibus. Nam (vt ait Chryſippus apud Marcianum.l.2.ff.eod.)πάντων ἔστι βασιλεύς. Igitur omnes tenet, vt Iuſtinianus paſſim in nouellis conſtituit. Hinc à contrario ſenſu axiomate ſecundo colligimus Legem de vno homine ferendam nõ eſſe,quod & ante lege cauerat Solon apud Demoſth.κατὰ τιμοκράτ.μηδὲ νόμον ἐπ' ἀνδρὶ ἐξεῖναι θεῖναι.Ait Papinianus,legem eſſe præceptum:ſtrictior & anguſtior videtur definitio re definita contra definitionum regulas, de quo Bart. l.1.de dol.Nam legis virtus eſt Imperare,vetare,permittere, punire.l.7.de legib. ſed & tribuere & adimere M.Fabio li.6. c.6. Verbo præceptum omnes legis virtutes contineri recte animaduertit Accurſ.in d.l.1.de legib.& Bart.eum ſecutus. Lex eſt decretum, hoc enim ſignificat verbum Conſultum, quo vſus eſt Papinianus hoc loco, quo ſenſu & Horatius lib.2.Epiſt.ad Quintium 1.

-----vir bonus eſt quis?
Qui conſulta patrum qui leges iuraq; ſeruat.

Conſultum igitur ſignificat decretum & ſtatutum. Ait Virorum. Hinc colligebamus mulieres in ferendis legibus adeſſe non debere,quod & recte Bartolus adnotauit.d.l.1.ff. de legibus ad leges municipales producens quod & P. Decius probat. d.l.2.ff.de diuerſ.reg.iur.Cur igitur Theodoram vxorem ſuam conſilio ferendæ conſtitutionis Nou. 8. adhibuit?Conciliet hæc pugnantia qui volet, cogitandum relinquo. Quod ait Papinianus, Prudentum,hoc probari poteſt ex l.8.C.de legibus. Delicta legibus expianda eſſe ex legis definitione conſtat.Huc videtur reſpexiſſe Horatius li.2. Epiſtol.ad Octauium,

Res Italas armis tuteris,moribus ornes,
Legibus emendes.

merito.Nam,vt lege iuſſit Solon apud Æſchinem, κατὰ κτησιφ. δικαστὰς ὅρκῳ ψηφίσασθαι κατὰ τοὺς νόμους.Delicta conſulto admiſſa puniri vult Papinianus hoc loco. quod & Marcianus probat. l. 11.§.pen.ff.de pœn.Recte autem adiecit Papinianus,contrahuntur:qui enim delinquit,obligatur,quod Bartolus tradidit.l.ex hoc iure,de iuſt.& iur. Accurſium ſecutus, qui & in ea eſt ſententia.l.omnem.ff.de iud. Non ſolum autem conſulto delinquentes puniri vult Papinianus, ſed & qui ignorantia deliquerunt,ignorãtia igitur eſt punibilis. Quod mirum videri poſſet,cum ignorans deliquiſſe, intelligi non poſſet,vt ſcribit Gaius l.5.§.longe magis.ff.de obliga.& actio. non eſt igitur ignorantia punibilis. Hic varias ἀντινομίας adferunt Accurſius & Bartolus,quas conciliare nituntur. Sed de ignorantia inexcuſabili,quod dicit Papinianus,accipiendum eſt,idque Baldus recte exiſtimat,in d.l.1. verſ. vlterius noto.ff.de legib.cum Papiniano ignorantiam puniendã aiente,pugnat l.53.ff.de furt.& l.7.ff.de iuriſdict.omn.iudic.& l. 18.ff.de iis qui not.infam. Horum contrariorum conciliatio latiſſimam exigit tractationem. Tu in illis locis interpretes conſule.Prat.

Lex prima iuris ciuilis ſpecies,primum à regibus originem habuit,mox à populo proceſſit.Nam ſunt leges Principis,ſicuti liberi populi,vt Valla tradidit. Sed quæ ab rege conduntur,alterius conſenſum non requirunt,quæ autem à populo ſanciuntur,conſulis interrogato egent. Et propterea,priſcis temporibus lex erat,quod populus Romanus Senatorio magiſtratu interrogante,veluti conſule,conſtituebat.Quæ definitio leges à Regibus conditas non comprehendit,eo quod cum ſuis latoribus exoleuerunt,vt ſcribit Riuallus ad fin.li. 1.hiſt.iur.ciuil.Legem non male ſic ipſe Cicero definit,quod ſit recta ratio è mente diuina manans, quæ recta ſuadeat, prohibeatq; contraria.Quo fit,vt Demoſthenes orator legẽ eſſe dixerit, cui omnes homines deceat obedire, cum ob alia multa,tum vel eo maxime,quod lex omnis inuentum quoddam ac munus deorum eſt.l.2.eo.ff.Prima autem fertur Ceres dediſſe leges mortalibus,poſtea ipſi ſapientes:Phoroneus Argiuis dedit,Moſes cælo lapſas Hebræis,Ægyptiis Mercurius,Draco & Solon leges tulere Athenienſibus,Minos Cretenſibus,Lycurgus Lacedæmoniis,Turiis Carmidas,Romanis Romulus.Anchor.

Lex (inquit Ateius Capito) eſt generale iuſſum populi, aut plebis,rogante magiſtratu.Sed hæc definitio,vt & aliæ, (ſecundum A.Gell. Noctium Atticarum lib.9.) ſi probe factæ ſunt, neque de imperio Pompeii, neque de ritu M.Ciceronis, neque de cæde P.Clodii quæſtio, neque alia id genus populi plebiſve iuſſa leges vocari poſſunt:Non ſunt enim generalia iuſſa,neque de vniuerſis ciuibus, ſed de ſingulis concepta: quocirca priuilegia potius vocari debent, quia veteres priua dixerunt quæ nos ſingula dicimus. Cicero pro domo ſua: Quo iure? quo more? quo exemplo legem nominatim de capite ciuis indemnati tuliſti? vetant leges ſacratæ, vetant duodecim tabulę, leges priuatis hominibus irrogari: id eſt enim priuilegium.Idem de proſcriptione ſua loquens: Licuit tibi ferre non legem,ſed nefarium priuilegium. Hoc verbo etiam vſus eſt Lucius in 1.Satyr.lib. Abdomina thynnia venientibus priua dabo,cephaleamque carnem.Sed quãquam hęc ita ſunt, in veterib.tamen ſcriptis non magnam vocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus. Nam & plebiſcita, & priuilegia tranſlato nomine leges appellarunt, eademque confuſo & indiſtincto vocabulo rogationes dixerunt. Salluſt.quoque proprietatum in verbis retinentiſſimus,conſuetudini conceſſit: & priuilegium, quod de Cn.Pompeii imperio ferebatur,legem appellauit. verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt: Nam Syllani conſulem de reditu eius legem ferentem, ex compoſito Tr.Pl.C. Herennius prohibuerat:idem fecit apud nos(ne longe exempla petamus)Pompon.in l.poſtliminii ius.ad fin.ff.de capt.& poſtlim.reuer.& in l.vlt.ff.de legation. Numantini (inquit) deditum Hoſtilium Mancinum non receperunt, de quo tamen lex poſtea lata eſt,vt eſſet ciuis Romanus,& præturam quoque geſſiſſe dicitur.

Lex aut Rogatur, id eſt,fertur : aut Abrogatur,id eſt tollitur: aut Derogatur,id eſt pars primæ tollitur:aut Subrogatur,id eſt adiicitur aliquid primæ legi:aut Obrogatur,id eſt mutatur aliquid ex prima lege. Vlp.cap. Inſtit.1. Vel ſic, Lex rogatur,cum populus rogatur vt nouam legem accipiat:Derogatur legi,cum rogatur,vt capita quædam è lege vetere detrahat ; Abrogatur cum rogatur vt legem veterem omnino tollat:Prorogatur,cum differtur.Irrogatur,cum in aliquem proprie fertur : vt cum multa alicui à magiſtratu dicebatur. Hot.Prat.

Ληξίαρχοι, Magiſtratus quidam Athenis, qui tum alios tum eos, qui iam ſuæ tutelæ facti erant, & iam poterant ἀρχὴν τῆς λήξεως, id eſt hæreditatis paternæ in album ciuitatis inſcribebant.vide Poll.Prat.

Ληξιαρχικὸν autem eſt(ſicut annotauit eleganter & ſcite Budęus, vt erat Latinæ iuxta ac Græcæ linguæ peritiſſimus Mercurius) εἰς ὃ συνεγράφοντο οἱ τελεσθέντες τῆς παίδων οἱ ἐξὸν τὰ πατρῷα οἰκονομεῖν.Album ſeu liber,in quem puerorum nomina referebãtur,qui iam tutelæ ſuæ facti erant,hoc eſt αὐτεξούσιοι,ſui iuris, & qui de ſuis facultatibus ſtatuere poterant,παρὰ τὸ λήξεως ἄρχειν εἰρημένον,hoc eſt τῆς κλήρου τῆς ἰδίου. &c. Brechæus l.Nihil aliud.ff.de verb.& rer.ſig. Vide Poſtellum de Magiſtratibus Athen.c.11.& c.18.

L I.

Libare, eſt ſacrificare. Lactan.li.1.Nihil enim ſancta & ſingularis illa maieſtas aliud ab homine deſiderat , quam ſolam innocentiam,quam ſi quis obtulerit Deo, ſatis pie,ſatis religioſe libabit.Old.Prat.

Libella in l.iudices 9.C.de epiſc.audient.dimidia eſt chœnicis pars,vt exponit Alc.li.Parerg.17.Eſt autem Chœnix demenſum & cibus diurnus , vt apud Hom. Odyſſ. τ. ὃς κ' ἐμὸν αἰὲν ἔδῃσι ... χοίνικος ἅπτηται. Et illud Pythagor.ſymbolum:chœnici ne inſideas.Iubet igitur lex duas libellas,id eſt, Chœnicem victualis ſubſtantiæ cuſtoditis præſtari: Aulus Gellius li.20.c.1.legis 12.tab. verba de addictis hæc refert:ſi volet,ſuo viuito : ni ſuo viuit, qui eum vinctum habebit, libras farris in dies dato. Alias libella eſt fabrile inſtrumentum:alias etiam nummi minuti Romani genus.Prat.

Libellaria conceſſio dicitur,cum Emphyteuta transfert ius ſuum in alium:hoc eſt ſubſtitutio quædam Emphyteuſis, teſte Old.Spieg.

Libellaria,pro allode,ſiue allodio vſurpatur:verum(vt opinantur quidam) pro eo tantum quod ſub illa leuicula penſione annua locatum eſt.vt li.feud.2.tit.26.§.3.H. vbi feudũ & libellaria opponuntur:Agnatis feudum,filię vero allodiũ, ſiue libellariam eſſe aſſerentibus.Item domino feudum,filiæ allodium ſiue libellariam eſſe allegante.Et lib.1.tit.5.§.2.H. Si fidelis feudum libellario nomine dederit.Item poſt quam ad libellariam dederit.Prat.

Libellarivm apud Cic.in orat.pro Milone,Ciſta,in qua conditi ſeruantur libelli.Exhibe,inquit,libellarium illud legum veſtrarum.Prat.

Libellarivs à libello,id eſt,breui ſcriptura deductum. Hinc

Libellarivs contractus,id eſt, venditio (alii tamen conuentionem eſſe volunt) quæ fit ſcriptura , interueniente certo pretio , & hoc amplius certa penſione , conſtituta in annos ſingulos:& hac plerunq; lege,vt ſtato,condictoque tempore contractus renouetur, rurſus numerato pretio certo vel arbitrario.Venditionem autem dicimus,vt tit.9.§.2.lib.2.Alii locationem eſſe exiſtimãt.Alii etiam Emphyteuſim ex Nou. Leonis 13. tum & Lombardos pro Emphyteuſi libellarium contractum dixiſſe. Sed in hoc eſt differentia (ait Cuiac.) quod non ſoleat emphyteuſis renouari non mutato poſſeſſore:Libellaria renouatur ſtatis certiſque temporibus : etiam non mutato poſſeſſore, data certa pecunia, vel quam bonus vir arbitratus fuerit, ſecundum qualitatem rei in libellum datæ:quod quidem renouationis pretium Leo εἰσαγωγικὸν vocat.Et emphyteuſis contrahitur ſub lege meliorandę rei,puta ædificii in area,ponendi vel reficiendi, vel agri excolendi & recreandi:Libellaria hanc legem non habet: Et libellaria in perpetuum fit ſemper,vt tit.8.lib.1.Feud.C.emphyteuſis nonnunquam ad tempus.Et ſi credamus antiquis Feudorum conditorib. in libellaria eſt commiſſo locus poſt biennium, ſicut in locatione,cum in emphyteuſi triennii ceſſatio exigatur:& is qui per libellum à domino poſſidet, vendere poteſt ſine conſenſu domini:emphyteuticarius non item.Fit libelli huius,ſiue libellariæ,mentio ſæpe his libris,vt Feud.1.t.8.& 2.tit.9.& 4.tit.3.53.57.C. & in conſt.de pace Conſtantiæ, & in Langobardis,& in aliis etiam auctoribus. Caſſiod.5.Variar. Comperimus patrimonii noſtri prædia te Thomari libellario titulo commiſiſſe Gregorius 8.epiſt.cap.61. voluerat poſſeſſiones ſub ſpecie libellorum tenere. Hinc etiam libellum facere, id eſt , ſeu libellarum , ſiue denariorum annuorum pretio vendere.Feud.lib.2.tit.39.§.1. H. ſi libellum vnus alteri fecerit de feudo paterno , non eſt libellus , ſed quaſi refutatio. Prat.

Libellarivs Contractus eſt, quando emphyteuta,vel vaſallus dat rem emphyteuticam , vel feudalem alteri in emphyteuſim,vel feudum.c.1.§.donare.c.1.§.fi.de prohib.alie. feud.Doct.com.c.1.§.aut ſi.quib.mod.feu.amit.Iaſon auth. ingreſſi.C.de ſacroſanct.eccl.

Libellvs eſt ſcriptura, qua id quod nobis debetur perſequimur,noſtriſque vocatur *Die klage*.Vult.in comm.Inſt.de act. in pr.n.46.vel ſic:

Libellvs eſt quædam ſcriptura,in qua cõtinetur nomen actoris & rei,res quæ petitur,& cauſa petendi. Vnde Hoſtienſis,

Quis,quid,coram quo,quo iure petatur,& à quo
Recte compoſitus quiſq; libellus habet.

Paulo autem aliter definitur ab aliis , ſed in idem cadere videtur definitio.Gallis viris pragmaticis,& in foro verſantibus dicitur *vne demande*. De huius vero materia extat titulus libro decretalium 2. De libelli oblatione : & habetur 2.quæſt.8.per totum.& 81.diſtinct. Maximianus. Cæterum, vt, quod notatu dignum eſt, ſubiiciam,cum de iis locus ſeſe offerat,quos à libellis miniſtros appellamus,à Plinio in epiſtolis dici videntur conſules.Senecio(inquit)cum exploraſſet conſules poſtulationibus vacaturos, conuenit me. Sunt autem à libellis miniſtri , qui principi in reſpondendis requeſtis ſubſeruiunt. Lampridius in Alex. Poſtmeridianis horis ſubſcriptioni , & lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam,ita vt ab epiſtolis, à libellis,& à memoria ſemper aſſiſterent.

Libellvs , eſt formula ſcripti complectens actionem,& futuræ litis ſpeciem in iudicio.l.1.C.de edend. Neque vero tam curioſe laborandum hic eſſe,vt quidam faciunt. Nam libellus nihil aliud facit quam quod ius illud perſequendi exhibet iudici cognituro de cauſa: Siquidem non poteſt cognoſcere,niſi intelligat actionem: Et intelligere non poteſt,niſi aut dicatur,aut ſcribatur.Ex ſcripto conſtat libellus:ex non ſcripto,cauſæ nudis verbis controuertentium tractantur.vide Specul.de libell.concept.

Libellorvm autem variæ ſunt ſpecies. Quidam enim libelli ſunt ſupplices qui & queruli appellantur. Cuiuſmodi erant qui principibus,præſidibuſve dabantur.Huius generis libelli nihil aliud erant quam preces & deſideria, vt apparet ex l. 15.ff.de in ius vocando. Quidam vero libelli ſunt accuſatorii,quibus crimina deferuntur & denuntiantur,l.17. & l.29. §.hoc amplius.ff.ad l.Iul.de adult. Sunt & libelli Appellatorii,Item Dimiſſorii,qui & Apoſtoli dicuntur , de quibus paulo infra.Briſſ.

Libellvs appellatur commentarius in ſacras literas.c.2.in pr. De ſum.trinit.& fid.cathol. Damnamus ergo (inquit Innocentius) & reprobamus libellum ſeu tractatum , quem Abbas Ioachim edidit.Spieg.Prat.

Libellvs appellatur , quem maritus vxori , aut contra vxor marito repudii cauſſa mittit,cuius fit mentio in l.fin. pœnituit. ff. de diuort. his verbis : Si pœnituit eum qui libellum tradendum diuortii dedit. & Chriſtus Matthæi 5.Quicunq; inquit,repudiauerit vxorem ſuam,det illi libellum diuortii, Old.Prat.

Libellvs appellatur etiam Scheda Intimatoria,videlicet quę in foro , aut valuis eccleſiarum proponitur : inueniſſe puta Sempronium annulum aureum,eique cuius eſt,redditurum, vt dicit l.falſus.ff.de Furt.annot.Old.Spieg.Prat.

Libellvs cenſetur ineptus,ſiue inutilis duobus modis: Altero propter defectum formæ , cuius maxima pars eſt petitio ſeu concluſio : Altero , ob materiam vel cauſſam petendi, quæ in narratione verſatur , nec eſt talis vt producat ius agendi. Et hoc eſt,quod excipientes aduerſus tenorem libelli,dicunt eum peccare in materia & forma:his quippe verbis vtuntur ex vſu magis, quam quod res ita habeat plerunque, Old.Prat.

Libellvs dicitur oratio conſultoria , qua boni Imperatores olim complecti ſolebant ea , quæ de rebus arduis ad Senatum Romanum cenſenda referebant,vt in l.item veniunt.§. præter hæc.ff.de petit.hæred. Pridie Idus Martias, inquit, Quintus Iulius Balbus,& Publius Lubentius Celſus,Titius Eufidius, Onerius Seuerianus Conſules, verba fecere de his quæ Imperator Cæſar Traiani Parthici filius, Diui Neruæ nepos , Adrianus Auguſtus Imperator maximuſque princeps,propoſuit quinto nonas Martii,quæ proximæ fuerunt, libello complexus eſt quid fieri placeat. De qua re ita cenſuerunt. Huius orationis in eo tit.fit mentio l.illud quoque in prin.Illud quoque ait,quod in oratione Diui Adriani eſt. Old.Prat.

Libellvs aut eſt ſummarius:ſi nimirum continua ſerie & narratione factum propoſitum eſt : Aut articulatus ſeu poſitionalis:ſi circumſtantiæ facti certis quibuſdam enunciatis,quę vocamus articulos vel poſitiones, comprehendantur : Alias vero alius ciuilis eſt , quem etiam conuentionalem vocant, alius criminalis, quem etiam vocant accuſatorium,ex cauſa materiali,quæ in iudicium deducitur,Vult.in comm.Inſt.de action.in pr.n.47.48.

Libelli requiſita neceſſaria ſunt quinque : Nomen Actoris:

nomen rei : nomen aut certe aliqua demonſtratio iudicis: quid petatur & quo iure. Quorum ſi vel vnum deficiat, libellus eſt ineptus & imperfectus : In libello vero criminali ſiue accuſatorio alia etiam deſiderantur, videlicet preter nomen iudicis, nomen accuſantis, nomen accuſati, etiam menſis & locus in quo commiſſum eſt crimen, non etiam dies, niſi petatur eius declaratio à Reo : de quibus tractant noſtri ad l.fin.ff.de priuat. delict. & in l. libertorum.ff.de accuſ.& in §. ſuſcepto. Authen. de exhib.reis, Vulte. dicto loco.num. 50.& 51.

Libellvs pro tabella fideicommiſſaria, hoc eſt in qua fideicommiſſum ſcribit teſtator, accipitur in l.1.in pr.ff.de tabul. exhib. Item ſi libellus, inquit, aliudve relictum eſſe dicetur, decreto comprehendam. Et in l.& in epiſtola C.de fideic. Et in epiſtola (dicit Imperator) vel breui libello, vel ſine ſcriptura, imo etiam nutu, fideicommiſſum relinqui poſſe, adhibitis teſtibus, nulla dubitatio eſt.

Libellvs appellatur ſcheda ſupplex, quam vulgo ſupplicationem dicimus, qua populares poſtulata ſua principibus exponere ſolent in tit. C.quan.libel.princ. dat. litis conteſt. fac. & in l.non diſtinguemus.§.cum quidam.ff.de arbitr. Libello, inquit, cuiuſdam id quærentis Antonius ſubſcripſit. Hac ſignificatione Iuriſconſultus in l.nec quicquam.§.vbi decretum.ff.de offic.proconſ.& lega.& in l.omnia.ff.de regul.iur. ſic tradit: quod omnia quæcunque cauſæ cognitionem deſiderant, per libellum expediri non poſſunt, hoc eſt per ſolam ſupplicationem præſtari nequeunt, non audita parte aduerſa. Quas leges non alioqui obſcuras, Accurſius inuoluit ignorantia huius ſignificationis. Adde l. ſemper §. demonſtratur. ff. de iur. immun. Sicque vſurpauit Sueton. in Auguſto : promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem, tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, vt quendam corripuerit, quod ſic ſibi libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem. Prat.

Libellvs rerum.l.ſi ego Seiæ.§.plane.ff.de iur.dot. in quem conferebat mulier ea, quæ præter dotem in donum mariti inferebat: quem & ideo marito offerebat, vt is eum ſubſcriberet, vt certum eſſet in domum eius ea fuiſſe illata, & ne ſi quando ſeparatio fieret negaret. Prat.

Libellvs pro aſſertoria epiſtola accipitur, quam vulgo credentiam vel certificationem vocamus: cū ſuperior magiſtratus fidem facit pro ſubdito, vel etiā pro alio.l.ſi publicanus, §.de rebus. ff.de pub.& vectig. Hanc aſſertoriam epiſtolam ab Epiſcopo clerici habere ſolent.l.ſi qua per calumniam.§. præterea iubemus.C.de epiſc.& cler.& in l.1.C.de mandat. prin. Omnes, inquit, ſciant, nemini quicquam, niſi quod ſcriptis probauerit, eſſe credendum. Prat.

Libellvs dicitur qui iudicis recuſandi cauſa porrigitur, à litigatoribus.l.apertiſſimi.C.de iud. Liceat, inquit, ei qui ſuſpectum iudicem putat, antequam lis inchoetur eum recuſare, vt ad alium recurratur, libello recuſationis ei porrecto.

Libelli appellatorii vocantur porrecti ab eo, qui appellat, ei, à quo appellabat, in l.1.§.vlt.ff.de appellat. Libelli, inquit, qui dantur appellatorii, ita ſunt concipiendi vt habeant ſcriptum, & à quo dati ſunt, hoc eſt, quis appellet, & aduerſus quem, & à qua ſententia. Et alibi ſæpe in eod.tit. ſic dicuntur libelli.vel ſic.Libelli vocantur literæ dimiſſoriæ, ſiue Apoſtoli, in tit.de libell.dimiſſ. Poſt appellationem enim interpoſitam, literæ dandæ ſunt ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum qui de appellatione cogniturus eſt : quarum ſenſus talis eſt : appellaſſe puta Lucium Titium à ſententia illius, quæ inter illos dicta eſt.l.1.ff.d.tit. Prat.

Libellvs Abſolutus eſt, quando caſum ſeu factum ſummatim vno orationis contextu complectimur. Prat.

Libellvs dubius interpretatur ſecundum intentionem libellantis. l.ſi quis intentione ambigua. ff.de iudi.& in pulchra quæſt. tradit Corn. conſ.18. in præſenti conſultatione.in 2. & 3.colum.in 3.lib. & conſ.91.in cauſa vertente. in 2.col.in vlt.libr.

Sed an hoc procedat etiam in libello criminali, quia lex prælegata loquitur in ciuilibus, & in criminal. verba libellorum ſtricte debent intelligi, ſecundum Bal.in l.1.ad fin.C. de verb.ſig.in hac quæſt.Lud.Ro.not. firmat quod non.in l. diuortio. in pr.ff.ſol.matr. motus ex vna ſing.deciſione Bald. ibi. Addo quod idem videtur ſentire Bal.in l.quotiens.§.ſi quis ca.ff.de hæred.inſtit. vbi dicit, quod ſi teſtes depoſuerint, quod primo inſultauit S.poſtea vulnerauit: cum dictio poſtea ſit dubia, & poſſit accipi quod ſtatim in ipſo inſultu vulnerauit, & ſic erit vnum delictum tantum, iuxta gl.ſing. in l.qui de crimine.C de accuſ. item poſſit intelligi cum interuallo. & ſic erunt duo delicta. quod tamen interpretantur, quod in continenti vulnerauerit, ad hoc vt teſtes concludant vnum delictum tantum, & ſequatur condemnatio in mitiorem partem fauore rei. Sed in hoc contrarium expreſſe tenet ſing. Bart. in l.libellorum.in pr.in vlt.col.verſ. quæro cum annus. ff. de accuſat. & pro ſing. citat D.Iaſ.in rub. C.de edend. in fin. & hanc opinionem contra Lud.expreſſe firmat Alex.in l.diuortio.in 5.col.verſ. ex huiuſmodi. ff.ſol.matr.vbi reſp.adductis in contrarium.& ponit tres notabiles declarationes ad d.l.ſi quis intẽtione ambigua. Cott.

Libellvs familiæ. l.99.ff.de lega.3.l.8.C.The.de cuſto.reor. Prat.

Libellvs conuentionis.§.Tripli.Inſt.de act.

Libellvs famoſus dicitur ſcriptura famoſa, hoc eſt in contumeliam alterius edita. Imperator, l. vnica.C.de fam.lib. Azo, ibidem. Item Iuriſconſult. l.lex Cornelia. de iureiur.§. fin.Spieg.

Libellvs memorialis, ſcriptum memoriæ cauſſa paratum.

Libellvs poſitionalis, aut (vt dicunt) Articulatus, vocatur, qui ſingulas partes, & circumſtantias facti, ſeu caſus, breuiſſimis pronunciatis complectitur, adiectis nihilominus, quæ ad libellum requiruntur. Vide Old.in de Formula Libelli. Spieg.

Libellvs, ſyllogiſmus quidam iuridicus eſt, cuius propoſitio axioma iuris cōtinet, aſſumptio ſpeciem facti, concluſio petitionem, Vult.in d.tit.de act.num.49.Zaſ.ibid. Vt ecce cum ita dicimus: Iure ſtatutū eſt, poſſeſſorem iniuſtum rei alienæ, teneri ad reſtitutionem eius domino recte vendicanti. Sed Titius poſſidet me inuito, & iniuſte rem meam, nec vult reſtituere, Quare peto Titium condemnari & compelli, vt mihi eandem rem reſtituat. Hic vides Maiorem propoſitionem, Minorem, & Concluſionem. Ex Zaſio, & Oldendorpio. Spieg.

Libellenses ſunt, qui libellis aut ſuſpiciendis aut recitandis præerant. l.32.C.de appell. Noſtri vero libellenſes (inquit) quæ apud arbitros geſta ſunt ſuſcipiant, cognitiones inducant, & ea quæ geruntur excipiant, ſcribant, ſcriptaq; litigatoribus edant: qui etiam apud arbitros (licet illuſtres ſint) ex delegatione noſtra cognoſcentes excipiunt, ſi in ſacratiſſimo noſtri numinis comitatu cauſæ dicantur. Hi etiam vocantur, libellenſes ſacri ſcrinii, l.fi.C.vbi Senato. Prat.

Libellos agere, id eſt, libellis principi datis ſubſignandis aut recitandis præeſſe.l.12.ff.de diſtra.pign. Libellos agente Papiniano. Prat.

Libellos deiicere, apud Senecam, is dicebatur qui Creditoribus ſe obligare paratus erat, vel ſoluere parabat: vel denique eum cuius bona proſcribebantur, defendere parabat. Et ſuſpenſus, inquit, amici bonis libellum deiicio, creditoribus eius me obligaturus. Sic Cicero pro Quintio : Libellos Sex. Alphenus procurator P. Quintii, familiaris & propinquus Sex.Neuii deiicit. Prat.

Liber. Omnes homines aut ſunt liberi, aut ſerui.l.2.ff.de ſtatu homi. Liber dicitur, qui ex naturali facultate facere poteſt quicquid libet, niſi quod vi aut iure prohibetur.l.4.ff.eo. Seruus autem dicitur, qui ex conſtitutione iuris gentium, alieno dominio contra naturam (id eſt, contra ius naturale) ſubiicitur. ibidem. Liberi homines in duplici ſpecie reperiuntur. Aut enim ſunt ingenui, qui ex matre libera nati ſunt. Inſt.de ingenu.in pr.l.ſeruorum, de ſtatu hom.ff. Aut libertini, qui ex ſeruitute manumiſſi ſunt. Cæterum, iuſta ſeruitus intelligitur plena, & omnibus iuris partibus nixa, quemadmodum & iuſtam hæreditatem interpretatur Budæus. in l. 3. ff. pro ſocio. Anchora.

Liberorvm Hominvm plures ſunt differentiæ. Iuſtinianus ait, Alios eſſe ingenuos, alios vero libertinos. Sed recte adiiceremus & alias differentias : Homines aut tantum conceptos eſſe aut iam natos. Item, aut mares eſſe, aut fæminas : alios eſſe ſpurios, alios ex iuſtis nuptiis conceptos : alios eſſe ciues, alios vero peregrinos, & in ciuibus alios eſſe patricios, alios plebeios &c. Obſeruandum autem obiter eſt, interdum ingenuum dici pro libero, & è diuerſo liberum pro ingenuo. Inſt. de nupt.ad fin.& l.40.De hæred.Inſt. Sed & ingenuis proximos eos fuiſſe, qui iura ingenuitatis conſequuntur: habuiſſe tamen interdum aliquid diſſimile. Si patronus libertum ſuum adoptet, non facit eum omnino ingenuum, l. vlt.de ſtat.hom. Sed ita filium ſuum facit, vt ei in ſua familia tribuat iura ingenuitatis l.32. De ritu nupt. Et Libertinus qui ius aureorum annulorū abs principe impetrauit, ita ingenuitatis iura conſequitur, vt tamen ſaluum maneat præcipuum ius patroni.l.5.& 6. De iure aur.annul. Hoc eſt, licet nullas operas, obſequium nullum debeat patrono, reuerentiam tamen debet, l.10.§.2.De in ius vocan.& cum moritur, integra ſunt iura patroni. Nam etſi quaſi ingenuus viuat, tamen tanquam libertus moritur.l.3.de bonis lib. l.4.De iure aur.annu. Sed & qui ex libertino patre naſcitur, dicitur naſci ingenuus, habet tamen aliquid libertinæ cōditionis: quia patronus in liberti quoque ſui filium habeat aliquid iuris. Sane ex Cicerone & Liuio ſatis intelligi poteſt, olim ingenuos non fuiſſe, qui patrem ciere non poſſent, vel quorum maiores ſeruitutem ſeruierant: ſicuti & Suetonius ſcribit, olim Libertinos dictos fuiſſe, non ipſos qui manumitterētur, ſed ingenuos ex his procreatos. Quod Claudium Cæſarem ignoraſſe etiam notat: ſed ſatis ſignificat, iam ſuo tempore ex libertinis natos fuiſſe ingenuos. Sed & ingenuus etiam eſt

dicitu

dicitur, qui quoquo modo liber naſcitur adeo vt ita dicatur, etſi ex ſeruo natus ſit, ſi mater libera fuit vel conceptionis vel partus, vel etiam medio aliquo tempore. Nam ventrem partus ſequitur(quia mater ſemper certa eſt) & ex quo eſt conceptus, vſque ad natiuitatem, inſpicitur tempus optimę maternę conditionis. Si non de prima & naturali conditione filii agatur, verum de ea quæ Iure Ciuili magis tribuitur, veluti de dignitate, aut familia, aut origine patris, cujus magis ea eſſe videntur, ſtatum potius ſpectamus, l.10. De Senat. l.1. Ad munic. Saltem vbi pater legitimus eſt: qui magis eſt certus, l.19. & 24. de ſtat. hom. Atque hic quidem etiam ſpectabimus, vel conceptionis tempus, vel partus prout filio erit vtilius. Vt ſi cum primum conciperet, pater meus Senator erat ſed eſſe deſieiat, cum naſcerer: dicar nihilominus eſſe filius Senatoris. non diceter tamen, ſi, antequam conciperer, Senator eſſe deſiiſſet. l.7. de ſenat. Poſtremo illud eſt obſeruandum, etſi filio non proſit libertas matri obueniens poſt partum, prodeſſe tamen patris dignitatem. Nam reſponſum eſt, nihil intereſſe, an me ſuſceperit pater jam Senator, an ante dignitatem Senatoriam. l. 5. de Senat. Nam etſi ſummo Iure vix dici talis filius poſſit ſanguinis Senatorij, tamen reſcriptum eſt benignius eſſe, vt ei paternos honores non inuideamus. l.11. C. de dignit. Fr. Bald. in ſua Catecheſi Iuris ciuilis, cap.1.

LIBER ſingulari numero, pro nato apud Iuſtin. in l.33. C. de inoffic. teſtamen. Si quis ſuo teſtamento, inquit, maximam quidem portionem libero relinquat: minuſculam autem alij, vel aliis de ſtirpe ſua progenitis. Cicero de nat. Deorum. II. Hinc Hercules, hinc Caſtor & Pollux, hinc Æſculapius, hinc Liber etiam: hunc dico liberum Semele natum, non eum, quem noſtri maiores auguſte ſancteque Liberum cum Cerere & libera conſecrauerant. ſed quod ex nobis annos liberos appellamus, iccirco Cerere nati nominati ſunt liber & libera: quod in libero ſeruant, in libera non item, Hot.

LIBER dicitur is, cui jus eſt arbitrio ſuo viuere, quatenus lege aut inſtituto permiſſum eſt. nam, vt in Cluentiana Cicero teſtatur, iccirco omnes legum ſerui ſumus, vt liberi eſſe poſſimus. Hot.

LIBER, pro certa parte operis, vt Pandectæ juris in quinquaginta libros diſtinctæ ſunt. Budæus obſeruauit, Ciceronem alicubi vſurpaſſe Librum, pro inuentario, vt vulgo dicitur, vel Regiſtro. Spieg.

LIBER rationum, ſiue Ratio, vltro citroque dandi, accipiendi, credendi, ſoluendi ſui gratia negociatio. l. ſi quis ex argentariis. §. rationem. ff. de Eden. Spieg.

LIBER à fide, qui fidem ſoluit, dicitur.

LIBER homo. Oppo. ſeruus, Vlp. l.1. de His qui dejec. §. hæc in factum. verſ. Sed cum quia in libero homine, inquit, nulla corporis æſtimatio fieri poteſt, ſed quinquaginta aureorum condemnatio fit. Spieg.

LIBER populus, is eſt, ait Proculus. l.7. ff. de capt. & poſtlim. qui nullius alterius poteſtati eſt ſubjectus, ſiue is fœderatus eſt: item ſiue æquo fœdere in amicitiam venit, ſiue fœdere comprehenſum eſt, vt is populus alterius populi majeſtatem comiter conſeruaret. Hot.

LIBERA adminiſtratio, quæ plenā rei adminiſtrandæ poteſtatē habet, fraude remota, l. ſi pater. ff. Quæ in fraud. cred. Spieg.

LIBERA juriſdictio. Vide, Iuriſdictio libera.

LIBERA peculii adminiſtratione conceſſa, quid contineatur, exponitur in l.7. ff. de donat. l.12. quæ in frau. credit. l.42. §. vlt. ff. de rei vind. l.1. §.1. quæ res pign. l.29. de pact. l.4. ad Maced. l.8. §. an paciſci quib. mod. pign. l.14. de acq. poſſ. l.10. Cod. quod cum eo. Briſſ.

LIBERA legatio, ſoluta, nec adſtricta, ſuæ ſponte, ſuique non alieni arbitri: Quo nomine appellabatur ea legatio, quam quis rei ſuæ ergo, ſeu rerum priuatarum cauſa, ſine mandatis obibat, quemadmodum Cic. lib.3. de leg. & in Rullum loquitur. Vnde merito Vlp. eum qui libera legatione abeſt, non videri Reipublicæ cauſa abeſſe pronuntiat: Hic enim non publici commodi cauſa, ſed ſui abeſt. l.14. ff. de legat. Hujuſmodi legationes decerni ſibi ſatagebant ſenatores, qui vel voti cauſa, vel hæreditaris ſyngraphęve perſequendæ, vel aliarum rerum priuatarum gratia in prouincias proficiſci neceſſe habebant, vt ſub ea muneris publici (quod eis Titulo tenus injūgebatur) ſpecie, negocia ſua, ſalua dignitate, conficerent. Cic. lib.3. de legib. & lib.2. Epiſtol. ad Attic. & in Orat. pro Flacco. Suet. in Tiber. Brut. epiſt. ad Cic. lib.11. Epiſt. Briſſ.

LIBERALE reſponſum, hoc eſt, ingenuum, & minus diſſimulanter prolatum.

LIBERALI cauſa manu aſſerere dicebantur, qui liberum hominem injuſta ſeruitute oppreſſum in libertatem vindicabant. vnde & Aſſertores, & Liberalis cauſa dicebatur, Plaut. in Pœn.

Manu eas aſſerat.

Suas populares liberali cauſſa. Itemque paulo poſt:

Sed & præciſa locutione in Curcul.

Si quiſquam hanc liberali aſſeruiſſet manu.

& paulo poſt.

Promiſiſti ſi quiſquam hanc liberali aſſereret
Manu.

Nam Donatus auctor eſt ordinem eſſe, hunc, Aſſerere manu aliquem in cauſa liberali. Hot.

LIBERALIS cauſa. Libertatis judicium prætor non inuenit, ſed lex, quæ partim communem, partim propriam ſtatus conditioniſue diſtinctionem in Romanam Rempublicam inuexit. Nam qui hominem liberum liberali cauſa manu aſſerebat, quod ex lege Quiritium, vel jure Romano ageret, legitimam actionem imperrabat: ſiquidem vt liberos homines alienare prohibitum erat, ſic alienatos ciuili judicio manu aſſerere permiſſum. Plautus in Curculione:

Qui ſcias mercari furtiuas atq; ingenuas virgines,
Ambula in ius.

Terentius in Adelphis:

Quid ſi ego illam tibi nolo vendere,
Coges me? Æſch. Minime. S. namq; id metui. Æſch. neque vendundam cenſeo
Quæ libera eſt. nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.

Ex quibus verſibus ſatis intelligi poteſt, actionem liberalem ciuilem eſſe. Quum n. dixiſſet Æſchinus, liberam mulierem vendi non poſſe, ſubjecit: nam ego illam liberali aſſero cauſa manu. Quaſi diceret, quia liberam mulierem quæ vendi non poteſt, alienare vis, ego illam liberali cauſa: h.e. directa legis, quas liberos homines alienare prohibitum eſt, actione aſſero manu. Cæterum ſi quærebatur, an quis libertus eſſet, an ſeruus, ideo ex prætoris juriſdictione ſubſtantiam capiebat hæc quæſtio, quod ea ex nudo facto conſtaret. Quum enim quærimus, an quis libertus ſit, an ſeruus, in effectu quærimus, an quis ſit manumiſſus, & ita de facto. Simili modo, quoties de hoc contenditur, an quis ſit filius, non de jure, verum de facto omnis eſt contentio. Et iccirco hæ quæſtiones duæ ex prætoris juriſdictione ſubſtantiam capiebant, hoc eſt, viua judicis quem prætor decernebat, voce, ſine aliquo juris auxilio expediebantur. Nam quæ ex nudo conſtabant facto, nuda ſolebant prætoris juriſdictione definiri. Errant igitur, qui exiſtimant, actionem de partu agnoſcendo ex SC. naſci. id enim nullis rationibus probari poteſt. tū quod huius actionis cauſſa ex nudo meroq; facto, non ex certa aliqua juris aut SC. definitione conſtaret. tum etiam quod nec SC. Plancianum, nec illud Sctum, quod temporibus diui Hadriani factum eſt, quicquam aut adderet actionis ſubſtantiæ aut detraheret, ſed dies cōſtituebat denunciationi certos. Ergo quum ante hujuſmodi ſenatus cōſtitutionem, nullo certo ordine aut tempore denuntiationi conſtituto, paſſim etiam ſine denunciatione maritos pro arbitratu agnoſcendi, alendique partus gratia fœminæ ſuos prouocarent: voluit Senatus intra dies 30. poſt diuortium connumerandos fœminas ſuis maritis denunciare, ſi ſe prægnantes exiſtiment, vt poſſent mariti cuſtodes mittere. Nam quod Plancianum Senatusconſultum de libertis agnoſcendis nihil ad actionis ſubſtantiam pertineat, ex Vlpiano nemo eſt, qui non judicet. Ordinem enim ſenatusconſultis de liberis agnoſcendis exponi, Vlp. auctor eſt. l.1. §. ex hoc reſcripto. de vent. inſpic. Vt ſic ante Senatuſconſulta, quib. ſic ordo erat conſtitutus ſine ordine de agnoſcendo partu veteres contendiſſe videri poſſint. Si leges ad leges trahi ſolebant. l.26. de legib. Si prætoris edicto ad Iuris conſtitutiones trahēda nonnunquam ſunt, l.1. ex quib. major. ſi denique de his, quæ primo cōſtituta ſunt, certius quid ſtatui poterat, l.11. de legib. cur non circa prætoria de partu agnoſcēdo actionem, certius quid ſenatus potuiſſet ordinare? Eſt igitur de partu agnoſcendo judicium honorarium non ciuile. Ræuard. varior. lib.1. cap.18.

LIBERALIA judicia, & liberales cauſæ proprie appellantur, in quib. de libertate quæſtio vertitur. rub. de liber. cauſ. l.42. §.1. ff. ſolut. mat. l.32. §. de liberali ff. de recept. qui arbitr. recep. l.6. § 1. de Carb. ed. l.3. §. ſi ſeruus ff. de adqu. poſſ. leg.36. & l.38. ff. de rejud. l.3. ff. de feriis. l.7. §.1. ff. de petitio. hæred. Ita liberale judicium apud Quintil. lib.6. cap. de riſu. Briſſ.

LIBERALIA, Vlp. ait, ſtudia accipimus, quæ Græci ἐλευθέρια μαθήματα appellant, Ciceroni ingenuæ artes dictæ: Plinio, Liberales: quæ autore diuo Auguſtino lib.6. de Ciuit. Dei, ſeculares à recentioribus vocatæ ſunt. Cur dictæ ſint Liberales, Budæus indicat in poſterior. Annotat. Sed & Seneca, cur ſint Liberalia ſtudia dicta, eaque non ad virtutem ducere, ſed præparare tantum, oſtendit epiſt.89. Spieg.

LIBERALITAS, id eſt, munificentia l.1. de ſponſal. l.2. de ſecund. nupt. in Cod. Theod.

LIBERALITAS fraudulenta, quæ nocet aliis. vt ſi quis debitum condonans debitoribus, nolit creditoribus ſolutum iri. Vide l. vlt. C. de reuoc. his quæ in fraud. credit. Spieg.

LIBERALITATE frui dicitur is, in quem liberalitas confertur, non qui ea ſtudioſe vtitur. P. Victorius.

LIBERALIS nemo exiſtit in neceſſitatibus. l.18. ff. de adim. leg.

LIBERARE, libertate donare: liberari, libertatem conſequi. l.12. manumittendo. ff. de captiuis. l. penult. ff. in quibus cauſ. Prat. ex Briſſ.

LIBERARE eſt luere,& nexum pignoris diſſoluere.l.57.ff.de leg. 1.Prat. (Prat.

LIBERARE prædia,ſeruitutem debitam remittere.l.1.ff.ſi vſusfr.

LIBERATIONIS verbum (ait Paulus) eandem vim habet, quam ſolutionis.l.47.ff.de ſolut.In rubrica tamen de ſolut.& libera. diſtinguitur,ac tanquam generis loco ponitur: vt Solutio pecuniaria ſit: Liberatio,quæuis altera diſſoluendæ obligationis forma: vt confuſio,& compenſatio.Prat.ex Briſſ.

LIBERE, & ſine exceptione fidejuſſor promiſiſſe intelligitur.Libere,quantum ad jus & naturam fidejuſſionis. Sine exceptione ſcilicet friuola. Non tamen per hoc legitimis exceptionibus renunciat. cap.ex parte 2.de offic.deleg. Vide Iaſ.in l.1.C. de ſacr.eccl Spieg.

LIBERI alii dicuntur legitimi,alii illegitimi.Legitimi ſunt à lege ſiue jure probati, l.5.ff.de in jus voc.l.12. de ſtat.hom.l.imperialis.§.fin.C.de nupt.atq; à lege ſiue jure vel ſolo,quod accidit in adoptatis,vel vna cum jure etiam natura,quod fit protinus,cum quis naſcitur ex nuptiis,vel poſt interuallum legitimatione. Illegitimi ſunt liberi,nati ex cõcubitu legibus improbato:quos natura quidem ita nouit, ſed non lex: & rurſus ex concubitu improbato quidem,permiſſo tamen, vel improbato,ita vt etiam ex damnato:Vult.in comment.ad Inſt.ad pr. de patr.poteſt.n.9.& 9.

LIBERI, nedum filii,ſed & nepotes,pronepotes & deinceps nati dicuntur. l.220.ff.de verb.ſign.§.vlt.Inſt. Qui teſt.tut.Vlp.de Pollic.l.inter liberos,nepotem quoq; contineri,D.Pius reſcripſit.Paulus. Liberi vocantur vſque ad trinepotem l.Iuriſconſultus.§.parentes,ff.de gradib.affinit.

LIBERI à Græcis, τέκνα. καὶ παῖδες, appellantur,filii vero υἱοί.

LIBERI, ſemper pluratiuo numero profertur,ſicut & pugillares, Codicilli,Gaius in l.non eſt,ff.de verb.ſign.quo multitudinis numero etiam vnum filium filiamue ſignificari veterib. dixit A.Gell lib.2.c.13.& vide l.148.ff.de verb.ſign.Old.

LIBERI quod ad Sctum Tertullianum attinet,non ſunt qui contra formam humani generis procreati ſunt.l.14.ff.de ſtatu homi.Paul.lib.4.Sent.tit.9.Hos partus monſtroſos adpellat Romulus primus Romanorum rex lege lata,cujus hęc verba ſunt: Monſtroſos partus ſine fraude necanto.Spieg.Prat.

LIBERI populi & liberæ Ciuitates,quæ nec tributa nec vectigalia ſoluunt.Cic.de leg.Agr.contra Rullum.

LIBERI populi, qui ſuis legibus erant relicti, quales Ætoli apud Liuium:populi tamen Romani majeſtatem comiter obſeruare tenebantur. Prat.

LIBERI & hæredes. Vetus eſt quæſtio,multiq; incerti eam rem certant,vt Vulcatiano verbo vtamur.Cautio his verbis concepta,Ad liberos & hæredes,quā ſignificationem habeat.l.Gall. §.etiam de lib.& poſth.Nam alii ejus orationis hunc eſſe effectum putant,vt vtrunq; fiat nec proſit ex liberis eſſe,niſi & hęres ſit:nec rurſus hæredem eſſe,niſi ex liberis quoq; ſit.Alii cõtra.Tam enim adjectione hujus ſyllabæ. Et,orationem augeri ac plenius intelligẽdam eſſe,quam detracta conjunctione minui,& velut in anguſtam cogi.l.ea tamen.de leg.3. Nec certe dubium ea res habet,quin pleraque, vt ait Iulianus, tali conjunctione in ambiguitatē incidāt.Quid agimus?Ego non dubito,ſi ea res quæque,de qua in agendo cautum eſt,ita per hęreditatē obtingit, vt id quod capitur,in rei perſecutione conſiſtat, & precium hæreditatis augeat: in liberis,id quoq; ſpectandum eſſe, vt hæredes ſint:qui vero ex liberis non eſſent, & eos ex ſequente orationis parte, μονομερῶς, & tanquam ſublata conjunctionis parte admitti. Nā,quamuis dictio Et,conjunctionem faciat: tamen pleriq; ea vtuntur,non tam vt conjungant, quam quod in pauca rem conferre, & compendioſe loqui ſtudeant l.ſi quis Sempron.de hæred. Inſt. Sed & in dubia cauſſa hæ ſyllabę,Et,Que,Cum ſingulas res per ſe demonſtrant.l.ſi is qui.ff.de reb.dub. Quid quod & illud fieri poteſt, vt prius loquẽdo de liberis, de iis qui primum ſucceſſionis tenent ordinem,cautum:& deinde plenius ſub verbo hæredum, cæteris qui illos ſequuntur,proſpectum ſit? Sic enim id Pomponiano quodam reſpõſo,è liberis ad Q.Mutiū,in ſpecie quidem non plane ſimili, ſed tamen qui huc non inepte trahere in exemplum poſſit, traditū eſt.l. Herennius de ver.ſig. Quid ergo ſi iis de reb.concepta ſit cautio, quæ rei perſecutionem, & quaſi pecuniæ pręſtationem non continent? Et quoniam ea res jure hæreditario non cõtingit:In liberis,immiſtionem requiri non opinor. Plane in cæteris,ſumma eſt ratio,quæ aditionum, vt quamuis conditionem expectet, l.3.§.1.de hæred. inſt.Sed liberis,ad illam quæcunque eſt,pręrogatiuam ex lege admiſſis, in extraneorū perſona,ea lex locum habere non poteſt.Nam propius eſt,ſicut & Papin.reſpondit l.cum pater §.fi. de leg.2.& noſtri interpretātur.gl.ibi.vt Conjunctione iis perſonis,inter quas gradus affectionum ſunt,adjecta:ordine ipſo ſcripturæ,velut ſubſtitutionem aliquam factam intelligamus. Nec mutat, quod Papin.ſpeciem ſuam,per disjunctionem vel aut exponat : nam ſæpe id ita compertum eſſe, vt ſecundum rem,de qua agitur,conjuncta pro disjunctis accipiantur.l.ſępe de ver.ſig.nemo eſt omniū,qui ignoret.Curt.li.1.ἀνεκδότων,c.34.

LIBERI & poſteri. Quid,quantumque liberi à poſteris diſtent ac differant, haud Hercle tam facile eſt diſtinctu, quam multis videri poſſet. Nam, qui hoc ſolum dixerit, Liberum nomen anguſtius eſſe,&poſterorum latius patere,grammaticis forte ſatisfecerit, Iuriſconſultis non item.In liberis porro videntur ii eſſe, quos parentes in poteſtate habere poſſunt. Quod genus,Filius,Nepos,& pronepos.Rarum eſt autem,vt eum quis videat,cujus ſit abauus:ſed quia fieri poteſt,ſit ſane & abnepos inter liberos: facta ſcilicet diſtinctione à ſeruis: in quos non major Veterum,quam in Liberos ſuos poteſtas erat, Ius ſcilicet & in hos vitæ ac necis.Quin etiam,cum ſupra Triatauum fere majores ſint apud veteres dicti:Iure ac regula τῶν κατ' ἀγχικα, eorum erunt liberi,qui illis parentes:& quibus hi majores, eorum poſteri. Ita & trinepos in Liberis erit. Sed C.Caſſius & parentes ſupra Tritauum, & Liberos infra Trinepotem accipiendos putabat.lib.4.§.2.de in jus voc. Verum,vt propius ad ea, quæ Iuriſconſulti ſunt, veniam, & illa eſt inter Liberos & poſteros differentia: Quod major in poſteris ratio ſit generis familiæque & gentis: in Liberis affectionis & naturæ, ſiue vt græcis dicitur, στοργή. Itaque Poſterorum nomen, ad eos qui ex fœminis nati ſunt, non pertinet.l.1.de jure immunit. Inter liberos & nepos ex filia eſt.l.fin.de polli. Videtur autem, hæc Generis & Naturæ cauſſa, totius differentiæ habere poteſtatem. Quo fiet, vt eam pro varietate rerum nunc intendat, nunc remittat.Curt.lib.1. ἀνεκδότων, cap.45.

LIBERORVM appellatione nepotes & pronepotes, cæterique ex his deſcendentes,continentur.l.220.de verb ſign.l.47.ſolut. matr.l.16.de teſt.tut.l.9.§.pen.de pœn.l.3.in fin.de aſſig.liber. §.vlt. Inſtitut. qui teſt.tut.l.11.§. liberos. ff. de in jus voc. primum quod Lex 12.Tabularum hos omnes appellat liberos: Deinde,quod natura nos hanc interpretationem docet: quum videamus pios parentes, liberorum procreandorum animo & voto vxores ducere, vt non filios ſolum, ſed etiam nepotes & deinceps alios concipientes atq; edentes, ex prole vtriuſque ſexus,diuturnitatis memoriam in æuum relinquant. Etinde in communem vſum receptum eſſe,quod filiorum appellatione omnes,qui ex nobis deſcendunt,comprehendantur. Neq; enim dulciori nomine poſſumus nepotes noſtros, quam filii appellare. Interim tamen non fruſtra ſunt inuenta ſingularum cognationum nomina, vt aliter filij, aliter nepotes, pronepotes,& cæteri ex his deſcendentes,appellentur.Nam toties his vtendum eſt,neceſſario,quoties lex non omnibus deſcendentibus pręſtitum aliquid voluerit,ſed ſolis his,qui nominatim enumerantur. At vbi non perſonis certis,ſed omnibus,qui ex eodem genere orti ſunt,pręſtatur,conuenit,liberorum appellatione generaliter intelligi nepotes,pronepotes,& cæteros, qui ex his deſcendūt.Calliſtr.in l.Liberorum. Vlp.in l.cognoſcere.§.vlt.Paulus.in l.Filij,ff.de verb.ſign.§.vlt.Inſt.1.Qui teſtam.tut.da.poſſ.Eadem juris Naturalis ratione receptum eſt, vt patris nomine auus quoq; demõſtrari intelligitur.l.Iuſta.ff. de ver.ſign.Old.Adde Pet.Crinit.li.15.c.8.de hon.diſcip.Prat.

LIBEROS in contra tabulas bonorum poſſeſſione accipimus, ſiue naturales,ſiue adoptiuos,ſi neque inſtituti neque exhæredati ſint,l.1.de contr.tab.l.1.§.liberos.ſi tab.teſt.null. Alias liberorum nomine naturales tantum & juſti,non etiam adoptiui exaudiuntur,l.51.In fin.ff.de leg.2.l.75.de cond.& demonſt. vt in ea conditione, Si ſine liberis deceſſerit,quæ ne naturalibus quidem liberis relictis deficit , niſi his quoque ſenſiſſe eum,qui conditionem injecit,approbetur,l.17.§. ſi quis rogatus.ff.ad Treb.Briſſ.

LIBEROS Senatorum accipere debemus , non tantum Senatorum filios: verum,omnes qui ex his geniti,ex ve liberis eorum dicantur,ſiue naturales, ſiue adoptiui ſint liberi ſenatorum,ex quibus nati dicuntur l.10.§.liberos.ff.de Senat.

LIBEROS habere qui dicantur oſtendit Alex.Neap. c.15.li.1.Spi.

LIBERTAS directa nuncupatur, quam dominus ſtatim contribuit. Sicut obliqua ſeu fideicommiſſaria, quæ danda mandatur heredi. Old.adde Ferret.tit.qui teſtam,tut.dar.poſſint.

LIBERTAS etiam auibus & feris quæ cuſtodia humana non coercentur tribuitur.Naturalem enim libertatem accipere aues, feræque intelliguntur,cum in ſuam naturalem laxitatem peruenerunt, vel oculos noſtros effugerunt, vel ita ſunt in conſpectu noſtro, vt difficilis ſit earum perſecutio. l.44.& l.55.ff. de adqu.rer.do.l.3.§. item feras. ff.de adqu. poſſ.§.feræ.in fin. Inſtit.de rer.diuiſio. Briſſ.

LIBERTAS opponitur Seruituti. Vnde conuenire non poſſunt, C.de Latin.lib.tollend.l.ergo.ff.de fideic.libert.Porro ſub appellatione libertatis , non ſolum accipienda eſt, quæ ſeruili cõditioni opponitur, ſed omnis conditio alieno juri ſubjecta. Contra quoque ſub ſeruitutis appellatione omnes omnino ſpecies ſubjectionis ſunt intelligendæ, quæ juris ac poteſtatis aliquid in perſonam producunt. Hot.

LIBERTAS non priuata , ſed publica res eſt. Martianus in l. Si quis.ff.de fideicomm.libert.

LIBERTAS relicta videtur hiſce verbis, Nolo aliquando tibi ſeruiat.leg.quidam teſtamento.ff.de fideicomm.libert.

LIBERTATEM Cicero Paradoxis definit poteſtatem viuendi vt velis. Noſter Florentinus libertatem ait eſſe naturalem facultatem eius, quod cuique facere libet, niſi ſi quid vi aut jure prohibeatur.l.4.ff.de ſtatu hom.§.1.Inſt.de Iure perſ. Eſtque illa nihil gratius,leg. Paulus, §.1.de fideic.lib.l.libertas de reg. iur. Quod Perſius his verſibus expreſſit.

Vindicta poſtquam meus à Prætore receſſi,
Cur mihi non liceat iuſſit quodcunque voluntas,
Excepto ſi quid Maſuri rubrica vetauit?

Pleniſſima libertas & in tit.de libert.Inſt.& in l.1.§.ſin autem ſocius.C.de comm.ſer.man.accipienda eſt,ex qua ciuitas Ro. competit: quam & juſtam appellari diximus, & ex jure Quiritum.Vnde Senec lib.3.natur.quæſtio. Quid eſt præcipuum? Imprimis liberum animum habere: Hæc res efficit non è iure Quiritium,vt ſit liber,ſed ex jure naturæ.Briſſ.

LIBERTATEM imponere dicunt noſtri auctores.l.41.in fin.ff.de bon.libert.l.4.ff.de man. vind.l.11.§.1.ff.de minorib.l.vlt.in pr.C.de teſtam.manumiſſ.l.vlt.ff. qui ſine manumiſſ.l.10.C. qui teſtam.fac.l.vlt.C de fideic.libert.l.vn.Cod.de comm.ſer. man.l.1.& 2.C.com.de manumiſſ.ab eo quod capiti ſerui, qui manumittebatur, vindicta lictoris virga imponi ſolebat.Briſſ.

LIBERTATIS appellatione contineri ciuitatem Romanam,l.vnica,iam citati tit.C.indicat.

LIBERTAS Res inæſtimabilis.§.fi.Inſtit. Quibus ex cauſ.manumit.non licet.l.8.§.vlt.ff. rem ratam haberi leg.176.§. vlt.ff.de Reg.Iur. Idcoque pecunia lui non poteſt nec reparari. l.91.§. illud tractatum.ff.de ſtatu liberis.Briſſ.

LIBERTAS pro ingenuitas, Hermog.l.cum pacto 40.ff. de lib. cauſ. Cum pacto partitionis pretii major viginti annis venalem ſe præbuit, nec poſt manumiſſionem ad libertatem proclamare poteſt: Nam, vt ait Modeſt.l.12 ff.de ſtat.hom. Homo liber qui ſe vendiderit,manumiſſus non ad ſuum ſtatum reuertitur,ſed efficitur libertinæ conditionis.Prat.Hot.

In LIBERTATEM eripi,l.vlt.ad fin.C. de pet.hæred. ſerui dicuntur,quib.lex libertatem,quæ præſtari debuit,repræſentat.Pra.

LIBERTATEM imponere,ad libertatem perducere, peruenire ad libertatem ex teſtamento.

De LIBERTATE judicium, vide judicium de libertate.

LIBERTI ſunt,qui deſierunt eſſe ſerui l.4.ff.de juſt.& jur.

LIBERTI, qui dicuntur Orcini ab ipſo defuncto ſunt libertatem conſecuti, vt ſunt omnes,quibus directo data eſt libertas,dicti quaſi mortem domini vrgeant, & quam proxime ſequantur. Veteres enim orcum dictum eſſe putauerunt,quod vrgeret ad mortem.Probabilius erit fortaſſe Orcinum hinc ducere,quod à domino jam mortuo & in orci poteſtate conſtituto,tanquam ab ipſo orco libertatem conſecutus ſit, vt videatur eſſe, quodammodo orci libertus.Connan.lib.2.c.4.n.5.Vide Orcini.

LIBERTI ſunt, quos domini ex juſta ſeruitute ſoluerunt, ac manumiſerunt, vnde etiam illorum patroni, quaſi patres, qui à morte in vitam illos reuocarunt,appellabãtur. Eorum autem tria genera fuere, vt refert Vlp.Inſt.tit.1. nam alii ciues Romani,alii Latini Iuliani,alii Dedititiorum numero erant. Et ciues Romani quidem ſunt(vt idem ſcribit)liberti,qui vindicta, cenſu aut teſtamento, nullo jure impediente manumiſſi ſunt. Latini Iuniani,qui ex lege Iunia inter amicos manumiſſi ſunt. Dedititiorum numero ſunt,qui pœnæ cauſa vincti ſunt à domino, quibus veſtigia (aliquibuſve ſtigmata) ſcripta fuerunt, qui propter noxam torti nocenteſque inuenti ſunt, quive traditi ſunt, vt ferro aut cum beſtiis depugnarent, vel in cuſtodiam conjecti fuerunt,deinde quoquo modo manumiſſi ſunt. vide manumiſſi. Notandum autem in patronorum libertis (vt obſeruat Turn.Aduerſ.18.cap.3.) ordinem quendam fuiſſe,& quoſdam primos,quoſdam ſecundos vocatos fuiſſe, quod alteri apud patronum priorem locum obtinerent, alteri proximum.Martialis.

Libertum docti Lucenſis quære ſecundum.

Ergo primi & ſecundi dicebantur, vt aliis omnibus potiores. Ac fortaſſe inde factum eſt, vt apud juris conſultos tam ſæpe nomen primi & ſecundi legatur. Teſtantur id veteres inſcriptiones,quarum in vna ſic reperitur:Soſtonia D L.tertia ſibi & P.Sextilio primo aruſpici & in illa: Se viuo fecit ſibi & Petiæ, C.I.primæ vxori.Prat.

LIBERTI admiſſionum,apud Plin.lib.33.c.3.gratioſi ſunt liberti, qui homines ad principem admittebant, admiſſionibuſque præerant. Fuit, inquit, & alia Claudii principatu differentia inſolens his, quibus admiſſionum liberti jus dediſſent imaginem principis in anulo ex auro gerendi. ſic enim legi vult Turneb. Aduerſar.lib.13.cap.12. quanquam ſenſus aliquis ex vulgata lectione elici poſſit.Prat.

LIBERTINI ab ingenuis ideo diſtinguebantur, quod non eodem vterentur jure. Libertini enim agnoſcebant patronum, cui operas & alimenta debebant, atque id genus alia, quo pertinent priores quinque tit.lib.38.ff. & tit.3.& 4.lib.6.C.& tit.8. & 9.lib.3. Inſtit. quæ non faciebant ingenui. Hinc ingenui erant, vt ita dicam, aliquanto liberiores quam libertini: vnde in jure noſtro vocem LIBER interdum interpretamur ingenuum, κατ' ἐξοχὴν, vt in § ſed poſtquam, Inſtit.de libertinis, leg.cum pacto 40.ff.de liberal.cauſ. Quocirca vt libertini ingenuorum jura conſequerentur, & cum non eſſent reuera ingenui,pro ingenuis tamen haberentur, jus annulorum aureorum impetrare ſolebant,l.1.C.de jur.aur.annul,l.falſa 33.§.1.ff. de cond.& demonſtr. ſaluo tamen jure patronatus, l.ſed ſi 10. ff.de in jus vocan.tot.tit.ff.& C. de jure aur.annul.idque ſummi beneficii loco habebatur,non promiſcue concedi ſolitum; ſed qui id aliqua ex cauſa eſſent meriti. Cæterum vt non jura tantum ingenuorum haberent, ſed reuera etiam eſſent ingenui,nec vllos agnoſcere cogerentur patronos, naturalibus, id eſt,ingenuitati reſtituebantur,idq; non niſi cum patroni conſenſu,cui inuito jus ſuum auferri nec poterat nec debebat,tot. tit.ff.& C.de nat.reſtit. Manumiſſio itaque libertinos faciebat: jus annulorum aureorum non quidem ingenuitatem ipſam tribuebat, ſed ingenuitatis jura; reſtitutio vero natalium etiam ipſam ingenuitatem. Vult. in comment. Inſt.tit. de libertin.in princ.num.5.

LIBERTINI ſunt, qui ex juſta ſeruitute manumiſſi ſunt. l.6.ff.de ſtatu hom. Libertini enim manumiſſione tantum conſtituuntur.l.9.C.de ingen.manumiſſ. Eſtque libertinus relatiuum Ingenui: ſicut libertus Patroni: olim vero, id eſt, Appii Cæci temporibus, & deinceps aliquandiu libertini dicebantur, non ipſi; qui manumittebantur, ſed ingenui ex his procreati: vt ſcribit Sueton. in Claudio. quam differentiam obſeruare Modeſtinus videtur in l.1.ff.de excuſat. inter ἀπελευθέροις, & ἀπελευθερικοῖς hoc modo: ἀπελευθερικοῖς γὰρ ἀπελευθέρους μόνους δεῖν δίδοσθαι. Et paulo ante, ἀπελευθερικοῖς ὀρφανοῖς ἐλευθέρους οὐ δώσουσιν οἱ ἄρχοντες ἐπιτρόπους. id eſt, Libertinis enim libertos ſolos dare tutores oportet. Item, Libertinis pupillis magiſtratus tutores ingenuos non dabunt. Hotom. Hodie tamen Libertinus & Libertus is dicitur qui ex juſta ſeruitute manumiſſus eſt Hoc tamen intereſt, quia Libertus tunc dicitur, cum vel de patrono, vel jure patronatus agitur, vt in tractatu de jure patronatus, de operis libertorum,&c. Non enim dicitur cuius eſt Libertinus ſed libertus. Id quod obſeruauit Plaut. in Aſin. (cum inquit) Magis decorum eſt libertum potius quam patronum onus in via portare, &c. Libertinus autem tunc dicitur, cum ſtatum hominis ſignificare volumus ad differentiam Ingenui vel ſerui: Dicimus enim Seruus an Libertinus, libertinus an ingenuus? Ac præter hanc relationis, nulla eſt differentia, vt Valla exiſtimat lib.4. Olim in proprias tribus diſtribuebantur, cum manumiſſorum filii libertini vocabantur. Flor.in Epit.li.20. Libertini (inquit) in quatuor tribus redacti ſunt,cũ antea diſperſi fuiſſent: Eſquilinã,Palatinam,Suburanam,Collinam. At poſtea in dominorũ tribus aſciſcebantur, id quod ex Tertul.annotauit olim Polit.c.31.Miſcell. Prohibebantur autem olim libertinæ nec non libertinorum filiæ Veſtales fieri, vt eſt apud Gell.lib.1.c.12.

LIBERTINITAS, id eſt libertinorum ſtatus & conditio. l.14.ff.de prob.l.2.C.de pedan.Judic.l.13.C.de ingen.manu.Briſſ.

LIBERTINORVM & Libertorum appellatio, quamuis ICtis ſit promiſcua: ſubtilius tamen diſtinguitur ab aliis, vt Liberti ſint illi ipſi, qui manumiſſi ſunt, Libertini illorum liberi, nimirum poſt manumiſſionem nati: Nam antea nati, niſi & ipſi manumittantur, ſerui manent, nec quod parentes adipiſcuntur beneficium ex eo etiam ipſi habent. Hinc liberti ſiue Libertini ſunt homines liberi, qui ex juſta ſeruitute manumiſſi ſunt: Nã qui liber errore facti ſeruit, ſi manumittatur, ingenuus manet, nec natalibus ipſius obeſt, quod manumiſſus ſit: §.fi.in fi. Inſt.de Ingenuis. Vult.in commen. Inſt.de libert.in pr.n.2.

LIBERTINORVM autem ſtatus tripertitus fuit. Erant enim libertini ciues Romani, Latini & dedititii. Ciues Romani vt tradit Caius lib.1.ſuarum Inſtitutionum, erant qui teſtamento,aut in templo, aut ante conſulem manumitterentur. Latinos autem fuiſſe ſcribit, qui aut per epiſtolam, aut inter amicos,aut in conuiuio libertatem cõſequebantur. Dedititios vero, qui poſt aliquod facinus admiſſum ſuppliciis afficiebãtur, publiceque pro criminibus cædebantur, aut in quorum facie, vel corpore aliqua nota vel igne, vel ferro ita impreſſa foret, vt deleri non poſſet, & poſtea manumittebantur. Additque ciues Romanos potuiſſe teſtamento facere & aliis ex teſtamento ſuccedere, quæ Latini ſiue Dedititii nequaquam poterant: quamuis Latini ſi iterum aut teſtamento, aut in Eccleſia, aut ante conſulem manumiſſi fuiſſent, ciuium Romanorum jura conſequerentur. At cur Ælius Sentius tertiam ſpeciem Dedititios nominarit, late ſcribit Theophilus, dicens, ita fuiſſe nominatos exemplo quorundam peregrinorum, qui cum Romanis vectigal penderent, quiddam tyrannicum cogitantes in Romanos arma ſumpſerunt, cum quibus congreſſi, victi ſunt. Cum enim eorum fortitudinem ferre non poſſent, armis abjectis ſe dediderunt. Verum Romani humanitate vſi eos viuere permiſerunt, hanc ſolam eis iniuriam inferentes, quod quoniam ſeſe dediderunt, eos dedititios appellarent, vt cum turpitudinis participes eſſent, eodem quoque nomine vocarentur. Quam Theophili doctrinam tanquam lectiſſimum florem Angelus Politianus vir eruditiſſimus inſe-

ruit libro ſuo, quem Miſcellanea inſcripſit. Ferrar. is tamen lib.2. Explicationum cap.18. in §.libertinorum. dilibert.potius deditiτios dictos exiſtimat, quod ad aliquod ſu plicium prius dediti fuiſſent. quandoquidem vt Caius & Theophilus ſcribunt, huiuſmodi libertini antequam manumitterentur, publice delictorum ſuorum pœnas luebant. Cicero neque in Topicis ait, fuiſſe tres modos manumittendi. Si neque cenſu, neque vindicta, neque teſtamento liber factu eſt, non eſt liber. nec vlla eſt earum rerum. non eſt igitur liber. Sed hic Caius nullum verbum de manumiſſione, quæ cenſu fiebat. Qualis autem foret, docet in commentariis ſuis Seuerinus Boetius his verbis, cenſebantur enim antiquitus ſoli ciues Romani, ſi quis ergo conſentiente, vel iubente domino nomen detuliſſet in cenſum, ciuis Romanus fiebat, & ſeruitutis vinculo ſoluebatur, atque hoc erat cenſu fieri liberum, per conſenſum domini nomen in cenſum deferre, & effici ciuem Romanum. Triplicis quoque libertatis mentionem facit Auſonius Gallus in Crippo.

Triplex libertas, capitiſque minutio triplex.

De manumiſſis vindicta, alibi dicetur, in quorum etiam corpus feſtuca iniiciebatur, vt eſt apud Plutarchum in lib. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδέως τιμωρουμένων. nam hæc ſunt illius verba, ῥωμαῖοι ἢ ὡς εἰς ἐλευθερίαν ἀφαιρῶνται κάρφος αὐτῶν τῷ σώματι ἐπιβάλλουσιν, hoc eſt, Romani quos ad libertatem perducunt, in illorum corpora tenuem feſtucam iniiciunt. Quare Plautus in Milite Glorioſo:

Quid ea ingenua, an feſtuca facta, ſerua, an libera eſt?

Et Perſius Satyr.5.

Non in feſtuca lictor, quam iactet ineptus.

Ex qua Satyra conſtat etiam eos qui manumittebantur circumagi ſolitos.

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit

Marcus Dama.

Quod pariter docet Seneca lib.1. Epiſtolarum. philoſophiæ ſeruias oportet, vt tibi contingat vera libertas: non differtur in diem, qui ſe illi ſubiecit & tradidit, ſtatim circumagitur, hoc enim ipſum philoſophiæ ſeruire libertas eſt. Radebant quoque manumiſſi caput, & pileum geſtabant: quocirca Plautus in Amph.

------ quod ille facit Iupiter,

Vt ego hodie raſo capite caluus capiam pileum.

Et Liu.lib.24. Poſtero die ſerui ad pileum vocati, & carcere vincti emiſſi, ac Suetonius in Tiberio, ſeruiſque ad pileum fruſtra vocatis in Siciliam profugit. Sic Quintilianus in Declamatione 9. ſi veriſimile eſt Quintilianum tam inepte declamaſſe, Terentium, quem inter cæteros captiuos ſecundo Punico bello Scipio Africanus vinculis exoluerat, memoriæ tradidere maiores inſigne receptæ libertatis pileo teſtantem in triumpho ducis eſſe conſpectum. hęc quippe faciebant manumiſſi, quod eſſent à ſeruitute tanquam ab aliqua tempeſtate liberati. nam idem agebant, qui tempeſtatem maritimam effugiſſent. Iuuenal. Satyr.12.

Tunc ſtagnante ſinu gaudent ibi vertice raſo,

Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.

Ait Dion Brutum geſtaſſe pileum, & duos pugiunculos, ſignificare volens à ſe & Caſſio patriam in libertatem vindicatam, quod etiam hodie in illius numiſmatis viſitur. Contra vero apud Laconas coma ſignum erat libertatis, vt refert Ariſt. lib. 1. rhet. Aſſumebant etiam liberti patronorum nomina, vt author eſt Artemidorus Daldianus in ὀνειροκριτικοῖς. Quo autem differant libertus & libertinus, docuit Laurentius Valla Elegantiarum lib.4. Per libertinum enim ſignificatur hominis conditio, ſicut per ingenuum: per libertum priuatus quidem reſpectus quemadmodum per patronum: Tamen nonnunquam in eodem ſenſu capitur libertinus, vt licet videre apud Caium, qui in Inſtitutionibus ſub tit.1. ſæpe libertinum pro liberto vſurpat. Sic Plautus in Perſa,

Sed ita pars libertinorum eſt, niſi patrono, qui aduerſus eſt,

Nec ſatis liber videtur, nec frugi, nec honeſtus ſatis.

Nec illi offecit ni ei maledixit, ni ingratus repertus eſt.

Sciendum eſt Suetonium in Claudio tradere temporibus Appii, & deinceps aliquandiu libertinos dictos non ipſos, qui manumitterentur, ſed ingenuos ex eis procreatos. Illud quoque non omittendum videtur, quod tradit Iulius Pollux lib.3. apud Gręcos fuiſſe quandam hominum ſpeciem, qui tanquam libertini, nec liberi, nec ingenui erant, ſed illorum conditio media erat, qui à Lacedæmoniis εἵλωτες, à Theſſalis πενέσται, à Cretenſibus, κλαρῶται, καὶ μνωῖται, à Mariandinis δωροφόροι. ab Argiuis γυμνῆτες, à Sicyoniis κορυνηφόροι vocabantur. Sciendum quoque Iuſtin.lib.41. perhibere apud Parthos non licuiſſe quemquam manumitti, & Val.Max.lib.2. ſcribere apud Maſſilienſ. licuiſſe ſolum ter manumiſſionem reſcindi. Ferrand. loco ſupr.citato. De LIBERTIS Latinis tribus legibus cautum erat. lege Iunia Norbana, SC.Largiano, & edicto D.Traiani. Lege Iunia Norbana cauebatur, vt manumiſſores bona libertorum Latinorum jure quodammodo peculii vendicarent, SC. Larg. id additum fuerat, vt liberi manumiſſoris in bonis Latinorum præferrentur: Edicto diui Traiani, quod Latinus qui ignorante vel inuito patrono ciuis Romanus fuerat effectus beneficio Principis, viuus quidem duraret ciuis Romanus, moriens autem moreretur Latinus non obſtante Imperatoris beneficio. Quæ omnia Iuſtiniani conſtitutione ſublata fuerunt, §.vlt.inſt.de ſucceſſ.libert. In Fragmentis Inſtitut. Vlp. legimus Latinos libertos jus Quiritium conſecutos eſſe, beneficio Principali, iteratione, liberis, militia, naue, ædificio, piſtrino. Et addit naue accepiſſe ciuitatem Romanam, ſi non minorem, quam decem millibus modiorum nauem fabricauerit, & Romam ſex annis frumentum portauerit, ex edicto Claudii. Bald.tit.de Libertinis. Porro quod circa deditiτios ſtatutum eſt, id omne à lege Ælia Sentia diſpoſitum fuiſſe certum eſt: quæ rogata fuit à Sexto Ælio Catulo, & C. Sentio Saturnino Coſſ. anno ab vrbe condita MCCLVI. ita vt longe alia ſit ab ea, cujus meminit Cicero in Topicis, & ibi Boetius, & propterea fallatur Alciat. in leg. Sciendum, §.1.ff. de ver. ſig. eandem eſſe exiſtimans, de qua meminerit Cicero. Cum hic 40. annis antea fuerit Occiſus Hircio & Panſa Coſſ. menſe Septembr. Quod autem id ſtatuerit Auguſtus, docet Tranquillus in Auguſto his verbis: Seruos, non contentus multis difficultatibus à libertate juſta remouiſſe, cum & de numero & conditione, & differentia eorum, qui manumitterentur curioſe cauiſſet, hoc quoque adjecit, ne vinctus vnquam torturæue quis vllo libertatis genere ciuitatem adipiſceretur. Ecce modo deditiτios, circa quos notandum eſt, quod Paulus lib.4. ſent. deditiτios etiam fieri dixit, qui iuſſu domini in vinculis aliquandiu fuiſſent, dum dominus furioſus aut pupillus nō fuerit, quo ſpectat locus Vlp. in leg. verum eſt. ff. de verb.ſign. Aldobr. ad Inſt. de libertinis. §. libertinorum autem.

LIBERTORVM appellatione etiam libertæ continentur, leg.172. de verb. ſignific. At liberti libertorum noſtrorum liberti non continentur. l.58. in fin. l.172. ff. de verb.ſign. Briſſ.

LIBERTVS ingratus dicitur is, qui patrono obſequium non præſtat: vel res ejus, filiorumve tutelam adminiſtrare detrectat, l. nullum. ff. de diuort.

LIBERTVM in l.Iul. de adult. cap. de Diuortiis accipiemus etiam eum qui à patre, auo, proauo, & cæteris ſurſum verſus manumiſſus eſt l.9. ff. de Diuort. Briſſ.

LIBERVM pro filio in numero ſingulari, protulit Modeſtinus Iureconſult. in leg. jus autem. ff. de pactis. & tamen ſecundum communes Grammaticæ & Romanæ linguæ regulas, hoc nomen recipit ſolummodo pluralem numerum. Et ideo non eſſe ſine liberis dicitur (ſecundum Caium Iureconſult. in leg. non eſſe ſine liber. ff. de verborum ſignificat.) cui vel vnus filius ſolus, vel vna ſit filia. Hæc enim enunciatio, habet liberos, non habet liberos, ſemper multitudinis numero profertur: ſicut pugillares, codicilli, & nuptiæ. abſurdum enim eſſet, vnum pugillarem, vnum codicillum, & vnam nuptiam dicere. & ideo quem ſine liberis dicere non poſſumus, hunc neceſſe eſt vt dicamus liberos habere: vt etiam apud Sempron. Aſellionem rerum geſtarum lib.5. obſeruauit Gellius: qui de Tiber. Graccho Trib.pl. ita ſcripſit: Orare cœpit, vt ſe defenderent, liberoſque ſuos: eum, quem virilis ſexus tum in eodem tempore habebat, produci juſſit, populoque commendauit prope flens. Hinc titulus de lib. & poſthum. hinc l. liberorum appellatione, ff. de verb.ſign. & id generis multa.

Et ob id Bartolus, in d.l. ius autem putauit liberum pro filio in numero ſingul. alibi obſeruari non poſſe. Sed quod ejus pace dictum ſit, inuenio hoc etiam apud Vlpianum in l. nemo prædo. §. locuplet. ff. de reg. jur. Proinde Sipontinus in ſuis in Martialem commentariis, ſuper ea epiſtola, Spero me ſecurum: dicit, quod ſingulari numero aliquando reperiatur. Laurentius etiam Valla, vir de literis bene meritus, in lib. elegantiarum Latinæ linguæ 3. cap.106. refert ſe liberum pro filio & apud Quint. & Paulum, Caiumque Iureconſult. adnotaſſe: hoc tamen (quod eorum pace dictum ſit) falſum eſt. In Pandectis enim noſtris liberum in ſingulari numero in hac ſignificatione, præterquam apud Modeſtinum & Vlpianum non lego: niſi malimus dicere, ab impreſſoribus inſcriptionem auctoris in his locis immutatam. quod credendum eſt, ex quo alibi in Pandectarum libris non licet inuenire. Nec inficior, in conſtitutionibus Imperatorum, de quibus in Iuſtiniani principis codice, apud quos non ſeruatur dignitas Romanæ linguæ, multis in locis poſſe hoc obſeruari. vt in §. hoc quoque a nobis: Emancipando (inquit) liberum Inſtitut. per quas perſonas no. jus acquir. & in l. ſi quis prioris. §. vltim. Talem (inquiens) liberum, & ibi etiam Bald. adnotauit C. de ſecundis nuptiis. & in l. ſi quis ſuo teſta in princ. dum inquit, Portionem libero, quo in loco Accurſ. in verb. Libero, hoc obſeruauit. Cod. de inoffic. teſt. & in multis locis, quos breuitati inſeruiens omittam. Et ideo opportune dixerit Bald. in cap.1. §. & quia vidimus. in 6. col. ibi & interdum, in titul. qui feud. dar. poſſunt. quod Imper. quandoque loquitur groſſo modo: quæ verba reaſſumit etiam Andiæ. Sicul. in repet. rub.C.

rub.C.qui adm.in 9.colum. Proinde excuſari poſſunt ætatis noſtræ Jureconſult. ſi linguæ Latinæ normam prætereunt: quia permiſſum eſt homini loqui eo modo, quo lex loquitur, vel Imperator: ſiue proprie, ſiue improprie, vt eleganter dicit Bald.in l.1.C. vnde lib. Cicero quoque (quem diſertiſſimum inter Romuli nepotes appellat Catul.) excuſat ſe in primo de Legibus, quod quoniam in populari ratione omnis ſua verſatur oratio, populariter loqui ſibi neceſſe erit, Cotta.

Libervm agere, Zaſius ait, nihil aliud eſt, quam nullum habere dominum, cui ſubiectum eſſe oporteat. Nec quilibet tantum à natura, vetum etiam qui abſque dolo malo in libertate diu moratus eſt, liber eſſe præſumitur: niſi probetur eſſe ſeruus.l. intereſt, §.fin.l.igitur.§.poteſt ff.de Liber.cauſ.Spieg.

Libervm prædium dicitur & quod nulli ſeruit, & quod nulli obligatum eſt, l.8.l.51.§.1.ff.de act.empt.l.6.§.ſi in venditione. ff.comm.præd.leg.90.ff de verb.ſign.Briſſ.

Libet, idem quod placet: à labendo, vt Varro inquit, quod quæ placent, in mentem prolabantur. Sic accipitur a Juriſconſ. in definitione Libertatis, quod & ab Alber.obſeruatum eſt.Spiegelius.

Libido, pro venereæ voluptatis ſtimulis, appetituque vſurpatur.l.8.§. Qui Ancillam non meretricem libidinis cauſa ſurripuerit, ff.de furtis. Qui fores effregit libidinis cauſa.l.34.ff. eod. Qui hominem libidinis cauſa caſtrauit.l.3.§.item is.ff.ad l.Corn.de Sicariis.Briſſ.

Libido, pro voluntate interdum, vt apud Ciceronem inuenire licet, accipitur. Nam ab eo quod libet, dicitur. Donato eſt quælibet voluntas temere ſuſcepta. Et quamuis in mala re fere ſemper dicatur, tamen in re honeſta à Saluſtio dicitur: quod F.Sylvius ante monuit.

Libidinosæ ſententiæ, quæ pro libidine cuiuſque feruntur.

Libitina ſumitur pro ſepulturæ impenſis. Vix libitina ſuffecit, Liu.20. Macedon. Pro arte ſepeliendi: hinc libitinam exercere, 5.Vall.2.Libitinæ quæſtus Horat.2.ſerm.6. Pro lecto mortuorum, Horat.3.carm.3.Goth.ad l.cuicunque 5.§. idem ait, 8. ff.de inſt.act.

Libitinarii Græce νεκροθάπται καὶ νεκροθάπται teſte Vlpiano in l. quicunque.§.idem ait. 8.ff.de inſt.act.dicuntur, quaſi defunctiferi, qui Sandapilarii, & veſpillones dicuntur, non multum diſſimiles his vulturiis Codonophoris, id eſt, tintinabula geſtantibus, quos anteambulones atratos Latine appellare poſſumus, & ferales præcones, authore Budæo. A græcis etiam ... &c.Brech.l.cum in teſtamento.ff.de verb.& rer ſign.

Libitinarivs is dicitur, qui quæſtui inſeruiens libitinariam exercet: quique neceſſaria funeribus vendit: vel qui curam mortuorum ſepeliendorum habet, ſeu qui conducit funera, & qui rationibus præerat Libitinæ deæ, vide Plutarchum in Probl.Rom.n.23.An tu Aruutium, & Aterium & cæteros, qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putas eadem habere, quæ deſignatores & libitinarii vota?Senec.6. de benef.38.Gothofr.ad d.l.cuicunque.§.idem ait.8.

Libitinarii dicti ſunt à libitina, id eſt funere, dicta Libitina à Venere Libitina, quæ Romæ habuit templum, juxta quod vendebantur quibus erat opus ad funus, puta vnguenta, lychni, papyri, cerei, funalia. Sed cur ea juxta Veneris templum, quæ iocorum voluptatumque dea eſt, vendebantur?Plutarch. in Problematis cauſam narrat, vt videlicet cum homines libidinibus dant operam, meminerint ſe aliquando morituros, &c.Nebr. vide autem & Ant.Auguſt.lib.4. Emendat.10.c.16. & Tiraqu.in 15.l.connub.gl 1.parte 15.

Libitinensis Porta apud Lamprid. in Commodo, amphitheatri porta, per quam cadauera interfectorum gladiatorum efferebantur.Prat.

Libonianvm SCtum de falſis factum opinatur Hotom. Hadr. Imper.L.Nonio, M.Annio Libone Coſſ.ann.390. Vt pœna legis Corneliæ de falſis teneatur, qui ob inſtruendam aduocationem, teſtimoniave, pecuniam acceperit, pactusve fuerit, ſocietatem coierit ad obligationem innocentium: qui ſibi, eive, qui in poteſtate ſua eſt, legatum fideicommiſſumve adſcripſerit in teſtamento militis aut etiam alterius: dummodo id ſignatum perfectumque fuerit: qui ſe teſtamento pupillo tutorem ſcripſerit: qui heres inſtitutus exheredationem nominatim filii, vel aliarum perſonarum adſcripſerit, qui libertatem manu ſua ademerit ſeruo teſtatoris, & maxime cui à ſe legata vel fideicommiſſa data erant.Prat.

Libra inſtrumentum eſt, quo res cum lancibus ponderantur, & alio nomine Bilancem vocant.Inſtrumentum vero quo res ſine lancibus ponderantur, Statera dicitur. at Trutina proprie foramen eſt, in quo examen regitur. Examen vero dicitur proprie lingua, qua trutina regitur.Spieg.

Libra quæ & pondo dicitur, in duodecim vncias diuiditur. Eius partes ſunt, Vncia 1. Sextans 2. Quadrans 3. Triens 4. Quincunx 5.Semis quæ & ſelibra 6.Septunx 7.Bes 8.Dodrans 9.Dextans 10.Deunx 11. Vide As Hot.

Libra & ære librare. Quemadmodum in emancipatione non minus quam quinque teſtes ciues Romani puberes adhibebantur, & is qui libripens dicebatur, eo, qui mancipium accipiebat, æs tenente, atque ita dicente: Hunc ego hominem ex jure Quiritium meum eſſe aio, iſque mihi emptus eſt hoc ære æneaque libra: ſic & in mancipatione hæc eadem ſolennitas obſeruabatur. Meminit æris & libræ & Juſtinianus. Teſtamentum, inquiens, aut in pace fiebat, quod calatis comitiis vocabatur: aut cum in prælium eſſent exituri, quod procinctum dicebatur: aut per æs & libram, id eſt, emancipationem, nimirum imaginariam venditionem, quæ fiebat præſentibus quinque teſtibus, vt dictum eſt. Itidem adoptio per æs & libram interdum fiebat, Suet.in Auguſto: Caium & Lucium adoptauit domi per æs & libram emptos à patre Agrippa, idetiam in nexu & venditione fiebat. Omnia autem iſta eadem juris ſolennitate ſoluebantur. Nihil enim tam naturale eſt, quam eodem genere quodque diſſoluere, quo colligatum eſt, vt inquit Vlp.l.Nihil tam naturale.ff.de reg.jur.

Libramenta imponere, id eſt, finire, in leg.4.§.3.Cod.de recept.arbit.

Ad Libramentvm proprium viã redigere.l.1.§.1 ff.de via pub.

Libram argenti conſtituunt quinque ſolidi: dicente Imperatore, Jubemus vt pro argenti ſumma, quam quis theſauris fuerat illaturus, inferendi auri accipiat facultatem, ita vt pro ſingulis libris argenti, quinos ſolidos inferat.l.vnic.Cod.de Arg.præt. quod theſaur.infert.lib.10.Spieg.Prat.

Libram auri, ſeptuaginta duo aurei conſtituunt, l.quotieſcunque C.de Suſcept.Propoſit. & Arch.lib.10. Vide Jaſ.in l.fi.ff.de In jus vo.& quære infra, Solidus, Spieg.Prat.

Libraria, librorum officinam ſeu librariorum tabernam & ſtationem ſignificat apud Agell.lib.5.c.4.& c.19.Briſſ.

Librarii in caſtris fuere Veget.lib.2.cap.7. qui rationes ad milites pertinentes in libros referebant. Hinc Librarii depoſitorum apud Tarruntenum in l.vlt.ff.de jur.immunit. ii erant inquit Budæus, qui præſcribebant quid quiſque apud ſigna depoſuiſſet, cujus inſtituti morem & rationem docet idem Veget.lib.2.c.20. Antiquitus enim (inquit Vegetius) inſtitutum eſt, vt ex donatiuo quod milites conſequuntur, dimidia pars ſequeſtraretur apud ſigna, ibidemque militibus ſeruaretur, ne à contubernalibus per luxum abſumi poſſet inaniumque rerum comparationem. Sepoſitio autem ipſa pecuniæ primum ipſis contubernalibus docebatur accommodata. nam cum publica ſuſtententur annona, ex omnibus donatiuis augetur eorum pro media caſtrenſe peculium. Miles deinde qui ſumptus ſuos ſcit apud ſigna ſua depoſitos, de deſerendo nihil cogitat: magis diligit ſigna: pro illis acie fortius dimicat, more humani ingenii, vt pro illis habeat maximam curam, in quib. ſuam videt eſſe poſitam ſubſtantiam. Denique decem folles per cohortes ſingulas exponebantur, in quibus hæc ratio condebatur. Addebatur etiam ſaccus vndecimus, in quo tota legio particulam aliquam conferebat, ſepulturæ ſcilicet cauſa. Et ideo ſigniferi, non ſolum fideles, ſed etiam literati homines eligebantur, qui & ſeruarent depoſita, & ſcirent ſingulis reddere rationem.Hoto.Hujus etiam meminit Tranqu.in Dom. c.7.Geminari legionum caſtra prohibuit: nec pluſquam mille nummos à quoquam ad ſigna deponi paſſus eſt.Prat.

Librarii inter decuriales vrbis Romæ ponuntur ab Imperatoribus l.1.de Decuriis vrbis Romæ in C.Theod.aut certe inter ordines decurionum, cum ſcribis adjunguntur. l.3.de lucris offic.in eod.C.

Librarivs vet.gl.Liberarius, χαρτῷος ſubſtantiuum, qui libros, contractus, pactiones inſtrumentaque conſcribebat, l.92.de reg.jur.l.29.ff.de rei vind. Hieronym.ad Niciam: Nam & rudes illi Italiæ homines, quos Caſcos Ennius appellat, qui ſibi ritu ferino victum requirebant, ante chartæ & membranarum vſum, aut in dedolatis è ligno codicillis, aut in corticibus arborum mutuo epiſtolarum alloquia miſſitabant. Vnde & portatores earum tabellarios, & ſcriptores à libris arborum librarios vocauere.Vlp.in l.Vt juriſiurandi, §.Dabitur, Caius in l.Duorum libertus. ff.de oper.liber. Veluti, ait, ſi librarius ſit, & alij patrono librorum ſcribendorum operas edat.Adde l. Sed etſi.§.1.ff.de vſufr.Prat.

Librarios Græci καλλιγράφους notarios ταχυγράφους, ὀξυγράφους vocabant.Hi notas: illi literas: vt tabularij rationum ſupputationem ſcribebant, Goth.ad l.ſi librarius.92.ff.de reg jur.vid Anton.Auguſt.lib.ſing.ad Modeſt.

Librarios caducariorum (quorum in l.4.§. eandem ff.de fideicommiſſ. hered.fit mentio) definit Gothof.in l.2.C.de hæred.decur. qui rationes conſcribebant eorum quæ morte militum in legionem cadunt.

Librarivs etiam non tam ſcriptor dicitur, quam librorum compoſitor. Martial.de libris ſuis: Non meus eſt error, nocuit librarius illis. Cicero 3. de orat. Neque librariorum notis, &c. Calliſt tit.de jur.immun. l.quibuſdam, & ſæpe alias. Nebriſſ.Vel

Librarivs apud Romanos erat, qui libros tranſcribebat, eoſque vendebat.Librarii autem Romæ in Argileto tabernas habebant.Martialis.

Argiletanas mauis habitare tabernas,
Cum tibi parue liber ſcrinia noſtra vocent.

Librarios item, recepta nunc voce, appellant librorum excuſſores, hoc eſt, Typographos. Cuius artis inuentum, Elſaciis noſtris, ante alias nationes donatum, apud Argentoratum Joanni Mentelino Prototypographo, Schottorvm familiæ proauo, ſub annum Christi, M. CCCC. XLII. licet eius publicatio, ſed haud abſque ingenio, Moguntiacis tribuatur. Spieg.

Librare vulnera Statius in Achilleide poetico more eleganter dixit, pro rotare eiacularique tela factura vulnera. Adrianus Junius lib. animad. 1. c. 1.

Libratores aquæ, in l. 1. C. de excuſ. artif. qui aquarum inuenientos ductus, & modos docili libratione oſtendunt, vel qui peritiam habent aquam librandi ad libellam. Vocantur à Græcis ζυγοστάται, d. l. 1. quanquam alio ſenſu. Plin. lib. 10. ad Traianum. Supereſt vt libratorem vel architectum, ſi tibi videbitur, mittas, qui diligenter exploret, ſitne lacus altior mari. Frontin. lib. 1. de aquæ ductibus: Procuratorem, ait, oportet calicem eius moduli, qui fuerit impetratus, adhibitis, libratoribus ſignare. Sunt & libratores apud Tacit. lib. 13. qui (inquit Turneb.) ex tormentis miſſilia excutiunt. Alii volunt ſignificari eos, qui lapides in bello emittebant. verba Taciti: Remotiſq; paulatim legionibus funditores, libratoreſque excutere tela & proturbare hoſtem iubet miſſæ è tormentis haſtæ. Prat.

Libratores, id eſt, menſores, in leg. 1. C. de Excuſ. artif. lib. 10. Nam librare, eſt libra metiri. Libra autem, ſiue libella, menſorum inſtrumentum, & libramentum, certa menſura, l. cum anterioribus in pr. C. de Tempor. appell. Spieg.

Libri eadem origo eſt, quæ codicis, ab arborum corporibus & interioribus earum corticulis deſumptum vtrunque. Has enim materias prima hominum ætas habuit ad ſcriptionem literarum. Conuan. lib. 9. c. 7. n. 1.

Libripens, qui in mancipationibus ſtateram tenebat Gaio lib. 1. Inſt. tit. 6. apud quem deeſt, vox æneam, & Priſcianus lib. 6. ducit à pendendo. Proprie autem dicitur militum ſtipendiorum, hoc eſt, ſtipis ponderandæ, penſator: Qua conſuetudine in his emptionibus, quæ mancipi ſunt, etiam nunc libra interponitur, inquit Plin. lib. 33. c. 3. & Boet lib. 3. in Topic. Vtitur hoc verbo Juſtinianus in §. acceſſit. vbi Vigl. Inſt. de teſtam. & Tertullianus lib. 2. aduerſus Marcionem. Briſſ. Corraſius lib. 5. Miſcell. c. 12. Prat.

Libripens, à libra, & pendendo ſiue ponderando, dictus eſt, quaſi ponderator. Veteres enim primum ære graui non ſignato vſi ſunt: neque in emptione & venditione precium numerabant, ſed precium appendebant. Itaque emptor hæreditatis hæc verba ſolennia dicebat: Huius ego familiam, quæ mihi empta eſt, hoc ære æneaq; libra jure Quiritum meam eſſe aio. Deinde ære percutiens libram, id æs dabat ei, à quo hæreditatem expectabat quaſi loco precii. Sic enim & ſeruorum & liberorum emancipationes fiebant. Imaginaria enim ſolennitas erat, quam Boet. in Top. Ciceronianis, nexum appellatũ fuiſſe dicit. Porro, venditor nihil emptori tradebat: ſed hæredem eum tali modo conſtituebat, ſcilicet, vt poſt mortem venditoris, poſſet jure hæreditatem adire. Sed abiit & hæc cæremonialis nimiaque curioſitas in deſuetudinem. Solum hoc animaduertere licet manſiſſe, & quidem pulchrum eſt ſcitu: quod ſeptem teſtibus teſtamenta ſcribi omnes legislatores poſtea voluerunt. Erant enim & in illa imaginaria venditione ſeptem, videlicet quinque ciues Romani, libripens, & emptor. Old.

Libri improbatæ lectionis, velut magici, l. 4. §. 1. ff. fam. erciſc. protinus corrumpendi Quære Medicamentum.

Libri publici, & ſcripturæ, accipiendi ſunt, qui in publicam cuſtodiam, rerum geſtarum gratia, repoſiti ſunt: quibus & integra fides habenda eſt l. Cenſus. ff. de Cenſibus. Aut. Adhæc. C. de Fid. inſtr. Obſeruandum autem, quod juxta Vlpiani reſponſum libri nec dum perſcripti, non continentur librorum appellatione non magis, quam veſtis appellatione nondum detexta. Sed perſcripti libri nondum malleati, vel ornati continebunt, proinde & nondum conglutinati, vel emendati continebuntur. Spieg.

Libris Elephantinis diu ſcribi ſolita fuiſſe illa Senatuſconſulta, quæ ad principes pertinebant, reſtatur Conn. lib. 1. c. 14. n. 5.

Libri Sibyllini, quos Tarquinio regi oblatos, Romani ſumma religione, ac obſeruantia colebant, & ab aliis, quam duum viris primum, deinde decemviris, poſtremo 15. viris aſpici aut legi nefas erat, vt Lactant. tradit. Imo nihil Romani neque ſanctum, neq; ſacrum ita cuſtodiebant, quemadmodum hæc Sibyllina diuinitus (vt exiſtimabant) miſſa oracula, & cum dii immortales de rebus aduerſis conſulendi eſſent, remediumq; aliquod malis quærendum, quindecem viri hos libros, quaſi oraculum præſentaneumq; remedium adire ſolebant. Cæterum is Tarquin. qui eos emit, vt eos in manib. habuit, ſtatim duos viros ex illuſtrioribus patritiis creauit, quibus horum librorum cuſtodiam tradidit, appellatique ſunt duumviri ſacris faciundis. Quorum munus erat, hos ſacros libros cuſtodire, quoties opus eſſet, adire, legere, interpretari, & quæ jubebantur, vt perficerentur, curare, Apollinis ſacrarumq; ceremoniarum antiſtites eſſe, & quoties fames, peſtilentia, bella ciuilia, & externa vrbem vexare contigiſſet, vel prodigia aliqua nunciata eſſent apparuiſſe, eorum omnium malorum, ex oraculis Sibyllinis remedia inuenire, lectiſterniis ad deorum puluinaria factis, Deum iram placare, proſpera omnia precari, aduerſa vt tollerentur rogare: & poſtremo deos omnes iratos ſacrificiis factis mitigare. Plura de hiſce lib. vide in libro Onuphrii, de ludis ſecularibus, non contemnenda de Sibyllis & Sibyllinis carminibus ex Varrone, Dionyſio, Solino, Plinio, Gellio, Lactantio & Suida exponentis.

Librorvm appellatione cõtineri omnia volumina, ſiue in charta, ſiue in membrana, vel tilia aut Phylira alia ve materia ſcripta ſint, memoriæ ſcriptum reliquit Vlp. in tit. de legat. 3. lege librorum appellatione. Nullus eſt qui inficietur, mẽdam hoc loco ineſſe: tamen quomodo verba ſint caſtiganda, adhuc non conuenit. Equidem veram lectionem puto, ſi ita corrigamus: etiam ſi in philura, aut tilia, vt nonnulli conficiunt. Philura enim ſiue mauis philyra (nam vtrunque idem) Græcum vocabulum eſt, ſignificans folium chartæ non colligatum. Plin. lib. Natur. hiſt. 13. c. 15. Præparantur, inquit, ex eo chartæ diuiſæ acu, in prætenues, ſed quam latiſſimas philuras. idem lib. 16. c. 26. E quibus vincula tiliç vocantur, tenuiſſimum corium philyræ coronarum lemniſcis celebres antiquorum honore, & lib. 20. c. 3. P. Claud. Pulcher, bracteaſque etiam Philyræ dedit.

Librvm, Valla interpretatur partem operis, Volumen vero minus eſſe Libro: confutans Vlpiani ſententiam, qui, Si centum, inquit, libri legati ſunt, centum volumina ei dabimus: non centum quæ quis ingenio ſuo metitus eſt. At quid ſibi vellet Jureconſ. neſciuiſſe Vallam, Alciatus demonſtrat, lib. de verb. ſign. 4. Spieg.

Libvrni, olim Romanis, qui priuatim quoſcunque in judicium vocabant, juſſu magiſtratuum (quod viliſſimorum hominum officium erat) dicebantur: quod fere è Liburnia eſſent.

Liceat ire, id eſt poſſit ire. Eſt enim elegans, Zaſio teſte, loquendi figura, cum licere, pro poſſe vſurpatur. Vnde, qui promittit ire, agere licere, intelligitur ſtipulatori dediſſe poteſtatem & facultatem eundi, agendi. Spieg.

Licentia, quandoque pro facultate, quandoque pro poteſtate vſurpatur: pro facultate. vt l. 1. ff. de liberali cauſa. licentiam dare litigandi, id eſt facultatem. Pro poteſtate. vt in l 1. ff. de offic. præfect. prætor. Præfectis prætorio à principibus data eſt plenior licentia ad diſciplinæ publicæ emendationem. Briſſ.

Licentia, Vallæ eſt impunita facultas loquendi, vel agendi quæcunque placent. Vlp. tit. de Minoribus hac voce in bonam partem vſus eſt. In verbis ſemper in malam partem accipi, ſcilicet pro temeritate loquendi quę velis: In factis in malum accipi, nonnunquam in bonum, vt apud Vlp. in l 3. de Juriſd. om. jud. vbi hæc vox ablatiuo caſu poſita eſt: quod interpretes multos fefellit, ſicut particula In apud alios multos latinæ linguæ ſcriptores, & maxime veteres, ſubauditur. Id quod primus omnium oſtendit Alc in Paradox. Item & apud Triphonium in l. qui ſine. de minor. pro licita facultate ponitur. Vide Bar. in l. alio. de alim. leg. Spieg.

Licentia auferre pro auferendi in l. 5. C. de rei vind.

Licentiati vulgo in ſcholis dicuntur, qui annis quatuor in legum ſtudio conſumptis, ab illa præſcripta & definita ſtudiorum lege quam Juſtinianus ſtatuit, ſoluuntur: quaſi qui licentiam ac miſſionem à magiſtrorum caſtris impetrarunt. Vide Prolutæ. Hot. Prat.

Licfor ceris, citus, ſignificat pretium defero in auctione, hoc eſt, vẽditione publica, quæ ſic fit, vt plus offerenti detur res. Pr.

Licere, dicimus, quod legibus, moribus, inſtitutiſque conceceditur. Nec enim, quod quiſque poteſt, id & licet, nec ſi non obſtatur, propterea permittitur, ait Cic. Philip. 13. In eamque ſententiam Vlpianus clauſulam illam edicti, Quod ejus licebit, ſic interpretatur: Quæ clauſula non illud pollicetur, reſtiturum ſi leges permittant: ſed ſi leges non prohibeant. l. nec non 28. §. quod eis. ff. ex quib. cauſ. actio. Et ita in l. 7. §. ſi paciſcar: quod met. cauſ. licere dicitur, quod lex 12. tab. & lex Julia de adulteriis permittunt. Licitum itaque eſt, quod per leges permittitur: illicitum quod prohibetur. l. 1 ff. de juſt. & jur. Vbi licitum ab honeſto ſeparatur, & in l. 42. ff de ritu nupt. l. 58. ff. de diuerſ. reg. l. 1. C. de lib. cauſa. Nec enim quidquid licet, honeſtum eſt, l. 108. ff. de diuerſ. reg Cic. pro Corn. Balbo. Eſt aliquid quod non oporteat tametſi licet: Quidquid vero non licet, certe non oportet. Briſſ. & Brech. l. Verbum oportere. ff. de verbor. & rer. ſign.

Licere ire, agere, ex natura & origine non eſſe ita perſonale, quod ad hæredes non tranſeat, ſed juris præſumptione non eſt tranſitorium, niſi hæres exprimatur. Quod obſeruatu dignum eſt. Vt licet ire agere per viam publicam. vide l. 2. §. vlt. ff. Ne quid fiat in loc. publ. Spieg. Prat.

Licere vti frui, ex ſui natura non tranſit ad hæredes, adeo, vt ſi etiam hæres exprimatur, adhuc maneat perſonale. Vnde iſtæ

duæ

duæ Stipulationes, LICET ire, agere. LICERE vti, frui, non in omnibus aſſimilantur, quod à paucis quoque animaduerſum eſt. Spiegelius.

LICERI, idem eſt quod licitari, hoc eſt, deferre precium, precium augere in auctione facienda, hoc eſt, in venditione, quæ publice fit. Vlpian. Si res eius venierit, & exiſtat, qui plus licearur.

LICERI quandoque ſignificat in licitationem ponere, & ſubiicere auctioni & venditioni. Connan. li. 5. ca. 8. n. 1.

LICERI animoſe. Paulus in l. ſi pignori ff. Famil. erciſc. Niſi obiiciatur, ait, creditori, quod animoſe licitus ſit. Spieg.

LICET, pro quamuis, aduerſatiua particula eſt, de qua vide Archid. cap. licet. de Iureiur. lib. 6. Spieg.

LICINNIA lege ei qui communi diuidundo euitandi cauſa alienauerit, interdicitur ne communi diuidundo iudicio experiatur. l. vlt. ff. de alien. iud. mutand. Briſſ.

LICINIOS Romani vocabant, qui paruulis oculis naſcerentur. Alex. ab Alexand. lib. 1. c. 9.

LICITANI coloni. l. vlt. in pr. ff. de cenſibus. Sed vide num legendum ſit Illicitani, ab Illicitano ſinu. colonia immunis Plinio lib. 1. c. 3. an Acitani eidem eodem in loco colonia iuris Italici. Acitania enim in Plinio legendum ex vet. lib. non Accitana. Acitani autem inquit Macrob. Satur. 1. Hiſpana gens. Prat. vide Cuiac. 10. obſ. 35. & Goth. in not. ad d. l. vlt.

LICITARI, eſt ſæpe augere precium. Inde licitatio, precii auctio, ſicut ſolent emptores oblato precio aliquid addere. Old. Prat.

LICITATIO de aliis quoque rebus intelligi poteſt, quam pecuniariis emptionum preciis, vt ſi alius cohæres alio maiorem offerat cautionem, ob cuſtodiam inſtrumentorum, Vlpianus in leg. nam ad licitationem. 6. ff. Famil. erciſcun. Nam ad licitationem, inquit, rem deducere, vt qui licitatione vicerit, hic habeat inſtrumenta hæreditaria: non placet neque mihi, neque Pomponio. Olden. Prat.

LICITATOR, qui precium offert in auctione pro re venali. Hinc LICITATIO, ſubhaſtatio, hoc eſt, venditio propoſita, quæ precio ementis augetur. l. licitatio. ff. de Public. & vectig. Spieg.

LICITVM dicitur, quod iure licet, hoc eſt, quod honeſtum ſit, vt Modeſtinus interpretatur l. ſemper. de ritu nupt. Spieg. Illicite ergo fit quod contra leges, conſtitutiones, decreta, edicta principum fit, vt in l. vlt. in fin. ff. de his quæ vt indign. l. 11. §. ſi quis illicite. ff. de leg. lib. 3. coniuncta l. 2. §. idem ait, ff. ne quid in loco publ. & l. 1. §. nuntiatio. ff. de oper. no. nun. LICITO iure in l. 3. ff. quod met. cauſ. l. 9. §. 1. ff. de donat. int. vir. l. vlt. ff. de dam iuſ. l. 1. ff. de proxenet. l. 20. ff. de liber. cauſa. l. 10. C. de his, quæ vt indign. Briſſ.

LICTOR, ῥαβδοῦχος, ſeruus erat publicus ex collegio viatorum, officium ligandi habens, vnde etiam dictus eſt. Cum enim magiſtratus populi Rom. virgis quempiam verberari iuſſiſſent, crura eius & manus ligari ab hoc vincirique ſolebant. Hinc illud Ciceronis in orat. pro Caio Rabirio perduellionis reo: I lictor, colliga manus, caput obnubila, arbori infelici reſte ſuſpendito. Tiro autem Tullius, M. Ciceronis libertus, lictorem, vt refert Gellius lib. 12. c. 3. vel à limo, vel à licio dictum ſcripſit. LICIO enim tranſuerſo quod limum appellatur (de quo vide infra) qui magiſtratibus præminiſtrabant, cincti erant. In officio autem magiſtratuum lictores quidam dicebantur proximi, qui quam alii cariores magiſtratui erant, eique ſemper præſto erant, & apparebant ante alios ſui ordinis: vt in inſcriptione peruetuſta L. Valerius Achilleus lictor proximus lautens. Cicero etiam lictorem primum ad Qu. Fratrem ſcribens vocauit, de Octauio loquens: Apud quem, inquit, primus lictor quieuit, tacuit accenſus: niſi ſi quis proximum primo adiunctum putet & ſecundum, quod non probatur Turnebo aduerſ. 11. cap. 9. Salluſtius eodem quoque locutus eſt modo in bel. Jugurthino. Sed Hiemp ſal. in oppido Thumida forte eius domo vtebatur, qui proximus lictor Jugurthę carus acceptuſque ei ſemper fuerat: Eſt & in veteribus Gloſſis, lictor ſummus, Græcis ἀρχιραβδοῦχος dictus. Notandum etiam eſt, poſterioribus temporibus manumiſſionem per lictorem ſolitam fieri, vt videre eſt l. 8. & 23. ff. de manumiſſ. vindic. Prat.

LIGARE, hoc eſt, vincire hominem, eſt diligentis cuſtodis leg. 1. §. penul. ff. de Fugit. l. ſi hominem. ff. depoſiti. Spieg.

LIGARE funes arboribus. Inſtit. de Rer. diuiſ. §. riparum.

LIGATÆ tabulæ teſtamenti, lino, quo traiiciebantur. l. 1. §. ſi linum. ff. de bon. poſſ. ſec. tab. Briſſ.

LEGATI videntur, qui domi ſemper manere coguntur. Auth. Quom oportet. epiſc. §. ſi vero nemo. Spieg. Prat.

LIGATVRA, quo quid ligatur.

LIGIVS homo, ſeu vaſallus, is dicitur in ſcholis, qui contra omnes, ne rege quidem excepto vel antiquiori domino, fidem & operam omnem promiſit: nō Ligius, qui nominatim aliquem excipit: ſic vt vnus duorum vaſallus ligius eſſe nō poſſit: duorum vaſallus non ligius eſſe poſſit: aut vero vnius ligius, alterius non ligius, glo. c. paſtoralis. de ſentent. & re iud. in Clement. Hinc nomen Homoleugius. Hoto. in ſuis feud. diſp. hoc totum commentitium eſſe arbitratur: neque alium eſſe ligium, niſi qui idem vetere Germanica lingua Vaſius aut vaſallus, aut valuaſor dicebatur, dūmodo verus ac proprius vaſallus ſit, hoc eſt, qui beneficio alicuius feudum verum, rectum ac proprium ſit adeptus. Ac primum omnium, inquit, Albert. Krant. lib. Nortman. 4. cap. 7. Italicum eſſe hoc vocabulum ſignificat, quaſi liga, & quaſi obligatum dicamus. Et Guiſcardus (inquit) ſeſe conſtituens Romanæ eccleſiæ vaſallum, vel (quod eius regionis verbum eſt) ligium Romano pontifici quæcunque peterentur præſidia mittere, ac quandò opus videretur, cum omnibus copiis afferre præſidium ſpopondit. Item cap. 9. Quo in conuentu Rubertus ligiū ſe (quod eius regionis verbum totalem ſignat ſubiectionem) pontifici & eccleſiæ iterum fecit, & B. Petri vexillo à pontifice donatus eſt. Albert. Arg. in Chron. Quamuis etiā principes ipſum Francum ipſis grauem & exoſum haberent: cuius cauſa omnes quaſi eius eſſent vaſalli non ab imperatore mouerentur, cuius eſſent Ligij, inuadendi eum occaſionem aliquam non habebant. Quo in loco ligium & vaſallum pro eodem vſurpari perſpicuum eſt. Hinc pro homo ligius fictum nomen, homoleugius, coniuncte, vel ſeparatim homo & leugius. Ant. Florent hiſtor. part. 2. tit. 17. c. 6. §. 1. Factus eſt autem ibidem comes Bertrandus Regis Hieroſolymitani homoleugius. Item c. 9. Eodem anno Rex Philippus cum Rege Angliæ colloquium habuit, ſubmouens illum tanquam ſuum hominem leugium, vt pro comitatu, &c. Et mox hi tres erant ipſius regis Angliæ leugii homines. Hinc factum nomen homoleugia, vt apud eundem cap. 8. §. 3. Tunc viſum eſt arbitris, quod dominus princeps ad Imper. accederet, atque cum debita ſolemnitate debitam homoleugiam exhiberet & fidelitatem. Et alio loco fidelitas ligia, par. 3. tit. 19. c. 1. §. 2. Ex his concedi poſſet homoleugii nomen ab ὁμολόγος Græco deduci: præſertim cum Coloni homologi mentio fiat in l. vlt. C. Th. de patroc. vic. & ὁμολογίᾳ χρῆσθαι, & ὁμολογίᾳ προσχωρεῖν, pro deditionem facere, apud Græcos vſurpetur, niſi etiam multis in locis ab Hotom. vbi ſupra adductis, ligii nomen in patroni perſona ſumeretur. Itaque à liga verbum hoc ab Italis hominibus confictum eſt: quaſi ligius ſit idem qui ligatus, id eſt, proxime, & (vt vulgo loquimur) immediate iunctus. Prat.

LIGNA cocta ſunt, quæ igne vel ſole ita toſta, exſiccata & peculiari ſtudio arida reddita, vt nihil ſucci inſit, quo fumus excitari queat, maxime ſi habeantur amurca (hoc eſt fece & ſorde olei) conſperſa: vt ex Plinio & Catone aſſerit Franc. Marius de partibus ædium, cap. 4. lib. 2. quæ ideo etiam acapna nuncupantur eo quod Græcis fumus ſit καπνός. Gœddæus in comment. ad l. carbonum 167. num. 1. de verb. ſignif. Vlpian. l. 55. §. 4. ff. de legat. 3. Sed & titiones, inquit, & alia ligna cocta ne fumum faciant, vtrum ligno, an carboni, an ſuo generi adnumerabimus? item in l. 167. ff. de verborum ſignific. vbi hæc ipſa verba inculcantur Martialis epigramma quod inſcribitur ligna acapna, in xeniis ad hæc ipſa ligna pertinens hoc eſt:

Si vicina tibi Momento, rura coluntur,
Ad villam moneo, ruſtice, ligna feras.

Hotom. Prat.

LIGNA mortua vulgus appellat arida ſiue illa caduca ſint, ſiuè ſubſiſtentia. Nam (vt inquit Ariſtoteles in libro de ſpiratione) ariditas ſtirpibus eſt quod in animalibus mors ſiue obitus.

LIGNARII fabri in leg. 235. ff. de verb. ſignific. Et apud Paul. libr. 3. Senten. tit. 6. Et Pallad. libr. 1. cap. 6. Iſidor. lib. 19. c. 19. LIGNARIUS generaliter ligni opifex appellatur. Sic & apud Veget. lib. 2. c. 11. hoc verbum accipe. Briſſon.

LIGNATIONEM dixit Vitruuius lignorum ſtruem & congeriem, quam paterfamilias & Oeconomus optimus ad focum deſtinatam cumulauit. vel eum locum, in quo ligna ad comburendum ſuccendas, & inde exportes. Columella lib. 1. rei ruſticæ. Sit autem, inquit, vel intra villam, vel extrinſecus inductus fons perennis, lignatio pabulumque vicinum. Brechæus l. Carbonum. ff. de verborum & rerum ſignificat.

LIGNI appellatio generalis quidem eſt: ſed illud rurſus diſtinguitur, vt aliud lignum ſit materia: aliud ſimpliciter lignum vocetur, generis nimirum nomen retinens. Materia propriè eſt lignum ad ædificandum fulciendumque neceſſarium, ſeu quod ædificandi fulciendique cauſa habetur, l. ligni 55. ff. de legat. 3. LIGNUM vero eſt, quicquid comburendi cauſa paratum eſt. d. l. ligni 55. Hinc Varro ligna à legendo dicta docet, quod ea, quibus ad focum vterentur olim, caduca legebant in agro: quod & Franc. Marius lib. 2. de partibus ædium cap. 4 probat, nec Brechæo diſplicet. Eodem ſenſu lib. 17. ad Sabinum Vlpianus de vſufructuario diſſerens pronunciauit, nec materia eum pro ligno vſurum, ſi habeat, vnde vtatur ligno, l. arboribus 12. de vſufruct. D. Gœdd. ad l. carbonum 167. num. 1. de verb. ſignific. LEGENDUM itaque eſt in l. 12. C. de excuſ. mun Materiam, lignum, tabulata: vt etiamnum in l. 15. C. Th. de extraord. mun. legitur: Non vt in Codice Iuſtiniani vulgo ſcriptum eſt Materiam lignorum. Nam & illam le-

ctionem,l.18.C.Th.de extraord.mun.comprobat. Briſſ. Vide latius Connan.lib.4.c.1.n.7.

Lignorvm appellatione in quibuſdam regionibus (vt in Ægypto) vbi arundine pro ligno vtuntur: & arundines & papyrus comburitur,& herbulæ quædam, vel ſpinæ, vel vepres continebuntur.Spieg.

Lignvm tabulæ ligneæ.Tryphon.l.19. de bon. poſſ. cont. tab. Quod vulgo dicitur, liberis datam bonorum poſſeſſionem contra lignum eſſe,ſic intelligendum eſt, &c.Id enim ſignificat contra teſtamentum,quod ligneis tabulis quibus deſuper vacua cera,obducta erat, deſcribi ſolebat, vt teſtatur Vlpian. l.1. de bon.poſſ. ſec.tab. Paulo poſt d.l.19. idem Tryphon.dixit,Contra tabulas.Hotom.Prat.Briſſ.

Ligvsticon, vocabulum detorſit Galenus vnius inuerſione literæ,& Libyſticon appellauit.Pro pipere eo vſa eſt antiquitas, & nunc ruſtici Ligures pro pipere in condimentis vtuntur, vt teſtatur Muſa Ferrarien. Paulus in l. non omne quod bibitur.de pen.leg. Sed quod quidam,inquit,negauerint,piper,& liguſticum,& careum, & laſer,& cætera huiuſmodi in penu non eſſe,improbatum eſt. In qua lege non omne Liguſticum olus eſſe Iſidor. lib.17. c.vlt. ſcribit, odore aromatico & guſtu acre:quod à regione ſua nomen accepit. Naſcitur enim plurimum in Liguriæ montibus, vt & Plin. lib.19. cap.8. tradit.Briſſ.

Lima eſt inſtrumentum fabrile & ferreum, quo metalla raduntur,poliuntur,minuuntur,& purgantur. not.glo.in Clem.paſtoralis.de ſent & re iudic.in Clem.Ioan.Bell.Etymol.

Limen dictum eſt, quaſi finis quidam, & terminus domus, vel Imperii. §. qui ab hoſtibus. Inſtit. quib.mod. ius pat. poteſt. ſoluit.Ioann Bello.Etymol.

Limen pro domo accipi poſſe,teſtis eſt Virgilius illo carmine.

Perge modo,atque hinc te reginæ ad limina perfer.

Et Propert.ad Gallum.

Ah mea contemptus quotiens ad limina curres.

Sic & intellige Vlpia. in l.illicitas. §.ne potentiores. tit.de off. præſid.dum inquit:Ne tenuis vitæ homines ſub prætextu aduentus officiorum, vel militum,limine vnico. & ideo Iuuen.

------*Pendentia liquit*

Vela domus,& adhuc virides in limine lauros.

Perſius Satyra 1.

------*Vide ſis ne malorum tibi forte*

Limina frigeſcant---

Et ibi aliqui interpretes. Ex his apparet,an intelligentia Accurſij poſſit ſubſiſtere: cum quo tamen pertranſibat Bald. in Authent. ſed nouo iure in vlt.col. C.de ſeru.fugit.& in Auth. niſi breuiores.C.de ſent.ex breuic.recit.Cotta.

Limen, ait Marcellus,omnem ingreſſum denotat; ſed & limen metephoricôs pro introitu & primordio cuiuſque negotii vſurpatur.Sic in ipſo limine contractus,in limine litis:receptæ formulæ loquendi ſunt apud ICtos l.24. C.de euictionib.l.1. C.de ſatiſdat.Briſſ.

Limenarchæ, λιμενάρχαι, qui portuum præſidiis præſunt, vel portus cuſtodiæ cauſa creati. Paulus in l. limenarchæ. ff. de ſeru.fugit. Limenarchæ, inquit, & ſtationarii fugitiuos deprehenſos recte in cuſtodia retinent. Sic Imperator in l.non idcirco 38.C.de liber.cauſ.& Arcad.in l.vlt.§ qui annonam ff. de mun.& hon.Dictio eſt mere Græca; λιμὴν enim portus eſt. Hos Ariſtot.lib.6.Politi.circa fi. Limenophylacas vocat,quaſi portuum cuſtodes.Prat. Poſſet etiam forte dici liminarcas, abſque aſpiratione:ideo ſic vocitatos,quia ad hoc conſtituebantur, vt hoſtes à limine arcerentur. & ſic erit vocabulum Latinum, & compoſitum: & communis lectio ſeruabitur, & ſecundum hæc caſtiga verba Imperatoris in l. 1. C. de offic. Comit.ori.vbi alicarchia mendoſe legitur, pro liminarchia, eſt,liminum præfectura. Cotta.

Limina imperii non eo modo dicuntur,quo limen domus:vnde ſeruus ad limina dictus, pro atrienſi. *Ein Portner.* Sunt enim loca,quæ nos *Anſtoſs* & *Frontier*,etiam voce iam Germanitate(ſi dicere liceat)donata,nuncupamus.Spieg.

Limine hoc eſt ingreſſu iudiciorum expelli,in fin. C.ſent. reſcind.non poſſe.Spieg.

Liminivm. Cum poſtliminii vis, hoc eſt, origo nominis quæritur, Seruius Teſte Cic.in Topic.nihil putat (vt ipſe Cic.opinatur) notandum, niſi poſt, & liminium illud productionem eſſe verbi vult, &c.Scæuola autem P. Fil. iunctum putat eſſe verbum, vt ſit in eo & poſt,& limen. vt quæ à nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tanquam limine exierint: hinc cum redierint poſt ad idem limen,poſtliminio videantur rediiſſe.Spieg.

Limitanei milites, qui in limitibus excubabant, eorumque defenſioni operam nauabant, l. vlt. C. de offic.milit.iud.l.3. C.de fund. limitroph. lib 11. Huiuſmodi limitibus attributi agri,limitanei vocantur. d.l.3.& Rub. C.de fundo limitroph. vide paulo poſt limitrophi.

Limitare iter apud Varron. lib. 4.ling. lat. eſt ſemita modica, quę relinquitur inter duo confinia, lata pedes 5.ex duodecim tab. præſcripto. Perperam vero eo in loco Vertranius legit Militare iter.Prat.

Limitare, partiri, diuidere ſiue diſtinguere Latinis eſt, quod interpretes,ſed barbare, pro moderari vſurpant.Petr.Victorius: Limitare eſſe exiſtimo, inquit, limites & terminos collocare. Spieg.

Limitati agri appellabantur, qui propriis limitibus & finibus circumſcripti & in centurias diuiſi erant, vt Feſtus lib.4. ait.Limitatus enim ager Decumanis, & Cardinibus continetur, vt Frontinus ait.Sic accipe limitatum agrum in l.16.ff.de acquir.rer.domin. & l.1.§.ſi inſula. ff.de flum.Hunc metatum vocat Horatius Satyr.2. Hotomannus Limitatum agrum definit,qui ab hoſtibus captus vel coloniæ alicui totus, vel ciuibus ipſis ac militibus,per partes aſſignatus eſt. Iulius Frontinus. Agrorum qualitates ſunt tres. vna agri diuiſi & aſſignati: altera menſura per extremitates comprehenſi: tertia Archifinii, qui nulla menſura continetur. Ager ergo diuiſus aſſignatus,eſt coloniarum.hic habet conditiones duas:vnam qua plerunque limitibus continetur: alteram qua per proximos poſſeſſionum rigores aſſignatus eſt. Ager eſt menſura comprehenſus, cuius modus vniuerſus ciuitati eſt aſſignatus.Tributarius ſolus per vniuerſitatem populis eſt definitus. eadem ratione & priuatorum agrorum menſuræ aguntur. Hunc agrum multis modis menſores, quamuis extremum menſura comprehenderint, ita formam, in modum limitum condiderunt.Hotom.Prat.

Limites, vt Sicul. Flacc.in lib.de conditio. agror. ſcribit, à Liminibus vocabula acceperunt. Quemadmodum enim limina introitus exituſque locis præſtant, ſimiliter introitus exituſque, qui in agris diuiſis & adſignatis ſemper perui eſſe debent tam itineribus, quam menſuris agendis, limites appellantur. Hygenus vero à limo verbo antiquo, quod tranſuerſum & obliquum ſignificat, Limites dici vult. vnde Feſtus libro decimo ait, Limites nunc terminos,nūc vias tranſuerſas ſignificare. Denique quicquid ad obſeruationem finium in agro opera manuum factum eſt, Limes, autore Ageno Vrbico, appellatur. Horum autem duo præcipui ſeu maximi dicuntur, Cardo & Decumanus,vt Plin.lib.18.c.35. Feſtus lib.4.Iſidor.lib.15. Etymol.c.14. poſt Sicul. Flacc. Hygen.& alios tradunt: Et cardo quidem eſt qui à Septentrione in Meridiem dirigitur,ab eo quod à cardine cœli ſit. Nam in Septentrionali axe nobis cœlum vertitur. Decumanus vero qui ab Oriente in Occidentem per tranſuerſum dirigitur,qui ex eo quod formam denarii numeri faciat, Decumanus eſt appellatus.Limites autem ſeu termini territoriorum,qui vocantur à Iureconſ.in l.5.de iuſt.& iur.teſte Zaſio, originem acceperunt à iure Gentium: Nam quo tempore diſtincta ſunt dominia, cœpit eſſe Meum & Tuum. Obſeruandum vero, quod limites faciunt res certas in genere tribus modis:aut natura,aut hominis facto, aut adiectione qualitatum fungibilium.A natura res prope omnes natæ accipiunt limitationem. Homo limitatur per ſuam naturam,equus pariter,& ſic de alis. Quicquid manu hominis fabricatur,erigitur,perficitur, hoc dicitur limites accipere facto hominis. Sic domus limites accipit,ſecundum quod ædificata eſt. Sic fundus,ſic nauis limites accipiunt ex opere.Quod fundus eſt latus,vel arctus, modicus, vel ingens,hoc eſt facto hominis,l.quod in rerum. de legat.1. Tertio aliquæ res accipiunt limites per numerum, pondus & per menſuram:vt ſunt omnes res fungibiles. Vide Zaſ.in l.mutuum.§.mutui.ff.ſi cert.petat.Prat.

Limites etiam Romani Imper. fines dicuntur, l.5.de anno.lib. 10.C.vnde Illyricanum,Ægyptiacum,Rheticum limitem legimus,l.1. C.quib.munerib.aut præſtat.lib.13.C.de aduoc.diuerſ.iud.lib.13.C.de excuſ.mun.lib.10.Briſſ.Prat.

Limites in agris limitatis ſunt,ait Gothofr.ad l.16.ff.de acquir. rer.dom. qui populo iter præbent ex lege Sempronia,Cornelia & Iulia: Et ideo in modum agri non cedunt.l.1. §.1.de peric. Ex his decumani pedes 40.cardines 20. actuarii 12. ſubruncini 8.id eſt legitimam viæ latitudinem habent, autore Hygeno lib.de limitib.agror.Vide Cuiac.2.obſeru 9.

Limitrophi (Prateius Limitotrophi) & Limitanei fundi, ſub rubr. Cod.de fund.limit. lib.11. Sic diſtinguendi ſunt: Vt hi dicantur ad milites limitaneos pertinere,id eſt eorum domini & proprietarii eſſe:vt paludes & paſcua,l.3.cod.tit.& fundi caſtellorum, ad milites caſtellanos,l.2. eod. Limitrophi vero, quod ex eorum fructibus limitanei milites alantur, non quod ad milites Limitaneos pertineant.Limitrophi enim verbum ἀπὸ τοῦ τρέφειν deducitur,quod alere ſignificat. Nec aliter hoc verbum vſurpatur l.nulli.C.de fundo part. Limitanei autem milites erant,qui in imperii finibus excubabant, eorumque defenſioni operam nauabant. l.vlt. Cod.de offic.præfect. prætorio.Afric.l.fi.de offic.milit.iudic.quorum etiam meminit Spartianus in Peſcenino Nigro,& Lampridius in Alexandro,itemque Suidas his verbis: οἱ ῥωμαίων βασιλεῖς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις πανταχόθεν τῆς πολιτείας ἐσχατιᾶς πάμπολυ κατεσκεύαζον στρατιωτῶν πλῆθος ὅπη φυλακῇ τῶν ὁρίων τῆς τῶν ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ τοῦ ἑῴου μάλιστα μοίρου.

μετέχω. ταύτη τας ἐφόδους τῶν ἀφοσῶν καὶ στραγγαλιῶν αἰχαστάλωσις, οὐ(...) λιμιτανέας ἐκδέχω. Prat.

Limitrophi autem dicuntur ii, qui in Imperii limitib. ſunt, teſte Droſæo in method. iur.

Limvs apud Gellium lib. 12. c. 3. ex Tirone Ciceronis liberto, veſtis eſt, (vt ſcribit Iſidorus) quæ ab vmbilico vſque ad pedes producitur. Item limus cingulum eſt, quo ſerui publici cingebantur, obliqua purpura. Item: Limus eſt cinctus: quem publici habent ſerui, dictus quod tranſuerſas habet purpuras. Item: Hæc autem veſtis habet in extremo ſui purpuram limam, id eſt, flexuoſam. Hinc ver. Gl. limis, flexuoſis oculis. Prat.

Linea apud Antiquos funiculum ſignificabat, quo & ad perpendiculum vtebantur. Vitruu. lib. 2. cap. vlt. Ab oculo lineæ duæ ſi fuerint extenſæ, & vna tetigerit imam operis partem, altera ſummam: quæ ſummam tetigerit, longior fiet. Hoc ſenſu aliis quoque locis hoc verbo ille idem auctor vſus eſt: vt & noſter Paul. in l. 29. ff. de acquir. rer. dom. velut linea in directum per Inſulam tranſducta. & Martialis Epigr. 57. lib. 3. Tremulave captum linea trahit piſcem. Gratius de venat. Illa operam patiens, illa vſus linea longi. Et ita lineam margaritarum accipi oportet in l. 26. ff. ad leg. Falcid. l. 27. §. ſi cum marit. ff. ad leg. Aquil. l. vlt. §. vlt. ff. de aur. arg. l. 52. §. ſi lin. ff. de fuit. Margaritæ enim lino inſerebantur, vt Tertull. lib. de cultu fœminar. ſignificat his verbis: Vno lino decies ſeſtertium inſeritur. & B. Hieronym. in vita Pauli eremitæ, Vno filo villarum inſunt pretia. Plin. lib. 32. cap. 2. Murenæ amplius deuorant, quam hamum, admouentque dentibus lineas, atque ita erodunt. Columell. lib. 3. c. 15. Hæc in quincuncem vinearum metatio expeditiſſima ratione conficitur, quippe linea per totidem pedes inſuitur. Adde quod Iſid. lib. 19. Etymolog. c. 18. lineam à genere appellatam ſcribit, quod ex lino fieret. Briſſonius. Linea autem agri diuidebantur, eaque erat longitudinis decem pedum, ſeu duorum paſſuum, vnde & Decempeda dicta eſt, & qui eo genere menſuræ vtitur, decempedator. Coraſius.

Linea ſanguinis & cognationis dicitur, qua cognati inter ſe cohærent. Paul. in l. 9. ff. de gradibus Stemmata cognationum directo limite in duas lineas ſeparantur: quarum altera ſuperior, altera inferior. Ex ſuperiore autem, & ſecundo gradu tranſuerſæ lineæ pendent. Item in l. Iuriſconſultus, §. ſed & ex lateribus. cod. l. vacantia. C. de bon. vacant. l. ſi quis. §. in illo. C. de ſecund. nupt. Statius lib. Syl. 3. Prat.

Linellvs differt à Feudo, primo, quia in eo iuratur ſecus quam in linello. Item feudum datur amore, linellus vero pro mercede. Item in feudo non ſuccedunt fœminæ, in linello ſecus, Et de multis aliis differentiis vide Felin. in c. cæterum. col. 5. & ſeq. in verſ. 9. fallit. de iud. forte legendum Liuellus vel potius libellus. Spieg. Prat.

Lines, vaſa fuiſſe videntur ad fontes pertinentia. Vlpianus l. 15. ff. de act. empt. Lines, & Labra, ſalientes fiſtulæ; quæ ſalientibus iunguntur, &c. Quo tamen in loco Lenes corrigendum putarem. nam apud Nonium Lenis vaſis eſt genus. vbi tamen Lenas corrupte legi ex duobus auctorum quos citat locis intelligitur. Eodem modo legendum apud Alfenum putarem in l. 17. §. 1. ff. ſi ſeruit. vind. & Seius in eos ſiluam ſeuiſſet, in qua Labra, & Tenes, cucumellas poſitas haberet. Corrigendum enim putarem Lenes. Quin & Tinas vaſis genus fuiſſe, idem Nonius teſtatur; ſed ſuperius verbum, propius ad veſtigia veteris lectionis accedit. Hoto. Vide & s. Lenes.

Lineum, quod ad linum attinet. Hinc lineæ veſtes, quarum vſus etſi nunc vilis ſit & plebeius, tamen is olim nobilium erat, & honoris cauſa primum datus eſt ſacerdotibus: ac proinde nulli monachorum conceſſus, niſi inter obeunda ſacra teſte Eraſmo in vita D. Hieronym. Inter lineas autem veſtes Bayfius c. 4. de re veſt. Biſſum numerat. Quære Byſſus. Spieg.

Linifarii, l. 13. C. de murilegul. lib. 11. id eſt Linifices qui & Linificii, l. 8. C. eod in C. Th.

Lino legato tam factum, quam infectum continetur, quodque netum, quodque in tela eſt, quodque nondum eſt detextum. Tinctum plane non continetur, l. 70. §. lino. ff. de leg. lib. 3. Lini autem, quo traiici teſtamentorũ tabulas ſolitas, & Paul. Lib. Sent. & Suet. in Nero. oſtendunt, meminit l. 3. §. ſi quis tabulas, ff. de SC. Silan. l. 1. §. ſi linum. & §. vlt. ff. de ſecun. tabul. l. 10. C. de reſtam l. 28. §. teſtamento. ff. de liber. l. Quintilianus lib. 12. c. 8. Denique linum ruptum, aut turbata cera, aut ſine agnitione ſigna frequenter inuenies. Briſſ.

Lingva, id eſt ſermo, eadem an alia lingua reſpondeatur nihil intereſt. Proinde ſi quis latine interrogauerit, reſpondeatur ei Græce l. 1. §. eandem. ff. de verb. oblig. Sic

Lingva Romana, id eſt, Latina. Auth. de mandat. Princ. in pr. Alber. Pro differentia ſermonum apud Vlpianum accipitur in prin. l. fideicommiſſa. ff. de leg. 3. Fideicommiſſa, ait, quocunque ſermone relinqui poſſunt: non ſolum Latina, vel Græca, ſed etiam Punica, vel Gallicana, vel alterius cuiuſcunque gentis lingua. Linguis abſciſſis pœnas loqui Juſtin. in l. 1. §. 1. C. de offic. præfect. præt. Aphricæ. Spieg.

Lingvam etiam Liuius lib. 44. vocat terram in mare protentam ſpecie linguæ. Nam lingua ſiue lingula, inter promontorium, vel alia quæuis terra longa & anguſta dicitur, quæ in modum linguæ exectæ in mare excurrit. Cæſar lib. 3. de bello Gallico. Erant eiuſmodi fere ſitus oppidorum, vt poſita in extremis lingulis, promontoriiſque, neq; pedibus aditũ haberent, &c.

Lintea veſtis, id eſt lino contexta.

Linificia textrina linteæ veſtis, vt in l. 16. de murileg. in Cod. Th. Qualia multa in partibus Orientis & Occidentis Impp. habebant, vt ex Notitia Imp. Rom. liquet, quæ & Procuratores Linificiorum multos recenſet. Briſſ.

Lintei libri erant, in quibus Imp. Rom. facta continebantur, vt tradit Gyrald. hiſt. Deor. Syntag. 3.

Linteones in l. 8. de murileg. in C. Th. l. 13. de nauicul. in eo C. Sunt qui opifices linteæ, id eſt, lino contextæ, veſtis appellantur in l. 6. de murileg. in C. Theo. quomodo & linteæ (ſic enim legendum eſt) veſtis magiſtros interpretor in l. pen. C. de murileg. lib. 11. Et linteatum apud Sido. Apoll. lib. 8. Epiſt. ad Leonem, linea veſte indutum. Inuenitur autem linteonum nomen apud Lamprid. in Alex. & apud Firmicum lib. 2. Matheſ. Seruius quoque in 7. Æneid. Aut quia, ait, maiores ſtantes texebant, vt hodie linteones videmus. Appellantur & Lintearii in l. 5. ff. de inſtitor. & l. 16. C. de murileg. Briſſ.

Lintearii, quorum meminit Vlpian. in l. 1. naut. caup. ſtab. lintrium ſunt exercitores. Lintres autem ſunt inter fluuiatiles naues, quæ remis agebantur. vt palam fit ex Cæſare in 7. commentar. Spieg.

Lippi, qui à Græcis γλαμῶντες καὶ λημῶντες dicuntur, ſunt quibus ex oculis defluit humor putris, veluti lacrymæ quædam. Brechæus l. inter ſtuprum, §. verum eſt. ff. de verb & rer. ſign.

Lippitvdo, oculorum ex ſtillis, aſſidue manantibus, lacrymiſque exultantibus, ſordes: Græci γλάμα, nec non ὀφθαλμίαν vocant. Briſſ.

Liqvamen, dicitur pinguitudo ab igne liquata, & coquinario vſui pro condiendis eduliis reſeruata. Accipitur tamen aliquando etiam pro aliis quæ in ciborum vſum non veniunt. Hoc vocabulo ambigue vſi videntur Imperatores in l. 1. Quæ res export. non deb. Græci Liquamen interpretantur Garum, & id recte. Cœlius enim Aurelianus 11. Chronic. Garum, inquit, quod appellamus liquamen ex piſce ſiluro confectum. Et paulo poſt: Ex garo quod vulgo liquamen appellant. Hinc Cœlius Apitius Oxygarum, liquamen acetoſum interpretatur. Acro teſtatur muriam antiquos dixiſſe liquamen, & Syrorum lingua ſic dici. Prat.

Liqvere dicitur quod conſtat. l. 5. §. 1. ff. quib. ex cauſ. in poſ. eat. l. 7. ff. de ſupel. leg. l. 2. §. ſi dubitetur. ff. quemad. teſt. aper. l. 4. §. item illud ſciendum. ff. ad SC. Silan. l. 47 §. Sticho. ff. de fideic. lib. l. 27. in fi. ff. de liber. cau. l. 85. §. 1. ff. de adq. hæred. Briſſon.

Solebant autem iudices in re ambigua & dubia ita ſe iudicandi neceſſitate expedire, vt pronunciarent, ſibi non liquere. l. 13. §. vlt. ff. de arbitr. l. 36. ff. de re iud. Aſcon. in Diuinatio. Gell. lib. 14. cap. 2. Seneca Epiſt. 66. Aut fer ſententiam, aut, quod facilius eſt, nega tibi liquere. Cicer. in Cluent. Deinde homines ſapientes ex vetere illa diſciplina iudiciorum, qui neque abſoluere hominem nocentiſſimum poſſent, neque eum de quo eſſet orta ſuſpicio pecunia oppugnatum, re illa incognita, primo condemnare vellent, non liquere dixerunt. Ex quo emendandus eſt Quintiliani locus Declamat. 365. vbi ita vulgo ſcribitur. Quid enim aliud diceres, ſi nondum pronunciaſſent, ſi negaſſent licere ſibi de ſupplicio tuo? Legendum enim eſt, liquere Briſſ.

Liqvido, id eſt euidenter & manifeſte. Sic

Liqvido iurare in l. 18. ff. de iureiur. eſt vere & aperta ac manifeſta veritate iurare. Eodem modo apud Terent. Chærea in Eunucho Liquet, ait, mihi deierare, id eſt, veriſſimum iuſiurandum dare poſſum. Sic apud Terentium in Andria: Quia ſi forte opus ſit ad herum iurandum mihi. Non appoſuiſſe, vt liquido poſſim: vbi Donatus: Liquido, inquit, id eſt pure ac manifeſte. Sic Ouid. lib. 3. de Ponto epiſt. 3. ad Maxim. Scis tamen & liquido iuratus dicere poſſes, Non me legitimos ſollicitaſſe toros. Prat. Quamobrem magis probo has notas. Q. D. R. P. L. I. veteribus ſignificaſſe: Qua de re peto liquido iures, quam vt in Valerio Probo ſcribitur, Laudabiliter iuria. Briſſ.

Liqvido compertum, liquido adprobatur, comparet, conſtat, probatum, &c. ex ff. Briſſ.

Liqvidvm facere, etiam de auro, vel plumbo, ac ſimili diſſoluto dicitur. Spieg.

Ad Liqvidvm diem & conſulem exquirere. l. 2. §. idem Labeo. ff. de aqua pluu. Quod explicat l. 28. ff. de prob. Velleius Patercul. priore lib. Nequeo mihi temperare, quin rem ſæpe agitatam animo meo neque ad liquidum ratione perductam ſignem ſtylo. Briſſ.

Lis, eſt iurgium, de re quapiam inter aliquos apud iudicem inſtitutum. non enim omne iurgium lis eſt: ſed illud demum, quod apud iudicem exercetur: quo verbo & magiſtratus & arbitros pinguiore Minerua complectimur. vel ſic ex Varrone

lib 9. ling.lat. Quibus res erat in controuerſia, ea vocabatur Lis. Ideo in actionibus videmus dici. Quam rem ſiue litem dicere oportet. Hæc Varro. quibus ex verbis intelligimus quod ait Cicer. in Murænіana. Tot homines, tam ingenioſos, ſtatuere non potuiſſe vtrum diem tertium, an perendinum: iudicem, an arbitrum: rem an litem dici oporteret. Hinc coniunctim legimus in l. ſi defunctus, 9. C. de ſuis & leg. Res vel Lis. Et quæ lis inofficioſi vocatur in l. pater. ff. de collat. dot. eadem dicitur Res officioſi in l. Papinian. 8. §. 1. ff. de inoffic. Si quis, inquit, poſt rem inofficioſi ordinatam, litem dereliquerit, poſtea non audietur. Prat.

Lis, eſt grauior quædam controuerſia & diſſenſio, quam iurgium, quod inter beneuolos quoque contingit. Dicta autem eſt à limite, id eſt, termino: quoniam primæ inter homines controuerſiæ de limitibus, & amplificandis rerum dominiis cœperunt. Vnde illud: Limes erat poſitus, litem vt decerneret agri. vide paulo poſt Litis appellatio vna. Alciat. in l. cauſas, C. de tranſact. Lis, inquit, actio eſt, ſiue in rem, ſiue in perſonam, quæ in iudicium deducta eſt: & proprie poſt litem conteſtatam. Cauſa vero, receptius & generalius vocabulum eſt, tam ad ciuilia, quam ad criminalia pertinens: tam ante conteſtationem litis, quam poſt. Lis ait Corn. Front. de nom. ver. diff. naſcitur, controuerſiam pertinacia efficit, & litigant homines, res in controuerſiam deducitur. Ita controuerſia partis eſt, Lis ſummæ. Proprie itaque lis dicitur, antequam conteſtatio fit. Controuerſia vero potius poſt iudicium acceptum. Alciat. lib. 2. Diſpun. c. 24. Vide infra Litem poſt conteſtationem. Spieg.

Lis etiam actionem ſignificat ſiue in rem, ſiue in perſonam. l. 36. ff. de verb. ſign. Et huic verbo veteres S literam præpoſuiſſe Feſtus lib. 17. notat. Inde in inſcriptionibus antiquis, Decemuiri litibus iudicand. Briſſ.

Lis æſtimari dicitur, cum ea res quæ in iudicium venit, à iudice æſtimatur. l. 9. ff. quod certo loco. l. 15. §. in hoc. ff. quod vi aut clam. l. 29. ff. de neg. geſt. Senec. lib. 2. de Clem. Et ſoluere ei licet, & quanti vult æſtimare litem. Lis autem interdum tanti æſtimatur, quanti ea res eſt, de qua agitur. Tanti litem æſtimandam quanti fuiſſet, eo die quo dari mox debuit. l. vlt. ff. de condict. Tritic. Interdum vero tanti æſtimatur, quanti actoris intereſt. l. 8. ff. De eo quod certo loco. Nec ciuilibus duntaxat in cauſis, ſed & in captis iudiciis lis victis æſtimari dicebatur, vt Cicer. pro Cluent. & Liuius multis locis & Aſconius in Verrin. oſtendit. Briſſ.

Lis æſtimari dicebatur, cum reo repetundarum damnato, inibatur furtorum eius omnium ratio atque æſtimatio: ex qua ſumma quædam pecuniæ conficiebatur, vt ſociis ereptæ pecuniæ reſtituerentur. Nam continuo damnati bona ſectoribus auctione venduntur, qui eam ſummam Quæſtoribus ærarii repræſentent Macer. l. 7. ff. de leg. Iul. repet. Neve ob litem æſtimandam, iudiciumve captis, pecuniæve faciendum Hotom.

Lis æſtimata, pro iudicis ſententia nummaria de eo quod intereſt actoris. l. hæc ſi res. ff. de rei vendic. Quam æſtimationem cum bona fide fieri oporteat, Lex Iul. de Repetun. punit iudicem qui ob litem æſtimãdam aliquid acceperit. Vide ibi. l. 1. Spiegelius. Cæterum, æſtimare litem, eſt (non vt Spiegel. voluit) taxare ad expenſas, ſed rem ipſam, quæ principaliter in iudicium eſt deducta, certo precio redimere. Plus quam manifeſtiſſimum eſt ex l. 3. ff. de empt. l. ex diuerſo. §. fin. de renun. Anch.

Lis conteſtata dicitur, cum accepto à Prætore iudicio vtraque pars teſtibus præſentibus pronunciat, Teſtes eſtote. Gallus Ælius Reos tum demum dici putauit, cum lis conteſtata eſt. Hæc Feſtus. Hot. Sed poſtea,

Lis conteſtata formulis ordinariiſque iudiciis ſublatis dicta eſt, quæ apud iudicem agi cœpta erat. Impp. Seuerus & Anton. l. 1. C. de litis conteſt. Res in iudicium deducta non videtur, ſi tantum poſtulatio ſimplex celebrata ſit, vel actionis ſpecies ante iudicium reo cognita. Inter litem enim conteſtatam & editam actionem permultum intereſt. lis enim tunc conteſtata videtur, cum iudex per narrationem negotii cauſam audire cœperit, h. e. nec flagitatio, nec actionis editio, niſi cauſa in iure agi cœperit, litis conteſtationem efficit. Hotom.

Lis conteſtata, ſecundum Virgilium in ſuo de litis conteſtatione libello, dicitur, cum acta iudici referuntur iamiam dicturo ſententiam. vide Gothofr. ad l. 1. C. de litis conteſt.

Lis in iudicium & condemnationem deduci dicitur. l. 32. §. litem. ff. de neg. geſt. l. 3. §. ſi per venditorem. ff. de act. empt. l. 2. C. de petit. hæred. Et res in litem deduci, in l. 31. §. ſi duo. ff. de nouat. Briſſ.

Lis moritur, cum legitimis tranſactis temporibus perit. l. 3. §. 1. ff. quæ in fraud. cred. l. 2. ff. iud. ſol. 19. § ſi cuius dolo. ff. de dolo. l. 11. §. ſin autem reus. ff. de iudic. vt ex contrario, lis viuere dicitur. l. vlt. in fin. C. de fide inſtru. Briſſ.

Sic Lis mortua à ICtis noſtris dicitur, quæ amiſſa reſtitui non poteſt, l. properandum. Cod. de iud. d. l. 3. §. 1. & d. l. 2. Cuiac. 9. obſeru. 30. Goth. ad l. 7. §. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor.

Lis mota cenſetur, etiamſi ſolus actor egerit, Gothofred. ad l. 4. C. de pact.

Lis pendere non dicitur, niſi lite conteſtata, arg. l. amplius non peti. ff. rem rat. hab. Putatur vero lis conteſtata, quando iudex petitione propoſita, & reſponſione audita, cauſam cognoſcere incipit. Conteſtata quoque lis dici poteſt, iudicio iam conſtituto, h. e. diiudicatis, ac diſceptatis exceptionibus litis auſpicatum morantibus. Spieg. Perire vero lis in l. 1. §. quia autem, ff. de calumniatorib. id eſt, amitti. l. 2. in fin. ff. de condict. ob turp. cauſ. Briſſ.

Lis vindiciarum eſt, inquit Aſconius, cum litigatur ea de re apud Prætorem, cuius incertum eſt quis debeat eſſe poſſeſſor. Cætera apud Bud. l. 2. de origin. iur. Spieg.

Litania, λιτανεία in l. 3. C. de hæred. ſolennis precatio, ſupplicatio, litatio, vt eſt in vet. gloſſ. Prohibentur enim hæretici conuentus & litanias facere, vnde λιτανεύω, δυσωπῶ, ſupplico, precationem adhibeo. Iuſtinianus enim, λιτὰς appellat. Nou. de Eccleſ. diu. capit. §. πᾶσι δὲ τοῖς. vbi vetat litanias fieri ſine epiſcopo & clericis & ſine ſacris crucibus: quas, dum in pompa inceditur, deferri iubet. Prat. ex Hotom.

Litare ſacrificiorum verbũ eſt, deſumptum à Græcis λιτανεύειν. Eſt vero litare rite ſacrificare & impetrare. Nihil enim ſacris mancum, nihil monſtroſum conueniebat, nam ſi viſcera pallere, tetriſque maculis ſuffuſa apparuiſſent, ſi iecur tabidum, ſi pulmonum fibræ defuiſſent, non litandum veteres gentium ſacerdotes exiſtimarunt: Hinc Martial.

Non quæcunque cadit hoſtia cæſa, litat, &c.

Litem addicere, qua formula ex lege Decemuirali Gellius lib. 16. c. 2. vtitur, quidam interpretantur ſecundum præſentem, reo abſente iudicare. At Ræuard. c. 7. ad ll. XII. tab. putat nihil aliud eſſe quam litigandi poteſtatem facere.

Lite cecidiſſe dicitur Feſto, qui eius rei de qua agebat, cauſam amiſit. Prat. ex Feſto & Hot. Adde Ræuard. l. non fraudantur creditores. § nemo ex ſuo. ff. de reg. iur.

Litem à cauſa ſeparare videtur Imper. l. cauſas. C. de tranſact. Litem iurgium interpretatur Varro lib. 6. Linguæ. his verbis. Quod ait iurgio, id eſt, litibus: itaque quibus res erat in controuerſia, ea vocabatur lis, & ideo in actionibus videmus dici, quam rem, ſiue litem dicere oportet. Prat.

Litem æſtimari aduerſus aliquem pluris vel non pluris, quam debet. l. ſi inter. §. ſi res pignorata. ff. de pignorat.

Litem capitis æſtimandam petere dicebantur, qui non ciuiliter, ſed (vt nunc loquuntur) criminaliter concludebant actionem. Old.

Litem in rem ſuam vertere, id eſt rem inter duos controuerſam, quodammodo adiudicare ſibi: Quod fit, cum iudex ita cum litigantibus agit, vt ei iure ſuo cedant. Old. Prat.

Perdere autem litem & amittere pro eodem I C. dicunt. l. 19. ff. ſi ſeruit. vindic. l. 8. §. 1. ff. rem rat. hab. Briſſ.

Litem deſeruiſſe dicitur, qui biennium ceſſat in cauſa appellationis Gothofre. in not. ad Nou. 49. cap. 1. pr. ibi ſiue inuenire eum valuerit.

Litem petere, pro rem petere apud Plaut. in Rudent. Qui falſas lites falſis teſtimoniis petunt, Quippe in iure abiurant pecuniam. Et mox. Qui hic litem adipiſci poſtulant periurio. Mali res falſas qui impetrant apud iudicem. Iterum ille eam rem iudicatam iudicat. Maiore mulcta mulctat, quam litem auferunt. Prat.

Litem poſt conteſtationem ſolum dici, cauſam vero etiam ante, Doctores fere tradiderunt. Vlpiani tamen verba in l. litis nomen de verbor. ſignific. indicant, quando adhuc conteſtata non erat, nihilominus litem fuiſſe. Idemque de Controuerſia Fortunatianus ſcribit: videturque etiam extra iudicium litem dici. Abb. c. ex parte extra eodem. proinde Alciat. Has, inquit, dictiones eiuſdem fere ſignificationis eſſe credere pronius ſit. Spieg.

Litem præparaſſe in quæſtione de inofficioſo teſtamento intelligitur, qui vſque ad denunciationem vel dationem libelli proceſſit l. 7. l. 15. §. 1. ff. de inoff. teſtam. Sic litem præparari accipe in l. 7. §. vlt. ff. de liber. cauſ. Briſſ.

Litem ſub iudice eſſe, vt Abb. indicat, & Gloſſæ, & Aduocati vſurpant pro eo quod vulgo dicitur opinionem adhuc manere dubiam. Spieg.

Litem ſuam facere dicitur, in quem litis damnum transfertur, quod vel imperite, vel dolo malo, vel ſordibus, vel euidenti gratia male iudicarit. l. 4. §. ſi iudex. ff de oblig. & actio. l. 15. ff. de iud. l. vlt. ff. de var. & extr. Inſtit. de oblig. quæ quaſi ex delic. Gell. lib. 10. c. 1. Et ego aduerſus eum, qui doctus eſſe videbatur, Litem meam facere nolui. Theoph. vertit, καθ' ἑαυτοῦ δίκην ἐγείρειν. Litem etiam facere lex dicitur, qua iudicium conſtitutum eſt. Quintil. lib. 7. cap. 1. Briſſ.

Litem ſuam facere iudex male iudicando propterea dicitur, quia partes eius quem iniuria abſoluit, ſuſcipere, ipſiuſque cauſam pro ſua defendere cogitur. Cicer. lib. de Orat. 1 Quid ſi cum pro altero dicas, litem tuam facias, aut læſus efferare

ita. iracundia,

iracundia, cauſam relinquas, nihilne noceas? Hotom.

Litem ſuam iudex facere runc intelligitur, cum dolo malo, in fraudem legis ſententiam dixerit. Dolo autem malo hoc facere videtur, ſi euidentius arguatur eius graria, vel inimicitia, vel etiam ſordes. autor Vlpianus in l. ſi filiusfam. ff. de iudic. Spiegelius.

Litem quoque ſuam iudex olim feciſſe videtur, qui ad conſtitutum tempus, & qua hora iudicare debebat, in comitium non venerat, cum Judex eſſet datus aut ſumptus: vt poteſt colligi ex C. Cincis apud Macrobium libr. 2. Satur. capite 16. his verbis. Inde ad comitium vadunt, ne litem ſuam faciant. Briſſonius.

Literæ elementa ſignificant, & à notis ſeparantur. l. 1. §. ludi. ff. de var. & extr. l. 40. ff. de teſtam. milit. Notæ enim literæ non ſunt, l. 6. §. vlt. ff. de bon. poſſeſſ. Quamuis literarum appellatione notas exaudire debemus, apud Manilium, hoc verſu, cui litera verbum eſt. Briſſ.

Litera dicitur, quæ oculo corporeo legi poteſt ita notab. Bald. in l. 2. in vlt. col. C. de patrib. qui fil. diſtr. & Ang. in l. ſi ita ſcriptum. in princ. de lib. & poſthum. & Moder. ſequuntur in locis quæ nota ſunt.

Literæ mutui compaſſus ſunt, quæ emittuntur ad magiſtratum loci, ſub quo teſtes domicilium habent, in quem iudex committens non habet iuriſdictionem, vt vel ipſe teſtem audiat, vel ad comparendum coram cauſæ commiſſario teſtimonium daturum cogat, Vult. in comment. Inſtit. de actio. in princ. num. 81.

Literæ refutatoriæ in Nou. 134. c. 5. appellantur, ἀπολυτικὰ δημόσια: Hæ locum habent in euocandis teſtibus alterius prouinciæ, l. 3. in fin. ff. de teſtib. & eorum depoſitione tranſmittenda, l. 7. ff. de teſtam. quemadm. aper Goth. ad l. 15. § 1 ff. de re iudic.

Litera ſalutaris, apud veteres erat A, & abſolutionem: triſtis vero C. condemnationem notabat: Cicero pro Milone: Nec vobis, inquit, tam ſalutarem hanc in iudicando literam, quam illam triſtem dediſſet. Intelligit autem tabulam ſalutarem. vide ſupra in vocali A. in princ. De quo vide in hunc locum Bart. Latomum Scholiaſten impenſe doctum & diligentem: Græcis vero θ nigrum, mortem ſignificabat, θανάτου. Perſ. ſat. 4. Et potis es nigrum vitio præfigere θ. Bud. in prior. annot. Spieg.

Literæ, pro inſtrumentis, documentis, monumentiſque accipiuntur, vt notat. in l. ſi procur. abſentem. ff. de procur. Spieg.

Literæ, pro perſcriptionibus & pactis, *verſchreibung.* in l. qui mutuam. ff. mandati.

Literæ, licet aureæ ſint, tamen chartis membraniſque cedunt. l. 9. §. 1. ff. de acq. rerum dom. §. literæ. Inſt. eod.

Literæ laureatæ. Moris fuit apud Romanos vt quoties Imperator hoſtium exercitum deleuiſſet, aut vrbem expugnaſſet, lauro victoriæ ſigno literas inuolutas ad ſenatum mitteret. Laurus enim, vt & palma victoriam ſignificat. Hinc Ouid. amor. 1. Eleg. 2.

Non ego victrices lauro redimire tabellas.

Sic etiam faſces laureati dicuntur Plinio, laureola corolla Cicer. 2. Epiſtol. ad Cælium. Vide Brodæum lib. 1. Miſcell. capite 33.

Literæ compulſoriales. vid. Compulſoriales literæ.

Literæ dimiſſoriæ eo dicuntur, quod per eas cauſa ad eum iudicem, qui appellatus eſt, dimittitur. Quarum tenorem & ſententiam exemplo illuſtrat Martian. lib. 2. appellationum: Sic enim ait, poſt appellationem literæ dandæ ſunt ab eo, à quo appellatum eſt, ad eum, qui de appellatione cogniturus eſt, ſiue Principem, ſiue quem alium: quas literas dimiſſorias ſiue apoſtolos appellant. Senſus autem literarum talis eſt: Appellaſſe puta Lucium Titium à ſententia illius, quæ inter illos dicta eſt, Gœdd ad l. 106. num. 3 de verb. ſign.

Literæ naturalitatis quæ dicantur, vide Connan. lib. 9. cap. 4. num. 7.

Literam, R. Appius Claudius inuenit, vt pro Valeſiis Valerii eſſent, l. 2. §. & quidem, ff. de orig. iuris.

Literarum ſtudia quantis laudibus & præmiis apud Romanos honorata ſint, inter innumerabilia fere exempla, hoc mihi præclarum videtur, quod in laudem Taciti Imperatoris olim acclamare ſolebant: Quis melius, quam literatus, imperat? quaſi vero hanc omnium maximam eius virturem, ſicut certe erat, exiſtimarent. Et profecto habent bonæ literæ naturalem quandam & præpotentem in rebus mortalibus vim atque energiam, vt Cicero eas rectiſſime conſueuerit appellare, Diuinæ virtutis ſempiternas teſtes. Oldrad. Prat.

Literarum ſtudiis totus orbis iuuatur: Primum ad cognitionem Dei, deinde ad vitam recte inſtituendam: denique ad conſeruandam omnium virtutum æternam memoriam. Ergo non ab re, optimus princeps Fridericus optimas literas ſuis priuilegiis ſeuere tuetur, quibus ſublatis, actum fuerit de vera hominum felicitate. Old.

Literarum diuinitus inditam maieſtatem, nulla vnquam vis aut incuria hominum poterit abolere. Nam vnicum immortalitatis præſidium Deus optim. Max. in virtute ac bonis literis collocauit. Old.

Literas neſcire aliud eſt, aliud vero literarum imperitum eſſe: Ille non ingenio eſt, hic literis non inſtitutus. Iuſtinianus §. 9. Inſtit. de excuſ. tut. ſimiliter eos, qui literas neſciunt, eſſe excuſandos D. Pius reſcripſit: quamuis & imperiti literarum poſſint ad adminiſtrationem negociorum ſufficere. Modeſt l. 6. in fin. ff. eod. Eius qui ſe neget literas ſcire, excuſatio accipi non debet: ſi modo non ſit expers negotiorum. Hotomannus.

Literas plane neſcire in libris noſtris dicuntur, qui neque legere ſciunt, neque ſcribere l. 3. ff. de accuſatio. l. 10. & l. penult. C. de teſtam §. ſimiliter. Inſt. de excuſ. tut. Et ita ignorantiam literarum accipimus in l. 11. §. 1. ff. de inſtitor. l. 92. §. 1. ff. de adq. hæred. l. vlt. §. ſin autem dubius. C. de iure delib. Briſſon.

Literas antiquas in Nou. 47. cap. 2. vocat Iuſtinianus, puta C. auerſum hoc modo ɔ ad inſtar apoſtrophi. & I & V. hoc mono I V. pro quatuor, & π inter ſe ɔ complectus pro 50. Goth. in not. in d. c. 2.

Literatos pro peritis ſcribendi & legendi. l. vltim. Cod. de teſtam. Quanquam aliquando literatus literis iniuſtum ſignificat: quomodo literatum ſeruum pro ſtigmatico dixit Plautus, & literatum Cilicem Seneca in lib. de morte Claud. Briſſ. & vide de hac re latius Connan. lib. 2. c. 6. n. 4.

Literatura, literarum cognitio & ſcientia. Cum Alphonſus Aragonum Rex ille clariſſimus audiſſet, vnum aliquem ex Hiſpaniæ regibus ſolitum dicere, non decere generoſum & nobilem virum eſſe literatum: exclamaſſe fertur, vocem hanc non regis, ſed bouis eſſe. Cæſar Sigiſmundus recte literatos cenſuit præferendos iis, qui imaginibus tantum nituntur, cum literatura æquipolleat nobilitati, & hominem nobilitet. iuxta gloſſ. in verbo literas. in cap. de multa de præbend. in c. perlectis 25. diſt. in l. coiri. ff. pro ſocio. fac. lex, prouidendum. ibid. nobiliſſimos. C. de poſtul. Spieg.

Literis conuenti accipiuntur, qui literis ad magiſtratum, vbi conſiſtunt, factis, iudicio adeſſe monentur, vel adnotatos ſe eſſe requirendos certiorantur. l. 1. §. 1. & l. 4. ff. de requir. vel abſent. l. 8. C. quomod. & quan. iud. Paul. lib. 5. ſent. titul. 5. Briſſon.

Literis, pro ſcriptis ſimpliciter Papinianus accepit. in l. qui mutuam. Digeſt. mandati. Vnde iterum diuinat interpres, literis, id eſt, pacto, intelligens. Sic Cic. ad Attic. Quod meis omnibus literis in Pompeiana laude eſſet perſtrictus. Quanquam & pro epiſtola, & mandato non abſurde accipi poteſt. Spiegel. Prat.

Lithotomos qui lapidem ſecat, vulnerarius Medicus, & lithoſtrota lapillis pauimenta atque trulliſata Ioh. Bap. in com. Sid. Apoll. ad Vinc. lib. 1

Litigat, qui iudicio certat & contendit, cuique adhuc ſub Iudice lis eſt. lib. 50. ff. de liber. l. 18. ff. rem ratam haberi.

Litigatoris temeritas vnde deprehendatur, Bart. explicat in l. properandum §. ſin autem. C. de iud.

Litigaſſe temere videri non poteſt is, qui celebris alicuius IC. conſilium, licet infelici euentu, ſequutus eſt. Abb c. calumniam. in fi. de pœn. Alciat. in l. 1. de reb. cred. Spieg.

Litigioſa res intelligitur, ſiue mobilis, ſiue immobilis, ſiue ſeipſam mouens, de cuius quidem dominio inter actorem, & reum mouetur quæſtio, ſiue citatione ad magiſtratus facta, ſiue precibus imperatori oblatis, & iudici inſinuatis, & per ipſum aduerſario eius, qui principem adiit, cognitis. Nou. de litigioſ. & de caut. §. 1. conſtit. 112. Vide ff. & C. de litig. Litigioſam autem rem non facit, inquit Vlpianus l. 1. ff. eod. denunciatio, quæ impediendæ venditionis cauſa fit. Prat.

Litigioſus, hoc eſt, qui frequens in litibus verſatur, vel qui quauis de cauſa litem facit. Iuxta prouerbium, Litem mouebit, ſi vel aſinus mordeat canem. Talis ſacris initiari prohibetur 46. diſtin. Sed & Imper. lib. 4. Inſtit ſingulari pœna arcuit temeritatem litigantium: quam nec Ethnici bene ferre poterant. Cicer. Litigioſi vocem in orat. pro Muræna, pro Iuriſconſult. multum verboſo vſurpat, annotante Syluio. Spieg.

Litigium pendens. Iulianus. Quod ſi furioſus curatorem habeat, vel habuerit, adhuc litigio pendente, poteſt quidem præſente curatore ſententia dici. l. ſed & interpellatur. ff. de recept. Spieg.

Litigo verbum, à lite & agendo videtur: ſicut & nauigo, ab agenda naui. Sed tamen, vt nauem agere, rectum ac Latinum eſt, ita an litem agere quis dixerit, mihi non conſtat. Cæterum quin cauſam agere, rectum & elegans ſit, nemo dubitat. Nauigium quoque dicimus: Verum an litigium probe dicatur, in incerto eſt. niſi quod Eraſmus noſter, & quidam alii Recentiores eo vtuntur, quamuis à Valla damnetur ceu barbarum. Certe nec Saluius Julianus id refugit, l. ſed interpellatur, de arbitr. Plin. lib. vlt Curt. lib. 2. ἠγασῶν, cap. 17.

Litis appellatio vna vulgatis, altera iuridica eſt, vtriuſque appellationis ratio à vocis origine ſumitur. Lis enim dicta eſt quaſi licet, media litera in T mutata. Omnis enim concerta

tio,omnis diſcordia, omne ius,de quo litis nomen profertur, ſe ad licitum & illicitum habet, tanquam effectus ad ſuam cauſam: & quemadmodum voce lis litis, S.præpoſuere, vt autor eſt Alciat.ad l.36.ff.de verb.ſign. ſic etiam S licet,vel vt alii volunt ſe licet, veteres pro licet,dixere. Quare id facile conceſſero, Iſidori Etymologiam ſiue notationem, qua à limite deducit & extat in c.forus. ext.de verb.ſign. à vero nonnihil aberrare,nec eam Virgiliano illo quod citat,confirmari. Vulgaris ergo & prope frequentior ſignificatio ad iurgium & rixam inter duos pluresve,ſiue ad concertationem & controuerſiam atque diſcordiam refertur. Anton. Schor. Theſaur. Cice.vocab.lis:Alciat:in d.l.36. Quo ſenſu Cicero dixit,Philoſophos ætatem in litibus conſumere.Et Ouidian.ille Paris:

Lis eſt cum forma magna pudicitiæ.

Quod Iuuenalis ita expreſſit,

------*Rara adeo eſt concordia formæ*
Atque pudicitiæ.

Virgil.lib.12.Æneid.

Limes agro poſitus litem vt diſcerneret aruis.

Rurſus lib.1.Metamorph.de creatione mundi Ouidius:

Hanc Deus & melior litem natura diremit.

Et idem lib.2.De arte amandi:

Dos eſt vxoria,lites.

Et Nonius Marcellus c.5.de indiſcret. gener. iurgium & lis, inquit,hanc habent diſtantiam: quod iurgium leuior res eſt: ſiquidem inter beneuolos, aut propinquos diſſenſio vel concertatio iurgium dicitur: inter inimicos diſſenſio lis appellatur.M.Tullius,de repub.lib.4.Admiror nec rerum ſolum,ſed verborum etiam elegantiam. Si iurgant,beneuolorum concertatio,non lis inimicorum iurgium dicitur. Et in ſequente: Iurgare igitur inter ſe vicinos lex putat,non litigare. Hoc ſignificatu accipiunt ICti, quando aiunt, iuſiurandum eſſe optimum remedium expediendarum litium. l.1. ff. de iureiur. officiumque prætoris eſſe, litis, h.e.controuerſias minuere.l. quidam,21.in fin.ff.de reb.cred. ſi cert.pet. Et Alphenus,ſed ſi aliqua rixa, inquit,ex litibus & contentione nata eſſet, aut aliqua vis iuris retinendi cauſa facta eſſet, & ab his rebus facinus abeſſet,&c.l.ſeruus,20. de action.& oblig. Iuridica litis ſignificatio duplex eſt,vna quæ in d.l.36.ff.de verbor.ſignific. proponitur,altera quæ in l.properandum. C.de iudiciis. Aut enim actionem ſignificat,aut inſtantiam. Actionem etiam criminalem, leg.in Senatuſconſultum, 15. §. ſi propter. ff.ad SCtum Turpil.tam perſonalem quam realem:l.vnic.Cod.de lit.conteſt.d.l.properandum.l.ſi mater,11.§.hoc iure,ff.de iud. except.Vnde dicimus litem nobis cum aliquo eſſe.l.lis nulla, 4.ff.de iudic.litem edere, litem audire,litem in iudicium deducere,d.l.ſi mater,§.hoc iur. ff.de rei iudic. except. litem redimere, litis æſtimationem offerre.l.5.§.1.ff.commod.l.ſi propt.20.ff.rerum amot.lite cadere:Feſtus. Eſt enim actio,& ipſum litigandi inſtrumentum, & cauſa litis,& controuerſiæ materia.l.cauſas vel lites, vbi Doctores C. de tranſact. dict.l. properandum.Cod de iudic.pro inſtantia,ſeu iudicio, quod conſtat iudice,actore & reo,ponitur in cap.forus,10.de verb. ſign.l.rem non nouam. verb.non aliter litium primordium.& §.patroni.d.l.properandum. C.de iudic. & ſignificat omnem illum tractatum, qui à litis conteſtatione incipiens durat & exercetur, vſque ad ſententiam definitiuam. d.l. properandum.d.l.2.C.Theod.ad legem Cornel.de falſ.l.vnic. C.vt intra cert.temp.crimin.quæſt.term.l.1.l.2.Cod.Theod. vt intra ann.quæſt. crimin.term. quo ſenſu nulla lis eſt antequam litis conteſtatio fiat.Bart.& Alciat.in ſæpe d.l.36.l.amplius non peti.ff.rem ratam habe. l.vinum, vbi Dd. ff.de rebus cred. Alciat.Iaſon & alii ad d.l.cauſas vel lites. Quo referendum eſt illud in l. & poſt edictum. ff.de iudic. Circumducto edicto, perempta lite,ſiue inſtantia, nihilominus durare litem,h.e.actionem vt reus conueniri poſſit. Vtramque ſignificationem expreſſit Iuſtinianus in l.properandum. C.de iudic. ne lites, inquit, pene fiant immortales: & paulo poſt: Cenſemus itaque omnes lites ſuper pecuniis non vltra triennii metas poſt litem conteſtatam eſſe protrahendas:item litem protelare: vbi pro inſtantia litem accipit,pro ipſa actione vtitur in eadem l.properandum.§.& ſiquidem verſ.Sed actor contumax cadat omnino de lite (hoc eſt actionem amittat) ſi reus abſoluatur: & paulo poſt: nullo modo iterum eandem litem (hoc eſt actionem) reſuſcitare concedimus,&c.Gœdd.in comment.ad l.litis nomen,36.num.3.4.5.de verb.ſign.

LITIS appellatio tam ciuilem quam criminalem poteſt complecti,vt bene ſentit Accurſ. Et probatur Inſtit.de oblig.quæ quaſi ex del.in pr.Quanquam alibi diſcernuntur ſignificationes ciuilium & criminalium cauſarum,l.1.ff.de teſtib.Old.

LITIS æſtimatio, proprie rei æſtimatio, ſiue quanti quæque res eſt,quæ in controuerſiam deducta eſt. Itaque litis æſtimationem ſoluere, eſt tantum ſoluere quanti controuerſa res eſt, vel quanti actoris intereſt, l.8. ff.de eo quod certo loco. l.vlt. ff. de cond. tritic. Si merx aliqua quæ certo die dari debebat, petita ſit: veluti vinum,oleum,frumentum,tanti litem æſtimandam, Caſſius ait, quanti fuiſſet eo die quo dari debuit. Vlpian.l.21. ff.de euict. Si emptor hominis mota ſibi controuerſia venditorem dederit procuratorem,iſque victus litis æſtimationem ſuſtulerit, ſtipulationem duplæ non committi. Paul.l.2.§.vlt.ff pro empt. Si rem alienam emero,& quum vſucaperem,eandem rem dominus à me petierit:non interpellari vſucapionem meam litis conteſtatione, ſed ſi litis æſtimationem ſufferre maluerim, ait Iulianus cauſam poſſeſſionis mutari ei,qui litis æſtimationem ſuſtulerit. Vlp.l.3.§.2.ff. de reb.eor. Si fundus à tutore petitus ſit pupillaris, nec reſtituatur,an litis æſtimatio oblata,alienationem pariat, Seruius Sulpit.apud Gell.lib.4.cap.4.ſed ſi poſt eas ſtipulationes vxor non dabatur,aut non ducebatur, Iudex quamobrem data acceptave non eſſet vxor,quærebat,ſi nihil iuſtæ cauſæ videbatur, litem pecunia æſtimabat, quantique interfuerat eam vxorem accipi non dari, eum qui ſpoponderat aut qui ſtipulatus erat condemnabat.Hor.Vel ſic:

LITIS æſtimatio, eſt rei quæ in controuerſiam adducta eſt vna cum eo quod propter eam actoris interfuit, in certam pecuniæ ſummam redactio. Eius autem duæ ſunt partes: æſtimatur enim primum quanti res eſt. deinde quanti actoris intereſt.l.vlt.ff.de cond.tritic.Quanti autem res eſt,ſic æſtimatur, vt verum rei precium exquiratur. l.inter,179.ff.de verb.ſign. l.4.§.hæc autem,ff.vi bon.rapt.l.arbitro,ff.de dol.mal. Id autem quod intereſt, duabus conſtat rebus: nam & damni propter rei culpam,dolumve accepti, & lucri amiſſi ratio ducitur. l.1. C.de ſentent.quæ pro eo.l.ſi commiſſa,13.ff.rem rat.hab.l. ſi fundus,33.ff.locat.

LITIS autem æſtimatio ad iudicem pertinet, qui de damnis & intereſſe actoris taxatione facta pronunciat.Prat.

LITIS conteſtatio non eſt controuerſiæ conſtitutio,ſed teſtatio actionis in iudicium ſiue litem deducendæ, l.36.ff.de verb. ſig.l.properandum,& l.rem non nouam.§.patroni.C.de iudic. l.1. C.de litis conteſtat.l.2.in prin.§.ſin autem adfuerit. C.de iureiur.prop.calum.dand. Hoc eſt: Litis conteſtatio nihil aliud eſt, quam eius rei (hoc eſt actionis & cauſæ) de qua controuerſia eſt apud iudicem ex vtraque parte teſtato facta narratio,d.l.vnic.C.de litis conteſt.Cuiac.obſ.21.li.9. Non enim ſatis eſt aliquid ex alterutra parte negatum vel narratum eſſe, ſed neceſſe eſt vt id vtrinque teſtato factum ſit.d.l.vnic.C.de lit.conteſtat. cap.vnic.ext.eodem. Marant.part.6. tit.de litis conteſt. num.3.4.5. Et certè antiquæ conteſtandi litem formulæ hanc definitionem competere, non ambigitur, per ea quæ Cuiacius antiquitatis obſeruantiſſimus in d. obſeru. 21. lib.9. ex Feſto, Plinio,Macrobio,Cicerone,Aſconio,Pædiano congerit. Præſenti etiam foro conuenire non dubito. Etſi enim ſolennitas illa impetrationum & formularum eſt ſublata, teſtiumque conuocatio à foro receſſit: eadem tamen res in effectu durat, & teſtato fieri eam oportet, cum animus conteſtandi litem vel ſaltem præſumptus requiratur. Myſ. conſ.2.nu.6.conſ.8.nu.2.3.4.5.6.7.Panor.ad cap.vnic.de litis conteſt. licet is exprimatur diſerte, non ſit neceſſe.Ioan.Sichard.ad d.l.vnic.nu.5.C.de litis conteſt.Andr.Gail.obſer.73. lib.1.pract.obſ. Hunc animum ſubeſſe oportere,vel inde patet. olim hæc teſtatio ſiue conteſtatio palam facta, ideo requirebatur, ne viderētur inuiti, & non ſua ſponte ad iudicem datum iuiſſe. Quamobrem litis conteſtatio erat quædam nouatio,l.aliam.ff.de nouat.Cuiac.d.obſeru.21. Vt nouationem inducat, adhuc hodie litis conteſtationis proprium eſt. Gail. obſer.74.lib.1. nu.6.& ſeqq. Quare vt ſe inſtar conuentionis nouæ habeat,vt habere oportet.l delegare,11. ff.de nouat.l.aliam.ff.eod. l.1.l.2. C.de iudic.l.ſi.C.de vſur.l.conſtitutionibus.l.ſciendum.ff.de oblig.& act.Dd.ad l.inter ſtipulantem.§. 1.ff.de verb.obl.animus & conſenſus aliquis requiritur,etiam à lege præſumptus. Bald.ad l.vnic. col.2. de lit.conteſt. Nec hunc cōſenſum tollit,quod hodie ſolēt per interlocutorium, iudices pronunciare,litem conteſtati oportere. Nam qui recuſat allegatis exceptionibus dilatoriis, vel litis finitæ: videtur ea conditione vti, & tacite concedere, quod ſi illæ releuantes iudici non appareant,nolit litem fugere. Nihil itaque in hac definitione contineri puto, quod cum nouo iure & d.l. vnic.& c.vnic.de litis conteſt.non conueniat. Nec ſine cauſa pro illis Cuiacii verbis, teſtibus præſentibus, repoſui Teſtato,nam vt teſtato fiat,adhuc iuris eſt:vt vero teſtibus præſentibus, qui olim ſpecialiter requirebantur, hodie non eſt neceſſe:cum non apud alium,quam eundem,qui in iure cognoſcit, atq; ita in publico cauſam audit, hodie litem conteſtentur: Hæc ſola ſolennitas teſtium, verborum ac formularum à foro remota eſt: reliqua iudiciorum facta tectaque manſerunt.Gœdd.ad dict.leg.36.nu.9.ff.de verb.ſign.

LITIS conteſtatio dicitur:cum ab actore primum, deinde à reo, negotii principalis facta narratione,iudex de cauſa cognoſcere incipit.l.1.C.de lit.conteſt.Hot.

LITIS conteſtatio originem traxit à libertate Romana: Videlicet, ne quid per iudicia violentum introduci videretur in ciuilibus negotiis (porro crimina nullam habent libertatem) ſed omnia

ſed omnia volentibus partibus fierent, & ſolenniter ſecundum ius. Quare olim poſt adfirmationem actoris, & reſponſionem rei conuenti, eo animo factam, quod vellent per iudicem cognoſci ac definiri litem: conſuetum erat teſtari, hoc eſt, in teſtimonium rogare aliquos: ſicut iam nunc quoq; notarii in iudiciis rogare plerunque ſolent teſtes ad maiorem fidem. Inde dicta eſt litis conteſtatio, quaſi duorum aut plurium aduerſariorum teſtata ordinatio iudiciaria. Sic enim dicere ſolebant: Teſtes eſtote, Scilicet, conteſtando ſe iudicium accipere vtrinque. Hotom. ex Olden. de lit. conteſt. in claſſe 1.

LITIS conteſtatio aliud eſt, aliud litis conſtitutio: nec veteribus litis conteſtatio fuit litis conſtitutio: Lis á Prætore conſtituitur: litis conteſtatio ab vtroque Reo: Litis conſtitutio præcedit: ſequitur litis conteſtatio. Conſtitutio litis formulam futuri iudicii & quæſtionem exprimit: conteſtatio litis de formula & quæſtione data interponitur. Conſtitutio iudicii eſt extremus prætoris actus quem in iure facit: conteſtatio litis eſt primus actus iudicii, & quidem ille, quo ad datum iudicem in iudicium itur, Gœd. in comment. ad l. 36. n. 15. de verb. ſign.

LITIS conteſtatio neceſſaria eſt in iudicio. Nam ratio naturalis dictat, vt nemo violenter aut tumultuarie obruatur iuriſdictione, quæ ordinatio Dei eſt. Rom. 13. Quare, ſicut olim certa ſcientia, & ſolenniter teſtibus adhibitis conſueuerant accipere iudicium (vnde litis conteſtatio eſt:) ita & hodie diligẽter obſeruari, & apud acta nominatim deſcribi debet. l. 1. C. de lit. conteſt. l. ſed etſi reſtituatur, §. ex quibus autem. ff. de iud. Inde Iuriſconſ. principium iudicii metiuntur ex litis conteſtatione, quæ eſt libertatis: finem vero ex ſententia, quæ facit neceſſitatem, l. vbi cæptum. ff. eod. tit. l. 1. ff. de re iud. Hot. Neceſſaria, inquam, in iudicio eſt litis conteſtatio, adeo, vt, ſi ſit omiſſa, iudicium nullum ſit, gl. in cap. dudum extr. de elect. Dd. in l. prolatum. C. de ſent. ſiquidem dicitur baſis & fundamentum iudicii, c. de cauſis, de offic. deleg. c. cum cauſam, extr. de app. Et totius iudicii lapis angularis, Bald. in c. 1. extr. de litis conteſt. Vult. in comm. Inſtit. ad tit. de action. in pr. n. 73.

LITVRÆ, l. 1. §. & ideo. ff. de iis quæ in teſt. delent. Briſſ.

LITVRARIOS pro Aduerſariis dixit Auſon. in epiſt. Centoni nuptiali præfixa. Briſſ.

LITVRGVS Græce dicitur, qui publice operatur, circa res ſacras præſertim. Λειτουργὸς enim miniſter publicus eſt. Cuius etiam in epiſtolis Plin. Cæcil. meminit. Qui & Lituchus non abſimili ſignificatione dici poteſt, habens curam rei ſacræ: ἀπὸ τοῦ λειτοῦ καὶ ἔχω. Sic etiam Rabduchus, dicitur præſes curatorque athletarum, ἀπὸ τοῦ ῥαβδοῦ καὶ ἔχω, Suidæ & cæteris. Alcia. in l. omnes iudices. C. de cupreſſis. li. 11.

LITTVS ſolebat Aquilius Gallus per tranſlationem definire qua fluctus eluderet, vt Cic. in Topic. auctor eſt. Quint. li. 5. c. vlt. Etiam ipſi Iureconſulti, quorum ſummus circa verborum proprietatem labor, L tus audẽt eſſe dicere, qua fluctus alludit. Celſus vero litus eſſe ſcribit, quouſque maximus fluctus à mari peruenit: idque eundem Cic. primum conſtituiſſe, cum arbiter ſumptus eſſet. l. 96. ff. de verb. ſignif. Vlp. litus publicum eſſe eatenus, quatenus maximus fluctus exæſtuat, & effluit. l. 112. ff. eod. tit. Briſſ.

LITVVS. De Lituo vide Macrob. lib. 6. Saturnal. cap. 8. Gel. lib. 5. cap. 8.

LIVORES. Vide, Plaga.

LIXÆ dicti ſunt ſerui qui vilioris quæſtus gratia Exercitum ſequuntur, vt aquam deportent. Lix enim aqua dicebatur. Sũt qui deflectãt á Lica qui ſecutus eſt Herculem. Io. Baptiſt. in comment. Epiſtol. Sidon. Apollin. ad Lupum, lib. 6.

LIXIVIVM, neutro, vel Lixiuia, fœminino genere, cum x, & nõ s, ſcribendum, vt Alber. & cæteri Interpretes communem ſecuti errorem, protulerunt. Eſt aqua in qua lauandi gratia decoctus eſt cinis. Spieg.

L O.

LOCARE eſt aliquid loco ponere.

LOCARE eſt vtendum vel faciendum aliquid dare: Conducere eſt rem vtendam, opusve faciendum mercede accipere: vide Budæ. in prioribus ad Digeſta annot.

LOCARE domum, *Das Hauſs vermiethen.* Eſt inhabitandas inquilino certa penſione concedere. Locare opus, *Das vverck verdiengen.* Dicitur, qui cum fabro, artificeque, de opere aliquo efficiendo mercede præſtita paciſcitur. Locare operam, *Bihãfflic ſeyn mit arbeit.* Old.

LOCARE ſe vt ad beſtias depugnet, l. 3. §. lege. ff. de teſtibus. Locare operas, vt cum beſtiis pugnet, l. 1. §. qui operas ff. ad SC. Tertul. Prat.

LOCARE Vectigal, prædium, inſulam, veſtem funebrem vel ſcenicam, vſumfructum, &c. ex ff. Briſſ.

LOCARII apud Martialem ſunt, qui in ſpectaculis loca populo locant. Hermes, inquit, diuitiæ locariorum. Prat.

LOCARIVM apud Varronem libr. 4. ling. Latinæ dicitur merces, quæ datur ab eo, qui locum quo conſiſteret conduxit in taberna vel in ſtabulo: adde vel in naui, vt leg. 2. §. 1. Digeſt. ad l. Rhod. Græci ποματικὸν vocant ad Nou. 56. Leonis Interpretes πρόσθεσιν κέρδος: vide Cuiac. obſer. lib. 10. c. 1. Prat.

LOCATI actio ſiue actio ex locato, aut actio locati conducti datur locatori eiuſque heredi aduerſus conductorem eiusve heredem, qua in primis agitur ad mercedem de qua cõuenit. Secundo ad vſuras mercedis poſt moram, l. 54. ff. loc. l. præſes. C. eod. Tertio ad damna conductoris culpa contracta, l. 43. eod. Paul. 2. ſentent. titul. 18. §. vltim. Quarto ſi quid factum ſit contra legem conductionis, l. 11. vltim. locat. Quinto ad id quod intereſt, ſi forte conductor ante tempus locationis finitum, rem deſerat, l. 44. §. ſi domus, l. 55. §. vltim. eod. Sexto vt res reddatur non ſolum tempore locationis finito, d. l. 11. §. penult. l. ſi quis cognitionis. C. eod. Sed etiam ante tempus illud exactum aliquando, forte ſi dominus probat, ſe re locata ad ſuos vſus neceſſario opus habere, vel ſi dominus velit domum corrigere, id eſt reficere, l. 3. C. eod. l. 3. §. cum inquilinus. ff. vti poſſid. Vel ſi conductor rem faciat deteriorem, vel ea non vtatur ita vt oportet, d. l. 54. §. inter. Idem dicendum ſi conductor penſionibus non pareret, d. l. 3. C. de loca. Herm. Vult. in comment. ad §. ſequens illa 16. nu. 114. Inſtit. de action.

LOCATIO conductio eſt contractus ex conſenſu, certa mercede faciendi aliquid vel vtendi: Eius partes ſubſtantiales ſunt tres: Conſenſus, res & precium, hæc enim vt ad perficiendam emptionem, ita & ad locationem requiruntur. Vult. Inſtit. de locat. in pr. n. 4. & 8.

LOCATIO, eſt perſonæ vel rei ad vſum facta conceſſio, vel mercede, vel pecunia numeranda conuenta, vel vt Iſidor. lib. 15. Orig. Locatio dicitur res ad vſum data, cum definitione mercedis. Briſſ.

LOCATIONIS & Conductionis appellationibus promiſcue veteres vtebantur. l. 20. ff. de act. empt. l. 1. ff. de ſuperficiebus. Itaque ex locato conducto agere dicebant. l. 5. §. nunc videndum, ff. commodat. l. vltim. §. 1. ff. de lege Rhod. Eaque confunduntur in l. 2. §. 1. ff. eod. Euenit autem plerunque, vt idem alia atque alia ratione & locator & conductor dicatur. Vt ecce, qui inſulam ædificandam vel aliquod aliud opus faciendum in ſe recipit, conduxiſſe opus, dominus vero locaſſe dicitur. l. 22. §. cum inſulam. l. 36. l. 51. §. locaui. l. 59. ff. loc. l. 2. §. conductore. ff. de adm. rer. ad ciuit. l. 27. in fin. ff. ad l. Aquil. Vice verſa artifex operas locare, dominus qui mercedem pro his præſtat, conducere dicitur. l. 22. §. 1. ff. loca. l. 2. C. eod. tit. l. 37. ff. de aur. arg. Non tantum autem quotiens faciendum aliquid, ſed & quotiens vehendum datur, locatio eſt. Dominus ergo mercium vehendas merces locare l. 1. ff. de præſcript. verb. l. 2. ff. de l. Rhod. Nauicularius vero Aurigariuſve conducere dicuntur. l. 12. §. qui vinum. l. 13. §. 1. l. 19. §. ſi quis mulierem. ff. loca. l. vltim. ff. de l. Rhod. l. 5. ff. ad exhib. Velleius Patercul. Mummius tam rudis fuit, vt capta Corintho, cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas & ſtatuas in Italiam portandas locaret, iuberet prædici conducentibus, ſi eas perdidiſſent, nouas eos redditur os. Briſſ.

LOCATIO & conductio eſt contractus bonæ fidei, de re aliqua certa mercede vel faciunda, vel ad tempus vtenda, inter quos iure ciuili licet, factus. Emptioni autem & venditioni in quibuſdam eſt ſimilis. nam vt venditor & emptor rei commercium habere debet, ſic locator & conductor: vt in emptione res certa certumque precium, ſic in locatione res opusve certum, item certa merces exquiritur: quemadmodum conſenſum vtriuſque in emendo, ſic in conducendo certam vtriuſque voluntatem interuenire oportet: vt illic, ſimiliter etiam hic ex bona fide omnia exiguntur. denique tanta inter vtrumque contractum ſimilitudo eſt, vt interdum internoſci alter ab altero non poſſit. libro ſecundo. Digeſt. locati. vide & l. ſciendum. §. deinde. ff. de ædil. edict. Prat. Hotoman.

LOCATI actio, locatori competit. conductori vero conducti, Inſt. de locat. & conduct.

LOCATIONIS & conductionis verba bifariam vſurpantur: in rebus vtendis, & operibus faciundis. Inquilinus qui domum vtendam accepit, conductor dicitur: dominus qui dedit, Locator. Sed in opere faciundo communis vtriuſque huius verbi vis & ſignificatio eſt. nam quatenus ſuam operam vendunt, Locatores dicuntur, vnde Locare operas vulgo dicimus: quatenus opus faciendum ſuſcipiunt, Conductores. libr. 22. §. 1. & §. cum inſulam, l. 36. l. 51. Digeſt. locat. l. 37. ff. de aur. & argent. leg. 2. Cod. locat. l. 27. in fin. ff. ad l. Aquil. Hinc Vlpianus in l. 1. ff. de æſtimat. ſcribit dubitatum fuiſſe, cum res æſtimata vendenda datur, vtrum ex locato eſſet actio, quaſi rem vendendam locaſſe videar, an ex conducto, quaſi operas conduxiſſem. Hinc Paulus in l. 2. ff. ad l. Rhodiam, ita Locati & Conducti actionum appellationes permiſcet, vt nullam ſtatuere inter eas differentiam videatur. Hotom.

LOCATIO in longum aut longiſſimum tempus dicitur aliena-

tio, quoniam dat ius in re, alioqui is qui locat, non cenſetur alienare.l.codicillis.§.inſtituto.ff.de legatis 2.Spieg.

Locatio perpetua.Quære,Perpetua locatio.

Locationis contractum naturalem & omnium gentium Paulus appellat in l.1.ff.locat. Idem epitheton adiicitur emptioni & venditioni in l.1.in fin.ff.de contrah.empt.Spieg.

Locator regulariter dicitur qui precium accipit, conductor, qui dat, vt ſit locator dominus, conductor inquilinus. Sed nonnunquam etiam viceuerſa euenit, vt locator precium det, & conductor accipiat. Bud. in l.2.ad l.Rhod.de iact.in princ. Adi Old.Claſſ.4. actio.9. Idem non temere monuit, idque memori mente tenendum, videlicet verti nonnunquam apud Iuriſconſultos verborum ordinem, vt locator ſit, quem tu prima fronte conductorem iudicares: & contra conductor cenſeatur,qui tibi videatur locator. Nam tunc opus reſpicitur, non perſona, vt in l.dominus horreorum.§. vltim.l.ſed adde.§.illud.l.ſi quis domum. §. ſi colonis.ff.locat.Quæ formula non pertinet ad l.veteres. de actio.empt. & l. ſi dominus ff.de vſufruct. Quod Bar. fefellit in l.2.C.de loc.& conduct.Spieg.

Loci adiectio ſignificat diuerſimode diſponi, l.quidam teſtamento.ff.de legat.1.l.Lucius.ff.de aliment.& cibariis legatis. Prat.

Loci, ſunt argumentorum ſedes, vnde probabilia educuntur argumenta, ad id quod in controuerſia poſitum eſt comprobandum. Cicer. in Topic. Nam locus nihil aliud eſt quam communis rei nota, cuius admonitu, quid & quomodo in quaque re probabile ſit,poteſt inueniri,vel in ipſa cauſa, vel extra cauſam,de qua quæritur.Prat.

Loci appellatio,non ad ruſtica tantum,verum ad vrbana quoque prædia pertinet,ait Vlp.in l.60.ff.de verb.ſig.

Loci appellatio & ad areas, & ad agros & vias, itineraq; porrigitur.l.2.§.1.Ne quid in loco publ. Briſſ.

Loci mulieris,dicuntur vterus,quem vulgo matricem vocant. & à Celſo vulua etiam nominatur: licet Plin.hanc in reliquis animalibus eſſe dicat.Spieg.

Loci ſeruator. Loci ſeruatorem exponit Ange.in Authent.ad tit.vt nulli iudicum,&c.vicarium. Nullus enim (inquit) iudex poteſt in loco cuius ſibi gubernatio commiſſa eſt, committere loci conſeruatorem,id eſt,vicarium,niſi Imperator, tempore expeditionis aut neceſſitatis,ei conceſſerit.Sic Nouella Conſtit.134. cui titulus eſt, Vt nemini iudicum liceat habere loci ſeruatorem. Prouinciales magiſtratus in vniuerſum prohibet in prouinciis ſibi creditis vicarios inſtituere. An ergo legatos habere poterunt, quæri poteſt,& poſſe arbitror,qui ſcilicet proconſulibus adſint, vel ab ipſis ad res gerendas pro tempore deſtinentur. Sed non vicarios illos, quos tunc temporis vſurpata conſuetudine in ſingulis ciuitatibus ob auaritiam inſtituere ſtudebant, hoc ſignificat illa conſtitutio. Nec enim legitimum & antiquum adiutorem adimere voluit præſidi prouinciæ Imperator, ſed corruptum duntaxat morem tollere,& velut inueteratum morbum ſanare. quod & ſcribit Antonius Vacca in ſuis expoſit. locorum obſcuriorum tit.16. de offic. proconſ. & lega. Anch.

Loco plus petitur:veluti cum quis id,quod certo loco ſibi ſtipulatus eſt alio loco petit,ſine commemoratione illius loci, in quo ſibi dari ſtipulatus fuerit §.loco,Inſt.de Action.

Loco motus dicitur theſaurus, id eſt,occupatus & apprehenſus, nam quandiu eſt in eo loco vbi reconditus fuit videtur adhuc eſſe theſaurus, & vt ita dicam in naturali ſua manere libertate,ſicque nullius eſſe.Conn.li.3.c.4.n.1.

Locorum varietates multæ exiſtunt: diuerſique generis loca habentur: veluti publicus, priuatus, ſacer, ſanctus,religioſus, ſeruiens, profanus, purus, opacus, ſolis plenus, Vrbanus, peregrinus, inſidioſus,certus,ſecretus, &c. Briſſ.ex ff. & Codic.

Loculi in l.53.in fin.ff.de leg.lib.3.l.23.§.1. de pecul.leg. ſacculum pecuniæ,& crumenam ſignificant. Briſſ.

Locuples,firmus,certuſque,ad rem quamlibet.Vnde locupletem autorem dicimus,locupletem teſtem,locupletem tabellarium,& locupletem fideiuſſorem.

Locuples fideiuſſor iudicio ſiſtendi cauſa,pro rei,quę petitur, qualitate accipiendus eſt:nec ex facultatibus modo,ſed & ex conueniendi facilitate locuples æſtimatur, li.1.ff.in ius voc. vt eant,l.2.& 5.§.1.ff.qui ſatiſd.cog. præterquam in neceſſariis perſonis,in quibus quilibet fideiuſſor pro locuplete habetur,l.3.ff.in ius vocat.vt eant. Pro locupletibus certe habentur ab arbitrio, ad eos probandos dato, approbati fideiuſſores.l.10.ff.qui ſatiſdat.cog.Prat.ex Briſſ.

Locuples hæreditas, quæ opes adfert,vel oneri, vel incommoditati,ſeu vt vulgo dicunt,vexationibus coniuncta.Opulenta vero dicitur, quæ his caret,l.ſi quis mihi bona. §.2.ff. de acquir.hæred.Azo locupletem hæreditatem accipit,quæ maior eſt centum aureis, in rubr.C.de bonis libertor.Spieg. Prat.

Locuples, reus intelligitur, qui ſoluendo eſt. l.vlt.§.vlt.ff.ſi cert.pet.l.3.ff.de manumiſſ.l.57.ff.de manumiſſ.teſtam. Nec vnquam rei alienæ defenſor locuples videtur, quia ſemper neceſſe habet ſatiſdare.l.127.ff.de diuerſ.reg.Briſſ.

Locuples eſt, qui ſatis & idonee habet pro magnitudine rei quam actor reſtituendam eſſe petit. l.locuples. ff.de verb.ſignif. Alias pro eo ſumitur qui multas habet poſſeſſiones,& à loco deducitur,quaſi dicas locorum (id eſt agri ſeu poſſeſſionum) plenum,vt ſcribit Cic.in Caton.maior.& Plin.lib. 18.c.3.& Gellius lib.10.c.5.Quintil.lib.5.c.10. Nam in locorum poſſeſſionibus(ait Nonius)veterum diuitiæ erant. Antiquiſſima iuris naturalis regula eſt, neminem cum alterius iactura fieri locupletiorem. l.nam hoc natura.ff.de cond.indeb.l.iure naturæ.de reg.iur. Quod ſi quis locuples fieri velit,naturæque legem contemnere,aduerſus eum iure noſtro variis modis prouidetur: quos attingunt interpres in l.ſi me & Titium.ff.ſi cert.pet.Spieg.

Locupletari id eſt locupletior fieri.l.17.ff.de donat.int.vir. & vxor.

Locupletem lex Papia definiit,qui centum millia ſeſtertium poſſideret,§.2.de ſucceſſ.libert.Prat.

Locupletem vtique M. Craſſus negabat eſſe, niſi qui reditu annuo legionem tueri poſſet, vt refert Plin.lib.33.c.10.Cui Plut.& Dion.conſentiunt.Briſſ.

Locupletior generaliter dicitur is,qui non eſt pauperior factus,vt in l.in pupillo ff. de ſolut. verum non oportet ſic intelligere, cum dicitur ditari aut locupletari, ex re aliena. quod verbum variam habet interpretationem. In ſumma: Quicunque aliquid acquiſiuerit, quod bona eius augeat, is haud dubie reputabitur factus locupletior, & tenebitur ei, ex cuius rei acquiſiuit. l.cum fundus. §. ſeruum tuum. ff. de act.empt.Vide ibi Bart.& Old.act.2.Claſſ.3.Spieg.

Locupletior non videtur facta vxor pecunia ſibi à marito in vnguenta donata, etiamſi ea mox ſe mulier à creditore liberauit, ſi de ſua pecunia deinde tantundem impenderit in re mortua.l.7.§.ſi maritus,ff.de donat.inter vir.& vxor.Cuiac.9.obſ.30.in prin.

Locupletior videtur factus tam qui penes ſe rem habet, quam qui in corpus patrimonii quoquo modo conuertit,aut cuius in rem verſum eſt, licet malo euentu perierit l. 18.ff. quod met.cauſ.l.46.ff.de ſolutionibus. Locupletior vtique factus intelligitur,qui debito liberatus eſt.l.50.ff. de donat. int.vir.l.66.ff.de ſolution bus.arg.leg.2.ff.de calumniatoribus. Qui vero liberum hominem adquiſi t, vel rem aliquam donauit,nec ἀντίδωρα accepit, locupletior non exiſtimatur.l. 169.§.1.ff.de diuerſ.regul.l.25.§.conſuluit.ff.de pet.hær.Atque hæc interpretatio locum habet in pupillis, bonæ fidei poſſeſſoribus, maritis, hæredibus, qui in quantum locupletiores facti ſunt, tenentur. Id quod eo tempore diſpiciendum eſt, quo iudicium accipitur.l.47.ff. de ſolutio.l.34.ff.de minorib.l.39.ff.de neg.geſt.l.7.ff.de dona.int.vir.excepto eo quod in bonæ fidei poſſeſſore rei iudicatæ tempus ſpectatur. l.36.§.quo tempore.ff.de pet.hæred.Briſſ.

Locupletiſſimus.l.52.ff.de procurat.

Locus,vbi quid collocari poteſt,dicitur.Eius autem metaphorice varia eſt ſignificatio. vt cum dicimus quem loco obſcuro natum, vel loco fratris fuiſſe: illud enim ad genus, nobilitatemque refertur, hoc vicem denotat. Ex Alciat. Spiegelius.

Locus, eſt fundi portio aliqua,non fundus: & plerunque locum ſine villa accipimus: Cæterum & modicus locus fundus dici poteſt, ſi fundi animo eum habuerimus: Non enim magnitudo locum à fundo ſeparat, ſed noſtra affectio: Nec non & fundus locus conſtitui poteſt: Nam ſi eum alii adiunxerimus fundo,locus fundo adiicietur.Vlp.in l.locus eſt 60. ff.de verb.ſign. Porro locus & latere poteſt, quia fines ſuos adhuc non habeat:idcirco determinandus diffiniendusq; eſt. Fundus vero omne eſt, quod ſolo continetur. Ager, ſpecies eſt fundi: quæ ad vſum hominis comparatur. Alciatus in de quinque ped.præſc. Accipit autem locus in iure, ex mente proferentis interpretationem. quandoque enim generaliter ponitur. l. fundi de verb.ſign. Qua ratione in prædiis vrbanis locus ſine ædificio dicitur Area:in ruſticis,Ager. At cum ſpecialiter reſpectu fundi locum dicimus,de portione aliqua recipimus.Ex eodem Spieg.

Locus eſt, ait Varro, lib.4.de ling.Lat. vbi quid collocatum eſſe poteſt,vbi quicquam conſiſtit,ab eo præco dicitur locare,quoaduſque id emitur,quoad in aliquo conſiſtit precium. loquitur de redemptionibus.Hot.

Locus non ſolum eſt id,in quo conſiſtimus, verum totus ambitus,quod ante & poſt eſt,& quod ad dextrum & ſiniſtrum ſupra & infra eſt:neque tantum ambitus ſed totum interius, quo continemur, ſpacium: ſurſum deorſum, locique medium, vt late Philip. Agricol. Latom.in prædicamento vbi: P.Ramus & eius commentatores lib.1. Dialect.c.10. vel, vt ſubtilius Iul.Cæſar Scaliger ad Cardan.exer.5.ſect.3. Locus eſt, non illa exterioris corporis ambiens ſuperficies, ſed id quod intra eam ſuperficiem continetur,& vbi continuatum,

vt idem

vt idem exer.352.ſect.2. Vide Gœdd.ad d.l.locus eſt 60.n.2. de verb.ſig.

LOCVS eſt duplex:Intraneus,ſeu artificialis,in ipſa hærens cauſa, & artificio quodam excutiendus: vt apud Papin.in l.1.ff. de offic.eius,cui mandat.eſt iuriſdict. Huius rei,inquit,fortiſſimum argumentum eſt,quod lege Iulia de vi nominatim cauetur. Extraneus,qui ex aliis rerum adminiculis ſine vlla arte ſuggerit probationem, vt ſunt, Rumor,ſeu fama, Tormentum,Tabulę ſiue inſtrumenta ſcriptorum,Iuſiurandum, Teſtes.Prat.

LOCVS, in l.aut facta.ff.de pœn.pro ſua cuiuſque rei quam obtinet ſede accipitur.Et iſta eſt vulgaris loci ſignificatio.

LOCVS, in l.4.ff.de his qui not.infam. pro officio & miniſterii parte accipitur. Briſſ.

LOCVS opacus,quondam cœpit eſſe ſolis plenus. Vide Vlp. in l.ſi arborem.ff.de ſeru.vrb.præd.Spieg.

LOCVS facit,vt idem vel furtum vel ſacrilegium ſit. l.16.§.locus.ff.de pœnis.§.Atrox.Inſtit.de Iniur.

LOCVS ſacer dicitur locus conſecratus.Sacrarium vero,in quo ſacra reponuntur.Conn.lib.3.c.1.n.6.

LOCVS in quo Ius redditur.l.11.ff.de Iuſt.& Iur.l.21.§.ſi arbiter,ff.de Recept.qui arbit.Briſſ.

Λογάριον. Vlp.l.3.de penu leg.Sed & chartas, inquit,ad ratiunculam, vel ad λογάριον paratas, contineri appellatione penoris.Videtur ea voce,vt monuit Alciat.intelligi,non codices, veraſque rationes, ſed potius quædam aduerſaria,quæ fiunt cauſa deſcribendi,quod quotidie in victualibus expendatur. quale eſt quod Diurnum veteres dixerunt.Spieg.

LOGICE,appellatur ab Ariſt.diſſerendi ratio,hoc eſt diſputandi,& rem dubiam argumentis probandi.

LOGISTA is dicitur,qui reddendis rationibus præeſt.Hinc logiſtice, ars ipſa computatoria,vulgo Algoriſmus dicta. Iuſt. in tit.de Mod.mulct. l.curator.Curator,inquit,Reipub.qui Græco vocabulo Logiſta nuncupatur,mulctandi ius non habet.Neb.

LOGISTÆ ſunt,qui rationales alibi dicuntur.In hoc diſtantes à logographis,quod illi libros rationum ſcribebant, logiſtæ curabant.Alciat.C.de tabul.ſcrib.& logog.lib.10.

LOGODÆDALVS,verborum nundinator inanis,qui venuſtatem verborum,non ſenſuum acumen conſectatur:aut qui orationis concinnitatem potius,quam pondera ſententiarum præſtare poteſt : loquendi quidem peritus, ciuilium vero rerum ignarus.Bud.in l.ius ciuile de iuſt.& iur.

LOGOGRAPHVS.Alciat.C.de tabul.ſcrib.& logog.lib.10.logographi(inquit) dicebantur,qui libros rationum ſcribebant, vel qui (vt in differentiis Ammonius author eſt) δικογραφικοὺς λόγους, id eſt, iudiciaria acta.Meminit Arcad.in l.fin.§.1.ff.de mun.& honor.Bud.etiam in reliquis annot.logographi(ait) à rationibus publicis conficiendis,perſcribendiſq; dicti ſunt: quanquam apud oratores hæc dictio aliter accipiatur. Idem ferme eſt,qui tabulam,qui in tabulas publicas referunt,quę ad rempublicam pertinent. Cæterum ea vox ſignificat & oratorem verſutum,ſeu : vt Græci loquuntur λογοδαίδαλον,quo conuicio ſe mutuo impetunt Æſchines & Demoſth.vt ex Thoma Grammatico annotauit Poſtellus de magiſtratibus Ath.c.17.

Λόγοι ἀσυλίας : ius aſyli in Nouel.17.128.Λογισταὶ,in l.15.de excuſ. ſunt rationes.Prat.

LOGOS , Alb.ait, multa ſignificat, ſed parum competenter declarat,Græcis autem Logos eſt verbum,oratio,ſermo,ratio, modus,ſupputatio : nonnunquam & pro libro vſurpatur , à verbo λέγω,quod eſt dico,ſiue colligo. Vide Eraſ.in Annot. Noui teſt.Spieg.

LOMBARDIA. Lombardia regio Italiæ , quæ Ciſalpina Gallia vocatur.Eius fines ſunt Apenninus & Alpes,& quicquid inter Alpes, Benatumque Mintium,continetur, cuius metropolis eſt Mediolanum. A populis, qui Lingones Germaniæ, & Bardi Galliarum ſunt ſimul miſti,vnde nomen : non autē à longis barbis,vt ſolent viri docti ridere.A Calepin.Anch.

LONGA abſentia obliuionem inducit , l.finitum.§.fundi. ff.de vſucap.

LONGA conſuetudo , velut tacita ciuium conuentio habenda eſt,teſte Hermogeniano in l.ſed & ea.de legibus.Spieg.

LONGA manu traditum , Iabolenus explicat in l.pecuniam.ff. de ſolut.vt breui manu datum.Vlpia.in l.licet.ff. de iur.dot. Spieg.

LONGA peregrinatio apud Vlpia.de procur. in cauſis refertur, quæ non ſinunt procuratorem compelli ad ſuſcipiendum iudicium.Vide l.poſt litem.ib.Spieg.

LONGE aduerbium pro valde poni Seruius notat , citatque illud Saluſtii ex bello Catilinar. Longe alia mihi mens eſt. Briſſ.

LONGE lateque rem meliorem facere apud Scęuolam.l.intra.ff. de minoribus.Spieg.

LONGE ab inſidiis.l.ita vulneratus.§.omnes.ff.ad l.Aquil.

LONGE quandoque in infinitum,l.à Diuo.§.ſi poſt.ff.de re iud. quandoque longiſſime, l. apparet. ff. de itin. actuque priu, quandoque magis, aut valde, l.1.§.qui ſuperficiem.ff.de ſuperfic.Prat.

LONGE lateque Vlpia.in l.ſi habitatio. de vſu & habit. Si vſus fundi,ait,ſit relictus, minus vtique eſſe,quam vſumfructum longe lateque diſtare, nemo dubitat. Sic ab Eraſmo citatur in Chiliad.Haloander legit, Longeque diſtare,exempta voce,Late.Spieg.

LONGE magis,l.frater à fratre.ff.de cond.indeb.

LONGE minus,l.qui pignoris.ff.de acquir.poſſeſſione.

LONGINQVÆ excurſiones,l.13.§.vlt.ff.de alim.vel cibar.

LONGINQVITAS ſoli,l.14.ff.de dam.infec.temporis, l.vlt.C.de longi temp.præſcript.

LONGINQVO abfuturus , apud Vlpian. in l.vel ſi longinquo.ff. de procur.

LONGINQVO abſens ſeruus legatus requirendus.l.cum ſeruus. de leg.1.

LONGISSIMVM tempus eſt 30. vel 40. ann. C. de long. temp. præſcript.

LONGVM ſilentium,id eſt,quinquennium.l.non tenetur.§.pręſcripto,poſt princ.ff.ne de ſtatu defunct.

LONGVM tempus, decennii inter præſentes,vicennii inter abſentes ſpatium comprehendit , auctore Paul.lib.5. Sent.tit. 2.& tit.5.Et Iuſtinian.Inſt,de vſucap.in princip. Et ita Longum tempus & Longam poſſeſſionem in Pandectis accipere oportet. In quibus hæc verba vſucapioni tributa ex Triboniani adiectione legimus: qui poſt vſucapionem à Iuſtiniano transformatam quod Iureconſulti biennio capere dixerant , id ipſe longo tempore vel longa poſſeſſione capere dixit , vt Pandectis cum Codice conueniret. l.2. §. cum Stichum. l.4. pro empto. l.76.in fine. ff. de contr.empt. l.3. l.11. in fin. ff.de diuerſ.& temp.l.15.in fin.ff.de cond.indeb. l.13.§. idem Iulian. ff. de iureiur. l.10.ff.ſi ſeruit.vind. l.5.ff. de damn.infect.l.3.§.vltim.ff.de acquir.poſſeſſ.l.17.& l.33.§. ſi dominus.ff.de vſucap. l.7.& l.10.C.de petit.hæred. l.1.C. de ſeruit.Briſſ.

LONGVM eſſet dicere, inquit Cic.id eſt,ſuperfluum.Conn.lib. 8.c.6.n.8.

LONGISSIMVM vero tempus 30. vel 40. annorum eſt , tit. de longi temp.præſcr.Briſſ.

LOLIVM herbæ genus, alio nomine zizania dicitur , vt etiam declarauit gloſſator,in cle.dudum. in dic.zizaniæ. de ſepultu.& D.Ambr.in Hexaem.Lolium, inquit, & reliqua adulterina ſemina , quæ frugib. ſæpe miſcentur, zizania nuncupari Euangelii lectione cognouimus, ſed ea proprium quoddam genus habent , cum ex tritici ſemine in aliud genus ſeminis decolora mutatione tranſlata degenerem traxere naturam.Hot.

Eſſet ador,loliumq; meliora relinquens.

Proinde corrigenda ſunt verba Celſi apud Vlp. in l.ſi ſeruus ſeruum §.inquit lex.ff.ad l.Aquil.dum quærit:Si lolium,aut auenam in ſegetem alienam inieceris.Cotta.

LOLIVM inter frugum peſtes aperte ponit Plin. lib.22.c.vlt.li. 18.c.1.Lolium , vt & tribulos & carduos inter frugum morbos numerandum cenſet.Briſſ.

Λωποδύται , Vlpiano ſunt atrociores fures. in l.1.de effrac.quam dictionem Græcam Nor. text. habet : & eo modo reponendam,Alc.firmat in Parerg.cum alij aliter , vt ait,coniectura inani comminiſcerentur.Spieg.Erant autem indumentorum ſuppilatores.

LOQVELÆ vocabulum , tametſi id inter obſoleta habendum exiſtimetur , proprie non eſt accipiendum (teſte Inſulano) pro ſingulari aliquo,ac veluti patrio aut gentilitio more loquendi, ſicuti Barbari ſolent dicere loquelam Germanicam, aut Gallicam : quin potius, eſt ſeries aliqua verborum. Ita Maro,Funditque has ore loquelas.Spieg.

LOQVI proprie hi dicuntur , qui cum quodam iudicio voces proferunt,atque ideo ſingula ordine collocant, autore Varrone:cui accedit l.5.de reg.iur.l.2.& 6.ff.rem pupil. ſal. for. Gœdd.ad l.217.in pr.nu.5.de verb.ſign.

LOQVI & Fari diuerſa facit Varro.lib.5.de ling. Lat.his verbis, Loqui ab loco dictum,quod qui primo dicitur Fari,& vocabula,& reliqua verba dicit ante, quam ſuo quidque loco dicere poteſt. Hunc Chryſippus negat loqui. Quare vt imago hominis,non ſit homo,ſic in coruis, cornicibus, pueris primitus incipientibus fari verba,non eſſe verba , quod non loquantur. Igitur is loquitur qui ſuo loco quodque verbum ſciens ponit.Briſſ.

LOQVI quando quis dicitur,vide l.Labeo.ſub fi.ff.de ſupel.leg. & ſupra,Fari.

LOQVITVR res ipſa , hoc eſt , apertiſſima eſt , & ſermone non eget.

LORICATIO , tectorium eſt , parieti in modum loricæ inductum:idem fere quod incruſtatio. Paulo de verborum ſignif. l. impenſæ. Incruſtatio , inquit , loricationes , & picturæ, Hanc legem explicans Alciat.Loricationes,ait,ſunt ſuperficies integendi cauſa : quæ ad pauimenta maxime pertinent, fiūtque ex calce & arena. Eſt & Lorica,quæ vallis caſtrorum,

vel podiis opponebantur,alio ſignificatu. Varro libr.1.de re ruſtic. cap.57. Parietes & ſolum opere tectorio marmoreo loricandi, ſi minus ex argilla, id eſt, tegendi, incruſtandi. Prat.

LORICAS Vitruuius vocat.l.7.c.1. tectoria, corium, incruſtationes & coronarum proiecturam, quæ fieri ſolet in parietibus,vt ab aqua pluuia defenſentur.Idem Vitruuius libr.2.c. 8.Cum enim in tecto tegulæ fuerint fractæ, aut à ventis deiectæ,qua poſſit ex imbribus aqua perpluere , non patietur Lorica teſtacea lædi laterem: Sed proiectura coronarum reiiciet extra perpendiculum ſtillas , & ea ratione ſeruauerit integras lateritiorum parietum ſtructuras: vnde Loricare, ſupertegere.Quo verbo vſus eſt Plinius de Ichneumone loquens lib.8. cap.24. Loricula autem apud Vegetium lib.4. rei militaris,ſignificat id munimentum,quod vrbium obſeſſores vltra iactum teli ædificant foſſa,vallo,ſudibus & turriculis inſtructa , vt erumpentibus e ciuitate poſſint obſiſtere. D.Hieronymus aduerſus Pelagianos lib.1. Deut.c.22. Loriculam vertit murulum, qui in circuitu tectorum fit : ne quis in præceps labatur.Quod interpretes ſeptuaginta στεφάνην dixerunt.Brech.l.impenſæ. §. voluptariæ.ff.de verbor.& rer. ſignific.&c.

L V.

LVBRICVM , ſecundum Grammaticos dicitur , quod labitur, dum teneri creditur: vt piſcis,ſerpens. tranſlate : Lubricum linguæ,quod incaute excidit verbum,interpretantur : quod in periculum trahendum non eſſe , etiamſi ad maieſtatem pertineat,Modeſt.ait l.famoſi.ad l.Iul.maieſt.Spieg.

LVBRICVM pro loco lubrico.l.7.§.ſed ſi quis plus.ff.ad l.Aqui. Si negligentius per Lubricum tranſierit.

LVBRICVM ætatis,id eſt,leuitas,mobilitas,inconſiderata ratio, temeritas. Vlp.l.11.§.4.ff. de minorib.Neq; enim ætatis lubrico captus eſt adeundo locupletem hæreditatem.Hot.

LVBRICVM adoleſcentiæ,conſilii,tutelæ.Briſſ.ex ff.

LVCERES vnde.Author de viris illuſtribus à Lucumone Thuſco , qui Romulo aduerſus Tatium Sabinorum regem pugnanti auxilium tuliſſe, fertur , Luceres appellatos putat. Sed Feſtus ait , quoſdam fuiſſe , qui non tam à Lucumone, quam à Luco , in quo vrbs Roma , aut prima eius pars aſylum fuit conditum,dictos exiſtiment.In qua ſententia etiam eſt Pædianus,qui Luceres à Luco aſyli dictos ſcribit. Coniecti enim erant in hanc centuriam Thuſci,Latini & reliqui omnes, qui ad aſylum confugerant, vt etiam præter Pædianum , Plutarchus teſtatur. Sunt præterea qui à Lucæro Ardeę rege Luceres dictos putent.Quod vero Liuius Lucerum nominis & originis incertam eſſe cauſam putet,id Sigonius ita accipiendum arbitratur. non quod nullam ipſe tenuerit , ſed quod incertam eam diuerſos feciſſe autores exiſtimarit,&c.

LVCRARI,eſt lucrum facere.l.13.ff.Rem ratam haberi.

LVCRATIVA cauſa appellatur ex qua accipienti nihil abeſt, veluti donationis vel legati.l.82.§.fundus.ff.de leg.lib.1.l.5. ff.de vſucap.l.12.§.ſi fundum.ff.de act empt.l.4.§.ſi quis autem.ff.de doli exceptio.l.83.§.ſi rem.ff.de verb.oblig.l.8.§.1. ff.de Publicia.l.4.in fi.ff.de manumiſſio. l.12.in fi.ff.de capti. & §.ſi res aliena.Inſt.de legat. Paul.lib.4. Sentent.tit.1. Iuſtinianus plene in l.vnic. de lucrat.deſcriptio lib.10. C. Ex promiſſione plane dotis lucratiua cauſa nō eſt,ſed quodammodo creditor aut emptor intelligitur , qui dotem petit , l. 19.ff.de oblig.& actio.Briſſ.

LVCRATIVA poſſeſſio,quam quis ex Lucratiua cauſa nactus eſt eſt l.2.ff.ſi quis om.cauſa teſt.Briſſ.

LVCRATIVI tituli ſunt hereditas , legatum , fideicommiſſum, donatio cauſa mortis,donatio inter viuos,dos,donatio propter nuptias : non autem emptio,nec permutatio : vide Cuiac.ad l.vnic.C. de imponen. lucrat.deſcr.Goth.ad l.22.C. de ſacr.eccleſ.

LVCRIFACERE iniuriam,eſt Bud.teſte iniuriam impune committere,& pœnam non luere.Spieg.

LVCRIFACERE dotem,ſeruum,ſuperficiem, Briſſ.ex ff.

LVCROSVM , fructuoſum,quæſtuoſum,vtile.Caius in l.obligari, 9.§.2.ff. de auct.tut.Hæreditatem adire pupillus ſine tutoris auctoritate non poteſt , quamuis lucroſa ſit. Idem l.ſi quis,17.ff.ſi quis omiſſa.Liberum cuique eſſe debet etiam lucroſam hæreditatem omittere.Hot.

LVCRVM à luendo dicitur , inquit Varro lib.4.ling.Lat.ſi amplius ex eo luerit emptor quam quanti res eſſet.Lucrum autem ex circumſtantiis varie accipi conſtat ex iis quæ refert Alciat.l.continuis.§.cum ita.n.17.18.de verb.obl.primo ſi ad tempus pręſens referatur probatio:cum variatione temporū varietur rerum conditio. Secundo cum non de communi æſtimatione tractaretur,ſed de eo caſu,in quo ad id,quod particulariter intereſt,haberetur reſpectus.Prat.

LVCRVM, eſt nomen generale,l.coiri.& l.ſequent.ff.pro ſocio. Nam generaliter lucrum accipitur,pro omni acceſſione gratuita vel oneroſa. l.actionum genera. §. actionum autem.ff. de obligationibus & actionibus.l.ſi cum dotem.§.ſi pater.ff. ſolut.mat.Old. Maxime autem id lucrum eſſe intelligitur, quod omni damno deducto ſupereſt.l.Mutius.ff.pro ſoc.Donellus de fructibus circa finem.

LVCRVM , ait Goth.ad l.13.ff.rem rat.haberi, eſt compendium quod quæri potuit,neque eſt adquiſitum.

LVCRVM non intelligitur niſi omni damno deducto:neq; damnum,niſi omni lucro deducto.l.30.ff.pro ſocio.

LVCRVM amplecti qui velit, onus autem ferre recuſat,ferēdus non eſt.l.1.§.pro ſecundo.C.de caduc.tollen.Spieg.

LVCRVM ceſſans,appellatione damni recte venire,Alciatus putat:quod tamen ſubſiſtere non poteſt,niſi latiſſime acceperis damni ſignificationem.Siquidem in damni definitione lucrū ceſſans non comprehenditur.Sic enim Vlp.in l.Proculus, ff. de dam.infect.Longe intereſt,inquit,an quis ex alieno facto damnum patiatur an lucrum, quod adhuc faciebat, vti prohibeatur. Lucrum ceſſans poſt moram,hoc eſt,cum debitor non ſoluit conſtituto die , cadit in rationem damni emergentis poſt motam. Nam & hoc eſt,non ſoluere conſtituto die.Vide Philipp.li.2.Philoſophiæ moralis.Spieg.

LVCRVM facere dicitur, qui honeſtis rationib.acquirit.l.cura. §. deficientem. ff.de mun.& hon. Quæ vero lucra honeſta ſint,refert Spec.tit.de cler.conuen.Spieg.

LVCTATORES qui luctando certabant,alio nōmine paleſtritæ. Corraſ.lib.4.Miſcel.c.24.

LVCVBRATIO , id eſt, ſtudium. Iuſtin.Inſtit.de legatis.Noſtra autem conſtitutio,quam cum magna fecimus lucubratione, &c.Proprie autem eſt lucubratio, ſtudium nocturnum, non ſolum circa literas,ſed etiam alias res Vide Catanęum comment.3.Qui per g.ſcribunt,quaſi à lugubre deductum ſit vocabulum,plane errant.Spieg.

LVCTVS Connano lib.8.c.7.n.1.dicitur ſqualor ille & mœror qui ex communi calamitate,aut triſti aliquo amicorum caſu non obſcure ſuſcipitur. Valla definit luctum eſſe mœrorem qui exterius proditur,vultu ipſo atque aſpectu.

LVCTVS indicia in l.15.§.hæc autem.ff.de iniur.hæc ponuntur: vt ſi lugubri & ſqualida veſte vtatur , & eo habitu ſequatur nos aſſidue,vt apud Senec.proponitur 30.contro.lib.6.vel ſi publice lugeat conditionem noſtram , qui rei iudicio delati ſimus,quo genere quodam modo teſtatur vere nos eo crimine teneri. Item ſi demittat barbam, ſubmittatve capillos,id eſt ſi non tondeat:quod etiam luctus & mœroris fuiſſe ſignū idem Seneca eodē loco declarat. Barba,inquit,demiſſa ſordidatus ad vos veni. Et Suet.in Auguſt.Adeo conſternatum ferunt,vt barba capilloq; ſubmiſſo,caput interdum forib.illideret,vociferans, Quintili Vare,redde legiones, diemque cladis , quæ damnis mœſtum ac lugubrem habuerat memorans.Cuiac.6.obſ.5.

LVCTVS , ægritudo ex eius,qui charus fuerit, interitu acerbo. autor Cicero Tuſcul.4.Vſurpatur tamen etiam extra lethalem caſum. Lex ciuilis notat infamia nubentem intra tempus luctus, auſertque ei omnia lucra nuptialia,l.1.& 2.C.de ſecund.nupt. Viri vero non lugent vxores , l.vxores , ff.de nupt.Spieg.

LVCVS dicitur,quod non luceat,non quod ſint ibi lumina cauſa religionis,vt quidam volunt,quos Old.ſequitur & Conn. lib.7.c.7.n.4.Semper tamen ſequitur lucum conſecratio , etiam in ſacris literis:vt teſtatur Nebriſſ.Haud ſcio,an nemus tantum publicum ſignificet. Paulus in l. id quod poſt empt. de per.& comm.rei vend.Veluti,ait,viç publicæ,limites luci,qui fundum tangunt.Spieg.

LVCI ſyluæ erant in conſpectu villæ fundique incæduæ diis conſecratæ,quas ferro temerare nefas erat. Plin.de arborib. Hæc fuere numinum templa priſcoque ritu ſimplicia rura: etiamnum Deo pręcellentem arborem dicant,nec magis auro fulgentia atque ebore ſimulachra, quam lucos,& in iis ſilentia ipſa adoramus.erant enim in vrbe luci,non tantum in agris,&c.

LVCVMONES principes olim vocabantur Hetruſcorum populi, quorum duodecim ſunt.

LVDERE Pila.l.11.& l.52.§.vltim. ff.ad legem Aquil. Ludere Aleam,l.26.ff.de Iniuriis.Aleæ ludendę cauſa.l.1.ff.de Aleator.Briſſ.

LVDIBRIO non debent eſſe leges,hoc eſt,irrideri ab aliquo,vel vanæ haberi.C.de bon.quæ lib.l.fin.§.ibi autem.Sic nec decreta Prætorum.l.ſi prætor.ff.de iudic.Alberic.

LVDIBRIO habere filium vel ſeruum.l.26.ff.de Iniuriis. Briſſ.

LVDICRA ars,quæ ludi gratia fit.vt ſcenica & hiſtrionica. Poſſidonius,autore Seneca,quatuor ait eſſe genera artium.Nam ſunt vulgares , quæ & ſordidæ vocantur, ſunt ludicræ , ſunt pueriles,ſunt liberales.Ludicræ ſunt,quæ ad voluptatem oculorum, auriumque tendunt.qualis ſcenica, & hiſtrionica, noſtro iure infames. l.qui autem. l.athletas. de his qui not. infam.Spieg.

LVDIFICATIO , apud Impp.in l.cum de C.de pact.int.empt.& vend.pro friuola dilatione,*Geſærlichen vmbzug*. Et ideo (inquientes) aditus competens iudex , fundum , cuius mentionem facis , reſtitui tibi cum fructibus ſuis, ſine vlla ludificatione,

tione,ſua autoritate perficiet.Spieg.

Lvdvs, Omnem ſcholam ludum dixere Romani: & magiſtri ludi dicuntur,qui primas literas docent.Autor eſt Aſconius Martia.

Quid tibi nobiſcum eſt ludi ſcelerate magiſter?

& per tranſlationem Terent.in Hecyra.In eodem mihi omnes videntur ludo doctæ ad malitiam, & ei ludo, ſi vllus eſt ludus,magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio.Vlp.de var.& extra.cog.l.1.Ludi literarii magiſter,&c.

Lvdorvm ſpecies, quibus veteres Romani vſi ſunt,vide apud Alex.Neap.lib.Genial.dierum 3.cap.21.ad longum.& lib.5. cap.8.

Lvdvs aleæ. Vide ſupra, Aleatores. Quum inhoneſtum cenſeant leges immodicum ludi abuſum,ex eo patet: quod cum regulariter omnibus actionibus perſonalibus præſcribatur 30. annis, in hoc caſu repetitio extenditur ad annum 50.l. ſicut.C.de præſcript. 30. ann. Repeti autem poſſunt,quæ in ludo vltra aureum petuntur.l.vlt.C.de relig.& ſumpt. fun. Spieg.

Lvdvs nefarius eſt,ait Goth.ad l.34.§.1.C. de epiſcop.aud.in quo & manus & oculi & aures hominum polluuntur.

Lvdvs noxius,vel potius luſus,vt Not.tex.habet,quod ob noxam, hoc eſt, culpam puniatur.Vnde & Iuriſcoſſ. familiariter in culpa eſſe dicitur,l.nam nudus.ff.ad l. Aquil.Et Iuſtin. in procemio.ff.non procul à fine; Quis ludos,inquit,appellet eos,ex quibus crimina oriuntur? Scimus placitis feudalibus ſancitum,ſi vaſallus cum domini vxore turpiter luſerit, eum feudo priuandum. Qua de re eleganter diſſerit Baro à Tautenberg.Spieg.

Lvdvs, pœnæ genus mediocre numeratur à Paulo lib.Sent.5. c.17.Duplex autem fuit: Venatorius & Gladiatorius; In vtrunque damnati ſerui pœnæ efficiuntur. Venatorius erat, cum ludicra beſtiarum venatio exhiberetur; qua pœna iuniores affici ſolere,ſcribit Vlp.in l.aut damnum,8.§.9.& 10. ff.de pœn.Gladiatorius autem fuit,cum ſerui inter ſe populo inſpectante pugnarent; quæ pœna à Conſtantino ſublata eſt.l.1.C.de gladiat.Paulus loco præcitato damnatos in gladiatorium ait eſſe intra annum conſumendos. Huius etiam meminit. l.1. C.Th. ad l.Falcid.Iſidor.lib.1.8. Etymol.cap. 52.Tertull.lib. de ſpectac. Etiam qui damnantur in ludum, quale eſt, vt leuiore delicti in homicidas emendatione proficiant.

Lvdvm iocumque intelligit Liu.lib.28.rem abiectam ac parui precii, quæ merito contemni ludibrioque haberi poſſit, Phraſis Latinis auctoribus vſitata,ſicuti Græcis ὕϑλος κ̓ φλυαρία. De quo loquendi modo Petrus Victorius lib.6.Variat. lect.cap.19.

Lvdorvm variæ ſunt differentiæ;Sunt enim quidam Circenſes: Quidam Palatini;Quidam ſcenici;Quidam Apollinares;ſeculares,gladiatorii,Venatorii,&c.Briſſ.

Lvdi Circenſes(de quibus mentio fit in l.12.§.equitii,ff.de vſu & habit.l.1.ff.de mun.& hon.l.122.ff.de legat.primo) iidem erant,qui & Magni dicebantur: quod(vt ſcribit Pedianus) magnis impenſis dati ſunt. Inſtituti autem ſunt à Tarquinio Priſco, & ptopterea Circenſes dicti ſunt,quod primi in circo,qui maximus dictus eſt,dati ſunt. Solennes deinde annui manſerunt: & Ioui, Iunoni, ac Mineruæ ab ædilibus curabantur,vt patet ex lib.1.T.Liuii & Verrina 7.Prat.

Lvdi Palatini,apud Suetonium in Caligula:cum placuiſſet Palatinis ludis ſpectaculo egreſſum meridie aggredi.Sunt autẽ ludi,qui in Palatio fiebant in honorem Cæſaris, qui primus Romæ imperauit,vt à Ioſepho ſcribitur lib.19. tum tamen, vt idem ſcribit, cum occiſus eſſet Caligula,in honorem Auguſti celebrabantur.Prat.

Lvdi ſeculares à ſeculo, quod eſt ſpacium vitæ humanæ longiſſimum,dicti,ſingulis centum annis celebrabantur.In quibus triduum, & trinoctium ſacris totus populus operabatur ad aras Iouis & Apollinis, quibus mactabatur candidus taurus, & hinc canebatur carmen,à pueris ac puellis matrimis patrimiſque:Deinde Iunonis,cui iuuenca itidem candida & hæc quidem interdiu,noctu vero Dianæ, Proſerpinæ,Terræ & Parcarum,quibus furuiæ hoſtiæ, luminaque accendebantur. Porro præco cum ad hos ludos conuocabat,ad eos,vti ludos venirent,dicebant,quos nemo ipſorum antea ſpectaſſet,nemo eſſet poſtmodum ſpectaturus. Primos hos ludos fecit Publicola, Anno ab vrbe condita 244. Secundi facti ſunt ab vrbe condita 502. B.Claudio Pulchro L.Iunio Bruto Coſſ. vndecimo anno, primi belli Punici. Tertii, primo anno tertii belli Punici, M.Manlio, M.Cenſorino, Coſſ. Quarti non expectato iuſto tempore L.Æmilio Lepido, L. Oreſte Coſſ. Quintos Auguſtus & Agrippa fecerunt Furnio & Syllano Coſſ. reductos ad æquum tempus, in quibus cantatum eſt in Capitolio à virginibus pueriſque carmen Horatianum,quod ſeculare inſcribitur. Sextos Claudius Cæſar anticipatos ſe 3.& L. Vitellio principis patre 3. Coſſ. Septimos Domitianus veriore computatione ſe 14. & L. Minutio Ruffo.Coſſ.Hoto.

Lvdi Romani magni. Erat autem is ludus, vt equi & muli iuncti & ſoluti,in circo maximo, magno ſpectantium ſtudio currerent. Indicta vero fuiſſe conſualia finitimis populis à Romulo anno Imperii quarto Dionyſius Halicarnaſſeus tradit,coſq; etiã ſua ætate ludos fieri ſolitos dicit: Lucius Tarquinius annuos eos fecit,qui iidem & magni,& Romani vocantur. De qua re Terentius Varro lib.5.de ling.Lat.Alex. ab Alexan.lib.5.cap.26.Blondus lib.2.Romæ triumph.Volaterranus lib.29.cap.11.Ouid.lib.3.Faſtorum. Notandum tamen pleroſque eſſe, qui dum diis laribus Romani ludos celebrarint,Romulum Sabinas rapuiſſe dicant.Inter ludos vero,qui plurimi Romæ fuerunt, ſpectatiſſimi fuerunt Romani,à regibus primum inſtituti, Ioui, Iunoni & Mineruæ celebres. Nam ſinguliis diis,ſinguli dicati ludi erant, quos ad placanda numina cum ſacrificiis, cumque cantu & tibia celebrabant,prætoris edicto id decernente. Tarquinius igitur Priſcus cum ludos magnos opulentius, inſtructiuſque inſtituiſſet, quam priores fuiſſent, Magni dicti ſunt. in eos enim ducenta millia nummum impenſa ſunt. Vnde deinde quoque poſt pugnam ad Thraſymenum celebrati ſunt ludi Magni,æris 333.millibus, bobus albis 400. multiſque aliis hoſtiis,& diuitiis,in quorum celebritate, præcipua per ſingula puluinaria mittebantur munera.Verum de Romanorum ludis & ſpectaculis,Plin.lib.7.c.66.li.36.c.15.&c.

Lvdi Scenici quibus Scenici agones exercebantur,qui & Muſici agones dicebantur, & Dionyſiaci, quaſi Libero patri dicati. Quare & homines ſcenici vno verbo à Græcis Dionyſiaci artifices dicuntur,auctore Ariſtotele & Gellio libr.10. prout annotat Budeus in l.Athletas.ff.de his qui not.infam. Ludi vero publici apud Romanos,circo & cauea diuidebantur. Circo cunicula circenſia,& pugillatio, luctatioque continebantur. Cauea theatralia & ſcenica ludicra:cauea enim dicebatur ea theatri pars,vnde populus ſpectat. De Ludorum Scenicorum vero origine Cælius lib.8.c.7.lectio.antiq. & c.8.lib.eiuſdem,vbi tradit ſcenicos dici à ſcæna,id eſt,tentorio,à ruſticis inumbrationis cauſa excitari ſolito.

Lvdiones. Ludii,inquit Dionyſius Halicarnaſſeus,adoleſcentes erant tuniculas induti inſignes, galeati & enſiferi, peltatique, qui omnibus Circenſibus & Theatralibus pompis in verſum incedebant, ipſius velut pompæ duces,ſaliis ſimiles: Ludii ex eo vocati, quod à Ludis hoc genus Ludicri inuentum videretur.Turneb.lib.6.aduerſar.lib.19.c.10.

Lvdi Apollinares. Ex vaticinio Martii vatis,carmineque Sibyllino, cum repentino hoſtis aduentu, plebs ad arma concitata, hoſti occurreret,& nubes ſagittarum in aduerſos viſa feriret, hoſtes fugarit. vnde Macrobius exiſtimat victoriæ,non peſtilentiæ cauſa ludos inſtitutos.Hi vero prius incerto tempore celebrati fuerunt, poſt à Licinio Varo prætore lege lata, IV. Nonas Quintilis celebrati, boue aurato,capris duabus albis auratis. Seruius in 6.Æneid.Feſtus hos ludos laureatum populum ſpectaſſe ſcribit, ſtipe data pro cuiuſque copia.

Lvdovicvs Romanus iuriſconſultus nobilis, nomen habuit Pontani: ſed quia Senis ius ciuile profeſſus Romam commigrarat, cognomen ex eo deportauit. Baſileæ mortuus eſt,cũ eo publice ad comitia Eccleſiaſtica veniſſet, anno 1439. Æneas Syluius eum tanta memoria fuiſſe tradidit, vt nulli veterum ceſſiſſe putetur:quippe qui memor eſſet omnium,quæ ipſe vnquam aut legiſſet,aut audiuiſſet, nec oblitus eſſet eorum aliquid,quæ vnquam vidiſſet.Prat.

Lvere, vt ait Apellus, nihil eſt aliud quam ſoluere, à Græco verbo λύω.Virg.1.lib.Æneid.

poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis.

Lvere tamen legiſlatori hoc tantum ſignificat, cum hæres ius pignoris ſoluit eius rei, quæ alicui legata eſt. Imper. §.ſed etſi rem ſuam.Inſtit. de legat. Sed etſi rem obligatam creditori aliquis legauerit, neceſſe habet hæres eam luere: ſi tamen defunctus voluerit legatarium luere,& hoc expreſſerit, non debet hæres eam luere. Sic l.6.C.de fideicommiſſ.l.25. ff.de pignor.action. l.7.§.inter.ff.commun.diuid.l.52.§.1.ff. de action.empt. Eſt & luere,pretium redemptionis redemptori offerre.Vlpian.in l.qui ſtatus.ff.de re milit.Qui ſtatus controuerſiam patiuntur,licet reuera liberi ſint,non debent per id tempus militiæ dare, &c. ſed nec qui ab hoſtibus redempti ſunt,priuſquam ſe luant.Prat.

Lvere alias puniri ſignificat. Hinc luere pœnas quod & dare pœnas dicitur, ferre ſupplicium eſt. Hinc illud: ære luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras. Seruius autem in libro Æneid. decimo; lui pœna, inquit, ſed melius lui peccatum dicitur.nam peccatum ſoluitur pœna: qui enim crimine tenetur obnoxius, pœna eum liberat à priſtina obligatione. Contra luo pœnam ſi dixeris,non procedit,quare pœna ſoluatur: tamen auctoritas iſta licenter confunditur more, quo ſolet poni, vel à ſequenti quod præcedit, vel à præcedenti quod ſequitur.

Lvere etiam purgare eſt,& abluere.Cicer.Verrin.3.Verreſne tibi tanti fuit, vt eius libidinem hominum innocentum ſan-

guine lui velles? Hinc Lua dea apud veteres, quæ præerat luſtrationibus & luſtris. Liuius li.8. Armorum vis magnatum inter cæſa corpora hoſtium, tum in caſtris inuenta eſt. Ea Luæ matri dare ſe conſul dixit. Prat.

Lvitio, nexus ſolutio. l.1.§.ſi filius.ff.de ſuis & leg. Sic l.ſi patre.ff.de captiu.& poſtlim. Si patre redempto & ante luitionem defuncto, filius poſt mortem eius redemptionis quantitatem offerat, dicendum eſt, ſuum ei poſſe hæredem exiſtere. Sic & Paulus lib.4.Sent.tit.6. Si res obligata creditori, cuius cauſam teſtator non ignorat, per damnationē legata ſit, Luitio ad hæredis ſolicitudinem ſpectat. In quibuſdam tamen exemplaribus ſolutio legitur. Hinc lib.8.eod.tit. de Luitione pignoris, id eſt, liberatione. Prat.

Lvi etiam dicuntur, qui alterius pecunia ab hoſtibus redempti ab eo ſe liberant: quia nexu quodam pignoris pro ea pecunia tenentur. l.15.ff.de captiu. l.8.ff.de re milit. Qui etiam capite vel alio ſupplicio crimina luere dicuntur, id eſt, puniri. l.16.§.locus.ff.de pœn. Luere pœnam. l.29.ff.ad l.Cornel. de falſ.

Lvitio pignoris Rubr.de luitione pign.C.

Lvgdvnensis colonia, quæ Lugdunum cognominatur ciuitas eſt nobiliſſima Heduorum in Gallia Lugdunenſi ab ipſa cognominata. Meminit Iuriſconſ. in l.8.in pr.ff.de cenſibus. Nebriſſ.

Lvgere, hoc eſt, in luctu eſſe. Marcellus.ff.de relig. Minime inquit, maiores lugendum putauerunt eum, qui ad patriam delendam, & parentes & liberos interficiendos venit, &c. Mos erat Romanorum, vt mortuos maritos, vxores omni auro purpuraque poſita, annum lugerent, eumque annum viduæ manerent. Quum annus decem menſium erat, decem menſes lugebatur. Poſt annum licebat iis iterũ nubere. Quæ vno autem contentæ erant matrimonio, corona pudicitiæ honorabantur. Vide Val.Max.lib.2.Tit.de Inſtit.antiquis. Sed hodie iure Codicis hoc correctum eſt in l.Decreto.C. eo.tit. Ius vero pontificium abſoluit mulierem à legali pœna, ſi intra annum nupſerit. cap.penult.& cap.fin. de ſecund. nupt. Spieg.

Lvgvbria in l.8.ff. de iis qui not.infam. pro veſte lugubri, & cæteris luctus inſignibus. S c l.15.C.ex quib.cauſ.infam.irrog. l.15. §.generaliter.ff.de iniur. Paulus lib.1.ſent.tit.vlt. Prat. Briſſ.

Lvgvbria ſumere. Oppo. Deponere lugubria, *Das leydkleid anthun, Das leydkleid hinvveg thun*. Eodem modo, in luctu eſſe, Lugere. Oppo. Luctum ponere; Elugere. Romanæ matronæ Brutum tempus annuum luxere. Cicero: Patriam eluxi iam, id eſt, luctum, quem pro patria ſumpſeram, depoſui. Vlpianus in l.genero ff.de his qui not.infam. Sed cum tempus luctus, inquit, continuum eſt, merito & ignoranti cedit ex die mortis mariti. Et ideo ſi poſt legitimum tempus cognouit: Labeo ait, & ſumere ipſam lugubria, & deponere. Prat.

Lvmbi, ea pars corporis eſſe dicuntur, quæ complectitur inferiores vertebras Spinæ, qua libido in ſacris literis deſignatur, quia ſunt circa renes. Vnde illud Geneſ. 35. Reges de lumbis tuis egredientur. Et Pſalm.131. De fructu lumbi tui ponam ſuper thronum tuum. Ita enim eum locum traducit D.Hieronymus in illud cap.2. Naum, enarrans illud eiuſde c.in pr. Contemplare viam, tene lumbum. Et illud quoque D.Pauli ad Hebræos 7. Et ipſi exierunt de lumbis Abrahæ. Et iterum 10.cap. In lumbis patris erat. Proinde cum volunt prohibere libidinem, iubent accingi, vel ſuccingi, vel præcingi lumbos: vt Iob.38.& iterum 40. Eccleſiaſtæ 31. eodemq; vltim. Eſaiæ 32. Hieremię cap.1.& Prouerb.c.vlt. vbi de muliere forti & pudica, Accingit fortitudine lumbos ſuos: Et Lucæ 12. & ad Epheſ. 6. c. & 1.Petri 1.& alibi ſæpe. Diuus autem Gregorius, Lumbos ait, præcingimus, cum carnis luxuriam & incontinentiam coarctamus. Cæterum ſunt, qui lumbos à lubidine, hoc eſt, libidine dictos putent. Nã veteres lubet & libet, lubidinem & libidinem promiſcue dixerũt, vt annotauit Tiraq.in 15.l.connub.gl.1.parte 15.

Lvmen, pro oculo, quod oculorum beneficio lumen conſpiciamus. in l.1.§. caſum.ff.de poſtul. Et ita luminibus captus, l.17.ff.ad municipalem. Lvn.qui morbo ſe excuſ. l.3.C.qui dare tutor. Briſſ.

Lvmen, pro luce, ac die. Hinc Luminibus obſtruere, verbum antiquum iuris, quo poſt Ciceronem vſus eſt Iuriſconſ. in l. æquiſſimum.§.ſi ædium.ff.de vſufr. Vide Bud.in cand. & infra, Obſtruere.

Lvmen, id eſt, vt cœlum videretur l.16.ff.de vrban. Goth.ad l.1.C.de ſeruit.& aq.

Lvmen & proſpectus differunt: Nam proſpectus etiam ex inferioribus locis eſt, lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt l.16.ff.de ſeruit.Vrban.præd. Briſſ.

Lvminvm autem ſeruitus ex communi ferme omnium ſententia cæteris minus continet. Tenetur quippe duntaxat qui mihi eam ſeruitutem debet, lumina mihi neceſſaria præſtare per feneſtram pura factam in muro. Vnde altius ædificare poteſt, etiamſi officiat luminibus meis, dum quod ad vſum domus meæ mihi neceſſarium eſt, ſeruet lumen. Corraſius dicto loco.

Lvmen vnicum συνεκδοχικῶς, pro exiguo cubiculo quod vnica feneſtra tenuiter illuſtratur, quale tenues & inopes homines habere conſueuernnt. Vlp. l.6.§.5.ff.de off.præſ. Ne tenuis vitæ homines ſub prætextu aduentus officiorum vel militũ, lumine vnico vel breui ſupellectili ad aliorum vſus tranſlatis, iniuriis vexentur, Præſes prouinciæ prouidebit. Haud ſcio tamen, ac Limine vnico verius legeretur. Alii homine vnico magis probant. Malim tamen aut Lumine, aut Limine, & vtrunque συνεκδοχικῶς. Prat.ex Hot.

Lvmina immittere in l.13.§. ſed ſi ædium.ff.de vſufr. l.pen.ff. de ſeruit.vrb. Ita luminibus officere, obſtruere, obſcurareq; lumina dicimus. l.25.§.ſi vicino.ff.loca. l.23.ff. de ſeruit.vrb. Cic.1.de Orato. Lumina vti eſſent, ita recepit. Briſſ. Vide Feneſtras immittere.

Lvminvm ſeruitute conſtituta, id adquiſitum videtur, vt vicinus lumina noſtra excipiat, vtque ius ſit immittere lumina noſtra in alienum: At cum ſeruitus imponitur, ne luminibus officiatur, hoc agitur, ne quoquo modo vicino obſcurare minuereve lumina noſtra liceat. l.4.ff.de ſeruit.vrb. l.1.in fi. ff.ſi vſusfruct.pet. Briſſ.

Inter lumen autem & proſpectum hoc intereſt, quod etiam ex inferioribus locis proſpectus eſt, Lumen ex inferiore loco eſſe nõ poteſt. l.16.ff.de ſeruit.vrb. Deinde in proſpectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem aſpectum. In luminibus autem, ne lumina cuiuſquam obſcuriora fiãt. l.15. de ſeruitut.vrban. Briſſ.& Hot.& Connan. lib.4.c.10.n.14. Corraſ.in rubr.de ſeruitut.n.20.

Lvminibvs non offici, & proſpiciendi ſeruitus, differunt. Nam ſeruitus, proſpectum habere, aliquanto latius eſt: ſcilicet vt cœlum non ſolum videatur, ſed & procul ſpectemus etiam alia ædificia. At ſeruitus, Ne luminib.officiatur, intelligitur lumini cœleſti, quod ex cœlo habetur. Vnde tunc dicimur lumini non officere, quando damus vicino tantum ſpacii, vt cœlum videat. autor Bart.poſt glo.in l.inter ſeruitutes.ff.de ſeruit.vrban.præd. Luminis autem habere ſeruitutem, aliud eſt. Nam quando vicinus cogitur habere feneſtram apertam, foramen in muro apertum, etiamſi cælum non videatur, tamen ſatis eſt habere lumen, vt aliquanto lucidior ſit domus. Sunt quaſi tres gradus cõparatiui. Proſpectus eſt latiſſimus. Officere luminib.minus latum. Seruitus luminis, tota arcta & ſtricta. Ex Zaſ. Spieg.

Lvna viceſima, pro viceſimo die poſt nouam lunam.

Lvnatici dicuntur, in quos luna agit, & vt Apuleius ait, qui curſum lunæ patiũtur: quales ſunt potiſſimum qui comitiali morbo laborant, aut inſania, aliove morbi genere quopiam certis lunæ temporib.grauantur & agitantur. Vnde Paulus mancipium furioſum, aut lunaticum redhibendum cenſuit. l.bouem.§.aliquando de ædil.edic. Spieg.

Lvnaticvm morbum quidam explicant inſaniæ genus, quo ægri per interualla diuexantur. Alii huius morbi nomine Epilepſiam ſignificari cenſent, vel quod Lunæ incremento inuadat, vel quod interlunio nati, eo modo obnoxii ſint. Briſſ.

Lvpata fræna ſunt lupos habentia, & duriora aſperioraque. Eſt autem lupus ferreum inſtrumẽtum vncum, ſimile dentiũ lupinorum: Liuius: In alios lupi ſuperne ferrei iniecti, vt in periculo eſſent ne ſuſpenſi in murũ extraherentur. λύκοι eod. modo dicitur ferrum quoddam fræni, vnde lupatum: atque hinc λυκοσπάδες equi à nonnullis explicantur. Ouid. ex parte totum frænum ſignificauit cum dixit,

Duros accipit ore lupos.

Eſt & lupus ſerrula manubriata apud Palladium: fræni autem lupati ad os equi quantumuis ferocis temperandum domandumque aptiſſimi ſunt. Turnebus aduerſar.libro 11. cap.78.

Lvpanarivm, idem Iuriſconſulti dicunt quod alii Lupanar. l.21.§. In aliquem ff.de Recept.qui arbit. ſignificatq; locum in quo diuerſantur meretrices: ſeu vbi corpore quæſtum faciũt meretrices. Qui eundem & Proſtibulum dici putant falluntur, quum hæc vox ipſum ſcortum notet, Vlp.in l.ancillarũ. de pet.hær. Licet à Lupanario perceptæ ſint. Nam & in multorum honeſtorum virorum prædiis lupanaria exercentur. Lactan. li.1.Inſt. Fuit, inquit, Acca Laurentia, Fauſtuli vxor, & propter vulgati corporis vilitatem, lupa inter paſtores, id eſt, meretrix nuncupata eſt: vnde etiam Lupanar dicitur. Et Hieron.in Chron.Euſeb. Acca Laurentia propter pulchritudinem & rapacitatem corporis quæſtuoſi Lupa à vicinis appellatur. Vnde ad noſtram vſque memoriam meretricum cellulæ, lupanaria dicuntur.

Lvpercal. Lupercal ludicrum Liuius lib.1. intelligit locum ſub Palatino monte ſacratum ab Euandro Pani Deo, qui Lyceus vocatur. Luperci autem, qui & Fauiani & Quintiliani appellabãtur, auctore Sexto Pompeio, à Fauiano & Quintilio præpoſitis ſuis, ſacerdotes omnium vetuſtiſſimi fuerunt, ſolenni ex Arcadia tranſlato, in Palatino mõte inſtituti. De

quibus

quibus Dionyſ.li.2.Iuſtinus li.73.Varro li.4.de ling.lat. Valerius Maximus lib.2.c.1.Lupercalia itaque erant feſta,quib. ad expiandos manes Pani Lyceo iuuenes Romani nudi canem & capram immolabant. Deinde facie ſanguine fœdata, ſe his pellibus cingebant, loriſq; è pelle factis currebant nudi circa Palatium obuios quoſq; coriis illis verberantes, & præſertim mulieres grauidas,quæ vltro obuiam occurrebant facilem partum percuſſione ſperantes.De qua re Ouid.lib.2. Faſtorum. Meminit Lupercalium etiam Plutarchus in Romulo.Complura de hiſce habet Gyraldus hiſtor. deor. Syntag.17.ſub cap.de celebritatibus & Feſtis.

Lupinum,ſeu,vt aliqui contendunt,Lupinus eſt genus leguminis,non minus terram appetens quam lupus pecudes: & inde nomen aſſumpſit. Tellurem mirum in modum amat, vt quamuis ſolo fruticoſo, coniectum inter folia vepreſque, ad terram tamen radice perueniat.& inter fruges enumeratur à Iuliano in l.frugem. ff.de verb.ſig. Scribit Plin. ab omnibus animalibus eius amaritudine eſſe tutum. hinc apud Vergil. Georg.1.

------*Triſtiſq; lupini*

Suſtuleris fragiles calamos, ſyluamq; ſonantem, vide Dioſc. lib.2. & Plin.lib.18. qui de illo admiranda ſcribit. Iulianus recte in frugib. lupinum,Seruius in frumento,ſed male,contineri putauit.Nos *Feigbonen* appellamus.Spieg.

Luscitionem quibuſdam dici Vlpia.ſcribit,vbi homo lumine adhibito nihil videt.l.10.§.pen.ff.de ędilic.edict.Cui &Nonius conſentit:luſcioſos ſeu luſcitioſos dictos notans, qui ad lucernam non viderent,quos Græci μύωπας vocant. Citatque illud Varronis lib.8.diſciplinar.,veſperi non videre quos appellant luſcioſos:vide Bud.in d.§.penult.At Feſtus libro 10. Luſcitionem vitium eſſe oculorum definit, cum quis clarius veſpertino tempore, quam meridie cernit. Quo morbo laboraſſe Tiberium Dio libro 57.ita ſcribit, καὶ διὰ τὴν ἀμβλυώτταν (πλεῖστον ἐφ' τῷ σκότει βλέπων ἐλάχιστα τῆς ἡμέρας ἑώρα) ἐξίστατο ὅλως. A quo Sueton. non abhorrens eundem Imperatorem etiam nocte in tenebris vidiſſe refert. Feſto Fulgentius Placiades in libello vocum Antiquarum ad Calcidium concordat: Luſcitios enim dictos tradit interdiu parum videntes. Vnde & Plautus in Mercator. Comœdia. Mirum lolio victitare te, tam vili tritico, quia luſcitioſus es. Aiunt enim lolium comedentibus oculos obſcurari. Hæc in huius verbi ſignificatione inter auctores eſt conſtituta diſſenſio.Briſſon.

Luscum, Modeſt. in l. ſtuprum, eod.tit. inter vitioſos numerat: non qui ſtrabis ac diſtortis oculis ſit, ſed qui altero captus eſt oculo:qui & Vnoculus,& Cocles:qualis fuit Hãnibal,Sertorius,Philippus,Antigonus, omnes optimi Imperatores.Spie.

Lusitani. Paulus in princ.l.nam & Seruius ff. Neg.geſt.cum à Luſitanis, inquit,tres capti eſſent. Luſitania à Septentrione habet Terraconenſem Hiſpaniam diuiſam ab ea flumine Durio,ab Occaſu Oceanum occiduum,à meridie Anam fluuium, ab Ortu lineam ab Ana ad Durium ductam.Hanc regionem aliquando maiorem facit Strabo. Et noſtra quoque ætas. Portugallia enim vocatur regnum nobile, cuius ſolertia factum eſt,vt ab Hiſpania in Indiam hodie nauigetur.Cuius regia in ea eſt Vlysbona, quam Plinius Olyſſiponem vocat.ex cap.24.Glareanicæ Geograph.Spieg.

Lusorie agere dictus, qui cum aduerſario colludit.l.50.§.1.ff. de legat.1.

Lusorium eſt deriſorium,inane & ſine effectu.l.vlt. ff.ne quid in loco pub.Luſorie agere dicitur, qui cum aduerſario colludit.l.50.§.1.ff.de legat. lib.1. Luſoriæ naues quæ ſint vide in verbo Nauis.Briſſ.Sic

Lusorium edictum, inane,ludibrio habitum, omnium irriſione deluſum l.75.ff.de iudic. Alioquin luſoria erunt huiuſmodi edicta & decreta Prætorum.Prat.

Lustrale aurum de quo tit.de luſtr. auri collat. lib. 11. Cod. χρυσάργυρον dicebatur. Id Euagrius & Zonaras deſcribunt eleganter, & quinto quoque anno pendi ſolitum,narrant,id eſt, ſingulo luſtro. Onus erat negotiatorum & mercatorum(ob idque aurum negotiatorum à Lampridio dicitur in Alexandro) quorum appellatione etiam tenuiores continebantur, quicquid corrogata ſtipe ſibi comparabant, meritoriæ puellæ, & fœneratores, non tamen qui vernacula diſtrahebant, vel qui manu ſibi victum adquirebant, veluti figuli & fabri, nõ veterani, clerici,copiatæ intra certum pecuniarum numerum.Erant & res quædam huic muneri obnoxiæ, ex lege teſtatoris vel fiſci, vt conſtat ex l.vlt. C.Th. de luſtrat. conlat. Erant & propria quædam eius penſitationis ſcrinia.De ea accipienda eſt l.3. Cod.de epiſcop.& cleric.& l.1. Cod. de commerc.& mercat. quæ ſumpta eſt ex l.5.C. Th. de luſtrat. conlat.ſicut & l.1. C.de epiſcop. audien. quæ tamen ita à Triboniano compoſita & concinnata eſt, vt ad aurariam penſionem referri nullo modo poſſit. Hanc aurariam collationem ſuſtulit Anaſtaſius Imperator,vt ſcribunt Euagrius. Zonaras & multi alii auctores.Prat.

Lustralis cenſus Vlp. in Epit. tit.1. quod vnoquoque luſtro fieret,dictus.Prat.

Lustralis poſſeſſio,id eſt,Quinquennalis.l.vn.deQuinquennali præſcript.in Cod.Theod. Nou.Theod. Valen. de Lenonibus.Briſſ.

Lustramentum, Hotom. intemperans & effrenata rei venereæ cupiditas. Luſtrari enim apud Plautum in Pſeudolo 20. & Caſina 6.Scortari ſignificat, & in luſtris meretricum, ac lupanaribus verſari Marcian.l.3.§.2.ff.ad leg. Cornel. de ſicar.Pigmentarii,ſi cui temere cicutam, ſalamandram, aconitum,pytiocampas,bupreſtim, mandragoram, & id quod luſtramenti cauſa dederint cantharidas,pœna teneantur huius legis.Cantharidum quidem hæc vis eſt,vt ad rem veneream incendant. Sunt tamen qui luſtramentum hoc loco ſumi velint pro purgatione facta per veneficium,maleficis ſcil.grata, cum luſtrare nonnunquam ſumatur,pro carmine malefico afficere. Alii eo in loco vlceramenti legunt.Prat.

Lustrare,idem eſt quod expiare,à luendo,id eſt, ſoluendo & liberando,vt apud Virgil.

------*& tum luſtrabimus agros.*

Lustratio claſſis,vt certis ſacrificiis exercitus luſtrari ſolebat de quibus apud Liuium ſæpe dicitur:ſic morem luſtrandi claſſem, fuiſſe legimus. Nam in litore maris altaria poſita marinis vndis alluebantur, omniſq; circumſtabat multitudo linguis fauens, tum ſacerdotes in mari ſtantes, ſacrum faciebant, terque per claſſem ſcaphis circumuecti,ſacra piamina ferebant, ducibus & Nauarchis vna nauigantibus, ipſaque piamina attollentibus,vt ab exercitu totaque claſſe infelicia cuncta auerterentur ac depellerentur.

Lustrum, tempus quinquennale. Feſtus. Dicitur autem à luendo,hoc eſt,ſoluendo,vt ſcribit Varro lib.5.de ling.latin. quod quinto quoq; anno vectigalia,& vltra tributa per cenſores perſoluebantur. Hinc etiam factum, cum veteres vere ſolerent locare prædia,tum vrbana,tum ruſtica in quinquennium,vt apparet ex l.ſi in l.locationis.§.ſi domus vel fundus & §.ſeq.ff.locat.aliiſq; locis,& apud Hygen. lib. de limitat. vt hoc tempus locationis vocauerint luſtrum: cuius fit mentio à iuriſconſult.in l.4.§.res pignori.ſi cert.petat. Nam etſi colonus,inquit, poſt luſtrum completum fructus perceperit, condici eos conſtat.Item l.30. ff.de legat.3. Qui hortos publicos à Republic. conductos habebant, eorum hortorum fructus vſque ad luſtrum, quo conducti eſſent, Aufidio legauerat. Et l.67.§.vlt.de furt. Nunc autem inter ternos,id eſt, nouenos, in emphyteuticis: Prædia autem vrbana fere nunc ſolemus locare in annum,Ruſtica vero in triennium:Notandum autem,cum luſtrum tempus quinquennale eſſe dicimus, de quinquennio integro non intelligere,vt nec ii qui ita definierunt,ſed de quadriennio exacto,& quinto anno ineunte: quod & in Olympiadibus intelligi volumus, quas nihilominus πεντατηρίδας Gręci,à quinquennii ſpacio vocitarunt,cum ſatis conſtet, quinto quoque anno non exacto, ſed ineunte celebrari ſolitas.Plinius lib.2.c.47. Omnium quidem (ſi libeat obſeruare minimos ambitus) redire eaſdem vices quadriennio exacto: Eudoxus putat, non ventorum modo,verum & reliquarum tempeſtatum magna ex parte.Et eſt principium luſtri eius ſemper intercalari anno Caniculæ ortu. Hinc & Olympiada,refert Suidas,eſſe certamen, quod quinto quoque anno ineunte celebraretur, διὰ τὴν κατὰ πενταετηρίαν, inquit, τῆς τοῦ ἡλίου δρόμων ἐκ τῆς κατ' ἔτος ὡρῶν τελῶν συντελουμένων ἡμέρα.Prat.

Lustra Romani rationem Carolus Sigonius, vir ſumma Romanarum antiquitatum cognitione præditus, ſic ex Liuio & Dionyſio obſeruauit: ciues omnes bona ſua æſtimare rex iuſſit, atque eorum æſtimationem iureiurando conſtrictos ad ſe deferre: præterea nomina,& ætatem vxorum, liberorum, libertorum, ſeruorumque profiteri, quaque vrbis in regione habitarent, indicare: qui ſecus feciſſet, bona eius publicari, ipſum verberatum venire,& ciuitatem amittere voluit: prout autem varius erat cuiuſque cenſus,ita varias etiam deſcripſit ciuium claſſes, ita vt in primam claſſem, ditiſſimum, in ſextam tenuiſſimum quemque coniiceret.Ditiſſimos autem, quos militaribus muneribus, & bellicis ſumptibus, eoſdem domeſticis etiam ornamentis, atque inſignibus affecit.in ſuffragiis enim ferendis maximam prærogatiuam primæ claſſis eſſe,tum ſecundæ,tum tertiæ, deinceps vſque ad ſextam voluit. Cum autem ad ciues omnes in campo conuenire iuſſiſſet,atque ibi cenſum egiſſet,ibi exercitum omnem ſuouetauribus, id eſt, ſue, oue,tauro,luſtrauit.Cenſa ſunt ciuium capita 8000. Id luſtrum Romæ primum conditum eſt. Cuius condendi munus,quemadmodum poſt à regibus ad conſules, à conſulibus ad cenſores peruenerit, infra oſtendam. Nunc quia luſtrum à cenſoribus quinto quoque anno plerumque eſt conditum, hinc luſtrum pro quinquennali ſpatio ſumptum eſt.Hot.

Lusus inter ea numeratur,quę cenſentur nomine tituli lucratiui,etiamſi multa perdiderit luſor. Nam iſta illicita media nõ ſunt in cõſideratione.Bal.in l.1. ante ſi.C.ſi quid in frau. Spi.

Lvtarivm, quod in luto degit. Hinc lutariæ teſtudines, marinis oppoſitæ: quod in dulci aqua & luto viuant. Spieg.

Lvtevs homo, pro contempto, nulliuſq; precii. Vt enim aurea, pro egregiis: ita lutea, pro vilibus accipimus apud probatos autores. Quin &, Eraſmo teſte, hodie quoque aurea verba, gemmeos mores dicimus. Spieg.

Lvtvm à luo eſt, quod terram dilutam ſignificat. Conn. lib. 5. c. 8. num. 1.

Lvx pro publico.

Lvx indubia probationis, apud Impp. in l. 3. C. de condict. ob turp. cauſ.

Lvx dignitatis. l. 1. ff. de off. præf. prætor. In lucem producere l. 1. §. & generaliter. ff. de ventre in poſſeſſ. mittendo. Briſſ.

Lvxvria, Latinis impenſam profuſam ſignificat ſuperuacaneamque rerum abundantiam: cui contraria Frugalitas, vt in l. ex damni. ff. de dam. infect. Eſt etiam redundantia germinis, quæ Plinio inter vitia frugum ponitur. Pro crapula vero, & vinoſitate, nemo Latinus autor vſurpauit, tametſi hoc ſenſu Vlpian. poſuiſſe in l. 1. ad fin. de ædil. edict. Accurſ. putauit. Quamuis Bud. ibid. non luxuriam, ſed pluriſariam, legendum exiſtimat.

Lvxvria, pro petulantia, incontinentia, effuſa quadam & intemperanti inſolentia. Vlp. l. 1. in fi. ff. de ędil. edict. Cæterum ſi nihilominus permaneret in eo vitio, vt circa fana bacchari ſoleret, & quaſi demens reſponſa daret, etiamſi per luxuriam id factum eſt, vitium tamen eſſe, ſed vitium animi, non corporis. Marcian. l. penultim. ff. de incend. nauf. Si fortuito incendium factum ſit, venia indiget: niſi tam lata culpa fuit, vt luxuriæ, aut dolo ſit proxima. Vbi tamen vt pro avt legendum videtur. Hot. Adde Forcat. in Necyomantię dialogo 88. n. 3. Prat.

Lvxvria conuiuiorum & veſtium: quam ægræ ciuitatis indicium eſſe, ait Sen. Epiſt. 114. Et Cic. lib. 3. de finibus, tria peſtifera vitia ſtatuit. Luxuriam, Auaritiam, & Crudelitatem. Liuius quoq; lib. 4. Diuerſiſq; duobus vitiis, Auaritia & Luxuria, ciuitatem laborare: Quæ peſtes omnia magna imperia euerterunt. Briſſ.

Lvxvriosvs, opponitur homini, qui eſt vitæ emendatioris. l. non debet dari. ff. de dolo. Seuerus Imp. reſcripſit: Si adoleſcens luxurioſus mādet tibi, vt pro meretrice fideiubeas, idq; tu ſciens, mandatum ſuſceperis, non habebis mandati actionem: quia ſimile eſt, quaſi perdituro pecuniam ſciens credideris: Sic Iulian. in l. 8. ff. pro emptor. Quomodo enim mala fide emiſſe videtur, qui à domino emit? niſi forte & is, qui à luxurioſo, & protinus ſcorto daturo pecuniam, ſeruos emit, non vſucapiet. Prat.

L Y.

Lycia. Eius Papinianus meminit in §. dulciſſimis. l. cum pater filios. Quæcunque inquiens, mihi ſuperſunt in Pamphylia, Lycia, vel vbicunque de legat. 2. clariſſima quondam Aſiæ regionum, & ſexaginta oppida complexa: è quibus tamen Vadiano teſte, Pauli apoſtoli ætate triginta ſex tantum extiterint: reliquis partim bello, partim terræ motu diſiectis. Spiegelius.

Lychnobia à Pedone Albinouano græca voce dicuntur, qui noctes euigilant, dies integros dormiunt. Ab Anneo Seneca Lucifugæ appellari, de quibus latius P. Crinitus de honeſta diſciplina lib. 16. c. 6.

Lychnvchos deprauata vox eſt in C. Suetonii Codicib. quam facile agnoſcent hi omnes, qui & Græcę literaturę haud imperiti omnino ſunt, & vetuſtatis non incurioſi. nam verbum quod eſt Lychnuchos, tam exemptum eſt è vita Iulii Cęſaris, quam e Flauii Domitiani: proq; eo Lychnos inerudite ac perperam ſubſcripſerūt: cum codices fere omnes vetuſtiores Lychnuchos retineant. Qua in re nō minus antiquitati concedendum videtur, quam autoritati. Ad hunc igitur modum Tranquillus: C. inquit Cæſarem dictatorem Capitolium aſcendiſſe, ad lumina elephantis dextra ad ſiniſtra lychnuchos geſtantibus. Ita enim veteres & probati Codices in Vaticana etiam bibliotheca habent. Neque eſt aliud Lychnuchus quam laterna, quę græce φανὸς aut λύχνος, etſi facem vel lucem quidam interpretantur. De quibus permulta ſunt in Suidæ collectaneis. Sed & Pollux ad Commodum, & Athenæus in dipnoſophiſtis meminit: tum multos ad id autores aduocat, vt Alexin & Ariſtophanem, veteres poetas: apud quos pro laterna videatur lychnuchus accipiendus. Et Alexis quidem perlepide ſic iocatus eſt, de lychnucho in fabulis:

Qui primus excogitauit, vt noctu cum lychnucho deambularet,
Is profecto amator aliquis digitorum fuit.

Dictum vero id verbum eadem figura, qua Ceruchon, Sceptruchon, Ophiuchon, & alia eiuſdem generis. Sed & poeta Lucretius nihil aliud nobis inſinuat, quam iſtos lychnuchos qui in ędibus nobiliorum viſerentur, vnde lumen ad nocturna conuiuia ſuppeditari poſſet.

Si non aurea ſunt (inquit) *iuuenum ſimulachrum per ædes,*
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis quis ſuppeditentur.
Nec domus argento fulgens, auroq; renidet
Nec citharis reboant laqueata aurata q; templa.

Nam & C. Plin. Lychnuchos penſiles nominat: vbi lychnos falſò legebatur: quod Hermolaus fatetur: ex quo etiamnum Romę lapis hoc titulo inſculptus: Panthei cum ſuis parergis, & Cupidines duo cum ſuis lychnuchis. Pet. Crinit. li. 17. c. 6. & Turneb. aduerſ. li. 5. c. 25.

Lychni, in l. ſtatutæ. 245. de verb. ſignif. nihil aliud ſunt, quam candelabra, quæ contignationibus & parietibus affixa, vel laquearib. religata dependent: iuxta illud Virg. lib. 1. Æneid.

——— *Vocemq; per ampla voluitant*
Atria, dependent ly hni laquearibus aureis
Incenſi, & noctem flammis funalia vincunt.

Hinc fit vt per metonymiam interdum λύχνοι pro lucerna, quam lychno imponere ſolemus, accipiatur, veluti apud D. Lucam c. 15. verſ. 8. Et Cic. pro M. Cælio: Lux denique longe alia, inquit, eſt ſolis & lychnorum. Et Sueton. in vita Domitiani lib. 12. Nam venationes, inquit, gladiatoreſq; & noctibus ad lychnos, &c. Nomen autem accepit à lychnide, hoc eſt, marmore in Paro inſula nato, ex qua olim lychni fiebant: vnde & lychnides & lychnuchi vocari queunt. D. Gœdd. ad d. l. 245. n. 2. de verb. ſignif.

Lymphiones pro ventoſis & furibundis quidam exponunt, de qua voce Crinitus de honeſta diſciplina lib. 24. c. 15.

Lymphati. Græci nympholeptos vocant, quaſi nympharum ſpiritu correptos, vt Budæus tradit in prioribus annotationibus. Fuit vero Lympha etiam ſylueſtris dea, ex quarta cœli regione, vt tradit Gyraldus hiſtorię deorum Syntagmat. 1. Turnebus aduerſariorum li. 10. c. 26. annotauit Lymphaticos eſſe plerunq; homines mente commotos & laruatos. Eo nomine etiam comprehēduntur hydropici. Serenus de hydrope loquens, Helleboro quoque purgatur lymphaticus error. Sunt & lymphatici etiam apud Iſidorum, qui à rabioſo cane morſi aquam metuunt. Adſcribam eius verba, vnde & Latini hunc morbum ob aquæ metum lymphaticum vocant.

Lyntrarii. l. 1. §. de Exercitator. D. Naut. caup. ſtabul. qui Lyntres agunt, ſeu Lyntrium exercitores, quod nauis fluuiatilis genus, indicat Cęſar lib. 1. de bello Gall. his verb. Id flumen Heluetii Ratibus; ac lyntribus iunctis tranſibant. Briſſ.

Lysisania pro Luſitania in l. vlt. ff. de cenſib. Fuit enim olim Latino I magna & ad commutationem procliuis cum vocali V cognatio. Briſſ. in parerg.

Αὖθι pecunia redemptionis qua venia recedendi impetratur, L. 1. & 2. de Iudæis, &c.

Lytæ dicebantur, qui triennium in legum ſtudio verſati, quartum etiam adiungebant. Imper. ad Anteceſſores, §. 5. Sed quia ſolitum eſt anni quarti ſtudioſos Græco & conſueto quodam vocabulo λύτας appellari: habeant quidem, ſi maluerint, hoc cognomen, &c. Λύται autem dicti videntur, vt λυτοὶ, id eſt, ſolubiles, quaſi iamiam à certa illa & præſcripta ſtudiorum ratione ſoluendi, & legendi libertate, ac licentia donandi, quaſique miſſionem à magiſtrorum ſuorum caſtris, id eſt, ſcholis impetraturi. nam cum ad finem libri Pandectarum trigeſimi ſexti peruentum eſſet, qui poſtremus anni quarti liber erat, ſtatuit Imperat. vt reliquos quatuordecim libros ſtudioſi per ſe domi legerent, neque ex præceptorib. interpretātibus eos audirent: Ex libris autem quinquaginta, inquit, noſtrorum Digeſtorum ſex & triginta tantummodo ſufficere tam ad veſtram expoſitionem (Anteceſſores, id eſt, Doctores alloquitur) quam ad iuuentutis eruditionem iudicamus. & §. 5. Vt ex triginta ſex librorum recitatione fiant iuuenes perfecti, & ad omne opus legitimum inſtructi. Duabus aliis partibus, id eſt, ſexta & ſeptima noſtrorum Digeſtorum, quæ in quatuordecim libros compoſitæ ſunt, eiſdem poſitis, vt poſſint poſtea eos & legere, & in iudiciis oſtēdere. Turneb. λύτας interpretari mauult, quaſi ſolutores & interpretes quęſtiorum iuris, de quibus Iuuenalis dixerit. Qui iuris nodos, legumque ænigmata ſoluat. Sed id parum attente, cum eiuſdem honoris nomen tyronibus præberi non poſſit, quod ſummis Ireconſultis. Prat.

Quid ſit Lycuſticum haud facile reperies. & ideo arbitror dictionem eradēdam eſſe, & eius loco linguſtrum reponendum. Quid id ſit, oſtendit Plin. lib. 12. cap. 35. huiuſmodi verbis, Cyprus in Ægypto eſt arbor, ziziphi foliis, ſemine coriandri, flore candido, odorato. coquitur hoc in oleo, premiturq; poſtea, quod Cyprus vocatur. precium ei in libras quinq;, optimum habetur è Canopia, in ripis Nili nata ſecundum Aſcalonæ Iudææ, tertium Cypro inſula odoris ſuauitate. quidā hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Linguſtrum vocetur. Hæc Plin. cui non diſſidet Dioſcorides, qui vbi de odoribus mentionem facit, inter eos illud numerat. Sunt tamen qui è linguſtron literam elidunt.

M.

M Literam ex duob. AA cōſtare B. Irenæus iam olim Lugdunenſis Epiſcopus ſcriptum reliquit, id quod verum animaduerti ex vetuſtiſſimo C. Theod. manuſcripto ante annos 1130. quem aliquando penes me habui. Prat.

M. N. P. NOTÆ ſunt apud Paulum Diaconum, pro manu, mancipio, poteſtate. Vlpia. cap. Inſtit. 24. Ei cuius in poteſtate, manu, mancipioue eſt hæres ſcriptus, legari non poteſt. Idem autem c. 9. & 10. oſtenderat in manu eſſe vxores, & matresfa. in poteſtate liberos, & filiosfam. in mancipio ſeruos. Ergo apud Paulum Diaconum Malo mancipio poteſtate, corruptè legitur. Schard. ex Prateio.

MACEDO primus omnium inſigni quadam auaritia inductus, mutuam cœpit dare pecuniam filiis familiarum, vt poſt mortem patrum ſoluerēt ſub magno fœnore. quod ne traheretur ad exemplum, & paulatim ad conſuetudinem, fuit autor Senatuſconſulti ſane grauiſſimi, per quod pecuniam mutuo datam, amitteret ſceleſtus creditor. vide l. 1. ad SC. Macedon. Sueton. in vita Macedonis c. 11. ita prædicat. Auctor fuit Senatui cenſendi, ne filiorum familias fœneratoribus exigendi crediti ius vnquam eſſet, ne poſt patrum quidem mortem. Ceſſat autem hoc SC. in 11. caſibus, quos refert Gloſſ. in §. illud proprie. Inſtit. Quod cum eo, qui in alien. pot. & Suet. c. 11. in diuo Veſpaſiano. Spieg.

MACEDONIAM, quam Romani viginti annorum bello, vario caſu, nec parua ſuorum clade deuicerunt, Impp. Theodoſius, & Valent. recenſent inter alias illas ſuasprouincias, eaſdemque inclytas, in l. vlt. C. de diuerſ. offic. li. 12. quæ omnes Pannonia excepta, nunc alienæ à CHRISTI nomine ſunt; Pannoniam ſuperiorem non niſi magno dedecore, ſi non potius ſcelere, amittere poterimus. Item Macedonum, id eſt, eorum qui Macedoniam, quæ hodie vniuerſa Turcicæ ditionis eſt, inhabitant, Impp. meminere in l. vlt. de Annon. & trib lib. 10. Plin. autor eſt, quinquaginta populorum frequentia habitatam fuiſſe. Deſcribitur pulchre per Vatia. Spieg.

MACEDONIANVM Senatuſconſultum is ſolus offendit, qui mutuam pecuniam filiofamilias dedit, non qui alias contraxit, puta vendidit, locauit, vel alio modo contraxit. Nam pecuniæ datio pernicioſa parentibus eorum viſa eſt. l. 3. §. is autem. ff. de Senat. Maced. Briſſ.

MACEDONIANVM SCtum, vt ſcribit Suetonius autore Veſpaſiano factum eſt, vel vt Corn. Tacitus autore Claudio, quod probat Petr. Faber lib. 1. Semeſt. c. vlt. non vt Theophilus exiſtimat, à prodigo adoleſcente, ſed vt Vlp. repetit in l. 1. ff. quod cum eo: à Macedone fœneratore improbo, qui filiis familias pecuniam credebat nominibus incertis, id eſt, ſub grandi & illicito fœnore tacito, in ipſius odium, & per conſequens in pœnam creditorum aliorum, qui mutuam filiisfamilia. darent pecuniam. Vult. ad §. 5. n. 1. 2. Inſt. quod cum eo qui in alien.

Senatuſconſulti appellatione Macedonianum accipe, l. 11. §. vlt. ff. de minor. l. 12. §. ſi quis mandauerit, ff. mandati, l. 3. ff. de Except. Briſſon.

MACELLARIVS, qui in macello non ſolum carnes, ſed omnia obſoniorum genera, quinetiam panem, & frumentum vendit. vnde autem Macellum dictum, Feſtus, & Varro lib. 4. de ling. lat. docent. Spieg.

MACELLARII à mactandis pecoribus dicti qui vendunt carnes. Cl. 1. de vit. & honeſt. Cler. Ioh. Bel. Etymol. adde Turnebum aduerſariorum li. 8. c. 71.

MACELLVM dictum (vt ait Donatus) ab Aomanio Macello, ſingularis latrocinii viro, cuius in exilium ob facinora acti, ædes publicatæ ſunt, & dirutæ vt ibi vænirent, quæ veſcendi cauſa eſſent. Dicitur etiam macellum de piſcibus, Paulus:

Eo in Macellum, vt piſcium quicquid eſt, pretio praſtinem.

Forcat. in Penu Iuris Ciuilis c. 22.

MACERIA eſt paries, qui ex alia materia quam cæmentis & lapidibus rite diſpoſitis factus eſt. l. pen. ff. com. prædio. l. æde. 73. de contrah. empt. Quo ſpectat illud Siculi Flacci de condition. agror. Aut congeries, inquit, lapidum aceruatim congeſtæ ſunt, quos ſcorpiones appellant: aut in effigie maceriarum, quæ Attinæ appellantur, item Maceriæ quoque, quæ ex congeſtione lapidum fiunt, & quæ manu, &c. Nam neglectim & quaſi per congeriem coniecti lapides in ripis, finibuſque agrorum, licet per ſubſtructionem non muri, non abſolute parietes ſed maceriæ perhibentur. Quemadmodum autem paries, cum ſemper duobus paribus, vel à fronte, vel à latere ſe conſpicientibus conſtet, etiamſi tetragonum aut hexagonum fiat: ita maceria à longitudine, à voce nempe Græca μακρὸν, id eſt, longum, nuncupata videtur: eo quod magis in longum ſiue latitudinem quam altitudinem porrigatur. Atq; ea altera inter quemlibet alium parietē, & maceriam, differētia conſtituitur. Quamobrem paries, qui vineā, qui hortū ambit vel inſulam munit, ſi murus non ſit: aut intermedius in ædificio aliquo: vel à latere aut fronte ſit latius, quam altius patens, proprio ac ſpeciali ſuo nomine, maceria appellabitur; Qui paries ædibus iunctus altius ſe extollit, quam in longum dimanat, improprie maceria dicetur. Gœdd. ad l. paries eſt. 157. nu. 5. ff. de verb. ſign. Varro de re ruſtica cap. 14. lib. 1. maceriam docet in fundo eſſe facile, fabrile ſepimentum cuius ſpecies ſunt quatuor: quod fit e lapide, quod e lateribus coctilibus, quod e lateribus crudis, quod ex terra & lapillis compoſitis informe. Hinc maceriam ducere apud Caium l. 17. ff. com. præd. Si precario vicinus in tuo maceriam duxerit, &c. id eſt, impoſueris, vt paulo poſt loquitur Virg. Ænei. lib.

—— *Pars ducere muros.*

Moliriq; arcem. Hotom.

Vide Conn. lib. 4. c. 11. nu. 6. Huic adde Forcat. in Auiario, c. 13. num. 1.

MACHINA Vlpiano dicitur, vbi non tam materiæ ratio, quam manus, atque ingenii ducitur. Hinc in l. ſi vt certo. §. ſed interdum. ff. commodat. in Machina operari, eleganter opponit, de plano opus facere: inibique pro inſtrumento, quo commodius moles impellitur, Machinam accipit. Sic l. 1. ff. de mort. infer. videntur & machinæ fuiſſe, quibus ſerui in ergaſtulo, aut alibi continerentur, & coercerentur, etiam liberi interdum. Plinius: Paucis diei horis pingebat, id quoq; cum grauitate, quod ſemper rogatus, quanquam in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit. Prat.

MACHINA frumentaria, apud Vlp. in l. quæſitum. §. 2. de Fund. inſtru. pro inſtrumento, quo frumenta facile in granaria impelluntur. Spieg.

MACHINALIA pondera vocat Auſon. piſtrinalia pondera. Qui inquit, machinalia ſaxa voluunt pondere: ſic amica de machinis empta à Q. Ciceron. fortaſſe dicitur, id eſt de piſtrino vel moletrina. Eſt & cataſta machina de qua emi potuit; ſed in ſingulari numero loquendum videretur. Turnebus aduerſariorum lib. 8. c. 9.

MACHINARVM bellicarum varias ſpecies vide apud Crinitum l. 19. de honeſt. diſcipl. c. 2. proprie autem Machina ſignificat inſtrumentum quo commodius moles quo volumus impellitur. Corr. li. Miſcell. 5. c. 31.

MACHINARI aduerſus hoſtem latronemve. l. 1. §. non fuit. ff. de dolo.

MACHINARIVS Aſinus, Alfeno in l. 60. §. 3. de legat. 3. & Vlpian. l. 12. §. 7. de inſti. generaliter is dicitur, quo ad omnis generis machinas vti poſſumus, ſiue tractorias ſiue vectorias. Hot. Turnebo autem d. c. 9. dicitur molendarius, qui molit, id eſt, qui molam machina quadam incluſam voluit & torquet.

MACHINARIVS, faber, qui tractoria machina onera in altitudinem ſublata collocat. Paulus l. 31. ad leg. Aquil. Si putator ex arbore ramum cum deiiceret, vel machinarius hominem prętereuntem occidit. Hot.

MACHINARIVS menſor, qui norma in metiendo vtitur, vt ii qui probant opera à fabris materiariis facta. Vlpianus leg. 7. ff. ſi menſor falſ. mod. Et ſi menſor machinarius fefellerit, hæc actio dabitur. nam μηχανῆς verbo hanc normam nominauit, vt artificioſam à decempedali diſtingueret. Illius formam cognoſce ex Vitruuii lib. 9. c. 2. Prat. Hotom.

MACHINATIO, dolus, techna Vlp. l. 36. ff. de verb. oblig. Si quis quum aliter eum conueniſſet obligari, aliter per machinationem obligatus, &c. nam paulo poſt infert. Quia enim per dolum obligatus eſt, &c. Prat. Hot. vel

MACHINATIO dicitur imaginatio & cogitatio ad faciendum bonum vel malum, vt in l. 1. §. dolum. ff. de dol. mal. Io. Bello. Etym.

MACHINATOR, pro inuentore & autore accipitur, qui & Architectus dicitur. Raro in bonam partem vſurpatur. Si quidem machinari, proprie eſt dolo, atque aſtutia inuenire.

MACROCHERA, tunica manicata. Spieg.

MACROCOLLA, Lege, protocollum.

MACTE, cum à mactus venit, vox eſt cohortantis, non tamen fere niſi in vocatiuo à Latinis vſurpata, cum genitiuo, ſed raro: interdum cum ablatiuo, vt frequenter iuncta. Ponitur & aduerbialiter Macte, pro eximie, vel egregie: quod pauci obſeruarunt. Spieg.

MACVLA, proprie eſt ſordes, & turpitudo, qua pannus infici poſſit, vt apud Plinium. Fullones, inquit, eas maculas è veſtibus tollunt. Translata autem ſignificatione, ponitur pro turpitudine, infamia, ignominia, & dedecore. Hinc apud Cicer. aſpergere maculis, & afficere macula, & ſimilia legimus. Et Macula infamiæ, pro nota. in l. 1. C. de Nat. li. Sic macula turpis coniunctionis in l. 1. C. de colluſ. deteg. Et macula violati pudoris in leg. 11. C. de quæſt. Modiſtinus per translationem dixit. Maculam ſeruitutis ſuſtinere. in l. fi. de Nat. reſtitut. Libertinus, qui natalib. reſtitutus eſt, perinde habetur, atque ſi ingenuus natus eſt, medio tempore maculam ſeruitutis non ſuſtinuiſſet. Schard. ex Prat.

MACVLATVM ſeruili conditione dicit Imp. in l. 3. pt. C. de infantib. expoſ. Sicut maculatum adulterio ſeruum apud Iuſtinianum. Inſtit. de Hær. inſtit. §. eſt tamen caſus: cum traductum hoc eſt, promulgatum, tum pro in iudicium tractum intelligimus, & accuſatum. Et frequens apud Cicer. vt hominem infamem ac ſceleroſum maculam, labem, ſordes, lutum appellat. Spieg.

MÆNIANA ſunt tabulata proiecta. leg. 20. ff. de ſeruit. vrb. l. 2. §. cum quidam. ff. ne qui in loco pub. l. 242. §. 1. ff. de verb. ſignif. & apud Plin. lib. 35. c. 10. & Valer. Maxim. lib. 9. c. 12. Sic

autem appellata fuiſſe ædificia à Mænio Cenſore Feſtus li. 11.ſcribit, quod is primus in foro vltra columnas tigna proiecit quo ampliarentur ſuperiora ſpectacula. Quod & Iſidor. lib.15. Etym. cap.3. probat Mænium eum Collegam Craſſi fuiſſe, addens quod aliquatenus ex Plin. lib.34. cap.6. confirmari poteſt. Quanquam Aſconius aliam nominis huius rationem adfert. Græci ἐξώστας appellant, auctoribus Honor. & Theod. in l.penult.C.de ędific. priu. Etiam Solaria quod ſoli pateant ea appellari Iſidor. in ſupradicto loco ſcribit. Atque ita à Zenone in Conſtitutio. περὶ καινοτομιῶν non ſemel nominatur, μηδ᾽ ἐπὶ χρεῖαν, ait, μηδ᾽ ἐξ ἑτέρου μέρους σολάρια, ἤτοι ἐξώστας κατασκευάζειν. Et alio loco, θεσπίζομεν τὰ καλούμενα σολάρια μὴ ἐκμόνον ξύλων ἢ καὶ σανίδων γίνεσθαι, ἀλλὰ τῷ τῶν λεγομένων ῥωμανισίων οἰκοδομεῖσθαι σχήματι. Briſſ.

Magi, qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur, hi ſunt, qui permiſſu Dei elementa concitant, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac ſine vllo veneni hauſtu violentia tantum carminis interimunt. Dæmonibus enim accitis, audent ventilare, vt quoſcunque ſuos perimant malis artibus inimicos. ii & ſanguine vtuntur, & victimis ſæpe contingunt mortuorum corpora. c. nec mirum.26.qu.5. Hæc ſunt verba Auguſtini in lib. de ciuit. Dei. Ioan. Bello. Etym.

Magi, in quacunque parte ſint terrarum, humani generis inimici credendi ſunt. l.7. Cod. de malef. & mathema. Briſſ.

Magia improbatur, *Zauberung*. Nam eſt magia quædam Philoſophica ſeu naturalis, quę ab antiquis ſanctiſſima, ac pro ſumma ſcientia habita eſt. Vnde apud Perſas Magus dicitur, quem Gręci Philoſophum appellant: ſicut in Euangelio quoque accipiuntur. Sed de illa Magia, quę dęmonum potentia fit, loquitur Vlp. in l. Cæteræ. §.1. ff. Fam. erciſc. Tantundem, inquiens, debebit facere in libris improbatis, magicis forte, vel ſimilibus. Hæc enim omnia protinus corrumpenda ſunt. De his duabus Magiæ ſpeciebus v. Cælium Rhodiginum lib. 9.c.23. Prat. & Old.

Magicam ſuperſtitionem, hoc eſt, eas pręſtigias quę extra publicum ritum certis quibuſdam incantationibus, & neſcio quibus ineptiis fiebant, damnandas eſſe, Gentes tametſi veram religionē ignorarent, ac in idololatria prorſus eſſent demerſi, attamen lumine quodam naturali intelligebāt. Diuus Auguſtinus, in libris de Ciuitate Dei, laudans veteres Romanos, quod licet multa impia ſacra amplexi ſint, ſemper tamē reiecerint Magiam, omneſque Chaldæorum præſtigias, ait; Legem fuiſſe in XII. Tab. aduerſus artes magicas: Plinius quoque lib.30. cap.1. loquens de magia, ſcribit in hæc verba; Extāt & apud Italas gentes veſtigia eius in XII. Tab. noſtris. Idem lib.28.c.2. cum probare vellet magicarum incantationum aliquam eſſe vim ait, legum ipſarum in XII. Tab. verba fuiſſe; Qvi frvges excantasset: et qvi malvm carmen incantasset. Quales primum in Perſide Magi fuerint, ignotū non eſt. Ex Perſide magia in Græciam allata primum dicitur, per quendam Oſthamem, qui Xerxen in eo quod Græciæ intulit bello comitabatur. Paulo poſt Romani ſuos legatos ad leges petendas in Græciam miſerunt, quo tempore magia, quæ iam degenerat, maxime colebatur à Democrito. Romani recte intelligentes eam eſſe; quæ eſſet, & dici vere deberet κακουργία ſiue γοητεία; totum hoc malum tollere & ex ſua vrbe profligare voluerunt. Virgilius de magicis incantationibus loquens, ait;

Atque ſatas alio vidi traducere meſſes.

an multas eius generis incantationes Romani viderint, neſcio, ſed de iis coercendis vehementer ſollicitos fuiſſe, vel vnius C. Fortii Craſini exemplum teſtimonio eſſe poteſt. Poſtea Cęſares, qui alioqui ſeueriſſimi erant aduerſus omnes magos & incantatores, videntur tamen aliquando fertilitatē aliqua huius generis arte procuratam, vel ſterilitatem depulſam, non improbaſſe. Nam Conſtantinus leg.4.C.de malef. poſteaquam eos grauiter puniri iuſſit, qui magicis artibus contra ſalutem hominum aliquid moliti ſunt, aut pudicos animos ad libidinē deflexerunt, adiicit; Nullis vero criminationibus implicanda ſunt remedia humanis quęſita corporibus, aut in agreſtibus locis innocenter adhibita ſuffragia, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis grādiniſque lapidatione quaterentur. Sane noſter Vlpian. l.1. §. medicos. ff. de extraord. cog. exorciſtas videtur impoſtores appellare; quamuis fateatur, ſe audiuiſſe quoſdam ab iis ſanatos eſſe: neque medicorum nomine ornari patitur; ſed nulla tamen alioqui pœna afficit. Idem, conſtitutionibus principum eos teneri ait, qui aliquam illicitam diuinationem pollicentur. leg. idem apud Labeonem. §. ſi quis De iniur. Sed quænā fuerit illicita diuinatio, nō ſatis intellexerunt Romani, cum ſuos tantopere colerent augures atque aruſpices. Et quam Cicero in hoc genere titubet, teſtes ſunt eius libri de diuinatione. Cęſareſqui poſtea ſecuti ſunt, dum totum vſum diuinationis tollere volunt, ipſa etiam prope mathemata ſuſtulerūt. Sed rerum bonarū vſum ab abuſu diſcernere oportet. Liuius cum de Bacchanalibus loquitur, teſtis eſt, olim ex Senatuſconſulto conquiſitos Romæ fuiſſe omnes veneficiorum & vaticiniorum libros vt comburerentur. Ergo Balduinus curioſus aut longior eſſe non vult, in iis magicis artibus explicandis, quas ignorari volunt leges Romanas. Solum addit prohibuiſſe quoque Leonem Imperat. ne quis in ſuo fundo arte aliqua magica reconditos theſauros conquirat. l.1. C.de Theſaur. In Alexandro Lucianus deſcribit quendam Tyanæum, quem cum infami nota inſignire vult, vocat ἱερὸν γένος, Μαγείας καὶ ἐπῳδὰς θεσπεσίους ἐπιστάμενον, καὶ ἐπὶ σαυρῶν αἰαπομπάς. Et Balduinus in l.12. Tab. c.10.

Magica Carmina l.7.C.de malef. & Mathemat. magici ſuſurri, §. eadem lege. Inſtit. de pub. Iudic. Briſſ.

Magicæ artis libros, apud ſe neminem habere licet: Magici enim libri, inter libros improbatæ lectionis habentur. l.4. §. 1. ff. fam. erciſc. Briſſ.

Magidis fit mentio in l.36. ff. de condi. indeb. Eam pro inſtrumento coinquinatorio ſeu lance quadam accipi poſſe docet Plin. lib.33. dum refert; Cornelium Nepotē tria ſere, tympana ſe iuuene appellata ſtateras & lances, quas antiqui magidas appellauerant. Magidem quoque inter eſcaria vaſa Varro li. 4. de ling. lat. ponit, & à magnitudine ita appellatam dixit. Græcum tamen hoc verbum eſſe, ſignificareque ἀγγεῖον, ἐν ᾧ τὰ ἄλφιτα μάττεται, quod & μάκτρα appellatur, Pollux lib.6. Onomaſt. c.10. & li.7.c.5. ſcribit. Idemque lib.6.c.12. μαγίδας ſuo tempore appellatas ſcribit τὰς ἐπιθεμένας καὶ ᾐρημένας τραπέζας, reperirique apud Sophoclem hoc verbum notat; cuius verba emendatius apud eundem auctorem referuntur lib.10. cap.23. illo loco, καὶ μὴν τὰ ἐπιθέμενα τοῖς τρίποσι, τράπεζαι καλοῦνται καὶ μαγίδες, ὅστις χρῆσθαι λέγοιτο τῷ ὀνόματι κυρωθέντι ἐπὶ τὰς μάκτρας, ἢ ἐπὶ τὰ ἱερὰ δεῖπνα, ἢ ἐπὶ τὰ πρὸς θυσίαν φερόμενα, ὡς παρὰ Σοφοκλεῖ εἴρηται, ἱκαταίας μαγίδος δόρποι. Budæus hac voce ſignificari poſſe ait orbiculatum inſtrumentum, quo panifices & dulciarii piſtores ſubigendis farinis opificii ſui gratia vtuntur. Briſſ. adde Forcat. in penu iur. c.25.

Magis, aduerbium interdum ſubauditur. Vlp. in l.7. ff. depoſit. Quum poſſet non ſuſcipere talem cauſam, quam decipere. Idem in l.2. §.6. ff. de iudic. Alioquin compelletur iudicium accipere, quam inuenire eos qui ſatis pro eo dent. Paulus in l.2. §.1. ff. de reb. cred. Quia in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem, quam ſpecie. Et hoc quidem Hebræorum more, qui ſæpe hanc particulam ſubaudiunt; Vide Ant. Auguſt. lib. emend. 4.c.8. Prat. & Hot.

Magis, & electiue (vt in l. iubere cauere. ff. de iuriſd. omn. iud. alibi ſæpiſſime in iure noſtro occurrit) & comparatiue ponitur. vt in l.2. §. Mutui datio. ff. ſi cert. pet. ſecundum vulgatam lectionem. Haloandri namque variat. Zaſius oſtendit in comment. ſeu. Magis & Minus, diuerſas ſpecies non facere. Old. Prat.

Magis eſt, vel, Magis eſt vt, locutio ICtis familiaris, quæ ſignificat, verius eſt, potius eſt vt dicamus. l.27. §. de eoque. ff. ad l. Iul. de adult. l.38. & l.72. §. Stichum ff. de ſolut. Briſſ.

Magis eſt apud Paulum in ſentent. ſæpe ponitur pro præſtat vel receptius eſt. Vxores eorum, qui operantur, magis eſt, vt inſtrumento cedant. Prat.

Magis magiſque, hoc eſt, frequentius Imp. Conſtantin. in l.1. C.de veter. lib.12. Spieg.

Magis impendere, quam adquirere apud Martianum. l. ſtatuæ. ff. de vſufr. Spieg.

Magis verum, pro verius, vt & apud Andriam Terent. Spieg.

Magis verbum in l.6. ff. de legat.1. non vt ſentit Accurſ. συγκριτικῶς, verum θετικῶς accipiendum eſt, vt & in §. is quoque. Inſt. quib. mod. re contrah. obl. & apud Paul. in l.1. ff. com. diuid. In l. iubere autem. ff. de iuriſd. ſumitur συγκριτικῶς. Vtramque huius verbi ſignificationem eleganter expreſſit Diog. Laert. in Pyrrhone Helienſi, vide Cuiac.2. obſer.39.

Magister eum ſignificat cuius autoritatem & exemplum ſequimur, vel cui rei alicuius præcipua cura incumbit. l. cui præcipua. ff. de verb. ſigni. Feſtus Magiſtros inde voluit dictos quod cæteris magis poſſint, vel quod magis quam cæteri diligentiam & ſollicitudinem rebus, quibus præſunt, debent. Quidam deriuāt à voce Magorum. Nam Laertius ſcribit Magos apud Perſas dictos fuiſſe viros doctos, qui populo præfuerunt doctrina, & ſimul Aſtrologi fuerunt, de anni vicibus & tempeſtatibus homines commonefacientes. Hinc factum eſt, vt magiſtri dicti ſint ii, quorum exemplum & inſtitutionem iuuenes ſequi debent. Cicer. lib.11. epiſtol. famil. in hoc fere ſignificatu vtitur, cum inquit: plura ſcribere non debeo, præſertim ad te, quo magiſtro breuitatis vti cogito: Alciat. d. d. l. cui pręcipua. Magiſtri nomine ceu generico contineri putat Baccalaureos, Licentiatos, Doctores. ſicut enim Athletæ tribus coronis more Græciæ antiquo inſigniri debebant, l.1. C.de Athl. ita in Agone literario tres ſunt diſtincti gradus.

Magister Nauis accipitur, cui totus nauis cura mandata eſt, leg.1. ff. de exercit. act. Item §.3. Magiſtrum accipimus non ſolum quem exercitor prępoſuit, ſed & eum quem magiſter. Hic magiſter nauis à Procuratore quid differat per Bartolum inter primarios legum antiſtites præſidem ſatis declaratur, notando,

notando,quod Magiſtri certæ negotiationi pręponantur:vnde, cum plena quodammodo in eos efficaciſſime adminiſtratio transferatur, quicquid adminiſtrationis nomine geſtum fuit, ad officii præceptum referri debet, vt directe dominus obligari poſſit. In procuratore vero ideo aliud conſtitutum arbitratur, quod ius aliquod tã plenarie in eum tranſmiſſum non ſit, ſed cum ſemper domini nomine contrahere debeat, l.eum qui,ff.de conſtitutio. pecun. ordinarius adminiſtrator non videtur,atq; dominum directe obligare non poteſt.Qua ratione cum magiſtrorum poteſtas ordinariæ, procuratorum vero delegatæ pluribus iuriſdictioni, perquam ſit ſimillima, accidit,quod hi in partes,illi vero in ſolidum conſtituti cenſeantur. Quam Bartoli opinionem quamuis pro communi quam plurimi ſequantur:Fulgoſius tamen non probat. Etenim,inquit,quod ſemper officii nomine contrahat magiſter, perpetuo verum non eſt, vt nec illud quoque quod directo exercitor obligetur. Vide Peck.comment.l.1.§.pręſentem.n. 3.in tit.de exercit.act. Meminit quoque Magiſtri nauium l.1. §.1.ff.naut.caup.l.2.in pr.& §.vlt.ff.de leg.Rhod.l.1.de præſcrip.verb.l.13.§.ſi magiſter.ff.locat.

Magister in auctionibus dicebatur vnus aliquis è creditoribus,qui debitoris bonis auctione diuendendis ita præeſſet,vt ei qui plurimo liceretur,rem addiceret:Nam cum in ea cauſa erant debitoris bona, vt venirent, ſolebant creditores vnum eligere,per quem diſtraherentur.l.vlt. ff.de curat.bon.dand. qui Magiſter dicebatur. Cicero epiſtol.ad Attic.prima,Vna, inquit, agebant cæteri creditores,in quibus erat Lucullus & & P. Scipio, & is quem putabant magiſtrum fore,ſi bona venirent, L. Pontius:Hunc Magiſtrum exiſtimat Hotomannus in libris noſtris Curatorem bonorum appellari,vt in leg.cuius 9.digeſt. de cur.fur. vbi Neratius ita ſcribit: Cuius bonis diſtrahendis curatores facere Senatus permiſit, eius bona creditoribus vendere non permiſit: quamuis creditores poſt id beneficium bona vẽdere mallent. Et in l.vlt. ff.de curat.bon.Si debitor foro ceſſerit,& creditores elegerint vnum per quem bona diſtrahantur, mox extiterit alius qui ſe creditorem dicat,bona debitoris vna cum curatore vendere poterit.Cicero in Quintiana:Cui magiſtri fiunt,& domini conſtituuntur,qui qua lege, & qua conditione pereat, pronuncient,&c.Magiſtrum enim actionis ſignificat, qui cum bona proſcripta eſſent, rerum omnium vendendarum curationem ſuſciperet.Hor.Solebat autẽ is in compitis celebribus & frequentibus vrbis locis tabulam proponere, ſe debitoris bona venditurum his fere verbis: Titius debitor noſter incidit in cauſam venditionis bonorum: nos creditores eius bona vendimus;qui volet,emptor accedat.Hancq; proſcriptionem opinatur Turn.aduer.lib.23. c.vlt.carmen à Cic. vocari 1. de Orat.his verbis. Vt totum illud vt lingua nuncupaſſit, non in 12.tab.quas tu omnib. bibliothecis anteponis, ſed in magiſtri (ſic enim legi vult) carmine ſcriptum videretur. Prat. vide & Gœd.in comm.ad l.57.n.2.& 3.de verb.ſignif.

Magister ſocietatis,vnus aliquis è ſociis dicebatur,qui Romę ſocietati alicui,id eſt,aut ſcripturæ,aut portorii,aut vectigalium,ita præerat,vt &Decumanos quaſi ſenatum cogendi, & ad eos de ſocietatis negotiis referendi poteſtatem haberet: curamq; omnem gereret tabularum,& rationum quę vndiq; ab iis qui operas dabant, Romam mitterentur. Hic Promagiſtrum in prouincia habebat, ſui quaſi muneris vicarium & ſocietati præfectum, qui etiam Magiſter interdum appellatur.Vlpian. l.14.ff.de pact.Item magiſtri ſocietatum pactum & prodeſſe & obeſſe conſtat. M.Tullius ad Craſſipedem: P. Rupilius qui eſt Magiſter in ea ſocietate:& in 4. Verrin. ſæpe.Hot.& Prat.

Magistri cenſus ii erant,apud quod profeſſiones, teſtamenta & tabellionum inſtrumenta edi ac publicari ſolebant. N. de tabel.44.l.teſtamenta.18.l.conſulta.23.C.de teſt.l.orphanotrophos.30.C.de epiſc.& cleric.l.ſecundum,32.C.de donat. l.vlt.C.de iure Emphy. Hic magiſtratus erat in vrbe, quem poſterior ætas γ̃ρικὸν appellauit,auctore Leone No.44.&Suida in Artemio, & locum etiam ipſum quo acta & inſinuationes fiebant,quod & Cedreno eſt ταξάδιον,in prouinciis partes eius ſuſtinebant defenſores ciuitatum.Prat.

Magistrvm conuiuii,Cic.in Cato.maior.dicit,quem ſympoſiarcham Græci vocant.Briſſ.

Magister curiæ apud Plautum in Aulularia, videtur eſſe, qui Græcis φρατρίαρχος dicitur. Et vt pagorum erant magiſtri, ſic curiarum.Vide φρατρία.Sumitur & magiſter curię in libris Feudiſticis, pro eo qui in domo & familia principis aut nobilis, ſecundum dominum primas tenet: qua in re differt à paribus curiæ, qui parem & æquabilem, conuaſallorum dignitatem obtinent,vt ſuo loco diximus.Albertus Krantz lib.9. cap.1. Grauis ſimultas inter militem quendam Regis proximũ, qui mag ſter curiæ illius dicebatur, & alium quendam militem, &c. Idem appellatur ab aliis maior domus: quemadmodum & pares domus dicuntur. vide Francogalliam.Hot.

Magister equitum dicebatur,inquit Varro lib.4. ling. latin. quod ſumma poteſtas huius in equites & acceſſos, vt eſt ſumma in popul.Rom. Dictatoris; vnde is quoque magiſter populi appellatus eſt.Moris autem erat, vt à dictatore diceretur noctu,ſimulatque creatus dictator fuerat Liuius lib.4.Dictator à conſule dicitur:ipſe deinde C.Seruilium Ahalam,magiſtrum equitum dicit. Item & Senatus Dictatorem dici Mamercum Æmilium iuſſit.Is magiſtrum equitum L.Quintium Cincinnatum dixit. Item Virginius dum collegam conſuleret,moratus permittente eo, nocte dictatorem dixit. Is ſibi magiſtrum equitum Poſthumium dixit. Pomponius leg. 2. de orig.iur. Et his dictatoribus magiſtri equitum iungebantur;ſic quomodo Regibus Tribuni celerum, quod officium fere tale erat, quale hodie Præfectorum prætorio. Aurelius leg.1. ff. de off. præfect.prætor. Cum apud veteres dictatoribus ad tempus ſumma poteſtas crederetur, & magiſtros equitum ſibi eligerent, qui aſſociati participes curæ militiæ gratia,ſecundum poſt eos poteſtatem gererent.Prat.

Magister vtriuſque militiæ l.vn.de offic. Iudic.milit.li.6.ff.de domeſt.& protect.lib.12.C.de veteran.

Magistri Scriniorum dicebantur,qui capſulis in quibus Principum reſcripta conſeruabantur, præfecti erant; quo in honore Vlpianum Iuriſc.apud Imp.Alexandrum fuiſſe,Lampridius teſtatur. Vt autem ſcriniorum (quemadmodum ſuo loco dictum eſt) ſic magiſtrorum varia genera fuerunt; comitumque & ſpectabilium nomine dignabantur; Imperatoriæ maieſtatis aſſeſſores erant; eoque honore defuncti, ciuilium munerum omnium vacationem obtinebant. leg.vnic. Co.de magiſtr.ſacr.ſcrin.leg.eos qui, 11. Cod.de excuſat. mun. qua in leg.item vt alibi,perſæpe,tres hi memorantur. Hos ſimiles quidam eſſe dicunt Protonotariis; alii vero magiſtris computorum.Prat.

Magisteriani ſunt agentes in rebus, vt eſt in veteri lexico: Sic autem videntur dicti, quod ex eorum ſchola executores litis magiſtro officiorum attribuerentur, vt Martianus Scotus teſtatur. Iuſtinianus in Auth.de mand. Princ. vel potius præcept.præſidum. Deinde conueniens eſt, ait, ne eos, qui hinc commeant, ſiue magiſteriani ſint, ſiue ex quocunque alio iudicio,permittas ſubditos noſtros ſuperexigere.Sic Haloander noſter vertit, cuius editione libenter vtimur. Interpres,& eum ſecutus Alberic. Magiſterianos inter Magiſtratus genera referri monuerunt.Spieg.

Magister populi, Dictator dicebatur, vt ex Auguralium librorum auctoritate,Seneca lib.19.Epiſt.comprobat:teſtimonium etiam illud adferens,quod qui ab eo nominabatur,eiq; iungebatur,Magiſter Equitum vocabatur,de quo fit mentio l.2.§. populo deinde aucto.ff.de orig. iur. l. vn.ff. de off. præfect.præto Briſſ.

Magister autem populi Dictator eſt appellatus, quod ſumma eius poteſtas in populum eſſet: Vnde reliqui quidem minores,quam hi magiſtri,dicti magiſtratus.Prat.

Magister vniuerſitatis ab Vlpiano dicitur in l.9. ff. rat.rem hab.pro eo quem magiſtrum ſocietatis in l. 14. ff.de pact. idem appellat.Hot.

Magisterivm, magiſtri dignitas,ſeu officium.

Magistri admiſſionum l.vn.C.Theodo.qui à prębitio Tiron.

Magistri æris l.vn.C.de anno.& cap.

Magistri cæremoniarum, hodie vocantur, qui in regum aulis,quum pompa fit, vnicuique incedendi locum ordinemque præſcribunt. Eos, & quidem recte veteribus dictos eſſe deſignatores,Bud.adnotauit in l.athletas. de his qui not.infam. prolato, quod in prologo Pœnuli apud Plautum inuenit,exemplo.Spieg.

Magistri Epiſtolarum, qui ciuitatum legationibus,poſtulatis ac precibus audiendis, & ad Principem referendis præerant.Horũ meminit Spartian.in Hadriano & Sido.Apoll.li. 9.Epiſt.Erant & magiſtri Epiſtolarum Gręcarum,qui,vt notitia habet,eas epiſtolas quæ Græce ſolebant emitti,aut ipſi dictabãt,aut Latine dictatas transferebãt in Græcũ.Prat.Br.

Magistri inter agentes.§.ad iſtum.epiſt.de Iuſtinian.C.confir.Briſſ.

Magistri legum appellantur in procemio Pandect. quos hodie Doctores dicimus. Brechæus l.cui præcipua.ff. de verb. & rer.ſign. Hinc credendum eſt fluxiſſe appellationem hãc, vt Romanæ Rotæ auditores adhuc Magiſtros appellẽt,quaſi ad eam legum peritiam deducti, vt magiſterio fungi poſſint, ſeu magis,quia doctoratus inſignia aſſecuti ſunt. Galli enim pleroſque Doctores Magiſtros appellant, & appellationem hanc curia ſeruauit, dum Gallia Romam reuerſus eſſet. Aldob.in procem.Inſt.in verb.Magiſtro.

Magistri libellorum ſunt, qui ſupplices libellos à priuatis oblatos tractabant: quo in honore fuiſſe Papinianum apud Imper.Seuerum Pertinacem licet cognoſcere ex l.reſcriptũ, l.12.ff.de diſtract.pign. Libellos,inquit Tryphoninus, agẽte Papiniano. Vocantur etiam Chartophylaces, & Gallis,Maſtri requeſtarum.Prat.

Magistri memoriæ epiſtolis vel libellis præerant:l.12.de excuſ.muner.;li.10.C.Ammia.li.27. Trebellius Pollio in Clau-

dio.Et apud Auguſtinũ Epiſt.55. Hi, vt eſt in notitia, adnotationes omnes dictabant & emittebant, ſed & precibus reſpondebant. Eumenius Rhetor in Orat. pro Scholis inſtaurandis, magiſtrum ſe ſacræ memoriæ fuiſſe & trecenta Seſtertia annua accepiſſe ſcribit.Briſſ.

MAGISTRI militum,qui ϛρατηλάται in Nouellis,ſæpe in conſtitutionibus Impp.nominantur,Eminentiſſimique & magnifici, excelſi,& illuſtres appellãtur.leg.8. C.de modo mult. leg.2. C.de offic. pręfect.pręto. Eos in locũ legatorum, qui ex conſularibus ad exercitus mittebantur,ſubſtitutos, Veget.lib.2. c.9. ſcribit. Erant autem magiſtri tam equitum quam peditum; Quorum quatuor erant pręſentales ſiue in pręſenti; Duo in Oriente, totidem in Occidente. His adiuncti erant alii; Equitum & peditum per Illyricũ; equitum & peditum perGallias,quę omnia ex notitia liquet. Habebant autem hi inter militares viros vel priuatum actorem & reum militarem,etiam ciuilium quæſtionum audiendi facultatem. l.6.C. de iuriſdictionib. Briſſ.

MAGISTRI officiorum erant,qui procurabant,vt milites in acie cæteros antecederent, quibus ſtipendia meliora darentur, vel labor prolixior faceret anteire vt in leg.2. C. de offic. magiſtr.Tum ad magiſtros officiorum pertinebat ſignificare quotannis Cęſaribus, vt ſe numerus militum haberet caſtrorumque ac clauſularum iura procederent. vt ex l.4. eodem titulo colligere licet.Porro,ni fallor,tum magiſtri officiorum erant hi,qui à Põponio Læto præfecti caſtrorum vocantur, quibus (eodem authore) curę erant caſtrorum poſitiones,valli,foſſæ,tentoria,tabernacula,tormenta bellica, & cætera. Hæc Hegendorph.in Exegeſi, ne quem gloria debita fraudem.Anchor.

Erant & MAGISTRI officiorum, in Oriente vnus, in Occidente alter.leg.2.& 3.Cod.vbi ſenator.l.36..Cod.de appellation. leg.2. §. ſin autem. C.de temporibus appel.leg.2.C. de his qui permit. iud.Et apud Ammia.lib.20.& Ambroſ.Epiſt.53.li.7.& inNotitia,& Nicephor.lib.8.Eccl.hiſtor.c.10. ſub horum diſpoſitione erant fabricę.ItemScrinia memorię, ſcilicet,Libellorum,Epiſtolarum,& Diſpoſitionum. Scholæ item Scutariorum,armaturarum, ſeniorum,agentium in rebus,& deputatorum eiuſdem ſcholæ. Admiſſionales item,& Cancellarii. Item curſus publici poteſtas, vt apparet ex l.9. de curſu publ.lib.12.C.Briſſ.

MAGISTRI ſcripturæ dicebantur, qui eius vectigalis ſocietati præerant. Cicer. Epiſtol.63.lib.13.famil.Qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat.Et li.3.inVerrem.cum eſſet Magiſter ſcripturę,& ſocietatisPublicanorum.Et 4.inVerrem.In ſcriptura Sicilię,pro Magiſtro eſt quidam L.Carpinatius.Briſſ.

MAGISTRI paganorum fit mentio apud Sicul.Flac.in li.de condition.agr.& in fragmento quod ei ex libris Magonis & Vegoiæ coniunctum eſt.Briſſ.

MAGISTER rei priuatę vide l.5.C.vbi de cauſ.ſtat.l.2.C.Th.de iur. fiſc. Briſſ.

MAGISTRI Scrinii libellorum.§. ad iſtum. in Epiſt. de Iuſtinian.C.confir.Nou.Valentinian.tit.3.& apudCaſſiod.lib.6. var.hiſtor.cognitiones & preces tractabant.Briſſ.

MAGISTER Veſtium, l.pen.C.de mur ileg.

MAGISTRI vicorum fit mentio apud Sueton.in Auguſt. cap. 30.& cap.fin.& in inſcriptione, quæ Romæ eſt ante portam palatii: quos vno vocabulo vicomagiſtros Publ.Victor appellat. Briſt.

MAGISTRI etiam appellantur, qui bonis debitoris diſtrahendis communi creditorum cõſenſu præficiebantur.Quod verbum apud Cicer.Epiſt.ad Attic.frequens eſt.Theophil.in titul.de ſucceſſio. bonor. de creditoribus miſſis in bonorum poſſeſſionem debitoris latitantis agens, παρελθουσῶν δὲ ἐκείνων τῶν ἡμερῶν ἐγίνετο δευτέρα προσέλευσις ὑπὲρ αὐτῶν, αἰτούντων ὥστε αὐτοῖς ἐξουσίαν εἶναι, ἵνα ἐξ αὐτῶν προβάλλωνται τὸν ὀφείλοντα διαπωλῆσαι τὴν περιουσίαν, ἐπειδὴ γὰρ δυσχερὲς ἦν πάντας συνιέναι καὶ ταύτην καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐχθρεύειν ἐξ αὐτῶν, ἕνα ὅστις ἐλέγετο μαγίστρος, καὶ λοιπὸν αὐτοὺς συνεφόρει τοῖς βουλομένοις ἀγοράσαι.Eſt in hoc verbo elegans Ciceronis à Quintiliano lib.6. notatus iocus in Pletorium Fonteii accuſatorẽ, cuius matrem dixit dum vixiſſet ludum, poſtquam mortua eſſet,magiſtros habuiſſe.Quod infames fœminæ ad eam conuenire ſolitæ eſſent, poſt mortem bona eius venirẽt.Videtur autem huiuſmodi magiſter Curator bonorum in libris noſtris appellari, vt ex leg.vlt.ff.de curat.bon.dan.patet. Præterea magiſtros ſcripturæ appellabant,qui eius vectigalis ſocietati præerant.Cic.lib.13.Epiſt.quas familiares vocant, ad Silium: Terentius operas in ſcriptura pro magiſtro dat. Et li.5.Epiſtol.adAttic.pro magiſtris ſcripturę,& portus,& noſtrarum Diœceſium & 4.in Verr. In ſcriptura Siciliæ pro magiſtro eſt quidam L.Carpinatius. Vide ſupra Magiſter in auctionibus.

MAGISTRI vocem, proprio nomini antepoſitam,de literarum magiſtro Pontificii iuris Interpretes accipiunt:quum vero ſequitur, vt de fabro,opifice,artificeue intelligunt:ſed quam recte,ipſi viderint:Magiſtri etiam dicuntur,qui bona ſub haſta vendunt.Vide Cælium lib.11.c.5.Spieg.

MAGISTRO debetur reuerentia.l.à quib.ff.de Don.Alber.Spie.

MAGISTRUM excuſare debet diſcipulus exemplo Caſſii. l.dicere.de recept.arbitr.Spieg.

MAGISTROS Paulus dici ſcribit, quibus præcipua cura rerum incumbit,& qui magis quàm cæteri diligentiam & ſollicitudinem rebus,quibus præſunt,debent.Ipſoſq; adeo Magiſtratus per deriuationem àmagiſtris cognominari.l.57.ff.de verbo.ſign.Feſtus vero lib.11.Magiſtrare ait,eſſe moderari:Indeque magiſtros non ſolum doctores artium, ſed etiam pagorum,ſocietatum,vicorum, collegiorum, equitum dici: quia omnes hi magis cæteris poſſunt.Briſſ.

MAGISTROS ſuos tempore Conſtantinopoli fuiſſe vigintiquatuor Luitprandus lib.6.c.5.ſcribit.

MAGISTROS pro cuſtodibus accipi,Seru.lib.5.Æneid. notat,citatque illud Terentii Phorm.Ac.1.ſce.2. me filiis relinquunt quaſi magiſtrum.

MAGISTERIUM poteſtas.l.6.C.de iuriſdict.l.vlt. C. vbi de curiali vel cohort.l.3.C.vbi ſenator.l.33.C.de appellatio.l.vlt. C.de fide inſtrum.l.vlt.Cod.de offic. milit.iud.quam Suidas μαγιστερίαν ἀρχὴν vocat. Et Magiſterium militare. l. 25. C.de procuratorib.Latini auctores etiamMagiſteria numero multudinis dicunt,vt Cicero in Cato.Me vero & Magiſteria delectant:Et apud Suetonium in Octauio c.2.Magiſteria municipalia.Briſſ.

MAGISTRATUM eſſe, eſt vel ordinaria iuriſdictione fungi, vel merum imperium obtinere, quod ſatis arguunt verba Iuriſconſult. in l.eum qui de iuriſd. omn. iudic.quum ait,Magiſtratus qui in aliqua poteſtate ſunt,&c.Nam poteſtas in perſona magiſtratuum imperium ſignificat, l.poteſtatis.de verb. ſignif.Itidem probant exempla,quę inibi Iuriſconſ.adducit, quum ea ſint magiſtratuum, quibus merum imperium conceſſum eſt.Spieg.

MAGISTRATUM imminuere dicebant veteres, quod tunc derogare iuribus,& pręrogatiuis officii dicunt.Spieg.

MAGISTRATUM inquietare in l.1.ff.de Poſtulan.Ibidẽ inſignia magiſtratus videre & reuereri non poſſe.§.origo vero.Spie.

MAGISTRATUS,inquit Varro lib.4.de ling.lat. à magiſtro dicitur:ſicut Albatus,ab albo.Quam deriuationem etiamPaulus noſter approbat in l.56.ff.de verb.ſign.Eſt enimMagiſter populi, Dictator; cui ſummum & vniuerſum imperium commiſſum eſt;cuius cęteri omnes magiſtratus partem obtinent. Feſtus verò à magiſtrando magiſtratus dictos ait,qui per imperia potentiores ſunt,quam priuati.Dicebatur autem olim quidem Magiſtratus, is qui iudicium auſpiciumque haberet, quemadmodum Cicero in Legibus ſcribit, Magiſtratus omnes iudicium auſpiciumque habento. Poſtea verò dicti ſunt Magiſtratus, quibus Reſpub. vel omnino vel ex parte à Populo vel principe commiſſa eſſet. Omnino,vt Dictatores; item primis temporibus Conſules, qui regio imperio erant: aut cum SC.extremæ neceſſitatis factum eſſet.Ex parte vero vt Conſules, poſteaquam alii magiſtratus creati ſunt, qui partem iis ſuæ poteſtatis ademerunt: item Prætores, aliique inferiores omnes.Hot.

MAGISTRATUS apud Pomponium, l.2.de Origin.iur. ſignificat omnes quibus iudicandi functio commiſſa fuerat: non vt ius conſtituerent,ſed vt id quod cõſtitutum eſſet dicerent, quaſi viua vox iuris Ciuilis. l. nam & ipſum. ff.de iuſtic. & iur. §. Prætorum quoque.Inſtit.de iur.nat.gent.Spieg.

MAGISTRATUS vocabulum,P.Bembus in Epiſtolis, quas Leonis Pont. nomine plane Ciceroniane ſcripſit, numero multitudinis eleganter vſurpat pro Dynaſta, vel magis Poteſtate;quæ vox hodie Italis vulgo denotat eum, apud quem eſt arbitrium moderandæ Reipublicæ vel ciuitatis. Cæterum magiſtratus fiducia iniuria non licet. l. nec magiſtratib. ff.de iniur.Spieg.

MAGISTRATUM & ciuilem ordinationem Deus inſtituit ſub ipſum ſtatim creationis tempus, quando poteſtatem tradidit Adæ in ea omnia,quæ in terra & mari ſunt.Prat.

MAGISTRATUUM gradus omnes & publica imperia ex fonte quarti præcepti,Honora patrem & matrem promanarunt,& Deo placent.Prat.

MAGISTRATUS audientiam præbere debet, & recte ſecundum leges, & abſque omni adfectu iudicare. Nouel. de prætore Thraciæ.§.Oportet inſuper.Conſtit.26.Old.

MAGISTRATUS honeſta ſemper debent præcipere:omnes ſubditi obtemperare debent magiſtratibus. Sicut enim magiſtratuum eſt,recte imperare:ita ſubditorum eſt,humiliter obſequi.Parentum& liberorum exempla vtriſque verſari debent ob oculos.Prat.

MAGISTRATUS imperiaque approbat Deus, ſine quibus nec domus vlla, nec ciuitas, nec gens,nec hominum vniuerſum genus ſtare,nec rerum natura omnis,nec ipſe mundus poteſt, vt Cicero dicit. Porro non magis ſine magiſtratu ciuitas, quam nauis ſine gubernatore,ſalua eſſe poteſt.Magiſtratuum itaque hæc eſt vis, vt præſint,præſcribant, quæ ſunt recta & vtilia,& coniuncta cum legibus.Vt enim(ait Cicero) Magiſtratibus leges;ita populo præſunt magiſtratus; vereque dici poteſt,

poteſt, magiſtratum legem eſſe loquentem: Legem autem, mutum magiſtratum. Et profectò quid profuerit multas habere Leges, niſi ſint qui moderentur ac rectè diſtribuant? Quocirca Pomponius in l. 2. §. poſt originem. ff. de orig. iur. loquens de magiſtratibus; Quia, inquit, per eos qui iuri dicendo præſunt, effectus rei accipitur. Parum eſt enim ius in ciuitate eſſe, niſi ſint, qui iura reddere poſſint. Vide quam pulchre accedant hæc ſententiæ Apoſtoli Rom. 13. qui tradit: poteſtatem, ordinationem Dei eſſe. Quis igitur non obtemperet ius dicenti, autoritate omnipotentis Dei? Nec vero ſolum vt obtemperent obediantq; magiſtratibus, ſed etiam vt eos colant, diligantque, requiritur, teſte Cicerone. Nam ait, & qui imperat, paruerit aliquando neceſſe eſt; & qui modeſte paret, videtur, qui aliquando imperet, dignus eſſe. Bone Deus, quam ſunt iſtæ voces dignæ, vt ſemper meditemur. Plus enim conferunt lucis ad Ciuilem diſciplinam, quam omnes Doctorum iuris verboſi commentarii. Vetus autem inter ſapientes quæſtio fuit, vtrum magiſtratus præeſſe legibus, an leges magiſtratibus deberent; quam totam ſedat Stoicæ ſummæ ſapientiæ Chryſippus, cuius verba recitat Martianus in l. 2. de legibus. Ex illis autem manifeſtum fit, magiſtratus ciuitatis ſubeſſe legibus oportere. Nec mirum, quia legum miniſtri ſunt, vt docet Cicero. Vide Salomonium in dict. l. 2. de legib. Old. Prat.

MAGISTRATVS in adeundo ſe exhibere debet facilem, in reſpondendo grauem. Calliſtratus in l. obſeruandum. ff. de offic. præſ. Old. Prat.

MAGISTRATVS non debet velle videri humanior, quam lex, vbi aliquid conſtitutum eſt, Nouel. de iudicibus. §. Vt autem omni modo, conſtit. 82. Omnis enim iudex, ſiue magiſtratum gerat, ſiue aliter iudicet, leges obſeruare, & ſecundum illas proferre ſententias debet. Et quamuis in medio litis Imperatoriam accipiat iuſſionem, aut ſacram formam licet pragmaticam: lex tamen præferenda eſt ibi. §. fin. Old. Prat.

MAGISTRATVS plurimum debet proſpicere fœminis, pupillis, vel aliis debilibus perſonis, etiamſi nemo petat. Vlpianus in l. nec quicquam. §. obſeruare. ff. de offic. proconſ. Old. Prat.

MAGISTRATVS qui ciuilia adminiſtrant officia puris vti manibus, & omni præda abſtinere debent, contenti ordinario tributo. Nouell. vt præſid. abſque vlla datio. §. ſubit igitur. conſtit. 8. Si enim magiſtratus lucro intenti ſint, multos reos ſontes accepta pro delicto pecunia abſoluunt, multos rurſus inſontes condemnãt. Nam omnium flagitiorum principium & finis eſt, pecunias ex officiis conquirere. Auaritia quippe omnium malorum mater exiſtit: & maxime cum in animis magiſtratuum innaſcitur. Siquidem magiſtratus, omnia auro habens venalia, delinquendi anſam præbet. Ibid. Old. Prat.

MAGISTRATVS Romæ hos habitos Pomp. in l. 2. ff. de orig. iur. tradit: Dictatores, Conſules, Cenſores, Prætores, Ædiles, Tribunos plebis, Quæſtores, Decemuiros, Præfectum vrbi, Tribunos militum: Alios autem fuiſſe, qui etſi magiſtratus non eſſent, extra ordinem tamen, vtilitatis cauſa conſtituti ius dicebant, vt Præfectum annonæ & Præfectum Vigilum, de quibus accipiendum eſt quod in l. 7. in fin. ff. de offic. proconſ. ſcriptum eſt. Briſſ. Adde Corraſ. lib. miſcell. 3. c. 3.

MAGISTRATVS populi Romani poſt prouinciarum diuiſionem ab Auguſto factam, dicti ſunt, qui tum in vrbe, tum in populi prouinciis, qui proconſules mittebantur, ius dicebant. Ob eamque cauſam à Præſidibus prouinciarum diſtinguuntur in Pandectis. Nam hoc nomen ad Prouinciarum Cæſaris rectores conſtringitur. Vlpian. in l. 4. §. 1. ff. de inter. in iur. Quod ait Prætor in iure, ſic accipiendum eſt apud magiſtratus populi Romani, vel præſides prouinciarum vel alios iudices. Niſi forte populum Romanum, qui in vrbe eſt, ſignificet. Hotom. magiſtratus autem qui in prouincias cum Imperio mittebantur, non Conſules, Prætores, Quæſtoreſve appellabantur, ſed Pro Conſule, Pro Prætore, Pro Quæſtore, cum eorum vicem in prouinciis repræſentarent. Ac poſtea coaleſcentibus in vnum vocabulis, Proconſules, Proprætores, Proquæſtores dicti ſunt. Briſſ.

Sic MAGISTRATVM poteſtatemque, vt diuerſa diſiungi videmus in l. 1. ff. quod quiſque iuri. l. 3. in fin. ff. de arbitr. l. 8. ff. de accuſat. quod non omnes publica poteſtate præditi magiſtratuum nomen obtineant. magiſtratum tamen generaliter Vlpian. à propria ſignificatione paululum recedens, eum interpretatur, qui in poteſtate aliqua ſit: veluti Proconſulem, prætorem, & alios prouinciarum rectores l. 12. ff. de iuriſdict. Et omnes, qui tribunali ac iuriſdictioni præſunt, iudices. Magiſtratuum etiam nomine nonnunquam municipales intelligendi ſunt. l. 27. l. 31. ff. de neg. geſt. l. 11. l. 13. ff. ad municipal. tit. de magiſtratibus conueniend. Briſſ.

MAGISTRATVVM multiplex diuiſio eſt. Alii erant maiores, alii minores. maiores dicebantur, qui imperium poteſtatemque habebant, id eſt, qui nec obedientes & noxios ciues multa & vinculis coercendi poteſtatem habebant. vt Cic. lib. de legib. III. declarat. & intelligitur ex l. 2. ff. de in ius vocand. l. 32. ff. de iniur. l. 131. ff. de verb. ſign. quales ſunt in vrbe Conſul, & Prætor, & præfectus vrbi: in Prouinciis Proconſules, aut Proprætores, item præſides. Minores dicebantur, quibus neque imperium neque poteſtas data erat, ſed minor aliqua Reipubl. procuratio. Itaq; aperte deſcribuntur in d. l. 32. ff. de iniur. qua de cauſa de ſe Cicero Ædile (qui minor magiſtratus eſt) Verrin. 2. loquens: Erat, inquit, tum Conſul Hortenſius cum ſummo imperio ac poteſtate: ego autem Ædilis, hoc eſt, paulo amplius quam priuatus. Itaque in ius Ædiles vocari potuiſſe, conſtat ex Gell. lib. 13. c. 13. & l. cumque, 13. ff. de peric. & commod. In his numerantur à Cicerone Tribuni ærarii, Quæſtores, Triumuiri capitales, item procurator Cæſaris, ex l. non licet, 47. de contr. empt. Hotom. Prat.

MAGISTRATVS qui maiores, item qui minores dicerentur, Gellius (exponens hæc verba: Ne quis magiſtratus minor de cœlo ſeruaſſe velit) ex his M. Meſſalæ verbis docuit, lib. 13. c. 14. Patriciorum auſpicia in duas ſunt poteſtates diuiſa. maxima ſunt Conſulum, Prætorum, Cenſorum. Neque tamen eorum omnium inter ſe eadem, aut eiuſdem poteſtatis: ideo quod collegæ non ſunt Cenſores Conſulum, aut prætorum: Prætores Conſulum ſunt. Ideo neque Conſules aut Prætores Cenſoribus, neque Cenſores Conſulibus, aut Prætoribus turbant, aut retinent auſpicia. At cẽſores inter ſe, rurſus Prętores Conſuleſq; inter ſe & vitiant & obtinent. Prętor etſi collega Conſulis eſt, neque Prętorem neque Conſulem ius rogare poteſt: vt quidem uos à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora ſeruatum eſt. Et vt in commentario XIII. C. Tuditani patet, quia imperium minus Prætor, maius habet Conſul: & à minore imperio maius, at à maiore collega rogare iure non poteſt. Nos his temporibus Prætores Prætore creante veterum auctoritatem ſumus ſecuti: neque his comitiis in auſpicio fuimus. Cenſores æque non eodem rogantur auſpicio atque Conſules & Prætores. Reliquorum magiſtratuum minora ſunt auſpicia. Ideo illi minores, hi maiores magiſtratus appellantur. Minoribus creandis magiſtratibus, Tributis comitiis magiſtratus, ſed iuſtius curiata datur lege: maiores Centuriatis comitiis fiunt. Quod autem collega Conſulis Prætor dicitur, ideo dictum eſt, quod eodem auſpicio crearentur, vt ibidem ſcribit Gellius. Hot. & Prat.

MAGISTRATVS vtique pop. Rom. proprie dicebantur, qui in vrbe ius dicebant. Eaque de cauſa à Præſidibus prouinciarum ſeparantur l. 3. §. 1. ff. quod met. cauſ. 131. in fi. ff. de verb. ſign. Et ideo qui in prouincias cum imperio mittebantur, non Conſules, Quæſtores, Prætoreſve appellabantur: ſed pro Conſule, pro Quæſtore, pro Prætore, cum eorum vicem in prouinciis repræſentarent. Ac poſtea coaleſcentibus in vnum, Proconſules, Proquæſtores, Proprætores dicti ſunt. Briſſ.

MAGISTRATVS alii Vrbani ſunt, alii Prouinciales, alii municipales. Prouinciales proprie Poteſtates dicuntur, l. eum qui. 13. ff. de iuriſd. vbi pro PRÆTO, legendum putarem vel PRÆSES vel Proprætor. Itaque ſæpe imperium à poteſtate diſtinguitur. vt l. 13. ff. de arbitr. l. 1. ff. quod quiſque iur. l. 8. ff. de accuſat. municipales autem ſunt veluti Duumuiri, magiſtratuumque nomine ſæpe municipales intelliguntur: vt in rubr. de magiſt. conueniend. & l. 27. l. 31. ff. de negot. geſt. l. 11. & l. 13. ff. ad municip. Item

MAGISTRATVVM alii ordinarii ſunt, alii extraordinarii. Ordinarii dicuntur, qui ordine legibus inſtituto ſolenni more creantur, & perpetuo vſurpantur: vt Conſul, Prætor, Ædilis, Quæſtor. Extraordinarii vero, qui, cum vſus Reip. poſtulat, præter vſitatum ordinem conſtituuntur: quales erant Dictatores, item Pręfecti annonæ, & Pręfecti vigilum: vt ait Pomp. leg. 2. ff. de origin. iur. Item qui in prouincias Proconſulari aut Proprætorio, imperio aut antequam Conſules Prætoreſve fuiſſent, aut non ſtatim poſtquam vrbanum illum magiſtratum in vrbe geſſiſſent, mittebantur. Quod enim nonnulli tradunt, Prouinciarum adminiſtrationes omnes extraordinarias fuiſſe, falſum eſt: eaque de re copioſe in Commentariis Manilianæ Orationis diſputauit Hot.

MAGISTRATVS plebeii, vt Manutius exponit, dicebantur, qui plebis cauſa, & ex ipſa plebe, Patritii vero qui patritiorum cauſſa, & ex patritiis familiis primum erant inſtituti.

MAGMENTARIA fana dicuntur vaſa ſacra, quibus magmenta & exta ſacra impoſita aræ inferebantur. Turnebus aduerſar. lib. 22. c. 7.

MAGNA & euidens calliditas apud Vlp. de Dolo. in fin. l. & eleganter. Spieg.

MAGNA cauſa, quæ ſit apud Iuriſconſultos, nec Gloſ. nec interpretes certo tradidiſſe, Zaſ. ex eo docet. quod exempla ab eis poſita, ſint improba. Vnde ipſe dici vult ſuo periculo, & quidem noue, quod magna cauſa poteſt verti in eo, qui eſt condemnatus, vt pecuniam ſoluat: cæterum quia confeſtim cogitur proficiſci in neceſſitatem reib. hic ceſſare ordinem executionis contra eum: modo paratus ſit dare fideiuſſores, vel pignora, ne neceſſitas reipubl. impediatur. Cæterũ, inter magni ponderis, ſiue grauiores cauſas, in iure Ciuili referuntur ab

idoneis interpretibus cauſa matrimonii, item ſtatus, atque famæ,& quales ſunt omnes cauſę criminales.vid.Bart.in l.admonendi.ff.de iureiur.Spec.tit.de aduoc verſ.cū autem.Prat.

Magna dos ſecundum qualitatem perſonæ intelligitur. C. de Collat.Aut. quod incum,& ibid.not.Prat.

Magna machinatio, apud Iuriſconſul.in l. quid enim de dolo.

Magna mora,ſex menſium dicitur,l vlt.C.de cenſib.Spieg.

Magna poſſeſſio l.5.§.Idem prætor.ff.de Rebus eor.

Magna negligentia, culpa eſt: magna culpa dolus eſt: Paulus in l.magna.ff.de verb.ſignif.vide Lata culpa.Prat.

Magnæ facultates recipiunt æſtimationem, partim ab arbitrio iudicis,partim à vulgi opinione, partim à qualitate perſonæ. Vide quæ not.in §.ſed hoc iure vtimur: Inſtitut.de Atil.tut.Spleg.Prat.

Magnarii negociatores, qui trans mare ad ſe deuehi ſpecies curant,vere,& vt ita dicam,Alciatus ait, ἐμφαπωτ'ἔρι mercatores ſunt. Spieg.

Magnanimitas, id eſt, ſublimitas & præſtantia animi, proprie Imperatoris eſt. Seneca autumat, magnanimitatem & fortitudinem idem eſſe, nihilque aliud in rebus humanis magnum,niſi animum magna deſpicientem.Spieg.

Magnas fraudes in rationibus committere. Vide Vlpianum in l.vnde Neratius.in §.idem Julianus.ff.ad leg.Aquil.Spieg.

Magni, id eſt,Imperatores,apud Martianum in l.1.ff.de requir. reis.Briſſ.

Magni facere.l.4.ff.de offic. proconſul. magni pretii eſſe.l.14. ff.de furt.

Magnifacere, non eſt vt Interpres exponit apud Vlp.in l.1.§. fin.quod vi aut clam.valde diligere,ſed in precio habere. vulgo dicunt,reputare. Idem in l.obſeruate.§.ingreſſus.de offic. proconſ. magni enim faciunt, ait, prouinciales, ſeruari ſibi conſuetudinem iſtam.Prat.

Magni arbitrari dicitur, vt magni ducere,magnifacere.Spieg.

Magnificare verbum, deuitatur à nonnullis: nec patiuntur dici, magnificat anima mea Dominum, cum Terentium ea vox non puduerit.Ex Inſulano.Spieg.

Magnificentia, eſt, (inquit Cicero de inuent.lib.1.) rerum magnarum & excelſarum cum animi ampla quadam & ſplendida propoſitione agitatio,atque adminiſtratio.

Magnificentia mea, in l.1.C.de Veteran.lib.12.magnificentia veſtra.C.de offic.eius qui vic.alt.Jud.obt.Spieg.

Magnificentia publica.Huius meminit Cicero pro L.Flacc. Hæc,inquit,ratio ac magnitudo animorum in maioribus noſtris fuit: vt quum in priuatis rebus,ſuiſque ſumptibus minimo contenti, tenuiſſimo cultu viuerent, in Imperio, atque publica dignitate, omnia ad gloriam ſplendoremque reuocarent. Quæritur enim in re domeſtica continentiæ laus, in publica dignitatis.Spieg.

Magnificentissimvm Senatuſconſultum,pro ampliſſimo & nobiliſſimo,apud Cic.lib.1.de diuinat.

Magnificentissimvs, ab Imperatore exquæſtor appellatur in Authent. Vt diuinæ iuſſiones. quod & ab Alberico adnotatum eſt.Spieg.

Magnificorvm titulus tribuitur prefectis prætorio,magiſtris militum,magiſtris officiorum, magiſtris inter agentes, quæſtoribus,comitibus domeſticorum, l.16.C.de teſt.milit.l.vlt. C.vbi Senator.l.33. C.de appellation.§.ad iſtum.epiſt.de Juſtinian.Cod.confir.Et in epiſt. Inſtit.in §.cumque.l.8. C. de modo mult.l.6.& l.vlt. C. de aduocat diuerſ. iudicior. l. 6. C. de aduocat.diuerſ. iudicum.Briſſ.

Ita Magnificos viros magnificoſque iudices interpretabimur in l.32.in fin.& l.34.C.de appellat.Briſſ.

Magnificvs dicitur, autore Ariſt.qui in magnis pro dignitate ſumptum facit, vel qui res præclaras gerit. Interdum tamen Catanæo teſte,pro glorioſo & iactabundo ponitur.Vide Abb. in c.nouit.de off.deleg. Cæterum in quibus magnificus cum liberali conueniat,in quibus etiam ab eo differat,pulchre demonſtrat Pontanus in de magnificentia:quam ille definit,pecuniæ fructum eſſe.Spieg.

Magni item æſtimare: vide Paul.in l.puta enim.ff.ad legem Aquil.Spieg.

Magnitvdo, æris alieni, Impendiorum,patrimoniorum,pecuniæ, aquarum, Rei, fluminis,tempeſtatis,facinorum,vulneris,operis,doliorum,loci, &c.Briſſ.ex ff.& C.

Magnvm tempus,quadriennium accipitur,l.vxor.C.de rep.Pr.

Magvs eſt qui contra ſalutem hominum aliquid molitur, quique pudicos animos ad libidinem deflectit,text.in l.4.Cod.de malefic.& mathem.Plura vide paulo ante in voce Magia.

Maiestas dicitur à magnitudine, autore Feſto, quam amplitudinem ac dignitatem vocat Cic.de Orat.& nunc latius capitur,nunc anguſtius. Latius transfertur ad Deos, vt in l.non diſtinguemus,32.§.ſacerdotium.ff.de recept.arbitr.Nobis autem Chriſtianis Devs vnus eſt. Vnde eſt crimen læſæ maieſtatis diuinę, vt ſunt blaſphemiæ,periuria,incantationes magicæ,& eiuſmodi infinita alia,quæ vel capitaliter puniuntur, vel præciſione linguæ, vel qua pœna arbitraria. Sed vbi nunc lex Julia dormit? Liceat enim mihi ita querelam exordiri de peſſimis horum temporum moribus,quibus hæc crimina fere pro criminibus non habentur, imo etiam laudi habentur,nedum vt puniantur. Quotuſquiſque enim eſt, qui puniatur ob abuſum nominis Diuini? magos & incantatores nonnulli ne peccare quidem putant,hominum genus dignum, quod vel ob ſolam abiurationem Dei capitali ſupplicio afficiatur. Anguſtius ad homines, ad locum, ad orationem, ad naturam,& alias res animatas. Vult.ad §.publica autem.3.num.3.& ſeq. inſtit.de publicis iud.

Maiestatem vt Deam, Honoris & Reuerentiæ filiam, priſci coluerunt. Dicitur autem maieſtas maxime ipſorum Deorum,ſicuti cum Cicero dixit, Deos non cenſere eſſe maieſtatis ſuæ præſignificare hominibus,quæ futura ſunt, & IC. in l. non diſtinguemus §.Sacerdotio. ff.de recept.arbitr.inquit: Id enim non tantum honori perſonarum, ſed & maieſtati Dei indulgetur. Quamuis & pro humana veteribus vſurpata legatur, vt Cic. magnum nomen eſt,magna ſpecies,magna maieſtas conſulis. Hunc vero titulum poſtea Roman.Impp.ſibi vendicarunt, vt frequentiſſime legitur l.ſi quis ex grege.C.de cohort. & pr.cornic.l.1. C.de ſilent.lib.12. l.vlt. C.vbi & apud quem.in l.bene à Zenone.C.de quadr.præſcript. Quinto autem modeſtius Tyberius Cæſar, ſi id non feciſſet ex ſimulatione, qui cuidam, à quo fuerat dominus appellatus,denunciauit, ne ſe amplius contumeliæ cauſa nominaret? Docuit hoc Homerus, cum, Græce tamen, ſic inquit, Nullum ego ſum numen: quid me immortalibus æquas? quo verſu vtendum nobis eſſe inſtruit Plutarchus in eo libro cuius tit. eſt; Quo pacto quis intelligat ſe profeciſſe aduerſus adulationis venenum, vbi quis nos magnificentius quam pro merito laudat.Optime Horatius:

Cura eſſe quod audis.

Plurimi enim refert Herculea ſcabie minime laborare.Aldobrand.ad Inſtit.

Maiestas auctoritatem & amplitudinem ſignificat vel Dei.l. 32.§.ſacerdotio. ff.de arbitr. vel principis, vel populi Rom. vel magiſtratus l.7.§.1. ff.de captiu.l.penult. ff.de iuſtit.& iur. l.9. ff.de iuriſdict.omn.iud. l.23. ff.de iniur.toto tit.ad leg.Iul. maieſt.Cic.pro Cornelio.maieſtatem in imperio eſſe dixit atque omni populi Rom. dignitate, vt & Quintil. refert lib.7. c.3. maieſtatis crimen illud eſſe definitur quod aduerſus populum, vel aduerſus ſecuritatem eius committitur l.1.ff.ad leg.Jul.maieſt. In hoc quoque crimen cadit, quod aduerſus principem, in quem populus omne ſuum imperium tranſtulit,committitur. Cic.lib.2. de inuentio.maieſtatem minuere definit, de dignitate aut amplitudine, aut poteſtate populi, aut eorum quibus populus poteſtatem dedit,aliquid derogare.Olim autem,vt Tacit.lib.1.ſcribit, in iudicium maieſtatis hæc tantum crimina veniebant,ſi quis proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus, denique male geſta Rep. maieſtatem populi Rom.minuiſſet: facta arguebantur, dicta impune erant,quæ poſtea in iudicium vocari cœpere. Briſſ.

Maiestatis crimen apud veteres videtur idem fuiſſe cum crimine perduellionis: Hodie tamen ſubtilius diſtinguitur in id crimen maieſtatis,quod proprie appellatur crimen perduellionis: quaſi dicas, hoſtilitatis, cum quis animo hoſtili in principem vel populum animatus eſt, & ſtatum ſeu ſummam Reipub.labefactare conatur.vt eſt in leg. vlt. Digeſt.eod. Et in id crimen maieſtatis, quod tantum maieſtatis crimen appellatur, & ſuperiori leuius eſt, vt quo nō ſumma Reipubl. labefactatur, ſed eius pars quædam duntaxat, cuius vtriuſque criminis reos Cicero defendit; Prioris C. Rabirium, pro quo extat oratio. Poſterioris Cornelium, pro quo non extat oratio integra, ſed lacera apud Aſconium Pædianum. Et eius ſpecies à iuriſconſultis ff. de publicis iud. in priorib. ſex legibus proponuntur & explicantur. & ſunt ſpecies viginti duæ. Huius criminis pœnam Iuſtinianus ponit duplicem, vnam mortem naturalem: alteram damnationem memoriæ etiam poſt mortem.Ea pœna non eſt ex lege Iulia, ſed ex poſteriorum Imperatorum conſtitutionibus l.quiſquis.C.eo. Lex 12. tab.pœnam capitis ſanciuerat.l.3. ff.hoc tit. At vero tempore Cæſaris vigebat adhuc lex Portia: item Sempronia,quæ omnibus ciuibus capitali noxa damnatis exilium decernebat: tametſi crimen perduellionis tempore Ciceronis pœna crucis punitum, videatur probari ex oratione Ciceronis pro C. Rabirio, & Val.maximo lib.6. c.5. ideoque & ipſe Cæſar pœnam huic crimini addiderat, aquæ & ignis interdictionem. Itemque vt condemnato, ad populum prouocare non liceret. Vult.d.§.publica autem.3.n.8.& 9.inſtit.de public.iudic.

Maiestas prætoris, id eſt, dignitas, autoritas. Paul. fortaſſe quia hic. & contempta maieſtas prætoris vindicatur; quem certe non licet contemnere, vt recte annotauit interpres, adſtipulante Vlpian. in l.de ætate.§.qui tacuit. de interrog. act. Sp.Add.l.ſi familia.ff.de iuriſd.omn.iud. 23.ff.de Iniur. & l.11. ff.de iuſtit.& iur.

Maiestas, eſt in imperii atque omni populi Rom. dignitate, quam

quam minuit is, qui per vim multitudinis rem ad ſeditionem vocauit Cic. in partit.

Maiestas Imperii variis modis minuitur, vt Zaſ. in catalogo de lege Iulia maieſtatis erudite explicat. Inter cæteros vero hoc modo minuebatur, ſi quis imperiò atque poteſtate præditus, exercitum extra ſuam prouinciam, iniuſſu populi obduxiſſet, autore Cicerone in Piſon. Maieſtatem autem Victorinus Ciceronis interpres, amplitudinem & magnificentiam eſſe ait, in qua vis totius ciuitatis conſiſtit. (Inſti.

Maiestas Imperatoria. l.1. de Theſaur. C. lib.10. & in procem.

Maiestas Regia. l.1. C. vt nemo priuatus maieſtas publica. l.3. ff. ad leg. Iul maieſt. Briſſ.

Maiestatis iudicium, maieſtatis reus: & legis Iuliæ. maieſtatis reus. ex ff. & Iul. Paul. Briſſ.

Maior. Hæc dictio ſimpliciter prolata, de maiore 25. annor. eſt accipienda. l. ſi maiore. C. de tranſact. & l. fin. de his qui ven. æt. impet. Spieg.

Maior amita, aui & auiæ amita.

Maior auunculus, aui & auiæ auunculus.

Maior ſocer, vxoris meæ proauus.

Maior ſocrus, vxoris meæ proauia.

Maior, ad annos relatum, pro longiori æuo intelligendum.

Maior cauſa impedit contumaciā l. contumax. §.2. ff. de re iud.

Maior cauſa, criminalis: Minor, ciuilis dicitur. Imperat. in Authent. Vt omnes obed. iud. prouinc. §. ſi igitur ambo.

Maior eccleſia. Maior eccleſia intelligitur Conſtantinopolitana ciuitas, cæteræque eccleſiæ ſub dicto patriarchatu conſtitutæ. De hoc vero numero habes C. de ſacroſ. eccleſ. l. non plures. Concordat & cum hoc titulo Authent. quoniam vt ait ext. de vita honeſt. cler. &c. conſtituit. cum gl. 1. extr. de reſcript. Anchora.

Maior pars quando potior habenda ſit, Bart. declarat in l. quod maior. ff. ad munic. Item quando minori obſit, in l. reſcriptum. ff. de pactis. Quæ vero maior pars iudicum dicatur, not. in leg. Pomp. de re iud. Spieg. Prat.

Maior propoſitio, ſeu πρότασις in ſyllogiſmo alias ſimpliciter propoſitio dicitur, Concluſio autem, complexio: cui ſi quid demas, ἐνθύμημα appellatur. eſt enim id argumentum ex vno adſumpto concludens: quod Oratoris, Iuriſconſultique proprium eſt. Spieg.

Maior etiam minori oppoſitus intelligitur, qui viginti quinque annos natus eſt l.3. §. vlt. l.24. ff. de minorib. & qui eius ætatis ſunt, maioris ætatis eſſe dicuntur. l.23. ff. eod. tit. Briſſ.

Maior Centenario, in l. Papia, dicebatur Libertus, qui ſupra ſeſtertium centum millium, rem ſeu patrimonium reliquerat. l.16. §.1. ff. de Iure patronat. Coniuncto §. poſtea. Inſtit. de ſucceſſ. libert. Briſſon.

Maior pars creditorum, in ſpecie, leg. 9. in fin. de pactis pro modo & cumulo debiti, non pro numero perſonarum accipitur, l. 8. ff. de pactis. Quod ſi æquales ſint in cumulo debiti, tunc plurium creditorum numerus præferendus eſt: In quo ineundo, plures eiuſdem pecuniæ reos ſtipulandi, pro vno computamus l.8. l.9. eod. tit.

Maior ſeptuaginta annis non eſt, qui annum agit ſeptuageſimum. l 3. ff. de iure immunit. Quemadmodum contra minor 20. annis non eſt, qui diem primum anni viceſimi agit l.1. ff. de manumiſſion. Briſſ.

Maior ſumma, proprie minorem continet, l.3. §. ſi plus. ff. de ſtatu liber. l.1. §. ſi ſtipulandi. de verb. oblig.

Maiore parte anni poſſediſſe intelligitur etiam, qui duobus tantum menſibus poſſedit, ſi modo aduerſarius eius paucioribus aut etiam nullis poſſedit, l.156. ff. de verbor. ſign. Quod pertinet ad interdicti Vtrubi explicationem. l. 1. ff. vtrubi, §. quorum ius, inſtit. de interdict. Briſſ. Prat.

Maiorem partem, in eius legis interpretatione, quæ quod maior pars iudicum ſtatuerit, id reum pati iubet. Quintilian. Declama. 365. interpretatur, in qua plures idem ſentiunt, eandem pœnam pronuntiant, in eadem verba iurant. Ita in ea legis verba, quæ à Cælio lib.8. epiſt. referuntur accipe. Briſſ.

Maiorem partem heredum, non ex numero perſonarum, ſed ex magnitudine portionum hereditariarum, intelligimus. l. 14. ff. depoſiti. Briſſ.

Maiores apud Romanos nominabantur parentes ſupra tritauum, qui ſpeciale nomen non haberent. l.4. §. parentem. ff. de in ius vocand. l. vlt. §. parentes ff. de gradib. & adf. Seruius in 8 Æneid. ad verſum. Lætique minores. Minores, ait, non dicimus, niſi quotiens deficit graduum nomen, vt filius, nepos, pronepos, abnepos, trinepos: vbi iſti gradus defecerunt, merito iam dicimus minores. Sic maiores dicimus poſt patris, proaui, abaui, attaui vocabulum. Quanquam maioribus crebrius Latini Poſteros opponunt. Plin. in Paneg. Cum diuus Nerua ſanxiſſet, vt paternis bonis neceſſitate viceſimæ ſoluerentur, congruens erat eandem immunitatem parentes in liberorum bonis habere. Cur enim poſteris amplior honor quam maioribus haberetur? Vincent. Lirinenſis lib. aduerſar. profan. nouatio. Idque eſſe proprium Chriſtianæ modeſtiæ & grauitatis non ſua poſteris tradere, ſed à maioribus accepta ſeruare. Briſſ.

Maiores alias generaliter appellantur omnes, qui ante nos fuerunt vel ante aliquot ſecula: licet nullo nobis ſanguinis vinculo ſint deuincti. Maiores noſtri pene eundem honorem ſenibus, quem magiſtratibus tribuebant. l.1. in pr. ff. de iur. immunitat. l. 3. ff. de donat. inter vir. & l.28. §. vlt. ff. de pœnis. Contra Poſteriores vel Poſteri, qui ſequuntur, in infinitum vſque Prat. Briſſ.

Maiores alias cenſentur, qui annum ſeptuageſimum egreſſi ſunt. Vt in l. maiores. ff. de iur. immuuit. Prat.

Maiores alias denique cum nihil additur, ſolent ſignificari extra minores, hoc eſt, legitimæ ætatis homines, qui annum viceſimum quintum ſunt egreſſi. vt in tit. ff. ex quib. cauſ. ma. in integr. reſtit. Old. Prat.

Maiores ad annos relati dicuntur Vlpiano, qui annum exegerunt ſeptuageſimum. l.3. de iur. immunit. Spieg.

Maiores, Flamines appellabantur patricii generis; Minores, plebeii.

A Maiori parte curiæ factum dicitur, cum duæ partes adfuerunt, aut amplius quam duæ. ff. quod cuiuſque vniuerſit. l.19. ff. ad municip. l.121. §.1. de diuerſ. reg. l.45. de decurion. lib.10. C l. penult. de præd. decurion. eod. Maior pars creditorum in ſpecie l.7. in fi. ff. de pact. pro modo & cumulo debiti non pro numero perſonarum accipitur. l.8. de pact. Quod ſi æquales ſint in cumulo debiti, tunc plurium creditorum numerus præferendus eſt, in quo ineundo plures eiuſdem pecunię reos ſtipulandi pro vno computamus. l.8. & l.9. ff. de pact. Ita maiorem partem accipio & in l 2. ff. de curator. bon. dand. & l. vlt. C. qui bon. ced. poſſ. Eodem autem modo & in depoſiti repetitione maiorem partem hæredum non ex numero perſonarum, ſed ex magnitudine portionum hæreditariarum intelligimus. l.14. ff. depoſ. Briſſ.

Maiori, & inprimis Cæſari, obediendum eſt. c. qui reſiſt. 10. q. 3. l. contra pupillum. §. is qui ad maius. ff. de re iudic. Bart. l.2. §. fin. ff. de cuſtod. reor. Bald. l. Senatus. de accuſ.

Maiorina pecunia, & maioris pecuniæ figuratio, vetita ex C. Th. Briſſ.

Maioritas vox à pontificibus & interpretibus vſu recepta, à maiore, more Græco ducta, extra de maiori. & obed. quam in pluribus conſiſtere ſcribit Joann. Andr. cap. ſi pluribus. de præbend. In quibus ſpectetur, indicat latius Albericus in Alphabeto. Prat.

Maiuma genus ludi & indecori ſpectaculi fuit. l.1. C. de maiuma. quod à Suida ita deſcribitur: πανήγυρις ἐγίνετο ἐν τῇ ῥώμῃ κατὰ τὸν μάϊον μῆνα, τὴν [illegible] καταλαμβάνοντες πάλιν τὴν λεγομένην ὀστίαν, οἱ τὰ πρῶτα τῆς πόλεως τελοῦντες ἡδυπαθεῖν ἠνείχοντο ἐν τοῖς θαλαττίοις ὕδασιν, ἀλλήλους ἐμβάλλοντες, ὅθεν καὶ μαϊουμᾶς ὁ τῆς τοιαύτης ἑορτῆς καιρὸς ὠνομάζετο. Briſſ.

Maiuma, feſtiuitas eſt, quæ fit Romæ Maio menſe. Nam Romani maritimam vrbem adeuntes Hoſtiam, inter aquas voluptatibus incumbebant, inuicem ſeſe inuadētes. Quam quidem ſolennitatē ſuſtulit Anaſtaſius Imperator. Sed & in præſentem diem, quercum Kal. Maii ludentes in vrbem iuuenes portant. Alciat. in tit. C. de maiuma. lib.11. Idem quale feſtum eſſet, ex Suida latius aliquanto demonſtrat. c.5. lib. parerg.5. Spieg. Hæc eadem Floralia dici, quod omnes Maiuma floribus celebrent, teſtis Gyrald. hiſtor. Deor. ſyntag.1.

Maius auditorium impedit contumaciam. l. contra. ff. de re iud.

Maius conſilium. Vide, Leges condere.

Maius ad ſe trahit munus, hoc eſt, quod prouerbialiter dicitur, Motus maiores expellunt minores. Vnde quando ſunt duæ actiones, quarum altera eſt maior, altera minor, iſtæ non poſſunt cumulari, per l. minorem. ff. de iudic. vbi dicitur: Si incidat maior & minor actio, tunc maior trahit ad ſe minorem. Sic ſi incidat actio criminalis & actio ciuilis in iudicium, tunc criminalis pręcedit, & ciuilis differtur. Vide Zaſ. enarrantem §. ſi minus. Inſtit. de act. Spieg.

Malabathrum in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publ. (Licet alii hic legant Malobathrum, Malobaſtrum, Malabuſtum, Malauiſtum,) Dioſcorid. lib.1. cap.11. folium id eſſe ſui generis ſcribit, quod Indicæ gignunt paludes, lentis paluſtris modo innatans aquis ſine radice, quod collectum, ſtatim lino tranſſuebatur, & ſiccatum recondebatur. Plin. lib.12. cap.26. Dat & malabatrum Syria arborem folio conuoluto arido colore, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta, fertilior eſt eiuſdem Ægyptus. Laudatius tamen ex India venit, in paludibus ibi naſci tradunt, lentis modo, odoratus croco, nigricans ſcabrumque quodam ſalis guſtu. Meminit etiam Malabathri idem auctor lib.14. cap.16. & 23. cap.4. Et Horatius quoque tinctos Aſſyrio Malobathro capillos dixit in Odis. Inde Malobathrati, qui malobathrino oleo delibuti ſunt apud Sidon. Apollinar. lib. 8. epiſt. ad Leon. Briſſon. Guarchias ab Orto Malabathrum in procera arbore procul ab aquis naſci ſcribit mali medicæ folio ſimile, anguſtius tamen per extremum colore viridi tribus per longitudinem excurrentibus coſtis (qua nota facile

dignoſcitur) odoratũ garyophyllos redolens quodammodo, non tam vehementis odoris vt nardus & macis, neque tam ſubtilis aut acuti, vt eſt canella. Prat. vide J. Malobathrum.

Mala manſio genus videtur fuiſſe tormenti. Vlpia. in l. 7. ff. depoſ. Si hominem apud ſe depoſitum, vt quæſtio de eo haberetur, ac propterea vinctum vel ad malam manſionem extenſum, ſequeſter ſoluerit. Idẽ in l. 15. §. 3. ff. de iniur. Quæſtionis verbo etiam ea, quam malam manſionem dicunt, continebitur. Quidam eculeum hac periphraſi ſignificari volunt. Alii tamen metaphoricῶς intelligi arcas volunt, in quas coniiciebantur ſerui & alii malefici, de quibus erat quæſtio habenda: quarum meminit Cicero in Miloniana: Subito, inquit, arrepti in quæſtionem, tamen ſeparantur à cæteris, & in arcas coniiciuntur, ne quis cum his colloqui poſſit. Robur has videntur Valerius & Feſtus appellaſſe, quoniam erant ex robore. Robur, inquit hic, in carcere dicitur locus is, in quo præcipitatur maleficiorum genus, quod ante robuſteis arcis includebatur. Valerius. Quinetiam familiares eorum, ne quis Reip. inimicis amicus eſſe vellet, de robore præcipitati ſunt. Prat.

Mala fides eſt læſa conſcientia, quæ accuſat & conuincit aliquem non ignorare rem alienam eſſe, quam per fraudem vel tradit, vel accipit. Prat. Vult. comm. Inſt. tit. de vſucap. nu. 39.

Mala fide quis emiſſe dicatur, collige ex text. & glo. l. ſi quis cum ſciret. ff. pro empt. Prat.

Mala medicamenta. Lege, Medicamentum.

Mala, pro gena & maxilla. Qui curauit, vt cui mala pugno percuteretur. l. 11. in princ. ff. de Iniur.

Malam, id eſt, eam faciei partem, quæ mali ſpeciem præ ſe fert, hoc eſt, rotundam. Cicero à maxillis deducit, cum inquit: Quin etiam verba ſæpe contrahuntur, non vſus cauſa, ſed aurium. Quomodo autem veſter Axilla Ala factus eſt, niſi fuga literę vaſtioris, quam literam etiam à maxillis, & axilla, & vexillo, & pauxillo conſuetudo elegans Latini ſermonis euellit? Ea ſunt vſi voce Jureconſult. in l. non ſolum. ff. de iniur. & Imp. in §. fin. Inſt. eod. Spieg.

Mala vicinitas. Propter hanc, vt dicit Terentius Clemens, ſæpe confines etiam ſupra iuſtam æſtimationem intereſt noſtra acquirere: haud dubie inſinuans, malam vicinitatem eſſe perniciosum damnum. Accedit l. quod ſæpe. §. fin. ff. de contrah. empt. Spieg.

Male accipere aliquem verbis, pro iniuria afficere. Subauditur tamen aliquando, verbis. Spieg.

Male audire, infamari, inquit Valla, crimina nóſtra audientes, Ei opponitur Male dico. Spieg.

Male agere quem vel nihil agere ſæpe iure noſtro dicitur, quibus verbis nihil aliud intelligi volunt, Alciatus Parergon. lib. 4. cap. 14. Duarenus in l. 4. ff. de pactis, quam quod eum qui nullam actionem habet, nihil agere: illum autem qui actionem quidem habet, verum exceptione repelli poteſt, male agere exiſtiment. Langebeccio autem. c. 17. in anno. ad ll. difficiliores hæc verba maiorẽ vim ac poteſtatem habere videntur, atque olim cũ adhuc iudicia ordinaria in vſu erant: illum male petere, vel male agere fuiſſe dictum, qui per hoc incidebat in pœnam plus petitionis, remque conſumebat: illum autem nihil facere vel agere, cui ex eo nullum erat periculum. idque probat ex l. 4. ff. de compenſat. l. vnica. ff. Quando dies vſusf. ced. l. pecuniam quam. ff. ſi cert. pet. cum ſimilibus.

Male cedere, id eſt, male ſuccedere: ſiue accidere alicui, quod non ſperabat.

Male emere dicitur, qui immenſo pretio vel nõn æquis conditionibus, aut etiam à malo auctore emit. Briſſ.

Male cogitare, de iis qui odium aut ſimultatem aliquam animis ſuis conceperint, ſolemus dicere: ſed præſertim cum premitur odium, vltionis autem tempus atque occaſio obſeruatur. Exempla producit Inſul. Spieg.

Male conceptum inſtrumẽtum dicitur, in quo barbariſmus eſt admiſſus, ſeu vt interpretes dicunt, mala grammatica. l. imperator. ff. de ſtatu homin. & l. qui habebat. ff. de manum. teſtam.

Male conſumere. Paul. ſolutæ ſunt adoleſcenti pecuniæ debitæ, eaſque male conſumpſit. l. minor. 3. de minor.

Malæ fidei emptor quis dicatur, pete à Juriſc. in l. ſi quis cum ſcire. ff. pro empt. Spieg.

Malæ fidei poſſeſſor. Lege, Bonæ fidei poſſeſſor. Et quomodo probetur in poſſeſſore, Bart. in l. Celſus. ff. de vſucap. Spieg.

Male mereri, pro nocere & incommodare. Triphoninus in l. bona fides. ff. depoſiti. Malemeritus publice etiam egeſtate laborare debet. Spieg. Prat.

Male promiſſum, accipitur aut ſuper re mala, vel turpi: aut pro male concepto. Archidiac. monuit. Spieg.

Maledicere, vt plurimnm vnico verbo ſcribitur.

Maledicta. Verba Ciceronis pro M. Cælio ſatis arguunt, antenctæ vitæ crimina, quæ cauſæ propria non ſunt, appellari maledicta. Eius autem verba ſunt: Quod obiectum eſt de pudicitia, quodque omnium accuſatorum non criminibus, ſed vocibus maledictiſque celebratum eſt, id nunquam tam acerbe feret M. Cælius, vt eum pœniteat non deformem eſſe natum. Sunt enim iſta maledicta peruulgata in omnes, quorum in adoleſcentia forma & ſpecies fuit liberalis. Sed aliud eſt maledicere, aliud accuſare. Accuſatio crimẽ deſiderat, rem vt definiat, hominem notet, argumento probet, teſte confirmet. Maledictio autem nihil habet propoſiti, pręter contumeliam, quæ ſi petulantius iactatur, conuicium: ſi facetius, vrbanitas appellatur. Vide Sylvium in Orat. pro M. Fronteio. Spieg. Tranſtulit autem hunc locum Cicero ex oratione Demoſth. περὶ στεφάν., vt annotauit Muretus lectionum variar. lib. 8. c. 19. adde Franc. Baldum, in ſua Catecheſi iuris ciuil. c. 41.

Maledictum eſt infamandi cauſa dictum: quod tum demum in conuicium tranſit, cum in cœtu & cum vociferatione dictum eſt. Vlpian. in l. 15. §. ex his apparet, ff. de iniur. Briſſ.

Maledictum, à contumelia diſtat: quod hæc hæredis inſtitutionem vitiat, circumſcribitque. Id Vlpianus indicat in §. ſi quis nomen. l. quoties. de hæredib. inſtit. Illud vero nihil impedit, quo minus eadem recipiatur, conſtetque, vt etiam diſerte ponit Martianus, in l. his verbis. §. 1. eod. Spieg. Prat.

Maledicus eſt, qui maledicit quantum poteſt, & ſcit, vt in tit. extr. de maledicis. Joan. Bellon. etym.

Maleficia dicuntur ea delicta, quibus quis dolo malo interueniente læditur: vt ſunt, furtum, rapina, damnum, iniuria datum, & iniuriæ. Porro publicæ diſciplinæ vigor poſtulat, vt malefici puniantur. l. locatio. §. quod illicite. ff. de publican. Spieg. Vel ſic: maleficium proprie vocari ſolet delictum, quod ex dolo malo ad lædendum proximum proficiſcitur: Id eſt, priuata noxia, qua priuatim quiſque læditur, veluti furtum, iniuria, &c. vide l. dolum. Cod. de dolo. Quid autem differat à crimine, vide ſ. Crimen.

Maleficia impunita eſſe non oportet. l. 51. §. vlt. ff. ad leg. Aquil. l. 18. §. 1. ff. de iudic. Briſſ.

Maleficium dicitur, quicquid improbe admiſſum eſt. Vlp. l. 1. in princip. ſi fam. furt. fec. dic. Vtiliſſimum id edictum prætor propoſuit, quo dominis proſpiceret aduerſus maleficia ſeruorum, h. e. quaſi malefacta. Quamuis & quæ dicta, ſcripta, conſulta crimino ſe ſint, vt ſcutit Alciatus, maleficii nomine, præcipue in legali pœna veniant. Quamuis haud raro tegitur per officium. l. non æſtimo. ff. de admin. tutor. & l. tres tutores. eod. Spieg. Quidquid maleficiorum admittitur, id bifariam contingit, videlicet aut aperte aut occulte: Apertum maleficium eſt, quod nullo prętextu poteſt excuſari, quo minus omnes, qui vident vel audiunt factum ipſum, ſtatim intelligant, & diiudicent contra legem perpetratum eſſe: vt ſunt furta, cædes, conuicia, damna data, quæ ſuas habent nominatas actiones. Occultum vero maleficium eſt, quod cum admittitur, non ſtatim redargui vel damnari poteſt: quaſi ſit contra ius, vel bonos mores factum: ſed ſub aliquo honeſti prætextu, per multos ſæpe dies ſerpit, ac tandem perniciem affert ſummam. Hæc labes quia varii generis eſt dicta eſt, Suſpecti crimen. Oldend.

Maleficium in l. 7. C. de præſcript. long. temp. interpretatur ibidem Goth. inſtrumenti fraudulentam ſubtractionem.

Maleficos ſpeciali nomine incantatores antiqui intellexerunt Rubr. C. de malefic. Sed verior eſt expoſitio Hegendorfini. quem vide in Exegeſi, eod. tit. Generaliter autem maleficorum nomine accipiendi ſunt, qui damnum inferunt, qui nocent alteri. Spieg.

Maleficos à magis & mathematicis ſeparant Impp. in tit. de malefic. & mathem. B. Hieronymus in Daniele c. 2. maleficos ait eſſe, qui ſanguine vtuntur & victimis, & ſępe corpora contingunt mortuorum, quos etiam ab incantatoribus qui rem verbis peragunt, & Chaldæis & magis diſtinguunt Impp. Conſtantin. & in l. 5. C. de malefic. Magi, aiunt, & cæteri, quos maleficos ob magnitudinem facinorum vulgus appellat. Idem in l. 7. eod. tit. Si quis magus aut magicis carminibus adſuetus, qui maleficus vulgi conſuetudine nuncupatus. Eadem & B. Auguſt. tradit in lib. de Ciuit. Dei, cuius verba referuntur in c. nec mirum. 26. quæſt. 5. Briſſ.

Malevolentia. Vide, Beneuolus.

Malevolum propoſitum l. 6. ff. de ſuſpectis Tutor.

Malicia, peruerſitatem ſonat, cum quis data opera male agit. Hæc ætatem ſupplere dicitur: & alii damnoſa, Dolus. Bald. in l. quæ fortuitis, C. de pig. act. Idem in l. Macedoniani. C. ad Macedonian. & alibi. Spieg.

Malicia callidorum eſt, vaferorum & doloſorum, contra quos prætor edictum propoſuit, de dolo malo. Spieg.

Malitiam Cic. lib. 3. de Natura Deor. definit verſutam & fallacem nocẽdi rationem: cui ſimplicitas opponitur. l. 1. ff. de Dolo. Sic malitia fideiuſſoris l. 11. ff. Quod met. cauſ. Briſſ.

Malitiose, id eſt doloſe, callide, inſidioſe, fraudulenter apud Cicer. lib. 3. offic. Sic

Maliciose gerere rem mandatam, idem eſt quod decipere, & malicioſe edere dicitur, qui dolo malo non edidit. l. vbi exigitur. ff. de eden. Spieg.

Maligne, pro peruerſe. Mart. de cuſtod. reor. l. diuus. Sed ſi quid maligne interrogaſſe, aut non dicta retuliſſe pro dictis eum

eum comperecit. Item Maxime l. 4. de inoffic. teſtam. Maligne, ait, circa ſanguinem ſuum inferentes iudicium. Spieg. Sine MALIGNITATIS interpretatione.ex C.Th.Briſſ.

MALIGNVS etiã dicitur qui ſui iuris paulo retinentior eſt. Sicut benignus qui de ſuo iure multa remittit. Conn. lib. 1. c. 11. n. 3.

MALI homines. Paul. in l. 3. de offic. præſid. Vt curet is, inquit, qui prouinciæ præeſt, malis hominibus purgari prouinciam hoc eſt, improbis, ſceleratis, & iis quos perditos homines appellare ſolet Cicero: raro autem malos, quo nomine vulgo appellãtur. Sunt autẽ mali puniendi, quod & eorum exemplo cæteri à peccato deterreantur, & improbis hominibus ciuitas purgatur. Sed & ciuitates ſtupomime gubernari Plato ſcribit in Amatoribus, quum nocentes pœnas expendunt. Spieg.

Μάλιϛα. Vtitur Scæuola Græco hac voce, quæ maxime ſignificat, ſecundum Noricum textũ in leg. Pamphilo. de legat. 3. Spieg.

MALITATIS legitur apud Vlp. in l. 5. ff. quod met. cau. eodem modo vt Bonitatis dicimus. In vulgatis tamen, Mali ſcriptum fortaſſe fuit Calamitatis. Legimus tamen Sceleritatis in l 3. ff. de bon. eorum qui ant. ſent. Hot.

MALO verbum de iis, quorum electio libera eſt, vſurpari conuenit l. ſtipulatio. §. fin. ff. de nou. oper. nunt. l. pen. ff. de pollicitatio. Forcat. in Necyomant. dial. 13. n. 3.

MALLEATVM, quod malleo factum eſt. Vlp. de l. 3. librorum. §. ſed nec cepti. Sed perſcripti, ait, libri nondum malleati, vel ornati continebuntur libri. Spieg.

MALOBATHRVM, arbor eſt odorata ex Syria, quæ nomine ſpeciali folium appellatur, vnde fiunt vnguenta, quæ dicuntur foliata. Horat. in 2. carm.

Nitentes malobathro Syrio capillos.

De folio malobathri meminerũt ſæpe Galenus & Apitius. Martian. de public. l. interdum. Malobathrum, aroma Indicum, non malobaſtrum. Nebr. Eſt autem Malobathrum folium innatans Indicis paludibus, ſine radice, quod collectum & lino traiectum ſiccatur & ſeruatur: nardum ſapore imitatur, vincit etiam, & odoratiſſimum eſt, teſte Dioſcoride, vt de eo refert Forcat. in ſuo penu iur. ciuil. c. 22. vid. Malaba thrum s.

MALORVM varia genera vide apud Gothofr. in l. qui fundum. 205. ff. de verb. ſignif.

MALVM committere, pro delinquere. Spieg.

MALVM ſubſtantiue poſitum, damnum eſt, incommodum, & detrimentum. Spieg.

MALVM naſcẽs & inueteratum. Cic. in Philip. Omne malum naſcens, facile opprimitur: inueteratum, fit plerunq; robuſtius.

MALVM eſt, quicquid herba & fructu virens lignoſo operculo caret, extra habens, quod eſui aptum eſt, licet durum quandoque etiam intus contineat, cuiuſmodi peri ca ſunt: aut acinos, cuiuſmodi ſunt punica mala, Macrob. Saturn. lib. 3. c. 19. Pomum namque generale nomen eſt omnium fructuum, qui ex arbore eſui apti proueniunt, ſiue molles, ſiue duri ſint: idque (pomum) diuiditur in nucem & malum, Gœdd. ad l. qui fundum, 205. num. 2. ff. de verb. ſign.

MALVM venenum, vid. l. eiuſdem. §. adiectio. 2. ff. ad leg. Corn. de (ſicar.

MALVS eſt arbor nauis fixa, in altum directo porrecta cui annectuntur vela & funes cum rotulis; inde dictus quod fit inſtar mali ſummitate, vel quod cingatur quaſi quibuſdam malis: quorum volubilitate leuantur vela: vnde Horat. lib. 1. carm. Od. 14.

Et malus ſceleri ſaucius Africo.

Differt autem malus ab artemone, quod malus vere ac proprie ſit nauis: artemon vero non ſit: Ratio eſt, quia pleræque naues omnes ſine malo eſſe nequeunt; ſine artemone eſſe poſſunt: dicitur ἱϛὸς πλοίου. Goth. ad l. malum nauis, 242. in pr. nu. 1. ff. de verb. ſign.

MALVS ſeruus creditus eſt, qui aliquid facit, quo magis ſe rebus humanis extrahat: vt puta laqueum torſerit, ſiue medicamentum pro veneno biberit, præcipitemve ſe ex alto miſerit, aliudve quid fecerit, quo facto ſperauit mortem perueuturam: tãquam nihil non in alium auſurus, qui hoc aduerſus ſe auſus eſt, text. in l. cũ autem, 23. §. excipitur & ille, 3. ff. de ædi. edict.

MAMBVRGIVM, curatio. In formula regni accepti à Boſone apud Gulielmum Paradinum Annal. Burg. lib. 1. omnibus, vt monuiſtis, legem, iuſtitiam, rectum mamburgium, auxiliante Deo, conſeruabo. Dicebatur & mandiburgium: vt paulo ſupra in formula Regni delati, defenſionem & mandiburgium ſingulis exhibentes. Et apud Ioan. Tritem. pag. 88. vnus aureus Romæ perſoluatur quotannis, vt cœnobium ſub Rom. eccleſiæ mandiburgio & maieſtate ſecurum ſemper ſtabiliatur & defendatur. Prat.

MAMBVRGVS, Feudiſtis idem fere qui iiſdem aduocatus, videlicet pro curatore alicuius negotii. Itaque qui curator Reip. in libris Pandect. dicitur, mamburgus Feudiſticis temporibus appellatus eſt. Prat.

MAMMILLARE, faſcia, qua mulieres mammas, id eſt, vbera tegebant. Id ſi cui legatum eſſet, etiam detractis ornamentis, deberi videtur, quemadmodum Paulus de inauribus reſpondit in §. fi. l. pediculis de aur. & arg. leg. Spieg.

MAMMA, Græca dictio, id eſt, auia, patris, ſeu matris mater: ſicut Tata, pro patre accipitur apud Martialẽ. Eraſ. in ſcholis epiſt. 10. Hieron. mammã, inquit, antiqui, matrem vocabãt, vt auiam Tatam. Cæterum mammam dare, notæ ſignificationis eſt Grammaticis: id vero haud æque, ſcil. cum infantem quis vxori ſuæ lactandum tradit. Etenim illa matrem eſſe incipit, & ipſe loco patris eſt. Plautus in prologo Mænech. Adeo forma ſimili pueri, vt mater ſua non internoſſe poſſet, quę mammã dabat; Neq; adeo mater ipſa, quæ eos pepererat. Iis quidẽ iure noſtro debetur reuerẽtia, l. 1. ff. de obſeq. à liber. & liber. vt in ius abſque venia citari non debeant. l. fi. C. de in ius voc. Sp.

MAMMAM per patrem, Amitam vocat Conuan. quæ & πατράδελφη: Μάμμην vero per matrem, materteram vocat, quæ Græce μητράδελφη dicitur. Eſt autem μάμμη generale nomen, ad nutricem, auiam, proauiam, materteram, amitam & quaſcunque mulieres quæ maternæ dignitatis habent aliquid: tanquam ὑποκόριϛμα μητρός, id eſt, diminutiuum quoddam à matre. Connan. lib. 8. c. 5. nu. 8.

MANALIS fons, ex ſuo aqua perpetuo manat.

MANARE aqua l. 11. ff. de aqua & aq. plu. Aqua ſudoribus manando l. 1. §. caput, ff. de aqu. cotid. Briſſ.

MANCEPS, inquit Feſtus, dicitur, qui manu capit: qui quid à populo emit, conducitve, quia manu ſublata ſignificat ſe auctorem emptionis eſſe; qui idem præs dicitur, qui tam debet præſtare populo quod promiſit, quam qui pro eo præs factus eſt. Prat. Briſſ.

MANCIPARE, à Manu & Capio, pro vendere, adpropriare, ***verkauffen, zueygen, zu eygenthumb geben.*** Idem emancipare. Nam omnis alienatio ſic fit, vt aliquid per manum capiatur vel adquiratur. Item mancipio dare, ***frey eygen geben, zuſtellen.*** Mancipium cuiuſlibet rei dominium, quod per nexum adquiſitum eſſet, appellabatur ***ein Eygenthumb.*** Item poſſeſſio libera. Vnde mancipio accipere, mancipio promittere: pro eo quod nunc dicimus, ſic alienari, vt præſtetur euictio. Oldend. Adde Tiraq. in tract. *le mort ſaiſit le vif.* 1. dec. num. 1.

MANCIPATIO, inquit Vlpianus, Inſtit. c. 19. propria eſt, ſpecies alienationis & rerum mancipi: eaque fit certis verbis, libripende, & quinque teſtibus præſentibus. Boetius ex Caio ita ſcribit: mancipatio eſt imaginaria quædam venditio, quod ipſum ius Romanorum eſt ciuium: eaque res ita agitur. Adhibitis non minus quinque teſtibus ciuibus Roman. puberibus, & præterea alio eiuſdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur libripens. Is qui mancipium accipit æs tenens ita dicit: Hunc ego hominẽ ex iure Quiritium meum aio: iſque mihi emptus hoc ære & libra ænea, idque æs dat ei à quo mancipium accipit quaſi pretii loco. Cuiac. obſ. lib. 11. c. 37. ſeſtertium vnum fuiſſe dicit. Hæc autem imaginaria venditio locum tantum habebat, vt annotat Turn. aduer. lib. 20. c. 19. inter ciues Romanos, Latinos colonarios, & Latinos Iunianos, eoſq; peregrinos, quibus datũ erat cõmercium. Prat.

MANCIPATVS, id eſt, venditus, apud Paul. lib. 1. ſent. §. ſeruus per metum, de in integ. reſt. Seruus per metum mancipatus, quicquid acquiſierit, vel ſtipulatus ſit, ei adquirit, qui vim paſſus eſt. Prat.

MANCIPES ſunt publicanorum principes, Romani homines, qui quæſtus ſui cauſa, ſi decumas redimunt, decumani appellantur: ſi portum aut paſcua publica, Portitores, aut pecuarii, quorum ratio ſcriptura dicitur. Dicuntur & hi qui quinto quoque anno à cenſoribus publica, id eſt, populi vectigalia redimebant: hi vero ſi vectigales agros, vt decumani redimebant, eos poſtea colonis & aratoribus elocabant. Papinianus l. 53. ff. locati. Qui fideiuſſor extiterit apud mancipem pro colono locauit: Reipubl. non tenetur. Cicero Verrin. 5. publicanorum principes ſimiliter mancipes appellat. Hot. Prat. Adde Forcat. in Necyom. dial. 21. nu. 6.

MANCIPES etiam Conductores Salinarum interpretãtur l. ii. C. de vectigal. Inde in l. 3. C. de collat. donat. poſſ. in C. Theod. Salinis, aiunt Impp. omnibus præter mancipum quæ populi Romani lauacris deſeruiunt. Ex quo mendum eluam, quod eſt apud Symmach. lib. 1. epiſt. 44. in qua non ſemel municipes ſalinarum pro Mancipes cum vitio ſcriptum eſt. Patet autem ex ea epiſtola Mancipes eos obnoxios fuiſſe functioni lignorum, quæ lauacris vtebantur, vt idem auctor epiſt. 13. oſtendit. Erant tamen & mancipes thermarum, qui earum exhibitionem Romæ curabant vt l. 1. de mancipib. therm. in C. Theod oſtendit. Præterea Romanis mancipes appellatos τῶν περιϛαμένοις τοῖς οἴκοις, ἐν οἷς ὁ τῶν ἄρτων χορηγούμενος ἄρτος ἐγίνετο, Socrates lib. 5. hiſt. Eccleſ. ſcribit. Eoque ſenſu verbum hoc accipitur in l. 1. & l. 2. C. de frumento vrb. Conſtantin. lib. 12. & l. 2. & l. vlt. eod. tit. in C. Theodoſian. & in l. vnica. C. de piſtorib. lib. 11. In qua tamen Mancipiis vulgo vitioſe pro Mancipibus legitur Briſſ.

MANCIPES mutationum apud Caſſiod. lib. 4. var. epiſt. ad Godiſcal. qui equorum ad celeritatem commutari ſolitorum curam gerebant: de quibus Zeno ſentire videtur in l. 18. C. curſu publ. lib. 12. Briſſ.

Mancipia vicaria, id eſt, quæ vicem alterius repræſentent, in l. 5. vbi Goth. C. de ſeru. fugit.

Mancipes viarum, Tacitus lib. 3. id eſt, redemptores Briſſ.

Mancipes curſus clabularii, curſus publici. ex C. Theo. Briſſ.

Mancipatvs, functio & munus quo mancipes funguntur. ex C. Th. Briſſ.

Mancipio dare, & accipere, frequens & vſitata bonis auctoribus locutio: Cicer. Topic. Finge mancipio aliquem dediſſe id, quod mancipio dari non poteſt. Tacit. lib. 3. Seruos quoque Syllani actor publicus mancipio acceperat: & aliis multis locis, quæ Bud. in annot. in Pandect. congeſſit. Hinc & res mancipi appellantur, quæ ex iure Quiritium abalienari, & in alterius dominium, vel nexus, vel ceſſionis in iure ſolennitate transferri poterant, vt bene Boet. in Cicero. Topic. ſenſit, Nec mancipi vero res, quæ his modis alienari non poterant: cuiuſmodi erant omnia prouincialia prædia ante Iuſtiniani conſtitutionem: Nam cum tributaria vel ſtipendiaria ea eſſent: non poterant mancipio à prouincialibus dari; vſus duntaxat & fructus ἡ χρῆσις eorum, prouincialium erat, mancipium & proprietas populi. Ex quibus rubr. de vſuc. & transf. & de reb. mancip. valde illuſtratur, quæ magnas ſuperioribus temporibus exhibuit non modo bonarum literarum rudibus & imperitis, ſed & ipſis melius inſtitutis hominibus difficultates. In Italico vero ſolo prædia omnia iure mancipii iureque optimo haberi poterant. Feræ vero beſtiæ nec mancipi erant, auctore Vlp. in Inſt. Briſſ.

Mancipio vendere, eſt eas res quæ mancipi ſunt, ita vendere libra & ære adhibitis, vt euictionis periculum præſtetur. verum hoc amplius animaduerti moris fuiſſe, vt Auctor, id eſt, venditor nexu ſe dicis cauſa obligaret, ad rem mancipi, hoc eſt, emptori perpetuo præſtandam. Cic pro Muræna, Quod ſi in iis rebus repetendis quę mancipi ſunt, is periculum iudicii præſtare debet, qui ſe nexu obligauit: profecto etiam rectius, &c. Hinc mancipio & nexu coniungi videmus. Varro lib. de ling. 6. Manilius ſcribit omne quod per libram & æs geritur, in quo ſint mancipi, nexum eſſe. Mutius Scæuola, quę per æs & libram fiant, vt obligentur, præterquam quæ mancipio dentur. Hoc verius eſſe ipſum verbum oſtendit, de quo quæritur. nam idem quod obligatur per libram, neque ſuum ſit, inde Nexum dictum. Hæc ille: quæ ſic intelligo, vt ex Mutii ſententia ea Nexa dicantur, non tantum quæ abalienata ſunt, ſed etiam quæ oppignorata. Cicero 7. Famil. Attici proprium te eſſe ſcribis, mancipio & nexu: meum autem, vſu & fructu. Et de Reſp. haruſp. Multæ ſunt domus iure mancipii, & iure nexi. In Topic. Abalienatio eſt eius rei quæ mancipii, eſt, aut traditio alteri nexu, aut in iure ceſſio, quo ex loco coniuncto cũ altero libri 3. de legibus animaduerti eum qui mancipabat, nexu obligatum rem mancipi tradidiſſe. idem in Paradox. Non enim ita dicunt eos eſſe ſeruos, vt mancipia quæ ſunt dominorum facta nexu, aut aliquo iure ciuili: id eſt, in iure ceſſione & vſucapione. Verum hæc hactenus. Deinceps eum qui mancipio vẽdebat, euictionis periculum in ſe recepiſſe ex Plauto demõſtrabimus. Is igitur in Perſa ſic loquitur.

At ſuo periculo is emat, qui eam mercabitur,
Mancipio neque promittet, neque quiſquam dabit.

Et paulo poſt:

Nihil mihi opus eſt litibus.
Niſi mancipio accipio, quid eo mihi opus
Mercimonio? Tox. nihil pericli videtur, ne mutuus
Ne quis vero ex Arabia penitiſſima perſequatur eam.

Item, Dorpalus:

Age, indica propugnanter.
Segar, Prius dico, hanc mancipio nemo tibi dabit, iam ſcis?

Item;

Tuo periculo ſexaginta hæc datur argenti minis.

Item:

Ille quidem iam ſcit quid negotij geſſerit
Qui mihi furtiuam meo periculo vendidit,
Argentum accepit: abijt, qui nunc ego ſcio,
An iam aſſeratur hæc manu? quo illum ſequar?
In Perſas? nugas.

His ex locis facile perſpicitur, cum res mancipio non dabatur, periculo emptoris eam fuiſſe, neque euictionem à venditore præſtari ſolitam. Quod ſi mancipatio adhiberetur, & res poſtea euinceretur: Paul. lib. ſent. 2. c. 16. ſcribit, venditorem auctoritatis nomine duplo tenus obligari. Ex quo conſuetudo illa fluxit, iure poſtea confirmata, vt & iam in aliis emptionibus ſtipulatio duplæ interponeretur, ſiquidem pretii alicuius res eſſet. Sin minus ſimplæ, l. ex empto, 37. ff. de euict. Quæ cõſuetudo ita quotidiana & vſitata fuit, atque (vt Vlpianus ait) aſſidua, vt etiam ſi forte amiſſa fuiſſet, nihilo minus in actionem ex empto propter bonæ fidei naturam, tacite veniret. Ea enim, inquit, quæ ſunt moris & conſuetudinis, in bonæ fidei iudiciis debent venire, l. quod ſi, 31. §. qui aſſidua. ff. de ædil. edict. l. 2. ff. de euict. l. ex empto, 11. §. Caſſius. ff. de actio. empt. Mancipationis igitur & vulgaris emptionis illa fuit differentia, quod in illa euictionis periculum præſtabatur, in hac non præſtabatur: in illa dupla ipſo iure auctoritatis nomine debebatur, in hac primum non niſi ſtipulata fuiſſet: poſtea tamen propter conſuetudinis aſſiduitatem, in empti venditi iudiciũ etiam tacite & vi bonæ fidei actionis veniebat. Prat. & Hot.

Mancipi res ſunt inquit Vlpianus, cap. inſtit. 19. prædia in Italico ſolo quæ adquirebantur mancipatione, traditione, vſucapione, iure ceſſione, adiudicatione, lege (prouincialia enim quæ ſtipendiaria & tributaria erant nec mancipi habebantur, quia propria non erant eorum qui ea poſſidebant, propter ſtipem & tributum quod pendebant principi & populo, quaſi non manciparetur eorum dominio, & traditione alienabantur) tam ruſtica, qualis eſt fundus, quam vrbana bona, qualis eſt domus. Item iura prædiorum ruſticorum velut via, iter, actus, æquæductus. Item ſerui & quadrupedes, quæ dorſo colloue domantur, velut boues, muli, equi, aſini: cæteræ res nec mancipi ſunt. Elephanti & cameli, quamuis collo dorſouę domentur, nec mancipi ſunt: quoniã beſtiarum numero ſunt: vide rubr. Cod. de vſuc. transfor. vbi hæc rerum differentia tollitur: & Th. §. per traditionem Inſtit. de rer. diuiſ.

Mancipivm, inquit Iſidorus, eſt quicquid manu capi, ſubdique poteſt, vt homo, equus, ouis, hæc enim animalia ſtatim vt nata ſunt, mancipium eſſe putantur. nam & ea quæ in beſtiarum numero ſunt, tunc videntur mancipium eſſe, quando demanari ſiue capi cœperint. Sic Florentinus, mancipia dicta ſunt, quod ab hoſtibus manu capiuntur. in leg. libertas. Digeſt. de ſtatu homin. Mancipia autem veteres appellabant, quæ poſteriores mobilia, prædia vero, quæ iidem immobilia. Modeſtinus leg. 3. Digeſt. de diuerſ. temporum præſcriptione. Longæ poſſeſſionis præſcriptionem tam in prædiis, quam in mancipiis locum habere, manifeſtum eſt. Cicero libro 3. Officiorum: Nec vero in prædiis ſolum ius ciuile dictum à natura, malitiam fraudemue vindicat: ſed & in mancipiorum venditione venditorum fraus omnis excluditur. Idem in Oratione in Rullum ad populum. Qui agri, quæ loca, ædificia: Quid eſt præterea? multa in mancipiis, in pecore, auro, ebore, veſte, ſuppellectili, cæteris rebus. Hotomannus.

Mancipivm interdum pro abalienatione, dominiique ex Iure Quiritium, per mancipationis ſolennitatem facta translatione vſurpatur. Paulus in lege Dei, tit. 16. Poſt mortem patris natus, vel ab hoſtibus reuerſus, vel ex primo, ſecundoue mancipio manumiſſus. Briſſ.

Mancipia Græcis ἀνδράποδα vocata, Iuſtinianus in §. ſerui autem. Inſtitutis, de iure perſonarum, dicta tradit, eo quod ab hoſtibus manu capiuntur. Cui alluſioni aſtipulatur Marcus Varro, item Auſonius cum ait: capta manu, ſed miſſa manu neſciuit herile, Imperium dominæ vult domina eſſe manus. Quamuis & mancipia dici poſſint eo quod capta ſeruituti mãciparentur, vel vt Alciatus voluit, quod eos in manum, id eſt, poteſtatem emptoris agerent: in quo Aldobrandinus deſiderat alluſionem. Inſtit. de loc. Hinc

Mancipia alia ſunt veterana, quæ anno continuo in vrbe ſeruiunt; alia nouitia, quæ anno nondum ſeruierunt. leg. interdũ. §. quoties. ff. de publicanis. leg. finali. ff. de ædilitio edicto.

Mancvs, proprie ſignificat eum, qui ſine manu eſt. Iuriſcoſſ. tamen eſt, in l. qui clauum. §. pen. & l. item Offilius. & l. quæritur §. ſi quis digitis. de ædil. edict. qui imbecillitate dextræ, ſiniſtra vtitur. Prat.

Mandare, verbum protritum quidem eſt, ſed ineptiſſime tractatum à formulariis. Et res certe cotidie in foro verſatur, vt merito debeamus eam plenius explicare tyronibus iuris.

Mandare, à manu danda compoſitum eſt; quod in mandatis dandis accipiendiſque manus ſibi inuicem dari mos erat, quem iam nũc in mutuis promiſſionibus vulgo videmus obſeruari. Sunt autem pleraque verba ſimili modo ab vſu porrigendæ manus producta. Old. Prat.

Mandare, itaque generaliter ſignificat, alicui perſonæ gerendum aliquid, exequendumque committere, leg. 1. ff. mandat. ſicut verbis Quintiliani refert Valla libro 5. *vertrauulich. be fehlen, aufiegen.* Quod his verbis explicari ſolet, Mando, Rego, Volo, Peto. l. 12. §. cum quidam. & l. 59. §. ille illi, & l. vlt. §. vltim. ff. mandati. Hoc autem alias fit publice, alias priuatim. Publica mandata vocantur proprie præcepta magiſtratuum, quæ ſunt neceſſitatis. Inde dicimus mandare, *gebieten.* Sic accipiendum eſt in tit. Cod. & Nouell. de mandat. Princip. conſtit. 17. Priuata vero mandata vulgo dicuntur commiſſiones; quæ cum late pateant, multa comprehendunt. Oldend. Prat.

Mandare dicuntur & qui iubent abire in creditum. Vnde mandatores ſimiles ſunt fideiuſſoribus, niſi quod mandatum præcedit obligationem debitoris, hoc eſt, mandator ſua fide mouet, inducit aliquem ad contrahendum cum alio, aut ad ſolutionis terminum prorogandum. l. ſi vero non remunerandi. §. ſi poſt creditam. ff. mandati. Fideiuſſor vero ſequitur obligationem, & accedit ei, quæ iam contracta eſt, l. ſi fideiuſſores, ff. de fideiuſſ. & mandat Old.

Mandare, hoc eſt, committere, omnem ſeu vniuerſam juriſdictionem, aut ſpeciem vnam prætor poteſt. leg. ſolet Prætor. & leg. ſeq. ff. de juriſd. omn. jud. Nec tamẽ ſi totam delegat, committit, prorſus ab ea excidit, aut eam amittit. Etenim aliud eſt committere, & aliud amittere. l. judicium ſoluitur. ff. de jud. Si quidem quod tota Iuriſdictio delegari poſſit, firmat Iuriſcos. memoriali ratione in citata l. ſolet Prætor. Spieg.

Mandare inſuper de reb. inanimatis eleganter dicimus. Mandare literis, pro ſcribere. Mandare terræ, pro ſeminare. Mandare fugæ, pro fugere. Old. In quo autem differant mandare, præcipere, jubere, impetrare, Valla docet lib. 5. & gl. in l. ſæpe. ff. de offic. præſid. Inſulanus obſeruauit hoc verbum apud Ciceronẽ ſæpe accipi pro eo, quod ſit, per alium nuntiare, ſeu alieno ore notum facere. Mandare item creditur, qui nõ prohibet pro ſe intercedere; Vlpian. ait, hoc eſt, qui patitur alterum pro ſe interuenire; aut quod geſtum eſt, ratum habet, à mandati conſenſu non fieri alienum. Quaſi perinde ſit, non prohibere aliquem interuenire, vel negotia ejus ſubire, aut quod geſtum eſt, ratum habere, atque ſi id fieri mandauerit. In l. hæc verba. ff. de his qui not. infam. traditur aliud eſſe mandare, quam inſtigare, vel hortari, conſiderare, vel commendare, promittere, vel demonſtrare. Spieg.

Mandare etiam delegare ſeu ad alium transferre ſignificat, vt loquitur l. 1. ff. de off. proconſ. l. 2. ff. de offi. ejus, cui mandat. eſt juriſd. l. 8. §. ſed nec mandare. ff. de tranſ. l. 8. ff. de tut. dat. Briſſ.

Mandare ſolemus ei, cui negotium aliquod in judicio vel extrajudicium, noſtro nomine conficiendum, amice & bona fide commendamus. Nam & commendare à mandato ſit, *befehlen vnd vertravven.* Vnde Mandatarius dicitur Procurator, à Pro & Curo, *ein Vervvalter, Verſorger, Befelchhaber mit fleiſs.* Non enim eſt otioſum iſtud Pro, ſed diligentiam quandam, & prudens amici officium ſignificat. Old. Prat.

Mandare cædem, vel aliud delictum. Paulus ff. de Senatuſconſulto Sillan. Etſi (inquit) certus ſit percuſſor: tamen habenda eſt quæſtio, vt cædis mandator inueniatur. Old. Prat.

Mandare eſt præſtare & exhibere actiones, l. 25. ff. de admin. tut. l. 1. §. plane. ff. de tut. & rat. diſtrah. Hinc mandatum actionum, l. 76. ff. de ſolutionib. Mandare tamen actiones & cedere differunt, l. data. C de oblig & act. Prat.

Mandare delationem, pro impellere aliquem, vt deferat. l. ex quibuſdam. ff. de jure fiſc. Et delator mandatorem edere debet. Oldendorp.

Mandare etiam dicuntur teſtatores. l. 25. ff. de Adimend. legat. Et apud Mart. Epigr. 89. lib. 1. Ouid. Eleg. 2. lib. 1. triſt. Et mandare ſuis aliqua, & ſperare ſepulchrum. Sic in Carmine Auguſti de Æneid. Vergilii:

-----*ſuprema voluntas.*

Quod mandat, fieriq; iubet. Briſſ.

Mandare actiones, id eſt cedere & præſtare, l. 11. ff. de pec. l. 23. ff. pro ſocio, l. 3 ff. de pign. act. l. 37. ff. ad Sc. Trebell.

Mandare magiſtratum, pro decernere. Cic. de legib. Old.

Mandaſſe negotium ſuum ille intelligitur, qui ſciuit negotium ſuum geri, & cum poſſet, geſtorem gerere non prohibuit, per text. in l. ſi remunerandi. §. qui pactus. & in l. 18. ff. mandat. Vul. in comment. Inſt. § 1. n. 7. de obl. quaſi ex contract.

Mandat tacite, qui patitur pro ſe fideiuberi; vel ratum habet. Vnde tacitum mandatum. Old.

Mandata appellantur præcepta principum, quæ præſidibus in prouincias proficiſcentibus dabantur, quibus omnis eorum poteſtas omneque munus continebatur. l. 3. & leg. 19. ff de offi. præſid. l. 27. in fin. & l. 33. ff. de pœn. l. 7. §. 1. ff. de jure patron. l. 131. in fin. de verb. ſign. l. 4. §. 1. ff. ad l. Iul. pecul. l 1. ff. de colleg. & corp. l. 6. ff. de extr. crim l. 1. ff. de milit. teſt. l. 5. ff. de ſeru. expor. Plin. lib. 10. Epiſtol. epiſt. ad Traian. Nam ſicut mandatis tuis cautum eſt, ne reſtituam. Juſtin. Nouell. 17. οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς στελλόμενοι ῥητὰ παρέχον ἐπαγγέλματα, mandata principis, αὐτὰ καλοῦντες καθάπερ ἐγὼ αὐτῶν διανοοῦμαι τὰς ἀρχάς Idem 31. καὶ τῶν ὑμετέρων ἐπαγγελμάτων ... mandata principis. Atque interdum hæc mandata à præſidibus in prouinciis ſub edicto proponebantur, vt apparet ex l. 6. § 1. ff. de cuſtod. reor. Briſſ. Mandata principum ait Gothofr. ad rub. C. de mandat. princ. ſunt præcepta, ſiue monita, quæ certis perſonis dantur à principe veluti præfectis & procuratoribus. Dion. 5. ἐντολὰς vocat. Græci etiam ἐπαγγέλματα & ὑποθήκας, & Nouel. 26. ἀποφάσεις, & Nouel. 25.

Mandata juriſdictione totum officium juris dicendi tranſit. l. 1. §. damus. ff. de ſuſp. tut. Nec nudam notionem duntaxat, ſed juriſdictionem, non quidem proprio ſed alieno beneficio is, cui juriſdictio mandatur, habet. l. 1. §. 1. ff. quis & à quo appell. Briſſon.

Mandata denique Iuriſdictione, quæ transferantur & transeant, vide l. 1. in pr. & §. vlt. l. 2. & l. 4. & l. vlt. ff. de offic. eius cui mand. l. 12. ff. de off proconſ. Briſſ.

Mandatam rem, adiectiue nonnunquam dicimus: ſicut rem commiſſam, rem depoſitam, vt apud Ciceronem. Qua locutione generaliter ſignificatur, quicquid vllo modo mandatum fuerit. Quod non percipiens Accurſ. male torquet ad ſpeciem empti. in l. vlt. §. vlt. ff. de cond. ob turp. cauſ. Old. Prat.

Mandatarius eſt, qui mandatum ſuſcipit ad implendum. Et quando mandatarius accuſatus de crimine conueniri poſſit ex ſua perſona, vide leg. non ideo minus. C. de accuſ. & inſcript. & no. in cap. mulieres. & cap. vt famæ. de ſent. excommun. Et inter iſtos oriuntur actiones hinc inde: quia ille qui ſic mandat alteri, contra illum, qui mandatum ſuſcipit ad implendum, cum prius cogi non poſſet, quod reciperet mandatum, competit actio mandati directa, in quantum ejus interfuit factum fuiſſe quod mandabatur. Rurſus ipſi mandatario, qui mandatum ſuſcipit, competit actio mandati contraria, ſi quas expenſas fecit, vel impenſas ratione mandati ſuſcepti, in quantum non exceſſit fines mandati. Si vero mandatum exceſſit in impenſis factis, ipſas non repetet per actionem mandati contrariam; Sed in quantum vtiliter expendit, per actionem negotiorum geſtorum repetet. Placet igitur quæ mandatario datur lex in Tragœdia Sophoclis: ἔπη γὰρ φύλασσε ταῦτα μὴ μόνον τὸ μὴ ἐπιθυμεῖν πομπὸς ὢν περισσὰ δρᾶν. Prat.

Mandati actio eſt directa aut contraria. Directa datur mandatori contra mandatarium, qui vel negotium non geſſit. l. 6. §. 1. vel non exhibet domino, quod ex negotio adeptus eſt. l. ſi procuratorem. §. fin. ff. eod. vel mandatum non implet. Sicut enim liberum eſt mandatum nõ ſuſcipere, ita ſuſceptum conſummari oportet, niſi renunciatum ſit. Renunciari autem ita poteſt, vt integrum jus mandatori reſeruetur, vel per ſe, vel per alium eandem rem commode explicandi: aut redundet in eum captio, qui ſuſcepit mandatum. Etquidem ſi is cui mandatum eſt, vt aliquid mercaretur, mercatus non ſit, neque renunciauerit ſe non empturum, idque ſua non alterius culpa fecerit, mandati actione teneri eum conuenit. Hoc amplius tenebitur, ſi eo tempore per fraudem renunciauerit, cum iam recte emere non poſſet. Sane ſi valetudinis aduerſæ vel capitalium inimicitiarum, ſeu ob inanes rei actiones, ſeu ob aliam juſtam cauſam excuſationes alleget, audiendus eſt, l. 22. §. fin. cum 3. legib. ſequentib. ff. mandat. Idem quoque dicitur in leg. ſi quis 27. §. 2. eod. Datur etiam hæc actio contra procuratorem, qui inſtrumenta cauſæ non reddit, aut per colluſionem aduerſarium abſolui paſſus eſt l. 8. eod. Non autem datur hæc actio contra eum qui non animo procuratoris interuenit, ſed affectionem amicabilem promiſit in monendis procuratorib. & actoribus & in regendis conſilio. l. idemque. 10. §. 6. eod. Datur autem actio hęc ad id quod intereſt mandãtis. d. l. 8. §. mandati & d. l. 27. §. 2. & ad ipſam rem cõſequendam. d. l. 8. §. fi. Item ad fructus & vſuras. leg. idemque. 10. §. ſi ex fundo. eod. Contrario judicio experiuntur, qui mandatum ſuſcipiunt: vtputa qui rerum vel rei vnius procurationem ſuſceperunt. leg. 12. §. contrario. eod. Fideiuſſor quoque ſi ſoluit habet actionem mandati. d. l. 10. §. 10. modo anteceſſerit mandatum, alias negotiorum geſtorum eſt actio. leg. ex mandato. 20. §. 1. eod. Hæres quoque fidejuſſoris, ſi ſoluit, habet actionem mandati. leg. hęredem. 14. eod. Habet autem fidejuſſor actionem, ſi cum debitor ſoluiſſet, ignarus ſoluerit. l. ſi fideiuſſor. 29. §. cum debitor. eod. Item ſi ipſi donationis aut mortis cauſa acceptum factum ſit à creditore. dict l. 10. §. fin. cum 2. legib. ſequentib. Non habet autem actionem, ſi ſciens prudenſque auxilium appellationis omiſit. Item ſi ſciens prætermiſit exceptionem quæ debitori competebat. d. l. 29. §. 3. item ſi ignorauit inutiliter ſe obligatum de jure. d. l. 29. §. non male. item ſi cum ſoluiſſet, non certiorauit reum, & ſic deinde reus ſoluit. d. l. 29. §. ſi cum debitor: item ſi pro inuito & vetante fidejuſſit. leg. ſi pro te. 40 leg. qui fide. 53. eodem. item ſi mercedem pactus eſt ob ſuam fideiuſſionem, & litem redemit. d. l. 6. §. Marius. Mandati item actio contra eum qui commendauit aliquem, non datur. d. l. 12. §. cum quidam. Datur autem ad ſumptus bona fide neceſſario factos. leg. qui mutuam. 56. §. fi. & leg. ſi quis. 27. § impendia. eod. Reputationes enim hoc judicium admittit: & ſicuti fructus cogitur reſtituere is qui procurat, ita ſumptum quem in fructus percipiendos aut vecturas ſuas, dum excurrit in prędia, fecit, deducere oportet, niſi ſalarius fuit: & hoc conuenit, vt ſumptus de ſuo faceret ad hæc itinera. d. l. 10. §. idem Labeo; idem eſt de vſuris d. l. 12. §. ſi mihi. Non tamen omnia quæ impenſurus non fuit, mandatori imputabit mandatarius: veluti quod ſpoliatus ſit à latronibus aut naufragio res amiſerit, vel languore ſuo ſuorumque apprehenſus quædam erogauerit: Nam hæc magis caſibus quam mandato imputari oportet. d. leg. inter 26. §. non omnia. Vtilis actio competit deportato, id eſt, ei cujus bona publica ſunt, ſi is mandet alicui vt ea bona emat. iſque fidem non præſtet. d. l. 22. §. is cujus. Freig. in parat. ff. mandati.

Mandati obligatio, Paulus inquit leg. 1. Mandati conſenſu contrahentium conſiſtit. Ideo per nuncium quoque, vel epiſtolam, mandatum ſuſcipi poteſt. Item ſiue rogo, ſiue volo, ſiue mando, ſiue alio quocunque verbo ſcripſero, mandati actio eſt. Mandatum niſi gratuitum, nullum eſt. Nam origi-

nem ex officio, atq; amicitia tradit. Contrarium porro eſt officio, merces. Interueniente enim pecunia, res ad locationem & conductionem potius reſpicit. Bud. 10 annor. prior. Spieg.

MANDATOR eſt, qui aliquid agendum committit. Paulus ad Senatuſconſultum Syllan. Etſi certus ſit percuſſor, tamen habenda eſt quæſtio, vt cædis mandator inueniatur. Mandatarius eſt, qui mandatum ſuſcipit ad implendum. Spieg.

MANDATORES, qui alicui ſunt autores, mandantque, vt pecuniam det mutuo, aut tempus ſolutionis proroget. l. ſi vero non remunerandi. §. ſi poſt creditam. ff. mandati. Itaq; ſimiles ſunt fideiuſſoribus: niſi quod præcedunt rei principalis obligationem. l. ſi fidejuſſores. ff. de fidejuſſ. & mandat. Conſtitutores ex diuerſo, qui pro alio ſe ſoluturos conſtituunt, ſequuntur obligationem. Id quod nudo tantum pacto, vel etiam per epiſtolam fieri poteſt, vt in l. quidam. ff. de conſtit. pec. Diſtant autem multum à fidejuſſoribus, quia ex quocunque debito poteſt quis conſtituere, non tantum id quod ipſe conſtituens, ſed & quod alius debet. Sunt etiam mandatores, vt Bud. monuit, impulſores delatorum, interque delatores referuntur. Vnde & apud IC. mandator delationis, in l. ex quibuſdam, de jure fiſci. Et delator mandatorem edere debet. Spieg.

MANDATOR, ait Gothofr. in rubr. ff. de fidejuſſor. eſt, qui vel fidejuſſorem fidejubere, vel creditorem alii credere rogat.

MANDATOR dotis dicitur, cujus mandatu vxor dat viro dotem, Goth. ad rubt. C. ne fidejuſſor. vel mand.

MANDATOR, fidejuſſor, & is qui conſtituit, conueniunt in eo, quod pro alio hi omnes interueniunt. Differunt autem: mandamus namque credi etiam abſentes: fidejubemus quidem præſentes tantum, ſed tamen verbis, l. 12. C. de fidejuſſ. l. 32. ff. mandat. l. 3. in fin. ff. de adminiſtr. rer. Conſtituimus nudo conſenſu eoque ſufficiente ad actionem producendam. §. 9. Inſt. de act. Goth. ad l. 3. in fi. C. de conſt. pec. vide & ſup. Fidejuſſor.

MANDATORES dicuntur quorum mandato alii pecunia credita eſt. l. 41. in fi. l. 25. in fin. l. 71. & rubr. ff. de fidejuſſorib. & mandator. l. 28. l. 60. ff. mand. l. 1. §. ſi fidejuſſor. ff. ſi quid in fraudem pat. l. 95. §. ſi mandator & §. peu. ff. de ſolut. l. 8. C. de pignorib. l. 12. C. de non num. pec. l. 30. C de locat. & cond. Qui à fidejuſſoribus eo diſtant, quod auctores ſint contrahendi negotii, cum plerumque fideiuſſores contractæ jam obligationi accedant. Cæterum mandator non eſt, qui faciendi nominis cauſa, quaſi proxeneta interuenit. Hic enim monſtrat magis nomen quam mandat, tametſi laudet. l. 2. ff. de proxenetic. Mandator quoque cauſæ dicitur, qui mandat alicui, & inſtruit eum ad accuſationem dando probationes, & allegando accuſationes. l. 2. §. diuus. cum §. ſequ. l. 22. in fin. l. 23. & 24. ff. de jure fiſc. l. r. §. incidit. ff. ad Turpil. Suet. in Tit c. 8., Inter aduerſa temporum delatores mandatoreſque erant ex licentia veteri. Meminit hujus & Conſtantin. lib. 1. tit. 5. Eumque ita definit, quam recte, ex ſuperioribus apparet: μανδάτωρ λέγεται, ὁ τῷ μηνυτῇ ὑπουργίας εἰς τὴν τοῦ πράγματος καταμήνυσιν. Cæterum qui ſine mandato duntaxat hortatus eſt ad accuſationem ſuſcipiendam, pro mandatore non habetur. l. 20. ff. de his qui notant. infam. Briſſ.

MANDATI judicium quam turpe olim fuerit conſtitutum, Cic. elegantiſſime declarat in Orat. pro Roſc, Amer. In priuatis rebus ſi qui rem mandatam non modo malitioſius geſſiſſet, ſui quæſtus aut commodi cauſa, verum etiam negligentius: eum majores ſummum admiſiſſe dedecus exiſtimabant. Itaque mandati cõſtitutum eſt judicium non minus quam furti. Credo propterea, quod quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in iis operæ noſtræ vicaria fides amicorum ſupponitur: quam qui lædit, oppugnat commune omnium præſidium: & quantum in ipſo eſt, diſturbat vitæ ſocietatem: non enim poſſumus omnia per nos agere; alius in alia eſt re magis vtilis. Idcirco amicitiæ comparantur, vt commune commodum mutuis officiis gubernetur. Paulo poſt: Ergo idcirco turpis hæc culpa eſt, quod duas res ſanctiſſimas violat, amicitiam & fidem; nam neque mandat quiſquam fere niſi amico: neque credit, niſi ei, quem fidelem putat. Item aliquanto poſt idem tractat; De forma autem mandati ſeruanda, vide Cujac. obſeru. lib. 12. c. 34. Prat.

MANDATI ſpecies, rerum conſideratione duæ ſunt, generalis & ſpecialis, l. 12. §. 7. ff. mandat. conſenſu inſpecto, tres, l. 1. in pr. & §. 1. eod. puta ſi quis vel mandet vel non prohibeat, vel ratum habeat, l. 60. de reg. jur. Perſonarum vero contemplatione quinque, l. 2. ff. mand. Inſtit. eod. in princ. Gothofr. ad l. 12. §. 7. ff. mandat.

MANDATVM contrahitur; ſiue mea tantum gratia tibi mandem; ſiue aliena tantum; ſiue mea & aliena, ſiue mea & tua; & ſiue tua & aliena; quod ſi tua tantum tibi gratia mandem: ſuperuacuum eſt mandatum: & ob id nulla ex eo obligatio naſcitur. Mea tantum gratia interuenit mandatum; veluti ſi tibi mandem, vt negotia gereres mea, vel vt fundum mihi emeres, vel vt pro me fidejubeas. Alieno tantum; veluti ſi tibi mandem vt Titii negotia gereres; vel vt Titio fundum emeres, vel pro eo fidejubeas. Mea & aliena veluti ſi mandem, vt mea & Titii negotia gereres, vel vt mihi & Titio fundum emeres, vel vt pro me & Titio fidejubeas. Tua & mea veluti ſi mandem tibi, vt ſub vſuris crederes ei, qui in rem meam mutuaretur. Tua & aliena, veluti ſi tibi mandem, vt Titio ſub vſuris crederes; quod ſi vt ſine vſuris crederes; aliena tantum gratia interuenit mandatum. Tua autem gratia interuenit mandatum, veluti ſi mandem tibi, vt pecunias tuas potius in emptiones prædiorum colloces, quam fœneres; vel ex diuerſo, vt fœneres potius quam in emptiones prædiorum colloces. Cujus generis mandatum magis conſilium eſt quam mandatum; & ob id non eſt obligatorium, quia nemo ex conſilio obligatur, etiamſi non expediat ei, cui dabatur, quia liberum eſt cuique apud ſe explorare, an expediat ſibi conſilium. text. in l. 2. ff. mandat.

MANDATVM, commiſſio eſt, vel quod committitur. Sunt qui volunt mandatum eſſe dictum, quaſi ex mea manu datum; ſed an id verum ſit, Tiſlinus aliorum, inquit, eſto judicium. Spie. Vide ſupra Mandare à manu.

MANDATAM definit Accurſius Inſtit de mandat. officium gratuitum ab eo, qui ſuſcepit exhibendum. Hotomannus autem ſic; Mandatum, inquit, eſt contractus bonæ fidei de eo quod fieri ſine mercede vlla conuenit, periculo mandatoris exequendo; inter quos iure ciuili licet, factus. Mandare namque eſt negotium dare; ſed cum ſine mercede addidimus, à locatione illum diſtinximus. Conueniſſe autem, hoc eſt, non modo datum, verum etiam ab eo cui datur, receptum eſſe oportet. prius enim non naſcitur obligatio. l. 1. & paſſ. ff. mandati. Differt autem à Conſilio, primum quod mandatum pars quædam imperii eſt, aut potius voluntatis, vt quid fiat. Conſilium ab imperio prorſus alienum eſt, nec vllam voluntatis ipſius ſignificationem habet; itaque rem conſultoris arbitrio permittit: nec vtrum fiat, necne, laborat, eoque non eſt obligatorium. l. 2. in fin. ff. eodem. & leg. conſilii. de reg. jur. Imperium autem illud iccirco ſocietas humani generis comprobauit, quoniam ad mandatorem periculum omne pertinet; nulla ex parte ad mandatarium. Hot.

MANDATVM aliud eſt generale, cum nimirum omnium negotiorum; aliud ſpeciale, cum certæ rei adminiſtratio eſt mandata, l. ſi remunerandi. 6. §. apud. ff. mand. Vide Freig. in parat. ff. eod. tit.

MANDATVM ſoluitur vel morte mandatoris; niſi per ignorantiam impletum ſit: tum enim competit vtilis actio, l. inter cauſas, 26. in princ. ff. mandat. quia mandatum, non etiam mandati actio morte mandatoris ſoluitur, l. ſi præcedente. 58. in princ. ff. eod. niſi item mandatum contineat aliquid, quod omnino poſt mortem mandantis faciundum ſit, vt monumentum, l. ſi vero, 12. §. fin. ff. mand. vel ſoluitur morte mandatarii, ſi is integro adhuc mandato deceſſerit: Nam tum etiam hæres ejus, licet executus fuerit mandatum, non habet mandati actionem, leg. ſi quis. 27. §. 3. ff. eod Is tamen per errorem exequendo bonę fidei emptori conditionem vſucapiendi tribuit, leg. mandatum. 57. ff. eod. Extinguitur quoque mandatum mutatione voluntatis ſeu reuocatione. d. l. 12. §. pen. Modo res ſit integra ne damno afficiatur is qui mandatum ſuſcepit. leg. ſi mandaſſem, 15. ff. eod. Freig. d. loc.

MANDATVM egreſſus dicitur qui aliud fecit, puta qui fundum alium emit, non qui pluris. Ille non poteſt agere, vt ſibi fundum habeat mandator, & reſtituat pretium, quia nullam partem mandati adimpleuit, & tamẽ ex ea cauſa conueniri mandati neglecti poteſt. At qui pluris emit, remittens quod excedit de precio, reliquum juſte petet. Conn, lib. 7. c. 14. n. 9.

MANDATV meo, ſicut juſſu meo apud IC. Iabolen. Qui fundum mandatu meo in ſocietatem mihi & ſibi emerat. leg. qui concubinam. de leg. 3. Veteres ſolebant dicere (mandatu) in ablatiuo, cum mandatum priuatum intelligi vellent: mandatum vero publicum, per ablatiuum (mandato) denotabant. Inde eſt illa locutio, quam Haloander diligenter obſeruauit in Pandectis vbique; mandatu meo, mandatu Titii. Spieg.

MANDRAGORA herba ſoporifera & venenata, vt ſcribit Plin. lib. 25. c. 13. Itaque à Marciano in leg. 3. §. 3. ff. ad leg. Cornel. de ſic. inter venena connumeratur. Ejus duo genera traduntur à ſcriptoribus: candida quæ mas eſt, & nigra, quæ fœmina eſt. Vide Æginet. 5. de re med. Colum. lib. 44. cap. 10. Eadem dicitur ἀνθρωπόμορφος, Pythag. an ab humana ſpecie, quam ea radix, impoſtorum arte, vulgo reprę́ſentat? an quod reuera genitalis radix, à medio ad imum bifida, bifurcataque proueniat, adeo vt Crura, humana figura, habere videatur? Briſſ. ἀντίμηλον, à fructu malo ſimili; κιρκαία à veneficiis quibus Circe claruit, vide Goth. in not ad d. l. 3. §. 3.

MANEBVNT nummi tui, pulchra locutio in l. 1. de ſtip. ſeru. quam & Alber obſeruauit. Spieg.

MANERE eſt morari, & vt Non. Marcell. explicat, loco inſiſtere. Si pater ejus in adoptione manſiſſet. l. 1. §. qui habebat, ff. de bonor. poſſeſſ. contr. tab. Briſſ.

MANERE etiam dicuntur res incorporales, veluti Actiones, Obligationes, & jura quæ non corrumpuntur, nec dependeunt, ſed ſalua, integra & illæſa permanent, quæcunque in ſuo ſtatu & priſtina cauſa durant. Briſſ.

MANE-

Manere nomen dicitur, quod nondum eſt exactum. l.43.§.vlt. ff.adminiſtr.& peric.
Manere promiſſis, idem quod ſtare promiſſis.
Manere rem apud aliquem, id eſt, rem ei ſolui. l.tale.§.fin.ff.de pact.Alb.
Manere ſignificat expectare, vt laicos neceſſitas obſequendi manet, non authoritas imperandi cap. Eccleſia ſanctæ mariæ. ext.de conſtitutionib.Io.Bello.etymol.
Manes animæ melioris meriti.Briſſ.
Manes olim, hoc eſt, animas è corpore volantes, quod vbique manerent, quaſi Deos colebant: ideo jura eorum voluerunt eſſe ſancta, id eſt, ab injuria hominum defenſa atque munita. Hinc eſt in 12. tabulis, Deorum manium jura ſancta ſunto. Spieg.ex Old.Prat.
Mangones, appellatione venaliciariorum veniunt: quoniam venalicia, id eſt ſeruos venales expoſitos, ipſi emere præoccupant, vt carius vendant. Cum enim mercis nomen in hujuſmodi ſeruis locum non habeat, leg.ſeruos in fi.de legat.3.conſequens eſt, vt ſaltem venalicii appellatione cenſeantur, teſte Alciat.tametſi mango, vt Nebriſ.indicat, non modo ſeruorum creditor ſit, ſed aliarum quoque rerum. In quo autem diſtet à Venaliciario, vide Africanum de verb.ſign.mercis appellatio. Senec.in epiſt. mangones, ſi quid eſt quod diſpliceat, aliquo lenocinio abſcondunt. Sic Plin.lib.37. gemmarum politores, mangones vocantur.Prat. Vide & Gœd.ad d.l.mercis appellatio.66.n.2.
Mangonium, artificium quod ad res facilius vendendas adhibetur. Vnde
Mangonizare, componere rem aliquam ad alliciendos emptores, *Auffmutzen*, quemadmodum videmus equos venire mangonizatos.Spieg.Prat.
Manibus communib.pro non lotis, vt exponit Alb.Spieg.
Manibus pedibuſque, extremum conatum ſignificantes dicimus.Spieg.
Manibus ſuis facere, quandoque idem eſſe, quod alii mandare, Alber.obſeruauit in l.ſi quis id quod.ff.de juriſd.omn jud.Spi.
Manicæ ferreæ, pro catenis quib.manus reorum vinciuntur, l.1.C.de cuſtod.reor.
Manifestare id eſt manifeſtum facere & aperte declarare. Sic Opinionem ſuam per relationem manifeſtare. l.9.ff.de appellationib.Briſſ.
Manifestarium pignus, pro manifeſto & diſerte obligatum. Paulus l.9.ff. in quibus cauſis pign. Eſt differentia obligatorum propter penſionem, & eorum quæ ex conuentione manifeſtam pignoris nomine tenentur.Prat.& Hot.
Manifeste conſtare dicitur, quod etiam ex conjecturis probabilibus conſtat l.1.C.de teſtam.vbi Iaſon.Spieg.
Manifestum eſt publica vel clamoſa proclamatio ex certa ſcientia, & certis auctoribus proueniens, vide Speculat.in tit. de noto.crim.§.ſequitur de manifeſto: Diciturque vulgo notorium.Bart.in l.ſcriptus hæres ff.de relig.&ſumpt.fun.diſcernit pulchre notorium à manifeſto. Vide inf.Notorium.Spieg.
Manifestum crimen eſt Bartolo, in quo quis deprehenditur, in l.ſi fur.ff.de furt. Vide eundem in l.hæredes palam.de teſt.Spi.
Manifestum furtum intelligi voluere priores, vt Maſſurius ſcribit, quod deprehenderetur, dum perpetraretur. extat elegans cap.de furtum ſpeciebus apud Rhodig.lib.10.Spieg.
Manifestum furtum intelligitur, quamdiu fur, rem furtiuam tenens, viſus, vel deprehenſus fuerit, ſiue in publico ſiue in priuato, vel à domino vel ab alio, antequam eo peruenerit quo perferre ac deponere rem deſtinauerit.Briſſ.
Manifestum quaſi ad manus foris ſtans, dicitur quod clarum & apertum: vt manifeſta cauſa cap.de manifeſta. 2.quæſt.1.& manifeſta turpitudo l.manifeſtæ. ff.de iureiur. & manifeſtum ius dicitur l.manifeſtiſſimi.C.de furt.& offenſa manifeſta intelligitur, quæ vel per confeſſionem, aut euidentiam rei, vel probationem legitimam nota fuerit.cap.cum olim.de verb.ſignific.extr.Io.Bellon.etymol.
Manifestus fur eſt, qui cum furto deprehenditur, &, vt Græci dicunt, ἐπαυτοφώρῳ. l.3.l.4.& l.5.cum ſeq.ff.de furt.Gaius lib.2. Inſt.tit.vlt.Inuenias ſæpe apud Plautum in eandem cum Græco ſententiam dici manifeſto teneri. manifeſtos quoque rerum capitalium dixit Saluſt.in coniurat. Catilin.qui manifeſto in ea noxa tenerentur.Briſſ.
Manipulos ait Varro libr.4.de ling.lat. appellabant exercitus minimas manus, quę vnum ſequuntur ſignum.Idem lib.5.cum iungit plures manus, manipulus, vnde manipularis miles.Briſ.
Manipulus leuis, ex viginti militibus, & turbis ſcutatorum fit. Huic Centurio præerat, qui manipularis vocabatur. Dictus autem leuis, quod haſtis miles, gæſiſque, non armis grauioribus muniretur.Alex.genial.dier.lib.1.c.5.Prat.Adde Brech.in l.princeps.in tit.de verb.& rer.ſign.
Manser, eſt illegitimus proprie de ſcorto natus, ſecundum Hoſt.quaſi vulgo quæſitus.Vnde ſecundum Abbat.

Manſeribus ſcortum, ſed mœcha nothis dedit ortum.
Vt ſeges à ſpica, ſic ſpurius eſt ab amica.
Dant naturales, quæ nobis ſunt ſpeciales.

cap.niſi cum pridem.de renun.in §.perſonæ.in fin.vbi gl.Old. Prat. Iſidorus manſeres eos dici putat, qui naſcuntur ex virgine vel vidua nobili, patre vero ignobili: quod tamen non eſſe perpetuum apparet ex d.c. niſi cum pridem. Herman. Vult.in comment.Inſt.de patr.poteſt.in princ.num.10.circa fin.
Manseris nomen barbarum eſt, nec aliis notum eſſe poteſt, quam quorum ex lingua deſumptum eſt. Connan.lib 2.c.16. num.2.
Mansio, & Deceſſio, contraria. Sic manſio in vita: cui contrarium eſt, exceſſus è vita. Eſt item manſio, iter vnus diei.Pliu. manſionibus octo diſtat regio thurifera, à monte excelſo. Sic & apud Arcadium: manſiones in leg. fin. de muner. demenſa militum itinera, intelligenda ſunt, *ein Tagreiſs*.Bud.admonet, quos hodie Galli mareſchallos hoſpitiorum, Germani *Forirer* vocant, Latine appellari poſſe manſionarios deſignatores, & cretarios deſignatores, à creta qua vtuntur.Spieg.
Mansio mala, tormenti ſpecies eſt, Vide ſ. Mala manſio.
Mansiones, ad iter metiendum diſpoſitas & hominum & animalium curſui publico deputatorum ſtationes appellabant.l. vlt.ff.de munerib. & honor.l.7.ff.de annon. lib.10. Cod.l.2.de condit.in public.horr.eod.l.9.de annon. & tribut in C.Theo. l.9.de ſuſceptorib.lib.10.C.l.2.de lucris aduoc.lib.12.C.Lamprid.in Alex.Illa die, illa hora ſum exiturus, & ſi Dii voluerint in prima manſione manſurus.Deinde per ordinem manſiones, deinde ſtatiuæ, deinde vbi annona eſſet accipienda. Ambroſius in oratione de morte Valentiniani: Ecce poſtridie literæ de inſtruendis manſionibus, inuectio ornamentorum regalium aliaque ejuſmodi, quæ ingreſſurum iter Imperatorem ſignificarent. Et in Panegyrico incerti auctoris, qui Conſtantii filio dictus eſt, itinere confecto conſumptis copiis manſionum, ne quis conſequi poſſet, exercitus repente intra parietes conſederat.Symmach.in epiſt. Diligentiæ tuæ, ratio derogetur, quæ poſſit oſtendere, quot numero animalia collocaris, & quo paratu inſtruxeris manſiones. In has autem manſiones etiam milites diuertebant.l.11.C.de re milit.lib.12.l.2.Cod.de lucr.aduoc.eod. Vnde annonis & pabulis inſtruebantur, vt ex Caſſio.lib.5.varia.epi. ad Gepidas, & lib.10.epiſt.ad Sen.& populum patet. Idem Lampr.in Alex. milites expeditionis tempore ſic diſpoſuiſti, vt in manſionib.annonas acciperent.Briſ.
Mansio, & in plurali manſiones, σταθμοί, ſunt diuerſoria, in quæ ſe recipiebant milites expeditionis tempore, vel ſacer comitatus, quæ annonis & pabulis inſtruebantur, ex collatione vicinorum, à manendo ſic dictæ. Suet.in Tito Veſpaſiano; Deinde, inquit, ad primam ſtatim manſionem febrim nactus, cum inde lectica transferretur, &c. manſio quoque pro domo & ædibus ſumitur in lib.Feud.Greg.Turon.l.3. At ille ingreſſus manſionem domini ſui, apprehendit ſcutum eius, & frameam. Helmoldus in hiſtor.Slauor.c.50. occupauit montem, qui antiquitus Alberg. dicitur, impoſuitque illic manſiunculas, intendens ibidem communire caſtellum.Prat.
Mansionatici, ſunt manſiones apud ſcriptores barbaricos: cujus verbi duplicem vſum oſtendit Hotto.in comment.feud: pro manſione hoſpitali, ſiue diuerſorio, & pro munere ac ſumptu recipiẽdorum hoſpitum. Illius ſignificationis exemplum eſt apud Aymonium lib.5.c.31.Indeq; (de Carolo Caluo Francorum rege loquitur) per Attiniacum, & conſuetos manſionaticos compendium adiit. Et apud Carolum in conſtitutionib: Cæteri per ſingula territoria habitantes, diſcurrenteſq; manſionaticos. Et apud alios paſſim. Huius autem apud eundem lib.5.c.34.in priuilegio Abbatiæ S.Germani Pratenſis. ſed neque ſeruitia ex iis exactis, vel parauercdos aut expenſas ad ſuas vel ad hoſpitum ſuſceptiones recipiat, ſiue manſionaticos inde exigas, ſicut nec conſuetudinis vnquam fuit, id eſt, ſumptus pro diuerſorio & hoſpitibus recipiendis.
Mansvarii, iidem qui manentes vel commanentes, vel villi: Græci παροικοι vocant, vt ſynodi Chalcedonenſis c.2. à μονή villa. Alii maſſarios: nam & manſum dixere mallam Caſſiod.Greg.& alii, pro quo gloſſ.vet. συγκτήτων reddunt.Prat.
Mansvetarii, qui feras manſuefaciunt.Firmicus: Septentrione Oriente nati, erant manſuetarii ferarum.
Mansvetæ feræ quatenus intelligendæ Iuſtin. declarat, Inſtit. de rer.diuiſ.§.pauonum quoque.Vide Feræ.Prat.
Mansvetum dictum putat Paulus apud Feſtum lib.11. quaſi ad manum venire ſuetum, vel (vt aliis placet) neque ex miſericordia mœſtum, neque ex crudelitate ſæuum, ſed modeſtia temperatum.Prat.
Mansvetus fero aduerſatur.Briſſ.
Mansus vel manſum, ſeu maſſa Caſſiodoro, & Gregorio, neque domus eſt, neque area, neque hortus: ſed ager certi modi ac menſuræ, qui propterea metatus ab antiquis dicebatur, quoniam in agrorum diuiſionibus & aſſignationibus menſores adhibebantur, qui & finitores à Cicerone in Agr.or. appellantur: quanquam in ſecunda mendum eſt in illo loco: Finitores ex illo ordine ducentos conſtituit. legendum enim eſt finitores: manſus autem vel in priuati hominis patrimonio eſt v[illegible]

Eccleſiæ, ad cleri victum cultumque attributus, leg. Franc. lib. 1. cap. 85. Sancitum eſt vt vnicuique eccleſiæ vnus manſus integer, abſque alio ſeruitio attribuatur: & presbyteri in iis conſtituti non de domibus neque de arcis, vel hortis juxta eccleſiam poſitis, neque de præſcripto manſo aliquod ſeruitium faciant, præter eccleſiaſticum. Albertus Krantzius in Wandalia lib. 4. c. 5. aſſignauitq; trecentos manſos eccleſiæ in perpetuum ſerυituros. Item: Adolphus trecentos quoque manſos permiſit duci, vt per manum ejus aſſignentur in dotem eccleſiæ. Et c. 25. Eat Epiſcopus in Vagriam: adhibitis viris induſtriis, æſtimari faciat prædia: quod defuerit de trecentis manſis, ego ſupplebo. Veniens epiſcopus deprehendit prædia vix centum implere manſos. Quamobrem comes volens redarguere agrimenſores, adhibuit menſuram ſuam funiculo breui & hominib. incomperto. Helmoldus in hiſt. Slau. c. 10. Pauperibus ortus natalibus primo ſeptem manſis, totidemq; manentibus ex hæreditate patrum fuit contentus. Et mox dicitur, manentes ſuos pro furto delatos damnaſſe ad mortem, nec enim eo in loco manſum pro villa poni, quod docti quidem Germani ad marginem annotarunt, ſed pro jugero cenſet. Hot. in comm. verb. feud. à quo fere hæc omnia ſunt deſumpta: qui etiam addit, placere ſibi eorum ſententiam, qui manſum a menſura duci volunt, quia, ſi ager, inquit, eſt certo modo præſcriptus (vt illa lex oſtendit) neceſſe eſt certę menſuræ fuiſſe. lib. feud. 1. ti. 4. §. 4. Si quis de manſo vno feudi nomine inueſtituram acceperit. Nam cum manſum vnum, duo, tria, numerantur, certi agrorum modi perſpicue ſignificantur. manſum Baldus definit prædium, in quo manent homines. Aluarottus, fundum qui duobus bobus ad laborandum ſufficit. Hinc fortaſſe oritur) (inquit Zaſius) quod nos Germani prata dimenſa nominauimus *Manſmatt*. Iacob. Cujac. manſus eſt, inquit, fundus, vnde quis ſe & familiam ſuam tueri ſatis commode poteſt, ac præterea vectigal, ſiue cenſum domino referre, & quod veteres dixere hæredium. nam hæreditates Carolus Magnus interpretatur manſa in ſuis conſtit. à manendo ſci. Childebertus in quodam pragmatico apud Annonium: Cum manſis, & cum manentibus meis. De his judicent lectores.

Manſum aliud eſt dominicatum, ſeu indominicatum, quod in principis, aut Eccleſiæ, aut nobilis cujuſdam dominio eſt neq; vel in Feudum, vel in precariam, vel alio titulo alteri conceſſum. Aliud ingenuū, quod eſt nobiliū, & colono alicui locatū, qui manſuarius vocatur: Aliud ſeruile, quod in feudum datum eſt, ſub certi ſeruitii conditione, Apud Annon. vbi ſcribit Carolum Caluum in Francia & Burgundia tributum exegiſſe ad hunc modum: E manſis dominicatis ſolidus vnus, de vnoquoque manſo ingenuo, denarii quatuor: de cenſu dominico, de facultate manſuarii, totidem: è manſo ſeruili denarios duos de cenſu dominico, de facultate manſuarii totidem. Quæ diſtinctio manſorum inuenitur etiam 12. epiſt. Greg. ad finem. Prat.

Mantellum, à tegendis manibus dictum volunt. Polluci μαντίλη id genus coopertorium, ſed villoſum, cuius & Varro meminit: quale eſt noſtrarum mulierum tegumētum, quod vulgus *Kurſen* nominat. Vnde inferius, Reuoluto matello. Spieg.

Mantice, ars ipſa diuinandi. Vide Cic. 1. de nat. Deor. Spieg.

Manticularius dicitur fur, qui inferens ſe confertæ multitudini, marſupia aut ſecat, aut artificio doloſo aperit, & euacuat, ablata pecunia. Vide Feſtum. Spieg.

Manubiæ pro ſpoliis. Vnde manubias facere, pro ſpoliari. Imp. in l. eos. C. de modo mulctæ. Authent. de trien. & ſemiſſe. §. hic à nobis. Spieg.

Manubias à præda hoc diſtare Gellius lib. 13. c. 23. ſcribit, vt ſit præda corpora ipſarum rerum, quæ capiuntur: manubiæ verò pecuniæ ex præda vendita redactæ: quanquam tropica quadam figura alterum pro altero nonnunquam ſumptum à quibuſdam annotat. Sic Cic. de leg. Agrar. Prædam, manubias, ſectionem caſtra denique C. Pompeii ſedente Imp. vendent. Vide Turn. aduerſ. lib. 11. c. 21. Prat.

Manu breui pro directo, & per compendium, & vitata circuitione: quoties ſcilicet celeritate coniungendarum inter ſe actionum vna actio occultatur, vt loquitur Vlpian. l. 3. §. ſed ſi debitorem. de donat. inter vir. Hac phraſi vſus eſt idem Vlpian. l. 43. §. 1. de jure dot. Quoties, inquit, extraneus accepto fert debitori dotis conſtituendæ cauſa, ſiquidem nuptiæ inſecutæ non fuerint, liberatio non ſequetur: niſi forte ſic accepto tulit, vt velit mulieri in totum donatum. tunc enim credendum eſt, breui manu acceptum à muliere, & marito datum. leg. 43. §. 1. de jure dot. id eſt, Hoc ita accipiendum eſt, quaſi mulier non per acceptilationem & circuitionem illam, ſed directo per manum ipſius creditoris pecuniam accepiſſet, & marito dediſſet. Itaque quod Iuriſconſult. Directo dare libertatem dicunt, ac non per fideicommiſſum: efferri hoc eodem modo ſic poſſet, manu breui libertatem dare: cui contrarium eſt manu longa, vt mox dicemus. Hotom. Briſſ.

Manu longa Iauolenus figurata locutione poſuit, pro flexuoſe & oblique: non autem quam minimo potuit negotio. Pecuniam, inquit, quam mihi debes, aut aliam rem ſi in conſpectu meo ponere te jubeam: efficitur vt & tu ſtatim libereris, & mea eſſe incipiat. nam tum, quod à nullo corporaliter eius rei poſſeſſio detineretur, acquiſita mihi & quodammodo manu longa tradita exiſtimanda eſt, id eſt, quaſi menſa vbi ponere te juſſi, manus tuæ pars fuiſſet: & longa iſta manu porrecta mihi tradidiſſes. Nam breui manu dediſſes, ſi directo de manu in manum, nulla menſa aut alia re interpoſita tradidiſſes. Locus eſt in l. 79. ff. de ſolutionib. Cic. Verr. 4. Quū ob tua decreta, ob imperata, ob iudicata pecuniæ dabantur, non erat quærendū, cuius manu numerarentur, ſed cuius iniuria cogerentur. comites illi tui delecti, manus erant tuæ: præfecti, ſcribæ, medici, accenſi, haruſpices, præcones, manus erant tuæ: quo quiſq; te maxime cognatione, affinitate, neceſſitudine aliqua attingebat, ita maxime manus tua putabatur: cohors tota illa tua, quæ plus mali Siciliæ dedit, quam ſi centum cohortes fugitiuorum fuiſſent, tua manus ſine controuerſia fuit: quicquid ab horum quopiam captum eſt, id non modo tibi datum, ſed tua manu numeratum iudicari neceſſe eſt. Hot. Briſſ.

Manu nocens aqua pluuia eſt, quæ ita aliquo loco excipitur, vt inde profluens vicino noceat, ſi locus is non ſit naturaliter talis, ſed manu hominis excipiendæ aquæ fuerit apparatus. Briſ.

Manu ſata excipi intelliguntur, in l. 80. ff. de contrah. empt. non quæ in perpetuum ſata ſunt, ſed quę ſingulis annis ſeri ſolent, ita vt fructus eorum tollatur. Prat.

Manufactum opus, opponitur naturali, l. 1. §. 1. ff. de aqu. plu. arcend. Spieg.

Manumittere eſt de manu, id eſt poteſtate emittere, ſeu poteſtate liberare & dimittere. Briſſ.

Manumiſſio eſt datio libertatis. vt Inſtit. de libertinis. §. 1. leg. manumiſſiones. ff. de iuſtitia & jur. Dicitur autem propterea manumiſſio authore Feſto, quia dominus caput ſerui, quem in libertatem venire volebat, vel ejus aliud membrum manu tenens dicebat: hunc ego hominem liberum eſſe volo, & emittebat eum de manu. Alii ex eo dictum putant, quod qui emancipabantur, manu dicis cauſa cædebantur ab emptoribus, quę ῥαπίσματα vocat Iuſtinianus in leg. vlt. C. de emanc. liber. Tres autem legitimas manumiſſionis formas tempore Ciceronis fuiſſe conſtat ex Topicis ipſius: Poſtea Conſtantinus aliam adiecit in ſacroſ. Eccleſiis ex ſacris conſtit. ſub aſpectu plebis aſſiſtentibus Chriſtianorum antiſtitibus, & vice actorum interpoſita qualicunque ſcriptura. l. 1. C. de iis qui in Eccleſ. manum. Sed & aliis multis modis libertas ſeruo competere poteſt. Inſtit. de libert. §. multis autem modis. Quos omnes colliges ex toto tractatu C. quibus ex cauſis ſer. pro præm. lib. accip. ex l. vlt. C. de manum. Ex Nou. de monachis. §. ſancimus. collat. 1. ex l. vlt. C. de lat. libert. toll. ex l. cum Stichum, C. de lib. cauſ.

Manumiſſio tripliciter fiebat: cenſu, vindicta & teſtamento. Cenſu manumitti dicebantur qui luſtrali cenſu Romæ, juſſu dominorum inter ciues Romanos cenſum profitebantur, vt author eſt Vlp. in epit. tit. 1. Alter modus vindicta dicebatur, primum inductus à Vindicio ſeruo, qui ob patefactam indiciis ſuis Reipubl. proditionem hoc genere libertatis donatus eſt. Aliis placet à virgula, quæ in hac manumiſſione ſolennis fuit, nomen impoſitum fuiſſe. de qua vide ſ. in verbo Vindicta. Tertius modus eſt, qui teſtamento vel codicillis fit; idque dupliciter: Directe aut oblique: Directe dari libertas dicitur, cum verba teſtatoris ad ſeruum diriguntur, ſine vlla circuitione aut anfractu, vt Stichus liber eſto: Oblique autem cum non recta tendunt ad ſeruum, ſed ad hæredem aut alium feruntur, vt tandem ad ſeruum perueniant. Vide Conn. lib. 2. c. 4. num. 2. 3. 4. 5. Adde Franciſc. Balduin. catecheſin iur. ciuil. c. 1. Hinc

Manumiſſi ciues Romani dicebantur, qui teſtamento vindicta aut cenſu (ſic enim apud Gaium lib. prior. tit. 1. non eccleſia legendum ex Vlp. Inſtitut. tit. 1 animaduerti) vel ante conſulem aut prætorem erant manumiſſi. Latini autem Iuniani, qui aut per epiſtolam, aut inter amicos, aut conuiuii adhibitione, ex l. Iunia Norbana, quæ conditionem eorum prima reperit, manumittebantur: Dedititii, qui poſt admiſſa crimina, ſuppliciis ſubditi, & publice pro criminibus cæſi eſſent, aut in quorum facie, vel corpore, quæcunque notæ, ſeu ſtigmata, igne aut ferro impreſſæ erant, ita vt deleri non poſſent: hi poſtquam à dominis ſuis manumittebantur, Deditii vocabantur, ex lege Ælia Sentia, vt quorum turpitudo communis erat, eorum & nomen commune eſſet. Vide Vlp. epit. tit. 1. Prateius.

Manumiſſionis inſignia recenſet Tertull. lib. de reſurrect. carn. puta albam veſtem, aureum annulum, patroni nomen, tribum, menſam. Prat.

Manumiſſionis verbum etiam in liberis legimus. l. 2. ff. de off. proconſ. l. 28. ff. de adopt. l. 107. ff. de verb. obl. & ff. ſi a parent. quis manum. fuer. Prat.

In Manumiſſionibus hoc nominatim adſcribi moris erat, vt ex antiquo manumiſſionis exemplo citat Cuiac. obſeru. lib. 14. c. 27. Ille ciuis Romanus eſto, ita vt ab hodierno die ingenuus,

nuus, atque ab omni ſeruitutis vinculo ſecurus permaneat, tanquam ſi ab ingenuis parentibus fuiſſet procreatus. Eam deniq; pergat partem, quamcunque elegerit, vt deinceps nec nobis, nec ſucceſſoribus noſtris vllum debeat noxię conditionis ſeruitium: ſed omnibus diebus vitæ ſuæ, ſub certa pleniſſimaque ingenuitate, ſicut alii ciues Romani, per hunc manumiſſionis atque ingenuitatis titulum, ſemper ingenuus & ſecurus exiſtat. Hinc à Suida ἐλεύθερος, id eſt, liber definitur, ἐλεύθερον ὅπου ἐρᾷ. Prat.

Manvmitti etiam dicuntur filii filiæque familias, pro emancipari: propterea quod dicis cauſa ter à patre venduntur, & in imaginariam quandam ſeruitutis conditionem rediguntur, vt in verbo Emancipatio docuimus. Prat.

Manvm alicui afferre, nihil aliud eſt, quam vim inferre. Conn. lib.2.c.1.num.4.

Manvm conſerere dicimur cum hoſte: Indeque tracta eſt appellatio iudicialis, manum conſertum: quoniam & in iudiciis digladiari, videmur. Prat.

Manvm mittere, manum porrigere, μεταχειρικῶς in l.15.§.ſed ſi emptor. ff.de re iud.l.14.§.1.ff.de relig.l.2. C. quo quiſque ordin.ten.lib.11.l.vlt.C.de peric.nominator.lib 11.Briſſ.

Per manvm id eſt, per lapilli iactum, prohibere.l.5.§.meminiſſe. ff.de oper.nou.nunc.

Manvs audaces ingerere, id eſt, verberare, in l.8.§.3.C.de repud.

Manvs apud Pompon.in l.2.in princip.de orig. iur. non pro tyrannica violentia intelligenda, cum plerique reges inter optimos principes numerentur, ſed pro ſuprema regis poteſtate, ſeu autoritate, qua iubebat, aut vetabat aliquid, ſecutus tantum naturalem rationem. Vnde Ouidius regum poteſtatem denotaturus inquit:

An neſcis longas regibus eſſe manus?

nimirum quod per ſuos magiſtratus ac patronos fide ſibi obſtrictos, quibus rex manuum vice fungitur, poſſit etiam procul diſſitos affligere, fortunas ſuorum tueri, procul deniq; authoritate ſua, ac maieſtate conſeruare: Sic & Perſius Satyr.4.

Ergo vbi commota feruet plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ.
Maieſtate manus. ------

Hinc cum manus poteſtatem ſignificet, manumiſſionem dictam noſtri ſcribunt, quod per eam de manu ac poteſtate dominorum ſerui dimitterentur.l.4.ff.de iuſt.& iur. Etſi Feſtus à miſſionis de manu ſolennitate verbum hoc deriuatum putet. manumittere enim Comici frequenter Emittere è manu dicunt. manumitti autem tam liberi quam ſerui in libris noſtris dicuntur. l.28.ff.de adopt.l.2.ff.de off.proconſ.l.107.ff.de verb.oblig.rubr. ſi à parent.quis manum.fuer. Nec mirum, cum in imaginariam ſeruilem cauſam liberi in emancipationis ſolennitate peragenda deducerētur, diſtraherenturque, ac manumitterētur non aliter atque ſerui. Vnde pater qui emanciparat, manumiſſor appellabatur.l.16.§.1.ff.de inoff.teſt. Crebrius tamen manumiſſio de ſeruis, emancipatio de liberis vſurpatur.l.1.§. alienatio.ff. quando act.de pecul.Briſſ.Et Vult. in comment.Inſt.tit.de libert.in princ.num.3.

In Manvm quoque venire olim vxor dicebatur, quæ in poteſtatem viri per coemptionem vel confarreationem tranſibat, vt ad Cic.in Topic.Boet.& Vlpian.in Inſt.tit.9. exponunt. Apul. lib. 8. de Aſino aur. At dum herilis puella in boni Tlepolemi manum conuenerat. Idem lib.6. Sic ecce Pſyche conuenit in manum Cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia. Inde vxor in manu viri eſſe dicebatur, vt idem Vlp.in Inſtit.tit.22. probat. manus præterea pro turba & coactis hominibus accipitur l.9.§.idem ait.ff.quod met.cauſ. & forte in l.3.ff.de offic. præſid.& leg.60.ff.de acquir.rer.domin. Ita manufacta, id eſt, collecta in l 6.ff. ad legem Iul. pecul. & apud Paul.lib.5. ſent. tit.19.& tit.20. Plane in l.5.§.meminiſſe.ff.de nou.oper.nunciat.& in l.6.§.1.ff.ſi ſeruit.vindic. Per manum, eſt per lapilli iactum. Briſſ.

Manv armata, l.3.§.aduerſus.ff.de ſepulch.viol.

Manvpretivm dicitur, inquit Aſconius, vbi non tam materiæ ratio, quam manus atque artis ducitur. Alfenus l.30.§.3.ff.locati. Qui ædem faciendam locauerat, in lege dixerat, Quoad in opus lapidis opus erit, pro lapide & manupretio dominus redemptori in pedes ſingulos ſeptem dabit. Vlp.l.13.§. res abeſſe, vbi eleganter Gœdd.num.5.ff.de verbor.ſign. Quoniam plerumque plus eſt in manus precio quam in re. Hot.& Briſſ. lib.4.ſelect.antiq.

Manvs iniectio, eſt ius prehendendi abducendique: Eſtque verbum ex 12.Tab. Æris, inquit lex, confeſſis rebuſque iure iudicatis 30.dies ſunto: poſt deinde manus iniectio eſto. Sic apud Vlp.in l.10.§.1.ff.de in ius voc. manus iniectionem excipere dicebatur, qui ius ſibi prehendendæ atque abducendæ rei retinuerat. Si venditor, inquit Vlpianus, qui manus iniectionem excepit, ipſe proſtituit, &c. id eſt, qui ſibi reſeruauit ius prehendendi mancipii abducendique, ſi emptor proſtitueret. Paulus quoque in l.pen. ff.de ſeru.exporta. Titius, inquit, ſeruum vendidit ea lege, vt ſi Romæ moratus eſſet, manus iniicere liceret. Eodem modo intellige in l.20. §.1.ff. de manumiſſionib.l.7.ff.qui ſine manumiſſion.l.1.§.ſimilique modo.C. de Lat.libert. toll.leg.2.C.ſi ſeru.exp. Seruius in illud Virgilii 10.Æneid.

Iniecere manum Parcæ. ----

vſus eſt, ait, ſermone iuris, pro traxerunt debitum ſibi: Nam manus iniectio dicitur, quotiens nulla iudicis auctoritate expectata rem nobis debitam vindicamus. Quem Virg. verſ. etiam enarrans Macrob.lib.3.Saturn.c.7. Et hic, ait, proprietatem humani & diuini iuris executus eſt. Nam ex manus iniectione pene mancipium deſignauit. Quintil.lib.7.c.7. Patri in filium, patrono in libertum manus iniectio ſit. Vtitur & hoc verbo Ouid.eleg.4.lib.1.de Amor.

Eat dicam, ait, *mea ſunt*,---
Iniiciamq; manus.----

Idem lib.2.

Iniiciam dominas in mea iura manus.

Liuius lib.3.ab vrb.cond. Virginii miniſter libidinis Decemuiri manum iniecit, ſerua ſua natam, ſeruam appellans. Quintil.declam.359. Publicanus noluit ſcrutari: translatis manus iniicit, & ſuos dicit Impp.in leg.15. de bon.proſcript.in C.Th. vxor proprias res velut manu iniecta mox vindicet. Et in l.3. de his qui ad eccle.conf.ad priſtinam ſortem velut manu mox iniecta reuocentur. Nam breui fieri quid dicitur, quotiens celeritate actionum coniungendarum, vnus actus occultatur, & interceſſiſſe iure ciuili fingitur.l.44.§.1.ff.de iure dot.l.3.§.ſed ſi debitorem, ff.de don.inter vir.vt accidit & in ſpecie l.15.ff.ſi cert.pet.Briſſ.

Manvs præterea, pro turba & coactis hominib. accipitur. Briſſ.

Manes nonnunquam pro violenta actione accipitur, quoniam manu ſolet expediri, quicquid fit ab homine. Inde manu committere, pro delinquere violenter in l.3. de off.præſid.Prat.

Manvs communes non lotas interpretatur Alber.

Ad manvs venire, l.11.§.pen.ff.de pœn.

Manvs pro cautione & chirographo, item ſcriptura alicuius manu ſubſignata ponitur, l.15.ff. de probat. l.1.C. de metat.& epit.lib.12.Briſſ.

Manvs militaris.l.penul.ff.ne vis fiat ei qui in poſſ.& l.qui reſtituere.ff.de rei vind.id eſt, vſus miniſteriorum militarium.

Mappa, in l.ſupellectili, ff.de ſupelle.leg.menſæ ſtragulum eſt, raſum, vel villoſum. Alias mantile, ſiue Toal. mappa item, Budæo annotante, Circenſium committendorum ſignum erat. Apud Iuſtin. in Nou. de Conſulibus ponitur pro ipſo ſpectaculo, Haloandro interprete.

Marchio alias ad vulgarem trahitur ſignificationem iudicis, cuius iuriſdictio ſit certo loco reſtricta, *Marckgraffe, ein Richter ſo vveit als ſeine Marck gehet*, apud Saxones. Old.

Marchio alias dignitatem militarem ſignificat, appellatione ab equis tracta: marca enim equum dicebant. Vnde marcomanni, equitatu præcellentes populi: & marcoboduus rex, cui corpus inſtar equi eſſet.

Marchio vocatur, qui à principe de marchia aliqua inueſtitus eſt. Dicitur autem marchia ſecundum nonnullos eos, quod marchia (vt plurimum) iuxta mare ſit ſita, à mari & archia, id eſt, principatus maris.

Marchiones, ſeu marggraphii, vt Iuriſconſ. Bonifacius Amerbachius monuit: originem ex Limitaneis præpoſitis traxerunt: quod limitibus, quos vulgo *Marcken* appellamus, graphii, id eſt, prępoſiti fuerunt. Vide Zaſ.in tit.qui feud.dar.poſſ. Quidam à marca, quod equum ſignificat, equorū ſtabuli magiſtrum, *Marſtaller*, & equorum præfectum *ein Marckgraffen* exiſtimant appellatum. Sed magis eſt vt Amerbachii ſententiam ſequamur. marchio autem & Comes, proprie regni, vel regis Capitanei dicuntur. Qui ab his Feudum accipiunt, proprie regis, vel regni Valuaſores, quaſi ad valuas ſtantes: qui & ipſi Capitanei nuncupari poterunt, cap. ſi Capitanei. de feud. marchiæ. Rurſum feudum capientes ab eis minores Valuaſores appellantur. Vide Baron.à Tautenberg.de his qui feud.dare poſſ. Alciato li.1.parerg.c.27.videtur Celticum vocabulum eſſe marchio, quo præfectus equitum ſignificetur: quod ante Rhenanus admonuit, & Althamerus latius explicat in comment.Germanię. Annotauit in Parerg.Alc.& apud Gallos hodie vſurpari marcare, pro eo quod eſt equitare: & Pauſaniam ſcribere triplicem Equitum ordinem à Celtis, qui in exercitu Brenni erant, Trimarciſiam dictam, fuiſſeque hanc vocem & rerum in Italia potientibus Longobardis, & deinde Francis regibus (origine Germanis) magiſtri ſtabuli, ſeu equitum nomen: deinde in propriæ iuriſdictionis appellationem tranſiiſſe, ſicut & duces & comites. Spieg.Brod.lib.2.miſcel.c.33. Dioctinitas à marcellino appellatos exiſtimat. Vide eum.

Marcianistæ hæretici ſunt: eorum fit mentio in l.5.in princ. C.de hæret.

Mare dicitur, omnis aquarum congeries, Gen.1. maris Rubri (quod Hebræi fide tranſierant, Ægyptiis, deuoratis, Hebr.11.) fit mentio ad fin.l.& ſi non ſunt de aur.& arg.leg.Spieg.

Mare eſt res naturalis, per ſe ad doctrinam Iuris non pertinens,

& IC. illud non conſiderat tanquam Mare & in ſe ipſo, ſed in poſſeſſione & dominio. Mare reſpectu dominii, nullius eſt, quia proprietas eius eſt nullius §. & quidem de Rer. diuiſ. reſpectu poſſeſſionis, eſt omnium, non vnius. Mare igitur eſt res publica, non iure Ciuili, ſed iure Gentium. Vult. in Comment. Inſt. de Rer. diuiſ. in princ. n. 14.

MARGARITA. Romani margaritas appellauerũt vniones, ab eo, quod nulli duo indiſcreti reperiantur. Margaritam & lapillum generali nomine vocamus. Nam lapillus gemmarum & margaritarum commune eſt nomen, ſubintelligiturque pretioſus. Quod ſi maiuſculi fuerint, precioſi lapides dicuntur. Hæc Calepinus. Verum, margaritæ Iureconſ. nec lapillorum nomine, nec gemmarum veniunt. Valla diſſentit ab eis, ſed perperàm: nam de proprietate illi loquuntur, ipſe de abuſu & translatione. Vide Alc. lib. 4. de verb. ſign. Margaritæ extricatæ pro mundatis & purgatis in l. ſi ſeruus ſeruum. ff. ad leg. Aquil. Legitur margarita plurariue apud Vlp. in l. ſi Græcula. ff. de præſcript. verb. Si margarita tibi (inquit) æſtimata dedero, aut vt talem mihi adferas, &c. Margarita fortaſſe ἀντὶ τῶ margaritæ legitur vitio typographorum. Quanquam margarita, tę, & margarites & margaritum in nominatiuo declinari poteſt. Seruius declinat margaris, idis & idos, à cuius genitiuo Græco Latine formatur margarida.

MARGARITA & margaritas promiſcue Latini auctores dicunt & à Gemmis & Lapillis ſeparant. l. 19. §. pen. l. 25. §. pen. ff. de aur. & arg. Seruius vero in 1. Æneid. Gemmas à margaritis eo ſeparari ait, quod illæ diuerſi coloris, hæ albæ: vel quod illæ integræ, hæ pertuſæ. Sed enim cum Margaritorum & vnionum crebra fiat in libris noſtris mentio, non abs re fuerit eorum ortum ſubiectis Ammiani Marcellini verbis quæ hoc ipſum planum faciunt patefacere. Sic autem ille lib. 23. ſcribit, Apud Indos & Perſas margaritę reperiuntur in teſtis marinis robuſtis & candidis, permixtione roris anni tempore præſtituto conceptæ. Cupientes enim velut coitum quendam humoris ex lunari aſpergine capiunt denſius oſcitando. Exindeq; grauidæ edunt minutas binas aut ternas, vel vniones ſic appellatas, quod eius terræ conchulæ ſingulas aliquotiens pariunt, ſed maiores. Idque indicium eſt æetherea potius deriuatione, quã ſaginis pelagi hos oriri fœtus & veſci, quod guttæ matutini roris iiſdem infuſæ claros efficiunt lapillos & teretes: veſpertini vero flexuoſos contra & rutilos, & maculoſos interdum. Quod genus gemmæ etiam in Britannici ſeceſſibus maris gigni legique, licet dignitate diſpari, non ignoramus. Idem etiam Plin. fuſiſſime perſequitur lib. 9. c. 35. Cui & Solinum adde c. 54. Polyhiſtor. & Athen. lib. 4. Dipnoſoph. Et Iſid. lib. 16. Etym. c. 10. Inde Tertul. in lib. de habitu mulieb. Sed ſi quid, ait, de mari Britannico aut Indico ambitio paſcatur: Conchę genus eſt nõ dico conchylio aut oſtreo, ſed nec peloride gratius de ſapore. Ad hoc enim conchas nouerim maris poma. Quod ſi concha illa aliquid intrinſecus poſtulat, vitium eius magis debet eſſe quam gloria. Et licet margaritum vocetur, non aliud tamen intelligendum quam conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca. Briſſ. Ade Tiraqu. in 3. l. connub gl. 1. part. 1. n. 27.

MARGARITARIVS, negociator margaritarum: quarum originem, naturamque pete ex nono Plinii, c. 34. vt intelligas l. pediculis. ſub. fin. de aur. & argent. leg. de qua lege vide & Bayfium in lib. de vaſculis.

MARINVM & maritimum, interpres, vt apparet ex ſcholio, confundit. Quod mare incolit, vel quod ex mari eſt, marinum: quod vero mare accolit, vel quod ad mare eſt: vel quod ad mare fit, maritimum accipiendum, vt apud IC. in l. 2. ſi quis cautionibus. Tempeſtatem, inquit, intelligere debemus, ſiue marina, ſiue terreſtris ſit. Spieg.

MARIS appellatione venit flumen, quia mare quamcunque aquarum congregationem ſignificat. Bart. in tract. de Inſula in princ. & in Euangelio. Ioh. c. 6. mare Tyberiadis, cum ſit lacus, quem Iordanis fluuius facit, habens vrbem Tyberiadem ab occidente in Galilæa, longitudo lacus eſt 16000. paſſuum, latitudo, 6000. Geneſara vocatur ſeu Tarichea, ab vrbe quæ ei eſt à meridie. Tandem Aſphaltitem lacum ingreditur. Neque ſolis Hebræis licuit lacus & flumina maris nomine nobilitare, ſi Seruio fides datur in 1. Æneid. in illis verſic.

Vnde per ora nouem vaſto cum murmure montis
It mare præruptum, & pelago premit arua ſonanti.

id eſt, inquit Seruius, flumen, quod, vt Varro atteſtatur, accolæ mare vocant. Sane de Timauo loquitur Virgilius: & fontem, inquit, ſuperare Timaui, quod eſt nomen fontis & fluuii, qui nouem capitibus exurgens interfluit, ſecundum Melam in libr. 11. de ſitu orbis, capit. 4. Forcatul. in Necyomant. dial. 34. num. 6.

MARITAM etiam pro coniuge & vxore dicunt Horat. Epod. 8. Oui. in Epiſt. Medeæ. Cæterum lex marita, apud Horatium in carmine ſæculari eſt Iulia de maritandis ordinibus. Briſſ.

MARITARE, locare in matrimonium.

MARITIMÆ vſuræ, nauticæ, l. fœnerator. ff. de naut. fœn. Prat.

MARITIMI mores, pro variis & inconſtantibus. Quemadmodum enim mare, vt inquit Eraſmus, nunquam conquieſcit, & ſubinde mutat faciem: ita ferunt; homines maritimos nonnihil ex maris ingenio referre. Spieg.

MARITI affectio dicitur in vxorem, vxoris vero in maritum animus, teſte Vlpiano in l. 5. ff. de bon. damn. Spieg. Prat.

MARITI pro coniuges, in leg. 52. in fin. ff. de donat. inter vir & vxor. Prat.

MARITI lenocinium ipſum onerat, non vxorem excuſat. leg 1. §. ſi publico. ff. de adult. Spieg. Prat.

MARITIS, ad exemplum propinquorum, conceditur quidem ius emendandæ vxoris: ſed certe non adeo eſt extendendum, vt domeſticam correctionem excedat, & in atrocitatem vertatur, l. 1. C. de emend. l. propinquo. Neque vero bonus vir, aut vlli homini in foro profuturus exiſtimari poteſt, qui domi tam moroſus eſt, vt nec vitæ ſociam ferre poſſit forte per imprudentiam leuiter peccantem. Leuiorum autem vitiorum, propter quæ fuerit vxor emendanda, non poteſt certa tradi definitio. Charitas multa condonabit, quatenus fieri poteſt, ſexus fragilitati: cætera iudicabit ſobrium mariti ingenium. Old. Prat.

Inter MARITOS id eſt inter vir. & vx. l. 52. ff. de don. int. vir.

MARITO incumbit onus alendi, vxorem cum liberis, & tota familia, l. dotis fructus. ff. de iure dot. l. pro oneribus. C. eod. tit. l. ſi familia. ff. famil. erciſc. Old. Prat.

MARITVS, propriè à contractis nuptiis dicitur: licet pro ſponſo etiam ponatur, vt in l. non ſine C. de bon. quæ lib. Mariti enim appellatione ſponſus continetur in leg. Iul. de fundo dotali: non item in l. Iul. de adulteriis, quę marito adulterii accuſandi poteſtatem cum dedit, idem ſponſo conceſſiſſe non intelligitur. Briſſ. Obſeruandum, quod ex vxoris nobilitate, maritus fiat auguſtior, hominum opinione. Coruſcat enim, vt inquit Bald. radiis vxoris. l. 1. C. de præpoſ. lab. lib. 12. Vide Alciat. in l. 1. C. de in ius voc. Spieg.

MARITVS & vxor vnum corpus cenſentur. l. 1. §. ſeruum mariti. ff. de quæſt. Domeſtici vocantur, & ſocii vitæ diuini atq; humani iuris conſortes. l. 1. ff. ad Senatuſconſultum Syllan. l. 1. ff. de ritu nupt. l. aduerſus. de crim. expilat. hæreditatis. Prat.

MARMORARII qui marmorum in cruſtas ſecandorum artem tenent. l. 1. de excuſ. artific. lib. 10. C. l. 2. eod. tit. in C. Th. & apud Caſſiod. lib. 1. var. epiſt. ad Agap. Briſſ.

MARMOREÆ lapidicinæ in l. 7. § ſi vir, ff. ſolut. matrim.

MARMOREVM metallum l, 13. de metall. in C. Th. Briſſ.

MARMORIS appellatione rudem tantum materiam contineri docet Iuriſconſ. in l. quæſitum. § illud. de legat. 3. Hinc marmoreum, quod ex marmore eſt: & marmoratum, quod ſuperficiem tantum ex marmore habet: & marmorarię laudes, apud Cicer. pro Archia, pro ſtatuis marmoreis in alicuius honorem decretis, ponuntur. Marmoroſum autem, quod marmoream formam, vel duritiem habet. Spieg. Prat.

MARTE ſuo litem decurrere, Tribon. dicit pro ad exitum ſine vllo impedimento perduci ſuum tractum capere. Briſſ. Si neque per alterutram litigantium partem nec per iudicem ſteterit, quo minus lis ſuo Marte decurrat, &c. in l. properandum. § illud procul dubio SC. de iud. Prat.

MARTE ſuo, Imp. in l. 1. C. ne lic. pot. inquit, cauſæ diſcurrant, id eſt, viribus ſuis. Nam vt in Chiliad. Eraſmus monuit, quoties nullis auxiliis adiuti, noſtropte ingenio, propriiſque viribus rem peragimus, noſtro marte peragere dicimur. Spieg.

MARTIA, Catonis filia minor. Quæ quum quæreretur ab ea, cur poſt amiſſum maritum denuo non nuberet: reſpondit, non ſe inuenire virum, qui ſe magis vellet, quam ſua. Quo dicto oſtendit diuitias magis in vxoribus eligi ſolere, quam pudicitiam. Diuus Hieronymus recenſet aliquot matronarum Apophthegmata, lib. 1. aduerſus Iouinianum. Et Eraſmus lib. Apophtheg. 8. Spieg.

MARTINVS Iuriſconſultus nobilis, Italis, æqualis eorum ætatis, qui primi gloſſulas ad jus ciuile ſcripſerunt circiter annum 1190. vixit, juriſque diſciplinam magna cum laude exercuit. Ejus perſæpe Accurſius mentionem in gloſſis interpoſuit. Pra.

MARITVS menſis. Vide Albericum. Cui illud Ouidij ex 3. Faſt. addi poteſt:

A te principium Romano ducimus anno,
Primus de patrio nomine menſis erit. Spiegel.

MARTYR, Latine dicitur. Vnde nobis martyres. qui fuſo ſanguine, CHRISTVM illum Seruatorem eſſe teſtati ſunt, horum fit mentio ab Impp. in l. 2. & 3. Cod. de ſacroſ. Eccleſ. quarum verum intellectum, vndequaque doctiſſimo Alciato debemus. Impius Vigilantius, omni honore martyres priuauit. Vetuſti Eccleſiæ ſcriptores martyrem etiam appellant, qui nondum martyrium fecit; ſed deſtinatus eſt ad ſupplicium, & illud æquo animo expectat. Vide Ioan. Franc. Picum in comment. ad 2. Hymnum, & Rhenan. in annotat. ad Tertull. Hieron. in vita Hilarionis vſurpat pro monumento aut ſacello martyri dicato. Spieg.

MARTYRION, templum martyri ſacrum, dicatum, l. generale. C. de ſacroſ. eccleſ.

MAS dicitur,quod fortior ac generoſior ſit. A mare maſculꝰ diminutiue, qui non pōt ſignificātius exprimi & demonſtrari, quā per ſexū,dicēdo virilis ſexus:quę,quod ſit debilior vox, ad excludēdas fœminas, cōtra naturā & vim vocis eſt,vt docet Salomonius in Cōmentario ad l. Gallus. non temere diſſentiens ab omniū ſententia,& in ſcholis,& iudiciis recepta: nempe ea, tradiderunt, eſſe eiuſdē ſignificationis hos ſermones, Stipulari pro deſcendētib.virilis ſexus,& deſcēdentibus per virilem ſexum, & deſcent:bus per lineam maſculinam; quod his caſibus veniunt fœminę ex marib. deſcendentes, & non maſculi ex fœminis.Diuerſum autem eſſe,ſi dixeris, pro deſcendentib. maſculis, quod nō fœminę, ſed ſolum maſculi continētur. Quod Caſtrenſis quoq; locū habere putat, ſi dixeris:Ex linea,ſeu de linea maſculina.Nūquā igitur,Salomonius ait,fatebor, ex ſignificato verborū, nō idem eſſe dicere, vel ſtipulari,pro deſcendētibus,ſeu liberis virilis ſexus,& liberis maſculis: imo plenius dicimus, virilem ſexū,quā maſculos:nā ſolo ſexu mares à fœminis diſcernūtur, & nominātur. Mas enim dicitur,quod fortior & generoſior ſit,vt iā dictum eſt. Tametſi maſculus non ſemper ſexus eſt,ſed interdū quicquid vegetum ac robuſtum eſt, maſculum dicitur. Vide Nonium Marcellum.Obſeruandū vero, ſub maſculi vocabulo fœminam nonnunquam contineri. vt not. in c.Rainal, & ibi Abbas de teſt. Itaque feudum maſculinum, *ein mannlich Lehen*, ad fœminas extendi nequit. Spieg.

MASCVLINVM regulariter concipit fœmininum. l.1.cum ſimil. ff.de verbor.ſignif.Sed hęc regula recipit multas declarationes. inter alias limita, non procedere in officiis, ita ſingul. Bald.in c.ad audientiam.el.1.in vlt.quæſt.extra de reſcript. ex quo infert,quod ſi teſtator dixit,relinquo fratres meos executores mei teſtamenti:nō intelligitur de ſororibus l.cuius bonis. ff. de curat.fur. quia fœmina habet inualidum conſilium. Sicut etiam de pupillo dicendum eſt, qui habet conſilium imperfectum, l.vlt.C.de leg.tut.& hoc dictum Bal.pro ſing.approbat D.Iaſ.in.l.ſi quis id quod in 3.col.in 4. lim.ff. de iur.omn. iud.vbi late tractat iſtam materiam.& Dec.in l. 2.col.pen.de reg.iu.Iaſ.vbi putat ſingu.in l.ex facto.in princip.in penult.col.de vulga. & pupil. Et ideo dicit alibi eleg. Bald.in l.1.vlt.col.C.qui adm. quod mulier licet affinis non pōt cōſentire alteri mulieri contrahenti,ſtante ſtatuto quod in contractu mulieris requiritur conſenſus affinis:quia conſilium proprie eſt virorum.de qua vlt.deciſi.ſcripſi j.in verb. Statutum requirens in contractu. Hinc eſt, quod mulieres non poſſunt eſſe de conſilio, neq; interuenerunt in condēdis legib.vel ſtatutis, ſecundum Doct.in l.1. per illum text.ff.de legib. vbi etiam Bart. qui magis in ſpecię colligit argumentum, quod vſus mulierum non inducat conſuetudinem: quia lex & conſuetudo æquipollent.l.de quib.vbi late ſcribit cod. tit.quod vlt.ſequitur.& not.Ludou.Rom.ſingul.44. ad hoc. & Marian. Soc.conſ.7, nunc quæſitorum, col.pen.verſ.circa 2.li.poſt Abb. conſ.53.attingendo.circa prin.li,2.Cott.Adde Tiraq.comment.in 1.l. connub.gl.1. part.1.

MASCVLINO ſermone ſexus fœmininus non modo extenſiuæ ſignificationis beneficio,ſed maxime ſermonis proprietate cōprehenditur per l.1.l.hominis,l.patroni.l.pronūciatio.l.Seruius.122.ff.de verb.ſig.l.ſi quis.7.ff.de iuriſdict.om.iudic.l.ait diuus 16.ff.de iure fiſci.l.hæc autem ſatiſdatio.20. l.ſeq. ff.de adopt,l.1.§.de eod. ff.de pecul.l.1.ibique Bart. ff.de conſtit. pecun. l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. l.3.§.hæc verba.ff.de neg.geſt.l.qui domum.8. iuncta l.mater.10.§.1. ff.ad leg.Iul. de adul.Decius ad l.fœminæ,n.90.& ſeqq.de regul.iur. Iac. Aretin.Cyn. Alberic. in l.ſi ita ſcriptum ſit.45.ff.de legat.2. Cyn. in l.1.col.vltim.C.quæ ſit long.conſuetud. Bald.in d.l. ſi ita ſcriptum.45.& ad l.in multis.ff.de ſtatu hom.Autor namque naturæ IEHOVA prępotens hominem ad imaginem ſuam creauit:hominē vero maſculū & fœminam, & quidem ita, vt ſi creationis ordinē intueamur, ex maſculo prius creato fœmina tanquā eius pars ſit effecta. Materia quædā quaſi rudis, coſta in maſculo creata erat,ſexus tantum forma illi deerat, qua proprie mulier à viro differt ac diſtinguitur. Geneſ.c.1. verſ.27.c.5.verſ.2.D.Gœdd.ad d.l.1.nu.23.ff.de verb. ſign.

MASCVLINVS ſermo in cauſis & deciſionib.etiā pœnalibus ad vtrumq; ſexum regulariter pertinet, per modo d.l.de verb., ſign.l.ſi quis.7.ff.de iuriſd.omn.& ibi Iaſon n.1.& 2.l.ait diuus.ff.de iur.fiſc. Philipp.Port.lib.2.commun.opin.concl.7. Zuchard.ad l.fin.à num.51. vſque ad nu.61.cap.de edict.diu. Adrian.tollend. Hoc egregie corroboratur per l. qui domū 8.iuncta l.mater.10.§.1.ff.ad l.Iul.de adulter.Neque profecto propter rigorem legis ceſſat verborum proprietas,argumento l.proſpexit.ff.qui & à quibus manum. Recte igitur gloſſa in l.vnic. C.de raptu virgin.illius legis diſpoſitionem voluit etiam valere & locum habere, ſi mulier ſponſum ſuū vel iuuenem rapuiſſet, idque frequentius receptum teſtatur Eman. Soarez in theſaur. commun. opin. verbo mulieres. num.251. Quod autem Brechæus in d.l.1.ſecutus alios, vult eandem legem in pœnalibus non habere locum,illud ex genuina eius legis interpretatione,refutatur,& per iam citatos textus euertitur.At dici ſolet mulieres in eodē delicti genere minus peccare, minuſque puniri.l.ſacrilegii.ff.ad leg.Iul.pecul.l.ſi adulterium.§.ſtuprū.§.fratres.§.inceſtæ. ff. ad legem Iul.de adult.& vt Virgil.Æneid.2.nullū memorabile nomen fœminea in pœna eſt;veruntamen puniuntur. Aiunt quidam in odioſis diſpoſitionib. maſculinum non concipere fœmininum,per gloſ.in ſæpe d.l.1.de verb.ſign.& Dd.in l.ſi ita ſcriptū.45.ff.de lega.2.glo.in l.1.§.toties.verb.vilia. vbi Bart.ff. de ventr.in poſſ.mitten. Atqui pœnalis materia cenſetur odioſa,tam ex parte accuſantis,argum.l.fi.C.de probat.l.trāſigere.C.de trāſact.quam ex parte rei,propter odium pœnę, famæ periculum,& dignitatē ſanguinis d.l.tranſigere, l.properandum C.de iudic.l.fi.ff.de feriis & dilat.vnde Domin.ad cap.indemnitatibus.§.ſane.de electio. in ſext.& Alex. conſ. 135.circa primum dubium.col.4.verſ.alia ratio eſt,lib.1.tradidere,ſtatutum loquens de adultero torquendo non habere locū in adultera.Vtrumq; falſum: periculum namque pœnæ, quod accuſatori calumnianti vel reo cōuicto,ob maleficium vel temeritatē infligitur,ideo odioſum videri nō poteſt,quia ipſis durū ſit:quinimo Reipubl.reuera eſt ſalutare & ſummo feruore efficiendū, ne leues exiſtant hinc inde accuſationes, nec rei maneant publice impuniti.l.ita vulneratus. ff.ad leg. Aquil.c.vt famę.de ſenten.excommun.Bart.in l.quemadmodum.C.de agric.& cenſit.lib.11.l.ſi quis in graui. §. vtrum.ff. ad Senatuſconſultum Syllan.Zuchard.d.loc.Quare etſi faterer(quod abſit)verum eſſe,quod aiunt per gloſ. dict.l.1.conuinci,nondum tamen illud efficere poſſent, quod conantur: ne dicam illius aſſertionis autores idem reſtringere ad odioſa odio irrationabili; in odioſis vero odio rationabili, huius reſponſi deciſionem retinere,authore Bald.ad leg.ſi ita.ff.de iniuſt.rupt.teſtam.Caſtrenſ.Fulg.Angel. ad leg. quicunque. C.de ſeru.fugit.Bart.in ſæpe d.l.1. de verb. ſign.n.1.per d.l.ſi quis.7.ff.de iuriſdict.iuncta l.1. §.quare. ff.de vent.in poſſeſſ. mit.nihil pro his facit d.l.1.§.quare. quæ neque hanc diſtinctionem probat, neque ea confirmat, quæ iſti prætendunt. Quod autem Vlp.in d.l.1. §.quare.dicit: quia filia naſci poteſt,non eam(vt multi male)habet ſententiam,quaſi poſthumi & filii appellatione non debeant contineri filiæ & poſthumæ in materia exhæredationis: facilius enim filiæ & poſthumæ poterant exhæredari etiam inter cæteros, §. ſed non ita.§.ſed fœminæ.Inſtit.de exhæred.liber.ſed hoc argumento euincit Iuriſconſultus non obſtante tali exhæredatione tanquam vana,incerta & dubia,ſine iudicio prope facta,partum in poſſeſſionem mittendum eſſe. Eiuſdem farinæ eſt l. quiſquis.§.ad filias. C.ad leg. Iul. Maieſt. de qua vide fuſius D.Gœdd.in ſæpe d.l.1.n.53.& multis ſequentib. ff. de verb. ſign.qui huuc locum accuratiſſime & doctiſſime expoſuit,teſte Vulte.in Comment.Inſtit.de patria poteſt.in prin.n.7.

MASSA,id eſt pila argenti legata,ſcyphi ex ea facti debentur.Eius cauſam habes in l.lana.in fi.& l.quæſitum.§.illud.de leg. 3.Proprie dicitur farina omnis ad pinſendum macerata,& aqua ſubacta.Spieg.

MASSA,rudem materiam auri,argenti,æris, ſignificat. l.10. §.ſi maſſæ.ff.quib.mod.vſusfruct.amitt.l.29.& l.52.§.ſi quis maſſam.ff.de fur.l.7.§.cum quis.ff.de adqu.rer.dom. l.27. in fin. ff.de aur.& arg.l.pen. ff.pro ſoc.l.3.§.vlt. ff. de rei vind.l.88. ff.de leg.ii.3. l.44. §. ſi pocula. ff. de leg. lib.1. l.9.§.ſi quis rem.ff.ad exhib.Briſſ.

MASSA apud Caſſiodorum,Gregorium,&alios idem quod manſus:hinc maſſarii,vt manſuarii,gl.vet.maſſam exponunt συγκτῆσιν. vide Manſius.Prat.

MASSARICIÆ,vocabulum è vulgi triuio ſumptum,vt pleræque eius notæ apud Dd. reperiuntur,Bartolo dicūtur ſupellectilia ad domū pertinentia:quod & alicubi Zaſ.indicauit.Prat.

MASSÆ auri olim Romanis Imperatoribus quaſdam prouincias penſitare ſolitas,vir doctiſſ.Beatus Rhenan.ad Tertul.adnotauit.Spieg.

MASSVRIVS Sabinus. l.59. ff.Locati ICtorum ſuæ ætatis facile princeps fuit.Ateio Capitoni ſucceſſit in equeſtri ordine manſit, & publice primus ſcripſit,poſtea cœpit hoc beneficium dari à Tiberio Cæſare.l.2.§.hi duo. ff.de orig.iur. huius auditores Scholæ ſectatores,Sabiniani appellantur.Briſſ.

MASTI fiſtulæ ſunt.Vitruu.lib. 12. Vbi Athenis ex huiuſmodi locis & fontibus maſti,vſq; ad portum Pyrenæum ducti ſunt ſalientes. Varro de re ruſt.papilas vertit,Caſſiodo.vbera.Dū quanto,inquit, pulchrius eſt Claudiā aquā per tot ſicca mōtiū iuga,lauacris & domib.liquores puriſſimos,fiſtularū vberibus emiſiſſe.Alciat.in l.eos qui aquæ C.de aquæduct. li.11.

MASTLES nuncupatur,ait Rhodiginus,qui nil firmum meditatur,nil ſtabile:vnumq; dicit,mox aliud facit.Spieg.

MASTIGOPHORI, lictores qui virgas in ſacris certaminibus ferebant, quibus inſolentiam certatorum ſpectatorumque coercent: de quibus Arcadius l.vltim. §.1. ff.de muneribus Maſtigophori quoque qui Agonothetas in certaminibus comitantur, & ſcribæ magiſtratus perſonali muneri ſeruiunt. Iulius Pollux ad finem libri tertii, μαστιγονόμους fere à Xenophonte quodam loco μαστιγοφόρους appellari tradit; Horum

Meminit & Xiphilin.in Neron.Et Suidas ſcribit fuiſſe; ὅτι θυμελικοῖς ῥαβδοφόροις ἀνὰ μέσον διαταξίαν τῆς θεάτρ.Hot.Prat.

MATARIS teli genus,paulò quam lancea minus : cuius Siſenna apud Nonium meminit,Cæſ.li.1.de bello Gallico.Et è loco, inquit,ſuperiore in noſtros venientes tela coniiciebãt,& nõnulli inter carros,rotaſq;,mazores ac tragulas coniiciebant. Mazacis apud Heſychium eſt haſta Perſica, cuius tamen formam non exprimunt auctores.Turneb.lib.aduerſ.9.c.7. Materas in Cæſare legundũ cẽſet, ita autem vocabatur iaculum lingua Gallorum,vt ſcribit Strabo: videri autem poteſt nomen Gallicum,quo ſagittam capitatam hodie appellant.

MATER,quæ quoduis animal partu edit,author Nonius.Noſtri interdum hoc nomine etiam auiam accipiunt, licet improprie. Matris autem loco ſunt Socrus & Nouerca. Briſſ. Vide Bart.in l.liberorum ff.de verb.ſign. Spieg.

MATERCVLA quidam legunt in l.5.C.de off.præfect. vrb.vbi alii matricula.Vide paulò poſt in voce Matricula.

MATERFAMILIAS appellatur ea ſolum , quæ in mariti manu, mancipioq;,aut in eius,cuius maritus, manu mancipioq; eſt. Quoniam non in matrimonium tantũ,ſed in familiam quoq; mariti,& in ſui hæredis locũ veniſſet.Lege Vxor iuſta.Spieg.

MATERFAMILIAS olim quid à Matrona differret,infra ſub voce Vxor explicauimus. nunc autem admoneri illud opus eſt, in Pand.matremfa.&Matronam pro eadem vſurpari,h.e.pro muliere lecta, pudica & honeſta, ſiue ea vidua eſſet, ſiue nupta.Sed quòd de Matrefa. idem ſcribit, ad antiquorum conſuetudinem referendum eſſe,poſterius eod. loco docebimus, nunc promiſcue verbum vtrunq; vſurpari, demonſtrandũ eſt. Cice.pro Cęlio:Petulanter facimus,ſi matremfa.ſecus,quam matronarum dignitas poſtulet,nominemus.Quo in loco matronam omnem appellari Cicero ſignificat, quæ bona & honeſta exiſtimatione eſt. Marcellus in l.probrum,41. ff.de ritu nupt. Si qua ſe in concubinatu alterius, quam patroni tradidiſſet,matrisfa.honeſtatem non habuiſſet. Vlp.autem in leg. ſic vxor.13.ff.de adulter. Si modo ea ſit, quæ in concubinatu ſe dando, matronæ nomen non amiſit , vtputa quæ patroni concubina fuit.Plautus Ciſtell. Matronæ magis conducibile eſt iſtuc:mea Silenium,Vnum amare & ætatem cum illo exigere , cui nupta eſt ſemel. Verum enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimillima , Non poteſt ſuam rem obtinere ſola, ſine multis viris. Vlpianus in leg. item apud , 15. §. ſi quis virgines.ff.de iniur.MULTO minus ſi meretricia veſte fœminę, non matrumfamiliarum veſtitæ fuiſſent. ſi igitur non matronali habitu fœmina fuerit , & quis eam appellauit, vel ei comitem abduxit:iniuriarum tenetur.Vlp.l.pronunciatũ,47.ff. de verb ſign.MATREMFAM.accipere debemus eam,quæ non inhoneſte vixit.matrem enim familias à cęteris fœminis mores diſcernunt atque ſeparant. proinde nihil intererit, nupta ſit, an vidua ingenua ſit , an libertina. nam neque nuptiæ , neque natales faciunt matremfam. ſed boni mores. Idem l.3.in fin. ff.de lib.exhib. Cum audis, inquit, MATREMFAMILIAS,accipe notæ auctoritatis fœminam.Schard.ex Hot.

MATREMFAMILIAS accipimus eam , quæ non inhoneſte viuit: nec intereſt nupta ſit an vidua,ingenua an libertina.l.46.§.1. ff.de verb.ſign.l.3.§.vlt.ff.de liber.exhib.l.41. ff.de ritu nupt.l. 29.C.ad leg.Iul.de adult.l.10.ff.eod.tit.l.15.§.ſi quis virgines. ff.de iniur. Feſtus tamen lib.11. hoc nomine eam, quæ vidua eſt,contineri negat. Cic. plane in Topic. MATRESFAM. ait eſſe, quæ in manum conuenerunt,quomodo in l.1.ff.de concubin. accipi videntur. Eoque à MATRONA matremfam.differre Gell. lib.18.cap.6. tradit, Quod matrona ſit,quæ in matrimonium cum viro quoquomodo conuenerit,MATERFAMIL.vero ea ſola, quæ in mariti manu mancipioque ſit. Quæ eadem verba Seruius in 11.Æneid.tranſcripſit.Nonius autem dum hanc ipſam differentiam exponere ſtudet,errore ſe obruit. niſi ille in poſterioribus verbis mendoſus eſt , perinde vti eſt , in eo quod pro matronæ nomine , M.Tullium impreſſi codices ſcriptum habent. Enimuero matronam, vt & matremfa.notæ auctoritatis ſpectatæque honeſtatis noſtri auctores accipiunt. l.13.ff. de adult.l.1.§.omnem. ff.de iniur.l.1.§.& notandũ.ff.de ventr. inſpic.Id quod Feſtus quoque lib.11.ſignificat,cum ait matronas appellatas eas fere,quibus ſtolas habendi ius eſſet. Vnde MATRONALIS habitus in l.15.§.ſi quis virgines.ff.de iniur.De quo vide Briſſ.lib.1.Select.antiqui.Nunc ad matremfa.redeamus. MATRESFAM. certe dici cõſtat,quæ ſuæ poteſtatis ſunt.l.41.ff.de his qui ſui, vel alien.iur.l.30.§.1.l.34.ff.ſolut.matr. Eaque ratione etiam virgo MATERFAM.appellabitur , ſi morte patris vel emancipatione ſui iuris facta ſit. quemadmodum etiam pupillus paterfam. probe dicitur. Briſſ. Helius MELIſſUS Grammaticus docebat,matremfam.eam eſſe , quæ ſæpius peperiſſet:Cum matrona, quæ ſaltem ſemel:ſicuti ſus,quæ ſemel peperit porcetra,quæ ſæpius ſcropha.Sed hanc Helii MELIſſI vanam differentiam ſatis refutauit Gellius d.c.6. Cuiac.obſeru. 18.c.3.Conna.lib.8.c.3.nu.2.& 3. vide & Gœdd.in comment. ad l.46.§.1.nu.2.de verb.ſign.

MATERFAMILIAS quæ dicatur.Si Nonio credimus,eam dũtaxat vxorem matremfam.veteres dicebant,quę ſæpius peperiſſet. Quo ſenſu matremfam.definiuit etiam Feſtus : Materfamilię, inquit,non ante dicebatur,quam vir eius paterfamiliæ dictus eſſet.Nec poſſunt hoc nomine plures in vna familia præter vnam appellari. Sed nec vidua hoc nomine, nec quæ ſine filiis eſt,appellari põt.Ciceronis tempore hac voce Materfamilias latius paululũ vſus eſt populus Rom. omnéſq; fœminas quæ in manum conuenerant,matresfam.appellabant,etiam antequam peperiſſent,etiamſi in parentum eſſent poteſtate. Hinc illa coemptionis antiqua formula : Vis mihi eſſe materfamilias?Idipſum teſtatur expreſſe Cice.in Topic.Genus, inquit, eſt vxor,eius duæ formæ: vna matrumfa.hæ ſunt,quæ in manum conuenerunt ; altera earum, quæ tantummodo vxores habentur.Eoq; arbitror Gellium reſpexiſſe lib.18.ca.6. cum ait,matremfamilias appellatã eſſe eam ſolam, quæ in mariti manu mancipioq; eſſet : quoniam non in matrimonium tantum,ſed in familiam quoque marit x in ſui hæredis locum veniſſet.Deniq; iuriſcõſulti non ſpeciei amplius, ſed generis loco matrisfam. vocabulo vſi ſunt.Illi enim genere quodam, non in manus ſolum conuentiones,aut natales, ſed honeſtatem etiam matremfam. facere definiuerunt. l.2.in fin.de lib. exhib.l.15.§.11.de iniuriis.l.46.§.1.& l.195. §.1.de verb.ſig. Adeo quidem,vt viduas,libertaſque patronorum cõcubinas, puellas,quæ ſui iuris ſunt,& omnes notæ auctoritatis fœminas etiam matresfam.appellarẽt,l.41.de ritu nupt.l.4. de his qui ſunt ſui,l.30.§.1.& l.34.ſolut.matr.l.3.in fi.de lib.exhib. Idq; nec Tertull.viſus eſt ignoraſſe,cum ſic in lib.de virginibus veland.ſcriberet:Materfamiliæ vocatur licet virgo,&paterfamiliæ,licet impubes.Proinde quis eſt, qui nõ intelligat, quam hi inconſulte & inique fecerint,qui Nonium, Feſtum, Gellium, & ipſum etiam Ciceronem ignorantiæ lapſu notare non verentur?Ræuard.Varior.lib.4.c.12.Adde Tiraquell. comment.in l.4.connub.gl.1.parte 4.

MATERFAMILIAS & filiafamilias opponunur. Itaque nondum viripotens aut virgo, Materfamil. appellabitur, ſi morte patris,emancipationeve, ſui iuris facta ſit,quemadmodum pupillus quoque & impubes ſui iuris, Paterfamilias recte dicitur.l.1.l.4.& l.139.ff.de verb.ſignif. Briſſ.

MATER,& materfamilias ſeparantur.Nam eam matremfamilias appellamus quæ ſui iuris eſt l. pronuntiatio. §. familia. ff.de verb.ſign.cum ſimpliciter matrem dicimus, eam ad filios referimus,quæ & in aliena poteſtate,puta patris eſſe poteſt, ex Antonii Auguſt. lib.ſing.ad Modeſt.l.2.ff.de excuſat. Prat.

MATER matrima illa dicitur , quæ cum mater ſit,adhuc habet matrem viuentem: ſicut patrimi,& patrimes,quorum patres viuunt. Spieg.

MATERIA,generaliter dicitur, ex qua aliquid fit.l.7.§. cũ quis ex aliena.ff.de adqui.rer.dom.Materiam itaq;proprie rudem & informem accipimus, & operi faciundo deſtinatam. Sed & materiam à ligno iureconſulti ſeparant:hoc vocabulo ea,quę comburendi cauſa parata ſunt,ſignificantes:illo verò ea,quæ ad ædificandum fulciendumq; adcommodata ſunt.l.55.de legat. lib.1.l.12.ff.de vſufruct.l.167.ff.de verb. ſignif. l.18. §. ſi quis cauerit.ff.de pignor.act.l.45.§.penultim.ff.de iur.fiſc.l. 14.§.1. de peric.& comm. l.47.ff. de act. empt. Vnde legata materia nauis, arca, armariumve ex ea factum non vindicabitur.l.57.l.88.ff.de leg.libr.3.Pali cęrte & perticę in numerum materiæ rediguntur l.56.ff.de leg.lib3.l.168.ff.de verb. ſignif.Briſſ.Sic Iuriſconſult.in l.vrbana. ff.de verb.ſignif.materiam vocat cæmenta,lapides,tigna, &cæteras res quib. ædificia fiunt,vt ſit ſenſus,vrbana prędia à ruſticis materia,qua res conſtat, diſcerni non loco. Donell.de pign.

Quemadmodum autem paries, cum ſemper duob. paribus, vel à fronte vel à latere ſe cõſpicientib.conſtet, etiamſi tetragonum aut hexagonum fiat: ita materia à longitudine, à voce, nempe Græca μακρὸν, id eſt longum , nuncupari videtur : eo quod magis in longum ſiue latitudinem,quam altitudinem porrigatur Gœdd. ad l.157. num.5.de verb. & rer.ſignif.

MATERIA in l.198.ff.de verb.ſigni.pro qualitate & genere vſus accipitur,vt patet ex l.166.ff.eod.tit.& l.16.C.de præd.minor. Briſſ.& Conn.lib.4.c.10.n.7. Item lib.4.c.1.n.6.

MATERIA eſt,ex qua ſpecies fit &ſine qua ſpecies eſſe nõ poteſt. l. adeo.§.cum quis.ff.de acqui.rer.dom. Et vbi hæc non eſt, nec materiatũ adeſſe poteſt,ſecundum Bald.in Auth.Offeratur.poſt pr. C.de lit.conteſt.qui allega.l. qui res. §.arenam. ff.de ſolut.l.quæſitum.§.illud.ff.de legat.3.male materiatum dicitur, quod compoſitum eſt ex mala materia , vt ædes ex lignis non cæſis tempeſtiue. Spieg.

MATERIA proprie dicitur, ait Nebriſſ. circa quam verſatur faber tignarius,ſiue lignarius.Paul.de peric.& com.rei vendit. l.quod ſi.Neq;-materia empta ſi furto periſſet. Alcia.Materia eſt,inquit,vnde quid cõficitur,vt in ſcypho metallũ,in cõtractu conſenſus. Subſtantia,per quam materia in certã ſpeciem deducitur : vt in vaſis vel veſtibus artificium , in emptionis contractu precium.Forma, quæ certę illi ſpeciei nomen dat. Solennitas actui perfecto extrinſecus accedit : vt authoritas tutoris in pupillorum,agnati conſenſus, in mulierũ cõtractibus. Item materiæ appellatione ligna omnia comprehendi,

quod

quod Græci ὕλην, & ſyluam & materiam vocent, alii monuerunt. Adde Spiegel. Brechæum in l. Carbonum. in tit.de verb.& ret.ſign.& Taboet.in Totipico milit. for.& l.diſcip.

Materia, pro tractatu ſuper re, vel facto quopiam Alb.citat l.1. ff.ſi pars hæred.p et.Spieg.

Materia & cauſa omnium actionũ colligitur partim ex dominio rerum; vel ex iure quod in rebus aſſeritur, vt in vendicationibus: partim ex obligatione dictorum, factorum ve, ſicut in condictionibus iuxta mentem Imp. in §.omnium, in princ. Inſt.de act. Spieg.

Materiæ infectæ, pondus: ſignatę numerus: factæ ſpecies appellatur, l.6.§.de rei vindicat.Prat.Hot.

Materialiter, vt vocant, & demõſtrationis ſolius cauſa, pleraq; à Iurecoſſ.poni adnotarunt Appellus & Alcia.Hic.c.vlt. 2.parerg.ſimili modo declarat interdicta poſita: vbi defendit quod ſcitu pulchrum eſt, receptam Doctorũ noſtrorũ, à primæ vocis initio, adducendi reſponſi conſuetudinem. Spieg.

Materiam ſuccidere quantum ad villæ refectionem ſatis ſit. Vide Vlp.l. arbor.ff.de vſufr Spieg.

Materiarii, à Tertulliano eleganter dicti ſunt, adnotante Rhenano qui negabant Deum: quod tamen nos vere profitemur, omnia ex nihilo protuliſſe. Spieg.

Materiarios dicere poſſumus eos, quos vulgo hodie & noſtrate lingua Carpentarios nominamus: quos etiam Caius li. 3.ad leg.12.tab. fabros tignarios dicit: ſed non eos duntaxat qui tigna dolarent: ſed omnes, q ui ædificarent.leg.ferri.§.fabros.& cætera.Brecheus.l.tigni.ff.de verb.& rer. ſignif.

Materiari, id eſt lignari, & materiam ad munitiones faciendas cædere: Si quidem materia proprie ea vocatur, ligna quę ſtructuris ſeruiunt. (Briſſon.

Maternvm appellatur quod à matre proficiſcitur & deſcendit.

Matertera matris ſororem ſignificat.l. vlt.§.amita.ff.de gradib.& adfin.l. pen ff.de leg.tut.quaſi mater altera, vt Feſtus libr. 11. ſcribit. Briſſ.

Matertera magna, auiæ ſoror eſt.l.1.§.4.& l.vlt.§.matertera ff.de gradib. Atque hoc loco obiter Feſti verba reſtituemus, qui vulgo ita habet, Matertera patris & matris mihi magna marer eſt, cum legendum ſit, mihi magna matertera eſt. Matertera maior, proauię ſoror eſt, patris vel matris matertera magna. Maxima rurſus abauię ſoror, patris vel matris matertera maior, vt in ſuperiorib.locis traditur. Briſſ.

Mathematicvs. In tit.de maleficis, & mathematicis.lib.1.C. Mathematici hi dicũtur, non qui honeſtiſſima mathematum ſtudia docent, ſed qui diuinationibus & aruſpicinis homines ludificantur, vt genethliaci, aſtrologi, Chaldæi. Quorum ars iure noſtro improbata eſt, vt naturas hominum ex vultus inſpectione pronuntient, Magicos quoq; & mathematicos Plinius & Cicero impugnãt, & de his Vlp.ſentire viſus eſt, cum incantationem, aut imprecationem, aut exorcizationem, nõ eſſe medicinæ genera de variis cognitionibus dicit, tametſi quidam ſint, qui hac arte vtentes ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment. Neſcio tamen qua arte id, quod de Veſpaſiano (vt legitur) actũ fuerit, vt cuidam è plebe luminib⁹ orbato oculos inſpuẽdo pro cõcione reſtituerit, & cr⁹ alterius debile calce contingendo cõfirmauerit, cũ hæc à Deo aut Dei nomine, duntaxat fieri poſſint, vt à quatuor hiſtoricis, qui facta geſtaq; Chriſti ſcripſerunt memoriæ traditum eſt. Anchora.

Mathematici. Artem mathematicam minus proprie Imper. nominauit artẽ prędicandi, & quam Perſę Magiam vocarũt. ſic etiam Conſtanti.in l.etſi, C.de malefi.& math.qui eas artes profitẽtur, Mathematicos dixit, cũ proprie Mathematica vocẽt illę quatuor diſciplinę, Geometria, Arithmetica, Muſica & Aſtrologia: quibus nihil eſſe illuſtrius in eodẽ loco affirmat Cicer. Hę ſolę diſciplinę perſpicue diſcũtur, & per demonſtrationẽ percipiuntur, & qui eas profitentur, Mathematici vocantur. Nam Gell.lib.1. c.9. ita ſcribit, hi dicebantur in eo tẽpore μαθηματικοὶ, ſcil.ab iis artibus, quas iam diſcere atq; meditari inceptauerãt. Quoniam Geometriam & Gnomonicã, Muſicas, cæteraſq; item diſciplinas altiores μαθήματα veteres Græci appellabant: vulgus autẽ quos gẽtilitio vocabulo Chaldęos dicere oporteт, Mathematicos dicit. In ca pariter ſignificatione videtur accipere Iuuenalis Satyr.14.

Nota Mathematicis geneſis tua.

Quamuis Ioannes Britannus, quem ſequitur Dominicus Nanus Mirabellius, aliter arbitretur. Verum cauſe, cur hæ artes prohibeantur, pulcre exprimuntur in l.eorum. C. de malef. & mathem.quæ etiam habetur in Cod.Theodoſ. ſub eod.tit. Ferrand.lib.2.Explicat.in l.2.de malef.& Mathemat.c.12.

Mathematici, ait Gothofr.ad l.10.C.de epiſcop.audien.ſunt impoſtores, qui mathematicorum liberali nomine adumbrantes ineptias ſuas, profitentur ſe fata cuiuſque noſſe, & natalitias ſyderum obſeruationes: quibus ſimiles ſunt arioli, aruſpices, augures, vaticinatores, ſomniorum interpretes.

Matricarii in Nouel.13.quæ eſt de Prætore plebis. Hoc verbum in notis quibuſdã vetuſtis ad Iuliani Patricii Epitomam ſic expoſitũ inueni, Matricarii dicuntur illi, quos videmus ad incendia currentes & portantes ſpongias cum ferramentis & alia, per quæ poſſunt de pariete in parietem tranſire, & ita incendium extinguere. Sic dicti, quod in matriculam prætoris plebis relati erant. Briſſ.

Matrices aquarum, Alberic.indicat pro fiſtulis poni, in l.eos. C.de aquæduct.quæ nimirum in capite ductus aquæ, caſtelliue poſitæ collocatęq; ſunt ex quib. alię quodammodo prodeunt, queq; quaſi primordiales & originales ſunt, Briſſ. Maſtos appellauit Vitruu.lib.12. Caſſiod. vbera. Varro in lib.de re ruſt.papillas. Erant etiam matrices libelli, in quibus Cæſareo fiſco penſitantes deſcripti continebantur. Habebant & nomina militum inſcripta matrices, ſiue matriculę, per diminutionem. cuius vocis frequens eſt mentio in poſterioribus li.C. Vnde & matriculariorum vocabulum. Præterea matrices, vrbes Latine dicũtur, quas Græci metropoles appellant. Quinetiam matrix, vterum, & quod Græci μήτραν vocant, ſignificat. Item nutricem pullorum, apud Colum. Et generaliter quamcunq; educatricẽ. Item coturnicum ducem, quem Græci ὀρτυγομήτραν appellant, tranſtulit Gaza matricem. Vide Alciat.in l.eos qui aquæ.C.de ſpectaculis.lib.11. Spieg.

Matricida, Oreſtes, qui flammeus & excandeſcens emancipatam & addictam Ægiſthi libidini matrem Clytemneſtram cum Ægiſtho, qui patrem Agamemnonem obtruncaſſet, furialiter interemit. Pius appellatus quod patris necem iuſte ſit vltus. Ioan.Bapt.in comm.Panegyr.Sidon.Apollon.&c.

Matricvla pro catalogo, deſcriptione, indiceq; ab Imp.vſurpatur.l.3.de agentib.in reb.lib.12.C.l.13. C.de aduoc.diuerſ.iudicior.l.10.de cohortalib. lib.10. C.l.pen.& vlt.C.de commeatu li.12.Matriculæ militares pro numeris. l.16. C.de teſt.milit. Nã pũcturis in cute pũctis Milites ſcripti, & Matriculis inſerti iurare ſolẽt. vtitur hoc verbo Modeſt. in Epito. de re milit. Matricularii, Oeconomi Eccleſiarũ appellantur, quos nũc *Marguilliers* vocamus. Goth.ad l.26.in pri.C.de ſac. eccl.& ad l.2.C.de patrib.qui filios ſuos diſtrax. Aimon⁹ Monach.li.4.de geſtis Frãco. c.33. Prædia vero tã innumera fratrib.in eodẽ loco deo famulantib⁹, ſiue matricularijs eccleſiæ contulit, vt deuotio animi eius plurimis admirabilis eſſet. Et in libro veteri formularũ: Nos in Dei nomine Matricularii S. Martini, dum mane ad hoſtia ipſius eccleſiæ obſeruanda conueniſſemus, ibi infantulũ ſanguinolentum inuenimus. Briſſ.

Matricvla decurionum, in qua decurionum nomina ſecundum cuiuſque ordinem ſcribuntur: album curiæ appellatur. Vultei.in comment.Inſtit.de actionib.§.41.n.5.

Matrimonia ſecundum naturam eſſe, oſtendit Lex, non moechaberis, vt vnuſquiſq; habeat ſuam, retineaturque in voluptatibus modeſtia quædam & certitudo. Vagi enim concubitus incertam facerent de ſobole opinionem, eleuarentque curam alendi partus. Old. Prat.

Matrimonii contractus, inter omnes longe eſt ſaluberrimus, quo ſolo humanum genus (quoad Deo placuerit) pulchro conſeruatur ordine ac propagatione. Proinde nulla res eſt, in quam legiſlatores, iuris ſingularis beneficia tam liberaliter contulerint, atque hæc matrimonialis: omnem captantes occaſionem, vt huic ſacroſancto contractui nihil obſtaret, ad replendas ciuitates liberis hominibus. Old.

Matrimonio quantum tribuerint olim, Lex 12. Tabularum oſtendit, quæ cœlibem vitam prohibet, nuptiaſq; præcipit, ſecuta Platonem, qui à trigeſimo anno vſque ad annum trigeſimum quintum ducendam eſſe vxorem putauit, alioquin puniendum eſſe matrimonii contemptorem. Et cum hæc lex à quibuſdam iniquitatis incuſaretur, reſponſum eſt à Cenſoribus: Naturam ſicut naſcendi, ita gignendi procreandique legem præſcribere. Recte quidem illi. Nam naturæ autor Deus, creato homine dixit: Creſcite & multiplicamini. Old.

Matrimonivm appellatur viri & vxoris coniunctio. l.1.§.1.ff. de iuſtit.& iur. Ex eo autem dictum quibuſdam videtur matrimoniũ, quod propterea nubat mulier, vt mater fiat, quemadmodum Auguſtinus lib.19. contra Fauſtin.ſcribit, quod & Accurſius docet matrimonium ideo dictũ eſſe, quaſi propterea nubat mulier vt mater fiat: At Gregorius in c.vlt.de cõuerſione infidelium, datũ hoc laborib⁹, quos in partu mulieres ſufferunt, tradit, vt ab ipſis potius, quam viris, eorũ coniunctio nomẽ accipiat. Briſſ. Infans .n. materno magis indiget ſolatio quã paterno, & matri in partu doloroſus, & poſt partum doloroſus exiſtit. c.2.de conuerſ.infidel. Abbas Panorm. quaſi matris munium, i.officium ineptiſſime dici putauit. Rectius Aulus Gellius lib.17. c.6. Enimuero (inquiens) idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt matronam dictam eſſe proprie quæ in matrimonium cum viro conueniſſet, quoad in eo matrimonio maneret, etiamſi ſibi liberi nondum nati forent, dictamque ita eſſe à matris nomine non adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi: vnde ipſum quoq; matrimonium dicitur: De quo latius Connan. lib.8.c. 3.n.2. Vultei.in Commen.Inſtit.de patria poteſt.§.1.nu.5.ait. matrimonium dicitur à matre, non quod iam ſit, ſed quod mater ex nuptiis fore ſperetur. Quandoque Matrimonium ſignificat rem relictam à matre, ſicut patrimonium rem relictam à patre, vt Suetonius in Auguſto: cum plerique

equitũ attrito bellis matrimonio ſpectare ludos è quatuordecim non auderent, &c. vbi Matrimonium interpretatur Connanus bona materna lib.3.c.2.n.8.Sic Senec.lib.1.de benefic.c.3.Quia late patentis matrimonij ſit.

Matrimonium eſt diuini & humani iuris communicatio inter virũ& fœminã,indiuiduam vitæ conſuetudinẽ continens. §.1.Inſt.de pat.poteſt.& l.1.ff.de ritu nupt.Per diuinum ius accipiuntur ſacra quæ cuiuſlibet familiæ olim propria fuerant. Nos autem veram pietatem & ius naturæ, per ſacra intelligere poſſumus in foro Chriſtiano,Old.Indiuiduam vitę conſuetudinem intellige non aptam diuidi, quãtum ad affectionem attinet, licet quandoq; actu diuidatur iure permittente,puta per diuortium l.1.de diuort.& repud.Bellonius.

Matrimonium dicitur à Iaſone contractus bonę fidei in §.fuerat.Inſtit.de act. præterea ſpecies ſeruitutis eſt l.2. ff.de lib. hom.exhib. Et proprie quod dura ſit ſeruitus dicit Bal. in l. bonę fidei.ff.de reb.cred.quia maritus nõ dicitur habere plenã ſui corporis poteſtatẽ.c.diuerſis ext.de cler.cõiugat.Spie.

Matrimonium hominum lõge aliud eſt quam brutorum coniugium:vt Dionyſ.Halicarn.inquit, εἶτα τὴν διαφορὰν ὑπάρχειν μὲν τῆς ἐν τοῖς ἀνθρώποις μίξεως καὶ κοινωνίας, ὅτι τὰ μὲν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε μίγνυται, ὁ δὲ ἄνθρωπος τάξιν τινὰ καὶ νόμον ἐξεῦρε τοῦ γάμου, &c.Baldtuin.tit.de iure nat.gent.& ciuil.

Matrimonium aliud iuſtum eſt, aliud iniuſtum. Iuſtum quidem, quod iure & licite, iniuſtum vero quod iniuſte in fraudem legum Romanorum contrahebatur, &c. Ræuard. l.nuptias non concubitus.ff.de reg.iur.

Matrimonium putatiuum dicitur quando ſeruus cum libera, vel libera cum ſeruo, vel conſanguinei ignorantes in gradu prohibito contrahunt matrimonia. Nam comperto errore, comperto impedimento, iam matrimonium diremptum eſt: vnde dicitur matrimonium putatiuum, ſicut homo pictus,vt Zaſius tradidit,Inſtit.de action.

Matrimonium. coniugium,connubium, & nuptiæ, ſæpe promiſcue vſurpantur,proprie tamen differentia reperitur inter matrimonium & nuptias,vt in l.pen.ff.de don.int.vir.& vx. Vbi Scæuola Matrimonium eſſe oſtendit,cõuentionem inter virum & vxorem: eamq; conuentionem ſolo conſenſu cõtrahi:hoc eſt neq; rei interuentum,neq; certa& cõcepta verba, neq; literas.l.licet.8.C.de inceſt.nupt.leg.nuptias.de reg.iu. l.3.ff.de ſponſa.l.neque ſine.13.C.de nupt. Nuptias autem ibidem Scæuola eſſe oſtendit, ritum illum qui pro cuiuſque gentis inſtitutis palam & publice adhiberi ſolet: Veluti apud Romanos, deductionem in mariti domum: item aquæ & ignis interuentum. Similiter Paulus matrimonium à nuptiis diſtinguit. in l. ſi ita, 10. & l.Juliani in l.ſeq. ff.de ritu nupt. & Juſtinianus in §. ſi aduerſus ea. de nupt. & in l. inter eos,27.ff.de donat.inter vir.& vxor.l.13.de nupt.Prat.

Matrimonium vt diuo Auguſtino placet, dictum eſt,quod fœmina ob id potiſſimum nubere debeat, vt mater fiat. Matrimonii vocem latius patere, quam matrimonii ſacramentum, Theologi demonſtrant. Conſtat autem,matrimonii inſtitutionem omnium antiquiſſimam eſſe, & Deum autorem referre.Gen.2. Præterea negotium matrimoniorum, atq; fata pendere à Domino,& promoueri.Gen.24.Spieg.

Matrimonium inuito patre vel matre, neque iure naturali & diuino, neque ciuili, neque Pontificio valet, quanquam Doctores communiter diuerſum tradant. Juſtinianus, Inſtit. de nupt.in princ.Paulus in l.2.ff.de rit.nupt. Romanus Pontifex Euariſtus,30.quæſt.5.c.1.Apoſtolus 1.ad Corinth.10.Old.

Matrimonium,Dos,& dotis actio,põt eſſe ſine copula carnali, vt vxor virgo ſit.l.denique Cinna & l.ſeq ff.de rit.nupt.Old.

Matrimus ac patrimus dicuntur quibus patres ac matres adhuc viuunt,ait Feſtus.Prat.

Matrix Eccleſia,quæ dicitur matrix:quia ſicut mater generat: ſic & illa regenerat per baptiſmum. Dicitur maior, & baptiſmalis Eccleſia.gl.in cle.1.de ſent.excomm.Jo.Bello.Etymol.

Matrona,inquit,Feſtus,cui ius erat ſtolæ ferendæ.Cicer.Philipp.2. Sed cito Curio interuenit,qui te à meretricio quæſtu abduxit,& tanquam ſtolã dediſſet, in matrimonio ſtabili & certo locauit.Hot.Gell.lib.18.c.6. Matronam proprie dictam vult,quæ in matrimonium cum viro conueniſſet, quoad in matrimonio maneret,etiamſi liberi nondum nati forent: dictamque eſſe ita à matris nomine, non adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi.Prat.

Matrona. Recte reprehenſus eſt,inquit Connan.lib.8.cap.3. num. 2. Helius Meliſſus,qui matronam definiebat eſſe, quæ ſemel peperiſſet,matremfamilias quæ ſæpius.

Matronæ quoq; dicũtur dominæ, nõ reſpectu maritorũ duntaxat,quomodo ipſi quoq; mariti ab vxorib.domini appellãtur,ſed etiam per ſe,vt in l.pater.§.Julius de leg.3.Juliam domnam:niſi dicas domnã ſupereſſe,ex l.Lucius Titius eod.Pra.

Matrona ſpectatæ honeſtatis & pudicitiæ mulierem ſignificat:quod & Feſtus quoque lib.11.ſignificat,cum ait,Matronas appellatas,eas fere,quibus ſtolas habendi ius eſſet.Briſſ.

Matruelem à Patruele ſeparat Marcianus l.1. ff.ad l.Pomp.de parricid.Et vt,patrueles,qui ex fratribus,ita Matrueles,qui ex Matris fratre nati ſunt,dicuntur.Briſſ.

Matruelis,ex matris meæ fratre natus,Marcian. l.1.ff.de leg. Pomp.de parricid.Si quis patrem,matrem,auum,auiam,fratrem,ſororem,patruelẽ, matruelem occiderit,&c.Hot.Prat.

Matruelis,idem quod matertera. Et Matrueles dicuntur filii & filiæ materteræ,in l.1.ad legem Pompeiam.Spieg.

Matula vaſis genus eſt ad vrinam & aquam tenẽdam. Proinde mundo muliebri continetur,vt ſcripſit Vlp.in l.argumẽto.§. mundus.ff.de aur.& arg.alio nomine matella & matellio dicitur:Iulio Polluci Matula dicitur ἀμίς: gloſſis ampulla olearia,vide Cuiac.10.obſ.17.Plautus in Amph.Nec tu poſtulas matellam vnam tibi aquæ infundi in caput.Martial.

Diſperеam ſi tu Pyladi præſtare matellam
Dignus es.

Inde à matula fit diminutiuum matellio. Varro de vita patrum.Poſtulaſſet trulleum,matellionem,peluim.& de his etiam diximus ſupra in dictione Argento facto. & in dictione Scaphia.meminit etiam Pompon. in l. etſi non ſunt §.1.ff.de auro & arg. leg. Cotta. Matulæ inter ornamenta muliebria numerantur l.26.§.mundus ff.de aur.arg.

Matura mulier non dicitur,quæ minor eſt 12.annis.l.cum hic ſtatus.§.ſi quis ſponſam.ff.de donat.int.vir.& vxor.Spieg.

Maturare, non eſt abbreuiare,ſed accelerare: ita vt adhibeatur induſtriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. Cætera apud Ferrarium in §.his igitur.Inſt.de Iuſt.& Iur.Spieg.Prat.

Mature fieri dicitur,iuxta ſententiam Cæſ.Auguſti,quod nec citius fit,nec ſerius,ita vt per hæc(vt ipſe dicere ſolebat)tarda acceleratio exprimatur.Id quod Seruius& Donatus ſuper Æneide Virgilii,& alii tradiderunt.Hoc & Bald.ſentit in l.2. §.ſi quis tamen.ff.ſi quis cautionem.Spieg.

Maturi fructus proprie dicuntur,qui neq; crudi,neque mites, neq; caduci, neque nimium cocti, ſed in tempore temperaſi proueniunt,vt in l.Iulian.§.ſi fructib.ff.de act.emp.§.is vero ad quem.Inſtit. de rer.diuiſ. Spieg. Quare hoc ſcias(mature dictionem) ſemper properationem quandam habere in ſe, modo tamen remiſſiorem,modo cõcitatiorem. Remiſſiorem: vt quando Virgil.inquit, cœlo properanda ſereno Maturare datur:Vehementiorem,cum inquit,maturare fugam. quamuis aliter exponat Sipontinus, quem merito irridet Toletus. Vide Gellium lib.10.c.11.Macrob.lib.7.c.8.

Maturiſſime,quo ſuperlatiuo vtitur Papinianus in l.aliquando de offic.proc.Tardiſſime opponitur.Dicitur etiam maturrime,per contractionem,celerrime.Spieg.

Maturum, item Maturitas,per tranſlationem de aliis quoque dicuntur,vt maturus homo,maturum ſupplicium apud Cic. matura viro virgo,apud Gellium:maturitas mentis, maturitas temporis,apud decreta pontificum, Specul.tit.de aduocat.§.5.verſ.cum autem. maturi viri iudicium colligit, vultu,geſtu,voce.Spieg.

Matutino tempore & Veſpertino opponuntur. l.10. §.5. de Myope.ff.de ædil.edict.

Mauritania duplex, Tingitana, quæ & Bogudiana. Mauritania, Sitifenſis, Hiſpania Transfretana, Hiſpania Tingidana, inferior Mauritania.Hodie regnum Marrochi nuncupatur, ſi Antonio Curioni: regnum Fezzæ, ſi Nigro credimus. Altera Cæſarienſis, quæ Maſſilia & Maſſeſylia: hodie regnum Tremeſſenum Gothofr.in not.ad l.2.§.1.C.de offi.pręf.vrbi.

Maxima capitis diminutio. Vide,Peregrini.

Maxima munera quæ ſint, vide C.de veteran. lib.12.

Maximæ & grauiſſimæ vſuræ appellatione centeſimam noſtri ſignificant l. Qui ſine. ff.de neg. geſt.l. Non exiſtimo. ff. de adm.tut.Vlp.autem in l.Tutor qui repertorium.§. idem ſolent.ff.eo.tit grauiſſimã eam appellant.Hot.li.1.de vſur.c.7.

Maxime,dictio implicatiua caſus etiam non expreſſi,vt in leg. ſunt qui & l. cum ex cauſa.ff.de Re iudicata de eius efficacia cum Alb.tum interpretes multa,quę grãmaticos latẽt:vt vocum magis,quam rerũ ſignificationis peritos.Porro Glo.in l. mox c.tanda,indicat hoc verbũ maxime, aliquãdo abundare in Iure. allegat bonũ tex.in l.fi.§.fi.C.de Teſtam.manu.cum dicit, maxime propter libertates. quoniã propter nullũ aliũ caſum quã libertatis ea Imperatoris prouiſio inuẽta eſt.Vide Zaſium in l.1.§. quęſitum eſt.ff.quod Legatorum.Spie.Prat.

Maxime,vox hæc plerumque ita accipienda eſt,non quaſi alias idem ſit,ſed quaſi alias idẽ non ſit.Et itẽ valet quod Vtique, veluti in l.9.ff.de vſucapio. Vſucapiũtur res maxime corporales, quod non ſic accipiendum eſt, quaſi etiã incorporales vſucapi poſſint.Hoc.n.à iuris ratione alienum eſt, ſed quaſi corporales ſolę.Sic & in l.3.ff.de concubi.Ingenuã in cõcubinatu eſſe poſſe traditur maxime eã,quę obſcuro loco nata eſt vel corpore quæſtum fecerit: vbi Maxime eam, pro Eã demũ dictum ſequentia verba declarãt. Alioquin ſi honeſtę vitę & ingenuam mulierẽ in concubinatu habere maluerit, ſine teſtatione hoc manifeſtũ faciente nõ cõceditur.Similiter in l.2. C.an ſeruus ex ſuo fac.Creditorib.ait Imp. qui tibi in ſeruitute mutuã pecuniã crediderũt,nulla aduerſus te actio cõpetit,maxime cũ tibi peculiũ nõ eſſe legatũ proponas. Maxime: nam ſi peculiũ legatũ proponeretur,contra eſſet dicendum,l. 2.§.per contrariũ. ff.de dote releg. Idem ipſum Petrus Faber

ſingularis vir ingenii & doctrinæ, appoſitiſſimo exemplo cõfirmauit, ducto ex l.12.§.ſi in agro.ff.de fun.inſt.vbi veſtigatores & canes, & cætera ad venationẽ neceſſaria inſtrumẽto agri cõtineri Vlp. tradẽs, Maxime, addit, ſi ager ex hoc reditum habuit: qua de re Paulus in l.22.eod.tit.& libri 3.Sentent.tit.5.agens retia apraria & cętera venationis inſtrumenta ad inſtrumẽtũ fundi pertinere ita definit. Si quęſtus fundi ex maxima parte in venationibus conſiſtat. Sic etiam, vt hunc locum concludam, vox Maxime interpretanda eſt, in l. 37.§.pater.in fi.ff.de legat.lib.3.& leg.2.§.illud.ff.de hęred. vend.& l.4.C.de pact.conuent.& forte in l.41.ff.de re iudic. l.5.§.pen.ff.de doli except. Briſſ.

Maximvm eſt, quo maius colligi non poteſt. Gloſſ. in l. qui ſine.ff.de Negoc.geſt.Spieg.

Maximvm remedium dirimendarum litium, eſt iuriſiurandi religio.l.1.ff.de Iureiu.Caius ait.Eſt autem hodie multis in locis duplex error in deferendo iureiurando. Cuius cauſam ipſiſſimam Oldendorpius demonſtrauit in de Probationib. dictorum, factorumque.Spieg.

Maximvm Principem Papian.in l.extraneo.ff.de quæſt. vocauit Seuerum Imperatorem, l.in honorib.de vacat.mun.l.qui ſolidum.§.1.de leg.2.Eidẽ Papiniano Optimi & Maximi Principes ſunt Seuerus & Antoninus in l.Iuriſperitos.de exc.tut. l.cum tabulis.§.1.ff.de his quib.vt indig.l.7.ff.de vacat.mun. Cuiac.2.obſ.33.

M E.

Mea memoria, memoria tua, hoc eſt, quantum meminiſſe poſſumus.Bart.in l.fi.ff.de Alim.leg.dicit:Memor quis eſſe pręſumitur eorũ, quæ alias ſciuit. Quanquam aliud eſt meminiſſe, aliud ſcire. Meminiſſe.n.Seneca ait, eſt rem cõmiſſam memoriæ cuſtodire. At contra, Scire, eſt ſua facere quæque, nec ab exemplari pendere, & toties ad magiſtratum reſpicere.Spie.

Mea pecunia, pro mihi debita. Alberic.allegat.l.ſi & me.& Titium.ff.Si cert. pet.l. eius qui in pecunia.eo.tit.& l.1. Quod cum eo. Spieg.

Mea res amplius quam ſemel eſſe non poteſt, ſæpius deberi popoteſt.leg. Et an.ff.de Exceptione rei iudic.Spieg.

Μηχανικὴ τέχνη dicitur eſſe habitus ad faciẽdum aliquid vera cum ratione idoneus.Conn.lib.2.c.8.n.10.Item:Autore Io.Bapt. in comment. Epiſt Sidon. Apollin.ad Heroinum. lib.1. Ars Mechanica bifido ſecatur diſcrimine, in rationalem atque Chirurgicen.Chirurgice eſt magonaria, per quam vi tractili & attractoria grauia pondera tollũtur in ſublime. eſtquoque mechanopoetice antliis aquas hauriens. eſt & organopoetice, quæ poliorcetica, h.e, oppugnacula propugnaculaq; adfabre fabricat.eſt thaumaturgice horologia, Cucurbitulas cutę cæſim ſcarificata ſanguinem exugentes, hydraulica, & id genus reliqua ſtuporem incutientia præparans.Reperitur & ſphæra par ei, qualis Archimedis orbis ille notiſſimus. Mechanemata igitur machinationem vertes: ita Græci ſcribunt Μηχάνημα.Machinarum faber Μηχανοποιὸς appellatur.Mechanicæ artis partes enumerat Politianus in Panepiſt.

Mechanicvs, dicitur opifex eorum operũ, quę ingenio ſimul ac manib fiunt, ἀπὸ τῆς μηχανῆς, quod inuentionẽ ſignificat.l.2. C.de excuſat.artif.lib.10.Sic Sueton.in Veſpaſ.c.18.Mechanico quoque, inquit, grandes columnas exigua impenſa perducturum in capitolium pollicenti,&c.Prat.

Mechanici, machinarii, machinarũ & eorum quæ mechanica inſtrumenta vocantur, ſtructores, aut etiam periti machinarum mouẽdarum, quorum opera & induſtria Machinarum vſus exhibetur.l.vlt.C.de excuſa.artif.Enimuero Seneca Epiſtola 88.Machinatores appellat, qui pegmata per ſe ſurgẽtia excogitant, & tabulata faciunt in ſublime creſcentia.Briſſ.

Mecvm facit, pro mecum ſenſit.Inſulſe dicitur, Facit pro me, quemadmodum frequens eſt reperire apud ſuperioris ætatis Interpretes.

Mederi remedio, pro opem ferre temperamento.apud Iuſt. in §.fi. Inſtit. de Donat. Spieg.

Mederi alicui.i.ſuccurrere in l.6.in fi.pr. C.de inſtit.& ſubſti.

Media vocabula, quę in vtramque partem intelligimus: vt vis, fama, dolus, periculum, medicamentum, venenum.

Media via conſilium capiendum, non ſolum politici, ſed & iureconſulti tradiderũt in l.adeo.de acquir.rer.dom.vbi Caius & ipſe hanc diſtinctionem ſequitur.Accurſ.in §.cum ex aliena.Inſtit.de rer.diuiſ.At non tamen eam ſentẽtiam, quæ media eſt, ſed quę grauioribus & melioribus rationibus nitatur, Iuris Pontificii interpretes recte ſcribunt in ca.1. de conſtit. Verum ſi media ſententia iuſtior & ęquior fuerit, in eam ibimus, vt Iuſtinian.d.§.Quum ex aliena.Sic & apud Liuiu.lib. 26.P.Valerii Flacci ſententia contra P.Cornelii Aſinę, & Q. Fabii Maximi, quod media eſſet, præualuit. Sic & apud eundem lib. 36. in Medioneorum conſilio Clyti ſententia, quæ media fuit, accepta eſt, vt & ſenatus lib.31. Conſulibus diſſentientibus, de tertia illius pecuniæ penſione: quam priuati M.Valerio, & M. Claudio conſ.in bellum Punicum mutuam dederant, quod medium inter vtile & æquum erat, decreuit. Qua de re non contemnenda notauit Ferrandus Abduenſis in §.Quum ex aliena.Inſtitut.de rer.diuiſ.

Mediæ iuriſprudentiæ appellatione, Viglio videntur potius ſignificari prudentium interpretationes, quas communi nomine ius Ciuile nominamus. Accurſius autem mediam iuriſprudentiam id ius intellexiſſe arbitratur, quodcunque fuit, quod poſt 12.Tab.& ante Principum conſtitutiones eſt editum.§. & hæc quidem.Inſtit.de legit.ag.ſuc.Spieg.

Medianvm vocabulum, in l.ſi vero. ff. de his qui delecetunt. Bud.accipit pro mediano cubiculo cœnaculi: id eſt, ſuperioris membri domus, quod inquilini Romæ habitare ſolebant, quaſique corpuſculum ſuis quoque membris conſtans, cubiculo, exhedra, cellula, & huiuſmodi cubiculi appendicibus. Medianum item pro medio, indicat architectonicum verbum, eſſe, vt apud Vitruuium medianæ columnæ ab angulatibus diſtinguuntur, & medianæ teſtudines.Spieg.

Mediare, & mediator, quibus interpretes, & vulgus cauſidicorum vtuntur, barbara ſunt vocabula.Spieg.

Media res vocatur, quæ quaſi interponitur, & interiicitur media, veluti ſi petis à me fundum, & tranſigimus, vt illum tibi habeas; & des mihi ſummam decem aureorum, ea ſumma dicitur media, quod ea mediante vt vulgo loquuntur confecta eſt tranſactio.Connan.lib.5.c.6.n.4.

Media verba. Suadere, inquit Vlp. τῶν μέσων eſt l.1.§.1.de ſer.corrupt. μέσα ſeu media verba dicuntur, quę communem, aut bonum, aut malum, honeſtum, aut turpe, proſperũ aut calamitoſum, habẽt ſignificationẽ. Quod genus ſunt: Tempeſtas, Dolus.l.1.de dol. Facinus, & apud Metellum, vt Aul.Gellius animaduertit, honor.Sic Donatus, an Æmilius Aſper. Ornatus, τῶν μέσων eſt, ad decus, & ad turpitudinem. Seruius Marius: Ars τῶν μέσων eſt.Rurſus, Piare τῶν μέσων eſt.Iterum, Fatale τῶν μέσων eſt: & quarto, Fluere τῶν μέσων eſt.& quinto denique, Monſtrum τῶν μέσων eſt: dictum à monſtrando Curt.lib.3. εἰκαστῶν c.11.tom.1.

Mediastinvs, mancipium viliſſimum, quod mediis in ædibus ſtat, vt ad cuiuſuis iuſſa & imperata præſto ſit. Vlp.l.15.§.31.ff. de iniur.Etenim multũ intereſt, qualis ſeruus ſit, bonæ frugi, ordinarius, diſpenſator: an vero vulgaris, vel mediaſtinus, aut qualis. Idem l.1.§.4.ff.naut.caup.ſtab.ſi qui opera mediaſtini fungitur, nõ cõtinetur, vtputa atriarii, & focarii, & his ſimiles. item in l.1.§.4.ff.de op.ſeru.Columel.l.1.c.9.mediaſtinus qualiſcunq; ſtatus poteſt eſſe, dũmodo percipiẽdo labori ſit idoneus. Nonnulli per mediaſtinũ ſeruum balneatoris ſignificari putant. Cato, ille Imper. tu illi à cęteris mediaſtinus. Nonius mediaſtinos, non ſolum balnearũ, ſed ædium quoq; miniſtros & curatores legimus.Lucill.17.Villicũ Ariſtocratem, mediaſtinũ atq; bubulcũ commãducatus corrupit, ad incita adegit. Eſt autem hæc vox cõpoſita à medio & ſtando, non à Græco ἄστυ, vt nonnulli vaticinãtur: quanquam alii in hoc verbo, vocem medium tãtum notãdam volunt, reliqua productionem eſſe verbi. Prat. Priſcia.in li.12.carmin. Mediaſtinus quoque, ait, inde videtur cõponi, qui medias partes balnei tenet, hoc eſt, in medio lauantium ſtat. Vſus eſt hoc verbo Cic.in Catilin.& Plin.lib.29.c.1, Briſſ.& Connan.li.2.c.2.n.4.

Medicari Græci dicunt φαρμακεύειν, quod pro hac ſignificatione familiare eſt Hippocrati. Is li.1.Aphoriſmorum ποῖα φαρμακεύειν, καὶ κοίην μὴ ὠμά, &c. φαρμακεύειν τοῦτ' ἔστι, καθαρτικῷ φαρμάκῳ καθαίρειν: ſic enim φαρμακεύειν Gal. in Hippocratem interpretatur. Et idem Hippocrat. lib.4. κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, &c. Vtero gerentes medicari oportet: id eſt, medicamento purgante vti.Brechæus in l. qui venenum.in titul. de verb.& rer.ſignif.Prat.

Medicamen quod ad ſalutem hominis, vel, vt remedium datum erat.Briſſ.

Medicamenta continentur etiam victus appellatione.Gœdd. in comment.l.44.n.4.

Medicamentvm, quo homines & cætera animalia curantur. Nonio etiam venenum eſt.Vlp.diſtincte protulit in l.4. ff. fi. regund.Mala, inquiens, medicamenta & venena veniunt quidem in hoc iudicium, ſed iudex omnino interponere ſe in iis non debet: boni enim & innocentis viri officio eum fungi oportet. Tantundem debebit facere in libris improbatæ lectionis, magicis forte, vel ſimilibus: hęc enim omnia protinus corrumpenda ſunt.Spieg.Briſſ.

Medicamentarivs, in Cod. Theodoſiano, qui malo medicamento aliquem potionauerit.adnotauit Alciat.lib.2.Parerg. Sp.id eſt veneficus.Briſſ.

Medica poteſt eſſe mulier.Imp.in l.1.C.de commu.ſeruo manumiſ.§.ne autem.Spieg.

Medici accipi poſſunt ii, inquit Vlp. in l.1.§.3. ff.de extraord. cognit. qui alicuius partis corporis, vel certi doloris ſanitatem pollicentur: vt puta ſi auricularius, ſi fiſtulæ, vel dẽtium: non tamen ſi incantauit, ſi imprecatus eſt, ſi exorcizauit; non ſunt iſta medicinæ genera, tametſi ſint, qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione adfirment.

Medicinæ tres ſunt partes, inquit Corn.Celſus in pręfa.primi libri, nã vna eſt quę victu, altera quę medicamẽtis, tertia quę manu medetur.primã διαιτητικήν, ſecundam φαρμακευτικήν, tertiam χειρουργικήν Gręci nominarunt. Itaq; medici nomen apud Iuriſconſultos ſumitur pro iis, qui medicamenta conficiunt,

vulnera conficiunt,cucurbitas admouent; item qui circumcidunt aut caſtrant.Pro chirurgis apud Paul.lib.3.ſent.23. Item apud Vlp.in l.4.in fi.ff.ad leg.Corn.de ſicar.Medico,inquit,qui virilia exciderit,capitale erit:idem in l.qua actione 7.§.vlt.ff.ad leg.Aquil.Si medicus ſeruum imperite ſecuerit. Φαρμακευτικῇ verò ſignificatur in leg.inſequenti,vbi Caius de medico loquens, Idem iuris eſt, inquit, ſi medicamento perperam vſus fuerit.Vlp.in l.3.ff.de extraord. cognit. Si medicus cui curandos ſuos oculos commiſerit.Hot.Prat.

Medicinam facere,exercere,Briſſ.ex ff.

Medietatis vocabulo,quaſi timide vſus ſit Cicero, Inſulanus obſeruauit,cuius ille verba refert ex lib.de vniuerſitate. Dimidietatem nihil eſſe,& alii monuere.Spieg.

Medii actus homo ab Imperatore appellatus ſeruus, neq; magnæ alicui curationi præpoſitus; qualis eſt diſpenſator vel atrienſis:neq; viliſſimo muneri deſtinat⁹,qualis eſt mediaſtin⁹, aut ſcoparius:ſed medię inter illas functiones curationi alicui præfectus,in §.6.de iniu.Hot.vide latiusFerrettũ. ti.de iniu.

Medimentum pro tinctura purpuræ, aut ſucco quem bibit purpura,Seneca dixit lib.1.Nat.quæſt.c.3.

Medimnus,modios ſex continet. Modium conficiunt ſextarii ſedecim.Sextarius,quintę denę vnciæ:ſic dictus;quod ſit ſexta pars congii.Ex Al.Spieg.

Mediocritate non genere differt Scapha à Naui, l. vlt. ff.de inſtru.Briſſ.

Medio tempore,id eſt pendente appellatione,l.13.§.vlt.ff.Qui teſtam.facere poſſ.

Mediolanensis. In vſib.feudorum lib.1.extat titulus. De vſu Mediolanenſium,&c.Stephanus Byzantius,excellens chorographus.Μεδιόλανον, ait, πόλις Ἀκυτανίας, καὶ οἰκήτορες Μεδιολάνιοι, καὶ πόλις ἄλλη τῆς Ἰταλίας λαμπροτάτη, id eſt, Mediolanum ciuitas Aquitaniæ,& incolæ Mediolanenſes, & ciuitas alia Italiæ clariſſima.Hæc vero ciuitas ciſalpinæ Galliæ metropolis,populi multitudine refertiſſima eſt,dicta à ſue mediatim laniata, vt in quadam Epiſtola noua apud Ambroſium legitur. Et ſecundum eam ipſam Mediolanenſes in præſenti tit. dicuntur.

Medioxumi dii vocantur poteſtates mediæ.De quib.hæc Lucius lib.de dogmate Platonis. Deorum Plato trinas nũcupat ſpecies, quorum eſt vnus ſummus primus, & ſolus ille, vltra mũdanus,incorporeus,quẽ patrẽ &Architectũ huiusDiui orbis eſſe dicuut.Aliud eſt genus,quale aſtra habent,cæteraque numina,quas cœlicolas vocant.Tertiũ habẽt,quos Medioxumos Romani veteres appellãt,quod ex ſui ratione & loco & tẽpeſtate,diis ſummis ſunt minores, hominũ natura profecto maiores.In hanc ſententiam Seruius lib.8.Æneid.Herculem communẽ Deum dixit vtriſq; naturæ medium.Et inter mortalitatẽ & diuinitatem eſſe numina aliqua tantũ cœleſtia, aliqua tantum terreſtria,aliqua media, quos Deos Apuleius Medioxumos vocat. Plautus nominat Deos ſummos,medioxumos, patellarios. Sunt qui ſemones hos medios velint. Super his hæc Placiades: Semones dici voluerunt deos quos cœlo nec dignos aſcriberent ob meriti paupertatem, ſicuti Priapus,Hippo,Vertumnos: nec terrenos eos deputare vellent pro gratiæ veneratione, ſicut Varro in Myſtagotæ lib.ait: Semoneque inferius derelicto, deum de pinnato attollam, orationis eloquio,&c. Plura de his vide in Jo.Bapt.comment. Epiſt.Sidon.Apollin.ad Fauſtum Papam,lib.9.

Meditullium, non medium terræ dicitur, inquit Feſtus, ſed procul à mari,quaſi meditellium,ab eo quod eſt tellus. Cicero in Topicis ſcribit, tullium, in hoc verbo extenſionem eſſe vocabuli,nihil ſignificantem.

Medium proprie dici,quod dimẽſum æqualiter ab extremis diſtet,vt Ariſtot.in Ethic.diffinit,idq; contractiore vocabulo.

Medium dicitur etiam,quicquid inter duo extrema eſt,etiamſi nõ ęqualiter diſtet.§.adiectio.in l.3.ff.ad l.Corn.de Sic.Seneca Epiſt.118.Id medium atque indifferens,ait,vocamus,quod tã malo contingere, quam bono poteſt: tanquam pecunia,forma,nobilitas. Medium quoq; vſurpatur pro manifeſto & certo. Vnde dicimus,rem in medio relictam, ſuper qua nondum cõſtitutum eſt. Sed & medium pro tertio quod quædam contraria habet,etiã in iure noſtro intelligitur. vt inter eſſe meũ, & eſſe tuum, eſſe Caii, vel Titii. l.ſed & ſi poſſeſſori, in pr.de iureiur.l.ſi inter me & te de except.rei iud. Inter adſenſum,& contradictionem,patientia.l.1.§.ſcientiam,de tribut.act.inter delicate progredi,& diplomate vti, eſt maturare.l.continuus §.1.de verb.obl. Inter donatum & commodatum, precarium. Arg.l.1.de prec. Inter ſacrum & profanum,ſanctum.l.ſacra.de rer.diuiſ.Inter liberum,ſiue ingenuum,& ſeruum,libertinus. l.manumiſſiones. de iuſt.& iur. Inter venenum bonum & venenum malum, amatorium. l.eiuſdem, §.1. vbi Bart.de Sicar. Inter negligentiam craſſam,ſiue nimiam ſecuritatem,& delatoriam curioſitatem,ſcientia.l.nec ſupina.de iur.& fact.igno. Inter bonam fidem, & malam fidem,dubietas. Gloſſ.§.genera.l.3.de acquir.poſſeſſ. Ex Apello.Spieg.Prat.Circa vero extrema ſciendum eſt, quædam eſſe locorum, quædam temporum,de quibus Corraſius in §.publico.n.7.in rub.de ſeruitut.

Medium ingenium,hoc eſt,mediocre vel vtrique ſententiæ fauens æque.

Medium nomen l.3.§.1.ff.ad l.Corn. de Sicar. i.e. τὸ μέσον. Μέσα autem appellantur vocabula, quæ in bonam & malam partem accipiuntur. Ideoque boni vel mali adiectione diſtingui & diſcerni ſolent:qualia ſunt, Dolus, valetudo, venenum.Briſſ.

Medium reſponſum,pro dubio.Maximilianæi aulici vocabant, *Steffan Moſers beſcheyd.*

Medium tempus interpretatur Iuſtinia.§.ſi exhibendum. Inſti. de offic.iud.tempus illud quod eſt inter litem conteſtatam& ſententiam, Vlp.ſecutus, qui medium tempus appellat quod eſt inter initium, & finem actus l. ſi libertinus. ff. de colluſ. deteg.Prat.

Medogrammatei ſunt,quos ſcribæ conſulebant.Nam μῆδος βουλὴν ſignificat Suidæ.Alciat.C.de tabul. ſcrib.& logograph. lib.10.Hæc vox in l.4. C.eod. corrupte ponitur pro Demogrammatei.Sunt autem δημογραμματεῖς plebis ſcribæ.Prat.

Medographia,id eſt,litera.Inde Medographus,id eſt,medicinæ ſcriptor.ſic accipitur C.de tabul.ſcrib.&c.lib.10.

Mei vſus cauſa paratum,vt intelligendum ſit,Iuriſconſ. declarat in l.cum in teſtam.ff.de aur.& arg.leg.Spieg.

Μηδιᾶν.Vide Catamidiari.

Mel,notæ ſignificationis.Vlp.Si reditus ex melle conſtat,etiam aluei apeſq; continentur.Vide Forcat.in ſuo penu Iuris Ciuilis,c.22.Et ex melle mulium,Hydromeli, & œnomeli manant:de quibus vide ſuis locis.Briſſ.

Melancholici ſunt,qui morbis Melancholiæ,i. atræ bilis vexantur.Melancholici item dicuntur manici & maniaci:quem enim nos furorem dicimus,Græci Melancholiam vocant.Cicero Tuſcul.3.Græci autem maniam vnde appellent, non facile dixerim: eam tamen ipſam diſtinguimus nos melius, quam illi.Hanc enim inſaniam, quæ iuncta ſtultitiæ patet latius,à furore diſtinguimus.Prat.

Meletiani,hæretici,vide Epiphan.2.tom.2.hæreſ.68.

Melinum,genus coloris candidi.Plin.lib.35.c.6.Melinum candidum & ipſum eſt optimum in Melo inſula.Paulus l.78.§.5. ff.de lega.3. Quin minus porro carracinum, aut hyſginum, aut melinum;ſuo nomine quam coccum, purpuraue deſignatur.Prat.Hot.Μήλινον χρῶμα.Briſſ.

Melior conditio adferri videtur, ſi priori precio aliquid additum ſit: aut ſi perſona emptoris melior, vel ſolutio precii commodior obuenerit.Et generaliter,ſi quid acciderit,quod ad vtilitatem venditoris pertineat. l.eum qui. §. vlt. cum l. ſeq.ff.de in diem addict.

Melior conditio,quod ad pactum addictionis in diem attinet, adferri videtur, ſi pretio quid addatur. Sed etſi nihil pretio addatur,ſolutio tamẽ offeratur facilior precii, vel maturior, vel locus opportunior ſoluendo pretio dicatur,vel ſi perſona idoneior,vel quæ leuiorib.conditionibus emat,&ſatiſdationem nullam exigat,melior conditio adferri intelligitur. l.4. §.vlt.ff.de in diem addi.& omnino quidquid ad vtilitatẽ vẽditoris pertinet,pro meliore conditione haberi debet. Briſſ.

Melior conditio & deterior pugnãt.l.133.ff.de diuerſ.reg.iur.

Melioramenta & meliorationes dicuntur ea,quæ emphyteuta in re ipſa habet,&percipit pro ſuo iure emphyteutico, vt in l.vlt.C.de iure emphyteut. Inde, quod agri vectigales ſolebant ſumptu ac opera conductorum, ad meliorem frugem reduci ea ſpe, quod ad vtilitatem ſuam & ſuorum ſemper eſſent illis vſuri.Old.Prat.

Meliorare,pro meliorem & fructuoſiorem efficere.Vlp. l.13. §.5.ff. de vſufr.Si quidem vſufructuario permititur meliorare proprietatem.Hot.Prat.

Meliorascere,craſſeſcere,ſolideſcere, lapideſcere, herbeſcere,nullis autoribus olim plus,quam Plinio auunculo,&Columellæ fuerunt familiaria verba, teſte Inſulano. Spieg.

Melius eſt,i.longe vtilius,aut commodius.l.57.ff. de hær.pet.

Melius ęquius,formula erat iudicii rei vxorię,quę ſoluto matrimonio repetebatur. Cicero lib.de Offic.3. Reliquorum autẽ iudiciorum hæc verba maxime excellunt:in arbitrio rei vxoriæ, melius æquius. In Top. In primiſque arbitrio rei vxoriæ,in quo eſt quod æquius melius. Iauolenus.l.penul.§. vlt.Solut. mat. Quia nec melius nec æquius eſſet, quod exigere vir ab vxore non potuiſſet, & cæt. Proculus l.82.ff.de ſolu. Nec melius nec æquius eſſe exiſtimarem eum fundum Seiæ reddi: Hot. Prat.

Melius fieri non videtur,quod cõtra domini voluntatem fit:vt recte ex Celſi reſponſo colligitur.l.quamuis.ff.de vſufru.Spi.

Meliorare proprietatem, rem,prędium. Briſſ.

Meliorationes gręcis dicuntur ἐμπονήματα Briſſ.

Meliores pro Proceribus ſiue primariis eadem ratione, qua Seniores.Tacitus lib.13.Et commotus his Auitus, patienda meliorum imperia.OttoFriſing. lib.1.c.20.Gladio exerto in meliorem & nobiliorem omnium Rauennatenſium manum miſit. Apud Radeuicum lib. 2. cap.30. Dominus imperator magna eſt in gloria, quoſdam de meliorib. ex Mediolano & Brixia in vinculis retinet. Et alibi ſępiſſime apud autores barbaricos. Prat.

Mellephebvm pubertati proximum Cenſorinus vocat. Prat.

Melloproximi ait Briſſ. qui inſequenti anno futuri ſunt proximi ſcriniorum. l.5. l.7. & l.14. C. de proxim. ſacror. ſcrin.

Meloproximvs apud Iuſt. eſt, qui ſe cum proximo Scrinii ſacri exercebat, curamque cum eo gerebat, velut ſubadiuua. Alciat. in l. peculiari C. de prox. Sacr. Scrin. lib.12. deducit à verbo μελετάω, quod exercere ſignificat, vel à μέλει, quod curę eſſe denotat. Sic dicitur primarius à ſecretis, hoc eſt, ſummo Cancellario proximus. Cuiacius verius putat Meloproximum dici, qui ſequenti anno futurus eſt proximus. ἀπὸ τοῦ μέλλειν. Prat.

Mellaria, μελιττῶνας & μελισσῶνα appellat, Varr.3. de re ruſt.16. locum in quo apes nutriuntur, Goth. ad l.3. §. quidam.16. ff. de acquir. vel amit. poſſ.

Μελλόπαις Græcis dicitur Puer, qui ætatis progreſſu annum decimum attigit. Brechæus in l. Pueri in tit. de verb. & rer. ſign.

Membrana, tenuior animalium pellis. Corium vero craſſior, quæ vulgo pergamena virginea dicitur. Obſeruandum tamē, quod hodie in membrana, quę pergamentum vulgo à noſtris dicitur corrupte: vel in charta, quæ papyrus dicitur ſeu papyrum, omnia inſtrumenta ſcribuntur: quanquam iniungi etiam notariis tabellariiſque ſolet in ipſo ſacramento ſecundum Speculat. vt inſtrumenta in membranis cōficiant, quod & ipſa formula, qua hodie ſacri palatii comites à principe conſtituuntur diſerte cauet: ſed tamen ex eo, teſte Viglio in commentariis in §. nihil autem intereſt. Inſt. de Teſt. ord. nō lædentur partium iura: etiamſi ad memoriæ cuſtodiam hoc proficiat, cum materia ſit durabilior. Extat Iuſtini Nouella conſtitutio tabellionib. præſcribens, quib. vti chartis debeant, cuius tamen nulla eſt hodie obſeruatio. Spieg.

Membranæ ſunt ex genere & numero materiarum ad ſcribendum, quæ à chartis ſeparantur l.52. ff. de leg.3. Briſſ.

Membrvm, pro cubiculo, ſiue parte ædificii apud Vlp. de Manumiſſ. teſtam. l. ſi ita fuerit. §. Idem quæri poteſt, inquit, & ſi fabris duobus, vel pictorib. ſi membrum depinxiſſent, vel fabricaſſent nauem. Vulgati codices corrupti, nō membrum, ſed templum habent: Græci κοιτῶνα vocant. Quin & partem domus Columella, cum Plinio Iuniore, & Apuleio, membrum nominant. Briſſ. Vide Catanæum Comment.2. qui aliud exemplar ſecutus, Iuriſconſ. verba ſic citat. Quæri, inquit, poteſt, ſi fabris duobus, vel pictoribus templum, vel membrum depictum eſſet. Spieg.

Membrvm in 12. Tab. pro corporis parte accipitur, pro manu, pede: Verba legis hęc ſunt: Membrum ſi rapſerit (alias rupit) ni pacit, talio eſto: vide Gellium lib.20. c.1. Prat.

Meminisse ait Senec. Epiſtol.33. eſt rem commiſſam memorię, cuſtodire. Briſſ.

Memoria eſt, Cicero inquit, per quam animus repetit ea, quæ fuerunt. Idem bona memoria, dixit ad Attic. lib.8. Sola præterita eſſe ſub ecta memoriæ, Themiſtius oſtendit lib.1. c.3. de memoria. Eleganter dixit Imp. C. de vet. iur. enucl. Memoriam omnium habere, potius eſt diuinitatis, quam humanitatis, Spieg.

Memoria Principis, genus eſt procurationis eorum, qui adnotationes omnes dictabant, & emittebant, ſed & precibus reſpondebant: vt eſt in Notit. Rom. Imp. Prat.

Memoria mortuorum damnatur eorum, qui maieſtatis, & perduellionis criminibus poſt mortem arguuntur. l.32. §. ſi maritus. ff. de don. int. vir. l.6. §. quod ſi quis. ff. de iniuſto rup. l.78. in fi. ff. de legat. lib.2. l.2. C. de teſta. man. Briſſ.

Memoria etiam pro honore nominis exiſtimationeque & pia recordatione defunctorum vſurpatur. Briſſ.

Memoria etiam pro Commentariis in quos referebantur ea quæ ad perennem Memoriam pertinebant, aut quæ memoriæ ergo literis mandata aſſeruari principes curabant proprio ac ſpeciali ſcrinio, quod eius rei ergo comparatum erat: memoriæque, ſeu ſacræ memoriæ dicebatur: & inter quatuor ſacra ſeu Palatii ſcrinia primum locum obtinebat. Atq; hoc memoriæ ſcrinium magiſtrum habebat, qui memoriæ præeſſe dicebatur. l.11. C. de excuſat. muner. Briſſ.

Memoriales, inter antiquarios cenſeri poſſe, eruditus Iuriſconſ. Anglebermæus exiſtimat. Quære, Antiquarii. Spieg.

Memoriam hominum excedere. Quære Tempus quod excedit.

Memoriam retractare in l.2. ff. ne de ſtatu def. eſt de ſtatu defuncti quærere. Memoriales in ſcriniis memoriæ militantes. l.10. C. de proxim. ſacr. ſcr. lib.12. l.2. ff. de priuileg. eor. qui in ſacr. pal. l.9. & l. vlt. C. de diuerſ. offi. lib.12. l. vlt. C. de inoffi. teſt. & Nouel. Valentinia. tit.3. Hi vero reſcripta excipiunt. l. vlt. de petit. bon. lib.10. C. Ad memoriam parentes, Sparti. in Peſcen. Nig. de Paulo & Vlp. agens, appellare videtur. At poſtea ait, cum vnus ad memoriam, alter ad libellos paruiſſet, ſtatim præfecti facti ſunt. Hinc & Memoriæ magiſtri, qui vt ait l.12. C. de excuſat. muner. lib.10. C. nomine magiſtrorum memoriæ præfuerunt: Inde ſacrum ſcrinium memoriæ. in l. vlt. de decurionib. eo. lib. & aliis prope innumerabilib. locis. Conn. lib.9. c.6. n.1. vide ṽ. Codex. Briſſ.

Memoriales adiutores, inquit Prat. erant quęſtores ex diuerſis ſcriniis aſſumpti, qui leges & reſcripta excipiebant, & implenda curabant, id eſt, perſcribebant, aut perſcribi curabāt. Vide l. vlt. C. de prox. ſacr. ſcrin. Græci ad leg. ſecundam. C. de pet. bon. ſub. hos interpretantur, τὸν ἐν τοῖς ὑπομνήμασι, & ad l. eos. C. de excuſ. mun. τὸν τῶν ὑπομνημάτων πάντων. ad l.5. C. qui mil. poſſ. τὸν τῶν κελλαρίων φύλακας, vide Nouell. Valent. tit.3. Prat. Briſſ.

Menda, & mendum, error ſiue erratum.

Mendacii circumſtantia variat ius commune. l. cum indebito. ff. de probat. Spieg.

Mendacii pœnam ferre apud Vlp. in l. de ætate. in prin. de interrog. action.

Mendacivm, eſt aliud dicere quam ſcias, præſertim cum alicuius detrimentum ſequitur. Id autem criminoſiſſimum erat apud Perſas: & iure noſtro, hoc eſt, Ciuili, quod potiſſimum ex ethnicorum reſponſis natum eſt, qui inficiando rem aduerſario duriorem facit, comperto mendacio punitur. Nam velut delictum habetur mendacium. l. ſi ex parte. §.1. ff. quod cum eo qui in alien. poteſt. vbi Accurſius citat ll. eodem pertinētes. Vnde nobis qui in verba magiſtri, ac omni exceptione maioris legiſlatoris, qui ipſiſſima veritas eſt, iurauimus, mendacium eſt longe fugiendum: cuius octo genera explicantur in Decretis Canonicis.22. q.2. Spieg.

Mendacivm tribus modis ſolet ab interrogato committi, diſſimulata veritate: non aliter fere atque temeritas accuſatorū trifariam detegitur. l.1. in pr. Et §.1. ff. ad SC. Turpilia. Alias enim impudenter negatur veritas fallaci quadam fiducia nō probandi contrarium ab aduerſario. Alias tacetur, callido ſcilicet conſilio, vt liberum ſit poſtea effugere ignominiam, detecta veritate. Alias, qui tam reſpondendo mendacium, quam tacendo contumaciam puniri verentur: hi deligunt mediam obſcuritatis viam: vt ſub verborum inuolucro ſaluā habeant interpretandi libertatem, ſi opus fuerit. l. de ætate. §. nihil intereſt. ff. de interrogatio. Qua igitur impoſtura veritas celetur ad detrimentum proximi, nihil prorſus intereſt, quod diligentiſſime nota. Old. Prat.

Mendacivm eſt falſa ſignificatio vocis cum intentione fallendi, ſecundum Auguſt. c. beatus Paulus.22. q.2. Briſſ. gl. id ętate. §. ſi cum eſſet. ff. de interrogat. act. Eſt autem triplex: Malignitatis quod fit cauſa decipiendi: iocoſitatis, vbi nemo læditur. Benignitatis ſiue pietatis, quod fit pro ſalute alicuius gl. c. ne quis arbitretur.22. q.2. Tu autem dic eſſe multa genera mendacii ſecundum eundem Auguſtinum. Primum eſt capitale mendacium, quod fit in doctrina religionis. Secundum, vt ſi aliquem lædat iniuſtę, quod tale eſt, vt nulli proſit, & obſit alicui. Tertium, quod proſit alteri, ita, vt obſit alteri: quamuis non ad immunditiam obſit corporalem. Quartum, ſola mentiendi, fallēdique libidine, quod merum mendacium eſt. Quintum, quod fit placendi cupiditate, de ſuaui eloquio. Sextum genus, quod nulli obeſt: veluti ſi quiſpiam pecuniam alicuius iniuſte tollendam, vbi ſcit neſcire ſe mentiatur. Septimum genus mendacii eſt, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui: veluti ſi nolens hominem ad mortem quæſitum prodere mentiatur. Octauum genus mendacii eſt, quod & nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, vt ab immunditia corporali aliquem tueatur. Hæc ſunt verba Auguſtini. c. primum ead. cauſa & quæſt. Idem alio loco in d. cap. ne quis arbitretur, ait duo genera mendaciorum eſſe, in quib. non eſt magna culpa: ſed tamen non ſunt ſine culpa: cum aut iocamur, aut proximo conſulendo mentimur. Ioan. Bello. Etymol.

Mendax precator id eſt, fraudulentus, careat impetratis l. & ſi legib. C. ſi cont. ius, vel vtil. publ. Spieg.

Mendicantes validi qui accipiendi ſint in rub. C. de mendican. valid. lib.11. res ipſa docet. Porro mendicos eos intelligimus, qui (vt Ariſtophanica Penia in Pluto ait) viuendo nihil habent:

Πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστὶ μηδὲν ἔχοντα.

Atq; à pauperibus ſeparantur ab eodem. Validos autem interpretari videtur Nou.80. Robuſtos ex interpretatione Iuliani Patricii.

Mendicitas incerta in l. vn. de mendi. valid. quia, inquit Accurſ. ibi ignoratur, an vere egeant. Prat.

Mendosi mores pro vitioſis. Naſo, Non ego mendoſos auſim defendere mores. Sic apud Horatium in ſerm. Si vitiis mediocribus, aut mea parcis Mendoſa eſt natura, id eſt, vitioſa. Budæus: Ad libros mendoſos vel imperfectos redhibitoriam, & quanto minoris porrigunt doctores, ſaltem vtiliter, in l.1. in pr. ff. dę ædil. edict. arg. l. ob quæ §. idem Pomp. ff. eo. tit. Spieg.

Meo iure, eſt aliquid agere, facereue, mea facultate, vel autoritate, vel conceſſa mihi omnium conſenſu libertate, & poteſtate. Sic tuo iure, ſuo item iure, verba apud iuriſperitos frequentiſſima. Bud. in Annot. ad l. vſufructuarius. de vſufruct. Spieg.

Meniana Accurſius à mœnibus dicta putat, cui tamen Alciato teſte in l. Malum nauis. ff. de verbor. ſignificat. doctiſſimi

Grammaticorum,merito aduerſantur. Verum vt ſcribit Feſtus,appellata ſunt à Menio Cenſore, qui primus in foro vltra columnas tigna proiecit,quo ampliaretur ſuperiora ſpectacula.Idem tradidit Iſidorus lib.15.Etym.c.3. Menium illum Craſſi fuiſſe collegam,addens:tum & ſolaria vocari poſſe,quod ſoli pateant, quod confirmari poteſt Zenonis conſtitutione περὶ καινοτομιῶν.Prat.

MENIANVM, opus pergulis extra ædificium proiectis factum. Aſconius verbi originem ſic explicat:Menius,quum domum ſuam venderet Catoni & Flacco Cenſorib. vt ibi baſilica ædificaretur, exceperat ius ſibi vnius columnæ, ſuper quam tectum proiiceret ex prouolantib.tabulatis,vnde ipſe & poſteri eius ſpectare munus gladiatorum poſſent. Ex illo Menia columna vocitata eſt. Idem tradũt Feſtus & Porphyrius. Paulus l.20.ff.de ſeruit.vrb.Idem eueniet & ſi Menianum in tuum emiſſum habuero,aut ſtillicidium in tuum proiecero. Idem Iauolen.l.242.ff.de verb.ſign.Vlp.l.2.§.3.ff.ne quid in loc.publ. Imp.l.pen.C.de ædific.priu. Meniana quæ Græci ὄρθας appellant. Nonnulli tamen κρόσσας, alii σκιωτάς legunt. Hot.Prat. Hinc ſummœnium & ſummœnianæ vxores Martiali,quod ſub his,vt ſub fornicibus,proſtibula eſſent.Spieg. ex Nebriſſ.Mœniana autem niſi decem pedes liberi aeris habeant,omnino præcipit detruncari Imp.l. Meniana.C.de ædif.priu. Suggrundia vero proiectæ ſunt & prominentes tecti ſtillicidio arcendo deſtinatę ne vitientur parietes,partes, Corraſ.ex Bud.lib.Miſcell.3.c.vlt.

MENS interdum ſignificat intellectum,& animi iudicium, quo furioſi dementes,& inſani carent.Lactantius lib.7.c.12.Non idem eſt mens & Anima : aliud enim eſt quo viuimus, aliud quo cogitamus. Nam dormientium mens non anima ſopitur,& in furioſis extinguitur mens,anima manet.Briſſ.

MENS,voluntas,ſententia,& quam vulgus Intentionem vocat. Quando vero mens legis certa dicatur, exacte tradidit Alc. in Comment. de verb.ſignif. Cæterum eadem videtur eſſe mens, ſeu ſententia,& ratio legis:aliqua tamen eſt differentia.Sententia enim legis eſt,quam verba oſtendunt l.proſpexit.ff.qui & à quibus. Ratio vero eius per coniecturas conſtat. Baldus in l.ſi quis ſeruo.C.de fur.mentem,rationemq; legis haud abſurde animam legis appellat, atque ob id cenſuit eam magis attendendam, quam ad verba, quæ illi corpus ſint.Maxime loco in iuriſperitorum ore verſatur,QVVM mens patet de verbis curandum non eſt, Gloſſ.in l.ſi in venditione.ſub fi.ff.comm.pręd.Bald.l.quamuis.C.de fideicom. l.1.C.plus val.fac.l.3.§.Conditio.ff. de adim.leg.ca.intelligentia.de verb.ſig.text in l.ſi vno.in pr.ff.locat. l.inſulam.ff. de præſcr.verb.cum vulg.Spieg.Prat.

MENS & ſententia legis ſpectanda.l.ſcire.ff.de legibus l.nominis.§.1.ff.de verb.ſig.& Teſtatoris notatur in l.non aliter.ff. de leg.3.quibus autem argumentis, & rationibus eam colligere poſſis, pete ab Accurſio l.ſi ſeruus plurium §. fin.ff.de leg. Principio ſpectandam ait conſuetudinem teſtatoris.II. regionis.III.ex præcedentibus actum,& ſubſequentibus mẽtem inſpiciendam ait. IIII. dignitatem.V. charitatem,VI.neceſſitudinem.VII.vicinitatem ſcripturæ ſpectari debere ſcribit,quod legibus probat.Hæc memori menti conſecra,Nam quotidiana ſunt. Neque huc aduertunt plerique iudices aut aduocati:tametſi nihil aliud frequentius habeant,quam hoc. Ita diſponens intellexit, nec tamen mentem expectorant, Res ſane ita ſe habet.Prat.

MENS alias pro voluntatis intentione, animo, affectu,cogitatione,ſententia ponitur.Briſſ.

MENTE captus dicitur cui ſana & integra mens non eſt, quod etiam morbi vi quandoque accidit.Briſſ.

MENTIS compos non dicitur qui furore laborat.Briſſ.

MENSA pro tabula,qua argentarii vtuntur,apud Pap.l.pater filios.§.menſæ de leg.2.Prat.

MENSA auguſtata, apud Macrobium eſt ea quæ Auguſta facta eſt,id eſt,quæ conſecrata eſt. In templo,inquit, Iunonis populoniæ auguſtata menſa eſt.Turneb.aduerſ.lib.18.c.4.

MENSAS non vnius materiæ, luxuria in ſupellectilem Romanã inuexit:vt colligitur ex libris noſtris,in quibus menſę argenteæ memorantur.l.28.ff.de aur.arg.item Citreæ,nec non Eboreæ.Briſſ.

MENSÆ eboreæ l.12. §.idem reſpondit domo. ff.de inſtruct.vel inſtru.l.Menſæ citreæ in l.21.§.quamuis.ff.de act.empt.Mẽſæ argentariæ numulariæque fit mentio in l. 4. ff. de eden.l. 47.ff.de pact.l.27.ff.de furt.l.5.§.1.l.19.§.1 .& l.vlt.ff.de inſtitor. l.3. C.eo.tit.l.77.§.menſæ.ff.de leg.lib.2.l.29.§.1.ff. de liberation.l.& apud Gell.lib.14.c.2. & apud Iuſtin.Nou. 137.Briſſ.Adde Forcatul.in Cupid.Iuriſperit.c.8.nu.5. Obſerua in d.l.27.locum videri deprauatum ibi, menſæq; ſcripturam,quem Baſilici ita verterunt, καὶ τῷ βαστάζειν δι' οὗ ἰδίων ἐγγράφων.Prat.

MENSÆ Siculæ & Italicæ prælautæ atque opiparę dicebantur, vt copioſe docet Athenæus li.2.& annotat Brodæus lib.Miſcel.5.c.33.

MENSARII,qui numariam negotiationem exercent.Liuius lib. 7.Solutiones æris alieni in publicam curam verterunt,quinque viris creatis, quos Menſarios ab diſpenſatione pecuniæ appellarunt.Cic.pro Flacco:Cum ciuitate mihi res eſt acerrima & cõficientiſſima literarum,in qua numus moueri nullus poteſt, ſine quinque Prætoribus, tribus Quæſtoribus, quatuor Menſariis, qui apud illos à populo creantur : apud menſarios pecuniæ deponendæ duplex ratio.Qui autem cuſtodiæ cauſa pecunias apud menſam deponebant, hi fidem publicam ſequebantur,& iis,qui id ipſum fœnoris gratia faciebant,aliiſque creditoribus cunctis præferebantur.l.24.§. 2.de reb.author.iud.poſſid. Quo ſenſu, in loco publico pecuniam deponere conſignatam,viſus eſt etiam Hermogenia. dixiſſe l.64.de fideiuſſor.Tabernas etiam argentarias publicas fuiſſe,expreſſe teſtatus eſt Vlp.l.32. de contrah.empt.d. §.2. Et certe duplex olim fuiſſe, cuſtodiæ cauſa, rerum fide publica deponendarum ratio videtur. Aut enim in loco publico apud menſam nummulariorum,aut in loco ſacro apud ſacerdotem ædis alicuius, vel fani, pecuniæ deponebantur. De pecuniis, quæ in æde cuſtodiebantur, ſcribit eleganter hunc in modum Plaut.in Bacchid.

Nos ibi apud Theotimum omne aurum depoſuimus,
Qui illic ſacerdos eſt in Dianæ Epheſiæ.

Et paulo poſt.

Quin ipſa in æde Dianæ conditum eſt, ibi
Demum publicitus ſeruant.

Eoque ſenſu,rem pecuniamque in æde deponere,viſus eſt etiam Vlpianus ſcripſiſſe,l.1.§.24.cum §.ſeq.depoſ.Per ędem enim, ædem ſacram apud Vlpianum intelligi docet his verbis Iulius Paulus:Sed conſtat,vt ante litem conteſtatã præſes iubeat in æde ſacra pecuniam deponi. l.73.de procurat.l. 5.ad l.Iul.pecul.Porro hæc omnia,in æde,in fano,apud æditiuum,& apud pontificem deponere eadem ſunt.De pecuniis quæ in fano ponebantur,ſic ſcribit lib.5.epiſt.famil. Cicero: Nam de Luceio eſt ita actum, vt autore Cn. Pompeio iſta pecunia in fano poneretur.Et paulo poſt: Illud me non aduertiſſe moleſte ferrem, vt adſcriberem te in fano pecuniam iuſſu meo depoſuiſſe.Idem Cicero lib.15.ad Atticum ſic ſcribit:Cum ex reliquis, quæ Nonis April.fecit,abundarem,cogor mutuari,quodque ex iſtis fructuoſis reb.receptum eſt,id ego ad illud fanum ſepoſitum putabam. Eos quoque, qui apud Pontificem pecuniam deponebant, eam in ædę, ſiue in fano depoſuiſſe non eſt obſcurum,ſi conſideremus, ſacerdotes etiam pontifices veterib.appellatos fuiſſe, quo ſenſu collegium ſacerdotum, collegium pontificum appellatum eſt à Pomponio Ræuard.Varior.lib.1.c.15.Fuere qui exiſtimarũt, argentarios eoſdem fuiſſe cum menſariis, ſed plurimum inter eos interfuiſſe, oſtendit Sigonius lib.2.c.11. De iure ciuium Romanorum. Menſarii ſiquidem publicam rationem conficiebant,argentarii priuatam,illi rei nummariæ publicæ curatores,hi negotiationis priuatæ erant. Vide ſupra, Diſtractores.

MENSIA lex quid iubeat,docet Vlp.in tit.Inſtit.de iis qui ſunt in alien.poteſtat.ex alterutro ſcilicet parente peregrino natum,deterioris conditionem ſequi iubet.Briſſ.

MENSIS abſolute cum fit mentio, 30. dies computati traditum eſt,l.fi.§.1.C.de iur.delib.tot.n.diebus cum tardiſſime à cortu ſolis luna remoratur,ad ſuas vices redit, curſumq; conficit.Quod ſi materia fauorabili agatur,vbi lex duorum menſium mentionem facit,& qui 61.die venerit,audietur : quod etiam procedere exiſtimat Alciatus, ſi lex duorum menſium vtilium terminum ſtatuat. Quod ſi certa die terminus menſis aſſignetur, vt ſi quinta die Auguſti iudex dicat ſe mihi menſis terminum conſtituere,vſque ad 5. Septemb.durabit, complecteturq; hac ratione vnum & 30.diem. Verum menſes ante anni à Iul. Cæſar.correctionem, fuere tantummodo 29.dierum.Vide Macrob.li.1.c.4.Spieg.

MENSIVM duo ſunt genera : nam alii naturales ſunt, alii ciuiles: naturalium ſpecies duæ,quod partim ſolis,partim lunæ eſſe dicuntur. Secundum ſolem fit menſis, dum ſol vnumquodque in zodiaco orbe ſignum percurrit. Lunaris autem eſt temporis quoddam ſpatium à noua luna. Ciuiles menſes ſunt numeri quidam dierum,quas vnaquæque ciuitas ſuo inſtituto obſeruat : vt nunc Roma à Calendis in Calendas. Naturales & antiquiores, & omnium gentium communes ſunt : Ciuiles & poſterius inſtituti, & ad vnamquamq; pertinent ciuitatem. Hæc Cenſorinus lib.de die nat.c.18.Hot. Prat.

MENSOR agrimenſorem ſignificat, in tit.ſi menſor falſ.mod.& in l.4.§.1.& l.8.§.vlt.ff.fin.reg.

Sunt & MENSORES operum,quorum Plin.lib.10.epiſt.ad Traia.meminit.Item Menſores frumenti,quorum meminit l.10. §.1.ff.de vacat.muner.l.29.ff.de excuſ. tut. l. 1. de condit.in pub.horre.lib.11.C. Quorum Romæ certum fuiſſe corpus apparet ex d.l.10.§.1.& ex inſcriptionib.Antiq. Plane in l. vlt. ff. de iure immunit. in qua de militarib.muneribus agitur.Menſores cum Vegetio lib.2.c.7.interpretari poſſumus, qui caſtris ad podiſmum demetiuntur loca, in quibus milicns

tes tentoria figant. Leo Imp. in lib. de bellico apparatu c.3. μήνσωρες δὲ λέγονται οἱ τὰ φοσσάτα μετροῦντες καὶ καθιστῶντες εἰς μὲν ἀπλήκτων ἃ καλοῦσι. Quanquam & menſores frumenti in d. l.vlt. intelligi nihil prohibet: de quib. l.12.in fin.ff.de re milit.& l. vltim.ff.de appell.recip.Briſſ. Adde Turneb.aduerſ. lib.24. cap.16.

Mensor machinarius dicitur, qui machinula vtitur, ad deſignandum agrum quadratum aut trigonum,ſicut menſor decempedator nuncupatur,quod decempeda ad hoc vti ſoleat, ſeu pertica. Nam geometræ & gæodatæ, hoc eſt terræ diuiſores & agrimenſores,alias pertica & decempeda, alias machina ſiue norma (quam vulgo quadram vocant) vtuntur. Menſor autem non ſolum is eſt,qui agros metitur,ſed & qui pronuntiat,& non de menſuris tantum,ſed etiam de ſeruitutibus.Vide Aggen.Vrbic.lib.de conſt.agror.& Cuiac.obſer. lib.10.c.2.

Mensores quoque vocantur, qui hoſpitia in ciuitatibus præſtant & notant, qui & metatores vocantur. Alc.in tit.C.de menſor.lib.12.vide l.1.& l.2.& l.5.de metatis.Prat.

Menstrvvm,quod eſt vnius menſis. Lucanus lib.1. Menſtruus in factis diſtinguit ſecula conſul. Ponitur aliquando menſtruum pro alimento in ſingulos menſes legato,annuũ quod in ſingulos annos. Vlp.in l.qui bonis.ff.de ceſſ.bon. Si quid (ait) miſericordiæ cauſa relictum fuerit,puta menſtruũ, vel annuum,alimentorum nomine,non oporret propter hoc bona eius iterato venundare.Idem Vlpian.in l.ex annuo. ff.de don.int.vir.& vxo.Ex annuo vel menſtruo, quod vxori maritus præſtat,tunc,quod ſupereſt,reuocabitur.Eſt & in neutro genere menſtruum, purgatio mulierum menſtrua, dictum,quod id mulieres ſemel ſingulis menſibus patiantur: quæ enim bis in menſe purgatur,ſana non eſt.Item quę non purgatur,niſi per ætatem accidat. l.quæ bis.ff.de ædil.edict. Anchoran.

Menstrvvm, quod per ſingulos menſes præſtatur,vt loquitur l.8.§.eam tranſactio.ff.de tranſact.item quod in ſingulos mẽſes alimentorum vel cibariorum nomine præſtatur.l.15.ff.de don.int.vir.& vx. Sic & Menſtruum pro ſalario in ſingulos menſes,dixit Caſſiod.epiſt.32. Briſſ.

Mensvlarii appellantur (ait Briſſ.) qui menſam exercẽt,qui & menſarum præpoſiti à Firmic.li.3.Matheſ.c.8.& alias Nũmularii in l.47.§.1.ff.de pactis.&in l.23.§.in bonis.ff.de reb. auct.iud.Qui & ab aliis auctoribus Menſarii vocantur. Liuius lib.7.Solutionem æris alieni in publicam curam cõuerterunt, Quinqueuiris creatis,quos menſarios à diſpoſitione publicæ pecuniæ appellarunt.Idem lib.23.Et Romæ quoque propter penuriam argenti triumuiri Menſarii rogationeMinutii Trib.pleb.facti.Sic & apud Sueto.in Auguſt.c.4.Nerulonenſis Menſarius:& apud Capitolin.in M.Anto.Philoſ.leges de Menſariis & auctionibus tulit. Vtrum igitur Menſularii dicti ſint à menſulis,quas in minore negotiatione,quam illi,qui argentarii aut τραπεζῖται dicebantur, exercebant: an interdum pro argentariis ſumantur, equidem neque negare neque affirmare auſim. Donatus; Tunc,inquit in foro & de menſæ ſcriptura magis, quam ex arça domoque vel ciſta pecunia numerabatur. Hot.

Mensvlarii,ait Prat.& argentarii proprie ii eſſe vidẽtur,qui non tam pecuniarum permutationem,quam maiorem negotiationem exercent, quibus olim moris fuit pecunias cuſtodiendas dari fœnerato interdum,interdum gratuito.

Mensvram agri agere,apud Paulum in l.2.ff.ſi menſ.falſ.mod. dix.

Mensvrarvm nomina apud veteres hæc ſunt fere:Digitus minima menſurarum eſt,quorum 4.palmum efficiunt,16.pedẽ, Pes autem tanquam as in numeris: atque ideo dimidius pes Semis vulgo appellatur, quantum ſcilicet pugno, extenſoq; pollice metimur.Sicut & Spithama,vox Græca, quæ & ipſa vulgo ſeruat nomen, quantum extenſis articulis, à minimo ad pollicem amplecti poſſumus: Latine Dodrans dicitur,& Palmus maior quibuſdã.At cubitus ſeſquipedalis eſt. Greſſus vero 2.pedes & ſemiſſem continet. Paſſus 5. pedes,ſic dictus,quod paſſis,id eſt,dilatis brachiis & manibus, hanc dimenſionem conficiamus. Vlna ſex pedibus conſtat. Pertica duos paſſus in ſe habet,hoc eſt,pedes decem:vnde &Decempeda dicitur.Plethrum pedes centum.Iugerum longitudine pedibus 240.in latitudinem dimidio minus conficitur,duoſque in ſe Actus continet. Stadium paſſus 125.habet: qui ſunt plus paulo pedes 600. Diaulus duo ſunt ſtadia. Miliarium, ſunt mille paſſus,hoc eſt,ſtadia octo.Dolichus,ſtadiorum eſt duodecim.Leuca,dictio eſt Gallica,mille & quingentos etiã ipſa paſſus habet:licet alicubi amplior ſit. Paraſanga,vocabulum Perſicum,30.cenſetur ſtadiis,quę menſura paulo minor eſt miliario Germanico.Schœnus apud Ægyptios 60.eſt ſtadiorum. Stathmus, id eſt, manſio,miliaria habet viginti duo ſemis. Huius mentio habetur in Nouel. vt om.obed.iudicib.§.ſe igitur.Eſt vulgaris vox Manſum,qua tantum agri ſignificatur,quantum ſingulis annis par boum arare,colereque poteſt.Hinc fortaſſe oritur,vt ait Zaſius,quod nos Germani Prata dimenſa,*Manſmat* nominamus. Vide Alciat.in l. mille paſſus.de verb.ſign. Bud.in l.vlt.Si menſ.falſ.mod.dix. & Old.Act.2.Claſſ.3.Spieg.Prat.

Mensvras finium,& multa ad id congrua,lege ad amuſſim reſoluta apud Alex.de Alex.Gen.dier.lib.2.c.9.

Mente capti ſignificatione omnes comprehẽduntur, qui quomodocunque mente carent.Videtur tamen aliquando dubitaſſe Vlpianus, an, quod de mente capto ſtatutum eſſet, in furioſo obtineret. Poſt Bartolum in l. ſi furioſi.C.de nupt. vide Viglium in §.item furioſi.Inſtit.quibus non eſt permiſſ. fac.teſt.Mente autem captus dicitur(autore Feſto)cum mẽs ex hominum poteſtate abiit.Hinc quibus non deeſt omnino mens,ſed qui tamen ſunt ſubſtupidi,non minus facere teſtamenta creduntur,quam fœminæ poſt duodecimum annum; in qua ætate ſcimus nondum plenum eſſe animi robur. Alciat.arbitratur mente captum dici,qui morbo oppreſſus eſt, quem Græci μώρωσιν dicunt: cui λογιστικὸν,id eſt, rationalis animæ pars labefacta eſt. prouenitque, vt Gal. definit,ex ſolo humenti maloque temperamento in capite hærente. ex Prat.

Mentem dare, vel iniicere mentem,formula dicendi probatis authoribus vſitata, ſunt Græcis ἐμβαλεῖν ſiue ἐμποιεῖν νοῦν. de qua formula vide Victorium lib.7.variar.lect.c.5.

Mentis compos,ſanæ mentis,vel ſuæ mentis,hoc eſt,prudens & ſagax.

Mentis emotæ dicuntur,qui furore agitantur.Conna.lib.9.c. 4.nu.10.

Mentionem facere nullam,hoc eſt,non commemorare,in l.1. C.de poſthum.hered.inſtit. Sic ventris non habuit mentionem,l.36.§.miles.ff.de teſtam.milit.id eſt,ſilentio præteriit. Briſſ.

Mentiri,hoc eſt,mendacium dicere,& non dicere verum,differunt.c.cum contingat.extr.de iureiur. Qui mentitur, ipſe non fallitur,ſed alterum fallere conatur:qui mendacium dicit,ipſe fallitur:item,qui mentitur, fallit, quantum in ſe eſt: at qui mendacium dicit, ipſe non fallit, quantum in ſe eſt. Briſſ. Porro mentitur non ſolum qui falſum dicit,verum etiam qui ſimulat,vt Faciem mentita Creuſæ, &, Æs mentitur aurum.Spieg.Prat.& Gothofr. ad l.2.C.ſi contra ius vel vtilit.

Mentiri,eſt contra mentem ſuam ire.Connan.l.1.c.3.nu.1.ac Raphael Cumanus in l.ſi quis extraneus.ff. de acquir.hered. mentiri,& non verum dicere,differre tradit: poteſt enim ſine dolo non verum dixiſſe,qui ita ſe rem habere credebat:de qua differentia vide Coraſ.in l.ſi tam anguſti.n.5.in Rubr.ff. de ſeruit.

Μήνυτρον,præmium,quod datur indicanti & nuntianti.Significat tam indicium,quam indicis præmium. Budæ. mauult pluraliter dici.Eſt etiam impunitas conſcio propoſita,ſi indicauerit alios.

Meo iure agere,ſummo iure agere,hoc eſt,rigorem poteſtatis ſequi ad vnguem,*Glatt dem rauchen nach*.Oppo.Iure ſuo decedere,Non omnia pro iure ſuo exigere: quod bonorum eſt virorum,vbi cauſa deſiderat,vt Old.in copia ſcribit.Vide & infra Summo iure.Spieg.

Meorvm,vel ſuorum appellatione non ſolum intelligũtur quæ noſtra ſunt, ſed etiã ea,in quib.ius aliquod habemus. Quod Zaſius aduerſus Stellam vere euicit,ex verbis Iuriſc. poſt gl. & Bald.in l.2.de orig.iur.Spieg.

Meorvm & tuorum appellatione actiones quoque contineri dicendum, ait Paul.in l.meorum.91.ff.de verb.ſign.& Martian.in l.30.§.1.ff.ad Treb.

Mercalem vxorem,id eſt,meretricem, Alberic.exponit.C.de condict.ob turp.cauſ.l.5.

Mercari, pro emere: vt mercari domum,fundum,prædium. Briſſ.ex ff.

Mercationem,h.e.ipſum mercandi actum,Patres cenſuerunt periculoſam.c.qualitas.de pœnit.diſt.5.Spieg.

Mercator,mango,venalitiuſque non eſt quilibet,qui aliquid emit vel vendit, ſed is tandem, qui res mobiles lucri faciendi, negotiandique cauſa eo animo comparat, vt rurſus diſtrahat,importet,exportetq; vænum. l.vnic.C.de nund. Alciat.in l.mercis.66.& in l.mercis.207.de verb.ſign.Itemque Forner.per eoſdem text.l.ſuos ſeruos.§.fi.ff.de leg.3.l.generali.32.§.vxori.vbi Bart.ff.de vſu & vſufruct.legat.l.ſemper. §.negotiatores. ff. de iure immunit.l.in lege 203.ff.de verb, ſig.D.Gœdd.in comment.ad d.l.mercis 66.n.6.

Mercatores,non,vt quidam volũt,à merce, ſed à verbo mercari,quod eſt,emere,deducitur:ſunt enim hi,qui res emunt, quas in eadem ſpecie carius vendant,vt ait Alciat.Cui inter ſordidos,mercatores tenues habentur. Contra,copioſi mercatores,non viles cenſentur. Fœnerator mercatoris nomine non venit,per l.quæſitum.§.ſed & ipſe Papin. paulo ante fi, ff.de fund.inſtr.Spieg.Prat.

Mercatores dicuntur,qui mercibus negotiantur,vt apparet ex l.207.ff.de verb.ſign.

Mercatores diuerſos à negotiatoribus eſſe docuit Hotoman.

in comment.Verrin.3.& Orat.pro Fonteio: vide inſ.in voce Negotiatores.

Mercatores dicebantur, qui cum Romæ domicilium haberent, interdum tamen exportandarum vel importandarum mercium cauſa in prouincias ad aliquod tempus excurrebāt. Sabinus autem in l.4.ff.de penu leg. tempus illud vt longiſſimum definit eſſe non plus annuum. Negotiatores vero ciues quidam erant Romani, ſed in prouinciis ſedem fortunarum ſuarum conſtituerant, ſic, vt raro in vrbem, nec fere niſi cenſendi cauſa redirent: quales erant aratores, pecuarii, argentarii, &c. Cicero in Verrina 3. Ciues, inquit, habent propinquam fructuoſamque prouinciam, quo facile excurrant, vbi libenter negotium gerant: quos illa partim mercibus ſuppeditandis, cum quæſtu compendioque dimittit: partim retinet, vt arare, vt paſcere, vt negotiari libeat, vt denique ſedes ac domicilium collocare. vide Negotiatores. Hotom. Prat.

Mercatvs, pro loco in quo res vendunrur, qui & emporium dicitur. C.de Nundinis.leg.1.Spieg.

Mercenarii appellabantur, qui operas ſuas mercede locabāt. l.1.§.ſi filiusfamilias.ff.de vi & vi arm.l.5.§.ſi quid ſeruus.ff. quod vi aut clam.l.6.ff.de donāt.l.20.ff.quemadmodum ſeruit.amit.l.91.ff.de furt.l.11.§.1.ff.de pœnis. Plerunque autem ita ſeruos alienos, quorum conductis operis vtebantur, vocabant. Vnde Valer.li.5.c.4. Villicum, ait, in agello, quem ſeptem iugerum in Pupinia habebat, mortuum eſſe, occaſionemque nactum mercenarium amoto inde ruſtico inſtrumēto diſceſſiſſe. Quod idem Seneca in lib.de Conſolation. ad Albin. referens, mercenarium ſeruum dixit. Idem lib.6.de benefic.c.5. Nec conductum meum quanquam ſis dominus, intrabis, nec ſeruum tuum mercenarium meum abduces. Saluia.Maſſil.lib.6.de vero Dei iud.ad fin. Illorum more dominorum nobiſcum barbari agunt, qui mancipia obſequiis ſuis non neceſſaria mercedib.promerendis locant. Sed & liberi homines ſi operas locarent ſuas, eodem nomine appellabantur, vt ex Varro.lib.1.de re ruſt.c.17.patet. Briſſ.

Mercenarivs opponitur gratuito. Eſtque is, qui alicui operas ſuas locat.l.reſpiciendum.§.penult.ff.de pœn. Vbi Marcellus tradit, domeſtica furta vocari, quæ ſerui dominis, vel liberti patronis, vel mercenarii his, apud quos degunt, ſurripiunt.Spieg.Prat.

Merces proprie laboris eſt præmium: quæ ideo magis videbitur vltro ſoluenda, quam petenda, quoniam perſona, quæ operam præſtat, longe dignior eſt, quam vlla res, quæ viciſſim ſolui poſſit. Vnde ſacra ſcriptura non vno loco præcepit: Dignus eſt operarius mercede ſua. Et vulgo nō abs re dicimus; Merces operarii clamat in cœlum. Ex Oldendorpio.Spieg.

Merces fere dicitur pecunia, quæ ex prædiorum ruſticorum locatione percipitur: quæ vero ex vrbanorum, penſio. vide l.27.& l.29. ff. de hered.pet. & l.2.§.1.ff. locat. Vide Cuiac. lib.4.obſer.c.26. Vult. in comment.princ.num.17. Inſtitut. de locat.

Merces interdum appellatur pretium operæ, & quod artifici pro opera præſtatur: interdum id quoque, quod nautæ, vel magiſtro, exercitorive nauis pro vectura præſtatur.Briſſ.

Merces eximii laboris à IC. eleganter interpretatur, quæ pro ſalute alicuius datur, l.ſi pater.§.ſi quis.de donat.veruntamen & pro defenſione accipi ſolet, atque annuo reditu, apud Cic.ſicut & in iure accipitur.Prat.

Mercedem habitationis Græci proprio nomine ἐνοίκιον appellant, mercedem operæ, μισθὸν, Clemens Alex.lib.1.ſtrom. τὸ μὲν ναυκλήρῳ δοθεῖσαν λέγεσθαι ναῦλον. τῷ δὲ τελώνῃ τέλος, καὶ ἐνοίκιον μὲν τῷ σταθμούχῳ. μισθὸν δὲ τῷ διδασκάλῳ, καὶ τῷ προξενοῦντι ἀρραβῶνα. Sed & στεγνιόμιον mercedem habitationis, quæ ab inquilino datur, appellat Iuſtinianus Nou.43. & 88. & 120.& Harmenop.lib.3. ἐνοίκιον autem in eadem ſignificatione apud Theoph.& Plut. obſeruauit Victorius li.16.c.11.Prat.

Mercedis verbo non tantum pecunia numerata, ſed generaliter quodcunq; præmium, quod pro labore ſeu ſtipendio datur, intelligitur, vt ex Varrone annotat Coraſius Miſcell. lib.2.c.11.& 12.VVeſenbec.in Paratit.ff.de location.num.7. Vult.in comm.Inſt.de locat.in pr.n.18.

Mercedes pupillorum, l.3.ff.vbi pupill.id eſt, quod in diſciplinam pupill. impenditur.Briſſ.

Merces conductionis locationiſque pretium ſignificat. Cuius rei exempla non aſfero. Mercedem autem ex operis libertorum qui capere dicantur, exponitur in l.25.§.1.& §.vlt.ff.de oper.libert. & l.vlt.§.1.& §.vlt ff.qui & a quib. Mercedes etiam appellantur τὰ δίδακτρα, quæ liberalium artium præceptoribus præſtantur. l.12.§.vlt.ff de admin.trat. tutor.l.4. ff.vbi pupill.educ.l.1.princ.ff.de extraord.cognit. Iuuenalis Satyr.7.

Scire volunt omnes, mercedem ſoluere nemo:
Mercedem appellat, quid enim ſcio? culpa docentis
Arguitur ----

Latini Minerual quoq; has mercedes appellant. Tertullianus in lib.de Idolol. Quis ludi magiſter, ſi non tabularia idolorum quinquatria tamen frequentabit? Ipſam primum noui diſcipuli ſtipem Mineruæ & honori & nomini conſecrat. Et mox, tam mineruale Mineruę quam Saturnalia Saturni.Briſ. Varias autem ac plurimas mercedis ſpecies vide apud Goth. in notis ad edict.Iuſtiniani 13.c.7.in princ.

Merces ſoli.l.17.ff. de pignor.act.quæ pro ſolo ex vectigali, vel ſuperficiario puta prædio penditur.Briſſ.

Mercis appellatio ad res mobiles tantum pertinet, veluti vinum, oleum, frumentum l.66. ff.de verb.ſignif. l.vltim.ff.de condictio.trit.& paſſim in titul.de inſtitor. ff.ad ſeruos vero non pertinet.l.1.§.1.ff. de tribut. Ob eamque rem Mangones, non mercatores, ſed venalitiarii appellati ſunt l.207.ff. de verb.ſign. quamuis & ſerui mercis loco haberi dicantur. l.73.§.vlt.ff.de leg.lib.3.& edictum de peculiaris mercis tributione ad omnes negotiationes porrigitur. d.l.1. & l.28.ff. de pecul. Generaliter autem, Merx quæcunque res in emptionem deducta appellatur l.1.ff.de rer.permut. Et mercis cauſa parata dicuntur, quæ idcirco parata ſunt, vt veneant l.32.§.vxorii.ff.de vſufruct.legat.Briſſ.vide eleganter & fuſe Iohan.Godd.in comment.ad l.mercis.66.ff.de verb.ſig.

Merces eſculentæ, quæ hominum vſui accommodatę venduntur.Spieg.

Merces venaliciæ. Si nauem venaliciarum perforaſſet quis, Aquiliæ actionem eſſe, quaſi ruperit, Viuia.ſcribit: teſte Vlp. in l.ſi ſeruus ſeruum.ff.ad l.Aquil.

Mercimonivm, eſt contrectatio quædam mercium.

Mercvriales, mercatores ſunt: nam à Mercurio, quem coluerint, Mercuriales appellatos à Cicerone in Epiſtolis ad fratrem ſuſpicatur Sigonius lib.2. de iure antiquo ciuium Romanorum, M.Furium Flaccum, inquit Cicero, equitem Romanum hominem nequam. Mercuriales & Capitolini de collegio eiecerunt. Nam capitolinorum collegium à M.Camillo dictatore ludis Capitolinis, Liuio teſte, conſtitutum ſatis conſtat, &c.

Mere aduerbium eſt, quo frequenter vtuntur ætatis noſtrę Iureconſulti pro puro, & in hanc ſignificationem etiam accipitur apud Papin. in l.Aquilius Regulus. de donatio. & à M. Tullio in 2.de Oratore: Ecce (inquit) tibi exortus eſt Iſocrates magiſter iſtorum omnium, cuius e ludo tanquam ex equo Troiano meri principes exierunt.& Vlpian.in l.1.ff. ſi cert.pert. apud quem (ſecundum Pandectas Piſanas) legendum eſt non ex re neque here, vt putauit Accurſius: ſed mere eſt. Terent.in Phorm. Nihil habet niſi ſpem meram. hinc Merula auis dicta, quod ſola volet, & ſolitaria paſcatur. de qua Plin.Cotta.

Merere, verbum eſt militare, quod Græci στρατεία στρατεύειν dicunt. Luca. Ære merent paruo. Iuriſconſ.in l.municeps 23. §.1.& ibi Goth.in notis ff. Ad municipalem. Miles, inquit, ibi domicilium habere videtur, vbi meret. Pro quo hactenus Accurſiani inepte legerunt, vel inhæret, vel haberet. Inde emereri verbum, vt elugere: & emeriti milites, itemque ſtipendia emerita Ciceroni, quam vocem Modeſtin. de Re milit.pro commodis veteranorum accepit.notum, merere etiam eſſe quæſtum facere.Spieg.

Merere ſeu mereri interdum ſignificat dignum eſſe: & eſt τὸ μισῶν. Etenim tam qui præmio, quam qui pœna dignus eſt, merere dicitur.Briſſ.

Merere etiam, ſtipendia merere in l.16. §.vltim.ff. de caſtr. pec.l.26.§.vlt.ff. de excuſ.tutor.l.8.ff.de accuſatio.l.18.ff.de iure fiſc.l.23.in fin.ff.ad municip.Briſſ.vide Connan.lib.8.c. 11.num.2.

Merere aliquid ex iudicio patris dicuntur, qui aliquid teſtamento eius acceperunt.l.13.ff.de doli except. Sic Merere legatum dicitur, cui id teſtamento relinquitur l. 21. ff. ad legem Falcidiam. Adde etiam l.10.de piſtoribus.in C.Theodoſ.Briſſ.

Mervisse legatum dicitur is, quem teſtator legato proſecutus eſt.

Mervisse iudicium patris, vel ex iudicio dicuntur, qui aliquid ex teſtamento eius acceperunt.Briſſ.

Mervisse quoque ſententiam deportationis dicitur, qui eam excepit.l.3.C.de inſtit.& ſubſtit.Briſſ.

Mereri, inquit Valla, mercede operari, laborare, atque alteri inſeruire. Proprie tamen ſpe ſtipendii ac præmii: quod dicitur ſtipendia facere. Donatio item eſt, dignum eſſe: vt apud Iuriſconſ.in l.cum pater.§.rogo.ff.de leg.2. Hinc loca meritoria, quæ mercede locantur forte viatoribus, vel peregrinātibus. Hinc & meritoria ſcorta, meritorię rhedę, & muli meritorii. Alc.de verb.ſign.

Meretrix eſt, quæ multorum libidini patet.c. vidua 34.diſt. vbi gl.addit. quæ admiſerit plures quam 23000. hominum; vel quæ admiſit 60.Io.Bell.Etym.

Meretricem (quæ à merendo dicta eſt, quod mercede ſuam exerceat militiam, vt Valla ait) Impp. legibus excludunt, arg.l.ſi ea quæ.C.de adult. Nec IC. ignoſcendum ei cenſuit, quæ paupertatis obtentu turpiſſimam vitam elegit.l.palam. ff.de ritu nuptiar. Quis vero meretrices publicitus inſtitue-

rit

rit primus, Rhodigin. refert c.4. lib.8. Alciat. item in comm. de verb. ſignif. Porro elegantem meretricum deteſtationem habes apud Salomonem c. 5. Prouerb. Et de earum natura Camertem in comment. in tab. Cebetis. Obſeruandum tamen, quod meretrix non eſt, quæ cum vno aut altero, etiam pecunia accepta, ſe commiſcet, ſed ea, quæ palam & pluribus ſe proſtituit. c. viduam. 33. diſt. c. meretrices. 23. q. 4. Solamq; huiuſmodi de vicinia poſſe expelli, Alc. exiſtimat, ne probis mulieribus malo ſit exemplo. Spieg.

Meretrix, vel aliter luxurioſe viuens non debet gaudere beneficiis conceſſis matribusfamil. & ideo poteſt extrahi de domo propria, & etiam perſonaliter detineri, ita ſing. Bald. in l. conſentaneum. colum. vlt. circa med. per gl. ibi. C. quomodo & quando iud. & pro ſing. commendat & ſequitur Alex. in l. plerique. in vlt. col. ff. de in ius vocan. vbi tamen limitat poſt Lud. Rom. in l. ſi vero. §. de viro. in 2. fallent. ff. ſoluto matrimon. non procedere in ea, quæ maritum haberet: per ſingul. dictum Io. Andr. in paraphraſi ſua ad Spec. in rubr. de iniur. & dam. dat. vbi decidit, quod ſtatutum permittens meretrices percuti, non habet locum in coniugata, argumento text. in l. ſi vxor. §. 1. ff. de adulteriis. vbi matrimoniū in meretrice conſideratur, ita quod locus eſt accuſationi adulterii: & hanc limitationem reaſſumunt certatim Alex. & Andr. Sicul. in d. l. conſentaneum. in paraphraſi ad Baldi monumēta. & idem Andre. Sicul. in c. paſtoralis. de iudiciis. vbi Felin. in 3. col. verſ. ſubdit hic. late proſequitur limitantes, ſingul. dictum Ioan. Andr. de quo ſupra, non procedere in his, quæ ſunt fauorabilia meretrici coniugatæ: quia idem de illis diſponitur, prout de ſolutis, & propterea tenet, quod mulieri nuptæ luxurioſe viuenti, dari debeat curator: quod nota pro ampliatione l. & mulieri. ff. de curat. furioſ.

Et ideo Baldus in l. vlt. in vlt. verbis. ff. de rerum diuiſ. ſcribit, quod licet apponens ſcalas ad muros, vel ad feneſtras alicuius mulieris, puniri debeat pœna capitali. l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſcopis & clericis. tamen ſecus eſt in meretrice, quo caſu ſolum punitur extra ordinem: ſecundū eum: & in pulchro ſimili notat Matt. not. 103. nota vnum. Prædicta procedunt, tenendo opinionem Accurſ. in d. l. ſi vxor. qui vulgarem vxorem meretricem interpretatus eſt: cū tamen etiam vulgaris vxor dici poſſit, quæ ex humili plebe nata ſit: vt legitur apud Tranquil. in vita Aul. Vitellii: nam nimis durum videtur punire aliquem pœna adulterii, quia meretricem vitiaſſet. Cotta. Meretrix non eſt materfamilias, quamuis nupta ſit, nec in eam committitur, quoad pœnam ordinariam, adulterium. Gœdd. in comment. l. 46. nu. 4. 5. de verb. & rer. ſign.

Meretrix proſtituta, quæ palam quæſtum corpore facit, vt loquitur l. 43. ff. de ritu nupt. Briſſ.

Meretrix etiam dicitur, quæ alterius quam mariti conſuetudine vtitur. Connan. lib. 8. c. 13. n. 1.

Merita militiæ, commoda præmiorum, quæ emeritis, & impletis ſtipendiis, veteranis dantur, l. 18. §. veterani. ff. de iur. fiſc. Briſſ.

Merito, id eſt, iuſta ex cauſa. l. 1. §. vltim. ff. ſi pars hered. pet. Briſſ.

Meritoria, abſolute ſunt diuerſoria, vel fullonica, vel ſtabula vel quæ alia loca, quæ mercede locantur, à merendo dicta, l. 91. §. balneas. ff. de legat. lib. 3. l. 13. §. vlt. ff. de vſufr. l. 52. §. ſi quis ex ſociis. ff. pro ſocio. l. 198. ff. de verb. ſign. l. 5. §. domū. ff. de iniur. Prudentius in Amartigenia: Balnea, propolas, meritoria, templa, theatra. Vopiſc. in Tacito, Meritoria inter vrbem ſtare vetuit. Spartian. in Peſcenino Nigro: Pro tricliniis popinas habent, pro cubiculis meritoria. Dixit & Meritoria cœnacula adiectiue Suet. in Vitell. c. 7. Et Meritoria balnea, Plin. lib. 2. epiſt. ad Gallum: & meritoriam rhedam. Idem Suetonius in Iul. c. 57. Briſſ.

Meritoriæ tabernæ, ipſa ſtabula dicuntur, hoc eſt, cauponæ, à verbo mereri, quod eſt, quæſtus cauſa aliquid operari.

Meritoria vehicula, Suetonius in Caligula dicit, quæ mercede locantur. Coraſius in rubr. ff. de ſeruit. l. 1. n. 13.

Meritorii pueri à Cic. 2. Philip. dicuntur, qui proſtant, corporeq; ſuo turpem quæſtum faciunt, & merentur: de his vide ſupr. in voce Catamiti & concubini: & late Maioragium Miſcell. li. 2. c. 3.

Meritum dicitur id, quod congruum & conueniens eſſe cenſetur cuilibet perſonæ. Ideoq; eſt vocabulum τῶν μέσων. Nam & in bonam & in malam partem accipitur, poteſt enim quis bene, poteſt quis male mereri. Old. Briſſ.

Meritum pro culpa, notum eſt. Pro mercede à Terentio in Phor. accipi, Bud. annotauit.

Mero iure munito, non debet tribui extraordinarium auxilium. in l. in cauſæ cognitione. 2. ff. de minor.

Merum, vt Iſidorus lib. 2. Etymol. c. 41. ſcribit, purum ſignificat. Merum etiam, Nonio interprete, ſolum ſignificat. Vnde Merulam, quia ſola volet, dictam ex quorundā opinione. Quintil. lib. 1. c. 6. tradit, quaſi meram volantem. Atque ita meram rationem interpretamur in l. 22. §. ſi hi. ff. mandat. & l. 6. ff. de pœn. Et meram ſubtilitatem in l. 3. §. 1. ff. de adimen. legat. & l. 32. in fin. ff. de vſucap. Et meram actionem, in l. 14. §. idem Labeo. ff. de religio. Sic & Merum officium prætoris, in l. 5. ff. de verb. oblig. & Inſtit. de diuiſ. ſtipul. quod, vt Theoph. interpretatur, ἐκ μόνης δικαιοδοσίας τοῦ πραίτωρος proficiſcitur. Merū officium iudicis, non, vt quidam interpretantur, nobile, ſed potius, vt idem Theophilus μόνον. Mera quoq; voluntas nuda, ſoluta & libera, in l. 75. ff. de legat. li. 1. & l. 18. ff. de adim. leg. Mera pœna, in l. 1. in fine. ff. ſi quis ius dic. l. 1. ff. de eo per quem fact. er. quæ rei perſecutionem non continet. Merum factum quod dationem mixtam non habet, l. 98. §. mihi Romæ. ff. de ſolutionibus. Mera æſtimatio, in l. 63. in fin. ff. de iure dot. Merum principium, in l. 12. §. codicilli. ff. de captiu. Mera donatio, in l. 28. ff. de pact. dotal. l. 27. ff. de donat. Merū denique imperium, in l. 3. ff. de iuriſdict. om. iud. & l. 1. §. vlt. ff. de offic. eius cui mandat. quod in animaduerſione non in dictione iuris conſiſtit, vt à mixto ſeparetur, cui etiam iuriſdictio ineſt. Meram etiam ſpem, nudam, ſolam, & ſine re dixit Terent. in Phormio. Act. 1. Scen. 3. & Meras vires, Ouid. lib. 10. de Arte Amandi. Briſſ.

Merum, ait Feſtus, antiqui dicebant ſolum, vnde & auis Merula nomen accepit, quod ſoliuaga eſt, & ſolitaria paſcitur: at nunc merum, purum appellamus. Briſſ.

Merum imperium, eſt habere gladii poteſtatem ad puniendum facinoroſos morte, exilio, & relegatione. ff. de publ. iudic. l. 2. Mixtum vero imperium poteſtatis mediæ eſt, ex iuriſdictione & mero imperio omnia potens, præter pœnam capitalem. Alc. Parerg. lib. 2. c. 7. Dictum autem eſt merum imperium, vt tradit Coraſius lib. 3. Miſcellaneor. c. 17. tum quod ſummū ſit & excellens. Nam & hoc ſenſu Plautus in Milite glorioſo meros bellatores, & Cic. in 2. Orator. meros principes dixerunt: tum quod ſolum ſit & purum, cum officio ius dicentis nihil commune habens, vt quod à iuriſdictione ſeiunctum ſit, & ſeparatum omnino.

Merum ius gentium purum, ſolum, ſimplex, & quod à ciuilibus inſtitutis ſeiunctum eſt l. 31. ff. depoſ. Prat. Briſſ.

Merum ius ipſum ſtrictum, ſubtileq; ius, ſeu ſtricta iuris ratio. l. 16. ff. de minor. l. pen. §. vlt. ff. de contr. tab. l. 4. §. ſi viam. ff. de vſucap. l. 37. ff. de adminiſt. tut. Hot.

Merum mixto opponitur. l. 28. ff. de cond. & dem. Martial.

Cum peterem mixtum: vendidit ille merum. Briſſ.

Merx & mercatura differunt inter ſe: quod merx eſt ſpecies ipſa, quæ emitur, venditurve: mercatura, actus mercandi. Et dicimus mercaturam facere. Eſt autem mercis appellatio anguſta. l. prima. §. 1. de Exercit. nec ea continentur homines. Aliquando tamen, vt Alberic. indicat, omnem complectitur negotiationem. Pro penſione etiam, & annuo reditu accipi, Bud. autoritate Cic. probat. Adde Bart. in l. iubemus. §. 1. C. de ſacr. eccl. ad res mobiles tantum pertinet, authore Vlpia. Vnde ſi lex municipalis (vulgus ſtatum vocat) à ſocio initum mercatum ratum haberi mandat, de re tantum mobili intelligendū eſſe, ſunt qui tradidere; & vt Alciato viſum eſt, minime abſurde: quandoquidem mercatus à merce deducitur. Per locum ergo, qui à coniugatis dicitur, vbi merx non eſt, ibi nec mercatus. Vide Topic. Cant. Quamuis Alciat. à verbo mercari potius trahi id nomen credit, quod mercari verbum ſimpliciter emere plerunque ſignificat: atque ita vulgaris loquendi vſus ſeruat. Spieg. adde Gœdd. ad l. mercis. 66. ff. de verb. ſign.

Merx aliqua, veluti vinum, oleum, frumentum. l. vlt. ff. de condict. triti. Briſſ.

Merx peculiaris, dicitur res, in qua dominus permittit ſeruum ſuo proprio nomine negotiari, etiamſi nihil ſit in peculio. Merx dominica autem, in qua nomine alieno, hoc eſt, domini vice gerit negotia. Prat. Spieg. Adde Petr. Peck. l. 1. §. ſi is. n. 8. ff. de exercit. act.

Mesochorus dicitur Fiſtulator, cithariſta, modificator in medio ſaltationum choricarum. Io. Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Apollin. ad Agricolam lib. 1.

Mesodicus. Lege, Iudex.

Mesonauta, in naui vilis mancipii nomen eſt, vt mediaſtinus domi. Eſt enim mediaſtinus, mancipium abiectus, quod viliſſima & ſordidiſſima miniſteria obire domi cogitur, domū verrere, purgamenta efferre, ligna congerere, &c. Budæus in l. prima. de Arbitr. Item meſonautæ ſunt, qui in nauibus cuſtodiæ gratia præponuntur: vt ſunt diætarii, μεσοναῦται Græce. Alciat. lib. 3. Diſpunct. cap. 21. Idem quoque, vt ipſe fatetur in Parerg. dubitabit quandoque quid meſonautæ appellatione ſenſiſſet: quoniam Herm. Barbar. manicipium ea voce intelligit, in medio nauis vnicuique deſeruiens: quales ſunt mediaſtini in principum domibus. Sed ipſe hanc ſententiam non probat, cum Vlp. l. ſi. ff. Naut. caup. ſtab. Et quid, inquit, ſi quis ſit ex his, quos vulgo μεσονάυτας, Græci ναῦς ἐπιβάτας dicunt. Quibus verbis ſignificatur, meſonautam vulgari voce eum dici, qui nauem inſcendit: & ne quid nauli nomine domino nauis ſoluat, ducendis remis operatur. Epibates enim proprie nauis aſcenſorem ſignificat: vnde & milites, qui

in naui pugnant, eo nomine vocantur, & ἐπιβάδες naues. Vlp. in l.1.§.igitur de exercit.act.id eſt, conſcenſoriç, & tranſportandorum hominum cauſa factæ. Spieg.

Mesonavta, qui medium inter nautas locum obtinet, id eſt, inter ſummos & imos: ſummos, vt gubernatores & proretas: imos, vt remiges: & reliquis remigandi ſignum præbet: eodem, opinor, modo dictus, vt μεσόχοροι. Vlpia.l.1.§.2.ff.naut. caup.ſtab. Sed de exercitore ſolummodo Prætor ſentit: nec enim debet, inquit Pomponius, per remigem aut meſonautam obligari: ſed per ſe, vel per nauis magiſtrum. Hot.Prat. & Goth.ad d.§.2.ff.naut.caup.ſtabul. Brodæus li.Miſcell.4. c.11. Meſonautæ (inquit) dicuntur, qui partim vt nautæ regendæ naui operam ſuam impartiunt: partim etiam vt vectores, nonnihil nauiculatorib. aut nauarchis pendunt, μεσόκοι vero non dicuntur: hi namque in media naue remigant ζύγιοι itidem nuncupati.

Mesonavta, l.1.§.nautam.ff.naut.caup.eſt, qui partim nautæ miniſterio fungitur, partim vectoris locum obtinens, aliquid pro vectura præſtat. Briſſ.

Meſſer iſt ein diebiſche morderiſche VVehr: & vtrum ex eo prçſumi debeat animus occidendi vel verberandi, arbitrio iudicis relinquitur. Gœdd.in com.l.41.n.13.14.

Messis à metendo: alias pro tempore accipitur, quo frumenta ſcinduntur, *die erndzeit, ſo man ſchneidet*: ſicut vindemia pro tempore, quo colliguntur vuæ, *die herbſtung, die VVeinleſung*: vt in l.1.in princ.& l.præſides.ff.de feriis. Alias pro re, hoc eſt, pro ſegete ipſa iam matura, idque dupliciter: Aliquando ſolum pro frugibus: nonnunquam vero laxius tam pro fruge quam pro vua. l.fructus eſſe. §.item ſi meſſes.ff.ſoluto matr. Old.Prat.

Messem facere, l.1.§.hoc autem.ff.de oper.no.id eſt, maturas ſegeres deſecare. Briſſ.

Messaliani, hæretici ſunt: eorum fit mentio in l.5.poſt pr.C. de hæretic.

Messoriæ falces, quod ad meſſem, id eſt, tempus metendi pertinet. Spieg.

Meta, vide, Catillos.

Meta dicitur inferior pars molæ, & catillus ſuperior. l.cum de Lanionis ff.de fund.inſtr.

Metallarii & metallici dicuntur: qui ſunt damnati ad metalla, hoc eſt, ad effodiendam terram ex metallis. Quandoq; tamen ſimpliciter accipiuntur pro effoſſoribus metallorum, *Bergknappen*, vt apud Iuriſconſult.tit.de pœnis.& lib.11.C. de metallar. Nebriſſ.

Metallvm genus pœnæ mediocris numeratur à Paulo lib.5. ſentent.tit.17.cum nocentes ad eruendas metallorum venas damnabantur: velut eſt in baſilicis lib.60.tit. περὶ μεταλλαζομένων: eſt τὸ καταδικασθῆναι τινὰ ἄσβεστον ποιεῖν, ἢ θεῖον ὀρύττειν. Huius quoque pœnæ fit mentio in l.24.§.quid ergo.ff.de fideicommiſſ.lib l.46.ff.de manumiſſ.teſtam. quam à Tarquinio Superbo excogitatam Eutropius lib.1. c.10. & Suidas in verbo ταῦρος ſcribunt. Quanquam ille huius pœnæ auctor atque inuentor primus non fuit, cum ante eum Semiramis metalla inueniſſe, eaque per captiuos exercuiſſe feratur, vt à Diodoro Siculo & eodem Suida in verba, Semiramis, notatur. Habebant autem Romani metalla multa: l.6. §.vlt. ff.ad l.Iul. pecul. vt in Macedonia, Epheſi, in Hiſpania, vt Liuius & Vitruuius li.7.c.9.teſtantur. Duo etiam alia Iuſtiniani Nouel. Conſti.22.refert, τὸ ἐν τῇ προκοννήσῳ, καὶ τὸ ἐν τῇ κελευσφῇ γύψῳ. Proconneſi metallo Docimenum & Troadenſe adiungitur, in l. 9.& l.11.de indulgent.debit.in C.Theodoſ. In hæc metalla ſontes vinculis additis ad inquirendas eruendaſque venas damnabantur. Quo reſpiciens Tertullianus in lib.de Cultu fœminarum, ſic ait: Terra ſcilicet plane generoſior, quoniam in maledictorum metallorum feralibus officinis pœnali opere deplorata nomen terræ in igni relinquit; atque exinde de tormentis in ornamenta, de ſuppliciis in delicias, de ignominiis in honores metalli refuga damnatur. Per dānatos enim & noxios metalla in honorem deinde ventura effodiebantur. Inde totiens in libris noſtris: In metallum dari, damnariq; legimus: Qua pœna damnati metallici appellabantur, quaſi metallo addicti & mācipati. l.8.§.in miniſterium.l.10. §.1.l.36.ff.de pœnis. Adimebat vero hęc pœna libertatem, & ſeruitutem irrogabat. l.8.§.eſt pœna.& l.17.l.36.ff.de pœnis l.3.ff.de his, quæ pro non ſcript.hab. Cæterum diuerſa ſunt, in metallum, & in opus metalli damnari. l.8.§.eſt pœna.& l. 9.§.iſtæ feræ.l.29.§. diuus ff.de pœn.l.pen.in fi.ff.de var.& extr.l.3.§.vlt.ff. de re milit. l.3.§.pœn.ff.de crimin.ſtellion. l.5.ff. de manumiſſ. differentia vtriuſque pœnæ eſt in vinculis. Nam qui in metallum damnati ſunt grauioribus: qui in opus metalli leuioribus vinculis premuntur. Item refugę ex opere metalli in metallum dantur. Refugæ vero metalli grauius ac durius coercentur. l. 8.§.inter eos. 6.ff. de pœn.d.l. pen.in fi.ff.de var.& extr. Briſſ.

Metalla accipere debemus, non ipſam æris, auri, argenti, materiam: ſed æris, auri, argenti, ferri, ſulphuris, & cæterorum id genus fodinas. Briſſ.

Melallica Georg.Agric. quæ vel metalla ipſa ſunt, vel iuxta metalla reperiuntur, vel dum in fornacibus illa excoquũtur, fiunt, vel aliqua alia præparatione ex eiſdem conſiſtunt: operæ pretium eſt, vt rerum metallicarum appellationes iuxta noſtratem linguam, authore Plateano, recenſeamus:

Æs purum, *Gediegen Kupffer.*
Alueus, *Ein trog.*
Argentum quod ſtatim ſuum eſt, *Gediegen Silber.*
Argentum rude, *Silber Ertz.*
Argentum rude puniceum, *Rodtguldin Ertz.*
Argentum rude plumbei coloris, *Glaſs Ertz.*
Argentum rude nigrum, *Schvvartz Ertz.*
Argentum rude purpureum,, *Braun Ertz.*
Argentum rude cinericium, *Gravv Ertz.*
Argentum rude ruffum, *Rotbrendig Ertz.*
Argentum viuum purum, *Gediegen Queckſilber.*
Anthrax, ſiue vena minii, *Queckſilber Ertz.*
Caput dimenſionum, *Fundtgrub.*
Carbones foſſiles, *Steinkolen.*
Caſa, *Kann.*
Ceruleum, *Laſur.*
Chryſocolla, *Berggrun, oder Schyfergrun.*
Cobaltum, *Cobalt.*
Cuniculus, *Stollen.*
Carrus, *Karren.*
Dæmon metallicus, *Das Bergmennlin.*
Decliue montis, *Das geheng deſs gebirgs.*
Dimenſio, *Maſs.*
Excoquere, *Schmeltzen.*
Exitus venæ, *Das auſſgehen deſs gangs.*
Extenſio venæ, *Das ſtreichen deſs gangs.*
Ferrum purum, *Gediegen eyſen.*
Fibræ, *Klufft vnd geſchicke.*
Fluores, *Fluſs.*
Fodina, *Grub oder Zech.*
Funis ductarius, *Seil.*
Foſſam agere, *Schorffen.*
Galena, ſiue Moſybdæna, *Glantz vnd Bleyertz: Auch Bleyſchvvayff.*
Gypſum foſſile, *Gyps.*
Iacens, *das Ligende.*
Iurati, *die Geſchvvornen.*
Iurati duumuiri, *Zvven Geſchvvornen, die ein gebirg beſahen.*
Lapis ſpecularis, *Vnſer lieben fravven eyſs.*
Lapilli nigri, *Zvvitter.*
Ligo, *Retthau.*
Lythargyrum, *Glett.*
Machina tractatoria, *Haſpel.*
Magiſter Metallicorum. *Der Bergmeiſter.*
Malleus, *Berghammer, order Feuſtel.*
Metallici, *Bergleut.*
Minium, *Bergzynober.*
Ochra natiua, ſiue Sil, *Berggeel, Ochrageel.*
Ochra factitia, *Bleygeel.*
Pendens, *Das hangend.*
Plumbum candidum, *Zyn.*
Plumbum nigrum, *Bley.*
Præſes fodinæ, *Styger oder Hutmann.*
Præfectus rationibus, *Schichtmeiſter.*
Puteus, *Schacht.*
Pyrites, *Kys.*
Pyrites colore argenteo, *VVaſſerkys, oder VVyſſerkys.*
Pyrites colore aureo, *Ein geelerkys, oder Kupfferkys.*
Pyrites prorſus aurei coloris, *Kys der gãtz goldfarbig iſt.*
Pyrites colore galenæ ſimilis, *Ein glantziger kys.*
Pyrites cineraceus, *Ein gravver kys.*
Recrementum, *Schlacken.*
Rubrica fabrilis naturalis, *Bergrotel.*
Rubrica fabrilis factitia, *Rotel.*
Sandaraca foſſilis, *Bergrodt.*
Sandaraca adulterina, apud Plinium & Vitruuium.
Sandix apud Dioſcoridem, *Parysrodt.*
Saxum ſciſſile, *Schyfer.*
Saxum corneum, *Hornſtein.*
Saxum harenoſum, *Sandſtein,*
Situlus, *Kobel.*
Spatum, *Spet.*
Splendor, *Glimmer oder Katzenſilber.*
Specus, *Schacht.*
Terminus, *Lochſtein.*
Tumulus e fodina egeſtus, *Halde.*
Vena, *Gang.*
Virgula diuina, *Die ruthe.*

Metallici dicuntur, qui in metallum damnati datique ſunt l.8.§.in miniſterium.ff.de pœn. Briſſ.

Metallicvs ſubſtantiuũ, qui in metallis operatur. Imp. Conſtant.

ſtant.de Pœn. Apparebit eam non oportuiſſe in miniſterium metallicorum damnari.Sic & apud Plinium inuenitur. Spieg.

Metallvm, pro vena perſcrutata, completum eſt,id eſt, quod non deficit inclinatione:ſed quę metonymice metalla dicuntur,carent plurali:vt aurum,argentum,& ſimilia.Lancil.lib.7. Hujus vocabuli appellatione, vt Alber.indicat, continentur lapidicinæ.l.3.§.fin.ff.de reb.eor. qui ſub tut.Vide Bart.in l.lege.ff.de contrah.empr.

Metallorvm appellatione continentur quæcunque mineralia ex aurifodinis, argenti fodinis, æraifodinis,lapidicinis,& ejus generis aliis erui poſſunt:in tantum,vt marmora,& alios lapides complectamur. l.1.l.2.l.3.& ſeqq.C. de metallar. & metallis,lib.11.l.aut damna.§.in calcariā.ff.de pœn.l.ſed ſi pecunia. §.ſi.ff.de reb.eor.qui ſub tutel. Metalla enim alia ſunt ductilia, alia fabrilia:Ductilia ſunt cum naturalia,vt aurum,argentum, plumbum,æs,ferrum,electrum:tum factitia,vt chalybs,ſtannum, aurichalcū. Friabilia ſunt,tum terra metallaris, pura argilla,terra lemnia, bolus Armenus,calx: tū ſucci in terra concreti,alumen,bitumen,calchantum,ſalpitrum:tum metallica, vt auripigmentum,chryſocolla,ſtibium:tum colores,vt ocra, cinnabaris,vt Plinius præcipue lib.35. & Io.Freigius in phyſicis.Gœdd.ad l.inter publica.17.n.10.11.ff.de verb.ſign.

Metallvm diuiditur in aurum, argentum, ferrum,plumbum, &c.l.in venditionib.de contra.empt.& vnde dicatur,in d.Stypteria explicatur.Spieg.

Metallvm miniarium vocatur argentum, cum quo effoditur minium.Vide Plin.lib.33.c.7.Spieg.

Metaphora, translatio à Cic.dicitur,ſine qua nec quotidianus ſermo conſiſtit,cum propter vocabulorum anguſtiam ſimilib. plerunque vti cogamur, vel quia proprium deficiat, vel quia translatum proprio elegantius ſit:vt quum Iurecoſſ.adulterinam monetam , adulterinam ſcientiam vocant: & adulterari rationes dicunt,id eſt,conturbari,vel falſo deſcribi.l.1.in fi.ff. de ſeru.corrupt. Sic ambulatoriam voluntatem,actionem,legis poteſtatem, ſtipulationem dicimus, ſic viam aperire: ſic calcem,pro fine:cunabula, pro initiis plerumque reperire eſt. Hinc anfractus litium antiquare, id eſt, extinguere: hinc defloratæ ſpecies,enucleatum jus,freni temperies,nuda conuentio.Sic in promptu dicimus,ad manū,in pendenti prima facie, laquei legum.Sic inhiare commodis,quod à lupis translatum eſt.Sic remp.florere,dotem & donationem propter nuptias,ę quis paſſib.ambulare,tempora largiri:cauſam capitalē,quæ ad ſtatum pertinet,dicimus:& ſi qua ſimilia,quæ nuſquā in quocunq; authorum genere non occurrunt. Ab hac non multum diſtat,quæ κατάχρησις, i.e. abuſio dicitur,cum omiſſo proprio & peculiari nomine aliud apponimus: vt cū lex Iulia ſtuprum appellauit,generaliſſimo nomine vſa,cum ſpeciale crimen inſequeretur.Merito Pap.Lex,inquit,Iulia ſtuprū & adulterium promiſcue , & καταχρηστικώτερον appellat, quod Græci φθοραί. Qua figura etiam patricidam dicimus,qui matrem interfecit. Sic & Caius: Inter geſtum & factum,inquit, καταχρηστικῶς, nihil intereſt.Ex Alc.lib.4.de verb.ſign.in princ.Spieg.

Metari, eſt futurum hoſpitium, nota poſtibus januiſque adſcripta deſignare.Briſſ.

Metari proprie eſt locum deſtinare, demetiri ve figendis militum tentoriis:vnde dictum, caſtra metari,annotatore Rhenano in lib.Tertull.aduerſus Valentinian. Spieg.

Metata ſunt hoſpitia,quæ militibus prouinciales præbent, ait Goth.in l.26.§.8.C.de epiſc.audient.

Metatores, in l.3.& l.5.C.de aduoc.diuerſ.judic.l.9.C.de proxim.ſacr.ſcrin.lib.12. Veget.lib.2.c.7. Metatores,ait, dici eos, qui præcedentes locum eligunt caſtris, item qui diuerſoriorum & hoſpitiorum deſignant loca, quales ſunt, quos vulgo mareſchallos hoſpitiorum & fourerios dicimus. Nam & deputatas ſingulis domus manu ſua denotaſſe,& poſtibus hoſpitaturi nomen aſcripſiſſe eos,diſerte tradit l.1.C. de metat.& epid.lib.12.Iſid.lib.10. Etymol.Metatores, ait, appellantur,qui caſtra deſignant:à metiendo ſcilicet,vt Lucanus: Heſperios audax veniam metator in agros. Cypr. epiſt.1.lib.4. Primum hoſpitium vobis in carcere præparauit, & metator quodammodo veſter nunc quoq; vos antecedit.Briſſ. Μιτάτωρ, inquit Suid. ὁ προαποστελλόμενος ἄγγελος πρὸ τοῦ ἄρχοντος. Optatus lib.3.cum ante milites metatores,vt fieri ſolet,mitterentur. Prat.in d.l.1. C.de metat.menſores appellari putat. Videtur etiam hoc nomen pro hoſpitibus ſumi.l.9. C.eod.Omnes,inquit,qui metata in ſuis domibus præſtant,ſiue hoſpitia præbuerint, metatoribus,ſeu quolibet pacto ſatis eis fecerint. Metatus dicitur miles in terminis caſtrorum, qui caſtra vallo vndique circundabat.Vnde illud:caſtra metati ſunt filii Iſrael.Prat.

Metaxa, non eſt ſericum quoduis,ſed rude & αὐτοφυής nondum neque tinctum, neq; in fila deductum: & ideo ſeparatur à nemate ſerico,l.vlt.ff.de publ.& l.10.C.de murileg.à ſerico blatta,id eſt,à ſerico in purpureum colorem conuerſo.Iſid.lib.20. Etymolog.cap.29. Metaxam dici vult à circuitu filorum, aut quod transferatur ἀπὸ τοῦ μετάγεσθαι. Lini metaxam dixit Lucilius apud Nonium,quomodo etiam Vaſcones Pyrenæi loquuntur: ſed de ſerico dicitur frequētius.Hujus verbi meminit Moſchopulus: σὴρ ὁ σκώληξ ὁ τὴν μέταξαν ἐργαζόμενος, ἀφ' οὗ σηρικὰ ἱμάτια τὰ μετάξωτα. Zonaras in Nice.2. ἐκ μετάξης ἐσθῆτας πεποικιλμένας, αὗται γὰρ αἱ σηρικαί. Sic quoque Suidas: σῆρες, ait, ἔθνος, ἔνθα ἡ μέταξα γίνεται, ἐξ οὗ σηρικὰ τὰ ἐκ μετάξης ὑφασμένα λέγονται, καὶ σὴρ, σηρὸς ὁ σκώληξ. Et mox, σηρικὴ ὅτι ἡ μέταξά ἐστιν, ἐξ ἧς εἰώθασιν τὴν ἐσθῆτα ἐργάζεσθαι, ἣν πάλαι μὲν Ἕλληνες μηδικὴν ἐκάλουν. τανῦν δὲ σηρικὴν ὀνομάζουσιν. ἐπὶ δὲ ἰουστινιανοῦ πρὸς αἰθίοπας ἐπεβουλεύοντο ῥωμαῖοι, ὅπως οἱ αἰθίοπες ὠνούμενοι τὴν μέταξαν ἐξ ἰνδῶν, ἀποδόμενοι δὲ αὐτὴν ἐς ῥωμαίους αὐτοὶ μὲν γένωνται κύριοι μεγάλων χρημάτων. Iuſtiniani enim temporibus primum ex India inuecta eſt metaxa, vt Niceph.ſcribit,& Zonaras in Iuſtiniano his verbis: τὰ τῆς σηρὸς νήματα ἡ μέταξα δηλαδὴ παρὰ ῥωμαίοις γίνεσθαι ἤρξατο· ἤγετο μὲν γὰρ ἐκ περσῶν ὠνούμενον δι' ἐμπόρων παρὰ ῥωμαίοις τὸ τῆς μετάξης χρῆμα. οὐκ ᾔδεισαν μὲν δὴ οὐδ' ὅτι νῆμα σκωληκός ἐστιν. Fit & metaxæ mentio in l.vlt.§.ſpecies ff.de publican.in qua tamen à Triboniano inſertum hoc verbum, cum Iureconſultorum tempore metaxæ ignotum nomen eſſet, mihi fit veriſimile. Briſſonius & Prateius.

Metaxarii, in l.vlt. Cod.de pignoribus.nuncupantur ſericum negotiantes,quod metaxam vocant Græci.Spieg.

Meticvlosvs eſt,qui fruſtra aliquid timet,l.nec timorem,§.1. ff.de eo quod met.cauſ.Prat.

Metiri, menſuram agere,& admetiri ſignificat.Briſſ.

Metoecia, Athenis dies feſtus.Item ſacrificia de receptis in ciuitatem colonis.Author Plutarch.in Theſeo.

Metoecion, locus carceris Athenis. Eſt & tributum, quod metœci,hoc eſt extra patriam habitantes, perſoluunt. Autor Suidas. Soluebant autem inquilini quotannis ſummam 12. drachmarum.

Metoecvs, qui ſedes mutat, & de loco ad alium tranſit. Latine tranſmigrator,ſeu incola. Hunc Pompon. de verb.ſign.l.pupillus. πάροικον appellat. Alc.C.de jur.fiſc.lib.10.

Μέτοικοι, in l.4.C.de Iur.fiſc.lib.10.coloni ſunt, qui ex vna ciuitate in aliā migrant:quod non fit niſi iuſſu principis,l.idem Vlp. §.vlt.ff.de exc.tut.Autor Panegyrici Flauienſium ad Conſtanti.imp.Diuus pater tuus Flauiam ciuitatem Heduorum voluit erigere metœcis vndique transferendis. Apoll.Tyaneus in epiſt. ἄποικοι σύνοικοι καὶ οἱ μέτοικοι: alii enim ſunt in eadem ciuitate originarii, alii μέτοικοι, qui & incolæ dicuntur. Poſterior ætas aduenas eos appellaſſe videtur. Prat.

Methodici. lege Via,inquit Paulus.

Methodvs, id eſt, juſtus ordo tractandi: vt nihil effeciſſe, qui ſine ordinato progreſſu ſcribit,aut docet,rectiſſime iudicetur. Spiegel.

Metiendo metiri. Paul.ff.ſi menſ.falſ.mod.dix.Siue,inquit,de itineris latitudine,ſiue ſeruitutem immittendi,proiiciendique quæratur: ſiue aream, vel tignum, vel lapidem metiendo metitus fuerit.Spieg.

Metreta, vt ait Iſid.lib.16.Orig.c.25.eſt menſura liquidorum. Hæc à menſura accepit nomen. Μέτρον enim menſuram dicunt Græci: licet & vrna & amphora, & reliqua huiuſmodi, nomina menſurarum ſint, tamen iſta hoc nomen à denarii numeri perfectione accipit.Briſſ.

Metretes, ὁ μετρητής, vaſis genus,quod Cadus Latine dicitur, decem congiorum capax Caius l.35.§.5.ff.de contrahend.emption. Quod ſi vinum ita venierit, vt in ſingulas amphoras: item oleum, vt in ſingulos metretas.Item, Quia venditio quaſi ſub hac conditione videtur fieri, vt in ſingulos metretas, &c. Et Scæuol.l.pen.§.1.ff.locati, de naue loquitur, in quam olei metretum tria millia, frumenti modium octo millia imponebantur. Hoto.vide & Caton.lib.de re ruſt.c.100.& Columell. lib.12.c.51. Nicandri interpres metretem ſextarios duos & ſeptuaginta complere ſcribit, vt animaduertit Iunius lib.anim. 4.c.3.Agric.lib.1.de menſuris.Prat.

Metrocomia.Accurſ.metrocomias villas interpretatur,quę ex iuſſu principis metœcis,id eſt,peregrinis tranſmigratorib.diſtributæ ſunt, ἀπὸ τοῦ μέτρου καὶ κώμης, hoc eſt, à menſura & villa, quaſi villam menſam diceres. Quam interpretationem, vt in re tam obſcura (neque enim id nomen apud alios autores reperire facile eſt) improbare firmis argumentis non auſim, ita & aliunde etymū deduci poſſe conſtanter affirmare non poſſum. Scire itaq; debemus, eos, qui in ciuitatibus habitabant, capitationibus non fuiſſe ſuppoſitos, qui vero ruri erant, contra. Sed,quia erant pagi quidam,qui,licet ciuitatum nomine cenſerentur, villis tamen nobiliores erant, & propterea qui in his habitabant,capitatione etiam ipſi eximebantur.Negat Imperator ſe paſſurum, vt in iis pagis exteri admittantur, ne fraus fiat fiſco.Itaque intelligo per metrocomiam pagos hoſce majores,qui paulum infra vrbis dignitatem ſunt:vt ſicut μητρόπολις dicitur ciuitas matrix, hoc eſt, maior cæteris, ita etiā μητροκωμία, pagus cæteris major, & caput aliarum villarum. Nam & hodie quoque ſunt in Mediolanenſi agro hujuſmodi metrocomię, ſicut matrices pagi, quos vernacula ſimplicitas capita plebis appellat. Haſce autem metrocomias D. Marcus in Euang. videtur appellaſſe comopoles.Hæc ex Alcia.l.vnic.Cod.non licet. ſei. habitator.metroco. &c.lib.11. Anchor. Qualis, inquit,

Cujac.in l.8.C.de exact.trib. eſt metropolis inter vrbes, talis eſt metrocomia inter vicos. metropolis,caput materve prouinciæ,vel vt Solin. Florus,Marcellinuſque loquuntur, mater vrbium: metrocomia mater vicorum: vt vrbes à capitatione immunes ſunt,ita & metrocomiæ,non etiam reliqui vici.

Metrocomiæ ſunt matres vicorum ſeu capita.l.vl.C.de exact. tribut.Briſſ.

Metropolis, μητρόπολις, ex μήτηρ & πόλις, id eſt matrix & vrbs juncto nomine, dicitur ea ciuitas vnde colonia deducta eſt. Thucyd.lib.4. ἀποικία εὖ μὲν πάσχουσα, τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δ' ἀλλοτριοῦται: id eſt, Colonia beneficio affecta, honorem vrbi matrici tribuit: injuria vero affecta, abalienatur. Itaque Vlp.l. 4.§.4.ff.de officio proconſul. Epheſum metropolim appellat: Proconſuli, inquit, neceſſitatem impoſitam per mare Aſiam applicare, καὶ τῶν μητροπόλεων Ἔφεσον primam attingere,id eſt Epheſum prius quam alias metropoles accedere. Modeſt.l.6.ff.de excuſat.tut. ἀλλὰ αἱ μὲν μέγισται ἀριθμῷ χρῶνται τῶν μητροπόλεων τῶν ἐθνῶν, τῷ δ' ὕστερῳ ταῖς ἐχούσαις ἀγορὰς δικῶν, τῷ δὲ τρίτῳ ταῖς λοιπαῖς: id eſt, Decet maximo quidem numero vti nationum metropoles: ſecundo,eas quæ forum judiciorum habent:tertio vero ceteras. Sed Iſidorus ſolers etymologicus, cujus ex ſchola, tanquam ex equo Troiano canoniſtæ ſe profectos gloriantur, ἐκ τοῦ μέτρου, id eſt,ex menſura fictum vocabulum tradit,quod homines ingenioſi ὥσπερ ἐκ τρίποδος exceperunt:item vt illud ejuſdem Cephas,id eſt, caput. Hot.Adde Forcat.in Necyom.dial. 62.num.4.

Metropolis, caput prouinciæ appellatur.l.4.§.ingreſſus.& l.7. ff.de offi.proconſ.l.6.ff.de excuſ.tut.l.vn.C. vt omnes iud.l.11. ff.de med.& profeſſ.in C. T. quaſi mater prouinciæ, vt Th.in l.vn.C. de metrop.Beryto verbi notationē perſtringens, quā, tametſi vulgatam,Iſidorus ignorauit. Proprie autē Metropoles,Suida interprete,erant ἐκ τῶν πόλεων ἀποικίας ἔστειλαν. Hæ enim matrum loco colonicis ciuitatibus habebantur, vt Halicarn. lib.4.ſcribit.Ita prouinciæ Ponti metropolis erat Neocæſarea, vt Iuſtin. in N.de moderato. Helenoponti ſcribit, & Syriæ Antiochia,vt Xiphil.& Spart.in Hadr. Epheſus Ioniæ.d.§ ingreſſum.Sic in d. l. vn. Beryto(quæ ciuitas Phœniciæ fuit, in qua ius ciuile Iuſtin. temporibus docebatur, vt ex l.1.C.qui æt. vel profeſſ. ſe exc. lib. 10. & Epiſt.Pandectis præpoſita,& ex Niceph.lib.14.hiſt. eccleſ.52. liquet) Metropoleos nomen ac dignitas ſaluo Tyri iure tribuitur.

Metropolitani Epiſcopi,qui in illis ciuitatibus epiſcopatum gerebant: quorum hæc fuit ratio, vt vnus illorum aliquis de collegarum ſententia, quaſi magiſter collegii conſtitueretur, qui,quoties res poſtularet,collegas quaſi ſenatum cogendi,& ad eos de eccleſiarū negotiis referendi poteſtatē haberet, ita plane, vt neq; illi ſine huius,neque hic ſine illorum cōſenſu & autoritate grauius quicquam gereret :item vt ſi creandus eſſet epiſcopus, eo præſente & actore crearetur: ſin ipſe creandus, ab ipſa Synodo duntaxat:ſin abdicandus, de communi totius ſenatus ſententia remoueretur, vide Antiocheni Concilii κεφαλ.9.κεφ.15.Niceni κεφ.2. Conſtantinopolitani 8. Epheſienſis vltimum, quib.in locis Metropolitani modo ἀρχιεπίσκοποι appellantur,modo πρῶτοι,modo προεστῶτες,modo προεστῶτες modo πατριάρχαι.Vide infr.Patriarchæ.Prat.

Metropolitanus is eſt, inquit Goth.ad l.29.§.5.C.de epiſcopal.aud. qui poteſtatem habet in minorum ciuitatum epiſcopos:cui definitioni conuenit c.cleros.§.ordo. verſ.metropolitani 21.diſtinct. (pignor.Prat.

Metviri, pro metui, ſcribitur in Pand.Flor. l.26.§.pater.ff.de

Metvs eſt inſtantis vel futuri periculi cauſa mentis trepidatio, l.1.§.1. ff.quod met. cauſ. vel ſic: demiſſio animi propter expectationem futuri mali. Ariſt.li.3.Ethic κακοῦ προσδοκίαν definit. & paulo poſt: φόβος ἐστὶ μέλλοντος κακοῦ προσδοκία. Sic Cicer.in Tuſc. metus eſt opinio impendentis mali, quod intolerabile eſſe videtur. metus autem alius eſt probabilis, & cadit in hominem conſtantem ac diſcretum. Alius non probabilis, & cadit in hominem miſerum, timidum, & inconſtantem. l.5.6.& 7.ff.eod.Eſt autem quintuplex:Primus minarum,qui non parit actionem : quod minæ non incutiunt terrorem. Secundus facti,quando præſeruatur periculum ſalutis,vel cruciatus corporis, & is cadit in conſtantem virum. Tertius potentiæ,qui ſcilicet incutitur à principe, magiſtratu,ſuperiore,&c.ſubditis.Quartus reuerentiæ, vt libertus habet erga patronū, filius erga patrem, vxor erga maritum, &c.Quintus eſt perfidiæ:vt, cum aliquis promouetur ab alio, quia timet eius perfidiam. Zaſ.in tit.Inſt.de act.§.quadrupl.Iul.Scalig.Metum παρὰ τὸ μετιέναι deduxit,quod ex eo amittatur conſtantia, & omne conſilium abiiciatur. Sumitur autem tam actiue, quam paſſiue: Nam metus hoſtium recte dicitur, & quum timent hoſtes,& quum timentur. Capitur & interdum metus pro religioue, quoniam(vt docet Seruius) nata eſt ex timore.Virgil.lib.7.

---- *Multoſq; metu ſeruata per annos.* Anchor.

Metvs caqtioſus.l.itē ſi.§.vnde quidem.ff.quod met.cauſ. Spic.

Metvs iuſtus , ob quem conductor ex domo conducta migrare poteſt, eſt damni infecti. l.13.§.6.ff.de dam.Ignis,l.49.ad legem Aquil.Exercitus,l.13.§.7.locat.Peſtis,Bart.ad l. 8.C.eod.

Metvs cauſa abeſſe videtur,qui juſto timore mortis,vel cruciatu corporis conterritus abeſt. Autor Vlp.l.3.ff. ex quib.cauſ. major.Spieg.

Metvs cauſa geſtum eſt,quod per vim geſtum eſt.Cujac.1.ſent. Paul.tit.7.§.vis eſt major.

Metvm etiam præſentem accipimus,non ſuſpicionem inferendi ejus.l.9.ff.quod met.cauſ.Briſſ.

Metvm in edicto prætoris, quod metus cauſa, accipere debemus,non quemlibet timorem, ſed majoris malitatis: nec vani hominis,ſed qui merito in homine conſtantiſſimū cadat.Briſ.

Metvm in actione, quod metus cauſa, intelligimus non reuerentialem, qualis eſt liberorum erga parentes, vxorum erga maritos,nec quemuis vanum timorem,ſed, vt loquitur Iuriſconſultus,majoris malitatis, l.metum.5.quod metus cauſa.id eſt, conſternationem, & mentis trepidationem propter periculum,ex quo animum abijceret,etiā is,qui pro viro cōſtanti habetur : cujuſmodi eſt metus mortis,aut cruciatus corporis, aut ſeruitutis, aut ſtupri, vt multis exemplis ſub tit.ff.& Cod. quod metus cauſ.confirmatur:tametſi minor metus in muliere & impubere ſufficiat, ob ſexus vel ætatis imbecillitatem, gloſſ. in c. cum locum.de ſponſal. neq; etiam ſufficit ſuſpicio metus, ſed quod illatus ſit requiritur, l.metum.9.quod met. cauſ.Vult ad §.omnes,19.cum ſeqq.n.26.27.Inſt.de act.

Mevm recte nomino,in quo jus habeo. Sic ruſtici agrum quem colunt,ſuum eſſe dicunt, Accurſius autor, qui citat l.cum aliquis.C.de jur.delib.Spieg.

Mevm eſſe,quod ex re mea ſupereſt,cujus vindicandi jus habeo, Celſus ait l.ſolum,ff.de rei vend.Spieg.

Mevm id dicere poſſum, in quo mea vtilitas conſiſtit.Vide gl.in l.prætor.ff.de edend.Prat.

Mevm id eſſe intelligitur,cujus proprietas ad me pertinet.Briſſ.

Mevm eſt etiam id , quod ex re mea ſupereſt, cujus vindicandi jus habeo.Briſſ.ex l.49.ff.de rei vind. (tut.Spieg.

Mevm præualet noſtro:glo.1.l.quoties.ff.de adminiſtr. & peric.

Mevm quandoque demonſtrat, quandoque taxat, quandoque conditionem facit.l.nuper.de leg.3.Spieg.Prat.

Mevm & tuum, duo pronomina,ſi è medio tollerentur,homines quietiſſime viuerent,iuxta Senecam.Prat.

Mevm, tuum, ſuum, noſtrum, verba hæc ad jus dominii pertinent, & ea, quæ debentur, noſtra tamen nondum facta ſunt, non continent.l.27.§.argento.l.34.ff.de auro.arg. Cic.Topic. Non ſi vxori vir legauit omne argentum quod ſuum eſſet,idcirco quæ in nominibus fuerunt, legata ſunt. Multum enim differt, in aquam ſit poſitum argentum, an in tabulis debeatur. Et id proculdubio noſtrum eſt, cujus proprietas ad nos pertinet,& ſi vſusfructus alienus eſt.l.25.ff. de verb.ſign.l.2.ff. de condit.inſtit.Noſtrum eſt & id,quod nobis cum alio commune eſt,pro ea vtique parte,quæ ad nos pertinet. Vnde ſi ita teſtator legauerit, Stichū qui meus erit, cum moriar,etiam ſi vſumfructum in eo alienauerit,peti Stichus poterit. Sed etſi is mortis tempore communis ſit,pars debebitur,niſi teſtator voluerit pro hac conditione hæc verba inſerere;Si totus ſeruus in dominio meo remanſerit.d.l.2.& l.5.§.1.ff.de leg.lib.1.Hæc enim verba; Qui meus erit,ſic exaudiēda ſunt,quatenus meus erit,ſi modo teſtatoris voluntas non refragetur.l.6.ff de leg.li. 1.Briſſ.Adde Brech.in l.meorum.in tit.de verb.& rer.oblig.

Meorvm, tuorum,ſuorum appellatione deſignantur omnia bona,non ſolum corpora & res, ſed etiam actiones: ſeu quod eſt in actionibus,l.nam quod.14 §.fin.ll.ſeqq. l.ſi legatus.30.§.ſi quis bona.ff.ad SCtū Treb. vbi Marcianus:ſi quis bona;inquit, ſua vel omnia ſua rogauerit reſtituere,fidei commiſſariam reſtitutionem eſſe, intelligendum eſt: nam meorum & tuorum appellatione actiones etiam contineri dicendum eſt, d.l.ſi legatus.30.§.ſi quis bona,ff.ad SCtum Treb.Nam meum,tuum, ſuū,id omnino deſignat, quod jure dominii,vel quaſi,aut jure poſſeſſionis , vel obligationis alicujus eſt,l.cū ſuæ.71.l.ſeq. l.ſuos autem ſeruos,73.ff.de leg.3.etiamſi id cum aliis cōmune habeat,l.ſi quis ſuos. 74.ff.de legat.3.l.duo.ff.de hered.acqu.l. ſeruus communis omnium. ff. de ſeruorum ſtipul. l.ſerui electione.§.Labeo.ff.de leg.1.Bald.ad l.1. C.de com.rer.alien.vel hypothecæ pignori ve alteri dederit.d.l.ſuos.73.§.1.ff.de leg.3. Quod adeo verum eſt, vt quamuis creditor id ſuum appellare non poſſit, quod ſibi hypothecæ pignori ve datū eſt, d.l.ſuos. 73.§.1.ff.de leg.3.l.9.§.fin.ff. de ſupellect.leg. jus tamen hypothecæ pignoriſve, quod in illa re habet, recte ſuum appellitet d.l.bonor.49. l.creditores 10.cum ſeqq.de verbor.ſign.eadem plane ratione , qua vſufructuarius ſuorum appellatione non comprehendit res ſibi ſeruientes,ſeu corpus,ex quo vſumfructum percipit.d.l.ſuos.73.ff.de legat.3. recte vero ipſum vſusfructus jus,ſuum ſuamque rem appellitat,quia in bonis pat imonioq; ſuo habet,l.bonor.49.l.recte dicimus,25.cum ibi annot.ff.de verbor.ſign.l.fin.ff. vti poſſidet. Ratio eſt manifeſta: quoniam jura & actiones facultates noſtras augent, & pars ſubſtantiæ noſtræ cenſentur. Vide Goedd. ad l.4.l.5.l.6.l.10. & ſeqq.d.l.bonorum,49.ff.de verbor.ſignific.Proinde meum, tuum,

tuum, ſuum, diſtinguunt rerum proprietates, poſſeſſiones, & jura à poſſeſſione, dominioque rerum promanantia, vt vel ex illo diui Auguſtini, ſi Auguſtini eſt, in ca. quo jure, diſtinct. 8. l. ex hoc jure. ff. de juſt. & jure. d. l. ſi legatus. 30. §. ſi quis bona. non obſtat l. Quint. 27. §. argento. ff. de aur. arg. lega. Argento, ait Vlp. omni legato, quod ſuum eſſet, ſine dubio non debetur id, quod in credito eſſet: hoc ideo, quia non videtur ſuum eſſe, quod vindicari non poteſt. Minime igitur hinc efficitur, ſuorum appellatione generaliter prolata actiones non contineri. Nam cum ad certam rerum ſpeciem, nempe ad argentum referatur, ſatis deſignatur, teſtatorem non de omni argento, quod habet, quodque habere vel aliquo jure conſequi poteſt agere, ſed de eo, quod nunc ipſius ſit, quando deberi incipiet. Gœdd. ad l. meorum. 91. nu. 1. 2. 3. de verb. ſign.

Meorvm, tuorum, ſuorum appellatione non ſolum intelliguntur, quæ noſtra ſunt, ſed etiam ea, in quibus jus aliquod habemus. Prat.

Mevm recte dicitur, quod mihi commune cum alio eſt. l. illud dubitationis. ff. de rit. nupt. l. ſerui electione. §. 1. ff. de leg. 1. & ibi Bart. interdum refert inter meum & commune, l. legatis vxoris. ff. de leg. 2. Prat.

Mevm, tuum, ſuum, regulariter denotant non ſolum directum dominium, ſed etiam quaſi dominium. l. ſeruos autem ſuos. ff. de leg. 3. l. Quint. Mutius. § argento. ff. de aur. & arg. Sp. Prat.

Mevm non eſt, cujus nomine nulla mihi ſupereſt actio. Cujac. 13. obſeru. 28.

M I.

Migrare inquilini dicuntur, cum exacto locationis tempore, & habitatione cum ſuis rebus illatis inductis, diſcedunt. Vnde Rubr. ff. de migrando. Notat tamen in comment. Verr. 4. Hot. Ciceronis & Plauti locos, in quibus migrare vſurpatur pro vaſis relictis ad tempus diſcedere. Exire vero, pro vaſa efferre. Itaque, ait Cicero, iſte hoſpiti infenſus hoſpitium ei renuntiat, domo eius emigrat, atque adeo exit: nam jam ante migrarat. Quando autem migrare ſolerent inquilini, vide ſupr. Calendæ Iuliæ. Prat.

Migrare dicitur inquilinus, ſeu conductor, qui è prædio vrbano, vel ruſtico, quod conduxerat, diſcedit, & alio ſe confert. Vet. gloſſ. migrat. μεταβαίνει, μεθίσταται, migratio, μετοίκησις. Briſ.

Miles appellatur à militia, id eſt, duritia, quam pro nobis ſuſtinent, aut à multitudine, aut à malo, quod arcere milites ſolent: aut à numero mille hominum: ductum à Græco verbo, tagmate. Nam Græci mille hominum multitudinem τάγμα appellant, quaſi milleſimum quemque dictum: vnde ipſum ducem χιλίαρχον appellant, l. 1. §. 1. de teſtam. milit. Prat. Briſ. Varro milites appellatos eſſe ait, quod trium millium legio primo fieret, ex tribubus Tatienſium, Rhamnenſium, & Lucerum: quarum ſingulæ millia ſingula militum mittebant. Connan. lib. 9. c. 5. n. 1. Quam eandem Etymologiam etiam ſequitur Majorag. lib. miſcellan. 4. c. 1. & Forcat. in Necyom. dial. 23. n. 5. Militem Ælius à mollitia κατ' ἀντίφρασιν dictum putat, eo quod nihil molle, ſed potius aſperum quid gerat. Iſid. lib. 9. Orig. c. 3. miles dictus, quia mille erant ante in numero vno, vel quia vnus eſt ex millibus electus. Romulus autem primus ex populo milites ſumſit, & appellauit. Miles aut ordinarius dicitur, aut extraordinarius. Ordinarius eſt, qui per ordinem militat, nec adhuc aliquem conſecutus eſt gradum honoris, eſt enim gregarius, id eſt, humilis militiæ. Extraordinarius eſt, qui ob virtutem promouetur ex ordine. Briſſ.

Miles, ſi pagano, id eſt, non militi conferatur, dignior exiſtimabitur: vt docuit Bartolus in l. 1. §. nec caſtrenſe. de colla. bonorum. quod & in doctoribus dicendum, qui & ipſi dignitatem longo modo habere dicuntur. cap. quanto de magiſtrat. Proprie enim dignitates in jure noſtro ſunt, quæ clariſſimatus, equitatus, perfectiſſimatus gradibus continentur, de quibus copioſe diſſerit Alc. oſtendens, quantum hac in re aberratum à doctorib. hactenus ſit. Milites autem olim qui dicerentur, declarat. Spec. in tit. de procur. §. 1. Et Accurſ. in l. pen. ff. ex quib. cauſ. major. Hodie vero, quanquam circa militarem obſeruantiam multa nobis è manibus fœdiſſime elapſa ſint, conuenit tamen communiter inter doctores, etiam milites noſtros priuilegia habere (quæ recte placuit olim legislatoribus condonare illis) non pauca. l. ſcimus in prin. C. de jur. delib. ſi modo militiam exerceant. Ex Old. Spieg.

Miles commeatalis is eſt, cui in ſtipendij partem dantur alimenta ex commeatu ac alimento publico. Goth. ad l. 2. §. & vnumquenque. 9. C. de offic. præf. præt. Afric.

Miles vt ſi quis dicatur, ſex ſunt neceſſaria: primò, vt miles non ſit negotiator. Secundo, quod examinetur. Tertio, quod præſtet ſacramentum, per genium principis, & Deum omnipotentem, quod mortem Reip. cauſa non euitabit. Quarto, quod ei enſis cingatur. Quinto ſtigma, id eſt, nota publica debet ejus brachiis inſcribi vel imponi. Sexto in numerum aliorum debet poni & ſcribi. not. l. penult. ff. ex quibus cauſis major viginti quinque annis in integr. reſtituant Io. Bello. Etymol.

Miles tam caligatum gregariumq; peditē ſignificat, quam equo militantem, & honoratum. Diſtinguitur autem à togato, &, vt recentiores loquuntur, a pagano. Bud. in l. vlt. de Senat. Spieg.

Miles caligatus, cui caligis militaribus vti permiſſum erat: vel ſic: miles caligatus à caliga, hoc eſt tibiarum tegumento, quo crura ſolebant armare milites infimæ conditionis, l. 8. ff. de cuſtod. & exhib. reor. Tametſi pro Caligatis omne militum genus, à militari Caliga, multi accipi concedunt, vt doctiſſimus Alexan. Neapol. ſcribit lib. 6. Caliga vero fuit calceamentum militare, quod ferreis clauis multiplicib. muniebatur. Inde caliga pro militia dicta eſt. Vnde Auximi, quod eſt oppidum in Piceno, id eſt, Marchia, vt nunc loquuntur, in quodā veteri epitaphio legitur ſic: Omnibus officiis in caliga defuncto. Id quod Romæ in altero epitaphio ſic legitur: Omnibus expeditionibus defuncto. Inde etiam à militibus ioco vocatus fuit C. Caligula, per diminutionem, cum eſſet corpore vaſto, & ideo caligas haberet enormes. Vid. Beroald. apud Suet. Cæterum caligæ à multis vocantur tibialia, vulgo *Hoſen*. Caligatorum meminit Imper. in Auth. quib. modis nat. Spieg.

Miles in libris feudorum & Vaſallus ſynonyma ſunt: itaque miles & ſenior tanquam relata opponuntur, vt lib. 3. tit. 1. §. 1. ad recōciliandos animos ſeniorū & militum. & §. 2. ſi contentio emerſerit inter ſeniorem & militem. Feudū quippe clientela militaris eſt, qua de cauſa beneficia feudalia proprie dicūtur; ea quæ militibus attribuuntur. Albert. Krantz. lib. Dan. 6. c. 19. omnis inter regem Daniæ, & Adulphum Holſatiæ Comitem controuerſia ſuſtollitur: & primum amicus, deinde miles etiā regis cōſcribitur. Porro, qui Romanorum mos fuit in militari cingulo certis attribuendo, cæteriſq;, qui euincti non eſſent, à militia prohibendis. eundē a barbaricis retētum atque vſurpatum fuiſſe, docet Hotom. diſp. feud c. 23. Tantū in cinguli iure Romani poſuere, vt ſi quis in caſtris diſcinctus verſaretur, aut vallum ſubiret, piaculi inſtar haberetur. Cuius rei exemplū extat apud Corn. Tac. lib. 11. qua de cauſa, qui ſub iugū mittebantur, diſcincti erant, vt Feſtus li. 9 demonſtrat. Amm. Marcellinus libro 22. proſequere, ait, mulier, ſi quid te læſam æſtimas, hic enim ſic cinctus eſt, vt expeditius per ludū incedat. Neque illud prætermittendum eſt, quod Friderici II. conſtitut. ſancitum eſt, ne cui militare liceat, niſi quis vel de militari genere ſit, vel militarem ordinem ab Imperatore impetrarit. Neap. conſtit. lib. 3. tit. 59. & 60. itaque Petrus de Vin. lib. epiſt. 6. c. 17. quanquam, inquit, pater ſuus miles non fuerit, & noſtris conſtitutionib. caueatur, quod milites fieri nequeant, qui de genere militum non naſcuntur: ipſe tamen de culminis noſtri licentia decorari valeat, cingulo militari mandamus. vide & Neap. Conſtit. lib. 2. tit. 32. Prat.

Miles veteranus, qui poſtquam plures annos militauit veluti rude donatus, ſuis ſedibus degit. Coraſ. miſcellan. lib. 6. c. 11.

Miliarenses, numiſmatis Conſtantinopolitani genus, quod permiſſum erat conſulibus, vt in populum ſpargere poſſent. §. hocque ipſos ſpargere.. in Nou. de Conſul. Haloander vertit, in miliarenſibus, id eſt, in didrachmis. Eſt autem didrachmum numus, vt ait Bud. binas drachmas valens. Vide eum lib. 5. de aſſe. Spieg. Vide Cujac. ad l. 7. C. de palat. ſacr. larg. Briſſ.

Miliarivm, ex l. 21. §. ſi cui forte. ff. de aur. arg. leg. & Athenæo lib. 3. Vas eſſe ad coquendum apparet, quod non in cocinatorio tantum, ſed & in balneatorio inſtrumento ponitur à Palladio, vt & à Seneca lib. 3. Natur Quæſt. cujus hæc ſunt verba: Quemadmodum in balneis facere ſolemus Dracones, miliaria, & complures formas. Sic Athen. lib. 3. τὸ μιλιάριον, inquit, καλούμενον ὑπὸ Ῥωμαίων τὸ εἰς θερμοῦ ὕδατος κατεργασίαν κατασκευαζόμενον. Inuenitur & hoc verbum apud Senecam lib. 4. Natur. Quæſt. & apud Catonem de re ruſt. cap. 20. 22. & 135. & apud Paulum lib. 3. Sentent. tit. 6. Briſſ.

Miliarivm vrbis, in l. 154. ff. de verb. ſig. columnā in c. fori Romani ſtatutam accipimus, à qua omnes Italiæ viæ initium & finem capiebant, & à qua itinerum menſura ſumebatur. Quod cum Ant. Aug. lib. 4. Emend. jam notatum fuerit, prætermiſſis ab illo adductis locis, duos auctarij loco adijciam, vnum ex Dione, qui hanc columnam ab Auguſto primum erectam, lib. 54. his verbis tradit: τότε δ' αὐτός τε προστάτης τῶν περὶ τὴν Ῥώμην ὁδῶν αἱρεθεὶς καὶ τὸ χρυσοῦν μίλιον κεκλημένον ἔστησε, καὶ ὁδοποιοὺς αὐταῖς ἐκ τῶν ἐστρατηγηκότων ῥαβδούχοις δύο χρωμένους προσέταξε. Alterum vero ex Publio Victore, qui in libell. de regionib. vrb. Ro. miliarium aureum in 7. regione vrbis ponit, in qua & forum fuit. Porro cum miliarium hoc aureum à Suet. & Victore, & à Dione χρυσοῦν μίλιον, & à Plutarcho in Galba χρυσοῦς κίων vocetur, efficitur apertiſſime columnam illam auream fuiſſe. Briſſ.

Miliarivm argentum. in l. cum aur. & arg. §. ſi cui eſcarium. ff. de aur. & arg. Iuriſconſul. ait. Certe ſi cacabos argenteos habebat, vel miliarium argenteum Bayfius annot. Quod hic Pompon. miliarium vocat, Paul. in l. cum de lanionis. æneum appellat, quod ſupra focum pendet, in quo aqua ad potandum calefit: quo in loco ipſe putat legendum, Ahenum: idque autoritate Horatii comprobat: vt & quod miliarium ſit vas ad parandum aquæ calidæ potum, ex Athenæo docet. Haloand. noſter in iam citata l. pro æneo Ahenum legit.

Mille paſſus, milliare, & milliarium, idem ſignificant. Gœdd. in comment. l. 3. n. 8. de verb. & rer ſign.

Miliarium cocinatorium, ait Cujac. 2. obſeru. 6. nihil aliud eſt, quam ahenum, in quo aqua ad potandum calefit.

Milliarium, ſiue milliare, à mille paſſibus dictum eſt. Sunt autem mille paſſus, ſtadia octo. Stadium autem paſſus centum viginti quinque habet, qui ſunt plus paulo pedes ſexceti. Paſſus ſunt quinque pedum. Leuca dictio eſt Gallica: cujus tamen Ammianus Marcell. meminit. mille & quingentos etiam ipſa paſſus habet, vt Antoninus in Itiner. oſtendit: licet pleriſque in locis ſit amplior. Quia vero milliarium lapidibus diſtingui ſolet, ſæpe dicimus ad vigeſimum lapidem, hoc eſt, ad vigeſimum milliare. Iuriſconſultus inquit, Vltra centeſimum miliarium ab vrbe tutelam ſuſcipere non coguntur. Spieg. l. propter litem. ff. de excuſat. tut. vel curator. l. 2. C. de erogat. milit. annon. lib. 12.

Miliarium, quia lapidibus diſtingui ſolet, ſæpe dicimus ad vigeſimum lapidem, hoc eſt, ad vigeſimum milliare. l. 154. ff. de verb. ſign.

Miliarium, columna aurea, in capite Romani fori ſtatuta: de qua Plin. lib. 3. c. 5. ſic ſcribit: Roma diuiditur in regiones quatuordecim, compitalarium. 265. paſſ. ejuſdem ſpatii menſura currente à miliario. in capite Romani fori ſtatuto ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero 37. Cornel. Tac. libr. 17. Otto innixus liberto per Tiberianam domum in Velabrum, inde ad miliarium aureum ſub ædem Saturni pergit. Prat.

Militandi appellatione latiſſimè vtitur Iuſtin. Nunc etenim vocat militiam armatam, nunc metaphoricôs cœleſtem, alias literariam. Sic militiam ſcriniorum vocat in leg. inſac. ſcr. in fi. C. de prox. ſac. ſcrin. lib. 12. Eadem metaphora, militiam ſcholaſticam appellat iu l. hac lege. C. de priu. ſchol. eod. lib. Spieg.

Militare vulgo eſt, ſub armata militia ſtipendia merere. l. 4. in pr. & §. ignominia. ff. de re mil.

Militare etiam dicũtur, qui circa latus principis agentes, munus aliquod, officiumve, in palatio, aut comitatu principis, gerunt, & aliqua dignitate, vel adminiſtratione funguntur. Br.

Militare delictum, in l. 6. §. irritum. ff. de injuſt. rupt. l. 1. de vet. l. 13. C. de teſtam. milit. quod quis vt miles admittit, & quod aliter, quam diſciplina communis exigit, committit. Cujuſmodi eſt, deſertio, emãſio, proditio, & alia, quib. diſciplina militaris violatur, l. 2. & l. 6. ff. de re mil. l. 22. §. 1. ff. de leg. lib. 3. Briſſ.

Militare aduocatos. merito, aiunt Imperatores, aduocatos quoque militare. Quid enim tantopere bello ſimile videri poteſt, quam lis & judicium? Bellum mouent partes, ſimiliter & litem: ibi duces, quorum imperio res adminiſtretur, hic aduocati deliguntur: ibi milites operam ſuam præſtant, hic procuratores, & alieni negotii curatores: ibi armis contenditur, hic ſcriptis & teſtibus: ibi de ciuitatibus & regnis diſceptatur, hic pariter poſſeſſiones, & cæteræ opes in controuerſia verſantur: ibi ſpeculatores magnopere proſunt, hic quoque vt quid aduerſarii cogitent, quid moliantur, intelligatur: Duces ſtratagematis vtuntur, aduocati conſiliis, in bello vigilantia plurimum juuat, itidem in judicio. In hoc igitur tantum differunt, quod in bello caſus multum valent, hic nihil poſſunt: ibi ſolum viribus contenditur, hic ratione, ibi judice fortuna, hic grauiſſimis viris. Quo fit, vt aduocati ducibus, & militibus longe præponendi videantur, cum illi etiam contra, hi vero tantummodo pro juſtitia pugnent. Ferrand. lib. 2. explicat. in l. aduocati, de aduoc. diuerſ. judicium. c. 6.

Militare jus, ait Iſid. lib. 5. cap. 7. eſt belli inferendi ſolennitas, fœderis faciendi nexus, ſigno dato congreſſio in hoſtem, vel commiſſio, item ſigno dato receptio, flagitij militaris diſciplina: cætera quoque ad rem diſciplinamque militarem pertinentia eo jure continentur. Militare jus in tit. de milit. teſtam. Ius eſt proprium militum, quo eis teſtari, prout libuerit, Imperatorum conſtitutionibus conceſſum eſt. Briſſ.

Militare ſtipendium quantum fuerit, haud procliue dictu eſt. Polybius enim diurnũ peditis quæſtum obulos duos ſtatuit, Centurionis duplex. Equitis drachmam, quæ eadem fere eſt apud Græcos, ac denarius apud Romanos. Poſtiemorum autem temporum conſuetudine diurnum peditis Romani ſtipendium fuiſſe denarium, ex Tac. lib. 1. apparet, vbi Percennius miles conqueritur denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari, hinc veſtem, arma, tentoria: hinc ſæuitiam centurionũ, & vacationes munerum redimi. Denarius autem decem aſſibus æſtimatus eſt, atque ſemper in militari ſtipendio pro decem aſſib. datus, quamuis bello Punico ſecũdo placuiſſet, vt ſexdecim aſſibus permutaretur, vt tradit Plin. lib. 33. c. 3.

Militares viæ, id eſt, publicæ, apud Paulum declarantur in l. vlt. de locis. & itiner. publ. Spieg.

Militaris ætas decem & ſeptem annor. cenſebatur olim, vt refert Connan. lib. 9. c. 5. n. 4.

Militari manu, quando judex vti debet, Vlp. demonſtrat in l. qui reſtituere. de rei vend. Spieg.

Militaris judex eſt qui de curialib. vel priuatis perſonis habet cognoſcendi judicandiq; poteſtatem. l. 1. & 2. C. de off. mil. jud.

Militariter, pro militari more, l. 4. §. qui poſt de re mil. Sic militariter ornatus apud Tac. lib. 16. Et militariter ambulare, apud Vop. in Aurel. Et militariter armatus, apud Apul. libr. 9. de aſino aur. Briſſ.

Milites hi demum appellantur, qui ſacramento rogati, adactione & in numeros relati ſunt, vt lib. 2. Antiqu. expoſuit Briſſ. Quod vero in l. vnic. in fin. ff. de bonor. poſſeſſ. ex teſtam. mil. ſcribitur, militem eſſe, quamuis in numeris non ſit, ad eum pertinet, qui ex vno numero vt in alium reponeretur exemptus, eo nondum peruenerit. Interim enim miles eſt, quamuis adhuc non ſit in aliquo numero. Porro milites Iuſtin. definit; tam eos, qui ſub magiſtris militum militiam tolerant, quam qui in vndecim ſcholis taxati ſunt, nec non eos, qui ſub diuerſis optionibus fœderatorum nomine decorantur. l. vlt. Cod. de locat. & cond. In claſſibus nautæ & remiges & trierarchi milites ſunt. d. l. vnic. §. pen. Vigilum item militia quædam Romę erat, vt alias diximus. Briſſ.

Milites vel armati ſunt, vel togati. Vult. in Comment. Inſt. de teſtam. ord.

Milites euocati. milites euocati dicti fuere, qui propter aliquem caſum repentinum ex agris euocabantur, & ab bellum ire cogebantur. Quorum facit mentionem Cic. in epiſt. & Sueton. in Auguſt. & in Galba Ferrand. lib. 2. expoſit. in l. aduoc. de aduoc. diuerſ. jud. c. 6.

Milites ære diruti Auſonio dicuntur, quibus propter ignominiam ſtipendium ſubtrahitur: de quibus P. Crin. de honeſt. diſcip. lib. 18. c. 6.

Milites expediti. Vide Expediti.

Milites extraordinarij, qui extra ordinem adiiciebantur, vt Cornicines, Tibicines, & alii id genus. Coraſ. lib. 5. miſc. c. 22.

Milites, in l. obſeruare. ff. de offic. proconſ. imperite pro viatorib interpres accipit, qui æque inſcite illi milites juſtitiæ ſunt. Nam Iureconſ. de militib. ſentit, qui prouinciam tuebantur. Vnde nomen traxerint, Vlp. docet in l. 1. de teſtam. mil. Vide Liu. lib. 9. & Bart. in l. 1. C. de dign. lib. 12. Spieg.

Milites cincti. vide Cinctus & Diſcinctus. & Connan. lib. 9. c. 5. n. 8.

Milites limitanei. Quære, Stationarii milites.

Milites literati, dicuntur doctores & aduocati: tametſi ad eos militare priuilegium de foro non pertineat: quod eis turpe ſit, jus, in quo verſantur, ignorare, l. 2. §. Seruius autem Sulp. ff. de orig. jur. Eadẽ ratione neque militibus Eccleſiaſticis, hoc eſt, clericis, competit, vt eſt communis & vera ſententia doctorum. Nam clerici non debent ignorare literas & jura ſcripta, imo rudes & indocti ad ordines nullo modo ſunt admittendi, vt No. de ſanctiſſ. epiſc. §. clericos autem non aliter. cap. fin. de ætat. qual. Spieg.

Milites omnes, qui diſcedere à ſignis ſine periculo non poſſunt. reipub. cauſa abeſſe intelliguntur, ait Scæuol. l. pen. ex quibus cauſ. major. Spieg.

Milites, per quos aduerſus hoſtiũ injurias & inſultus publicus ſtatus conſeruatur, variis in jure noſtro epithetis deſignantur, Cincti ſcilicet, Sagati, Caligatique dicti: de quibus copioſiſſime ſcribit Alex. c. 22. lib. 6. Genial. dier. meminit item Valturius. Milites autem olim qui dicerentur, declarat Spec. in tit. de procur. & Accurſ. in l. pen. ff. ex quib. cauſ. major.

Milites, qui latrocinantur, Cæſ. Maxim. *Heckenreuter* appellabat, hodie *Schnaphanen*: ſicut milites ignominioſe miſſi, potius pœnis quam beneficiis afficiendi ſunt: vt probat l. milites. C. de quæſt. Spieg.

Milites ſubſidiarij apud Romanos olim dicebantur ii, qui vt ait Liuius, integri ſeruabantur ad longioris pugnæ caſus, veluti Triarij. Baldu. tit. de ſatiſdat. tut. vel cur.

Militia, inquit, Goth. ad l. 2?. ff. de legat. 2. eſt officium eorum, qui in aliqua ſchola inter ſtatuta relati ſunt, ex quo commoda & ſalaria a principe conſequuntur.

Militia non ad arma ſolum ſpectat, ſed & vniuerſitatem quoque deſignat. Hinc militia aduocatorum Impp. Leonis & Anthemij conſtitutione: militia Palatina, pro omnibus, qui in Palatio, in Breuiario Theodoſij: militia literata, Cęſarum reſcriptis, in tit. de prox. ſacr. ſcrin. militia negotiatorum Iuſtin. C. lib. 8. Vide Alc. libro prætermiſſ. 1. Spieg.

Militia duplex in libris noſtris reperitur: vna Armata, quę belli cauſa ſuſcipitur: de qua mentio fit in l. 1. C. de jur. & fact. ign. l. 18. ff. de re jud. l. 4. C. qui dar. tut. altero vero ciuilis, quam ſic deſcribere poſſumus: Miniſterium publicorum Principis negotiorum, cujus cauſa ſalaria vt commoda à principe tribuuntur. Hot. Prat.

Militiam armatam dicimus ad differentiam palatinæ, l. 6. l. 18. ff. de re jud. l. 1. C. de jur. & fact. ignor. l. 4. C. qui dare tutor. Nam quicunque munus aliquod in Repub. gerebant, aliquamve adminiſtrationem habebant, militare poſteriorum Impp. temporibus dicebantur. Militiæ item appellabantur commoda illa annonarum ſalariaq;, quę armatam vel inermem militiam exercentibus publice præſtabantur. Et ita militiæ nomen accipiendum eſt in l. 22. & l. 49. §. 1. ff. de leg. lib. 2. l. 11. §. ſi ſeruo, l. pen.

n.§.pen.& vlt. ff.de leg.lib.3.l.18.§. ab hæredib. ff.de alim. t.l.53.§.inter.ff.de act.empt.3.§.ſi quid minori.ff.de mino-r.30.C.de inoffic.teſtam.l.6.C.de aduoc.diuerſ.jud.Briſſ.

MILIA literata, apud Th.tit.de prox.ſacr.ſcrin.l.proximos.de Quar.lib.anniuerſ.diſp.c.3.

MILIAM vrbanam Cicer.patronorum, qui poſt aduocati di-cti, labores & aſſiduitatem appellat: nō affirmans, vt qui-dam putant, ſed eos eludens potius, quum ita res & tempus poſtulet: In Muræniana enim ſic loquitur, Seruius hic, in-quit, nobiſcum hanc vrbanam militiam reſpondendi, ſcriben-di, cauendi, plenam ſolicitudinis & ſtomachi ſequutus eſt, ius ciuile didicit, multum laborauit, præſto multis fuit. Sed Impp. qui poſtea nihil ſimulātes, in l.14.C.de aduoc.diu.jud.ſic loquuntur. Nec enim ſolos noſtro imperio militare credi-mus eos, qui gladiis, clypeis, & thoracibus nituntur, ſed et-iam aduocatos: militant namque cauſarum patroni, qui glo-rioſæ vocis confiſi munimine laborantium ſpem, vitam, & po-ſteros defendunt. Hotom.Prat.

MILIT caſus, cum alicuius militia, hoc eſt, munus alicujus eorum, qui publica principis negotia gerunt, per ejus mortem ceciderit, quaſi dicas, Caducam militiam. Conſtitutum igitur fuit, mortuo aliquo, vt liberi, vel vxor, vel hęredes ejus, de commilitonum ſententia: vel (vt vſitatis verbis vtamur, ex commilitonum, qui in eadem ſchola, id eſt, ordine ſtatuti ſunt, placito) beneficium aliquod à principe impetrarent. Hoc benefici ſiue commodum Caſus militiæ dicebatur pręciſe, pro Condendum caducæ militiæ: quod non hæreditatis jure, ſed priuilegio & beneficio principis tribuebatur. Iuſtin. au-tem in d. nouell.53.conſtituit, ne creditores defuncti militis, cujus bona ſoluendo non ſunt, caſum illum militiæ pignori capiant, ita quam ſi eorum pecunia eam militiam defun-ctus emeruiſſet. l.ſi quis.11. C.de prox.ſacr.ſcrin.lib.12.l.vlt. C.de pign.omnimodo.30.§.vlt.C.de inoffi.teſtam.Hotom. vide latius Connan.lib.4.c.15.n.12.& 13.Prat.

MILITIÆ Romanæ ordinem Polyb.lib.6.ſic deſcribit, legionem quatuor millium peditum fuiſſe ait: eam vero in quatuor par-tes diuidit, velites, quos γροσφομάχους appellat, haſtatos, prin-cipes, & triarios, primos natu minimos, extremos maximos, medios intertroſq; interjectos fuiſſe. Præterea Triarios ſex-centos Principes; itemq; haſtatos ſingulos mille & ducentos, velites inde reliquos: ſin autem legio major fuerit, tum præter ha-ſtatos reliquam trium partium numerum proportione au-ctum fuiſſe. Haſtatos præterea in decem partes diſtributos, ac ſingulis earum centuriones duos præfuiſſe, itemq; in princi-pibus, ac Triariis: velites porro in partes æquales diuiſiſſe, iiſ-que ſeparatim centuriones duos præfeciſſe: partes has σπεῖραι, τάγματα, σημαίας, ſectos, ταξιάρχους, κεντυρίωνας nominat. Hot.

MILITIAS, quæ jure legari, alienari, & oppignerari dicuntur, Fr.Connan. vir eruditiſſimus, arbitratur eas fuiſſe, quæ vulgo officia vocamus, quorum ſc fructus fuit ex ſalario annuo, aut annonis publicis, & præterea ex emolumentis, quę quiſque ſi-bi poterat occaſione militiæ honeſte facere. Et eæ duorum fuerunt generum: quædam enim tranſibant ad hæredes, & quoslibet alios ſucceſſores, erantq; communis hominū com-mercii, vt ſunt ceteræ res patrimonij noſtri. Paul.l.49.§.1.de legat.lib.31. Si Titio teſſera frumentaria, vel militia legata ſit, & is deceſſerit, quidam putant extingui legatum, ſed hoc non eſt verum. Item apud Scæu.l.52 §.2.ff.de act.empt. & Celſum l.22.ff.de leg.lib31. Aliæ ſunt militiæ, quæ vt cæteræ omnes dignitates, morte militis amittebantur, & tanquam vacantes fiebant denuo beneficij principis, cujus erat in locum demor-tui alium ſubſtituere, quod omnibus fere militiis commune eſt. Atque has fuiſſe putat idem Connanus eas militias, quę ex caſu appellantur: nempe quod in eis caſus plurimum valeret: & prout quiſque longiſſime viueret, ita diutiſſime ipſis frue-batur: morte militis rediret ad principem. Hotom.

MILITIÆ genera tria, videlicet, ſacramentum, conjurationem, & euocationem, Seruius in 8.Æneid.declarat. Et Bud.in an-uot.ad l 1.depoſiti.Spieg.Prat.

MILITIÆ cohortales, aut certe pleræque earum, ſeruiendi ne-ceſſitate adſtringebant, non ipſos cohortales modo, ſed etiam eorum liberos. Connan.lib.4.c.15 nu.2.

MILITIÆ imaginariæ genus Cæſ.Claud. inſtituit: quod vo-cauit ſuper numerum, quo abſentes & titulotenus funge-rentur. Sic nunc in pleriſque collegiis eccleſiaſticis Canonici ſupernumerarii nuncupantur, donec imagine poſita, præben-dam, vt vocant, ſunt conſecuti. Spieg.

MILITIBVS, vt ait Vlp.de teſtam. milit. liberam teſtamenti fa-ctionem primus quidem Iulius Cæſar conceſſit: ſed ea conceſ-ſio tēporalis erat. Poſtea vero primus D.Titus dedit, poſt hos Domitianus. Poſtea D.Nerua pleniſſimam indulgētiā in mi-lites contulit: eamque & Traianus ſecutus eſt: & exinde man-datis inſeri cœpit capitulum tale: Cum in notitiam meam pro-latum ſit, ſubinde teſtamenta à commiſſionib.relicta proferri: quæ poſſunt in cōtrouerſiam deduci: ſi ad diligentiam legum reuocentur, etiam obſeruātiam ſecutus animi mei integritu-dinem erga optimos fideliſſimoſq; commilitones ſimplicitati eorū conſulēdū exiſtimaui: vt quoquo modo teſtati fuiſſent, rata eſſet eorum voluntas: faciant igitur teſtamenta quomodo volent, faciant quomodo poterunt, ſufficiatq; ad bonorū ſuo-rum diuiſionem faciendam nuda voluntas teſtatoris. Maff.

MILITVM loco habentur aduocati, & magiſtratus vrbani, quia vrbanæ militiæ nomen dederunt, &c. Connan.lib.1.c.8.n.6.

MILITVM appellatione, etſi generaliter contineantur omnes il-li qui in negotiis ad Reipublicæ vtilitatem pertinentibus oc-cupati ſunt, ex quo milites quidam armati, quidam togati ab officiis ſuis, vel foris vel domi præſtandis dicti ſunt: in doctri-na tamen de teſtamentis illos ſolos milites accipimus, qui in armis militant, neque tamen etiam hos omnes, ſed eos duntá-xat, qui ipſo actu militant, atq; in expeditione degunt, Vult.in comment. ad princ.num.30.Inſt.de teſtam.ordinand.

MILITVM appellatio poſtremis temporibus quaſi pro ſingulari Imperatorum beneficio ad eos translata eſt, qui in pace & o-tio, procuratione aliqua Reip.fungerentur: quod tamen non omnibus, ſed certis duntaxat honorib. tribuebatur: vnde Iu-ſtin.l.3.de numeratiis. lib.C.12. Numerarios, inquit, ampliſſi-mæ tuæ ſedis cingulum habere, & militiæ ordinem tenere ju-bemus. Idem eod.tit. Nemini licere deinceps jubemus in qua-cunque militia connumerato, ſolicitudinem actuarii ſubire, vel poſt depoſitam eandem curam ad militiam adſpirare: qua-tenus inter priuatos agens, omniq; militari priuilegio denu-datus, nihil nundinationis vel fraudis circa commendata ra-tiocinia, quibus obnoxius eſt, attentare valeat. Harum autem militiarum aliæ Palatinæ dicuntur, eorum ſc. qui in principis palatio muneri alicui præfecti erant; aliæ Comitatenſes eo-rum, qui in ejuſdem erāt comitatu: aliæ Prouinciales, eorum, qui prouinciarum magiſtratibus apparebant: quibus omnib. aditus etiam mercatoribus atq; negociatoribus patebat: dun-taxat, qui ſordidorum opificum numero non eſſent: quales ſunt fabri, & alii omnes, qui in ergaſteriis, id eſt, officinis ope-rariis exercentur, aut merces venales quotidiani quæſtus cau-ſa proſtituunt: vti patet ex l.antepen. C.de cohortal. Hoto.ex lib.4.Connan.c.15.n.1.& 4.Prat.

MILIVM, genus frugis, nomen à maxima numerorum ſumma, quæ eſt mille, cepiſſe quidam putant, teſte Feſto. Vlp.ad leg. Aqu. Sed & ſi quis milium, vel frumentum meum effuderit in flumen, ſufficit Aquiliæ actio.

MILLE paſſus, milliare, & milliarium idem ſignificāt, illud nem-pe terræ ſpatium, quod mille paſſus habet. Apud noſtros au-tem milliariorum eadem ratio non eſt: & quamuis à Geome-tris noſtris plerunque quatuor millia paſſuum pro vno millia-rio Germanico numerentur: id tamen regionum mos & vſus paſſim non obſeruat. Vnde eſt, quod Mynſingerus conſ.54.n.8. quinque Italica vulgaria, ſiue, quod idem eſt, quinque millia paſſuum numerat pro vno milliario Germanico, vide Gœdd. in comment.ad l.3.n.8.9.ff.de verb.ſign.

MILLE paſſus non à muro vrbis, ſed à continentibus ædificiis numerandi ſunt, vt ait Marcellus de verb.ſign. Maffeus.

MIMI ſunt ioculatores, vel dominorum ſeruitores ſeipſos inui-tantes, juxta illud:

Muſca, Canes, Mimi, ſunt ad conuiuia primi,
Non inuitati veniunt prandere parati.

De quibus dicit Ludo.de Roma. Si tales ducunt animalia fera (prout communiter fit) videlicet, leones, vrſos, ſimias, &c.& ab his aliquis occiditur, puniri debent pœna ducentorum ſo-lidorum. text. eſt ſingularis in l.qui vulgo.ff.de ędil.edict.jun-ctis legibus præcedentibus, & non debetur ei pœna mortis. Quamuis enim qui occaſionem mortis dat, occidiſſe videa-tur: tamen hoc eſt propter tacitum conſenſum ciuium, qui il-los cum animalibus ciuitatem intrare, & in ea manere permi-ſerunt. Old.

MIMI ſerui, l.37.§.vlt.ff.de ædil.edict. Mimi ſunt dicti Græca ap-pellatione, quod rerum humanarum ſint imitatores. Briſſ.

MIMVS etiam pœmatis nomen eſt, in quo habetur imitatio cu-juslibet ſermonis, vel facti, ſiue reuerentia: nam etſi aliæ co-mœdiæ idem faciant, ſolus tamen mimus quaſi priuilegio quodam quod commune erat poſſedit, & quaſi ſuum vindi-cauit. Hanc fabularum ſpeciem Latini vocant Planipediam. Hujus poematis ſcriptores dicuntur mimographi, vt Phily-ſtio, vt Publius, vt Laberius: quorum apud Gellium plurima mentio. Suet.in Cæſar. Decius Laberius Eques Romanus mi-mum ſuum egit. Plin.nat.hiſt.lib.7. Mythicum pantomimum, hoc eſt, fabularem quendam vocauit: ceu pātomimorum duo ſint genera, ſcenici & mythici: quod & Tranquillus fere de-monſtrat, qui ait: Primis temporibus quæcunque in ſcena fie-rent, in comœdia quoque agitari conſueuiſſe: nam & panto-mimos (inquit) & choraules in comœdia canebant: poſtea ſe-parata ſunt comœdorum à pantomimis artificia. Cauſam Dio-medes Grammaticus exequitur. Mimorum autem apud Græ-cos multæ ſunt ſpecies: quas ex Athenæo, Polluce & Strabo-ne refert Hermolaus; & ſecundum prædicta corrigenda ſunt verba Iuliani in leg. ſi libertus artem. de oper. libert.

& Vlp, in l.ædiles aiunt.in fin.ff.de ædil.edict. apud quem numi mendoſe legitur: ſed mimi caſtigandum eſt. Et Iureconſult.in l.3.§.ſi liber homo,ff.de condit.ob cauſ.

Mimi, non ioculatores, ſed effictores Latine dicuntur, qui vel intra vel extra ſcenam geſticulationes exercent, imitanturque dicta factaque, moreſve hominum, & naturas cum laſciuia: à μιμοῦμαι, quod ſignificat imitor. Author Diomed. Vide ſupr.Archimimi.

Min facere, vt à Varrone relatum eſt, dicuntur, qui vix proloqui audent, ſed ſummuſſando hæſitant. P.Crinitus de honeſt. diſcipl.lib.18.c.5.

Mina, aut Mna, annotant recentiores Vocabularii ex variis auctoribus. diligenter verba eorum adſcribam: Mina Græce μνᾶ, Atticum eſt vocabulum, quo tam in appellatione rei nummariæ, quam ponderalis, Athenienſes vtebantur. Conſtabat autem ex drachmis Atticis centum: eratque maior Romana libra drachmis quatuor. Nam hæc nonaginta ſex tantum pendebat drachmas. Fannius apud Priſc.

Accipe præterea, paruo quam nomine Graij
Mnam vocitant, noſtriq; Minam dixere priores.
Centum hæ ſunt drachmæ: quod ſi modo dempſeris illis
Quatuor, efficies hanc noſtram denique libram.

Sed hoc de mina noua intelligi debet, quæ & Solonis mina à quibuſdam appellatur. Conſtat enim, minam Atticam antiquitus fuiſſe drachmarum tantum 75. quæ auctis poſtea à Solone ponderibus, Mina vetus appellata eſt, de qua intelligi debet, quod ſubdit Fannius apud Priſcian.

Attica quæ fiet, quartam ſi dempſeris, hinc Mna.

Quo tamen in loco Fannius ſentire videtur, Minam Atticam eam eſſe, quæ conſtat 75.drachmis, quam nos Minam veterem vocauimus: alteram vero, quæ 100. conſtat drachmis, Minam Græcam vocari. Sed hoc non eſſe verum, facile Plinii authoritate conuinci poteſt: qui lib.1.c.vlt. vbi ex profeſſo Atticorum ponderum interpretationem tractat, ſubdit in fine capitis: Mna, quam noſtri Minam vocant, pendit drachmas Atticas 100. Vide plura eius rei teſtimonia, tam Græca quam Latina apud Georgium Agricol. Quoties autem apud ſcriptores Minæ mentio occurrit, de Mina noua intelligendum eſt, quæ epitriti portionem habet ad minorem ſeu veterem Minam: quemadmodum & Talentum maius ad Talentum minus. Continet itaque Mina, ſi de pondere intelligas, vncias duodecim, & ſemiſſem. Quod ſi de re numaria fit ſermo, Mina ad monetæ Gallicæ æſtimationem reducta, valebit circiter libras Turoneſes 17.& ſemiſſem. Tantum enim conficiunt centum drachmæ, ſingulæ tribus ſolidis Turonenſibus, & ſemiſſe æſtimatæ. Budæus æſtimat Minam aureis coronatis 10. quod in idem recidit, modo ſane intelligas, ſingulos coronatos ab eo 35. duntaxat ſolidis Turonenſibus æſtimari. Mina etiam menſuræ genus eſt, qua agri metiuntur: qui & Modius dicitur, & Actus quadratus. Habet in latitudine pedes centum viginti, & in longitudine totidem. Vide Varronem de re ruſtic.lib.1.c.10.

Minæ, id eſt, cõminationes, & metus incuſſiones per verba aut ſigna, non raro iuſtum metum faciunt. De quo vide Bart.in l. 1.§.quæ onerandæ.in fin.quar.rer.act.non dat.Spieg.Prat.

Minæ eluſoriæ, pro vanis, apud Paul.in l.hæc autem.in princ.ſi cui plus quam per Falcid. De huiuſmodi minis vide Iuriſconſ. in l.3.iuncta, gl.ff.ex quib.cauſ.maior.Spieg.

Minare verbum frequens eſt apud D.Hier. & in legibus antiquis Langob.Burgund.Alemannorum, & in lege Salica, agere, & ante ſe pellere ſignificat. Hinc Anianus: Actus, quo pecora minare conſueuimus. Apul.lib.3. Nos duos aſinos minantes baculis exigunt.Prat.

Minari, id eſt, Comminari.Briſſ.

Minera. Hæc maiore conſenſu, ſiue communi, vt aiunt, opinione interpretum, in regalibus, terræque fructibus numeratur ca.1.in verb.Argentariæ.in vſib.feud.leg.diuortio.§.ſi via, ſolut.matrim.l.3.§.fin.cum ſeq. de reb.eorum qui ſub tut.non alien.Spieg.Prat.

Minicularius appellatur, qui minio quid inficit, & illinit.l.3. de indulg. debit.lib.11.C.Theo. Minium vero vnde ematur, & quomodo paretur, Vitruu.lib.7.c.8.docet, Briſſ.

Miniculator corporiſta vulgo eſt, qui capitales literas ſcriptis libris minio aut rubrica præponit. Vlp.de operis libertorum, leg.vt iuriſiurandi. Si forte, inquit, librarius, vel miniculator, vel calculator, &c. Nebriſſ.

Minima cauſa, quæ duum aureorum tantum eſt, quæve iudiciales ſumptus ferre non poteſt. l.1.ff.de dolo.ſecundo, quæſt. 7.anteriorum.§.illud. Sed & quæ decem libras auri non excedit hoc nomine venit: de qua in nouiſſimis Iuribus tractatur, quæ etiam duos aureos non excedit Alberico: & vide Speculator.tit.de dolo.§.1.Prat.

Minime omnium, pro nullo modo. Minime gentium enim dicebant veteres, pro eo quod eſt, omnium gentium iudicio minime faciendum eſſe. Feſtus author. Interdum plus eſt quam non, nempe in reſponſione negatiua: id quod vulgo dicitur, abſit. Pro non, apud Iuriſc. frequens eſt. Spieg.

Minimum peculium habens, etiam peculiatus intelligitur. Caius ad fin.l.ſi quid venditor.de ædil.edict. Æque ſi quis, inquit, ſimpliciter dixerit, peculiatum eſſe ſeruum: ſufficit, ſi is vel minimum habeat peculium. Aduerbialiter ſignificat, quod barbari dicunt, Ad minus. Spieg.

Ministeria pro ſeruis, qui in miniſterio habentur.Briſſ.

Ministeriales interdum dicuntur ſerui domeſtici, qui ſuas operas & miniſteria dominis præbent: vt in Spec.Saxon.lib.9. artic.18. Miniſteriales hæreditatem accipiunt, ſicut liberi, ſecundum jus prouinciale: excepto, quod extra dominium ſuorum dominorum nemini ſuccedunt, nec habent ſucceſſorem, vt in Lombar.lib.1.tit.8. De aldis & ſeruis miniſterialibus dicimus, qui docti domi, & nutriti, aut probati ſunt. Item lib.1. tit.12. Si quis ſeruum miniſterialem probatum (vt ſupra) & doctum domi, occiderit, componat ſolid.50. de alio vero ſeruo miniſteriali, quod ſecundus eius inuenitur, tantum nomen miniſteriale habet, ſi quis occiderit, componat ſolid.25. Interdum dicuntur homines liberi, qui in potentiorum familia munere & procuratione aliqua funguntur, vt lib.feud.2.ti.27. §.penul. Si miniſteriales alicuius domini inter ſe guerram habuerint, Comes ſiue iudex, in cuius regimine eam fecerint, per leges & iudicia ex eo ordine proſequatur. Item lib.feud.3. l.Fridericus: ſi liber homo, ingenuus, miniſterialis, vel cuiuſcunque conditionis fuerit, &c. Otto Friſing.lib.Chron.7.c.8. orta ſeditione Sigebarbus Comes à familia Principum, qui miniſteriales dicuntur, eo quod iuſtitiam eorum infringere diceretur, occiſus eſt.Prat.

Ministerium publicum, in l.1.ff.ad leg.Iuliam reiet.non accipio pro ſcribis, viatoribus, præconibus, aliiſve miniſtris magiſtratuum, ſed pro iis, qui ſub titulo miniſterii in prouincias mittuntur cum iure prætorio aut conſulari, vt de M.Catone Velleius ſcripſit, l.lara, à P.Clodio miſſum eũ fuiſſe in Cyprum publicandæ pecuniæ regiæ, & conſtituendæ prouinciæ cauſa, ſub honorificentiſſimo miniſterii titulo: quo loco puro delenda hæc verba: in ſenatu, ex ſuperiore clauſula repetita. Puto & paulò ſupra, vbi eadem de re ſcribit Velleius, pro Plebiſcito corrupte legi, SC. Cypri, inquit, deuictæ null adſignãda gloria eſt, quippe SC. miniſterio Catonis, regis morte facta prouincia eſt. Conſtat enim Clodiano Plebiſcitonou SC. huiuſmodi miniſterium Catoni mandatum. Sic & alio loco apud Velleium cum de bello Piratico ſcribit Pompeio demandato lege Gabinia vulgo male ita legitur: Quo SC pene totius terraru̅ orbis Imperium vni viro deferebatur, emendo, P.S. Miniſterij autem verbo id ſignificari, quod initio propoſuimus, etiam indicio ſunt in ea lege verba, quæ ſequuntur, vel cum ex coborte cujus eorum eſt. igitur, qui miniſterio funguntur, cohortem & officium habent. Cujac.7.obſ.9.

Minister nudus, merus executor eſt, vt Bartol.docet in leg.ſi quis Titio.de leg.2. Quamuis IC.ſimpliciter miniſtrum legatario oppoſuiſſe videtur. Quod minime Interpres animaduertit, quive ſecuti ſunt.Prat.

Minister dicitur, qui minorem quam cæter diligentiam in re aliqua debet: ſicut Magiſter qui majorem. l.cui præcipua.de verb.ſign. Curt.lib.1. ἀκρατῶν, c.12.

Ministerium, pro opera, quæ interuentu certæ perſonæ præſtatur.Briſſ.

Ministerium, pro omni ponitur operatione, vt in l.quod meo. ff.de acqu.poſſ. Inde damnati in miniſterium metalli, in l.aut damnum.ff.de pœn. Interdum pro ipſis miniſtris accipitur. Briſſ.Paul. Vrbica miniſteria dicimus etiam, quæ extra vrbem nobis miniſtrare conſueuerunt. Sic in l.1.de ſer.fug.l.in eadem.Ex quib.cauſ.maior.& ſim.Spieg. Hinc

Ministeria militaria, municipalia, publica, prætoria, pro ipſis miniſtris dicimus.l.7.ff.de offic.proconſ.l.6. illicita.ff.de off. præſid.l.10.ff.ex quib. cauſ.major. l.2.ff.de ſeu. fugit.l.3.§.qui pecuniam.ff.de ſuſpect.tut. Et apud Tertull. aliquotiens Apul. lib.10.de aſino aur. Ræuard.ad l.fœminæ.ff.de regul.jur. Donec juſſu magiſtratuum miniſteria publica contrectatis nequiſſimi ſerui manibus annulum ferreum deprehenſum cum ſigno ſacculi conferunt. Miniſteria etiam pro ſeruis & mancipiis, in l.6.& l.8.ff.de pignoribus. l.21.ff.de donat.int. vir.l.27. §.ſi fornicarius.ff.ad l.Aqu.l.12.§. ſed ſi fundus.ff. de inſtruct. vel inſtrum.l.24.§.1.ff.de jud.l.41.§.pro hærede.ff.fideicomm. libert. Miniſtratores ſerui.l.203.ff.de verbor.ſignificat. Seneca lib.15.epiſt. Tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtratorum, per quos ſigno dato ad inferendam cœnam diſcurritur. Briſſon.

Ministerianus. Habetur tit.lib.12.C.ſi conceptus de caſtren. & miniſterianis. Quem titulum D. Aleiatus rectius inſcribi putat, de caſtrenſibus miniſtris. Et de horum officio Lampr. in Alex. ita ſcribit, Aulicum (inquit) miniſterium in id contraxit, vt eſſent tot homines in ſingulis officiis, quot neceſſitas poſtularet: ita vt annonas, non dignitatem acciperent, fullones, & veſtitores, & piſtores, & pincernæ, omnes caſtrenſes miniſtri. Hæc ille. Miniſteriani igitur hoc in titulo erant homines, qui præerant caſtris principum. Hoc autem nomine à miniſtrando dicti. Anch.

Ministrare, eſt miniſterium exhibere & præbere. Briſſ.

Ministratores proprie dicuntur, qui patrifamilias in menſa miniſtrant. A manibus ducto nomine. Alc. de verb. ſign. Cœnantibus apud Angliam Prælatis ac Baronibus miniſtratores flexis genibus officium ſuum faciunt, teſte Ænea Sylvio, qui nec Imperatori, nec Regi tantum adulationis à noſtris impendi, prandereque prandente domino, famulis duobus, tribuſve, qui vel vina vel cibos apponant, expectantibus per contentionem. Ant. Panorm. oſtendit c. 34. lib. 2. comment. in dicta & facta Alphonſi regis. Spieg. Connan. lib. 2. c. 7. n. 4.

Ministri pro ſeruis. l. 22. §. fin autem. ff. ſol. matr.

Minor Latine loquentibus res dicitur, quæ mediæ magnitudinis eſt. Hinc minore lance legata, in l. qui lancem. ff. de aur. & arg. leg. recte reſpondetur, hæredis electionem non eſſe, cum conſtet de lance legata. Sic minorem libertatem dicimus, quę eſt inter iuſtam & dediticiam. Eodem quoq; ſenſu minorem capitis deminutionem appellamus mediam, minorem ordinem equeſtrem. Martial. lib. 4. Cum plebs & minor ordo, maximuſque. Th. Hermopolites in l. 150. ff. de verb. ſign. Minus tria ſignificare ait: τὸ βελτίωσιν, τὸ πασῶν, τὸ μηδὲ ὅλως. Si à te, inquit Gaius, ſtipulatus fuero, quanto minus à Titio conſecutus fuero tantum dare ſpondes? Prat.

Minor Longobardico iure dicitur is demum, qui decem & octo annis minor eſt: nam poſt eum annum ætas legitima dicitur. In Longobard. de prohib. alien. min. l. 1. §. 1. & l. ſi in fratris. & l. de puero. Prat.

Minores & pupilli damno adfecti, duplex habent remedium, videlicet, vt aut reſtitutionem petant, aut curatores tutoreſque negligentiæ accuſent. Nouel de hær. & Falc. §. pupillus ſane. conſtit. Prat.

Minores magiſtratus dicuntur. l. nec magiſtratibus. ff. de iniur. qui ſine imperio aut poteſtate ſunt. Vide ſupr. Magiſtratus.

Minor dicitur, qui nondum annum 25. exceſſit, de quo tractant tituli de in integ. reſt. de filiofam. minor. de fideiuſſ. minor. & ſi tutor vel curat. interu. oſtendentes, quæ priuilegia minorib. læſis impartiantur: iuxta, quibus remediis minorum conſulatur: his enim vt cæteris huiuſce ætatis adſolet eſſe conſilium & fragile & infirmum, l. 1. §. nam cum de minor. Ætaſque illa tum impoſturis tum captionibus ſubiacet. §. nam cum. Dico autem læſis, eo quod non omnia, quæ à minoribus 25. annis geruntur, irrita ſunt, ſed ea tantum, quæ, cauſa cognita, huiuſmodi deprehenſa ſunt, vt ab aliis vel circumuenti, vel ſua facilitate decepti ſint. d. l. non omnia. ff. de minorib. Nempe videlicet, rem maioris valoris eſſe, quam vendita ſit, donatione contractui venditionis deſcripta clare oſtenditur. Indeque minorem aut circumuentum, aut ſua facilitate deceptum eſſe. Minor autem 5. & 20. ann. natus vendere, permutare, vel donare non poteſt, alienare quidem ſine decreto non poteſt, iurib. vulg. neque quoque & ſi curatore careret. poteſt, maxime, quę immobilia ſunt. ff. de reb. cred. per tot. & l. non ſolū. & l. ſi minor. I. Faber in §. nunc admonendi ſumus. Inſt. qui alie. lic. vel non. etiam permutare non poteſt immobilia ipſa ſine iudicis decreto, quemadmodum Bald. tenet in l. 1. num. 6. C. ſi aduer. tranſ. cum permutatio nihil aliud ſit, quam alienationis ſpecies, c. nulli liceat de reb. eccleſ. non al. c. 1. 2. & 3. de rer. permut. extr. emptioniq; vicina. l. 2. ff. de rer. permut. imo & emptionis vicem obtinet. l. 2. C. eod. tit. l. Titia. & ibi Bald. ff. de iur. dot. & l. apud Celſum. §. ſi quis autem. ver. autoris. ff. de dol. excep. quique rem accipit permutatam, emptori ſimilis eſt. l. vlt. ff. quib. ex cauſ. in poſſ. eat. & l. ſciendum. §. deinde. de ædil. ed. ff. Ex quo & merito quidem permutatio pro venditione à probatiſſimis ſcriptoribus vſurpatur. Tullius ad Att. lib. 2. epiſt. totius operis 230. incip. Quę dudum. ibi ſcripſerat. vt H-S. 12. permutaret, tantum eſſe reliquum de argento. Plin. frequentius, quam quod hic locus deſideret. Duo tamen aut tria ad ſummum, addam, ne imponere videar. Primum erit, lib. 7. cap. 38. Praxiteles (ait) marmore nobilitatus, Gnidiaque Venere, præcipue veſano amore cuiuſdam iuuenis inſigni, & Nicomedis æſtimatione regis grandi Gnidiorum ære alieno permutare eam conati. Alterum, lib. 9. c. 55. Sex millia numero murænarum mutuo appendit: nam permutare quidem pretio noluit. Poſtremum verò lib. 35. c. 9. Poſtea donare opera ſua inſtituit, quod ea nullo ſatis digno pretio permutari poſſe diceret: quod noſtros quoque ICtos feciſſe credibile eſt, Paul. ad Sab. lib. 7. Quia & permutatio dotium conuentione fieri poteſt. l. ſi ei nuptura de iur. dot. ff. Modeſt. lib. regular. 1. Ita conſtante matrimonio permutari poſſe dotem dicimus, ſi hoc mulieri ſit vtile. l. ita conſtante. de iur. dot. ff. & l. Iulia. lib. ff. 17. Non enim conſtat, poſſe inter virum & vxorem conueniri, vt dos, quæ in pecunia numerata eſt, permutetur, & transferatur in corpora, cum mulieri prodeſt. l. ſi mulier dotis. ff. de pact. dotal. Ad hæc, donare minor non poteſt: donare etenim perdere eſt. Pompon. in l. filiusfam. de donat. ff. filiusfamilias (ait) donare non poteſt, neque ſi liberam peculii adminiſtrationem habeat. Non enim ad hoc ei conceditur libera peculii adminiſtratio, vt perdat. Quod cum ita ſit, hos omnes contractus, venditionis, permutationis, & donationis, nullos & irritos eſſe relinquitur. Quantum autem ad venditionem, nemo ſane eſt omnium, qui neſciat illam nullam eſſe, neque quicquam, quod haberet minor, ſine decreto vendere potuiſſe: quippe quæ alienationis ſpecies ſit, imo vero omnem amplexatur alienationem. l. ſtatuliberi. ad fin. de ſtat. lib. Alex. & recentiores in l. filiusfamil. §. diui. ff. de leg. 1. Venditionis itaque appellatione omnem actum, per quem dominium transfertur, contineri, Martian. reſpondit. l. ſicut re corporali. §. venditionis autem. & ibi Bart. quib. mod. pign. vel hypothec. ſoluit. Nam qui alienare prohibetur, ei quoque interdicitur, ex quo alienatio ſequitur: tanquam nihil interſit alienes, an id facias, ex quo ſequatur alienatio, l. codicillis. §. matre. & ibi Bart. ff. de leg. 2. & l. vlt. C. de legit. tutor. & c. 1. §. vlt. de inueſtitur. de re alien. fact. in vſib. feud. gloſſ. in l. ſi ita quis. §. ea lege. & ibi Bald. qui eam dicit notabilem Raph. Cum & Franciſc. Aret. Præter hęc quoque quod ſolennitatibus caret, Matthæus de Afflict. in conſt. reg. Siciliæ, quæ incip. minorum iura. in gloſſ. fin. tenet iura tantum fauere minoribus 25. annis, vt aduerſus rerum immobilium venditionem, etiamſi in venditione ipſa ſolennitates à iure requiſitæ interuenerint, aut iudicis decretum (modo de læſione conſtiterit) reſtituantur. Neque proculdubio dubitationi locus eſt, minorem reſtitui poſſe, idque principis beneficio, quod fieri debere, antequam quintus & trigeſimus annus elabatur, legibus regiis ſtatuitur. art. 2. in rubr. de reſtit. & reuel. in or. reg. De iureiurando autem remittendo (quod poſtremum eſt) princeps iuriſiurandi gratiam facere poteſt, vt probat text. in l. Impp. ff. ad munic. & not. Guid. Papæ in q. 178. & q. 184. Accurſius autem, l. adigere ff. de iure patron. & Bald. l. patronus. ff. de oper. libert. legem tradunt vim habere apoſtolici reſcripti, ad iuriſiurandi remiſſionem: & ſi peruulgata conſuetudine epiſcopi, & archiepiſcopi, ſacramenta remittant, cauſa non cognita, hæque relaxationes in foro & laico, & eccleſiaſtico tolerentur, Guid. Pap. quæſt. 40. apponaturque in reſcriptis clauſula, vt reſtitutionem impetrans, ab idoneo pontifice iuriſiurandi religione exoluatur. Anchor.

Minorem 25. annis in edicto de minoribus accipimus, qui nondum viceſimumquintum annum agit, momentis quoque temporum ad hoc ſubductis. l. 3. §. minorem. ff. de minorib. In lege vero Ælia Sentia, qua minor 20. annis manumittere vetatur, qui Kalend. Januar. natus fuerit poſt horam noctis ſextam, pridie Kalend. manumittere poterit, incipiente plane non exacto die. Non enim iam minor 20. ann. eſt. qui ſupremum diem anni viceſimi agit. l. 1. ff. de manum. Sic & in l. 8. ff. de muner. & honor. cœptus annus viceſimus quintus pro pleno & completo habetur. Briſſ.

Minores annorum, vetus locutio, quę ſæpe à Iuriſconſultis vſurpata. Varro lib. de re ruſt. 1. c. 17. Operarios parandos eſſe, qui laborem ferre poſſint, ne minores annorum 22. Hotom. Connan. lib. 8. c. 5. num. 1.

Minores mores, id eſt, leniores apud Vlp. tit. 7. Regul.

Minores ſpecialiter conſiſtunt intra annum ætatis ſuæ decimum quartum & 25. ſi mas ſit, aut annum duodecimum & 25. ſi ſit fœmina. Vult. in comment. Inſtit. de tutelis in princ. n. 1.

Minores ſummæ pecuniarum quæ ſint, docet Iuriſconſ. in l. 1. C. de defenſorib. ciuitat. Quo loco Solidi, pro aureis non aliter accipiuntur, quam in §. vlt. Inſt. de pœn. tem. litig. Alio modo intelligendus eſt Solidus in l. ſi libertus. ff. de in ius voc. Quære infra, Solidus. Spieg.

Minor maiori oppoſitus minorem 25. annis ſignificat. l. 21. ff. de acquir. vel omitt. Briſſ.

Minoris empturum me fuiſſe. Vide, Quanto minoris.

Minturnæ oppidum: & Minturnenſe flumen, vide apud Vlpia. in l. item quæritur 13. §. 1. ff. locat. Sic Ariſto apud Vlpian. in l. 8. §. Ariſto. 5. ff. ſi ſeru. vindi. Qui, inquit, tabernam caſeariam à Minturnenſibus conduxit, ad ſuperiora prohiberi poſſe fumum immittere. Minturnæ oppidum in Campania, habens propinquas paludes, in quibus Marius delituit fugiens perſecutionem Syllæ, nunc Taietum caſtellum eſſe dicunt. Spieg. Prat. Briſſ.

Minvere pro commutare dicitur: ſunt enim gradus quidam commutandi ſtatum, per quos aliquid de conditione hominis minuitur. Inſtit. de cap. deminut. Old. pro deminuere & alienare. l. 31. ff. de reb. auct. Briſſ.

Minvi capite, ſtatum mutare. Briſſ.

Minvi legata in l. quantitate, §. vltim. ff. ad leg. Falcid. dicuntur detrahi, quod eſt retineri, deduci, recidi: quod aliud nihil eſt, quam ex lege Falcida quartæ retentionem eſſe leg. ſeruus quem. ff. de act. empt. Prat.

Minvs quod eſt in dubio aſſumendum, l. qui concubinam. §. cum ita 1. ff. de leg. 3. Spieg.

Minvs ſoluiſſe dicitur qui ſua die non ſoluit, qui integram ſummam non obtulit, qui partem debiti ſolummodo præſtitit, Gœddæus ad l. 12. §. fin. ff. de verb. ſign.

Minvs, vim comparatiui non ſemper retinet: vnde quod non

recepi recte dixero minus recepiſſe: & minus tribuere videtur, qui nihil tribuit.l. illud. §.1.ff.de tribut. Minus poſitiuo adiunctum contrariæ ſignificationis, comparatiuum demonſtrat, vt minus ſtultus, id eſt, prudentior. Spieg.

Minvs ſcriptum, & plus dictum. C. de Teſt. & quemadm. ord.

Minvs malum, quod iniquitatis minimum habet, ac in ratione boni computatur, intelligimus. Vide Salom. in l. Gallus. Spie.

Minvs ſolutum tributumque videtur, etiamſi nihil tributum ſolutumve ſit. l.32. ff. de verb. ſignif. l.7. §. minus. ff. de tributor. Briſſ. Adde Brechæum in l. non poteſt. in tit. de verb. & rerum ſignif. num.1.

Minvs tria ſignificare ait Theo. Hermopolites l.150. ff. de verb. ſign. τὸ βραδέως, τὸ μὴ παντελῶς, τὸ μηδὲν ὅλως. Prat.

Minvs ſoluit, qui tardius ſoluit, nam & tempore minus ſoluitur, vt Gaius de verb. ſign. maff.

Minvs ſoluiſſe videri non poteſt is, aduerſus quem amplioris ſummæ actio non competit, ita ait Modeſt. tit. de verb. ſignif. (maff.

Minvscvla. Lege, Legitima.

Minvscvlarii aquęductus, l. decernimus, 10. C. de aquæduct. i.e. minuti & tenuiores, vt in l.1. C. de defenſ. ciu. l.3. C. Theo. de indeb. D. Auguſt. 7. de ciu. Dei. c.8. Tanquam minuſcularios vectigalium conductores. Paulò poſt, in d. l.10. hi minuſcularii aquæductus Paragogi vocantur, id eſt, traductiui. Pr.

Minvta alimenta Vlp. interpretatur eſſe decem aureorum annuorum. in l.3. §. quamuis, ff. ſi cui plus quam per leg. Falcid. Spieg. Prat.

Minvtatim, id eſt, particulatim. Sic minutatim ſingulos conuenire difficile. l.8. §. cauſæ. ff. de tranſact.

Minvtatim, id eſt, per minutas partes non ſunt alimenta legata præſtanda l.3. ff. de alim. & cib. l. cum ſim. quæ Alberic citat. Spieg. Prat.

Minvtæ pecuniæ. l. ſi plures. §.1. ff. de pactis.

Minvtvm. Lege, Momenta.

Miops: vide ỹ. myops.

Mirabilem partum Imp. appellat, qui à maiore 50. annorum editur. l. ſi maior. C. de legit. hæred. Spieg. Prat.

Miriones appellauit antiquitas, qui ob oris diſtorti deformitatem, admirationi forent. Spieg.

Miscella doctrina Gellio lib.20. cap.12. dicitur varia & quaſi confuſanea, omniſque generis argumentis mixta, quod genus ſcripti plurimi noſtra ætate tentarunt. in primis Crinitus & Cælius, & poſt hos P. Victorius, & Adrian. Turneb. vterque ſuæ gentis doctiſſimus.

Miscere interdum eſt permiſcere & ſimul iungere res diuerſas. Interdum vero miſcere eſt, ſe immiſcere, vt miſcere ſe adminiſtrationi. l.13. & l.17. §. is qui. ff. de excuſationib.

Miscella lex appellatur Julia Papia Poppæa ob varietatem rerum quæ illis legibus continebantur. l. vlt. C. de indic. vid. tol. Briſſ.

Miscere, & confundere, quo differant, explicat gloſſ. in l. idem Pomp. §. ſi plumbum. ff. de rei vend. Spieg.

Miscere contractum pro facere contractum, & contractu cum aliquo implicari, Paul. in l.9. ff. de confirman. tut. Prat.

Miserabilivm perſonarum nomine, etiam ſi opulenti ſint, propter fortunæ iniuriam, veniunt perpetuo morbo detenti, ſenes, valetudinarii, furioſi, menti capti, viduę, pupilli, orphani, & quæ perſonæ his debent cenſeri ſimiles: quod relinquitur arbitrio iudicis, ex ſententia Bart. in l.1. C. quand. Imp. int. pupil. & vid. c. ex tenore. de foro comp. Ægroti autem, quorum hic fit mentio, accipiuntur, qui morbo graui ſunt adfecti, propter quem cuilibet rei agendę ſunt impares. l.2. §. ſi quis in iudicio, ff. ſi quis caut. l. morbus. de verb. ſign. Spieg. Adde Abbatem in cap. ſignificantibus. ext. de offic. deleg. Prat.

Miseratio, ſignificatio miſericordiæ, qua ex alicuius infœlicitate mouemur. Triphoninus: Niſi quatenus interdum miſeratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem produxerit. l. auxilium. §. in delictis. ff. de minorib. Spieg. Briſſ.

Misericordia, eſt ægritudo cordis, ex miſeria alterius, iniuria laborantis: vulgo compaſſio dicitur. Lege Cic.4. Tuſc. & Senec.2. de Clement. Spieg.

Misericordia, & Clementia longe diuerſa ſunt, quia vtraque harum plus quam iuſtum æquumque eſt, remittit. Clementia enim eſt, per quam animi in odium alicuius concitati comitate retinentur: miſericordia autem ægritudo ex miſeria alterius iniuria laborantis, &c. Connan. lib.1. cap.11. num.10.

Misericordiæ cauſa dare, apud Paul. in l. ſi quis. ff. de calumn. Spiegelius.

Misericordia ductus feci. l. lege, §. idem Labeo quærit. l. & eleganter. ff. de dolo. Spieg.

Miservm eſſe Donatus dicit, qui prematur calamitate, qua indignus ſit. Itaque nocens, ſceleratuſque vere miſer non eſt, quomodo vulgo dicitur, cum calamitate premitur: tametſi natura nobis inſitum eſt, vt eorundem atrocioribus ſuppliciis illachrymemus. Spieg.

Misocalvs, Græce μισόκαλος, oſor honeſti dicitur, atque is, qui omnem literarum elegantiam, nitoremque dicendi peroſus, ab omnibus doctrinis humanioribus abhorrens, ruſticus, inuenuſtus, illepidus, & hircoſus eſt. Is, inquam, qui & Juris decorum aſpernatur, ſua barbarie contentus. Bud. in l 1. de iuſt. & iur.

Missa. Frequens in ore omnium eſt miſſæ vocabulũ, etiam ab iis, qui eleganter & Latine theologiæ ſtudia attigerunt, vſurpatũ. Nec tamen ſatis conſtat, quæ ſit eius vocis origo. Poteſt quidem videri hanc vocem à Gręcis emanaſſe, qui cum ſacris operati eſſent, miſſum populũ faciebãt, nec abeundi poteſtas prius cuiquã erat, quam ſacrificulus pronuntiaſſet, λαοῖς ἄφεσις, id eſt, populis miſſio, quod Latini vno verbo, ilicet, dicebant, quod eſt ire licet. vnde ſub eius ſacri finem etiamnum ſolet ſacerdos dicere: Ite, miſſa eſt: miſſam, vt videtur, pro miſſione accipiens. Neque vero eſt præter conſuetudinem, quod miſſa non miſſio pronuntietur, quandoquidem veteres promiſcue miſſionem & miſſam vſurparunt. Diuus enim Cyprianus, ad Fortun. de exhortat. martyrii in aquę (inquit) baptiſmo percipitur peccatorum remiſſa. Hinc ergo rorum ſacrificium à Pontificiis miſſa eſt nominatum. Quod vocabulum Io. Reuchlinus, homo Germanus & literarum Hebraicar. cum primis ſciens libro de erudit. Hebraicis 2. docet Hebraicum eſſe, non Græcum, nec Latinum. Alciato probabilior eſt prior opinio, & Polyd. de inuentoribus rer.

Missæ vocabulũ, pro ſacro piaculari in Dictionario Alberici, ceu Græcũ, falſo interpellatio, exponitur. Hoc autem vt barbarum, nonnulli etiam magnũ nomen in bonis literis conſecuti, reiiciunt: licet aliis quibuſdã viris, impenſe item doctis, maxime autẽ Reuchlino noſtro, viſum eſt Hebræum: tamen certum eſt, à mittendo miſſam dictam pro miſſione, ſicut remiſſam pro remiſſione apud Tertullianum & Cyprianum legimus. In ſacro hoc enim, quod Miſſa vocatur, duplex quodã fuit miſſio hoc eſt, dimiſſio. Nam mittere, & miſſum facere, pro dimittere legitur apud idoneos authores: ſicut miſſio pro dimiſſione, cuius apud veteres Iuriſcoſ. mox vt dicemus, plura genera exiſtunt. Erãt autẽ huius ſacri duę partes apud Pontificios: Prior fuit, ab Introitu vſq; ad Offertoriũ incluſiue, in qua fiebat confeſſio, cantio, lectio, interpretatio, increpatio, adhortatio, oratio, oblatio. Quib. conſummatis, Diaconus ex more, ac edito loco, ſublata voce clamabat: Si quis non communicat, det locum. teſte diuo Gregorio Dialog. lib.2. c.23. vel vt Iſidorus, Wilhelmus Durãdus in ration. lib.6. ſcripſere Si quis eſt Catechumenus, exeat foras. Tum enim dimittebantur & catechumeni, & qui alioqui vel ſuo vel eccleſiæ iudicio, communione corporis Christi cenſebantur indigni. Indeq; vocata eſt hæc prior huius ſacri pars, miſſa Catechumenorũ. In altera parte huius ſacri, fiebat panis fractio, corporis & ſanguinis Christi communio, Agape, Euchariſtia ſiue gratiarum actio. Quibus exactis, iam altera fiebat miſſio, quando fideles Chriſtiani (qui ſoli norũt, vt diuus Auguſtinus ait, quid ſit edere corpus Christi, & ſanguinem eius bibere) quoque dimittebantur, iterum clamante Diacono: Ite, Miſſa eſt, ſcilicet Eccleſia, quæ eſt fideliũ cõgregatio, quam & Latine Collectam & Græce Synaxim vocarũt. Et ab hac miſſione dicta eſt hæc vltima ſacri pars, miſſa fidelium, quod fideles mitterentur ad ſua quiſque negotia priuata. In ſacris quoque gentium nõ admodum diſſimiliter agebatur. Nam ſacrificus rem diuinam facturus, dicebat, τίς τῇδε. id eſt, Quis hic? Qui aderant reſpondebant, πολλοὶ κἀγαθοί, id eſt, multi & boni. Hæc vero dicebantur vt ſi quis eſſet ſibi conſcius admiſſi piaculi, à myſteriis diſcederet. Peracta vero re diuina, cõuerſus ad plebẽ ſacerdos aiebat, λαοῖς ἄφεσις, i.e. populis miſſio. vt eſt apud Apuleium libr.11. Vt autẽ hoc ſacrum ſit Miſſa vocata, longa die factum eſt, denominatione deducta à fine vbi dictum eſt: Ite, miſſa eſt. Siquidem à fine plerunq; denominationem fieri, nemo doctus ignorat, propter geminam illam miſſam, hoc eſt, miſſionem, ſiue dimiſſionem populi in eodẽ ſacro factum eſt, vt ſolennia miſſarum dicant veteres pluratiue, de vno & eodem ſacrificio loquentes, B. Gregor. lib. Dialog.3. c.3. Protinus, inquit, venerandus vir orationi incubuit, & miſſarum ſolennia exorſus eſt, ſacrificium in conſpectu Dei omnipotentis immolauit. Item aliis in locis, quæ recitare longũ eſſet. Idem etiam & poſteriores factitarunt, & antiquiores. Seuerus Sulpitius in vita diui Martini lib.2. Deinde, inquit, paulò poſt Archidiaconus ingreſſus admonet pro conſuetudine populum in eccleſia expectare, illum ad agenda miſſarum ſolennia debere procedere: vbi clare vide eum de vna Liturgia loqui. Georg. Vicelius in typo prioris Eccleſiæ, quo exprimit quanti Christvm faciat, Euchariſtiam ab Ignatio martyre vocatam innuit Miſſam, epiſt. ad Smirnenſ.6. Sic.n. illic legitur. Propterea non licet ſine epiſcopo, neque offerre neq; miſſas celebrare. At cum Ignatius (vt Rhenanus in alia quadam ad eundem Volzium epiſt. ſcribit) Gręce ſcripſerit, veriſimile eſt: Latinum interpretẽ exponere ea, quæ præcedũt. Offerre ſcilicet, & ſacrificium immolare. Nam Liturgias pauci intellexiſſent. Cõfirmata eſt autem miſſæ denominatio per ſacri huius vulgationem, quando ſine delectu, illotiſq; manib. ſacris initiati ſunt. O

ſunt. O ſi non ad quæſtum etiàm,quilibet vſq; ad nauſeam,& cõtemptum:quem rempub. Chriſtianam, in ſummum diſcrimen quandoque adducturum,ſæpenumero prædixerat Jacobus Banniſſius, patronus noſter:quæ noſtro æuo omnino neque vir experientior, nec incorruptior priuſquam in aula,nec Rom.Eccleſiæ ſtudior,atque addictior fuit,priuſquam etiam Lutheri nomen audiretur. Atque ita ex arcano myſterio nata eſt,quam hodieque videre licet, vulgaris illa miſſa ſacrificiorum,cuius filia eſt miſſa illa mercatorum. Sic enim vocantur nundinæ, emporeumata, mercatus, negotiationes : quæ fere in templorum dedicationibus anniuerſariis , aut ſanctorum natalitiis habentur. Et plane dubium eſt. Volzius ait , vtrius miſſæ negotiatio lucroſior , aut abuſus damnabilior. Vt vero digreſſi paululum redeamus , quod dimittitur ceu finitum atque completum eſt. idcirco maiores noſtri ſubinde miſſam eſſe,pro finire:& miſſam,pro fine,ſeu completione vſurparunt. Ita Joh.Caſſ.lib.3.c.7.de eo,qui ad orationem tardius occurrit : Si congregationis,inquit,miſſam ſtans pro foribus præſtolabatur. Et c.8.Vt contenti,ait,ſomno, qui nobis poſt Vigiliarum miſſam,vſq; ad lucis indulget aduentum. Et paulò inferius : Niſi , inquit, poſt Vigiliarum miſſam, ſomni quantumcunque guſtarit, &c. Sanctus quoque Benedictus in regula ſua, de publ.precibus dicit c. 9. finiantur , & c.12.13. completum eſt,hoc c.17.ſemel dicit, Miſſæ ſint : & bis, Fiant miſſæ. Ex quo luculẽter oſtẽditur,quod miſſum eſſe, vel fieri, pro finitum,atq; completum eſſe,vel fieri intellexerunt. Et ita forte quidam acceperunt, quod dictum erat : Ite,miſſa eſt : id eſt,finita,completa. Inde & cõplenda dicta videri poteſt. Spi.

Missi qui ſunt ad gratulandum principi. Reipub. cauſa abeſſe dicuntur,teſte Paul.in l.qui mittuntur.ff.ex quib.cauſ.maio. Spieg.Prat.

Missibilia apud Juſtin.in Nou.de armis,quę manu mittuntur & procul iaciuntur tela. Et ita apud Vegetium in veteribus codicib.ſcriptũ obſeruaui. vbicunq; vulgo miſſilia legitur. Briſſ.

Missilia , à mittendo , dicimus variarum rerum donaria , quæ Impp.atque olim Coſſ.liberalitatis gratia , idq; in perpetuam rei memoriam,populo colligenda ſpargere ſolebant : vt pura bellaria,linea,odores,vnguenta,l.9.§.pen.ff.de acq.rer.dom. l.8.ff.de contrah.empt. de quibus ſic Martialis lib.8.Epigram.

Omnis habet ſua dona dies,nec linea diues
Ceſſat,& in populum multa rapina cadit.

Hæc habentur pro derelicto,fiuntque occupantis.§.hoc amplius.Inſtit.de rer.diuiſ.Cal.Decemb.Domitianum legimus, ſub noctem iuſſiſſe ſpargi omnis generis miſſilia in populum. Porro, miſſilia pro telis quæ in hoſtem emittantur , ſciunt omnes.Vide Rhodig.c.6.lib.14.Spieg.Connan.lib.7.c.6.n.7.

Missilia quæ in vulgus, à magiſtratibus, principibuſve, ludos edentibus,aut alias in publicum prodeuntib.iactantur.Briſſ.

Missio. Olim legatario non fiebat copia agendi vendicatione, pro re ſibi legata, niſi in poſſeſſionẽ mitteretur.gl.in l.1.in ver. miſſionis.C.commu.de leg.fideicomm.&c. Hæc verò in rem poſſeſſio ab Imperatore tollitur.eo.tit.C.in tit.Communia de legatis,& fideicommiſſis:& de in rem miſſione tollenda. ſtatuens vt qualitercunque aliquid legetur, dentur legatario actiones,ſcilicet actio in rem,& in perſonam, & hypothecaria in aliis rebus defuncti.Itaque,miſſio eo in loco,i.conſtitutio.

Missio , quæ militibus datur,qua ſacramento ſoluuntur,& ab exercitu dimittuntur ; quod interdum fit honeſte, interdum (inhoneſte.

Missio etiam gladiatoribus dari dicebatur.Briſſ.

Missio in poſſeſſionem bonorum fit triplicem ob cauſam , vel rei ſeruandæ cauſa , vel legatorum conſeruandorum gratia, vel ventris nomine. l.1. ff.ex quib. cauſ. in poſſeſſ.eat. Gœdd. ad l.10.num.4.ff.de verb.ſignif.

Missionvm militarium tria ſunt genera.Eſt honeſta miſſio,quę emeritis ſtipẽdiis,legitimoq; militiæ tempore expleto datur. l.5. C.de teſt.milit.l.7. C.de fide inſtrum. Quam Quintil.declama.13.& Liuius multis locis iuſtam appellant.Eſt cauſaria, quæ ante tempus iuſta aliqua de cauſa & honeſta datur:veluti ob valetudinem,Apul.lib.4.de Aſino aur. Rebar enim me iam debilem prorſus, & exanimatũ mereri cauſariam miſſionem. Vnde cauſarios milites,quib. morbus cauſa erat ne militarẽt,Liuius vocat. Tertia eſt ignominioſa miſſio cum quis propter delictũ ſacramento ſoluitur. Et is qui ignominia miſſus eſt,neq; Romæ neque in ſacro comitatu agere poteſt:& ſi ſine ignominiæ mentione iuſſus eſt, nihilominus ignominia miſſus intelligitur,text.expreſſus in l.milites agrum,3.§.miſſionum,3.ff.de re milit.adde l.2 §.ignominię.ff.de his qui not. infam.l.4.ff.de milit.teſt.l.4.& l.27.ff.de inoff.teſtam.l.10.in pr.& §.qui autem,ff.de excuſ.tut l.vlt.ff.de furib.balnear.Briſ.

Missio ignominioſa toties eſt, quoties qui mittit addidit nominatim,ignominiæ cauſa ſe mittere. Eſt & quartum genus, id eſt , ſpecies miſſionis ſi quis euitandorum munerum cauſa militiam ſubiiſſet, l.2. § ignominiæ , ff.de his qui not.infam. Aliis verbis hæ ſpecies definiuntur in l.milites agrum. §. miſſionum,ff.de re militar. Vbi Martian.ait: Miſſionum generales cauſæ ſunt tres:honeſta, quæ tempore militiæ impleto datur. Cauſaria , cum quis vitio animi vel corporis minus idoneus renunciatur : Ignominioſa cauſa eſt, cum quis propter delictum ſacramento militiæ ſoluitur. Jo.Bello.Etymo.adde Ræuardum.l.in toto iure.ff.de reg.iur.

Missos pro vocatis in l.vlt.ff.de muner.Accurſ.intellexit,cum, Budæo teſte,ſignificet tranſmiſſos & præteritos.Spieg.Prat.

Mistim. Vlp.l.ſi mulieri,ff.de vſufruct.adcreſcen. Quid ſi,ait, miſtim fuerint liberi & extranei hæredes.Spieg.

Μίσθωμα ſumitur pro eo quod datur ſuffragii & locationis cauſa, ait Goth.ad Nou.120.c.11.

Μισθωτὸς, qui aliquid conductum habet. Modeſtin.in l.49.ff.locat. οἱ ἐπίτροποι γενόμενοι μισθωταὶ καίσαρος γενέσθαι κωλύονται : id eſt, Curatores creati prohibentur aliquid à Cæſare conductum habere. Et paulo poſt , εἰσὶ κεκωλυμένοι μισθώσασθαι καὶ τὰ τοῦ ταμείου χωρία. Sunt prohibiti fiſci poſſeſſiones conducere. Hoto.

Mitræ inter ornamenta muliebria enumerantur ab Vlp. in l. arg.§.muliebri. ff.de aur.& arg.leg.ſed magis capitis tegendi quam ornandi cauſa comparantur,ſecundum Vlp.in l.veſtis. §.muliebria.eod.tit. Mitræ, ait Gothof.in iam d.§.muliebria. veſti annumerantur , ſi capitis tegendi cauſa eis mulieres vtuntur:ſin venuſtatis,ornamentis. Hæ apud Mæonios primũ in vſu fuerunt:deinde Ægyptiis,Syriis,Phrygiis,& Lydiis. erat autem pileus incuruus,quo etiam hodie Dux Venetorum vtitur. Quamuis & pro muliebri corona, ad ornatum capitis adoleſcentularum accipiatur,& ideo D.Hieron. inquit : Auferet dominus ornamentum calciamentorum, & lunulas, & torques, & monilia , & armillas, & mitras. Noſtra quoque tempeſtate videmus Pontifices cum rebus diuinis præſunt, mitris vti. Papin. tamen Perſarum more mitram pro ſole poſuit, Thebaid.1.dum inquit:

Indignata ſequi torquentem cornua mitram. Corta.

Mitram intelligens ſolem quaſi rerum omnium parentem. Hinc Mitriaca ſacra quorum prolixe meminit Origenes in Celſum Cynicum : & Lampridius nec non Eunapius in vita Maximi philoſophi : Eorum vero non apud Perſas modo,ſed & apud multas gentes ſacroſancta fuit religio. Schard. Huic adde Tiraquellum in 3.l.connub.gl.1.part.3.num.27.

Mittendarii vocabantur Palatini milites , quod plerumque in prouincias mitterentur. Connan.libro 4.cap.15.num.4.l.3. l.7.l.8.C.de palatin.ſacr.largit.lib.12. Caſſiodor lib.11.varior.

Mittere ex primo decreto in poſſeſſionem Prætor dicitur, quum quempiam in poſſeſſionẽ ducit rei cuſtodiendæ cauſa. Vbi autem iuſſerit ex ſecundo decreto poſſidere,iam ſunt veri poſſeſſores appellandi.Zaſius noſter ſingulariter docuit,Non tantum cum ius noſtrum miſſos in poſſeſſionem ſimpliciter nominat,eos intelligi,qui ex primo decreto miſſi ſunt, vt fuit communis doctorum ſententia:ſed & hos,qui ſecundum decretum obtinuerunt, in poſſeſſionem ſimpliciter eſſe miſſos, dici debere. Atque ita hæc verba, Mitti in poſſeſſionem,pro ſubiecta materia ad vtrunque decretum referre poſſe.Spieg.

Mittere in conſilium, eſt dimittere iudices ad ſententiam dicendam,id eſt,cogere eos,inter ſe vota conferre , Salomonio exponente. Idem ſcribit,hoc in ſacro apoſtolico conſiſtorio (vulgus iudicium Rotæ vocat) etiamnum obſeruari. Decanus enim(vt ait)auditis omnibus cauſæ argumentis,collegas cogit ire in conſilium ad ſententias conferendas. Cætera apud eum vide in l.mandata iuriſdictione.ff.de offic.eius cui mandat.Bud.in l.2.de origine iur. dicit : Mittere in conſilium,eſſe perinde ac ſi Græce dixeris ἐπιτρέψαι τὴν ψῆφον. hoc eſt , cenſendi poteſtatem facere , & calculum proponere , calculum porrigere & iudicandi facultatem permittere: vulgo *zu Recht ſprechen,Vrtheyl geben.*Spieg.

Mittere in poſſeſſionem,Prætor dicitur,cum ſeruandi crediti cauſa,vel dotis legatorumve nomine, damnive infecti cauſa rerum cuſtodiam alicui mandat, non vt poſſideat, ſed vt in poſſeſſione ſit,l.1. ff.quib.ex cauſ.in poſſeſſ.l.3 §.vlt.l.10.ff.de acquirend.hæred.l.26.& 27.ff.de iud.l.1 ff.de fund.dotal.verbi gratia : contendiſti mecum fundum Caſtellanum eſſe tuum:& probaſti. Judex per executorem mittit te in poſſeſſionem, i.facit te poſſeſſorem. Item, volui agere cum Titio, qui citatus noluit venire ad iudicium : Judex me mittere debet in poſſeſſionem fundi,quem petebam, non vt poſſideam, ſed vt cuſtodiam rem : & maneam in fundo, vt ipſe Titius tandem tædio affectus veniat , & litem ſuſcipiat, donec probauero illam rem eſſe meam. Vide gl.fi.in c.contingit de do.& contu. quod operatur miſſio in poſſeſſionem in actione reali & perſonali ex primo & ſecundo decreto. Et nota quod Prætor miſſionem in poſſeſſionem ex ſecundo decreto ſibi ſpecialiter reſeruauit , & ſic legatis aut ſubdelegatis non eſt conceſſum dare vel confirmare miſſionem in poſſeſſionem, vt no.in gl.fi.c.quod tranſlationem.de off.deleg. De hac materia vide in cap.quoniam frequenter.vt lit.non conteſt.circa medium. vel poſt.& glo.in c.contingit.prædlleg.Old.Prat.

Mittere in poſſeſſionem nomine ventris eſt mittere in poſſeſſionẽ nomine eius qui eſt in ventre, vt cũ mulier prægnans mittitur in poſſeſſionem nomine filii vel filiæ hæredis , quem

vel quã habet in vtero ex marito præmortuo. Et nota: Ad hoc quod iudex actorẽ mittat in poſſeſſionem, vel bona vendat, vel cum ſoluat, requiruntur quatuor neceſſaria. Primo, quòd citet reum abſentẽ trina citatione, vel vna perẽptoria ad domum. Si non reperitur, citentur amici vel affines generali interdicto. Et ſi non cõparet aliquis procurator vel defenſor, ex primo decreto, ſeu mãdato, mittitur actor in poſſeſſionẽ cauſa rei ſeruandæ, quæ miſſio nõ tribuit ius, ſed ſolũ detentionem, vt reus tædio affectus veniat reſpõſurus. Quare dicitur poſſeſſio tædialis ex primo decreto. Secundo requiritur congruum tempus inter primam & ſecundam miſſionem, quod eſt arbitrarium, poſtquã in iure nõ inuenitur determinatum, vel annale &c. Tertio, quod abſens malitioſe noluit cõparare, & animo frandandi creditores. Secus ſi malitioſe tantũ, videlicet propter maleficium aliquod, non tamen animo fraudandi. Quarto, quod conſtet de debito legitime per veras & plures probationes. nec ſufficit iuramentũ calumniæ, cum agitur de magno præiudicio rei abſentis, quibus omnibus habitis, mittitur actor in poſſeſſionẽ vere ex ſecundo decreto. Et ſic miſſus in poſſeſſionẽ, habebit omne ius dominii, vel quaſi, quod habuit reus, imo reus poſtea non eſt audiendus, niſi non fuiſſet per contumaciam abſens, vt in cap. conſultationib. de offic. deleg. cuius eſt hæc materia. & ibi glo. bona. Old. Prat.

Mittere plenam opinionem, pro eo quod vulgo dicitur, totalem facere informationem. apud Vlp. in l. inter pœnas. de interdict. & relegat. Spieg.

Mitti in poſſeſſionem dicũtur à Magiſtratibus, quib. cuſtodia rerum & obſeruatio, vel crediti ſeruandi cauſa, vel dotis, vel ventris, legatorumve nomine, aut damni infecti cauſa cõceditur: non vt poſſideant, ſed vt in poſſeſſione ſint, tædioq; perpetuæ cuſtodiæ vel cautionem, vel quod ſibi debetur extorqueant & exprimant. l. 3. §. vlt. & 10. ff. de adq. hęred. l. 1. ff. quib. ex cauſ. in poſſ. l. 2. ff. de feriis. l. 9. ff. de rei vindic. l. 26. & l. 27. ff. de iud. Liuius lib. 49. In bona deinde L. Scipionis poſſeſſum publiee Quęſtores Prætor miſit. Qui vero mittuntur in poſſeſſionẽ, ire in bona, & ire in poſſeſſionẽ dicũtur, vt alias dixi. Miſſum damni infecti in l. 7. §. plane. ff. commun. diuid. interpretare ex cauſa damni infecti in poſſeſſionem miſſum. Briſſ.

Mitti ad iudicem. l. 8. & l. 9. ff. de liber. cau. l. vlt. ff. de quib. reb. ad eund. iud. eat. l. 2. ff. de iudic. Mitti ad arbitrum. l. 1. §. cum dicitur. ff. ſi quis plus quam per l. Falcid. Ire ad iudicem etiam non in ea rubr. duntaxat, ſed & in l. 5. C. arbit. tut. & l. 3. ff. iudic. ſol. Sed & mitti ad actionẽ dixit Gaius in leg. 26. ff. de ædilit. edict. & remitti ad interdictum Vlp. in l. 1. §. ſed ſi inter. ff. vti poſſid. l. 2. in fi. ff. teſtam. quemad. aper. Et per interdictum ad ius ordinarium remitti in l. 1. §. 1. ff. ſi muli. vent. nom. Briſſ.

Mixtæ actiones, quæ tam in rem ſunt, quam in perſonam: quales ſunt familiæ erciſcundæ, communi diuidundo, finium regundorum. §. quędam. Inſt. de action. l. 1. ff. finium regund. l. 37. in fi. ff. de obligat. & actio. Item hæreditatis petitio. l. 7. C. de pet hæred. Briſſ.

Mixtæ etiam actiones appellantur, quæ partim rem, partim pœnam perſequuntur. §. ſequens & §. rei perſequendæ, & §. ex maleficiis. Inſtit. de actionib. Briſſ.

Mixta interdicta appellantur, quæ & prohibitoria ſunt & exhibitoria. l. 1. §. interdictorum, ff. de interdict. Briſſ.

Mixtum ſub ſimplici non comprehenditur, gloſſ. eſt quæ ad hoc ſemper allegatur, in §. omnium. Inſtit. de action. & propterea Bald. eleganter conſ. 141. præmiſſis verbis col. vlt. lib. 1. dicebat, quod ſi ſunt duæ cauſæ ſimul complicatæ, quarum vna appoſitionem reſpuit, alia autem admittit: & ſententia ſuper vtraq; ſimul feratur, poterit ab vtraque ſimul appellari, maxime ex cauſis expreſſis in iure, & eſt memoria dignum: & vidi pluries diſputari in hoc. & conueniunt quæ late tradit Iaſ. conſ. 74. in caſu præſenti. lib. 3. vbi conſuluit, an in tranſactione ſub ſimplici comprehendatur mixtum. & dicit etiam Baldus in præallegato conſilio in 1. col. quod eadem ratione in cauſa mixti poſſeſſorii poterit appellari. quod nota ad l. vnic. C. ſi de momen. poſſeſſ. fuer. appel. Cotta.

Mixtum imperium, eſt, cui etiã iuriſdictio ineſt, quod in danda bonor. poſſeſſ. conſiſtit, & in iudicis dãda licentia. l. imperium, 3. ff. Alc. in Parerg. lib. 2. c. 8. Zaſius, doct. & Bart. ſuam diſtinctionem reliquens, per tres gradus mixtum imperium diſtinguit. Magnum, quod in officio nobili conſiſtit: plenam tamen cauſæ cognitionẽ exigens, realemque, vel perſonalem coercionem. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de Off Proconſ. Mediocre, quod abſque reali coercione, plenam cauſæ cognitionem exigit. Paruum, in iis conſiſtit, quæ officio iudicis, itidem nobili, cum ſummaria aliquando cognitione explicantur. Exempla pete ex lectione eius perquam luculenta, in l. cui iuriſdictio data eſt. ff. de iuriſdict. Spieg.

Mixtura in l. 82. ff. de condit. & dem. l. 30. ff. de vſucap. Briſſ.

M N.

Mna Græci. Latini Minam vocant. Hæc varia admodum eſt, vt late explicat doctiſſ. vir Georgius Agric. Apud Græcos idem eſt, quod libra, & pondo apud Romanos: hæc centum drachmas continebat, hoc eſt, centum denarios Romanos ſeu quadringentos ſeſtertios. Mina igitur decem aureos coronatos valuit, & drachma tres ſolidos Turoneos, & ſemiſſem, quanti ſcilicet denarius Romanus æſtimatur à doctis, qui de hac re ſcripſerunt, hoc eſt, quaterni nummi. Ex Bud. Spieg.

Mnaea, ſeruitus quæ ſit indicat Rhodigin. lib. 13. c. 49.

Μνηστὴρ, ſponſus, qui matrimonio vinctus eſt, l. 1. ff. de excuſ. artif. Prat.

M O.

Mobiles res proprie ac præcipue appellãtur, quæ anima carent, vt vaſa, veſtes, & alia id genus: Mouẽtes vero, quæ per ſe mouentur, nimirum animalia, ſerui, quadrupedes, pecudes: & ita hæc duo ſeparantur, l. 1. ff. de ædil. edict. l. pen. C. de iure dot. l. vn. §. cum autem. C. de rei vxo. act. l. 2. & 3. C. de quadrien. pręſcrip. l. 37. C. de epiſ. & cle. l. 13. C. de ſeruit. l. 4. C. fam. erc. Briſſ.

Mobiles ſunt quæ ſupellectilis, quæ inſtrumenti penuſve nomine continentur, vt veſtis, lectus, menſa, &c. Mouentes ſe animalia ſunt omnia quæ poſſidemus. Immobiles quæ ſolo hærent, vt domus, fundus, &c. Connan. lib. 3. c. 2. num. 11.

Mobilia, licet paſſiuam ſignificationem reſpiciant, ſicut mouentia actiuam, tamen pro eodem accipiuntur, niſi aliter de mente conſtet. l. mouentium. de verb. ſign. Celſus in. l. ſi chorus. de leg. 3. ait his verbis, Quæ ibi mobilia mea erunt, do, lego, numos ibi repoſitos vt mutui darentur, non eſſe legatos. At Proculus ait eos, quos præſidii cauſa repoſitos haberet, legato contineri: & ſæpe audiuiſſe ruſticos ſenes ita dicentes, pecuniam ſine peculio fragilem eſſe: peculium appellantes, quod præſidii cauſa ſeponeretur.

Mobilium nomine annui reditus breui tẽpore duraturi veniunt. Contra, qui perpetuo debentur, immobilib. æquiparantur. Quod Alciatus ita intelligendũ putat: Vt ſi dies ceſſit, incipiantque iam deberi, mobilibus æquiparentur. Nam cum actio inde competat, videtur res ipſa haberi: alioquin immobilium potius ſimilitudinẽ in eis approbat. Idem animaduertendum monuit, quod ex ſententia Pauli, l. ſi chorus, de lega. 3. mobilib. legatis, aurum vel argentum non debetur, niſi de his quoque manifeſte ſenſiſſe teſtatorem, poſſit oſtendi. Old.

Mobilis homo, Conſtanti opponitur. Inde mobili animo eſſe, pro leui & inconſtanti accipimus. Cuiuſmodi ſolet eſſe vulgi. Proinde recte vocantur à nobis, meliore loco nati, *Die veſten*, ceu à vulgi leuitate alieni. Spieg.

Mobilium appellatione etiam animalia veniunt. leg. 1. ff. de rei vind. l. 3. §. Nerua. l. 30. §. item quod mobile. ff. de acquir. poſſ. Mouentium quoque idem quod mobilium appellatione ſignificatur, ſi non appareat teſtatorem animalia duntaxat, quę per ſeipſa mouentur, mouentia vocitaſſe. l. 93. ff. de verb. ſign. l. 15. §. in venditione. ff. de re iud. l. 22. §. vlt. ff. de vſufruct. leg. l. vlt. ff. de requirend. vel abſentibus. l. 2. §. certe. ff. de furt. Denique coniunguntur in l. 7. C. de bonis matern. Briſſ.

Mobilium appellatione continentur etiam nummi, aurum, argentum. Gœdd. de verb. ſign. ad l. 93. num. 4.

Moderamen inculpatæ tutelæ, l. 1. C. vnde vi, vt vulgo dicitur, tunc fieri intelligitur, quando aliter ſe quis defendere, aut periculum rerum ſuarum effugere non poteſt. Quæ defenſio vſque adeo permiſſa eſt, vt is qui vim inferre non veretur, etiam impune occidi poterit, ſi nulla alia ratione fugæ ſit locus. Spieg. Prat.

Moderamen ſuæ voluntatis, id eſt, teſtamentum in l. 8. C. qui teſtam. fac. poſſ.

Moderata caſtigatio, hoc eſt, correctio, emendatio, extra ſæuitiam, conceſſa eſt patrifamilias. l. reſpiciendum. §. furta. ff. de pœnis. Docenti leuis caſtigatio permittitur. l. ſed & ſi quemcunque, in fin. & l. ſeq. ff. ad leg. Aquil. Adde l. 3. Cod. de patr. poteſt. l. cum oportet. §. non autem. C. de bon. quæ liber. l. 1. C de emendat. propinq. Spieg. Prat.

Moderatam æſtimationem facere, apud Vlpian. in princ. l. ex damni. ff. de damn. infect.

Moderata tutela, qui vim auertit moderata tutela, non admittit iniuriam; quoniam vim vi repellere iure licet. vulgat. l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. & l. ſciendum. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. Spieg.

Moderationem, temperantiam, modeſtiam Græci; vt lego alicubi obſeruatum, vnius verbi enunciatione comprehẽdunt, quæ eſt σωφροσύνη. Hac voce libentius vtuntur, vt video, recentiores noſtri interpretes, pro ea, quam veteres vſurparunt, limitatione, à qua nec Zaſius noſter abſtinuit: vt pleraque alia prorſus barbara, tantum vſui tribuens, retinuit. Spieg.

Moderationis eſt, temperare modos in factis, & dictis, & cæteris talibus, quæ agendi officio vtuntur. arg. l. fin. §. 1. ff. de bonis damnat. vt ab Alberico citatur. Spieg.

Moderator, modo rector, modo gubernator, modo arbiter apud Impp. in Conſtitutionibus accipitur. Spieg.

Moderatores in Codice prouinciarum rectores vocantur. quos Græci ἁρμοσταὶ vocant. Tribuit autem ſpecialiter hoc nomen Juſtinianus præſidibus prouinciarum Helenoponti & Arabiæ Nou. Conſt. 28. & 102. Briſſ.

MODERATVM ſpacium à iudice ſtatuendum. l. de die ponenda. ff. qui ſatiſd. cog. Spieg.

MODERATVR actio in l. 15. in fi. ff. de neg. geſt. pro modus actioni præſcribitur. Briſſ. in parerg.

MODERNVS, reproba vox eſt. At idonee in eadē ſignificatione Neotericus, Nouellus; Hodiernus, noſtri temporis, vel tempeſtatis Pontifex, Cæſar, Præſul, &c. dicitur. Iuſulanus.

MODESTIAM omnium eſſe: clementiam ad eos potiſſimum, qui cæteris poteſtate præſtant, pertinere, Alber. rectè monuit, citans l. in ipſius. C. famil. erciſcun. Eſt autem modeſtia, virtus docens omnibus in rebus temperamentum modumque ſeruare. Vide Camertem in Tab. Cebet. Spieg.

MODIALE vas dicimus, quod modii habet menſuram. Eſt autem modius aridorum maxima menſura, duos ſemodios, id eſt, ſedecim ſextarios continens: quod ipſius ſemodii vox ſatis indicat. Dictus enim eſt ſemodius, à ſemis, & modius, quaſi ſemimodius, eliſa ſyllaba vna: quod etiam in ſemuncia fieri videmus, ex Georg. Agricola. Obſeruatum & neutro genere dici modium. Spieg.

MODIATIO in l. ſuper naufragiorum. 11. C. de naufrag. & apud Caſſiod. li. 4. Variarum. Cuiacius modium frumenti interpretatur. Ant. Auguſt. l. 2. emend. cap. vltim. frumenti penſitationem interpretatur. quod Ia. Cuia. in d. leg. ſuper. reprehendit. Cuiacii interpretationem probat Simon Schard. in adnotat. ad leges Nauales. Prat.

MODI quibus ius vtitur ad hunc vel illum effectum producendum, accurate diſtinguendi ſunt, tametſi ius ſit idem. Vult. in Comm. Inſt. l. 3. t. 14. in pr. n. 13.

MODI acquirendi aut ſunt iuris gentium aut iuris ciuilis. §. ſingulorum. Inſtit. de rer. diuiſ. §. fin. inſt. de vſu & habitat. Iuriſgentium modi quatuor ſunt: occupatio, acceſſio, ſpecificatio, traditio. Occupatio complectitur ſub ſe venationē, inuentionē, captionem ex hoſtib. l. 3. l. naturalem. ff. de acquir. rer. dom §. feræ. §. item lapilli. §. item ea quæ. §. hoc amplius. §. theſauros. Inſt. de rer. diuiſ. Nec ad rem facit, theſaurum in proprio loco pro toto quidem, in alieno autem fortuito inuētum, pro parte ſaltem fieri inuentoris. Nam id quod ſuum in eo facit, nihilominus inuentionis atq; ita occupationis iure acquirit. d. §. theſauros. l. nunquam. §. theſaur. de acq. rer. dom. Acceſſio varia eſt, aut enim principalis eſt, aut minus principalis: & rurſus cōtinua aut diſiuncta: cōprehendit enim ſub ſe alluuionem, ædificationem, fructuum perceptionem (cum rem ſequantur, l. fructus. l. præterea. ff. de rei vindic.) plantationem, natiuitatem cum partus ventrem ſequatur. l. cum legitimæ, l. lex naturæ. de ſtatu homin. d. l. præterea. l. doce. C. de rei vend. & fœtus in pecudū fructu habeatur. l. in pecudum. ff. de vſur. ſcripturā, & ſi quæ ſunt alia. §. item ea quæ ex animalib. §. præterea, §. inſula. §. ſeq. §. ſi tamen alienam. §. cum in ſuo. §. ſi Titius. §. literæ. §. ſi quis à non Inſt. de rer. diuiſ. Specificatio alia propria eſt, alia impropria. propria, quoties noua exiſtit ſpecies, per formæ ſc. mutationem. §. cum ex aliena. Inſt. eod. Impropria ſi noua quidem ſpecies non efficiatur, attamen con fuſione rerum quæ ſeparari à ſuis corporibus non poſſunt, inſtar ſpeciei quid factum ſit. §. ſi duorum. Inſt. eod. Sed de hac vide Cœdd. in l. 13. §. 1. l. 14. ff. de verb. ſign. Traditio, ſi fiat animo alienandi. §. per traditionem. §. venditæ. Inſt. de rer. diuiſ. l. nunquam nuda. ff. de acq. rer. dom l. traditionib. C. de pact. l. qua ratione. §. hæ quoque. ff. de acquir. rer. dom. l. quod meo. §. ſi venditorem. l. quotundam. ff. de acqu. poſſeſſ. Iuris ciuilis modi alii ſunt vniuerſales, alii particulares: Particulares ſunt, vſucapio, donatio, ius accreſcendi, legatum, fideicōmiſſum d. §. fin. Inſtit. de vſu & habit. cum titulis ſeqq. Et certe de vſucapione nō eſt dubium, quin iuris ſit ciuilis, vtpote, quæ ex lege 12. tabular. deſcendat, & bono publico quam naturali æquitate, potius introducta. l. 1. ff. de vſucap. ſic ius accreſcendi à media iuriſprudentia: legata à lege 12. tab. & fideicōmiſſa moribus inuenta ſunt, l. ſæpe. 63. l. verbis. ff. de verb. ſign. §. 1. Inſt. de iur. codic. cum ſimilib. At de donatione acertime à pleriſque diſputatur. vide Cœd. ad l. 23. n. 4. de verb. ſig.

MODIATIO tritici menſuram ſignificat. l. cum non frumentum. C. de vſur. & l. emptionem, C. de rer. permut. & l. 11. C. de naufrag. & l. 1. C. de annon. & aliis multis locis, eadem forma qua ponderatio in l. ſi olei. C. loc. Caſſiod. lib. 4. Modiationem tritici quam ſub hac ſorte periiſſe probauerint, proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione eſſe reputari. Male autem quidam modiationem penſitationem eſſe frumenti, rurſus male hanc penſitationem eſſe quinquageſimam ex l. 9. C. de ſuſcept. hæc enim quinquageſima ἐπίμετρον eſt. Male etiam modiationem alii ad æſtimationem numerariam referunt in lege Rhodia: τὴν χιλιάδα τῶν μοδισμῶν χρυσίνων πεντήκοντα, quæ manifeſto nauem capacem modiorum mille æſtimat aureis L. Prat.

MODICA caſtigatio. vide l. ſed & ſi cuti ff. de vſufr. Spieg.

MODICA cauſa, id eſt quæ non excedit centum aureos. Gothof. in not. ad l. 2. C. ſi ex plurib. tutor.

MODICA coercitio, leuem caſtigationem ſignificat. l. vlt. ff. de off. eius cui mand. l. 12. ff. de iuriſd. l. 8. §. ſi in locum ff. de relig. cuiuſmodi eſſe cenſeo fuſtium admonitionem: flagellorum certe atrox animaduerſio caſtigatioque habetur. l. 24. §. vlt. ff. de vſufr. l. 15. §. ſi communem. ff. de iniur. l. 11. ff. de off. proc. conſ. Briſſ.

MODICA ſumma in iure, quandoq; duo aurei accipiuntur, l. idem. 10. ff. de Dolo. Quandoque quarta pars eius de quo agitur. l. ſi quis in ſuo. 1. ff. de Inoff. teſt. Quandoq; quod intra ſextam eſt. l. ſocietatē. §. arbitrorum. ff. Pro ſocio. Quandoque quod minus centum aureis eſt. Quandoque quod 10. libras non excedit. l. ſed & ſi. §. 1. de Iudic. Spieg. Adde Brechæum in l. hæc adiectio. in tit. de verb. & rer. ſignif. Prat.

MODICAM ſummam item accipimus, quam ex qualitate perſonarum ius dicentis religio conſtituit. Nam & pauperi viro maximum erit, quod locupleti & aſſiduo modicum. l. legitimos. ff. de Legit. tut. Vide Bar. in l. ſed & ſi ſuſceperit. §. 1. in fi. ff. de Iud. Spieg. Prat.

MODICE, non ſemper à pauco, ſed à modo quandoque deducitur: vt modeſtiam deſignet, quæ inter parum & nimium verſatur non paucitatem. Hinc modice facere, id eſt, cum modo, æquo, & pari. Vide Gellium lib. 12. c. 13.

MODICO honoris gratia poſſeſſori dato, vide Vlpian. l. item ſi §. item ſi forte. ff. de rei vend. Spieg.

MODICVM interuallum dicitur. l. 1. §. 1. ff. de verb. obli. quod non tantum eſt, vt ſtipulandi cogitationē adimere potuerit: adeo vt ſi non ita longum tēpus fuerit, aliud tamen agere inceperit, poſt interrogationem inutiliter poſtea reſpondeatur, quia non continuo actu perfecta eſt ſtipulatio. Conn. li. 6. c. 1. nu. 4.

MODICVM proprie dicimus, non cui aliquid ſit imminutum, ſed quod non excedat modum, modeſtumque, & temperatum. Spieg. (Spieg.

MODICVM tempus ex anno vtili habere l. interdum ff. de Minor.

MODICVM tempus quandoque 10. dierum. l. promiſſ. ſ. 21. §. 1. ff. de conſtit. pecu. quandoque 30. l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itin. act. pr. quandoque quatuor menſium. l. ſi debitori. ff. de iudic. quandoque trium, aut quinque dierum. l. & ſi plures ff. ſi quis cauti. quandoq; vnius diei, Goth. in not. ad Auth. qui rem. C. de ſacroſ. eccleſ. quandoque quinquennium. leg. 1. ff. de ſepar. quandoque duorum mēſium. l. ſancimus. C. de fideiuſ. quandoque trium. l. de operis. C. de oper. priuat. quandoque relinquitur arbitrio iudicis. l. ab. hoſtib. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quib. cauſ. maior. Prat.

MODICVM tempus. Vide ſcholium ſuper eiſdem verbis in §. ſi vxor. in l. ſi conſtante. ff. ſolut. matrim. & ỹ. Temp. modicum.

MODIOLOS inter præparatoria ad bibendum, enumerat Iureconſ. in l. Seiæ dulciſſimę. de aur. & arg. leg. apud quem tamen modiali mendoſe legitur. Sunt autem modioli, vaſcula quadrata, quibus cum tympanis ad hauriendas aquas ex puteo, ſiue fonte vtimur. Horum alius eſt erogatorius, alius acceptatorius: vt ſcribit Frontinus de aquæ ductibus, & meminit Vitruu. in 10 lib. de organis hauſtoriis loquēs: Cum autem altius, inquit, extollēdum erit, eadem ratio cōmunicabitur ſic, Rota fiet circum axē eadem magnitudine, vt ad latitudinem quam opus fuerit cōuenire poſſit. circum extremum latus rotæ figentur modioli quadrati, pice & cera ſolidati. cum rota à calcantib. verſabitur, modioli pleni ad ſummum elati, rurſus ad imum reuertentes, infundent in caſtellum ipſi per ſe quod extulerint. Forma huius rotæ etiam hodie videtur in monaſterio diui Petri Glaciati, Mediolani, & diui Benedicti, notiſſimo in agro Mantuano: à regina Mathilda conſtructo: & alibi in pluribus hortis, & per eam aqua per omnia cœnacula ſubminiſtratur & de hoc monaſterio intellexit gloſſator in l. ſed etſi ſuſceperit. §. 1. in gl. vlt. ff. de iud. quam pro ſingul. citat Fel. in c. cauſam quę col. 13. verſ. quib. adde extr. de reſcr. Cott.

MODIOLVS, interdum eſt vaſculum ad hauriendam aquam ex puteo, aut lacu, aut flumine, vt in l. dāni infecti. 2. ff. de damn. infect. Sunt. n. qui pro modulorum, inibi modiolorum legendum putant. Interdum vas potui paratum. non tamen poculum, vt inquit Scæuola in l. Seiæ. de aur. & arg. leg. Spieg.

MODIVS (ſecundum Gothof. ad Nou. 32. c. 1. continet ſextarios ſedecim) denominari videtur à modo: quod inter cætera non raro menſuram ſignificat. Inde moduli vocantur illæ particulæ, ad quas opus totum dimetiuntur architecti. Paulus in l. non ſolum, de Oper. nou. nun. Sed vt probari poſſit, quid poſtea ædificatū ſit, modulos ſumere debet is qui nunciat. Spieg.

MODVLI, menſuræ operis admetiendi cauſa paratæ, quibus ſolent vti architecti. Paul. in l. non ſolum. 8. §. pen. ff. de nou. oper. nunc. Sed vt probari poſſit, quid poſtea ædificatum ſit, modulos ſumere debet is, qui nuntiat Vide Vitruu. lib. 1. c. 2. l. 3. c. 2. & lib. 4. c. 3. Prat.

MODVLI aquarii, vt Budæus indicat, à Principibus impetrabantur, quibus priuatis licebat aquam publicam in priuata loca ducere è caſtellis aquæ ductuum: citatq; Vlpia. in l. damni infecti, 2. Vnde apparet, eum probare lectionem priorem, quam nec Holoander mutauit. Spieg. Sic Frontinus lib. 1. de aquæduct. Aquarum moduli aut ad digitorum, aut ad vnciarum menſuram inſtituti ſunt.

Modo meo,id eſt,vt volo,Donat.

Modvm mutare ff.de tranſact.l.cum hi.§.penult.

Modvs, proprie rationem ſignificat, id eſt, menſuram, ſiue formam. Ratio vero iubet,ne quid nimis,ſed omnia cum moderamine fiat.Proinde modus qui finem exceſſit, vt conſiſtat,ad modum reducendus eſt.per l.placuit.ff.de vſur.& not.ibi. Sic intellige modum legati: modum vſurarum. modum manumittendi,l.demonſtrario.§.fi.ff.de condi.& demonſt.l.1.& 2. C.de iis quæ ſub mo.l.placuit.ff.de vſur. & §.cum ergo. Inſtit. quib.ex cauſ.manum.non lic.Prat.

Modvs menſuram & ſpacium agri ſignificat tit. ſi menſor falſ. mod.dix.l.40.ff.de contrah.empt.l.4.§.vltim.de actio.empt.l. 64.ff. de euiction. & alias ſæpe. Proprie autem agri modum renunciare menſores dicuntur.leg.1.l.3.l.8.ff. ſi menſor.falſ. mod.Hygen.lib.2.de limitib.agr.Longitudinem autem,quotiens egeriā,ego ita renūciabā,Iugera tot, vel verſus tot. Briſſ.

Modvs in rub. C. de his qui ſub modo legata. eſt finis propter quem legatur: vel eſt cauſa legandi collata in futurum, Gothofr.in d.rubr.

Modvs apud Latinos authores varie accipitur, ſed(præter vulgares eius ſignificationes cum de eo agitur in tractatu conditionum, ſignificat moderationem quandam rei de qua agitur adiectam: vt qui rem illam conſecutus fuerit, aliquid vel faciat vel det.Ac interdum quidem etiam conditio appellatur,à vera tamen conditione multum differt. Nam neque obligationem differt ſuſpenditue, neque impedit diem cedere. Balduin.tit.de legatis.

Modvs legatis conſtitutus dicitur lege Falcidia:quæ ita cuique libere legare permiſit,dum ne minus quarta parte hæreditatis apud hæredem remaneret.l.1.in pr.§.interdum.& l. 81.in fi.ff. ad leg.Falcid.& l.36.§.1.ff.de ſtatulib.l.24.ff. de dolo. Atque ita accipio quod eſt à Tacito lib.1.ſcriptum,Legata non vltra ciuilem modum reliquit. Non abſimiliter retentionis modum interpretandum exiſtimo in l.16. C.fam. erciſc. Sic & modum vſurarum crebro in libris noſtris legimus.Briſſ.

Modvs prędiorū in l.12.vbi Goth. C.de ſeruit.& aq.i.quantitas.

Modvs olei & aquæ dicitur l.32.ff.de act.empt.l.1.§.illud tamē. ff.de aqu.cottid.Modus etiam legem pręſcriptam vſui & qualitatem ſignificat in l.4.§.1.ff.de ſeruitutib. vbi Modus adiici dicitur ſeruitutib.cū definitur, quo genere vehiculi perquam partem fundi eatur, agatur, qua hora, quibus temporib.qua parte aqua ducatur.l.13.§.1.de ſeruit.ruſtic.l.11.ff.quemad.ſeruit.amit.Et ita apud Iuſtin.in §.finitur.Inſtit.de vſufr.non vtendo per modum, intellige non vtendo ſecundum modum legemque dictam in conſtitutione vſusfructus.Briſſ.

Modvs pro fine. Hinc ad modum exilii, pro ad finem dixit Papin.l.cui neceſſitas.ff.de liber.cauſ.Prat.

Modvm ſcenatilem,Varro in modio,pro verſu ſcenico, vt Iambico, quo in Comœdiis & Scena Poetæ vti ſolent, poſuit, prout annotat Torneb.lib.12.aduerſ.cap.16.

Modvs, per particulam,vt, Conditio, per ſi. Cauſa,per quid, vel quoniam.Vide Bart.in l.quibus diebus.§. fi.ff.de condi.& demon.Alber.in rubr.C.de his quæ ſub.modo.

Modvs inſtitutionib. legatis, donationib. adiici dicitur, cum ſub ea cauſa quid datur relinquiturve, vt aliquid fiat, titul.de donat.quæ ſub modo.C.l.29.ff.de lega.1.vbi à conditione ſeparatur, vt & in tit.de condi.demon.& modo. Modus tamen, vt tradit Cuiac.14.obſ.24.conditioni reſpondet:& eſt modus quaſi conditio.l.1. C.d.t.de donat.quæ ſub modo: vocaturq; modus ſępe conditio,l.Titio centum.§.1. & l.libertis de condi.& dem.l.2.§.vlt.l.3.de don.l.liberto.§.Lucius.de ann.legat. l.Mæuia de manu.teſta.l.8.pen.de cond.inſt.

Moeniana Alciatus quorumdam obſcuriorum Grammaticorum ſententiam contra Accurſium ſecutus, à Mœnio iuuene homine prodigo & luxurioſo nomen accepiſſe ſcribit, qui cum omnia ſua bona abliguriſſet domū tandē in foro vendidit,ſed vnā columnā excepit ex qua proiecit tigna, quo amplius podium efficeret, vnde gladiatorios ludos conſpiceret. Iſid.li.15.Etym.c.3.Mœniana,inquit, dicta ſunt quod maneamus.Mænianus collega Craſſi in foro proiecit materias, vt eſſent loca in quib. ſpectantes inſiſterent, quæ ex nomine eius mæniana appellata eſt. Hæc & ſolaria, quia patent ſoli: poſt hęc alia lapide,alii materia ædificare porticib.mæniana & foribus & domibus adiecerūt. Hanc etiam notationem confirmat Feſtus Pompeius, qui teſtatur à Mænio cenſore appellata eſſe. An hic Mænius poſtea bonorum ſuorum decoctor extiterit,an vero ſit ex eius,de quo Horat.lib.1.epiſt.familia: nōdum ſatis conſtat.Mæniana igitur ſunt proiecta, quæ ſpectandi cauſa facta ſunt. &, vt Iſidorus inquit, loca columnis ædificiiſque proiecta,in quibus ſpectantes inſiſterent, quoq; ampliarentur ſuperiora ſpectacula,vt Pompeius dicebat. Vulgo etiam Podioli & lobiæ vocantur, hoc eſt loci ad ſpectandum apri.Franciſcus Marius Grapal.de partibus ædium lib.1. cap.1. vnde Iuuenalis: Omnibus ad podium ſpectantibus. Et Sueton.ſpectabant omnes è mænianis. Fiunt igitur mœniana ex tra domus parietem vel columnam, inſtar pulpiti, mutilis è marmore ſuppoſitis, facit l. ſi quando. 17. ff. ſi ſeruit. vindic. D.Gœddæus ad l.malum.242.§.1.n.2.de verb.ſignif.

Mola aſinaria,ſupplicii genus peculiare Palæſtinis, vt indicat Hieronymus, quod ob enormia crimina ſolet exigi, vt apud nos rotæ ſupplicium.Seruator noſter apud Lucam c.decimoſeptimo,ex atrocitate pœnæ craſſo populo demonſtrat culpę magnitudinē,quum ait:Expedit ei, vt ſuſpēdatur mola aſinaria in collum eius.Spieg. Hilarius autē dicit Aſinariam poni pro grandi,quam ſcilicet ab aſinis aut aliis iumentis verſari oporteat:& non ſit parua quam truſatilē vocant, quæ manibus hominum trudi poſſit. Aliqui exponunt de inferiore mola, quæ quia ignaua manet,ſuperiore celerrime volāte, ὄνος aſinus vocatur,& plerunq; maior eſſe ſolet,ſiue quia plus atteritur,ſiue quia non eſt neceſſe eam eſſe tractabilem vt inferiorem, ſiue deniq; quia maiori ſumptu commutatur: Pomponius Sabinus: vſus molarum ad manum in Cappadocia inuentus, inde inuentus vſus earū ad vērum & ad equos, paulo ante Auguſtū molæ aquariæ aquis actæ, Romæ in Tyberi primū factæ.

Molæ multiplices ſunt puta manuariæ ſeu manuales, quæ manu verſantur. Truſatiles, iumentariæ, aſinariæ,& aquariæ. Iabolenus de fund.inſtr.l.dolia. Molas,inquit,manuarias ſupellectilis,iumentarias autem inſtrumēti eſſe Offilius ait. Molas aquarias,hoc eſt,aqua verſatiles, ante Iuſtiniani tēpora fuiſſe nondum legi.Is enim in tit.de Aquæduc. l. decernimus, molæ aquariæ meminit.Nebriſ. Quod molis caret,nō eſt molendinū.Bald.ait in c.1.§.ſi quid de cont. inter dom. & vaſ.de inueſt.Spieg.De molis vide Caton.cap.11.rei ruſticæ.

Molæ Oliuarię.l.21.ff.de inſtruct.vel inſtrument.& apud Paul. l.3.Sent.tit.6. quas & trapeta à Latinis dici Seru.in li.2. Geor. ſcribit. Cuius verbi fit mētio in l.21.§.illud nobis. ff.loc. Briſſ.

Molæ ſuperior pars catillus: inferior meta dicitur, l.18. §.idem conſultus.ff.de fund.inſtru.

Molendinarivs, non molitorem, ſed quod ad molendinum pertinet ſignificat. Paulus,aſinam molendinariam,& molam negat ea appellatione contineri.Spieg.

Moles dicuntur etiam ſtructuræ, quæ fiunt ad arcendum fluctus. Vlp.in l.1.de Impenſ.in re dot.fact. Inter neceſſarias impenſas eſſe,Labeo ait, moles in mare, vel flumen proiectas. l. 52.§.ante domum ff.de act.empt.Spieg.

Moles in mari proiiciuntur, ſecundum Vlpian.in l.1.§.vlt.ff.de impen. apud quem tamen aliqui codices fide digni metas, non moles legunt. Sed prior lectio magis placet, quia Liuius ab vrbe condit.lib. 2. refert, inſulæ in Tiberim ex frumenti aceruis factæ additas moles,manuque adiutum.Cotta.

Molem ſingulari numero dixit Vlpian. in l. 1. §. aduerſus. ff. ne quid in loco pub. Sueton. in Caligula. Et iactæ itaque moles profundo atque infeſto mari. Paterculus vol. poſter. de Lucullo. Quem ob iniectas moles mari & receptū ſuffoſſis montibus in terras mare.haud infacete Pompeius Xerxem togatū vocare conſueuerat. Seneca lib.5.Declamat. Maria proiectis molibus ſubmouentur.Idem lib.14.Epiſt. Quid lapideas moles in rotundum ac leue formatas, quibus porticus & capacia populorum tecta ſuſcipimus? Iaci autem dicuntur moles in mare, Acrone interprete in 3. Odar. Hora. quotiens excluditur aqua. Pilarum quoq; in mare iactarum fit mentio in l.30. §.vlt.ff.de acq.rer.do.& l.3 .ff.ne quid in loco publ. Sunt vero pilæ grandiora ſaxa aceruatim congeſta ad contignationem aliquam ſuſtinendam.Plin.lib.6. Epiſt. Saxis deinde pilæ adiiciuntur, quæ procedente tempore enatam inſulam imitentur. Dionyſ. Halycar.lib.3. Horatiam pilam γωνιαῖαν ςηλίδα interpretatur.Sic pilæ lapideæ apud Vitruu.lib.2.c.9.Briſſ.

Moles,ait Feſtus,pro magnitudine fere poni ſolet.

Molestam tunicam Seneca & Iuuenalis Satyra 8.dixere tunicam alimentis ignium & illitam & intextam. Brodæus Miſcell.lib.2.cap.9.

Molestari. modeſtinus: Ab Aurelio Sempronio fratre meo neminem moleſtari volo:hoc eſt, alicui grauem eſſe, ſeu exhibere alicui moleſtiam.vt Cic.ad Atticum dixit.Vide l.illud & not.ff.de tribut.Spieg.

Molestvs, qui alicui grauis eſt, nec ſinit eum quieſcere. in Auth.de fideiuſſ.in princip.Porro quæ moleſta ſunt,recte per pactum excipiuntur.l.ſi quis ſub hoc.ff.de contr.empt.Spieg.

Moletrina, à molendo, piſtrinum olim dicebatur, quo tempore tundebantur frumenta,non autem molebantur.Seruius enim nobilis grammaticus autor eſt, apud priſcos molarum vſum nō fuiſſe. Aquariarum autē molarum loca, quibus Itali in Pado, vt Bart.indicat, nos in Rheno, Danubioque, ac aliis noſtris, vt & Galli in ſuis fluminibus vtimur moletrinas appellari poſſe, Budæus ex Nonio colligit.Spieg.

Momentvm vltimum temporis expectandum, quo aliquid neceſſario vel fit, vel datur, & lex docet, & doctores exacte tradidere.Spieg.

Moliri,proprie eſſe volunt,quod cum difficultate conari,operari,vel facere,ſiue ingenio,ſiue corpore.Macer tamen in l.diuus.ff.de offic.præſid.pro perpetrare vſurpaſſe videtur. Item, moliri,eſt moles ad ædificium aliquod coaptare.Vlp.in l.1.de Nou.

Nou.oper.nunc. Qui forte in publico, vel in priuato quid molitur. Inde molitio, ipſe apparatus ædificandi. vt eod.tit. l.ſtipulatio. Molitio, inquit, non impeditur. Demoliri vero, diruere: & Demolitio, dirutio, oppoſita ſunt. Nebriſſ.

Molitor, qui aliquid ſtruit, conatur, & machinatur.

Molitores, rerum nouarum.

Molli brachio, & leui brachio. Cum tacite innuimus leui attingere articulo, vt Quintilianus ait, non diligentem operam præſtare, molli vel leui brachio, id facere dicimus.

Mollem animum, in fin. C. de compenſ. Imp. eleganter oppoſuit ſeuero & forti. Quamuis apud Cicer. mollis animus, pro facili & tractabili lib.2. Epiſt. ad Attic. in bonam partem legatur. Spieg.

Momenta pro horis & articulis temporum in l.3.§.minorem. ff. de minorib. l.6. ff. de vſucapio. l.23. ff. de acq. rer. dom. l.44. in pr. & §.1. ff. de adq. poſſ. l. pen. ff. de diuerſ. & temp. l.134. ff. de verb. ſign. l.3. in fin. ff. vt in poſſ. leg. l.3. §.1. ff. quod vi aut clam. l.63. in fi. ff. ad l. Falcid. Briſſ.

Momenta decem, punctum conficere, & quatuor puncta horam Accurſius putat, Latini tamen autores momentum ſimpliciter accipiunt pro breui tempore, ſicunt & punctum. Alcia. citat Horatium & Terentium. Cæterum minutis ſexaginta conſtare horam, receptum eſt. Boetius, vt ab Alciato citatur, lib. Geomet. vlt. puncto minus eſſe minutum. rurſus minuto momentum, autor. Spieg.

Momentaria poſſeſſio ſiue momenti beneficium eſt celeris reformatio & reſtitutio poſſeſſionis per vim vel alio modo ablatæ aut interpellatæ. Poſtulatur autem poſſeſſio momentaria per interdictum, vel actionem ex cauſa interdicti, ab eo qui poſſeſſione vi, dolo, aut metu aut iniquo iudicio ſpoliatus eſt. Et quia ea ſtatim ſine vlla cunctatione ſpoliato reſtituenda eſt, dilata Dominii quæſtione, ideo dicitur momentaria. Idque Iſidorus lib.5. Etym. his verbis rectiſſime notat. Momentum, inquit, dictum eſt à temporis breuitate, vt tam cito, quam ſtatim ſaluo negotio reformetur, nec in vllã partem produci debeat quod reperitur. Poteſt autem momenti beneficium per quamcunque perſonam poſtulari etiam per ſeruum. l. vlt. C. qui legit. perſ. in iud. hab. l.1. C. ſi per vim vel alio modo. l.4. C. Th. vnde vi: & poſtulatur ab eius loci iudice in quo ſtatus poſſeſſionis perturbatus eſt l. 1. C. vbi de poſſ. agi opor. Eſt vero vſque adeo celeris hæc reformatio (ſic enim appellatur in l. Si coloni. C. de agricol. & cenſit.) vt nec eam appellatio retardare poſſit. l.1. C. Si de momen. poſſeſſ. appell. fuer. Symmachus li.1. Epiſt. in cauſis (inquit) quibus momenti reformatio poſtulatur, appellationes recipi non oportet. Meminit & Caſſiod. li.4. epiſt. ad Antonium plura. Cuiac. li.1. obſeru. c.20. quem vide.

Momentarius vſusfructus, l. vlt. §. vlt. ff. de bon. quę lib.

Momentariam vitam, pro breui: & momentarium maritum, in eundem ſenſum Apuleius dixit. Sic momentarium venenũ intelligendum, quod ſtatim interficeret: & momentariam ſalutem, quantulamcunque. Ex quarto commen. Catanæi. Sic

Momento fieri, in iure noſtro intelligitur, quod nullo extraneo actu interueniente fit. Ex Alciato. Spieg.

Momentvm accipiũt iuris noſtri autores pro ἀτόμῳ, id eſt, breuiſſimo & indiuiſibili tempore propter temporis breuitatem: vt cum id quod filiusfamilias acquirit ſcribunt ne momento quidem in eius perſona ſubſiſtere, & confeſtim patri acquiri. l. placet. ff. de acquir. hæred. l.3. Cod. de offic. comm. rer. priuat. Accipitur tamen interdum ὡς πλάτει pro latiore quodam temporis ſpatio, l. penultim. de condic. tritic. & pro hora interdum l.3. §. Minorem. ff. de minor. plura de hoc Cuiac. in παρατιτλ. de diuerſis temporum præſcript. & terminis. Et ſic accipiendum eſſe momentum in l. Continuus. ff. de verb. obligat. admonuit Spiegel. non vt interpretati ſunt Doctores contra vocis ipſius latinam ſignificationem, pro occupatione naturaliter neceſſaria, veluti in ægrotis, dum catapotia medicamentumve huiuſmodi aſſumunt.

Momentvm alias vtilitatem, & emolumentum, aut etiam vim & effectum ſignificat. Ita momentum iuxta eum modum dicitur, quo multi dicunt, Res parui momenti, id eſt, quæ vim & effectum non habet, quæ nulla eſt, & inefficax, & inutilis. Item magni momenti, i. quæ magnum pondus & vim habet. Vide quæ not. in l.1. C. de nouat. & l. ſi poſt mortem de Leg. 1. cum ſeq. Spieg. (de don. int. vir.

Momenti nullius eſſe, & valere opponuntur l.32. §. ſi ambo, ff.

Momentvm habetur in conſideratione propterea ſingu. decidit Bal. in c.1. §. quin etiam. verſ. quæro quid ſi maſculus. in tit. epiſcopum vel abb. quod ſi teſtator ſubſtituit filio Titiũ, ſi moreretur ſine filiis. & tempore mortis habuit filium qui momento tantum vixit, tamen ſubſtitutio expirat. & hoc dictum pro ſingu. late fert Iaſ. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. colum.8. in princ. ff. de verb. oblig. & in l. antepen. col.21. in princ. C. de inſtit. & ſubſtit. & ante eum commendat etiam Aret. conſil.50. copioſe & eleg. in vlt. col. & Deci. conſ.309. viſo puncto in vltim. colum. & conſ.623. columna prima. Socyn. in repet. l. cum auus. columu.69. verſic. poſtremo aduertendum. de cond. & demonſt. Secundo per hoc ſingula. decidit Bald. in l. non tantum. per illum text. C. de legat. quod ſtante ſtatuto, quod mortua vxore in matrimonio vir lucretur dotem, vel partem, quod ſtatutum eſt quaſi vbique, procedit etiam in eo qui fuit in matrimonio per momentum. & pro ſingulari ſimpliciter approbat Iaſ. in l. ſi donaturus. §.1. ad fin. ff. de condict. cauſa data. & late de veritate diſputat in dict. l. non tantum. vbi tamen putat falſam. Tertio accedat, quod ſignanter decidit Bald. in l. in quibus. verſicul. ſed hic concurrit alia quæſtio. C. de ſecund. nupt. per gloſſ. ibi, quod ſtante ſtatuto quod filia dotata extantibus maſculis non ſuccedat: ſufficit momento temporis maſculum vixiſſe, vt filia dotata perpetuo excludatur: niſi ſtatutum requireret perſeuerantiam liberorum, vt per eum. & idem etiam firmat Bald. in authentic. ſed & ſi quis. column.3. verſic. & per hoc infertur. eod. tit. cum his quæ pulchre ex facto cum incidiſſet, ſcripſit Marianus Socyn. conſ.5. præſens conſultatio in 1. libr. & ſequitur etiam Alexand. conſil. 29. quoniam abunde. circa fin. in 1. volum. & Aret. in loco præallegato. ſcilicet conſ.50. in vltim. column. Deci. conſil.67. pro reſolutione. in 1. dubio. Et idem etiam decidit Ba d. in l. ſi quis poſthum. §.1. in vltim. column. circa med. ff. de liber. & poſthum. cuius deciſionem pro ſingula. commendat. Iaſ. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. in 8. colum. ff. de verbor. obligat. & eſt etiam de mente eiuſdem Bald. in l. ſi quis hæredem. in ſecunda oppo. C. de inſtitut. & ſubſtit. quia in conditionibus ſufficit ſemel pro ſemper, ſecundum eum, cum ſimilibus quæ late ſcribit Cornel. conſ.7. rudis & incompoſita & in 1. & 2. & in vltim. column. in 1. lib. & prædicta nota, quia dictum lucrum, quod marito per ſtatutum defertur, licet à marito non reperiatur acceptatum, tamen tranſmittitur, ſecundum Alexand. in l. cum antiquioribus. colum.4. C. de iur. delib. Iaſ. in l. ſi arrogator. col.7. ff. de adop. Cotta.

Monachatvs an liberet à patria poteſtate? Ego hoc affi mare non auſim, tametſi communior ſit doctorum opinio, monachum liberari poteſtate patria, quia ingreſſu monaſterii in poteſtatem Abbatis conſicitur, à cuius, non autem à patris ſui natura is nutu & arbitrio dependet. Vult. in comm. Inſt. l.1. t.12. §.3. n.5.

Monachio, ſodalitas & conuentus monachorum, apud Impp. l. generali.13. C. de ſacroſ. eccleſ. Hotoman.

Monachvs. Monachi proprie & ſtricte appellantur, qui virtute regulæ ſolitariæ ſtant in monaſterio, d. cap. placuit communi. nec immiſcent ſe prædicationibus, c. Monachus. c. iuxta Calcedonenſis, & c. adiicimus. 16. q.1. niſi adminiſtratione habeant. Cuiuſmodi ſunt, quos ſecundum communem loquendi vſum, appellamus monachos de ordine ſancti Benedicti. cap. iuxta Calcedonenſis, habentes bona in communi, c. ſtatutum. 18. quæſt.1. Nec ii appellantur fratres, ſed religioſi. Clemen. vnic. de exceſ. præl. Alios autem, vtpote mendicantes, appellamus fratres, in clement. exiui de paradiſo. de verbor. ſign. Verum, quod monachi quandoque appellentur fratres (quod nomen dedignari videntur, ac eo nolunt appellari, neſcio qui monachi, ſed domini) eſt textus in cap. Cauſam, quæ, ext. De iud. c. lib.2. Decretalium. & ibi Abbas, pulchre explicans, qui dicantur monachi, & qui fratres, item & quo diſtent. Generaliter autem om es monachi religioſique profitentes tria regulæ ſubſtantialia, ſiue ſint mend cantes, ſiue habeant bona in communi, poſſunt dici fratres. c. nimis iniqua, & c. nimis praua. de exceſſibus prælat. Clement. dudum. de ſepult. dic. Clement. exiui de Paradiſo. Verum tamen puto, quod in ſtatutis diſpoſitionibuſque odioſis, & (vt vtar vocabulo ipſius Abbatis Panormitani in d. c. cauſam, quæ.) reſtringibilibus, appellatione fratrum non veniant monachi, eo quod debet attendi communis vſus loquendi. l. Labeo. ff. de ſupell. leg. Facit l. cum de lanionis. §. aſinam. ff. de fund. inſtruct. & inſtr. leg. l. liberorum. §. quod autem. Caſſius de leg. tertio. Notat Bartolus & ipſum præſertim in materia ſtatutorum. in l. omnes populi. ff. de iuſtitia & iur. Monachi igitur, id eſt, ſolitarii, nominãtur, ſed quemadmodum tutores vocamus, qui pupillos neglıgũt, ita falſo retinent id nominis, qui (contra c. Si cupis eſſe quod diceris cap. placuit communi. cap. iuxta Calcedonenſis. & c. qui vere. 16. qu.1.) in frequentibus locis conſpiciuntur, & quibuſcum, malo Chriſtianæ ſanctitatis exemplo palã victitant, &, ſi fas eſt dicere, concumbunt pellaces mulieres (quãquam nullæ monaſteria religioſorum introire debeant. 18. quæſt. 2.) parituræ filios, quos nepotes vocamus? Quæſo, quid facies? dicet aliquis. Ita veteres patrimonii reditus annuos templis tam magnifice profuſeque donarunt (id quod vbique intueri licet) vt hinc maxime ſit monachorum otium, illiteratura, inertia, craſſitudo, & ſumma cum rerum, tum corporis luxuries. Hi mihi videntur in animo habere, quod vulgo dici ſolet, Si res ſuppetit domeſtica, quorſum opus literis? Si deeſt, quo pacto pauper philoſophari poteſt? Certe non obſtat, quod dicitur, monachum poſſe eſſe expertem literarum. gloſſ. cap. legi. 16. q.1. cum id ad ius anti-

quum (quo monachi clerici non erant.c.hinc eſt etiam & capit.generaliter.16.q.1.) referendum ſit. At hodie, cum non poſſint illiterati ſacris officiis apti eſſe:c.illiteratos 36.diſtin. item,cum omnes promoueantur,c.adiicimus.cap.doctos.c.ſi monachus.c.moderamine.c.ſunt nulli.c.ſic viue in monaſterio.c.ſi clericatus.c.ſi quis Monachus. & c.monachos.16.q.1. Panorm. c. cum illorum.col.pen.de ſent.excomm.literati procul dubio (tametſi plures idiotæ,& ignari ſint,locumque diuerbio plerunque faciant,monacho indoctior) eſſe debet. Cum illiteratos ab ordinibus etiam lex pontificia repellat, & multo magis à beneficiis. Verum,quod beneficiis eccleſiaſticis monachus presbyter libere fruitur, hoc demum intelligitur,cum probi & docti ſunt,non alias, id quod c.doctos.16.q.1. (à quo deriuatur & pendet c. ſi monachus.eod.16.quæſt.1.) manifeſte oſtendit,& latius explicat cap.ſic viue in monaſt.& c.legi epiſtolam.ibi.16.q.1.

MONACHI quando ceperint, inter autores non conſtat etiam Hieronymo in vita Pauli Eremytæ teſte,cũ ſic ſcribit, Inter multos ſæpe dubitatum eſt à quo potiſſimum monachorum eremus habitari cepta ſit. Quidam enim altius repetentes à Beato Helia & Ioanne ſumpſere initium: Quorũ & Helias plus videtur fuiſſe quam monachus,& Iohãnes ante prophetare cepiſſe,quam natus eſt. Alii autem (in quã vulgus omne conſentit opinionem) Antonium aſſerunt huius propoſiti fuiſſe caput:quod verũ ex parte Hieronymus eſſe fatetur:cui aſtipulatur Calliſtus.Nicephorus li.11.c.25.ſuę hiſtorię Antonium nominans vitæ monaſticæ autorem. Dicuntur autem monachi, à ſolitudine & vnitate, quia ſoli & triſtes debent morari in clauſtro, vt notatur Cod.de epiſcopis & clericis l.decernimus.& 16.q.1.c. placuit.c.adiicimus.c.doctos.c.sũt nonnulli,& c.de præſentium:cum multis ſimilib.c.eadẽ cauſa & quæſt.Itaq; memorabile eſt quod ſcribit Theod.eccleſ.hiſt.li.4.c.28. Monachum fuiſſe, qui totos 60.annos neque à quoquam viſus ſit,neque cum quoquam collocutus. Et monachus debet vitare hominum multitudinem.16.q.1.c.ſi cupis. Et præceptiue dicitur, quod monachus clauſtro ſit contentus:quia ſicut piſcis ſine aqua caret vita: ita monachus ſine clauſtro.d.c.placuit. notatur per Archidiaconum.ext. de ſtatu regul.in pr.gl. Et hoc potiſſime:Et omnis monachus ad hoc debet intendere,vt eius ſtatus concordet cũ nomine 16.q.1.c.placuit omnibus.& C.de epiſc.& cleric.l.decernimus. Hæc ex iis, quibus iners inertium monachorum vita placet.

MONACHI, cum ſeruis æquiparentur,per doctrinam Bartoli in l.1.ff.de ſtipul.ſeruor.inferri poſſe videtur,in teſtamento teſtes adhiberi non poſſe,quod etiam nonnulli cenſuerunt,tamen pleriſque contrarium verius aſſerentibus. Bald.in l.1.& in Authent.ingreſſi.C.de ſacroſ.Eccleſ.Iul.Clar.in §.teſtamentum,q.55.n.7.

MONARCHIA, id eſt, vnius principatus,primas tenet in tribus ſpeciebus gubernationum, quas iuſtas cenſuerunt philoſophi. Hæc vere legitima poteſtas: quæ ſi innocua fuerit,Dei typum in terris refert: nunc proprie eſt apud Romanorum, hoc eſt omnium Chriſtianorum Imperatorem regemve,qui abſque Auguſto rerum potitur. Facti enim, non iuris eſt, quod cæteri reges Imperatoriæ maieſtati detrahunt,Alciat. de Francis occidentalibus loquens. Qui licet,inquit,regibus Germanorum, quos Imperatoris titulo Romani pontifices inſigniuerunt, non ſubſint, Romani tamen imperii & ipſi pars,eoque iure viuunt. Monarchiam orbis,Imperatori eleganter aſtruit Baro Tautenbergius ex patrum ſententiis, interpretans tit.de feud.Marchiæ lib.1.Feudorum. Nec refragatur, olim gentes nonnullas ditionem Imperatoris non agnouiſſe, ſicut & hodie nonnulli agnoſcere recuſant, de iure tamen dubio procul agnoſcere debere, ſecundum Iaſon. in l. cunctos populos.de Summ.trinit.per Gloſſ.minime recognoſcat.in c.per venerabilem. Qui filii ſunt legit.Spieg.

MONAS,ſiue vnitas,apud Arithmeticum eſt principium numeri,& non eſt numerus: quemadmodum Geometræ punctus principium lineæ, non tamen linea eſt:à quibus perquam acuto ingenio vir Salomonius, cẽſet fœminam differre nõ videri:cum ipſamet ſola ſit caput & finis ſuæ familiæ. l.pronũciatio.§.fi.& l.familiæ de verb.ſign. Proinde nihil ſibi videri cur fœmina ex maribus nata,nõ vere & proprie ex linea,ſiue de linea maſculina dici poſſit,licet in ea deſinat linea maſculina.Spieg.

MONERE ſcientem,vel memorem facere.

MONEAS, & inducas,an per hæc verba detur poteſtas cogendi, not.per Archid. extr. de præb.ca.ſi pauper clericus.lib.6.& Spec.de reſcript.præſent.§.ratione formæ.iuxta fin.verſ.Itẽ ſi Papa roget. & de conceſſ.præb. c.cum noſtris,in fin.Spieg.

MONEMVS,an hoc verbum firmet iuriſdictionem,diſſerunt non omnino inutiliter Canoniſtæ, in c. ſolitæ. de maior. obed. Spieg.

MONETA,vt Conſtant.l.5.Epit.tit.13.definit, καλεῖται τὸ ἀρχέτυπον σφραγιστήριον ἢ βασιλικὸν μεθ' ὧν ὁ ... 11. τοὺς διαχαράττει, Suidas Iunonem monetam cultam à Roma.ſcribit, quaſi σύμβουλον, quod in bello aduerſus Pyrrhum, & Tarentinos de pecunia laborantes benigno reſponſo, ope conſilioque iuuiſſet. In cuius templo nummum cudi inſtitutum fuit. Briſſ. Veteres etiam monetam deam eſſe dicebant,quæ pecuniæ curam haberet, grauiter animaduertentes in eos, qui dolum malum in pecunia committerent. Qua etiam ratione doctiſſimi Grammaticorum cenſuerunt, Monetam dici, quod moneat, ne quid fraudis in ære,ſigno pondereve fiat. Corraſius lib.3. Miſcell.cap.13. Adde Turnebum aduerſariorum lib.4.cap.3.

MONETA dicta,quod nos ſigni impreſſione,vel autoris,vel precii moneat. Accipit autem legem valoris à ſuo ſuperiori: vnde nec reprobari poteſt,niſi per ipſum ſuperiorem,argum.l. eleganter,§.qui reprob.de pig.act.Spieg.

MONETA adulterina, pro falſa. l.1.in pr.C.de falſ.monet.ſicut & ſcientiam adulterinam in §.hæc autem.in procem.Pandectar.pro non vera. Monetam autem adulterinam ſeu falſam dicere poſſumus, ſi hæc tria abſint: nempe ſi non ſit ſpecies proba,nec debitum pondus, nec ea forma excuſa, quæ iuſta ſit ac legitima:Bald.tit.de publ.iudic.Vide Impp.in tit.C.de falſ.monet.

MONETA viualis, in c.2.extr.de maledic. Galli Monetam currentem vocant.Prat.

MONETA in l.2. C. de falſ. monet. id eſt locus in quo cuditur moneta.

MONETALES triumuiri dicti ſunt,æris,argenti atque auri conflatores,vt ait Pompon.in l.2.de Orig.iur. Obſeruatu dignũ eſt,quod Zaſ.hæc Pomponii verba explanans,indicat,cur æs pro auro dari non erat inſuetum, vt intelligas l.quid tamen. ff. de Contrahend. empt. & l.ſi id quod aurum, de Verbor. oblig.cum ſimilibus. Vide Triumuiri auro,argento.Prat.

MONETALIS cuſio.l.18.de extraord.ſiue ſord.muner.in C.Th.

MONETARII, qui vt Iuriſconſ.loquitur, in moneta publica operantur. l.6.§.1. ff.ad l.Iul.peculat. Sic in l.2.Cod.quib.ex cauſ.ſer.pro præm.& in l.1.& l.7.& l.13.de murilegul.lib.11. C.l.6.C.de dignitatib.lib.11.& apud Firmicum lib.8.c.17. Et Vopiſcum in Aureliano. Cui adde hæc Suidæ verba. μονητάριοι οἱ περὶ τὸ νόμισμα τεχνῖται οἳ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ διέφθειραν τὸ νόμισμα, καὶ τὸν ἴδιον ἄρχοντα φιλοκινδύνως ἀνελόντες, ἐμφύλιον ἐγείρουσι πόλεμον. οὓς μόλις Αὐρηλιανὸς χειρωσάμενος ὑπερβαλλούσῃ κολάσει ἅμα πάντας κατειργάσατο Briſſ. Græci χαράκτας vocant, & falſos monetarios παραχαράκτας.Briſſ.

MONETARIVS dicitur proprie,qui monetam (hæc autem dicitur ſignum principale, quo forma numi exprimitur) cudit. Quomodo accipitur Cod. in tit. De falſ.moneta. vbi Conſtantinus imperator fabricantes falſam monetã puniendos eſſe cenſet vltimo ſupplicio,omniumq; eorũ bona confiſcanda eſſe. Aliter monetarii dicuntur,qui textrini quoda officio fungebantur. Itaque ſunt monetarii viles homines, texendis ſcilicet veſtibus idonei,quique lanam ducant, & textricium faciant. Dicti fortaſſe monetarii ab officii ipſius vtilitate, ἀπὸ τοῦ μονήρους. Nam & hodie huiuſmodi homines lanifices in minimo ſunt precio. De hoc poſtremo vide Alciatum in leg. Balluca.C.de metallariis.lib.11. & Egnatium in Annotationibus ad Vopiſcum. Vide & Corraſium Miſcell.lib.3.c.13.

MONHEMERIVM,ſpectaculi genus,quaſi vnius diei dictum apud Iuſtinianum in Nouel.de Conſulibus.§.Ac primus quidem, iuxta interpretationem Haloandri.Spieg.

MONILE, ornamentum quod ſolet de collo virginum pendere, dictum,quod virtutis admoneat. nam primo ob aliquod egregium factum dari ſolebat etiam ingenuis iuuenib.Spieg.

MONIMENTA,teſte Varrone,à monẽdo,quæ ſunt in ſepulchris: & ideo ſecundum viam, quo prætereuntes admoneant & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales. Alii ſcribendum volunt monumentum,per u,quicquid nos monet,ſiue monere poteſt alicuius rei prẹteritę:vt tituli,ſepulchra,ſtatuę,fana,porticus, carmina,hiſtoria,documenta, doctrina,libri, cæteraque huiuſmodi. Porro monumentum, Vlp.inquit,ſepulchrum eſt, vbi corpus mortui,oſſave hominis condita ſunt. Monumentum autem dicitur, quod memoriæ ſeruandæ cauſa exiſtat. Marcell.tit. de Sumpt. fun. Monumentum ſepulchri id eſſe diuus Hadrianus reſcripſit,quod monumenti,id eſt,muniendi eius loci cauſa factum ſit, in quod corpus impoſitum ſit. Florentinus ibidem: Monumentum generaliter,res eſt,memoriæ cauſa in poſterum prodita:in qua corpus,vel reliquiæ ſi inferantur, fiet ſepulchrum: ſi vero nihil eorum, monumentum erit,quod Græci cenotaphium appellarunt. Spieg.

MONIMENTVM à Sepulchro differt:quod monumẽtum ſit,quod Græci κενοτάφιον dicunt,id eſt,inane ſepulchrum,& quod ſine corpore ſit.quod Suetonius Tranquil.in Claud.honorarium tumulum vocat. At ſepulchrum locus eſt religioſus,propter mortuum, quem in eum ipſum locum intulimus, eſtque ſepulchrorum ius longe potius ac idem permanentius &c. Brech.l.Cum in teſt.ff.de verborum & rerum ſign.

MONITIO fit ante commiſſum, & eſt neceſſaria apud Iuriſcoſ. in l.1.§.magiſtratibus.ff.de Magiſt.conuen. Obiurgatio vero poſt turpe factum. Cic.in li.de Amicitia: Primum vt monitio acerbitate,deinde vt obiurgatio cõtumelia careat. Monitionis à iudice factæ efficaciam Bart.oſtendit in Auth.ceſſante. C.Quom.& quand.Iud. Hanc vocem pro ſententia

poni

poni volunt,ad fin.l.quoties.C.de Dignit.lib.12.Spieg.

Monitoriæ literæ,quæ ſint,item quæ præceptoriæ, quarum mentio fit in c.capitulum ſanctæ crucis.extra de Reſcrip.petendum eſt à Canoniſtis.Spieg.

Monitores, ſerui à colono præfecti, vt operariorum, veluti vinitorum & aratorum turbam obeuntes vnumquemq; moneant,& ſegniores caſtigent.Vlp.l.8.ff.de inſtr.vel inſtr.leg. Quærendi veluti homines,qui agrum colunt,& qui eos exercent,præpoſitiue ſunt his, quorum in numero ſunt villici, & monitores.Col.li.1.c.vlt.Et in turba,inquit,& ſub monitore vinitor opus facere debet. Item Decurias appellauerũt antiqui, & maxime probauerunt, quod is numeri modus in opere commodiſſime cuſtodiretur,nec præeuntis monitoris diligentiam multitudo confunderet.Erant etiam monitores in ſcena,qui,vt inquit Feſtus,actoribus ſuggerebant,quę dicturi eſſent. Itemque monitores Quint.lib.6.c.5.ſunt,quos Græci Pragmaticos vocant, qui iura ac fori conſuetudines oratoribus ſummiſſa voce ſuppeditant. Cic.Verr.1. Video mihi non te,ſed hunc librum eſſe reſponſurum,quem monitor tuus hic tenet.Prat.

Monitu agere,quo diſtet à mandato agere, docet Accurſ.in l. ſi ſerui mei.ff.de tur.Spieg.

Monitus,in l.6.§.3.C.de his qui ad Eccleſ.confuger.id eſt,citatus in ciuili iudicio.Goth.

Monocunta. Expunge apud Alb.& repone,Monazonton. Extat vox apud Impp. in l.quidam ignauiæ. C.de Decurion.li. 10. Significat autem ſolitarie viuentes. Alciato monazonii vocabulum magis placet, quod & interpretatur locum in eremo,in quo monachi congregantur.Spieg.

Monomachiam, Baro à Tautenberg.ait, ſingulare certamen interpretamur,quod duellum alii vocant.Inde & Monomachus dictus,hoc eſt,qui ſolus cum ſolo pugnat.Ea autem fieri conſueuit,ad eruendam rei alicuius probationem aut purgationem inducendam: ita videlicet,vt qui ſe ſic probaturũ purgaturumve aliquid obtulerit, & vicerit, probaſſe credatur ſi non vicerit,in probatione defeciſſe putetur. Verũ hæc monomachiæ probatio non diuina tantum,ſed & ciuili lege eliminata eſt. nam in ocio ciuili,& domeſtica quiete,cruenta ſpectacula ſibi non placere Imp.Conſtantinus atteſtatur: eaque de cauſa omnino gladiatores eſſe prohibet,in l.vn.C. de Gladiat.lib.11.Per quam legem & publica illa,cruentaq; pugilum in Pancratio certamina prohiberi non ambigitur, quæ Vlpiani tempore Romanorum leges nondum damnauerant. l.qua actione. §.ſi quis in colluctatione.ff.ad leg.Aquil.Spieg.

Monomachiæ genus ſanguinolentum omni modo canonica ſanctio vetat.cap.monomachiam,2.quæſt.4.vbi in fine dicitur,quod hanc ſectantes Deum ſolummodo tentare videantur,& in c.1.extr.de Purg. Aliquatenus duella tolerari non debere,diffinitur.Spieg.

Μονομερὴς, vocem Græcam apud Vlp. in §. item Iul. ſcribit.l.ſi duo patroni.de Iureiuran.Alc.in Diſpunct.interpretatur ad verbum vnius partis. Quod nec Accurſium fefellit.Spiegel. Scriptum eſt apud Iulium Paulum l.5.de cond.fur. Condictione furtiua furem & hæredem furis teneri.Quid ergo,qui iurauit ſe furtum feciſſe,hoc ſolo nomine exceptione contra condictionem vtetur:verum ſi contendat,qui condicit,quaſi cum herede ſe furis agere,repelli non debebit?Et verius eſt, quaſi μονομερῆ condictionem dare debere, vt aduerſus furis hæredem.Hæc Vlpian.l.ſi duo.§.ſecundo,de iureiur. Quod reſponſum non male ab Accurſianis acceptum eſt. Quia, cum duæ ſint Condictionis furtiuæ partes,ſicut ex Paul.iam dictum eſt:Vna,quæ aduerſus furem:altera quæ aduerſus furis hæredem datur: condictione ex priore parte, qua furi condici ſolet, ſublata, ea pars remanet ſalua & intacta qua hæres tenetur.Pro eo alibi lectum eſt,ſine alternatione agere. Cum enim ex Edicto de ſeruis,actio ſit duplex ac ἀμφιμερὴς nempe tam recepti furti, quam corrupti,exiſtimabat Iulianus pro ſeruo communi, cum ſocio ſine alternatione agendum eſſe:id eſt,ſi corrumpit:nam eam Edicti partem,qua recepti qui tenetur,in ſocium non cadere:non enim videri ſuũ à quo quam recipi.l.ſi quis ſeruum.de ſer.cor. Id Theophilus in tractatu. Cauſa plus petendi μονοειδῶς dixit. Inſtitut.de actio. Quod verſum eſt,Sublata alternatione.Cur.li. 1.ἐικασιῶν,cap.42.

Μονομερῶς agere dicitur is,cuius aduerſarius iudicio non adfuit, id eſt, abſente altera parte: ex quo eremodicium contingit. nam (vt ait Heſychius) ἐρήμη, μονομερὴς δίκη.Paul.l.vltim.ff.ad SC.Trebell. Polycrates fideicommiſſum petierat, & obtinuerat apud Aurelium Proculum,Proconſulem Achaiæ,appellatione facta, cum ſolum Phœbus egiſſet μονομερῶς,victus eſt.Subaudi Polycrat.Alio tamen ſenſu μονομερὴς,interdum à rhetoribus vſurpatur,vt cum Fortunac.li.1.ſic loquitur.Materia μονομερὴς, quæ non conſiſtit eſt eiuſmodi: veluti cum ex prima tantum parte conſtat,nec quicquam ex ſecunda afferri poteſt:vt ſunt loci communes,verbi gratia: Leno qua parte venturos ad ſe adoleſcentes ſciebat, nocte ſoueam fecit

occultam,ea iuuenes perierunt: accuſatur,quod mortis cauſam præſtiterit: hic enim lenoni nulla defenſio eſt. μονομερὴς autem etiam appellatur ἀπερημερὴς,& ἀπερημερωμαι.Prat.

Monopodia Turnebo auctore menſæ ſunt, quæ vno pede ſuſtinentur,quæ ea tempeſtate pulcherrimæ lautiſſimæq; cenſebantur.Idem ante eum annotauit Bayſ.in lib.de vaſculis.

Monopoliorum negotiationem naturę contrariam & damnãdam eſſe optimi legiſlatores probarunt, quod ſecundum naturam ſemper conati ſunt,vt eſſet facilis rerum communicatio.Prat.

Monopolium (quod ἀπὸ τοῦ μόνου, vnus & πωλοῦμαι vendo dicitur,) eſt, cum penes vnum aliquem tantum vendendi poteſtas exiſtit:id fit,cum vnus ſolus,vel vt fieri ſolet,cum paucis ſecum admiſſis, exercet ac emit aliquod genus mercaturæ vniuerſum,vt ſolus ſuo arbitrio vendat, & precium ſtatuat. Is enim augens precia rerum, ſuæ deſeruit auaritiæ, ac aliis nocet omnibus: tollit verum permutationis & ſuccedẽtis cõtractus emptionis & venditionis vſum. Ideo recte prohibentur monopolia in tit.C.de Monopol. Vtinam haberemus nomophylaces, hoc eſt,legum cuſtodes, qui exequerentur ſancita illius tituli. Locus eſt in eo, vbi de monopoliis echinorum agitur:quem interpretes ridicule tractarunt:Vide Hegendorf.adde Forcat.in penu iuris ciuilis cap.20. Hoc verbo etiam Plin.vtitur l.8.c.37.de echini cute loquens:Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit. Erat & Monopolium oneris vel penſionis genus, quod ab eo exigebatur,qui monopolium beneficio Principis exercebat.Caſſiod. li.2.Qui ita commercium negotiationis exerceat, quatenus nec monopolii,nec ſiliquatici,nec aurariæ aliquid penſionis impendat.Prat.

Monopolium, ait Goth.ad rubr.C. de monopol. eſt ius vendendæ certæ mercis, quod vnus certive homines ſibi vendicant permiſſu Principis ſub onere vectigalis.

Μονοζώνιον,eremus,& locus in quo monachi congregantur.l.quidam ignauiæ.De decurion.Horum maximus perſecutor Valens Imp.Lege Eutrop.& Oroſium.

Mons ſacer in via Tiburtina vltra Anienem 3.mil.conſpicitur: dictus ſacer,quod Ioui conſecratus eſſet.Huc plebs Romana olim ſeceſſit, teſte Pomponio l.2.de Orig.iur. Tribunoſque ſibi in eo creauit. Spieg.

Monstrare,pro probare,indicare,oſtendere,*Bevveiſen Bezeugen*.l.actor.C.de procur.in Auth.Litig.iur.§.1.coll.9. Albe.

Monstrosi in parte virili,vt ſi membrum excedat iuſtã quantitatem:antiquo verbo dicebantur, *Aſiuil*,quaſi dicerent, *Sie haben zu viel*.Old.

Monstrosi partus, qui ſint in Romuli lege, diſces ex l.quæret. ff.de verb.ſign.& l.3.C.de poſtu.hær.& G.Bened.rep.c. Rainutius. parte 3.verb.qui cum ad nu.20.21.&c.de teſtam. Prat.

Monstrum definiri poteſt id, quod formam ortus ac generationis ſuæ mutauit aliena ac peregrina prorſus ſpecie aſſumpta: Vt ſi ex homine generetur corpus leporinum, aut equinum, ex oue lupus, ex aqua lepus,ex vacca leo: cuius multa exempla narrat Liuius in ſingulis fere libris: vide Gœdd.ad l.38.n.10.de verb.ſignif.

Monstrum proprie & ſæpius dicitur de hominibus & pecudib.ſeu brutis.Vnde Virgilius:Monſtrum horrendum,informe,ingens, &c. Brechæus l.oſtentum.ff.de verb.& rer.ſign. Nam in his ſe maxime potentem natura oſtendit, & monſtrari cupit, vt nos intellectus capaces moneat noſtri, noſque ad gratitudinem erga Deum incitet, quod pro benigna ſua miſericordia nos ſartos tectoſque, integros,non mutilatos,non beſtias generari & edi voluit. Quoties autem monſtrum,ad rem inanimatam, ad ſpectrum, ad imaginationem quandam, ad miraculum rei inanimatæ reducitur, à natiua ſignificatione receſſiſſe dicendum eſt. Gœd. ad d.l.38.nu.17. de verb.ſig.Eſt autem monſtrum apud Latinos proprie quod præter naturam genitum eſt, vt inquit Donatus in Terent. & habetur in l.3.in fin. C.de poſthum. hær.inſtit. Siue ergo contra ſiue præter naturam ſit,monſtrum dicitur,in quo videtur deceptus Accurſius §.Minorem.Inſt.de adopt.Dictum autem eſt monſtrum à præmonſtrando,vt Cic.in li.de natura Deorum dixit.

Mons à monendo Bart.ducit per antiphraſim,ſicut bellum, lucus,& ſimilia. Sed magis ab eminendo dic: videtur,mons: cuius nomine etiam quicquid eminet dici poteſt. Spieg.

Monumentum generaliter,res eſt memoriæ cauſſa in poſteros prodita: in qua ſi corpus, vel reliquæ inferantur, fiet ſepulchrum: ſi vero nihil inferatur,erit monumentum memoriæ cauſſa factum, quod κενοτάφιον appellatur, l.42.ff.de religioſis.Briſſ.

Monumentum.Monumenta (inquit Valla lib.4.elegan.c.75.) i,mutata in u, ſepulchra, ſtatuæ, tituli,libri,cæteraque quæ nos alicuius prӕteritæ rei moneant.Vixq; monumenta dixerim,niſi literæ aut alii tituli appareant:quæ ſi deſint, magis ſepulchrum,quam monumentum erit.Hęc ille.Certe monimentum dicitur,quicquid mortui gratia factum erit,etiamſi

conditus eo loco non ſit. Cicero videtur velle idem eſſe, ſepulchrum, buſtum, & monimentum. Is lib.2. de legibus, ſic ait. De ſepulchris autem nihil eſt apud Solonem amplius, quam ne quis ea deleat, neue alienum inferat, pœnaque eſt, ſi quis buſtum (nam id putatur appellari τύμβον) aut monimentum, inquit, aut columnam violarit, deiecerit, fregerit. Plin. lib.8. epiſt. in epiſtola ad Montanum, Cognouiſſe (inquit) iam ex epiſtola mea debes, adnotaſſe me nuper monimentũ Palantis ſub hac inſcriptione: huic Senatus ob fidem, pietatemque erga patronos ornamenta prætoria decreuit, & ſeſtertium centies quinquagies, cuius honore contentus fuit. Si quidem monumenta proprie dicuntur ſtatuæ, imagines, columnæ, pyramides & baſes extructæ in honorem memoriam.que viri alicuius præclariſſimi ob virtutis & rerum geſtarum excellentiam, & bene de Republ. meriti. Ob id ſuperponebatur titulus, ἐπίγραμμα, & inſcriptio ſeu honorifica, quæ viatores commonefaceret, à Græcis ἐπιτάφιος λόγος, vnde à monendo monimenta dicta. Varro lib. de lingua Latina tradidit. Monere, inquit, ab eadem memoria; ſic monimenta quæ in ſepulchris. Et ideo ſecundum viam. quo prætereuntes admoneant & ſe fuiſſe & illos eſſe mortales. Ab eo quæ ſcripta ac facta memoriæ cauſa, monimenta dicta. Sic Græci μνημεῖον, quod nos monimentum, ac ſi dicas memoriale, ἀπὸ τῆς μνήμης. Nam & ipſi eleganter dicunt, ἀπὸ μνήμης εἰπεῖν, quod Cicero à memoria exponere, dixit: hac voce in Euãgelio D. Marcus eſt vſus c.16. καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς. τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον, ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; Et ſummo diluculo diei primi ſabbatorum veniunt ad monumentum exorto ſole, dicebantq; inter ſeſe: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et Iohan. vndecimo cap. Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ ἔρχεται, εἰς τὸ μνημεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo venit ad monumentum. Erat autem ſpelunca & lapis ei impoſitus. Quo tamen loco docemur D. Iohannem τὸ μνημεῖον, id eſt, monumentum dixiſſe pro ſepulchro & humatione ipſa, non autem pro cenotaphio & honorario tumulo, memoriæ cauſa condito: quod monimenti dictio ſignificat. Nam τὸ μνημεῖον erat ſpelunca (ait) cui ſuperpoſitus erat lapis, vbi ſitus & conditus ac humatus erat Lazarus. Sic igitur differt ſepulchrum à monimento, quod ſepulchrum ſit locus, quo mortui plures religionis gratia condi & humari ſolent. Quare monumentum non ſolum id quod memoriam alicuius repræſentat, ſignificat, ſed & ſepulchrum, vt annotauit Franciſc. Conn. lib.9. c.1. num.2. in teſtamento, §. In monumento, tit. de verbor. & rer. ſign.

Monvmentvm purum eſſe poteſt, quod probatur l.5. §. conceſſum. ff. de donat. int. vir. & l.6. in fin. ff. de religioſ. Vnde Cicero ad Atticum, Sed ego, ait, quæ monumenti ratio ſit nomine ipſo admoneor. Ad memoriã magis ſpectare debet poſteritatis, quam ad præſentis temporis gratiam. Bene itaq; Feſtus lib.11. Quamuis, ait, monumentum mortui cauſa factum ſit, non tamen ſignificat ibi ſepultum. Alibi alluſione quadam ſcriptum eſt, monumentum ſepulchri, id eſſe, quod monumenti, id eſt cauſa muniendi eius loci factum ſit, in quo corpus impoſitum ſit. l.37. ff. de religioſ. Briſſ. & Conn. l.3. c.1. n.4. Hinc forte Apuleio lib.1. Floridorum Siticines dicuntur monumentarii, de quibus Maioragius lib.1. Miſcell. c.13. quod ad monumenta, id eſt, ſepulchra canerent: Vide & ſupra Monimenta.

Monvmenta etiam dicuntur tabulæ publicæ ac priuatæ, quæ tamen ab Inſtrumentis publicis differunt. Nam publica monumenta ſunt, quæ actis publicis profeſſa ſunt, &, vt poſteriores Imperatores locuti ſunt, actis inſinuata, id eſt, accepta, & comprehenſa publicis actis. Inſinuantur autem per eos, apud quos, & quibus auctoribus res in acta publica referuntur: Huius generis ſunt, quæ iudicio acta ſunt, & ſcripta, ac deinde in eum locum relata ſunt, vbi publice earum rerũ acta aſſeruantur: extra iudicium ea, quæ quis apud Magiſtratus profeſſus eſt, aut eos, ſi qui ſint, qui actis publicis, id eſt, archiuis præſunt, & curant, vt iis auctoribus monumentis publicis res geſta traderetur. Extat ſub titulo de donationibus, Cod. Cõſtantini cõſtitutio de iis, apud quos donationes inſinuarentur, id eſt, acciperentur actis, quas inde publicari ille ait. l. in hæc. Horum monumentorum fides publica eſt: & eiuſmodi, quæ negatione noſtra infirmari non queat, ac ne teſtibus quidem. Publica autem inſtrumenta vt dicantur, ex his rebus maxime efficitur. Primum perſona tabellionis inſtrumentum excipientis, quæ publico officio, vel miniſterio in ea refungitur. l.3. de tab. lib.10. C. Nam ſi id de argentariis dictum eſt, quod ſingulorum rationes conficerentur, l.4. §.1. l. argentarius. de eden. non minus iuſte de tabellionibus dicetur, qui rerum ad ſingulos pertinentium conficiunt inſtrumenta. Deinde tabulariis certa forma præſcripta eſt, quam in inſtrumento conficiendo obſeruare debeant ſi modo tanquam à tabulario ſcriptum ex fide publicæ muneris haberi contrahentes velint. Forma expreſſa eſt Conſtitutione Iuſtiniani nouel.47. cui titulus eſt, vt nomen Imperatoris. Præterea hoc ad fidem rei geſtæ, & auctoritatem inſtrumenti ab eodem Iuſtiniano inductum eſt d. conſt. nouel. 73. §. ſed etſi inſtrumenta, vt teſtes non minus, quam duo adhiberentur, quorum nomina tabellio inſtrumento adſcriberet. Si qui contrahunt, imperiti ſint literarum, teſtes quinque adhiberi voluit, ſi modo res vnam libram auri excederet, & res in vrbe gereretur. Alioqui ſi aut de vna libra auri ageretur, aut negocium gereretur in villis, numero vſitato teſtium contentus fuit. Quod & in priuatis multo magis intelligendum eſt. §. oportet autem eadem conſtit. Si hæc obſeruata erunt, tum recte inſtrumenta ex fide officii, & muneris publici, publice confecta, atque adeo etiam publica eſſe dicentur Donell. de fide inſtrum.

Mora videtur eſſe, ait Pompo. in l.3. §.3. ff. de act. empt. ſi nulla difficultas vẽditorum impediat, quo minus traderet: præſertim ſi omni tempore paratus fuit tradere.

Mora, id eſt, dilatio, modici temporis non habet periculum. l. ſi debitori. ff. de Iud. Mora etiam dolus nominatur ab interpretibus. Vide Iaſ. in l. ſi vero. ff. Qui ſatis dar. cog. Et vt mora rei nocet fideiuſſori. l. mora. ff. de verb. oblig. & d. l. de vſur. §. fin. ita difficultati cedit, ac quidem magnæ, & quę fere caſui fortuito æquiparetur. l. non dubium. in fin. ff. de Legat. 3. Spieg.

Mora dupliciter fit, ex re, & ex perſona. Ex re mora fit, cum ipſo iure ac ſolo temporis decurſu, ſine vlla creditoris appellatione, prætermiſſio illius officii reprehenditur, quaſi res ipſa interpellet; quæ & mora in rem appellatur. l.5. ff. de minorib. l.26. §. apparet. ff. de fideicomm. lib. l.3. §.1. ff. de adim. leg. l.23. l.38. ff. de vſur. Ex perſona vero fit mora, quotiens opportuno loco & tempore debitor interpellatus non dat, non ſoluit. l.32. ff. de vſur. Vide Gœdd. in comment. ad l.12. §.1. n.7. ff. de verb. ſignif. Vnde Paul. lib.3. Sentent. tit. vlt. Moram fieri videri definit, cum poſtulanti non datur. Itaq; vbi nulla petitio eſt, ibi mora committi non intelligitur. l.89. ff. de diuerſ. reg. iur. Quod ſic meo quidem iudicio accipiendum eſt, vt à quo exceptione, aliqua pecunia peti non poteſt, is moram facere non videatur, vt Paul. tradit in l.40. in fin. ff. ſi cert. pet. quanquam aliter quidam illam regulam interpretantur. Moram plane feciſſe videtur, qui litigare maluit, quam reſtituere. l.82. in fin. ff. de verb. oblig. niſi ſi ſine dolo malo fruſtrationeque ad iudicium prouocauit. l.64. ff. de diuerſ. reg. Briſſ.

Mora rei nocet fideiuſſori nempe ſi poſt moram rei res debita ſit perempta, vt tum teneatur etiam fideiuſſor ad æſtimationem, etiamſi ipſe moram non adhibuerit. Vult. in com. Inſti. l.3. tit.21. §.5. n.7.

Mora eſt ceſſatio & fruſtratio, ſiue improba dilatio prætermittendi officii in ſoluendo recipiendove debito, alteri damnoſa, l.3. in fin. l. cum quidam.17. §. pupillo l. ſciendum. l ſeq. l. mora.32. ff. de vſur. l.5. ff. de minorib. l.3. §.1. ff. de adimen. leg. Gœdd. in comment. ad l. ſi caluitur 233. nu.1. de verbor. ſign. Moræ autem duæ ſunt ſpecies: quarum vna in debito non præſtando, altera in non recipiendo, quod oblatum eſt, verſatur. Hotoman.

Mora non præſtandi debiti, eſt culpa debitoris prætermittentis ſoluere, quod ſoluere & debuit & potuit: cum aliquo creditoris incommodo coniuncta. Hot.

Mora non recipiendi debiti, eſt culpa creditoris non recipientis ſolutioné, quæ à debitore idonee oblata eſt, vnde aliquid incommodi ad debitorem peruenit. Hot. Inter moram, quæ ex re ſit & ex perſona, hoc maxime intereſt: quod cum in re ſolum mora eſt, finita cauſa, propter quam mora recipitur, definit mora fieri: vt ſi minor deceſſerit, ſi viceſimum annum exceſſerit. Quia reuera mora non fuit, ſed beneficium tãtum perſonæ. Mora autem ex perſona interueniente, ſemel cœpta deinceps in re perſeuerat, etiã in hæredes, nec tempore, aut perſonis poſtea mutatur, niſi ſi purgent, l. Titia Seio. §. vſuras. de legat.2. Donellus de mora.

Mora vt à grauamine diſtet, colligitur ex l. omni modo. C. de Inoffic. teſtam. Spieg.

Mora abuſiua quæ ſit, tradunt doctores in l. minorum. C. in quib. cauſ. Porro quomodo mora debitoris & creditoris, emptoris item & venditoris conſideretur, tradit Zaſius, in l. vinum. ff. ſi cert. pet. Spieg. Prat.

Mora irregularis quæ ſit, vide Molinæum 40. de vſuris nu.205.

Mora litis l.26. C. de rei vind. l.15. ff. vt legat. nom.

Mora, temporis dilatio, tarditas item atque procraſtinatio. De ea, eiuſq; efficacia copioſe ſcribit Bart. in l. mox citanda. Hæc nullis certis finibus concludi poteſt, vt eſt elegans textus in l. mora. ff. de vſur. Spieg.

Moræ purgatio circa conditionis implementum non admittitur, quia forma, quam inducit conditio, ſeruata non eſt, & forma quæ vt plurimum in fine conſiſtit, deficiente, ipſa deficit res. Gœdd. ad l.1. n.18. in comm. de verb. ſig.

Moram committit, ait Goth. ad l.3. §.3. ff. de act. empt. qui nulla difficultate impeditus, cum potuit, non tradidit.

Moram feciſſe apud IC.in l.eum qui ff.de Iuriſd.om.iud. vt apud Cic.moram faciendam,moram fieri.Spieg.

Moram purgare,eſt re integra contractam ex mora culpam ſic eluere,vt eius omnis pœna vitetur:nam oblatione ſolutionis omne periculum futurorum caſuum á debitore in creditoré transfertur.l.interdum,73.§.1. ff.de verb.obl. l.cum decem, 72. §.1.ff. de ſolut. Quod idem etiam creditori conceſſum eſt,vt ei moræ purgandæ facultas,vt agere poſſit, permittatur. l.ſi ita quis, 135.§.1.ff.de verb.oblig.Hot. Hoc idem dicitur & moram emendare, eluere, atque delere,vt annotat Donell.de Mora.

Moralis.Cic.in princ.de Fato,primam huius nominis inuentionem impoſitionemq; á ſe factam fatetur: tanquam ab eo, qui omnibus modis conaretur augere linguā Latinam. Quia pertinet,inquit ad mores,quod ἤθη illi vocant,nos eam partem philoſophiæ de moribus appellare ſolemus: ſed decet augentem linguam Latinam,nominare moralem.Vide Philoſophia moralis.Spieg.

Morari,pro habitare Paul.in l.Titius,de ſer.export.Hac lege proditum eſt, fugitiuos nuſquam morari, hoc eſt habitare, ſicut colligunt doctores, nec proſcripti, quos ipſi Bannitos vocant,nec hæretici in locis vbi ſunt,ceu fugitiui,morari videntur.Quos nec recipiēdos recte cenſuerunt. Attamē moram ducere,trahereve,male intelligitur,pro perpetua ſtabiliq; commoratione. Eſt illud potius cum tempus in longum deducimus, *Auff die lang banck legen.* Sic & Imp. Antonius Pius,Morati eſtis,pro habitaſtis vſurpauit,vt Scęuola refert in l.Caio Seio.de Alim.l.quę non grauabor adſcribere.Imp. Anton.Pius,libertis Sextæ Baſiliæ.Quamuis verba teſtamēti ita ſe habeant: vt quoad cum Claudio Iuſto morati eſtis, vobis alimenta & veſtiaria legata ſint: tamen hanc fuiſſe defuncti cogitationem interpretor:vt poſt mortem Iuſti eadem vobis præſtari voluerit.Spieg.

Morari verbum paſſiue intelligendum eſt,apud Papin. in l.5. §.1.ff.vt legato.nomin.caueat.Si,inquit, petitionis dies moraretur,pro retardaretur & differretur.Et apud Paul.in l.85. §.vlt.de reg.iur. Quoties æquitate deſiderii naturalis ratio aut dubitatio iuris moratur.Briſſ.in parerg.

Morari,pro retardare,differre in l.ſi ea.C.de Accuſ.Item pro habitare inuenitur & pro expectare. tamen magis poetice, quam oratorie.Prat.

Moratoria cautio.Paulus:Quo minus prędium iure pignoris diſtrahatur, oblata moratoria cautio non admittitur, h.e. cautio quæ datur,vt quis differat & expectet. Spieg.Prat.

Moratoria præſcriptio interprete Aniano in li.1. C.Th.tit. 2.eſt,quæ cauſam prolongat,hoc eſt,quando induciæ á litigatore petuntur á iudice. Sic in l.2.C.de precib.Imp.offer. Briſſ.Prat.

Moratorem Paulus in l. inter ſtipulantem 83.§. Stichum.de verbor. oblig. æquiparat furi:vt quemadmodum fur tenetur ex ſtipulatu, etiamſi homo morte perierit, ita etiam is qui moram commiſerat,Gœdd.ad l.233.n.1.dę verb.ſign.

Morbi graues, ſiue aſpertimi recitantur á Plin.cap.3.libr.25. Spieg.

Morbi genus eſt,nec veſpertino nec matutino tempore videre. l.item Offilius ff.de ædil.edict.

Morbo dare veniam.de Offic.Præſ.l.diuus.Spieg.

Morbosvs, pro morbo obnoxius.IC.de Ædil. edict.oſtendit qui,quæve hoc nomine veniunt.Spieg.

Morbvm ait Cicero de lib.Tuſcul.diſputat.4.appellant totius corporis corruptionem: Ægrotationem, morbum cum imbecillitate: Vitium, cum partes corporis inter ſe diſſident: ex quo prauitas membrorum,diſtortio,deformitas. Itaque illa duo, morbus & ægrotatio, ex totius valetudinis corporis conquaſſatione & perturbatione gignuntur, vitium autem integra valetudine ipſum ex ſe cernitur, ſed in animo tantummodo cogitatione poſſumus morbum ab ægrotatione ſeiungere.Hactenus Cicero.Gellius quoque lib.4.c.2.locum Sabini,ſed non integrum,retulit.Hotom.Furor morbus dicitur,l.14.de offic.præſid.l.22.§.ſi maritus.ff.ſol.matr.l.2. §.ſi non propter.ff.ſi quis caut.

Morbvm, inquit Mod. eſſe temporalem corporis imbecillitatem: vitium vero perpetuum corporis impedimentum: veluti ſi talum excuſſit.nam & luſcus vtique vitioſus eſt,l.101. §.2.ff.de verb ſign.vbi tamen oculum excuſſit,legendum putarem.Hot.

Morbvs vt ait Vlp.in l.1.§.ſed ſciendum.7.ff.de ædil.edict.eſt habitus cuiuſque corporis contra naturam,qui vſum eius ad id facit deteriorem, cuius cauſa natura nobis eius corporis ſanitatem dedit.

Morbvs maior idem qui comitialis,teſte Budæo.

Morbvs perpetuus exponitur quando nulla ſpes ſanitatis ſubeſt.l.ſi cum dotem. §. ſi maritus. ff.ſol.mat.l.penul.ff.de excuſ.mun.Non igitur idem eſt morbus perpetuus:& ſonticus: ſed in quo nulla ſubſit ſpes ſanitatis.ſitq; talis, vt impediat, ne quis ſuis rebus ſupereſſe poſſit: poteſt enim ſonticus eſſe morbus,non tamen perpetuus.Is enim ſonticus dicitur morbus, qui is eſt,vt impediat rem de qua agitur expedire.lege Morbus.ff.de verb.ſignificat.

Morbvs ſecundum medicos varie accipitur & definitur.Interdum pro eo,quod diſpoſitum eſt,vt lædere poſſit corporis animique operationes. Quo ſenſu Galenus lib.2. Method.c.1. Nemo, inquit,ipſam claudicationem ſanat, hoc enim eſt ridiculum ſed affectionem, quæ eam efficit, vtpote eo ſublato reddatur rectus inceſſus.Auicen.lib.1.fen.2.doct.1.c.2.ægritudinem, ait, ſeu morbum eſſe diſpoſitionem in humano corpore ſanitati contrariam. Alii, imprimis veteres, accipiunt,non pro diſpoſitione illa lædente operationem,neque pro eo quod ad lædendum diſpoſitum eſt, ſed pro ipſa læſione:vt ex Galeno contrarium aſſerente manifeſtum fit.Galen. lib.5,de Hippocrat.& Plato.decret.cap.3.definit animæ partiumque diſſidentiam & ſeditionem: vbi & in prima & poſtrema ſignificatione, quæ veterum eſt,morbum definit,atque ita quidem generaliſſime. Rurſus in lib. de humoribus. Morbus,inquit,eſt,cum in corpore quædam affectio eſt,quæ non ex accidenti ſed primum & per ſe lædit operationem. & in lib.de different. ſymptom. Affectus eſt, inquit, corporis quicunque,præter naturam actionem aliquam vitians:quod in lib.de ſanit.tuend.1.c.5.idem Galenus ita exponit, quaſi dixiſſet,morbus eſt omnis actio affectionem præter naturam impediens, Hippocrat.definit, quicquid homini moleſtiam infert. Quæ definitio etiam generaliſſima:non ſolum diſpoſitionem per quam læditur operatio: verum etiam ipſam diſpoſitionis læſionem & læſam diſpoſitionem comprehendens: Et ſi verum fateamur, Galenus in vtraque ſignificatione, hac ſubtilitate neglecta,vtitur. Alii denique morbum á contrario definiunt, per priuationem nimirum ſanitatis. Sanitatem definit Auicenna lib.1.fen.2.doct.1.c.2. diſpoſitionem per quam corpus hominis in ſui complexione & compoſitione tale exiſtit, vt ex eo omnes diſpoſitiones proueniant ſaluæ & incolumes. Galenus lib.1. de ſanit. partium ſimilarium, calidi, frigidi, humidi, ſicci, ſymmetriam, ſiue conuenientiam quandam,inſtrumentalium vero ex ipſarum ſimilarium compoſitione,numero,magnitudine & figura conſtantem. Atque ita á medicis ad ſanitatem non tantum bona actio, verum pulchra etiam membrorum compoſitio requiritur. Quicquid autem ſanitati contrarium eſt, & cum ea pugnat, morbum vocant & definiunt Galen. lib. de differ.morb. cap.2. eiuſque interpp. Quare ſi vel actionum perfectio vel compoſitionis elegantia ſiue pulchritudo vitietur & deprauaretur, ſtatim morbum ortum eſſe dicemus: & morbus erit cum operationis, tum ſtructuræ læſio: ſeu talis affectus, qui non ſolum partium operationem, ſed earundem quoque conſtructionis elegantiam euertit & deſtruit. Vnde efficitur, morbum eſſe triplicem,ſimilarem,organicum,& communem: & quicquid vitii eſt,id etiam morbum eſſe: omne enim vitium vel animi eſt,vel corporis: vel vtriuſque: neque fanaticus, neque fatuus, neque balbus á morboſis excipitur,vt nec atyptus & mutus, cum vitium illud per malam conſtructionis diſpoſitionem ſecundum medicos cauſetur: quod & in eo, qui non longe videt, vel lippus eſt, vel myops, nyctalopia laborans, vel ſcabioſus eſt, verum credimus, Gœdd.l.inter ſtuprum.101.§.2.n.1.& 2.ff. de verb.ſig.

Morbvs ſonticus, ait Feſtus lib.9. ex Ælio Stilone, in 12.tab. ſignificabat certum cum iuſta cauſa: quem nonnulli putant eſſe qui noceat,quod ſontes ſignificat nocentes. Næuius ait, ſonticam eſſe oportet,quamobrem perdas mulierem. Venuleius l.vltim.ff.de ædil.edict. Quoties morbus Sonticus,inquit,nominatur,eum ſignificari Caſſius ait,qui noceat (quod & á Iauoleno citatur ex eod.l.3.de verb.ſig.) nocere autem intelligi,qui perpetuo,non qui tempore finiatur.Sed & morbum ſonticum eum videri, qui inciderit in hominem, poſtquam is natus ſit:ſontes enim nocentes dici. Gell.lib.20.c.1. ſonticum morbum appellat, qui vim grauiter nocendi habeat,& ita vſurpatum á ſcriptoribus 12.tabul. Vlpia.l.2.§.ſi quis iudicio. Si quis cautus in iudic. ſont cum morbum aduerſam valetudinem exponit,hæc citans 12.tab.verba.Si iudex vel litigator morbo ſontico impediatur, Dies iudicii Diffiſus Eſto.Iul.leg.60.de re iud.Sonticum morbum exponit,qui cuiuſque rei agendæ impedimento eſt.nec de leuiſſima febri, aut quartana inueterata, in qua omnibus negotiis ſupereſſe ſoleat,intelligi vult.Plinius tamen in li.36.c.19.de Gagate lapide loquens eo nomine intelligit comitialem: cū ita ſcripſit.Deprehendit ſonticum morbum.nam Dioſcorid. ſcripſit ἐλέγχει ἐπιληπτικούς.Prat.

More maiorum, id eſt,more á Maioribus recepto & introducto.l.liberorum autem.ff.de his qui not.infam. Quid autem ſit,more maiorum facere, & de moribus, quam plurima oſtendit Alc.c.21.li.4.parerg.Spieg.

More maiorum cognoſcere eſt iudicibus prius auditis, de rę capitali cognoſcere: nec enim prius nomen cuiuſquam inter reos recipiebatur, quam iudicium factum eſſet.l.is qui reus. ff.de Pub.iud.Spieg.

More maiorum puniri, quid ſit, explicat Sueto. in Nerone his verbis, Legitq; ſe hoſtem à Senatu iudicatū, & quæri vt puniatur more maiorum. interrogauitq; quale eſſet id genus pœnæ, & cum comperiſſet, nudi hominis ceruicem inſeri furcæ, corpus virgis ad necem cædi, conterritus, duos pugiones quos ſecum extulerat, arripuit. Hot. Prat.

More maiorum quod fit, recte ac decenter fit. nam populus R. maiorum inſtituta atque exempla pro legib. ducebat. Cic. de Legib. II. Ergo adeo expectatæ leges, quæ genus illud optimum Reip. contineant: & ſi quæ forte à me hodie rogabuntur, quæ non ſint in noſtra Rep. nec fuerint, tamen erant fere in more maiorum, qui tum vt lex valebat. Paulus l. 11. ff. de iuſt. & iur. Vbicunq; prætor ſalua maieſtate imperii ſui, ſaluoque more maiorum ius dicere conſtituit, is locus recte ius appellatur. Iulia. l. 5. ff. de iuriſd. More maiorum ita comparatum eſt, vt is demum iuriſdictionem mandare poſſit, qui eam ſuo iure, non alieno beneficio haberet. Vlp. l. 11. ff. de his qui not. infa. Si talis ſit maritus, quem more maiorum lugeri non oportet, &c. Hot. Prat.

More malo & improbato, ſignificat aſtute, callide, malitioſe, dolo malo, improbe & inciuiliter, l. 19. §. 1. ff. de neg. geſt. l. 8. ff. quod metus cauſſa. l. 1. §. litis. ff. de extraor. cog. alias ſonat mala ratione, l. 40. de ſtatulib. Prat.

More Romano non ſine prouerbii ſpecie dictum à Tullio ſæpe comperimus, pro eo quod eſt, Eraſ. exponente, ſimpliciter & abſque fuco potius quam erudite. Tales enim fuerunt illi Romani priſci, Græcorum diſſimiles.

Morem gerere, pro obſequi facile voluntati alicuius, autore Paulo l. quod ſi poſſeſſor. ff. de Rei vendic.

Morem gerere, vno verbo morigerari dicitur, hoc eſt, obſequi, & quaſi ad alterius voluntatem mores transformare, Cicer. autoritate probat. Old. Spieg.

Morem, hoc eſt, characterem dicendi, cuiuſque autoris eſſe attendendum, cum prudenter, tum ſcite admonet Salomonius, citans ca. ſolitæ. de maior. & obed. Morem agentium ſequi debemus, Papin. inquit, in l. Labeo. de Statulib. Spieg.

Mores vel ſingulorum ſunt vel publici. Mores grauiores, ſeu maiores: inter virum & vxorem; leuiores, ſeu minores. Briſſ.

Mores vel boni ſunt, vel mali: Briſſ.

Mores Vlp. in Inſt. tit. de legib. & morib. definit tacitum conſenſum populi longa conſuetudine inueteratum. Seruius in 7. Æneid. Varronem tradere ſcribit, morem eſſe communem conſenſum omnium ſimul habitantium, qui inueteratus cōſuetudinem facit. Pleraque autem, vt Quintil. li. 5. c. 10. ſcribit, in iure non legibus, ſed moribus conſtant. Exinde ius quoddam moribus conſtitutum dicitur. §. ex non ſcripto. Inſt. de iur. nat. l. 31. & l. 32. ff. de legib. verbi gratia patriæ poteſtatis, item poſtliminii iura moribus recepta dicuntur, l. 8. ff. de his qui ſunt ſui vel al. l. 19. ff. de captiu. Moribus etiam pupillaris ſubſtitutio introducta eſt. l. 2. ff. de vulg. & pupill. Briſſ.

Mores græcis dicuntur ἤθη, quod ἔθει, conſuetudine, appetitus aſſueſcat parere rationi. Conn. li. 1. c. 10.

Mores boni aliter à legibus, aliter à canonibus conſiderātur. Contra bonos mores Canonico inſtituto ea ſaltem ſunt, quæ natura improbantur, & peccatum fouent, vel peccati ſuſpicionem inducunt: quę vero ſolo ciuili inſtituto improbātur, Canones, vt bonis moribus contraria, non attendunt. Gœdd. ad l. 3. in prin. 28. de verb. ſignif.

Mores bonos cum dicimus, non vnius hominis, ſed totius ciuitatis intelligimus. l. 15. §. item ait aduerſus. ff. de iniur. Ita aduerſus bonos mores factam iniuriam accipimus d. §. item aduerſus. & apud Paul. li. 5. Sēt. tit. 4. l. 1. §. 1. ff. de extraor. crim. Et conditionem ſcripturamque contra bonos mores in l. 9. & l. 14. ff. de conditio. inſt. l. 112. §. pen. ff. de l. li. 1. Stipulationem ex bonis moribus conceptam. l. 121. §. 1. ff. de verb. oblig. Et ſtipulationem contra bonos mores interpoſitam. l. 5. C. de condict. ob turp. cauſam. Et pacta contra bonos mores. l. 6. C. de pact. qualia ſunt, quæ de viuentis ſucceſſione fiunt. l. vlt. C. de pact. l. 30. §. vlt. ff. de donat. Item ea, quibus euentus litis redimitur. l. 7. ff. de mand. l. 15. C. de procurat. Vnde malo more dicitur verſatus, qui de litis ſocietate pactus eſt. l. 1. §. litis cauſa. ff. de var. & extraord. Sed nec ea ſecundum bonos mores interpoſita ſtipulatio videtur, qua vinculo pœnæ matrimonii libertas obſtringitur. l. 134. ff. de verb. oblig. Briſſ.

Mores honeſto vocabulo ICti cōiugum vitia, & minus honeſtas actiones appellant. Vlp. c. Inſt. 6. Mores grauiores ſunt, adulteria tantum: leuiores, omnes reliqui. Maritus propter maiores præſentem dotem reddit. Hot. Prat.

Mores mutare. Vlp. Sed etſi bonæ frugis ſeruus intra annum mutatis moribus occiſus ſit, precium id æſtimabitur, quanto valeret priuſquam mores mutaret. l. vnde Neratius. ff. ad l. Aqu. Spieg.

Morganatica, vt ait Hot. in lexic. verb. feud. vulgo corrupte ponitur pro *Morgengabe*, quod vulgari lingua Germanica matutinum munus ſignificat: à *Morgen* quod eſt mane & *gabe*, donum. Voce *Morgengabe* vtitur Gregorius Turonenſis li. 9. Tam in dote, quam in *Morgengabe*, hoc eſt, matutinali dono certum eſt acquiſiſſe. *Morgengabe* autem eſt quod Dotalitium quidam vocant, alii vitalia, alii Doarium, Græci ὑπόβολον: hoc eſt, vnde ſe tueri mulier mortuo marito poſſit, & quicquid nuptiali conuentione conceditur vxori, vel liberis ex matrimonio naſcituris. Prat.

Morganaticum ius, apud Albertum Argentin. & Chro. Ioānes autem aſſerens dominium ad ſe ſpectare, tanquam matri ſuæ per Rodolphum regem olim morganatico iure donatum. Hoc etiam ius lex Salic. comprobabat.

Moribus. Hæc dictio & ad rationem naturalem, iuſq; gentiū referri, & ad ius ciuile etiam plerunque referri poteſt, Quod poſt l. 12. Tab. prudentum conſuetudine introductū eſt. l. 2. §. iis legibus. ff. de orig. iur. Vnde pupillaris ſubſtitutio moribus inducta dicitur. ff. leg. 2. de Vulg. & more noſtræ ciuitatis pupillus abſque tutoris autoritate obligare ſe non poteſt. leg. more. ff. de acquir. hær. Prat.

Moribus conſtitutum ius l. 31. & l. 32. ff. de legib. §. ex non ſcripto. Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. Morib. cōſtituto iure maxima Galliarum pars regitur, Marchia noſtra, Boii, Bituriges, Pictones, Turones, Lutetia, Aurelia, &c. qui quidem mores in ſcriptis redacti ſunt. Prat.

Moribus inductum, cum quid Iuriſcoſ. dicunt, eos ſignificare velle arbitratur Viglius, id ius ante 12. Tab. fuiſſe, vna cum vrbis primordiis obſeruatum, vel poſtea vſu & conſuetudine receptum: cuius interpretationis teſtem citat Theophilum, ſcite refellens, quod moribus dicatur eſſe introductū, illico Lacedæmoniis acceptum ferendum, quod ſolis morib. Lacones vt Athenienſes ſolis legibus, Remp. gubernarint. §. & non ineleganter. Inſt. de Iur. nat. gent. & ciuili. Aſtipulatur in Parerg. Alciat. indicans & Accurſium quædam in iure noſtro prodita referre ad Spartanorum conſuetudines, quæ tamen minime ad ius noſtrum pertinent. Nam ſi aliquid, vtidem ait, ab eis decem viri acceperunt: id in 12. Tab. relatum iuris ſcripti pars apud nos eſſe cœpit, li. 4. c. 21. Spieg.

Moribus inter virum & vxorem donationes prohibitæ. l. 1. ff. de don. int. vir. Moribus prodigo bonorum adminiſtratione interdicitur. l. 1. ff. de cur. fur. Morib. quoq; tutor datur mulieri pupillove, qui aduerſus tutores ſuos aliquā actionē habent. Vlp. in Inſt. t. 11. Moribus ciuilia officia feminis adēpta. l. 1. ff. ad Velleia. l. 12. ad fin. ff. de iud. Sūt & alia multa ex moribus. l. 8. ff. de acq. hær. l. 12. §. itē hi. ff. de iud. l. 3. ff. de iuriſd. l. 34. §. omniū. ff. de contr. empt. l. pen. ff. ad l. Pomp. l. 1. §. qui mandatum. ff. de offic. eius cui mād. l. 11. §. 1. ff. de his qui not. infa. l. 35. ff. de religioſ. l. 26. §. hæc clauſula ff. ex quib. cauſis maio. l. pen. in fi. ff. de iuſt. & iur. l. 25. ff. ad munic. l. 8. l. 38. in fin. ff. de nupt. l. 42. ff. de verb. ſign. Briſſ.

Moribus, pro more & conſuetudine, vt apud Cic. Iuriſcoſ. etiam familiare eſt. vt in l. moribus introductum eſt. de Vulg. & pupill. & ſimil. Hinc in mores, pro in conſuetudinem inducere accipimus. Spieg.

Ex bonis moribus eſt maritorum & patronorum reuerētia. l. 15. §. 1. ff. ſol. matr. l. 1. C. de in ius voc. Vis & metus bonis morib. aduerſantur. l. 117. ff. de diuerſ. reg. Briſſ.

Moris eſt, elegans & nota locutio, frequens in iure noſtro. l. moris. de Pœnis, l. moris fuit veteribus, de his qui not. inf. & ſimil. Et, ex morib. pro conſuetūdine, in l. cum Prętor. §. pen. de Iud. vbi dicitur concedi iuriſdictio ex moribus. Spieg.

Mori, eſt actus inſtantaneus: qui mox explicatur, vſque adeo vt nec moriendi tempus conſideretur: Vnde cum teſtator dicit, eſto liber, cum moriar: intelligitur, poſt mortem l. qui duos §. 1. ff. de Manumiſſ. teſtam. Spieg. Prat.

Mori proprie eſt vita decedere. Briſſ.

Mori non res tantum animales dicuntur, ſed & quæ anima carent. Briſſ. (Briſſ.

Mori dicuntur non modo res corporales, ſed & incorporales.

Moriones ſunt fatui, quos in deliciis Principum eſſe videmus. l. 4. §. Idem Pompon. ff. de ædil. edict. Prat.

Moritur viuens, & viuit moriēs, l. qui duos. §. 1. de Manumiſſ. teſtam. l. peculium. §. fin. de Leg. 2. Ratio, nondum mortuus eſt qui moritur, ergo viuit. arg. l. hæc verba ille aut ille. de Verb. ſign. ex Alberico & Solomonio. Spieg. Prat.

Morosus, hoc eſt, qui in mora eſt, & furi ſimilis iuris interpretatione cenſetur. l. inter ſtipulantem. §. pen. & ibi Gloſſ. ff. de verb. obl. Spieg.

Mors aut naturalis eſt, aut ciuilis. Naturalis eſt diſſolutio animæ naturalis à corpore, qua regulariter extinguuntur. Mors ciuilis eſt, qua quis ciuis Romanus è numero ciuium Romanorum tollitur. Ita ciuiliter mortuus eſt, cui vel adempta eſt ciuitas, vel ciuitas & libertas ſimul. Vult. ad prin. & §. 2. & 3. n. 1. Inſt. quib. mod. ius poteſt. ſolu.

Mors proprie eſt σώματος καὶ ψυχῆς διάλυσις vt Gell. lib. 2. c. 8. tradit, id eſt, vt Cic. 1. Tuſcul. exponit, diſceſſus animæ à corpore. Eaque vera & naturalis mors eſt, Cuius exemplo & alia à Conſultis fingitur, quæ ſalua vita ciuitatem libertatemq; adimit. Interire enim homines maxima & media capitis deminutio-

minutione,vt & morte,dicuntur.l.64. §.vlt.ff.pro ſoc. Itaq; deportatos & aqua & igni interdictos,& omnes quorum bona publicantur,mortuorum loco habemus. l.1.§.vltim.ff.de contr.tab.l.4.ff.de bon.liber. l.65.§.publicatione.ff.pro ſoc. l.29.§.& quid ſi tantum.ff.de liber.& poſth.Seruitus quoque mortalitati comparatur.l.209.ff.de diuerſ.reg.Briſſ.& Connan.li.8.c.10.n.2.

MORS ſignificatur etiam per illa verba, Si quid accidit filio meo,l.in vulgari.ff.de verb.ſig.l.Publica.ff.depoſ.Spieg.Pra.

MORTALITATE, pro morte & naturali fato, apud Iuriſconſultos in l.vlt.ff.de vi & vi armat.l.vlt.ff.ad l.Iul.maieſt.l.22.in fin.pr.ff.ad Treb.l.15.ff.quando dies legator.l.6. §.ſicut. ff.de off.præſid. l.40.ff.de petit. hæred. l.2. ff.de pact.dot.& apud Iuſtin.Inſt.quib.mod.teſt,infir. & aut mortalitate præuentus.Sic apud Suetonium in Claudio reperitur.&Triphonius in l.pen.ff.de vi & vi armat. ſubtractos mortalitate ſeruos, dixit.Spieg.

MORTARIVM vas eſt lapideum, ſiue æreum, in quo tunduntur teruntutve piſtillo quæ reſoluenda ſunt,autor Nonius.

De MORTARIO vide quid annotarit Turneb.adu. lib.16.c.c.17.

MORTEM exequi, pro inſtituere actionem de parricidio perpetrato,apud Pomponium in l.1.de accuſ.Spieg.Prat.

MORTEM ſibi conſciuiſſe dicuntur,qui ſibi manus iutulerũt.Br.

MORTICINVM, pro exangui,corrupto,& per ſe mortuo:vocabulum ſacræ ſcripturæ familiare. Vnde morticinam carnem dicimus,animalium,quæ non ſunt mactata, ſed per ſe mortua.Haloander noſter in l.pen.à ſe trãſlata.ff. de via pu. in fi. Sed neque rixari in itineribus,neque ſtercora proiicere, neque morticina aut pelles iactare permittant.Prat. Vide Gothofr.ad leg.1.§.fi.ff.de via public.& ſi quid in ea factum.

MORTIFERE vulneratus. Vlp.in l.ait lex.ff.ad l.quil. Quod ſi mortifere, inquit, fuerit vulneratus, & poſtea poſt longum interuallum mortuus ſit, inde annum numerabimus ſecundum Iulianum,ex quo vulneratus eſt.Spieg.

MORTIFERVM dicitur,quod mortis cauſam præſtat,vt loquitur l.7.§.ſed ſi quis ſeruum. ff.ad l.Aquil.

MORTIFERVM vulnus,Celſus ſcribit: Si alius mortifero vulnere percuſſerit, alius poſtea exanimauerit, priorem quidem non teneri quaſi occiderit,ſed quaſi vulnerauerit, quia ex alio vulnere periit,&c.

MORTIS appellatione proprie tãtum venit naturalis,per quam diſſecatur anima à corpore,l.ſi ita quis, de legat. Et in hunc ſignificatum Salom. ait, omnia iura loquuntur. Vide eum in Paradoxis vbi acute diſſerit, An ſint plures ſpecies mortis; item an mors ſit genus,aut Ens per ſe:inibíque diſces multarum legum veros intellectus:vt tantam oſcitantiam& interpretum & doctorum mirari poſſis:colligeſque mortis appellatione multos caſus venire,non vi vocabuli, ſed ſimilitudinis.præcipue autem ſunt,naturalis,iuris gentium, ciuilis, & ſapientum,hoc eſt,vt ipſe interpretatur, Theologorum.Porro mors eorum laudatur,qui pro republic.ceciderunt, Inſti. §.hi enim.de excuſat.tut. vel cur. l.qui actione. §.ſi quis in colluctatione.ff.ad l.aquil.

MORTIS aut verberum terrore pecuniam alicui extorquere, in fin.l.3.quod met.cauſ.Spieg.Prat.

MORTIS cauſa capimus, non tunc ſolum cum quis ſuæ mortis cauſſa nobis donat,ſed etſi propter alterius mortem id faciat: veluti ſi quis filio vel fratre ſuo moriente, donet Mæuio ea conditione, vt ſi conualuerit alteruter eorum, reddatur ſibi res:ſi deceſſerit,maneat apud Mæuium.

MORTIS cauſa capitur, cum propter mortem alicuius capiendi occaſio obuenit, exceptis iis capiendi figuris, quæ proprio nomine appellantur l.31.ff.de mort.cauſ.don.l.1.§.item ſi ita leg. l.15. ff. ad leg. Falc. veluti quod conditionis implendæ cauſa datur.l.55.ff.de cond.& demonſt.vide l.12.l.18. & l.36. ff.de mort.cauſ.donat.Briſſ.

MORTIS cauſa donatio eſt, cum quis ita mortis imminentiſve periculi cogitatione donat,vt habere ſe malit, quã eum, cui donat: magiſq; eum,cui donat,quam hæredẽ ſuum. l.1.cum ſeq.ll.ff.de mort.cauſ.don. Mortis cauſa ſtipulatio exiſtimatur fieri,vt Feſt.lib.11.& Antiſti.Labeo tradit, quæ ita fit,vt morte promiſſoris cõfirmetur,vt in l.34.ff.de don.cau.mort. aut,vt quidam dixerunt,cui ſtipulationi mors fuit cauſa.Bri.

MORTIS conſciſcendæ cauſa, qui propter nequitiam, maloſque mores, flagitiumve aliquod admiſſum, mortem ſibi conſcire voluit;niſi dolorem corporis ſuſtinendo id fecerit. Paul.in l. bouem.de ædil.edict.Vide C.de his qui ſibi mort.cõſciu.Sp.

MORTIS cauſa capio generis nomen eſt, quod omnes ſpecies complectitur, quibus quid propter alicuius mortem capitur: veluti hæreditatis, legati, fideicommiſſi,mortis cauſa donationis. Sed cum illarum quæque proprium nomen haberet, factum eſt, vt quæ ſpeciale nomen non habet, ea ſcilicet de qua nunc dicemus,communi nomine appellata ſit,leg.mortis cauſa.31.ff.de mor.cauſ.donat.Eſt autem mortis cauſa capio, acquiſitio propter alterius mortem obueniens:vel cum quid propter mortis alicuius cauſam,ſed non ex patrimonio ipſius accipitur, vt ſi moriens legauerit Titio fundum ſub conditione,ſi dederit Gaio decem,eam pecuniã capit Gaius mortis cauſa non iure legati vel fideicommiſſi, vel donationis mortis cauſa,hęc enim peti poſſunt:mortis cauſa capionis petitio non eſt.Vel cum quid inſtituo hęredi vt adeat, aut nõ adeat, datur,quod à ſtatu libero conditionis implẽdę cauſa capitur, vel à legatario l.qui pretio.8.leg.ſi mulier 12.leg.mortis cauſa 18.leg.mortis cauſa 31.in princ.& §.2.l.inter mortis.38.ff. eod. quibus locis ſpecies enumeratæ omnes aliunde quam defuncti patrimonio proficiſcuntur,hoc eſt extra donationis cauſa mortis, & teſtamenti cauſam: vt leg. Mæuius 55. ff. de cond. & demonſtr.l.ſi quis 8.ff.ſi quis omiſſ.cauſſ.teſt.& leg. id autem.76.ff.leg.Falc.vbi mortis cauſa capere,& hereditario iure capere opponuntur. Mortis autem cauſa donatio à Capione hoc differt,quod illa ſẽper à defuncto proficiſcitur, hæc ab aliis,illa ſemper de patrimonio defuncti,hæc ſemper aliunde.Azonis autem definitio eſt hæc: Quod à defuncti liberalitate proficiſcitur,nec vt debitum peti poteſt, ſic enim legitur in eius ſumma in tit,C.ad leg. Falcid. cum apud Accur.l.ſi mortis.5.C.ad l.Falcid.legatur cum negatione: Non proficiſcitur. Neutra autem ſatis idonea videtur: quia neq; ſemper,neq; nunquam ex eius liberalitate proficiſcitur:cum interdum alter ſine ipſius voluntate det: interdum autem ipſe dari iubeat;& dandi conditionem imponat. Prat.

MORTIS cauſſa ſeruus manumitti poteſt,videlicet in extremum tempus vitæ manumiſſoris collata libertate. Briſſ.

MORTIS tempore fuiſſe intelligitur,qui in vtero erat,l.intelligendus eſt.Idque per fictionem legis:quæ,licet per naturam impoſſibile ſit, ante ſeptimum menſem eum naſci & viuere, hoc fingit:vt omnino verum non ſit,Alciato teſte,quod vulgo traditur, legem nunquam fingere impoſſibilia. Fingit enim dum ſubſit æquitas. Sed an aliud ſit dicere tempore mortis,aut,cum decedit,Bar.diſſerit in l.quod de pariter.ff. de rebus dubiis. Spieg.

MORTVA manus,locutio eſt Gallis vſitata de iis quorum poſſeſſio (vt ita dicam) immortalis eſt,quia nunquam heredem habere deſinunt:vt de eccleſia dicitur,lib.Feud.1.tit.13. Qua de cauſa res nunquam ad priorem dominum reuertitur.nam manus pro poſſeſſione dicitur,& mortua pro immortali.Sic municipium dicitur non mori,l.an vſusfructus,56.ff.de vſufruct. l.ſi vſusfruct.ff.de vſufruct.leg.quoniam hominibus aliis ſuccreſcentibus idem populi corpus videtur,l.proponebatur,76. ff.de iudic.Ciuitas autem mori dicitur,vrbe diruta & inducto aratro.l.ſi vſusfruct.21. Quibus modis vſusfru.amitta. nam quæ prius fuit ſpecies interiit,alia autem exorta eſt:vt de domo dicitur, l.qui vſumfruct.39. ff. de vſufruct. l.quid tamen, 10.§.pen. ff.quibus mod.vſusfruct.amitta. Theod.Nihem.in nemore vnion,tract.6.c.33. Et ſic ad manũ mortuam regnum & principatus huiuſmodi deuenerunt, quia ipſi reges Francorum dicti Auguſti, conſanguinei & propinqui fuerunt, & in cap.Caroli magni & leg.Franc.lib 4. vbi vero mortua manus interiacet, aut alia quælibet cauſa irrationabilis inuenta fuerit, &c. vſurpatur autem hæc locutio primum in corporibus & collegiis,quæ immortalia ſunt,vt ciuitates,cœnobia,l. ſicut, §.in decurionibus. ff.quod cuiuſque vniuerſ. l. proponebatur. ff.de iudic. Polyd.Virgil.lib.hiſt.17. legibus magnæ chartæ ſancitum eſt, vt nemini liceret dare prædia collegiis monachorum.& legem hanc ad manum mortuam vocarunt, quod res ſemel datæ collegiis ſacerdotum non vtique rurſus venderentur veluti mortuæ,hoc eſt vſui aliorum mortuorum in perpetuum ademptæ eſſent. Et aliquanto poſt: Epiſcopi capto inter ſe conſilio poſtularunt,vt legem ad manum mortuam, quam ordini ſuo valde nocere perſpexerunt, antiquarent.Vſurpatur quoque locutio hęc in Gallia,cum reuera manus,id eſt poſſeſſio,mortua eſt:vt cum quibuſdam Galliæ locis conſuetudo eſt,vt poſſeſſore ſine liberis mortuo,poſſeſſio ad territorii dominum reuertatur.Prat.

MORTVA res dicitur, qua quis locupletior non eſt, vel quæ amiſſa reſtitui non poteſt,eadem forma qua mortua lis,l.quod autem ſpectatur tempus. l. ſi maritus. ff. de donat. inter vir. & vxor.l.properandum. Cod.de iud.l.2.ff.iudic.ſol.l.3. ff.quæ in fraud.cred. Plautus, & rem mortuam, & rem occiſam dixit, pro fracta & perdita. Idem vocat MORTUARIA,res inanes & nugatorias, quæ Græci eodem ſenſu σκίνδρα. Prat. ex Cuiac. 9. obſeru.30. adde Goth.ad l.7.§.1. ff.de donat.inter vir.& vxor.

MORTVAM rem Connanus interpretatur eam, quæ non extat: quæ periit lib.8.cap.11.num.3.

MORTVARIVM, pro derelicto in morte, vocabulum nouum & barbarum. Mortualia in Aſinaria Plautus dixit, pro vanis & inanibus.qualia ſunt,quæ de mortuis referuntur, vel pro iis quæ ad mortuos pertineant, aut mortuos dixiſſe putes, vt Pylades interpretes indicat. Spieg.

MORTVI qui naſcuntur,non videri vnquam natos,Pauli ſentẽtia receptum eſt:& ideo teſtamẽtum eorum pręteritione nõ rumpi certum eſt. Sed magis dubium de iis, qui tametſi viui naſcuntur,ſecundum naturam tamen viuere non poſſunt:cuiuſmodi habentur ante ſeptimum menſem nati. per l. quod

dicitur. ff. de lib.& poſthum Et crebrius receptum eſt, non rumpere:quia abortiuorum nomine continentur.leg. vxoris C.de poſthum.hæred. Sp.

Mortvi loco exhęredatum filium eſſe habendum,authoritate tam Gloſſæ, quam Bart. hactenus receptum eſt : attamen in contrarium mouetur Salom. per textus apertiſſimos, quos citat, enarrans §.in omnibus. in l. Gallus.Spieg.

Mortvis viris, interne gaudere interdum vxores, interpres adnotauit, in leg. fin. Codic. de iur. dot. item in leg. patet Seuerinam. ff. de cond.& dæmon.Alber.indicauit.Spieg.

Mortvo æquiparat eum Iuſtinianus, qui neque ſcribere neque articulate loqui poteſt.in princ.l.iubemus de teſtam.

Mortvo proximior dicitur, qui agit animam, imo inter mortuos connumerandus:quia non habet velle,neque nolle:atq; ideo non adit,non diſponit.l.quoniam indignum.C.de teſt. Spieg.

Mortvvs quo diſtet ab occiſo, not.in leg. proinde. ff. ad Leg. Aquil.

Mortvvs dupliciter intelligitur in iure,ſcilic.naturaliter, cum anima ſeparatur à corpore: & ciuiliter, vtputa, deportatus, qui pro mortuo habetur fictione iuris ciuilis.l.1.§.fin. de bonor.poſſ.ſecund.tab.& Monachus c.placuit.16.q.1.Ioa. Bello. E tymol.

Morvm nomine, vel ob mores, retentio fieri olim dicebatur, cum propter malos & improbatos vxoris ſuę mores, qui diſcidii cauſam pręſtitiſſent,maritus ex dote quid retinebat.le. vn.§.taceat. ff.de rei vx.actio.Vlp.in Inſtitut. tit.6. Hinc actio de morib. inter coniuges,l.vn.C.quan.crim.act.l.vn.C. Th.victum ciuilit.crimin.ag.& l.vlt.de inceſt.nupt.eod.Meminit l.5.ff.de pact.dotalibus Briſſ.

Mos, μόσιν vocabulum eſt.Hinc non pauci vel bonum,vel malū adiiciunt,vt eorum mēs facilius innoteſcat. ſicut faciunt iuriſconſulti,titul.de iniur.tit.de extraordin.crim.aliiſq; multis in locis. Eſt autem mos, vt ex Varrone recitat Macrobius,in iudicio animi, quem ſequi debet conſuetudo: vnde cultus moris, dicitur cōſuetudo.mos eſt inſtitutum patrium, pertinens ad religionem ceremoniaſq; maiorum.Cętera vide apud Budæum in prior.Annot.Spieg.

Mos à modo dictus videtur Connano li.1.c.10.n.5.

Mos, crudeliſſimus tyrannus, obtrudens ſæpe nobis iniquiſſimas leges.

Motvs in l.20.ff.commun.diuid.pro indignatione ſumitur. Si is,inquit Pompo.cum quo fundum communem habes,ad delectum non reſpondit, & ob id motu iudicis villa diruta eſt, aut arbuſta ſucciſa ſunt,&c. Alii pro motu iudicis reponunt magiſtratus imperio,ſed perperam,vt vult Cuiac.13.obſ.29.

Motvs aliter ſumitur l.ob carnem 21.ff.de teſtib. Si teſtes, inquit Arcadius, eiuſdem honeſtatis & exiſtimationis ſint, & negocii qualitas ac iudicis motus cum his concurrit,ſequenda ſunt omnia teſtimonia:Et paulo poſt:Confirmabitque iudex motum animi ſui ex argumentis & teſtimoniis.Prat.

Motvs animi,id eſt,commotio,perturbatio, pro eo quod vulgo dicitur paſſio.Macer de offic.Præſid.l.obſeruandum: Non eſt,inquit,conſtantis& recti iudicis cuius animi motum vultus detegit.Motus animi Gręci vocant πάθη,quos Latini tum morbos,tum cupiditates vocāt:ſed aptiſſime, teſte Roterod. affectus,quod genus ſunt ira,miſericordia,amor,odium : ſed præcipui metus,ſpes,dolor,gaudium. Qui his carent,ἀπαθεῖς dicuntur.Et ἀπάθεια quibuſdam Stoicis probata eſt. Quum alieno dolore dolemus,συμπάθεια dicitur.Spieg.

Motvs pro cauſa.Plinius in fin.epiſt.4.li.3.Audiſti conſilii mei motus.Sic quidam latētem in principe rationem, cauſamve: haud ſcio tamen an ſatis latine, motum proprium vocant. Quatenus illi tribuendum ſit,à Pontificii iuris in quo natus eſt,interpretib. potiſſimum petendum eſt. Iam melior orbis pars,vt quidam dicit, compertum habet, reſeruatum in pectore Iulii ſecundi,inuentum eſſe veteratorium.Spieg.

Motv proprio,ex certa ſcientia,de plenitudine poteſtate. leg. prægnantes clauſulæ. Porro docent interpretes tantam vim habere Motus proprii clauſulam, vt in contrarium nemo audiatur. Bald. teſte Old.nihil vnquam rectius dixit, quam hoc,quod hæ voces(motu proprio,ex certa ſcientia) omnib. modis relegandę eſſent ex curiis principum.Quanquam motus proprius principis aliquo modo colligi poteſt ex repetita eius conceſſione.Argum.Nou.vt nul.iud. ſic hab. loc.ſerua. §.præterea hoc quoque.Vide c.ſi motu proprio.de prębend. in 8.& ibi.Dd.Prat.

Movemvs controuerſiam agendo, & reſiſtendo.l.non ſolum.§. ſi ſtatus. C.de procur. iuncta Gloſ. Alber.

Moventia.Vide l.mouentium.de verb. ſig.& ſuperius, Mobilis. necnon Alc.in l.iam citata. Spieg.

Movere,id eſt,agere,l.4.C.de prep. ſacr.crb.Vt ſi medio tempore mouere diſtulerint.Sic l.3.C.de pręſcrip.30. Nulli mouendi vlterius facultatem patere.Et in leg.3.C. de quadrien. præſc.Omnis motus, id eſt, omnis actio: παντοίου κίνησις.Prat.

Moveri etiam eſt remorari,pelli, eii... Briſſ.

Movere, alias eſt inſtituere & intendere. Briſſ.

Moventia dicuntur proprie animalia,quę per ſe mouentur,vt ſerui, iumenta, pecora. Mobilia vero, quę anima carent, vt vaſa,veſtes,& alia id genus. Sed hæc differentia plerumque confunditur.l.2.ff.de ſupell.leg.Briſſ.

Movere quæſtionem,apud Paul.in l.cum poſt mortem pupilli de adminiſt. tut. Prat.

Movet me.Papian.in leg.patui refert. de condit.furt. Nec me mouet,præſens homo fuerit,nec ne.Caius in l.ſi ædib.de da. infect. Sed mouet me, quod ipſe meas ædes reficere poſſim.

Mox dictio accipitur variis modis, ſecundum ſubiectam perſonam,vt latè ponunt Moder.in l.1.ſuper gl.in verbo Mox. ff.ſi cert.pert.& Alber.in diction.Inter eius diuerſos effectus notat,quod per hāc deciſionem ſing.decidit Bal. in l.quoniam. la 1. C.de appellat. quod appellatione deſerta non datur iudicatis tempus quatuor menſium, ad ſoluendum ſecundum diſpoſitionem l.1.&2.C.de vſur.rei iudic.Sed debet fieri executio ſtatim per illum textum qui dicit,moxq; debitum exigatur,& hoc dictum multum commendat Ludouic. Rom. in l.1.§.qui præſens.ff.de verb.oblig.& D.Alex. qui dicit quod procedit in quocunq; debitore,conſ.61.& ſi puto col. fin.li. 3.per gl.ordi.& communiter approbatam in l.2. C.de temp. appell.Tamen non eſt verum, niſi in fiſco, & reprobatur per Alex.in l.4.§.ſi quis condemnatus.in 1.col.& in l.debitorib. in 3.col.verſ.item fallit.ff.de re iudic.& Aret.in l.1. §.1.in 2. col.in princ.& in l.continuus.§.illud.in pen.col. verſ.& adde.ff.de verb.obl.Iaſ.vbi dicit ſing.in l.ſi arrogator.in 4.col. circa med.& in l.vlt.col.verſi.3.lim. ff.de adopt. & in l.fructus.in 1.col.ff.ſol.matrim.Felin.in c.quærenti. col.1. verſ.2. fallit.de offic.deleg.iunctis his quę retuli infra in dict.Protinus.Et vlterius dicit etiam in propoſito Corn. conſil. 267.in hac conſultatione.in 2.col.in 3.lib. quod iſta dictio Mox,etiam iuncta verbo futuri temporis,facit pœnam cenſeri irrogatam ipſo iure.& de hoc facit vnum ſingu.Fran. Crem.not. 7.tu ſcis quod verbum. quod eſt notandum ad ea quæ ſcribit Felin.in cap.Rodulphus.col.25.de reſcript.vbi idem dicit de dictione Omnino.Cotta.

Mox,particula in iure noſtro,pro poſt aliquod temporis interuallum, accipienda eſt, ſicut apud probatos ſcriptores ſumitur,quod ſecundum cuiuſq; rei naturam vel plus, vel minus temporis recipit.

M V

Mvciana cautio,l.101. §. ſocrus, ff. de condit. & ſatiſdatio,l. 106.ff.eod.

Mvcor in l.4.§.pen.ff.de per.& comm.rei vend. lanuginem ſignificat, quæ ex nimia vetuſtate vino accedit, aut quæ alio vitio contrahitur.Columel. lib.12.c.43. Ne ſitu penora mucorem contrahant.Prat.

Mvcro,pro enſe proprie ſumitur à Canoniſtis,vt pleraq; alia, quibus ſcatet vulgatum Lexicon iuris. Nam proprie eſt cuſpis, & acumen enſis & telorum. Vſurpatur etiam pro quarumuis rerum acumine, vt docet exemplis Rob. in Theſau. Spieg.

Mvginari quo Cicero in epiſt. ad Atticum vtitur, eſt idem prope ac Muſſare & Minſacere; & ſubmuſſando hæſitare.Petrus Crinitus li.18.ca.5.de honeſta diſciplina.

Mvlæ carrucariæ,l.38.§.quæſitum, ff. de ædilic.ed.Rhedariæ, apud Varronem l.3.c.vlt.

Mvlctam(ait Feſtus li.11.)Oſce dici putant pœnam quandam. M.Varro ait pœnam eſſe,ſed pecuniariam.Mulcta Varroni li. 4.ling. lat. pecunia à magiſtratu dicta,vt exigi poſſit ob peccatum. Addit deinde, quo ſingulæ dicuntur appellatæ eſſe multæ,quod olim vnum dicebant multa. Itaque cum in dolium, aut culeum, vinum addunt ruſtici,prima vrna addita, dicant etiam nunc multa. Ad idem 19.rerum humanarum apud Gellium libr.11.ca.1.vocabulum ipſum mulctæ non latinum ſed Sabinum eſſe dicit : idque ad ſuam memoriam manſiſſe ait in lingua Samnitium,qui ſunt à Sabinis orti.Sed turba Grammaticorum nouitia(addit ibidem Gellius)eam κατ' ἀντίφρασιν,vt quædam alia hoc quoque dici tradiderunt. Sed vereor ne hoc ſuperioribus Varronis dictis repugnet. nimis enim tenuis & λεπτολόγος eſt in illa etymologia Varro.illud enim multa quod veteres vſurparunt, cum veteres culeos in vnum Dolium indituri eſſent, ſignificat numera ἀξιοείθμητα. Sic Plautus in Sticho cum quo multas vna multaui miſerias. Pro eo Galli dicunt,En prun.Mulcta eſt ſpecialis peccati,cuius animaduerſio hodie pecuniaria eſt:Sic Vlp.l.aliud.131.§. 1.ff.de verb.ſign.qua in re Varroni & Feſto conſentit :qui & alibi de ratione mulctandi antiquis vſurpata:Ouibus duabus, inquit,mulctabantur apud antiquos in minoribus criminib⁹. in maioribus autem triginta bubus,nec vltra hunc numerum excedebat mulctatio:qua poſteaquam,ære ſignato vti ciuitas cœpit,pecoraque mulctatitia incuria corrumpebantur(vnde etiam Peculatus nomen vſurpari cœptum eſt) facta eſt æſtimatio pecoralis mulctæ,& boues centenis aſſibus,oues denis æſtimatæ.Inde ſuprema,mulcta,id eſt,maxima,appellata tria millia æris.item viceſſis, minoribus delictis. Idem fere A. Gell.lib.11.c.1.Prat.

Mvlcta tum demum locum habet, quādo aliqua fraus, aliqua culpa, commiſſa eſt, quæ ex lege, conſtitutione, SCto, edicto-ve, non haberet publicam vel priuatam animaduerſionē, vt in caſu leg. in cauſæ 16.ff. de minoribus vel dolus circa emptionem venditionem eſſet adhibitus, vel locus foret l.2.C. de reſcind. vend. Gœdd. ad l.131.ff.de verb.ſig.§.1.

Mvlcta & pœna differunt: pœna genus eſt: mulcta ſpecies. ideoque omnis mulcta pœna eſt, at non omnis pœna mulcta. Etenim quicquid moram, culpam, delictumve vel temeritatem coercet, pœnā appellabimus: at idem de multa affirmare non licet: vnde etiam in leg.12. tab. iuſta imperia ſunto, iiſque ciues modeſte ac ſine reculatione parento. Magiſtratus nec obedientem & nocuum ciuem mulcta, vinculis verberibuſque coercento, &c. ſcriptum erat, vt cæteris pœnis vinculorum, verberum ac ſimilium per ἀναίδητοι καὶ ἰδίαυτον mulcta diſiungeretur. Secunda differentia eſt in materia: Mulcta ſpecialis peccati (ſcilicet pœna eſt) cuius animaduerſio hodie pecuniaria eſt (quia olim pecuaria erat, autore Feſto, in cuius locum nunc pecunia ſucceſſit, Gellius c.1.lib.11.nam & in commerciis loco pecudum hodie ſignata pecunia ſubſtituta eſt, l.1.ff.de contrah.empt.l.4.& l.5.ff.de verb.ſigni.) pœna autem non tantū pecuniaria (vt olim pecuaria Feſtus ac Gellius ex Varrone) verum capitis & exiſtimationis irrogari ſolet. Mulcta igitur duntaxat eſt pecuniaria pœna, & in in ſola pecunia conſiſtit. at pœna non ſolum eſt pecunaria, verum etiam capitalis, & ſi quæ alia corporalis coercitio, cuiuſmodi eſt fuſtigatio, excoriatio, relegatio, deportatio, vltimum ſupplicium, leg.1.leg.2.tot.tit.ff.& C.de pœnis.l.fin.ff. de feriis & dilation. Tertia differentia in eo conſiſtit quod mulcta damnum famę damnato non infert. leg.1.C.de mod. mulct. pœna delicti reo non poteſt non ignominiam afferre, le. non poteſt.63.ff.de furt.leg.diuus.40.ff.de iniur.Forner. hic leg.infamem.de public.iudic.le.palam, de ritu nupt. eſt enim omnis infamia iuris pœna, at non mulcta: tot. titul.ff. & C.de his qui notant.infam. Succedit deinde quarta differentia à cauſa efficiente principali: nam mulcta proprio mulctantis arbitrio ſine omni iuris neceſſitate vel authoritate infligitur: pœna autem reliqua omnis, quæ mulcta non eſt, ſiue ea ſit capitalis, ſiue non capitalis, ſed pecuniaria, aut alterius alicuius generis, nequaquam punientis arbitrio mero executioni traditur, ſed legis, SCti, conſtitutionis, conſuetudinis edictive authoritate & iuſſu infligitur. Gœddæus ad l. 131.ff.de verb.ſign.§.inter mulctam.n.2.

Mvlctam dicere, antiqui tum dicebant, cum ad populum & in comitio mulcta diſceptanda irrogabatur: quod ipſi mulctam certare dicebāt: Liuius li.25.Sp.& L.Caruilii, cum rem inuiſam infamemq; cernerent, ducentum millium æris mulctam Marco Poſthumo dixerunt: Cuius certandæ cum dies adueniſſet, conciliumq; frequens plebis adeſſet, &c. Cato lib.4. Originum, vt refert Gellius li.11.ca.1.Mulctam facere dixit: Imperator, inquit, noſter, ſi quis extra ordinē depugnatum iuit, ei mulctam facit. Poteſt autem videri conſulta elegantia vitaſſe verbum, cum in caſtris & in exercitu mulcta fieret, nō in comitio, nec ad populum diceretur. Prat.

Mvlcta modica, quæ eſt ſex ſolidorum aureorum, minorum eſt iudicum. leg.2.C.de Sport.& leg.eos, C.de Modo mulct. Spieg.

Mvlctam committere, eſt, vt nunc vulgo dicitur, incurrere pœnas. Sic mulcta commiſſa, quando quis aliquid commiſit propter quod mulcta eſſet afficiendus. Mulctam autem irrogare, non eſt iudicis mulctantis, ſed actoris, aut poſtulantis & accuſantis. Vide Bud.in Annot.ad l.2.de Iud. Spieg.

Mvlctam Certare. His verbis apparet, moris fuiſſe, vt Tribuni plebis mulctam dicerent, vel vt alii loquuntur, infligerent, poſtea populi ſuffragiis in comitio, vel irrogaretur vel abrogaretur, vel etiam remitteretur, quo tempore multa certari dicebatur. Non enim Tribuni damnare mulctæ poterant, ſed tantum rogare populum, apud quem cum reus non iure mulctatum ſe contenderet, lis illa mulctaria diſceptabatur. hæc Budæus.

Mvltam dicere, pro multare Iuriſconſulti noſtri vbique vſurpant. Vlp. l.2.§.8.ff.de iudic. His datur multæ dicendæ ius, quibus public ū iudicium eſt, & non aliis: niſi hoc ſpecialiter eis permiſſum eſt. In P.Flor.legitur Pvblice.nulla, aut certe abſurda ſententia. Nam Qvibvs p.i.est, Vlpianus dixit, pro qui publici iudicii habent exercitium, vt Papian. l.1.ff. de off.eius cui mand. Venuleius l.10.ff. de cuſt.reor. Si quos ex his qui in ciuitatibus ſunt, celeriter & ſine cauſa ſolutos à magiſtratibus cognoueris, vinciri iubebis, & his qui ſoluerint, multam dices, id eſt, multam ſtatues, multabis. Sic enim Vlpian.leg.1.ff.de fer.fug. Senatus cenſuit ne fugitiui admittantur in ſaltus: neque protegantur à villicis, vel procuratoribus poſſeſſorum: & multam ſtatuit. Venul.l.2.ff. quis & à quo app. Appellari à legatis Proconſul poteſt: & ſi multam dixerit, poteſt Proconſul cognoſcere. Hot. Eum tamen locum de mulctis quę delictis irrogantur intelligendū putat Góueanus capit.46.Var.lect. Nam alias legati mulctas non obtemperantibus ſuæ Iuriſdictioni, aut iis, qui citati neque reſpondent, neque excuſantur, dicere poteſt, vt ſcribit Gellius lib.10.c.6. Cum.n.cui mandata iuriſdictio eſt, modicam coercendi habet poteſtatem, ſine qua vana & illuſoria eſt omnis iuriſdictio. l.vlt.ff.de offic.eius cui mandat.eſt. iuriſd.

Mvlctam grauiſſimam, pro morte accipi, Albericus indicauit; ſed id minime ex l.quam citat, colligi poteſt. Præterea mulcta damnum famæ non irrogat, vt Impp. cenſuerunt, C. de Modo mulct.l.1. Hæc autem iam plane periit vltimo ſupplicio plectendis. Spieg. Prat.

Mvlctam irrogare, Bud. inquit, hodie forenſi noſtrorum vocabulo dicitur, concludere ad mulctam, & concluſiones mulctatitias aſſumere, quod & pœnaliter intendere dici poteſt Latine loquentib. Spieg.

Mvlctam irrogare, eſt rogare populum vt multam alicui velit imponere, irrogabant autem ſoli magiſtratus. Cicero lib.3.de Legib. Cum magiſtratus iudicaſſit, irrogaſſitve, per populum multę pœnę certatio eſto. Idem in Orat. pro domo, rationem harum irrogationum fuiſſe tradit, vt ter ante Magiſtratus accuſaret intermiſſa die, quam multam irroget aut iudicet, quarta ſit accuſatio trinundinum pro dicta die qua iudicium ſit futurum. Hot.

Mvlctam iudicare, dici poſſe ſcribit Iac.Cuiac.obſ.l.11.c.9. ſolum enim ei mulctæ dictio eſt, qui iudicare poteſt cuiue iudicatio data eſt, id eſt qui publice iudicium exercet, l.2.§.vlt. ff.de iudic.l.aliud eſt. §.vlt. ff.de verb.ſig.& ita l.Sillana, de ponderibus. Eum quis volet magiſtratus mulctare, tantum minore, patrisfamilias taxat liceto: Siue quis in ſacrum iudicare voluerit, liceto: Iudicari enim mulctam minorem & iam in ſacrum poſſe ſignificat, id eſt, vt ſacro applicetur, non ærario. Atque in hoc M. Tullii de legib.loco, Cum magiſtratus iudicaſſit irrogaſſitque, per populum mulctæ, pœnæ certatio eſto. iudicandi verbum, ad mulctam, irrogandi ad pœnam, idem Cuiac. referri vult. Prat.

Mvlctam quæ appellatur ſuprema, Gell. ſcribit inſtitutam in ſingulos dies duarum ouium, triginta boum, pro copia ſcilicet boum, proque ouium penuria. Sed cum eiuſmodi Multa pecoris armentiq; à magiſtratibus dicta erat, adigebantur boues oueſque, alias precii parui, alias maioris: eaque res faciebat inæqualem multæ punitionem. Idcirco poſtea lege Aterina conſtituti ſunt in oues ſingulas æris deni, in boues æris centeni. Minima autem multa eſt ouis vnius. Suprema multa eſt eius numeri cuius diximus: vltra quam multam dicere in dies ſingulos, ius non eſt: & propterea ſuprema appellatur, id eſt, ſumma & maxima. Quando igitur nunc à magiſtratibus populi Rom. more maiorum multa dicitur vel minima vel ſuprema, obſeruari ſolet, vt oues genere viri appellentur. Atque ita M.Varro verba hæc legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: M. Terentio quando citatus neque reſpondit, neq; excuſatus eſt, ego ei vnam ouem multam dico: ac niſi eo genere diceretur, negauerunt iuſtam videri multam. Hot.

Mvlctare verbum, condemnare eſt, & punire. Sic Plautus, Mulctare matrimonio, pro diuortium facere. Virg. Mulctari patria, pro priuari. Cicero: Mulctatum exilio maleficium, Spieg.

Mvlctatitivm, quod nomine mulctæ exigitur. Spieg.

Mvliebria paſſum prætor remouet à poſtulando. l.1. ff.de poſtul. Huic ſceleri, quod non proficit ſcire, Impp. in l.cū vir.C. de adult. gladium vltorem conſtituunt. Huius infandæ rei inuentum quidam in Orpheum referunt. Sunt tamen qui exiſtimant, ad liberalem magis honorem referendum, quo etiam Socrates adoleſcentes ingenioſos complexus eſt. Spieg. Prat.

Mvliebria pati dicuntur mares, qui pudicitiam ſuam præpoſteræ libidini ſubſternunt, & ſtupro effeminantur, l.1.remouet, ff.de poſtulan. B. Auguſtin. lib.6.de Ciuit.Dei, cap.8. Viros muliebria pati, non eſt ſecundum naturam, ſed contra naturam.

Mvliebria veſtimenta ſunt, quæ matrisfamilias cauſa præparata ſunt, quibus vir non facile vti poteſt, ſine vituperatione: veluti ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitrę, plagulæ, penulæ, ait Vlp. in l.veſtis.ff.de aur.arg.mund.ornam. Old. Pra.

Mvlier maieſtatem iudicantis cōtemnēs, non minus grauiter & doloſe peccat, quam maſculus, Gœd.ad l.1.de verb.ſign.

Mvlier ICto, vt ICto, homo eſt. Gœdd.ad d.l.n.31.

Mvlier quælibet indiſtincte ob ſexus fragilitatem & honeſtatem, conſiliique facilitatem ab omnibus muneribus ciuilibus ac virilibus remouetur, l.2.ff.de reg.iur.

Mvlier ſuæ familiæ & caput & finis eſt: caput, hoc eſt principium: quia vna cum marito dominium in domo habet; eiuſque familiam conſtituit ſobolis procreatione ac propagatione: finis; quia quam ſobolem enixa fuerit, non in ſui patris, ſed mariti poteſtatem familiamq; protulerit. Gœd.ad l.195, §.7.de verb.ſig.

Mvlierem Lactant. Firmianus in li. de opificio Dei à mollitie dici exiſtimat, veluti mollier, detracta mutataque litera. Quę etiam opinio fuit M.Varronis in lib.de lingua.latin. Quem-

admodum Cicer. virtutem à viro dictam contendit. Mulier à Grecis γυνὴ παρὰ τὸ γονὴ, ἢ παρὰ τὸ γονὴν γίνεσθαι, γυνή. vnde Plato exiſtimat γυνὴ quaſi γονὴ dici, quod in ea generetur ſemen & fœtus hominis, mutato Æolice υ in ο, vt eſt in Etymol. quemadmodum annotauit Brechæus in l. mulieris. ff. de verb. & rer. ſign. Nam & ab Homer. li. 8. Iliad. mulieres peculiari epitheto θηλύτεραι vocantur tanquam molles,

Θηλύτεραι δὲ γυναῖκες ἐνὶ μεγάροισιν ἑκάστη
Πᾶσ μεγάλα κήρυσσον.

Et idem in hymno Veneris, virgines ἁπαλόχροας, id eſt, molles corpore appellat:

ἡ δέ τε παρθενικὰς ἁπαλόχροας ἐν μεγάροισιν
ἀγλαὰ ἔργ' ἐδίδαξεν.

Hæc annotauit Tiraq. in l. 1. connub. gl. 1. parte 1.

Mvlier, Vlp. dicitur, quæ virgo non eſt. Quod ſi, inquit, ego me virginem emere putarem, cum eſſet mulier, emptio non valebit. Tamen & virginem viripotentem dicit mulieris appellatione contineri. Sed hoc Alciat. intelligit, ſi verba proprie accipiantur: alioquin ex lata interpretatione etiam non viripotens mulier eſt, nimirum quia muliebris eſt ſexus: nec Etymologia repugnat, cum à mollitie dicatur. Autores Varro & Lactantius. Mulier etiam dicitur ea, quæ virum non cognouit. Vlp. de ædil. edict. Mulierem ita arctam, vt mulier fieri non poſſit, ſanam non videri conſtat. Itaque diuiditur mulier in puellam viripotentem, virginem, & mulierem non virginem. Spieg.

Mvlier bona ſua, etiam vniuerſa, in dotem dare poteſt, l. mulier. 72. ff. de iure dot. etiam immobilia. Mulier tamen minor, ſi bona ſua vniuerſa in dotem dederit, reſtitui poteſt in integrum, l. ſi ex cauſa. 9. §. in dotis, ff. de minorib. imo etiam mulier maior, ſi ſit decepta, l. iure. 6. in fine.

Mvlier tacitam habet hypothecam in bonis mariti. Vultei. in com. Inſt. l. 4. t. 6. §. 26. n. 7.

Mvlier iteratis nuptiis poteſt res donationis propter nuptias mariti immobiles poſſidere, illiſq; vti frui. Si vero mobiles ſint aut mixtæ, habet electionem, vtrum reditus ex bonis, an ipſas res cum cautione de reſtituendo poſt mortem accipere maluerit, Nouel. ne mulier quæ nupt. ite. §. aliud vero. conſt. 2. Prat.

Mvlier, pro vxor. apud Scæuol. in l. 93. §. 1. de lega. & fid. li. 32. Semproniæ mulieri meæ reddi iubeo ab hæredibus, &c. De Græcis fontibus deriuata locutio videtur. Hot.

Mvlier ſubintroducta (cuius fit mentio diſt. 32. c. interdixit per omnia) quid ſit, diligenter explicat Rhenan. inſigni ſcholio, quod adiectū eſt c. 26. li. 7. hiſt. Eccl. quod & Gloſſematarius ſileat, & Lexicon Suidæ vocabulum tantum annotet. Spi. Pr.

Mvlier vulgaris, id eſt, vilioris vitæ & proſtitutæ pudicitiæ mulier, ſed nondum ita notata infamia, vt matris familias nomen amiſerit: Balduin. tit. de publ. iudiciis.

Mvlier quæ ſecundum pactum non adfert dotem per ſe vel per alium, ea ſoluto matrimonio nihil lucratur ex donatione propter nuptias. Si autem aliquid attulerit, tunc quatenus dedit eatenus accipiet lucrum ib. §. illud quoque dudum. conſt. 2. & nouel. vt prin. & ſecund. dot. exactio §. ſed & illud quod, conſt. 91. Prat.

Mvlier villæ cuſtos perpetua. l. ſi ita teſtamento. ff. de fund. inſtr.

Mvliercvla, & pro impudica & libidinoſa, & pro muliere deſtituta auxilio, inope ſcilic. & imbecilli accipitur. Exemplum prioris ſignificatus habes in l. pen. ff. de ſeru. corr. poſterioris apud Cicer. Sp. Prat.

Mvliercvlarivs, qui alienas mulieres affectatur: ea forma qua vxorius, qui propriam vxorem amat. Vox eſt à Conſtant. Imp. vſurpata: ſicut ancillarius, ſeu θεραπαινιστικός, ancillariolus, apud Martialem, qui ancillas ſequitur, & in eis inſanit: & lecticaria, quæ lecticas nobilium non aſpernatur. Ex Alciat. Sp.

Mvlieres dicuntur omnes quæcunque ſexus fœminini ſunt, cuiuſcunq; ſint ętatis l. arg. 25. §. 2. ff. de aur. & arg. itaq; mulieris appellatione virgo viri potens cōtinetur. l. mulieris, 13. ff. de verb. ſig. & mulierib. legatis etiā virgines debentur. l. ſeruis, 81. ff. de leg. 3. Cōſuetudo tamē tulit, vt nuptæ mulieres, innuptę virgines appellentur. Itaq; Cic. Verrina 3. Negotiū, inquit, dat illis ſuis comitibus, vt videant & inueſtigent, ecquæ virgo ſit aut mulier digna, quamobrem iſte Lapſaci diutius commoretur. Et paulo poſt: Eius eſſe filiam, quæ cum patre habitaret, propterea quod virum non haberet, mulierem eximia pulchritudine. Significat enim illam à viro ſuo diuertiſſe. Item aliquanto poſt: Qui lege ſua hæreditatem ademit nulli neq; virgini, neque mulieri. Sanxit in poſterum, ne quis hæredem virginem, neue mulierem faceret. Hot.

Mvlieres ſuæ pudicitiæ memores, & operum, quæ eis natura permiſit, arbitrium ſuſcipere, vel alio modo iudicium exercere non poſſum. l. fin. C. de recept. arbit. Et hoc iuſtius eſt quicquid diſtinguat c. dilecti filii. extr. de arbitr. Prat.

Mvlieres lanificæ an villæ inſtrumento contineantur, vide Alphenum in l. villæ inſtrum. ff. de fun. inſtruct. Prat.

Mvlierum genus auariſſimum. gl. ſuper verbo, donat in l. ſed ſi ego. ff. ad SC. Vellei. Spieg.

Mvlierum nomina in Pandectis inueniuntur vulgata quidem hæc, Mæuia, Titia, Seia, Sempronia. Minus trita vero hæc, Antonia Montana, Antonia Tertylla, Fatia Seuilla, Flauia Tertulla, &c. Briſſ.

Mvlio perpetuarius, aut qui in ſolidum, aut ſemper ſit vector, aut quod Rhenano magis arridet, qui perpetua, nec interrupta vectatione ſuos vectores aliquo perducat. Ad vehicula mulis vſi ſunt antiqui, non equis. Vnde muliones vehicularii, quique mulis quæſtum faciebant. Spieg.

Mvlio, qui & mulius dicitur, qui mulos curabat & agebat: Hūc Bart. in l. cum quæritur. §. ſeruus. de l. 3. ſeruorum appellatione recte comprehendit. Siquidem veteres ſolebant vel lecticis deuehi, vel curribus. inde ſerui vectores dicti: quo genere lecticarii, agaſones, mulioneſque ſunt. Prat.

Mvlomidicvs apud Firmicum lib. 8. Matheſ. c. 14. Quo modo etiam in l. 1. C. de excuſat. artific. lib. 10. C. legendum non librorum modo ſcriptorum, ſed & Accurſianæ interpretationis auctoritate conſtat. Briſſ.

Mvlorvm appellatione etiam mulæ, quemadmodū appellatione ſeruorum & ſeruæ plerunq; continentur. Id autem eo venit, quod ſemper ſexus maſculinus fœmininum continet, vt ait Iulia. in l. qui duos mulos. de leg. 3. l. 38. de ędil. edict. Pra.

Mvlsvm, potio eſt ex vino & melle concinnata. Vlp. de trit. & vin. leg. l. ſi quis. Si mulſum, inquit, ſit factum, vini appellatione non continebitur. Idem de rei vendi. l. idem. Si ex melle meo, & vino tuo mulſum factum ſit, Græcis οἰνόμελι & μελίκρατον, vt Pollux li. 6. tradit. Legimus autem, multos ſenectam longam mulſi tantum intinctu toleraſſe, nec præterea cibo aliquo celebri, Pollionis Romuli exēplo, quem centeſimum annum excedentem, quum interrogaret Auguſtus, quanam ratione maxime vigorem illum animi corporiſq; cuſtodiſſet, reſpondit: Intus mulſo, foris oleo. Spieg. Prat.

Mvlsvm Veteres Romani in deliciis habebant, & in triumpho milites ab Imperatore eo donabantur. Plautus,

Sed ſpectatores vos nunc ne miremini
Quod non triumpho, peruulgatum eſt, nihil moror
Veruntamen accipientur mulſo milites.

Mulſum vero ex pluuia aqua fieri ſolitum, ex Galeni lib. 4. tuendæ ſanitatis annotat Cælius li. 23. c. vlt. Sed & ex vino vetere factum ad appetentiam & auiditatem cibi reuocandam, auctor eſt Plin. lib. 22. de natura mellis. Vide etiam de hoc Petrum Crinitum de honeſta diſcipl. li. 4. c. 8. vbi tradit veteres mulſo etiam ſacris vſos.

Mvlta, vide paulo ante Mulcta.

Mvlti & plures differunt: plures non ſunt pauciores, quā duo: multi nō ſunt pauciores quā tres: illud patet per l. vbi numerus, de teſtibus; hoc per l. 1. §. hoc reſcriptum, ad SC. Syllan.

Mvlti qui dicantur, docet Bart. in l. Prętor. ff. vi bon. rapt. An duo multi dici poſſunt, differit Abb. in cap. ad nos. de reb. eccleſ. non alien. Vide §. fi. Inſt. de iur. perſ. iuncta glo. Prat.

Mvltifariam, id eſt, varie, multis modis. l. ne quid. ff. de incē. ruin. nauf. Sic pluriſariam, in l. 1. ff. de in integ. reſtit. & triſariam. in l. fi. pro plurib. & tribus: vt omniſariam, pro omnib. modis in l. optimam. C. de contrah. & com. ſtip. quæ & ab Alber. adnotata ſunt. Spieg.

Mvltiplex, omne dubium eſt, quemadmodum omnia generalia ſunt obſcuriora. Bald. in l. 1. C. de ſer. fug. Boetius quoq; ait: Eſt in eo, quod multiplex eſt, veritatem eſſe ambiguam, tametſi etiam obſcuritate impediatur. Obſeruandum tamen, inter ambiguum & obſcurum hoc intereſſe, quod in ambiguo plura ſe oſtendunt, quorum quid potius accipiendum ſit, ignoratur: in obſcuro autem nihil, aut parum, quod attendatur, apparet. Ex Fortunatiano. Sp.

Mvltis partibus plures, & multis partibus inferior, teſte P. Manutio, elegantiſſ. Ciceronianæ ætatis viri, dixerunt pro eo quod eſt, multo plures, & multo inferior. Sp.

Mvltitvdo, pro turba hominum, nullum habet conſilium prona ſemper ad diſſentionem. Nouell. de referen. ſacr. palat. conſt. 11. Vide item Oldendor. in §. poſtea aucta. l. 2. de orig. iur. Spieg.

Mvltitvdinem conſtituunt mille viri. per l. 2. §. 1. ff. de excuſ. tut. leg. 1. §. fin de teſtam. milit. Interdum quod turbationi plerunque obnoxia ſit, nec ſerena tranquillaque mente polleat (quali ad contemplationem rerum ſubtilium in primis opus eſt) turba ſolet appellari: rem ſignificatam nomine ipſo, vt pulchre dicit Inſulanicus Huttenus, veriſſime tuente, comprobanteque. Spieg.

Mvlto poſt, triennio alii, quinquennio alii claudunt. Vide quę not. in §. ſi multo poſt, l. ſi vnus. ff. de arbitr. Sp. Prat.

Mvltvm eſſe, pro multum intereſſe, l. 6. ff. de publican.

Mvltvm temporis in l. 1. C. de fideicom. id eſt, triennium.

Mvlvs clitellarius, qui fert onera. Clitellæ enim ſunt, quibus onera imponuntur, ſicut in equis ſellæ. Cælius ſcribit, cur mulus non ſit vitio ſunt, citante eum Vlp. in l. ædil. aiunt. §. ſed enim. de ædil. edict. Sp.

MVNDANI in l.55.§.1.C.de epiſc.& cler.ſunt laici, qui & idiotæ Nouel.6.c.1.& ſeculari conuerſationi dediti in l.56.C.d.tit. Goth. ad d.l.55.§.1.

MVNDI ſcripturæ meminit Iuſtinian. in l. contractus C.de fide inſtr. Spieg.

MVNDVS dicitur cœlum, & terra, mare, & omnia quæ in eis ſunt. Iterum alia ſignificatione, dilectores mundi, mundus dicuntur.diuus Auguſtinus autor. An ſit æternus mundus, Bart.attingit,in l.1.C. de dign. Sp.

MVNDVS eſt communis patria omnibus:vt inquit Bald. in ca.1. §.dominus.de forma fidel.ex hoc inferens, quod domini terrarum non poſſunt expellere mercatores forenſes ex ſuis terris,ſine cauſa.& ſequitur Ioan.Baptiſt.Seuer.in rep.l. omnes populi.colum.32. verſic. item quæritur nunquid domini. de iuſt. & iur.

MVNDVS, ait Feſtus, dicitur lautus,& purus.

MVNDVS muliebris,eſt quo mulier mundior fit,inquit Vlp.l.25. §.4.ff.de aur.& arg.Cato apud Liuium:Munditiæ,ornatus& cultus fæminarum indicia ſunt: his gaudent & gloriantur. Hinc mundum muliebrem appellarunt noſtri maiores. Sic Varro de ling.latin.4.Mundus muliebris,dictus à mundicia. Hinc.n.maxime ſumitur,quod eam deceat.Poſtea ornatum à Mundo diſtinguit, quod idem Iureconſulti faciunt: Nam in mundo muliebri hæc numerant: Speculum, vnguenta, vaſa vnguentaria,argentum balneare: non etiam ornamenta, veſtes,monilia,annulos.l.27.§.mũdus,& l.34.§.Titia.ff.de aur. & arg.Sic Paul.lib.ſent.3.c.6.Mundo,inquit,muliebri legato ea cedunt, per quæ mundior mulier,latiorq; efficitur: velut ſpeculum,conchæ, ſituli, item buxides, vnguenta, & vaſa in quibus ea ſunt.Ornamentis legatis ea cedunt per quæ ornatior efficitur mulier:veluti annuli,catenæ,reticuli, & cætera quibus collo,vel capite,vel manibus mulieres ornantur. Sic Tertul.in lib.de habitu mulieb.Habitus,inquit,fœminæ duplicem ſpeciem circumfert,cultum & ornatum:Cultum dicimus,quem mundum muliebrem vocant.Ornatum,quem immundum muliebrem conuenit dici. Iſte in auro, & argento, & gemmis,& veſtibus deputatur:ille in cura capilli,& cutis, & earum partium corporis quæ oculos trahunt.Hot.Prat.

MVNDVM neutro genere dixit Lucilius apud Gell.lib.4.c.1.

MVNDVM in quo contractus ex ſceda redigitur l.16. C.de fide inſtr.χάρτην καθαρὸν Iuſtinian.vocat Nouel.44.Briſſ.

MVNEM ſignificare certum eſt officium. vnde è contrario Immunis dicitur,qui nullo fungitur officio.Feſtus.Prat.

MVNEM rem,l.fraudati. ff. de publ. & vectig. exponunt quidam rem obligatam fiſco, contra Baſilicorum interpretationem. nam Munem rem vertunt, τὸ μονὸν πρᾶγμα, vt teſtatur Cuiac. 9.obſeruat.24.Hinc & municare dixere Latini proCommunicare,autore Feſto,& Mentum pro Commento.Prat.

MVNERA & honores imponuntur ratione fortunarum, ætatis, originis,morum.Itaque circa honorum,munerumq; conceſſionem conſiderantur dies cuiuſq; natales, an ætatę ſit grandior,quam vt muneribus onerari debeat, an minor vigintiquinque annis,vt honores ſuſtinere prohibeatur, vel aliud munus ſubire nequeat.Gœd.ad l.98.n.1.

MVNERA, ſunt procurationes quædam Reipub. quæ ſine imperio poteſtateve alicui mandantur: quarum aliæ induſtria & opera, aliæ ſumptibus faciendis adminiſtrantur, aliæ communiter.Patet ex l.1.& vlt.ff.de muner.& honor.Hot.Prat.

MVNERA autem alia priuata ſunt,alia publica.Priuata ſunt,quę cuiuſque officio priuatim incumbunt.Publicum vero munus eſſe definitur officium priuati hominis, ex quo commodum ad vniuerſos ſinguloſq; ciues remque eorum imperio magiſtratur extraordinario peruenit.l. 239.§. munus. ff. de ver. ſign. Publica vero munera eadem & ciuilia & municipalia appellantur. le.vlti.§.hæc autem.ff. de muner. & hon.l.2.ff. de diuer.reg.iur.l.1. C.quod cũ eo.l.2.§.ſi quis municipalis. ff.ſi quis cautio.l.21.§. idem reſpondi conſtantę.ff. ad municip.l.3.§. his qui.ff.de munerib. & hon. Briſſ.

Dicuntur & onera ciuilia in l.6.ff.de cur.fur.l.9.C.quando prouoc.non eſt nec. Briſſ.

Illud etiamMunus publicum erat autoreCalliſtrato quod in adminiſtranda re aliqua publica cum ſumptu ſine titulo dig nitatis ſubibatur.Ræuard.d. le. fœminæ ab omnib. ff. de reg.iur.

MVNERVM publicorum alia perſonalia ſunt,alia patrimonialia. Perſonalia ſunt, quæ cum corporis labore & animi ſolicitudine ac vigilantia principaliter ſine detrimento gerentis pertractantur.l.vltim.ff.de munerib.& hon.veluti defenſio ciuitatis, legatio ad cẽſus accipiendos,patrimonii deſcriptio,exactio pecuniæ pro capitibus curatio operum,camelaſia, ſitonia,eleemporia,angariæ,productio tironum,rerum tranſuectio, cura cuſtodiendi aquæductus, cura venalium inſpiciendorum, & alia id genus.l.1.l.3.§.cura.l.6.§.ſciendum.l. vltim.ff.de munerib. In hoc numero & tutela & cura ponitur,quæ numera eſſe ciuilia & publica dicuntur in §.1. Inſti. de excuſ.tuto.& d.l.1.C.quod cum eo, quãquam qui immunitatem ciuilium publicorumve munerum habent, à tutela non excuſantur.leg.15.§.qui accepit.ff.de excuſ. tut.niſi nominatim hoc priuilegium eis indultum ſit. l.6.§. grãmatici. l.189.§.non omnia.ff.de excuſ.tut.Hęc porro perſonalia munera etiam corporalia vocãtur.l.3.§.corporalia. ff.de muner. & hon.l.8.de muner.patrimo.li.10.C.Quorũ nonnulla ſunt, quæ ſordida vocantur.l.8.§. Philoſophos.ff.de vacat.muner. l.2. C.de Epiſc.& cler. l.13.l.14.l.15.l.vlt.de excuſ.muner.li. 10.C.l.4.C.de dignitatib.li.11.l.1.de ſuariis.li.11.C.l.1.C.de priuil.dom.Aug.li.11.l.2.C.dę præpoſ.ſac.cubic.li.12.l.3.C. de ſilentiar.li.12.l.15.& l.18.de ſordid.muner.li.11.C.Th. ex quib.didici inter ſordida munera habita conficiendi pollinis curam,panis excoctionem,parueredorũ,parangariarum,carbonis, materiæ, item ligni, & tabulatorum præbitionem: piſtrini quoque & excoquendæ calcis obſequia,temonariamq; functionem in ſordidis muneribus habita.Briſſ.

Exactio vtiq; tributorum,inſtructioq;pontium ac viarum inter ſordida munera nõ habebatur.l.17.§.exigẽdi.ff.ad municip.l.7.C.de ſacr.eccl.l.4.C.de priuil.dom.Aug.li.11.Br.ſ.

Patrimoniorum vero munera ſunt,in quibus maxime ſumptus poſtulatur: cuiuſmodi ſunt,quę patrimoniis indicuntur intributiones, velut rei vehicularis, vel nauicularis munus, exſolutio tributorum, hoſpitum receptio, viarum munitiones, & prędiorum collationes,decaprotiæ & protoſtaſię munus, & alia omnia patrimoniorum poſſeſſionumq; onera.l.1. l.3.§.exactionem.§.decaprotos.&§.munus.l.14.§.viarum.l. vlt.C. de munerib. & hon.l.3.ff. ad munic.l. pen.& vltim.ff. de priuil.veter.l.2.& l.8. C.de munerib.patrim. li.10 Addit ArcadiusCharißius tertium genus munerũ,quæ mixta vocat, quæ partim labore corporis & ſollicitudine animi, partim ſumptu obeuntur,veluti exactio annonarum.Nam pro deſertis prædiis exactores fiſco ſatisfacere coguntur,& ſic ſumptu præter miniſterium corporis grauantur.l.vlt.§. vlti.de munerib.& honor.Briſſ.

MVNERA militaria,ſunt excubiæ,angariæ, geſtationes in vſum belli, decurſio campi, erectio valli, atque id genus ſimilia. Qui ab hismunerib.immunes erant,beneficiarii dicebantur: qui ſubibant,munifices.Alc.de verb. ſign.

MVNERA ſollennia in leg.cum plures,§.cum tutor.ff.de admin. tutor. videntur eſſe ſecundum Varronis, Feſti, & Seruii interpretationẽ, anniuerſaria,eaq; munera quę quotãnis more recepto ſibi inuicem cognati natali cuiuſq; die miſſitabant. De quib.Martial.li.9.Epigram.Charta claret ſolenne tibi cognatio munus. Et alio loco: Luce propinquorum qua plurima mittirur ales,Dũ ſtellæ turdos,dum tibi Flacce paro.Pr.

MVNERVM etiam alia ordinaria ſunt, quæ lege, Senatuſconſ. conſtitutionęve principis iniunguntur. Alia extraordinaria, quæ extra ordinem indicuntur.l.1.de vacat.pub.mun.lib.10. C.l.2.& l.31.§.pen.C.de epiſc.& cler.Briſſ. Adde Ræuard.l. fœminæ.ff.de reg.iur.

MVNERA etiam ludos gladiatorios veteres vocabant.Vide infra Munus ſpectaculum. Ac proprie funebres ludi ab officio, vt Tertull.in li.de ſpectac.actor eſt,ita appellabantur,quoniam officium mortuis ſe talibus ſpectaculis facere veteres arbitrabantur.Briſſ.

MVNERA etiam hæreditaria pro oneribus dicimus. l.33.in fin.ff. de leg.li.2.l.2.ff.ad Senatuſc.Treb.vt munus collationis in l. 54.ff.ad Trebel.Munus Falci.in l.77.§.ſi pars.ff.de l.li.2. Bri.

MVNERALIS lex dicitur, quæ cauet, ne cui liceat munus accipere.

MVNERARE,id eſt,donare,*Verehren*.Solebant autem populi Romani Imperatores à ſociis, vel regibus, vel populis liberis, quum per eorum regionem iter facerent, aliquo munere ornare,vt eorum cum popul.Rom.amicitia ſignificaretur. Munerare actiuum,& munerari deponens, in eadem re dicimus, ex Syluio. Aliud eſt autem munerare,aliud remunerare.Illud ſignificat,ſimpliciter donare aliquid,*ſchencken*,nullius prioris officii, aut beneficii accepti compenſandi reſpectu, quod hi faciunt,qui priores aliquem dono aut beneficio ſibi demerẽtur &obligant.Remunerat autem,qui acceptum beneficium, aut quod velut ſibi impenſum tulit, tametſi alioqui eius vtilitas ad ſe non pertineat,compenſat,atq; eius reſpectu benemerito aliquid retribuit.Spieg.

MVNERARI,pro munus gerere ac ſuſtinere.Vlp.l.1.§.2.ff.de vacat.& excuſ.Qui in fraudem ordinis in honoribus gerendis, cum inter eos,ad primos honores creari poſſint, qui in ciuitate munerabantur, euitandorum maiorum onerum gratia, &c.Hot.

MVNERARII:vide paulo poſt in voce Munus ſpectaculum.

MVNIA vocitantur munera ſpectacula,in quib. ædẽdis aſſiduus erat in tantum Caius Cæſar, vt populus auerſatus & abhorrens alioquin eiuſce diritatem,illum doluerit extinctum: veluti oblectaminis theatralis adminiſtrum: Io.Baptiſt.in comment.Panegyr.Sid.Apollin.ad ſocerum.

MVNICEPS, vt ait Ælius Gallus, qui in municipio liber natus eſt.Item municipes erant, qui ex aliis ciuitatib. Romam veniſſent, quibus non licebat magiſtratum capere, ſed tantum muneris partem.AtSeruii filius aiebat initio fuiſſe qui ea cõ

ditione ciues Rom. fuiſſent, vt ſemper Rempub. ſeparatim à populo Roma.haberent,Comanos videlicet,Acerranos, Atellanos,qui æquę ciues Rom.erant,& in legione merebant, ſed dignitates non capiebant.Hęc Feſtus.Hotoman.Vt ergo municipales homines,pro veris ciuib.Romę non habebantur etſi donata ciuitate omnia municipia erãt:ſic & equites municipales pro ignobilib. equitib.ponere ſolebant,quod eorũ non eſſet tantus ſplendor,nec tantæ diuitiæ quantę vrbanorum equitum. Iuuenalis, municipalis eques, de Cicerone: & Tacitus libr. 4. municipalem adulterum pro ignobili & obſcuro dicit, ſeq; ac maiores & poſteros municipali adultero fœdabat. Turnebus aduerſ.libr.3.cap.9.

Mvnicipale ius,dicitur priuatum ius vniuſcuiuſque ciuitatis. Municipalia magiſteria vocantur adminiſtrationes & officia ſui municipii.Spieg.

Mvnicipales leges,id eſt,ſtatuta probantur in tit.ff.de Decr. ab ordin.faciend. recte enim appellauerimus & hodie magiſtratus ciuitatum, ordines decurionum.Vlp.in leg.prima §. ſi quis apud,ff.quod quiſqu.iur.At defenſores ciuitatum,non ex decurionibus, ſed ex aliis deligebantur tres numero: qui hoc agerent, ne tenuiores & infimi à nobilibus lęderentur. Alciat.li.4.Diſpunct.ca.5.Spieg.

Mvnicipalis lex eſt propria cuiuſq; municipii lex,l.3. §.plane.ff.quod vi aut clam.le.3.§.diuus.ff.de ſpulch. viol.& alibi. Briſſ.

Mvnicipales magiſtratus, ciuitatum Decuriones dicuntur, qui vnum ordinem referentes,ſic adminiſtrant, vt vnius hominis vicem ſuſtineant.l.magiſtratus.ff. ad municipal. Et C. de magiſtrat. municipal. Sunt autem adminiſtrationes Reipublicæ cum dignitatis gradu,ſine ſumptu,hoc eſt, ſine erogatione ſeu collatione in publicum contingentes.l.honor.ff. de muner.& honor. Ideoq; honores quoq; dicuntur. Prat.

Mvnicipes ab onere officioque dicti ſunt,quia in eadem Rep. eorumdem honorum,officiorum, onerumque ciuilium, quæ munera appellantur publica,ſunt capaces.Dn.Gœd.ad le.18. n.22. de verb. ſign.

Mvnicipes(inquit Gellius lib.6.c.13.)erant ciues Romani,ex municipiis ſuo iure, & legibus ſuis vtentes,muneris tantũ cũ populo Rom. honorarii participes,à quo munere capeſſẽdo appellati videntur,nullis aliis neceſſitatibus,neque vlla populi Romani lege aſtricti,cum nunquam populo eorum fundus factus eſſet: Poſtea abuſiue ſuæ cuiuſque ciuitatis ciues municipes dicti ſunt, l.1.ff. ad municip. ab eo quod munera ciuilia capiant,l.18.ff.de verb. ſig. Primos autem Municipes ſine ſuffragii iure, Cærites eſſe factos dicit. Apellus autem annotauit,municipes dictos olim muneris participes,qui recepti in ciuitatem cum aliis munera facerent. Sed nunc abuſiue municipes, ſuos cuiuſque ciuitatis ciues appellari, vtpote Campanos,Puteolanos,l.1.ad municip.Municipem autem,vt ait Vlpianus ibid.aut natiuitas facit,aut manumiſſio, aut adoptio ſeu alectio. Patris autem non matris municipiũ liberi ſequuntur, niſi forte priuilegio aliquo materna origo cenſeatur.Prat.

Mvnicipes intelligendi ſunt & hi,qui in eodem municipio nati ſunt,l.municipes.ff. ad municip. Prat.

Mvnicipivm pro ipſa ciuitate ponitur in l.de die,§.tutor.qui ſatisdar.cog. Paulus Iureconſultus,Hæres quoq; (ait) vt legatorum nomine ſatiſdet, audiendus eſt, vt in municipium remittatur.vnde & Plin.in Epiſt.Iam Communi, quam Mediolanum municipia nomina. Vide Crinitum libr.7. c.6. de honeſta diſcipl.Connanum li.5.c.9.n.2. Corra.li.3.Miſcel.c. 6.n.3.Adde Brechæum in l.munus. in ti.de verb.& rer.ſign.

Mvnicipia & coloniæ differunt:Municipia namque ſunt ciuitates à populo Romano in ſocietatem ſuorum munerum ac honorum receptæ,ſuo interim iure vtentes: Coloniæ vero, quæ ex vrbe Roma originem habent,vide l.1.2.& l.fi.de cenſibus.Liu.& Cic.paſſim,Gell.d.lib.16.c.13.Gœd.ad l.18.n.7. de verb.ſign.

Mvnicipia,coloniæ,oppida,præfecturæ, vici, caſtella, conciliabula,fora,baſilicæ. Hæc in legibus coniungi & ſingulatim enumerari conſueuiſſe, duobus ex locis intelligitur. primus eſt apud Paulum li.ſent.4. c.6. alter eſt in lege Fabia de terminis.Hot.

Mvnicipivm ait Feſtus: id eſt, genus hominum dicitur, qui quum Romam veniſſent,neque ciues Rom.eſſent,participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum vna cũ Romanis ciuibus præterquam de ſuffragio ferendo aut magiſtratu capiendo:ſicut fuerunt quondam Fondani, Formiani. Cumani,Acerrani,Lanuuini,Tuſculani,qui poſt aliquot annos ciues Rom.effecti ſunt.Alio modo quum id genus hominum definitur, quorum ciuitas vniuerſa in ciuitatem Roma. venerunt:vt Arcini,Cerites,Anagnini.Tertio definitur,quũ id genus hominum,qui ad ciuitatem Rom.ita venerunt, ſic vt municipia eſſent ſua cuiuſque ciuitatis & coloniæ:vt Tiburtes, Præneſtini, Piſani, Arpinates, Nolani,Bononienſes, Placentini,Nepeſini, Sutrini, Lucrẽnſes. Hæc Feſtus. Hot.

Mvnicvlator,vocabulum nihili Alber.vt probum indicat in l.fin. ff.de lib. cauſ. Sed vel miniculator ex Nebr. vel potius nomenclator,vt apud Haloandrum, eſt legendum.Spieg.

Mvnifices dicuntur,qui munera faciunt, Feſto. Vnde milites dicebantur munifices, qui propter munera militiam facere coguntur, vt teſtis eſt Vegetius li.1.de re milit. Sicut candidatos milites,principales dici idem Vegetius author eſt, qui priuilegiis muniuntur. Qui igitur munera faciunt milites, munifices(vt repoſuit Budæus)non munificos Paul. vult appellari.Sic & munificum prædium dicitur in l.2. de præd.& omn.rebus nauicula.li.11.C.τὸ λειτουργικὸν καὶ συντελές,ait Budæ. id eſt, Publicæ functioni & vectigalis collationi ſubditum. Sic & munificum intelligit Paulus Iureconſultus in l.ſi publicani.ad l.fin.ff.de public. & vectigal. Gœddæus & Brechæus leg.munus.ff.de verb.& rer.ſignifi. Contra beneficiarii nuncupabantur, qui vacabant muneris officio. Sicut ergo municeps in Republica: ita munifex in militia nominari ſolebat. Old.Vide paulo poſt Munus à dono.

Mvnificvs eſt,qui ad munera,ſiue illa ſint officia, ſiue onera, obligatus eſt. Idemque munifex appellatur, quia eiuſmodi munus ſolet expedire,& agere & ſubire.Siue iam munifices, ſiue munificos legamus, res eodem redibit, ne nimia emendandi libertate vexemur, nec in defendendo, nimia placeat pertinacia.Gœd.ad l.18.n.6.

Mvnimenta dicuntur ea,quæ cauſam muniunt,vt probationes & inſtrumenta.glo. in verbo Munimentis. cap. quamuis. de electio.li.6.Ioan.Bello.Etymologiæ.

Mvnimentvm differt à monumento, ſiue monimento, quod monumentum eſt ſepulchrum,quod erigitur in defuncti memoriam,ſiue illud ſit inane, ſiue cadauer complectatur. Munimentum vero eſt in ædificio illud,quod ab inferẽdo damno defendit,dictum à muniendo,Marcellus de religioſis& ſumptibus funerum.l.funeris ſumptus,&c.Nebriſſ.

Mvnire ripam,rubr.de ripa munien. & l.1.C.de alluuio.l.1.§. ripa autem.ff.de fluminib.Aggen. Vrbic.in li.de limitibus agror. Quæ res,ait, neceſſitatem ripæ muniendæ iniungit: ita tamen, vt ſine alterius damno quicquam fiat. Sic & aggerem munire.l.1.§.vlt.ff.de aq.& aq.pluu.Briſſ.

Mvnire viam.l.31.ff.de dam.infect.Et munitio viarũ. l.12.ff.de munerib.& honor.Briſſ.

Mvnvs, officium eſt priuati hominis, quo commodum ad ſingulos vniuerſoſque ciues,,remque eorum,imperio magiſtratus extra ordinem peruenit.l.pupillus.de verb.ſig. Vide Donum.Spieg.

Mvnvs dicitur,quaſi mutuo animo officiiq; cauſa datum,autore Varrone.

Mvnvs, inquit Vlp.proprie eſt,quod neceſſario obimus, lege, more, imperiove eius qui iubendi habet poteſtatem. Dona autem proprie ſunt, quæ nulla neceſſitate iuris, officii, ſed ſponte præſtantur, quæ ſi non præſtentur, nulla reprehenſio eſt:& ſi præſtentur, plerunq; laus ineſt. ſed in ſumma in hoc ventum eſt,vt non quodcunq; munus, id & donum accipiatur:at quod donum fuerit,id munus recte dicatur.l.214. ff.de verb.ſig.Vide hac de re quæ dixi ſub voce Donum.Hot.

Mvnvs. Munus diuiditur in donum,onus,& officium,l.munus. de verb.ſig.iiſdemq; trib. modis dicitur,ſiue etiam quatuor, vti mox explicabitur. Primo.n.pro dono, vnde munera dari ac mitti dicuntur.Dictũ munus(vt inquit Varro)ab eo,quod qui mutuo animo ſunt,id dant officii gratia.Quomodo accipitur in l.plebiſcito.ff.de officio pręſidis. vbi Modeſtin. Plebeſcito(inquit)continetur,ne quis præſidum munus donũve caperet,niſi eſculentũ,potulentumve,quod intra dies proximos prodigatur.Altero,pro onere,quod,cum remittitur,vacationẽ militiæ præſtat, τέλος.nam munera,id eſt, officia, ſine labore atq; onerę exerceri non poſſunt,vnde immunitas appellatur,& immunis.Hoc pacto accipitur munus C.variis in tit.veluti in hoc,Sumptus iniuncti muner.ad omnes collegas pertinere.Hinc dicitur publicũ munus, quod in adminiſtrãda republica conſumpti, ſine titulo dignitatis ſubimus, ſiue obimus,quum præſtamus debita officia,Vt pendere vectigal, præſtare cuſtodiam,& huiuſmodi. vnde tit.li.10. C.de vacatione publici muneris.Tertio,veluti in tit.de excuſa.munerũ.C.& in tit.li.10.C.de municip.& originar.Vbi Imperator Alex.in l.1.Cũ te Bibliũ(inquit)origine,incolã autem apud Berytios eſſe proponas,merito apud vtraſq; ciuitates,muneribus fungi compelleris. Sic ab ipſis muneribus, h.e. officiis; munera militaria vocamus, & milites quidam municipes dicuntur, qui in ciuitatem recepti, munera cum ciuib.faciunt, .i.officia. Itaq;, his in duab.poſtremis ſignificationibus munus officium eſt priuati hominis, quo cõmodum ad ſingulos vniuerſoſq; ciues, remq; eorum, imperio magiſtratus extra ordinem peruenit.l.pupillus.de verb.ſignif. Ad hæc, munus quarto ſumitur pro ſpectaculis ſeu ludis, qui à principe populis quaſi muneris loco exhibentur. Namq; id genus oblectamenti antiqui munera nominarũt, quod populus tali ſpectaculo,perinde ac munere quodam capiebatur.Martialis,

Priſca fides taceat,nam poſt tua munera,Cæſar,
*Hæc iam fœminea vidimus acta manu.*Auch.

Mvnvs interdum aliud nihil eſt quàm officium. Idque ex eo conſtat, quod iudicare ab Vlpiano in hac lege & à Paulo ad publicum munus referatur c. 78. de iudic. Eoque pertinet illud Feſti. Munus ſignificat officium, cùm dicitur quis munere fungi. Interdum ab officio ſeparatur munus, quod tunc accidere ſolet, cùm munus aliquod patrimonio indicitur, non ſine ſumptu & periculo. Huic conſentaneum eſt illud Apuleij de Aſino lib. 4. nec nos denique latuit, Chryſeros quidam numularius copioſæ pecuniæ dominus, qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus magnam diſſimulabat opulentiam. Et hac ratione omnis publica functio, aut fuiſſe videtur munus publicum, aut officium publicum, aut denique publicum miniſterium.

Mvnvs publicum, auctore Calliſtrato, illud erat, quod in adminiſtranda re aliqua publica cum ſumptu ſine titulo dignitatis ſubibatur, l. 14. de muner. & honor. Quæ definitio eam videtur habere ſententiam, vt hi qui rem aliquam publicam, hoc eſt, rem ad ciuitatem pertinentem ſumptibus ſuis ſartam tectamque ſuſtinent, & conſeruant, non priuatum, ſed publicum munus ſubire videantur, quales ſunt qui rei vehicularis, & nauicularis, extruendique, vel reficiendi in ciuitate operis curam gerunt. l. 1. in pr. & l. 4. ff. de munerib. & honor. Et hoc inde potiſſimum, quod olim inter Iuriſconſultos magna fuiſſe videatur controuerſia an à ciuilibus muneribus publica diuerſa ſint. Quod ipſum Iuſtinianus his verbis teſtatus eſt; Et tutelam, & curam placuit publicum munus eſſe. §. 1. Inſtitutionum de excuſat. tutor. Hoc enim verbum Placvit, denotat fori diſputationem. In hac diſputatione à reliquis diſſenſiſſe viſus eſt Calliſtratus, & exiſtimaſſe, licet tutela ciuile munus ſit, non tamen publicum munus eſſe, ſed priuatum. Ait n. Calliſtratus, eum qui ædilitate fungitur, tutorem dari idcirco recte poſſe, quod ædilitas inter eos magiſtratus numeretur, qui priuatis muneribus excuſati ſunt, l. 17. §. 3. de excuſat. Ex quo loco euidentiſſimum eſt, in ea perſuaſione Calliſtratum fuiſſe, vt exiſtimauerit, tutelam non publicum, ſed priuatum munus eſſe, & per conſequens inter publicum & ciuile munus aliquam ſtatuendam eſſe differentiam. Excuſatio enim manifeſtum tutoris iure dari argumentum eſt, leg. 13. §. pen. ff. de excuſat. Eaque res efficit, vt mihi perſuadeam. hæc Calliſtrati verba vitioſa eſſe; Eos qui in corporibus ſunt, veluti fabrorum, immunitatem habere dicimus; etiam circa tutelarum exterorum hominum adminiſtrationem habebunt excuſationem, niſi, ſi facultates eorum adauctæ fuerint, vt ad cætera quoque munera publica compellãtur. d. l. 17. §. 2. Non enim dubito, quin ſic Calliſtratus ſcripſerit; vt ad munera quoque publica compellantur: & verbum Cætera, Triboniani eſſe ſatis haud dubie perſuaſi placuiſſe, hoc eſt, receptum fuiſſe, tutelam munus publicum eſſe. Alioqui ſibi ipſi Calliſtratus in vno eodéque reſponſo contrarius eſt. Tutelam eſſe munus ciuile, neminem arbitror inficiari. Cum igitur receptum ſit aduerſus Calliſtratũ inter ciuile munus & publicum, nullam ſtatuendam eſſe differentiam, vtique ex eo etiam neceſſario videtur conſequi, tutelam, quæ ciuile munus eſt, publicum quoq; munus ſic eſſe, vt hi qui ad publica munera vocantur, vocentur etiam ad tutelam, & qui muneribus iis excuſantur, hi quoque tutela debeant excuſari. Et quamuis hæc ita ſcripſerit Calliſtratus, nihilominus tamen ſatis conſtat, pleroſq; Juriſcõſ. nullam inter ciuile & publicum munus differentiam feciſſe. Nauicularios enim ciuili munere fungi, teſtis eſt Hermogen. leg. 1. in princip. de muner, & honor. Illud idem ciuile munus appellat publicum munus Serbidius Scæuol. leg. 5. d. tit. Et huiuſmodi publicorum ſiue ciuilium munerum, alia erant ordinaria, alia extraordinaria.

Ordinarium ciuile munus eſt, quod lege, vel more ciuitatis, ſecundum ætates & dignitates inter ſe municipes ordine, hoc eſt, per vices gerunt, leg. 1. Cod. de muner. patrimon. Cuius generis eſt munus hoſpitis in domum recipiendi. leg. 3. §. 11. de munerib. Idq; teſtatur M. Cicero, ſic in Verrin. 3. ſcribens: Quod vbi Philodamo nunciatum eſt, tametſi non erat ignarus, quantum ſibi ac liberis ſuis iam tum mali conſtitueretur, tamen ad iſtum venit, oſtendit munus ſuum, id non eſſe, ſe cum ſuæ partes eſſent hoſpitum recipiendorum, tum ipſos tantum Prætores & conſules non legatorum aſſeclas recipere. Hæc Cicero, id per partes intelligens, quod vices appellant Iuriſconſulti. Sic enim ad illum locum partes interpretatus eſt Aſconius Pedianus.

Mvnvs publicum extraordinarium, definit Pomponius officium priuati hominis, ex quo non ordine, hoc eſt, per vices, ſed extra ordinem commodum ad ſingulos vniuerſoſq; ciues remque eorum magiſtratus imperio peruenit. leg. 239. §. 3. de verb. ſign. Huius generis eſſe arbitror, publicæ viæ munitiones. Vicinos enim ſuis ſumptibus aut operis eam tunc reficere imperio magiſtratus extraordinarie conſueuiſſe, cum illis exemptus eſſet commeatus: ex eo facile patet, quod veterani viæ ſternendæ immunitatem non habuerint, leg. 4. de vetera. nec eſt quod quis obiiciat, publicæ viæ munitiones inter perſonalia munera ab Hermogeniano referri l. 1. de muner. Illud enim non de eo, qui viam ſternit, ſed de eo accipiendum eſt, qui electus eſt, vt cõpellat eos qui prope viam publicam poſſident ſternere viam. Huiuſmodi enim munus perſonale eſſe, teſtis eſt Arcadius Chariſius, l. fi. §. 2. de mune. & honor eoſq; qui tali munere funguntur, magiſtros pagi appellat Siculus Flaccus lib. de conditionib. agrorum. Cæterum officium publicum, quin differat ab officio ciuili non dubitatur, eo non obſtante, quod inter munus ciuile & publicum vix vllam admittant Juriſconſulti differentiam. Quis enim credat interuenire officium publicum? Et ideò dicendum eſt, omne quidem officium publicum ciuile eſſe, ſed non contra, omne ciuile publicum. Magiſtratum gerere, Judicem eſſe, munera publica ſunt, h. e. officia publica & ciuilia ſimul, l. 78. de iud. l. fi. §. 1. de mune. l. 5. in fi. cum ſeq. de cap. diminut. Interuenire, poſtulare publica officia non ſunt, ſed ciuilia. Et ita functio publica, aut ex munere publico, aut ex officio publico olim videri poteſt conſtitiſſe. Tertiam publicæ functionis ſpeciem diximus eſſe miniſterium publicum, eiuſque miniſterii inuenio diuerſa fuiſſe genera duo: vnum honorificum, & cum poteſtate: alterum ſeruile ac mercenarium. De priore obſeruatum eſt Martianum ſenſiſſe. l. 1. de l. Jul. repet. Per miniſterium enim in ea l. 1. intelligit magiſtratum illum Martianus, qui ſub titulo miniſterii in prouincias cum poteſtate & imperio mittebatur. Et hanc quidem interpretationem vehementer probat Valerius Maximus, ſic de M. Catone ſcribens in Cyprum confiſcandæ pecuniæ regiæ cauſa miſſo; Vnde cum pecuniæ deportandæ miniſterium ſuſtineret, tam auerſum animum ab omni venere, quam à lucro habuit. Alio ſenſu per miniſterium publicum ſerui intelliguntur pop. Romani, aut ciuitatum publici. Sic miniſterium publicum accepit in ea declamatione Quintilianus, cui titulus eſt, Prægnans adultera his verbis: fortiter tamen dicerem omnes leges quæcunq; de ſuppliciis ſcriptæ ſunt, ad eos pertinere, qui damnati ſunt, qui in iudicio conuicti, qui per miniſteria publica & carnificum manus occiduntur. Et ſic quidem ſatis eſſe perſpicuum puto, qua ratione omnis olim publica functio, ex munere publico, ex officio publico, & denique ex publico miniſterio conſtiterit. Ab omnibus officiis publicis & ciuilibus fœminæ remotæ ſunt, non vtique ab omnibus muneribus publicis. Quatenus enim ſunt perſonalia munera publica, ab iis fœminæ remotæ ſunt; quatenus patrimonialia, non omnino ſunt remotæ. Idque illud eſt, quod ſic Vlp. ſcribit: Corporalia munera fœminis ipſe ſexus denegat. l. 3. §. 3. de muner. Idem ſexus fœminis ad publicum aliquod miniſterium non patitur admitti; & ſic à muneribus perſonalibus, omnibuſque ciuilibus ac publicis officiis, & denique ab omni miniſterio publico, ſexu remoueri fœminæ ſolent. Nam, vt ait Ambroſius de Paradiſo ca. 11. ſicut vir publicis officiis, ita mulier domeſticis miniſteriis habilior æſtimatur. Et hæc quidẽ adeo vera ſunt, vt ſcripſerit expreſſe Calliſtratus, ab omnis opera virili fœminas remoueri conſueuiſſe, & idcirco ad officium argentarii admittendas non eſſe, l. pen. de edend. Rænard. ad l. fœminæ. ff. de reg. iur.

Mvnvs à dono ſeparatur. l. 6. circa fin. ff. de offic. proconſ. l. 18. ff. de offic. præſid. l. 37. & l. 47. ff. de oper. libert. l. 44. §. licet. l. vlt. §. 1. ff. de liber cauſ. l. 6. in fi. ff. ad leg. Iul. repet. l. 53. ff. de verb. ſig. Inter donum vero & munus hoc intereſt, quod inter genus & ſpeciẽ. Nam donum genus eſt, munus vero donum eſt cum cauſa, vt puta natalitium, nuptiale. l. 194. ff. de verb. ſign. l. 31. §. ſi vir vxori munus. ff. de don. int. vir. Altero modo munus onus dicitur, quod cum remittitur, vacationem militiæ munerisq; præſtat. Vnde immunitas appellatur. l. 18. ff. de verbo. ſign. Tertio modo officium: vnde munera militaria & quoſdã milites munificos vocamus, qui munera Reip. faciũt, d. l. 18. & à Feſto li. 11. traditur. Iul. Firm. li. 2. Matheſ. c. 5. Conn. li. 5. c. 9. n. 1. & 2. Quidam vero volentes hunc locum ſubtilius explicare, terna munera ſingulis decanis applicatunt, quos munifices appellandos eſſe voluerunt, hoc eſt, ſynergos. Veget. lib. 2. c. 19. Faſcicularia tamen, id eſt lignũ, fœnum, aquam ſtramen etiam legitimi milites in caſtra portabant. Munifices enim ab eo appellãtur, quod hæc munia faciant. Quibus contrarii erant Beneficiarii, qui muneris officio vacabãt, vt idem Feſtus lib. 3. ſcribit. Hinc & munificium vel munificum quod muneribus obnoxium eſt. l. 4. §. 1. de public. l. 31. de ann. & trib. in C. Th. l. 9. & l. 11. de indulgent. debit. in eo. C. Munus autem ab honore eo diſtat, quod honor appelletur adminiſtratio Reipub. cum dignitate: Munus vero quod cum ſumptu ſine titulo dignitatis in Rep. ſubimus. l. 14. ff. de mune. & honor. Ita munera & honores diuerſa ſemper noſtri auctores faciunt. l. 2. §. vlt. l. 7. ff. de decurion. l. 3. §. ſi in metallum. ff. de muner. & honor. l. 2. ff. de priuileg. veter. l. 5. C. qui bon. ced. poſſ. l. 2. ff. de his qui non implent ſtip. Briſſ. Vide s. Donum.

Mvnvs ſpectaculum gladiatorum. Cicero Varroni: Etſi munus flagitare, quamuis quis oſtenderit, ne populus quidem ſolet niſi concitatus. Paul. l. 122. ff. de l. & fid. lib. 30. Ciuitatibus ad honorem legari poteſt, puta, quod ad munus edendum, vena-

tionemve ludos ſcenicos, ludos Circenſes relictum fuerit. Quibus verbis Paul. Ludorum genera manifeſto diſtinguit. Marcellus l.36. Digeſt. de cond. & dem. Viuo Mæuio Seius conſul deſignatus eſt, & munus edidit. Paul. l.49. in fin. ff. de leg. & fid. Si teſtator dari quid iuſſiſſet, aut opus fieri, aut munus dari: pro portione ſua, &c. Quibus omnibus ex locis apparet, Munus generale nomen eſſe, quo genera omnia ludorum complectuntur, tametſi Lactantius lib. de Vero cultu. 6.c.20. ſcribat, Muneris nomine proprie venationes intelligi: Nam Cicero in lib. de offic. 2. ita ſcribit: Craſſus functus eſt Ædilitio maximo munere. non enim ſolam, vt opinor, venationem Craſſus præbuit. Quinetiam Paulus in d. l.122. apertiſſime munus à venatione diſtinguit. Seneca autem lib. de benefic. 1. & gladiatores & venationes eo verbo comprehendit: Nemo, inquit, tam ſtultus eſt, vt monendus ſit, ne cui gladiatores aut venationem iam munere edito mittat. Suetonius autem in Nerone, Veſpaſiano, Domitiano, & alibi perſæpe, munus perſpicue dixit, cum de gladiatoribus ſentiret. Hinc muneratii apud Senecam lib. declam. 4. qui eiuſmodi munera populo exhibebant. Quod, inquit, munerarii ſolent facere ad expectationem populi detinendam, noua paria per omnes dies diſpenſant, vt ſit quod populum & delectet, & reuocet: hoc ego facio, &c. Hoto. Prat.

Mvnvs honorarium, hoc eſt gratuitum donum. Barbari vocant, *eim verehrung*. Vetuſtiſſimus autem mos eſt, præcipue vero Orientalium, id quod paſſim teſte Aretio ſcriptura indicat, munerũ oblatione animi beneuolentiã erga principes, & quibus velit ſe quis videri vnice addictum. profiteri & teſtari. Sp. Inter publicum & ciuile munus quamuis differentiam ſtatuiſſe videatur Calliſtratus: Nihilominus tamen ſatis conſtat pleroſq; Iuriſconſultos nullã inter ciuile & publicum munus differentiam feciſſe. Nauicularios enim ciuili munere fungi teſtis eſt Hermogenianus l.1. in priuc de muner. & honor. Illud idem munus ciuile, appellat publicum munus Scribidius Scæuola l.5. d. tit. Ræuard. l. fœminæ. ff. de reg. iur.

Mvnvs venalitium. Lege, Venalitii.

Mvnvscvlarii aquæductus, in l. decernimus. de aquæd. C. li. 11. Alber. ſunt, qui modicam aquam ducunt. Attamen veriorem lectionem Alciat. muſcularios indicat & Haloander ſic habet: Nimirum ſic dicti aquæductus hi, quod ex muſculis dilaberentur. Muſculus autem inſtrumentum eſt ad ſimilitudinem muris, quo in bellis vtebantur ad æquandas foſſas, vt Vegetius tradit. Erant autem tubi in ductibus, ad ſimilitudinem muſculorum. Spieg.

Mvnvs dari, apud Paul in l. mortuo. §. fin de legat. 2. non ſimpliciter de qualibet largitione, ſed de gladiatoria intelligi debere, pulchre declarat Alciat. in Parerg. Spieg.

Mvnvs fati implere, id eſt, mori, in l. 6. C. de collat.

Mvra, pro Myrrha, apud Pomponium in l.21. §.1. Digeſt. de aur. argen. item vt μύρα, Ionice pro μύῤῥα. Pomponius recenſet intet ea vnguenta quæ valetudinis cauſa parata ſunt. Ergo ſignificat vnguentum ex eo liquore confectum, qui ex myrrhæ arboris cortice inciſo defluit, qui etiam Myrrha vocatur: vt auctor eſt Plin. lib. 12. c. 15. & 16. Hotom. Prat.

Mvrex l.3. C. de veſtib. holober. li.11. & in l.1. C. de apparitorib. præfect. vrb. lib.12 & in l.9. de murileg. in C. Th. Conchæ genus cuius cruore infici ac tingi veſtes ſolebant, vt Plin. lib. 9. ca 25. vberrime docet. Poetæ Phocaicum, Getulum, Afrum, Sidonium, & Tyrium muricem memorant. Briſſ. Connan. 7. comm. 7. nu. 1. Murices autem baphiis & coloribus ſunt vtiles, ac tanti habitæ, vt nefas viſum ſit alios quam Principes iiſdem refulgere coloribus, l. temperent. C. de veſtib. holober. Muricum porro & purpurarum eadem eſt materia quamuis temperamentum diuerſum ſit. Murices verno tempore congregantur mutuoq; attritu lentorẽ ac liquorem tingendis veſtibus expetitum ſaliuant. Murex autem ſcabrior eſt cortice, & qui purpuræ facile cedit, Forcat in penu iur. ciuil. ca. 21

Mvrgiso dicitur ille, qui iners eſt ac deſidioſus, apud Vlp. in l. 4. §. idem Pomponius, ff. de ædil. edict. Licet quidam ibidem reponant Morionem, vt intelligamus de fatuis, quos in deliciis Principum etiam hodie eſſe videmus: de quibus Plin. in epiſtolis. Scurræ, cinædi, moriones, menſis inhærebant: Idem, Si quid molle à cinædo, petulans à ſcurra, ſtultum à morione proferrtur. De his etiam Lampridius in Alexand. Nanos (inquiens) & nanas, & moriones. Moriones autem curiis principum legimus ideo admiſſos, quia veritatem liberius principi ſignificent, & aperiant. Cotta.

Mvri vrbis ſunt termini, iiſdemque ipſa finitur, l. vt Alphenus, l. collegarum. §.1. de verb. ſign.

Mvria in l.3. ff. de penu l. Ita proprie appellatã aquam ſale commixtam Iſid. li. 20. c.3. ſcribit. Sed & ſolutorum à ſalſamento piſciculorum humor Muria eodem auctore dicitur. Auſonius epiſt. 7. ad Paulin. Veritus diſplicuiſſe oleum quod miſeras, munus iteraſti, addito etiã Barcinonenſis muriæ condimento cumulatius præſtitiſti. Scis autẽ me id nomen muriæ quod in vſu vulgi eſt, nec ſolere nec poſſe dicere: cum ſcientiſſimi veterum & Græca vocabula faſtidientes Latinũ in Gari appellatione nõ habeant. Sed quocunq; nomine loquar, liquor iſte ſociorũ vocatur. Briſſ. vide & Nebriſſenſem ac latius Maiorag. Miſcell. li. 2. c. 9. vbi oſtendit quod veteribus duplex muria fuit, altera qua in cõdimentis vini vtebãtur, cuius confectionem vſumque edocet Columella, li. 13. c. 16. Altera quæ dura dicebatur. cuius vſũ idem autor docet lib. eod ca. 6. & 7.

Mvrilegvli, in rubr. C. de murileg. lib. 11. dicuntur qui legunt murices, piſces, qui in mediis faucibus habent purpuræ florem tingendis expetitum veſtib. Alio nomine appellantur in iure Conchylioleguli, ſiue conchyliorum piſcatores. Huic autẽ muneri originis & cõditionis iure addicebantur, adeo vt non poſſent ad dignitatem vllam vel militiam aſpirare: vel ſi ad eam aſpirauiſſent, reuocabantur redditis bonis, ſi qua eiuſdem originis & conditionis homines aliquo titulo poſſiderent. Quod ſi ea exteri poſſediſſent, maluiſſentque eidem conditioni ſe ſubiicere, quam ea bona reſtituere, audiebantur, ita vt in futurum eſſent murileguli, & in præteritum reliqua publico canonis fiſco perſoluerent. Prat.

Mvrina ſiue Myrina vini potio à myro, non à myrrha dicta. μύρα γὰρ οἶνον μυρίνην τοὺς ... ἔπινον, vt li. 12. inquit Ælianus. Meminere eius vini Plin. li. 14. ca. 13. & in Pſeudolo Plautus, vinum dulce eſſe teſtantes. De quo latius Had. Iunius li. animad. 5. ca. 19. vide & Ræuard. ad ll. 12. tab. c. 15. de ſumtib. fun.

Mvros ſine præſidis aut principis autoritate reficere non licet, l. ſacræ. 9. §. muros autem. ff ne quid in loco publ.

Mvrorvm violatori vrbis Romanæ, capitis pœna conſtituta eſt, ex quæ pœna ſancti videntur dici muri, leg. fin. ff. de legat. quod etiam in muris alicuius municipii obtinet, vt etiam prohiberi oporteat, ne quid in his committatur. l. ſanctum, 8. §. in municipiis quoque. ff. eo. alioqui huiuſmodi temerarius murorum violator extra ordinem coercendus erit.

Mvrorvm maior & antiquior eſt ſanctitas, quam portarum, & in Pontificum libris, itemque ab Ælio Gallo ſoli muri dicuntur eſſe ſancti, & in ritualibus libris Etruſcorum, ſanctitate muri ſeparantur à portis.

Mvrrha lapillus ſplendidus, & in pretio habitus. Hinc

Mvrrhina vaſa. l.3. ff. de ſup. lega. quæ in gemmis eſſe negantur, licet perlucida ſint: recte, quia nec cryſtallina vtraq; ſicut vitrea, fragilia. Plin. 33. lib. Murrhina & Cryſtallina ex eadem tellure effodimus, quibus pretium faceret ipſa fragilitas. At Propertius videtur exiſtimaſſe murrhina fuiſſe fictilia, cum in Parthorum caminis coqui ea ſcribat, lib. 4. eleg. 5.

Seu quæ palmiferæ mittunt venalia Thebæ
Murrheaq; in Parthis pocula cocta focis.

De his Seneca lib. 7. de benefic. c. 9. Capitol. in M. Antoni. Philoſopho, & in Ælio Vero, & Lamprid. in Heliogabalo. Pr.

Mvrrhea vaſa in l.11. ff. de ſupell. leg. quæ magno in pretio habita, & ex gemma ſolis calore denſata confici ſolita, variaſq; ſpecies reddidiſſe, Plin. 37. c. 2. tradit Briſſ. ex Nebriſſ.

Mvrvs proprie dicitur publicus, qui vrbem munit & mœnia continet. Vide Bart. in l. factam. ff de rer. diuiſ. & in l. hoc iure, de iuſt. & iur. & l. ſi quis violauerit. & l. fin. eod. Spieg.

Mvsarii. C. de excuſ. artif. li. 10. qui & Muſiuarii, Græcis μουσωταὶ καὶ μύσωνες, ſunt ii, qui muſea ſeu ψηφῖδας conficiunt, id eſt, ea, inquit Sipontinus, quæ in ædificiis ex pumicibus dependentia fiunt, ad imaginem ſpecus arte reddendam, vulgo Muſeaca dicta: quorum meminit Plin. lib. 36. c. 21. Spartian. in Peſcennino Nigro Muſiua vocat. Prat. vid. paulo poſt Muſiuarii.

Mvscvlarii aquæductus dicuntur ii qui ex muſculis dilabuntur. Porro Muſculi tubi erant in ductibus ad ſimilitudinem muſculorum. Droſæus in methodo iuris.

Mvsivarii in l.1. C. de excuſ. artif. quemadmodum illic legendum eſſe docet l.2. eod. tit. in C. Theod. à muſiuo opere, cuius meminit Spartia. in Peſcennino Nigro. Huc, ait, in Commodianis hortis in porticu curua pictum de muſiuo inter Commodi amiciſſimos videmus. Greg. Turonenſis lib. 5. hiſt. c. 45. Eccleſiam fabricauit, quam columnis fulciuit, variauit marmore, muſiuo depinxit. Sic enim illic emendãdum eſt, quemadmodum recte apud Aimonium lib. 3. de geſt. Francor. c. 42. ſcribitur, Græcis μουσωταί. Briſſ. Cuiacius teſtatur in veteribus libris Muſinarii legi, & ita ſcribendum contendit apud Firmicum in fi. c. 4. lib. 2. Aut inauratores aut muſinarios.

Mvstvm ex vuis factum, l.12. §.1. ff. ad exhib. Muſtum euehere, l.25. de act. empt. Seneca epiſt. 83. Muſto dolia ipſa rumpuntur. Iſid. l.20. Orig. c.3. Muſtum eſt vinum, è lacu ſtatim ſublatum: cuius, vt addit, tanta vis feruoris eſt, vt vaſa quamuis grandia ex eo plena, abſque ſpiramine relicta, illico diſrumpat. Briſſ.

Mvtabile quid ſit, & quomodo accipiatur, Bartol. diſſerit in l. naturaliter. §. apium. ff. de acquir. rer. dom. Sp.

Mvtare aliquid cum aliquo, aliud pro alio accipere.

Mvtare cauſam poſſeſſionis tunc dicitur aliquis, quando id quod poſſidet precario, vult iam poſſidere pro donato. Iſta mutatio non eſt recepta, teſte Zaſio in l. quod meo. ff. de acquit. poſſ. Spieg. Prat.

Mvtare ære, pro vendere.

Mvtare ſolum, idem quod vertere ſolum.

Mvtare ſtatum, pro perdere, amittere. in §.Pompon.ait l.ſi ex cauſa.ff.de minor.Alb.

Mvtari, in l.24 C.de admin.tut.id eſt, corrumpi.

Mvtari actio proprie dicitur, quum vetere omiſſa, alia proponitur. Regulariter autẽ permittitur ante litis conteſtationem, exceptis caſibus, qui ab interpretib. recenſentur. qua de re vide l.edita.& ibi Bart.Bald.Caſtren.Salic.&Alcia.C.de edend.

Mvtari ciuitate, Bud.pro alterius ciuitatis ciuem fieri.Cicer. pro Balbo: Iura præclara, atque diuinitus à maioribus noſtris inuenta, ne quis inuitus ciuitate muretur, ne inuitus in ciuitate maneat.Spieg.

Mvtari iudicium, quomodo mutationem aliquorum iudicum dicatur, vide Alphenum, cuius elegans eſt hæc quæſtio in l.proponebatur.ff.de iud.Reſponſum eius refert & declarat Alciat.c.17.lib.6.parerg.Spieg.

Nec Mvtat, id eſt, nec refert l.52.fideiuſſores, ff.de fideiuſſor.

Nec Mvtat, id eſt, non mouet, non obeſt, nec ad rem facit, l. 11.ff.vſufructuar.quemadm Nec quicquam mutare arbitror, l.3.§.vlt.ff.de peculio.nec videtur mutare, id eſt, intereſſe, l.36. §.1.ff.de teſtam.milit.

Mvtatio ciuitatis fit trib.mod. vt ex Cicer.oratione pro Balbo colligitur. Dicatione, i.e.deſtinatione, cum quis in aliam ciuitatem voluntate adſcitus eſt. Calamitate, h.e. damnatione, qua in ſignificatione ſæpe idem vtitur: ſicut & incolumes appellat eos, qui nondum damnati, aut abſoluti ſunt. Præterea poſtliminio, vt ſcil. ciuis permaneret, qui animum redeundi habuiſſet. Vide Sylu.interpretem.& Bud.In annot.Prat.

Mvtatio modica vel verbi, vel particulæ, ſtatum & veritatem orationis demutat.l.ea tamen de legat.3.l.ſi in emptionem.§. penult. ſub fin. l.cum ab eo. de contrah. empt. l. 3. de in diem addict. l.ſi quis à filio. verſ.ſed ſi ita. de l.1. cum ſimi. Itaque quod non mutatur, ſtare permittendum eſt.l.ſancimus.C.de teſta. l.præcipimus.ſub fin. & ibi gl.in verb.intelligant. C.de appel.& conſult.Spieg.Prat.

Mvtatione rumpitur teſtamentum, id eſt, ſi poſtea aliud teſtamentum iure factum ſit, Vlp.t.24.Regular.

Mvtiana cautio à Q.Mutio Scæuola nomen accepit, vt Iuſtin. in Nou.22.tradit, l.7.& l.72.in pr.& §.1.l.73.l.77. §.1.l.79. §. qui poſt.cum ſeq.& l.91. §.pen. ff.de cond. & demonſt. Hæc cautio in omnibus conditionibus, quæ morte hæredis, vel legatarii finiuntur, interponitur. Verbi gratia, Caio legatus eſt fundus, ſi nunquam in Capitolium aſcenderit, quia ea conditio tractum habet ad mortem Caii vſque, neque prius finietur, quam Caio mortuo, tenebitur Caius cautionem, quæ Mutiana dicitur, hæredi præſtare, ſe fundum legatum reſtiturum, ſi in Capitolium aſcenderit l. Titio fundus.de condit. & demonſt.ff.Idem erit, ſi ex hæredibus alter ſub eadem ſit inſtitutus conditione.l.4.§.fi.de condit.inſtit.ff.Anchor.

Mvtii duo ICtorum albo aſcribuntur, Publius, & Quintius.

Mvtilati, id eſt, diminuti corpore, non facile citra ſuperioris relaxationem ſacris admouentur in noſtra religione.Id ipſum & veteribus cautum, monet Declamationum quarto Seneca, vbi de Metello, inquit, Sacerdos integer ſit. Metellus Pontifex, cum arderet Veſtæ templum, dum rapit Palladium, oculos perdit, ſacerdotium illi negatur.Et mox contra Metellum: Sacerdos non integri corporis, quaſi mali ominis res, reuocanda eſt.Vide Rhodig.c.2.lib.7.Spieg.

Mvtitare in vetuſto Senatus decreto quod à Gellio lib.2.cap. refertur, mutua inter ſe conuiuia agitare ſignificabat. Quo verbo idem auctor vſus eſt lib.8.c.2.Briſſ.

Mvtva petitio. Mutua petitio eſt cõuentio ex parte actoris, & reconuentio ex parte rei. Nam reconuentio eſt ſecunda conuentio. Sunt ergo duæ petitiones. Hinc in decret.tit. eſt, de mutuis petitionibus: & de hac materia in q.8. cuius in agendo. Illud non omittendum, mutuas petitiones coram eodem iudice expediri debere. l.ſi idem.§.ſed & ſi mutuæ. de iuriſd. omn.iud.ff.Anchor.

Mvtvam pecuniam, per anticipationem, ſeu prolepſim dicimus, quæ adhuc mutuo data non eſt, ſed ea deſtinatione habetur, vt mutuetur.l.malum.§.2.de verb.ſign.Spieg.

Mvtvare, dare mutuo, vel mutuo. Interdũ pro mutuo ſumere, vt mutuati deponens ſumitur. Eſt etiam, vt Bud.mutuari, quę ab aliis inuenta ſunt, in ſcripta ſua vertere, ita vt ſui videri velit, qui hoc facit: nec modo mutuum, ſed etiam furtum.Spieg.

Mvtvatio, ſumptio mutuæ pecuniæ. Cic.pro Flacco, Quum multos minutis mutuationibus fraudauiſſet. Et ſic in SC. Vell.apud Vlp.l.1.ff.ad SC.Vell.Quod ad fideiuſſiones & mutuationes pro aliis quibus interceſſerint fœminæ pertinet.Sic namque legendum eſt, non mutui dationes. Prohibet enim SC.ne mulieres pro aliis mutuam pecuniam accipiant: non autem vt ne dent.Hot.

Mvtvs ſatis apte non poteſt dici præſens, quia non intelligit quid agatur: aut actum peragere non poteſt, nec animi ſenſum coram referre q̃t.At pręſentia non ſolum eſt corporis, ſed & animi, imo maxime animi.Itaq; mutus interdum pro abſente, interdum pro pręſente habetur.Gœd.ad l.246.n.1.de verb.ſig.

Mvtvo, id eſt, inuicem.Briſſ.

Mvtvvm (inquit Paulus) damus recepturi non eandem ſpeciem quam dedimus (ſic enim commodatum erit aut depoſitum) ſed idem genus. Nam ſi aliud genus, veluti ſi pro tritico vinum recipiamus: non erit mutuum: (ſed contractus innominatus. l.naturalis. ff. de præſcr. verb.) Hactenus Paulus vbi notandum, quod genus hic μετωνυμικῶς pro rebus ſub genere contentis accipitur. Old. (comm.Inſt.

Mvtvvm eſt contractus ſtricti iuris.Vult.li.3.t.16.in princ n.3.

Mvtvvm eſt contractus verus & proprius, non vero, vt quidam putarunt, improprius.Vult.d.li.3.t.14.in pr.nu.32.

Mvtvvm, vt volunt quidam, dicitur quaſi viciſſitudinaria commutatio & functio rerum in eodem genere.

Mvtvvm enim proprie dicitur quaſi viciſſitudinariũ, mutuum definit Cuiac. obſer.li.11.c. 37. creditum quantitatis datæ ea lege, vt eadem ipſa quantitas reddatur in genere non in ſpecie eadem. Huius definitionis rationem & explicationem vide pleniſſime loco præcitato. Addit ibidem Mutui nomen à mutuatione formam habere, quod mutetur hoc genere pecunia cum pecunia, dum par quantitas accipitur & redditur: quod conſiſtat in his rebus, quæ facile mutationem & promiſcuum vſum recipiunt: nec exiſtimat à nomine Siculo μοῖτον deductum, vt vult Varro libro quarto ling. Latin. quod Siculi Roma oriundi, mutui nomen inde potius tulerint, quam ab illis Latini.Prat.vide paulo poſt mutuum quod Siculi.

Mvtvvm ait Hermann.Vult. ad Principium Inſtit.quib.modis re contrah. obl. nu. 7. eſt contractus realis nominatus, in quo rem noſtram, quæ in quantitate conſiſtit, ita alicui damus, vt eandem rem nobis reddat non in ſpecie ſed in genere.

Mvtvi forma in eo reſidet, vt numeri ad numerum, menſuræ ad menſuram, ponderis ad pondus ſolutio explicetur: quæ & formalis in mutuo qualitas nominari poteſt, teſte Zaſio in intellectibus.In creditum autem ire, dixit, pro mutuum contrahere, ſicut & in debitum ire. l quod ſi ab initio ff. de reb. credit. Quanquam & ex alio contractu in creditum abire dicit, in l.procuratoris.§.ſed etſi.ff.de tribut.actio.Prat.

Mvtvvm etiam accipitur pro promutuo, in l.fin.C.de fruct.vtb. Conſtantin. lib.11.quod interpres βασιλικῶν vertunt προχρείας σιταρχῶν, & vide infra promutuum.Prat.

Mvtvvm eſt, tantum rerum mobilium, & quidem earum quæ abſumuntur vtendo.Vult.lib.3.tit.15.in pr.nu.12.in com.Inſt.

Mvtvvm à credito, aliiſque contractibus variis modis differt. I. enim Mutuum à credito differt quo genus à ſpecie. Nam creditum aliique contractus exercentur in omnibus plane rebus etiam extra eas res, quæ pondere, numero, menſura continentur, ſicuti & ſi eandem rem recepturi ſumus, creditum eſt. Sed mutuum non contrahitur extra res ponderandas, numerandas, vel menſurandas. II. Mutuum non poteſt eſſe niſi proficiſcatur pecunia, & naturalis ac vera rei interuentio accedat.Inſtit.quib.modis re contrah.obligat.Creditum autem fit interdum, etiam ſi nihil proficiſcatur, veluti ſi dos promittatur poſtea quam nuptiæ contractæ ſunt. Nam maritus hic eſt creditor: quanquam nihil dederit vxori.l.ſtipulationem.l. promittendo. in princ. ff. de iure dot. III. In mutui datione oportet dominum eſſe dantem, hoc eſt talem, qui per ſe vel per alium poſſit rem transferre in accipientem. Ex aliis vero contractibus pleriſque etiam ille, qui non dominus ſit, poteſt fieri creditor. IV. Et verbis poſſumus credere ſecundum formulam iuris interrogando, & reſpondendo, quæ dicitur ſtipulatio.Inſt.de verb.oblig.in princ. Sed certe verbis, niſi res interueniat, non contrahitur mutuum. Olden. ex Paulo eius verba declarans: actione 17. claſſe quarta.

Mvtvvm inde appellatum eſt, quod ita à me tibi detur, vt ex meo tuum fiat. Connan.lib.4.c.14.nu.5.& lib.7.c.2.nu.1.§.1. quib.modis re contrah.oblig. Inſtit.l.2.§.appellata eſt ſi cert. petat.ff.quod & Nonius Marcellus ſequi videtur: Honeſtius, inquit, mutuum eſt, quod ſub amico affectu fiat meum tuum vſu temporis neceſſarii. Vide de hac notatione Cuiac.11.obſ. 37.& Vulteium ad pr.nu.8.Inſtit.quib.mod.re contrah.oblig. Mutui autem datio conſiſtit in iis rebus, quæ pondere, numero, menſurave conſtant.d.§.1.& d.l.2. §.1. quia eæ res ſcilicet in ſuo genere functionem recipiant.d.§.1.l.2.puta, vino, oleo, frumento, pecunia numerata, ære, argento, auro: vt quæ ſcilicet numerare, metiri, & appendere poſſimus.d.§.1.Inſtir. In mutui datione nobis non eędem res, ſed aliæ eiuſdem naturæ & qualitatis redduntur. dict.§.1.Inſtitut.3. Cæterum, cum quid mutuum dederimus, & ſi non cauimus, vt æque bonum nobis reddatur, non licet debitori rem, quæ ex eodem genere ſit, deteriorem reddere: veluti, vinum nouum pro vetere. Nam in contrahendo quod agitur, pro cauto habendum eſt. Id autem agi intelligitur, vt eiuſdem generis, & eadem bonitate ſoluatur, qua datum eſt.l.cum quid. eod.tit.ff. Ex his apparet mutuum contractum eſſe, quo dominus is fit, qui accepit, & nobis obligatur non ad eadem illa, ſed ad alia eiuſdem ſubſtantiæ & quantitatis, ita Theophil.in d.§.1.Inſtit.3.

Ex quo contractu naſcitur actio, quæ certi condictio appellatur, d.§.1. Inſtit. quam ſpecialem vocant doctores. generalis enim certi condictio competit ex omni cauſa, & ex omni obligatione, ex qua certum petitur, ſiue ex certo contractu petatur, ſiue ex incerto: Licet enim nobis ex omni contractu certum condicere, dum modo præſens ſit obligatio. l. certi condictio. ſi cert. pet. ff. Anchora. Adde Franc. Balduini Catecheſin iuris ciuilis c.4.

MVTVI etymologiam à Paulo traditam Conn. li. 7. ſcribit non ſic accipiendam eſſe vt dicatur mutuum, quod à creditore transferatur rei creditæ in debitorem dominium. nam iſto modo legatum, donatio, venditio, mutuum dici poſſet, quod in his ſimiliter tranſmittatur dominium: ſed hoc mea quidem ſententia vult Paulus, mutuum eſſe earum rerum, quarum eſt tam commutabilis natura, vt altera alterius omnino vicem ſuppleat, ſic vt quod meum eſt ſit tuo ſimillimum, ac prope idem, cum eiuſdem ſit naturæ, eiuſdem qualitatis, quantitatis, tantamque vtilitatem, atque eundem protſus vſum tibi ac mihi afferat: nam & ſi miſceantur non poſſis quod tuum aut meum eſt ſecernere: & adeo meum tuum eſt, & tuum meum, velut ſi 10. aureos tuos cum totidem meis admiſceam, ſingula tuorum corpora non queas internoſcere. Nec vero cauſa eſt cur eos malis tibi dari quam meos, hoc ſolum intendes, ex illis 20. aureis decem eſſe tuos, tibique reddendos. Sed mediam partem illius ſummæ recte etiam vendicabis. Hot.

MVTVVM & commodatum differunt. Nam mutuum earum rerum eſt, quę pondere numero, menſura ve conſtant: commodatum vero aliarum rerum omnium præter illas. Secundo: In mutuo res fit accipientis: In commodato nequaquam. Tertio qui mutuum accepit, fortuito rei interitu non liberatur: commodatarius liberatur, Hot. ad §. item is 3. Inſt. quibus mod. re contr. oblig.

MVTVVM ab vſufructu differt, quod illud non requirit eam ſatiſdationem quam hic. Deinde in mutuo idem genus eiuſdemque omnino bonitatis redditur. Bald. tit. de vſufructu. Secus autem eſt in vſufructu: ibi enim cautio & eadem ſpecies reſtituitur.

MVTVVM improprium eſt, cum hoc titulo: facio quidem pecuniam tuam ſed quæ mea non erat, veluti ſi tibi delegauero debitorem meum, vt ab eo exigas, & quod exegeris habeas mutui loco. Sed & ſi pecuniam iure mihi debueris, conuenire poſſum vt crediti nomine eã retineas: & hoc quoq; mutuum benigne iudicabitur: ſaltem ſi appareat, non tam agi de dilatione ſolutionis, quam de nouatione eius quod debetur. Baldui. tit. quib. modis re contrah. oblig.

MVTVVM, quod Siculi μοῖτον. Ita ſcribit Siphton, μοῖτον ἀντὶ θημιαν. Vere autem ſic ſe res habet, vt mutuum in eius perſona proprie ſit, qui reddit. Plaut. Trinum.

Lesbon quid agit filius?

P. Bene vult tibi. L. Ædepol mutuum mecum facit.

Idem in Curcul. Eam vult meretricem facere, ea me deperit. Ego autem cum illa facere volo mutuum. PA. quid ita? PH. Quia proprium facio amo pariter ſimul. Cicero Q. Metello: Quod autem ita ſcribis: Pro mutuo inter nos animo: quid tu exiſtimes eſſe in amicitia mutuum, neſcio. equidem hoc arbitror, cum par voluntas accipitur & redditur. Hot.

MVTVVM non eius eſt qui credit, ſed eius qui reddit. vt mutuo dare non ſit, ex meo tuum facere: ſed credere rem vt mutuum ab eo cui creditur fiat. Hot.

MVTVVM certum dicitur, quia idem debeatur in genere: quod cum petire non poſſit, certum hic eſt ſemper quod debetur. Sic & Senec. li.3. de beneficiis vocat actionem certæ pecuniæ, quam dicimus certi condictionem, nempe qua petitur id quod creditum mutuove datum eſt, &c. Bald. titul. quibus modis re contrah. oblig.

MVTVS proprie, qui eloqui nihil poteſt, non qui tarde loquitur: Inſtit. Quibus non eſt permiſſ. fac. teſt. §. item ſurdus. l. diſcretis. C. qui teſtam. fac. poſſ. Interpretes obſeruarunt, quod mutus, infans, abſens quandoque æquipatantur. l. ſeruo inuito. §. ſi pupillo. ff. ad Trebel. Sp.

MVTVS magiſtratus. Cicero in de legib. 3. Vt enim magiſtratibus leges, ita populo præſunt magiſtratus: vereq; dici poteſt, magiſtratum legem eſſe loquentem, legem autem mutum magiſtratum. Spieg.

M Y.

MYA, genus conchæ circa Boſphorum Thratium, quem nunc, teſte Maſſario, Strictum Conſtantinopolis vocant, vulones ruſos ac paruos gignens. Vide Plin. li.9. Huiuſmodi Myas Latini mytulos interpretantur: de quibus idem Maſſarius diligenter ſcripſit in annot. ad eum librum Spieg.

MYOPARO, ſiue vt Græci, myoparon, genus nauigii eſt, ad curſum & celeritatem paratum. Eraſ.

MYOPARONES lembi ſunt piratici, nomen adepti è Paro inſula & Myunte vrbe. nam & paron nauigii genus eſt, & compoſito nomine Myoparon, vt annotauit Turneb. aduerſ. lib.3. c.7.

MYOPES morboſi ſunt, quia finis & vſus præſtantiſſimi illius membri, oculorum nimirum, inutilis ipſis eſt. Gœd. ad l. inter ſtuprum, 101. §. 2. nu.4. de verb. ſign.

MYOPS in l.10. §. de myope. ff. de ædil. edict. Latinis eſt luſcitioſus, Gell. li.4. c.2. Is ea, quæ prope ſunt, cernit, quæ procul, non videt, Ariſtot. Problem. 31. Ætius 2. Tetrab. 3. c.45. ait Myopes dici qui ex natiuitate, parua quidem prope videt, magna vero procul videre non poſſunt: & alios inæquales, alios æquales oculos habere, eamq; affectionem incurabilem eſſe. Sic Ariſtot. in Probl. ſect. 31. q.38. & Paul. Ægineta lib.3. μυωπάζειν δὲ λέγονται οἱ ἐκ γενετῆς τὰ μὲν ἐγγὺς βλέποντες, τὰ δὲ ἐξ ἀποστάσεως οὐχ ὁρῶντες, αἴτιος δ' ἐστὶν ἡ τοιαύτη διάθεσις ὑπὸ ἀσθενείας γινομένη τοῦ ὀπτικοῦ πνεύματος. ἐναντία δὲ πάσχουσιν οἱ γηρῶντες τοῖς μύωψι, τὰ γὰρ ἐγγὺς μὴ ὁρῶντες τὰ πόῤῥω βλέπουσι. Oribaſius quoque lib.8. μύωπας vocari ſcribit eos, qui ita nati ſunt, vt quæ prope ſunt, videant: quæ procul, non item: μύωπα vero à Locrenſibus ἄσχαι vocatum Heſychius auctor eſt. Briſſ. Goth. ad d. §. de myope. & Gœd. d. loc.

MYRIADES. l.2. C. de veter. iur. enucl. quod vulgo *vn milion*. Pr.

MYROBRECHARII, vnguentorum venditores, μύρον enim vnguentum: βρέχω aſpergo, madefacio dicitur. Et proprie appellantur, qui capillos delibutos gerunt. Alciat. C. de excuſ. artif. lib.10. Spieg.

MYROPOLÆ Græcis, qui nobis vnguentarii dicuntur, effœminandorum animorum artifices: quos vrbe expulſos à Lacedæmoniis, autor eſt Seneca, nat. qu. lib.4. Spieg.

MYSIAM prouinciam diuiſam & ſub duobus præſidibus conſtitutam ſignificat Macer in l.3. ff. de off. adſeſſ. Myſia itaque duplex fuit, Inferior & Superior: Illius meminit l.9. ff. de captiu. Fit & mentio Myſiæ mediterraneæ ſeu Dardaniæ in l. 4. de metallar. lib.10. C. & Myſiæ primæ. in l. vlt. C. de diuerſ. offic. lib.12. In Myſia porro incenſores vitium grauiſſime plecti traditur in l.16. in fi. ff. de pœn. Briſſ.

Μυσταγωγοὶ, qui & ἱεροφάνται, ſunt, qui ſecretiora cuiuſcunque religionis myſteria tractant, oſtentant, relegunt, colenda exhibent, cæteroſque myſteriis initiant, de quibus Poſtellus in lib. de magiſtratib. Athenienſibus c.20.

MYSTERIA, veteres ſacra Ceteris dicebant, quaſi initia. Inde vox trahi cœpta ad quoſcunque cultus. Myſtæ dicuntur initiati, & ſymmiſtæ, conſecranei Hieronymo. Imperatores hac voce vtuntur C. de ſumm. trinit. Nullus hæreticis myſteriorum locus, nulla ad exercendam animi obſtinationis dementiam pateat occaſio. Ita legendum, non miniſteriorum, Alcia. monuit: exiſtimans hinc colligi argumentum, quod poſſit Romanus Pontifex diſſoluere quaſcunque congregationes, ſi male de eis ſuſpicetur. Haloander veterem lectionem probat, quæ non aduerſatur apoſtolicis literis, quarum periti fuere, quibus autoribus principes hanc legem ſanciuere. Spieg.

N.

N L. his notulis ſignificabatur probationes, & argumenta ſatis apta non eſſe ad condemnandum. quod pluribus in prioribus indicat G. Budæus ex Gell. lib.11. cap.2. ad fin. cuius modi interlocutionis adhuc veſtigia ſuperſunt in l. Pompo. ff. de re iuc. & l.12. §. fi. ff. de arbit. & apud Senec. lib.8. epiſt. Prat.

N literam inter E & S ponebant veteres vt mollius proferrent, auctor eſt Ant. Aug. lib.2. c.6. emen. vt in dictione quotiens & vicenſimus, trigenſimus & quadragenſimus perpetuo Pand. Florent. Prat.

N A.

Ναῖος Suidæ ἔντευχον δόγμα ſeu δόγμα ψηφίσματος. Prat.

NÆNIÆ dicuntur à Græco νεάτον authore Feſto, id eſt extremum: vel quod νεάτη ἡ νήτη ſit chordarum vltima ſoni acutioris, &c. Brechæus l. cum in teſtamento. ff. de verb. & rer. ſign.

NAM, particulam plerumque cauſalem eſſe, Bart. indicat in l. demonſtrat. in §. quod autem. ff. de cond. & dem. Initialis interdum eſt. Pro certe ita quandoque ponitur. Ac etiam pro deinde, continuationem ſignificans, vt oſtendit per exempla Alber. Namque eiuſdem efficaciæ eſt, ſed quæ ſecundo loco ponenda eſt, quum Nam, antecedat ſemper. Spieg.

NAM in l. omnes. 4. C de annonis & tributis. accipitur ὑποσυναπτικῶς. id eſt, ſubcontinuatiue.

NAM ecce. Vlp. de dolo, in fi. l. ſi quis. Neque enim, ait, paſſim hæc actio indulgenda eſt, nam ecce in primis ſi modica ſumma ſit.

NAM vox nonnunquam αἰτιολογικὴ eſt, ſed & plerumque inceptiua: & idem valet quod plane, vt Donatus in Hecyram Terentii, Actu ſecundo, Scena 2. notat. Plautiq; teſtimonio comprobat. Sic in l.1. §. vlt. ff. de rer. diuiſio. l.85. §. ſacram. ff. de verb. oblig. l.10. C. ſi cert. pet. Sic & apud Valer. lib.8. c.3. & alibi ſæpe. Briſſ. Connan. lib.6. c.4. nu.4.

NAM, pro ſed, apud veteres vſurpari ſolitum, in Verrinarum commentariis expoſuit Hot. itaque Paul. locutus eſt, l. inter ſtipulantem, 83. §. ſacram. de verb. obl. & Papinian. in leg. Stichum, 95. §. vſumfructum. ff. de ſolut. Hot.

NAMVSAM cum audis in l.2. §. apud Namuſam, ff. de aq. & aqu. pluu. l.5. §. ſed interdum, ff. commodati, Aufidium Namuſam accipe, è Seruii auditoribus vnum, l.2. §. Seruius, ff. de orig. iur. qui & Aufidii nomine intelligendus eſt, l.52. §. vlt. ff. pro ſocio, l.20. ff. de optio. vel elect. Briſſ.

Nancisci, non eſt ſimpliciter acquirere. Sed, vt Donatus in Hecyram Terentianam adnotauit, nanciſci proprie dicitur, qui paratus ad tenendum, antequam poſſit reperire quod teneat, ſtatim quod occurrerit, prehendi. In iure noſtro pro conſequi ponitur. Vide Alex.Neap.c.21. Gen.dier.lib.1.Prat.

Nancisci dominium,l.1.ff.de adquir.rer.domi.

Naphtha, inquit Plinius, appellatur, circa Babyloniam & in auſtagenis Parthiæ profluens bituminis liquidi modo: quod idem fere è Dione Xiphilinus, his verbis ſcribit, καὶ τῇ νάφθᾳ κατὰ τὴν μηχανὴν χρώμενοι δεινῶς ἐκάκωσαν· ἀσφαλτῶδες γὰρ τὸ φάρμακον τοῦτο καὶ διάπυρον οὕτως, ὥστε ὅστις αἰ προσμίξῃ πάντως αὐτὰ κατακαίειν. Huic, inquit Plinius, magna cognatio ignium, tranſiliuntque protinus in eam vndecunque viſam. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, poſtquam ſacrificatura ad aras acceſſerat, corona igne rapta. Hæc Plinii verba plurimum afferent lucis, ac veluti prælucebunt Horatio ſic ſcribenti,

Hoc delibutis vlta donis pellicem
Serpente fugit alite.

Etſi iocatur allio non naphtha imbutam fuiſſe coronam. Appellare videntur Latini hoc genus bituminis, liquidi oleum viuum Gratius

Vulcano condicta domus, quam ſubter eunti
Stagna ſedent venis oleòque madentia viuo.

De hoc Turneb.aduerſ.li.6.c.9.

Napocensis vel Naconenſis colonia, vide l.1.§.9.ff.de cenſib.

Narbonensis prouinciæ, quæ etiamnum Prouinciæ nomen retinet, & olim Germanici iuris fuit, meminit Iuriſconſ.in l. 2.de ori.iuris.§.17. Vadian.in Epitome orbis, illuſtres recenſet eius vrbes. Quo titulo nunc à Gallis teneatur, ex ſcriptoribus patet.Sp.Prat.

Nardi ſtachys, pro corrupto, Nardiſcachis. apud Alber. legendum.in l.vl.ff.de Publicanis.quo loco Iuriſconſult.nomina ſpecierum enumerat. quem corruptiſſimum nobiles triumuiri nobis reſtituerunt Alciat. Italus, Ruellius Gallus, & noſter Haloander. Stachys nomine ſuo Græco ſpicam ingenue fatetur, autor idem Ruellius. In elegantibus C. Humelbergii Comment. lego, nardum fruticem eſſe odoratum, in India, naſcentem, cuius ſpicæ & folia in honore ſunt, & celebrantur: eſſeque nardi huius ſpicam longe aliam ab iis, quæ vulgo vocantur ſpica nardi & lauendula. Sp. Spica autem nardi nos carere late proſequitur Brunsfelſius in herbarii ſui tomo ſecundo. Eſt autem radix licet ſpica dicatur, vide Marthiolum libr.1.Comment.Dioſcor.

Nardvs herba eſt ſpecioſa: vnde à Græcis vocatur ναρδόσταχυς, alia Indica, alia Syriaca, non quod in Syria naſcatur, ſed quod mons in quo inuenitur, alio latere Indiam ſpectat, alio Syriam. eſt autem Indica multiformis, ſed melior Syriaca, leuis, fulua, comoſa, ſpicoſa, parua, odoratiſſima. Eſt & nardus Celtica, ſiue Gallica, quę naſcitur in Ligurię alpib. vid.Iſid.17.c.9.

Nardvm, Pomponius in l.21.§.primo.ff.de aur.argent.numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſa parata ſunt. Ex nardo igitur cōfectum vnguentū ſignificat: quod Plinius li.13.c. 1. Nardinum appellat.ſed Pvrvm addidit Pōponius, vt ab illo Pliniano diſtingueret, quod aliis permixtis conſtat, & voluptatis ac ſuauitatis cauſa tātūmodo paratur. tametſi hoc quoque puto elegantiores vngi mulieres ſuauitatis tantum cauſa ſubiungat. quod etiā Tibull.lib.2.Eleg.2.perſpicue ſignificat.

Illius puro diſtillent tempora nardo. Hor.Prat.

Nardvs autem piſtica cuius ſacræ literæ mentionem faciunt Joan.12.proba, fidelis, & non adulterata interpretatur. Quidam ei loco nomen id fuiſſe putant.

Nardvm piſticam Marcellus lib. de medicam. & Theophylactus vocat ἄδολον καὶ μετὰ πίστεως κατασκευασθεῖσαν: & gloſſæ veteres nardum piſticam balſamum ſeu impoſturam, vide Cuiac. 8. ad Afr.fol.164. Goth.ad l.in argento 21.num.1. ff.de aur.arg. mund. Adde Forcat.in ſuo Cupidine Juriſperito, c.11.nu.6.

Narratio omnis eſſe debet breuis, vt libentius audiatur: manifeſta, vt intelligatur: veriſimilis, vt probetur. Cæterū quando narrata videantur à principe conceſſa, item vt eorum probatio fieri debeat, interpretes late ſcribunt. Donatus in Andriam Terent.ait: Narrare aliena, & quæ nobis non ſunt neceſſaria, dicimus. In aula nunc nihil magis tritum eſt hoc verbo: Qui bene narrat, bene impetrat. Fit autem narratio veriſimilis, ſi cauſam, quæ impulit, dicamus: ſi perſonæ, quæ fecit, mores ita deſcribamus, vt ab re facta alieni non videantur, ſi loci & temporis opportunitatem oſtendamus.Spieg.

Nasiterna, à naſo, genus eſt vaſis aquarii, quod tres naſos, id eſt, anſas habet. Ita Vatinianis calicibus affingit naſos Martialis & Iuuen. Siccabis calicem naſorum quatuor. Vide Ioſephum Scaligerum apud Feſtum in dictione Naſiterna, Goth. ad leg.ſed ſi 26.§.1.ff.de acquir.rer.dom.

Nasci in ciuitate dicitur, qui in territorio eius naſcitur.l.filios. C.de municip.& orig.lib.10.

Nasci ſuum, vel agnaſci ſuum, paria ſunt, quo ad vim ſuccedendi, vel inſtituendi, vel exhæredandi.ex lege Velleia.Salomon.in §.etiam l.Gallus.Spieg.

Nasci qui ſperatur, pro ſuperſtite eſſe dicitur: quod tunc verum eſt, cum de ipſius iure quæritur: aliis autem non prodeſt, niſi natis.Maſſ.

Nasci ſe veteres non ſolum eo die credebant, quo in lucem exibant, vitamque accipiebant, ſed etiam cum in Repub. honores ampliſſimos, vt conſulatum conſequebantur. qua quidem ex opinione à Cicerone in oratione poſt reditum ad Quirites dictum exiſtimo, à parentibus, id quod neceſſe erat, paruus ſum procreatus, à vobis natus ſum conſularis. Sed & clarius multo apud Salluſtium in oratione Cottæ his verbis: nam ſi patricida veſtri ſum, & bis genitus hic, deos penates meos, patriamque & ſummum imperium vilia habeo. Et qui ab exilio reuertebantur, tanquā renaſci videbantur. certe diem, quo redibant, natalem reditus ſui vocabant. Cicero ad Atticum, Ad quę recuperanda per fortunas incumbe, vt facis, diemque natalem reditus mei cura, vt in tuis ædibus amæniſſimis agam tecum & cum meis. Turnebus aduerſ. lib. 3.c.4.

Nasci non corporales modo res, ſed & incorporales dicuntur, vt iura.Briſſ.

Nasci obligatio, l.5.ff.de præſcript. verb. Obligationes aut ex contractu naſcuntur, aut ex maleficio, l.1.ff de obl.& act.

Natales, pluraliter tantū, ſignificat, inquit Valla, conditionem ſanguinis ac familiæ: vt generoſi natales, natales obſcuri. Interdum offendes pro diebus natalibus vſurpari. Pro nobilitate vero poni, receptum eſt. Hermogen. Conſideranda eſt origo natalium.& C.de iur.annul. Natales antiquos, & ius ingenuitatis, non ordo præſtat decurionum, ſed à nobis petitur, imperator ait. Tertull. Fuerunt leges, quæ honeſtorum natalium inſignia non temere vſurpare ſinerent.Spieg.

Natalem diem in l.cum quidam.ff.de annu.leg.& fideicomm. Accurſius inſulſe interpretatur diem mortis. Diem vero natalem celebrem apud antiquos fuiſſe, magnaque hilaritate agi conſueuiſſe cognoſcere licet apud Lucianum in Demoſthenis Encomio. Ouid.lib. 4. Triſt. Eleg.13.& lib.5.Eleg.5. Maioragius Miſcell.lib.2.cap.2. Adde Forcat.in Necyom.dial.1. n.31. In die natali etiam dona miſſitari ſolebant ab amicis & notis: inde Perſius ſcribit: Et natalitia tandem cum Sardonyche albus. Et Cenſorinus ſuum de die natali librum, quem ad Cerelium de ipſius natali mittit, natalitium vocat: quodcunque inquit, hoc libri eſt meis opibus comparatum, natalitii titulo tibi miſi. quo quidem natale munus ſe miſiſſe intelligit, vt annotauit Turneb.aduerſ..li.7.ca.14.

Natalibvs reddi, reſtituique liberti dicebantur, qui ad ingenuitatis ſtatum à Principe reſtituebantur, perinde acq; ſi nunquam maculam ſeruitutis ſuſtinuiſſent, l.10.§. ſed & ſi ius ff. de in ius voc.l.3. ff.de bon.libert.l.4. ff.de iur.aur.anul.l.3.& l. vlt.ff.de natal.reſtit. Vis autem huius verbi illa erat, quod illis natalibus reſtituebantur, in quibus omnes homines initio fuerant.l.2.ff. de natal.reſtit.Briſſ.

Natalibvs reſtituere hodie nobilitare vocamus, & nobilitatem natalium reſtitutionem, quod & ſcribit Budæus in annot. prior ad Pandect. Reſtui autem natalibus dicuntur ii proprie duntaxat, qui ſerui nati ſunt, & tamen ingenuitatis iura acquirunt. Itaque, ſolus princeps ſieuti & hodie ſolus nobilitat, ſolus olim natalib.reſtituebat.l.ſed ſi hac lege.§.aliud eſt.de in ius voc. ff. hoc eſt, ingenuitati. Hinc autem orta eſt natalium appellatio, quod olim cum quis natus erat, ſtatim ſcribebatur, quod talis natus erat tali anno, & tali tempore, &c. vt C.de probat.l.neque nata. Sic iure gentium natales erāt tales. Natalibus reſtituti eo loco habebantur, quaſi ſerui nunquam fuiſſent l.3.de bon.li.l.4. ff.de iur.aur. Ideoq; iuris plus habebant, quam quibus ius aureorum anulorum dabatur: quia ab horum ſucceſſione patroni non excluduntur: ab illorum vero excluduntur.l.2.de nat.reſt. Quia autem iure naturali quilibet erat liber & ingenuus, ideo, qui reſtituitur ingenuitati, & reſtitui dicitur natalibus, hoc eſt, (vt loquitur Petrus de bella pertica, in ſua lectura ad lib. 1. Inſt. tit. de ingenuis) conditioni, quam habet à natiuitate. Anchor. Hoc ius Juſtinian. τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον vocat Nou.conſtit.78.Briſſ.

Natalia conditionem ſignificat qua quis naſcitur. Tacitus Cornelius fuſcus vigens ætate claris natalibus. Inde natalia conditionem demonſtrant eius qui ingenuus natus eſt, &c. Ferret.tit.de ingenuis.

Natalia ſunt ius libertatis, quod natura principio generi humano æquabiliter tribuit, vt alter alterius ne pareret imperio: quemadmodum docet Martianus.l. 2. de nat. reſt. Plin. ad Traianum. Poſtulantibus quibuſdam, vt de agnoſcendis liberis, reſtituendiſq; natalibus, ſecundum epiſtolam Domitiani, ſcriptam Minutio Ruffo. & ſecundum exempla Proconſulum ipſa genera cognoſcerem, reſpexi ad Senatuſconſultum pertinens ad genera cauſarum.Prat.

Natalicivs dies, in quo quis natus eſt. Natalicia ſanctorum in decretis eccleſiaſticis dies accipimus, quibus pro nomine Christi ſancti mortui ſunt.Spieg.

Nati accipiuntur etiam ii, qui execto vētre editi ſunt: quin etſi non integrum animal editum ſit, cum ſpiritu tamen natum,

dicimus, l.quod dicitur,12. ff. de liber. & poſthum. præterea qui ſtatim poſtea quam editi fuerunt, mortui ſunt, nati dicuntur, l.3. Cod.de poſthum.hæred. at qui mortui, aut monſtruoſi, aut prodigioſi editi ſunt, pro natis non habentur. d.l. 3.& l.qui mortui 129.ff.de verbor.ſignif. Natum tamen ab eo qui ex ſecto matris ventre extractus eſt, diſtingui videmus in l.6.§.2.ff.de inoff.teſtam.l.13.§.ex omnibus, ff.de Publician. Hot.Prat.

NATORVM appellatio latiſſime patet, comprehendens eos, quicunque nobis nati ſunt, at qui ex filiis aut nepotib. noſtris naſcuntur, etiam naſci dicuntur. Illo tamen nomine vtuntur rarius Latini, quod brutorum nati quoque vocantur, vt Columella ſcribit: Equas amne natorum, niſi fiat poteſtas, noxam trahere. Et Cicero vix vnquam nominat, quin addat eos à quibus ſunt procreati, vt de amicitia. Ea charitas eſſe debet inter natos & parentes. Et de finibus. A primo ſatu diliguntur nati à procreatoribus. Item Virgil.

Nate patris ſummi.---

Illud autem male, mea quidem ſententia tradunt nonnulli, quod τέκνα καὶ παῖδες appellentur Græcis, qui filii & liberi Latinis. Imo vero quod illi τέκνα, nos proprie natos vocamus. Et habet vtrunque nomen eandem originem, quod illud à τίκτω id eſt, pario, hoc autem à naſcor verbo Latino ducitur, &c. Connan.lib.10.c.1.num.1.

NATI ex corpore. Lex ita in agẽda re dicta eſt. Tibi Corneli Balbe, & qui ex corpore tuo naſcentur. Tractatum eſt, an nepos his verbis comprehendatur. Et negat Papius, q.353. Ac facit ratio, nam πρόθεσις illa, Ex, plerunque τὴν ἄμεσον cauſſam, non eam, quæ velut per longam ſeriem fit, demonſtrat. Sed & hæc dictio, Tuum, potius ad ea quæ perſonæ ſunt, pertinet. Sed ego, in promptu contradictionem eſſe video. Quia ius aui circa nepotem, ex iure patris erga filium pendet, & ſicut filius ex patre eſt, ita & nepos per patrem ex auo videtur eſſe. Denique, vt ait Celſus l.dedit.de coll.bon. quod pater filio, id auus propter filium eſt nepoti. Quid quod & Scæuola, verba hæc, Ex ſe natos, generaliter de liberis, viſus eſt intellexiſſe. l.Lucius.2.de hæred.inſtit.Cuit.lib.1. εἰκαστῶν. cap.44.

NATI, liberi: vt apud Terentium perſæpe. IC. tamen ad eos qui ex ancillis naſcuntur vocem hanc contraxerunt. Imp.§.18.de leg. Si quis ancillas cum ſuis natis legauerit, etiam ſi ancillæ mortuæ fuerint, &c. Hotom.

NATIO, pro gente, quæ ſeorſim habitet in aliqua regione, Feſtus accipit. licet apud Cic. frequenter pro ordine & ſocietate ponatur. Nationem pro ſecta quidam hodie, nec ineleganter vſurpant. Neuizanus multos citat more ſuo autores, qui in literas retulerint, quæ cuique nationi vitia peculiaria ſint. At cuncta illa nihil eſſe videri, reſpectu Italorum, vt ipſe ait, maledictæ partialitatis. Vlp. quoque de ædil.edict. in §.qui mancipia vendunt.l.quod ſi nolit. oſtendit, nationes quaſdam infamatas eſſe: atque proinde noſtra intereſſe, nationem ſcire rei emundæ. Spieg.

NATIVVM, in quo aliquid naſcitur: vt natiui coloris. in l.ſi cui. §.lana.de leg.3. Haud ſcio an recte natiui, pro naturalis, ibid. accipitur. Siquidem naturale proprie, quod ſecundum naturam eſt, ſignat. Sic naturales filii dicti. Spieg.

NATVM dicitur de rebus repentinis, autor Donatus. Id autem occupantis fit, vt de nata inſula cenſuit Imp.§.inſula.Inſt.de rer.diuiſ.

NATVRA eſt, quicquid eſt in hoc mundo: quia ens eſt. vnde fortuna eſt natura, multas euoluens mutationes. Et licet perpetua intentio naturæ ſit, ſemper generare, quamuis ex accidente etiam corrumpat propter motus ſui inquietudinem, & attribuatur benigno Ioui: tamen fortunæ intentio contraria eſt in hoc ſcilicet prius corrumpere, poſtea generare, & ideo (vt etiam cecinit Lucanus) negatum eſt ſummis ſtare diu, neque eſt poſſibile in rectiſſimo ordine perſeuerare currentib. curſu naturæ. iſta ſunt elegantiſſima verba Bald. in l. ſi viua matre. circa med. C.de bon, mat. quæ ſunt memoria digna, ad multa: & præſertim ad ea quæ ſcripſi infra in verb. Sortis. Quibus etiam conueniunt quæ in Thyeſte ſcripſit Seneca.

Nemo confidat nimium ſecundis,
Nemo deſperet meliora lapſis,
Miſcet hæc illis, prohibetque Clotho
Stare fortunam: & reliqua. Cotta.

NATVRA omnia producit: quicquid enim oritur, quicquid occidit, qualecunque id demum ſit, à natura cauſſam habere neceſſe eſt: vt quamuis præter naturæ conſuetudinem extiterit, contra vel ſine natura non ſit. Nam veriſſimum perhibetur, ἡ φύσις οὐδὲν μάτην ποιεῖ: Natura nihil fruſtra & temere facit. Gœddæus ad l.38.nu.5.de verb.ſign.

NATVRAM Accurſius §.1.Inſtitut. de iure nat. gentium & ciuili Deum interpretatur. Vis enim illa, inſtinctus, affectio & inclinatio tota à Deo creaturarum omnium opifice eſt. Audi Senecam in lib.de benefic. Quid aliud eſt (inquit) natura qua Deus & diuina ratio toti mundo, partibuſque eius inſerta? Ergo nihil agis ingratiſſime mortalium, qui te negas Deo debere, ſed naturæ. quia nihil natura ſine Deo eſt, nec Deus ſine natura, ſed idem eſt vterque, nec diſtat officio. Attamen naturam ſolemus appellare naturalem illam Dei operationem, quæ mentib. noſtris inſedit, cuius ipſe Deus auctor eſt, vt inquit Auguſt.lib.3.confeſſionum. Habetur in c.flagitia.32.q.7. Et Cicero de natur.deor. inquit, Namque alii naturam cenſent eſſe vim quandam ſine ratione cientem motus in corporibus neceſſario, alii autem vim participem rationis atque ordinis, tanquam via progredientem, declarantemque quid cuiuſque cauſa efficiat, quid ſequatur. Sed quantum ad hunc locum pertinet, primo modo natura intelligenda eſt. Natura igitur ipſa ingenitum in animis hominum amorem indidit ſuiipſius, & ita ad ſe, ſuoſque amandum ſua vi impulit, vt & alium appetat ſui ſimilem ad procreandum, quem tandem appetitum conſequitur cura eorum, quæ generata ſunt, vt & Cicero inquit. Naturæ vocabulo ICti ſecundum ſubiectam materiam vſi ſunt, modo pro naturali vi, modo pro naturali ratione, modo pro conditione, modo pro morib. modo pro induſtria, inclinatione, indole, conſuetudine. Sed nec vnam tantum rem nomen naturæ apud philoſophos ipſos ſignificat, vt docet Themiſtius in ij.Phyſic. Sumitur item natura pro cauſſa prima, à qua omnes cauſſæ profluxerunt, id eſt, à Deo, hoc eſt, ab eſſentia Dei, quæ per naturam ſignificatur. Recentiores philoſophi duplicem eſſe naturam tradunt. Naturantem, id eſt, primam cauſſam, nimirum Deum. Item naturatam, quæ aliunde cauſſam trahit, id eſt, à prima. De his vide quæ not. in l.reſpiciendum. ff.ſi certum pet.l.ſed & ſi, §.pater, ff.de iud. Exponitur hęc vox pro vi diuina apud Florentinum, in vulgatiſſima l. vt vim Iſidorus 5.Etymologiarum: Lex diuina, inquit, fas eſt: lex humana ius eſt. Et idcirco quod in eadem l. dicitur, hominem homini inſidiari, nefas eſſe, id eſt, contra legem diuinam fore, hominem homini inſidiari, id eſt, ex animo nocere, Salomonius, doctus & diſertus iuris interpres exponit. Præterea obſeruandum, naturam hominum, pro voluntate prona ad malum (quæ ei per primi parentis lapſum, & Satanæ impoſturam indita eſt) à Iuriſconſultis etiam accipi, teſte Oldendorpio. Vlpianus in lege item ſi vnus. §. principaliter, de Rec.arbit. Quia res, inquit, fere ſine exitu futura eſt, propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem. Item Iuſtinian. in l.ſecunda. in princ. Cod.quand.& quibus quar.pars deb.lib.10. Naturale quippe vitium eſt (ait) negligi, quod communiter poſſidetur. Spieg.

NATVRA, vt belliſſime dicit Old. ponit fundamentum in toto iure. Ciuilis vero autoritas latius porrigit naturæ axiomata, accommodat negociis, & diſpenſat ſecundum immenſam varietatem vnicuique. Spieg.

NATVRAM Auguſtin. in lib.2.de morib. Manichæor. nihil aliud eſſe ait, quam id, quo in vnoquoque genere, intelligitur aliquid eſſe. Vnde Natura vim, conditionem, qualitatem cuique rei inditam, innatam, attributamque ſignificat. Sic Naturam agrorum in l.1.§.fi.l 2.§.Labeo.ff.de aq.& aq.plu. Natura item ſua rem interiiſſe Gaius dicit, quæ fato ſuo functa ſit. l.14.§. vlt. ff. depoſ. vt & ſua natura corrupta viua in l. 15. ff.de peric. & commod. Acceptilatio non ſua natura agit in l.5.ff.de reſc. vendit. id eſt, non propria vi & poteſtate. Rerum denique natura illa eſt qua res quæque conſiſtunt. l.38.ff.ſi cert.pet.l.15.ff. de ſtatu hom.l.28.§.vlt.ff. de iudic. Hæc natura communis eſſe dicitur. l.12.§.pen.ff.de accuſatio. quoniam in omnes ex æquo vim ſuam diffindit, & liberum à ſeruo non diſtinguit Itaque affectus illi & ſtimuli naturales hominibus cum brutis communes iuri naturæ tribuuntur. l.1.ff de iuſtit. & iur. Inſtit. de iur. natur. gent. Jus tamen naturæ pro naturali ratione & iure gentium plerumque accipitur. l.1.ff.de adq.rer.dom.l.3.& 4.ff.de rer.diuiſ.§.ſingulorum. Inſtit.eod.l.50.ff.ad leg.Aquil. Eademque valent in libris noſtris hæc, Natura, Naturaliter, Naturali iure, Naturali ratione, & iure gentium. Nec immerito. Nam, vt præclare Cicero pronunciat, omni in re conſenſus gentium lex quædam naturę putanda eſt. Et quod ius gentium eſt, hoc idem & naturæ eſſe, idem Tull.3.Officior. ſcribit, propterea quod quæ ex communi ratione notioneque animis hominum indita proficiſcuntur, ea ad ius gentium pertineant. Quamobrem eum natura debere definimus, quem iure gentium dare oportet, cuius fidem ſecuti ſumus. l. 85. in fi.ff.de diuerſ.reg.iur. Briſſ.

NATVRA hominis ex Adæ lapſu adeo corrupta fuit, vt vix igniculi remanerent, ex quibus tam magnifica diuini & naturalis Juris bonitas agnoſci poſſet. Obſcurata enim fuit ratio naturalis, & extenuata per inobedientiam primi illius parentis, & impoſturam Satanæ. Et cum ratio dominari debeat, ac ſecundum formam honeſtatis voluntatẽ manuducere: contrarium euenit, vincitq; frequenter carnalis voluntas prona ad malũ. Vnde fit, quod Juriſconſulti ſæpe Naturam hominum pro corruptela tali accipiunt, Vt paulo ante diximus. Old.Prat.

NATVRA φύσις dicta eſt ab eo, quod aliquid naſci faciat, cuius proprietatem cauſſamque non inuenimus, præter quam quod ita natura comparatum ſit. Oldend.Prat.

NATVRA prima eſt cauſſa, à qua omnes omnium cauſſæ producuntur. Vnde ſumma naturæ ſignificatio accipitur pro Deo ipſo creatore cœli & terræ.§. In pecudum. Inſt.de rer.diuiſ.Et de jur.natu gent.& ciuil. Inde Florentinus dixit grauiter: Naturam conſtituiſſe inter nos cognationem quandam, in l.3.ff. de iuſtit.& iur. Paulus in l. Sed etſi reſtituatur. §.fin.ff.de iud. Nec rerum naturam,ait,intuendam,in qua omnia certa eſſent, cum futura vtique fierent : ſed noſtram inſcientiam adſpici debere.Old.Prat.

NATVRA ſui apertæ dicuntur tabulæ in l.10.§.1.ff.quemad.teſt. apet. Sic Natura ſua res intercidere in l.14. §.1.ff.depoſ. id eſt, naturali morte.Briſſ.

NATVRÆ inferiores ſignificationes, ſubiectæ materiæ accommodantur. Nam aliis denotat rationem honeſti,à Deo hominibus inditam ad imaginem ſui. Vnde dicitur naturalis æquitas, quam ſecundum conſtantem ac perpetuam voluntatem ſequitur Magiſtratus.l.1.ff de minorib.Inſt.de rer.diuiſ.§.Singulorum. Alias inclinationem affectuum humanorum vitioſam,& Adæ lapſu corruptam.l.Item ſi vnus.§.Principaliter.ff. de recept.arbitr. ibi : Propter naturalem hominum ad diſſentiendum facilitatem. Et Iuſtin.in l.2.in pri.C.Quand.& quib. quar.pars debet. veriſſime dicit : Naturale quippe vitium eſt negligi,quod communiter poſſidetur.Alias vim genuinam omnibus animantibus inditam, vt tractatur in §.Apium quoq;. & ſeq.Inſt.de rer.diuiſio. Alias denique natura ſignificat conditionem ſeu qualitatem omnium rerum corporalium & incorporalium, ex primordiis inhærentem. Vnde naturale loci vitium dicitur in l.Fluminum. in prin.ff.de dam.infect. Et natura rerum in l.4.ff.de præſcript.verb.Prat.

NATVRÆ quatuor ſunt Senecæ:arboris,animalis,hominis,Dei; de quibus grauiter diſſerit epiſt.125.Spieg.

NATVRÆ concedere,in l.3.C.ad Tertul. pro naturæ ſatisfacere, id eſt,mori.Spieg.

NATVRA contrariorum quæ ſit. Lege, Nolle,& Velle.

NATVRA diſpoſitionis dat verbis intellectum. l.ſi vno. ff.Locati.l.inſulam.de præſcript.verb.

NATVRALEM æquitatem ſequitur Prætor l.1.ff.de minor. Spieg.

NATVRALES liberi legitimantur tribus modis,nimirum per ſubſequens matrimonium , per reſcriptum Principis & per oblationem curiæ.Vult.in comm.Inſt.l.3.t.1.in prin.n.24.

NATVRALI vitio parcendum,per l.fluminum.§.vitio.ff.de damn. infec.Cæterum naturæ vitia an ſint accuſanda,vel an ſit accuſandum , quod natura produxit, tractat eleganter, vt omnia doctiſſimus Baro à Tautenberg,in luculentiſſima interpretationes Vſu.Feud.lib.1.Spieg.

NATVRALIA quemadmodum à ciuilibus paſſim in libris noſtris diſtinguantur, operæ precium arbitror, accuratius exponere: & quoniam id accurate traditum eſt ab Hotomanno,nec fere ab alio quovis, quod viderim,eius hic ſubiiciam verba. Tribus,inquit,modis de naturali & ciuili iure diſſeritur. Primus modus hic eſt. Res omnes,de quibus Iuriſconſulti diſputant, aut Naturales eſſe dicuntur,aut Ciuiles,aut Mixtæ. Naturales dicuntur, quæ cum vere ſint,& extent,tamen populi Romani legibus & forma Reipubl.qua populus Romanus vſus eſt,receptæ non ſunt. veluti cognatio ex eo concubitu contracta, qui à legibus Romanis prohibitus eſt. leg. quarta. §. ſecundo De gradibus. Nam ſiue liber ex ſerua , ſiue tutor ex pupilla , pilla , ſiue ſeruus ex ancilla, ſiue ſenator ex liberta liberos ſuſcipiat, ii naturæ iure atque ordine , & vere liberi ſunt illorum, & viciſſim illi eorum parentes; ſed quia contra populi Rom.leges id factum eſt,propterea ſimpliciter naturales liberi & parentes appellantur.l.adoptiuus,De ritu nupt.& toto tit. C.de naturalib.liber.Naturaliter enim fieri dicitur à noſtris,id quod reuera factum eſt : &(vt vulgus loquitur) de facto.vnde naturaliter apertæ & naturaliter clauſæ tabellæ dicuntur ab Vlp.in l.3.§.12.ff.de Sen.Silan.& naturaliter interrumpi poſſeſſio dicitur, quum non ſurculus dicis cauſſa,vt moris erat,defringitur, ſed ſi de poſſeſſione quis deiiciatur, vel alicui res eripiatur,l.5.ff.de vſurpat.Vnde paſſim ea quæ naturaliter fiunt, in iure dicuntur eſſe facti, veluti traditio,leg.ſi rem,28.& leg. in conuentionalibus, 52. §.1.ff. de verb.obl item poſſeſſio, l. 19.§.Itemque, ff.ex quib. cauſſis maior,l.1.§.ſi vir,l.1.& l.cum hæredes,23.& l. poſſeſſionem, 29.ff.de acqu.poſſeſſ.item ſolutio, venditio, traditio, l.7.ff.de curat.fur. item legatum in annos vel menſes ſingulos,l.10.ff.de cap.minu. Ciuiles dicuntur eæ res , quæ cum reuera non ſint, in iis tamen quæ ſunt,iure Quiritium habentur atque numerantur,veluti cognatio ex adoptione contracta. d.l.4. de gradibus. Et hoc exemplum ita perſpicuum eſt,vt explicatione non egeat. Conſtat enim Æſchinum Mitionis filium non eſſe vere, ſed iure factum & fictione.Item vſusfructus pecuniæ,l.2.ff.de vſufru.ear.re.Mixtę dicuntur, quę cum reuera ſint, tum etiam à iure Quiritium comprobatæ ſunt : veluti cognatio ex legitimis nuptiis cõtracta,puta ex Cicerone & Terentia.d.l.4.eodem. ſic Matrimonium naturale dici poteſt, quod cum reuera contractum ſit, à jure tamen Quiritium approbatum non eſt ; ac propterea iniuſtum vulgo appellatur. l.ſi vxor, 13.§.1.ff.de adult. l.ſi quis, 27.l.ſi Senator, 31.de rit.nupt. veluti ſi ſenator libertinam duxerit:aut tutor pupillam curator ve adoleſcentem. Item ſi liberta quæ patrono nupſerit, diuortio facto alteri nubat, l.vlt. ff.de diuort. Ciuile eſt,quod etſi reuera, id eſt eo modo quem natura inſtituit,contractum non eſt,tamen pro contracto habetur : veluti cum in abſentis & volentis domum vxor deducta eſt,adeo vt ſi rediens moriatur,ab vxore lugendus ſit,l.5.& 6.De rit.nupt.Item cum apud hoſtes eſt maritus. l.6.de diuor. vbi Iauolenus ait , vxores eorum qui in hoſtium poteſtatem peruenerunt, poſſe videri nuptarum locum retinere eo ſolò, quod alii temere nubere non poſſunt. Nunc exemplum de poſſeſſione proponamus. Poſſeſſio naturalis dicitur, cum quis corporaliter quidem, hoc eſt manibus ac pedibus, ſed tamen aut iniuſte, aut non accommodate ad iuris ciuilis rationem rem aliquam obtinet. Iniuſte, vt qui liberum hominem vinxit,leg.cum hæredes, 23.§.2. ff.de acqu.poſſeſſ. qui vi poſſeſſionem inuaſit,qui rem alienam furatus eſt,aut vxor,cui conſtante matrimonio maritus (quod prohibitum eſt) donauit,l. 1.§.5.ff.de vi & vi arm.l.ſi eum,ff.de donat.int.vir.& vx.l.1.§.1. l. vxor,ff.de acq.poſſeſſ.l.nec vllam,ff.de petit.hæred. Non accommodate ad iuris ciuilis rationem,id eſt, vtiliter ad vſucapionem : vt coloni, inquilini, fructuarii,depoſitarii,commodatarii, emphyteutæ, conductores,creditor qui pignus accepit &c.l.communi, 7.§.6.ff.commun.diuid.l.2.ff.pro hærede. l.13.16. ff. de vſucap. Nam hi omnes vſque adeo ciuiliter non poſſident, vt plerunque dicantur non poſſidere (quod tamen ita intelligendum eſt non poſſidere ciuiliter.) Vide l.ſciẽdum eſt, §.creditor, ff.qui ſatiſd.cog l.ſi ſeruus depoſitus. §.1.ff. de noxal.act. l.6.§.1.ff.precario , l.1.Cod.commun. de vſu magis quippe tenere dicuntur,l.1.§.4.ff.quor.legatorum. Hinc poſſeſſio naturalis dicitur eſſe facti.l.1.§.ſi vir, l cum hæredes,23. l.poſſeſſionem,29.ff.de acquir.poſſeſſ. Quia magis in corpore conſiſtit hoc eſt in facto,quam in iure.Vult.in comment.Inſt. tit.de Interd.num.10. De naturali poſſeſſione vide etiam Cujac.9.obſer.33. Ciuilis poſſeſſio dicitur,cum quis non corporaliter quidem , ſed tamen & animo & accommodate ad vſucapiendi finem poſſidet. veluti debitor qui pignus creditori dedit.l.ſerui,16.ff.de vſurpat.l.qui pignoris,l.1.ff.de acqu.poſſ. Item qui ab hoſtibus captus eſt,l.in bello,12.§.facti,ff.de cap. & poſtlim.Item qui ad nundinas profectus eſt, l.clam poſſidere,6.§.1.ff. de acquiren.poſſeſſ. Atque hinc ciuilis poſſeſſio in iure magis,quam in facto conſiſtit. Ideoque hæc proprie poſſeſſio eſt , vtpote firmior & ſtabilior; illa etiam quidem proprie,ſed minus firma,propter Iuris dominii defectum. Mixta autem poſſeſſio eſt , quam quis & corpore & animo, iuſte & congruenter iuri Ciuili poſſidet. Deinceps exemplum de naturali obligatione proferamus. Naturalis obligatio eſt, quæ cum vere contracta ſit,à iure tamen Quiritium non approbatur. veluti ſeruus aliquis ciui Romano mutuo centum aureos dedit. ſi naturam ſpectemus (quæ parem omnium hominum conditionem ſtatuit, l.32.ff.de reg.iur.) nemini dubium eſt, quin ciuis ille ſeruo illi ſit obligatus. Id quod ex præſenti rerum ſtatu qui nunc in Europa eſt, clariſſime quiuis poteſt intelligere. Ad ius populi Romani (quod ſeruos nullo numero habebat,l.quod attinet.ff.de reg.iur.l.ſeruitutem,eodem) nunquam actionem & iudicium dediſſet ſeruo aduerſus illum debitorem.Prætor enim Vrbanus,non ſeruis,ſed ciuibus Romanis ius reddebat.Hinc ergo dicuntur ſerui in contractibus naturaliter & obligari & obligare, l.ſerui, 14.ff.de oblig & acti. leg.ſi quod dominus,64.de condict.indeb.l.nec ſeruus, 41.de pecul. Hinc debitum quod dominus ſeruo debere in tabulis ſcripſerat, non ciuile,ſed naturale eſſe dicitur in l.quibus, 40. §.dominus, de condit. & demonſtr. Hinc Vlpianus in l.fideiuſſor, 16. §.2.ff.de fideiuſſ. ſcribit abuſionem eſſe vocabuli, cum dicimus ſeruum debere, vel ſeruo deberi : nimirum quia deberi proprie id demum intelligitur , quod apud Prætorem peti poteſt. ſeruus autem nec agere apud Prætorem nec conueniri poteſt. eadẽ eſt ratio,ſi,qui eiuſdem familiæ ſunt,inter ſe contrahant. veluti duo fratres, qui in eiuſdem patris poteſtate ſunt: vel pater cum filio, vel filius cum patre,ſeruus cum herili filio, vel hic cum illo.l.frater à fratre, & alibi ſæpe,ff.de cond.indeb.Meminiſſe autem oportet,in iſta diſputatione regulæ cuiuſdam ab Vlpiano nobis traditæ in l. Stichum.95.§. naturalis, ff.de ſolut. vbi ait,Firmamentum quo ſolo nititur naturalis obligatio,eſſe vnicam æquitatem,facit l.eas obligationes, 8.ff.de capit. minu.vbi Caius ſcribit,actionem de dote in bonum & æquum conceptam eiuſque obligationem habere naturalem præſtationem,facit l.ſi noxali, 11.ff.de pecul.l. nam hoc, de condictione indebit. quapropter vbicunque æquum eſt ,ibi naturalis obligatio eſt :. tanquam ejus obligationis cauſſa efficiens aut certe cauſa ſine qua non, ſola ſit æquitas. Hinc illud apud Saluſtium in Catil. Ius bonumque apud maiores noſtros, non legibus magis quam natura valebat. Quo ex præcepto triplex effectus naturalis obligationis naſcitur:primum,vt ſolutum ab imprudente,non repetatur. l.

l.fideiuſſor,d.l.ſi quod dominus, item l.naturales. de oblig.& act.ſecundum,vt compenſandi jus præbeat l.etiam,ff.de compenſat.tertium,vt ad conſtitutum valeat.l.1.ff.de conſt.pecun. Ciuilis autẽ obligatio eſt,quæ vel nunquam reuera contracta eſt,vel cum reuera contracta eſſet,facto tamen aliquo,ſed ad juris Ciuilis rationẽ non accommodato,diſſoluta eſt.Quę nũquã contracta eſt.veluti ex inani chirographo. nã ſi ſcripſi me centũ abs te mutuo accepiſſe, quæ tamẽ nunquam credideris, tamen chirographum atque cautionem meam habeas ,re quidem vera tibi obligatus non ſum; at ciuiliter obligatus ſum.§. itẽ juris eſt,de exce.lib.Inſt.4.Item obligatio vi,metu,dolove malo contracta propterea naturalis non eſt,quia ęquitati contraria eſt. Dicebamus autem paulo ante obligationis naturalis robur & firmamentum eſſe ſolam æquitatem. leg.Stichum.de ſolut.attamen obligatio hæc ciuilis contracta eſt : vt §.3.& 4. De except.l.1.& paſſ.ff. de doli except.vnde conſtat propter iſtas obligationes , actionem dari. pacto vero aliquo naturaliter quidem diſſoluta obligatio , ciuiliter autem manere dicitur,veluti cum pactum eſt ne peteretur.Nam pactum nudum, id eſt,ſine ſtipulatione factum, ciues Rom. neque obligabat, neque ab obligatione diſſoluebat,l.iuriſgentium,ff.de pact.& tamen propter iſtud factum , naturaliter & ex æquo & bono diſſoluta erat.Nihil enim magis æquum & naturale eſt,quam facta ſeruari.l.1.de pact.l.1.ff.de conſtit.pec. Item ſi iudicatum eſt,& vere quidem iudicatum,pecuniam non deberi.nam etſi æquum eſt omnem obligationem diſſolui,manet tamen ciuilis l.3.ff.de except.l.1.& paſſ.ff.de except.rei iudic.Mixta autem obligatio eſt, quæ cum reuera & æquiſſime contracta ſit, tum etiam à iure Ciuili comprobatur , & confirmatur. Poſtremum exemplum ſequitur de ſolutionibus. Naturalis ſolutio eſt , quæ cum reuera facta ſit, rata tamen à iure ciuili non habetur. veluti cum pactum de non petendo factum eſt , aut iuſtum iuſiurandum datum leg. Stichum , 95. §. naturalis, de ſolut. Solutio ciuilis eſt , quæ cum reuera facta non ſit,tamen pro facta numeratur. veluti cum dies actionis præteriit. l.2.& paſſim , ff.de diuerſ.& temp.act.item cum falſo iudicatum eſt non deberi , leg.iudex, leg.Iulianus.ff.de condict.indebit.item cum falſo iuratum eſt rem petitoris non eſſe,vel nihil ei dèberi.l.vlt.de jureiur.Item cum debitori maxima & media capitis diminutio contingit. l.ſi debitori.47.ff. de fideiuſſ.l.ſeruus,30.ff.de oblig.& act.l.vlt.ff. de duobus reis. Mixta ſolutio eſt quæ cum vere facta ſit, tum à iure ciuili rata habetur: veluti ſolutio pecuniæ,vel acceptilatio,quæ ideo iuriſgentium appellatur. leg.an inutilis , 8.in fine, ff.de acceptil. cum tamen per ſtipulationem (quæ ciuilis eſt)fiat : & à C. Aquilio Iuriſconſ.primum excogitata ſit.Secundus modus quo Iuriſconſulti de naturali & ciuili iure diſputant, non ad res omnes,ſed ad paucas, & certas duntaxat pertinet: eas nimirum quæ vtriuſque iuris ſunt participes. In iis ig tur duo conſiderantur,ortus & materia,quæ naturæ attribuuntur : deinde incrementum & forma , quæ à iure ciuili profecta ſunt. Cujus rei aliquot exempla ſubiiciemus. Matrimonium dicitur eſſe juris naturalis in l.1.ff.de iuſt. & iur. conſtat enim viri & vxoris ſocietatem à natura inſtitutam,& à gentibus omnib. comprobatam atque vſurpatam fuiſſe.Itaque naturale ius & pudor in matrimoniis contrahẽdis dominari dicitur in l. adoptiuus, 14.§.1. De rit.nupt. verum vt matrimonia fierent per confarreationem,coemptionem, vſum, vt ſponſa obuoluta & tecta velamine in domum mariti deduceretur , vt aliæ matresfam. eſſent,alię matronæ tantum,vt per coemptionem contractum matrimonium ius ſui & viro & vxori tribueret,per vſum contractum non tribueret,vt nuptiæ ſint conſortium omnis vitæ, diuini & humani iuris communicatio,ſicut ait Modeſt.leg.1. ff.de rit.nupt. vt ſenatores , eorumque liberi libertiuam vxorem ne ducant,leg.23. eod.hæc,inquam , omnia quæ formam quandam matrimoniis afferunt , nequaquam à natura ſunt, aut gentium plurimarum communia,ſed ab iis qui Reip.Romanæ formam inſtituerunt , excogitata , & ſuorum ciuium cauſſa proprie introducta ſunt. Sequitur alterum exemplum. Patria poteſtas à natura ſine dubio inſtituta eſt,& ab omnibus gentib. vſurpata: cuius rei præclara diſputatio eſt apud Ariſt. lib.Politic.1.cap.3.Iuſtinianus tamen ſub tit. De patria pot.& Dionyſ.Halic.lib.2.& Caius ſub tit. De his qui ſunt ſui vel al. nominatim affirmant eam eſſe Iuris ciuilis,etenim vt pater in filium vitæ neciſque poteſtatem haberet, l.vlt.C.de pat.pot.l. 2.ff.de liber.& poſthum.vt ter poſſet filium vendere , eundem poſſet noxæ dedere, abdicare,emancipare,nunquam à natura inſtitutum, ſed à Romulo (vt ait Dionyſ.) excogitatum , & in ſuæ ciuitatis vſum introductum eſt. Eodem pertinet patris conſenſus in filiifam.nuptiis,quæ poteſtatis illius pars eſt.Iuſtinianus autem ait eum & naturalis & ciuilis iuris eſſe.§.1.de nupt.Nam hoc fieri debere,inquit, & ciuilis & naturalis ratio ſuadet. Ac de naturali quidem & gentium iure inter omnes conſtat. Verum vt in filiifam. nuptiis conſenſus ille deſideretur,in emancipati vero,nequaquam.l.filius,de rit.nupt.vt patris captiui aut in peregrinitatem redacti cõſenſus non ſit neceſſarius.l.in bello.2.§.medio,ff.de capt.& poſtlim. vt furioſi filius ſine patris interuentu matrimonium ſibi copulare poſſit, §.1. Inſtit.de nuptiis. hæc, inquam, omnia ex jure Quiritium manaſſe,nemo non videt. Sequitur exemplum de tutela. Tutelam naturæ maxime conſentaneam eſſe,& ab omnibus gentibus vſurpatam, nemo ignorat , itaque juris naturalis dicitur à Iuſtinian.§.vlt.de legit.agnat.tut. Quid igitur eſt quod in l. 1.ff.de tut. dicimus tutelam eſſe iure ciuili datam ac permiſſam ? Reſpondetur hoc ad formam à Romanis Iuriſconſult. excogitatam referendum eſſe : veluti ne quis peregrinus ciuis Romani tutor ſit:vt certæ tutelæ ſint legitimæ, fiduciariæ quaſi legitimæ , Attilianæ, tutor ſuam pupillam vxorem ducere, aut filio vxorem accipere non poſſit. leg.tutor,13. De ſponſ. tutoris vnius auctoritas vel ſatis ſit , vel non ſatis ſit. l.vlt. C.de auct.tut. vt capitis diminutione nonnullæ pereant, nonnullę vero amittantur:hæc,inquam,omnia aliaque innumera Iuriſc. Romanorum inuenta eſſe conſtat. Iam vero agnatio iuris ciuilis dicitur eſſe ab Imp.§.vlt. De legit.agnat. tut. Atqui dubium nemini eſt , quin communio ſanguinis, quæ verbo ipſo ſignificatur,à Iuriſc. Rom. excogitata non ſit, quinetiam certum eſt ante fundamenta vrbis Romæ iacta,nomen illud agnationis in Latio vſurpatum fuiſſe pro ſanguinis communione. verum vt agnatis remotioribus potius quam cognatis propinquioribus hereditates & tutelæ deferantur,vt agnationis in Latio vſurpatum fuiſſe pro ſanguinis communione. verum vt agnatis remotioribus potius quam cognatis propinquioribus hereditates & tutelæ deferantur,vt agnationes per omnem capitis diminutionem intercidant,non à gentium aut naturæ iure,ſed à pop.R.inſtitutis profectum eſt. Eiuſdem generis eſt Suitas,hoc eſt ius illud quod habent filiifa. in parentum ſuorum inteſtatorum hęreditatibus.hoc enim ita naturæ congruit,vt nihil magis.patet ex l.vlt.ff.de bon.damn. & Ariſto. in Eth. verũ vt ea per adoptionem & per coemptionem acquiratur, vt per emancipationem & peregrinitatem amittatur,ab ingeniis Iuriſcon.Ro excogitatum eſt. Cognatio quoque,cum ſanguinis communionem ſignificat , naturalis eſt.§.vlt.de leg.agna.tut.Itaque naturale eſt vt filius inteſtatæ matri ſuccedat. quoniam tamen per leges 12.tab. neque mater filio, neque filius matri ſuccedebat , idque poſtremis temporibus per SC. Orficianum & Tertyllianum introductum eſt : propterea dicimus, cognationum iſtam materiam & ortum à natura,incrementum autem à iure ciuili accepiſſe. Nemo enim hæc quæ ſcribit Vlp. initio legis 2.ff. de SC. Tertyll. dicet ex naturæ inſtituto fluxiſſe : Si filius , inquit, vel filia libertini ſint effecti , mater legitimam hæreditatem vindicare non poterit: quoniam mater eſſe huiuſmodi filiorum deſiit. Item illud ex eadem l.§.ſi mater non petierit tutores idoneos filiis ſuis : vel prioribus excuſatis reiectiſve non confeſtim altera nomina ediderit: ius non habet vindicandorum ſibi bonorum inteſtatorum filiorum. Tertivs modus quo Iuriſconſulti de naturali & ciuili iure diſputant , eo pertinet, vt Naturalia dicantur ea, quæ gentium omnium communia ſunt: Ciuilia vero, quæ ciuium Rom. propria. Communia gentium omnium in libris noſtris commemorantur hæc: Legatorum ſanctitas,l.vlt.ff.de legat, Et apud Cice.multis locis. Emptio , venditio : l.ex hoc iure , De iuſt. & iur. Locatio & conductio, ibid.precarium,l.1.ff.de precar. Societas, Mandatum, Mutuum, Commodatum, Depoſitum, Pignus, Traditio nuda, Poſſeſſio naturalis, Donatio, Pactum, l. iuriſgentium, l.ſi vnus, De pact. Tranſactio, Dominium in bonis , Cognatio. Ciuilium autem tria genera reperio : Legis actiones , priuatas ſiue extraiudiciales ciuium actiones, & iura ciuilia. Legis actiones ſunt formulæ agendi in iure apud eum qui iuri dicundo præeſt: veluti Emancipatio l.4.de adopt.l.2.& 3.De offic.proconſ.Adoptio,l.4.de adopt.l.2. & 3.de off.proc. Manumiſſio per vindictam, l.4. Codic.de vindict. liber. In iure ceſſio, apud Vlpian.in Inſtitut. capit.16.& Boetium in Top. Cicer.vbi nominatim ait hanc fuiſſe legis actionem, Tutoris in iure datio. nam primum magiſtratuum maiorum fuit propria:poſt in pupillorum fauorem etiam omnibus magiſtratibus municipalibus permiſſa eſt,l.1.& 3.De tut.dand. Poſtulatio iudicii recuperatorii , quæ propterea legis actio ſæpe nominatur proprie, vt Ver.3.& apud Valerium, Plinium, & alios. Cic.pro Cæcin. Iam vero vt omnes qui in eadem cauſſa ſunt, & lege agant , & ſuum jus perſequantur , & omnes iure ciuili ſine cuiuſquam aut magiſtratus,aut iudicis, aut periti hominis,aut imperiti dubitatione vtãtur,quid ego commemorem? Item,Poſtulatio bonorum ex edicto,ſtipulationes & ſatiſdationes tum prætoriæ,tum etiam iudiciales: quoniam quod apud Iudicem fit, fieri apud Prætorem videtur : cuius imperio & auctoritate iudex ſedet. nam de Prætoriis quidem Vlp.ſic loquitur in l.actionis.37.ff.de oblig.& act.Actionis verbo,inquit , continentur etiam ſtipulationes , quæ Prætoriæ ſunt, quia actionum iuſtas obtinent. Priuatæ autem ciuium actiones à nobis dicuntur , quæ extra iudicium fiunt, veluti ſtipulatio vulgaris,id eſt neque prætoria, neque iudicialis. nam in

ſolos

ſolos ciues R. conuenit ea obligatio, l. vlt. de duob. reis, l. ſi debitori, 47. de fideiuſſ. Item mancipatio & nexus, auctore Cic. in Top. in Orat. pro Cæc. Varr. lib. de re ruſt. 2. In manum conuentio, teſtamenti factio, vſurpatio, id eſt, vſucapionis interruptio, cum ſurculus defringeretur. Teſtamenti factio per æs & libram, Cretio, Acceptilatio Aquiliana, Manumiſſio per cenſum, & Teſtamentum. l. 2. de interd. & releg. Acquiſitio per legem, auctore Vlp. in Inſtit. Operis noui nunciatio, & remiſſio, Bonorum omnium emptio, & Sectio: Varr. auctore lib. de re ruſt. 2. Iura autem ciuilia nunc dicimus, non actiones, ſed vim quandam ciuium R. propriam, cuius peregrini omnes expertes ſunt. huius generis ſunt Agnatio, & Gentilitas, Patria poteſtas, Suitas, ſiue jus ſui, Vſucapio, id eſt ius per vſum capiendi, Dominium iure Quiritium, Teſtamenti factio, id eſt capiendi ex teſtam. ius, acquiſitio lege, de qua Vlpian. in Inſt. loquitur, Poſtliminium. Atque hæc quidem hactenus. Nunc illud animaduertendum eſt, eorum quæ ciuilia ſunt, quædam magis, quædam vero minus ciuilia dici poſſe. Minus ciuilia ſunt, quæ per ſolam ciuitatis amiſſionem intereunt, quę media capitis diminutio appellatur: veluti cognatio quatenus ciuilis eſt, hoc eſt ex nouis legibus ſiue Senatuſconſſ. inſtituta: mater enim filii in peregrinitatem redacti, mater eſſe deſinit. l. 1. & l. 1. §. capitis, ff. ad Tertyll. l. 7. ff. de capit. minut. item Teſtamenti factio, l. 8. ff. de teſtam. Tutela prætoria & teſtamentaria, d. l. 7. Vſucapio, auctore in offic. Cicer. Obligationes ciuiles, l. vlt. de duob. reis. l. ſi debitor, 47. de fidejuſſ. Item Societas, leg. verum eſt, 63. in fin. ff. pro ſocio. nam illa emancipatione non tollitur, l. actiones, 65. §. ſocietas, ff. eod. Item Matrimonium, quatenus eſt iuris ciuilis, l. in bello, 12. §. 3. l. 8. & l. 14. ff. de capt. & poſtl. l. ſi quis, 56. ff. ſolut. matrim. nam quatenus naturale eſt, per ciuitatis amiſſionem non tollitur, l. 1. Cod. de repud. l. res vxoris, 24. C. de don. int. vir. l. 5. ff. de bon. damna. Atque hoc eſt quod ait Paulus in leg. ſunt quidam, 15. ff. de pœn. Ciuitate ſpoliatos ea quæ iuris gentium ſunt, retinere: quæ vero Ciuil. iuris ſunt, amittere. Magis vero ciuilia dicuntur, quæ non tantum ciuitatis, verum etiam familiæ amiſſione, id eſt, emancipatione (quæ minima capitis diminutio vocatur) intereunt: cuiuſmodi ſunt Agnatio. §. vlt. de legit. agnat. tut. Patria poteſtas. l. 12. ff. de captiu. & poſtlim. §. cum autem. Quibus mod. ius. Suitas, l. ſed eum, 6. §. 1. ff. de bon. poſſeſſ. Teſtandi facultas, §. 1. Quibus non eſt permiſſ. Tutelæ legitimæ & fiduciariæ, Vſusfructus olim auctore Paulo, lib. ſentent. 3. c. 6. Poſtremo quaſi corollarii nomine illud adiiciemus: In hoc diſputationis genere contraria cōtrariis tolli quæ modo eiuſdem generis ſunt. Nam exempli cauſa, contractus iuriſgentium per diſtractum, id eſt, per ſolam contrariam conuentionem extinguitur. leg. ab emptione, 58. ff. de pact. Item pactum per pactum contrarium, leg. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. l. Stichum, 95. §. naturalis. ff. de ſolut. Item obligatio naturalis per iuſtum iuſiurandum, d. l. Stichum, & l. vlt. ff. de iureiur. Itemq; per acceptilationem, quatenus non formulam, ſed materiam ſpectamus: id eſt, remiſſionem. l. 8. in fin. de acceptilat. Eodem modo etiam Nuptiæ per diuortium, quod verbis certis, & ſeptem teſtibus adhibitis fiat, dirimuntur. l. 1. & 7. ff. de diuort. & apud Cicer. lib. de Orat. 1. Item ciuilia per contraria ciuilia diſſoluuntur: veluti, obligationes ciuiles per acceptilationem & nouationem, l. 1. & paſſ. ff. de acceptil. & de nouat. At neque ciuilia naturalibus, neque naturalia ciuilib. extinguuntur. §. vlt. de legit. agn. tut. l. 8. ff. de cap. minut. Hæc Hot. Adde Conn. lib. 2. c. 3. nu. 2. & 3.

Natvralia actionum priuilegia ſunt earum formæ & effectus eis à lege tributi, ait Goth. ad leg. 2. in princ. ibi naturalib. priuilegiis. C. de conſt. pecun.

Natvralia numero multitudinis tantum dicuntur pudenda: vt & natura aliquando pro eiſdem, id eſt, genitalibus locis accipitur. Spieg.

Natvralia Natiua, potiora ſunt aduenticiis. l. quæritur. ff. de Stat. homin. Tex. in Auth. ſi teſtis. C. de Teſtibus. Siquidem res in dubio potius præſumitur retinere ſuum eſſe, quam de nouo in nouam qualitatem mutari. l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iur. Spieg.

Natvrales ex concubina nati dicuntur legitimorum nomine priuati. §. aliquando de nuptiis. Inſtit. Corr. lib. 1. Miſcel. ca. 3. Qui, quomodo & quibus modis legitimentur, vide ſupra naturales liberi.

Natvralis ætas eſt, quæ minor eſt triginta annis: legitima vero, quæ maior eſt anno trigeſimo. Non quod ætatem maiorem triginta annis natum, natura non agnoſcat (quoniam omnis ætas naturalis eſt) ſed quod ſpecialiter lex ætatis, quæ annos triginta excedit, meminerit; ideo dicitur hæc eſſe legitima. Vide Theophilum. Inſtit. de Libertin. & ſupra, Legitima hominum ætas. Spieg.

Natvralis condictio, vt eſt indebiti ſoluti: dicta, quod ex æquitate naturali proficiſcatur. Spieg.

Natvralis filius, à vulgo barbarorum dicitur, vt Inſulanus atteſtatur, qui ſit ex illegitimo toro ſuſcitatus: ſed parum apte. Eſt enim proprie filius naturalis, qui ſanguine & natura ſit tuus, non adoptione factus. Hanc diſtinctionem idem firmat ex verbis Tranquilli in Tiberio. Iuriſperitis tamen naturales filii dicuntur, qui ex concubina ea, quæ matrimonio duci poterat, naſcuntur. de quo vide Connan. lib. 2. c. 16. num. 1. Vulgo concepti, qui ex vago concubitu ſunt, neque patrem oſtendere poſſunt, vt quem nuptię ſolum oſtendunt: ſpurii latine, grece ἀπάτορες dicti, quaſi ſine patre, Nothi vero vulgata voce illegitimi vocantur. Manſeres, qui ex ſcorto vulgo concipiuntur. Spurii, ex his qui ſacris initiati, aut religionem profeſſi ſunt. Nothi, ex adulterino concubitu, iure Pontificio. Lege & Spurium, item Nothia. Spieg.

Natvralis fructus. Quære, Fructus naturales.

Natvralis hominum ad diſſentiendum facilitas. lege item ſi vnus. §. principaliter. ff. de recept. Spieg.

Natvralis interruptio. Vide ſupra, Interruptio Vſucapionis.

Natvralis iuſtitia, teſte Oldeu. pro æquitate, apud Modeſtinum, in l. ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de excuſ. tut. Spieg.

Natvrales obligationes vocamus eas ex quibus nulla ſit actio, ſed ſi quid propter eas ſolutum fuerit, repeti non poſſit. leg. naturales. ff. de oblig. & act. quæ ex eo naſcuntur, ſi quis in aliqua re alterius fidem ſecutus ſit. l. cum amplius, §. is natura, ff. de reg. iur. Certum eſt itaque, quod obligatio naturalis ſola regulariter non producit actionem, niſi magna cauſa ſubſit. Quia ſi paſſim extra ſolennes, & certas commerciorum formas, ex omni conuentione & pacto nudo fuiſſet conceſſum ius perſequendi in iudicio, res prodiiſſet in infinitum, & ad pernicioſiſſimam confuſionem, cum ſingulis plane horis oportuiſſet variare, ac multiplicare actionum formulas, ſecundum immenſam pactorum circumſtantiam, quod abſurdiſſimum, & impoſſibile fuiſſet. arg. in Auth. vt determ. ſit nume. cleric. in princ. Et de referend. ſacr. palat. §. vlt. Cæterum obligationis naturalis officia ſunt, primum parere exceptionem. l. iuriſgentium. §. ſed cum nulla, de pact. Quod intelligendum eſt, vt Apellus declarat, [illegible] c. 4. de effectu. Deinde, vt ſit ſatis ad nouandum. l. 1. in fin. de nouat. Tum ad conſtituendum. l. 1. §. debitum. de conſtit. pecun. Præterea, vt accedat fideiuſſor. l. ſtipulatus ſum, cum l. ſeq. de fideiuſſ. leg. naturaliter. de cond. indeb. Rurſum vt accipiatur pignus. ead. leg. naturaliter. poſtremo ad compenſandum. l. etiam. de compenſ. Old. Porro vero an ad ius naturale, vel ius gentium naturalis obligatio referenda ſit, magna inter iuris auctores controuerſia exiſtit. Siquidem Proculeiani eam ad jus illud naturæ videntur retuliſſe, quod omni humano generi innatum eſt. Sabiniani ad nudum ius gentium. Eaque ratio eſt, cur ſcripſerint Neratius & Rufinus, pupillum nec natura debere. l. 41. in princ. ad leg. Falc. l. 25. quando dies legat. Erat enim Neratius Proculeianus, & ob id ſcholæ ſuæ traditiones ſecutus, negauit propter ætatis imbecillitatem natura æquum eſſe pupillum obligari, quam contra Vlp. Scæuola, & Papinianus contendunt obligari naturaliter iure gentium poſſe, Sabinianos ſecuti. Iure gentium enim obligationes ſunt introductæ, nulla perſonarum, nulla ætatis, ſed rei ſolius quæ obligatur habita ratione. Proinde ſi quid in bonis habuerit ſeruus aut pupillus, Sabinianis quidem obligari poſſe, dicentur naturaliter, ſolum obligationis, quæ iuriſgentium eſt, originem intuentibus: Proculeianis vero nō omnino videbuntur obligati naturaliter, non tam ius gentium nudum, quam æquitatem naturalem expendentibus. Idque illud eſſe omnino videtur, quod Vlp. ſibi voluit, cum ſcriberet: ſi filius familias, vel ſeruus pro aliquo fidejuſſerint, tractatum fuiſſe, an ſit de peculio actio, & Celſum definiuiſſe, cauſſam fideiubendi ſpectandam eſſe. l. 3. §. 3. de peculio. Quia enim Proculeianum conſtat Celſum fuiſſe, certe veriſimile videtur hanc quæſtionem inter Sabinianos & Proculeianos tractatam fuiſſe & cum Sabiniani cōtenderent, nudum jus gentium inſpiciendum eſſe, obtinuiſſe Celſum, hoc eſt, Proculeianos non factum ſiue jus gentium nudum (ita enim factum accipit Vlp. l. 41. de peculio) ſed cauſſam ſiue naturam eſſe inſpiciendam, & per cauſſam, naturalem iuſti debiti cauſſam eundem Celſum intellexiſſe. Eamque cauſſam naturam appellari, ex eo patet, quod natura operas deberi ſcripſerit. Vlp. l. 26. §. 12. de cond. indeb. Per naturam enim cauſam obligationis operarum naturalem eo modo intellexerit Vlpianus, quod ex Neratio pupillum oſtendimus natura non obligari. quo item Vlpianus ait ad remunerandum naturaliter aliquem obligari, l. 41. de cond. indeb. l. 25. § 8. de pet. hæred. Hujus loci & illud eſt, quod ait Vlpianus, Neruæ filio & ſibi videri ex compromiſſo ſerui non dandam eſſe de peculio actionem. l. 3. §. 6. de pecul. Inter Sabinianos enim & Proculeianos hac de re fuit agitatum, & Sabinianis videtur placuiſſe de peculio actionem dari, Proculeianis, non dari: illis quidem nudum jus gentium, ſiue factum nudum, his vero æquitatis vinculum, ſiue obligationis cauſſam vrgentibus. Si nudum reſpexeris gentium jus, certe cum Sabinianis recte dices, dādam de peculio actionem. Peculium enim hac ſpecie ſubſtantia eſt, quæ concurrit cum conſenſu, iiſque duobus ſimul concur-

rentibus locus eſſe obligationi juris gentium ſolet, & ſic per conſequens naturali obligationi, quia nihil aliud Sabinianis quibuſdam eſt naturalis obligatio, quam obligatio juris gentium,l.1.ff.locat.l.vlt. de act.empt. Si cauſam reſpexeris obligationis huiuſmodi naturalis,certe nihil minus,quam de peculio dandam eſſe actionem,cum Proculeianis hac ſpecie conceſſeris.Obligationis enim cauſa,compromiſſi cauſſa eſt,quę cauſſa tam gentium,quam ciuili iure in ſeruū nō cadit.Et quia ſine cauſſa nullam omnino obligationem voluerunt ſubſiſtere Proculeiani, mirum non eſt, eoſdem contra Sabinianos definiuiſſe ex compromiſſo ſerui non dandam eſſe de peculio actionem,idque Neruæ,qui Proculeianus erat, placuiſſe d.§.6. quod ipſum in nouationibus interuentu ſerui factis etiam Iuliano viſum fuit. Licet enim ille Sabinianus eſſet,in hoc tamen Proculeianis omnino ſubſcripſit , cauſſam obligationis iuſtam,non factum nudum expendentibus.l.30.§.1 de pact.Eadem quoque ratione videntur Proculeiani,quibuſdam ex Sabinianis diſſentientibus definiuiſſe, ex jureiurando quod ſeruus obtulit actori in dominum de peculio actionem non dari l.22.de jureiur. Ex hujuſmodi enim juriſiurandi delatione, ſi nudum reſpexeris factum,naſcitur actio de peculio, ſi cauſam obligationis juſtam,euaneſcit eadem actio. Cauſſam hujuſmodi omnes fere Proculeiani ſemper examinant , ad quam non reſpicit ſchola Sabiniana.Et quamuis hæc ita diuerſa ſint, in eo tamen videntur cum Sabinianis Proculeiani conuenire, quod ſeruus, qui nullum peculium habet, non poſſit fideiubendo naturaliter obligari,l.19.& l.20.de fideiuſſoribus. Non enim rerum natura patitur , vt re & perſona deficientibus aliqua ſubſiſtere poſſit obligatio.Perſona ſeruilis omnino exempta eſt perſonali obligationi. ea enim ſui juris non eſt. Iam ſi nec peculium habuerit ſeruus,quinā quęſo poterit fieri,vt hujuſmodi ſeruus naturaliter obligetur?Hæc ſi vera ſunt,mirum igitur non eſt Iabolenum & Iulianum , qui Sabiniani erant, cum Celſo diuerſæ ſcholæ ſectatore in hac ſpecie omnino cōſentire.d.l.19.d.l 20.& l.3.§.3.de pecul. Cæterum compoſito Iuliani induſtria & auctoritate Hadriani Imperatoris propoſito perpetuo edicto , diuerſæ ſcholæ ſectatores eſſe tandem deſierunt,adeo quidem,vt Papinianus,Paulus,Vlpianus,Caius, & alii qui deinceps ſubſequebantur prudentes juris, nullius omnino ſectæ profeſſo nomen darent,ſed interdum Sabinianorum, interdum Proculeianorum traditionibus acquieſcerent: nonnunquam ab vtraque ſchola recederent,nonnunquam vtriuſque ſententias,licet diuerſas,ſpeciebus tamen diuerſis accommodarent.eaque ratione ſola factum eſt,vt Papinianus & Triphonius, fere ſemper ad naturalem obligationis cauſam,Proculeianos ſecuti,obligationem retulerint naturalem.l.95.§.3. de ſolut.l.64.de cond.indeb. Quo ſenſu ſcripſit etiam Pomponius nudam rationem non facere aliquem debitorem,l.49.in fi.de pecul. Per nudam enim rationem,jus gentium nudum, ſine vlla naturali cauſa, ſine vinculo æquitatis intelligit Pomponius. Paulus contra & Martianus, magis Sabinianorum ſententiæ videntur acquieuiſſe. l.13.de condict. indeb.l.11.de acqu.rer.do.leg.25.de præſcript.verb.l.vlt.de act. empt. Vlpianus denique modo ad naturalem æquitatis cauſam,modo ad jus gentium nudum, prout aut ad Sabinum aut ad Proculum ſcriberet, naturalem retulit obligationem.Et id quidem ex eo paret euidentiſſime, quod ille ſic ad Sabinum li. 30.ſcripſerit. Etiam quod natura debetur, venit in compenſationem,l.6.de compenſat Dubium enim non eſt,quin per naturam hoc in loco ex Sabini ſententia jus gentium intellexerit Vlp. Rurſus cum ſcriberet idem Vlpianus,eos quibus natura debetur non eſſe loco creditorum.l.10.de verb.ſign.Nonne ex Proculeianorum definitione,per naturam cauſam aliquam intellexit naturalem à gentium & ciuili jure ſejunctam ac ſeparatam? Nam ſi naturam cum Sabinianis in hoc loco retuleris ad jus gentium, certe omnino erunt creditorum loco,quibus natura debetur: ſiquidem id quod ita debetur, venit in compenſationem d.l.6. quod vtique non fieret exiſtente credito nullo. Eſt enim compenſatio debiti & crediti inter ſe contributio.l.1.de compenſat. Et ſane interdum tam Sabinianos, quam Proculeianos,in definienda naturali obligatione,ſecutum eſſe Vlpianum,adeo verum eſt,vt ſcripſerit ille, naturales obligationes non eo ſolo æſtimari, ſi actio aliqua earum nomine competit, videlicet, vt Sabiniani putant,jure gentium, verum etiam eo, ſi ſoluta pecunia repeti non poſſit,hoc eſt,ſi, vt contendunt Proculeiani , aliqua naturalis exiſtat cauſſa, quæ licet à jure gentium remota ſit, impediat tamen ſoluti repetitionem.l.10.de oblig.& actionib.Ræuard.in leg.cum amplius.§. Is natura debet.ff.de reg.jur. Quare, vt tradit Duarenus in leg.ſi pupillus.ff. de verbor.obligat.cum ſpecies aliqua proponitur,in qua quæritur, an quis naturaliter obligatus ſit, nec ne; conſiderandum eſt, quid veriſimiliter reſponſurus ſit Ariſtoteles, aut Cicero, aut alius vir prudens, & in Philoſophia eruditus, magis quam quid legibus, & jure ciuili conſtitutum ſit. Diſputant enim Philoſophi de his, quæ ſcilicet ad viri boni officium pertinent , & quæ fides & honeſtas alteri præſtanda eſſe ſuadet. Quare dubitandum non eſt, ſi conuenerit inter aliquos pacto tantum conuento non ſtipulatione, vt alter alteri quicquam det, vel faciat, quin ex ea conuentione naturalis naſcatur obligatio : quoniam fidem ſeruandam eſſe nos docet natura, & Philoſophia, quæ naturam maxime ſequitur. leg.1.de pact l.1.de conſt.pec.Hinc etiam conſequitur ſtatus,& conditionis perſonarum nullam rationem habendam eſſe,nec ſeruum à libero, aut filiumfamilias à patrefamilias diſtinguendum eſſe: quia naturalis ratio, ſeu jus naturale harum perſonarum diſtinctionem non nouit, leg. ſi id quod dominus.de condict.indeb.l.frater,eod.tit. Quæri ſolet de eo, in quem beneficium collatum eſt , an natura ad remunerandum teneatur. Et certum eſt, gratitudinem, vt rem longe honeſtiſſimam à philoſophis commendari. Vnde à noſtris dictum eſt,naturaliter nos ad remunerandum obligari,l.ſed & ſi lege.§.conſuluit.de pet.hær.Verum hic nulla proprie naturalis obligatio eſt. Nam hoc non agitur inter dantem beneficium & accipientem, vt aliquid eo nomine, is qui dedit, recipiat. Cum enim de naturali obligatione loquimur, eam intelligimus,propter quam ſi non experiri in judicio, ſaltem petere & flagitare, quaſi debitum ac ſi non præſtetur, conqueri poſſumus: vt ſi quis aliquid ſe daturum promiſerit, &c. Turpe eſt autem ac viro prudenti non conuenit,ab eo, in quem beneficium, collatum eſt, αἰτιδωεῖν aliquod, ceu debitum, petere. Alioquin beneficium non eſſet, ſed creditum, vt diſputat Senec.lib.3.de beneficiis. Omnes enim obligationes, quæ vere & proprie naturales dicuntur, ita contrahuntur, vt quod ad propoſitum,voluntatemque contrahentium attinet, neceſſariam præſtationem habeant.At cum liberalitatem exercemus in alium damus vel perdituri,& totum permittimus accipientium arbitrio, vt idem Senec.ait.

Natvralis poſſeſſio, pro corporali.l.poſſideri.ff.de acqu.poſſ. Spiegel.

Natvraliter poſſidere dicitur,cum quis corpore poſſidet,vſumque rei apprehenſæ percipit.Quod ſi quis vere rei non inſiſtit, neque vſum percipit, is per interpretationem legis ciuiliter poſſidere dicitur.l.Pompon.ff.Fam.erciſcu.l.naturaliter. ff.de acquir.poſſ.Spi. vide & paulo poſt.Naturaliter poſſidere.

Natvraliter verbum interdum naturali ratione ſignificat,vt in l.25.§.conſuluit.ff.de pet.hęred.l.16.§.pen.ff.de minoribus. l.2.§.vlt.ff.loca. Interdum vero per rerum naturam, vt in l.7. ff de diuerſ.reg.jur.Interdum ex naturali cauſa & à natura non manu facto opere, l.20.§.1.ff.de ſeruit.ruſt.l.1.§.1.& §. idem aiunt.ff.de aqu.& aq.plu.Poſtremo naturaliter ſignificat corporaliter,&,vt ita dicam,realiter, vt in l.53.ff.de adq.rer.dom. quod naturaliter adquiritur,id eſt,facto ipſo,realique, & corporali apprehenſione.& in l.49.ff.de ſolut.Solutam pecuniam intelligimus vtique naturaliter, ſi numerata ſit creditori. Ita dicimus naturaliter tenere,poſſidere,adprehendere,i.corpore & actu.l.35.ff.fam.erciſc.l.3.§.vlt. ff.ad exhib.l.2.§.quod vulgo.ff.pro hærede.l.7.§.neque colonus.ff.comm.diuid.l.1.l.12. l.23.ff.de adqu.poſſ.l.vlt.§. vlt.ff.de precar.l. tunc in poteſtatem.ff.de vſucap. Qui enim poſſeſſioni incumbit, atque inſiſtit, eamque corpore contingit, is naturaliter tenere poſſidereque dicitur. Ita naturalem poſſeſſionem accipimus. l.38.§.ſi poſſeſſionem.ff.de vſur.l.1.§.dicitur.ff.de vi & vi arm.Corporalem & facti poſſeſſionem Iuriſconſulti appellant. l.1.§. per ſeruum.l.23.§.1.l.24.l.25.§.vlt.l.29.l.51. ff.de acq. poſſ.l.40.§. vlt.ff.de pignor.act. Nec vero aliter naturalis poſſeſſio dicitur, quam naturalis datio.l.8.ff.de pecul. Briſſ. adde Connan.lib.3. c.9.nu.4.

Natvraliter interrumpitur poſſeſſio,id eſt,facto naturali & corporali, cum ſcilicet quis de poſſeſſione vi deiicitur, vel res mobilis ei eripitur.l.5.ff.de vſucap. Naturaliter obligatio ſolui dicitur numeratione, præſtatione, vel ſolutione rei debitæ ante moram.l.pen.ff.de ſolut.l.vlt.C.ad exhib.Sic etiam naturalem obligationem Paul.in l.126.§.ſupereſt. ff.de verb.oblig. dixit, quæ ex naturali facto,id eſt, numeratione oritur, ad differentiam eius quæ verbis fit. ex Briſſ.

Natvraliter videtur ad mortuum pertinere locus, in quem infertur,l.4.ff.de religioſ.

Natvraliter poſſidere eum conſtat, qui contra leges donatum accepit, vt ſi quid vxor viro donauerit,id vir non poſſidet jure dominii, cum ſciat, aut ignorare non debeat, inutilem donationem eſſe, ſed naturaliter volente domino,qui ei poſſeſſione ceſſit & competunt ei interdicta poſſeſſoria, l.1.§.ſi vir de acqu.poſſ.l.1.§.deiicitur.ff. vnde vi. Naturaliter quoque, non ciuiliter poſſidet is, qui precario rogauit, vt ſibi poſſidere liceret,l.& habet.§.eum qui.ff.de precar.Cujac.9.obſ.33.

Natv in quarta declinatione, ſolum in auferendi caſu inuenitur.Grandis natu, maior natu, vel maximus natu.De primo ſic Cic.in Catilinam : Quanquam eum colere cœpi non admodum grandem natu , ſed tamen jam ætate prouectum. Calliſtratus de Decur. Non tantum, inquit, qui teneræ ætatis, ſed etiam qui grandes ſunt natu , decuriones fieri prohibentur. Reliqua duo, Tiſlino teſte, paſſim obuia ſunt legentibus.Spi.

NATVS etiam dicitur, qui cæſo vtero materno naſcitur viuus. l. quod dicitur. ff. de lib. & poſth. Vide hic Bart. Notum eſt, Beroaldum conuellere eos, qui Iulium Cæſarem dictatorem ſic natum prodiderunt. Spieg.

NATVS. qui confeſtim moritur, pro non nato habetur. in l. Titius. §. Lucius, eod. tit. Propoſito Pauli Iuriſconſul. themate, quod non alibi reperire licet, vt Baldus adnotauit. Sic qui mortuus naſcitur, natum minime intelligimus. l. qui mortui. l. auunculus. §. fi. ff. de verbor. ſign. Vide quæ in vtramque commentatus eſt Alciat. Spieg.

NAVALIA vaſa, in quibus onera recondita in naues imponuntur. Vlpian. l. 19. §. 5. ff. de aur. arg. Vaſorum appellatio generalis eſt: dicimus vaſa vinaria, & vinalia. Nonnulli reponebant NIVALIA, pro colo niuario: quod & Vlpiani ſententia repudiat, & loquendi conſuetudo. NIVARIA enim per R legendum eſſet. Prat. ex Hot.

NAVALIS functio: vide paulo poſt Nauicularia functio.

NAVARE verbum à nautis tractum, eſt alicui ſtudioſe adiumento eſſe. Naues enim, cum ex naualibus in mare deducuntur, maximo hominum auxilio indigent. Spieg.

NAVARCHVS, nauis princeps, qui in naui nautis imperat: eius meminit Vlp. in l. vnic. §. 1. ff. de bon. poſſ. ex teſt. milit. Et Cic. in Verr. ſumptum omnem, inquit Cicero, in claſſem, frumento, ſtipendio, cæteriſque rebus nauarcho ſuo quæque ciuitas ſemper dare ſolebat. Prat. Briſſ.

NAVCELLÆ piſcium capiendorum cauſa præparatæ. l. 17. §. 1. ff. de inſtr. vel inſtr. leg.

NAVCLERI, in l. 1. 2. & l. 3. C. de naucul. & l. vnic. C. de litor. & itin. cuſtod. lib. 12. & Nauicularii in rubr. C. de nauicul. eadem fere ſignificatione ſunt: alius tamen Græcis ναύκληρος eſt, alius κυβερνήτης. ſic enim eos Plutarch. in Polit. diſtinguit: ναύτας μὲν ἐκλέγεται κυβερνήτης, κυβερνήτην ναύκληρος. Et Athen. lib. 51. [Greek text partly illegible] ναύκληρος, κυβερνήτης, πρωρεύς. Ammonio Naucleri ſunt, non ſolum qui naues poſſident, ſed ædium locatores: Heſichio vero Nauclerus eſt. ὁ πανδοκεὺς, ſiue ςαθμοῦχος, is ſcilicet, qui ita hoſpitibus domum ſuam quaſi locat, vt nauicularius vectorib. Demarchi item Athenis ναύκληροι, dicebantur, vt ex Hyperide obſeruat Harpocrates. Pra.

NAVIS in edicto de exercitoria actione accipi debet ſiue fluuialis, ſiue marina, ſiue in aliquo ſtagno nauiget, ſiue ſchedia ſit. Marinarum autem nauium (quæ & maritimæ vocantur. l. 5. §. diuus. ff. de iure imm.) quædam actuariæ dicuntur, quædam onerariæ, quædam ἐπιβατηγοί, naues actuariæ, quas Græci ἰσόπτεες, vel ἐπακτρίδες vocant, dicuntur, quę præter vela remis etiam aguntur, ſed proprie dicũtur, quæ voluptatis cauſa paratæ ſunt Marcel. l. 2. ff. de capt. & poſtlim. Nauibus longis atque onerariis propter belli vſum poſtliminium eſt: non piſcatoriis, aut ſi quas actuarias voluptatis cauſa parauerũt Nauis oneraria quæ oneri ferendo parata eſt, quæ nõ remis, ſed velis vtebatur. Vlp. l. 1. §. 5. ff. de exerc. act. Quædã enim naues onerariæ, quædam, vt ipſi dicunt, ἐπιβατηγοί. Marcel. lib. 2. ff. de capt. & poſtlim. Nauib. longis atq; onerariis propter belli vſum poſtliminium eſt. ἐπιβατηγοὶ autem naues ſunt idoneæ ad vectores traiiciendos. l. 1. §. ſed & ſi vt certis. ff. de exerc. act. ἐπιβάται enim vectores appellantur. Vide ἐπιβατηγοί. Inter fluuiales naues ſunt rates, quas nauigii appellatione etiam contineri Vlp. ſcribit l. 1. §. nauigii ff. de flum. quanquam à nauibus ſeparantur, in l. 1. §. de exercitoribus. ff. nautæ, caupo. Vnde Ratiarius qui rates ducit, l. 30. ff. de pigno. act. vt lintrarii, qui lintres, in d. §. de exercitoribus. ff. Erant & Codicariæ naues, quo nomine appellatæ, quæ per Tiberim commeatus ſubuehebant. Sunt & ex Nauium genere Dromones. Eiuſdem generis ſunt Pontones, de quib. Paul. l. vlt. ff. de ſeruit. ruſt. & Cæſar lib. 3. de bello ciuil. & Gell. li. 10. c. 25. & Auſon. in Monoſyll. & Iſid. lib. 19. c. 1. Prat. ex Briſſ.

NAVES luſoriæ, apud Veget. lib. 2. c. 1. & lib. 4. c. vlt. ex erant quibus in Danubio quotidianis vtebãtur excubiis: quarum etiam titulus eſt lib. 7. C. Theo. Huiuſmodi nauigiorum meminit etiam Ammian. Marcell. lib. 17. his verbis. Luſoriis nauibus diſcurrentes flumen vltro citroque milites ordinauit. Et lib. 17. Collecti nocte prouecta impoſitique omnes, quos luſoriæ naues quadraginta, quæ tunc aderant, ſolæ ceperunt, decurrere iubentur per flumen. Senec. lib. 7. de beneficiis. c. 20. Triremes & ceratas non mitterem, luſorias & cubiculatas, & alia ludibria regum in mari laſciuientium mittam. Briſſ.

NAVEM per auerſionem cõducere, exponitur ſuperius in dictione Auerſione. Dicimus & nauim, vt apud Iuriſc. reperitur. Paul. ad fi. l. ſi vnus. ff. de pact. aut ne nauim ædificiumque peterem.

NAVEM ſuam aliena materia reficere. vide Iulianum l. Minutius ff. de rei vindic. Spieg.

NAVES biremes, quæ duos remorum ordines habent.

NAVES captiuæ, ipſæ quæ ab hoſtibus captæ dicebantur, & merito poſtliminium habebant, vt docet Marcell. l. 2. de capt. & poſtli. reu. Tull. in Top. Poſtliminio redeunt hæc, homo, nauis, malus, clitellarius equus, equa quę frena accipere ſolet. Sp.

NAVES certæ à quibuſdam dicuntur, quaſi ceta & ebore ciſtroq; id eſt, vermiculo pictæ, Brodæus Miſcell. lib. 4. c. 13. Briſſ.

NAVES piſcatoriæ, naues piſcibus capiendis accommodatæ. Marcellus l. 2. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ. Nauibus longis atq; onerariis, propter belli vſum poſtliminium eſt, non piſcatoriis. Liuius lib. 33. ni mare propinquum & haud procul littore naues piſcatoriæ pleræque conſpectæ peritis nandi dediſſent effugium. Hot.

NAVES quadriremes, quæ quatuor remorum ordines habent.

NAVES vinariæ in quas vinum effundebatur, l. 21. §. ſed & ſi. de naui ff. de furt. de quibus hæc Varronis lib. 2. de re ruſt. c. 1. verba accipienda credit Briſſ. nauibus vindemiam condimus ex inſula Choa & Chio.

NAVFRAGIVM, nauis fractio, vt notat gl. in rub C. de naufrag. lib. 11. Ioh. Bello. Etymol.

NAVFRAGIVM, inter fortuitos caſus quando ſit numerandum, docet Bart. in l. 1. & 2. C. de naufr. Frid. Imp. in Aut. Nauigia C. de furt. damnat eos, qui bona naufragorum ſibi adpropriant, prætextu conſuetudinis, quæ certe crudelis eſt, & impia. Spi.

NAVFRAGIVM colligere, ſupprimere. Briſſ. ex ff.

NAVICELLA, diminutum à naui. Marcell. lib. 17. §. 1. ff. de inſtr. vel inſtr. Inſtrumento piſcatorio contineri Ariſto ait nauicellas, quæ piſcium capiendorum cauſa comparatæ ſunt. Legitur tamen Naucella. Hot.

NAVICVLAM duorum ſcalmorum vocat Tul. 2. de Oratore: quod nauigiolum dixit Lentulus in epiſt. familiarib. lib. 12. Spieg.

NAVICVLARII functio in l. 2. & l. vlt. C. de præd. nauic. lib. 11. l. 3. C. de cohort. lib. 11. quæ & Naualis functio vocatur, in l. 15. C. de omn. agr. deſert. lib. 11.

NAVICVLARII, vt Budæus tradidit l. 1. ff. nau. caup. ſtab. nauium ſunt domini, qui Græce naucleri dicuntur, meritorias naues habentes, quos patronos appellamus. Tacitus. Atque inde decurſu in littora vim in mercatores aut nauicularios audebant. Veget. tamen lib. 4. eos vocat, qui in claſſe ſingulis nauibus præſunt, quos Græci Nauarchos vocant, noſtrum vulgus Capitaneum, aut caput armatæ marinæ nauis vocat. Peckius comment. lib. 1. n. 1. C. de naucul. lib. 11.

NAVICVLARIVS ſeu nauiculator dicitur, qui nauem regit, Græce ναύκληρος Hunc patronum appellamus. Bud. in l. 1. de arbitr. Nauiculariorum autem nomine qui veniant, Calliſtratus explicat in l. ſemper, ff. de jure immun. meminitque nauiculariæ, hoc eſt, artis ipſius regendæ nauis, poſt Bud. in Annot. prior. vide Bart. in l. 1. C. de nauic. qui eſt primus tit. lib. 11. Anch.

NAVICVLARIVS dicitur, qui nauem agit, exercetque, & onus aliquod vehendũ naui ſuſcipit, l. 1. §. & ſunt, ff. nautæ, caup. Briſſ.

NAVIGABILIS. Nauigabile flumen. Briſſ.

NAVIGATIO prima olim dicebatur, cum poſt ſæuitiam hyemis, qua mare clauſum erat, vere nauigantibus primum aperiebatur. De ea quiſpiam exiſtimare poſſet Ciceronem loqui lib. 2. Epiſtol. ad Q. Fratrem: Iidem aiebant nuntiare te prima nauigatione eſſe tranſmiſſurum. Nam paulo ante dixerat: Atq; adhuc clauſum mare fuiſſe ſcio. Iterũ, Tu mi frater, ſimul ac illo veneris, primam nauigationem (dummodo idonea tempeſtas ſit) ne omiſeris. Eſſe & prima nauigatio poteſt, cum dicimus nos quam primum nauigaturos & primam quamq; nauigandi occaſionẽ arrepturos. Prima etiam nauigatio dicitur, cum eam ſecundæ comparamus, quæ & temeraria magis plerunq; & improuida eſt: & ſecunda non raro eius peccatum corrigit & emendat: Vnde & prouerbio græco celebratur δεύτερος πλοῦς: ſunt tamen qui primam nauigationem velificationem interpretantur, ſecundam remigationem, vt Suidas eſt auctor. De eo autem tempore, quo aperiebatur mare, primumque tentabatur & nauigabatur, ita ſcribitur in epigrammatis Græcis:

Ὤρη τοι πλώειν· καὶ γὰρ λαλαγεῦσα χελιδὼν
ἤδη μέμβλωκεν, χὼ χαρίεις Ζέφυρος.
Ἤδη δ᾽ ἀνθοῦσιν λειμῶνες· σιγᾷ δὲ θάλασσα
κύμασι καὶ τρηχεῖ πνεύματι βρασσομένη.

De ea & Vegetius ita ſcribit. Poſt natalem vero, vt ita dicam, nauigationis, qui ſolenni certamine publicoque ſpectaculo multarum gentium celebratur. Iterum, Phenite decurſu, i. e. poſt ortum pleiadum, à die 6. Calend. Iuniarum vſque in Arcturi ortum, id eſt, in diem octauum decimũ Cal. Octobrium ſecunda nanigatio creditur. Turneb. aduerſ. lib. 24. c. 34.

NAVIGARE dicuntur nautæ & vectores. Sed & ipſa nauis nauigare dicitur, l. 1. §. nauem. ff. de exercitoria. Merces quoque nauigare dicuntur, l. 1. ff. de nauti. fœno. Briſſ.

NAVIGARE eum dicunt decreta noſtra Canonica ex D. Auguſtino, qui matrimonium contrahit, in c. nos nouimus, & ibi gl. in verbo, nauigaſti. 17. qu. 2. tanquam ſcilicet vtroque modo multa pericula & plerunque naufragia ſubeamus, vt annotauit Tiraq. in tract. l. Boues, §. hoc ſerm. ff. de verb. & rer. ſig. n. 158.

NAVIGIVM, pro nauigatione, & eo, quem Græci πλοῦν dicunt, apud Iuriſc. in l. qui Romæ, §. Callimachus, de verb. oblig. Sed Prætor in interdicto, Ne quid in flumine publ. ſic vſus eſt, vt ſit ſenſus, Olden. expoſitore, Ne iter fiat deterius nauigationi, vel naui. Nauigium enim genus eſt, continens naues, rates, & cæteras ſpecies, quibus ad nauigationem vtimur. Spieg. Vſus eſt itaque tam pro nauigatione ipſa, quam naui quacunque. Old.

Navigivm in edicto de fluminibus, in verbis (quo ſtatio iterve nauigii deterior fiat) pro nauigatione poſitum eſt: imo Nauigium ſolemus dicere etiam ipſam nauem. Nauigii appellatione etiam rates continentur. Briſſ.

Navigivm, quaſi nauis ductio.

Navis. vide Bayfium in de re nauali. Donatus puppim, clauim, nauim, non puppem, clauem, nauem, dici oportere præcipit. Findimus autem, & partimur nauem in proram, puppim, malum, & reliquas partes, l. malum nauis de verbor. ſign. Diuidimus in ſchediam, hoc eſt, inelaboratam, & elaboratam, l. 1. §. nauem, de exercit. Præterea in onerariam, & ἐπιβάθραν, quam aſcenſoriam poſſis interpretari, d. l. 1 §. 1. Rurſus in onerariam, & ſcapham, l. fin. de fund. inſtruct. Inſuper in onerariam, piſcatoriam, & actuariam, l. 2. de capt. & poſtlim. reuer. Spieg.

Navis ad hoc paratur, vt nauigetur, dicit Vlp. l. arboribus. §. nauis vſufr. ff. de vſufr. Spieg.

Navis Bona dicitur, vt ad Lucilium 77. Epiſt. lib. 5. Annæus Seneca ſcribit, non quæ precioſis coloribus picta eſt, nec cui argenteum roſtrum eſt: ſed ſtabilis, & firma, & iuncturis aquam excludentibus ſpiſſa, ad ferendum incurſum maris ſolida, gubernaculo parens, velox, & non ſentiens ventum. Peckius comment. l. 4. §. cum autem, ff. ad l. Rhodiam.

Naves orariæ apud Plinium quæ ſint, cum in epiſtola ad Traianum ſcribit. Nunc deſtino partim nauibus orariis, partim vehiculis prouinciam petere: Turnebus aduerſariorum lib. 1. c. 20. actuarias & paruas eſſe exiſtimat, quibus ſecundum oram nauigatur: nam majoribus pelagus tentatur: neque enim paruo nauigio quiſquam ſe magno committere mari audet, ſed littus legit. proinde Cicer. ad Attic. ſcribit: Cogitaremus corbitane Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum. nam ſi traiiciendum fuiſſet mare, corbita ac oneraria, id eſt, magna naui fuiſſet opus: ſin ad Leucopetram eundum, ac ſecundum littus nauigãdum fuiſſet, ei nauigationi commodiora erat littoralis nauigatio, quam pelagia. Turnebus ibid.

Navis quaſi membra ſunt, gubernacula, malus, vela, antennæ, l. 44. ff. de euict. Artemon vtiq; nauis pars non eſt, l. 242. ff. de verb. ſig. Scapha etiam nauis pars non eſt, ſed acceſſio, l. vlt. ff. de inſtruct. vel inſtrum. Paul. lib. 2. ſent. tit. 7. Nam ſcapha ipſa per ſe parua nauicula eſt, d. l. 44. ff. de euict. l. 3. §. armamenta, ff. de rei vindic. & l. 4. ff. de leg. Rhod. l. 29. §. ſi nauis tua, ff. ad leg. Aqu. Briſſ. adde Gœdd. ad l. 242. in pr. ff. de verb. ſig.

Navis ſi adeo ſępe refecta eſſet, vt nulla tabula eadem permaneret, quæ non noua fuiſſet, nihilominus eandem nauem eſſe exiſtimari, autore Alpheno, l. proponebatur, ff. de judic. Spieg.

Navis totius proprietas, carinæ cauſam ſequitur teſte Iuliano, l. ſupra citata. Spieg.

Navis triremis, quæ tres remorum ordines habet, *Ein Schiff das drey Ruderbanck hat.* Triremium nauium princeps à Seneca li. 7. de benef. vocatur Trierarchus. Eius quoque fit mentio in l. Seius 46. ff. ad Treb. Vide & Demoſth. in orat. contra Æſchinem & in Androtionem, & Poſthell. de magiſtr. Ath. c. 9.

Navlvm, merces quam vector nautæ diſſoluit. Vlp. l. 6. ff. qui pot. in pign. Si quis in merces ſibi obligatas crediderit, vel vt ſaluæ fiant, vel vt naulum exoluatur. Vlp. l. 39. ff. de legat. & fid. lib. 1. Et id in operis ſeruorum, vel vecturis iumentorum, vel naulis nauium dicendum. Vecturarum verbo pro naulo vtitur Vlp. in leg. 29. de petit. hæred. Item vecturæ nauium & jumentorum, Prat. & Hot. Briſſ.

Navmachia dicitur naualis, luſoria ſeu imaginaria pugna, quę fit in Euripis & canalibus animi gratia, alias etiam pro loco capitur, vbi pugna committitur. Do tibi Naumachiam, tu das Epigrammata nobis, Martialis inquit. A naumachia, naumachiarius inclinatur, res notiſſima. Io. Baptiſta in commentario Epiſtolarum Sidonii Apollin. ad Heroinum lib. 1.

Navpegi in l. fin. ff. de jur. immun. & apud Firmic. lib. 4. Matheſ. cap. 7. dicuntur, qui naues compingunt & fabricant. Ναυπηγὸς hodie apud Venetos vulgo appellatur *Calafatte*, voce à recentioribus Græcis mutuata, qui nauium artifices καλαφάτας appellant. teſtatur Michaelis Imp. nomen qui Calefates vocatus fuit, quod parentes ipſius naues ad Paphlagonas conſtruxiſſent. Prat.

Ναυφύλακας l. 1. §. & ſunt quidam, ff. naut. cap. ſtab. qui cuſtodiæ gratia nauibus ab exercitoribus præponebantur. Prat.

Navta vel per epentheſin Nauita proprie is eſt, qui nauim exercet, quamuis nautę appellantur omnes, qui nauigandi cauſa in naui ſunt. Vlp. in l. 1. §. qui ſunt igitur, ff. nautæ, caupones, &c. vide Alciat. 3. diſpunct. c. 21.

Navtas in edicto nautæ, caupones, accipimus qui nauem exercent. l. 1. §. 1. ff. nautæ, caupo. Qui & nauicularii dicuntur, l. 9. in fin. ff. de decurionibus, l. 5. ff. de muneribus & hono. l. 17. §. 1. ff. loc. l. 5. §. negotiatores, ff. de jur. immunit. l. 1. C. de hæred. dec. Rub. de nauicul. & de præd. nauicul. lib. 11. Vopiſcus in Aurelia. Quod vt eſſet perpetuum, nauicularios Niliacos apud Ægyptum nouos, & Romæ amnicos poſuit. Nauiculatores etiam Cicero pro lege Manilia dixit. Briſſ.

Navtepibatæ, in l. debet, §. hæc actio ff. naut. caup. ſtab. ſunt Alciato teſte, qui nauem inſcendunt, & pro precio vecturæ, ſeu naulo, ipſi nautarum officio funguntur. Quod autem μεσονάυτας & ναυτεπιβάτας eadem eſſe vult lib. 1. parerg. c. 48. perperam. Nautobatas, hoc eſt, eos qui funes nauium inſcendunt à Iuriſc. ſenſu alienos eſſe, idem tradit in fin. lib. 3. diſpunct. Pra.

Navtica pecunia, quæ & traiectitia dicitur, eſt, quam creditor negotiatori trans mare nauigaturo vſque ad certum locum, vel in omne itionis & reditionis tempus ſuo periculo præſtat, qua de cauſa permiſſum eſt, vt ejus nomine & ex pacto vſuram petat, & vſuram grauiſſimam petat. l. 1. & paſſ. ff. de nau. fœn. Dicitur & nauticum fœnus, & vſura maritima. l. 6. ff. illo tit. Hot. Briſſ.

Navticæ vſuræ apud Iuriſconſultos dicuntur centeſimæ, magnæque. Sed ad tituli, De nauticis vſuris, faciliorem intelligentiam, vide Bud. lib. 1. de aſſe. vbi de multiplici vſurarum ſpecie tractat. Anchor.

Navticvm fœnus eſt, quod propter nauticam pecuniam, vel quaſi nauticam exigitur. Cum enim, qui nauticam exercent negociationem, ſe ſuaque ventis & vndis committant, fœneratores maiorem vſuram exigebant. Nauticum autem fœnus Pollux li. 8. duorum generum ponit, heteropolum, & amphoteroplum. Heteroplum eſt, cum commeatus tantum periculũ fœnerator ſuſcepit. Amphoteroplum, cum remeatus quoque veluti, ſi negociator Venetiis pecuniam acciperet reddendam Brugis, hoc genus negotiationis, quod vtriuſque periculo fit, à Græcis dicitur ἀμφοτερόπλουν, idque mutuum vocabatur δάνειον ναυτικόν. Vſus eſt Demoſthenes in orat. aduerſus Dionyſiodorum. Dicebatur & ἔκδοσις, quo verbo idem vſus eſt Demoſthenes ipſe contra Aphobum, quod feris daretur. Eam pecuniam Modeſtinus vocat traiectitiam, ſed non ſolus. Paulus appellat vſuras maritimas. Anchora.

Navticvs panis eſt, quem milites noſtri peregrina voce, hoc eſt, Italica, *biſcotto* appellant. Spieg. Alias buccellatus panis dicitur, Ammianus Marcellinus ad vſus diuturnitatem excoctum vocat. Brod. Miſcellan. lib. 4. c. 11.

N E.

Ne. pro an, non raro apud Iuriſconſ. occurrit l. in perſona, ff. de pact. l. 3. §. fin. ff. de don. int. vir. & vxo. Quando vero ne cauſam, modum, conditionem in iure noſtro inducat, vide Bart. in leg. ſi quis poſſeſſ. ff. de acqu. Prat.

Ne plerumque non vetandi, ſed negandi vim habet, & pro Non ponitur. Quod Donat. in Terent. And. & Eunuch. notat, & illo Næuii verſu confirmat. Vtinam ne in nemore Pelio. Sic in l. 13. §. idem Iulianus, ff. de iureiur. Iurauerit ſe furtum ne feciſſe, & in l. 62. §. vlt. de condit. & demonſt. Si à liberis ne nupſerit. Et in l. 21. §. 1. ff. rer. amot. Pedius putat ne furtum eum facere. Adde & l. pen. §. non danda. C. de erog. mili. an. lib. 12. Itaque qui hoc non vident, ſine cauſa emendant illud Ciceronis in Verrem, Qui ita dicunt, Ne tollam potius quam paciſcar, & pro ne, Non ſubſtituunt. Briſſ. Vide Budæum in annot. prior. ad leg. in eo iure. ff. de ritu nupt.

Ne cui officium publicum vel damno vel compendio ſit, Africanus l. videlicet, ex quib. cauſ. major. Spieg.

Ne dum, pro tamen, exponi in §. ſed nedum. Inſt. de vi bon. rap. ridiculum eſt: ſunt enim (quod nec pueri ignorant) duæ eo loci particulæ. Porro Nedum, coniuncta particula, duobus tantum modis vſurpatur: altero, cum vtramque ſententiam eodem claudimus verbo: altero, cum ſuum vtrique ſententiæ verbum accommodamus. Vide Vallam lib. 2. Spieg.

Næ diphthongum, affirmantis aduerbium eſt, certe & valde ſignificans. Spieg.

Ne facies furem, vel fugitiuum ſeruum meum, h. e. exponente Vlpiano, ne ſollicites, vt fur fiat, vel fugitiuus fiat: ne ita negligas ſeruum, vt fur efficiatur. l. nõ impoſſibile, ff. de pact. Sp. Pr.

Ne iudicatum ſit, pro, ne valeat ſententia. Vlp. de feriis: Si feriatis diebus fuerit iudicatum, lege cautum eſt, ne his diebus iudicatum ſit, id eſt, ne valeat. Bud.

Ne luminibus officiatur, hoc maxime adeptum videbitur, ne ius ſit vicino, inuitis nobis altius ædificare atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum, teſte Paulo l. 3. ff. de ſeru. vrb. præd. Spieg.

Ne non. Sub hac particula aſſertionem eſſe doctiſſ. Zaſ. exemplis è Iuriſconſul. petitis planum facit, in ſcholiis ad §. Cato. l. eadem dicemus. ff. de verb. oblig Spieg.

Ne, & Quidem. Eſt traditum, inter hæc verba, ne & Quidem, ſemper interuenire aliquid neceſſario debere: quum tamen reperiatur & apud Ciceronem, & Liuium, inter ne & Quidem nihil medium eſſe.

Ne paſſim, id eſt, indiſtincte, l. fi. C. de iur. & fact. ignor.

Νέακις, eſt tertia præciſa, quæ anno ceſſauit, quam Latini noualem vocant, qua dictione vſus eſt Gaius in l. ſylua 30. ff. de verb. ſign. Alii eo in loco pro νέαλιν legunt νέατον. vide Bud. in verbo νέατον, & Alc. lib. 1. prætermiſſ.

Nebvlo, antiq. Lexic. ὁ τὰ ἴδια λάθρα καταφαγών. Hæc addo quoniam parum ſunt vſitata. Prat.

Nec, particula, ex vi ſua verbi repetitionem inducit: vt, nec me

amas,

amas nec Titium, ſubauditur enim, amas. Vide Alciatum in l. duob. negatiuis verbis, de verb.ſig. quam enarrando pulchre declarat, id perpetuum non eſſe. Duæ negationes affirmatiuam inducunt: quin & tres negationes nō plus efficere, quam duas, vt cum lex dicit, in fugitiuo locum non habere, nec vſucapionem, nec præſcriptionem, l.1.C.de ſeru.fug.Spieg.

NEC abſciſſe. Vide ſupra, Abſciſſe.

NEC eius rei dominus effectus eſt, cum lex dicit, aliquem non eſſe dominum, vel accepiſſe à non domino. Item non eſſe factum dominum, & cætera id genus verba accipienda ſunt, quatenus ad ipſam legem loquentem attinet, de caſibus, qui ſic euenire ſolent frequenter: & cum eueniunt, apud naturam ſunt certi: non autem referenda ſunt ad opinionem actoris qui ignorare poteſt, vtrum tradens fuerit dominus, an non fuerit. Vide Oldend. Action.3. Claſſ.3. Spieg.

NEC mirum, in l. Labeo, ff. de ſupell.leg. pro non nouo. vt apud Cic. vel citra rationem: quemadmodum Mirum in modum, quod infra rationem eſt. Spieg.

NEC neque, diſiunctiuas eſſe in Grammatica, quam ſcripſit diuus Auguſtinus, putauit. Quod noſtri non admitterent, teſte Alciato. Coniunctim enim negant, & ideo quamuis alterum non fiat, committitur ſtipulatio, l. ſi is qui ducenta, §. cum ita ff. de rebus dub. Spieg.

NEC non affirmat, vt etiam Grammatici fatētur Quanquam nō non perpetuum eſt in iure noſtro, duas negationes inducere affirmatiuam. vt in particula nec, latius indicauimus. Spieg.

NEC in l. vnic. §. & cum lex. C. de rei vxor. act. pro nec quidem, poſitum ſcribit A. Auguſt. lib.2. emend. c.1. Prat.

NEC pro non in 12. ſæpe poſitum Feſtus ſcribit, & ex earum capitibus, quę hodie extāt, liquido apparet. Sic in l.3. §. ſi duo impuberes, ff. de Carb. ed. l.1. §. ſi ad fiſcum, ff. vt legati nom. cau. & alias ſæpe. Briſſ. Idem refert Conn. lib.4. c.3. num 3.

NEC raro, pro Et raro, poſitum videtur à Celſo geminata negatiotione ex Grçcorū cōſuetudine, pro ſimplici. Si tibi nupſero, inquit, decem dari ſpondes? cauſa cognita denegandam actionem puto. nec raro probabilis cauſa huiuſmodi ſtipulationis eſt, l.87. §.2. ff. de verb. obli. vbi optimus Accurſ. inſolentia locutionis offenſus, nec raro, inquit, id eſt, nunquam, ſed & NEC RARA legi quibuſdam in libris teſtatur: quod abſurdius multo eſt. Hot. Prat.

NECARE videtur non tantum is qui partum præfocat, ſed & is qui abjicit, & qui alimoniam denegat, & is publicis locis miſericordię cauſa exponit, quam ipſe non habet. autor Paulus, ff. de lib. agnoſc. Spieg. Prat. Briſſ.

NECARE veneno. Briſſ.

In NECEM Iureconſultis ſignificat, in perniciem, fraudem, & damnum, l.1. §. ſi fideiuſſerit, ff. ſi quid in frau. pat. l.10. §. verſum, ff. de in rem verſ. l.13. ff. de minor. l.21. ff. de pec. l.4. ff. ſi quis om. cauſ. teſt. l.5. §. dolum, ff. vt in poſſ. leg. 1. ff. de liti. l.14. ff. de appell. l.3. §. item ſi quis, ff. de crim. ſtellio. Briſſ.

NECESSARIA artificia, in l. ſi ſeruos pignoratos, in princ. ff. de pignor. act.

NECESSARIÆ impenſæ. Vide, Impenſæ neceſſariæ.

NECESSARIÆ perſonæ, vel ſanguine, vel affinitate nobis coniunctæ. Earum fit mentio in l. quamuis, 2. C. de adult. & in gloſſ. l. Imperator Antoninus, ff. de pactis. Specialiter autem neceſſarię perſonę quę ſint, indicant Paulus & Calliſtratus l.1. & l. ſeq. ff. in ius vocat. vt eant. Spieg.

NECESSARIÆ perſonę quomodo accipiendę in l.1. ff. de in ius voc. colligitur ex l.2. eo. ti. l.2. §. ait Prætor. ff. qui ſatiſd. cog. l.2. §. vlt. ff. quand. appell. l.21. ff. ſolut. matrim. Briſſ.

NECESSARIAM peregrinationem allegare, l. aut ſi valetudinem, ff. de procur. Spieg.

NECESSARIE, id eſt neceſſario Briſſon.

NECESSARII pro propinquis l.5. §.1. ff. ex quib. cauſ. maior. & ſunt, vt Gallus Ælius ait, qui aut cognati, aut affines ſunt, in quos neceſſaria officia conferuntur, pręter cæteros. Hæc Feſtus: vt ſuſpicari aliquis poſſit. Neceſſarios hæredes dici liberos, in quos neceſſario ex officio hæreditas confertur. vide Hæres ſuus & neceſſarius. Hot. Item Rçuardus l. hæredem eiuſdem poteſtatis, ff. de reg. iur. Briſſ.

NECESSARIVS hæres. Quamuis lex Ælia Sentia ſeruorum iſtorum libertatem impediat, qui à dominis in fraudem creditorum manumittuntur. Licet tamen domino, qui ſoluendo non eſt (is autem ſoluendo non eſt, qui plus debet, quam in bonis habet, ita Theophil. in §.1. quibus ex cauſ. manumit. Inſtitut.) in teſtamento ſeruum ſuum cum libertate hæredem inſtituere, vt liber fiat, hæreſque ei ſolus, & neceſſarius. Idque ea lege Ælia Sentia prouiſum eſt, & recte. Valde enim proſpiciendum erat, vt egentes homines, quibus alius hæres exiturus non eſſet, vel ſeruum ſuum neceſſarium hæredem haberent, qui ſatisfacturus eſſet creditoribus, aut hoc eo non faciente, creditores res hæreditarias ſerui nomine vēdant, ne iniuria defunctus afficiatur, d. §.1. Neceſſarius ergo hęres eſt, ſeruus à domino, qui ſoluēdo non eſt, cum libertate inſtitutus, qui ſolus & neceſſarius hæres dicitur. Solus, quoniam vnum & eum ſolum, ei qui ſoluendo non eſt, hæredem licet inſtituere. nam vſque ad vnum lex ſuam conſtitutionem vitiat, atque corrumpit. ita Theophil. in d. §.1. quodque ita demum ſeruus neceſſarius hæres exiſtat, ſi modo ei nemo alius ex teſtamento hæres extiterit, aut quia nemo hæres ſcriptus ſit, aut quia is, qui ſcriptus eſt, qualibet ex cauſa ei hęres non extiterit, d. §.1. Neceſſarius vero hæres ideo appellatur, quia, ſiue velit, ſiue nolit, omnino poſt mortem teſtatoris, protinus liber, & neceſſarius hæres fit. Vnde qui facultates ſuas ſuſpectas habent, ſolent ſeruum ſuum primo, aut ſecundo, aut etiam vlteriore gradu hæredem inſtituere: vt ſi creditoribus ſatis non fiat, potius eius hæredis bona, quam ipſius teſtatoris, à creditoribus poſſideantur, vel diſtrahantur, vel inter eos diuidantur. Pro hoc tamen incōmodo illud ei commodum præſtatur præter libertatem, quam neceſſario cum inſtitutione conſequitur, vt ea quæ poſt mortem patroni ſui ſibi acquiſierit, ipſi reſeruentur. Et quamuis bona defuncti non ſufficiant creditoribus, iterum tamen ex ea cauſa res eius, quas ſibi acquiſierit, non veniunt, §.1. de hæred. qualitate & different. Inſtitut. lib.2. Anchoran. Neceſſarius hæres voluntario opponitur, l.18. ff. de vulg. & pupil. Briſſ.

NECESSARIORVM hæredum alii neceſſarii tantum ſunt, alii ſui & neceſſarii, vt Iuſtin. in Inſtit. tit. de hære. qualit. tradit. Neceſſarii tantum hæredes, quemadmodum Gaius lib.1. Inſtit. tit.3. exponit, ſunt ſerui, qui cum libertate hæredes inſtituuntur: quia velint nolint neceſſe eſt eos hæredes eſſe, l.12. ff. de teſtam. l.8. §. ſed quod Papin. ff. de minorib. & tit. de hæred. inſt. ſatis multis legibus. Sui & neceſſarii ſunt liberi, qui in poteſtate morientis fuerunt, l.10. §.1. ff. de vulg. Quorum vtrunque Vlpian. expreſſit in Inſtit. tit.22. Briſſ.

NECESSE, Neceſſum à Ceſſo deductum eſt, quia non ſit in eo ceſſandum, inquit Donat. in Terent. Id ergo eſt, quod vi aliqua cogente fieri opus eſt. Neceſſitas, ipſa vis, quæ nos cogit, vt aliquid faciamus: Poetæ neceſſitatem deam faciunt, Philoſophi Fatum appellant. Adi Chiliad. Eraſ. Porro neceſſitas non habet legem, iuxta glo. in l.1. de off. conſ. l.2. §. inde. iuncta glo. in verb. communia. ad leg. Rhod. de Iact. Nec Rom. Pont. vult ligari neceſſitatem & pietatem, c.2. & vlt. de fer. Qua in re Iudæi, cum plane cæci eſſent, à Chriſto apud Lucam reprehenduntur. Vide Bart. in l.1. C. de oper. ſeru. & Bal. de ineuitabili neceſſitate, vide in c. ſuſcitatus, de reſcript. Eſt autem duplex neceſſitas: quædam dicitur abſoluta, quam primogeniam Zaſius vocat. De hac intelligi debet l. ſicut. C. de actio. qua nemo aſtringitur ad mutuandum. Alia reſpectiua, vel conſecutiua vocatur, qua pacta libere inita complere adſtringimur. Neceſſitas item coniunctionem ſanguinis, vel amoris, h.e. affinitatem, vel ſtrictam amicitiam ſignificat. Sic neceſſarii, pro conſanguinei. Inſtit. tit. eo. Adde, ſi vis, & Feſtum, & Gellium, qui lib.12. deridet Grammaticos, qui neceſſitudinem & neceſſitatem inter ſe differre putant. Spieg.

NECESSE eſt ei rei cedere id, quod ſine illa eſſe non poteſt, autore Paulo l. in rem actio. ff. de rei vindic. Spieg.

NECESSITAS contradictionem non habet nec admittit. Solet enim multa nos vel inuitos docere neceſſitas, ſicut & exitus ſtultorum magiſter. Prat.

NECESSITAS iudicandi apud Iuriſconſ. in l. vlt. ff. de muneribus §. iudicandi quoque neceſſitas, ex quo ſane non recte percepto commentatores parum firmum, vel potius falſum ducunt argumentum in tabularios atque ſyngrapharios, vt id quod ſuæ functionis eſt, conficere ipſi cogantur, cum meliore interprete Budæo reuera Arcadius Iuriſconſ. hoc ſignificare voluerit, hominem politicum, ac ciuili more viuentem, vt cætera munera ciuilia; ita iudicandi quoq; munus agnoſcere, obireque debere, ad idque cogi poſſe. Spieg.

NECESSITAS vis quædam, ait Non. Marcell. quæ alterum cogere inuitum poteſt. Briſſ.

NECESSITAS legem ſępe obtrudit inuitis: quemadmodum olim curam Reipublicæ magna hominum turba, vt euitaretur cōfuſio, ad Senatum deduxit, l.2. §. deinde quia difficile, ff. de orig. iur. l. illicitas, §. vlt. ff. de offic. præf. Old. Prat.

NECESSITAS non habet ferias: vt ſunt exempla in l. ſolet etiam, ff. de feri. Prat.

NECESSITAS ſtillicidiorum excipiendorum. Vide Vlp. in l. ſi arborem, §. hæc lex. ff. de ſeruit. vrb. præd. Spieg.

NECESSITVDINEM ab eruditis, pro eo quod neceſſum eſt, vſurpari, Catanæus exemplis monſtrat. Arrianus pariter pro neceſſitate vſurpat, in l. omnes, de re mili. Ponitur quoque pro cognatorum propinquitate, ſeu iure & vinculo coniunctionis, vel ſanguinis, vel affinitatis, vel amicitiæ, l. vlt. ff. de iuſt. & iur. l. ſi tutor. ff. de ſuſpect. tut. l. in fideicommiſſ. §. cum Polidius, ff. de vſur.

NECESSITVDO pro coniunctione ſanguinis & propinquitate, l.5. §.2. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ. Briſſ.

NECESSITVDINEM perſonarum ſcire, l.2. ff. in ius vocat. vt eant. Eſt etiam, vt ait Fronto, neceſſitudo vel ſanguinis, vel meritorum cum pręceptoribus, cum amicis, vnde Paulus in l. non eſt ſingulis, §. infinita ff. de reg. iuris. non immerito infinitam neceſſitudinis æſtimationem dixit, cum Feſtus ſcripſerit, in

neceſſarios, qui aut cognati aut affines ſint, neceſſaria officia conferri præter cæteros. Ræuardus d.l. non eſt ſingulis. Eius porro dictionis vim explicat Gellius lib.13.c.3. Corraſius li. 4. Miſcell.c.10.n.5.& 6.

NECI datus, ait Feſtus, proprie dicitur, qui ſine vulnere interfectus eſt, vt veneno, aut fame: qui quid fecerit contra hominis necem, quod legib. permiſſum non ſit, l.4.ff.ad leg. Cornel.de ſicariis. Briſſ.

NECMOMANTICI ſunt, quorum præcantationibus videntur reſuſcitati mortui, diuinare, & ad interrogata reſpondere. νεκρὸς enim Græce, Latine mortuus: μαντεία diuinatio nuncupatur, c. nec mirum, 36.q.5. Io. Bello. Etymol.

Νεκροθάπτης ὁ τοὺς νεκροὺς θάπτων, id eſt, qui mortuos ſepelit. Vlpian. Libitinarium Latine dici teſtatur: Si Libitinarius, inquit, quos Græce νεκροθάπτας vocant ſeruum pollinctorem habuerit, &c. l.5.§.1.ff.de inſt.act. Hot. Briſſ.

NECTERE artibus mores, eleganter Imperatores dixerunt in l.vnica.C.de ſuffragio. pro ſolutionem differre dolis. Spieg. Nectere alias pignori obligare ſignificat. Briſſ.

NEFARIÆ nuptiæ: vide paulo poſt.

NEFARIVM crimen, vt nefarium ſcelus apud Cic. l.ſancimus.C. de pœnis, l.2.C.ſi nupt.ex reſcri.pet. Maior autem eſt vis nefarii, quam illiciti. Sic nefariam coniunctionem, l.1.§.1.ff.de concubinis. Nuptias item nefarias, plus quam illicitas intelligimus. Spieg.

NEFARIA, ſcelerati, ſacrilegi. Vide Nonium & Varronem.

NEFAS eſſe dicitur, quod eſt contra fas, vt loquitur l.5. ff. de quæſtionib. Briſſ.

NEFAS impium quoddam & execrabile denotat, de quo ne fari quidem liceat, quod cum maius ſit (potius enim inciuile eſt) temperamentum theoricum ei ſubiicit. Droſæus in methodo (iuris.

NEFASTI dies. Lege, Faſti dies.

NEFASTI dies vocantur Varroni, per quos dies nefas fari prætorem Do, dico, addico, Ouid.

Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur.

NEFARIÆ nuptiæ ſunt, quæ fiunt inter parentes & liberos, in infinitum l.fi.ff.de ritu nup. inter fratres & ſorores, quod adeo verum eſt, vt ne vulgo quæſitã quidem ſororem in vxorem ducere liceat per l.nihil habet, 54.& l. adoptiuus, 14. §. 2.ff.de ritu nupt. Et ex affinib. inter vitricum & priuignam, aut priuignæ filiam, inter priuignum & nouercam, adeò vt coniunctio illa prope nefaria dicatur, ſi filius eam fœminam in vxorem ducat, quæ patris ſui fuit concubina, l.1.§.pen.ff. de concubinis: inter ſocerum & nurum, inter generum & ſocerum, d.l.fi.ff.de condict. ſine cauſa, l.fin.ff.ad leg.Iul. de adult. Vult.ad §.1.n.3. Inſtit.de nuptiis.

NEGANTIS nulla eſt probatio, l.adſeueratio, & l. actor. C.de probat. per rerum enim naturam fieri non poteſt, vt non entium vllæ ſint qualitates. Quoties vero vel tẽpore vel loco coarctatus negatiua, probationem recipit, l.Pantomimus, §. perduellionis, ff.de acq.hære.l.2.C.de error.aduo. Old. Prat.

NEGARE, nihil aliud eſt quam dicere aliquid non eſſe. Et proprie eſt credita, vel data negantium. Sic iudicatum negare, pro eo, quod falſum iudicatum dicere, accipiendum eſt. Vlp. Nihil intereſt, ait, neget quis an taceat interrogatus, an obſcure reſpondeat, vt incertum dimittat interrogatorem. l.de ætate, §.quod autem.ff.de inter.act. Spieg.

NEGARE, id eſt, denegare: vt Prætor actionem ei negare debet, l.1.§.in operis, ff.de oper.nou.nun.

NEGARE filium, in l.9.C.de patr.poteſt, i.abdicare.

NON nego, medium quiddam eſt inter negantem, & vere affirmantem, cap. is qui tacet de reg.iur. l.ſi putas. C.de petit. hæred. Prat.

NEGATIO pura, vel ſimplex appellatur, qua neque expreſſe, neque tacite quicquam aſſeritur, ſed intentio tantum actoris in iudicio ſit dubia, l.vlt. C.quib.ad libert.procl. non lic. cum multis ſimilib.legib. quas non fruſtra congerit. Olden. in 10. Reg. in de probat.dict.& fact. Zaſ.c.vlt.lib.2.intellect.ſingul. quod hactenus traditum eſt, negationem non eſſe exceptionem, adſtruit contra Rhetorica præcepta, contra ius, & contra rationem dici, & ſimul deprehendi, quantas nugas Innocent. Specul. Abb. & Canoniſtæ ea in re ſparſerint, & quam omnino ſibi non conſtiterint Bart.& legiſtæ: cum tamen nos ex Rhetoricis doctrinis, ex quibus iura noſtra ciuilia, magna ex parte, vt veriſſime dixit, radicantur. Porro Alciatus oſtendit c.17. parerg.lib.5. non eſſe veram Dialecticorum differentiam: an negatio verbum præcedat, an ſubſequatur. Vide Laurent. Vall. lib. Dialect.1.c.26. Spieg.

NEGATIO negationi poſtpoſita non ſemper affirmat, ſed & negat magis, cum altera pro vniuerſali ponitur, & particulares ſequantur. Vna ſola negatio poſtpoſita negationi non affirmat, ſed negat: ita tamen vt ſequens iungatur cum particula quidem, interdum tamen ſine hac particula duæ negationes negant, cum vna particularis omittitur. Si duobus verbis aut poſitis aut intellectis, addantur duæ negatiuæ, non dubium eſt quin negent. Hermogenes Rhetoric.vlt. Negatione, inquit, quandoque eodem ſenſu vtimur: quaſi affirmatiue locuti eſſemus, quandoque minus ſignificamus, aliquando etiam amplius eodem ſenſu. Spieg.

NEGATIONES duæ affirmant, tres negant. Paul.l.24.ff.de recept. Sed ſi poſtea ille paratus ſit accipere, non impune me non daturum. Videre tamẽ licet multis in locis apud Iuriſconſultos negationes duas repetitas more Græco, pro vna. Vlpia.l.flu minum in princ.de damn.infect. Cum nemine nihil faciente locus ipſe publicus damnum inferat ſui natura. Sic l. neminem C.de re mil.lib.12. Neminem in nullo numero equitum vel peditum, &c. ſociari concedimus. Item l. deuotum.C. de metat. Prat.

NEGATIO geminata affirmat interdum, interdum non: illius exemplum eſt in l.1.C.de ſeruis fugit. huius in l.eius eſt, 3.ff. de reg.iur. Gœddæ. in d.com.l.237. num.1.

NEGATIVA regulariter dicitur improbabilis, l. actor. C. de probationib. Eſt autem multiplex, facti, iuris, qualitatis. De quibus copioſius Specul. ſcribit tit. de probat.§.1.verb. Negatiua. Spieg.

NEGATIVA facti eſt, vt ſi dicat aliquis ſe non fuiſſe citatum, vt ei qui negat factum non incumbit onus probãdi.2. ff.de probat. l.actor. C.eod.tit. ſi negatiua non habeat adiunctam determinationem loci & temporis. Ergo coacta loco & tempore poteſt probari. Negatiua iuris eſt, vt ſi quis aduerſarium ſuum dicat ab aliquo iure prohibitum eſſe ſpecialiter lege, vel conſtitutione, vel ſi quis negat emancipatatione rectè factam, & debet probari ab eo qui eã negat. l.ab ea parte, ff.de probat. Negatiua qualitatis dicitur illa, vbi qualitas negatur, vt cum dicitur, iſte non eſt idoneus, non eſt dignus, non eſt ſoluendo. Et hęc debet probari ab eo, qui eam proponit. glo. in d.l.2. ff.eod.tit. Ioan. Bellon. etymol.

NEGATIVA vniuerſalis omnia poſt ſe deſtruit, h.e. & actum & potentiam, vt dicunt Logici. Quod verum eſt in iure noſtro, ſi omnia principalia ſecundum materiam ſubiectam deſtrui intelligimus. Quippe quæ per accidens veniunt, & ſuppoſititia iſta nõ deſtruũtur, vt docet Zaſ. in intellect. quo loco tractat propoſitiones vniuerſales quomodo intelligantur. Sp.

NEGATORIA actio eſt vindicatio ſiue actio in rem, qua rem noſtram aduerſario vel fundo eius ſeruitutem debere negamus. Eam Iuſtinianus in §.æque 2. Inſt.de action. vocat negatiuam Briſſon. ſicut Vlpianus in leg. vti frui 5.ff.ſi vſuſfruct. petatur Vno loco ſcio eam etiam appellari contrariam, l.ſicut, 8. ff.ſi ſeruit.vindic. Quam in rem eſſe & quidem vindicationem expreſſus eſt textus in l.Seruius, 3.§.pen.ff. de riuis, & §.æque, quod tamen aliquis miretur, quomodo fieri poſſit, cum de ſeruitute ſit, l.4.§. competit autem, ſi.ſi ſeru. vind.& tamen ſeruitutem non vindicet. Quomodo igitur in rem erit? & dicendum eſt in rem eſſe hanc actionem. quia qui ea agit intelligitur vindicare libertatem, quæ ſeruituti eſt oppoſita, ſicut vero illa duo inter ſe opponuntur, ita quoque confeſſoria, & negatoria ſicut ſeruitus eſt res quę vindicatur actione confeſſoria, ita etiam libertas res eſt quæ vindicatur actione negatoria, ac proinde recte tam hęc quam illa in re eſſe dicitur. Neq; tamen propterea neceſſe eſt, prædium eius qui ſeruitutem negat, omnino eſſe liberum. Liberum enim eſſe dicitur reſpectu aduerſarii, atq; ita non ſimpliciter ſed relatiue, vt puta, ſi prædium meum mediũ ſit inter Sẽpronianum & Seianum, & debeat ſeruitutem Sempronianо, non Seiano, recte agam negatoria aduerſus prædii Seiani dominum, licet meum prædium in totum non ſit liberum. Quamuis enim non ſit liberum à Semproniano: liberum tamen eſt à Seiano, d.§. competit. Vnde eſt quod vulgo dici ſolet, Quoad te, liberas ædes habeo: Ex quo colligitur etiam eum, cuius res ſeruitutem debet, nihilominus recte agere negatoria, nimirum reſpectu eius, cui ſeruitutem non debet. Quinetiam idem vſu venit aliquando, vt negatoria detur etiam aduerſus eum, cuius tamen prædio ſeruitus debetur, ſi forte aduerſarius aliter ſeruitute vtatur, quã illi ius ſit, puta ſi quis habet ius itineris, qui ædificet in loco ſeruitutis. Etſi enim hic iter debeatur; ac proinde res non ſit libera: recte tamen dominus prædii ſeruitutem debentis intendit ius ibi non eſſe ei ædificare, l.ſi eo loco, 9.l.ſi cum me 14.ff.ſi ſeru.vind.l.4.ff.de ſeruit.legata. Atque inde eodem modo formulæ in hac actione concipiuntur indefinite, ſicut in cõfeſſoria, puta, in ſeruitute perſonali, ſi quis intendat ius non eſſe vtendi fruendi: quã refert Iuſtin. in d.§.æque, vel nõ eſſe ei ius vtendi fruendi inuito ſe, d.l.vti frui, l.ſi is qui 11.§.1.ff.de pigno.& in ſeruitute reali, vt ſi quis intendat ius non eſſe aduerſario eundi agendi, l. ſi quando, 17.l.ſicut autem, 8.& paſſim in tit.ff. ſi ſeru.vind.l. ædificatum, 45. ff. de damn. infect. l.binas 36.ff. de ſeruit.vrban.prædiorum, l.quemadmodum 29.§.1.ff.de ad leg.Aquil. l.ſi plures, 6.§.ſi.ff.arbor. furt. Hic ergo primum requiritur, vt actor probet dominium rei, cuius libertatem aſſerit, aut ſaltem ius aliquod in eo habeat: quod dominium aut ius, cũ in controuerſiam venit, etiamſi multi egregii Iuriſconſulti in eam ſententiam inclinent, vt omnino ſit probandum: in Camera tamen Imperiali refert Myníingerus centuriæ prima, obſeruat. 19. circa quæſtionem illam aliquando in quadam

dam cauſa obſeruatam fuiſſe diſtinctionem Bar.in leg. ſi priusquam,ff.de operis noui nun.& in l.ſicut,§.ſi quæratur,ff.ſi ſeruit. vind. vt ſi auctor ſe in fundi poſſeſſione eſſe probare poſſit,vel etiam ipſe aduerſarius fateatur,id ſufficiat, ſi quidem ex ea præſumeretur dominium : ſi autem in poſſeſſione non ſit,probet dominium rei,ſiue ius quod in re habet:hoc ſi probauerit,non eſt neceſſe,vt probet libertatem.Cum enim quęlibet res pręſumatur eſſe libera,& eius quod negatur,per rerum naturam probatio non ſit,niſi aduerſarius de iure ſuo prætenſo doceat,actor obtinet:Alterum eſt,vt reus ſe ſeruitutem in re actoris habere prætedat.Datur autem hæc actio ſoli domino, ſed non in ſolum dominum, verum in quemlibet interpellatorem ſiue vſurpatorem ſeruitutis, Vult.ad d. §.æque, 2.nu.18.& ſeqq. Inſt. de action.

Negligere eſt contemnere,aſpernari.Si iudex conſtitutiones principũ neglexerit,punitur,l.1.§.1.ff.de leg.Cor.de falſ.Briſ.

Negligere videtur , qui ſæpe conuentus ſui præſentiam non facit,per l.de vnoquoq; §.qui apud,ff.de re iudic.Spi.Prat.

Negligens, qui in rebus ſuis diligentior non eſt,§.fin. Inſtit. pro ſoc. Negligentem , quaſi non eligentem, Iſidorus interpretatur Iuriſperitis negligens etiam plerumque dicitur, eo ipſo , quod quis non facit , quando agendum quid eſt certo tempore & loco : niſi de impedimento doceat, vt per Felin. traditur in verb.negligentia,de reſcript. Spieg. Adde negligentiorem cenſeri qui non totum exequitur officium , tametſi pro parte præſtet,l.cum hi quibus,§. ſi prætor aditus,ff. de tranſact. Old.

Negligetia deſidiam & ſegnitiem ſignificat.Briſſ.

Negligentia,id eſt,per negligentiam,vt Curatores qui tutelam ad ſe negligentia non tranſtulerunt, l.36.§. adoleſcens, ff.de admin.t. & peric. Briſſ.

Negligentia,magna culpa eſt;quę modo leuis,modo magna pro ſubiecta materia accipienda eſt : magna culpa, dolus eſt, ait Paulus l.226.ff.de verb.ſig. vide Culpa.Hot.Spec.tit.de reſtit.in integr. §.1.verſ. vt autem Prat.

Negligentia manifeſta in l.2.C.arbitr.tut.id eſt,lata culpa.

Negligentia noſtra ad alienam iniuriam referri non debet. Scæuola in l.3.ff. de tranſact. Spieg.

Negligentia quanto tempore inducatur,docet Bar.in l.1.ff. de his quib. vt indign.& in leg.cognitiones,ff.ad Syll.Prat.

Negligentiæ aliquot epitheta attribuuntur : & dicitur negligentia craſſa, diſſoluta,lata,magna, nimia.Briſſ.

Negligentia nimia,pro lata culpa,l.militis.ff.de cuſto.reor. Alb.Spieg.

Negligentia ſimplex eſt , quam culpam leuiſſimam vulgo vocant. Vide Connan.lib.7.c.3.n.7. Negligentia magna,culpa eſt,quę modo magna pro ſubiecta materia accipienda eſt. Vide ſupra Culpa.Spieg.

Nego narrata prout narrrãtur,animo litem conteſtandi,Cautela eſt calumnioſorum aduocatorum prorſus impia, nata in Iuriſperditorum ſcholis, non ſacroſanct. iuris officina. Vid. Oldend.in action.1. claſſ.3. Spieg.

Negotia ſunt plura quam vocabula;l.nam natura. ff. de neg. geſt. Spieg.

Negotia ſic accipe,ſiue vnum,ſiue plura.Vlpian.de neg. geſt. leg.3.Spieg.

Negotiari eſt negotiationem aliquam exercere.Briſſ.

Negotiari animas , venuſte Plinus de medicis dixit, pro eo quod eſt , lucrum facere in occidendis animabus. Accedit, quod noſtris frequens in ore eſt,impune hominem occidere, licere medicis, & Banniſianum verbum,e Cęſare Maximiliano probatum. Super panſam noſtram medici ludunt,tritum apud Italos verbum. Spieg.ex Old.

Negotiatio ,mercaturam ſignificat,de qua vide Barto.in l. legatum,de leg.3.&in quibus conſiſtat,eundem in l.quicunque,ff. de Inſt. Spec.titu.de cler. coniug.Abb.c.1.& c.ſacerdotibus ne cler. vel mon.

Negotiatio ſagaria: vide l.5.§.ſi plures.15.ff.de tribut.actio. & l.cum duobus,52.§.quidam ſagariam.ff.pro ſocio

Negotiator , qui in aliorum negotiis ſe exercet : Vnde Labeo:Negotiatores ſerui videntur,qui præpoſiti ſunt negotii exercendi cauſa : velut qui ad emendum,aut locandum, aut conducendum præpoſiti ſunt. Noſtri mercatores, Factores vocant. Vide quæ notant in l. legatis, ff. de leg.3.& l. ſi hoc. 49. ff.pro ſocio.Spieg.

Negotiator veſtiarius,*der mit Kleidern handelt* Veſtiarius,*ein Kleidermacher*, *Gevvantſchneider*. Scæuola in l.libertus negotiatoris,ff.de oper.libert.

Negotiatores, in Iuſtiniani conſtit. lib.12. C.negotiator. ne militent,intelligendi ſunt,qui ergaſterio pręſunt,quod Latini officinam aut tabernam nominant.Igitur non tantum negotiatorum nomine mercatores ſunt accipiendi , ſed omnes opifices:qui & ſi ante Iuſtinia.militare poterant, raro tamen adſumpti ſunt,niſi quod in Gallico tumultu ſcribit Liuius opifices & ſellularios minime militiæ idoneum genus , rei neceſſitate excitos. Sic & ſeruos aliquando legere , liberorum penuria neceſſe fuit. Hodie vero nec opifices arcẽtur à militia, niſi in defectu , *in der Muſterung*, quaſi non idonei reiecti fuerint: quod militum vulgus *auſs muſteren* vocat. Sed id ad alia vſus quoque in noſtrate lingua tranſtulit. Viglius recte cenſere videtur , opificibus militaria priuilegia tribuenda, quando ipſis nunc iterum militare conſuetudine noſtra conceſſum eſt.Spieg.

Negotiatores non iidem ſunt,qui mercatores: vt vulgo creditur.Negotiatores enim dicũtur ciues Romani, qui in prouinciis ſedem ac domicilium fortunarum ſuarum habent: neq; Romam fere niſi cenſus tempore, hoc eſt,quinto quoq; anno veniebant. At Mercatores ſunt , qui cum Romæ domicilium familiamq; ſuam habeant , interdum ad aliquot menſes in prouincias excurrũt mercium exportandarum aut importandarum cauſa. Ex negotiatoribus autem in prouinciis conuentus conſtabant, hoc eſt , Proprætores ac Proconſules cum forum haberent:ac ius dicebant,in priuatis quidem cauſis,Recuperatores ex eo numero dare ſolebant:in capitalium vero rerum quæſtionibus,eos in conſilium adhibebant,ſi cui patronus dandus eſſet , ex eodem numero togatum aliquem dabant.Hæc ex longa obſeruatione Varr. 4. in qua rerum iſtarum vſus perſpicitur. Nunc quærendum eſt negotiatorum nomine, an etiam publicani & argentarii , qui in prouinciis domicilium habebant,contineantur.Sed de publicanis facilis & expedita ratio eſt:nam in epiſt.1.ad Q.Fratrem apertiſſime diſtinguuntur,vbi ſic ſcribit: Conſtat Aſia ex eo genere ciuium,qui,aut quod publicani ſunt,nos ſumma neceſſitudine attingunt : aut quot ita negotiantur , vt locupletes ſint, &c.Item in Manilian. Nam & publicani ſuas rationes & copias in illam prouinciam contulerunt: deinde cæteris ex ordinibus homines naui & induſtrii partim in Aſia negotiantur , partim ſuas & ſuorum in ea prouincia pecunia magnas collocatas habent. Denique tum ex illa orat. tum ex ea pro Fonteio plane conſtat, Negotiatores dici Aratores ; præſertim & pecuarios : Publicanos vero eos fuiſſe,qui ab Aratoribus decimas,à pecuariis ſcripturam,à mercatoribus autem portorium exigebant.Nunc de argentariis & Fœneratoribus videamus:nam hic ſane locus , quem modo ex Manil. protulimus , Argentarios à Negotiatoribus diſtinguere videtur. Sed hoc reſtricta & anguſta ratione intelligẽdum eſt: nam in ea pro Fonteio , Fœneratores & argentarii perſpicue Negotiatorum nomine ſignificantur , à quibus verſuras tantarum pecuniarum factas eſſe dicunt?Referta Gallia negotiatorum: plena ciuium Rom. nemo Gallorũ ſine ciue Rom. quicquam negotii gerit:nummus in Gallia nullus ſine ciuium Rom. tabulis commouetur , vnæ tabulæ proferantur , in quibus veſtigium ſit aliquod,quod ſignificet pecuniam Fonteio datam,vnum ex toto negotiatorum,colonorum, publicanorum, aratorum,pecuariorum numero teſtem producant.Hot.

Negotiatorum onera tria ſunt,Monopolii , ſi certæ perſonæ vel certo corpori conceſſerit princeps , vt ei ſoli ius ſit vendendæ certę mercis,quę conceſſio principis non erat improbata ante conſtitutionem Zenonis de monopoliis, ſub onere conferendæ in fiſcum penſionis certæ.Et aliud eſt onus aurariæ functionis ſiue luſtralis auri & argenti collationis,de quo eſt primus titulus lib. 11. C. Eſt & tertium onus ſiliquatici, de quo ita Caſſiodorus lib.4.variar.ſiliquatici præſtationem rebus omnibus nundinandis prouida definiuit antiquitas. Cuiac.16.obſ.23.

Negotii vocabulum latiſſime patet. Negotium enim dicitur illud quod nos habet occupatos , proprie tamen mercaturis accommodatur:ſcribit Connan.lib.7. commen.iur.ciuil.c.2. In iure autem capitur aliquanto ſpecialius, neq; tamen ſemper ſignificatione eadem:interdum enim negotium interpretamur litem, vt in l.error facti. C.de iuris & facti ignor. interdum contractum omnem & quemuis in genere,vt l.1.ff.de æſtimatoria,l.ſolent.15.& d.l.rogaſti.ff.de præſcript. verb.l. 3.ff.de rebus autor.iudicis poſſid.l.in negotiis,5.ff.de reg.iu. Ex quo vulgata illa Iuriſconſultorum phraſis promanauit, negotium contrahere pro contrahere, d.l.ſi in arca. l.pen.ff. quod iuſſu.l.fundum,50. ff.de iure dotium. l.ſi ſeruus,70. ff. de legatis,1.l.ſi quis abſentes,5.§.tutelæ.ff.de action.& obligation.adeo vt actio etiam,quæ datur ex contractu vero,dicatur dari ex negotio geſto in l.1.§.ſi filiusfa. & ſeq. ff.de his qui deiecerint.omnium vero frequentiſſime accipitur pro eo negocio quod quis ſine mandato domini , imo vero etiam ipſo ignorante adminiſtrat, quomodo negotium in titulis, ff. & C.de neg.geſt.accipimus.Vultei.ad §.1. n.1.Inſt.de oblig. quaſi ex contract.

Negotiis alienis offerre ſe,immiſcere,interuenire. Briſſ. ex ff.

Negociorum geſtio eſt contractus improprius,quo quis alterius ignorantis negotium gerendum abſque mandato ſuſcipit,quod Iuſtinianus d.§. igitur cum quis , eleganter his verbis expreſſit:ſi quis ſine mandato alienis negotiis gerendis ſe offert.Dico ignorantis. Nam ſi quis ſciat negotium ſuum geri,& cum poſſet,geſtorem gerere non prohibuerit,tum intelligitur ille negotium ſuum mandaſſe,per text.in l.ſi remunerandi,§.qui pactus,& in l.qui patitur.18.ff.mandati,atq; hac

etiam puto eſſe rationem, cur plerunque in legibus noſtris, ſicut etiam in principio §. igitur cum quis. Inſtit. de oblig. quaſi ex contractu, dicantur geri negocia abſentis: quia abſentes, vt plurimum negocia ſua geri ignorare ſolent: vix autem eſſe vt quis præſens ſit, & negotium ſuum geri ignoret: Si tamen qui præſens eſt ignoret, negociorum eſt geſtio ex mente legum, ſicut è contrario ſi quis abſens ſit, & negocium ſuum geri ſciat, nec tamen gerentem cum poſſet, prohibeat, contractum mandatum iniſſe intelligitur. Quod in definitione dixi abſq; mandato, in eo huius contractus forma potiſſimum conſiſtit, qua diſtinguitur à mandato & qua negociorum geſtor diſtinguitur à procuratore. Eadem fere vtriusque eſt ratio: differunt tamen quod procurator eſt mandatarius, negotiorum geſtor eſt voluntarius: ille de mandato ſuo certus eſt, ideoque habet actionem mandati, hic ex opinione gerens, non mandati ſed negotiorum geſtorum habet actionem, l.5.ff.de negociis geſtis. Ille de mandantis perſona ſemper certus eſt, hic nō ſemper eſt certus de perſona eius cuius negotium gerit. Quid enim ſi quis gerat negotia Sempronii, quę ipſe gerens putabat eſſe Titii, & nihilominus ſic ſibi non Titium, ſed Sempronium obligat, vt docet ICtus in d.l.5.& ſeq. Vult. ſupra d.loc.nu.6.& ſeqq.

Negotiorvm geſtio & mandatum in hoc conueniunt, quod vtrumq; fit gratuito, vtrumq; etiam fit voluntate, ſed mandatum eſt, inter ſcientes, & ipſo facto vtrique conſentientes: Negotiorum geſtio eſt inter ignorantes & non reuera, ſed fictione iuris conſentientes. Vulteius ibidem nu.3.

Negotiorvm geſtor, qui ſe alienis negotiis vltro & ſponte offert & immiſcet, l.3.§.interdum.ff.de negot. geſt. Briſſ.

Negotiorvm geſtorum actio eſt perſonalis, orta ex eo quod quis alterius ignorantis negotia expedienda ſponte in ſe ſuſcepit. Cum enim quis negotia abſentis geſſerit, vltro citroq; inter eos naſcuntur actiones, quæ appellantur negotiorum geſtorū: ſed domino quidem rei geſtæ aduerſus eum, qui geſſit, directa competit actio; negotiorum autem geſtori contraria, quas ex nullo contractu proprie naſci manifeſtum eſt. quippe ita naſcuntur iſtę actiones, ſi ſine mandato quiſque alienis negotiis gerendis ſe obtulerit, ex qua cauſa ii, quorum negotia geſta fuerint, etiam ignorantes obligantur. Idq; vtilitatis cauſa receptum eſt, ne abſentium, qui ſubita feſtinatione coacti nulli demandata negotiorum ſuorum adminiſtratione, peregre profecti eſſent, deſereretur negotia, quæ ſane nemo curaturus eſſet, ſi de eo, quod quis impendiſſet, nullam habiturus eſſet actionē. Sicut autem is, qui vtiliter geſſit negotia, dominum habet obligatum negotiorum geſtorum, ita & contra iſte quoque tenetur, vt adminiſtrationis reddat rationem: nec ſufficit talem diligentiam adhibere, qualem ſuis reb. adhibere ſolet, ſi modo alius diligentior eo commodius adminiſtraturus eſſet negotia, §. igitur, de obligat. quæ ex qua. contract. naſcun. Inſtitut.3. Anchora. latius de hac actione vide Freigium in parat. ff. de negotiis geſtis, & Vulteium ad §.actionum, numero vigeſimotertio, & ſequentibus. Inſtitution. de actionibus.

Negotivm pluribus modis dicitur: vno, cum res ſignificamus: & ita adminiſtrare & gerere dicimus: altero negotium pro negotiatione ponitur, l.3.& 5.ff.de inſtitor. Tertio negotium contractum, tractatum vltro citroque habitum ſignificat, quod Græcis συνάλλαγμα vt loquitur Vlpian. l.7. Digeſt. de pactis. Quarto, negotium dare eſt mandata dare, ſeu oneris aliquid imponere. Quinto, negotium moleſtiam ſignificat. Briſſon.

Negotivm ad omnem cauſam pertinet, hoc eſt, ciuilem, criminalem, priuatam, & publicam. Idem in l.1.§.1.ff. calu. Spieg.

Negotivm enim (inquit Quintilianus) eſt congregatio perſonarum, locorum, temporum, cauſarum, modorum, caſuum, factorum, inſtrumentorum, ſermonum, ſcriptorum & non ſcriptorum. Quæ Quintiliani definitio fere conuenit cum Ciceronis verbis. Cauſa (inquit in lib. Topicor.) certis perſonis, temporibus, actionibus, negotiis cernitur, aut in omnibus, aut in pleriſq; eorum. Id autem diſcriminis interCauſam & Negotium credit eſſe Quintilian. lib.4. quod cauſam ὑπόθεσιν, negotium περίστασιν intelligamus, id eſt, Thema ſeu propoſitum, & circumſtantias. Brechæus l.litis, in tit. de verbor. & rer. ſignific.

Negotivm dictum eſt, id eſt, ſine otio, & multa ſignificat, modo actum alicuius rei, cuius contrarium eſt otium: modo actionem, quod eſt iurgium litis. Negotium autem in cauſis, negotiatio in commerciis dicitur: vbi aliquid datur, vt maiora lucrentur, c.forus, verſ. negotium, extra de verb. ſig. Ioan. Bellon. Etymol.

Negotivm quandoque accipitur pro cura ſeu occupatione. Hinc negotium dare, pro mandare, committere. Paulus in l. item eorum qui, §.1.ff. quod cuiuſque vniuerſ. quandoq; pro moleſtia & vexatione. Hinc

Negotivm facere, apud ICtos in l.1.de calumniat. pro moleſtiam facere alicui, accipiendum: non vt Roffredus cum aliis putat, iudicium. Nec probant hoc leges ab eo citatæ. Neque enim dicimus, Iudicium facere, pro vexare: ſed negotium facere in cauſis iudiciariis, ciuilibus, vel criminalibus, Budæus. Facere negotium, pro accuſare, apud Vlp. in l. qui iudicio, de accuſat. obſeruauit. Spieg. ex Old.

Negotivm facit, qui per calumniam fingit litem, cum iure nullam habeat: vel eam quam exercere debeat, diſſimulat, in detrimentum alterius, vtroque caſu corruptus pecunia. Vlp. vocat ſordidam concuſſionem, in l.1. de calum. Spieg.

Negotivm meum dicitur, quum lucrum & damnum ad me pertinet. Vlp. in l.1.§. in propria. ff. quan. appel. ſit. Negotium autem alienum quatuor modis dicitur: cura, ſine ſollicitudine, reipſa, ratihabitione, & ipſo geſtu. Vide gl. in l. ſi pupilli tui, in fi.§.pen. Spieg. Prat.

Negotivm plura ſignificat, laborem, occupationem, curam, moleſtiam, ſollicitudinem, cauſam, poteſtatem, litem, contractum. Vide Bart. in l. ſi pecuniam. C. de neg. geſt. Spieg.

Negotivm pro negotiatione in l.3.& 5.ff. de inſtitor. l.19.§.1. ff. de iudic. l.4.§.1.ff. de his qui not. infa. l.69.§.pen. de leg. li. 1. l.1.§. quiſquis, ff. de leg. lib.2. Briſſ.

Negotivm vtiliter cœptum ſufficit, licet diuerſus exitus ſit ſecutus, in fin. l. ſucceſſori ff. neg. geſt. Spieg.

Nema ſericum in l. interdum, 16.§. ſpecies, §.7.ff. de publica. id eſt, filum, ſeu ſtamen, quod apud Seras conficitur, cuius meminit Suidas in verbo νῆμα, vt indicat Alciat. in prætermiſſis. Νῆμα autem deducitur ἀπὸ τοῦ νέω, quod eſt filum è colo duco ſeu torqueo. Prat.

Nemo, idem eſt quod nec homo quidem. Videtur enim compoſitum ex ne & homo. Pluraliter formari non poteſt, quia intelligitur pro nullo. Albericus annotauit ſignum eſſe vniuerſale negatiuum, citatque c. nemo. extra de elect. lib.6. l. item ſi vnus, §. item ſi plures, ff. de arbitris. Notum eſt, nemo homo, pro nemine omnium: & nemo hominum, pro nemine omnium vſurpari. Spieg.

Nemo vox vniuerſalis reſtringitur ad pauculas admodum perſonas, in l. ſtipulatio iſta, §. ſed ſi quis, ff. de verb. obli. Quippe propter rationem æquitatis ita exigentē m. Quod diligentiſſime obſerua. Old.

Nemo alienæ litis idoneus defenſor ſine ſatiſdatione intelligitur, ait Caius l. qui proprio, §. qui alium, ff. de procur. Spieg.

Nemo delictis exuitur, quamuis capite minutus ſit, l.2. ff. de capit. minut. Spieg.

Nemo prædo eſt, qui pretium numerauerit, teſte Vlp. l. nec vllum. §. ſed ſi quis ſciens, ff. de petit. hæred. Spieg.

Nempe, eleganter expoſitiue ſumitur, ex obſeruatione Eraſmi vt Zaſius admonuit. Pompo. eod. teſte, pro certo accepit. in l. poſt. de orig. iur. Spieg.

Nemvs, pabulo idoneum, ἀπὸ τοῦ νέμω, paſco: quod in eo greges atq; armenta depaſci ſoleant. Feſtus: Nemora ſignificant ſyluas amœnas, lucus religioni ſacer. Spie. Conna. lib.3.c.9.n.5.

Neocæsares, cuius meminit Imp. in Nouel. 28.c.2. metropolis eſt Ponti Polemoniaci.

Νεώνητος, nuper emptus, nouitius, nouus miniſter, quaſi nuper emptum mancipium, à νέον, nuper, & ὠνέομαι, emo. Spieg.

Neniæ dicuntur cantilenæ flebiles, prouerbialiter à Græcis celebratur Ἀδμήτου μέλος, luctuoſa cantilena, ob Alceſten quę recuſante pro Admeto mori, patre vna cum matre, illa ſe expoſuit vltroneam, Ioann. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollin. ad Hieronymum, lib.1.&c.

Νεοδαμώδεις dicebantur quidam manumiſſorum apud Lacedæmonios, vt ſcribit Athenæus lib.6. de quibus vide ſupra, Libertorum genera quod ſint: Balduin. tit. de libertinis.

Νεωκόρον Græci dicunt æditum, quem Gellius lib.12.c.8. Varronem ſecutus admonet rectius dici æditimum quaſi ædis intimum, & æditui vocabulum recenti nouitate fictum, quaſi à tuendis ædibus. Veruntamen vſus (penes quem eſt ratio & norma loquendi) magis probauit vocem æditui.

Meminit Vlpianus æditorum, & ait iis demandam curam locorum ſacrorum. Meminit & Papinianus. Plin lib.14.ca.7. appellat tutelarium eum, qui tuetur ędes ſacras publicaſque. Erat autem alius ædium ſacrarum cuſtos, quem Ariſtoteles ναοφύλακα, noſter Scæuola appellat ἱεροφύλακα, &c. Balduin. tit. qui teſtam. tuto. dar. poſſ.

Neophytvs, nouellus, quaſi νεόφυτον, id eſt, nouum germen. In ſacris literis dicitur, qui nuper ad fidem acceſſit, quaſi nuper inſitus. Sic enim diuus Paulus cap.4. ad Timoth. vocat recens baptizatum, quod à baptiſmo cenſeantur Chriſtiani. Eraſmus noſter pro neophyto vertit nouitium. Etymologiam, quam Albericus affert, eruditorum aures ferre non poſſunt. Vide capitulum quoniam, 18. diſtinctio.

Nepos, non proprie, ſed per interpretationem ſub filio continetur. Proprie igitur eſt filius filii, vel filiæ, Inſtit. de patr. poteſt. §. final. l.1. §. ſecundo, & l. tertia, in fin. de grad. Aliquando dicitur filius fratris vel ſororis, l. cum quis decedens de legat. 3. Vide Bart. in l. ſi inſtituta. ff. de inofficioſ. teſtamen. Nepotes tamen, & pronepotes, ceteríque deſcendentes, liberorum appellatione continentur exemplo duodecim Tabul. quę primam ſucceſſionis cauſam liberorum eſſe volebant,

bant,& de omnibus deſcendentibus intelligebant. Nepos autem æque ac filius, imo plus ab auo diligitur: quod per eum diutius ſe victurum,& in ſempiternum æuum memoriam ſui extendi ſperat. Acutiſſimo Baldo, nepotes ex corpore aui dicuntur nati, etiamſi ſint nepotes ex filia, l.1.C.de cond.inſer. Idem in c.1.ad fi.de feud.ſucc. Nepos autem quando ad pronepotem protenditur, Alciatus in comment. oſtendit. Præterea nepotem ex fratre, aut ex ſorore, à iuriſperitis imperite dici admonent eruditi. nam fratris aut ſororis filius dici ſolet à doctis. Nepos autem reſpectu aui, vt filius reſpectu patris dicitur. Spieg.

NEPOS dupliciter intelligitur: ex filio, vel filia natus: item & in Nepte. l.10.§.2.ff.de gradib.& adfinit. Briſſ.

NEPOS qui ex filio, filiaue natus eſt: quod natus ſit poſt patri quam filius, vt ait Feſtus: qui etiam deduci ſubindicat à voce ποῦς, quod fundamentum ſignificat: & à Græcis dici νέποδες, quod ποῦς ipſe, id eſt fundamentum generis non eſſent, ſed ἀπόγονοι: citatque hoc Callimachi de Simonide: οὐδ᾽ ἱερὴν ἐτρέψατο μοῦσαν, ὡς ὁ Κεῖος Ὑλίχου νέποδες. Sic enim legendum docuit Scalig. itemque Theocritum & Apollonium, qui id nominis hoc ſenſu vſurpant. Nepos autem ex fratre, idem prorſus eſt qui nepos fratris: Vulgata tamen opinio eſt, Nepotem ex fratre aut ex ſorore eſſe, qui filius fratris aut ſororis ſemper ab antiquis appellatur. Paul. in l.vlt.ff.de gradibus. Illud notandum eſt, non quemadmodum patris matriſque fratres & ſorores, patrui, amitæ, auunculi, materteræ dicuntur, ita fratris ſororiſque filios, filias nomen ſpeciale cognationis habere: ſed ita demonſtrari, fratris ſororiſque filios, filias. Nepotem autem ex fratre poſt fratris filium conſtitui, docet aperte Caius in l.7.ff.de leg.tut. Veluti, inquit, frater eodem patre natus fratris filius, nepoſve ex eo. itē Imp. §.1.de legit.agnat. tut. totidem verbis. Item in l.nemini, 17.C.de nupt. Nemini liceat contrahere matrimonium cum ſorore, ſororis filia, & ex ea nepte: præterea fratris cui filia, & ex eo nepte, vt facile appareat Nepotem ex fratre eundem omnino eſſe, qui nepos fratris dicitur. Neque ſatis intelligere poſſum, quid eruditis quibuſdam hominibus in mentem venerit, cum in teſtamento C.Cæſaris, quod ita ſcriptum eſt, Sororum nepotes hæredes inſtituit C.Octauium, &c. ita interpretantur, Nepotes ex ſororibus, id eſt, ſororum filios: cum ſatis conſtet Octauium ex Accia Iuliæ C. Cæſaris ſororis filia natum eſſe, qua de cauſa paulo ſupra Suetonius Octauiam ſororis eius neptem appellarat. Hot.

NEPOTEM, qui recte locuti ſunt, proprie vocāt: ex filio natum, quem Modeſtinus l.natorum, de verbor.ſignific. Cornel. conſil.143.l.3. Theophilus & Harmenopulus, ἔγγονον: quidam υἱωνὸν: Demoſthenes de Hagnię hæreditate υἱιδοῦν. Sed vt ex filia natus etiam nepos dicitur: ita an υἱιδοῦς quoque vocari poſſit, vel υἱωνὸς, non conſtat. Nam Demoſthenes eo non contentus, Πάλιν ὁ υἱιδοῦς, inquit, καὶ ὁ τῆς θυγατρὸς υἱός, ὅτι οἰκειότεροί εἰσιν. Et ideo, quod aliter Græcis appelletur filius, id eſt, υἱὸς, & aliter filia nempe θυγάτηρ. Porto, an & fratris filius, nepos vocari poſſit, quæſitum eſt. Et ſcimus id Gallis familiare eſſe: ſed illi, parentis quoque ſignificationem ad quemuis cognatum transtulerunt. Eo errore, quo Trebellius Pollio, Ragonium Clarum præfectum Illyrici: & Flauius Vopiſcus, Valerium Flaccum, nobilem adoleſcentem, parentes Valeriani Cæſaris in hiſtoriis vocarunt. Sed & Domitius Vlpianus cum ait: De inofficioſo teſtamento nepos contra patruum ſuum, vel alium ſcriptum hæredem proportione egerat & cætera, l.ſi inſtituta de inofficioſ.teſtament, nepotem ex fratre videtur intelligere: Quia per ſe nec patruus, nec nepos dicatur: ſed alter ab altero, quod ita vocetur, habet; quod genus ſignificationis, ſcholæ Dialecticorum τῶν πρός τι numero ponunt: niſi verius eſt, nepotis appellationem in ea ſpecie, ad auum, de cuius teſtamento agitur, referri. Quid ergo eſt? Et animaduertiſſe poſſumus, non adeo ſtricte appellationes iſtas accipi, quibus cognationum gradus diſtingui ſolent, quin ſæpe latius ſe porrigunt. Curt. lib.2. εἰκασιῶν tomo 2.c.14.

NEPOTES, omnes poſteros vocari notius eſt, quam vt exemplis probari debeat. Appellantur etiam conſumptores, à Nepa, quæ (vt ait Plin.) deuorat omnes filios ſuos, vno ſolum ſaluo. Siue dicuntur luxurioſæ vitæ homines, quibus non aliter rei ſuæ familiaris cura ſit, quam iis quibus pater & auus viuunt. Spieg. Adde Brechæum in l.filii. in tit.de verb.& rer.ſig.n.4.

NEPTIS appellatione venire etiam proneptem, Budæus tradidit in l.Gallus, §.inſtituens, & §.idem de liber.& poſthum. Neptis ex filio, in l.auus, ff.de pact. Spieg.

NEQVAM homo, i.prodigus, aſotus, libidinoſus, improbus, nihili & ſceleſtus. Frugi opponitur: quo verbo, Iuriſconſulti ſæpius vtuntur. Vide Budæum in prior.annot. Spieg.

NEQVANDO, vllo tempore. Spieg. (Alber.

NEQVAQVAM pro non, l.3.verſ.partes autem. ff.de duobus reis.

NEQVE, id eſt, quod non, l.ſtipulatio. §.habet. ff. de oper. nou. nunc. Alber.

NEQVE enim modo, pro nullo modo, l.in naue, ff.locati. Alber.

NEQVE imperare ſibi, neque prohibere quiſquam poteſt, ait Martianus, l.pen.ff.de arbitr. Spieg.

NEQVE iure vllo, neque ęquitate tale deſiderium admitti in fin. l.epiſtola, ff.de pact. Item: Neque ęquam, neque vſitatam rem deſiderare, l.1.C.ſi cert.pet. Spieg. (Alber.

NEQVE non, id eſt, & non, in Authentic.de non alien. §.primo.

NE quis doli præmium ferat. Vlpian.in princ.l. ita demum, ff. de recept. Spieg.

NEQVITIA, inquit Donatus, proprie libidinoſa inertia dicta eſt, quod nihil queat, nulliquе rei apta ſit. Gellius li.7. c.11. luxum vitæ prodigum vocat & effuſum. Hinc formula prætoris: Quando tu bona patria auitaq; nequitia tua diſperdis? Opponitur autem frugalitati, Vide Connanum lib.4. capitulo 7.num.7. Ciceronem tertia Tuſculan.

NE quicquam, fruſtra. Celſus in l.ſi cert. pet. Alioquin ne quicquam mihi caueatur. Spieg.

NE quid his deſit. Quid hęc verba ſibi velint, exponit ICtus in l.Titia, §.qui Marco. ff.de ann.leg. Spieg.

NEQVEO eiuſdem ſignificationis eſt, cuius non poſſum, eam quoque vim habet, vt tollat omnem potentiam ſiue poteſtatem & iuris & facti, vt tradit Ioan. Andr.c. cum plures. & ibi etiam Domin. col.2.verſ. vlt. col.2.verſ.in §.porro de offic. deleg.lib.6.& idem Domin.in cap.qui generaliter, ver. col. 2.de procurat.eod.lib.6.

NEQVITIAM pro libidine antiquiores proprie dicebant. Propertius libro 2.

Quod ſi tam facilis ſpiraret Cynthia nobis,
Non ego nequitia dicerer eſſe caput.

Et Ouid.lib.2.Amor.eleg.1.

Ille ego nequitiæ Naſo poeta meæ.

Tiraquel.in l.15.connub.gl.1.part.15.

NERONIANO Senatuſconſulto cautum eſt, vt quod minus pactis verbis legatum eſt, perinde ſit ac ſi optimo iure legatum eſſet. Vlp.tit.25. Regular. Briſſ.

NERVA Imperator, Domitiani ſucceſſor, qui primus ex aduenis imperium rexit, Narnienſi oppido genitus. Briſ.

NERVI bellorum potiſſimum ſunt homines fortes, animoſi, ſagaces, diuitiæ, rerumque abundantia: quæ ideo alter ſanguis paſſim in noſtris legibus appellantur, veluti in l.aduocati. vbi gloſſ.in verb. vitam. C.de aduoc. diu.iudic.l.fi.§. ſin autem, de bon.autor. iud. poſſ. teſte Iohan. Andrea in addit. ad Speculat.tit.de ſentent.§.ſpecies, verb. eſt autem differentia, col.4.Gœd. ad l.3.§.1.nu.7. de verb.ſig.

NESCIRE & ignorare differunt, C. per quas perſ.nobis acquir. l.2.C.de rei vxor.act.l.1.§.1. Qui neſcit experiundi poteſtatem non habet, teſte Caio, in l. annus. de calumn. Spieg. Ignorare enim eſt id neſcire, quod ſcribi debet. Inde eſt quod qui ignorat ignorabitur. Neſcire vero latius patet qua ignorare, quippe omnis qui ignorat, neſcit, ſed non cōuertitur. Ita enim hæc duo verba copulantur: Ignoro & neſcio.

NESCIRE & Scire opponuntur. l.ff.de iur.& fac. ignor.

NESCIRE literas. Inſti.de excuſat.tutor.§.ſimiliter.

NESCIENTIA, ignorantia, error, titubatio, quæ ſint, not.in rubric.Codic. de iur. & fact. ignorant. Adde quod Neſcientia definiatur intellectus ad verum vel falſum minime determinatus ſecundum Baldum l.ea quidem. columna 2.Cod.de accuſation.& dici poteſt quod differat ab ignorātia, licet quandoque promiſcue vnum pro alio accipiatur, quia ignorantia eſt eorum, quæ ſcire tenemur: Neſciētia vero eorum eſt, quę ſcire non tenemur: vnde ignorantia in malam partem: neſcientia vero in bonam partem gloſſ. l. de ſtatu. de teſtamen. gloſſ.rub.de iur.& fact.ignor.

NESCIVS, qui & neſcit, & qui ignoratur, id eſt, qui incognitus eſt, dicitur in l.fin.§.ſin autem neſcius. C.de furt. Poſterioris ſignificationis exemplum habes apud Plaut. & Gellium Spieg. Prat.

NETA lana dicitur, quæ ſtamen & ſubſtamen eſt. Detexta dicitur, cum perfecta eſt, & à textrinis inſtrumentis detrahi poteſt. l.ſi cui lana. C.de legat.3. Spieg.

νεοδαμώδεις, apud Lacedæmones dicebantur ii, qui ex Helotis manumiſſi erant. Spieg.

NEVTRVBI, idem eſt quod neutro, id eſt, nec ad vnam partem, nec ad aliam. Spieg.

NEVE, ne etiam ſignificat.

NEVTRVM, nec hoc, nec illud. Neutrales, qui neutri parti ſtudent. Vide gl.in l.pen.ff.rem rat.hab. Spieg.

NEX à Græco νεκρὸς, vt vult Feſtus. Eſt autem mors, ſiue cædes, quæ ferro fit, aut alia vi. Quamuis neci datus, autore eodem proprie dicitur, qui ſine vulnere interfectus eſt, vt veneno aut fame. Vlpianus in necem alterius dixit, Budæo annotante pro in damnum & fortunarum euerſionem, in l.3. §.ſed & ſi quis, de crim. ſtellion. Prat.

NEXA res alicui dicitur, quæ ei pignori obligata eſt. l.1.§.ſi quis ideo. ff.ne vis fiat ei qui in poſſ. Et Nexa pignori in l.2.& l.7. C.de diſtract.pignor. l.22.§.1.ff.de iur.fiſc. Briſſ.

NEXI ob æs alienum. Erat hoc ius iam inde à condita fere vrbe, vel lege, vel more conſtitutum, vt liberi qui pecuniam deberent, cum ſoluendo non eſſent, contrahi à creditoribus,

atque ad operas in ſeruitute præſtandas cogi poſſent, qua licentia abuſi multi in terga miſerorum crudeliſſime ſæuierunt. Idq; ita obſeruatum eſſe ante 12. Tab. Liuii locus libro 2. hiſtoriarum indicio eſt. Poſt autem in eas hæc verba relata ſunt, teſte Gellio lib. 20. c. 1. Æris confeſſi, æriſque debiti iudicatis 30. dies iuſti ſunto. Poſt deinde manus iniectio eſto, in ius ducito, ni iudicatum faxit, aut quis pro eo in iure vindex ſit, ſecum ducito, vincito, aut neruo, aut compede 15. pôdo ne minore, aut ſi volet maiore vincito. Si volet, ſuo viuito, in ſuo viuit, qui eum vinctum habebit; libram farris in dies dato. Si volet, plus dato. Et hæc quidem Gellius: Quia vero hanc legem mendoſiſſimam & mutilatam veriſimilibus coniecturis reſtituit Iacob. Ræuardus c. 8. 12. Tabular. Itaque Gellii verbis ex ipſo adiiciendum. Tertiis nundinis partes ſecanto, ſi plus minuſve ſecuerunt, ſine fraude eſto. Vt autem poſterior pars legis de ſecandis debitoribus, atteſtante Cælio Iureconſulto, nunquam vſurpata, ſed more publico, vt Quintil. lib. 3. ſcribit, repudiata fuit, ſic prior nimirum, vt debitores addicti in vincula abducerentur, necterenturque vſque ad annum 427. obſeruata eſt, quo anno, vt inquit Liuius, initium libertatis Coss. L. Papirio Mugellano & C. Petilio Viſolo factum eſt, quod necti deſierint. Plura de nexorum ſtatu, nectendi ratione, aliiſque ad hunc locum facientibus, vide apud Cælium lib. 12. lectionum antiquarum, ca. 20. Ræuardum loco præallegato. Quid vero addicti à ſeruis differant, Quinti. lib. 8. cap. 4. Faciet quoque non parum ad huius rei intelligentiam, hiſtoria Manlii Centurionem liberantis apud Liuium libr. 6. Vide de nexis ſiue addictis etiam Maioragium lib. 1. Miſcellan. cap. 8. vbi oſtendit legem 12. tab. de addictis non fuiſſe ex Solonis aut vllius Græci nomothetæ legibus deprompta. conſtare enim ex Liuii libr. 2. multo antequam legati Romani in Græciam legum cauſa mitterentur conſueuiſſe necti debitores.

Nexu ſolutus, eſt qui cum addictus eſſet creditoribus, poſtea ære alieno diſſoluto ipſe necti deſiit. Tuſanus.

Nexum prædiorum facere in l. vlt. C. ſi aliena res pignori. id eſt, pignori obligare. Briſſ.

Nexum eſt, vt Ælius Gallus ait, quodcunque per æs & libram geritur: idque necti dicitur; quo in genere ſunt hæc, Teſtamenti factio, nexi datio, nexi liberatio. Nexũ æs apud antiquos dicebatur, pecunia quæ per nexum obligatur. Moris autem erat vt manceps, id eſt, is cui res abalienabatur, dicis cauſa alterum alligaret ac necteret (vnde Obligationis verbum apud IC.) nam qui non ſatisfaciebant, nexi addicebantur, abducebanturque. Liuius lib. 2. Nexu vincti ſolutique ſe vndique in publicum proripiunt. Quum autem rem Manceps accepiſſet, debitorem ſoluebat. Hoc patet ex libro Ciceronis de legibus. 2. vbi legatarius qui non vult accipere quaſi ex teſtamento, ſtipulatur ab hærede, & per æs & libram ab eo accipit. Ita legatarius, inquit, hæredem ſoluit. Qui vero abalienabat, æs à libripende, vt Caius oſtendit, accipiebat. Hot.

Nexum Mamilius, quemadmodum Varro lib. 6. de lingua Latina ſcribit, interpretabatur omne quod per æs & libram geritur, in quo eſſent mancipi. Quam interpretationem Ælius Gallus ſecutus eſt auctore Feſto lib. 12. At Mutius Scæuola, quæ per æs & libram fierent, & obligarentur, præterquam quæ mancipio darentur, hoc nomine ſignificari exiſtimabat. Quod verius eſſe ex ipſo verbo Varro oſtendit. Nam idem quod obligatur per libram neque ſuum fit, inde Nexum dictum. Liber, qui ſuas operas in ſeruitute pro pecunia, quam debet, dat dum ſoluat, Nexus vocatur, vt ab ęre obęratus. Cicero pro Murena: Quod ſi in his rebus repetẽdis, quæ mãcipi ſunt, is periculũ iudicii pręſtare debet qui ſe nexu obligauit. Idem in Topic. Abalienatio eſt eius rei, quæ mancipi eſt, aut traditio, alteri nexu, aut in iure ceſſio, vbi Boetius Nexum quandam ait iuris fuiſſe ſolennitatem, quæ ære & libra, & certis verbis explicabatur, eo quo mancipationem fieri alias docuimus modo. Idem Cicer. lib. 7. epiſt. Cuius quando te proprium eſſe ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu. Sic reddidit quod Curius dixerat κτῆσι καὶ κτῆσι. Nexus huius in libris noſtris nulla fit mẽtio, ſed duntaxat Nexus pignoris. Nexum iure, Budęus ait, eſt lege nexus addic̃. Hoc ius reuocatum eſt per Diocletianum, in l. ob æs alienũ C. de act. & obl. Nexus etiã Neruus vocabatur à Plauto in Pœnulo. Spieg. Nexus ineundi duplex fuit ratio. Aut enim pacto fiebat, cum ita cõuentum eſſet cum creditore, vt non bona modo, ſed corpus quoque debitoris ipſi obligaretur, aut certe iudicis authoritate condemnatus pecuniæ non faciebat iudicatum tempore legibus definito. Connan. li. 4. c. 14. n. 9.

Nexus venditi pro vinculo obligationis quæ ex venditione proficiſcitur in l. 36. §. adeo. ff. de condict. indeb. Briſſ.

N I.

Ni particula in reſponſionibus vtebantur antiqui, & iudicio recuperatorio. Bud. ex Cic. profert exempla. Spieg.

Ni fallor, affirmat elegans ſpecie dubitationis: importat enim apud prudentes philoſophicum temperamentum, & deprecatur temeritatem. Proinde Zaſius exiſtimat non eſſe verum quod Bald. & Ang. volunt, ſcilicet dictum teſtis valere, ſi affirmaret verbum], Ni fallor. Quia dictum teſtis debet eſſe certum, & neceſſario concludere. Sed Iuriſprudentes poſſunt ſub ſpecie dubitationis decidere. Nam ſub dubio forte dixerunt ſæpe periti. Spieg.

Nicenses, quorum meminerunt Imperatores in poſterioribus libris, dicti ſunt à Nicia, ſeu Nicea (vtroque enim modo dicitur) nomine duarum vrbium: quarum vna eſt Galliæ, quam vulgus eius vocat Nice, nos Niſam: alia Aſiæ, & Bithyniæ metropolis, quæ & Antigonia nominatur. In hac vrbe ſynodus Nicena, imperante Conſtantino, anno à nato Chriſto 324. prima videlicet ab eo conuentu, quem Apoſtoli Hieroſolymis egerant, celebrata eſt. Quid in fide noſtra ſit obſeruandum, ex Nicenæ ſynodi autoritate, ſtatuit Imp. in l. nullus. C. de ſum. trin. & fide cathol. Vide Vadianum in Bithynia. Spiegelius.

Niceteria Budæo in prioribus annot. Victoris præmium, vel ſacrificium & epulum victoriæ cauſa factum: Iuuen. ſat. 3. Et ceromatico fert niceteria collo. Prat.

Nicolaus, quaſi victor populi non laudis, vt Alber. dicit: Nicolaus in actis Apoſtol. habitus eſt hæreſiarches: quanquam annotante Eraſm. Clemens apud Euſebium ipſum diligenter excuſat 24. quæſt. 3. cap. quidam. verſ. Nicolaitæ. vt ab Alb. citatur. Spieg.

Nidi dicuntur, in quibus merces in tabernis ſeparatim tenentur. Spieg.

Nidus, à nidore, quod mali odoris ſint auium cubilia. §. apium. Inſtit. de rer. diuiſ.

Nihil & inutile paria ſunt, per iura vul. l. quoties. ff. qui ſatiſd. cogant. Prat.

Nihil, quidam interpretantur peccatum aut malitiam: quod ea ſola ſint, quæ natura ſunt, & ob id bona ſunt. Peccatum eſſe quiddam priuatiuum, ſophiſticum eſt magis, quam theologicum. Vide Eraſmum in annotat. ad cap. 1. in Ioan. Verum Nihil, interdum ſonat id, quod omnino non eſt in rerum natura, hoc eſt, quod neque ſubſtantia ſit, neque accidens. Interdum quod pro nihilo ducitur. Nonnunquam quod ex comparatione nihil eſt: velut homo comparatus ad Deum, nihil eſt: & hominis ſapientia ad diuinam collata ſapientiam, ſtultitia eſt. Spieg.

Nihil ad rem pro alieno à re propoſita. Vide Eraſm. in Chiliad. Spieg.

Nihil agere dicuntur, qui ſumunt operam inanem. Sic ſeruus in caſu l. 1. de ſtipu. ſeru. inutiliter ſtipulando, nihil agere dicitur. Vide Chiliad. Eraſm. Spieg. Vide ſupra in Male agere. Nihil agi, inquit Briſſ. noſtri dicunt, cum fruſtra inutiliter & incaſſum quid fieri ſentiunt, l. 1. & l. 5. ff. de reſcind. vend. l. 51. loca. l. 74. ff. pro ſoc. l. 9. §. 1. de auct. tut. l. 13. de acq. hæred. l. 16. l. 18. ff. de opt. leg.

Nihil amplius quam, pro tantum, apud Marcellum in l. 3. ad finem, de obſeq. patr. præſt. & Pompon. in l. ergo. de liberat. leg. Spieg.

Nihil eſt, pro non prodeſt, non opus eſt, ſæpe occurrit. Spieg.

Nihil facere, & mala facere, quod diſtent, colligitur ſub fin. l. 1. ff. quand. dies vſusfruct. leg. ced.

Nihil habet, qui libertum habet. l. ſeruum. ff. quibus ad libertat. proclamar. non licet. Vide quę gloſſa ſuper hac voce diſſerit, in l. ſacrilegi. 1. §. fin. ad fin. ff. ad leg. Iul. peculat. Spieg.

Nihil hoc ad ius, ad Ciceronem inquibat. C. Aquilius Gallus: ſi quis ad eum quid tale attulerat, vt de facto quæreretur.

Nihil poteſt nec addi, nec adimi. Hoc de re quæ bene habet, dicitur.

Nihil quod eſt, nullum operatur effectum. argum. l. fi. §. fin. de aur. & arg. leg. Ex nihilo enim nihil efficitur; l. item videndum in princ. ff. de pet. hæred. l. contractus imaginarii. ff. de act. & obligat. Hinc quod firmum eſt, non poteſt per id quod eſt nullum, vel tolli, vel limitari. Vide Bart. ibid. Item: Nihil quod eſt, dicitur eſſe minus etiam l. illud. §. minus. de tribut. l. minus. de reg. iur. Spieg.

Nihil valere, ICtis eſt, quod interpretes dicunt, nullum operari effectum. Sic in l. fi. ad fin. de manum. teſt. apud Pompon. tum alibi reperies. Spieg.

Nihil coactio eſt, vt citat è Plauto Alciat. lib. de verb. ſignifi. 4. vel potius, vt Eraſ. in Chil. ſcribit, nihili cocio eſt, veteri prouerbio dictum videtur in eos, qui pollicentur in futurum, nec exhibent rem præſentem. Spieg.

Nihilo deterius apud Aſconium pro nihilo ſecius legitur. petebat, inquit, nihilo deterius conſulatum. Turneb. aduerſ. li. 14. cap. 17.

Nihilo magis, quaſi in nihilo poſſit eſſe magis, aut minus, autor Donatus. Alberic. ſecutus Accurſium in §. 1. Inſt. quibus non eſt permiſſ. fac. teſt. tum alibi, nihilo magis exponit, pro non ideo magis. Quod idem dicunt, nihilo magis vim habere negantis, id ſciunt non eſſe perpetuum, qui Latinos autores viderunt. Spieg.

Nihilominus, id eſt nullo modo, l. qui fundum. ff. pro empt. l.

properandũ.§.fi.ff.de iud.l.Alexandrinis.C.de decur.Quandoq; ſignificat hoc nõ obſtante.Nihilominus etiam in ſe adfirmatiuam habet.§.præterea. Inſtit.quibus non eſt permiſſ. fac.teſt.

Nilvs. Nilus Ægypti fluuius,vnus ex maioribus totius orbis, habens ſeptem oſtia, vel à Nileo Rege ſic dictus, vel à nouo inferendo luto, quod ſua inundatione totam feracem reddat Ægyptum.Vnde Seruius,Nilum dici exiſtimat,quaſi νέαν ἰλὺν,hoc eſt,nouum trahentem limum, quo oblimet,hoc eſt limo obturet Ægyptum & oppleat. Cum enim deſtituta à cœleſti humore,ac pluuia Ægyptus eſſet,natura,optima parens omnium, ei fluuium dedit, qui ſegetibus ac plantis alimenta traderet.Nam & innumerabiles fluminum curſus (vt ſcribit P.Senenſ.in lib.de repub.)ad ſubiecti ſoli vtilitatem diuina prouidentia tradidit, ne qua regio eſſet,quæ omni ex parte naturali ope fraudaretur.Quam ob cauſſam Impp.Honorius & Theodorus in l.vnic. C. de Nili agger. non rump. flammis conſumendos eſſe ſtatuunt rumpentes aggeres Nili, vel eius aquam vltra ſolitum occupantes,atque præterea eius criminis participes deportatos eſſe ſine ſpe veniæ.Prçter Pom.Melam,Nili meminit Plato in Timæo.Plurima autem cognitione digniſſima de Nili alluuionibus & aggeribus, ac Ægyptiorum fletu Nili irrigationem precantium Maiorag. Miſcellan.lib.1.c.10. Tam ſeueris autem legibus aggerum Nili effractio prohibita eſt ob rem frumentariam:quam tanto ſtudio Romani coluere, vt alueos à ſingulis regionib.Ægypti ære publico in Nilum ducendos curauerint, quibus frumenti ingens vis Alexandriam, ac demum Romam conueheretur. Accurſ.autem in l. ſaccularii.§.in Ægypto.ff.de extraord.not.duplices eſſe Nili aggeres: & quidem de aliis agi in l.vnica. C. de Nili aggeribus. de aliis vero in d.l.ſaccularii.§.in Ægypto, quod quidem verum eſt. Proinde vt hæc planius explicentur, ſcire oportet Nilum eſſe vnum è quatuor fluminibus,quæ oriuntur è paradiſo voluptatis.Geneſ.2.cap.de illo loquitur can. Eccleſia.de conſec.diſtinct.4. & appellatur Geon. Inde factum eſt, vt caput & origo Nili lateat Philoſophos. Is rigat & alluit Ægyptum d.canon Eccleſia.Lucretius:

Nilus in æſtate accreſcit,campiſq; redundat,
Vnicus in terris Ægypti totius amnis.

Hinc patet Ægypti colonum Nilum areſcentibus aliis fluminibus exundare & totam Ægyptum complecti alteq; increſcere. Refert Diodorus Siculus lib. 1. reges Ægyptiacos per Epiſtolas mandaſſe,vt deprehenderetur, quot cubitorũ incrementum Nili eſſet:& varium fuiſſe ſucceſſu temporum: ſi ad quatuordecim cubitos creuerit,ſatis vbertatis futurum eſt,in ſedecim cubitis hilaritatis multum, vt ait Plin.in 12. fames ſentitur. huius incrementi cauſa, duplices ſunt aggeres Ægyptiis, alii altiſſimi ſunt, qui arcent aquæ impetum, ne vrbes & villas obruat, quæ vt idem Diodorus ait,tanquã Cyclades inſulæ apparent in medio fluctuum, & de his aggeribus loquitur l.1.C. de Nili agger. dum dicit eis dirutis imperii ſecuritatem minui:& qui eos rumpunt igni cremantur. Alii aggeres ſunt minores,qui paſſim per agros fiunt à priuatis,vt limus quem flumen creſcens aduehit, retineatur & reſtagnando glebam fertiliorem faciat: de his agitur d.l. ſaccularii.§.in Ægypto.ff.de extraordin.crim. & pro his ruptis,ad ſummum,pœna metalli ſequitur.quia minoris quoq; emolumenti ſunt,appellantur autem χώματα, i. aggeres ſiue terræ cumuli. & vt ibi ait Vlpianus, Diacopi,id eſt,interciſi meatus, qui fiunt in aggeribus, vt Nili incrementa diſpenſentur & immittantur in agros. De Nili aqua multa Cælius Rhodiginus lib. antiquarum lectionum 14.c.39. qui ex Galeni aliorũq; medicorũ autoritate,dicit eam fœcundam,ſuauem & potu innoxiam.hoc puto dum efferbuit. nam cum æſtate Nilus creſcit, Ægyptii aquam in vſum annuum hauriunt,& ciſternis adſeruant, quæ non habent aquam viuam l.1.§.hoc interd.ff.de font.& ideo ibi aqua venalis eſt l.Mela.§.fin.ff.de alim.& legatis alimentis,aqua deberetur l.1.ff. eodem. & aquæ furtum fieret.l.vulgaris.§.ſed & ſi.ff.de furtis.Aquæ naturaliter calidæ, qua irrigantur agri in Hierapoli vrbe Phrygiæ, ſit mentio in l.1.§. idem Labeo.ff.de aqua quotid.Vitruuius lib.de architect.8.cap.3. In Hierapoli Phrygiæ efferuet aquæ calidæ multitudo quę circum hortos & vineas foſſis ductis immittitur. Forcatulus in ſuo penu iuris ciuilis.

Nilvm autem Græcam dictionem eſſe, Latineque Mellonem vocari à Seneca & Seruio in quarto Georgicor. relatum eſt. Briſſ.

Nimbvm pro re friuola & nugatoria poſuiſſe videntur veteres: vt proinde nimbatam dixerit Plautus vilem & contemnendam. Quam magis,inquit,aſpecto,tam magis eſt nimbata & nugæ meræ. Non tamen me fallit hic ab Iſidoro nimbum explicari faſciolam tranſuerſam ex auro aſſutam linteo, quod eſt in fronte fœminarum,vt etiam annotauit Turneb.aduer. lib.19.c.7.

Nimia indulgentia, pro immodica l.1.in pr.ff.de colluſ.deteg.

Nimietatem pro ſuperfluitate non tantum iuriſperiti accipiunt,ſed etiam ab aliis idoneis autoribus ſic vſurpatur. Si tamen retro ad ætatem Ciceronis reſpicias,in vſu non fuiſſe videtur: quod & de verbo Contrarietas Inſulanus obſeruauit.Spieg.

Nimirvm eleganter in l.3.de aur.& arg.l.ad reſponſionem adhibitum videri poteſt. Quanquam nihil moratur ſenſum, ſi vt alibi non raro occurrit, pro ſine dubio,vel pro certo acceperis.Spieg.

Nimis, hoc eſt,plus ſatis,aduerbium augeſcendi.Alberico aliquando nomen eſt indeclinabile,& ſubſtantiuum. Nimium, nomen pro aduerbio nonnunquam apud probatiſſimos autores ponitur.Spieg.

Nimis large videtur loqui IC.cum nullam exceptionem facit à ſigno vniuerſali.Vide Alber.

Nimis prope.l.1.C.de execut.rei iud.

Nimivm, & exceſſum & ſuperantiam ſignificat,ab eo quod eſt nimis: quamuis nonnunquam amplitudinem rei quoque ſignificet,& idem ſit quod valde:vt,O nimium dilecte Deo.

Nisi exceptionis nota eſt, & quandoque refertur ad omnia præcedentia, l.poſtquam de pact. quandoque non ad omnia ſed ad partem tantum,l.1.§.idem Pomponius.ff.de dot.Prat.

Nisi, dictio exceptiua,regulariter cæteris paribus ponit contrarium ſui per l.2.ff.de cuſtod.reor. §.fin.& ſimilibus. Alb. exemplis demonſtrat, quibus refertur modo ad omnia præcedentia,modo ad eorum partem tantum,item quibus in locis niſi non reſoluatur. Quando autem adfirmet,vel neget, aut excipiat.not.in l.ſi eum.ff.ſi quis caut.§.iniuriarum autem. Vide Dyn.in cap.peccatum.de reg.iur.in 6. Bart.in l. fundum.de adimen.legat.& Connan.lib.4.c.3.n.3.Iaſon copioſius in l.actio.C.de tranſact.Spieg. Adde Forcat. in Necyom.dial.93.nu.4.

Nisi interdum pro quam ponitur.Alius niſi,id eſt alius quam l.8.ff.de minorib.ad nullum alium vſum niſi. l.23.§.puerilia ff.de aur.argent.Prius niſi,id eſt prius quam. Niſi, pro aliter quam,vel aliter atque.Briſſ.

Nisi fallor.Vlp.in l.1.de iuſtit.& iur.Veram (niſi fallor) philoſophiam,non ſimulatam affectantes.Vide,Ni fallor.

Nisi contrarium ſpecialiter ab hærede probetur. in fin. l.defuncta.ff.de vſufr.Spieg.

Nisi ipſe ſubripuit, & poſtea ab eo ſubripiatur. vide leg.4.ff. naut.caup.ſtab.Spieg.

Nivarivm colum cuius meminit Pomponius,vas quo aqua ex niuibus colari ſolebat. Vtebantur Romani & ſacco niuario, quo liquidius merum potarent:& erat lineus. Lege Nebriſſ. poſt Accurſii ſomnium,item Bayſium: & vide ſupra,Colum niuarium.Niuatum autem,quod eſt niue refrigeratum,accipimus.Spieg.

Nix quid & cur hyeme ningat,pete ex naturalibus quæſtionibus quæſt.Senec.lib.4.Quod nix corrumpat ſegetes,nec Iuriſconſultus ignorat l.fiſtulas.§.fi.de cõtrah.empt. Galenus, teſte Eraſmo, refert, quoſdam Anaxagoram citaſſe,qui pronunciaſſet,niuem non eſſe albam.Nimirum ſimiles iis hominibus,qui dicunt lucem tenebras,& tenebras lucem.Id quod in eos dicendum,qui non verentur & confeſſa negare,& manifeſto falſa pro certis affirmare.Spieg.

N O.

Nobile officium iudicis, quod IC. appellant perſecutionem, eſt extraordinarium remedium, quod aduerſus eos datur, quibus cum nobis de ſtricto iure nulla actio eſt,ſed qui interim ex ſola æquitate,& quod dicitur,de bono & æquo nobis obnoxii ſunt.Vide Alciat.enarrantem l.actionis de verb.ſig. Aliter. Nobile officium eſt, quod à ſolo iudicis executiuo officio pendet. l.iubere ff.de iuriſdict. Hoc iudex nunquam defungi poteſt.Nam quod dici ſolet,Iudex ſemel pronunciãdo functus eſt officio ſuo: ad mercenarium referendum eſt officium,quod actioni ſubſeruit:vide Bart.in l.3.ff.de iuriſd. Prat.

Nobilem antiqui dixerunt pro noto:vide Feſtum lib.12.

Nobilem fieri quemuis poſſe docet Seneca epiſt.44. Nobilem autem ſe dicens & fingens,cum nõ ſit,crimen falſi ſubit.Fac. l.eos. §.vlt. ad l.Corn.de falſ.Vide Bald. in l.qui ſub prætextu.C.de ſacroſ.eccleſ.

Nobiles Romæ dicebantur, quorum patres aut maiores magiſtratum curulem geſſerant:& nouis hominibus opponebãtur: Cicero in Verrina 7. videmus quanta ſit inuidia apud quoſdam homines nobiles,nouorum hominum virtus & induſtria:Item, vt iſta præclara nobilitas deſinat queri,populũ Rom. hominibus nouis atque induſtriis honores mandare. Et famil.5.adeptus es,quod non multi homines noui, amiſiſti quæ plures homines nobiliſſimi. Fuit autem nomen hoc generale & commune omnium, quorum maiores magiſtratũ (vt diximus)curulem geſſerãt:ſiue ii patritii eſſent, ſiue plebei. Poſtea tamen accidit, vt illi nomen generis ſui retinerent, ac ſpeciali & proprio nomine nobiles dicerentur, qui plebeiæ gentis cum eſſent, maiores tamen curulibus magiſtratibus honoratos habuerant. Itaque Pedianus perſpicue

ac dilucide Patritios à nobilibus diſtinguit. Sex, inquit, competitores Cicero habuit: duos patritios, Galbam, & Catilinã: quatuor plebeios, ex quibus duo nobiles, &c. non quod patritii nobiles non ſint: ſed quia è generali nobilium nomine, alii Patritiorum honorabile nomen ſibi retinebant, factum vt alii generis nomen ſibi attribuerent. Sic Liuius 39. omnes patritios, plebeioſq; nobiliſſimarum familiarum M. Porcius longe anteibat. Sic Fuluiorum familia, quam plebeiam fuiſſe conſtat, Nobilioris cognomentum ſumpſit. Sic in Sextiana: voſque adoleſcentes & qui nobiles eſtis, ad maiorum veſtrorum imitationem excitabo: & qui ingenio & virtute nobilitatem poteſtis conſequi, ad eam rationem, in qua multi homines noui & honore & gloria floruerunt, cohortabor. Nemo enim patritius vt eſſet, ſua virtute conſequi poterat. Huc pertinet l. mortis cauſa capimus, 31. ff. de mortis cauſa dona. ex Hoto. Prat.

Nobiles pro patritiis & ſenatoribus poni ait Connan. lib. 2. c. 12. nu. 1.

Nobiles, ingenui, & gentiles homines propterea nuncupantur, vt nunc quoque in Italia: quoniam maiores eorum illibatam ſeruarint natiuitatem, & nunquam ſeruitutem ſeruierint. Itemque immaculato ac legitimo quoque nati ſint thoro. Nec certe iſta ſunt ſomnia, vt quidam phanatici putant, confundentes iura perſonarum. Verum ſi his dotibus omnibus addant bonarum literarum ſtudia, & optimum vitæ ſpecimen: bone Deus, quam vere tum dici poſſunt bis nobiles. Vide Andream Tiraq. tract. de Nobilit. Prat.

Nobilis. Libellus extat Curtilii cuiuſdam boni de Nobilitate. Sed & ab aliis in eam rem vulgo multa à multis traduntur, prope vt iuſtum tractatum res haberet. Neque eſt omnium quiſquam quem non is nodus torqueat exerceatque: Quis nobilis ſit intelligendus. Ego non dubito, quin nobilis à noſcendo dictus, ſicut & Nomen; vt ſtabilis & ſtamen à ſtãdo. Cui ergo homini, rei, vel loco res geſtæ virtuſque aut fortuna, magnam & latam per gentes circumfudere famam, id eſt, quem norunt complures, ac multi nominis, non hercle video, cur Nobilis dici non poſſit. Idque vel peiorem in partem, vt nobile ſcortum, nobilem ſcurram, vel latronem, & clade Romana nobiles Cannas dicimus. Eſt enim vox ea nobilis τῶν μέσων, vt alia quædam. Quid ergo? Ac Eonus & alii illi non fama, nomine & æſtimatione quenquam æſtimãt, ſed naſcendi locum, & velut ordinem quendam, vt non de plebe ſit, exquirunt. Atqui hos veteres patritios dixere: quã appellationem diu hæſiſſe conſtat in poſteritate eorum, quos primum Romulus, & huius deinde exemplo Tarquinius Priſcus, mox Seru. Tullius Reges, ac tãdem poſt liberatam Regio dominatu Rempubl. L. Brutus in Senatum lectos, à ſimilitudine curæ, vt ait Velleius, patres vocarunt. Poſtea vero Iulius Cæſar, mox Auguſtus Octauianus, & Tiber. Claudius, iam exhauſtis, vel paucis reliquis familiarum, quas reges & Brutus in patres legerant: & ipſi honeſtiſſimum quenque è Senatu, vel quibus clari parentes fuerant, in numerum patritiorum adſciuerunt. Hinc patritiatus dignitas, ſtatus, & ordo patritiorum. Tranquillus lib. 2. Ea gens (Octauiorum dicit) à Tarquinio Priſco rege inter Romanas gentes allecta in ſenatum, mox à Seruio Tullio in patritias tranſducta, procedente tempore ad plebem ſe contulit: ac rurſus magna vi per diuum Iulium in Patritiatum rediit. Porro non omnes qui nobiles ac claro genere forent, in patritiatum tranſiiſſe, vel Claudia familia Marcelli teſtes ſunt: qui quanquam multa ac vetere generis claritudine, ita vt Pulchrorum ac Neronum genti Claudiæ patritiæ, nec potentia, nec dignitate cederent, plebeii tamen fuerunt, vt tradit Tranquillus, & ante eum Cicero. Caſſii quoque, quibus cognomen eſt, Longinis, plebeii generis erant vt ſcribit Tacitus, ſed antiqui (inquit) honoratique, ſicut & Cæcilii Metelli, Calphurnii Piſones, Licinii Craſſi, ac multi alii. Igitur quos vulgo Nobiles, & iure Nobilitatis donatos vocant: hi patritii, aut traducti, vel allecti in patritiatum dicendi ſunt: genus hominũ iure ciuili incognitum. Ius enim ciuile claros & honeſtiores à ſellulariis, tabernariiſque, & populi fæce, quos humiliores vocat, diſtinguit. inter honeſtos autem vel claros, etiam de plebe homines, quos ſua vel maiorum virtus ac merita, aut vetuſtæ opes, vel honores geſti commendant, numerandi ſunt. Illud haud ſcio an operæpretium ſit tentare, minuendam eorum eſſe opinionem, qui pollui nobilitatem putant, ſi difficultatem rei familiaris, mercaturis faciundis, aut publico redimendo leuet patritius. Neque id enim patitur M. Æmilius Scaurus, princeps temporibus belli Iugurthini, ciuitatis Romanæ, cuius nobilitati nihil offecit, quod pater ipſius paupertate coactus, carbonariam exercuiſſet. Tametſi hoc veriſſimum eſt. Neceſſitate, decora à maioribus parta oneri eſſe: impudentiam, in quæſtu haberi. Curt. li. 2. c. 29.

Nobilissimos expono, id eſt, primos & excellentes: quod aliqui aſſequuntur merito, cum præſtantiſſimi ſunt: alii in vetuſtate, quæ homines in quauis arte, niſi ſint admodum inertes, reddit præclaros & excellentes: Sic Cicer. de orat. lib. 1. multi in Philoſophia præclari & nobiles. Et lib. 2. Tres illius ætatis nobiliſſimos philoſophos. Et de finib. bon. & mal. lib. 2. Philoſophus nobilis, à quo non ſolum Græcia & Italia, ſed etiam omnis Barbaria commota eſt. Idem pro A. Cluentio: In morbis corporis vt quiſque eſt difficillimus, ita medicus nobiliſſimus atque optimus quæritur. Macrob. quoque lib. 7. Satur. c. 15. Eraſiſtratum veterum medicorum nobiliſſimum appellauit. Sed ex medicina nullus dicitur nobilitari, quia nullum tribuit honorem, neque dignitatem, vt not. Ioan. Andr. in tit. de iudic. Vbi refert Iudæum effici poſſe medicũ, cum ex hoc nullum conſequatur honorem, non autem poſſe creari Iureconſultum, nec Aduocatum, nec Scribam Pontificis Maxim. ſeu alicuius Principis, quia hæc attribuunt dignitatem. Tanto magis hoc fuit apud antiquos, cum medici vt plurimũ eſſent ſerui: vt habetur in l. ſi duobus infra commun. de legat. Fuerunt etiam ſerui plurimis ſeculis ante. Ferran. li. 2. expoſ. in l. prouidendum. de poſtul. c. 5.

Nobilitare, nobilem facere, dignitatem augere, decorare. Apuleius. Quem non excellentia generis, ſed mores virtuteſq; nobilitarunt. Quære, Natalibus reſtituere.

Nobilissimms appellatur imperator noſter in l. 3. ff. de natal. reſtituen. Briſſ.

Nobilitas non generis eſt tantum, ſed etiam alterius rei excellentia, dignitas, item fama, nominiſque celebritas. Annotauit Spiegelius in Ligurinum, triplicem nobilitatem. Vnam generis eſſe, de qua dictum eſt. Qui genus iactat ſuum, aliena laudat. Virtutis alteram. Tertiam ex vtraque conſtanten. Barto. in l. 1. C. de dign. lib. 12. plura congerit de nobilitate. Quia nobilitatis ſunt tria genera. Vnum, quod ex virtute & optimis actionibus noſtris oritur. Proximum, quod ex cognitione honeſtiſſimarum diſciplinarum proficiſcitur. Tertium, quod ex opibus, aut natalium picturis, & maiorũ ſtemmate æſtimatur. quod vltimum nullum omnino erit, niſi à virtute fuerit profectum. vnde ſatis æſtimauit Iureconſultus in l. 3. de nata. reſt. appellare Imperatorem nobiliſſimum. Prædictis etiam conuenit, quod notabiliter decidit Bald. in l. exemplo. in vltima quæſtione. C. de probat. quod ſi Cardinalis, tanquam legatus de latere, aſſereret ſe habere ſpecialẽ commiſſionem, puta ad legitimandum vel diſpenſandum, vel reſtituendum famæ: & proceſſerit ad executionem illarum, licet literæ commiſſionis non appareant, valent tamen publice & pluries geſta per eum: non ratione communis erroris, ſed præſumptæ veritatis, propter aſſertionem talis & tãti viri, iuxta notata in cap. tum ex literis. de in integr. reſtit. in Nou. & putat Bald. eſſe memoria dignum, ſequiturq; D. Abb. in cap. quod ſuper his in 2. col. de fid. inſtru. & late de veritate diſputat And. Sicul. in tract. de præſt. Card. in 1. quæſt. 2. part. in 2. memb. & conſuluit Corn. conſuluit. 243. videtur prima facie, ad fin. in 3. lib. & ſequitur Felin. in cap. 1. cum in iure. col. 5. ad fin. de offic. deleg. Et vltra eos confirmari poteſt ex ſing. dict. Specul. in tit. de iud. deleg. §. ſupereſt videre in verſi. quid ſi non eſt conſanguineus. de quo vltimo ſcripſi ſupra in verb. Legalitas. Et ſecundum hoc dictum notab. Baldus debet declarari, quod ipſe generaliter decidit in l. ſi qua per calumniam. in vltim. col. verſic. deinde quæro. C. de epiſc. & cleric. & in l. iuriſiurandi. colum. 1. verſ. quæritur vtrum. C. de reſt.

Nomina ſunt omen, venturi præſcius Idmon
Fertur, & Hippolytus dilaceratur equis.

Et ideo, ſi poſtumus vocetur eo nomine quo pater vocabatur, præſumitur eius filius. tex. eſt ſing. & mirabilis, in l. vxorem prægnantem. in princ. ff. man. teſta. quem pro ſing. citat. Bal. in c. tuam col. 2. verſi. ſi autem. extra de ord. cogn. & Iaſ. in rub. ſol. matr. in 4. col. & in l. neque profeſſio. col. 1. C. de teſta. & vtrobiq; dicit, quod ille text. ſibi non probatur propter alia quæ ibi concurrunt.

Nobiria à priſcis dicebantur ea loca, quæ in metandis caſtris omnino vitari debent. ſcilicet, ne mons caſtris immineat, per quem ſuperuenire hoſtes aut perſpicere poſſint, quid in cacaſtris agitur: ne ſylua celatura hoſtes adiaceat. neue foſſa ſeu valles, per quos obruti caſtris occumbere poſſint; ne vicini fluminis torrentiſve ſubita tempeſtate caſtra inundatione intereant. autor Higinus in Grammat. Spieg.

Nocens, qui iniuriam aut maleficium commiſit, qui alteri nocuit, damnumq; intulit. Nam nocere proprie dicitur is, qui nocet perſonæ, non rebus. l. 1. §. huius autem verba. ff. de his qui deiec. vel effud. Spieg.

Nocere, eſt damnum dare, incommodum adferre, obeſſe, l. 1. §. hæc autem, & §. in ſumma. ff. de aq. & aq. pluu. l. 2. §. deinde. ff. Ne quid in loco publ. Briſſ.

Nocere & non prodeſſe diuerſa ſunt: Nocere enim eſt damno adficere: Non prodeſſe eſt neque lucro afficere, neque damno eximere. Nonnunquam tamen nocere ſignificat prodeſſe: vtputa cum dicitur, Ignorantiam iuris non nocere, ita accipiẽdum eſt non prodeſſe. l. regula in prin. ff. de iur. & fact. ignor. vide Cuiac. 5. obſ. 39.

Nocere morbus intelligitur, qui perpetuus eſt, non qui tempore

pore finitur.l.fi.§.1.de æ[illegible]l.edict.Spieg.

Nocere noxam.Paul.l.63.ff.ad leg.Falc.Eadem cauſa eſt eius ſerui, qui noxam nocuit. nec enim delinquendo quiſq; precioſior fit.Hotom.

Nocvit,nocebit.Adi Chiliad.Eraſ.

Noctes & dies,id eſt,continuo,ſemper.

Noctv, pro nocte vel pueris notum eſt: & nox, pro noctu,in duodecim tab. vſurpatur. Si nox, furtum factum ſit,ſi im aliquis occiſit,iure cæſus eſto, Vbi im,accuſatiuum dixerunt ab is,& occiſit pro occidit.Iuriſconſult.in l.hoc edictum.§. Labeo.eod.Et noctu,inquit,homines ire non debent.Spieg.

Noctvrnvs fur.l.9.ff. ad l.Corn.de Sicar. l.1. ff. de furib.balnear.id eſt,noctu deprehenſus,vt loquitur l.4.ff.ad l.Aquil. Briſſ.

Nodvm quærere in ſcirpo, hoc eſt,ex re facili reddere difficilem.quod Accurſio familiare eſt.Adi Chiliad.Eraſm.

Nolle proprie dicitur, qui ſciens nec coactus, expreſſim vel palam vetat aut refragatur,notat Goth.ad l.3.de reg.iur.

Nolle & velle duo illa verba,vt Ferrar.admonuit, in comm. ad reg.iur.quodammodo relatiuorum more ſe habent.quorum alterum ſine altero non ſtatim exiſtit. Ex eo ſiquidem non velle aliquid exiſtimamur,quia hoc & velle poteramus: & ſic ad arbitrium licet diuerſi effectus,liberum tamen vltro citroq; referuntur.Vnde fruſtra dicitur noluiſſe id,quod nō potuit quis velle: cum relatiuorum natura ſit, vt inuicem conſiſtant,pariaq; habeantur.Verum quod interpretes nolle & velle inter contraria referunt (vt iam mox dicetur)intelligendum eſt,quod actu ſint cōtraria, aut diuerſa. Quemadmodum & Boetius relatiua cōtraria appellat, in 2.Topic. Comment. Nam habitu magis relatiuorum naturam ſapiūt: quando nemo dicitur nolle,qui nō poſſit & velle. Siquidem vulgatum illud,Eius eſt nolle,qui poteſt & velle,parū conſiſteret, quod vtrumuis ſimul ponit, id quod contra naturam eſt contrariorum,quorum vno conſiſtente,alterum ceſſet neceſſe eſt.Spieg.Prat.

Nolle & non velle diuerſa ſunt: Nolle eſt tacere & pati, vel ſecundum Ariſtotelem nolle dicitur is, quem pœnitet eius quod per errorem fecit, quem & nos venia dignum iudicamus,l.ſi adulterium.§.inceſt.ff.ad l.Iul. de adult.l.aliam.C. de his quæ vt indig.auf. Non velle dicitur is,qui non corrigit factum.Nolle tamen ſæpe ſignificat non velle, l.in eo iure.§.inuito.ff.de rit.nupt. l.inuitum,ff.de ſeruit.vrb.præd.l. filiusfam.§.inuitus.ff.de procur. Cuia.5.obſ.39.& 15.obſ.23.

Nolle dicimur, cum contrarium poſſumus,l.17.§.7.de ædil. edict. Nolle non dicimur quoties velle contrarium vtiliter non poſſumus,l.101.de cond.& demonſt.Gothof.ad d.l.3.de reg.iur.

Nolens volens,locutio prouerbialis,ſi Donato credimus.Videtur autem id genus ſermonis, quia ex contrariis conſtat, ænigmaticum quiddam habere,vt admonuit Eraſ.in Chilia. Alber.annotat,nolens & volens idem eſſe in iure noſtro,per gl.in l.1.ff.quod metus cauſ.Spieg.

Nolo adire,& non volo adire. Super his verbis doctores plura effundunt in l.qui ſe patris.C.vnde liber.Decius,vt teſtatur Nicolaus Bellonus,putat faciendam differētiam, an quis dicat:Nolo adire,& inducatur repudiatio,aut dicat,nō volo adire,& non inducatur.Ea ratione,quod verbum Nolo, indicat præciſam voluntatem,ſecus verbum Non volo:cum ſit medium inter velle & nolle. Hæc differentia Doct. licet cōmunis habeatur,non ſatisfacit Bellono. Pendet enim ex eo, vt idem refert lib.4. ſupputat.c.14. quod crediderint Doct. eſſe differentiam inter velle, & non velle, & non velle eſſe medium inter velle & nolle. quo ſentit ipſe nihil à veritate magis alienum. At in contrarium facit ſignificatio ipſorum verborum:& Grammatici nullo modo admitterent hoc,qui dicunt & verum eſt,Nolo eſſe compoſitum ex Non & Volo, & ſic idem eſſe. Quod probatur in §.filius.l.filii mater.ff.ad Tertull. Licet in contrarium adducatur.quod quam docte, tam vere ipſe Bellonus loco modo citato refellit.Porro Nolo adire, hæc verba ſunt ſuſpenſiua, & inferunt tantum ad primum motum voluntatis ſecundum doctrinam Bart. in l. gerit.ff.de adquir.hæred. & l.in l.ſerui electione.ff.de leg.1. Prat.

Nolle facere videtur, qui poteſt facere, & non facit.§.ſi quis fugitiuus.§.idem ait.ff.de ædil.edict.Spieg.

Νομάρχαι,regionum præfecti.Bud.in prior.annot.

Nomen quid proprie ſignificet vide Alc.lib.4.diſpunct.

Nomen accipere,pro eo,quod eſt recipere militem in cenſura publica, *in der Muſterung annemmen*, ad nomen mittere, vel ire, *zu der Muſterung gehen.*

Nomen dare militiæ, eſt in militiam ſcribi facere,aut in communem ſocietatem conſpirationis coire, l.43.ff.de oper.libert.l.8.ff.de re milit.l.4.in fi.ff.de mun.& honor. Vide Dare nomen.

Nomen deferre,eſt quodāmodo accuſare.Lege,Deferre nomē.

Nomen edere,l.1.ff.de offic.conſ.l.2.C.qui pet.tut.l.2.§.ſi mater.ff.ad Tertyll.Briſſ.

Nomen quilibet ſortitur ab eo,quod principaliter agit: vnde qui ampliorem ſubſtantiæ partem in mercimoniis non habet,non recte mercator accipi poſſe videtur. Quanquam,ſi quis citra fraudem in album mercatorum fuerit aſſumptus, eiuſque negotiationis ſe profiteatur, mercator proprie exiſtimandus erit, tametſi non magnam fortunarum ſuarum partem in quæſtum deduxerit l. ſi quid.in fin. de ædil.edict. Spiegel.

Nomen ait Diomed.lib.1.Grammat.dicitur,quod vnamquamque rem monſtret,ac notet,quaſi notamen. Connanus quicquid rem proprie notat nomen appellat, & vt ait Plato in Cratylo, quod naturæ rerum diſcernendæ eſt indicandæque inſtrumentum.Quod opinionem Feſto Pomponio attulit,vt putaret dictum quaſi nouimen, quia notitiam rei præbeat. Veriſimilius eſt ſumptum à Græcis à quibus ὄνομα appellatur,ἀπὸ τοῦ νόμου,id eſt,lege,vel conſuetudine:quoniam vſu cōſtant nominum appellationes penes quem arbitrium,lex eſt & norma loquendi,aut vt Platoni videtur,quod non natura ſint ipſa hominum nomina, ſed hominum inſtituto ab ipſis legiſlatoribus inſtituta:quorum munus eſt vel hoc præcipuū & maximum, rem ſuo quanq; proprio certoq; nomine appellare,ne quam peccandi materiam det ambiguitas verborum. Nomen igitur eſt quod cuiuſque rei comprehendit notionem,ſeu vno ſeu duobus pluribuſve id fiat vocabulis.Cic. lib.1. de Inuent. definit eſſe quod vnicuique perſonæ datur, quo ſuo quæque proprio & certo vocabulo appelletur. qua definitione,prænomen,nomen,cognomen & agnomen complectitur,&c.Connan.lib.[illegible]n.4.vide & Ferretum tit.de legat.§.ſi quis in nomine.

Nomen plerunque accipitur pro appellatione perſonarum & rerum,l.nomen, l.pecuniæ.de verb.ſign.& Gaius in l.nominis eodem. Nominis,inquit,appellatione rē ſignificari,Proculus ait: Nomen quandoque intelligitur pro ſimplici cauſa nullo obligationis reſpectu.Prat.

Nomen ſimpliciter poſuit pro cauſa Arrianus in l. 4.de re milit.Exautoratus, inquit,eo nomine,non vtique infamis erit. Spieg.

Nomen familiæ eſt, & omnia quæ ad vnumquenque noſtrum differendum excogitata ſunt, à nomine differunt: quia eo gens cognoſcitur,ideoque gentilitium dicitur.Cætera ordine variantur.Nam quod præponitur,prænomen: quod poſtfertur,cognomen:quod ad vltimum additur,agnomen eſt,vt C.Iulius Cæſar: Iulius nomen eſt familiæ Iuliorum, C.prænomen, Cæſar cognomen. Vide Alciat.lib.diſpunct.4.propria nomina, inquit Chariſius, in quatuor ſpecies diuiduntur: prænomen, nomen, cognomen, agnomen, vt Publius, Cornelius, Scipio,Africanus. Prænomen eſt, quod nomini præponitur, vt Publius. Nomen quod familiæ originem declarat, vt Cornelius. Cognomen quod nomini ſubiungitur, vt Scipio.Agnomen quod extrinſecus adiici ſolet,vt Africanus.Sic Camerarius: Omnia quidem,inquit, quæcunque de cauſa homini impoſita nomina, cum certum quemdam hominem deſignent, propria ſunt. Prima tamen Romanorum appellatio vere propria in viris quidem videtur eſſe.Quippe qua inter ſe,qui non ſolum diuerſarum familiarum,ſed eiuſdem etiam eſſent, diſcerni poſſent, vt M.Tullius Cicero, & Q.Tullius Cicero.Spieg.

Nomen generalis appellatio eſt, quæ & prænomen, & nomen familiæ, & cognomen complectitur.Seneca lib.de benefic.4. Si quod à Seneca accepiſſes, Annæo te diceres debere; vel Lucio, non creditorem mutares, ſed nomen. Quoniam ſiue prænomen eius, ſiue nomen dixiſſes, ſiue cognomen; idem tamen ille eſſet.Proprie tamen Nomen à prænomine,cognomine,agnomine diſtinguitur: vti patet ex l.4.C.de teſtam.& §.ſiquidem,27.Inſtit.de legat. Hoto. ex Connan.lib.2.c.11. num.3.& 4.

Nomen eſſe capitis, pro delatum eſſe,& receptum in reos capitis.Plautus Aſinar. Nam iam ex hoc loco ibo ego ad Treſuiros,veſtraque ibi nomina faxo erunt capitis.Prat.

Nomen facere,dupliciter accipi ſolet,hoc eſt,vt Grammaticorum verba vſurpem,actiue & paſſiue:actiue dicitur quis nomen facere,quum mutuat; paſſiue cum mutuatur. in prima ſignificatione capit Cicero epiſtolarum lib.8.Accepi Auiani literas, in quibus hoc inerat liberaliſſimum, nomina ſe facturum,qua ego vellem die.Sic Seneca de beneficiis li.1.Sed nomina facturi diligenter in patrimonium,& vaſa debitoris inquirimus.Idem lib.1.de vita beata,nunquam magis nomina facio,quam cum dono.in ſecunda ſignificatione vtitur Cicero lib.3.offic.Emit homo cupidus & locuples tanti quanti Pythius voluit, & emit inſtructos, nomina facit, negotium conficit.Hunc ergo locum,ſi ad creditorem reſpicias,actiue, ſi ad debitorem,paſſiue accipiemus.Quare talis Vlpiani ſenſus erit,ſi proxeneta interuenerit,& hortatus fuerit creditorem,vt pecuniam debitori mutuaret,non poterit contra eū agi.Inde autem hæ locutiones natæ ſunt, quoniam creditores nomina debitorum in codicem referebant, vt oſtendit Cicero in oratione pro Roſcio Comœd. Hinc creditor dici-

tur facere nomen, quia credit; debitor, quia mutuatur. Nomina igitur creditorum ſunt credita, debitorum vero debita. Creditorum: veluti quum ait Cicero in orat. pro Roſcio Comœd. Non refert parua nomina in codices? & paulo poſt, quæro quampridem hoc nomen Fan. in aduerſaria retuliſti? & in Verrem act. 3. Quum per eos ipſos dies, per quos cauſam Dio diceret, reperiretur pecunias ſumpſiſſe mutuas, nomina ſua exegiſſe. Sic Columella de re ruſt. lib. 1. vel optima nomina non appellando fieri mala fœnerator Alphius veriſſime dixiſſe fertur. Debitorũ autem, vt apud Cic. pro Quintio debere certis nominibus grandem pecuniam. At vbi Bud. in hac lege Philanthropiæ legi iubet, Pandect. Flor. habent Philanthropi, quem locum ego ita exponi poſſe cenſeo, ſi proxeneta quicquam accepit, ſiue mercedis nomine, ſiue aliter, propterea quod debitorem amarit & laudauit, id reſtituere non cogitur. eſt enim Philanthropos homo benignus & hominum amator. Ferran. Explicat. lib. 1. in l. 2. de proxenet. cap. 54.

Nomen hæredis inane habetur, cum hæreditas relinquitur immenſis donationibus exhauſta, Gothof. ad l. 3. C. de inoffi. donat.

Nomen expungi dicitur debito ſoluto. Plaut. Ciſtell. act. 2. ſcen. 2. Nunc quod reliquum eſt, volo perſoluere vt expungatur nomen ne quid debeam.

Nomen, pro debitore, maxime in re fœneratoria, apud Iuriſconſ. ſæpiſſime inuenitur. H[illegible] pecuniæ in nominibus dicũtur, quæ datæ ſunt fœnori[illegible]c quoque ſignificatione accipitur nomen ab Vlp. l. ſi quis vxori. de furt. Si quis, inquit, ſeruo meo perſuaſerit, vt nomen ſuum ex inſtrumento tolleret. Nebr. Sed & Bud. Nomina, inquit, pro debitoribus ponuntur, vel pro ſyngraphis creditarum pecuniarum. Sic accipitur nomen, teſte Alciato, in l. nominis. de verb. ſign. Idem nomina intelligit cautiones fœneratorias, non admodũ abſimiles his, quas hodie literas cambii dicimus. vnde & fide nominum traiici, apud Cic. aduerſus Saluſtium, pro eo quod eſt pecunias per literas cambii trãſmittere. Quomodo vero nomina diſtrahantur in cauſam iudicati, id eſt, tanquam pignora vendantur, explicant interpretes in §. ſi, famoſæ. l. à diuo. ff. de re iud. Spieg.

Nomen, pro obligatione debitoris accipitur, ſicut cum dicimus, vendo nomen. Sic & cauſam, ſic accepti expenſique titulum, ſic ſingula in conficiendis rationibus negocia appellamus. l. pen. & fin. C. de conuenien. fiſc. deb. Sic in S. C. dicitur incertis nominibus pecuniam à Macedone filiisfam. credi ſolitam. l. 1. ad Maced. Quandoque & agnationem ſignificat. vt cum prohibemus fundum de nomine noſtro exire l. is qui de legat. Alciat. de verb. ſig. Adde Forcat. in Necyomantiæ dial. 98. num. 1.

Nomen gentilitium erat & commune totius gentis, familiæ, adgnationiſue: vnde ab Halicarnaſſ. lib. 3. συγγενικὸν ϗ πατρωνυμικὸν appellatur. Hoc prænomini ſubiungebatur, cognomen vero fere ſemper antecedebat. Tribus enim nominibus vſos Romanos notius eſt, quam vt à me confirmari debeat. l. 1. ff. de lib. & poſt. l. 21. ff. qui teſtam. fac. l. 8. §. ſed & cum in prænomine. ff. de ſecund. tabul. §. ſi quis in nomine Inſtitut. de legat. vbi Theophil. nomen interpretatur τὸ κύριον ὄνομα ἐστι τοῦτο, λεγόμενον τὸ ἐπώνυμον ὅπερ ἀπὸ ψόγου ἢ ἀπὸ ἐπαίνου λαμβάνεται. Briſſ.

Nomen interdum cauſam ſignificat. Sic acceſſionis nomine, l. 27. ff. de Ædilit. Edict. Ceſſationis nomine, l. 1. ff. de oper. publ. culpæ nomine teneri, l. 25. §. Item. ff. famil. erciſc. negligentiæ nomine teneri, l. 4. Dig. de Magiſt. conueni. operarum nomine condemnatus l. 37. §. ſed ſi D. de oper. liber. Hypothecæ nomine res obligatæ. l. 4. ff. de pignor. l. 4. ff. de de inſt. pignoris nomine. l. 9. ff. de operis noui nunt. Briſſ.

Nomen, Cognomen, Prænomen & Agnomen differunt. Quid differat ſenſu inter nomen, cognomen, prænomen & agnomen, ſumma cõtrouerſia eſt inter ſcriptores, Id ſane fere cõſtat inter omnes, prænomen eſſe, quod aliis præponitur, agnomẽ vero quod ab euentu imponitur. At maior difficultas eſt in nomine & cognomine. Accurſ. Priſciani ſententiam amplexus putat nomen eſſe proprium. In cuius ſententiam acceſſerunt pariter omnes huius loci interpretes. Theophilus quoque, dum hunc locum vertit, idem ſentire videtur Alciat. lib. 4. diſpunct. cap. 1. ſecutus Diomedem Grammaticum & Nicolaum Perottum econtrario nomen cenſet eſſe familiæ, cognomen vero proprium. Laurent. Vall. nomen & cognomen tradit eſſe familiæ, prænomen proprium ſingulorum. Anton. Auguſt. latius prę cæteris omnibus, & proſequitur libr. 3. c. 8. qui ferme in omnibus Alciati opinionem videtur approbare. Ego, vt Vallæ potius ſententiam probẽ, facit Appianus Alexandrin. qui proœmio hiſt. Rom. ita ſcribit: ἦν δὲ χρόνος ὅτε μὲν πᾶσι ... ἐπιφανέστερον ἐκ διαστήματος ... ὀνόματα, Ῥωμαίοις πάλαι μὲν ἦν ἓν ἀνδράσιν ἅπασιν ἑκάστῳ ... πολὺς χρόνος ... ἐξ οὗ καὶ πεῖστον ἤρξατο ... ἐπίγνωσιν ἐκ παθῶν ἢ ἀρετῆς προστίθεσθαι ... τῶν ἐνίων ... τῷ ὀνόματι ἐπικλήσεις. Tempus autem in omnibus recenſere ſuperuacaneum exiſtimarim: at in rebus clariſſimis interualla monebo & nomina. Romanis olim vnum erat, ſicut omnibus hominibus, poſtea aſſumpſere duo, nec multo poſt tertium propter virtutem, vel aliquod πάθος aliquibus, vt dignoſcerentur, imponi cœptum, iuxta Græcorum morem, quibus vltra nomina erant etiam cognomina. Ex quo patet decipi Accurſium vna cum Priſciano, & Iuriſperitis, qui hunc locum interpretantur, quia nomen non eſt proprium: eſt enim proprium, quod primo tantum habebatur, & primo loco poni conſueuit, quod nunc prænomen appellamus. Patet etiam falli Alciat. cum Diomede & aliis, qui cognomen proprium eſſe tradunt, cum Appianus dicat id vltimo habitum, & in virtutis πάθους ve cognomen imponi cœptum. Quod etiam ex multis præſtantiſſimis ſcriptoribus probari poteſt. Cic. pro L. Muræna: Quam laudem ille Africa oppreſſa cognomine ipſo præ ſe ferebat, eandem hic ſibi ex Aſiæ nomine aſſumpſit. Idem lib. 1. de finib. Torquatum, qui hoc primus cognomen inuenit. Et libr. 3. de offic. Atque hic T. Manlius is eſt, qui ad Annienem Galli, quem ab eo prouocatus occiderat, torque detracto cognomen inuenit. Et de ſomnio Scipionis: Eritque cognomen id tibi partum, quod habes ex nobis adhuc hæreditarium. T. Liu. lib. 1. Manſit Syluius poſtea omnibus cognomen. idem lib. 7. æmulumque decoris ſui abſentem M. Valerium Coruinum, id enim illi deinde cognominis fuit ſummo fauore populi, tres & viginti natum annos conſulem renunciauit. De quo etiam Propert. lib. 3. & cui cognomen coruus habere dedit. Idem Liu. libr. 9. loquens de L. Papyrio Curſore, præcipua pedum pernicitas inerat, quæ cognomen etiam dedit. Et lib. 29. Id vectigal commentum alterum ex cenſoribus ſatis credebant, populo irato, quod iniquo iudicio quondam damnatus eſſet, & in precio ſalis maxime oneratas tribus, quarum opera damnatus erat, credebant. Inde ſalinatori Liuio inditum cognomen. Sic li. 20. Africani cognomen militaris prius fauor, an popularis aura celebrauerit, an ſicuti Felicis Syllæ, Magnique Pompei patrum memoria cœptum, ab aſſentatione familiaris ſit, parum compertum habeo. Primus certe hic Imperator nomine à ſe deuictæ gentis eſt nobilitatus. exemplo deinde huius nequaquam victoria pares inſignes imaginum titulos, claraque cognomina familiæ facere. De quo etiam Saluſtius in bello Iugurt. ita ſcribit: Maſiniſſa rex Hunudarum in amicitiam receptus eſt à Publio Scipione cui cognomen poſtea Africano à virtute fuit: poſt quem multi à domitis prouinciis cognomen aſſumpſere. Sic illius frater L. Scipio cognominatus fuit Aſiaticus Scipio Æmilianus Numantinus. P. Seruilius Iſauricus, C. Metellus Macedonicus & eius filii alter Creticus, alter Balearis. Druſus Germanicus, Varus Quintilius Getulicus, Seuerus Ariabenicus, Parthicus, & Arabicus. Aliqui quoque à captis piſcibus, ita Sergius Orata, & Licinius Muræna cognominati fuere. Pręterea ſi cognomen, quod eſt tertium, eſſet proprium, ſequeretur, vt qui ſolum duo nomina habebant, veluti C. Marius & Q. Sertorius, proprio caruiſſent, quod eſt abſurdum, quo argumento vſus fuit Poſſidonius teſte Plutarcho in vita C. Marii, contra eos qui tertium nomen proprium eſſe putabant. Facit etiam contra eos, quod cognomen vltimo loco ponebatur. Quod autem neque nomen ſit cuiuſquam proprium præter rationem ſupra dictam ſatis videtur Alciatus ibi probare, quod etiam ex multis aliis ſcriptorum locis coniicere licet. Sic action. 1. in Verr. Scit is, quem adeſſe video, Cn. Lentulus Marcellinus, quorum fide atque præſidio Siculi maxime vtuntur, quo omnino Marcellorum nomini tota illa prouincia adiuncta eſt. idem in Brut. Multa enim ſcripta ſunt in eis, quæ facta non ſunt, falſi triumphi, plures conſulatus, genera etiam falſa, & ad plebem tranſitiones, cum homines humiliores in alienum eiuſdem nominis infunderentur genus. Liuius lib. 1. tamen in re tam clara nominum error manet, vtrius populi Horatii, vtrius Curiatii fuerint. Idem lib. 2. Furios Fuſios ſcripſere quidam, id admoneo, ne quis immutationem virorum ipſorum eſſe, quæ nominum eſt, putet. Et iterum in eodem libro ſe quoque id generi, ac nomini dare, & L. Florus lib. 3. loquens de Mario, ſubrogare conatus eſt in eius locum C. Gracchum hominem ſine tribu, ſine nomine, ſed ſubito titulo in familiam ipſe ſe adoptat. Reſtat igitur, vt prænomen quod primum eſt, proprium ſit, vt Poſſidonius tradit. Nec moueor, quod in hoc Plutarchus eum reprehendat, propterea, quod eo modo mulieres nomine proprio caruiſſent, quibus proprium nomen non imponebatur. namque falli videtur in hac re Plutarchus, vt Viglius ex Plinio & Feſto docet, tit. de exhæred. lib. & Anton. Auguſtin. quoque affirmat. Non ignoro quandoque nomen vſurpari loco prænominis, vt in l. cum filius. §. cum pater. de legat. 2. & in l. facta. §. ſub conditione. ff. ad Senat. Treb. Capitur & aliquando pro cognomine, vt patet in loco Liuii de Africano adducto. Sic apud Horat. carm. lib. 4.

Non incendia Carthaginis impia

Eius,

Eius, qui de uicta nomen ab Africa
Lucratus rediit.

Vt Maioragius vere dixerit, nomen eſſe genus, quandoquidem hæc omnia nomina dicuntur, tamen proprie pro familia capi ſolet. Cum igitur ab initio omnes homines vnum tantum nomen haberent, vt Appianus ait, & ex hiſtoriis conſtat, præter Trogloditas, & Athlantes, illos enim Herodotus, iſtos Plinius ſcribit ſine nomine fuiſſe, quod etiam de Apharantibus Nicol. in lib. περὶ ἐθῶν, neceſſe erat, vt id eſſet proprium ſingulorum. Additum poſtea fuit ſecundum, præcipue & Romanis, quod eſt familiæ nomen. Verum vt primum à ſecundo dignoſci poſſet, Prænomen vocatum fuit. Et in hoc decipitur Theophilus, qui prænomen tertium eſſe putat, cum primum ſit. Cicero lib. 3. ad Attic. de Eutychide gratum, qui vetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius. Et Plutarchus ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς, ait prænomina Latinos integra non ſcribere, ſed aut vna ſolum litera, vt T. L. M. aut duabus, vt Cn. aut tribus, vt Sex. Ser. ex quibus apparet, vt dixi contra Theophilum, primum eſſe prænomen. Poſt autem tertium non omnibus, ſed aliquibus tãtum impoſitum, ex rebus geſtis, vt ait Plutarchus, vel ex natura, vel ex aliqua corporis figura, quod cognomen appellarunt. Et hoc quemadmodum etiam ſecundum erat hæreditarium. Ideo Valla optime dixit nomen & cognomen eſſe familiæ, nam nomine familia à familia differebat, cognomine vero pars familiæ ab altera, ſiue ab aliis diſtinguebatur. Et ideo errauit Accurſius & cæteri, qui cognomen proprium familię nomen eſſe crediderunt, cum ſit quidem familiæ nomen, ſed non proprium, verum ab euentu, vt ſupra docuimus. At quoniam aliquando contingebat, vt ei, qui tria nomina habebat, propter aliquem euentum quartum nomen, & ſic alterum cognomen adderetur, ad primi cognominis differentiam, proprio vocabulo agnomen illud dixere. Nec me præterit à pleriſque cognomen pro agnomine vſurpatum fuiſſe, ſicut apparet ex locis ſupra recitatis, in quibus Africani mẽtio facta eſt. eadem enim ratione, qua tertium, quartum quoque cognomen dici poteſt. Sed vt vltimum à tertio differret nomine, agnomen nuncupatum fuit. Quamobrem hic labitur Anto. Auguſt. qui ſcribit agnomen non reperiri, nec eſſe neceſſarium. Cic. lib. 2. de inuent. Nomen autem cum dicimus, cognomen quoque & agnomen intelligatur oportet. Verum ait locum eſſe deprauatum, quod tamen nulla ratione probari poteſt, nec mihi veriſimile videtur: cum omnes Rhetores & Grammatici præter Linacrum, ita locum illum legerint, vt patet ex eorum ſcriptis. Fit etiam illius mentio à Gordiano in l. ſi in nomine. C. de teſtam. Quinimo Ouid. lib. 3. de Ponto, in elegia ad Cottam ait, adiectique probent genitiua agnomina Cottæ. Quod autem in Pandectis agnomen non legatur, id non me mouet: quandoquidem ibi agnomen ſub cognomine comprehenditur. Idem etiam reſponderi poteſt ad Theophili Inſtit. quia in re dubia ſtandum non eſt, ſed potius Latine ſcriptis, à quibus illæ ſumptæ fuerunt. Sed hoc pluribus verbis diſputare minime neceſſe videtur: Cum Pauſanias ſcriptor probatiſſimus in Achaicis ita ſcribat: τότε δὲ ἀποστέλλουσιν ἀθηναίοις στρατιάν τε καὶ ἡγεμόνα Ἀτίλιον· τοῦτο γὰρ οἱ τῶν ὀνομάτων ἦν τὸ ἐκδηλότατον, ἐπεὶ καλοῦνταί γε οὐ πατόθεν οἱ ῥωμαῖοι κατὰ ταῦτα ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ τρία ὁπότε ἢ ὀλίγιστα, καὶ ἔτι πλείονα ὀνόματα ἑκάστῳ τίθενται. Tunc autem mittunt Athenienſibus exercitum, & Ducem Attilium, hoc enim illi erat aliorum nominum clariſſimum, quoniam non vocantur à patribus Romani, ſicuti Græci, ſed aliquando tria, aliquando pauciora, aliquando plura nomina cuilibet imponuntur. Ergo præter tertium nomen eſt & quartum, quod quandoque neceſſarium eſt, vt ſupra dictum fuit. Quare multos quatuor nomina habuiſſe legimus, vt P. Cornelium Scipionem Africanum, cuius primum prænomen fuit, ſecundum nomen, tertium cognomen, quartum agnomen. Nam P. erat proprium, Cornelius familiæ, Scipio quoque familiæ à caſu, quod P. Cornelius patrem ſuum, qui lumina amiſerat loco baculi regeret, Africanus ab Africa deuicta. idem dici poteſt de Scipione Aſiatico, & Scipione Naſica. Ex quibus etiam liquido conſtat, non eſſe veram diſtinctionem Viglii inter cognomen, & agnomen. Dixit enim cognomen eſſe familiæ, agnomen vero ab euentu, quod Priſcianus quoque retulit. Patet etiam deceptum fuiſſe Odofredum, qui tradidit cognomen eſſe à matre, agnomen autem à patre. Conſtat pariter labi Carolum Sigonium, qui in lib. de nominibus Romanorum, nihil putat differre cognomen ab agnomine: Sciendum eſt autem liberos vt plurimum habuiſſe tria nomina, libertos duo, ſeruos vnum: quamuis nonnulli ſcripſerint libertos quoque tria nomina habuiſſe, vt notauit Politianus in Miſcell. ſuis c. 31. Non ignoro à nonnullis quamplurima alia de nominibus recenſeri. ſed ea ſolum, quæ magis neceſſaria mihi viſa fuerunt, hic adponere ſatius eſſe duxi. Ferran. lib. 2. explic. In §. ſi quis in nomine. de leg. c. 30. Vide etiam latiſſime Curt. εἰκαστῶν lib. 1. c. 26.

Nomenclator, à nomine calando qui ciuium nomina omnium tenebat, & quum opus eſſet pronunciabat. Iis veteres dum ambitioni ſeruiebant, vtebantur. Cic. in Muræn. Monitores eos appellat. Quid? (inquit) quod habes nomenclatorem? in eo quidem fallis, & decipis: nam ſi nomine appellari abs te ciues tuos honeſtum eſt, turpe eſt eos notiores eſſe ſeruo tuo, quam tibi: ſi etiam noris, tamen per monitorem appellandi ſunt, cur nõ ante petis, quam inſuſurrauit, aut quid, cum admoneris, tamen quaſi tute noris, ita ſalutas? Idem ad Atticum li. 4. Ad vrbem veni ita, vt nemo vllius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam non venerit. Prat. Hot.

Nomenculator in l. 7. §. dabitur. ff. de oper. lib. l. vlt. in fin. ff. de liber. cau. Sic appellabatur, qui nomina tranſeuntium ſalutantiumve domino ſuggerebat. Senec. lib. 2. epiſt. 19. Alioquin habebis conuiuas, quos ex turba ſalutantium nomenculator digeſſerit. Et Epiſt. 27. lib. 3. Nemo vetulus nomenculator, qui nomina non reddidit, ſed accepit. Quint. lib. 6. c. 4. vt Afer ingrato litigatori conſpectum eius vitanti in foro, per nomenculatorem miſſum ad eum. Amas me, inquit, quod te non vidi. Plut. in Cato. ὀνοματολόγον vocat. καὶ νόμου, ait, γραφέντος ὅπως τοῖς παραγγέλλουσιν ἀρχὴν ὀνοματολόγοι μὴ παρῶσιν χιλιαρχίαν μετιὼν μόνος ἐπείθετο τῷ νόμῳ, καὶ δι' αὐτοῦ πεποιημένος ἔργον ἀσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν τοὺς ἐντυγχάνοντας. Briſſ.

Nomenculatoribus quoq; veteres in librorum appellationibus ſuppeditandis vſos, Senec. lib. 6. de benef. c. 33. his verbis indicat: Iſtos tu libros quos vix nomenclatorum complectitur aut memoria, aut manus, amicorum exiſtimas eſſe? Briſſ.

Nomina vel rerum ſunt vel hominum. l. 4. ff. de leg. lib. 1. Illa à Grammaticis Appellatiua vel Communia vocantur, quæ ſcilicet indicandæ deſignandæque rerum naturæ & ſubſtantiæ cauſa inuenta ſunt, vt homo, veſtis, domus. Hæc propria vulgo dicuntur, quæ ad ſingulas ſpecies eiuſdẽ generis ambitu cõprehenſas diſcernendas pertinent, velut Lucius, Titius, Gaius, Seius, Gaia, quæ nomina ICtis familiaria & vſitata fuiſſe Plutarc. ἐν ῥωμαϊκοῖς, & Cic. pro Muræn. oſtendit: ex eoque dilucide colligitur quod his verbis Prætores in edictis vſi ſunt. l. 10. ff. quæ in fraud. cred. l. 1. ff. de tabul. exhib. l. 2. §. cum quidam. ff. ne quid in loco pub. l. 1. ff. de liber. exhib. Quæ nomina ingenuis tribuuntur, vt & Seruis Stichi, Damæ, Pamphili, Erotis, Areſcuſæ. Briſſ.

Nomina etiam, fœneraticias cautiones ſignificant, interprete Iuſtin. in l. vlt. C. de pact. conuen. ſicut & ICto. in l. ſolutũ. §. 1. de pign. act. Cuius ſignificationis rationem exponens Aſcon. in 3. Verr. titulos debitorum nomina appellata ſcribit ab eo, quod Kalendariis ſolent eorum, quibus pecuniæ credebantur, nomina perſcribi. Ex quo factum eſt, vt nominis appellatio ad omnem obligationem, omnemque contractum pertineat. l. 4. ff. de verb. ſig. Vnde iocus elegans Bibaculi in Grammaticum, qui villa ſua creditoribus ceſſerat: Mirati ſumus, ait.

Vnicum magiſtrum
Summum Grammaticum, optimum poetam,
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones,
Vnum difficile expedire nomen.

Ita Nomina exaudienda ſunt in l. 31. ff. de pet. hæred. l. 6. & l. 17. & l. 23. in fin. ff. de hæred. vend. l. 2. ff. de don. l. 3. ff. de vſuf. ear. rer. l. 2. l. 6. l. 7. C. de oblig. & actio. l. 1. C. de nouatio. l. 4. C. quæ res pig. l. 18. ff. de pigner. act. l. 18. ff. C. de legat. l. 77. §. hæreditatem ff. de legat. lib. 2. Briſſ.

Nomina bona & idonea appellantur, cum ſoluendo eſt debitor. l. 19. ff. ad Velleian. l. 101. ff. de ſolutionibus. l. 13. §. 1. l. 35. & l. 43. ff. de admin. tutor. l. 21. §. Lucius. ff. de annu. leg. l. 89. ff. ad l. Falcid. Vbi quidam codices idoneis hominibus ſcriptum habent eodem errore, quo in Pandec. Flor. hominibus ſub fideiuſſore factis pro nominibus in l. 2. in fi. ff. de cuſtod. reor. Secundum hoc genus loquendi in SC. Macedoniano ſcriptum eſt, bonum nomen filiifam. fieri non poſſe. l. 1. ff. de SC. Macedon. In quo verbo elegans eſt Cicer. iocus lib. 4. epiſt. ad Planc. qui poſt expoſitam æris alieni, quo premebatur magnitudinem, ſe tamen hoc conſecutum ait, vt bonum nomen adeptus exiſtimetur. Bonum nomen facit creditor, qui delegatum ſibi debitorem admiſit, eoque contentus fuit. l. 26. §. abeſſe. ff. mand. Briſſ. Contra deteriora peioraue dicuntur nomina, quorum difficilior exactio eſt, propter inopiam debitorum, qui facultatibus boniſque lapſi ſoluendo non ſunt. l. 35. ff. ſi cert. pet. l. 30. ff. ad l. Falc. l. vlt. §. pen. ff. de admin. rer. ad ciuit. Sic apud Columel. Alphius fœnerator optima nomina non appellando fieri mala dicit. Briſſ.

Nomina Confeſſa dicuntur, quæ quis fatetur ſe debere: quibus aduerſantur nomina quæ negantur, ſeu ſi neget quis ſe debere. l. 15. §. ſi quoque. ff. de re iudicata.

Nomina dubia, debitum ſignificant, quod eſt in controuerſia vt loquitur l. 1. ff. de Solution.

Nomina, ait Vult. inſtit. de literar. oblig. n. 3. nihil aliud ſunt, niſi ipſa debita, & dicuntur nomina, propterea quod moris erat, vt is qui pecuniam accipiebat, nomen ſuum in tabellis

eius à quo pecuniam accipiebat, & ſimul etiam nomini ſuo deſcriberet id quod deberet.

Nomina debitorum non veniunt in ſtatuto, neque comprehenduntur à iudice publicante bona ſua. Bald. ſing. in l.1.ff. de ſtat. homin. item non veniunt in donatione omnium bonorum, præſentium & futurorum. Ita conſuluit ſingul. Bald. conſi.232. ſuper infraſcriptis dubiis. in ſecundo dubio, in ſecundo lib.

Nomina facere, eſt pecuniam mutuam dare, aut alias debitorem ſibi aliquem facere. Petrus Marſus, & Fr. Maturantius, nomina facta ſunt, apud Cic. lib. offic.3. intelligunt pro eo quod eſt, ſufficientem cautionem datam, *man hat die Verſchreibung gegen einander gemacht.* Nomina facere & contrahere pro eodem dicuntur, l.17. de adminiſtr. tut. l.39. de neg. geſt. l.9. de pact. l.64. de l.3. l.4. l.52. §.1. de pec. l.2. de proxen. l.1. de ann. leg. l.41. §. vlt. de fideicomm. lib. l.3. §. multa. ff. de iur. fiſc. Senec. li.1. de benefic. Nomina facturi inquirimus in vaſa debitoris, & alias ſæpe. Briſſ.

Incerta Nomina dici poſſunt eorum debitorum, quorum dubia eſt fides propter impedientem inopiam aut alium fortuitum caſum. Certa vero dicuntur Horatio, quæ valde bona ſunt. Connan. lib.7.c.2.nu.4.

Nomina iuris, alia ſunt particularia: vt obligatio, ſeruitus, dominium. Alia vniuerſalia. Ea tripliciter aſſumuntur. Aut enim vniuerſitas ſolius facti, ſeu corporum eſt: vt grex, chorus, familia. Aut iuris & facti mixtim: vt peculium, dos, matrimonium. Aut ſolius iuris, vt hæreditas: ea enim nomen ſeruat, etiamſi nulla corpora hæreditaria ſint l. hæreditas. de petit. hæred. Vide Alciat. in comment. de verbor. ſignific. Spieg.

Nomina Vlpia. in l.1. ad Macedon. vſurpat pro cauſis ipſis, ſeu tit. particularibus cuiuſlibet pecuniæ, quæ in rationib. accepta fertur. Nos eiuſmodi nomina, id eſt, titulos, cum erogationum, tum acceptorum vocamus. Spieg. Adde Ferret. tit. de literarum. oblig.

Nomina numeralia colligunt, non autem diſtribuunt aut diuidunt: vt docet Bart. in l. ſi ex toto. §. fin. de leg.1. Spieg.

Nomina pulchra multo pretio eſſe comparanda. Ita Ioann. Andr. de Milentia vxore ſua recitat, in c.1. de depoſ. vbi dicunt Card. & Imola: Si quis deponat rem ſuam apud hominem illoti, turpis nominis, & res perdatur, eſſe imputandum deponenti, qui nomen turpe non abhorruit.

Nomina in iure alia ſunt naturalia, alia ciuilia. Peculium eſt naturale nomen, patrimonium ciuile. Contubernium naturale, matrimonium ciuile. Cognatio naturale, agnatio ciuile. Goth. ad l.17. ff. de pecul.

Nomina quædam in Pandectis leguntur non niſi in perſonis ſeruorum & libertorum, vt Statius, Erotes, Pamphilus, Strichus, & alia multa: & ex contrario Caius, Seius, Mæuius, Sempronius, Titius, nomina ſunt Libertorum: quamuis Statius Cæcilius comicus, & Statius Papinius heroicus, poetæ celebres fuerint, nihilominus alter ſeruilis, & alter libertinę conditionis memoratur. Vide Alexandrum lib. Gen. dier. c. 20. Crinitum de poetis Latinis, & infr. Seruorum nomina. Spieg.

Nomina reſpectiua quæ ſint, vide C. de ſeruis fugit. l. pen. & ibi not. & l. vnica. de ſentent. quæ pro eo quod intereſt, profer. Spieg.

Nomina tria Romani vſurpare honeſtum putarũt, quaſi vnum ab auo: aliud à patre, à ſeipſis inuentum tertium haberent. Connan. lib.2.c.11.n.83.

Nomina 35. Romanarum tribuum. Quære in verbo, Tribus.

Nominare nihil aliud eſt quam creare, l.14. §. plebeii. ff. de muner. honor.

Nominari dicimus magiſtratus, tutores, & alios, qui ad munera publica aliquo ſuggerente vocantur. l.2. §. ſi eo tempore. ff. de adminiſt. rer. l.11. & l.13. ff. ad municipa. l.14. C. de excuſ. tut. Briſſ.

Nominare, eſt præſentem ſiſtere, & vt iuris Pontificii ſcriptores dicunt, ius patronatus habere, hoc eſt, nominare deſignandum, Budæo teſte. Cæterum nominare, fideiubere, & in ſe periculum recipere, non diſtare indicat Albericus, per §. fin. in l. cum oſtendimus. ff. de fideiuſſ. tut. Spieg.

Nominari etiam dicuntur, qui vt conſcii & participes facinoris, à reis adprehenſis indicantur, deferuntur, arguuntur. l. 11. §. in quæſtionibus, ff. ad Municipal. l.2. ff. de bon. eorum. l. 1. §. cum quis. ff. de quæſtionibus. Briſſ.

Nominati contractus ſunt; qui & iure & natura ſua nomen habent proprium, propriamque formam: Sic enim & nomen & formam peculiarem, qua differt à cæteris omnibus contractibus, habet mutuum, §.1. Inſtit. quib. mod. re contr. depoſitum. §.2. Inſt. eod. ſtipulatio. §.1. & 2. Inſt. de verbor. obl. &c. Gœdd. ad l.12. nu.6. de verb. ſign. Nominatos contractus, Vult. in pr. Inſt. de oblig. n.40. diſtinguit in iuris gentium & iuris ciuilis.

Nominatim, hoc eſt, expreſſe exhæredatus quis ſit, vide in l. 3. §. nominatim. ff. de iniuſt. teſtam. item §. nominatim. Inſt. de exhæred. lib. Nominatim etiam intelligitur expreſſus, qui non nomine proprio, ſed demonſtratione corporis, aut opificii, officiive, neceſſitudinis, atq; affinitatis, aut alio modo deſignatur. l. 2. de legat.2. & ſimilibus, quæ Alber. citat. Bart. in l. ſiue à certis. ff. de duob. reis. nominatim quod dicitur explicat, & in l. turpia. §. fin. de leg.1. quid ſi nominatim fieri, docet. Spieg.

Nominatim legatum accipiendum eſt, quod à quo legatum ſit, intelligitur, licet nomen pronunciatum non ſit, autor Paul. in l.90. ff. de legat.3.

Nominatim exhæredatus filius videtur nomine vel prænomine, vel cognomine ſimul adſcripto, vel altero ex his. l.1. ff. de lib. & poſthum. ſed & illa nominatim videtur facta exhæredatio, quæ ita facta eſt, Filius meus exhæres eſto, licet nomen eius expreſſum non ſit, dummodo vnicus ſit. l.2. ff. eo. §. nominatim. Inſtit. de exhæred. lib. Quod & Seruius quoque ad illa Virgilii verba, quæ ſunt 4. Æneid. Ac morientem nomine clamat, tradit. Quinetiam ſi quis filium habens ita exhæredauerit, Cæteri omnes filiis filiæque meæ exhæredes ſunto, nominatim exhæredaſſe videbitur. l.25. ff. eod. tit. Poſthumus quoque nominatim exhæredatur, ſiue ita dixerit teſtator Quicunque mihi naſcetur, ſiue ita, Quicunque ex Seia naſcetur, vel ita: Venter exhæres eſto. l. 3. §. nominatim. ff. de iniuſt. rupto. Et ita verbum Nominatim accipiendum eſt in l.1. ff. de hæred. inſtit. & in l.3. & l.13. ff. de iniuſt. rupt. l.21. ff. de liber. & poſth. l.4. ff. vnde lib. l. pen. §. videamus. ff. de contra tab. l.20. §. exiſtimo. ff. de bon. liber. l. 10. §. qui filium. ff. de teſtam. tut. l.2. C. de lib. præterit. l. vlt. C. de bon. poſſ. contr. tab. Cui opponitur inter cæteros ab Vlp. in Inſtit. tit.22. & à Iuſtin. in §. nominatim. & §. poſthumorum. Inſtit. de exhæred. liber. & ibi Theoph. & l. vlt. C. de lib. præterit. Briſſ. Connan. item lib.10.c.2.nu.2. his adde Balduini comment. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib.2. titul.13. de exhæred. lib.

Nominatim legatur alicui, quod proprio eius nomine expreſſo, vel per demonſtrationem corporis, artificii, officiive vel adfinitatis, vel neceſſitudinis relinquitur. l.34. ff. de condit. & demonſt. Demonſtratio enim nominis vice fungitur. l.5. ff. ſi cert. pet. l.9. §. ſi quis nomen. ff. de hæred. inſtit. Nominatim etiam ab aliquibus relictum intelligitur, quod non ſub appellatione hæredum, in hunc modum, Quiſquis mihi hæres erit, ſed propriis nominibus expreſſis, vel indubitabili ſigno demonſtratis relinquitur. l.1. §. id quod ex ſubſtitutione. ff. ad l. Falcid. l.124. ff. de l. lib.1. l.28. §. vlt. ff. de l. lib.2. l.24. ff. ad Treb.

Nominatim obligari res dicitur, quæ ſpecialiter obligatur, non quæ traditur, ait Goth. ad Nouel.112.c.1. mouentes nominatim.

Nominatim vti ſit accipiendum in l. Fuſia Caninia, quæ ſeruis libertatem teſtamento nominatim relinquit cauebat, exponitur à Paulo lib.4. ſent. tit.24. & in l.24. l.37. & l.59. ff. de manum. teſt. Secundum quod in §. libertas. Inſtit. de leg. & apud Vlpian. Inſtit. tit.1. ad fin. verbum hoc exponendum erit. Briſſ.

Nominati (inquit Hotomannus) in criminibus non dicuntur ii, quorum nomen delatum eſt, quique rei facti ſunt: ſed ii quorum nomen ab altero reo appellatum eſt. Sic Papian. l. 17. §.10. ff. ad municip. In quæſtionibus nominatos capitalium criminum, &c. & l.2. ff. de bon. eor. qui ant. ſent. Cicer. pro Poſthumio: Neminem vnquam, quo ea pecunia perueniſſet, cauſam dixiſſe, qui in æſtimandis litibus appellatus non eſſet. In litibus autem nemo appellabatur, niſi ex teſtiũ dictis, aut tabulis priuatorum, aut rationibus ciuitatum. Itaque in ferendis litibus adeſſe ſolebant, qui aliquid de ſe verebantur: &, cum erant appellati, ſi videbatur, ſtatim contradicere ſolebant. Tranqu. in Calig. Quæſtorem ſuum in coniuratione nominatum flagellauit, veſte detracta: id eſt, ab vno ex coniuratis indicatum. Briſſonius his omnibus in locis Nominatos ſumi vult, pro iis, qui rei criminum facti poſtulatique ſunt.

Nominativus pro Genitiuo, elegantiſſima eſt figura loquendi, qua frequentiſſime vtuntur IC. in l. quæſitum. §. idem Celſus. ff. de fide inſtrum. vbi dicitur, Hoc genus ſeruos, id eſt, eius conditionis ſeruos. ſic & in l. ita. §.1. naut. caup. ſtab. vbi dicit IC. Prætorem curam agere reprimendæ improbitatis hoc genus hominum, id eſt, eius generis, eius conditionis. Spieg.

Nominatio dicitur de magiſtratibus, tutoribus, & aliis, cum ad munera publica alio ſuggerente vocantur. l. 2. §.1. ff. ad municip. & l.1. ff. de filiisfam. lib.10. l. vlt. C. qui æt. ſe excuſ. eod. lib. Aliquando ſignificat publicationem quandã, vt quãdo excommunicatus nominatur in Eccleſia, glo. in c.1. de except. lib. 6. Nominationũ acceptiones fuſius recenſet Petr. Rebuff. in tract. nominationum q.1. vbi nominationũ genera recenſet acutiſſime, & diligentiſſime explicat. Prat.

Nominatores apud Iuriſconſultos dicuntur, qui cum aliqui ad munus aliquod eligendi ſunt, certorum hominum tanquam

quam idoneorum nomina edunt, & quaſi eorum creandorum autores ſunt. Hinc nominatores tutorum ſub rub. ff. de fideiuſſor. & nominat. tut. vbi in l. 4. ad fin. affirmatores appellari videntur. Qui cum idoneos eſſe tutores affirmarint, fideiuſſorum vicem ſuſtinent. De nominatione tutorum extat mentio in l. 1. §. 3. & §. 5. ff. de magiſt. conuen. Hinc

NOMINATORES dicuntur ſub rubr. C. de peric. nomin. qui cum duumuiri eſſent, ſucceſſores ſibi deſignabant, quorum fidem Reipublicæ ſuo periculo præſtabant. Et ſic accipienda eſt l. 1. in princ. ff. de magiſt. conuen. l. 3. C. de conuen. fiſc. debit. l. vnic. C. de ſumpt. recup. Hi etiam creatores dicuntur in l. 1. §. ſi eo tempore. ff. de admin. rer. ad ciuit. pertinen. Prat.

NOMINATVM delictum interpretes appellant, quod Iuriſconſulti generalis delicti nomine intelligunt: vt in dictione Delictum, indicaui. Speciale vero delictum videtur, quod innominatum dicunt: vt cum quis in ius vocatus non paret, cum temere appellat, cum ius dicentem contemnit, cum in munere ſibi impoſito per deſidiam quis ceſſat: eiuſmodi enim facta pluribus verbis ſpecialiter deſignantur, non vno generali. Ex Alciato. Spieg.

NOMINE legato, id quod debetur, & quod in actionibus eſt, legatum videtur, vt actiones aduerſus debitorem hæres cedere & mandare neceſſe habeat. l. 46. §. eum qui. ff. de leg. lib. 1. l. 59. ff. de legat. lib. 3. Nominibus olim fieri dicebatur obligatio, quæ hodie literis fieri dicitur. Inſtit. de liter. oblig. in princip. In nominibus eſſe dicuntur, quæ ſunt in obligationib. petitionibus, perſecutionibuſque. l. 37. ff. de adq. hæred. l. 36. ff. ad Treb. Briſſ.

NOMINE, ſubauditur apud Iuriſconſultos plerunque vt in conſuetudine ſermonis Græci. velut quum dicimus, Noxæ dedere: Damnari repetundarum, &c. Pompon. l. 2. ff. de naut. fœn. Si nemo ſit, qui à parte promiſſoris interpellari traiectitiæ pecuniæ poſſit. Alfenus l. 60. §. 3. ff. de leg. & fid. lib. 30. Topiarium enim ornandi, ſalutarium autem tuendi & cuſtodiendi fundi magis quam colendi paratum eſſe. Item l. 2. ff de proxenet. & l. 30. §. 4. ff. de iureiuran. l. 28. ff. de pignorib. in fin. l. 73. ff. quib. mod. pig. Hot.

NOMINIBVS propriis vtrum ſubſtituat teſtator, an vero appellatiuo & communi nomine, hæredis intereſt. Etenim ſi propriis nominibus tantum vtatur, æquale erit ex ſubſtitutione omnium commodum. Videtur enim magis habita ratio perſonarum quam datarum portionum. Ruiſus cum ſingulorum hæredum nomina propria expreſſa ſunt, poterit is ex ſubſtitutione habere commodum, qui ſuam partem ex inſtitutione repudiauit, &c. Balduin. tit. de vulgar. ſubſtit.

NOMINIBVS obligatio, ſcriptura fiebat: vt air Iuſtinian. ſub tit. de liter. oblig. Eam vt intelligamus, illud ſcire oportet, Romæ moris fuiſſe, vt vnuſquiſque paterfam. tabulas domi haberet, in quibus quicquid per ſingulos dies aut acciperet, aut expenderet, perſcribebat. vt Cicero in ea pro Cluentio demonſtrat. De earum tabularum fide Cenſores quinto quoque anno ciues ad iuſiurandum adigebant: vt Dionyſ. Halic. lib. 4. teſtatur. Hinc fidem in iudiciis facere ſolebant vt in Orat. pro Q. Roſcio demonſtrat Hotomann. Vlpian. in l. 4. ff. de pecul. Si vero nomina ita fecerit dominus, vt quaſi debitorem ſe ſeruo faceret, cum re uera debitor non eſſet, non obligatur. re enim, non verbis peculium augendum eſt. Pomponius l. 1. ff. de annuis leg. Cum in annos ſingulos quid legatum ſit, neque adſcriptum, quo loco detur, quocunque loco petetur, dari debet: ſicuti ſi ex ſtipulatu aut nomine facto petatur. Extat etiam apud Scæuolam faciendi nominis mentio in l. Thais, 41. in fi. ff. de fideicom. liber. & alibi nonnullis locis. In quibus Tribonianum hallucinatum, nec ſatis ſpeculatibus ſuis vſum fuiſſe, veriſimile eſt: cum aliis in locis eam vocem expunxerit. vt in l. 1. ff. de nouat. l. Græce. ff de fideiuſſ. l. 1. ff. de oblig. & act. nomina autem in tabulis dicebantur tituli debitorum (vt ait Aſconius) præſertim in iis debitis, in quibus hominum nomina ſcripta ſunt, quibus pecuniæ commodatæ ſunt. Plaut. in Curcul. Noui ædepol nomen. nam mihi iſtoc nomine dum ſcribo, expleui totas ceras quatuor. Ergo nominibus obligatio contrahebatur, cum expenſum quid alicubi in tabulas referebatur. Referri autem ſolebat, vel ab reis ipſis, vel ab argentariis, vel ab amicis. De reis exemplum oratio pro Comœdo ſuppeditat: & loci ex Pomponio & Vlpiano ſuperius adſcripti. De argentariis patet ex his Donati verbis in Terentium: Tunc, inquit, in foro & de menſæ ſcriptura magis, quam ex arca domoque vel ciſta, pecunia numerabatur. Veteres enim fere ſuam pecuniam apud argentarios habebant: eiuſque rei veſtigium ſupereſt in l. 7. §. quoties. ff. depoſ. De amicis exemplum habemus initio eiuſdem Orationis pro Comœdo, & in epiſtola vlt. libr. ad Attic. 4. item apud Senecam lib. de benefi. 3. Ille per plurium tabulas nomina interpoſitis parariis facit. ex Hotom.

NOMINIS & rei appellatio ad omnem contractum & obligationem pertinet, l. 6. ff. de verb. ſign. (eod. tit.

NOMINIS appellatione Rem ſignificari, Proculus ait. leg. 4. ff.

NOMINIS eius quod quis inficiatus eſt diem petere, in Orat. pro Quintio, Nominibus multis eos homines pecuniam à Carpinatio feciſſe, qui pecuniam Verri dediſſent. Verrin. 4. in nominibus pecuniam nobis eſſe, numeratam in præſentia non habere. ibid Hot.

NOMINIS finitio præcedit definitionem rei. Neque enim probe definieris canem niſi primum conſtitueris, an de animali, ſiue terreſtri, ſiue marino, an vero de cœleſti ſidere loquaris. gl. l. quoties. de verb. oblig. Spieg.

NOMISMA, idem quod numus, Græce νόμισμα. Pomponius de vſufruct. Nomiſmatum, inquit, aureorum, vel argenteorum veterum, quibus pro gemmis vti ſolent, vſuſfructus legari poteſt. Spieg.

NOMISMA vetus, Nomiſmata adulterina, ex C. Briſſ.

Νομοφυλακία, legum morumque regimen & tutela. Hinc nomophylaces, legum præſides & cuſtodes: & non ſolum de iis dicitur, qui literas legis, ſed qui etiam hominum facta obſeruabant, & ad leges reuocabant, Bud. in l. vlt. ff. de ſenat Spieg.

Νόμος Græcis dicitur lex à tribuendo ſuum vnicuique, vt Romanis à deligendo, nemo enim ſui cuique tribuere poteſt, niſi quæ recta ſunt deligat, reiiciat contraria. Hac ratione νόμους antiqui Græcorum appellarunt eam vocum varietatem quæ ad numerum aut laxatur, aut attenuatur. Aut vt quidam ſcripſerunt, νόμους appellarunt, quas iidem ᾠδὰς nominant, quod leges vt memoriæ mandarent, vtebantur publicis, & priuatis cantibus. Atque hinc νόμοι Terpandri & Euripidis, νόμος βόσκιος. Differt autem νόμος ἀπὸ τοῦ θεσμοῦ. Nam νόμος magis ſcriptam legem ſignificat. Sed θεσμὸς legem non ſcriptam, & quandam potius conſuetudinem refert. Alciat. lib. 2. diſpunct. c. 5. Budæ. in commentariis ſuis refert quoſdam ex Andocide annotaſſe θεσμοὺς, dici leges Draconis, νόμους Solonis. idq; vt credit Connan. lib. 1. c. 8. quod illæ duriores eſſent, & omnibus criminib. pœnam capitis adiungerent: vt earum æquitatis nulla ratio reddi poſſit, præterquam quod ſcriptæ eſſent, & numero legum poſitæ: At Solonis fuere mitiores & diſtinctiores leges, & quæ ſingulis delictis pœnas dignas imponerent, grauiores maioribus, minores leuioribus. Ἀπὸ τῶν νόμων dicunt.

NOMOTHETÆ ſunt non ſimpliciter legum autores, ſed & ipſi qui principaliter leges ſuas promulgabant: quales apud Græcos Solon, Draco, Minos, Lycurgus: apud nos Pompeius, qui tulit legem Pompeiam: Iulius qui legem Iuliam: Cornelius Sylla legem Corneliam, &c. Ipſi vero ICti, vt Vlpianus, Paulus, Scæuola & cæteri, non ſunt νομοθέται, ſed legum interpretes. Nam vt ex Demoſthene Bud. commemorat, Solon inter alia ſuis legibus hoc quoque inſtituit, cum lex aliqua ad populum ferretur, vt à legiſlatore primum recitaretur, deinde in loco maxime celebri totius vrbis maximeque conſpicuo proſcriberetur ad tertiam concionem vſque, inde ſcribæ vt daretur palam pro concione legenda, vt ſi cuiquam quid non placuiſſet, in medium id proferret: & ſi ea tum populo placuiſſet, ita demum nomothetæ daretur poſtremum probanda, qui vti eam probaſſet improbaſſetue, ita ferretur, antiquaretutue. Ipſi autem nomothetæ ex iudicum numero deligebantur, vt eam operam populo iurati ipſi nauarent. De his Alciat. lib. 2. diſp. c. 8. Budæus in l. 1. ff. de iuſt. & iur. Poſtellus de magiſtratib. Athen. lib. 1. c. 5.

NOMOPHYLACES à nomothetis quibus à legibus ſeruandis vt nomen ita & officium erat. Fruſtra enim fuiſſent à nomothetis leges exploratæ probatæque, niſi præſcripti illarum ſint vſus, ſecundumque eas iudicaretur: quod nomophylaces vt fieret curabant. Cicer. lib. de legib. 3. illorum officium diligenter explicat. Græci hoc diligentius, ait, apud quos νομοφύλακες creantur: nec ii ſolum literas (nam id quidem etiam apud maiores noſtros erat) ſed etiam facta hominum obſeruabant, ad legeſque reuocabant. Hæc Cicero. Secundo dignitatis gradu erant Athenis νομοφύλακες, vt qui προεδρίας (quorum nomen à primis ſedibus, quas illi ante cæteros habebant, deductum eſt) aſſiderent ſtrophio quodam lineo capite redimiti. tantus erat honos priſcis incolumitatis reipublicæ conſeruatoribus, tantum legum ſtudium.

NON particula negatiua turbat ſenſum adiecta, in tit. de offic. proconſ. Legatus, inquit, mandata ſibi iuriſdictione iudicis dandi ius non habet. Cæterum in Pandectis Non, particula non habetur. Notauit primus hunc errorem Ang. Polit in quadam obſeruatione eius centuriæ, quam nunquam nobis videre contigit. Nebriſſ.

NON pro non ſolum, vel non tantum, l. 9. ff. de vi publ l. 4. l. 96. ff. de verbor. ſignificat. & alibi: Vide Anton. Auguſt. lib. 2. emen. Cicero tum alias ſæpe, tum lib. 4. ad Atticum, epiſt. vlt. ſic vſurpauit: Hæc pactio non verbis ſed nominibus & præſcriptionibus multorum, cum eſſe facta diceretur. Prat.

NON, pro non tam, l. 12. ff. de off. præſ. l. 20. in princ. ff. de acq. vel omit. Briſſ.

NON, particula regulariter negat, ſed quæ præpoſita, alium habet ſenſum ab eo, quem poſtpoſita notat. l quædam. ff. de rei vend. Cætera Alber. Spieg.

NON conſentire, non eſt diſſentire. leg. alioquin. ff. de contrah. empt. eſt enim medium inter conſentire & diſſentire. l. in bello de capt. & poſtl. reu. Ex Alber. Spieg.

NON differendarum litium cauſa, ſed tollendarum ad arbitros itur. Celſus l. quamuis. ff. de recept. Spieg.

NON dubitare ſe, quodcunque vxor eius cepiſſet, liberis ſuis redditurum. Hæc verba teſte Papiniano, Marcus imp. interpretatus eſt, pro fideicommiſſo accipienda. Vide l. ſi vnum ex familia. in fin. ff. de legat. 2. Spieg.

NON eſſe, & non apparere, paria ſunt, l. in lege. ff. de contrahen. empt. Spieg.

NON eſſe actorem vel ſyndicum tunc intelligimus, ait Caius, cum is abſit, aut valetudine impediatur, aut inhabilis ſit ad agendum. l. 1. quod cuiuſcun. vniuerſ. nom. Spieg.

NON eſſe ad fontem. Pomponius: Si is qui hauſtum habeat, per tempus, quo ſeruitus amittitur, non erit ad fontem. l. Labeo ait. ff. quemadmodum ſeruit. amit.

NON honeſtus quæſtus. Hermogenianus: Ne honeſta, ait, interpretatio non honeſti quæſtus lucrum poſſeſſori faciat. l. ſi poſſeſſor. ff. de petit. hæred. Spieg.

NON ideo, pro non continuo. Iuriſconſ. Tum decem tu dari ſtipulatus ſis, non ideo poſſe te decem dare oportere intendere: quia, &c. Spieg.

NON iuſtum & iniuſtum, qui negant idem eſſe, falluntur. Qua de re Valla lib. Dialect. 2. cap. 32. recte differit, & vere, teſte Alc. in fin. c. 17. lib. 5. parerg. Spieg.

NON negare & fateri diuerſa ſunt, l. qui tacet. de reg. iur. Cuiac. 5. obſ. 59.

NON negligentia, ſed temporis anguſtia non potuiſſe litem conteſtari. Paulus in l. non enim. Ex quibus cauſ. maior. Spieg.

NON nimis, pro non tam, apud Vlpian. in l. iuregentium. §. vtrum autem. ff. de pact. more Græcorū, qui οὐ μάλα δὴ dicunt, vt Haloander monuit, & obſeruauit Hegendorph. Spieg.

NON nolle medium eſt inter nolle & velle, & ſignificat pati & permittere, l. tertia. de regulis iuris. l. tertia. §. ſcientiam. ff. de tribut. Gœdd ad l. 130. de verb. ſign. num. 5. Verba hæc, SI NON FECERIS, SI NON DEDERIS: hanc habent ſignificationem, ſi interpellatus non dederis, feceris, ſolueris: nec eſt omne vitæ tempus expectandum: ſed protinus atque per promiſſorem factum eſt, quo minus ſtipulationi pareret, ſtatim eiuſmodi conditiones committuntur, l. 115. ad fin. ff. de verbor. oblig. l. 17. in fi. ff. de fideiuſſor. l. 24. ff. quand. dies leg. ced. Briſſ.

NON nolle. Cicero ad Attic. lib. 13. Proximis tuis literis primum te non nolle cognoui, hoc eſt pati & non contradicere. Iuriſconſulti non nolle, & velle ſic interpretati ſunt, vt velle eos dicant, qui voluntatem ſuam declarant, ſiue quid vetent, ſiue quid fieri iubeant. Non nolle: qui quid ſcientes diſſimulant, hoc eſt, non declarant ſe vel nolle, vel quod fit, fieri velle, &c. Ræuard. leg. eius eſt non nolle qui poteſt velle. ff. de reg. iur.

NON nominatim, id eſt, in genere. l. hæres ſeruum. ff. de euict. Spiegel.

NON perinde, id eſt, non æque, probe. Pompon. Nam ſenatus, ait, non perinde omnes prouincias probe regere poterat. Adi Old. in Reſtaur. Politiæ. Spieg.

NON prodeſſe & nocere diuerſa ſunt: vide ſupra, Nocere & non prodeſſe.

NON omnes, id eſt, nulli. Virg. Non omnia poſſumus omnes, id eſt, nulli. Connan. lib. 6. c. 6. nu. 8.

NON omnimodo, id eſt, non ſemper generaliter & indiſtincte. Inſtit. quib. mod. ius patr. poteſt. ſol. §. 1. & ibi Aldobran. l. vbi autem §. fi. ff. de verb. oblig. l. in naue. in fi. ff. locati. Plinius lib. 16. cap. 14.

NON per omnia verum eſt, l. ait prætor. §. ſed quod Papin. ff. de minorib. Spieg.

NON pluris quam res eſt, id eſt, quanti aduerſarii interfuit. Vide Vlp. l. qui reſtituere. ff. de rei vind. Spieg.

NON poſſe dimitti in ſolidum creditorem, eſt non poſſe creditorem totam ſolutionem conſequi. Spieg.

NON poſſe, præciſam neceſſitatem inducit, generaliterque modum omnem remouet, vnde effici diſpoſitio poſſet. glo. c. 1. de reg. iur. lib. 6. Spieg.

NON pro modico beneficio datur, apud Vlp. in l. athletas. ff. de his qui not. infam. Spieg.

NON reddita res proprie dicitur, quæ deterior facta redditur. l. 3. §. ſi reddita. ff. comm. Spieg.

NON ſoli Atridæ vxores amant: Achillis dictum, qui Vlyſſis orationi reſpondens, à quo vt in caſtra reuerti vellet (vnde propter Bryſeida ſibi ab Agamemnone ademptam diſceſſerat) rogabatur, ſic inquit:

----- Τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας
ἀτρεΐδης; ἢ οὐχ' ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο;
ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων
ἀτρεΐδαι. ἐπεὶ ὅστις ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων
τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται: ὡς καὶ ἐγὼ τὴν
ἐκ θυμοῦ φίλεον, δουρικτητήν περ ἐοῦσαν. Id eſt;

Cur autem populum adduxit huc congregans
Atrides? annon Helenæ gratia pulchricomæ?
An ſoli amant vxores diuerſiuocorum hominum
Atridæ? quippe qui bonus & prudens eſt,
Suam amat, & curat: vt ego quoque hanc
Ex animo amabam, quamuis captiuam.

Sextus Cæcilius hoc dictum venuſte tranſtulit ad eos qui vxores quamuis iniuſtas habent: vt adulterii accuſatio non minus ipſis, quam iis qui iuſtas vxores habent, permittatur. Vlp. l. 13. ff. de adult. Plane ſiue iuſta vxor fuit, ſiue iniuſta: accuſationem inſtituere vir poterit. nam (vt Sex. Cæcilius ait) hæc lex ad omnia matrimonia pertinet. & illud Homericum adfert, Nec enim ſoli, inquit, Atridæ vxores ſuas amant, οὐ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων ἀτρεΐδαι. Non ſoli amant vxores Atridę. Quod enim cum interrogatione pronunciauit Achilles, hic negatiue retulit. Hotom.

NON ſolum. Hæ particulæ ſemper æqualia repetunt, in l. non ſolū. de vſu & habitat. dicitur, quod ſi relictus ſit vſus domus mulieri, non ſolum cum marito, ſed etiam cum libertis habitabit, non tamen eodem iure cum libertis, neque eadem conſuetudine, & l. non ſolum. de iniur. non ſolum tenetur iniuriarum, qui fecit iniuriam, ſed etiam qui fieri curauit, diuerſimo de tamen, vt ibi per gl. Forcat. in Necyomantiæ dial. 50. nu. 4.

NON temere in agendis negotiis computantur, quæ raro accidunt. Ræuard. l. Ea quæ raro. ff. de reg. iur.

NON vere dicitur reipub. cauſa abeſſe, qui ſui priuati negocij cauſa in cauſa eſt. autor Alphenus. Spieg.

NON velle Hæc verba falſo traditum eſt, iuxta ſententiam doctiſſimi Bellonij, inter nolle & velle medium eſſe, cum medium ſit, non nolle. l. 1. §. ſcientiam. vbi caſus & Gloſſ. in verbo velle, ff. de tribut. act. l. 3. ff. de reg. iuris. vbi Fran. Duar. Pet. Faber, & alij. Cuiac obſ. 23. li. 15. Quin & ratio accedit. Nam inter affirmatiuum & negatiuum medium non ſumitur ex affirmatiuo, ſed ex negatiuo. Exemplum: Inter proprium & improprium datur medium, non improprium; non autem datur non proprium, quoniam non proprium idem eſt, quod improprium. l. 1. in pr ff. de ſuis & legit. Sic inter doctum & indoctum, datur non indoctum. Idem in verbo placere & diſplicere: quorum medium eſt, non diſplicere leg. 1. §. is qui nauem. ff. de Exercit. Spieg.

NON vtiliter negocia gerit, qui non neceſſariam rem, vel quæ oneratura eſt patremfamilias, aggreditur, teſte Vlpiano, l. ſed an vltro. §. fi. ff. Negoc. geſt. Spieg.

NON vtique, non reſtricte, non præciſè. Vlp. l. 21. ff. mand. Sed ſi non vtique vnius; ſed vtriuſque mandatum intuitus id fecerim. Sic Pompon. l. 43. ff. ad leg. Aquil. Dominum enim lex Aquilia appellat, non vtique eum qui tunc fuerit, cum damnum daretur. Hot. Aldobr. Inſtit. de legit. ag. tutel. non vtique, id eſt, non ita ſimpliciter paſſim & indiſtincte interpretatur.

NON vtitur vſufructuarius, ſi nec vtatur, nec nomine eius alius, puta qui emit, vel qui conduxit, vel cui donatus eſt, vel qui negotium eius gerit. Conn. lib. 4. c. 7. n. 11.

NONÆ dicuntur in Martio, Maio, Iunio & Octobri ſex illi dies, qui primum ſequuntur: in reliquis vero menſibus, quatuor tantum illi dies primum ſequentes. Vide l. item veniunt. §. pridie idus. ff. de petit. hæred. Varr. lib. 5. de ling. Lat. Nonæ appellatæ aut quod ante diem nonum idus ſemper, aut quod vt nouus annus Kalendæ Ianuariæ à nouo ſolo appellatæ, nouus Menſis, noua Luna Nonis.

NONARIÆ meretrices, quod hora nona cellas aperirent, & proſtare inciperent, dictæ ſunt. Bud. Perſium citat.

NONIANVM SCtum, de colluſione detegenda. Sic enim legendum in l. vlt. Cod. de colluſ. deteg. nomen ſuum ſortitum eſt à Nonio Aſprenate, quem ſub Domitiani temporibus, quo etiam hoc SCtum factum eſt, vt conſtat, &c. l. 1. ff. eod. conſulatum geſſiſſe inuenio. Briſſ.

NORMA, pro formula præſcripta. vt in §. pen. Inſt. de Attil. tut. normalem tamen pro recto poſitum, qualem norma, hoc eſt, fabrorum regula efficit, alicubi Bud. obſeruauit. Spieg.

NOSOCOMION (deductum à voce νόσος, morbus & κομέω curo) locus eſt conſtitutus propter pauperes ægrotantes, & languentes, quo infirmis alimenta ſubminiſtramus. de eo meminit Imperator in l. illud. § 1. & in l. penult. C. de ſacroſ. eccleſ. & in auth. de alie. & emphyt. §. emphyteuſes vero per totum; quamuis exemplaribus impreſſis mendę inſit. Huius loci meminit diuus Hieron. dum inquit: Quæ habere poterat, diſtribuit, dilapidauit, ac vendidit & in pecuniam congregatum vſibus pauperum præparauit, & primo omnium noſocomion, id eſt, languentium villam inſtituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & conſumpta languoribus atque inedia miſerorum membra refoueret. Cotta.

NOSSE quis ea non dicitur, quæ duntaxat, per trāſennam ac iter faciens audiuit, vide Harmen. 6. Goth. ad l. 16. C. de teſtib.

NOSTRVM proprie dici non poteſt, quod ex caſu nobis auferri poteſt. Spiegel. Porro aliud olim fuit dominium, quo res noſtra eſſet Iure Quiritum: aliud, quo in bonis noſtris tantum

tum eſſe dicebatur. Verum Iuſtinianus hoc diſcrimen ſuſtulit. l. vna C. de nudo iure Quirit. Quod naturaliter noſtrum factum erat, tantum eſſe dicebatur in bonis noſtris. Quod vero ciuiliter, hoc eſt ſolenni ſuo ritu, & legitimo (vt loquebantur) aliquo actu (cuius generis transferendorum dominiorum titus Romani olim multi fuerunt) in nos translatum erat, erat noſtrum, iure Quiritum. Quod vtroque modo, pleno iure id noſtrum eſſe dicebatur, cap. 29 Qu: & a quibus. Fr. Balduin in ſua Catecheſi Iuris Ciuilis.

Noster plerunque non dominii, aut ſanguinis iure vel amicitiæ vinculo, ſed profeſſionis ſocietate dicitur. Nam & de his qui non erant eorundem temporum æquales, vſurpatur. Sic Caius noſter, ait Pompon. leg. 39. ff. de ſtipul. ſeru. Briſſon.

Nota, pro infamia, ignominia, probro. l. 1. & 2. & 1. ff. de his qui not. infam. Sic notæ cauſa facta exheredatio, id eſt iniuriæ inferendæ cauſa & notæ inurendæ, l. 18. ff. de lib. & poſthum. Alias quodcunque ſignum ſignificat. Ouid. ad laudem retulit in Aur. vt præpo. no. Imp. & de Tabellion pro ſcriptura notarij vſurpauit. Spiegel.

Notam aſcribere, nihil aliud fuit, quam cauſam infamem & ignominioſam edere. Vnde perſpicuum eſt, differre, notare, & ordine mouere. Ob leuiores ſiquidem cauſas mouebant tantū Cenſores, ſicuti Liuius lib. 14. ſcribit Fabricius P. Cornelium Ruffinum conſularem mouit. Grauioribus autem pollutos ſceleribus notabant, & notatos quoſdam tribu etiam motos, & ærarios factos, lib. 42. Liuius commemorat. Verum tamen ſciendum, quod Cenſoriæ animaduerſionis notæ non verè iudicia ſed præiudicia quædam fuerint, itaque qui notatus fuerat, poſtea in iudicium vocabatur, vt Cicero ſcribit lib. 4. de Repub. Cenſoris iudicium nihil aliud fere damnato affert, præter ruborem. Itaque quod omnis ea iudicatio verſatur tantum in nomine, animaduerſio illa ignominia dicta eſt. Adeò vero ſeuerus in delinquentes Cato Cenſor fuit, vt inde Cenſorij nomen adeptus ſit. Plinius lib. 19. cap. 1. & lib. 14. c. 4. Sabell. lib. 2. ca. 8. Fulgoſus li. 2. capit. 4.

Nota, ait Goddæus ad rub. ff. de verb. ſign. n. 7. eſt quodlibet cuiuſque rei ſignum, non ſolum illud quod mentis icones refert; verum aliarum etiam rerum. Sic ruga nota eſt ſenilis ætatis: animi triſtis vultus & facies contracta: hilaritatis facies expedita: Sic maculæ pecorum, quibus a ſe inuicem diſtinguuntur, notæ earum ſunt, & adeo notæ, vt nomina plerunque ex iis ſortiantur.

Notabile, eſt concluſio, quæ à deciſis, aut decidendi ratione ingenioſe colligitur. Salom. in leg. Gallus. ff. de lib. & poſthum. Frat.

Notæ literæ dicuntur ſingulariæ, ex quibus verba conficiuntur. Sed & literarum notæ intelliguntur quibus ad occultanda cōſilia, maximè in bello, propter hoſtium inſidias, milites vtebantur. Vigl. in tit. Inſt. de Milit. teſt. vulgo nunc ziphræ vocantur. Eas primum commentum fuiſſe Tyronem M. Tullij Ciceronis libertum, autor eſt Euſebius. Spiegel.

Notae verbo etiam cicatrices continentur. Vlp. in fin. l. 1. ff. de Fugitiuis.

Notae in leg. 2. ff. de ſeru. fugit. ſigna, ſtigmata, puncta, ſeruis ſcripta atque inuſta ſignificant. Sic Cic. 2. Offic. Thracem compunctum notis Threiciis dixit. Et Plin. in panegyrico. Exanguem & ferream frontem nequicquam conuulnerandā præbeant punctis, & notas ſuas rideant. Valer. lib. 6. cap. 8. Seruius ab eo vinculorum pœna coercitus inexpiabiliſque literarum nota per ſummam oris cōtumeliam inuſtus. Græco ſtigmatum verbo vtuntur Impp. in l. 3. de fabricenſ. lib. 12. Et ſtigmatum quoque notas dixit Sueton. in Calig. c. 27. Quintil. li. 7. cap. 4. Si quis fugitiuo ſtigma ſcripſerit. Vnde ſtigmatici ſerui teſte Polluce lib. 3. Onoma. notis compuncti appellantur, quos Plautus literatos vocat. Notæ etiam dicuntur compendia quædam dictionum, ſiue vt Plutarchi in Catone verbis vtar, σημεῖα ἐν μικροῖς τοῖς βραχέσι τύποις γραμμάτων δύναμιν ἔχοντα; vel etiam, vt alii, σημεῖα γραμμάτων πρὸς τάχος ἐξευρεθέντα. Sic accipiuntur Notæ in leg. 33. Digeſt. ex quib. cauſ. maior. l. 9. §. 1. ff. de hæred inſtitut. leg. 41. ff. de milit. teſt. & leg. 6. in fin. ff. de bonor. poſſeſſ. vbi notas literas non eſſe traditur. Qua de cauſa à literis ſeparantur in leg. 1. §. Iudi. Dig. de var. & extr. cognit. & d. l. 41. Seneca lib. 14. Epiſt. Quid verb. notas, quibus quamuis citata excipitur oratio & celeritatem linguæ manus ſequitur. Huiuſmodi vero notis olim pleni erant Iureconſultorum libri. Sed Iuſtinian. quicquam in libris ſuis notis ſcribi vetuit. l. 2. §. pen. de vet. iur. enucl. Qua de re Iſidor. libro prim. tractat. Notarum autem inuentionem alij Tullio Tironi tribuunt, alij, & in his Dio Mecœnati. Prat. ex Briſſ. vide & Brodæum Miſcel. libr. 4. cap. 9.

Notas quoque appellabant illas, quæ Iureconſultorum ſcriptis vel reprehendendi cauſa vel explicandi attexebantur interpretationes. l. 10. ff. de caſtr. pec. l. 2. C. de vet. iur. enucl. l. vn. de reſponſ. prud. in Theod. Quod ex inſcriptionibus multarum legum apparet, vt ex Notis Pauli ad Neratium, Marcelli ad Iulium, &c. & eo ſenſu verbum, Notat, accipimus in l. 1. §. Paulus notat. ff. de offic. eius cui mand. l. 39. ff. de hæred. inſt. l. vlt. ff. de his qui in teſtam. delent. l. 16. ff. qui teſt. fac. poſſ. Briſſ.

Notare in noſtris libris, ICti dicuntur, qui alterius ſcriptis opiniones ſuas adſuunt & attexunt: vel improbandi reprehendendique cauſa, vel addendi de ſuo. Sic Proculus apud Labeonem notat l. 10. §. 1. ff. de nego. geſtis, l. 69. ff. de condit. & demonſtr. Briſſ.

Notare accipitur pro animaduertere, determinare, vt noſcatur, l. Liberto, vel amico. §. litem in iudicium, ff. neg. geſt. Ibi Vlp. notat; l. ſi quis ſeruum. ff. de act. empt. dum dicit: Marcellus notat; l. non ſolum is. ff. de iniur. Alias ponitur pro reprehendere. l. metum autem præſentem. §. fi. ff. quod met. cauſ. Ibi: Non immerito Iulianus à Marcello notatus eſt. Alias ſignificat diligenter aliquid obſeruando inſcribere, l. item apud Labeonem. §. ait prætor. ff. de iniuriis. Alias notare, eſt ab alio dictata per notas & compendia conſcribere. Vnde Notarii vocabantur leg. Lucius Titius. ff. de milit. teſtam. l. ſed cum patrono. § fin. ff. de bonor. poſſ. Alias denique Notare vſurpatur pro infamia adficere, infamem cenſere, lædere exiſtimationem, vt in tit. ff. de his qui notant. infamia. l. 2. ff. de obſequi. à liber. & libert. l. 1. §. ſecundo loco. ff. de poſtulan. Ibi: Item perſonas turpitudine notabiles l. 18. ff. de lib. & poſthu. Old.

Notare notis quibuſdam eſt compendiis literarum aliquid breuiter perſtringere, non omnibus literis integrum perſcribere. Suet. in Galba c. 15. Quia notata non præſcripta erat ſumma. Sic Fabius: quantum notando conſequi poteram. Prat.

Notarii, à notis literarum: quod notis quibuſdam verbum ſemper ſignificantibus, Catonis luculentam in ſenatu orationem collegiſſent, originem traxiſſe dicuntur, huiuſmodi notę ſunt, quæ ſigla appellauit Iuſtinianus l. 1. & 2 in fin. C. de vetere iure enucleando: Dicuntur autem plurifariam, vt refert Gloſſ. in Rubr. C. de tabellar. lib. 10. Notariorum iura ſcire præſumi, magiſter Practicæ autor eſt, in titulo de inſtrum. edit. §. octauo. in fin. in verſicul. ſed nunquid tabellio: Baldus, notariorum imperitia mundum deſtrui, autor eſt in Reſponſis. Notarios, & librarios, idem genus hominum fuiſſe, quibuſdam videtur. A quibus diſſentit Inſulanus, tradens, notariorum genus maiore in precio fuiſſe, ob velocitatem eorum in excipiēdis tranſcribendiſque dictatis: quod etiam artificioſis & breuibus quibuſdam notis quondam fieri ſolitum, autor eſt Plutarchus in vita Catonis iunioris. Librariorum autem illi (Inſulano) quondam profeſſio videtur fuiſſe, vt certi pretii cauſa libros, ac quęcunque ſcribenda ſcriberent: nec breuiuſculis ipſos notis, aut decurtatis verbis vſos fuiſſe. Seneca & Tranquillus notarios appellant actuarios: quod in acta referrent actiones, quæ dicebantur in ſenatu & ad populum. Idem vocabulum pro Notario ſumptum, apud Plautum quoque inuenies in fine Aululariæ. Longo tempore poſt dicti ſunt notarii, quibus publica cura ſtipulandorum inſtrumentorum ab Imperatore commiſſa fuit. Dictos notarios a notis, Hammonius credidit. Spieg.

Notarii autem proprie dicuntur, qui excipientes verba dictantis per notas ac compendia ſcribunt: Paulus in l. Lucius Titius. ff. de milit. teſt. vt ſingularii, qui ſingulis ſcribunt. De Notariis eleganter Baſilius in epiſtolis: οἱ λόγοι τὴν φύσιν ὑπόπτερον ἔχουσι. διὰ τοῦτο σημείων χρῄζουσιν, ἵνα ἐπιλαμβάνων αὐτῶν λάβῃ τὸ τάχος ὁ γράφων. Græcis notarii ταχυγράφοι. Hos ita exprimit Auſon.

Puer notarum præpetum. Et Martialis:

Nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

Alias lib. 12. C. tit. de primicerio & notario, verbum hoc pro ſecretariis Principis vſurpatur. Lampridius in Alexandro: Eū notarium, qui falſum cauſæ breuem in conſilio imperatorio retuliſſet, inciſis digitorum neruis, ita vt nunquam poſſet ſcribere, deportauit. Spartianus in Diadum: iſtæ literæ per notarium proditæ, illi puero multum obfuiſſe dicuntur. Plin. in epiſt. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus Prat.

Notarii Principum, hoc eſt, Imperatorum ac Cæſarum ſoli dicuntur habere dignitatem. l. vnic. Cod. de mand. princ. Cæteri enim publici ſerui, quod populariter rogentur, nuncupatur. l. 2. rem pupil. ſalu. for. At vbi doctores rite appellati, decurioneſve citati, aut ſacris initiati fuerint, rogati non coguntur ad præſtandum officium, vt Bartolo viſum eſt in leg. vniuerſitates. C. de decurionibus. Sed & notarii dicti ſunt olim, qui notarent in ſenatu. Tabelliones autem hodie latine dixerimus id genus ſcribas à tabulis, hoc eſt, teſtamentis, & publicis ſcripturis, quas conficiunt. Vide infra, Tabelliones. Spieg. Ræuard l. ſi librarius. ff. de regul. iur. Anton. Auguſt. lib. ſingulari ad Modeſtinum, c. 14.

Notario dicenti, etiam in articulo mortis, ſe falſum fabricaſſe inſtrumentum, non creditur in præiudicium partis. Maſc. de probat. lib. 2. conſil. 7744. num. 1. text. in l. ſi quis in graui §. ſi quis moriens. ff. ad Syllan.

Notarius fabricans falſum inſtrumentum punitur amputatione manus, & amplius priuatur officio notariatus, ita, vt non poſſit illud in futurum exercere. Fariu. conſ. 48. nu. 9.

Notarius dicitur oculus iudicis, & propterea debet illi &

partibus fidelis eſſe, & mundas manus habere. Proſp. Farin. conſ.5.crim.nu.5.

Notati, in l.2.C.de dignit.lib.12.differunt ab infamibus. Infames enim ſunt, quibus lex infamiam irrogat: Notati vero non ſunt ipſo jure infames, hæret tamen in eis macula quædam, vt qui iudicio publico rei in vinculis ſunt, vel qui ob teſtimonium dicendum vel non dicendum pecuniam accepiſſe conuicti, nec damnati ſunt, vel qui inter requirendos damnati ſunt. Prat.

Notis ſcribere. Lege, Hieroglyphicæ.

Notificare. Hoc verbum à pleriſque reprobatur: nec vero facile admittatur, niſi forte autore Ouidio ſe tueri quis velit, qui ſic habet lib.1.de Ponto: Atque modum pœnæ notificare velis. Pro eo autem verbo ſubiiciunt alii, notum facere, quo nihil receptius in ſummorum aulis principum, ſeu euulgare, aut palam facere, *Verkunden meniglichen, oder kundt thun allen meniglich* Spieg.

νοθεύειν decipere, corrumpere, & adulterare ſignificat. ex quo νόθος. quiſquis ſcelerate natus eſt. Connan.lib.2.c.16.n.2.

Nothia, Græci appellant neutro genere, & numero plurali, eam partem, quæ ex bonis paternis, lege Athenienſium, nothis dari poterat. Hinc factum, vt Græci nothum appellent, quidquid non legitimum eſſe volunt, nec verum. Ita nothus dicitur filius ante legitimum natus. Bud.in Annot.prior.ad l.vulgo concepti, de ſtatu hominum. Spieg.

Nothi. Titulus eſt in Nou.99. περὶ νόθων, vbi tamen τῶν νόθων & τῶν φυσικῶν appellationes confunduntur. Νόθον, qui non è iuſtis nuptiis natus ſit, Græci dixere. Nos Latinum rei, vt Cato teſtatus eſt, nomen non habemus: vt neceſſe ſit peregrino nomine vti. Hæc M.Fabius Inſt.lib.3. Sunt autem nothorum, vt video, tres vere ſpecies. Vna eſt eorum, quos Cœlibes ex amicis & pallacis in concubinatum aſcitis tollunt: quos hodie viles, & abominandi nominis, veteres pene vxorum loco, nec ſine dignatione quadam domi habebant. hos Cæſar Naturales vocat. not.89. ab eo quod natura à iuſtis liberis non differant, Ius tantum hoc quotidianum & commentitium, quo matrimonia ſolenni ritu & ordine conſtant, repugnet. Quo nomine, ſi iuſti filii non ſuperſint, & ſextantem hæreditatis paternę cum matre capiunt. Sed quando hodie, non domi habere ſemper, ſed plerumque foris alere, amicas ſolent, alii, ne forte honeſtiorum oculos, vel infimiorum mentes vulnerent: multi etiam, vt alacres ſemper, ac velut recentes, nec nimio vſu (qui fere cupiditates exhaurit) fracti, ad eas ſe conferant: belliſſime agitatum eſt, an & ex iis nati, ad ſextantem hunc vocentur, quod magis negatum eſt. Cæterum & iſtos, & qui alii ex ea naſcuntur, quæ vni cognita, alii ſeſe non præbet, Naturalium nomen mereri, id vero conuenit quod apud me valde dubium eſt, haud ignarum in toto hoc genere à Cæſare Iuſtiniano (cui ea res præter cæteros πεπολιτεῦσθαι videtur, & curæ fuiſſe, vt tanquam in iuris ciuilis partem reciperetur) diſerte τὴν κατὰ τὸν νόμον τῆς παλλακῆς σχέσιν exigi, non contento τῇ παίδων ἐκεῖσε γονῇ καὶ τροφῇ. Nam & in concubinatu, ſpecimen quoddam vel exemplum non iure contracti matrimonii, & quale contubernium ſeruis fuerat, imaginatur. Quod vero ſimile facit & Demoſthenes Orator, qui ἐν τῷ κατὰ Νεαίρας, ad quotidianam corporis curam, amicas in concubinatum aſciſci ait: his verbis: τὰς μὲν γὰρ ἑταίρας ἡδονῆς ἕνεκ' ἔχομεν. τὰς δὲ παλλακὰς τῆς καθ' ἡμέραν θεραπείας τοῦ σώματος· τὰς δὲ γυναῖκας, τοῦ παιδοποιεῖσθαι γνησίως, καὶ τῶν ἔνδον φύλακα πιστὴν ἔχειν. Curt.lib.3. εἰκαστῶν. cap.8. Vel

Nothus dictus παρὰ τὸ νοῦ καὶ θεῖον, vt ait Suidas, quod priuatus ſit eo, quod diuinum cenſetur; id eſt, legitimus nuptiis: vel παρὰ τὸ ὄνω, τὸ μέμφομαι, καὶ βλάπτω, vt Phauorinus ſcribit, & in Etymologico magno habetur, quo nomine ſignificantur omnes, qui non ſunt ex iuſtis nuptiis procreati, vt docet Iulius Pollux, Suidas & Heſychius, quamuis Heſychius νοθαγένειον appellat. Vſus eſt Homerus Iliados Δ.

> Ἀλλ' υἱὸν Πριάμοιο νόθον βάλε Δημοκόωντα
> Αὐτὰρ ὁ βῆ ῥ' Ἴσόν τε καὶ Ἄντιφον ἐξεναρίξων
> Υἷε δύω Πριάμοιο, νόθον καὶ γνήσιον ἄμφω
> Εἰν ἑνὶ δίφρῳ ἐόντας, ὁ μὲν νόθος ἡνιόχευεν
> Ἄντιφος αὖ -------

Et Pindarus in Olympiis, &c. Vſus eſt & Plutarch.in Theſeo. Ἀλλ' ὅτι νόθῳ καὶ ξένῳ παιδὶ τὴν αὐτὴν τιμὴν ὥσπερ αὐτοῦ γνησίοις ἱερῶμαι, καὶ ἄπαιδας ἀπολιπουμένοις. Et Dionyſius Areopagita in lib. περὶ τῆς οὐρανίας ἱεραρχίας. cap.2. quamuis in alio ſenſu. Ac Philoſtratus εἰς τὸν Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως βίον lib.2. νόθον appellat catulum, quem leæna ex pardo conceperit, quod Alemannus Rinuccinus perperam interpretatus videtur, qui matrem notham vocari credidit. Inde νοθεῖα ſiue νοθεῖα dictæ ſunt pecuniæ, quæ talibus filiis relinquebantur, quæ lege Athenienſium mille drachmas excedere non poterant. quarum mentionem fecit Demoſthenes in oratione contra Ariſtocratem, & Ariſtophanes, ac plerique alii, quos Suidas refert. Hinc etiam νόθον dicitur omnis res non legitima, ſicut νόθος ἀσπασμὸς, & ſimilia, vt docet Budæus, qui ſcribit hanc dictionem apud Græcos eandem habere vim, quam ſpurius apud Latinos. Nam quamuis Plutarchus in Ῥωμαϊκοῖς, de ſpurio mentionem faciat, tamen id nomen non tanquam græcum, ſed tanquam latinum vſurpauit. Ibi enim tradit quomodo à Latinis prænomina ſcribantur. Vſus fuit hac dictione Ouid. in Epiſtolis Phædræ ad Hippolytum.

> *At ne nupta quidem tædaq; accepta iugali,*
> *Cur niſi ne caperes regna paterna, nothus?*

Vſurpauit pariter Virg.Æneid.lib.7.loquens de equis:

> ------*patri quos Dædala Circe*
> *Suppoſita de matre nothos furata creauit.*

Et Columella lib.8.c.2.vbi de gallinis loquitur: Omnium tamen horum generum nothi ſunt optimi pulli, quos conceptos ex peregrinis maribus noſtrates ediderunt. Plinius quoque lib.8.c.1. ſcribit elephantes minores apud Indos arare, & ab illis nothos appellari. Verum in hoc loco Iuſtinianus non ita late hanc dictionem accipit, quemadmodum Græci, quippe qui nomine nothorum intelligit ſolum eos, quos naturales vocant, cum dicat cæteros non eſſe dignos hoc nomine, & modo νόθους, modo φυσικοὺς vocat. Ex quo patet decipi Alciatum qui lib.3.parerg.cap.5.ſcribit eos differre. Patet etiam decipi Haloandrum, qui dum hæc converteret, modo naturales, modo ſpurios dixit. Cum ſpurii non dicantur ex concubina nati. Quos errores Alciat. & Haloand. notauit Gabriel Palæottus in lib.de Nothis & Spuriis.c.17. Attamen & ipſe in eo fallitur, quod putat eos tantum nothos à Iuſtiniano vocari, qui naſcuntur ex concubina. Quandoquidem Iuſtin. etiam eos nothos vocat, qui gignuntur ex ancilla, quod patet in ea parte, in qua tractatur, quomodo quis offerens ſe curiæ legitimus reddatur, cum tamen ancilla non poſſit eſſe concubina. Ferrand.libro 2. explicat. in conſtit. quibus mod. natu effic.ſui cap.43.

Nothos, Cuiacius. 5. obſ.6.definit, quod ſint, qui ex concubina domi ſine nuptiis vxoris loco retenta, nati ſunt. Sed Haloander nothos voluit eſſe ſpurios, quem reprehendit Cuiacius in expoſitione Nou. 12. part.2. & hodie nullos eſſe nothos, quia nulli ſint naturales, idem Cuiac.in fine d.obſer.6.opinatur. Iſidor.diſtinguit, vt ſi virgo vel vidua, in quam ſtuprum committitur, ſit ignobilis, mas vero ſtuprum in eam committens ſit nobilis, qui inde naſcuntur, dicantur proprie Nothi, & vice verſa, ſi virgo vel vidua ſit nobilis, pater vero ignobilis, inde nati dicantur Manſeres, Vult.ad prin.num.10. Inſtit.de patria poteſt. Nothus dicitur, qui ex vxore non legitima natus eſt. Vide gl.in cap.niſi cum pridem verſic.perſonæ vero.extr.de renunciat. quæ dicit nothum eſſe eum, qui de adulterio natus eſt, qui videtur verus filius, ſed non eſt. Io.Bello.Etym.

Notio, nihil eſt aliud quam poteſtas quædam cognoſcendi, examinandique factum. l.3.§. cauſæ cognitio.§.ſeq.ff.Carbon. edicto.l.4.ff.de off.eius cui mand.eſt iuriſd.Gœdd.ad l.99.nu.5.de verb.ſign.

Notio, alias cognitio prætoria à Iuriſconſultis vocatur, cum ſine ſcripto libello ſiue ſolennitate iudiciaria tantum ſimpliciter inuocatur officium iudicis vel magiſtratus Spieg.

Notio diuiditur in cognitionem & iuriſdictionem. l.notionem.de verbor.ſign. Eſt autem notionis verbum generale: & non ſolum ad eos pertinet, qui iuriſdictionem habent, ſed & qui ſimplicem cognoſcendi facultatem. Quare aſſeſſores, ſiue amici qui in conſilium proconſulum adhibentur, cum etiam ipſi cognoſcant, dicuntur habere notionem. Arbitri quoque, quos ex compromiſſo adimus, habent notionem. Cum enim ex pacto priuatorum iuriſdictio conferri nequeat, conſequens eſt, vt ſaltem notionem habere dicantur. Ex Alciat. comment.de verb.ſign.Spieg.

Notio & cognitio differunt. Notio enim eſt quælibet cauſæ cognitio, ſiue ea iure magiſtratus expediatur ſiue abſque iuriſdictione, hoc eſt ſine magiſtratus iure, per text. in l.notionem 99.de verb.ſig.l. ait Prætor 5.& ibi Duar. & alii de re iud. Cognitio ſaltem ea cauſarum notio eſt, quæ iure magiſtratus & vi iuriſdictionis exercetur. Itaque omnes, qui cognitionem habent, habent etiam notionem: ſed non contra, per d.l.99.l. ait Prætor. l.15. de re iud. l. ſolent. de offic. proconſ. tantum igitur inter notionem & cognitionem intereſt, quantum inter genus & ſpeciem. Gœddæ.ad d.l.99.nu.3.de verb.ſign.vbi plura vide.

Notionis verbum latiſſimum eſt: nam & in ciuilibus, & in criminalibus cauſis vſurpatur. Itaque Notio dicitur Prætoris, qui vtrum actio danda an deneganda ſit cognoſcit. l.vlt. in fin.ff.de oblig.& act. Sic in l.8.ff de tranſact. Prætoris dicitur eſſe notio, cum de habitatione aut veſtiario, aut alimento relicto tranſigendum eſt. & in l.6. Cod. quomod. & quand. iud. At in l.1.§.1. ff. de offic. præf. vrb. Notio ad cauſas & animaduerſiones capitales refertur. vbi Vlpianus ſcribit, ea quæ vltra centeſimum lapidem fiunt, egreſſa eſſe Præfecti vrbi notionem. itemque in leg.penult.ff. de calumn. Proprie tamen Notio videtur eſſe rerum quæ neque criminales ſunt, & in facto, non in iure conſiſtunt: veluti cum Cicero in orat.

pro domo ſcribit, omnem eſſe notionem Pontificum cum quis adoptatur, quæ cauſa cuſque ſit adoptionis, quæ ratio generum ac dignitatis, quæ ſacrorum. Item cum diſceptatur apud Prætorem, vtrum qui filius eſſe dicitur, in poteſtate ſit, an non ſit: Prætoris notio eſſe debebit: inquit Vlpian. l. 3. §. 1. ff. de lib. exhib. aut cum de illius ætate qui manumittit, vel de manumittendi cauſa quæritur. Atque hæc quidem ita ſe habent, cum propria verbi cuiuſque ſignificatio exquiritur. Vlpian. autem in leg. notionem, 99. ff. de verbor. ſignifi. Notionem ſic poſſe accipi ſcribit, vt & Iuriſdictio & Cognitio intelligatur. Itaque idem in l. ait Prætor, 5. ff. de re iudic. cum Prætor dixiſſet, CVIVS de ea re juriſdictio eſt. Melius, inquit, dixiſſet: CVIVS de ea re notio eſt. etenim Notionis nomen etiam ad eos pertinet, qui iuriſdictionem non habent, ſed habent de quauis alia cauſa notionem. Hot. & Connan. lib. 1. c. 16. n. 4.

Notionis verbum non tantum cognitionem & iuriſdictionem ſub ſe continet: ſed etiam aliquando imperium tam merum quam mixtum: quo caſu, non in cognoſcendo ſolum, ſed imperando ſimul notio conſiſtit. Gœdd. ad dict. l. 99. num. 7. de verbor. ſignif.

Notitia ab Impp. recentioribus appellatur breuis, ſeu libellus in quo deſcriptio ſtatus, adminiſtrationis, & diœceſeos alicuius continetur l. 1. §. 8. C. de offi. præf. prær. Afr. l. vn. de excuſ. artif. lib. 10. C. l. 3. & l. 5. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. pen. & vlt. de diuerſ. off. lib. 12. C. Hinc de ſtatu Imperii ſub Conſtantinopolitanis Imp. agens liber, Notitia Imperii Rom. inſcribitur. Briſ. adde & aliam notitiam in l. 2. §. 9. C. de offic. præf. præt. Afr. l. 7. C. de palat. ſacr. largit. Nou. 8. c. 1. §. 1. Gothofr. ad d. §. 8. Alias notitia eſt cognitio, intelligentia, notio, Cic. lib. offic. 3. Explica atque excute notitiam tuam, vt videas quæ ſit in ea ſpecies, forma, notio boni viri. Oldend.

Notoria, pro elogiis & indiciis quibus crimina ad magiſtratus deferuntur. l. 6. §. nuntiatores. ff. ad Turpil. l. 7. C. de accuſ. l. 31. de epiſc & cler. in C. Theod. l. diuus. ff. de cuſtod. reor. D. Auguſt. in epiſt. 160. Notoria in ſingulari & Notoriæ dixit: Circumcellioues, inquit, quoſdam, & clericos Donatiſtas, cura eorum, qui publicæ diſciplinæ inſeruiunt præmiſſa notoria ad iudicia legeſque perduxit. Et in epiſt. 159. Qui non accuſantibus noſtris, ſed illorum notoria, ad quos tuendæ pacis vigilantia pertinebat, præſentari videantur examini. Notoriam quoque vſurpat Apul. lib. 7. de aſino aureo. Sed ille, ait, qui commodum falſam de me notoriam pertulerat. Et Trebellius Pollio in Claudio ad fi. Nihil me grauius accepit, quam quod notoria tua intimaſti Clodium parentem amicumque noſtrum inſinuatis ſibi falſis pleriſque grauiter iraſci. Briſſ. & Cuiac. 3. obſeru. 3.

Notorium eſt, quod omnibus conſtare poteſt, & colore nullo obfuſcatur, nec probatione indiget: Alciatus autem lib. 1. de verb. ſignif. Notorium dicit id quod palam conſtat, cum veteres notorium pro denunciatione facinoris acceperint: Eſt autem hoc

Notorium triplex, Præſumptionis, Iuris & Facti.

Notorium Præſumptionis, quod eſt de euidentia iuris vehementis præſumptum, vt paternitas filiatio, vbi non requiritur alia probatio niſi præſumptiones & coniecturæ. c. quoniam. de fil. presbyt. Nam hoc quod quis ſit alicuius filius, non poteſt vere probari. leg. Lucius. ff. de condit. & demonſt. Vnde filius eſt, quem nuptiæ demonſtrant. ff. de in jus voc. l. quia ſemper in fin. Nam ſi vir & vxor aliquem infantem nutriunt, & dicunt eum filium eorum eſſe, tunc præſumitur eorum filius. Eſt ergo notorium præſumptionis euidentia rei euidenter à iure præſumpta.

Notorium iuris eſt clara iudicialis confeſſio, inconuincibilis probatio, & irretractabilis diffinitio, de quo ſcilicet notorio quis damnatus eſt, vel in iure confeſſus. Et ſic illud eſt duplex, videlicet per confeſſionem factam in iure, & per ſententiam iudicis, vt in capit. veſtra. de cohab. cleric & mu.

Notorium facti, ſcilicet quod commiſſum vel factum non dubitatur à populo, vel maiori populi parte, & per euidentiam rei nulla poteſt tergiuerſatione celari, nec oportet omnes circumſtantias facti eſſe notas, vt cap. vlt. de cohab. cler. & mu. c. cum dilectus. de purg. can. in fin. 2. q. 1. de manifeſta. & c. ſequ. Et illud notorium eſt triplex, ſecundum triplicem diſtinctionem facti: quoddam eſt facti permanentis & continui, vt quod palatium eſt in vrbe, id non eget probatione. Aliud eſt facti tranſeuntis, vt quod quidam in publico occiditur coram populo. Tertium eſt facti interpellati, vt quia vſurarius vna die tenet menſam paratam, alia non. vide plene Abb. ad cap. veſtra, nu. 14. ext. de cohab. cler. & mul. Old.

Nova tigna dicuntur, quæ immittuntur contra priorem formam: ſicuti ius nouum dicimus, & opus nouum. Pompon. in leg ſi cum meus. ff. ſi ſerui. vindic. Oldend.

Novæ leges interdum intelliguntur, quæ poſt leges 12. Tab. latæ ſunt. l. 7. ff. de cap. minut. l. 11. ff. de ſuis & legit. Quo ſenſu & nouum ius accipiendum eſt in l. 1. ff. de pet. hæred. Et nouę hæreditates quæ ex huiuſmodi legibus ſenatus conſultiſve poſt Tab. 12. factis deferuntur. l. 1. §. capitis. ff. ad Tertyll. Denique ad quaſcunque recens latas leges ea appellatio pertinet. l. vn. ff. de condit. ex lege. Et ita nouæ leges Papias ſignificant. l. vlt. ff. de reg. Cat. Briſſ. & Ferrar. Inſtit. de ſenatuſconſ. Orphitiano, in verbo nouæ hæreditates.

Novæ tabulæ appellabantur, quibus publice propoſitis æs alienum obæratis remittebatur ac condonabatur. Meminit Cic. 2. offic. & inuect. 2. in Catil. Et Epiſt. vlt. lib. 5. ad Attic. & Cæſar in prin. lib. 3. de bello ciuili. Et Seneca lib. 1. de benef. c. 4. Quint. Declamatio. 335. Et Suet. in Iul. c. 42. Briſſ.

Novæ hæreditates ſunt, quæ vel ex lege vel ex Senatuſcõnſultis deferuntur; eæque veteribus, quæ leg. 12. Tab. deferebantur, opponuntur. l. 1. §. capitis. ff. ad S Ctum Tertyll. l. 11. ff. de capite min. Briſſ.

Novalem Iuriſcõnſ. in l. ſylua. 30. ff. de verb. ſign. definit terram præſciſſam (hoc eſt, nunc ante, ſuperiore nempe anno, aratro cæſam & ſciſſam, verſam & cultam. rectius enim legitur præſciſſa vel præciſa, quam proſciſſa aut reſciſſa: Et hoc fortaſſe voluit Alc. lib. 2. prætermiſſor.) quæ anno ceſſat, hoc eſt, alternis annis ceſſare ſolet. Plin. 18. c 19. Accedit Varronis authoritas dicentis: ager reſtibilis, qui reſtituitur ac reſeritur quotannis, contra qui intermittitur, à nouando noualis ager. Laur. Valla lib. 6. elegant. c. 42. Hoc vt exactius ICtus in d. leg. ſylua probet, adducit Græcorum authoritatem, qui eiuſmodi fundum ſiue terram appellant νέαν, vel vt habet Græca paraphraſis, νέαπν, quaſi nuper verſum agrum: vel vt alii legunt νεωσ, à verbo, νεοῦν, quod quaſi ad culturam omiſſam reuertatur. Male à quibuſdam reponitur ναχ.. quaſi dicatur noua terra. Errant fortaſſe Accurſius & Alciat. in d. l. ſylua, qui per l. fin. in fin. ff. de termin. moto. noualem interpretantur prædium, quod iam primum coli cœptum eſt, quia iam primum ex ſylua cædua aut nemore fit, & culturæ ſubiicitur. Nihil eius d. lex fin. habet. Non enim ad tempus & initium illa denominatiò à Iuriſconſulto in d l. fin. refertur, ſed ad intentionem, finem, & deſtinationem, ad cuius modum & formam poſtea hic fundus coli & à veteribus fundis, tanquam ſua forma propria diſtingui debebat, idque patet ex verſ. aut aliquid. in d. l. fin. Eadem mens & expoſitio eſt Virgilii in Bucolica I. Impius hæc tam culta noualia miles habebit? Deplorat agrum, in quo inſtruendo nouo magnopere laboraſſet, eo animo, vt ſibi perpetuò noualis eſſet. Hæc & Quintiliani loco, de quo Valla dict. cap. 42. adferri poteſt explanatio. Nam & Columella, & Virgilius, & Varro, & Plinius lib. 18. capit. 19. noualem vocant veruactum, ſiue (vt Ramus legit) vernactum agrum, quia vere proſciſſus anno ceſſauit. Sic enim Virgil. lib. 1. Georg.

Alternis idem eſt tonſas ceſſare nouales,
Et ſegnem patiere ſitu dureſcere campum:
Aut vbi flaua ſeres mutato ſidere farra,
Vnde prius lætum ſiliqua quaſſante legumen,
Aut tenues fœtus viciæ triſtiſq; lupini
Suſtuleris fragiles calamos, ſyluamque ſonantem:
Vrit enim lini campum ſeges, vrit auena.

Quibus verbis deſcribit varios modos recreandi nouales, & tandem ſubiicit:

Sed tamen alternis facilis labor, &c.

Et vulgo nota ſunt illa:

Alternis etiam feſſas ceſſare nouales
Expediat - - - -

Nec verum eſt, quod Seruius ibi putabat, nouales eſſe arua proſciſſa primum ſegetes ferentia: & erroris conuincitur, dum alio loco aſſerit, noualia eſſe rura, quæ per ſingulos annos per ſemina nouantur. Sic omnia rura ac prædia noualia dici poſſent. Neque etiam reſiſtit ille Virgilii verſus:

- - - - - - *Syluamque ſonantem:*

Vbi metaphoricōs per ſyluam intelligit copiam & magnitudinem calamorum. veluti in illo eodem lib. 1 Georg.

- - - - - - *Intereunt ſegetes, ſubit aſpera ſylua.*
Item - - - - - *Cum nux ſe plurima ſyluis*
Induit in florem. - - - - - -

Vno loco Plinius ab adiuncto temporis noualem vocat eum agrum, qui ex ſylua iam primum fiebat libro nimir. 17. cap. 5. Talis (inquit de odore terræ agens) fere eſt in noualibus, cæſa vetere ſylua: ſed καταχρηστικῶς: qui hoc etiam nomen breui amittet, ſi quotannis colatur vt ex Feſto, & Varrone, & ipſo Plinio lib. 18. c. 19. conſtat. Quare Canoniſtæ perperam Seruii authoritatem ſecuti, erroris rei fiunt, quod noualem definiunt agrum, qui cum nuſquam, nullaque hominum memoria cultus, veluti exciſa demum ſylua, nuper ad cultum proſciſſione vocatus eſt, c. qui per noualem. h. t. c. vlt. de priuil. 6. Qui igitur noualis fundi vſumfructum habet, non poteſt ſingulis annis colere ac proſcindere, nulla vacatione data: ita enim vir bonus non vteretur frueretur: cum nihil aliud ſit, quam ager qui alternis annis ſeritur, & ab Ouidio quietus ager dictus: Gœdd. ad d. l. ſylua, num. 9. 10.

Novare, ICtis eſt prius debitum in aliam nouam obligatio-

nem transferre & transfundere, l.27.ff.de pact.l.8.§.1.& l.14. 20.21.ff.de nouat.Briſſ.

NOVARE & nouum, ſiue recens facere, & immutare ſignificat.l. cum Aquil. ff.de tranſact. l.ex chirographis. ff. de admin. tut. Hinc dicitur, legum nouationem, hoc eſt, mutationem periculoſam eſſe: nec temere quidem, quia mutationem iuris ſequitur mutatio morum, quam comitatur nouitas quædam ſubita. Hæc autem ſolet mouere & conquaſſare remp. Old.

NOVATIANI hæretici, quorum meminit l.5.in pr.C.de hæt. vide Euſeb.7.hiſt.7.

NOVARI dicitur priſtina obligatio, quæ in ſecundam poſterioremve deducitur, l.72.§.1.ff.de ſol.l.4.§.7.ff.de nouat.

NOVARI, id eſt, innouari.l.1.ff.nihil innouan.appell.Briſſ.

NOVATIO eſt prioris debiti in aliam obligationem vel Ciuilem vel naturalem transfuſio: alias translatio. Fit autem cum ſtipulatione, vt cum ſtipulor à Titio, quod mihi Seius debet animo nouandi, hoc modo tollitur obligatio, qua tenebatur mihi Seius, & tunc mihi incipit teneri Titius aut naturaliter aut ciuiliter, l.1.ff.de nouat. Fit etiam nouatio per litis conteſtationem, cum videlicet pro ſuo debitore conuẽto ſeſe offert Titius, & litem mecum conteſtatur, l.delegati, ff.de nouat.& deleg.& l.ſolutionem, ff.de ſolut. Aliter etiam nonnunquam accipitur nouatio, & tunc dicitur fieri, cum nihil accedit obligationi contractæ, licet ea non perimatur, veluti cum litem cum debitore meo conteſtor, l.aliam, ff.eod.& l.1.C.de iud.& hæc nouatio vulgo dicitur neceſſaria, quod reddatur iudicium in inuitum, l.inter ſtipulantem, §.1.de verb.obl. Omnis obligatio nouari poteſt, etiamſi non verbis ſed re aut conſenſu contracta ſit, d.l.1.ff.eod. Nec refert an pure, an in diem, aut ſub conditione ſit contracta obligatio, niſi quod eius obligationis, quæ pure cõtracta eſt, aut in diem, ſtatim nouatio fiat, l.in diem, de cond.indeb.l.ſi Stichum, §.1.& l.quoties, ff.eod. Sub conditione autem contracta obligatio ita demum nouatur, ſi extiterit conditio. Obligatione verborum fit nouatio, modo ea aut ciuiliter aut naturaliter teneat. Nam licet obligatio nouans naturalis tantum ſit propter perſonam cum qua contrahitur, atque ideo minime efficax ad agendum, nihilominus prior obligatio tollitur, l.1.ff.eod.& §.præterea.Inſtit. quib.mod.tol.oblig. Nouat autem ſtatim ſi pura eſt, ſi vero ſub conditione, cum extiterit conditio, d.§.præterea, l.ſi Stichum, & l.quoties, l.nouatio, l.ſi rem, ff.eod. Et animaduertendum eſt ſtipulationem nouantem præcedere poſſe ſtipulatam nouatam, veluti ſi quis ita ſtipulatus fuerit: Quod à Titio ſtipulatus fuero mihi dari ſpondes? l.ſi Stichum, § ſi quis hic, ff.eod. Item notandum eſt vltra ſtipulationem plures obligationes nouari poſſe, l.vlt.§.vlt. Quid ſi ſtipulatus ſum à Titio ſub alternatione, quod mihi Seius aut Sempronius debet? Reſpondeo eius obligationem perimi & nouari, quem Titius elegerit, & cui ſoluere maluerit d.l.ſi Stichum, §.ſub conditione, & l.ſi is cui, l.ſi à te, ff.eod. Tractatur & illa Iuris controuerſi quæſtio, an obligatio principalis per ſtipulationem pœnalem nouetur? Sed Alciati & Zaſii opinionem probo, exiſtimantium non nouari. De hac re fuſius diſputatur in l.1.ff.de penu leg.l.cum ſuis, l.ſi pœnam quam, §.vlt.l.obligationum fere.ti. de oblig.l.1.§.item ſi ita, 1.ad leg. Falcid.l.ſi quis eo ſocio, ff. pro ſocio. Duar.ad tit.ff.de nouat.& deleg.c.1.

NOVATIO in genere conſiderata, quædam eſt voluntaria, quædam neceſſaria, vt apparet ex l.fin.ff.de ſeparatione bonorum. Nouatio voluntaria fit ſtipulatione. Nemo enim cogitur promittere inuitus. Neceſſaria eſt illa quæ fit litis conteſtatione: litis enim conteſtatio fit iudicio accepto: iudicium autem datur in inuitum, l.inter ſtipulantem, 83.§.1.ff.de verb.obl. quomodo vulgo intelligitur, ſed ſi penitius res inſpiciatur, erroneum eſt litis conteſtatione nouationem fieri. Nouatio voluntaria eſt obligationis veteris in ſtipulationem translatio. Quo genere vetus obligatio ipſo iure perimitur, l.ſi vnus, 27. §.pactus, ff.de pactis, l.2.& 3.C.de nouationibus. Hanc nouationem quatuor modis fieri eleganter notauit Cuiac. in paratitl.Cod.de nouat. Vult.in comment.Inſtit.ad §.præterea.Inſtitut. quibus modis toll.obligat. Primo modo fit ſine delegatione, cæteris tribus delegatione Præcedente. Primo modo fit nouatio mutata cauſa vel ſtatu prioris obligationis, eadem manente perſona creditoris & debitoris, puta ſi id quod mihi debes ex mutuo abs te ſtipuler, ita vt mihi non debeas amplius ex mutuo, ſed ex ſtipulatione, vel etiam vt id quod mihi debes ex ſtipulatione, idem de nouo abs te ſtipuler, ita vt ex ſtipulatione iterum debeatur, ſed ex ſtipulatione poſteriori, non priori. Vbi tamen hoc obſeruandum eſt, poſteriorem illam ſtipulationem debere habere aliquid noui, vt nimirum habeat aliquid, quod non habuit prior, vel aliquid nõ habeat, quod prior habuerit, puta ſi in ſtipulatione poſteriori, vel pignus, vel fideiuſſor, vel dies, vel conditio adiiciatur, quæ in priori non fuit, vel detrahatur, quæ in priori fuit. Item ſi poſteriori debito quantitas augeatur vel minuatur, l.fin.C.de nou. Si enim eadem ſit perſona, à qua poſtea ſtipuleris, inquit Iuſtinianus, ita demum fit nouatio, ſi in ſtipulatione poſteriori ſit aliquid noui. Secundo nouatio fit mutata perſona creditoris, vt ſi quod tibi debeo, promittam alii, qui tuus creditor non eſt, quod fit, ſi tu, qui es meus creditor, mihi mandaueris, vt debitum tibi, promittam alii. Tertio fit mutata perſona debitoris, vt, ſi quod tibi debeo, ſtipuleris ab alio, qui debitor meus non eſt, isque ſuſcipiens quod ego debebam, locum meum ſubit, quod fit, ſi ego alii qui debitor meus non erat, mandauero, vt quod ego debeo, promittat creditori meo. Poſtremo, nouatio fit mutata perſona vtriuſque & debitoris & creditoris: puta ſi ego debeam Titio, Mæuius autem debeat mihi, & ego mandem Mæuio, vt quod ipſe mihi debet, promittat Titio creditori meo: hoc ſi fiat, ego liberor à Titio, & Titius liberatur à me, ſed non à Mæuio, rurſus Mæuius liberatur à me, ſed non à Titio, atque ita neque ego Titii ſum debitor, neque Titius eſt amplius meus creditor, & rurſus ego Mæuii creditor amplius non ſum, nec Mæuius debitor meus; ſed Mæuius incipit eſſe debitor Titii, Titius incipit eſſe creditor Mæuii. Vult.ad §.3.nu.7.Inſt.quib.mod.obl.toll.

NOVATIONIS forma duplex eſt: Altera vt creditor ſtipuletur à delegato debitore id ſibi ſolui, quod prior debitor ſoluere tenebatur, animo nouandi. Omnes enim obligationes, verbis, conſenſu, aut re contractæ poſſunt in nouationem deduci. l.2. ff.de nouat. Dummodo (ait Vlpianus) ſciamus nouationem ita demum fieri, ſi hoc agatur, vt nouetur obligatio. Et quidem conſentiente etiam priore debitore, qui delegatur, l.1.C. eod. tit. Delegare autem eſt alium dáre vice ſua reum creditori, vel ei, cui creditor juſſerit. Quod non ſolùm verbis, ſed ſcriptura quoque & nutu, vbi debitor delegans fari non poteſt, fieri permittitur auctore Vlp.l.delegare eſt, leg.delegare ſcriptura, ff.de nouat. Et ſic delegatio eſt ſpecies nouationis. Altera forma nouationis eſt, ſi quis in iudicio litem pro debitore vltro ſuſcipiat ſuo nomine ſolenniter. Vnde dicit Vlpianus d.l.delegare eſt. Fit autem delegatio, vel per ſtipulationem, vel per litis conteſtationem. Et Paul.ff.eod.tit. Aliam (dicit) cauſam eſſe nouationis voluntariæ, aliam judicii accepti, multa exempla oſtendunt. Hanc certe formam nouandi non mutauit lex prima. C.de nouat. Accedit, lex ſi pro patre, in pr. ff.de in rem verſo. Vlp.ff.de ſolut. Solutionem (inquit) vel iudicium pro nobis accipiendo, & inuiti, & ignorantes liberari poſſumus. Quis hoc naturę axioma recte prohibeat? Cęterum Nouatio hodie nullis indiciis præſumitur, niſi animus nouandi nominatim fuerit expreſſus. l.fi.C.de nouat. vnde, ſi hoc non agetur, duæ erunt obligationes ſicut & fideiuſſorum acceſſio, non facit nouationem, l.2.in fin.ff.eod.tit.

NOVELLÆ cur dictæ ſint, diuerſi diuerſa tradidere. Cedrenus ſic dictas putat, quod noua eis atque à veteribus diſſidentia iura conſtituantur. Hæc enim ſunt eius verba in Iuſtiniano: τὸν παλαιὰς νόμους πάντας ἀνενέωσε, ποιήσας μονόβιβλον, ὃ καὶ νεαρὰς διατάξεις ἐκάλεσεν. Sed id non omnibus exempli gratia 91.& 92. Verior itaque altera ratio, quam profert Cuiacius, quod nouiſſime promulgatæ ſint poſt C.Iuſtin.repetitæ prælectionis. Ideoque vocantur à Græcis νεαραὶ μετὰ τὸν κώδικα. Sic olim nuncupabantur conſtitutiones quædam Theodoſii, Valentiniani, Leonis, Marciani, Maioriani, Seueri.leg.quoniam nouella. C.de inoffic.teſta. Quia ſcilicet promulgatæ erant poſt C.Th. Sic etiam nuncupabantur Iuſtiniani Conſtitutiones quædam, quæ ſcilicet promulgatæ erant poſt primam editionem Codicis, l.1. §.ſed cum nouellæ de emend.C.Iuſt. Sed ex his quæ nunc ſunt relatæ in Codicem repetitæ prælectionis, proprie Nouellæ eſſe deſierunt. Nouellæ enim ſunt, quæ in ipſo volumine conſtitutionum Principalium non continentur, ex emergentibus poſtea cauſis factæ, quæ extra corpus conſtitutionum vagantur. Et ita quoque poſt libros βασιλικῶν Conſtitutiones Leonis, Nicephori, Michaelis, Alex. & aliorum quorundam Imperatorum Nouellæ appellatæ ſunt. Eodem igitur modo poſt Codicem Iuſtiniani editas conſtitutiones, Nouellas appellamus, veluti Iuſtiniani, Iuſtini & Tyberii. Et hæ quidem Nouellæ, vulgo pleriſque libris vno volumine continentur, additis etiam quibuſdam formis præfectorum prætorio quæ dicuntur ἐπαρχικά. Nam conſtat formas præfectorum prætorio habere vim legis, l.2.C.de offic.præf.præt.l.apertiſſimi. C.de iudic.l. penult.C.de fideiuſſ.Cuiac.

NOVELLAS confuſanee editas eſſe, omnes conſentiunt. eas igitur methodice, & in artem hac via redigi poſſe putat Pardulphus. Prateius. Primum omne ius in publicum & priuatum diſtribui debet: ad publicum pertinent ſacra, ſacerdotes, magiſtratus. In primo genere collocanda erit Conſti.146. περὶ ἑβραίων, de interpretatione librorum ſacrorum, cui ſubiicietur Nou. 131.cap.1.de Canonibus Eccleſiaſticis. Subſequentur Epiſcopi, & Clericorum ordines reliqui. Nouell.131.& 56.& 6.133.& 2.165. Subnectendæ ſunt orationis domus & templa, Nouel. 58. quibus adiicias res Eccleſiaſticas. Nou.7.120.& 46. Earum priuilegia Nouell.135.§. περὶ τούτων & Nou.131. ſacra ſacerdotesque ſequuntur magiſtratus, ordines, eorum officia, Nouell. 195.80.35 11.& 13. poſt hos iudices Nou.82. Præſides Nouel.8. mandata 17.& Ciuitatum defenſores, Nouell.15. Magiſtratus exequun-

exequuntur crimina:ideoque ponatur hic Nouel.70.puniunt hæreticos.Nou.42.Ad milites & eorum tranſitum perueniendum,ideoque ad Nouell.116. Hi arma tractant atque ideo ad Nou.85.ſubiicienda eſt.Subſequantur decuriones,Nou.101.& 70.Tabelliones ſunt perſonæ publicæ,§.item cum.Inſt.lib.1. tit.11.Igitur hic ponatur Nou.44.Hi ſcribunt teſtamenta,quę & ipſa publici iuris ſunt, l.3.ff.de teſtam. Idcirco huc referatur Nou.1.in princ. Quantum liberis teſtamento relinqui debeat,conſtituit Nouel.8.teſtamenta inter liberos.Nouell.107. Hi inſtituendi, non prætereundi: ſed nec parentes, Nou.115. Tutores teſtamentarii,Nou.117.fideicommiſſa.Nouell.108.& 159.ius deliberandi 158.poſt teſtatos collocauit præter inteſtatos.Sic Imperator Nou.118.84.127.& 68. Hactenus de iure publico. Transgrediamur ad priuatum. Porro omne ius quo vtimur,vel ad perſonas,vel ad res,vel ad actiones pertinet,l. 1.ff.de ſtatu hom.Primum de iure perſonarum,quarum cauſa ius eſt conſtitutum,l.2.ff.eod. A nuptiis incipiemus Nouell. 22.Nefariæ,inceſtæ,damnatæque nuptiæ.Nouell.12.& 154.de ea quæ raptori nubit. Nou.150.Nuptiarum comes,dos: de hac Nou.90.huic adiicias,2.§.fi.& 100.91.119.& 39. Ex Nuptiis liberi, de quibus Nouell.89.& 74.nati ex libero & adſcriptitio,Nou.54.Explicatur per Nou.156.Infantes abiecti,Nou.153. Liberis dantur tutores, & ſic tutelæ, Nou.94.72. & 155. clarigatio,Nouell.52. Perueniamus ad res,ideóque ad contractus, obligationes & actiones,Nou.52.98.88.136.& 119.Solutiones, Nou.4. Actiones in iudicio proponendæ, §.1. Inſtit de act.de hoc Nou.96. quis prius conueniatur, reus an fideiuſſor, Nou. 4. Per procuratores agi poſſe,Nou.71. Initio litis iurandum, Nou.124. Quid ſi actor abſit, Nou.53. atque ibi qui explicentur iudicia.Monachi apud quos conueniendi,Nou.79.Iudex competens,præſes Nou.69. De præſide ſuſpecto,& negligente,Nou.89. Litigioſa res,Nou.112.Teſtes,Nou.90. Sententia, Nouel.82.Appellatio,Nouel.82.22.& 115.Executio,Nou.134. Hæc Pardulph.Prat.

NOVELLARVM nomen nouum non eſſe,nemo vel in iure ciuili mediocriter verſatus eſt qui neſciat, cum ipſe etiam Imp.in 3.conſtit. quæ præfationis loco reperitur Codicis prælectioni præmittitur hoc nomine in futurum id operis confirmet. Et Azo teſtatur, ex Nouellis in collationes collectas conſtitutiones,quæ hodie in ſcholis ac foro circumferuntur. Et ante trecentos adhuc annos nouellæ in vſu ſint habitæ,ſi non omnes,attamen pleræque, quæ hodie non extant. Et vt de Accurſio taceam, qui ſæpe collationarias illas, in multis perobſcuras,ex nouellarum contextu illuſtrare ſolet, paſſim in doctoribus adducuntur,in teſtimonium de adiutoribus quęſtoris, de appellationibus ex Sicilia, de priuilegiis Archiepiſcoporum, & infinitis aliis. Ex quibus tametſi pleræque generales non ſunt,tamen eas propter cognitionem rerum,& exemplum, omiſſas non oportuit. Sunt qui in l.non plures & l.qui ſub prætextu.C.de ſacroſ.eccleſ.interpretantur Decanos, pro clericis:quod neutiquam feciſſent,ſi copiam nouellarum habuiſſent conſtitutionum. Idem poſſumus dicere de ſexcentis aliis, teſte iuriſperitiſſimo Haloandro, cuius hactenus verba adſcribere libuit.Spieg.

NOVELLARE,proprie nouum agrum colere,ſeu nouas vites pangere.

NOVELLETVM (veteres gloſſæ νεόφυτον) ſumitur pro vinea ex nouellis vitibus conſita,vt apud Paulum,de imp.in reb.dot.fact. l.6.Si Nouelletum in fundo factum ſit, & Alphenum de fund. dot.l.8.Spieg.Briſſ.

NOVENDIALIVM ſacrorum conſuetudinem inde natam tradit Cœlius lib.17. c.21. quoniam moris Ethnicorum fuerit, diebus nouem mortuos flere. Dupliciter vero Nouendiale ſacrum actum eſt apud Romanos, vno modo cum defunctis parentabant, ſeque luſtrabant : Altero cum prodigium aliquod accidiſſet, quod nouendiali ſacro expiare ſolebant. Ita vero perficiebatur,vt doctis placet: nouem dies aſſidue Deis ſacrum faciebant,quod ſacrum indici ſolebat,vel à Pontifice Maximo,vel à Prætore vrbano ex Senatus decreto,prout tradit Gyraldus hiſtoriæ deorum Syntagmate 17.

NOVERCA patris vxor liberis ex alia vxore natis ita appellatur, l.4. ff.de gradib. & adf. Sed & aui proauique vxor nouercæ appellatione cum de prohibendis nuptiis agitur,continentur, l.14.§.nunc videamus,ff.de rit.nupt. Nouercæ quoque loco habetur ea,quæ adoptiui patris vxor fuit.Briſſ.& Conn.lib.8. c.5.nu.2.Nouerca,autore Feſto dicitur,quam quis ſublatis liberis nouam vxorem ducit, accerſendæ familiæ gratia.

NOVERCA, noua vxor ſublatis filiis quaſi νέα ἀρχή, noua princeps accerſendæ familiæ gratia ducta.Accurſius nouercam dictam vult quaſi ſit nocens arcus vel noua arca ſine fructu,quod plerunque priuignis noceat,l.4.ff.de inoff.teſtam.Quod ad affectum attinet, nouercale odium in prouerbium tranſiuit,cuius meminit Tacitus lib.1.annal. Plerunq; enim ſanguini ſuo iniuriam faciunt,vt dicit text.d.l.4.Quo factum eſt vt nouercam pro contraria atque inimica accipere ſoleamus: vti nouercam vmbram dixit Plin.lib.17.cap.12. Vnde & Euripides in Alceſtide, Hoſtis enim(inquit)conſequens nouerca liberis prius genitis Vipera nihilo maior.

NOVERCALIBVS deliniimentis,inſtigationibuſque corrupti parentes plerunque maligne circa ſanguinem ſuum inferunt iudicium,vt eſt apud Maximum in l.non eſt enim,ff.de inoffic. teſt.Spieg.

NOVI homines dicebantur apud Rom.qui nullis maiorum imaginibus & nobilitate commendabantur, aditumque ad amplitudinem & nobilitatem poſteris ſuis patefecerant: vt M. Cato Cenſorius, qui patre ignobili natus,ipſe nouus poſteritati ſuæ nobilitatem reliquit: quemadmodum & Cicero de lege Agraria loquens, ſeipſum appellat hominem nouum. Nouitas itaque media erat inter nobilitatē & ignobilitatem. Plutarchus in Catone Maiore nouos homines appellatos ſcribit,qui non ex genere commendationem haberent, ſed ex ſe primum cognoſci inciperent.Prat.

NOVI operis nunciatio, eſt ædificanti in alterius præiudicium facta prohibitio,de qua fuſius Iuriſconſ.tit.de nou.oper.nun. Spieg.

NOVI operis nunciationis hæc vis eſt, vt non ante poſſit vicinus facere nouum opus,quam remiſſionem à magiſtratu impetrauerit,Cuiac.lib.1.obſ.16.

NOVISSIMA,pro poſtrema, & in Pand. & Conſt. Principum reperire eſt,ſicut & apud Ciceronem,tametſi Gellius autor eſt, ipſum hac voce vti noluiſſe. Exempla Syluius citat in enarrat.Ora.pro Q.Roſcio Comœdo.

NOVISSIMA ſententia, pro diffinitiua in Aut. Vt defuncti ſeu fun.cor.§.ſancimus igitur.Alberic.

NOVISSIME, aduerbium eſt, quod barbare finaliter dicitur, rectius poſtremo ſeu nouiſſimo loco. Spieg. De hac voce nouiſſime vide Cuiac.lib.3.obſ.36.

NOVISSIMVM, extremum, vltimum, poſtremum, ſignificat. Varro lib. 5.de ling.lat.Briſſ.

NOVISSIMVM ſupplicium,pro morte,in Aut.de Lenonib.Spieg.

NOVISSIMVM iudicium in l.9. C.de collat. & l.3. C.quemad.teſtam.aper.id eſt,teſtamentum.

NOVITAS (quæ nutrit diſcordiam,l.in reb.nouis, ff.de Conſt. Princip.) tunc fieri dicitur, quum quæ ſunt, ſtatu ſuo mouentur,l.peritiam.C.de in integ.reſtit.Spieg.

NOVITII ſerui proprie dicuntur, recentes: Veteratores vero,ſiue Veterani,Inueterati. Vlp.l.37.ff.de ædil.edict. Præcipiunt Ædiles,ne veterator pro nouitio veneat. Item,Quia venalitiarii ſciunt facile decurri ad nouitiorum emptionem,idcirco interpolant veteratores,& pro nouitiis vendunt. Item,Trita vero mancipia & veterana difficile eſt reformare.Sed Venuleius in l.vlt.ſubtilius rem explicat. nam veteratorem ſeruum eſſe ait turpi alicui ac ſordido miniſterio,quamuis recens,addictum: nouitium vero, qui vel nulli adhuc,vel nobili alicui & liberali homine dignæ arti, quamuis multo ante, deditus fuit: veluti picturæ, medicinæ, muſicæ, quod Valla, opinor, non viderat. Hor.Budæus autem tanquam contraria illa citat in annot.ad Pandectas. At Donell. tit.de ædil.edict. nullam arbitratur eſſe diſſenſionē. Nouitium enim Vlpianus appellat rudem. Et is rudis eſt non qui diu ſeruiuit, ſed qui ita ſemper eſt habitus à Venalitiario, vt nulli miniſterio præponeretur. Ille veteratorem ait tritum. Recte: ſed teritur ſeruus non tempore,ſed genere ſeruiendi. Et cum hoc probari facile non poſſit, an exercitus ſit ſeruus in re aliqua, an non ſit, eius rei inde fides ſit,ſi miniſterio alicui præpoſitus ſit. Et dicitur quidem Nouitium, non quod magis nouum ſit, ſed quod à nouo dictum inclinatumque ſit. Vt annotauit Gellius.

NOVVM non eſt,quod eſt vſitatum,l.nō eſt nouum,ff.de ll.Spie.

NOVVM non facit, qui detegit quod vetus eſt, l.adeo. §. cum quis,ff.de acq.rer.dom.Spieg.

NOVVM interdum dicitur,tametſi quid de veteri extet.argum.l. prætor.§.fin. ff.de damn.infect. Inſtit.quibus mod.toll.oblig. §.ſed ſi eadem.Prat.

NOVVM æs alienum contrahere in l.ſi quis quempiam, ff.ſi quis caut.

NOVVM feudum eſt, quod ei primum,quo de agitur attributum eſt:cui opponitur paternum:vide ſ.Feudum antiquum.

NOVVM ius pro iniquo, l.1.§.1.ff.quod quiſque iur.veluti ſi quis impetrauerit,ne debitor aduerſus eum exceptione vtatur,l.3. ff.eod.Prat.

NOVVM ius dixit Irnerius in Epit.Nou.quas Authenticas vulgus appellat,patet in Auth.ſed nouo iure C.de ſeru.fugit.Prat.

NOVVM opus nunciat aut dicit,qui alteri ne nouum faciat opus, denunciat & prohibet. Nouum autem opus facere, quod Iuſtinianus lib. τῶν νεαρῶν conſtit.63. καινοτομίαν appellat,eſt,ædificando,vel detrahendo aliquid,priſtinam loci,vel operis faciem mutare,l.1.§.opus,de oper.nou.nun. Proinde qui vnum, vel alterum cæmentum imponit, aut qui verus ædificium ne corruat, ſuppoſitis tibicinibus fulcit & ſuſtinet nouum opus facere non dicitur, l.1. §.ſi quis ædificium, l.ſtipulat. §.opus, eod.tit. Cæterum nunciatio noui operis, ſpeciem quandam appellationis habet. Nam vt interpoſita appellatione, ſiue iure,ſiue iniuria,nihil nouari oportet, l.1.nihil nouari app.pēd. ita etiam à nunciatione, quamuis non iure facta, nihil noui

operis facere permittitur. Et ſi factum quicquam fuerit : id poſtea deſtruitur, eoque nomine aduerſus eum qui fecit, interdictum datur à Prætore, cuius verba hæc ſunt: In quem locum nunciatum eſt, ne quid noui operis fieret, qua de re agitur, quod in eo loco, antequam nunciatio remiſſa fuerit, aut in ea cauſa eſſet, vt remitti deberet, factum eſt, reſtituas, l. prętor, de oper. nou. nunc. Quod ſi nunciatione ſibi facta quieuerit, mox Judice cognoſcente appareat, iuſtam nunciandi cauſam non fuiſſe, merito condemnabitur nunciator legitimis actionibus, ſi quæ fortaſſis ei competant, plerunque integris manentib. l. ſciendum. eod. tit. Nam ſi quis, exempli gratia, ob ſeruitutem viæ nouum opus nuntiauerit, eoq; ſuccubuerit, quod ea ſeruitus iuſta nunciationis cauſa non videretur, non quod omnino ei non competeret, actione confeſſoria vti non prohibetur, l. qui viam, eod. tit. Verum hæc res multas habet cautiones, ac plerunque ſpreta nunciatione ei qui confidit iuri ſuo, cœptũ opus impune perficere licet. Veluti cum Reip. intereſt, vt primo quoque tempore opus fiat. Vt ſi quis riuos, aut fontes purgare, vel reficere velit, quibus non refectis, vſus aquæ auferretur, & homines ſiti necarentur, l. 5. §. ſi quis riuos, eod. tit. l. vlt. de riuis, l. 1. de fonte. Aut cloacas, quarum immunditiæ (vt Vlp. ait, c. 1. de cloacis) non modo cœlum peſtilens, ſed etiam ruinas minantur. Id autem ad veteris Romæ ſitum referri debet, quę tot, tantiſque cloacis, & aquæductibus abundabat, vt eam ob cauſam penſilis à Plinio & ſubternauigata dicatur lib. 36. c. 15. Qua de re etiam librum Iulius Frontinus conſcripſit. Sed & cum iuſſu Prætoris, cuius iuriſdictioni poſt nunciationem ſeſe ſubjiciunt litigatores. d. l. 1. §. & poſt operis, remittitur nunciatio. tunc ea perfectionem operis non impedit: idque verbis Prætoris ſignificatur. Antequam nunciatio remiſſa fuerit, d. l. prætor. Quæ remiſſio his demum prodeſt, quibus iure non eſt facta nunciatio. Cum enim ad obtinendam remiſſionem Prætorem adire ſufficiat, ne contemni eius actoritas videatur : neque tum de iure litigatorum diſceptetur, eatenus remiſſio facta intelligi debet, quatenus nunciator Ius nunciandi non habuerit, l. 1. in princ. l. 5. §. is cui, l. non ſolum, §. ſciendum, eod. tit. Quod formula illa Prætoris, de remiſſionibus ſatis expreſſum eſt: Quod Ius ſit illi prohibere, ne ſe inuito fiat, in eo nunciatio teneat. Duaren. diſput. anniuerſ. lib. 1. c. 16.

Novvm vectigal intelligitur, nunc primum inuentum, vel modum prioris excedens, Gothofr. ad Nou. 43. c. 1. §. 1.

Novvm riuum parietibus vſufructuarius non poteſt imponere, Neratio autore, l. vſufructuarius, ff. de vſufruct. Spieg.

Novvm temporis eſt, inauditum & inuiſum, id eſt, non ante viſum, ignorationis, & rei quæ non venit in ſenſum. Ita quædam priſca poſſunt eſſe noua. Tamen aliquando confunduntur, vt in l. 1. in pr. ff. de vent. inſpic. nouum pro audito. Spieg.

Novvs homo dicitur ſeruus manumiſſus, poſtea in ſeruitutem redactus. l. ſi ſeruus, in fi. ff. de adimen. lega. Prat.

Novvs homo Plutarcho in Catone maiore, eſt, qui non ex genere commendationem habet, ſed ex ſe primum cognoſci incipit. Prat.

Nox mori dicitur, vt voluit Bart. in l. qui duos, §. 1. de manum. teſt. & per hoc aurora eſt noctis, quia eſt noctis morientis. Salomonius, ſubtile hoc quidem, at nôn verum ſibi perſuadet: quod aurora ſit potius diei initium, ſic heſperus initium noctis. Spieg.

Noxa vox generalior eſt, quam delictum. Delictum enim non omnis dolus, nec omnis culpa, ſed quæ in ſpeciem vel ſimilitudinem criminis incidit, & vi criminis, quod ineſt facto, coerceri debet, vocari poteſt : At noxa de omni dolo, omni culpa, omnique negligentia dici poteſt: quia nocitum eſt alii vel contra conuentionis legem, aut naturam actionis, vel quolibet alio modo : adeo etiam vt Ouidius de nocumento potus nocturni & diurni loquens dixerit.

--------- *Sine noxa, ince b bantur.*

Et Cicero : Quod in minimis, inquit, noxis, & in leuioribus peccatis maxime quæritur, id Erucius in parricidio, quæri non putat oportere. Deinde noxa & noxia etiam de quadrupede profertur, l. 1. in princ. & §. & cum etiam, ff. ſi quadr. pauper. vt quamuis iniuria in quadrupedem non cadat, cum ſenſu careat; ideo nec deliquiſſe, ſed pauperiem feciſſe dici queat, d. l. 1. §. 1. §. pauperies autem. Inſt. eod. attamen noxæ, noxiæque rei perhibeantur quadrupedes, ſi contra naturalem feritatem damnum pauperiemque dederint, d. l. 5. §. & generaliter, Iohan. Gœdd. in comment. ad l. 31. nu. 25. de verb. ſign.

Noxa & noxia differt. Noxa enim tum corpus quod nocuit, (hoc eſt, damnum dedit, pœnæque reum eſt) tum pœnam delicti ac ipſum delictum ſignificat, §. 1. Inſtit. de nox. act. l. 1. 4. & l. fi. ff. eod l. 1. ff. ſi quadrup. pauper. l. ſi à ſubſtituto, 45. ff. de leg. 1. Sed noxia & pœnam, & ipſum delictum, non ſolum priuatum, ex quo noxalis eſt actio, verum etiam publicum, quod crimen vocamus & noxã, hoc eſt, pœnam meretur tantum, non etiam hominem, qui nocuit, ſignificat, l. quis ſit fugitiuus 17. §. quod aiunt, ff. de ædil. edict. d. §. 1. d. l. fin. d. l. ſi à ſubſtituto, §. 1. Notandum tamen eſt noxam & noxiam ſæpe pro eodem accipi per metonymiã, ſicut etiam eòdem tropi genere noxa dicitur ipſum corpus, quod nocuit noxæque dedendũ eſt, per text. in leg. plebs. 238. §. 3 & l. ſtipulatio 200. l. aliud fraus 131. l. aliud eſt 174. de verb. ſign. d. §. 1. & ibi Cuiac. Inſtit. de noxal. act. l. 1. §. 1. ff ſi quadr. pauper. feciſſ. vide Gœddæ. in d. l. plebs 238. §. 3. & in d. l. ſtipulatio 200. ff. de verb. ſign.

Noxa caput ſequitur, id eſt, obligatio ex noxa contracta facti autorem ſequitur : nam ſiue alienetur ſeruus, in nouum dominum transfertur actio : ſiue ipſe manumittatur, in ipſum demigrat, vt docet Imp. in §. 5. Inſtit. de noxal. act. & Vlpian. in l. 1. §. 6. ff. ſi quadr. pauper. feciſſ. & l. 1. §. 14. ff. depoſ. item Caius in l. 20. & l. ſi ff. de noxal. act. l. 4. ff. ſi ex noxal. cauſ. l. ſed ſi vnius, §. ſi iuſſu domini. ff. de iniur. l. rem mihi, §. in exercitu, ff. commod. l. licet. C. an ſeru. e delict.

Noxa plane etiam maleficium & peccatum ſignificat. Eaque appellatione omne delictum in 12. Tab. continebatur, l. 237. in fin. ff. de verb. ſign. Et ita Noxam noxiamque nocere, l. 45. §. 1. ff. de leg. lib. 1. l. 4. ff. de noxal. Noxam committere, l. 32. ff. de noxalib. act. Briſſ.

Noxa ſignificat in Iure pœnam, ex facto fraudulento imponendam, vtique non capitali: vt cum noxam dicimus, videamur ſimul & damnum fraudulentum, & pœnam pro eo vindictæ nomine infligendam, innuere iuris intellectu. Quemadmodum pœna quoque non eſt ſine fraude. Vnde noxæ dedere: Iudicium autem, in quo ſic dedere liceat, noxale nuncupatur. Vlp. in l. quis fugitiuus §. quod aiunt, ff. de ædil. edict. adde Forcat in Auiario Iuris Ciuilis, nu. 6. Prat.

Noxa apud poetas & oratores ponitur pro culpa : at noxa peccatum, aut pro peccato pœna. vt Accius Menalippe, Te eſſe huic noxæ obnoxium. Item quum lex iubet noxæ dedere, pro peccato dedi iubet. Feſtus. Hot.

Noxæ dedere, in noxam dare ſignificat, l. 7. §. 1. ff. quod vi aut clam. & ad noxam dedere in l. 10. §. 19. ff. de noxalib. Noxæ autem dedere, eſt animal, mancipiumve viuum demum tradere, l. 1. §. noxæ, ff. ſi quadrup. Quintilia. Declamatio, 9. Alebat deuotum corpus grauior omni fame ſagina, & inter noxæ dedita mancipia, contemptiſſimus tyro gladiator. Vtitur & hac locutione Columella in præfat. lib. 1. Briſſ. Sic & noxæ eximere eſt criminis admiſſi gratiam facere, hoc eſt, vt ſcribit Budæus, remiſſionem dare. Brechæus l. aliud eſt fraus, §. inter mulctam, ff. de verb. & rer. ſign. &c.

Noxa ſolutus in ſtipulationibus ædilitiis intelligitur, non qui noxam nunquam commiſit, ſed qui ob eam rem noxali iudicio ſubiectus non eſt, l. 17. §. quod aiunt, ff. de ædilit. edict. l. 174. ff. de verb. ſign. l. 72. §. pen. ff. de ſolut. l. 3. ff. ſi fam. furt. fec. dicat. l. vlt. ff. de rer. permut. & Noxiis ſolutus, l. 45. §. 1. ff. de leg. lib. 1. Plane Noxis ſolutum præſtari ſeruum, qui promittit, de priuatis, non etiam his quæ publicam executionem & coercitionem capitalem habent, promiſiſſe exiſtimatur, d. l. 17. §. quod aiunt. l. 11. §. vlt. ff. de euict. l. 200. de verbor. ſign. Briſſ. Noxis quoque ſolutus ſeruus dicitur noxio contrarius, ob cuius noxam nihil debetur, vel qui nemini eſt obnoxius (nam hinc quoque fictum obnoxii vocabulum videtur) quaſi liber & ſolutus omni obligatione, quæ ex noxa contrahitur, ſiue quod nullam admiſerit, ſiue quod eo nomine ſatisfactum ſit. Vlp. ex ædilium edicto, in l. 1. certiores faciant emptores, quis fugitiuus erroue ſit, noxaque ſolutus non ſit. Et in ſtipulationibus apud Varronem, lib. de re ruſtic. ſecundo, illoſce boues, ſanos eſſe noxiſque ſc. præſtari, id eſt, ſolutos: & ſupra, Illaſce ſues, ſanas eſſe, habereque recte licere, noxiſque ſcil. præſtare ſpondes? Vbi tamen S litera deſideratur: hæc enim ſtipulationis erat formula, vt conſtat ex l. 3. & 30. ff. de euict. Hotom.

Noxalis actio eſt actio in perſonam domini ex priuatis delictis veris ſeruorum, quæ commiſerunt inſcio, aut ſciente & vetante domino, aut vetare nequeunte, qua hoc agitur, vt dominus damnetur damnum ſarcire, quod ſeruus fecit, pœnamque præſtare, vt definiuit Cuiac. in parat. C. de noxal. act. ex l. 2. ff. eod. tit. & l. penult. C. eod. Noxalis dicta eſt à noxia id eſt, à maleficio commiſſo, l. 1. ff. de noxal. act. l. plebs, 238. §. vlt. ff. de verb. ſign. l. 1. §. 1. ff. ſi quadrup. pauper. feciſſe dicatur. Vult. in comment. Inſtit. de noxal. actionib. nu. 14.

Noxalis actio non eſt proprium & ſpeciale aliquod actionis nomen, ſed quædam actionum ex delictis ſeruorum & filiorum familias aduerſus dominos patreſve competentium qualitas, quæ ideo actioni adiungitur, quo diſcernatur actio, quæ competit in reum ex ipſius delicto, ab actione quæ aduerſus eum competit, ex delicto alieno. Vult. d. loc. nu. 1.

Noxali actione agebat ex maleficio læſus ipſe, vel eius hæres, &, vt puto, ad emendationem damni, ad quam reus eſt omnino damnandus, adque eam tenetur ex ſententia, ſed facultatem habet à lege, noxæ deditione defungi, id eſt, ſeruum, qui maleficium commiſit, læſo dando ſe liberare, quia cum fieri poſſet, vt emendatio damni longe eſſet exceſſura precium ſerui, iniquum videbatur, nequitiam ſerui vltra ipſius corpus domino eſſe damnoſam. iudex igitur reum condemnabat ſub diiun-

disiunctione, puta decem dare, aut noxæ dedere Inſt. de offic. iudic. in princ. l. miles, 6. §. 1. ff. de re iudic. Conueniebatur tamen reus actione iudicati ad decem, & ad ea omnino tenebatur, vt quæ eſſent in obligatione: at noxę deditio erat in ſolutione, l. 1. 1. ſi ſeruus communis, ff. de noxal. act. l. ſi ſeruus ſeruum, §. item, ff. ad leg. Aquil. Quam facultatem tam diu habebat, quandiu in actione iudicati lis non eſſet conteſtata: ea conteſtata, decem non tantum erant in obligatione, ſed etiam in ſolutione, vt noxæ dedendo ſe amplius inuito actore liberare non poſſet, l. item veniũt, 20. §. idem recte ff. de petit. hæred. Sed & quia ex noxali cauſa conueniebatur, ſi nolet ſuſcipere iudicium, in ea erat cauſa, vt deberet ſeruum noxæ dedere, l. quoties 21. ff. de noxal. act. & exponit Barnab. Briſſ. lib. 5. de form. pag. 490. ex d. l. quoties, §. quod ſi ſeruus, §. quod ſi reus §. dominus, l. electio 26. §. neque hæred. l. vlt. l. non ſolum, 13. l. noxali, 33. l. is qui in aliena, 32. l. ſi ſeruus, 22. iterum d. l. electio, §. neque hæredi, §. vlt. l. & generaliter, 28. ff. de noxal. act. l. item ſi. 6. ff. de public. l. 2. §. vlt. ff. ſi ex nox. cauſa ag. l. in noxalib. 30. ff. de nox. act. Verum ſi ſciente & patiente domino, nec prohibente, cum poſſet, ſeruus deliquerat, damnumque dederat, dominus non actione noxali, ſed ſuo nomine in ſolidum conueniebatur, l. ſi vero, 5. §. poſitum, ff. de his qui effud. vel deicc. l. 2. l. ſi pluuium, ff. de noxal. act. d. l. ſi ſeruus ſeruum: quemadmodum etiam in id, quod ex delicto ad damnum perueniſſet, l. penult. ff. de noxal. act. Vult. d. loc. nu. 19. & ſeqq.

Noxalis quoque illa appellatur actio quæ ob pauperiem datur, l. 1. §. & cum etiam, & §. ſi commun. ff. ſi quadrup. paup. & Inſt. eod in pr. Briſſ.

Noxalia interdicta ſunt, quæ ob delictum ſeruorum, quos in poteſtate habemus, aduerſus nos competunt, puta ſi quem vi deiecerunt, vel vi aut clam opus fecerunt, l. vlt. de inter. Briſſ.

Noxiæ eſſe, vt fraudi eſſe pro vitio & culpæ dari, Bud. admonuit. Verum pro noxa, id eſt, peccati pœna aut damno alibi raro ſcriptum reperias. Spieg.

Noxiam ſarcire, aut noxam dedere oportere, apud Vlpian. l. 1. §. cum arietes, ff. ſi quadrup. paup. fec. dic. Spieg.

Noxios ſeruos habere, apud Vlp. in l. ſi ſeruus ſeruum, §. Proculus, ff. ad l. Aquil.

Noxius l. 1. C. de cuſtodia reorum ſignificat, nocentem, vitioſum ac criminis reum noxæque deditum, veluti furem, percuſſorem, quique forte virginem conſtuprarit De lapide noxium apud Columellam lib. & c. 3. mortis damnatum ac de Capitolino lapide deiectum aut dignum qui iam præcipitetur, complures exponunt Grãmatici. Brödęus Miſcellaneor. lib. 6. c. 5. de lapide intelligendum putat, in quo ſtante & precium faciente præcone, vænibant ſerui probi malique, &c.

N V.

Nubendi verbum, quod nunc latini ſermonis vſus proprium fecit fœminis, vnde & nuptiæ dicuntur, olim erat viris fœminiſque commune. Obnubere autem veteres dicebant, obtegere, ſiue obuoluere: quod olim nupturæ caput flammeo obtegeretur: ſiue, quemadmodum Paulus Apoſtolus interpretatur, vt admoneretur, quod iret in poteſtatem viri: ſiue pudoris gratia, quemadmodum ſentit diuus Ambroſius, tractans de coniugio Abrahæ, lib. 1. Quanquam operiendi ſignum proprie datum eſt fœmineo ſexui, tamen res ipſa competit in vtrumque, teſte Eraſ. in de Chriſtiano matrim. Spiegel. adde Connan. lib. 8. cap. 3. nu. 5.

Nubere dicitur mulier viro, quæ in matrimonium conuenit, quæque vxor ducitur, l. 23. ff. de condit. inſtit. Briſſ.

Nubere, viro tradi: quod ſponſæ apud veteres, dum viro tradebantur, nubere, hoc eſt, velare capita ſolebant. Sunt qui dicant virum tum nubere, cum ſeruit vxori, velut illa potius vir ſit quam ille. Spieg.

Nubere Virum, Imperatores dicunt, l. cum vir nubit. C. ad l. Iul. de adulteris. Eam Conſtitutionem Accurſius ad eos traxiſſe videtur, qui muliebria patiebantur. Quæ quidem interpretatio, licet rejicienda omnino non ſit, verbis tamen & Imperatorum intentioni non ſatisfacit Proinde quod ex iis qui muliebria patiebantur, nonnulli habitum, vultum, & inceſſum muliebrem ſic olim fingerent, vt ſub falſa quadam muliebri ſpecie, viris viri impudenter nuberent, dubium non eſt, quin de iis ſolis Imperatores hic ſenſerint, de quibus lib. 7. de Prouidentia Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus. Ræuard. var. l. 4. c. 20. De huius verbi ſignificatione vide etiam Tiraquellum in 5. l. connub. gl. 1. partem quintam. Vbi annotauit quod nubere interdum de viris dicatur, allegans autoritatem Feſti ex Pomponio Pannuacatis. Et ita quoque vſum eſſe inquit Cornelium Tacitum lib. 15. cum ſcribit de Nerone: Ipſe per licita atque illicita fœdatus, nihil flagitii reliquerat, quo corruptior ageret, niſi paucos poſt dies vni ex illo contaminatorum grege, cui nomen Pythagorę fuit, in modum ſolemnium coniugiorum denupſiſſet. Et Suetonius de eodem: Cui etiam, ſicut ipſi Sporus ita denupſit. Et Iuuenalis, Quid quæris? nubit amicus. Et è noſtris quoque voluit Baldus in l. cum teſtator. C. de teſta. manu. Sicut è diuerſo nonnunquã de fœminis Ducere dicitur, vt in l. ſi ignorans. C. ſolut. matr. vbi id not. Bald.

Nubere in familia, Græca locutio.

Nubilem ætatem fœminis duodecimus annus, viris decimus quartus affert. Conn. lib. 8. c. 4. nu. 3.

Nucem definit D. Gœddæus ad l. qui fundum 205. num. 2. ff. de verbor. ſignific. omne pomum quod foris duro operculo tegitur, & intus habet, quod eſui aptum, ſecundum Varronem lib. 1. de re ruſt. c. 11.

Nuces, cæteroſque fructus non minus proprie pomi nomine comprehendi quam mala, indicat Alciat. interpretans l. qui fundum, de verb. ſign. licet hodie in vulgari vſu loquentium aliud ſit. Spieg. Briſſ.

Nuces flagitabantur nuptis, & pueris ſpargebantur, vt ait Feſtus, vt nouæ nuptæ domum mariti intranti ſecundum fieret auſpicium. hoc enim tanquam Iouis omine celebrabatur matrimoniũ, vt noua matrona eſſet, ſicut Iuno: vt notat Seruius ad Virgil. erant enim nuces Ioui ſacræ. Et Plinius dicit honorem his naturæ peculiarem eſſe, quod gemino tegantur operimento, puluinati primum calicis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa inquit eas nuptiis fecit religioſas tot modis fœtu munito, quod eſt veriſimilius, quam quia cadendo tripudium ſonumque faciant. Hanc nucum ſparſionem notauit Virg. illo carmine. Mopſe nouas incide faces, tibi ducitur vxor: Sparge marite nuces. Fuit enim moris etiam Romanis accendi faces ex ſpina flexibili, vt idem ait Plinius. quoniam inde fecerint paſtores qui Sabinas rapuerunt. Et vnam ex facib. præferebat quidam puer, & item alii duo, qui nuptam terebant, omnes patrimi & matrimi. Conn. lib. 8. c. 3. nu. 1. 4. 2.

Nucleus interdum ſignificat illud, quod duro contegitur dulce in nucib. prunis & oliuis: interdum vero corticem, qui oliuis aliiſque ſimilibus detractus eſt ſuffimenti cauſa, & in hac poſtrema ſignificatione ſumitur apud Vlp. in l. carbonum, 167. vbi Gœddæus ff. de verb. ſign.

Nuda à magiſtratibus reſpublic. per tranſlationẽ, pro deſtituta.

Nuda cautio, quæ ſolam repromiſſionem habet, l. 2. §. ſed vtrum, ff. de iudic. vt & nuda repromiſſio in l. 56. ff. de euictio. l. 1. §. ſtipulationes, ff. de prætor. ſtip. ad differentiam ſatiſdationum. Briſſ.

Nuda conuentio, id eſt, ſolus conſenſus abſque traditione, in l. 33. §. ſi rem de vſucap. l. 1. de pignor. act. l. 4. de pignorib. l. 5. in fin. de reſc. vend. Briſſ.

Nuda poſſeſſio, quæ ſine proprietate obtinetur l. 66. ff. de euict. l. 21. §. 1. ff quod met. cauſ. Hot.

Nuda proprietas dicitur, cui vſusfructus deeſt, l. 29. ff. de vſufruct. l. 8. ff. de vſufr. leg. l. 43. ff. de rei vindic. Hot.

Nuda ratio, dicitur à Pomponio nomen æris alieni in codicem accepti, ſic relatum, vt qua de cauſſa debeatur adſcriptum non ſit. Si dominus, inquit, in rationes ſuas referat ſe debere ſeruo ſuo, quum omnino neque mutuum acceperit, neq; vlla cauſſa præceſſerat debendi, nuda ratio non facit eum debitorem, l. 49. ff. de pecul. Idem in l. 26. ff. de donat. Nuda ratio non facit aliquem debitorem, vtpote quod donare libero homini volumus, licet referamus in rationes noſtras, debere nos: tamẽ nulla donatio intelligitur. Hot. Per nudã rationem ius Gentium nudum ſine vlla naturali cauſſa ſiue vinculo æquitatis intelligit Pomponius. Paulus contra & Marcianus, magis Sabinianorum ſententiæ videntur acquieuiſſe, l. 13. de cõdict. indeb. l. 11. de acq. rer. do. l. 25. de pręſcript verb. l. vlt. de actionib. empti, &c. Ræuard. l. Cum amplius, ff de reg. iuris.

Nuda ratio, vbi aliquid quaſi debitum in rationes refertur, cum tamen nulla debiti cauſa præceſſerit. Briſſ.

Nuda traditio in l. nunquã de acq. rer. dom. dicitur, quæ iuſta & ad dominium transferendũ idonea cauſa non nititur. Briſſon.

Nuda vacatio muneris, l. 13. §. duo, ff. de vacat. mun. Nuda & ſola ſcientia, l. 1. §. ſed ſi ſciente, ff. de ædil. ed. Nuda debiti ſolutio, l. 6. §. rationem, ff. de eden.

Nuda venditio, pro fictitia & ſimulata, l. nuda, ff. de cotrah. empt Spieg.

Nuda verba, mera, ſine certa & ſolenni conceptione, Paul. lib. 1. ſentent. tit. 4. Prat.

Nuda voluntas tunc intelligitur, quum quid fit citra exteriorem interuenientem formulam, quę interdum ſufficit. vt apud Iuſtinianum in §. interdum. Inſt. de rer. diuiſ. Vide Cantiunculam ibidem. Spieg. (Briſſ.

Nudæ res abſque fructibus & cauſa, l. 1. § hanc, ff. depoſit. Prat.

Nudata, indicata, patefacta. Vlpian. de Recep. poſt. nudata vtriuſque intima, atque ſecreta aperta.

Nudum, inquit Seruius, dicitur, quod nunquam tectum eſt, vt facies. Verum nudum dicitur noſtris quod neq; rei traditione neque pignore, neque fideiuſſore eſt veſtitum. C. de pact. l. traditionibus l. ſancimus. C. de verb. ſign. Spieg.

Nudum ſimplex ſolum. purumque ſignificat: veluti nudum pactum, cui nulla cauſa ſubeſt, præter conuẽtionem, & quod placiti ſine ſtetit. l. 7. ff. de pact. l. 27. C. loca. l. 5. C. de contrah. ſtip l. 10. §. interdum, ff. de recep. qui arbitr. Conſtant. libro

1.tit.6. ψιλὸν δὲ σύμφωνόν ἐστιν ὁπόταν μὴ περιηγήσηται δόσις, ἀλλὰ μόνον συνθήκη ἐπιδοτικῆς. Nudum enim pactum non eſt, quotiens pecunia datur, & aliquid de reddenda ea conuenit, vel alias quotiens certa lege data res probatur, l.10.C.de pact.l.8.in fi.ff.de præſcript.verb. nuda denique conuentio non eſt, quæ habet in ſe negotium aliquod, vt Græci dicunt συνάλλαγμα. l.1.ff.de præſcript.verb. Plane in l.traditionibus. Cod.de pact.nuda pacta magis eſt, vt traditione nuda interpretemur. Briſſ.

Nvda pacta, Bartolus & alii in l.iuriſgentium, §.igitur nuda, ff. de pact. definiunt, vt ea ſint quæ in ſimplicibus & puris finibus conuentionis ſtant, nihil circum ſe habentia, vel nomen ſpeciale, vel cauſam vel contractum quo ſe tegant, l.ſi tibi. C. de loc. exemplo hominis qui tunc nudus dicitur, cum talis eſt, qualis ex matris vtero proceſſit. Breuius Salicet. in l.legem.C.de pact. Pactum nudum, inquit, eſt conuentio ſtans in fine ſolius placiti, Corraſ.1.Miſc.1.nu.1.

Nvda pactio, cum nulla ſubeſt cauſa, propter conuentionem: cuiuſmodi pactio obligationem non parit, ſed exceptionem. l.7.§.igitur, ff.de pactis.Briſſ.

Nvda pactio h.e.tenuis, deſtituta, tam nomine proprio quam commutatione rerum & factorum, manens in ſimplici paciſcentium colloquio.Sic enim nudum μεταφορικῶς, ſeu translatitie accipi oportet in d.l. iuriſgentium, § ſed cum nulla. Prat.

Nvda promiſſio, quæ ſine vllo fideiuſſore, aut iureiurando præſtita eſt, apud Imp. §.1. Inſt.de ſatiſd.l.2. §. ſed vtrum, ff. de iud.Prateius.

Nvdo conſenſu contrahi dicuntur emptio, venditio, locatio, conductio, mandatum, & ſi qui ſunt contractus, qui nomen ſuum habent, cum nulla rei datio interuenit, vt expreſſiſſime declarat Paul. in l.1.ibi, nudo conſenſu de rer.permut. Vnde axioma colligitur: Omnis contractus nominatus eſt pactum nudum. Ergo emptio, venditio, contractus nudus eſt, d.leg. 1. Falſum igitur eſt quod Accurſius conſenſu veſtiri pactum dixit.Inſt.de obli.ex conſenſ.nam innuit veſtitos eſſe hos contractus cum tamen nudi ſint, vt Paul.dixit & verum eſt. Nam conſenſus ſimul cum ipſo contractu conuentione naſcitur. Accurſii tamen errorem ſequuntur omnes fere interpretes. Mirum tamen eſt, eos ita hac in re cæcutiiſſe, cum ſatis apertum explicitumque ſit Pauli Iuriſconſulti reſponſum. Prate.

Nvdvm μεταφορικῶς ICti pro mero & ſolo vſurpant.Briſſ.

Nvdvm præceptum probabili nulla cauſa adiecta. l. 114. §. diui ff.de leg.lib.1.l.38.§.Iulius, ff.de leg. lib.3.Briſſon.& ante eum Corraſ.lib.Miſcell.1.c.1.

Nvdvm ius Quiritium, Juſtinianus ceu verbum vacuum & ſuperfluum ſuſtulit, lib.7.Cod.tit.25.quod animi iuuenum, qui ad primam legum veniunt audientiam, perterriti, ex primis eorum cunabulis inutiles legis antiquæ diſpoſitiones accipiunt.Spieg.

Nvdvm miniſterium, apud Paulum l.1.ad Velleian.

Nvdvm teſtimonium, quod caret religione iuriſiurandi. Vide c. tua.extr.de cohabitat.cleric.Spieg.

Nvdvs, id eſt, bonis exutus, qui nudus amiſſis bonis exulat.l.7. ff.de cap.minut.Briſſ.

Nvdvs conſenſus dicitur qui neque ſolennitate verborum eſt neque traditione rei munitus.Conn.lib.5.c.2.num.13.

Nvdvs conſenſus, hoc eſt, qui ſtipulatione deſtitutus eſt, ſufficit in conſtituendis ſponſalib.l.4.ff.de ſponſa.Spieg.

Nvdvs conſenſus, id eſt, ſolus, ſine verbis, literis, ſcriptura.Briſ.

Nvdvs ſermo, qui dicto finitur, ſimpliciq; adfirmatione cōſtat, ſine aliqua promiſſione, l.19.§.dictum, ff.de ædil.edict.Prat.

Nvdvs vſus, qui ſine fructu eſt, l.1.ff.de vſu & habit. Iiſdem autem modis & conſtitui & finiri ſolet, quibus modis vſusfructus conſtituitur, teſte Caio, l.3.in fi.ff.de vſufruct.Spieg.

Nvgatorivm, vel quod eſt nugarum plenum, vel quod eſt nugatum, h.e.leuium rerum ac nullius ponderis, vt apud Vlpianum in §.erronem, l. ſi quis ſit fugitiuus, ff.de ædil.edict.Spie.

Nvgas autem appellat Martialis ornamenta muliebria. Ita enim peculiariter ea antiqui vocabant, vana prorſus, inutiliaq; atque futilia. Hincque Plautus in Aulularia nugiuendos vocat, qui res huiuſmodi vendunt mulierib. vt teſtatur Nonius Marcellus. Verba Plauti ſunt hæc, Nugiuendis res eſt ſoluta omnibus.Tiraq.in l.connub 3.gl.1.parte 3.

Nvlla aditio eſt l.51.§.vlt. ff.de adquir.rer.domin.id eſt, nullas vires habet Briſſ.

Nvllam dici ſententiam decem ex cauſis tradit copioſe Speculator in 2.parte, tit.de ſent.& quæ ipſam ſequuntur §.8.Spieg.

Nvllatenvs negatiuum verbum importat, quod factum contra non valet gloſſ. Clem.vnic.de ſequeſt.poſſeſſ.& fruct.Jo. Bello.Etymol.

Nvllitas ſententiæ eſt, ſi ſit lata contra leges canoneſve, c.1.de re iud.& ſi lata ſit ab alio, quam à Judice, c.ſi.de re iud.lib.6. Jo.Bello.Etymol.

Nvlli alii, quam mihi. Hæc verba non innuunt actum perfectum, l.ſterilis, §.ſed ſi, ff.de act.empt.Prat.

Nvllivs, pro non vllius.Juriſconſult.in l.1.ff.de interd.Nullius ſunt liberæ perſonæ. Sic Imp. Inſtit.de rer.diuiſ.quod diuini iuris eſt, id nullius in bonis eſſe cenſuit.Spiegelius.

Nvllivs eſſe res dicuntur, quæ in nullius priuatim bonis ſunt, ſed iure gentium omnibus vacant, & occupanti conceduntur, l.51.ff.de contrah. empt.§.litorum, & §.feræ.Inſt.de rer.diuiſ. Alias nullius eſſe dicuntur, quæ in patrimonio commercioque hominum non ſunt, veluti res ſacræ, ſanctæ, religioſæ, §. nullius. Inſtit.de rer.diuiſ. Briſſ. adde Conn.lib.3.c.5.nu.4.& Ferretum tit.de rerum diuiſione.

Nvllo iure, id eſt, non obſeruatis ſolennibus, Goth.in l.2.C.ſi vendito pignore agatur.

Nvllo modo prædium ſuburbanum, aut domum heres alienet. Hæredis hæres alienauit, quid iuris, Scæuola reſpondet, in l. Lucius Titius, de leg.3.Spieg.

Nvllo exemplo aliquid facere, id eſt, nouum aliquid facere, & inauditum.

Nvllo numero homo, pro nullius precii, eſt apud Ciceronem 3.Philip.Spieg.

Nvllo pacto, pro nullam in partem, *keins theils*, l.pupillus.Quę in fraud.credit.

Nvllvm, pro nullius momenti & vtilitatis, ſiue irrito, & inani, quod non valet, neque conſiſtit. Briſſon. Vnde interpretibus Nullum & Inutile æquipollent, ff. Quod cuiuſ. vniuerſ. l.1.§. ei quidem, & Qui ſatiſd.cog.l.quoties.Spieg. Adde Forcat.in Necyomantiæ dial.99.nu.4.

Nvllvm item pro imperfecto dici, Alberi. admonuit ex verbis Iuſtin.§.penul.Inſtit. Quib.mod.teſt.infir. Num, inquit, imperfectum teſtamentum ſine dubio nullum eſt?Spieg.

Si nvllvs ſit, id eſt, non ſit in rerum natura, l.1.ff.de hæred.vel act.vend.

Nvllvs metus eſt, ſi dolus intercedit, vt dicit Vlp.l.5.ff.Ex quib. cauſ.maior.

Nvm, id eſt, an: & ita num non, id eſt annon.l.25.§.adeo, ff.de hæred.pet.Briſſ.

Nvm particulæ, ſubintelligitur negotio, vt apud Vlpian.in l.in cauſæ cognitione, 2.in pr.de Minorib.Spieg.

Nvmen, ait Feſtus, quaſi nutus Dei ac poteſtas dicitur.Briſſ.

Nvmeralia ſimplicia Iuriſperiti nominant, quæ Latinis nomina cardinalia ſunt, ſcilicet vnum, duo, tria, &c. Nam non poſſet addi pœna nec in factis, nec in ſpeciebus, per nomina numeralia multiplicatiua, ſc.duplum, triplum, quadruplum, &c. Vide Zaſium enarrantem §.omnes Inſt.de act.Spieg.

Nvmerandi verbum ad rem ipſam præſentem refertur, l.ſi ex cautione. C.de non num.pec. Elegans eſt Alexandri dictum & à magni nominis interpretibus receptum, Numerare eſſe naturæ potius, quam iuris verbū.Conſil.179.in 2. Vol. Quod & Alciatus probat, niſi cum conſtaret nullam numerationem factam tunc fuiſſe, ſed delegationem.Prateius.

Nvmerare interdum eſt, adnumerare, connumerare, computare.Briſſ.

Nvmerare etiam eſt ſoluere, dare.Briſſon.

Nvmerare pecuniam, pro præſentem pecuniam dare. Pluriſariā vero numerata dici poteſt, vt oſtendit Azo in Sūma. Spie.

Nvmerariorvm officium erat chartas publicas adminiſtrare, l.6. C. Th. de num.tum & rationes ſupputare, quod nomen ipſum notat: à numerando enim ſic dicti ſunt. Hinc Auguſtin.lib.2.de lib.arb. Multos noui numerarios, aut numeratores, vel ſi quo alio nomine vocandi ſunt, qui ſumme atque mirabiliter computant. Prat.adde Corraſ.3. Miſcell.c.11.n.4.

Nvmerarii, l.3. C.de priuileg.eor. qui in ſacr.ſcrin.lib.12.l.vlt. C.de priuileg. ſcholar. l. vlt. C.de fabricenſ. lib.11. hi tabulariorum munere funguntur: vt oſtendunt l.2. & l.4. C.de numerar. lib.12. & l.1. C.de apoch.public.lib.10. & l.vlt.de executorib.& exactorib.eo. Itaque in l 13. C.de ſuſceptorib.lib. 10.tabularios, aiunt Impp. ſeu numerarios. Quæ tamen poſtrema verba à Triboniano addita eſſe liquet ex l.30. eodem tit.in C.Theod. Iſidorus autem lib.9.Etymo.c.3.numerarios vocatos ſcribit eos qui publicum numerum ærariis inferunt. Inuenimus apud Marcellinum numerarios apparitionis magiſtri equitum, lib.19. Inuenitur & hoc verbum apud Sidon. Apoll.lib.1. Epiſt.ad Montium. Ita numerorum ſollicitudinem accipe in l.vlt. C.de primicer.& ſecundic.lib.12. Briſſon. adde Conn.lib.4.c 15.num.1.Corraſ.Miſcell.lib.3.c.11.

Nvmerata pecunia duobus modis dicitur. Vno modo reſpectu creditoris, qui proprie dicitur numerare pecunias debitori, vt ſibi reddantur. Alio nomine reſpectu debitoris, qui proprie dicitur ſoluere creditori, & improprie dicitur debitor numerare, cum ſoluit quod debet. Nō numeratæ pecuniæ exceptio datur principali debitori vel fideiuſſori à creditore. Pr.

Nvmerationis appellatione, ſpeciei datio continetur, l.1.C. de Dote caut.non num.Spieg.

Nvmeratio precii declarat, cuius ſit dominium, l.ſed & ſi quis §.1.ff.de Vſufruct.Spieg.

Nvmeri militares, inde, vt Egnat.opinatur, dicti, quod ad numerum omnia præſtarent, vel quod eorū certus quidam numerus eſſet: quod hodie Turcæ, Gallique, & Ægyptii reges, Burgundionūque apud nos principes maximi potentiſſimique

que obſeruant, certum quendam militum numerum alentes pacis etiam temporib.Spieg.

Nvmeri pro albo, in quo lecti milites conſcribuntur: quem Græci κατάλογον appellant, & recentiores matriculam. Vlp.l. ex eo, 42.ff.de teſt.milit. Ex eo tempore quis iure militari incipit poſſe teſtari, ex quo in numeros relatus eſt, ante non. proinde qui nondum in numeris ſunt, licet etiam lecti tyrones ſint, & in publicis expenſis iter faciant, nondum milites ſunt, debent enim in numeros referri. Sic in l.4.l.39.§.1.l.43.ff. de milit.teſtam.l.16.C.eod.tit.l.vnic.in fin.de bon.poſſ.ex teſtam.mil. Lamprid.in Alexand. Milites ſuos vbique ſciuit, vt haberet in cubiculo & breues & numerum & dignitates. Plin.lib.3.Epiſt. Neque enim adhuc nomen in numeros relatum eſt. Quo factum eſt vt numeri pro ſocietatibus, ordinibus, turmiſque militum acciperentur, l.2.§.exercitum,ff.de his qui not.infam.l.8. §.veterani, ff.de procur.l.4.§.qui poſt deſertionem,ff.de re milit.l.31.C.de locat.l.pen.C.de exactor. l.2. C. vbi de ratiocin. Plin.lib.10.Epiſt. Vt iam ſacramento dixerant, ita nondum diſtributi in numeros erant. Lamprid. in Macrino. Quod ſi vnius numeri conſenſus acceſſiſſet. Militares etiam numeros apud Marcellinum legimus. Vnde Tribunatus numerorum in l.vlt. C.de teſt. milit.l. 9. C. de inoffic.teſtam.Briſſ.

Nvmeri quoque chartas & rationes publicas ſignificant, l.vlt. C.de primicer.& ſecundic.

Nvmero conſtare, conſiſtere, continerive dicuntur ea corpora quæ adnumerantur, vt pecunia l.28.ff.de iudiciis.Briſſ.

Nvmero, & loco haberi dicuntur tam perſonæ, quam quælibet corpora, id eſt, loco eſſe, locum obtinere.Briſſ.

Nvmero eximere, eſt eximium & egregium, ac ſingularem aliquem conſtituere.

Nvmero plurali, pro ſingulari, l.non eſt ſine liberis, & contra ſingulari pro plurali, l.in vſu iuris, de verb.ſign.figurate Iuriſconſ.vtuntur, quod & Apellus annotauit.Spieg.

Nvmerosæ prouinciæ in Conſt.Iuſtin.de confirm.Inſt.tot.ſcilicet, vt vix adnumerari queant: vt in l.1.C.in quib.cauſ.in integr.numeroſa reſcripta, ſic enim vtrobique legendum eſt:& in hac ſignificatione multi vſurparunt autores.Prat.

Nvmervs etiam catalogum militum, ſeu breuiculum, quo militum nomina continentur, ſignificat: recentiores Impp.matriculam vocant.Briſſ.

Nvmmaria quæſtio pro pecuniaria in l. vlt. ff. ne de ſtatu defunct.Briſſ.

Nvmmarii iudices.l.1. C.publ.lætit. vel conſul.nuntiat. vel inſinuat.lib.12. lucri auidi, id eſt, quorum iudicia venalia ſunt pecunia. Sic Hieron.ad Oaſum. Volo in nummarios inuehi ſacerdotes: & Sueton.in Domitian. Nummarios iudices notauit.Prat.qui de re pecuniaria cognoſcunt.

Nvmmarivm tribunal, Seneca 1.de Beneficiis vocat, intelligi volens, vt Beroald.ait, iudices, iudiciumq; corruptum.Spieg.

Nvmmatvm iudicium, quod fit acceptis nummis, apud Cic.in Verr. & nummarii iudices, præmio corrupti & ſordidi. Cic. pro A.Cluentio: Varia iudicum genera, nummarii pauci, ſed omnes irati.Spieg.

Nvmmi appellatio ſtrictior eſt, quam pecuniæ, l.ligatores, §. quod ait Prætor.de arbitris, l.1.de contrah.empt.ex Alc.Spie. An autem nummi præſidii cauſa depoſiti, mobilium appellatione veniant tractat poſt Cuiac.lib.3.ſent. Paul.tit.6.§.mobilibus, Gœddeus in comment.ad l. Mouentium 93. num.4. de verbor.ſign.

Nvmmi valorem Alc. explicat in l.lecta eſt, ff. ſi certum pec.Idem in d.comment.ait, eos vulgarem doctrinam plane oſtendere, qui vulgaris ſermonis argumento idem arbitrantur denarium & nummum eſſe: quod plerique Doct.tradiderunt, in l.quæ extrinſecus, de verb.obl.

Nvmmos exiguiores Vlpian.teruncios ſemiſſe aut aſſes mere Quiritium appellat. Et interdum regionis more nummos coriaceos.Ræuard.l.ſemper in obſcuris, ff.de reg.iur.

Nvmmi adulterini bonis opponuntur.

Nvmmi aurei & argentei æs dicuntur: quia prius ærea pecunia in vſu fuit, poſt argentea, deinde aurea ſubſecuta: ſed ab ea quæ cœpit, nomen retinuit. Gœdd.ad.l.159.n.2.3. de verb.ſig.

Nvmmi inueterales, l.vlt.ff de bon.damnat.

Nvmmi repoſiti. Lege, Mobilia.

Nvmmi reprobi, apud Vlpian.in l.eleganter, §.1.de pign.act.

Nvmmis colere dicuntur coloni, non quod numerata pecuniæ penſio, quam debent, ſemper ſolui debeat, ſed alia certa re quæ pondere & menſura conſtat.Connan.lib.7.c.11.n.13.

Nvmmis indiſtincte legatis, hoc receptum eſt: vt exiguiores legati videantur, autor Vlpia.ead.l.de leg.3.

Nvmisma, idem quod nummus. Vide Bart. Rub. C.de vet.nomiſ.poteſt.per tot.tit. Spiegel. Numiſma, ſolidus, & aureus idem eſt, not.gl.in rubr. C.de vet.numiſm.poteſt.libr.11.Io. Bell.Etym. In numiſmate autem tria requiruntur: metallum, figura, & pondus.Gœddæ.in comment.l.159.num.4.de verb. & rer.ſignif.

Nvmo addicere, aut mancipio dare, eſt ita dare, aut attribuere, vt quamuis vendita res non ſit, vendita tamen eſſe videatur, nam dicis cauſa, & (vt vulgo loquimur) pro forma nummus vnus dabatur. Vitruuius lib.1.c.4.in fi. Secundum mare mercatus eſt poſſeſſionem loco ſalubri, (de M.Hoſtilio loquitur) ab Senatu populoque R.petiit, vt liceret transferre oppidum, conſtituitque mœnia, & areas diuiſit, muroque ſeſtertio ſingulis municip.mancipio dedit. Cic.pro Poſthu. Ecquis eſt ex tanto popul.qui bona C. Rabirii Poſthumi numo ſeſtertio ſibi addici velit? Vlpianus l.46.ff.locat. Si quis conduxerit numo vno, conductio nulla eſt: quia & hoc donationis inſtar inducit: id eſt, quia non eſt vera conductio, quippe quæ mercedem duntaxat dicis cauſa conſtitutā habet. Hotomannus.

Nvmo vendere.Pomp.l.66.ff.de iur. dot. Quidam ergo remedii loco recte putauerunt introducendum, vt vel locet hunc vſumfructum mulieri maritus, vel vendat numo vno.Hoto.

Nvmmis colere dicitur colonus, qui ad pecuniam numeratam conduxit, l.16.ff.de furtis.Briſſ.

Nvmmos aureos æs dici Vlp.autor eſt, l.159. de verb.ſign.& ibi, Alciat. in Comment. Nummus autem aureus, cuius hic eſt mentio, ſeſtertios æris centum valebat, hoc eſt, denarios argenteos 25. quod idem in Diſpunctionibus annotauit. Spieg.

Nvmmos corraſos dare, apud Vlp.in l.3.§.plane, de ſtatu lib.

Nvmmos lege communi gentium inductos ait Connan. vt æſtimandis rebus dominium earum quaſi traderet & transferret. Connan.lib. 5. cap.2.nu. Idem nummos & ſeſtertios eoſdem eſſe tradit lib.7.c.1.num.2.

Nvmvlarii, à numulis dicti, collybiſtæ, permutatores nummorum: qui maioris precii numis acceptis, numulos, id eſt, minuſculam monetam per partes reddebant: aut certæ regionis acceptam pecuniam, regionis alterius pecunia permutabant: item vt Collybiſtæ: Erat autem eorum condicio aliquanto inferior argentariorum, vt patet ex l. 9.§.2. de edend. nec enim publica autoritate pecuniam tractabant: ideoque eorum rationes minoris erant fidei & autoritatis. Sic Paul.l.9.§.2.ff.de edend. Numularios quoque non eſſe iniquum cogi rationes reddere Pompo. ſcribit, quia & hi numularii ſicut argentarii rationes cōficiunt: quia & accipiunt pecuniam & erogant per partes quarū probatio ſcriptura codicibuſq; eorum maxime continetur: & frequentiſſime ad fidem eorum decurritur. Vlp; autem in leg.7. §.2. numularios pro argentariis ponere videtur. Numularios præterea pecuniam ſpectaſſe ac probaſſe patet ex l.39.ff.de ſolut. Hot. Meminit eorum & l.1.§. hoc quoque, de offic.præf.vrb.

Nvmmvs antiquitus duas valebat drachmas. Plaut.in Trinummo. De mina vna deminui modo quinque nummos, mihi detraxi partem herculeam. Cum enim Grammatici Græci tradant minam centum eſſe drachmarum, partem autem herculanam fuiſſe decimam, nummus erat quinquageſima pars minæ, vt drachma centeſima: ſic in nummo fuerunt duæ drachmæ. Denarius tamen drachmam valet cuius æſtimatione & precio inferior eſt nummus: igitur hic nummus eſt didrachmum, aliter quam vulgo loquentibus ſoleat vſurpari. nam vulgo ſeſtertius eſt. Nummi autem vocabulum Siculum eſſe vult Varro lib.4.de ling.lat.vt & Pollux li.9.his verbis: ὁ δὲ νοῦμμος δοκεῖ μὲν Ῥωμαίων εἶναι τοὔνομα τοῦ νομίσματος, ἔστι δὲ Ἑλληνικὸν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Δωριέων: quod Epicharmi exemplo probat, καὶ Ἀριστοτέλης, inquit, ἐν τῇ Ταραντίνων πολιτείᾳ φησὶ καλεῖσθαι νόμισμα παρ' αὐτοῖς νοῦμμον, ἐφ' οὗ ἐντετυπῶσθαι Τάραντα τὸν Ποσειδῶνος δελφῖνι ἐποχούμενον. Ergo vt ab αἰκάλη & Doricè ἐμβολά, ἀμβέλλα fecerunt, ſic à νόμος, vnde νόμισμα, νοῦμμος poſſet videri deductus. Quod tamen improbant aliqui, cum à Romanis Siculi potius ſint oriundi. Atque hoc vtut ſe habeat, per m geminum ſcribi debet: etſi Tranquillus à Numa deduci velit, vt refert Suidas his verbis: Ἀσσάρια νούμμους ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥωμύλον Ῥωμαίων γεγονὼς, ἀπὸ σιδηροῦ καὶ χαλκοῦ πεποιημένα ἐχαρίσατο Ῥωμαίοις τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίνων τὴν χρείαν πληρούντων ἀπὸ ὀνόμασιν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος, νούμμια, ὥς φησι Τράγκυλλος. quod ineptum prorſus cenſetur. Prat.

Nvmmvm à Numa Rege, qui nummos primum apud Latinos imaginibus notauit, & titulo nominis ſui præſcripſit, vocatum tradit Iſidor.lib.16.Origin.c.17.Briſſ.

Nvmmvlos inueterales (ſi modo dictio incorrupta eſt) exponit Calliſtratus in l.diuus, de bonis dam. quos victus ſui cauſa in promptu habuerit: ſubaudi, damnatus ad ſupplicium: Haloander noſter indicat ſcholio marginali, cur pro inueterales, legi poſſit, ventrali. Nempe quod ſolent plerique à lateribus in ſemicinctio, quod idem & ventrale dicimus, ſubtus occultos habere loculos, quibus non ſolum ſudariola, ſed etiam leues nummulos in quotidianæ vitæ vſum geſtant. Ventralis etiam meminit Plin. lib.8. vbi ait: Patris mei memoria, cœpere Amphimalla noſtra ſicut villoſa, & etiam ventralia.Sp.

Nvmmvm plerique ἀπὸ τοῦ νόμου deductum videri volunt. Cum enim initio rerum mortales in mutuis commerciis permutatione mercium vterentur, magnæque ex ea re difficultates exiſterent; quia non ſemper eueniret, vt quo tu abundares, ego

ego egerem, lege prouiſum eſt, vt nummus, tanquam σύνθημα quoddam, publica forma cuderetur, qui vſum dominiumque non tam ex ſubſtantia præberet, quam ex quantitate, vt ait Iulius Paulus l.1.de contrah.empt. Quid tamen ſi vocem Latinam à verbo & ipſo Latino deriues, nempe à numero? Nam nummi functio, non minus opinor, numero conſtat quam pondere. Quanquam non ignoro M. Varronem à Quintiliano riſum, quod Agrum à verbo Latino, quod ſcilicet in eo agatur, dictum videri velit, ac non potius ἀπὸ τοῦ ἀγροῦ: & rideri poſſe, quod noctem a Nocendo, & ipſo Latino verbo deducat, & non potius ἀπὸ τῆς νυκτός. Nec etiam mouet me ſyllaba quam breuem Numerus habet, nummus longam: ceu vero cuiquam ignota ſint Moleſtus à mole: ſic enim Seruio Honorato placet: laterna à latendo, lucerna à lucendo, & multa talia. Curtius libro 3. εἰκαστῶν, cap. 23. Brechæus in l. pecuniæ 178. ff. de verborum ſignificat. nummum deriuat ἀπὸ τοῦ νομίσματος, quæ vox monetam ſignificat legitime ſignatam. Cæterum priori deriuationi Ariſtoteles ſubſcribit. τοὔνομα ἔχει (inquiens) ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ ἐστί, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβαλεῖν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον. cui Vlpian. quoque accedere videtur, l.1.ff.de contrah.empt. pecunię vim non tam ex corpore, quam ex impoſita æſtimatione, & vt Ariſtoteles inquit, ex lege cõſtare tradens. De quo nonnulla vide etiam apud Hotom. ad tit. de act. §. curare ibi, magna cauſa erroris, vide & Duar. de in lit. iuran. num. 5.

NVMMVS aſper à veteribus dicebatur, recens, nouus, beneque percuſſus, non vſu attritus, ſed qui formam haberet expreſſam & notas claras, minimeque fugientes. Prat.

NVMMVS Decargyrus, l.fin.C.Th. ſi quis pec. conſla.

NVMMVS reuera non eſt natura, ſed hominum inuento & in conſtitutione, ſed quæ omnium eſt communis, propterea quod eius vtilitas cunctorum populorum moribus excepta eſt &c. Connanus lib.1.cap.5.nu.8.

NVMQVID, id eſt, vtrumne l.2.ff. quis ordo in poſſeſſ. Briſſon.

NVNC, particula eſt dilationis excluſiua l. ſcimus §. cum autem. C. de inoff. teſtam. Proprie namque præſens reſpicit tempus l. vrbe ff. de ſtatu hom. & ſimilibus. Eſt tamen reperire, vbi in futurum protenditur, vt in decretis Pontif. exempla citat Alberic. Aliquando nullum tempus denotat, & pro ſed accipitur. Lege Vallam in Elegant lib.2. Spieg.

NVNC prout ex tunc. De hac clauſula vide Barth. in princ. l. ſtipulatus, de verb. oblig. Spieg. (Bell. Etym.

NVNC, id eſt, vſque in futurum not. gloſſ. c. ſi audieris. 23. q. 5. Jo.

NVNC, non eſt hoc momento temporis, ſed laxius accipitur, pro hodie, ſiue hoc tempore. l.1. §. vlt. ff. de ędilic. edict. Briſſonius.

NVNCIARE cauſam, id eſt deferre, l.39. ff. de iur fiſc.

NVNCIARE opus nouum eſt denunciare, ne quid operis noui fiat. l. 3. §. vlt. ff. de alien. alias nunciare eſt fiſco deferre. Briſſ.

NVNCIATIO noui operis, id eſt, denunciatio, vt loquitur l.5. meminiſſe ff. de oper. no. nunciat.

NVNCIATIO noui operis in Pandectis ſic accipienda eſt. Prætor edixit, vt ſi quis putet vicinum nouum aliquod opus molientem non habere ius id faciendi, liceat ei denunciare vicino, ne id faciat, itaq; eum prohibere: vetatq; ei cui denunciatum eſt, ſiue ius habeat, ſiue non, tamen ne quid inſtituat: q̃ ſi edictum neglexerit, Prætor aditus interdicit, vt opus factum reſtituat, id eſt, interim id decernit, dum apud iudicem à Prętore datum planum faciat ſibi ius eſſe ſic ædificare: omnino autem diruere id cogitur, propter edictum prætoris ſiue iure, ſiue iniuria ædificauerit. Quod ſi nunciator velit remittere nunciationem, licebit ædificare, licebit etiam nouatori ſatisdare ſe opus demoliturum: ſi nunciator actione ſua negatoria (quam continuo poſt nunciationem debet intendere) probarit apud iudicem id illi non licuiſſe. Hæc ex tract. De noui oper. nunciat. ſummatim: Prat.

NVNCIATIO, (in materia maleficiorum) quam commentatores denunciationem vocant, magnam habet differentiam in iure pontificio, & in iure Ciuili. Nã Romani Pontifices admittunt quemlibet ad nunciandũ iudici crimen alterius: modo illum prius admonuerit emẽdationis. c. qualiter & quãdo de accuſat. Et c. licet Heli. de ſimoni. Et tunc poteſt iudex procedere per inquiſitionem, ſi voluerit, nulla mentione facta nunciatoris. Poteſt item procedere ſuper nunciatione inquirendo crimen, h.e. vt nominatim exprimat nunciatorem, ſicut conſuetudo obſeruat. Iure autẽ ciuili nemo idoneus cenſetur ad nunciandũ, niſi ſpecialiter deſignatus fuerit ad id munus. Olim enim inſtitui ſolebat hominum genus, arcanis ſceleribus inquirendis, & offerendis operam impẽdens: vt crimina publice innoteſcerent. Per hoc enim antiqui bonos mores mirum in modum tuebantur: quales & nunc quibuſdam in locis videmus deſignari. Cæterũ ne talis delatio in adulationẽ degeneraret, ſicut tyranni quoque huiuſmodi indicibus abutebantur, quaſi emiſſariis duntaxat & auſcultatoribus: ideo ſancitũ fuit, primum, vt nunciatores quodam teſtificati genere vterentur ad inueſtigãda commiſſi criminis indicia, priuſquam aliquid efferrent, ne errantes ipſi, magiſtratum quoq; ſeducerent. Deinde, vt notoriis ſuis (ſic enim tota illa criminis per teſtificationem inquiſitio vocabatur) nunciatores adeſſent. Nam falſis necne notoriis inſimulatus quis eſſet, perpenſo iudicio diſpiciebatur. l. ea quidem. C. de accuſat. Quamobrem Romanæ leges per nunciationem non admittunt aliter inquiſitionem fieri aduerſus crimínoſum, niſi facta mentione nunciantis: vt reo copia fiat defendendi legitimis exceptionibus, quemadmodum etiam de Irenarchis, ſeu publicæ pacis cuſtodibus traditur in l. diuus Hadrianus. ff. de cuſtod. & exhibit. reorum l. ab accuſatione. §. nunciatores ff. ad SC. Turpill. Old.

NVNCIATIO dicitur etiã fieri ad fiſcũ, quoties bona vacantia vel caduca vel ex aliis cauſis in fiſcum cadentia deferuntur. Briſſ.

NVNCIATORES, dicũtur emiſſarii, internuncii, & delatores criminum: ex quo eorum indicia, notoria dicuntur. Paul. l.6. ff. ad SC. Turpill. Nunciatores qui per notoria indicia produnt, notoriis ſuis adſiſtere iubentur. Iidem ab Imp. denunciare dicuntur in l.7. C. de accuſat. Hotom. Indicium autem prodere, autore Budæo, eſt rem arcanam aliunde, quam ex criminis conſcientia compertam in medium afferre. Quare eius loci hic ſenſus eſt, Nunciatores, h.e. emiſſarios, & internuntios in id publice conſtitutos, vt reos per notoria, h.e. per id genus teſtificationis deferant. Quod munus, vt Alciatus docet, in pagorum ſyndicos vt plurimum hodie tranſlatum eſt: licet citra calumniæ metum accuſent, quoniam per officium præſidibus denunciantur l. ea quidem. C. de accuſ. Debere tamen aſſiſtere ſuis indiciis, id eſt, ea quæ attulerunt notoria tueri interim, dum quæſtio de crimine habetur.

NVNCIVS, & res ipſa, & perſona dicitur. vnde dicimus bonum nunciũ afferre, i. bona noua nunciare: Cicero: Domeſticarum rerum tuarum ſcriptores & nuntios. Vide Feſtum, Briſſ.

NVNCIVS communis, id eſt, viator, ſeu præco, vt vulgari ſermone accipitur, multa habet nomina, quæ notat Authent. de iudic. §. de vnoquoque, & C. de ſportul. l.2. Sp.

NVNCIVS cui ſpecialiter certi negotii gratia ad aliquem deſtinatur & abſenti miniſterium præbet, l.2. ff. de pactis. & alibi ſæpiſſime. Hinc

NVNCIVM etiam pro repudio vſurpant. Hinc nuntium mittere & remittere coniuges dicuntur, qui libello repudii miſſo, à ſe inuicem diuertunt. l. 6. & l.10. ff. de ſponſ. l. 5. & l.7. ff. de iure dot. Cic. in Topic. ſi mulier cum fuiſſet nupta cum eo, cui connubij ius non eſſet, nuncium remiſit. Inde nuncios repudia interpretantur Impp. l.3. C. de repudia. Prat Briſſ.

NVNCII etiam ſunt, quos ius ciuile viatores, & adparitores. Pragmatici Galli *Sergents* vocant, c. prudentiam. de offic. & pot. iud. delegat. Prat.

NVNCIVS ad emẽdum miſſus, differt à procuratore. Nam quando nũcius mittitur, ex eo cõtractu directo, acquiritur obligatio ei, qui miſit nuncium. l.1. §. vlt. de contr. empt. l. qui autem. §. vlt. de conſtit. pec. Non enim nuncius ipſe emit aut vendit, aut aliud negotiũ contrahit, vt poſſit dici cõtrahendo acquirere domino, ſed nudum miniſteriũ præſtat, l. & licet. de conſtit. pecu. i.e. nunciat; monet, ſignificat abſenti, ad quem mittitur, quid dominus petat, aut velit, & monentis tantũ officio fungitur, ſed heius potius hic emere intelligitur. Atque ideo verba contractus in perſonam domini, nõ nuncii concipiuntur. d. l. & licet. Hic ſiquidem nuncius ſimilis eſt quadantenus epiſtolę, qua abſens abſenti volũtatem ſuam declarat, vt non inſcite, nec inepte nũcius epiſtola loquẽs, epiſtola vero nuncius mutus dici poſſit. Nã etſi per epiſtolam contrahatur emptio, non idcirco tamen epiſtola acquirit ei, qui eã miſit, ſed ipſe potius per epiſtolã, quaſi inſtrumentum quoddam, ſibi acquirit. Sic nuncius pro inſtrumento quodã habetur, adeo, vt nihil referat cuius cõditionis ſit, ſaltem vt cõtractus, miniſterio eius initus, valeat. Multũ ergo intereſt, an quis mihi actio nẽ acquirere, an vero facto eius aliquo mihi actio acquiri dicatur. l. ſi quis ſolutioni. de vſu. Cũ autem mando alicui, vt emat nomine meo, hic procurator eſt, non ſimplex nuncius, quoniã emptio ipſa non nuda & ſimplex nunciatio ei cõmittitur. Itaq; emit ipſe, & verbo cõcipit in perſonã ſuam, non domini l. eum qui. §. Iulianus. de conſt pecun. Sed quia alieno mandato, ac nomine alieno emit, cogitur mandati actione ſibi quęſita cedere, l. poſſeſſio quoq; §. vlt. de acquir. poſſ. Quod ſi verba contractus in perſonam domini concipiat, nihil agitur, cum quod hic geritur, ex ipſius contractu originẽ trahat. Vnde Paul. c.10. de oblig. & act. Quæcunque, inquit, gerimus, cum ex noſtro contractu originem trahunt, niſi ex noſtra perſona initium obligationis ſumãt, inanem noſtrum actum efficiunt: & ideo, neq; ſtipulari, neq; emere, vendere, contrahere, vt alter ſuo nomine recte agat, poſſumus l quæcunque. De nuncio, quia non ipſe contrahit, ſed quaſi organi cuiuſdam vice fungitur, quod domini vox ad abſentem perferatur, idem dici non poteſt. l.1. §. ſi te depoſit. Duar.

NVNCVPARE, eſt voluntatem circa hæredis inſtitutionem, legatorum dationem, cæteraſque teſtamenti partes, lingua & voce exprimere nominateque. Hinc teſtamentum nuncupatorium, quod fit ſine ſcriptis, coram ſeptem teſtibus, viua voce: & eſt iuris ciuilis, teſte Viglio.

NVCV-

NVNCVPARE hæredem, pronunciare eſt, & verbis exprimere, ac palam nominare: opponiturq; ſcriptura nuncupationi, ſicut & ſcriptus hæres nuncupato: vide l.21.l.25.ff.de teſtam. 20.ff.de vulg.& pup.l.8.§.vlt.ff.de ſec.tab.l.1.§.vlt.ff.de iure codicil.l.58.ff.de hæred.inſt.l.11.§.pen.ff.ad l.Falcidiã.l. vlt.C.de codicill. Vnde per nuncupationem teſtamenta, id eſt, ſine ſcriptura, interpretatur Theod.in l.21.§.per nuncupationem. C.de teſtam.l.8.C.qui teſtam fac.Sic per nuncupationem ſubſtituere.l.8.§.vlt.ff.de ſec.tab.vbi ſcripto nuncupatus opponitur.Suet.in Calig.38.Quo metu iniecto, cum iam & ab ignotis inter familiares & à parentibus inter liberos palam hęres nuncuparetur, deriſores vocabat, quod poſt nuncupationem viuere perſeueraſſent. Vt autem ſecundum tabulas, ita & ſecundum nuncupationem bonorum profeſſio datur.Briſſ.

NVNCVPARE Budæo idem eſt quod ὑπαγορεύειν, hoc eſt, non ſcripto, ſed voce & verbo cauere & dicere.Connan.lib.9.c. 1.num.3.

NVNCVPARE vota, eſt alicui diuorum vota polliceri & deſtinare Caius de verbor.ſignificationibus. Poſt Calendas Ianuarias die tertio pro ſalute principis vota ſuſcipiuntur. Spieg. Hinc

NVNCVPATA vota dicuntur quæ conſules prætoreſve in prouinciam proficiſcentes faciunt, quæ in tabulas, præſentibus multis referebantur, ſic dicta non quod ſcriptis mandarentur, ſed quod certis verbis & clara voce eſſent facta.Conna. lib.9.c.1.n.3.

NVNCVPATA pecunia dicitur, quæ (vt Cincius ait lib.2.de offi, IC.) nominata & certa eſt, propriiſque nominibus pronunciata. At Santra lib.2.de verborum antiq.vt refert Feſtus, ſatis multis colligit, nuncupata non de recto nominata ſignificare, ſed promiſſa, & quaſi teſtificata, circumſcripta, recepta, etiam in votis nuncupantis eſſe conuenientius. Spieg.Conn. lib.9.c.1.n.3.

NVNCVPATA voluntas, pro expreſſa.§.fin.Inſtit. de teſtamen. Spieg.

NVNCVPATIO, ſcripturæ opponitur.Briſſ.

NVNCVPATIVVM teſtamentum illud eſt, ad cuius firmitudinẽ & ſubſtantiam neceſſaria non ſit ſcriptura: tametſi nunc ad perpetuam rei memoriam, facilioremq; probationem ſoleat in ſcriptis redigi. Item eſt teſtamenti genus, quod appellatur in Scriptis: quia ſine ſcriptura inualidum ſit. Eius forma traditur C. de teſtam. Quære, Teſtamentum nuncupatiuum. Spieg.

NVNCVPATIVVM teſtamentum primum eſt & antiquiſſimum, & iam tum quidem cum nondum repertæ eſſent literæ, vero ſimillimũ. Initio enim homines ſignis, & incerto vocis ſono, poſtea ſermone, & verbis diſtinctis, ſignificantibuſq; animi ſui ſenſa explicare didicerunt, ita cogente humanæ ſocietatis vſu: Deinde literas quoque inuenerunt, neq; id ſtatim ſed longo poſt homines natos interuallo. Aſſyrii, vt vult Plinius, aut ſi Gellio credimus Mercurius apud Ægyptios inuenit: à quibus ex Phœnicia Cadmus in Græciam eas aduexit. Pelaſgi poſtea in Latium: vbi dubium non ſit primas Teſtamentorum conſtitutiones nuncupatione, id eſt, verbis & voce fuiſſe factas.Conna.li.9.c.1.n.3.

NVNCVPATVR teſtamentum in hunc mundum: tabulas teſtamenti teſtator tenens ita dicit: Hæc vti in his tabulis cerisve ſcripta ſunt, ita do, ita lego, ita teſtor. itaq; vos Quirites teſtimonium præbetote: quæ nuncupatio, & teſtatio, vocatur. Vlp.c.Inſt.20.quod & ab Iſidor.li.5.Etym.c.24.traditum extat. Sic Iulia.l.8.§.3.ff.de bonor.poſſeſſ.ſec.tab. Quidam teſtamentum in tabulis ſibi fecit, filio autem impuberi per nũcupationem ſubſtituit. Item, Nam quemadmodum ſcripto filii hæredi, ſeparatim ab hæredibus patris, ita nuncupato poteſt videri ſeparatim, &c.Hoto. Vide etiam Bald.in Iuſtinianum, de iure nouo, lib.1.

NVNDINÆ appellantur generale forum in poſſeſſione, vel villa, vel caſtro, vt ponit gloſſ.in l.1.ff.de nundi. & hæ à principe impetrantur.d.l.1.ff.& l.1.C.eod.tit.

NVNDINÆ, id eſt, vacationes (vulgo à nobis ferię dictę) de quibus Rubrica extat lib.Pandect.50.& C.7.& quas græci πανηγυρεῖν καὶ τὴν λιγυρεύειν ἀτέλειαν vocant, ad l.1.C.de nund.abuſiue dictæ ſunt mutata re, nomine autem retento, cum proprie mercatus appellandæ ſunt. Vnde Rubr. Cod.de nundinis & mercatibus: non vt vulg. Mercationib. id quod vel ex legis vnicæ lectione poteſt intelligi. nam à poſterioribus Cæſarib. inſtitutum fuit, vt ex certo eorum beneficio & munere, certis in oppidis, ſtatis temporibus mercatus celebrarentur, cum omnium portoriorum & vectigalium immunitate: quinetiã Impp. Valens & Valentin.in l.1.C. de nundin.immunitates illas vſque eo amplificarunt, vt etiam eos quibus ius nundinatum conceſſum eſſet, vetuerint mercatus tempore nundinatorib. vllis aut propter merces aut propter portorium, aut propter priuatum aliquod debitum negotium faceſſere. Obſeruatum eſt etiam Nundinarum ius à Senatu impetrari ſolitum. Plin.lib.Epiſt.5. Solers, inquit, vir Prætorius à Senatu petiit, vt ſibi inſtituere in agris ſuis nundinas permitteretur. Prat.

NVNDINÆ inquit Macrobius lib.Sat.1.c.16. primum à populo Romano inſtitutæ ſunt, inquit Rutilius, vt octo quidẽ dieb. Ruſtici opus facerent, nono autẽ die intermiſſo rure ad mercatum, legeſque accipiendas Romam venirent. Accedit Vlp. in l.3.ad ff.de feriis; item in eum ait, qui nundinarum nomine aduerſum communem vtilitatem accepit omni tempore ius datur. Porro ſi quid ſuffragiis pop.Roman.ferẽdum erat, id per ternas nundinas recitabatur, ac promulgabatur. Id tẽpus trinundinum & duobus vocabulis trium nundinum dicitur. Vnde etiam mos tractus, vt leges trinundino die promulgarentur. Columella autem lib.1.de re ruſt.nundinarũ, inquit, cõuentus, manifeſtum eſt propterea vſurpatos, vt nonis tantummodo diebus vrbanæ res agerentur, reliquis adminiſtrarentur ruſticæ. Illis enim temporibus proceres ciuitatis in agris morabantur: & cum conſilium publicum deſiderabatur, à villis arceſſebantur in ſenatum. Ex quo qui eos euocabant, viatores nominati ſunt. Prat.

NVNDINAS ait Feſtus, feriatum diem eſſe voluerunt antiqui, vt ruſtici conuenirent, mercandi, vendendique cauſa: eumque nefaſtum, ne ſi liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores.Briſſ.

NVNDINAS neceſſarias ac hominibus perquam vtiles eſſe oſtẽdit Plato li.2. Ciuilis conuerſationis, inquiens, in ciuitate bene beateq; inſtituta negociatores imprimis neceſſarios eſſe.

NVNDINARI, venditare, inquit Bud. precio addicere, inſtitorio more aliquid ad quæſtum exercere: quod & nundino, nas, dicitur. Cicero tamen ſæpius pro emptitare vtitur, vt idem exemplis probat.Spieg.

NVNDINARIVM, quod ad nundinas pertinet, vel quod nundinis deputatum eſt.

NVNDINIS impetratis à principe, Modeſtinus ait, non vtendo, qui meruit, decennii tempore vſum amittit. Legimus. Claudium quamuis Imperatorem, tamen ius nundinarum in priuata ſua prædia à Coſſ.petiiſſe.Spieg.

NVNQVAM, non vllo, vel nullo tempore l.prouidendum. ff.de poſtulatio.l.locum.ff.de vſufruct.Alberic.Spieg.

NVNQVID, num aliquid? per interrogationem.l.1.ad fin.ff.de pignor.act.Spieg.

NVPER, non longo tempore. Neque vero ad horas refertur, ſed vel ad paucos dies, vel ad paucos menſes. l.nuper conſtitutum.ff.de leg.3.Inſtit.de vſucap.§.fin.Spieg.

NVPER, ait Feſtus, quaſi nouiter.Briſſ.

NVPTA Labeoni non videtur, quæ virum pati nõ poteſt.l.pen. ff.quando dies leg.ced. Item nec ſponſa intelligitur.l.in eo iure.§.hoc caput.ff.de ritu nupt.Spieg.

NVPTA verba, inquit Feſtus, dicebantur ab antiquis, quæ virginem dicere non decebat. Plaut.in Dioſcolo. Virgo ſum, non didici verba nupta dicere.Prat.

NVPTALITIVS, nuptialis. Vlp.l.194.ff.de verb.ſign.nam munus eſſe donum cum cauſa, vtputa natalitium, nuptalitium. Hot.

NVPTAM à Græco duci ait Feſtus lib.12. Illi enim nuptam adpellant νύμφην. quo verbo vſus eſt Solon.in legib. Sic enim apud Plutarc.in eo. τὴν νύμφην τῷ νυμφίῳ συγκατακλινομένην μήλου κυδωνίου κατατραγεῖν. Hanc explicui li.2.veteris iuriſprud.Prat.

NVPTAM à nuptu, id eſt, opertione Varro deducit. Idq; Cælius & Cintius probant apud Feſtum, quod caput nubentis flammeo obuolueretur. Santra autem ab eo quo Nymphęa dixerunt antiqui Gręci γάμον, vnde nouam nuptam νέαν νύμφην. Cornificius, quod noua petantur coniugia. Cuia. quod noua ratio fiat. Sed verior eſt Varronis opinio. Mulier.n.nupta, id eſt, obuoluta & tecta velamine ducebatur in domũ viri. Erat autem coloris velamẽ, vt ait Plinius, Lutei, inquit, video honorem antiquiſſimum in nuptialibus flammeis totũ fœminis conceſſum. Virgines vero nubentes colus compta, & fuſus cũ ſtamine, recta tunica & toga pura indutæ domumq; viri intrantes ſolenne habebãt poſtes adipe ſuillo attingere, aut vt tradit Maſſurius, lupino, ne quid mali medicamenti inferretur, nõ manu tamen ipſæ, ſed lana poſtes contrectantes, quod lanæ authoritatẽ veteres Romani religioſam habuere, à quo vxores quaſi nuxores dictæ, quæ omnia eiuſdem Plinii teſtimonio comprobantur. Quamobrem quamuis dicat Feſtus nubere tam mulieres quam viros dixiſſe antiquos, vt etiam nunc Itali inquit, quomodo & Græcis γαμεῖν, tamen proprie dicitur mulier nubere. Vnde illud Martialis:

Vxorem quare locupletem ducere nolim,
Quæritis? vxori nubere nolo meæ.

Vt ſi proprie loqui velimus, nuptias appellare debeamus tãtummodo primum illum matrimonii diem tantis cæremoniis celebrẽ. Hinc nuptiales faces Cicero dixit, & quotidianis nuptiis gaudere eam, quæ quotidie mutat adulterũ, quoniam nuptiis primus fiebat viri & vxoris congreſſus, quod in mariti domum ducta eſſet. Connanus lib.8.cap.3.n.5. Et ille quidem obnubendi atque velandi mos à temporibus, ante Moſen deductus eſt, vt docet exemplum Rebeccæ ſe

obnubentis,ſtatim ac vidit Iſaac,vt habetur Geneſeos c.24. vnde & iure canonũ ſtatutum erat, vt nouæ nuptę velo obtegerentur, c.fœminæ, 3.q.5.c.mulier.33.quæſt.5. cap.quæcunque.3.diſt.

Nvptiæ per coemptionem quibus fiebant verbis,Boetius docet lib.comm.in Topic.Cic.2.

Nvptiæ nefariæ proprie dicuntur, quæ inter aſcendentis, & deſcendentis lineæ homines committuntur l. quinetiam.ff. de ritu nupt.Eæ vero nuptiæ inceſtæ habentur,quarum collaterales in vetitis gradibus autores ſunt,atque item affines. Reliquæ vero modo illicitę modo inutiles vocantur.Quamuis promiſcuus huiuſmodi vſus eſt apud Iuriſconſ. Spiegel. Dictæ autem ſunt nefariæ auctore Varrone lib.1.de vita populi Romani, vt eum refert Nonius,eo quod farre,id eſt,vita indigni ſint,qui tantum ſcelus admittunt: Hinc Virg.li.6.

Qui thalamos nata inuadit,vetitoſq; hymenæos.

& poſtea:

Auſi omnes immane nefas,auſoq; potiti.

Hoc olim prohibitum erat tantum vſque ad neptes, vt Plutarchus docet in Problemat.Romanis, cap.6. Inceſtæ vero quaſi quæ à ceſto cingulo illo Veneris, quo in nuptiis honeſtis vtebantur,abhorreant;& proprie verbum hoc ad prohibitas nuptias inter eos,qui ex tranſuerſo gradu coniunguntur,refertur à Suet.in Calig. Super ſororis inceſta dixit. & in Nerone, Maieſtatis quoque & adulteriorum inceſtique cum ſorore Lepida ſub exceſſu Tiberii mutatione temporum euaſit. Inceſta etiam in Domitia. appellauit Veſtalium ſtupra: quamuis,vt dixi proprius eius ſenſus is ſit,vt prohibitam ſororum, & aliorum collateralium commiſtionem ſignificet.

Nvptiæ dicuntur proprie ceremoniæ & hilaritates in ducendis vxoribus,à nubendo:quia ſolebant olim puellæ, pudoris gratia caput obnubere: ſignificantes, verecundiam nuptiis præire debere.Hinc Cicero pro Cluentio dicit:Nuptias plenas dignitatis, plenas concordiæ ac pudoris.Hinc etiam nubere proprie de mulieribus dicitur.

Nvptiæ ſiue matrimonium,eſt viri & mulieris coniunctio indiuiduam vitæ conſuetudinem continens, ait Imp. de nupt. in princ.vide ſupra Matrimonium. Mode. Nuptiæ ſunt coniunctio maris & fœminæ, & conſortium omnis vitæ: diuini & humani iuris communicatio,l.1.ff.de ritu nuptiar.Coniũctio vt l.1.ff.de iuſt.& iur. Coniunctio maris & fœminæ quã nos matrimonium appellamus.Duplex enim habent nomen, matrimonii & nuptiarum. l.10.ff.de ritu nupt.& inſtitut.de patr.poteſt.ex quo loco etiam conſortium omnis vitę interpretari licet,indiuiduam vitæ conſuetudinem,quod vitæ ſocietatem, l.ſi rerum.ff.de re iud. l.1.ff.rer.amot.quod Halicarnaſſeus ὅτι πολλῇ συνιόντων τύχῃ.vbi etiam vxorem facit κοινωνὸν ἁπάντων χρημάτων τε καὶ ἱερῶν. Imp. Gordianus ſimiliter ſociam rei humanæ ac diuinæ. Obſeruandum autem, Modeſtinum in nuptiarum definitione , vt Ethnicum loqui apud quos quæuis familia habebat ſpecifica ſua ſacra.Prat.

Nvptiæ iuſtæ,hoc eſt, legitimæ ſunt,ſi Romanus Romanam, liberæ conditionis maſculus liberam ducat vxorẽ. Præterea oportebit vt conſentiant, non ſolum qui iunguntur ſed etiã parentes,ſub quorum ſunt poteſtate, l.nupt.ff.de ript.nupt. l.nec filium. C. de nupt. Cum autem nuptiæ celebritas ipſa cõiugii ſit cum mulier obnubirur,id eſt,velata facie ad maritum deducitur,proprie non dicimus ſolui nuptias,ſed ipſum matrimonium,rub.ff.ſol.matr.Prat.

Nvptiæ ſeruiles.iure ciuili conſtat matrimonium inter ciues Romanos & liberos duntaxat eſſe. Inſt.de nuptiis,in princ. Seruos vero haudquaquam poſſe in matrimonium conuenire.l.cum ancillis. C. de inceſt.nupt.Sane iure Pontificum,c. 1.de coniugio ſeruorum approbatæ ſunt ſeruiles nuptiæ,citra tamen domini fraudem.Prat.

Nvptialis currus,&c. In Græcia ſeruatum morem Pauſanias ſcribit,vt in nuptiali curru tres modo ſederent.Media ſponſa.A lateribus ſponſus,& quem vocant Parochum, qui amicitiæ vel ſanguinis nexu colligatus eſſet, cuiq; deferret plurimum. Eius rei etiam teſtes ſunt Cælius Rhodig.lectionũ antiqua.lib.21.& Alciat.Prætermiſſorum lib.1. Brechæus l. pupillus.§.incola. ff.de verbor.& rer.ſig.&c.

Nvptiarvm mentio ad primas nuptias referenda eſt, quod & Albericus indicat.Pomponius in l.boues.de verbor.ſignific. Hoc,inquit,ſermone, dum nupta erit,primæ nuptiæ ſignificantur. Cuius rei rationem pete ex commentariis Alciat.in eandem.Spieg.

Nvptiarvm tempus,eſt ipſa nuptiarum feſtiuitas.l.ſancimus. C.de nupt. Itaque pro ſpe nuptiarum improprie accipiuntur.l.2.in fin.ff.de priuatis delictis.Spieg.

Nvptias à nubendo,id eſt,velando dictas Feſtus,Iſidor.& alii tradunt,quod olim nouæ nuptæ velatæ ad viros deducerentur:vnde proprie nuptiarum nomen mulieribus conuenit. non temere enim viros nubere Latini auctores dicunt. Et ideo ſecundum perſonas vtriuſque ſexus nuptias & matrimonium in aliquot locis diſtingui ex Triboniani tamen, quantum exiſtimo,ſubtilitate magis quam Iureconſultorum videmus l.10.& l.11.ff. de ritu nuptiar.§.ſi aduerſus ea.Inſt. de nupt.§.quibus connumerari.Inſtit.de hæred. quæ ab int. vide ſupra in verbis Nubendi & Nubere. Porro hæc conditio, Si nvpserit, non impletur qualicunque coniunctione.Etenim ſi nondum nubilis ætate ducta ſit,vel ei coniuncta cuius nuptiis interdictum eſt, non paruit conditioni.l. 10.ff. de condit. & demonſtr. Sed & ſi pupillæ legatum ſit, Qvandoqve nvpserit, ſi ea minor duodecim annis nupſerit,legatum non conſequetur,antequam viripotens facta ſit: quia non poteſt videri nupta,quæ virum pati nõ poteſt. l.pen. ff.quando dies leg.ced.Briſſ.Vult.in comment.Inſt.de patria poteſt.§.1.n.2.

Nvptvi collocare eſt contrahere nuptias,matrimonium.Vlp. in l.liberorum. ff. de his qui notantur infamia. quod & nuptiis collocare paulo poſt dixit.

Nvrvs appellatur filii vxor.l.4.§.adfines.ff.de gradibus & adf. Sed & ſponſa, licet minus proprie, nurus appellatione continetur.l.6.& l.8.ff.de gradibus & adf.l.2.§.1.ff. de rit.nupt. Nurus autem appellatio & in edicto De poſtulando, & in quæſtione prohibitarum nuptiarum, & alias fere porrigitur. licet has pronurus quidam recte appellent. l. 50.ff.de verborum ſignific. l.1.in fin.& l.3.§.vltim.ff.de poſtul.l.8.§. penultim.ff.de legat.præſt.l.14.§.vlt.ff.de ritu nupt. Ideoq; nepotis ex filia noſtra nati vxorem nobis nurum eſſe traditur in l.6.ff.gradib.& adf. Briſſ.Adde Brechæum.l.nurus.in tit.de verb.& rer.ſign.

Nvsqvam nullo in loco, quod nuſquam relatum eſt, nec vſquam receptum.l.1.ff.de SC.ex Alberico.Spieg.

Nvsqvam eſt,id eſt,non eſt,Briſſ.

Nvtrimentvm vocatur omne id quod nutrit ac ſuſtentat corpus, veluti cibus,potus,medicamenta,quæ quaſi in ſubſtantiam corporis tranſeunt ac mutantur, l.proponebatur. 66.in fin.ff.de iudic.Gœddæ. ad l. & cætera 44.num.5.ff.de verb.oblig.

Nvtriri debitum dicitur,cum vſuræ non ſoluuntur,l.2.C.de debit.ciuil.lib.10.Spieg.

Nvtriri infantium,ali adultorum eſſe monuit Interpres in l. penul.ff.de his qui ſunt ſui vel alien.Iur.l.2.C.de infant.expoſ.iubet nutrire ſobolem ſuam.Spieg.

Nvtritia apud Vlp. in l.1.ad fin.ff.de var. & extraord. crim. dicuntur merces, quæ datur nutrici: Græce vocantur θρεπτήρια. vide Budæ. in annot.prior. & Alciat.in l.inter donum. ff.de verb.ſign.Spieg.Briſſ.

Nvtvs, id eſt, voluntas quæ ſigno declaratur: quod ſit, vel oculis, vel capite, vel manibus.Nutu relinqui poteſt fideicommiſſum l.nutu.ff.de legat.3. verum hæres nutu inſtitui nequit,l.iubemus.C.de teſtam.Plin.docet. lib.1.Epiſtol.nutum dici, cum quis annuit: & renutum cum recuſat. Namque ego, inquit, ſimili nutu ac renutu reſpondere voto tuo poſſum.Porro cui ſummam potentiam adſcribimus, eius nutu ac renutu omnia geri dicimus. Multum eſt verbo efficere, quod velis, at plus eſt idem efficere nutu ac renutu, inquit Eraſm.Prat.

Nvtvs non eſt rerum nota, licet conſenſus quoddam ſit indicium.Gœdd.in comm.rubr.n.8.de verb.& rer.ſign.

Nvx eſt omne pomum,quod foris duro operculo tegitur,& intus habet quod eſui aptum.Gœdd.in comm.205.n.2.de verb. & rer.ſign.

Nyctalops, νυκτάλωψ, qui occaſo ſole oculis eſt hebetioribus. Plin.libr.8.cap.15. Caprinum iecur veſcentibus reſtituit veſpertinam aciem his quos Nyctalopas vocant. Vlpia. l.10. §.2.ff. de ædil.edict. ſed & νυκτάλωπα morboſum eſſe conſtat: id eſt, vbi homo neque matutino tempore videt, neque veſpertino, quod genus morbi Græci vocant νυκτάλωπα. Ariſtot. problem. ſect.31. Νυκτάλωπας λέγουσιν ὅταν ἡμῖν συμβῇ τὴν ἡμέραν βλέπειν. δυομένου δὲ ἡλίου ἀμαυρότερον ὁρᾶν, νυκτὸς δὲ γινομένης οὐδ' ὅλως. Nyctalopas appellant cum accidit, vt interdiu quidem cernant, occidente vero ſole, hebetius: nocte vero neutiquam. His etiam verbis νυκτάλωπα definit Aetius libr.7. morbumque, ait,hunc contingere propter imbecillitatem capitis, & organi viſus craſſitiem tunicaſque & humiditates, quæ circum oculum ſunt. vide Cuiac. in Nouell.13.

Nyctalops Vlpiano eſt,qui neque matutino tempore videt, neque veſpertino.l.10.§.de myope.ff.de ædil.edict. Briſſ.

Nyctostrategi, nocturni magiſtratus in prouinciis,qui armati noctu vrbem perluſtrant publicæ quietis gratia. Arcadius l.vltim.§.1.ff.de mun. & honor. huius verbi meminit: Nyctoſtrategi & piſtrinorum curatores perſonale munus obeunt.In aliis exemplaribus, Nycoſtrategi habetur corrupte.Nyctoſtrategus enim eſt idem, qui præfectus vigilum in vrbe dicitur:vt in Ægypto Straboni νυκτερινὸς ςρατηγός,& Cõſtantinopoli νυκτέπαρχος: qui poſtea pretor plebis dictus eſt. c.l.ex Nou.13.Prat.

Nympha,Latine ſponſa dicitur.

Nymphævm, locus,in quo mulieres lauabantur. Ioſephus lib.

1.de bello Iud.Apud Aſcalonem nymphæa condidit & lacus ornatiſſimos Iul.Capitol. Opera Gordiani Romæ nulla e-rant,præter quædam nymphæa,& balneas.Alcia. in l.ſi quis diuinam.C.de aquæduct.lib.11.

Νυμφικὰ λουτρὰ,vt Suidas interpretatur,τὰ εἰς γάμους ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπὸ κρήνης λαμβανόμενα.Prat.

Nymphæum à Thermis,i.e.balneis calidis diſcrepare oſtendit l.ſi quis per.C.de aquæduct.lib.2.vbi pręfectus curare iube-tur,ac diligenter prouidere,quantum aquæ thermis ,quan-tum Nymphęis pro abundantia ciuium deputari conueniat, exiſtimat Alciatus,fuiſſe locum,in quo mulieres lauarentur: Forcatul.vero non aſſentitur,non quod neget mulieribus in Nymphęo lauari vetitum,ſed quod putet viris etiam permiſ ſum extitiſſe , ſeparatim habere ſua Nymphæa. Eſt itaque Nymphæum , lauacrum ſiue balneum , aquam tepidam ha-bens , non valetudinis , ſed voluptatis cauſa paratam : ideo prius conſulitur thermis,mox Nymphæis, poſtremo aliis v-ſibus.in d.l.ſi quis per.Strabo lib.7. tradit,in Apolloniatum finibus locum extare , quem Nymphæum vocant,vbi ſaxum eſt ignem vomens , cui fontes ſubſunt aquis tepidis, & bitu-mine ſcatentes. Pindarus Olymp.12. θερμὰ νυμφᾶν λουτρὰ βαστάζεις,id eſt,calyda Nympharum balnea frequentas.de viro lo-quitur. Nomen inde ſumptum eſt,quod per æſtatem pome-ridiana hora Nymphæ ſeſe fontibus abluerent,Dianæ,puta, comites , in ſecretis nemorum fontibus , vt ſe oblectarent tantum.Quod & Romani ſeruarunt, in octauam diei horam lotionem differentes,quæ eſt ſecunda poſt meridiem. Mar-tialis lib.10.

Octauam poteris ſeruare,lauabimus vna
Scis,quam ſint Stephani balnea iuncta mihi.

Forcat.in ſuo Cupid.Iuriſperit.c.10.n.2.Briſſ.

O.

O Literæ cum au voce commercium quoddam eſt: Nam ve-teres plodo, cloſtra, coda,pro plaudo,clauſtra,cauda, dixere.Diomed.lib.1.Gramm.Prat.

O.C. id eſt, ope conſilio,quam locutionem exponit Paulus in l.53.de verb.ſign.vide & §.interdum.Inſti. de oblig.ex deli-ctis.vbi hæc locutio ter repetitur cum coniunctione: & cor-rupte,mea quidem ſententia,& reclamantibus libris ſcriptis probatioribus.Itaque Vlpia.l.6.de condit.furt. ope conſilio dixit.Non dubium autem,quin apud Paulum Diaconũ,men-dum ſit,vbi O.C.ore conſilii,vel ore conſilio interpretatur. vide Cuiac.ad d.§.interdum.Prat.

O. D.M. operæ,donum,munus: nam apud Paulum Diaconum corrupte legitur Domus. Hæc tria (vt ait Paul.noſter in l. ſæpe.53.ff.de verb ſign.) ſine diſiunctione ita pronuntiaban-tur.Erant autem ea,quæ patroni ſuis libertis , quum eos li-bertate donabant, imponere conſueuerant; vt ex tractat.de operis libertorum facile intellectu eſt, in quo mendum ha-rum notarum ignoratione natum eſt apud Paulum in l. qui libertinus.37. vbi l.Papiam.edit: Ne quis eorum operas,do-ni, muneris, aliudve : pro operas, donum, munus , aliudve. Hotom.

O.L.O.Con.opere locato,opere conducto.Adſcribi autem ſo-lebat, Effecto probatoque , cum perfectum eſſet : & hoc eſt, quod Paulus ſignificat in l.5.de verb.ſign. Opere locato,cõ-ducto: his verbis ἀποτέλεσμα ſignificatur. Nam conciſe Paul. loquitur, pro Opere locato effecto,opere conducto effecto. Quare apud Val.Probum pro Operas conduxit,Operas lo-cauit,reponerem,Opere conducto,Opere locato. In lapide autem vetuſto legi operis faciundi adſcriptum eſt.Altera pe-cuniæ pars dimidia ſoluetur opere effecto probatoque:vt a-pud Macrum in l.7.§.1.ff. de repetund. Illud quoque caue-tur , ne in acceptum feratur opus publicum faciendum, fru-mentum publice dandum, præbendum,approbandum, ſarta tecta tuenda , antequam perfecta , probata , præſtita lege e-runt.Hot.

O A.

Oasis , pœnæ genus , quam Græci interpretes infeſtam fuiſſe culicibus & muſcis grandioribus notant:eius meminit l.7.§. 5.vbi Gothofr.ff.de interdict.& releg. vide Cuiacium 8. ob-ſeruat.27.

O B.

Ob,in 12.Tab.ſignificat Ad.Verba legis hæc ſunt:Cui teſtimo-nium defuerit , is tertiis dieb.ob portum obuagulatum ito: Eodem modo dicitur , Ob abſoluendum, pro Ad abſoluen-dum,vel vt abſoluat:Ob tacendum,pro Ad tacendum,vel vt taceat. Sic Suet.in Veſpaſian. Ob ſubterfugiendum ius fiſci, id eſt,vt ſubterfugeret.Prat.

Ob,præpoſitio,ait Feſtus,alias ponitur pro circum,vt cum di-cimus,vrbem obſideri,obſignari,obuallari. Alias ponitur in vicem præpoſitionis quæ eſt propter, vt ob merita,ob ſupe-ratos hoſtes.Briſſ.

Ob,propter ſignificat: Alberic.ex ICtis exempla ponit.Ob an conditionem faciat , cauſamque proximam denotet , docet Bartol. in l.1.C.de legat.lib.10. & l.1.C.de ſent.quæ pro eo quod intereſt.Prat.

Ob rem datur,vt aliquid in futurum ſequatur:quo non ſequẽ-te,repetitio dati competit.Ob cauſam vero damus,quę prę-terita eſt : veluti cum ideo do, quod aliquid à te conſecutus ſum,vel quia aliquid à te factum eſt.l.1.ff.de condict.ob tur-pem cauſam.l.damus.ff.de condict.indeb.Spieg.

Obæratvs,qui ære alieno iam obligatus eſt, quaſi ære alieno obſtrictus.Bud.in priorib.

Obambvlare,eſt aduerſus alios ambulare, & quaſi ambulanti ſe opponere,ſiue circumire,aut obuiam ire.Feſtus.

Obavdire, eſt de mente deducere,Io.Andr.in c.fundamenta. de elect.in 6.Prat.

Obcæcare foſſas , hoc eſt, obtegere , & deſuper claudere,ne pateant.Bud.

Obdormire, non vita defungi eſt,quod nullo idoneo authore Eccleſiaſtici recepere, ſed dormire ſignificat. Vlpian.ad leg. Aquiliam. l.ſi ſeruus ſeruum. Si fornacarius,inquit, ſeruus coloni ad fornacem obdormiuiſſet , & villa fuiſſet exuſta, &c.Spieg.

Obedientia eſt actus intellectus , & voluntas humiliter ob-temperans ſuperiori , ex debito , & conſiſtit in mandatis.vt habetur 93. diſtinct. in ſumma , & c. ſi inimicus.de quibus non eſt exquirenda ratio à ſuperiore, niſi quando contra ius mandat: vt notatur per Innocentium in capit.2.de reſtitut. in integrum : ita eleganter Baldus in l. liberti libertæque. in 1.colum.circa medium.C.de oper.libertor.Cotta.Eſt au-tem obedientia erga magiſtratum naturalis, naturalique ra-tione inter omnes ratione vtentes humana recepta , omnes ad obedientiam obligat.

Obedire , obtemperare , obſequi,&, vt Feſtus ait, obaudire, id eſt,dicto audientem eſſe. Sic obedire legibus patriæ.Briſſ. ex ff.

Obedire malo principi, ferre eſt. Vide Eraſmum ſuper illud Apoſtoli ad Roman. Ideoque neceſſitati ſubditi eſtote.c.13. Spieg.

Obertvs de Orto , qui librum 2. & 3. feudorum compoſuit, Conſul fuit Mediolanenſis , vt tradit Cuiac. libr.1.feudor. in princ.

Obesse,id eſt,obſtare,officere,nocere.Non debere obeſſe ſer-uo factum domini , l.5.§.ſi ſeruum. ff. de his quæ vt indign. Briſſ.

Obevnda,vt Alber.citat,pro exequenda ſiue peragenda, in l. eſt verum.C.de incol.lib.10.Haloander,ſubeunda repoſuit, ſenſu eod. Spieg.

Obex ſignificat cuiuſcunque rei obiectionem ſiue obſtaculum. l.adulterii accuſatione.C.de adult.Spieg.Briſſ.

Obire proprie eſt circum aut obuiam ire,& omnino adire.At hic vere obit mortem , qui ſua ſponte & vltro eam adit, quod proprium eſt eius,qui ſeipſum interficit.Connan.li.5. c.7.num.1.

Obire diem deſtinatum,id eſt,præſto eſſe ad diem deſtinatũ.

Obire , id eſt,fungi.Obire munus conſulis,fungi officio con-ſulis,*ein regierender Burgermeiſter ſeyn* Briſſ.

Obire hæreditatem,pro acquirere poſſeſſionem hæreditatis, eſt apud Ciceronem pro Lege Agraria , & pro frequentare, pro M.Cælio,eadem figura,qua dicimus,obire prouinciam. Spieg.

Obire vadimonium,eſt ad diem ſe ſiſtere.Lege,Vadari,Spieg.

Obisse,pro deceſſiſſe.l.3.ff.de cond.indeb.

Obiici beſtiis dicebantur , qui feris deuorandi tradebantur, vt de Daniele legimus leonibus obiecto.& Cicero pro Sex-to Roſcio Amer. dum de pœna parricidarum loquitur. Noluerunt maiores corpus feris obiicere,ne beſtiis quoque, quæ tantum ſcelus attigiſſent , immanioribus vteremur. & Spartianus loquens de Caracalla : Si quando (inquit)feris obiectos vidit,fleuit,&c.Subiiciebantur autem beſtiis qui in ludum venatorium damnabantur , vt ſcilicet in theatro fe-ras conficerent,& cum eis pugnarent,qui ad beſtias damna-ti dicuntur,in l.ad beſtias.ff.de pœnis.Aldobrand.

Obiit diem , pro mortuus eſt,l.1.C.de condit.inſert. Alber. Spieg.

Obiter,pro interim,incidenter.l.1.in fin.de reſcind.vend.In-terpres pro ſtatim accipit.

Obiter liberari , id eſt , per conſequentias. l.1.ff.de reſcind. vend.Briſſ.

Obivrgatio poſt turpe factum caſtigatio. Feſtus.

Oblationes dicuntur, quæcunque à piis fidelibuſque Chri-ſtianis offeruntur Deo & Eccleſiæ , ſiue res ſoli ſiue mobi-les ſint. Nec refert , an legentur teſtamento , an aliter do-nentur. cap.qui oblationes.cap.clerici. 13.quæſt.2. not.in c. cauſa. c.cum inter. de verbor. & hoc vocabulo vſus eſt Vlp. c.5.tit.de donat.int.vir. & vxor. veteres offerumenta voca-runt , authore Feſto : verum etiam inualuit conſuetudo loquendi , vt oblationes ſpecialiter dicantur , quæ alta-ri offerantur in ſacra liturgia , quam vulgus miſſam , Iu-ſtinian. noſter ἁγίαν προσκομιδὴν appellar. Nouell.123. Hu-iuſque oblationis , quæ apud veteres vſitata fuit , Theodoſ. meminit.c.de his.10.qu.1.omnis.de conſecr.diſtinct.1. lib.5.

Eccleſ.hiſtor.c.18. & hæ omnes oblationes ſicut & decimæ inter res ſacras ſpiritualeſque numerantur: adeo vt clerici tantum,non etiam laici,eas capiant.c. qui ſacerdotes.c. ſanctorum.c.vlt.10.q.1.Franc.Duaren. lib.7.de ſacr.Eccleſ.miniſt.ac benef. c.3.

Oblati actio competit,oblatúmque furtum dicitur,quum res furtiua ab aliquo tibi oblata ſit, eáque apud te concepta vtique ſi ea mente tibi data fuerit, vt apud te potius, quam apud eum,qui dedit, conciperetur. Nam tibi apud quem concepta ſit, propria aduerſus eum,qui obtulit,quamuis fur non ſit,conſtituta eſt actio,quæ appellatur oblati.§.oblatū. de oblig.quę ex delict.naſc.Inſt.4.Sed hęc actio in deſuetudinem abiit. Cum enim requiſitio rei furtiuæ hodie ſecundū veterem obſeruationem non fiat,merito ex conſequentia etiam præfata actio ab vſu communi receſſit, cum manifeſtū ſit,quod omnes,qui ſcientes rem furtiuam ſuſceperint,& celauerint,furti nec manifeſti obnoxii ſunt.§.ſed hę actiones. eod.tit.Inſtit.Anchor.

Oblati curiæ dicebantur,vt cum naturales eſſent nati,per oblationem curiæ legitimarentur. §. ſi igitur.in Auth.quibus mod.nat.effic.ſui.cum prius hoc idem Theodoſius ſtatuiſſet: Cum enim curialium ordo ampliſſimus, olim tam in municipiis,quam coloniis ad peſſimam conditioné eſſet redactus, temporibus Leonis & Maiorani, idque propterea,quod cum inter alia onera hoc quoq; ſuſtinerent,vt tributa omnia exigerent, ita vt quæ à tenuioribus ſeruare non poſſent, ipſi de ſuo penderent:multi patrias deſererent natalium ſplendore neglecto,ac occultas latebras,& habitationem eligerent iuris alieni, adeo Impp. conati huiuſmodi morbo prouidere, ſtatuerunt,vt naturales filii per oblationem curiæ legitimarentur.Aldobrand.ad tit.Inſt.de nupt.§.aliquando autem.

Oblatvm furtum.vide Oblati actio.

Obligare ſe,eſt aliquo iuris vinculo ſe obſtringere.Briſſ.

Obligare etiam eſt pignori opponere & hypothecæ dare. Briſſ. Præterea eſt obnectere.

Obligari iudicio,id eſt,teneri.l.45.ff.de oblig.& act.

Obligamvr aut re,aut verbis,aut ſimul vtroque, aut conſenſu,aut lege,aut iure honorario,aut neceſſitate,aut ex peccato.l.52.ff.de oblig.& act.Obligamur præterea aut naturaliter,aut ciuiliter,ſeu ciuili iure.Briſſ.

Obligari apud aliquem,id eſt,alicui,in l.7.ff.de fideiuſſorib.

Obligari lege dicitur, qui in legem committit & incidit.l. 30.ff.de falſ.Modeſtin.in l.51.ff.de verbor.oblig. Lege obligamur, cum obtemperantes legibus aliquid ſecundum præceptum legis vel contra facimus.Sic Gellius,furti ſe obligare,vel furtum facere,in lib.7.c.15.dixit.Briſſ.

Obligata durare. Vlp.in l.item quæritur.13.§.qui impleto. 11.ff.locat. Qui impleto, inquit,tempore conductionis,remanſit in conductione, non ſolum reconduxiſſe videbitur, ſed etiam pignora videntur durare obligata.

Obligatio eſt iuris vinculum, quo neceſſitate adſtringimur alicuius ſoluendæ rei,ſecundum noſtrę ciuitatis iura:ita definit Imp.in pr.Inſt.de oblig.

Obligatio eſt vinculum iuris,quo quis aſtringitur ad ſoluendum id,quod debet. Ea recte diuidi poteſt in ſimplicem & mixtam: & iterum ſimplex in naturalem tantum,& ciuilem tantum,mixta in naturalem & ciuilem ſimul.Vult.in Comment.Inſt.de oblig.in pr.n.17.

Obligationes autem aut ciuiles ſunt,aut prætoriæ:Ciuiles ſunt,quæ aut legib.conſtitutæ,aut certo iure ciuili comprobatæ ſunt.Legibus, vt legis Aquiliæ obligatio:& de pauperie,per l.12.Tabul.& furti nec manifeſti.§.ſunt autem.Inſt. de noxal.act. Certo iure ciuili,vt ſunt obligationes iure gētium inuentæ,quæ à iure ciuili comprobatæ ſunt. Prætoriæ ſunt,quas Prætor ex ſua iuriſdictione compoſuit, quę etiam honorariæ vocantur, vt obligatio ex furto manifeſto, & ex rapina d.§.ſunt autem.Hæc diuiſio ponitur ab Imp.in d.tit. de obligat.in §.1. Sequens diuiſio in quatuor ſpecies deducitur: Aut enim ex contractu ſunt, aut ex quaſi contractu: aut ex maleficio, aut ex quaſi maleficio eod.titul. §.ſequens. Earum vero, quæ ex contractu ſunt, quatuor ſunt ſpecies: aut enim re contrahuntur, aut verbis, aut literis, aut conſenſu §.fin.eod.tit. Re contrahitur obligatio quinque modis,veluti mutui datione, & ex indebiti ſolutione, ex commodato,ex depoſito,& ex pignore recepto. vt patet ex toto contextu tit.quib.mod.re contrah.obliga. Verbis obligatio contrahitur, vt ex interrogatione & reſponſione, cum quid dari fierive vobis ſtipulamur,vt in pr.de verb.oblig. in Inſt. &c.Literarum obligatio fit,ſi quis debere ſe ſcripſerit,quod ſibi numeratum non eſt, & poſt biennium de pecunia non numerata opponere poteſt: vt in Inſtit.de litera.oblig.poſt princ. Conſenſu fiunt obligationes,in emptionibus,venditionibus, locationibus, ſocietatibus,mandatis: quæ qualia ſint, ſingula ſuis locis ordine literario explicita reperies. Ideo autem iſtis modis obligatio dicitur conſenſu contrahi, quia neque ſcriptura, neque præſentia omnimodo opus eſt, ac nec dari quicquam neceſſe eſt,vt ſubſtantiam capiat obligatio:ſed ſufficit eos,qui negotia gerunt conſentire:vt in tit. de oblig.ex conſenſ. Obligationes, quæ ex quaſi contractu naſcuntur, ſunt, vt obligatio ex negotiis geſtis,ex tutela,ex re communi, ex hereditatis aditione, ex indebiti recept.one,vt patet per tot.tit. de obliga. ex quaſi contractu in Inſt. Obligationes ex delicto vnius generis ſunt: nam omnes ex re naſcuntur,id eſt,ex ipſo maleficio,veluti ex furto,rapina, aut damno, aut iniuria: quæ exempla qualia ſint, ſuis locis ordine literario explicantur. Obligationes ex quaſi delicto patent in his exemplis, vt ſi iudex litem ſuam fecerit, & per imperitiam male iudicauerit. Item, quando ex alicuius domo aliquid proiicitur,quod noceat: vel ſi ſupra viam eſt aliquid appenſum, quod poſſit alteri nocere: item, pro furto commiſſo in naui, vel in ſtabulo,vel in caupona: qui caſus numerantur in tit.de oblig. quæ ex quaſi delicto naſcuntur. in Inſtit. Cæterum noſtri tres obligationum ſpecies conſtituunt; quarum vnam naturalem,aliam ciuilem,aliam naturalem & ciuilem ſimul appellant.Naturalis obligatio de iure gentium, quæ naſcitur ex conſenſu, quæ ſolo æquitatis vinculo ſuſtinetur, vt l.Stichum aut Pamphilum.§.naturalis.ff.de ſolutionibus. vnde is natura debitor eſt, quem iure gentium dare oportet, & cuius fidem ſequuti ſumus. l. cum amplius. §. is natura debet.ff.de regulis iuris.vtputa,ſi pupillus pubertati proximus ſine tutoris authoritate promiſerit, naturaliter obligatur. l.prima ff.de nouation.& effectus eſt duplex naturalis obligationis.Primus eſt quod ſoluta pecunia repeti non poteſt. Secundus, quod aliquando nomine eius aliqua actio competit: vt ex pacto nudo donationis; quæ duo ſigna ad cognoſcendam naturalem obligationem tradit Iuriſconſultus l. naturales obligationes. ff. de action.& obligat. Regulariter tamen ex naturali obligatione,ſiue ex pacto nudo non oritur actio ciuilis, & efficax ad exigendum: vnde abuſiue debitores naturales debitores appellantur. l.fideiuſſor obligari. §. fideiuſſor.ff.de fideiuſſoribus.Obligatio ciuilis eſt,quæ poteſt parere actionem: vt obligatio literarum. Obligatio naturalis & ciuilis ſimul eſt, quæ à iure gentium eſt inuenta,& ciuilis ius ciuile formam dedit, vt obligatio ex conſenſu. vide gloſſ.in d.tit. de obligat. in Inſtit.&c. Ioan.Bello.Etym.Adde Conna.lib.2.cap.3.nu. 2.& 3. & Balduin.in comment. ſuper Inſtit. *Iuſtin.* lib.3. de oblig.tit.13.

Obligationvm hæ ſunt ſpecies; naturalis,ciuilis & honoraria.Briſſ.

Obligatio. Nulla actio eſt quæ non aliquam originem trahat ex obligatione.Et rurſus: Obligatio ex aliquo negotio, imo reales actiones,ſi actorem reſpicias, habent perſonalem obligationem:ſin autem in reum conuentum,aliter eſt. Nemo enim dominium rei, vel ius in re poteſt habere, niſi ex præcedente conſecutus ſit geſto negotio. Ita recte ſentit Roffredus & Old.in ſua copia.Spieg.

Obligatio verbum generale eſt,& diuiditur in eam,quæ ex contractu eſt, vel quaſi,& ex delicto vel quaſi. Obligatio ex contractu oritur. Cum enim introductæ iam eſſent multæ commerciorum formæ,naturalis ratio, ac imminens rerum neceſſitas dictabat, æquum & bonum eſſe, vt conſtitueretur ne quis in huiuſmodi mutuis negotiationibus ſecundum humani affectus inconſtantiam,detrimento alterius temere variaret: imo magis,vt adſtringeretur vnuſquiſque ad id,quod ſemel placuiſſet ſeruandum. Vnde generaliter introductum eſt naturæ vinculum,id eſt,naturalis obligatio. Vt rectiſſime videatur dixiſſe Vlpian.in l.1.in princ.ff.de pact. Quid enim tam congruum eſt fidei humanæ,quam ea,quæ placuerunt inter eos, ſeruare? Verum, naturalis ratio omnium rerum optima moderatrix,cum tam immenſa,& varii diſcriminis eſſent hominum negotia & facta,facile ſuaſit,adeoque propter neceſſitatem exegit ne eodem modo omnes ex omnibus negotiis paſſim obligarentur. Eſt enim inconuincibile axioma; diſſimilia non recte ſimili iure cenſeri. Quare legiſlatores medium quoddam, ac temperamentum in rebus obſeruantes, delectum adhibuerunt introducendæ obligationis,hoc ordine: Primum, in conuentionibus ſecundum prædictas formas conſummatis, tam efficax vinculum admiſerunt, vt executionem quoque decernerent in inuitos & recuſantes. Et hæc obligatio ſecundum naturæ rationem,& hominum authoritatem producta, merito eſt dicta naturalis & ciuilis. Exequendi vero adminiculum,actio. Deinde, in illis articulis, in quibus naturæ ratio non palam accederet, apparente tamen aliqua cauſa ad vſum humanum neceſſaria, conſtituerunt authoritate ſua, legiſque præſcripto obligationem quandam, ac inde ciuilem ſeu legitimam nuncuparunt, vtique tam efficacem, vt exigi poſſet per actionem. Sic Paulus accipi vult in l. legitima conuentio. Vlpianus in l.iuris gentium.ff.de pact. Denique in illis ſpeciebus, quæ non tam prægnantem cauſam in ſe continere videbantur, vt ad neceſſitatem exequendi trahendæ eſſent, ne nimis rigida omnium dictorum introduceretur actio, cum nec illas nominatas ſeruemus, vt oportet, optimo tem-

temperamento reliquæ omnes conuentione ſub naturali obligatione propter conſenſum, ſine executione tamen actionis, relictæ ſunt, ſolum vt exceptionem parerent. Vlpianus in d.l.iuris gentium. §. ſed cum nulla, inquit, ſubeſt cauſa præter conuentionem, hic conſtat non poſſe conſtitui obligationem. Ideo nuda pactio obligationem non parit, ſed parit exceptionem, hoc eſt, naturalem defenſionem. Ex his apparet, quomodo ex facto colligatur ius obligationis, & etiā ius perſequendi, quod debetur per obligationem. Sicuti dici ſolet: Contractus eſt remotior actionis, ac mediata cauſa: Obligatio autem proximior & immediata. Item, contractus eſt cauſa ſpecifica, quia diuerſi contractus producunt diuerſas actiones: ſed obligatio generalis cauſa eſt, quoniā omnes actiones eodem modo naſcuntur ex obligatione, iuxta l.licet.§.ea obligatio.ff.de procuratoribus. Prat.

Obligatio, fideiuſſorum acceſſio eſſe dicitur, & ſequela principalis obligationis. Vide Theophil. Inſtitutio.de fideiuſſ. Spieg.

Obligatio naturalis eſt vinculum iuris naturalis, quo quis adſtringitur ad ſoluendum id, quod debet naturaliter, quod vinculum Papinian. eleganter appellauit vinculum æquitatis, quo ſolo obligatio naturalis ſuſtineatur, l.Stichum.95.§. naturalis.ff.de ſolut. obligatio autem ciuilis eſt vinculum iuris ciuilis, quo quis adſtringitur ad ſoluendum id, quod debet ciuiliter tantum. Naturalis & ciuilis obligatio ſimul illa eſt, quæ vtroque illo vinculo & æquitatis & iuris ciuilis nititur, in qua duo illa cōmixta ſunt ſalubriter inter ſe. Vult. Inſtit.de oblig.in princ.nu.18.

Obligationis naturalis effectus ſunt primum parere exceptionem, l.iuris gentium.§.ſed cum nulla.de pac. Quod intelligendum eſt, vt Apell.declarat, ἀνταποκτικῶς. c. 4. de effectu. Deinde vt ſit ſatis ad nouandum.l.1.in fin.de nouatio. Tum ad conſtituendum. l.1.§.debitum.de conſtit.pec. Præterea vt accedat fideiuſſor, l.ſtipulatus ſum.cum l.ſeq.de fideiuſſ. l.naturaliter.de condict.indeb. Rurſum vt accipiatur pignus, ead.l.naturaliter. Poſtremo ad compenſandum, l.etiam.de compenſat. Prat.

Obligatio obligatur, in l.creditor prædia.§.pignoris. ff.de pign. Obligatio ex materia pignoris dati obligatur ad effectum actionis producendum. Spieg.

Obligatio, pro actione, apud Paulum in l.naturali.§. & ſi quidem.de præſcr.verb. Spieg.

Obligatio inanis, id eſt, inefficax, quæ exceptione ſubmouetur. Papin.in l.95.§.1.de ſolut. Aliquando euenit, vt inanis obligatio aditione hæreditatis confirmetur. Prat.

Obligatione dimitti, apud Papin. in l. libertus qui operarum, ff.de oper.libert.

Obligationem ex facto & in factum colligit Vlpian. in l. actionum genera.§.actionum autem.ff. de actionibus & obligationibus. & clarius Modeſtinus eodem, in l. obligamur. Spieg.

Obligatus dicitur, qui exceptione tueri ſe non poteſt, l.vel obligatus.§.1.ff.de lib.cauſ. Prat.

Obligatus fundus dicitur, qui pignori appoſitus eſt.l.45.§. vlt.l.57.ff.de legat.lib.1. Obligatis prædiis Cicero in Rullum ſoluta opponit, quæ ſcilicet nullo pignoris nexu tenentur. Briſſ.

Oblinverit legitur in l.1.§.1.ff. de extraord.crim. pro obliniuerit vel obleuerit.

Obliqua libertas opponitur directæ. Quere libertas directa.

Oblique aduerbium, cui contrarium eſt Recte.

Obliterabitur, pro abolebitur, & quaſi e literarum monumentis delebitur. l. hi qui ſanctam. C. de Apoſtat. ex Alberic.

Oblivio, memoriæ defectus. Præſumitur autem ex longa abſentia naſci, vt notatur in l. furtum §. fundi. ff. de vſucap. Lege Bartol.in l.ex conſenſu.§.eum qui.ff.de appellat. Spie.

Oblivisci, apud Paul.in l.60.§. pen. ff.de rit.nupt. paſſiue ponitur. Per adoptionem, ait, in totum adoptiuæ familiæ obliuiſcuntur.

Obloqui, eſt contra me loqui, & quodammodo expoſtulare mecum. Spieg. Et retragari, & aduerſari.l.10.C.de non num. pecun.

Obnixe, cum conatu, inſtanter, totis viribus. Spieg.

Obnoxia, id eſt, pignori obligata.l.1.C.de precario. Briſſ.

Obnoxie dicere ſententiam, apud Liuium Bud.interpretatur trepide. Spieg.

Obnoxii dicuntur commode pro vaſallis. Albert.Krantz.lib. Dan.6.cap.42. Splendidos equites nuper à ſe ſuis ſacramentis dimiſſos Abſaloni mittit, iuſiurandum præſtaturos: ille nihil motus: non ſe eſſe ait, cui debeant tanti viri obnoxii fieri. Prat.

Obnoxii, in l.9.C.de præſcript.30.vel 40.annorum, id eſt, debitores.

Obnoxius, qui pœnæ obligatus eſt propter delictum, autor Feſtus, Transfertur autem ad alia multa, vt ex Grammaticis patet. Spieg.

Obnoxius dicitur, qui crimine vel pœna tenetur, & qui vinculo aliquo obligationis, ſiue ex contractu, ſiue ex delicto & maleficio obſtringitur. Briſſ.

Obnubere mulierem, eſt eam velatam ad maritum deducere. Ex Alciat. Spieg.

Obnuntiat, qui malam rem nunciat, qui bonam annuntiat. Donat.autor. Hinc obnuntiatio augurum, cum aliquid fieri prohibebant, quoniam auſpicia non addixiſſent. Alciat. in comment. ſcribit, quod denuntiatio, quæ prohibitoria erat, obnuntiatio proprie dicebatur. Spieg.

Obolus ponderis genus eſt, quod ſex ſiliquas continet, de eo meminit text.in capit.iudices.primo.quæſt.prima. & Terentius in Andria: Obolo emptos. De quo late ſcribit Volaterranus poſt Plinium in ſua Philologia, lib.30. comment.vrb. vbi de ſiclo, & de aliis ponderibus. & Budæus de Aſſe & eius partibus, in primo & quinto libro: vbi dicit, quod eſt medietas ſcrupuli, & ſic quadrageſima octaua pars vnciæ. Cotta. Hinc ὀβολοστατικὴν, Ariſtotel. vocat fœneratorium quæſtum, ſeu negotiationem pecuniæ, quam quis exercet, vt ex ipſis ſolis nummis, qui ſteriles ſunt, contra eorum naturam lucrum captet: quam ipſe improbans ait, εὐλογώτατα μισεῖται ἡ ὀβολοστατικὴ διὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ νομίσματος εἶναι τὴν κτῆσιν, id eſt, meritiſſimo negotiatio fœneratorum odio habetur, propterea quod ex ipſo nummo quæſtum facit, &c.

Obpugnare, pro accuſare, arguere, impugnare. Briſſ.

Obrepere, fallere, hoc eſt, incautum aggredi, falſiſque dictis ac mendaciis aliquem circumuenire. Vlpianus l.3.§.puberi quamuis de Carbonian.edict. Sed ſi cum eſſet pubes, quaſi impubes obrepſerit, dicendum erit, nihil eum egiſſe. Accurſius in l.ſi quis obrepſerit præſidi prouinciæ, ad legem Cornel.de ſalſis.vim ſignificationemque huius verbi parum percepit, vt Budæus luculenter oſtendit in poſterioribus annotationibus.

Obrepere dicitur, qui taciturnitate & reticentia veri aliquē circumuenit, quique id celat & reticet, quo expreſſo, non eſſet poſtulata impetraturus. Briſſ.

Obrepere iudici per acta vel libelli interpellationem, id eſt, falſo ſe inſinuare & prætextum facere. Prat.

Obrepere ad magiſtratum dicitur, qui falſa ſpecie vel probitatis, vel doctrinæ ad magiſtratus aſſumitur, &, vt vulgo loquimur, per hypocriſin.

Obrepere, eſt latenter & tacite aduenire, vt in c.cum creatura.de celebrat.miſſ. & in Clem. ne in agro. de ſtat. monach. Io.Bello.Etym.

Obreptio, eſt reticentia, qua quis alicuius ignorantiam circumuenit. Briſſ.

Obreptio, id eſt, mendacium, l.ſin autem. §.primo.ff.de negotiis geſtis. & eſt mendacium fraudulosum.l.ſed ſi.§.patronum.ff.de in ius vocand. ex quo. §. patronum. nata videtur hæc ſententia: Reſcriptum per obreptionem impetratum non valet: vide Baldum in cap.1.ad fin.vt lite pendente. & l.præſcriptione.C.ſi cōtra ius vel vtilitatem publicam. Obreptio porro proprie conſiſtit in facti narratione, non iuris. l.cum vero §.ſubuentum.ff.de fideicom.libert. Old.

Obreptionis pœnam Bart. excutit.in d.l.ſi quis obrepſerit. quod autem à principe obreptio non ſit inſolita, facit l.prædia.C.de loc.præd.lib.11. l.fin.C.de diuerſ.præd.l.fin.C.de fun.& ſalt.rei dom.eo.lib.cum ſimil. Quin & Imp. ipſe queritur in l.1.C.de per.bon.ſub.lib.10.ſeſe inuerecunda petentium inhiatione adeo conſtringi, vt etiam non concedenda tribuat. Et alibi precationes huiuſmodi furtiuas nominat.l.1.C.de fund.limi.lib.11. Spieg.

Obrogare, vt notat Tuſan.lib. Budæ.epiſt.4. eſt legem legi contrarium rogare, Græce ἀντεισφέρειν.

Obrogatur legi, cum mutatur aliquid ex prima lege: Subrogatur cum aliquid primæ legi adiicitur. Derogatur, cum primæ legis pars tollitur: autor Vlp.in fragmentis.

Obryza in l.13.de ſuſceptoribus præpoſ. eſt aurum pleniſſime coctum, & flammæ edacis examine purgatum ac probatum, & ad ſummam puritatem redactum. Ab eo dictum, quod obradiet ſplendore. Briſſ.

Obryzum aurum Hermolaus barbarus dici putat, quaſi ἄζρυζον: quod ſcil. purum, merum, & puriſſime coctum ſit. Itaque cum libra balluca, quæ modo aurifodina effoſſa eſt, quatuordecim ſit vnciarum: obryza duodecim eſt duntaxat l.5. C. de ſuſceptoribus. l.2. C. de metall. Hinc Plinius lib.33.c.3. Aurique experimento ignis eſt, vt ſimili colore rubeat, quo ignis: atque ipſum obryzam vocant Sueton.in Neron. cap. 44. Aurum ad obryzam dixit, vt eſt in veter.lib.imp. l.vlt. C.Theod.de ponderat. Diu multumque flammæ edacis examine in ea obryza detinetur: quemadmodum pura videatur. Hieronymus in Hierem.dici putat, quaſi Ophiriſum: nam ex Ophir Inſula laudatiſſimum aurum aduehebatur. Iſidorus libr.16.Etym.c.17. ab eo quod obradi & ſplendere eſt, quod coloris ſit optimi: Sicque obryzum ſcribi deberet. Hinc obryzati ſolidi, qui ex auro cocto & puro conflati ſunt. l.vltim. C. de vet. numiſm. poteſt.l.2.C.vt nem.lic.in

coempt.qui & obryziaci dicuntur.l.1.C.de obla.vol. Extat etiam Iuſtiniani edictum, ne Monetarii quicquam obryzæ nomine capiant.In edict.lib.c.11.Prat.

Obrvssa, quum ſit exploratio & probatio perfectionis,& nota auri atque argenti,eleganter à Cicerone ſcriptum eſt, & adhibenda tanquam obruſſa,ratio : vt teſtatur Turneb. aduerſar.lib.14.c.22.

Obscoenitatis vocabulum.in l.1.de offic.præf.vrb.ſpecifice à Iuriſconſult.accipitur,non generice,vt putauit Interpres, nimirum pro non nominando ſcelere. Feſtus ab Oſcis deriuat,quorum frequentiſſimus fuit vſus libidinum ſpurcarum. Spieg.

Obscvræ perſonæ claris opponuntur.apud Ciceronem & Iuſtinian. in Auth. de teſtament. §. ſancimus.collation.ſexta. Spieg.

Obscvrare vulgo accuſatiuo iungitur.l.10.in fin.ff.de ſeruit. vrb.ſed tamen & obſcurare luminibus dixit Vlp.in l.30.ff.de vſufruct.ſecundum Piſanam lectionem.Briſſ.

Obscvrare. Præſtringere oculos,hoc eſt,Obtenebrare,Caliginem offundere:vt Sol præſtringit oculos obtuentiū. Vnde Præſtigiæ,& Præſtigiatores,qui celeritate luſitandi, & ludibria illa oculorum pręſtringunt viſum intuentium,vt miracula facere credantur. Perſtringere vero eſt leuiter attingere,& metaphoricos pro leui dolore adficere.Old.

Obscvrare, præter notum ſignificatum,etiam pro non curarē, ſupprimere, tegere, obumbrare, Bud. obſeruauit Paul. Obſcurare luminibus altius tollendo.Idem, Obſcuratis ædibus habitare poteſt etiã. l.ſi is qui binas.ff.de vſufr. Spieg.

Obcvri vir ,hoc eſt,ignobiles,obſcuro loco & genere orti,in Auth.de defenſ.ciuit.§.1.& quib.mod.nat.effic.legit.§.quiſquis autem.Spieg.

Obscvritas, ambiguitas,vel generalitas in verbis recipit interpretationem à quotidiano vſu. Nec mirum,quum & legiſlatores deciſiones eorum ex quotidianis vſibus fundare ſoleant.Tex.in l.certi condictio.§.ſi nummos.& in l.certe.in fin.de precar. Et dicit Imp.in l.1.§.nulla.de vet.iur.enucl. eas leges eſſe firmiſſimas, quæ quotidiano vſu roborentur. Spieg.

Obscvritatem inter & ambiguitatem hoc intereſt,quod obſcuritas vertitur circa dictionem aliquam,ex eo, quod multipliciter intelligi poteſt:vt ex generalitate : ſed ambiguitas eſt circa orationem:vt,Aio te Æacida Romanos vincere poſſe.not.gl.l.veteribus.ff.de pact.Io.Bello.Etym.

Obscvro loco nata,pro humili magis,quam pro ex vili genere, vt Interpres accipit, intelligenda eſt,in l.concubinam.ff. de concubin.Spieg.

Obscvrvm dicitur, quod eſt dubium, ambiguum, difficile,& quod ſtatim intelligi non poteſt. Vnde obſcuritas, hoc eſt, cuius ſententia latet,iure noſtro improbatur.l.ſi legatario.§. fin.ff.de fideicommiſſ.libert.Bald.cenſuit,omnem intellectū, qui non conſonat auribus vulgi,eſſe impertinentem.de pace Conſtant.in verſic.promittendo. Contra laude vehitur ſermonis claritas.in Auth.de teſtam.imperfectis. Solemus autem in obſcuris,quod veriſimilius eſt,aut quod plerumq; fit, inſpicere : l.in obſcuris.ff.de regulis iuris.Itaque obſcurum, hoc eſt,quod vix,aut nullo modo intelligitur, aperto opponitur,id eſt,ei,quod planum & liquidum eſt. Exemplum habes in Digeſt.Legato fundo Seiano,cum Seiani duo in hęreditate eſſent, heres offert viliorem, legatarius pretioſiorem petit.Duo ſunt Titii, pater & filius. Teſtator Titium tutorem ſcripſit, nec apparet, qui datus eſſet. Lego Sempronio amico meo : duo Sempronii ſunt æqua charitate coniuncti. Huiuſmodi obſcurum prorſus dicitur à noſtris,vitiatq; omnino, teſte Salomonio in l.omnes populi.ff.de iuſtitia & iure. Obſcurum autem non prorſus, in quo parum lucis eſt,& ideo ambiguo ſimile à fortunato in Rhetoricis Scholaſticis nominatur. Et de hoc loquitur Regula : In obſcuris,quod veriſimilius eſt,inſpicimus : & alia: quod minimum ſequendum eſt & ambiguum, in quo voluntas loquentis ſpectanda eſt.Vide ſ.Ambiguum.Spieg.Per obſcurum intelligit Vlpianus, quod Papinianus ait,non apparere,hoc eſt, quod propter legatarum rerum diuerſitatem abſconditum eſt & latens.Ræuardus l.ſemper in obſcuris.ff.de regul.iur.

Obsecrare, non eſt abſolute rogare, vt pontificii iuris interpretes exponunt, ſed per ſacra rogare, vel (vt ait Feſtus) opem à ſacris petere.

Obsecratio,appellatur precatio,quam pontifex ipſe pręibat populo ſubſequenti verba præeuntis, vt docet Turneb.lib. 22.c.31.

Obsecvndatores ſacrorum ſcriniorum.l.13.de proxi.comit. diſpoſit.in C.Theod.

Obseqventia,pro obſeruantia,male citatur,nimirum ex corruptis exemplaribus, in l.1.ff.de milit.teſtam.Haloander ſic habet : Quæ poſſint in controuerſiam deduci, ſi ad diligentiam legum,& obſeruantiam reuocentur.Spieg.

Obseqvia non eſſe operas,& tituli diſtincti,& ſeparata ab operis obſequiorum conditio arguit.l.libertus qui operarum ff.de oper.libert.l.libertos.C.de obſeq.Quapropter Accurſ. nulla ratione excuſari poteſt, qui §.libertus.in prin.l.ſi non ſortem.ff.de condict.indeb.de obſequialibus operis intellexit.Sed & Bar.cum obſequia ab operis recte diſtinxiſſet,obſequiales tamen operas,Zaſ.teſte, non recte nominauit : vt quibus vtriſque inter ſeſe nihil prorſus conueniat. Nam obſequia in honoris exhibitione,in reuerenti verecundia conſiſtunt.Operæ vero,de quibus ĩ.latius, ipſum operarii laboris tractum ſignificant.argum.l.operæ.in pr.ff.de oper.libertor.& l.1.in fin.eod.tit.Spieg.Prat.

Obseqviorvm ſpecies tractantur in l.1.in prin. l.2.l. parens. cum legib.ſequentib.l.liberto.ff.de obſeq.C.de in ius voc.l. 1.C. de oper.liber. l.alimenta.§.1.ff.de lib.agn. cum ſimilib. Spieg.

Obseqvivm metaphoricos & eleganter ſumitur à Iuriſconſultis in l.qui pro tribunali, Zaſ.annotante,cum dicit : Pro perſonarum obſequio,id eſt,placabilitate,modeſtia,comitate,obedientia : & eſt verbum elegans, quamuis Cicer.dicat eſſe Terentianum, Donatus tamen ibidem arguit Cic.erroris,cum & Plaut.vſus ſit eo verbo. Verbum obſequii eleganter vſurpauit Suet.in vita Galbæ Imp. cum dicit,Germanos inprimis obſequium rupiſſe,id eſt,ceſſaſſe ab obedientia Galbæ.Iuriſconſ.in l.cum hi.§.ſed & perſonarum.ff.de tranſact. vtitur elegantiſſime, vel abutitur comparatiuo, obſequior, cum dicit:Si forte obſequiorem vitam habent, id eſt,indulgentiorem, delicatiorem, qui plus ex alimentis pendeant: nemo enim dicit obſequius,niſi fortaſſe à nomine obſequioſus formetur.vt Zaſ.monuit. Duobus autem modis præſtari obſequium, traditur in d. l. qui pro tribunali. ff. de re iud. Porro nemo Latine loquentiū, obſequium pro numinis cultu vſurpauit.Obſequium enim dicitur morem gerentis alienæ voluntati,quod frequenter ſonat in malam partem.Vnde monente Eraſm. Pauli interpres c.9.ad Roman.vulgari ſermone locutus eſt.Spieg.

Obseqvivm liberorum libertorumq; eſt erga parentes & patronos. Rubr.de obſeq.à parentib patr.l.9.§.de plano.ff.de offic.proconſ.l.5.§.vtrum.ff.de liber.adgn.l.vlt.ff.ſi liber inge.l.84.ff.de condit.& dem.Iuſtin.Nouel.78. φυλαττέτωσαν γὰρ μὲν καὶ μετὰ ταύτην τὴν θείαν ἡμῶν διάταξιν τοῖς εἰς τοιαύτην αὐτοὺς ἀγαγοῦσι τιμὴν, πᾶσαν αἰδῶ καὶ τὸ καλούμενον ὀψίκιον, καὶ τὴν ἐκ τῶν νόμων ἐπιτεταγμένην τιμήν. Et paulo poſt reuerentiam appellat.Briſſ.

Observantia, pro veneratione, & honoris exhibitione. Ab obſeruo,pro veneror & admiror. Obſeruatio vero,quaſi adnotatio quædam, & animaduerſio. Idem aliquando tamen quod obſeruantia, hoc eſt, honor & reuerentia. Adi Eleg. Vallæ.

Observare, pro aduertere diligenter,*auffſehen auffmercken*.l. obſeruare.ff.de offic.præſid. Vallæ eſt idem quod cuſtodire aliquid oculis animoque, in modum ſpeculatoris, ne nos ſilentio tacitoque prætereat.Spieg.

Observare iudicium, eſt cauſæ adeſſe apud Iuriſperitos, inquit Tuſan.Spieg.

Obses & Obſides ſunt, inquit Feſtus, dicti quaſi Obſides, qui ob fidem patriæ præſtandam dantur. Dicitur itaque obſes, qui traditur imperio alicuius,ea cōditione, vt ſi dator obſidis à fide recedat,recipienti ſit poteſtas in corpus & vitam eius ſęuiendi,qui datus eſt obſes.Bar.in l.diuus.ff.de iure fiſc. tractat, an à priuatis ciuitatibus obſides dari poſſint. Lud. Rom.improbat doctrinam,qua traditur Epiſcopo & Abbati de ſibi ſubiectis vnum aliquem dari licere obſidem. Spieg.

Obsiani(vel vt volunt alii Obſidiani)lapilli.l.19.§.pen.ff.de aur.arg. Obſidianum Plin.lib.36.c.26. & lib.37.c.10.vocat, & in Æthiopia ab Obſidio(vnde nomen ſumpſiſſe puto) inuentum,nigerrimi coloris,aliquando & tranſlucidi,craſſiore viſu atque in ſpeculis parietum pro imagine vmbras reddentem.Ex quo multos gemmas feciſſe ſcribit.vide & Iſid.li.16. Etym.c.4.& c.15.Briſſ.

Obsignare,eſt ſigni impreſſione occludere,& ad literas cęteraque,quę ſigno quouis notãtur,aut imprimuntur,pertinet. Martia.in l. diuus ff.de cuſt.& exhib.reo. Interrogationes, inquit,literis incluſas ac obſignatas ad cognitionē magiſtratus mittant.Eſt autem obſignãdi verbum antiqui iuris,quod ad iniurias propulſandas, dum alicuius bona publice poſſidentur,pertinet,Cic.ad Att.C.Vennonius domum Ventuli emit,cum omnia obſignaret,in Vedianas inc dit:vtitur eo etiam Modeſt.in l.fi.ff.de requir.reis.vbi obſeruandum,eum, cuius bona obſignabantur,illis interim liberius vti nō poſſe, quæ deponi,& interim in depoſito eſſe,idē IC. voluit.Quare cum Vlpianus in gratiã poſthumi poſſeſſionem tueretur, nolletq; bona in depoſito eſſe,Seruius inquit,aiebat,res hæreditarias hęredem inſtitutum vel ſubſtitutum obſignare nō debere.l.1.§.Seruius.ff.de ventr. in poſſ.mitt. Quib.inſignibus ne deterriti ſuis fortunis plerique minus fruerētur,prudenter ab Imp.cautum, ne quis ſigna vel potentiorū titulos rebus affigeret alienis.C.de iis qui pot.tit.cū duob.tit.ſeqq.

Obsignare pecuniam,in l.tutor pro pupillo.ff.de admin.tut. Notandū, obſignatione totius aut partis ſecundum conuen-

tionem

tionem debitę pecunię ſolẽniter facta, liberationem debitori contingere. l.9.C.de ſolut.l.tutor.§.Lucius.ff.de vſuf.Spieg.

OBSIGNARI dicebatur pecunia, quæ creditori oblata, eo recuſante accipere, in ſacculum condebatur, qui ſignatorum ſigillis impreſſis ſignabatur: quo facto, ſolebat publice ſeu in publicum deponi: vt apparet ex l.19. C.de vſuris.l.11. C.de compenſationibus. Briſſ.

OBSIGNATA epiſtola, pro occluſa & ſigillata, quod dicitur in l. fin de leg. 2.

OBSIGNATIO conſignationem pecuniæ ſignificat, in l.9.C. de ſolut.onibus.l.7.C.de pact.inter emptor. Cicero pro Cluentio: pecuniaque obſignata, quæ ad eam rem manibus Scamandri deprehendit. Obſignatio autem ſic fiebat, vt ſacculus lino traiiceretur, ſigniſq; ceræ impreſſis obſignaretur. Obſignatio etiam tabularum dicitur apud Gelliũ lib.14.c.2. Cicer.1.de orator. Tu mihi cum in circulo decipiare aduerſarii ſtipulatiuncula, & cum obſignes tabellas clientis tui, quibus id ſit ſcriptum, quo is capiatur. Briſſ.

OBSIGNARI decreta magiſtratum ſolita, teſtatur Cic. lib.16. epiſt. ad Attic. Buthrotios, inquit, cum Cæſar decreto ſuo, quod ego obſignaui, cũ multis ampliſſimis viris liberauiſſet, &c. Sane principes Romanos annulum habuiſſe conſtat, quo epiſtolæ reſcriptaque eorum obſignarẽtur. Huius curam habuiſſe patrem ſuũ ſub C. Cæſare teſtatur Trogus Pompeius lib.43. apud Iuſtin. vt & Mecœnatem ſub Auguſto. Horat. lib. 2. Eſt & obſignare idẽ quod teſtari, id eſt, de quocũq; negotio tabulas, quæ ad probationẽ valeant, cõficere. Cicer. in Quintiana: Eius rei cõditioniſq; tabellas obſignauerunt viri boni complures, res in dubium venire non poteſt. Idem act.7. in Verr. ipſe in tabellas refert, obſignat ſignis amicorum, prouidens homo: vt contra hoc crimen (ſi quando opus eſſet) hac videlicet teſtificatione vteretur. Prat.

OBSIGNARE bona, & obſignare domum, in l.vlt.ff. de requ.abſen.l.1.§.pen. ff.de ventr.in poſſ.mit. Obſignari etiam teſtamenta apud Iul. Cęſarem lib. 1. de bello Gallic. & Cicer. pro Cluent. Briſſ.

OBSIGNATORES pro notariis, apud Cicer. iam d. loco & alibi accipitur.

OBSIGNATIO ſolenniter fieri intelligitur, quæ iure fit, quę fit opportuno tẽpore ac loco, quę pure, quæ citra conditionem, quæ totius debiti eſt. Gothofr. in not. ad l.9.C.de ſolutionib.

OBSOLERE, & Obſoleſcere, ſignificat in deſuetudinem abire. Hinc obſoleta lex, quæ ab vſu receſſit. Proprie autem obſoleſcere res dicimus, quæ propter antiquitatem male oleant, vel ſordes contrahant, vel inquinentur. Spieg.

OBSOLETA crimina, pro vetuſtatis & antiquis, in Verrin. Cicero vſurpat.

OBSOLETA VOX, pro minus tenera & exili.

OBSONATOR, qui obſoniis comparandis præerat, dicebatur. Martianus in l.legatis ſeruis.de legat.3. Cubicularios autem, inquit, vel obſonatores, vel eos, qui piſcatoribus præpoſiti eſſent, nõ videri negotiationis appellatione contineri. Seneca l.6.epiſt.47. Adde, inquit, obſonatores, quibus dominici palati notitia ſubtilis eſt, qui ſciunt, cuius rei illum ſapor excitet. Græci illum Agoſterem dicebant, Athenæo teſte. Græcum vocabulum videri poteſt, vt ait Bayſius, quaſi ὀψωνητὸν, qui & ὀψώνης dicitur. Spieg.

OBSONIVM eſt, quicquid præter panem & vinum cibi cauſa in menſam infertur. Prat.

OBSTARE, eſt obeſſe, nocere. Sic obſtare vel non obſtare exceptio. Briſſ. ex ff. & C.

OBSTARE, pro impedire. Vlp. in l.3.de offi.pręt. Sed nihil ei ſeruitutem obſtitiſſe, ait Pomponius. Nam proprie contra ſtare ſignificat. Sic obſtaculum, pro impedimento, apud Canoniſtas frequenter vſurpatur.

OBSTATVRVS, Vlp. in ptin.l.etſi forte. Vt iam ego, inquit, non videar luminibus tuis obſtaturus, ſi ędificauero. Spieg.

OBSTETRIX dicitur, quæ opem tulerit parienti: vnde & parturientes, Fer opem, clamant. autor Donat. Obſtetrices eſſe probatiſſimæ & artis & fidei, vult Vlp. in l.1. in pr.de vent. inſpic. Spiegelius.

OBSTINATE facere aliquid, eſt in alterius malum cum conatu facere perſeueranter, & in alterius perniciem nimis niti. Donat.

OBSTINATIOR animus, pro pertinaciore, apud Impp. in l.2.C. de Summ. Trinit. vt apud Cicer. obſtinatior voluntas. Prat.

OBSTINATO ad malum ingenio nihil eſt peſtilentius: quippe quod ſola obſtinatio producit hæreſim, & quicquid eſt malorum. Et fere omnium æmulatorum vna eſt ſordes, vt cum ſemel inſanire cœperint, non reſipiſcant, niſi Deus aut Magiſtratus eos perdat. Old. Prat.

OBSTINATVS eſt, qui poſt inſpirationem & reuelationem ſibi factam, in eo quod errauerat, perſeuerat. 8. diſt. conſuetudo, in fin. Old. Prat.

OBSTRICTA mater. in l.ſi mater.C.ſi mat.indem.prom. & obſtrictus tutor. in l.1.C.de tut.vel curat. vectig. pro obligatis intelliguntur. Prat.

OBSTRIGILATOR, eſt reprehenſor, ductum à ſtrigilibus, quibus cum vehementius ſtringimur, etiam plerunq; lædimur. Varro, æmulum illius artis, atque obſtrigilatorem. Turneb. aduerſ.lib.15.c.1.

OBSTRINGERE, eſt obligare, & aliquo vinculo adſtringere. l.3. ff.de oblig.& act.l.12.ff.de donat.l.15.C.de fideiuſſor. Sic

OBSTRINGERE res ſuas, eſt pro pignore obligare. l.ſi pater. C. de crim.ſtell.

OBSTRINGERE ſe amicitiæ, ſic dicitur, vt Plautus in Pœnulo, iratus quidem homo furti ſe adſtringet. In hac enim, & ſimili locutione, quæ apud idoneos autores occurrit, ablatiuus actione, vel iudicio, ſubauditur: vt damnatus, iudicatus, reus, poſtulatus, crimine ſcilicet. Neratius. Nam & ipſius rei, quæ petebatur, ſi tutor iudicatus fuerit, & eorum quid acciderit, non eſſe dandam in eum actionem, monuit Tulanus.

OBSTRINGERE ſe parricidio, periurio, ſcelere, & huiuſmodi, pro committere parricidium, ſcelus, peierare. Obſtringere iureiurando, apud Cæſarem lib.1.belli Gallici. Spieg.

OBSTRVERE proprie eſt, quaſi ſtrue quadam alicui loco impoſita obſiſtere, ne quid effluat. Luminibus obſtruere, verbo antiquo ICtorum. vſus eſt & Cicer. pro domo ſua, & in Bruto per metaphoram. Accurſ. in l. ęquiſſimum.§.ſi ædium.ff.de vſufructu. Obſtruere, inquit, id eſt, claudere lumina, *den Tag oder das Liecht verbavven.* Proprietatis dominus obſtruere luminibus vſufructuarii non poteſt. Budæus in l.ſi quis binas eod.tit. non obſcurare luminibus, vt vbique legitur, ſed obſtruere legendum contendit. Haloander à veteri lectione non recedit. Spieg. Prat.

OBTEMPERARE eſt decretis parere. Rubric. Si quis ius dicenti non obtemperauerit. Hinc obtemperatio. Cicero lib.1.de legibus: Quod ſi iuſtitia eſt obtemperatio, ſcriptis legibus, inſtitutiſque populorum, &c. Porro non obtemperare ius dicenti, eſt non facere, quod extremum in iuriſdictione eſt, hoc eſt, ſententiæ diffinitiuę non parere. Vide Zaſium in l.1. ff. ſi quis ius dicenti non obtemperauerit, & lib.1. ſingular. intellectuum. Spieg. Prat.

OBTEMPERARE, in l.2.ff.de cond.& demonſt. vt notat ibi Gothofr. eſt conſentire. Idem Gothofr. in l.vnica.C.qui pro ſua iuriſdi.iudic.dar. Obtemperare & patientiam accommodare eadem eſſe dicit.

OBTENDERE rationem turpitudini, h.e. turpitudinem ratione operire & prętexere, *verblumen, verglimpffen, verſtreichen.*

OBTERERE ius, *das Recht hinder ſtellen, vnterdrucken.* Apud Liu. Iura populi obterere, *die Scheffel abſchaffen, nicht mehr beruffen.* Pro lędere vſurparunt generice Impp. in l.nullus.C.de Iudę. & cœlic. Spieg.

OBTESTATIO, pro precatione cum adiuratione legimus, non tantum in iure põtificio, ſed etiam apud Latinitatis principẽ Cic. occurrit. Dona. Obteſtari eſt, inquit, precari cũ mẽtione earum rerũ, per quas petimus: tametſi ſine adiuratione quandoq; orare ſignificat: vt apud Cæſarem, Salluſtium, Cic. & 24. q.1.c.1. Alberico citante Sex. Pompeius autem ait: Obteſtatio eſt, quum Deus teſtis in meliorem partem vocatur: deteſtatio quum in deteriorem. Spie. Vide late Con.li.1.c.13.n.3.

OBTINENDÆ, pro retinendæ, in l.clam poſſidere. ff.de acq.poſſ. Sic apud Cic. ad Trebatium: Tu ſi iſtic commendatione mea dignitatem tuam obtinebis, perferas noſtri deſiderium. Spie.

OBTINERE quis dicitur iuris pontificii peritis, quum quod canonice poſſidet, ius in re habet. Alber. Spieg.

OBTINERE & repelli, *erlangen, vnd abſchlagen*, contraria eſſe, patet ex Cic.1. epiſt. ad Lentul. neq; ſi quid non obtinuerimus, repulſi eſſe videamur. vide l.5.§.5.ff.iudic.ſolu. Pandect. tamen Flor. lectio optinere non obtinere habet, atq; ita ſcribendum quidam cenſent: ex eo, quod qui optinet, ex opinione, id eſt, ſententia teneat: atque ita quoque ſentiebat Maurus aduocatus, qui librum de iure liberorum ſcripſit. Prat.

OBTINERE cauſam, quod vincere vulgo dicimus.

OBTINERE ius ſuum, vel retinere non poſſe. Lege, Ius ſuum obtinere non poſſe.

OBTINERE aut amittere litem. Cic. pro Comœdo: Ad iudicem hoc modo venimus, vt totam litem aut obtineamus, aut amittamus. Spieg.

OBTINERE pro occupare, vt apud Plin. Arbor agros longis obtinens vmbris.

OBTINERE prouinciam, pro habere prouincię gubernationem, vel regimen, quod vocant ad tempus, vt proconſul, aut prætor, vel vt quæſtor. Spieg.

OBTINGERE, vel vt in Pandect. Florent. conſtanter ſcribitur. Optingere, eſt obuenire accidere, contingere, l.35.§.1.ff.de mortis cauſa donat.l.60.ff.de cond.& demonſt. Briſſ.

OBTINGERE mala tantum dicimus, ſi Donatum ſequimur, enarrantem illud Terent. ex Phorm. Pręter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit, ita ſum iratus, &c. Idem in Andr. Contingere dicit id, quod vix euenit. Spieg.

OBTRECTAT, Eraſ. inquit, qui obloquitur, qui male prædicat de alio: detrahit, qui minuit laudem alicuius. Vnde obtrectator, laudis detractor, vt apud Iuſtinian. l.vnic. C.ſi quis

Imp.maledix. Cic. Tuſc.4. obtrectare & æmulari diſtinguit: vt is dicatur æmulari, qui ſe non idem videat conſequutum, quod alium: obtrectare, qui alium idem videat conſequutum, quod ſe aut alium. Spieg.

Obtrudere vxorem, inuito & nolenti dare. Hæc vox non admodum prolixa eſt, verum ea multum ſecum trahit, vt alicubi indicat Eraſ.

Obtuliſſe ſe liti videtur, qui in rem ſuam procurator eſt factus, l.ſi ſe non obtulit. ff. de re iudic. Dicitur autem is ſe liti offerre, qui ſine mandato pro reo comparet & litigat. Vlp. Obtuliſſe autem videbitur ſe liti, qui iudicio pro domino ſe obtulit, id eſt, pro eo iudicium ſubibit, in ſeq; recipiet. Spieg.

Obturare, vel obthurare (nam qui per h. ſcribi debere tradunt, Feſtum ſequuntur) occludere eſt, *verſtopffen*. Caius l. hæc autem iura. ſub fin. de ſeru. vrb. præd. Ita demum amitto ius meum, ſi tu foramen, vnde exemptum eſt tignum obturaueris. Spieg. (tur. Spieg.

Obturbare, ab omni parte turbare: quod & diſturbare dici-

Obtutus pro aſpectu. l.1. in fine. C. de offic. magiſtr. offic. Spie.

Obuagulare verbo vſi ſunt Decemuiri in ſua lege Decemurali; Cui teſtimonium (inquientes) defuerit, is tertiis diebus ob portum obuagulatum ito: id eſt, cui teſtimonium deeſt, hoc eſt, qui ſuam intentionem nullo poteſt teſtimonio confirmare, is die tertio ad ædes aduerſarii (has enim portum veteres dixiſſe Feſtus author eſt) obuagulatum ito, hoc eſt, aduerſario iuſtum teſtibus adhibitis conuitium facito. Cuius obuagulationis is effectus olim fuiſſe videtur, vt tertio die, iuſto præſentibus ſuperſtitibus conuitio ſolenniter ob portum facto, licuerit conuitiatori eius, qui conuitium paſſus erat, ædes cum iiſdem teſtibus ingredi, & liberam res ſuas quærendi in ſuis ædibus poteſtatem facere is, cui conuitium factum erat, ſuo conuitiatori cogebatur. Indeq; Feſtum obuagulationem definiiſſe quæſtionem, hoc eſt, inquiſitionem cum conuitio, exiſtimat Ræuard. ad ll.12. Tabular. c.11. & Plauto idem eſſe pipulo ante ædes differre, in Aulular. quod obuagulare. Pipulum enim idem eſſe, quod conuitium, Varro ſcribit lib.6. de ling. Lat. declinatum à pipatu pullorum.

Obuenire, i. e. obtingere, deferri. Et ita obuenire dicitur hæreditas, quę lege vel iure legitimo ab inteſtato vel teſtamẽto defertur, hoc eſt, quod vulgo dicimus, per ſucceſſionẽ. Vlp. Excipiuntur autem arma, quę quis cõmercii cauſa habuerit, hæreditateve ei obuenerint, l.obuenire. ff. de verb. ſig. Prat.

Obuentio, ſpecies reditus eſt. Vlp. An pecuniam pupillus habeat, vel in numerato, vel in nominibus, quæ conueniri poſſint, vel in fructibus conditis, vel etiam in redituum ſpe atq; obuentionum. Accurſius in l.1. §. exercitorem. exponit obuentiones, i.e. parui & magni reditus; in quo plane labitur. Siquidem vt reditus magis certorum, ita plerunque contingentium ſunt obuentiones. Spieg.

Obuentiones, fructus redituſq; omnes ſignificãt, qui vel ex ipſo rei corpore, vel induſtria hominis accedũt, veluti mercedes, pẽſioneſq; ex locationib. prædiorum vrbanorũ debitas, vecturas iumentorum, naulũ nauium. l.1. §. exercitorem. ff. de inſtitor. l.7. ff. de vſufruct. leg.34. ff. de vſur. l.5. §. non paſſim. ff. de reb. eor. Vbi tamen P.Fl. autographon habet obuenditionum. Quamuis fructus, & reditus, & obuẽtiones vt plurimum eadem ſignifi. appellantur, tamen reditus vocabulum, vt tradit Conn. lib.4. c.1. proprium eſt in eo agro, qui nummo locatur. Idem in ædibus dici poteſt: Fructus autem in eo, qui naturalib. emolumentis inſiſtit, vnde fruges non tantum quas terra fert ſignificantur, ſed etiam fœtus pecorum, lana ouium, & alia huiuſmodi, quæ fructus extraordinarii à Varrone vocantur lib.2. de re ruſtica, c.2. Briſſ.

Obuerſari dicitur id, quod ita animo apparet, vt adeſſe coram videatur, & cerni.

Obuiare, tranſlate pro reſiſtere, in l.1. C. quando lic. ſe vind. Eſt autem, Obuiam itum eſt auaritię, & non obuiamentũ legendum, apud Vlpian. in l. annonam de extraord. crimin. hoc eſt, vt vulgo dicitur, præuentum, *furkommen*. Spieg.

O C.

Occaſionem veteres pingebant Deam pedibus alatam rotæ verſatili citatiſſimo motu circumactę inſiſtentẽ, in anteriore capitis parte capillis hirſutam, vt facile primũ oblata apprehẽdi poſſet, in occipitio vero caluã, quod prętерita pœnitẽtia ductos fruſtraretur ac deciperet, nec amplius apprehẽdiſſe pateretur, adeo etiã vt nouacula, quam dextra manu in tergum reflexa continet, omnem omnino morã prętereundi ſibi iniectam, pręſcinderent. Gœd. ad l.233. in pr. n.1. de verb. ſig.

Occaſio, tempus actionis opportunum, quod in aggrediendo conficiendoque negotio præcipuum habet momentum. Occaſio, Feſtus ait, Opportunitas temporis caſu pręuenientis eſt. Verum & quælibet alia quouis euentu contingẽs opportunitas hoc nomine continetur, vt non ſine cauſa veteres videantur Occaſionem diuinitate donaſſe. Porro occaſionem damni pręſtans, damnum feciſſe videtur, quomodo autem hoc Pauli verbum in l. qui occidit, §. in hac actione. ad leg. Aquil. intelligendum ſit, explicat Speculator tit. de iudic.

Quod vero diſtet à cauſa occaſio, indicat gloſ. in l. riuis. ff. de riuis. & in l.ſi debitor. de leg.2. c. de iureiur. in 6. Prat. Spieg.

Occaſionem tenere, & remittere, contraria. Cice. de legibus: Teneo, quam optabam, occaſionem, neque remittam.

Occidere, ait Cuia.9. obſ.30. proprie eſt gladio, l.10. §. ſi ipſe ſeruus. ff. de pecu. vel latius qualibet vi adhibita in Senatuſconſulto Silaniano, & lege Aquilia, non fato.

Occidiſſe in continenti videbitur, qui interpoſitis horis apprehenſam filiam adulterii ream occidit pater. Hæc Vlpian. verba ſub fin. leg. quod ait lex de adulter. Bart. magnifacit. &c. Schard. ex Prat.

Occidiſſe dicitur vulgo is, qui mortis cauſam quolibet modo præbuit, l. ita vulneratus, ad leg. Aquil. vt M. Tullius Antonium, qui Seruio Sulpitio mortis cauſa fuit, Seruium occidiſſe dicit, & in lege Cornel. de ſicar. l. nihil intereſt, occidat quis, an cauſam mortis præbeat. l. nihil intereſt. eodem. At in lege Aquilia is demum teneri viſus eſt, qui adhibita vi, & quaſi manu cauſam mortis præbuiſſet: tracta videlicet interpretatione vocis à cędendo, & à cęde, l.51. ff. ad leg. Aquil. Itaq; Vlp. in l.7. §.1. eod. tit. Occiſum, inquit, accipere debemus, ſiue gladio, ſiue fuſte, vel alio telo, vel manibus, ſi forte ſtrangulauit eum, vel calce petiit, vel capite, vel qualiterqualiter. Prat. & Cuiac.15. obſeruat.26.

Occipere magiſtratum, inire. Liuius l.b.23. Creatur Marcellus, qui extemplo magiſtratum occiperet. Idem lib.41. Collegam, qui extemplo magiſtratum occiperet, creauit. Prat.

Occiſio actus ipſe occidendi. Occidio, cædes ſiue mors. Verum occaſus, vt magnæ rei, vel perſonæ ſuperioris (nam ſolem lunamq; occidere, & viros pręclaros occidiſſe dicimus) ita caſus paruæ rei eſt, vel perſonæ inferioris, ſi credimus Donato in comment. in 1. Æneid. Spieg.

Occiſorum appellatione eos contineri Labeo ſcribit, qui per vim aut cædem ſunt interfecti, vt puta iugulati, ſtrangulati, præcipitati, vel ſaxo, vel fuſte, vel lapide percuſſi, vel quo alio telo. Non etiam, ſi veneno vel quo alio, quod clam necare ſoleat, ſint interempti. author Vlp. in l.1. ad Syllan. Idem in l.3. ad l. Aquil. Non enim ſufficit, ait, occiſum, ſed oportet iniuria id eſſe factum. Prat.

Occultare (frequentatiuum ab occulto, hoc eſt, abſcondo) quis intelligatur, vide C. de his qui latron. vel alter. crimin. res occultant. Occultare ſe ab aliquo, eſt alicuius conſpectu ſe auferre. Occultare autem rem aliquam alicui, idem eſt quod celare. Hinc occultator (quem exutum patrimonio Imperat. Conſtan. in inſulam deportat. l. vnica. C. de his qui ſe deferunt. lib.10.) ad hominem, receptator ad locum proprie refertur: quod & apud Ciceronem reperitur. Suſtinuiſſet hoc, inquit, crimen primum ipſe latronum occultator, & receptator locus. Quando vero teſtamentum occultare falſi ſpecimen attingit Bart. tradit in l.1. §. & poſt. de tabu. exhib. & de inſtrument. occultantem. l.3. §. ſi quis eod. tit. Spieg.

Occultare circa columnas. Vlp. de priuil. cred. Eum, ait, qui circa columnas ſe occultat, vt creditorem euitet, latitare placet. Senſum horum verbor. aperit Alc. c. vlt. lib.4. Parer. Spie.

Occulte, hoc eſt, clam aliquid fieri dicitur, quod ſine authoritate principis fit. C. de his qui ex publ. ration. publ. pec. acceperunt. l. vlt. Spieg.

Occultum, quod haudquaquam probari poteſt, quod prorſus ignoratur, vindictæque expers eſt in hoc ſeculo: de quo tractatur in c. Chriſtiana. 35. q.2. Spieg.

Occumbit, qui in faciem cadit. Hinc milites morientes, qui mordicus humum captabãt, occumbere dicebantur. Incubat vero, qui fouet. Hinc Gallina incubatrix. Alc. de verb. ſign.

Occupabit conditio inſtitutionem, pro eo quod eſt, committet, & ei faciet locum, l.17. de condit. inſtit. Briſſ. in parerg.

Occupantis fieri dicuntur ea, quæ in medio poſita in nullius priuatim bonis ſunt. l.3. & l.7. §. inſula. ff. de adq. rer. do. Et ita occupatione ſua quæque feciſſe eos, qui primi in vacua venerunt. Cic.1. Offic. ſcribit.

Occupantur mobilia: Inuaduntur mobilia. §. pen. verſ. quod non ſolum. Inſtit. vi bon. rap. licet quandoque & res immobilis dicatur occupatio, vt l. domum. C. de rei vend. in glo.1. Spiegelius.

Occupare ſignificat proprie, vt ait Valla, quod in commune, ſiue in medium poſitum erat, ante alios capere: vnde ius occupandi dicitur. Eſt etiam locum tenere, aut capere, & vi arripere. Nec non lege pręuenire, vt qui prior litem conteſtatur. l. pluribus. ff. de procur. l. ſi pluribus. de leg.1. l. ſi Titius. de verb. oblig. & ſimil. Iulianus ibid. in l. ſtipulationes commodiſſimum, Occupari eleganter pro pręueniri vſurpauit: ita interpres pro denominari, vel dici, non ſatis ſcite expoſuiſſe videtur. Notius eſt, quod occupaſſe dicitur, qui prior ad ſententiam venit inter eiuſdem conditionis creditores, vt traditur in l. inter eos. ff. de re iudic. & ibi, quod vulgo dici ſolet. Melior occupantis eſt conditio, explicatur. Sic occupare locum, apud Cic.3. de Finib. accipimus, & apud Cœlium. Occupare primos menſes. Sic & occupare inſidias, apud Iuſtinum lib.34. Spieg. Prat.

Occvpare alias eſt detinere. Et inde occupatus, qui antea negotiis detentus, non poteſt alteri operam dare. Occupato opponit otioſus. Cic. Tuſc. 1. vt ſi occupati, inquit, aliquid profuimus ciuibus noſtris: proſimus etiam, ſi poſſumus, otioſi. Pr.

Occvpare alias pro præoccupare, præuenire, dicendo ea, quæ poſſent in futurum obiici. Vnde occupatio ſchema Rhetoricum, cum diluitur id, quod ex aduerſo poſtea forte torqueri contingeret. Huc pertinet, quod dicit Vlp. in l. ſtipulationes commodiſſimum, ff. de verb. oblig. Doli autem clauſula, inquit, ad ea pertineat, quæ in pręſentia occupari non poſſunt, & ad incertos caſus. Prat.

Occvpare pecuniam, exercere, otioſam non relinquere. Columella lib. 2. c. 8. de villico loquens. Neve negotietur ſibi, pecuniamq; domini, aut animalibus, aut rebus aliis promercalibus occupare, quæ eadem verba ipſe idem iterat lib. 11. c. 1. Hinc Occupare pecuniam, pro locare fœnori. Cicero pro Flacco: Pecuniam adoleſcentulo grandi fœnore, fiducia tamen accepta, occupauiſti. Idem Verri. 3. Præterea pecunias occuparat apud populos, & ſyngraphas fecerat. Prat.

Occvpare bona fiſcus dicitur, in quę manum iniicit, quæque vt ſibi quæſita vel obligata adprehendit. l. 2. ff. de requir. vel abſentibus. l. 1. C. de donat. inter vir. & vxor. Briſſ.

Occvpatio in genere definitur apprehenſio rei iuſta, ſola apprehendentis voluntate conſtans. Hæc ita duplex eſt, captiuitas & occupatio ita dicta in ſpecie. Captiuitas eſt occupatio iure belli facta, §. item ea quæ. Inſt. de rer. diuiſ. Eaq; vel eſt rerum, vel hominum: rerum indiſtincte quarumuis, ſiue ſint alicuius, ſiue nullius. Hominum etiam indiſtincte quarumuis, tam liberorum, quam ſeruorum: Et liberorum, vt captiuitate fiant ſerui capientiũ, atq; adeo libertate amiſſa qui in dominio ante nõ erãt, in dominio per captiuitaté eſſe incipiãt: ſeruorũ autem, vt qui ante captiuitatem ſeruierant alterius, poſt captiuitatem ſint ſerui capientis. Occupatio in ſpecie dicta eſt occupatio rei, quę nullius eſt. Et hęc itidé eſt duplex, venatio & inuentio. Venatio eſt occupatio animaliũ, quæ natura ſua ſunt fera: cuius ſpecies ſunt tres. Venatio proprie ita dicta, quę eſt beſtiarum: piſcium, quæ dicitur piſcatio: & auium, quæ eſt aucupium, de quibus agit Iuſtin. in §. feræ igitur. Inſtit. de rer. diuiſ. Inuentio eſt occupatio rerũ aliarum quam animatarum. Vult. ad d. §. feræ igitur. n. 3.

Occvpatorivs ager. Vide ſupra Ager occupatorius.

Occvrrere, pro obſiſtere, obſtare, impedimẽto eſſe, vt occurratur fallaciis venditorũ. l. 1. §. 2. de ædi. edict. l. ſi patronus. in fin. ff. de don. l. 46. ff. de fideiuſſ. Sed hęc ſignificatio minus eſt propria. Proprie enim eſt, aduerſum tendere, vt Alciatus monuit: Sic l. Marcellus ff. de don. int. vir. & vxor. Marcellus ſcribit, eum detrahere ſine mulieris damno & citra metũ SCti, quod detrahentibus negotiationis cauſa occurrit. Prat.

Oceanvm, pro occidua terrarum parte, in Authentic. vel eccl. Rom. cent. ann. gaud. præſcr. Interpres accipit. D. Auguſtin. Mari magno, inquit, cingitur terra, qui vocatur Oceanus. Hunc quidam ζωσμεγακόσμου, id eſt, mundi Baltheum appellarunt Probi teſtimonio, vt annotauit Hadr. Iunius animaduerſ. lib. 3. c. 4. Eius ęſtus idẽ mirabiles vere dixit: quod eorũ nemo adhuc veram cauſam ad liquidũ deprehẽdit, ſiue gemini diurni incrementi, ſiue gemini menſtrui: quas nautę aquas viuas vocant plena luna & in coitu. Sunt Oceano per partes ſua indita nomina, quæ apud authores leguntur. Vide c. 36. apud Solin. & Vadian. tit. Inſulæ Oceani præcipuæ. Spieg.

Ocellata. De ocellatis diuerſa Grammatici ſentiunt, & vt in re ignota emendationẽ comminiſcuntur, ac modo caſtellatis, modo oſcillis, modo oſſilatis vel oſſiculatis vel oſſiculis, ingenioſe, quis negat? reponunt, & quid non ariolantur & diuinant? Sed ocellatis probat Turneb. eoq; verbo venire auellanas nucularumq; genera, quæ ocellorum quandam præ ſe ſpeciem, & rotunditatem ferant. Hanc vocem mutuo ſumpſiſſe videtur à Varrone Tranquillus. Nam Varro auctore Nonio ſcripſerat in Marcipore:

Altera exorat patrem libram ocellatorum,
Altera virum ſemodium margaritarum.

D. Turneb. aduerſar. lib. 3. c. 19.

ὀχλαγώγιον, quamuis turba popularis concitata in vnum locum confluit. Prat.

ὀχλοκρατοῦνται, dicuntur, qui impetu plebeio reguntur, non legitima Democratia. Ex Bud. Spieg.

Ociosvm, id ſignificat apud Vlpi. in l. quod ait lex. ff. de adulte. quod non ſatis eleganter vulgo dicitur non ſine myſterio, Ex Alc. lib. 4. de verb. ſig. Spieg.

Ociosa pecunia à Iuriſconſultis dicitur, quæ in arca iacet, nullum ſuo domino fructum afferens: eius meminit l. qui ſemiſſes. de vſur. l. quintus. de poſ. Hotom. ad §. tua gratia. Inſt. de mandat.

Ociosæ ſententiæ, id eſt, vulgares, & nihil pulchri continentes, apud Quint. lib. 1. Spieg.

Ocivm, vacatio à labore. Sunt enim contraria, ocium, & labor: ſicut ocium, & negotium. Spieg.

Otiositas. Vide, Quoad viuam.

Ociositas eſt vacatio à labore, vt in hoc exemplo: Ocioſitas & voluptas arma ſunt hoſtis antiqui, ad miſeras animas captiuandas, c. niſi cum pridem. verſ. verum propter. extr. de renunt. Io. Bell. Etym.

Ocivm item, pro tranquillitate, pace, & quiete, inuenitur apud idoneos authores: & pro literario ſtatu etiam accipitur, quod qui ſtudiis literarum operam dant, neceſſe ſit, vt cæteris negotiis vacui ſint. Spieg.

Ocrea, crurum armatura. Gloſſ. in l. à caligato. C. de nupt. Vide Caligatus miles.

Octava quid ſit, vide l. ex præſtatione. C. de vectigal.

Octavo menſe natus, non habito reſpectu anni, quem Cæſar ordinauit, ſed ex curſu lunæ conſiderandus eſt. Is ſecundum naturam viuere non poteſt, idque medicinæ autoribus receptum eſt. Ex Alciat. Spieg.

Octavari, vt Haloander veterem lectionem cum Zaſio ſecutus legit, exactores dicti ſub octaua parte, quę nomine vectigalium exigebatur tempore Gratiani, Valentin. & Theodoſii Impp. à legatis. C. de vectigal. Spieg. Adde Brechæum l. inter publica. in tit. de verb. & rer. ſig. Franc. Duaren. in commen. ad tit. ff. de public. Octauarii legit. vbi cum vide in cap. 2.

Octavenvs, non leuis iuris auctor, citatur à Martia. l. 1. ff. quæ res pig. Aliquoties etiam ab Vlp. l. 16. & 18. ff. de hæred. pet. l. 12. §. vlt. ff. de vſu & habit. Sæpius vero à Paulo, vt l. 9. ff. de iuriſd. l. 6. ff. de rei vind. l. 2. ff. quem. ſeru. amitt. Briſſ.

Octoni ſcrupuli, pro octo ſcrupuli, in l. 1. C. de metallar. & metall. lib. 11. vt octoni menſes pro octo menſibus, apud Plinium de ceruis loquentem, Octonis menſibus ferunt partus. Spieg. Prat.

Octophorvm, cuius ad Q. Fra. meminit Cicero, vehiculum octo rotarum fuit, quo maxime Caligulam vſum Tranquillus refert. Vide Corraſium lib. 3. Miſcellaneor. c. 20. Sic Martialis Octophoro ſanus portatur, Auide, Philippus. vide Duaren. ad l. ſi ex toto. 8. §. ſi ita legatum, in princ. ff. de lega. 1.

Ocvlis & affectu, vt acquiratur poſſeſſio, Paulus docet in §. pen. l. 1. de acquir. poſſeſſ. Spieg.

Ocvlis rẽ ſubiici, eſt, quod vulgo dicunt: *Auff den Augenſchein vveiſen*, de quo in l. ſi irruptione. ff. fin. regun. Siquidem certior aure arbiter eſt oculus, & vt eleganter dicit Imper. de gradib. §. ſi. magis veritas oculata fide, quã per aures, animis hominum infigitur. In ſumma, inquit Eraſmus, ad cognitionem magis faciunt aures, ad fidem faciendam certiores ſunt oculi. Vnde & vulgo, ſi quis fabulam narret parum veriſimilem rogare conſueuimus, num ea conſpexerit? Quod ſi neget, verum audiſſe modo, ridetur. In oculis habere, pro ſemper ad aliquid intentum eſſe, vt interpretatur Budæus. Oculorum in actione conſideratio petenda eſt ex lib. 11. Quintil. Spieg.

Ocvlatvs teſtis, qui ſe vidiſſe dicit id, Quod narrat. Plaut. Pluris eſt oculatus teſtis vnus, quam auriti decem.

O D.

Odiani, alii Audiani, hæretici ſunt. Eorum meminit l. 5. C. de hæred. & Manich.

Odiosa ſunt, quæ à iure communi, vel à iuſtitia exorbitant: vt dicit Philip. Cornæus. Spieg.

Odiosæ actiones. vide Pœnales actiones.

Odivm à noſtris fauori opponitur: receptumque eſt, vt quemadmodum ea, quæ ſunt in fauorem cõſtituta, non licet interpretari in incommodum: ita nec in conuerſo caſu, quæ in odium, dureq; ſunt conſtituta, ad fauorem applicentur. In ſacris vero literis odium multifariã accipitur. Odit, qui auerſatur: vt, Deus odit omnes operantes iniquitatem. Et Dauid perfecto odio oderat impios, quum tamen illis optaret bene, nempe vt reſipiſcerẽt. Odit, qui affligit & punit, vt iudex, licet odio vacet. Odit patrem & matrẽ, qui illos amore pietatis deſerit. Odit animam ſuam, qui eam exponit periculo, ſtudio pietatis. Quod & Albericus admonuit, odio peccata habenda, non homines, citans 85. diſt. c. odio. & 24. quæſt. 4. c. duo. Adſtipulatur prouerbialis verſus: Mores amici noueris, non oderis. Porro neminem alterius odio prægrauãdum, recte pronuntiauit Iuſtinia. in l. ſi quis in ſuo C. de inoffi. teſtam. §. legis autem veteris. Sed nec ignorandum, non pugnare ſibi legem, dicentem, odio habebis inimicum tuum: &, Si eſurierit inimicus tuus, cibum dato illi. Hoc enim præcipitur perfectis, illud conceditur imperfectis. Spieg.

Odivm teſtis, quomodo probandum ſit, docet Spec. tit. de teſt.

Odoacvs, cuius gloſ. in l. decernimus. C. de ſacr. eccleſ. meminit, idem eſt, qui ab Italis Odoacer dicitur, à nobis Othacatus, ab Herulis vero, quorum princeps erat Gothicæ nationis populis, *Oedacker* vocabatur. Is Auguſtulum expulit, male ominati nominis principem, inter eos poſtremum, qui poſt Valentinianum tertium Romæ rerum potiti ſunt. Aduerſus Othacarum miſſus eſt Ditericus de Berna in Italiam, Zenonis temporibus. At iam circiter Imper. Martiani annos Romani maieſtas Imperii conuulſa erat per Othacarum, quæ ſero admodum ad Francos principes, quum ſimul Galliæ imperitarent, tranſlata eſt. Quod Albericus, Antiquitatis non omnino indiligens indagator, animaduertit. Spieg.

Odonvm Vlp.meminit in l.25.§.17.ff.de aur.arg. Alia, inquit, cauſa eſt odonum: quia vſum calceamentorũ præſtant.Significare videtur ſoleas laneas aut lineas,quarum alteras calores, alteras mundiciei cauſa induimus.Vdones tamen apud Martialẽ legimus:nã de Vdone cilicio hoc ex Epigrammat.

Non hos lana dedit,ſed olentis barba mariti,
Cinyphio poterit planta latere ſinu. Hotom.

De hac dictione vide quid annotauerit Tiraquel.in l.3. connub.num.27.part.3.Turneb.quoq; lib.2. aduerſar.c.7. Vdones dici debere contendit, & exponit eſſe calceamenta ex hircinis pilis texta.

Odor, per tranſlationem, iudicium ſignificat, vt probat Budeus,Iuſtin.vulgari modo in Auth.de Leonib.In odorem ſuauitatis oblata,dixit: quod Haloander ſignificantius,vt omnia reddidit: quem vide ſub fin. Auth. Spieg.

Odores penore legato contineri Vlp.ait in l.3.§.Seruius.ff.de penu legat.& l.7.§.illud plane.ff. de in rem verſo. Vtrobiq; autem ab vnguentis odores ſeparantur. Briſſ.

Odores,id eſt,aromata apud Vlp. in l.ideo.ff. de in rem verſ. Si odores & vnguenta ſeruus emerit,& ad funus erogauerit. Spieg.

Odyssea,opus eſt Homeri poetę,in quo Vlyſſis errores proſequitur,quoniam Vlyſſes à Gręcis dicitur Odyſſeus:citatur à Marcello in tit.de legat.3.l.legatis.&c. Nebriſſ.

O E.

Oeconomi appellantur actores ſeu diſpenſatores eccleſiæ, quibus ſcilicet rerum eccleſiaſticarum gubernatio & diſpenſatio,cõſenſu epiſcopi conceditur.l.14.C.de ſacr. eccleſ. diſpenſatorem pauperum Leo & Anthemius definiunt in l.31. §.hoc nihilominus.C.de epiſc.& cler. Alias œconomi definiuntur,qui eccleſiaſticas tractant rationes.l.3. C. de his qui ad eccleſ. confug. Briſſ.

Oeconomvs, qui Latine dicitur adminiſtrator rei familiaris, quomodo mutuum det, vel accipiat,traditur à Doct. in l. ciuitas.ff.ſi cert.pet.Spieg.

Οἰκόσιτος,qui domi alitur,nec lucratur expẽſas, ſed ex ſuo viuit. Eſt & qui citra vllam mercedem ciuitati operam pręſtat.

Obdasticvs, vir, ponderum & ſtaterarum rationem optime callens. οἶδα enim idem eſt quod ſcio: σταθμὴ ponderatio.Alc. C.de ponderat.in l.2.lib.10.

Oenomeli Græce, mulſum eſt Latine. οἶνος, vinum, μέλι, mel. Vlp.de trit.& vin.leg. ſi quis vinum. Oenomeli plane,id eſt, vinum dulciſſimum continebitur. Nebriſſ.vide Mulſum.Adde Forcat.in penu Iuris ciuil.c.8.Dioſcor.lib. 5. c.12.Iſidor. lib.2.Etymol.c.3.

Oenophorvm, vas eſt vinarium. Iuuenal. ſatyr.6. Vtitur hoc vocabulo itidem Apuleius lib.2. & 8.Aſini.& Martialis.Obſeruauit Viues apud Plinium, inter opera Praxitelis recenſeri œnophoron, qui non tam vas quam puer eſſet vinum ferens. Spieg.

Oenopolivm,caupona,locus vbi vinum venale eſt.

Οἰνόπται, Græcis inſpectores, qui in conuiuiis modum imperabãt,ne quis aut plus ſatis biberet,aut parum ab aliis.Sp.Hos Plato de Repub. μνήμονας vocauit, quod legis admonerent. Obſeruabant autem etiam, quæ in conuiuiis fieri ſolerẽt. Et erat vulgaris magiſtratus & tenuis, vt ait Philin. Rhetor in Crocanidarum diſciplina,triumq; virorum numero,qui inde ὀφθαλμοὶ ſunt vocati,oculi,quod non raro, quos oculos mentis ipſi conuiuæ vino victi perderẽt,hi reſtituerent monitionibus. Sympoſiarchæ ab his Poſtello tantum nomine differre videntur, de magiſtratibus. Athen.c.38.

Oestrvm.Vide Chiliad.Eraſmi.

O F.

Offendere,eſt aliquem dicto,factoue lædere:& eo modo eius iracundiam prouocare. Seruus miſſus in villam, quia dominum offenderat.l.35.§.rer.ff.de hæred.inſt.Quamuis pro inuenire interdum ſumitur, ſed præter opinionem.Qui item committit, vnde pœna irrogatur, offendere dicitur. l. teſtamento. ff.de teſt.milit. Spieg.

Offendere apud iudices, Budæo eſt, condemnari,h.e. contrariam auferre ſententiam, exemplo Cicer.pro Cluent.Sp.

Offendere legem,Senatuſconſultum, & offendere legi, in libris noſtris inuenitur.l.40.ff.de iudi.l.3.§. is autẽ.ff. ad Maced.l.1.ff.de vſuris.Sine offenſa dicti.l. 6. ff.de poſtul.Briſſ.

Offendicvlvm, impedimentum, obſtaculum. Vſus eſt hoc vocabulo Plin.in epiſt.& Rom.Pont.in c.prudẽtiam. extr. de offi.deleg. & c.accuſatus.de hæret.lib.6.Alber.

Offendimvs quandoq; verbis,vt patet in l.nullum, C.de teſtibus.Sed vt ſuccurratur ei,qui veretur,ne offendatur.Bart. diſſerit in l.ſanct. ff. de rer. diuiſion. Idem ne cautione, tum quando petenda ſit,offendaris, latiſſime demonſtrat in l.illicitas.§.ne potentiores.ff.de offic.præſid.Spieg.

Offensa eſt animo hærens indignatio, & ita ex alicuius malo merito concepta. Sic leuis offenſa grauiſſimis inimicitiis opponitur.l.3.§.vlt.ff. de adim.legat. Briſſ.

Offensa fere actiue ſumitur, eſtque eius, qui offendit,autore Valla. Quæ vero vel dicenda,vel iure intelligẽda ſit offenſa, Bart. tradit in l.quidam cum ff.de hæred.inſtit. Offenſio vt plurimum paſſiue accipitur: aliquando tamen actiue, teſte Bud.Vt vero & hæc accipienda ſit,idem docet in l.licitatio. ff.de pub.præterea quo ſenſu in lege municipali, ſiue, vt vulgo loquuntur,ſtatuto veniat, Bart.quoque oſtendit in l.cum te.C.de inoffic.teſtam.Prat.

Offensa quot modis dicatur, notatur in cap.cum illorum. ff. de ſent.excom.

Offensator,qui in re quacunq; ſæpe excidit ab eo,quod ſuſcepit,& quod efficere contendit. Quintiliano eſt, qui in legendo identidem reſiſtit, aut potius,qui perperam legit.Prat.

Offensvs,iratus,exacerbatus, ſiue ad odium incitatus, vt loquitur l.19.C.de inoff.teſtam.

Offensvs,id eſt læſus à iudice,ad offenſorem accuſandum cogi poteſt.Bart.in l.in eum.ff.de accuſ.Spieg.

Offerre,exhibere ſignificat,quod Barbari preſentare dicunt. Pro opponere etiam ſumitur: vt apud Cicer. pro Seſtio, & Caium in l.pen.de dolo.Spieg.

Offerre & deferre iuſiurandum legimus.Spieg.

Offerre crimen,pro criminari ἐγκλήματα ἐπιφέρειν,vt dicunt Baſilici,l.1.de quæſt.Prat.

Offerre pecuniam, quod barbaris eſt præſentare, apud Marcellum in l.tutor pro pupillo.de adminiſt.tut.vbi Vlpia.notat,non ſufficit obtuliſſe, niſi & depoſuit obſignatam tuto in loco.Spieg.

Offerre ſe liti dicitur, qui vltro nihil ad ſe pertinentis cauſæ actionem excipit, l.49. ff.de petitio.hæredit. Obtuliſſe liti videtur ſe procurator, qui ſine mandato in aliena lite iudicium excepit, & ſe obtulit l.4. ff. de re iudicata. Dupliciter autem ſe liti offerre dicitur, vel vltro ſuſcipiens defendendam cauſam abſentis,cum ſatiſdatione iudicatum ſolui: quo caſu nec actio ex ſtipulatu,nec actio iudicati in dominum datur,l.ſi procurator.in fi.ff.de procuratoribus.vel vltro ſuſcipiens defenſionem præſentis, qui proprie cognitor dicitur, quo caſu non ipſe cogitur ſatiſdare iudicatum ſolui, ſed dominus litis,l.ſi ad defendendum. ff.iudicatum ſolui. Dicitur & ſimpliciter offerre ſe alicui.l.penult.ff.de dolo. Si te Titio obtuleris de ea re,quam non poſſidebas,&c.Prat.

Offerre quoque ſe defenſioni dicitur, qui defenſoris loco iudicium pro alio accipit. l.25. ff. de rei vindication. l.22.ff.ex quid.cauſis maior.l.39.§.1.ff.de noxalib.Briſſ.

Offerre ſe etiam dicitur,qui ſui copiam facit,ſeq; ſiſtit.l.13.§. vlt.ff.de re milit.l.1.C.ad leg.Cornel.de ſicar.Briſſ.

Offerre ſe ſtatim,hoc eſt,ſine aliquo interuallo,in caſu l.cum quidam ita ff.de leg.2.Spieg.

Officere luminibus,& altius tollere, quandoque pro eodem ſumitur. Alber.ait,citans l.1.ff.de ſeruit.vrb.præd.Lege, Luminibus,& paulo poſt Officiendi.

Officiales miniſtri ſeu apparitores magiſtratuum ſunt,Paulus lib.5.ſenten. C.de fiſc.aduocat.Quoties ſine authoritate iudicati Officiales alicuius bona occupant, vel deſcribunt, vel ſub obſeruatione eſſe faciunt, adito procuratore iniuria ſubmouetur.Vlpia.in l.1.§.ſi quis vltro.19.ff.de quæſt.Potes itaq; decreti gratiam facere,& eam per officium diſtrahi iubere.Sicq; ſumitur hoc verbum,tit.C.de filiis officialiũ.Pra.

Officiales operæ,in l.operæ.ff.de oper.liber.ſunt cuiuſcunque artificii operæ, quas patrono libertus officii cauſa præſtat.Separantur à fabrilibus l.26.§.libertus ff.de condict. indeb.l.6.& l.9.ff.de oper.libert.Briſſ.

Officialis foraneus eſt,qui in certa Diœceſeos parte ad tempus vices Epiſcopi gerit,gloſſ.in Clement.2. de reſcript. Prateius.

Officialem à Vicario ſeparat Alber. c. cum nullus. de tempor.ord. in 6. De officialibus vide late Bart. in l.de pupillo. §.ſi quis ipſi ff.de oper.nou.nunt.

Officialivm varia eſſe genera,notat Zaſ.in l.principaliter.ſi cert.pet.Sunt enim,ait,rectores prouinciarum:ſunt pręſides, gubernatores:prodomini,ſiue,vt vulgo vocantur,vicedomini:adminiſtratores ſine iuriſdictione, & cum iuriſdictione. Sunt & Aulici,quos Palatinos nominant. Sunt & multa alia genera:ſicut habemus de offic.in ff.& in C. Hi officiales ſunt aliquando perpetui, aliquando adminiſtrant ad tempus. De quibus loquitur l.periculum.ff.ſi cert.pet.Spieg.

Officiales, vicarioſq; epiſcopi ex laicis deligi poſſe,negant: quod lege diuina cautum ſit apud Moſen:Non arabis in boue ſimul & aſino, hoc eſt, homines diuerſæ profeſſionis ſimul non ſociabis.c.in noua.26. q.7. Quod & Baro à Tautenberg. indicauit.Spieg.

Officiendi luminibus vicini ſeruitus, cum ius eſt luminibus vicini officere.l.2.ff.de ſeruit.vrba.præd.l.2. ff.de ſeruit.ruſt. Cum autem ſeruitus imponitur,ne luminibus officiatur,hoc maxime adepti videmur, ne ius ſit vicino inuitis nobis altius ædificare,atque ita minuere lumina noſtrorum ædificiorum. l.4.ff.eodem tit. hoc enim obſeruatur ea ſeruitute conſtituta,& ne lumina obſcuriora fiant. Siue igitur arborem ponat, ſiue quodcunque aliud faciat ad luminis impedimentum, aduerſus ſeruitutem fit.l.15.& l.17.eod.tit.Briſſon.

Officii commoda dicuntur omnia iſta,quæ prçter publicum ſalarium lucro accedunt.Conn.lib.4.c.15.n.7.

Officina ab officio dicta eſt, in qua artifices operas exercẽt, iuxta Old. Per translationem tamen Cicero dixit , officina nequitiæ,& Bud.officina æquitatis, Vlp. in l.4.§.ait prætor. de his qui not.infam.Siue balneator,inquit,fuerit,& (veluti in quibuſdam prouinciis fit)in balneis ad cuſtodienda veſtimenta conducta habeat mancipia, hoc genus obſeruantiæ in officina,lenocinii pœna tenebitur. Hic locus ex Haloandro omnino ſic legendus eſt,& minime cum negatione , quæ hactenus obſcurauit ſenſum Iuriſcon.Taceo, quod torquet interpretem vocabulum officina, alioqui clarum. Spieg.

Officina à Taberna differt. Taberna enim erat ædificium in loco publico , vbi merces & quçcunque alia opera omnis generis venum proponebantur.In officina vero ipſa opera fiebant,teſte Valla lib.4. Brechæus l.inde tabernacula.ff. de verb.& rer.ſig.&c.

Officiose, pro diligenter,& ex animo.Paul. n l. portiones. ff.de his quib.vt indign. officioſe agere circa defuncti vindictam conuenit. Spieg.

Officiosvs.Vide paulo poſt,Officio ſuo fungi.

Officio iudicis contineri dicitur,quod ei tacite pro ſuo iure cõmiſſum eſt,quamuis nullam Prçtor in formula mẽtionem eius fecerit.Imperat.§.vlt. de perpet.& tempor.Si ante rem iudicatam is,cum quo actũ eſt ſatisfaciat actori,officium iudicis eſt eã abſoluere. Pompo.l.9.ff.de furt. Sed ſi eam à fure vindicaſſem, condictio mihi manebit. Sed poteſt dici officio iudicis], qui de proprietate cognoſcit,cõtineri, vt nõ aliter iubeat reſtitui,quã ſi conditione petitor remitteret.Sic in l. plane.38. ff.de pet.hçred.Vbi quç perſpicuã æquitatẽ habẽt, officio iudicis contineri dicuntur.Sic in l.cum is.44.ff.eod.l. qui per concluſionem.42.§.vlt.ff.de act.empt.l.ſi vulneraueris.43.ff.locati.ſic in l.7.ff.de neg.geſt.Tantundẽ,ait Paulus, in bonæ fidei iudiciis officium iudicis valet, quãtum in ſtipulatione nominatim eius rei facta interrogatio.Et in l.Lucius 17.ff.depoſiti.Eſt conſtitutũ in bonç fidei iudiciis,vt tantundem poſſit officium arbitri, quantum ſtipulatio. Et l. ſi reus paratus. 37. ff. de procuratorib. ſi reus paratus ſit pecuniam ſoluere, procuratore agente quid fieri oportet ? Si lis conteſtata eſt,hoc omne officio iudicis dirimendum eſt.Pra.

Officio iudicis aſſequi.l.ſecunda.ff.de diſtract.pignor.Cicer. Stoicos ſequutus officiorum duo facit genera: alterum abſolutũ, quod pertinet ad virtutes illas abſolutas, id eſt, ad ſapiẽtiam,& proinde ad finem bonorum:idq; Græci κατόρθωμα vocant:Latini rectum aut recte factum, omnes numeros virtutis continens.Alterum genus poſitum eſt in præceptis vitç communis , cuius conſideratio ad iuriſprudentiam propria eſt. Medium & commune etiam nominant, quod in vtramq; partem,& ſapientiæ & ſtultitiç natura ſua verti poteſt ab vtente, qualia ſunt, quæ in Republica, aut vita priuata,circa honores,opes,gloriam,& ſimilia facimus.Spie.

Officio ſuo fungi.l.1.C.qui pet.tut.Terent. in ſe cruciante, officium fungi dixit. Itaque qui ſe immiſcet officiis iuuandi gratia, officioſus dicitur: & non officioſus:id eſt, quietus, & domi reſidens.Interdum pro eo,Catanæo teſte, quod nocet, intelligimus officioſum, ab officiendo. Spieg.

Officio iudicis cautione vel ſatiſdatione victo mederi, vide Neratium in l.pen.ff.de pet.hçred.Spieg.

Officio dulci functus dicitur , qui officium vitæ impleuit: Dulce enim dulceve munus vita dicitur.Gothofr. in not. ad l.1. C. de his qui ſibi adſcrib.in teſtam.

Officivm eſt filii, vxoris,& earum perſonarũ,quas neceſſitudo ſuſcitat,& ferre opem iubet. Beneficium eſt,quod alienus dat , qui potuit ſine reprehenſione ceſſare. Miniſterium eſt ſerui. Rçuard. l.hçredem eiuſdem poteſtatis.ff.de reg.iur.

Officivm,vt Grammaticis notũ eſt, dicitur quaſi efficium, ab efficiendo,quod vnicuique perſonæ congruit,vt ait Donatus in Adelph. Terent. act.1. ſcen.1. Sic officiũ pietatis,in l.2.ff. de inoffi. quod à parentibus in liberos proficiſci debet Officium etiam magiſtratus, & ius dicentis,vt prætoris,quod latiſſime patere traditur in l.1.ff.de iuriſdict. omn.iudi.l.27.ff. de verb.oblig.l.22.ff.ſi cer.pet.l.1.§.an autẽ,ff.de poſtul.Separaturq; ab officio iudicis in ſtipulationũ diuiſione,quod in ſingulis cauſarum generib. propriam inſpectionem habet,vt ex tit. de rei vindic. fam. erciſc. commun.diuid. & ex l.25.§ item ſciendũ.ff. de çdilit. edict. patet. Officiũ modo munus publicum honorẽq; ſignificat.l.2.ff.de his quæ vt indig. l.4. §.1.de off.proconſ.l.12.§.pen.ff.de iudic.l.6.de cap.dem.l.2. ff.de diuerſ. reg. modo officiales ipſos & miniſtros magiſtratuũ,ac prçſidũ.l.6.§.ne tenuis.ff.de offic.præſid.l.74.de euictionib. l. §.pen.ff.de ſeru.fug.l.72.ff. de furt.l.6.C. de ſent. & interloc.l.33.de decurionib.lib.10.C.l.1.C.ad Turpill.Sic officium præſidum , comitum prçfectorum, procuratoris fiſci accipimus.l.3.C.quando fiſc.vel priuat.l.2.& l.3.ad fin.de canon. largit.ti.lib.10.C.l.vnica.in fin.de colatio.dona.l.54. de decurionib. eod.l.1.C.ne fiſcus rem quã vend.l.1.de bon. vacãtib.C.Et apud Tertul.in lib.de fuga in perſecutio.ad fi. Sic officium præſidiale,in l.1.C.de præſcript.30.ann.Officiũ cenſuale.l.18.ff.de teſtam.& apud Symmach.lib.1. Epiſt.46. Cohortale officium.l.33.C.de appellatio.Officium comitianum.l.2.C.de offic.milit.iudic.Officia etiam prouinciæ Donatus in Phormion. vocari ſcribit prætores, qui mittuntur in prouinciam,quod cum officio mittantur.Sed & locũ ipſum in quo officiales conſiſtunt,officium appellant.l.7.in fi. ff.quç ſatiſdat.cog.l.17.ff.de in ius voc.Plin.lib.1.Epiſt.Paucos poſt dies ipſe me regulus conuenit in prætoris officio.Quo etiam modo Aſcon.in 2.Verr.loquutus eſt.Cæterũ officialium verbo ICti vtuntur in l.34.ff.ſi cert. pet. l.6.§.ſi quis comitum. ff.de pœn.l.5.§.miſſus.ff.vt in poſſ.leg. l.pen. ff.de bon.damnator.Et Imp.in l.4.C.de epiſco.& cler.l.2.de delatorib.lib. 10.C.& alias ſæpe. Quo tamen verbo,præter Apuleium,vix quenquam receptæ authoritatis vſum credo.Briſſ.

Officivm ſeruile miniſterium nonnunquam ſignificat. l.46. §.actores ff.de iure fiſc.& ab artificio ſeparatur.l.65.§.1.ff.de leg.lib.3. l.24. ff.de manumiſſ. teſt. Imo & à miniſterio,in l. 65.ff.de leg.lib.1.Briſſ.

Officivm.Officium generatim loquendo, cum ad omnes homines pertineat (ſiquidem Cicero de officiis ſcripſit , & D. Ambroſius) quantum intelligo, eſt congruus actus vniuſcuiuſq; perſonæ.Vel,id eſt,in quod quiſq; incumbere debet,vt ipſum ſicut charitas poſtulauerit , quoad potuerit , effectum reddat.Hinc in iure ciuili extant tituli, De officio aſſeſſorũ, ciuilium iudicum,comitis Orientis,& huiuſmodi alij.Paulo autem aliter in iure canonico,nimirum,vt officium ſit eccleſiaſticarum rerum adminiſtratio,ſine præeminentia & iuriſdictione.c.1.vbi Doct.de conſecr.in 6.vt ſacriſta.c.1.de offic. ſacriſt.cap.Saluator.1.quæſt.3. Quæ omnia recipi volo , niſi diuerſum habet conſuetudo.c.cum olim.de conſuetudin.ca. conſuetudo.12.diſtinct.Aret.conſ.23.

Officivm vel ab efficiendo,vel ab officiendo dicitur, id quod vnuſquiſq; efficere debet,vt nulli officiat:ſeruata ſcil. honeſtate,quid loco,quid tempori , quid perſonis conueniat. Sic quomodo omnes debeamus eſſe in officio , tractat eleganter Cicero in libris officiorum:Et quidem,ijs perlectis , cuilibet pater,quod officij nomẽ prorſus conſentit cum Græca voce, καθῆκον:niſi quod Latina quam Græca plenior eſt:ſicut Cicer. in epiſt. quadam ad Atticum docet, his verbis : Quod de inſcriptione quæris,non dubito,quin τὸ καθῆκον officium ſit:niſi quid tu aliter,ſed inſcriptio plenior,de officiis.Vtuntur prçterea hoc nomine Latini pro beneficio,vel honeſto quodam obſequio,pro magiſtratu,aut pro eo, quod in publico fit : vt cum Vlp.dicit:Fœminæ ab omnibus officijs ciuilibus vel publicis remotæ ſunt , l.2. de regul.iur. Sunt tamen,qui hæſitant,an veteres& probati ſcriptores ſic vſurpauerint:aut ſaltem raro feciſſe hoc,ſi fecerint. Noſtris vt genericum nomen multa continet:vt not.gl.in legatis.§.ſi ex officio. ff.de lega. 3.Sic ſumptum & artificiales, & officiales ſimul operas complectitur.In ſpecie vero,non aliasquam ſui nominis,hoc eſt, officiales deſignat : quarum eſt mentio in leg. ſi non ſortem. ff.de cond.inde.Quod admonuit Zaſ.in §. libertus iam dictæ l.Iuriſconſult.per tropum officium , pro officialibus vſurpauit,ſicut in l.2.ff.ſi cert.pet.Spieg.

Officivm alias gratuitam operam ſignificat, quam quis mera voluntate aut amicitia ductus , præſtat. Hoc ſenſu,iniquum eſſe,officium ſuum cuique damnoſum eſſe,ait l.7. ff.quemad. teſta.aper.Briſſ.

Officivm aduocationis.Vlp. Inter officium aduocationis, & rei ſuæ defenſionem, multum intereſt,inquit, nec propterea quis(ſi poſtea cognouerit rem ad ſe pertinere)quod alii eam vindicanti,tunc ignorans ſuam eſſe , dominium ſuum amiſit. l.inter.ff.de rei vend.Old.

Officivm iudicis eſt actio,laxiore videlicet ſignificatione.Nã appellatur iudicium extraordinarium in l.1. C. de libert.& eorum liberis. Et iudicium iſtud extraordinarium dicitur actio.in l.liberti.C.eod.tit.Quid igitur dubitandum eſt?Old. Cæterum Iuris noſtri interpretes vehementer ſeſe in explicãda hac quæſtione torſerunt,vtrum officii iudicis imploratio actionis definitionẽ contineretur,cum tamen neque quis iudex, neque iudicis officio contineretur,ſatis intelligerent. Quid enim magis ridiculum eſt , quam quod Papiniani reſponſum ad implorationem officii iudicis detorquent , cum in l.hæreditas. in fin. ff.de petit. hçredit. ſtricto iure nullam competere actionem,reſpondit,ſed principali,aut pontificali autoritate debitorem compelli? de religione namque , vt monumentis,& eorum ſumptibus,de quibus ibi agitur,pontifex cognoſcit,ipſo Vlpia. auctore,in l.vlt. ff.de mort.infer. nulla ſtricto iure actio competebat:itaque ad prætorem,qui, vt Pomponius ait in l.2.ff.de orig.iur.non niſi ex edictis ſuis ius dicebat,minime pertinebat. De iudice autem Papiniani nullum verbum eſt , quod vlla ratione recte accipi intelligive poſſit.Præterea non modo prçtorem cæteroſque Romç magiſtratus dare poſſe iudices , ac proinde actiones , nemo ambigit,ex l.cum prætor.ff.de iudiciis, nõ minus quam principem.l.minor.11. ff.de minorib. Comperio autem equidem

his caſibus aliquid de ſummo remitti iure prætoris, quum ſtricto quidem iure actor petere aliquid non poſſet, iudici autem id viſu veniret, quod ait Iabolenus in l. fundus. ff. commun.diuid. vltra id quod in iudicium prætoris deductum eſt, excedere poteſtas iudicis non poteſt. Veruntamen iniquũ id eſſe videretur: quẽadmodũ ex ea ſpecie intelligi poteſt, de qua tractat Hermoge. in l. qui per colluſionem. §.1. ff. de act. empt. Finge enim Titium rei venditæ pretium Sẽpronio ſoluiſſe, ſed tamẽ poſt moram: hoc caſu certũ eſt, vſuras à Titio deberi: atqui illæ (vt ibi inſcribitur) nõ ſunt in obligatione: quocirca neque peti poſſe manifeſtũ eſt. Actionẽ igitur, quũ à prætore Sempronius pretij nomine poſtulabat, vſurarum petere non poterit: itaq; prætor non dabit: deniq; iudex ſtatuere nequibit. Quoniam tamẽ iniquum erat, Titium earum nomine nõ condẽnari, reſpõdet Hermogenianus, pretij ſorte licet poſt morã ſoluta, vſurę peti non poſſunt, cum hę nõ ſũt in obligatione: ſed officio iudicis præſtãtur. Similiter autem Papin. in l. deducta. ff. ad Senat. Treb. Et Paul. in l. quæro. ff. locat. vſuras, quæ in obligatione ab ijs, quæ in officio iudicis fuerunt, perſpicue diſtinguunt. Præterea à Papini. in l.5. ff. de annuis legat. ſpeciem quandã refert, nẽpe de teſtamenti ſcriptura, quæ nullã obligationẽ recipiebat, & cuius cauſa prætori non videtur dandã eſſe certã actionem: vnde in fine legis inquit, ſed interuentu iudicis hæc debent ad effectũ perduci, ad hunc modum Scæuol. in l. ſeruos ff. de alim. lega. & Paul. in l. plane. ff. de rei vind. clare oſtendũt, officio iudicis ea pręſtari, quę actione peti nõ poſſunt: veluti ſi quid pro ea quę debetur patri reuerentia, ei pręſtandũ ſit: quãuis peti non poſſit: vt in illa nobili ſpecie, de qua Papin. agit in l. Imperator. ff. ad Senatuſc. Treb. Ideoq; Aphricanus in l. ſi prius. ff. de noui oper. nunt. & Iabol. in l. egi. ff. ſi ſeruit. vindic. cautionem, cuius ab actore nomine actio nulla poſtulari à prætore poterat, nempe de futuro opere abſtinendo iudicis officio præſtari reſponderunt. Schard. ex Old.

Officivm legiſlatoris boni in his duobus potiſſimum verſatur: Primum, vt ſtatuta ſua loco, tempori, perſonis, & rebus accommodet: Deinde, vt aperta ſint, & ſi dubitatio incidat ab ipſo autore interpretentur, non ab alijs pro ſuo adfectu Old. Prat.

Officii cauſa in prouincia militãtes nominat IC. l.62. de cõtrahend. empt. quorum nomine Martianus ipſos etiam Cęſaris procuratores cõtineri expreſſe tradidit, c.46. de contrah. empt. Reſponſo Martiani Hermogenianum ſubijcio, qui officij cauſa in prouincijs militãtes, pręſidem ſeu procuratorem, vel alium quemlibet interpretatus eſt. l.46. de iure fiſci. Proinde quod Paulus de officij cauſa in prouinciis militãte ſcribit, l.38. de rit. nupt. id omnino tam ad præſides, proconſules, ſimileſque magiſtratus, quam ad reliquos officiales pertinere dubium non eſt. Ræuardus Variorum lib.2. c.20.

Officivm procuratoris eſt voluntarium. l. ſi filiusfam. §. inuitus. ff. de procur. Sed tutoris & curatoris officium eſt neceſſarium. l.1. & ibi gl. ff. de tut. Old. Prat.

Officivm iudicis ſpecialiter vt plurimum accipitur, cum ea de re agitur, quæ ſtricto iure peti non poteſt, & cuius nomine nulla datur actio, æquum tamen eſt reum condemnari, l. qui per colluſionem. 49. in fi. ff. de act. empt. l.8. ff. de eo quod certo loco l. quæro. 54. ff. locati. l. ſeruos. 17. ff. de alimen. leg. l. quintus. 7. ff. de annu. lega. l. imp. 50. ff. ad SC. Trebel. quod officium iudicis nullam præſupponit obligationem, multo minus actionem, vt ex d. l. quæro. manifeſtiſſime colligitur. Vult. Inſt. de offic. iud. n.4.

Officivm iudicis conſiſtit in tribus: in cognoſcendo de cauſa: in pronuntiando de cauſa cognita: & demum in exequendo cauſam, de qua cognouit & pronuntiauit. Quo ſpectat, quod dicit Vlpian. in l. ædiles. 25. §. item ſciendum. ff. de ædil. edict. iudici ſtatim atque iudex factus eſt, incumbere ea omnia, quę in iudicio verſantur. Ea autem, quę ante iudicium contingunt, non valde ad ipſum pertinere, niſi ei nominatim ſint iniuncta. Vult. d. loc. num.6.

Officivm iudicis (ait Brederod. Inſt. de officio iudicis.) eſt ius quod ad dirimendas lites, tollendaque grauamina quomodolibet ſecundum æquitatem exercetur, vt per hoc omnium tranquillitati tam priuatim quam publice conſulatur. Eſtq; duplex, ſecundum magis communem opinionem: Nobile & Mercenarium. Nobile eſt, quod iudex ſua, hoc eſt, iuriſdictionis, quã exercet, autoritate, etiamſi nulla actio propoſita ſit, vel alicuius partium imploratione, & proprio motu, nemine petente, propter publicam atque priuatam vtilitatem impertiuit, puta ſceleratos inquirendo & puniendo, minores in integrum reſtituendo, eiſq; veniam ætatis concedendo, pupillis tutores, adultis curatores decernendo, notarios creando, ſpurios legitimando, ſententiam diffinitiuam exequendo, &c. Mercenarium vero eſt, quod actioni prępoſitę cohęret, & per omnia ei deſeruit. Quemadmodum enim is, qui operam ſuam locat bona fide, & libens eam pręſtat, nec alio modo, quam dominus pręſcribit: ita quoque iudex actionibus in iudicium perductis, aut perducendis officium ſuum vltro quidem impertit, ſed non niſi ad normam actionis, qua ceſſante, & ipſum ceſſat. Et hoc iudicis mercenario officio omnia, quæ vſitate in ordine iudiciario ad ſentẽtiam vſq; diffinitiuam incluſiue obſeruari ſolent, expediuntur. Ea enim lata, mercenarium iudicis officium ex pirat, ſiue bene ſiue male officio ſuo functus ſit. leg. iudex poſteaquam. ff. de re iudicat. & l. ædiles. §. item ſciendum. ff. de ædil. edict. & per DD. in l.1. ff. de iuriſdict. & per Bart. in l. iubere ff. eod. Hæc Brederod.

Officivm ius dicẽtis non tantũ erat iudicis dandi licentia. l.3. de iuriſdict. iubere cauere, ſtata die adeſſe, in poſſeſſionẽ ire licere. l.4. ff. eod. Verum etiam formulas præſcribere, & ius dare. l.2. §. cumq; conſules. & §. poſtea. de orig. iuris. Paul. li. 3. ſentent. 3. Gœddæus ad l.3. §.1. n.1. de verb. ſig.

Officivm, pro cuſtodia liberiore. Paul. l.4. de fugitiu. Magiſtratus municipales ad officium pręſidis prouinciæ vel proconſulis comprehenſos fugitiuos recte tranſmittunt. Hot. Pr.

Officivm pro perſona iudicis vel magiſtratus, id eſt, pro eo, qui gerit officium ſeu magiſtratum, ſiue quam aliam poteſtatem: vnde deponere apud officium, l. ſi fideiuſſ. 7. §. vlt. ff. qui ſatiſd. cog. Sic cauere officio, & apud officium cauere, id eſt, apud eum, qui poteſtatem exercet. Differunt autem promittere apud acta, & officio cauere: qui promittit apud acta, is obligatur quidem, ſed non tam ſolenniter atque is, qui apud officium cauet. Hæc differentia notatur in l. eum pro quo. 17. ſi quis in ius vocatus non ierit. Hot. Prat.

Officivm pro Irenarchis. Imp. l.7. C. de accuſ. Ea quidem quæ per officium præſidib. denuntiatur, & citra ſolennia accuſationem poſſe perpendi, cognitum non eſt. Hot. Prat.

Officivm prætoris, pro eius imperio & poteſtate in iure dicundo, vt in l.27. de verb. oblig. officio prętoris continetur. ex huiuſmodi obligationibus actionem denegari. Prat.

Officivm prætoris, cellula, opinor, erat, in qua ſcripta quędã ad ea, quæ pro tribunali agenda erant, pertinentia reponebantur. Aſcon. in Verrin. 2. Moris erat, celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio prætoris, & in arca reponi nomina iudicum ſelectorum. Modeſt. l.72. ff. de furtis. Sempronia libellos compoſuit, quaſi datura cẽturioni, vt ad officium tranſmitterentur: ſed non dedit. Lucius pro tribunali eos recitauit, quaſi officio traditos: quæro, non ſunt inuenti in officio, neque centurioni traditi. Paul. l.17. ff. de in ius voc. Eum, pro quo quis apud officium cauit, exhibere cogitur. Itẽ eum, qui apud acta exhibiturum ſe eſſe, quem promiſit, & ſi officio non caueat, ad exhibendum tamen cogitur. Hot.

Officivm regentis exercitum, non tantum in danda, ſed etiam in obſeruanda diſciplina conſiſtit. l.12. ff. de re militari.

Officivm publicum non id ſolum accipiendum eſt, quod in adminiſtratione reip. ſolum conſiſtit. & iuxta §. munus publ. l. honor municipalis. ff. de munerib. & l.2. ff. de iis quib. vt indig. in priuatum vſum non cadit, vti eſt magiſtratus, & id genus aliæ functiones: verum etiam quod propter publicam vtilitatem eſt introductum. Vnde Pomponius in l. pupillus. §. munus de verb. ſig. ſcribit, Munus publicum eſſe officium priuati hominis, ex quo commodum ad ſingulos vniuerſoſque ciues pertineat. Itaque qui officium publicum à ciuili diſtare putant, non meminiſſe videntur verborum Aur. Arcadii, qui in l. fin. d. tit. de muner. & honor. Hæc omnia, inquit, munera, quæ trifariam diuiſimus, vna ſignificatione comprehenduntur. Nam & perſonalia, & patrimoniorum, & miſta munera ciuilia ſeu publica appellantur. Prat.

Officivm, inquit Martian. de legat. 3. artificio mutatur: & ideo ſi ex officio quis ad artificium tranſierit, quidam recte putant legatum extingui, non idem è contrario, cum lecticarius cocus poſtea factus eſt. Maffeus.

Officivm tuum, tuæ partes, tuum munus, idem ſignificant.

Officivm præſtare dicuntur, qui ad patrisfa. corpus tuendum, atq; ipſius cultum præpoſiti deſtinatique ſunt. Quo in genere coci, oſtiarii, cubicularii, tonſores, obſonatores, miniſtratores atq; alij, qui ad huiuſmodi vſum parati ſunt, numerantur. l.61. l.65. ff. de leg. lib.3. l.203. in fin. ff. de verb. ſigni. Artificium vero in his eſt, qui artem aliquam exercent: cuiuſmodi ſunt lecticarii, textores, fullones. d. l.65. §.1. & l. pen. ff. de reb. dub. Non diſſimiliter officiales operæ ab his, quæ in artificio ſunt, ſeiunguntur. l.26. §. libertus. ff. de condict. indeb. Meminit vero officialium operarum, etiam l.6. & l.9. ff. de oper. libertor. quæ ſcilicet in officij & obſequij præſtatione conſiſtunt: quo modo in officio mariti eſſe vxorem, Hermog. dixit in l.48. ff. de oper. libert. Briſſ.

Officia continuare primus Tiberius Cæſar cœpit, nonnullis ad finem vitæ relictis in adminiſtrationibus & pręfecturis. Tacitus lib. 1. Deinde ſequuti ſunt alii Imperatores eius exemplum paſſim, donec perueniretur ad beneficia ſeu feuda. Old. Hinc

Οἰκεῖον domeſticum & proprium ſignificat Græcis: hinc domeſtici quaſi proprii. Vide ſupra Domeſtici.

Οἰνίζομαι verbum, quo Homer. vtitur, ſignificat vinum emere, aut mercari, aut omnino comparare, vt etiam ad permutationem referri queat. Connan. lib.7. c.5. n.5.

Olea

O L.

OLEA, & arbor & fructus dicitur. Olearij, qui oleum faciunt, vel vendunt. Adde Forcat. in penu iuris ciuil. c. 11.

OLEAM immaturam plus habere reditus, quam ſi matura legatur, tradit Iauol. in l. penult. ff. de vſufru. leg.

OLEAGINVM, ſeu oleagineum poculum, non pro eo, quod oleum continet, ſed quod ex olea arbore eſt, accipi debet, apud Iabolenum in l. concubinam. de legat. 3. Qui quatuor ait pocula oleaginea habebat, ita legauit, Pocula oleaginea duo paria. Quære, Pocula oleaginea.

OLEARIA vaſa ac inſtrumēta numerantur in l. 19. §. illud ff. locat.

OLEARIVM fundum, hoc eſt, oleas arbores producentem. Alberic. citat in l. ſi cuius. §. fructuarius. ff. de vſufru. ſed perperam. Nuſquam enim olearii fundi, ſed horti ſolum olitorii meminit: vt & Interpres legit. In eo tamen labitur, quod vel de oliuis accipi poſſe indicauit. Siquidem Olitorium ad olera tantum pertinet. Spieg.

OLEARVM nuclei ligni appellatione continentur. l. 55. ff. de leg. 3. l. 167. ff. de verb. ſign. Prat.

OLERA, à quibus & olitores & olitorii horti dicti, herbæ ſunt fructuſque in agris ſati & nati, qui vſui cibario hominibus eſſe ſolent. & Braſſicæ, Bliti, Intubum, Aphaca, & quæ traduntur à Theophraſto lib. 7. de hiſtoria Plantarum cap. 7. Olera ab olla dicta tradit Marcus Varro: quod cruda in olla coquantur: alioqui ab alendo nonnulli exiſtimant. Brechæus l. vrbana prædia. ff. de verb. & rer. ſignu.

OLERE os alicui dicitur, cui anima fœtet. Quod ex illuuie oris accidere ſolet, vel corporis vitio, veluti quod iecur, quod pulmo, aut aliud quid ſimiliter dolet. l. 12. §. vltim. ff. de ædil. edict. Briſſ.

OLEVM, pro ſumptu. Vide Eraſm. explicantem parœmiam Oleum & operam perdidi.

OLFECIT equus mulam, quod honeſte dixit Alph. pro coitum appetiuit. in l. vlt. ſi quadrup. paup. feciſſ. dic. interpres nimis inſulſe exponit. Alb. ſenſum verecundius aliquando reddidit.

OLIGARCHICI. Lege Democratici.

OLIM ad tempus præteritum pertinet, l. nec emptio. ff. de contrah. empt. Aliquando ſignificat dudum, retro. l. ſed. §. quæſitum. ff. de excuſ. tut. & quot tempora ſignificet, tradit Bart. in l. 1. & ibi Alex. de oper nou. nunt. Prat.

OLITOR, ab oleribus, hortulanus eſt. Vlp. de verb. ſign. l. ſi vrbana. Horti vinearii forte, vel olitorii. Nebr. Fit autem olitor ab olere, non oliuis, vt Accurſ. exiſtimauit, quod ante Alc. tantus vir monuit. Spieg.

OLITOR, qui olerum hortum exercet, quique olera vendit. Prouerbialis verſiculus admonet, & pro infimæ ſortis & notę viro poni. Sæpe etiā eſt olitor valde opportuna locutus Spieg.

OLITORII horti. vide ſupra Olearium fundum.

OLITVRGESIA, ὀλειτουργησία, Suidæ immunitas, ſeu excuſatio à publicis onerib. Cui ſignificatui pene par eſt ἀτέλεια. Alciat. in annotationib. ad poſt. lib. C.

OLIVA, an ſit fructus naturalis, Bart. diſputat in l. ſi eius fundi. ff. de rei vendi. Porro oliuam etiam ſi immature lecta ſit, conſtat in fructu eſſe, teſte Paulo l. ſi abſente. ff. de vſufructu. Spieg.

OLIVARIÆ molæ & præli fit mentio in l. 21. de inſtru. vel inſtrum. legat.

OLIVETVM, locus oliuis conſitus, l. 58. ff. de contra. empt. in vulgatis codicibus, non item in Flor. & l. 7. C. de bon. præſc. & l. 1. C. de manc. & colon.

OLOBERAS veſtes, vel Olobatas legendum cenſeo in rubr. de veſtib. olob. lib. 11. C. vbi nonnulli male holoſericas ſupponunt. Eſt autem hoc verbum Græcum: Olobera enim veſtimenta ſunt ὁλόβαφα, id eſt, omni parte texturę conchylii rubore infecta. & conchylio ſolidata. Quod & l. 4. eius titul. perſpicue comprobat Schard. ex Briſſ.

OLVS dicitur omnis herba ſatiua, quæ eſt in vſu cibario. Ab alendo quod olerib. alerentur homines, antequam fruges, vel carnes eſſent. Iuſtin. Inſt. in princ. de vſu & habit. Nam is, inquit, qui fundi nudum habet vſum, nihil vlterius habere intelligitur, quam vt oleribus, pomis, floribus, fœno, ſtramentis, & ligni, ad vſum cotidianum vtatur. Spieg.

O M.

OMEN prærogatiuum appellari Fr. Syluius arbitratur propterea, quod id dicatur, antequam tribus prærogatiua ferat ſuffragium. Sunt enim tribus prærogatiuæ, quæ primæ ſuffragium ferunt. teſte Aſconio. Spieg.

OMISSA actio, in l. ſi eum. ff. ſi quis caut. non remiſſa, vt barbare glo. indicauit (remiſſum enim Latinis languidum ſignificat) ſed relicta ac prætérita accipienda eſt. Eſt enim omittere, rem quampiam penitus dimittere. Vnde omiſſio eorum, quæ geri debent, latæ culpæ datur. l. ei qui §. fin. ff. de petit. hæred. c. ſæpe. 12. q. 2. Spieg. Prat.

OMISSORES, qui lucrū negligant, minime ſolliciti de diuitiis acquirendis.

OMITTERE actionem, eſt ea intra ſtatuta tempora non experiri, vt l. ſi eum. § iniuriarum. ff. ſi quis caut. Cuia. ad l. auxilium. in pr. ff. de minor. 25. ann.

OMITTERE hæreditatem legatū ve, & prætermittere pro eodem noſtri auctores dicunt. l. 7. & l. 59 in fi. ff. de adq. hæred. l. 33. ff. de milit. teſta l. 20. & l. 82. §. 1. ff. de leg. lib. 2. l. 44. l. 59. §. ſi Attius. ff. de hæred. inſtit. l. 1. C. de fideic. libert. l. 19 ff. de inoff. Omittere bonorum poſſeſſionem. l. 1. §. ſi duo. ff. de bonor. poſſeſſ. ſecund. tabul. & ideo in tit. ſi quis omiſſa cauſa teſtament. accipe: vbi traditur, Prætermittere cauſam teſtamenti eſſe, ſi quis repudiauerit hæreditatē: prætermittereq; videri eū, qui cū poſſet iubere, noluit id facere. l. 1. §. 1. & §. prætermittere. ff. ſi quis om. cau. Omittere tamen & repudiare ſeparātur. l. 24. §. Scæuola. ff. de minorib. Nam & omittit hæreditatē, qui tempore excludi ſe patitur, quod omittere aditionem dicitur in l. 14. ff. de lib. & poſthu. Omittere etiā præterire teſtamento ſignificat. l. 19. ff. de inoffic. teſta. l. 6. ff. de lib. & poſth. l. 34. §. ſed filiusfam. ff. de milit. teſt. §. vlt. Inſtit. de exhæred. lib. Briſſ.

OMITTERE interdum eſt non admittere, nec agnoſcere, ſed repudiare, nolleque ad ſe pertinere. vt l. 12. ff. ſi omiſſa ſit cauſa teſta. l. 12. ff. de leg. præſt. l. 2. ff. de except. rei iud.

OMITTERE, ait Cuiac. 17. obſ. 3. eſt tempore excludi, l. quod ſi minor. §. Scæuola. l. auxilium. ff. de minor. l. 1. C. quan. non pet. par.

OMITTERE eſt etiam ſilentio præterire, & neque inſtituere, neque exhæredare. l. 4. §. 1. ff. de bon. poſſ. contra tab. Briſſ.

OMITTI proprie non dicitur, cuius mentio non fuit neceſſaria, Connan. lib. 9. c. 9. n. 2.

OMNE, nihil excipit. l. à procuratore. C. mandati. Recipit tamen interpretationem. l. ſed ſi compromiſſum. in fine. ff. de Arb. Dicitur de vniuerſis numero diſtinctis: vt, omnis grex, eandemque vim habet in ſingulari, quam in plurali. Aliquando tamen idem ſignificat quod totus. l. 1. §. ſi pecuniam. ff. depoſiti. l. ſi quid relictum. de leg. 1. & ſimil. Spieg.

OMNE & totum differunt. Nam omnium appellatio eſt in diſcretis & numero ſeparatis. Totum autem dicitur in eo quod vnum & continuum eſt. Connan. lib. 8. c. 4. n. 2.

OMNE artificium incrementum recipit. l. legatis ſeruis. §. ornatricib. ff. de leg. 3. Accedit, quod vulgo dici ſolet, *Es iſt noch nicht alles erdacht*.

OMNE genus pecudum. Recte genus, quoniam in ſpecies diuiditur poſtea, vt in greges & armenta. Genus enim nunquam excluſit ſui ſpeciem. l. 1. ff. de adopt. Diomedes. Guidalottus.

OMNE ius habet annexam gratiam: quod Oldendorpio teſte, nemo vnquam grauius tractauit, quam Marcellus in l. reſpiciendum. ff. de pœn. Spieg.

OMNE ad tempus, id eſt in perpetuum.

OMNEM voluntatem meam fidei hæredum meorum committo. Vide Scæuolam in l. codicillis. ff. de vſu & vſuf.

OMNES dupliciter dicitur: primo pro ſingulis. Et hoc modo fieri poteſt, quod vult Socrates, nimirum, vt omnes dicant, hoc meum eſt: hoc non meum eſt. Vnuſquiſque enim ſuum eſſe dicet filium eundem, & ſuam eandem vxorem. Secundo modo dicitur tanquam omnes & vniuerſi. Sic nunc loquuntur, qui communibus vtuntur vxoribus & liberis. Itemq; res ſuas ipſorum eſſe dicunt, vt vniuerſorum, non vt vniuſcuiuſque eorum, &c. Connanus lib. 4. c. 9. n. 15.

OMNI cauſa. Quære, Cum omni cauſa

OMNI quinquennio, pro toto quinquennio.

OMNIA, pro vtriſque, apud Papinianum in l. in ratione. §. quid tamen dicimus. ad leg. Falc. item apud Caium, exemplo Cicer. dictum legimus de duobus, in l. liberum arb. ff. de adopt. Coniunctim plerunque apud idoneos autores occurrunt: vt omnes tres, omnes quatuor, omnes quinq; & cętera. Spieg. Pr.

OMNIA commoda, quæ intra annum, quo interfectus eſt, pretioſiorem ſeruum facerent, hæc accedere ad æſtimationem eius, dicendum eſt, teſte Vlpian. ad legem Aquil. in l. vnde Neratius. Spiegel.

OMNIA mecum porto, celebre illud Biantis dictum oſtendit, bona animi propria & noſtra eſſe, non corporis: de quo latius Alc. in comment. ad l. meorum. de verb. ſign. Spieg.

OMNIBVS annis, id eſt, ſingulis.

OMNIBVS anteferri, frequens clauſula in curiis Rom. Principum, ſuum hodie robur obtinet: nam olim variabat: vt not. Comp. c. cauſam. ext. de reſcript.

OMNIBVS libertis meis cibaria præſtabitis pro arbitrio veſtro: non ignorantes, quos ex his charos habuerim. Cætera, quæ huc faciunt, explicat Modeſtin. l. verba teſtamenti. ff. de alim. legat. Spiegel.

OMNIBVS libertis libertabuſque meis cibaria & veſtiaria, quæ viua præſtabam, dari præſtarique volo. Adi Scæuolam in l. à filio. §. fin. de alim. leg.

OMNIFARIAM, omnibus modis. C. de arbit. l. nec in arbitris. §. 1. C. de contrah. & commit. ſtip. l. optimam. Alb.

OMNINO & omnimodo præciſam neceſſitatem plerunque ſignificant. l. 10. §. in adrogato. ff. de vulg. & pup. Idemque valent quod indiſtincte. l. pen. ff. pro ſuo. l. 49. ff. de iure dot. l. 11. in fin. l. 26. ff. de leg. lib. 1. l. 14. §. ſed & ſi. ff. quod met. cauſ. l. 1. §. hoc edictū. ff. naut. caup. l. 9. ff. rat. rem hab. l. 9. in fi. & l. 32. §. ſacerdotio. ff.

de recept.qui arbit.l.18.ff.de adim.leg. §.ſed furti.& §.item actio.Inſtit.de act.l.pen.ff.qui ſine manum.l.17.§.vlt.ff.ad Velleia. Omnimodo ſine metu exceptionis, in l.39.§.pen.ff.de dam.infect.& in l.1.§.1.ff.de vſur.& l.87.§.1.ff.de leg.lib.2. Omnimodo eſt etiam ſine interpellatione, & ſine inquiſitione:quo ſenſu credo accipiendum in l.38.§.pen.ff.de vſur. Significat & in omnem euentum, & vt ICti loquuntur, quicunque caſus inciderit.in l.18.ff.quod met.cauſ.Briſſ.

Omnino fieri, intelligitur eo modo quo poteſt fieri, ne impoſſibile iuberi videatur.fac. l.ſi iure militari. de mil.teſt.cum ſimil.per Salom.citatis.Cæterum omnino, nunc ſemper, & ſimilia verba prægnantia, vel ideo vulgo feruntur, quod iuxta interpretum traditiones nullam modificationem, aut limitationem recipiunt, vt ait Zaſ.Spieg.Prat.

Omnino non edere, vel non in totum & non legitime edere, paria ſunt, quum in vtroque eadem ſit anſa decipiendi, eademq; damni ratio.l.vbi exigitur.in princ.ff.de edendo.Spie.

Omnino non reſpondiſſe, iuxta Vlpian. omnes poſteriores ſic acceperunt, vt omnino non reſpondiſſe videatur, & qui ad interrogatum non reſpondit, id eſt, ὠσεὶ ἵππος.Spieg.

Omnis, quando diſtribuat, quando colligat, Bartolus indicat in l.hoc articulo. de hæred.inſtit. Quo vero diſtet à Quilibet, not.in l.ſi pluribus.de leg.1.etiã pro cuncto, & pro toto. Græcorum more ponit, vt Bud.multis exemplis oſtendit.Spieg.

Omnis debiti nomine vſuræ veniunt accipiendæ, vt patet ex reſponſo Scæuolæ in l.nomen.de legat.3.Item qui omnia ſua, vel omnes res ſuas donat, & nomina debitorum donaſſe intelligetur.Idem enim eſt, ſiue omnia mea dixerim ſiue addito vniuerſali ſubſtantiuo, omnes res meas, ſeu bona mea dicam: Sed ſi generale ſubſtantiuum adpoſitũ proponatur: vt ſi quis dicat, argentum meum, veſtes meas: hæc pronomina ad dominium, vel quaſi dominium referentur.l.ſeruos autem, eo tit.ex com.Alc.Spieg.

Omnis homo, de duobus dictum, in l.1.C.de liber.præter.Alberic.quoque obſeruauit.Spieg.

Omnis, nihil, quilibet, & aliæ huiuſmodi voces vniuerſales in iure ciuili reſtringuntur ad normam æquitatis.Prat.

Omnis obligatio pro contracta habenda, Paulo autore.l.omnem.ff.vbi quis ager.Spieg.

Omnis periculi appellatione, non videntur caſus fortuiti contineri.l.non ſimiliter.de magiſt.conuen.vbi dicitur, magiſtratus ſuccedit in omne periculum, & tamen non tenetur de caſu.l.2.§.eo tẽpore.ff.de adminiſt.rer.ad ciuit.pert.Spieg.Pr.

Ὀμνύω, iuro, κατὰ παίδων ὀμνύναι, in capita liberorum iurare, id quod fiebat, tacto eius capite in quem iurabant, ita ſe ſacrare caput eius diis inferis deuouereque ſignificantes, ſi peierarent. Ex commment.Bud.Spieg.Et in eodem ſenſu etiam habetur in l.hoc articulo.ff.de hæred.inſtit.l.2.ff.de orig.iur.verſic.poſt hunc maxime l.paterfam.ff.de hæred.inſt.Terentius in Phormione. Vnum cognoris, omnes noris, de Antiphone & Phædria loquitur.l.ſi pluribus.ff.de legat.1.

Ὁμόδουλοι agri ſunt in cenſum relati cum aliis qui poſtea facti ſunt deſerti. Ὁμόκηνσοι agri ſunt ſimul cenſiti quidem, ſed quorum pars vendita eſt; vide Goth.in not.ad Nou.128.c.7.

Ὁμόκαπνοι dicuntur qui in vno eodemque diuerſorio habitant, Brechæus l.ſerui in tit.de verb.& rer.ſign.

Ὁμοσίπυοι dicebantur qui eadem penu agebant. Brechæus l.ſerui in tit.de verb.& rer.ſign.num.8.

Ὁμολογῶ in l.4.C.de recept arb.ſpondeo & adſentio.

Ὁμομήτριοι ſunt nati ex eadem matre vtputa vterini Gothofr. ad Nou.84.in epigraph.& ad l.1.ff.de leg.Pomp.de parricid.

Ὁμοπάτριοι, ex eodem patre geniti.Prat.

Omphacinvm, quod ex omphace factum eſt. Dicuntur autem omphaces immaturi fructus.

O N.

Onera hæreditatis, i.æs alienũ, l.vnic.§.pen.ff.ſi mul.vent.no.

Onerandæ libertatis cauſa facta, ita definiuntur, quæ ita imponuntur, vt ſi patronum libertus offenderit, petantur ab eo, ſemperque ſit metu exactionis ei ſubiectus, propter quem metum quiduis ſuſtineat, patrono præcipiente l.1.§.5.ff.quar.rer.act.non dct.Prat.& Briſſ.

Onerare eſt aliquid oneris imponere ſiue hominibus ſiue iumentis.Briſſ.

Onerare populum, pro exigere à populo pecunias.

Onerare dicitur teſtator hæredes à quibus quid legat, vel fideicommittit, relinquit, ſeu dare, præſtare, facereve quid iubet.l.36.§.vlt.ff.de vſu & vſufr.

Onerare rationes, id eſt, diſpendioſum eſſe.Budæus.

Onerari etiam eſt prægrauari, vt loquitur lex 21.ff.de his qui not.infam.

Onerari actionibus, cautione, ſatiſdatione. Ne ſolus hæres omnibus hæreditariis actionib. oneretur.Paul.lib.4.Sent.tit.2.

Onerariæ naues, à geſtãdis oneribus dictæ ſunt:& ob id tardę inter eas corbita & Cybea erant: quarũ vtrarumque mentio apud Tull.vide Bayf. in annotat. ad leg.2. de capt. & poſtlim. reuerſ.Spieg.Adde notata à Maioragio Miſcell.lib.1.c.6.

Oneris appellatio transfertur ad res incorporales, onera actionis.l.3.ff.famil.erciſ.Briſſ.

Oneris auerſi actio locatori dabatur olim aduerſus conductorẽ, qui omne periculũ per conuentionẽ in ſe recepiſſet: quum aliquo ex conducto, non niſi de dolo & culpa teneretur. Dicta Oneris auerſi, ex eo quod omnium damnorũ quolibet modo incidentium onus ad alterũ pertinere, ac à ſe interim auertere, pactus ſit cõductor vel locator.l.In naue Saupheii.ff.locat.& conduct. Et rurſus ibidem, opus, inquit Florentinus, quod auerſione locatum eſt, donec adprobetur, conductoris periculo eſt.Sed quando ſuperuacaneum videbatur, propter periculorum & caſuum pactionem circa contractum locationis, propriam actionis ſpeciem conſtitui: abolita eſt oneris auerſi nomenclatura, re tamen ipſa manente, videlicet, vt quicquid de caſibus fortuitis conueniſſet, id per actionem ex locato & conducto exigeretur, vt Bar.quoque probat in d.l.In naue. Et l.ſi quis fundum.in pr.ff.locat.& conduct. l.licet. C.eo tit.Errant ergo & male docent, qui ſimpliciter pronunciant, actionem oneris auerſi, hodie eſſe ſublatam, quia non actio ipſa, ſed nomen actionis tollitur, transfuſum in actionem locati, ad eum fere modum, quo rei vxoriæ actio transfuſa eſt in actionem de dote.Old.vide & Cuiac.7.obſ.39.

Oneris ferendi ſeruitus dicitur, quæ vt vicini onera ſuſtinere quis cogatur, imponitur.l.1.& l.33.ff.de ſeruit. vrb. l.ſicuti.§.diſtant.ff.ſi ſer.vindic.Alia autem eſt ſeruitus oneris ferendi, alia tigni immittẽdi. nam cui prior debetur, agere cum vicino poteſt, vt ruinoſum parietem reficiat, eumque oneri ferendo idoneum præſtet. at qui tigni immittendi ius habet, cogere vicinum vt parietem reficiat non poteſt.l.etſi forte, 6.§.2.l.8.§.competit, ff.ſi ſeruit.vindic.l.eum debere.33.ff.de ſerui.vrb.Schard.ex Prat.

Ὀνηλάτης, aſinorum agitator. Goth.ad l.1.§.2.ff.de mun.& hon.

Ὄνομα ἀπὸ τοῦ νόμου, id eſt, à lege. Vide ſupra nomen.

Onvs merces quaſcunque naui impoſitas ſignificat in l.31.& l.penult.§.penult.ff.loca.l.6.ff.de lege Rhod.l.1.§.non autem.ff.de exercitor.Briſſ.

Onvs auertere ait Cuiac.d.obſer.39.eſt diſtrahere & permutare. Vide & Tertul.lib.1.aduerſ.Marcion.

Onvs exponere. Martianus: Si propter neceſſitatem aduerſæ tempeſtatis expoſitum onus fuerit, non debere hoc commiſſo vindicari, diui fratres reſcripſerunt.Spieg.

Onvs proprie pondus ſignificat, & per translationem, munera, partes, prouincias & officia; vt non omne onus eſt odioſum. Vt enim à tutela, eſt infamia eiici: ita adminiſtrare, honorificum. vide Bartol.& Baldum in leg.pen.C.de verb.ſign.Spieg.

Onvs ſuſcipere. Oppo. Onus recuſare. Papin.in leg. procurator qui pro euictione, ff.de procur.

Onvs vulgo ſarcinam ſignificat vel hominibus, vel iumentis, animalibus, impoſitam. Quanquam Cornel. Fronto de different.vocum. Onus, ait, vehiculorum maius eſt ſarcina hominum.Briſſ.

Onyx Arabicus in l.vlt.§.ſpecies.ff.de publican.ad differentiam Indici à quo colore diſtat. Nam Indicus igniculos habet albis cingentibus zonis: Arabicus autem niger eſt cum candidis zonis. Inde autem nomen habet, quod habeat in ſe permixtum candorem in ſimilitudinem vnguis humani, vt Iſidor.lib.16.c.8.tradit. Meminit & onychum in ſolis Arabiæ montibus naſcentium Plinius lib.36.c.7.Briſſ.

O P.

Opacvm, vmbroſum, non afferens vmbram, ſignificat. vt putat Accurſ.l.æquiſſimum.ff.de vſufruct.& l.ſi arborem.ff.de ſeruit.vrb.præd.Spieg.

Ope conſilio, Dubitatum fuit apud Veteres, vtrũ hæc formulæ verba, Ope Consilio, coniunctim, an vero diſiunctim accipienda eſſent. Hanc dubitationem peperit hæc ratio, quod opem ferre non videmur ſine cõſilio animi, adeo vt qui ſeruo perſuaſerit fugere, furti non teneatur, quãuis in fuga ſurripiatur, niſi ideo perſuaſerit fugã, vt alius fugientẽ furto ſubduceret, l.qui ſeruo.36.ff.de furt. Deinde furtũ neque verbis neque ſcripto, l.ſi qui vxori.51.§.neq; verbo.ff.de furt.ſed contrectatione cõmittitur.l.1.ff.de furt. Conſilio itaque furtũ fieri non poteſt, cum nihil aliud ſit quã perſuaſio & impulſio quædam, l.in furtis.50.§.ope.ff.de furt.in verborũ ſuauitate & blanditie conſiſtens.l.1.§.perſuadere.ff.de ſeru.corrupt.l.ante.C.de furt. Sed Labeo cuius ſentẽtia recepta eſt, hæc ſeparatim accipienda docebat. Sic itaq; proponit hic Paulus: itẽ dubitatum inter veteres) illa verba (edicti ſiue formulę agentium ac iudicantiũ) ope conſilio, quemadmodũ accipienda ſunt, ſentẽtiæ coniungentium aut ſeparantium? Hactenus quæſtionẽ proponit: ſic autẽ authoritate Labeonis decidit: ſed verius eſt, quod & Labeo ait, ſeparatim (nõ coniunctim) accipiẽda, vt alterutrũ probatum eſſe ſatis ſit, nempe ope aut conſilio rei factum furtũ. Hanc deciſionẽ præter Labeonis authoritatem duplici cõfirmat ratione & deniq; duplici teſtimonio veterũ ICtorũ tacitã remouet obiectionẽ per vtriuſq; rationis explicationẽ: Quia (inquit) aliud factum eſt eius qui ope, aliud qui conſilio

furtum

furtum facit (hoc eſt furtũ fieri iuuat d.l. qui ſeruo. 36. d. l. in furti. §.1. ff. de furt.) Hæc ratio à forma opis conſiliiq; ſumitur. Quæ n. nomine differunt re differunt. l. non codicillũ. C. de reſtam. l. ſi idem. C. de codic. Quæ re differunt, formis differant neceſſe eſt d.l. ſi idem, & ibi Dd. Quæ formis differunt, ſeparata eſſe, ipſa natura dictat. l. Iulianus. §. ſi quis rẽ. ff. ad exhibend. Opem fert, qui miniſterium & auxilium ad ſurripiendas res præbet, veluti qui ſcalas feneſtris ſupponit, vel oſtium effringit, vel ferramẽta ad effringendũ concedit: item qui comitẽ ſe adiungit ac latebras pręber vt alius furtũ faceret. §. interdum quoque. Iuſtit. de oblig. quæ ex delict. naſ. Conſilium vero dat qui verbis perſuadet & impellit, atq; conſiliũ inſtuit ad furtum faciendũ, nihil autem ipſe auxilii præſtat aut facit, vt ſi Titio ſuaſeris, illi vel illi furtũ facere, item noctu potius quam interdiu, vel dũ ille in conuiuio eſt, quam dum domi, &c. item ſi mihi perſuadeas pannos meos ſiccandos noctu in hortis tuis relinquere, vt eos Titius furto ſurripiat. d.l. in furti 50. §. ope d.l.1. §. perſuadere. ff. de ſeruo corrupt. l. ſi. C. de noxal. actio. Alterum argumentum à ſimili eſt: Sic enim, inquit, alii condici poteſt, alii non poteſt, q.d. quemadmodum furi alii, qui rem furtiuam habet, vel amiſit, vel homo liber eſt, res furtiua condici poteſt: alii qui non habet, neque habuit, vel in ſeruitute, contrectauit, non poteſt ſcilicet condici, & tamen vterque tenetur furti actione pœnali. l.6. l.7. l.10. l. quod ab alio 15. ff. de condict. furt. quia fur eſt vterque. d.l.6. l. quod ab alio l.7. ff. de furt. ita quoque alius eſt, qui ipſum furtum facit, alius qui ope, alius denique qui conſilio iuuat. Nam is qui conſilio ope ve adiutus vel adiuuãs contrectauit, & furti tenetur & condictione. d.l.7. ff. de condict. furt. l. ſi quis perferendum 35. l. ſi pignore 54. §. cum furti ff. de furt. Qui vero ope ſaltem iuuit, aut conſilium dedit, non autem contrectauit quicquam, furti quidem pœnali, non etiam condictione tenebitur. d.l.6. ff. de condict. furt. Quia vero obſtare videbat Paul. in l. ſæpe, 53 de verb. ſign. quod furtum non ſit, cui non competat furti definitio, & accidere poſſit, vt cui conſilium dabatur, id non impleat ſed repudiet, vel vt qui ferramenta alicui commodaro dederat, vel ſcalas feneſtris ſupponi iuuerat, ignoraſſetquam ob cauſam admouerentur: Ideo ſubiicit Paul. in d.l. 53. Et ſane poſt veterum autoritatem eo peruentum eſt, vt nemo ope videatur feciſſe, niſi & conſilium malignum habuerit (h.e. dolo opem tulerit) nec conſilium (fraudulentum illud) habuiſſe noceat, niſi & factũ ſecutum ſit (h.e. iuxta cõſilii formã furtum perpetratũ per eũ quo conſilium ea de re habitũ eſt) Gœdd. ad d.l. ſæpe 53. n.11. & ſeqq. de verb. ſig.

Opem ferre, etiam remedio aliquo ſubuenire & ſuccurrere ſignificat. Prouidentia ampliſſimi ordinis laudata, quia opem tulit mulieribus. l.2. §. verba. ff. ad Senatuſconſ. Velleian.

Opera iuſta & legitima eſt, quæ totum diem exequitur, Connan. 2. comm. c. 8. n. 2. Columellæ iuſtæ operæ ſunt quæ diei ſunt ęquales, vt refert idem Connan. libro primo, capitulo ſecundo, numero quinto. Hotomanus.

Operam diurnum eſſe officium, Paulus docuit leg. prima, de operis libertorum. vel quia per diem laborandum eſt. vt in leg. ſecunda, Digeſtis de annis legatis, vel quia certo diei tempore abſoluatur. Tametſi etiam ſint officia nocturna. Sed Juriſconſultus ad frequentiam reſpexit. Spieg.

Opera publica. Feſtus autor eſt ea, quæ locantur vt integra præſtentur, Sarta tecta vocari. eſſe enim Sarcire integrum facere, Ræuardus l. domum ſuam. ff. de reg. iur,

Opera à culpa quid differat. vide Dolus.

Operæ libertorum, officia ſunt quæ liberti patronis gratiæ & remunerationis loco præſtant. nam (vt ait Caius in l. cum patronus, 22. ff. de oper. libert.) operarum editio nihil aliud eſt, quam officij pręſtatio. Earum autem duo genera ſunt ſumma, officialium & artificialium. Officiales dicuntur, quæ non in arte vlla certa, ſed in patrono quibuſcunq; officiis adiuuando verſantur: & perſonã eius eiuſq; victum, curationem, ocium, quietem, voluptatemque potiſſimum attingunt: veluti, cum nullo ſuo detrimento negotia eius gerendi, peregre cum eo proficiſcendi. l. hæ demum, 38. ff. de oper. libert. Tironẽ enim erga Ciceronem officioſum eſſe, ſemper ei præſto eſſe, ab eo dum ægro vel corpore, vel animo eſt, non diſcedere, doctiſſimis cum ſermonibus & colloquiis oblectare: Dionyſium porro Attico idem præſtare, Ciceronum liberos erudire, humanitatis eſt potius, quàm vllius artificii munus. atque hoc eſt quod Vlp. ait in l. operæ, 9. ff. eod. proprietatem officialium & in dantis, & in accipientis perſona conſiſtere. Artificiales autẽ appello generaliter omnes, quæ artis alicuius propriæ ſunt, neq; ſine illa præſtari poſſunt: veluti ſi libertus pictor, medicus, faber, architectuſve ſit, & patroni ſui iuſſu pingat, medeatur, fabricet, architectetur ve, hoc officium non tanquã libertus patrono, ſed vt quiuis alius cuiuis alii præſtabit. Quid n. illum libertum, aut hunc patronum eſſe neceſſe eſt, vt ille nauim domum ve huic ædificet? Hinc Vlp. eas operas quæ hoc in genere ſunt, ſcribit quaſi in pecuniæ præſtatione conſiſtere l. fabriles, 6. ff. eod. nam fabriles, pictorias, cæteraſq; generis eiuſdem artificialium nomine cõplector: atq; vt omnes complectar, Latinæ linguæ ratio poſtulat. Hinc idem Vlpianus in l. operæ, 9. eodem ſcribit fabriles, aliaſve generis eiuſdem, & à quocunque & cuicunq; ſolui poſſe: & iubenti patrono etiam aliis edi poſſe. Hinc idem in l.6. ff. eod. illam inter vtraſque differentiam exponit: quod fabriles, cæteræque ad hæredem tranſeunt, officiales vero nequaquam. Cuius rei non obſcura cauſa eſt. nam hæ, vt ante dixi, perſonales ſunt, nec ab altero facile præſtari poſſunt: illæ vero, & à quouis, & cuiuis. Hot.

Operæ pars per horas ſolui non poteſt, l.3. de oper. libert. Gœd. ad l. 166. §.1. de verb. ſign. nu.3.

Operæ, (ait Vult. in comm. Inſti. ad prin. tit. de adſignat. libert.) aliæ fabriles ſunt, aliæ officiales, l. opera, 9. ff. de oper. libert. l. ſi non ſortem, 26. §. libertus. ff de cond. indeb. quarum differentias notauit Cuiac. 17. obſ. 14. Fabriles manib. potiſſimum expediuntur, & debentur à liberto patrono ſuo tanquam creditum, tanquam credita pecunia, l. à duobus 4. l. fabriles 6. ff. de oper. libert. & à patrono & in quemlibet pro arbitrio transferri poſſunt. Obſequiales ſeu officiales maxime conſiſtunt in reuerentia patrono exhibenda, & tranſeunt ex lege Ælia Sentia in hæredem inſtitutum. Hæc Vult.

Operas quaſdam eſſe medias ſeu communes, vt puta, quæ & officium & artificium reſpiciant, tradit Zaſ. in intell. de oper. Quaſdam quoque ſeruiles eſſe tradit. de quibus vide late eundem, & Ferret. tit. de acquiſ. per arrog.

Operæ gratuitæ, quæ ex mera liberalitate exhibentur, id quod in noſtra Germania, propter arctiſſima amicitiæ vincula vſuuenit, opponuntur conductitiis, h.e. quæ mercedibus vel locantur, vel conducuntur: & ex ſola lege cõtractus conſiſtunt. Earum tractationem pulchre diſtinguit Zaſ. in tria membra: quidquid ad operarum rationem pertinet, alter non eſt qui eo vel copioſius vel exactius hactenus ſit proſecutus. Sunt autem in gratuitarum numero operarum, quæ præſtantur à clientibus, alumnis, hoſpitibus, amicis, item collectaneis, educatoribus & cæteris. Fac. inſtit. quibus ex cauſ. man. §. eadem lege. Porro clientes liberis connumerari vetuſti mores ex hiſtoriis docent, & eſt text. in l.2. & 3. de his qui deiec. vel effud. l.2. in fin. cum l. ſeq. ff. de vſu & habit. Hoc item Syrus Terentianus Cteſiphontem docet, vt patri dicat, ſe clientibus, amicis, hoſpitibus operam præſtitiſſe. Spieg.

Operæ etiam cedere, perire, & præterire dicuntur. Briſſ.

Operæ numero definiri ac circumſcribi ſolebant. Vnam enim operam vel plures, puta decem, centum, quingenas, mille, locari, imponi, promittive moris erat. Briſſ. (leg.3.

Operæ piſtoriæ, vel hiſtrionicæ, apud Vlpia. in l. ſuos autem. de

Operæprecium, mercedem labore dignam ſignificat, quæ propria eſt eius dictionis ſignificatio. Sumitur tamen quandoque pro eo, quod memorabili & non ſpernendo, vel precio vel præmio dignum ſit. Vallæ ſignificat fructuoſum, & ad rem pertinens, vel quia decens, vel quia vtile, vel quia glorioſum, vel quia iucundum. Liuius in præfatione operis, pro re in primis cenſenda & magnifacienda accepit, Budæo annotante l. cum duobus, §. ſi in coeunda. ff. pro ſocio. Senſum huius loci, ſi eum, vt Haloander habet, legerimus quem Budæus deſiderat, ſatis congruum eloquentiæ Vlp. aſſequemur. Precium operæ, etiam dicitur vt veriſimile, & ſimile veri. Plenius: id vero audire, precium operæ ſit. Spieg.

Operam dare iudicem, pro auditionem accommodare, apud Ciceronem ad Atticum. Venit ad me, dixitque iudicem operam dare ſibi conſtituiſſe. Idem Cicero 4. Verrin. M. Petilium, inquit, equitem R. quem habuit in conſilio iuber operam dare, quod rei priuatæ iudex eſſet; & ICtus in l. ſi longius. ff. de iud. & l. penult. ff. de vac. mun. vide Cuiac. 5. obſeru. 33.

Operam dare funeri, eſt intereſſe pompis exequiarum. Idem ad eundem: Venerat enim in funus, cui funeri ego quoque operam dedi. Spieg.

Operam etiam præbere dicuntur litigatores, qui compromiſerunt, cum arbitri præcepto parent. Briſſ. (Briſſ.

Operam dare interdum eſt curare, ſatagere, ſtudium adhibere.

Operam dare iuris ciuilis ſtudio Tullius de Claris Oratorib. Ego autem iuris ciuilis ſtudio multum operæ dabam. Quint. Scæuolæ. P. Frat. Spieg.

Operam dare præceptori, id eſt, audire eum Budæus.

Operam ingerere inuito, ſuſpectũ. l. quę omnia. ff. de proc. Spie.

Operam perdere, quod & operam ludere dicitur, hoc eſt, in vanum laborare Tull. pro L. Muræna: quod quidem ius ciuile didiciſti, non dicam operam perdidiſti.

Operari, ſimpliciter pro laborare, negant apud idoneos reperiri autores: fere autem refertur ad ſacra. Quamuis operarij proprie, qui non iudicium, ſed tantum operam adhibent ad architecti ex arte rationem operis præſcriptam. Vide Eraſm. in Chil. Operariorum ſeruorum meminit Alphenus in §. quid autem eſſet, l. in lege cenſoria. de verb. ſign. Alciat. interpretatur qui ruri operabantur. Vnde & ab antiquis autoribus ſimpliciter operæ appellantur. Spieg.

Operari in ſacris quid? Peculiaria ſacrorum verba fuerunt, in-

ter quæ & verbum operor recenſetur, Gyrald. hiſtor. deor. ſyntagm. 17. Ac idẽ rere ſignificat, quod rite ſacrificare, vnde Virus Satra refert, Cereri lętis operatus in herbis, & alibi, operata iuuẽtus. Sic & Plautus, vt iſthæc operatio crimen expiet.

Operarius vſus, qui ad aliquod opus faciẽdum adhibetur: vel qui alicui operæ accommodatur. Sic etiam operarium pecus dicitur, cuius vſum ad operas noſtras faciendas conuertimus. Subſtantiue, qui alicui rei operam impẽdit, cui debetur ſumptus & victus, non item inſtrumentorum pro opere fractorum æſtimatio. per gloſſ. Baldo ſingularem, in l. quoniam liber. C. de teſtib. Accedit quod not. in gloſ. ſi non ſortem. §. libertus. de cond. indeb. Spieg.

Operas locare, is qui laborat, qui operatur: cui autem pręſtatur opera, is eam conduxiſſe dicitur. E regione quo ad opus quod parandum eſt, figura loquendi conuertitur. Nam is qui operatur, dicitur conduxiſſe opus: at dominus cui opus pertinet, dicitur id ipſum locaſſe, Bart. cum eam loquendi figurã apud Latinos homines conſuetam & facilem Zaſ. reſte, non intelligeret, gloſſam recte docentem improbauit, in l. 2. C. Locati. & textum ibidem corrupit. Quamuis eiuſmodi loquendi ductum Accurſ. obſcure tamen aſſecutus videatur. Quid idem admonet Zaſius diligenter, hæc operis, & operæ aduertenda eſt differentia: quod eius ignorantia impoſuerit doctoribus, imò & gloſſæ, quamuis in d. l. 2. eam ſatis bene attigerit, tamen in l. 2. §. ſi conſeruatis ad l. Rhod. de iac. cecidiſſe videtur, vbi locari opus corrupte intelligit, pro conductione operarum. Operas quoque perſonas dicimus, quæ aliquid faciunt, ſiue etiam nebulones conductos ad malum inferendum. Operæ etiam publicanorum, quos factores vulgo vocãt. Spieg.

Operas ſerui locare, & ex operis ſerui mercedem capere apud ICtum in l. 14. in princ. de vſu & hab. differunt: Sed qui hoc poteſt & illud ſane poteſt: ac retrorſum, qui hoc non poteſt, neque illud poteſt. Ex operis ſerui mercedem capio, ſi ſe ipſe locauerit, & mihi acquiſierit obligationem locati conducti, non ſi ei impoſuero mercedem. nam hoc eſt, pro operis non ex operis, l. 12. §. vlt. l. 13. d. tit. Vide Cuiac. 14. obſeru. 23.

Operis locati conducti appellatione ſignificatur non id opus quod Græci ἔργον, id eſt, operationem & operam, ſed quod ἀποτέλεσμα, h. eſt. vndique forma materię impreſſa, ad finem ſuum perductum vocant, ait Paulus in l. 5. §. 1. de verb. ſign. idque expreſſius quaſi priora explicans his indicat verbis: id eſt (inquit) ex opere facto (hoc eſt formæ impreſſione. l. veſtimentum. 22. de aur. argen. leg. l. ædificia. §. perfeciſſe. de verb. ſign.) corpus aliquod perfectum. Multum enim differunt opus & opera ἔργον & ἀποτέλεσμα: Opera eſt ipſa actio, induſtria, labor, conatus, ſtudium, quo in opere faciendo vtimur l. qui operas. 38. ff. locat. l. fabriles 6. l. ſeq. cum patronus. 22. l. medicus 26. ff. de oper. liber. Et illud eſt quod Græci appellant, ἔργον & ἐργασίαν, à verbo ἐργάζομαι, id eſt, operor, & quamcunque rem facio. Opus autem eſt operarum effectum, quod fabricando & operando effectum relinquitur. l. ſi inſulam. ff. de verb. oblig. d. l. qui inſulam 30. §. qui ædem. ff. locat. d. l. opus. ff. eod. cuius perfectio cum à fine ſuo, vtpote cum ipſa forma, per quam, id eſt, quod eſt, congruente arguatur, Græcis ἀποτέλεσμα, id eſt, ad finem ſuum perductum ἔργον, ſiue effectum omni parte ſua abſolutum, completum & perfectum dicitur à verbo ἀποτελέω, hoc eſt, ad finem & calcem perduco, perficio, abſoluo, deductum nomen: ita cum in vno opere complures operæ conſumi poſſint. Et contra plura opera vna opera effici queant. non ab opera & τοῦ ἔργου definietur opus locatum, conductum, ſed ab ἀποτελέσματι, id eſt, ab operis conſummatione & fine, tanquam certiſſimo formæ argumento. d. l. ædificia, 139. §. perfeciſſe. Quamdiu enim forma ſua opus caret, approbari non poteſt, cum operis approbationem per artifices de forma rei iudicantes fieri oporteat, qui inſpecto opere referunt, rectene factum ſit? d. l. opus 36. l. ſeq. l. ſi in lege 24. ff. locat. Gœdd. ad l. rei appellatio, 5. §. 1. nu. 3. & ſeqq. de verb. ſign.

Operis nomine, quod veri operis formam habet, intelligimus, quæ non niſi ex conſummatione contingit. Vide Alc. in §. opere locato. l. rei appellatione, de verb. ſign. Spieg.

Edictum porro de noui operis nunciatio. id demum opus quod in ſolo fit, & ſolo coniunctum eſt amplectitur. l. 1. §. hoc autem. ff. de oper. no. vnde qui meſſem facit, qui arborem ſuccidit, vineam putat, licet opus faciat, tamen ad illud edictum non pertinet. Eenimuero interdicto quod vi aut clam teneri & eum placet, qui arbores ſuccidit, quanquam ad ea quoque ſola opera quæ in ſolo fiunt, id interdictum pertineat. l. 1. §. hoc autem, & l. 7. §. notauimus. ff. quod vi aut clam.

Operæ ſunt diurnum officium l. 1. & 3. ff. de oper. libert. per ſingulos n. dies dantur l. 20. §. quędam. ff. de ſtatu liber. Edere operas, id eſt exhibere; frequens Iureconſultis locutio in titul. de operis libertor. & l. 54. §. vlt. ff. de verb. oblig.

Opere ſeruorum legatæ differunt à fructu, vt apparet ex leg. ſecunda, ff. de vſufruct. leg. & l. 1. & 2. ff. de oper. ſer. l. 5. in fi. ff. vſufruct. quemadm. cau. l. 1. §. 1. vſufructus. ff. ad leg. Falc. reſtat, videamus qualẽ intellctũ habeat quod dicitur, ſeruos in quib. vſumfruct. habemus, item alienos bona fide poſſeſſos nobis ex operis ſuis adquirere. l. 10. §. de his. l. 19. ff. de adq. rer. dom. l. 21. & l. 23. §. 1. ff. de vſufru. Cuius dicti interpretatio aliquatenus peti poteſt ex l. 19. & l. 47. ff. de acqu. rer. dom. & l. 45. ff. de acq. hær. l. 20. §. 1. ff. de pec. & Caio in Inſt. lib. 2. tit. 1. ad fi. Briſ.

Operis faciundi vincere redempturam & conductionem is dicitur, infra quem nemo licetur: vincit vectigalium redemptionem is, ſupra quem nullus licetur. Paulus: Licitatio ita demum admittenda eſt, ſi fideiuſſores idoneos, is qui licitationem vicerit, offerre paratus ſit.

Operula iſta defuncti ſunt, l. vlt. ff. de proxenetic.

Opes, Inſulanus inquit, ineruditum vulgus, pro diuitiis duntaxat accipere, opulentum pro diuite rerum ſolet. Cęterum opes paulo quiddam amplius comprehendere videtur; omne namque illud, quod opem ferre homini queat. Itaque earum nomine, intelligimus quoque propinquitates, affinitates, clientelas, ſeruitia, ſeu mancipia, ius vectigale, & ſi quid aliud eſt eius generis, quod opitulari nobis queat. Spieg.

Opes abditæ, pro reconditæ, apud Leon. Imp. l. vnica C. de Theſaur. lib. 10. Porro integræ opes, & acciſæ opes, vt contraria ponuntur. Spieg.

Ophir vt tradit diuus Hieronymus eſt Inſula Æthiopiæ, vnde puriſſimum aduehebatur aurum, cuius regina in ſacris voluminibus proditur Saba.

Ophitæ hæreticorum genus de quibus in l. 5. l. 10. & l. penult. Cod. de hęretic. & Manich. Philaſtrius Brixienſis Epiſcopus, in hęreſeon catalogo ophitas ſeu ſerpẽtinos ab eo dictos tradit, quod colubrum colant, aſſerentes initium ſcientię boni & mali nobis eum primitus attuliſſe. Idẽ & Iſidorus de hoc hominum portento tradit lib. 8. Etym. c. 5. Briſſ. De his hæreticis vide Aurel. Aug. lib. de hæreſib. c. 17. & Gabr. Prateol. in elencho hæreticorum in verbo Ophitæ Epipha. 1. tom. 3. hæreſi 37.

Opicensi. Lege, cenſere.

Opicum, autore Põpeio, inuenimus quoq; pro oſco. Oſcis enim frequentiſſime fuit vſus libidinum ſpurcarum, vnde & verba impudentia dicuntur opſcena. Titi vnius oſce & Voiſce fabulantur, nam Latine neſciunt. Plinius ſub Catonis perſona ait: Barbaros nos vocant, & opici appellatione dedecorant. Opicos mures fœdos, putidos & aſpernabiles Iuuenalis dici Ioa. Bapt. in comment. epiſt. Sido. Apoll. ad Leonem lib. 8.

Opifices omnes, reſte Cicerone, in turpi ſunt exercitio, nec olim habebantur pro ciuibus nec ad reipub. adminiſtrationem admittebantur.

Opilio quaſi ouilio, eſt ouium cuſtos. Virgil. Venit & Vpilio. ſed metri neceſſitas compulit o, in u, conuertere. Africanus: item opilionem, ſi eius generis oues curaret, in fi. l. cum quæreretur. de legat. 3. Spieg.

Opima ſpolia, vel ab opibus, vt ait Varro, vel ab inuicto opere, cum victoribus tantũ laudis acceſſerit, nomina ſumpſere, ſeu quod fidei propius eſt, opima ampla dici, ſicut opimã prædã, & opimum bouem dicimus. Quæ niſi duces regeſque quorum auſpicio res geruntur, ſuiſmet corporibus dimicantes, hoſtium ducibus detraxerint, necemque & exitium intulerint, haudquaquam opima dici voluere. Ter autem opima ſpolia delata ſunt tantum. Primo à Romulo, deinde à Cornelio Coſſo. Tertio à Claudio Marcello. Qua de re Plutarchus & Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 14.

Opimatores. Vide paulo poſt, opinatores.

Opimiora, comparatiuus Gellianus, in leg. qui fundos. C. de om. agro deſert. Spieg.

Opinabile, quod opinione concipi poteſt.

Opinabile, antiquis, & qui Latine locuti ſunt, quod nunc vulgo putatiuum dicitur. Ex Bud. Spieg.

Opinari. Quæ opinamur, Donat. ait, putamus: quæ putamus, incerta ſunt. Vnde non ſatis eſt opinari, l. cum vero. in pr. ff. de dote. Spieg.

Opinati caſus. in Authentic. de conſang. & vter. fr. in princip.

Opinatores in l. miſſi 7. C. de exact. tribut lib. 10. ſunt milites, qui in prouincias mittuntur petendæ militaris annonæ cauſa l. 11. & l. 14. C. de erogat. militar. annon. ſic dicti, vt opinatur Iacob. Cuia. in d. l. miſſi, quod exigant opinionem, i. e. cenſum agri. Opinio. n. in poſteriorib. libris Codicis pro cenſu prædii ponitur, vt paulo poſt in verbo opinio in poſterioribus liquebit. Hi miſſi in prouincias non fungebantur exactorum officio, ſed inſtabant præſidibus, & officiis eorum, ac curialibus tantum, quibus titulorum fiſcalium exactio competit, vt intra anni ſpacium annonas accipiant, d. l. 11. c. de erog. milit. anno. Haloander in d. l. miſſi 7. legit optiones: de qua lectione vide Budæum in l. vlt. ff. de iur. immun. Pyrrhus quoque non opinatores ſed opimatores legendum credit

Opinio eſt, quod incertũ eſt. De eius natura lege Ariſtotelem circa finem primi poſter. Itẽ in primo magnorum moralium, dici opinionem eſſe, qua ad vtrãque partem declinamus, puta ad hoc ita eſſe, & non eſſe. Sunt itaq; quodammodo inter ſe oppoſita, veritas, & opinio. Nam circa ea verſatur opinio, vt docet Ariſtot. 6. Ethic. quę aliter ſe poſſunt habere, & de qui-

bus pro-

bus probabiliter dubitari contingit. Stulti enim eſſet, dubitare de his quæ lege, vel aperta ratione monſtrantur. Quapropter opinio quælibet cótra legem eſt vana, vt & contra veram rationem. Quã de re latius ſcribit Salomonius ad finem Paradox. in § reſponſa. Inſt. de iure nat. gent. Obſeruandum, quod verbum opinionis pro fama accipitur, in l. ff. de off. q. & Opinari, pro fama receptum accipi, vt in l. athletas de his qui not. infam. Cum autem de aliqua re dubia quæſtio eſt, non dicimus, hæc eſt mea opinio, ſed mea ſententia. Vnde & ſæpe legimus mea quidem ſententia, id eſt, meo iudicio. Spiegel.

Opinio communis iudicando & conſulendo amplecti debet: vt eſt textus qui ad hoc communiter allegatur, in l. 1. ibi, ſane crebrior apud veteres opinio eſt, vt ibi Bald. ad hoc not ff. de offic. quæſt. & tradit Alexand. conſil. 134. præuiſo themate in fin. in 1. lib. & conſil. 22. viſo proceſſu. circa finem lib. ſecundi, & Felin. in c. 1. col. penult. verſ. nono fallit. de conſtitut. Decius conſil. 131. reuocatur in vltim. verbis. Et ideo dicunt Baldus, & Paul. de Caſtro in l. vlt. C. de inſtit. & ſub. quos refert Iaſ. in l. ſciendum, §. vlt. in 2. col. circa med. ff. qui ſatiſd. cog. quod iudicaturus non debet à communi opinione recedere, etiam propter nouas fantaſias Bartoli. Hinc notat etiam Bald. in l. 1. in vlt. not de ſenator. per illum text. argumentum, quod propter ſingulares & peregrinas opiniones doctorum non eſt à communi recedendum. quod dictum in pulchra quæſt. citat Alexan. conſil. 95. viſis proceſſibus. col. 3 lib. 2. vbi dicit, præſumi per imperitiam illum iudicare, qui relicta communi ſententia, ſingulares opiniones doctorum amplectitur. Et hoc vltimum etiam reaſſumit Iaſon. in l. 2. in tertia col. ff. de iureiur. Et vlterius dicebat Ioan. Fab. in proœm. Inſtit. in 3. col. in princ. quod in dubio debes ſequi opiniones communes, & illorum qui conſueuerunt à plurib. approbari, vt facit Iuriſconſult. in l. ſcire oportet. §. aliud autem. ff. de excuſ. tut. & ſummus pontifex in clem. vnica, ad fin. de ſum. trini. & fid. cath. Proinde Bald. in l. vlt. col. vlt. C. de pœna iud. dicebat præſumi imperitiam in eo, qui tenet nouas & inſolitas opiniones per d. l. primam. ff. de ſenatorib. Ideo monet, vt iudicãdo nunquam recedas à carrocio prud. ntũ, maxime gloſſæ, & hoc dictum Bald. pro eleganti not. Andr. Sicul. in repetitione rubric. extra de fid. inſt. um. col. 7. verſ. quot autẽ modis.

Iſta omnia quæ dicuntur de communi opinione, in iudicando tenenda, ſecundum Docto. vbi ſupra, & Canoniſtas in c. ne innitaris. de conſtitut. limitantur, niſi communis opinio poſſit bonis rationibus conuinci. quod bonus & acuti ingenij iudex arbitrabitur: vt per Iaſo in authentica, nouiſſima. in 5. vol. C de inoff. teſtam. & in l. vt vim, in penult. col. poſt mediũ. ff. de iuſt. & iur. Secundo ſingulariter limitatur fauore matrimonij, per ſing. dictum Hoſtienſ. in c. ſecunda. de cognat. ſpirit. quod tamen non puto indiſtincte verum per ea quæ late ſcripſi ſupra in verbo, nuptiarum cauſa, vbi vide, & ſi cupis doceri quæ dicatur communis opinio, declarat Fel. in loco præallegato, & Iaſon in d. l. vt vim. in penult. col. vbi etiam Claud. in repetit. in 47. co lumn. & ſequent. vbi dicunt quod non conſtat ex numero, ſed ex qualitate doctorum. Tractat etiam Iaſon in l. re coniuncti. in prima quæſtione principali, ad finem, in 2. parte. de l. 3 & ideo ſecundum aliquos Papienſ. mod. in l. 1. in princ. ff. de offic. eius. opinio gloſſæ, cum qua tranſeat Bartol. communis reputatur. Quod autem ſit iudicis officium in valde dubiis opinionibus, in quib. non appareat quæ ſit magis communis, & rationes ab vtraque parte efficaces adducantur, vide Dec. conſ. 176. viſo themate. colum. pen. verſ. & ſi dicatur poſt Felin. in d c. 1. col fin. verſ. 2. nota vid. in l. ex facto. in princ. de vulg. & pupill. Cotta.

Opinio cõmunis, Salomonio vna opinio dicitur: quod & Zaſ. ſentire videtur, dicens: Si textib fulciuntur cõmunes opiniones, iã non quia cõmunes ſunt, ſed quia iuris ſunt, etiã ſi ſolus quiſpiã docuerit, obtinebit: ſin textib. obuient, tanquam Syrtes ſunt euitandæ. Igitur opinioni communi eatenus hærendum eſt, quatenus textib. iuris fulcitur, aut cui nulla ſit lex cõtraria, vt Zaſ. oſtendit in leg. 2. de Orig. iur. Solet tamen dici, ſancti alicuius ſcriptoris opinionem, quæ autoritate veteris vel noui teſtamenti roborata ſit cuicunque legi, etiam Pontificiæ præferendam gloſſ. in cap de libellis 12. diſtinct. quod recte recentiores intelligunt, cum de materia peccati tractatur. alias enim leges ipſæ principum præualerẽt. Quapropter in caſib. quib Pontifex de iure diuino aliquid limitare põteſt, eius lex eſſet præferenda: nec quicquam ſanctorum autoritas faceret, qui ea mente non ſcripſerunt, vt dicta ra ſua vim legis habere vellent. Qua ratione traditum eſt, Innocentij Papæ quarti commentarios pro lege habendos non eſſe: cum non eo animo ipſe ſcripſerit. ſed vt interpretis ſolum officio fungeretur. Cæterum ex Zaſianis intellectibus deprehendes, non tantum quã ancipiti periculo cõmunes opiniones conſiſtant, ſed etiã intelliges, nihil eſſe poſſe falſius ea traditione ſimpliciter accepta, qua receptum eſt, iudicem, qui à communibus opinionib. recedat, litem ſuã facere. Nam opinio noua vnius doctoris in iudicãdo, teneri poteſt contra cõmunem opinionem, quando meliorib. & validiorib. rationib. fundata eſt, vt recte tradidit Ioan. Andr. in c. 1. de conſtit. & ſequitur Claud. in l. vt vim, in fi. Quamuis, vel ex Neuizano quidem conſtat, iam olim aſſertioni cõmuni tantum tributũ, quod nec Alberici Roſari ſententia cõtraria, vel verior quæuis alia reciperetur.

Opinio communis, eſt aliud quam fama. Nam opinio communis facit ius C. de re iud. l. 1. Fama vero non facit ius. Itẽ opinio communis probat: fama vero non. Item opinio cõmunis differt à notorio, quia opinio cõmunis eſt de longe præteritis, quę probari non poſſunt de facili ſcil. per teſtimonium viſus, &c. Sed notorium eſt de præſentibus, vel proxime præteritis, quæ de facili probari poſſunt per teſtes diuiſim. Et quod opinio veritati præferatur, eſt gl. cum concor. pro & contra, abũdans in iurib. in c. Nuper de biga. ſuper ver. videntur. Concludit tamen ibi, quod caſuale eſt, vt opinioni potius ſtetur, quã veritati, in fauorem contrahentium, teſtamentorum, ſententiarum, vel prolis. Alias regulariter veritas præfertur opinioni, ſecundum Bern. in gl. 3. in c. ad audientiam de ſpon. Etiam veritas præfertur autoritati. l. nemo iudex C. de ſentent. & interl. om iud. Itẽ conſuetudini capit. Si conſuetudinem cum 6. capitulis ſeqq. diſt 8. vbi dicitur: veritas valet & inualeſcit in æternũ, & viuit, & obtinet in ſecula ſeculorũ. Schard. ex Prat.

Opinio communis, vtrum circa eas quæſtiones verſetur, quæ lege, vel ratione finiuntur, an quæ autoritate, an quæ ratione ſimul & autoritate: rurſus vtrum ab numero autorum, an ab dignitate penſanda, non ſatis liquet. Et magis eſt vtique, his, quæ autoritatis ſunt, conſiſtere. Lex & ratio concludenter apud nos demonſtrant. Ratio enim & veritas conuertuntur. c. fruſtra. 8. diſtin. Bald. in l. non omnium. ff. de leg. Old. Prat.

Opinio ſeu putatio falſa non excuſat iniuriã, quæ mihi fit. Nam certus ſum ego: licet ille me putet alium eſſe, quam ſim. Paul. in l. eum qui nocentem §. ſi iniuria mihi. ff. de iniur. Old. Prat.

Opinio plena dicitur in l. inter, 6. §. 1. ff. de interdict. pro, exiſtimatione præſidis ſiue ſententia nondum pronunciata, cui acta & defenſio rei, ſupplementa partium adiuncta ſunt l. ſciendum, 6. ff. de appell. recip. l. 1. C. de relat. l. eos, §. ſuper his, l. à proconſ. C. de appellat. Hotom.

Opinio eſt cum dubitatione reſponſio gl. in verb. opiniones. in § reſponſa. Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. Ioan. Bello. Erym.

Opinio in poſterioribus libris Codicis pro prædii cuiuſque cenſu & profeſſione vſurpatur, l. vlt. C. de præd. nauic. l. vlt. C. de collat. fund. fiſcal. vulgo taxa dicitur. Prat.

Opinione omnium, vt omnes vel exiſtimant, vel iudicant. Fallit autem opinio dupliciter: quum aut res aliuſmodi eſt ac putatur, aut non is euentus eſt, quem arbitramur. Spieg.

Opinionem comprehendere & remittere, contraria.

Opiniosissimus homo dicitur, qui ſemper opinatur, tanquam nihil comprehendi poſſit.

Opinor, i. puto, exiſtimo, quibus verbis ſuas de iuris quęſtionibus ſententias ICti concipiunt, l. 1. §. in hoc, ff. de contra. tute.

Opisthographum, ὀπισθόγραφον, Hermolaus appellari dixit, quod ex vtraque pagina ſcriptum eſſet, aduerſa & auerſa minutis literis & lituris plenum. Hot. autem opinatur eſſe chartam non vtraque ex parte ſcriptam, ſed quæ vna ex parte deleta, ὄπισθεν, i. e. pone ſcripta eſt, quam opinionem Vlpiani verba confirmant, l. 4. ff. de bon. poſſ. ſec. tab. Chartæ appellatio, inquit, & ad nouam chartam refertur, & ad deletitiam. proinde & ſi in opiſthographo quis teſtatus ſit, hic peti poteſt bonorum poſſeſſio. Veteres enim plerunque vna tantum in parte ſcribebant, quia ſcriptas chartas poſtea inuoluebant: vnde volumina dicta ſunt. vide Alciatum lib. diſpunct. 2. c. vlt. Coraſ. lib. 1 Miſcell. c. 18. Hoto. Alij tamen in d. l. 4. Epiſtographus, alij epigraphus mendoſe legant. Meminit Opiſtographi & Pli. Cæcil. in epiſt. ad Marc. Electorum (inquit) commentarios 160 mihi reliquit, opiſthographos quidem & minutiſſime ſcriptos. Vide Hermolaum in gloſſem. ſuis ad Plin. & Alexand. Genial. lib. 2. c. 30.

Opiter nepos à veteribus dicebatur, inquit Feſtus, cuius pater auo viuo mortuus eſt: ſiedictus quod obitu patris genitus ſit, aut quod auum poſt patrem habeat, id eſt, pro patre. Prat.

Opitulatio proprie in rebus dubiis & malis dicitur. Vnde prætor eam pollicetur minoribus annis 25. aduerſus captiones hoc eſt, dolum aduerſarii: auxilium vero ſi facilitate decepti ſunt l. 1. in princ. ff de minorib. Ex Alberi Spieg. Prat.

Oporotheca, locus vbi autumnales fructus ſeruantur.

Oportebit, tam præſens tẽpus, quam futurũ ſignificat. l. verbũ oportebit. ff. de verb. ſign. Exemplum legis eſt, cum quis promittit quicquid dare facere oportebit. Nã etiã ex vi ſermonis præſens comprehenditur: cum qui dare facere debet tempore contractus, etiã poſt contractũ dare facere t. neatur: nec. n per eum cõtractũ extinguitur præſens obligatio. Ex Alciato. Potro huius verbi modo honeſtatis, modo officii, modo neceſſitatis, exẽpla pete ex Alberico. Quãuis ex c. 1. lib. 11. Quintiliani ſatis apparet, oportet, & neceſſe eſt, non idem ſi. Significant tamen pręſens tempus l ſi à colono, l. ſi ſtipulatus fuerim. ff. de verb. oblig. Cæterum de hoc verbo, ſicut & de reliquis omni-

bus ſubiecta materia diligenter reſpicienda eſt, vt opportune monuit Old. ne ex legum præceptis fiant conſilia iuris.

Oportere verbum, Paul ait in l. verbũ oportere. ff. de verb. ſig. non ad facultatẽ iudicis pertinet, qui poteſt vel pluris, vel minoris condemnare, ſed ad veritatem refertur, vt cum ſtipulamur, quicquid te dare facere oportet. & in l. Cũ ſtipulatur. ff. de verb oblig. Oportet igitur, hoc eſt, reuera debetur pręſenti die, non in futurũ, aut quod iudex deberi pronunciaturus ſit. In veritate igitur quatuor conſideranda ſunt. Primum enim ſi dies, aut incerta cõditio adiecta ſit, ea nõ exiſtente, dare non oportet. præſentis n. tẽporis obligationẽ verbũ oportere demõſtrat: ſicuti eleganter idẽ ſcribit, in l. ſi ſtipulatus fuerim. §. 1. & l. cũ ſtipulatur. ff. de verb. oblig. Vnde ſi teſtator, ita ſcripſerit. Quidquid mihi Titiũ dare facere oportet, Sempronio lego: Scæuola reſpondit, eam pecuniam nõ eſſe comprehenſam, cuius dies nondũ extitiſſet l. ſi ſcripſiſſet, ff. de leg. 2. Cui ſimile eſt, quod Paulus ſcribit, in l. ſi à colono. de verb. oblig. Cæterum ante incertæ conditionis euentum, id quod ita debetur, peti non poſſe, Aio te dare oportere, ſupra docuimus. Secundo verbum oportere veritatem non continet, quoties id quod Epheſi dari ſtipulatus es, Romæ tibi dari poſtulas. Alio enim quã quo ſtipulatus es loco, dari non oportet: quemadmodũ ſcribit Caius in l. 1. ff. de eo quod certo. Deinde, vt veritatem contineat, modus etiam ſpectandus eſt. Nam ſi hominem Stichum, aut decem dari tibi ſtipulatus es: deinde Stichum petas, quoniam eũ dare non oportet id eſt, non verum eſt eum deberi, cauſa cadis: ob eamque cauſam, talis (inquit Imperator) in eam rem prodita eſt actio, vt quis dicat. Aio te mihi hominem Stichum, aut decem dare oportere. §. igitur. Inſt. de actio. Poſtremo ex re ipſa intelligimus, an verbum oportere in actionem cadere poſſit. ſi quis enim 10. aureos mihi debeat, 20. petere non poſſum: quoniam verbum oportere ad rei veritatem refertur, vt in principio huius paragraphi.

Oportet, vel debet, vel his ſimile verbum, in ordinationibus publicis iuris ſignificat neceſſitatem, adeoque immutabilitatem: quia fere ſolent accommodari pręceptis naturæ ab omni humana poteſtate exemptis. Vt in materia recte iudicandi. Quippe, iudicare munus publicum eſt. l. quippe. ff. de iudic. Quinimo & in contractibus vtrunque verbum importat neceſſitatem. l. is natura. ff. de reg. iur. Is natura debet, inquit Paulus, quem iure gentium dare oportet. Errat igitur admodum pernicioſe Bart. in l. vbicunque. ff. de interrog. Quod oportere, h. e. debere interpretatur, vt excludat neceſſitatem. Nam tali doctrina in forum producta ſegniores fecit iudices ad interrogandum, contentos tantum apud ſe actis & actitatis. Rurſus interrogandi neglectus corruptiora paulatim fecit iudicia, & prorſus immortalia: nemine id animaduertente. Vt ſemper magis ſolet nocere malum, & diutius hærere, quod irrepſerit, quam quod inciderit. Similis error eſt in l. 1. ff. de origin. iur. dum Accurſius interpretatur, Oportet, h. e. decet, excludens neceſſitatem. Quaſi vero iuri recte det operam, qui iuris cauſas ignoret: non aliter de eo iudicaturus, quam magiſtratus de cauſa cuius circumſtantias neſcit. Old. Prat.

Oportet, in ſtipulatione quod te mihi dare facere oportet, quod præſenti die duntaxat debetur, cõplectitur: & ideo adiicitur verbum oportebit, vel ita, præſens in diem ve. l. ſi ſtipulatus. 76. l. cum ſtipulamur. 125. ff. de verb. obligat. Hot. Prat.

Oportet, de his quæ æqua, & iuri ac rationis cõſentanea ſunt, ICti dicunt, l. 13. §. 1. ff. commodati: E contrario, non oportet, vſurpant de his, quæ vel à iure vel ab æquo & bono abhorrent, l. 79 ff. de verb. ſign. l. 21. ff. de his qui not. infa.

Oppidum (Prateius tamen per vnicũ p. ſcribit debere putat) proprie eſt omnis vrbs, præter Romã, quę peculiari nomine, vrbs vocari cœpta eſt, vt cæteræ vrbes vocẽtur oppida: vt ait Valla. Seruius Sulpitius cum numeraſſet vrbes multas, poſtea dixit: quæ oppida quodam tẽpore florentiſſima fuere. At cur oppida veteres nuncuparint, inter legũ interpretes controuerſia non caruit. Refert enim Iſid. lib. 15. orig. c. 1. quoſdam tradidiſſe, ab oppoſitione murorum nomen habere: alios ab opibus recondendis: alios ab ope, quòd contra hoſtem opem dent. Sed obtinuit inter ICtos, ab ope ferenda & ſuſtinenda, nomen accepiſſe: quod in l. pupillus 239. §. 7. ff. de verb. ſignif. Pomponius teſtatur, & ex Cicerone Feſtus, item M. Varro lib. 4. de ling. lat. Oppidum, inquit, ab ope dictum, quod munitur opis cauſa, vbi ſint: & quod opus eſt ad vitam gerendam, vbi habitent tuto: vel oppida, quod opere mœnia muniebant, quo munitius eſſent. ideo enim ciuitates muris cinguntur, vt ipſarũ ope hoſti reſiſtamus, & ab incurſionib. hoſtium aliiſq; malis tuti ſimus. Hanc opem ipſa etiam Romę ferunt. Munitum quippe à tergo hoſtem relinquere & ipſam vrbem inuadere tutũ non eſt. Hæc igitur notatio à fine & vſu oppidorum promanat, eoque merito obtinuit, & cæteris, vtpote verior, prælata eſt. Pompo. Gœdd. ad d. l. pupillus, 239. §. oppidum, 7. de verb. ſig.

Oppignerare, eſt pignus dare fœneratori: repignerare, pignus recipere eſt, reſoluta cum fœnore pecunia. Hoc verbo vti ICtos teſtatur Beroald. comment. in aſinum 3. Spieg. Prat.

Opponere, obiicere eſt, ſic opponere compenſationem, l. 42. §. vſuræ. ff. ſolut. matr.

Opponere exceptionem. l. 57. ff. de procurat.

Opponere manum, l. 20. ff. quod vi aut clam.

Opponere, pro eo quod alias deponere dicitur, & contra alium pignus ponere. Terent. Phormio. Act. 4. ſc. 3. Ager oppoſitus eſt pignori ob decem minas: Ex qua nouiſſima verbi huius ſignificatione ioci anſam ſcite Catullus arripuit his verſibus.

Furi, villula noſtra non ad Auſtri
Flatus oppoſita eſt, nec ad Fauoni,
Nec ſæui Boreæ, aut Apeliotæ:
Verum ad millia quindecim & ducentos. Briſſ.

Opportunitas, commoditas, pro ratione loci, temporis, & perſonarum. Hæc tãtam vim habet, vt ex honeſto inhoneſtũ, ex damno lucrũ, ex voluptate moleſtiam, ex beneficio maleficium faciat, & contra, breuiterque rerum omnium naturam permutet. Hæc in aggrediundo, conficiendoq; negotio præcipuum habet momentum: vt rectiſſime veteres opportunitatis velut imaginem multis in locis depictam habebant, quo magis admonerentur vel ipſo adſpectu. Pinnis enim inſiſtentẽ expreſſerunt, quod ſemper voluatur, & certo loco ſtare neſciat. Talaria pedibus geſtãtem: quia volucris ſit. Facie crinibus tecta: quod cognoſci nolit, niſi à diligentiſſimo obſeruatore. Occipiti caluo: ne teneatur fugiens. Nouaculã dextra tenẽtem: vt elapſa præſcindat omnem ſpem. Pediſſequam habentem pœnitentiam: ſc. quæ neglectę occaſionis exigat pœnas. Vide Eraſm. explicantem parœmiam. Noſce tempus. & Old. in tit. de temporib. vſuca. in pr. ex interpretibus iur. Pon. Joan. Andr. extr. de elect. cap. cum ex eo. & Archid. capitul. ſi quem de procur. lib. 6. Spieg. Vide & ſ. Occaſionem veteres.

Oppoſita ſunt, quæ repugnant, vnum vni, ſic, vt neque alterum de altero, neq; ambo de tertio dici poſſint. Boethio, quæ in eodem, ſecundum idem, in eodem tempore circa vnam eandemque rem ſimul eſſe non poſſunt. arg. l. ancillam, verſ. ſi vero tonſores. ff. pro ſocio.

Oppoſita dicuntur quadrifariam. I. Quæ repugnant inter ſe vel relatiue: vt patronus libertus, pater filius, creditor debitor, actor reus. II. Priuatiue, vt lux tenebræ, viſus cæcitas, nobilis ignobilis, ſurdus mutus, gnauus ignauus. III. Contrarie, vt calidum frigidum, nigrum album, bonum malum, ſiccum humidum. IV. Contradictorie, quando nullo modo conueniunt: neque poteſt aliquod medium dari: vt ciuitas obligatur mutui datione, ciuitas non obligatur. l. ciuitas. ff. ſi cert. petat. Omnis ſubſtitutio eſt ſecunda & conditionalis inſtitutio. Spieg.

Oppoſitio in adiecto quum poſito ſuccedit mox oppoſitum. l. ſeruo manum. de cond. indeb. l ſi ſeruus ad Syl. Spieg.

Oppoſitum in oppoſito, idem operatur, quod propoſitum in propoſito. l. qui filium. de leg. 3. Spieg.

Oppreſſio mobilium eſt, vt inuaſio immobilium. Albericus citat verſ. homicidia. in §. deinde competens eſt. Authent. de mand. prin. Spieg.

Oppreſſum ante ſententiam: Damnatum vero poſt latam eam dici, quidam obſeruarunt. Prat.

Opprimere, premendo grauare, & offendere, *vnbillich behafften*, l. 1. C. de priuat. carc. Spieg.

Opprimere aliquem conſilio, idem eſt quod, conſiliis eius anteuertere, *Eins furnemen furkommen.* Budæus.

Opprimere aliquem iudicio capitis, eſt iudicibus corruptis, vel conductis teſtibus facere, vt innocens condemnetur.

Opprimi etiam dicitur, qui conuincitur. Briſſ.

Opputare, idem quod putare, aut circumputare, & de arboribus intelligitur.

Oppugnare, ſignificat contra pugnare nocendi cauſa.

Opſonatores putabat gloſſator in l. legatis ſeruis in princ. de leg. 3. eos dici, qui reſonant & cantant domino in menſa. Alias, Opſonatores ſunt, qui Opſonia quibus veſcimur, ſcienter emunt. Plautus. Cœnæ opſonaui, id eſt, opſonium emi. Seneca ad Lucilium lib. 6. Adiice opſonatores, quibus domini ci palati notitia ſubtilis eſt.

Optare, eligere vnum è duobus, vt ait Donatus. Sed & ſimpliciter eſt eligere. ſicut eſt illud: Optauitque locum regno, id eſt, elegit Juriſconſ. in l. 3. Ad exhibendum. Item ſi optare velim ſeruum, vel quam aliam rem, cuius optio mihi relicta eſt. Sic ſumitur per totum tit. ff de option. leg. id eſt, electione. Id Alberico quoque indicante. Plaut. in Caſina: Optio hæc tua eſt, vtram harum vis conditionem accipe. Budæus annotauit optionem facere, vt poteſtatem facere. Optio maſculino genere, quis ſit, vide infra, Optiones. Spieg.

Optices, milites ab optando, id eſt, eligendo appellati: eo quod antecedentibus ægritudine præpeditis, tanquam adoptati eorum atque vicarii, ſolent vniuerſa curare. Valtur.

Optimates Alberico ſunt meliores, vt ipſe ait, de populo. Atqui Eraſmus inquit, optimi vocabulum non refertur ad mores, ſed ad fortunam. Vnde & optimates dicuntur, non qui moribus ſũt laudatiſſimis, ſed qui nobilitate generis, opibus, ac dignitate

gnitate præeminent: quanquam nihil vetat, etiam inter illos eſſe bonos aliquot. Cice. pro Seſtio ſic dicit: Duo genera ſemper in hac ciuitate fuerunt eorum, qui verſari in repub. atque in ea ſe excellentius gerere ſtuduerunt: quibus ex generibus alteri ſe populares, alteri optimates & haberi & eſſe voluerunt. Qui ea quæ faciebant, quæque dicebant, multitudini iucunda eſſe volebant, populares: qui autem ita ſe gerebant, vt ſua conſilia optimo cuique probarentur, optimates habebantur. Viues quoque in comment. ad ciuit. D. Auguſtini, Optimates ait, nobiles appellant: ſed reuera quicunque dignitate & opibus plurimum in republica poſſunt, ii ſunt optimates. Idcirco ὀλιγαρχία non multum videtur ab ἀριστοκρατία differre. Quod & Cicero ſignificat, quum ſecundam partem dicit paucorum optimatum: tametſi paulo diuerſius idem de optimatibus pro Seſtio, cauſæ videlicet inſeruiens, vt ſolet. Spieg.

Optima lex quum nominabatur in magiſtro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam pleniſſimum poſſet ius eſſe ſignificabatur. vt fuit M. Valerii Marci filii Voluſi nepotis: qui primus magiſter populi creatus eſt. poſtquam vero prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea non erat, deſitum eſt dici, vt optima lege vtpote imminuto iure poſteriorum magiſtratuum. Hæc Feſtus. Verba etiam quibus Pontifex Max. virginem Veſtalem capiebat. hæc Gell. lib. 1. c. 12. recenſet, ſacerdotem Veſtalem, quæ ſacra faciat, quæ ius ſciet ſacerdotalem Veſtalem facere pro populo Quiritibus, vti quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Hot.

Optimi loco ſumitur minime malus. Senec. lib. 1. de Tranquil. Pompon. de orig. iur. Optimi cognomentum à Senatu Cn. Scipion. meruiſſe teſtatur. & Tranquil. Caium appellationem optimi & maximi ſumpſiſſe. Traianum Imp. nihil magis quam optimi cognomen oblectauit, vt ſcribit Plinius in ſuo ad eum Panegyrico. huius tantum memoriæ delatum eſt, vt per multa ſecula in Senatu principibus acclamaretur: Ne ſis fœlicior Auguſto, melior Traiano: adeo in eo gloria bonitatis obtinuit.

Optimi. Maximi principes apud Papinianum in l. iuriſperitos ff. de excuſ. tut. l. cum tabulis ſecundis, §. 1. ff. de his quibus vt indig. l. 7. de vac. mun. ſunt Seuer. & Antonin. Cuiac. 2. obſ. 33.

Optimo iure libertatem conſecuti dicuntur in l. 31. ff. de minoribus qui ex fideicommiſſo recte manumiſſi ſunt. Optimo iurè debentur vſuræ, quæ interrogatione præcedente promiſſæ ſunt. l. 1. C. de vſur. Optimo iure quarta bonorum curialium defunctorum, quibus alieni ab eorum conſortio hæredes extiterunt à curia petitur. l. 1. quando & quibus quarta pars. Optimo iure Cenſor creatus apud Liuium lib. 9.

Optimo iure admiſſos codicillos dixit Iuſtin. Inſt. de codicil in fin. princ. id eſt habuiſſe νόμιμον σύστασιν, vt Theophil. vertit. Optimum vinum frumentumve cum quis ſtipulatur, id ſtipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet. l. 75. ff. de verb. obl. Briſſ.

Optimo iure prædia antiquis dicebantur, quæ optima conditione ſunt, vt Cic. de leg. Agr. loquitur, ſeu quæ immunia prorſus erant, id eſt, vt nunc loquimur, Alaudialia. Sic malim cum Bud. poſtremum hoc vocabulum ſcribi. Conn. li. 4. c. 1. nu. 1. Sp.

Optimo iure debentur vſuræ, quæ interrogatione præcedente promiſſæ ſunt, l. 1. C. de vſuris.

Optimo iure poſſeſſam domum, l. 26. §. 1. ff. de pignoribus, accipe quæ nulli obligata eſt, nec vllo nexu pignoris tenetur liberaque eſt ab omni onere hypothecæ. Cicero de Aruſp. reſponſ. Multæ ſunt domus in hac vrbe, Patres conſcripti, atque haud ſcio an pene cunctæ iure optimo, ſed tamen iure priuato, iure hæreditario. Briſſ.

Optimum ius legati apud Vlp. in Inſtitut. tit. 24. quod commodius eſt, & facilius. Briſſ.

Optimum, vt Vlpian. ait, in l. vbi autem, de verb. obl. intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet, quæ res efficit, vt ea appellatio certæ rei ſignificatiua ſit. Eodem ibidem docente, boni appellatio non eſt certæ rei ſignificatiua: cum id quod bono melius ſit, ipſum quoque bonum ſit. Spieg.

Optimum, principalem bonitatis gradum reſpicit leg. vbi autem, verſic. at cum optimum. de verb. obl. Spieg.

Optimum, melius, bonum, ius dicitur in comparatione gl. in l. ſi mulier. ff. de minor. ſuper verbo Optimo. attigit item gloſ. in leg. exigendi. C. de procur. ſuper verb. non iniuſte.

Optimum, maximumq; tradere, Vlpiano ſignificat, liberum eſſe, hoc eſt, nulli ſeruitute.. *Frey eygen vnd ledig zuſtellen* Spieg.

Optimus maximuſque, vel in eum cadere poſſunt, qui ſolus eſt, Paul. docet. l. illa verbo. de verb. ſignif. Vnde ſi quem vnum habet, legauit teſtator fundum verba hæc locum ſibi vindicarent in eo, quemadmodum ſupremæ tabulæ habentur etiam ſolæ. Spieg. Connan. lib. 7. c. 7. n. 5.

Optimus maximus, non ſolum de Deo dicitur, ſed & de fundo, agro, domo & aliis.

Optimus maximuſque fundus dicitur, qui ſeruitute omni & obligatione pignoris ac tributo immunis eſt, Hotom. vide & Connan. lib. 4. c. 1. n. 1.

Adiectio hæc Vti optimus maximuſque eſt, non in traditionibus modo, ſed & in emptionibus, ſtipulationibus, teſtamentis, hoc ſignificat, vt liberum ab omni ſeruitute, prædium præſtetur, non vt etiam ſeruitutes ei debeantur. l. 126. l. 169. ff. de verb. ſign. l. 8. & pen. ff. de euict. l. 69. §. ſi fundus. ff. de legat. lib. 1. Itaque parum cohæret quod Sicul. Flacc. lib. de condit. agror. ſcribit. Quidam etiam conueniunt precario, vt ſeruitutem præſtent his agris ad quos neceſſe habent tranſmittere peruium. Nam & id his verbis comprehenditur, Vti optimus maximuſque ſit. Plerumque etiam ad inſtrumentum vel inſtructum prædii hæc verba referuntur. l. 92. & l. 93. §. pen. ff. de legat. lib. 3. l. 18. §. item cum fundus. & l. 22. ff. de inſt. vel inſtrumento. Quæ & in Sententiis Pauli habetur lib. 3. Briſſ.

Optinere dicuntur, ſecundum quos ſententia datur. l. 36. ff. de liber. cau. l. 9. ff. de iure fiſc. l. 22. ff. de his quæ vt indign. l. 2. C. eod. tit. l. 22. ff. de inoffic. teſtam. Briſſ.

Optionatus, optionis quæſtorii munus eſt: cuius meminit tit. de iure fiſci lib. 10. C. Vide Pyrrhum ſub finem libr. 1. Rom. Magiſtrat. Spieg.

Optio, cuiuſuis muneris adminiſter dicitur (mea quidem ſententia) Paterno in l. vlt. ff. de iur. immun. Menſores, optio, valetudinarii, & infrà, Venatores, victimarii, & optio fabricæ. nam vt ſcribit Vegetius lib. 2. c. 7. & Non. Marcell. Optiones ab optando appellati ſunt: quod antecedentibus ægritudine præpeditis, ſi tanquam adoptati eorum atque vicarii ſolent vniuerſa curare. Varro in 1. de lingua Lat. Primi, inquit, ſingularum decuriarum decuriones dicti: quos ii primos adminiſtros ſibi adoptabant, Optiones vocari cœpti, quos nunc propter ambitiones Tribuni faciunt. Feſtus. Optio, inquit, eſt optatio: ſed in re militari is appellatur, quem decurio aut centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quo facilius obeat officia publica. Idem: Optio inquit, qui nunc appellatur accenſus. Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno militum: qui quia coaptare quem velint Centurionibus permiſſum eſt, ex facto nomen ſortitus eſt. Nonius: Optiones, inquit, in cohortibus dicũtur, qui ſunt honeſti gradus, vt optatos, h. e. electos: & adoptatos: h. e. aſcitos. Varro de vita patrum lib. 11. exiſtimat appellatos, qui referentib. Centurionibus adoptati in cohortes ſubibant, vt ſemper plenæ eſſent legiones. Hotom.

Optio ſolemni aliquo actu & certis verbis, ac plerumque interueniente Prætore fiebat; nam & ad exhibendum agere poterat is, cui ſerui optio data erat, vt ex mancipiis adhibitis optare & vindicare poſſet, quemadmodum indicat l. 3. §. item ſi. ff. ad exhibendum. Briſſ.

Optio Fabricæ in d. l. vlt. videtur eſſe qui imperatoriæ fabricæ, à qua Fabricenſes vocantur, aut fabricis legionum ſcutariis & loricariis cuſtos præeſt, vt & cuſtos carceris manceps carceris & à Diuo Ambr. optio carceris appellatur. Sic enim ſcribit: neque Paulus & Silas tempus diſtulerunt, quin Optionem carceris baptizarent cum omnibus eius. Prat.

Optiones etiam dicuntur in lib. C. qui annon. militibus diuidunt, l. 9. C. de jure fiſc. l. 9. C. de exact. tribut. l. 3. C. de apoch. publ. Nouel. Martiani de indulg. rel. Nouel. Iuſtin. 129. & ideo ad l. 1. ff. de mune. & hono. Græci lib. 54. βασιλικῶν, annonæ diuiſionem interpretantur optionem militum. Procop. 3. de bel. Vand. ὃς ἐπεμελεῖτο τὸ τῆς περὶ τὴν σιτίαν δαπάνης, ὀπτίονα τοῦτον καλοῦσι. Nominis autem ratio hæc eſt, quod duces eos ſibi optent diuidendæ annonæ cauſa, quaſi adiutores, quod facilius cætera munia militaria obeant, qua ratione auxilia fœderatorum optiones etiam dicuntur. l. vlt. C. de locat. quorum duces Phylarchi dicuntur, Nouel. 116. & 117. Cuiac. ad leg. 7. C. de exact. tribut. Sunt autem quidam, qui l. 6. ff. de bon. damn. Optiones ſumi velint pro apparitoribus eius magiſtratus, qui damnatum ad ſupplicium deducit: mihi tamen priori ſenſu nomen hoc non incommode videtur vſurpari poſſe, cum poſterioribus temporibus, imo etiam ſub ipſo Tiberio (vt teſtantur ſacra Euangelia) præſidis & eius qui ſontes ad ſupplicium deduceret, ſatellitum officio milites functos legamus: tum vero maxime, quod & id ſubindicet dicta lex ſexta. Prat.

Optio, id eſt, optatio, nimirum, vt quem vellet, tutorem ſibi optare poſſet: Nam vt teſtamento patris filiofamilias tutor dari poteſt, ita teſtamento viri matrifam. optio tutoris dari poteſt, ſibi tutorem eligat, quem velit, & hic tutor is eſt, quem pro vt ipſa Muræna M. Tull. ait, poteſtate mulieris contineri. De quo vide notata per Cuia. li. 7. Obſeruationum c. 11. In re vero militari optio appellatur is, quem decurio aut centurio optat ſibi rerum priuatarum miniſtrum, quo facilius obeat officia publica.

Optionem Budæus in l. fin. ff. de jur. imm. accipit pro eo, qui adjutor eſt centurionis, aut decurionis: vt Plautus vſus eſt, licet metaphorice, in Aſinaria. Spieg.

Optiones gradus quidam appellati ſunt in turmis decurionum, & cohortibus centurionum: de quibus meminit Vlp. in l. diuus Adria. de bon dam & Imp. in l. pen. C. de apochis pub. lib. 10. vbi Accurſ. putauit ita dictos, quia quod optabant, præcipiebant. Optio enim dicitur optatio, electio. Verg.

----- *Optauitq; locum Regno.*

Optiones fœderatorum dicuntur. l.vlt. C. de locat.& condit. Nouel.117.Briſſ.

Optionis legatum eſt, cum teſtator ex ſeruis ſuis, vel aliis rebus optare legatarium iuſſit. vnde rubric. De optione legata. Eius autem hæc vis eſt, vt cui optio legata eſt, etiam eius hæredibus ſi viuus ipſe non optarit, optio debeatur.l.vlt.C.commun.de leg.§.optionis, vigeſimo ſecundo, Inſtit.de leg.Hot.

Habet autem in ſe optionis legatum conditionem tacitam, ſi legatarius viuus optaſſet, ideoq; quod Iuſtinian.in §.optionis.24.Inſtit.de legatis, ait ex conſtitutione ſua datum hæredi legatarii optare, etiamſi legatarius viuus non optauerit, id intelligendum eſſe putauerim de optione legata, non de electione. Quod autem Paulus in lege Illud 19.ff. de optione vel electione. legata.dicit, non de optione ſed electione, in qua ante Iuſtinianum placuit vt transmittatur, in optione non placuit, niſi demum autoritate Iuſtiniani, cuius tamen ea de re conſtitutio non extat. Nam leg.fin.C.comm.de legat.conſtituit, quomodo controuerſia inter plures legatarios definiri debeat, non etiam definiuit, quod tranſmittatur legatum optionis, quod in iſta lege vt certum ac definitum præſupponitur in illis verbis: ipſe autem moriens plures reliquerit hæredes. Vult.addict.§.optionis.num.2.

Optionem autem & electionem promiſcue vulgo accipiunt, verumtamen eligendi arbitrium videtur eſſe generalius quam optandi, cum illud quoquo modo fieri poſſit, hoc non niſi ſolenniter, vt eleganter explicat Cuiac.in Parat. ff.de opt.vel elect.legat.& interpretes qui ſcripſerunt ad l.actus legitimi 77. ff.de reg.iur. Et ſpectatur electio magis in reb. vnius generis, optio in rebus diuerſorum generum. Vulteius vbi ſupra. Alii ſic diſtinguunt, vt optio dicatur de duobus, Electio de plurib. l.3.§.item ſi optare ad exhib. ſed optio in pluribus quoque eſt, vt mancipiorum vel ſeruorum optione legata, nō refert quod ſint: etiamſi centum eſſent, ita probat leg.2.l.mancipiorum.ff. de optio.lega.le.his conſequenter, in princ.fam.erciſc.l.de eo. §.item ad exhib. Et ſic capitur optio ibi pro electione vt & toto tit.de opt. leg. & l.3.qui & à quibus manumiſſ. leg. cæterorum.ff.de verb.ſign.l.2.§.proinde.ff.quod certo loco. Et forte deducitur à verbo Græco ὀπτῶ quod ſignificat video, nempe quia is qui optat, debet videre quod legit, & an expediat illud vel alterum eligere. P.Rebuff.in l.alienationis. ff.de verbor.& rer.ſignific.

Opulenta hæreditas, ait gl.in l.ſi quis mihi ff.de acq.hæred.dicitur, quæ affert opes ſine vexatione. Locuples vero eſt, quæ etiam vexationem habet.Spieg.

Opulenti. Autore Sexto Pompeio Opis fuit Saturni coniunx, per quam voluerunt terram ſignificare, quia omne opus humano generi terra tribuit. Vnde opulenti, terreſtribus rebus copioſi.

Opus & opera differunt: vt ἔργον & ἀποτέλεσμα, Opera eſt ipſa actio, induſtria, labor, conatus, ſtudium, quo in opere faciendo vtimur. Et illud eſt, quod Græci appellant ἔργον & ἐργάσιαν à verbo ἐργάζομαι, id eſt, operor, & quamcunque rem facio. Opus autem eſt operarum effectum, quod fabricando & operando effectum relinquitur. Cuius perfectio, cum à fine ſuo, vtpote cum ipſa forma, per quam id quod eſt, congruente, arguatur, Græcis ἀποτέλεσμα, hoc eſt ad finem ſuum perductum ἔργον, à verbo ἀποτελέω, id eſt ad finem & calcem perduco, perficio, abſoluo. Gœdd.in comment.l.5.§.1.n.6.7. de verb.& rer.ſign.

Opus factum reſtitui, quo ſenſu accipiendum, Alc.explicat, enarrans l.impenſæ.de verb.ſign.Spieg.

Opus perfectum eſſe tunc dicitur, quando ita conſummatum eſt, vt iam in vſu eſſe poſſit.leg.ædificia.§.perfeciſſe.ff.de ver. ſign.leg.is qui,§.quædam.ff.ad l.Falc. Brech.l.pecuniæ.§.opere legato.ff.de verb.& rer.ſign.

Opus idem & perfectum, & imperfectum dici, colligitur.ff.loc. l.qui inſulam.§.qui ædem.Alber.

Opus probari vel approbari tum dicitur, cum magiſtri artificiorum euocati, inſpectum opus deferunt eſſe idoneum, & recte factum, vel etiam (ſi hoc conuenerit) ab ipſo locatore.l.opus quod.cum leg.ſeq.& leg.ſi in lege.in princ.ff.locati.Spieg.

Opus reſtitui, pro deſtrui, auferrique in interdictis intelligitur. leg.cum prætor.eod.& ſimil.quæ Alb.indicat. Spieg.& Alc.in l.impenſæ.de verb.ſign.

Opus ruſtre.Paul.de l.3.Muliones, inquit, de vrbano miniſterio ſunt: niſi propter opus ruſtre teſtator eos deſtinatos habeat.Spieg.

Opus ſtructile dicitur, quod ex lapide quadrato, aut laterculis, calceque conſtructum eſt: Eaque proprie pars ædificii eſt, vnde & auferri non poteſt. Tectorium vero, incruſtatio eſt, ſiue expolitio parietum: qua de re Vitru. legendus eſt lib.7. vt ab Alc.citat.& ipſe in commen.ad l.in rutis & cæſ de verb.ſig.Sp. Ad opus publicum noxii, olim nonnunquam dabantur. Idque vel ad tempus, vel in perpetuum. Ad opus autem damnari dariue, & in opus tradi idem valent.l.6.ff.de extraord.crim.l.1.§. 1.& l.vlt. ff.de effractoribus. l.3.§.quiſquis. l.10.l.17.& l.28.ff. de pœn.l.18.ff.de iur.fiſc.l.6. C.ex quib.cau.maior.& opere etiam multari pro eodem dicunt.l.10.§ vlt.ff.de pœn.Briſſ.

In opus ſalinarum ob maleficium mulierem datam legimus in l.6.ff.de captiu.Briſſ.

Opus nouum facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid priſtinam faciem operis mutat. Si quis autem ædificium vetus fulciat, opus nouum non facit, ſed veteri ſuſtinendo remedium adhibet.Vlp.de oper.nou.nun.M.ſſ.

Opus nouum nunciare eſt denunciare & prohibere ne opus nouum fiat. Et hæc nunciatio eſt denunciatio & prohibitio, ne quis nouum opus faciat. Quid ſit nouum opus facere docent Iuriſconſu.in l.1.§.opus hoc tit.& in aliis locis. Aduerſus eum etiam qui nouum incipit opus competit hæc operis noui denunciatio. Quæritur de eo qui fulcit ruens ædificium, an dicatur nouum opus facere? hæc quæſtio tractatur in l.1 §.ſi quis ædificium.leg.ſtipulatio.§.opus.h.t. Et fruſtra denunciatur ei nouum opus qui vetus fulcit. Quæſtio alia oritur de reficiente, an ei quoque denunciari poſſit? Quidam exiſtimant ei nouum opus denunciari non poſſe, quia aliud eſt facere, aliud reſtaurare opus, l.1.de mort.infer.l.4.C.de oper.publ.dicit neminem poſſe opus publicum abſque iuſſu principis, niſi ſuo ſumptu inchoare, cum tamen reſtaurare poſſit quis. Citantur text.alii in l.1.de vi publ. Obiicitur lex tertia. de itin.actuque priu.§.hoc autem. Exiſtimo noui operis factionem ad hanc quoque refectionem pertinere, & nouum opus facere, aliud reſtaurare. Mouet me quod dicitur in leg.de pupillo.§.ſi quis h.t. Nec obſtat quod dicitur aliud eſſe nouum opus facere, aliud reſtaurare. Si enim tibi nuncio nouum opus, tu reficis, aliquid eſt nouum opus habita ratione temporis quo ego nunciaui. Eo enim tempore non fuit tale opus aut talis refectio: dicitur quoque ſemper aliquid innouare qui reficit aliquid, habita ſcil.temporis ratione, quo operis noui nunciatio facta eſt. Alia hic tractatur quæſtio eodem pertinens, an opus hic perfectum & conſummatum accipi debeat? quæſtionem facit lex rei appellatio.de verb.ſign.quæ lex nihil ad rem facit, loquitur de eo qui inſtituit inſulam facere, quod ante finitum inſtitutum perfectum dici non poſſit. Aliud de ea re exemplum eſt in leg.ſi is qui.ad leg.Falc.id Nos vero hic loquimur non de opere certo, ſed de opere in genere. Duarc.ff.de operis noui nunciatione.

Opus publicum eſt, quod ciuitati extruitur, vt Theatrum, Balneum, aquæ ductus ad vſum ciuitatis, quod ſumptu publico ſine autoritate principis fieri non poteſt, ſed liberalitate ſingulorum poteſt. Ei inſcribi nomen non poteſt niſi principis, & cuius pecunia factum eſt. Ego obſeruaui præſidem prouinciæ inſignia ſua cum nomine poni curaſſe in propugnaculis ciuitatis pecunia publica extructis contra l.4.tit. de operis publicis.Duaren.de operib.publicis.

Ora dicitur extremitas cuiuſq; rei, vt veſtimenti. Clemen.ſecunda, de vita & honeſtate clericorum.Io.Bell.Etymol.

Oracula apud Cic.in Topic. ex eo ipſo appellata ſunt, quod in iis eſt deorum oratio. quod vero principes Romani, aliquid maieſtatis ſuperhumanæ, vnde diui appellabantur, ſibi attribuere, deorumq; numero ſeſe eſſe, falſo ſibi perſuaſere (quemadmodum Domitianus ille, licet omnium truculentiſſimus, inſcriptionem facere ſolebat autore Leto, Domitianus dominus & Deus veſter) factum eſt vt principis reſponſum ſeu reſcriptum ſacrum oraculum pleriſque iuris in locis dicatur, vt Inſtit.de adopt. §.illud proprium eſt.l.1.C. de emancip.liber. cœleſte oraculum in leg. iubemus la.1. C.de ſacroſ.Eccleſiis. l.fin.C.de def.ciuit.leg.ſi quis ex grege. C.de cohortal. leg.digna vox.C.de legib. vbi Accurſ minus recte explicat, quid oraculi nomine ſignificetur. Capitur enim pro dicto egregio & quaſi diuino, vt apud Plin.lib.18.c.6. Inde illa reliqua oracula; Nequam agricolam eſſe quiſquis emeret, quod præſtare ei fundus poſſet. Malum patrem familias, quiſquis interdiu faceret, quod noctu poſſet, niſi in tempeſtate cœli: peiorem, qui profeſtis diebus ageret, quod ferialib. deberet: peſſimum, qui ſereno die ſub tecto potius operaretur, quam in agro. Ferran. lib.Explicat.ſecundo.in leg.digna vxor.de legib cap.3.

Oraculum Lucius Seneca in præfatione lib.2. Controuerſ.definit voluntatem diuinam, hominis ore denunciatam. Ac plane Oraculum ab ore ductum eſſe Priſc.lib. not. Impp.qui ſibi diuina omnia arrogant, ita ſacros afflatus ſuos, ſeu ſacra reſcripta vocant. l.vlt. C.de diuerſ.reſcript. Quo genere loquendi vtitur Symmachus Epiſt.13.& 15. Vetus gloſſ Sacrum oraculum eſt reſcriptum, quod Imperator precibus & ſupplicationi reſpondens reſcribit, vel ei fieri, vel non fieri debere quod poſtulat, & dicitur quod orando inſpectum.Briſſ.

Orare, cum ſolo accuſatiuo, ſignificat agere & dicere, vt apud Terent. Seruum hominem cauſam orare, Leges non ſinunt. Feſtus, orare antiquos dixiſſe, pro agere, teſtimonio ſunt, quod & Oratores, & ii, qui nunc quidem legati, tunc vero oratores, Reipubl.mandatas partes agerent. Briſſ.

Oratio, eſt omnis locutio, autore Cicer.in Bruto Noſtris triplex eſt, copulatiua, disiunctiua, & ſoluta. l.ſæpe.& leg.triplic. de verb

de verb.ſignif. In ſoluta punctus inſtar copulæ eſt,iuxta Alex. in leg.precia. ff.ad leg.Falc. Spieg. Vide Gœdd.ad l.alienationis 28 §.oratio.1.n.3.& ſeqq ff.de verb.ſign.

Oratio, & intentio differunt.l.ſi quis intentione,ff.de iud.

Orationes principum dicuntur in iure noſtro, quæ ab ipſis principibus in ſenatu habentur,cum ipſi ſcilicet explicatis rei totius circumſtantiis, quod iuſtum, vtile ac honeſtum reipubl.ſit, oſtendunt,ſenatumque rogant, an ſic conſtituere placeat. Talis extat oratio, vel pars potius orationis Imp.Seueri.l.1.ff.de rebus eorum,qui ſub tutel. ſunt, non alienan.Citantur item D.Marci orationes de alimentis. leg.cum hi.ff.de tranſact. de fugitiu.requiſit. leg.diuus.ff.de ſer.fugit.de bonis matern leg.penult. ff.ad Tertull. Eiuſmodi quoque eſt oratio D.Marci de confeſſis, cuius fit mentio l.6.§.1. ff.de confeſſ.& l.59.ff.de re iudic.Oratio Marci & Commodi, qua prohibentur tutores & filii eorum pupillas ſuas ducere: ad quam Paul. librum ſingularem ſcripſit.l.60.& l.67. §.ſed & filiusfam.ff.de ritu nupt. Oratio eorundem Imperatorum de ſenatorum & libertinarum nuptiis.l.16.ff.de ſponſalibus.l.16.ff.de ritu nup. Oratio Seueri de rebus eorum, qui ſub tutela, vel cura ſunt,ſine decreto non alienandis. l.1.ff.de rebus eorum.l.9.Cod.de præd.minor.quam ſingulari libro Paulus expoſuit, vt ex Indice Florentino & inſcriptionibus aliquot conſtat: oratio Hadriani in leg.ſi & rem, §. illud.ff.de pet.hæred. Oratio Antonini de confirmandis inter virum & vxorem donationibus. l. 32.ff. de donatio. inter vir. Similia alia exempla ſunt in l.vlt. C.de teſtam.man. l.17.Cod.de excuſat.tut.l.2.Cod.de cur.fur. l.penult. Cod. de his quæ vt indig. Briſſ.in lexico & lib.1.Antiq.cap.16. Et quia ſenatus aliquando à Principe conſulitur, ipſæ orationes SCta interdum vocantur: exemplum eſt in leg. item veniunt, §.pridie.ff.de pet.hæred. Vult.in Comm.Inſtit. quib.mod.teſt.infirmen.§.fin.n.1.

Oratores, pro legatis vſurpat Iuriſconſ.in l.lege Iulia.ff.de vi public. Accurſius doctores artium intelligit: qui à Græcis rhetorici vocantur. Spieg.

Orbis Romanus, pro ditione Romanæ ciuitatis accipitur in leg.in orbe.ff.de ſtat.hom. Vide Bayfium, & Hegeſippum lib. 2.c.9.Maiorag.Miſcellan. lib.4. c.4. vbi oſtendit orbem pro ditione & imperio vſurpatum antiquis temporibus: Sic Ouid. in Metamorphoſi ſub Minois perſona:

Certe non patiar Iouis incunabula Creten,
Qui meus eſt orbis tantum contingere monſtrum.

Similiter quoque Plin.lib.12. Nat.hiſt.c.12.vocem hanc pro regione accipit, proprie autem orbis circulus eſt rotundus: vnde mundus à rotunditate dicitur orbis.Old.

Orbis vniuerſus terrarum in tres diuiditur partes, Europam, Aſiam, Africam.Briſſ.

Orbitas, illa patrum qualitas poſt amiſſos liberos: & vxoris viduitas poſt amiſſum maritum.l.vlt.C.de Plag.Spieg.De orbitatis pœna vide Gœd. in comm.ad l.ſpadonum.128.in prin. & paſſim.ff.de verb.ſign.Briſſ.

Orbem voluere, id eſt, in orbem conſiſtere, vt Cæſar lib.5.de bello Gallico loquitur (inquiens) In orbem conſiſtentes iuſſerunt pronunciari, vt impedimenta relinquerent, atq; in orbem conſiſterent,id eſt, in orbem pugnarent. In orbem vero pugnari ſolet, cum vndique metus eſt, aut cum pauci à pluribus circumuentos vident,vt militum terga tuta ſint. Alibi Liuius id vocat in orbem ſe tutari. Græci συςρέφεσθαι, hoc dicunt.

Orbi dicuntur in iure,qui cœlibes quidem non ſunt,ſed ſine liberis ſunt: de quibus apud Vlp.cap. Inſt.13.de cœlibe, orbo,& ſolitario patre. Vbi Hotomann. legendum putat,id eſt,ſolitario patre. Quint.l.7.c.5.In paupere gratior,quã in diuite:dante beneficium quam reddente:patre quam orbo.Cicero in Paradox. Quem nutum locupletis orbi ſenis non obſeruat? obſeruandum eſt autem cum lex Iulia Papia vetuiſſet, ne orbi plus quam dimidiam eorum quæ ſibi legata eſſent, partem acciperent.duo extare de orbis capita ſub Rubr.de verb.ſignific. quorum vtriuſque inſcriptio demonſtrat ea ad legem illam pertinere. nam illic ita eſt. cap.148. Caius lib.8. ad legem Iuliam & Papiam: non eſt ſine liberis, cui vel vnus filius,vna ve filia eſt. Idem lib.10.ad eandem: Nam quem ſine liberis eſſe dicere non poſſumus:hunc neceſſe eſt dicamus,liberos habere.Alias autem orbus dicitur quicunque aliqua re cara priuatus eſt,vt vxore,liberis,parentibus:ſic plebs dicitur orba in 12. tabul.amiſſis tribunis,quaſi defenſoribus.Prat.Vide & Gœdd. ad l.148.num.2.de verb.ſign.

Orbvs, id eſt liberis orbus,quaſi oculis amiſſis.Briſſ.

Orbana Dea in cuius tutela eſſent orbati liberis parentes, vt teſtatur Arnobius lib. aduerſus gentes.4.Meminit eius & Plin. lib.2.cap.7. vbi tamen eius mentionem exterminandam putat Ferdinandus Pincianus, veluti ſpuriam & adulterinam: ſed male vt oſtendit Hadrianus Iunius animaduerſionum libro 3.cap.1.

Orchestra, cuius meminit Imp. in l.ſacram.33.in princ.C.de Epiſcop.audient.& in l.29. C.de nupt.eſt ſpectandi locus primus in theatro. Zaſ. in leg.2.ff.de orig.iur.in quo erant Senatorum & grauiſſimorum hominum ſedes collocatæ, teſte Brechæo.l.inde tabernacula.ff.de verbor.& rer.ſignific. Eſt autem dicta Orcheſtra, quod in ea ſaltationes per ſcenicos artifices fieri conſueuiſſent. ὀρχεῖσθαι enim apud Græcos tripudio & ſalto ſignificat, vt & Vitruu.lib.5.de Architect.indicat, Corraſ.4, Miſcell.24.n.16.

Orcinvs libertus dicitur,qui directam ex teſtamento libertatem accepit: nec vnquam patronum viuum habuit, quaſi teſtatoris Orco dimiſſus.Briſſ. Orcum enim Latini Ditem patrem appellarunt: quare cum libertus ille nullius libertus ſit, vt ſcribit Paulus in leg.4 de bon.libert. Ditis, Plutonis, ſiue Orci libertus nominatur. Vlpin. in l.4.§.7.ff.de fideicommiſſ. libert.Hi qui ad libertatem peruenerunt,quorum liberti fiant, inſtitutio oſtendit, vt qui directam libertatem, Orcini erunt liberti: quod & tradidit Inſt. tit.2 §.1. is qui. Is qui directo liber eſſe iuſſus eſt, orcinus fit libertus. Idemque Iuſtinian.ſub titul. de ſignificat. reb. per fidei commiſſ. rel. affirmat. Imper. l.directis 10.Cod. de teſtament.manum. Directis verbis iure data libertate non ſolum impoſit. one pileí,ſed & adita hæreditate, ſi nulla iuris impediat conſtitutio, liberti conſtituuntur orcini Marcianus,leg.5. Dig.qui ſine manum. ad lib. Qui ob necem domini detectam præmium libertatis conſequitur, Orcinus fit libertus. Sic apud Gell.lib.1.capit.24.in Epigrammate Næuii Poetæ, Orceius theſaurus, pro ſepulchro.

Itaque poſtquam eſt orcio traditus theſauro,
Obliti ſunt Romæ lingua Latina loquier.

Theophilus autem Orcinum Græce χαρωνικὸν appellat eadem forma qua Orcini ſenatō es, (quorum meminit Sueton. Tranquill.) à Plutarcho in M. Antonio Charonitæ dicuntur, & Charoneæ ſcrobes, quaſi Orcinæ. A Iuliano orcinus heres appellatur in l.duo ſocii 8.ff.de hæred.inſtit.ſeruus qui ex dominorum ſuorum ruina ſimul oppreſſorum teſtamento hæres & liber eſſe iuſſus erat. De orcino liberto mentio quoque apud Vlpian.leg.3. §.de legit. tutor.& leg.1.§. per contrarium. ff.de dote præl.apud Labeo.in leg.dominus.22. de pecul.lega. Nec male quis Horcinus dixerit: nam ὅρκοι dixere quidam ἀπὸ τὸ ὅρκος. Appellatur autem etiam libertus familiæ, l.ſi ſocius.ff.de manum. teſtament. quod etſi alium quam orcum, patronum non agnoſcat; ad familiam tamen defuncti pertineat,leg.3.§.plane ff.de legit tutor.l.1.§.ſi autem,Cod.de Latin.liber.toll. Prat.cui adde Cuiac.3.obſeruat.3.Præterea qui ob necem detectam domini præmium libertatis conſequitur, fit orcinus libertus l.3.de legit.tut.Briſſ.

Ορκόω ſeu ὁρκίζω magis ſignificat alium ad iuramentum adigo,& iuramenti cautionem accipio,quam iuro aut alteri ſacramento caueo: vnde & olim ὁρκωταὶ appellabantur legati,qui mittebantur, non quidem ad præſtandum,ſed ad exigendum iuramentum,Balduin.de legat.

Orcvm veteres dixerunt quod vrgeret ad mortem. Conn.lib.2. c.4.n.5.

Ordinare, Bud.in annot.ad l.honores ff.de Decur.eſt,inquit, aliquem ad honorem & magiſtratum promouere, hoc eſt (vt Cicero loquitur) ornare honoribuſque augere.cenſetque pro ordinationibus vt in vetuſtis legitur codicibus,vel ordinationib.vel ordinatis omnibus legendum eſſe.In Norico textu eſt, ordinatione. Senſus Iuriſconſult.ſatis apparet.Nempe conferendos nec honores, nec munera eſſe priori in ordinem allecto,ſed optimo cuique.Spieg.

Ordinari lis,iudicium,cauſa, res dicitur.l.24.l.25 §.1.ff.de liber.cau.l.8.§ 1. cum ſeq. ff.de inoffic. teſt. l.26.§.vlt. ff.de teſt. tut.l.8.ff.de re milit.Briſſ.

Ordinari quoque teſtamenta dicimus. l.30.ff.de lib.& poſt.l. 12.ff.de iure patron. l.9.§.1.ff.de pœn.l.25.C. de iure dot.l.2.& l.4.Cod.qui teſtam.fac.Seneca lib.4.De benefic. Et ſuprema ſua ordinare pro eodem. l.25. §.1.ff.de lib.& poſt.l.39.ff.de pigner. act.l.36.§.miles in ſupremis ff.de milit.teſt.l.1.ff de bon. poſſ.ex teſt.milit. Et ordinare poſtrema vel ſuprema iudicia. l.15.C.de teſtam.& apud Quint.lib.6.de c.riſu.Ordinare codicillos in l.3. C.de codicill. & Superordinare apud Tertull.lib. 5.aduerſus Marcio. pro teſtamento facto aliquid addere aut immutare.Briſ.

Ordinaria dicuntur.quæ lege,plebiſcito, Senatuſconſulto, prætorum edictis,principum generalib. conſtitutionibus, & omnino quicquid iure ſcripto eatenus iuſſum eſt, vt ſit certa generalis, vniformis lex, actus humanos generaliter,ſiue ſpeciali perſonarum inſpectu ordinans, & quodam ordinato procurſu dirigens.fac.l.nullo modo.ff.ad l.Cornel.de falſ.Horum numero ſunt contractus, obligationes, actiones ordinariæ,appellationes,ſucceſſiones,teſtamenta,ſeruitutes ordinariæ. Interdum (quæ etiam Zaſius contra Bart. Ordinariis connumerat. text. apertum allegans in l.1. §. neceſſario.ff.ſi mul. vent.nom.in poſſ.) Vſucapiones,præſcriptiones,pignora,& ſi quæ ſunt ſimilia, quæ non ineleganter per Cic. in lib.1.de Oratore deducuntur. Extraordinaria,ad certa perſonarum,rerum, negociorum ve genera extra ordinem reſpiciunt: quibus

pro conditione, euentu, neceſſitate, commoditateve aliqua præſenti aliquo remedio ſubuenitur. Quorum tria genera facit Zaſius. Quædam enim ſunt facti, vt cum proprio ſeſe facto, ab iniuria lex adſerere permitteret. l. quemadmodum. ff. ad leg. Aquil. cum vulg. in quo genere non parum multa docuit in §. nunciatio. l. 1. de oper. nou. nunc. Quædam ex priuilegio principis naſcuntur: quæ plerumque ſunt contra ius commune, de quibus Inſtit. de iure nat. gent. & ciu. §. plane ex his l. 1. §. fin. ff. de conſtit. princ. cum ſimil. Tertium genus eorum eſt, quæ licet extra ordinem, tamen iure recepta ſunt, vt non ſine ratione iuris communis nominari poſſint, licet non ſint iuris ordinarii, veluti cum remedio aliquo his ſubuenitur, quibus iure ordinario, vel non eſt conſultum, vel non ita facile, ita commode conſultum. Et iſthæc extraordinaria tertii generis, quadruplicem habent effectum, quos idem Zaſ. diſtinctius explicauit ſingulari tractatiuncula, inſerta intellect. ſuis ſingularibus. Spieg.

Ordinaria iudicia dicuntur, cum vſitatus & legitimus ordo, formulæque agendi & litigandi obſeruantur. veluti cum ordine prius ad Magiſtratum in ius adibatur, ac formula ab eo conceptioque actionis poſtulabatur: deinde ad iudicem diſceptabatur. Extraordinaria vero, cum apud magiſtratum res diſceptabatur, nec iudex Recuperatoresve dabantur. Vlpian. l. 1. §. 8. ff. de exercit. act. Solent, inquit, in prouinciis Præſides prouinciarum extra ordinem exercitores iuuare ex contractu magiſtrorum: id eſt, ipſimet Præſides rem cognoſcunt, neque ad iudices reiiciunt. Itaque Vlp. l. pecuniæ, 178. §. 2. ff. de verb. ſign. actionis nomine & formulas intelligi ſcribit, quę in ordinariis iudiciis in vſu erant: Perſecutionis autem verbo, extraordinarias perſecutiones, vt puta Fideicommiſſorum, & ſi quæ ſunt aliæ, quæ non habent iuris ordinarii exec. Quem locum hæc eiuſdem verba in Inſtitutiunculis cap. 25. explicabunt. Fideicommiſſa non per formulam petuntur vt legata; ſed cognitio Romæ quidem conſulum, aut prętoris qui Fideicommiſſarius vocatur: in prouinciis vero, Præſidum prouinciarum. Paul. in l. act. 47. ff. de negoc geſt. Nec refert, ait, directa quis, an vtili actione agat vel conueniatur: plane in extraordinariis iudiciis, vbi conceptio formularum non obſeruatur, hæc ſubtilitas ſuperuacua eſt. Hotoman. De Ordinariorum & Extraordinariorum iudiciorum definitione vide eleganter ac late Clariſſimum virum D. Hermannum, Vultei. in ſuis in Inſtitutiones commentariis ad tit. de actionibus, nu. 35. & multis ſeqq.

Ordinaria iudicia dicuntur, in quibus eo ordine, qui ab antiquis inſtitutus eſt, lis exercetur. Front. de limit. agror. De poſſeſſione controuerſia eſt, de qua ad interdictum, hoc eſt, iure ordinario ligatur. Et Aggenus aliquanto poſt: De poſſeſſione fit controuerſia, quoties de totius fundi ſtatu per interdictum, id eſt, iure ordinario litigatur. Hot. & Prat.

Ordinaria iudicia, quæ ex ſorte in ordinem certum digeſta erant. Virg. Æneid. 6. Nec vero hæ ſine ſorte datæ, ſine iudice ſedes. vbi Seruius, Sine ſorte, inquit, ſine iudicio: traxit autem hoc ex more Roman. non enim audiebantur cauſæ, niſi per ſortem ordinatæ. nam tempore quo cauſæ agebantur, conueniebant omnes (vnde & Concilium ait) & ex ſorte dierum ordinem accipiebant, quo poſt diem trigeſimum ſuas cauſas exequerentur. vnde eſt, Quæſitor Minos veram mouet Iuuenal.

Gratia fallaci qui Prætoris vicerit vrnam.

Horom. Prat.

Ordinaria iudicia Inſtitut. de ſucceſſ. bon. in prin. vbi Theophil. male quemadmodum exiſtimo interpretatur. Ordinaria iudicia, quæ ἐκινοῦντο μόνον ἐν καιρῷ τῷ κονβέντῳ. Extraordinaria vero, quæ ἐν παντὶ καιρῷ ἐγυμνάζοντο: Magis eſt enim, vt Ordinaria iudicia ea accipiantur, quæ certis ac ſolennibus formulis exercebantur. Extraordinaria vero, quæ non obſeruato illo ſolenni ordine exercebantur. l. 49. ff. de neg. geſt. §. vlt, Inſt. de interd. Ordinaria plane iudicia ad differentiam arbitralium dicuntur in l. 5. C. de arbit. Briſſ.

Ordinaria bonorum poſſeſſio. in l. 5. §. ſi quis contra. ff. de leg. præſt. l. 3. §. vlt. ff. de Carb. ed. Carbonianæ opponitur, quæ extraordinaria eſt. Briſſ.

Ordinarii iudices vel à cauſis, vel ab officiis definiri poſſunt, his ſcilicet modis ordinarius eſt, qui iuriſdictionem iure ſuo non alieno beneficio habet: ita enim fere (teſte Cantiuncula) Iulianus Iuriſconſultus ait. vel aliter, is eſt ordinarius qui naturam, non datiuam modo iuriſdictionem habet: hoc eſt, qui eam iure magiſtratus, non mandato ſpeciali obtinet. vel breuius, qui iuriſdictionem ordinariam habet. vel aliter: Ordinarius dicitur, apud quem legis actio eſt: quæ poſterior definitio ex Modeſtini & Vlpiani verbis colligitur. Spiegelius.

Ordinarii iuris ea ſunt quæ à magiſtratibus vel à principe decernuntur ſecundum tenorem & ordinem iuris. Ræuard. vbi l. lex duorum. ff. de reg. iur.

Ordinarii milites, gregales & manipulares vel etiam in prima acie dimicantes principes. Vopiſcus in Bonoſ. Militauit primum inter ordinarios, deinde inter equites. Prat. & Goth. ad Nou. 31. c. 1. § 3.

Ordinarii ſerui in l. 15. §. Præt. ff. de iniur. accipiendi ſunt, qui certum aliquod miniſterium officiumve in familia exercent. Mediaſtiniſque aduerſi fiunt, qui nulli certo muneri deſeruiunt. Eoque ſenſu Ordinarium officium ſeruile Seneca dixit lib. 3. de benef. c. 18. Alias Ordinarii vicariis opponuntur. l. 17. l. 18. l. 19. ff. de pec. l. 5. §. 1. ff. de tribut. Tunc vero, vt Theoph. in §. cum autem. Inſt. quod cum eo qui in al. pot. ſcribit, Ordinarium appellamus τὸν πρὸς τὸν οἰκέτην, τὸν δὲ τοῦ οἰκέτου οἰκέτην vicarium. Iam ordinarii Conſules ad ſuffectorum differentiam dicuntur. Cuius rei, cum plurima teſtimonia in promptu ſint, vnicum Lampridii in Alexandro protuliſſe contentus ero Conſules, ait ille, quoſcunque vel ordinarios, vel ſuffectos creauit, ex Senatus ſententia nominauit. Briſſ. Adde Ferretum tit. de legat. §. ſi quis ancillas.

Ordinarios gladiatores apud Senecam accipit Rhodiginus, gladiaturæ in primis peritos, ſuoque apparatu & ritu inſtructos, qui digladiaturi producerentur ſpectatorum voluptati: quique ex conſtitutione, vel conſuetudine, exhiberi ſoliti erant. Sicuti ordinaria onera ſunt Iureconſultis, cum fundus quotannis tantum præſtare domino, vel principi debet. Extraordinaria vero, quæ præter morem ex inopinato inducuntur, Spieg.

Ordinarium eſt, quod recte, atque iuris ordine ciuiliterque & communi iure fit, l. 33. §. publice, ff. de procur. Ordinarium ergo ius eſt, quod per actiones & interdicta, per iudices datos ſine prætoria cognitione, ſine ſubſcriptione in crimen, ciuiliter exercetur, l. 1. §. 1. ff. ſi Ventr. nom. l. vlt. ff. de priu. del. l. 15. §. ſi ſuper. ff. de re iud. l. 32. §. item ſi qui. ff. de recept. arb. leg. 178. §. actionis. ff. de verbor. ſignif. l. 155. ff. de reg. iur. Prat. ex Briſſonio.

Ordinarium admittere, eleganter dixit Vlp. in ſeruum quoque. de procur. pro eo quod eſt locum dare in iudicio. Spieg.

Ordinarium, verbum, ad ſolum ordinem pertinet, l. 1 ſi tab. teſt. nul. ext. l. 1. de poſſ. hær. pet. l. 1. de pecul. l. 25. in fin. de ædilit. edict. Briſſ.

Ordinarium hominem, Feſtus dici tradit ſolutum, ſcurram, & improbum, qui aſſidue in litibus moraretur ob eam cauſam, quod in ordine ſtaret adeuntium Prætorem. Hot. & Rhodigin.

Ordinarius. Ordinarius eſt, qui vel ſub iure, vel principis beneficio, vniuerſaliter iuriſdictionem exercet, cui ſcilicet vniuerſitas cauſarum commiſſa eſt. Aliis atque aliis modis definitur. quos non recenſeo. Quandoque in iure canonico ordinarius vocatur, qui ſuo iure conferre poteſt. Aliter, ordinarii nomine continentur, quicunque ſuo iure conferunt, ſiue id lege communi ex priuilegio habeant, licet Epiſcopo ſint inferiores. d. c. ordin. cum gl. de off. ordin. in 6. Tres autem in beneficii collatione concurrere poſſunt, papa videlicet, legatus cardinalis, & ordinarius. gloſſ. cap. 1. de tit. de offic. leg. in 6. & in §. neque de collat. in prag. Adde Brech. in l. prouinciales, in tit. de verb. & rer. ſign. Anch.

Ordinarius conſul ad differentiam ſuffecti. Briſſ.

Ordinarius à Diœceſano quomodo differat, vide Diœceſanus.

Ordinata cauſa criminis, apud Alex. in l. 1. C. de calum. id eſt, inſcriptione depoſita, fideiuſſore de lite exercenda præſtito, eoque qui accuſatur ſub cuſtodia officii facto. Briſſ.

Ordinati libelli in l. 3. in fin. princ. ff. de accuſ. id eſt, concepti & compoſiti.

Ordinatio nouiſſimi iudicii, vide l. 2. C. de codicil.

Ordinator litis, eſt apud Senecam lib. 19. Epiſt.

Ordinatum edictum legimus in l. 13. ff. rer. amot. Briſſ.

Ordine, id eſt ordinatim. Briſſ.

Ordinem in deferendis magiſtratibus Romani certe viri prudentes optima ratione obſeruabant, ab inferiore ad ampliorem. Omnibus enim in rebus, ordo ſecundum naturam neceſſarius eſt: ſed tamen in magiſtratu deferēdo maximam ac peculiarem quandam vim habet. Primum, vt hominis ingenium recte cognoſcatur, cum magiſtratus, qualis quiſque ſit, ſtatim indicare ſoleat. Deinde, vt expoliantur ciues negotiis vulgaribus ad arduas res agendas, quoniam pulchrius parati, quam creari nobilem. O venerandam antiquitatem, vt Iuſtinianus recte vocat, à qua & eruditum ſe fatetur in §. vlt. Inſt. de adopt. Nam variis & grauibus omnium rerum exemplis ſcatet. Quid rogo ſalubrius Reipublicæ fuerit, quam hunc ordinem in omnibus ciuitatibus imitari, vt non ſtatim rudes ac nullo geſti officii argumento probati, rapiantur ad ſummum adminiſtrandæ Reipublicæ gradum & ordinem? Non poſſum me hoc loco continere, quin expoſtulem cum criticis quibuſdam, qui tam ſunt amentes, vt vtilem illum longeque pulcherrimum in omnibus Academiis receptum ordinem tituloſque, aut contemnere, aut etiam improbare non erubeſcant. Quaſi vero vani ſint omnium literatorum ordines. Quid, inquiunt, eſt Doctoris titulus: quid Licentiati; quid Baccalaureí, niſi

rei, niſi pecuniarum nundinationes? & reliqua id genus ineptiarum multa effutiunt. Verum legant inſulſi homines, quid ſcribant eruditi omnium ſeculorum in bonis artibus antesignani. Quomodo præparandi ſint per ordinem ſtudioſi, ab in cunabulis literarum, ad grauiores diſciplinas: in quas ne tanquam ſus in roſas irruerent, quam diligenter ſint à præceptoribus vires ingenii perpendendæ: Et quam tale in bonis artibus iudicium nullo poſſit fieri modo, niſi in claſſes diuidantur ſtudia & ſingulis claſſibus tituli accommodentur, quibus alii ab aliis in ſcholaſtica ratione diſcernantur. Quales ſunt à lauri bacca, Baccalaureatus, Magiſterii, Licentiæ, & Doctoratus. Hæc, inquam, perpendant, ſi voluerint, iniqui cenſores, & facile videbunt errorem ſuum vel conſcientia dictante. Oldend. Prateius.

ORDINEM politicum, vt euitetur confuſio magiſtratuum, ſeruandum eſſe, vel apes naturali quadam inclinatione nobis oſtendunt, quarum vnumquodque examen ſuum ſequitur regem. Prat.

ORDINES ampliſſimi, erant ſenatorius, & equeſter: ex quibus apud Romanos ſortito fiebant iudices. Ad fortunas quoque & vitæ genus quandoque refertur. Vide Donat. exponentem illud Terentii in Eunucho: Conueni hodie adueniens quendam mei loci hinc, atque ordinis. Spieg.

ORDINES per Germaniam tres eſſe commode dixerimus: videlicet Senatorium, hoc eſt, Principum & magiſtratuum: Equeſtrem, hoc eſt, beneficiariorum nobilium, ſiue ruri, ſiue in ciuitatibus: Plebeium, id eſt, reliquorum ciuium, negotiatorum, opificum, & ruſticorum. Et profecto, ſi hos ſtatus confundas, actum fuerit cum politia & tranquillitate. Vnuſquiſque enim debet ſuæ vocationis meminiſſe. Quo pertinet tit. C. Negociator ne milit.

ORDINES quoque Romani tres ſunt. Senatorius primus: hi Patricii erant, & in ſenatum eligebantur. Secundus equeſter. hic medius erat equitum qui equis publicis merereut: quorum inſigne erant aunuli aurei, quibus à plebe diſtinguebantur. Tertius plebis erat, in quorum numero Quirites, & qui ex aliqua tribu eſſent, atque ciues Romani dicebantur. Zaſ. in l. 2. de orig. iut.

ORDO eſt, non ſeruare ordinem, in manifeſtis, & notoriis. cap. ad noſtram. 3 extr. de iureiur.

ORDO à ſerie differt, quia ille digeſtio eſt, qua ſuo loco quidque collocatur: hæc vero continua quædam progreſſio, atq; contextus continuus. Aliquando ponitur ordo, pro ipſis hominibus, hoc eſt, iis qui ſunt eiuſdem dignitatis. Apud Iureconſult. Extra ordinem ſignificat, ſine verbis & formulis ſolennibus. Inſtitut. de interdictis. in fin. Nam quoties, ait, extra ordinem ius dicitur. Item Paulus: Ordo exercendorum public. iudiciorum in vſu eſſe deſiit: durante tamen pœna legum, cum extra ordinem crimina probantur. Inter annos eſt verius ſeries, quam ordo. Spieg.

ORDO, pro ſtatu. in leg. diuus Marcus ff. de offic. præſid. Græci τάξιν appellant. Status bifariam accipitur: alias pro iure perſonarum, quod & caput dicitur. Vnde Capite minui, vt in tit. ff. de ſtat. hom. Inſt. de iur. perſona. Alias pro ordine perſonarum, reſpectu politico dignitatis. Old. Prat.

ORDO etiam gradum dignitatis ſignificat. Ita ordinem inferiorem & ſuperiorem accipe l. 4. ff. de Senat. Briſſ.

ORDO, eſt cuiuslibet rei ſuo loco concinna digeſtio. Sic & in perſonis omnium maxime per iuſtitiam diſtributiuam apta quædam collocatio exigitur. Quare in Republica ordines dicimus, ſicut & in acie diſtributiones hominum, pro vniuſcuiuſque ſtatu & qualitate: vt ſingulæ functiones eo commodius intelligantur expediantúrque.

ORDO equeſter medius dicebatur, à quo ad ſenatoriam dignitatem aſcenſus fuit: interim tamen iudiciis præficiebantur. Equitum inſigne fuerunt annuli aurei, quibus à plebe diſtinguebantur. Tales hodie ſunt equites aurati, cum aliis imperii beneficiariis, qui ad publicam comitiis autoritatem interponendam non ſolent vocari. Oldend. Vide paulo ante Ordines quoque Romani.

ORDO decurionum, ciuitatiſve, collegium ipſum decurionum & curiam ſignificat. l. 15. ff. ad municip. l. 16. §. 1. ff. de alim. legat. l. 1. de omni ag. deſer. lib. 11 C. Appellatur & ſimpliciter ac abſolute Ordo in l. 3. l. 6. §. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſit. l. 5. §. vlt. ff. de don. int. vir. l vlt. ff. ad munic. l. 1. §. ſed & ſi præſes. ff. quando appell. ſit. l. vn. ff. nihil innou. appell. l. 1. ff. de magiſtr. conuen. l. vlt. ff. de veter. Sic & in inſcriptionibus antiquis hoc verbum accipiendum eſt. Itaque in ordinem allegi, nihil aliud eſt quam decurionem fieri. l. 3 §. 1. & leg. pen. ff. de decur. l. vlt. ff. de veteran. Briſſ. Prat.

A magiſtratibus autem municipalibus tutor datus non videtur per ordinem electus. l. 1. ff. de magiſtr. conuen. Nec vero aliter habetur ordo, quam duab. partib. adhibitis. l. 3. ff de decr. ab ord. fac. l. 3. ff. quod cuiuſque vniuerſ. Plane ſi decuriones decreuerint actionem per eum mouendam quem duumuiri elegerint, is videtur ab ordine electus. parui enim refert ipſe ordo elegerit, an is, cui ordo negotium dedit. l. 6. §. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. Porro cum Senatum ſignificare volunt auctores, ampliſſimum ordinem dicere ſolent. Briſſ.

ORDO iuris & legum in leg. 1. C. de liber. cau. l. 31. §. ſi ciuile. ff. de poſ. Valer. Max. lib. 3 c. 2. Quoniam Conſul dum iuris ordinem ſequitur, ad agit, vt Imperium Rom. corruat. Vtuntur non ſemel hoc verbo Saluianus Maſilienſ. in libris de vero Dei iudicio, & Caſſiod. in libris Variarum. Briſſ.

ORDO iudiciorum l. 4. C. de ſent. & interlocutio. Briſſ.

ORDO militaris olim fuit, vt in exercitu, quodam gradu, miles centurioni, Centurio tribuno, Tribunus legato, Legatus conſuli obediret. Sed iſti gradus & nomina rei militaris, cœperunt cum tempore (vt fere omnia) variari. Old.

ORDO plebeius, & infimus fuit, in quem referebantur omnes Romani ciues tribuarii, hoc eſt, ad tribus pertinentes. Nam ſerui & libertini (præterquam vindicta manumiſſi) non erant tribuum capaces: niſi ſpecialiter eis concederentur. Ex quibus intelligi poteſt l. patronus. in prin. ff. de leg. 3. Vbi Accurſius ridicula commemorat de ſeruorum progenie. Ad hos ordines reſpexit Vlp. in l. 1. §. ſed & ſi ſeruus. ff. de inſpicien. vent. Publiceenim, inquiens, intereſt, partus non ſubiici, vt ordinum dignitas familiarúmque ſalua ſit. Old. Vide paulo ante ordines quoque Romani.

ORDO ſcripturæ non impedit cauſam iuris ac voluntariæ, autor Papin. l. cum pater filios. §. fidei tuæ committo vxor de l. 2. Sp.

ORDO Senatorius erat, qui patritios tantum, ex quibus Senatus legebatur, continebat. Apud hos cenſebatur imperii eſſe maieſtas. Nos in hunc ordinem referre poſſumus omnes imperii ſtatus, qui iuſtis principum comitiis interſunt, atque ius dicendæ ſententiæ habent. Oldend. Vide & ſupra, Ordines quoque Romani.

ORFICIANVM Sc. Hoc Senatuſconſultum inteſtatæ matris hæreditatem ad ſolum filium & filiam deferre teſtatur imp. Alex. in l. 1. C. ad Senatuſc. Orf. c. 10. lib. 5. & commeminit Placent.

Ὀργυιὰ in l. vlt. ff. fin. regund. Conſtant. l. 2. Epit. tit. 4. ἡ ὀργυιὰ (ſic enim emendandum eſt) ἔχει βήματα β. ἤτοι πήχεις δ. ἤτοι πόδας ϛ ἤγουν σπιθαμὰς θ. δακτύλους ϟϛ. Heſych. vero ὀργυιὰν ait eſſe τὴν τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασιν, καὶ τὸ μέτρον ἀπὸ τοῦ τὰ γυῖα μετρεῖν, καὶ πήχεις τρεῖς. Briſſ.

ORICHALCVM, æs montanum interpretatur. nam ὄρος mons, χαλκὸς, æs eſt. Perperam ergo Aurichalcum legitur. Vlp. de act. empt. & vendit: Quemadmodum, inquit, ſi quis vas orichalcum. Nebriſſ.

ORIENS, occidens, ſeptentrio & meridies, in Aut. vt cmn. obediant iud. prouinc. §. conſiderantes.

ORIENS modo pro parte orbis cui proprius præfectus prætorio attributus erat, modo pro diœceſi quæ prouincias 15. continebat, Palæſtinam, Phœnicem, Syriam, Cyprum, Ciliciam, Palæſtinam ſecundam, Palæſtinam ſalutarem, Phœnicem Libani, Euphratenſem, Syriam ſalutarem, Oſroenam, Meſopotamiam, Ciliciam ſecundam, Iſauriam, Arabiam. Quanquam Guliel. Tyrius Orientem ex veterum auctoritate Antiochiam diœceſim appellare ſe ſcribat lib. 3. de bello ſac. cap. 18. Suptadictæ autem omnes prouinciæ ſub diſpoſitione viri ſpectabilis comitiis Orientis erant, vt ex Notitia patet. Cuius comitis curæ Seleucena claſſis committitur ad auxilium purgandi Orientis, quemadmodum vulgo legitur in l. vn. de claſſicis lib. 11. C. Quo in loco mendum eſſe me ſcripti codicis Iuſtinianei libri, & impreſſus Theodoſii codex docuere: in quibus longe rectius ſcriptum eſt ad auxilium purgandi Orontis. Eſt autem Orontes Phœniciæ & Syriæ fluuius inter Libanum & Antilibanum exoriens, vt Plin. lib. 5. c. 11. & Mela li. 1. ſcribunt. Qui Eous appellatur à Statio Papinio lib. 4. Siluar. Guliel. Tyrius lib. 4. de bello ſac. c. 8. Fluuius, ait, qui Orontes appellatur, verbo vulgari Fer dictus, qui iuxta Atteſiam ſecus Antiochiā defluens inde in mare deſcendit: Meminit & huius fluuii idem auctor l. 4. c. 10. Briſſ.

ORIENS. Oriens dicitur illa pars mundi, vnde ſol oritur, authore Pom. Mela. lib. 1. c. 1. vbi Vadianus. De cuius rebus commendatione digniſſimis ſi quis audire volet, legere poterit caput ſecundum ſecundæ partis. §. 9. eius libri, cui tit. Veridica Terræ ſanctæ deſcriptio. Ibi enim videre eſt quemadmodum Oriens totus vltra mare nomen Chriſti prædicat, & veneratur, ſeque Chriſtianos (demptis ſolis Sarracenis) dicunt: ita vt pro vno Saraceno ſint triginta Chriſtiani. Certe extat in iure noſtro lib. 1. C. tit. de Officio comitis Orientis. ſed nihil horum meminit. Anch.

ORIGINALE, quod ex origine contrahitur, vt, originalis decor, originalis macula, originale delictum, originale inſtrumentū vel exemplum, vbi cauſa talis eſt, quod ipſum exhiberi oportet, ſi id ſine incommodo fieri poſſit. Alioquin exemplum ſolenniter authoritate magiſtratus deſcriptum & ſigillatum, quod appellatur hodie, Vidimus. de Originali vid. in l. Procur. C. de edend. Nouel. vt ſpon. larg. §. & hoc indiget. De Exemplis Authenticis tractat Bart. poſt gloſſ. in l. eos. §. ſuper his. C. de app. c. cum perſonæ. de priuil. lib. 6. Obiter item dicendum, decretis patrum ſancitum conſtare in dubiis originalia

Hebræorum conſulenda, quo veritas ſcientiæ è fonte magis, quam de riuulis hauriatur. 76. diſtinct. can. ieiunium. Spieg.

ORIGINALES. Lege, Coloni originarii.

ORIGINALIS ciuitas, prouincia ve dicitur ea, ex qua quis oriundus eſt. Prat.

ORIGINARII coloni l. 7. & l. 11. de agric. & cenſit. lib. 11. Qui & Originales in l 4. eod. tit. Sic & Originaria in l. 7. de muni. leg. lib. 10. C. Quæ lex ex l. 10. C. Th. eod. tit. ſumpta eſt. Truncatis tamen à Triboniano eius verbis quibus de Senatuſconſulto Claudiano mentio fiebat, idcirco quod id Senatuſconſultum à Iuſtiniano ſublatum eſſet. Briſſ.

ORIGINALES ſiue originarii, ait Cuiac. ad rub. C. de mun. & origin. ſunt non nati tantum, ſed etiam manumiſſi & adoptati, l. cum neque. C. de incol. & vbi quis: quoniam & pro natis habentur, & alienæ originis iure cenſentur.

ORIGINARII ſerui, qui ex aſſcriptitiis nati ſunt in ipſo ſolo, ſiue fundo. vt C. de agric. & cenſit. l. colonos, lib. 11. & eiuſmodi ſine gleba, quam coluerunt, vendi nequeunt. Aſſcriptitii vero ſunt, qui per 30. annos fuerunt in ſolo. Qui duob. modis fiunt. Aut præſcriptione aut duplici confeſſione, per ſcripturam bis factam, in qua domino fundi promiſerint, ſe nunquam inde diſceſſuros. Hos etiam partiarios quidam vocant. Adnotauit & Rhodigin. c. vlt. lib. 4. Obſeruandum etiam, cum liberti deputarentur agris: aut etiam cum liberti homines ſeſe addici paterentur: hi deinde procreabant originarios, præſertim quo tempore Iuſtinianus rerum potiebatur. Tales hodie ſunt ruſtici noſtri. Oldend. inquit, quos vulgo appellant proprios, de quibus latius ille act. 9. Claſſ. 3. Spieg. Conn. lib. 2. c 10. n. 4.

ORIGINIS ciuitas prouincia ve dicitur ea, ex qua quis oriundus eſt. l. 7. §. dubitatum eſt. ff. de interdict. & relegatis leg. 6. ff. ad municipal. Briſſ.

ORIGO, principium, initium, cauſam, ortum, ſtirpem, ſemen, fontemque ſignificat. Pro ortu, hoc eſt, natiuitate, origo mutari non poteſt. l. fin. §. pen. ad munic. ſequimurque patris, non matris originem. De quo Bartol. latius in leg. aſſumptio, §. filius. Digeſt. ad municip. & in leg. ſecunda. C. de municip. & orig. lib. 10. Vide, Coloni originarii. Spiegelius. Prat.

ORIGO initium cuiuſque rei ſignificat: dicitur etiam origo vnde quis eſt, ſeu vnde ortum ducit l. 6. ff. ad municip. ſignificat etiam initium acquiſitionis dominii ve alicuius. l. 19. C. de donationibus. Briſſ.

ORIGO & progreſſus iuris ſcripti ſic habet. I. Lex L. XII. Tab. II. Diſputationes decem virorum & prudentium forenſes. III. Legis actiones, quæ omnia communi appellatione ius ciuile dicuntur. IIII. Plebiſcita. V. Senatuſconſulta. Ex Reſtaur. Polit. Old. Spieg. Prat.

ORIRI id eſt naſci: aquam quæ in alieno loco oritur. l. 8. Cod. de ſeruit. & aqu. Non modo autem res animales ſed incorporales quoque veluti iura & actiones oriri dicuntur. Sic actiones ex delicto oriri dicuntur, id eſt proficiſci ſeu deſcendere. l. 9. §. vlt. ff. de rebus aucto. iud poſſ. Oriri etiam dicuntur quæ repente accidunt: vt tempeſtate orta. Briſſ.

ORIRI ex bona fide. l. 2. ff. de pet. hær.

ORITVR actio, pro naſcitur. l. 1. §. vlt. ff. de iniur.

ORIVNDVS vulgo eſt, qui ipſe natus eſt, vel qui inde originem duxit: puta quia pater, vel eius maiores ex eo loco antiquitus prognati ſunt. c. 1. de vſu. in 6. ſed peritiores, Alc. inquit, oriundum non eſſe, qui ipſe natus ſit, exiſtimant, ſed qui genus duxit. Sic T. Liuius: Nati inquit, Carthagine, ſed oriundi a Syracuſis. Spieg.

ORIVNDVS quis dicitur, vnde originem trahit. Patriam ex qua Oriundus eſt. l. 6. ff. ad Municipal. Briſſ.

ORIZA quod nos riſum (vt Plantina ait) dicimus, ab antiquis inter frumenta habita eſt, hodie tamen venire frumento legato non putabatur, ſaltem in his regionibus vbi non ſeritur, quia non ad panem ſed ad pultem & delicias adſeruatur, quare vim nominis cum vſu amittere videtur l. ſi cui. §. lanę. ff. de legat. 3. Optima nominum interpres videtur eſſe conſuetudo l. Labeo. de ſupellect. l. & voluntatem. l. cum delanionis. §. aſinam. ff. de fun. inſtruct. Oriza radicem teretem habet, altitudine eſt cubitali, foliis porraceis, flore purpureo, paluſtrem & riguum locum amat, ſecundum Dioſcoridem. Teſſeram frumentariam, iam eſt vulgatum eſſe donatiuum frumenti, quod fiebat iis, qui teſſeras accepiſſent, id eſt, ſigna plumbea, lignea vel ſimilis materiæ, quæ ſparſa in vulgus, vel aliter diſtributa eſſent: vt qui accepiſſet frumentum, quantum in teſſera deſcriptum eſſet à diſtributoribus (vt Dion. ait) reciperet, l. Titia. ff. de leg. 2. Fiebat autem tantum Romæ, vt colligitur ex l. ſed ſi ſuſcepit. §. 1. ff. de iudic. & ibi Bud. adde Forcatul. in penu iuris cap. 6.

ORNAMENTA conſularia hæc ſunt, trabea, ſiue palmata, ſcipio, calcei aurati, ſella curulis, faſces. Caſſiodorus in formula conſulatus. Vopiſcus item in Aureliano: Te conſulem hodie deſigno ſcripturus ad ſenatum, vt tibi deputet ſcipionem. Cuiac. ad l. 2. C. de conſul. & non ſpargend. ab iis pecu.

ORNAMENTA muliebria ſunt quibus mulier ornatur: veluti inaures, armillæ, viriolæ, annuli præter ſignatorios, & omnia quæ ad nullam aliam rem parantur, niſi corporis ornandi cauſa, quo ex numero etiam hæc ſunt, aurum, gemmæ, lapilli qui aliam in ſe nullam vtilitatem habent. leg. 25. paragraph. ornamenta. ff. de aur. & argent. leg.

ORNAMENTVM ſacrum, l. 4. C. de diſcuſſoribus lib. 10. ſacrum ærarium vocat. Et ſi inuentas apud aliquos pecunias fiſcales exegerit, & ſacro ornamento intulerit licito iure ſibi in ſingulas libras ſex ſolidos pro ſolatio retineat. Veſtiarium Græci appellant, ad l. 2. C. de fiſc. vel reſp. Prat.

ORNAMENTORVM appellatione annuli ſignatorii non continentur. Hi enim annuli neceſſitatis non ornatus gratia comparati habentur. leg. ad teſtium. §. ſi ab ipſo. §. ſignum. ff. qui teſtam. face. poſſ. l. 3. §. hoc interdictum. ff. de tab. exhib. gloſſ. in Clement. vnic. ext. de iureiur. Et quod ornamenti gratia ſignatorius non paratur, arguit nominis notatio, cum a ſignando, à fine ſcilicet & officio ſuo, quia ſigna quæ habet, literis, tabulis, teſtamentis, rebus, ciſtis, oſtiis, tabernis, imprimuntur. dict. l. 3. §. hoc interdictum. nomen acceperit. Gœdd. ad leg. ſignatorius. 84. nu. 3. ff. de verb. ſignif.

ORNAMENTVM illud eſt, quod corporis ornandi & venuſtatis gratia paratur. leg. argumento. §. ornamenta, cum §. ſequ. & leg. ornamentorum 37. digeſt. de aur. argent. mund. Non etiam quòd neceſſitatis vel vtilitatis cauſa habetur, adeo vt nec veſtis ornamentum exiſtimetur, d. leg. ornamentorum 37. & leg. quamuis 36. D. de aur. arg. mund. quia victus cauſa paratur. leg. victus. D. de verb. ſignific. Notandum tamen eſt, magnam, inter ornamentum, veſtem mundumque differentiam eſſe; cum veſtis in victu ſit. d. leg. victus. leg. inſtratum. D. de verb. ſignific. l. 1. leg. vxori 13. leg. veſtimentum, leg. ſequent. dict. l. argumento, in princ. §. 1. §. ornamenta, dict. l. quamuis. leg. ſi quis 30. d. l. ornamentorum, l. penult. D. de aur. argent. mund. legat. Nam veſtis neceſſitatis & cultui corporis inſeruit. dict. leg. victus. leg. ſeq. l. quos nos hoſtes. §. fin. de verborum ſignific. dict. l. 1. d. leg. veſtimentum. d. leg. veſtis. d. l. quamuis, ornamentum eſt quod neque neceſſitatis neque cultus gratia, ſed vt ornatius ſic corpus non ſolum cultui & veſtitui, verum etiam ipſi quandoque corpori accedit: cuiuſmodi ſunt armillæ, inaures, gemmæ, margaritæ, annuli, vittæ, mitræ, &c. dict. leg. argumento. §. ornamenta. §. ſeq. His rebus neque corpus induitur, neque cultum redditur, ſed tantum exornatur: adeo, vt etiam nuda, quæ corpori vittas, armillas, inaures, gemmaſve appoſuit, hoc modo ornata mulier dici poſſit. dict. leg. argumento. §. ornamentorum. Mundus eſt, quod corporis venuſtari inſeruiens, neque veſtis eſt neque ornamentum, ſed vt corpus mundius reddat atque nitidius: cuiuſmodi videri poteſt balneum, vnguentum, ſpeculum, pecten, & ſimilia munditiæ corporis inſeruientia, dict. leg. argument. §. ornamenta, vt ſunt σμήγματα, item purpuriſſum, ſtibium: de quibus fucis Plin. lib. 23. c. 4 & Plaut. in Moſtell. act. 1. ſcen. 3. vbi vero Scapha monet, iuuenilem ętatem non oportere vllum pigmentum attingere, & noua pictura interpolare opus lepidiſſimum: ſed erunt vetulæ edentulæ, quæ vitia corporis fuco occulunt: Gœdd. ſupra d. loco num. 3. & 4.

ORNATA iumenta in l 38 ff. de ædil. edict. accipe inſtrata, freniſque, ephippiis ac phaleris inſtructa. ſic

ORNATI aſini apud Catonem de re ruſtica. Briſſ.

ORNATISSIMVS vir is dici ſolet, qui optimis artibus inſtructus & honores aſſecutus à populo, & maxime aptus eſt. Spieg.

ORNATRICES (Vet. Gl. κομμώτριαι) leg. legatis 65. §. ornatricib. ff. de legat. 3. eæ ſunt, queis ſibi mulieres comas exornant, vt dicitur in l. g. item legato. 49. ff. eod. ſic enim eo loco legi vult Iac. Cuiac. Feſtus, Acus qua ornatrix vtitur: vel, ſunt ancillæ, quæ matronis comandis deſeruiebant, eiſque miniſterium in capillis diſponendis, digerendis, criſpandis, ac torquendis exhibebant. Briſſ.

Martialis.

Vnus de toto peccauerit orbe comarum
Annulus incerta non bene fixus acu.
Deſine iam Lalage triſtes ornare capillos:
Tangat & inſanum nulla puella caput.

Harum etiam fit mentio in illo monumento Rom.

CINERIBVS CAMILLÆ ALPIONIÆ
QVIRITÆ ORNATRICI
FESTVS M. SEPTIMI GALLI
DISPENSAT.

De his item ſic Galenus in lib. de Theriaca ad Piſonem: Αὐταὶ δὴ ὅσαι αἱ πρὸς τὸ κάλλος αὐτῆς εἰς τὸν κόσμον τοῦ σώματος ὑπηρετοῦσι κομμώτριαι, ἃ μὴ ἀναπλέκουσι τὰς τρίχας ἀνέτως: Hæ ciniflones etiam dicuntur. Prat.

ORPHANOTROPHIVM, ὀρφανοτροφεῖον, eſt locus in quo filii orbi, & parentibus priuati nutriuntur, ab ὀρφανοὶ & τρέφω. Huius meminit Imp. in l. illud. §. ſi quis vero & leg. penultim. in princip. C. de ſacroſanct. Eccleſ. & in leg. omnia priuilegia. Cod. de Epiſc. & cleric.

Orphanotrophi ſunt hi, qui præponuntur orphanis nutriendis, tanquam tutores ſeu curatores minorũ: ſecundũ Imp. in l. orphanotrophos. in princip. C. de Epiſc. & cler. & in l. omnia. proxime allegata. De his Spec. in titul. de orphanotropho, & in titul. de his qui alien. nom. in iudic. inter. in verſ. orphanotrophus. & in titul. de inſtrument. edit. §. nunc vero aliqua. verſ. 26. & §. vlt. verſ. ſunt etiam orphanotrophi. & text. in Authen. de alien. & emph. §. emphyteoſes vero. per totum. & in alijs locis multis. Cotta.

Orphanvs, qui caret patre, præſidioque paterno, & qui ſummopere deſiderat illius opem, quum ſine eo male habeat. Græca dictio eſt Vallæ. l. omnia priuilegia. C. de Epiſc. & cleric. Spieg.

Orphitianvm Senatuſconſultum temporibus D. Marci factum eſt, Orphito & Rufo conſulibus. Eo SCto liberi ad bona matrum inteſtatarum admittuntur, l. 1. ff. ad SCtum Tertyll. leg. 2. in fin. ff. vnde legitim. leg. 1. §. ſi qua prægnans. ff. vnde cognat. leg. 6. ff. de acquir. hæred. Inſt. de Orphitian. Briſſ. vide & ſupra Orfitianum.

Orthodoxvs. Orthodoxus, ait Iſidorus lib. 8. Orig. c. vlt. homo rectæ opinionis erga Deum, ſiue ſententiæ, aut fidei. δόξα enim gloriam, & exiſtimationem, ſiue opinionem, & ſententiam ſignificat. hinc orthodoxia, recta opinio & fides: huius vocabuli meminit Imp. in l. priuilegia, l. iubemus nulli. circ. princ. l. decernimus. C. de ſacroſ. Eccleſ. & alibi ſæpe. Schard.

Ortvs ob oriundo in hoc differt, quod ortus ſignificat locum natiuitatis, vt ego ſum ortus Romæ, Turoni. Oriundus autem, eum locum vbi maiores noſtri à quibus deducti natique ſumus, & vnde fuerunt parentes. Brechæus in l. prouinciales. Dig. de verb. ſig.

O S.

Os alicui olere, non eſſe morboſum Trebatius ait, vt refert Vlp. in l. 12. §. vlt. ff. de ædil. edict.

Os de auibus, dixit Paulus in l. qui fundum. §. fundi. de contrahen. emp. Non magis, ait, quam ſi quid eo, quod ex ſacco ſaccarij cecidiſſet, aut auibus ex ore cecidiſſet, natum eſſet. Sic de brutis Virgilius.

Ora citatorum dextra detorſit equorum.

Oscedo Gellio vitium eſt, quo ſæpe oſcitamus oſque diducimus. Verum Sereno ſignificat potius oris vlcuſcula, cum ſcribit:

Hinc oſcedo fugit, lingua quoq; vulnera cedunt.

Oscedo, inquit Iſidorus, eſt qua infantium ora vlcerantur, quæ quidem vlcuſcula aphthæ à medicis vocantur: vt annotauit Turnebus aduerſariorum lib. 10. cap. 27.

Oscilla dicuntur parua ſigilla in effigiem humanam arte ſimulata, vt ſcribit Macrobius: Et oſcilla quoque ſunt imagunculæ, quæ infantibus præbentur ad luſum: itidem oſcilla etiam dicebantur αἰῶραι, id eſt, penſiles quædam geſtationes de arboribus ſuſpenſæ, in quibus homines per luſum iactabantur, atque ea iactatio oſcillatio dicebatur: nam homines eo genere luſus ſe iactantes impoſiti tranſuerſo tigno de arbore ſuſpenſo, alternis ſe mutuoque ſubiectabant deprimebantque. Quod genus luſus per ſex feriarum Latinarum dies celebrare ſolebant, in memoriam & imaginem vitę humanę, in qua altiſſima interdum in infinitum deiiciuntur, infima in altum efferuntur & euehuntur: ita memoriam redintegrantes initio acceptæ vitæ illis diebus per oſcillationem, motus cunarum per lactatam potionem, qua tum vtebantur, lactis alimentum ſignificabant. Nam lac Latinis feriis adhibebatur etiam in ſacrificiis. Cicero.

Et lato mactaſti lacte Latinas.

Virgil. oſcillationem etiam liberalibus, vt exiſtimo fieri dixit:

Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia quercu.

In quo tamen φαλλὸν multi interpretantur. nam & obſcœnæ etiam partis ſimulachrum oſcillum vocari poſſe cenſent. Inde igitur per tranſlationem oſcillum in ariete murali dixit, propter ea quod malo ſtatuto tanquam trutina, alter tranſuerſus ſuſpendebatur, eodem modo de mundo ex axe pendente, in li. de Anima dixit. Initium enim omnium commentatus animum, & vniuerſitatis oſcillum de illius axe ſuſpendens. Schardius ex Turnebi Aduerſariorum lib. 1. c. 20.

Oscillis ſeu officulis ludere quid ſit declarat in Epiſtola centoni ſuo præfixa Auſonius, meminit Suet. in Auguſto cap. 83. Brodæus Miſcell. lib. 4. c. 7.

Oscvlo, hoc eſt, baſio, affinitas non contrahitur. 27. qu. 2. Lex diuina. nec eſt ſignum matrimonii contracti. vt eſt text. in l. ſi à ſponſo. & ibi Bal. C. de donat. ante nupt. Olim oſculo ſalutabant, Conſul Imperatorem, diſcipulus præceptorem. Spiegelius.

Ὁσίας χάριν, dicis cauſa, perfunctorie, Modeſt. l. 2. ff. qui pet. tut. οὐ μόνον ἐὰν μὴ αἰτήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν αἰτήσῃ, ὁσίας χάριν αἰτήσῃ: id eſt, Et non ſolum ſi non petierit, ſed & ſi quem petierit, dicis cauſa petierit. Et Dio l b. hiſtor. 37. vbi morem illum habendi exercitus in Ianiculo dum comitia in Campo Martio haberentur expoſuiſſet, de quo Gell. lib. 15. c. 27. ἤδη τι καὶ νῦν ὁσίας ἕνεκα ποιεῖται, inquit: hoc eſt, idque etiam nunc dicis cauſa, & moris veteris vſurpandi fieri ſolet. Hot. Briſſ.

Ospratvra, minutarum frugum publice coemendarum cura: vocabulum fictum ex Græco ὄσπριον, quod varias fruges minutas & legumina ſignificat, vt autor eſt Heſychius & Galenus alim. lib. 1. his verbis: ὄσπρια καλοῦσιν ἐκεῖνα τῶν δημητρίων σπερμάτων, ἐξ ὧν ἄρτος οὐ γίνεται, κυάμους, πισούς, ἐρεβίνθους, φακούς, θέρμους. Antiq. Lex ὄσπριον, legumen interpretatur: & ὀσπριοπώλιον, leguminarium. Arcad. in l. munerum 18. §. elemporia. 19. ff. de mun. & honor. in qua lege Dd. non conueniunt. Vulgata enim & Haloandri editio habet hoſpitatura. Hugonis à porta hoſprionia. Oſprionæ Budæo ſunt, qui comparandis leguminibus creati ſunt; Oſprionia munus ipſum. Sed Gothofred. Haloandri lectionem veriorem putat. Briſſ.

Osroheniam, ſeu mauis, Oſrohenam, quæ prouincia eſt Parthis contermina pro Oſdro chenam in l. omnes fund. C. de fund. patrim. lib. 11. reponendum puto ex Vadiano: quamuis Oſdroenam Alcia. ſuſpicatur legendum. Apud Alberic. extat Oſfrotana nihili vocabulum. Oſrohenorum magnum numerũ Imper. Alexander poſt deuictos in Aſyria Parthos Romę militiæ adſcripſit & poſt eum Galerius Maximinus contra Germanos eduxit. Bellicoſi homines, & ſagitandi peritiſſimi fuere. Spieg.

Ossa cadaueris appellatione non veniunt, l. locum §. prætor. vbi Barr. ff. de religioſ.

Ossaria, locus in quo reponũtur oſſa defunctorum apud Vlp. in l. 2. ff. de ſepulchr. violat. Quidam legunt Oſſuaria. Albericus Oſſiliana, inquit, capſa, in qua reponuntur oſſa. Quidam legunt Oſſuarium. Sic Caſtellanus in prouincia veteri inſcriptione: Iulia Fuſcinia oſſuarium viua ſibi fecit: vide Cuiac. 10. obſ. 37.

Ostendere, monſtrare, demonſtrare, & declarare eſt: eſt etiam docere & probare. Briſſ.

Ostenditiæ, vel vt alii, Hoſteditiæ, vocabulo, quod veterum barbaries ab hoſte, & datione confinxit, vt ait Baro Tautenbergius, comprehenduntur ea impendia, quæ Vaſalli obeunt comitantes Roma. principem in expeditionem aduerſus hoſtes pergentem. Extat vox in §. ſimiliter. titul. de Capit. Contrad. in Placit. Feud. Sp.

Ostensionales milites apud Lamp. videntur dici, qui oſtentui modo habentur in vrbibus, non bellicæ rei cauſa. Ex Rhodig. Spieg.

Ostentare eſt affingere ſibi maiora, quam quæ re ipſa ſint, & quam ingenium ferat, aut facultates, aut talia omnino de ſe prædicare, aliaq; quam ſint ea preclara admodum, magiſq; ac magis narratu, atque honoratu digna. Rhod. Agricola. Iactare ait, magis verbis eſt, oſtẽtare rebus. Hinc oſtentatio. Vnde hac voce proprie vſus eſt Vlp. in l. 3. §. ſi. commodati. Non poteſt, inquit, commodari id, quod vtitur conſumitur, niſi forte ad pompam, vel oſtentationem quis accipiat. Spieg.

Ostentvm vocabulum generale eſt ab oſtentatione nouæ & inconſuetæ formæ ſic nominatum, quod Vlp. in leg. 38. ff. de verb. ſig. hoc modo definit. Oſtentum, inquit, eſt omne quod contra naturam cuiuſque rei genitum factumque eſt. Eius duo genera ſeu ſubalternæ conſtituuntur ſpecies. Alterum quoties quid contra naturam (hoc eſt contra naturæ conſuetudinem) naſcitur (ſeu quoties naturalis forma non mutatur, ſed ſolummodo interpolatur, aut amplificando, aut detrahendo, aut mutilando, l. non ſunt liberi 14. ff. de ſtat. hom.) veluti ſi quis tribus manibus forte aut pedibus aut qua alia parte corporis geminata aut interpolata quę naturę contraria eſt: Alterum cum quid prodigioſum (hoc eſt monſtroſum. leg. quæret aliquis, 135. ff. de verb. ſign. d. leg. non ſunt liberi, 14. ff. de ſtatu hom.) videtur (hoc eſt, cuius forma in aliam ſpeciem eſt mutata & quaſi prodigium naturæ, quæ ſui ipſius oblita videtur, & prodiga adeo facta, vt interdicto fere opus habuiſſet) quę (prodigiorum genera) Græci φάσματα (eo quod videnti apparent, dicendove indicantur, ſicut apud Latinos monſtra & oſtenta, à monſtrando & oſtendendo dicta, cum propter animi nouitatis auidi opinionem viſu mira inuicem à ſpectantibus & currentibus monſtrentur & oſtenti petantur) vocant. Generale vocabulum dixi eſſe oſtentum, quod & ſeipſum in ſpecie & monſtrum ſeu prodigium, tanq; à alteram ſpeciem comprehendit, per text. in l. 38. & l. quæret aliquis de verb. ſignif. l. non ſunt liberi. ff. de ſtatu hom. Oſtentum in ſpecie ſic dictum (quia natura in eo ſe oſtendit efficacem, at peccantem in exceſſu, vel defectu) eſt cui naturali originis & generationis ſuæ forma minime deſtructa augmentum acceſſit, vel in aliquo loco delibatum & detractum vel mutilatum eſt. Aucta enim forma ſi naſcantur, qui tres pluresve habeant manus aut pedes: quitres pluresue digitos in ſingulis habeāt manibus: vel qui duobus capitib⁹ aut trib. pluribusve cum his eduntur, text. in d. l. 38. In his enim natura larga fuit, & humana officia & membra amplhauit, nec videri poteſt aliud genitũ, quam quale erat gignens. d. l. non ſunt liberi. 14. verſ. part⁹. ff. de ſtatu hom. Ideo huc ẽt refert: debet hermaphroditus, olim androgynus dictus, qui vtroq; ſexu donatus eſt,

Item huc referri debet ſi ex fœmina mas fiat, de qua Plinius lib.4.cap.4.Gellius lib.9.cap.4.& Tiraquell. ad l.1. connubial.nu.99. & ſeq. Nam cum fœmina ſit mas occaſionatus & imperfectus.D.Thomas in 1.part. quæſt.99. articul.2. Ariſtot.lib.de hiſtor.animal.8.c.2.& lib.de gener. anim.2. ca.3. natura autem parens & altrix omnium ſemper ad perfectiora ac meliora nitatur, ſit vt perficiendo fœminã, ampliorem quam ante fu t,imo meliorem formam addat. Detractum erit formę & conſuetudini naturali ſi quis vno brachio vel pede,aut inuerſis branchijs pedibuſque,vel vno nullove oculo, aut ſine naribus, ſineve naſo, aut ventriculo natus fuerit. Et ſi quid membris eorumque officijs naturæ peccato ablatum eſt, humanam tamen ſpeciem & conſuetudinem retinuit, neque formam penitus exuit. Itaque tale quid ex homine natum, humanus partus & homo cenſeri debet, licet ſit imperfectior,quam communis fert naturę conſuetudo:D.Gœddæus ad l.oſtentum 38.num.3.& ſequentibus,ff.de verborum ſignificatione.

Oſtentum Labeo definit omne contra naturam cuiuſque rei genitum factumq; l. 38. ff. de verb. ſignific. & ab oſtendendo dici ſcribit.Briſſ.

Oſtraſcimus, relegationis erat genus apud Athenienſes,cum populus teſtulis in vrnã miſſis aliquẽ relegabat.dicitur enim ἀπὸ τῶν ὀστράκων, id eſt teſtulis, (quæ figulinæ an oſtreorum fuerint dubium eſt) quibus in comitijs populus nomina eorum inſcribebat quos ob potentiam & gloriam ferre non poterat.De quibus ſic Plutarch.in Ariſtid.nõ ita procul ab initio. ὄστρακον λαβὼν ἕκαστος, καὶ γράψας ὃν ἐβούλετο μεταστῆσαι τῶν πολιτῶν, ἔφερεν εἰς ἕνα τόπον τῆς ἀγορᾶς περιπεφραγμένον ἐν κύκλῳ δρυφάκτοις. οἱ δὲ ἄρχοντες πρῶτον μὲν διηρίθμουν τὸ σύμπαν ἐν ταὐτῷ τῶν ὀστράκων πλῆθος (εἰ γὰρ ἑξακισχιλίων ἐλάττονες οἱ φέροντες εἶεν, ἀτελὴς ἦν ὁ ἐξοστρακισμός) ἔπειτα τῶν ὀνομάτων ἕκαστον ἰδίᾳ τιθέντες τὸν ὑπὸ τῶν πλείστων γεγραμμένον, ἐξεκήρυττον εἰς ἔτη δέκα, καρπούμενον τὰ αὐτοῦ. Hunc eundem morẽ obſeruaſſe & Argiui & Mileſii,& Megarẽſes leguntur. Refert Suidas ex authoritate Theophraſti omnium primum Athenis oſtraciſmo eiectum fuiſſe Theſea multo ante Hippię tempora. Vide Ariſtotel.li.3.Polit. Plutarchum in vita Ariſtidis & Themiſtoclis, Budæum in commentariis Græcæ linguæ, & in annotat.ad Pandectas. Hadrianũ Iuniũ animaduerſionum libr.2. ca.5.vt apud Suidam legitur,duplex erat oſtraciſmus, ſcilicet phygi & apoſtatarum. Priore in exilium mittebantur qui dignam delicto pœnã vitare voluiſſent, quibus publice bona demebantur, atque his exilij tempus præfixum non erat. Poſteriore, apoſtatis & locus & tempus exilij ſtatuebatur. vide & Adrianum Iunium lib.4. animaduerſ.c.8.

O T.

Otioſa pecunia, quæ & alias vacua,ea dicitur, quæ non occupatur, id eſt, non exercetur, quæve nullum ſuo domino fructum affert, neq; in nomina vel emptionem prædiorum collocatur. l.13.§.vlt.ff.de vſur. l.3. §.vſuras. ff.de contra. tut. Plin.lib.10.Epiſtolar.ad Traian. Pecuniæ publicæ & exactæ ſunt,& exiguntur:quę vereor,ne otioſę iaceant.Nam & prędiorum comparandorum,aut nulla,aut rariſſima occaſio eſt, nec inueniuntur qui velint debere Reipubl. Eodemque ſenſu & Græc. ἀργὰ χρήματα vſurpant. Demoſth.contra Aphob. orat. ὅτι δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ὑμᾶς ἀκοῦσαι τά τ' ἐνεργὰ αὐτῶν καὶ ὅσα ἦν ἀργά. Ex contrario vero occupari dicitur pecunia quæ agitatur, exercetur, nominibus collocatur. Pompon. pictoribus, Vt à Nonio accepi quæ tuleram mecum decem milia victoriata. Græca mercede illico curat,vt occuparem. M. Tull.in Verr. Act.2. Præterea pecunias occupauerat, apud populum ſyngraphas fecerat.Auſon.in præfatione Gryphi.Atq;vt auidus fœnerator improbum nummum occupare malui quam condere.Sic Columella li.1.de re ruſtic.c.8.& li.11.c.1. Pecuniã in pecore & alijs rebus promercalibus occupare dixit. Donatus etiam hoc verbum ad debitorem, qui fœnori accipit, refert. Sic enim in Phormio.ſentit.Dicitur etiam verſuram facere, cum minore fœnore acceptam,maiore occupat.Briſſ.

Otioſus apud Cic. in Bruto ἀπαθῆ ſignificat, & ſedatum animum habentem.Vt ipſi Galbæ quem fortaſſe vis,non ingenij ſolum, ſed etiam animi, & naturalis quidam dolor dicentem incendebat:efficiebatq; vt & incitata,& grauis, & vehemens eſſet oratio:deinde cum otioſus ſtilum prehenderat,motuſq; omnis animi,tanquam ventus,hominem defecerat,flaceſcebat oratio. Prat.

Otofredus Iuriſconſultus nobilis Bercenonti natus ius ciuile Bononiæ publice magna cum laude interpretatus eſt:ibidemq; relictis complurib. de iure ciuili commentariis,diem ſuum obijt anno 1255. Prat.

O V.

Ovaſis, ſeu Oaſis, tam parua quam magna,locus deſertus eſt in Africa,in quem nocentes olim relegari ſolebant.nã vtriuſque meminit Ptolemæus in tertia tabula Africæ:& Plin.lib. 5.c.9. Arſinoitæ,inquit,duo ſunt: hi & Memphites vſque ad ſummum delta perueniunt, cui ſunt contermini ex Africa duo Oeaſitæ.Mentio etiam eſt vtriuſque apud Q.Curtium. Et Strabo lib.17. ſcribit Ouaſes loca habitata eſſe in magnis deſertis,quaſi inſulas quaſdam in mari. Αὐάσεις, inquit, οἱ Αἰγύπτιοι καλοῦσι τὰς οἰκουμένας χώρας περιεχομένας κύκλῳ μεγάλαις ἐρημίαις, ὡς ἂν νήσους πελαγίας. Socrat.in Hiſt.Eccleſ.li.2.c.28.de Georgio quodam Arriano loquens, ait eum quoſdam catholicos interfeciſſe, alios vero ſuperſtites in exilium ad magnam Oaſim relegaſſe.Euagrius lib.1.Eccleſ.hiſtor. c.7. refert Neſtorium hæreticum,edicto Imperat. Theodoſij, in Oaſim relegatum fuiſſe,quam & Ibim vocari ſcribit: vt & teſtatur Plin. li.5.c.4. Sic enim apud eum legendum: Ibis ciuitas Oeenſis, &c.Sunt & alij autores,qui huius vocis mentionem faciant: vt iam non ſit dubitandum,quin apud Vlpia.l.7.§.eſt quodam. ff. de interdic. & relegat. ſic legi debeat: Eſt quodam genus quaſi in inſulam relegationis, in prouincia Ægypto in Ouaſim relegare.Hinc Oaſena deportatio, l.1.C.Th. de Nili agger.vide Duare.lib.2.Diſput.ann.c.39.Prat.

Ovatio & paruum triumphum ſignificat, quem faciebant ouantes, qui non in curru, ſed pedites ouali corona redeuntes ex pugna,cum bellum non erat indictum, vel ſine ſanguine confectum: & tempus, quo gallinæ oua faciunt. Quibus autem ex cauſis ouare licebat, & in quibus ouatio differt à triumpho docet Alex.c.17.lib.Genial.dier.6.

Ovatum aurum,quod ouatione,victoriáque quæſitum eſt Participium poeticum ab ouo:ficut à triumpho,triumphatus.Sp.

Oves dicuntur animalia minuta.Bart.in l.oues.ff.de abig. Vide de Bart.in l.fin ff.de Abigeis.Sp.

Oves reijculæ,quæ ætate,vel morbo graues reijciuntur.

Oves decem gregem eſſe quidam putauerunt: porcos quinque vel quatuor.Caliſtr. in l.fi. ff.de abig.Maſſ.

Ovibus legatis agni arieteſq; non continentur. Ouium vero grege legato, vtrumq; non continetur.l.63. in fin.l.79.ff. de leg.3. Paul.lib.3.Senten.tit.6.Briſſ.

Ovile in comitijs.Locus in quo cẽturia prærogatiua erat, nominatim appellatur ouile, in quem locũ centuriæ ſeniorum ingredi non licuiſſet,niſi poteſtate facta à conſule.Ouile vero dicebatur propter ſimilitudinem,quod vndique cancellis clauſum eſſet,in quo loco cũ eſſent,ſuffragium dicebant, ita, vt interim non liceret alijs in eo loco eſſe. Huius etiam loci meminit Dionyſ.lib.10.Vbi de comitiis L.Quintij loquitur, & Lucianus cum ita ſcribit: Et miſeræ maculauit ouilia Romæ Gruchius li.1.de comitijs Rom.&c.

Oviliones, iidem qui opiliones, vel vt quidam ſcribunt, Vpiliones.Iabol. Cum inſtrumentum omne legatum eſſet excepto pecore, paſtores,ouiliones,ouilia quoque legato contineri,Ofilius non recte putat.l.fundi.de fund.inſtruct.Spie.

Oviaria,ouium multitudo.

Οὐσίαν Latini ſubſtantiam verterunt.Connan.lib.3.c.2.n.9.

Οὐσίαν modo ὑπόστασιν vocant: & vtrumque aliquando pro eodem accipitur,vt ſubſtantia & eſſentia apud Latinos.Horum autem duorum verborum differentiam tradit Damaſcenus poſt Baſilium,dicens aliud eſſe οὐσίαν,aliud item ὑπόστασιν. Οὐσία μὲν τὸ κοινὸν, καὶ περιεκτικὸν εἶδος τῶν ὁμοειδῶν ὑποστάσεων σημαίνει, οἷον θεὸς, ἄνθρωπος· ἡ δὲ ὑπόστασις ἄτομον δηλοῖ, οἷον πατὴρ, υἱὸς, πνεῦμα ἅγιον, πέτρος, παῦλος. Οὐσία,inquit,ſpeciem ac formam ſignificat, quæ hypoſtaſeis,ſeu perſonas forma ſimiles vna comprehendit,vt Deus homo. ὑπόστασις autem indiuiduum,vt Pater,Filius& Spiritus Sanctus. Nam & Theologi in diuinitate vnam ſubſtantiam naturamque ponunt & tres ὑποστάσεις. Quo loco ὑποστάσεις perſonas indiuiduas intelligunt. Græci quoque οὐσίαν, quemadmodum & nos aliquando ſubſtantiam pro patrimonio vſurpant,vt apud Lucam in Euangelio cap. 15. Πάτερ δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας: Pater da mihi eam ſubſtantiæ ſeu patrimonij partem quæ mihi obuenit.&c.Brechæus l.mulieris.§.res abeſſe.ff.de verb.& rer.ſig.

Οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων: Neque omnia, neque quouis tempore,neque ab omnibus.Vlpian.in l.6.§.3.ff.de offic. proconſul·exImpp.Epiſtola,Quantum ad xenia pertinet,inquit, audi qui ſentimus,vetus prouerbium eſt, οὔτε πάντα,&c. nam valde humanum eſt,à nemine accipere, ſed paſſim viliſſimum eſt,& omnium auariſſimum.Hot.Prat.

O X.

Ὀξύμωρον, vt docet Budæus ex Quintiliano, eſt ſententia ex periculo petita:hoc eſt,ita acute & affectate enunciata,vt fatua videatur.vt apud Virgil.

Nunc capti potuere capi?

Cicero:Si tacent,ſatis dicunt.Videtur & quandoq; Iuriſconſ.per Oxymorum,ſiue Gryphum, qui ænigmatis eſt ſpecies,voluiſſe Lectorem moneri: vt cum dixit l. anniculus. de verborum ſignificatio.Ante diem 10.Calendarũ,& poſt diem 10.Calendarum:vtroq; ſermone 11.dies ſignificari.Quod Alciatus latius explicat ead. leg. Vide infra, Si cœlum digito non tetigeris.Spieg.

Oxobapta dicuntur rubro tincta: ὀξὺς enim inquit Suidas, ἐρυθρὸν τὸ ἀπὸ τῶν φοινίκων. Nam φοῖνιξ modo palmæ arborem, quæ rubet. & ἑψητὸν decoctum ex ea rubrum eſt, modo colorem rubrum ſignificat. Connanus lib.7.c.7.n.1.Budæus lib.6.Miſcellan.cap.24.contra Alciatum & alios aſſerit Suidam citra cauſam

cauſam lædi ob Alciato: ὄξος ἑψητὸν interpretantem acetum coctum: cumq; defendi Xenophontis autoritate ἀναβάσεως β. dum inquit, ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς καὶ οἶνος φοινίκων, καὶ ὄξος ἑψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν, αὗται δὲ βάλανοι τῶν φοινίκων.

Oxvs. Lege Baphia.

P.

P. Nota in ſubſcriptionibus conſtitutionum C. Iuſtin. & Theod.ſignificat, propoſita eo ſenſu,quo data,in eiſdem libris.vt in l.1.C.de pact.conuentis.

P.P.Auguſt.Perpetuo Auguſtus: in fin. procemij Inſtit. vbi ſic legendum vetus eſſe docet inſcriptio, quam in Iuſtiniani vita ponit Hotom.

Pabvla ſunt animalium ſumptus:vt annonæ familiæ dominicę in l.9.C.de iur.fiſci.li.10. quæ vulgo capita dici ſcribit Marcellin.lib.22.& vide l.animalia.C.de curſu publ.lib.12. Hoc verbo vſus eſt & Scæuola.l. Lucius.ff.de leg.Varie autem accipi conſtat c.1.extra de ſepul.quandoq; pro verboDei.c.inter cætera.de offic.ordin.Hinc

Pabvlare illo ſenſu.§.fin.de pac.ten.in vſib.feud.Prat.

Pacem rumpere non dicitur qui furtum facit ei, cum quo pax eſt.Bart.l.verum.ff.de furt.Prat.

Παχυμερῶς, ἁδρῶς, παχέως, inquit Heſychius: id eſt,craſſe,pinguiter.Hinc

Παχυμερέστερον in comparatiuo,pinguius,per maiores partes.Vlp. l.7.ff.de pecul.Scire autem non vtique ſingulas res debet,ſed παχυμερέστερον.Paul.in l.14.ff.de excep.rei iud.pinguius Latine dixit.Idem corpus in hac exceptione non vtiq; omni priſtina qualitate vel quantitate ſeruata,nulla adiectione deminutioneve facta,ſed pinguius pro cōmuni vtilitate accipitur.Item in l.49.ff.de re iudic.Pinguius enim donatori ſuccurrere debemus,quam ei qui verum debitum perſoluere compellitur. Gell.li.14.c.1.Sed coniectari pauca quædam, vt verbo ipſius vtar, παχυμερέστερον nullo ſcientiarum fundo concepta. In quibuſdam tamen libris παχύτερον legitur.Hot.

Paciſci, in l.paciſci.33.ff.de pact.eſt pactū facere & cōuenire.

Paciſci dicimus de eo,quod certum & indubitatum eſt,l.1.ff. de tranſact.Lex quoque 12.tab. de furto paciſci permittebat, vt tradit Cuiac.10.obſ.11.per l.Iuriſgentium. §.ſi paciſcar, l. ſi tibi §.1.ff.de pact.

Paciſci & tranſigere hoc differunt,quod is qui tranſigit,quaſi de re dubia,& lite incerta neque finita tranſigit: qui vero paciſcitur donationis cauſa,rem certam & indubitatam liberalitate remittit.l.1.ff.de tranſact.Hot.Briſſ.

Paciſci quoque & repudiare differunt. Repudiantur delata: paciſcimur & de non delatis,l.pactum. ff.de pact.l.1. C.eod. Secundo:Repudiatio fit in iure;pactum vero quoquo modo, Cuiac.ad l.& hæred.ff.eo.

Paciſci debet his modis: Inprimis videndum, ne dolo malo quis paciſcatur.d.l.iuriſgentiū.§.prætor ait ff.de pact.l.cum poſteaquam.C.eod. Secundo videndum, ne à forma legibus præſcripta recedatur:Pactum namq; de pecunia non petenda à pupillo ſine tutoris autoritate factum,ratum non eſt.l.contra.ff.eo.ſicut nec tranſactio de alimentis teſtamento relictis, ſine Prætoris decreto. l.cum hi ff.de tranſact. Præterea cum hæres ante aditam hæreditatem paciſci vult, vt minus,quam debitum ſit,eis ſoluatur, alioqui non aditurus hæreditatem forma Diui Marci reſcripto data,quam Vlpia.Papin. Paulus eleganter declarant,ſeruanda eſt d.l. iuriſgentium. §.hodie. l.maiorem.l.ſi plures. l.reſcriptum. ff.de pact.Duar.in comment.ad eundem tit.c.5.

Paciſci contra edictū ędilitium omnimodo licet,ſiue in ipſo negocio venditionis gerendo conueniſſet, ſiue poſtea, ait, l. paciſci 31.ff.de pact. Paciſci quoque licet contra ea quæ moris & conſuetudinis ſunt, vt veniant in iudicium empti & venditi,veluti ne cautio duplæ præſtetur. l.pacta. ff.de contrah.empt.Cuiac.16.obſ.24.

Paciſci vitam ab hoſte.id eſt,pactum facere de vita ſalua.

Pacta quæ modo nuda,modo conuenta,modo pacta ſimpliciter in iure ciuili appellantur,ea ſunt,quæ neque nomen certum, neque præſentem & ſubiectam negotij gerendi cauſam habent,nam quæ nomen habēt certum ac proprium ea contractus nominati appellantur: veluti emptio,venditio, locatio,conductio,depoſitum,commodatum, pignus, ff. nam etſi pignus pacto conuento contrahatur. l.1. ff.de pign.act.l.4.& l.13.§.in ſuperficiariis,& l.vlt. ff.de pignoribus. tamen quoniam ex iure ciuili nomen habet,contractus appellatur.Hot.

Pacta conuenta.Elegans coniunctio eſt horum verborum, vt ſcil.alterum alterius ſignificatione ſuppleatur,& omnia tandem hominum placita comprehendantur. Sic dicimus dicta facta, ſignificantes omnem rem prorſus geſtam inter aliquos. l.iuriſgentium.§.prætor ait.ff.de pact.Pacta conuenta quę ex ſolo conuentu,vt ait Mar.Cice.in li. Rhetoricorum, valent: vel quæ nihil præter conuentionem habent. l.72. ff. de contrah.empt.l.71. ff.pro ſoc.Et pactū proprie ex parte ſtipulantium: conuentum,cum pepigerunt,promiſſa ſunt,de hiſq; eſt conuentum: Seneca: Nec pacta conuentaque impreſſis ſignis cuſtodirentur.Prat.

Pactvm contra legem,vel in fraudem legis ſic accipe,vt ea non valeant quæ publicam lædunt vtilitatem, non quæ ſingulorum,dum legum regulis ſint conſentanea.Conn.li.5.c.5.n.3.

Pacta curialia Zaſius in Intellect.iur.ſingu.in l.ſi non fortem. §.libertus ff.de cond.indeb.

Pacta dotalia & ſcripturę de ijs confectę dicūtur inſtrumenta dotalia,non quod in ſcripturā illa pacta redigi neceſſe ſit,ſed quod plerunque,idque propter pactorū probationem, ſcribi ſoleant,l.cum citra.C.de iure dotium. Hæc pacta dotem faciunt certam vel incertam.Certa eſt cū apparet, quid, quale & quantum ſit id,in quo dos conſtituitur: Incerta cum de eo non apparet,quę niſi in arbitriū boniviri expreſſe collata ſit, ad illud tamen eſt reducenda.l.cum poſt. §.gener.l.ſi cum ea C.de dotis promiſſio.l.in perſonam.22.§.1.ff.de regul.iur.l. in ſocietatem.6.ff.pro ſocio.l.hæc venditio.8.ff. de contrah. empt.l.1.ff.de legat.2. vbi facultates dotē conſtituentis perſonæ & eiuſmodi circumſtantiæ aliæ, in conſiderationem veniunt,vt dos,quæ ab initio incerta erat,certa fiat,d.l.cum poſt §.gener & ſeq.l.quæro.60.ff.de iur.dot. Hinc pacta dotalia ad duo potiſſimum capita referuntur, quippe quæ ſunt partim de quantitate dotis, partim de modo conſtituendæ. Et de quantitate vt ſit certa, aut ſi eſt incerta, ad certitudinem quandam redigatur,vt ſi dos repetenda eſt,ſciatur quantum repeti debeat,vt mulieri dos ſua maneat ſalua. l.2.ff. de iure dotium l.1.ff.ſoluto matrimonio. l.pater.71.ff.de euict. l. intereſt.18.ff. de rebus auctoritate iudicis poſſidendis, de modo nimirum ob lucrum dotis, aliarumque circumſtantiarum, quæ in diſquiſitionem veniunt, matrimonio quandocunque diſſoluto, idemq; ob æſtimationem rerum in dotem datarum. Vulte.ad. §. ſi aduerſus.14.n.13.Inſtitut.de nupt.

Pacta executiua quæ communiter in inſtrumentis apponi ſolent, ſcil. quod creditor poſſit fundum propria auctoritate apprehendere, nō habent locum niſi quando inſtrumentum eſt liquidum.ita eleganter Bald. in leg. ſi cauſam in vlt.col. verſ.or.non quæro. C.de execut. rei iudic. vbi ponit exemplum in inſtrumento dotali, quod debet liquidari: alioquin pacta executiua in eo contenta, effectum non ſortiuntur, etiam ſtante ſtatuto, quod contra inſtrumentum non poſſint apponi, niſi quædam exceptiones:& ratio eſt, quia ante omnia conditio in contractu debet impleri, vt firmat Alex. vbi citat hoc dictum Bald.conſ.119.Viſo proceſſu. col.1.verſic.ſed ita eſt.lib.1. & ideo in primis mulier, ſi petit ſe mitti in poſſeſſionem, ratione pactorum conuentorum in inſtrumento dotali, adire debebit iudicem, & ſignificare, qualiter mortuus eſt maritus,vel venit dies reſtituendæ dotis:&quod matrimonium legitimum inter eos præceſſit. & hoc idem in facti contingentia. & eſt multum vtilis in actu practico, ſecundum Iaſo.in d.l.2.col.35. verſ.circa autem aliud.C.de iure emphyt.Cotta.

Pacta ex conuentu ſunt,quę ſine legibus obſeruantur,quæ iuri præſtare dicūtur.Hoc dicitur de pactis quę ſolius conuentionis autoritate valēt, & de quibus niſi vtrinq; conſenſū eſſet, non haberēt vim obligationis,non teneor legibus ad ſuſcipiendum cauſæ patrociniū,id tamen ſi promiſi me facturū,conſtitueriſque mihi pro ea re ſalarium, ſi alteruter noſtrū fecit promiſſum,ex pacto ius naſcitur,vt alter quoque ſtet conuētis.Quæ & ſimilia pacta præſtant iuri,vt de iure plerumq; aliquid aut mutent aut minuant. Conn. lib. 5.capit.1. verſ.8.

Pacta fraudulenta ſunt, quæcunque ſunt alteri damnoſa, vt pactum de non petendo, quo creditores debitoribus ſuis remittunt quod ſibi debetur, quod tamen iniquum eſſet nō ſeruari, dum ſine dolo factum ſit. Conn.lib.5.cap.5.numero 2.

Pacta iuſta dicuntur,quę neque dolo malo,neque aduerſus leges fiunt.l.iuris gentium.§.ait Prætor. ff.de pactis. Et pacta contra leges aut contra bonos mores populi Romani nō valent.leg.pacta.C.de pact.Sed neque ſtipulationes valēt.Cuiac.ad tit.1.Iul.Paul.recept.ſent.libr.1.§. neq; contra leges.

Pacta nuda Bartolus & alii in leg.iuriſgētium.§. igitur nuda. D.de pactis, finiunt, vt ea ſint quæ in ſimplicibus & puris finibus conuentionis ſtant,nihil circum ſe habentia,vel nomē ſpeciale,vel cauſam vel contractum,quo ſe tegant.l.ſi tibi.C. de loca.exemplo hominis qui tūc nudus dicitur,tum talis eſt, qualis ex vtero matris proceſſit.Breuius Salicet. in l.legē.C. de pact.Pactum nudum,inquit,eſt conuentio ſtans in fine ſolius placiti. Abſurdum autem eſt & plane ridiculum,cū Dd. exiſtimare pacta,ideo nuda dici,quod aliqua ſint veſtita,alia qui cum Iuriſconſulti dicant,nudam voluntatem,l.1.ff.de teſtament.milit.l.3.ff.de reſcind.vēd.l.rem legatam.ff.de adim. leg. l. qua ratione. §.interdum. ff. de acquir. rerum domin. Nudum conſenſum.l.qui ad certum.ff.loca. Nudam interrogationem.l.item Labeonem.§.quęſtionem.ff.de iureiur.Nudam proprietatem.l.videam.§.1. ff.de vſur.l.4.ff.de iur.dot. l.ſi vſus fructus,& l.fi.de vſufruct.leg. Nudum vſum. l.1.ff.de vſu. & habit. Nudum nomen.lib. §. adoptiui.ff.ad Tertull. Nudam indulgentiam.l.1.ff. vnde cog. Nudam poſſeſſionem. l.ſtipulatio iſta. paragrapho ſi quis forte. Dig. de verb. obligationib.dicendum eſſet, voluntatem veſtitam eſſe, con-

ſenſum veſtitum,interrogationē veſtitam,& cętera id genus, quo nihil abſurdius dici poſſet. Per metaphoram itaq; volo exiſtimes dicta eſſe pacta nuda,quod ſimplicia ſint,&ſine cau ſa,h.e. quibus nulla ſubſit obligādi cauſa,præter nudum partium conſenſum. l.iuriſgentium. §.1.ff.de pact.l.ſi tibi.C.de loca.pręterea ſine virib.& præſidio omni legis ſolennitate & auxilio deſtituta: voce à genuina ſignificatione ad cognatam, ſed non propriam,tranſlata.Corraſ.lib.1.Miſcellan.c.1.n.1.

Pacta ſecundum naturam contractus eſſe dicuntur, quæ, licet non exprimantur,contractui tamen inſunt:veluti vt venditor in emptione venditione caueat de dupla nomine euictionis, Connan.lib.5.c.2.verſ.9.

Pacta turpia,hoc eſt,turpem cauſam continentia obſeruanda non ſunt,ſed poſt admiſſa hæc paciſci poſſumus, Paulus in l. ſi vnus.§.pacta.ff.de pact.Spieg.

Pactio nuda eſt,inquit Conna.lib.5.c.2.n.5. quæ præter verborum promiſſionem nihil habet: puta ſi nulla cauſa adiecta eſt,aut adiecta,ſed non impleta:aut impleta,ſed non propter conuentionem,aut propter cōuentionem impleta, ſed turpis eſt,& iniuſta.Conn.li.5.c.2.n.5.Cuia.ad l.1.ff.de pact.ait,nudam pactionem dici,quod alibi pactū nudum,& quemadmodum nuſquam pacta ita nec pactiones contractus appellari.

Pactio publica, quæ ad vniuerſorum fit ſalutem , quæ locum habere non poteſt,niſi cū externis & alienis populis ineatur, de qua vide ſ.Conuentio publ.Pactio,priuata duplex eſt, legitima & iuriſgentium.Legitima eſt,quæ lege aliqua confirmatur,& ideo interdum ex pacto actio naſcitur,vel tollitur, quoties lege,vel SCto adiuuatur,vt inquit Paulus:eam puto dici conuentionē legitimam,quę niſi lex de ea lata eſſet,non valeret,aut certe nō haberet vim obligationis,aut inducendæ,aut tollendæ,veluti ea,quæ literarum obligatio dicitur. Iuriſgentium pactiones, quædam actiones pariunt, quædam exceptiones.Quæ pariunt actiones,in ſuo nomine non ſtant, ſed tranſeunt in proprium nomen cōtractus,vt emptio, venditio,locatio,conductio,ſocietas,commodatum, depoſitum, & cæteri ſimiles contractus.Conn.lib.5.c.1.n.12.

Pactio nomen eſt verbale,quod proprie dicitur cum fit. Pactum autem, poſteaquam eſt factum. Et quia res priores ſunt ſuis appellationibus & nominibus, ideo Vlpian.pactum à pactione deducit,rerum ordinem ſecutus,nō Grammaticorum rationem. Nam à pace pactum , & à pacto pactio deriuatur. Omnium autem iſtorum origo eſt,à verbo paco,quod etiam nunc eſt in vſu , teſtatur Feſtus Pompeius qui idem ſcribit: Pacionem antiquos dixiſſe , quam modo vocamus pactionem,vnde & paciſci & paco.Fuit tamen priſcum verbum pago ex quo pepigi,quod magis videtur fuiſſe iſtorum omnium proprium. Cui finitimum eſt verbum pango, ex quo pepigi, quod figere ſignificat,vnde plantæ pangi dicuntur.Et Cicero de legib.Requiri placet terminos quos Socrates pepigit.Ideo verſus pangi dicuntur,quod Stylo in cera ſcriberentur,vt vult Feſtus.Idem Cicero in familiaribus epiſtolis .An pangis aliquod Sophocleum,id eſt,an ſcribis.A pangendo itaque,vt videtur,pacti nomen eſt,& ſignificatio,vt idem docet 2.libro Rhetor.ad Heren.Ex pacto ius eſt,inquit,ſi quid inter ſe pepigerunt,ſi quid inter quos conuenit.Conn.lib.5.c.5.n.8.

Pacticivm , vulgo conuentionale dicitur. Gellius: Ceſſatio pugnę pactitia,inducię dicitur.Spieg.

Pactis legibus dare,ſpondere,promittere,facere,&c. barbare ſub conditione dicitur.

Pacto, ablatiuus,pro modo,non raro ponitur, ſed pactum ſic accipi,ac pro ſtipulatione etiam Alber.indicat.Spieg.

Pacto ſtipulatio ſubdita. Vide Africanum in lege cum eſſent. ff.de ſeruitutibus prędiorum ruſticorum.

Pactores ſocietatis,apud Cic.in Verrinis.

Pactorvm variæ ſpecies, quæ iure reprobantur, ab Alciato in l.pacto.C.de Pact.copioſe explicantur.Spieg.

Pactorvm aliud quod in continenti ad cōtractum, aliud quod ex interuallo appoſitum, dicitur. Nec recte nudum vocatur: paritque exceptionem,vt ſi dicam,non petam te iſta decem. Illud operatur ipſo iure,adeo etiam ſi ignorans iudex contra pronunciaret,ipſo iure ſententiam eiuſmodi pactum,ſiue allegetur,ſiue omittatur,inficeret,enecaret,&funditus euerteret.Qui eſt magnus effectus,& multum refert, an pactum operetur ipſo iure , vel tantummodo proſit ad exceptionem. de quo latius diſſerit Zaſius in l.lecta eſt.ff.Si cert.pet. Spie.

Pactorvm quædam in rem ſunt,quædam in perſonam.In rem ſunt,quoties generaliter paciſcor,ne petam.Alio modo dicitur , pactum in rem quod non perſonæ , ſed rei cauſa factum eſt, vt emptori proſit & cæteris ad quos res tranſit. Connan. lib.5.c.4.n.8. In perſonam , quoties ne à perſona,id eſt,ne à Lucio Titio petam,l.iuriſgentium.§.Pactorum.ff.de pact.Vtrum autem in rem , an in perſonam pactum ſit: non nimis, hoc eſt, non tam ex verbis, quam ex mente conuenientium æſtimandum eſt. Plerunq; enim perſona pacto inſeritur,non vt perſonale pactum fiat, ſed vt demonſtretur , cum quo pactum factum eſt.d.l.iuriſgentium.§.vtrum autem. Olden.& Conn.lib.5.c.4.n.4.

Pactorvm quædam tacita ſunt, quædam expreſſa. Expreſſa ſunt,quæ verbis deſignantur.Tacita,quæ vel re,vel tacito & obſcuro conſenſu perficiuntur.In bonæ fidei contractibus ea inſunt tacite,quæ ſolita ſunt ex natura eorum opponi. Et illud quod refert Paulus.Item quia conuentiones etiam tacitę valent , placet in vrbanis habitationibus locatis inuecta & illata pignori eſſe locatori , etiamſi nihil nominatim conuenerit.&c.Connanus lib.5.c.4.n.1.

Pactvm, inquit Vlp.l.1.ff.de pact. à pactione dicitur. inde etiam pacis nomen appellatum eſt. Et eſt pactio duorum pluriumve in idem placitus cōſenſus,id eſt,nihil niſi conſenſus, vt in definitione legati,donatio teſtamēto relicta, id eſt,non niſi teſtamento.Vel conuentio, quæ placiti ſine ſtetit,id eſt, quæ neque traditione, neque ſtipulatione ſumpſit effectum. Vel conuentio quæ vacat nomine & cauſa. Vel conuentio quę in nudo pacti nomine ſtetit,nec aſſumpſit aliud propriū. Alio loco idem Vlp. pactum ita definit, vt ſit duorum conſenſus & conuentio.l.3. de pollicit. Nec vero audiendi, qui pactionis nomen latius patere quam pacti dicunt. ſuperioremque definitionem pactionis eſſe, non pacti, ob idq; in illum contractum cadere , cum nuſquam pacti appellatione contractus ſignificetur.Eadem enim pactio & pactum ſunt,& pro iiſdem apud iuriſconſultos ponūtur,vt in l.iuriſgentium §.ſed cum nulla 1.& ſeq.& §.pen.& l.ſi vnus.§. illud.ff. eod. l.1.C.de iure emphyteu.l. ſi quis maior.C. de tranſact.l.1.ff. de reſcin.vend.l.1.§.ſed an viæ ff.de pigno.l.ſed ſi vir.§.ſi vir ff.de dona.int. vir. & vx.Vlpianumq; poſt nominis pacti definitionem , alteram, quæ pacti naturam exponeret , ex arte adiunxiſſe credi par eſt. Contractus autem amplius quiddam eſt:duorum nempe pluriumve in id conſenſus. ex quo contrahatur obligatio: vt συνάλλαγμα. Theophilus definit in extremo titulo de obligation.cęteriq; Græci Iuriſconſulti pactum,quod σύμφωνον vocant,fieri dicunt ἐπὶ τῷ συστῆναι. ἢ διαλυθῆναι , id eſt ad agendum aliquid vel tranſigendum : nam & tranſactio pacto fit. Contractus vero,ἐπὶ τῷ συνίστασθαι ἐνοχὴν καὶ τὴν ἐντεῦθεν τῷ ἑτέρῳ ποιήσασθαι διδόμενον. Cōuentio autem,quam συμφωνίαν vocant,genus eſt: nā & pacta & contractus conuentiones ſunt:itaque idem hæc omnia poſſunt, pactum, depectio, pactio, placitum, pactum conuentum , pactum & conuentum, pactum nudum, pactum & conſenſus, pactum & condictum: in l.iuriſgētium.§.Sed cum nulla. ff.eo. nuda pactio dicitur, quod alibi nudum pactum. Et quemadmodum nullibi pacta, ita nec pactiones contractus appellantur. Cicero l.2. de inuention. pactum definit eſſe quod inter aliquos conuenit. Prateius.

Pactvm tria ſignificat, nudam conuentionem, nudæ conuentionis inſtrumentum,& vt Conſtantinus ait 3. Epit. ἀπὸ συμφωνίας παρά τινος ὀφειλόμενον, vt in Nou.120.Solet autem in vna inſtrumentorum parte ita ſcribi: Rogauit ille, Spopondit ille. Hæc verba pro ſtipulatione accipiuntur , quæ ſolet ſubijci pactis,niſi contrarium probetur,nam &pro pacto recipi poſſunt.Verū hic ſtatim merito quis dubitauerit,qua re diſcernatur pactum à ſtipulatione?eadē enim verba vtriq; conuentioni cōgruenter aptātur,ac ſicut in ſtipulatione,ita& in pacto interuenit interrogatio & reſponſio.quod ita definiendū eſt.In tractatu pactorum , fieri quidē interrogationes & reſponſiones.Hic tamen tractatus non eſt ſpectandus, ſed eius concluſio.Nā ſi id,de quo conuenimus inter nos,ego rogem, tu ſpondeas,ſtipulatio eſt, niſi ſi alia fuerit mens noſtra.nā ſi diſcedimus vt pacti,pactū eſt,nō ſtipulatio.Sic vero & in tractatu emptionis interueniūt interrogationes & reſpōſiones, ſed finis tractatus ſpectatur & cōcluſio,deniq; animo & concluſione tractatus pactum ab ſtipulatione diſcernendū eſt. Idem enim eſt tractatus ſed nō eadem concluſio,idem animus Cuiac.ad legem iuriſgentium, prope fin. ff.de pact.

Pactvm à contractu ſic ſeparatur.Pactum neque nomen, neq; cauſam habet.Contractus aut nomē habet,aut ſi nomine vacat,certe cauſam habet.Cauſā aūt hēt conuentio,quę datione,vel facto ſumpſit effectū : ideoq; Do vt des, cōtractus eſt: Dabo vt des pactum.Ex contractu datur actio.Ex pacto inter ciues Romanos non datur actio. Conſtituitur.n.ex eo naturalis,non ciuilis obligatio.Sed tamē ex pacto datur exceptio,& hoc eſt quod ait prętor:Pacta iuſta ſeruabo. Seruat prętor,id eſt,tuetur pacta datis exceptionibus. At pacta,vel cōtractib. adijciuntur,vel nō adijciuntur. Hæc procul dubio nunquam actionem pariunt,ſemper exceptionē pariunt.Illa, quę ſcilicet proprio nomine leges appellātur,aut ex continēti, id eſt in initio contractus adijciūtur, aut ex interuallo. Quę adijciuntur ex continenti,non pariunt actionē,ſed formant contractum l.cum dotem C.de iur. dot. id eſt,formam & legem dant contractui : formant ipſam actionem,l.iuriſgentium.§. quinimo ff.de pact.id eſt,actionem ex ipſo contractu.Itaq; ſi conuenerit ab initio ne vēditor teneretur ob euictionē,quod etiā alienū eſt à natura & qualitate contractus, proderit pactum venditori ad exceptionem,vel etiā ipſo iure ſe tutū eſſe contendet: quando quidem pacti exceptio ineſt bonæ fidei iudicio.l.nec ex prętorio.ff.de diuerſ.reg.iur. Quæ ex interuallo

uallo fiunt de ſatiſdat.præſtanda ob euictionem,actioné emptori non dant: ſed ſi agat cum eo venditor ex aliqua cauſa, recte excipiet emptor, ſi non te mihi quoq; ob euictionem fideiuſſores dare oporteat. Quæ fiunt ex interuallo de non præſtandá euict. hæc ſtultum eſt quærere an actioné pariant: nec.n.venditori aliter vtilia eſſe poſſunt, quam excipiendo, & eatenus quidem ea emptione cótineri, vel ineſſe emptioni verum eſt.His vero pactis detrahitur emptioni,illis additur: his leuior, illis grauior emptionis conditio.Sed vtraq; fiunt de adminiculis:euictiones.n.non perficiút emptioné, ſed iam perfectæ emptioni ſubſidio & auxilio ſunt. At vero ſi ex interuallo pacta fiant de his,quæ fiunt ex ſubſtantia cótractus, vt puta,re,pretio,conſenſu,quib.ſcil.emptio perficitur,ſi res non ſit integra,nulla naſcitur actio: ſi res ſit integra,emptio tollitur mutuo diſſenſu,vel etiam reformatur,renouatur,reperitur:&hoc poſteriori caſu datur actio,non quidem ex pacto, ſed ex noua emptione. Et hæc eſt ſententia l.pacta conuenta.ff.de contrah.empt.item l.iuriſgétium.§.item reſponſum.§.adeo.ff.de pact.ex Cuiacii obſeruat.lib.2.c.15.Prat.

PACTVM in edicto Prætoris,quo furti iniuriarumq; pacti infamia notantur, eum accipimus, qui cum pretio quantocunq; pactus ſit. Cæterum ſi precibus impetrauerit ne ſecum ageretur,ad edictum non pertinet, l.1.l.6.§.pactus. ff.de his qui infam.l.18.C.illo tit.Eodem modo,in l.18.ff.de tranſact.& l.10.C.de adulter.l.4.ff.de iur.fiſc.Prat.

PACTVM & pollicitatio differunt. Pactú eſt conſenſus duorum vel plurium in re quæ vtrique parti placet: Pollicitatio vero cum conſenſus amborum non iungitur : vt ſit polliceri quaſi poſſe liceri,Alciat.in procem.C.de pact.Sic Vlp.in l.pactum ff.de pollicit.Pactum,inquit,eſt duorum conſenſus atq; conuentio:pollicitatio vero offerentis ſolius promiſſum.

PACTVM & conuentum dixit Paul.lib.1.ſentent.tit.de pactis & conuentis, & M.Tull. pro Cæcin. Quæ, inquit,iudicia,aut ſtipulationis,aut pacti,& conuenti formula.Porro pactum& conuentum ſi qua re differunt, Connano hoc diſtare videntur libr. 5.cap.1.nu.9.quod pactum vnius tantum obligationem habet:vt ſi promiſi tibi centum:conuentum autem quod vtriuſq; fidem aſtringit vt tranſactio: aut qui contractus innominati vocantur,cum facio aut do aliquid, vt viciſſim aliquid des aut facias. Ideoq; apud Ciceronem vbique facta eſt mentio pacti conuenti, quod ex hoc ſolo aliqua naſceretur actio:at alterius pacti,nulla per ſe quidem & vi ſua,ideoque ne vlla quidem aut rara de eo diſceptatio in foro & in iudiciis.Adde Forcat.in Necyomantiæ dial.70. n.6. & Cuiac. 2. obſ.15.idemque ad l.1.ff.de pact.

PACTVM addictionis in diem,tale eſt: vt,vendo tibi domum, & ſi potero habere maius precium vſq; ad menſem,repetam ego ipſam domum.Old.

PACTVM conuentum,quod & vulgo veſtitum vocant, opponitur pacto nudo, velut ab omni iuris ſolennitate deſtituto. Huiusexempla ponere difficile eſſe Iaſ.exiſtimau t.Conuentum,aiunt, quod veſtitur, aut re, aut verbis,aut literis, aut contractus cohærentia,aut rei interuentu.Old.

PACTVM immiſſionis.Lege,pudor.

PACTVM aliud eſt legitimum aliud iuriſgentium.Pactum legitimum etiam iuriſgentium eſt. Non tamen omne pactum, quod iuriſgentium conuenit, & legitimum eſt, quin imo remotis quibuſdam pactis,quæ legitima ſunt, cætera ſolo gentium iure ſuſtinentur.Cuia.ad l.5.ff.de pact.

PACTVM nudum præcipue Pontificio iure, hoc á ciuili diſtat: quod actionem producit, contra l.iuris gentium. §.igitur.ff. de pact.Sed quibus caſib.id non procedat,docet Alciat. Spi.

PACTVM nudum in ligis & treugis principum producit actionem,quia pacta publica non egent fomento verborum.l.conuentionum.ff.de pact.ita ſing. Bald.in cap.1.ad fin.extra eo. quod alibi ſe non leg ſſe dicit Iaſ.in leg.lecta.in 7.noſ.in ſecundo caſu.ff.ſi cert.pet.& in l.iuriſgent. §.ſed cum nulla. in 1.not.in 13.fall.ff.de pact.Treuga tamen eſt illius naturæ, vt licet vnus contraueniat, non tamen alii propterea á pactis recedere poſſunt,licet ſecus ſit in pace:vt tradit Soc. conſilio 262.in cauſa magnifici.ad fin.l.b.2.quod eſt memoria dignum ad reg.l.cum proponas.2.C.de pact.Cotta.

PACTVM retrouendendi,quod vocát, & inter cætera pacta vulgatiſſimum eſt,dicitur, cum véditori ex conuentione conceditur ab emptore,quod ſi ipſe vel hæres eius voluerint quandocunq; aut intra certum tempus reſtituere precium,vt tum rem ſuam, quam védidit,quaſi redemptam accipiat.Quo pacto in emptione & véditione redditvú quotidie vtimur. l.2. C.de pact.inter empt.& vend.Spieg. Hoc pactum olim fiduciæ dicebatur.vt Liu.lib.2.de bello Macedonico, & Boetius lib.4. Topicor.nos docent,quorú hic fiduciam(ait) accepiſſe dicitur,cuicunq; aliqua res ea lege mácipatur,vt mancipanti aliquando remancipet,veluti,ſi quis dubium tempus timens potentiori amico fundum mancipet,vt cum tempus illud ſuſpectum præterierit,reddat. Hæc emancipatio fiduciaria nominatur idcirco,quod reſtituendi fides interponitur.De quo latius ad tit.Inſtitutio.de legitima parentum tut.&c.

PACTVM veſtitum,Corraſ.1.Miſcell.1.n.2. eſt conuentio iuriſgentium,aut ciuilis,in nomen propriú cótractus tráſiens,aut alio iuris adminiculo roborata.l.iuriſgent.in pr.ff.de pact.

PACTVM vulgare. l.Bœbius. ff. de pact.dot.quod inter ſe ſolerent ſocer & gener paciſci, ſi in matrimonio ſine liberis filia deceſſiſſet,dos profectitia ad patrem rediret .Eadem ratione Imperator Alex.vulgare pactum dixit.l.pactum.C.de pigno. act.vt ſi intra certum tempus pecunia ſoluta non ſit, prædia pignori vel hypothecæ data vendere liceat.Prat.

PADVM flumen eſt torrens, & aliquando tam violentum decurrit,vt alueum mutet,& multorum late agros trans ripam,vt ita dicam,transferat,Conn.lib.3.c.5.n.3. ex Aggeno Vrbico.

PÆDAGOGIANOS pueros Cuiac.in rubr.C.de Caſtrenſ.& miniſter. lib.12.refert inter Caſtrenſianos & miniſterianos aulicos. Caſtrenſiani, inquit, ſunt miniſteriani aulici, qui ſacro miniſterio deputati ſunt,vt ait l.4.C.de Caſtrenſianis & miniſterianis,veluti prægustatores, pincernæ, veſtitores piſtores,pędagogia,ſiue pędagogiani pueri,vt Marcellinus lib.26. deſcribit tunica auro diſtincta induti á calce in pubem, purpureis operi tegminibus pedum,quos & libr.30.refert in venatione diſponi ad canes retinendos,Gallice,*paiges*.Caſtrenſes miniſtri appellantur á Lampridio in Alexand.De iis Tertull.de Corona militis. Eſt etiam, inquit, alia militia regiarum familiarú:ná &Caſtrenſes appellantur.Hi erant ſub diſpoſitione viri ſpectabilis Caſtrenſis ſacri palatij.Hæc Cuiac.

PÆDAGOGIVM apud Vlp.in l. quæſitum. §.ſi inſtructum.ff. de fundo inſtructo, ſeruitium ad mancipium dicitur.

PÆDAGOGVS dicitur is,cui ducendorum puerorum cura, ſimul & eorum inſtitutio cómittitur. Quod munus olim demádari ſolebat ſeruis domeſticis.Vnde Plau.in Mercat.Seruum vna mittit,qui nó olim á puero paruulo pędagogus mihi erat. Notus eſt Diog.qui cum in Creta véderetur, dixit præconi, vt clamaret, ſe vendere ſeruum qui ſciret imperare liberis: eaq; lege hunc emit Xeniades,eiq; liberos ſuos concredidit. Apud Terentium in Adelphis manumittitur Syrus, quod Æſchinem & Cteſiphontem á pueris curaſſet,docuiſſet,monuiſſet. & ſane nihil non debet pædagogo aut pręceptori ſuo gratus diſcipulus,qui eius diligentia &melior &doctior redditus eſt,l.Aquilius Regulus,tit.de don. Itaq; etiam veteres præceptorem ſancti voluere parentis eſſe loco, vt aitIuuenalis.Sed illud notandum eſt,eſſe aliquando,vbi pædagogi meritú & eius neceſſarius vſus, ſit magis cauſa ſeruitutis quam libertatis. Nam hæres qui rogatus eſt ſeruum ſuum manumittere excuſatur, ſi is ſit vel proprius, vel liberorú ſuorum pędagogus, cuius miniſterio carere non poſſit.l. Caii Caſſii. De fideic.liber.Vt refert Balduin.in comm.ſuper Inſtitutiones Iuſtiniani.lib.1.tit.6. quib. ex cauſis manumit.

PÆDAGOGII appellatione ſeruilem familiam,non quidem vniuerſam,verum iuniorum, qui circa patremfamilias occupati erant,accipere debemus,id eſt, ſeruos ętatis integrę,quos vſus ſui cauſa paterfamiliashabebat,qui ad eius corpus tuendú atq;ad ipſius cultum præpoſiti deſtinatiq;eſſent: vt loquitur l.204.§.vlt.ff.de verb.ſig.& ita apud M.Senec.controuerſ.1. lib.2. interpretari licet, miniſteria puerilia iuueniliave ad eos,quos dixi,vſus parata ac deſtinata.Quin etiá conclaue& cubiculum, illud in quo pueri eiuſmodi iacebant cubantq; Pædagogium videtur Plin.appellare. Epiſt.27.li.7. Briſſ.

PÆDAIVM,locus in domicilio, in quo pueri, ſeruique commorantur: qui παῖδες vocantur.

Παῖδες autem nomini liberorum reſpondet:ſed non tam apte aut commode, propterea quod ſerui quoque ita nuncupentur tú Gręcis tum Latinis:qui ab iſto verbo pueri vocabulú formauerunt,quo ſignificant domeſticos ſeruos,pręſertim tabellarios,credo quod nó niſi pueris & in iuuenili ętate cóſtitutis, qui pedibus valerent,vti poterant ad eam rem.Conn.li.9.c. 1.nu.1.& vide infra Pueri.Cuiac.ad leg.2.ff.de excuſat.dicit, quod παίδων nomine ſoli filij ſignificentur,allegat legem octauam,ff. eo.tit. de excuſatione.

PÆGMA,ludus interpretatur, á παίζω, ludo.Erat auté machina in ſublime tendens,in qua puerorum cantantium erant nidi. Vlp. tit. de fundo inſtructo, lege quæſitum. In emptionem, inquit,domus,ſpecularia,& pægmata cedere. Nebr.

PÆNE eſt,prope eſt,parum eſt, modeſtię notę. A Augſt.lib.3.c. 9.quem conſulas velim.

Πήγαι quid ſignificent,vide κώμη.

PAGANI á pagis(pagus autem dictus eſt á Græca voce πηγή, id eſt,fons,eo,quod conderetur in eiuſmodi loco,vbi aqua ſuppeteret) olim erát ruſtici,ſicut & hodie ex vulgato loquendi vſu,qui agriculturæ duntaxat operá dabant, & á militia arcebantur,ne armis aſſueti contra ciuitates inſurgerét.Ideoq; in iuris ciuilis libris militibus opponuntur.l.1.§.1.ff.de ſeruis fugit.l.14.ff.de pœn.l.vlt.ff.ad leg. Falcid.l.12. in fi.ff. de cuſtod.reo.l.49.ff.loca. l.39.in fi.ff.de milit. teſt.l.7.ff.de diuerſ.reg.iur. Proinde peculii diuerſa genera, Paganú & Caſtrenſe conſtituuntur. l.vlt.C.de inoff.teſt. Et in paganiſo & in caſtris opponuntur in l.1. C.de teſt. milit. Paganus ergo eſt qui non militat ἀστράτευτος.Briſſ.

Paganam legem apud Plin.pro pagorum lege accipio. Cauetur autem hac lege in plerifq; Italiæ prædus,ne mulieres per itinera ambulantes,torqueant fuſos,aut omnino detectos ferant:quoniam aduerſetur id omni ſpei, præcipuæq; frugum. Plin.lib.28.c.2.fi.In conſtitutionib.etiam ImperatoresChriſtianorum,quæ in lib.1.Codicis ſunt relatæ,alieni à fide noſtra,pagani dicuntur:cuius verbi ridiculas Etymologias Philaſtrius Brixienſis & Iſidorus comminiſcuntur.Briſl.& Vult. in comment.Inſtit.de teſtam.ordin.in pr.n.29.

Paganus priſcis Romanis ille erat,qui militiæ cupiens erat,& illi cingi ſeu aſcribi volebat.Eo enim interuallo,quo id quęrebat,& ad militiã aſpirare tentabat,paganus:mox militiam adeptus,miles dicebatur.Vnde Scæuola ad leg.Falc.l.ſi dum paganus erat,fecerit teſtamentum, militiæ tempore codicillos,lex Falcidia in Codicillis locum non habet,in teſtamẽto locum habebit. Nec ignoro,receptius eſſe, paganum dici omnem,qui non eſt miles,& qui eſt priuatus.Suet.in Auguſto concionante ſe admiſſa turba paganorũ apud milites, & Perſius:Ipſe ſemipaganus,ad ſacra vatum carmẽ affero noſtrum. Id eſt cum nondum ſim vere miles muſarum: tamen affero carmen noſtrum ad ſacra vatum, vt apud ipſos militiæ ſacramentum dicam, & nomen meum accipiant. Et Liuius lib.1. narrat Tullium vrbem regionibus & collibus quadrifariam diuiſiſſe, & quæ habitabantur partes tribus appellaſſe à tributo. Dionyſius Græca lingua πάγυς vocatos eſſe dicit, quia ſingulæ agri partes, ſingulis tribubus habitandæ datæ eſſent, quibus ſe montibus, rupibus,& ſpecubus aduerſus latronum incurſum munierant: feſtaq; habuiſſe anniuerſaria, παγανάλια dicta,quod ea pagi iſti ſuo quiſque more & tempore peragerent,tanquã ſibi propria non totius vrbis communia. Poſtea vero,quam Romana vrbs magna hominum multitudine habitari cœpta eſt, plurimi fuerunt inter eos, qui arma detrectarent,nullo alio egregio facto glorioſi,quam antiquoQuiritum nomine,quod illis primum fuit à Romulo,qui Quirinus dictus ab haſta, quæ curis nominabatur à Sabinis. Cur autem omnes à religione noſtra auerſos antiqui Chriſtiani paganos appellarint,id in titulo de paganis & tẽplis eorum à nonnullis quęſitũ eſt.Et ſunt qui putant,id fuiſſe olim cauſę, quod non eſſent illi Chriſti milites, qui ſolus dignus eſt, cui militemus,quod vix eſt vt credam,cum Iulianus Imp. Chriſtianis militia interdixerit,& Lactantius ipſis neget eſſe licitum militare, quod eorum omnis militia in iuſtitia eſſe debeat.Vt non veriſimile eſſe videatur, hoc militum nomen libenter ſuſcepturos fuiſſe Chriſtianos,præſertim initio huius noſtrę religionis. Exiſtimaui aliquando, ſic nominatos iſtos fuiſſe, quod qui in pagis ruri morarentur, tardius hac noſtra perſuaſione imbuti ſunt, & diutius paganalia ſua ſacrificia coluerunt, vt fere rudes & imperiti homines ſui moris ſunt retinentiſſimi. Quemadmodum igitur agreſtes homines vocamus, quicunq; ſunt ciuilioris vitæ ignari, nec melioribus inuentis volunt acquieſcere. Sic paganos dixerũt,qui vanam quidem illam, ſed tamen antiquam Deorum ſuperſtitionem in idolorum cultu poſitam retinebant,& ſummi Dei beneficio data mortalibus Chriſti doctrina.Hęc Connan.lib.9.c.5. n.1.2.7.vide Zaſ.in tract.ſubſtit.c.5.

Pagere,pro paciſci.Nam,teſte Quintiliano,pepigi,non à pango,ſed antiquo verbo pago,pagis,ſiue n,dicitur,vt in leg.12. Tabul. Ni ita pagunt. vide paulo ſuperius in verbo. Pactio nomen eſt verbale.

Pagi apud Cæſarem ſunt regiones vniuerſæ & populi alicuius partes,vt tota regiaHeluetiorum,quæ ab eo appellatur ciuitas,in quatuorpartes erat diſtributa,quas appellat idem ſcriptor pagos,non quod tãtum pagatim incoleretur:nam & habitabatur oppidatim:cum ſcribat 12.oppida in ea fuiſſe,& pagos ad quadringẽtos,ſed quod vniuerſus eorum ager in quatuor partes & tãquam præfecturas eſſe diuiſus. Eodem modo ſcribit Sueuorum centum pagos fuiſſe:cum enim longe lateq; in Germania regionem ampliſſimam haberent, latiſſimoſque fines,in cẽtum partes regio diſtributa erat:ſic ager Romanus à Numa Pompilio in pagos diſtributus fuerat,vt ſcribit Dionyſius his verbis, διεῖλε τὴν χώραν ἅπασαν εἰς τοὺς καλουμένους πάγους. tractus enim quoſdam & partes regionis ita vocauit, quod quidem & Plutarchus ſcribit.εἰς μέρη τὴν χώραν διεῖλεν ἃ πάγους προσηγόρευσεν.Pagis autem illis præerant pagorum magiſtri,vt annotauitTurnebus aduerſariorum,lib.9.c.7.

Pagorum prępoſiti memorantur in l.2. C.de ſuſcept.lib.10.l. 8.C.Th.eo.tit.l.7. C. quæ res pig.Eos Iuſtin. in edicto 13.& in Nou.aliquoties παγάρχυς vocat.Briſſ.

Palam factum dicitur, quod coram pluribus, puta duobus fit. At publice factum,quod coram populo agitur,aut fit.Alciat. de verb.ſig.Vide Bart.in lege,non intelligitur. §.1.ff.de iure fiſci.Spieg.Adde Corraſ.Miſcell.lib.6.c.14.Briſſ.

Palam & clam opponuntur.l.vlt.ff.de ritu N.Briſſ.

Palam eſt coram pluribus.l.33.ff.de verbor.ſign. In quæſtione taciti fideicommiſſi palam relictum intelligitur, quod teſtamento vel codicillis quis rogatus eſt reſtituere, non domeſtica cautione,vel chirographo.leg.3.ff.de iure fiſc. Nec tamen ad excludenda taciti fideicommiſſi fraudem palam relictum videri Paulus ſcribit, quod ex teſtamento cum recitatur ſciri non poteſt: quemadmodum nec ille palam dat, qui ita ſcribit Rogo vos hæredes meos in eo qvod à vobis petii, fidem præstetis. leg.40. ff.de iure fiſc. Quanquam his poſtremis verbis non eſſe legi fraudem factam in leg.3.ff.eodem titul.tradatur.In eo quod dicitur palam hæredes eſſe nuncupandos, Palam non vtique in publicum ſignificat: Sed vt exaudiri poſſit,nec ab omnibus exaudiri,ſed à teſtib.7.l.21.ff.de teſtam.l.vlt.ff.de iurecodic.Briſſ.

Palam fieri dicitur contractus:& etiam bona fide,quando fit in præſentia iudicis agnatorum,vel etiam amicorum.Bart.ſing. in l.fratre.col. 15.verſi.3.quæro ff. de condict indeb Iaſon in l.ſingularia.in 7.col.verſ.puchrum.ff.ſi cert. pet. & in rep. d. l.frater à fratre.in 24.col.in prin. & in l. pacta nouiſſima. in tertio notab.C.de pactis.& in c.1.in 3.col.in princ. qui feudum dare poſſint.& not.Bartol.Veronenſ. caut.258. ſemper allegatur.& caut.306.tutores ſemper in 2.col.eum aliis adductis per Dn. Alexand.in leg. tranſactionem. in vlt.verbis. Cod. de tranſactio.quod eſt notandum,pro intellectu l.non exiſtimo.cum ſimil.ff.de admin.tutor. Tamen poteſt contrarium probari, vt conſulit Corn. conſil.204.incipiente, Viſo puncto & copia inſtrumenti. col. penult. verſ. non obſtat quod interuenit.in 3.lib. Barb. conſ.7. clementiſſimi. col.5. lib.1. Et ideo alibi notabiliter Baldus inſtruit tutores, vt in alienationibus & aliis contractib. minorum adhibeant conſilium coniunctorum,in l.Polla.verſ.3.oppono.C.de his quibus vt indignis. per gloſſam ſingularem ibi, & ſequitur Salicetus: & omnes moderni ibidem late tractant & commendat Cæpol.in d.cau.306.in 3.col. vbi idem dicit de præſentia amicorum, ſi affines deſunt: per ea quæ dicunt Bartolus, Baldus & omnes in l.tranſactionem. C. de tranſact. & idem Bald.ſing.c.1.in pr.in 2.col. verſ.quærit. Iac.de Beluiſ. in tit. qui feud.da. poſſ. generaliter dicebat, quod vbi eſt ſeruata forma,puta conſenſus fratrum,& decretum ſuperioris interpoſitum, præſumitur bona fides, & etiam contractus vtilis: etiam ſi eſſet Eccleſia, & reaſſumit Felin.in capit. cum contingat, in 4. col. in vlt. limitatione primæ concluſionis, extra de reſcr pt.declarando tamen, vt ſingul.per Bal. in l.tutores,ff.de confir.tut. Similẽ videmus e contra in matre quæ nupſit cum conſilio filiorum: ſecundum cautelam notab. Ang. in Auth. de non eligendo ſecun. nub. in prin.in pen. col.verſ.& & prędicta vera,quam commendat Bartol.Veronenſ.caut.323.ſi mater,& plures alij.Cotta.

Palam nuncupatus,hæres dicitur,ſi teſtes exaudiuerint. Spie.

Palam quæſtum facere dicimus non tantum eam,quæ in lupanario ſe proſtituit.Verum etiam ſi qua,vt aſſolet,in taberna, caupona vel alia domo quæ pudori ſuo non parcit:Palam autem ſic accipimus paſſim, hoc eſt, ſine delectu, non ſi quæ adulteris vel ſtupratorib.ſe committit,ſed quę vicẽ proſtitutæ ſuſtinet.Item quæ cũ vno & altero,pecunia accepta commiſcuit non videtur palam corpore quęſtũ facere. Octauianus tamẽ rectiſſime ait etiam eam quæ ſine quæſtu palam ſe proſtituerit, debuiſſe his connumerari, non ſolum autem ea quæ facit, verum ea quoq; quę fecit,& facere deſiit lege notatur.neque enim oboletur turpitudo quę poſtea intermiſſa eſt,non eſt ignoſcendũ ei quę abtentu paupertatis turpiſſimã vitam degit.Vlp. in l.palam 43.ff.de ritu nuptiar.Maſſ.

Palam relictum intelligitur, quod teſtamento vel Codicillis quis rogatus eſt reſtituere non domeſtica cautione vel chirographo l.3. ff. de Iure fiſc.Briſſ.

Palam rem eſſe dicimus, de qua conſtat, aut euidentia, quod vulgo notorium dicimus: aut quæ ſimpliciter manifeſta, aut liquida, aut tantummodo clara. Vide Alciatum in l.palam de verb.ſig.Sp.

Palatini panes ſeu ciuiles,l.7.C.Th.de annon.ciu. quibuſdã dicuntur,quod e palatio erogarẽtur: alii tamẽ malunt ſic dictos,quod palatinis præberẽtur.Largitione aũt annua diſtribui ſolebãt:cuius inſtituti Cõſtatinus autor nominatur,in l. 2.C.de frum.vrb. Conſtan.& l.1.C.de annon. ciuil. & apud Socratẽ li.2.c.13.Eorũ mẽtio fit in l.vlt.C.de quadr.pręſcri. & d.l.1.vbi iubentur panes cocti dari,non frumentum. Pra.

Palatini largitionales ſeu priuatiani erant: atque in genere hoc nomine omnia officia eorum qui in ſacro palatio militãt id eſt,memoriales,agentes in rebus, adparitores diuerſorum Comitum,larg.tionum vel priuatarũ continentur.De quib. in tit.C.de Palatin.ſacra.largit.Sed & miniſteriani de quib. de Caſtrenſia.& miniſt. Generalem hanc ſignificationem cõprobat lex 1. C. de priuilegio eorum qui ſacro palatio militant. A palatinis,inquit,tã his qui obſequiis noſtris inculpata officia prębuerũt,quã illis in ſcriniis noſtris,id eſt,memoriæ epiſtolarum,libellorumque verſati ſunt,&c. Ambroſius epiſt.5.Palatini,inquit,ſunt officia,id eſt,memoriales,agẽtes in rebus,adparitores diuerſorũ Comitũ. Palatium pro palatinis ſæpe accipi Am.Marcel.teſtis eſt li.4.Tuas,ait & palatii tui iubeo auferre annonas.Prat.

Palatinos quidam eſſe volunt eos qui habitabant in palatio, Comi-

Comitatenſes vero,qui in domo Auguſti ſemper commorabantur. Mihi cõtra videtur. vt Palatini proprie ſint quos domeſticos principis appellamus. Palatium enim dicitur domus Principis,Comitatenſes autem quicunque de comitatu ſunt , quos tamen omnes Palatinos dictos eſſe arbitror,vt oſtendi videtur ex conſtitutione Conſtantini imperatoris de caſtrenſi omnium palat.pec.Qua conſtitutione omnibus Palatinis in Caſtrenſe peculium cedere præcipit,quod propria diligentia vel liberalitate principum quæſiuerunt. Quid.n. tam ex caſtris eſt inquit,quam quod nobis conſciis, ac prope ſub cõſpectibus noſtris acquiritur? Sed nec alieni ſunt à puluere & labore caſtrorum , qui ſigna noſtra comitantur, qui præſto ſunt ſemper actibus,quos intentos & eruditos ſtudiis itinerum prolixitas & expeditionum difficultas exercet.Quę omnia & Comitatenſibus conuenire certum eſt : ideo facta eſt conſtitutio de omnibus Palatinis , ne de illis tantum intelligeretur qui domeſtici eſſent, & quaſi familiares principis.Connan.lib.4.c.15.nu.4. Cuiac. affirmat palatinos dici largitionales ſiue priuatianos, qui pertinent ad comitem ſacrarum vel priuatarum largitionum. Eorum partes eæ ſunt vrgere, inſtare, monere, ne quid tale aduerſus chartularios attentetur.Cuiac.ad l.2.& 3.C.de cano.largitional.tit.li.10.

Palatinorvm nomen in l.2.C.de pet.bon.ſubl.de iis ſpeciatim dictum videtur , qui in aula Imperatoris libellos petitionum vel aliarum rerum,quæ Imperatori offerebantur,inſtruebant,vel geſta admiſſi alicuius libelli edebant.Prat.

Palatio,id fundamenti genus eſt,quod in aquis, aut in vliginoſis,aut congeſtitiis locis fieri videmus : à palis qui in terrã depanguntur, dictum vocabulum. Fiſtulatio etiam appellatur,à fiſtuca machina,qua etiam pauitores vtuntur, vtrinq; anſata. Hac enim pali magna vi in terram adiguntur.Bud.in l.ſi fratres.§.item ſi com munem.ff.pro ſoc.Spieg

Palatia appellabantur omnes ſacræ ædes dicatæ habitationi principis.Balduin.in procemio ſup.Inſtit.&c.

Palativm, Cyrillus autor Græcus,à Palatino monte deriuat: ſacrum,ceu haud violandum:ob Imperatoris venerationem, cuius eſt ſedes,vocatur.C.de Comit.& Archiat.Sacr.Palat. Item de priuil. eor. qui in ſacro Palatio militant.l.12. Primam indifferentem habet. Ouidius de arte : Illic quas tulerant nemoroſa palatia frondes.Martialis : Inde ſacro veneranda petes palatio cliuo.B.Rhenanus monuit , eam regionem quæ nobis nunc,*die Pfaltz* appellatur,indocte Palatinatum vocari.Spieg.

Palæstai,Lege Athletarum nomine.

Palæstra dictione vtimur non tantum pro ludo ipſo,ſed etiã pro loco vbi exercetur.Vlp.in l.ſed & ſi quid.ff.de vſufr.eleganter mancipium de palæſtra, ſeruum accipit, qui paleſtræ dat operam.Spieg.

Palæstinvs. Palæſtina eſt prouincia Syriæ , Arabiæ contermina, dicta à Palæſtin olim illic metropoli , vnde Palæſtini qui iidem cum his ſunt, quos ſacra hiſtoria Philiſtin & Philiſtinos nominat.de quibus in primo regum ſcribitur. Eſt & alia Palæſtina prope Phæaciam,de qua Lucanus,lib.5.

Inde rapi cœpere rates,atque æquora claſſem
Curua ſequi,quæ iam ventos fluctuq; ſecundo
Laxæ Palæſtinas vncu confixit arenas. Anchora.

Palæstinæ Cæſaream Iuſtinianus ſcribit nomen accepiſſe à Veſpaſiano contra omnium ſcriptorum ſententiam , qui nomen Herodi regi Iudææ acceptum ferunt. Cuiac.in expoſit. Nou.conſtit.Iuſtin.Nou.103.

Παλαιστρικόταις,in l.ſed milites.ff.de excuſ.tut.ſunt Veterani.

Palaris ſylua,ex qua pali ſumuntur,l.9.ff.de vſufr.

Palea ſine diphthongo , ceu titulus præponitur quibuſdam capitibus decretorum Gratiani, quod ſcilicet hæc addititia ſint,nec à Gratiano primitus illi libro inſerta , ſed ab interpretibus prout cuique commodum videbatur , ad marginem Gratiani adſcripta,& plerunque in emendatioribus,& antiquioribus exemplaribus omiſſa.Cui rei fidem facit,quod refert Ant.Cont.in emendat.decret.Gratian.qui ſe antiquum Gratiani exemplar habuiſſe teſtatur,in quo pleręque eiuſdẽ paleæ deſunt. Sunt qui hanc dictionem per diphthongum ſcribendam cenſeant, & deduci à voce παλαιὸς, hæcque quaſi παλαιὰ,id eſt,antiqua nuncupata.Prat.

Pali, lignorum appellatione non continentur,l.pali.de verb. ſig.l.pali.de leg.3.& de fund.inſtruct.l.inſtrum.Alber. Vide paulo poſt Palus,pali:& inferius Pedamentorum.Spieg.

Palorvm,qui vineæ fulciendæ cauſa parantur,fit mentio in l. 17.§.vltim.ff.de act.empt.l.59.§.vlt.ff.de vſufruct. l.56.ff.de legat.3.l.12.§.ſi aliqua. ff. de inſtruct.vel inſtrument. Alias pedamenta & ridicæ appellantur.l.10.ff.de vſufruct.l.3.ff.de ſeruitut.ruſt.l.1.ff.de tigno iuncto.l.11.§.ſi quis in vineas.ff. quod vi aut clam. Briſſ. Adde Forcat.in ſuo penu iuris ciuilis,cap.7.Pali primo inter ea quæ vineis neceſſaria ſunt, numerantur. l.1.ff.de tigno iuncto. Pali tamen appellatio generalis, & omnia arborum ſuſtentacula ac pedamenta complectitur.Vnde non comburendi,ſed fulciendi vel claudendi cauſa parantur. Briſſ.

Palla Marcello,veſtimẽtum honeſtæ mulieris eſt: dicta quod palam & foris eſſet.Olim erat veſtis Chriſtianorum ſimplex & facilis. Nonnulli, vt annotauit Rhenanus in Tertul.tradunt eam ad veſtigia vſque demiſſam fuiſſe.

Πάλλαξ quid,vide Pellex.

Palliare metaphoriκῶς,ductum verbum,ſignificat tegere turpe factum.ſic ſumitur in cap.niſi ſpecialis.extr.illo tit. de vſu pallii,& vide ibi bonam gl.in verbo palliare.

Pallivm , ait Iſidorus lib.19.cap.24. eſt , quo miniſtrantium ſcapulæ conteguntur , vt dum miniſtrant , expediti diſcurrant.Plaut.

Si quid facturus es,appende in humeris pallium.

Dictum autem pallium,idem ſcribit à pellibus,quia prius ſuper indumento pelliceo veteres induebantur: ſiue à Palla per deriuationem. Græcorum autem hoc proprium erat; vnde & Palliatæ comœdiæ.Quoniam autem in humeris pẽdebatur, & adiiciebatur ἐπιθεῖοι dictum, & dicti olim Chriſtiani Græci ἐπίθειοι ab hæreticis, quod eo veſtimenti genere vterentur, & quod omnibus dicerentur, vt fingebant,imponere. Pallium autem apud Pontificios ſumitur pro inſigni ornamento Archiepiſcopi, vel epiſcopi.c.1.de auctor.& vſu Pallii.Prat.

Pallivm.Non dubium eſt pallium accipi multis modis.Palliũ proprie extrema veſtis eſt, vnde apud Plautum in triumuiro allegoria prouerbialis,tunica pallio propior eſt. Et hoc inter veſtimenta communia(quæ Tacitus in tertio promiſcuã appellare videtur) ponit & annumerat Vlpianus in l.veſtis. §. comm. ff.de aur.& arg.leg. Communia veſtimenta ſunt (ait) quibus promiſcue vtitur mulier cum viro : veluti ſi eiuſmodi penula,palliumve eſt, & reliqua,quibus ſine reprehenſione vel vir , vel vxor vtatur. Et de palliis huiuſmodi, quam varia fuerint,& quibus propria,docte tradit Bayſius c. 13.de re veſt.Aliter accipitur pallium lib.1. Decretalium,titulo, de authoritate & vſu pallii.De quo Polydorus Virgil. lib.4.c.12.Pallium (inquit) veſtis ſumma lanea, & candida, cuius vtrinque pendent duæ faſciæ , & ad humeros circulus ductus , ac quatuor purpureis crucibus inſignita eſt. Cuius ſane inſignis rationem D.Gregorius ad Maximum epiſcopũ Solymitanum ſcienter reddit,qui dicit illud humanitatem, & iuſtitiam ſignificare : vt ii qui illo vtuntur, foris ſummiſſe ſe gerant,id eſt,mites ſint, & intus animum æquum habeãt, hoc eſt, iuſtitiam colant. Et de huiuſmodi pallio (quod patriarcharum,primatum,& metropolitanorum eſt proprium, vt per illud à cæteris epiſcopis diſcernantur , & priuilegiatã obtineant dignitatem)Tertullianus librum ſcripſit,quo eius vetuſtatem,& commodum vſum edocet : Anchora.Vide latius in dictione Periſtromatis. Pallium proprie eſt Græcus habitus.Et à pallio fit pallidum quod Vlp.in d.§.communia virilib.veſtimentis annumerat.

Palma , non finis eſt laboris, ſed victoriæ ſignum, & victoria ipſa.vt in l.1.C.de princ.agent.in reb.lib.12. Vnde palmata toga , à palma in ea intexta, inquit Budæus, proprie triumphantium fuit : quam merebantur hi, qui de hoſtibus palmam reportaſſent. Pro dactylo alias ſumitur,& inter dulcia numeratur à Iurecoſſ.cum ait:item vuas,ficus,palmas, caricas.l.vlt.de Tritic.& vino leg.

Palmam autem arborem eſſe,cuius,ſecundum Plinium,vndequinquaginta genera inueniantur , nemo ignorat,eiuſq; naturę eſſe,vt ponderi non cedat,ſed renitatur.Vt etiam annotauit Forcat.in ſuo penu iuris ciuilis c.27.

Palmarivm,victoria:ſiue præmium quod victoriæ ergo debetur. Vlp.ex Imperatoris reſcripto in l.1.§.5.ff.de extra.cognit. Si vero poſt cauſam actum eſt,honoraria ſumma peti poterit vſque ad probabilem quantitatem : etſi nomine palmarii cautum ſit.Hot.

Palmatæ , tunicæ ſeu veſtes ſunt, quib.conſules.aut alicuius magiſtratus viri vtebantur.Vopiſc.in Aurel.Cape pro rebus geſtis tunicam palmatam,ſellam eburneam: nam te cõſulem hodie deſigno.Meminit & Trebel.in Galieno,Apul.in Apolog.& Seruius: qui triumphalibus viris dari ſolitam ſcribit. Cuius rei etiam Liuius eſt autor. Auſon.in Panegyr. Palmatam, inquit, tibi miſi,in qua D.Conſtantinus parens noſter intextus eſt.Hæc plane, hæc eſt picta non magis auro, quam tuis verbis.Alc.in l.propoſitis. C.de Grege dominico.li.11. Palmati equi iidẽ fere ſunt, quos vulgo Baios vocamus.quoniam ſpadices,hoc eſt,cum fructu ſuo ramuſculos,Gręci βαία vocant.Sic igitur dicti ſunt à colore.Poſſumus etiam intelligere equos palmatos , quibus vtebantur aurigæ in circo à palma.Alciat.in d.l.propoſitis.Spieg.

Palmipedale,menſura vnius pedis & palmi.

Palmvs,menſuræ genus.Eſt autem duplex,inquit Budęus.Maior 12.digitorum,Gręce Spithame vocatur,& Latinis etiam dodrans.Minor digitorum 4.Palæſtes Græce dicitur.Frontinus lib. de limitib.agrorum ſcribit Palmum habere digitos 4.vncias 3.quod Theodoſ.& Neratius probant.Prat.

Palo,palare,hoc eſt,palis munio.Colu.Vt vitis paletur,& capitetenus alligetur.Old.

Palos non lignorum ſed materiæ numero haberi conſtat,l.56.ff.de legat.3.l.162.ff.de verb.ſign. Pali quærendo fructui deſeruiunt,l.12.§.ſi aliqua.ff.de inſtruct.vel inſtr.

Palpatus eſt.Vlp.At ſi cum equum permulſit quis,vel palpatus eſt,calce eũ percuſſerit, erit actioni locus l.1.ff.Si quadr.paup.fec.dic.Solent autem equiſones plauſu manus blandiri equis.Spieg.

Palus. Palus,Paludis,quam Græci ἕλος dicunt,eſt,vbi paululũ aquæ in altitudine,& palam latius diffuſa,quæ etiam quandoque ſiccatur.Hoc modo accipitur C.in tit. De alluuionibus,& paludibus,& paſcuis,ad alium ſtatum trãſlatis, id eſt, melioribus,fertilioribus factis. vide Inſt.de rer.diuiſ. præterea.Huius autem dictionis prima breuis eſt, & ſecunda indifferens,quanquam genitiuo creſcat. Virgi.lib.4.Georg.

Cocyti,tardaq; palus inamabilis vnda. Horat.
Regis opus,ſterilisq; diu palus,aptaq; remis.

Paludamentum, veſtem eſſe Imperatorum,ſcribit Tranquillus in Cæſare,Blondus lib.9.Romæ triumphantis.Alexand. ab Alexandro lib.3.c.3.& lib.5.c.18.Feſtus tamen omnia militaria ornamenta paludamenta dici, in libris auguralib. affirmare videtur.Plutarch.in Philopœmene tunicas equeſtres vocat,in Lucullo ἐφεστρίδα, vt opinor pro paludamẽto poſuit, in Craſſo vero φοινικίδα pro paludamento purpureo dixit. Quo genere veſtis etiam Græci equites vtebantur , quam ἐφαπτίδα Athenæus in quinto vocat. Paludamenti autem picturam ad viuum ex Romanorum marmoribus expreſſam inuenies apud Lazarum Bayſium in fin. c.1. in l. veſtis.ff.de aur.& arg.leg. &c.

Palus,pali,eſt lignum acutum,quod in terrã defigitur ad fundanda vel fulcienda ædificiorum fundamenta , aut ad caſtra munienda , vel claudendos hortos , aut ſuſtinendas vites ſecundum Columellam. Quando tamen pro pedamento vitis accipitur,id proprie vocatur ridica ſeu adminiculum vitis,l. is qui in puteum.§.ſi quis vineas.quod vi aut clam,Coraſ.1. Miſcel.1.n.5.Gœdd.ad l.168.de verb.ſign.

Pamphyliæ apud Iurecoſſ.vt & aliarum regionum,præcipue in exemplis fit mentio. Eam Mopſopiam aliquando dictam conſtat,quoniam Mopſi vetus regnum fuiſſet.Spieg.

Panarium,panis receptaculum:ſicut Granarium grani. Cata.

Pancarpum ſpectaculi genus, quaſi omnium arborum fructibus concinnata ſylua , apud Imp.in Nouel.de conſulib.§.ac primus quidem. Vetus interpres ſyluam exponit,qua ratione & chamæleo niger dictus forſitan ſit παγκαρπὸν,vt ad Dioſcor.Græci quidam adnotarunt, ex varietate colorum,& oraculo quodam , cum Dianæ iuberetur Neleus ſtatuam erigere , ἀπὸ παγκαρπῶν ξύλων , erexit è quercu,in qua oſtenderat multos varioſque ſuſpenſos fructus,vt interpres Callimachi ſcribit:appellatur à Sophocle in OEdipo Tyran.laurus παγκαρπὸς. Vide Cuiac.ad dict.Nouel.de conſulib.§.ac primus quidem.

Panchreſtum , medicamentum nobile , quod latine dici poteſt,omnibus conducibile,vel omnibus affectibus vtile.

Pancratiaſten eum dici volunt,qui luctator ſimul, & pugil foret , quippe cum alii pugiles,alii luctatores forent , is qui vtroque tenetur ſtudio , pugna ſc.& luctu , Pancratiaſticus nuncupatur.

Παγκρατὴς Græcis,omnia vincens dicitur.Alex.Neapol.Genial. dier.lib.3.c.9.

Pancratium ,παγκράτιον.Plut.in ſympoſ.lib.2.cap.4.certamen eſſe mixtum,ſcribit ex pugilatu & lucta , ὁ δὴ inquit, μέμικται τὸ παγκράτιον ἔκτε πυγμῆς καὶ πάλης,δῆλον. Ariſt. lib.1.Rher. Qui poteſt premere,ac fortiter tenere,ad luctam eſt idoneus:qui ictu longe à ſe repellere , ad pugilatum : qui vtrunque , ad pancratium.Sic Plato lib.1.de leg.παγκράτιον ἢ σκηνικὸς,ἢ πυγμὴν, ἢ πάλην.Qui in pugili certamine,aut luctu,aut vtroque ſimul ſe exercuit.Pancratium itaque ludus erat qui in puluere fiebat, recto ſtadio inuicem percutientium. Budæus in prior. annot.ſic dici vult , quod aduocatis omnibus corporis viribus,omniumque neruorum cõtentione tranſigitur.De Pancratio & Pancratiaſtis Gellius lib.12.c.26.ex Panætii libro: Oportet animo ſemper eſſe prompto atque intento, vt ſunt athletarum,qui Pancratiaſtæ vocãtur:nam ſicuti illi ad certandum vocati,proiectis alte brachiis conſiſtunt, caputq; & os ſuum manib.oppoſitis,quaſi vallo præmuniunt:membraque eorum omnia priuſquam pugna mota eſt , aut ad vitandos ictus cauta ſunt,aut ad faciendos parata : ita animis,&c. Item Vlp.l.7.§.3.ff.ad l.Aquil. Si quis in colluctatione,vel in pancratio, vel pugiles dum inter ſe exercentur, alius aliũ occiderit,&c.Iulius Pollux videtur intellexiſſe,dici παμμάχοι quoque de Pancratiaſtis:nam poſtquam de iis loquens, eorũ deſcripſit ἔργα,addit: ἀπὸ δὲ τούτων εἴποις ἂν,ὡς εἰσὶ παμμάχοι, καθάπερ ὁ Πλάτων τὸν περὶ τὸν Εὐθύδημον.τοῦτο ἄριστον κωμῳδεῖ παμμάχῳ κατὰ τῶν ἀκαρνανῶν τῶν παγκρατιαστῶν..Prat.

Pandecta nomen Græcum eſt,& compoſitum,à πᾶν,quod eſt totum:& participio verbi δέχομαι,id eſt capio: ſiue ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι,quod omnia comprehendat, quodq; omne rerum & doctrinarum cõtineat genus.Inſcripſit hoc nomine opus ſuum Tyro Tullius,vt refert A.Gellius Noctium Atticarum li.16. c.11.De hoc tit. Pandectarum meminit Pli.in ſua ad Veſpaſianum (ſiue,vt alii contendunt,ad Domitianum) præfatione:iam iam(inquit)mox Pandectæ,enchiridion,pinacidion, inſcriptiones,propter quas vadimonium deſeri poſſit.& meminit etiam Aul.Gellius , in fine operis ſui. & Taboetius in topico milit.for.& legal.diſcip.tom.1.De Pandectarum nomine plura vide in verbo Digeſtum,& in verbo Digeſtorum.

Πανδέκτην maſculino genere,& numero ſingulari,in digeſtorum inſcriptione legendum quidam exiſtimant, quorum opinionem firmat Harmenopulus lib.1.Epit.t.1. ὕστερον δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς τὰς πολλὰς ἐκθέσεις τῶν νόμων ἐν πεντήκοντα βιβλίοις διαφόροις ἀνδρῶν συνεδρίῳ συνήγαγε.ἃ καὶ Δίγεστα ἤτοι πανδέκτην ὡς πάντων δεκτικὰ τῶν νόμων ἐκάλεσεν.Briſſ.

Sunt qui Pandectas numero plurali magis probant, quo titulo quondam inſcriptos à veteribus libros Plin. in præfat. naturalis hiſtoriæ, docet,inquiens,iam Muſæ πάνδεκται ἐγχειρίδιον,λειμὼν,πινακίδιον.Briſſ.

Pandi , manifeſtari, ſeu palam proferri. Ne ſecreta patrimonii & ſuſpectum,ad alienum pandatur,l.vlt.C.de aliment.pup. præſt.

Pandochium,Latine ſtabulum,ſiue diuerſorium,& hoſpitium dicitur.

Pangere inducias,idem quod facere.

Panes palatini,quod è palatio erogarentur. Cuiac.vero ad l. 1.C. de frumento vrbis Conſtantinopolitanæ, lib.2.rectene illud panes Palatinos dici,quod e palatio erogarentur, ambigit,cum ipſe malit inde dici panes Palatinos,quod Palatinis præberentur.Prat.Vide paulo ante Palatini panes.

Panes militares,& populares l.7.C.Theodoſ.de anno ciuil.ex quibus locis diſces qui ſunt panes ciuiles.

Panicum.Lege, miliarium.

Panis ciuilis. Panis ciuilis nomine ſunt,qui ſimpliciter annonam intelligant ciuilem,cui vendendę qui præeſt dicatur ſitoſtaſius , ſicuti magiſtratus, qui curat periſſochoregia Cæl. Rhod.lib.9.c.16.

Panis notiſſima eſt ſignificatio. Panis tamen gradilis in rubr. C.Theodoſiani,dę annona ciuili & pane gradili dicitur.Prudentius aduerſus Symmachum:

Et quem panis alit gradibus diſpenſus ab altis.

Prateius.

Panes autem gradiles ideo dicuntur , quod è gradibus qui in vnaquaq; regione vrbis erant ad piſtrina, vt conſtat ex deſcriptione antiqua vrbis,præbeantur. Caſſiodor.9.vt ſiue in gradu ſiue in aliis locis frumentorum condicta potuerint inuenire. Dantur frumenta piſtoribus ex publicis horreis,tum deinde populo panes.Cuiac.ad l.1.C.de conditis in publicis horreis.lib.10.

Panis nomine,frumentum venit.l.1.& ibidẽ Bart.C.de frum. vrb.Conſtant.lib.11.In Dominica oratione,panis nomine id declaratur , vt Viues atteſtatur,quo neceſſitates vitæ huius ineuitabiles tolerantur , ſiue in iis quæ edimus , ſiue quibus tegimur , quibus fouentur membra noſtra, & ab iniuria,vel rigoris cœli defenduntur,vel ardentis: quibus à morbo conualeſcimus,aut certe ad morbum ferendum ſuppetunt vires. Reliqua ſuperuacanea ſunt , quæ inuexit partim ſuperbia, partim voluptas. & ex ea ortæ deliciæ. Lege Cibarius panis.Spieg.

Pannarios dicunt Iureconſulti pannorum venditores. Vide Rhodig.c.12.lib.6.

Panneæ veſtes dicuntur,ſicut laneæ,& bombycinæ.

Panicularia bona,inquit Vlp.l.6.de bo.da. ſunt ea,quæ in cuſtodiam receptus ſecum attulit ſpolia , vt & ipſa appellatio oſtendit:non omnia tamen ſed veſtis, qua is fuerit indutus,& nummuli in ventralem (ſic enim legi debet)quos victus ſui cauſa in promptu habuerit,aut leues anuli,id eſt,qui rem non excedunt aureorum quinque.

Panno rubro fugatum pecus,l.50.§.vlt.ff.de furt.

Panormitanus Iuriſconſ.nobilis, nomen habuit Nicolai,natione Siculus fuit,vir acutus & ſagax,vt Siculus:ſed cum Senis iura perdiu profeſſus eſſet, tandem Archiep. Panormitanus factus,circiter annum 1450.è vita migrauit.

Panthera , πανθήρα pro vniuerſo aucupio, & eo quicquid auceps capit.Vlp.l.11.§.11.ff.de act.empt.Veluti cum futurum iactum retis à piſcatore emimus aut indaginem plagis poſitis à venatore,vel pantheram ab Aucupe.Quidam pro Pantheram,Panthera in accuſatiuo ſingulari legi malunt, à nominatiuo Panther,cuius meminit Varro lib.4.ling.lat.retis genus eſſe ſcribens.Alias autem Panthera , animal eſt ferum & maculoſum,de quo l.2.ff.ad l.Aquil.Prat.

Pantomimi ſunt hi , qui intra vel extra ſcenam geſticulationes exercent , imitanturq; dicta,facta moreſve hominum, & naturas.& eſt dictio Græca & compoſita. nam apud eos πάντων omnium , & μῖμος imitator vocatur. vel, vt Diomedes,à μιμοῦμαι , id eſt , imitor.Latine autem, iſte effictor poteſt appellari.De Pantomimis Suet.in Nerone:ſeditionibus pantomimorum ex parte proſcenii ſuperiori , ſignifer ſimiliter ac ſpecta-

ſpectator aderat. Et Plin.in ſua præfatione,ſecundum Hermolai Barbari lectionem: Noſtri,inquit,craſſiores antiquitatum, exemplorum, artiumque facetiſſimi lucubrationum: vt qui ait,Bibaculus eram,& vocabar Pantomimus.Horum meminit & Lampridius, qui refert Alex.nanos & nanas, & moriones & pantomimos populo donaſſe:Eorum quoq; meminit l. 3. §. Neratius.ff.de cond.cauſa da. l.43.ff.de actio. empt.l.25.& l.27.ff.de oper.libert. Eſt autem Græcum verbum: Et Latinis Hiſtrio appellatur.Sic enim Mneſterem promiſcue Pantomimum & Hiſtrionem appellari videmus à Seneca in ἀποθεώσει Claudii. Et à Suet.in Caligula c.36.& à Tacito lib.11. Nobilitati ſunt hac ludicra arte Mneſter, Pylades,Batylus, Hylas & Paris ille de quo in d.l.3.Neratius. Quorum omnium in Suetonio,Iuuenali,Martiali,Seneca, & Macrobio non infrequens eſt mentio. Prodit autem primū Tiberii temporibus,vt Suidas in verbo ἀθλοθέτης ſcribit,hęc mollis & impudica Pantomimorum ſaltatio,qua fracto corporis motu indecentiq; geſticulatione ita res geſtæ repræſentabantur, vt loqui manibus magis, quam agere viderentur,Caſſiod.lib.1.Variar. Conſtituatur à vobis praſini pantomimus quatenus ſumptum, quem pro ſpectaculo ciuitatis impendimus,electis contuliſſe videamur. Hanc partem Muſicæ diſciplinæ mutam nominauere maiores,ſcil.cet,quæ ore clauſo manibus loquitur, & quibuſdam geſticulationibus facit intelligi quod vix narrante lingua aut ſcripturæ textura poſſit adgnoſci,ſicut Barbarum quendam vbi vidiſſet, πέντε σώματα τοῦ ὀρχηστοῦ παρεσκευασμένα. ποσάτων δή μέλλει τι δρᾶμα, dixiſſe. vt eſt apud Lucian.περὶ ὀρχήσεως, σῶμα μὲν τοῦτο ἓν, πολλὰς ψυχὰς ἔχειν. Etenim ὀρχηστοῦ nomine in illo Luciani libello Pantomimus exaudiendus eſt.Briſſ.Idem Caſſiodor.lib.4. Variar.epiſtol. vlt. Pantomimo igitur, cui à multifaria imitatione nomen eſt, cum primum in ſcænam plauſibus inuitatus aduenerit, aſſiſtunt conſoni chori diuerſis organis eruditi:tunc illa ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita quaſi quibuſdam literis edocet intuentis aſpectū, in illaq; leguntur apices rerum,& non ſcribendo facit quod ſcriptura declarauit.Idem corpus Herculem deſignat & Venerem,fœminam repræſentat & marem,regem facit & militem, ſenem reddit & iuuenem,vt in vno credas eſſe multos tam varia imitatione diſcretos. Hanc tamen totam artem ipſi Tiberio ita diſplicuiſſe, vt Roma pantomimos exegerit, Dio lib.57.ſcribit. Quod & à Traiano factum Plinius in Panegyrico laudat. Exagitata valde à Cypriano,Arnobio & aliis pantomimica & à Chriſtianis principibus tandem penitus exploſa eſt.Briſſ.

PANVS,vt Nonius declarat,ſignificat inuolucrum tramę,idemque per diminutionem vocatur panucla. Sic enim & iidem manuſcripti libri habent,non panulam: & Heſychius etiam ipſe panuclam ſiue panuclum,non panuellium dicere voluit, quum ita ſcripſit: πηνίον, πήνη κλωστή, ἢ ἀτρακτος εἰς ὃν εἱλεῖται ἡ κρόκη. Cuiac.obſeru.lib.11.c.6.

PAPIA Popæa lex quæ toties in inſcriptionib.legum noſtrarū occurrit, patrum præmia pro liberis ſuſcipiendis continens Papio & Popæo ſuffectis conſulibus ex Auguſti tunc imperantis iuſſu lata, quemadmodum Dio lib.55. & Iſidor.lib.5. Etym.c.15.ſcribunt.Briſſ.

PAPINIANISTÆ dicebātur,qui biennium in legum ſtudio verſati,tertium etiam adiungebant.Imp.ad Anteceſ. Ne autem tertii anni auditores, quos & Papinianiſtas vocant, nomen & feſtiuitatem eius amittere videantur. Hi autem dicebantur, quod eis Papiniani librorum lectio proponeretur. Hot. & Prat.

Παππᾶς,pater Græcis eſt,quod nos Latinis literis deſcribentes, vno P.Papa dicimus Latine,Germanice vero *Bapſt*,vel *Pfaff*. Nam vt Volzius annotauit, Germani ſæpe in vocabulis à p, incipientibus adiiciunt f,aut omnino in f,mutant p.vt palus, ludis, *ein Pfal*.Palus,li,*ein Pfo*. Pater,*fater*,piſcis,*fiſch*,& ſimilia. Porro Papæ vocabulum non nuper,ſed iam olim, & dudum ab omnibus orthodoxis appellari cœptum.Nam Liſtrio teſte, olim omnes epiſcopi Papæ vocabantur, hoc eſt, patres.Vnde D.Hieron.dixit, epiſcopos patres eſſe,non dominos. Quidam duabus e ſyllabis corruptis, pa,pa,conflatū eſſe tradunt:quarum prior eſt pater, poſterior vero patrum, quaſi pater patrum. Cuiuſmodi ſolus ſit Petri ſucceſſor: ceu totius eccleſiæ ſub Chriſto caput.Alii à papilla mammarum apice vnde lac extrahitur, nomen deductum putant: Alii à pappo carduorum flore,qui mareſcens in lanuginem abit.idque propter breuitatem vitæ quam ſummos pontifices viuere videmus.de quo latius Corraſius Miſcel.lib.5.c.15.

PAPYRVS,frutex eſt in paluſtribus Ægyptii locis,brachiali craſſitudine,decem cubitorum altitudine. Vlp. de leg. 3.leg.ligni appellatione.Harundines,inquit,&papyros comburunt. Nebr. Ex frutice autem iſto chartam faciebant: Vnde iam Papyrum dicimus fœminino genere,qua nunc vtimur.Prat.

PAR,pro æquo. l.ſeruo. C. de rei vend.Et quomodo accipiendum ſit, latius declarat Barrol. in l.qui concubinam.§.qui quatuor ff.de leg.3.Quid vero iūctum genitiuo ſignet, Bald. explicat ibid. Quamuis par, & ſimilis differre videntur. Quint.c.10.lib.1. Mihi, inquit, egregie dixiſſe videtur Seruius Nouianus,pares eis magis,quam ſimiles,loquens de Saluſtio & Liuio. Spieg.

PAR eſt,l.13.C.de pact.i.rationi & æquitati conueniens.Briſſ.

PAR, pro ſimili & æquali.l.ſi ſtipulatus.ff.de verb.oblig.l.cum par.& l.parem.ff.de reg.iur.Alb.

PAR eſt,quod inter omnes æquabile eſt,ait Cic.lib.de inuent. 2.ſimiles cauſas ſignificans, de quibus agitur in l.12. & 13.ff. de legib.Prat.

PAR imperium non habet collega cum collega, ſed idem not. ff.de manum.l.apud eum. Nec par inparem habet imperiū.l. ille à quo.§.tempeſtiuum.ff.ad Treb. l. nam magiſtratus.de arbitr.Spieg.

PAR ratio appellatur,cum accepti & expenſi ſummę cōgruunt, ac pares ſunt. atq; ita ſi tutor parem ei rationem adſcripſit, l.22.ff.de manum.teſt.Briſſ.

PAR alias de binis vſurpatur.Briſſ.

PARABOLA eſt ſimilitudo ſumpta ex veritate. Sic cum dicitur hominem quendam habuiſſe duos filios, quibus diuiſit ſuas portiones, oportet eſſe in rerum natura & hominem & filios & hæreditatem,& diuiſionem portionum.Denique hæc eſt perpetua lex parabolæ, vt primum concipiamus rem nudam,vt proponitur. Deinde ex ea conceptione deducamur ad finem parabolæ,hoc eſt,ad rem ipſam,cui accommodatur ſimilitudo. Dicitur autem ἀπὸ τοῦ παραβάλλειν, quod ſignificat duas diuerſas res ſimul collocare aut conferre: ideo Cicero recte vertit παραβολὴν collocationem. Non raro tamen etiam hæc vox ſignificat tum celebrem tum & obſcuram aliquam ſententiam,tum denique aliquam grauem aut magni momenti orationem. Spieg.

PARABOLANI, qui & parabolarii Iulio Firmico: paraboli,Socrati: plebeii quidam erant, qui famulitio vel eccleſiarum, vel hoſpitalium, xenonumve deputati erant,& quaſi adſcriptitii glebæ.Dicti è Græca præpoſitione,παρὰ & βῶλος gleba, quaſi glebæ adſcriptitii. Alc.lib.4. Diſpunct.c.9. Audiamus & Rhodig.Is c.11.lib.29. Noſconios dici putant, qui Noſcomii præfecturam gerunt. Nam parabolanos intelligunt medicabula ægrotis aſſidentia ſeruitii cauſa: cum ſint proprie aſcriptitii glebæ. mentio fit horum C. de epiſc.& cler.l.parabolani.Interpres tamen 27.ff. Parabolanos intelligi medicos ait,qui à Modeſtino circuitores vocentur:quoniam ciuitatem obeant,ægris opem laturi.Parabolani itaque contempta vita id muneris ſuſcipiebant, vt ægrotos in Alexandrina ciuitate curarent in noſocomiis, omni periculo ſe exponentes:adeo vt graſſante peſte, & ipſi raperentur. Prat.& Spieg. Hotom.autem tradit.

PARABOLANOS dici eos qui ad curanda debilium ægra corpora deputantur, teſtis eſt lex parabolanos,18.C.de epiſc.& cler. nomenque confictum putat ex eo,quod ſeſe audacter periculis omnibus obiicerent,neque vllius quamuis peſtiferi morbi contagionem timerent. nam παράβολα dicuntur à Græcis quæ ſummis periculis obiecta ſunt.vt quum Plutarch.ait de Cæſare,τῶν πραγμάτων τὰ παράβολα καὶ μεγάλα προϊέναι φάναι δεῖν,id eſt, dicebat in rebus dubiis, magnis & proiectis accelerandum. Caſſiod.lib.11.trip. Dum aliquo, inquit,tempore in amphitheatro Conſtātinopoleos ſpectaret, cœpit clamare populus. Crudeli beſtiæ artifex parabolus pugnet. Vide Connan.lib. 2.c.10.n.5.adde Turneb.aduerſar.lib.13.c.23.

Παρακαταβολή, depoſitum, fideiuſſio,actionis genus,qua qui experiri volebant,pecuniam deponebant, decimam partem æſtimationis litis apud acta, tam actor, quam reus: mulctam ſcilicet futuram temere litigantis: Latine ſponſio dicitur. Bud.in comm.

Παραχαράκται falſi monetarii ſunt l.8.C.Th.de falſ.mon. Suid. καὶ νῦν εἰώθασι λέγειν παραχαράκτας τοὺς παρακόπτοντας, & alio loco. παραχαράκτης, διαφθορεύς. Heſych. Μονητάριος τὸ κέρμα ἐργαζόμενος. Hi impetrante Aureliano vitiata moneta, & procuratore ſiue rationali monetarum Feliciſſimo interfecto,aduerſus Imperatorem ſeſe extulerunt.quod Vopiſc.Victor,Eutrop.&Suidas ſcribunt.Eſt vero eorum conditio certa,quam dignitate mutare non poſſunt, quia nec patet eis aditus ad honores l. 6.C.de dign.li.12.Cuia.ad l.1.C.de murileg.& gynæc.li.11.

PARACHLAMYS, veſtimenti genus,non modo militare vt apud Plaut.in Perſa,ſed etiam puerile.Vlp.in l.veſt.de aur.& arg. leg.Alc.de veſt.hol.in l.1.l.11.Prat.

Παραδιάζευξις. l.pen.C.de verb.ſign. dicitur, quotiens quid ita diſiungitur,vt tamen coniunctum intelligatur,qua loquendi forma etiam παρασιώπησις dicitur, cum quid ita reticemus, vt tamen tacitis nobis intelligatur: Cuiac. ad l.ſi vnus.§.ſed ſi ſtipulatus.ff.de pact.Alc.in d.l.pen.συνάφεια legit,ſed corrupte. (Donat.

PARADIGMA, eſt exempli hortantis,vel deterrentis enarratio.

Παράδεισος Galli appellant Parcs,in quibus varia animalia ad vſum voluptatis, aut venationis includuntur & poſſidentur, adempta naturali libertate,Balduin.Inſtit.de rer.diuiſ.

PARADOGVM, barbarum & Langobatticum vocabulum, feudi

nobilitatem ſignificat: Quemadmodum ignobile feudum pę-dagogum vocitabatur, iuxta Bal.& Aluar. teſte Barone Tautembergio. lib.2. feud. Prat.

Paradoxa dicuntur ea, quæ ſunt præter opinionem & inaudita.

Paragavdæ faſciæ dicuntur fuiſſe, vel aureæ vel ſericæ, auro ornatæ, quæ veſtibus intexerentur, non vt inſtitæ adſuerentur. l.2.C.de veſt.holob. Nemo auratas habeat aut in tunicis, aut in lineis paragaudas. At l.1.eo.tit. videntur genus eſſe veſtimenti virilis vt plurimum linei, quod ſub alia veſte gerebatur, vinctum nunc vno nexu, nunc plurib. loris, auratis fortaſſe. Hinc Vopiſc. in Aurelian. alias monolores, alias dilores, alias trilores & pentelores facit, pro numero intextorum filorum aureorum, quæ videntur lora appellaſſe, vel intexturam ipſam potius. Auratas tamen etiam fuiſſe & ſericas, auro intextas phrygio ſiue Barbarico opere dd.ll. docent. Nec vero hæ pluris erant, quam holoberæ. libra enim auri tunc libra ſerici erat, vt Vopiſc. ſcribit in Aureliano, & in l.Rhodia, ὁλοσηρικὰ ὅμοια τῷ χρυσίῳ. Paragaudarum meminit Pollio in Claud. Albam, ſubſericam paragaudem triuncem vnam. Fla. Vopiſc. in Aurel. Cum darentur tunicæ ſubſericeę lineæ paragaudæ. Item in eodem. Paragaudas veſtes ipſe primus militibus dedit, cum antea non niſi rectas purpureas accepiſſent, &c. Idem in Probo: huic dari iubebis interulas paragaudes duas. Paragauda autem verbum volunt quidam deduci à verbo γαυδᾷν, quod Heſychius λάμπειν interpretatur, quod qui iis veſtibus vterentur παραγαυδᾷν, & ſplendide ſe oſtentare ſolerent, n, in u, corrupte mutato. Alii è Græco & Latino compoſitum, vt quoddam ornamentum & gaudium veſtis intelligatur. Alii denique quod limbo paragauda, & margini veſtis eſſet vicina, velut paracaudam, id eſt iuxta caudam, & oram veſtis, interpretantur. Vide Turneb. Aduerſ. lib.9.c.11. Prat.

Παραγγαρεία eſt tranſitus per viam tranſuerſam. Goth. ad l.4.ff. de veteran. vide Παραγγαρεία.

Παραγγέλματα τῶν ἀρχόντων, ſunt præcepta ſiue monita quæ certis perſonis dantur à principe, veluti præfectis, & procuratoribus. Dion.3. ἐντολὰς vocat Goth. in rubr. C. de mand. princ. & in epigraph. Nou. Iuſtin. in 17.

Paragivm barbarice dictū arbitratur Hot. pro pariatione, & ea quam Feudiſtæ adæquationem hæreditatum appellant. Etſi autem propter ætatis prærogatiuam ſenſim morib. quibuſdam inſtitutum eſt, ne partes æquales fratribus diuiderentur, ſed natu minoribus minores attribuerentur: tamen vt aliis quibuſdam in rebus re ſublata nomen retentum eſt, l.inſula 56. in fi.ff. de acqui. rer. dom. vide ſummam Rural. & conſue. Norman. Paragii, iure ac titulo feudum poſſidere dicitur, qui eiuſdem gentis ſiue ſtirpis eſt, cuius is, à quo feudū poſſidet: quippe cum feudum à communi ipſorum generis auctore, ac parente profectum ſit: velut in Normania, vbi in paternorum feudorum ſucceſſionibus filius natu maximus præcipui iure magnam ſibi partem aufert, nimirum beſſem: cæteris omnibus triens relinquitur, iſque paragii iure poſſidere dicitur. Nam in feudi ſucceſſione pares ſunt, quamuis natu maximus maiorē partem auferat. Sed alii pari cum ipſo iure & tit. æque nobili poſſident: & ſtirpe ac genere pares ſunt. Iure tamen conſtitutum eſt, vt natu minor paragii nomine feudum ſuum à iure poſſideat, vſq; ad gradum ſextum. Nam poſteriores tenentur fidelitatem & hominium ei qui beſſem obtinet, iurare, ac tum non paragii ſed homagii nomine poſſidetur. Quibus ex verbis perſpicuum eſt, Paragiū eſſe titulum, quo feudi pars minor à fratribus natu minoribus, eorumve poſteris ita poſſidetur, vt maiori fratri maiorē partem obtinenti, eo nomine neque fidelitatem, neque hominium debeant: quippe qui pari iure ſtirpis, & pari titulo paternæ auitæve hæreditatis id obtineant: dum modo intra ſextum genealogiæ gradum contineantur. Prat.

Paragogia, ipſarum aquarum pori, & meatus. dicta: ἀπὸ τοῦ παράγειν, quod deducere eſt. Hinc παραγωγὴ dicta Ælio Donato & cæteris. Nam & ἀγωγὸς aquæ ductus eſt. Alc. in l. decernimus. C. de aquæduct. lib.11.

Paragraphe, latine exceptio dicitur, præſcriptio, effugium litis, compoſitio, illecebra, ratio alliciendi προσοίμιον & ti opus apud poetas, cum præcedenti completo, ad alia fit tranſitus. Budæus.

Παραγραφικὸς ἀγών, litis eſt conteſtatio ſuper tranſlatione & ſuper exceptione, quam Cicer. tranſlatiuam cauſæ conſtitutionem vocat.

Paragraphvs id proprie dicitur, quicquid ſub ea ſententia clauditur: ait Marcianus Coſſias, antiquus Pandectarum interpres in illum locum, verſuum tricies centena millia: verſuum, inquit, id eſt, paragraphorum: Paragraphus, id eſt, &c. Obiter autem notandum eſt, à Græcis hoc nomen in fœminino genere efferri, contra quam ab omnibus ICtis vſurpatur. Prat.

Παραμονάριοι erant villici, ſiue actores poſſeſſionum ex eorum genere, qui res Eccleſiaſticas adminiſtrant: quamuis alias hi videantur appellari Satellites, adſeclæ, bucelarii. Eſt enim Nicetæ παραμονὴ πολυκυφόρος βαρέαρος. Paramonariorum meminit l.ſancimus 46.§.3. vbi Cuiac. & Goth. C. de epiſc. & cler.

Parangariæ ſumptus aut labores, agendi ferendive alicuius cauſa à principe impoſiti, cum non per viam, ſed alio verſum iter ſuſcipitur, in l.2.C. de epiſc. & cler. l.2. C. de quib. munerib. vel præſtatio. lib.10. l.13. C. de excuſ. muner. eod. l.2. C. de præf. præt. lib.12. l.3. C. de ſilentiar. l.2. & l.21. C. de curſu publ. l.2. C. de præp. ſac. cubic. lib.12. & lib.2. feud. tit. Quæ ſint regaliæ. Guilhelmus Tyrenſis Pontifex lib.5. Belli ſacri c.19. Hos etiam, ait, tantis angariis adfligebant & parangariis, vt melius videretur eſſe his quos ab vrbe depulerant, quam quibus pro ſummo beneficio vrbis indulſerant habitationem. Nam & pecuniarias eis ſæpius multas infligeba t, id quod habere videbantur violenter extorquentes, & ad quęlibet ſordida munera & onera ciuilia rapiebant inuitos. Nā ſi erigendæ eſſent machinæ, aut immenſi ponderis transferēdæ trabes, ſtatim id eis muneris iniungebatur. Hi lapides & cementa & quamcunque materiam ad opus ædificiorum neceſſariam circumferre compellebantur: hi iaculatoriis & machinis molares qui extra mitterentur, tenebantur miniſtrare, & funibus quibus extra contorquebantur, inſeruire. Eodē modo & parangariarum onus idem auctor exponit lib.8.c.8. & lib.9.c.17. Briſſ. Angaria eſt, qua curſus publicus diſpoſitus eſt: parangaria alio verſum. vtrunq; onus à prouincialibus exigitur in tranſuectione armorum, l.vlt. C. de fabric. lib.2. Cuiac. ad rubric. C. de curſu public. angar. & parang. lib.12.

Paranymphvs, de quo mentio habetur in c. ſponſus 23. diſt. ab antiquis auſpex dicebatur. prꝫerat enim nuptiis celebrandis, in quibus auſpicium capi conſuetum erat: & ideo à Græcis paranymphi appellātur. & ſicut auſpex pro viro, ita pro parte ſponſæ pronuba adhibebatur, vt ſcribit D. Hiero. Auguſt. li.14. de ciuit. Dei. Nonne omnes, inquit, famulos, atq; ipſos etiam paranymphos, &c.

Parapetevma, non peritteuma, teſſeræ nomen eſt, quæ πινὰξ à Græcis appellatur & πιττάκιον & περιπτάκιον, cui etiam Martia. ſuæ pietatis nomen inſeri iubet, ſumpto plane exemplo ex l.2.C. de frum. Alex. lib.11. Cuia. ad l.2.C. de annon. ciuilibus d.lib.2.

Parapherna, παράφερνα, iuncto ex παρὰ & φερνὴ nomine dicuntur ea quæ prꝫter dotis cauſſam ad viros deferuntur, i. res vxoris extra dotem conſtitutæ, vel res, quas vxor in domo mariti in vſu habet. Vlp. in l.9.§.2.ff. de iur. Dot. Dotis autem cauſa accipere debemus ea, quæ in dotem dantur. Cæterum ſi res dentur in ea, quæ Græci παράφερνα dicunt, quæque Galli peculium appellāt, videamus an ſtatim efficiantur mariti. Exēplum apud Liu. extat in lib.26. de Scipione Afric. qui capta Carthagine virginem nobilem Allucio adoleſcenti Celtiberorum principi deſponſatam ita reddidit, vt pecuniam ad illā redimēdam à parentibus allatam adiiceret: ſuper dotem, inquiens quam accepturus à ſocero es, hæc tibi à me dotalia dona accedant. aurumque tollere, ac ſibi habere iuſſit. Cic. Philipp. XII. His quaſi præter dotem quam in ciuilibus malis acceperunt, agrum Campanum eſt largitus Antonius. Conſtant. Harmenop. ἐξώπροικα vocat Hot. ex Connani lib.8.c.8. nu.9. adde Tiraquell. comment. leg. connub. gloſſ.9. in text. *Ne les ſiens propres.*

Paraphernalia quę dicantur, vide Alex. lib.1. conſ.42. col.6. verſ. nec obſtat, & lib.2. conſ.63. col. vlt. poſt Bald. in l.ſi ego. §. dotis cauſa. ff. de iur. dot. Paraphernalia autem an fiāt mariti. diſputat Vlp. in l.ſi ego.§. dotis cauſa. ff. de iur. dot. & D. Alex. in l.pen. ff. ad l.Falcid. licet in vulgatis codicibus apud Vlp. paſſim Paraphernalia legatur: & ita etiam proferant omnes ætatis noſtræ Iureconſ. cum tamen paraphernalia dicere debeamus: vt etiam apud Impe. obſeruari licet, in rubr. & toto illo tit. C. de pact. conuent. dictio enim Græca eſt, & compoſita à παρὰ, quod eſt præter, & φερνὴ dos: & ideo Sidonius Apollinaris Paraphernica dixit, nō Paraphrenica, à matre puellæ ſponſæ tradita. Cotta.

Παραπλεῖν, l.19.§.2. ff. de iudic. eſt nauigio præteruehi, & diſtinguitur is, qui παραπλεῖ, à viatore, qui ſuis pedibus iter facit: item ab eo qui tranſuehitur, equo ſcilicet. Prat.

Παραπομπικά, in Nou.128. & l.14. C. de diſcuſſ. ſumptus dicuntur prouincialium in ſpeciebus tranſmittendis ad arcam præfecti Prætorio, quæ & ἀγωγικὰ dicuntur. hoc nomen retinuit Iulianus Patritius eadem Nou.§. καὶ τοῦτο. Haloan. vertit tranſmiſſoria. Prat.

Parapsides in l.cum aurum 19.§. argento.9. ff. de aur. arg. Sid. Apollin. lib.2. epiſt. ad Domit. Quo inſitum, inſtitutumque multas epulas pauci parapſidibus apponi. Iſidor. li.20. Etym. c.4. Parapſida quadrangulū & quadrilaterum vas fuiſſe ſcribit. Sunt qui paropſidem ſcribant, & ἀπὸ τοῦ ὄψα id eſt, obſonio deducunt. Briſſ. Cuiac. tamen 10. obſeru.17. circ. fin. putat, Iſidorum forſitan male parapſida quadrangulum & quadrilaterum vas, i.e. paribus apſidibus vertiſſe. licet non neget, quod abſides & parapſides in l.19. & 32. inter vaſa numeretur, eiſq; iungantur acetabula, id eſt, ὀξύβαφα. Latinum ergo Græco, vt in l.

in l.25.reticula, crocuſantia.Nam & Paraplis Heſichio ὀξυβάφιον eſt & τρυβλίον: & τρυβλίον Moſchopulo ὀξύβαφον ἀγγεῖον, imo & Heſychio:& gloſſæ Latinorum:Paraplis(inquiunt)acetabulum maius & ſuffuſorium. Apſis igitur vas eſt,in quo ponitur eſca.Parapſis vero eſt,quod illi accedit acetabulum. Cuiac.d.loc.

Parare pro præparare.Marito accuſationem parante,& probationibus inſtituente,l.2.§.vlt.ff.ad l.Iul.de adult.

Parare interdum eſt adquirere.Briſſ.

Parari etiam dicitur,quod alicui vſui deſtinatur.Briſſ.

Parare alias eſt comparare, emere. Sic parare hominem.l.31. §.1.ff.de reb.cred.

Pararivs, proxeneta alias dicitur, qui nominib.faciendis interuenit conciliator interceſſorq; inter emptorem & venditorem. Seneca lib.2.c.22.de benef. Quidam volunt nomina ſecum fieri,nec interponi pararios.Vide Rhodig.lib.6.c.32. Spieg.

Pararivm æs appellabatur id quod equitib.duplex pro binis equis dabatur. Feſtus. Parariis interpoſitis nomina facere, Seneca lib.3.de benefic.c.15.Prat.

Parasanges, vt Herodoto & Xenophonti videtur, triginta ſtadia ſunt,iuxta Iudæos vero & Perſas vno & viginti ſtadiis terminatur,& ipſum id ſentiũt Lazi,& iure,vt arbitror. Nã & apud hoc baiuli, vbi ſingulos paraſanges pertranſiere, & onera,quæ geſtant,deponunt,& ipſi parumper quieſcunt,aliis in ferendo viciſſim onere ſuccedentibus,idq; quoties factitant, eodem ſpacio itinera metiuntur & interrumpunt. Quamobrem Plin.lib.6.c.26.ita inquit,inconſtantiã menſuræ diuerſitas auctorum facit, cum Perſæ quoq; ſchœnos & paraſangas alii alia menſura determinent. Quin etiã Strabo lib.11.ita ſcribit,τὴν δὲ παρασάγγην τὴν περσικὴν οἱ μὲν ἑξήκοντα σταδίων φασίν,οἱ δὲ τετταράκοντα. Sed vehementer admiror Leonard.Portium lib.2.de pond.& menſ.ſcripſiſſe ſchœnos 30. ſtadiis conſtare, & paraſangas 50.quandoquidem neutrum horum alicubi legitur,& omnes ſcriptores aperte aiunt plura ſtadia continere ſchœnum, quã paraſangam.At ſtadium efficit 125.paſſus, pedes vero 625.Ita Plin.lib.2.c.23. & dictum eſt ἀπὸ τοῦ στάσεως, quod Hercules eo ſpacio vno ſpiritu confecto conſtitiſſet. Quo fit,vt iure merito nonnulli reprehendi poſſint, qui de ſtadio longe aliter tradiderunt.Quandoquidem Cenſorinus idem de ſtadio Italice tradit quod Plin.in lib.de die natali. At ſtadium Olympiacum eſt pedum D.V.& Pythicũ mille, eodem Cenſorino authore.Ferrand.l.2.explicat.in §.ſi vero alter,vt om.obed.iudic.pro.c.41.

Παραστατικὴ δίκη,actio ad exhibendum,quam intendit is,qui rem præſentem vendicaturus eſt.Spieg.

Parascenia,ſunt ab vtroq; latere ſpatia in ſcena:nam ſcenam nonnulli interpretantur medianam theatri portam.Prat.

Parasceve, apparatus, à Græco verbo παρασκευάζω, quod eſt præparo,dicitur.

Parasitvs, eſt qui aliorum menſas & cibaria ſequitur,quique ad voluntatem eius in cuius contubernio ſit omnia loquitur & facit,nihil repugnans, cibi & ventris gratia,à quo nomen habet:nam παρὰ apud Græcos eſt ad,σῖτον,cibus,σιτεία ſagina. Apud vetuſtiſſimos autem honeſtum fuit verbum: paraſitiq; vocabantur comites,ſodaleſq; Pontificum & magiſtratuum, vt docet Athenæus lib.6.

Parasinaxes, παρασυνάξεις,conuentus,coitiones,conuenticula hæreticorum,in l.quicunque,8.C.de hær.& Manich.Hot.

Parata pecunia ſolutioni,quomodo accipiatur,declarat Bar. in l.ſingularia.ff.Si cert.pet.Spieg.

Parata vxoris cauſa.Quære,vxoris cauſa.

Παρατατικῶς ſignificat extenſiue & cum quodam temporis ſpatio atque tractu l.1.ff. vnde legit.l.6.ff.ad Tertyll. l.2. in fin. ff. quib.ex cauſ.in poſſ.eat.Briſſ.

Paratio pro comparatione. Etiamſi difficilis rerum alienarum paratio ſit,l.39.§.1.ff.de leg.1.

Παράτιτλα,argumenta & quaſi ſummæ tractatuum,ad quenq; titulum ſeu rubricam appoſitæ,vnde fieri de toto tractatu cõiectura poſſit: quaſi cauſæ quædam coniectio. Imp. de concept.ff.dig.9.Sed ſufficiat per iudices tantũmodo & titulorũ ſubtilitatem, quæ παράτιτλα nuncupantur,quædam admonitoria eius facere, nullo ex interpretatione eorum vitio oriundo.Hot.Prat.

Paratitla,quorum fit mentio in l.2.§.hoc autem.C.de vet. iur.enucl. vt teſtatur Haloand. nihil aliud, inquiens,cõplectuntur,quam breues quaſdam notas eorum locorũ, quę vel ſimilitudinem aliquam, vel pugnantiã præ ſe ferre videntur: dicta quaſi tituli cum titulo collatio, id quod veteres ante Bartoli ætatem ſecundum Iuſtiniani præceptum ſemper & ſolum feciſſe teſtantur adhuc vetuſti Codices ſolis eiuſmodi paratitlis inſigniti.Spieg.

Paratitla Græca dictio eſt, qua vtitur Iuſtinianus in l.1.§. pen.C.de vet.iur.enucl.apud quem tamen Piraticia mendoſe legitur.Paratitla autẽ in eo loco Iuſtiniani,apud nos ſummas rerum interpretari poterunt:quales ſcripſerunt Azo,& alii,qui per titulos admonitoria quædam, ſiue prælu dia collegerunt:quod ab Imperatore ibi permiſſum eſt.Cotta.

Paratvs ſoluere dicitur,qui numeratam fert pecuniã.arg.§.ſi quis paratus.in l.Prætor.ff.de oper.nou.nunc.Spieg.

Paratvs etiam dicitur,qui præſto ad aliquid ſine vlla mora agendum,faciendum,adeſt.

Paraveredi videntur eſſe maiores equi agminales, quos poſteriores parafredos vocarunt,vt in lege,Baiuuariorũ. Parafredos,inquit,donent,aut ipſi vadant,vbi eis iniunctũ fuerit: Eſtq; ea hodie equorum appellatio Gallorum,Italorũ, Hiſpanorũq; cõmunis,Cuia.ad rubr.C.de curſ.publ. Parauueredorum meminit l.2.& l.21.C.de curſu publ.lib.12.l.13.C.de de excuſ.mun.lib.10.lex 2.C.de præpoſit.ſac.cubic.li.12.l.3. C.de ſilentiar.lib.12.& Caſſiod.lib.11.Variar.Epiſt.ad Gaudioſum,& lib.5.Epiſt.ad Ampelium.Briſſ.Adde Cuia.ad l.4. C.d.tit.de curſu publ.ang.& perang.qui dicit, parauueredos à Græcis appellari parhippos.l.vlt.d.tit.de curſ.pub.

Parcas tres antiquis Romanis fuiſſe docet ex Varrone Gelli quæ ipſe à partu nuncupatæ,& quibus tria nomina impoſita fuerunt:Mortæ,Nonæ & Decimæ. Mortam enim quaſi mortem appellaſſe eam quæ præeſſet octauo menſe genitis.Vide late Connan.lib.8.c.7.n.2.

Parcissime,id eſt,perrare.Briſſ.

Parcivs, & multo parcius.l.24.§.Scæuola, & §.reſtitutio.ff. de minor.

Parcvs compoſito vocabulo dictus eſt,quaſi par arcæ:quando ſicut in arca omnia reconduntur,eiuſq; cuſtodia ſeruatur & continentur, ita homo tenax paruoq; contentus, omnia cuſtodita & recondita habet ſicuti arca: quam ob cauſam parcus,quaſi par arcæ nominatus eſt.Gell.lib.3.c.19.

Parectati,qui de pueritia veniunt ad pubertatẽ.VideNoniũ.

Πάρεδροι præſidum, hoc eſt,qui Magiſtratus in publicũ prodeuntes apud Gręcos quoq; pręcedebant,falſo intelliguntur verbo anteceſſoris. Haloander in Epiſt.Pandect. Hos oportebat eſſe vitæ inculpatiſſimæ, de qua antequã poſſent iudicibus adſidere, apud quingentos viros prytanes primum, ſecundo inter Ariopagitas,quouis volente per præconem(vt iã à me eſt notatũ) ad accuſandum admiſſo,ratione reddidiſſe oportebat.Cauſſa tã ſeueræ perquiſitionis erat,quod res periculi plenas,& in quib.maxima fide opus eſt tractarent,nempe iudicum ſententias, quas vnum verbũ omiſſum,mutatum,alio tranſlatum,aut à ſcriba celerrime excipiente additũ,poterat euertere,inq; contrarium trahere, aut ſalte partim à iudicis mente multum abducere.Erant itaq; veluti ſcribæ obſeruatores,diſpunctoreſq; eorum,quæ tranſcripſiſſet dictante iudice.Poſtellus de magiſtratibus Athenienſium c.31.

Παρεγχείρησις, apud Quintil.eſt,vt ſcribit Turn.aduerſ.l.12.c.11. cum vel præter orationem,vel declamationem,huius tantũ, vel illius cauſa,vel orator,vel rhetor de ordine capitum,diuiſione cauſæ, collocatione & diſpoſitione apud ſe exigit & perueſtigat, aut diſcipulos inſtituendo quæſtiones & capita docet, & vltro eos,qui idem argumentum tractarunt, excogitare aliquid conatur. Quod enim id præter vel orandi vel declamandi officium & munus ſit,& aliquid pręter alios excogitandi,labor ſuſcipiatur,παρεγχείρησις vocatur,velut conatus quidam & aggreſſio præter legitimum opus.Prat.

Parens, vulgo pater & mater ſignificatur: ſed iuriſprudentes auos & proauos, auias & proauias parentum nomine appellari dicunt.Paul.de grad.affin.l.Iuriſcon.& Caius l.parentis appellatione de verb.ſig.Igitur & in pœnalib.parẽtis appellatio matrem cõplectitur,ſecundum gl.in verbo,minus auſuras.& ibi Bald.notat in l.quiſquis.C.ad l.Iul.Maieſt. At latius hodie quoq; vulgo parentes intelliguntur eiuſdẽ getis, *eins Geſchlechts*.& inuicem quoquo modo coniuncti. Hinc & parenteſa; quæ dictio apud Capitolinum in Gordiano legitur.Spieg.

Parentalia inſtituit Romulus, cũ Remi occiſi manes placatos vellet,quæ Lemuria quaſi Remuria dicta ſunt,menſeMaio per triduum celebranda anniuerſario ritu.ob quã rem nubere illo Menſe religioſum fuit: vnde Ouidius Menſe malum Maio nubere vulgus ait.Conn.lib.8.c.3.n.1.

Parentare eſt defunctis vita parentib.iuſta perſoluere: quanquam etiã & auorũ & maiorum,& aliorum amicorũ manib. ſacrificare ſignificaret. Dicimus etiam parentare alicui cęſo, pro mortem alicuius vlciſci,& hominis cęſi pœnas perſequi: quod Græci τιμωρεῖν σοι dicunt & τιμωρεῖσθαι.Budæo teſte.Hinc Parentalia dicebant eos dies quibus parentare,& iuſta mortuis facere liceret. Hæc ipſa quidem parentalia ab antiquis menſe Februario celebrari ſolita erant,qui tum erat vltimus anni menſis, poſmodum vero ſecundus factus. Sed Decius Brutus Decembrem ſequebatur. Hoſtia autem maxima parentare; pietatis adiunctum putabat,Brech.in l.appellatione.51.ff.de verb.ſign.

Parentis appellatione non tãtum pater,ſed etiã auus & proauus ac deinceps omnes ſuperiores cõtinentur, ſed & mater, & auia,proauiaq; inquit Caius in iã d.l.appellatione: quem Caium parentes omnes in infinitũ aſcendentes intelligere conſtat ex l.1.& l.3.ff.de gradib.Sed cõtradicit primo ICtus

Paulus in l.fi.§.Parentes.ff.de gradib.cogn.& affin.Parẽtes, inquit, vſque ad tritauam apud Romanos proprio vocabulo nominantur;vlteriores,qui non habent ſpeciale nomen,maiores appellantur. Deinde Laur.Valla lib.3.Eleg.c.70.multis autoritatibus, quas Brechæus in d.l.appellatione citat, contendit parentes ſolum dici matrem & patrem à patiendo ſic dictos: Siquidem is eaque parens eſt, qui quæque genuit ac procreauit prolem.Sic Virg.Ecl.5.

Incipe parue puer,cui non riſere parentes.

Et Iuuenalis:

Quæ monſtrant ipſi pueris traduntq; parentes,&c.

Et Cic.in Verr.7. Hæc ſi tibi tuus parens diceret, poſſes ab eo veniam petere?Et in orat.pro red.in Senat.Quod ſi parẽtes chariſſimos habere debemus,quod ab his nobis vita,patrimonium,libertas,ciuitas tradita eſt: Et rurſus.Cum parẽtes(inquit)non alere nefarium ſit,noſtri principes antiquiſſimam & ſanctiſſimam parentem patriam fame necandã putant? Sic in famil.Epiſt.me ſicut alterũ parentem obſeruat & diligit. Cæterum cum ortum noſtrũ non ſolũ patri ac matri tribuere poſſimus,ſed neceſſe ſit, vt illũ omnib.noſtris aſcẽdentib. acceptũ feramus (niſi.n.hi intermedias perſonas generaſſent,nos exiſtere nõ potuiſſemus)facile L.Vallæ opinio duorum, imo ICtorum grauiſſimorũ teſtimonio,aliorumq; Lat.linguę autorum ſuffragio eneruatur.Non.n.ſequitur:ſæpe & oratores & poetæ parentem pro ſola matre patreve accipiunt:Ergo ad reliquos aſcendentes non pertinet.Teſtatur Vlp.in l.4.§.1.ff.de in ius voc.Veteres diſputaſſe de eo an in infinitum ad omnes aſcendentes porrigeretur:. Gaium vero Caſſium decreuiſſe omnes in infinitũ accipiendos,eiuſq; decretum fuiſſe approbatum:nã & idem ante eum definiuit Labeo.Hos autem vixiſſe lingua latina cum primis florẽte,notũ ſit ex l.2.ff.de orig.iur.Proinde quis affirmare audet Cic. in illo in ſenatu pro reditu ſuo dicto non de omni aſcendẽte, ſed de patre matreq; ſolummodo hoc pronuntiaſſe? an non eadem ex æquo omnib.ex quibus originem trahimus, debetur reuerentia?eadem pietas? l.2.ff.de iuſt.& iur.d.l.4.§.1.& ibi Iaſ.ff.de in ius voc. facit lex 1.l.2.ff. in ius vocat. vt eant. Sed nec in altero illo de alendis parentibus poteſt ſaltem de primi gradus parentibus locutus videri,cum etiam alimenta omnibus debeantur aſcendentibus. l.1.§.2.ff.de agnat. & liber.alen. Quod vero ad l.fi.§.parentes.ff.de grad.cognat.& affinit.attinet,non negat Gaius hoc loco, vt nec in d.l.veteres Romanos docendi ac diſtinguendi gratia omnes omnino parentes diuiſiſſe in maiores ac parentes:idq; conſtat ex d.l. 4.§.1.ff.de in ius voc.Sed nec in iure obtinuiſſe negat, vt parentes in infinitũ de omnibus maioribus intelligere liceret, cum expreſſe morem Romanorum,à iuris diſpoſitione ſeparet:idq; ex toto illo reſponſo & præcipue ex fine d.l.fin.colligere fas eſt.Parentes itaque & maiores indiſcriminatim dicuntur omnes aſcendentes vltra tritauum etiã in infinitum. d.l.4.§.1.ff. de ius voc.d.l.5.§.1.§.2.ff.de agnoſc.& alen.liber.Gœdd.ad d.l.appellatione 51.n.2.de verb.ſign.

Parentes pro cognatis ſumuntur Feudorum lib.1. c.24. non reuocetur ab vllo ex parentibus ſuis.Et lib.2.tit.33.Vaſallus cum ſex parentibus,cæteros ſi vult,habeat extraneos.Et lib. 3.tit.2.§.1.Cum duodecim propinquioribus parentib.ſe defendat.Hieronymus in Apologia 2.contra Rufinum:Niſi forte parentes militari vulgarique ſermone cognatos & affines nominat. Sic Iul.Firmic.Matheſ.3.c.13. Pigros faciet,humileſq; in omnibus actibus, & in omni fortuna:& qui cum parentibus vel affinib.aſſiduas inimicitias exerceant. Imperatores porro deceſſores ſuos licet de adgnatione quidem aut ſtirpe coniunctos parentes ſuos appellare ſolent l.vnic.C.ne liceat potentioribus. l.vlt.C.ſi aduerſ.fiſc.l.8. C.de magiſtr. conuen.l.1.C.diuort.fac.l.1.& l.vlt.C.qui nõ poſſ.ad libert. l.vnic.de reis poſtul.lib.10.C.l.vn.de peric.eor.qui pro magiſt.lib.11.C.l.vn.de omni ag.deſer.eo. l.2.C.de rebus cred. l.7.C.ad l.Iul.de adult.l.5.C.de repud.l.11. C.de accuſatio. Briſſ.adde Conna.lib.8.c.5.n.1.

Parentes plorare in l.Seruii Tulli dicebatur:parens,qui à filio vim paſſus parentes plorabat,hoc eſt,conclamabat ad opem ferendam autore Feſto: vide Ræuard.ad l.12.tab.c.3.de patr.poteſt.

Parentia vide Parientiam.

Parentvm tot ſunt genera,quot ſunt genera liberorum ex natura relationis,quæ eſt inter parentes & liberos. Ex quo fit, vt eadem ſucceſſionis ratio in parentibus ſit habenda,quæ in liberis habetur.Vult.in com.Inſt.l.3.in pr.t.1.n.40.

Parere æri alieno,pro æs alienum ſoluere.l.5.§.non paſſim.in fin.ff.de reb.eor.Parere penſionibus,ſatisfacere eſt in l.54.§. 1.ff.locat.Briſſ.in Parerg.

Parephippivs id eſt,qui præter rationem equeſtris diſciplinę equos alit.παρὰ præter,ἱππικὸς equeſtris.hinc Ephippia,ornamenta ſunt equorum.Alc.in l.Parephippium.C.de curſu publico lib.12.

Parerga,ſunt quaſi corollaria operis locati,quæ fiunt vltra id quod in ſtipulatione comprehenſum eſt,ἔργον eſt opus ipſum, quo actum eſt.Parergon,operis appendix, de quo nihil actũ erat.Proprie dicitur Parergon,quod à propoſito eſt paulo alienius.Spieg.

Parere,Metaphorice eſt producere.Briſſ.

Parere etiam adquirere ſignificat.Actionem mihi parit.l.9.§. iuſiurandum.ff.de iureiur.

Parere, ſecunda producta,obtemperare eſt,vt apparet ex l.2. §.vlt.ff.de noxal.ſeu obedire,vt Feſt.exponit.

Parere voluntati,id eſt,obtemperare.Briſſ.

Parere alias comparare & apparere ſignificat.Briſſ.

Παρεργία.Vide,quo ad viuam.

Parere proprium eſt viuentis mulieris quæ viuentem filium vtero emittit:quod Græci τίκτειν ἢ ἀποτίκτειν(id etiam eſt generare & procreare) dicunt.Brechæus l.anniculus.§.falſum eſt.ff.de verb.& rer.ſign.

Pares curiæ, ſiue curtis, ſiue domus, dicuntur conuaſalli,ſiue compares, qui ab eodem patrono feudum receperunt,quaſi eiuſdem patroni concliantes. libr. Feud.1.tit.11: & tit.18.& 26.Sic pares exponuntur,qui ab eodem domino feudũ tenẽt, lib.1.tit.26.§.3. interdum etiam pares dicuntur, qui neque collegæ, neque ſocii, neque conſortes,aut eiuſdem dignitatis participes ſunt:ſed qui in pari tamen,ac ſimili iure & imperio ſunt:vt cum duo Reges,Regumve filii pares dicuntur: vt in fœdere inter Ludouicum filium Caroli Imperator. & Ludouicum filium Ludouici Regis, apud Aymonium lib.3. c.38.Vt nemo ſuo pari vitam,regnum,aut fideles ſuos diſcupiat,aut fors conciliet:hoc eſt,ſubducat,ſubtrahat.Item: Vterque veraciter ſuum parem, vbicunque neceſſitas fuerit, adiuuet.Item:Etſi hoc acciderit,ad tempus vterque pari ſuo hoc reſcire faciat,id eſt,alter alteri. Parium autẽ curiæ tria munera fuiſſe ſcribit Hot. cum paragium facerent,h.e.dum collegium obirẽt. Primum vt nouorum vaſallorum cooptationi ſiue inueſtiturę arbitri adeſſent.eorum enim neceſſaria preſentia eſt. lib.2.tit.2.& tit.32.& 33.§.1.Alterum vt rogati de inueſtitura,teſtimonium dicerent:quamuis controuerſiæ tempore pares eſſe deſiiſſent, lib.2.t.19. Tertium vt feudalium cauſarum iudicia exercerent, lib.2.tit.25.& 55.§.3.& lib.1.tit.10.§.1.& tit.22.§.3.Prat.

Pares curiæ,inquit Old.cenſentur,qui feudum habent in eodem territorio,in quo beneficium controuerſum eſt. Territorium autem intelligit vniuerſitatem ditionis,quæ ſpeciale habet titulum,& ad vnius adminiſtrationem reſpicit. Ideo cum princeps multa habet territoria,(quod videmus quotidie ex diuerſis ditionum titulis) ſuntq; in vnaquaq; ditione beneficiarii, recte quidem illi dicũtur omnes principis eiuſdem Vaſalli: verum non omnes ſunt pares curiæ,præſertim hi,qui in territorio litigioſi feudi beneficium habent.Sic accipe c.1.in pr.ſi de inueſt.int.dom.& vaſall.oriatur.Spieg.

Pares,id eſt ſufficientes.Briſſ.

Pares tempore,ſunt & iure pares.l.aliena.§.1.& ibi Bart.ff.de pig.act.Spieg.

Pares actiones factas dixit Quintil.declama.355. Sic pares rationes apud Tacitũ lib.13.Sane pepigerat Pallas,ait,ne cuius facti in præteritum interrogaretur, pareſque rationes cum Rep.haberet.

Παρεισφέρειν Græci dicunt,hoc eſt,inquit Budæus, ἀλλήλοις νόμους φέρειν, quaſi legem cum lege, & rogationem cum rogatione componere ἀντισφέρειν legi latæ legem contrariam ferre: & Feſtus ſcribit legem legi obrogare,Cic.lib.3.Epiſt.ad Attic. Brechæus leg.derogatur legi.ff.de verb.& rer.ſign.

Paret pro Apparet vſitatũ fuiſſe in formulis Feſtus lib.15.ſcribit. Reperitur & hoc verbum in l.179.ff.de verb.ſig.l.5.ff.de rei vind. l.11.§.proſcribere.ff.de inſtitor.l.47.§.ſed ſi id petatur.ff.de leg.lib.1.l.7.ff.de ſecun.tab.l.7.§.i lud ſciendum. ff.ex quib.cauſſ.in poſſ.eat.l.34.ff.de diuerſ.reg.iur.Briſſ.

Paret,pro agnoſcitur apud Vlp.quum in l.5.ff.de rei vind.ait, competit ſingulis in rem actio in id, quantum paret in illo aceruo ſuum cuiuſque eſſe. Vide Seru. ſuper illud poetæ x. Æneid.

Cui pecudum fibræ,cœli cui ſidera parent.

Spiegelius.

Paria delicta mutua penſatione diſſoluuntur.l.39.ff.ſol.matr. In ſucceſſione pari iure eſſe. l.1.C.de legit.hæred. Pari loco eſſe in litigando,& duriore,veluti loco vel perſona mutata, opponuntur.l.1.ff.ſi ex noxali cau.

Paria facere eſt,tantundem in expenſi paginã referre,quãtum in illã accepti relatum erat:quod quum fit, quadrare rationes Ciceroni dicuntur Verrina 111. Quomodo D.C. eodem modo quadrarint, vt illa Cn.Carbonis ſexcenta facta, &c. Quadrarint,inquit Aſcon.ſolida facta ſint,vt neq; plus quicquam neq; minus inueniatur in ſumma. Scæuola l.40.§.5.ff. de ſtatu liber.Si Dama ſeruus meus actus ſui rationes reddiderit,pariaq; fecerit, &c. Itẽ apud Calliſt.l.5.§.10.ff.de iur. immunit.Niſi ſi paria fiſco feciſſe dicantur.Columell.lib.1.c. 8.de villico loquens. Neve negocietur ſibi,pecuniamq; domini aut animalib.aut reb.aliis promercalibus occupet.hæc enim negociatio curam villici auocat, nec vnquam patitur

cum

eum tum rationibus domini paria facere. Sed vbi numeratio exigetur, rem pro numis oſtendit. Schard. ex Plat. Sic Senec. lib. 21. Epiſt. Illud magis quærendum eſt is qui profuit nobis ſi poſtea nocuit, paria fecerit, & nos debito ſoluerit. Plin. lib. 7. Epiſt. 19. Non fecit paria. Idem in panegyr. pro munere tanto paria accipiendo feciſti: & alibi, Influentibus negociis paria feciſti. Idem Plin. lib. 37. cap 1. Satis piamenti in vno gemmæ voluntario damno videretur, ſi cum fortunæ volubilitate paria faceret, planeque ab inuidia eius redimi abunde ſe reputaret, ſi hoc vnum debuiſſet. Bud. l. ſemper. §. conductores. de iure immun. Alciat. lib. παρέργων c. 24. Valla lib. 5. eleg. capit. 83. Ant. Auguſtin. lib. Emendat. 4. c. 12. adde Gotho. ad d. l. ſemper 5. §. conductores. 10.

Dicimus & parem rationem facere. l. vlt. §. marito. ff. de doli except. & Seneca. lib. 2. epiſt. Poteram hoc loco tecum & in hac Mecœnatis ſententia parem facere rationem. Ita parem rationem interpretor in l. 22. ff. de manum. teſt. Et apud eundem Senec. lib. 6. de benef. cap. 40. cum ait, Quare quaſi cum acerbo fœneratore reſignare rationem parem properas. Briſſ.

Pariare, paria facere: quod tum fit, quum expenſi rationes cum accepti rationibus quadrant, pareſque ſunt. Vlp. l. 4. §. 5. ff. de manum. Proinde etſi ei numos prorogauit emptor, quum ei pariauerit, poterit ad libertatem peruenire. Hot. Conn. libr. 5. cap. 5. num. 5.

Paria ſunt, aliquid non eſſe, & rite non eſſe, & nulliter actum contractum ve. Paria ſunt, nullam exiſtere cauſſam, & cauſſam habere ſine effectu. Gœdd. ad l. 12. n. 10. de verb. ſign.

Pariatam cauſam in l. ex damni 40. §. 1. ff. de damn infect. intellige parè redditã: licet alii ibidem pro pariatam pariete legãt.

Pariationem, pro ſolutione accipiunt, qui pro pactionibus pariationibus legunt in §. item quæſitum. in l. fin. ff. de cond. indeb. Spieg. At multo rectius Ant. Auguſt. lib. Emend. 4. c. 12. qui pariationem interpretatur eam ſcripturam, qua rationibus redditis ſatisfactum eſſe creditori aut domino appareat. Hinc

Pariator, qui ſic rationes retulit, vt expenſa paria ſint acceptis. nam ei Reliquator opponitur. Paulus l. 81. ff. de condit. & demonſt. An Sticho mortuo antequam rationes redderet, vel pariatore, vel reliqua habente libera ceſſet mulier. Hot.

Parientiam accommodare, eſt obtemperare. Sic etiam Caſſiodorus locutus eſt lib. 7. Variarum formularum. Cui, inquit, ſaluberrimam patientiam commodate. Atque ita apud eundem lib. 3. legendum, Atque ideo parientiam veſtram ſæpius approbatam, nunc quoque eodem præſente monſtrare. Sicque l. 1. C. qui pro ſua iuriſdict. legi vult Cuiac. 1. obſeruat. 6. Alii tamen parentiam legunt.

Paries, Ælio Gallo finitore, ſiue murus, ſiue maceria eſt. l. 157. ff. de verb. ſign. Parietum autem genera præcipua hic percenſere operæ precium fuerit. Paries cratitius in l. 52. §. item Mela. ff. pro ſoc. qui in cratis modum lignis contextis compoſitus eſt. De quo Vitruu. lib. 2. c. 8. & lib 7. c. 3. agit. Intergerinus paries, vt Feſt. lib. 9. explicat, is eſt, qui inter confines ſtruitur, & quaſi intergeritur, qui in Lexico Latino Græco ædis B. Germani ſic definitur τοῖχος ὁ ἐν κτίσει διορίζων. De quo videndus eſt Plin. lib. 35. c. 12. Paries intergerinus. Vitruu. lib. de Archit. eſt, qui communiter vtriuſque domus onera gerit & ſuſtinet, ſic dictus, quod à vicinis extructus veluti intergerat, hoc eſt communiter gerendo fit, Corraſ. 4. Miſc. c. 16. Paries ſolidus & fornicatus opponuntur apud Cicer. Top. Vbi ſolidum parietem accipio qui à ſolo continuo ductu ad faſtigium exurgit: ſic vt nuſquam ſuſpendatur: fornicatum vero, qui arcum habet. Briſſ.

Parietem (inquit Leo Bap. Albert. lib. 1.) dicimus omnem ſtructuram, quæ à ſolo in altum ſurrexit ad ferendum onus tectorum: quæve obducta ſtet ad interiora ædificii vacua obuallanda & c. Brechæus l. quantum ad iuris, ff. de verb & rer. ſign. & c. Marius Grapald. Parmenſ. de partibus ædium lib. 1. cap. 1. & Gœdd. ad l. paries 157. n. 2. de verb. ſign.

Parietem ventrem facere μεταφορικῶς dixit Alfen. in leg. 17. ff. ſi ſeruit. vind. vt & inclinare Pompon. in l. 14. in fi. eod tit. Br.

Paries cæcus eſt, (ſic enim quidam legunt in l. eos qui ius. ff. de ſeru. vrb.) qui feneſtras non habet. τυφλὸν τοῖχον vocat Harmenop. vt apud Virg. 5. Æneid.

Parietibus textum cæcis iter, ancipitemq;
Mille viis habuiſſe dolum.------

Cuiac. obſeru. lib. 1. cap. 31. in fin. Hinc Varr. lib. 2. de Analog. ſcribit: Cubiculum, ſi feneſtram non habeat, cæcum dici.

Paries communis eſt, quem communiter ædificant vicini. ad eum enim ius habet vicinus adiungere ædificium. Vide l. fluminum. & l. inter quos. ff. de dam. infect. Spieg. Parietes naturali ratione communes ſunt, qui communiter vtriuſque domus onera gerunt, ait Corr. 4. Miſc. c. 16 n. 1. per l. parietem. ff. de ſerũ. vrban.

Paries dealbatus. Quemadmodum Chriſtus in Euangelicis literis, ſanctimoniæ ſimulatores ſepulchra dealbata vocat, quæ cum foris niteant, intus ſunt cadauerum oſſibus referta: ſic Paulus Apoſt. in Act. Apoſt. Ananiam ſacerdotem fictum & fucatum, parietem dealbatum appellat, quod longe alius eſſet intus, quam cultu habituque externo præ ſe ferret. Ex Eraſmi Chiliad. Refertur 23. q. 1. c. paratus. Spieg.

Paries directus dicitur, cuius extremitas parietem alterum attingit Cic. in Topic. Omnibus eſt ius parietem directum ad parietem communem adiungere, vel ſolidum, vel fornicatum. Cuius loci ſenſus eſt apertiſſimus: ſi directum parietem eum eſſe intelligamus, qui, exempli cauſa, ſic attingit communem, vt in litera T pendens in imum lineam tranſuerſam ſuperiorem attingat: quare ſi vicinus fornicatum parietem ad communem adiunxerit, alter qui in pariete communi demoliendo damni infecti promiſerit, non debebit præſtare quod fornix vitii fecerit. confer. Boet. in Topic. & vide Hotom. lib. 1. obſ. 24.

Parietes fiunt plerunque ex lapidum congerie, vel limo aut calce, gypſo alia ve materia, puta ex cæmentis, lateribus, trabibus, ſtipitibus. Ideoque paries ſi ad muniendum hortum, ædes ve vel vineam, vel ipſis ædibus adhibeatur, ex cæmentis extructus, murus erit priuatus. Gœd. ad. l. 157. de verb. ſign.

Parietes rudes in l. 50. ff. de vſufr. appellantur nondum inducti tectorio opere.

Parietis hæc ſunt adiuncta, Vetus, nouus, idoneus. Briſſ.

Parietem ædificare, demoliri, reficere, iuriſconſulti dicunt. Parietis demolitio. l. 35. ff de dam. inf. Parietem meliorem aut deteriorem facere. l. 6. § vlt. ff. ſi ſeruit. vindic.

Parietum varia ſunt genera. Lateritii ex lateribus duriſſimę ſoliditatis fuerant: vtpote qui crudi ſub ſole diutius permanſerant, vt exſiccarentur. Teſtacei, ex latere cocto, qui etiã nunc ſunt in vſu. Cæmentarii fiunt ex temere coniectis lapidibus calceque commiſtis, & imbricum modo hęrentibus. Cratitii, qui & Concratitii à Papiniano appellãtur, vt ſupra dictum eſt, fiebant ligneis cratibus inſertis, ſeu aſſerib. arrectis tranſuerſiſque in modum cratis: ſunt quoq; alii lapidei, alii arenati, marmorei, calcati, loricati. Franciſc. Marius Grapald. lib. 1. de partib. ędium. c. 1. Sunt item alii ſtructurę vniuerſæque domus corpus ambientes: alii interni, qui ædes intus diſtinguunt ac ſeparant, diuerſis nominibus varioque vſu diſtincti, intergerini & mediani, vici, l. parietem de ſeru. vrb. præd. Franc. Marius d. lib. 1. c. 1. Gœdd. ad l. paries 157. n. 6. de verb. ſign.

Pariter, pro ſimul frequens eſt. Vide Albetic. Item ponitur pro, ex æquo, ſiue æqualiter, vt pariter diſpertiantur bona patris, hoc eſt, vt tantum habeat vnus, quantum alter. Adde quæ Bart. refert de hac dictione, in l. ſi fundus. §. ſi duo, ff. de pign. Spiegel.

Parrhippus is videtur eſſe, & habendus eſt, qui vſurpato vno, vel duobus veredis, quos ſolos euectio continebat, alterum tertiumve extra ordinem commoueat. l. parrhippum. Cod. de curſ. publ. lib. 12. Ioan. Bello. Etymol.

Parochia. Goffr. in Sum. tit. de parochiis. Parochia (inquit) eſt locus, in quo degit populus alicuius eccleſiæ deputatus certis limitibus conſtitutus. Hinc parochianus, & parochiana, qui, & quæ eſt de parochia. Parochias autem non primum, ſed parœcias appellatas eſſe exiſtimo cum Budæo in annot. ad Pand. Hoc autem manifeſtiſſimum eſſe poteſt ex D. Auguſtino, lib. 14. de ciuitate Dei. Presbyter (inquit) fuit quidam nomine Reſtitutus in parœcia Calamenſis eccleſiæ. Ait ergo idem Budæ. Parœcia accolarum eſt conuentus & accolatus, ſacraque vicinia. Quare qui fanum aliquod accolunt, parœci dicti ſunt eiuſdem ſcilicet fani conſortes. Addit vero, Quod ſi Latine loqui magis placet, Latina ſcientibus parœciæ curiæ dici poſſunt, vnde curiones olim dicti & parœci ipſi curiales. Inde curionatus, quæ vulgo cura dicitur, & ædes ipſæ ſacræ, diatæ, quæ ſodalitia non habent, ſed quæ curialibus deſtinatæ ſunt, & accolas ſuos vendicant. Quæ omnia partim probat, & partim erudite colligit ex authoritate Liuii & Feſti. Cæterum, parochiarum (vt vocabulo canoniſtis magis trito vtar) diuiſio, ortum habuit à Dion. vt 13. q. 1. c. eccleſias. Et in hoc conſiſtit ius parochiale, vt omnes parochiani in dieb. dominicis & feſtiuis miſſam audiant in eccleſiis, in quarum parochiis habitant, c. 2. dicto tit. de parochiis. Præterea conſiſtit in decimis perſonalibus, quæ eccleſiæ parochiali debentur, 16. q. 1. ſi quis laicus. cap. ad apoſtolicæ. de decim. primit & oblat. Et poſtremo in oblationibus, quæ dandæ ſunt ſacerdoti parochiali, qui pro populo orare debet, 10. qu. 1. quia ſacerdos.

Parochus ſecundum Gothofr. ſignificat conuiuatorem. Hora. 2. ſerm. 8. Tum parochi faciem nihil ſic metuentis. Alias dicitur qui peregrinis ſalem & ligna præbebat, hoc eſt omnia neceſſaria, teſte Acrone ad illud Horatii: proxima Campano ponti quæ villula tectum præbuit, & parochi quæ debent ligna, ſalemque: & ibi quoque Porphyrio: qui eos parochos dictos ſcribit ἀπὸ τοῦ παρέχειν, hodieque dici Copiarios Id quod & annotauit Duaren. diſput. anniuerſ. lib. 1. c. 26. Parochias inde quidam deriuarunt, quibus ſingulis ſacerdotes ſui deſtinati ſunt, ab exhibitione ſcilicet Euchariſtiæ. Sed Budæ. non parocias primum ſed parœcias appellatas eſſe cenſet. Porro decem homines conſtituere parochiam, ſententia eſt

Pontificii iuris profeſſorum. Spieg. vide omnino Gothoſt.ad l.munerum 18.§ hi quoque 10.ff.de vacat.mun.

PAROECOS, incola eſt, habitator in loco. Pompon. de verb.ſign. l.pupillus. Incola, ait, eſt, qui in aliquam regionem domicilium ſuum contulit, quem Græci Parœcon vocant. Vide Budæum in poſt.annot.ad l.vlt.de mun.Spieg.

Παρονομασίαν veteres appellarunt vt poſſeſſio quaſi poſitio: Magiſtri quod monſtrent: interdictum inter duos dictum: Teſtamentum teſtatio mentis,&c.Conn.lib.9.c.1.n.1.

PAROPSIS, genus lancis grandioris, catinum, Vlp.in l.cum aurum.§.argento.9.ff.de aur.& argent.leg.Veluti paropſidas, tabulas, trullas. Nebriſſ. Adde Forcat.in penu iuris ciuilis cap. 25.Rectius alii in d.l.cum aurum.§.argento.legunt, Parapſis: vide ſupra in verb.Parapſides.

PARRICIDA, non vtique is qui parentem occidiſſet, dicebatur, ſed & qui qualemcunque hominem. Vnde extat Lex Numæ Pompilii,ſi quis liberum hominem morti ſciens duit,parricida eſto.Parricida enim tam a pari,quam à patre deduci poteſt, autore Priſciano quaſi parentem ſeu parem occidens. Hinc & parricidii quæſtores appellabantur,qui ſolebant creari,cauſa rerum capitalium quærendarum.Bud.in l.poſthum. de origin.iur.

PARRICIDIVM apud priſcos dicebatur,quoties homo hominem occidiſſet,hoc eſt,par parem: videlicet eo ſeculo,quo crudelitas erat, occidiſſe bouem, auem, aut gallum gallinaceum. Deinde quum cœpiſſet eſſe vulgare, vt homo occideret hominem, parricidii vox, ad ſummæ impietatis ſignificationem deflexa eſt, i.ad eos, qui parentes occidiſſent. Proprie tamen committitur inter parentes & liberos: Improprie vel minus proprie inter collaterales & affines, puta fratres, ſorores, patrueles,conſobrinos,vxorem, virum,nurum,generum,vitricum,priuignum.

PARRICIDÆ cum lege cœperunt,& illis pœna facinus monſtrauit.Conn.lib.1.c.9.nu.2.de Parricidarum pœnis Turn.aduerſ. libr.23. c.13.ſic ſcribit. Vt illis qui perduellionis damnati à duumviris fuerant, caput obnubebatur, ita parricidæ os lupino folliculo obuoluebatur, vt in quodam Cornificii lib.ad Herenn.de Translatione ſcribitur:credo quod indignos cenſerent,qui communi ſpiritu luceque fruerentur: lupinum eſſe folliculum voluerunt, feritatem ſignificantes eius, qui necem atrocem & acerbam ſua manu parenti obtuliſſet. Sed & ſoleæ ligneæ inducebantur parricidarum pedibus, ne communi hominum reliquorum è corio calceatu vterentur, neu calceamenta, quibus homines vti ſolerent, polluerent, ſed ſi ea pedibus ſuis calcarent, neu terram tangerent pedibus nudis,omnium parentem communem.Alia more maiorum pœna parricidii ex Modeſtini ſententia l pen.ff.ad Pompeian.de de parricid. hæc inſtituta fuit: vt parricida virgis ſagmineis verberatus, deinde in culleo inſuatur, & cum cane & gallo gallinaceo,vipera & ſimia:deinde in mare profundum culleus iactetur.Hoc ita ſi mare proximum ſit,alioqui beſtiis obiiciatur.Sed hæc pœna in vſu hodie non eſt, ſed interdum eſt gladii,interdum rotæ, quibus quandoq; adduntur forcipes,qua dere iudex prout hanc vel illam pœnam circumſtantiæ parricidii commiſſi poſtulauerint.Omnium autem primus P.Malleolus, cum matrem interemiſſet totam vrbem mœrore ſubito infuſcauit, vt Paul. Oroſ.lib.5.hiſtor. ſcribit: cui Romani ſingulare hoc ſupplicium ſtatuerunt,vt culleo inſutus,in mare præcipitaretur, vt eſt apud Liuium lib.48.Hecaten ſanguinariam prorſus fœminam, ſcribit Diodor. aconitum compertiſſe primum,ſicque Perſam patrem peremiſſe.Ardieum Pamphiliæ tyrannum annis iam feſſum parentem, & inſuper natu maiorem fratrem occidiſſe, Plat.lib.de Repub.10. author eſt. Corraſi Miſcell.c.5.n.2. Et Vult.ad §.alia deinde lex.num.5. Inſtitut.de publ.iud.

PARS multiplex reperitur. Prædicamentalis, ſeu ſubiectiua, quæ ſub toto vniuerſali continetur, ſic dicta,quod de ſuo genere prædicetur, eidemque ſubiiciatur, vt homo,bos,aſinus, & ſimilia conſiderantur, tanquam partes ſubiectiuæ, & prædicamentales animalis. Integralis,quæ integrat ſuum totum, ad poſitionemque totius ponitur, vt Bart. explicat in l.ſi mater.§.ſi quis iter.ff.de except. rei iudi.ſicuti partes reſpectu domus. l.eum qui ædes ff.de vſucapione & vſufructu (vt Doct. exiſtimant) reſpectu fundi.l.3.ff.de vſufr. l.qui vſumfructum. ff.de verb.oblig. Quotitatiua veluti tertia,quarta,aut alia pars rei pro indiuiſo. Sic ſexcunx, triens, quadrans, ſemis, quota pars eſt aſſis.l.ſeruum.§.fin.ff.de hæred.inſtit.§.hæreditas.illo tit.in Inſtitut. Numeralis quæ ad numerum pertinet, vt quatuor pars Arithmetica eſt duodecim. Alciat.in l.appellatione. ff.de verbor.ſignificat Accidentalis poſtremo,quæ vt tradunt ſcriptores, in l.1.ff. de leg.1. adeſſe & abeſſe poteſt, præter totius corruptionem, vt pupillaris ſubſtitutio ad paternum teſtamentum.l.penult.ff.quemadmod.teſt.aper.Conſiſtit quippe paternum teſtamentum ſine tabulis pupillaribus, vt nemo neſcit: & dies pars ſtipulationis dicitur.leg.1. §.diem.ff.de edend cum tamen ſine die ſtipulationem recte fieri ſit notiſſimum.§.omnis. de verbor.obligat. in Inſtitut. Cætera quæ ad partis tractatum ſpectant, in l.ad certam. ff.de ſeruit. à Corraſ. tractantur.

PARS alia clauſulam ſiue caput edicti ſignificat.Briſſ.

PARS tripliciter,quædam numeralis, alia integralis,alia quota. vt tres, Arithmetica pars eſt nouem. Bart.l.ſi mater,§ ſi inter. de execut.rei iud. Vſusfructus pars integralis dominii eſt, ſicut paries domus. At triens, quadrans, ſemis, quota pars eſt aſſis.Spieg. Pars etiam in tempore dicitur, ait Connan.l.10. c.6.num.1.

PARS, pro factione vſurpatur eleganter. Non autem partialis pro factioſo:tamen vox familiaris eſt interpretibus.Spieg.

PARS potior eſt illa,quæ maior & ſanior eſt.c.t.de his quæ fiunt à maiori parte capit. Aſtipulatur D.Auguſtin. leg.2.de doctr. Chriſtian.Spieg.

PARS pro diuiſo certa eſt, pars pro indiuiſo incerta eſt. Illa cerni & demonſtrari poteſt, hæc non item. Sed quod ad quantitatem attinet pars pro indiuiſo alias eſt certa, alias incerta.Certa ſi ſciatur, quota ſit, puta tertia vel quarta: Incerta ſi neſciatur. Illa poſſideri poteſt, hæc non item.leg.locus.l.3.§.incertam.ff.de acquir.vel amitt poſſeſſ.ideoque illa vſucapi poteſt, hæc non poteſt. Cuiac.ad l.ſi fur.§ incertam. ff.de vſurpat.& vſucap.

PARS virilis ea habetur, quæ pro numero perſonarum conſtituitur,cum tot partes fiunt,quot ſunt perſonæ.Prat.

PARSIMONIA optimum vectigal eſt, tum parans, tum conſeruans diuitias. Nouell.vt determin.ſit num.cap.cleric.§.cum vero Deo. Præterea (inquit Iuſtinian.) ſi non oportet vndique ad ſumptum poſſeſſiones conquirere (nam id inſatiabili cuidam auaritiæ, ſimul & impietati proximum eſt) ſed ex moderatis facultatibus ſumptum temperare.Spieg.

PARTA, id eſt quæſita.Briſſ.

PARTEM facere dicitur,cuius perſona numeratur in partium diuiſione facienda.l.8.§.quoniam.l.17.ff.de inoffic.teſt.l.34.§.ſi coniunctim.l.85.§.ſi Titio. ff.de leg.1.l.68.§.ſed ſi vno.l.78.§. libertis. de leg.2.l.14.in fin.ff.de iure codicill.l.1.§.ſi ex tribus. l.10.§.liberi.ff.de contra tabul.l.3.§.principem. ff.de ſuis & legit.l.1.§.penult. & vlt.ff.de collation. bon. l.1.§. aduerſus. ff.ſi quid in fraud.patr.l.8.ff.de rebus dubiis.Briſſ.

PARTEM ICtus in l.recte.de verb.ſign appellat ſpeciem.negat enim vſumfructum dominii partem eſſe, cum tamen ſit ipſiſſima eius pars.l.4.de vſufr.l.qui vſumfructum.de verbor.oblig. Voluit autem dicere non eſſe dominii ſpeciem: quæ eſt interpretatio Placentini, in l.recte.de verb.ſign.cui nemo, Appellus ait,non ſubſcribit.Spieg.

PARTES etiam Iuriſconſulti vocant eos, qui inter ſe litigant,ſic pars aduerſa pro aduerſario.l.6 C.de pact.inter empt.

PARTES interdum onus ſignificant. Et ita actoris ſeu petitoris onera, prout ea appellantur.l.14.ff.de rei vind.Briſſ.

PARTES rei ſuſtinere dicitur is, à quo probatio non exigitur, qui que poſſeſſoris commodo fruitur. Briſſ.ſic &

PARTES defenſoris ſuſtinere dicitur procurator,qui cum alieno nomine litiget, ratam rem dominum habiturum cauere non compellitur, ſed tantum iudicatum ſolui ſatiſdare,l.45.§.vlt. ff.de procur.

PARTEM quoties non conſtat de minore minima ve actum eſſe, dimidiam accipimus, per §.partitionis. in l nomen filiarum, 164.vbi vide Gœdd.de verb.ſign. Velut in eo qui partem fundi promittit, vel alio ſimili, dubioque caſu. Vnde cum quis ab altera ſe parte electum ait, non minus quam dimidia ſit intelligemus.gl.c.ſi priuſquam.28.diſtin.

PARTES & Species diuerſa ſunt. Aliud ſunt ſpecies,aliud partes, item partium multiplex ratio. Species eſt generis ipſumque diuidit & ita vt eius nomen retineat,nec eo perempto manere poteſt quia eo poſterior eſt,ab eoque cauſam vitamque habet, vt animalis ſpecies ſunt homo & brutum: homo eſt animal,& ſi animal nullum ſit ne homo quidem vllus eſſe poſſit, cum prius ſit animal eſſe quam hominem. Pars vero eſt totius, quod ipſum coniungit inter ſe, & complectitur, nec eius nomen ſuſcipit: & illo extincto tamen ſubſiſtit, quia tempore prior eſt, cum ab ea tamen fabricatum ſit & compoſitum: vt domus partes ſunt tectum, paries, fundamentum.harum partium coniunctione totum exiſtit: Ideoque & has partes prius fuiſſe quam domum neceſſe eſt,& hac deſtructa adhuc tamen fieri poteſt vt exiſtat: non contra: neque vlla illarum partium domus appellatur.Conn.lib.4.c.3 n.7.

PARTES dicuntur, in quas diuiditur totum. Quidam partem à pari dictam exiſtimant; quod partes ſimul iunctæ,partes hoc eſt, æquales ſint parti. Alii à pario, ſiue partu, quod pars à toto deducta, quaſi parta ſit. Alii à parum, quod pars, parum quiddam ſit reſpectu totius.Quid autem veniat partis appellatione, Bart.explicat,in l.ſi plures. de damn.infect.& l.1. C.quan. & quib.quart.pars.deb.lib.10.

PARTES ſuas interponere apud Iuſtin. tit. de ſatiſd.tut. §.1.nihil aliud ſignificat quam autoritatem & officium. Sic Vlpia.in l.ſi in aliquam. Digeſt.de offic.proconſ.Omnium (inquit) partes

qui Ro-

qui Romæ ius dicunt ad ipſum pertinent.& Cic.in Verr.act.3. Non ſunt meæ partes id facere.l.& ſuum.§.vlt.ff.de pactis.ibi prætoris partes neceſſariæ ſunt. Aldobr.d.tit.Inſtit.

PARTHIARII, Parthicarum pellium negotiatores. Alioqui & hoc nomine dici poſſunt, qui ex celeberrimo Catrarum emporio (is in Parthis vicus eſt) negotiabantur. Alc.in l.negotiatores.7.C.de excuſ.mun.lib.10.Parthiarii negotiatores Imperatori deſeruientes à muneribus excuſantur. Cuiac.in d.l.7. Parthicarii legit.

PARTIARIA pecora, id eſt, vt fœtus eorum certis portionibus inter dominum & paſtorem diuidantur: inquit Imperat.leg.ſi paſcenda,8.C.de pactis.Hot.

PARTIARIVS colonus dicitur, qui lucri & damni cum domino particeps eſt, fructuſque fundi cum eo, quaſi ſocietatis cuiuſdam iure, partitur,l.28.§.vis maior.ff.loc.vbi ab eo, qui nummis colit, ſeparatur. Quemadmodum etiam nummis & partibus locare,Plin.lib.9.epiſt.ad Paulin.diuerſa facit.Briſſ. Etenim qui fructuum parte aliqua colit, partiarius vere dicitur: quia fructus cum domino partitur, vt ſi nullos collegerit, nullos debeat. Omnes alii dicuntur nummis colere, non quod numerata pecunia penſio quam debent, ſolui ſemper debeat: ſed alia certa re quæ pondere, numero, & menſura conſtat, quæ penſiones pecuniæ nomine deſignantur, quod recipiunt functionem in ſuo genere. Conn.lib.aduerſ.7.c.11.num.1. Cato etiam in lib.de re ruſtic. Parciarum calcis coctorem in eundem ſenſum dicit. Apul.lib.4. de Aſin. aur. quæ cum mortali puella partiario maieſtatis honore tractor. & lib.8. Domi vero promiſcui operis partiarios agebant concubitus. Partiarius legatarius vocabatur, cui pars hæreditatis legata erat: Quod genus legati partitionem vocabant: quia cum hærede legatarius partiebatur hæreditatem, ita tamen, vt lucrum & damnum hæreditarium pro rata parte inter eos commune eſſet,§. ſed quia hæredes. ad fin.Inſtitut.de fideicomm hær.Vlpian.in inſtit.tit.24.l.164.§.partitionis.§.de verb. ſignific. l.19. §.1.ff. ad Treb.Briſſ.

PARTHENON eſt locus in interioribus tectis ſeparatior vel ſuperior, qui locus à virginum ſtatione ſic dictus eſt. Eas enim in ædium receſſu olim verſari ſolitas in Parthenone, ſcribit Antigonus autor Græcus apud Euripidem: nec inde matris aut cuſtodis iniuſſu pedem virgini efferre licebat. In quem ſenſum Ianus Parrhaſius interpres doctiſſimus, refert illud Claudiani de Proſerpina loquentis:

Florebat tranquilla domus, nec limina virgo
Linquere, nec virides audebat viſere ſaltus
Præceptis obſtricta tuis, telæ labor illi.

Hæc annotauit Tiraq.in 10.l.connub.gl.1.partem 10.

PARTIBVS ſuis fungi, h.e. fungi ſuo munere, & officio.l. tutor qui repertorium.ff.de admin.tut.Sic partes iudicis accipimus, in l.2.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& illud, Partes ſuas interponere debet prætor.Inſtitut.ſub fin.titul.de ſuſpect.tut.Spiegelius.

PARTICEPS pro filio apud Terent.in Heauton.Niſi vbi ille huc ſaluus redierit meus particeps, id eſt, filius. Conn.l.10.c.2.n.1.

PARTICIPIA futuri temporis præteriti vim ſignificationemque plerumque in libris noſtris habent: quod ſumme notandum eſt: veluti rei iudicandæ tempore, ait rei iudicatæ tempore: quemadmodum liquido conſtat ex l.5.§. idem Iulianus. ff.de libe.leg.l.7.§.ſi quis actione.ff.quib.ex cauſ.in poſſeſſ.eat.& l. 53.ff.ſolut.matrim.adhibita l.50.ff.de pecul. Eodemque modo in l.27.§.ſi per filium. & l.33.ff. de rei vindic.l.63.§.tempus.ff. de noxalib. action.l.3.§.in hac eomm.coniuncta cum l.pen.ff de tritic. rei iudicandæ tempus, condemnationis tempus, vel quo lis in condemnationem deducitur, vel quo res iudicatur, accipiendum eſt.Briſſ.

Sic & iudicii accipiendi tempus, litis conteſtatæ ſeu iudicii accepti tempus demonſtrat. l.2.§.1.ff. de priu.delict.§. vlt.Inſtit. de perpet.& tempor. & litis conteſtandæ pro conteſtatæ tempus in l.31.ff ſi cert.pet.iuncta l.20.ff.de rei vind.l.38.§.ſi actionem.ff.de vſur. Et teſtamenti faciendi tempus pro facti teſtamenti tempore, in l.104.§.1.ff.de leg.1.l.33.ff.de leg.3.l.26.ff.de alim.leg.l.29.§.nunc de lege Velleian.ff.de liber.& poſth. Et apud Vlp.in Inſtit.tit.1.& in §.ſed cum aliquis. Inſtit. de teſt. ord. Quemadmodum & ſcribendi teſtamenti tempus inter pretabimur in l.59 §.ſi hæres.ff.de hæred.inſt. & l.1.ff.de reg. Cato. Et furti faciendi tempus in l.31.ff.de noxalib. l.6.ff.de furt. Et ſtipulationis interponendæ, id eſt interpoſitæ in l.7.ff. iud.ſolui. & l.121.ff.de verb.oblig.Et tempus dandi pro dati.l. 89.§.ſi ita ſcriptum.ff.de hær. inſtit. & liberandum pro liberatum in l.32.ff.de milit.teſt.Briſſ.

PARTICVLATIM, id eſt per partes.Briſſ.

PARTICVLONES, auctore Nonio à veteribus cohæredes inter ſe dicebantur, quod partes inuicem ſibi facerent.Briſſ.

PARTIM, ex parte, vel pro parte, & fere ſemper geminatum in oratione.Caius de iuſt.& iur.Omnes, inquit, populi, qui legibus aut moribus reguntur, partim ſuo proprio, partim communi omnium hominum iure vtuntur.Spieg.

PARTIS & pro parte ſtipulationes proprie dicuntur quæ de lucro & damno communicando ſolent interponi inter hæredem legatarium partiarium, id eſt, cum quo partitus eſt hæres.Vlp. t.26.regul.Briſſ.

PARTIS appellatio naturalis eſt vel ciuilis. Naturalis partis appellatio ad eam partem pertinet, quæ ipſo facto ita eſt ſecta, vt ex vno toto tot fiant tota, quot factæ ſunt partes, quæ pars in iure noſtro dicitur diuiſa, vel pro diuiſo haberi: Partis ciuilis appellatio pertinet ad eam partem, quæ ſecta eſt non facto, ſed iure, vno eodemque toto, cuius reſpectu partes factæ ſunt. Vult.l.2.tit.7.§.fin.n.3.in comm.Inſt.

PARTIS appellatione rem pro indiuiſo ſignificari Q.Mutius dicebat, quia id quod pro indiuiſo noſtrum eſſet, non pars, ſed totum eſſet: veluti ſi fundus regionibus diuiſus ſit, pars vnaquæq; non iam pars fundi eſt, ſed fundus integer.l.6.§.ſi quis partem ff.com.præd. Seruius tamen Sulpitius partis appellatione & quod pro indiuiſo & quod pro diuiſo noſtrum ſit contineri non ineleganter dicebat.l.25.ff.de verb.ſign.Itaque pars alia pro diuiſo alia pro indiuiſo eſt.l.43.ff. de acq.poſſ.l.5.ff.de vſufr.l. 7.ff.de except.rei iud.l.64. ff. de euictionib.l.7.in fin. ff. quib. mod. pign.l.4.ff.pro empto l.17. ff.famil. erciſc.l.5. §.vlt.ff.commod.l.4.§.ſi alter.ff.fin.regun.l.31.ff. de vſufr.leg. Partis autem nomen dimidiam ſignificat, ſi non ſpecialiter facta ſit partis mentio.l.49.ff.de vſufr.l.164.ff.de verb. ſign. Vlp. in Inſtit. tit. 24. Proinde ſi interrogatus quis in iure hæredem ſe eſſe ex parte reſponderit, ſi ex dimidia hæres ſit, nihil ei nocet reſponſum, alioquin nocet.l.12. §.ſi interrogatus.ff.de interrog.in iur.fac.Briſſ.

PARTIS hæc ſunt adiuncta, debita, certa, legitima, reliqua virilis: Æquę partes, pares, diſpares, dominicæ, hæreditariæ. Briſſ.

PARTITIO. Cic. vocat partitionem aliud quiddam, quam diuiſionem. Diuiſio eſt ſpecierum vnius generis enumeratio, vt animalium aliud bos, aliud aſinus, &c. Partitio eſt, quando aliqua res in membra diſcerpitur. vt corporis partes aliæ caput, pedes, manus, &c. Quære, Diuiſio. ICti partitionis voce pro parte ſæpius vtuntur, vt Vlp.in l.nomen filiarum 164. §.1.ff.de verb.ſig.ait, Partitionis verbum non ſemper dimidium ſignificat, ſed prout eſt adiectum. Poteſt enim iuberi aliquis & maximam partiri, poſſet & viceſimam & tertiam prout libuerit. Sed ſi non fuerit portio adiecta, dimidia pars debetur. de cuius legis intellectu vide in ead.l.Gœd.Idem Vlp.in fragm.tradit ſicut res ſingulæ legari poſſunt, ita vniuerſarum ſummam legari poſſe: & hanc ſpeciem legati vocari partitionem: veluti Mæuius hæres meus cum Titio hæreditatem meam partito, diuidito: eoque caſu dimidiam partem bonorum legatam videri. Exemplum autem partitionis antiquum extat in Cluentiana: vbi vide.

PARTIVM Iuriſconſulti duo genera conſtituunt. aliæ nanq; naturales ſunt, aliæ intellectæ. Naturales appello, quæ pondere numero, menſura conſtant, quæ oculis cerni tangiq; poſſunt: veluti ſi quis corpus aliquod ſecare velit, duas partes conſtituet, quas nemo ſenſus communis compos, non facile cognoſcet. Intellectas dico quæ tangi demonſtrari ve non poſſunt, cerni tamen animo atq; intelligi poſſunt: veluti ſi ſeruum aut nauem duo communem habeant, partem quiſque ſuam in his rebus obtinet, quam oculis cernere non poteſt, animo & intelligentia poteſt. Quod ſignificans Caſſelius noſter apud Macrobium, mercatori quemadmodum cum ſocio nauem diuideret, interroganti reſpondet, Nauem ſi diuidis, nec tu nec ſocius habebitis. Vlp.l.5.ff.de ſtip. ſeru. Seruus communis ſic omniū eſt, non quaſi ſingulorum totus: ſed pro partibus vtiq; indiuiſis, vt intellectu magis partes habeant, quam corpore. Ergo partes intellectu Vlpianus eas appellat, quæ animo & intelligentia tantum cernuntur & earum rerum ſunt, quas Pomponius naturaliter indiuiſas appellat in l. non amplius 26.§.ſi. ff.de leg.1. Alias autem partes item alibi numero fieri dicit: h. e.in l.29.ff.de ſol. Quum Stichus, ait, & Pamphilus communi ſeruo promiſſi ſunt, non alteri Stichus, alteri Pamphilus ſolus poteſt: ſed dimidiæ ſingulorum partes debentur: atque vtriuſque rei dominium duobus modis intelligi poteſt. Sed in nummis, & oleo, & frumento, & ſimilib. quę communi ſpecie continentur, apparet hoc actum vt numero diuidatur obligatio. Eandem diuiſionē duplicem Papin. notat in l.94. eiuſd.tit. & l.66.§.1.ff.de leg.& fideic.li.30.vbi ait plures in vno fundo dominium iuris intellectu non diuiſione corporis obtinere. Notat & Paulus in l.25.§.1.ff.de verb.ſig.vbi Seruio aſſentitur, qui partes alias eſſe dixit pro diuiſo, alias pro indiuiſo: Quum Mutius putaret partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari: nam quod pro diuiſo noſtrum ſit, id non partem, ſed totū eſſe: cui conſentit Vlp.in l.6.§.1.ff.comm.præd. Ariſtot.autem in li. de ſenſu, hanc quoque diuiſionem attingit: ſed in categoriis planius rem omnem exponit, ait enim Quantitatem alia continuam, aliam ſeiunctam eſſe. cōtinuam cuius partium terminus aliquis communis eſt: veluti corporis, cuius partes communes habent terminum lineā: aut lineæ in qua partes ſine quo inter ſe cohæreant, communem habent, punctum ſcilicet.

Itaq; poculum cum anſa quantitatis eſt continuæ: vti conſtat ex l.21.§.4.ff.de furt.& pars lancis priuſquam eraſa ſit,l.22.co. tit. Ex quibus intelligitur fundum qui inter duos diuiſus eſt, quia terminum habet communem, quo inter ſe partes adaptantur,in quantitate continua numerandum eſſe.qua de cauſa non tam in partes diuidi fundus à ICtis dicitur, quam regiones, vt in tract.ff.fin. regund. Seiunctam vero Ariſtot.eam appellat quantitatem, cuius partes communem terminum non habent, vt in numero. Nam ſi bis quinque, inquit,ſunt partes decem, quinque & quinque nullo communi termino coniuncta ſunt, ſed ſecreta & ſeparata: cum ea omnia adiungamus licet, quæ communi ſpecie contineri dicuntur ab Vlp. d.l.29.de ſol.veluti vinum,oleum,frumentum.Nam ſi duob. amphora vim legata eſt, ſeiuncta vtrique quantitas legata eſt. Nam vrnæ duæ finem in amphora quo inter ſe cohæreant, communem non habent, neq; duo ſemimodii in modio, neque bis quinquaginta,in centum. quod eodem modo de ponderibus quoque iudicandum eſt. Nam in vncia duæ ſemunciç commune terminũ non habent.Quantum hoc deiunctum in teſſeris & numis quoque intelligitur,quæ ſi pluribus legata ſint, tot habebunt deiunctas & ſecretas inter ſe partes, quot erunt legatarii. Qua ex diſputatione intelligimus quamobrem Vlpianus ab Offilio & Trebatio diſſentiens,neget eum qui ex frumenti aceruo modium, aut ex vini dolio ſextarium abſtulerit totius nomine furti teneri.l.21.ff.de furt.nec magis intereſſe affirmet inter hanc ſpeciem, quam ſi quis ex armario rem vnam auerterit: vtramque enim quantitatem ſeiunctam eſſe. Quod vero Trebatius dicebat,ſi quis aurem attingat eum totum corpus attingere, Vlpianum non mouit, perſpicientem ſine dubio, quantitatem illam eſſe continuam,hanc vero deiunctam. Qua quidem ex diſpoſitione quam neceſſaria iuris ſtudioſo Dialecticæ cognitio ſit, cuius ignoratione tanti viri, & in iure ciuili tantopere exercitati parua in re peccarunt, facile intellectu eſt. Partium autem aliam quoque tradere oportet diuiſionem: nam aliæ principales dicuntur, quibus ſublatis totum interit: aliæ minus principales,quibus ademptis totum tantum manet: vt caput in corpore humano,& pectus, & brachia,partes ſunt principales:crines autem,& vngues, & ſupercilia minus principales. Ita intelligendum eſt, quod ait Vlp.l.13. §. 2. ff. de acceptil.vbi ait nec cementa,nec feneſtras,nec parietem,nec diætam domus eſſe partes :quum tamen Ariſtot. tam frequenter domum ex partibus ſic definiat,operculum quod ex lapidibus, lateribus,cemento,trabibuſq; conſtat.Sed Vlp.illam partium diuiſionem ſpectans, ita diſputat, quaſi eæ demum veræ partes eſſent, quibus ſublatis totum interit, vt in fundo vſusfructus perpetuus, & via perpetua.d.l.13.& l.58.ff.de verb.oblig.vbi & in via iter aut actus: in fructu, fructus & vſus. in decem bis quinque numerantur. Eas vero quibus ademptis totum nihilominus manet integrum,non eſſe partes: vt ſcypho,emblemata: & in domo,columnæ marmoreæ: in fundo vſusfructus non perpetuus. l.25. ff.de verb.ſignif.in vſufructu,vſus: quum poſſit vſus ſiue vſufructu conſtitui,inquit Vlp.d.l.13.de acceptil.in grege aliquot capita,quibus ſublatis & grex manet,& poteſt vſucapi, quum illa nec poſſideantur, nec vſucapiantur,ait Pomp.l.30.ff.de vſurp.& vſucap.Hot.

PARTIVM natura eſt,vt conſtituant totum. vt ſatiſdatio,tuitio, adminiſtratio,& rationis redditio,tutelam : radix,truncus & rami arborem: interrogatio,& promiſſio,ſtipulationem. Spie. Sic partes domus ſunt, quæ coniunctæ faciunt, vt id totum, quod inde exiſtit, domus appelletur. Quare neque cementa, neque lapides,pars ſunt domus:Donellus de euict.

PARTIVM ſuarum exiſtimabit, quod ſit Calliſtratus exponit in l generaliter ff.de offic.præſid.& Iulius in præcedenti.Spieg.

PARTVS animalium quorumlibet dicitur.Briſſ.

PARTVS, & ipſe actus pariendi eſt,& ipſa proles. vt,partus dotalium ancillarum, eſt portio dotis. l.ſi poſt diuortium.§.fin.ff. de iur.dot. Itaque partus continentur reditus appellatione, non autem fructus.l.deducta.§. hæreditatem. ff.ad Trebell.l. Paul.ad leg.Falc.

PARTVS antequam edatur,mulieris portio eſt vel viſcerum.Vlp. de ventre inſpiciend.Maſt.

PARTVM non eſſe partem rei furtiuæ. Scæuola l.11.quæſt.ſcribit Vlp.l.partum 26.de verb.ſig.Maff.

PARTVS ſequitur ventrem, id eſt, liberi, quo ad ſtatum matris conditionem ſequuntur, l.partum. C.de rei vendic.l. placuit. C.de lib.cauſ.l.idem Pompon. §.ſi equam. ff. de rei vendic.& in cap.dilectus. extra de ſeruis non ordin. cum gl. Quod vero ad honores & dignitates attinet, partum liberi ſequuntur. l.filiam.& l.liberos.ff.de Senat.l.exemplo.& l.eos.Cod.de decur.lib.10.

PARTVS ſexto menſe natus, vulgo quæſitus creditur, non legitimus:ſecus in ſeptimo menſe. Extat apud Plin.cap.de parien di tempore lib.7.de quo & Iuriſconſ.meminit.l.7.de ſtatu homin. Labitur Accurſ. dicens iuſtum partum à ſeptimo vſque ad decimum menſem finitum,& non vltra naſci. In quem errorem lapſi omnes videntur,teſte Salom. non animaduertentes in l. Gallus. eſſe textum apertum : Iuſtum partum etiam vndecimo menſe naſci. Fugit eos differentia inter decem menſes mortis, & decem menſes conceptus. De quo idem latius in d.l.Gallus.Spieg.

PARTVS etiam non modo in lucem editus, ſed & dum adhuc in vtero eſt,appellatur. Briſſ.

PARTVS dicitur edi,concipi,ſubiici,ſupponi.Briſſ.

PARTVS ἑπτάμηνος maturus eſt,cum tamen ὀκτάμηνος ſit immaturus. ſi quæratur differentiæ ratio, tribuendum id erit occultę rationi & virtuti ſeptenarii numeri:ac videnda hic omnino erit epiſtola Ambroſii 39.ad Horantianum.Cuiac.ad Iul.Pau. recepta.ſentent.lib.4.tit.9.§.ſeptimo menſe.& vide Gothofr. in not.ad l.3.§.fin.ff.de ſuis & legit.

PARTVS monſtroſos vel portentoſos Paulus videtur appellaſſe, qui contra humani generis formam editi ſunt,cuiuſmodi Vlp. in l.oſtentum.38.ff de verb.ſign. definiuit: Brech.l.quæret aliquis.ff.de verb.& rer.ſignif.&c.

PARTVVM partus.Vlp.de petit.hæred. Ancillarum etiam partus & partuum partus,quanquam fructus eſſe non exiſtimantur, augent tamen hæreditatem.Spieg.

PARTVS imperfectus modo ſpiritum ducens,quantumlibet exiguus,natus tamen cenſetur,rumpitque teſtameotum.Vlp.in l. quod dicitur.ff.de liber.& poſth.hæred.inſtituen.

PARVI refert, vt apud Cicer. & alios idoneos autores, ſic apud veteres Iuriſcoſt. qui teſte Ludouico Viue,ſcripſerunt.Vlpia. Parui etenim, ait, refert ab initio quis doloſe in hæreditate ſit verſatus, an poſtea hoc facere cœperit.Spieg.

PARVM eſt vt non,locutio eſt idem ſignificans quod parum abeſt, quin Iauol.l.202.de reg.iur. Omnis definitio in iure ciuili periculoſa eſt : parum eſt enim vt non ſubuerti poſſit. Quod Harmenop.ſic expreſſit, πᾶς νομικὸς κανὼν σφαλερός ἐστιν. ἰσχυρῶς γὰρ ἀνατρέπεται. Similiter Demoſthen. περὶ στεφάν. τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ἀναμιμνήσκειν, μικροῦ δεῖν ὅμοιόν ἐστι τῷ ὀνειδίζειν: Sua vero commemorare beneficia, prope exprobrare eſt. quam ſententiam vſurpat & Terentius.Hotom.

PARVM exaudire.l.item quæritur. §.ſi tutor.ff.locati.& alibi.

PARVVLI dicuntur qui ſunt intra annum 25.l.2. C.de fund.patr. lib.11.Cuiac.ad l.1.C de fugitiuis colo.patrimon.d.lib.11.

PARVVM vini in l.21.in princ.ff.de furt.pro parum.

PARVVM tempus in l.2.Cod.de ſecund.nupt.id eſt, duo menſes, Gothofr.in iam d.l.2.

PASCEOLVS à verbo Græco φάσκωλος & φασκώλιον, quod verbum Feſtus retinuit,qui ſcripſit phaſcola eſſe, quas alii vocant peras.De quo Turneb.aduerſ.lib.3.c.11.

PASCERE eſt alere & cibaria præſtare ſeruis vel iumentis.Briſſ.

PASCVVM, paſcui (pluraliter paſcua,paſcuorum) locus eſt,in quo pecudes paſcuntur,ſiue ager,ſiue pratum,ſiue mons aut collis fuerit. Eſt autem paſcuorum aliud priuatum, & aliud publicum.de quib.abunde ſatis in tit.60.lib.11. C.& in tit.41.lib.7. eiuſd.C.tractatum eſt Sic paſcua loca & paſcua ſylua dicitur, quæ paſcuis pecudum deſtinata eſt, hoc eſt, in quam ius eſt paſcendi cauſa pecora mittere. Caius in l.ſylua 30.§.fin.ff.de verb ſign. Item, paſcuarii, qui vectigal dant ex pratorum publicorum latione. Dicti, quod ea conducebantur cauſa paſcendi pecoris.Anch.

PASSA vua dicitur,quæ in ſole paſſa eſt aduri. Varro & Goth.ad l.fin.§.1.ff.de tritic.vino legat.

PASSIM eſt indifferenter,indiſtincte,promiſcue.Briſſ.

PASSIM admittere. Oppon.Diſtricte denegare. Medium à prætore cauſa cognita temperari. Vlp.in l.ſed hæc. ff.de procurator.Spieg.

PASSIM fieri intelligimus,,quod vbique,quod vndique, quod ſine vllo conditionis diſcrimine fit. l.palam.ff.de rit.nupt.l.ſolent.§.fin.de offic.proc.l.ſi ea.C.de adulter cum ſimil.Spieg.

PASSVM, vinum illud eſt, quod ex vuis paſſis conficitur. Nam ab igne decoquendo patitur. Vlpian.in l.ſi quis 9.in princ. de trit.& vin.leg.Paſſum,inquit,niſi contraria mens ſit,intelligitur.Proculus eod.tit.l.qui vinum.16.§.1.Cui dulcia legata eſſent,omnia hæc eſſent legata, mulſum, paſſum, defrutum, & ſimiles potiones. Nebriſſ. Eſt enim Paſſum inde dictum,quod fieret ex vuis paſſis,quæ in fiſcellam includebantur,mox contuſæ prælo ſubiiciebantur, vnde paſſum effluebat, in Africa frequens. Corn. Celſus lib. 2.de re medica: Mulſum quo plus mellis habet:defrutum quo magis incoctum: paſſum,quo ex ſicciore vua eſt,eo valentius.Seruius in 2.Georg. Paſſum decoqui credidit,& idem eſſe quod defrutum, ſatis euidenti errore. Forcatul.in penu iuris ciuilis c.6.Paſſum, inquit Varro de vita populi Romani apud Noniũ,nominabant,ſi in vindemia vuã diutius coctã legerẽt, eamq; paſſi eſſent in ſole aduri.

PASSVS, ſunt quinq; pedes,quantum ſcilicet paſſis, id eſt,apertis brachiis efficere quis poteſt vnde & paſſus dictus,vt teſtatur Alciat. interpretans l.quinque pedum. Cod fin.regund.& cap.18.lib.1.parerg. Iſidor. autor etymologici præbuit anſam

Azoui,

Azoni, Accurſioque haud recte intelligendi iam d.l.5.pedum. Nec etiam verbis legis, Crinitì expoſitio conuenit. Spieg.

Passvs eſt, quantum homo paſſis pedibus ambulando conficit. Annotauit Philander ſex paſſuum diſcrimina, & differentias. Eſt enim paſſus qui continet veſtigium & ſpatium, i.e. pedes duos. Alius duo veſtigia & medium interuallum, id eſt, pedes duos & dimidium. Tertium genus paſſuum, duo veſtigia cum interuallo vno continet, aut contra, id eſt, pedes tres. Quartum duo ſpatia cum totidem intericctis veſtigiis, id eſt, pedes quaternos. Quintum tria interualla cum veſtigiis duobus, aut contra, id eſt, pedes quinos. Sextum, veſtigia tria cum totidem interuallis, id eſt, pedes ſenos. Græci ὀργυιὰ appellant. Brech.l. mille paſſus ff. de verb. & rer ſignu.

Pastillvm Latini vocāt, quod Græci emplaſtrū dicunt, quanquam inter hæc diſcrimen notatum ſita Cornelio Celſo. lib.4.

Pastina inſtituere in l.7.§.vlt ff.ſolut.matrim. Quæ & paſtinationes in l.79. ff.de verbor.ſignif. Paſtina autem fieri tribus generibus, Palladius lib.2.tit.10. docet, aut terra in totum foſſa, aut ſulcis, aut ſcrobibus. Prat. Briſſ.

Inde Pastinandvs fundus in l.15.§.1.ff.quod vi aut clam. Vbi paſtinare eſt agrum fodere, à paſtino ferramenti bifurcati genere, quo ſemina panguntur. Prat. Repaſtinari porro ex Verrii opinione quam Feſtus lib.17. refert, is ager dicebatur, cuius natura emēdabatur fodiendo, cum aut ſilueſter excolatur, aut lapis molitur frangendo, vt fiat paſcuum vel aruum. Vide Columell. lib.3.c.18. ex quo emendandus eſt Iſidorus lib. vlt. etymol. cap.14. apud quem in paſtini definitione ſparguntur pro panguntur corrupte in impreſſis non item in ſcriptis codicibus legitur. Pangere autem defigere eſt, interprete Feſto: & ſemina ſurculi ſunt vitium, qui ferramento illo bifurco, quod paſtinum vocant, terræ infiguntur. Briſſ.

Pastinaca putatur eſſe piſcis nomen, ex eo inuentum, quod telum quaſi paſtinum habeat: Paſtinaca herba, quod paſtinum referat, & tanquam habeat. Turneb aduerſ.lib.8.cap.23.

Pastinare, eſt vineis ponendis locum præparare. Is cui fundum paſtinandum locauerat, lapides ſuſtulit l.15.§.1.ff. quod vi aut clam, Briſſ.

Pastinatio, eſt paſtinandi actus, quem eleganter indicat Columella c.18.lib.3. Paſtinationis vocabulo vtitur Paulus l.impenſæ. de verb.ſignific. Sicut arbuſti paſtinatione vltra quam neceſſe fuit. Vide Alberic. in ead. dictione. Spieg.

Pastophoria & Paſtophorum ſacerdotum ædes, de quibus Apul.lib.11. de aſino aureo. Dicti Paſtophori à paſto pallio ferendo. Paſtophoros demum Venus appellata quod thalamum nuptialem curet & adminiſtret. Sunt qui deflectant à Pallio. παστὰς thalamus nuptialis dicitur, qui alio nomine Νυμφίδιον. De Paſtade venereo thalamo Leonides. Nympha & hæc cubicula ſponſarum dicuntur Lampridio. cæteris Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apollinar. ad Aumaſtum lib.5.

Patareni in Authent. Gazaros. C. de hæret. referuntur inter hæreticos. Alii ibidem legunt Patharenos: alii Patharinos: alii Patrinos.

Patefactvm exemplar teſtamenti, & patefactæ tabulæ, quando dicantur l.ſi in duob.10.ff. quem ad teſt.aper. Prat.

Pater eſt à quo naſcitur initium generis; itaque is paterfamilias vocitatur Pater autem dictus eo quod patratione peracta filium procreet. Patratio enim eſt rei venereæ conſummatio. Lucret. Et bene Patra Patrum. Verum hallucinatur Iſidorus. Lucretio enim ex cuius lib.4. hic verſus petitus eſt, nunquam hoc monſtrum verbi Patra in mentem venit, ſed apud eum ſcriptum eſt:

Et bene parta Patrum fiunt anademata mitra. Briſſ.

Pater eſt iuris ciuilis Mater eſt naturæ. Mater eſt quæ peperit. Pater eſt quem iuſtæ nuptiæ faciunt patrem. Illa certiſſima, hic incertiſſimus. Connan. lib.2 c.11.n.6. Adde Baldu. comment. ſuper Iuſtinian. inſtit. lib.1. tit.10 de nuptiis.

Pater & filius vna cenſetur perſona. l.fin. C.de impub. Vnaque caro, c.contradicimus.§.1.cauſ.35.qu.3. Cortaſ.4. Miſcel.9.n.2.

Pater quaſi patriæ is eſt, diſcuſſor pecuniæ publicæ operumque publicorum. l.1.C.de rat.oper.pub.l.vlt.C. de infant.expoſ.l.1.C.de aleat.l.2. C.quib.mun.exc.lib.10.l.2. C.de debit. ciuit.lib.11. Nou.17.85.128.160. Cuiac.ad l.3.C.de iis, qui ſponte munera ſuſceperunt lib.10.

Pater eſt iuxta Iuriſconſultos quem iuſtæ nuptiæ deſignant. l. quia certa ff. de in ius voc. ſed proles non ſemper faciem maritum patientis exprimit, ſed interdum auum paternum, aut maternum, interdum auiam, interdum patruum, aut propatruum Spieg. eſt autem hoc vocabulum non ſolum naturæ, ſed & religionis & reuerentiæ: vnde & Dii omnes patres appellabantur, vt inquit Seruius & Virgil.

Huc ades ô Lenæe pater.----- Saſ.

Delecti quibus corpus annis infirmum, ingenium validum ſapientia erat, reipub. conſulebant, ii vel ætate, vel curæ ſimilitudine patres appellabantur.

Pater quæ filio emancipato ſtudiorum cauſa peregre agenti ſubminiſtrauit: ſi non credendi animo miſiſſe fuerit comprobatus, ſed pietate debita ductus, in rationem portionis quæ ex defuncti bonis ad eundem filium pertinuit, computari æquitas non patitur. Prat.

Pater inter filios poteſt diuidere bona, & eam diuiſionem teſtamento confirmare: & cauere vt æs alienum, quod vnuſquiſque eorum habet, ſiue habebit, ſolus ſuſtineat, Scæuol. in l.ex parte §.fin.fam.erciſc. Prat.

Pater patratus vnus ex Fæcialium collegio dicebatur, cuius munus erat, cum pax aut fœdus facienda eſſent, verba facere.

Paterfamilias dicitur quicunque Familiæ princeps eſt, ſub quo reliqui qui ſubſunt ſuo quiſq; ordine, nec alium locum quam ſui ordinis tenet. Conn. lib.2.c.14.n.2. Patresfamilias item dicuntur qui ſuæ poteſtatis ſunt, ſiue puberes ſint, ſiue impuberes, habentq; id iuris, vt ſi natura non poſſunt, adoptione ſibi liberos procreent. Conn. lib.2.c.14.n.1 & c.15 n.5.

Paterfamilias inquit Vlp. in l.195. de verb.ſig. appellatur, qui in domo dominium habet, recteque hoc nomine appellatur, quamuis filium non habeat. Non enim ſolum perſonam eius, ſed & ius demonſtramus. Deniq; & pupillum patremfa. appellamus. Et cum paterfa. moritur, quotquot capita libera ei ſubiecta fuere, ſingula familias incipiunt habere, eique pro patre præſunt. Itaq; alibi patresfamiliarum definiuntur, qui ſunt ſuæ poteſtatis, ſiue puberes, ſiue impuberes. l.4.ff.de his, qui ſunt ſui vel alien. Nam filii cuiuſcunque ætatis ſint, morte patrum ſui iuris effecti patresfa. ſunt. l.5.ff. quando dies leg. Hinc Tert. in lib. de virg. veland. Materf. ait, vocatur, licet virgo, paterf. licet inueſtis: paterf. etiā ſit ſeruus manumiſſus. l.14.ff. qui teſt. fac. In hoc autem verbo cōſiderandū eſt, veteres ad detrahendam inuidiam patris magis quam domini nomen principi familiæ indidiſſe. Quod & Tert. in apolog. notat; Gratius, ait, eſt nomē pietatis, quam poteſtatis. Etiam familiæ magis patres, quam domini vocantur. Et Senec. lib.6.ep. Ne illud quidem, ait videtis, quam omnem inuidiam maiores noſtri dominis, omnem contumeliam ſeruis detraxerunt, dominum patrefa. appellantes, ſeruos familiares. Quem totum Senecæ locum Macrobius ſuppreſſo auctoris, vnde hauſerat, nomine, lib.1. Satur.c.11. tranſtulit. Hinc Martial. iocus. lib.1. epigram.

Vxorem habendam non putat Quirinalis
Cum vult habere filios, & inuenit.
Quo poſſit iſtud more? futuit ancillas,
Domumq; & agros implet equitibus vernis
Paterfamilias verus Quirinalis.

Feſtus quoque lib.6. ducem & principem generis patremfamilias appellatum ſcribit. Patrem autem familias, & familiæ Latinis dictum Priſcian. lib.6. exemplis probat. Briſſ.

Paterfamilias is quoque dicitur, qui in domo aliena, in vxorem, liberos & libertos ſuos veluti dominationem exercet, licet nullius rei proprietatem habeat, ne ſui ipſius quidem. nam nec ſui proprietarius eſt, qui ſui iuris ſuæque poteſtatis eſt. At retro etiam, qui neque liberos, nec vxorem, nec libertos, nec mercenarios vllos, ſed ſeruos tantum in dominio ſuo habet, is quoque paterfamilias ſeruis dicitur. Vide Lactant.4. Inſtitut. Prat. ex Cuiac.10.obſ.16.

Paterfamilias his dotibus prædicatur, bonus, prudens, diligens. Briſſ.

Paterna, pro bonis paternis, in l.9.ff.de iur.milit.

Paternos libertos, vt Paulus ait, de verb.ſignifi. recte videmur dicere noſtros libertos. Liberorum noſtrorum libertos, non recte libertos noſtros dicimus. Maſſ.

Paternvm eſt officium, dotem vel ante nuptias donationem pro ſua dare progenie, l.vlt.§. vtramque ff.de dot.promiſſ.

Πάθη motiones dicuntur, quæ facile diſſipantur & euelluntur, non autem patibiles qualitates; quia ex iis nulli quales nominantur. Neq; enim quem pudor rubore afficit, ob idipſum ruber dicitur, nec qui metu pallet, pallidus. Eo modo non quæcunque pro tempore adſunt prædiis commoditates, iura prædiorum appellantur, ſed quæ perpetua & connexa ſunt ita vt nunquam aut vix tolli poſſint, quia hæc demum iura ſunt, ex quibus ipſa prædia qualiter ſe habent. lib.4.c.7.n.8.

Πάθος, ait Gothof. ad l.5.ff.de ædil.edict. eſt auerſa à recta ratione contra naturam commotio, Zeno apud Cic.4. Tuſc. & lib.3. motum quenque in animo turbidum vocat.

Patientia, inquit Cicero, eſt honeſtatis aut vtilitatis cauſa rerum arduarum ac difficilium, voluntaria ac diuturna poſſeſſio. In iure tamen patientiæ verbo tacitus conſenſus intelligitur, l.6.§.ſi paſſus.ff.mandat. Prat.

Πατερφίλιον vide ſupra. Μῖμον.

Patremfamilias æſtimamus ex familia, non quam de facto iam habeat, ſed ex iure familiæ habendæ. Vnde fit, vt paterfamilias interdum habeat alios ſuæ poteſtati ſubiectos, qui tum familia ipſius contineri dicuntur: interdum vero ipſo quidem facto nullos eiuſmodi habeat, habeat tamen ius habendi, & quidem ſibi habendi, quod & ipſam familiam denotat. Vult. in comment. Inſtit. l.1. in pr.tit.8.n.6.

Patres, Romulus qui primus rerum potitus eſt Romæ, centum ſibi delegit ſenes omnes & maritos, à quibus petere poſſet con-

filium adminiſtrandæ reipub. ab ætate Senatores, ab honore patres dictos his enim honorum præmiis ſperabat ſe poſſe reliquos omnes ciues ad voluntatem matrimonii inducere. Nec inanis eſt quorundam coniectura eo numero contentum eum fuiſſe, non quod ſatis eſſet, ſed quod illi centum ſoli erant, qui certos haberent liberos, & patres vere poſſent appellari: Saluſt in coniur. Catil. Delecti, inquit, quibus corpus annis infirmum, ingenium, ſapientia validum erat, reip. conſultabant. hi, vel ætate vel curæ ſimilitudine Patres appellabantur. Feſtus: Patres dicti ſunt, inquit, quaſi ſunt patritii generis: Conſcripti, qui in Senatu ex equeſtri ordine ſunt ſcriptis patribus adnotati. Prat. Connan. lib. 1. c. 12. n. 1.

Patres conſcripti. L. Tarquinius rex creatus, partim ſibi timens ab Anci filiis: partim vt hoc genere beneficii remuneraretur eos, quos ſtudioſos ſui in adipiſcendo regno cognouerat centum alios Senatores conſcripſit, qui minorum gentium, & conſcripti patres ſunt vocati. Connan. d. lib. 1. c. 2. n. 3.

Patres conſcripti vocantur, qui in conſilium Senatumve eligebantur: Dicti, quaſi ex omnibus patribus peculiariter collecti & conſcripti eſſent, vt vice omnium publicis conſiliis præeſſent, Gœdd. in commen. ad l. plebs eſt. 238. ff. de verb. ſign.

Patres patrati, id eſt, perfecti.

Patres patriæ ideo dicti, quod eam quam patres in filios poteſtatem, ipſi in ciues haberent. An potius hoc inſtitutum Honoris, quam imperii cauſa, vt ipſi tanquam patres ſubiectos admonerent ac amarent vt filios: & ciues, principes tanquam parentes obſeruarent. Seneca lib. 1. de Clementia latius explicat, cur Principem Patrem patriæ appellemus. Spieg.

Patriæ lata ſignificatio eſt, leg. non quod in fin. de pen. leg. nec ſolis mœnib. terminatur: quin & quandoque patriam de prouincia dicimus. l. vxorem. §. legauerat de leg. 3. Complectitur autem in ſe patria, quicquid ad eam gubernandam eſt neceſſarium, id eſt, totam Politiæ ordinationem, ſcilicet magiſtratus, poteſtates, dominia, & cætera huiuſmodi. Quod notandum eſt, Pomp. l. 2. de iuſtit. & iur. addens exempla Iuris gentium naturali ratione conſtituti, hoc eſt, iuris vere naturalis & diuini; vt parentibus, inquit, & patriæ pareamus. Vide Oldendorp. in Diuin. tab. præcept. 4. Spieg.

Partia nihil eſt aliud, quam eiuſdem populi natio ſimul congregati, iiſdem legib. viuens & inſtitutis. Conna lib. 1. c. 5. n. 5.

Partia duplex eſt: vna originis, altera domicilii: vel triplex, originis, quam Germanam M. Tullius vocat, alia domicilii, & alia communis, vt Roma in orbe Romano, Cuiac. 4. obſeruation. 12. & ad leg. 6. §. Grammatici. ff. de excuſ. mun.

Patria poteſtas eſt ius, quod pater habet in liberos. Hanc Ariſtoteles in Ethicis regio, dominicam vero tyrannico imperio ſimilem eſſe affirmat. hoc in Græcorum republica, in qua vixit Ariſtoteles, vt eiuſmodi fuerit: in Romana certe Republ. iure vetuſtiſſimo locum non habuiſſe ex eo manifeſtum eſt, quod haud minus atque dominus in ſeruos, pater in liberos ſuos poteſtati ſuæ ſubiectos, vitæ atq; necis haberet poteſtatem, l. in ſuis. 11. ff. de liber. & poſthu. Bodin. lib. 1. de Rep. c. 4. Sunt qui exiſtiment poteſtatem patriam dominica fuiſſe grauiorem, eo quod ſeruus ſemel venditus exibat è poteſtate domini vendentis, quod non æque erat in filio, quippe quem ter vendi oportebat, antequam poteſtate patria liberaretur, idque ex leg. duodecim Tabul. Non placet: Primum enim certum eſt filiam æque atque filium eſſe in poteſtate patria, & tamen vna venditione filia fiebat ſui iuris. Deinde ſeruus vere & re ipſa vendebatur, & venditione in alius poteſtatem conjiciebatur, filius autem vendebatur non vere ſed imaginarie, atque ita etiam vt poſt venditionem tertiam ſui iuris fieret, quod non tantum non erat ei graue, ſed etiam maximi beneficio loco, eo quod per hanc emancipationem in poteſtate aliena eſſe deſineret, ſuique iuris fieri inciperet, Poteſtas autem patria etiam nexus paternus dicitur in leg. cum oportet. §. cum autem. C. de bon. quæ liber. & poteſtatis patriæ vinculum, in l. pactum. C. de pact. conuent. & vinculum familiæ, etiam ſacra patris. leg. fin. § final. C. ad SCtum Tertyll. l. fin. in princ. C. de curat. fur. l. finali. §. fin. C. de inoffic. teſtam. & abſolute ſacra, in l. in coniunctione. Cod. de nupt. Sed vt plurimum poteſtas illa dicitur patria, idque à patre. Soli enim patri, non etiam matri illa competit. §. fœminæ. Inſtitut. de adoptionibus. l. 13. ff. de ſuis & legit. Atque ex hac eſt, vt filius dicatur filiusfamilias, & filia dicatur filiafamilias Vulte. in comment. Inſtitut. ad titul. de patria poteſt. in princip. num. 1. 2. 3.

Patria poteſtas quomodo diſſoluatur, vide eundem Vulteium ad §. filiusfamilias. Inſtitut. quibus modis poteſt ſoluatur.

Patria poteſtas, & ſui iuris eſſe, ſunt contraria immediata. l. fin. C. de ſente. paſſ. Eſt autem patria poteſtas, ius illud quod pater, vel auus in perſonas liberorum, qui ex iuſtis nuptiis procreati ſunt, habet. l. poteſt itis. ff. de verb. ſign. Hoc autem ius proprium ciuium Romanorum eſt: quoniam à lege 12. tab. introductum. Sed cum conſtitutione Antonini, in l. qui in orbe de ſtatu hom. qui in orbe Romano ſunt, ciues Romani effecti ſunt, ſequitur, ad omnes Chriſtianos hodie illud pertinere. Rom. veteres, adeo ſemper magni in liberos paternum ius fecere, vt regum temporibus, patri filios bis vendere permiſſum ſit: niſi pater ei vxorem dediſſet, aut vltro ducere volenti, aſſenſum præſtitiſſet. Ex Alciato, & Bapt. Fulgoſ. Spieg. Plures effectus iuris olim patriæ poteſtatis vide apud Cuiac. ad lib. 5. Iul. Paul. recept. ſent. tit. 1. in princ. Vide & omnino Vulteium in comment. Inſtit. de patria poteſtat. in princ. num. 5. & ſeqq.

Patria poteſtas in pietate conſiſtit, non crudelitate, & ideo pietatis etiam verbo ſignificatur, l. vlt. ff. ſi à par. quis man. ſit. Poteſtas in ſeruos longe alia eſt. Cuiac. ad l. 132. ff. de verb. oblig. in princ.

Patriam autem poteſtatem ſacram ac nexu diuino copulatam leges vocant, l. cum in adoptiuis. verſ. cum enim C. de adopt. Inde in ſacris eſſe, dicimus, pro in patris poteſtate, quæ ſacra & ſancta eſt l. fin. C. de bon. mat. Apud Senecam Tragicum ſic Herculem alloquitur Amphitruo:

Per ſancta generis ſacra, per ius nominis
Vtrumq; noſtri, ſiue mea altorem putas.
Seu tu parentem: perq; venerandos piis
Canos, ſenectæ parce deſertæ precor.

Seneca Stoicus de filio abdicato loquens lib. 7. declam. naturæ iura ſacra eſſe confirmat etiam apud piratas. facit quod vir & vxor participes ſunt diuinæ & humanæ domus l. aduerſus. C. de crim. expil. hæred. Forcat. in Necyomant. dial. 15. num. 1.

Patria ſua cuique iucundiſſima: Sic Cuiac. ad l. 4. C. de delat. Patria, inquit, nobis omnib. carior eſſe debet, quam noſmetipſi. Extat apud Scæuol. de leg. 3. in l. qui habebat elegans thema Græce ſcriptum, a noſtro Haloandro eleganter quoque verſum his verbis: Quo magis dulciſſima patria mea fines ac territoria ſua tueatur, decerno adſignoque illi vniuerſa prædia, quæ in Syria poſſideo, cum omnibus quæ illic ſunt, pecoribus, ſeruis, fructib. reconditis, omnique apparatu. Quæſitum eſt, an & prædia, quæ pignori habuit teſtator, patriæ ſuæ reliquiſſe videatur: reſpondit Scæu. non videri relicta, ſi modo in proprium patrimonium quod fere ceſſante debitore fit, non ſint redacta. Spieg.

Patria poteſtas ſoluitur, 1. morte ſiue patris ſiue filii. 2. quaſi morte, nimirum exilio vel deportatione. 3. ſeruitute pœnæ, quæ tamen hodie exoleuit. 4. Epiſcopatus vel patritiatus dignitate, & cæteris. 5. captiuitate, tametſi hoc modo non tam tolli ſiue ſolui, quoniam ſuſpendi dicatur, idque propter ſpem poſtliminii. 6. Emancipatione, hodie ſimplici acceſſione ad iudicem. 7. adoptione. Quibus ex moribus Germaniæ add. tit. 8. matrimonium ſiue nuptiæ. Vultei. l. 1. tit. 12. §. illud autem, fin. n. 2.

Patriæ cum nos, noſtraq; debeamus obligatione quadam naturali, ſi quid illi vel acceptorum gratia vel accipiẽdorum ſpe præmiorum & honorum pollicemur, præcedentis cauſæ vel ſequentis perfectione, naturalis ea obligatio ita roboratur: vt afferat præſtandi promiſſi neceſſitatem. Connan. lib. 5. c. 8. n. 2.

Patriarchæ primis temporibus, h. e. per annos circiter 400. dicebantur iidem, qui & Metropolitæ & Archiepiſcopi, & Primates: vt ex primis 6. veteris Eccleſiæ conciliis intelligitur. Sed cum Epiſcopus Conſtantinop. propter vrbis ſuæ dignitatem (in qua ſcilicet ſedes imperii erat) obtinuiſſet, vt Aſiæ, Ponto, & Thraciæ præeſſet (ſicut ex Conſtantinopolitano ſecundo & Chalcedonenſi apparet) Triumviratus in Eccleſiam inuectus eſt: vt Alexandrinus Africam, Romanus Occidentem, Conſtantinopolitanus partem Europæ & Aſiam prope vniuerſam obtineret: præter perpaucas Eccleſias, quæ dicis cauſa Hieroſolymitano relictæ ſunt propter vrbis auctoritatem & dignitatem. Qua de cauſa ipſe quoque paulo poſt in hunc ordinem eſt cooptatus. Itaq; Quatuor viri tum primum regendæ Eccleſiæ conſtituti ſunt, qui ſenſim Patriarcharum & Archiepiſcoporum nomen, quod omnibus (vt dixi) Metropolitis antea commune fuerat, ſibi proprium ac peculiare fecerunt. Id quod ex hoc ſecundi Conſtantinopolitani concilii can. 36. facile intelligi poteſt: quem ita vertit Hor. Renouantes quæ à 150 ſanctis patribus, qui in hac à Deo ſeruata regia vrbe conuentum egerunt, & ſexcentorum triginta qui Chalcedone congregati fuerunt inſtituta ſunt: definimus vt Conſtantinopolis ſedes parem habeat dignitatem, ſed antiquioris Romæ, vt in Eccleſiaſticis negotiis, æque atque illa magnificetur: cum ſi poſt ipſam ſecunda. poſtquam Alexandrinorum magnæ vrbis, & poſt hanc, Hieroſolymarum Epiſcopus ſuccedat. Quem locum perfidioſiſſime conuerſum Gratian in decretum ſuum retulit. diſt. 22. c. renouantes. Iuſtin. qui fuit æqualis temporum illorum, cuiuſque imperio concilium illud coactum eſt, Nou. conſt. 123. paulo apertius id declarat: Κελεύομεν, inquit, τοὺς μακαριωτάτους ἀρχιεπισκόπους καὶ πατριάρχας, τοῦτ' ἔστι τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης, καὶ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Ἀλεξανδρείας, καὶ θεουπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, εἰ μὲν συνήθεια ἐστί, & quæ ſequuntur. Id eſt, iubemus beatiſſimos Archiepiſcopos & Patriarchas. h. e. antiquioris Romæ, Conſtantinopolis, Alexandriæ, & diuinæ vrbis, ſiue Hieroſolymarum Epiſcopi. ſiquidem conſuetudo eſt, &c. In Chalcedonenſis quoque Concilii capitul. 28. ſcriptum eſt hoc modo

modo, vt idem vertit: vbique leges ſanctorum Patrum noſtrorum ſequentes, eadem & nos definimus ac ſtatuimus de dignitate & amplitudine ſanctiſſimę huius Eccleſiæ Cõſtantinopolis, nouæ Romę. Etenim ſedi antiquioris Romę, quia tũc ciuitas illa regnabat, Patres noſtri merito primum honoris gradum attribuerũt. Atque eadem conſideratione moti C. L. Deo amātiſſimi Epiſcopi parem honoris gradum attribuerunt nouę Romæ, ſedi ſanctiſſimæ; decernentes merito, vt ea ciuitas quæ tantũ honorem adepta eſt, vt & ſedes eſſet imperii, & ſenatum haberet, & parẽ dignitatis gradum obtinetet, atque antiqua ſedes imperii Roma obtinet, etiã in Eccleſiaſticis negotiis parẽ atque illa honorem ac dignitatẽ obtineat, cum poſt il'ã ſecunda ſit. Iuſtin. autem [Nou. 123. Si qui, inquit. eiuſdẽ ſynodi religioſiſſimi Epiſcopi aliquã inter ſe controuerſiã habeãt, ſiue de iure Eccleſiaſtico, ſiue de quibuſdam aliis rebus: primus Metropolitanus ipſorum cum aliis duobus de ſancta ſynodo Epiſcopis rem diiudicato. Et niſi vtraq; pars iudicatis acquieſcat, ſed appellandum putet, tum beatiſſimus Patriarcha illius diœceſeos audiẽtiam ipſis accommodato: & illa definitio quę Eccleſiaſticis canonibus & legibus concordant, neutra parte contra ipſius ſententiam contradicere queunte. Et multa paſſim in hanc ſententiam. Ex quibus manifeſto cõſtat, Patriarchas (vt dicimus) in ſuis patriarchiis & pręfecturis ſummum ius habuiſſe, nec alterũ altero ſuperiorem fuiſſe: ſed cum ſummam ſinguli poteſtatem haberent, appellationũ fines patriarchæ terminis circumſcriptos ac concluſos fuiſſe. Illud quoque aperte conſtat, Patriarchas quatuor conſtitutos fuiſſe, nimirum Romanum, Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, & Hieroſolymitanum. Prat.

Πατρικὸν ius, id eſt, paternum, ſiue vt ait Paul. patrium: Lucianus in Abdicato appellat πατρικὴν δυναστείαν, ſiue ἐξουσίαν. Liuius vero lib. 3. decad. 3. patriam maieſtatem. Balduin. tit. de patria poteſtate. Vide infra in verbo Poteſtas.

Patrimi ſiue patrimes, matrimique, quorum patres ac matres adhuc viuunt, &c.

Patrimoniales fundi ſunt ad patrimonium principis pertinentes fundi, qui vel conductionis titulo vel perpetuo iure tenebantur, vt oſtendit l. 20. de extr. munerib. in C. Th. Sic in rubric. de fundis patrimonialib. & rubric. de mancip. & colon. patrimon. & rubric. de collation. fund. patrim. lib. 11. C. & l. 13. C. de præd. minor. & l. 1. l. 2. l. 9. l. 17. de extraor. munerib. in Cod. Theod patrimoniales accipit. Quos fundos, qui colent patrimoniales, coloni vocantur. l. 7. C. vbi cauſæ fiſcal. rubric. de fungit. colon. patrim. lib. 11. C. Briſſon.

Ita Patrimonialem poſſeſſorem accipe in l. 4. de annon. & tribut. in C. Theod. Briſſ.

Patrimonium proprie eſt, quod nobis à parentibus relictum eſt, & à maioribus obuenit. Cic. lib. 2. epiſt. ad Cœlium: Filio meo, ſi vlla erit reſp. ſatis amplum patrimoniũ relinquam memoriã nominis mei. Idẽ pro Poſth. Qui vero duo lauta & copioſa patrimonia accepiſſet, rẽque præterea bonis & honeſtis rationib. auxiſſet, duo patrimonia poſthumus acceperat, alterũ à naturali, alterũ ab adoptiuo patre. Generaliter tamen pro quibuſcũq; bonis accipitur. vt nomine patrimoniis intelligamus quidquid cõtinetur appellatione pecuniæ. l. rei appellat. de verb. ſig. & in patrimonio noſtro rem eſſe dicamus quoties poſſidentes exceptionem, aut amittentes actionẽ habeamus. l. rem in bonis. ff. de acq. rer. dom. Simul & ipſa nomina contineantur, queadmodum meorũ & tuorum appellatione actiones quoq; contineri reſpondit Paul. l. meorum. de verb. ſign. Nec obſtat quod Pompon. in l. cum pupillus. ff. rem pup. ſalu. for. id quod eſt in nominib. à patrimonio diſtinguere videtur: quia ſtricte patrimonii nomen vſurpare, atq; ad exactum iudicium reuocare, ſpecie ipſa quam tractabat, coactus eſt. de pupillo namque agit ibi, cuius patrimonio id quod in bonis eſt, non etiam quod eſt ex bonis comprehendimus. Hot. cæterũ eorum duntaxat, qui ſui iuris, ſuæ poteſtatis ſunt patrimonium eſt. Reliquorum peculium veluti patrimonium vocatur. l. 33. §. 1. & l. 48. in fi. ff. de pecul. Differt itaque patrimonium à peculio, quod id de patrefam. & eo qui ſui iuris eſt, dicatur: ac cum de patrimonio teſtamento ſtatuerit, inofficioſi querela poſſit intendi: peculium vero ſit filiorumfam. nec ad inofficioſi querelã pertineat. Brech. ad l. paterfam. ff. de verb. ſign. Gœdd. ad l. rei appellatio. 5. u. 21. & ſeqq. ff. eod. tit. Adde Balduin. in comm. ſuper inſt. Iuſtin. lib. 2. de rer. diuiſ. & adquirendo ipſarum dominio, tit 1.

Patrimonium & hæreditas differunt: Illo namque verbo, res ipſæ: hoc ius à patre relictum intelligitur. Cic. lib. de offi. 1. Optima autem hæreditas à patribus traditur liberis omnique patrimonio præſtãtior gloria virtutis, rerumq; geſtarum: cui dedecori eſſe, nefas & vitium iudicandum eſt. Sed conſuetudine loquendi res ea deducta eſt, vt iã plerunq; cuiusgeneris bona, ſiue à patre relicta & aduentitia, ſiue patrisfamilias opera ac diligentia parta eo nomine intelligantur. Sic Vlpian. l. bona. de bonorum poſſeſſione. Bonorum poſſeſſio, inquit, eſt ius perſequendi retinendique patrimonii. Iuuenalis:

Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia viuunt.

Pomponius l. 112. §. 1. ff. de verborum obligatio. Plerunq; idonei non tam patrimonio quam fide æſtimantur. Hotom.

Patrimonium (à patris memoria, vtpote à quo potiſſimum liberis proſpiciatur, ac poſſeſſione rerum peruenire debeant. l. pater. 14. l. nam etſi. 15. ff de inoffic teſtam. l. cum ratio, de bon. damn. dictum) pro re ſubiecta ſæpe vniuerſas alicuius diuitias bona & ſubſtantiam vniuerſam ſignificat, veluti in l. 1. §. item ſolent. ff. de offic. præf. vrb. l. quantum. ff. quod metus cauſ. l. 3. §. ſed vtrum l. ſi ex cauſa. §. 1. ff. de minor. l. cogi. ff. ad SCtum Trebellian. l. ſed etſi. §. primo. §. quod autem ff. de petit. hær. l. 2. C. de his, quib. vt indign. l. 1. ff. de vſufr. ear. rer. quæ vſu cõſum. l. vt tantum, §. primo. ff. de ſeru. corr. l. Neſcennius ff. de neg. geſt. interdum non ſolum cuiuſque ſubſtãtiam & familiam, & quod habet, ſed quicquid in cõmercio eſt, vel eſſe poteſt, denotat. §. primo. Inſtit. de rer. diuiſ. quandoque etiam illud tantum, quod à parentib. maioribuſq; noſtris accepimus: quo ſenſu bona acqueſta, ſiue acquiſita Doct. opponunt patrimonialibus. Andr. Tiraq. de retraict. lignag. §. 32. gloſſ. vnic. paſſim. Gœdd. ad l. 5. num. 23. ff. de verb. ſign.

In Patrimonio eſſe & in bonis eſſe differunt. Cum enim dicitur res eſſe aut in patrimonio aut extra patrimonium, id oſtenditur, res aut poſſe venire in hæreditatem, aut non poſſe venire: vt ſunt res ſacræ & religioſæ. Sed cum dicitur res eſſe in bonis, tunc poſſeſſio quædam demonſtratur. Ideoque ſeruitutes, licet ſint in patrimonio noſtro, neque in bonis tamen neque extra bona ſunt. l. 1. de vſu & vſufruct. leg. In bonis enim non ſunt, quia non poſſidentur: Extra bona etiam omnino eſſe dicere non poſſumus: quia per res quas poſſidemus, quaſi ſeruitutes tenemus. Ferret. tit. de rerum diuiſione.

Patrimonium, id eſt, paterna bona, ait Gothof. ad rubr. C. de bon. matern.

In Patrimonium tuum proceſſiſſe, eſt in rem tuam verſum eſſe, Goth. ad l. 10. C. de præd. & aliis reb. min.

Patrimonium omnem omnium bonorum poſſeſſionem appellamus, etiam quæ à matre proueniunt, quod viri eſt ea parare & quærere, & quæſita conſeruare. Connan. lib. 8. c. 5. nu. 6. & lib. 3. c. 2. nu. 3.

Patrimonium aliud eſt priuatum l. 8. C. Th. de iur. fiſc. l. vlt. C. de agr. & man. lib. 11. aliud ſacrum l. 1. C. de indict. lib. 10. l. vlt. Cod. de vect. & com. quod à re priuata ſeparari ſolet & domibus, vt in edicto 4. & 8. Cuiac. ad Rub. C. de fund. patri. lib. 11. & Gothofr. ad rubr. C. de offic. Comit. rer. priuat.

Patris & matris nomen, iuris eſt & poteſtatis, vt quemadmodum vir dominus Familiæ, ita vxor domina ſit. Conn. lib. 8. c. 2. num. 3.

Patris appellatione, adoptiuum non contineri, docuit Bald. in l. ſi non ſpeciali. C. de teſtam. Cui ſententiæ Alex. Imolenſis. in odioſis ſubſcribit. Lexicon Alberici ſic habet: Pater Græce, id eſt, genitor. Et dicitur pater, quia patratione rei Venereæ, filium generat. Vel quod melius eſt, à pantater Græce, id eſt, omnia conſeruans. Eiuſmodi floſculis abundant Interpretum ætatis illius monumenta: nimirum, quod eam expoſitionem vocabulorum reddere cogebantur, quam à maioribus ſuis acceperunt: apud quos Donato, Seruio, Acroni, Porphyrioni, Feſto, Varroni, Marcello, & huius notæ, ſucceſſerunt Huguitio, Papias, Catholicon, Brachylogus, Græciſmus. Porro quod ad naturam pertinet, ſemper incertus eſt pater, vt Odyſſ. lib. 1. Homerus tradit: illo me genitum dixit pia mater, at ipſe Neſcio. nam proprium certus ſcit nemo parentem. Manet etiam hodie vulgi locus, quo dicitur, ſapientem eſſe filium, qui patrem ſuum norit, vt Eraſmus refert in explicatione Adagii, Matris vt capta dicitur. Spieg.

Patris nomine auus quoque demõſtrari iuſta interpretatione intelligitur, l. 201. ff. de verb. ſign. Quod in his maxime verum eſt, quæ benigne accipienda & interpretatione adiuuanda ſunt: vtique enim in l. Iulia de maritandis ordinibus & in l. Iulia, de adulteriis, patris appellatione auus non continetur. l. 44. §. 1. ff. de ritu nupt. l. 20. ff. ad leg Iul. de adult. Briſſ.

Patris ſacris liberari dicebatur filius qui paterna ditione ſubtraheretur. vt apud Conſtant. Horum autem ſacrorum vinculum non magnũ fuit, nec in iis fuit præcipue patris authoritas, ſed in eo quod vitæ neciſq; & bonorum filii poteſtatem habuit: vt veriſimilius ſit ab eius perſona, quę ſancta & ſacra eſt hunc loquendi morem inductum. Connan. lib. 2. c. 13. n. 6.

Patritiatus honos, fuit Iuſtiniani tempore: Eius vis à Suida dicitur fuiſſe, quod legationes ex Senatu mittere conſueuerant. Caſſiod. autem lib. Variar. 6. perpetuum eum fuiſſe honorem ſignificat, & cingulo ornatum, cum iuriſdictionem tamen exerceret nullam. Quod à Zenone ſignificari arbitratur Hoto. in l. 3. C. de conſul. vbi Patritiatum honorarium Conſulatum appellat: Tum & à Caſſiodoro hunc Epiſcopis honorem tribui ſolitum ſignificari: iis ſcilicet, qui Cõſtantinopolitanæ Eccleſię præfecti, Patriarchæ dicebatur: Cuius ſententiam hanc eſſe aſſerit Hotom. vt quando in populi Rom. reli-

gione Patritii ſoli ſacrorum procurationē Romuli inſtituto gerebant, & rex quidam ſacrorū eſſet: non incommodum videretur, ſi in religione Chriſtiana, qui ſacris præeſt, idē etiam magiſtratus ſummi ornamentis atq; inſignib. decoretur. Obſeruat & Hotom. hoc ex eodem auctore, Patritiatum nō magiſtratus, ſed ordinis nomē fuiſſe: neq; enim vnus erat patritius, ſed complures, quaſi Senatus principes, qui certis antea magiſtratibus perfuncti erāt. denique quales Romæ florente Rep. Conſulares, prætorii & Æditilii fuerunt: quibus in Senatu curuli ſella vti primiſque ſententias dicere ius erat. Quare quod in l. 3. C. de conſul. legimus, Patritiatus honorē cæteris omnibus anteponi nō ita accipiendum eſt, quaſi ſummus eſſet aliquis magiſtratus: primū quia magiſtratus (vt dixi) non erat: deinde quia Caſſiod. in formula patritiatus ſcribit, conſulatum patritiatu ſuperiorem fuiſſe. Præfectorios, inquit, & aliarum dignitatum viros præcedit, vni tantum cedens fulgori, quem interdum etiam à nobis conſtat aſſumi: hoc eſt, vt ipſe interpretatur, Conſulatui: tametſi verba hæc apud Caſſiod. corrupte legantur. nam Vniratum pro Vni tantum vulgo legitur. præterea præfectum vrbis ſummum omnium magiſtrarum geſſiſſe conſtat ex l. 1. & 3. C. de off. præf. vrb. Et quod Caſſiod. de præfectoriis ſcribit, conſtat de iis qui iam præfectura functi ſunt, intelligendum eſſe. nomen autem à Rom. patritiorum ſplēdore ductū eſſe, res indicat. nam cum ii propter familiæ antiquitatē cæteris antecellerent, & plerumq; iis honores mandarentur: tranſlato Conſtantinopolim imperio, eos ſenatores qui curulibus magiſtratibus erant functi, patritios dici placuit. Quibus ius patrumfam. conceſſum fuiſſe, Caſſiod. quoque eodem loco teſtatur. Hoto. Huius dignitatis ſeu honoris nullam mentionem apud Latinos autores eſſe teſtatur Bud. in l. vlt. ff. de ſenat. Cæterum Suidas eos quaſi communis reipubl. patres appellat. Non itaque hi patritii iidem ſunt cum iiſdem de quibus paulo poſt: ſed penitus ab iis diuerſi. id quod aduertere Ferrarius & Aldobr. in §. filiusfam. Inſtit. quib. mod. patr. poteſt. ſol. & Zaſius in tit. ff. de Senat. Aldobr. dictos exiſtimat non quaſi communis Reip. patres vt Suidas voluit, ſed quaſi principis d. §. filiusfam. in Hiſtoria Pauli Foroiuliani de rebus geſtis Langobardorum extante in Bibliotheca Vatic. Romæ, hæc forma dignitatis patritiatus conſtituendæ traditur: patritii dignitas taliter diſponenda eſt, quatenus illa non vili perſonæ nec alicui concedatur ignoto. Sic enim valde notus Imperatori, ſit fidelis & prudens, non elatus. Protoſpatarius veniens ante Imperatorem, oſculetur ſuum humerum, & dicat: Maxime Imperatorum, adeſt quem vocaſti, Tunc ſtet ad ſiniſtram Imperatoris illius Hipparchus, quem nos dicimus præfectum, & dicat ei Imperator: cum Protoſpatario futurum patritium adducito. Dum autem venerit patritius in primis oſculetur pedes Imperatoris, deinde genu, ad extremum oſculetur ipſum: tunc oſculetur omnes Romanos circumſtantes, & dicant omnes: Bene veniatis. Nobis nimium laborioſum eſſe videtur conceſſum nobis à Deo miniſterium ſolum procurare, Quocirca te nobis adiutorem facimus, & hunc honorem tibi concedimus vt Eccleſiis Dei & pauperibus legem facias, & inde apud altiſſimum iudicem rationem reddas. Tunc induat eum Imperator mantum, & ponat ei in dextro indice annulum, & det ei bombacinum propria manu ſcriptum, vbi taliter contineatur ſcriptum. Eſto patritius miſericors & iuſtus, tunc ponat ei in caput aureum circulum & dimittat.

Patritii non iidē ſunt qui nobiles: vt vulgo creditur. Nobiles enim omnes ſunt ex plebeiis. vt in voce Nobilis demonſtrauimus. Nam populus Rom. ita diſtinguitur, vt alii patritii eſſent, alii plebii. Patritii, qui eorum Senatorum progenies erant quos Romulus crearat. hac tamen ætate, inquit Liuius, antiquiſſimæ cuiuſque ſenatoriæ familiæ liberi, patritii appellantur: tales erāt Clodius, Piſo, Catilina. Plebeii vero qui ex populo à Romuleis Senatoribus reliquo dimanarunt, vt C. Antonius, C. Caſſius, M. Cicero, T. Pomp. Atticus. Horum plebeiorum alii Nobiles, alii vero Noui homines dicebantur. Nobiles, quorum parentes curuli aliquo magiſtratu erāt functi. Noui, qui primi ex ſua ſtirpe magiſtratum curulem erant adepti. Quod Aſconii auctoritate verum eſſe docebimus. Is enim in argumento in orat. in toga cand. Sex, inquit, competitores in Cōſulatus petitione Cicero habuit: duos patritios, P. Sulpitium Galbam, L. Sergium Catilinam: quatuor plebeios, ex quibus duo nobiles, C. Antonium Marci Oratoris filium, L. Caſſium Longinum: duos qui tantum non primi ex familiis ſuis magiſtratum adepti erant, Q. Cornificium, & C. Licinium Sacerdotē. Solus Cicero ex competitoribus equeſtri erat loco natus, atque in petitione patrem amiſit. Aperte Aſconius nobiles in plebeiis numerat: & nobiles à nouis hominibus diſtinguit. qualis erat Cicero, vt illi perſæpe obiectum eſt. Itaque Verrem & Hortenſium ſignificans Verrina ſexta, ſic loquitur: Nec iſta præclara nobilitas deſinat queri populum Roman. hominibus nouis atque induſtriis honores mandare, ſemperque mandaſſe. Neque, vt opinor, reperietur quenquam è patritia familia hominem Nouum appellati. Itaque nec M. Scaurum, cuius parentes ignoti Romæ & contempti iacuerant, Aſconius Nouum appellat, ſed ei nō minus quam nouo homini laborandum fuiſſe. Scaurus, inquit, ita fuit patritius, vt tribus ſupra eum ætatibus iacuerit domus eius fortuna. nam neque pater, neque auus, neque etiam propter tenues opes, & nullius vitæ induſtriam honores adepti ſunt: itaque Scauro æquè ac nouo homini laborandum fuit. Hot. Vide ſupra Nobiles.

Patricios ait Cincius apud Feſtum eos appellari ſolitos, qui nunc ingenui vocentur. Eorum nomen vnde fluxerit, Velleius Patercul. priore volumine his verbis oſtendit. Romulus centum homines electos appellatoſque patres inſtar habuit conſilii publici. Hanc originem nomen patriciorum habet. Dicti autem patricii quod patres ciere poſſent. Plutarchus in ῥωμύλῳ. τοὺς μὲν ἐξ ἀρχῆς καταλεγομένους ὑπὸ τῷ Ῥωμύλῳ πατέρας ἐκάλουν, καὶ πατρικίους τοὺς ἀπατρίδας ὄντας πατέρας αὐτῶν ἔχοντας ἀποδεῖξαι, τοὺς δὲ ὕστερον ἐπιγραφέντας ἐν τῷ δημοτικῶν συγγεγραμμένους πατέρας ὀνομάσαι. Hic autem non eſt prætereunda, quæ inter Dionyſium & Liuium eſt controuerſia. Dionyſius enim ait Romulum patritios primò, deinde centum ex patritiorum primoribus, qui numero longe plures erant, Senatores feciſſe, ita, vt vere dici poſſet, Senator eſt, ergo patritius: non econtra, patritius, ergo Senator, quum ex Dionyſio non omnes facti patritii Senatores lecti eſſent. Liuius vero centum tantum patritios à Romulo factos fuiſſe, prodit, quos etiam Senatores fuiſſe refert, Romulique ſecundam ex Sabinis lectionem omittit. Hos autem à Romulo prima lectione patritios creatos, eos eſſe conſtat, qui maiorum gentium dicti ſunt. Qui vero à reliquis regibus, Brutoque primo conſule, minorum gentium. De quo plura Onuphr. Panuinius, in comm. lib. 1. Faſtor. de patritiis, & Senatoribus. Et hæc erat ſtante Romana repub. verbi huius ſignificatio. Verum longe aliter Patricii in conſtitutionibus recentiorum Impp. accipiendi ſunt. In his enim Patricii Imperatorum conſiliarii, quaſi eorum patres, vocantur. Sic enim à Juſtinia. in l. vlt. & ibi Cuiac. C. de conſulib. lib. 12. & §. ſed filiusfam. Inſtit. quibus modis ius pat. pot. & à Nicephoro vocantur lib. 13. hiſt. Eccleſiaſt. c. 1. & c. 4. & à Claudiano, cuius ſunt de Eutropio patriciatus honore decorato verba:

-----Præſidium legum genitorq; vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

Juſtinian. Nouell. 80. οὐ γὰρ ἀγνοοῦμεν ἐνομίσαμεν εἶναι ὡς ἡμεῖς ἐν τάξει πατέρων ἄγομεν ἡμετέρων τούτους ὑφ' ἑτέρων τελεῖν ἐξουσίας. Itaque patritius πατὴρ βασιλέως à Luitprando vocatur lib. 3. de rebus per Europ. geſt. c. 8. Sic in l. 64. in fi. & l. vlt. ff. de decurion. lib. 10. C. & in l. 3. C. vbi Senator. & in Epiſtolis Juſtinianeis patriciorum nomen, patriciatuſque dignitatem accipe. Paul. Diaco. lib. 14. Appendicis ad Eutrop. de Aetio. Nec multo poſt etiam patriciatus dignitatem conſecutus eſt. Briſſ. & Vult. in commen. Inſtit. quib. mod. ius pat. pot. ſolu. §. filiusfamil. 3. num. 2. 3.

Patrocinium pro aduocatione. Si ita ſunt literis eruditi, vt patrocinia deſiderantib. præſtare poſſint. l. 2. C. de poſtul. Briſſ.

Patrocinia appellari cœpta ſunt, cum plebs diſtributa eſt inter Patres, vt eorum opibus tuta eſſet. Inde factum eſt, vt Patrocinium pro tutela & defenſione dici cœperit. Feſtus.

Patrona, proprie non eſt vxor patroni, licet bonis moribus conueniat: huic etiam reuerentiam à liberto exhiberi, & ideo ſine venia in ius vocari non debeat. l. 1. C. de in ius voc. Spieg.

Patronatus ius hodie aliter iure ciuili, aliter canonico accipitur: Nam iure ciuili appellatur hoc ius quod patroni in libertorum perſona boniſque habent, operarum ſcilicet exactionem, inteſtati ſucceſſionem, bonorum poſſeſſionem contra tab. tit. de iur. pat. Jure vero Canonico ius patronatus (ſeu aduocationem, ſeu cuſtodiam, ſeu alio nomine quis illud appellet) eſt ius idoneos rectores in Eccleſiis inſtituendos Epiſcopo offerendi, &c. quod alicui in Eccleſia acquiritur eo quod ipſe, vel eius autores Eccleſiam poſuerint, ædificarint, vel opibus non minimum auxerint, conſenſu Epiſcopi adhibito, ex quo iure, cum vtilitate honor & onus ſimul reſultant. De quo Canoniſtæ tot. tit. de iur patr. & in c. quicunque c. decernimus. 16. quæſt. 7. Eſt autem ius patronatus perſonale, nec perſonam egreditur, niſi in ea eadem ſit ratio & qualitas, quæ in anteceſſore l. in omnibus 68. l. Neratius 191. l. priuilegia 196. de regul. iur. l nec adiecit. ff. pro ſoc. Gœdd. ad l. 105. num. 2. ff. de verb. ſign.

Patronatus ius defertur liberis & agnatis patroni, non autem pertinet ad extraneos patroni hæredes. Ad peculium Latini Iuniani, quod moriente liberto Iuniano patronus retinet, inter hæredes patroni communiter diuiditur, ita vt etiam pertineat ad extraneos. Vulteius in comm. Inſtit. de ſucceſſ. libert. §. fin. n. 2.

Patronorum tutela dicitur: Nam ſi cui nullus omnino tutor eſſet, ei dabatur in vrbe quidem à prætore vrbano. l. ſi quis ſub conditione. ff. de teſta. tut. & maiore parte Tribunorum plebis ex l. Attilia Inſtit. de Attil. tut. Et l. 12. tab. libertorum & libertarum tutela ad patronos liberoſque eorum pertinebat.

Eo enim

Eo enim ipſo, quod hæreditates libertorum libertarumque, ſi inteſtati deceſſiſſent, iuſſerat lex ad patronos liberoſve eorum pertinere, crediderunt veteres voluiſſe legem etiam tutelas ad eos pertinere. Quia plerunque vbi ſucceſſionis eſt emolumentum, ibi & tutelæ onus eſſe debet, Inſtit. de legit. patronor. tut. Vide Ræuard. Variorum lib. 1. cap. 10. Vide etiam infra Tutela.

PATRONOS primum vocarunt Romani auctore Zonara in Romulo, & Heſychio in verbo πατρῶνες, ἔκδικοι, συνήγοροι καὶ βοηθοί, qui & φροντισταί à Græcis appellantur. Patronus autem quaſi pater dictus: eodem modo quo Matrona. Seruius in illud Vergilii:

-------- Et fraus innexa clienti.

Ex lege, inquit, 12. tab. venit, in quibus ſcriptum eſt, Patronus ſi clienti fraudē fecerit, ſacer eſto. Sic enim clientes quaſi colentes ſunt, patroni quaſi patres: tantundem eſt clientem, quantum filium fallere. Hoc autē ex Romuli inſtituto quem ferunt patriciis plebeios commendaſſe, optione cuique è vulgo data quem vellet patronum eligendi, more ab Athenienſibus repetito, & eam pauperum tutelam patronatum appellatam fuiſſe: iuſque patronatus officiis tum inde apud Romanos durantibus huiuſmodi conſtitiſſe: nimirum vt patroni clientibus de iure reſponderent, cuius illi rudes erant & ignari: abſentium æque atque præſentium curam gererent, adeſſent in iudiciis, omnemque accuſatoris impetum ſuſtinerent. Iuxta Plauti illud in Menec. Iuris vbi dicitur dies, ſimul Patronis dicitur: quippe qui pro illis loquantur, male quæ fecerint: aut ad populum, aut in iure, aut apud iudicem res eſt. Sic me hodie nimis ſollicitum cliens quidam habuit: neque quod volui agere quicquam licitum eſt: ita me attinuit, ita me detinuit. Apud ędiles pro eius factis plurimis peſſimiſque dixi cauſam. Et fuit certe ius iſtud patronatus tantæ apud veteres auctoritatis, vt contenderit expreſſe Marc. Cato, patrem primum, deinde patronum proximum nomen habuiſſe, auctore Gellio lib. 5. c. 13. Proinde non eſt dubium quin ſeuere in patronos fraudulentos Romani animaduerterint. Sane Dionyſius auctor eſt, clientem aduerſus patronum, aut patronum aduerſus clientem dicere teſtimonium non potuiſſe: nec alterū ab altero accuſari, aut inter inimicos numerari: qui quid horum feciſſet, teneri eum Romuli lege de proditorib. eumq; vt Diti ſacrum, interficere cuilibet liberum fuiſſe. Atq; huius quidem priſci iuris Decem viri etiam noſtri aliquam in ſuis tabulis memoriam ſupereſſe voluerunt. Ideoque ius iſtud patronatus à Romulo vti introductum fuit, ita in ſuas quoque tabulas tranſtulerunt, his verbis: Patronus ſi clienti fraudem faxit, ſacer eſtō: quemadmodum Seruius Honoratus, & poſt eum Iulius Sabinus exponentes illud Virgilii: Et fraus innexa clienti, aduotarunt. Refert idem Sabinus per fraudem in hac lege præuaricationes Vrbanum intellexiſſe, quod Ræuardo ad omnem fraudem, dolumq; malum potius referendum videtur. Et quia patroni ex lege Romuli clientum cauſis adeſſe, eaſque defendere cogebantur, ideo factum eſt, vt oratores & aduocati cauſarum patroni quoque dicerentur, non ſolū Philologis, ſed & iureconſultis, vt apud Inſtinianū in l. rem non nouam. §. patroni C. de iudic. Patroni tamen & aduocati apud Ciceronem plurimum differūt. Nam vt docet Aſconius in diuinatione, Patronos appellat oratores, aduocatos vero Iuriſperitos, qui oratoribus iuris ignaris in cauſis, quid iuris eſſet, ſuggerebāt, quemadmodū nunc quandoq; cauſidici ciuitatis aduocatos munere ſolent. Eos autē in primo de oratore ait à Græcis πραγματικοὺς vocari. De quo latius Ferran. lib. 2. Explicationum, c. ſexto ad l. aduocati. C. de aduocat diuerſ. iudic.

PATRONI autem varie in iure ciuili accipiuntur. In edicto de in ius vocando, & adfinib. titulis, Patronos accipimus eos, qui ex ſeruitute manumiſerunt, ſiue ſponte, ſiue ex neceſſitate, quoniam rogati fuerant manumittere, vel hac lege emerant, vt manumitterent. Item qui colluſiones detexerunt, vel qui pręiudicio pronunciati ſunt patroni cum alioquin non eſſent, vel qui aduerſario deferente iurarunt ſe patronos eſſe. Briſſ.

PATRONVS fiſci, primū ab Adriano Imp. inſtitutus eſt, vt Ælius Spartanus in eius vita teſtatur. Eius autem munus præcipue bonis in iis, quæ fiſco commiſſa eſſent, exhibito delatore perſequendis, verſabatur. l. vlt. C. de aduo. fiſc. l. 5. C. de delatorib. adeo vt delatoris quodammodo patronus eſſet l. 5. §. aduocatum. ff. de his quæ vt indign. Solebat autem vnus aut alter è numero aduocatorum cuiuſque fori ad id munus deligi, quod annum vnum aut alterum gerebatur: quemadmodum ex e. C. intelligitur, quod eſt de aduocat. diuerſ. iud. Prat.

PATRONVS in prędiis Eccleſiaſticis dicitur is, qui cum in Eccleſiam inſigne beneficium contulit (veluti templum ædificauit, aut magno aliquo prouentu illam locupletauit) ius ſibi beneficiarii nominandi retinuit, h. e. clericos pro ſuo arbitratu deligendi, nominandi & apud Epiſcopum producendi, vt ſine illa productione conferendi beneficii ius nullum Epiſcopus habeat. Iuſtin. tamen Nou. 123. εἰπὼν δικαίως, iubet, ſi patronus minus idoneum producat, Epiſcopi poteſtatem eſſe alterum idoneum eligere. Iure Canonico præſtitutum eſt, Patrono laico nominandi beneficiarium tempus quatuor mēſium, Eccleſiaſtico ſex: quibus exactis integra Epiſcopo poteſtas relinquitur. De iur. patr. in 6. Iura quoq; patronatus hæc ſunt: vt clericum in officio peccantem apud Epiſcopum deferat, c. filius, 16. q. 7. vt in egeſtatem lapſus ex eo prouentu alatur. c. quicunque 16. q. 7. c. nobis de iur. patron. vt id donare permutareve poſſit: vendere tamen non poſſit, c. nemini. 16. q. 7. ex inſinuatione. c. ex literis. c. cum ſeculum, extra de iur patron. vt ius nominandi in hæredes ita tranſeat, vt & in ſolidum Patroni ſint, & vniuerſi tamen nominandi ius habeant, cap. 1. extra de iur. patron. Clem. 2. eod. Albertus Krantzius libro Daniæ 6. cap. 2. vbi de Valdemaro Daniæ Rege, & Epiſcopo Roſchildienſi creando loquitur: Equidem, inquit, & ſi videretur maiorum ſuorum opibus fundatam Eccleſiam in Patronatu tenere, iuriſque plurimum in deligendo Pontifice ſibi poſſe præſumere, &c. Prat.

PATRONVS item pro eo qui feudi auctor eſt: qui modo dominus, modo ſenior appellatur: à quo is qui vaſallus nominatur, feudi beneficium accepit: qui propterea cliens, interdum etiam clientulus appellatur. Idque ex antiqua fere conſuetudine, quam ſuperius attigimus. Prat.

PRO PATRONIS non habentur, contra quos iuratum vel pronunciatum eſt, & qui iureiurando adegerunt, ne vxorem ducerent, & qui ſeruo ſuis nummis redempto fidem fregerunt, aut contra legem venditionis proſtituerunt l. 8. § 1. cum duab. ll. ſeqq. ff. de in ius voc. Quod vero ad ſucceſſionem inteſtati attinet, Patronus non eſt, qui ſe patronum eſſe iurauerit: aliter atq; ſi patronus pronunciatus ſit, tunc enim ſententiæ ſtatur l. 14. ff. de iure patr. Sed & hi qui ex cauſa fideicommiſſi, vel ex lege in emendo dicta ad libertatem perduxerunt, vel qui dotalem ſeruum manumiſit, ad legitimam libertorum hæreditatem vt patroni admittuntur. l. 3. ff. de ſuis & legit. At in eo legis Iuliæ, de maritandis ordinibus capite quo libertæ diuertendi à patrono cui nupta eſt, poteſtas adimitur, qui ex cauſa fideicommiſſi manumiſit, vel non ſuis nummis emit, vel ſe patronum eſſe iurauit, pro patrono non habetur. l. 45. ff. de ritu nupt. Quam etiam circa alimenta præſtanda interpretationem ſeruari, Vlp. in l. 5. §. ſi quis à libertis. ff. de liber. agn. docet. Vbique vero Patroni appellatione etiam patrona continetur. l. 52. ff. de verb. ſign. Briſſ.

PATRVELIS, à patruo dicti: quod duorum patruorum filii ſint. Quoniam qui pater alteri eſt, alteri eſt patruus. Sicut ſorores patrueles nuncupantur, ex duobus & ipſæ fratribus genitæ. Atque duarum ſororum, aut plurium filii inter ſe Sobrini dicuntur tanquam Sororini. Lege, Conſobrini.

PATRVELES à Conſobrinis hoc differunt, quod Conſobrini proprie dicuntur, ex auunculo aut matertera prognati: Patrueles vero ex patruo Titii prognati: Amitini ex amita. vnde Cicero in Ligariana filium Titi Bocchi auunculi Ligarii conſobrinum appellat. indeque intelligi facile poteſt illuſtris differentia: patrueles quippe non minus quam duo eſſe poſſunt, ex fratribus ſcilicet duobus nati: amitini autem inter ſe duo eſſe nequeunt. quem enim amitinum Titius appellat, ab eo conſobrinus nominatur. §. 4. de grad. apud Juſtinianum. Ita ergo poterit Titius appellari conſobrinus, patruelis debebit. amitinus non poterit. quanquam confundi plerumque ſoleat diſcrimen: ac generaliter Conſobrini pro quibuſlibet fratrum ac ſororum liberis, ſicut apud Græcos ἀνεψιοί vſurpari l. 19. C. de nupt. Hotom. Connan. lib. 5. c. 6. n. 1.

PATRVELES, fratres vel ſorores ſunt, ait Caius, qui quæve ex duob. fratribus progenerantur. l. 1. §. 1. ff. de grad. & adfin. Hot.

PATRVM hæ ſunt qualitates, & differentię. Naturalis, adoptiuus, iuſtus, fiduciarius, certus, incertus. Briſſ.

PATRVVM Plautus appellat patrui magni filium, id eſt, propiorem ſobrino. nam in Pœnulo cum Pœnus Agoraſtocli dixiſſet patrem eius ſibi patruelem fuiſſe, continuo reſpondens Agoraſtocles, Mi patrue, ſalue. & ſcena inſequenti, Patruo aduenienti cœna curetur volo. itemque deinceps. Hoto.

PATRVVS eſt frater patris, l. 2. §. 1. ff. de ſuis & legit. l. vlt. §. 3. ff. de grad. & adfin. l. 5. ff. vnde legit. frater vero aui patruus magnus vocatur. l. 1. §. 4. l. vlt. §. patruus magnus. l. pen. ff. de legit. tutoribus. Paulus lib. 4. ſent. tit. 11. l. 1. C. de ſucceſſ. ed. Proaui vero noſtri frater idemque patris vel matris patruus magnus, nobis patruus maior eſt, d. l. vlt. §. patruus maior. l. 38. §. Iulius. ff. de leg. lib. 3. Qui & propatruus à Gaio in l. 1. §. vlt. ff. de gradib. & a Paulo lib. 4. ſentent. tit. 11. At abaui frater patruus maximus in d. l. vlt. §. patruus maximus, qui & abpatruus dicitur. in l. 3. ff. de gradib. & à Paulo in ſupra citato loco patrueles dicuntur fratrum filii. l. 1. §. 4. l. vlt. §. eod. gradu. ff. de gradib. Iſidor. lib. 10. Etymol. c. 5. Briſſ.

PAVCA dicūtur duo l. 1. ff. de præſcrip. verb. At tria veniunt multorum nomine l. licet Imperator. de l. 1. cum ſimil. Spieg.

PAVCA verba, ex facti qualitate cognoſcuntur. Vide Bartol. in l. ſcire oportet. in principio ff. de excuſat. tut. Spieg.

PAVCORVM ſignificatio variat in iure. nam pendet ex perſona-

rum, cauſarum, rerumque qualitate, tum temporis ratione. Vide Bart. in l. ſcire oportet. ff. de excuſatio. tut. Apud veteres Pauci pro bonis ponebantur: vt Multi pro malis. autore Nonio. Spieg.

Pavlatim, id eſt, per partes. Paulatim venditore de eo quod petierat detrahente. l. 8. C. de contrah. empt.

Pavlatim, alias eſt tractu & ſucceſſu temporis. §. ſed cum. Inſt. de teſtam.

Pavlatim, ſenſim. Inſtit. de rer. diuiſ. §. præterea. in princ.

Pavliana actio eſt actio prætoria in rē, qua creditores in fraudem ſuam à debitore res alienatas reſciſſa traditione repetūt. Eadem etiam dicitur actio in factum, l. ait prætor 10. §. quod ait prætor. & §. annus. l. hac in factum, 14. ff. quæ in fraud. cred. l. pen. C. de reuoc. his quæ in fraud. credit. vel quod actiones prætoriæ ſolent appellari actiones in factum: vt videtur Jaſon ad §. item ſi quis 5. n. 27. Inſtit. de actio. vel quod noua formula, cum nec in perſonam, nec in rem ſit, concipiatur, in qua factum memoretur, vt putat Hot. in d. §. item ſi quis. nu. 8. vel ꝙ ſecundum, ſeu in factum, nimirum alienationem debitoris concipiatur & comparetur, quod magis mihi placet: idque indiſtincte, ſiue fraudationis mentio ſit facienda, ſiue non facienda, quomodo Weſemb. diſtinxiſſe videtur in paratit. ff. quæ in fraud. cred. n. 5. multo minus etiam diſtinctione obſeruata à Jaſone facta, vt ſi res corporales ſint alienatæ, detur Pauliana, ſi vero in corporales, detur actio in factum: quam in d. §. item ſi quis. Mynſ. ſing. reprobat nu. 8. & quidem recte. Nam & corporalium & incorporalium rerum nomine vna eademque datur actio, quæ interdum Pauliana, interdum in factum dicitur. Quinetiam vocatur reſciſſoria & reſtitutoria: non quòd ipſa reſcindatur, traditione à debitore facta, ſed quod poſt eam demum reſciſſam, vt luculenter ex d. §. ſi quis, confirmatur, detur, atque ita reſciſſionis ſit quaſi quidam effectus. Eſt enim hæc reſtitutio in integrū, vt definit Paulus redintegrandæ rei vel cauſæ actio. Quamuis & alio ſenſu reſtitutoria dici poſſit, quemadmodum & reuocatoria, nēpe ab effectu, quoniam ea rē reſtitui petimus, ac proinde ab eo, in quem alienata eſt, reuocamus. Vult. ad d. §. item ſi quis n. 7. & ſeqq.

Pavliana actio competit creditoribus fraudatis eorumve hæredibus. vbi non incommode quæri arbitror, vtrum hęc actio detur creditoribus non tantum chirographariis, ſed etiam hypothecariis. i. e. quibus res alienatæ ſint hypothecatæ. quod negat Faber in d. § item ſi quis n. 22. Angel. n. 5. & videtur habere rationem. Creditoribus enim hypothecariis conceſſum eſt experiri via iuris ordinaria, vt opus non ſit ad reuocatoriam, quæ iuri ciuili quodam modo eſt contraria, decurrere. Imo, ne decurri quidem poſſe videatur: quoniam hac actione res in priſtinum ſtatum reponitur. quod non fit ſi ordinarium remedium aliquod ſuppetat. In hoc tamen communiter itum eſt, ait Mynſinger. ad d. § item ſi quis. n. 37. hanc actionem ipſis competere, per gloſſam in l. debitum. ff. quæ in fraud. cred. Cui etiam maxime aſſentior: quamuis non videam deciſionem illam dicta glo. confirmari. Mouet me generale verbum Creditorum in edicto poſitum, quo cum non diſtinguantur creditores hypothecarii à creditoribus chirographariis, neque nos diſtinguere debemus per legem de pretio. ff. de Publiciana in rem actio. Neque enim obeſſe debet creditoribus, quod ſibi hypotheca cauerint, præſertim cum in actione hypothecaria creditor ſępius oneretur probationibus difficilioribus, id notatur in §. item Seruiana 6 & ſeq. Inſtit. de act. vt conſultius eis ſit agere Pauliana. Etſi vero actio Pauliana videatur eſſe remedium extraordinarium propter reſtitutionem rei in priſtinum ſtatum: ordinarium tamen eſt, quia reſtitutio magis ſpectat ad iudicium præparatorium, quam ad principale, & nouum non eſt, vt de eodem plures ſimul poſſint concurrere actiones. Vult. d. loc. nu. 48.

Pavliana actio competit aduerſus poſſeſſorem rei, quinimo aduerſus ipſum etiam qui fraudem fecit, id eſt, debitorem, vt euincunt verba edicti relata ab Vlpian. in l. 1. ff. quæ in fraud. cred. non tamen aduerſus vtrumque ad eundem effectum, ſed aduerſus poſſeſſorem quidem, vt vel res reuocetur & reſtituatur; aduerſus debitorem autem vt reuocationem fieri videat, & patiatur, quemadmodum hoc mihi recte declarare videtur Ludou. Mainus lib. 2. act. c. 12. aut vt in carcerem coniiciatur: quod eſſe durum ſcribit Weſemb. in paratit. de act. & oblig nu. 10. Vult. d. loc. nu. 52.

Pavliſper, pro paulum admodum. l. 2. C. de his qui ſpont. mun. publ. ſub. lib. 10.

Pavlo, idem ſignificat quod parum, vel paulum, l. tutor. §. cum hæres. ad Velleian. Paulo, mox, ſtatim, cum paruo interuallo. Paulo ante, pro nuperrime. Auth. quib. modis natur. in princ.

Pavlvs Caſtrenſis, Juriſconſ. nobilis Pataui, Florentiæ & Bononiæ iura interpretatus eſt, editiſque libris quam plurimis, Patauij tandem anno 1437. prid. Calend. Mart. vitæ ſupremum diem confecit. Prat.

Pavperies damnum eſt ſiue iniuria facientis datum, vt cum animal, quod ſenſu & ratione caret, damnum intulerit. l. 1. ſi quadrup. paup. feciſſ. dicat. Vide Paul. libr. 1. Sen. tit. 15. Feſtus libr. 14. Pauperiem damnum definit eſſe quod quadrupes facit. Prateius. Si igitur damnum quadrupes dederit, naſcitur actio quæ vocatur de pauperie: Eaque directa eſt, ſi animal quadrupes paup. fecerit; vtilis, ſi bipes. l. penult. Digeſt. ſi quadrupes paup. feciſſe dicatur. ſed de hac actione vide Vulteium in commen. Inſtit. eodem titulo.

Pavperies eſt ipſa paupertas Horat. in Epiſtolis:

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens per ſaxa per ignes.

Pavperior non eſt, qui non acquirit, ſed qui patrimonium dilapidat. l. ſi ſponſus §. ſi maritus ff. de don. int. vir. & vxor. vide item l. ſi vir vxori. ff. pro donato. Spieg.

Pavperiorem fieri & locupletiorem aduerſantur. Briſſ.

Pavperrimvs ad opinionem refertur. l. hæreditatem. §. filius ff. de caſtr. pecul. Spieg.

Pavpertas, eſt ipſa pauperis conditio. Quotuplex illa ſit. Barthol. explicat. in Minoricis, lib. 1. An vero & quibus caſibus proſit, tractat in l. illicitas. §. ſi. de offic. præſid. Spieg.

Pavpertatem. (aper. in libr. de Orthographia) à pauperie eo ſeparat, quod paupertas ipſa conditio ſit, Pauperies vero damnum: Sic in leg. 14. in fine. ff. de præſc. verb. & apud Paulum lib. 1. ſent. 15. hoc verbum exaudiendum eſt. Pauperes quod ad accuſationem perferendam attinet, habentur, qui minus quam 50. aureos in bonis habent, l. 10. ff. de accuſ. Cui conueniens eſt quod Conſtant. lib. 1. Epit tit. 6. ſcribit, οἱ πενητες μαρτυρεῖν ... [illegible]. Plane in excuſationibus tutorum ob paupertatem antiqui crediderunt huius rei definitionem arbitrio æſtimationique iudicis committendam. l. 9. ff. de excuſ. tut. §. ſed & ob paupertatem. Inſt. eod. Briſſ. & Bart. ad d. l. 10. ff. de accuſat.

Pavpertinvs, Apuleiana vel, & priſcorum. pro tenui & paupere, vti Marcellus annotauit, & c. Joan. Baptiſt. in comment. Epiſt. Sidon. Apollin. ad Heſperium. lib. 2.

Pavpervm appellatione, etiam continentur qui in reatu ſunt, vulgo carcerati pro maleficio vocantur. l. Julius. C. de epiſco. aud. Spieg.

Pavimentvm, ipſum domus ſolidamentum: dictum à pauiendo, id eſt, tundendo, ſiue feriendo: quod dum fiunt pauimenta, pluribus ſimul diebus feriuntur, & tunduntur, vt ſolidiora ſint, & ne rimas faciant. Vide l. foramen, ff. de ſeru. vrb. præd. Plinius indicat, apud antiquos pauimentorum genera multa fuiſſe. cap. 25. lib. 36 Spieg.

Pavo, qui & pauus auis vulgo nota §. pauonum. Inſtit. de rer. diuiſ. Alberic.

Pavsa, quies, ceſſatio, Lucretio. Apuleio. Vnde Pauſarius Senecæ, qui pauſam facit: vel potius vt ipſe interpretatur, qui voce temperat impetum remigantium Epiſt. pen. lib. 7. Spieg.

Pax, i. humanarum rerum tranquillitas, à pactione appellatur. L. 1. in prin. ff. de pact. diſcortatiuis. cap. 1. de treug. & pac. eſtque vinculum charitatis no. cap. nouit. de iudic. extra. Briſſ.

Παξαμάδιον Latinam vocem eſſe Suidas ſcribit, qua etiam vtitur Leo de re militari. & ſignificat idem, quod Græcis δίπυρος, ἢ ἐξπεδιτιῶνε, id eſt, expeditionalis annona. Cuiac. ad l. 1. C. de erogat. mil. anno. lib. 12.

P E.

Peccare, dictum quaſi pellicare, id eſt, cum pellice coire. Vnde proprie eſt adulterium committere. Sed vſus effecit, vt pro quomodocunque labi & offendere & delinquere ſumatur. Hoc omnium eſſe Deo excepto, refertur in Canonicis decretis de pœnit. diſt. 2. cui fine in ſi. Vide Bart. ſub ſi. l. 1. ff. de iuſt. & iur. Spieg.

Peccatores, pro adulteris Iuſtinian. vſurpaſſe, in Iuſtit. tit. fin. eruditiores quidam contendunt, iudicantes, Bapt. Pium parum recte, pro peccatoribus, pedicatoribus legendum cenſere. Vt certe ibidem non conuenit hæc vox. Quo loco ſtupratoribus habet editio Norimbergenſ. Piat.

Peccatvm dicitur, quicquid fit contra officium: quod etiam culpa appellatur.

Pecorarivs (ſi modo non ſcribendum pecuarius) eſt qui pecora ſiue pecua publica redimit, vt ait Aſconius.

Pectæ à πήγνυμι quod eſt figo: vel quod magis eſt ἀπὸ τοῦ πέκτειν, quod ornare ſignificat Suidæ, & ſic tondere quoque pecora Ariſtophani. Alciat. C. de excuſ. artif. lib. 10.

Pecten piſcis genus, cuius meminit l. vnic. C. de monopol. in prin. & Plin. lib. 9. c. 33. Pectines in mari ex genere cochlearum habentur, reconditi & ipſi in magnis frigoribus ac magnis æſtibus: angueſque velut igne lucentes in tenebris, etiam in ore mandentium. Et paulo poſt: Saliunt pectines, & extra volitant, ſeque & ipſi carinant. Piat.

Pecva, vt ait Cic. in Pompeiana, ab eo quod eſt pecu, venit. vt à genu, genua: & ſignificat pecorum multitudinem. Spieg.

Pecvaria, numero multitudinis dicebantur omnia, ex quibus Pop. R. haberet reditus: quia diu hoc ſolum vectigal Romanis fuit. Nūc ea dictione fœminine & locū in quo pecorū greges conſiſtunt, & ſcientiam paradi, ac paſcēdi pecoris accipimus.

Pecvarivs, ſubſtantiue, qui pecorum curam habet: vt canis qui pecora cuſtodit à luporum iniuria.

Pecvs, vt vult Varro lib. 4. ling. lat. à pede dicitur quod in pecore olim pecunia conſiſtebat paſtoribus, & ſtandi fundamentum pes. Hæc Varronis κατὰ λόγια doctis non placet: Et pecudes à Græco verbo πεκάσθαι dici volunt, quæ ſic dicebantur quod tonderentur. Vnde πόκος apud Græcos, vellus apud nos remanſit. Latini vero pecudes potius, quam pocudes dixere more ſuo: cum & Apellinem pro Apolline dicerent: item temperis & pigneris pro temporis, &c. Prat.

Pecvs ſecundum Vallam eſt omne animal, quod ſub imperio pabulo terræ paſcitur. vt ſunt boues, aſini, equi, cameli, oues, capræ. Plinius elephantes vocat pecudes, cum ait: qui cum elephanto congreſſus, gemino ictu pecudem exanimauit. Modeſtinus de l. 3. Pecudibus legatis, ait, & boues, &c. iumenta continentur. Spieg.

Pecvdvm ſeu pecorum numero ſunt omnes quadrupedes, quæ gregatim habentur, veluti oues, capræ, boues, equi, muli, aſini, ſues. Canis vero inter pecudes non eſt, longeque magis beſtiæ eo numero non ſunt. Sic in lege Aquilia & alias ſemper pecudem accipimus l. 2. l. 29. §. hac actione. ff. ad leg. Aquil. l. 63. §. pecoribus. l. 79. ff. de leg. 3. l. 38. §. iumentorum. ff. de ædil. edict. l. 12. §. ſed & ſi pecoris. ff. de vſu & habit. Briſſ. Hinc pecoris paſcendi ſeruitus, quę definitur ius eſſe pecoris paſcendi in alieno agro l. 1. §. in prædiis. & l. pecor. ff. de ſer. ruſt. præd. §. inter. de ſeruit. Inſt.

Pecvlator eſt, qui furtum facit pecuniæ publicæ, hoc eſt, qui de Principis aut Populi ærario ſuffuratur. vide Baldum Inſtit. de publicis iudiciis.

Pecvlatvs eſt furtum pecuniæ publicæ vel fiſcalis, vel ſacræ: tametſi rei ſacræ furtum peculiare ſacrilegij nomen acceperit: dictum à pecore, quod ab eo initium fraudis eſſe ceperit. l. 9. §. 1. ff. ad leg. Jul. peculiatus. Lege igitur Julia peculatus cauetur, ne quis ex pecunia ſacra religioſa aut publica auferat neve intercipiat neve in rem ſuam vertat, neve faciat, quo quis auferat, niſi cui lege licebit, neve quis in aurum, argenti æs publicum quid indat, neve immiſceat, neve quo quid indatur, immiſceatur, faciat ſciens dolo malo quo id peius fiat, l. 1. ff. d. tit. Pœna peculatus primum fuit litis æſtimatio in quadruplum l. pen. ff. d. tit. l. 1. C. eod. huic ſucceſſit deportatio: & demum fuit vltimum ſupplicium l. 1. Cod. eod. Vult. ad §. item lex Julia peculatus. 9. Inſtit. de pub. iud.

Pecvliaae dicitur quod ex peculio eſt.

Pecvliare crimen commiſſum dicitur, quod ſanguine, h. e. vita & vltimo ſupplicio expiatur, l. 2. Cod. ne ſanct. bapt. & l. ſi quenquam C. de epiſc. & cler. Spieg.

Pecvliare nomen quod ex peculio factum eſt, l. 28. ff. de pign. act. 56. ff. de pecul. l. Briſſ.

Pecvliare vinum dicitur quod ſerui habent, ſiue quod in vſu ſeruorum eſt, l. 9. §. vlt. ff. de tritic. vin Briſſ.

Pecvliarem mercem non ſicuti peculium accipimus, quippe peculium deducto quod domino debetur, accipitur, merx autem peculiaris etiam ſi nihil ſit in peculio dominum tributoria obliga. l. 1. §. peculiarem. ff. de tributor.

Pecvliares ſerui in l. 3. §. miles. ff. de ſuis & legit. & l. 21. de pecul. l. vocantur quandoque, quia peculio ſeruorum annumerabantur ſimiliter ac reliquæ res eorum peculiares, Connan. lib. 2. c. 2. nu. 3. Horum meminit Plaut. in Prolog. captiu. Hic poſtquam hunc emit, dedit eum huic agnato ſuo peculiarem. Briſſonius.

Pecvliaria mancipia, l. 4. §. 1. in fin. de his qui not. infam.

Pecvliaris debitor, l. 26. §. qui filiofam. ff. de cond. indeb.

Pecvliariter eſt ex peculiari cauſa & peculiari nomine, l. 1. §. ſi ſeruus. ff. de except. rei vend. l. 4. §. ſi eam rem. ff. de vſucap. l. 1. §. item acquirimus l. 4. §. ſi eam rem, l. 44. §. 1. ff. de acquiren. poſſ. l. 2. §. ſi ſeruus. ff. pro empt. Briſſ.

Pecvliatvs appellatur, peculio inſtructus ſeruus l. 33. §. ſi venditor, ff. de act. empt. l. 18. in fi. de ædil. edict. Aſinius Poll. lib. 10. Epiſt. Cicero. Traiecit ſeſe in regnum Pogudis plane belle peculiatus. Apuleius lib. 10. de aſino aur. liberto acceptiſſimo & ſatis peculiato. Ambroſ. lib. 3. Epiſt. 11. Quis autem peculiatus ad vitam æternam tranſiit, niſi virtutum fultus peculio? Auguſtinus peculioſum dixit in Pſ. 38. Peculioſus ait ſeruus es, cuiuſdam magni patrisfam. Vt & Plaut. in Rud. Huic contrarius eſt expeculiatus, quo verbo idem Plaut. vtitur. Idem in Perſa peculiandi verbo vſus eſt: Atque iſthanc ob rem, ego aliquid te peculiabo. Briſſ.

De Pecvlio actio eſt in perſonam prætoria, qua pater vel dominus tenetur ex contractu ſuo negotio geſto à filiofamilias vel ſeruo in merce peculiari, ipſis ignorantibus vel ſcientibus vel extra illam ſcientibus ipſis in quantum peculii vires pati poſſunt: Eſt in perſonam, nempe patris vel domini: domini quidem neceſſario, quia ſeruus eius iure ciuili, vt qui mortuus eſt, non tenetur. Patris tum quidem neceſſario, ſi filius ſit mortuus, & tamen non niſi intra annum verum, voluntarie etiam ſi filius in poteſtate maneat ſi modo contrahens cum patre quam cum filio experiri malit. Huius actionis duo potiſſimum ſunt requiſita, vnum eſt, vt negocium aliquod cum filiofamilias vel ſeruo geſtum ſit, non tamen negotium eiuſmodi, quod ſerui dominis auferunt, leg. cum ſeruus. ff. mandati. Alterum vt agens actionem ſuam dirigat in peculium. Vnde dubitarunt interpretes annon hæc actio potius in rem ſit, quam in perſonã? Quam dubitationẽ §. actiones autem de peculio, 9. Inſtit. de actionibus decidit manifeſto. Etſi enim reſpectu peculii detur, formula tamen actionis perſonalis, qua agens petit ſibi dari aut fieri in iam d. §. action. expreſſa eſt. & quod in peculium eſt, id inde fit, non quod ea actione perſequamur rem, ſed vt demonſtremus, vnde nobis id dari aut fieri oporteat. Id vero manifeſtius fit etiam inde, quod actio de peculio recte intenditur, etiam ſi nihil ſit in peculio; vt definiuit Vlp. in l. quæſitum. 30. ff. de pecul. Etſi enim actio eo caſu reddatur inanis, ſi neque rei iudicatæ tempore quicquam in peculio inueniatur, rurſus tamen vel conſtitutum vel aucto peculio de debito vel reſiduo eius agere poteſt. d. l. quæſitum. §. is qui ſemel. At ſi in rem eſſet vel in rem ſcripta; vt nonnulli putant, actio non daretur, ſi nihil eſſet in peculio. Cæterum actio de peculio, non eſt de omni, ſed tantum de profectitio peculio, & dominico. De hoc enim ſolo vtpote à patre vel domino cõceſſo pater vel dominus videtur ſe ex negotiatione filij vel ſerui obligari voluiſſe, cum eius vtilitas ad ipſum perueniat, non etiam ex aliis quorum vel vtilitatem prorſus nullam habet, vt in Caſtrenſi & quaſi: vel ſi habet, vt in aduentio, habet tamen eam vtpote a lege ſibi permiſſam. Vult. ad d. §. actione autem. 9. n. 13. & ſeqq. Inſtit. de action.

De Pecvlio actio quandoque dicitur actio in peculium Inſtit. quod cum eo contractum eſt in prin. l. in perſona. 30. §. 1. ff. de pactis. l. pen. ff. de condic. furt. l. nec ſeruus 41. ff. de pecul. l. ſi ſeruus 57. ff. de ædilit. edict. & nonnullis aliis locis actio in peculio, l. ſi quis. 9. §. pen. ff. de dolo malo. l. & ancillarum. 37. ff. de pecul. l. ſi ſeruus 42. ff. de furtis. Dicitur quoque condictio furtiua in peculium, l. pen. ff. de condict. furt. Actio redhibitoria in peculium, l. ſi ſeruus 57. ff. de ædil. edict. actio mandati de peculio. l. 3. §. cui congruit, ff. de pecul. actio depoſiti de peculio, l. depoſui 38. ff. de pecul. Quæ adiectio de peculio facit, vt interpretes actionem de peculio in d. §. actiones autem 9. appellarint actionem adiectitiã, & Iuſtinianus ibidem non ſimpliciter dixerit, actio de peculio, ſed actiones de peculio; quaſi plures ſint, nempe tot, quot ſunt actiones, quibus in iudicio ex contractu experiri poſſumus. Vult. d. loco nu. 11.

Pecvlivm dictum eſt quaſi puſilla pecunia, ſiue puſillum patrimoniũ, teſte Vlp. in l. depoſiti. 5. §. vlt ff. de peculio. Ita vox illa diminutiuum eſt vocis pecuniæ, quæ notatio Grammatica eſt: ſed altera illa, qua dicitur eſſe patrimonium puſillum; eſt iuridica. Illa vero prior propria eſt, hæc poſterior quidem propria, ſi verbum peculii, in genere atque ita improprie accipias pro bonis, quæ quis habet, vt accipitur in l. cogi. 16. in prin. ff. ad SCum Treb. l. ſi chorus 79. ff. de leg. 3. At in propria & magis comparata quam abſoluta, ſi vocem peculii, vt ICti ſolent, proprie accipias quod non ſolum Iuſtinianus in ſæpe dict. §. actiones autem 9. Inſtit. de act. Vlpianus in l. hinc quęritur decima nona. l. ſi ex duobus 32. ff. de peculio, Florentinus in l. peculium 39. ff. de peculio. adiecta voce Veluti, ſatis oſtendunt, omneſque interpretes vno ore fatentur, verum etiam peculii natura euincit, Vult. ad dict. §. actiones autem. nu. 2. Inſt. de act.

Pecvlivm alii aliter definiunt. Vulteius iam d. loc. hoc modo: Peculium, inquit, eſt quod permiſſu parentis, legis, aut domini conceditur filiofamilias aut ſeruo ſeparatum à paternis ſeu dominicis rationibus, deducto illo, quod parenti aut domino debebatur, vt colligitur ex l. 1. l. depoſiti. §. vlti. l. ſed ſi 9. §. peculium. ff. de pecul. l. per ſeruum 37. §. 1. ff. de acq. rer. do. Priſcis quidem temporibus, peculiũ particula quædam gregis erat, quam patres filiis, domini ſeruis induſtriæ ſuæ exercendæ cauſa dabant. Obſeruatu quoque dignum eſt, quod ex Plauto notauimus, filiosfa. quibus patres vendendas merces tradebant, peculium ex iis pluris venditis quam quanti pater eas æſtimaſſet, locupletaſſe. nam. in Mercatore ſic loquitur:

Lucrum ingens facio, præterquam mihi meus pater
Dedit æſtimatas merces, ita peculium
Conficio grande.

Sciendum eſt autem, iure quidem antiquo & florente Rep. nullum peculium non ipſius patris pleno iure fuiſſe. Nam (vt ait Dionyſ. lib. 8.) Ῥωμαίοις οὐδὲν ἴδιον ἐστι κτῆμα, ζώντων ἔτι τῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα τῶν παίδων ἔστιν βούλονται τοῖς πατράσιν διατίθεσθαι. Romani proprium nihil poſſident. quam diu patres eorum in vita manent: ſed & pecuniæ & corpora filiorum, parentum poteſtati arbitrioque permiſſa ſunt. Verum Imperatores vt præmio aliquo adoleſcentes ad militiæ labores inuitarent, Caſtren. peculium iis pleno iure conceſſerunt. quod Iuuenalis 16. Sat. vbi militiæ pręmia enumerat, his verſibus declarat:

Solis præterea teſtandi militibus ius

Viuo patre datur: nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus,
Omne tenet, cuius regimen pater, ergo Coranum
Signorum comitem, caſtrorumq; ære merentem
Quauis iam tremulus captat pater.

Itaq; Vlp. in l. 2. ff. de S.C. Maced. ſcribit filiosfam in Caſtrenſi peculio ius ac vicem Patrumfa. obtinere. Hot.

Pecvlivm diuiditur quod aliud ſit Caſtrenſe, aliud Paganum. Caſtrenſe rurſus Caſtrenſe vere, vel quaſi. Paganum itidem paternum vel dominicum. Paternum profectitium vel aduentitium. Vult. d. loc. n. 5.

Pecvlivm aduentitium eſt, quod filio extrinſecus aduenit, vtpote ex liberalitate fortunæ, vel laboribus ſuis. Ex liberalitate fortunæ eſt, veluti ex hæreditate materna, aui, proaui, & aliorum à matre cognatorum, fratris, amici, vicini. Item, ex legato, fideicommiſſo, pacto, contractu, ex cauſa nuptiali & huiuſmodi l. quæcunque & l. cum oportet. in prin. C. de bon. quæ liber. Ex laboribus autem ſuis eſt, ex aſſeſſionis, vel poſtulationis munere, vel profeſſione qualibet. Peculij aduentitij proprietas ad ſolum filium habentem illud peculium: vſusfructus autem eius pertinet ad patrem, l. 1. & 2. C. de bon. matern. Sic igitur hoc peculium non eſt patris, quia vſusfructus eſt ſeruitus, in re autem ſua nemo vſumfructum habere poteſt. Sunt autem caſus quidam, in quibus pater ne vſumfructum quidem peculij aduentitij habet, puta ſi filio quid relictum ſit, cuius vſumfructum is qui reliquit noluit ad patrem peruenire l. pen. & vlt. C. de bon. quæ liber. item ſi filius cum patre ſuccedat in hæreditate ſui fratris vel ſororis, id quod ex ſucceſſione illa filius acquirit, eſt quidem peculium aduentitium, vetumtamē iure pleno acquirit illud quamprimum, ita vt ad patrem vſusfructus non pertineat, quia pater pro vſufructu, quem habiturus fuiſſet in omnibus bonis filii ſui defuncti, habet ex illis portionem virilem, non tantum quoad vſumfructum, ſed etiam quoad proprietatem, quod plenius explicatur Nouell. 118. Item ſi ſeruus datus ſit filio eo pacto, vt ſtatim manumitteretur l. fi. C. de bon. quæ liber. Si filius ſit hæres inſtitutus, & pater nolit eum adire hæreditatem, ipſe vero nihilominus adierit, vſusfructus peculij illius ad patrem non pertinebit. d. l. fin. Vult. in comment. Inſtit. per quas perſ. nob. acquir. in princ. & §. 1. cum ſeqq. nu. 12. & 13.

Pecvlivm Caſtrenſe eſt, quod à parentibus vel cognatis in militia degenti datum eſt, vel quod ipſe filiusfam. in militia acquiſiuit, quod niſi militaſſet, acquiſiturus non fuiſſet. Nam quod erat ſine militia acquiſiturus, id peculium eius Caſtrenſe non eſt, leg. Caſtrenſe ff. de Caſtrenſ. pecul. facit l. ſi forte. ff. d. titul. Cuiuſmodi definitio, vt veriſſima, cum textus diſtinctione eius definitionis, quam de ipſo Caſtrenſi peculio habet Conſtantinus Harmenopulus, lib. 5. tit. 2. vbi de teſtamentis filiorum author Græcus alioquin non pœnitendus, plane pugnat. Caſtrenſia ſunt (inquit ille) quę quis priuatim ex ſua induſtria, vel militia, vel quocūque modo, vel hæreditate quæſiuit. Quare rectius feceris, ſi quæ Imperator in l. vlt. C. de inoffic. teſtam. de hac perſpicue ſtatuit, obſerues: ad quæ ea, quę inferius ſequentur, propius accedunt. Caſtrenſia igitur ſunt, quæ ferro & armis filius tulit, quæque illi ex peregrinatione longinqua, & profectione hyberna & ęſtiua. hoc eſt, ex expeditionibus obuenerunt, & de iis etiam, in poteſtate patria etiamnum exiſtens teſtari poteſt, ſcilicet in iis teſtamenti liberam habet factionem, vſque adeo, vt ſi parentes eius quid æris alieni pro iis extricauerint, tum filij ad ſatisfaciendum illis teneantur, ac deinde de reſiduo teſtari poſſint. Sic, ſi ob grande æs alienum pater bona ſua à creditoribus venundari paſſus eſt, Caſtrenſe quidem peculium filij vna non diſtrahitur, neque illud pater vel indignatus filio adimere poteſt, ſed ſolius eius eſt qui id ſibi parauit. Inſtit. quibus non eſt permiſ. fac. teſtam. His vero rationibus peculium ipſum Caſtrenſe differt à pagano. Adde Balduini comment. ſuper inſtit. Iuſtin. lib. 2. tit. 9. per quas perſon. cuique adq.

Pecvlivm quaſi Caſtrenſe Iuſtinianus in conſtitutione ſua quę eſt vltima de inoff. teſtam, declarat dici, quod filiifamilias induſtria ſua quærunt in diuerſis dignitatibus vel adminiſtrationibus poſiti. Vnde à manu principis vel ex publicis ſalariis quaſdam largitates conſequuntur. Sed & patroni cauſarum memoriales, agentes in rebus, nec non magiſtri ſtudiorum liberalium artium. Archiatri quoque & alij omnes omnino qui ſalaria, vel ſtipendia accipiunt publica. Connan. lib. 9. cap. 4. num. 4.

Pecvlivm quaſi Caſtrenſe dicitur, quod ex publico munere, aut functione aliqua, operave, etiam ex priuatis perſonis filius aſſequitur l. fin. C. de inoff. teſtam. l. ſacroſanctæ. & l. cum lege. C. de epiſc. & cleric. Etiam quaſi Caſtrenſia ſunt, quæ ex donatione principali, vel auguſtarum, conſecutus eſt. l. cum multa. C. de bon. quæ lib. Item ea quæ hæreditas fratris, vel ſororis ei attulit, auth. item hæreditas. C. d. tit. & quæ ex magiſtratu percepit, vt annonæ: & ex aſſeſſione, quęque iuſſu principis à fiſco frumentationes dantur & in his bonis (ſcilicet quaſi Caſtrenſibus) parentes nullum quoque ius habent, h. e. neque horum fructus, neque proprietas illis competit. d. l. cum multa. C. eod. l. miles. ff. de Caſtr. pecul. l. erat. C. de Caſtrenſ. pec. milit. ſed in iis omnibus æque filio in poteſtate exiſtenti teſtamentum facere licentia data eſt. Anch.

Pecvlivm dominicum eſt, quod dominus à ſeruo pro libitu & voluntate ipſius (domini) aufert. Omni enim iure tam proprietatis quam vſusfructus peculium hoc pertinet ad dominum, & mortuo ſeruo dominus peculium illud retinet, non de nouo adquirit, Vult. dict. loc. nu. 14.

Pecvlivm nuptæ, Iuriſconſulti appellant, quæ præter dotem ei dantur, & marito traduntur. Papinia. l. 31. §. 1. ff. de donation. Species extra dotem à matre filiæ nomine, viro traditas, filię quæ præſens fuit donatas, & ab eo viuo traditas videri reſpondi. & paulo poſt: ſed peculium à dote puellæ diſtingueretur. Idē Vlp. l. 9 §. 2. ff. de iur. dot. Dotis autem cauſa data accipere debemus, ea quæ in dotē dantur. Cæterum ſi res dentur in ea, quæ Græci παράφερνα dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an ſtatim efficiantur mariti. Hot.

Pecvlivm paganicum quod occaſione vel patris, vel domini vel bonorum eorundem filiis, vel ſeruis obtingit. Nec æque vt aduentitium acquiſitionem effugit, ſiquidem habet illud pater, & dominus pleno iure, hoc eſt, & proprietatis, & vſusfructus, ac de huiuſmodi bonis nō filius, ſed ſolus pater antequam filius, decedens teſtamento diſponere poteſt. Sunt qui illud profectitium appellant, eo reſpectu, quod proficiſcatur à patre, vel à domino. Anchara. Eſt autem peculium paganum duplex: Paternum & dominicum: Paternum iterum duplex, Profectitium & aduentitiū. De aduentitio paulo ante dictum.

Pecvlivm profectitium eſt, quod de bonis paternis proficiſcitur, & concedi ſolebat à patre, vt in poteſtate adhuc filius exerceret induſtriam adminiſtrandorum bonorum, & negotiandi. Oldend. Peculium profectitium, inquit Vult. ad d. tit. Inſtit. per quas perſon. nob. acq. num. 7. paganum eſt, quod occaſione patris acquiritur à filio: hoc eſt, quod vel ipſe pater, in cuius poteſtate eſt filius, filio ſuo dat, vel contemplatione patris filio datur.

Pecvlivm etiam pro vniuerſis bonis & toto patrimonio quandoque ſumitur l. 16. ad Treb. ſignificabat & veteribus pecuniam præſidij cauſa repoſitam l. 77. §. 1. ff. de leg. 3. Vlp. etiam auctor eſt, Gallos peculium appellaſſe res mulieris extra dotem conſtitutas l. 10. §. dotis autem. ff. de iure dot.

Pecvnia eſt, quæ à Græcis τὸ χρῆμα dicitur, καὶ ἀργύριον omne æs publica forma ſignatum, quo vel commutandis, vel vendendis emendiſque rebus & mercimoniis comparandis gentes inter ſeſe vti ſolent, quod precium rei emptæ & venditæ appellatur. Quid autem appellatione pecuniæ contineatur, vide per gloſſ. in c. putant, 13. cauſa. quæſtione 3. gloſſ. in l. 2. ad fin. Cod. de conſtit. pecun. in Authentic. vt omnes obed. iud. prouinc. §. 1 in verbo pecuniarum, & c. Brechæus l. rei appellatio, ff. de verb. & rer. ſign.

Pecvnia ſine peculio fragilis. Veteres dicere ſolebant, pecuniam ſine peculio fragilem eſſe: peculium appellantes, quod præſidij cauſa ſeponeretur. l. 79. de legat. 3. Varro ſcribit, de ling. lat lib. 4. Præſidium eſſe dictum, quia extra caſtra præſidebant in aliquo loco, quo tutior regio eſſet. Siue, vt Feſtus definit, præſidium eſt, quod vtilitate & ſalute alicuius, auxilij gratia præponitur. Sunt ergo milites præſidiarii, qui vtilitate & ſalute totius exercitus, extra caſtra præſidebant, h. e. qui caſtris auxilij gratia pręponerentur. Hinc deinde factum videri poteſt, vt pro exercitu etiam præſidium veteres interdum poſuerint per Synecdochen l. 5. in princ de capt. & poſtlim. & ſic quod reponitur præſidij cauſa, recte exercitus cauſa dici repoſitum poteſt. Nam cum ad Attic. ſcriberet Cicero Italiam totam armis præſidiiſque teneri, an non per præſidia συνεκδοχικῶς exercitus intellexit? Vlpianus auctor eſt, ob tranſitum exercitus conferri quid à ruſticis ex fructibus olim ſolitum l. 27. §. 3. de vſufruct. Proinde quis hinc non intelligit quid ſibi Celſus & Proculus voluerint, cum pecuniam ſine peculio ſcriberent eſſe fragilem? Peculium eſt, inquiunt illi, quod præſidij, hoc eſt, exercitus tranſeuntis cauſa ſeponitur: ſiquidem tunc ex fructibus ſic conferre ſolent ruſtici, vt aut certam præſtarent fructuum portionem, aut ea certa nummorum quantitate redimerent. Proinde qui boni eſſe patresfamilias volebant, hi ſeponebant certam pecunię ſummam, qua huiuſmodi fieri, vt ſæpe bellis ciuilibus cōtingebat, fructuum redemptio poſſet, & id quod ita ſepoſitum erat, appellabant ruſtici peculium ſuum. Fortaſſis ea ratione, qua ſeruile peculium nomen accepit. Quemadmodum etiam hac potiſſimum ratione peculium ſedulo cōnaſant ſerui, vt tandem ſe peculio ſuo redimant ex ſeruitute: ſic ruſtici, vt militibus debitam redimerent fructuum portionem, præſidij cauſa ſeponebant nummos aliquot. Sine qua ſepoſitione omnis eorum pecunia tam fragilis erat, vt ea exercitu tranſeunte, plerumque tota prodigeretur. Poſſe etiam hunc locum ſic intelligi, vt præſidij cauſa dicatur id ſeponi, quod militum metu abſconditur,

partim

partim ex prauis militum moribus, partim ex his Celſi verbis, vt quidam bellis ciuibus factitaſſent, obſcurum quibuſdã non videtur. Sed magis arridet interpretatio prior. Ræuard. varior. lib. 5. c. 17. Corraſ. Miſcel. lib. 1. c. 13.

PECVNIA à pecude dicta eſt, quaſi peculium patrisfamilias ex pecude æſtimatum. Veterum enim tota ſubſtantia, ac totum eorum patrimonium in pecudibus repoſitum erat, omniaque neceſſaria, fundos, domos, eſculenta, poculenta pecudibus ſibi comparabãt, iiſdem pecudes redimebant, Columella in præfat. libr. 6. Alciat. in l. pecuniæ 4. ff. de verbor. ſignif. Quod & ex Homero probabile redditur, qui toties pecorum, boum, ſeruorum meminit, quibus vina, arma, & alia neceſſaria populi ſibi compararunt, nunquam autem nummorum: cui aſtipulatur Paul. in l. 1. ff. de contrah. empt. Itaque Diuus Auguſt. de doctrina Chriſtiana: Totum, inquit, quicquid homines habent in terra, omnia quorum domini ſunt pecunia vocatur: ſeruus, vas, ager, arbor, pecus, quicquid horum eſt, pecunia dicitur. ideo quia antiqui, quod habebant in pecoribus habebant. cap. totum 1. qu. 3. Neque repugnat quod Plin. lib. 13. nat. hiſtor. à nota pecudis nomen accepiſſe aſſerit, eo quod pecudis nota primum æs ſignatum ſit. Ex quo eſt quod Plutarchus in Publicola ſcribit vetuſtiſſimos (de Romanis loquens) in quibus ſignum ſit ouis, ſuis, bouiſque conſpectum. Gœddæus ad l. pecuniæ quartam n. 11. ff. de verb. ſignif.

PECVNIÆ verbum ſimpliciter prolatum non tantum rem ſignificat mobilem & quantitatem, verum etiam rem immobilem, neque ſolum ſpecies & corpora, ſed etiam iura & vniuerſitatem, per textum in l. pecuniæ 4. l. pecuniæ. 178. l. pecuniæ 222. l. ſæpe 53. ff. de verb. ſign. l. 1. §. fin. l. 2. ff. de calum. Nam & hæreditatem. d. l. ſæpe. 52. & res in hæreditate exiſtentes. l. cum ſtipulamur 97. ff. de verb. ſign. & iura tam obligationum & actionum, quam ſeruitutum, interdictorum ac ſimilium comprehendit. d. l. pecuniæ. 222. ff. de verb. ſign. d. l. 1. §. fin. l. ſeq. ff. de calumniat. l. ſingularia. ff. de reb. cred. ſi cert. petat. l. ſi liber homo. verb. pecuniariter. ff. ad exhiben. l. 1. in prin. & §. debitum. l. hactenus 11. l. qui autem. 14. §. 1. l. qui iniuriarum. 29. ff. de conſtit. pec. l. 2. C. de conſtit. pecun. lib. 20. §. 1. ff. de ſeruor. ſtipulat. Vnde eſt, vt & ipſam rei vtilitatem & vſum & fructum ſignificet d. l. in fin. d. l. 2. ff. de calumniat. l. 1. in prin. ff. ad l. Falc. l. 2. C. de conſtit. pecun. Gœd. d. loco. n. 7.

PECVNIÆ verbum nonnunquam reſtringitur & coarctatur; nimirum ex ſubiecta materia vel ſingulari deſcriptione. Aut enim pro omni re tantum mobili, aut pro ſola ſignata pecunia, ſiue nummo accipitur. Illud ex re contingit ſubiecta, hoc ſæpius ex deſcriptione & notæ appoſitione. Ex re ſubiecta hanc patitur reſtrictionem, præcipue in mutuo & interdum etiam in aliis contractibus ac negotiis, vſu ita exigente loquentis, vel rei circumſtantis: & tum dupliciter rurſus ponitur: Aut enim ſpeciem aut certum quoddam corpus ſignificat, Veluti Stichum, gregem, librum, pecuniam in ciſta, aut ſpeciem concluſam vel depoſitam. Bartol. num. 2. Iaſ. num. 2. & 9. ad l. talis 30. ff. de leg. 1. l. fin. ff. de condict. cauſ. dat. aut genus genere ſuo conſiſtens, puta hominem, equum, bouem, l. quod te. l. condictio. 9. ff. de reb. credit. l. 1. ff. de tritic. condict. dict. l. fin. ff. de condict. cauſ. dat. aut in quantitate ponderis, menſuræ, numeri conſiſtentes, cuiuſmodi eſt quæ mutuo dari poteſt. l. 2. §. 1. & ſeq. leg. 3. vtrobique gloſſ. Bart. Iaſ. Coſtal. Donel. & alii ff. de reb. cred. ſi cert. petat. d. l. talis ſcriptura 30. ff. de legat. 1. vbi Dd. Tiraq. de iur. retract. proxim. gl. 14. §. 1. n. 42. Gœdd. d. loco n. 22.

PECVNIÆ vocabulum tribus modis in iure accipitur. Primo generaliſſime: quo refertur ad ea omnia quæ ſunt in patrimonio. l. rei 5. ff. de verbor. ſign. ſiue res ſint corporales ſiue incorporales, & ſiue mobiles ſiue immobiles. l. pecuniæ. 178. l. pecuniæ. 222. ff. de verbor. ſignific. Secundo aliquanto anguſtius capitur pecuniæ vocabulum vt eas duntaxat res contineat quas Paulus in l. 2. §. 1. ff. ſi cert. petat. in ſuo genere ait recipere functionem, id eſt, quæ pondere, numero vel menſura conſtant, cuius exemplum eſt manifeſtiſſimum in dict. l. 2. §. 1. vbi dicitur, mutuum eſſe non poſſe niſi proficiſcatur pecunia, cum tamen certum ſit, nec in quauis re, nec in pecunia tantum numerata mutuum contrahi, ſed in his quæ numero, pondere & menſura conſtant, quomodo & Vlpianus pecunias in hac ſcriptura, quas pecunias legauit, interpretatur de iis omnibus quæ pondere, numero, menſurave conſtant. l. talis ſcriptura 20. ff. de leg. 1. Denique accipitur pro pecunia numerata de qua ſunt exempla vbiuis obuia, eoque modo pecuniam in venditione exigimus, non etiam in pretio locationis. Vult. in comm. Inſt. in prin. tit. de locat. & conductione. n. 20.

PECVNIÆ verbum ſtrictiſſime ſumitur pro ſolis nummis, ſeu numerato & ſignato ære, auro, argento. Quam ſimiliter ex re ſubiecta colligere oportet, aut ex notæ adiectione: vt in l. Iulianus. §. mutui. ff. ad Senatuſconſultum Macedonianum l. ſi quis 4. §. pignori. ff. de reb. cred. ſi cert. pet. Et huic ſtrictiſſimæ ſignificationi pecuniæ congruit definitio illa à Io. Brechæo in d. l. pecuniæ. n. 5. recitata. cum enim hodie ſignatum æs pecorum loco, in æſtimandis rebus ſucceſſerit, procul dubio numerata pecunia omne æs erit publica forma ſignatum quo vel in commutandis vel vendendis emendiſque rebus, & mercimoniis comparandis gentes inter ſe vti ſolent & pretium rei, in l. 1. ff. de contrahend. empt. & vendit. leg. pretia rerum. ff. ad legem Falcidiam, cuius quantitas publice conſtituta certa eſſe intelligitur l. 3. ff. de in lit. iur. dicetur. At vero toties ad hanc ſtrictam ſignificandi vim reuocatur, quoties vox numerata ita adiicitur, vt non actum numerandi appenſionis & traditionis, ſed potentiam & qualitatem demonſtret. Quamuis ergo in Rub. C. de numer. pecunia. non ſolum æs ſignatum verum quamlibet etiam aliam pecuniam, tam mobilem quam immobilem (quæ ipſo actu, dari, tradi, adnumerari debuit) deſignet: verius tamen eſt, vt quoties ad res ſolas refertur fungibiles, nunquam aliam quam ſolam publice ſignatam pecuniam ſignificet. Doctores d. l. pecuniæ. 4. de verbor. ſignif. & ad l. 1. ff. de conſtit. pecun. l. 2. C. eo. & Rubr. C. de non numer. pecunia. Gœdd. d. l. 35.

PECVNIA etſi rem ſignificet l. 5. l. pecuniæ 222. l. pecunię 178. de verborum ſignificationibus. Inter rem tamen & pecuniam tantum intereſt, quantum inter genus & ſpeciem d. l. 5. l. rei 23. de verborum ſignificat. §. fin. Inſtitut. de rebus corporalibus & incorporalibus §. 1. & ſequent. Inſtitut. de rerum diuiſion. l. 1. l. 2. l. 3. l. 4. ff. eod. l. ſi idem 11. ff. de iuriſdict. omnium iudicum l. 1. 2. 3. l. fin. ff. de tritic. condict. l. 68. ff. de verbor. obligationibus. Vnde eſt, vt quod vocatur pecunia, mox etiam res vocetur d. l. 68. l. ſi idem. ff. de iuriſdict. omnium iudicum. l. fin. ff. de condict. cauſ. dat. §. pretium. Inſtit. de empt. & vend. l. cum ſeruus 104. l. tantum 58. l. cum ſtipulamur. 97. de verb. ſign. Gœdd. ad l. rei appellatione. 5. nu. 4. ff. eo. tit.

PECVNIA chirographaria eſt, quæ ſine pignore creditur. Goth. ad rub. C. etiam ob chirographi. pec.

PECVNIÆ exactæ vocabulum, non ſolum ad ſolutionem referendum eſt, verum etiam ad delegationem, l. verbum. ff. de verb. ſign.

PECVNIA mutua, quandoque per prolepſim dicitur, quę adhuc mutuo data non eſt, ſed ea deſtinatione habetur vt mutuetur l. malum. §. 2. de verb. ſig. Spieg.

PECVNIA nautica quæ & traiectitia & maritima dicitur, eſt, quæ periculo creditoris in nauem recepta, traiicienda committitur. Spieg. Nauticarum autem pecuniarum Græcis duo ſunt genera, ἑτερόπλοια & ἀμφοτερόπλοια. Diſcuſſo periculo deſinit vſura & pecunia eſſe nautica. Interdum creditor nauticæ pecuniæ ſeruum mittit aut libertum nauigaturum cum debitore, quem Græci vocant κερματοδόται, quod vſurarum ſua die exigendarũ cauſa mittatur, l. qui Romæ. §. Callimachus, ff. de verb. oblig. & in l. traiectitiæ. ff. de actio, & oblig. d. §. Callimachus.

PECVNIÆ numeratę nomine, non alia venit intelligenda, etiãſi latiſſime pateat eius appellatio vt Alciat. in Comm. de monſtrat. Pecunia nuncupata. vide nuncupata pecunia.

PECVNIAM accepiſſe etiam dicemus eum, qui aliquid pro pecunia accepit, vel ſi quid omnino compendii ſenſit. Vlp. in l. 1. & ſeq. ff. de calumnia. Old.

PECVNIARIVM fideicommiſſum fideicommiſſariæ hæreditati opponitur, & ſingularum rerum fideicommiſſum ſignificat l. 14. §. vlt. ff. ad Treb. l. 24. in pr. ff. de fideicommiſſ. liber. Opponitur & fideicommiſſariæ libertati in l. 45. §. ſi rem. ff. de fideicommiſſ. libert. Briſſ.

PECVNIOSVM Cicero act. 2. in Verrem, dixit, hominem diuitiarum copiis & facultatibus inſtructiſſimũ, & qui præpinguei s fortunæ copias conſcenderit. Non enim diuitię & facultates ac familiæ, numerata tantum in pecunia, & nummis percuſſis haberi ſolent, ſed poſſeſſionibus rerum immobilium. His, inquit, iudiciis, quę nunc ſint, pecunioſum hominem, quamuis ſit nocens, neminem poſſe damnari. Brechęus in l. pecunię verb. ff. de rer. & verb. ſign.

PECVNIA redacta ſic accipitur, non ſolum ſi iam exacta eſt, verum & ſi exigi potuit, nec exacta eſt, l. poſſeſſor. §. redactę. ff. de pet. hæred.

PECVNIA traiectitia eſt, quæ trans mare vehitur. Cæterum ſi eodem loco conſumatur, non erit traiectitia. Sed videndum an merces ex ea pecunia comparatæ in ea cauſa habeantur. Et intereſt vtrum etiam ipſæ periculo creditoris nauigent, tunc enim traiectitia pecunia fit l. 1. ff. de nau. fœn.

PEDAGIA dicuntur, quæ dantur à tranſeuntibus in locum conſtitutum à principe. Et capiens pedagium debet dare ſaluum conductum, & territorium eius tenere ſecurum, adeo vt ſi aquis ſpolietur, teneatur eius dominus terræ rapinam reſarcire, ſecundum Bal. in vſib. feud. de pa. iura. fir. in §. Conuenticulas. facit l. Ne quid ff. de incen. rui. naufrag. & not. Arch. 33. q. 5. Si quis peregrinorum. Prat.

Pedagogia & Pedagogus, vide ſupra in verbo Pædagogia & pædagogus.

Pedam, veſtigium humani præcipue pedis appellaſſe antiquos in commentariis quibuſdam inueniri ſolet.

Pedamenta de quibus meminit Vlp.in l.3.de ſer.ruſt.prędiorum, ſunt munimina & pali, quibus vitis caduca fulcitur.vt ex Catone docet Alex. Gen.lib.2.c.10. & pedamentorũ tria ſunt genera:vnum robuſtum,ſeu fixile,ex quercu, caſtanea, vel iunipero, quod ridica dicitur. aliud è pertica conficitur, hinc palus dicitur: & eſt teres: tertium ob neceſſitatem ex harundineto conficitur: vt Varro & Colum. in tract. de re ruſtica tradiderunt.Et propterea Plin.Pedatas vineas dixit, vt etiam refert Sipontinus in expoſitione 28.epigrammatis. Et ſunt memoria digna, d. l.3.vbi lignorum appellatione nõ continentur pali,neque perticæ,quod in numerum materiæ redigendi ſunt: quod tamen reſtringendum eſt, niſi ex vetuſtate vlterius ad vſum vitium apti non eſſent.Cotta & Coraſius Miſcellaneorum lib.19.c.1.n.vlt. Adde Brechæum in l.Pali.in tit.de verb.& rer.ſign.& Forcat.in penu iuris ciuilis c.7.in princ.

Pedamenta ex ſylua cædua ſumi duobus locis indicant ICti. Ex ſylua cædua pedamenta vſufructuarium ſumpturum l.10.ff.de vſufru.ius ſyluæ cæduæ,vt pedamenta in vineas non deſint l.6.§.vlt.ff.de ſeruitut.præd.ructic.Græci χάρακας vocant.Briſſ.

Pedanei iudices dicebantur, qui Prætori in conſilio erant, & ad pedes tribunalis, id eſt, ab inferioribus ſubſelliis, aſſidebant,ſi ex eius delegatione leuiores cauſas cognoſcere iuberentur l.3.§.1.ff.ne quis eum, qui in ius voc. l.1.§.item ſcribit.ff.de poſtul.Quandoque conſiliarii appellati Alciat.in l. ſi quis §.omnes.C.de pact.hi non vehebantur curru, ſed pedibus ibant. De Pedaneis iudicibus vide Anianum in commen.in lib.ſent.1.Paul.tit.30. qui ex delegatione cauſas audiunt, vide l.3.§.1.ff.ne quis eum qui. Pedaneos iudices χαμαιδικαστὰς appellauit Theophilus Inſtit.de interdict.Alii etiam διαιτητὰς κληρωτοὺς vocant. Ego potius pedaneos iudices crediderim dictos eſſe, qui de leuibus & minutis cauſis cognoſcebant, & humiliora negotia diſceptabant vt videre eſt ex l.4.& fi.C.de Pedan.iudic.l.fin.C.vbi & apud quos. Qui vel quales eſſe debeant,vide Nou.82. Nomen enim Pedanei iudices, deductum videtur,item vt Pedarii Senatores, à pedibus: quod magiſtratus cum iudicarent in tribunali, edito & ſuperiore loco conſidebant: hi vero in imo loco,vbi magiſtratus ſubſellia pedum habebant: vel potius ſic dici,quod pede plano iudicarent non pro tribunali,vt placet Cuiac.in d.Nouell.82.

Pedarii ſenatores, auctore C.Baſſo dicebantur, qui pedibus non curru in ſenatum veniebant, Gœddæus ad l.cenſeri 111. num.2. ff. de verb.ſign.nam ſenatores qui curulem magiſtratum geſſerant, veterum ætate curru ſolebant honoris gratia in curiam vehi: in quo curru ſella eſſet, ſupra quam conſiderent, quæ ob eam cauſſam curulis appellaretur. Gellius lib.3.c.18. Hottomannus. quo quidem autore dicebantur, qui in poſtremis erant, & ius quidem veniendi in Senatum dicendæque ſententiæ habebant,ſed quia nullis functi eſſent honoribus, Senatores nondum erant,non rogabantur ſententias,ſed quas principes dixiſſent in eas diſcedebant. vnde Pedarii appellati. arrogantis enim eſſe videbatur, illorum ſententiæ addere quicquam velle aut detrahere, iuuenibus præſertim & rerum imperitis.Connan.lib.1.c.14.n.4.

Pede amputato debilitari l.3.C.de Seruis fugitiuis.

Pedem in fouea habere,id eſt,in periculo mortis eſſe,in l.apud Iulianum de fideicomm. libert. Pompon. Græce refert ſententiam,ſic redditam Latine: ego diſcendi cupiditate,quam ſolam viuendi rationem optimam, in octauum & ſeptuageſimum annum ætatis duxi memor tum eius ſententiæ,quam dixiſſe fertur Iulian. Et ſi alterum pedem in ſepulchro haberem,adhuc addiſcere quædam vellem. Spieg.

Pedem ponere pro poſſidere & acquirere poſſeſſionem. Veteres enim vt naturalis poſſeſſio capta fuiſſe videretur, quæ in rebus mobilibus prompta in immobilibus difficilis & pene impoſſibilis videbatur, cum apprehendi non poſſent: ſolebant quandoque omnes fundi glebas circumambulare vt nulla pars eius non calcata pedibus diceretur,quod prehenſionis loco eſſet: id tamen quia ridiculum & plus quam ſuperſtitioſum videbatur, ſatis poſtea ad adipiſcendam poſſeſſionem habitum eſt,ſi pars aliqua fundi pertingeretur.Connan.lib.3.c.8.n.1.

Pedes ſunt ſymbolum & iudicium quoddam poſſeſſionis rerum immobilium ſicut manus rerum mouentium, vt ſingulariter colligit Alciatus c.6.lib.5.parerg.Spieg.

Pedes equiti aduerſatur. Iter eſt qua quis Pedes vel eques commeare poteſt.l.12.ff.de ſeruit.præd.ruſtic.

Pedes miles qui pedibus militiam exercet.l.1.& 2.C.de appar. mag.milit.C.lib.12.Pedeſter,qui pedibus iter facit l.1.§.ſtationem.ff.de flum.Albericus.Spieg.

Pedestre iter quod vulgo,terreſtre.Vlp.l.1. §.9.ff. de fluminibus.Si pedeſtre iter impediatur,non ideo minus iter nauigio deterius ſit.Cic.ad Atticum lib.4.Hot.Prat.

Pedibus ~~ire~~ in ſententiam idem quod alterius ſententiam approbare eſt.Nam apud Romanos Senatoribus per Conſulem interrogatis,cum primus dixiſſet ſententiam, mox diſcedebat in aliquam partem:tum reliqui,qui eiuſdem ſententiæ erant, eodem ibant. Quod per diſceſſionem Senatuſconſultum vocabatur. Hinc in ſententiam ire, vel pedibus in ſententiam ire.Old.

Pedicones legi putat Schardius in §.Item l.Iulia de vi,Inſt. de publ.iud.cum tamen plerique Dd.vt Hotoman.Mynſing. VVeſembec.Goth.ibidem raptores legant. Vulteius autem in ſuo in Inſt.comm.peccatores.

Pediculos Paul.in l.32.ff.de aur.arg. vocat, de quibus ſigna ſuſtinentur,baſes, ſed tenues.Et ſic plerunq; pediculi à Columella dicuntur,quib.arborum rami baccis onuſti ſuſtinentur:quaſi parui pedes.Hotom.Prat.

Pediculis argenteis adiuncta ſigilla ænea.d.l.32.ff.de aur.arg. Briſſ.

Pedissequa, ancillula, quæ dominam ſequitur. Vide l.Titia ſeruis. ff. de manum.teſtament.Papinianus in l.peculium.de legat.2. Eadem ſunt,ait,in lecticariis,aut pediſſequis legatis.Spieg.

Pedules faſciæ apud Vlp.in l.25.§.1.ff. de aur. & arg. dici videntur eæ, quibus pedes vinciuntur. Marc.Tull.in Clod,apud Non.Tunc quum vincirentur pedes faſciis,quum calanticam capiti accommodares? Haud ſcio tamen an verius legeretur PEDALES. Oldendorpius.Cuiacius 10.obſer.17. Pedules dicit faſcias pedum aut calciamentorum: Et 5.obſ.11. Pedules,inquit,dicuntur,vt Pedula autore Feſto,quæ Græci πέδιλα vel πέδια.

Pedules faſciæ. pedum tegmina,quæ tamen vſum calceamentorum non pręſtant,Vnde veſti cedere eas,quod partem corporis veſtiant,adſerit Vlp.l.25.§.1.ff.de aur.arg.Briſſ.

Pegasus ICtus Proculo ſucceſſit, qui temporibus Veſpaſiani præfectus vrbi fuit.l.2.§.vlt.ff.de orig.iur.Briſſ.

Pegasiano Senatuſconſulto,quod Veſpaſiani temporibus,Pegaſo & Puſione conſulibus factum eſt hæredibus rogatis hęreditatem reſtituere, perinde quartam partem retinere permiſſum eſt, atque ex l.Falcidia ex legatis retinere concedebatur,§.ſed quia hęredes Inſt.de fideic.hæred.Pau.4.ſent.3. Vlp.Inſt.tit.25.Huius vis tota à Iuſtiniano in Trebellianum Senatuſconſultum transfuſa eſt, l.2.§.ſolum autem. C.de vet.iur.enucl.§.ſed quia Inſt.de fideic.hered.Briſſ.

Pegmata. vt docet Feſtus Pompeius, ornamenta ſunt ex ære aut marmore confecta: quæ vt plurimum in atriis quandoq; in porticibus auliſque affigunt,maiorum aliorumq; fortium virorum geſta certius quam pictura oſtendentia: & hoc innuunt verba illa apud Vlp.in l.quæſitum.§.25.ff.de inſtruct. vel inſtrum.leg. In emptione domus,inquit,& ſpecularia & pegmata cedere, ſiue in ædificio ſint poſita, ſiue ad tempus detracta.Porro πῆγμα Græcum vocabulum eſt, ἀπὸ τοῦ πήγνυμι, quod eſt pango,deductum:ſignificatq; machinam,in qua ſtatuæ collocantur, & quaſi panguntur, ad illas ſuſtinendas,ſiue aliud quicquam eiuſmodi. Martial.Epigramm.1.de mole ſuper qua impoſitus erat Domitiani coloſſus.

Et creſcunt media pegmata celſa via.

De his meminit etiam Dion in vita Adriani,in hanc ſententiam: nam ſi ſurgentia ſpectacula & pegmata efferre voluerint,illud nullo pacto effici poterit humilitate loci.Frequẽtatum etiam eſt,à maioribus noſtris & maxima Romæ, pegmata in ſcenam cum pueris ludicris, & conſidentibus ex lignis & tabulis producere, quæ conſtabant vario genere picturæ.Ad hoc alludens Iuuen. inquit:

Et pegma & pueros inde ad velaria raptos.

Plin.nat.hiſt.23.lib.auctor eſt.Caium principem in circum pegma duxiſſe,in quo fuere argẽti pondo 124.Pegmatis autẽ formam deſcripſit Seneca ad Lucilium & Ruffinus in 7.lib. Ioſephi de bello Iudaico.Cotta in verbo Specularia Tornebus 8. aduerſ.9. Pegmata exponit antepagmata, quæ valuarum ſunt ornamenta affixa antis.

Peierare dicitur, qui præſtitum iuſiurandum contemnit.l.2. C.de reb.cred.Qui falſum iurat,etiam peierat,c.vlt.de crimin.ſtellionat.l.13.in fin.de iureiur.Qui autem peierabat,is Deum,principem,cenſores,pontifices vltores habere, & extra ordinem puniri interdum ſolet. Religio contempta iuriſiurandi,ſi inconſulto & calore quodã peieratum eſſet,ſiue per Deum,ſiue per principem, ſolum Deum vltorem habebat,non principem. d.l.2. Cæterum qui conſulto per Deos araſve deorum peierabant,pontificibus: qui per geniũ Principis, principi: qui alia ratione cenſoribus pœnas dabant. Pontifices, vt ſcribit lib.2. Dionyſius,de omnibus cauſis ad ſacra pertinentibus,tam inter priuatos homines,quam inter magiſtratus ſacrificos iudicaſſe,Et idcirco etiam de periurio, quatenus illud ad ſacra pertinebat, quale eſt, quod per Iouem, per Dium fidium aut per aras deorum, ſolenni modo præſta-

præſtabatur, cognouiſſe olim & iudicaſſe, omnino videntur: quemadmodum expreſſe Plaut. de quodam iuramento conceptis verbis per aram Veneris præſtito : in hunc modum ſcribit in rudente:

Grippe quod tu iſtum talentum poſcis? Gri. Iuratu' ſi mihi
Dare La. Libet iurare: tun' meo Pontifex periurio es?

Qui autem conſulto per genium principis peierabat, is ex conſtitutionibus Principum, fuſtibus interdum caſtigari ſolet. d. l. 13. grauiuſq; multo iis, qui per Iouem peierauerant, puniebatur, quemadmodum auctor eſt in Octauio M. Minutius Felix, in reliquos autem homines periuros cenſoria nota animaduertebatur. Siquidem vt ſcribit in officiis Cicero, cenſores nulla de re diligentius, quam de iureiurando iudicabant. Ræuard. Variar. lib. 2. c. 3. Adde Forc. in ſuo cupidine iuriſperito, c. 18. n. 9. in fine.

Peierare, non eſt falſum iurare, ſed quod ex animi tui ſententia iuraueris, ſicut verbis concipitur id non facere. Cicer. lib. offi. 3. Iurare autem oportet, inquit Vlp. vt delatum eſt iuſiurandum l. §. vlt. de iureiur. Spieg. Prat.

Peiorare, pro deteriorem reddere Paul. lib. Sentent. 2. c. 19. Homo liber, qui ſtatum ſuum in poteſtate habet, & peiorare eum, & meliorem facere poteſt. Hot. Prat.

Πειραταὶ piratæ ſunt ἐν ὑδάτι λῃσταὶ vel à πείρα quod deceptionem ſignificat: vel à περᾶν, id eſt, pererrando deducitur. De eorum crudelitate Seneca 2. de clem. c. 4. nec contenti interficere ſæuiunt, vt Buſiris ille, & Procruſtes, & piratæ, qui captos verberant, & in ignem viuos imponunt, & alibi 1. declam. 2. ita raptæ pepercere Piratæ, vt lenoni venderent, Goth. l. 18. in pr. ff. commodat.

Pelargici nomi dicti, quaſi Ciconiariæ leges, quibus liberi parentes alere iubentur. Id quod in iure quoque cautum eſt: Vide Budæum in annot. & ſupra Antipelargia.

Pelecinvm, herba in ſegetibus creſcens. de qua Plin. lib. 27. c. 12. & 15.

Pellere, pro inducere, perſuadere, illicere apud Iuriſconſ. Sed vtrum ita demum inquientem, ſi bonæ frugi ſeruum pepulit ad delinquendum l. 1. §. ſed vtrum. ff. de ſeru. corrupt. Spieg.

Pellere, id eſt, expellere. Pellere conductorem l. 10. §. vlt. ff. de publican.

Pelles, pro mantica, ſeu pera viatoria, Italis vulgo *Valliſia* dicitur: quod e pellibus conficiebatur: nec ignotum curiis noſtris vocabulum eſt, Paulus in l. de Tapetis. Sicut pelles, quibus inuoluuntur veſtimenta. Spieg. Adde Turnebum aduerſ. lib. 13. c. 4.

Pelles Babylonicæ l. vlt. C. de publican. Pelles lanatę in l. 70. §. 1. ff. de legat. lib. 3. Pelles indutoriæ apud Paul. lib. 3. Sent. tit. 6. de quib. in l. 25. §. vlt. cum l. ſeq. ff. de auro, arg. leg. vt Pelles tentoriæ ad tabernacula & tentoria paratæ apud Vopiſc. in Aureliano. De quib. l. 7. ff. de ſupel. leg. accipienda eſt. Solebant enim antiquitus ſub pellib. milites degere. Valer. quoque lib. 2. c. 2. teſtatur tentoria exercitus Romani ex pellibus fieri conſueuiſſe. Sic Tacitus Annal. lib. 3. Retentuſque omnis exercitus ſub pellibus, quamuis hyeme ſæua adeo, vt obducta glacie niſi effoſſa humus tentoriis locum non præberet: Et l. 14. Contractus, inquit, deinde omnis exercitus, ſub pellibus habitus eſt ad reliqua belli perpetranda. Sic Marcell. lib. 19. ſub pellibuſque exercitu diffuſo, ait, per Iſtri fluminis margines barbaros obſeruabat. Briſſ.

Pellex, inquit, Maſſurius lib. memorabilium, & ex eo Paulus in l. lib. 144. apud antiquos ea habita eſt quæ cum vxor non eſſet cum aliquo tamen viuebat, quam nunc vero nomine amicam, paulo honeſtiore concubinam, appellant. Granius Flaccus in lib. de iure Papiriano ſcribit, pellicem nunc vulgo vocari, quæ cum eo cui vxor ſit, corpus miſceat: quoſdam eam, quæ vxoris loco ſine nuptiis in domo ſit, quam παλλακὴν Græci vocant, in qua lege licet aſſeratur concubinæ nomen honeſtius eſſe quam pellicis, id tamen ad præſentis ICti ſeculum ac recentiores latinæ linguæ autores referendum eſt. Nam poſteris pellicis nomen ſpecialius fuit & inhoneſtius, licet antiquioribus generalius fuerit & quamcumq; mulierem ſignificauerit, quæ vni viro ſeu marito, ſeu cælibi pudicitiam ſuam exhibebat. eoque ſpectat alterum Flacci ſcilicet teſtimonium, qui innuit pellicem hodie non vſurpare amplius nos pro ea amica, quæ concubina eſt, ſed quæ ſoluta conſuetudinem habet cum alterius marito: ſiue id fiat ſub ſpecie digamiæ, ſiue concubinatus. Quo ſpectant illa Ouidii Epiſtola quinta.

Heu mihi pro dira pellice blanda fui.

Et Epiſtola 6.

--- --*Nocuit mihi barbara pellex.*

Idem

Pellicis ipſa meos impleſſem ſanguine vultus.

Et Epiſtola 9.

Ante meos oculos adducitur aduena pellex.

Et ſi quæ eius generis ſunt alia, de quibus Valla c. 48. lib. 6. elegant. Et illud Saluſtii in Ciceronē: Filia matris pellex, Et Ouid. Metamorph.

Tune eris & matris pellex, & adultera patris?

Iuuat hanc antiquitatem nominis deriuatio. Nam vt author Gellius eſt c. 3. lib. 4. pellex quaſi πάλλαξ hoc eſt, quaſi παλλακὶς, vt pleraque alia: ita hoc quoque vocabulum à Græco flexum eſt: πάλλαξ iuuenis, adoleſcens: vel à verbo παλλάσσω quod eſt irrigo, perfundo, fœdo, ſiue ἀπὸ τοῦ πάλλειν, hoc eſt à vibrando, quod proprie iuuenum eſt. Euſtath. vnde & apud Dores πάλλαξ in fœminino puellam deſignat. πάλλαξ igitur ſiue παλλακὶς, & pellex, erit omnis illa puella, quæ ſe ab vno viro quidem irrigari & vibrari paſſa, ſed matrisfamilias nomen in viri domo non habet. Alii deducunt à pellendo immutatis quibuſdam literis, quod legitimam vxorem à viro fere pellat. Eſt & hæc notatio apta. vt apud veteres generaliter accipi potuerit tam pro ea, quæ cum cœlibe, quam cum marito viuit: quod concubina etiam à iuſta vxore ducenda cœlibem pellat. Denique pellicis vocem & concubinam & quæ cum alterius marito conſuetudinem habet olim deſignaſſe Gellius in d. c. 3. lib. 4. innuit, cum non omnem pellicem probroſam, ſed eam tantum eſſe habitam, quæ iuncta conſuetaque eſſet cum eo, in cuius manu mancipioque alia matrimonii cauſa foret, idque hac antiquiſſima Numæ regis lege oſtendi poſſit: Pellex ædem Iunonis ne tangito: ſi tãgit, Iunoni crinibus demiſſis agnam fæminam cædito. ad quam etiam Ouidius Epiſt. 3. alludit:

Neue meos coram ſcindi patiare capillos
Et leuiter dicas, hæc quoq; noſtra fuit.

Quæ cum ita ſint, primo efficitur inter pellicem & pellacam antiquitus non eſſe differentiam. & pellacam eſſe Græcam vocem pellicem latinam, ſed aſſumptam eſſe. Deinde etſi hodie ſolummodo pellex dicatur, quæ cum eo cui vxor ſit, corpus miſceat: tamen olim non ſolum hanc, ſed eam quoq; quę vxoris loco ſine nuptiis in domo ſit, quam Græci in Nou. 6. παλλακὴν, hoc eſt, concubinam vocant, comprehenſam fuiſſe Gœdd. ad l. lib. 144. n. 4. de verb. ſig.

Pelliones, à pellibus conficiendis dicti ſub quibus milites hyemabant, apud Paternum in l. vltim. ff. de iur. immunit. vbi tamen Polliones legitur. Pellionum meminit & l. 1. C. de excuſ. artif. lib. 10. & Lamprid. in Alexan. ſic Cic. in Acad. In quo magna rei militaris eſſe occupatio ſolet. vt non multum Imperatori ſub ipſis pellibus ocii relinquatur, id eſt, in ſtatiuis. Hot. Prat.

Peloponnesiam quinquies quaternos enixam, & multas Ægypti vno vtero ſeptenos, item traditum eſſe quatuor pariter puellas à matrefam. natas eſſe, Paulus refert l. 3. ff. Si pars hæredit. pet. Spieg.

Penarivm locus vbi neceſſaria ad victum quotidianum pertinentia, reponuntur. Vlpian. l. qui penum ff. de pen. leg. Quæ horrei penarii, inquit, vel cellæ penariæ inſtruendæ gratia habentur.

Pendere conditio, dieſve dicitur, cuius adhuc euentus expectatur. Pendere etiam dicitur ſeu in pendenti eſſe: quidquid in ſuſpenſo eſt: quarum ſignificationum exempla propter eorum multitudinem cuiuis obuiam non adſcribo. Pendere quoque fructus dicuntur quamdiu ſolo cohærent & terra continentur, Atque ita pendentes fructus, id eſt, fundo cohærentes in l. 44. ff. de rei vind. l. 15. ff. de pign. l. 13. ff. de vſufr. l. vlt. §. fructus. ff. quæ in fraud. cred. l. qui ſtantes dicuntur in l. 33. ff. de vſufruct. l. 26. ff. de furt. l. 40. ff. de act. empt. Quo ſenſu & pendens vindemia nondum lecta in l. 26. ff. de act. empt. & pendens oliua dicitur in l. 39. ff. de contrah. empt. Briſſ.

Pendere etiam dicitur quod aliunde proficiſcitur, manat, ſuſtinetur. Hæ actiones quæ ex bonis defuncti pendent l. 66. §. ſi damnum. ff. ad SC. Trebell.

Pendere etiam edicta olim dicebantur. Lam. in Alex. Tacebantur ſecreta bellorum: itinerum autem dies publice proponebantur, ita vt edictum penderet ante menſes duos Auſon. in Grat. actio. Has ego litteras tuas in omnibus pilis atque porticibus, vnde de plano legi poſſint, inſtar edicti pendere mandauero. Briſſ.

Pendere, pro ſoluere l. 1. ff. ſi ager vect. & pendere pœnas proprie dicitur, qui ob delictum pœnas ſoluit. Sed per tranſlationem pro æſtimare accipitur. Vnde Magnipendo, Flocci-pendo, Paruipendo, Multipendo, Nihilpendo, id eſt, magna parua, nulla æſtimatione habeo. Loca in ſuis claſſibus apud Alb. requirito. Spieg.

Pendere actus, pro prorogare, & differre, not. in l. fin. ff. comm. præd. Spieg.

Pendere pœnas proprie dicitur, qui ob delictum pecuniam ſoluit, quia penſo ære vtebantur. Feſtus.

Pendere pœnas, ſoluere ſignificat, ab eo quod ære graui cum vterentur Romani, penſo eo non numerato debitum ſoluebant. vnde & penſiones dictæ. Feſtus.

Πένθος eſt virorum luctu dignorum, πένθιμος indignorum. Cuiac. in πραγματεία ſua de diuerſ. temp. præſcript. & termi. cap. 20. circa medium.

PENES & apud, quomodo differant Vlpian. in l. 63. de verb. ſig. his indicat verbis. Penes te, inquit, amplius eſt quam apud te. nam apud te eſt quod qualiter qualiter à te tenetur, hoc eſt, quod quolibet modo detines, vt ſi homo liber vel filiusfamilias Lucii Titii in tuis latitet ædibus, vel tecum viuat, dormiat prope, aſſideat, &c. l. 1. l. 23. l. 4. ff. de liber. exhibend. Penes te nõ ſolum eſt quod qualiter qualiter detines, verum etiam quod poſſides, ſiue iure, ſiue iniuria, ſiue animo habẽdi, ſiue animo dominii. l. nemo. C. de acquir. poſſeſſ. l. Titia Seio 34. §. Gaius. ff. de legat. 2. Valla lib. 6. elegant. c. 54. Penes enim te dicitur, quaſi penitus apud te. Itaque depoſitarius apud ſe, non penes ſe rem habet l. 1. §. eleganter. §§. ſeqq. l. 5. l. 8. l. 15. l. ſi fideiuſſor. 30. ff. depoſit. l. certi. 9. §. fin. ff. reb. cred. ſi cert. petat. l. ſi quis 9. §. Labeo. ff. de dolo malo. d. l. Titia Seio. 84. §. Gaius. ff. de legat. 2. quia non poſſidet ſed vice alterius tenet. l. generaliter, nona, ff. de acquir. poſſeſ. Nec reſiſtit, quod in l. ſi ſacculum 29. in pr. & §. 1. ff. depoſit. à Paulo prolatum eſt: is penes quem depoſitum eſt. Id enim in principio d. l. ſi ſacculum reſpectu contrectationis Paulus dicit, cum contrectando depoſitarius ſe poſſeſſorem feciſſet: & in §. 1. d. l ſi ſacculum. Penes eum depoſita appellatur reſpectu pacti quo vſus pecuniæ permittebatur, atque ita non ſolum cuſtodia, verum etiam ipſa poſſeſſio tradebatur. l. certi 9. §. fin. Idem reſpondere licet ad l. diuus. 15. §. fin. ff. de re iud. Nam apud argentarios non ſemper cuſtodiæ, verum vſurarũ ac fœnoris cauſa deponebatur, vt ita non ſolum poſſeſſio, ſed etiam dominium ad argentarium tranſiret. l. ſi hominem. 7. §. quotiens l. ſeq. ff. de poſſ. l. ſi ventri 24. §. in bonis. ff. de reb. auto. iud. poſſid. ſic commodatarius commodatam rem apud ſe habet. l. 5. §. ſi de me. ſ. in rebus 18. §. 1. ff. com. & mandatarius pecuniam mandati gratia exactam. l. qui negotia. ff. mãdat. Sic etiam paterfamilias Caſtrenſe peculium habere apud ſe dicitur, antequam iure peculii inteſtato filiofamilias mortuo capiat. l. 1. l. 2. ff. de Caſtren. pecul. At penes eum proprie eſt quod iure dominii vel quaſi aut aliqua naturali poſſeſſione animo ſibi habendi detinet, hoc eſt, poſſidet, vt ſi tabulæ teſtamenti ſint penes hæredem vel alium, qui eos iuris ſua gratia poſſidet. d. l. 1. vt ſi precario data ſit poſſeſſio l. & habet. 15. §. cum qui. verſ. an is. ff. de precar. Nam & qui conceſſit precario, penes ſe rem habet, & qui accepit, habet. vterq; enim poſſidet: ille iure dominii vel quaſi: hic naturali ratione, qua rem ſibi habet, d. l. & habet. §. cum qui. ſic hominem liberum penes ſe habet, qui eum bona fide, vt ſeruum poſſidet. l. qui bona. l. quæſitum eſt. ff. de acquir. rer. dom. At qui dolo malo detinet, quia amplius non poſſidet, l. 4. ff. pro ſuo. d. l. quæſitum eſt, apud ſe hominem liberum habet, l. 1. 2. 3. 4. ff. de lib. exhib. Sic vxor non penes ſe, ſed apud maritum eſt, at ſi apud patrem filiafamilias ſit, penes patrem eſſe cenſetur, d. l. 1. 2. 3. 4. Hæc differentia attenditur in d. l. Titia Seio. §. Gaius. ſic in l. alia 9. ff. de alim. & ciba. verbum PENES TE ICtus interpretatur. ſic vſufructus ſub conditione legatus, pendente conditione, penes hæredem eſſe perhibetur, l. 16. ff. quib. mod. vſuſf. amit. Atque hæc ita ſunt, niſi res ſubiecta vel verba prægnantiora adiecta, aut mens loquentis aliud moneat, veluti in l. traditio. ff. de acquir. rer. dom. l. 5. §. ſi de me. ff. commo. l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. Alcia. Forner. & Gœdd. ad l. penes te. 63. ff. de verb. ſig.

PENE dixerim, moderationis clauſula hæc eſt, Iuriſconſultis admodum familiaris. Pomponius in l. Stipulationum aliȩ. §. Conuentionales ſunt, inquit, quæ ex conuentione reorum fiunt: quarum totidem genera ſunt, quot pene dixerim rerum contrahendarum. Cum enim plura ſint negocia, quam vocabula, quomodo etiam non plura eſſent rerum quam ſtipulationum genera? l. Natura enim ff. de præſcript. verb. Oldendor. Innuit autem hæc vocula (pene) ſicut illa χωρὶς diſcrimen adhuc aliquod ſubeſſe. Balduinus, tit. de ſucceſſ. libert.

Πενέςαι Athenis θῆται à paupertate nominabantur, quod ſeruorum aut ſeruis conueniens nomen. Apud Theſſalos πενέςαι dicebantur, qui non genere, ſed fortuna ſerui erant, non δοῦλοι, eorumque media erat inter ſeruos & libertos conditio. Connan. lib. 2. c. 8. n. 1. lib. 2. c. 1. n. 4.

PENICVLVS, & Penicillus, pictoris inſtrumentum, quo pingit: ab eo quod eſt penis, id eſt, cauda. Martianus de fund. inſtr. l. Item pictoris. Peniculi, inquit, & cauteria, & conchæ. Nebr.

PENITVS pro prorſus. Nam proprie intrinſecus ſignificat, ipſo iure accipiendum eſt, per gl. ſingularem. in l. ſi qui aduocatorum. C. de poſtul. Spieg.

PENSATA pecunia apud Vlp. l. in exceptionibus. de probat. pro compenſata.

PENSATIO, pro compenſatione, apud IC. In l. Mæuius §. arbiter ff. de arbitr. Quæſitum eſt, ait Iulianus, an poſſit penſatione vltro citroque facta, condemnatione eum ſolum, cuius ſumma excederet. &c. damnare? Spieg.

PENSI in ſocietatem ſumptus, id eſt, expenſi, l. 52. §. ſi quis ex ſociis. ff. pro ſocio. Briſſ. in parerg.

PENSIO, id quod pro alicuius rei vſu datur, vt agri, vt domus, Vnde legitima penſio noſtris dicitur, quæ fructibus reſpõdet & pro ſolutione faciẽda vſurpatur penſio à Paulo, in l. lecta eſt. §. igitur. ſi cert. pet. Item in penſionem reputare, apud Haloandrum in l. penul. ff. de via publ. quam ipſe ex Græco tranſtulit. Spieg.

PENSIO proprie eſt merces inhabitationis ædium alienarum, quæ Græce οἰκίαι dicitur. Cuius ſignificationis cum frequẽtia ſint in titulo locati exempla, colligendi labore ſuperſedebo. Penſio etiam præſtationem temporibus & terminis, vt vulgo loquimur, diuiſam ſignificat l. 3. ff. de annu leg. l. 8. §. ſi annua. ff. de pign. actio. l. 40. ff. ſi cert. petat. l. 12. in fin. ff. de vſur. l. 47. ff. ad l. Falc. l. 59. ff. de fideiuſſoribus. Penſiones trientes pro trientario fœnore dixit Lamprid. in Alex. Penſiones vectigalium in l. 10. §. vltim. ff. de publican. Briſſ. Penſionibus ſoluendis olim Calendæ Iuniæ ſolennes erant, l. 9. ff. qui potior. in pign. Item Calendæ Martiæ, l. defuncta. 48. ff. de vſufr. Vult. in comm. Inſtit. tit. de locat. & conduct. in pr. nu. 27.

PENSIO refertur ad pecuniariam cauſam. Reditus ad alia, puta ſi certa frumenti menſura in annos ſingulos conſtituta ſit. Ferret. tit. de locat. & conduct.

PENSIO, ſolutio. Varro, ab ære impendendo, diſpenſator: & in tabulis ſcribimus expenſum: & prima penſio, & ſic aut ſecũda, aut quæ alia. Paulus l. 40. ff. de reb. cred. Igitur ſinito primo menſe primæ penſionis vſuras currere. Item, & ideo non ſoluta pecunia ſtatutis penſionibus, ex die ſtipulationis vſuras deberi. Cicero pro Q. Roſcio, falſum ſubornauit teſtem Roſcius Gluniumːcur tam ſero? cur, quum altera penſio ſoluenda eſſet, non tum quum prima? Hot.

PENSIO, fere dicitur pecunia quæ ex prædiorum vrbanorum locatione percipitur: quæ vero ex ruſticorum, merces. vide l. 27. & 29. ff. de hær. pet. Hot.

PENSITANDVM proprie non dicitur, quod ſemel ſoluẽdum eſt, ſed quod in plures annos debetur, vnde vectigalium penſitationes, & penſiones locationum dictæ (vt quidem conijcio) quod non ſtatim implentur, ſed ſemper pendent: quia vnius anni ſoluto debito ſtatim incipit cedere ſequẽtis anni ſumma & tanquam ſuſpenſa tenetur. Ideoq; & ſpem premiorũ dixit Alex. Imp. pro futurorum annorum præmiis, quorum dies nondum venit, & quæ reuera non debentur, ſed ſperantur. Connan. lib. 4. c. 15. n. 9.

PENSITATIONES publicæ ſecundum Azo. in ſumma. C. ſi propter public. pẽſitat. vend. fuer. celeb. dicuntur exactiones tributorum, vel veſtium, vel auri, vel argenti, quæ à certis perſonis debebantur fiſco. ſed & ea, quæ ad viarum, vel pontium refectionem præſtanda ſunt à poſſidentibus, pẽſitationes publicæ dicuntur. Tu dic breuius & clarius, penſitationes publicas eſſe penſiones, quæ ſoluebantur Reipubl. pro fiſco. Io. Bello. Etymol.

PENSVM, i. modus operis præſcriptus. Sumptum à penſo lanarum, quod certi ponderis ſingulis puellis dabatur. Eraſm.

PENTAPROTIAS, Græca vox eſt, ſignificans quinq; primorum munus: quos alibi ſacrȩ conſtitutiones, quinq; ſummates vocant: ipſe Quintumuiros appellari puto in l. de cubiculis noſtris. C. de priuil. eor. qui in ſacr. palat. milit. lib. 12. Spig. & Prat.

PENTATEVCHVS interpretatur volumen quinq; lib. Moyſi, c. 1. & ibi gl. not. ext. de decimis. Io. Bell. Etym.

PENTATHLI Græcis ſunt, quos Latini à quinque artibus quinquatriones dixerunt, Corraſ. 4. Miſcel. c. 24. n. 7.

Πενταετηρικὸς, i. luſtralis, Goth. ad l. Septitia 10. ff. de pollic.

Πενθερὸς eſt pater vxoris: πενθερὰ mater vxoris. Modeſt. in l. 4. §. & quidem vir. 6. ff. de gradib. & adfin.

Πένθοι, apud C. Harmenop. lib. 4. tit. 6. eſt virorum luctu dignorum, πένθιμοι indignorum. Prat. ex Cuia. c. 20. de prȩſcriptionibus & 6. obſer. 32. Goth. ad l. decreto 15. C. ex quibus cauſ. infam.

PENVLA, itinerarium, aut frigoris & pluuiæ veſtimentum eſt, quo, l. 1. C. Th. de hab. quo vti opor. intra vrb. Senatoribus intra vrbem vti permittit pluuiæ tantum, aut frigoris cauſa, vt arbitror ſuperiectum etiam interiori veſtimento. Tertul. in Apol. Ne vel hyeme voluptas impudica frigeret, Lacedæmonii penulam ludis excogitarunt. Imperatores vero his ne pluuiæ quidẽ tempore vtebantur. Spartianus in Adriano. Penulis, inquit, vti tribuni plebis pluuiæ tẽpore ſolebant, Imperatores autem nunquam. Idem in eodẽ refert, Senatores & & equites R. Hadrianũ iuſſiſſe ſemper in publico eſſe togatos, ipſum cum in Italia eſſet, ſemper togatum proceſſiſſe. ſed d. l. 1. ſatis habet. ſi ſenator in Senatu, & in fungendo munere ſenatorio, togatus fuerit. Prat. ex Cuiac. 12. obſer. 39. in fin. & Goth. ad l. nuper 42. ff. de donat. inter vir. & vxor.

PENVS in rubr. ff. de penu legata definiunt Grȩci ὅσα εἰς πόσιν ἢ βρῶσιν συναθροίζεται: ea continetur πάντα τὰ βρώσιμα καὶ πότιμα. Inde autẽ videtur vocari penus, quod huius modi res ad victũ neceſſariæ, intus & penitus recõdantur, Goth. in notis ad rubr.

PENVS alia Eſculenta alia Poculenta ſtatuitur. Eſculenta Penu legata non ea tantum quæ eſſe, ſed & per quæ eſſe ſolemus continentur, niſi voluntas teſtatoris repugnet. Poculenta

vero

vero ea quæ vini numero paterf.habuit.Briſſ.

Penvm neutro genere protulit Pomp.in l.2.ff.de tri.vin.Cum alii penum,inquit,alii vinum legatum eſt:excepto vino,omne penum ad legatarium pertinebit.Spieg.

Penvria, omnia rerum inopia: ſpecialiter tamen earum quæ in penu recondi ſolent.Prat.

Penvs nomen omnibus generibus dicitur. l.4.§. nomen ff. de penu leg.l.2.ff.de trit.vino. Penus autem ſecundum Q.Mucium,cuius auctoritate in hac re Vlp.& Gellius lib.4.c.1.vtuntur, ea omnia continet, quæ eſui potuique ſunt.l.3.ff.de penu leg.Cic.lib.1.de nat.deor.Penum eſſe omne,quo veſcũtur homines, definit. Penori itaque cedunt cibaria omnia, quæ paterfa. vſus ſui cauſa eiuſque familiæ quam circa ſe & ſuos habet,parauit,& cibaria iumentorum vſibus ipſius deſeruientium, & legumina quæ in cella penuaria habentur. Ligna quoq; & carbones penus parandi cauſa & thus & cerei in domeſticũ vſum parati,& vnguẽta, & odores,& chartæ epiſtolares, & vaſa ſine quibus penus haberi nõ poteſt,& quæcunq; alendi cauſa bibuntur,ea appellatione continẽtur l.3.cum ſuis §§.& l.5.ff.de pen.leg.Vnde penus alia eſculẽta alia poculenta ſtatuitur.Eſculenta pena legata non ea tãtum quæ eſſe, ſed & per quæ eſſe ſolemus,continentur,niſi volũtas teſtatoris repugnet.Poculenta vero ea quæ vini numero paterfa.habuit. Briſſ.Balduin.in Scæuola ſub tit.de penu legata.ex cap.3.

Penoris legato quid contineatur, ſatis abunque ſcriptum eſt apud Vlp. in l.3.ff.de penu legat. tamen lectitanti mihi noctes Atticas Gellii,occurrit quæſtio circa ipſum ſcitu & memoria digna,quam ſubiicio.Is lib.4.refert,Phauorinum percunctaſſe quendam Grammaticum, quid eſſet penus, & quo ſenſu id vocabulum dicatur. Cui Grammaticus:quæris (inquit)rem minime obſcuram. quis adeo ignorat, penum eſſe vinum & triticum,& oleum,& lentem & fabam,atq; huiuſcemodi cætera?Etiamne(inquit Phauorinus)milium, & panicum, & glans, & ordeum,penus eſt? Sunt enim propemodum hæc quoque huiuſcemodi.Cumque ille reticens hæreret: Nolo (inquit) hoc iam labores, an iſta quæ dixi penus appellentur. Perinde igitur nunc te rogo , vt quid ſit penus dicas , non vt aliquid ex penu nomines. Tum ille:Philoſophias,inquit,ego non didici,nec diſcere appetiui , etſi ignoro , an ordeum ex penu ſit,aut quibus verbis penus definiatur : non ea re literas quoque alias neſcio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quid penus ſit , non ex noſtra magis eſt philoſophia,quam Grammatica tua.Meminiſti enim credo,quæri ſolitum quid Veg. dixerit, penum ſtruere vel longam vel longo ordine.vtrunque enim profecto ſcis legi conſuetum. ſed vt faciam,æquiore animo vt ſis:nec illi quidem veteris iuris magiſtri, qui ſapientes appellati ſunt, diffiniſſe ſatis recte exiſtimantur quid ſit penus. Nam Qu.Scæuolam ad demonſtrandum penum,his verbis vſum audio:Penus eſt, inquit,eſculentum,aut poculentum.quod enim ipſius patris, aut liberorum patriſf. eiuſq; familiæ quæ circum eos,aut liberos eius eſt, & opus non facit, cauſa paratum, (vt Mutius ait)penus videri debet. Nam quæ ad edendum bibendumq; in dies ſingulos prandii aut cœnæ cauſa parantur,penus non ſunt:ſed ea potius, quæ huiuſce generis longæ vſionis gratia contrahuntur, & reconduntur. ex eo quod non in promptu ſint,ſed intus & penitus habeãtur penus dicta ſunt.Pręterea de penu adſcribendum hoc etiam putaui , Seruium Sulpitiũ in reprehenſis Scæuolæ capitibus ſcripſiſſe , Æbo placuiſſe: non quæ eſui tantum & potui forent , ſed thus quoq; & cereos in penu eſſe,quod eſſet eius ferme rei cauſa comparatũ. Maſſurius autem Sabinus in iuris ciuilis ſecundo , quod iumentorum cauſa adparatum eſſet, quibus dominus vteretur penori adtributum dicit. ligna quoque , & virgas & carbones, quibus conficerętur penus, quibuſdam ait videri eſſe in penu.ex his autem quæ pomercalia & viuraria in locis iiſdẽ eſſent,ea ſola eſſe penoris putat,quæ ſint vſui annuo. Cotta. Adde Forcat.in ſuo Pen.iur.ciuil.c.2.& ſeq.

Peplvm, eximii candoris veſtem ſine manicis,aureis diſtinctã clauis fuiſſe autumant:quam quinto quoque anno apud Hylen mulieres ſex & decem Iunoni contexebant. Alex.Gen. dier.lib.1.c.22.

Per aliquando ſignificat iuxta,vel inter,l.fin.ff.de ſeru.vrban. Per quandoque ſupprimitur per ἐκλείψει, in l.30.in fin. ibi, principem.ff.de reb.aut.iud.poſſ. De hac dictione Per vide Bart.in l.Celſus.ff.de vſucap.Prat.

Per,auget ſignificationem & integrum quiddam denotat. Sic etiam ædificia perfeciſſe dicitur non qui inchoauit, non qui maiorem partem extruxit:ſed qui conſummauit,qui eo perduxit,vt in vſu eſſe poſſint.l.ædificia.139.§.1.ff.de verb.ſign. Gœdd.ad l.166.§.1.de verb.ſignif.

Per, perfectionem ſignificat, l.vrbana.§.pernotat.ff.de verb. ſignif. Aliquando ſignificat propter, c.vt conſtitueretur.50. diſtin.Prat.

Per,in compoſitione varie accipi,Alc.oſtendit,in §.pernoctare.l.vrbana familia.de verb.ſign.Quandoq; autem quandam integritatem & perfectionem ſignificat. Spieg. & Corraſius Miſcel.lib.2.c.15.

Per adoptionem pater,qui me adoptauit.

Per ætatem,id eſt,dum ætas adeſt.

Per aliquem ſtetiſſe,vel factum quo minus daret,videtur,ſi interpellatus non dederit, aut ſi rem debitam occiderit l.23.ff. de verb.obligat.l.5.ff.ſi cert.pet.Plane ſi promiſſor hominis ante diem in quem promiſerat interpellatus ſit,& ſeruus deceſſerit,non videbitur per eum ſtetiſſe l.49.ff.de verb.oblig. Briſſ.

Per aliquem , interdum ſignificat alicuius opera , miniſterio, corpore,facto.Briſſ.

Per alluuionem,vt ait Iuſtin.in §.Præterea.Inſt.de rer.diuiſ. id videtur adiici,quod ita paulatim adiicitur,vt intelligi nõ poſſit,quantum quoquo temporis momento adiiciatur. Ab aliis Alluuio,pro immoderata aquarum violentia,vel fluuialium,vel pluuialium,ſimiliumque ponitur: quæ non tantum agros confundit,ſed quandoque eripit,& nonnunquam funditus deſtruit.Oldend.

Per annos certos quomodo intelligendum ſit,vide C.de vſucap.l.aduerſus,& de pœnis.l.Si certis annis.Spieg.

Per aſſem Iuſtinianus vniuerſum teſtatoris patrimonium complectitur,Ræuard.l.ius noſtrum.ff.de reg.iur.

Per calumniam in poſſeſſionem mitti.Vide Vlpia.in l.vnica.Si mul.vent.nom.Spieg.

Per chartam vel chartæ beneficio poſſidere,eſt teſtamenti iure,& ſecundũ tabulas poſſidere,Greg.Turon.li.4.c.12.Prat.

Per contrarium,pro,ex aduerſo.apud Vlp.in l.Iuliam.§.ſi venditor.de act.empt.

Per conſequentias. Non eſt abſurdum,inquit Paul.per conſequentias,& in ſpeciali in rem actione dolum pręteritum deduci.l.ſin autem.§.ſed & is.ff.de rei vind.Spieg.

Per Deum iurare.Vlp.in fi.l.3.de iureiur.Iurari,inquit,oportet,vt delatum eſt iuſiurandum:cæterum ſi ego detuli,vt per Deum iurares,tu per caput tuum iuraſti.

Per dilationem bellum gerere,apud Liuium.

Per fas,nefas,ſignificat factum aliquid fuiſſe licite aut illicite: quod vulgus Barbaricum dicit: hoc eſt factum taliter qualiter.Spieg.

Per fideicommiſſum prouerbiali ſermone vſurpari ſolitũ , pro per obliquum,per anfractum & non directo:ſignificari videtur Arnob.li.6.cont.gent. Deos,inquit is, per ſimulacra veneramur.Per tramites ergo quoſdam & per quędam fideicõmiſſa,veſtras ſumunt cultiones. Per fideicommiſſum & directo paſſim à noſtris opponuntur , vt l.6.ff.de fideic.l.2.Cod. quand.& quib.quart.l.2.§.1.de Iur.codicil.Prat.

Per genium principis iurare:Vide per principis.Hot.

Per indicem.Prouerbium eſt apud Iuſtinianum,in extremo Inſtitut.pro ſummatim,ſtrictim curſimque,obiter,& quaſi per tranſennam.Vt vobis,inquit,poſſibile ſummo digito,& quaſi per Indicem ea tetegiſſe.quaſi libros Inſtitutionum pro παρατίτλοις(quę appellat)id eſt,argumentis Pandectarum eſſe velit.nam Indicem pro eo quod titulũ vulgo appellamus Latini vſurpant:quinetiam idem Imp.l.1.§.pen.C.de vet.iur.enucl.in paratitlorum mentione ſignificat. Sed ſufficiat, inquit , per indices tantummodo & titulorum ſubtilitatem, quæ παράτιτλα nuncupantur, quædam admonitoria eius facere.Aſconius in Verrin.3.Quo quum eſſet ventum,antequam cauſa ageretur , quaſi per indicem rem exponebant : quod ipſum dicebatur cauſæ coniectio , quaſi cauſæ ſuæ in breue coactio.Hor.

Per iudicem aliquid fieri, hoc eſt officio iudicis, l.vlt.ff.de rei vendic.

Per iudicem peti, exigi,auferri dicitur,quod iudicio petitur, aufertur,iudicisve iuſſu ſoluitur.l.22.ff.ſi cert.pet.l.22.ff.rem rat.hab.l.4.§.quod ſi is,cui.ff.de doli except.Briſſ.Prat.

Per lancem & licium furtum quærere : vide furtum per lancem.Hotom.

Per laſciuiam.Lege,Laſciuia.

Per legem.Cic.ad Salluſt.Sed id mihi vix videris per l.Iul. facere poſſe.

Per magiſtratum factum videtur in edicto,ex quib.cauſis maiores in integrum reſtituantur, ſi magiſtratus ius non dixit, vel per ſordes aut gratiam dixit l. 26. §. per magiſtratum.ff. ex quib.cauſ.maior.Briſſ.Prat.

Per manus tradi dicitur , quod ſucceſſione quadam ab aliis ad alios deuenit. Vſum parœmiæ Eraſm.indicat. Extat & apud Papinianum de iure codicill.Quod per manus traditum eſt, codicillis hæreditatem dari non poſſe per manus, id eſt,vulgo interpres exponit.Spieg.

Per manum prohibitio ea ratione lapilli ictus appellabatur, qua per ictum intellexit præcipitationem Vlp. de eo ſcribẽs qui de ponte pręcipitatus ipſo ictu periit.l.7.§.5.ad l.Aquil. Nec alio ſenſu in edicto de his qui deiecerunt vel effuderũt ſcripſit ad hunc modum prætor.Si eo ictu homo liber periſſe dicetur : leg.1. de his qui effud.vel deiec. & ita per manum ictus lapilli intelligitur, hoc eſt,lapilli præcipitatio.d.§.19,

Eſt & alia per manum prohibendi ratio, quæ per manus oppoſitionem ſolebat fieri. Deque ea ſuſpicor ſenſiſſe Pompon. l.50.de ac.rer.dom. Nec alio ſpectat vitis præciſio, cuius apud Vlp.mentio fit l.3.§.3.vti poſſidet.Ræuar.l.vi factum.ff. de reg. iur. Per momentum ſpatium temporis perexiguum intelligit Paulus ea certe ratione, qua ſic Liuius lib.21. ſcripſit. Non cunctandum in tali occaſione Hannibal ratus, totis viribus aggreſſus vrbem, momento cepit. Diuerſa quoque diei cuiuſque tempora momenta dici teſtis eſt lib.3.aduerſus Marcionem Tertullianus his verbis: Conſtat Ethnicis quoq; teſtibus in Iudæa per dies quadraginta matutinis momentis ciuitatem de cœlo pependiſſe. Hæc ille, omnino demonſtrās in momenta ſic dies diuiſos eſſe, vt certa vniuſcuiuſque diei matutina, meridiana & veſpertina momenta fuerint. Atque ita momentum videri poſſunt ICti accepiſſe l.6. de vſurpat. l.3.§.3.de minoribus l.23.de acq.rerum dom.Ræuard.l.cum præt.ff.de reg.iur.

PER multos ambulare poſſeſſionem, apud Vlp.l.ſed etſi.§.deinde ff.de petit.hæred.Spieg.

PER obreptionem petere.l.ſi autem is.§.1.ff.negoc.geſt.

PER OMNIA, dictiones ſimul iunctæ, multum operantur, & important omnem ſubſtantiam & qualitatem.vt per Barb.conſil.13.ſapienter.col.4.lib.2. & conſ.25.præclare. col.vlt.eod. lib.Iaſ.conſ.141.col.fin.lib.4. & propterea ſing.decidit Bal. in l.omnia.C.de epiſco.& cler. quod ſi ſtudium Ticinenſe ſit per omnia æquatum Pariſienſi, & poſt talem adæquationem priuilegiorum, ſint conceſſa noua priuilegia ſtudio Pariſienſi, quod talia noua priuilegia etiam pertinebunt ad ſtudium Ticinenſe: quia iſtud per omnia non ſolum reſpicit modum, ſed etiam tempus. & hanc deciſ. Bald. pro ſing. refert & ſequitur Iaſ.in l.1.in 1.not.per illum text.de leg.1.Cotta.

PER partes reficere. Vlp.de demol.tis ædib.verba faciens l.quid tamen.ff.quib.mod.vſusfruct.amittatur. Plane ſi per partes, ait, reficiat, licet omnis noua facta ſit, aliud erit nobis dicendum.Spieg.

PER principis iurare, Græca defectione dicitur, pro per principis genium iurare l.2.C.de reb.cred.l.13.§.vlt.ff. de iureiur. Hotom.

PER quandoque valet propter. Si per aliam exceptionem perpetuam peti non poterat l.26.§.indebitum.ff.de cond.indeb. id eſt propter, ſeu obſtante exceptio.Briſſ.

PER ſaltum promoueri dicitur qui minus gradatim ad ordines, ſed præpoſtere aliquibus intermediis ordinibus omiſſis accedit. Quemadmodum faciunt omnes fere noſtræ tempeſtatis presbyteri, non tam eruditione & meritis, quam pecuniis & alio aliquo modo promoturi. Anch.

PER Satyram, apud Iuſtin.in præfat.ff.quid ſit, vide infra, Satyra lex.

PER ſe, pro, ex ſeſe, ſua natura, & quod dicitur, naturaliter.

PER SOLVTIONEM, quam ſpecie. Hanc phraſim ceu elegantem apud Paul. in l.2.§.2.ff.Si cert.pet.indicauit Haloander, & Oldend. vt negationem potius, quam collationem inſinuet, ſicut & in l. ſi hominem. ff.depoſiti.& in l.2.in fin.ff.de iud. Spieg.

Hac ſtipulatione, PER TE NON FIERI non hoc tantum ſignificatur nihil te facturum quominus facere poſſim, ſed & curaturum te, vt facere poſſim.l.50.ff.de verb.obl. Per hæredem autem, niſi ſi pupillus ſit in eiuſmodi ſtipulatione fieri videtur, quamuis abſit & ignoret, & ideo non facit quod fieri oportet l.49.§.pen.eo.tit. Briſſ.

PER te ſtetit, barbari dicunt, tenuit per te.

PER tempus, in tempore, ſiue tempeſtiue, inquit Donatus, aut oportune.

PERÆQVATORES: vide paulo poſt.

PERAGERE adulterium in l.5.ff.de adult.& l.16.in fin.C.eo.eſt accuſationem aduerſus adulterum inſtitutam implere. Sic & peragere litem in l.22.ff.de inoffic.teſtam. ad exitum perducere eſt. peracto teſtamento, id eſt, perfecto in l.12.ff.de his quæ vt indign.Briſſ.

PERAGERE cauſam etiam is dicitur qui in iudicio non obtinet ſed victus diſcedit. Hæreditariam cauſam peregi, & victus ſum.l.22.ff.de inoffic.teſtam.Briſſ.

PERAGERE fabulam dixit Cicero, pro eo, quod eſt totam comœdiam abſoluere: & ſenectutem definit peractionem ætatis ſicut fabulæ. Sic ſolem peragraſſe orbem idem dixit pro anno: quia annus eſt, ſi ſol totum ſuum confecerit curſum, Gœdd.ad l.vrbana.166.§.1.n.3.ff.de verb.ſign.

PERAGERE iudicium eſt ita perficere iudicium vt ſententia feratur. Paul.in l.non diſtinguimus.ff.de arbitris.Aldobr.§.ſi inter tutorem.Inſt.quib.mod.tut.fin.

PERAGERE litem. Vlp. Qui procuratorem dat, inquit, vt confeſtim agatis intelligendus eſt permittere procuratori, & poſtea litem peragere.Spieg.

PERAGERE reum, condemnare eſt l.2.ff.ad l.Iul.de adult.l.6.§. deſtitiſſe. & l.15.ff. ad Turpillian.Valer.Max.l.6.c.2. Duos ſuſtinuit reos, eorumq; alterum lege peregit. Peragi itaque reus dicitur, qui criminis quo poſtulatus eſt, cōdemnatur l. pen.ff.de publ.iudic.Tacit.lib.4. Cęterorum, quæ multa cumulabantur, receptus eſt reus, neq; tamen peractus ob mortem oportunam. Liu.lib.4. Vos autem ſi reum perago, quid acturi eſtis? id eſt, ſi ita iudicium & accuſationem perſequar, vt damnetur.Briſſ.

PERAGIT, qui obtinet: vnde peregiſſe reum dicitur, qui vſque ad damnationem eum perſecutus eſt, & vt condemnaretur effecit, l.2.ff.de adult. Agit, qui in iudicio proſequitur id quod ſibi debetur. Exigit, qui quod iudicio proſecutus eſt, recipit. Tranſigit, qui actionem ſibi competentem: ſiue inſtituta, ſiue inſtituenda ſit, aliquo recepto, cauſa concordiæ omittit.l.1.ff.de Tranſ.Spieg.

PERAGI reus in criminibus, non res peragi dicitur, inquit Budæus.

PERANGARIÆ. Lege, Angariæ.

PERÆDIFICARE, ædificationem abſoluere.

PERÆQVATORES dicuntur exactores cenſuum capitationis: quod æqualiter ab omnibus exigant. Alciat. in l.cum anteā. C.de agric.& cenſ.libr.11. Cuiacius dicit, peræquatores & inſpectores eſſe, qui cenſus emendant, prædiis inſpectis & adæquatis inuicem, vt releuentur, quibus grauius eſt onus adſcriptum, grauentur, quæ ſunt cenſita leuius l.10. C.de fund.patr.lib.2.l.penul.& vltim.C.de ann. & trib. lib.10.l. 12.& 14.C.Theod.de cenſit. l.vltim.C.Theod.de locat.fun. iu.emphyt.Græci ἐξισωτὰς vocant. Euſebius 4. de vita Conſtantini. ἄνδρας ἐξισωτὰς κατέπεμπε. Græci interpretes iuris, ὑπόπτης λέγεται ὁ ἐξισωτής. Itaque idem pene munus eſt inſpectoris & peræquatoris. Caſſiodorus 10.vt ad prædium, de quo querela eſt, diligens inſpector accedat, & rebus moderata inquiſitione trutinatis, quidquid grauaminis poteſt habere poſſeſſio, rationabiliter abrogetur. Cuiac.ad rubr. C.de cenſib. & cenſitorib.lib.11. Solent autem peræquatores à dominis deſerta & deſtituta prædia aliis tradere, atque ita dominium mutare, ſine onere tamen reliquorum, Cuiac.ad l.7.C.eod.titul. Porro ſi peræquatores vel diſcuſſores incurrerint culpam negligentiæ vel gratiæ, non ſolum honorum iacturam, ſed & annonarum in quadruplum mulctam ſubeunt, text. in l. 6. vbi idem Cuiac. C. iam dict.tit.

PERCEPTI fructus, vt à ſolo ſeparati, & horreo repoſiti intelligantur, Azo demonſtrat in ſum.de rei vend.Spieg.

PERCEPTIQVE dicuntur qui terra teneri deſierunt. l. vſufructuarius meſſem.ff.quib.mod.vſuſf.amitt.

PERCEPTIONEM fructus, vt Labeo tradit, accipere debemus non tantum ſi perfecte ſint collecti, ſed etiam cœpti ita, vt terra continere ſe fructus deſierint: veluti ſi oliuæ, vel vuæ collectæ ſunt, nondum autem vinum vel oleum ab aliquo factum eſt, ſtatim enim ipſe accepiſſe fructum exiſtimandus eſt l.ſi eius fundi.ff.de rei vind.Spieg.

PERCEPTIO pro ſolutione & præſtatione l.4.ff. de his qui deiecer. l.33.§.1.ff.de pecul.leg.15.§.ſi in ſepulchro.ff.quod vi vi aut clam.l.37.ff.de fideiuſſoribus.l.7.§.vltim.ff.quod falſo tut.Briſſ.

PERCIPERE, pro valde capere, in l.ſi plagis.§.fin. Cum pila, inquit Alfenus, plures luderent, quidam ex his ſeruulum, cum pilam percipere conaretur, &c.

PERCIPERE debitum deſtination. l. Herennius 2. ff. de vſur. Spieg.

PERCIPERE etiam dicitur qui quid ex teſtamento capit & conſequitur. Et fundi partem & decem ex teſtamento percipere.l.13.ff.de legat.3.Briſſ.

PERCVNCTARI, diligenter inquirere. Vide aut.de teſtib.§.quia vero in fin.Spieg.

PERCVSSOR, qui percutit & occidit, & ad id faciendum conducitur. C. de ſicar.l.ſi quis percuſſor.& ff.de ſil.l.& ſi percuſſor.Spieg. Prat.

PERCVTERE interdum cudere eſt, ſeu ſignare. Qui falſam monetam percuſſerint.l.19.ff.de lege Cornel.de falſ.

PERDERE feudum, pro amittere.§.item qui tit. Quæ fuit princ. cauſ. Item pro exceptione repelli l.ſi filius, in prin.ff.ad Maced. Cæterum haud perdidiſſe rem cenſetur, qui eius reſtitutionem petere poteſt l. nemo. & ibidem Bart. ff. de in integ.reſtit. Spieg.Prat.

PERDERE alias eſt conſumere, dilapidare. Perdituro dare, id eſt conſumpturo, dilapidaturo, verbi gratia, protinus ſcorto daturo, vt l.8.ff.pro empto.

PERDERE cauſam, intentionem, litemve dicitur, qui cauſa cadit.Briſſ.

PERDIDISSE creditor videtur, qui exceptione repelli poteſt l. ſi filius.in pr.ad Maced.Alb.Prat.

PERDISCERE eſt perfecte & totum diſcere. Hinc illud voluntatem diſcendi ſimul cum ſpe perdiſcendi abiecit, Gœdd.ad l. vrbana 166.§.1.n.3.ff.de verb.ſign.

PERDITVM, à diminuto diſtat l.perditum.ff.de petit.hæred.& à derelicto. l.interdum.§.ex naufragio. ff.de acquir.poſſeſſ. Spieg.Prat.

PERDVCERE eſt, litura per medium traducta delere l.l.1.in pr, ff.de

ff.de his quæ in teſt.delent.l.20.§.vlt.ff.de milit.teſt.Briſſ.

PERDVCERE ſeruum ad libertatem, eſt liberum efficere. Perducere ad libertatem l.14.ff.de optio.legat.

PERDVCTA, pro perinducta, ſiue omnino inducta, ac deleta. Vlpian.l.1. ff.de his quæ in teſt.del. Sed nolentib. inducta accipiendum eſt, & ſi perducta ſint. Hot. Prat.

PERDVCTORES, vt Aſconius ait, in hoc differunt à lenonib. quod lenones ſunt ſcortorum perductores, etiam inuitarum perſonarum. Spieg.

PERDVELLES antiqui dicebant quos nos hoſtes appellamus, per eam adiectionem indicantes, cum quib. bellum eſſet, Gaius l. 234.de verb.ſig. Duellũ enim pro bello dicebant: & duellare, bellare. Hoſtes autem illi tum peregrinos dicebant, qui ſuis vterentur legibus, & bellum pulchrum haud dubie ſignificabat. Varro lib. De lingua 6. Apud Ennium eſt, quin inde inuicteis ſumſerunt perduellibus. Perduelles ſunt hoſtes. vt perficit, ſic perduellum Duellum: id poſtea bellum, ab eadẽ cauſſa facta Duellona, Bellona. Hinc factum vt qui hoſtili animo in rempublicam aut Imperatorem eſſet, Perduellionis iudicio teneretur, vt ait Vlp.in l.vlt. ff.ad l.Iul.maieſt. Aliud eſt.n. maieſtatis, aliud perduellionis crimẽ: hoc enim ſub illo, tanquam ſpecies ſub genere ita comprehenditur, vt crimen ſit imminutæ maieſtatis & grauiſſimum & atrociſſimum, quippe quod ad vniuerſæ reipublicæ ſtatum labefactandũ pertineat: veluti ſi quis aut regnũ affectaſſet, vt Spurius Caſſius Viſcellinus: aut magiſtratum populi Romani ſacroſanctũ violaſſet, vt C. Rabirius, pro quo extat Cicer. oratio: ac proinde qui poſtremis temporib. hoſtile aliquid in perſonã Imperatoris molitus eſſet, vti IC. ſignificant. Tribunitiam enim poteſtatem Imperatores totam in ſe tranſtuliſſe, nemo neſcit. Item qui ciuis Romani libertatem violaſſet, veluti qui eum ſecuri percuſſiſſet, aut in crucem ſuſtuliſſet: qua de re Cicero Verrina 3. ſic ſcribit: hoc in illo maieſtatis iudicio ſi licuiſſe ſibi oſtenderit, ego oportuiſſe concedam. Ex hoc quoque euaſerit: proficiſcar quo me iam pridem vocat populus Roma. de iure enim libertatis & ciuitatis ſuum putat eſſe iudicium: & recte putat. Confringat iſte ſane vi ſua conſilia ſenatoria, quæſtiones omnium perrumpat, euolet ex veſtra ſeueritate. mihi credite, arctioribus apud pop.R. laqueis tenebitur. Credet iis equitibus Rom. populus Ro. qui ad vos antea producti teſtes ipſis inſpectantib. ab iſto ciuem Ro. qui cognitores homines honeſtos daret, ſublatum eſſe in crucem dixerunt. Credent omnes quinq; & triginta tribus, homini grauiſſimo atq; ornatiſſimo, M. Antonio, qui ſe pręſente ciuem R. ſecuri percuſſum eſſe dixit. Audietur à pop.Ro. vir primarius eques R. L. Flauius, qui ſuum familiarem Herennium negotiatorem ex Africa, cum eum Syracuſis amplius centum ciues Ro. cognoſcerent, lacrymanteſq; defenderent, pro teſtimonio dixit, ſecuri eſſe percuſſum. Probabis fidem, & auctoritatẽ, & religionem ſuam L. Suetius homo omnib. ornamentis pręditus: qui iuratus apud vos dixit multos ciues Ro. in latomiis iſtius imperio crudeliſſimo per vim morte eſſe mulctatos. Hanc ego cauſſam, cum agam beneficio populi Rom. de loco ſuperiore, non vereor, ne aut iſtum vis vlla ex populi Rom. ſuffragiis eripere aut à me vllum munus ædilitatis amplius aut gratius populo Rom. eſſe poſſit. Quadruplicem igitur inter maieſtatis & perduellionis crimen differẽtiam reperio. prima eſt, quod maieſtatis crimine tenentur ij, qui vel partem aliquam reipublicæ læſerunt: veluti ſi quis duces hoſtium accepta pecunia liberauit, aut priuatus domi ſuę hoſtium duces tenuit: quod Verres feciſſe dicitur in illa eadem oratione: aut ſi magiſtratui quippiam pro ſua poteſtate agenti aliquis officiat, veluti C. Cornel. quem Cice. defendit. Perduellionis autem crimen in eos cadit, qui ſummam Reipub. labefactare conati ſunt. vti ſuperius docuimus. Altera differẽtia eſt, quod maieſtatis crimen in foro apud ſuum prætorẽ pro tribunali, iudicio certa lege conſtituto, agebatur: vt ex Verrina 3. & 7. cognoſcitur. Perduellio vero primis quidẽ temporib. à duumviris data opera creatis, poſt aũt à pop.Ro. comitiis cẽturiatis in cãpo Martio cognoſcebatur: quemadmodũ ex oratione Cice. pro C. Rabirio perduellionis reo, in campo Martio habita, itemq; ex Valerii lib. 6. cap. 5. ſatis plane conſtat. Tertia differentia eſt, quod maieſtatis crimen non morte ſed exilio mulctabatur: perduellionis vero damnatũ carnifex in vrbem euocatus in crucem Martio in campo fixam tollebat: quod ex eadẽ oratione cognoſcitur, in qua crucis mẽtio fit, & ex Dionis li. 37. vbi de hoc iudicio cõmemorat. Quartã differẽtiam Vlp. oſtendit in d.l.vlt.de crim.maieſt. vbi ait, maieſtatis imminutę crimẽ rei morte obliterari: perduellionis aũt memoriã etiã poſt mortẽ damnari. quomodo intelligendus eſt Imperator in §.2. De publi.iudic. Is qui in reatu decedit (inquit Vlp.) integri ſtatus decedit. extinguitur.n. crimen mortalitate. niſi forte quis maieſtatis reus fuit. nam hoc crimine niſi à ſucceſſorib. purgetur, hæreditas fiſco vindicatur. Plane non quiſq; l. Iuliæ maieſtatis reus eſt, in eadem conditione eſt: ſed qui perduellionis reus eſt, hoſtili animo aduerſus rẽ publicã vel principem animatus. Cæterum ſi quis ex alia cauſſa legis Iuliæ maieſtatis reus ſit, morte crimine liberatur. Hot. & Gœddæus in l. hoſtes 118.ff. de verb. ſig. vnde autem nomen hoc acceperit, dubium eſt. nam gloſſ. in d.§. interdũ in verbo Perduellionis, refert Placẽtinũ dixiſſe, perduellionis nomen inde originem traxiſſe, quia per duellum fiebat certamen, ſi aliquis criminis huius diceretur reus, quod aliquid in principem vel remp. adtentaſſet. nam ſecundum Romanorum iura, pugna talis licita erat: licet hodie reprobetur vt concludit Ioan. de Imo in l. is qui reus in 18. col. verſic. eſt etiam tertia purgatio, & cæt. ff.de pub.iud. & D. Alex. in l. ex diuerſo §. vlt. in pen.col.ff.ſolu.matr. poſt Bald. conſ.165. caſus talis eſt col.2. & conſ.343. illuſtris, in primo dubio in ſecundo libro. & Placentino aſtipulatur etiam gloſſator ibi. quorum ſententiam approbat Ioan. de Legnano in tract. de bello: & refert. Zab. in Clem. paſtoralis. in 5. quæſt. de ſen. & re iud. hanc tamen opinionem reprobat gloſſ. in l. cũ filius. §. vlt. ff. de lega. 2. & in d.l.vlt. ad l.Iul.maieſt. & in dicta l. quos nos. & vbiq; exponit perduellionis, id eſt hoſtis: per ea quæ dixit Caius in prællegata l. quos nos. & hanc ſequitur Card. in d. Clem. paſtoralis in 5. not. & omnes tenent. Mihi tamen neq; iſta ſatisfacit. quia ſi Ciceroni credimus, in ſecundo officiorum: pirata non eſt ex perduellionum numero diffinitus: & tamen eſt communis hoſtis. & ideo ſi in dubijs ſentẽtia libera cuiq; eſt, vt notat. in l. continuus. §. cum ita: per illum text. de verb. oblig. Perduellionis reos puto dictos, quia à duorum iudicio iudicabãtur hi qui maiora crimina perpetrabant. hocq; colligio ex Liuio: qui in primo ab vrbe condita de Horatio loquens, refert eum propter mortem ſororis accuſatum, ad duumiros à principe remiſſum, in hæc verba: rex conſilio populi aduocato, duumuiros (inquit) qui Horatio perduellionem iudicent, ſecundum legem facio. Lex horrendi criminis erat, duumuiri perduellionem iudicẽt: ſi à duumuiris prouocarit, prouocatione certato: ſi vincent, caput obnubito, infœlici arbori reſte ſuſpendito, verberato vel intra pomerium, vel extra pomerium. Hac lege creati duumuiri, qui ſe abſoluere non ferebãtur ea lege, ne innoxium quidem poſſe, cum cõdemnaſſent. Hactenus Liuius. Huius criminis meminit etiam Iuriſconſ. in l. cum filius. §. vlt. ff. de lega. 2. Cotta in memoral. Cæterum cur Horatij factum, quod parricidiũ fuit lege perduellionis iudicatum ſit non eadem eſt doctorum ſententia. Paulus Manutius in li. de legibus Romanis id factum exiſtimat, vel quod Numa vir ſanctiſſimus parricidium omne voluerit eſſe perduellionem, vel quia ſi nõ omne parricidium, ſaltem illud, quod in cognatos affinesve committeretur. Sigon. lib. 2. capit. 18. de antiquo iure ciuium Romanorum, minime Liuij ſententiam probat, qui iudicium hoc perduellionis vocarit, niſi forte perduellionem appellemus, non quod ille ſororem, id enim parricidium erat, ſed quod hominem in conſpectu, vel regis, vel populi Romani interfecerat, in quo maieſtatem ciuitatis diminuerat. De perduellione autem inquiſitum eſſe credit in Iunios, Vitellios & Aquilios, qui de prodenda regibus patria, nefaria & ſcelerata conſilia habuerant, quos Brutus primus Conſul ſupremo ſupplicio affecit. Adrianus Turnebus lib. aduerſ. 17. c. 7. tradit, Perduellionẽ olim nihil aliud fuiſſe, quam cędem, poſtea immutata ſignificatione. Nam cum Horatius perduellionis accuſatus fuiſſe dicatur, & condemnatus à ſcriptoribus Latinis cædis & homicidij, id eſt φόνου, à Dionyſio dicitur poſtulatus & iudicatus: Et Feſtus eum parricidij acuſatum dicit apud Duumuiros fuiſſe. Brechęus l. quos nos. nu. 2. ff. de verb. ſig. Olim perduellionis crimen inter ſcelera atrociſſima reponi ſolitum tradit, ac inde Horatium ob ſororem interfectam huius nefarij criminis iudicium ſubire iuſſum hoſtilitatiſque reum peractum eſſe. Iacob. Ræuardus ad leges 12. Tabu. c. 27. ſic Liuium defendendum putat, vt dixerit expreſſe, Duumuiros non perduellionis Horatium reum feciſſe, aut condemnaſſe, ſed Publio Horatio perduellionem iudicaſſe, quia aliud ſit perduellionem alicui iudicare, aliud perduellionis accuſare, de qua re vide eum latius dict. loco.

PERDVELLIS qui pertinaciter retinet bellum. Et ita perduelles apud Plaut. Amphitr. Perduelles penetrant ſe in fugam. Briſ.

PERDVELLIO non dicitur, qui eſt priuatus inimicus vel latro. Alciat. de verb. ſig.

PERDVELLIONIS iudicium vocatur, quo in perduelliones, tanquam criminis læſæ maieſtatis reos animaduertebatur.

PERDVELLIONIS iudicare, antiquo more dictũ eſt ex imitatione Græcorũ qui κρίνειν dicunt, pro diem dicere, & vadimonio capitali obſtringere. Bud. in annot. ad Pandect.

PERÆQVE pariter & æque apud omnes. Vlp. l. 2. §. ſi ſub conditione. ff. de bon.poſſ. ſecund.tab. Iuſtin. §. ius autem. Inſtit. de iure natur. gent. & ciuili. & ibi Aldob.

PERÆQVE, id eſt æquo ſeu eodem modo ſimiliter. Quod naturalis ratio inter omnes homines inſtituit, id apud omnes peræque cuſtoditur. l. 9. ff. de iuſtit. & iur.

PEREGRI dicimus, cum quis in loco eſt. Peregre cum it in locum: vt Fl. Soſipater ſcribit. Cuiac. not. ad lib. 2. Inſtit. tit. de hæredib. inſtituend. in fin.

PEREGRE eſt extra patriam prouinciamq; ſuam. Et ita peregre agere,ducere,eſſe,ire,proficiſci.Briſſ.

PEREGRINARI eſt patria procul proficiſci.Si Titius peregrinetur longinquo itinere l.4.§.puto.ff.de hæred.inſtit.

PEREGRINATIO longa.l.aut longa.ff.de procuratorib.

PEREGRINVS is dicitur, qui ciuis Romanus non eſt, ad quem ius Quiritium non pertinet, ſiue nunquam fuerit ciuis, ſiue amiſerit ciuitatem. Qui deportantur (inquit Imperator) ſi hæredes ſcribantur tanquam peregrini capere non poſſunt. l.1.C.de hæred.inſtit. Vlp.l.10. ff. de in ius voc.Dicuntur & ἄπολιδες à Iuriſconſultis quod ciuitate careant.l.quidam.ff.de pœnis:& l.1. ff.de legat.3. Cæterum in peruulgata conſtitutione Friderici, cuius initium eſt omnes peregrini, aliter accipitur,ſed per abuſionem, vt & in aliis quibuſdam locis,pro eo ſcil. qui peregrinatur, & peregre abeſt à domo ſua, & ita in doctorum hominum ſcriptis interpretari debemus, ne eorum voluntas quæ verborum proprietati,proculdubio anteponenda eſt,peruertatur.Duarenus lib. diſputatio. anniuerſar.1.c.9.& Balduin. in comm. ſuo ſuper Inſtitutiones Iuſtiniani lib.1.quib.modis ius patriæ poteſt.ſoluitur.Peregrinus olim teſte Cicerone lib.2.Officiorum dicebatur, quem nunc hoſtem dicimus:vt id annotauit etiam Brechæus l.quos nos. ff.de verb.ſig.

PEREGRINVS fit is cui aqua & igni interdictum eſt.Neq; autem Peregrinus ciuem Romanum, neq; ciuis Romanus Peregrinum in poteſtate habere poteſt.Vlp.tit.11.regular.

PEREGRINI ius connubii non habent, niſi hoc illis conceſſum ſit nominatim:tametſi hi etiam legitimas nuptias contrahant ſed in Republ.ſua,non Romana. Vult.in comment. Inſt. in pr.de nuptiis.n.3.

PEREGRINI hæredes inſtitui non poſſunt. l.ſed etſi §.ſolemus. ff.de verb.ſig.niſi à milite.l.idem eſt.13.ff.de teſtam.milit.

PEREGRINVS quoque is dicitur, qui dedititiorum numero eſt, ait Vlp.in Inſtit.tit.10.

PEREGRINITAS, peregrinorum conditio. Vlp.l.10.§.4.ff.de in ius vocan.Sed ſi per pœnam deportationis ad peregrinitatem redactus ſit patronus,putat Pompon.eum amiſiſſe honorem. Suet. in Claudio, Splendidum virum,Græciæque prouinciæ principem, verum Latini ſermonis ignarum,non modo albo iudicum eraſit,ſed etiam in peregrinitatem redegit.Hot.

PEREGRINITATIS reus dicebatur, ſi falſo quis pro ciue Romano ſe geſſiſſet.Spieg.

PEREGRINVS interdum vrbano opponitur.

PEREGRINVS Prætor.Lege,Prætor peregrinus.

PEREMPTORIÆ exceptiones vocantur,à perimenda cauſa in iudicium deducta:adferunt.n.totius litis finem,ſi probatę fuerint.Alias perpetuæ, quia ſemper locum habent,nec euitari poſſunt.l.3.ff.de excep.§.appellantur.Inſtit.eo.tit. Old.Pra. Adde Brechæum in l.creditor.tit.de verb.& rer.ſignif.

PEREMPTORIÆ exceptiones ſunt, ait Briſſ. quæ ſemper locum habent,nec euitari poſſunt: quales ſunt doli mali, pacti conuenti perpetui,rei iudicatæ,ſolutionis, & aliæ id genus. l.2. ff.de except.l.8.C.eo.l.2.C.ſenten.reſcin.non poſſ.Briſſ.

PEREMPTORII vim obtinet monitio facta parti præſenti à iudice,quamuis vnica tantum interuenerit.ita ſingu.Bald.in l.2. col.1.& vlt.ante fi.C.quomodo & quando iudic. vbi reputat nota dignum,& pro ſingular.approbat Iaſon in rubr.C.de in ius voc.in verſi.adde quod iſta,&c. Sequitur etiam Felin. in cap.paſtoralis. in primis verbis de iudic. vbi citat Baldum idem dicentem,in cap.conſuluit.col.1.de offic. delegat. & ita ſaluatur & intelligitur ſingul. dictum Innocentii in cap. ad petitionem,col.1.ad fin. extra de accuſat. ſecundum Matheſium not.132.nota vnum ſingulare & adeo verum eſt,vt conſtituat reum in vera contumacia:ita vt non poſſit appellare, ſi non comparuerit.vt ſingular. notat Angel.in dict. leg.2.per gloſſ.ibi quam ad hoc dicit ſingular.& hoc dictum Angel.pro ſingulari commendat Bertoldus Veronenſ. cautel.89. ſeptima cautela.

Quando autem opus ſit peremptorio,& quando non: habemus ſing.doctrinam Saliceti in l.ſi ea quæ in pen.col.C.qui accuſ. non poſſ. quam pro ſingul. commendat Felin. in cap. cauſam quæ. in 2.col.verſi.quando. extra de reſcript. iunctis his quæ ſcribit Matheſius not.133.nota,quod citatio. & Felin.in cap. conſuluit col.4.& ſequen.de offic.delegat.& Iacob.de ſanct. Georg.in l.ad peremptorium.col.1.& 2.ff.de iudic. vbi etiam in 3. col. ponit, quod pręſumatur facta citatio peremptoria ad inſtantiam partis, quando in actis apparet de commiſſione citationis:& de citatione & relatione, ſecundum Abb. in cap.1.in 3.not.de iudic.& 27.fallentias refert Soc. reg.352. & ponit etiam Marian.in tract.de citationibus. in 27.articulo. in 7.quæſt.& ſeq. & Decius poſt Barb. in cap. conſuluit. in 9. & 10. col. de offic.del gat.vbi idem tenet etiam in monitione facta per nuntium apud acta de mandato iudicis, per dictum Baldum in dicta l. 2. col. 1. verſic. & idem dicitur. Cotta.

PEREMPTORIVM edictum dicitur quod poſt vnum vel alterum, vel vnum pro tribus datur, quo prætor cōminatur ſe diuerſa parte abſente cogniturum & pronunciaturum, leg.68.70.71. 73. ff.de iudic.l.53.54. & 59.§.vlt.ff. de re iudic. l.3. in fin.ff. de appellat.l.1.§.item cum ex edicto.ff.de ſenten.ſiue appellation. reſcind.l.2.& l.9. C. quomodo & quando iudic.& apud Paulum lib.5.ſent. tit.5. Et Tertullianum in lib. de pudicitia,ſtatim in initio,& Raudeuicum lib.3. de geſtis Friderici,c.27.Briſſ.& Duar.lib.1.diſp.anniuerſ.c.7.

PEREMPTORIVM edictum inde hoc nomen ſumpſit, quod perimeret diſceptationem,hoc eſt, vltra non pateretur aduerſarium tergiuerſari.Ad illud autem hoc ordine venitur,vt primo quia petat per abſentiam aduerſarij edictum primum, mox alterum, per interuallum non minus decem dierum & tertium,quibus propoſitis, tum peremptorium impetratur. l.68.69.70.ff.de iudic.Vide Contumax. Hot.Prat.

PERENDINI nomine diem tertiā olim in formulis ſignificatam, Cicero pro Muræna docet.Plutarch.in Apopthegm.τρίτην ἡμέραν vocat quod Valerius Perendie.

PERENDINVS dies hodie dici poteſt,cum iudex ſtatuit,aut inter partes conuenit,vt omne inſtrumentū litis apud acta vtrinq; proferatur intra triduum. Et tunc lis & res comperendinata dicitur.Budæus in l.2.ff.de orig.iur.

PERENNE eſt,quod per omnes annos durat Gotho. ad l.1.§.3.ff. de flumin.

PERENNE,aut (ni fallor)peramne auſpicium quid ſit,docet Feſtus: Petronia,inquit, amnis eſt in Tiberim profluens,quam mag ſtratus auſpicato tranſeunt, cum in campo quid agere volunt: quod genus auſpicij peramne vocant. Amnē autem fœminine antiqui dicebant.Con. li.9.c.1.n.4.

PERENNE flumen deſcribit ICtus.in l.1.§.2.de flumi. vt in flumin.pub.

PERENNISERVVS,qui perpetuo ſeruit vni domino. Spieg.

PERFECISSE ædificium is dicitur,qui ita conſummauit, vt iam in vſu eſſe poſſit l.ædificia.139.§.perfeciſſe.ff.de verb.ſignifi. Perfeciſſe quis veſtimentum tunc dicitur,ſi detextum eſt,etſi defectum nondum ſit;id eſt,ſi ſit conſummatum,Gœddæus in l.rei appellatio.§.1.ff.de verb. ſignifi.

PERFECTA ætas tametſi multiplicem habet intellectum, vt colligitur in l.fin.C.de his.qui ven.ætat.imp.l. cum filio.§. vlt.ff.de condit.& dem.l.ex his.C.quādo dies leg. ced. proprie tamen accipienda eſt, quæ viginti quinq; annorum curriculis completur. l.ad rempubl.ff.de honor.& mun.Spieg.

PERFECTE,id eſt,abſolute, pleno iure. Quando iſto caſu nullo tempore perfecte hominem meum feceris. leg.38. §. qui hominem.ff.de ſolutionibus.Briſſ.

PERFECTISSIMATVS, erat dignitas quædam non mediocris, quia nō omnes Præſides,vt Alciatus docet, clariſſimi fuere, ſed & perfectiſſimi quidam.prout prouinciæ dignitas exigebat.Huius meminere Impp. in l.1. C.de nat. lib. l.11. C. de quæſt. Alciat. ex vetuſtiſſimis monumentis putat, præſides Tarraconenſis Hiſpaniæ, ac Norici fuiſſe perfectiſſimos tantum,quod duabus literis deſignabant, V.P. ſicut clariſſimos viros V.C.Item C.lib.12.tit.33. Spieg.

PERFECTISSIMI dicebātur,qui iudicio principis, vel ad præſidatū prouincię,vel ad aliā adminiſtrationē promoti fuiſſent. Hi ſunt Præſes Arabiæ l.4.C.Theodoſ.de pœn. & Dalmatiæ à Mariano,& magiſter cenſus,30.C.de epiſc. & cleric.& primicerij ſcriniorum,l.7.C.de palat.ſacr.largit.l.7.C. Theod. de priuil. eor. qui in ſacr. palat. milit. & olim duces, autore Marcell.li.21.Cuiac.ad l.1.C.de perfectiſſimat.dignit.

PERFECTISSIMVS, titulus eſt dignitatis in conſtitutionib⁹ poſteriorum Imperatorū.l.1.C. de naturalib. liber. Titulus hic etiam tribuitur Proconſuli Africæ apud D.Auguſt.epiſt.68.

PERFECTOR qui quod volebat,diligentia ſua perfecit.Spieg.

PERFECTVM, quod omnibus ſuis partibus conſtat, quodque ita conſummatum eſt,vt iā in vſu eſſe poſſit.l.1.ff.de orig.iur. Et proprie cui nihil addi, vel minui ſalua integritate poteſt.l. Iuriſperitos.ff.de excuſ.tutor. Quamuis Vlp. Perfectū ædificium interpretatur,quod tali vſu eſſe poteſt,qualē paterfamilias deſtinauit.leg.139.ff.de verb.ſig.In pactis, conuentionibuſq; perfectū intelligemus, cum factum eſt illud, quod fieri inter partes cōuenit.ante enim quam res conſummationē acceperit,factū non dicitur:quæ ſi acceſſerit,non ſolum factum, ſed etiam perfectum diceretur.Ex Alc.Spieg.adde Brechęum l.pecuniæ.§.opere legato,in tit.de verb. & rer.ſign.

PERFECTVM opus dici non poteſt, cui aliquid agendū, vt perficiatur reſtat l.pen.C.de his,quib. vt indig.l. veſtimentū. 22. ff.de aur.& arg.Gœd.ad l.rei appell.5.§.1.n.9. ff.de verb.ſig.

PERFECTVM,& completum,idem l.2.§. omnes autem iſti.ff. de iud. Perficere tamen differt ab Implere. vt Alber.in dictione Implere indicat.Spieg.

PERFECTVS annus, qui eſt dierū 365. Nec ideo minus perfectus eſt, quod vltimus nondum ſit exactus, cum ſatis ſit eſſe cœptum,idq; in his,quæ fauorem reſpiciunt,vt in vſucapionib⁹ in teſtamen. in libertatibus. Quod ſi de re odioſa agatur, de momento ad momentum ſit computatio. Spieg.

PERFECTVS vſusfructus intelligitur,ſi vſufructuario à domino conſtituitur, ad id, vt ius perſequendi fructuarius habeat, licet

cet iam in hyeme fortaſſis,aut agro adhuc vacuo conſtitutus ſit, Gœdd.d. loco n.12.

PERFERRE inofficioſi querelam,litem,cauſam,exequi,& ad exitum perducere. l.16.ff.de inoffic.teſtam. l.6.ff. de collat.l.5. ff.de vſufruct.Prat.

PERFERRE accuſationē properagere in l.8.C.de his quæ vt indign. Sic perferre cauſam adulterii in l.11.ff. ad Turpill.& apud Apuleium li.7.de aſino aureo.Sic ille latronum fiſci aduocatus noſtram cauſam pertulerat.Briſſ.

PERFERRI res, id eſt exportari. Quibus cuſtodiendum perferendumue argentum dederis.l.20.§.vlt.ff.de præſc.verb.

PERFICA Dea à perficiendo erat appellata, quæ obſcœnæ libidini patrandæ præerat,Perfica etiam natura à Lucretio lib.2. vocatur, quæ procreationi & perfectioni rerum præeſt. vt annotauit Turn.aduerſ.lib.11.c.20.

PERFICERE donationem.Vide §.perficitur.Inſt.de donat.

PERFIDE agere circa rem pupilli tutor dicitur potius,quā contrectare,l.tres tutores.ff.de adminiſtrat.tut.Prat.

PERFIDIA,pro definitione à religione,in l.nemo.C.de Summ. trinit.Spieg. Plerunq; tamen perfidia mala fides eſt, vt fidei verbum bonam fidem ſemper ſignificat.l.1.ff. de conſtit.pec. l.1.§.cum tamen deponere,ff.depoſiti.

PERFIDVS,qui fidē violauit,& à fide venit:Infidus vero,cui non eſt fidendū dicitur,& à verbo Fido deſcendit, quod primam habet longam. Spieg.

PERFOCARE partum in l.4. ff. de agnoſ. lib. eſt abigere, partui vim inferre.l.8.ff.de ſicar.infantem necare l.pen.C.ſi de ſica. Goth.ad d.l.4.

PERFRVI,in totum frui,ſeu omnem fructum percipere.le. cum quis.C.de nat.lib.1.C.de ſeru.corrup.manum. Spieg.

PERFRVI,id eſt plene & ad fin. vſq; frui. Vt habitatione liceat perfrui ad certum tempus. l.13. §. ſi venditor habitationem ff.de actionib.empti.

PERFVGA, Gallo Ælio eſt,qui liber, aut ſeruus, aut hoſtis, ſui voluntate ad hoſtes tranſierit: qui idem dicitur transfuga. Quanquam ſint qui credant, perfugam non eſſe tam qui alios fugiat, quam qui ob ſpem commodorum ad quempiam perfugiat.Spieg.

PERFVGIVM. Hoc vocabulum tuta quædam loca fugæ ſignificat.Profugium,magis fugæ ſpacium notat,& profugi(de quo infra latius)qui in fuga eſſent. vt,Italiam fato profugus, Lauinaque venit Littora l.eum qui.ff.de priuileg.cred.leg.metum autem præſentem,ff.quod metus cauſa.Spieg.

PERFVGIVM,non vt vulgo dicunt, refugium dicitur: quamuis confugere, non perfugere dicamus, pro eo quod eſt, perfugium quærere.Spieg.

PERFVNCTORIE.Vlp.in l.aut qui aliter.5.§.1.Quod vi aut clā. Neque quidem perfunctorie,aut obſcure dicere, aut denunciare,i.vt Budæus interpretatur,nō bona fide,nec ex animo, nec iuſta denuuciatione. Papin. Qui non perfunctorie debitum officium impleuerant.Alciatus hanc dictionem in claſſe earum ponit, quæ aliis in autoribus nuſquam eo ſenſu reperiuntur: aitque, Perfunctorie,eſt leui cura, & aliud agendo: vnde perfungi, & defungi,quod eſt, vtcunque explicare. At Budæo perfungi,eſt ad extremum obire munus & ſtrenue operam nauare.Spieg. Vide ſupra,D cis cauſa.Prat. Alij in d. §.non perfunctorie,ſed,perfuſorie legunt.

PERFVNDERE aliquem iudicio, pro cogere iudicium ſubire & cauſam dicere apud Cic.pro Roſc.Amer.

PERFVNDERE,eſt aſpergere,inquinare.Si quis fimo corrupto aliquem perfuderit.l.1.ff.de extraord.crimin.

PERFVSORIE,ſubobſcure, diſſimulanter, non diſerte, planeque aliquid dicere.Vlp.l.5.§.1.ff.quod vi aut clam.Debebit n. & diem & horam denunciatione complecti,& vbi,&quod opus futurum ſit:neq; perfuſorie,aut obſcure dicere, aut denūciare. id eſt,non ab alijs ſermonibus diſcrete,vt notari & exaudiri poſſit:ſed fuſe per alios ſermones,& permiſte.Scæuola l. 69.§.5.ff.de euictio.Sed etſi quis in venditione ſtatu liberum perfuſorie dixerit,cōditionem autem libertatis celauerit. Item, Sicuti qui fundum tradit, & quum ſciat certam ciuitatem deberi,perfuſorie dixerit,Itinera,actus &c.Hot.Prat.

PERFVSORIE dicere,apud Scæuol. in l.qui libertatis.§. ſed & ſi quis.de euict.pro nō diſerte,non expreſſe, *nicht eigentlich auſſtrucken,anzeigen* Nam ambigue dicere,aliud ſonat.Spieg.

PERGVLA apud Vlp.in l.hæres.§.2.ff.de iudic. vt tradit Cuiac. 11.obſ.13.in fi.eſt exedra anguſta,in ſuperficie aliqua ædium, vt gloſſæ antiquiorum explicant, ὑπερῷον, ἐξέδρα, μαστροπεῖον, ἐργαστήριον ἱκρία. Tertul.aduerſ.Valentin.Cœnacula in ędicularum diſpoſita forma, aliis atque aliis pergulis ſuperſtructis. Propertius in lenam: *Horruit algenti pergula curta foco.* In ea plerunque merces venales diſpendebant, & inde l.5.§. pen.ff.de his qui deiec.vel effud. Cum pictor in pergula clypeum vel tabulam expoſitam habuiſſet: vbi etiam Pergulam Baſilica ὑπερῷον exponunt.Et in l.vlt.C.de excuſ. artif. priuilegium hoc pictoribus dari, vt pergulas & officinas in locis publicis ſine penſione obtineant. Hinc illud Lucij Satyr. apud Lact. *Pergula pictorum,veri nihil,omnia ficta.*

At Bud.Pergula,inquit,pars eſt domus ex porrecta & propendens,eius generis,quas Salientes artifices noſtri appellāt.Pr.

PERGVLA quoque in geſtationibus & deambulationibus ſedem habet: eoq; ſignificatu verbum hoc vſurpaſſe Plinium manuſcripti codicis beneficio deprehendi.Apud eum ſiquidem lib. 14.c.1.vbi vulgo legitur,ſubdiuales deambulationes,vmbroſis operculis opacat, vetus optimæ notæ codex habet, ſubdiales inambulationes vmbroſis pergulis opacat.Briſſ.

PERHIBERE teſtimonium.Quod & ferre dicitur.Perhibere autem verba,eſt,vt te audio loqui,ſiue quātum ex te audio. Sp.

Περιαγυρταὶ,circuitores,circumforanei,Goth.ad l.ſi duas 6. §.1. ff.de excuſat.

Περικάθαρμα, luſtramentum eſt, Gothofr. ad l.3.§.3. ibi luſtramenti cauſa.ff.ad leg.Corn.de ſicar.

Περίψημα quid,vide Goth.ad l.1.§.1.ff.ad Turpil.

Περιχείρια dicuntur armillæ & viriolæ, quæ ornamenta ſunt manuum, vide Cuiac.10.obſ. Goth.ad l.argumento 25.§.ornamenta.10.ff.de aur.& arg.leg.

PERICLITARI fama,h.e.periculum eſſe ne perdatur fama.Spie.

Περίκλυσμα eſt vitium ex pluuia vel vnda contractum,Goth.ad l. 4.§.2.ff.de leg.Rhod.de iact.

PERICVLVM generaliter ſignificat quodlibet damnum, l.4.ff.de peric.rei vēd.quo ſenſu dicitur. periculo noſtro res eſſe propter dolum culpamve.l.4.ff.naut.caup.l.1.& t.t. ff.de peric. & commod.rei vend.l.illud.ff.de liber. cauſ.l.cum plures. §. locator.ff.locat.l.non ob eam 25. ff. pro ſoc. Proprie vero ſignificat caſum fortuitum ſeu fatale damnum quod humana prudentia caueri & præuideri non poteſt;l.2.§.ſi eo tempore ff.de admin.rer.ad ciuit.pert.:Vnde periculum regulariter à nemine præſtatur,ſed ad rei dominum ſpectat,l.5.C.de pign. act.l.12.C.locat.l.incendium. C.ſi cert.pet. niſi ſpeciali conuentione receptum ſit.l.1.C.commod.aut mora; l. ſi in Aſia 12.§.quędam.ff.depoſit.vel culpa præceſſerit,l.videamus.11. §.1.ff.locat.l.1.C.depoſ.l.contractus.23.§.fin.ff.de regul.iur. Gœdd. ad l.71.§.1.n.3.de verb.ſign.

PERICVLVM nonnunquam ſignificat id quod fit ab artifice tantum experiendi &periclitandi ingenii gratia,ſeu quod primo ab artifice excogitatur & efficitur, vt poſtea expoliatur, & accuratius abſoluatur.Græci πεῖραν vocant. Hinc Cic. lib.1. de legen. poetis differens,Sed tamen,inquit,nonnulli iſti Tite faciunt imperite,qui in iſto periculo, non vt à poeta, ſed vt à teſte veritatem exigant.Prat.

PERICVLVM alias caſum quemlibet ac damnum fatale, ſeu quicquid fato, mortalitate, vi maiore,vel alio fortuito caſu contingit.Briſſ.

PERICVLI nomine, ait Gotho.ad rub. C.de peric.& commod. rei vend.in homine intelligitur mors, leg.vltim.C.iam dict. tit.l.18.ff.eod. fuga.§.3.Inſtit.de empt.Vulnus.d.§.3.furtum l.35.§.4.ff.de contr.empt.In agro chaſmia,inundatio, l.10.in fi.ff.de peric.& com.rei vend. alluuio ſeu potius deluuio.l.7. ff.eod.arborum deiectio.l.9.ff.eod. In vino acor, & mucor. l. 1.l.6.de peric.rei vend.l.12.C.de act.empt.In ædibus incendium l.6.C.de peric.& commod.rei vend.l.11.ff.eod.

PERICVLO alicuius res eſſe dicitur, cum damnum detrimentumve,quodcunque incidere poſſit,ad eum reſpicit. Is cuius periculo res eſt.l.18.ff.de dam.infect.

PERICVLVM in tit.C.de ſent. ex breuicul. recit. (ſic enim non breuiculo vt putauit G.Bud.legendum admonent vetera exemplaria,& peritorum conſenſus)ad experientiā memorię referri putat Andr.Alciat.lib.1.diſpunct.cap.21. ἀπὸ τῆς πείρας, i.e.tentamento. Tu illum videas, velim. Nā hanc lectionem ex C.Th.confirmat Prat.Adde Cuiac.5.obſeru.35.in fin. qui affirmat, periculum ibi in d.tit.C. de ſent. ex breu. recitan. poni pro tabella, & idem eſſe quod index ſiue libellus. Nam quod in apophth.Plutarchus πινάκιον, Æmilius Probus in Epaminonda periculum vocat. Sed vnum à iudicibus petijt, ait, vt in periculo ſuo inſcriberent.Et Cic. in frument. Honeſtus eſt,inquit,quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ & pericula magiſtratum commituntur.Cuiac. obſer.& emend.li. 5.c.25.in fin.

PERICVLVM,interdum experimentum ſignificat: quod raro aliquid ſine periculo tentetur.Connan.lib.7.c.11.n.7. Hinc facere periculū pro experiri. Proprie autem ſalutis diſcrimen denotat. An periculi appellatione veniat fortuitus caſus, Bart.explicat in l.qui mercedem.ff.locati. Dicitur autem periculo alicuius eſſe res plurifariam.l. damni infecti ſtipulatio in princ.ff.de damn.infect.Sed periculum proprie de homine accipitur, l. interpoſitas. C. de tranſact. Vnde ſe periculo ſubiiciens renunciare vitæ exiſtimatur per text.iunct.gloſſ.l. princeps.C.de prin.agent.in reb.lib.12.Notum,& rerum eſſe periculum,per t.t. ff.de peric.& com.rei vend. Cæterum, periculum mortis quomodo intelligendum ſit eleganter exponunt ICti per aliquot ll.de mort.cauſ.donat. Vide Damnum.Spieg.Prat.

PERIMACHIA, ſignificat Depugnationem, certamen,Velitationem & pugnatoriolam, & eſt Græca loquutio, eiuſdem fere ſignificationis cuius eſt Sciomachia,niſi quod iam dicta vox

Sciomachia mitius vſurpetur, nempe pro pugna vmbratili, quã ſemidoctum vulgus Scrimiam facili procliuitate mendi vocat. Item, pro contentione debili & inuehementi capitur. Nec Sciomachia late differt à Chironomia, quã tactici, h.e. Laniſtæ armorũ magiſtri docent, quo vocabulo Baſilius vtitur in Ora. περὶ τῶν νέων αἱ ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων, Cuius hæc verba ſunt, τῶν ἐν τοῖς τακτικοῖς τὰς μὲν ἐπιτὰς πεισμένους μιμουμένοις, ἐν χειρονομίαις καὶ ὀρχήσει τὴν ἐμπειρίαν κτωμένοι.

Perimachitos appellatur à Græcis de quo fit pugna, vt Perimachia dici poteſt contentio de cauſa nondum conſtante liquido & aperte & ſuper qua contentio fiat. Ioan Bapt. in comment. Epiſt.. Sidon. Apollin. ad Vincen. lib. 1.

Περίδειπνον, ſilicernium, Goth. ad l. 37. pr. ff. de relig. & ſumpt.

Perimere diſceptationem, h.e. i nterpretãte Vlp. vltra non pati aduerſarium tergiuerſari. l. & tertium. ff. de iud. Spieg. pra.

Perimere legatum, non eſt prorſus tollere, ſed extenuare. l. qui hominem ff. de adimen leg. proprie tamen perimere eſt tollere, & interficere. Hinc apud Vlp. in fi. l. cum hi ff. de trãſact. Iniquum eſt enim, ait, perimi pacto id de quo cogitatum non docetur. Spieg. prat

Perinde, pro ita. l. ſi deferente. ff. quibus modis pign. ſol. & ſimil. pro æque autem accipitur, vbi non ſequitur, ac ſi, vel atque ſi, vel negatio, vt Valla demõſtrat. Cuiuſmodi autem ſimilitudem inducat, Bart. oſtendit in l. 1. ff. de recept. & in l. ſacrilegij ff. ad l. Iul. pec. Spieg.

Periniqvvm. l. fi. C. de iuriſd. om. iud. vt apud Cic. pro l. Manil. Quare videant, ne ſit periniquum, & non ferendum. Sp.

Περίνοια, id eſt, commentum, Gothofr. ad Nou. 147. c. 1. ibi occaſionem aut perinœam.

Periodicæ febres, ſunt tertianę & quartanę: quod certis temporibus abeunt, & rurſus redeunt.

Περιοδευταὶ in l. 6. vbi Cuia. ff. de execuſ. tut. vetus interpres vertit circuitores. Zonaras ſic exponit. c. 57. Concilij Laodiceni: περιοδευταὶ λέγονται διὰ τὸ περιέρχεσθαι, καὶ καταρτίζειν τοὺς πιστούς. prat.

Peripetasmata, Tapetia Babylonici floris varietate conſpicua. proinde Lucretio Babylonica vocitata: Non ego prætulerim Babylonica picta ſuperbe texta Semiramia quæ variãtur acu. Super hac re ipſa Martialis inquit: Dicũtur & aulea & Attalica ex teſtamento Attali Pergameni Regis in vrbem his vſu venientibus, dicuntur & ſtromata à Capitolino & periſtromata. Varr. in 3. de ruſt. Hæc belluata, h.e. belluis variegata Plautus appellat in Pſeud. vt ne peri ſtromata æque picta ſint, Campanica neq; Alexandrina belluata conſuta tapetia. Non deſunt qui flectant à verbo Græco πετάζω, pando, extendo, ſiue ex textu polymitario extenſili filamine colorarentur, ſeu quod ſolenni feſto & peræque geniali pandebantur & explicabantur. Plaut. in Stycho: Tum Babylonica & periſtromata, ſellas & tapetia aduexit, nimium bonæ rei. Hæc periſtromata vocitantur, quo titulo non abfuerunt, qui ſcientiæ miſcellæ libros ediderint. Ioan. Bap. comm. epiſt. Sido. Apoll. ad Agricolam, lib. 1.

Perire etiam dicitur id, quod non eſt l. id quod conditione. ff. de conſtit. pecunia.

Perire dicitur, quod in rerum natura eſſe definit, quod rebus humanis ſubducitur ac ſubtrahitur, quod intercidit. Cum pubere filio mater naufragio perijt. l. 22. ff. de rebus dubijs.

Perire autem dicuntur non res modo animales, ſed & quæ anima carent, i.e. extingui, interdicere, euaneſcere. Et ita perire dicitur argentum. l. 20. §. vlt. ff. de præſcr. verb.

Perire etiã dies dicuntur patrono vel hæredi, quib. operæ non eduntur. Pereũt patrono operæ quas libertus propter aduerſam valetudinem præſtare non poteſt, l. 34. ff. de oper. libert.

Perisse verbo & ſciſſum & fractum, & vi raptum continetur: ait Vlp. l. 9. ff. de verb. ſign. prat.

Perissochoregia, magiſtratus nomen, curator fortaſſe annonæ. ἀπὸ τῆς περισσείας, καὶ χορηγίας, quod eſt, abundantiam fertilitatemq; ſuppeditare. Alci. in l. periſſochoregiæ, C. de frument. Alex. li. 11. Bud. periſſochoregia, quaſi redundantem frumẽti delargitionẽ, in annot. prior. interpretatur. Eſt in poſter. l. de frument. Alex. lib. 11. C. periſſochoregiæ nomen, penitus amputetur, & teſſeræ deſignentur. Pyrrhus ait, periſſochoregia eſt magiſtratus annonæ auctę, ſeu augmenti diſtributor.

Perisseuma dici poteſt, quod abundantiã rerũ ſuppetit. Hinc περισσεύω, copia rerũ ſuperare ſignificat. Et eſt congiarium proprie, quod plebi datur. ſicut quod militibus donatiuum. Æl. Spart. in Ælio Vero, & Iul. Capitol. in Pio. Solebat aũt vltra ſtipendiũ dari liberalitatis cauſa, vt milites magis addicti Imperatorib. eſſent. Alc. C. de annon. ciui. l. centum periſſeumatis. li. 11. Sp. Alij eo in loco legunt Parapeteuma.

Perissologia, i.e. verborum adiectio ſuperflua: quam & conculcationem noſtrates vocant. glo. l. lecta. ff. ſi cert. pet. cuius quoq; exempla plurima in Iuſtin. Auth. habemus. Vlp. l. 1. de ædil. edict. Vitium, morbumq; ædiles dixerunt, tollendæ dubitationis gratia. ἐκ περισσοῦ, id etiam à Grammaticis τὸ αὐτὸ dicitur. Alc. de verb. ſig. lib. 4. Spieg.

Peristerotrophivm, quod & periſtereon dicitur, locus in quo columbæ habitant, Latine columbarium: quamuis columbarium proprie ſit loculamentum ſingulis columbarum paribus præparatum.

Περιστρώματα Græce, dicuntur veſtes ſtragulæ, ad circumtegendum parietes aptæ. Eſt quidem περίστρωμα proprie περιπέτασμα, ſeu genus cortinę Babylonici floris varietate & elegantia inſignis, qua parietes & aulæ teguntur: quo ſenſu Themiſt. regi Perſarum reſpondiſſe ferunt ſermones hominum περιστρώμασι ſimiles eſſe: cum in his varia & incerta plerunque conſilia lateant, ſicuti in illis varij colores variæque rerum formæ atq; figuræ apparere videntur. Et Plaut. in Pſeud. act. 1.

Vt ne periſtromata quidem æque picta ſunt Campanica,
Neq; Alexandrina belluata, conthyliata tapetia.

Verum itaque eſt περίστρωμα proprie non eſſe pallium, niſi etiam ad veſtiendum hominem aptum ſit. Eiuſmodi poteſt eſſe pallium Attalicum, ſiue pictum ac triumphale epitogium: & de quo pallii genere Ouid.

Eſſe quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
Strata, neq; in lecto pallia noſtra ſedent.

Gœdd. ad leg. inſtratum 45. n. 3. de verb. ſign.

Peritia epitheton docentis, eſt facundia dicentis, differentis copia, interpretantis ſubtilitas. l. 1. C. de profeſſ. qui in vrb. Conſtantinop. lib. 12.

Peritia proprie iuris eſt, Inſt. de iur. natur. in princ. huius autem mater eſt experientia. Nec philoſophus præcipit otioſe, vt fides ei maxime adhibeatur in arte ea, in qua diligentiſſime ac diutiſſime verſatus fuerit, plurimaq; expertus. Sed & apud noſtros regulare eſt, vt peritis credatur de qualibet re. l. 1. in pr. ff. de inſp. vent. l. ſeptimo mẽſe. ff. de ſtatu hom. Prat.

Periti habẽtur, qui multa experti ſunt, vocati ab antiquis Iuriſprudẽtes, quib. ſc. ab experto noti eſſẽt, atq; ab obſeruatione ritus patrij, leges, mores, conſuetudines: quiq; memoria tenerẽt, qua in cauſa quoq; in negotio, vel ancipiti ac maxime dubio, vel oppido quam difficili, quid à maioribus vel iudicatũ eſſet vel conſtitutum, vel publice etiam ſancitum: vnde qui huiuſmodi facultati dãt operã, legũ periti ac iuris dicuntur: eaq; cognitio appellatur à doctis pariter atq; indoctis peritia. Ad eiuſmodi peritos legum & minime ad leguleios, aut rabulas forẽnſes arbitror pertinere, l. Iuriſperitas. ff. de excuſat. doctum & peritum cum ſimile videatur à Cicer. diſcretum eſt, vt ſit Peritum amplius, quam quod Doctum. Prat.

Perivrii reus is eſt, qui ſciens fefellit: hæc enim ſolennia erant iuriſiurandi verba: Si ſciens fallo, me Dieſpiter, ſalua vrbe atceque, bonis eiiciat, vt ego hunc lapidem, Cuiac. 1. obſ. 21.

Perivrvs, qui iuſiurandũ violat, vel qui iurando ius peruertit. Porro ſemel periurus ad præſtandum iuramẽtum admittendus non eſt. Vide Bart. in l. ſi quis maior. C. de tranſact. Prat.

Perivrvs, ſi apparet de eius periurio, an puniatur iure ciuili, varie diſputatũ eſt ab interpretib. Illam varietatem fecit pugna, quæ eſſe videtur. l. 2. C. de reb. cred. cum l. ſi duo. 13. §. vl. l. 28. §. vlt. ff. de iureiur. l. quod ſi deferente. 21. & ſeq. ff. de dolo malo. l. vltim. ff. ſtellionatus. l. ſi quis maior. C. de tranſact. Nou. 42. Nam quidam exiſtimant, cum iuriſiurandi contẽpta religio Deum habeat vltorem, ſecundum Alexandrum Imp. in d. l. 2. nullam periurio eſſe pœnam conſtitutam: in qua ſententia fuiſſe videtur gloſſa in §. item ſi quis poſtulante, in verbo, nam illud quæritur, Inſtit. de act. Pleriq; vero ſcripſerunt periurium quidem iure puniri, ſed non omne, ideoq; citatas leges diſtinctione conciliandas eſſe exiſtimabãt, in qua tamen ſicut & in modo puniendi multum inter ſe differunt, vt oſtendit Menoc. caſu 2. cent. 4. lib. 2. de arbitr. iud. Quæ diſtinctio non eſt vna & eadem: & quamuis varia animaduerti, tamen eam reuocari poſſe ad tria capita. Vnũ vt attendatur, per quem iuratũ ſit, vtrũ per Deum, an vero per Principem, ſeu genium eius. Alterum quomodo iuratum ſit, vtrũ cõſulto & deliberato animo, an vero calore iracundiæ. Et tertio quid ex illo iuramento ſequatur, id eſt, vtrũ alteri, aduerſus quem iuratum, eo prę iudicetur & damnum inferatur, Ioh. Faber in d. §. item ſi quis poſtulante. n. 5. Zaſius nu. 9. Gomeſ. 29. Inſtit. de act. alterum duntaxat caput attendunt, vt ſi alter ex periurio damnum ſentiat, periurus puniatur ſecundum d. l. vlt. & d. l. ſi duo. §. vlt. ſi nullum ſentiat, non puniatur. Ang. Aretin. tria illa capita coniungit, id eſt, ſiquidem iuratum ſit calore iracundiæ, id periurium tãtum Deum habere vltorem putat, ex leg. quidquid calore. ff. de regul. iur. & l. 1. C. ſi quis Imper. maled. Sin autem deliberato, tum ſi per Deum iuratum ſit, itidem Deum tantum eſſe vindicem ex dicta leg. 2. ſi vero per Principem, periurium puniri ſecundum d. l. ſi duo. §. vlt. Tertiũ vero diſtinctionis caput duntaxat in iuramento extra iudicium prę ſtito locum habere, & tunc periurium puniri ſecundum d. leg. vlt. Duaren. ſecundum ac tertium caput amplectitur in tit. ff. orum de iureiur. c. vlt. & in tit. C. de reb. cred. c. vltim. & lib. 2. diſput. c. 37. reiecta diſtinctione Dei & Principis, vt, ſi ex calore, ſine alterius incommodo quis iurauerit, ſiue per Deum, ſiue per Principẽ, is nõ teneatur: de quo ſolo loquatur dicta lex 2. ſin autem fraudandi cauſa vel in cõtrahẽdo extra iudicium, vel ex iudicio peierarit, tũ teneatur per d. l. ſi duo. §. vlt. Cuiac. aũt agnoſcit primũ & ſecundũ, ita vt ſi

vt ſi per Deum peieratum ſit, id periurium quoquo modo factum,ſemper Deum habeat vltorem:ſi vero per Principem puniatur, & in crimen læſæ maieſtatis incidat, ſi factum ſit conſulto: non puniatur,ſi calore iracundiæ, lib.2.obſeru.ca. 19.& lib.8.c.7. Vtranq; hanc ſententiam & Duareni & Cuiacij vellicat Ioh.Robert.lib.2.ſent.c.20. affirmãs omne periurium ſine diſtinctione puniri,nõ tamen eadem pœna: eamque ob cauſam non negaſſe quidem Imperatorem in d.leg.2. quin puniri debeat periurium calore per venerationem Principis factum,ſed negaſſe modum pœnæ.i.pœnam corporalem ſeu læſæ maieſtatis,quod non ex illa parte legis,ſed etiam ex l.2.C.ad leg. Iul. maieſt. colligatur. Atque hæc vltima mihi præ omnibus aliis probatur ſententia, vtpote ſacris literis, honeſtati ac legibus magis conſentanea. Eſt enim in legibus animaduertendum, nullibi fieri diſtinctionem inter periuria quę punienda ſint vel nõ,ſed indiſtincte dici,periurii pœnam ſufficere,vt opus non ſit id quod eiuſmodi iuramẽto deciſum eſt,reſtaurari, ſed omnem diſtinctionem poſitam eſſe in eo, vt non omne periurium eadem pœna plectatur. Duplex igitur hic verſatur quæſtio, quæ vtraq; confuſa has peperit difficultates. Vna eſt an omne periurium ſit puniendũ. Altera ſi omne puniẽdũ eſt.an omne eadẽ pœna afficiatur. Ad primam pleriq; reſpondent,non omne puniendum eſſe:Robertus ait, omne puniendũ eſſe,quia lex non diſtinguit,quod mihi probatur.Etſi enim iuriſiurandi religio cõtempta ab Alexandro dicatur ſatis Deum habere vltorem, id tamen non ſpectat ad eum, vt voluerit tantum à Deo puniri, ſed inprimis à Deo, tum vero etiam ab hominibus, & ab hominibus non eodem modo,ſed hoc vel illo,ratione periurii: quod illius conſtitutionis verba,periculum autem corporis,innuunt dum excludendo in ſpecie pœnam corporalem, eo ipſo aliam quamuis, quæ tamen corporalis non ſit, incluſam volũt. Ex quo apparet,periurium non eodem modo fuiſſe punitum;quæ eſt reſolutio ad quæſtionem alteram.Nulla enim extat lex quæ certam periurio pœnam irroget,ſed vt Duaren.ait,in d.c.vlt.in periuria olim animaduertebant cenſores, quæ animaduerſio eſt quidem cenſoria ſed non legitima.Quod vero Duare.ait, cenſoria ſeueritate ſublata mag ſtratus,quorum de criminib. eſſet cognitio,cœpiſſe punire periuria extra ordinem,id quidem non eſt falſum, attamen commentitium: Non enim lex extat vlla,quæ magiſtratibus hanc poteſtatem conceſſerit,at extitiſſe veriſimile eſt ex d.l.vlt.ff.ſtellionatus:in qua mentio fit relegationis: & in d. l.ſi duo. §.vlt. in qua mentio fit fuſtium: quæ duæ pœnæ ex arbitrio magiſtratus infligi putabantur.Maxime tamẽ illa ſi per Deum aut per Principẽ iuratum eſſet calore iracũdiæ, hæc autẽ ſi iuratum eſſet per principem data opera,& quidem in cauſa pecuniaria.Puto autem fuiſſe & alias pœnas,ſed eas arbitrarias, illarum autem mentionem factam eſſe, quod inter alias maxime vſurparentur. Sane nouiſſimis conſtitutionibus,quibuſdam caſibus eſt conſtituta pœna,adeoq; lege. Vnus eſt ex conſtitutione Arcadij in l.ſi quis maior.C.de tranſact. vt ſi quis factas trãſact ones ſolidauerit iuramento,& fidem nõ ſeruauerit,is fiat infamis, re & eius emolumento, de quo tranſactum eſt,careat,& pręterea pœnam, ſi de aliqua conuenerit, præſtet. Alter eſt ex conſtitutione Zenonis quæ eſt l.pen.C.de dignit. lib.11.vt ſi viri illuſtres cautioni iuratorię iudicii ſiſtendi cauſa non paruerint,hanc periurij pœnam ferant,& in cauſa quidem ciuiliter actor mittatur in poſſeſſionem, in criminali autem ſpolientur illuſtri dignitate,& inconſulto Principe damnentur. Tertium caſum ad d.l.pen.notat Cuia.fuiſſe in quadam conſtitutione Græca poſita ſub tit.C.de cuſt.reor.quę deſideretur,cuius ſententia ſit,vt quilibet alius,qui nõ paret cautioni iuratoriæ, ius ſuum amittat. Quartus eſt in Nouel.117. in qua Iuſtin. conſtituit, vt tribunus militum vel chartularius militia exauthoretur,ſi mulieri de marito ſuo inquirẽti falſo iurauerit eum periiſſe.Quintus eſt ex Nou.Leonis & Cõſtantini,qui fuerunt ante Iuſtinianũ, cuius ſentẽtiam refert Harmenop.lib.1. epit.lib.7. vt ei qui ex authoritate iudicis vel voluntate aduerſarii delata iuriſiurãdi conditione peierarit, vel etiam teſti periuro lingua præcidatur,vt meminit Cuiac. lib.7.obſ.c.17.circa ſi.Hodie ſextus addi poteſt ex cõſtitutione criminali Caroli V.Imp.art.107. & 108. quod vtroq; diſponitur, quomodo periurus in cauſa vel ciuili vel criminali puniri debeat,& confirmatur pœna conſuetudinaria, quæ eſt amputatio duorum digitorum quibus iuratum eſt. Vult. ad §.item ſi quis poſtulante.11.n.20.& 21.Inſt.de action.

PERLVSORIVM iudicium, id eſt,colluſorium, colluſionis cauſa inſtitutum, cum aliud agitur,aliud ſimulatur. Vlp.l.14. ff.de appell. Si perluſorio iudicio actum ſit aduerſus teſtamẽtum, an ius faciat iudex videndum. Exhæredatus filius querelam inofficioſi aduerſus inſtitutum per colluſionem mouerat, vt quum inofficioſum eſſe teſtamentum per inſtituti conniuentiam ac diſſimulationem probaſſet, & legata & libertates intercederent, Budæus tamen proluſorium corrigendum putat,& de proluſione multa tractat, ſed nihil ad mentem Vlpiani,vt mea fert opinio.Hot.

PERLVSORIO,pro,proluſorio.Briſſ.

PER manus traditum eſſe,ait Africanus,quod ea de re nihil conſtitutum ſit nominatim, ſed communi quadam omnium tum principum tum iuriſprudentum ſententia & opinione receptum.Conn.li.9,c.6.n.5.vide ſupra, per manus tradi.

PERMISSV meo, pro permiſſione, exemplo.Cic. in l.1.ff. ne vis fiat ei.Spieg.

PERMISSVM ad certum tempus, cenſetur exacto illo prohibitũ. l.Imperatores.ff.de poſtul.ex AlberSpieg.

PERMITTERE ſignificat præcipere,not.in c.accedens.50.diſtinction.Item remittere ſignificat.l.37.ff.de pact.prat.

PERMITTERE eſt concedere,ſinere.Legis virtus hęc eſt,imperare,vetare,permittere.l.7.ff.de legib.

PERMITTI varie dicitur, primũ quod nullo iure prohibetur,vt ſecundas nuptias contrahere.c. contrahere.31.q.1. permitti quoq; id dicitur,quod contra conſtitutiones humanas indulgetur,vt contrahere matrimonium in 5. gradu.c. quidam.35. q.3. permitti dicitur & illud, quod & illicitum eſt, vt magis illic tum vitetur:gloſſ.in c.omnis autem.3. diſtinct.prat.

PERMITTI dicitur quod iure,lege, vel à principe cõceditur.Br.

PERMITTO.Cum Imp. vel lex hoc verbo, ſimilive vtitur, quia præſentis eſt temporis, ipſam legum indulgentiam ſignificat, quę perpetua eſt: non item iudicis opem plerunque temporariam.vt docet Bart.in leg.iubemus.2. §.iane ſi hæc noſtræ, C.de ſacroſanct.eccleſ.Spieg.

PERMVTARE pecuniã, eſt, inquit Budæus, per menſam mittendam curare.permutare vero ęre alieno,ſignificat commutare in alienum debitum, & alieni debiti vice accipere. Idem obſeruauit,permutare,pro emere poſitum apud plinium.

PERMVTARE dicuntur,qui res quarum domini ſunt,inuicẽ mutant,vltro citroq; dando & acc piendo.Olim vnuſquiſq; ſecundum neceſſitatem temporum ac rerum vtilibus inutilia permutabat.l.1.ff.de contrahen.empt.Briſſ.

PERMVTATIO nihil aliud eſt, quam contractus, do vt des.leg. naturalis.§.1.de præſc.verb.Diuiditur in do vt des,Do vt facias,Facio vt des,Facio vt facias: & in permutationem, iuxta paul.Caſt.in l.2.de iure.u. Obtinet autem permutatio inſtar emptionis,l.ſciendum.§.emptores.ff.de æd.ed.Spieg.

PERMVTATIO,eſt conuentio iuriſgentium à populo Romano ita recepta & cõprobata, vt ei tamẽ neq; ſuum nomẽ dederit (ſunt enim emptio & locatio quędam permutationis formę) neq; certam actionis formulam conſtituerit; adeo vt ſeſe inter ſe contrahentes cogere rem mutuo præſtare non poſſint, ſed quum alter rei acceptione obligatus eſt, vel quanti alterius intereſt præſcriptis verbis actione præſtare cogitur: vel rem acceptam,quaſi cauſa non ſecuta,reddere:aut ſi eam dederit quæ euincatur,in factum actione quanti interfuerit, exoluere.vti conſtat ex l.1.ff.de rer.permut. Prat.Hot.

PERMVTATIONIS ſignificatio duplex eſt:generalis & ſpecialis: Generalis appellatio omnes comprehẽdit contractus & nominatos & innominatos. Nihil enim aliud ſunt contrahendi formulæ,nec alio pertinent,quam vt permutando communicentur res mundanæ alteri ab altero, ordine quodã polit co, ac conſenſu interueniente: vt ceſſet confuſio abſolutæ communionis,paritura deſſentiones,rixas,homicidia,acſummam perniciẽ Reip.Vt ecce, ſi tu habeas rem, quam ego deſidero; certe non eſt rapienda quaſi cõmunis:quia ſi id fiet,tu vi eam defendes, & perueniemus ad arma. Quid ergo? vtar permutand medio,h.e. commutabo tecum dominia & transferam aliquid viciſſim ad te, vt vltro & non grauate dimittas mihi tuam rem, quoniam cauſari non potes vllam læſionem. Effectus enim permutationis,eſt ipſa ęqualitas vtilitatis inter cõtrahentes,quę conſeruat pacem.prat.

PERMVTATIONIS ſpecialis appellatio refertur ad res quæ pro rebus datur diuerſi generis.Nam olim in priſca ſimplicitate, homines ſibi ſpecies rerũ cõparabant alijs ſpeciebus, perinde vt nunc pecunia numerata facimus, quippe quod tũc pecunię vſus non eſſet. Vtranque hanc ſignificationem tractat Paulus in l.natural s ff.de pręſcrip.verb.In hac quęſtione,ait, totius ob rem dati tractatus inſpici poteſt.Quaſi dicat: Repetamus originem omnium contractuum, quæ conſiſtit in cauſis, ob quas alter dat alteri. Nam communicatio rerum exigit dationem,datio cauſam,cauſa mutuã permutationem, permutatio diſtinguitur in ſpecies & formulas nominatas & innominatas. Hinc habes rationem, quare permutatio dicatur contractus innominatus, cum vtique ſolenne ac elegans nomen ſit Permutatio. Nam eſt quidem nomen, ſed quod ſimplicem illam ac naturalem duntaxat rationem ſignificat.Cæterum alij contractus habent nomen proprium, quod exprimit ciuilem quandam formulam. Eorum igitur contractuum reſpectu permutatio cenſetur innominata. Prat.

PERMVTATIONIS nomen (ait Briſſ.) generale omnibuſq; conuentionibus,in quibus vtrinq; aliquid interuenit, commune eſt.Nam ære mutari dicitur quod pretio emitur.Colum.lib. 8.c.5. Cætera vel reponantur vel ære mutentur. Plin.lib.19. c.1.Quaternus denariis ſcrupula eius permutata reperio.Valer.Max.lib.7.cap.6.vt ſex millibus denarii ſingula vaſa per-

mutarentur. Apul. Apolog. 1. Nam ſæpenumero & vinum, & holus, & pomum pretio mutaui. Tracta autem eſt hæc locutio à Græcis, qui eodem in ſignificatu verbo ἀλλάττεσθαι vtuntur. Vnicus Timonis verſus à Gellio lib. 3. cap. 17. relatus huic rei probandæ ſufficiet. Sic autem habet, πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξα βίβλον. Seruius vero in illum Verg. locum Georg.

Quamuis Mileſia mutentur vellere magno.

hanc ſignificationem ab antiquo more repetit, quo mercimonium omne in permutatione conſiſtebat. Hac plane ratione mirum nemini videbitur, ſi permutatio in proprium tranſiiſſe contractus nomen negetur. Tertul. etiam non ſemel libertate mutare ſeruum, pro ad libertatem perducere dicit, vt in lib. de reſurrect. carn. Si famulum, ait, tuum libertate mutaueris, &c. & lib. de pœnit. Quis. n. ſeruus poſteaquam libertate mutatus eſt, furta ſua & fugas ſibi imputat? Briſſ.

PERMVTATIONIS primus eſt & antiquiſſimus contractus, ab indigentia & ipſe ortus vt reliqui omnes. Nam cum nemo ſibi omnia præſtare poſſet, quæ eſſent ad vitam cõmode atq; honeſte degendã neceſſaria, propter imbec llitatem ac inopiam deſideratæ ſunt commerciorum atq; officiorum mutationes, vt his dandis accipiendiſque, quod minus ipſi per ſe poſſent, reciperent ab aliis, viciſſimq; redderent, quod in ſua poſitum eſſet poteſtate & facultate. Licet autẽ permutatio & emptio ſimilimę ſint: & eodem pene iure cenſeantur: Hoc tamen differunt, quod in emptione pro re precium datur. In permutatione res pro re, precium pro precio. Paul. ſicut aliud eſt vendere, aliud emere, alius emptor, alius venditor: ita aliud precium, aliud merx. At in permutatione diſcerni nõ poteſt, vter emptor, vter venditor ſit, multumq; differunt eorum præſtationes. Emptor enim niſi fecerit nummos accipientis, tenetur ex vendito. Vẽditori vero ſufficit ob euictionem ſe obligare, poſſeſſionemq; tradere, & purgare ſe dolo malo. Itaq; ſi euicta res non ſit, nihil debet. In permutatione vero ſi vtrunque pretium eſt: vtriuſq; rem fieri oportet: ſi merx, neutrius. Sed cum debeat & res & precium eſſe: non poteſt inueniri, quid eorum merx & quid precium ſit: nec ratio patitur, vt vna eademque res & væneat & precium ſit emptionis. Conna. lib. 7. c. 5. n. 2. & 6.

PERMVTATIO Glauci & Diomedis: prouerbialiter dicitur, quoties inæqualem commutationem ſignificamus, hoc eſt, deteriora pro melioribus reddita, ſcilicet ærea pro aureis. Hiſtoria refertur ab Homero Iliad. lib. 6. vbi Glaucus cum Diomede aurea ſua arma pro æreis permutat. meminit eius & Imper. in procem. ff. Corraſ. Miſcel. lib. 2. c. 15. n. 1.

PERNICIANVM SC. de quo vide Vlp. tit. 17. regul.

PERNICIES, non deſtructionem, ſed proprie exitium, *endtlich Verderbung*, vel *gentzlichen Abbruch* ſignificat, apud Iuſtinianum. Inſt. quib. alien. licet §. 1. in fi. Expone ibidem, Subſtantiæ earum, *ihre leibs Nahrung*. Old.

Φέρνη dotem ſignificat. hinc παράφερνα. de quo vide ſuo loco.

PERNICIOSVM vrbibus mercimonium, hoc eſt, damnum afferens, *das gemeiner Burgenſchafft zu ſchaden reichet*. Nobiliores natalibus, & honorum luce conſpicuos, & patrimonio ditiores exercere prohibet Imper. leg. 3. Cod. de commer. & mercat. Spieg.

PERNOCTARE extra vrbem intelligendus eſt, qui nulla parte noctis in vrbe eſt. Per enim totam noctem ſignificat, ait Pompo. in l. vrbana, 166. §. 1. vbi Gœddæus ff. de verb. ſign. Lege, Abnoctare. Spieg.

PERO, vt vult Hotom. eſt ruſticum calceamentum, citans Seruium Gramm. Quomodo autem legendũ ſit apud Alphenum in l. in nauem. 31. ff. locati. inter Dd. non conuenit. Nam Centonibus legit Haloander. Beronibus vel Peronibus Budæus, id eſt, ſaccis, quo verbo vſus eſt Plinius 36. c. 14. & Vitru. 5. in fin. Cotta in dictione Argentum eam opinionem mutuatur ſuppreſſo Budęi nomine. Cuia. 7. obſeru. 39. Florentinam tuetur, additq; Græcos in hanc legẽ interpretari cophinis. Turneb. 24. aduerſ. 2. legit Eronibus. Erones accipit texta quædã ſtoriarum & tegetum more, in quib. interdum pauperes dormiebant, & fruges reponebantur. Item vaſa viminea tegetib. & cophinis ſimilia: Græcis φορμοί. Donatus in Phorm. Teren. Phormio non à formula, ſed phormione dicitur Sparteo, quẽ nos Eronem dicimus triuialiter & pro conſuetudine, Gotho. ad d. l. in nauem. 31. vide ſupra in verbo Ero Eronis.

PERORARE cauſam eſt cõcludere in cauſa. Pedian. in Verr. Prætor accerſitis in omnib. eiuſdem cauſæ iudicibus, ad ſuum tribunal conſidentibus perorari cauſam iubebat, & cum ab vtraque parte ſatis dictum eſſet, impoſita cuique, qui finierant neceſſitas dicendi dixi: tum prætor pronunciabat, dixerunt, & in conſilium iudices mittebat, vide l. patre. ff. de quæſt. Spi.

PERPENSVM idem eſt quod examinatum: vt perpenſum conſilium dicitur in procem. Clem. in prin. Io. Bellon. etymol. Eſt enim perpendere nihil aliud quam diligenter conſiderare.

PERPERAM vox deriuata videtur ex duabus dictionibus, περί, id eſt, vltra exceſſiue: & πέραν eiuſdẽ ſignificationis; vt perperam fieri dicatur, in quo modus tantum exceditur, vide Alc. lib. 1. parerg. c. pen. Perperam vulgo quidem ſignificat, non iure ſiue iniuria. l. 22. §. cum autem. ff. rem rat. hab. l. 11. §. ex facto. ff. de minorib. l. 42. ff. de liber. cau. l. 8. §. ſed ſi quæratur. ff. ſi ſeruit. vind. l. 62. ff. de re iudic. verum nonnunquam etiam perperam nihil aliud eſt, quam imprudenter, & per errorem. l. 26. §. 1. ff. de pact. dotalib. l. 40. ff. de condict. indeb. l. 9. ff. de conſtit. pec. l. pen. §. vlt. ff. pro ſuo. l. 82. §. ſi Titius ff. de furt. leg. 1. C. ſi maior fact. alienat. Paul. lib. 3. ſent. tit. 6. ad fi. Vlp. in Inſt. tit. 24. Briſſ.

PERPERAM factum, quandoq; accipitur, quod dolo factum eſt, à Perperis fratribus, qui & Cercopes dicti ſunt, & impoſtores erant: vnde Græcis περπερεύομαι verbum, petulanter, aut doloſe agere. Ex Alciat. ibid. Spieg.

PERPETRARE, perfectionem actus, & plerunque in mala re denotat l. fin. §. ſi quis autem. ff. de bon. eor. qui mort. ſibi conſciuerunt. Iuſtin. Inſti. de publ. iud. Sin autem per vim raptus virginis fuerit perpetratus. Vide Alciat. in comment. Spieg.

PERPETVI nõ vna eſt pro adiuncto verbo ſignificatio. Perpetuũ edictũ eſt quod in omnes cauſas propoſitum & iuris perpetui ſtatuendi cauſa ſcriptum eſt. & vt Vlp. in l. 7. ff. de iuriſd. omn. iud. quod perpetuæ iuriſdictionis cauſa nõ quidem prout incidit, propoſitum eſt. Perpetua autem primumfacta ſunt edicta Prætorum, lege Cornelia, antea annua cum eſſent: Quæ demum in ordinem à Saluio Iuliano ex Hadriani Imp. & Senatus auctoritate digeſta atq; compoſita, tituliſque diſtincta poſtea ICtorum commentariis explicata ſunt. l. pen. C. de cond. indeb. l. 2. §. ſi quid etiam. C. de vet. iur. enucl. & apud Eutrop. in Adrian. Eoq; perpetui edicti appellatio in omnib. librorũ noſtrorum locis referẽda eſt. l. 2. ff. de ſtatu hom. l. 78. §. cum exiſtimaret. ff. de leg. lib. 2. l. 6. C. de bon. poſſ. l. 8. C. de iniu. l. 3. C. de his qui vi vel met. l. 5. ff. de extr. crim. Vt autem perpetuam iuriſdictionem Vlp. ita perpetuum ius certum & in omnia tẽpora ſcriptum, Quintil. in decl. & Diocl. in l. 8. C. de pign. act. dixerunt. Briſſ. & Duar. lib. 1. diſput. anniu. c. 48.

PERPETVI appellatio nonnunquã vitæ tempus amplectitur, vt in l. 8. §. ſiue igitur. ff. de tranſact. alimenta perpetuo relicta intelligimus quoad quis viuat. & in l. 4. ff. de procur. in perpetuum procuratorem dari traditur, qui tamen poſt mortem dantis duraturus non ſit. Briſſ.

PERPETVVM dictio regulatur ſecũdum ſubiectam materiam. vt concludit gl. ſingularis. in ea enim. in verb. perpetua. 10. q. 2. Corn. conſil. 59. diu. col. 1. verſ. & verb. lib. 2. Proinde ſingulariter decidit Bart. in l. annua. §. Titia. ff. de ann. leg. quod legat. annuum factum in perpetuum, debet reſtingi ſolum ad centum annos. & hæc deciſio ampliatur, vt procedat etiam in legato facto Eccleſiæ, ſecundum Bart. in leg. ſi vſusfruct. municipibus. ad fin. de vſufruct. legato.

PERPETVVM dicitur, quod nõ eſt ſine præfinitione temporis, vt in Inſt. de perp. & temp. acti. in pri. &c. Ioan. Bello. Etymol.

PERPETVVM, pro centum annis, teſte Bart. in l. ſi vſufructus. ff. de vſufruct. leg. Spieg.

PERPETVVM, teſte Budęo, pro generali accipitur, & quod ſẽper obtinet. Paulus: Cum hæreditas ex fideicommiſſ. cauſa reſtituta eſt, ſi ante compromiſſum eſt, puto fideicommiſſarium cauere debere hæredi. Nam quod dicitur, retinere eum oportere non eſt perpetuum, id eſt, non ſemper accidit. vide Æternus paries. Spieg.

PERPETVVM, pro continuato, non interrupto, aut temporis ſpacio intermiſſo. l. ſeruitutes. 1. reſponſo. ff. de ſeruit. l. pure. §. fin. ff. de doli except.

PERPETVVM eſſe non poteſt, quod perſonis non rebus conceditur. l. ſordidorum. C. de excuſ. mun. lib. 10. Spieg. (vſitatum.

PERPETVVM ius in l. 9. C. de pigne. act. interpretatur ibi Goto.

PERPETVA actio obligationi tẽporali opponitur. l. 37. ff. de neg. geſt. Perpetuę actiones vocantur, quę olim in perpetuũ viuebant, hodie ſine conſtitutionib. præſcripto, id eſt, 30. vel 40. annorum curriculo finiuntur, ad differentiam temporalium, quæ 6. menſib. anno, biennio vel triennio finiuntur. Inſt. de perp. & tempora. l. 6. §. vlt. ff. de re iud. l. 3. C. de præſcri. 30. ann. l. 5. C. ad Maced. Atq; ita interpretandum eſt, quod legitur perpetuo quem teneri & in perpetuum actionem dari, l. 29. §. vlt. cum l. ſeq. ff. de dolo. l. 17. §. 1. ff. de dam. infect. l. 20. §. hoc interdictum. ff. de nou. oper. nun. l. 17. ff. de caſtr. pec. l. 3. §. 1. ff. de vi & vi arm. l. vlt. §. hæc iudicia. ff. nautę, caup. l. 5. §. hæc autẽ actio. ff. de his qui deiec. & alijs multis locis. Bri.

PERPETVA cauſa in ſeruitutibus, vt res ſemper ſit idonea ad ſeruitutis vſum, vide l. 1. §. hoc interdictum. ff. de fonte, Vide & Veronenſ. in ſeru vrb. tit. de ſeruit. oneris ferendi. col. 2.

PERPETVA conſuetudo, quæ ſemper ſeruata eſt. l. 6. ff. quod cuiuſque vniuerſit. Hpt.

PERPETVA locatio. Tametſi olim ICti veteres tractarint de ea, alij tamen ad venditionẽ, alij ad locationem referendam exiſtimarunt. Quare primus Zeno Imperator conſtituit proprium cẽſeri contractũ, qui Emphyteuticus dicatur habeatq; ſuas pactiones contrahentium, vel (iis deficientibus) interpretationes à iure, ſicut alij contractus teſte Iuſtiniano Inſti. de locat. l. 1. C. de iur. emphyt. Veteribus tamen ſimplici forma cognitus fuit ex Old. Spieg.

PERPETVÆ locationis initium cœpiſſe à publicis fundis veriſimile eſt, quod res communes vt plurimũ geruntur negligentius. Idcirco fundos publicos certis penſionib. iiſque perpetuis locare ſoliti ſunt, vt & agri cultione, & calamitatum periculo, quæ multæ ſolent accidere, liberarentur. Quod poſtea paſſim etiã priuati in ſuis fundis vſurparunt, vt arandi, ſerendi, colligendi, ſeruandique ſolicitudinẽ deponerent. Sed in iis qui ſatis boni eſſent natura, tẽpus locationis anguſtatur: In iis vero, qui niſi magna cultura & multo labore nihil ferrent, quaſi deſperatos aliquos dimiſerunt in perpetuum, contenti modica penſione, quæ veri domini memoriam conſeruaret. Atque horum conductores perpetuarij vocantur a Grat. Honor.&Theod.Imp.l 1.§.vlt.C.de locat.præd.ciuil.vel fiſc.ſiue templorum. quo pacto videtur Seneca perpetuum mulionem vocare: non qui cuiquam ad mulas agendas operam ſuam in perpetuum locauit. id eſt, dum viuet: ſed qui nullum vnquam aliud genus vitæ ſecutus eſt, &c. Conn.lib.7.c.12.n.1.& 2.

PERPETVÆ exceptiones ſunt, quæ ſemper locum habent, nec euitari poſſunt, neque vllo temporis ſpatio, vel rei vllius mutatione amittuntur: i. quarum vis certo tempore adſtricta concluſaque non eſt: & ſemel obiectæ ita extergũt obligationem, vt ea repeti poſtea nõ poſſit; veluti doli mali, rei iudicatæ, pacti perpetui, i. cuius vis certo tempore adſtricta concluſaque non eſt.l.3.de except.l.24.l.40.ff.de condict.indeb.l.34.§.vlt. ff.de ſolut.l.14.ff.de liber leg.l.10. ff.de verb.ſign.Briſſ & Prat.

PERPETVÆ trabes, i. ſolidæ & non coagmentatæ, inquit Bud.

PERPETVALE. Quintilianus lib.2.c.14. καθολικά, id eſt, (vt dicamus quomodo poſſumus) vniuerſalia, vel perpetualia. Spieg.

PERPETVARE, ſine interceſſione continuare: quod fit per ſucceſſionem, & ſurrogationem. Vide Bart. in l.eum qui debere.ff. de ſeruit.vrb.præd.Spieg.

PERPETVARII obligationes dicuntur, quæ tempore caſuve aliquo perituræ perpetuæ fiunt.l.91.§.nunc videamus.ff.de verb. oblig.l.9.§.ſi is qui temporaria.ff.de iureiur.l.58.§.vlt.ff.de fideiuſſorib.l.24.§.vlt.ff.de vſur.l.vlt.ff.de fideiuſſorib.tut.Briſ.

PERPETVARI dicuntur obligationes, quæ ob culpam factumve debitoris, vel litis conteſtatione, perpetuæ efficiuntur.Briſſ.

PERPETVARI pœna dicitur, quæ ex temporali perpetua fit.l.8.§. quiſquis, ff.de pœn. Quod dicitur in l.27.ff.de ſeru.vrb. Perpetuam cauſam ſeruitutum eſſe debere, hũc ſenſum habet: ita ſeruitutes conſtitutas, comparataſq; eſſe debere, vt res ſemper ſit idonea ad ſeruitutis vſum ferendum: v.g. Ex aqua quæ areſcit, & ex ciſterna aquæductus cedi non poteſt, quoniam cauſam ſeu materiam perpetuam, i.e. viuam & perennem aquam non habent.l.1.§.hoc interdictum.ff.de fonte: At eius aquæ, quæ ex cœlo cadit in vicinum immittendæ vtiliter conſtituitur ſeruitus, quoniam & ſi ea aſſidue non cadat, cum tamen ex naturali cauſa cadat, perpetuo cadere intelligitur.Briſſ.

PERPETVARII dicuntur, qui fundum à principe, vel à Republ. conductum, certo canone in vitam ſuam habent: vel etiam hac lege, vt ad alios transferre poſſint.l.fi.C. de locat.præd.ciuil.lib.11.Spieg.

PERPETVARII fundi, ad diſtinctionem, vt videtur, emphyteuticorum, dicti ſunt.

In PERPETVVM locatos agros vectigales, Paulus interpretatur, i.e. vt tamdiu pro his vectigal pendatur, quamdiu neque ipſis qui cõduxerint, neq; his qui in locum eorum ſucceſſerint, auferri eos liceat l.1.ff.ſi ager vectig.l.11.§.1.ff.de publican.Briſſ.

PERPETVARIVM ius pro iure emphyteuticario vſurpatur in l.1. C. de offic. com. ſacr. palat. ab eo, vt opinatur Briſſ. quod in perpetuum prædia locarentur.

PERPETVI vſus cauſa poſita, vel perpetuo eſſe dicuntur in ædibus, quæ non temporis cauſa accommodata, neque ad tempus poſita, ſed vt ibi permaneãt, collocata ſunt.l.17.§. Labeo. de action.empt.l.32.ff. de pignoribus.l.35.§.rerum autem. ff. de hæred.inſtit.l.242.§.vlt.ff.de verb.ſig.l.2 C.eod.tit.Briſſ.

PERPETVO dictio oppoſita inſtrumento, vtputa, VT QVIS PERPETVO TENEATVR, tollit curſum præſcriptionis. Cæp. caut. 119.incip poteſt dari, Bart.in l.3.in pr.ff. quibus mod. vſuſfr. amittat. Bald. in l.quod ſi nolit. §. ſi quid ita.ff.de ædil. edict. Andr.Sicul.conſil.53.col.pen.& antepen.lib.2.Cotta.

PERPETVO, pro generaliter, in l.Neſennius.§.tractatum.Digeſt. de negotiis geſt. Aliquando pro incommutabiliter in Authent.hoc ius porrectum.C.de ſacroſanct. Eccleſ.Spieg.

PERPETVO inductæ res in prælium dicuntur, quandiu inibi ſunt neceſſariæ.l debitor.ff.de pignor.

PERPETVO vinctus in l.10.C.de pœn. interpretatur ibi Goth.in decennium.

PERPETVO, & certo tempore opponuntur.l.falſo.C.de diuerſ.reſcript.§.fin.l.pure.ff.de doli except.Spieg.

PERPETVO durare, id eſt, 30.annis, vt de actione ciuili dicitur. Inſtit.de perpet.& temp.act.Spieg.

PERPETVO morbo aliquo negotiis ſuis ſupereſſe non poſſe, apud Vlp.in l.& qui.ff.de poſtuland.Spieg.

PERPETVO, id eſt, in perpetuum & in infinitum tempus. Hæc actio perpetuo competit.l 3.§.1.ff.de vi & vi arm.

PERPETVVM ab æterno Philoſophi diſtinguunt: Æternum enim illud dicunt, cuius nullus omnino eſt finis: Perpetuum cuius etiam finis eſſe poteſt, ipſi nimirum deſtinatus. Cum igitur Iuriſconſultus in l.1. ff. pro ſocio dicat, ſocietatem coiri poſſe in perpetuum: illud reſtringendum eſt, ad tempus vitæ ſociorum, Vult.ad §.manet.cum ſeqq.n.3.Inſtit.pro ſoc.

PERPETVVM morbum interpretor, qui cuique rei agendæ impedimento eſt, & cuius ſanandi ſpes non ſupereſt, l.22.§.ſi maritus.ff.ſolut.matr.l.penult.ff.de vacat.muner.l.5.ff.de poſtul.l. 54.ff.de procurat.l.vnica.C.qui morbo ſe excuſ. Huiuſmodi morbus habetur furor.l.vlt.C.de cur.fur. Briſſ.

PERPETVVM veſtimentum, quatenus durat, accipitur l.id veſtimentum.ff.de pecul. Quandoque pro decennio ſumitur, vt in l.nam Imperator.ff.de leg. In ſumma, multiplicem hæc dictio habet intellectum, vnde ad materiæ qualitatem reſpiciendum eſt, arg.l.ſi vno.ff.locati. quod & Alb.admonuit.Spieg.

PERPETVVS morbus, qui tẽporalis non eſt, qui intermiſſionem non habet, ſed rebus gerendis impedimento eſt. Morbus qui perpetuus eſt, & qui tempore finitur, aduerſantur.l.vlt.§.1.ff. de ædil.edict.

PERPETVVS lacus is eſt, qui perpetuam & perennem nec areſcentem aquam habet.l.23.§.1.ff.de ſeruitutib. ruſtic.l.1.§.lacus ff.vt in flumin.publ.Briſſon.Connan.lib.4.c.9.n.1.

PERPLEXVM caſum, pro maxime dubio Commentatores accipiunt. Habent autem perplexa in iure noſtro, inſtar Ceratinorum, Crocodilinarumque quæſtionum apud Sophiſtas, Accurſius vocat Circulare dubitum. in l. Claudius. qui pot. in pig.hab. Spieg.

PERQVAM, pro nimis. Vlp. in l. proſpexit.§.1.in fin.ff.qui & à quibus manum. Quod quidem perquam durum eſt, ſed ita Lex ſcripta eſt. Spieg.

PERRARO leg.fin.de Senator.leg.2.de iudic.Alberic.

PERSCRIBERE, Græcis ἀναγράφειν, eſt in tabulas publicas, actaque referre: quod in regiſtro ſcribere vulgo dicunt, vocabulo à regeſtis deducto, Cicer.in Verr.act.5. Primum. mihi literas publicas, quas in ærario ſanctiore conditas habebant, proferunt, in quibus oſtendunt, omnia quæ dixi ablata, eſſe perſcripta: Idem: vt quiſque eis rebus tuendis conſeruandiſque præfuerat, ita perſcriptum erat. Et lib.10.famil.epiſt.13. Id ex ipſo SCto poteris cognoſcere: ita eſt enim perſcriptum, vt à me de ſcripto dicta ſententia eſt. Hinc perſcribere pecuniam eſt, inquit Donatus, multis per ſcripturam reddere vel dare, in illud Terentii ex Phormione:

Quodne ego perſcripſi porro illis quibus debui.

Sic Cic.libr.16.ad Attic.epiſt.2. De Publico autem, quod perſcribi oportet, moram non puto eſſe faciendam. Et paulo poſt: Sed cum videas, quantum de iure noſtro deceſſerimus, qui de reſiduis CCCC. H-S.CC. præſentia ſoluerimus: reliqua perſcribamus. Id eſt, non repræſentemus, ſed per menſæ ſcripturam ad ſoluendum certo die conſtituamus, noſque obligemus, & creditori caueamus. Vide ſcribere. Prat.

PERSCRIPTO, Græcis ἀναγραφὴ eſt ea in tabulas publicas relatio, Modeſt.in l.10.ff.de decur. Herennius Modeſt. reſpondit, ſola albi perſcriptione (ſic enim legendum) minime decurionem factum, qui ſecundum legẽ decurio creatus non ſit: hoc eſt, Non ſatis eſt in album eſſe relatum, niſi recta allectio præceſſerit præſcriptionẽ. Cic.Phil.5. Illa vero diſſipatio pecuniæ publicæ ferenda nullo modo eſt, per quam ſepties milies falſis perſcriptionibus, donationibusque auertit. Idem pro L. Flacco, perſcriptiones pro ſyngraphis accepit. Perſcriptiones cum mulierculis aperta circumſcriptione feciſti. Prat.

PERSCRIPTOR, cautor, qui formulas concipit, tabellio. Cicer. Verrin. Scribam tuum, dicit Verres, huius perſcriptorem fenerationis fuiſſe. Prat.

PERSCRVTARI eſt diligenter inquirere, l.mercatores. C.de commerc.& mercat. Perſcrutari naturam criminis, eſt rationem non autem ſpeciem criminis inquirere.

PERSECVTIO delictorum aut propria aut communis.l.2.ff.de re milit.

PERSECVTIONIS verbo extraordinariæ perſecutiones ſignificantur, quarum cognitionem ipſe magiſtratus ſuſcipit, qui iure ordinario non cognoſcere ipſe, ſed iudices dare ſolet, l. 178.§.2.de verb.ſig. Ita perſecutionis verbum accipio in l.24. ff.rem rat.hab.l.18.ff.de acceptilatio.l.27. ff.de oblig.& actio. l.34 & l.49.ff.de verb.ſign. Cuiuſmodi olim erant fideicommiſſorum petitiones, de quibus extra ordinem prætores ius dicebant. Et hæc propria verbi ſignificatio eſt, qua neglecta plerumque omnem iudicialem petitionem perſecutionem appellamus, quæ res exemplorum confirmationem non poſtulat. Briſſ.& Gœdd ad l.34.ff de verb.ſign.

PERSECVTIO diuiditur in actionem & meram perſecutionem: eoque ſenſu perſecutio genus actionis conſtituitur. in §.1 Inſtit.de act. Perſecutio ſic proprie dicta eſt, quæ mero ius dicẽtis officio expeditur.l.pecuniæ 178.§.actionis.ff.de verb.ſign. Et ideo extraordinaria dicitur: quia iudicium nũquam ingreditur: actio ingreditur, etiamſi ſit in factum vel vtilis. Actio-

nes quamuis vtiles,tamen omnes dicuntur ordinariæ : perſecutiones extraordinariæ. d.l.pecuniæ.§. actionis. Gœdd.ad l. 34.de verb.ſign.n.3.

Persecutionis verbum longe ab actione ſeparatur. eſt enim Perſecutio genus:cuius altera ſpecies actio,altera generis ſui nomine Perſecutio appellatur. Actio eſt,in qua legitima formularum conceptio obſeruatur : qua de cauſa iuris ordinarij eſſe dicitur. Perſecutio vero eſt,cum prætermiſſo legitimo agendi ordine ac formularum ritu apud magiſtratum experimur : qua de cauſa Extraordinaria nominatur in l. pecuniæ, 178. ff. de verb.ſign. vbi Vlpianus exemplum fideicommiſſorum profert : Et ſi quæ,inquit,aliæ ſunt, quæ non habent iuris ordinarij executionem. Quem locum idem Vlpianus cap. Inſtit.25. ſic explicat : Fideicommiſſa non per formulam petuntur,vt legata : ſed cognitio eſt Romæ quidem conſulum, aut Prætoris, qui fideicommiſſarius vocatur : in prouinciis vero Præſidum prouinciarum.Hoto.Adde Brechæum in l.pecuniæ.§.actionis verbum.in tit.de verb.& rer.ſign.

Persecvtio parit actionem, h. e. perſecutio obligatæ rei aduerſus poſſeſſorem eius, facit actionem hypothecariam cenſeri in rem:accipitur enim,parit,ſcilicet,quantum ad cauſam formalem pertinet.nã materia,eſt poſſeſſio obligati pignoris, vt docuit in Copia Old. Pignoris perſecutio in rem parit actionem creditori,Vlp.ait.ff.de pignor.& hypoth.Spieg.

Persecvtor. Perſecutores ſunt, qui Græce ἐκδικηταὶ dicuntur & ἔκδικοι, quorum munus eſt iudicio experiri contra eos,qui aurum, vel pecuniam, vel argentum reipublicæ debent. Ita Budæus(ne quem ſua gloria fraudem) exponit in prior.annot. ad Pandect. Atque hoc modo accipitur C.in tit. de aur. public. perſecut. Miratur, quid penſi illud habuerit Accurſius, cum perſecutores decoctores eſſe diceret.Anchora.

Perseis. Rara eſt admodum apud authores mentio Perſeidis luci,quem obiter tangit ſanctio Imperatorum Arcadii & Honorii C. in titu. de cupreſſis. Perſeis quidem pro loco legitur apud Suidam. Ait n. πέρσεις ὄνομα τόπου. Pro arbore autem legitur apud Soſomenum hiſtoriographum, lib 6.Fertur (ait) quod in Hermopoli Thebaide arbor, quæ vocatur Perſeidis, multorum languores ſubegerit,ſi fructus,aut folium,aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. Si de huiuſmodi arbore imperatores ipſi ſenſere, punctis diſtinguenda ſunt verba, id quod & Alciac.ſcribit ad tit.de cupreſſis.Anch.

Persequi eſt actionem ſeu ius ſuum in iudicium deducere, idque petere,§.1 Inſtit. de action.l.Labeo 14.§ fin.de verb ſign. l.2.§.non tamen ſi iniuriam,ibi,perſequatur.ff.de iud.l.21.ibi iudicio perſequi. ff. de reb.cred. Gœddæus ad leg.cui præcipua.57.§.perſequi.n.1.ff.de verb.ſignific.

Persequendi verbum, definitione actionis,omnes in vniuerſum apud iudicem poſtulationes complectitur, tam ordinarias,quam extraordinarias:etiã eas,quæ inſtar Actionum obtinent. Veluti Cautiones, Damni infecti, Legatorum, Euictionis,&c. Item Interdicta, & vniuerſæ officii iudicialis expeditiones, continentur ſub appellatione perſequendi. Id enim quod petimus, vel poſtulamus, vel imploramus, noſtro aut alieno nomine,recte dicimur perſequi, Vlpian.in l.pecunia.§.perſecutionis,Paul.in l.quib. §.vlt.de verb.ſig.Oldend.

Persequi videtur & qui ſatis accepit,ait Paulus in d.l.57.§.perſequi, h.e.cui fideiuſſor iudicio ſiſti datus eſt , l.5. §.1. verſ.fideiuſſorem iudicio ſiſtendi, verſ.qui non ſit acceptus,l.Julianus.verb.ſatis acceperis.ff.qui ſatiſd.cog. Idcirco mihi maxime placet Alciatus, qui Accurſium in d.§.perſequi reprehendit, quod verbum perſequi pro eo quod eſt conſequi, interpretatur: q.d.Paulus, conſequi rem videtur,qui eius nomine ſatis accepit, ſeu fideiuſſorem nactus ſit, licet Accurſio adſtipuletur Brechæus,quem ſatis refellit Gœdd.in d.§.perſequi.

Persequi (vt Lauren.Vallen.lib.5.ait) vel in malam partem, id eſt,inſequor & inſector:vel in bonam,cum perſeuero exequi quod agere cœperam,&c. Brechæus in l.cui præcipua. §.perſequi.ff.de verb.& rer.ſign.

Persequi iniurias & pœnas,pro vlciſci,apud probatos autores.

Persequi etiam poteſt pro accuſare vſurpari,vocis Græcæ imitatione.Nam διώκω & perſequi,& nonnunquã accuſare ſignificat. vt διώκω σὲ τὴν γραφὴν ταύτην, reum te criminis huius facio:vt docte Budæus annotauit in Commentariis. Cæterum quod ad rem attinet,perſequi eſt rem ſuam mero iudicis officio poſtulare. Quare rem(inquit Paulus)amiſiſſe videtur,qui aduerſus nullum eius perſequendi actionem habet,&c. Brechæus l.cui præcipua. §.perſequi.ff.de verb.& rer.ſignif.vide eundem in l.creditores, in verb.perſecutione.ff.de verbor.& rerum ſign.

Perseverantia, diuortium oſtendit.l.diuortium.ff.de diuor. & repud.

Perseverare eſt durare, permanere. Si ſeruus liber factus in eodem actu perſeueret.l.37.ff.de admin.& pericul.

Perseverare apud Ciceronem pro Quint.vſurpatum videtur pro perficere & conſtanter ad finem deducere. Ipſe, inquit, quia turpiſſime ſuſcepiſti, perſeuerare & tranſigere non potuiſti.Sic Siſenna.Iidemque perſeuerauerunt, vti lex perueniret ad quæſitorem.Prat.

Perseverare in obſtinatione l.diffamari.C.de ingen.& man.

Persistere in actione, pro continuare actionem propoſitam. C.quom.& quand.iud.Auth.qui ſemel.

Persolvere in totum,& perfecte ſoluere.l.omnem.C.ad Treb.

Persona tam hominem, quam qualitatem hominis & conditionem ſignificat. Hinc perſonalis actio,quæ in perſonam fit. Vlp.haud ineleganter accipit perſonas in l.fundi.de act.empt. pro figuris eminentibus in ædificiis è quarum roſtris aquæ ſalire ſolent. Extat epiſtola Auth. Codri Vrcei ad Joan. Garzonem Juriſconſ.celebrem,qua ſuper huius vocabuli propria ſignificatione, quam eleganter diſſerit. lectu profecto digna. Seneca perſonam vocat,cum præ ſe fert aliquis, quod non eſt, vt ſupra in dictione Fucum facere,latius indicauimus. Cæterum perſona in criminibus dupliciter conſideratur:& eius qui fecit,& eius qui paſſus eſt:vt ex Jurecoſſ.Placentinus, vt omnia exacte declarat lib.6.Perſonæ item appellatione,teſte Alberico,ciuitas, municipium,caſtrum,collegium, vniuerſitas, & quodlibet corpus continetur.Spieg.

Persona eadem,cenſetur pater & filius Cod.de impub.& aliis ſubſtit.l.fin.Sicut perſona teſtatoris & hæredis. Auth.de iureiur.quod mor.de modo ſui patrim.præſt.Spieg.

Persona humilis & abiecta cenſetur ancilla, eiuſque filia, liberta eiuſque filia, ſcenica, ſcenicæ filia, tabernaria, tabernarij vel lenonis aut arenarij filia, aut ea quæ mercimoniis publice præfuit,ait Imper.in l.7.C.de inceſt.& inut.nupt.

Persona incerta eſt, vt ait Juſtin.de legat.quam incerta opinione teſtator animo ſuo ſubiiciebat,&c.Conn.lib.10.c.3.n.5.

Persona pacto inſeritur non vt perſonale pactum fiat, ſed vt demõſtretur cum quo pactum ſit factum.Conn.lib.5.c.4.n.4.

Persona publica,id eſt,tabellio.§.cum autem impubes.Inſtit. de adopt.Spieg.

Personæ appellatio cum hominis appellatione non eſt eadem. Hæc enim quam illa eſt generalior. Homo vocabulum eſt naturæ : perſona iuris ciuilis. Omnis perſona eſt homo, ſed non viciſſim. Inde perſona definitur homo, qui caput habet ciuile,Vult.ad §.1.n.1.Inſtit.de iur.perſon.

Personæ atrocior fit iniuria,cum magiſtratui,cum parenti,patronove fiat.Vlp.l.prætor edixit.ff.de iniur.& fam.lib.Prat.

Personæ cohærere dicuntur iura quæ perſonas non egrediuntur, eorumque quibus competunt, morte extinguuntur, nec ad hæredes tranſeunt.Briſſ.

Personæ coniunctæ, quorum pertingant gradum, Bart.docet in l.ſed & hæc.in princ.ff.de procur.Et ibid.tractat:An nothi, ſpuriique nomine veniant coniunctæ perſonæ.Spieg.

Personæ egregiæ quæ ſint, vide gl.in l.ad perſonas egregias.ff. de iureiur. Spieg.

Personæ miſerabiles.Lege, Miſerabilium perſonarum.

Personæ neceſſariæ quæ ſint gl.in l.Imperator Antoninus.ff.de pact.indicat.Spieg. Habentur autem perſonarum neceſſariarum numero quę vel cõſanguinitate vt parentes,liberi,& fratres,vel affinitate,vt nurus, vel cõiunctiſſimo aliquo vinculo vt patronus liberive eius cõiuncti ſunt:A neceſſitudine enim quæ cognationem,affinitatem, & coniunctionem quandam ſignificat,neceſſarii dicti ſunt. Corraſ.Miſcel.lib.4.c.10.n.5.

Personæ ſpeciali lege exceptæ.l.patri.in fi.ff.de minorib.

Personæ ſpecioſæ.Vide, Spectabiles.

Personæ ſpectabiles.Lege, Spectabiles. (Spieg.

Personæ turpitudine notabiles, apud Iuriſc. in l.1. de poſtul.

Persona vt plurimum cauſæ & rei opponitur. Tutor perſonæ non rei vel cauſæ datur.l.14.ff.de teſtam.tut.

Personale pactum eſt, cum perſona adiicitur à qua non petatur, veluti ne à Lucio Titio petatur. le.7. §. pactorum. ff. de pact. Appellant alias Iureconſulti pactum in perſonam conceptum. l.21. §.1.l.57. §.vlt.eod.tit. & pactum quod in perſonam dirigitur.l.40.eod.Briſſon. Vide ſupra Pactorum alia in rem,alia in perſonam.

Personales actiones, in perſonam ſunt, quibus cum eo agimus, qui obligatus eſt nobis ad dandum, vel ad faciendum aliquid & ſemper aduerſus eundem locum habent.l.24.§ 1. ff.de oblig.& act. §. 1. Inſt.de actio. Eodem ſenſu perſonalia eſſe interdicta dicuntur, quod perſonam ſequantur magis, quam rem.l.1.§.vlt.Digeſt.de interdict.Briſſ.

Personales conſtitutiones, quæ in certæ perſonæ gratiam, vel in certam cauſam factæ ſunt, quæ nec ad exemplum trahuntur.l.1.ff.de conſtit.princip.§.quod principi. Inſtit.de iure natur.Briſſ.

Personalia beneficia, quæ certis perſonis dantur, & cum his extinguuntur, nec ad hæredes eorum tranſeunt. l. 13. ff. ſol. matr.Briſſ.

Personalia munera, quæ cum corporis labore & animi ſolicitudine ac vigilantia principaliter ſine damno rei familiaris & ſumptu pertractantur.l.vlt.ff.de munerib.& honor.Briſſ.

Personarvm ſeruitutes veluti vſus & vſusfruct.l.1.ff.de ſeruitutib.l.14. §.1.ff.de aliment. leg. quæ & hominum ſeruitutes appellan-

appellantur.l.15.eod.ad diſcrimen earum, quæ prædiis debentur: & perſonales ſeruitutes l.8.§.1.ff.de liberatio.leg Briſſ.

Personarvm ſumma diuiſio eſt, quod omnes homines, aut liberi ſunt, aut ſerui, vt in Inſti.de iur.perſon.in princ. In ſeruorum conditione nulla eſt differentia, in liberis multæ differentię ſunt: aut enim ingenui, aut libertini. Alia diuiſio perſonarum hæc eſt. nam quædam perſonæ ſui iuris ſunt, quædam alieno iuri ſubiectæ. Rurſus earum quæ alieno iuri ſunt ſubiectæ: aliæ ſunt in poteſtate parentum, aliæ in poteſtate dominorum, vt in Inſtitut. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. in princ. Tertia diuiſio perſonarum eſt : Nam ex his perſonis quæ in poteſtate non ſunt, quædam vel in tutela ſunt, vel in curatione, quædam neutro iure tenentur, vt in Inſtitut.de tutel.in princ. Ioan Bellon.Etymol.

Persvadere, τῷ μὴ ... Nam & bonum conſilium quis dando poteſt perſuadere, & malum.l.1. ff.de ſeru.corr.& ibid. Perſuadere plus eſt, quam compelli atque cogi parere. Vtrum quis perſuaſor delicti habendus ſit, de eiuſque pœna, Bart. differit in leg.non ſolum.§.mandato.ff.de iureiur.Spieg.

Pertica, eſt linea qua diuiduntur agri autore Seruio Sulpit.vt indicat Feſt. Ea vero eſt longitudinis decem pedum ſeu duorum paſſuum. vnde & decempeda dicta eſt: & qui eo menſuræ genere demetitur, decempedator.

Pertica in l.pali.168. de verbor ſignif. ſpecialius vocabulum eſt quam palus, pertinetque ad ſolas vites, quibus adhibetur ad eas ſtatuminandas: Et eſt baculus oblongus ſiue teres. Halicarnaſſæo dicitur χάραξ, fitq; non tantum ex ſalice, ſed quandoque etiam ex arundineto neceſſitatis cauſa, vt videre eſt in l.9.circa fin.& duab.ſeq. de vſufr.iunctis iis quę tradit Gœdd. ad l.30.de verb.ſign. Varr.lib.3.de re ruſt.c.5. Columell.lib.4. c.31. Hinc perticalis ſalix & ſalictum perticale dicitur: ille ager, ex quo ſuccidunτur perticæ ſeu pedamenta vitium, qui alias vicinalis vocari ſolet. Hinc vitis perticata, quæ pedata, ſeu eo modo ſuffulta.Gœd.ad l.168.

Perticæ quibus araneæ deterguntur, inſtrumenta ſunt domus l.quæſitum §.canales.ff.de inſtruct.& inſtrum.legat.Spieg.

Pertinacia perſeuerantiæ finitima eſt, inquit Cicero, & in bonum & malum accipitur. Hinc Pertinacia, hoc eſt, obſtinatio, hæreticum hominē facit l. nullus. C.de ſum trin. Spieg.

Pertinax contentio dicitur, cum neuter æqualium, altero vult inferior videri. Spieg.

Pertinentes articuli in materia probationum ſunt, qui vel directo, vel leui ſaltem præſumptione cauſam adiuuant, Weſemb.in inparat.de probat.nu.7. Gail.1.obſ.81.n.4. & 8. Bald. in l.18. C.de teſtib. n. 6. per l.35. ff. de acq.hæred.l.46. §. 3. de procur.Bart.& Sich.ad l.penult.§. quod obſeruari. C.de iureiur.propter cal.dand.Nou.49.c.3. Hieron. Treutl. volum. 2. Diſputationum in Pandectas diſput.4. theſ.4.litera b.vide & paulo poſt pertinentia in materia teſtium.

Pertinentia, acceſſiones, vel acceſſoria, eandem habent teſte Old. ſignificationem. complectuntur autem omnia illa, quę vel ſcripta lege, vel conſuetudine, vel ſpeciali ſtatuto deſignata receptave in hoc ſunt, vt alicui rei extrinſecus accedāt.c.1.de cenſib.c.cum cōtingat.de decim. ſicut enim fructus ex re ipſa proueniunt, ſic pertinentia adiiciuntur rei.Spieg.

Pertinentia in materia teſtium, dicuntur, ſiue declarationem reſpiciant, ſiue connexa articulis ſint arg.l.2.ff.de iuriſd.omn. iud. Idem, ſi eorum appendices ſint.l.ſi quis hæres.de act.hæred. & qualitercunque pertineant, etiamſi leuiter, ſatis eſt.c. quoniam.vbi Bald.de teſt. Vt quia modice adminiculentur.l. ad probationem.vbi Bald. C.de probat.Spieg.

Pertinere verbum latiſſimum habet ſignificationem. Primo ſignificat eam rem, quæ iure dominii, aut quaſi, vel ſeruitutis, noſtra eſt: deinde quę poſſeſſionis iure: tertio quę iure obligationis: quarto quæ iure intereſſe nos afficiunt, per text. in l. verbum 181. de verb.ſign. l.ſi poſtulauerit, 27. §.1. ff.ad l.Iul.l. q.115.eod tit. l.1. ff.de tab.exhib. l.bona fides. depoſ. l.ſi ita ſit ſcript.45.§.1.ff.de leg.2.l.4.l.ſi quis, 6. §.ex hoc edicto.§.ſeq.l. quædam, 9.§.ſi.ff.de edend. l.1.§.1.l.ſciendum, 19.§.deinde.ff. de ædil.edict.l.7.l.8.ff.de iureiur.l.1. §.prodeſt. §.ſi alter l.2. §.1.quor.legat.l.3. l.ſi ſine 22.§.ſi in ſtipulationem.l.ſeq §.rem ratam haberi leg. §.1. de inſpiciendo § quamuis.ff.de vent.inſpiciend.l.prætor ait. ff. de cloac.l.prætor.9.in pr.§.his verbis. de reb.auto.iudic.poſſid.Vide Gœdd.in l.ſciendum 70.§.fi.de verb.ſign. Pertinere igitur verbum pro re ſubiecta reſtringendum eſſe conſtat ex iam d.legib.& ex d.l verbum illud 181.de verb.ſign.inter quam legem & l.ſciendum 70.§.fi.de verb.ſig. nulla eſt pugna ſi diuerſam ſingulorum reſponſorum quęſtionem & accommodationem ſiue originis repetitionem, quis inter ſe contulerit. nam in d.l.ſciendum.§.fi., agitur de interpretatione ſtipulationis, rem ratam haberi, id opus demoliri, &c.ad quem ea res pertinet: ſed in d.l.verbum illud, quæſtio eſt an is recte agēdo dicat rem ad ſe pertinere, cuius dominus non eſt, ſed ſolummodo ius in re iure obligationis aut intereſſe vel poſſeſſionis prætendat, vel ſi creditor ſit, qui pignus vindicet, vel contraria actione agat, vel rem ob impenſas retineat? Quod ad primam quæſtionem attinet, quis ille ſit ad quem res illa pertineat, recte reſpondetur eum eſſe qui nunc rem poſſidet vel dominus eſt, ac defendit, itemq; vniuerſalis eius ſucceſſor, non etiam particularis. Ad illum enim proprie hæc obligatio iure vniuerſitatis tranſit l. 24. de verb. ſign. ad hunc minime. Ad ſecundam quæſtionem, quid illud ſit, cur quis recte dicat ad ſe rem pertinere: recte cum Pomponio reſpondemus in d.l. verbum illud, 181. id non ſolum eſſe ius dominii vel quaſi, verum etiam poſſeſſionis, & quod poſſit ratione obligationis, aut conuentionis actoris intereſſe: ob hanc (inquam) cauſam recte quis dicit ad ſe pertinere. Rē exemplis declarabimus. Ædiles in l.ff.de ædil.edict.pollicentur emptori omnibuſque ad quos ea res pertinet iudicium. Si quæras qui illi ſint, ad quos res illa pertinet, reſpondebo per dicta l. ſciendum.70.§. fi. ipſum emptorem eiuſque vniuerſalem hæredem bonorūmque poſſeſſorem, atque ita in l.ſciendum.19. §.deinde. ff.de ædil.edict. exponitur. Si quæras, an & cur ad emptorem eiuſque ſucceſſorem res pertineat, ex d.l. verbum illud reſpondetur: quia res vendita emptoris eiuſque ſucceſſoris fieri debebat iure obligationis vt in dominio haberet, vel certe vſucaperet, l.1.l.3.ff.de action.empt. Res autem vitioſa, morboſa, aut inutilis data eſt. Iure igitur obligationis ad eos hæc res, hæc cauſa circumuentionis pertinet, vt ex principio d.l.1.§.1.& ſeqq. l.4.l.5.l.6.l.18.d.l.19. & tot. tit. de ædil. edicto notum fit. Idem de euictionis ſtipulatione affirmādum eſt, ſi quæratur, an ad aliquem pertineat, vidēdum eſt an is ſit, in quē obligationis vigore dominium vſucapiendive facultas trāsferri debeat: hic ſane cauſa eſt cur dicat ad ſe pertinere obligationem & ius empti venditi: quod autem hæc cauſa ad ſe pertineat, oſtēdit vel eo ipſo quod ipſemet emit, vel ꝙ emptori in vniuerſum ſucceſſit l.1.l.8.l.9.l.euicta, 16.l.ſed etſi 33. l.ſi emptori, 30.ff.de euict. Prætor interdicto iubet tabulas exhiberi quas quis ad cauſam teſtamenti ſui pertinētes reliquit l.1. ff.de tab.exhib. Cauſa cur pertineant, eſt intereſſe eius qui exhiberi petit, qui ad teſtamentū, quo hæres inſtitutus vel legato honoratus eſt, faciunt: vt autē ex numero illorum ſit, quib: hoc ius interdicti competat, neceſſe eſt, vt ipſemet hæres aut legatarius, vel hæredis legatarii ve vniuerſalis ſucceſſor exiſtat, l.3.§.ſi.ff.de tab.exhib. Idem eſt in editione rationum & inſtrumentorum, in l.4.l.6.§.ex hoc edicto l.9.in fi.ff.ad exhib. Gœd.in comm.ad l.verbū illud pertinere.n.1.2.ff.de verb.ſig.

Is ad qvem ea res pertinet: Hæc verba in prætoriis edictis, & in ſtipulationib. variam habent interpretationem. Quandoque ſic intelliguntur, vt qui in vniuerſum dominium iure ciuili vel prætorio ſucceſſerint, contineantur, l.70.ff.de verb. ſign. vnde in l. 53. ff. de oblig. & act. cum adiicitur, Eive ad quem ea res pertinebit, & adrogati, & eorum, qui iure nobis ſuccedunt, perſonas comprehendimus. Iiſdem verbis hæredes & bonorum poſſeſſores & cæteri ſucceſſores demōſtrantur in l.1. §. prodeſt. & §. ſi alter.& l.2.§.1. ff. quorum legator. Eodemque modo & in l.40 ff.ſi cert.pet.& l.33.§.pater emancipato.ff.de legat.lib.3. hæc verba accipimus. Sed & in edicto de iureiurando, & in cautione de rato non eos tantum, qui in ius vniuerſum, ſed & qui in rem ſucceſſerint, ea verba complectuntur.l. 7.& l.8.ff.de iureiur.l. 3.l.22.§ in ſtipulatione.l. 23.ff rem rat.hab. in edicto vero de ventre inſpiciendo, eos continent, quorum intereſt partum non edi, vel totam habituros hæreditatem, vel partem eius, ſiue ab inteſtato ſiue ex teſtamento. Denique quos proxima ſpes ſucceſſionis contingit. l. 1. §. de inſpiciendo.& §. quamuis & §. denunciari. ff.de ventr.inſpic. His edicti de procuratoribus verbis, Ratum habere eum, ad quem ea res pertinet, dominus tantum continetur, non etiam creditores.l.33.§.ait prætor.l. 39. §. alieno.& §. quæritur. ff. de procuratorib. in edicto de bonis auctor. iudicum poſſidendis, iiſdem verbis etiā curator bonis diſtrahendis datis & ipſemet debitor ſi cōtigerit, vt eius bona veneant continebitur.l. 9.in prin. & §.his verbis. ff. de bon. auct. iud. Plenius vero in lege Iulia de adulteriis hæc verba accipiuntur, vt bonæ fidei emptores, & fructuarios. & qui pignori acceperunt, & omnes, quorū intereſt comprehendant l.27.ff.ad l.Iul.de adult. Hæc eadem verba in ſatiſdatione, quæ ab adrogatore præſtari debet, non hæredes duntaxat legitimos, ſed & ſubſtitutos, & eos quib. libertates datæ vel legata relicta ſunt, complectuntur.l.18.l.19.ff de adopt Briſſ.

Pertinere etiam ad conſtitutiones, ad reſcriptum, ad edictum, ad legem, ad Senatuſconſultum dicitur quod edicti, legis, SCti, verbis vel mente & ſententia continetur. Non videri literas ad conſtitutionē pertinere l.38.ff.de liber.cauſ. Briſſ.

Pertinere hæreditas dicitur, quæ delata eſt, nondum tamen acquiſita vel repudiata: Vt pertinere legatum, quod delatum eſt, licet dies eius nōdum ceſſerit. l. 45. §.1.ff.de leg 2. vbi male Accurſ.pertinere pro cedere diem. Sic pertinere res empta, licet nondum tradita ſit, l.ſi ager.ff. de rei vind. Cuiacius ad African.tract.4 fol.48.

Pertinere videntur rationes, quod ad verba edicti de edendo attinet, ſi eas argentarius actore vel procuratore eius man-

dante tractauerit: Pertinere quoque videtur ad procuratorem ratio, quam cum domino haber. Ad nos quoque pertinet non tantum cum ipſi contraximus, vel ſucceſſimus ei, qui contraxit. ſed etiam ſi is, qui in noſtra poteſtate eſt, contraxit. l.4.in princ.l.6.§.ex hoc edicto l.9.in fi.ff.de edend.Briſſ.

PERTINERE ad teſtamentum codicilli dicuntur, qui ex eo pendent, & eius ius ſequuntur, vireſque ex eo capiunt, l.16.& l. 18.ff.de iur.codicill.l.1.§.hoc interdictum. ff.de tabul.exhib.l. 1.C.de codicill.Briſſ.

PERTINET. Vlpia.de cloac.l.prętor ait, Quo minus illi cloacam, quæ ex ædibus eius in tuas pertinet ædes, qua de re agitur, purgare reficere liceat, vim fieri veto. Quod ait Prætor, Pertinet. hoc ſignificat, quod ex ædibus eius in tuas ædes pertinet, hoc eſt, dirigitur, extenditur, peruenit.Spieg.

PERTVRBATIONES, Græcis appellantur πάθη, id eſt, verbum è verbo, morbi. Sed in conſuetudinem Latini ſermonis non cadit, quo omnes huiuſmodi præter rationem concitati motus, perturbationes nominantur, quibus nullus ſtultus caret. Ex quo ſimilitudine Grçcæ linguæ ducti Latini omnes inſipientes ſtultos & inſanos vocauerunt propterea quod in perturbato animo ſicut in corpore male conſtituto ſanitas non ſit &c.Connan.lib.9.c.4. num.10.

PERVELLERE ius, pro de iure noſtro obtrectare, vt inquit Budæus citans Tullij locum è primo libro de Orat.Spieg.

PERVENIRE eſt itinere confecto locum deſtinatum contingere. Iter fuiſſe videtur viri cauſa, cum vxor ad maritum peruenit. l.21.ff.de donat. inter vir.

PERVENISSE proprie dicitur quod eſt remanſurum.l.71.ff.de verbor.ſign.& quod deductis onerib.ad aliquem peruenit.l.16.§. 1.ff.ad Trebell. Verbum enim peruenire cum effectu accipiendum eſt. l.164.§.vlt.ff de verb.ſign. proinde in Senatuſconſulto circa petitionem hæreditatis facto, perueniſſe ea intelliguntur quibus poſſeſſor locupletior factus eſt, quæque in ea cauſa manent, nec ſunt reſtituta. Quod ſi pretium rerum hæreditariarum acceptum, vel perdiderit, vel conſumpſerit, vel donauerit, perueniſſe non videbitur.leg.21.§.item placere. & §.bonæ fidei. ff.de petit. hæred. In ſtipulatione quoque emptæ hæreditatis (quæ ita concipitur, Quanta pecunia ad te ex hæreditate peruenerit, l.50.ff.de verb.oblig.) quod legatorum, vel æris alieni, vel cuius alterius oneris hæreditarij nomine erogatum eſt, perueniſſe non videtur. Perueniſſe vtique antequam corpora rerum hæreditariarum venditor nactus ſit, eatenus videtur, quatenus mandare poteſt earum rerum perſecutionem, actioneſque præſtare. At vbi corpora nactus eſt, plenius perueniſſe videtur. Nec tantum ſi nactus ſit, ſed & ſi dolo malo id egerit, ne ad eum peruenerit, perueniſſe exiſtimabitur: veluti ſi alienauerit, aut accepto quem liberauerit, aut dolo malo id egerit, ne quid hæreditati adquireretur. Quæ omnia fuſiſſime explicantur in l.2. cum ſuis §§. ff.de hęred.vend. In eo legis Iuliæ capite, quo maritus quidquid ad eum ex bonis liberti peruenerit, reſtituere iubetur, perueniſſe accipimus, ſiue iam exegerit, ſiue exigere poſſit, quia actio ei delata eſt.l.quarta. §.1.ff.ſolut.matrim. Quæ interpretatio etiam in ſpecie l.23.ff.de act.empt. facienda eſt.Briſſ.

Hoc legato, QVANTA PECVNIA AD ME EX HÆREDITATE TITII PERVENIT TANTVM DATO, id continetur, quod ex ea hæreditate acceptũ in tabulas ſuas teſtator retulerit, cautione à legatario præſtanda, ſi quid forte poſtea eius hæreditatis nomine hæres damnetur. Nec enim poteſt videri ad eum perueniſſe, quod eius hæreditatis nomine præſtaturus eſt l.23.§. cum ita legatus.ff. de leg. 3. Plane cum Prætor actionem in aliquem dat de eo quod ad eum peruenit, veluti in hæredes ex defuncti delicto dolove, in municipes ex dolo eorum, qui res ciuitatis adminiſtrant, in dominum ex dolo procuratoris: ſufficit, ſi vel momento ad eum peruenerit ex dolo defuncti.l. 170.ff.de diuerſ.regul.l.5.ff.de calumniatorib.l.1.§.vlt.l.3.& l. 9.ff.de vi & vi arm.l.16.§.1.& §.penult.l.18.in fi.l.27.ff.de dolo.l.17.l.19.ff.quod met.cauſſ. In his enim cauſis ſatis eſt ſemel perueniſſe, vt de eo perpetuo in hæredes actio competat: & ſi conſumpto eo quod peruenerit, hæres deceſſerit, in hæredem eius omnimodo actio datur. Re etiam ſemel in pecuniam aliamve rem conuerſa, vltra non quærimus, quis exitus ſit.l. 17.l.18.ff.quod met.cauſ. Perueniſſe autem intelligitur id quo locupletior facta eſt hęreditas, vel quod in corpus patrimonii ſit verſum, vt certum ſit ad hæredem peruenturum. Idem eſt & ſi debitor liberatus, vel pecunia accepto lata ſit, vel dolo malo hæredis factum, quo minus eo hæreditas augeretur. l.7. & l.28.l.29.ff.de dolo & l.20.ff.quod met.cauſ. Quantum autem peruenerit, litis conteſtatæ tempus ſpectabitur. Cæterum qui rogatus eſt, quod ad ſe ex hæreditate boniſve peruenerit cum morietur reſtituere, fructus quos viuus perceperit, item quæ fructuum vice ſunt, niſi alia teſtatoris mens appareat, non reſtituet.l.81.ff.de leg. lib. 3. l.3.§.cum Pollidius.ff. de vſur.Briſſ.

PERVENISSE ad nos recte dicitur, quod per nos ad alium peruenit, vt in exemplo l.171.ff.de verb.ſign.

PERVENISSE, dicitur nonnunquam quod remanſurum non eſt.l. videamus §.1.ff.quod met.cauſſ. Perueniſſe ad hæredem, vt accipiendum ſit, declaratur in l. hæredem. ff.de dolo. & ſequ. adde l.vtrum autẽ.ff.de petit.hæredi. Ad me autem perueniſſe quid dicatur, Alciat in comment.de verb.ſign.explicat.Spieg.

PERVENIT, verbum cum effectu accipiendum eſt, & continet id quod durat.l.vtrum.ff.de pet.hæred.

PERVERSVS, ait Valla, dicitur qui verſatur in malo, & à bono verſus eſt.Spieg.

PERVERSI iudices, qui vel corruptela, vel ira, vel alio affectu ab officio deflectunt, apud Imp. Conſtantinum. C.de exact.tribut.l.2. Vel a peruerſis, vel iniquis iudicib. Prat.

PERVERTERIT, pro ſubuerterit. Martian. in l.1. de Falſ. Is qui peruerterit viui teſtamentum, Legis Corneliæ pœna tenetur. Sic in Verr. Cicero, Peruertere vectigalia dixit.Spieg.

PERVICACIA, eſt interdum bonarum rerum Pertinax quis dicatur, tradit Bart.in leg.3.§.tutores, qui repertorium.ff. de ſuſpect.tut.Spieg.

PERVICACITER, eſt obſtinato animo, contumaciter.l.3.§.qui pecuniam ff.de ſuſpect.tut.

PES, non eſt vltima tantum pars corporis, vt dicit gl.in Rub. C. de Pedan.iud.ſed dicitur id totum, quod eſt a femore ad calcem. Spieg. Eſt & menſura quindecim digitorum. gloſſ.in cap.ſicut 17.quæſt. 4. & omnes iuris interpretes ſequuntur. Corraſius in Rubr.ff.de ſeru.ruſtic.præd.num.109

PES, quatenus eſt as & pondo (nam alias proprie eſt membrum quo calcamus & incedimus ἀπὸ τοῦ πέζειν, id eſt, à calcando) in 12.vncias partitur &c. Brechęus in l.mille paſſus.ff.de verb. & rer.ſign.quem vide ibi de ſex paſſuum diſcriminib.

PES in naui, ima pars eſt veli, id eſt, imus angulus: alii funem accipiunt, quo velum tenditur. inde facere pedem, pro vela tendere dixit Maro qua forma vela facere dicimus. Vna omnes facere pedem. Duo autem pedes ſunt, dexter & ſiniſter. Catullus, ſiue vtrumque Iupiter ſimul ſecundus incidiſſet in pedem. Sed & proferre pedem eſt funibus, & vt Seruius loquitur, podiis, imum veli minus adducere, ſed laxius eſt ſinere & longius producere. nam pede velum tenditur aut potius vtramque partem veli æquatam, non pari eſſe, quod fit altero fune reducto altero producto: atque ita obligantur veli ſinus. Cæcilius venerio curſu veli prolato pede vſque ad ſaphonem. Plinius lib. 2. iiſdem autem ventis in contrarium nauigatur prolatis pedibus, vt noctu plerunque aduerſa vela concurrant. Nam prolato fune & ſinu veli obliquato, ſic colligitur ventus, vt aduerſæ naues eodem vento inflatæ poſſint concurrere. Hæc Turneb.aduerſ.lib 20.c.5.

PESSVM dat, pedibus percutit, noue dixit Paulus, cum in edicto Ædilitio, Bouem inquit, qui corruperit vitioſum, item mulas quæ peſſum dant. autor Alciat. Ceſſim eunt, habet text. Noric. Alii, Peſſum dant.Spieg.

PESTIBILIS ſeu peſtilis fundus, apud Impp.Diocleti.& Maxim. i.vt ipſi exponunt, peſtibiles herbas, vel lethiferas habens. leg.penult.C.de ædil.action.

PESTIBVLÆ, ſunt natricum ſerpentumque peſtes, vt loquitur Columel. confecto nomine ex peſte, vt nauſtibuli ex naui, authore Feſto, Gothf.in notis ad d.l.penult.

PESTILENS cœlum, ſalubri opponitur.l.1.§.1.ff.de cloac. Spieg.

PESTILENS fundus.l. 48.ff. de ædil. edict l. penultim. ff. de reb. eor. Cui adde l.20.§.1.ff locat. in qua fit mentio ſaltus, in quo herba mala naſcitur. Poteſt & eſſe odore ſolo locus peſtilentioſus, vt traditur in l.2.§.idem Nerua.ff. ne quid in loco publ.Briſſon. & Gœdd.ad l.86.n.3.de verb.ſign.

Πεταλουργοὶ ſunt bractearii, ſeu bractearores. πέταλον enim ſignificat bracteam ſeu folium. Horum fit mentio in l.1.C.de excuſ. art.Vide Bractearii.Prat.

PETERE verbum, quoties agitur de obligatione inducenda, pro ſimplici interpellatione accipitur.l.ſi decem. de verb.oblig.l. item.§ petitam.de petit. hæred. ita quum ad iudicium particulare refertur, poſt litem conteſtatam intelligitur l.amplius. ff.rem rat.hab.Spieg.

PETERE, pro nanciſci honorem, vel ſacerdotium, nunquam lege Rom. prohibitum fuit, ſed contra Leges de ambitu latas petere, id demum erat vetitum. Vide Modeſtin.eod.tit.Spieg.

Non petere, aliqua videtur differentia. An quis promittit non petere, an deſiſtere à lite, & ex parte ſua adimplere.l.deſtitiſſe. ff.de iud.Spieg.

PETERE hęreditatem, id eſt ſuam eſſe intendere l.3 l.10.ff.de pet. hæred. Et petere pro vindicare, l.vnic.§.pen ff.de remiſſ. Et petere rem noſtram eſſe, l.6.ff.de rei vind.l.42.ff.de liber.cauſ. l.11 §.ſi quis autem l.21.§.ſi Stichum & §.ſi fundum C.de except.rei iud §.certe.Inſt.de rer.diuiſ.Prat.

PETERE, vt plurimum, in libris noſtris per iudicem petere ſignificat. Et ideo Amplius petitum non eſſe ita Labeo recte accipiebat, ſi iudicio petitum non eſſet: nec ante committi putabat cautionem Amplius non peti, quam iudicium acceptum eſſet.l.15.ff.rem rat.hab. Quomodo exemplo petendi & petitionis verba interpretanda cenſeo in l.57.ff. de ſolution.

l.4.ff.de

l.4.ff.de except. adhibita l.47.ff.de ſolutionib.l.28.§.ſed ſi ſtipulatur.ff.de pact.coniuncta l 112.ff.de verb.oblig.Briſſ.

PETERE & in ſeruitutem & in libertatem dicimus l. 12. ff. de iniur.leg.30.ff. de bon.libert.l.29.& l.30.ff de liber.cauſſ.In eo autem quod ſeruitus à bonorum poſſeſſione contra tabulas libertorum repellit eos, qui in ſeruitutem eos petierint, In ſeruitutē petiiſſe videtur,non qui ei,qui in poſſeſſione erat ſeruitutis,petenti ſe in libertatem contradixerunt,ſed qui ex libertate petierunt in ſeruitutem, vel quid aliud petierint quod in eo habere,niſi ſeruus ſit,non poſſunt. l.14 & l.16. ff.de bon.libert.l.33.§.penult.ff.de fideicomm.libert.Briſſ.

PETERE videtur,qui & compenſat,l.amplius.ff.rem rat.hab.Pra.

PETERE pœnas ab aliquo, quod & exigere dicitur.

PETERE ſecretum,id eſt,ſecedere in aliquem locum ſecretum.

PETI dicuntur,quibus oculi leniter declinantur, & cum venuſtate. Vnde etiam Veneri petos attribuunt oculos:quod vitium quidem ſit,ſed non aſpernabile,non inamabile.Rhodi.

PETI, agi, vendicari, ad officium iudicis referuntur: qua de re diffuſius diſputat Alc Parerg.lib.2.c.10.

PETITA veteres dixere pro petitionib. ſicut indicta & æſtimata & nota. Suidas, πετίτα ῥωμαϊκὴ λέξις. σημαίνει δὲ γνώρισμα αἰτήσεως. Cuiac.ad Rubr.C.de petit.bonor.ſublat.lib.10.

PETITIO, pro actione priuata, apud Quintil. libr. 4.cap. 4. Et pro impetitione, & aggreſſu gladiatorum, à Cicer. vſupatur in Oratore perfecto,teſte Budæo.Spieg.

PETITIO, intentio actoris, in rem tantum actionem continens. l.pecuniæ.§.1.ff de verb. ſign.l.actio. de act. & obligat. Adde Brechæum d.l.pecuniæ §.actionis verbum.tit.eod.

PETITIO hæreditatis in rem actio eſt, qua hæreditatem vel totam,vel pro parte,vel corpore hæreditario ab eo vindicamus, qui vel pro hærede vel pro poſſeſſore tenet, l.23. §. petitio.ff. de petit.hæred l.28.§.ſed & is qui.ff.de rei vindic.

PETITIONIS verbo in rem actiones ſignificantur.l.178.§.actionis,ff.de verb.ſign.ſ.l.27. ff. de oblig. & actio. & dicitur petitio,quaſi per certum perſecutio.Nam ab aduerſario, qui nullo iure mihi obligatus eſt, directo non peto, ſed per tertium, videlicet per iudicem,ab eo peto ac contendo. Eaque ratione interdum ab actione ſeparatur, quæ plerumque perſonalem actionem ſignificat. l.10 ff.ad Macedo.l.10.ff.de acceptilatio. l.24.ff.rem rat.hab.l.49.ff.de verbor.ſignific. Briſſon. & Vulte.ad §.5.num.59 Inſt.de act.

PETITIO hæreditatis quo iure, quibuſve cōpetat, declarant Iurecoſſ.tit.de petit.hæredit.Compendioſe ſed exacte.quæ huc ſpectant,Placentinus pertractat.tit.3.lib.de rei vindic.Obſeruandum autem.quod petitio hæreditatis tā in actione de Petitione hæred.quā de bonor.poſſeſſoria hæred.pet.aliquanto laxius,nō proprie pro hęreditate,ſed pro declaratione hęreditarii iuris,quo actor intēdit ſuas eſſe res à teſtatore relictas, vſurpetur,l.licet minimam.ff.de pet.hær.ꝙ & Bart.animaduertiſſe in l.3 de bonor.poſſ.Old.refert.claſſ.5.Act.6.Spieg.Prat.

PETITIO hęreditatis venit aut ex vetere iure, aut nouo. Vetere ex l.12.Tab.vel ex Teſtamento,quod iure factum eſt. Nouo iure,cum ad hæreditatem vocantur hæredes ex Senatuſconſulto,aut ex conſtitutionib. l. 1.& 3.ff.de petit. hæred. Eſt autem petitio hæreditatis poſſeſſoria, quæ competit bonorum poſſeſſorib.de iure Prætorio, de qua in titul. de poſſeſſ hæredit.petit. Eſt & fideicommiſſaria,quæ datur his quib.reſtituta eſt hæreditas, de qua tractatur in tit.de de fideicom.hæred. petit.Io.Bello.Etymol. Item,

PETITIO quædā eſt ſpecialis,quædam generalis,& quædam indefinita not.glo.in c.1.ext.de tranſact.Io.Bello.Etymol.Hinc

PETIT is quoque qui id quod non debetur petit.Gœdd.ad l.82. de verb.ſignif.n.1.

PETITORIVM dicitur,quando quis petit rem pure & ſimpliciter. ne per doct.Cle.1.de ſenten.& de re iudic.Io.Bello. Etymol.

PETITOR appellatur actor quilibet.l.31.ff.de iudic.

PETITOR, qui petit & litem intendit.Cicer.pro Cecin. Etenim ſi Prætor is qui iudicia dat, nunquam petitori præſtituit, qua actione illum vti velit. Sed eſt reperire, vbi pro poſtulatore tantum accipitur.vt in l.ſi autem.§.ſi homo ff.de rei vend proprie vero intelligitur à lite conteſtata.l. amplius. ff.rem. rat.hab.l.ſi bonæ fidei poſſeſſor.ff.de pet.hæred.Spieg.

PETITOR & actor differunt.Actor eſt,qui agit in perſonam,petitor,qui agit in rem.Cuiac.Obſeru.lib.7.c.26.

PETITORIS partes ſuſtinere & petitoris partibus fungi dicitur, cui probatio incumbit, quique de ſuo iure probare neceſſe habet.l.7.§.vlt.ff.de liber.cau.l.15.ff.de oper.nou. nun.l.vlt.ff. ſi libert.ingen.l.35.ff.de acquir. poſſ. l. 8. §.ſed ſi quæratur. ff. ſi ſeruit.vind.l.18.l.19 ff.de probat.& hæc ſūt onera petitoris. l.62 ff.de iudic.l.25.ff de rei vind.l.1.§.inter.ff.vti poſſid. Briſ.

PETITORIO iudicio dominium rei perpetuum perſequimur: Poſſeſſorio intendimus de poſſeſſione vel adipiſcenda,vel retinenda,vel recuperanda.glo.in l.fi.C.qui legit.perſon. Satius tamen eſt poſſeſſorio, quam petitorio agere. l.is qui deſtinauit,vbi Bart.ff.de rei vindic.Spieg.

PETITORIVM iudicium eſt,quo res vindicatur,Caius in l.36.ff. de rei vindic. Qui petitorio,inquit,iudicio vtitur,ne fruſtra experiatur,requirere debet,an is cum quo inſtituit actionem, poſſeſſor ſit Hot.Prat.

PETO pro repeto, gloſſ.& Bart.in rub. ff.ſolut.matri.l.petenti.ff. de pigne..act. Alioquin verbum eſt latiſſimum,l.actio in perſonam.ff.de action & oblig.Nonnunquam per conſequentia reſtringitur.l.amplius.ff.de petit.hæred.cum ſimilib.Spieg.

PETO, precarium verbum eſt,& fideicommiſſis proprie conuenit,vt Vlp.tit.26.Regular.tradit.

PETORITVM,vehiculum fuit Gallicum,quatuor rotarum:quod Varro in lib.de ling.lat.ab Hiſpanis introductum refert, & in conſuetudinem ſuo & Ciceronis tempore veniſſe. Erat autem eius formæ,qua noſtra ætate Principum,Italæ præſertim mulieres vehuntur, compactum ita & libratum, vt conſidentes in puluinis, in aere ſuſpendi agitatæ videantur ex Corraſio lib 3.Miſc.c.20.nu.15.

PETRVS Ancharanus ICtus nobilis Bononiæ natus, Baldi diſcipulus, patria in vrbe ius ciuile profeſſus eſt circiter annum 1480. quo tempore Bartholomæus Salicetus eodem in gymnaſio florebat.Prat.ex Hotom.

PETRVS Belliperticus ICtus nobilis,patria Burgundus,Bononię ius ciuile profeſſus eſt circiter annum 1300. cumq; non pauca de iure volumina reliquiſſet,ibidē mortuus eſt.Prat.ex Hot.

PETRONIA lege continebatur, vt qui iure viri adulterium non peregiſſet, nunquam poſtea ad hoc crimen deferendum admitteretur, l.16. C. ad Iul.de adult. Lege etiam Petronia dominis facultatem ademptam ſuo arbitrio ſeruos ad beſtias depugnandas tradendi Modeſtin.ſcribit in leg.11.§.vlt.ff.ad leg. Cornel.de ſicar.Refertur& alia legis cuiuſdam Petroniæ ſententia in l.24.ff.de manumiſſ.vind.Briſſ.

PETRAM eſſe Ælius Gallus definiebat, qui locus dextra ac ſiniſtra fornicem expleturus aquæ ad libramentum ſuum fornicis.Quæ ſignificatio rara eſt.Briſſ Prat.

PETVLANTIAM, pro improbiore facto, *Einmut. Willige that,* Claudian.violentiæ opponere videtur.in l.aut facta.§.qualitate.ff.de furt. Accurſius pro contumacia exponit, ſed perperam.Spie.

PEXÆ veſtes,quæ in ſuperficie quaſdam veluti lanoſas extuberantias præ ſe ferunt. Proinde Pexa veſtis ſiue noua ſit, ſiue verus,ſiue vilis,ſiue precioſa,certe lanea eſt. Vide Eraſ.in vi= D.Hieronymi paulò ante finem.Spieg.

PH.

PHALARICA,genus machinæ bellicæ, nempe velut ingens haſta ferro præmunita,quæ neruis tortilibus magno impetu mittebatur.Eraſm.

PHANATICVS.Lege,Fanaticus.

Φάντασμα & φαντασία eſt viſio & animi conceptus, ſeu ipſa viſionis imaginatio & cupiditas:deducit.enim à verbo φαντάζομαι, quod imaginor & perſpicio eſt, Gœd.ad l.38.n.7. de verb.ſig.

PHARMACVM, medium verbum,quod pro veneno,& pro medicamento accipi poteſt. Vnde Caius Iuriſconſ. Qui Pharmacum dicit,debet addere,bonum, vel malum.Spieg. Adde Brechæum in l.qui venenum.in tit.de verb.& rer.ſign.

PHASIANARIVS, qui phaſianos paſcit.Paul.Iuriſconſ.Phaſianarij autem & paſtores anſerum,non continentur.Spieg.

Φάσμα, Latine viſum, ſpectrum, imaginationem atque illuſionem appellamus, eo quod nobis vel dormientibus & noctu, vel vigilantibus.& interdiu, aliquid apparet,ac veluti oculis noſtris ſeſe obiicit, παρὰ τὸ φαίνεσθαι, quod apparere ſignificat. Etenim apud Græcos hæc verba φαίνομαι, φαντάζομαι, καὶ ἰνδάλλομαι, imaginari, apparere, & perſpicuum eſſe ſignificant.Brechæus in l.oſtentum,in tit.de verb.& rer ſign.

Φθονεῖν apud Græcos ſemper ſignificat vel negare vel prohibere. Polyb. lib. 6.loquens de captiuis Cannenſibus, παρεκάλουν τὸ μὴ φθονῆσαι τοῖς ἑαλωκόσι τῆς σωτηρίας.

Φενακισμὸς, impoſtura: φενακίζειν, imponere, à φενάκη adulterina coma.Goth.ad l.4.§.2.de ædil.edict.

Φέρνη, dos ὑπόφερνη, dotis compenſatio, Goth ad l.20.in prin.C. de donat.ante nupt.

PHIBIONITÆ, hæretici, quorum meminit Goth.ad l.5.in princ. C.de hæret.

PHILANTHROPIVM, Vlpian. vſurpat in l. 2.ff.de proxenet. pro φιλανθρωπία & φιλανθρώπευμα id eſt, liberalitas, munificentia. Idem dico,inquit,& ſi aliquid philanthropij nomine acceperit. De proxeneta loquitur,qui ſi mercedis aliquid pro opera ſua receperit,ex conducto non tenetur Hotom.

PHILARCHVM Iulianus Nou.102.per τὸν Ducem Sarracenorum interpretatur,quos ex fœderatis Romano nomini fuiſſe conſtat. Sext.Ruffus, Philarchi Sarracenorum in Oſroene ceſſere ſuperati Iornandes in Oſroene Sarracenorum Philarchi deuicti Romanis ſe dediderunt. Cuiac.in expoſit. Nou. Iuſtin. 22.de ſecund.nupt.

Φιλία σοφίας, amor ſapientiæ,& φίλος σοφίας, amicus ſapientiæ: cuius contrarium eſt ἀφιλοσοφία qua ſapientiam quis & rationes auerſatur.Viues Speuſippum citat Spieg.

Φιλικὸν, i.e.amicale,& quod datur amice. Hac dictione vtuntur

Impp.in l.4. C.de nauic. ſeu naucl.publ. Solatiis pro mercedula præſtitis ex tributariæ penſitationis immunitate, & eo quod vocatur φιλικόν. Prat.

Philippi, orum, Colonia eſt Thraciæ ſiue Macedoniæ, de qua Lucanus in 1. Pharſaliæ: Vidi iam Phœbe Philippos. Philippenſis Coloniæ meminit ICtus in l.fi.ff.de cenſib. Nebriſſ.

Philippvs Corneus, ICtus, Peruſii natus. Peruſij, Ferrariæ, & Piſis publice iura annos prope 50. profeſſus eſt: nonnulliſque de iure confectis commentariis, fere octogenatius ann. 1460. in vrbe patria vita ceſſit. Hotom.

Philippvs Decius, ICtus, Mediolani natus, cum annos triginta iura in Italia publice interpretatus eſſet, certis de cauſis in Galliam profugit: & Valentiæ Cauarum, quæ in Delphinatu eſt, aliquando docuit. Vnde à Florentinis reuocatus iterum Piſis, deinde Senis docuit: accepto mille quingentorum aureorum ſtipendio annuo, mortuus Senis anno 1535. quam plurima de iure volumina reliquit. Hotom. Prat.

Φίλησις dicitur amor, Vnde filii dicti, Connan.lib.5.c.1.nu.2.

Philodici dicuntur, iuris ſtrepitu gaudentes. Bud. in l. 1. de iuſt.& iur.

Philosophari, pro temperare affectibus, aduerſus res acerbas infracto eſſe animo, non noſtris tantum venerandis columnis eccleſiæ, Chryſoſtomo, Baſilio, & Gregorio Nazianzeno, ſed & Ciceroni eſt. Locum citat Eraſm.in Chil. Spieg. Vere philoſophantur ii qui pecuniis Rempul. iuuant, l. ἐκδόσ. §. τοῖς ἢ τῶν. C.de excuſ.tut. Prat.

Philosophi excuſantur à tutelis. l. 6. ff.de excuſ.

Philosophia Moralis, eſt notitia legis naturæ, & concluſionum, quæ ex illa in demonſtrationibus ſequuntur, de moribus & omnibus honeſtis actionibus. At teſte Philippo, eruditiſſima diffinitio eſt hæc: Philoſophia moralis, eſt pars illa legis diuinæ, quæ de externis actionibus præcipit. Eam Diuus Paulus venuſte ius Dei vocat, Rom. 1. Porro nos cum Inſulano ad moralem Philoſophiam referimus quoque ius Ciuile, hiſtoriam præſertim veterum temporum, apophthegmata ſapientum & fabulas eruditas.

Philosophia vera eſt iuſtitiam colere, boni & æqui notitiam profiteri. l. 1. ff.de iuſt.& iur. Hotom. Plato lib 10. Epiſt.ad Ariſtodorum firmitatem, fidem, & ſynceritatem Philoſophiam vocat. Prat.

Philosophos hoc primum profiteri oportet, Mercenariam operam ſpernere l. 1. §. 1. ff.de extraord. cogn. Vnde Philoſopho hæc Impp. obiiciũt. Cum Philoſophum te eſſe proponas, vinceris auaritiæ cæcitate. l. 6. C.de muner.patrim.lib. 10. Briſſ.

Philyra in l. 50. ff. de legat. 3. frutex eſt papyro Niloticæ non abſimilis, vt Suidas docet his verbis: φίλυρα εἶδος δένδρου ἔχει πλοιόν βίβλῳ παπύρῳ ὅμοιον. Ductilis autem erat philyræ liber, adeo vt ex ea coronæ olim necterentur, vt Horat.lib. 1. Carm. & Ouid.lib. 5. Faſtor. & Plin.lib. 10. ſignificant, Briſſ. Vide Cottam in memoral. in verb. Librorum.

Philyra, ſeu Philura, arbor tilia eſt. Et Philuræ, librariorum chartæ dicuntur ad ſcribendum aptæ, ſiue illæ ſint ex tiliæ tuniculis interioris corticis, ſiue quacunque alia materia. Vlpian.de leg. 1. l.librorum appellatione. Siue in philyra, inquit, aut in corio aliquo, vt nonnulli conficiunt. Nebriſſ. Philyram corticem eſſe tiliæ, Græci adſeuerant, in quas notas verborum & ſenſa mandari literis ſæpe proditum eſt. author Alex. de Alex. Gen. dier. lib. 2. c. 30. Spieg.

Φοῖνιξ vide ſupra ὄξος & oxoblatta.

Pholis, ſub Theodoſio Iuniore tributum mulorum ab eo conſtitutum Conſtantinopoli: quod his ſibi in bello opus eſſe diceret. Phollis autem aliud tributi genus eſt, quod nobiliores quique ciuitatis pendebant, prout ſecundum habitationes fuerant comprehenſi: vt nobilitas quæ ad bonam fortunam illos perducere debuerat, hoc incommodi ſecũ afferret: primo quidem tributo auri libræ octo, ſecundo quatuor, tertio duæ pendebantur. Et vt ait Eſychous illuſtris Philoſoph. in 6. Hiſtoriæ de temp. diuiſ.

Phonasci appellantur Moderatores vocis, & Magiſtri, qui eam intorquere, mittere, lenire, exaſperare docent & ſupplantare, de quo Tranquillus & cæteri: eorum ars dicebatur φωνασκία. Dictio græca à verbo φωνέω originaliter inclinata, quod ſignif. loquor. Suetonii verba ſunt hæc in Nerone. Neq; quicquam ſerio iocoue egit niſi aſtante Phonaſco, qui moneret, parceret arteriis ac ſudarium ad os applicaret. De Phonaſco idem in Auguſto & Inſtitutionum lib. 2. Quintilianus. Io. Baptiſt. in comment. epiſt Sidon. Apoll. ad Agric. lib. 1. vide & Budæum in l. athletas ff.de his qui not.infam.

Phollis pondus eſt, alio nomine dicta Balantium, trahit autem Donos 250. hoc eſt, libras 312. & vncias 6. Singuli vero Doni libram 1. & vncias 12. comprehendebant. Eſt & alius Phollis coactus ex argenteis leptis, qui militibus, quos miliarios vocabant, dabatur. Lepti autem Ceration vnum cum dimidio continent: ita Phollis iſte argenti ceracia 208. habet, & nummos 9. quæ ſumma nunc valet millia 109. Eſt & Phollis alius, à duabus auri libris incipiens, & vſque ad octo procedens, prout ſoluentium tributa ſubſtantię patiebantur. Verum Suidæ Phollis maſculini generis, eſt obulus. Idē in dictione, κέρματα ducenti & 10. oboli, quos Pholeis vocant. Et hoc ſenſu ab Auguſtin. de Ciuit. Dei vlt. lib. capitur, tametſi Beroald. in Apuleio Pholles legerit: cum ea vox nunquam pro pecunia accipiatur. teſte Alciat. in rub. C. de prætor. & hon. prætor. lib. 12. Spieg.

Phormiones, φορμίωνες tegetes ex iuncis aut ſtraminibus contextæ. apud Vlp. l. 12. §. 12. ff. de inſt. vel inſt. Legitur tamen Formiones, errore peruulgato. Hot.

Phormiones contineri domus inſtrumento legato, ſcriptum reliquit Vlp. in l. quæſitum eſt. §. acetum. tit. de fundo inſtructo. poſt Pegaſum, & pleroſque alios. quo in loco quid phormiones eſſent, ſatis dubitaui. Neque aliqui eorum qui apud Latinos dictiones collegerunt mentionem fecerunt. Eraſmus in adagiis ſuis etiam meminit, chiliade 2. in hæc verba, στιβάδες φορμίωνος, Thori Phormionis: de ſtratis, inquit, ſordidis ac frugalibus, minimeque delicatis, qualia ſunt cubilia militaria, & quale ſibi apud Homerum parat Vlyſſes, ex arborum congeſtis frondibus, ac ramis humi ſubſtratis. Refertur à Suida: Phormio Dux quidam militum fuit, in perferendis militiæ incommodis notę, ſicut coniicio, patientiæ: adeò vt exucus redditus ſit, & marcidus. Donatus quoque, grammaticus magni nominis, in Terentium ſcribit his verbis: Phormio, inquit, nō à formula, ſed à Phormione dicitur Sparteo, quem nos Erouem dicimus triuialiter & pro conſuetudine. Et alibi ſcribit Phormionem Gręcis tegeticulum ſignificare, à quo inſternitur pauimentum. & inde paraſitus viliſſimæ cōditionis Phormio dictus eſt. Idem alibi refert, Phormionem Græco vocabulo dici ſtramen nauticum, à cuius rei capacitate vel vilitate, etiam ab Apollodoro paraſitus Phormionis nomine nuncupatur. Sed & in dictonario Græcolatino, Phormos ſtorea interpretatur. Erit igitur mens Iureconſult. noſtri, vt in legato domeſtici inſtrumenti veniant lecti viles, & qui ſeruorũ cauſa parari cōſueuerunt. & propterea opportune Iureconſul. ibidem dicit, Centones etiā tali legato contineri. ſtragula enim ſunt quædā groſſiora, villis paſſim pendentibus: quibus lecti viliſſimarum perſonarum ſternuntur, Cotta. vide paulò ante Pero vt vult Hotom. Et ſupra in verbo Ero eronis.

Φρατρίας Ariſtoteles vocat conuentus hominum qui eiuſdem putei vſum habent. Connan. lib. 1. c. 5. nu. 1.

Φρύγιον Latini Gremium. hinc Gremiales arbores, vel vt alii Cremiales. vide ligni appellatione quid contineatur. Item vide ſupra Cremia.

Phrenesis, proprie cerebri paſſio eſt, principales actiones eius lædens, mentemque commouens & inſanire faciens: à pallida, ſeu flaua bile proficiſcens. Latine inſaniam dixeris. Hinc Phrenetici dicuntur, qui phreneſi laborant. Vlpia. l. 1. §. apud Viuianum quæritur, verſ. interdum tamen. Veluti, inquit, contingeret φρενιτικῷ. Producenda eſt autem, contra vſum, penul. ſyllab. vocabuli Phreneſis. Spieg.

Phthisis. Tabes, & Phthoe eiuſdem ſignificationis ſunt, quia idem morbus iis nominibus ſignificatur. Nam quam Tabem Latini dicunt, hanc proprie Græci & præſertim Athenienſes φθόην nominant. Hippocrates autem φθίσιν vocat, vt ſcribit Galenus in commentariis Aphoriſmorum ipſius lib. 7. c. 16. Sunt tamen qui φθόην & φθίσιν inter ſe differre cenſent, vt videbis apud Leonhardum Fuchſium c. 33. ſui Compendii. Hunc autem morbum, venus admodum offendit & irritat, vt tradit ipſe Hippocrates lib. περὶ νόσων, id eſt, de morbis. 2. non ſemel Celſus lib. 3. cap. 22. in fi. Lucianus in Saturnalib. Tiraquel. in l. 1. ſ. connub. gl. 1. parte 15.

Phylaca. Lege, Hydrophylacæ.

Phylacteria dicuntur chartæ, in quib. continētur incantationes, vt in c. 2. 35. quæſt. 5. & ibi gloſſ. not. Io. Bello. Etymol.

Phylarchi dicuntur duces optionum, id eſt, eorum qui fœderatis auxilia ferunt. Rectiſſime enim Iulianus in Nouella 102. Φύλαρχον interpretatur Sarracenorum ducem, quos ex fœderatis fuiſſe conſtat. Procopius primo de bello Perſico: οὐδέ εἰς ἢ τῇ ῥωμαίων στρατιωτῶν ἄρχων οὐδὲ δοῦκας καλοῦσιν οὔτε σαρακηνῶν τῶν ῥωμαίοις ἐνσπόνδων ἡγούμενος οἱ φύλαρχοι ἐπικαλοῦνται, vbi Volaterranus perperam legit Chiliarchi. Idem paulò poſt: καὶ αὐτὸν βασιλεὺς φύλαρχον τῶν ἐν παλαιστίνῃ σαρακηνῶν κατεστήσατο. Theodorus Anagnoſtes 2. Αλαμουνδάρου τοῦ φυλάρχου σαρακηνῶν. Vide Philarchum.

Φύσις. Ariſtoteles φύσιν proprie dici naturæ inclinationem ſine iudicio, ſiue inconſultum quendam impetum, vt notauit Balduin. in com. Inſt. de iuſt & iur.

Phytonissa, vox in Canonicis decretis barbare ſcripta. Scribendum autem Pythoniſſa: qua voce Diuus Auguſt. vſus in ciuitat. Dei eſt, pro vaticinatrice muliere, quam Græci Pytho vocant. Annotat. Alc. in Parerg. Spieg.

PI.

Pia cauſa eſt, dum xenotrophio, vel miſerabilib. perſonis, puta viduis, puſillis, & id ſimilibus quid relinquitur: alioqui ſi alicui diuiti quiſquam ob Dei amorē ſe legare dixerit, pia cauſa

non

non eſt. Sicut cum quiſquam male ablatum, certæ perſonæ reſtituit. Vide Bartol. in l. 1. C. de ſacroſ. eccleſ. Spieg.

PIA cauſa dotis cauſa eſt, l. 15. §. ſi mulier. ff. de coud. cauſ. dat.

PIA cauſa domus refectio, l. ſi quis pro redemptione. §. fin. C. de donat.

PIACVLVM committit qui corpus ſepulturæ traditum nudauerit, & ſolis radiis oſtenderit. Paul. lib. 1. Sent. tit. 23.

PIÆ cauſæ quam indulgeatur, indicat Alciat. in comment. ad l. 1. C. de ſacroſ. eccleſ.

PICARIÆ ſunt picis fodinæ, quales populus Rom. in reditu habuit l. 17. in fin. ff. de verb. ſign. vt in pandect. Flor. bene legitur. Cic. in Bruto. Quæ, ait, picarias de P. Cornelio & L. Mummio cenſoribus redemiſſet. Briſſ.

PICENVM, cuius meminit Scæuola de legat. 3. regio Italiæ eſt quondam vberrimæ multitudinis. Namque trecenta & ſexaginta millia Picentium in fidem Romani populi venere. Ea nunc Marchia Anconitana dicitur. Spieg.

PICTACIA in l. 5. & l. penult. §. ſuper his vero. C. de erogat. milit. an. lib. 12. l. 29. de petitionibus & vlt. dat. in C. Theod. (vbi alii Pittacia) ſunt rationes & commentarii annonarum militarium, ſic dicta, quod è fuſili pice ad exarandum conflarentur. Lampr. in Alexand. De promouendis etiam militibus ſibi adnotabat & perlegebat cuncta pictacia Caſſiod. lib. 1. Variar. Si Romani prædium ſine delegatoris cuiuſquam pictacio præſumptos Barbaros occupauit. Moſchopulus ἀπὸ χεδῶν, πιτάκια, ait, Δωρικῶς τὰ ... τμήματα τῶν δερματίων, ἃ ὑμεῖς πιτάκια λέγομεν. Briſſ. & Prat.

PICTOR precioſus. Vlpian. Et ideo, ait, ſi precioſo pictori pollex fuerit præciſus, & intra annum, quo præcideretur, fuerit occiſus, poſſe Aquilia agi, eoque precio æſtimandum, quanti fuit prius, quam artem cum pollice amiſiſſet. Spieg.

PICTORIS inſtrumento legato, ceræ, colores, ſimiliaque horum legato cedunt, item peniculi & cauteria & conchæ. l. 17. ff. de inſtruct. vel inſtrum.

PICTVRA & ſcriptura hoc differunt, quod pictura magis ad rerum vetarum naturaliumque ſimilitudinem accommodatur, vt eas oculis tanquam præſentes offerat: ſcriptura vero ſatis habet ſi animi alterius cogitata nobis declaret & nobiſcum tanquam viuo ſermone colloquatur, Connan. lib. 3. c. 6. n. 6.

PICTVRÆ cedit tabula. Nam pictura non eſt ſimplex tabulæ acceſſio, ſed ſpecificatio, formam tabulæ addens, vt non amplius tabula, ſed pictura, ſeu imago ſit & vocetur, vt ex l. qua ratione. §. ſed non vt literæ. ff. de acquir. rer. dom. apparet. Gœd. ad l. 14. in princ. ff. de verb. ſign.

PIETAS eſt, vt inquit Cic. 1. de nat. deor. iuſtitia aduerſus deos, quam religionem dicimus, qua ſublata, non poſſit conſtare fides, humanique generis ſocietas. Eſt & pietas cultus erga maiores, aut ſanguine coniunctos l. in teſtamento. ff. de fideicom. libert. Maiorum quoque erga ſubiectos clementia & benignitas pietas eſt, l. pen. ff. de oper. libert. l. imperialis. in princ. & §. 1. C. de nupt. Auguſtinus: pietas vera, eſt verax Dei cultus, non cultus falſorum tot deorum, quot dæmoniorum. Iure noſtro improbatur, quod pietas prætextu fit cum alterius iactura l. eleganter. §. ſi compenditum. ff. de dolo & in l. ſi hominem. in prin. ff. depoſiti. Pietas item accipitur pro miſericordia, quam alter exercet erga alterum, qui ſe iuuare non poteſt. Spieg.

PIETAS eſt parentibus à liberis debitum obſequium, debitus honor, debita reuerentia & caritas. Briſſ.

PIETAS patris, extra reprehenſionem eſt l. 1. §. vtrum. ff. Quæ in fraud. creditor. Spieg.

PIETAS quoque fratrum inter ſe dicitur. Arbitro accepto fratres communem hæreditatem conſenſu diuidentes, pietatis officio funguntur. l. vlt. ff. famil. erciſc.

PIETAS quoque erga propinquos dicitur. Quinetiam quodlibet humanitatis officium pietati tribuitur. Qui ſine pietatis intentione alienum cadauer funerat. l. 14. §. ſed interdum. ff. de religioſ. & ſumpt. Briſſ.

PIETATE Deo pares ſumus l. ſi imperialis. C. de nupt. Spieg.

PIETATIS ratio habetur l. 1. ff. de obſeq. patron. præſt.

PIETATIS reſpectus, in §. fi. l. ex duob. & pietatis fiducia, in §. quanquam. l. liberto ff. de negoc. geſt. Spieg.

PIGER & tardus hoc differunt, quod piger eſt incipiendo, tardus in perficiendo. l. ſi quid venditor. in pr. ff. de ædil. edict. Prat.

Πηγὴ appellatur fons Dorice πάγα. Vide ſuperius Pagani.

PIGMENTARIVS, poni videtur pro pharmacopola, id eſt, medicamentorum venditore. Martian. l. 3. §. 1. ff. ad legem Corn. de ſicar. Alio SC. effectum eſt, vt pigmentarii ſi cui temere cicutam, ſalamandram &c. Opinor quod pharmacopolarum muneris hæc pars quædam eſt, vt ea quæ ad pigmenta pertinent, diuendant. Hot.

PIGMENTVM, vnguentum quo vtuntur puellæ ad venuſtandam faciem. Vnde per translationem mendacium, atque fraudem ſignificat. quia is qui pingitur, non eſt naturalis color, ſed artificialis. Hinc pigmentarius ſumitur pro venditore iſtius vnguenti.

PIGNORIS appellatione eam proprie rem contineri dicimus, quæ ſimul etiam traditur creditori maxime ſi mobilis ſit. At eam, quæ ſine traditione nuda conuentione tenetur, proprie hypothecæ appellatione contineri dicimus. §. item Seruiana. inſtit. de actionibus. Quod & ſupra diximus in dictione hypothecæ. Datur autem pignus, quia creditor accepto eo, ſibi ipſi cautum vult, vt ſcilicet ex eo ſolutionem poſſet conſequi. Quam ob cauſam is, qui pignus tenet, non tenetur aliis creditoribus id ipſum in medium proferre, niſi rei ſeruandæ cauſa poſſideat, leg. illud conſtat ff. quæ in fraudem cred. Puta cum quis diuerſis creditoribus eſſet obſtrictus, vnus eorum crebro eum interpellauit, debitumque exegit, is autem non exiſtens ſoluendo, creditori ſuo pignus dedit, deinde reliqui creditores petierunt mitti in poſſeſſionem bonorum debitoris, veluti latitantis & detrectantis iudicium. An hoc caſu creditores, miſſi in poſſeſſionem bonorum, poſſent etiam creditoris ſui pignus apprehendere? nequaquam. quia creditor accepto eo pignore ſibi cautum voluit, vt ſcilicet ex eo ſolutionem poſſet conſequi, & non ex vniuerſali creditorum poſſeſſione, puta rei ſeruandæ cauſa. nam qui ex ea poſſidet, velut omnium creditorũ nomine poſſidens, bonaq; debitoris creditorib. cuſtodiẽs, merito ab iis cõuenitur, vt res in medium proferat. Anc.

PIGNORIS verbum variam habet ſignificationem. Interdum enim ipſam rem pignori datam ſignificat, quæ locutio metonymica eſt, vt cum dicimus, pignus eſſe venditum aut diſtractum, cum dicimus pignus eſſe traditum. Interdum ſignificat ius, quod conſtitutum eſt creditori in re vt debitum ei ſit eo ſecurius, quæ pignoris ſignificatio meo iudicio propria eſt, vt cum quærimus, qui potiores in pignore habentur. Interdum denique ipſam ſignificat obligationem, quæ ex pignoris conſtitutione proficiſcitur, vt cum quærimus quib. modis pignus vel hypotheca contrahatur, item quibus modis ſoluatur, vide Vult. ad §. item Seruiana 6. num. 29. Inſtit. de actio. & Gœd. ad leg. plebs eſt 238 §. de verb. ſign.

PIGNVS appellatum eſt à pugno, quia res quæ pignori dantur, manu traduntur, l. 277. ff. de verbor. ſignificat. Itaque Pignus proprie eſt, cum poſſeſſio tradita eſt creditori: hyotheca vero, cum non tranſit poſſeſſio ad creditorem, l. 9. §. 1. ff. de pignor. act. Briſſ.

PIGNVS in genere ſic dictum eſt omnis res pro debito creditori obligata: quo modo etiam hypothecam recte dicimus eſſe pignus. Specialiter autem acceptum eſt contractus realis, per quem res aliqua traditur cerditori in ſecuritatem: Eoque modo differt à mutuo, commodato, depoſito, aliiſq; contractibus, Mutuum namque & cõmodatum ſunt vſus ipſius rei, commoditũ eſt cuſtodiæ, pignus eſt ſecuritatis, Secundo mutuum & commodatum ſpectant debitoris tantum vtilitatem; depoſitum ſpectat vtilitatem duntaxat creditoris, pignus vtilitatem vtriuſq & creditoris & debitoris, illius quidem, vt creditum ipſi ſit eo ſecurius, huius autem vt ipſi credatur. Tertio. In mutuum & depoſitum veniunt res mobiles, in illud (mutuum) quidem res mobiles in quantitate conſiſtentes, in hoc (depoſitum) quæuis res aliæ corporales mobiles: In commodatum & pignus veniunt res non tantum mobiles, ſed & immobiles, quin etiam res incorporales. In hoc autem conueniunt hi cõtractus, quod res, quæ in cõtractum venit, ſingulis ſit præſens & tradatur. Ex eo enim nomen habent contractuum realium. Hinc eſt, vt in definitione pignoris non diſtinxerim res, ſed ſimpliciter rem dixerim eſſe tradendam: qua ipſa etiam nomen pignus diſtinguitur ab hypotheca, vnde & nomen habet pignus, quaſi in pugnum datum. Si enim rei illius, quæ pro ſecuritate à debitore creditori obligatur, nec dominium nec poſſeſſio in creditorem transferatur, ſed vtrunque penes debitorem maneat, tum proprie loquendo dicitur eſſe conſtituta hypotheca non pignus §. ſic itaque Inſtit. de act. In pignoris enim cõtractu ex traditione poſſeſſio rei ad creditorem tranſit, proprietate interim remanente apud debitorem; l. cum & ſortis 35. in fi. ff. de pign. act. l. qui pignoris. 36. ff. de acqu. vel amitt. poſſ. l. ſerui 16. ff. de vſuc. Vult. ad §. fi. n. 1. & ſeqq. Inſtit. quib. mo. re contrah. oblig. Et de differentia pignotis & hypothecæ, vide Gœd. d. l. & Vult. ad d. §. item Seruiana. n. u & ſeqq.

Inter PIGNVS & hypothecam quantum ad actionem hypothecariam attinet, nihil intereſt. Nam de qua re inter creditorem & debitorem conuenerit, vt ſit pro debito obligata, vtraq; hac appellatione continetur: ſed in aliis differentia eſt. Nam pignoris appellatione eam rem proprie contineri dicimus, quæ ſimul etiam traditur creditori, maxime ſi mobilis ſit. At eam quæ ſine traditione, nuda conuentione tenetur, proprie hypothecæ appellatione contineri dicimus. §. inter pignus. Inſtit. de act. vnde pignora & hypothecæ interdum ſeparantur. l. 7. ff. de diſtract. pig. Verum in vſu hæc verborum proprietas plerumque confunditur, & promiſcue pignoris & hypothecæ vocabula vſurpantur. Briſſ.

PIGNVS Vulteius iam d. loc. nu. 17. diuidit hoc modo: Pignus, inquit, eſt neceſſarium vel voluntarium. Neceſſarium quod vel à lege inducitur, vel à magiſtratu. Voluntarium quod ex conuentione tacita vel expreſſa deſcendit. Illud ICtus vocat præ-

torium, hoc conuentionale. l. 2. C. de prætor. pignor. Neceſſarium ſubdiuidit Vulté. in legitimum & prætorium. Prætorium item in prætorium in ſpecie ſic dictum & iudiciale. At ſecundum Hot.

Pignvs aliud eſt priuatum, aliud publicum. Priuatum dicitur, cum ius pignoris priuato, & rei priuatæ cauſſa quæſitum eſt. id autem eſt triplex, conuentionale, prætorium & legitimum.

Pignvs conuentionale eſt, in quod ius ex contrahentium conuentione vel expreſſa, vel tacita, quæſitum eſt. l. 2. C. de prær. pign. l. 1. ff. de pign. act. nam hypotheca tacita propterea inducta eſt, quoniam id inter partes tacite conueniſſe videtur: veluti cum inducta illata in prædium vrbanum pignori ſunt locatori l. 14. ff. in quib. cauſ. pign. Item vt ſecundi conductoris res tacite domino obligatæ ſint l. 11. §. ſolutam, ff. de pign. act. quo in genere etiam ea numero pignora, quæ teſtamento conſtitui poſſe, traditur in l. non eſt 26. ff. de pign. act. quippe cum vbi de debitoris voluntate conſtet, de creditoris animo & conſenſu dubitari non poſſit. Hot.

Pignvs prætorium eſt, quod miſſio in poſſeſſionem conſtituit: Vel, In quod ius ex miſſione in poſſeſſionem, quæ ex prætoris edicto fit, ei qui miſſus eſt acquiritur d. l. 2. C. de prӕt. pig. l. miſſio, 12. ff. pro empt. l. 3. §. 1. ff. de reb. eorum, & d. l. 26. ff de pign. act. Tum enim miſſus pignus occupat, l. 2. & l. cum rempub. C. qui pot. in pign. qua de cauſa priuatum appellamus: quod ſcilicet & priuato traditur, & rei priuatæ cauſſa conſtituitur.

Prætorium autem appellatur, propterea quod non tantum prætoris iuſſu, (vt quod rei iudicatæ exequendæ cauſa fit) ſed etiam ex ipſius edicto conſtituitur, l 3. C. vt in poſſ. legat. Hot. De prætorio pignore vide fuſe Cuiac. 5. obſer 30.

Pignvs legitimum eſt, quod lex ipſa inducit, etiam inuito domino, quod ipſum quoq; non inepte dici poteſt tacitum, quale eſt hypotheca illa, quam introduxit Iuſtiniani conſtitutio, dotis cauſa, eiuſque vel dandæ, ſi promiſſa ſit in bonis promittentis, vel ſuo tempore reſtituendæ, ſi data fuerit in bonis mariti, l. vnic. §. & vt plenius C. de rei vxor. act. Tale quoque eſt hypotheca, quam pupilli habent in bonis tutoris pro adminiſtratione, l. pro offic. C. de admin. tut. Et ſimilia, quæ enumerat Franciſc. Balduin. in tract. de pig. c. 7. Vult. ad d. §. item Seruiana 6. n. 18. Inſt. de act.

Pignvs publicum eſt, quod non priuatim, ſed publice conſtituitur, i. e. vt non à priuato, ſed publice occupetur: quamuis & priuatæ & publicæ rei cauſſa conſtituatur. Eius duæ ſunt ſpecies: aut enim rei iudicatæ, aut coercendæ contumaciæ cauſa conſtituitur.

Quaſi Pignvs eſt cum res pignoris loco in ſecuritatem retine-(tur. Briſſ.

Pignvs contumaciæ coercendæ cauſa per ſe intelligitur, & ab eo cuius de ea re poteſtas eſt, conſtitui ſolet, veluti cum is qui in ius venire & reſpondere contemnit, pignorib. captis coercetur. l. 1. §. poſt editum, ff. de vent. inſp. aut tutores curatoreſve qui iuſſi non cauent. §. pen. Inſtitut. de ſatiſdation. tut. aut ii, qui miſſos in poſſeſſionem damni infecti nomine non admittunt, l. 4. §. 1. ff. de dam. infect. De hoc eodem intelligendum eſt, quod Philip. 11. Cicero ſcribit: Senatores qui ſine cauſſa à Senatu aberant: pignorib. & multa coerceri.

Pignvs rei iudicatæ cauſa eſt, quod rei iudicatæ exequendæ cauſa in priuatorum quidem gratiam, ſed tamen publice & ex officio capitur, atque diſtrahitur, l 3. ff. de reb. eor. l. 1. & paſſ. C. ſi in cauſſa iudic. l. 9. ff. de minorib. l. 40. ff. de iudic. Publicum enim iccirco pignus hoc appellamus, quia quamuis rei priuatæ cauſa, id eſt, vt priuatis ſatisfiat, conſtituitur, tamen neque priuato, id eſt ei qui iudicio vicit, quæritur: neque ab illo occupatur: ſed (vt dixi) prætoris officio capitur ac diſtrahitur, l. 2. C. ſi in cauſſ. iudic. Hot. hoc item & iudiciale dicitur, inque eo à prætorio differre putatur: quod poſt ſententiam definitiuam capitur: prætorium autem ante ſententiam ex rei contumacia. licet alterum pro altero promiſcue interdum vſurpetur. Vide Cuiac. lib. obſeruationum 5. c. 30.

Pignvs capere, vetere Romanorum inſtituto ſenatoribus, qui, cum in ſenatum venire deberent, non adeſſent, acta mulcta dicebatur, & antequam hæc ſolueretur, pignus capiebatur. Significat id præter Liuium & Cice. in Philip. cum inquit: Quis vnquam tanto damno ſenatorem coegit? aut quid eſt vltra pignus? Vendi autem ſolita fuiſſe pignora, innuit idem Cicero in proœmio tertii de Orator. Me hiſce pignoribus putas poſſe teneri, non tibi illa ſunt cædenda. Vbi

Pignvs cædere, antiquo verbo dixit, pro eo quod eſt auctione diſtrahere. Namq; cædere ſignificabat cõſumere, vt eſt à Nonio commentariis linguæ Latinæ traditum. Porro de pignore capiendo deque mulcta dicenda ſenatori, qui à Senatu abeſſet, Marcus Varro, vt apparet ex Gellii lib. 14. diſputauit.

Pignerationes in tit. de iniur. in 6. & Auth. ſed omnino. C. ne vxor pro marit. Græcis dicuntur ἐνεχυρασμοὶ vt Nou. 52. & ἁρπαγαὶ & ὅμηροι & Barbaris interpretibus. Repreſſaliæ. Vide Clarigatio. Prat.

Pigneratitia actio eſt actio perſonalis, data his qui pignus conſtituerunt ad id vel recuperandum: vel quid aliud, aut eius nomine præſtandum: quæ actio & ipſa duplex eſt, directa & contraria. Directa datur debitori pignoris recipienda cauſa, vel eius precii, aut eius quod intereſt l. fideiuſſor. 32. ff. de neg. geſt. l. pen. ff. de pign. act. l. Lucius. 78. §. nugatus. ff. ad Senatuſ. Treb. & datur aduerſus creditorem, eum quo contractum eſt, aut eius hæredem. An etiam aduerſus tertium rei poſſeſſorem? & non dari iuri eſt magis conſentaneum eiuſque principiis, tametſi iure Canonico quidam velint eam etiam aduerſus tertium rei poſſeſſorem dari ex æquitate, quod tamen non probo. Contraria autem datur creditori ad id quod ei pignoris nomine probabiliter abeſt, puta ad neceſſarios ſumptus & impenſas veluti refectiones ædium & curationes, quas creditor fecit in rem pignoratam, & omnino in id quod intereſt, vt ſi debitor ſciens æs pro auro oppignorauerit, vel ſi ſciens rem alienatam, aut iam ante alij oppigneratam, pignori poſuerit l. 1. in fin. l. tut. 16. §. contrarium. ff. de pign. act. Et generaliter ſi debitor malitioſe verſatus ſit in pign. l. 3. l. ſi rem alienam, 9. ff. de pign. actio. Vult. ad §. 25. num. 37. Inſt. de act.

Pigneratitia actio regulariter non datur, niſi debito exoluto, id quod vel maxime verum eſt in actione directa. Nã in contraria quandoque ſecus eſt, in directa actione dicet actor, primum rem fuiſſe pignoratam: Deinde debitũ pro quo pignoratum erat, eſſe exolutum, vel cauſam debiti ſublatam, quoquo modo id voluerit creditor, licet ſolutum non ſit, puta ſi aliis pignoribus ſibi caueri voluit, vt ab hoc recedat, ſiue fideiuſſoribus ſiue reo dato, ſiue nuda conuentione. l. ſi rem. § omnis. ff. de pignor. act. Tertio pignoris reſtitutionem negari à creditore ſine cauſa. Quod ſi vero creditor cauſam habeat cur nondum reſtituat, tum vel directa intentata reconuenire poteſt debitorem contraria, vel ea etiam non intentata per ſe ipſum & vltro, vt loquitur lex ſi pignori. 29. ff. famil. hercisc. l. ſeruus meus. 39. ff. mandati, l. ſi is qui rem 59. ff. de furtis, pro ſuo intereſſe rẽ in iudicium deducere. In actionem pignorat. venit dolus, culpa lata & leuis, l. creditor l. pignus. C. hoc tit. non leuiſſima, l. contractus 23. de reg. iur. multo minus caſus fortuitus, d. l. ſi creditor, l. qui fortuit. C. h. t. l ſi quis ex argentariis. 6. §. penult. ff. de edend. niſi forte conuentio aliam contractui legem dederit. Veniunt etiam in eam fructus, quos creditor non lucratur, ſed vel reſtituere volente debitore cogitur, vel imputare in ſortem, vt tanto minus debeatur. Contrariæ actionis requiſita, ex his quæ dicta ſunt patent per ſe ipſa. Vult. d. loc. n. 41. 42.

Pignerare eſt pignori ponere. Si ego eandem rem alii pigneraui l. 14. ff. de diuerſ. tempor. præſcript. Briſſ.

Pignerari eſt pignori obligari, l. 4. C. quæ res pign. Briſſ.

Pigneratitia actio eſt, in perſonam actio quæ debitori ad pignus repetendum ſoluto debito, vel ſi eo nomine ſatisfecerit, datur. Briſſ. longe diuerſa eſt ab hypothecaria: illa enim eſt in perſonam, bonæ fidei, nec vnquam hypothecariæ appellatione continetur, nec vnquam eſt inter alios quam contrahentes eorumve hæredes: hypothecaria autem realis eſt & aduerſus quemuis poſſeſſorem. Vult. d. loc. Interdum tamen ICti actionem pigneratitiam vocant hypothecariam, quæ creditori pignoris perſequendi cauſa datur, l. 3. §. eſt autem. ff. ad exhiben. l. 9 ff. quib. mod. pign. l. 7. §. inter. ff. com. diuid. l. 11. in fin. l. 19. & l. penult. §. 1. ff. de except. rei iudicat. l. 41. ff. de pigner. act. l. 5. C. ſi re aliena pign. l. 13. ff. de condict. indebit. Vt autem pigneratitia actio, ita & pigneratitia exceptio appellatur l. 6. §. idem Iulianus. ff. commun. diuidun. Briſſ. Prat.

Pigneratitivm, quod pignori datum eſt, vt res pigneratitia. Vir pigneratitius, cui pignus capere licet. Spieg.

Pigneratititm appellatur à Papiniano iudicium, quod de pignore dato proponitur, vel redditur. in leg. 2. ff. de pignor. Briſſon.

Pigneratitivs creditor is dicitur, qui ſub pignoribus credidit, qui pignora vel hypothecas ſuſcepit Briſſ. cui pignus datum eſt. Vlpian. l. 2. ff. de damn. infect. Quæ ſpecies eſt in contrario latere apud Marcellum agitata, an creditori pigneratitio damni infecti caueri debeat. & l. 15. §. 12. Item quæritur in pigneratitio creditore, an pignoris perſecutio denegetur aduerſus eum, &c. Hotom. Prat.

Pigneratitivs fundus, id eſt, pignori oppoſitus, pignori obligatus & oppigneratus. Pomponius l. 26. ff. de ſolut. Si creditor fundum pigneratitium vendiderit, & quantum ei debebatur, receperit. Hotom.

Pignerator, qui pignus accipit.

Pignero, vel pignoro aut pigneror, quod vulgo dicimus, per executionem capere, hoc eſt, pignora capere, inquit Budæus, *Pfenden.* Spieg.

Pignora iniuriæ, vitam & fortunas Cicero in Philip. vocat, obnoxias iniuriæ. Valla cum filios ſignificat, non pignera, ſed pignora dici vult, eo quod ſint pignora coniugii, aut charitatis inter maritum & vxorem: tametſi Pontanus lib. 1. de aſpirat. indicat teſtimonio antiquiſſimi epigrammatis, apud vetuſtiſſimos Latinos pignus emiſiſſe genitiuum pigneris, per e, non pignoris, per o. Spieg.

Pigno-

PIGNORI ponere prædia. Apud Scæuol.in princ.l. pater filium. ff.de legat.3.

PIGNORIS redditio, & chirographi redditio inter ſeſe differunt hoc modo: reddito pignore, obligatio perſonalis manet: reddito autem chirographo, pignoris obligatio efficax non manet, l.2.& 3.ff de pact. Martialis:

Quod Caietano reddis Polycharme tabellas,
Millia te centum num tribuiſſe putas?

Et alio loco:

Quadringentorum reddis mihi Phœbe tabellas.

Cuiac.ad Afric.tract.4.fol.45.

PIGNORIBVS captis coerceri tutores curatoreſq; qui non cauent, legimus.§.penult.Inſt.de ſatiſd.tutor. Item eos, qui miſſos in poſſeſſionem damni infecti nomine non admittunt. l.4.§.1.ff. de dam.infect. Et eos quoque, qui in ius venire & reſpondere contemnunt. l.1.§.poſt editum.ff.de vent.inſpic. Pignorum item capione exigi pecuniam fiſco debitam, legimus, in l.10.ff. ad l.Iul.pecul. quod Galli dicunt, *par ſaiſie de biens*. Suet.in Iul. c.17. Vectium pignoribus captis, & direpta ſupellectile male mulctatum coniecit in carcerem. Cic.li.3.de Orator. Non tulit ille & grauiter exarſit, pignoribuſque ablatis Craſſum incipit coercere. Et in ea lege, quæ à Frontino lib.2.de aquæductibus refertur: TVM IS PRÆTOR, QVI INTER CIVES ET PEREGRINOS IVS DICIT, MVLTA, PIGNORIBVS COGITO, COERCETO, EIQVE CVRATORI, AVT SI CVRATOR NON ERIT, TVM EI PRÆTORI EO NOMINE COGERE ET COERCERE, MVLTÆQVE DICENDÆ, SIVE PIGNORIS CAPIENDI IVS POTESTASQVE ESTO. Et paulò poſt: EOQVE NOMINE HIS PIGNORIS CAPIO, MVLTÆQVE DICTIO VTIQVE ESTO. Sic enim eius loci lacuna replenda eſt. Sic pignorum capio, in l.7.de exactionibus.in C.Th.l.vlt.de diſtrah.pign.in eod.C.Briſſ.

PIGRVM ſeruum ad incipiendum, Tardum ad perficiendum Accurſius annotauit in l ſi quid venditor.ff.de ædil edict.Spieg.

PIISSIMVS, cum hoc Ciceroni diſplicuerit, bonum, probumque vocabulum eſſe non poſſe, Ciceronianis videtur.

PII Imperatores dicti ab Antonino Pio, vt planum id facit Iuſtinian.in §.nobis autem.Nou.vt lib.de cætero. Fuit enim Antoninus Boionius à Senatu ſic appellatus, ob ſingularem animi pietatem ac pacis ſtudium. Cuius vox illa celebris eſt, Malle ſe vnum ſeruare ciuem, quam mille hoſtes perdere. Hinc ergo ductum eſt, vt Iuſtinianus pius dictus ſit, non à pietate animi, vt Accurſ.ſentit Aldob.in prooem.Inſtit.

PILA pro orbiculo, qui hinc inde à colluſoribus manibus iactatur, excipiturque.Briſſ.

PILA ludere, apud Vlp.l.item Mela.in princ. & Alfenum l.ſi ex plagis.§.cum pila complures luderent.ad leg.Aqu. Pilæ vocabuli, adductis parum probatis verſiculis, ſignificationes refert interpres.Spie. Hoc vero ludi genere corpus plurimum exerceri, caloremque naturalem commoueri teſtatur Galen.in comment.ad aphoriſm.48.particul.2.aphoriſm.

PILÆ.l.30.§.fin.ff.de acquir.rer.dom. grandiora ſaxa aceruatim congeſta ad contignationem aliquam ſuſtinendam Plin.li 6. Epiſt. Saxis, ait, deinde pilæ adiiciuntur. Dionyſ.Halyc.lib.3. Horatiam pilam γωνιαῖον ϛηλίδα interpretatur.Prat.

PILENTVM, matronarum vehiculum fuit, quo matronæ caſtæ ferebantur. Liu.5.ab vrb.cond. Coraſ.lib 3.Miſcel.c.20.

PILEVS dicitur à pilis, quia pilos capitis tegit & ſtringit.not.gl. cler.2.de vit.& honeſt.cler.Io.Bello.Etymol. Plurima verò de pileis vide apud Maiorag. Miſcell.lib 3.c.7.

PILEVM, quod inſigne libertatis eſſet, Iuſtinianus pro iuſta & perfecta libertate haberi voluit. Et pilei nomen libertatem ſignificare multis authoritatibus probari poteſt: ſed ſatis erit quod ſcribit Suet.de patre Tib. Primo Preneſte, inde Neapolim euaſit: ſeruiſq; ad pileum fruſtra vocatis, in Siciliam profugit. & in Nerone: Obiit 32.æt.anno: tantumque gaudium publice præbuit, vt plebs pileata tota vrbe diſcurreret: & qui Iul. Cæſarem interfecere, prætulerunt haſta per mediam vrbem pileum, quaſi morte Tyranni reſtituta ciuibus libertate: vt refert Appia.lib.1.bell.ciu. Idem in bello Mithrid. ſcribit, Perſeo Macedonum rege capto Pruſiam Bithyniæ regem, veniſſe Romam, toga & calceis indutum, cæterum capite raſo & pileato profeſſum ſe populi Romani libertum, à quo Perſei dominio eſſet liberatus: quod & Liuius ex Polybio refert, in extremi quinti li.5.decad. Is enim erat habitus libertorum recentium, quod ſtatim quidem omnia liberi hominis ornamenta vſurparent, excepto, quod pilus nondũ renatus oſtendebat adhuc iudicia ſeruitutis. Erant quippe ſerui raſo & aperto capite, ne quid pilus aut pileus ad domeſticas functiones obeſſet. Et antiquis Græcis capillus erat inſigne libertatis vt ſcribit Plutarchus, quia non facile ſit comatis ad onus ſeruile deſcendere, & negotiis domeſticis inſeruire. Conn.lib.2.c.6.n.6.

PILEATI ſerui venum ire ſolebant, inquit Gell.lib.7.c.4.& eorum nomine venditor nihil præſtabat, vt ſcriptum reliquit Cælius Sabinus Iuriſperitus. Cuius rei cauſam eſſe, ait, quod huiuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in vendendo deberent, vt emptores errare & capi non poſſent, neque lex vendundi opperienda eſſet, ſed oculis iam perciperent, quodnam eſſet mancipiorum genus, ſicuti mancipia iure belli capta, antiquitus coronis induta venibant, & idcirco dicebantur ſub coronis venire. Erant & pileati ſerui, qui domini funus antecedebant, quibus libertas ob id ipſum dabatur, vt ſcribit Iuſti. l.vnic.§.ſed & qui.& ſeq.C.de Latin.libert.tollen. Notandum autem obiter, Romanos olim nudo capite fuiſſe, & caput veſte velaſſe, præterquam Saturnalibus, in quibus pileum gerebant. Hinc Martial.lib.11.epigr.7.

Permitti puto pileata Roma.

Hinc etiam apud veteres nullæ Romanorum ſtatuæ cum pileo viſuntur. Euſtathius lib.1.Odyſſ. de Latinis, ἴσως δὲ τὸ περικεφαλαίας ἀγαπᾶν ἐντεῦθεν ἔχει: diſſerit enim, fortaſſe eos nudi capitis conſuetudinem à priſca Græcia duxiſſe, quum apud Homerum nec pilei nec cauſæ vlla mentio ſit, & heroico ſeculo videantur ea capitis operimenta hominib. vſitata non fuiſſe. Pr.

PILVS nomen generale eſt, in animaliumque fructu exiſtit.§.in pecorum. Inſt.de rer.diuiſ. Pili non facio Eſt Latinis familiaris hæc hyperbole, non facio pili. Ne pilo quidem melior: cum minimi quiddam momenti ſignificant.Prat.

PINACOTHECA, tablinum. In Pinacothecis autem tabulæ pictæ, cælatum argentum, ſtragula, veſtis, ſigna, & ornamenta reponebantur. Huius vocabuli meminit Varro lib.1.cap.2.& 59.de re ruſtic.

PINGVIVS Iureconſultis ſignificat, plenius latius & craſſius.l 14. §.1.ff.de except rei iud.l.49.in fin. ff.de re iud. Sic autem reddunt & exprimunt vim verbi Græci παχυμερέστερον. Quo & quandoque vtuntur.l.7.§ ſcirc.ff.de pecul.l.12.§.Iulian.ff rem rat.hab.Briſſ.

PINVS eſt arbor, picei generis nuces ferens, quas ſtrobilos tum Galen. tum ICti vocant. Franc.Marius c.3.lib.2.de part.ædil. Græcis κώνος dicitur, cuius deſcriptionem vide apud Matthiol.Dioſc.& alios in plantarum arborumque hiſtoria.Gœd. ad l.167.n.1.ff.de verb.ſign.

PIPERIS planta ad radices alterius arboris ſeritur, & fere iuxta palmam, ad cuius vſque faſtigium ſcandendo aſcendere ſolet: foliis raris, mali Aſſyrii effigie, ſed minoribus, & per extremum acutis, virentibus, guſtu calidis aliquantum, & folium ſapientibus. Huius fructus racematim cohæret, & eſt condimentis aptus, cuius tria genera celebrantur: nigrum, album, & longum. Plantæ nigri & albi adeo exiguam inter ſe habent differentiam, vt ab incolis tantum dignoſci queant. Longi vero piperis planta ab illis eſt diuerſiſſima. De pipere Paulus in l.5.de penu legato. De longo & albo Martian.in l.vlt.de public.vide Dioſc.lib.2. Plin.lib 12.c.7.ſimpl. Theoph lib.9 de plant hiſt. cap.22.Solin.in Polyhiſt.c.53.Iſidor.lib.17.c.8.Prat. Naſcitur autem piperis arbor in India, & latere Caucaſi montis, quod Soli obuerſum eſt.Briſſ.

PIRATÆ dicuntur prædatores marini, ſic dicti vel à Pirata, qui prius maria infeſtauit, vel à Græco πειρᾶν, id eſt, trauſeo, quod conſpecta inſula in illam tranſirent, iam prædaturi, vt notauit Droſæus in meth.iur. Eorum meminit Iuriſconſultus in l.in rebus.ff.commodat. Hinc piratica ars eſt, quam exercent.

PIRATERIVM, habitaculum piratarum.

PISCARI in mari, in lacu, Briſſ ex ff.

PISCARIA, Græci ἰχθυοπωλεῖον, locus, in quo piſces venduntur, Vlp. teſte Budæo, pro vulgari ſignificatione vſus eſt in l.inter publica.de verb.ſign. nempe pro vectigali piſcium.Spieg.

PISCATIONIBVS præpoſiti, teſte Martiano in l.legatis ſeruis.de legat.3.non continentur negotiationis appellatione.

PISCINA, in l.1.in princip.ff.de fonte.ab initio lacus & ſtagnum dicta eſt, à piſcibus coercendis in ea, etiamſi nihil piſcium ibi ſit: & quoniam Romani in piſcinis natare ſolebant, factum eſt, vt omnis aqua ad natandi delicias collecta, ſiue frigida, ſiue calida, piſcina diceretur. Cicer. Latiorem, inquit, piſcinam voluiſſem, vbi iactata brachia non offenderentur. Tales piſcinas Aquiſgranum habet calidas.Old.

PISCIS patinarius qui ſit, apud Plaut. in quæſtionem vocatur: Turnèb.aduerſ.lib.2.c.15.eum eſſe putat, qui non aſſatur, nec elixatur, ſed in patina è iure coquitur, idque ex Horat. intelligi poſſe, ita ſcribente:

Si quis eum ſeruum, patinam qui tollere iuſſus
Semeſos piſces tepidumque ligurierit ius.

PISTOR. Atteius Capito (vt teſtatur A. Calepin.) piſtores tantum eos, qui far piſebant nominatos eſſe tradit, eoſq; coquere ſolitos panem toſtum lautioribus. Etiam, qui panem facit, ſeu coquit, nunc appellatur piſtor. Varro in ſatyra de edulis, ſi quantum operæ, ait, ſumpſiſti, vt tuus piſtor bonum faceret panem. Atque hoc modo accipitur piſtor C. in tit de piſtorib. Vbi Impp. Gratianus, Valentinianus & Theod. ſtatuunt piſtores, vt pote ſuos, & omnes breuiter, qui ſubiunt conſortium horreorum, ad nullam dignitatem eſſe aſpiraturos, & ſi quam aliqui fuerint aſſequuti, hac exuendos eſſe omne ſpeciale impetratum penitus conquieſcendum, eoſque ipſos ad antiquum ſtatum & conſortium eſſe reuocandos, & pro ipſa dignitate impetrata, mulctandos in viginti libris auri. Itaque, vt piſtores

poſſint indefeſſam faciendo pani operam nauare, à tutelis & curis etiam collegarum excuſantur, l.vlt.ff.de excuſ.tut. Cum igitur nullo munere feriantur, neque ipſi, neque ipſorum iumenta, inde eſt, quod veteres piſtorem habeant in numero ſeruorum. Vnde ait Iureconſultus, ſi quis ſeruos habuerit proprios, ſed quorum operas locabat, vel piſtoricas, vel hiſtrionicas, ſeruorum appellatione hos legaſſe videtur. Anch.

Πιστὰ, Græci frequentius quam Latini in ea ſignificatione vſurpant, vt ſignificet certam tanquam rei exploratæ & certæ perſuaſionem. Counan.lib.4.c.13.n.1.

Πιστικοὶ à Græcis gubernatores nauium dicuntur. Cuiac.ad l.3.C. ne quid oneri publico imponatur.lib.11.

PISTRINVM, locus fatigationis erat plenus, & negotii operoſi, ac moleſti, vireſque conficientis. Bud.in Pand.l.ſi fornicarius ad leg.Aquil.

PISTVRA, pinſendi artificium & ratio.

PITTACIA, ſunt rationes & commentarii annonarũ militarium. Eodem nomine ſignificantur etiam epiſtolæ, album, notoria. Cuiac.ad l.5.C.de erog.milit.annon. vide ỹ.Pyctatia.

PITTACIVM pro modico panno accipi ſolet, qui aliquo medicamento illitus, modo præcordiis, modo capiti dolenti imponi ſolet ad mitigandum cruciatum.Sp.

PITYOCAMPÆ, vermiculi è pinu arbore naſcentes, venenato ac peſtifero morſu, quos Plin.lib.23. c.2.& lib.29.c.4. pinorum erucas vocat, & in picea naſcentes erucas. Itaque inter venena connumerantur à Martiano in l.3.§.1.ff.ad leg. Cornel.de ſicar.vide Dioſcor.lib.2.& 6.Briſſ.Prat.

P L.

PLACENTINVS, IC.nobilis, Italus, Monſpeſſuli ius ciuile publice profeſſus eſt circiter annum 1200. argumentaque in Inſtitutiones & Codicem ſcripſit.Hot.Prat.

PLACERE plerùnque in libris noſtris dicuntur, quæ prudentium authoritate recepta introductaque ſunt.Briſſ.

PLACERE poſſe intelligitur, quod viro bono placere debet, leg. Thais.§.ſorore.ff.de fideic.libert.Hoc verbo pro decernere & ſtatuere antiqui vtebantur, vt apud Cic.in Philipp.legitur.

PLACERE quoque ſignificat ex diuerſis rationibus & ſententiis, quæ honeſtati, vtilitati publicæ, iurique & æquitati ſunt conſentanea, elicere. Sic accipitur in l.2.ff.de orig. iur.§.ſed & quod.Inſtit.de iure natur.quod nos in vernacula lingua dicimus, *Wir laſſen es vns gefallen.*

PLACERE Latinis ſignificat ſtatuere, probare, conſtituere: vnde placita medicorum appellat. Plin.quæ communi medicorum decreto ratæ ſunt & approbatæ opiniones & regulæ. Græci ἀξιώματα vocant.Cicer.epiſt.lib.9.Placet Stoicis ſuo quanque rem nomine appellare.Placere enim à Placo deducunt Grammatici, vt quod poſt multas vtrinque diſputationes omnium conceſſu conſtituitur, placitum dicatur, quaſi quod ipſis, qui de eo diſſidebant, placatis, tandem viſum eſt dignum & idoneum, cui deberent acquieſcere: quomodo Vlpianus l.1.ff.de pact.pactum definit eſſe duorum pluriumve in idem placitum & conſenſum. Nam ſicuti, inquit, conuenire dicuntur, qui ex diuerſis locis in vnum colliguntur & veniunt: ita qui ex diuerſis animi motib. in vnum conſentiunt, id eſt in vnam ſententiam decurrunt, Connan.lib.1.c.16.n.9.

PLACERE principi dicuntur, quæ princeps conſtituit, lib.1.ff.de conſtit.princ.§.quod principi.Inſtit.de iure nat.Briſſ.

PLACERE dicuntur ea quæ inter aliquos conuenerunt. l.33.C. de tranſact.

PLACITA principum, pro conſtitutionibus.l.1.§.ait prætor.ff.de poſtul.Briſſ.

PLACITA, lites.In formula fœderis cum Mediolanenſibus apud Ottonem lib.Frid 1.c.41.Legati Imperatoris in Palatio ſedeāt, & placita ad eos delata ad honorem imperii definiant.Prat.

PLACITA medicorum appellat Plin.quæ communi medicorum decreto ratæ ſunt & approbatæ opiniones & regulæ. Græci axiomata vocant.

PLACITARE, pro litigare & cauſari. Carolus Magnus in donatione Monaſterii Vlmenſis, apud Nauclerum.Si aduocatus in prædicta villa placitare voluerit, vt non plurib.quam triginta equis ad placitandum veniat, &c.Et mox, Quicquid placitando ibidem acquirat, tertia parte retenta, duas Abbati reddat.

PLACITVM, id eſt, ipſa conuentio l.1.ff.de pact.l.53.ff.de iud.l.4. ff.de ſeruit.l.74.ff.de euict.l.20.§.ſi pater ff.fam. erciſc.Sic placitum permutationis, in l.3.& 4.ff.de rer.permu. Placitum diuiſionis, in l.40.ff de pact.l.15.C.fam.erciſc.l.7.14.17.Cod.de tranſact.Briſſ.

PLACITVM interdum conuentus procerum regni, vel Imperii, quod & Curia dicitur.Grego.Turon.lib.7.c 13.Petimus vt vſque in placito, quod inter ſe Guntchrannus & Childebertus Reges habent, ſuſtineatis. Et mox: Igitur adueniente placito, directi ſunt à Childeberto Rege, &c.Aymon.lib.4 c.109. Eminuit in hoc placito piiſſimi Imperatoris miſericordia ſingularis. Interdum placitum pro foro & iudicio ponitur. Vt in capitulari Caroli: vt nullus ebrius ſuam cauſam in mallo (id eſt, in iudicio) poſſit conquirere, nec teſtimonium dicere: nec placitum Comes habeat, niſi ieiunus. Quod igitur veteres conuentum aut forum agere dicebant, id Feudiſtæ placitum tenere dixerunt.Leg.Friſion.tit.14. Dicat ille, qui homicidam illum interpellauit, ſe in placito publico cum interpellare velle: & ita faciat: Interpellet eum in placito coram iudicibus. Radeuic.lib.2.ab exordio. Iam dies placiti affuit, quæ Romanum principem ad campeſtria Roncaliæ, ſicut condictum, inuitabat.Sic in Lombad.lib.2.tit. de feriis 49.l.1. Etiam dominicus dies honoretur, & eum colore omnes ſtudeant, vt eo liberius poſſint fieri omnia mercata & placita à comitib. Conſideraudum autem, cum Imperatorum leges non niſi in comitiis fierent, vt eas populus ſciſceret, an formula vſitata: *Car tel eſt noſtre plaiſir*, inde nata ſit, pro, Quia tale eſt noſtrum placitum, id eſt, Comitiorum decretum. Carolus in cap.art.12. Quæ bonæ memoriæ genitor noſter placita conſtituit, & nos conſeruare volumus. Prat.ex Hotom.

PLACITVM, Latine decretum dicitur, Græci δόγμα, καὶ ψήφισμα, καὶ ἀρέσον. Bud.in l.vlt.de Senator.Spieg.

PLACITVM nihil aliud ſignificat, quam quod cuique libet facere. Placere enim & libere voluptatis ſunt & libidinis vocabula, non rationis & conſilii.Connan.lib.1.c.16.n.9.

PLACVISSE ſenatui olim dicebantur, quæ ſenatus cenſuerat.l 21. §.item placere.ff.de her.hered. Placere & in libris noſtris dicuntur, quæ prudentum auctoritate recepta, inducta, conſtitutave ſunt.l.4.ff.de pactis l.4.ff.de iure codicillorum.Briſſ.

PLERVNQVE in loco Vlp.l.falſus.ff.de furtis. non ſæpe, ſed interdum ſignificat.Sic Cicero de Inuent.2.Fortuita ſunt, quæ plerumque, non ſemper eueniunt, id eſt, quæ interdum. Connan. lib.3.c.3.nu.3.

PLAGA, priore producta, percuſſio. Plagarum aliæ ſunt apertæ, vt vulnera recentia, Quædam veteres, vt vlcera putrida, ſanieque purulenta fluentia. Aliæ vero ſunt clauſæ, quæ & cæcæ dicuntur. Quarum etiam quædam ſunt notæ tantum, collectę ex verbere ſanguinis, & citra tumorem etiam: quæ liuores dicuntur. Quædam vero cum tumore: vt tumentia vlcera, & tumores, qui ex verbere collecto in vnum ſanguine fiunt: quamuis & citra verbera in corpore tumores naſcantur. Ex Humelberg.Sp.Prat.

PLAGÆ, priore correpta.ſunt retia rariores maculas habentia. Vlp.de fund.inſtr.l.quęſitum aucupes, inquit, & plagæ, huiuſmodi inſtrumento continebuntur.Nebriſſ.

PLAGÆ, grande linteum tegmen, quarum diminutiuum eſt plagulæ. Varro, Chlamydes, plagæ, vela aurea. Hot.

PLAGIARIVS appellatur, qui mancipia aliena ſolicitat, celat, ſupprimit.l.52.§ ſi fugitiuum.ff.de furt. Vnde & ſuppreſſor vocatur.l.6.ff.de leg.Fab.de plagiar.Briſſ.

PLAGIVM eſt, cum quis hominem ingenuum vel libertinum inuitum celat, vinctum habet, dolove malo ſciens emit, aut in earum rerum aliqua ſocius eſt, vel cum ſeruo alieno, ſeruæve perſuaſit, vt à domino dominave fugeret, ſeruum ſeruamve inuito domino dominave celauit, vinctum habuit, dolo malo ſciens emit, quive in ea re ſocius fuit, l.pen.§.fi.ff.ad l.Fab.de plag.Ita dictum, authore Suida, quod fiat πλαγίως, id eſt, δολίως, vel, vt vult Iſid.à Græco verbo πλάγιον quod obliquum ſignificat. Hinc plagiarii ſunt, qui furantur homines, liberos vel ſeruos, eoſque vendunt, aut iis perſuadent, vt à parentibus aut dominis ſuis aufugiant. Martialis autem decenti Metaphora plagiarum adpellat furem liberorum ſuorum, quia illos tanquam ſuos teneat in ſeruitutem, dum Quintiano ſcribens, inquit: Impones plagiario pudorem. Plagiarius etiam dicitur is, qui plagas & vulnera infert: vt & plagiator, ſiue plagioſus magiſter: de quo D Hieron.ad Florent. Magiſtrum autem pueri tui, de quo dignatus es ſcribere, quē plagiatorem eius eſſe non dubium eſt. Porro plagium differt à furto. Neque enim hominis liberi fit furtum, nec ſerui alieni oppreſſio furtum eſt, ſi non fiat iſtius ſerui alieni lucrifaciendi cauſa: quæ fraus ne quæſito titulo emptionis quaſi velamento quodam obtegatur etiam fugitiuorum ſeruorum venditio, quamuis à domino facta, ex SCto ad legis Fabiæ pœnam redigitur. l.2.ff.ad legem Fabiam, de plagiar.l.in fuga.C.eod.tit. Plagiariorum pœna olim erat pecuniaria, vt apparet ex l.fi.d.tit. & lib.60.Eclog.48. c.1. quæ propter ſceleris frequentiam in vſu eſſe deſiit: poſtea capitalis eſſe cœpit, & plerumque exilium, ſiue in metallum damnatio, l ſi.ff.ad leg.Fabiam de plagiar. Sane hominis liberi ſuppreſſio pœnam habet mortis, l.fi.C.eod.quæ pœna etiam ſacris literis eſt conſentanea, Deut.c.24.ſed ſerui alieni ſuppreſſionis pœna mitior eſt, quod conſtat ex §. eſt & inter.ro. vbi Vult Inſt.de publ iud.& ex d.l.ſi.

PLAGVLAE, authore Turneb.lib.1.c.29.aduerſ.vela ſunt & textilia, quibus lecticæ & lecti intendebantur, aut inuoluebantur. vt apud Tranquillum in titul. Lectica dimotis plagulis Nonius plagas interpretatur grandia lintea, & toral & lecticariam ſyndonem: vnde per diminutionem plagulæ dicuntur, inquit. Meminit plagularum etiam Vlpianus in l.veſtis.23.§. ff. de aur.argent. vt annotat Bayfius de veſtiaria c.20. Bud. in prioribus annotat. in Liuii librum 39. per plagas & ſtragu-

tape-

tapetiam, ſeu aulæa intelligi exiſtimat.

PLANA & cliuoſa via opponuntur, l.2 §.deteriorem.ff.ne quid in loc.public. vnde de Plano opus facere, & in machina operari contrarie relata inueniuntur. l.5.§.plane.ff.commod. Itaque

PLANARIA cognitio, quæ de plano ſuſcipitur citra tribunalis aſcenſum. l.4.C.de dilation. vbi vitioſe plenaria legitur. Sicut plenaria interpellatio, pro planaria, in l.pen.C.de naufr.lib.11. quemadmodum ſcripti codices arguunt. Prat.

PLANARII conflictus, apud Marcell.libr.19. qui ex plano ſolo fiunt, non ex mœnibus.

De PLANO cognoſcere, interloqui, diſcutere (quo genere loquẽdi vtuntur ICti in l.1.ff.de conſt.princ. l.9.§.de plano.ff.de off. proconſ. l.6.ff.de accuſ. l.11.§.ſexaginta.ff.de adult.) ſignificat ex æquo & plano loco cognoſcere, vt Cic. pro Cæcin. & lib.3. epiſt.ad Appium, & lib.3. de orat. loquitur: id eſt, non pro tribunali, ſed in via, in tranſitu, cum vel lauandi, aut geſtandi, aut ludorum gratia, magiſtratus prodierit l.7.ff.de manu.vind.§. ſerui autem. Inſtit.de libertin. Nam pro tribunali cognoſcere, non eſt ex plano, ſed ex ſuperiore loco cognoſcere. Et idcirco pro tribunali & de plano aduerſa iidem faciunt, vt in l.1.§.abolitio ff.de Turpil. Abolitio priuatim à præſidibus poſtulari & impetrari ſolet. Item pro tribunali non de plano. Et in l.18.ff. de quæſtio. Cuſtodiæ non ſolum pro tribunali, ſed de plano audiri poſſunt. Idem ex l.3.§.ſi cauſa.ff.de bon.poſſeſſ. & l.2.§. dies.ff.quis ordo in poſſ.confirmari poteſt. Sene.lib.1.de clem. Hæc tamen magnanimitas in bona fortuna latiorem locum habet, meliuſq; in tribunali quam in plano conſpicitur. Suet.in Tiber. Et ſi quem reorum elabi gratia rumor eſſet, ſubitus aderat, iudiceſque aut è plano, aut e Quæſitoris tribunali legum & religionis & noxiæ, de qua cognoſcerent, admonebat. Hinc in l.11.§.proſcribere.3.ff.de inſt.act. Vnde de plano recte legi poſſint: quæ verba his olim notis ſcripta, V.D.P.R.L.P. Valerius Probus teſtis eſt. Auſon.in Grat.act. Has ego literas, quas in omnibus pilis atque porticibus, vnde de plano legi poſſunt, inſtar edicti pendere mandauero. Prat. ex Briſſ.

PLANCIANVM SCtum de liberis agnoſcendis, l.1.§.eleganter, l.3.§. quia Plancianum ff. de lib. agnoſc. Eſt & Plancianum SCtum, detractionem quartæ denegans ei, qui non capienti hereditatem reſtituere rogatus eſt. l.59.ff.ad leg.Falc. Briſſ.

PLANTA de arboribus dicitur ea, quæ transferendi gratia, vel de arboribus rapta, vt ait Seruius, vel ex ſeminibus eſt orta: & de herbis quoque dicitur. Inſti.de rer.diuiſ.§.ſi Titius. Spieg.

PLANTARIVM, plantarum locus, & ipſa planta in terra nata, quæ cum radicibus transfertur de vno loco ad alium. Seruius & Plin. Itemque Connan.lib.4.c.1.n.9.

PLANTATVS ager ab agro proſciſſo differt, quod Ager proſciſſus ad ſerendas ſegetes, aruum dicitur. Plantatus autem & conſitus arboribus, aut vineis, plantarium, arbuſtum, vinetum nominatur. Ædificatus vero villa eſt. Connan lib.4.c.6.n.9.

Πλάνος dicitur erro & impoſtor: quod vtrumque mendicorum proprium eſt, & in Andegauenſi prouincia appellatur erro, qui Latine mendicus, quo verbo etiam Latini pro ſuo vſi ſunt. Vt Tull. pro Cluent. hic ille planus improbiſſimus quæſtu iudiciario paſtus: niſi plane malis legere: tamen quod eum iudiciario quæſtu paſtum eſſe dicit, plani ſignificationi mire conuenit, At Hor. ſcite planum appellat, qui ſimulabat crus fregiſſe vt alienis vehiculis portaretur.

Nec ſemel irriſus triuiis attollere curat
Fracto crure planum.

Vnde planitudo dicta Valentiniano fortaſſe. Connan. lib.2.c.10.num 5.

PLANVS locus opponitur edito. Vnde apud Iureconſ. de, vel è plano, pro eo quod eſt, non in tribunali (quod editioris eſſe loci ſolet) aliquid ſtatuere, ſed planicie pauimenti ius dicere Vlp. l.1.de conſt.prin. Vel cognoſcens decreuit, vel de plano interlocutus eſt. Sic apud Martianum & Papinianum. De plano igitur peti, opponitur cauſæ cognitionem pro tribunali deſiderare, vel decretum expoſcere. Vlp.in l.2.§.in bonorum poſſeſſione.ff.quis ord.in bonor.poſſeſſ.ſeruetur. Spie. Adde Forcat.in dial.80.nu.1. Necyom. vide paulo ante De plano.

PLATEA, via latior, fereq; militaris prætoria, conſulariſq; dicitur. Vide Bart.in l.qui ſellam.ff.de ſeruit.ruſt.præd. vbi & tradit, an plateæ appellatione veniat ſella ibidem exiſtens. Prat.

Ἐν πλάτει. locutio ICtis familiaris quid ſignificet: require ſupra in litera E. in verbo ἐν πλάτει.

PLATO ſummæ prudentiæ & authoritatis apud Græcos, in l.poſter.ff.de Nund. Georg Trapezuntius Platonis vitia expendit plura, conditis voluminibus, à Beſſarione tamen inſigniter eſt proſciſſus. Io.Ludouicus Viues tit.3 lib.4 Recte, inquit, qui dixit, Ariſtotelis doctrinam facere impios, Platonis vero ſuperſtitioſos & dæmoniacos.

PLAVSTRA ab imperitis dici, teſtatur Valerius Probus, Ploſtra legendum putans, licet vſus Plauſtra obtineat. Sueton. narrat, admonitum Veſpaſianum à Floro, vt diceret Plauſtra, nõ Ploſtra: Imperatoremque poſtridie Flaurum illum ſalutaſſe, non Florum. Vlp. Si ex ploſtro lapis ceciderit, & quid ruperit, vel fregerit. Aquilia ploſtrarium teneri placet. l.ſi ſeruus ſeruum. §.ſi ex ploſtro. ff.ad l.Aquil. Paulus in l.qui ſella ff.de ſeruit. præd.ruſt. Qui actum habet, ait, & plauſtrum ducere, & iumenta agere poteſt. Cuiuſmodi autem munera plauſtrorum nomine veniant, nót.in l.neminem.C.de ſacroſ.eccleſ. Traditum item eſt, licere magiſtratui retinere plauſtra, & equos priuatorum, pro deuehendo commeatu ad exercitum. Sp. Coraſ.lib.3.Miſc.c.20.n.2. plauſtrum inde dictum putat, quod ex omni parte palam ſit quod in eo vehitur, & ſic à vehiculo differre, quia vehiculum ex certis tabulis, vel ut arca compactum eſt, ita vt quod vehitur, clam ſit & reconditum.

PLAVTIVS IC. cuius ſententiæ aliquot in libris noſtris laudantur. Ad eum notas ſcripſiſſe Neratium, apparet ex l.5.ff.de ſeru. præd. ruſt. vt & Iauol. quod compluribus Pandectarum locis comprobatur, maximeque ex inſcriptione l.83.ff.de verb.ſig. quæ hunc titulum præfert. Scripſerant ad hunc Plautium, Sextus quidem Pomponius, libros ſeptem: Iulius vero Paulus libros octodecim, quemadmodum prope innumeris Pandectarum locis planum fit.

PLEBANI, in cap.1.ne cler.vel monach.lib.6. quale ius habeant, docet Innocen.in cap.dilectus.de capell.monach. habent perſonatum in eccleſia. Prat.

PLEBEII magiſtratus, dicti Tribuni ſecundum Pompon.in l.poſter.de orig.iur. Plebeii quidem, quod plebem in libertate ſua defenderent aduerſus potentiorum iniuriam: quorum ædes die noctuque patebant, dicti Tribuni. Prat.

PLEBEIVS & decurio in libris noſtris quandoque opponuntur, l.3 ff.de teſtib. l.9.§.penult. & l.10.§.vlt.ff.de pœn. Hot.

Alias PLEBEIVS & honeſtior opponuntur, l.1.§.vlt.ff.de effractoribus. Plebeii, & qui ſunt in aliquo honore poſiti. l.3.§.pœna.ff.ſtellionat.

PLEBISCITA legum appellatione comprehenduntur, quia reuera leges ſunt Connan.li.1.c.13.n.1.

PLEBISCITA Pomp. appellata ait iura, quæ ſibi plebs tum conſtituit, cum in diſcordiam cum patribus deducta ſeceſſit, Pomp. in l.2.§.deinde cum eſſet ff.de orig.iur. Iuſti. vero plebiſcitum definit quod plebs plebeio magiſtratu rogante, veluti tribuno conſtituebat. §. plebiſcitum. Inſtitu.de iur. natur. Feſtus libr.2. & 17. Sciſcere, ait eſſe ſententiam dicere, ſuffragium ferre. Eoque ſcita plebis dici, quæ plebs ſuo ſuffragio ſine patribus iuſſit, plebeio magiſtratu rogante. Briſſ.

PLEBISCITVM, generale iuſſum plebis, rogante magiſtratu: Nam niſi plebs rogetur, nullum plebis iuſſum fieri poteſt. Aymarus li.2.hiſtor.iur.ciuil. In hoc differens à lege, quæ ſine rogatione populi ſtatuebatur: eiuſdem tamen poteſtatis.

PLEBISCITVM id vocant, quod nõ vniuerſus populus, ſed plebs tantum conſtituiſſet; & non legem. Quia lex niſi centuriatis comitiis ferri non poterat: & ſenatorio magiſtratu rogante; vt dicit Iuſtinianus: quibus in comitiis patricios, & ſenatores adeſſe oportebat, quos cum non liceret tribunis pl. aduocare; aut omnino vlla de re ad eos referre, non poterant iſti edicere comitia, ſed concilia tantum: itaque quæ tribunis pleb. rogantibus iubebantur, non poterant dici leges, ſed potius ſcita; id eſt, iuſſa aut vetita. Sciſcere enim ſtatuere eſt, vt recte Iuſtinianus definiat, plebiſcitum eſſe, quod plebs plebeio magiſtratu interrogante, veluti tribuno conſtituit. Et Capito apud Gellium libr.10. capit.20. plebeſcitum eſſe dicit legem, quam plebs non populus iuſſiſſet. Itaque eadem vtriuſque fuit authoritas, legis, inquam, & plebiſciti, præſertim poſt legem Hortenſiam: vt ſcribit Pomponius. Cum enim multæ diſcordiæ naſcerentur de his plebiſcitis, neque vellent patres illis teneri, indignum putantes legem ſibi dici à plebe, pro legibus placuit ea ſeruari lege Hortenſia lata. Et ita factum eſt, vt inter plebiſcita & legem ſpecie conſtituendi, inquit, intereſſet; poteſtas autem eſſet eadem. Id etiam tradit Gellius, rogatione Tribunorum non fuiſſe patres obſtrictos, donec Qu. Hortenſius dictator tuliſſet, vt eo iure, quod plebs ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur. Connan.libr.1. capit.13.num.6. Balduinus tamen ſcribendum cẽſet plebeſſcitum duplici s, quod factum ſit ex verbo plebis & ſcitum: Cicero contra Rullum, & lib.3.de legibus, vocat legem Tribunitiam, propter rogationem Tribunorum. Athenienſes vocabant ψήφισμα, & quia debebat præcedere decretum Senatus: lege data cauebant ἀπροβούλευτον ψήφισμα μὴ εἶναι ἐν τῷ δήμῳ. Apud Ciceronem de opt. gen.orat. legimus & populiſcitum. Bald. titul.de iur nat gent. & ciuil.

PLEBISCITVM & lex triplici modo inter ſe differunt. Lex namque à maioribus magiſtratibus ferebatur: plebiſcitum à minore, & ſolo Tribuno pleb. Illa ab vniuerſo populo: hoc à plebe tantum iubebatur. Illa comitiis omnibus ſiue centuriatis, ſiue tributis: hoc vero tributis tantum. Hot.

PLEBS, ait Iuſtin. à populo eo differt, quo ſpecies à genere: nam appellatione populi, vniuerſi ciues ſignificantur, connumeratis etiam patriciis & ſenatoribus. Plebis autem appellatione, ſine patriciis & ſenatoribus cæteri ciues ſic ſignificantur. §.4. de iur.nat. l.238. vbi Gœd.ff.de verb.ſign. Hot. Interim tamen

nemo potet, plebem eſſe populi ſpeciem: nam potius pars eſt. Balduin.tit.de iure naturali, gentium & ciuil.

Plebs à populo eo differt, quod in populo omnis pars ciuitatis, omneſque eius ordines contincantur: plebs vero ea dicitur, in qua gentes ciuium patritiæ non inſunt: vt ſcribit Atteius Capito apud Gell.lib.10.c.20.Hoto. Item Ferret.de iure nat. gent.& ciuil. & in l.2.de orig.iur. & Brech.in l.plebs. in tit.de verbor.& rer.ſign.

Plecto eſt plane Græcum verbum, à πλήκτω, id eſt, punio, ſupplicio afficio. Droſæus in meth.iur. |

Plena dicuntur in libris noſtris ſolida & integra, & à quibus nihil deeſt: ſed pro cuiuſque partis relatione alio atque alio modo.Prat.

Plena cuſtodia, quæ & diligentiam exigit, l.2.ff.de peric.& commod.rei vend.

Plena defenſio accipitur, ſi & iudicium non detrectatur, & iudicatum ſolui ſatiſdetur. l.21.§.vlt.ff.ex quib.cauſ.maior.l.34. §.pupillo.ff.de iureiur.

Plena Falcidia, id eſt, integra, l.16.ff.ad legem Falcidiam vt plena ſumma, id eſt, ſolida & integra.l.110.§.qui quinque.ff. de legat.1.

Plena negotiorum geſtorum actio, in l.37.de negot.geſt.dicitur, quæ in ſolidũ, nõ quatenus facere aliquis poſſit, datur.Pr.

Plena proprietas nudæ aduerſatur: eoque nomine ſolida & non ſeparata vſufructu proprietas demonſtratur: leg.43.§.1.l.53.ff. de vſufructu. l.2.quibus modis vſusfruct. amit. l.78.ff.de iure dot.l.10.l.26.ff.de vſufruct.leg.l.15.in fin.ff.de caſtr. pecul. Ita plenum dominium dicitur, cui vſusfructus cohæret.l.4.ff.de alim.leg. Plenoque iure noſtrum id eſſe accipimus, cuius & vſusfructus & proprietas ad nos pertinet.leg.73.l.39.ff.qui & à quibus.l.73 ff.de legat.3. Et pleno iure vel in plenum noſtrum fieri, cuius plena proprietas ad nos tranſit. l.126.§.1.ff.de verb. obl.l. 63.ff.de condict.indeb. Sic & plenum ius interpretor in l.17.§.vlt.ff.de rei vindicat. Et plenum fundum.in l.26.ff.de vſufruct.leg. Et pleno iure dominium.l.11.C.de act.empt.Briſſ.

Plena pubertas dicta eſt ea ſignificatione, qua plena proprietas, in l.qui vſumfructum.de vſufr. & plenus grex.in l.quid ergo. eod.tract. & plenus vſus. in l.plenum. de vſu & habit. hoc eſt, quæ ad integram abſolutamque pubertatem perueniat: cui rei datus eſt conſenſu prudentum annus decimus octauus. l. Mela.de alim.leg.l.40.§.1.ff.de adopt.§.5. Inſtit.eod.tit. Incipiens autem pubertas eſt in maſculis 14. annorum, in fœminis 12. Ferret.tit.de adopt.

Plenam fidem teſtatori exhibere eſt ei, cui voluit ſolidum & minime delibatum fideicommiſſum præſtare, l.20.in fin.ff.de don.l.19.ff.quæ in fraud.credit. l.5.§ ſi quis rogatus.ff.de don. int.vir.& vxor. Hoc Iuſtin.Nouell.conſt.1. dicit, καταδύσῃ ἐκκλησίᾳ πρεσβεῖα· καὶ πληροῖ τὴν γνώμην τῶν διατεθειμένων τηρήσασα. Prat.

Plene, in l.7.ff.de ali.leg.pro omnino & in totum: quo ſenſu in plenum dicunt Papin. l.penult.ff.de ſuis & legit. & Neratius in l.63.ff.de cond.indeb.Briſſ.

Pleni anni, vel cœpti & inchoati, opponuntur, in l.8.ff.de muner.& honor.

Plenius ſignificat latius, largius, pinguius, l.1.§.hæc actio.ff.ſi quis teſtam.lib l.2.§. perueniſſe. ff. de heredit. vend.l.4.ff.de fundo dot.l.53.ff.de contrah.empt. l.1.§.domini.ff. de Silania. l.42.§.penult. de legat.l.12.ff.de diuerſ.reg.iur. Plenius & exiguius opponuntur in l.pen.ff.de vacat.muner.Briſſ.

Plenum ius dicitur interdum rei, quæ oppignerata non eſt, vt l. ſuos autem. 73.ff.de legat.3.leg.qui generaliter. 29.ff.qui & à quibus Interdum autem à qua vſusfructus non abeſt, vt l.ſi ita ſup.126.§.1.ff.de verb.obl. interdum etiam quæ vendita quidem, nondum tamen tradita eſt. l.ſi ancillam.11.ff.de act.emption.Prat.

Plenum alicui adiunctum quid ſignificet, explicat Bartol. in l. 3.C.de ſacroſ.eccleſ.Prat.

Pleno iure dominus dicitur, qui rem non tantum in bonis, ſed etiam ex iure Quiritium habet, vti docet Theoph.§.vlt.de libert.Gaius l.29.ff.qui & à quibus. Generaliter pignori datus ſeruus, ſine dubio pleno iure debitoris eſt, & iuſtam libertatem ab eo cõſequi poteſt. Sub conditione ſeruus legatus pendente quidem conditione pleno iure heredis eſt, &c.Hot.

Plenum, id eſt, in quo nihil deſideratur.arg.l.ex facto. in princ. ff.de vulg.& pup.Old. Vel, vbi nulla exceptio eſt, cap.re vera. de conſecr.diſt.2.c.ieiunium 76.diſt.Prat.

Plenum compromiſſum appellatur, quod de rebus controuerſiis ſiue omnibus compoſitum eſt, auctor Vlp.l quid tamen. de recept. Idem in fin.l. ita demum.eod.titul. Hoc autem, inquit, compromiſſum plenum eſt, quod etiam doli habet mentionem.Oldend.

Plenum quoque compromiſſum accipitur, cui pœna vel alia res vice pœnæ addita eſt, & quod omnibus numeris perfectum eſt & abſolutum.Briſſ.

Plenum legatum ſeruitutis, quod non perſonæ, ſed rei datum, ſic vt ad heredes tranſmittatur, l.6.de ſeruit.legat.Briſſ.

Plenus vterus, qui & grauis, vacuo opponitur, l.83.ff.de adqu. hered.l 11.ff.de iure codicill.

Plerique, id eſt, plures, & maxima ex parte: interdum, id eſt, nonnulli. Plerique omnes, idem ſignificat quod, plerique, ſiue pleraque. Vide Donat.in Terent.Spieg.

Plervnqve, quod fere ſemper fit. Vide Bartol.in l.1.ff.de tut.& rat.diſtr. Aliquando ſignificat nonnunquam: ſed rariſſime.

Plervnqve frequentius in iure notat regulam, quæ aliquam ſed rariorem pati ſoleat exceptionem, vt videre eſt in §.fi.Inſt.de leg.patr.tut.l.cum virum.vbi gloſ.C.de fideic.l.3.ibi, quia plerunq; de offi.præf.vrb.l.procuratoris, §.licet.de trib.act.gl.in l.dubitamus.de cond.& dem.Gœd.ad l.1.n.35.de verb.ſign.

Plervnqve pro Interdum accipitur in l.25. in fi.cum leg.ſeq.ff. de pact.& in l.43.§.ſi iactum.de furt.ne pugnet cum l.21.§.1.ff. de adqu.poſſ.& l.pen.ff.pro derelict. & l.8.de leg.Rhod.Briſſ. Adde Brechæum in l.verbum.tit.de verb.& rer.ſign.

Plethrvm pedibus centum conſtat.

Plotinæ Auguſtæ meminit Iuriſconſ. in l.quod principi relictum eſt.de leg.2.Spieg.

Plostrarivs, qui ploſtrum ducit, l.27.§.ſi ex ploſtro.ff ad l.Aq.

Plostrvm, idem quod plauſtrũ, hoc eſt, currus. vide s. Plauſtra.

Plvmarii ſunt, qui veſtimẽta ex plumis auium conficiunt: quo genere priſca luxuria delectata eſt. Prudentius in Hamartigenia: auium quoque verſicolorum indumenta nouis texentem pluma telis. Vel qui acu pingentes exprimunt animalium vel hominum figuras. Hiero.in Chronicis: Macedonius artis plumariæ.& in verſione Exodi ſæpe. Firmicus 3.c.13. Facient linteones, aut tunicarum textores, plumarios, & c.10. Qui erunt etiam linteones aut plumarii. Eodem vocabulo vſi ſunt Varro, Vitruu.& Vopiſc. Itaque pro Plumbarii, quod eſt in l.1.C. de excuſ.artif.legendum cenſet Iac.Cuiac. Plumarii, atque ita in veteribus libris reperiri teſtatur, & Græcos legere.

Plvmbare, eſt plumbo diuiſas materias iungere. Si tuum ſcyphum alieno plumbo plumbaueris. l.27.ff.de acquir.rer.dom. Huic contrarium eſt replumbare.

Plvmbarii, apud Taruntinum in l.vlt.de iur.immun.ſunt artifices, qui ex plumbo opera factitant. Vitruu.lib.8.c.7. Exemplar autem (ait) ab artificibus plumbariis poſſumus accipere, quod palloribus occupatos habent corporis colores. Hotom.

Plvmbata iaculi genus in modum ſagittæ pennis inſtructum fuit, quod veteres, teſte Sipontino, Manobarbalum vocabant, plane peregrino vocabulo, à quo & milites, qui plumbatis vtebantur, Manobarbali appellati ſunt: Plumbatæ duo genera facit auctor libelli de rebus bellicis, qui notitię imperii Romani ſubiungitur: vnum, cuius ligno ferrum ad formam venabuli aptatum infigebatur, fiſtula eiuſdem ferri parumper extenſa, ſupra quam modico interiecto ſpatio plumbo adhærentes aculei velut tribuli emergebant, quæ plumbata tribulata appellabatur. Altera vero erat mamillata, quæ bene extenſa & directa virga accipiebat in extremitate ſui rotundum, & in acumen deductum ferrum ſimilibus locis, quibus ſuperior, in tribulata plumbo & pennis adhærentibus. Huiuſmodi plumbatarum meminit Veget.lib.1.c.17.& lib.2.c.15.Briſſ.

Plvmbatæ verberum ex plumbo factorum genus, quo certis criminibus damnati cędebantur. Hinc plumbatarum verbera, in l.2.de exact.tribut.li.10.C. Sic enim illic legendum docet l. 3.de exactionib. in C.Theo.& l.2.de quæſtionibus. & l.80.de decurionibus, in eod.C. Ambroſ.in lib.de paſſione Geruaſii & Protaſii: Tunc indignatus Comes Aſtacius, iuſſit eum tamdiu de plumbatis contundi, quandiu exhalaret ſpiritum. In libello quoque paſſionis Valeriani, Tiburtii, & Maximi Martyrum ita ſcriptum ſe reperiſſe teſtatur Briſſonius: Igitur cum perueniſſet ad Almachum, quod Maximus cornicularius cum ſuis omnibus eſſet factus Chriſtianus iuſſit eum tandiu plumbatis tundi, quandiu ſpiritum redderet. Et in paſſione quatuor coronatorum martyrum: Illis autem reluctantibus renuntiatum eſt Diocletiano Auguſto, qui eos iuſſit ante ipſum ſimulachrum ictu plumbatarum deficere. Nemo autem melius hoc genus verberum expreſſit, quam Prudentius περὶ στεφάνων. Tunditur tergum crebris ictibus, plumboq; ceruix verberata extuberet. Pulſatus ergo martyr illa grandine: Poſtquam inter ictus dixit hymnum plumbeos. Appellantur & plumbi verbera in l.7.de exactionibus.in C. Theod. Ex quib.minus obſcurum videbitur, quod in l.vn.C.de his qui potentiorũ nomine, præcipiunt Impp.eos, qui in potẽtiores litem tranſtulerint, plumbo adfectos relegari, vt & illud, quod Ambr.li.5. epiſt.ita ſcribit, ſi compertum fuerit, data auctoritate aliquos Chriſtianorum aut gladio, aut fuſtibus, aut plumbis necatos. Briſſ.& Pra.

Plvmbatvra eſt conglutinatio quarumuis materiarum, quæ ſolo fit plumbo: Paulus l.23.§.4 ff.de rei vindic. Si ſtatuæ ſuæ ferruminatione iunctum brachium ſit, vnitate maioris partis conſumi. Non idem in eo, quod adplumbatum ſit: quia ferruminatio per eandem materiam facit confuſionem: plumbatura non idem efficit. Pomp.l.27.ff.de acq.rer.domi. Quicquid in facto argento alieni argenti addideris, non eſſe tuum totum argentum fatendum eſt: at contra ſi tuum ſcyphum alieno plumbo plumbaueris: alienove argento ferruminaueris: non dubitatur fundum tuum eſſe.Hot.

Plvm-

Plvmbvm cum argento miſtum deduci poteſt, *Abſcheiden*. Vide l. Idem Pomp. ff. de rei vind. Spieg.

Plvmbvm in ripa poſitum, cõmode dicitur, quod parieti inhærens erectum ita ſubſidet, ne humi iaceat penitus. Vnde vulgo arripere dicunt. Alex de Alex. Genial. dierum lib. 1. c. 25.

Plvmbvm tegularium, quo ædes teguntur, & quod in tegulis ponebatur. Gœdd. ad l. 242. §. 2. n. 1. de verb. ſign.

Plvmbvm (teſte Iaboleno in l. malum. 242. §. plũbum. vbi Alc. Budæ. & alij. ff. de verb. ſign.) quod pro tegulis poneretur, ędificij eſſe, ait Labeo: ſed id, quod in ripa hypatheij tegendi cauſa poneretur, contra eſſe. Aliqui codices legunt in ripa Theij. codices antiqui, hypaethrij: & hęc vltima lectio dedit anſam quibuſdam, vt coniũctis duabus dictionib. Hypęthrii legendum putent, cum diphthongo æ. Hypęthra vel hypęthria quid ſint, vide ſupra in verbo. Hypethra.

Plvra legata ſunt quoties nominatim plures in legato exprimuntur. autor Paulus l. 2. de leg. 2. Spieg.

Plvralis locutio duorum numero contenta eſt. Vlp. de teſt. l. vbi numerus. Spieg.

Plvralis locutio de vno accipitur, vt conſtat ex l. non eſt ſine liberis. de ver. ſig. Aliquãdo de trib. idq; fauore vltimę volũtatis, l. 1. ff. de adopt. leg. pluralis locutio aliquãdo reſoluitur in ſingularitates, l. falſa. ff. de cond. & demonſtrat. & quando verificari poſſit in ſingulari. vide Felyn. c. omnes. 1. diſt. Prat.

Plvres, inſtar vnius, quib. vna competit actio. l. ſi plures. ff. de pact. Interdũ pro multi, & vt paſſim apud alios auctores. Sp.

Plvres de trib. dici poſſe, gl. docet, vt aiunt, ſingularis, in §. & quod ſæpe. in auth. de trien. & ſem. de qua Bart. in l. ſeruo. ff. de opt. leg. Spieg.

Plvres & multi differunt. plures enim non ſunt pauciores, quam duo: multi non ſunt pauciores quam tres: illud patet ex l. vbi numerus. ff. de teſtib. hoc per l. 1. §. hoc reſcriptum ad SC. Tertull. Bart ad l. prætor. 4. num. 1. ff. vi bon. rapt. Gœdd. ad l. 85. in fi. ff. de verb. ſig.

Plvribvs creditor b. teneri videtur, ſi vni aliorum nomine caueatur. l. ergo. §. creditorib. ff. de fideicommiſſ. libert. Spieg.

Plvrior, vt Alber. ind cat, comparatiuus, minime vſu tamen probatus, in decretis legitur. c. non debet. 75. diſt. Spieg.

Plvris emiſſe. Lege, Quanto minoris.

Plvris eſſe. l. pen. ff. de in lit. iur. Quod pluris eſt, vtiq; tãti eſt. Frequenter autem iungitur verbis æſtimandi, & pretij. Sp.

Plvrisve, hæc adiectio, quæ ſolet numero certo adijci, ad modicã ſummã refertur: autor Paulus in. l. ... de verb. ſig. Quod & dicendũ eſt, cũ quis plus minus dicit, l. Publia. in fi. Depoſiti. Clauſulã eam duabus notis, P. M. antiqui ſcribere ſolebãt, vt admonuit Alciat. Caius ait: hęc enũtiatio, quę fuit pluris triginta aureor. ſimul & quantitatis & æſtimationis eſt ſignificatiua. Quoties ita loquimur: quod in cenſum detulit Titius, pluris eſt aureorum 30. id ſignificare poteſt, non ſolum quantitatem 30. aureorum in cenſum relatum: ſed etiam tantum rerum, ſeu corporum detuliſſe, quantum ęſtimatio 30. aureorum efficere poteſt. Alc. ibid. Prat.

Plvs, multifariam intelligi, Bart. demonſtrat, in l. ſi creditori. ff. de leg. 2. Huic adde brechæum in l. hæc adiectio. in tit. de verb. & rer. ſignif.

Plvs æquo luminis facere. Vide l. ſi arborum. ff. de ſeruit. vrb. prædior.

Plvs aut minus, non ſolum in quantitate, ſed etiam in tempore intelligendum eſt. plus enim eſt, ſtatim aliquid dare: minus vero, poſt tempus dare, teſte Theophilo. Spieg.

Plvs minus, ſine cõiunctione frequentius legitur, pro plus minuſue, h. e. circiter. dict. l. Publia. §. fi. Titius Sempronio ſalutem. Habere me à vobis auri pondo plus minus decem.

Plvs peti quatuor dicitur modis: Re, tempore, loco, cauſa, vel, vt Paul. li. 1. ſent. ti. 5. qualitate. Re, cũ re aut quãtitate aliqua certa debita res plures, aut maior quantitas petitur. Tẽpore, cũ quod in diẽ, aut ſub cõditione debetur, ante tẽpus vel exiſtentẽ conditionẽ petitur. Loco, cũ quod vt certo detur loco cautũ eſt, ſtipulatione, vel alio modo petitur, non facta mentione loci, in quo peti debuit. Loci. n. mẽtione facta, actioneq; arbitraria conſtituta, vt iniquitas loci compenſetur, alio loco recte petitur. Cauſa, cũ ex plurib. reb. diſiunctim puta, Sticho aut Pãphilo: vel generaliter, puta, homine, promiſſis, certa petitur, quia actor vnã aliquam rẽ certã petens, aufert reo electionẽ, quæ alioqui ei in eiuſmodi promiſſionib. cõceditur. l. vlt. ff. de verb. obli. l. plerunq; 10. ff. de iure dot. aut cũ eiuſdẽ ſpeciei rẽ meliorẽ poſtulamus, quod exẽplũ poſuit Paulus d. tit. 5. Quin etiã ſi quis petat id, quod eſt viliſſimũ. Cæterum pœna plus petent ũ alia erat olim, alia hodie. Olim erat hęc, vt plus petens cauſa caderet, i. e. rẽ amitteret; vel, vt planius dicã, omniũ poſterũ actione excluderetur, nec vnquã ei debitũ petendi poteſtas cõcederetur. Sed hodie ab hac pœna receſſum eſſe docet Iuſtin. idq; partim ex cõſtitutione Zenonis Imper. partim ſua. Zenonis conſtitutionẽ reſtituit Cuiac. lib. 12. obſ. c. 21. & tã Græce quã Latine Iulius Pacius in corpus ſuum retulit. ſub tit. C. de plus pet. Cuius ſumma proponitur in §. hodie. Inſt. de except. Illa Zenonis cõſtitutio erat de his, qui plus petebãt tẽpore, & volebãt. Primo, vt tantundẽ temporis, quantũ vel ex pactione, vel ex natura actionis debitori ad ſoluendũ conceſſũ erat, creditori daretur. Deinde vt poſt inducias illas creditor nõ aliter audiretur, quã expeſis indebitæ defatigationis debitoris refuſis aut ab eo rem ſlis. Tertio, vt illud alterũ tãtũ tẽporis, quod indulgetur debitor, immune ſit ab vſuris depẽdẽdis. De reliquis ait, qui plus petierint, Iuſtin. duas cõſtitutiones emiſit, quarũ alterius epitomen idem Cuiac. d. c. 21. reſtituit, & plenius Iulius Pacius ex Antonio Cõtio l. 4. C. de plus petit. Altera et in vulgatis Codicib. habetur, & vulgo numeratur in l. vnica. C. de plus pet. Idq; voluit, vt ſi ea ex re quid dãni ſentiat reus, id ab actore ei reſtituatur triplũ. Vult. ad §. ſi quis agẽs. 30. n. 3. 4. & ſeqq. Inſt. de action.

Plvs & minus, non mutant ſpeciẽ. l. ſi. de fund. inſtr. leg. Neque enim minus eſt ſcapha nauis, quam oneraria, tametſi minor: neq; oneraria magis, tametſi maior. Sic locuples nõ eſt magis ingenuus, quã pauper. l. humilẽ. C. de inceſt. & inut. nupt. Sp.

Plvs facere. Qui plus facit, is vtiq; tantundem, quantum debet, facere cenſetur. l. cum furti. in fi. ff. de in litem iuran. Spieg.

Plvs pretij conſequi propter artificium. Pomponius l. niſi ſi. ff. de rei vind. Spieg.

Plvs repetere dicitur, qui plus petit, quam debitum ſuum ſit.

Plvscvlvm, in l. nam ſatis. §. 1. quemadmod. ſeruit. amit. Spie.

Plvtei, quæ tabulæ affixæ, & parietibus adiunctæ dicuntur, in l. 41. §. 7. de lega. 1. Vlp. l. 17. §. 2. de actio. emp. Reticuli circa columnas: Plutei circa parietes, item cilicia vela ædium non ſunt. Hot.

Plvtei Vegetio è vimine contexuntur, cratibuſque & ciliciis proteguntur, formamq; aſpidis habent, de quo latius Turnebus lib. aduerſ. 11. c. 24.

Plvtonem antiqui Deum fingebant, cui omnem terrenam vim atq; naturã dicatã putabant. Cice. in 2. de nat. deor. Terrena autem vis omnis, inquit, atq; natura Diti patri dicata eſt, qui diues, vt apud Græcos Pluton: quia & recidant omnia in terras, & oriantur e terris. Coraſ. lib. 4. Miſcel. c. 8. n. 5.

Plvvia aqua dicitur, quę de cælo cadit, atque imbre excreſcit. l. 1. §. 1. ff. de aqua & aq. pluuia.

Plvvia aqua, & pluuialis aqua, idem, h. e. quæ pluta eſt. Schar.

P O.

Pocvla oleaginea, legimus apud Iauolenum in l. qui concubinam. §. qui quatuor. ff. de leg. 3.

Pocvla dicuntur omnia potui parata, veluti truella, ſcyphi, modioli, phialæ. l. 36. ff. de aur. arg.

Pocvlentvm dicitur, quicquid potari poteſt. Quidã exiſtimãt, potulentũ ſcribi debere. Poculentũ autem, vt & eſculentum iudicibus pro honorario accipere licet, l. plebiſcito. ff. de offic. pręſid. de quo vide Iodoc. Damhuder. in prax. crim. c. 130.

Pocvlvm cum pro vaſe, ex quo bibitur, vt in l. Seiæ. ff. de aur. arg. tum pro potu ipſo accipitur, vt in l. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœn.

Pocvlvm abortionis, cuius meminit Iuriſcõſ. in iam d. l. ſi quis aliquid 38. §. qui abortionis. 5. eſt, quod proponatur, vt abigatur partus conceptus, ex ſabina, vitice, cocco Gnidico, aliiſq; ſimilib. malignis rebus confectũ. Poculum amatorium autem, cuius ibidẽ Iuriſconſul. meminit, eſt potio ex philtris, aliiſq; herbis ac rebus, ad excitandũ amorẽ alicuius viri vel fœminę confecta. Plinius & Columella teſtantur, plerunq; id fieri ex caruncula quadam (hippomanes vocari ſolet) quæ in pulli equini fronte naſcitur, admixtis nonnullis herbis veneficis, rebuſq; aliis illicitis: quæ pro amore plerunq; conciliant furorem, ac deniq; mortem: iuxta illud Naſon. li. 2. de arte amãd.

Philtra nocent animis, vimq; furoris habent. Et Politian.
Nec qui philtra bibit, nimioq; inſanus amore,
Mox ferro occubuit. Sic mentem amiſerat omnem.

De qua re plura Ioſephus lib. 19. de bello Iudaico, nec non Ariſtoteles li. 2. Moral. Rutilia Lucretii vxor amatoriam potionem marito propinauit, quo in eiuſmodi rabiem maritum deduxit, vt paulo poſt mortem ſibi cõſciuerit: Auctor eſt Euſebius. Teſtatur idem de aliis Hippolyt. de Marſiliis ad l. eiuſdem. §. adiectio. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. de qua re vide Virgil. lib. 3. Georgic. Differunt autem poculum abortionis, & poculum amatorium: Illud ſoli propinatur mulieri, vtpote ventrem gerenti, nunquam viro, poculum vero amatorium tam viro quam fœminæ præparari poteſt, Menoch. de arbitr. iudic. quæſt. caſ. 357. lib. 2. Plin. lib. 25. c. 3. & lib. 14. c. 18. Gell. lib. 12. c. 1. Ouid. de arte amand. lib. 2. Gœddæus ad l. 1. nu. 32. de verb. ſign. Huius criminis reum vltimo ſupplicio afficiendum eſſe putat Coraſ. lib. 1. Miſcel. c. 24. n. 6. per ſupra dictum §. qui abortionis, 5. licet legamus, mulierem quandam, quæ amatorio poculo hominem occiderat, ab Areopagitis abſolutam, delictum ex animo tantum iudicantibus, quia amoris cauſa fecerat.

Podagra, in l. à mulieribus. C. de decur. li. 10. eſt pedum morbus & dolor, qui ex influente ad pedes humore ſuperfluo, & eorundem imbecillitare accidit: nunc quidem cum inflammatione, nunc vero cum refrigeratione: nuncque cum tumore, nunc ſine eo: eam ICtus in l. qui tertiana ff. de ædil.

edict.inter morbos numerat.Olim autem incurabilis cenſebatur podagra,vt innuit Ouid.3.de Pont.

Soluere nodoſam neſcit medicina podagram.

Hodie vero medicorum opinione & obſeruatione ſanabilis perhibetur,D.Gœdd.ad l.101.§.2.in fin.ff.de verb.ſign.

Podium,apud Vlp.in l.quęſitũ.§.canales.ff. de fun.inſtr.eſt locus extra ędificium porrectus,vnde ſpectamus,ſi quid foris fiat. Item ſpongiæ,inquit, quib. columnæ, pauimenta, podia extergantur.Eſt & pręcipuus locus in theatro,cui inhærebat Imperator, vel Senatores ludos ſpectãtes. Hinc illa inſcriptio:Theatrum ſtrauit pauimẽto,podio circumſcripſit. Lege Vitruu.lib.5.c.7.Catanęũ in 5. comment. in Plin. Cuiac.13. obſer.13.addubitat,num & Podia illo epiſt.Vlp.loco poſſint ſignificare menſas,quæ monopodia vocat Liu li.36.idq; Homeri autoritate adductus, qui lib.Odyſſ.1.ſic.canit:

Οἱ δ' αὖτε σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας Νίζον.

Item alibi ſæpiſſime: Alias Podia impilia ſunt: de quib.ſupr. in voce Impilia & Pollux: πόδια inquit, τὰ περὶ ποσὶ πίλοι. At podia fœminini generis funis eſt, quo tenditur velum.Seru. comm.5.ante fin.Prat.

Poenæ verbum latiſſime patet:Nam &pro culpa quandoq; accipitur,l.fin.ff.de fideiuſſ.& generatim acceptum,quamlibet coercitionẽ noxiæque vindictã ſignificat,l. aliud eſt fraus.ff. de verb.ſign.§.fi.Inſtit.de legat.quamobrem & vſuram tunc comprehendit,l.qui ſine ff.de neg.geſt. Vt & vſura quãdoq; pœna dicitur.l.lecta.ff.de reb.cred.Sic &mulcta pœnę verbo intelligitur,l.tutor qui repertoriũ.§.idẽ ſolent.ff.de admin. tut. & id quod intereſt pœna vocat̃.l. fi.ff. de eo quod certo loco.l.nouiſſima.ff.de iud. Quin etiã expenſarũ condẽnationẽ Imp. pœnã appellauit,Coraſ.li.2.Miſc.c.21.n.1.cui adde Gœdd.ad l.131.nu.10.11.ff.de verb.ſig.Porro pœna,vt ex ijs, quæ Cato & veteres ſcribunt, docemur, videtur ἀπὸ τοῦ πονεῖν deducta.Nam à Græcis dicitur Ποινή:vt errẽt,qui Latinã etymologiam voci affingãt.In qua re circa etymũ agri,& Varro à Quintiliano riſus eſt: nõ inelegãter tamẽ ab eo quod pone eſt dicta videri poſſet. Id plerũq; idẽ eſt,quod poſt,niſi quod pone proprie loci ſignificatiuũ eſt, vt nõ poſt tẽporis quoq;. Nam peccare quam puniri,prius eſt tempore:hinc verbũ pœnitet: ſeu verbi productionẽ eſſe id volumus, quod adiũctum eſt,nihil ſignificantem : ſiue & tenẽdi quędam in eo eſt poteſtas,vt multis videtur : quẽ.n.pœnitet,hũc fere eſt,vt & pœna,i.ſi commode magis,quam Latine rẽ interpreteris, dolor teneat. Quid autẽ ſi timendi vim aliquam in ea productione malis imaginari?Profecto enim,pœnæ alicuius, aut mali expectatione torquentur,qui pœnitẽtia ducuntur. Quanquam vt pœnitẽtiæ verbum potius,ab eo,quod pone eſt, originem trahat, quam à pœna,argumẽto eſſe poſſit,quod Gręci μετανοεῖν,& μεταμέλεσθαι dixerũt.Fit autem à pœna,punio:vt Punicus à Pœnis: Mœnia,ab eo quod eſt munire.Nam magnam affinitatem eſſe diphthongo œ,cum litera v, (quæ & ipſa vim diphthõgi in quibuſdam habet, veluti in muſa,quæ μοῦσα eſt Græcis) vel illud oſtendit, quod mœros dixerit Maro, quos muros vocamus:ſic lingua Belgica,Spœde,dicitur,quęGręcis eſt Σπουδή. Nec ſonus perinde,ſi animaduertas,intereſt,vnde aliqui e Græcis, quod lingua communi eſt μοῦσα ipſi μῶσαν ſonant. Curt.lib.1.εἰκοστῶν, tom.2.c.19.

Poena appellatur,quicquid extra rei perſecutionẽ eſt.l.2.in fi. ff.de tut. & rat.diſt.l.12.§.1.ff.ſi quis omi.cauſ.teſt.l.5. §. vltim.ff.de publician. l.25.§.1. ff.quæ in fraud. creditor.l.11.§. ſed ſi plures. ff. ad leg. Aquil.§. ex maleficiis. Inſt.de action. Briſſon.

Poena & fra usquomodo differant tradit Vlp.in l.aliud.131.in pr.ff.de verb.ſig.Aliud,inquit,fraus eſt,aliud pœna:quaſi dicat,tantũ inter fraudẽ & pœnã intereſt,quantũ inter cauſam & effectum:idq; duplici oſtendit argumẽto,primo à cauſa & effectu proprio: quia fra⁹ ſine pœna eſſe poteſt;pœna aũt ſine fraude nunquam,h.e.pœna ob fraudem,i.e.delictum infligitur, & nulli pœnæ obnoxiũ eſt quod fraude,h.e.delicto culpaq; vacat.c.ſine culpa de reg.iur.li.6.Etiamſi interdum aliqua fra⁹ culpave impunita eſſe poſſit,eo quod aut delicti forma abſit, aut nulla lex vindicet fraudẽ,vt exemplũ in l.14.§. Diuus autem.ff. de relig. & ſumpt. Pœna enim eſt commẽſuratio fraudis, l.ſanc imus. C.de pœnis.ſeu ęſtimatio delicti,l. ſanctio.ff.eod.Vbi igitur fraus non eſt,quia nec delictum ſit, pœnam nullam eſſe neceſſe eſt. Alterum Iuriſconſulti argumẽtum àpœnæ fraudiſq; definitione petitũ eſt:pœna,inquit, noxæ vindicta eſt,h.e. æſtimatio vindicans culpã ſeu fraudẽ d.l.ſancimus.C.de pœ.d.l.ſanctio.ff.eo.d.c.ſi culpa.vbi Peckius eleganter: vel pœna eſt noxæ vindicta, h.e. ipſius pœnæ executio,cum noxa nihil aliud ſit,quam pœna.l.fi.de noxal. act.Pœna enim noxam ſiue peccãtem,l.ſi quadr.paup. fec.dicat.§.1.Inſt.de nox.act.ſequitur,ſicuti lepra leproſum.l.fi.de noxal.act.l.1.C.eo.l.4.ſi ex nox.cauſ.agat.vt vbi hæc non ſit, nec illa exiſtat,& vbi illa ſit,hanc eſſe oporteat:Fraus,inquit, & ipſa noxa,h.e.delictum,ſiue culpa noxa digna dicitur, l.4. de noxal.act. l.plebs. §.fin. ff.de verbor. ſignificationibus,& quaſi pœnæ quædam præparatio: hoc eſt,pœnam procreans, Gœddæ.ad leg.aliud fraus.131. in princ. n.ff.de verb.ſig.

Poena & mulcta quomodo differant,vide ſupra in verb.Mulcta & pœna.

Poena & vſura,ſi propriam & peculiarẽ verborũ proprietatem ſpectaueris,inter ſe differũt,l.grege.§.fi.ff.de pigno.l.non ſolũ.§.1.de lib.leg.A Batt.in l.cum ſtipulati.de verb.oblig.inter vſurã & pœnam traduntur tres notandę differentię:Prior eſt,quia vſura quantitati dũtaxat,vel ei,quod quãtitatis loco eſt,adiicitur l.in fideicõmiſſi.§.fi.ff.de vſur.Pœna vero etiam facti obligationib.annectitur. l.ſtipulationes nõ diuiduntur. §.1.ff.de verb.oblig.Altera pœna pro toto tẽpore apponi ſolet.l.traiectitiæ.§.de illo.ff.de act.& oblig. Vſura autem diſtinctis temporib.veluti in annos,aut mẽſes ſingulos.d.l.cum ſtipulatur. Quæ tamẽ prima frõte cõtrariũ probare videt̃ in illisverbis:pro vſuris legitimis pœnã in ſingulos mẽſes,ſi ſors ſoluta non ſit:niſi defendendo cõmunem ſententiã, quæ vera eſt,dixeris,verba illa, pro vſuris, tollere difficultatẽ. Tertia differentia:Vſura põt ſine mora deberi ex ſtipulatione d.l.lecta.in fi.Vſura.n.ſortis acceſſio dicitur,quæ non tam propter morã,quã vſum datæ mutuæ pecuniæ exigitur. l.vſura. ff.de verb.ſig.Ideoq. Paul.Caſtr.in l.Iulian.§.ex vendito.col.2.ff. de act.emp.Quod(inquit)dici ſolet,vſuràs non venire,niſi à tẽpore moræ,obtinet,niſi cõtrariũ à partib.agatur:ſicuti ſi dẽ tibi mutuã pecuniã poſt annũ reſtituendam,ita vt in ſingulos menſes nõnihil vſuræ nomine pendas. d.l.lecta. Atqui pœna ſemper ex mora debetur.l.ita ſtipulatus.ff.de verb.obli.Hæc tamen differẽtia non ſatis placet Io.Imol.in d.l. cũ ſtipulati. nã pœna(vt ille ait)ex ſolo conditionis euentu deberi poteſt: vt quando ſtipulatio à præcedenti conditione incipit: veluti ſi dicam: Si Calendis Stichum non dederis, decẽ dare ſpõdes? Nam anteCalendas,Sticho mortuo,agi non poteſt,ſed expectanda eſt dies,in quam tota obligatio collata eſt. l. in illa.ff. de verb.oblig.Schard.ex Corraſ.lib.3.Miſcellan.c.21.nu.1.& ſequentibus.

Poena,vt inquit Vlp.in l.aliud eſt fraus.ff.de verb.ſig. eſt delictorum coercitio.Cauſa aũt infligẽdæ pœnæ vna & præcipua eſt,emẽdatio hominũ,qui delinquunt.l.ſi pœna. ff.de pœnis. cũ videl.ea pœna irrogatur,quæ vitã non adimit.Altera cauſa pœnæ infligendę nocentib.eſt exemplũ:nã pœna vnius metus eſt multorũ.l.1.C.ad leg. Iul.repetund.& cęteros à ſimilibus facinorib.deterret.l.bona fides. depoſiti. l.capitaliũ. §. famoſos.ff.de pœ.Quod adeo verũ eſt,vt in brutis quoq; animantib atq; adeo feris id deprehendatur. Scribit.n.Plin.lib. 8.c.18.Viſos fuiſſe in Africa crucifixosLeones,à quib.fuerant vrbes obſeſſæ, quo cæteri metu pœnæ ſimilis abſterrerentur eadem noxa.Hinc illudSenecæ,quod à Platone mutuatus eſt: nemo prudẽs punit quia peccatũ eſt,ſed ne peccetur. Eſt igitur pœna ad continendã rẽp.valde neceſſaria,vt nõ immerito dixerit,præmio & pœna rẽp.cõtineri.Quo reſpexit Vlp.cum diceret,ICtos tã metu pœnarũ, quã præmiorũ exhortatione bonos efficere. l.1.ff.de iuſt. & iur. Tametſi has duas tantum cauſas Plato cõmemoret in Gorgia,tamen noſtri autores videntur vindictã quoq; eius,cui iniuria facta eſt,ſpectaſſe,nẽpe vt ſupplicio aduerſarij cõtentus quieſcat,nec vindictę priuatæ cauſa aliquid moliatur,quod reip.perniciẽ adferat.l.capitaliũ.§.famoſos.ff.de pœn.Ex iam dictis cõſequitur,eum,qui nihil admiſit,nullã pœnã mereri,l.crimen.ff.eo. l.ſancimus. C.eo.ti.Quod tamẽ perpetuũ nõ eſt.Nã & Deus ipſe,qui iuſtiſſimus eſt, ob vnius hominis admiſſũ pœnas nõnunquam à tota aliqua ciuitate expetit,ſiHeſiodo credimus,cũ ait,πολλάκις καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ,&c.Quæ autẽ admiſſa puniantur,traditur velut quidã Epilogus à Claudio Saturnino, in l.aut facta C.eod. Aut.n.inquit,facta puniuntur,vt furta, cædeſq;:aut dicta,vt cõuitia & infidæ aduocationes,aut ſcripta,vt falſa &famoſi libelli,aut conſilia,vt cõiurationes,&c. Cogitationis aũt nemo pœnã patitur. l.cogitationis.ff.d.tit. de pœnis.vt exẽpli gratia:ſi quis declarauerit ſe velle hominẽ occidere. Conatus tamen aliquando punitur, qui fines cogitationis excedit.l.ſi quis nõ dicã.C.de epiſc.& cle. Quinimo ſola plectitur aliquãdo cõſciẽtia facinoris ab alio perpetrati. l.Metrodorum.ff.de pœ. Nec tantũ punitur,quod dolo malo admiſſum eſt,ſed etiam plerunq; id, quod abſq; malo animo infelicem euentum habuit,l.ſi quis aliquid.38.§.qui abortionis.ff.eo. Vt ſi quis poculum amatorium dederit, ex quo aliquis interierit.Franciſc.Duare.in com.ff.ad tit.de pœn.c.1.

Poenæ,ait Old.ob corruptam ex Adæ lapſu hominis naturam introductæ ſunt,quib.mali coerceantur, ne peccẽt ſeu delinquant faciliter.Qui.n.iuſte agere propter naturalẽ legẽ,ſummamq; bonitatem non expetit,quiq; obtemperare non vult rationi,in qua ſunt honeſtatis formulæ,quas intelligit quidẽ dictante conſcientia, ſed contemnit : is,rogo,quid ſpectabit, quid timebit,ſi pœnas adimamus?Certe nihil,ſed irruet in omnia flagitia.Nã quid faciet,ait Cic.3.li. offic.is homo in tenebris,qui nihil timet,niſi teſtẽ vel iudicem?Quid in deſerto loco.nactus quẽ multo auro ſpoliare poſſit, imbecillem atq; ſolũ?Alioqui vir bonus,qui iuri naturali obtẽperat, & volũtatẽ ſuam illi conformẽ facit,eamq; ſequitur, vnde & iuſtitia

virtus

virtus dicta:is omnibus pœnis exemptus eſt,nec timet,ſed amat magiſtratum,velut honeſtatis conſeruatorem,ad Ro.13. Ideoque nullas bonorum vtilitates æquitati naturæ prefert, neminem ſciens lædit,& vere iuſtus eſt,quatenus ad politicã vitã attinet. Recteq; Socrates execrari eum ſolebat, qui primus vtilitatẽ à natura ſeiunxiſſet. Id enim querebatur caput eſſe exitiorũ omniũ, vt Cicero refert. Hinc intelligis pœnas defenſiones legitimas ex natura eſſe,ſicut & magiſtratus.

Poena capitalis diuiditur in ſummum ſuppliciũ,pœnæ metalli coercitionẽ, & in inſulam deportationẽ,l. capitaliũ de pœnis. Cæterum inter varias pœnarum ſpecies nulla ad naturã propius accedit pœna talionis,vt Ariſtot.quoq; probat. Extat valde elegãs locus ff.quod quiſq; iur.in aliũ ſtatuit.Sp.pr.

Poena capitalis eſt,quę lędit caput hominis.Caput autem hominis dupliciter accipimus,naturaliter & ciuiliter.Naturaliter omnes homines habent caput: ciuiliter non omnes caput habent.Et qui habet ciuile,is vtique & naturale habet, non viciſſim.Is tamen,qui naturale caput perdit, ſiquidem habet ciuile,idem caput ciuile protinus amittit.Pœna capitis naturalis eſt mors naturalis,quę fit vel gladio,vel ſecuri,vel lapidatione,vel aqua, vel ſuſpendio , vel confractione, vel igne. Pœna capitalis ciuilis eſt mortis ciuilis, quæ contingere poteſt ſaluo capite naturali.Caput autem ciuile conſiſtit in tribus nempe in libertate,in ciuitate, & in familia. Vulteius in princ. Inſtitut. de publicis nu.16.

Poena capitis ea dicitur,qua vel vita,vel libertas, vel ciuitas, vel honeſtas perditur. Conn.l.3.c.3.n.6. quia vtroq; modo, id eſt,morte & deportatione,ſiue quod idẽ eſt,exilio,accidit vt caput,i.homo e numero ciuiũ eximatur.l.2.§.1.ff.de pœn. §.cum autem,quib.mod.ius pat.poteſt.ſolu.Vt quod ad ciuitatem Romanam attinet, nihil interſit, quomodo de medio ciuium tollatur. Vnde & deportatos morti comparari dicimus,l.2.in fi.de bon.poſſ.contr. tabul.

Poena extraordinaria eſt arbitraria,quę nõ legẽ delicto pręſtituta,ſed arbitrio iudicis relicta eſt,l.3. vbi gl. C.de ſacroſan. eccleſ.& VVeſembec. ad §.in ſumma.7.Inſt.de iniur.

Poena exacta, *ein eingebracht oder empfangen ſtraffgelt, oder Buſs,* inter fructus numeratur:quod de futuris pœnis nuſquã relatum eſt.facit l.conuenire.de pact.dot.& l. ſi vnus.§. illud de pact. cũ ſimil. Proinde recte improbatur, quod quidã pœnas futuras in venditionib.tanquam fructus vendunt.Spieg.

Ponæ cauſa legari dicitur, vt Vlp.in Inſt. tit. de leg.& Iuſtin. eod.tit. §. pœnæ quoque cauſa. vbi vide Vultei. definiunt, quod coercendi heredis cauſa relinquit̃,quo magis faciat aliquid,aut non faciat:veluti cũ ita legatur: Heres mevs,si filivm svvm in matrimonivm Titio collocaverit, vel ex diverso si non collocaverit, decem avreos dato.Sic enim non tam beneficii in legatarium conferendi, quam in odium & pœnam heredis legatur. Pœnam a.à conditione voluntas teſtatoris ſeparat. l.vlt.de his quæ pœnæ nomine relinquuntur.Briſſ.

Poenæ cauſa indiuiſa eſt Nam & ob minimam partem non ſolutam,ſolida pœna committitur.Cuiac.ad l.85.prope fi.ff.de verb.oblig.

Poenæ diſpenſæ non repetuntur. Cuiac.obſeru.lib.8.cap.pen.

Poenæ militares quondam erant decimatio,fuſtigatio,exautoratio,vel vt milites ſtantes cibum caperent,vel vt fuſtem circumferrent,vel vt militarent deteriore conditione,quam cęteri.Vide Vall.c.16.lib.11.de re mil.Spieg.

Poenæ ſeruitus & Romanæ ciuitatis & agnationis ius extinguit.l.qui vult.29. ff.de pœn. Pœnæ autẽ ſeruus ideo dicitur is qui ad beſtias vel metallũ damnatus eſt,quia nullius plane niſi ſupplicii ſui ſeruus eſt:quippe cui ad perpetuum eſt addictus,adeo vt ſi quid ei legatũ fuerit, pro nõ ſcripto habeatur: quaſi ait Marcian.non Cæſaris ſeruo datum ſed pœnæ.l. ſunt quidam.17.ff.de pœn. Et, vt rẽ paucis abſoluam, ſerui pœnæ olim dicebantur,qui ſummo ſupplicio ſic addicebantur, vt ſi liberi eſſent,libertatẽ: ſi ſerui, domini familiam quaſi abalienati amitterẽt:adeo vt ne à pœna quidem liberati in veteris domini poteſtatem redirent.l.8.§.3.& 20.& l.29.ff.de pœnis l.8.C.de ſent.paſſ.l.24.§.5.ff.de fideïc.libert.Hot.Prat.

Poenæ ſummæ,mediocres,minimæ.vide Supplicia.Hot.

Poenales actiones ſunt,quib.duntaxat exigitur,vt aduerſarius puniatur : quæ & odioſæ , quia reo conuento damnum adferunt,dicuntur:vnde & per interpret. molliendæ ſunt potius, quem exaſperandæ.l.interpret.ff.de pœnis.Spieg.Prat.

Poenarvm cõuentionalium duplex genus. Vnum,quod damni vel lucri ceſſantis æſtimationem pręſtat,aliud,quod pro contemptu contumaciave infligitur: atq; proprie pœnæ vocantur,illæ non æque.Alciat.in Parerg.c.2.lib.1.Prat.

Poenarvm genera multa ſunt.Nam ſunt pœnæ,quæ aut vitam adimunt, aut ſeruitutem iniungunt, aut ciuitatẽ auferũt aut exilium, aut coercitionem corporis continẽt, veluti fuſtium admotio,flagellorum caſtigatio, vinculorum verberatio, l.ſi quis forte.§. fin. cum l. ſeq.ff. de pœn.Vita adimitur, puta ſi damnatur aliquis,vt gladio in eum animaduertatur,&c.Sunt autem & aliæ pœnæ,aduocationibus vel foro interdicere:vel interdicere Notariis , ne ſcribant inſtrumenta , vel negotiatione interdicere.l.moris.eod.tit.&c.Io.Bellon. Etymol.adde Cuiac.ſent.Paul.lib.5.tit.17.de abolition.

Poenarvm finis duplex eſt:vnus eſt emendatio hominum , qui delinquunt,l.ſi pœna.ff.de pœn. cum videlicet ea pœna irrogatur,quæ vitam non adimit.Alter finis eſt,vt ſit nocentibus exemplum : nam pœna vnius metus eſt multorum , l.1. C.ad leg.Iul.repetun. & cæteros à ſimilibus facinorib. deterret.l. bona fides.depoſiti.l.capitalium.§.famoſos. ff.de pœn.Quod adeo verum eſt, vt in brutis animantibus atque adeo feris id deprehendatur.Scribit.n.Plin.li.8.c.16. viſos fuiſſe in Africa crucifixos Leones,à quibus fuerant vrbes obſeſſæ,quo cæteri metu pœnæ ſimilis abſterrerentur eadem noxa. Hinc illud Senecæ,quod à Platone mutuatus eſt , nemo prudens punit quia peccatum eſt,ſed ne peccetur.Duaren. in commen.ff.ad tit.de pœnis.c.1.& Gœddæus ad l. 131. in princ.n.25.28. ff.de verbor.ſignific.

Poenarvm interdictarum hæc tria refert genera Iac.Cuia.obſer.li.14.c.34.Primum eſt inedia necari,vt Martianũ retuliſſe l.10.ff.de interdict.& releg.ex Baſilicis colligi poteſt: qua de cauſa & quos ablegabant tyranni in ſpecus aut loca ſola, his ſolebãt cibi aliquid apponere,vt apud Sophoclem Creon iubet defoſſæ Antigonæ, φορβῆς τοσοῦτον ὡς ἄγος μόνον προθεῖναι. Aliud,cum quis carcere perpetuo pro pœna continetur, argu. l.8.§.ſolent.ff.de pœn.hic enim improprius eſt carceris vſus, qui non pœnæ,ſed diligentioris cuſtodię cauſa haberi debet. vt ait l.6.§.eius.ff.de iniuſt.rupt.Tertiũ,ne quis pœnæ cauſa tormẽtis ſubiiciatur.l.pen.ff.de quæſt.quod pœnæ genus tyrannicum & inciuile Tertull.conteſtatur in Apologet. Prat.

Poenicales olim appellabantur funerales,nouẽ dierum ferię. Nam ſeptem dies apud veteres cadauer domi deploratũ , octauo efferebatur,nono tumulabatur, vt annotauit Balduin. in commen.ſuper Inſtit.Iuſtin. lib.4.tit.17.de offic.iud.

Poenitere dicimur,cum quę ipſi fecimus,ea nobis poſt diſplicere incipiũt,& moleſta eſſe.Inde recte ſumitur pœnitentia, pro reſipiſcẽtia,vt apud Iuſtin.in l.Imperialis.C.de nup.Sp.

Poenitentia ſuprema quæ ſit,vide ff.de don.inter.vir.& vxo. l.cum hic ſtatus.§.pœnitentiam.

Poenitentia,ſecundũ Ambroſ. eſt & mala præterita plãgere, & agenda iterũ non committere.c.pœnitentia. de pœnit. diſtinct.3.ſecundũ Auguſt.ſic. Pœnitentia eſt quædam dolentis vindicta,puniẽs in ſe quod dolet commiſiſſe. & pœnitere eſt pœnam tenere.c.pœnitentia.2.ead.diſt.Ioan.Bellon.Etymo.

Poetæ nulla immunitatis prærogatiua iuuantur.l.pœnæ.C.de profeſſ.lib.10.Prat.

Ποίησις & πρᾶξις,i.e.effectio & actio,ſic inter ſe differũt apud Ariſto.vt actio ſit,cui ipſius cauſa & in ſe perficiatur ipſa, velut prudentẽ eſſe,lætari, canere,ſaltare,viuere: & huius generis actiones,quæ ſuo vſu ſic cõſumũtur,vt nullũ eorũ opus exter. Effectio aũt inchoata quodammodo atq; imperfecta eſt. quia refertur ad aliud , & aliquod quaſi ex ſe natũ opus relinquit, quod itẽ alterius cauſa eſt:quale eſt ædificare,quod ędificij extruendi cauſa facimus,ipſũ aũt ædificiũ non propter ſe fit, ſed vt habitemus.Sic inſtrumentorũ agentia dicũtur ea,quę pręter vſum nihil nobis afferũt:quod genus, veſtis, lectus,res omnes quas poſſidemus.Alia ſunt efficientia,vt pecten,quo texitur pannus , propter pannũ eſt factus, & pannũ nobis præbet,tanquã opus ſuum, atq; vt eo tegamur. Ita qui pectinem emit vt vendat pluris,eũ poſſidet quaſi dominus rẽ ſuam,non quaſi artifex inſtrumentũ.Textor vero, qui eo vtitur, eũ habet inſtrumenti loco. Refertur.n. inſtrumẽtum ad artificem, vt res poſſeſſa ad dominum,& quæ ratio eſt illius ad alterum ea eſt horum inter ſe.Et pecten artifici domino,quia domino inſtrumentũ eſt agens,vt quælibet alia res poſſeſſa : nec in eo opportunitatis & artificii ratio habetur. Domino autẽ quia artifex eſt , inſtrumentum eſt efficiens ad pannos texendos idoneum & aptũ.Sed pecten per ſe & quia pecten inſtrumentum eſt effectionis. Communi autem conſideratione rerum omnium,& quia poſſidetur,eſt actionis.Conn.li.2.c.8.n.9.

Polia, πωλεία, armentum ſeu grex equorum. Vlp.in fi.l.ædiles aiunt:de ædil.edict. Nam & ſi polia venierit , dicemus vnum equum,qui vitioſus eſt, non omnem poliam redhiberi oportere,Equarias Varro lib.2.de re ruſt.c.1.appellat. Cotta deriuari putat à nomine πῶλος,quod pullum, & maxime equinum ſignificat:vnde πωλοδαμάζειν, eſt equos domare.

Polimenta dicebant teſticulos porcorum,cum eos caſtrabant à politione ſegetum aut veſtimentorum, quod ſimiliter atq; illa curentur.Briſſ.

Pollinctor , curator piſtrini , qui farinam facit, & pollinem quique pollinario cribro pollinem excutit.

Polio,vt legit Hugo à Porta apud Tarruntenum in fi.ff.de iur. immun.dicitur,qui arma polit:Haloãder legit pelliones:Turneb.9.c.16.politores,exponitq; eos,qui arma,gladios,galeas poliunt : pelliones,qui pelles, ſub quibus milites hyeme degunt,conficiunt:de his vide ſup.ſuo loco.Goth.ad d.l.fi.

Poliptici,nõ ſunt chirographa,vel apochæ,vt Alc.tradit in parerg.li.3.ſed rationes ſiue ἀπογράμματα publica,l.2.C.Theo.

de diſcuſſ.l.13.C.Theo.de ind.debi.& ideo in l.2.C.de diſc. ratiociniis publicis,i.e.polipticis.Sic autem plerunque ſcribi ſolet:quanquã,ſi origo ſpectetur,polyptychis ſcribendum ſit:namque ex eo tractum eſt nomen,quod eę chartę publicę πολλαῖς χαραλκίσι τῆ πτύχαι habeãt:qua forma & dyptycha dicũt in l.1.C.Theod.de exp.iud.& in act.14.Chalced. concilii, & in quintæ ſynodi act.4.Suid.διπτύχια δύο σανίδας ἔχοντα, ὡς τὸ μὲν ὑπογεγράφθαι, τὸ δ' ἕτερον ἀποκεκλεῖσθαι.Adnotari vero in Polipticis omnia,quæ ad rationes publicas ſpectant,Veget. indicat his verbis li.2.Totius legionis ratio,ſiue obſequiorũ,ſiue militariũ numerorũ, ſiue pecuniæ, quotidie aſcribitᵉ actus, maiore prope diligentia,quã res annonaria vel ciuilis,polipticis annotatur.Sic.n.eum locũ caſtigauit Cuiac.4.obſer.27.pro eo, quod in vulga. lib. polipticis libris legebatur. Vtitur & hoc verbo Caſſio.lib.5.var.Vt omnibus,inquit,à te ſollicita,atq; æquabili indagatione cõpertis poliptici iubeãtur aſcribi.Pr.

Polire veſtiméta fullonici artificii eſt l.9.§.pen.l.13.§.ſi fullo. ff.loca.l.12.l.48.§.ſi ego.l.52. §.ſi ſeruus.l.82. ff.de furt.l.22. ff.de præſcri.verb.§.itẽ ſi fullo.Inſtit.de oblig.quæ ex delict. Theophil.πλυνεῖν vertit.Nonius Marcell.in verbo Interpolare, tractum id ait ab arte fullonica, qui poliendo diligenter vetera quæq; quaſi in nouam ſpeciem mutant.Plin.li.8.c.48. de lanis loquens: Quippe, ait,alienis polientium extracta in tométi vſum veniunt.Idem li.9.c.1. Hiſpania citerior habet ſplendorem præcipuum torrentis,in quo politur natura.Vnde Politura apud eund.lib.11.c.24.Idem lib.35.c.17.Vmbrica creta non niſi poliendis veſtibus adſumitur.Briſſ.Prat.

Politia eſt legitima ordinatio reipublicæ,ſecundum quam alii præſunt, alii parent. Quæ ab Ariſt. definitur principatus & rerum conſuetudo,ſecundum quam viuere vnumquenque & conuerſari decet.Old.Prat.

Politiæ tres ſunt ſpecies: Monarchia,Regnũ,ſeu principatus vnius,ad cõmunem vtilitatem reſpiciens.Cum vero degenerat in priuatum cõmodum,dicitur Tyrannis.Siquidẽ Tyrannus à Rege factis diſtat,non nomine. Ariſtocratia paucorum optimatium,ſeu magiſtratuum adminiſtratio: quæ ſimulatq; propriis inſiſtit commodis,Oligarchia vocatur.Timocratia, cum imperium eſt penes populum:cuius corrupta authoritas Democratia nuncupatur. Omnia hæc imperia Romani ſunt experti:nos hodie Monarchia vtimur.Old.

Politiæ emendandæ formam,cum ex ſcriptis legibus,tum ex probatis maiorum exemplis oportet mutuari , qualia in l.2. ff.de orig.iur.Pomponius exhibet:eleganter ac compendioſo quodam artificio deſcribens totum imperii ſtatum , eiuſque mutationes:Primum,quæ infantia Romanæ Reipublicæ fuerit:deinde qui auctus:quibus legum ſtudiis conſtiterit:quo item iuris neglectu labefactata ſit. His enim exemplis inſtructos eſſe oportet eos,qui rerum publicarum ad emendandam politiæ formam functionem ſuſcipiunt. Old.Prat.

Politiæ melioris certiſſima ſpes erit,ſi primum omnium iuris traditio vindicata fuerit à deſultoriis commentatorum opinionibus. Nam tunc conſtantia mox iudiciorum, & proinde beata(quoad per humanã fragilitatem licet) rerum omnium tranquillitas,authore Chriſto,ſequetur.Old.Prat.

Politio apud Catonẽ dicitur illa cultura, pro cuius mercede certã frugis partem capiebat politor , vt nonã aut quintam, aut octauã,pro conditione agri,atq; bonitate ſoli.Verba hęc ſunt Catonis : Politionem quo pacto dari oporteat? in agro Caſinate, & Venuſio , in loco bono parte octaua corbi diuidat:ſatis bono ſeptima:tertio loco ſexta,&c.Prat.& Turneb. 30.aduerſ.6.Gotho.ad l.cum duob.52.§.vtrum.2. ff.pro ſoc.

Πολιτικόν.Socrates interrogatus cuias eſſet,reſpondit,ſe mundanum,h.e.inquit Tull.non vnius circumdatum aut ſeptũ mœnib.popularẽ alicuius certi loci,definitique,ſed ciuem totius orbis,tanquã vnius ciuitatis. Eſt.n. terra cõmunis omniũ parens,&,vt Africanus in ſomnio Scipionis loquitur,ſedes aut domus hominũ. Quæ domus aut ciuitas ſuas leges habet , in vniuſcuiuſq; animo deſcriptas,& propriũ ius ſuũ,quo vtatur ad conſeruandã hãc ciuiũ ſuorũ , h.e.omniũ mortaliũ ſocietatẽ,quod πολιτικὸν appellatur,quaſi dicas ciuile, aut populare:vt ibidẽ Tullius ait paulo poſt. Quoniam ea natura eſſet hominis , vt cum genere humano quaſi ciuile ius intercederet: Qui id conſeruaret,eum iuſtum: qui mutaret,eum iniuſtum fore,& reliqua:de quibus vide Conna.lib.1.c.6.n.3.

Politor.in l.52.§.vtrum.ff.pro ſoc.is eſt, qui agrum expolire colere conſueuit.Veluti,inquit Vlp. cum pecus in commune paſcendum,aut agrum politori damus in commune quærendis fructibus.Sic enim legendum eſt,non licitatori,vt Budęus voluit : artifex agri diligenter excolendi , & quodammodo poliendi.Nonius Marcellus, Politores, agrorum cultus diligentes,vt polita omnia dicimus exculta,& ad nitorem deducta.Ennius Satyr.lib.3. Teſtes ſunt lati campi, quos gerit Africa terra politos. Et Annal.9. Raſtros dentefabres carpſit cauſà poliendi agri. Varro: Quid mirum,ẽx agri ne politionibus eiiciuntur , hic in cœnaculo polito recipiuntur.Cato de re ruſtic.Politor ordeum quintæ modio diuidat. Hoto.& Goth.in not.ad d.§.vtrum.ex Ant.Auguſt.lib.4. emend.9.

Pollere quęſtu dicitur,quod eſt pretioſum.

Polliceri verb.paſſiue ponitur in l.1.§.eſt autem.ff.de exer. vbi Vlp.ait,Actio pollicetur,i.e.promittitur. Briſſ.in parer.

Pollicitatio,eſt ſolius offerentis promiſſio,l.pactum,de public.& l.ſciendũ.§.1.ff.de ædil.edi.Aliquando eſt nuda ſponſio.l.pollicitatione.C.de don.ante nupt. Videtur autem ab haſta & auctione id verbi acceptũ fuiſſe : priuſquam enim ad licitationẽ veniamus, accipitur alicuius dignũ pretium offerẽtis taxatio:qui idcirco polliceri dicitur, quia liceri poteſt: ſicut & poſſidere dicimus,qui poteſt ſedes ponere.Poſtquam autem quis pollicitus fuerit, i. e. pretium aliquod obtulerit, tunc fit auctio : & qui pluris licitatus fuerit obtinet.Sp. Ad- de Forcat.in Necyoman.dial.52.n.1.& ſeqq.

Pollicitatio in inſtruméto operatur effectum pacti ſimplicis , vt inſtrumentum aliquod operetur:ita ſing.Bald. in l.1. verſ.item oppono.C. de dot. promiſſ.& pro ſing.citat Bald. Iunior.in tract.dotis,in primo priuileg.6.partis in 2.col.vbi dicit, quod licet alias ex mera pollicitatione non poſſit agi, etiam de iure canonico:tamen non procedit propter fomentum inſtrumenti.Cotta.

Pollicitatio plerũq; dicitur,qua quis Reipub. vel ciuitatis opus aliquod publicũ,ludoſve promittit l.5.ff.ad leg.Falc.l. 46.§.1.de adminiſtr.tut.l.6.§.debitores.in fi.ff.de munei.& honor.l.vnica.C.de ratioci.oper. publ.Plin.li.10.epiſt.Huic theatro ex priuatorum pollicitationib. multa debentur.Sed tamen etiam quælibet alia promiſſio pollicitatio vocatur.l. 43.ff.de contr.empt.l.1.§.pen.ff.de collat.dot.Briſſ.

Pollicitatio & pacta differunt.Pactum eſt duorum conſenſus atq; conuentio.Pollicitatio eſt,cum neq; prouocati,neq; interpellati,ſponte noſtra nos ex abundantia quadã liberalitatis offerimus:vel pollicitatio eſt ſolius offerẽtis promiſſum. Nõ dicit,pollicitationẽ eſſe ſolius offerẽtis cõſenſum, ſed eſſe vnius promiſſũ.Nã & in pollicitatione duorũ ineſt cõſenſus, ſed nõ expreſſꝰ,neq; declaratꝰ,niſi ab eo,qui promittit alteri tacenti,& non roganti: At in pacto non cõſenſus eſt duorum tantum, ſed etiã conuẽtio de eo,quod vtriuſq; verbis cõuentum eſt,& concluſum,vt ita fiat.Pactũ eſt itaq;,cũ plures hoc agunt,& in eã decurrunt ſententiam,vt quid fiat,aut nõ fiat: Pollicitatio,cum quid promittitur alicui nõ petenti,cũ de eo antea ne cogitatum quidem eſſet, & tamen duorũ ineſt conſensꝰ quod is,cui facta eſt promiſſio,nõ reclamat,ſed promiſſis acquieſcit.Hoc n.eſt vulgatum in iure:Qui tacet, videtur conſentire.Nec vero id etiam eſt ignorum Grammaticis,qui promiſſionis & pollicitationis eam eſſe differentiam tradũt, quod promittimus rogati:pollicemur vltro,vt notat Donat. ad Teren. Quanquã ipſe eiuſdem ea ſignificationis eſſe dicit: niſi quod pollicitatio maioris eſt aſſeuerationis : quod enim pollicemur,magis aſſeueranter promittere ſolemus,vt fidem faciamus ijs,quos volumus ſpe & promiſſis tenere.Idem ait, Pollicitationem eſſe multarum rerum promiſſionẽ,vt videatur hanc à verbo Græco πολὺ velle deducere,quo Latini tanquam ſuo vtuntur in compoſitionib.verborũ,vt cum dicunt, Pollere , polire & polluere, quaſi valde luere,& multo luto aſpergere, & contaminare. Sic polliceri idẽ erit,quod multũ aut res multas liceri,tractũ credo ab ijs, qui res in forum deferunt,& proponunt venales omnibus, atq; vltro offerunt & licentur.Licere n. quandoq; ſignificat in licitationem ponere, & ſubijcere auctioni,& cætera.Conn.li.5.c.8.n.1.

Pollicitatio nuda etiam nudum pactũ ſignificat,l. nuda.C. de contrah. ſtipul. Cuiac.l.5.in fi.ff.de pact.

Pollincere,vt refert Brechę.in l.cum in teſtamento.nu.6.ff. de verb.ſig.veteribus erat curare funus.

Pollinctores dicebantur, non qui cadauera vngebant duntaxat , ſed etiam Libitinariorum , quibus cadauera eluenda, commundanda,exornãdaq; locabantur,l.5.§.1.de inſtit. act. Eoque ſenſu Pollinctores Plautus accepiſſe viſus eſt in Penulo,cum inquit:

Propterea apud vos dico confidentius.
Quia mihi pollinctor dixit,qui eum pollinxerat.

Inuenitur & hoc verbum apud Tertullianum in libro aduerſus Gnoſticos, & Iulium Firmicum in libro Matheſeos perſæpe,Authoribus Briſſonio,Cotta & Ręuardo ad leges duodecim tabularum,c.15. Qui autem Libitinarij, Sandapilarij, & Veſpillones dicti fuerint, ſuis locis videatur: idque Brechæus allegato loco explicat.

Pollis,linis:vel pollẽ,linis,flos eſt farinę.Et proprie in tritico appellant pollinem, quod florem in ſiligine,autore Plinio.A polline deducuntur pollinctores:quoniam in funerib. cœnas opiparas,paneſq; ex polline compararẽt,pretio nõ parcẽtes. Inde à Græcis τιμιοπῶλαι dicti. Nonius à pollicendo, hoc eſt, mortuos curando, deduci vult. At verior ſignificatio: quod pollinẽ faciat teſte Alcia.in l.maximarum cõficiẽdi pollinis. C.de excuſan.mune.li.10.Vlp.de inſtru.act.l.quicunq; Si Libitinarius,inquit ſeruum pollinctorem habuerit.Spieg.

Pollvcere, antiquum verbum. Cato Ioui depali culignam vini quantamuis polluceto. Et pollucere patrimonium Plinio. Conn.lib.5.c.8.n.6.

POLLVTAM Moyſes appellat, quæ ſecundi viri thoro adhæſit, Conn.lib.8.c.2.n.5.

Πολυώνυμοι, quibus plura nomina ſunt, vt Romani, qui, vt teſte Ioach. Camerario, quidam Græcorũ putarunt, ſi pauciſſima eſſent nomina, tria omnino habuere. Nam neq; C. Marij, neq; Q. Sertorij, neque L. Mumij, qui Achaicus, de gente victa cognominatus fuit, tertium nomen memoratur. Vide, Nomina propria. Spieg.

POLYPOSVS is dicitur, qui polypo morbo laborat: eum Vlp. in l. qui clauum. morboſus eſt, vti polypoſus. ff. de æd. edi. inter morboſos numerat.

POLYPTYCHI, vide Poliptici.

Πολύπους, eſt caruncula, modo alba, modo ſubrubra, quæ narium oſſi inhęret, & modo ad labra pendens, narem implet, modo retro per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcẽdit: ſic dictus à ſimilitudine marini polypi, cuius carni ſimilis eſt: vide Cornel. Celſum lib. 6. c. 8. prat.

POMANA, Dea apud Ouid. lib. 14. Metamorph. ea perhibetur, quæ omni malorum nucumque generi præeſt. Gœdd. ad l. 205. de verb. ſign.

POMARIA. Pomaria extra conſuetudinem patrisfam. defuncti culta. l. 5. §. vlt. ff. de heredibus.

POMARIVM, pro omni horto, in quo fructus arborum quilibet naſcuntur, ſumitur Gœdd. d. loc.

POMOERIVM locus erat, tam intra, quã extra murum vrbis, quẽ antiqui in condendis vrbibus augurato conſecrabant, neq; in eo vllum fieri ædificium patiebantur: dictum autem eſt pomœrium, vt auctor eſt Varro lib. 4. de lingua Latina, quaſi poſt mœrium. Nam quem antiqui mœrum dicebant, nos murum dicimus. vnde ita nonnulli apud Virgil. legunt. li. 10.

------- Atque ipſis prælia miſcent
Aggeribus mœrorum -------

Iullius Pollux lib. 9. intra muros ſolũ pomœriũ locat, inquiens, ex interprete, ingreſſis vero omne illud pomœriũ dicit intra muros, intra mœnia. Interius autẽ plateę. Plutarch. etiã in Romulo, quod intra lineam murum diffinientẽ relinquitur, pomœrium eſſe dictũ ait, detractis per Syncopã e medio literis, quaſi pone murum. Agennius Vrbicus in commẽtarijs in Iulium Frontinũ, in vniuerſum pomœriũ extra muros vrbes habuiſſe dicit, aliquas vero intra. Pomœrium autẽ inquit vrbis eſt, quod ante muros ſpatiũ eſt, ſub certa mẽſura dimiſſum. Sed & aliquib. vrbib. & intra muros ſimili modo eſt ſtatutum propter cuſtodiã fundamẽtorũ, quod à priuatis opere obtineri nõ oportebit. Hic locus eſt, qui à publico nullo iure poterit amoueri. Liuius & intra & extra vrbes pomœriũ agnoſcit. Gell. autẽ lib. 13. c. 14. ex libris augurũ, Populi Ro. Pomœrium eſſe dicit, locũ intra agrum effatũ per totius vrbis circuitũ pone muros, regionib. certis determinatum, qui faciebat finẽ vrbani auſpicij: antiquũ autem pomœriũ, quod à Romulo inſtitutum fuit, Palatini montis radices terminum habuiſſe: cui aſtipulatur Tacitus inquiẽs, certis ſpatijs à Romulo interiectos fuiſſe lapides per ima montis Palatini, &c. ſcilicet ad ſignificãdos pomœrii terminos, quos Varr. cippos vocat, aras etiam quaſdã his terminis addens. Terminorũ intra muros nulla fit mẽtio ea, vt opinor, de cauſa, quod nõ ſit relictum intra muros pomœrium. Quanquam apud eundem Gell. li. 15. c. 27. ex verbis Lęlij Fœlicis cõtrariũ quis ſuſpicari poſſit. Sed ea me minime mouẽt, cum pomœriũ vrbis appellatione, tametſi extra vrbẽ ſit, cõprehendatur. Equidẽ libris augurum, Varroni & Tacito (vt de Vrbico Chriſtiano homine, nec adeo antiquo auctore, nihil loquar) magis quã Liuio, Plutarcho, & Polluci crediderim. Ideoq; arbitror, vnũ duntaxat apud priſcos fuiſſe pomœrium, idq; poſt muros, id eſt, extra muros, eamq; ob rem Plutarchum, qui de antiquo pomœrio loquatur, errare. Item Pollucem, qui exterius pomœrium non agnoſcat. Poſtea vero & intra muros relinqui conſueuiſſe Quod ſpectat ad pomœrij etymologiam, Varro quaſi poſt murum dictum ſignificare videtur, inquiens, Quod erat poſt murum pomœrium dictum, eiuſque (terminis) auſpicia vrbana finiuntur. Cuius loci lacunã Hier. Magius explet, voce Terminis, li. 3. Miſc. c. 13. Atq; eod. autore, Liuius pomœrium quaſi poſt mœnium quoſdam interpretari ſcribit (Varronem haud dubie intelligẽs) quaſi poſt mœnia, id eſt, poſt murum pomœrium ſit, ſed male, vt ipſi videtur. Siquidem cũ primum hæc vox exorta inditaq; loco eſt, vnum duntaxat, idq; extra muros erat in vſu pomœriũ. Verũ nec Varronem primi nominis in etymologiarũ indagine authorem, pomœrium quaſi poſtmœrium dictum ſenſiſſe arbitratur, ſed magis quaſi poſtmœrium. Muri enim antiqua voce Latina, qua Lucret. vſus eſt, mœri dicebantur: ita namq; hic inquit lib. 7.

Frigus vt à fluuiis, calor à ſole, æſtus ab vndis,
Æquoris exeſor mœrorum littora propter.

Minime vero probanda videtur etymologia, quę à Põp. affertur lib. 14. in his verbis. Proſimurium pontificale pomœrium, vbi pontifices auſpicabantur: dictum autẽ pomœrium, quaſi promurum, id eſt, proximum muro. Hæc ille. Primus autem qui pomœria docuerit, Ianus fuit, ſi Fabio pictori lib. 1. credimus. De pomœrij productione, Tacit. li. 12. Gell. li. 13. c. 14. Alia item ad hanc cognitionem ſpectantia vide apud Martianum li. 1. c. 3. & lib. 1. c. 7. Alex ab Alex. li. 6. c. 14. Blondum lib. 1. Romæ inſtauratæ à principio. Latiſſime autem Onuphrium Panuinium in commentario de vrbe Romæ: Pomœrium vero proferre nihil aliud eſt, quam ampliare mœnia vrbis, &c. Vide etiam Pap. de ſer. export. l. 5. &c.

POMI appellatione, omnis fructus edendi cauſa paratus continetur: non ita ſi ad potum pertineat. Alc. in l. qui fundum de verb. ſig. Quidam pomi vocabulo, pro malo vtuntur. Spieg.

POMORVM verbum generale eſt omnium fructuum, qui ex arbore eſui apti proueniunt, ſiue molles, ſiue duri ſunt: pomorumque appellatione nuces & ficus, & vuæ duracinæ & purpureæ, & quæ eiuſdem generis ſunt, quas non vini cauſa habemus, quas Græci τρώξιμα appellant, continentur. l. 205. ff. de verb. ſig. Pallad. in Epigr. de Nuce:

Arbuteas frondes vaſta nucis occupat vmbra,
Pomaq; ſub duplici cortice tuta refert. Idem de Ficubus.
Se quoq; miratur pingui grandeſcere ſucco,
Et ſolitum gaudent vincere poma modum. Idem de Moro;
Proceras fagos & poma hirſuta virentis
Caſtaneæ,

Hinc Eraſ. contra Vallam lib. 4. eleg. c. 28. Vides, inquit, nuces etiam poma dici. Nam & Martial. epigramm. 25. in xeniis nuces pineas poma Cybeles vocat, cum inquit:

Poma ſumus Cybeles: procul hinc diſcede viator:
Ne cadat in miſerum noſtra ruina caput.

Macrob. lib. 3. c. 19. Nuces dici, tradit, à quibuſdam omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat, quod eſui eſt. Idemq; lib. 2. c. 6. Caſcelli ICti dictum vrbanum hoc refert: Lapidatus à populo Vatinius, cum gladiatorum munus ederet, obtinuerat, vt Ædiles edicerent, ne quis in harenam niſi pomum miſiſſe vellet. Forte iis diebus Caſcellius conſultus à quodã, an nux pinea pomum eſſet? reſpondit: ſi in Vatinium miſſurus es, pomum eſt. Ficũ plane tanquam non pomum ſecerni à pomis apud idoneos auctores, idem auctor lib. 3. c. 20. notat Briſſ. Cum pomorum appellatio complectatur omne genus fructus, qui eſui ſit potiſſimum deſtinatus, quęſitũ fuit, an is, qui fundum vendiderat ea lege, vt poma fundo liceret excerpere, cenſeretur vuas vini cauſa paratas ſimul etiam excepiſſe? Et reſponſum eſt, nuces, & ficus, & duracinas vuas dũtaxat, quas non vini cauſa haberemus, exceptas videri. Quæ autem ad vinũ paratæ eſſent vuę, venditas eſſe. Et dicitur vua duracina à duricie acini, quaſi durus acinus, vt traditum eſt à Plinio lib. 4. nat. hiſt. c. 1. Brechæus in l. qui fundum vendidit ff. de rer. & verb. ſig. Adde Forcat. in ſuo penu iur. ciuil. c. 26.

POMPA, pro apparatu ſolenni: cuiuſmodi eſt, nuptiarum, ſacrorum, funerum. Vlp. in fi. l. 3. commodati. Non poteſt commodari, id quod conſumitur: niſi forte ad pompam, vel oſtentationem quis accipiat. Spieg.

POMPEIA lex de parricidiis eos, eaſve, qui quæve parentes, fratres, ſorores, patrueles, matrueles, patruos, auũculos, amitas, materteras, conſobrinas: virum, vxorem, generum, nurum, ſocerum, vitricum, priuignum, priuignam occiderunt, pœna legis Cornel. de ſicariis afficit. l. 1. ff. ad l. Pompeii. l. 1. ff. de public. iudic. §. item lex Pompeia. Inſtit. eod. tit. Briſſ.

PONAMVS verbum, pro fingamus, &, vt vulgus Barbarorum loquitur, ponamus caſum, l. 7. ff. de inoff. teſtam. l. 17. ff. de lega. 2. l. 1. §. inter ipſum. & l. 3. ff. de coniun. cum emancip. liber. l. 1. §. ſunt qui putent. ff. ne quid in flum. publ. Briſſ. in parerg.

PONDERARE, i. e. appendere. Aurum ponderare. l. 20. ff. de furt.

PONDERATIO. l. 20. C. de locat. & conduct.

PONDO dicitur vel as, vel libra, quicquid ſolidum aut totũ eſt, cum in partes eſt diuidendum. Conna. lib. 10. c. 6. n. 10.

PONDO proprie ſignificat pondus 12. librarum. Reperitur tamen põdus, ſiue põdo, pro libra. Phocas inquit: Pondo & octo monoptota ſunt, & tantũ pluraliter efferuntur: vt hæc pondo: nã vnũ pondo nõ dicimus, ſed in libram efferri poteſt. Dicimus, duo millia põdo: ibi eſt genitiu[9]. Mille põdo, nominatiuus eſt. Bis mille põdo, nominatiuus nõ eſt. quia mille adiectiuũ eſt. Tamen non dicimus bina, trina põdo, ſed duo, tria. Cæterum iuxta Alc. ſic habet põderũ ratio. Scrupuli octoni ſũt duę ſextulæ: quę etiam Duella dicuntur. Lentis. n. duo ſemina, granũ frumẽti faciũt: grana 4. ſiliquã: ſiliquæ (h. e. ceratia) ex, ſcrupulũ: trib. ſcrupulis cõſtat drachma, quod eſt argenti pondus: duplex drachma, ſilicũ creat. cuius mentio apud Scæuol. in l. liberto. §. filium. de annon. l. Drachmę additus ſcrupulus. ſextulam facit: ſextula vncias ſex habet: drachmæ autẽ octo vnciam faciunt. At vnciis 12. cõſtat Romana libra, h. e. drachmis 96. Attica vero libra 77. drachmas habet, ſicuti Mina ſeu Mna 100. Nã Rom. libra maior eſt hac quatuor drachmis Talentum minus Atticum, minas 60. h. e. drachmas 600. continet; talentũ maius 83. habet minas, & vncias inſuper 4. Hæc ponderũ ratio ad multarum ll. cognitionem ſpectat, vt in l. 1. C. de ratioc. oper. & in Auth. ad hæc. C. de viur. in Authen. ſed hodie. C. de ep ſc. & cler. Sp. Libras an pondo dicamus ex reſpõſis Q. Mucii cõſtat, nõ referre, ſcribit §. fi. de an. leg. Habet

hoc tamē propriū pondo,vt additum ijs,quæ nō minus menſuræ, quam ponderis ſignificationem habēt,ad diſtinctionem rei valeat: Pondus ſcilic. eſſe id,de quo agitur,non menſurā: velut,vnciam pondo. Trepondo quoq; vtFab.Quintil tradit, Meſſala exiſtimauit non inepte dici: Quam compoſitionem libra non admittit. Curt.li.1. εἰκαστῶν,c.24.

PONDVS,infectæ materiæ:Numerus,ſignatæ:Species,factæ dicitur.l.6.ff.de rei vind.Hot.

PONDVS certum auri vel arg.l.1.§.vlt.& l.19.ff.de aur.arg.

PONERE in legibus, pro ſtatuere. Cato: Et ita in legibus poſuere: furem dupli condemnari, fœneratorem quadrupli. Poſitum ſit,pro eſſe ſtatutum, Bud.

PONERE idem eſt, quod erigere & collocare aliquid: vt ponere imagines & ponere labra & crateras:quod ab ædificio aliquātum recedit, & ijs, quæ plantantur aut ſeruntur, conuenire non poteſt.Conn.li.4.c.10.nu.15.

PONERE in lucro. Modus loquendi, cum aliquid boni præter (ſpem euenit.

PONERE os in cœlum,eſt noſtri iuris commentatoribus,ſentire contra communiter receptas opiniones.Quare ſupr.Opinio communi.Spieg.

PONERE, verbum eſt πολυσήμον.Interdum enim extruere ſignificat,& ita ædificiū ponere.l.37.ff. de rei vindication. Ponere etiam plantare & defigere ſignificat.Sic ponere arborem.l.2. ff.finium regundorum. Ponere aliàs eſt adſcribere, inſerere, adponere,adijcere.Qui talem conditionem poſuit.l.27.ff.de condi. inſtit. Interdū ponere ſignificat conſtituere,conferre. Defunctus in heredis voluntate poſuit conditionem, l. 59. ff.ad S.C.Treb.

PONERE rationem,eſt ſubducere,diſpungere,& ad calculos rem vocare.Si legis Falcidiæ rationem ponas,l.83.ff.ad leg.Falci.

PONERE interdum eſt fingere, & quod barbare dicunt, ponere caſum,Pone.l.12.§.ſi quis.ff.de bon.libert.

PONTIFEX Maximus,quod maximus rerum,quę ad ſacra & religiones pertinent, iudex ſit,vindexq; cōtumaciæ priuatorū, magiſtratuumque. Minorum pontificum maximus dicitur, qui primus in id collgium venit: item Minimus, qui Nouiſſimus. Feſtus, Hot. Horum autem munus ſingulatim non inelegantur tractat Alex.ab Alex.in diebus genial.

PONTIFEX priuatus cuius meminit Pōp.in l.2.§.omnium tamē harum.ff.de orig.iur.ideo dictus eſt,quod non poterāt toties cōuenire omnes pontifices ſacris addicti, quoties impetranda erat actio ſingulis haud dubie momentis. Itaq; vni delegabant priuatum hoc negotium,dandę aut denegandæ actionis:& is,quia magiſtratū nullū gerebat, ideo ne quis falleretur in hoc, adiecit,Priuatus: teſte Old.in Reſtaur.Spie.Pra.

PONTIFEX Sacer,Magiſtratus,vt ait Scæuola,à poſſe, & facere dictus:quia,vt Alc.arbitratur,ius illi erat ſacrificādi.Facere n.apud veteres ſacrificare eſt.ExPomp.liquet quoq; gentilitatē, cū dubitationis aliquid in iure eueniret,nullis rectius, quā ſacerdotibus humanarum rerū interpretationē credendā exiſtimarunt:vt pote quib.diuina committerētur. Lege Cic. in orat.ad pontif.pro domo ſua.Pontificē Ro.principatū Eccleſiarū de Iure diuino habere,affirmat,in l.4.C.de Sū.Trin. Porro obſeruandum,quod cum paulatim Pontifices functione ſua ad auaritiam & ambitionem abuterentur, tandem ab illis translata fuit dandæ actionis autoritas ad prętores: ſicut cōſtat ex l.2. C.de iuris formul.& impetrat.Quia nō loquūtur ibi Theodoſius & Valentinianus de impetratione apud pontifices,quæ dudum abierat,ſed de more, qui tum ex prętoris datione adhuc obſeruabatur.l.ſi finita.§.eleganter.ff.de dān. infect.Spieg.Adde Forcat.in Necyomant.dial.73.n.7.

PONTICIALIS autoritas,l.52.ff.de petit.hered. Pontificale iuſſum,l.8.ff.de religioſ.

PONTIFICATVS codicillares Lāpridius vſurpat, Egnatio indicāte,pro aſcriptitijs & extraordinarijs: quaſi dignitatis vmbra gauderent collegijs aſcripti,atq; in codicillos relati. Sic & Secretarios, & Conſiliarios haud inepte appellaueris Codicillares,qui extra ordinem ſunt, nomenq; tantum retinet, adminiſtrationis officij exortes.Sp.

PONTIFICEM, & Augúſtum appellandos cenſet Alciatus, etiamſi ad vitam ęternam pontem non faciat,& imperij corpus non augeat: quoniam nomen ab eo dicitur, quod fieri deberet,licet non fiat. Tametſi Auguſtus non ab augendo, ſed ab augurio,vt ſupra dictum eſt,receperit appellationem.Sp.Vide Anchor.in c.1.de conſtit.in 6.Corraſ. Miſcel.li.3.c.22. Et huc pertinet, quod Bald. dixit in l. licet retro. C. de locat. quod hodie Imperator in Italia tenet gloriam hominis,non nominis,& iacet infatuatum imperium in Italia.

PONTIFICEM vnum duntaxat à Numa inſtitutū legimus apud T.Liuium:Marcū ſcil.M.F.cui ſacra omnia excripta,exſignataq; attribuit:quibus hoſtijs,quib. diebus,ad quę tēpla ſacra fierent, atq; vnde in eos ſumptus pecunia erogaretur: cætera quoq; omnia publica priuataq; ſacra pōtificis ſcitis ſubiecit: nec cęleſtes modo ceremonias,ſed iuſta quoq; funebria, placādoſq; manes,vt idē Pontifex edoceret.Hæc Liu. Hūc autē ſolū à Numa pontificem creatum Liuius teſtatur, quē Maximum etiam non nominat,quod alii ſcil. Minores non eſſent: & initio libri 2. quū de Rege ſacrificulo cōmemorat nō dicit, eum Pontificibus,aut Pontifici Maximo ſubiectū eſſe, ſed tātum Pontifici,qui tamen Maximus (vt dixi) ſacerdotū omniū habebatur:nō multo poſt tamē quatuor ſunt creatiPōtifices, qui numerus ad M.Valeriū,Qu.Apuleium Coſſ.id eſt,annos amplius 400. permanſit: quo tempore 8.primum lege Ogulnia Pontifices creati ſunt:de quib.cū poſtea Liuius loquitur, alios minores Pontifices appellat,vnum Maximū.Cic.etiam in ora.de Haruſp.reſp.tres minores nominauit.Pontificis vero Maximi tanta poteſtas in reliquos ſacerdotes fuiſſe dicitur,vt L.Metellus eum honorē adeptus, Poſthumium Conſulē, eundémq; Flaminem Martialem ad bellum gerēdum Africam petentē,ne à ſacris diſcederet,mulcta indicta,vrbē ingredi vetuerit:quemadmodum Cic.& Valer.teſtantur. Idem Pontif.de violatis ſacris cum collegio cognoſcebat. Liu.narrat L.Cantilium ſcribam Pontificū, qui cum Veſtali virgine ſtuprum fecerat,à Pont.Max.eo vſq; virgis in comitio cęſum fuiſſe,vt inter verbera expiraret.Idem res omnes ſingulorum annorū mandabat literis,efferebatq; in albū, & proponebat tabulā domi,poteſtas vt eſſet populo cognoſcendi:vt Cic.li. de ora.2.cōmemorat.Creati aūt poſtea plures ſunt à Victore Sylla,eorumque numerus ampliatus,vt eſſent 15.Hot.Prat.

PONTIFICES (vt Q.Scæuola Pontif. Maximus dicebat) à poſſe & facere. At Pontifices ego à Ponte arbitror: nā ab iis Sublicius eſt factus primū & reſtitutus ſæpe, cum ideo ſacra & vls & cis Tiberim non mediocri ritu fiant. Hæc Varro.De cuius ſententia latius diſſerit Coraſ.Miſcel.lib.3.c.22.nu.8.& lib.1. c.10.n.13.Pons autem ille Sublicius ligneus erat,& nullo ære aut ferro compactus, quem Romani adeo ſacrum exiſtimarunt,vt ſi collaberetur,Pontifex non niſi cęſa victima,& perfecto ſacrificio eum reficere poſſet. Porro facere Scæuola dixit,pro ſacrificare. Apud Varronem Ius turpiter pro Vls legitur.Pontificem in ius vocare,dum ſacra facit,non licet, ait Vlp.l.2.ff.de in ius voc.Sine decreto Pontificum oſſa,quę ab alio illata ſunt, vel corpus domino loci effodere vel eruere non licet:ait idem Vlp.l.8.ff.de relig.& ſumpt. Hot.Prat.

PONTIFICIVM pro poteſtate vſurpatum in C. Th. Alciat. adnotauit.Hoc verbum in eundem ſenſum apud Gell.ſcriptum eſt lib.1.c.13.Sed & in legib.Burgund.c.40. ſcribitur. Huius autem actionis pontificium circa manumiſſiones tantum de libertis ſuis præcipimus cuſtodiri.Briſſon.& Spieg.Coraſius Miſcell.lib.1.c.10.n.13.

PONTONES, naues, quibus in traiiciendis amnib.loco pontium vtimur.Paulus in l.ſi.de ſerui.ruſtic.præd.Diuerſum,ſi pōtonibus traiiciatur,& infr.Quia via conſummari ſolet,vel vſq; ad ciuitatem,vel vſq; ad viam publicam, vel vſq; ad flumen, in quo pontonibus traiiciatur.Spieg.Cęſar ſcribit,eſſe genus nauigii Gallici,vt annotat etiam Goueanus var.lect.c.36.

POPINA, locus eſt,vbi edulia eſculentaq; parantur hominibus non ſatis honeſtis:vnde Lucilius: Infamemq; inhoneſtam turpemq; odiſſe popinam. de lega.3. l.cætera. Ad tabernas, inquit,vel popinas extenditur.Nebriſſ.

POPINA,id eſt,taberna,in qua opſonia,& carnes coctæ ad delicias vænibant, inter inhoneſti loci exempla ponitur, l.21.§. ſed ſi in aliquem. ff.de recept.qui arbit. Sane Claudium Imperatorem coercitionem popinarum ædilibus ademiſſe quod quidam in ædilitate inquilinos prædiorum ſuorum contra vetitum cocta vendentes mulctaſſet,Suet.in eius vita refert.

POPVLARE imperium eſt, cum ſumma poteſtas penes populum ſeu plebem cenſetur, nihilq; niſi eorum ſcitu & nomine fieri poteſt.Qualis ſæpe fuit Romæ, abdicata prorſus omni patrū autoritate.Et eo tempore facta fuerunt Plebiſcita.Hæc Politiæ ſpecies deterior,Democratia vocatur ab Ariſtot.Spieg.

POPVLARES pro ciuibus & ſubditis, apud Vlpianum in l.1. §. quies quoque.ff.de prętect.vrb.Spieg.

POPVLARIVM actionum duo ſunt genera: Quædam enim principaliter ad publicū cōmodū inſtituūtur. Exemplū eſt in l. ſi quis id.tit.de iuriſdi.de actione,de albo corrupto.vbi vere & proprie popularis eſt actio.Si plures ſimul actionē popularē inſtituere velint,prętor eligit idoneiorē, l.2.hoc t.quod Iudiciū à veterib.dicebatur Diuinatio: huiuſmodi eſt oratio Cicer. in Verr. quæ inſcribitur Diuinatio.Hinc conſequens eſt, non ideo quoq; locupletiorē quenquam dici poſſe, quod ipſi hæc actio cōpetat.Licet.n.aliæ actiones in bonis noſtris ſint, hæc tamē nō eſt.quia nō cōpetit ita, quin alius poſſit eū anteuertere litē conteſtando.l.pen.hoc t.Huc pertinet l.ſi quis pro eo.§.vlt.de fideiuſſor.Litis tamē cōteſtatione alii excluduntur.l.ſi cui.1.de verb.ſign.Eius.n.qui litē conteſtatus eſt, melior erit cōditio,& dicitur tum is creditor eſſe, cui debeatur,niſi aliud cautū ſit lege,vt lege Agraria cōpetit popularis actio nomine termini moti ad pœnā, quæ nō cedit lucro agētis,ſed fiſco infertur,vt dicitur in l.vlt.ti.de termi.mot.Hinc cōſequēs eſt,ſi quis litē cōteſtatus ſit,& ad finē perduxerit litē, reo abſoluto nō poſſe aduerſus eū agi denuo. Obſtabit.n. exceptio rei iudicatę,l.3.hoc t.l.cū qui.§.in popularib. ti.de iureiu.niſi doceatur colluſū eſſe d.l.Secundū genus actionū populariū eſt,quæ principaliter ad priuatā pertinēt vtilitatem,

licet

licet aliquo modo etiam reſpiciant publicam, cuius generis eſt actio ſepulchri violati, vt vidimus in tit.de ſepul. viola. vbi priuatum commodum vindicatur agente reo, cuius intereſt, l.3.l.6.ti. de ſepul.viol. Huc pertinet etiam actio, ſi quid effuſum vel deiectum ſit, l.ſi vero. tit. de his qui deiec. vel effud. popularis eſt ea actio, licet is præferatur, cuius intereſt. In hoc genere popularium actionum pro regula traditur: Eum, cuius intereſt, præferri cæteris, in l.3. hoc tit. Alia etiam eſt differētia, quia in actionib. popularibus, quæ principaliter pertinent ad commodum publicum, procurator ad agendum conſtitui poteſt. In aliis autem non poteſt. l.licet, & l.non cogendum, tit.de prec.l.5.h.t. quia procurator eſt, qui mandatu domini aliena negotia adminiſtrat, l.1.de proc. At actiones populares non magis ſunt eius, qui procuratorem conſtituit, aut eius, qui proc.conſtituitur, niſi pertineat actio etiam ad priuatum commodum, vt act.de ſepul. violat. quia ea propria reſpectu conſtituentis procuratorem dicitur, aliena vero reſpectu ipſius procuratoris. Alia differentia eſt, quia in ea actione populari exercenda, quæ principaliter pertinet ad ius publicum, habetur delectus perſonarum, nec quiuis ad agendum permittuntur. In cæteris ſine delectu omnes admittuntur. l.4. & l.6. hoc tit. Hoc autem commune eſt vtriſque actionibus, vt neque vltra annum extendantur, neque in heredem dentur, l.vlt. hoc tit. Seilerus ex Lecturis Duareni nondum impreſſis ſub d.tit.de popularibus actionibus.

Popularis, qui eiuſdem populi eſt. Mulier quę dotem dederat populari meo, l.70.ff.de verb.oblig. Nonius, Populares, ait, dicti de vno populo amici. Populares etiam de populi multitudine dicti. Briſſ.

Populares actiones, popularia iudicia, popularia interdicta, dicebantur, quæ cuiuis ex populo patebant. tit. de popularibus actionibus l.7.ff.de iuriſd. omnium iudic. l.7.ff. de dolo malo. l.42. ff. de procurator. l.5.§.hæc autem actio. ff.de his qui deiec. l.30.§.in popularibus. ff. de iureiur. l.25.in fi.ff.ad SC.Silan. l.32.ff.ad l.Falc. l.2.§.hoc interdictum. ff.ne quid in loco publico, cum l.1.§. hoc interdictum. ff. ne quid in flum.pub. Zonar. tom.2. τοῖς δ' ἄλλοις δήμῳ ἐκέχρητο καὶ τὸ δίκαιον ποπουλάρες ὀνόμασιν, ὅθεν καὶ παρὰ ταῖς βίβλοις τῆς νομικῆς ποπουλάρια κέκληται δημοτικὴ ἀγωγή. Qui locus cum ab interprete perperam ſit conuerſus, ita Latine reddetur: Vnde & in libris legum popularis vocatur, quæ cuilibet de populo datur actio. Briſſ.

Populari verbum crebro apud Liuium παθητικῶς ponitur: vt teſtatur Briſſ.in pareg.

Popularia & publica iudicia eadem eſſe imperator ſenſiſſe videtur in tit.de publ.iudic. Cæterum ea diuerſa eſſe putat Gouean. lib. lect. var. c. 27. publica accipiens, quæ populi ſint, & earum rerum, de quibus publice erant inſtitutæ quęſtiones, cognitio ad populum pertinebat: quemadmodum ſcribit Cicero in prætura vrbana: Popularia autem ea, ad quæ quiuis de populo accedere poterat. Publicæ namque vtilitatis cauſa quiuis de populo ad perſecutionem popularium admittebatur. Cum tamen plures agere volebant, magis idoneo actio dabatur, quod iudicii genus Diuinatio appellabatur. Gouean.d. loco, & lib.2.de iuriſdict.ad l.ſi quis id, &c.

Popularia ſacra, vt Labeo ait, ſunt, quæ omnes ciues faciunt, nec certis familiis attributa ſunt: vt Fornicalia, Palilia. author Feſtus.

Populitari, populari, diripi. Papirius l.21.in fin.ff.de appellationibus. Tamen quum fructus populitarentur ab aduerſario, æquum ſibi videri fructus apud ſequeſtres deponi. Sic apud Symmachum. Petitore condemnato, huic fructuum ſequeſtrationi locus eſſe non poteſt, niſi populitentur ab aduerſario. Hot. Prat.

Populum Cicero in lib.de Republica, teſte Auguſtino lib.19. de ciuitate Dei, c. 21. definiebat cœtum multitudinis iuris conſenſu, & vtilitatis communione ſociatum. Nomen autem habere cenſetur populus à multitudine ac frequentia ſua: nō enim vt cœtus aliquis, populus dici poſſit, imperium, dignitas, vel excellentia nominis, ſed communio rerum fortunarumque effecit. Itaque populi appellatione aliter atq; plebis, Romæ omnes ordines continebantur. §.plebiſcitum Inſtitut.de iure natural. Plerique populum, plebemve decem viris confici, exiſtimauerunt: quod nuſquam probatur, & ratione caret, cum maiorem numerum populi appellatio requirat, vt ait Alciat. Vide Bartolum in l.prætor.ff. vi bonorum raptorum. & in l.pen.quod cuiuſque vniuer.no. Gœdd. ad l.15.n.7.ff.de verb.ſig.

Populus plebem & patritios, id eſt, cuiuſcunque ordinis & cōditionis ciues complectitur. Quanquam initio conſtitutæ Reipu. quo maiorem haberet Senatus venerationem & authoritatem, ſeſe à populi nominis appellatione ſegregabat. Vnde illud: Senatus populuſque Romanus. Sed cum ea ratione nollet Senatus plebiſcitis alligari, quaſi à qua diſcretus eſſet, & ordine & dignitate: Id non tulit plebs, voluitque vt quod plebs iuſſiſſet, populum teneret: quæ populi appellatio continebat patritios. Cæterum antiqua illa inſcriptio permanſit ſemper, vt exteris nationibus argumento eſſet, populi poteſtatem in authoritate Senatus conſiſtere. Omnes igitur ciues Romani continentur populi nomine, cuius tanquā partes ſunt plebs & patritii: aut, vt vult Caius, Senatores. Sic enim potius exponendum arbitror, quam quomodo Iuſtinianus, qui plebem à populo differre dicit, vt ſpeciem à genere. Sed populariter locutus eſt Iuſtinianus: voluit quidem certe plebem à populo differre, vt id, quod continetur, ab eo, quod ipſum continet: In quo nonnulla eſt generis & ſpeciei ſimilitudo. Quia vero populi nomen nihil habet per ſe dignitatis, ſed generale eſt etiam, viliſſimoſque quoſque comprehendens, fit quandoque, vt populus pro plebe appelletur. Vt apud Martial.

Dat populus, dat gratus eques, dat thura Senatus,
Et libant Latiæ tertia dona tribus.

Populum pro plebe poſuit, ſed pro ea, quæ vrbis eſſet, non etiam vt ciues Romani omnes, qui eſſent in ruſticis & Latinis tribubus per Latium diſperſi, comprehendantur. Dicit enim non ſolum eos, qui Romæ ſunt cuiuſcunque ordinis ciues, ſed & eos omnes, qui ſunt in municipiis & coloniis Italiæ thura dare. Et Suet. ſcribit, Iulium Cæſarem teſtamento ſuo legaſſe populo Romano quadringenties, tribub. tricies quingenties H. S. Tribus nomine deſignat omnes, qui in tribubus ruſticis & Latinis erant. Nec iis aſſentior, qui populum pro equitibus, & Senatu poſitum arbitrantur à Cicerone in orat. pro Muræna, cum precatur à diis immortalibus, vt conſulatus Murænæ populo plebique Romanæ benę eueniret: hoc enim perinde accipiendum eſt, ac ſi dixiſſet, vt populo quidem omni, ſed potiſſimum plebi feliciter eueniret, cuius intererat maxime, quod Muræna plebeius eſſet. Sulpitius autem, contra quem habebatur Oratio, patritius, qui generis ignobilitatem Murænæ obiiciebat. Conn.lib....c.13. num.5. & 6.

Populus incenſus, qui ſine vlla deſcriptione ciuium liber eſt à contributione extraordinaria.

Populus liber dicitur is, qui nullius alterius populi poteſtati ſubiectus eſt, ſiue is fœderatus eſt, ſiue non fœderatus eſt, itē ſiue ęquo fœdere in amicitiam obuenit, ſiue fœdere comprehenſus eſt, vt is populus alterius populi maieſtatem communiter conſeruet. l.non dubito. ff.eod.

Populus princeps terrarum, Rom. dicebantur.

Populus tributus apud Horat.lib.2.Sat.1 eſt plebs infima, &, vt M.Tullius nominat, vrbana. Erant enim tribus vrbanæ omnium infimæ, & longe minus honeſtæ quam ruſticæ. Itaq; in eas cōiecti fuerunt à Gracchorum patre libertini, vt ſcribit M.Tull.lib.1.de orator.ad Q.Fratrem. Quem autem hic Flaccus tributum populum, in epiſt.7. lib.1. tunicatum popellum vocat. Alii tamen loco ſupra citato tributim legunt: quæ ſcriptura ferri poteſt. Prat.

Porcæ, in l.24.ff.de aq. & aq.plu. ſulci ſunt aquarii, quos alias traditur Græce ἴλικες appellari. l.1.§. item Sabinus. ff.de aq. & aq.plu. Ideoque & porcas Feſtus lib.14. definit raros ſulcos eſſe, qui ducuntur deriuandæ aquæ gratia, ab eo quod porceant, id eſt, prohibeant aquam frumentis nocere. Quo fere modo idem auctor Elices definit lib.5. At Varro, vt idē Feſtus admonet, Porcam aliter accipit. Inter duos enim ſulcos elatam terram, quod ea ſeges frumentum porrigit, Porcam appellatam Varro lib.1.de re ruſt.c.29.tradit. Idemque lib.4.de ling.Latin. confirmat his verbis. Ab eo quod aratri vomer ſuſtollit ſulcus, quod ea terra iacta, id eſt, proiecta porca. Quem & idem Feſtus li.9.ſecutus, Imporcitor ait eſt, qui porcas in agro facit, in arando. Porca autem eſt: inter duos ſulcos terra eminens. Eodemque modo Iſid.lib.15.Etymol.c.9. Porcam, quæ in arando extat, quod vero defoſſum eſt, liram dici tradit. In Lexico etiam cuius iam ſæpius mentionem feci, Porca definitur τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος. Nonius plane aliud de huius verbi ſignificatione ſentiens, Porcas interpretatur ſigna ſulcorum, quæ vltra ſe iaci ſemina prohibent à porcendo, id eſt, prohibendo dicta. Briſſ. Prat.

Porca præcidanea: Ait Nonius Varronem de vita Pop. Rom. lib.3. ſic ſcripſiſſe: Quod humatus non ſit hæredi Porca præcidanea ſuſcipienda Telluri & Cereri, aliter familia pura nō eſt. Hanc porcam Gellius, Feſtus & Varro præcidaneam vocant, diſſentiente Victorino qui eam appellari præcidariam vult, non præcidaneam, de Etymologia differens. Fuiſſe quoque porcam aliam, quæ in re, & præſente mortuo immolabatur, teſtis eſt idem Victorinus eamque præſentaneam appellat: De qua porca dubium non eſt, quin ſenſerit Feſtus cum ſic ſcriberet: Præſentanea Porca dicitur, &c. Ita enim ex eodem Victorini de Orthographia libro reſtituendus eſt hic Feſti locus: Præſentanea porca dicitur, vt ait Veranius, quæ Familiæ purgandæ cauſa Cereri immolatur. Nec dubito quin ea reſtitutio veriſſima ſit, & ad huius regulę veram ſententiam accommodatiſſima, &c. Ræuard. l.omnis hæreditas ff.de reg.iur.

Porcinarii vrbis Romæ pro ſuariis in l.1.C.de ſuar. & ſuſce-

ptorib.lib.10.quos ſuillæ carnis tenet functio, vt Symmach. ait, lib.1. Epiſt.13. Solebat autem porcina caro popul.Rom. ex Aureliano inſtituto diuidi, quemadmodum Vopiſcus in Claudio indicat his verbis.Nam & porcinam carnem populo Romano diſtribuit quæ hodieque diuiditur. Erat & Romæ tribunus fori ſuarii,vt ex Notitia Imperii Rom.conſtat. Briſſ.Prat.

Pornæ à Iuſtiniano,tit.de Conſulib.in Nou.§.ac primus quidem,iuxta interpretationem Haloandri ſunt ludi ſcenici,ſic dicti à productione meretricum in ſcenam, & commemorantur inter Spectacula,quaſi Floralia. Quæ per meretrices & perditiſſimorum hominum genera celebrabantur. Certe vel hic locus indicat turpiſſima illa ſpectacula tarde ſublata.Prat.

Porrectvm, Varro interpretatur directum. Apud Caium.ff. de ſeru.ruſt.præd.eſt extenſum.Viæ latitudo ex l.12.Tab.in porrectum octo pedes habeat:in anfractum,id eſt,vbi flexum eſt,ſedecim.C.de ſacroſ.eccl.Auth.hoc ius porrectum.Spie. Vide Amfractus.

Porrigere obſcænum eſt verbum,& proprium mulierum, vt arrigere virorum,quo vtitur Conſtan.l.cum vir.C.de adult.

Porrigere manus,pro auxilio eſſe,vulgatiſſimum eſt,ſed elegans,vt ait Eraſ.citans locum Vlp.è l.à diuo Pio.§.ſed ſi emptor.ff.de re iud..Spieg.

Porrigere alias eſt extendere. Briſſ.

Porrigi, id eſt produci, extendi, ſcientiam ad cætera fideicommiſſa porrigi non placuit.l.23.§.etiam,ff.de fideicomm. libert.

Porrina, genus oleris porracei, vel idem quod porrus.extat vox apud Scæuolam in l. defuncta. §.Sempronio.ff.de vſufr. Spieg.

Porro ſignificat plane aut proinde.Cuiac.ad l.26.§.actionem denegari.ff.de verb.oblig.

Porro,id eſt,poſt,deinde,vlterius.Briſſ.

Portæ ſanctis locis adnumerantur l.2.ff.ne quid in loco ſacro.

Portari ea dici cenſuit Caius, quæ quis iumento ſecum ducit.Valla ait,id etiam ſignificare,quod quis corpore ſuo baiulat.Alc.Iuriſconſultum arbitratur origine verbi adiuuari, ſiquidem πορθμεύειν Græce traiicere eſt:vnde Portus,in quem naui res deportantur:ſic & exercitum nauibus deportari,Liuius plerunq; dixit. Quapropter etiam ſi quis iumento ducat,hac ſimilitudine portare dicitur: quod ſi ipſe ferat, non proprie,ſed μεταφορικῶς putauerit portare dici.Spieg.

Portaria dicuntur vectigalia ſeu mercedes quæ dantur portitoribus.l.3.C.de vectig.& commi.Io.Bello.Etym.

Portenta à Portendo,hoc eſt,præoſtendo dicuntur,cum præter morem incidentia oſtendant aliquid futurum eſſe. Vlp. eleganter duo genera oſtentorum explicat in l.oſtentum. ff. de verb.ſig.vbi Andr.Alcia.Oldend.Vide Brechæum in d.l. oſtentum.ff.eod.

Portentosvm,eſt prodigioſum,& quod à communi vſu & natura abhorret.Briſſ.

Porticatio pro portica l.funeris 36. §.1.ff.de relig.quidam exponunt pro ſeptis,quæ circa ſepulchrum fiebant. Itaque, inquit Macer, ſi amplum quid ædificari teſtator iuſſerit (veluti in circuitu porticationes)eos ſumptus funeris cauſa non eſſe.Prat.

Porticvs in priuatis ædibus opacus & excelſus locus, in longum protenſus, cum ad æſtus vitandos,vmbraſq; captandas, tum ad ſpatia facienda,& ambulationis gratia. Huiuſmodi Porticus ædibus ſuperpoſitas indicat l.47. ff. de dam.infect. Briſſ.

Porticvs ambulatoria, apud Vlpia.in l.ſicuti.§.1.ff.ſi ſeruit. vind.Spieg.

Porticvs non venit ædium nomine.l.cætera.§.hoc Senatus. 2.de leg.1.An porticus ſit,vt domus,tutum refugium diſſerit Bart.in l.meminiſſe.ff.de offi.proconſ.Spieg.

Porticvs apud Ciceronem lib.2. Tuſcul.ſumitur pro tabernaculo ſeu tentorio. Namque Æſculapi liberorum,inquit, ſaucii opplent porticus.Prat.

Portio,cuiuſlibet rei pars eſt,ſiue corporis,ſiue iuris, Alcia.in comment.ad tit.de verb.ſig.Spieg.

Portionis nomen non ſemper dimidiū ſignificat,inquit Vlp. de verb.ſign.ſed prout eſt adiectum.Poteſt enim iubere aliquis & maximam partem,& vigeſimam & tertiam, & prout libuerit. ſed ſi non fuerit adiecta portio,dimidia pars debetur. Maff. adde Brechæum in l.nomen filiarum.§.portionis. ff.de verb.ſign.

Portivncvla, vide apud Vlp.in l.cæterum in pr.ff.de viu & (habit.

Portorivm vectigal eſt,non tātum quod in portu,ſed & quod in tranſitu pontis pro exportandis mercibus ſoluitur, l.203. vbi vide Gœddæum. ff.de verb.ſig.l.3.C.de vectig. l.60.§.8. ff.locat.Vnde publicani,qui hoc vectigal redemerunt.Portitores dicuntur. Portorium rerum venalium dixit Cic. in Piſon.Hot.& Briſſ.

Portvs, inquit Vlp.in l.59.ff.de verb.ſign.appellatus eſt conclufus locus, (qui vndique muris,parietibus,ſepibus,aliiſve munimentis clauſus eſt & clauſtro vel ſera, obſeratus,atque obſeptus,vt non facile quiuis ingredi poſſit ſed tuta ſint,quę ibi ſeponuntur)quo importantur merces & exportātur(hoc eſt ab importando & exportando dictus)eaque nihilominus ſtatio eſt concluſa & communita(hoc eſt quęlibet ſtatio nauium nihilominus portus vocatur cum concluſa ac munita ſit ad tuendum recipiendumq; naues) inde Angiportum dictum(inquit)eſt.Portus itaque à portando dictus eſt,& quidem propria ſignificatione notat inſulam, hoc eſt,ædificium legitimo ſpatio (quod ambitum Feſtus Pompeius vocat) à cæteris domib. mercium importandarum exportandarumq; cauſa ſeiūctum. l.3. §. effracturæ. ff. de offic.præfect.vigil.l. Imperatores 14.ff.de ſeruit.vrban.prædio. l.ſi inſulam, vbi interp.ff.de verbor.oblig.l.inſulam.6.ff.de præſcript.verb.l. prædiis ff.de legat.3. l.1.§. proinde etſi. ff.de vi & vi armat. Cuiac.obſer.4.lib.1.vt ab incendiis ſecurior,& munita atq; concluſa à furum iniuria tutior eſſet. Hinc portus per Synecdochen in l.12.tabul. pro qualibet domo, authore Feſto dicebatur, maxime cum initio vrbis Rom. non adeo aucta Repub.plures domos inſtar inſularum ſeu portuum ædificatas habuerint, vt de ædibus Publicolæ ex lib.2. Liuii & illo legis 12.tabul. Cui teſtimonium defuerit,is tertiis diebus, ob portum obuagulatum ito,apparet. Non ergo propria ſignificatione portus domum deſignabat quamlibet: ſed inſulam, hoc eſt, domum mercium reponendarum cauſa ita extructam,vt ab incendiis,furtis,incurſionib.tutior ſecuriorq; eſſet,ſeiuncta ac munita à cæteris contiguis ædificiis.d.l.3.§. effracturæ.de offic.præfect.vigil.Eiuſmodi videri poſſun. ædificia illa à cæteris plerunq; ſeparata,quæ vulgo noſtri vocant *backheuſer*. Quia vero ſtationes etiam munitas atque concluſas eſſe oportet,vt in iis naues merceſque illatæ efferendæ ibi tutæ à ventis,à procellis munitæ,à piratis concluſæ ſtent,ac perſiſtant,perinde ac ſi in portu quodam,hoc eſt, in inſula ſeu loco munito concluſæ ab incendii periculo, furtorumque inſidiis vindicarentur. Itaque per hanc ſimilitudinem ceu per metaphoram, hæ ſtationes quoque portus appellantur: Notandum igitur portum non ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ, hoc eſt à freto & ſinu maris traiectu facilimo ad alteras nationes(vt Brechæus ad l.portus.59.n.2.de verb.ſign.voluit) ſed à portando & baiulando nomen accepiſſe: cum μεταφορικῶς portus pro ſtatione nauium in mari accipiatur, non proprie per hunc text.& Feſt. Pompo. Deinde latior eius eſt ſignificatio, quam vt ad ſtationes quæ in freto ſeu mari ſunt, referatur. Sed nec ſcripturæ ratio congruit,cum πορθμὸς per aſp.rationem & M.portus ſine vtroque & ſcribatur & pronuntietur. Denique portus etiam Baias veteres vocaſſe author eſt Iſidorus orig.libr.14.c.8. in fin.à deportandis baiulandiſque mercibus.Gœdd.ad d.l.portus.59.nu.1. & ſeqq.ff. de verb.ſign.

Portvs etiam Baias veteres vocaſſe,autor eſt Iſidorus orig.li. 14.c.8.in fin.

Portvvm quidam naturales ſunt, cuiuſmodi tres fuiſſe apud Athenas teſtatur Thucydides:alii manu & arte facti Cothones appellati: & Cothona in neutro genere à Seruio in Virgil.librum ſecundum Æneid. Quæ autem ſit portuum conſtruendorum ratio.vide apud Vitruu.lib.5.de Archit.Brech. loco ſup.citato.

Poscam quamplurimi Grammatici loram eſſe ſuſpicātur.Brodæus ſemper apud Plinium oxycratum. Qui Zythum apud eum eſſe exiſtimant, nugantur: ipſe enim poſcæ & Zythi,vt diuerſarum potionum,mentionem infert. Brodæus lib. Miſcell.4.c.11.

Poscimvs impetioſe Poſtulamus iure,Petimus precario, Rogamus per amicitiam, Obſectamus per ſacra, Flagitamus multo verborum ſtrepitu.Prat.

Positio, fundum,ſors. Vlp.l.3.ff.de annu.leg.Hoc ſequemur, vt pro poſitione patrimonii ſine vexatione & incommodo hæredis fiat,id eſt,pro viribus,pro facultatibus. Idem l.2.§. 1.ff.de pecul. Si vero eandem poſitionem peculii reliquit, debere eum deducere.Hot.

Positio à ponendo,quæ Gręcis dicitur theſis,eſt alicuius particularis rei ad cauſam pertinens aſſertio, authore Bart.in l. 2.§.quod obſeruari.C.de iureiur.propter calum.dand. Vbi præterea recte dicit,huius vocabuli vſum, adeoq; rē ipſam, conſuetudine magis, quam ſcripto iure receptam eſſe in iudiciis,vide c.1.de confeſſion.in 6.& ibi gl.Prat.

Positio eſt breuis verborum formula, mentem proponentis continens, ad veritatem eliciendam concepta. Vincentius dixit: Poſitio eſt aſſertio alicuius dicti, vel facti, vt ad ipſum reſpondeamus.iſtas deſcriptiones ponit gl.in c.1. de confeſſ. in 6.Fiunt autem poſitiones à parte,vt per confeſſionem aduerſarii,releuetur ponens ab onere probandi:& poſſunt fieri ſiue ante ſiue poſt litem conteſtatam.gl. in d.c.1.de confeſſ. Et ſunt in ſcriptis offerendæ iudici,vt videat,an ſint impertinentes. Eſt autem poſitionis effectus, vt is qui ponit quod ponit,confiteri dicatur.Io.Bello.Etym.

Positionalis libellus. Quęre ſ.Libellus poſitionalis.Spieg.

Poſi-

Poſitiones impertinentes. Lege, Impertinentes poſitiones. Spieg.

Poſitiones, ſitus, regiones. Vlp.l.1.§.1.ff. de iuſt.& iur. Huius ſtudii duę ſunt poſitiones: quaſi diceret partes, ſiue regiones, hoc eſt, Hoc ſtudium, ſiue hæc diſciplina poſita eſt duabus in rebus: nempe in ediſcendo iure publico & priuato, minus enim plane & explicate hoc dictum eſt: neque vero de iure loquitur Vlp. ſed de ſtudio ac diſciplina. Hot.

Poſitum habeat, exponit Vlp. dicens, Accipere debemus poſitum habeat: ſiue in habitationibus, vel cœnaculis, ſiue etiam in horreis, vel cuius alterius ædificii. Poſitum habere etiam is recte videtur, qui ipſe quidem non poſuit, verum ab alio poſitum patitur. l.ſi vero plures. §. prætor ait.ff. de his qui deiecer. Spieg.

Poſſe id demum quiſque videtur, quod iure, quod honeſte, quod ſalua dignitate poteſt, l.nemo poteſt.55.ff.de leg.1.l.filius 15.ff.de cond.inſtit. VVeſembec. in §.1.verſic. & liberras verb.vi aut iure. Inſtit.de iur.perſon.& ibidem gl. Mynſ. n.3.& 4. Schneid.n.3. Gœdd.ad l.125.de verb.ſig.

Poſſe verbum, ſignificat ſimplicem potentiam, nulli neceſſitati ſubiectam, idque ex ſermonis proprietate, à qua tamen ex coniectura mentis quandoque receditur. exempla ponit Alcia. in l.nepos Proculo ſuo. de verb.ſign. Igitur & neceſſitatis nota interdum eſt, vt l.ſæpe.de offi.præſid. l.non poteſt. de iud. atque ideo ponitur pro debet, l.ſi mandauero.§.fi.ff. mandat. An autem trahatur ad futurum, vide Bart. in l.qui Romæ.§.duo fratres.ff.de verb.ſign.

Poſſeſſionis verbum, dubium eſt. Eſt enim & κατοχὴ (quam aliqui detentionem vocant) & Νομὴ, quam proprie poſſeſſionem vocamus. Porro κατοχὴ, ἀπὸ τοῦ κατέχειν, quod meri eſt facti, dicitur, Νομὴ ἀπὸ τοῦ νέμεσθαι, quod nonnihil ex iure trahere videtur. Nam Νέμεσθαι, paſci ſignificat, quod velut domini, aut eo non inuito eſt: cum κατέχειν proprie ad violentiam accedat. Ita, in detentione, crimen aut onus: In poſſeſſione, vſus, vt aiebat Fronto, & cauſa eſt. Curt.lib.1.εἰκαστῶν. c.11.&c. Poſſeſſio & proprietas mutuo ſeſe nexu complectuntur, alterumque alterius cauſam ſequitur, ita vt deſtinatione animi eius qui alterum habet, non ſeparentur. Nam qui rem poſſidet, eius eſt aut vult eſſe dominus: Nec aliud eſt poſſeſſio quã vſus rei competens rationi veri aut ſperati dominii. Vſuarius enim & fructuarius, re vtitur, non tanquam propria, ſed tãquam aliena; nec poſſidet fundum, ſed is cuius eſt proprietas, & cuius nomine rem detinet. At poſſeſſor non alia de cauſa poſſidet, quam quia dominus eſt. Vt dominus rem ſuã poſſidet iure dominii quod habet: Bonæ fidei poſſeſſor eius quod ſe habere credit: malæ fidei eius quod fingit, & præ ſe ferr habere habiturumque longiſſima præſcriptione ſperat. Quanquam hæc malæ fidei poſſeſſoris præſcriptio ignota erat iure ciuili antiquo Romanorum: vtcunque tamen certũ eſt, neminem eſſe poſſeſſorem, qui non idem dominus ſit aut vere aut ſane voluntate. Et quicunque alia voluntate poſſidet, non ſibi, ſed illi quem ſcit eſſe dominum, poſſidet. Vt in colono, vſufructuario, aut creditore qui pignore vtitur, perſpicuum fit. Connan.lib.3.c.9.n.1.

Poſſeſſio vnde dicta ſit, vide paulo poſt Poſſidere verbum.

Poſſeſſio eſt ius vtendi re corporea pro domino: id eſt, pro imperio ac poteſtate domini: ſic enim veteres loquebantur: nam ſi ſoli ei ſedes licet in prædio conſtituere, qui dominus eſt, aut certe pro domino ſe gerit, poſſeſſionem in alium cadere dici non poteſt. Ius in definitione dixi, quia (vt verbi notatio demonſtrat) poſſidere non eſt omnino ac ſimpliciter ſedere, ſed ſedendi vim ac poteſtatem habere. Itaque per alios, vt colonos, ſeruos, commodatarios, depoſitarios, poſſidere recte dicimur, l.3.§.7.& l.6.§.vlt.ff.de acquir.vel amit. poſſeſſ.& aliis locis innumeris. Pro domino autem ob eam cauſam adieci, vt eas rerum detentiones exciperem, quæ pro domini poteſtate non habentur: veluti cum tutor pupilli res poſſidet. Liuius lib. 24. Cum clauſis Andronodorus inſulæ portis hæreditatem regni creuerit: quæque procurator tenuerat pro domino poſſederit. Cum creditor rei ſeruandæ cauſa mittitur in poſſeſſionem. Is enim poſſidere nõ dicitur, ſed cuſtodire l.3.in fi.eod.tit. Item qui rogauit vt precario in fundo moretur, non poſſidet, ſed poſſeſſio apud eum qui conceſſit, remanet, ait Vlp. l.6.§.1.ff.de precar. nam & fructuarius, inquit, & colonus & inquilinus ſunt in prædio, & tamen non poſſident. Et Alex.l.1.C.commun.de vſucap. Qui ex conducto poſſidet, quamuis corporaliter teneat, non tamen ſibi ſed domino rei creditur poſſidere. Item l.2.C.de præſcript.30.annorum. Eos poſſeſſores non conuenit appellari, qui ita tenet, vt ob hoc ipſum ſolitam debeant præſtare mercedem. Hoto. Harmeno. lib.2. Epitom.iur.tit.1. νομὴ, inquit, ἐστὶ ψυχῇ τοῦ δεσπόζοντος κατοχὴ, hoc eſt poſſeſſio eſt detentio quæ animo dominantis fit. Eſt enim poſſeſſio ipſa dominii præambula, ex qua dominium originem ſumpſit. Itaq; poſſeſſio proprietas eſt & vſus, ſiue actus poſſidendi agri, aut ædificii, non ipſe fundus aut ager. Aliquando tamen poſſeſſio generali nomine ſumitur, pro ipſis bonis immobilibus, vt ſunt tabernæ, hoſpitia, horrea, & huiuſmodi. Atque poſſeſſio non ſolum pro proprietate ipſa, neque pro ipſo prædio ſumitur apud Iuriſconſultos & in conſtitutionibus, ſed etiam apud alios autores. Cic. in Paradox. Etenim, ait, iſti callidi æſtimatores prata & agros magni æſtimant, quod ei generi poſſeſſionum nemo nocere poteſt, Connan.lib.3.c.8.nu.2.

Poſſeſſio & ager differunt. Poſſeſſio eſt vſus (hoc eſt, dominium poſſeſſionis, cuiuſmodi poſſeſſores fundorum patrimonialium, fiſcalium, municipum, emphyteuticariorum, habẽt) ager proprietas loci eſt, hoc eſt dominium proprietatis eius loci deſignat. Gœdd.ad l.115.n.4.de verb.ſig.

Poſſeſſio, inquit Paulus in l.1.in pr.ff.de acquir.poſſ.appellata eſt à ſedibus; & vt Labeo ait, quaſi pedum poſitio: quia naturaliter tenetur ab eo qui ei inſiſtit. quam Græci κατοχὴν dicunt, hoc eſt, detentionem. Et huc reſpexit idem Paulus in l.poſſideri autem. §.genera poſſeſſionum, eodem tit. cum ait: Et in ſumma, magis vnum genus eſt poſſidendi, ſpecies autem infinitæ ſunt, puta inſiſtere rei, ſicut pedib. ad hoc vtimur vt nos in aliquo loco ponamus. Quare & noſtrate lingua, teſte Old. recte dicimus poſſeſſionem *ein Beſitzung*, à ſedendo. Et cum ſignificamus aliquem ſufficientia rerum dominia habere, *Er iſt genugſam geſeſſen*. Alc. diſpunct. lib.1.c.1; Poſſeſſio, inquit Bart. eſt ius inſiſtendi rei non prohibitę poſſideri. Putat tamen idem in l.1.de appel. ab effectu non probe definiri: cum Placentini definitionem inibi improbat. Id quam conſiderate fiat, Apellus aliorum relinquit iudicio. Aliis eſt poſſeſſio vſus rei à proprietate vel iure ſeparatus; Hinc vſucapio, id eſt acquiſitio, quæ per vſum, hoc eſt, poſſeſſionem fit. Vide Alciatum interpretantem d.l. quæſt.& Olden. cui non eſt, in dilucidius quæque inuoluta tradendo, ſecundus, in princ. Claſſ.action.2. Spieg. Adde Forcat. in Necyom.dialog.73.n.2.

Poſſeſſio, vt definit Gallus Ælius, eſt, vſus poſſidendi agri aut ædificii: non ipſe fundus aut ager. non enim poſſeſſio ę rebus quæ tangi poſſunt: ſed qui dicit poſſideri res, is vere poteſt dicere. itaque in legitimis actionib. nemo ex iis qui litigant poſſeſſionem ſuam vocare audet, ſed ad interdictum venit, vt prætor his verbis vtatur, Vti nunc poſſidetis eum fundũ, quaſi dicat, a. (id eſt, quo de agitur) quod nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero poſſidetis, ita poſſideatis: aduerſus ea vim fieri veto. Hæc Feſtus. quem locum ita correctum ſic interpretor, vt actio nulla ſit his concepta verbis, Hanc poſſeſſionem meam eſſe aio. Hot.

Poſſeſſio & quaſi poſſeſſio differunt: nam illa tum dicitur, quum aliqua res corporalis naturaliter tenetur: hæc vero, quum incorporalibus rebus vtimur, quæ naturaliter teneri non poſſunt, vt ſeruitutibus. Hot. Quandoque tamen poſſeſſio quaſi poſſeſſionem ſignificat, c.2.de in integ.reſt. Prat.

Poſſeſſio interdum non ſolum apud Iuriſconſ.& in Conſtitutionibus pro proprietate ipſa, ſeu prædio capitur, ſed etiam apud alios autores. Vnde poſſeſſiones vrbanæ & ruſticæ Ciceroni in Philippicis. Spieg.

Poſſeſſio bonæ fidei Paulus, inquit, Infinitas eſſe poſſeſſionis cauſas & ſpecies. Sed vnum genus poſſidendi; vel etiam poſſe diuidi poſſeſſionis genus in duas ſpecies, In bonæ fidei aut non bonæ fidei poſſeſſionem. Itaque vnum ſit genus poſſeſſionis, cum rem tenemus noſtro nomine, quam nemo alius poſſidet, ne animo quidem: Species autem ſi cauſam eius ſpectes plurimæ, vt pro donato, pro empto, pro hærede, pro legato, pro ſuo Sin fidem eius qui poſſider, & ipſius cauſæ iuſtitiam, duæ tantum erunt ſpecies. Vna bonæ fidei, altera malæ fidei. Quæ tamen fides genus poſſeſſionis non mutat, ſed genere eadem eſt vtriuſque poſſeſſio. Quia poſſeſſio facti eſt, & in ea nihil aut quam minimum iuris requiritur. Nã quod Vlp. dixit: Interdictum de vi competere tam iis qui naturaliter, quam qui ciuiliter poſſident, nihil aliud voluit dicere, quam iuſtum & iniuſtum poſſeſſorem illo interdicto vti poſſe. vt Iul. de precario. Duo inſolidum precario habere non magis poſſunt, quam duo inſolidum vi poſſidere, vt clam; Nam neque iuſtæ neque iniuſtæ poſſeſſiones duæ concurrere poſſunt. Connan.lib.3.c.10.num.5. & vide paulo poſt poſſeſſores duo.

Poſſeſſio bonorum, vel bonorum poſſeſſio, neq; enim rixandum eſt de ordine verborum, quem Doctores inani curioſitate hactenus obſeruant, putantes aliud eſſe bonorum poſſeſſionem, & poſſeſſionem bonorum: definitur ab Vlp. in l.3. §.bonorum igitur poſſeſſionem.ff.de bono.poſſ. Old.

Poſſeſſionem certam continuamque Iureconſultus in l.ſeruitutes.ff.de ſeru.appellat certum continuumque vſum: Neque enim aliud quidquam eſt poſſeſſio quam vſus. l.quæſtio. ff.de verbor.ſignif. in incorporalib. præſertim, vt in ſeruitutibus & in aliis iuribus quorum vſum pro poſſeſſione accipiunt Iuriſconſult. l.quoties.ff.de ſer. Sane poſſeſſio certa cõtinuaque dicitur non interrupta, non aliquo tempore interpolata, id quod perſpicuum facit Iureconſ. dum confirmans ſeruitutes ruſticorum prædiorum non habere certam continuamque poſſeſſionem ait. nemo enim tam perpetuo, tamq;

continenter ire poteſt, vt nullo momento poſſeſſio eius interpellari videatur. Corraſ. de ſeru. in Rubr.

Possessio continua dicitur, non ſolum quę penes vnum atque eundem ſemper eſt, verumetiam quæ ab vno ad aliũ legitime tranſlata fuerit. Etenim tempora poſſeſſionis, quibus autores bona fide poſſederunt, merito debent prodeſſe & reputari ad complendam vſucapionem iis, qui in locum eorũ ſuccedunt, ſiue ex contractu, ſiue ex vltima voluntate. Puta hæredibus accedit poſſeſſio teſtatoris, & emptor vtitur tempore venditoris, nec ſolum immediati, ſed etiã vlterioris. Niſi forte medius aliquis ex auctoribus non poſſediſſet, quia tunc nõ poſſet per rerum naturam cenſeri coniuncta ſeu continua poſſeſſio. Scæuola in l. de acceſſionibus in pr. Venuleius in l. in vſucap. §. 1. ff. de diuerſ. temp. præſcript. Old.

Possessio defuncti quaſi iniuncta deſcendit ad hæredem, & plerunque nondum hæreditate adita completur. Paul. l. cum miles. Ex quib. cauſ. maior. Spieg. De quo latius Corraſ. Miſcell. lib. 6. c. 12. per totum, & c. ſeq.

Possessio fiduciaria dicitur, quæ ſub manu regia poſſidetur: quaſi fide data accepta ſit à fiducia dicta. Bud. in l. poſterior. de orig. iur. Corraſ. Miſc. lib. 6. c. 9. n. 5.

Possessio iuſta illa cenſetur quæ ſuam vim ac poteſtatem habet, poſſitq; ſuppeditare conditionem vſucapiendi, ſcilicet per legitimum titulum, bonamque fidem, denique & rem quæ vſucapionem admittat. Spieg.

Possessio momentanea, vide ſupra momentaria poſſeſſio.

Possessio duplex eſt, vna quæ iure conſiſtit, altera quę corpore. l. nemo. C. de adquirend. poſſeſſ. Auguſt. in ſerm. de vita clericorum: Quod videtur, inquit, poſſidere, ſicut iuris periti loquuntur, iure non corpore. Hæc naturalis ſiue corporalis dicitur, illa ciuilis, nulla eſt tertia: quæ dicatur naturalis & ciuilis. Et hanc vero & illam ad d. l. nemo. ſic Baſilica definiunt, Νομὴ ἐστὶ φυσικῶς. ἡ τῷ σώματι κατοχή. καὶ ἡ ἐν νόμοις νομὴ. ἡ ψυχῇ δεσπόζοντος κατοχή. Animo domini, inquiunt, quod opinione domini, l. ſi ſeruus, ff. de nox. act. cogitatione domini l. penultim. C. de furt. & recte adiiciunt κατοχή, id eſt, detentio. nam & poſſeſſio ciuilis plurimum facti habet. Vtraque igitur corpore conſtat, & vtraque animo ſibi habendi, non vtraque animo domini: vtraque etiam in animo retinetur, id eſt, etiamſi poſſeſſor nec ſuo nec alieno corpore rei inſideat, quoad alius ſubſederit, ſibique rem tenere cœperit. Vtramque ſupradictam l. nemo, ait eſſe legitimam, quia defenditur legibus & interdictis poſſeſſoriis. Ciuilis eſt quæ apprehenditur & poſſidetur ex iuſta cauſa acquirendi dominii ab eo qui ſe dominum credit. Naturalis eſt quæ corpore ſolo conſiſtit, non iure dominii. Vt ecce naturaliter poſſidet qui vi aut clam poſſidet, & incubat rei meæ, eique aduerſus alios competit interdictum, vti poſſidetis, & vnde vi, l. 1. §. vltim. ff. vt poſſid. l. 1. § qui à me. ff. vnde vi. Ego violenti aut clandeſtini ingreſſus opinione comparata, poſſeſſioni ceſſi, ſed eam tamen vel interdicto vnde vi aut clandeſtina poſſeſſione recuperare poſſum, aut meam eſſe vocare interdicto vti poſſidetis. Eum quoque naturaliter poſſidere conſtat, qui contra leges donatum accepit, vt ſi quid vxor viro donauerit, id vir non poſſidet iure dominii, cum ſciat, aut ignorare non debeat, inutilem donationem eſſe, ſed naturaliter volente domino, qui ei poſſeſſione ceſſit, & competunt ei interdicta poſſeſſoria. l. 1. §. ſi vir. ff. de acquirend. poſſeſſ. l. 1. §. deiicitur. ff. vnde vi. Is etiam qui precario rogauit, vt ſibi poſſidere liceret, naturaliter poſſidet, l. & habet. §. cum qui. ff. de precar. non ciuiliter, quia neque dominium neque dominii opinionem habet, & quidem ſolus ſecundum ſententiam Labeonis, quæ verior eſt cum poſſeſſor ei poſſeſſione ſua ceſſerit. & omnino quicunque poſſidet, ſiue naturaliter ſiue ciuiliter poſſidet, ſiue iuſte ſiue iniuſte, aut non poſſidet, aut ſolus poſſidet. His conſequens eſt interdicta poſſeſſoria aduerſus alios dari ei qui precario rogauit. l. 1. §. vlt. ff. vti poſſid. l. qui precario. ff. de precar. non etiam aduerſus eum quẽ rogauit, ſicut nec ei qui vi aut clam poſſidet aduerſus eum à quo poſſidet: quia etſi is à quo poſſidet, vi, vel clam vel precario non poſſideat, in controuerſia poſſeſſionis tamen perinde habetur ac ſi poſſideret, cum habeat interdictum de vi, vel de clandeſtina poſſeſſione, vel de precario. His tribus modis mala fide poſſidemus, vi, clam, precario. Rhetores Grę ci malunt dicere βίᾳ, ἢ λάθρᾳ, ἢ ἀπάτῃ: & inde tria illa interdicta. Id quoque non dubito, quin creditor pignus quod ei debitor tradidit, naturaliter poſſideat, cum debitor poſſeſſionem in eum tranſtulerit, l. quum & ſortis, §. vlt. ff. de pignor. act. l. per ſeruum. in pr. ff. de acquiren. rer. dom. & ideo huic etiam non dubitarem dare interdicta poſſeſſoria, quod & Accurſio placet in l. pen. §. creditores. ff. vti poſſid. His adiungatur ſequeſter, cui partes poſſeſſione ceſſerunt. l. interdum ff. de acquir. poſſ. l. licet. §. rei. ff. depoſ. nam & hic naturaliter poſſidet. Cuiac. li. 9. obſ. 33. Vult. Inſt. de interd. in pr. n. 9. & ſeqq. item n. 12. 13. & ſeqq. vbi ab aliis diſſentit.

Possessio, vt ſcribit Baldus conſ. 338. incip. præmittendum eſt ad euidentiam, in pr. lib. 5. quædam eſt naturalis ſimpliciter, quædam naturaliſſima. Naturalis quæ fit cooperante legis diſpoſitione, vt illa quam habet vſufructuarius, etiam extra fundum & fundi conſpectum vt not. in l. 1. in pr. ff. de acquir. poſſ. Naturaliſſima autem quæ mero corpori & naturæ innititur ſine adiumento iuris. Nam & alibi quoque hæc poſſeſſio, quæ mero iure & ſine aliquo actu corporeo transfertur, vocatur pleniſſima, in l. raptores. & ibi Bart. not. C. de epiſcop. & cleric. vt annotauit Tiraq. in tract. *le mort ſaiſit le vif.* præfatio. declamation. 7. n. 17.

Possessio ſimpliciter prolata, de naturali intelligitur, l. ſtipulatio iſta, §. hi qui ſunt, & §. hæc quoque. ff. de verb. oblig. Spieg.

Possessio tradita dicitur etiam precario rogata. l. Iulianus. §. veniunt. ff. de actio. empt. Prat.

Possessio acquiri non poteſt, niſi animo & corpore. l. quemadmodum. 8. ff. de acquir. vel amitt. poſſeſ. poteſt tamen poſſeſſio ſola animi deſtinatione amitti. Vult. lib. 4. in pr. t. 15. n. 27. comm. Inſt.

Possessionis nomen Feudalium agrorum maxime proprium eſt: primum quia Feudiſtæ ſcribunt ſolam poſſeſſionem ad Vaſallum pertinere: proprietatem vero manere domini. li. 2. tit. 8. §. vlt. deinde quia vetuſtiſſimis moribus poſſeſſiones à Romanis dicebantur, prædia quæ non proprietatis iure, ſed tamen diuturnæ aut perpetuæ poſſeſſionis iure tenebantur: de quibus Iauolenus ita ſcribit l. quæſtio 115. ff. de verb. ſig. poſſeſſionem dici cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt pertinere. Et hoc ab agro differre, quod poſſeſſio eſt vſus: ager proprietas loci eſt. Quod Feſtus planius ita exponit. Poſſeſſiones appellantur agri late patentes publici priuatique: quia non mancipatione, ſed vſu teneantur: quo pertinet l. cotem. 11. §. agri. ff. de pub. & vectigal. & item prędia 10. ff. fam. erc iſcund. vbi vectigalia prædia dicuntur non eſſe noſtri patrimonii. At in libro variorum auctorum de limitibus poſſeſſiones definiuntur agri late patentes publici priuatique, quos initio non mancipatione ſed quiſque, vt potuit occupauit atque poſſedit: vnde & nuncupati. Agros igitur Iauolenus eſſe vult qui nexu & mancipio aliòue iure ciuili, veluti ceſſione, vel vſucapione alicuius proprii facti ſunt: quod veteres dominium iuris Quiritium appellabant. Poſſeſſiones autem quæ vel ad tempus vel in perpetuum alicui vtendæ fruendæ datæ ſunt: pro quibus vectigal aliquod teſtandæ auctoritatis cauſſa penditur. Sicul. Flac. Horum ergo agrorum nullum æs, nulla forma quæ publicæ fidei poſſeſſoribus teſtimonium reddat. Quod ſi culturæ & meliorationis lex adhiberetur, Imper. Zeno Emphyteuſim appellauit l. 1. C. de iure Emphyt. Hotomannoque placet vt eo poſſeſſionum nomine feudalia prædia vocitentur. Cicero Agrar. 1. Venit mihi in mentem, Tiber. & C. Gracchos plebem in agris publicis conſtituiſſe, qui agri à priuatis antea poſſidebantur. Et Orat. 11. Qui agrum recentoricum poſſident, vetuſtate poſſeſſionis ſe non iure: miſericordia ſenatus, non agri conditione defendunt. nam illum agrum publicum eſſe fatentur: ſed moueri poſſeſſionibus negant oportere. Item antea cum erat à Tribuno pleb. mentio legis Agrariæ facta, continuo qui agros publicos, aut qui poſſeſſiones inuidioſas tenebant, pertimeſcebant. Idem Orat. 3. Si iſti agri partem aliquam iuris, aliquam ſimilitudinem propriæ poſſeſſionis, aliquam ſpem diuturnitatis attingunt: nemo eſt, &c. Item immunia commodiore conditione ſunt, quam illa quæ penſitant. Ego Tuſculanis pro aqua Crabra vectigal pendam: quia à municipio fundum accepi. Sed hæc omnium optime legis ipſius Agrariæ verba oſtendunt: quæ publice data, donata, conceſſa, vendita. Patior, audio, quid deinde? Possessa. Hoc tribunus pleb. promulgare auſus eſt; vt quod quiſque poſt Marium & Carbonem Conſules poſſederit, id eo iure teneret, quo qui optimo priuatum. Nam in lege ita erat. Ea omnia eo iure ſint, vt quæ optimo iure priuata ſunt. Priuata enim appellat quos Iauolenus agros proprie nominat Poſſeſſiones, vt ille idem, quæ non proprio & Quiritum iure, ſed vſus cauſſa tenebantur: qualia ſunt feudalia & emphyteuticaria prædia. Similiter ergo Feudatarius & Emphyteutes poſſeſſionem ſuam proprie appellabũt. l. Moſchis 47. §. 1. ff. de iur. fiſc. & qui iis fruitur poſſeſſor, l. item ſi is. §. 1. ff. de rei vindicat. vel (vt eſt apud Sicul. Flaccum) publicæ fidei poſſeſſor. Itemque ſuperficiarius, cum ſuperficiei proprietas ciuili & naturali iure eius ſit, cuius eſt ſolum, l. 2. ff. de ſuperficiebus. Interdum tamen abuſiue poſſeſſionis verbum proprietatem quoque ſignificat, l. interdum 78. ff. de verbor. ſignif. Prat.

Possessionis proprie vindicatio non eſt, ſed itur ad interdictum, quo perinde ac ſi vindicatione ageretur, ſuã eſſe poſſeſſionem actor intendit, l. 3. §. ſed & vſumfructum, §. ſi mecum. §. Pomponius. ff. ad exhibend. Feſtus. In legitimis actionibus nemo ex iis qui poſſident, poſſeſſionem ſuam vocare audet, ſed ad interdictum venit.

Possessio vera & propria dicitur, etiam quæ legis commento transfertur. l. quod meo vbi Alex. de acquir. poſſ. l. ſi is cui. §.

Flauius.

Flauius.de ſolutio.Quemadmodum vt creditor quis dicatur ſatis eſt,quod fidem alterius ſecutus ſit,vel vere,vel legis interpretatione l.1.C.qui manum.non poſſ.l.qui in fraud.§.ex omni.ff.qui & à quib.manumitt.Spieg.

Vera vtique poſſeſſio & iuris eſt,& facti,id eſt,corporis & animi.l.19. ff. ex quib.cauſ.maior. l.40.ff.de adquir.poſſ. l.1.§. Scæuola.ff.ſi quis teſtam.liber. Adquiri enim ſine corporali facto poſſeſſio non poteſt. Et hoc eſt quod Neratius cũ Proculo ſentit,cum animo adquiri poſſeſſionem poſſe negant,ſi non intercedat poſſeſſio l.3.§. Neratius.ff.de adquiren.poſſ. Briſſ.

Possessione capere,pro vſucapere.Iulianus l.non ſolum 33.§. ſi docuimus.ff.de vſurpat.Lex Plautia & Iulia ea demum vetuit longa poſſeſſione capi,&c.Iauolenus l.emptor, 4.ff.pro empt. Nihil eum ex eo fundo longa poſſeſſione capturum. Item Iulianus l.qui fundum,7.§.ſeruus,eadem.Hot.

Possessionem inter & dominium differentia hæc eſt, quod dominium nihilominus manet, qui dominus eſſe non vult: poſſeſſio autem recedit, vt quiſque conſtituit ſe nolle poſſidere.Si quis igitur ea mente poſſeſſionem tradiderit, vt poſtea reſtituatur ei, deſinit poſſidere.ita ait Vlp.in tit.de adquir.poſſ.Maſſ.

Possessionem adipiſci is non videtur qui ita nactus eſt, vt eam retinere non poſſit l.non videtur. ff.de acquirend.poſs. l.ſequitur. §. tunc in poteſtatem, & §.ſi dominus.ff.de vſucap.Spieg.

Possessionem bonorum agnoſcere apud Iudicem,eſt declarare apud Magiſtratum ſe talem eſſe, qui poſſet ac vellet iure prætorio amplecti hæreditatem defuncti.Old.

Possessiones appellantur agri late patentes publici priuatique:quia non mancipatione,ſed vſu tenebantur,& vt quiſq; occupauerat,colebat. Alibi poſseſſio eſt vſus agri,aut ædificii,non ipſe fundus,aut ager.Feſtus.Hotom.

Possessionvm autem variæ ſunt cauſsæ, varii tituli,varia genera:pro dote,pro donato,pro emptore,pro hærede,pro legato, pro poſseſsore, pro ſoluto,pro ſuo.l.3.§.genera.ff.de adquirend.poſs.l.13.§.1.de pet.hæred.Briſſ.

Pro dote poſſidet qui rem alienam ignorans doti accepit.l.13. & 15.§.apud Marcellum.ff. de pet.hæred.l.8 ff.de pericul.& commod.l.1.& tot.tit.pro dote.Briſſ.

Similiter pro donato poſſidet cui res donationis cauſsa tradita eſt.l.1.ff.pro donat.Briſſ.

Pro emptore poſſidet,qui à non domino emit,cum eum dominum eſse exiſtimaret. l.33.§.ff.de vſucap.l.8.ff.de pericul.& commod.l.6.§.Iulianus.ff.de precar.l.11.in fin.ff.de inſtit.l.13.§.1.ff.de pet.hæred.tit.ff.pro emptore.Briſſ.

Pro emptore poſſidere, ait Cuiac.ad l.2.ff.pro ſuo, id eſt,emptionis nomine.

Pro hærede poſſidet,qui putat ſe hæredem eſse,vel bonorum poſseſsorem. l.11.ff.de petit.hæred. §.adipiſcendæ.Inſtit.de interdict. Item qui rem alienam tenens à domino hæres inſtitutus eſt vel bonorum poſseſſionem accepit,aut iuſtam aliquam cauſsam habet exiſtimandi ſe hæredem, vel bonorum poſseſsorum dominum extitiſse.l.33.§.1.ff.de vſucapio. Sed & quod hæredi inſtituto legatur, id ipſe pro hærede poſſidet,cum pro ipſius parte legatum non conſiſtat. l.18.in fin.ff.de his, quæ vt indig. Eodem loco habentur & quæ à ſtatulibero conditionis implendæ gratia accipiuntur l.15. §. ſed & ſi retenta.ff.de petit.hæred.Atque hæc exempla optime adcommodantur ad tit.pro hærede. ff. & l.44.§.ſi tu me vi l.21.ff.de vſucap.l.1.ff.quorum bonor. l.1.§.quia autem.ff. quod legator.Briſſ.

Pro legato poſſidet cui res aliena legata eſt,aut teſtatoris quidem, ſed adempta codicillis ignoratur.l.1.l.4.ff.pro legato. Briſſ.

Pro legato poſſidere, inquit Cuiac.ad l.2.ff. pro ſuo.id eſt,legatorum nomine.

Pro poſseſsore poſſidet prædo,qui interrogatus cur poſſideat, reſponſurus ſit,quia poſſideo,nec vllam aliam cauſsam poſſeſſionis dicere poſſit.l.11.§.vltim.ff.ſi quis omiſs.cauſs.teſt. l.7.§. idem Celſus.ff.quib.ex cauſ.in poſs.l.110.ff.de condit. & demonſtrat. l.1.ff.quorum bonorum l.1. §. quia autem.ff. quod legat.l.vltim.ff.de precar.Ita poſſident fures,raptores, violenti poſseſsores,quique ſcientes prudentes ab eo,quem dominum non eſse, vel alienandi ius non habere ſciebant, acceperunt: Et qui nullo iure rem hæreditariam totamve hæreditatem,ſcientes ad ſe non pertinere,poſſident, & omnes,qui iniuſte cõtra domini voluntatem tenent.§.pro poſſeſsore.Inſtit.de interdict.l.34.§.1.ff.pro empto.l.14.§.poſt annum.ff.de vſucap.l.13.§.1.de pet.hæred. l.109.ff.de cond. & dem.Hoc titulo poſſidetur quod vxor viro, vel vir vxori donauerit.l.16.ff.de adquir.poſs.Briſſ.

Pro ſoluto poſſidet, qui rem debitam vel aliud quid in ſolutum eius loco accepit.l.1.ff.pro empto.

Pro ſuo poſseſſio ad omnes poſseſſionum ſpecies porrigi poteſt,quas quis ex iuſta cauſsa nactus eſt.Sed huic proprie locus eſt in his,quæ proprium & ſpeciale adquiſitionis nomen non habent, vt puta in his quæ cœlo,terra,mari,vel ab hoſtibus capta poſſidemus:Item quę vt in rerum natura eſſent, fecimus,& quæ quaſi donata,legata,vel empta, vel ex ſtipulatu,aut ex cauſſa dotis debita cum veritas non ſubeſſet, accepimus.l.1.& l.2.l.penult.in fin.ff.pro ſuo.l.3.§.vltim.ff.de adquir.poſſ. l.68.ff.de iur.dot. l.5. l.27. & l.32. ff.de vſucap. Briſſ.Aliud porro eſt pro ſuo poſſidere,& aliud pro ſuo vſucapere:Pro ſuo poſſident hi,qui facti ſunt domini eis modis, qui referuntur in l.2.ff.pro ſuo : Sed pro ſuo vſucapiunt hi, qui & alio titulo vſucapiunt.

Pro ſuo quoque & alieno nomine opponuntur : Cuiac.ad l.2. ff.pro ſuo.

Possessor accipiendus eſt,qui in agro,vel ciuitate rem poſſidet,aut ex aſſe,aut pro parte. Sed & qui vectigalem,vel emphyteuticum agrum poſſidet,poſſeſſor intelligitur. Item qui ſolum proprietatem habet,poſſeſſor intelligendus eſt. Eum vero,qui tantum vſumfructum habet, poſſeſſorem non eſſe, Vlp. ſcripſit. vt ait Macer in l.ſciendum.ff. qui ſatiſd.cogan. Spieg.Poſſeſſores ſeparantur ab emphyteuticariis, quoniam poſſeſſores domini efficiuntur,emphyteuticarii domini non efficiuntur,l.1.ff.ſi ager vect.id eſt,emphyt.penult.vt dixi in l.9.ſupr. de omni agro deſ.Habentur tamen pro dominis,& in l.poſſeſſores. C. de fund.patr. libr.11. ſimpliciter domini appellantur.Cuiac.d.l.poſſeſſores.C.de fund.patrim. lib.11.

Possessores duo eiuſdem rei in ſolidum an eſſe poſſint,quæſitum fuit,vt annotat Cuiac.lib.9.obſeru.32.inter Proculianos & Sabinianos.Hi admittebant duos poſſeſſores, illi non item l.3.§.ex contrario.ff.de adquirend.poſſeſſ. Proculianorum ſententia obtinuit, & quidem generaliter, vt nec poſſint duo in ſolidum poſſidere ciuiliter, nec duo naturaliter, nec vnus ciuiliter,alter naturaliter,nec vnus iuſte, alter iniuſte,l.ſi vt certo §.ſi duobus.ff.commod. l. duo. ff. de prec. Nec mouemur l.& habet,§.eum qui.ff.eod. quæ & poſſidere eum ſtatuit qui precario rogauit, vt ſibi poſſidere liceret,& eum qui rogatus eſt.Nam ſumpta ea lex eſt ex libris ad Sabinum,qui duos poſſeſſores admittebat,& verior eſt Labeonis ſententia in ea ſpecie eum ſolum poſſidere, qui precario rogauit vt ſibi poſſidere liceret.Nec l.3.ff.vti poſſid. nam in ea hæc verba magnopere expendi velim.Si quis proponeret,ex Sabini(puta)& Trebatii ſententia,quibus neque Proculiani neque nos credimus, & in ſpecie eo loci propoſita, ſi Titius vi aut clam à me poſſidet, futurum ſit vt eum vincam interdicto vti poſſidetis,propterea quod, etſi non poſſideam, tamen perinde habeor atque ſi poſſiderem,cum habeam interdictum vnde vi, vel de clandeſtina poſſeſſione, l.ſi quis vi.ff. de acquirend.poſſeſſ.l.7.§.Iulianus.ff.comm.diuid.Et multo minus mouemur l.ſi finita.§.cum autem plures. ff.de damn. infect.qua plures mittuntur in poſſeſſionem in totum ex primo decreto,ſcilicet cuſtodiæ cauſſa,nõ vt poſſideant,& mittuntur quidem ſinguli quaſi in totum, ſed concurſu partes habent & ex ſecundo decreto pro eis partibus poſſidere iubentur,Cuiac.9.obſeru.32.adde Vult.in comm.Inſtit.de interdict.in pr.n.13.14.

Possessor bonæ fidei eſt, qui illæſam rei alienæ, quem poſſidet,habet conſcientiam,l.bonæ fidei 109.de verb.ſign. l.qui à quolibet de contrahend.empt. l.3.ad l.Fab.de plag. l.ſi ab eo,l.ſi furt.§.1.ff.de vſucap. Vult.lib.vn.diſceptat.ſcholaſt. cap.vlt.De quo ſic Diuus Auguſtinus lib.1.de fide & operib: vt eum refert Gratianus cap. ſi virgo 32. quæſt.2. Si virgo, inquit, nupſerit neſciens viro alieno: hoc ſi ſemper neſciat, nunquam ex hoc adultera erit : ſi autem ſciat, iam ex hoc adultera eſſe incipit,ex quo cum alieno ſciens cubauerit:ſicut in iure prædiorum tandiu bonæ fidei poſſeſſor rectiſſime dicetur quiſque, quandiu ſe poſſidere ignorat alienum : cum vero ſcierit, nec ab aliena poſſeſſione receſſerit, tunc malæ fidei poſſeſſor perhibetur, tunc iuſte iniuſtus poſſeſſor vocabitur.Hæc D.Auguſt.vide Gœdd.ad d.l.bonæ fidei 109.n.2. ff.de verb.ſign.

Possessorem eſſe & in poſſeſſione eſſe differunt.In poſſeſſione eſt depoſitarius, commodatarius,colonus, inquilinus,is qui precario rogauit, vt morari liceat,non etiam poſſidere, vel ſequeſter cui partes cuſtodiam tantum, non poſſeſſionem conceſſerunt, ſimilis hic depoſitario, ille commodatario. Item is qui ex primo decreto miſſus eſt in poſſeſſionem,crediti ſeruandi cauſſa,vel dotis,ventris,legatorum, damni infecti cauſſa, l.certe.§.is qui.ff.de precar. l.ſi quis ante. ff.de acquir.poſſeſſ. & quibus ii locis dicuntur naturaliter poſſidere, impropria & confuſa locutio eſt, cum ſint in poſseſſione naturali potius quam poſſideant. qua de cauſa eis interdicta poſſeſsoria non dantur, l.officium. ff. de rei vind. Sed dantur dominis apud quos poſſeſſio remanſit, veluti depoſitori, commodatori, locatori, ei qui precario rogatus eſt, debitori & ſimilib.Hi enim per illos poſſident. Illi ergo his non ſibi. Si non ſibi,nec igitur proprie poſſident. Poſſidere enim eſt ſibi habere. Fructuarius quoque tãtummodo in naturali poſseſſione,non etiam vere naturaliter poſſidet. Solus enim dominus poſseſsor eſt,& poſſidet per fructuarium: nec

alia ratione dicitur retentionem vſusfructus eſſe ſpeciem traditionis, quam quod qui retinet vſumfructum, deſinat ſibi & incipiat alii poſſidere.l.naturaliter.ff.de acquir.poſſeſ. Vlp.ait,Naturaliter videtur,quod verbum eſt πλασιῶν. Nec enim omnis qui videtur poſſidere,etiam poſſidet,vt debitor pignus poſſidere & vſucapere videtur , nec tamen poſſidet. Licet enim fructuarius non poſſideat , tamen quia rei emolumentum ad eum pertinet,ea res efficit, vt in plerisq; partibus iuris,etiam pro domino habeatur,interdicta ei poſſeſſoria accommodantur, quæ cæteris,qui ſunt in poſſeſſione, non accommodantur,Cuiac.9.obſ.33.

Possessoris commoda hæc ſunt, quod probandi onus in aduerſarium transfertur, & quod in pari cauſa poſſeſſor abſoluitur.l.62.ff.de iud.l.20.ff.de probat.l.1.§.inter.ff. vti poſſidet.l.12.§.pen.ff.de lib.cauſ.§.commodum.Inſtit. de interdict.Briſſ.

Possessor incertus ille dicitur , qui nobis incertus eſt , cum ignoramus eum poſſidere : & cum poſſidere facti ſit, huiuſmodi ignorantia facti alieni eſt probabilis. Reſpectu autem ſui ipſius nemo omnino incertus poſſeſſor eſt.Gœdd.& Alc. ad l.ſubſignatum.39.ff.de verb.ſign.

Possessorias actiones Tryphoninus in l.50.ff.de bon.liber.ipſam bonorum poſſeſſionem vocat.At in l.4.§.vlt.ff.de Carbon.edict. hoc verbo eæ actiones ſignificantur, quæ bonorũ poſſeſſoribus rerum hæreditariarum , perſequendarum gratia dantur.tit.de bonor.poſſ.hære.pet.ff.Briſſ.

In eo porro quod dicitur poſſeſſorem immobilium rerum ſatiſdare non compelli , poſſeſſor accipiendus eſt,qui in agro, vel ciuitate rem ſoli poſſidet,aut ex aſſe,aut pro parte,& qui vectigalem emphyteuticumve agrum poſſidet. Itẽ maritus, qui dotẽ accepit, vxor quæ dedit,dominus quoque proprietatis,licet vſusfructus alienus ſit,creditor vero, qui pignori tenet,item fructuarius pro poſſeſſoribus non habentur l.15. ff.qui ſatiſdat.cogan. In interdicto Quod legatorum, verba hæc,Deſiit poſſidere,ſic accipimus,ſi deſiit reſtituendi facultatem habere. l.1.§.quod ait Prætor.ff.quorum legatorum. In actionibus in rem pro poſſeſſore habetur,qui ſe liti offert, & quaſi poſſidens condemnatur.l.15.§.non ſolum. ff.de pet. hæred. Eadem cauſa eſt eius , qui dolo deſiit poſſidere, aut qui dolo fecit ne poſſideret: quia pro poſſeſſione dolus eſt l. 174.l.193.ff.de diuerſ.reg.iur.quæ ex l.2.§.idem Labeo.ff.ne quid in loco public.ſumpta eſt.Briſſ.

Possessorivm eſt de rei poſſeſſione, Vult.lib.4.in pr.t.15.n.3. comm.Inſt.

Possessorivm iudicium ſemper antecedit petitorium , nunquam ſequitur.Vult.d.tit.n.5.

Possibile, δυνατὸν,dicitur quod commode fieri poteſt,l.nepos Proculo,vbi vide Bart.ff.de verb.ſign.Prat.

Possidentvr proprie res corporales demum.l.3.ff.de adquir. poſſ.Vnde bene Theoph.in tit.de interdict. νομὴν definit σωματικοῦ πράγματος κατοχήν. Iura vero cæteraque incorporalia non poſſidentur, ſed velut poſſidentur. l.20.§.pen.ff.de pet. hæred. & eorum nomine , velut poſſeſſoria interdicta comparata ſunt l.vlt. ff. de ſeruitutib. vnde vſusfructus aliarumque ſeruitutum quaſi poſſeſſio eſſe dicitur. l.3.§.vlt. ff.de vi & vi arm.l.23.§.1.ff.ex quib.cauſ.maior. l.10.ff.ſi ſeru.vind. Per abuſionem tamen & hæc poſſideri dicuntur , l.9. l.18.§. Iulianus.ff.de pet.hæred. l.2.ff.comm.præd. l.vlt.in fin.ff.ſi pars hęred.pet.l.2.§.vlt.ff.de precar.l.vlt.ff.de itin.actuque. l.vlt.ff.vti poſſidet.Briſſ.

Possidere verbum eſſe à ſedibus deductum, ipſius compoſitio denotat & coniugata verba declarant:vt Aſſidere,Obſidere, Deſidere.Sedes autem dicuntur,in quibus quis habitat.Hinc apud Virgilium lib.1.Æneid.

Sedes vbi fata quietas oſtendunt.

Varro lib.4. de ling.Latin. Pos vetus verbum eſſe ait, quod potentem ſignificat,vnde impos,& Poſſum,& verbum poſſidere,quaſi,qui poteſt ſedere : id eſt, ſedem atque habitationem ſuam aliquo in loco collocare. Atque hæc quidem etymologia eſt, ex qua verbum hoc in prædiis primum poſitum fuiſſe conſtat , ſed poſtea mobiles etiam ad res & mancipia tranſlatum eſt.

Possidere & tenere differunt. Tenere namque dicitur, qui corporaliter quidem obtinet , ſed non animo ac poteſtate domini : veluti ſeruus,in quem domini vocabulum non cadit,ne peculium quidem ſuum poſſidere dicitur: ſed tenere, Iauol.lib.24.de acquir.poſſ.Et peculium quod ſeruus ciuiliter quidem poſſidere non poſſet,ſed naturaliter tenet,dominus creditur poſſidere. At enim Pompon.in l.15.§.4. ff. de precar.affirmat eum quoque qui precario rogauit,poſſidere. Placet,inquit,penes vtrumque eſſe eum hominem, qui precario datus eſſet.penes eum qui rogaſſet , quia poſſideat corpore : penes dominum,quia non diceſſerit animo poſſeſſione. Reſpondeo, poſſidere hoc loco dictum eſſe pro Tenere: quemadmodum poſſeſſio pro vſu ſæpe vſurpatur, & ſi maxime poſſideret, non ſibi tamen , ſed domino eum poſſidere. Quod vel hinc licet intelligatur, quia re commodata,nõ pro ſua,ſed pro aliena vtitur: verum quia commodum poſſeſſionis ei cõceſſum eſt,ob eam cauſſam poſſidere videtur: quemadmodum fructuarius qui in d.l.6.ab Vlp.poſſidere negatur, ab eodem tamen in l.12. de acquir. poſſ. naturaliter videri poſſidere dicitur. quid ita ? nimirum quia quicquid emolumenti verus dominus ex poſſeſſione ſua poſſet percipere , id omne fructuarius percipit : vt non male in aliena re ac poſſeſſione poſſidere dici poſſit. Similiter Iauol.l.16.de vſurp. Qui pignori dedit , ad vſucapionem tantum poſſidet , quod ad reliquas omnes cauſas pertinet , qui accepit , poſſidet. Quomodo ? Quia emolumenta omnia,quæ percipi ex poſſeſſione poſſunt,,aliena in poſſeſſione cõſequitur,ſic vt poſſidere ipſe videatur. verum hæc inter illum & hunc poſſeſſorem differentia eſt, quod ille pro ſuo iure , hic pro alieno: ille tanquam dominus, hic tanquam procurator ac vicarius: ille pro ſua poteſtate & in omne tempus, hic fiduciaria opera & ad tempus poſſidet.Quod ſi cui dubium id etiam videatur,is Celſum audiat,qui in l.18.ff.de acquir.poſſ.ſic loquitur,Quod meo nomine poſſideo,poſſum alieno nomine poſſidere , nec enim muto mihi cauſam poſſeſſionis, ſed deſino poſſidere : & alium poſſeſſorem miniſterio meo facio. nec idem eſt poſſidere,& alieno nomine poſſidere.nam poſſidet, cuius nomine poſſidetur,procurator alienæ poſſeſſioni præſtat miniſterium. Hæc Celſus.

Possessio ab eorum conſuetudine manauit,qui primi ſedes in locis vacuis collocabant , vt Paulus in l.1.ff.de acq. poſſ. inquit. Verum cum hominum auaritia ſede vna contenta non fuit, pluribus in locis eas collocare cœperunt : & quia pluribus in locis vnum eſſe corpus non potuit , iccirco vicarios habuerunt, colonos ſcil. & inquilinos, qui quod corpore in iis locis inſiſtebant, corporaliter tenere, & interdum poſſidere dicti ſunt:quum ipſi domini animo ac mẽte poſſeſſionem retinerent.Papin.l.44.§.2.ff.de acq.poſſ. Multum intereſt,per noſmetipſos,an per alios poſſideamus. nam eius quidẽ quod corpore noſtro teneremus , poſſeſſionem amitti vel animo, vel corpore:ſi modo eo animo inde digreſſi fuiſſemus,ne poſſideremus.eius vero quod ſerui vel etiã coloni corpore poſſidetur , non aliter amitti poſſeſſionem, quam eam alius ingreſſus fuiſſet.Vlp.l.29.ff.eod.Poſſeſſionẽ pupillum ſine tutoris auctoritate amittere poſſe conſtat : non vt animo, ſed corpore deſinat poſſidere.quod eſt enim facti,poteſt amittere:alia cauſa eſt ſi forte animo poſſeſſionem velit amittere.hoc enim non poteſt.Paul.in l.41.Qui iure familiaritatis amici fundum ingreditur,non videtur poſſidere:quia non eo animo ingreſſus eſt,vt poſſideat , licet corpore in fundo ſit.Hotom.

Possessio ius eſt,ſiue ea legib.permiſſa ſit , ſiue non ſit. quapropter & fur & ereptor res ablatas poſſidẽt.Si rem,inquit, Paul. apud te depoſitam furti faciendi cauſa contrectaueris, deſinis poſſidere.l.3.§.13.eod. & qui vi dominium deiecit,ſi in poſſeſſione turbetur , interdictum recuperatorium habebit. l.1.ff. de vi arm. & vxor cui maritus donationis cauſa poſſeſſionem iniuſte ceſſit,poſſidet. l.1.§.1. ff.de acquir.poſſ. deinde vt ait Paul. l.3.§.4.eod. In ſumma poſſeſſionis non multum intereſt,iuſte quis an iniuſte poſſideat.Hot.

Possidere,habere & tenere.Hæc tria plerunq; ſeparantur,vt in formula ſtipulationis Aquilianæ: Quod tu meũ habes,tenes,poſſides. Tenere eſt propriũ naturalis poſſeſſionis. Habere & poſſidere ciuilis : & ideo habere & poſſidere ita plerunq; iunguntur,ſibi habere & poſſidere l.pater.§.15.de leg. 3.& in l.Gaius.§.Titius de leg.2. Habuit & poſſedit pro eodem. Cornelius Fronto aliter hæc diſtinguit, & Habere ad naturalem refert,Poſſidere ad ciuilem. Sed non ſatis ſunt emendata Frontonis verba.Legendum,aut teſtamẽto relictæ, vſus pro onus,ius pro vſus. Sed interdũ tenere accipitur pro poſſidere,vt in l.iuſto §.vlt.ff. de vſur.& vſuc. & habere vel poſſidere pro tenere,& generaliter in cauſa emptionis habere & poſſidere ita accipiemus,cum venditor non teneatur rẽ accipientis facere l.habere.ff.de verb.ſig. Cuiac.ad l.38.§.hi qui ſunt,in fi.ff.de verb.oblig.

Possidere animo aut corpore:id eſt,voluntate,aut re ipſa.Similiter apud Cic.Phil.12.Scimus ne igitur Panſa,quibus in locis nunc ſit Lentonis auctoritas?nobiſcum nec animo certe eſt,nec corpore.Hot.

Possidere animo eſt ea mẽte eaq; opinione eſſe,vt quis ſe ſolum putet poſſidere,atq; ideo qui vi deiectus eſt,fieri nõ poteſt,vt animo nõ deſierit poſſidere l.clam.in fi.ff. de acquir. vel amit.poſſ.l.1.§.ſiue autem.ff.vnde vi & de armata.Cuia. ad l.4.§.vacuam poſſeſſionem.ff.de vſurpat.& vſucap.

Possidere deſinimus,cũ id quod poſſidemus ita perdiderimus, vt ignoremus vbi ſit l.ſi id quod.ff.de acq.poſſ.Spieg.

Possidere,eſt longe aliud quã in poſſeſſione eſſe l.ſi quis autẽ. §.1.ff.de acq.poſſ.cum ſimilib.per Alberic.indicatis.

Possidere iuberi, & in poſſeſſionem mitti ſic differunt : nam prætor in poſſeſſionem mitti primo decreto , poſſidere autẽ iubet ſecundo,l.7.ff.de damn.infect.ob eum qui in poſſeſſionem miſſus eſt,dominus decedere non cogitur,at cum poſſidere

dere quis iuſſus eſt, decedere cogitur. Vlpian.l.ſi finita 15.§.ſi quis autem,eod. Hotom.

Possidere non dicuntur municipes forum,baſilicas,& ſimilia, ſed eis vti l.1.§.fi.de acquir.poſſ.Spieg.

Possidere pro detinere l.2 § 1.ff.pro hærede.vbi colonus dicitur habere naturalem poſſeſſionem,id eſt,detentionem.Sic & gloſſ.in l.ſtipulatio iſta.§. hi qui poſſeſſionem de verb.oblig. pro detentione exponit.Pro quo eſt text.not.in l.ſtipul.§.hæc quoque,eod.Spieg.

Possidere rei ſeruandæ, in l.5.§.poſtquam. ff.vt in poſſeſſ leg. pro Rei ſeruandæ cauſſa. Et in poſſeſſionem damni infecti miſſus, pro damni infecti cauſſa in l.15. §. ſi quis damni. ff.de damn. infect. Briſſ.in parerg.

Possit & debeat. Item, poſſim,& debeam,in leg.in perſona §. qui pecuniam.& §.ſi ſub conditione.ff.de pact.

Post, particulam eſſe ambiguam, vtrum ad longum interuallum, vel ad breue tempus reſpiciat, Bartol. authoritate receptum eſt. Vide ipſum in l.fructus.ff.ſolut.matrim.Spieg.

Post, ad finem refertur ex proprietate ſermonis: vt ante,ad initium. Poſt diem decimum Calendarum, & ante diem decimum Calendarum, quomodo intelligendum ſit, pulchre declarat Alciat.in l.anniculus.de verbor.ſign. De poſt,vide quæ Bart.annotat eleganter in l.2.in fi.ff.ſi cert.pet.Spieg.

Post annum,aut poſt biennium, quam ego deceſſero, hæres dato:poſtque biennium videtur legatum.quia,vt Pomponius ait, hæredis eſt poteſtas in eligendo,leg.ſi ita relictum, de legat.2.Spieg.

Post, verbum, contrarium eſt voci ante: Et ſicut vox ante requirit, vt quid præceſſerit antequam nominata dies eueniat, ita vox poſt, exactum tempus poſtulat, vt dies expreſſus præceſſerit, & abſolutus ſit, poſt quem quid dari ſieriue debeat, Gœdd.ad leg.132.§.1.n 1.de verb.ſign.

Post deinde, ſæpe vtimur huiuſmodi duplicatis vocibus, iam inde,iam nunc. Pomponius: poſt deinde cum cenſus iam maiore tempore agendus eſſet.Spieg.

Post hominum memoriam,& poſt homines natos,quod idem eſt,pro,ab hominum recordatione.

Post horam tertiam vſque in horam decimam eo iure vti. Caius in l.5.ff.de ſeruitutib.Spieg.

Postea interuallum ſignificat per gloſſ.in l.pacta.ff.de contrah. emptio. in verbo,poſtea.Et hoc eſſe pro regulari doctrina ſeruandum, Zaſius monuit:quia per hoc, vt ipſe dicit,aperiuntur multæ ll quæ lumen accipiunt.Spieg.

Posteriore patre teſtamenti ita cauit,l.12.ff.de alim.vel cibar.

Posteritas, poſterum ſeculum,ſiue homines qui poſt nos naſcuntur. vt apud Iuriſconſ in l.1. Com.de leg.Perfertur item ad filios,ſicut antiquitas ad parentes leg.cum ſcimus.C.de agric. & cenſit.lib.11.Spieg.

Posteriorvm appellatione liberos tantum,non etiam libertos eorum, quibus fideicommiſſum relictum eſt fideicommiſſo contineri,nequaquam incertum eſt, ait Modeſt in fin.l.quod his verbis.83.§.1.vbi vide Bart.ff.de leg.3.Spieg.Prat.

Posteriores appellantur qui vltra trinepotes ſunt, & omnes in infinitum deſcendentes,l.vlt.§.parentes.ff.de gradib.& adfinib. quos & minores Latinis dici Seruius in 8.Ænei. ſcribit, Maligna igitur fuit illa Caligulæ interpretatio qua poſterorum nomen ad filios coartabat, negans vltra hunc gradum debere poſteros intelligi,quemadmodum Suet.in Calig.c.38. ſcribit.Cęterum vacatio,itemque immunitas liberis & poſteris alicuius data ad eos duntaxat pertinet, qui eiuſdem familiæ & nominis ſunt l.13. ff. de munerib. & honorib. Itaque ad eos,qui ex fœminis nati ſunt, non pertinet l.1.ff.de iure immunit. Plane immunitates generaliter tributæ eo iure, vt ad poſteros tranſmittantur in perpetuum ſuccedentib. durant l.4.ff.de iure immunit Briſſ. vide Connan.lib.8.c.5 n.1. Adde Balduinum comment.ſuper.Iuſtin.Inſti.lib.1.tit.14. qui teſtamento tut.dar.poſſunt.

Posteriores Labeonis libri ſæpe laudantur in Pandectis, cuius inſcriptionis rationem attulit Agell. lib.13. c.10. & de Labeone loquens his verbis: ſunt adeo libri poſt mortem eius editi,qui poſteriores inſcribuntur.Briſſ.

Posthabita, id eſt,poſtpoſita,l.1.C.de ſponſal.Alberic.

Posthac futurum reſpicit, ceu poſt hoc tempus.Vt ait Valla l. ſi quis poſthac. de ædif.priu.leg nemini. de aduoc.diuerſ.iud. l.ſi quis poſthac.de pœnis proſcr.Spieg.

Posthvmi ii duntaxat dicũtur,qui poſt mortem patris naſcuntur, l.3.§.1.ff.de iniuſt.rupt. Sic dicti quod poſt humatum ac ſepultum patrem naſcantur. Vnde pleraque hanc vocem aſpirationis nota ſcribi voluerunt, quamuis codices emendatiores omnes nullam aſpirationem agnoſcant: Ex quo doctiſſimus Cuiacius poſthumos quaſi poſtremos vel poſteriores dici autumat,3.obſeruat.4.& ad l.4 ff.de liber.& poſthum.quod mere eſt diuinatorium. Notum ſiquidem eſt,frequens fuiſſe antiquis in his etiam vocibus, quæ natura ſua aſpirarentur,aſpirationem omitti. teſte Quintiliano 1 Orat. Inſtitut.9.& in Pandectis Florentinis exempla ſunt. vt in voce ominis pro hominis in l.liberi 70.ff.de contrah.empt. Vmanis pro humanis,l.ſed ſi plures 10.§.2.ff.de vulg.& pup.ſubſti.abeo pro habeo, l. venditio 7.§.1.de contrah.empt. Ero pro hero, l.item Mela 11.§.e legis.ff.ad l.Aqu. Et notauit locum alium ex Turpilio Cuiac.11.obſeru.21.vbi erum legitur pro herum. Quapropter merito reprehendit Gellius Ceſellium, qui putaret poſthumum eſſe,qui poſtremo loco naſceretur: vtebaturque autoritate & teſtimonio Vergilii qui in 6 Æneid.ſic ait:

--------------Surget
Syluius, Albanum nomen, tua poſthuma proles,
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniunx
Educet ſyluis regem, regumq; parentem.

Nam ſi longæuo Æneæ natus eſt Syluius,ergo viuo natus eſt: quandoquidem non eſt longæuus, qui mortuus eſt, ſed fuit longæuus, ſi diu vixit. Quem nodum vt diſſolueret Apollinaris, longæuum interpretatur pro immortali & perpetuo futuro. Mihi videtur poſthumam prolem dici, non de natiuitate, ſed de regni & nominis ſucceſſione Albani. Non enim Æneæ poſteri dicti ſunt Æneadæ vel Troiani,ſed Albani. & fuit iſta Albanorum proles Æneæ poſthuma, quia demum ipſo mortuo nata eſt,& cœpit regnare.Itaque ſurrexit mortuo Ænea poſthuma proles Albanorum nomine ex Syluio,quem illi iam ſeni & longæuo coniunx Lauinia eduxit ſyluis. Eſt autem hoc de poſthumis vulgare & in iure tritum,quod reſpondit Paul.l.7.de ſtatu hominum:qui in vtero eſt,perinde ac ſi in rebus humanis eſſet cuſtoditur. quoties de commodis ipſius partus quæritur: quanquam alii antequam naſcatur,non proſit,nam ius liberorum non habet,qui vxorem habet prægnantem. At poſthumi eadem ratio eſt in hæreditate parentum, quæ & iam natorum. Reuera enim poſthumus eſt filius: at contra filius, iam natus non eſt poſthumus. itaque nomen filiarum & in poſthumam cadere quæſtionis non eſt: quamuis poſthumæ non cadere in eam quæ in rebus humanis ſit, certum eſt, inquit Vlp.l.164.de verb.ſign.Conn.lib.10.cap.1.n.8. Vult.ad §.1.n.1.2.Inſt.de exhær.liberorum & eleganter Gœd. in comment. ad l.nomen filiarum 164.in prin n.1.& ſeqq. vbi multa, pro orthographia à nobis tradita, argumenta affert.ff. de verb.ſign. Olim autem poſthumos in quocunque loco vel gradu exhæredes facere oportebat, ne ſcilicet agnaſcendo teſtamentum rumperent. d.l.3.in princ.ff. d.tit. Verum hodie, cum ob nullam cauſſam ingratitudinis delinquere poſſint,exhæredari nequeunt.l ſi quis in ſuo.§ teſtis. C.de inoff. teſtam. Sed econtrario,ſi filiusfamilias poſthumus in teſtamento pręteritus in lucem prodierit, vel ſi non emiſerit vocem, vel totus integer viuus natus fuerit,ſed ilico,cum in terram cecidiſſet, in manibus obſtetricis deceſſerit, rumpit teſtamentum, leg.quod certatum. C.de liber.& poſthum.non item codicillos,ſcilicet(ita enim intelligendi ſunt hic codicilli)ab inteſtato factos,vt in leg.ab inteſtato. leg.ſi quis duos reſp.ff.de iure codicill. nam ſi teſtamento confirmati ſunt codicilli, rupto teſtamento agnatione poſthumi, codicilli quoque ad teſtamentum pertinentes, viribus deſtituuntur l.1.in princip.C.de codicill.Anch.

Posthvmorvm Impropria ſignificatio, de qua in l. Gallus. 29. ff.de lib.& poſth.quos Iuſtinian.in §. poſthumorum.Inſtit.de exher.liber.dicit eſſe loco poſthumorum, & ante eum Caius 2.Inſtit.4.& in leg.poſthumorum 13.ff. de iniuſt. rupt.in doctrina ſucceſſionũ duntaxat vſurpatur,& quidem earum quæ fiunt ex teſtamẽto. Eaque ſignificatio deſcendit ex lege Velleia,ad eoſque pertinet,qui ante mortẽ patris naſcuntur quidem,ſed reſpectu teſtamenti à patre facti dicuntur poſthumi, eoſque larga ſignificatione poſthumos dici recte ſcripſit Alc. ad l.164.ff.de verb.ſign.& Weſembec.ad §.poſthumi.1.Inſt.de exhered liberor. Neque tamen illi omnes eodem modo ſunt & dicuntur poſthumi.Nã ex primo legis Velleiæ capite poſthumus is dicitur, qui poſt teſtamentum factum viuo teſtatore naſcitur ſuus, d.l. Gallus.§. & videtur. Deinde ex eiuſdem legis Velleiæ cap. ſecundo poſthumus eſt nepos vel alius ſequens, qui natus eſt quidem ante teſtamentũ, ſed poſt teſtamentum factum mortuo priore inſtituto in locum eius ſuccedendo fit ſuus, dicta l.Gallus.§ & videtur,& ſeq. Poſtremo poſthumus dicitur natus poſt teſtamentum, nõ tamen ſuus, ſed qui priore inſtituto defuncto in huius locum ſuccedit, & fit,ſuus,qui dicitur poſtumus, Iulianus d.l. Gallus §. ille caſus in difficili. Hi poſthumi omnes ſunt ſui vel alieni,§.poſthumo.Inſt.de leg.§.2. Inſt.de hæred.quæ ab inteſt.

Posthvmos à Roman.appellatos Plutarch.in Sylla ſcribit: τοὺς ὑστέρους τῆς πατέρων τελευτῆς γενομένους. Itaque Vlp.in l.3.§. 2 ff.de iniuſto rupt. Poſthumos, ait, dicimus eos duntaxat, qui poſt mortem patris naſcuntur.Briſſ.

Posthvmi ſui ſunt,qui ſic erãt nati, vt hæredes ſui eſſe poſſent, dict.§.2.Atque hi iterum ſui ſunt vere vel quaſi vere ſui ſunt, quos in ſuitatis iure antecedit nemo, qualis eſt filius qui in poteſtate patris conſtitutus foret,ſi ante patris mortem natus fuiſſet, qualis etiam eſt nepos, qui cum naſcitur auo ſuus futurus fuiſſet, niſi auus iam diem ſuum obiiſſet. Quaſi ſui

ſunt nepotes, qui nondum quidem re vera ſunt ſui, nec à teſtatore proximum gradum obtinent, in ea tamen cauſſa ſunt, vt ſui fieri poſſint, nempe illo, qui gradu eos proxime antecedebant, remoto. Atque ita illi ſui ſunt reuera, ipſoque actu: hi ſui ſunt in ſpe & potentia. Alieni poſthumi ſunt, qui nati, inter ſuos hęredes teſtatori futuri non ſunt, puta nepos ex filio meo emancipato, qui in familia mea amplius non eſt, §. poſthumo. Inſt. de leg. Sui poſthumi pertinent ad hæredes ſuos, poſthumi alieni ad hæredes extraneos. Alieni iure ciuili olim inſtitui non poterant: iure prætorio poterant, non vt hæreditatem caperent, quæ iuris ciuilis eſt, ſed bonorum poſſeſſionem acciperent ſecundum tabulas. §. 1. Inſt. de bon. poſſ. l. poſthumus 6. ff. de inoff. teſt. l. 1. §. ſi filius. ff. de ventr. in poſſ. mittend. hodie etiam hæreditatem ex Impp. conſtitur. qua de re latiſſime tractant Dd. in d. §. poſth. & in d. l. Gal. vbi cum primis Goueanus, Cuiac. & Hot. Sui poſthumi tam vere quam quaſi hodie omnes iure ciuili inſtitui poſſunt: ex l. 12. tabul. non alii niſi vere ſui, teſte Vlp. in fragmentis tit. 22. nempe poſt mortem parentis hoc modo: Qui mihi ex vxore mea poſt mortem meam naſcetur, hæres eſto: vel ſi erat nepos, hoc modo. Qui mihi ex nuru, quam decedens filius meus prægnantem reliquit, nepos poſt mortem meam naſcetur, hæres eſto: Sed de his vide fuſius Herman. Vult. in comm. Inſt. ad d. §. poſthumi. 1. num. 3. & ſeqq. de exhæred. liberorum.

Posthvmi aut ſunt inſtituendi aut exhæredandi. Vult. l. 2. t. 13. §. 1. n. 14. in com. Inſt. cauſa tamen exhæredationis vere nulla in ipſis eſſe poteſt.

Posthvmvs à filio iam nato ſic differt, quod per filii præteritionem nullum eſt teſtamentum eo gradu, quo eſt omiſſus: & tanquam non fuerit ſcriptus ille gradus, ſic conſideratur teſtamentum. Hinc ſi in inſtitutione tacetur filius, & in ſubſtitutione nominatim exhæredatur, inſtitutio nulla eſt, & pro non ſcripta habetur. Sic euenit vt valeat ipſum teſtamentum, & autoritatem ſuam ſtatim ſumat à ſubſtitutis, qui iam non ſecundi, ſed primi, atque adeo ſoli ſunt hæredes, vt nullam habeant coniunctam rationem cum primis qui ſunt inutiliter inſtituti: Secus eſt in poſthumo, qui ſic præteritus non reddit inſtitutionem nullam, ſed quaſi ſuſpendit interim dum naſcatur. Itaque mortuo teſtatore & valet inſtrumentum, & inſtitutio rata eſt, à qua iam tota ſubſtitutio pendet non à teſtatore qui deſiit eſſe: nec aliter ius ſuum obtinere poſſunt ſubſtituti, quam ſuccedendo in locum inſtitutorum. Natus autem inde poſthumus non rumpit primum illum inſtitutorum gradum ſola ſua natiuitate, niſi adeat ipſe hæreditatem Nam ſi ſe bonis paternis abſtineat, conualeſcit, & manet firma inſtitutio. Si vero adibit hæreditatem: & teſtamentum infirmatur, & excludit ſubſtitutos qui tantum in locum inſtitutorum poſſunt ſuccedere. Connan. lib. 9. c. 7. num 11.

Posthvmi liberi ſunt, ſiue fœminini ſexus, ſiue maſculini. §. poſthumi, Inſt. eod. Poſthumi per virilem ſexum deſcendentes, l. 3. ff. de iniuſt. rupt.

Posthvmi nepotes, l. 29. ff. de liber. & poſthum. Vetus gloſſarium: poſthumus nepos eſt qui poſt mortem aui natus eſt, etiam ſuperſtite ſuo patre. Porro ſi quis poſthumis tutores dederit, tam filii poſthumi, quam cæteri liberi continebuntur. l. 6. ff. de teſtam. tut. Briſſ.

Posthvmvs Cornelianus eſt, qui poſt captiuitatem patris ſui naſcitur filius, cum poſt mortem patris ſui naſci videatur, leg. qui vxorem ff. de iniuſt. rupt. teſtam. Cuiac. ad l. lege Corn. ff. qui teſtamenta fac. poſſ.

Postico recedit, qui furtim, nobiſque inſciis recedit.

Posticvm. Varroni Poſtica, oſtium in poſteriori parte ædium. Vlp. in l. 13. §. ſed ſi ædium. ff. de vſufruct. etiam Poſticas dixit. Vel aditus, inquit, Poſtica ſve vertere. Poſticam, lineam in agris diuidundis, S. Sulpitius apud Feſtum lib. 14. appellauit. Pratei.

Postliminio receptum Gallus Ælius libr. 1. ſignificationum quæ ad ius pertinerent, ait eſſe eum, qui liber ex qua ciuitate in aliam ciuitatem abierat, in eandem ciuitatem redit eo iure, quod conſtitutum eſt de poſtliminiis. Item qui ſeruus à nobis in hoſtium poteſtatem peruenit, poſtea ad nos redit, in eius poteſtatem cuius antea fuit, redit. In iure poſtliminium equi, & muli, & nauis, eadem ratione. Hæc Feſtus. Hot.

Postliminivm intuetur tempus mortis, & teſtamenti facti. quæ duo tempora coniungit, vt, ſi mortis tempore ius teſtandi habuerit, teſtatus deceſſiſſe videatur. l. pater. §. vlt. ff. de capt. & poſtlim. reuerſ.

Postliminii ius & lex Cornelia ſæpe concurrunt, & pro eodem accipiuntur. Gœdd. ad l. 3. §. 1. n. 23.

Posliminivm eſt ius amiſſæ rei recuperandæ ab extraneo, & in ſtatum priſtinum reſtituendæ inter nos ac liberos omnes populos ac reges legibus ac moribus conſtitutum. l. 19. ff. de capt. Feſtus lib. 14. ex Ælio Gallo, Poſtliminio, ait, redit, qui captus ab hoſtibus ad patriam remeauit. Poſtliminium quoque in rebus inanimatis & immobilibus dicit Pompon. in l. 36. ff. de relig. Loca capta ab hoſtibus, inquit, deſinunt eſſe religioſa: quod ſi liberata ſint, quaſi poſtliminio reuerſa priſtino ſtatui reſtituuntur. Duo autem ſunt poſtliminii capita: primum, vt reuerſus ſtatim ac fines noſtros ingreditur, omnia ſua recidiat, vt Iuſtinian. ſcribit. ſecundum vero caput eſt, quod reuerſus fingatur ſemper fuiſſe in ciuitate ac ſemper iura ſua, ad quæ reſtituitur, habuiſſe, quamuis ſeruitutis tempore vere non habuerit. Primum ergo poſtliminii caput, de quo in leg. cum duæ. ff de capt. nullam continet fictionem. Alias enim, ſi reuerſus fingeretur fuiſſe liber, vere liber non eſſet. Quare videas leges de hoc primo capite differentes, dictionib. veritatem deſignantibus vti, l. poſtliminium. 2. rum. l. vnde duæ. ibi (recipit) & hic, ibi (recuperat.) Secũdum vero caput fictionem continet. Nã fingit illum, qui vere fuit apud hoſtes, in ciuitate ſemper fuiſſe: ideo vtitur verbo (creditur) in l. retro. ff. de capti.

Postliminivm, ait Imp. in §. dictum eſt. Inſtit. quib. modis ius patr. pot. dictum eſt à limine & poſt. Vnde cum qui ab hoſtib. captus, & in fines noſtros poſtea peruenit, poſtliminio reuerſum recte dicimus. nam limina ſicuti in domo finem quendam faciunt, ſic & Imperii finẽ eſſe limen veteres voluerunt. Hinc & limẽ dictum eſt, quaſi finis quidam & terminus, ab eo poſtliminium dictum eſt, quia ad idem limen reuertebatur, quod amiſerat. Hor. Cicero autem in Topicis de hoc vocabulo ſic ſcribit. Seruius, inquit, nihil putat eſſe notandum, niſi Post: & liminium illud productionem eſſe verbi vult: vt in finitimo, legitimo, non plus ineſſe Timum, quam in Meditullio Tullium. Scæuola autem iunctum eſſe putabat verbum vt ſit in eo & poſt, & limen: vt quæ à nobis alienata ſunt, cum ad hoſtem peruenerint, & ex ſuo tanquam limine exierint, dein cum redierint poſt ad idem limen, poſtliminio videantur rediiſſe. Latius id ibi proſecutus eſt Boetius. quem vide: Iacob. Curtius lib. εἰκαστῶν. lib. 2. cap 23. in tanta nouitate, forte non abſurde poſtliminium ab eo dici poſſe exiſtimat, quod compos ſit factus liminis vnde egreſſus erat, qui poſtliminio reuerſus eſt. Eſt inuſitata quidem dictio, ſed tamen in compoſitione recepta pos, vnde & impos. Hinc potis in gignendi caſu, iam olim nominatiui vim habet: porro vero T. literæ interiectio, ſonoritatis gratia facta videtur, an quia fortaſſis & ſtlimen veteres, vt Stlitem dixerunt, d. c. Curt.

Postmagistratvs legit Cuiac. in l. 36. §. 1. ff. ad muni. vnica dictione, quemadmodum dicitur poſt factum, poſt delictum.

Postmodvm, quaſi poſt modum datum. Item poſtmodo. l. ſi alicui. ff. de neg geſt. Spieg.

Postqvam, & Cum multum differunt. Hoc quidem tempus inchoatum, ſi ſine vi conditionali proferatur, nec verbum ſubiectum plenam perfectionem deſideret, ſignificat. Illud ſui natura perfectum, præteritum, l. 217. in princ. vbi Gœdd. num. 3. ff. de verb. ſign.

Postqvam fari cœperit, quomodo intelligendum, apud Iuriſconſult. Alciat. interpretatur, in l. inter illam conditionem, de verb. ſign. Spieg.

Postremvs eſt, quem nemo ſequitur, vel qui ſolus eſt. l. 2. C. de ſuis & legit. Spieg.

Postvlare cum ad publica iudicia refertur, proprie ſignificat, petere à prætore vt ſibi liceat lege aliqua publicorum iudiciorum quempiam interrogare, vtrum in eam legem commiſerit, necne: vt ſi fateatur, ei lis æſtimetur: ſi neget, eius nomen in reos referatur. Cicero ad Qu. Fratr. lib. 1. Quod cum de ambitu Gabinium vellet poſtulare, neque prætores diebus aliquot adiri poſſent, vel poteſtatem ſui facerent, in concionem aſcendit. Cælius Ciceroni: inſolentiſſimi homines Circenſibus ludis poſtulandum me lege Scantinia curarunt Idem illud mihi occurrit, quod inter poſtulationem & nominis delationem vxor a Dolabella diſceſſit. Cicero in diuinat. Nuper cum in P. Gabinium L. Piſo delationem nominis poſtularet. Hot.

Postvlare priſcis temporibus is ſaltem dicebatur, qui deſiderium ſuum vel amici in iure, (hoc eſt pro tribunali coram prętore, qui iuriſdictioni præerat. l. 1. in princ. §. ait prætor. verſ. apud me §. item Senatuſconſulto. ff. de poſtul. l. 4. §. hoc autem. ff. de damn. infect. Duaren. lib. 1. diſput. c. 1.) exponebat dicendo, vel contradicendo aduerſario. l. 1. §. 1. de poſtul. Hodie tamen mutata Rep. & forma iudiciorum ordinariorum abrogata, hoc verbum ad aduocatos qui iura tam in iudicio, quam iure ſuggerunt, accommodari cœpit, l. 2. 3. l aduocati 14. C. de aduoc. diuerſ. iud. l. 1. 2. 4. 5. C. de poſtul. Fiebat autem varias ob cauſſas. Poſtulabatur enim id, quod imperio magis quam iuriſdictione expediebatur, l. 4. ff. de iuriſdict. l. 1. ff. de prætor. ſtipul. l. 1. & d. l. 4. in princ. §. duas § hoc autem iudicium, leg. prætor 7. ff. de damn. infect. vide Gœdd. ad l. creditores 10. in princ. nu. 2. 3. ff. de verb. ſign.

Postvlare alias eſt accuſare, deferre. Briſſ.

Postvlare ſuſpectum, id eſt facere. vt loquitur leg. 3. ff. de ſuſpect. tuto.

Postvlare capitis, pro reum facere criminis capitalis. Papin. in l. 53. ff. de fideiuſſor.

Postvlare expilatæ hæreditatis. l. hæres iuri. ff. de neg. geſt.

Postvlare iudicium, *vmb Recht anſuchen*, poſtulare reum,

nemni

einen anklagen, mit Recht furnemmen. Spieg.

POSTVLARE quæſtionem, eius eſt, inquit Budæus, qui iniuriam ſibi factam queritur, aut alteri, quam vindicare ad eum pertineat. Spieg.

POSTVLARE præterea is dicitur, qui rem per ſe iuſtam admodum exigit, aliquanto inſtantius, quam petens, Vnde Curtius, Poſtulabat, inquit, magis quam petebat. Prat.

POSTVLARI, paſſiuum. Vlp. primum igitur tractemus, vnde deſcendat ſuſpecti crimen, & apud quos poſtulari quis poſſit ſuſpectus tutor.

POSTVLATIO eſt alicuius perſonæ ad dignitatem, vel ſocietatem fraternam, canonica facta vocatio: vel eſt perſonæ, quæ eligi non poteſt, ad eligendum petitio. toto tractatu de poſtulat. prælat. cap. innotuit, §. habito. cum aliis iuribus de elect. Sunt autem in ipſa poſtulatione tres perſonæ conſiderandæ, poſtulantis, poſtulati & eius ad quem fit poſtulatio. Anchar.

POSTVLATIONES quoque vocantur, cum ob monſtrum, oſtentum, prodigium, errorem in ceremonia, ſacrificium vel expiationem poſtulare Dii videntur: hoc verbo vtitur M. Tullius: ſed & Arnobius ita ſcribens, In ceremoniis veſtris, rebuſque diuinis poſtulationibus locus eſt, & piaculi dicitur contracta commiſſio. Prat.

POSTVLATIO, inquit Donatus, proprie eſt querela de eo qui peccauit, apud alterum: expoſtulatio apud illum ipſum qui peccauit. Terent. Hecyra, Neque lites vllæ inter eas, poſtulatio nunquam. Idem in Andr. Expoſtulatio eſt aduerſus eum quem incuſamus. nam expoſtulare eſt querelam apud eum ipſum deponere, de eo ipſo qui fecit iniuriam. Poſtulare autem, querelam dicere de altero apud alterum. Hot.

POSTVLATIO quandoque pro accuſatione vſurpatur. Briſſ.

POSTVLATIONIBVS vacare, pro expedire ſupplicantium deſideria. Nam poſtulationes pro deſideriis & interpellationibus iudicialibus vſurpantur, l. 2. §. in bonorum. ff. quis ordo in bonorum poſſeſſionib. Prat.

POTENS regni, id eſt, regno maturus. Bud.

POTENTIA eſt ad ſua conſeruanda, & alterius obtinenda, idonearum rerum facultas. autor Cic. de inuent.

POTENTATVS in l. 13. ff. de ritu nupt. l. 1. C. de gener. abol. l. 4. C. de teſtib. vtuntur hoc verbo Cæſar & Liuius. Prat.

POTENTIORES viros, id eſt, nobiles poteſtate, opibuſve præditos: humilioribus, id eſt, plebeiis, ignobilibus inopibuſq; ſcite Iuriſconſul. oppoſuit, cum ait: ne potentiores viri humiliores iniuriis afficiant, ad religionem præſidis prouinciæ pertinet, l. illicitas. de offic. præſid. Nec minus pulchre dixit Caius: potentioribus pares eſſe non poſſumus. in l. 3. in princ. de alienat. iudic. mutand. cauſ. facta. Vide tit. C. ne liceat potentior. patrocin. litigant. præſtare. & Azon. in ſumma. Spieg.

POTEST verbi vis ac ſignificatio interpretibus magnam diſputandi occaſionem præbuit: tu autem ea in re duas ex frequentata Doctorum traditione, habeto doctrinas. prima, verbum Poteſt, affirmatiue prolatum, non neceſſitatis eſt, ſed voluntatis l. ſæpe ff. de offic. præſid. Etiamſi ad iudicem referatur l. non quidquid ff. de iudic. l. 1. C. quomodo & quando iud. neque enim vt Papinian. ait, continuo iuris neceſſitati ſubiicitur, quod iudicis poteſtati permiſſum eſt. d. l. non quicquid. Vnde licet iudex die peremptorii ſententiam ferre poſſit, non tamen ad hoc cogitur, ſed contumacem in diem ſequentem poteſt expectare. c. conſuluit. de offic. delegat. Cum igitur poſitum in iudicis poteſtate, iuris neceſſitati nullatenus ſubiiciatur. d. l. non quicquid ff. de iudic. & d. l. 1. Cod. quomodo & quando iudex. perſpicue conſtat Accurſ. & Fulg. perperam intellexiſſe leg. 1. ff. de iuriſdict. omni. iudic. exiſtimantes ad ea quæ per Vlpian. illic iudicis poteſtati committuntur iudicem adigi poſſe. Quod præter naturam & proprietatem verbi Poteſt. Interdum verbum poteſt, ex ſubiecta materia neceſſitatis eſt. leg. ſi mandauero tibi § fin. vti Accurſ. ff. mandat. ſed & periculum, vbi idem Accurſ. Cod. ſine cenſ. vel reliqu. Vnde ſi concedatur epiſcopo, vt poſſit diſpenſare contra ius, cum hæc conceſſio de diſpenſatione neceſſaria accipi debeat, poterit ad diſpenſandum epiſcopus, per ſuperiorem præciſe cogi. Archidiacon. in c. cum ex eo, de electión. in 6. Item quod ſi verbo poteſt adiuncta reperiretur dictio aliqua neceſſitatis, puta debet, aut oportet, illud quoque neceſſitatem importaret l. placet 2. Cod. de pedan. iudicib. cap. 1. verſ. & ideo vt Eccleſia. benefic. cap. oblatæ. ad fin. de appell. ſic in verbo. Mando, dicimus, quod licet non cogat. ſed duntaxat adhortetur, & moneat, ſi tamen illi adiiciatur verbum præcepti, arctabit. cap. eam te. Vbi Docto. de reſcript. Denique non ignorandum in vltimis voluntatibus ex coniecturata mente defuncti, verbum poteſt, reſolui, vt ſit neceſſitatis l. fideicommiſſa. §. hæc verba. ff. de leg. 3. Circa verbum poteſt negatiue prolatum, ſeu habens præcedentem negatiuam, hæc doctrina eſt obſeruanda ex crebra doctorum traditione. Dictio negatiua præpoſita verbo poteſt, omnem negat potentiam, neceſſitatemque præciſam inducit. Gloſſ. in cap. 1. de reg. iur. in 6. Vnde ſi lex municipalis dicat minorem, aut mulierem non poſſe vendere ſine conſenſu propinquorum, negatur hinc omnis vendendi poteſtas, ea ſolennitate circumſcripta, adeo, vt ea ſpreta, ſi ad contractum venditionis minor aut mulier procedat, nec quidem naturalis obligatio enaſcatur. Bartol. in l. cum lex. colum. 2. ff. de fideiuſſor. Verum enimuero quod dicimus negatiuam præpoſitam verbo poteſt, omnem priuare potentiam, neceſſitatemque inducere, Panormitanus in capitulo Quanto, per illum textum, de præſumptionibus recipi vult, niſi facta hac interpretatione, reſultaret abſurdus cenſus. Temperatur ſecundo tractata à nobis doctrina, vbi lex ſimpliciter eloqueretur, non vltra prouidendo. alioqui ſi vltra procederet, ſecus dicendum. prouidens enim de remedio, indicat ſe non inferre omnem potentiam leg. ſtipulatio iſta. §. alteri. vbi ſolus Iaſ. ita declarat. ff. de verb. oblig. Denique, ſi verbo poteſt, præpoſita eſſet negatiua, ab eo qui poteſtatem priuandi omnem potentiam non habet. veluti à priuato leg. nemo paciſcendo. ff. de pactis. de qua re vide latius tractantem Corraſ. in rubric. de ſeruitut. ff.

POTESTAS eſt populi, Conſilium Senatus: qui hic tamen & prudentiæ & ſapientiæ & dignitatis nomine tantum valuit apud populum, vt tandem omnia eius conſulta pro legibus fuerint obſeruata. Conu. lib. 1. c. 1. nu. 6.

POTESTAS ambulatoria. Lege, ambulatoria voluntas.

POTESTAS familiæ, ſiue domeſtica, non eſt eadem, ſed pro diſtinctione eorum, qui in familia ſunt, aut ea continetur, etiam ipſa diſtinguitur. Sunt autem hi in triplici conſideratione, vna eſt in marito & vxore, altera in Parentibus, & liberis; tertia in dominis & ſeruis, adeo vt vnus idemque paterfamilias, ſi reipſa hos omnes habeat, ſit & maritus, & pater, & dominus; vna eademque materfamilias ſit & vxor & mater & domina, aut ſi vnum vel alterum non habear, habeat tamen ius iſta habendi. Vult. l. 1. c. 8. in princ. num. 9. Hinc

POTESTAS duplex, Dominica & patria. Dominica dicitur, quam ius gentium introduxit, & patria, quam ius ciuile duobus modis conſtituit, aut iuſtis nuptiis aut adoptione. Droſ. in Methodo iur.

POTESTATE dimittere & manumittere pro eodem nonnunquam ſumitur: manus enim pro poteſtate plerunque vſurpatur Inſtit. de libert. Manumittere autem proprie ad ſeruos, emancipatio ad liberos refertur l. 1. §. 1. ff. quando actio de pecul. eſt annal. Droſæus in methodo iuris.

POTESTATIS verbo plura ſignificantur: in perſona magiſtratus imperium leg. 215. ff. de verbor. ſignificat. l. 13. ff. de iuriſdict. leg. 3 ff. ne vis fiat ei, qui in poſſ. leg. 1. ff ad legem Iul. maieſt. & quidem abſolute poteſtatem appellari merum imperium quo in facinoroſos animaduertimus, Vlpian. ſcribit in l. 3. ff. de iuriſdict. omn. iudic. in perſona vero liberorum patria poteſtas, in perſona ſerui dominium. dict. l. 215. poteſtatis enim verbum non ad liberos modo trahimus, verum etiam ad ſeruos, & ad eos, qui nobis bona fide ſeruiunt, ſiue liberi ſint, ſiue alieni, ſiue proprii ſint, ſiue fructuarii. Nec refert cuius ſexus ſint l. 1. §. in poteſtate. ff. de exercitor. leg. 1. §. vlt ff. de tributor. leg. 3. §. qui in eiuſdem ff de donat. int. vir. Quinimmo & in eo quod dicitur eos qui in poteſtate teſtatoris ſunt, ad teſtamentum adhiberi teſtes non poſſe, poteſtatis verbum ad eum quoque, qui ab hoſtibus redemptus eſt, referimus l. 20. ff. qui teſtam. fac. At cum agimus de noxæ deditione cum eo qui ſeruum non defendit, poteſtatis appellatione copiam facultatemque ſignificamus. dict. l. 215. In poteſtate enim habere ſeruum, quod ad noxalem actionem attinet, accipimus eum, qui facultatem & poteſtatem exhibendi eius habet. Quod ſi in fuga ſit, vel peregre, non videbitur eſſe in poteſtate l. 21. §. prætor ait. ff. de noxalibus in lege Attinia in poteſtatem domini res furtiua veniſſe videtur ſecundum Sabini & Caſſii interpretationem, ſi eius vindicandæ poteſtatem habuerit: alii ita interpretantur, ſi eius rei velut ſuæ poſſeſſionem ita nactus ſit, vt iuſte auelli ei non poſſit. l. 4. §. tunc in poteſtatem. ff. de vſucapion. poteſtatem ſui non facit, quod ad miſſionem in bonorum poſſeſſionem attinet, qui id agit, ne aduerſarius eius ſui copiam habeat l. 2. §. 1. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. leg. 7. §. præterea. ff. de ſuſpect. tutoribus. Enimuero magiſtratum quoque ipſum poteſtate præditum, poteſtatem appellamus l. 7. ff. de reb. cor. l. 26. ff. de pignorib. l. 17. §. penul. ff. de ædil. edict. In eo ſignificatu vſus eſt & Imperat. in l. vlt. C. de offic. mil. iud. & in l. 2. C. de except. lib. 12. Et apud Iuuen. cum ait, An Fidenarum Gabiorumque eſſe poteſtas. Suet. in Claud. c. 23. Iuriſdictionem de fideicommiſſis quotannis & tantum in vrbe delegari magiſtratibus ſolitam, in perpetuum atque etiam per prouincias poteſtatibus delegauit. Quem locum torquere poſſumus ad interpretationem illorum verborum quæ ſunt in l. 1. ff. quod quiſque iur. QVI MAGISTRATVM POTESTATEMVE HABEBIT: vt eos, qui in vrbe magiſtratum gerunt, vel in prouinciis imperium aliquod poteſtatemque obtinent, ſignificari dicamus. Sed & in l. 3. in fin. ff. ad leg. Iul. maieſt. poteſtas à magiſtratu ſeparatur l. 5. ff. de arbitr.

Briſſ. Prat. adde Gœdd. ad d.l. poteſtatis 215. ff. de verb.ſignific.Itaque

Potestas de magiſtratu, patre, domino ſerui & rei, & de poſſeſſore: nec non de tutore, curatore & pluribus aliis, qui magiſtratus non ſunt, prædicatur. Gœdd.d.loc.

Potiores in muneribus iniungendis accipiuntur non ſolum gradu generis, ſed & ſubſtantia rei familiaris, interprete Paulo lib.1.ſen.tit.28. vbi Cuiac. Et ita in l.7.ff.de decurion.l.vn. C.de potiorib.ad mun.nominand.lib.10.potiorum nomen accipiendum eſt.Briſſ.& Prat.

Potiri iis etiam rebus dicimur, quæ nobis inuitis adueniunt. Auſon.Natum cito morte potiri. Conn.lib.9.c.5.n.3.

Potitus hoſtium, pro eo, qui factus eſt hoſtium præda, & peruenit in hoſtium manus, reperire eſt apud Papin. in l.quod ſi filius.& apud Triph. l.ſeq.§.codicilli.in fin.de cap.& poſtlim. reu.Plautus in Epidico. Mvl.Tum filiam quam ex te ſuſcepi. Per.Quid eam? an edictam perdidi, atque hoſtium eſt potita? Alciat.in Parerg.indicat Accurſium dubitaſſe, quid ſignificet apud Iureconſultos, hoſtium potiri. Ac magni etiam nominis viros corruptum codicem arbitrantes, non hoſtium potitus, ſed hoſtium poteſtati ſubditus, legiſſe: quemadmodum habet poſterior in Gallia editio, reclamante Norinbergen. quam Alciatus probat, vt elegantem, & loquendi modum Iuriſcoſſ. familiarem.Spieg.

Potius nonnunquam apud Iuriſconſultos ſubauditur, pro conſuetudine Hebraici ſermonis. Paul.2. ff.de reb.cred. Eorum datione poſſumus in creditum ire, quia in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem, quam ſpecie. Vlp.l.2.§.6.in fi. ff.de iudic. Alioquin compelletur iudicium accipere, quam inuenire eos qui ſatis pro eo dent. Idem l.7.ff.depoſ. Quum poſſet non ſuſcipere talem cauſſam, quam decipere. Item in l. 20.in fin.ff.de acquir.vel omitt.& l.49.§.3.ff.de leg.& fideiuſſ. lib.30.Hot.Prat.

Potorio argento quid contineatur, Pomp.indicat.de aur.& arg.leg.l.in argento potorio.Poterium dicitur à Græcis, quod nos poculum dicimus.Spieg.

Potoria enim vaſa ſunt apud Iulium Pollucem phialæ, calices, cyathi, ſcyphi. Vlp.in l.Seiæ.ff.de auro & argent. Illud notandum eſt, potorii vaſis appellatione non ſolum venire quæ potionem ipſam continent, & quibus bibimus, ſed etiam quæ infundunt in ipſa pocula.l.in argento ff.de aur. & argent.Forc.in pen.iur.ciu.cap.25.

Potuit. pro poſſibile fuit l.2.ff.de iniuſt.teſt.vt non poteſt, pro non eſt poſſibile, apud Terent.in Phorm.Non ſic futurum eſt, non poteſt.Ex Bud.

P R.

P. R. nota eſt, non interiecto puncto prætorem ſignificans: puncto interiecto, populum Romanum, qua de re Victorinus Afer.in lib.de orthographi. P.R. inquit, quoties prætorem ſignificare vultis, nolite interpungere, ne fiat populus Romanus.Prat.

Πράκτορες in Nouellis Iuſtiniani, exactores tributorum accipiendi ſunt. Indicat hoc Suidas cum ait, φορολόγοι οἱ τὰς εἰσφορὰς συλλέγοντες πράκτορες καλεῖν ἔθος τοῖς πολλοῖς. Briſſ.

Præ, pro ante, in l ſi fideiuſſ.ff.qui ſatiſd.cog.l. quicunque.& l. mancipia.C.de ſeru.fugit. Aliquando comparationem inducit. Vide l.ſi quis libertatem, in fin.ff.de pet.hær.& l.2.Cod.de compenſ.Spieg.

Præ manu, ad manum, in promptu.Vlp.l.27.ff.de pign.act. Petenti mutuam pecuniam creditori, quum præ manu debitor non haberet, ſpecies auri dedit Hot.

Præ ſe ferre, eſt dicto, factove, & ipſa ſtatim fronte, qualem opinionem de aliqua re, aut homine habeas, confiteri. Vide Vallam lib.5.

Praeauditas, id eſt prius auditas. vt legati præauditas cuſtodias ad proconſulem remittant.l.6.ff. de offic.proc.

Praebenda, veteri loquendi modo, in l.inuiti.2. Vlpian.protulit neutro genere: vbi Accurſius præbendam legit, & ſubaudit, annonam. Exempla veteris lectionis adducit Alc.43.lib.2. Parerg.qui obiter admonet, quas ſacerdotum præbendas vulgo vocamus, μεταφορικῶς poſſe nos Latinius in neutro genere præbenda dicere.Prat.

Praebenda dupliciter accipitur. Primo pro quadam fructuum perceptione à canonicatu ſeiuncta, quæ, tametſi de rebus eccleſiaſticis detur, non tamen ratione diuini officii, ſed pro labore aliquo temporali, de eccleſia benemeritis conceditur.c. cn.de magiſtr.cap. poſſeſſiones.16.qu.1. Aduocato puta, procuratori, aut ſyndico, cap.quicunque.12.quæſt.2.& d.cap.poſſeſſiones, quam nihil ſpiritualitatis habentem laicus obtinet. d.cap.fin. gloſſ.cap. cum M. de conſtitut. Accipitur & aliter præbenda, vt canonicatui coniungitur c.edicto de præbend. propter diuinum officium competens. cap. cum in eccleſia.de præbend.in 6.quæ ideo beneficii verbo continetur.cap.pro illorum.& cap.fin.de præb.

Praebenda in tit.extra de præbendis & dignitat.eſt ius percipiendi prouentus in Eccleſia collegiata ex actione prouenie ns, competens alicui tanquam vni de collegio. quod ius ex canonica deſcendit. non enim eſſe debet canonicus ſine præbenda, cap.relatum:extra illo tit.Prat.

Praebenda eſt nomen iuris: quia non tantum ex poſſeſſionibus, & reditibus conſtituitur, ſed & ordine canonicatus, cui adnectitur, & iungitur.Prat.

Praebere & tradere differunt. Tradere præſentem actum dationis ſignificat. Præbere autem cauſſam & materiam.Præbet ſermonem qui facit aliquid, de quo homines loquantur: præbet opinionem timoris, qui author eſt vt timeatur. Et apud Ciceronem præbet ſponſalia qui ſumptus iis celebrandis ſuppeditat, & præbet ludos, qui ſuis expenſis edit. Tradere ludos non diceretur recte. Potius enim ſcenici & hiſtriones ludos tradunt. Sic qui dominium nullum habet, tradere alii dominium non poteſt, præbere poteſt, id eſt tradere materiam & cauſſam dominii habendi.Conn.lib.3.n.3.

Praebere fideicommiſſa, l.9 C.ad legem Cornel.de falſ.id eſt, præſtare.

Praebere ſeruitutem, id eſt cedere, l.76.ff.de leg.2.

Praebere conſilium dicitur magiſtratus, qui curat, vt ſi quos in conſilium adhiberi neceſſe eſt, cogantur & conueniant. Br.

Praebere ſe legibus reus dicitur, qui vltro iudicio aut ſupplicio ſe offert.Senec.Epiſt.71. Socrates potuit abſtinentia finire vitam: triginta tamen dies in carcere, & in expectatione mortis exegit, vt præberet ſe legibus. Plin. Epiſt. Eſt quædam innocentiæ ſpecies, præbere ſe legibus.Briſſ.

Præbitio, exhibitio.Vlpian.Sed & cæterorum (inquit) ſiue pecorum, ſiue armentorum, quod ad huiuſmodi præbitionem ſpectat, ad ipſius curam pertinent.l 1.§.cura carnis.de off.præfect.vrb.Spieg.

Praecaria contractus eſt, quando fit conceſſio rei immobilis pro annua penſione de quinquennio in quinquennium, vel de nouennio in nouennium renouanda c.1. & 2.de præcariis gl. cap.præcariæ 10.quæſt.2.

Praecedens fundi dominus, apud Paulum in leg ſi quis alia.ff. quemadm.ſeru.amitt.

Praecentores dicuntur cantores qui in choro incipiunt in eccleſia collegiata c.cum olim.de conſuet.Prat.

Praeceps feſtinatio, nimis feſtina, & quaſi rem & tempus præoccupans l.tutor qui repertorium.§.1.de adminiſtr.tut.Spieg.

Praecepta Decalogi vtriuſque tabulæ breuiter complectuntur verba Pomponii in l.2.ff.de iuſtit.& iur. Veluti, inquiens, erga Deum religio.vt parentib.& patriç pareamus. Quid enim hoc aliud eſt dictu, quam, dilige Deum ex toto corde. vt in priore tabula: & proximum tuum ſicut teipſum, vt in poſteriore tabula Decalogi, vel authore Chriſto? patria enim continet in ſe omnes proximos.Old.

Praeceptio pro præſumptione, vel potius, vt ſic dicam, antecaptione, apud Papin. in l.2.de fund.inſtruct. Cum pater, inquit, duobus prçceptionem bonorum auię dediſſet. Rhenan. noſter in Theſauro locution. Tacito ſolennium oſtendit, prçcipere veteribus quoque authoribus interdum eſſe, præſumere, ſiue antecapere. Sic Vlpian.in l.ſi filia.ff.famil.erciſc. Si filiusfamilias ait, iuſſu patris obligatus ſit, debebit hoc debitum præcipere. & paulò infra, præcipiet, & præcipit. Item hoc tit. l.item Labeo, Legimus, aut ſi pluribus fuerit vnius rei præceptio relicta.Spieg.

Praeceptio in iure genus eſt legati, quod & prælegatum dicitur, quo teſtator vni ex hæredibus à cçteris cohçredibus aliquid legat. Verbi gratia, Titius, cum ſuprema ordinaret, Caium, Mæuium, & Sempronium hæredes inſtituit, cæterum Mæuio fundum Tuſculanum legauit, Mæuius huiuſmodi fundum iure prçceptionis, ſiue prçlegati habebit. Itaque non recte ei, qui ex parte hçres non eſt, per prçceptionem relinquimus. Nam qui dicit prçcipito, vel, prçcipuam accipito, non dubie declarat ſe præſupponere partem aliquam hçreditatis: hoc enim dicit, ad partem, quam ei reliqui, volo ipſum & illud habere præcipuum. Exigebatur autem, quod per præceptionem relictum erat, iudicio famil.erciſc. Hæc Theophilus in §.ſed olim.Anch.

Praeceptionem dare. Scçuola d. l.3.l.nomen.§.1.Filio ex patre, ait, hçrede ſcripto prçceptionem dedit.Spieg.

Per prçceptionem legare, & prçlegare idem ſunt, l.Sextiam.32. ff.de leg.3.Hot.

Per præceptionem dare, legare, relinquere, id eſt, prçter hçreditatis partem dare, l.48.ff.de iur.fiſci.l.25.§.vlt.C.fam.erciſc. l.20.ff.de inſtruct.vel inſtr.l.25.ff.de adimend.leg.& paſſim in tit.de leg 1.& 2.Briſſ.

Praeceptiones relinquere, item prçceptionum portiones tranſmitti, apud Papin.in fin.leg.miles ſororem.de legat.2.Sp.

Ex Praeceptionis cauſſa poſſidere, vide l.1.§.ſi quis ex ff.quor. legator.

Praeceptor, magiſter, qui artem aliquam docet.

Praeceptorem omnibus beneficiis venerari, magna laus eſt auditorum. Socrati, cum diſcipuli multa pro ſuis quiſque facultatibus offerrent, Æſchines pauper auditor ſeipſum donabat.

donabat. Certe, Deo, parentibus, & præceptori bono, nunquam pares reddi poſſunt gratiæ. Prat.

PRÆCEPTORIS optimi adfectus erga auditorem ſuum eſt honeſtiſſimus. Non eſt enim vulgaris amor, quem bonæ literæ inter præceptorem, & diſcipulum conciliant.

PRÆCEPTVM, ſiue præceptio pro ſcriptura, vel inſtrumento in Lomb. lib. 2. tit. 17. Si gualtualdus aliquid per donationem acquiſierit, ſit illi ſtabile, ſi per præceptionem indulgentiæ regis hoc illi fuerit confirmatum. Item tit. ſeq. Reddant omni tempore ſecundum domini ſui præceptionem, Aymo. lib. 5. tit. 36. Richildis compendium ad Ludouicum veniens, attulit ei præceptum, per quod pater ſuus illi regnum ante mortem ſuam tradiderat. Prat.

PRAECEPTORVM, ac ſcientiarum doctorum officium eſt, vt ſe vtiles ſtudioſis præbeant, moribus facundiaque excellant, l. 2. C. de profeſſ. & medic. vt ea doceant quæ ad inſtructionem animæ, corporis, rerumque, atque adeo ad totius Reip. emolumentum facere videntur. Hoſt. in ſumma extr. de magiſtris num. 4. (Prius enim animas, poſt linguas eruditas fieri oportet) vt veritatem doceat, & vel certe id, quod omnino verius credit, nec quicquam ob vllius reuerentiam vel verecundiam omittat, vel occultet, cap. relatum 37. diſt. Maiore enim cum Reipu. malo præceptor falſa vel mala docet, quam vllus alius munere docendi non fungentium. Hoſt. in ſumma d. tit. n. 6. Multa notatu digna de Præceptorum officio legere licet apud D. Heresbachium in libello de educandis erudiendiſq; principum liberis, quibus adde Nicolaum Euerhardum in locis legalibus in præfat. Iuſtin. in procem. ff. tit. C. de vet. iur. enucl. Ad hanc ergo diligentiam & aſſiduitatem magiſtros ac præceptores non ſolum neceſſitas & vtilitas publica, vèrum etiam proprium officii ipſorum nomen exhortari debet, cum ſciant ſe holitores amœno illi horto Reip. præpoſitos, & magiſtratus iuuentutis tam à Deo quam hominibus conſtitutos eſſe. Reuoluant ſæpius exemplum Eli, idque ad ſe etiam pertinere ſciant: ſæpius intueátur illud Iuriſconſulti in l. 5. §. fin. & l. ſeq. ff. ad legem Aquil. non faciendæ iniuriæ, ſed monendi & docendi cauſa iuuentuti ſe præfixos, & leuem caſtigationem in parum bene diſcentes, vel peccantes, non ſæuitiam conceſſam eſſe, l. 5. §. ſi adeo. vt nimia præceptoris ſæuitia inulta manere non debeat, cum culpæ adnumeretur, l. 6. ff. ad legem Aquil. Gœdd. ad l. cui præcipua. 57. in princ. nu. 11. ff. de verb. ſig.

PRAECIDERE, vulgus, quotare appellat, i. deſignare quotumquemque articulum, quotumquodque caput oppugnare velit litigator: ne in vniuerſum admiſſus, licenter tergiuerſari, & identidem euariare poſſit. Græci ἀφορίζειν dicunt. Vide Bud. in Annot. ad l. poſter. de orig. iur. Spieg.

PRAECIDERE, eſt abſcindere, ſecare. Briſſ.

PRAECINGIMVS veſtimenta; Accingimus arma. alioqui veſtimentorum appellatione gladius comprehenderetur: quod Bayſio Iuriſconſul. eloquentiſſ. nequaquam videtur rationi conſentaneum. Veſtimenta enim inuenta ſunt, vt nos à frigoribus calore, & imbre tutarentur: arma verò, vt à telorum impetu. Spieg.

PRAECIPE, ante alios cape, & id præcipuum ſibi habet præter hæreditariam portionem: &, vt Græce dicitur ἐξαιρέτως λαβεῖν. l. ſi filia nupta. §. 1. ff. famil. erciſc. l. 35. §. 1. ff. de leg. 2. l. 90. ff. ad leg. Falcid. Prat.

PRAECIPERE, præ aliis capere, ne conferatur in diuiſionem. Vlpian. in l. ſi filia nupta. §. 1 ff. famil. erciſc. ſi filiusfamilias, ait iuſſu patris obligatus ſit: debebit hoc debitum præcipere, *fur abziehen*. Oldend.

PRAECIPERE alias eſt iubere, vt faciunt qui aliis præſunt. Vnde præcepta Magiſtratuum dicuntur, & præcepta iuris. Old. Pra.

PRAECIPERE, pro inſtruere, docere. Qua ratione præceptores appellantur, quaſi inſtitutores. Cicer. de finibus: ſapientia præceptrice, in tranquillitate viui poteſt. Old. Prat.

PRAECIPERE interdum eſt per præceptionem relinquere. Sic alumno præcepit militiam l. 102. §. alumno ff. de leg. 3.

PRAECIPITARE eſt in præceps deiicere, vt in cap. ex parte de ſepul. extr. hinc & præcipitatio dicitur inconſiderata actio, vt Clem. paſtoralis de re iudic. Io. Bello. Etym.

PRAECIPITARE alias eſt vigere. Briſſ.

PRAECIPVA, Donatus in 5. Æneid. ſcribit, dici, quæ præter communionem ſingulis proprio nomine deputantur, vt fit ſæpe in teſtamentis, cum aliqua per præceptionem ſingulorum eſſe hæredum conſcribit teſtator. Sidon. Apoll. lib. 16 Epiſt. ad Patientem: illud autem deberi tibi quodam, vt dicunt Iureconſulti, præcipui titulo, nec tuus poterit ire pudor inficias. Adde l. vlt. in princ. ff. de leg. lib. 2. l. 1. §. nec caſtrenſe. ff. de col bon. Nec vero in hæreditatiis duntaxat quæſtionibus huic verbo locus eſt. Nam & ſocius præcipere dotem à ſocio de communibus bonis numeratam dicitur. l. 80. ff. pro ſocio. Et quod ex re alterius dominorum communis ſeruus quæſiit, is cuius ea res fuit, præcipere dicitur. l. 45 ff. commun. diuid. in teſtamentis autem qui quid præcipere iubetur, id præcipuum & ſui iuris ſibi habere præter hæreditariam portionem iubetur, &, vt Græce effertur ἐξαιρέτως λαβεῖν, l. 35. §. 1. l. vlt. in princip. ff. de legat. 2. leg. 90. ff. ad legem Falcid. l. 10. ff. de alim. leg. l. 27. §. 1. præceptis. ff. ad Trebel. Briſſ.

PRAECIPVVM dicitur, quod hæredibus per præceptionem legatum eſt: id eſt, quod iiſdem quibus hæreditas relicta eſt, ita eſt legatum, vt in iudicio familiæ erciſcundæ id antequam partes diſtribuantur, capiant l. 90. ff. ad leg. Falcid. l. 35. §. 1. l. vltim. ff de legat. 2. l. 27. §. ſi præcep. ff. ad Trebell. Eius autem legati hanc formulam Vlpian cap. Inſt. 24. prodit: L. TITIVS ILLAM REM PRAECIPITO. Item Titi ſili, hoc amplius de medio ſumito, &c. l. vxorem, 41. §. 3. ff. de leg. 3. Huiuſmodi autem legatum, vt Caius lib. 2. Inſt. ſcribit, non niſi vni ex hæredibus relinqui poteſt, cui aliquid ſupra hæreditatis partes præcipui titulo relinquitur.

PRAECIPVVM etiam habere quis dicitur quod neque in collationem, neque in diuiſionem venit. Briſſ.

PRAECIPVVM, pro non communi cum aliis ſubinde legitur apud Iureconſ. vt apud Scæuolam in princ. l. vlt. de leg. 2. Et adiecit, inquit, ſe præcipua hæc eum ſuique iuris & poſt mortem ſuam habere velle. Spieg.

PRAECIPVVS, id eſt ſingularis, eximius, commendatione dignus. Briſſ.

PRAECISE, non eſt quod vulgo putant, diſerte, *mit auſsgetruckten vnd klaren Worten*, ſed abrupte, & abſciſſe, *verdunckhlich, vnd vnverſtendtlich.* Sic enim Bud. inquit. Præciſe dicere, id eſt, compendio ſermonis, & per defectum, & aliquid ſubintelligendum. Spieg.

PRAECLVDI, id eſt, excludi. Omnis agendi via præcluditur, l. vlt. ff. de acceptil.

PRAECONES (vocis etymum in Reuchlinianis Progymnaſmatis indicauimus) Senatuſcoſſ. poſtquam decreta erant, recenſebant: iudices, & candidatos ſuis nominibus appellabant: litteras in Senatu publice legebant: bona, quæ proſcribebantur, publicæ auctioni proponebant, ac proclamabant, & pretia, vt inquit Cic. conficiebant. Spieg.

PRAECONES in comitiis legum, ſubiiciente ſcriba leges pronunciabant: in comitiis magiſtratuum tribus citabant, qui deſignati eſſent renunciabant: in iudiciis, iudices, reos & teſtes citabant, audientiam faciebant, Oratores dixiſſe pronunciabant, in auctionibus rei precium indicabant, addictam à Magiſtro rem venditam pollicebantur. Hot. Prat.

PRAECONIS vox legis vox eſt, vt Nou. 69. τῷ νόμου φωνῇ, præconis voce Iulianus interpretatur. Ad eundem vero modum Vaſconiæ quibuſdam regionibus dum publice traducuntur fures & cæduntur, præit præco clamitans: Talia patietur eadem qui fecerit, imo grauiora. Cuiac. obſeru. lib. 8. c. 7. in fin.

PRAECONIVM eſt præconis merces, vt ex Catone oſtendit Turneb lib. 10. aduerſ. c. 18.

PRAECONIVM miſſum, id eſt, præcones miſſi, vt delectos citarent, &c.

PRAECORDIA, inquit Plinius, vocamus vno nomine exta in homine. præcordiorum nomina plura Rhodig. indicat lib. 2. cap. 51. Spieg.

PRAEDA, inquit Gell. proprie dicuntur ipſa rerum corpora quæ capta ſunt. Labeo in l. antepen. ff. de capt. & poſtlimin. Si quid, inquit, bello captum in præda eſt. vide Bart. in l. hoſtes. & in l. ſi quid in bello. eod. tit. Spieg.

PRAEDAE occaſionem præbere, hoc eſt, inuaſionis, occupationis iniquæ. Vlp. in l. 1. in princ. ſi ventr. nom. in poſſeſſ. Prat.

PRAEDES generaliter dicebantur ſponſores, id eſt, qui pro aliis fideiubebant. Plerunq; autem ii qui pro mancipibus ſpondebant, hoc eſt pro iis publicanorum principibus, qui vectigalia à cenſoribus conſtituta auctione redimebant. Hinc Varro de ling. Lat. 5. Præs, inquit, dicitur, qui à magiſtratu interrogatus, in publicum vt præſtet: à quo & cum reſpondet dicitur Præs. Id autem quo cauebatur, prædam dictam idem teſtatur. lib. 4. Prædia dicta, item vt Prædes, à præſtando, quod ea pignori data publice mancupi fidem præſtent: ſic enim legendum docuit Ioſeph. Scalig. Hinc illud Cic. in Orat. pro domo: Poſtremo ne in prædæ quidem ſocietate mancipem aut prædem ſocium reperire potuiſti. nam alludit ad Publicanorum ſocietates, quorum alii mancipes, alii eorum prædes erant. Cæteri communi nomine Publicani dicebantur. Veteribus gloſſ. Prædes ſunt, οἱ ὑπὲρ φόρων δήμῳ ἀναδεχόμενοι Prat.

PRAEDES dicuntur ſatiſdatores locupletes pro re, de qua apud iudicem lis eſt, ne interea qui tenet, diffidens cauſſæ, poſſeſſionem deteriorem faciat, tecta diſſipet, excidat arbores, & culta deſerat. Pedianus, Idem ait: prædia ſunt res ipſæ: prædes homines, id eſt, fideiuſſores, quorum res bona prædia nunc vno nomine dicuntur: quod & ſupra indicauimus, Spiegel.

PRAEDESTINARE, præordinare, verbum eſt, quo ſolo Eccleſiaſtici Doctores vtuntur. Prædeſtinatio, autore Diuo Auguſtino, à præmittendo, & præueniendo, & præordinando futurum, dicitur. Spieg.

PRAEDIA Agonothetica. Lege, Agonothetæ dicebantur.

PRÆDIA libeta & ſerua memorat Cicero in agraria contra Rullum. Optimo (inquit) iure ea ſunt profecto prædia, quæ optima conditione ſunt. Libera, meliore iure ſunt, quam ſerua &c. vbi Cicero hiſce verbis Optimo iure, optima conditione, interpretatur ea ſignificari prædia, quæ libera, ſoluta, & immunia ſunt. Balduin. in Scæuola.

PRÆDIA ſtipendiaria & Tributaria ea fuiſſe videntur quæ ab hoſtibus capta populus Romanus vel princeps ſuis emphyteutis, qui vectigal aut tributum eo nomine dependerent, dabat. Sæpe quidem ſuis ducibus, aut militibus aſſignabat pro præmio virtutis, vt neque vectigal, neque cenſum, aut tributum, eo nomine penſitarent, ſed immunia prædia poſſiderent. Sæpius tamen vectigalibus aut tributariis hominibus dabat: vt refert Balduin. in commentar. ſuper Inſtit. Iuſtin. l. 2. tit. 1. de rer. diuiſion. & adquir.

PRÆDIA communia accipere debemus, ſi pro indiuiſo communia ſunt. l. magis puto. ff. de reb. cor. j (ff. de minorib. Sp.

PRÆDIA vrbana ruinoſa. l. verum §. ſi locupleti. verſ. Sed hæc res

PRÆDIATORES, de quibus Caium ſcripſiſſe conſtat ex iudice l. 54. ff. de iur. dot. dici putantur, qui iuris ad prædia & prædes pertinentis periti ſunt. Cicero pro Balbo, Etenim Q. Scæuola ille Augur quum de iure prædiatorio conſuleretur, homo iuriſperitiſſimus conſultores ſuos nonnunquam ad Furium & Caſſelium prædiatores reiiciebat. Quod idem ſcribit etiam Valerius Maximus apud quem tamen PRÆTORIO corrupte legitur, pro PRAEDIATORIO: quod me aliquando in errorem induxit. Hot. Turneb. aduerſ. lib. 20. c. 30. ſecutus veteres gloſſas quæ prædiatores interpretantur ὠνηταὶ ὑπαρχόντων, hoc vocabulo ſignificari eos vult, qui bona & fortunas eorum emunt, qui pro vectigalibus populi obligabantur. Quibus adde quod ſcribit in Topicis Boetius: vindex eſt qui alterius cauſſam ſuſcipit vindicandam: veluti quos nunc Prædiatores vocamus. Ita legit Cuiac. 5. obſeruat. 29. non procuratores. In Lexico B. Germani prædiator definitur ὑπὸ φόρου δημοσίου ἐνδεδεμένος, ὠνητὴς τῶν ὑπαρχόντων. Quam interpretationem comprobant hæc Suetonii in Claudio cap. 9. verba, ad eas rei familiaris anguſtias decidit, vt cum obligatam ærario fidem liberare non poſſet, in vacuum lege prædiatoria venalis pependerit. Briſſ. Prat.

PRAEDICAMENTVM, & circumſtantia, iudicio Appelli in hoc diſtant. Prędicamentum eſt accidens, in abſtracto a ſubſtantia ſeparatum. Id tum fit, cum naturam & eſſentiam ipſius, vel definiendo, vel diuidendo quærimus. vt tria, quadrans, hemina &c. prudentia, metus, albedo, &c. mancipatio, libertas, &c. Atque hæc eſt Idea illa Platonica, de qua tam varia à maioribus ſcripta ſunt: quam Plato dixit eſſe perpetuam. Circumſtantia verò eſt accidens in concreto, atque adeo ſubſtantiæ inhærens. vt tres tutelæ, quadrantalis hæreditas, heminalis cantharus, &c. prudens Brutus, meticuloſus Paris, albus paries, mancipium Stichus, pubes Sempronius, &c. Spieg.

PRAEDICABILES voces quæ dicantur & quare? vide voces.

PRAEDICARE, pro aperte dicere apud Vlp. in fi. l. ſi quis. ff. de petit. hæred. Prædicare item præco dicitur, dum aliquid palam promulgat & pronunciat ex Senatuſconſulto. Spieg.

PRAEDICERE, eſt ante dicere & denunciare. Si ego ſciſſem talem eſſe ſeruum, nec prædixiſſem, vt poſſis præcauere. l. 16. §. ſed cum ſeruus. ff. mandati. Briſſ.

PRAEDII appellatione etiam pars continetur. l. dotale. §. prædii. illo tit. Spieg. Adde Balduini comment. ſuper Inſt. Iuſtin. lib. 2. tit. 8. quib. alien. lic. vel non.

PRAEDITVS, à Latinis accipitur pro affecto, ornato, decorato, inſtructo, aucto, amplificato, cumulato. In malam vero partem cum ſumitur, poni ſolet pro perdito, vel contaminato. In bonam vt præditus dignitate, apud Iuriſconſult. l. ſed qui magna. ad Treb. & in conſtit. prin. tit. Si quacunque præd. pot. leg. mancipia. de ſeru. fugit. Spieg.

PRAEDIVM non quaſi per hæredium, ſed à præſtãdo dictum docuit Varro, quia præſtat nobis reditum & vſum ſui. Eſt autem generale nomen, tam poſſeſſionis, quam agri. Itaque qui fundum patrimonialem, vel vectigalem, aut Emphyteuticarium habet, prædium poſſidet. Prædium eſt totum, quod pro arbitrio poſſidentium pluribus quandoque conſtat fundis. nam fundus in prædio eſt, ſicuti locus in fundo. Et ideo interdum vnicus fundus prædium eſt, ſi partes ſibi in prædio dominus non diſcernat, l. locus 60. in fin. & l. vrbana 198. ff. de verb. ſign. tit. C. de præd. minor. l. 1. in princ. §. 1. l. 3. 4. 7. 8. l. 11. 12. 13. 15. ff. de fund. dot. Diſtinguitur autem prædium in vrbanum & ruſticum, rub. ff. de ſeruit. vrba. præd. & rubr. ff. de ſeru. ruſt. pręd. Vrbanum ab vrbe, vti ruſticum à rure deriuatum eſt: vt quicquid vrbanum non ſit, ruſticum perhibeatur. Etſi autem vrbanum ab vrbe dictum ſit: non tamen illud quemadmodum vrbis ſignificatio, ad locum, ſed ad vſum ac finem cuiuſque rei refertur, l. 2. vbi Gœdd. de verb. ſignif. & patet ex l. 4. §. ſi ita legetur, ff. de penu legat. l. ſeruis vrbanis 99. de legat. 3. l. 1. com. præd. l. quemadmodum 12. de ſupel. leg. Nam cum eorum quæ in vrbe verſantur, mores ſint longe elegantiores, & maiori ſuauitate præditi, quam qui ſemper ruri vixerunt: & alius cultus aliud vitæ genus vrbicorum ſit quam agreſtium: inde factum eſt vt illud proprie vrbanum diceretur, quod magis ad ciuilem & humaniorem vitam aptum videretur, quod vero magis agreſtibus ipſiſque agris ac fructuum curæ conueniret, ruſticum haberetur. Hinc Labeo acutus verborum interpres: Quemadmodum, inquit, ſeruus vrbanus & ruſticus diſtinguitur non loco, ſed genere vſus: (hoc eſt à fine & vſu) ita vrbana penus & ſupellex ad vrbanum vſum, non ad locum vrbanum aut peregrinum dirigenda eſt: multumq; intereſt penus & ſupellex ea, quæ in vrbe ſit, an vrbana legetur, vel promittatur, d. l. quemadmodum, d. l. 4. §. ſi ita legetur, Neratius in l. eo iure ff. in quibus cauſſ. pign. Paulus in d. l. ſeruis vrbanis 99. Hinc Pompon. in l. 166. in princ. ff. de verbor. ſign. Vrbana familia, inquit, non loco, ſed genere diſtinguitur. Sic Vlpia. in l. vrbana prædia 198. ff. de verbor. ſignif. Vrbana prædia, ait, omnia ædificia accipimus, non ſolum ea quæ ſunt in oppidis, ſed & ſi forte ſtabula ſunt, vel alia meritoria in villis & vicis, vel ſi prætoria voluptati tantum deſeruientia: quia vrbanum prædium non locus facit, ſed materia. Proinde hortos quoque ſi qui ſunt in ædificiis conſtituti, dicẽdum eſt vrbanorum appellatione cõtineri. Plane ſi pluriũ horti in reditu ſunt, vinearii forte vel etiam holitorii magis, hęc non ſunt vrbana. Omne ædificium eſſe vrbanum prędium dicit quia ædificium appellatur, quicquid ædis cauſa factũ eſt. quare quicquid ædificium proprie dicitur, vrbanum prędium eſt, quia habitationis cauſſa paratum. At quæ erant in agris ædificia, non hominis habitandi, ſed fructuum cauſſa, conſtruebantur. vt villa quæ tota aut fructibus conſeruandis, aut pecori ſtabulando, aut colono recipiendo ſeruiebat, qui colonus fructuum & ipſe cauſſa eſt, & domini quaſi inſtrumentum: ideo tota villa prædii ruſtici nomine cenſebatur: nam & ipſa proprium ſuum nomen à vehendis fructib. ſumpſit quaſi vehilla autore Columella. Connan. lib. 4. cap. 10. nu. 5. Adde Brech. in l. vrbana, in tit. de verb. & rer ſignif.

PRAEDIVM dotale, Vlp. accipiendum eſſe ait, tam vrbanum, quam ruſticum. l. dotale. de fund. dot. Spieg.

PRAEDIVM pignori nexum apud Vlp. in l. epiſtola. ff. de pact.

PRAEDIVM ſeruiens, ſeu fundus ſeruiens dicitur, quod vel qui debet ſeruiturem. At fundus cui debetur ſeruitus prædium dicitur dominans. Vide Zaſ. §. æque. Inſtit. de actionib. Prat.

PRAEDIVM ſuburbanum eſt, quod promiſcuum habet vſum, & vrbanum & ruſticum ſcilicet, magis tamen ruſticum, quam vrbanum. Gœdd. ad l. 198. n. 8. de verb. ſign.

PRAEDIVM tamiacum. Qui ſint tamiaci fundi, venire poteſt quantumuis perito in dubium. Accurſius plures adfert opiniones, quas potius ſomnia dixerim. Alciat. igitur fundos tamiacos eſſe putat, qui diſpenſatori publico præſtabant annuos fructus vectigales, quibus ille poſtea in domo imperatoria diſpenſabat alimenta. Nam ταμίας diſpenſatorem ſignificat, vt ſcribit Alc. in tit. de prædiis tamiac. & Pyrrhus ad tit. de fun. rei priu. Anch.

PRAEDO definitur, qui interrogatus cur poſſideat, reſponſurus ſit, quia poſſideo: nec contendit ſe hæredem, vel per mendacium, nec vllam cauſſam poſſeſſionis poſſit dicere, l. 11. §. vlt. l. 12. & l. 13. ff. de hæred. petit.

PRAEDONES, & hi qui bona fide poſſident, opponuntur. l. g. 13. ff. (de noxalib.

PRAEDONES pro piratis. Briſſ.

PRAEDONES proprie ſunt, qui cum bellum non indixerint, hoſtiliter tamen graſſantur. qui & latrones, ſiue latrunculi appellantur. l. hoſtes 24. ff. de capt. Eiuſmodi ſunt quos Cic. in II. de inuentione deſcribit: Craſſus conſul, inquit, quoſdam in citeriore Gallia nullo illuſtri, neque certo duce, neque eo nomine neque numero præditos, vt digni eſſent qui hoſtes populi Romani dicerentur. quod tamen excurſionibus & latrociniis infeſtam prouinciam redderent, conſectatus eſt, &c. Pr.

PRAEDONES in petitione hæreditatis accipiuntur, qui cum ſcirent ad ſe hæreditatem non pertinere, bona ſine iuſta aliqua poſſidendi cauſa inuaſerunt l. 25. l. 27 quod autem ait. ff. de pet. hær. l. 34. §. ſi prædo. ff. de ſolutionibus. Et qui nullam cauſſam poſſeſſionis dicere poſſunt l. 11. §. vlt. cum ſequ. ff. de pet. hær. Adde Balduini comment. ſuper Inſtit Iuſtin. lib. 4. tit. 15. de interdictis. Sed & alias quilibet iniuſtus & malæ fidei poſſeſſor prædo vocatur. l. 55. ff. de cond. indeb. l. 22. §. ſi prædo ff. de pigner. act. l. 13. ff. de noxalibus, l. 34 ff. de negot. geſt. l. 7. §. inter. ff. comm. diuid. l. 5. & l. 13 § ex facto ff. de adqu. poſſeſſ. l. 1. §. non quærimus. ff. ſi quis omiſſa cauſ. teſt. Itaque & bonæ fidei poſſeſſor poſt petitam hæreditatem prædo, dicitur, l. 33. § ſicut, ff. de pet. hæredit quia poſt controuerſiam motam omnes incipiunt malæ fidei poſſeſſores eſſe. leg. 27. §. etiam ſi ante ff. eodem tit. Prædonis item loco habetur is, qui tacitam fidem interpoſuit vt non capienti reſtitueret hæreditatem, l. 48. ff. de pet. hæredit. Nemo certe prædo eſt, qui pretium numerauit. l. 15. §. ſed ſi quis, ff. eod. tit. Quo pertinet l. 169 ff. de diuerſ. reg. Non eſt etiam prædo, qui dolo caret, quamuis in iure errauerit. l. 27. § ſcire. ff. de petit. hæred. Briſſ.

Prædonius, a,um, qui prædonis eſt, Vlpi.l.25 §.3.ff.de hæred. petit. Si vero poſtea conſcius hæreditatem nihil ad ſe pertinere, prædonio more verſari cœpit. Prat. Hotom.

Præesse iuriſdictioni & tribunali accipimus de magiſtratibus, qui ve in aliqua poteſtate poſiti ius dicunt. Briſſ.

Præesse, verbum eſt proprium Iuriſconſultorum cum litigatori auctores erant vt iure ageret. Hinc illud P. Mutii Scæuolæ in lib. de Orat.1. Id, niſi hic in tuo regno eſſemus, non tuliſſem, multiſque præeſſem qui aut interdicto tecum contenderent, aut te ex iure manu conſertum vocarent. Hinc illud Cic. de Chelidone, amica Verris: ſtatuunt petere auxilium à Chelidone, quæ iſto prætore non modo in iure ciuili, priuatorumque omnium controuerſiis populo Rom. præfuit, verumetiam in his ſartis tectiſque dominata eſt. Superius enim ſic dixerat: redite in memoriam quam inanes domus eorum qui conſulebantur, quam plena atque referta Chelidonis. Sic Pompon. in l.2. de orig. iur. Augeſcente ciuitate, & qui præerant, agendi genera compoſuerunt. Hot. Prat.

Præesse prouinciis dicuntur, qui prouincias regunt: vtputa proconſules, præſides, aut alij id genus. Briſſ.

Præfata iura, id eſt ſupradicta, l.19.§.vlt.ff. commun. diuid.

Præfatio pro procemio. Briſſ.

Præfatio, id quod proloquimur antequam ad rem veniamus. Eius vtilitatem Caius in l.1. de orig. iur. belle demonſtrat, dum ait ad fin. Namque (niſi fallor) iſtæ præfationes & libentius nos ad lectionem propoſitæ materiæ perducunt: & cum eo venerimus, eius euidentiorem præſtant intellectum. Quintilianus autor eſt lib. 4. ſi multiplex cauſſa eſt, ſua quibuſque partibus danda præfatio eſt. Spieg.

Præfatio id erat in pactorum formulis, quod præſcriptio in Senatuſconſultis. Hinc Paul. in l. Titio quæ. §.1. de verb. obli. Ea quæ in præfationib. conueniſſe concipiuntur, etiam in ſtipulationibus repetita creduntur: Id eſt, quæ in ingreſſu contractus facta ſunt, ſtipulationi ineſſe dicuntur, licet pure facta ſit, confer l. item quia. §. idem Juliano. ff. de pact. l. lecta. ff. ſi cert. petat. Prat.

Præfecti fiſci. In Pandectis fiſcus & ærarium, quod ante monuit Pyrrhus, crebro conuertuntur. At vetuſtiores ita ærarium à fiſco diſtinguebant, vt Reipublicæ ab Imperatoris pecunia diſtincta erat. Sic & ærarij quæſtores tribunique fiſci à præfectis diſtabant. Spieg.

Præfectiani ab Imp. dicebantur poſtremis temporibus qui præfecti prætorio apparitores erant l.2. & 3. Cod. de apparit. præf. prætor. l.8. C. de off. rect. prouinc. Atque hoc vocabulo vtitur Tribonianus lib.12. C. rubr. de caſtrenſi peculio militum, nam pro Præfectis annonæ reſtituendum, Præfectianorum ex lib. veter. vt teſtatur Jacob. Cuiac. in not. Inſtit. tit. de milit. teſtam. Marcellinus lib.17. vt nec præfectianus, nec præſidialis apparitor ad ſoluendum quenquam vrgeret. Prat.

Præfectorius vir l.1.ff. de ſenat. & in epiſt. Juſtiniani Pandectis præfixa. Prat.

Præfectus Ægypti. vide paulò poſt.

Præfecti ærarij primum ab Auguſto inſtituti ſunt: vt ſcribit Dio lib.55. Cum enim ærarium conficiendi ratio excogitari non poſſet, ipſe certum ac proprium ære ſuo conſtituit, quod militare appellauit: eiuſque adminiſtrationem tribus prætoriis ſorte lectis ad triennium mandauit: qui binis lictoribus aliiſque miniſtris vterentur. Poſt cum neque ipſius pecunia neque ea quæ à regibus & populis mittebatur, ſatis locupletari ærarium poſſet, conſtituit vt pars hæreditatum ac legatorum viceſima eo referretur: præter quam quæ proximis cognatis aut pauperibus relinquerentur. Poſtremis autem temporibus eoſdem præfectos à principe deligi ac ſine lictoribus creari ſolitos eodem loco ſcribit: quorum officium quale fuerit colligi poteſt ex l. cum quidam. ff. de his quæ vt indign. auf. l.2. §. res. ff. ne quid in loc. public. l. edicto. l. Adrianus. ff. de iure fiſc. l.4. §. plane. ff. de fideicom. lib. l.1. §. tutores. ff. de falſis. Vlpianus l.2. §.2. ff. de tranſact. Apud procuratorem Cæſaris tranſigi de alimentis poteſt, ſcilicet ſi à fiſco petantur alimenta. Secundum quæ & apud præfectos ærarij tranſigi poterit. Sueton. in Auguſto, vtque perpetuo ac ſine difficultate ſumptus ad tuendos eos, proſequendoſque ſuppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis conſtituit. Quod autem hoc ærarium Dio ad Prætorios refert, id Suetonius alteri, attribuere videtur. Auctor fuit Senatui, inquit, vt cura ærarij à Quæſtoribus vrbanis ad Prætorios Prætoreſque tranſiret, niſi forte in vtroque hoc factum ſit. Cum idem lib.43. ſcribat publicæ pecuniæ adminiſtrationem, quæ Fabio Caninio Coſſ. ad Ædiles tranſlata fuerat, poſtea Quæſtoribus redditam non eſſe, ſed Prætoriis viris commiſſam, quod ipſum etiam ex Gellij lib.3.c.23. intelleximus. Quod autem, inquit, per Quæſtorem dixi pecuniam ex prædæ venditione contrahi, intelligi nunc oportet, Præfectum ærario ſignificari: nam cura ærarij à Quæſtore ad Præfectum tranſlata eſt. Prat.

Præfectus annonæ magiſtratus fuit extraordinarius, vtilitatis cauſa conſtitutus, vt ſcribit Pompon. l.2. §.17. de orig. iur. Linius lib.14. L. Minutium nominat, quem præfectum vrbi à plebe creatum fuiſſe ſcribit. Conſtat eius munus fuiſſe, vt videret ne plebs annonæ inopia & caritate laboraret, vbique panis copia redundaret, ponderequę iuſto, ac mundicia debita panis veniret. Itaque ſi quid ad annonam pertinens commiſſum erat, ipſe cognoſcebat, Martianus l.13. ff de accuſat. Mulierem, inquit, propter publicam vtilitatem ad annonam pertinentem audiri à Præfecto annonæ deferentem, diuus Seuerus & Antonius reſcripſerunt. vide Caſſiod. lib.6. Variar. in formula præfecturæ annonariæ. Prat.

Præfectus Auguſtalis, ſiue Præfectus Prętorio Auguſtalis dicebatur is, cui Princeps ſummum imperium & proconſulare par in Ægyptum dedit. Vide paulò poſt Præfectus Ægypti. Pr.

Præfectos fabrorum ita Pompon. Lætus deſcribit, vt ſint artifices, qui caſtra ſequebantur, vt fabris lignariis ferrariiſque præſint. Vide Pyrrh. & Veget. qui explicat munus præfecti caſtrorum. Spieg.

Præfectus Prætorio tranſlata in vnius dominatum Republ. exemplo Magiſtrorum equitum ab imperatore creari ſolebat; eique dari plenior (vt Pompon. & Arcadius ſcribunt l.2. §. populi deinde. ff. de orig. iur. l.1. ff. de offic. præfect. præt.) licentia ad diſciplinæ publicæ emendationem. quibus initiis adeo is magiſtratus creuit, vt appellari à præfectis prætorio non poſſit. Credidit enim princeps, eos qui ob ſingularē induſtriam, explorata eorum fide & grauitate, ad huius officii magnitudinem adhiberentur, non aliter iudicaturos eſſe, pro ſapientia, ac luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret iudicaturus l.1.ff. de offic. præf. præt. Vnde autem dictus ſit, Aſconij extat autoritas. Veteres, inquit, omnem magiſtratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellauerunt, vnde & Prætorium tabernaculum eius dicitur, & in caſtris porta prætoria, & hodie quoque præfectus prætorio. Quibus ex verbis perſpicuum eſt; Præfectum prætorio dici eum qui militibus iis præerat quos imperatores in ſui cuſtodiam allegerant. quod inſtitutum primum ab Auguſto fluxiſſe, Suetonius in eius vita Dio lib. 55. teſtantur. Dio quidem, vbi ſcribit eorū decem millia fuiſſe, legionemque illam ſuos habuiſſe falces. Conſtat autem ex pleriſq; omnibus ſolitum ab imperatore cingulum vna cum gladio dari præfecto prætorio, & memorabilis vox Traiani literis mandata eſt, qui cum præfectum ſuum cingulo donaret, ita dixiſſe traditur: Accipe hunc enſem, & ſiquidem recte, atque è Republ. imperauero, pro me: ſin ſecus, in me vtere. Quam vocem ſuam in Panegyrico Plinij ſignificans, ita loquitur: Ego quidem in me ſi omnium vtilitas ita poſceret, etiam præfecti manum armaui. Suetonius & Plinius hanc præfecturam equitibus Romanis mandari ſolitam ſcribunt; Ille his verbis: Veſpaſianus, inquit, præfecturam quoq; prætorij ſuſcipit nunquam ad id tempus niſi ab equite Romano adminiſtratam. Plinius autem Titum alloquens, Et quod his nobilius feciſti dum illud patri pariter & equeſtri ordini præſtas, Præfectus prætorio eius. Hæc autem poteſtas vſque eo poſteriorum Cæſarum beneficiis creuit, vt etiam poſtremis temporibus ad prouincias regendas cum ſummo imperio miſſi ſint. Caſſiod. etiam epiſt. lib.6. Poteſtati præfecti prætorio, inquit, nulla dignitas eſt æqualis, vice ſacra iudicat, nullus ei miles fori auctoritate præſcribit, excepto officiali militum. Curiales enim etiam verberat, in officio ſuo ius retinet ſingulare, & talibus rautiſque noſcitur iubere, quos etiam prouinciarum non auderent iudices in qualibet parte contemnere. Militiæ perfunctis, Tribunorum & notariorum honorem tribuit, & milites ſuos illis exæquat. gratanter implet Imperator quæ ille conſtituit. Prat. Cæterum Præfecti Prætorio quatuor ſub Conſtantinopolitanis imperatoribus fuere: duo in partibus orientis, videlicet Præfectus prætorio per orientem, Præfectus prætorio per Illyricum: totidem in partibus occidentis, videlicet Præfectus prætorio per Italiam, & Præfectus prętorio per Gallias. Sub diſpoſitione Præfecti prętorio Orientis erant Diœceſes quinque, Oriens, Ægyptus, Aſiana, Pontica. Thracia. Oriens autem prouincias continebat 5. Ægyptus 6. Aſiana 10. Pontica 10. Thracia 6. Sub diſpoſitione vero Præfecti prætorio per Illyricum erant Diœceſes duæ, Macedonia & Dacia, quarum hæc prouincias 5. illa 6. complectebatur. Sub diſpoſitione Præfecti prætorio Italiæ erant Diœceſes 3. Italia, Illyricum, Africa. Prior Prouinciis 17. circumſcribebatur: Altera prouinciis 16. poſterior 7. Sub diſpoſitione Præfecti prętorio Galliarum erant Diœceſes duæ, Hiſpania & Britannia. Illa 7. hęc 5. prouinciis concludebatur. Juſtinianus vero debellatis & exactis Wandalis Africam à Prætoriana Italiæ prefectura exemit, eique propriam præfecturam dedit. l.1. l.2. C. de offic. præfect. prætor. Afric. ita additus eſt quatuor ſuperioribus quintus Præfectus prętorio Africę, eique ſubditæ ſunt 7. prouinciæ Tingitana, Carthago, Tripolis, Numidia, Mauritania, Sardinia, Byzacium: ſic enim poſtrema hęc prouincia ſcribenda eſt cum ex vetuſtis codicibus, tum ex notitia dignitatum. In qua tamen vno in loco Byzantium perperam legitur: Quem errorem etiam euincit lex

ſecunda.C.de offic.præfecti Prætor.Afric. vbi prouincia hæc Bizacena non Byzantina appellatur: Et Plin.lib.4.Natur.hiſt. c.4.qui Bizacium in Africæ regionibus numerat.Briſſ.

PRÆFECTVM prætorio ὕπαρχον τῆς αὐλῆς, vocat Procopius lib.1. de bello Perſico non ſemel.

PRÆFECTVS vigilum non eſt magiſtratus, ſed vtilitatis cauſa extra ordinem conſtitutus.l.2.§.capta deinde.ff.de orig.iur.

PRÆFECTVS vigilum inſtitutus eſt ab Auguſto: nam cum ſeptem cohortes opportunis locis conſtituiſſet, vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueretur: præpoſuit eis Tribunos,& ſuper omnes ſpectabilem virum qui præfectus vigilum appellaretur. Is cognoſcebat de incendiariis, effractoribus, furibus,raptoribus,receptatoribus: niſi ſi qua tam atrox tamque famoſa perſona ſit, vt Præfecto vrbi remittatur. & quia plerunque incendia culpa fiunt inhabitantium, aut fuſtibus caſtigat eos, qui neglige̅tius ignem habuerunt,aut ſeuera interlocutione co̅minatus,fuſtium caſtigatione̅ remittit. Idem per totam noctem vigilare debebat & coerrare calciatus cum hamis & dolabris, & curare omnes inquilinos admonendos, ne negligentia aliqua incendij caſus oriatur: Præterea vt aquã vnuſquiſque inquilinus in cœnaculo habeat. Hæc ex l.3.ff.de offic.præfect.vigil.Dio lib.55.vt vertit Hotom. Cum per id tempus multa in vrbe incendio periiſſent, libertini generis homines ſeptem in locis,incendiis procurandis delegit, eiſq; equitem vnum præfecit,eo conſilio vt perexiguo tempore illorum opera vteretur: Verum cum experiundo cognouiſſet præſidium illud & vtiliſſimum & maxime neceſſarium eſſe, retinuit.ſuntque vſque adhuc nocturnę quodammodo excubiæ militares non ex libertinis tantum, verum etiam ex aliis conſtitutæ:quæ muris in vrbe præſunt,mercedemque de publico accipiunt. In eandem ſententiam Suetonius in Auguſto, Aduerſus incendia excubias nocturnas, vigileſque commentus eſt. Item libertino milite,præterquam Romæ incendiorum cauſa, & ſi tumultus in grauiore annona metueretur,bis vſus eſt.Prat.

PRÆFECTI vrbis triplicem rationem tradit Hotomannus,aliam enim regum, aliam imperatorum, aliam mediis temporibus eius magiſtratus procurationem fuiſſe ſcribit. nam primis temporibus præfectus vrbi à Regibus creabatur. Liuius lib.1. L.Brutus imperium in vrbe Lucretio Præfecto vrbis iam ante à Rege inſtituto reliquit. Et paulò poſt, Duo conſules inde comitiis centuriatis à Præfecto vrbis ex commentariis Ser. Tullij creati ſunt.Tacit.lib.5.Sed præcipua ex eo gloria quod Præfectus vrbi recens continuam poteſtatem, & inſolentia pari grauiorem,mire temperauit.namque antea profectis domo regibus ac mox magiſtratibus, ne vrbs ſine imperio foret in tempus deligebatur, qui ius redderet,ac ſubditis mederetur: feruntque à Romulo Dentrem Romulium poſt à Tullo Hoſtilio Numam Martium, & à Tarquinio Superbo Sp.Lucretium impoſitos.Dein Conſules mandabant. Duratque ſimulachrúm quoties ob ferias latinas præficitur,qui conſulare munus vſurpet. Hæc Tacitus. ex quibus ſecunda huiuſce magiſtratus forma intelligitur,de qua loquitur Gell.lib.14.c. vlt. Præfectum vrbi, inquit,Latinarum cauſa relictum Senatum habere poſſe negat Mutius: quoniam ne ſenator quidem ſit,neque ius habeat ſententiæ dicendæ,cum ex ea ætate Pręfectus fiat,quæ non ſit Senatoria. Marcus autem Varro & Atteius Capito ius eſſe præfecto Senatus habendi dicunt. Deque eo aſſenſum eſſe Capitonem Tuberoni, contra ſententiam Mutij refert Pompon.l.2.§.17.ff.de origin.iur. Quoties, inquit,proficiſcuntur extrà Rempublicam magiſtratus,vnus relinquitur qui ius dicat, is vocatur Præfectus vrbi, qui Præfectus olim conſtituebatur: poſtea vero Latinarum feriarum cauſa introductus eſt,& quotannis obſeruatur. De præfecto vrbi ita Pomponius Lætus in libel.de magiſtrat.Roman.ſcribit:Romulus vnum delegit,quem vrbanis negotiis præfecit, vt Dionyſius ſcribit:hunc præfectum vrbi fuiſſe ſatis conſtat. Longo poſt tempore tantum ſibi vrbis præfectura vendicauit Cæſarum temporibus, vt de criminibus omnium in vrbe cognoſceret, & demum cum Cæſares ab vrbe abeſſent, præfectus velut alter Cæſar imperabat, & rebus omnibus, quæ ad vrbem pertinebant,cenſebat. Verum hæc quidem hactenus de præfectura vrbis,quæ ſtante Republ.vſurpata eſt. Poſtremis verò temporibus immutata eius ratio eſt multis in rebus, videturque Magiſtratus hic ab Auguſto primum renouatus. Suetonius enim ſic ſcribit: Quodque plures partem adminiſtrandæ Reipub.caperent,noua officia excogitauit,curam operum publicorum, viarum & aquarum, aluei Tiberis, frumenti populo diuidendi,Præfecturam vrbis. Has fere ab Vlpiano partes ipſius procurationi tributas eſſe, idem Hotom. refert, vt ſeruorum de dominis querelas, viciſſimque horum in illos criminationes audiret. Vt patronis de libertis ingratis querentibus ius diceret. Vt de tutorum curatorumve criminibus cognoſceret. Vt nummulariorum,argentariorumque fraudes coerceret. Vt carnis curam gereret. Vt quietem in populo procuraret,illicitaque collegia coerceret. Vt ſpectaculorum diſciplinæ præeſſet. denique quicquid non modo intra vrbem, verum etiam intra centeſimum ab vrbe lapidem commiſſum eſſet, animaduerteret: ſic vt & vrbe & Italia interdicendi poteſtatem haberet, itemque in Inſulam deportandi,l. 6.ff.de interdict. & releg. l.rei capitalis, §.conſtat. ff.de pœn. Quod autem Vlpianus de carnis cura ſcribit, teſtatur in Epigrammatis vrbis Romæ confirmatum,in edict.Apron.Præfecti vrbi, de carne occiſi pecoris appendenda & vendenda. Quod de criminibus etiam ad publica pertinet, l.1. §.generaliter ff.de pœn. Vt ſcilicet eas pœnas,quæ legibus conſtitutæ ſunt,imponat: tametſi extra ordinem cognoſcit, l.ordo.ff.de publ.iud.De extraordinariis autem arbitratu ſuo ſtatuebat,l. 1.ff.de effractor. Itaque & Prætores, & Præfecti vigilum, ſi quis grauiore ſupplicio plectendus eſſet, eum ad illum remittebant,l nam ſalutem.& l.vlt.ff.de offic.præfect.vigil.Dio verò lib. 52. πολίαρχον eum appellat & Mecœnatem ſuadentem Auguſto facit, vt eũ è primariis viris deligat, qui omnes magiſtratus priores geſſerit, vt eas cauſſas in quibus prouocatio fuerit,& nonnullas etiam publicas & capitales diſceptet,non modo in vrbe, verum etiam μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων: quod ille pro centum paſſuum millibus poſuit, vt patet ex l.1. ff.de offic.præfect.vrbi.Sub diſpoſitione præfecti vrbis Romę declinantis Imperij temporibus erant Præfecti annonæ, vigilum, comites riparum, aluei Tiberis, cloacarum, portuum, magiſter cenſus, Rationalis vinorum, Tribunus fori ſuarij, conſularis aquarum, curatores operum maximorum & publicorum,ſtatuarum,horreorum. Valde autem aucta eſt præfecti vrbis poteſtas epiſtola Seueri & Commodi ad Fabium Cilonem,cuius fit mentio in l.1. ff.de offic.præfect.vrbi,l.6.§. 1.ff.de interd.& relegat.l.1.§.in quibus,ff.de leg.3. Præfectus vrbi vir illuſtris in ſenatu conſidet ſupra omnes l.3.ff.de offic. præfect.vrb.primuſque ſententiam dicit Caſſiodoro authore. Eum ſequuntur patricij,conſules,conſulares,præfecti prætorio,magiſtri militum,& cæteri viri illuſtres,& hoc ordine his ſolis ius eſt ſententiæ dicendæ in ſenatu, vt conſtat ex Nou. 62.à Juliano Latine conuerſa.Plurima de Præfecto vrbis colligunt Alex.ab Alex.lib.6.genial.dier.c.20. Dionyſ.Halicarnaſſ.lib.6.Aulus Gell.lib.14.c.8.Antonius Vacca vol.1.ſuarum expoſitionum.Prat.

PRÆFECTVS Ægypti.de quo in l.1.C.de poſtul.& l.1.§.qui in rationib.ff.ad legem Cornel.de falſ.l. vnic. ff. de offic. præfect. Aug.& apud Tacitum lib.16. Qui præfectus Auguſtalis dicebatur, qui omnia tributa per Ægyptiacam diœceſin in cura & prouidentia ſua habebat. Et iſte inter medios magiſtratus ſpectabilis eſt.Dictus autem eſt auguſtalis,quia Auguſt. eam dignitatem primus ei præfecto, qui Alexandriam inhabitauit,conceſſit.Vera enim origo & cauſa huius præfecti conſtituendi, dandique ei(lege ſub Auguſto lata) imperium ad ſimilitudinem proconſulum, ea videtur fuiſſe, quod ſuperſtitione quadam,ſeu certe ſuperſtitionis velamento, inſita prouidentia deterritus fuerit Auguſtus, & ante Auguſtum ſenatus,ne proconſules faſces in Ægypt.mitterent, vt Spartian. refert,in vlt. 30. tyrannorum. & Cornel. Tacit.in illis verbis demonſtrat.libr.2.Annal.Nam Auguſt.inter alia dominationis arcana vetitis niſi permiſſu ingredi ſenatoribus aut equitibus Roman.illuſtr. (id eſt, vt ego interpretor, qui honoribus vſi eſſent)ſepoſuit Ægypt.ne fame vrgeret Italiam, quiſquis eam prouinciam, clauſtraque terræ ac maris quamuis legis præſidio aduerſum inge̅tes exercitus inſediſſet. Hactenus Tacit. Ob hanc igitur cauſam in prouinciæ formam redacta Ægypt.non eſt. Nec ſenatores hunc magiſtratum accipere conſueuerũt,ſed equeſtris ordinis viri, quemadmodum & iuridic.Alexandriæ ex iis creari ſolitus,& ſi qui alii per Ægypt.adminiſtrationes gererent, quod idem Tacit.ſignificat. lib.12. Nam Diuus Auguſtinus inquit,apud equeſtres,qui Ægypto præſiderent,lege agi, decretaque eorum perinde haberi iuſſerat, ac ſi magiſtratus Roman. conſtituiſſent. Et paulò poſt, Claudius omne ius tradidit, de quo toties ſeditione,aut armis certatum. Cum Semproniis rogationibus equeſter ordo in poſſeſſione iudiciorum locaretur, aut rurſum Seruiliæ leges ſenatui iudicia redderẽt. Per id,quod dicit,qui Ægypto præſiderent,iuridicum Alexandriæ,& hunc præfectum accipere debemus. Nam & iuridico Alexandriæ legis actionem datam conſtat l.1.de offic. iurid. Alex. Et iis intelligere licet, quare non proconſul, ſed præfectus in Ægyptum, & quo ex ordine mittatur. Extat autem in iuris Pandectis tit. de offic. præfecti auguſtalis.quem & eundem habemus lib.1.C.ac ſub eo duas conſtitutiones, quarum poſteriore non præfectus auguſtalis, ſed præfectus prætorio auguſtali,legitur, quamuis in aliquibus libris verbum illud (prætorio) non reperiri Haloander annotet. Sed vtut res ſe habet, eundem vtique ſignificari arbitror: vt & præfectus Orientis,Africæ,& Illyrici,nonnunquam legitur, qui tamen ſæpius præfectus prætorio Orientis,Africæ, & Illyrici appellatur. Indicant duæ illæ conſtitutiones prouinciarum quarundam moderatores, & iudices ordinarios huic præfecto ſubeſſe. Hoc etiam Imper.

noſtri

noſtri nouella conſtitutio demonſtrat Auth. De appellationibus §.illud. Nam appellationum cauſas ab Aegypti tractu, & ei adiuncta vtraque Libya, ad præfectum auguſtalem deferri iubet. Quomodo ſcilicet, & præfecto prætorio Africæ quoſdam præſides ſubeſſe poſtea voluit d.l.1.de offic.præfect. præt.Africæ.Hæc fere omnia Anton.Vacca in ſuis expoſitionibus locorum obſcur. in Pandect. titul.17. Adde Cuiac.ad leg.3.prope fin. C.de Canone largitional.tit.lib.10. Qui, inquit, in Aegypti prouinciam mittitur pro conſulari poteſtate, ſpecialiter dictus eſt præfectus Auguſtalis l. 1.ff.de offic. præfect.Auguſt. Eum habere Strabo τὴν τοῦ βασιλέως τάξιν ſcribit. Tacitus regis loco eſſe. Ammianus Marcellin.22. Aegyptus quæ iam inde, vt Romano imperio iuncta eſt, regitur à præfectis. Sub eo ſunt ſex prouinciæ Aegypti Lybia ſuperior, Libya inferior, Thebais, Aegyptus, Arcadia, & Auguſtannica, in cuius poſtremæ prouinciæ nomine, vt hoc obiter dicam, error eſt in l.9.C.de vect.& com. ſicut & in inſcriptione l.34.C.Theod.de dec.Hæc Cuiac.ſupra all.loc.

PRÆFECTVS Aegypti non prius deponit præfecturam & imperium, quam Alexandriam ingreſſus ſit ſucceſſor eius l.1.ff.de offic.præfect.Auguſt. Apud præfectum Aegypti poſſum ſeruum manumittere ex conſtitutione D.Auguſti.l.21.ff.de manumiſſ.vind. Hinc

PRÆFECTVRÆ nomine ſignificatur præfectura vrbis Romæ vel vrbis Conſtantinopolitanę, & præfectura prętoriana Orientis vel Occidentis, id eſt, Italiæ, vel Africæ, vel Illyrici: & magiſterium militum. Sunt enim eæ tres dignitates indiſcretæ l. 1.C.de præf.præt.ſiue vrb.Sed vel honoratiæ tamen ſunt, vel ordinariæ: hæ liberant curia, illæ non item. Cuiac.in expoſit. Nou.Iuſtin.60.de liberat.decurio.

PRÆFECTVRÆ eæ appellantur in Italia, in quib.& ius dicebatur, & nundinæ agebantur. & erat quædam earum reſp.(neque tamen magiſtratus ſuos habebāt) in quas legibus præfecti mittebantur quotannis, qui ius dicerent: quarum genera fuere duo: alterum, in quas ſolebant ire pręfecti quatuor ſex virum, pro populi ſuffragio creati: in hæc oppida Capuam, Cumas, Caſilinum, Volturnum, Liternum, Puteolos, Acerras, Sueſulam, Atellam, Calatiam. Alterum quas prætor vrb. quotannis in quæq; loca miſerat legibus vt Fundos, Formias, Cere, Venafrum, Alicas, Priuernum, Auagniā, Fruſilonem, Reate, Saturniam, Nurſiam, Arpinū, aliaq; complura Hęc Feſtus.Hot.

PRÆFECTVRÆ dicebantur oppida quædam Italiæ, quorum Incolæ ciues R.erant: hoc tamen à municipiis differebant, quod non ſuis legibus vtebantur, nec vllos è ſuo corpore magiſtratus, vt coloni, creare poterant: ſed à magiſtratibus qui Roma quotannis mittebantur, Romanis legibus regebantur, ii magiſtratus præfecti dicebantur vnde nomen præfecturæ. Liu. lib.36. De vrbe agroque (de Capua loquitur) reliqua conſultatio fuit: quibuſdam delendā cenſentib. vrbem præualidam propinquam, inimicam Cæterum pręſens vtilitas vicit. Nam propter agrum, quem omni fertilitate terræ ſatis conſtabat primum in Italia eſſe, vrbs ſeruata eſt, vt eſſet aliqua aratorum ſedes. Vrbi frequentādæ multitudo incolarum libertinorumque & inſtitorum opificumque retenta. Ager omnis & tecta publica populi Roman.facta. Cæterum habitari tantum tanquam vrbem Capuam, frequentarique placuit: nullum corpus ciuitatis, nec Senatus, nec plebis cōſilium, nec magiſtratus eſſe. Sine conſilio publico, ſine imperio, multitudinem nullius rei inter ſe ſociam ad conſenſum inhabilem fore. Præfectum ad iura reddenda Roma quotannis miſſuros. Hotom. Cætera vero omnia Italiæ oppida, quæ coloniæ, municipia & præfecturæ non erant, fœderatæ ciuitates vocabantur, vt, Tibur, Præneſte, Neapolis, & pleræque aliæ, quæ ſuis legibus & magiſtratibus viuebant, diuerſiſq; fœderibus aut ſponſione, vario iure cum populo Romano amicitiam contraxerunt. Aliquæ enim erāt omnino liberæ, aliquæ ſtipēdiariæ, aut plus vel minus grauatæ, vt populo Rom. viſum fuiſſet. Atque Italia omnis in hęc genera, Municipiorum, Coloniarum, & Pręfecturarum ante legem Iuliam, & bellum Marſicum diuiſa fuit. Vide Onuphrium in libell.de Imperio Roman.ſub tit.de præfecturis. Turnebum de populo fundo lib.4.c.12.

PRÆFERRE diem, l.1.§. editiones ff. de edend. i. e. proponere: Nē quid excogitetur è die & conſule, & prælato die fiat. Alii legunt prolato.Prat.Vide omnino Cuiac.3.obſ.7.

PRÆFERRI dicitur creditor qui ex bonis communis debitoris, primus id quod ſibi debetur, aufert. Reſpub.creditrix, communibus chirographariis creditorib. præfertur. l.38. §. vlt. ff. de reb.auctor.iudic.

PRAEFERRI, id eſt anteferri. In popularibus actionibus, id cuius intereſt, præfertur, l.3.ff de popular.action.

PRAEFICAE mulieres olim erant, quæ conducebantur ad hoc, vt ante domum mortui laudes eius canerent, quemadmodum teſtatur Varro citans illud Næuii: Hæc quidem hercle opinor præfica eſt, nam mortuos conlaudat, vide Ræuard. ad leges 12.tab.c.15.de ſumptib.fun.

PRAEFICERE, id eſt rei cuilibet ſeu muneri præponere. Stichum tam rei ruſticæ quam rationib. fundi præfecit teſtator.l. 31.ff. de adimend.legat.

PRAEFINIRE, id eſt præſcribere, præſtituere. Edictum prætoris quo præfinit tempus intra quod adeatur hæreditas.l.23.ff.de hęred.inſtit.

PRAEFINITIO. Si cum præfinitione annorum legatum fuerit. l. 10.ff quand.dies legat.

PRÆFIXVM, præcluſum. Caius l.6.ff.de ſeru.vrb.præd. Si ego per ſtatutum tempus feneſtras meas præfixas habuero, vel obſtruxero. In Flor.libris Perfixas legitur: corrupte, meo iudicio. Virg.Georg.3.

Multi iam excretos prohibent à matribus hœdos,
Primaq; ferratis præfigunt ora caniſtris. Hot.

PRÆFOCARE, ſpiritum faucibus claudere. l. notare. ff. de liber. agnoſc.

PRÆFVRNIVM, os patens fornacis, quo ligna in fornacem induntur, & deinde obſtruitur, vt ait Budæus.

PRÆGNANS, quæ etiam occupata eſt in generando, quod conceperat. ff.de vent.in poſſ.mit. l.prægnantis. ff.de pœnis. Spieg. Prægnans neque torqueri, neque ſummo ſupplicio affici poteſt, l. Imperator. ff.de ſtat.hom. leg. prægnantis. ff.de pœn. Quintil.in declamat.277. Supplicia, inquit, prægnantium lex differri in diem partus iubet. Idem Clemens Alex.ſcribit lib. 2.Strom.& Ælianus lib.5.var.hiſtor.& Plutarch.de ſera num. vindicta. Cuiac.Jul.Paul.recept.ſentent.lib.1.tit.12. de iudiciis omnibus, §.prægnantes.

PRAEGNANTES clauſulæ ſunt Juriſperitis vt nunc cenſentur, Plenitudo poteſtatis, Motus proprius, Certa ſcientia. Eamq; illis virtutem eſſe adſerunt, vt in contrarium nemo audiatur: quod ſemper pręſumatur iuſtitia, excludatur omnis ignorantia & error, & item defectus ſolennitatum in Reſponſis, Reſcriptis, Diplomatiſq; eorum. Obſeruandum tamen, iam dictas clauſulas ſententiis Principum non eſſe inſerendas: quod hic iuſtitia nulli cedat, quę in Principum ſententiis prælucere debet l.fi.C.de leg.l.omnium de teſt.cum ſimil.Spieg.Prat.

PRAEGNATIO, eſt tempus quo fœmina prægnans eſt.Spieg.

PRAEGRAVARE, i.e.præponderare, pręualere. Si nulla cauſa prægrauet, id eſt, ſi omnia nomina ſimilia fuerint.l.5.ff.de ſolut.

PRAEGRAVARI verbo Juſtin.eleganter vſus eſt in §.quędam actiones.Inſtit.de actio.ſumpta ſcilicet à libra metaphora, quę ad ęqualitatem reſpondere debet.& c.non debet de reg.iur.in 6.Prateius.

PRAEGVSTATOR, Quęre Credentiarium.

PRAEIVDICARE, ICti dicunt, pro obſtare, viam pręcludere, ſimpliciter ſine vero iuris pręiudicio: Marcellus.ff.de re iudicata. Sæpe, inquit, conſtitutum eſt, res inter alios iudicatas, aliis non pręiudicare. Impp.l.1.res inter alios acta vel iudicata aliis ne noceat. Ecce non nocere vocant quod Marcellus pręiudicare dixit.Old.Prat.

PRAEIVDICIALES actiones dicuntur ex eo quod plerunque prę. h.e.ante exerceantur, quam aliæ actiones, quod alia iudicia pręcurrant. Ideo autem in rem videntur eſſe, vt ait Imperat.in §.præiudiciales. Inſtit.de act. quia ſunt veluti de proprietate, & veluti proprietates cauſam continent. Nam cum dico Titium libertum meum, vel filium meum eſſe quodammodo, Titium meum eſſe dico proprium, ſiue dico Titium iure dominij meum eſſe. Præiudicialis actio, per quam quæritur, an aliquis liber ſit, civilis eſt, cæteræ præiudiciales actiones ſunt prętoriæ, Borcholt.ad d.§.pręiudiciales.Inſtit.de actio.

PRAEIVDICIALIS mulcta dicta eſſe videtur, quod propter præiudicium, hoc eſt rem prius iuſte recteque iudicatam, & temere audacia furoris appellatam indiceretur. Quo ſenſu iudiciaria authoritate præiudicialis mulctæ excipere & ſuſtinere iacturam dixerunt Impp.l.50.& 65.C.Theo.de appellat. Et hanc præiudicialis mulctæ interpretationem confirmat Symmachus ſic Theodoſio Auguſto ſcribens Epiſtol. libr.1. Nec officium partibus defuit, ad mulctam præiudicii ſuggerendam.Bald.

PRAEIVDICIVM dicitur, quicquid prius iudicatum ſequentibus iudiciis exemplum aliquod allaturum eſt.Briſſ.

PRAEIVDICIVM varia ſignificat. Nonnunquam refertur inter probationes, l.penultim.ff.de his qui ſui vel alien.iur.ſunt, l.ſi quid § meminiſſe.ff de agnoſ.liber.l.4.ff.de public.iud.l.1.C. quand.actio ciuil. Aliquando præiudicium nil aliud eſt quam exceptio, vt in l.diuus 5.ff.de petit hæred. quod probauit Cuiac.5.obſeru.37.Idque indicat.rubr.ff. de except.& præiud. Vbi præiudiciorum appellatione ſignificantur exceptiones, quædam ſpeciales, quibus excluditur actio hac ratione, quod futuræ grauiori actioni præiudicium pariat: quarum exempla ſunt in l.13. 16.18. & 21.d. tit de except. & meminit Paul. in l.54.ff.de iud. ſed & interlocutoriam ſententiam, quæ ante principalem feratur, præiudicium dici docet Duar.lib.2.diſp. c.2. in §.præiudiciales 12.Iuſtit.de act.nec exceptionem, nec probationem, nec interlocutoriā iudicii ſignificat, ſed ipſam actionem, quam ibi Iuſtinia.actionem præiudicialem appellat, quemadmodum & accipitur in l.1.§.1.ff.de rei vindicat.f.

Imperatores 30. ff.de reb. autor. iudic. vbi tamen Rævardus & Cuiacius legere malunt, iudicio, ne plures ſint actionum præiudicialium ſpecies contra d.§.præiudiciales,& contra l. actionis 37.ff.de act.& oblig. Itaq; præiudicium & actio præiudicialis in hoc nihil differrent,ac proinde præiudicio definito, præiudicialem etiam actionem definitam eſſe cenſent Interpp. Quam ob cauſam in inueſtiganda præiudicij definitione valde laborant: Et quin iudicium ſit,non eſt dubium.at cum dicatur præiudicium, intelligitur id iudicium eiuſmodi eſſe,quo quis ante aliud iudicium experiatur.Id verò cum fieri poſſit duobus modis: Vno nulla habita ratione alicuius iudicii futuri, hoc eſt, quod ex intentione agentium iudicium erat,& nũc expeditum eſt, ſed ex poſt facto fit præiudicium, vel inter ipſos qui egerant, vel inter alios. Altero propter aliud connexum,quod ex illo expedito ſponte ſequatur:Idque non inter alios, ſed eos ipſos qui præiudicio experiuntur. Inde eſt vt præiudicium ſit duplex : Vnum abſolutum, alterum relatum. Abſolutum eſt, quod vt Aſconius definit in diuinatione Cic.in Verrem cum ſtatum fuerit, iudicaturis adfert exemplum quod ſequantur. Cuius vim Quintilianus lib.2. Inſt. Orat.c.5.dixit verſari in tribus, nempe in rebus vel iiſdem, vel ſimilibus, vel ad id de quo quæritur pertinentibus. Quo modo omnia iudicia definita præiudicia fieri poſſunt, quamuis tamen cum conſtituuntur,præiudicia nondum ſint, ſed tum præiudicia fiant,cum & ſententia iudicis ſunt definita,& res eiuſmodi inciderit, ad quam eiuſmodi præiudicium accommodari,eique quaſi ius dicere poſſit, vide Vult.ad d.§. præiudiciales 12.n.3.4.5.Inſt.de act.

Praeivdicivm irrogare, & emolumentum adferre, opponuntur.l.2.C.quib.res iud.

Praeivdicivm etiam appellatur quæſtio controuerſa,cauſa de qua prius cognoſcendum,ſtatuendum,decernendumque eſt, priuſquam de alio negotio quæratur, propterea quod ei præiudicium facit; vnde ea iudicia quæ de ſtatu perſonæ redduntur,quibus diſceptatur, an filius quis ſit,an pater, an libertus, an patronus,an libertus,an ingenuus,an ſeruus,an liber,præiudicia vocantur.Briſſ.

Præivdicivm non eſt res iudicata:quia res iudicata locum habet inter eaſdem perſonas de eadem re ex eadem cauſa:præiudicium verò eſt inter perſonas non eaſdem etiam non de rebus iiſdem,ſed plerunque cum res eadem eſt, perſonæ tamen agentes ſunt diuerſæ, & viciſſim cum perſonæ ſunt eædem, res tamen non eſt eadem, ſed vel ſimilis,vel priorem controuerſiam aliquo modo attingens:Ideoque res iudicata non ſolum actionem iudicati ei, ſecundum quam iudicatum eſt, parit,verum etiam exceptionem. Eorum neutrum eſt in præiudicio, ſed in eo locum habet, quod dicitur, ſæpe conſtitutum eſſe, res inter alios iudicatas, aliis non præiudicare,l.ſæpe 63.ff.de re iud. l.in cauſæ 27.ff.de proc.l.Modeſt. 10.ff.de except.l.1.§. cum dicitur. ff. ſi cui plus quam per leg. Falcid. tot.tit. C.res inter alios actas aliis non nocere, & legibus iudicandum eſſe non exemplis.l.nemo. C.de ſent. l.ſed licet. ff. de off.præſid.Præiudicium quoque effectum quendam habet. Si enim iungatur aliis probationibus vel præſumptionibus eas facit robuſtiores, vt cum in eiuſmodi caſu iam ante iudicatum ſit, eo procliuius nunc etiam iudex ſit iudicaturus eodem modo: qua tamen in re iudicem valde circumſpectum eſſe oportet,quia vel minima circumſtantia in facto ſicut diuerſitatem facti à priori facit,ita & diuerſitatem iuris inducere poteſt.Vult.d.loc.num.6.

Præivratio & præiurare dicebatur antiquis, cum quis ante conceptis verbis iurat, poſt quem alter in eadem verba iurans,tantummodo dicebat,Idem in me.Huic igitur præiurationi, quæ ſpecies eſt iuriſiurandi conceptis verbis, addebatur execratio.Eam enim verbum,Idem in me,continet.Turneb.aduerſ.lib.3.c.10.Prat.

Prælatvs dies dicitur à Modeſtino in l.ſi à debitore, 28. ff. de falſis, pro anticipato, & cum nondum veniſſet, tamen quaſi iam veniſſet, ſcripto quod vulgus dicit, Antidato. Contrarium eſt Repetitus in l.3.ff.de fid.inſtrum.Hotom.

Prælati qui dicantur, vide c.quæ in eccleſiarum de offic.ord. c.decernimus extr. de iud. & an omnis habens curam animarum dicatur Prælatus,notat Abbas in c.2.de iud.Prat.

Prælati nomine intelligitur eccleſia,& miniſterium prælati, vide gloſſ.in c.edoceri.de reſcript.

Prælatvra eſt prioratus, guardianatus, ſecundum diuerſitatem ordinum,c.nullus.de elect.in 6. Eſt & prælatura omnis honor, qui propter adminiſtrationem alicui tribuitur, c.quæ Epiſcopatum,7.q.1.Prat.

Prælegare, eſt vni alicui ex hæredib.præter partem hæreditariam legare, vt id ſibi præcipuum haberet. vnde illa prælegati verba ſolennia fuerunt: Hæres meus præcipito:præcipuum habeto. Differt autem Prælegatum à Legato primum quod illud ſolis hæredibus, hoc verò iis tantum qui hæredes non ſunt,attribuitur.deinde quod illius in hæreditatis reſtitutione nulla portio reſtituitur: huius reſtituitur. l. in fideicommiſſaria,18.ff.ad Trebellia. denique Prælegare fere eſt,alicui rem quæ iam quodammodo ipſius erat,legare:vnde Prælegari filiæ dos dicitur, in l.Bæbius,30. ff. de pact. dotal. & peculium filio ſeruove,in l.1.§.ſi ſeruus,ff.de except.rei vend.l.10. & l.vlt.ff.de pecul.leg.l.3.§.cum igitur.ff.de ſtatu liber. Et obligatio debitori.l.non ſolum,§.pen.ff.de lib.legat. Vide l.69. §.ſi duos.l.79.§.euictis.de leg.2.l.27.§.1.l.33.§.vlt.de leg.3.l. 3.l.93.ad leg.Falcid. Eſt tamen intelligendum, non quicquid hæredi legatur, prælegatum appellari:quoniam hæredi legari aliter quam per præceptionem poteſt: veluti, Titio hæredi fundum lego.l.1.§.ſi quis ex,ff.quod legat.Hotom.

Prælegare dotem maritus dicitur, cum eam pure legat. propterea quod eam ante ſolui iubet,quam ab hærede debeatur. dos enim olim annua, bima, trima die debebatur tantum. l.1. ff. de dot. præleg. adde l.77.§.fidei,l.32.l.88.§.impuberi. de leg.2.l.38.in fi.de vſur.l.8.§.vlt.l.10. ff.de leg.præſt. Hodie tamen poſt annum mobilia, ſed immobilia ſtatim, l. 1. §. cum autem.C.de rei vxor.act.Prælegare etiam dotem dicitur pater filiæ, l.Bæbius Marcus. ff.de pact. dot. id eſt dotem iam quodammodo filiæ effectam legare.Prat.Hot.

Praelegata & per præceptionem data eadem ſunt, l.31. ff.de legat.3.

Praelegationes pro prælegatis in l.1. verſ.verum. & §.adeo autem.& l.2.in fin.l.3. in princ.ff.de dote præleg.l.31. §.matri. ff.de adim.leg.l.93.ff.de legat.3.C.de iure dot.Briſſ.

Praelivm: Vide,Bellum.

Praelvm in l.19.§.illud.ff.locat.l.28 ff.de fund.inſtr.trabem ſignificat, qua olea vel vua calcata premitur, quemadmodum etiam Iſidorus lib.vlt.Etym.c.14.ſcribit.Prat.ex Briſſ.

Praematvre, id eſt,ante,item hic præmature pars data.l.22.ff. ad Senatuſc.Trebell.

Praematvrvm quod necdum maturum eſt, Papin. de verbor. oblig.l.liber homo. Nec videri præmaturius agi,non finito ſtipulationis die.Præmaturius,id eſt,feſtinantius.Nebriſſ.

Praemivm, quod remunerandi cauſa datur. Hoc præmij locô merentibus tributum.l.26 ff.de teſtam.milit.

Praeparasse litem quis videatur, adi Paul. in l.quemadmodum.ff.de inoff teſtam.Spieg.

Praeponere eſt alicui rei præficere.l 23.§.vlt.ff.pro ſocio.

Praepositi dicuntur ſub rubr.C de ſuſcept.& præpoſ.qui horreis pagiſve præfecti ſunt. l.2.Cod.eod.tit. horreis ſcilicet,in quæ ſpecies fiſco debitæ importantur: pagis autem vnde exportantur.Cuiac.in d.rub.Prat.

Praepositio diei & conſulis communis omnis rationis eſt,ait Vlp. in §.ſi initium tabularum. l.ſi quis ex argentariis. ff. de edend. Rationes enim, vt idem ſcribit,l.1.eod.tit.cum die & Conſule edi debent : quoniam accepta & data non alias poſſunt apparere,niſi dies & conſul fuerit editus.Spieg.Prat.

Præpositvra appellatur Præpoſitorum munus, l.2. C.de ſuſcept.præp.& arc.

Præpositvram autem ciuile & perſonale eſſe munus Imper. Diocletianus dixit l.1.C.de excuſ.mun.Prat.

Præpositvs, militaris officii vocabulum fuiſſe ſub poſteriorib.Impp.Rhenan.apud Tertul.indicauit. Extant tituli quinque de Præpoſitis in lib.12.C.Hoc nomen,vt & multa alia,in re præſertim militari vſitata, priſci Chriſtiani libenter vſurparunt. Poſterius, vt mutatis moribus, præpoſiti nomen dignitatis eſſe cœpit vox, ita etiam latius patuit. quemadmodum Panormitan.oſtendit in c.quamuis,de verb.ſign.

Præpositorvm appellatio generalis eſt, vt tradit Cuiac. ad leg.2.C.de excuſ.mun.

Præpositi & tribuni ſcholarum hæc habent beneficia, vt interſint Imperatoris epulis,& vt adorent purpuram eius, quod pro ſummo beneficio habetur. Euſeb.lib. 4. de Conſtantini vita : οἱ δὲ γε τῦ παντὸς ςρατῦ καθηγεμόνες,κόμητές τε κ, πᾶν το τῆς ἀρχόντων τάγμα οἷς τὸν βασιλικὸν νόμοι προτιμᾶν τῆς ἐν τῷ τέμενι κωνίων[?]. Idem vitis clariſſimis comitibus ſacri ſtabuli datur,id eſt,equorum præfectis & rectoribus, quibus ſportulas præberi ab iis qui equos conferunt, vel pretia eorum oſtendit l.3. C.Th.de eq.col.& l. 29.C.Th.de anno.& trib. In Codice Theodoſiano hoc titulo tribuni appellantur, vt ab Ammiano Marcellino ſæpiſſime Sed id comitiua tantum honoratis datur. Cuiac.ad l.1.C. de comitib.& tribunis ſcholarum lib.12.

Præpositi in Romana militia dicebãtur,qui ſub tribunis certo militum numero præfecti erant.Sueton.in Othone. Auſus etiam eſt in Illyrico milites quoſdam, quod motu Camilli ex pœnitentia præpoſitos ſuos quaſi defectionis aduerſus Claudium auctores occiderant, capite punire. Modeſtin.in leg.3. §. 2. ff. de re milit. Si præſidis vel cuiuſuis præpoſiti ab excubatione quis deſiſtat,peccatum deſertionis ſubibit: Et §. vlt. Qui præpoſitum ſuum protegere noluerunt, vel deſeruerunt, occiſo eo capite puniuntur. Sic l.6. §. 1. Qui manus intulit præpoſito capite puniendus eſt : Et §. vlt. Qui præpoſitum ſuum nõ protexit. Hotom.diſput.de feud.c.3. Patronum ſodalitium,Latine præpoſitum dici poſſe contendit. A Græcis autem προςάτης dicitur,vt apud Xenop.in Lacedæm.Rep.Prat.

Praepositi

Præpositi laborum ſunt qui magno illi vexillo erant præpoſiti, quod vulgo laborum & laborũ ſolutio, ſiue καμάτων λυτήριον dicebatur, vt Nazianzenus ſcribit in 1. Steliteutica, & Sozomenus lib. 1. c. 4. λάβαρον vocat. Vnde in actis Nicenæ 2. quę ex Bibliotheca vetuſtiſſima Cuiacio communicauit Anto. Loiſellus ſignum quod Sozomenus hiſtoriographus Conſtantinum in crucis vſum conuertiſſe memorat, dicens: Juſſit viros eruditos ex auro & lapidibus pretioſis in vexillum crucis transformare, quod laborum vocatur. Id præpoſiti vt quæque pars in acie laborabat, in eam quaſi auxilij & liberationis vice inferebant: fuereque iam olim Euſebio teſte huic rei à Conſtantino præpoſiti milites 50. qui, vt ex C. Theod. liquet, ex protectoribus & domeſticis erant, & ob id poſt titulum de domeſticis & protectoribus, ponitur titulus de præpoſitis laborum, idemque iis honor clariſſimatus defertur, qui decem primis domeſticorum, ex Cuiac. ad rub. C. de præp. labo.

Præpositvs Eccleſiaſticus Latine dicitur qui à Græcis œconomus: h. e. qui prouentus Eccleſiaſticos adminiſtrat, & ſecundum Epiſcopum plebi præeſt, lib. feud. 1. titul. 1. §. Abbas præpoſitus, ſi antiquitus conſuetudo eorum fuerit, feudum dare poſſunt. Lombard. lib. 1. tit. 32. Si quis præpoſitus aut miniſterialis aliquas res Eccleſiæ, quas prouidere debet, aliquo inſcriptionis titulo cuiquam conceſſerit, quod ad damnum alicuius Eccleſiæ pertineat, pro ſacrilegio computetur. Sæpe autem Abbas, cuſtos, præpoſitus, coniunguntur, vt in Lombard. lib. 2. tit. 54. l. 18. & 19. & lib. 3. tit. 10. l. 1. Canoniſtæ in c. Saluator 1. q. 3. proferunt locum Auguſtini in Joannem vbi hæc Eccleſiaſtica procuratio tanquam profana damnatur. Meminit Juſtin. in Nou. 67. §. 2. vbi ſi Epiſcopus diutius eccleſiam deſeruerit, vetat Oeconomum quicquam ei prouentuum ſuppeditare: ac iubet eos potius in pios vſus conferri. Pr.

Præposteræ ſtipulationes dicuntur, quæ obligationem ante euentum conſtituunt: veluti, Si cras nauis venerit, hodie date ſpondes? Nam poſteriore parte obligationem & præſentem & certam eſſe vult: priore vero incertam, & in futurum tempus collatam. Itaque qui ex hac formula naſci obligationem vellet, filiam ante ſuam matrem naſci poſtularet. Præpoſtera ſtipulatio in dotibus eſt: veluti: Si ſine liberis deceſſero, dotem mihi cum moriar darę ſpondes? leg. præpoſteri 25. Cod. de teſtament. §. item ſi 2. Inſtitut. de inut. ſtip. Prat.

Præpostera peritio, l. vt debitum. C. de hæred. act.

Præposterum dicitur quod in ordine conuerſo & turbato. Bri.

Præripere, interdum eſt prorripere. Qui cum animaduerteret, verberibus ſe adficere velle, præripuiſſet ſe ad amicum. l. 17. §. idem ait. 1. ff. de ædil. edict.

Præripere alias eſt præoccupare. Alienum ſibi ius quodammodo præripit. Briſſ.

Prærogare, ſicut & Erogare, id ſignificare, proprie loquendo, videtur, quod gratis, & quaſi roganti, non autem ex debito diſtribuere. iuxta Alciati declarationem, in l. ſi tibi. C. de locat. quæ extat in Parerg. licet ibidem vulgo, Protogaſti, legatur. Idem eod. loco ait: Eſt igitur Prærogare, ante tempus ſoluere: & idcirco quod ad ſolutionis diem attinet, donare. §. plus autem. Inſtit. de act. Videtur tamen & alicubi apud Juriſconſultum prærogauit pro præerogauit. Qui penſionem integram, inquit, prærogauit. Prat. (legio.

Prærocativa, pro iure quodam præcipuo, ſpeciali, ſeu priui-

Prærogativam iuſtorum comitiorum volebant eſſe Romani, auctore Cic. lib. 1. de Diuin. Quare etiam nomen illud varie vſurpatur. Nam & præiudicium ſiue auctoritatem quandam ſignificat, vt apud Liu. lib. 1. deca. 3. in pr. Et Cic. actione in Verr. 2. pulchra dialogia ludit in Metellum, qui cum magna pecunia, à Verre, qui tum reus erat, accepta, atq; in prerogatiuam Centuriam erogata, præturam nactus fuiſſe, vel emiſſe potius exiſtimaretur, præiudicio ſuo reum Verrē iuuabat. Hic inquit Cicer. Metellus, quam ſit iſti amicus attendite. dedit. n. prærogatiuam ſuæ volũtatis eiuſmodi, vt iſti pro prerogatiua reddidiſſe videatur. Priore loco, prærogatiua, hic pro pręiudicio accipitur, in poſteriore vero pro Centuria. Sed & Jureconſ. hac voce varie vtũtur: modo pro auctoritate & eminentia quadam, modo pro iure quodã ſpecialiter indulto. Vlp. in l. reſcripto, & l. munerum. ff. de mun. & honor. l. obſeruare, &c.

Præs, vide ſupra Prædes.

Præsbyter idem olim quod Epiſcopus: id vero vt comprobemus, integrum locum Hieron. ad Tit. c. 1. aſſcribemus: Idem eſt presbyter qui Epiſcopus, & antequam Diaboli inſtinctu, ſtudia in religione fierent & diceretur in populis: Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi presbyterorum conſilio eccleſię gubernabantur. Poſtquam vero vnuſquiſque eos quos baptizauerat ſuos putabat eſſe Chriſti: in toto orbe decretum eſt, vt vnus de presbyteris electus ſuperponeretur cęteris: ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret: & ſchiſmatum ſemina tollerentur. Putat aliquis non ſcripturarum, ſed noſtram eſſe ſententiam. epiſcopum & presbyterum vnum eſſe: & aliud ætatis, aliud eſſe nomen officij: relegat Apoſtoli ad Phil. verba dicentis: Paulus & Timotheus ſerui Jeſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis cum Epiſcopis, & Diaconis, gratia vobis & pax & reliqua. Philippi vna eſt vrbs Macedoniæ, & certe in vna ciuitate plures vt nuncupantur, Epiſcopi eſſe non poterant. Sed quia eoſdem epiſcopos illo tempore, quos & presbyteros appellabant: propterea indifferenter de epiſcopis quaſi de presbyteris eſt locutus. Adhuc hoc alicui videatur ambiguum, niſi altero teſtimonio comprobetur. In actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt, quod cum veniſſet Apoſtolus Miletum, miſerit Epheſum: & vocauerit presbyteros Eccleſiæ eiuſdem: quibus poſtea inter cætera ſit locutus. Attendite vobis & omni gregi: in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, paſcere Eccleſiam Domini, quam acquiſiuit per ſanguinem ſuum. Et hic diligentius obſeruate, quomodo vnius ciuitatis Epheſi presbyteros vocans, poſtea eoſdem epiſcopos dixerit. Si quis vult recipere eam Epiſtolam, quæ ſub nomine Pauli ad Hebræos ſcripta eſt: & ibi æqualiter inter plures Eccleſiæ cura diuiditur. Siquidem ad plebem ſcribit: Parete principibus veſtris, & ſubiecti eſtote. ipſi enim ſunt qui vigilant pro animabus veſtris, quaſi rationem reddentes, ne ſuſpirantes hoc faciant: Siquidem hoc vtile vobis eſt. Et Petrus qui ex fidei firmitate nomen accepit in epiſtola ſua loquitur dicens: Presbyteros ergo in vobis obſecro compresbyter, & teſtis Chriſti paſſionum: qui & eius gloriæ, quæ in futuro reuelanda eſt ſocius ſum: paſcite eum qui in vobis eſt gregem domini: non quaſi cum neceſſitate, ſed volũtarie. Hæc propterea vt oſtenderemus apud veteres eoſdem fuiſſe presbyteros quos & epiſcopos: paulatim vero vt diſſenſionum plantaria euellerentur ad vnum omnem ſollicitudinem eſſe delatam. Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit eſſe ſubiectos: ita epiſcopi nouerint ſe magis conſuetudine, quam diſpoſitionis dominicę veritate, presbyteris eſſe maiores: & in cõmune debere eccleſiam regere, imitantes Moyſen: qui cum haberet in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael, ſeptuaginta elegit, cum quibus populũ iudicaret.

Præscribere eſt aliquid ante ſcribere. Vt Cic. in epiſt. Si præſcripſimus iis, quibus ea negotia mandauimus. Ex quo præſcribere idem quod iubere & mandare, & certæ rei modum præſtituere, tractum, vt volunt Grammatici, à magiſtris, qui pueris ante ſcribunt, quæ debeant facere aut imitari. Quintilianus poſuit pro exceptione, quæ principi cauſæ moram adfert. vt ſi velis mecum aliqua de re iudicio contendere, & excipiam, te non eſſe iudicem idoneum, quia notatus es infamia. Sic enim libro 7. cap. 6. Eſt enim duplex eius diſceptationis conditio, quod aut intentio aut præſcriptio habet controuerſiam, ac fuerunt qui præſcriptionis ſtatum facerent; tanquam ea non iiſdem omnibus quibus cæteræ leges, quæſtionibus continerentur. Cum ex præſcriptione lis pendeat, de ipſa requæri non eſt neceſſe. Ignominioſo patri filius præſcribit: De eo ſolo iudicatio eſt, An liceat. At Cic. lib. 1. de off. pro inſcriptione, quæ vulgo dicitur intitulatio. Ex quo fit vt Ager Arpinas, Arpinatum dicatur: Tuſculanus Tuſculanorum, ſimiliſque poſſeſſionum priuatarum præſcriptio. Juriſconſulti ſoli, aut certe primi Latinorum præſcriptionem vocauerunt eatum rerum acquiſitionem, quæ fit per continuationem poſſeſſionis 10 vel 12. annorum, poſtea & eam, quæ quocunque fieret tempore. ſed quæ fuerit illis huius nominis in iſta ſignificatione ratio, cur item non hanc quoque acquiſitionem, vſucapionem vocauerint, à nemine, quod ſciam, traditum eſt. at ne quidem quæſitum, cum tamen dignum ſit quod intelligatur, ſi modo intelligi poteſt, vt melius vtriuſque natura cognoſcatur & vſucapionis & præſcriptionis. Quo tempore XII. Tabul. ſunt perlatæ, iiſdem quibus Italia finibus terminabatur Imperium Romanum, & etiam aliquanto anguſtioribus, cum nondum eam totam ſubegiſſent: quare lex XII. non diſtinxit inter res Italicas & prouinciales, ſed generaliter ſanxit, vt rerum mobilium annuus: Fundi, id eſt, immobilium biennis vſus authoritas eſſet: Quæ verba non de aliis fundis, quam qui erant in Italia, poterant intelligi, cum extra Italiam nihil tum haberent aut ditionis aut poſſeſſionis: Sed propagato poſtea in exteras vſque nationes imperio, & cum iam in illis multum eſſet nominis Romani, ſtatuerunt, vt quemadmodum in Italia biennij ſic extra Italiam decennij poſſeſſio repetendis rebus finem præſcriberet. Quod non tam certa lege latum fuiſſe arbitror, quam iure quodam conſtituto inductum à prudentibus: qui (vt voluere ſemper in hac ſua ſcientia videri ſubtiles & artificioſi) non vſucapionem eam verbo legitimo, ſed præſcriptionem nominarunt, hoc eſt, vel inſcriptionem, quod res præſcripta decennalis poſſeſſoris nomen, quaſi domini præ ſe ferret, & tanquam eo inſcriberetur: aut quod magis probo, exceptionem. Frequens enim eſt apud Juriſconſultos, aliquem eſſe tutum exceptione, qui non ſit ipſo iure: Sic putauerunt magis ex arte forte, ſi hanc longam poſſeſſionem præſcriptionis nomine diſtinguerent ab vſucapione, quæ vſucapio & legis nomen habet & poteſtatem, ideoque ipſo iure dominum eum facit qui vſucepit. At præſcriptio quæ primum fuerat iure proprio Romanorum incognita, non tam

ipſo iure, quam quaſi ope exceptionis decennali poſſeſſori dominium aſſerere videbatur. Nam cum duplex ſit quærendi dominii modus: Aut iure gentium aut iure ciuili: vſucapio legitimum dominium præſtat: At præſcriptio non item, cum iure ciuili inducta non fuerit, ſed poſt ius ciuile inuenta. Sic nec iure gentium, quod certum eſt, nec ciuili dominium poteſt vere quidem & proprie tribuere, ſed ſimilitudinem quandam eius quæ præſcriptione temporis, id eſt, exceptione defenditur potius, quam legis authoritate munitur, quoniam Lex nihil de ea locuta eſt, at neque cogitauit, &c. Conna. lib. 3. c. 11. nu. 3.

Præscribere, alias ſignificat excipere, ſeu exceptionem opponere. Soſipater lib. 2. Inſtitut. Grammatic.

Præscribi id eſt exceptio obiici. An præſcribi cohæredibus poſſit à parte vxoris defuncti. l. 34. §. Caius. ff. de leg. 2.

Præscriptio eſt legitima diffinitio temporis, ideo conſtituta, vt in omnibus negociis opportunitas cum tranquillitate retineatur. Nec ſane opus eſt hic ſupervacanea declaratione. Nemo enim non videt, omnes præſcriptionum ſpecies eo pertinere, ne quid in Repub. vel tardius, vel præmaturius fieret, quam æquum & bonum videretur. Porro in rebus tractandis, alias ad diligentiam exercendam, alias ad præcipitationem euitandam, vrgendi ſumus præfixis temporum metis. Vt ecce præſcriptiones 30. vel 40. annor. primario reſpectu ad acquirendum dominium non ſunt introductæ, cum 10. & 20. annor ſufficerent: nec igitur ad hoc principaliter ſpectant. Veruntamen ſi quis tanto tempore poſſederit ex iuſta cauſa, & bona fide, haud dubie vſucapiet. Quia ſi 20. anni ſufficiunt, multo magis ſufficient 30. & 40. Iuſtin. in l. ſi quis in princ. C. de præſc. 30. annor. Prat.

Præscriptio exceptionem ſignificat qua reus agentem accuſantemve repellit ac ſummouet. Briſſon.

Praescriptionis verbum frequentiſſime pro exceptione accipitur, l. qui agnitis & l. pen. ff. de except. l. pen. & l. fin. C. eod. l. 2. C. de prec. Imp. off. Adeo vt plerique præſcriptionem & exceptionem eadem eſſe cenſuerint, cum in rubr. ff. & C. dicatur de exceptionibus ſeu præſcript. Alciat. in lib. de quinque pedum præſcriptione, exceptionem generale nomen cuiuſque defenſionis actioni quoquo modo obiectæ eſſe dicit. Præſcriptionem autem quæ non rectæ intentioni aduerſatur, ſed eam duntaxat reſtringit, vt in caſu de quo agitur non obtineat, quinimo procedat, etiamſi intentu vera ſit, vt moratoria præſcriptio l. 2. C. de prec. Imp. offer. præſcriptio militiæ, qua miles officio procuratoris fungi prohibetur l. ita demum. C. de proc. & cætera id genus, quo caſu ideo non aliter de intentionis veritate quærendum eſt, ſed ſtatim de exceptione cognoſcendum. Proinde præſcriptio dicta eſt quod antequam actor probaſſet: ea obiecta deduceretur in controuerſiam. Hincque exceptio ex vſucapione proueniens præſcriptio eſt appellata, l. emptor. C. de præſcr. long. temp. quoniam domino actione rei vendicationis vtenti, initio præſcribitur à reo, qui ſi tempore lege diffinito ſe poſſediſſe probat, mox abſoluitur, ex Corraſio in rub. ff. de ſeruitut. cui adde D. Gœdd. in comm. ad l. dimiſſoriæ 106. nu. 1. 2. ff. de ver. ſign.

Praescriptio quoq; pro vſucapione ſumitur. Cum enim vindicanti rem ſuam domino poſſeſſio longi temporis obiicitur, præſcribi ei dicitur: eaque præſcriptio longi temporis vocatur: præciſa & imperfecta locutione, pro præſcriptio ex poſſeſſione longi temporis. Sed Iuſtinian. vſucapionis verbum fere ad res mobiles, præſcriptionis ad immobiles reuocare & contrahere conſueuit. Obſeruatum eſt etiam præſcriptionis verbum fere ad longi temporis acquiſitionem, vſucapionis autem ad alteram referri, l. quinque C. fi. regund. l. ei à quo. ff. de vſurp. l. qui alienam. ff. de euict. Prat. & vide Vult. in comm. Inſt. de vſucapion. & long. temp. præſcr. n. 6. & 10.

Praescriptio & conſuetudo differunt. Nam illa poſſeſſione quæritur, vt quærenti ius nouum adiungat, detrahat alteri. Conſuetudo vero nihil habet eiuſmodi, cum eos tantum ſuis legibus impleat, à quibus ipſis inſtituitur, quorum moribus & conſenſu perficitur, ex Conn. 1. comm. iur. ciu. c. 10. nu. 8.

Praescriptio 30. annorum apud Sidonium Præſcriptio tricennii dicitur, non triennii, vt perperam legitur. Prat.

Praescriptiones qui diſtinxere in fauorabiles, odioſas, rigoroſas, & mixtas, ex quorum numero Gratianus quoque eſt 16. q. 3. §. præſcriptionum, tota errarunt via. Reſpexerunt enim duntaxat ad priuatorum vtilitatem, cum omnes vſucapiones & præſcriptiones, à breuiſſima vſq; ad longiſſimam, ex eadem cauſa ſint, videlicet publicæ ſalutis & tranquillitatis. Prat.

Praescriptis verbis actionem Dd. varie definiunt. Cuiacius in parat. ff. de præſcript. verb. ita breuiter definit, quod ſit condictio incerti ex cõtractu incerto, id eſt, ex contractu, qui vel proprium nomen non habet, vel de cuius nomine dubitetur: quæ definitio eadem eſt cum illa, quam Donell. in comm. de præſcr. verb. his verbis proponit. Eſt nuda, inquiens, & ſimplex nullo propoſito actionis nomine eius quod in conuentionem deductum eſt, petitio, recepta in iis cõtractibus quorum appellationes nullæ iure ciuili ſunt proditæ. Eamque ob cauſam, quod ex incertis contractibus datur, videtur dicta eſſe actio incerta, quemadmodum appellatur in C. in l. 6. C. de rer permut. l. 3. C. de inutil. ſtip. vel, vt Digeſta habent, act. incerti, l. 7. ff. de pact. l. inſulam 6. l. ſi dominus 8. in fi. l. ob eam. 9. ff. de præſcr. verb. l. duo 19. §. vlt. ff. de præcar. niſi quis malit eam ita vocari, quod per eam exigatur id quod intereſt, conſtat incertum eſſe. l. vlt. ff. ſi quis in ius, l. & ideo 12. §. vlt. ff. de cond. furt. Cuiac. ad d. l. 7. de pact. Vult. in comm. ad §. actionum 25. nu. 45. 46. Inſt. de act.

Praescriptis verbis actio cur dicatur inter Interpretes non cõuenit. Cuia. in notis ſuis priorib. ad Inſt. tit. de loc. & cond. exiſtimat hoc inde factum, quod detur ex præſcripto conuentionum vel vti conuenerit, ſi conuentio ſcripta non ſit, per l. 1. §. ſi quis ſeruum. ff. depoſ. d. l. ſi dominus. 8. de præſc. verbis, quam ſententiam Hoto. in coniectura de præſcr. verbis. in §. ſequitur altera. tacito autoris nomine ſugillat. Eguinarius Baro inde deducit, quod actio in factum à prætore concipiebatur præſcriptis verbis, id eſt pro modo facti expoſiti à litigatore, quod in d. coniectura impugnat idem Hotomann. in §. atque hæc quidem. à qua tamen Baronis ſententia non receſſit. Fran. Duare. ad d. l. 7. §. 1. & Don. in d. com. de præſcr. verb. qui actionem præſcriptis verbis ita vocatam ſcribit, quod rem geſtam demonſtret, eaque demonſtratione vice nominis, quo caret, vtatur: quod etſi diſpliceat Cuiacio ad d. l. 7. non tamen eſt omnino improbabile. Nam inde omnis actio præſcriptis verbis dicitur in factum eſſe dicta, l. 1. l. ſi vir 11. l. ſi tibi rem 13. in prin. & in §. vlt. l. duo 23. l. Titius 24. ff. de præſcr. ver. quia factum, id eſt, res geſta inter contrahentes ab actore præſcribitur, vt totidem fere verbis reſcripſit Imperator Alexander iuris peritiſſimus in l. cum mota. C. de tranſact. cui ſuffragatur §. 1. Inſt. de except. & l. quod bonis 15. ff. ad leg. Falc. Hotom. tamen ab omnibus, quotquot vnquam fuerunt Interpretes, ſententiis receſſit, & coniectat hanc actionem non præſcriptis, ſed perſcriptis verbis appellandam eſſe, eo quod cum actiones ex contractibus nominatis deſcendentes olim ſcriberentur notis, hæc non notis ſed integris verbis perſcriberetur. Quæ coniectura doctiſſimi viri etſi ſit ingenioſa, nec improbabilis, vim tamen infert ſcripturæ conſtanti omnium codicũ receptæ, in quibus hæc actio vocatur præſcriptis verbis. Vt taceã in arbitrio fuiſſe actoris, actionem nominatam, vel notis ſcribere vel integris verbis perſcribere: quo caſu ſi perſcripta fuiſſet ex ſentẽtia Hotoman. actio etiam nominata, illa nominata ita ſine notis perſcripta dicenda fuiſſet actio præſcriptis verbis: quod tamen non puto ipſum adfirmaturum fuiſſe. Quare à ſentẽtia Cuiacii, quam confirmat ex Harmenop. lib. 11. tit. 3. qui actionem hanc vocat προγραμμάτων συμφώνων non recedo, neque Baronis eiuſque ſequacium opinionem reiicio, ſed vtranque coniungendam eſſe cenſeo, Vult. d. loc. n. 47. 48.

Praescriptis verbis actio introducta eſt primo ob neceſſitatem, quia cum natura rerum ita ſit conditum, vt plura ſint negocia, quam vocabula, l. natura 5. ff. de præſ. verb. atque ita deficientibus nominibus negociorũ, deficiant etiam nomina actionum vulgaria ac vſitata, neceſſario actio fuit inuenienda, quę de negociis nominatis dari poſſet, l. 2. ff. de præſ. verb. quę ipſa latiſſime patent, nec vllum eius certum nomen, ſed ad ſingula negocia accommodatum, quæ in nominatis locum inuenire non poſſent. Secundo propter controuerſias, quæ ex factorum ſpeciebus ſæpe oriebantur ICtis dubitantibus, vtrum negocium nominatum, vel innominatum eſſet, & per conſequens, vtrum nominata an innominata actione agendum: quo caſu ICti noſtri dicunt, tutius eſſe agere actione præſcriptis verbis, vt demonſtrat Cuiac. tract. 8. ad Afric. ad l. 24. ff. de præſcr. verb. Quia tamẽ interdum vſuuenit, vt actio in factum præſcriptis verbis ciuilis locum non habeat, & tamen æquum ſit actionem dari, deficientibus actionibus cæteris omnibus ex æquitate à Prętore actio datur in ſubſidium, vnde etiam ſubſidiaria dicitur: quam ad rem notanda eſt regula à Bartolo & cæteris Interpretibus tradita ad rubr. ff. de præſcr. ver. quod negotio geſto, quod non cadit in certam ſpeciem contractus, ſi verba interuenerunt, ex quibus reſultat contractus innominatus, actio præſcriptis verbis competit: at vero ſi talia verba non interuenerunt, & ſi tale factum aliquod, propter quod æquum ſit dari actionem, prætoriæ ſeu ſubſidiariæ actioni in factum locus erit. Vult. d. loc. nu. 56. 57.

Praescriptis verbis actiones omnes deſcendunt ex conuentione, Cuiac. in not. ad Inſt. de locat. & cond verb. præſcriptis verbis, & in Parat. ff. de præſcript. verb. Nullæ ex maleficio, vt annotauit Donell. in comm. de præſc. verb. cap. quid ſit actio præſc. verb. Ex conuentione in quam, quæ nomine quidem careat, habeat tamen in ſe cauſam ſeu negocium alicui conuentioni nominatæ vicinum. Vult. d. loc. n. 49. 50.

Praescriptis verbis, & in factum, & incerti agere ſignificant fere idem: nec ſunt propria actionum nomina, ſed actiones quædam generales & innominatæ, propter multitudinem negotiorum

negociorum tolerabiles,l.2.& 3.ff.de præſ.verb.Oldendorp.

PRÆSCRIPTIS verbis perſecutiones ex contractibus innominatis appellantur, quia duntaxat agitur ad id,vt is,cum quo contraximus, fidem ſuam liberet, ſicut verba, quibus inter nos conuentum eſt,id poſtulant. Præſcribere inter alia ſignificat ſtatuere, ordinare variis pactionibus quid fieri placuerit contrahentibus: cum alia non eſt huiuſmodi pactionum forma & exitus,niſi vt ſeruentur ſecundum tenorem & præſcr.verb.Old.

PRÆSENS, verbum multifariam accipitur,l.præſens.ff.de proc. Auth.de fideiuſſ.§.1. Præſens quoque dicitur qui audire poteſt id de quo agitur,l.1.§.eodem tecto.ff.ad SCtum Syllan, vide Bart.in l.diem,§.coram,ff.de arb.Spieg.

PRÆSENS cum de iudiciis agitur dicitur,qui intra vrbis continentia eſt,l.abſentem.199.ff.de verb.ſign. Itaque Vlp. Præſens,inquit,habetur,& qui in hortis eſt,& qui in foro,&qui in vrbe,& qui in continentibus ædificiis.l.5.6.7.ff.de procu. At cum de præſumptionibus agitur,Præſentes habentur qui in eadem prouincia domicilium habent. l.vlt. C. de præſcr. long.temp.Hot.Connan.lib.3.c.14.n.9.

PRÆSENS ea res dicitur,quæ eſt in præſentia,& oculis contrahentium conſtat:non ea quæ in poteſtate emptoris eſt; Cuia. 4.obſet.3.

PRÆSENS & in diem opponuntur.l.47.de legat.2.l.4.ff.de vſufruct.l.18.ff.de acceptila.Briſſ.

PRÆSENTIS temporis verbum aliquando ad præteritum referri Pomp.docet, idq; ſecundum adiecti ſermonis qualitatem, & rationem temporis,loci & rei,qua de agitur.Si quis enim dicat, Petrus eſt orans in templo,hoc præſens tempus ſignificat, neque poteſt aut ad præteritum, aut ad futurum protrahi: quoniam ſolum quod inſtat,quodque præſens eſt,demonſtrat. At ſi dixeris,factum eſt,ſurreptum eſt, quanquam verbum ſit præſentis temporis,confunditur tamen cum præterito,& præſens eſſe deſinit.Nam rei iam peractæ qualitatē exprimit,quod præteritum tempus ſignificat. Quandocunq; igitur τὰ ἐνεστῶτα per ſe ponuntur tempus ſuum retinent: ſic etiam de futuris & præteritis temporibus ſentiēdum. Quod & Aul.Gell.annotauit lib.17.Noct.Attic.c.7. Quando vero transferantur tempora, videlicet præſens in præteritum, & futurum in præſens,tradit Quintil.lib.9.c.3. Brech.in l.verbum erit.ff.de verb.& rer.ſign.quem vide plenius.

PRÆSENS interdum idem valet quod purum: videlicet quod neque in diem,vel conditionis euentum differtur.Hoc ſenſu præſentem dotem & obligationem,præſens debitum & præſens legatum dicimus.Briſſ.

PRÆSENS obligatio eſt pura,quæ neque in diem,neque ſub cōditione eſt.l.9.ff.ſi cert.pet.Sic præſentia legata. l.12. in fin. l.30.l.50.ff.de leg.1.l.88.ff.de cond.& dem.quib. dies conditiove adpoſita non eſt, quæ & præſenti die data dicuntur.l. 85.ff.de cond.& dem.l.92.§.1.ff.de legat.1.l.1.§. ſi legata.ff. ſi cui plus quam per l.Falcid.l.40.§.1.ff.de manum.teſt. Quo loquendi genere & in l.24.§.ſi domus.ff.locat.& l.78.§.hæres ff.ad Treb.Iureconſ.vtuntur.

Ita pecuniam præſentem ſoluere in l.17. §. vlt. ff. quæ in fraud.cred.Et creditorem in re præſenti, id eſt,in ipſa pecuniæ numeratione conſtituere, in quam cauſam ſolutum velit, quod qui ex pluribus cauſis ſoluit, debet, l.1.ad fi.ff.de ſolut.

In re præſenti faciendam nunciationem Vlp.ait,id eſt,eo loci vbi opus nouum fit. l.5.§.nunciationem. ff.de ope.nou. nunc.Sic & in re præſenti conſentire in l.1.§.ſi iuſſerim.ff.de adquir.poſſ. In re præſenti cognoſcitur. l.pen.ff.de l.Fab.de plagiar. Eodē genere ſunt & hæ veterib. vſitatæ locutiones. In rem præſentem venire,Perducere in rem præſentem.quarum exempla Budæ.in l.2.ff.de orig.iur.adfert.Seneca lib.4. de benef. In rem præſentem venturus fui,ſed æger filius,ſed vxor puerpera fuit.Idem Epiſt.1.lib.9.Non poteſt ferre ſententiam,niſi in rem præſentem perductam.Idem Epiſt.30.libenter hæc,mi Lucili, audio,non tanquam noua,ſed tanquā in rem præſentem perductus. Tertull.lib.3. aduerſ. Marcio. De ſpeciebus doctrinarum & ſignorū illuc differamus, quaſi in rem præſentem.Plin.lib.10.Epiſt. Ipſe in re præſenti fui, & vidi tuam quoque ſtatuam in bibliotheca poſitam.Briſſ.& Cuiac.4.obſ.3.& Goth.ad l.5.C.de off.magiſt.milit.

PRÆSENS tempus & futurum opponuntur.l.8.ff.de verb.ſig.

PRÆSENTALES magiſtri militum, qui in præſenti erant, hoc eſt,comitatui principis iuncti l.vlt.§.1.C.de re milit.lib.12. l.4. C. de apparitoribus magiſt.milit.lib.12.l.vlt.C.de offic. magiſt.milit. & in Notitia imperii Rom. Sic & præſentales domeſtici in l.6.C.de aduoc.diuerſ.iudic.l.vlt.C.de domeſtic. & prot. lib.12. qui ſcilicet præſentes diurno obſequio principis deputati erant, vt l.13.ff.de re milit.lib.12.ſignificat. Sic & præſentales milites & præſentales numeri in l.18 & l.vlt. §.vlt.eod. tit. præſentium ordines apud Nicephor. lib.17.hiſt.eccl.c.1.Et,præſentalis curioſus curſus publici in Notitia imperii Romani, & στρατηγὸς τῶν πραισεντάλιον, in Edicto Iuſtiniani 14.Briſſ.

PRÆSENTEM varie accipi Bartolus refert in l.diem. §. coram. ff. de arbitr.Prat.

PRÆSENTEM ac momentariam curam iniungere,oppo. neceſſitati onerum præbendorum iuxta IC.

PRÆSENTIA an habeatur pro conſenſu, ponit Bart.in l.Gaius. de pign.act.

PRÆSENTIA elegantem habet phraſin in l.de ætate §. Celſus. ff.de interr.quia intelligitur de præſenti pœnitentis reſponſione mutata.Prat.

PRÆSENTIAM ſui facere,id eſt copiam ſeu poteſtatem conſpectus. Qui literis euocatus præſentiam ſui facere contemnet. l.53.ff. de re iudic. In præſentiarum, pro in præſens, dixit Vlp.l.1.§.exigere.ff.de magiſt.conuenien.Briſſ.

PRÆSENTIA, proprie ad corpus refertur.Vnde non ſimpliciter verum eſt,Furioſi,infantis,muti,præſentiam nullam eſſe ſed pro abſentibus haberi. Lex enim plerumque propter ſenſus imbecillitatem,abeſſe eos interpretatur.Ex Alcia.Old.Præſentia eſt legitima diffinitio temporis,ideo conſtituta, vt in omnibus negotiis opportunitas cum tranquillitate retineatur. Recte igitur cenſuit Pompeius: Si inter plures familiæ erciſcundæ agatur,& inter eoſdem communi diuidundo,aut finium regundorum,eundem iudicem ſumi quo facilius coire cohæredes, vel ſocii poſſint, in eundem locum omnium præſentiam fieri oportet l.1.ff. de quib. reb. ad eundem iud. eat.vide Nou.Iuſtin.8.& in Notitia Imperii Romani.Prat.

PRÆSERTIM ſignificat præcipue, maxime vt in c. ex literis.2. ext.de homic.Io.Bell.Etym.

PRÆSERTIM (vt & maxime) interdum ſic accipitur, quaſi alias idem non ſit.l.32.ff.ad l.Aquil.

PRÆSESIS apud Vlpian. eſt tit. de offic.Præſidis,ad quem potiſſimum pertinet curare, vt pacata & quieta ſit prouincia, cui præeſt, & quam gerit. Nebr.Nomen præſidis non ſolum prouincias regentes, à quibus prouocatio eſt,ſed & qui cuilibet rei ac ordini præſunt,complectitur. Satis conſtat,à Iureconſ. Præſidem diuidi in Proconſulem, legatum Cæſaris, & præſidem, ſubaudi, prouinciæ. l.1.de offic. præſid.Spieg. Quem Iulianus in Nou.8. vocat præſidem Antiochiæ, is eſt Conſularis ſiue Præſes Syriæ primæ, cuius metropolis Antiochia, quæ Theopolis à Iuſtiniano vocatur Nou.7. 169. 123.Stephanus Θεόπολις ἡ μεγίστη τῆς ἕω πόλις ἥτις ἐξ Ἀντιοχείας μετὰ τὸν σεισμὸν ὠνομάσθη ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ. Et hic ſane Theopoleos præſes; non præſes Syriæ ſalutaris ſignificatur in l.1.Cod.de offic. comm.ord. dum comiti Alytarchiæ, moderatori prouinciæ Syriatchiæ Iudorum cura mandatur. Cuiac. obſeru. lib.8. cap.21.

PRÆSES. Nomen præſidis generale eſt.Satis enim conſtat diuidi in proconſulem, legatum Cæſaris,& rectorem prouinciæ. l.1.ff. de offic. præſid. At proprie is eſt præſes,qui maius in prouincia imperium habet omnibus poſt principem. l.4.ff. eod. Præſides enim neceſſe erat ex ſenatoribus deligi. Id in l.1.de officio præſidis. ff. voluit Macer Iureconſ. ſignificare iis ſub verbis: Præſidis nomen generale eſt, quod & eo proconſules,& legati Cæſaris, & omnes prouincias regentes(licet ſenatores ſint) appellantur. Scribit idem & Dion.lib.4. vbi plenius rem totam ab Auguſto primum inſtitutam explicat. Quibus autem temporibus Iuriſconſulti,quorum ex libris Pandect. opus compoſitum eſt, ſcripſerunt,longe maioris dignitatis erant præſides prouinciarum, quam temporibus Iuſtiniani habiti fuerunt.Nam tum quidem & ampliores prouinciæ fuiſſe videntur, & à præſidibus ad principem, vel præfectum prætorio recta ibatur.Sed poſterior ætas magiſtratus quoſdam interiecit, quales præfecti prætorio Africæ, Orientis, aut Illyrici, qui vniuerſas regiones, ac velut ſatrapias adminiſtrarent, atque eo ipſi plerumque accederent,remanente nihilominus, vt ego arbitror, alio generali ac ſupremo præfecto prætorio apud Imperatorem,vel certe patritiis,aut magiſtris officiorum intendentibus. Prouincias præterea exiguiores atque anguſtiores feciſſe videntur. Propterea non mirum videri debet, ſi nouiſſimis quibuſdam cōſtitutionibus ſpectabiles præfecti præſidibus anteponuntur, aut non tam honorificus de præſidibus ſermo habetur, quā de præfectis. l.1.C. vt omnes iud.tam mil.quam ciuil.in pr. Hinc dicitur,quod præſides ſubiecti ſint præfect.prætorio.l. quilibet.C.de decur.lib.10.Caſſiod.in Pſalm.104. Quæ poteſtas hodie retinetur à præfectis,qui & vice ſacra iudicant, & cunctarum prouinciarum poteſtatem maximam habere noſcuntur. Cuiac. ad l.ne quis officialium.C.de decur.libro 10.De præſidis autem officio Modeſt. ait plebiſcito quodam contineri, ne quis præſidum munus donumve caperet,niſi eſculentum potulentumve, quod intra dies proximos prodigatur.Id quod etiam delegatis iudicibus (nimirum eſculenta,&c.capere)Bonifacius ſummus antiſtes ſua conſtitutione permiſit. Mandatis etiam Iuſtiniani & aliorum principum continebatur,ne donum vel munus ipſe procōſul, vel qui in aliquo officio erat, adminiſtrationis tempore acciperet, vel quid, niſi victus quotidiani cauſa, aut permittente principe emeret,domūve extrueret.Sed Vlp.in l.ſolet. de oſt. procōſ.

ſt.hoc debere intelligi dicit, vt magiſtratum gerens modum adiiciat, ita quod neque ſe in totũ xeniis abſtineat, neq; auare xeniorum modum excedat. Et recte quidem ſenſit. Nam vt exprimitur in d.l.ſolet. valde inhumanum eſt á nemine accipere, ſed paſſim viliſſimum eſt, & per omnia auariſſimũ. Itaque vetus prouerbium eſt, οὔτι πάντα, οὔτι πάντοτε, οὔτι παρὰ πάντων. Verum, quia nimium excreſcente auaritia, xeniis, & muneribus corrumpebantur magiſtratus gerentes, vti noſtræ ętatis iudices aliquot, noua Iuſtiniani conſtitutione, & pontificum (maxime Innocentii) ſanctionibus magiſtratus á fiſco ſtipendia habens nihil á quoquam accipere debet, licet interpretatione conſtitutio ipſius Iuſtiniani, & aliæ, vt aſſolet, varie intelligantur. Anch.

Præſes Prouinciæ in ſpecie etiam capitur, & á Procõſule differt & á Legato. quia Præſes habet Imperiũ á principe propriæ perſonæ cohærens. Legati item habent imperium á Principe, ſed minus eorum perſonæ cohærens. quia literas & diplomata, non vt præſes, proprio nomine, ſed nomine principis ſubſignabant, ſed æquale habebant cum præſide imperium. l.legatus.ff.de offic.præſ.& hoc diſcrimen inde manat, quod Princeps quaſdam prouincias præſidibus committebat, quaſdam ſibi reſeruabat: in quas legatum mittebat, qualis fuit Pontius Pilatus, qui Hieroſolymis & prouinciæ erat & á Lactantio Firmiano Legatus Syriæ appellatur. Erant porro quædam prouinciæ, non præſidibus, non Legatis commendatæ, ſed Proconſulibus, qui non á principe poteſtatem accipiebant, ſed á ſenatu. quamuis putem etiam aſſenſum Principis potuiſſe expectare: dico, poſtquam Romani cœperunt Cæſaribus parere. nam antea dubium nõ eſt, quin Proconſules eſſent qui vice conſulum in prouincias regendas mitterentur. Sed & poſt Imperatores multæ prouinciæ proconſulares fuerunt, nam Princeps vt Senatui gratificaretur, ei quaſdam prouincias aſſignabat, in quas quales vellet, rectores mandaret, & Senatus plurimi faciebat, hoc honoris accipere. Hinc apud Flauium Vopiſcum in Floriano, Senator ſic Senatori ſcribit: Fac igitur, vt conualeſcas curiæ interfuturus antiquæ, nos recepimus Ius proconſulare. Nam eodem autore Probus imperator proconſules creare patribus permiſit. Lampridius in Alexandro Prouincias quæſtorias præſidiales plurimas fecit, Proconſulares ex Senatus voluntate ordinauit. Ergo patet, quod licet princeps proconſulibus faciendis & creandis incumberet, quia eius intereſſet, tamen Proconſulum autoritas potius á ſenatu pendebat, & Senatus eis leges præſcribebat. l.obſeruare. §.1.ff.de offic.proconſ. Præſidi & legato ſolus Princeps. Tamen, vt dixi, eorum poteſtas per omnia erat ſimilis, vt colligitur ex l. & ideo de offi.proconſ.& ex l.4.ff.de off.præſ.Forcat.in Necyom.dial.60.n.2.

Præſidialis iuſſio quæ á præſide prouinciæ proficiſcitur.l.10.C.de pign.act. Præſidialis notio quam præſes prouinciæ accommodat, impartitur. Briſſ.

Præſidium quanquam proprie auxilium principale dicatur. vnde milites, qui in tutela alicuius oppidi collocati ſunt, pręſidium dicuntur: tamen per tranſlationem, præſidium vocamus omne auxilium & ſalutis propugnaculum. Corraſ.1.Miſcel.c.13.n.5.

Præſidum appellatione in Nou.Iuſtin.8.de præſidibus continentur ſub eo titulo Proconſules, Comites, Vicarii, conſulares, correctores, imo & defenſores ciuitatum. nam & ii in ciuitatibus præſidum vice funguntur, Nouell.15.veteris interpretis Codex hunc habuit titulum, vt Iudices ſine quoquo ſuffragio. Cuiac.in expoſit.ſupra d.Iuſtin.Nou.8.de præſidibus in prin.& ſub finem eiuſdem Nouellæ pręſidum quoque iuriſdictionem recenſet. ad quem locum breuitatis cauſa lectorem remitto. Adde Forcat.in Necyom.dial.60.n.7.

Præſtare, eſt prohibere, ne alicui fiat aliquid incommodi, & ſi non prohibuerit, ſatisfacere, vt venditor debet pręſtare vitium rei quam vendit, id eſt, prohibere, atque efficere, ne emptor damni aliquid faciat: alioqui ſatisfacere. Spieg.

Præſtare eſt ſatisfacere, vel exitum alicuius in ſe recipere, Vlp.in l.item Labeo.ff.fam.erciſc.

Præſtare, dicta promiſſave implere, l.17.18.19.ff.de ædil.edict.Prat.

Præſtare operas, id eſt edere, exhibere.l.35.ff.de oper.libert.

Præſtare quoque mandare & cedere actiones ſignificat. l.6. §.vlt.ff.nautæ, caupo.l.31.ff.de act.empt.l.20.§.vlt.ff.de tut. & rat.l.39.§.negligentia.ff.de adm.tut.l.2.ff.depoſ.l.1.§.1.ff. de ſuperfic.Briſſ.

Præſtare aliquem eſt prædem eſſe pro aliquo, id eſt, periculum quod ab eo timetur in ſe recipere. Prat.

Præſtare culpam, caſum, periculum, bonam fidem, diligentiam, cuſtodiam, factum, tritæ ſunt librorum noſtrorum locutiones, pro alienam culpam in ſe recipere & rei euentum ſuo periculo eſſe velle & fide ſua eſſe iubere rei futuræ euentum. Bud.

Præſtare nihil debeo pro eo quod, Culpa non eſt mea.

Præſtari oportere. Cic.lib.offi.3. A Iuriſcoſſ. etiam reticentię pœna eſt conſtituta. Quicquid enim eſt in pręđio vitii, id ſtatuerunt, ſi venditor ſciret, niſi nominatim dictum eſſet, præſtari oportere, id eſt, compenſari damnum, *Abtragen, oder Schadloſs halten.* Spieg.

Præſtat. pro melius eſt.

Præſtatio, pro ſolutione. Præſtatio in tempus collata l.64. ff.de verb.oblig.

Præſtatio. Paul.de leg.3.l.ſi plures gradus ſint hæredum, & ſcriptum ſit, Hæres meus dato, ad omnes gradus hic ſermo pertinet. ſicuti hęc verba, Quiſquis mihi hæres erit. Itaque ſi quis velit, non omnes hæredes onerare legatorum præſtatione, ſed aliquos ex his, nominatim damnare debet. Spieg.

Præſtationes etiam vocantur, quæ inuicem & vtrinque, ſeu retro citroque á contrahentibus præſtantur.

Præſtatuiri & Præſtituiri, vetuſte pro Præſtitum iri. Pomp. l.66.ff.de contrah.empt. Viam, iter, actum, aquæductũ præſtatuiri. Iauol.l.10.ff.de hæred.vel act. Quod ſi in venditione hæreditatis id actum eſt, ſi quid iuris eſſet venditoris, venire, nec poſtea quicquam præſtituiri. Hot. Prat.

Præſtigium, quod præſtringit aciem oculorum. Præſtigiæ verborum captiones. Azo in Summa C.de adult. c.nec mirum 26.q.5.

Præſtituere, id eſt, præſcribere, præfinire. *Anſetzen.* l.1.ff.de iur.delib.

Præſto, id eſt, præſentes, indeclinabile eſt, ad omneque genus refertur. Caius, de liber.cauſ. Idem dicemus, & ſi duo pluresve domini eſſe dicantur, & quidam præſto ſint, quidam aberint. cum ſimil. Spieg.

Præſultator dicebatur, qui in ludis aut ſacris præſultabat. ὁ ἐν τοῖς ἱεροῖς προορχούμενος, vt explicat antiquum Lexicon. Nam in omnibus pompis, ludiſq; Circenſibus iuuenes ibant in numerum ſaltantes, & ſubſilientes, qui ludii, & ludiones dicebantur. Turneb.lib.10.aduerſ.c.10.

Præſumere, pro prius ſumere, & antecapere. l.1.C.de ſecund. nup. Alias vſurpatur pro audere vel tentare aliquid contra ius: vt fere Pont.Rom. vtuntur. Alex.3. ex concilio Lateranẽſi, loquens de clericis & monachis: Sed nec procuratores, inquit, villarum, aut iuriſdictiones etiam ſeculares ſub aliquibus principibus & ſecularibus viris, vt iuſtitiarius eorũ fiat, clericorum quiſque exercere præſumat, hoc eſt, tentet, audeat, c.ſed nec, Ne cler.vel monach.ſecul.negot.ſe imm.2. Tim.2.

Præſumere alias accipitur pro nudo facto prius aliquid ſumere. Vnde Pli.lib.36.tradit de farina cuiuſdam lapidis, in certamine bibendi aduerſus ebrietatem á potatoribus præſumenda: allegans Theophraſtum autorem. Prat.

Præſumere alias ſignificat præoccupare apud Rhetores, qui præſumptionem vocant, cum id quod in aduerſarii cauſa, vel in iudicis opinione contrarium nobis eſſe aut fore arbitramur, præoccupamus dicendo, ac bonis rationibus diſſoluendo. Quintil.lib.8. Mire vero in cauſis valet præſumptio, quæ πρόληψις dicitur: cum id, quod obiici poteſt, occupamus, quæ præcipue proœmio conuenit. Prat.

Præſumere alias pro putare ponitur, vt in l.vulgo.ff.de in lit. iuran. vulgo præſumitur, inquit, Vlp. alium in litem non debere iurare, quam dominum litis. Prat.

Præſumere alias deniq; accipitur pro præſagire, [illegible] :cere, cogitare, ſeu diuinare aliquid in dubio. Valerius lib.1.c.5. E fortuito dicto quaſi certam ſpem clariſſimi triumphi animo præſumpſit. Et c.6. Pręſumpſit animo, ea re ſignificari exitum ſuum: hoc eſt, coniecit, Vaticinatus eſt. Prat.

Præſumptio eſt cõiectura ſeu diuinatio in rebus dubiis, collecta per rerũ circumſtantias, ex argumentis vel indiciis frequenter euenientibus, Old.in Topic.tract.de pręſumpt. vide 3.regum.3.c.2.ext.de præſumpt. vel: Præſumptiones ſunt anticipationes (quædã de eo quod in re eſt) cõmuni ſenſu perceptæ ex eo quod plerumq; intelligitur, quodque plerumq; fit, quæ probationem omnẽ in eum transferunt, cõtra quem faciunt, Cuiac.in rubr.ff. de proba.& præſumpt. vtiliter de præſumptionibus tractauit Olden. dicto loco, fuſiſſime vero Alc. in ſuo de præſumpt.tract. Porro præſumptionum alia maior, alia minor, hæc iuris (quia á lege introducitur) & de iure, quia á lege fluit & habetur á lege pro vera. Eſtq; nihil aliud Alciato 2.part. præſump. quam diſpoſitio legis præſumentis, & ſuper præſumpto tanquã ſibi cõperto ſtatuentis, contra quã non admittitur probatio, vide l.vlt.C.ad Velley. Alia iuris tantum, quæ eidem Alc. in 3.part.præſumpt. nihil aliud eſt, quam probabilis coniectura ex certo ſigno proueniens, quæ nõ alio adducto pro veritate habetur. Differt pręſumptio á probatione: Probatio per ſe: Præſũptio per ea quæ certa ſunt fidem facit, vide l.83.ff.de cond.& dem. Differt á fictione, quia fictio aduerſatur veritati: præſumptio fundatur in veritate: ideoq; contra fictionẽ non admittitur probatio: quid.n.efficeret probatio veritatis, vbi fictio aduerſus veritatẽ fingit: ideoq; ſuper falſo & certo fingitur: ſuper incerto & vero præſumitur, Goth.ad d.rub.ff.de probat.& præſum.

Præſumptio eſt quadruplex: Alia eſt iuris, & canonis ſiue legis,

alia

alia hominis,alia naturæ,alia facti. Præſumptio iuris, & de iure eſt,quæ non recipit probationem in contrarium,vt Lex præſumit mulierem ſtipulatam dotem ſibi reddi,quæ non eſt ſtipulata.l.1.C.de rei vxor.act.& ſi quis vellet probare contrarium, non auditur. Hanc diuidunt rurſus in temerariam, probabilem,violentam,& neceſſariam, violentum pro certo accipientes. cap. literis de præſump. ac congerentes multa parum ad rem pertinentia.Quare Bart.l.non eſt veriſimile ff. quod met.cauſa,recte dicit,Doctores iuris nihil boni adferre de præſumptionibus,nec eſſe materiã, quę ex pręſcripto certarum regularum tractari poſſit.Certe,ex re nata & circumſtantiis negotiorum ac perſonarum æſtimare oportet, atque incorrupto animi iudicio(quod arbitrium boni viri dicitur) cenſere,quas præſumptiones vel coniecturas ratio admittat, quas vero impugnet vt falſas, vel denique quas in medio relinquat. Temeraria eſt, quæ ſurgit à malis hominibus, & ex leuibus cauſis, puta,ſi videatur aliquis vel ſemel cum aliqua conuerſari,& ſtatim ſiniſtri quippiam ſuſpicetur: cum tamen dubia in meliorem partem ſint interpretanda, extra de regulis iuris,c.2.Vnde ſi presbyter amplexetur mulierem, præſumitur id facere cauſa benedictionis, vel benedicendi, vel ad pœnitentiam exhortandi,11.quæſt.3.c.abſit 26. diſtinct.cap. in ſcripturis. Sed hodie non tantum fidei habent,idque forſan ex eorum mala ſeruata fide. Hæc autem præſumptio eſt inualida & à iure repellitur. Nec mouere debet animum iudicantis.2.q.1.c.1.extra de Simo. cap.licet Heli. Probabilis, ſiue vniuerſalis dicitur præſumptio iudicis. Et hæc ſurgit multis ex cauſis & ſuſpicionibus,& illi ſtatur, donec contrarium probetur.vt ſi res ſit patris, præſumitur hæredis eſſe.Et hæc ante cõtrarij probationem,facit ſemiplenam probationẽ Inſuper hæc inducit purgationem,maxime fama crebreſcente,vt extra de purgatione Canoni.cap.ſi quis de gradu.Vide hic latius Speculatorem.Violenta, quæ ſurgit ex veriſimili probatione,& dicitur pręſumptio iuris,quando ius pręſumit ita eſſe,puta ſi apparet chirographum cancellatum,præſumit debitorem liberatum. ff. de probationibus. l. ſi chirographum. Item præſumit, quod quis cognouerit vxorem, cum qua diu habitauit. Item ſi quis inuentus ſit nudus cum nuda, & ſolus cum ſola in lecto iacens, præſumitur quod ſint fornicati, extra de præſumpt. cap.literis.Item ſi quis denunciet ter cui, ne cum vxore ſua loquatur, & poſtmodum inuenit eum cum illa loquentem, poteſt eum iudici tradere puniendum,quia violentiſſima præſumptio eſt, quod impudice loquatur.In Authentic.vt liceat matri vel auiæ.§.his quoque. col.Cod.de adulter.Authentica,Si quis ei.Alia exempla vide apud Speculatorem. Et hæc bene inducit iudicem ad pronunciandum,ni probetur contrarium.Neceſſaria eſt pręſumptio illa quam communiter vocant iuris, & de iure. hæc inducit probationem,& iudicem ad pronuntiandum, nec recipit probationem in contrarium.Dicitur autem ideo Iuris,& de iure, quia ius vehementer præſumit, ſic eſſe vel non eſſe. Et propter talem præſumptionem ius ſtatuit ſuper ea, verbi gratia: ſi quis contraxit cum quadam de futuro,& poſtea eam cognouerit, ius certe ſtatuit contra huiuſmodi matrimonium præſumptum, probationem non admitti. Nam ex quo eam cognouit, intelligitur in eam conſenſiſſe. Quamuis cum ea non per verba de præſenti contraxit. extra de ſponſa.cap.is qui.& ibi in exemplis notatis. Vide Speculatorem. Eſt & alia præſumptio iuris tantum, vt ſi diu cohabitauit cum vxore, præſumitur ab eo cognita, & contra hanc præſumptionem iuris probatio admittitur.Præſumptio hominis eſt,cum præſumitur contra aliquem hominem, propter malam famam. contra hanc pręſumptionem bene admittitur probatio in contrarium. Pręſumptio naturæ eſt, vt cum exhæredo filium meum, præſumitur contra me, quod iniuſte exhæredem eum, & hoc propter naturam. & ideo hæredes mei probare tenentur, quod iuſte exhæredauerim eum. Præſumptio facti, alia præcedentis circa futura, vt ſi ſemel calumniatus es contra me,& iterum velis me accuſare, præſumitur modo te velle iterum calumniari:quia ſemel malus ſemper præſumitur malus in eodem genere mali,vt in regulis iuris. Alia eſt præſumptio facti ſubſequentis circa præterita: vt ſi aliqui fuerint accuſati de crimine adulterii, quod depellebant prætextu proximitatis, ſi poſtea in matrimonium ſe coniunxerint, manifeſte præſumitur facinus,in quo accuſati fuerunt.l.ſi adulterii.C.ad l.Iul.de adulter. & vide bonam gl.in c.is qui fidem.extra de ſponſal.& matrimon.

PRÆSVMIMVS ſuper incerto:Fingimus ſuper certo,gl.in verbo, Præſumatur. §. accedit.C.de rei vxo.act. Spieg. Idem dicit Cuia.ad l.vlt.ff.quod met.cauſ.Fingimus,inquit,ea quę non eſſe ſcimus.Præſumimus ea,quæ vera eſſe arbitramur, ducti probabilibus argumentis.

PRÆSVMPTA opinio, eſt,quæ vulgo dicitur præſumptio: & apud Tacitum, præſumpta ſuſpicio, pro eodem dicitur.teſte Bud.Spieg.

PRÆSVMPTA voluntas domini,hoc eſt, ſi ex veriſimilibus indiciis appareat dominum velle,aut nolle,vt ſuo nomine quicquam fiat l.ſed & hæ & l.Pomp.§.vlt.ff.de procur.Spieg.

PRÆSVMPTIO nonnunquam habetur pro certa probatione: ſcilicet cum lege id nominatim declaratur, l.quicunque.C. de Apoch.publ. Recte tamen opponitur præſumptioni probatio veritatis, modo tamen id in eodem genere fiat.Spieg.

PRÆSVMPTIONVM cognitio cenſura magis,quam curioſis præceptionibus & variis diuiſionibus cognoſcitur. Sic ergo diſtinguere cauſas præſumptionũ ſatis eſt: Aut enim tam prope accedunt ad neceſſariam veritatis rationem, vt plenam mereantur fidem, & probent id, quod ſecundum eas aſſerimus.Et nunc,ſiue legitimas, ſiue iuris & de iure, ſiue neceſſarias præſumptiones appellaueris, parum refert. Aut vero proficiſcuntur ex cauſis quę veræ quidem eſſe poſſunt,ſed interim in diuerſum collectis rerum argumentis faciliter cedant.Itaque mouere nonnihil ſolent animum:tamen ad credendum plane non perducere. Has probabiles, vel non neceſſarias præſumptiones, aut ſuſpiciones recte dixeris,vel etiam argumenta, ſicut Arrius Menander in l.non omnes.§.à Barbaris.ff.de re milita.Sed licet,inquit,hoc l.quido conſtare non poſſit:argumentis tamen agnoſcendum eſt.Oldend.

PRÆTENDERE, obtendere,prætexere,velamento aliquo ſe defendere.Mulier quæ ætatem filii pretendit ad eludendam legitimam accuſationẽ.l.11.§.quę propter.ff.ad l.Iul.de adult.

PRÆTER dictio quandoque excludit l.equitii.§.pręter.ff.de vſu & habit.l.Titio teſtamento.ff.de legat.1. quandoq; includit,& auget.l.Seio amico.§.vxor.ff.de annu.leg.quandoque ſignificat poſt,l.cum procu.ff.de oper.nou.nunt.Prat.

PRÆTEREA,præter hæc quæ dicta ſunt.

PRÆTEREA, in fine clauſulæ à Modeſtino vſurpatur.l.34.§.qui inuita.ff.de legat.2.

PRÆTERIRE,ſilentio prætermittere eſt.

PRÆTERIISSE annus dieſve dicitur,qui iam exactus & expletus eſt.Sic & pręteriiſſe dicitur tempus quod effluxit tranſactumq; eſt. Tempus præteriiſſe bonorum poſſeſſionis.l 1.§. item ſi quis.ff.de iur.& facti ignor.

PRÆTERITI liberi dicuntur,qui à teſtatore neq; heredes inſtituti,nec,vt oportet,exhæredati ſunt.§.eadem.Inſtit.de hæred.quæ ab inteſt.Etenim qui cum vitio exhæredantur,pręteritorum loco ſunt.l.8.§.non quæuis.ff.de contratab.Et ita in tit.de liberis præteritis.& tot.tit.de bon.poſſ.contra tab. & alias ſemper præteritionis verbum intelligendũ eſt. Briſſ. Adde Cuiac.ad l.1.& 2.ff.de liber.& poſt. qui dicit præteritos nominari quaſi ſilentio vel taciturnitate omiſſos, ſubiiciens,quod licet eis legata quędam aut fideicommiſſa relicta ſint,nihilominus tamen præteriti dicantur.

PRÆTERITI à matre pro exhæredatis habentur: & ideo datur eis querela inofficioſi teſtamenti.Præteriti autem dicuntur, non tantum qui cum nati eſſent,teſtamenti faciendi tempore omiſſi ſunt, ſed & qui poſt factum teſtamentum naſcuntur, ſi poſt eorum editionem mutandi teſtamenti liberum ſpatium mater habuerit, nec mutauerit. Quod ſi in ipſo puerperio diem ſuum obierit, aduerſus fratres inſtitutos omiſſo non dabitur querela, ſed adcreſcet eis in virilem: aduerſus extraneos dabitur querela.l.3.C.de inoff.teſtam.Cuiac.Iul.Paul.recep.ſenten.lib.4.t.5. de inofficioſi querela.§. poſt factum.

PRÆTERITI ſenatores quondam in opprobrio non erant.quod vt Reges ſibi legebant ſublegebantque quos in conſilio publico haberent: ita poſt exactos eos,Conſules quoq; & Tribuni militum conſulari poteſtate coniunctiſſimos ſibi quoſq; patritiorum, & deinde plebeiorum legebant donec poteſtas Tribunitia interuenit,qua ſancitum eſt,vtCenſores ex omni ordine optimum quemq; curiatum in ſenatu legerent. quo factum eſt, vt qui præteriti eſſent, & loco moti,haberentur ignominioſi.Hæc Feſtus.Hot.& Goth.ad l.2.C.de bon.poſſ. contr.tabul.

PRÆTERITO futurum contineri conſtat, vt inducta pro inducenda l.potior. §.2.ff.qui potio. in pign. & actum pro agendum. l.poſt venditionem.verſ.ſpecies.ff.de aqua & aq. pluu. Prat.

PRÆTERMITTERE cauſam teſtamenti quid ſit,docet Iuriſconſ.l. 1.§.prætermittere.ff.ſi quis omiſ.cauſ.teſtam.Prat.

PRÆTERMITTERE,id eſt,permittere.Si fideiuſſor ſciens pretermiſerit exceptionem.ff.mandat. Prætermittere alias eſt repudiare. Hæreditatem prętermittere. l.59.ff.de acquir.vel omitt.hæred.

PRÆTEXTA eſt genus veſtis, qua nobiliores ciues Romani vt ſolebant.§.iniuria.Inſt.de iniur. & vide l.3.§.fi. & ibi gl.ff. de lib.exhib.Old.Prat.

PRÆTEXTAM togam eam intelligebant veteres, cui purpura prætexebatur ad togæ virilis differentiam. Virilis enim toga appellabatur toga pura.Sic enim ſcribit ad Atticum Cic. li. 9.Volo Ciceroni meo puram togam dare. Dicebaturq; toga pura quod ei nulla purpura eſſet pretexta.Nec aliud etiã per bullã ſcorteã,qua libertini pueri vtebatur, apud veteres intelligebatur,quã lorũ,quod in collo pro Bullæ decore geſtabant pueri libertini, authore Macrobio, Saturnal.lib.1.c.6.

Puellas quoque vſas eſſe toga prætexta teſtis eſt in eadem Verrina Cicero. Ait enim: Eripies igitur pupillæ togam prætextam, detrahes ornamenta non ſolum fortunæ, ſed etiam ingenuitatis. Cum autem huiuſmodi prætexta pueri puellæque induebantur, tunc etiam obſeruari ſolebat, vt ſacrificium aliquod perageretur, quo infirmitas pueritiæ ſacra fieret ac venerabilis, illudque ſacrificium appellabatur ſacrum prætextatum. Quo ſenſu accipiendum eſt quod in illa declamatione, cui titulus eſt: Nouitius prætextatus, ſic ſcribit Quintilianus. Ego vobis allego etiam ipſum illud ſacrũ prætextatum, quo ſacerdotes velantur, quo magiſtratus, quo infirmitatem pueritiæ ſacram facimus & venerabilem. Eratque tanta prætextatorum iuuenum apud Romanos cura, & tam diligens educatio, vt nullo quidem obſcœno verbo poſſent vti: Indeque prætextatus ſermo dicebatur vt auctor eſt Feſtus, qui nihil obſcœnitatis habebat. Quod ſi obſcœno aliquo verbo vſi eſſent prætextati, ab Ædilibus aut Cenſoribus more cæterorum ciuium multari non ſolebant, ſed tergore Murenæ, quod tenuiſſimum erat, verberabantur: Et ob id multam prætextatis non eſſe inſtitutam contendit Verrius apud Plinium Natur.hiſt.lib.9.cap.33. Cæterum poſtea quam pubertatis annos iam egreſſi eſſent pupilli prætextam exuere, bullamque deponere, & induere virilem togam ſolebant, anno nimirum ætatis decimoquarto, quinto vel ſexto. Sic enim de Commodo Antonino ſcribit Ælius Lampridius. Decimo quarto ætatis anno in collegium Sacerdotum aſcitus eſt. cooptatus inter tres ſolos principes iuuentutis, cum togam ſumpſit, adhuc in prætexta puerili congiarium dedit. Eſt etiam Suetonius author Auguſtum anno ætatis decimo ſexto virilem togam ſumpſiſſe. Sic enim ſcribit: Duodecimum annum agens auiam Iuliam defunctam pro concione laudauit: quadriennio poſt virili toga ſumpta, militaribus donis triumpho Cæſaris Aphricano donatus eſt. Hinc intelligimus quid ſibi voluerit Vlpianus, cum ſcriberet Prætextatum, eumque qui proxime prætextati ætatem accedit, apud matremfamilias deponendum eſſe. Et proxime prætextati ętatem accedere eum, qui puberem ætatem nunc ingreſſus eſt l.3.in fine, de liber.exhib. Senſus enim eſt, eum qui adhuc prætexta indutus bullam ex collo dependentem gerit, apud aliquam matremfamilias, hoc eſt, notæ auctoritatis fœminam tunc interdum deponendum eſſe, cum de eo exhibendo agitur, & prętextatorum ætati, pubertatem proximam eſſe. Sic nimirum, vt poſt finitam pubertatem, anni, biennii, aut ad ſummum triennii ſpacio ætas etiam finiatur prætextatorum. Quod igitur impuberes omnibus officiis ciuilibus debuerint abſtinere, hoc inde eſt, quod illi cum eſſent prætextati, ante ad virile officium non forent idonei, quam exuta prætexta, depoſitaque bulla togam ſumpſiſſent virilem. Ræuardus l.Item impubes.ff.de reg.iur.&c.

Prætextata verba à Sexto lib.17.dicuntur quæ nihil obſcœnitatis habent. Quod ipſum & Vectius prętextatus apud Macrobium videtur probare. Sicut & prætextatæ fabulæ apud antiquos celebres, quib. præcepta & monitiones ad optimos mores traderentur. Petrus Crinitus de honeſta diſciplina. lib.20.c.7.oſtendit prætextata verba etiam pro impudicis & ſubobſcœnis accipi.

Prætextatum affectari, aut prætextatam. Lege, Affectari. Spieg.

Prætextus quartæ inflexionis, & prætextum neutro genere eſt, quod vulgo dicitur Color quæſitus. Tranſlate enim poſitum prætexere accipitur pro obtendere, & quod vulgus itidem dicit, Colorem quærere, teſte Budæo, Vlp.in l.illicitas.de off.præſid. ſub prætextu, ait, adiuuantium militares viros.& infra, prætextu enim humanæ fragilitatis, &c. *vnter einem ſchein*. Spieg.

Prætor dictus, inquit Varro lib.4.de ling.Lat.qui pręiret iure & exercitu. à quo id Lucilius: ergo Prætorum eſt antepræire. Iuſtinianus autem, quoſnam veteres Romani prætores dixerint, ſatis declarat his verbis: Πραίτωρας (inquit) ἐκάλουν ἐκ τοῦ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἰέναι καὶ προηγεῖσθαι, ταύτην αὐτοῖς δόντες τὴν προσηγορίαν, ἐπιτρέψαντες τε αὐτοῖς, καὶ τὰ πολεμικὰ διοικεῖν καὶ τὰ περὶ τῶν νόμων γράφειν, ὅθεν καὶ τὰ δικαστικὰ, καὶ καταγώγια, πραιτώρια καλεῖν ἔταξαν, καὶ πολλοὺς νόμους ἐκ τῆς τῶν πραιτώρων, ἐκβάλλειν φωνῆς, i. Veteres Romani maiores magiſtratus prætores vocabant, appellatione illis ex eo indita, quod cæteris omnibus præirent, & præponerentur, præmiſſa ſcilicet eis tam rei bellicę adminiſtratione, quam legum præſcriptione. vnde & ea loca, in quibus publice magiſtratus vel ius reddere, vel habitare ſolebant, prætoria appellare, &, vt pleræque in rem publicam leges ex vna prætorum voce inferrentur, conſtituerunt. Eſt autem prætorum huiuſmodi origo. Cum bellis finitimis conſules auocarentur, & in ciuitate deſideraretur, qui ius diceret Romanis (vt Pomponius refert, cap.24.de Roman. magiſtr.) præturam creare placuit, quam qui geſſit, prætor appellatus eſt. Liuius aliam creationis præturæ originem commemorat, & eius opinioni Feneſtella adhæret, cap.34. de Roman.magiſtrat. Scribit enim patres poſt crebra ac diuturna certamina, ſiue poſt longas altercationes, permiſiſſe, ex conſulibus, alterum ex plebe creari, & ideo id ſibi voluntate plebis pro aperto conſulatu aditum arrogauiſſe, vt vnicus magiſtratus crearetur ex patribus, hoc eſt, & ideo plebis voluntate ſibi nouum conceſſum fuiſſe magiſtratum, qui e patribus crearetur, prætoremque, à præeundo populo ſiue à præeſſendo eum appellarunt dixeruntve, qui hunc magiſtratum gerebat. Hic tandem, quod inter vrbanos ius redderet, hoc eſt, quod in vrbe ius diceret, vrbanus appellatus eſt. Sed, cum neque vnus prætor turbæ cauſarum ſufficere poſſet, & vndique peregrinorum multitudo conflueret, deinde, poſt aliquot annos, alter prætor creatus eſt, qui, quoniam inter peregrinos cognoſcebat, peregrinus appellatus eſt. Creſcente vero imperio, tantum in modum amplificatus eſt numerus, vt decem & octo prætores aliquando in vrbe ius dicerent: & quia magiſtratus veſpertinis temporibus in publiblico eſſe inconueniens erat, quinque viri conſtituti ſunt citra Tyberim & vltra. Subactis poſtea quatuor prouinciis, Sicilia, Hiſpania, Sardinia & Narbonenſi, totidem prætores, quaſi magni duces, quot prouinciæ in ditionem venerant, creati ſunt, partim qui vrbanis rebus, & partim qui prouincialibus præeſſent. Deinde Corn.Sylla quæſtiones publicas cõſtituit, veluti, De falſo, de parricidiis, & de ſicariis. & ideo quatuor prætores adiecit. Poſt Iulius Cæſar duos prætores conſtituit. Bonus deinde Auguſt.16. prætores creauit, duos poſtea, qui de fideicommiſſis ius dicerent. D.Claudius adiecit prætores, è quibus vnum T.Tyberius detraxit. & vnum, qui inter fiſcum & priuatos ius diceret, Nerua addidit. Ita 18.prætores in ciuitate ius dicunt. Id autem, & quo tempore prætores primum creari cœperint, & quod ius, quæve illorũ poteſtas fuerit, tradit plene Alexander ab Alexandro, in Genialium dierum libris. Prætori regia inſignia, conſulareſque ferme apparatus, lictores vero non amplius ſex, ſella curulis & trabea, cæteraque huiuſmodi tradita ſunt, ac quamuis ſex numero lictorib. vti conceſſum prætorib. eſſet, Paulus tamen Æmylius prætor in Iberiam belli gratia ſe conferens, duodecim lictores, ſecundum Plutarchum, habuit. Præterea, equis albis & trabea candida vtebatur prætor, nec nõ ad fræna Quirites ſubminiſtrabantur, vt ait Iuuenalis. Penes hunc vero magiſtratum adeo omnis publici, priuatiq; iuris poteſtas fuit (vt Feneſtella memorię tradidit) vt ei nouum ius cõdere, & vetera abrogare facultas eſſet, ſiue (vt vtar verbis Aymari Riuallii lib.3.hiſtor. iuris ciuilis, cap.de prætorum edict.) quod iuri veteri abrogare, & nouum cõdere ei facultas erat. Quod igitur merum imperium non cõpetiiſſe prætoribus pleriq; exiſtimant, tum quia legimus præfecturam vrbis omnia crimina ſibi vendicaſſe, l.1.de offic.præf.vrbis. tũ ex eo quoq;, quod ſolet prætor remittere tutores, qui dolo verſati ſunt circa ſubſtantiam pupillorum, ad præfectum vrbis puniendos, l.1.§.fin.de ſuſpect.tutor. vera non eſt hæc opinio, vt abunde demonſtrat Anton.Vacca in ſuis expoſitionibus ad l.ſecũdam, de orig.iur.iunctis ab eo notatis in rub. de offic.præfect.vrb. Quinimo, prætor ipſe, vt ſciues ſcirent quod ius de quaque re quiſque dicturus eſſet, ſeque præmunirent, edicta proponebat, quæ ius honorariũ conſtituerunt. Et quia ab honore prætoris id ius venerat, ideo honorarium dictum eſt: tantum enim aucta eſt prætoris autoritas, vt quod ipſe edixiſſet, ob ipſius honorem honorarium vocaretur. Idẽ ius prætorium etiam dictum eſt, eo quod prætoribus (vt Papiniano placuit) adiuuandi, ſupplendi, vel corrigẽdi iuris ciuilis gratia, propter vtilitatem publicam introductum eſt. Adiuuat enim, cum inſtitutis dat bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas, qui iure ciuili prius hæreditatis petitionẽ habebant. Supplet, quando omnes domini dolo fecerint, quo minus ſeruum, qui furtum fecerit, in poteſtate haberent: nã iuris ciuilis actionem prætor ſubſequitur, & iudicium honorarium ex hac cauſa in eum, quem actor elegerit, dare pollicetur, vt apud Iulianum, De noxalibus actionibus repetitur. Sed & in ſucceſſione prætor ab iure ciuili omiſſum ſupplevit: nam cum ius ciuile nullam cognatorum mentionem feciſſet, eos prætor ſuccedere poſt ſuos & legitimos voluit, ſicut Diocletianus, Maximianus, Iuſtinianuſque, & plures alii Iureconſulti retulerunt. Iuſtiniani poſtmodum conſtitutio omnem inter agnatos & cognatos ſuccedendi differentiam ſuſtulit. Ius autem ciuile prætor corrigit in furto manifeſto. Decemviri enim, qui, poſt exactos reges, leges, quibus populus Romanus vteretur, in 12.Tabul. ſcripſerunt, furem, qui in manifeſto furto prehenſus eſſet, tum demum occidi permiſerant, vt Gellius teſtatur libro 11. ſi furtum aut noctu faceret, aut interdiu ſe, cum prehenderetur, telo defenderet. Ex cæteris autem manifeſtis furibus, liberos verberari, addicique ei iuſſerunt, cui factum furtum eſſet, ſi modo id luci feciſſent, neque ſe telo defendiſſent. Seruos item furti manifeſti prehenſos verberibus affici, & è ſaxo præcipitari, ſed pueros impuberes prætoris arbitratu verberari, noxamque ab his factam ſarciri voluerunt. Poſtea ab lege illa Decemuirali diſceſſum eſt. nam ſi quis ſuper manifeſto furto iure & ordinę

& ordine experiri velit, actio in quadruplum authoritate prætoris datur, vt Iuſtinianus De perpetuis & temporalibus actionibus ſcriptum reliquit. Complura prætorum edicta in ff. libris legimus, De his qui notantur infamia: De dolo: De metu: De in integrum reſtitutione: De damno infecto: De operis noui nunciatione: De incendio, & alia id genus, quibus iuris ciuilis libri replentur. Plura enim decreta e ſola prætoris iuriſdictionē in libris Pandectarum habemus, quā e reliquis omnibus ſimul ciuilis diſciplinæ partibus. Et interdum iuriſdictionis perpetuę prætores edicta proponebāt, vt: De pactis ſeruandis: De Iureiurando: Quorum bonorum: De tabulis exhibendis, & ſimilia. Aliquando, prout res incidebant, vt: De aliquo in ius vocando. & in albo, vel in charta, aliave materia, edicta proponebantur. Et quod erat iuriſdictionis perpetuæ corrumpens, pœnam quinquaginta aureorum, ſecundum Vlpiani ſententiam, luebat, & falſi crimine (authore Modeſtino libro Digeſtorum quinquageſimo) tenebatur, qui dolo malo edicta corrupiſſet. Neque prętores, neque iuris condendi authoritatem prætoribus aduentus Imperatorum abſtulit, quum illorum numerus ab his aliquando auctus fuerit, & nouam (vt paulo ante diximus) prætoribus iuriſdictionem principes interdum dederint. Præterea, diui fratres, cum maritus quidam eorum temporibus prægnantem vxorem, ea inficiante, diceret: Valer. Priſciano prætori vrbano, quid in hac re faciendum eſſet, reſcripſerunt, vt De ventre inſpiciendo Vlpianus refert. Prætorem quoque aduerſus Campanos, qui metu cuidam illato cautionem pollicitationis extorſerant, interlocutum, Vlpiano aſſidente, legimus. Paulus inſuper ſe præturam geſſiſſe De manumiſſis vindicta ſcriptum reliquit, qui tamen Alexandri temporibus fuit. Druſus etiam Auguſti priuignus, & Galba, & complures alii, præturæ honorem Imperatorum temporibus nacti ſunt. Conſtat ergo prætores Imperatorum temporibus fuiſſe. Sed non tantæ fortaſſis authoritatis, vt prius, quod & in aliis magiſtratibus coniectare licet, quorum poteſtas aduentu principum diminuta eſt. Vnde Decius Seuerus prætor, quia in quadam reſtitutione dubitabat, Imperatorem Seuerum apud Vlpianum de minoribus conſuluit, vbi alias propria authoritate ſtatuiſſet. Primus, qui hunc magiſtratum geſſerit, Rutilius dictus eſt, vt in lib. 38. apud Vlp. ſcriptum habeo. Sed Liuius (cui magis crediderim) Spurium Furium, M. filium Camillum primam habuiſſe præturam aſſeuerat, lib. 7. ab vrbe condita. Vtcunque fuerit, hoc magiſtratu functi ſunt viri illuſtres, Æmylius, Scaurus, Cornelius Sylla, L. Lucullus, M. Cicero, C. Cæſar, Brutus, & alii complures, nec mirum ſit, quum é patribus (vt dixi) prætores crearentur, licet poſtea immutatum fuerit: nam ex plebe creari cœperunt, Quintuſq; Publius Philo primum de plebe prętor aduerſante Sulpitio conſule, factus eſt. Et prętura, ſicut tribunatus, & ædilitas, media dignitas erat, iunioribuſque (vt Plutarchus refert) dari ſolebat: His tamen dignitatib. omiſſis, T. Flaminius in iuuentute ſummam conſulatus dignitatem obtinuit. Cæterum ea, quæ prætoris officio poſterioribus his temporibus relicta ſunt, plenius in Codice conſtitutionum explicantur, ſub eodem ſcilicet titulo, De officio prætoris, & ibi numerum prætorum (quos olim decem & octo creari ſolitos conſtat) ad tres redactum fuiſſe legimus, qui proprium larem ac domicilium in ipſa vrbe haberent. Loquebantur enim Impp. illarum conſtitutionum authores, de vrbe Roma. Quanquam Iuſtinianus videatur accipi voluiſſe de Conſtantinopoli.

Prætorem Iuriſconſulti proconſulem ſæpe vocant, Gaius in l. 1. & 3. ff. de alienat. iud. mutan. l. patri pro filio. §. 1. de minor. l. in heredem. ff. de dol. mal. reſpiciunt enim ad id, quod Pomponius in l. 2. §. deinde cum placuiſſet. ff. de origin. iur. Cumque conſules, ait, auocarentur bellis finitimis, neque eſſet qui in ciuitate ius reddere poſſet, factum eſt, vt Prætor quoque crearetur. Is ergo conſulis fungebatur officio (quatenus ad iudicandum attinet) proconſul erat. Præterea Prętores in prouinciis vicem gerebant conſulum. Prat.

Prætor apud Paul. 1. ſent. tit. 15. pro ædili ſumitur. Feram beſtiam, inquit, in ea parte qua populi iter eſt, colligari Prætor prohibet. Ædilitio enim edicto prohibemur feram beſtiam ibi habere qua vulgo iter fit. Prat.

Prætor fideicommiſſarius eſt, qui de fideicommiſſis ius diceret, duoſque á Claudio Cæſare inſtitutos eſſe ſcribit Pomponius l. 2. §. 17. ff. de origin. iur. Ex iiſque vnum á Tito Cæſare detractum eſſe. Suetonius autem in Claudio: Iuriſdictionem de fideicommiſſis, inquit, quotannis & tantum in vrbe delegari magiſtratus ſolitam in perpetuum, atque etiam per prouincias, poteſtatibus demandauit. Sed hæc facile eſt ex Fabii verbis explicare, qui libro tertio cap. 6. ſic ſcribit, Non debes apud Prætorem petere fideicommiſſum, ſed apud Conſules. Maior enim Prætoria cognitione ſumma eſt. quæritur an maior ſumma ſit, &c. Quo ex loco intelligitur, fideicommiſſorum iuriſdictionem ita partitam fuiſſe, vt Prætor vſque ad certam ſummam cognoſceret, de maiore conſul ius diceret. Vlpianus id quod diximus perſpicue confirmat. cap. Inſtit. 25. Fideicommiſſa, inquit, non per formulam petuntur, vt legata: ſed cognitio eſt Romæ quidem Conſulum, aut Prætoris, qui fideicommiſſarius vocatur: in prouinciis vero, Præſidum Prouinciarum. De prætore fideicommiſſario Imp. l. 2. C. qui potior. in pignor. Paulus in l. quæſitum 78. §. penul. ff. de l. 3. & l. 4. in fi. ff. quibus ad libert. Vlp. in l. ſicuti legatum 92. de cond. & demon. Prat.

Prætor fiſcalis ab Imperatore Nerua creatus eſt, qui inter fiſcum & priuatos ius diceret, vt Pompon. ſcribit in l. 2. §. 18. ff. de orig. iur.

Prætor peregrinus, vt Pomponius ſcribit in l. 2. ff. de origin. iur. creatus eſt propter magnam peregrinorum turbam, vt inter eos ius diceret: cum vrbanus Prætor ſatisfacere vtriſque non poſſet. Eum autem reperio in epitome Liuii lib. 19. ann. 510. primum creatum fuiſſe, & Peregrinum dictum, quod inter ciues & peregrinos ius diceret. Itaque video apud Liuium ſemper vrbanam iuriſdictionem, ei, quæ inter ciues & peregrinos eſt, opponi. vt lib. 22. Romæ iuris dicendi vrbana ſors Pomponio: inter ciues R. & peregrinos P. Fuxio Philo euenit. Et lib. 33. Prætores deinde prouincias ſortiri, L. Apuſtius Fullo vrbanam iuriſdictionem, M. Acilius Glabrio inter ciues & peregrinos. Et lib. 40. Iuriſdictio vrbana M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos M. Valerio euenit. Et lib. 41. Prætores L. Papyrius Maſo vrbanam, M. Aburius inter peregrinos ſortiti ſunt. Et lib. 42. Prætores deinde prouincias ſortiti ſunt, A. Atilius Serranus vrbanam, C. Cluuius Saxula inter ciues & peregrinos. Honoratiorem autem vrbanam peregrina fuiſſe Appianus & Dio non obſcure ſignificant: ille libr. de bellis ciuilibus 2. vbi ſcribit, Brutum & Caſſium Prætores deſignatos inter ſe contendiſſe, vter iuris inter ciues dicundi poteſtatem obtineret: hic autem lib. 42. vbi narrat Prætorem Cæcilium indigne tuliſſe, quod Cæſar eam prouinciam collegæ Trebonio dediſſet. Omnibus autem Præturis præſtantiorem & gratioſiorem fuiſſe in orat. pro Muræna perſpicue demonſtrat. Sed quæri ſolet, quid inter vrbanam & peregrinam Præturam interfuerit. Hotom. tres fere differentias ponit. Prima hæc eſt, quod (vt modo diximus) ſoli ciues Romani agere apud vrbanum poterant, peregrini non poterant. Altera, quod apud illum lege agebatur, apud hunc autem nequaquam. Itaque (vt eſt in orat. pro Flacco) cum Græcus homo Heraclitus á C. Plotio ſenatore mancipia quædam petiiſſet, & fore videret, vt iudex ſumptus ſententiam ſecundum Reum diceret, & ab eo iudice abiit, & quod iudicium lege non erat, cauſam totam reliquit. Quod cum ita ſit ſequitur ciues Romanos neque ſuos liberos emancipare, neque alienos adoptare, neque ſuos ſeruos manumittere, neque in iure cedere, neque bon. poſſeſſionem, tutoremve ciui Romano impuberi poſtulare apud eum potuiſſe: denique vt rem vno verbo complectar, legis actionem eum Prætorem non habuiſſe. Falſum autem eſt (vt idem obſeruat) quod quidam ſcribunt eum de pecuniis repetundis quæſiſſe. Nam Aſconii locus in orat. Cic. contra competitores quo ſolo argumento nituntur, longe alio pertinet. Scribit enim Antonium cum magiſtratum adhuc nullum obtinuiſſet, ſed equitum turmas de Syllano exercitu nactus eſſet, Græcos ſpoliaſſe: ideoque ad M. Lucullum Prætorem, qui ius inter peregrinos dicebat, á Græcis in ius eductum eſſe: non igitur Repetundarum iudicium illud erat, ſed iniuriarum potius: quæ cum atrociores eſſent, dignæ viſæ ſunt, de quibus Prætor ipſe inter ciuem & peregrinos Græcos homines cognoſceret. Tertia differentia eſt, quod Prætor vrbanus edictum in albo proponebat, quibus de rebus ius anno ſuo dicturus eſſet: cum alter nuſquam, quod ſciam, legatur propoſuiſſe. ſed (vt opinor) ex vrbano edicto ius dicebat. Prat.

Prætores Prouinciales creati ſunt circa ann. 519. Sicilia & Sardinia captis, atque in prouinciarum formam redactis, quemadmodum Solin. cap. 21. & Liuius epit. 20. prodiderunt. Pompon. autem in l. 1. de orig. iur. Capta Sardinia, inquit, mox Sicilia, item Hiſpania, deinde Narbonenſi prouincia, totidem Prætores, quot Prouinciæ in ditionem venerant, creati ſunt. Poſt autem moris fuit, vt cum armis tuendæ prouinciæ viderentur, eo ſtatim & conſules & Prętores inito magiſtratu mitterentur. Tandem etiam inſtitutum eſt, vt qui conſulatu aut Prætura abiiſſent, eo cum ſummo Imperio proficiſcerentur: iiſque Proconſules ſiue Proprætores, (tametſi verbis hiſce nonnunquam veteres abutantur) appellarentur. Demonſtrat enim in Verrinarum commentariis Hotom. moris fuiſſe, vt cum á Senatu decretæ & conſulares & Prætoriæ prouinciæ fuiſſent; tum conſules inter ſe, itemque Prætores prouincias ſortireutur, aut inter ſe vero compararent. Conſules autem id adhuc deſignati, & antequam magiſtratum inirent, facere ſolebant: quemadmodum ex oratione de Prouinc. Conſul. Saluſtio in Iugurth. & innumeris Liuii locis intelligitur. Prætores vero, quo tempore magiſtratu abibant id

factitaſſe ſignificat locus ille Verrinæ 4. Qui ſimul atque ei ſorte prouincia Sicilia obuenit, ſtatim Romæ, & ad vrbē, antequam proficiſceretur, quærere ipſe ſecum, & cogitare cum ſuis cœpit, quibuſnam reb. in prouincia maximam vno anno pecuniam facere poſſet. Prat.

PRÆTOR tutelaris primum à M. Antonino philoſopho creatus eſt, quemadmodum Iulius Capitolinus ſcribit, cum antea tutores à conſulib. poſcerentur, vt diligentius de tutorib. tractaretur. Quantum autem ex Iuſtiniano intelligimus, officiū eius erat, vt cogeret tutores & delatam tutelam recipere, & rem pupilli ſaluam fore ſatiſdare. Erant & Prætores de liberal b. cauſis cognoſcentes, l. 1. C. ſi mancip. ita veniret. l. 3. §. 1. l. 3. ff. de liber. cauſ. Iuſtinian. Nou. 13. καὶ ὥσπερ ὅπερ ἐστὶ στρατηγὸς ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ οἱ τῶν ἐλευθεριῶν, καὶ τῶν ἐπιτρόπων, καὶ τῶν τοιούτων προκαθήμενοι. Prat.

PRÆTOR vrbanus, qui ius inter vrbanos dicebat. Quamuis ex verbis l. 12. tab. colligitur, eum potius iuſſiſſe indicare. Præerat enim ſortitioni iudicum, & ſubſortitioni, hoc eſt, per ſortem & fortuitum euentum deſignabat ex decuriis & ordinibus eos, qui quoquo tempore iudicarent, illorumque nomina in albo ſuo deſcribebat. Spieg.

PRÆTORES militares, Impp. Romani appellatunt ab eo, quod exercitui præirent, cum Varro lib. 3. de ling. Lat. Iuſtinia. in Nou. conſt. 24. & 25. ſcribit. ὅθεν, ait ille, καὶ τὰ δικαστικὰ, καὶ κατὰ τάγματα πραιτώρια καλεῖν ἔταξεν. Briſſ.

PRÆTVRA onus fuit ſenatorium, Nou. Theod. ne dec. ad ſenat. dign. aſp. Hanc enim dignitatem ſenator qui ſuſcipiebat, ſuis ſumptibus circenſes & ſcenicos ludos exhibebat: Boet. 3. de cōſolatione. Prætura, inquit, magna olim poteſtas, nunc inane nomen & ſenatorii cenſus grauis ſarcina, vbi vulgo male legitur præfectura, ſicut & in l. 1. C. de prætor. & honor. prętur. & in l. vlt. C. de ſilent. Conſtituit autem Martian. in d. l. 1. Ne ſenatores, viri clariſſimi & ſpectabiles, ex prouinciis, in quibus ſedes ſuas conſtituerunt, ad præturæ munus deuocentur, Cuiac. ad d. l. 1.

PRÆTORIA in conſtitutionib. intelliguntur domus magnificæ præſidum iud cumve cauſa in vrbib. extructæ, l. 13. C. de epiſ. & cler. l. pen. C. de offic. rect. prou. l. 3. C. de oper. publ. l. 3. C. de met. & epid. l. fin. C. Th. de offi. omn. iud. Vopiſc. in Aurel. Forum nominis ſui in Hoſtienſi ad mare fundare cœpit, in quo Prætorium publicum conſtitutum eſt. Briſſ.

PRÆTORIVM ideo imperatoria domus dicta eſt, vt monet Alc. de verb. ſign. quod quemcunque militum imperatorem antiqui prætorem dixere. Sicut & principium pro principis tabernaculo accipitur l. offic. in fin. ff. de re milit. Sed & Prætorium veteres appellarunt partem villæ lautius ædificatam, & patrisfamil. as habitationi relictā. l. 2. ff. de ſer. ruſt. præd. l. 12. de vſu & habitatione. l. 83. §. 1. l. 91. §. pater. de leg. 3. l. 35. §. Caius. ff. de leg. 2. l. 13. §. vlt. ff. de iniur. Pallad. lib. 1. cap. 8. Suet. in Calig. c. 37. Tertull. in lib. de Idololat. Et D. Hieron. teſte Rhenano lib. 2. aduerſus Iouinianum dolium illud verſatile Diogenis eleganter prætorium vocat. Nam vt in vrbe ſolius principis domus prætorium appellabatur, reliquorum ciuium non item, ne vel hac vna re principis dignitate participarent. Sic in villis ruſticis, in quibus fere quiſque dominium tantum habet in ſuos, quantum princeps in ſuos ſubditos habet, prætorium dixerunt, vbi ſcilicet quaſi rex villæ & princeps habitaret. Prætorium igitur hoc vrbanum prædium eſt, quia voluptati habitationiq; domini deſeruit ſolum non etiam villaticę familiæ aut cætero omni ruſtico inſtrumento. Quod ſi his quoque ſit opportunum, quod eius vſum dominus colono ſuo, & ruſticis operis communicatum voluit, erit ruſticum prædium, quia ruſticis reditus cauſa habetur. Connan. lib. 4. c. 10. n. 6. Adde Forcat. in Necyon. dial. 16. nu. 13.

PRÆTORIA cohors dicta fuit, quæ à prætore, hoc eſt, à Conſule nunquam diſcederet in bello, ob cuſtodiam corporis, teſte Feſto. Africanum autem inter omnes primum delegiſſe ſibi aliquot fortiſſimos, qui lateri eius adhęrentes, omnibus aliis muneribus vacarent, ſtipendioq; maiore honorarentur, literis proditum eſt, quāquam apud alios multi id antea quoque feciſſent. Quem morem ſecuti ſunt omnes tum in bello, tum domi, præſertim ortis ciuilibus diſcordiis. Iulius Cæſar propter inimicos aliquandiu vſus eſt cuſtodia corporis, & prætoria cohorte Hiſpanorum. Tandem nimia quadam confidentia, maluit ſemel inſidias vndique imminentes ſubire, quam cauere ſemper: Ideoque cuſtodiam remouit, & haud dubie inimicis maximam inſidiandi anſam præſtitit. Oldend.

PRÆTORIA porta in caſtris erat, qua exercitus ad prælium educebatur. Prat.

PRÆTORIÆ actiones ſunt, quæ ab honore, & magiſtratu prætoris Honorariæ quoque dicuntur: quod ab ipſo prætore ex iuriſdictione, vel adiuuandi, vel ſupplendi, vel corrigendi Iuris Ciuilis gratia fuerint introductæ, propter publicam vtilitatem, quam vſus rerum, & experientia quotidie docuit. Prætores, æquitatis ſemper ſtudioſos, l. ius autem ciuile. §. ius prætorium. ff. de iuſt. & iur. Spieg.

PRÆTORIÆ actiones non plus anno vixerunt, niſi quæ poſtea principum conſtitutionibus ſunt factæ diuturniores. Conn. l. 1. c. 15. n. 2.

PRÆTORIÆ ſtipulationes ſunt, quæ à mero Prætoris officio iuriſdictioneq; veniunt. l. 5. §. prætoriæ. l. 52. ff. de verb. oblig. toto tit. de Prætor. ſtipul. l. 37. ff. de oblig. & act. l. 10. §. 1. ff. de compenſatio. Briſſ.

PRÆTORIARVM ſtipulationum tres videntur eſſe ſpecięs: iudiciales, cautionales & communes. Vlp. l. 1. ff. de prætor. ſtipul. Old.

PRÆTORIS cognitio, ſæpiſſime dicitur pro cognitione cuiuſlibet iudicis, & prætorium pignus appellatur, tametſi ab aliis iudicibus decretum ſit. l. 1. & l. 2. C. de prætor. pign. Erat enim olim apud prætorem ſumma iudiciorum iudicumque conſtituendorum poteſtas. Sic intelligendus tit. de diuiſ. ſtipul. Spieg.

PRÆTORIVM ius eſt quod Prætores introduxerunt adiuuandi, vel ſupplendi, vel corrigendi iuris ciuilis gratia, propter vtilitatem publicam: quod & honorarium dicitur ab honore prætorum ſic dictum. Nam & ipſum ius honorarium quaſi viua vox eſt iuris ciuilis &c. Connan. lib. 1. c. 15. num. 1. huic adde Bald. commen. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib. 3. tit. 9. de bonis poſſeſſ. &c.

PRÆTORIVS is dicebatur, qui prætura functus eſt: prætorium, quód ad Prætorem ſpectat, ceu prætoria cohors. Erant & prætores militares, quibus non ſecus quam vrbanis popul. Rom. initio magiſtratus munera quædam dabat, follem, glebam, clauim, quæ poteſtatis erant ſigna. Vide Valturium in dictione, Prætores lib. 8. Spieg.

PRÆTORIVS tutor: qui olim quando lis inter tutorem & pupillum ſuboriebatur, à prætore dari ſolebat: ſic dictus quod à prætore daretur. Theop. §. ſi inter tutorem. Inſt. quib. mod. tut. fi. & ibidem Aldobrandinus.

PRÆVALENTIA, pręſtantia, precii ac valoris exuperantia, Paul. in l. in rem actio. §. 1. ex quibus mea res, ait, per præualentiam alienam rem trahit. Hot.

PRÆVALERE dicitur quod præponderat, quod potius potentiuſque eſt, ac vincit, Auctoritas Seruii præualuit. l. 69. ff. de euictionib.

PRÆVARICARI verbum dupliciter accipitur in iure ciuili. Pręuaricari inprimis dicitur, qui veras probationes & accuſationes omittit, falſas probationes & rei defenſiones admittit & colludit cum reo. l. 1. §. præuaricatorem. 1. ad SC. Turpill. l. athletas. de his qui not. infam. l. præuaricatores. de verb. ſignif. l. 1. huius tit. Plin. lib. 18. c. 19. ait ab aratoribus hoc nomen deductum eſſe. Idq; veriſimilius eſt quam quod dicitur à Ioan. Cro. ab aratoribus dicitur præuaricari cum à ſulcis aberrant. Hinc nomen in Ius Ciuile inductum eſt. Altera ſignificatio eſt, quæ pertinet ad Aduocatum, qui corruptus eſt, quique prodit cauſſam. In paratit. quærit Cicero an verbum hoc ad eum pertineat tantum, qui accuſatorem corrupit. Sed præuaricationis nomine vtriuſque continetur apud Ioannem Crot. in l. 1. hoc tit. Accuſator qui præuaricatur in iudicio publico imprimis notatur infamia. l. 1. d. tit. de his qui not. infam. Idque edicti verbis expreſſum eſt. Præuaricationis autem iudicium cum refertur ad accuſatorem corruptum, publicum iudicium eſt, vt docet Macer, in l. 3. §. Si prodiderit cauſam Aduocatus, non publicum eſt iudicium. Differt autem hic præuaricator ab eo, qui deſiſtit ab accuſatione, qui incidit in pœnam Senatuſconſulti Turpilliani, l. 3. §. Pœna quinque librarum eſt auri Senatuſconſult. Turpill. Et propterea hic locus eſt notandus, quia in toto iure Ciuili, nec ſub tit. 1. De Senatuſconſulto Turpilliano eius Senatuſconſulti pœna exprimitur. Augetur tamen nonnunquam ex cauſa hæc pœna, vt dicitur in l. abſentem 1. de pœnis. Accuſator de præuaricatione conuictus, poſtea ex lege non excuſat. l. 5. huius tituli. Punitur etiam extra ordinem l. 1. & 2. In reum autem corrumpentem accuſatorem hæc pœna conſtituta eſt, quod pro condemnato habeatur præterquam in ſanguine. Nam ignoſcēdum cenſuerunt Iuris authores ei qui ſanguinem ſuum qualitercunque redemptum voluerit, vt dicitur in l. 1. de bonis eorum, qui ante ſentent. Et hac ratione fit, vt liceat tranſigere in capitalibus criminibus. l. tranſigere. C. de tranſactionibus. Secundum genus præuaricationis pertinet ad Aduocatum, prodentem cauſam aduerſarii, in l. 1. hoc titulo, qui etiam punitur pœna extraordinaria, puto eum non notari infamia. id enim nec edicto prætoris de his qui not. infam. nec vlla alia lege expreſſum eſt, quia hoc in iudicium publicum non eſt, l. tertia, hoc titul. Si aduocatus conuictus ſit præuaricationis ſententia ipſo iure reſcinditur, quæ lata eſt propter huiuſmodi præuaricationem. Et id vulgo creditur, nec ratione caret. l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iud. Eſt caſus ſingularis vbi ſententia ipſò iure reſcinditur ſine appellatione. Hic quæri ſolet, an ſi minor ſit, cuius cauſſa prodita eſt, ita ſententia ipſo iure videatur reſcindi, vt reſtitutione opus ſit, quod reſtitutionis nulla mentio fiat

tio fiat,d.l.C.de aduoc.diuerſ.iud. An vero reſtitutio in integrum petenda ſit?quod videtur probare l.minor autem, §. 1.de minoribus. Variant hoc titulo interpretes, & mirum in modum ſe torquent. Id mihi videtur probabilius eſſe, reſtitutione in integrum opus non eſſe,niſi quis malit de præuaricatione agere,& contra aduocatum eo nomine agere.Si ergo aduocatus præuaricationis accuſatus conuictus ſit, nulla opus eſt in integrum reſtitutione: Si vero abſolutus, pœna eſt talionis ſtatuta in eum,qui temere præuaricationis aduocatum ſuum inſimulauit,d.l.1.C.de aduoc.Tutius ergo eſt& ſatius in integrum reſtitutionem petere,vt cognita cauſa ſi præuaricationis conuictus ſit, aduocationis reſtitutio fiat. Si conuictus non fuerit,non propterea incidet in pœnam talionis actor.&c.Seilervs ex Lecturis Duareni ſub tit. de præuaricationibus.

Prævaricari eſt vera crimina abſcondere. l.1.ff.ad SC.Turpill.vet.gloſſ.Præuaricari, ἀληθῆ ἐγκλήματα ἀποκρύπτειν.Briſſ.

Prævaricatio eſt ab officij ſui præſcriptione deflexio atque alteratio, ſiue malitia, ſiue imprudentia. Vide Catanæum Comment.1.Spieg.Idem in effectu ſentitCuiacius obſeruat. lib.10.c.vlt.dum præuaricationem definit his verbis:Præuaricatio,inquit,eſt tranſire dicenda,vel curſim & breuiter attingere quæ ſunt inculcanda, infigenda, repetenda. Dicitur autem Præuaricatio Græce παράβασις. ἀπόστασις.Hot.

Prævaricator opponitur vero accuſatori.Eſt enim præuaricator is,qui dum fingit ſe accuſare,id agit potius,vt reus abſoluatur.Præuaricator (inquiunt critici) Νοσφίζομαί σοι,id eſt, parco & alludo tibi. Præuaricor reo, καθυφίημι τῷ ὑπευθύνῳ, ſubmitto me reo. vel plenius, Præuaricator eſt accuſator, qui in iudicio publico abſolutioni incumbit non damnationi,quaſi varicator,vt ait l.1.ff.de præuaric.id eſt, ποικιλλόμενος, vt auctores Baſil.interpretantur,cui interpretationi conſentit notatio Labeonis in l. athletas. §.præuaricator. ff.de his qui not. infam. à varia certatione, & Ciceronis, quod in contrariis cauſſis quaſi varie poſitus eſſe videatur. Feſtus à prætergrediendo,cui conuenienter critici, præuaricat,diuaricat,varicat, ὑπερβαίνει, διασκελίζει.Cuiac.Obſeruationum lib. 9.c.vlt.in prin.

Prævaricatores eos appellamus,inquit Vlp.qui cauſſam aduerſariis ſuis donant,& ex parte actoris in partem rei concedunt,à varicando enim Præuaricatores dicti ſunt. l.præuaricatores 112.vbi vide Alc.Brech.& Gœdd. ff. de verb.ſign. In quam eandem ſententiam illud eſt Cicer. in Paratit. Vt ſi in reo pecunia abſoluto, rurſuſq; reuocato, præuaricationem accuſator eſſe definiat omnem iudicii corruptelam ab reo: defenſor autem non omnem, ſed tantummodo accuſatoris corruptelam ab reo. Item. Defenſor autem verbi vim ex nomine ipſo reperiet:quod ſignificat eum,qui in contrariis cauſis quaſi varie eſſe poſitus videatur. Hot.

Prævenire, interdum occupare eſt: & ita præuenire dicitur qui prior agit accuſatus. Si maritus præuenerit accuſareque inſtituerit.l.4.ff.ad l.Iul.de adult.

Præventio dicitur, cum eiuſdem rei perſonæue iuriſdictio penes duos iudices eſt,& alter cognoſcere prius cœpit. Præuenitur quandoque per in ius vocationem, quia prior in ius vocauit: quandoque litis conteſtatione, quandoque libello, quandoq; ſententia. Bar.ponit in l.ſi plures,ff.de leg.1.Specul.tit.de reſcript.præſentatione.§.5.verſ.item quod minus, vide Felin.in c.cum M.Ferrarienſis de conſt. in antiq. Dd. in l.ſi quis poſteaquam ff.de iudic.& Canoniſtas c.pen. extr.de for.compet.Prat.

Pragmaticæ ſanctiones apud Imp.Anaſtaſium in l. omnes 6. C.ſi contra ius vel vtil.public.&apud Imp.Zenonem in l.vnic.in princ.C.de monopol.& conuent.negotiator.ſunt,quæ fiunt de conſilii ſententia ſolenniter ad ſuggeſtionem alienam preceſve:Vulteius ad §.ſed & quod principi 7. num.10. Inſtit. de iure natural. Vel vt vult Hotom. dicuntur Principum reſcripta non de priuatorum negotiis, ſed corporum, ordinum & collegiorum cauſis de conſilii ſententia emiſſa: inde, vt opinatur, deducto verbo, quod pragmaticis & viris peritis in conſilium adhibitis interponantur.Sic enim inquit Zeno Imp.in l.vniuerſa.§.1. C.de diuerſ.reſcrip.& pragmat. ſanct. Pragmaticas ſanctiones non ad ſingulorum preces ſuper priuatis negotiis proferri,ſed ſi quando corpus,aut ſchola,vel officium,vel curia,vel ciuitas,vel prouincia, vel quædam vniuerſitas hominum ob cauſam publicam fuderit preces manare decernimus: vt in his etiam veritatis quæſtio reſeruetur.Vide Gothofr.ad rubr. C.eod.tit. de diuerſ.reſcri. & pragm.ſanct.

Pragmatica ab annotatione differt hoc modo:pragmatica fit de conſilii ſententia ſolenniter ſuggeſtione aliena precibuſve,l.vlt.C.de prox.ſacr. ſcrin. Adnotatio ad libellum breuiter annotato nomine principis, vt Nou. Valent.de hom.ca. ſa. in qua illud ſingulare eſt quo vtimur, ſine adnotatione Principis cædem caſu vel ſui tuendi cauſa factam non purgari, quod confirmatur hoc Philonis loco 1. de vita Moyſis: ὁ κτείνας ἄνθρωπον εἰ καὶ δικαίως καὶ ἀμυνόμενος καὶ βιασθεὶς, ὑπαίτιος τῷ δοκεῖν διὰ τὴν αἰτίαν καὶ κοινὴν συγγένειαν. Sic vero iudex alias per adnotationem,alias cognitionaliter lites diſceptat Nou.86.adnotationem ita definit Theodorus: [Greek text partly illegible] ex Cuiac. ad l.omne ſemen 2.in fin.C.de pet.bon.ſublat.

Pragmatica eſt illa conſtitutio, quam conſtituit Imperator habito prius tractatu cum principibus.Briſſ.

Pragmatici, erant homines quidam forenſis profeſſionis, qui cauſarum actores iuris ignaros monebant interdum, iuris reſponſa, actionumque formulas ſubminiſtrantes: quaſi admonitores poſtici, dicendorumque ſuggeſtores, cum ad iuris diſceptationem ventum erat. Olim autem pragmaticis forum Romanum non vtebatur.Itaque pragmatici non ſunt, qui pragmaticas ſanctiones ſcribunt, vt Accurſ.ſentit. vide Bud.in annotat.poſter. ad l.moris.ff.de pœn. Sp. Hoc autem à ICtis differunt pragmatici, quod ſpecies à genere: Itaque Græci pragmaticos iuris interpretes appellant,vt ait Quint. li.3.c.6. Vt pragmaticus,inquit,ſit iuris eius quod in ordine iudiciorum cautionibus & formulis verſatur, peritus. cum ICtus etiam de negotijs de quibus certum ius erat nullum, conſuleretur: veluti, vt ſcribit Quint.de verb. proprietate, aut æqui diſceptatione,aut voluntatis coniectura.Vlp. in l. 9.§.1.ff.de pœn. Solet autem ita vel iuris ſtudioſis interdici, vel aduocatis vel tabellionib. ſiue pragmaticis. Cic.li.de orat.1.Itaque non vt apud Græcos,infimi homines mercedula adducti miniſtros ſe præbent in iudiciis oratoribus ij qui ab illis pragmatici vocantur. Fab. lib.2.c.3.Neque ego tum noſtri moris ignarus,oblituſve eorum qui velut arculas ſedent, & tela agentibus ſubminiſtrant,neque idem Græcos quoque neſcio factitaſſe. vnde nomen his pragmaticorum datum eſt. Hotom.

Pragmaticarii ſunt, quorum ingenijs & mentib. committuntur pragmaticæ ſanctiones,Cuiac.ad rubr.C. de proxim. ſacr.ſcrin.lib.12.

Prasinvs color dicitur viridis, ſeu porraceus color,Plin.lib. hiſt.natur.c.vlt.praſinum colorē pro viridi poſuit,& porraceo:Græci ſiquidem πράσον porrum dicunt,& ab ijſdem πρασινὰ viriditas appellatur.Vnde & praſina factio. Nā quatuor apud priſcos erant factiones:factio veneta, factio praſina,factio alba, & factio roſea, à colorib. ita nuncupatæ. Caſſiod. quatuor colores harum factionum cum partib. anni quaternis aſſimilat.Praſinus qui viridis erat, vireuti veri dicatus erat,Roſeus flammeæ æſtati,venetus nubilæ hyemi, albus pruinoſo autumno.Tranquillus autor eſt,à Domitiano quatuor hiſce priſcis factionibus duas additas,alteram aurati,alteram purpurei panni:hæ pernicitate curſus inter ſe decertabant,fauoreque populari ſiue Imperatorio ex his vna præualebat. Plauti ætate,vt remur,albata.Ioh.Baptiſt.in comm. epiſt Sidon.Apoll.ad Heſperium.lib.2.adde Goth.ad l.2.C.de oſ.præ.vrb.

Pratvm eſt,inquit Vlp. in l. pratum 31.vbi Gœd.in com.ff.de verb. ſig. in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus eſt, non cultura,non ſemine, non plantis, neque raſtris, &c.Ex eo dictum,quod paratum ſit ad fructum recipiendum. A parando enim pratum dictum volunt Latin. Ing. auth. Et refert Colum. li.2. c.17. veteres Romanos prato nomen dediſſe,ab eo quod protinus eſſet paratum, nec magnum laborem deſideraret:Varro quoq; li.1.de re ruſt. c.7.tradit,antiquos prata parata appellaſſe.Prata inquit Plin. li.18. relinqui debent in læto ſolo,vel irriguo,vel humido: eaque aqua pluuia rigari via publica.Propterea pratum Græci λειμῶνα vocant παρὰ τὸ λείβω. Cæduntur autem prata, autore eodem Plinio circa Cal.Iunij.Pratum, vult Vlp.l.forma ff.de cenſibus. dici atque æſtimari, quod intra decem annos lectum ſit. Quocirca ſi ſtatuto aut lege prohibeatur,pecora duci in prata,intelligendum etiam erit de campo quantumlibet inculto. Brech. in d.l.pratum.

Pravvm & rectum contraria ſunt.

Precaria, quæ & ad precarium conceſſio dicitur, cuius fit mentio in ca.precariæ cauſ.12. q.2. & extra in tit. de precar.omnino differt à precario quod tractatur ff.de preca. Precariam quidam, Accurſio teſte, interpretati ſunt emphyteuſim,alij aliter,vt non immerito ſcripſerit Cuia.4.obſ.7.inter interpretes non ſatis conſtare, quomodo hæc accipienda ſit. Sane quin ab Eccleſiaſticis ſit excogitata,mihi dubiū non eſt; & excogitandi illius hęc mihi videtur fuiſſe occaſio.Prohibita erat rerum Eccleſiaſticarum alienatio: ſpecies alienationis extra controuerſiam etiam eſt emphyteuſis, vt ita res eccleſiaſticæ in emphyteuſim dari non poſſint. Ne igitur contra prohibitionem illam fieret,excogitarunt Eccleſiaſtici nouam quandam rationem,non quidem alienandi vere ſed alienandi quaſi: Eaque eſt, vt Eccleſiæ œconomus rem Eccleſiæ alicui daret,vt ea vteretur frueretur quoad vixerit, vel ad certum tempus,idque gratis, vel conſtituta certa mercede, ea tamen lege,vt is cui res ita dabatur, viciſſim aliam rem ſuam eiuſdem precij donaret Eccleſiæ, vſufructu tamen ſibi retento,

quoad vixerit ipſe, vel ad certum tempus, vt nimirum vſufructu finito ſecundum legem conuentionis plena proprietas vtriuſque rei tranſiret ad Eccleſiam. Quin in rem Eccleſiæ hoc fiat, non eſt dubium. Nam acquirit interim aliam etiam rem eiuſdem precij, licet ea non ſtatim vtatur. Hic nulla fit mentio meliorationis, ſicut fit in contractu emphyteuſeos: nec vllum transfertur dominium in accipientem, ſed tantum vſusfructus: nec ſemper præſtatur penſio annua, ſed interdum precariæ ſunt gratuitæ, & precariæ plerunque quinto anno renouantur, vt docuit Cuiac. in com. de feudis li.1.tit. 5.Vult. in comm.Inſt.ad §.adeo autem 3.n.11.de locat.

PRECARIA ſeu precatiua verba appellantur, quę nõ directa, nec imperatiua ſunt, ſed inflexa & rogatiue cõcepta, l.2.& l.4.C. de eod. l.14.C.de fideic.l.41.§.cum filio.ff.de vulg. & pup.l. 24.C.de fam. erciſc.l.10.C.de collat.l.vlt.C. de falſa cau. ad l.15. C. de teſt.l.11. & l.13. C. de fideic. libert. Qualia ſunt, Rogo, peto, mando, deprecor, volo, cupio, deſidero, iniungo, opto, fideicommitto, exigo, ſcio te reſtituturum, credo, vel ſpero te daturum.Paul.l.5.ſent.t.1.l.2. C.de lega.l.118. ff.de leg.1.l.35.ff.de auro, arg.Nam qui ita loquitur, nihil imperioſe facit, vel ordinat, ſed preces adhibet, & obteſtatione magis quam iuſſione vtitur.Hęc verba fideicommiſſa dicuntur.l.69.§.vlt.de leg.2.l.11.§.1.de leg.3.Fideicommiſſa enim precat uo modo relinquuntur, vt Vlp.in Inſtit.tit.24.ait, i.vt Iſid.li.5.c.24.tradit, non directis verbis, ſed precatiuis. Briſſ.

Sic precariam ſubſtitutionem fideicommiſſariam accipimus in l.16.C.de pact. & precariam voluntatem in l. 66. de legat.2. Briſſ.

PRECARIVM eſt, ait Vlp.quod precibus petenti vtendum conceditur tamdiu, quamdiu is qui cõceſſit patitur.l.1.ff.de precario.vel ſic:Precarium conceſſio rei eſt, vel poſſeſſionis, quã precib.ita impetrauimus, vt vteremur, quandiu libuiſſet concedenti. vel creditum vtendi re, aut iure alieno, vſque dum licuerit nobis per eum qui credidit. Inter precarium autem & commodatum has reperio differentias.Precarium primum rerum immobilium ac iurium cauſſa inſtitutum videtur l. 2. & 3.ff.eod.Commodatum autem ad res mobiles proprie pertinet.Et commodatum ab initio voluntatis eſt, ſed poſtea fit neceſſitatis:at in precario ſemper manet libera voluntas repoſcendæ rei. Qui precario concedit, dare ad tempus videtur. itaque donationis & liberalitatis genus appellatur in l. 1.& l.quæſitum, 8.§.3.& l.interdictum, 14.ff.eo.eoque cum quis de re ſibi reſtituenda cautum habet, precarium interdictum ei non competit.l.& habet, 15.§.3.eod.Qui vero commodat, longe ab omni donationis ſpecie abeſt, ſibiq; cauere de reſtituendo conſueuit.Cui precario conceſſum eſt, poſſeſſionem habet.l.4.§.1.d.l.& habet, §.4.eod.Commodatarius vero non poſſidet.Precario vtens, dolum tantum & latã culpam præſtat.l.quæſitum, 8.§.3.eod.Commodatarius vero, etiam leuiſſimam. Precarium magis ad donationis & beneficii, quam ad negotii contracti cauſſam ſpectat, eoque nulla eo nomine iuris ciuilis actio eſt.d.l.interdictum.Commodatum autem contractus eſt, ſuamq; iure ciuili actionẽ habet. Ex precario, tum interdictum, tum incerti condictio pręſcriptis verbis, quæ bonæ fidei eſt, cõceditur.l.2.& l.duo.19.eo. ex commodato vero ciuilis actio tantum. Commodatũ vſus certi cauſſa fit cum aliquo tempore expreſſo vel tacito nec niſi eo expleto reuocatur.Precarium nec vſus certi cauſa fit, & quouis tempore reuocatur. Hæc ex tit.de precario ſummatim.Hot.& Prat.adde Cuiac.4.obſ.7.

PRECARIO rogare, dare, accipere, ducere, frequenter in Pandectis legimus, l.1.§.ex contrario, l.10.l.21.& 36.ff.de acq.poſſ. l.18.ff.com.præd. Precario autem habere, poſſidereve intelligitur, qui poſſeſſionẽ vel corporis vel iuris adeptus eſt, hac ſolummodo cauſa, quod preces adhibuit, & impetrauit precib. vt ſibi poſſidere aut vti liceat, & qui finito tempore ad quod precarium rogauerat patiente domino poſſedit, l.2.§. vlt.cum l.ſeq.l.4.in fin.ff.de precar.Et apud Paul.lib.5.ſent. tit.6. Eoq; modo in interdictis, precario poſſidendi, vtendi, ducendiq; verba intelligenda ſunt, l.1.ff.vti poſſid.l.1.de ſuperfic.l.1.de itin. actuq; priuat. l.1. de aq.quotid.l.1.de riu. l.1.de cloac.Ad quorum exceptionem alludere videtur illud Terentianum Eunucho, Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario fac tradas.Briſſ.

PRECATOR, qui pro altero intercedit, vel poſtulat.Itaque improprie in Conſtit.prin.occurrit.Ab Imp.pro ſeipſo petente ponitur. l. & ſi legibus. Cod. ſi contr.ius vel vtil.public. vbi dicunt, mendax precator careat impetratis.Spieg.

PRECES paſſim in Conſt. Imp.pro libellis ſupplicib. ſiue poſtulatis ponit, l.2.C.de vſufr.l.5.C.de impub.leg.9.C.de li.cauſ. leg.10.& 17.C.de rei vindic.Hinc tit.de precib.Imp.offer.in C.& formula illa, Si preces veritati nitantur.Prat.

PRECES fundere, ſupplicare eſt. Is contra quem preces fundis. l.5.C.de rer.permut.Sic & componere preces, & mentiri in precibus, accipe apud D.Auguſt. tract.7.in cap.1.D.Ioannis Briſſ.

PRETIA rerum non ex affectu ſed communiter ſtatui debent, l. pretia rerum 63.in pr.ff.ad leg.Falcid.Gœdd.ad l. hæc verba 193.n.2.de verb.ſign.

PRETIA forenſia interpretatur Gothof.ad l.fin. §.fin. C.de admin.tut.vſitata eo in loco, in quo diſtrahuntur.

PRETII modicitas ea intelligenda eſt, quæ circa dimidiam veri valoris eſt, Corraſ.3.Miſcel.9.n.9.

PRETII hæc ſunt adiuncta, ęquum, iuſtum, verum, ſuum:& contra iniquum, immenſum, immodicum.

PRETIOSVS dicitur, qui magni pretii eſt.

PRETIOSIOR facta res dicitur, cuius pretium ob impenſas in eam factas, auctum eſt.Briſſ.

PRETIOSVM & vile aduerſantur.

PRETIO deprauatus, l.vlt.C.de pœn.iud.qui mal.iudicau. De eo, inquit, qui pretio deprauatus, aut gratia, aut perperam iudicauerit.Spieg.

PRETIOSISSIMAS picturas licet habere in pariete communi. l. quidam Iberus.ff.de ſeru.vrb.præd.Spieg.

PRETIVM id appellari Varro author eſt, quod æſtimationis emptioniſque cauſa cõſtituitur.Dictum quaſi peritium: quia ſtatui debet ex opinione communi eorum, qui iſtarum rerum periti ſunt, non prout cuiq; videtur, Gœd.ad l.hęc verba 193. n.2.ff.de verb.ſig.& Ræuard.l.imaginar.venditio.ff.de regul. iuris. Aliis videtur ab antiquo verbo Procire dictum, quod petere ſignificat:licet recẽtiores Grammatici, quaſi præitium dici ſentiant: Eſt autem ad tranſlationem dominii neceſſarium, vt precium vel ſit ſolutum, vel emptori creditum ad tempus: aut quod alio modo ſatisfactum fuerit venditori. §. venditæ.Inſtitut.de rer.diuiſ.l.quotiens. C.de rei vend.Obſeruandum, quod qui precio fruitur, non minus habere intelligitur, quam qui principali re fruitur.teſte Caio. l.quia qui. ff. de vſufruct.Spieg.

PRETIVM facere dicitur, qui rei, quam venalem habet, pretium ſtatuit, definit Briſſ.

PRECIVM formale apud Vlp.in l.in lege 62.§.1.ff.ad leg.Falc.

PRECIVM inflictum, apud Iulianum in l.ex facto.ff.de neg.geſt. Spieg.

PRECIVM proprie eſt, quod pro re empta dicitur, & in Lexico iam ſæpius citato definitur τίμημα ἐπὶ τοῖς ὠνίοις καταβαλλόμενον. l. 1.ff.de rer.permut.§.pretium autem.Inſtit.de empt.& vend. Sed tamen & precium conductionis in l. 28. §. 1. ff. locati. Et precium pro mercede in l.10.in fi.ff.de adquir. poſſ.l.vlt. §.vlt.ff.de l.Rhod.l.51.§.locaui.l.58.ff.loca. poſitum inuenitur.Sic precium operæ in l.52.§.ſi in coeunda. ff.pro ſoc. Et manuprecium quaſi manus & artis merces, vt tradit Briſſ.li. 4.Selectar.Antiq.Precium tamen depoſitionis à mercede ſeparat Vlp.in l.2.§.& generaliter. ff.vi bon.rapt.Vbi precium pro pręmio accipi poteſt, quemadmodum & in l.5.§.vlt.ff.de iniur.accipitur.Et apud Liuium lib.32. his verbis:haud ſatis dignum tanti laboris periculique precium erat.Et apud Vopiſc.in Aurel. Debet enim quid præter dignitatem precium eſſe meritorum.Briſſ.

PRETIVM ad emptionis ſubſtantiam pertinet, §.pretium.Inſtit. de empt. ſi igitur pretii mentio facta ſit, tunc ſemper emptio præſumitur l.fin.C.de præd.curial.Accur.in l.apud Celſum. §.ſi cum legitima.ff.de exc.do.in l.cum dotem.C.de iur.do. Corraſ.2.Miſc.9.n.5.

PRECIVM à re diſcernitur quod illud ſit in numerata pecunia. Res autem in alia ſpecie:eademq; facilitate emptor à venditore diſtinguetur, quod hic rem præſtet, ille precium. At iſta diſtinctio in permutationibus adhiberi non poteſt, quod in eis aut rem vterque tradat, aut vterque precium. Precium item cum dico, intellige pecuniam, quæ quod æſtimandarum rerum cauſa inuenta tantum ſit, & inſtituta precii nomine quoque appellatur.Proprie tamen precium eſt cum æqua facta æſtimatione, pecunia pro rebus ſoluitur, neque vere precium eſſe poteſt, niſi quod ſit alicuius rei precium, &c. Conn.lib.7.c.5.n.2.& Goth.ad l.qui vas.48.§.cum fur. 7.ff.de furt.

PRECIVM ſuccedit in locum rei.Vide Gœdd.ad l.14.n.17.18.& ſeqq.de verb.ſign.

PRECIVM minus videtur eſſe, ſi nec dimidia pars veri precii ſoluta ſit.Iuſtum precium: quod ſaltem dimidium eſt ad veram æſtimationem rei. Diſtinguit enim Diocl.iuſtum precium à vero.Iuſtum appellatur, quod mediam veri precii partem ęquat.Verum autem eſt quanti res valet communi hominum æſtimatione. Non enim vendentis cupiditas aut affectio attenditur &c.Connan.lib.7.c.9.n.10.

PRIDEM, de longiori tempore dicitur.Vnde pro materiæ conditione accipiendum.l.1.C.de munic.& orig.l.1.C.ſi aduerſ. tranſact.l.1.C.de ædil.act.c.niſi cum pridem.de renunt.Prat.

PRIDIE ſemper accuſatio iungitur.Pridie Calendas.l.1. de manumiſſionib.

PRIDIE, id eſt, priori, ſiue præcedenti die, l.1.§ priorem. de acquir.quot.l.pridie. de ferijs. Alb.

PRIMA fronte, prima facie, primo aditu, pro primo l.1.C.de poſtul.l.50.ff.de probat.l.vnica C.de Cad.toll.l.aliena.§.fin.ff. de fideic.libert.

PRIMAS

PRIMAS proprie patriarcha c.1.& 2.99.diſtinct.quandoque eo nomine ſignificatur Archiepiſcop.c.ſane.de for.comp. Nam, quantum ad effectum,nulla eſt differentia inter primatem & Archiepiſcopum c.duo.de offic.ord.Qui ſint primates in l.1. & in rub.de Alex.prim.l.11.docet ib. Bart.& vide ibi Pirrhū Anglebermæum.Prat.

PRIMÆ tabulæ paternæ accipiendæ ſunt, in quibus pater ſibi heredem inſtituit; idque ratione ſecundarum tabularum in quib. impuberibus liberis heredes ſubſtituuntur, l.41.§.cohæres.ff.de vulg.& pup.l.2. §.ſi in primis. ff.de ſtatu lib.vide Briſſ.3.lib.antiquit.

PRIMATES, dicti ſunt,qui & Summates ſiue optimates,i.primi in ciuitate.Vide Bart.in l.1.de Alex.primat.lib.11.

PRIMATVS,ipſa autoritas primatum.

PRIMICERIVM πριμικήριον in Nou.8. variorum eſt ordinum,vt primicerius notariorum,vt in l.1.C.de primicerio & ſecundicerio,quem Socr. lib.7.c.23. πρωτοστάτην τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων appellat.Et hic quidem primicerius vt Alciatus in rubr. C.de primiceriis lib.12.tradit, notarius principis dicitur, & honore inter notarios primus, ſicut ſecundus ſecundicerius. κηρὸς enim ceram ſignificat. κήρωμα tabulam ceream in qua antiqui ſcribebant. Ab huiuſmodi igitur tabulis dicti ſunt primicerii ſecundum aliquos. Verum aliis videtur à cereo heri,vt quoque author eſt Hieron. in Chronicis & Caſſiodorus in epiſtolis,quoniam & Græcę dicatur πρωτοκήριος. A quorum ſententia non videtur diſſentire Conn.lib.4.c.14. n.6.ſcribens primicerii munus hoc fuiſſe,vt literis principis, quibus aut donum aliquod, aut honorem, magiſtratumque concedebat, cereum illius ſigillum apponeret, vt hodie ſolet Cancellarius in Franc. Verum, vt diximus, primicerius non ſolum notariorum dicitur, ſed etiam aliarum dignitatum. quomodo accipitur in iure Canonico c.perlectis.§.ad primicerium 25.diſtinct,& primicerius fabricæ.l.2. C.de fabric. & primicerius domeſticorum,protectorum, equitum.l.2. & fi. C.de domeſt.& protecto.Prat.&Briſſ.

PRIMICERIVS menſorum l.vnic. de menſorib.lib.12. & Primicerius in officio præfectorum prætorio apud Vegetium lib.2. cap.21.Et

PRIMICERIVS adiutor l.fin.C.de offic. præfecti vrbi. Primicerius exceptorum,ſingulariorum, Auguſtalium, ſcriniorum, deputatorum,ſacri cubiculi.l.vnica.C.qui à prębit.tit.Cod. Theod.apud Caſſiod.lib.11.var.& in notitia.Sic primicerius legionum apud Gul.Tirenſen.Pontif.lib.2.de bel.ſac.ca.10. Sic & primicerius defenſorum.PrimiceriusScholę cantorum, & Cardinalis primicerius apud Luitprandum lib.6.de rebus per Europ.geſtis. Hac eadem forma Auguſtinus D. Stephanum Primicerium martyrum vocat in Sermone 21. & Baldricus Dolenſium Archiepiſcopus in hiſtoria Hieruſalem D. Petrum Primicerium Apoſtolorum.Primicerium qui ſequebatur, eadem figura ſecundicerius dicebatur: & qui poſt hunc erat Tertiocerius, rubr. de primicer. & ſecundicer. lib.12.C.& in l.1.C.de præpoſ.agent.in reb.&in Notitia aliquoties.Prat.

PRIMICERIVS in c.vnic. de offic. primicer.in antiq.ſubeſt Archidiacono & dicitur Cantor,vel ſuccentor in quibuſdā ęcclefiis.Prat.Ammianus etiam refert inter tribunos fuiſſe,qui dicerentur primicerii.vexati ſunt(inquit)multi &nocentes, & innocentes, inter quos Valentius ex primicerio protectorum tribunus,Hieron. in chron. Euſebij. Iouinianus ex primicerio domeſticorum imp. eſt factus. Primochyrium hunc Scotus appellat, ad Theod. quaſi primum à manibus. Adde Cuiac.de primicerio,& ſecundicerio lib.12.C.

PRIMIPILVS quis ſit,eiuſque centurio magna controuerſia eſt: maior vero fere cur tot priuilegiis primipilaris cauſa donata ſit. Antonius Auguſtinus libro ſingulari ad Modeſtinum non dubitat quin primipilarius dicatur, qui centurio primipili fuiſſet. Hunc quidem principio primum centurionem appellatum,Liuius l.7. ſcribit: idem lib.8. Primipilum appellat, & centurionem,& tertiam peditum partem.Namque pedites in haſtatos,principes (à quibus principia dicta ſunt). l.1.C.de veter.li.12.l.vlt.§.ſi qua.&ſeq.C.de ero.mil.anno. 8.lib.& triarios diuidit. Hos poſtremos tribus vexillis conſtare ait. Nam ſub ſignis, inquit, quindecim ordines locabantur,ex quibus ordo vnuſquiſque tres partes habebat. earum vnamquamque primum pilum vocabant, tribus ex vexillis conſtabat,vexillum 164.homines erant.Primum vexillum triarios ducebat, veteranum militem ſpectatæ virtutis: ſecundum rorarios,tertium accenſos. Hæc Liuius.Veget.vero lib.2.c.8.de re militari,ait:vetus conſuetudo tenuit,vt ex primo principe legionis promoueretur centurio primipili, qui non ſolum aquilæ præerat, verum etiam quatuor centurias, hoc eſt, 400.milites in prima acie gubernabat. hic tanquam caput totius legionis merita conſequebatur, & commoda.& alio loco cap.21. Primipili centurio, poſtquam in orbem omnes cohortes per diuerſas adminiſtrauerit ſcholas,in prima cohorte ad hanc peruenit palmam, in qua ex omni legione infinita commoda conſequitur,ſicut primicerius in officio præfector. Prætorio ad honeſtum, quæſtuoſumque militiæ peruenit gradum.Nec diſſentit admodum ab his Halicarnaſſcus lib.9. his verbis explicans quis primipilus diceretur. ἑνὸς, ait, τῶν ταγμάτων τῇ λαμπροτάτῃ ἀρχῇ κεκοσμημένος ἢ τὰς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ἐπιτάξῃ ἃ καὶ τοὺς καλουμένους ὑπηρετεῖν κελεύει νόμος, τούτους Ῥωμαῖοι τῶν ἡγεμόνας τῇ πατρίῳ γλώττῃ πριμιπίλους καλοῦσιν,in hoc à Vegetio diſcrepans quod hic primipilū quatuor centurias, hoc eſt,quadringentos milites gubernaſſe tradit: ipſe autem centum & ſexaginta. Similiter & Suidas, primipilarius,inquit, maiorem dignitatem inter milites habens, à Romanis appellatur:ex quorum verbis maxime Vegetij,Antonius Auguſt. præallegato loco colligit, primipilum in prima cohorte fuiſſe vnius legionis, in qua idem ait aquilam eſſe, & principum imagines. Nemo autem ignorat,in decem cohortes, legionem diuidi: licet in numero militum & legionis & cohortium variatum ſit: à veteribus illud quoque conſtitutum legimus,vt ex donatiuo, quod milites conſequebantur, dimidia pars apud ſigna ſequeſtraretur, ipſiſque ſeruaretur militibus,quo interim annona publica ſuſtentati, eorum fieret locupletius caſtrenſe peculium, ſcienteſque fortunarum ſuarum partem, apud ſigna de poſitam, deferendo non facile cogitarent.Huius æris militaris cura, ad primipilarem pertinebat:ſimulatq; pecuniæ publicæ, & ſtipendiorum militum: vt ea pro cuiuſque meritis,primipilaris, (quem cum veteranus miles ad id munus ſemper eligeretur, veriſimile fuit ſingulorum militum virtutem perſpicue nouiſſe) diſtribueręt. Horum omnium rationem reddere eum Cæſari oportebat: ex qua ſi debitor reipublicæ ſupererat,voluit lex publicis fauens neceſſitatibus l.1.C.de condict.ex l.ob recepta militum ſtipendia, & æs militare (quod omne, apud ſe primipilarem habuiſſe, ambigendum non eſt) obnoxia eſſe, tam dotalia vxoris bona,quam filiorum facultates, tametſi patris hæredes non extitiſſent. Cum tamen alioqui, nec filius pro patre, nec vxor pro marito conueniatur. At hoc caſu ideo quoniam fraudatio hæc primipilaris,ad totius reipublicæ euerſionem, quodammodo ſpectare videbatur priuatis ſuis ſtipendiis,militibus, quorum opera reſpublica defenditur, permanet, & conſeruatur.Huic quoque primipilari,Alciat.Græcum iureconſultum ſecutus exiſtimat annonam commiſſam, vt eam inter milites per capita diuideret. Nam vt definit Theodo. Hermopolit. πριμίπιλόν ἐστι τὸ τοῖς πρώτοις ἀκοντισταῖς στρατιώταις διδόμενον σιτηρέσιον, ἵνα διανείμῃ τοῦτο αὐτοῖς: primipilon eſt annona quæ datur primipili centurionib. vt inter milites diſtribuatur.cui opinioni accedit l.3. de primipilis & l.ſpeciebus. C. de cohortal.lib.12.teſte Alc.in rubr.C.de primipil. lib.12.vt refert Spieg.Eamq; ſequitur Hugo Donellus de pig.primipilum definiens, qui militari annonæ curandæ præpoſitus eſt, cuius cura & adminiſtratio omnib.rebus potior,& antiquior eſſe debet.Iacobus Cuiac.l.ſolita.C.de cohortalib.principibus lib.12.quem ibi vide omnino.Verum id Ioh. Corr.lib.5. Miſc.c.4.ſibi perſuadere nō poteſt. Nam alioqui abſurde minus dicendum, eundem fuiſſe primipilarem, cum præfecto legionis,ad quem armorum,equorum, veſtium, annonæque militaris curam olim pertinuiſſe, Vegetius, & alii, qui de re militari ſcripſerunt,teſtantur. De eius officio, & dignitate alia multa non incōcinne differentes.Hæc accurate obſeruāda ſunt:cum non vno in loco in iure noſtro,primipili,primipilariumque mentio fiat.leg.fi.§.ab huiuſmodi.ff.de mun.& honori. neutriuſque veram interpretationem ſint aſſecuti Accurſiani,quin pleraque deliramēta comminiſcuntur,digna certe quę in familia Plutonisperpetuo ſepulta iaceant.Corr. & alij dictis locis.

PRIMIPILATVS ſingularia ergo ſunt: quod cauſæ primipili dos non præfert in hypothecis: & debitor ex cauſa primipili vel fideiuſſor aut nominator eius ſoluendo non ſit, dos vxoris vindicatur.l.ſatis ſup.in quib. cauſ.pig.tac. contrah. Ad hæc fiſco tenentur filij primipili,etiamſi hæredes non extiterint, l.ſi tutores ſupra de compenſat. Cuiac.l. vtilitas publica.C. de primipilo.li.12.

PRIMIPILATVS commoda ſunt ſalaria, quæ ei dantur, ſiue vt Græci vertunt τὰ λόγῳ παραμυθίας παρεχόμενα.l.pater.ff. de adimendis legatis. Sed non debentur antequam impleta ſit functio primipili debita in hæredem tranſmittuntur. l. 1. & ibi Cuiac.C.de primip.

PRIMIPILARIS qui primipili honorem geſſit.l.36.§.ff. de leg.l. 3.l.33.§.quędā.ff.de aur.arg.l.10.§.vlt.ff.de excuſ.tut.l.vlt.§ patrimoniorum ff.de munerib.& honorib.l.27.C.de epiſc.& cleric. Et primipilarius in l.vlt. C. de filijs official.lib.2.& l. 5.de cohortalib.lib.12.C.Suid. πριμιπιλάριος ὁ τὸ μεῖζον ἀξίωμα τῶν στρατιωτῶν ἔχων παρὰ Ῥωμαίοις.Prat.ex Briſſ.

PRIMISCRINIVS in l.vlt.C.de muner.li.12.l.vlt.C. de apparitoribus.pręf.prętor.eod.l.3.C.de diuerſ.offic.lib.12.& apud Symmach.lib.1.Epiſt.33.& in notitia Imperij Rom.perſæpe. Briſſ.Dicuntur autem primiſcrinij etiam primicerij, & ij dāt apparitores,l.1.Cod.de ſportulis, & ob id puniuntur.l.3. C. de diuerſ.off.lib.2.Cuiac.ad l.vlt.de apparit.præf.præt.C.de lib.12.

Primitiæ. Primitiæ dicũtur proprie primi fructus ex agro ſuſcepti, qui Deo offeruntur. Hæ non erant ſpeciali nomine diffinitæ, ſed offerentiũ arbitrio derelictę, prout traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præceptam, ſed arbitrio magiſtrorum inolitam, quod qui plurimum, 40. partem dabant ſacerdotib. qui minimum, 60. & ſic inter 40. & 60. licebat quodcunque vellent offerre, ſc. non licentia diſpenſationis, ſed iuris communis. Quod autem in Pentateucho dubiũ derelictum eſt, hoc ſpecialiter diffinitur, propter ſacerdotum auaritiam, ne amplius à populo exigant in primitijs offerendis. Quę quidem, vtrum tales ſint in præcepto, ſicut decimę, tractatur per gl. fi. & doct. c. 1. de decim. primit. & obl. l. 3. Decret. vbi dicta glo. Primitiæ (inquit) tanquam debitæ exiguntur, ſicut & decimæ. art. 16. qu. 1. Reuertimini. 32. diſt. præter hoc. Sed nunquid primogenitum animalium ſit pro primitiis, nunquidve in pecudibus datur primogenitum? Hugo dicit de ducentis vnum dandum eſſe loco primitiarum. At quod dicitur de 40. & 60. habet locum in aridis & liquidis, vt no. 13. q. 1. §. 2. in pr. Goffr. & Ray. & Inn. dixerunt in hoc ſtandum eſſe conſuetudini, ſi non eſt conſuetudo, in optione dantis, ſecundum Inn. & Goff. dicit, quod ſeruabitur conſuetudo vicinorum. de conſuetudine cum olim, & ex multis eligetur mediocritas 10. qu. 2. hoc ius. vel quod eſt minimum. de regul. iur. in obſcuris. lib. 6. Hoc vltimum recidit in dictum Innoc. Ioan. Andr.

Primitiæ in conſiliis appellãtur ἀπαρχὴ τῶν ἁγίων καρπῶν à diuo Paulo ἀκροθίνια. Interpretes Baſilicõn, ἀκροθίνια, aiunt, λέγονται αἱ ἀπαρχαὶ τ̃ θυόντος τοῖς τῶν σωρῶν. λέγονται δὲ καταχρηστικῶς, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀπαρχῶν. Prat. ex Cuiac. ad l. 42. ff. de verb. oblig.

Primochirius. Lege, primicerius.

Primogenitura eſt ius prioris ætatis honorificum & vtile, competens filio qui primus eſt ordine naſcendi c. qui prior. de reg. iur. 6. vide ſupra ius primogenituræ.

Primogenitura, ius, qualitas, ſeu prærogatiua primogeniti. de qua Alberic. ſingulariter tractat in l. penult. C. de donat. inter vir. & vxor. & in §. diſcipuli, in proœm. Pandect. Prat.

Primogenitum vocat ſacra ſcriptura, nõ quem fratres ſequũtur, ſed qui primo natus fuit, c. Ioſeph. de verb. ſig.

Primogenitus regis, poſt regnum ſuſceptum natus, ſuccedet patri in regno, non primogenitus ante illud: vt Baro à Tautenberg. venuſte declarat tit. 14. circa finem li. 1. feud. Sp.

Primores, pro optimatibus Modeſt. ad fi. l. legatum. ff. de vſu & vſufructu. Spieg.

Primo gradu ſcriptos accipere debemus omnes, qui primo loco ſcripti ſunt. l. 1. §. defertur. ff. de bon. poſſeſſ. ſec. tab. quos principali loco inſtitutos vocant Impp. in l. 13. C. de fideicomm. Quibus qui ſubſtituuntur, hi ſecundi hæredes, id eſt, ſecundo gradu ſcripti vocantur.

Primordium quaſi primordium gerendorum honorum. l. 1. §. vlt. ff. de offic. quæſt.

Primus curiæ dicebatur in curijs ciuitatum, qui cęteris omnibus perfunctus officijs, primũ in curia ſua locum obtinebat: qua de cauſa comitiuę tertij ordinis obtinebat dignitatem, l. quicunq; 127. C. de decur. at biennio exacto comitiua primi ordinis dignitate ornatus, primatu illo abibat. Pr.

Primus hæres dicitur, qui primo gradu ſcriptus eſt. leg. 23. ff. quæ in fraud. credit. l. 14. ff. de lib. & poſt l. 104. §. pen. l. 113. §. 1. ff. de lega. 1. l. vlt. in fi. ff. de fideicom. libert. Quint. Declamatio. 388. Nam neq; diu de primo hærede cogitandum fuit habendi filium, neq; de ſecundo habenti priorem. Pr. & Br.

Primus ordinis aduocatorum dicitur in l. iubemus, pro tempore in l. per hanc C. de aduocat. diuerſ. iudicior. id eſt prior in ſede, vt loquitur lex binos. ff. eod. tit.

Princeps à Deo ipſo conſtitutus eſt. Nam hiſtoriæ veritas ſic ſe habet: cum Cn. Pompeius, & Iulius Cæſar bellis feliciter geſtis, magnum haberent exercitum, ac de occupãda tunc republica meditarentur: ciuile inter eos bellum dominandi cupiditate cœpit. Tandem Pompeius repudians omnes à Cęſare oblatas pacis condiciones: in Græcia victus, & fugiens in Ægypto occiſus eſt. Cæſar autem Romanum rediens, rerum omnium potitus, noluit Auguſtus aut princeps ſalutari: ſed dictatorem ſe fecit, vt in initijs adhuc ſanguinolentis, mitigaret regnandi ſuſpicionem. Tandem à Caſſio & Bruto, in Curia Pompeij, 23. vulnerib. eſt confoſſus idibus Martijs, ab vrbe condita DCCX. ab eiectis regibus 466. Poſt mortem Iulij Cæſaris reſpublica Romana, per 12. annos ſub triumuiris mirum in modum conquaſſata eſt: donec ſolus rerum potiretur C. Cæſar Octauianus, poſtea Auguſtus & pater patriæ à Senatu ſalutatus. Is Romanam ditionem tranquillitati reſtituit, vt aurea tum ſecula dicerentur: & merito. Nã poſt conſulatum eius duodecimum, natus eſt Dei filius Ieſus Chriſtus ſalutis noſtræ princeps & autor, de virgine Maria, C. Lentulo Getulico, & M. Meſſalino Coſſ. Anno ab vrbe DCCLI. à regibus DVII. Deinde, cum ſtatus Romanæ reipublicæ ad Monarchiam eſſet perductus: euenit, vt electio Cæſaris alias ex authoritate Senatus, ſicut iure debuit, procederet: alias ab exercitu, vel inuito Senatu, Imperator ſalutabatur, & aliquando magna clade. Ideoque tandem agente exercitu in Gręcia, & Imperatore ſine conſenſu ſenatus acclamato, cœpit Imperij ſedes Conſtantinopolim transferri multum infeliciter, tempore Conſtantini Magni. Romana interim vrbe, atque tota propemodum Italia, propter abſentiam principis, incurſu Barbarorum deuaſtata. Nouiſſime tempore Leonis IV. Pontificis, imperium Conſtantinopolitanum ad Germanos tranſlatum eſt, ac Carolus Magnus tum Auguſtus deſignabatur. Ne autem de electione in poſterum naſceretur diſcordia vice ſenatus Romani ſeptemuiri, hoc eſt ſeptem electores perpetui ſunt conſtituti: videlicet, rex Bohemorum, Archiepiſcopi tres: Maguntinenſis, Treuerenſis, & Colonienſis. Principes item tres: Comes Palatinus Rheni, Dux Saxoniæ, Marchio Brandeburgenſis. Quo ſtatu (Deo ita volente) nos hodie vtimur, Old. Prat.

Princeps dicitur, penes quem in Republ. ſumma rerum poteſtas eſt: qui & alias Imperator dicitur: Theophilus in Inſtit. eum eſſe dicit, qui imperandi poteſtatem à populo accepit, vide Bodinum 1. de Republ. 8. Vult. ad §. ſed & quod Principi. 7. n. 1. Inſt. de iur. natural.

Princeps, eſt lex animata in terris. Auth. de conſul. ſub fin. & Auth. Quibus modis nat. effic. legit. ſolutuſque legib. traditur, hoc eſt, nulla iuris poſitiui ſolennitate arctatur. Verum illis quæ ex iure diuino & naturali placuerunt, ligatur. Bald. l. fin. Cod. de leg. Magiſtratus vero municipales, ſuis legibus quæ vulgo Statuta vocantur, ligari, recte cenſuit Bart. quod & ipſi de populo ſint, & tantum electione temporaria eliguntur decuriones. Salomonius pulchre tractat principis cum prærogatiuam, tum poteſtatem, in comm. quos ſcripſit in tract. de leg.

Princeps. Gręci principem ἄρχοντα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, vel ἀπὸ τοῦ ἄρχεσθαι, id eſt, τὸ ἡγεῖσθαι καὶ δεσπόζειν. Sic Latini principem à principio, quod primus omnium dominetur, quodque præſit dixerunt. Cæterum principes in caſtris dicebantur, qui in principiis collocati militabant. Erant enim principia loca in caſtris, in quibus qui collocati erant, principes dicebantur. Hi quidem ἀκμάζοντες, viribuſque & ætate fortiores erant, qui haſtatos in acie ſequebantur in XV. manipulos diſtincti: quique non continenter iuncti erant, ſed modicis ſpaciis diſcreti, ac veluti in ſubſidiis poſiti, vt ſi prælio commiſſo, haſtati pedem aliquando referrent, ad ipſos principes veluti grauiores militiæ viros tuto confugerent. Inde caſtrorum principalis porta dicebatur, vbi principes ordines diſponunt, auctore Feſt. Liuius lib. 4. decad. prim. Martianus in l. officium. §. officium ad fin. ff. de re milit. Brechæus in l. principes. ff. de verb. & rer. ſig.

Princeps, id eſt Imperator, ff. de conſtit. princip. per tot.

Princeps lege conuentionis & contractus obligatur, Bald. in l. 1. ff. de conſt. princ. quia nihil magis naturale fideique humanæ congruum eſt, quam pacta ſeruare, l. 1. ff. de pact. & nihil eſt quod lumine clariore præfulgeat, quam recta fides in Principe, l. inter claras. C. de ſumm. trinit. Corraſ. 2. Miſcell. cap. 25. n. 5.

Princeps delicti, id eſt inuentor, auctor, excogitator. Paulus l. 10. ff. de ſer. corr. Iuſtius eſt enim teneri qui princeps fuit delicti, quam eum quæri ad quem res perlatæ ſunt. Loquitur de eo qui ſeruum corruperat, quum ad alium res eſſent perlatæ. Hot. Prat.

Princeps eſt ſolutus legibus, & interim digna eſt vox fateri ſe alligatum legibus, vt eleganter probant l. Princeps ff. de legibus & l. digna vox. C. eod. tit. Nam oportet eſſe capita terrenæ poteſtatis, quæ ſint reliquorum hominum cenſuris exempta. Principi igitur, (inquit Plutarch.) princeps quis erit? Nempe Lex, quæ omnium regina eſt mortalium, & immortalium, vt inquit Pindarus. Vide Accurſ. & Coraſ. in l. princeps 31. ff. de leg. eundem Corr. 2. Miſcell. vlt. n. 6. & omnino Vult. ad §. ſed & quod Principi. 7. n. 5. & 6. Inſtit. de iur. natu. Old. Prat.

Princeps iuſtus, ex diuina etiam lege qui ex populi conſenſu regnat: qui illis inuitis dominatur, Tyrannus autor Alciat. de verb. ſig. Spieg.

Princeps nullo alio à populo diſtat, quam quod populus ſuis legibus tenetur, princeps legibus ſolutus eſt. Cæterum vt ſuis ita & principis legibus populus tenetur. Principem igitur populus cum vice ſua conſtituit, & ſe principis legibus obligauit. Cuiac. not. ad l. 1. tit. 2. de iure nat. gent. ciuil. prope finem.

Principale opponitur acceſſioni. Cum quærimus quid cui cedat, illud ſpectamus, quid cuius rei ornandæ cauſſa adhibetur, vt acceſſio cedat principali. l. 19. §. perueniamus. ff. de auro argen.

Principales conſtitutiones appellantur, quæcunq; princeps conſtituit, vt pro lege ſeruentur l. 2. §. ita in ciuit. ff. de orig. iur. l. 33. ff. ſi cert. pet. Briſſ.

Principalis, in l. meminimus 2. C. quando & quibus quarta pars deb. ſumitur pro curiali quolibet. & ſic quaſi generali vocabulo

vocabulo D.Auguſtinus Areopagitas principales Athenienſium vocat,Cuiac.in d.l.2.

Principalis prouidentia in l.22. ff. de adoptio. Conſtitutionem diui Pii ſignificat, quæ quartam impuberi adrogato relinqui præcipit.l.8.§.ſi quis impubes.ff.de inoff. teſt.l.1.§. ſi impuberi. ff. de coll.bon.Briſſ.

Sic & principale decretum in l.2.ff.de offic. adſeſſ. Et principalis ſententia.l.1.ff.de offic.præf.prætor. principale auxiliũ.l.13.§.pen.ff.ad Treb.Principales libri.l.1.ff.de off. quæſtor.Principalis actio directam ſignificat in l.17.§.1. ff. commoda. Principalis oblgiatio ad differẽtiam fideiuſſoriæ,quæ acceſſoria eſt.l.3.ff.de ſeparatio.Quemadmodum principalis reus is appellatur,pro quo fideiuſſor interceſſit.l.66.ff.de fideiuſſorib.l.49. ff.de minorib.l.45.§. ſi principalis ff.de iure fiſc.& alias ſæpe.Principale teſtamentum paternum dicitur, quod tabulas pupillares habet, quæ ſecundæ ſunt & minus principales tabulæ.l.2.ff.de vulg.& pup.l.16.§.qui principale.ff.de his,quæ vt indig.Quomodo & principales tabulæ accipiendæ ſunt in l.2.§.1.& l.pen.ff. de teſt. quemadmodum aper.Briſſ.

Principales ſunt decurionum primi, à quib.diſtributionum omnium forma procedit,vt eſt in C.Th.tit.de iis,quæ adim. vel offic.pub.ger.non tamen extraordinarium ex l.4. C.Th. de ext.mun. Hos intellexit Tertullianus de corona militis, dum ait: coronatur & vulgus nunc ex principalium proprietatum exultatione. Hi vel 10.erant,vel 5.vel 20. pro curiarũ amplitudine& numero.Inde decem primi curiales l.2. C.Th.de quæſt.l.44.coniuncta l. 42.C. Th. de ijs qui ſuper rel.cõt.l.39.C.Th.de epiſ.& cler.Vt autem in ſchola domeſticorum vel notariorum eſt primicerius caput ſcholæ,quem ſequuntur decemiprmi: ita in curia eſt ſummo loco primus curiæ.l.Alexandrinis C.de decurionib.li.10.l.127.C.Th.eo. tit.vt in ſenatu princeps ſenatus,qui primus ſententiã rogatur & inde ab eo ſunt quinque aut decem aut viginti primi.primo curię ſimilis eſt, qui à Gregorio maior populi appellatur, Germanis *Meier*, Gallis *Mere*, qui & vimere dicunt pro vi maiore,& mermonſtier,pro maiori monaſterio. principalib. qui Scabini antiqua ſatis appellatione, vel conſules,vel iurati,vel capitolini, vel pares. Reliquis, qui præter eos conſilii publici cauſa euocari ſolent in curiam.Cuiac.ad l.omnes iudices.C.de decurio.li.10.

Principales ciuitatum & curiarum.leg.27.§.pen.& vlt.ff.de pœn.l.41.C.de liber cau.l.2.§.ad filiorũ.C. quando & quib. l.vn.in fi.C.de lucrat.deſcrip.lib.10.l.5.C.de cohortalib.li. 12.l.33.& l.40.& l.42.ff. de decurionib. li. 10.l.4. de extraord.muncrib.in C.Th.Firmicus li.5. Matheſ.c.2. Curatores vel principeles ciuitatum publicis rationib. præpoſitos. Iſidor.li.9.Etym.c.4. principales & Magiſtratus & duumuirales Curialium officiorum ordines ſunt.principales dicti quod præſint magiſtratib. Ita Antiochenſium ciuitatis principales in l.2.de excuſ.mun.lib.10. Cod. & Alexand. principales in l.56.de decurionibus lib.10.C.Et vir principalis apud Apul. li. 8. de Aſino aur.Saluia.Maſſilienſis lib.5.de vero Dei iudicio.Quis ergo,vt dixi,locus eſt,vbi principalibus ciuitatum, viduarum & pupillorum viſcera deuorentur? principales etiam in exercitu & legionib.quidam vocabantur in l.12.§. irreuerens ff.de re milit.l.pen.§.ſuper his.eo.tit.li.12. C.& apud Veget.li.2.c.15.& c.19.Briſſ.& Gotho.ad l.iubemus.41. C. de liberal.cauſ.

Principales viri, pro primis & præcipuis apud Pomp.l.2. de orig.iur.Dicitur & principale,quod principis eſt,vt eod. teſte,ibid.§.Nouiſſime.

Principali, vel pontificali autoritate compelli,apud Papin. in fi.l. hęreditas.de pet.hęred.Spieg.

Principalia reſcripta.l.3.§.multa.ff.de iure fiſc.

Principaliter,modo pro eo vt principem decet,modo præcipue ſignificat,de quo Bartol.in l.ambitioſę.ff.de decret.ab ordin.fac.Spieg.

Principaliter,valet directo in §.vlt.Inſt.quod cum eo. Vnde principaliter & per ſucceſſionem opponuntur in l.vlt.ff.de legat.3.& l.194. ff.de diuerſ.reg.Briſſ.Prat.

Principatus honor, cuius fit mentio in l. quicunque 7.C.de princip.argent.in reb. defertur finita militia pro emerito, Cuiac.in d.l.7.

Principem ciuitatis, interpretatur Modeſt.Magiſtratum,in l. ſpadonem.§.ſi ciuitatis princeps.de excuſ.tut.Sp.

Principes & Magiſtratus diligenter inquirere decet, quid de bonis ſtudiis ſtatuatur vbiq; in vrbe Romana: quam fidem quiſq; in ſua functione adhibeat:vt pro meritis accipiat præmium.Sic egregia, nec vnquam ſatis laudãda fuit illa inquirendi ratio Friderici primi, qua habita duplex priuilegium bonarum literarum ſtudioſis conceſſit,Conſtit.Habit.C. Ne fil.pro patr. Nulla profecto maior gloria ſequitur perpetuo principem,quam quod ea ſtudia curauerit, quib.humana ſocietas iuuatur maxime. Old.Prat.

Principes noſtri inter ſubditos, & magiſtratus municipales inter ciues ſuos eadem funguntur poteſtate, qua Romanus princeps circa priuata generaliter præpollet. Quoniam poteſtatem ſuam ab Imperatore habent,mediate vel immediate.Vnde vox iſta, qua ſæpe vti ſolent, ego tibi ſum Imperator in meo territorio: non ita multum eſt abſurda, ſi modo recte intelligatur.Old.Prat.

Principes peccare,inquit Cicero,non tantum mali eſt,quanquam eſt magnum hoc per ſeipſum malum: quantum illud, quod permulti etiam imitatores principum exiſtunt. Nam licet videre, ſi velis replicare memoriam temporum, qualeſcunque ſummi ciuitatis viri fuerint, talem ciuitatem fuiſſe. Quæcunque mutatio morum in principibus extiterit, eandem in populo ſecuturam. Et rurſus: Quomodo perniciosius,ait, de republica merentur vitioſi principes: quod non ſolum vitia concipiunt ipſi, ſed ea infundunt in ciuitatem: neque ſolum obſunt quod illi ipſi corrumpuntur, ſed etiam quod corrumpunt, pluſquam exemplo, quam peccato nocent.Old.Prat.

Principes, præcipue apud Hiſpanos, appellantur regum primogeniti,regnum mortuo patre adepturi.Spieg.

Principia in caſtris dicebantur,quibus principes caſtra metabantur,hoc eſt,vbi in acie milites principes ſtabant.Mart.de re mil.l.officium,inquit, tribunorum eſt, principiis frequenter intereſſe.ſic in l.1.C.de Veteran.Prat.

Principium,initium alicuius rei.Caius:& certe,inquit,cuiuſque rei potiſſima pars principium eſt.l.1.de orig.iur. Refertur ad numerum, tempus & fundamentum. Vide Bart.in l.2. ff. de furt. Spieg. Sunt autem principia communia diuerſis ſcientiis aut accommodabilia principia.Propria vero quæ vni diſciplinæ aut eius partium vni ſunt accommodabilia. Droſæus in methodo iuris.

Principum beneficia hæc ſunt, donare poſſeſſiones dempto canone: releuare poſſeſſiones tributis:transferre poſſeſſiones in aliud ius,aliamve functionem, veluti ex patrimoniali iure in priuatam,vel ex vna præſtatione in aliam:adærare, id eſt, æſtimare & taxare pecunia,quod in annonis inferebatur, vide Cuiac.ad l.1.in prin.C.de collat.donator.

Prior eſt quem aliquis ſequitur. In memoriam prioris dignitatis.l.vlt.ff.de decurionibus,id eſt,decurionatus quem prius geſſerat.Briſſ.

Prior cauſa,id eſt,potior.l.15.ff.qui potio.in pign.

Prior ſententia,pro potiore.l.Claudius.ff.qui pot.in pig.hab. cum ſimil.

Priores creditores, Vide C.de his qui in prior.cred. loc. ſuc. per tot.& l.ſi prior ff.illo tit.cum ſimil.

Priscum Iabolenum in Africam & Syriam cum aliquo imperio profectum ex eo coniicio,quod Iulianus eum in Africa & Syria ſeruos ſuos manumiſiſſe, cum conſilium præberet, refert in l.5.ff.de manumiſſ.vindic.Briſſ.

Privata crimina quæ ſint,vide ff.de priuat.delict.per tot.

Privata iudicia,modo ciuilia, modo pecuniaria accipimus C. de iud.l.& in priuatis.& l.de fide.C.de falſis.

Privatæ dicuntur res,quæ ſunt ſingulorum,l.1.ff.de rer.diuiſ. à verbo antiquo priuus,quod ſingulos ſignificat. quo & Cato in lib.de re ruſt.vtitur. Eæ etiam res quæ non ſunt populi vt populi,ſed vt cuiuſvis hominis priuatæ ſunt.Conna.li.7.c.6. n.12.Idem lib.3.c.2.n.8.Res priuatæ ſunt ſingulorum, & patrimonij partem faciunt. Nam ſuperiores ſeu diuinæ ſeu humanæ quæ publicæ ſunt aut communes, in nullius bonis eſſe dicuntur.Vnde priuatũ ius id eſſe definitur, quod ad ſingulorum vtilitatem pertinet.l.1.§.vlt.ff.de iuſt.& iur. Et priuata iudicia à Latinis dicuntur, quæ ad rem familiarem cuiuſque pertinentia per arbitros,iudiceſq; datos expediuntur:quibus modo ciuilia,modo pecuniaria accipimus,l.& in priuatis.C. de iud.leg.de fide C.de falſ.Cicero 1.de orato.Nam volitare in foro, hærere in prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire. Idem Topic. Priuata iudicia maximarum quidem rerum in Iureconſultorum mihi videntur eſſe prudentia.Plin.lib.6.Epiſt.ad Rom.Interuenit acribus illis & erectis frequens neceſſitas iudicandi ac pœnæ calculos tabulamque poſcendi, vt repente in priuati iudicij formam centumuirale verteretur.Priuata delicta ſunt,quę ad rem familiarem & priuatam pertinent, nec cuiuis ex populo, ſed ei duntaxat,cui damnum datum iniuriave facta eſt,competunt. Qualia ſunt furtum,rapina,iniuria, damnum iniuria datum. tit.de priuat.delict.l.1.§.vlt.ff.de pœn.l.7.ff.de publ.iud. Actio certe ex lege Cornelia de iniurijs etſi pro publica vtilitate exerceretur,priuata eſt tamẽ.l.42.§.1. ff.de procuratorib. l.vlt.C.de iniur.l.vlt.C.vbi ſenator.Priuatam etiam furti actionem vocat Quintil.Declamat.341.ad fin.Briſſ.

Privatæ viæ dupliciter accipi poſſunt: vel eæ quæ ſunt in agris,quibus impoſita eſt ſeruitus,ita vt ad agrum alterius ducant: vel eæ, quæ ad agros ducunt, per quas omnibus commeare liceat: in quas exitur de via conſulari; & ſic poſt illam excipit via,vel iter,vel actus ad villam ducens.Has ergo quę poſt conſularem excipiuntur,in villas, vel colonias alias ducentes,putem & ipſas publicas eſſe. l.2. §.priuatæ. ff.ne quid in loco publico.

Privati futuri ſunt, pro eo quod eſt, imperium, adminiſtrationem, officium deponent. in l. eum qui, ff. de iuriſdict. om. iud. Hinc & priuati dicti, qui non funguntur aliquo publico munere, cui dignitas adſit. Spieg.

Privatim, interdum pro eo quod vulgo dicitur, particulariter, vel in particulari, vel ſpecialiter.

Privatiani ſiue largitionales dicuntur apparitores comitum, & hoc ſenſu plurimum in conſtitutionib. palatini accipiuntur, vt l. vlt. C. de locat. præd. ciuil. li. 11. l. 1. C. quib. ad cond. pręd. fiſ. li. eo. l. 2. de colla. fund. fiſ. C. eod. leg. vlt. de fid. inſtr. & haſt. fiſ. & l. 2. de petit. bon. ſub. C. lib. 10. & multis alijs. Et ſicut officium pro officialibus accipitur ſæpe, ita palatium pro palatinis. Ammianus lib. 4. Tua & palatij tui aufferre iubeo propediem annonas, & eod. lib. relicto palatio omni. Cuiac ad rubr. de palatinis ſacrarum largitionum & rerum priuatarum C. lib. 12.

Privatvs, verbum eſt ἐκ τῶν πρός τι, ſemperque rationem habet cum altero. itaq; generaliter is priuatus à Latinis dicitur, qui munus illud non gerit, quo alter fungitur. Hinc vetus Inlicij vocandi formula, ex li. Varro. de lingua 5. Omnes Quirites, pedites, armatos, priuatoſq;, curatores omnium tribuũ, &c. Vbi priuatos apparet dici, quos nunc Iuriſconſulti paganos vocant. Priuati ergo militib. eo loco opponuntur. Opponunt etiam iis qui cũ poteſtate ſunt. Cic. de arte Rh. 1. In fortuna quęritur, ſeruus ſit an liber: pecunioſus, an tenuis: priuatus, an cum poteſtate. Quinetiam Cęſar li. de bel. Gall. 5. ſic locutus eſt. Si quis aut priuatus, inquit, aut publicus eorum decreto nõ ſteterit, ſacrificijs interdicũt. Loquitur de Druidũ decretis. quod ſi cũ poteſtate eſſe minꝰ eſt multo quã cũ imperio eſſe, vt cuiq; vel ex Feſto licet intelligere: priuatus à Latinis ei qui cũ imperio eſt, opponitur, quaſi in publico, & iam in republica, nõ priuata verſanti. Quapropter Magiſtratus à Gręcis πολιτικοὶ & πολιτεῦται, quaſi dicas publici appellãtur. At Cn. Põpeius quo tempore contra Sertorium miſſus eſt, priuatus fuiſſe dicit à Cicerone Philipp. 11. & tamen cũ imperio conſulari. Quid audio? Sertorianũ bellum à Senatu priuato datum eſt, inquit Cicero: quia conſules recuſabant: cum L. Philippus pro conſulib. ſe eum mittere dixit, nõ pro conſule. Item, clariſſimo viro atq; innocentiſſimo decreuit imperium, priuato tamẽ. Quid eſt hoc? an cũ belli tanti adminiſtratio, cum faſces, cũ ſecures, cum imperium proconſulare Pompeio delatum eſt, manſiſſe priuatus Pompeius videtur? An igitur cum proconſul Cicero extra ordinem & aliquot poſt conſulatũ annis in Ciliciam miſſus eſt, priuatus erat? priuato tamẽ illud imperium, illud bellum mandatum eſt. Cenſores, inquit vir eruditus, priuati non erant, & tamẽ imperium nõ habebant. Primum hoc nihil ad nos. non enim quærimus an qui imperium non haberent, omnes priuati eſſent. ſed tamen caruiſſe ne imperio cẽſores videntur, cum ſenatu mouebant, cum equo publico multabant, cum ciuitatem deniq; adimebant? Tribuni autem plebis, quia magiſtratum habebãt, priuati dici non poterant. Vtrum autem imperium habuerint, nihil ad nos: cũ eos priuatos non fuiſſe conſtet. qui tamẽ conſules cum ſummo imperio triumphãtes de curru triumphali obtorto collo trahi in carcerem iubere poterant, dici ſine omni imperio fuiſſe non poſſunt. Quid opus eſt verbis? Cicero noſtram controuerſiam verbo de vno diſceptat. nam Verrina 7. ſic ſcribit: Verum eſto: ſit tibi illud libetum, omne tempus, quod cum imperio fuiſti, etiamne priuatus? etiamne reus? loquitur de C. Verre qui & in prouincia prætor ſummo cum imperio, & in vrb. reuerſus, nulla cũ poteſtate, priuatus domi ſuæ piratas retinuerat. Eodem illud ex Orat. pro Ligario pertinet: atque ille non mediocri cupiditate arripuit imperium: ſi illud imperium eſſe potuit, quod ad priuatum, clamore multitudinis imperitę, nullo publico cõſilio, deferebatur. Item illud in Epiſtol. 1. ad Q. Fratr. Eaque ſi ſic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit: quonam modo retinenda ſunt ijs, quibus imperium ita datum eſt, vt redderent? Item in epiſt. 1. ad Lentulum, Craſſus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium: cenſet enim etiam ex ijs, qui cum imperio ſunt. Bibulus tres legatos ex ijs qui priuati ſunt. Hot.

Privatvs eſt, hoc eſt, iuriſdictione caret, l. 3. ff. de offic. præſid. & ſic opponitur magiſtratib. Prat.

Privatvs contractus, qui non reſpicit vtilitatem publicam. l. omnes profugi. C. de agric. & cenſit. li. 11. Prat.

Privatvs locus quis ſit, exponit Iuriſconſ. in l. 2. §. prætor ait. ff. de relig. Prat.

Privatvm Tribonianus in C. Theodoſij, vbi ita ſcriptum erat (nec priuatum quiſquam à domino ædium poſtulet) interpretatus eſt balneum, quæ vox non dubito quin aliis in auctoribus eodem ſenſu reperiri poſſit. Membrum pro cubiculo notum eſt in l. 3. ff. de man. reſt. vbi Græci κοιτῶνα interpretantur. Vtranq; vocem retinuit lingua Gallica. Cuiac. ad l. hoc proſpectum. C. de meratis & epidemeticis. li. 12.

Privatvm opponitur communi. ſic, ſi ex priuato agro in agrum communem aqua immittatur. l. 11. §. ſi ex priuato. ff. de aqua & aqua pluu.

Privatvm & publicum opponuntur. l. 10. ff. de diuiſ. rer. Briſſ.

Privigna non ſolum ea mihi intelligitur, quæ vxoris meæ filia eſt, ſed & neptis & proneptis, l. adoptiuus. 14. §. vlt. ff. de rit. nup. Hot. ex Conn. li. 8. c. 5. n. 7.

Privignvs dictus, quod antequam mater ſecundo nuberet, eſt progenitus. Pri enim antiqui dixerunt pro præ. Feſtus.

Privignvs, ex marito vxoris natus filius antequam cum illa contraxit. Sic priuigna, vxoris filia ante contractum cum marito matrimonium.

Privignvs vxoris meæ filius ex alio viro natus. Liberi quoq;, quos ex alia vxore habeo, vxori meæ priuigni ſunt. l. 4. §. adfines, ff. de gradib. Briſſ.

Privilegiarivs is appellatur, cui priuilegium aliquod eſt conceſſum. Male, priuilegiatus, ſicut beneficiarius, nõ beneficiatus. Vnde milites beneficiarij qui vacabant officio. Vlp. de priuil. credit. l. ſi ventri. Quorum pecunia, ait, ad creditores priuilegiarios peruenit. Idem de pact. l. reſcriptum. An priuilegiariis, inquit, abſentib. hæc pactio noceat. Item tit. quod cum eo qui in alien. pot. l. ſed an hic. recte dicetur, occupanpantis meliorem eſſe conditionem, niſi quis priuilegiarius veniat. Nebriſſ.

Privilegia, ſunt iuſſa populi aut legis rogãte magiſtratu, non generalia, neq; de vniuerſis ciuibus, ſed de ſingulis concepta: vt de Imperio Cn. Pompeij: de reditu Ciceronis: Gell. li. 10. c. 20. Interdum tamen veteres illi priuilegia leges appellarunt, vt idem ſcribit. Priuilegium alij ſic definiunt: Ius ſingulare in certæ perſonæ vel cauſæ gratiam fauoremve, & lex de vno homine lata, vide Iſid. lib. 5. c. 18. & ca. priuilegia 3. diſt. Hoc ſenſu apud Cic. 3. de ll. & in Paradox. hoc verbũ ſumitur. Prat.

Privilegia propter aliquam vtilitatem concedenda ſunt. Quotieſcunq; igitur de priuilegio alicui priuato, vel corpori, collegio, ſeu vniuerſitati concedendo tractatur: tunc ante omnia perpendendum eſt, an operęprecium fuerit indulgeri, hoc eſt, num vtilitas verſetur, non dico eius tantum, cui conceditur, ſed quæ in publicum inde reditura ſit: quemadmodum vere accipienda eſt lex, ius ſingulare. ff. de legib. dum dicit Paulus: propter aliquam vtilitatem. Old. & Prat.

Privilegivm, antiquo verbo, quaſi priuata lex dicitur. Quia veteres priua dixerunt quę nos ſingula dicimus. Iuriſconſulti ius ſingulare appellãt, ad differentiam iuris communis. Item, beneficium, quia bene facit iis, quibus conceditur contra legem communem. Item, reſcriptum, & diploma principale, dicitur alias: quanquam id aliquanto ſit generalius, quia non tantum ius ſingulare principes, verum etiam commune, & ab omnib. ſeruandum, reſcribere ſolent. Item, conſtitutio perſonalis nuncupatur, in §. ſed & quod principi. Inſtit. de iur. nat. gent. & ciuil. l. 1. ff. de conſtit. princ. Itẽ, auxilium, fauor, gratia. Vnde vulgo dici ſolet: omne ius habet annexam gratiam. Quod nemo vnquam grauius tractauit, quam Marcellus in l. reſpiciendum ff. de pœn. In iure pontificio diſpenſationes quoq; vocantur: cuius tamen verbi vim pleriq; nõ percipiũt, qui relaxationem tantum communis iuris ſignificari putant. Porro, qui diſpenſat ius, is cuiq; ſuum diſtribuit, & curat ne alicui fiat iniuria, ne quis lædatur: quod ſummũ iuſtitiæ munus eſt. Et ſane neſcio, an omnes diſpenſationes id faciant. Item, indulta frequenter dicuntur, & immunitates. Item, Modeſtinus in l. ſi duas. ff. de excuſ. tuto. Hæreſes leges appellat, quaſi priuatas, ſingulares. Vnde vides, quam facili negotio omnes iſtæ appellationes diſcerni poſſint, quanquam eodem tendant, modo rem ipſam recte teneas, quam ſignificant, hoc eſt, iuris ſingularis vim & poteſtatem, quæ conſiſtit in recta diſtributione, in beneficentia, pietate, clementia, fauore & vtilitate. Old. Adde Forcat. in Necyomant. dial. 2. n. 4.

Privilegii cauſa ceſſante, ceſſat & priuilegium, c. Abbate in fi. de verb. ſign. §. fi. Inſt. de autor. tut. §. qua ratione. Inſtit. de pup. ſubſtit. c. ſuggeſtũ de decim. c. generaliter. 16. q. 1. l. fi. C. de mil. teſt. c. quia ſancta. §. verũ 63. diſt. c. ſtatuimꝰ §. his omnib. diſt. 61. c. fi. de vit. & honeſt. cler. c. cũ ex iniũcto de oper. nunc. vide Tiraq. cauſa ceſſante part. 1. in verb. priuilegij. Pr.

Privilegivm neq; ſtricte neq; nimis large oportet interpretari, ſcil. ne grauem alij iacturã adferat, c. ex tuarũ. de vſu pallij, c. ad audientiam 2. de Eccl. ædif. l. 2. §. ſi quis. ff. ne quis in loc. publ. l. impuberi. ff. de admin. tut. l. nec auus. C. de emanc. li. l. quoties. C. de prec. imp. off. Quando igitur ſine quouis grauamine alterius non poſſunt concedi priuilegia: proximum eſt, vt ceſſent, cum nimium lædunt. Prat.

Privilegivm duplex eſt: perſonale aliud, aliud reale, Perſonale illud eſt. quod perſonæ, cui datũ eſt, cohæret, & vna cum ipſa extinguitur, l. priuil. 196. ff. de reg. iur. cuius exempla ſunt in §. fœminæ. Inſt. de adopt. & in §. cũ autem. Inſt. quib. mod. ius pat. poteſt. ſolu. & in §. ſciendum. Inſt. de hær. qual. & differ. & in §. 1. Inſt. ad SCtum Tertyl. & in l. maritum 13. & l. ſeq. ff. ſol. mat. neq; perſonã cui datum eſt, egreditur, §. ſed & quod principi 7. Inſt. de iur. natur. l. cum patron. 28. ff. de lega. 2. ca. regula, diſt. 3. Priuilegium reale eſt, rei vel cauſæ alicui datũ, quod non cum perſona ſed cũ re aut cauſa extinguitur. l. 3. §. fin. ff. de cenſib. leg. 4. ex quib. cauſ. maior. Sed priuilegia non

ſemper

ſemper ſunt beneficia, ſed pœnarum etiam exaſperationes, vt probat Bodin.1.de Republ.10. Vult.ad d.§.ſed & quod principi.num.10.in fin.

Privilegivm eſt ius, quod contra communem ciuilium ordinationum tenorem, propter aliquã naturalis æquitatis rationem, certa cõſtituentium autoritate introductũ eſt. Vnde apparet primũ, quod priuilegia contra ius naturę, vel vtilitatem publicam, non magis ſunt priuilegia, quam tyrannis lex eſt, vt Cic.probat de legib.diſſerens. Et hic eſt verus ſenſus l.vlt. C.ſi cont.ius vel vtil.publ. Nã quid iniquũ priuilegium efficit aliud, quam quod legem & ordinationẽ Dei ſoluat ſine cauſa? Deinde, ex prædictis conſtat, quod vera & iuſta priuilegia, non priuant legem, vt Accurſius putat: Imo ſupplent magis in ea parte, ad quam communis regula porrigi non poteſt, ſalua iuſtitia & æquitate. Id quod idem Accurſius per exempla, quę allegat ipſe, faciliter iudicare potuiſſet, niſi vera principia iuris illi fuiſſent incognita. Eſt enim ius cõmune, vt vnuſquiſq; ſeruet pacta, ſatisfaciat promiſſionibus, liberet fidem ſuam, pro ſe vel pro aliis datam. Sunt ne hæc in commune iuſta? Quid ni? l.1.ff.de pact. Iuſt.de fideiuſſ.in prin. Quid igitur ſi mulier fideiubeat, aut minor: Eſt ne iuſtum vt comprehendatur ſub hac regula? Minime gentium. Quare non? Quia mulieres ſexu: minores ætate imbecilles ſunt, & multis captionibus ſubiiciuntur. Jam cum inter mulieres, & pueros, ac viros legitimæ ætatis, longa ſit inæqualitas: quomodo communis regula ad eas perſonas pertinere poteſt ęqualiter? Ergo exemtæ ſunt alia lege ſpeciali: Ea autem vocatur priuilegium ſeu ius ſingulare, de quo in tit.ad SC.Velleian. Old.Prat.

Privilegivm ſumitur pro extraordinario quodam auxilio, quod eſt cauſæ non perſonæ. l.4.ff.ex quib.cauſ maior.

Privilegivm quoque prælationem & prærogatiuam quandam ſignificat, quę inter actiones perſonales vertitur, quia in debiti repetitione chirographarij creditores aliis cõchirographariis pręferuntur. Sic hoc verbum accipitur in tit.de priuil.credit. qui in vulgatis codicibus diſtinctus eſt ab aliis, in Pandectis vero Piſanis continenter hæret cum tit. de bon.auct. iud. poſſi. Sic & l.74.ff.de iur.dot.l.53.§.1.& §.vlt.ff.de pecul.l.51.§. idẽ reſpõdit. ff.pro ſoc.l.6.l.33.l.37.ff.de iur.fiſc.l.10.ff.ad municip.l.23.§.vlt.ff.ſol.matr.l.2.C.de ſeruo pig dat.l.10.§ quod ſi dies.ff.de admin.tut. l.1.de ceſſ.bon.l.25. ff.ſi cert.pet.l.58.§. vlt.ff.manda.l.15.§.1. ff.de cur.fur.l 1. §.ſed & ſi ſatis. ff.de adminiſtrat.rer.ad ciuit. Priuilegia etiam pro ipſis creditoribus, qui priuilegia habent, ponuntur in l.7.§.quoties ff.depoſit. l.24. §.in bonis. ff.de reb. auct.iud.l.17.§.penult. ff.de excuſ. tut. Qui & Priuilegiarij vocantur. l.1.ff.de pact.& l.24.§.vlt. ff.de reb.auct.iud.& ab Hypothecariis ſeparantur. Briſſ.

Prius, quot modis ſumatur, Bart.docet in prima conſtit. Cod. paulo poſt à principio.

Pro, præpoſitio. Vlp.in l.3.de poſtul. Item Pomponius, ait, appellatione nurus & generi, ſoceri & ſocrus, & vlteriores, quibus Pro præpoſitio ſolet accedere contineri ait. Spieg.

Pro cum ablatiuo Juriſconſulti coniungunt, cum ſignificant non eſſe vere id de quo agitur, ſed haberi pro eo ac ſi eſſet. veluti Pro hærede, Pro bonorum poſſeſſore, Pro emptore, ac tum proprie ſic loquuntur, cum de vſucapione diſputant. hæ namque ſpecies ſunt poſſeſſionis, quæ ad vſucapionem valet. Hot. Alias veram collationem denotat, & pro ſocio agere, pro donato, hoc eſt, vere huiuſmodi titulos habere. ſic l.diuturna conſuetudo. ff. de legib. pro iure & lege, id eſt, perinde ac ſi ſcripta lex fuerit. Old.ibid.

Pro præpoſitio, accedens cognationum affinitatumque nominibus gradus profert, ac promouet. Veluti Proauus proauia, aui noſtri pater, mater. Pronepos, proneptis, nepotis filius, filia. Proauunculus, Promatertera, id eſt, proauiæ frater & ſoror: Propatruus, proamita, id eſt, proaui frater & ſoror. l.1.§. vlt.ff.de gradib.& affin. Quos etiam auunculos, patruos, amitas, materteras, maiores vocant. l.vlt. §.patruus maior.eod.tit. Atque hæc ex cognatione petita ſunt nomina. Ex affinitate vero eiuſdem generis ſunt hęc: Proſocer, progener, pronurus, l.3 §.vlt. ff.de poſtul.l.15.§.vlt.ff.rer.amot. Proſocer (quo nomine Plin.in epiſt. Fabatum paſſim appellat) is eſt, qui ab aliis ſocer magnus dicitur, nimirum vxoris meæ auus, cuius ego ſum progener: Proſocrus mihi vxoris meæ auia eſt, ego ſum illius progener, l.4.§.affines, ff de gradib. Rurſus auus meus vxoris meæ Proſocer, auia proſocrus eſt. Ipſa vtrique pronurus eſt, d.§.affines. Proſocrus enim vxoris noſtræ auia, Pronurus vero nepotis vel pronepotis noſtri vxor nobis appellatur, l.14. §.vlt. ff.de ritu nupt.l.15. §.vlt.ff.rer.amot.l.4.§.gradus.ff.de gradib.l.8.§.vlt.ff.de leg.præſt. Prat.ex Briſſ.

Pro, id eſt, ſecundum, vt pro facundia aduocati. l.1.§.in honorariis.ff.de extraord.cognit. Briſſ.

Pro quandoque vicis nota eſt vt protutor, qui cum tutor non ſit, vices tutoris gerit & adminiſtrat. ff.pro tuto.per tot. quandoque ſignificat, cum, l.ſi pro fure.ff.de cond.furt. quandoque modi ſignificatiua vox eſt. l.pen.in pr.C de noua. Pro diſtat à voce, propter. Illa cauſam finalem, hæc impulſiuam denotat l. dominus.ff.de pecul.l. in qua lege.verba Pro debitoribus differunt à verbis Propter debitores: tãetſi quandoque pro re nata proximam vel remotam cauſam denotent. Spieg.& Prat.

Pro iunctum verbo, fugere, ſignificat procul ex aliquo loco fugere, niſi malis pro ex accipi ſine, in l.metum 9.ff.quod met. cauſ.& apud. Virgilium eodem ſenſu 1. Æneidos, Profugus.

Arma virumque cano, Troiæ qui primus ab oris
Italiam fato profugus, Lauinaq; venit
Litora. Prat.

Pro adiudicato poſſidet is, cui per errorem, accepto communi diuidundo iudicio, res adiudicata eſt. l. per errorem 17. ff.de vſurpat. quinetiam eodem titulo ad vſucapionis finem poſſidet is, cui recte adiudicata res eſt, vt ius Quiritum adipiſcatur. Hot Prat.

Pro aliquo ſtare, defendere aliquẽ, & partes alicuius tueri. Sp.

Pro ceſſo poſſidet is, cui dominus à quo ſuam rem non mala fide, ſed iuſto errore iudicio petebat, rem illam ceſſit. l.non ſolum 33.ſi mihi.ff.de vſurpat. Hot. Prat.

Pro debitoribus, vide paulo ante. Pro quandoque vicis nota.

Pro derelicto poſſidet, qui rem a domino vel poſſeſſore ea mente abiectam vt eam in numero rerum ſuarum eſſe uolit, poſſidet l.2.ff.pro derelicto. & l.nemo, ibi Iulianus ait, neminem poſſe pro derelicto vſucapere, qui falſo exiſtimauerit rem pro derelicto habitam eſſe. vnde aliorum titulorum cum hoc apparet differentia: cum in aliis vſucapio interdum ex opinione valeat, in hac non valeat. Hot. Prat.

Pro diuiſo, diuiſione facta: pro indiuiſo, infecta. Paulus l.25.§.1. ff.de verb.ſign. Partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari. nam quod pro diuiſo noſtrum ſit, id non partem, ſed totum eſſe. Vlp.l.6.§.1.ff. commun.præd. Plane ſi diuiſit fundum regionibus, & ſic partem tradidit pro diuiſo, poteſt alterutri ſeruitutem imponere. Hot.& Prat.

Pro domino, iure domini, pro eo ac ſi dominus quis eſſet. Marcellus l. Titia.48.ff.de ſolut. Titia cum propter dotem bona mariti poſſideret, omnia pro domina egit. Liuius li.24. Palam primo, cum clauſis Andronodorus inſulæ portis, hæreditatem regni creuerit: quæque procurator tenuerat, pro domino poſſederit. De tutore loquitur. Hot.& Prat.

Pro donato poſſidet is, cui cauſa poſſidendi donatio eſt, id eſt, cui reuera donationis cauſa res tradita eſt, nec enim ſufficit opinari: ſed vere donatum eſſe oportet l.1.ff. pro don.l.1.& 2. C.eod.ex Prateio.

Pro dote poſſidet, qui ex cauſa dotis rem ſibi habeat, id eſt, cui res aliena inæſtimata, dotis nomine poſt iuſtas nuptias tradita eſt. l.1.& paſſ.ff.eod. Inæſtimatam autem dixi, quoniam æſtimata res pro emptore vſucapitur. l.plerunque.§.ſi ante, & l. quoties.ff.de iure dot.& l.1.C.pro dote. Hot.Prat.

Pro emptore, id eſt, quaſi emptor poſſidere dicitur, qui ex cauſa emptionis, vel ex negotio emptionis proximo rem nactus eſt, Paulus l.2.ff.eod. Pro emptore poſſidet, qui reuera emit: nec ſufficit, tantum in ea opinione eſſe eum, vt putet ſe pro emptore poſſidere: ſed debet etiam ſubeſſe cauſa emption. Hot Prat.

Pro emptore poſſidet, qui rem alienam à non domino ignorans emit: nã pro eo quaſi empta eſſet, habetur. intelligendum eſt autem has poſſeſſionum cauſas eo pertinere, quia nullo iſtorum omnium modorum ius Quiritium acquirebatur: ſed viam dũtaxat & aditum ad vſucapionem patefaciebant. non enim emptio, donatio, ſolutio, iudicatum, noxę deditio, alluuio, occupatio, partus, ac ne hęreditas quidem, niſi teſtamento per æs & libram facto, ius Quiritium transferebant. Itaque li. C.7. de iure Quiritum ante quam de iſtis titulis poſſeſſionum tractetur, explicandum fuit. Hot.

Pro eo ac, vel pro eo atque, legitur, pro ita vel perinde vt. Vlp. Si quis ex teſtibus nomen ſuum non adſcripſerit, pro eo eſt, ac ſi adhibitus non eſſet. Idem, pro eo habendum, atq; ſi nullo iure factum eſſet. Spieg.

Pro fideicommiſſo poſſidet, qui fideicommiſſi nomine poſſidet: hoc eſt, cui fideicommiſſum relictum eſt, ſed vſucapiendo ius Quiritium adipiſci conatur l. Pomponius 13. §.ſedet, de acqu. poſſ. non enim per fideicommiſſum dominium, ſed ſola poſſeſſio transfertur l.3.ff ſi vſusfr.peta. Hot.Prat.

Pro hærede gerere videtur is, qui aliquid facit quaſi hæres: & generaliter Julianus ſcribit eum demũ pro hærede gerere, qui aliquid quaſi hæres gerit l.20. ff.de acquir. vel amir. Hot.Prat.

Pro hærede gerere, eſt deſtinatione futuri dominii aliquid ex hæreditariis rebus vſurpare. Et ideo pro hærede gerere videtur, qui fundorum hæreditariorum culturas rationeſque diſponit, & qui ſeruis hęreditariis, iumentis, rebuſve aliis vtitur, Paulus lib.ſent.4.c.8. Hot & Prat.

Pro hærede gerere quis videtur, ſi rebus hæreditariis tanquam hæres vtatur, vel vendendo res hæreditarias, vel prędia colendo locandove, & quoquo modo voluntatem ſuam declaret vel re, vel verbo de adeunda hęreditate: dummodo ſciat eum in cuius bonis pro hærede gerit, teſtatum inteſtatumve obiiſſe, & ſe ei hæredem eſſe. Pro hærede enim gerere eſt, pro

domino gerere. Veteres enim hæredes pro dominis appellabant, ait Imp. §. 2. de hæred. qual. & diff. Hot. Prat.

Pro hærede gerit, qui rebus hæreditariis tanquam dominus vtitur. velut qui actionem rerum hæreditariarum facit, aut ſeruis hæreditariis cibaria mandat. Vlp. c. Inſt. 22. Hot. ex Conn. lib. 10 c. ·. num. 1.

Pro hærede geritio. Cretio eſt eorum qui ſub cretione hæredes inſtituuntur. Pro hærede geritio eorum, qui ſine cretione, vel etiam cum cretione imperfecta, ex conſtitutione D. Marci. Immixtio eſt neceſſariorum & ſuorum. Agnitio nuda hodie eſt in vſu tam in ciuili, quam in prætorio iure, §. vlt. de hæred. qualit. & diff. §. vlt. de bonor. poſſeſ. Sublata eſt Cretio à Conſtantino in maternis ſucceſſionibus l. 1. C. Th. de mat. bon. & mat. gen. cret. ſub. ab Theodoſio penitus l. cretionum. Cod. de iur. deliber. l. 1. C. Theod. de cret. vel bon.

Pro hærede bifariam accipitur in iure. Primum quoties tractatur materia petendæ hæreditatis, quam falſa opinione aliquis putans ſe hæredem, poſſidet: toties oportet ea verba, Pro hærede, non accipi pro vero titulo, ſed pro quadam erronea æſtimatione. Nam ſi reuera eſſet hæres, nunquam haberet aduerſus eum effectum ſuum petitio hæreditatis. Et ſi recte perpendamus verba Pro hærede, ſunt ſolennia in eo iudicio. Nam cum lex non ad reuocandam defuncti voluntatem introduxerit petitionem hæreditatis, non poteſt ad alium caſum pertinere, quam ad eum, ſi quis falſo commento occupat hæreditatem. Quare pro hærede poſſidere dicitur, ſicut protutor, falſus tutor, l. pro hærede. ff. de petit. hęre. Deinde vbi non tractatur controuerſia vniuerſi hæreditarii iuris inter duos, ſed diſceptatur de re aliqua, cuius dominium prætendit poſſeſſor, quia dicat, ſe per hęreditariam ſucceſſionem acquiſiuiſſe: iſta verba, pro hærede intelligenda ſunt pro vero & iuſto titulo, propter quem non minus competit vſucapio, quam ob alios contractuum titulos. Et cum, Pro legato, ſit titulus, cur non multo magis pro hærede? Probari hæc poſſunt ex l. cogi, C. de pet hær. l. 1. C. ſi quis igno. rem mino. eſſe in pr. vbi titulus vocatur hæreditarius, & Inſti. de hæred. qual. & differ. Hæc ſi animaduertiſſent Dd. non fuiſſet opus tantis difficultatibus rem planam inuoluere, & inutiliter rixari, num Publiciana competat aduerſus poſſidentem pro hærede. Prat.

Pro hærede poſſidere dicitur, qui vel hæres non eſt, ſed pro eo ac ſi eſſet, habetur: vel reuera hæres eſt, ſed rem non hæreditariam pro eo ac ſi hæreditaria eſſet, poſſidet l. pro hærede 11. ff. de hær. petit. Hot.

Pro hærede poſſidet, qui ex cauſa hæreditatis rei incumbit, id eſt, qui cum vere hæres non ſit, iuſtam tamen & probabilem cauſam habuit exiſtimandi ſe hæredem eſſe, ſi modo teſtamenti factionem habuerit, l. pro hærede. 11. ff. de hæred. petit. l. non ſolum. 33. §. 1. ff. de vſurpat. l. 4. & poſſ. ff. pro hæred. l. 1. & paſſ. C. eod. Hot. Prat.

Pro hærede poſſidere, vno modo ſignificat titulũ quales ſunt, pro emptore, pro legato, pro derelicto, ſubaudi, poſſidere, & ſimiles. Alio vero modo non etiam, ſed prætextum tituli tantum, atque adeo titulum ementitum: qualem habet prædo, raptor, & is qui poſſidet pro poſſeſſore, hoc eſt, qui iuſtam poſſeſſionis ſuę cauſam non habet. iuxta diſtinctionem gloſſ. rub. de vſucap. pro hæred. Item pro hærede poſſidere videtur, qui putat ſe hæredem eſſe. Inſt. de interdict. §. quorum bonorum Quemadmodum & is pro poſſeſſore poſſidet, qui nullo iure rem hæreditariam, vel etiam totam hæreditatem ſciens ad ſe non pertinere, poſſidet. Inſtit. de interdictis. Vide Olden. in eleganti introductorio claſſ. 3.

Pro indiuiſo, promiſcue, ſine vlla diuiſione. Papinian. l. 94. de ſolut. Siue in ſingulis nummis pecuniam pro indiuiſo quis eſſe intelligat, Cicero in Rulliana, promiſcue. Equidem exiſtimo, ſi iam campus Martius diuidatur, & vnicuique veſtrum vbi conſiſtat, bini pedes aſſignentur: tamen promiſcue toto, quam proprie parua frui parte malletis. Hinc

Pro indiuiſo & certa pars opponuntur, l. placet, 25. ff. quib. mod. vſusfruct. amitt. l. 1. ff. de euict. l. 1. §. hoc interd. ff. vti poſſid. l. ſeruus, 5. ff. de ſtip. ſeru. l. 5. §. vlt. ff. commo. Hot. Prat.

Pro legato poſſidet, qui ex legati cauſa, vel ex legati nomine rem habet, id eſt, cui vere aliquid legatum eſt, ſiue teſtatoris res eſſet, ſiue non eſſet, aut teſtatoris quidem eſſet, ſed adempta codicillis ignoraretur l. 1. & paſſ. ff. pro legato. Hot. Prat.

Pro noxæ dedito poſſidet, qui cum ſeruus ei noxæ deditus ſit, iuſtam vſucapiendi cauſam ex ea poſſeſſione nactus eſt l. 3. §. genera. ff. de acquir. poſſ. l. 5. ff. de publ. Hot. Prat.

Pro parte virili, in l. ſi ſocer. ſub fin. & ibi gl. ff. ſol. matr. Item pro viri portione, familiare Iurecoſſ. Spieg.

Pro patrefamilias agere. Suet. in Tiberio. Nec quicquam poſtea pro patrefamil. egit, aut ius quod adoptare amiſerat, ex vlla parte retinuit. Hot.

Pro poſſeſſore poſſidere Vlp. dicit prædonem: qui cum ſciret ad ſe non pertinere hæreditatem, inuaſit bona, nullam habens poſſidendi cauſam, l. 11. l. 9. l. 25. §. 2. de petit. hæred. l. 24. §. 9. de ſolut. Et cum de eo dubitaretur, qui ſciens alienam emerat hæreditatem, ac pleriſque videretur quaſi pro poſſeſſore poſſidere, diſplicuit hæc ſententia Vlpiano. Nemo enim prædo eſt, inquit, qui precium numerauit, l. 13. §. 6. de petit. hæred. In qua tamen ſententia Julianus, Papinianus, Gaius & Paulus videntur fuiſſe. Volunt enim illi omnes omnino malæ fidei poſſeſſores prædones dici, & pro poſſeſſore poſſidere, etiamſi precium numerauerint l. 33. §. 1. de vſ. pat. l. 55. de cond. indeb. l. 28. de hæred. petit. l. 5. de acq. poſſeſſ. l. 13. de noxalib. actionib. &c. Ræuardus l. nemo prædo eſt. ff. de reg. iur.

Pro poſſeſſore bona fide, ac iuſto titulo poſſidet, qui pro bonorum poſſeſſore poſſidet: id eſt, qui vel iuſtam cauſam habuit exiſtimandi ſe bonorum poſſeſſorem eſſe, vel cum reuera bonorum poſſeſſor eſſet exiſtimauit res quaſdam ex iis bonis eſſe, quæ alienæ tamen erant l. non ſolum. 33. 1. ff. de vſurpat. & ſub tit. Pro hæred. & l. pro hærede 11. ff. de hæred. pet. vbi tamen bonorum poſſeſſor etiam pro hærede poſſidere dicitur. Contra pro poſſeſſore mala fide poſſidet prædo, qui interrogatus cur poſſideat, reſponſurus ſit, quia poſſideo: nec vllam afferre cauſam poſſeſſionis poteſt, d. l. 11. cum ſeq. Hot. & Prat.

Pro rata parte, vel pro rata portione, vel præciſe; Pro rata: vetus locutio eſt, idẽ ſignificans, quod Pro cuiuſque partis ratione & modo: vel ſecundum cuiuſque portionis modum & quantitatem. Cicer. Tuſcul. 1. Sed quia vltra nihil habemus, hoc longum dicimus. nam iſta perinde vt cuique data ſunt pro rata parte, aut longa aut breuia dicuntur. Idem prope duobus modis extulit: vitam videri cuique animanti, aut longam aut breuem, prout cuique aut longum aut breue vitæ tempus datum eſt. Vocis origo obſcura eſt: niſi forte ratam cuiuſq; partẽ intelligamus, quæ certa, explorata ac extra dubitationem omnem poſita eſt. Proprie autem pro rata & æqualiter opponuntur tanquam aduerſa, vt in l. in his 5. §. Imperator. de ſolut. Si ſumma vſurarum non eadem ſit, æqualiter ad vtranq; cauſam proficit quod ſolutum eſt, non pro rata. Sic in l. interdum 13. §. 1. ff. de hæred. inſtit. l. vlt. §. & in tali. C. de dot. promiſ. l. ſi vero 18. ff. de teſtam. milit. Abuſiue tamen interdum Pro rata vſurpatur pro æqualiter & pro virili parte, vt in l. 1. C. vnde liber. l. ſi par. 10. §. idem quærit. ff. de in rem verſ. Prat.

Pro rata patrimonii, præciſe, cum ſubaudiendum ſit, Pro rata portione patrimonii, in l. ſed etſi 25. §. quod autem quis. ff. de hæred. pet. & l. Titius 54. ff. ad Trebell. Pro rata pecuniæ in d. l. Titius. Pro rata regionis in l. ex mille 64. §. quæſitum. ff. de euict. Pro rata ponderis in l. 3. §. fi. C. de rei vindic. Pro rata debiti, l. procuratoris. §. in tributum. & §. ſequ. ff. de trib. act. Pro rata quantitatis, l in imponenda. C. ad legem Falcid. Pro rata temporis, in l. ſi quis domum 9. §. 1. ff. locat. l. cum in fundo 78. §. diuortio ff. de iur. dot. Prat.

Pro roſtris ſchema eſt ſeu figura loquendi, à protrito ſermone, ornatus gratia non nihil mutata: ſicut dicimus procuria, proſcenium. Nam pro ſignificat antę vel in. vt, pro roſtris, hoc eſt, ante roſtra, vel in roſtris: ſcilicet appellatione ducta ab eo, quod eſt in loco ad ipſum locum, l. pen. ff. de iuſt. & iur. Siquidem roſtra nauium, Antiatibus inſigni quadam victoria ereptarum ante curiam Hoſtiliam exponebantur, vt aliud nihil ſit pro roſtris, quam in loco roſtrorum, ſeu ante curiam Hoſtiliam, quæ ſenatorum erat. Prat.

Pro ſoluto poſſidet, qui rem vel debitam vel indebitam quaſi debitam, ab eo qui ſoluit bona fide accepit. l. non ſolum 33. §. ſi mihi. l. pro ſoluto. 46. & l. pen ff. de vſurpat. Hot. Prat.

Pro ſuo, eſt generalis titulus, cum dominium nobis acquiri putamus, & ex ea cauſa poſſidemus, ex qua acquiri ſolet, ſiue iure gentium, ſiue iure ciuili. Qua ratione & ante vſucapionem cenſetur quis pro ſuo poſſidere. Comprehendit enim hic titulus generaliter omnes dominij acquirendi cauſas: vt quoties dico rem meam eſſe, nec addo cauſam ſpecialẽ, videor omnes cauſas dicere. Aliam ſignificationem habet hoc verbũ ſpecialiorem, vt is dicatur poſſidere pro ſuo, qui ex alio titulo non poſſidet, cum caret, vt ſi quis putet rem donatam, emptam, legatã eſſe, cum nec donata, empta, aut legata ſit. Breuiter quoties iuſta cauſa vſucapiendi eſt, & tamen deficit ſpecialis aliquis tit. Huius rei exemplum eſt ex d. l. 1. tit. pro donat. Aliud in l. 2. h. t. de his quæ terra marique capiuntur. Atq; ita vt admonui hoc verbum pro ſuo, nunc latius & generalius, nunc ſtrictius accipitur, Seilervs ex Lecturis Duareni, tit. pro ſuo.

Pro ſuo poſſidere proprie dicitur is, qui falſo, ſed probabili tamen harum cauſarum errore poſſidet: nimirum occupationis, alluuionis, partus emptæ vel hæreditariæ ancillæ, fructus rei emptæ, aut donatæ, aut in hæreditate repertæ l. 2. 3. & 4 §. vlt. & l. vlt. ff. eod. At hic quidem proprie, vt dixi, pro ſuo titulus appellatur: quippe qui ad vſucapionem valet. alioqui pro ſuo etiam poſſidet is, qui per emptionem, aliam ve iuſtam cauſam poſſidet. verum is non vſucapit. Hot Prat.

Pro tranſacto poſſidet is, cui iudicio per errorem accepto res aliqua per tranſactionem conceſſa eſt, vt eam vſucapere, & iure Quiritium facere ſuam poſſit l. cum ſolus, 29. ff. de vſurpat. l. ex cauſa 8. pro empt. Hot. Prat.

Pro tribunali, hoc eſt, iudice ſedente cognoſcit ordinarius, non autem

autem delegatus iudex. not.in l.qui tribunali. ff.de re iud. Item pro tribunali cognoſcere, eſt ſeruato iuris ordine, & non de plano ius reddere, vt ſatis Marcelli verba innuunt in l.1.§. abolitio.ad SC.Turpill.Spieg.

PRO tutore negocia gerit, inquit Vlp. qui munere tutoris fungitur, in re impuberis, ſiue ſe putet tutorem, ſiue ſciat, non eſſe, fingat tamen eſſe, l.1.§.1.ff.de eo qui pro tut. Hinc protutelæ actio d.l.1.§.3. & vlt. quæ aduerſus eum de rationibus reddendis datur. Prat.

Προαίρεσις liberę voluntatis decretum, vertit Conn.li.7.c.15.n.15.

PROAGORVS Dorica ratione, & Siculorum lingua latine princeps, dicitur, qui ante alios verba facit. Græce προήγορος. vt annotauit Turneb.aduerſ.lib.8.c.11.

PROAMITA eſt proaui ſoror, l.1.§.5 ff.de gradib.

PROASTIA. ſic enim ſcribendum, & non proauſtia, apud Juſt.in auth.de alienat.& emphyt.§.1.& de reſtit.fideicomm.Coll.9. Græcis dicuntur ſuburbana, quæ pulcherrime conſita à domino, non tam vtilitatis, quam voluptatis cauſa habentur. Lege Alciat.c.4.lib.2.parerg. Hoc nomen in verſione conſtitutionis Græcæ retinuerunt Julianus, & vetus interpres. Prat.

PROBABILE eſt, quemadmodum Ariſtot.docet, quod vel omnibus videtur, vel plurimis, vel ſapientibus, hiſq; vel omnibus, vel plurimis, vel ſpectatis probatiſque. Sic à Rhodolpho citatur lib.2.de inuen. Veruntamen non prius ad probabile confugiendum eſt, quam vbi neceſſarium, id eſt, ratio & lex defecerit. Vide Salomonium in §.reſponſa.Inſt.de iuſt & iure.

PROBARE vulgata ſignificatione, eſt dubium & obſcurum, certum reddere & efficere. Briſſ.

PROBARE nomen, agnoſcere eſt & ſuſcipere, eoque vt bono contentum eſſe. Qui nouiſſimus nomen probauit. l.36.§.vlt. ff.ad municipal.

PROBARE, pro laudare, in l.1.ff.qui pot.in pign.habeant.Prat.

PROBARE item pro rem experiri & tentare. vt, amicos probato. Spiegelius.

PROBARI fideiuſſores dicuntur, in quorum facultates inquiritur, vt idonei necne ſint pateat l.10.ff.qui ſatiſd.cog.l.7.§.non ſolum.ff.de min. Inde ad fideiuſſores probandos dati arbitri accipiuntur, qui ad æſtimandas fideiuſſorum vires dantur l.9. ff.qui ſatiſd.l.2.ff.à quib.appell.non lic. Probari etiam opus dicitur quod tãquam è lege dicta factum adprobatur. l.26.l.38. l.vlt.ff.loc.l.7.§.illud quoque, ff.de l.Iulia repetund. Frontin. lib.11.de aquæ ductib. Eorumque operum probandorum curam fuiſſe per cenſores aliquando & ediles. Et in vetere monumento Neapolitano, quod legem parieti faciendo dictam habet. Quod eorum viginti iurati probauerint, probum eſto, quod improbauerint, improbatum eſto. Briſſ. & Prat.

PROBATA ſarta tecta dicuntur, quum ex lege, id eſt, pactione redemptionis facta eſſe iudicata ſunt Macer leg.7.§.1.ff. de leg. Iul. repet. Ne in acceptum ferantur ſarta tecta tuenda, antequam perfecta, probata, præſtita, lege fuerint. Lege, id eſt, ex lege, ſiue ſecundum legem ac pactionem. Cicero Verrina tertia, locatur opus id quod ex mea pecunia reficiatur. ego me refecturum eſſe dico. probatio futura eſt tua, qui locas. Sic in l.opus 36.l.vlt.ff.locat.Hot.Prat.

PROBARE dictum eſt à probo: non, vt quidam nimis in hac re imperite dixerunt, quod probe faciat, qui probat: iſto enim modo vir bonus, cum Reipubl.conſulet, cum inopes liberalitate ſubleuabit, atque adeo agricola, cum in tempore agrum colet probare dicetur: quia qui hæc faciat, recte faciat, & ex officio. Sed quod generaliter probare dicatur, quiſquis facit, vt probum ac rectum iudicetur id, quod agit. Qua ſignificatione fere ſemper à Cicerone vſurpatur, vt illud in Verrem eleganter ab eo dictum eſt, non veror ne hoc meum officium P.Seruilio non probẽ. Id autẽ præſtat in re controuerſa, quam intendit, qui quod dicit, idoneis teſtibus, aut aliis legitimis probationib. ita eſſe docet. Sic enim aſſequitur, vt nec calumnioſe, nec improbe confictum id, aut intẽtatum iudicetur, ſed recte, vere & ex officio. Donellus ad tit.de probationibus.

PROBATIO eſt rei dubiæ per argumenta oſtenſio. ita definit gloſſ.Bartol.Azo & Sich.in rubr. C.de prob.nu.4. Weſembec. in Parat.ff.eod.tit.num.2. Gotho.ad rubr.ff. eodem. plurimas aliorum definitiones recenſens. Dixi Rei dubiæ: Quia euidentia probatione non indigent, c.euidentia de accuſ. Corraſ.4.Miſcel.20.num.3.per l.ſi vero, §.qui pro rei.ff.qui ſatiſd. cog.l.emptorẽ.ff. de action. empt. Et notorium non probandum, ſed ſaltem allegandum eſt, vt fuſe tradit Mynſing.6.obſer.3.per tot.vide Bald. Cyn. Salic.& communiter Dd.in l.ea quidem.7. C.de accuſ & Canoniſtas in ca. veſtra eo.c.ad noſtram. extr.de iureiur. Bald.in Auth.qui ſemel. C.quomod.& quãd.ind.Corraſ.d.loc.& libr.1. Miſcell.16.num.23. Weſembec.d.nu.2. Lancellot.in inſtit.iur.canonic.li.5.tit.de probat. pag. vlt. Pacius in epitom.diſput.Inſtit. theſ.1. de probation. Quorſum enim attinet rei ſatis demõſtratæ, certæ ac notorię aliquid adiicere, ac litigatores interim tẽporis ac ſumptuum iactura grauare? Sed cum multa putentur notoria, quę reuera notoria non ſunt, proſpicere debet iudex, ne quod dubiũ eſt, pro notorio recipiat, Lancellot.d.loc. Dixi pręterea per argumenta. Quia argumentorum appellatione ὡ πλάτει ſumpta teſtes ac inſtrumenta continentur. Bart.in rubr.C.de probat. Si enim argumentum eſt ratio rei dubiæ fidem faciens (vt vult Cicero) certe teſtimonium & inſtrumentum, quæ fidem rei dubiæ per rationem & iuſtam ſcientiæ cauſam aſtruunt, pro argumentis ſaltem minus artificialibus haberi debent, confer Weſembec.d.nu.2.& Treut.in diſput.ff.de probat.theſ.1.

PROBATIONIS appellatione perfecta tantum ac plena, non imperfecta aut ſemiplena intelligitur. gloſſ.in clem.conſtitutionem per illum text.de elect.Bald.in l.peremptorias.C.ſent.reſcin.non poſſ. Weſemb.d.n.2. Gœd.diſp.ff.de prob.theſ.8.

PROBATIO adeo eſt de ſubſtantia iudicii, vt in ſummariis, ad minimum, iudiciis, omitti haud poſſit, Zang.tract.de except. c.2.nu.9. Treutl.d.loc.

PROBATIO à præſumptione differt: Illa enim per ſe, hæc per ea quæ certa ſunt, fidem facit, vide l. octuageſimam tertiam. ff. de condit.& demonſt. Gothofr.ad rubr.ff.de probat.

PROBATIONIS materia ſunt iuris & facti quæſtiones, quæ mouentur in iudicio, l.4.5. & tot.tit. ff.de probat.l.16. Cod eod. Weſemb. in parat.eod.num.7. Rob.4.ſent.1. Finis probationum eſt, vt per eas fides fiat iudici, l.quinquaginta 11.in fin.ff. de probat.l.teſtium 3. §. ideoque & §.eiuſdem. in fin.ff. de teſtib.l.1. Cod de cond.ob turp.cauſ.l.eos 5.leg.ſi quando 19.C. de teſtib. Effectus probationum eſt, vt ſecundum eas, ſi ſufficientes ſint, pro allegante feratur ſententia, arg.l.10.§.fin. vbi Bart.& Dd.ff.de eden.l.ſi inferiorẽ 2.l.demum 5.l.dote 9.C.de rei vindicat.l 6.14.27.25.§.3.4.l.27.de probat.l.11.12.18.21.& tot.tit.Cod.eod. Weſemb.parat.eod.num.10. Sichar.ad rubr. C.eod.num.vlt. Gail.1.obſeru.107.num.13.& 2.obſeru.35.nu. 11. Hot. quæſt. illuſt. 27. adde l.illicitas 6.§.1.ff. de off.præſid. Clar.§.fin.q.8.nu.5.& qu.66.nu.2.confer. Treut.diſp.de probat.& præſumpt.theſ.5.& 8. Gœddæ.diſput.eod. titul. theſ.6.

PROBANDI onus actori potiſſimum incumbit, l.2.18.19 21.23.de prob.l.8.11.18.23.25. C.eod.l.4. C.de edend.l.9. Cod de oblig.& act.l.9.Cod.de except.l.10 in fin.C.de non num.pecun. Sichard.ad l.1.num.1.C.de prob.Dd.ad l.23.C.eod.Donell.c. 2.de prob. Weſemb.d.loc.nu.6. Et actore non probante reus ab inſtantia abſoluendus eſt, l.4.C.de edend.l.9.C.de oblig. & action.l.2.23.C. de prob.l.9.C.de except. Quod in tantum verum eſt, vt licet Reus ad probationes ſe obſtringat, earum tamen defectu ſibi non præiudicet, vt not.gl.& Dd in l.14.de prob.arg.l.4. C.de edend. vbi Iaſ.n.3. & Dec.n.15.Maſcard.de prob.concl.37.n.5.quin & ſi pares ſint actoris & rei probationes, pro reo pronunciatur, l.125.de reg.iur.arg.l.5.in pr.l.32.l. 42.de pœn.c.ex literis.& ibi Dec.de prob.Treut.d loc.theſ.8.

PROBATIONES tam Actoris quam Rei certæ debent eſſe & liquidæ, l 6.de prob.l.3.§.4.ff.ſuſp.tut.l.30. de teſt.tut l 34.§.3. de l.1.l.17.de manum.teſtam.l.indicia 19. C.de rei vindic.l.10. 13.17.25. C.de prob.l.neque natal. C.eod.l.non hoc. C. vnde cognat.l.19.C.de iur.dot.l.4.& 14.in fin.Cod.de contrah.ſtip. l.2.C.de in lit.iur.c.de præſentia extr.de prob.Menoch.1.pręſumpt.q.97.nu.29. & lib.2.q.51.nu.49. Weſemb.d.loc.nu.3. Gail.2.obſ.13.nu.5.In criminalibus autem ac præſertim capitalibus cauſis probationes luce meridiana clariores requiruntur, l.ſciant.& l.fi.C.de prob.vbi Dd.le.16. C de pœn.cap. ſciant.2.q.8.Satius enim eſt, inquit Vlp.in l.5.in pr.ff.de pœn. nocentis facinus impunitum relinqui, quam innocentem damnare: Et quod grauiora ſunt crimina maiuſque rei periculum, eo cautius agendum, eoque magis prouidendum eſt, ne innocẽs quis condemnetur, l.1.§.5.C.de Carbon.edi.c.vbi, de elect.in 6.arg.l.5.ff.de pœnis: Nam vita per iudicem amiſſa ab eodem reſtitui non poteſt, Nou.13.c.2. Sicut igitur in ciuilibus ac pecuniariis cauſis ex vrgentibus coniecturis Reus damnari poteſt. Ita in capitalibus, ſi de vita alicuius agitur, illud nequaquam admittendum, Treutl.dict.loc theſ.7.

PROBATIONEM in iure licet variæ ſint ſpecies, omnium tamen fere conſenſum omniumque calculum vetus illa ab Ariſt.tradita probationum diuiſio meruit, quod nimirum aliæ ſint ἔντεχνοι id eſt, artificiales: aliæ ἄτεχνοι inartificiales. Quarum illa, artificialis, ex rerum circumſtantiis & præſumptionum fontibus: Hæc autem ex iuramenti delatione, teſtium & inſtrumentorum productione, partiumque confeſſione colligitur. Illa ex re ipſa naſcitur & à quouis, qui rem probare vult, arte eruitur: hæc autem, licet arte quidem tractetur, tamen ad ad eam inueniendam ars nihil prodeſt, vide Quint.libr 5.c.1. Weſ.in parat.de probat. nu.4. Obrechtus diſp.1.eod tit.theſ. 32.& ſeq. Treutl.diſp.eo. theſ.2. Gœdd.ibid. theſ.2. Et hanc probationis in artificialem & inartificialem diuiſionem ab Oratorib. deſumptam eleganter ex iure demonſtrat Robert. 4.ſent.1. Obrecht.iam d.loc. Donell.c.5.de prob.Menoch.de præſ.li.1.q.1.nu.6.& ſeqq.

PROBATIONES, Duar.1.diſp.anniu.c.27.diuidit in Neceſſariam, veriſimilem & non repugnantem. Neceſſaria eſt cum ex eo quod tabulis continetur teſtimoniiſque, neceſſario efficitur id quod intendimus: Veluti: Eam quæ lac in mammis habet,

virginem non eſſe: qui certo die Biturigibus fuit, eodem die Pariſiis non fuiſſe, l. optimam. C. de contra. ſtip. Item cum obſcura & illunis eſſet nox, quod noctu factum eſſe dicitur teſtes non vidiſſe. Qua ratione teſtes quoſdam Athenis falſi conuictos fuiſſe ſcribit Plut. in Alcib. Exemplum etiam eſt luculentum apud Vitruu. lib 9. In his enim ſunt ſigna certiſſima & indubitata, quæ τεκμήρια Ariſtoteles appellat. Itaque huiuſmodi probatio ſufficit ad condemnationem, l. vlt. C. de prob. Probatio veriſimilis eſt, cum ex eo quod in teſtimoniis extat, præſumptione quadam iuris, non phyſica nec neceſſaria ratione infertur, quod probare volumus. Exempli gratia, filium alicuius eſſe qui ex vxore eius conſtante matrimonio naſcitur, l. filium. ff. de his qui ſui vel alien. iur. Item filium in patris ſui poteſtate eſſe: voluntatem mutatam non eſſe; eũ qui paciſcitur ſibi & ſuis hæredibus conſulere: quod nunc eſt ante hoc tempus quoque fuiſſe: qui pecuniæ ſummam teſtamento legatam repetiit in codicillis, legatum duplicare voluiſſe: chirographo cancellato, debitorem liberatum eſſe, & cætera id genus quæ à ſtudioſo lectore obſeruari poſſunt, l. ſi pactum, l. cum qui ſe, l. ſi filius, l. cum tacitum, l. non eſt neceſſe, l. quinquaginta, l. ſi chirographo, l. cum de indebito, l. Procula. ff. de prob. Cum igitur hęc probatio ex certis ſignis non oriatur, ſed probabilibus tantum quę εἰκότα dicuntur à Græcis, merito probationi contrariæ cedit, d. l. ſi chirographum, l. vlt. ff. de eo quod met. cauſ. Probatio non repugnans dicitur, quæ non firmiſſima iuris præſumptione ſed leui aliqua ſuſpicione nititur: vt, furtum ab eo factum eſſe, qui in ædibus fuit: ſeruum, qui ab emptore aufugit, fugitiuum, antequam emeretur fuiſſe: legitimum filium non eſſe, quem irata mater vt ſpurium in actis profeſſa, l. emptorem. l. cum probatio. l. neque natales. l. matrem. C. de prob. Et hęc ſigna quamuis per ſe admodum infirma ſint, nec onus probãdi in aduerſarium reiiciant: plerunque tamen aliis adiuncta, proſunt ad condemnationem etiam criminali iudicio l. Procula. ff. de prob. l. inſtrum. & l. fin. C. eod. Duar. d. loc. & in comm. ff. de probat & præſumpt.

Probationem recentiores diuidunt in plenam & ſemiplenam. Plena eſt, quæ tantam facit iudicii fidem, quanta ad definiendam controuerſiam ſufficit, tex. in l. ad fidem. ff. de teſtib. leg. quinquaginta. 12. ff. de prob. l. 1. C. de reb. alien. non alien. l. eos C. de teſtib. gl. ibi in verb. iudiciarię. Old. in tr. de prob. Gail. 2. obſ. 94. nu. 10. Gœd. d. loc. theſ. 2. Eius ſex traduntur à Dd. ſpecies. Prima eſt quæ fit per duos aut plures teſtes, omni exceptione maiores. l. 2. 3. ff. de teſtib. hoc eſt, quorũ fides nulla ex cauſa legitima poteſt eleuari, quiq; communi hominum opinione reputantur viri boni. Sunt enim nonnulli, quibus vel propter malos mores, vel ſexum, inimicitiã, vel fauorem ſuſpicionis exceptio opponitur; Vnde nihil conferunt ad probationem, vt eleganter tract. Modeſt. l. 2. & Calliſtratus l. 3. ff. de teſtib. Præterea quamuis regulariter teſtes duo plenam probationem efficiant, iuxta l. vbi nu. ff. eo. tit. Vbi num teſtium (inquit Vlp.) nõ adiicitur, etiam duo ſufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta eſt. Et in ore duorum aut trium, ſtat omne verbum. Sunt tamen cauſæ in quibus cum maxima ſit committendæ falſitatis ſuſpicio, & latior occaſio, plures teſtes requiruntur, quam duo. Vt in vltima voluntate, ſcilicet, quam iterum declarare defunctus non poteſt. l. hac conſultiſſima. §. 1 C. de teſtam. l. vlt. C. de codic. Secunda ſpecies plenæ probationis contingit per inſtrumenta, hoc eſt, per ſcripturas fide dignas l. cenſus 10. de prob. l. 11. fin. reg. l. 4. de edend. l. ſi qua per cal. C. de epiſc. & cler. Nou. conſt. 73. §. ſed etſi quis. Et quanquã laxiore ſignificatione, inſtrumenta dici poſſint ea omnia, quibus cauſa inſtruitur, vt tam teſtimonia, quam ſcripturæ, inſtrumentorum loco habeantur, vt dicit Paul. l. 1. ff. de fide inſtr. Hic tamen, quo magis ſingulas res, ſingulis appellationib. cõmode tractemus, pro ſcripturis accipienda ſunt inſtrumenta, quibus legitima ratione fides eſt adhibenda. Veluti quæ per tabelliones publicos, ſeu notarios, vt nunc vocamus, ſcribi ſolent. de quibus Nouel. de inſtrum. caut. & fide. Vel quæ ſigillo, ſeu annulo ſignatorio cõfirmantur ab epiſcopo, magiſtratu, aut etiam ab iis; qui publici alicuius officii auctoritatem habent indubitatam, ſicut Irenarchæ olim erant, h. eſt. qui diſciplinæ publicæ, & corrigendis moribus, præſertim vero vt itinerãtibus pax & ſecuritas conſeruaretur, inuigilabant. Martianus l. diuus Hadrianus. ff. de cuſtod. & exhib. reor. Vt Irenarchæ (inquit) cum apprehenderint Latrones, interrogẽt eos de ſociis & receptoribus, & interrogationes literis incluſas & obſignatas ad cognitionem magiſtratib. mittant. Vtinam hodie principes noſtri reuocarent ad rempublicam huius officii ſanctiſſimã functionem. Item libri & ſcripturæ in publicã cuſtodiam, rerum geſtarum gratia repoſiti integrã fidẽ habent. Marcel. l. cenſus ff. de probat. Cenſus (ait) & monumenta publica potiora teſtibus eſſe ſenatus cenſuit. Et in Auth. ad hæc. C. de fide inſtr. Item charta (inquit) quæ profertur ex archiuo publico, teſtimonium publicum habet. Idem dicit Auth. ad hęc. C. de fide inſtru. Vnde mirandum eſt, quid in mentem venerit illis, qui de literis, epiſcoporum auctoritate probatis, propriam ſpeciem conſtituunt, ac non potius huc referunt, ſicut ſcripturas publici officij. c. poſt ceſſionem. de probat. c. cum à nobis. de teſtib. Secus eſt de inſtrumentis ſeu ſcripturis priuatis, l. inſtru. 5. l. ratio. 6. l. exemplo 7. ibique Schard. C. de prob. Gail 2. obſeru. 20. nu. 1. niſi vtriuſque contrahentis gratia ſcriptæ aut manu propria ſubſcriptæ vel ſignatæ ſint. l. quidam. 26. l. eum. 5. ff. de conſt. pec. l. fideiuſſ. 26. §. pater. ff. de pign. & hyp. l. ſcripturas. C. qui pot. in pig. Tertia plenæ probationis ſpecies eſt confeſſio facta in iure, h. e. in loco vbi ius redditur, l. 1. de confeſſ. ff. & C. l. incertum. ff. eo tex. in l. qui de inoff. ff. de inoff. teſta. Old. tract. de prob. Weſ. in Parat. eo. Gail. 2. obſ. 106. nu. 2. Confeſſus enim pro iudicato eſt, qui quodammodo ſua ſenten. damnatur. d. l. 1. Nec eſt quod eludatur confeſſio veritatis apud iudicem, quaſi nulla eius aut aduerſarii interrogatione præcedente, fuerit facta. Nam etſi ſine interrogatione reſponderit, & fateatur aliquid actor vel Reus, pro interrogato habebitur, l. ſi ſine. ff. de interrog. act. vnde ſunt qui ex tali confeſſione actionem producunt, l. proinde. §. 1. ff ad l. Aquil. Quarta eſt euidentia facti, l. vulneris. ff. de iniur. l. ſi irruptione. ff. fin. regund. c. euĩdentia de accuſ. c. manifeſta cauſ. 2. q. 1. l. min. aſpectu. ff. de min. c. puberes de ſponſ. impub. l. lex quæ §. ſed etſi C. de admin. tut. Puta cum ſenſu corporeo coram quid percipitur, nimirum ſi quis aſſerat vulnus atrox eſſe, & mox indicet locum, certe hæc probatio in dubium reuocari haud poteſt, d. l. vulneris. & d. l. ſi irruptione, ibi, is qui in ipſo crimine reperitur, ſufficienter conuinci cenſetur. Quinta plenæ probationis ſpecies eſt iuſiurandum, quod alter litigatorum defert alteri, vel quod iudex decernit in ſupplementum probationis ſemiplenæ. Caius in l. 1. Paul. in l. ſeq. & Vlp. in l. non erit. & l. 38. ff. de iureiu. c. ſicut conſuetud. de prob. c. decr. extr. de iureiur. c. fi. ff. quod vi metus ve cauſ. Spec. in tit. defuit. §. 1. Sich. rubr. C. de pet. n. 7. Old. Tanc. de prob. Si quoque inquit Caius in d. l. 1. Maximum remediũ expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio: qua vel ex pactione ipſorum litigatorum, vel ex autoritate iudicis deciduntur controuerſiæ. Sexta denique plenæ probationis ſpecies colligitur ex legit. præſumpt. ſeu coniectura. vt rectius appellatur. Nam cum ex apertis rerum indiciis poteſt coniici aliquid eſſe factum, vel non factum, accedente neceſſaria iuris ratione, tunc cenſetur ſatis probatũ. Indicium apertum autem eſt tale ſignum facti, quod vrgeat animum boni & conſtantis viri ad credendum plane. Quamobrem Imp. in l. vlt. C. de prob. Sciant cũcti accuſatores, inquit, eam ſe rem deferre debere in publ. notionem, quæ munita ſit idoneis, vel inſtr. apertiſſ. docum. vel indiciis ad probationẽ indubitatis, & luce clariorib. expedita. Et hanc vlt. ſpeciem communiter vocant Dd. iuris & de iure: Eiuſq; exempla nobis in iure paſſim ſunt obuia, vt in l. ſi conſt. ff. ſol. mat. l. licet Imp. de leg. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milit. Sic in dol. prob. cuius ſolus Deus eſt ſcrutator, cõiecturę tãtũ ex facto valent, l. dol. C. de dol. mal. l. quoties. C. de naufr. li. 11. l. dol. C. de reſc. vend. Gœd. in diſ. ff. de prob. & pręſ. theſ. 3.

Probatio ſemiplena eſt, per quam rerum geſtarum fides aliqua fit bono viro, h. e. iudici, non tamen tanta, vt iure poſſit mouere eum ad ferendam in hanc partem ſententiam: quia caret plena fide, ex leuioribus conſtans argumentis, vide l. in lege. ff. ad leg. Aquil. Old. tract. de prob. Weſem. Parat. de probat. num. 4. quod & vocabuli Etymologia arguit. Semiplenæ probationis effectus eſt, vt vel ab onere probandi releuent, & id in aduerſarium coniiciant, l. 24. §. 8. in fi. ff. de fideic. libert. l. fin. in princ. ff. quod met. cauſ. l. 6. ff. de cond. cauſ dat. vel ad torturam faciant indicium, l. tertio loc. ff. de prob. arg. t. tit. ff. & C. de quæſt. & ibi Weſembec. in Parat. idem in Parat. ff. de probat. num. 15. Paulus 5. ſent. 14. & 16. vbi Cuiac. Mynſing. 6. obſeru. 97. Porro ſpecies eius vulgo enumerantur quatuor, gloſſ. in l. admonendi de iureiur. & in l. bonæ fidei. 3. C. de reb. cred. Sichard. ad rubr. C. de prob. num. 5. Prima eſt cum teſtis vnicus pro reo actoreve dicit. Quamuis enim vnius hominis licet honorati teſtimonium iuſtam ac plenam fidem mereri non cenſeatur iuxta l. iuriſiurandi. C. de teſtib. prorſus tamen contemnendum non eſt: imprimis ſi vir bonus ſit, & dicta eius aliis argumentorum adminiculis confirmentur: vnde ſemiplenam tantummodo præſtat probationem. Nonnunquam tamen plene probat, l. Theopompus. ff. de dot. præleg. ſcil. propter teſtatoris autoritatem & vltimam voluntatem, nec non ob aduerſarij conſenſum, per l. 1. in prin. quar. rer. act. non dat. l. vlt. C. de fideic. Secunda ſpecies ſemiplenæ probationis ex literarum comparatione producitur, l. 20. comparat. cum Auth. at ſi contractus C. de fid. inſtrum. Nouell quomod. inſtrum. quæ, &c. §. certè & §. cæterum ſi tabel. conſtit. 73. cap. 1. de fide inſtrumentorum. Eſt autem comparatio literarum vltimum ſubſidium indagandæ veritatis, quoties neque teſtes, neque tabellio produci poſſunt, vt veritatem ſcripturæ, cuius controuerſia vertitur, atteſtentur. Cum enim alter litigatorum producit ſcriptum aliquod, alter negat eum ſcripſiſſe, qui auctor ſcripturæ dicitur, certe res ſit inſpecta.

Quare

Quare hoc vnum ſupereſt, vt ex aliquo inſtrumento minime, gentium ſuſpecto comparentur literę, hoc eſt, character literarum, vtrum omnibus numeris ſit ſimilitudo iuret vtrunque, an non ſit. Ex eo namque ſequetur veritas, aut falſitas inſtrumenti quod profertur. Tertia ſpecies imperfectæ (vt verbis aliorum vtar) probationis eſt, quæ conſtat ex ſcripturis priuatis, l. inſtrumenta 5. & ibi Dd. Cod. de probat. l. quæ mulier. de rei vindic. l. ſi quis §. 1. & §. ration. ff. de edend. Proferens igitur eiuſmodi ſcripturas, non omnino probat, niſi alia quoque accedant veritatis ſuffragia: tantum aduerſus proferentes, nihil eſt quod vetat his ſcripturis omnino credi. Nam cum proferens aſſerat eſſe veras, & aduerſarius non reclamet, ſcilicet, quia ſibi patrocinentur, non debet iudex refutare id, quod litigatores approbant, qui & propriis aſſertionibus poſſent eredere: Secus tamen eſt ſi inſtrumenta iſta vel ſcripturæ priuatæ inſtar publicorum inſtrumentorum ſubſcriptione trium teſtium cõfirmatæ fuerint, l. ſcripturas 11. C. qui potior. in pign. Quarta denique ſemiplenę probationis ſpecies comparatur ex præſumptionibus illis, quę indubitatam fidem non habent, nec tamen contemnendæ prorſus ſunt, Auth. ſi vero C. vt omn. iud. tam ciuil. quam, Old. in topic. ca. de plen. & ſemiplen. prob. Menoch. 1. pręſumpt. qu. 1. nu. 35. Exemplum eſt de fuga, quę magnam quidem ſuſpicionem parit aduerſus fugientem, non tamen iuſtam fidem meretur, indicta cauſa, hoc eſt, nondum cognita re ipſa, vt tractatur in auth. Si vero C. vt omni. iudic. tam ciuil. quam milita. Et in hoc quidem articulo, bone Deus, quam late patet æquitatis ratio, quam oportet iudicem Lynceis oculis (vt ſic dicam) perſpicere circumſtantias omnium rerum. confer. Gœdd. d. loc. theſ. 3.

Probatæ caſtitatis dicitur, qui non manifeſte apparet incontinens, c. multis. de ætat. & qual.

Probati ſunt qui bene poſſunt docere. c. fin. 24. q. 2.

Probatio probata, Baldo in leg. 2. poſt princ. C. Quan. fiſc. vel priuat. dicitur inſtrumentum: Abbas in c. cum olim. de conſibus Zaſ. conſ. 12. n. 18. vol. 1.

Probatio nunquam ſatisfaceret aduerſario, etiamſi omnia probationum adminicula in vnum conferres, adeoque ſi ſolem ipſum pro oſtendenda veritate in manibus gereres. Prat.

Probationes de domo. leg. pen. de teſtib. vocantur non tam ſuſpectæ, quod domeſtici teſtes non recipiantur, quã confeſſiones & ipſius accuſati rationes: cũ quis proprio ore cõuincitur, ac à ſuo, quod dicitur, gladio iugulatur. Ex Alciat. Spie.

Probationes luce clariores requiri. l. fin. C. de prob. hyperbolice dictum, indicaui in dictione, Hyberbole. Spieg.

Probationis vſum propter cauſas in iudicio controuerſas inſtitutum eſſe apparet, vt veritas certo conſtet rerum adminiculo, quod iudex aut condemnando, aut abſoluendo, ſequatur. Itaque non alia ſunt litigatoribus probanda, quam quæ neceſſario ad cauſam pertinent, iuxta l. ad probationem. C. de probatio. Qui in parte grauiter nonnunquam erant iudices incauti. Old. Prat.

Probationi admouere olim Romani dicebant argumentis cumulatim appoſitis aduerſarium ita premere, vt exuberanter conuictus videatur. Admotum enim dicitur id quod proxime adiunctum, contingit rem cui applicatur: Et ita legendam eſſe ac reſtituendam l. 1. in prin. ff. de qu. cenſet Old. in Topic. legalibus in loco à connexis.

Probatoria δοκιμασίαι vel σύμβολα in Impp. conſtitutionibus atteſtationem illam, vt cum vulgo loquar, ſignificat, qua qui in ordinem aliquẽ adſciſcitur, idoneus & probatus renunciatur. l. 3. C. de agentib. in reb. li. 12. l. 17. C. de re milit. leg. 2. C. de cohortalib. l. 6. l. 9. l. 10. C. de diuerſ. offic. & apparit. lib. 11. & apud Iuſtin. Edicto 13. Extat autem apud Caſſiodor. lib. 7. formula probatoriæ Chartariorum. Briſſ. & Cuiac. ad leg. 6. C. de diuerſ. offic. & appar. iud.

Probatoriæ dicuntur literæ, quibus approbantur officiales per principem. l. probatorias. C. de apparitor. iud. & memorab. li. 12. Ioan. Bello. Etymolog.

Probe, bene, æque. parum probe, id eſt improbe. l. 13. §. ſi quis quia. ff. de dam. infect. Briſſ.

Probi, velut prohibi, qui ſe à delinquendo prohibent. Improbi, qui ſe non prohibent. Feſtus eſt autor. Spieg.

Probi nummi & reprobi aduerſantur. l. 24. ff. de conſtit. pec. l. 40. ff. ſi cert. pet. l. 24. §. qui reprobos. ff. de pigner. act. vt apud Cic. lib. 3. Offic. Bonis nummis adulterini opponuntur. Briſſ.

Probitas multitudini inuiſa. Itaque bonum virum Hermodorum, Epheſij, vitiis corruptiſſimi, ferre non poterãt, & in exilium egiſſe traduntur, dicentes: Nemo noſtrũ frugi eſto, teſte Strabone. Heliogabalus peſſimus Romanorũ Imperator, ideo infenſus fuiſſe Alexandro adoptato legitur quod impudicus non eſſet. Idem Tyrannus Vlpianum officio ſuo mouit, quia vir bonus erat. Autore Lãpridio. Cicero in oratione pro Cornelio Balbo: Seculi ſui labem eſſe deflet, & maculam, virtuti inuidere, ipſumque florem dignitatis infringere. Adeo omnis excellentia multitudini eſt infenſa. Olden. Prat.

Probrare eſt probrum obiicere, hoc eſt infamiam dicere, ſeu arguere turpitudinis, quaſi id non ſit probum quod fecerit, quia ſit prohibitum: probrum enim dicitur quaſi prohibitum ſiue non probum, vt in fragmentis Feſti videre eſt, quoniam ſe à prohibito non temperauit, Gœd. ad l. probrum 42. n. 1. ff. de verb. ſign.

Probrvm & opprobrium non ſunt ipſum delictum, ſed facti cuiuſq; turpitudo & infamia, l. probrũ 41. ff. de ritu nup. Interdum tamen probrum pro crimine ipſo ſumitur. Sed quia ex huiuſmodi delictis ignominia oritur, ſolentque ea à conuiciantibus obiici, frequentior vſus obtinuit, vt pro ignominia, conuiciiſque accipiatur: ſicut & Opprobriũ, quod nil aliud eſt quam obiectum probrum. Alciat. de verbor. ſignific. Spieg.

Probrvm & opprobrium non ipſum eſt delictum, ſed facti cuiuſque turpitudo atque infamia, per l. probrum. 42. ff. de ver. ſig. l. probrum. 41. ff. de ritu nupt. Id enim arguit nominis origo, & verbi probrare, item exprobrare & opprobrare genuina ſignificatio, vrget & hoc neceſſaria d. l. probrum. 42. ff. de verb. ſig. illatio. Gœddæus d. loc. nu. 3.

Probrvm Feſtus proprie dici putat, de ſtupris & flagitiis, cum Attius in Heleuibus ſic ſcribat: Qui niſi probrum, omnia alia indelicta æſtimant. Iuriſconſulti pro omni infamia vſurpant. Vlp. in l. probrum, 42. ff. de verb. ſign. Probra quædam natura turpia ſunt, vt furtum, adulterium: quædam ciuiliter & more ciuitatis, vt tutelæ damnari. Marcellus. l. probrum. 41. ff. de ritu nupt. Probrum intelligitur etiam in his mulieribus eſſe, quæ turpiter viuerent, vulgoque quæſtum facerent, etiam ſi non palam. Hot. Prat.

Procedere in cauſa de plano, ſummarie, ſine ſtrepitu & figura iudicii: quid hæc ſibi verba velint, declarat Spec. tit. de Inquiſ. §. 3. verſ. qui ergo. & Bart. in l. in extrauag. ad reprimendum. Prat.

Procedere ſtipendia militibus, quod vulgo dicitur, currere.

Procedente tempore, pro eo quod dicimus, ſucceſſu temporis. l. 2. ff. de orig. iur. Prat.

Procedere, id eſt progredi, accedere. Sic damnare ne de domo ſua procedat. l. vlt. ff. de interdict. & relega.

Procedit, verbum eſt Iuriſconſultis vſitatum: pro valet, locum habet. Vlp. l. 7. §. 3. ff. ad l. Aquil. Hoc autem in ſeruo non procedit. in filiofamil. vulnerato procedit. Interdum vero etiam idem ſignificat quod prodeſſe, vt annotat Maiotagius Miſcellaneorum li. 4. c. 3. Sic Cato in li. de re ruſtica, c. 148. Quot (inquit) dies per domin ũmera fuerit, quo minus vinum deguſtet, totidem dies emptori procedent, id eſt, in vtilitatem cedent: ita apud Gellium li. 5. c. 19. in orat P. Scipionis quam Cenſor de moribus ad populum habuit. Hot.

Proceres Chartarum appellari putat Connanus, quos hodie Secretarios regis vocamus lib. 4. c. 14. nu. 6.

Proceres vacantes, id eſt, titulo tenus & honoris tantum participes ſine ſalario, ſine rerum vlla tractatione & adminiſtratione. Connan. li. 9. capitulo 6. nu. 1.

Processio Conſularitas eſt honorariorum. Proceſſio ordinariorum exhibentium munera. l. 3. C. vbi Senat. vel clar. ordinaria proceſſio. Cuiac. ad l. 4. in fin. C. de conſulib. & c. lib. 12.

Processvm pro auctibus Pomponius vſurpaſſe videtur in pr. l. 2. de orig. iur. ſic numero plurali apud Cic. in Bruto legi obſeruatum eſt. Spieg.

Processvs iudiciarius, complectitur omnia quæ acta ſunt ad Tribunal. Qua de re latius Bart. & Dd. in Ru. C. de in ius voc. Spieg.

Processvs iudicii, eſt ordo quidam legitimus, ſecundum quem controuerſiæ cauſarum cognitæ, ex bono & æquo celeriter diffiniantur. Proinde talis ordo deſeruire debet iudici, vt is teneat cognitionis ſuæ rationẽ: non vero vt litigatorum adfectibus obſequatur, ab differendam cauſam prætextu iudiciariæ obſeruationis. Quocirca Innocentius Pontifex rectiſſime dicit: Vnde videbitur ſubtiliter intuenti, de ordine iudiciorum procedere, vt in præmiſſis non per omnia ordo iudiciarius, obſeruetur. Hoc eſt, Veriſſimus aliquando cenſetur ordo, non obſeruare plenum ordinem in iudiciis. c. ad noſtram. de iureiur. Iudex enim innocentis viri officio fungi debet: Ideoque incorrupto animi iudicio diſcernere, quonam ordine, quo progreſſu credat ſe cogniturum celeriter de cauſa controuerſa, ſecundum ius & æquum. l. cæteræ. ff. famil. erciſc. Et Venuleius in l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. oblig. Hinc eſt quod Hadrianus optimus, maximuſque princeps in l. 3. ff. de teſtib. ſemper vtitur his verbis: Tu magis ſcire potes. Item, Sed ex ſententia animi tui æſtimare oportere. Item, Tecum ergo delibera. Et pleni ſunt omnes Iuris codices huiuſmodi vocibus. Iuſtin. Nou. præcept. præſid. Conſtit. 17. Tertium, inquit, ſtudio tibi ſit, vt cauſas cum ſumma æquitate cognoſcas: ac breuiores quidem & maxime quæ vilioris conditionis hominum ſunt, ſine ſcripto decidas & diiudices, & mutua inter ſe homines contentione liberes. Forma igitur iudiciorum qua nunc vtimur, neq; ordo eſt, neq; proceſſus, ſed magis confuſio. Et nullum eſt in toto iure exemplũ quo probari poſſit. Nam quid eſt aliud, quam calumnioſa cæter-

niarum atque ſcriptorum altercatio extra omnem cauſæ cognitionem? adeo, vt iudex ipſe non habeat ſæpe in manu, officium ſuum exercere in litibus: imo cogitur ad ſedentariam audiendi operam, donec omnes iſtæ ceremoniarum præſtigiæ peragantur. Old. & Prat.

Processvs tranſuectiones equitum, de quibus in l. 2. ff. de in ius voc. Vide tranſuectio. Hot.

Processvs viri, pro progreſſu, quem facit in honoribus adipiſcendis, apud Iuriſconſ. in l. nam & Imperator. ff. de donat. int. vit. & vx. Quemadmodum Suet. dixit Proceſſum habere in literis, pro facere progreſſum. Spieg.

Processvs. Lege, Donare ad proceſſus.

Prochiros vocant eos ſcribas, qui manu expediti ſunt. Et Meloprochiri, exercitio & cura prompti. Annotat. Alciat. ad l. peculiari. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 12. Spieg.

Ptochodochivm domus in quã mendici ſuſcipiuntur & inopes, ἀπὸ τῶ πτωχός, inops, mendicus. Droſęus in methodo iuris.

Procinctvm teſtamentum appellatur à Iuſtiniano in §. 1. Inſt. de teſt. quod fiebat in ipſa militum expeditione, dũ præcincti iam erant, & expediti ad bellum cuius dubiam ſciebãt aleam: quod veteres In vel Endo procinctu nominabant, vt apud Cic. in 1. de nat. deor. & 1. de orat. item apud Vlp. c. Inſt. 20. & Gell. li. 15. c. 25. Id autem militiæ tantũ fiebat, cum viri ad prælium faciendum in aciem vocabãtur: auctore Gell. li. 15. c. 27. Plutarch. autem in Coriolani vita rem ſic explicat. ἦν τότε Ῥωμαίοις ἔθος εἰς τάξιν καθισταμένοις καὶ μέλλουσι τοὺς θυρεοὺς ἀναλαμβάνειν περιζώννυσθαι τὴν τήβεννον, ἅμα καὶ διαθήκας ἀγράφους γίνεσθαι τριῶν ἢ τεττάρων ἐπακουόντων ὀνομάζοντας τὸν κληρονόμον. Eo tempore, inquit, mos erat Romanis prælium inituris, ſcutaque ſumpturis, togam præcingere, ſimulq; teſtamenta ſine ſcripto facere, hæredemque tribus aut quatuor audientibus nuncupare. Veteres gloſſæ in Procinctu ſic exponunt: ἐν προτομῇ πολέμου εἶναι μετ᾽ ἐσθῆτος ὑπηρετικῆς, ἤτοι διαθέσθαι ἐν παρατάξει πολέμου ἀγράφως. Feſtus li. 5. Endo procinctu, in procinctu. ſignificat autẽ cum ex caſtris in prælium exitum eſt. Procinctos, quaſi præcinctos atq; expeditos. nam apud antiquos togis incincti pugnaſſe dicuntur. Idem in eod. Procincta claſſis dicebatur, cum exercitus cinctus erat Gabino cinctu confeſtim pugnaturus. vetuſtius enim fuit multitudinem hominum, quã nauium, Claſſem vocari. Hot. Hinc In Procinctu verſari dicuntur, qui pro patria in hoſtico ſunt, quamuis milites non ſint. l. vn. ff. de bo. poſſ. ex teſt. mil. Hot. Prat. Item in procinctu habere, id eſt, in promptu, & procinctus exercitus, id eſt, ad pugnandum paratus. Connan. lib. 9. c. 5. nu. 8. Adde Forcatul. in Necyom. dial. 14. nu. 2.

Procitare veteres dixiſſe pro vocitare & pro ducere ſcribit Feſtus: itaque quomodo Gellij verba intelligenda ſint, hoc vocabulo vtentis, docet Ræuard. ad ll. xii. Tab. c. 8.

Procitvm dicebatur teſtamentum, quaſi velut procatum, id eſt, procuratum, id eſt, irritum ac ruptum. Feſtus.

Proclamare in libertatem, vel ad libertatem dicuntur, qui ex ſeruitute in libertatem ſe vindicant, & aſſerunt l. igitur ſciendum. in fin. ff. ib. & in tit. ff. quibus ad libert. proclam. non licet, l. 40. §. libertatem de fideic. li. l. 3. §. ſi ſeruus de acquir. poſſ. l. 8. ff. de prob. l. 3. §. diuus. ff. de iur. fiſc. Briſſ.

Proclamare in libertatem vel ad libertatem. l. 25. & 34. ff. de liberal. cauſſa.

Proclive, id eſt, facile, dixit Cæſar li. 1. de bello ciu. quib. erat procliue tranare flumen, quod conſuetudo eorum omnium eſt, vt ſine vtrib. ad exercitum non eant. Briſſ.

Proclivivs eſt, id eſt, facilius, aut verius, aut proprius. l. ſi is qui ducenta. in fin. ff. de rebus dubiis.

Proconsvl. Valla li. 4. Elegan. Proconſul. (ait) non qui pro alio conſule præeſt prouinciæ, ſed qui cum poteſtate conſulari extra ordinem, & ad aliquam prouinciam adminiſtrandam mittitur, præterquam quod non duodecim faſces eum præcedunt, qui præcedunt conſulem, ſed tantum ſex, vt etiam prætorem & præſidem. Proconſules ſemper vtiq; ex ſenatoribus, h. e. ex conſularibus, deligebantur, ſingulique ſingulos legatos habebant, qui adminiſtrationi præſtarent auxilium. Verum quantum ex Cicerone, Liuio, & reliquis bonis autoribus colligimus, conſtitutum erat, vt qui priore anno conſul eſſet, inſequenti proconſul eſſet. Pari conſulibus imperio in eam mittebatur, vbi duntaxat non alibi, proconſul ipſe poteſtatem ſuam, quamuis volũtariam (aiunt) iuriſdictionem, exercere poterat. l. præſes in ſuæ prouinciæ ff. de offic. præſidum. l. 1. ff. de offic. proconſ. & le. Contentioſam vero iuriſd. præterquam in prouincia tractare nõ poterat, nec quicquam in prouincia negociorum exoriretur, quin ad proconſulis adminiſtrationem pertinere ſoleat. Cæterum apud proconſulem ipſum fieri poterat ſeruorum manumiſſio, & adoptio. l. præſes ff. de offic. præſid. l. omnes proconſules ff. de offic. proconſul. Apud legatum proconſulis nemo manumittere poterat. d. l. omnes ff. eo. Præterea, mandatis Iuſtiniani, & aliorum principum, continetur, ne donum, vel munus ipſe proconſul, vel qui in aliquo officio erat, adminiſtrationis tempore acciperet, vel quid, niſi victus quotidiani cauſſa, aut permittente principe, emeret, domumue extrueret. Eſt autem Proconſulis appellatio ſpecialis, nec tam late patet, quam Præſidis, vt ſcribit Vlp. in l. 1. de offic. preſid. Nam poſt diuiſionem prouinciarum ab Auguſto factam, qui militarib. & limitaneis prouinciis ſibi reſeruatis, pacatas & tranquillas populo habendas, & more priſtino adminiſtrandas reliquit, Proconſules appellati ſunt qui ex ordine ſenatorio ad regendas populi prouincias mittebãtur, vt Dio lib. 53. & Strabo li. vlt. Geograph. & Tranquill. in Auguſto ſcribunt. Proconſules autem in Bœticam, Cretam, Macedoniam, Achaiam miſſos ex l. 2. de his qui ſui vel alien. l. 3. §. idem Hadrianus. ff. de teſtib. l. 10. in fin. de offi. proconſ. l. 14. ff. ad Turpill. intelligimus. Quarum duas poſteriores à Tiberio in curam ſuam tranſlatas, Claudius populo reddidit, autore Sueto. in ipſius verba c. 25. Briſſ.

Procreare, liberis operam dare, l. 1. ff. ſolut. matr. Procreatio liberorum. l. 1. ius naturale. ff. de iuſtit. & iur.

Procvbitores, qui noctu cuſtodiæ cauſa, ante caſtra excubabant, cũ caſtra hoſtium in propinquo eſſent, ex Feſto. Valtur.

Procvlvm inter cognomina eum dicunt, qui natus eſt patre peregrinante à patria procul. Hotom.

Procvlvs in l. non amplius §. cum bonorum. ff. de legat. 1. & l. quid tamen. §. ſi arbiter. ff. de recept. qui arbit. receper. vt ſententiam dicant. l. Proculus. ff. de damn. infect. Is Labeonis & Neruæ, qui Labeonis ſucceſſor, partes amplexus, Sabinoque & Caſſio ſcholam contrariam inſtituit, vt refert Pompon. in l. 2. §. penult. ff. de orig. iur. Cuius ſectatores Proculeiani Sabianis & Caſſianis aduerſi memorantur. §. cum ex aliena. Inſtit. de rer. diuiſ. §. item pretium. Inſtit. de empt. & vend. Vlp. tit. 11. Regularum. Proculeiani autem fuerunt Pegaſus, Celſus pater, Celſus filius, & Priſcus Neratius, vt ex Pomponio liquet. Proculum autem à Nepote ſæpe per literas conſultum indicant l. 67. ff. de iur. dot. & l. 125. ff. de verb ſign. Scripſit & Proculus Epiſtolicarum quæſtionum libros. Item Proculum non leuem iuris auctorem vocant diui fratres in l. 17. ff. de iur. patron. Briſſ.

Procvli & Sabini diſcordia, l. 93. ff. de ſolut.

Procvratio, adminiſtratio. Cicer. Acad. 1. Dum me ambitio, dum honores, dum cauſæ, dum Reip. non ſolum cura, ſed etiam procuratio multis officiis implicatum & conſtrictum tenebat. Idem lib. 3. de legib. Sed quæro, quid reapſe ſit turpius, quam ſine procuratione Senator? Loquitur de legationibus liberis, quæ ſine vlla publici negotij, aut Reip. adminiſtratione obibantur. Hot. Prat.

Procvratio etiam eſt ſacrificium, quod fit, ad depulſionem & expiationem monſtrorum & portentorum, & ea gratia rem diuinam facere eſt monſtra procurare. Annotante Turnebo in Cicer. lib. 2. de legib.

Procvrator eſt, qui aliena negotia domini mandato adminiſtrat. Siue in iudicio ſiue extra iudicium, l. 1. ff. de procur. Proprie autem ex parte actoris dicitur, vt defenſor ex parte rei, l. ſi mater, §. hoc iure. ff. de except. rei iud. Prat.

Procvratorvm autem varia ſunt genera. Quidam, n. ſunt litis procuratores, qui ad mouendas inſtituendaſque actiones vel lites exequendas dantur. l. 86. ff. de ſolut. Huiuſmodi procuratorem ad actionem factum procuratorem vocat Paul. in l. 14. ff. de pact. Alij ſunt negotiorum procuratores, quibus vel certa vna res, vel generaliter vniuerſa negotia adminiſtranda mandantur, qui omnium rerum procuratores. l. 13. ff. de pact. l. 6. ff. de inſtitor. l. 7. ff. de calumniator. & totorum ſeu vniuerſorum bonorum procuratores vocantur. l. 63. ff. de procurat. l. 17. §. vltim. ff. de iniur. In illis edicti de iniuriis verbis, Neque procurator qui eo nomine agat, procuratorem accipimus non vtique eum ſolum, cui ſpecialiter procuratio data eſt actionis, ſed ſufficit eſſe eum, cui omnium rerum adminiſtratio mandata eſt. l. 17. §. ait prætor. & §. procuratorem. ff. de iniur. Similiter in eo quod dicitur procuratorem iudicatum ſolui ſtipulari poſſe, non eum tantum, cui ea res ſpecialiter mandata fuerit, intelligimus, ſed & eum, qui vniuerſorum bonorum mandatum ſuſceperit. Sed etſi ratum fuerit habitum, procurator videbitur. l. 3. §. 1. ff. iud. ſol. Eodem modo in ædilitio edicto procurator accipitur. l. 1. & l. 25. §. procuratoris. ff. de ædil. edict. In interdicto quoque, Vnde vi. ex ſententia magis quam ex verbis procuratorem non eum tantum, qui legitime procurator dicitur, omnium rerum eius qui abſit, quaſi pene quidam dominus, hoc eſt, alieni iuris vicarius, ſed & quemlibet qui aliquid noſtri negotij gerat, clientem videlicet, colonum, aut libertum, aut qui illam vim deiectionemq; rogatum aut nomine noſtro fecerit, intelligi, eleganter Cic. pro Cæcin. tradit. Atque adeo in pleriſque librorum noſtrorum locis is, qui ſine mandato negotiis ſe alienis offert, & qui aliquid noſtro nomine negotij noſtri gerit, procurator vocatur, qui verus negotiorum geſtor eſt. l. 34. §. ſi gener. l. 21. §. vlt. l. 58. ff. de ſol. & l. 15. §. ſi quis abſentis. ff. de pet. hær. l. 9. §. ſi hęres. ff. de lib. leg. l. 22. §. quod ſi, l. vlt. ff. rem rat. hab. Quotiens autem additur nomen, Verus, is duntaxat exaudiendus eſt, qui

qui mandatum habet, & cui vel idipſum quo de agitur, ſpecialiter mandatum, vel totorum negotiorum adminiſtratio commiſſa & credita eſt.l.40.§.1.de proc.l.16.ff.de iud.l.1.in fi. ff. quod iuſſu.l.26.§. mandata. ff.manda.l.12.ff.de ſolutionib. l.22.§.ſi procurator. ff.rem ratam hab.l.5. §. qui procuratorio. ff.de nou.oper.nun. At in l.1.§. quotiens verus. ff.de vi & vi arm. Verus procurator is ſolum accipitur, cui nominatim id mandatum eſt, vt & Accurſ.illic notat. Vero procuratori falſus opponitur.d.l.1.§.quotiens.& §.cum autem. Falſus autem appellatur, qui mandatum non habet, aut qui ſine mandato procuratorio nomine quid facit l.1.in fin.ff.quod iuſſ.l.3.§.vlt. ff.rem rat.hab. Interdum plane falſus procurator eſt, qui mala mente & intercipiendi animo procuratorem ſe ſimulat, & procuratoris perſonam induit.l.44.§.1.ff.de furt.l.14.in fin.ff. de cond.cauſa da.Briſſ.

Procvrator à negotiorum geſtore quomodo differat, vide ſupra, Negotiorum geſtio.

Procvrator ab inſtitore quomodo differat, vide Inſtitor & procurator.

Procvrator tuus intelligitur, cuicunque permiſeris rem tuam agere, aut defendere, ait Imp.§.1.ff.de iis per quos.Hot.

Procvrator voluntarius eſt, qui ſe alienis negotiis offert ſine mandato: qui voluntarius amicus in oratio. pro Cæci. voluntarius procurator in Bruto, procurator ſimpliciter in Pandectis ſæpe, cum tamen proprie ſimplex appellatio ei tantum conueniat, qui mandatum habet. Is de rato cauere omnimodo debet.Cuiac.obſer.lib.7.c.26.

Procvrator ad omne negotium is eſt, quem Cic.in orat.pro Cæcin. ſic deſcribit: omnium rerum eius qui in Italia non ſit, abſitve Reipub. cauſa quaſi quidam pene dominus, hoc eſt, alieni iuris vicarius. Sic l.12.ff.de ſolu.l.13.ff.de pact.l.7.ff.de calum.l.93.ff.de procur. vbi eiuſmodi procurator rerum omnium, & totorum atque vniuerſorum bonorum procurator appellatur.Hot.

Procvrator negotiorum recte paciſcitur, pactumque domino prodeſt & nocet per exceptionem doli, non per exceptionem pacti. Item nouare, exigere, permutare, ſoluere, alienare, iuſiurandum deferre, pignori obligare, tranſigere poteſt, modo hæc fiant ex negotiorum vtilitate, non donandi, vel deminuendi cauſa. vt aliis in locis fuſius oſtendimus. Cuiac.ad l.reſcriptum.in fin.ff.de pact.

Procvrator ad partem negotii, eſt, cui proprie ac ſpecialiter certa res mandata eſt, l.3.§.1.ff.iud.ſol.l.17.§.vlt.ff.de iniur.

Procvrator ad res adminiſtrandas is dicitur, quem proprie Negotiorum geſtorem appellamus: hoc eſt, qui non quæſtuario negocio præficitur. ſiue autem eius rei mandatum habeat, ſiue non habeat, procurator dicitur.l.ſi quis, 58.ff.de ſolut.l.9. §.ſi hæres.ff.de lib.legat.l.vlt.ff.rem rat.hab.l.15.§.ſi quis, ff.de hæred.perit. Et hoc ab Inſtitore differt, quod hic quæſtuariæ negotiationi præfectus eſt.l.5.§.3.ff.de inſt.act.Hot.

Procvrator Cæſaris dictus, quod ab eo acta, geſtaq; ſic comprobantur, ac ſi à Cæſare geſta eſſent. Nam Claudius à Senatu impetrauit, vt quæ ſui procuratores ſtatuiſſent, eandem vim haberent, ac ſi ipſe ſtatuiſſet: ſi tamen venditionis, vel tranſactionis, vel donationis cauſa, quaſi rem propriam tradant, nihil agant. Non enim alienare rem Cæſaris, inuito Principe licet, ſed diligenter gerere commiſſum. Eſt autem procuratoris officium, rationes omnium redituum, qui ad Cæſarem ſpectarent, procurare diligenter, cum facultate definiendi, & acquirendi, non alienandi, & diſtrahendi. Aſtipulantur Alc.l.1.de off.procur.Cæſ.Ioan.Pyrrhus Anglobermæus (de quo extat elogium percelebre) Alciatum monuit, procuratorem Cæſaris, pro Fiſci procuratore, & hunc pro illo, frequenter vſurpari.Sp. Adde Brech.l.inter publica, tit.de verb.& rer.ſign.

Procvrator Cæſaris ab Auguſto primum inſtitutus eſt, vt ex Dionis lib.53.intelligimus, vbi ait: Auguſtum in omnes prouincias, præterquam vbi proconſules eſſent, mittere inſtituiſſe curatores, qui vectigalia conquirerent, impendiaque, ſi quę opus eſſent, facerent. Hoc autem potius officium, quam magiſtratus, appellatur, in l.non licet.46.ff.de contr.empt. Itaque Rationales paſſim in libris noſtris appellantur, eoſque deportandi ius non habere, ſed petulantibus aditu prædiorum Cæſaris interdicere poſſe, Calliſtratus autor eſt, in l.vlt.ff.de offi. procur. Præterea iuriſdictionem inter priuatos extra fiſcales cauſas non habebant, l.1.C.de iuriſd.l.1.& paſſim C.vbi cauſ. fiſc. Interdum fiſcum & priuatos ius dicebant, l.5.C.eod.l.1.de offic.proc.Cæſ.quæ lex dicit ea, quæ ab illo acta geſtaq; ſunt, ſic à Cæſare comprobari, ac ſi à ſeipſo geſta eſſent. Hinc illud Taciti lib.12.de Claudio Cæſare. Eodem anno, inquit, ſæpius audita vox Principis parem vim rerum habendam à procuratoribus ſuis iudicatarum, ac ſi ipſe ſtatuiſſet. Ac ne fortuito prolapſus videretur, SCto quoque cautum plenius ac vberius, quam antea. Suetonius tamen ad illum precibus impetraſſe ſcribit: vt ſibi in curiam, inquit, Præfectum prætorii ſecum inducere liceret, vtque rata eſſent, quæ procuratores ſui in iudicando ſtatuerent, precario exegit. Ad eundem illud quoque pertinet, quod idem in Veſpaſiano ſcribit.c.16. Creditur etiam procuratorum rapaciſſimum quemque ad ampliora officia ex induſtria ſolitus promouere, quo locupletiores mox condemnaret. quibus quidem vulgo pro ſpongiis dicebatur vti, quod quaſi & ſiccos madefaceret, & exprimeret humentes. Interdum autem Procurator Cæſaris Præſidis prouinciæ partibus fungebatur: ac tum de rebus omnibus, quaſi Præſes ipſe cognoſcebat, l.4.Cod.ad leg.Fab.de plag.l.3.C. vbi cauſ. fiſc.l.ex conſenſu.23.§.1.ff.de appell.Prat.

Procvratores fiſci primo Auguſtus, vt Dion.ſcribit, qui ἐπιτρόπους vocat li.53. Aduocatum vero fiſci primus Adrianus, non M.Antoninus inſtituit. Cuiac.ad l.5.in fin. C.de delat.lib.10. Erant & procuratores hæreditatium. l.32. ff. de iure fiſc. & in inſcriptionibus procuratores viceſimæ hæreditatium. Item Procuratores rei dominicæ. l.penult. de conu.fiſc.deb.lib.10. C. Et Procuratores domus dominicæ, l.8.C.vbi cauſæ fiſc. Et Procuratores ſummæ rei.l.vlt.C.ſi propt.pub.penſi.qui & Rationales ſummæ rei, vt in inſcriptione.l.7.Cod. vbi cauſæ fiſc. Metallorum item & Baphiorum & textrinorum ſeu Gynæceorum & Linificiorum & baſtagarum, & ſaltuum erant Procuratores, quorum in l.4.C de metal.lib.11. C.l.pen.de murile.eod. Et in Notitia Imp.Rom.fit mentio.Briſſ.Prat.

Procvrator in rem ſuam datus dicitur, cui in rem vtilitatemque ſuam mandatæ ſunt actiones. l.8.§.vlt.ff.mand.l.2.in fi.ff. fam.erciſc.l.3.§.idem Labeo ait, ff.de in rem ver.l.24.ff.de minorib.l.3.§.idem aduerſus.ff.quod quiſque iur.l.8.C.de hæred. ven. Nam hic cum mandatas ſibi & ceſſas ab alio actiones exerceat, procurator eſt: ſed quia non in alienam, ſed ſuam rem, id eſt, commodum ſuum propriumque lucrum actiones præſtitæ ſunt, lucrumque omne & compendium eum reſpicit, idcirco in rem ſuam factus datuſve procurator dicitur.l.4.C.de procuratorib.l.25.§.vlt.eod.l.4. ff.de re iud.l.1.§.in propria.ff. quando appell.ſit.l.20.ff.de appellationib.l.14.ff.de pact.l.18. ff.de compenſatio.l.6.C.de oblig.& act. Is qui nomen emit, in rem ſuam fit procurator. l.1.C. de contrar.iud.tut. Venditor quoque ab emptore datus ad litem procurator, in rem ſuam datus videtur.l.66.§.ſi ſecundum.ff.de euict.Briſſ.Prat.

Procvrator inuitus non ſolet dari. inuitum accipere debemus, Vlpian.ait, non eum tantum qui contradicit, verum eum quoque qui conſenſiſſe non probatur.Spieg.

Procvrator metallorum. Procurator metallorum eſt, qui metalla exigit, & aſſeruat. Quo ſenſu accipitur C.in tit.de metal.

Procvrator Reip.l.3.§. plane.& l.5.§.idem ait ff.quod vi aut clam.l.2.§.ad frumentum.ff.de admin.rer.ad ciuit.pert.l.7.C. ne de ſtatu defunc. l.30.de decur.lib.10.C.Briſſ.Prat.

Procvrator totorum bonorum, quæ alienare poteſt, Modeſtinus docet, in l.procurator.ff.de procurator.

Procvrator & aduocatus differunt: Aduocati namque perſonas. procuratores negocia ſuſcipiunt. Illi quaſi tutores, hi curatores ſunt: ac proinde aduocato meo ſum ſuſceptus aut cliens: procuratori ſum mandator vel dominus. Ideoque aduocatorum munus extra locum iudicii peragitur: procuratorum non niſi in iudicio: illi cauſam inſtruunt, hi perorant: illi magis agunt calamo, hi ore. Illud igitur difficilius, hoc facilius munus eſt: illud honorabile, hoc vile, l.aduocati.C.de aduoc.diu.iudic.l.ſi quis.C.de decur.§ fi.inſt.de except. Ita quoque eorum officia ſunt diſtincta, vt tamen in vnam eandemq; perſonam etiam reſpectu eiuſdem cauſæ cadere poſſint. Vnde hodie procuratores poſſunt etiam aduocati eſſe, ſed non viciſſim aduocati ſemper procuratores, vt tradit Gail.1.obſeru.43. nu.8. procuratorum enim numerus certus certaque matricula eſt, ſicut de aduocatis loquitur l.fin. C.de aſſeſſor.qui olim dicebantur ſtatuti, nunc ordinarii, vltra quos ſi forte per gratiam admittantur & alii illi ſunt ſupernumerarii, qui in ſtatutorum, nunc defunctorum, locum ſubſtituuntur, aliiſque præferuntur. Sed aduocatorum ordo hodie nullus eſt nulluſque numerus certus, ac proinde aduocare cuiuis perito iuris licet, procurare non cuiuis, niſi in numeros relato, aut à ſtatuto ſubſtituto, aut per gratiam admiſſo. Vult.in comment.Inſtit.de actioni.in prin.n.30.31.

Procvrator item & cognitor differunt. Procurator cauſam agit abſente litigatore. Cognitor præſente litigatore, vt recte Anianus tradit in l.ſi lite. C.Theod.de cogn. & proc. itemque Aſconius & Feſtus. At dicitur maxime cognitor in cauſa ſtatus pro defenſore eius, qui patitur controuerſiam, an ſit ex ciuib. Donat.in Adelph. In tria, inquit, diuiſit officium defenſionis ſuæ. In aſſertoris, principio eam eſſe dico liberam: in cognitoris, ciuem Atticam: in fratris, meam ſororem. Aſcon. in 3.Ver. Hoc genus, inquit, defenſoris in Iure cognitor dicitur, maxime cum de alicuius ſtatu agitur. Iuſtiniani tempore ſublati ſunt cognitores: ideoq; ab his locis, quos ex Iuris auctorib. deſumpſit, poſitum cognitoris nomen ſemper exemit, vt coniicere licet ex l.ſi quis aliquid §.ſi quis, ff.de pœn.collata cum ſententia Pauli lib.5.tit.25.Cuiac.Iul.Paul.recept.ſent. tit.2.de cognitoribus in Rubr.

Procvratoriæ exceptiones vocantur, quæ procuratorio no-

mine agentibus opponuntur, ſiue quod non eſſe hoc eis mandatum dicatur quod perſequuntur, ſiue quod omnino procuratores eſſe, vel fieri potuiſſe negentur, vel ab eo dati dicantur, qui procuratoris dandi ius non habuit, l.57. l.62. ff. de procuratorib. l.2. & 3. ff. de except. l.29. §. quædam. ff. manda, l.19. § 1. ff. de probatio. l.39. §. pen. ff. de damn. infect. §. pen. Inſt. de ſatiſdat. Qua de re incidere crebro in iudiciis quæſtionem Quinti. lib.7. c.1. admonet. Procurator, ait, alicuius pecuniam petit ex fœnore hæreditario. Poteſt incidere quæſtio, an huic eſſe procuratorem liceat. Finge nos poſtquam tractauimus eam remittere, vel etiam conuinci: quæretur, an ei cuius nomine litigatur, procuratorem habendi ſit ius. Idem lib.4. cap. pen. vt contra petitionem pecuniæ male petis. Procuratori enim tibi eſſe non licuit. Sed nec illi cuius nomine litigas habere procuratorem. Briſſ. Prat.

PRODERE, id eſt, detegere & indicare. Briſſ.

PRODERE, id eſt, conſtituere, edere, probare. Briſſ.

PRODERE cauſam & accuſare inter ſe differunt. Prodit enim qui non probanda defert: accuſat, qui reo præſente crimen iudicio offert, probaturus quod intendit c. plerunque 2. q.7.

PRODERE pro remittere, dimittere. Modeſt. l.14. ff. de cuſtod. reor. Non eſt facile tyroni cuſtodia credenda. nam ea prodita, is culpæ reus eſt, qui eam ei commiſit. Item, Quod ſi fugitiuum domino reddendum prodiderit. Prat.

PRODERE fidem, eſt iuramento non ſtare. Bud.

PRODERE legem dicitur, qui præuaricatur, & accuſatione inſtituta deſiſtit. Vlpian. l.2. §.1. ff. de adult. Marito iure mariti accuſanti illa præſcriptio obiicitur, ſi legem prodidiſſe dicatur ob hoc, quod aggreſſus accuſationem adulteri, deſtitit. Prat.

PRODICTATOR propter Conſulum abſentiam nonnunquam creatus eſt. Liu. lib.32. Itaque ad remedium iam diu deſideratum, nec adhibitum, dictatorem dicendum, ciuitas confugit: & quia conſul aberat, à quo vno dici poſſe videbatur: nec per occupatam armis Punicis Italiam facile erat aut nuncium aut literas mitti: nec dictatorem populus creare poterat: quod nunquam ante eam diem factum erat, Prodictatorem populus creauit Qu. Fabium Maximum, & magiſtrum equitum, M. Rufum Minutium. Prat.

PRODIGA neutro genere numero multitudinis in l. quæcunque SC. de fid. & iur. haſt. fiſca. ſunt annonæ, Græcis τὰ τρώξιμα. quæ in cibariis & eduliis conſiſtunt: ſic dicta quod intra proximos dies prodigantur, id eſt conſumantur, vel ipſis prodigis, cum eis bonorum adminiſtratio interdicitur, plerunque à fiſco præſtantur. Merito igitur Accurſius noſter in d. l. quæcunque, prodiga cibaria interpretatus eſt: quam Accurſii interpretationem probant Bart. & Ioh. à Platea. His opponuntur corpora Prat. & Cuiac. ad d. l.5.

PRODIGERE pro conſumere apud Modeſt. in l. plebiſcito. de off. præſid. Plebiſcito, inquit, continetur, ne quis præſidum munus donumve caperet, niſi eſculentum poculentumve, quod intra dies proximos prodigatur. Prat.

PRODIGI, inquit Cic. lib.2. offic. ſunt, qui epulis, & viſcerationibus, & gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatu pecunias profundunt, in eas res, quarum memoriam aut nullam aut breuem ſunt relicturi. Prat.

PRODIGI & furioſi differunt: His ſimul atque furere incipiunt, ipſo iure agnati ſunt tutores: Illis autem non prius ſunt curatores, quam ipſis à iudice bonis ſit interdictum, vide Baro. de Tautenberg. tit.7. Progymnaſ. Foi. Spieg. & Prat.

PRODIGI conſenſus non eſt omnino nullus, ſed in his duntaxat nullus eſt, quibus res eius fit deterior; ac proinde furor prodigi non eſt omnino furor, ſed prodigus pro furioſo habetur reſpectu adminiſtrationis rerum ſuarum, quæ fit diminuendo. Vult. lib.3. in prin. tit.6. n.32. in com Inſtit.

PRODIGIA, Feſto autore, dicuntur quaſi prodita, & porro dicentia aliquid futurum eſſe. Nam litera quæ nunc C. vocatur, apud veteres G. dicta eſt. Quod & nunc multi pronuntiando ſequuntur in Italia. vide l. non ſunt liberi. ff. de ſtat. hom. l.3. C. de poſtul. hæred. l. oſtentum. vbi omnino vide Gœdd. in comm. ff. de verb ſig Prat.

PRODIGVS eſt, qui neque modum, neq; finem expenſarum habet, ſed bona ſua dilapidando & diſſipando profundit. l.1. ff. de cur. fur. Item Connan. lib.9. c.4. n.11. Duar. l.6. is cui bonis. ff. de verbor. oblig. Euerſorem appellat Caius lib.1. Inſtit tit. de tut. Solet & in libris noſtris hoc verborum circuitu deſignari is, cui bonis interdictum eſt l.18. ff. qui teſtam. fac. l.6. ff. de ver. obl. l.3. ff. de nouationib. l.18. §.1. & ſequ. ff. de caſtr. pec. l.10. ff. de cur. fur. l.9. §. idem quæri. ff. ſi cert. per. Nam prodigis per prætorem vrbanum bonis interdicebatur, vt Paul. lib.3. Sent. tit.1. Valer. lib.3. c.5. & lib.8. c.6. oſtendunt. Eiuſque interdicti formula hæc extat apud Paulum 3. ſent. tit.4. Quando tua bona paterna, auitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re commercioque interdico. Briſſ. & Prat.

PRODITOR variis modis dicitur. Nam Proditor eſt, qui ſecreta ſibi commiſſa reuelat. vt not. Archidia. in c. clericus, 1, 46. diſt. & qui ſine vlla iuſta diffidatione, eum qui id minime confidebat, grauiter offendit, vel vulnerat, & maxime committendo ea contra maiorem ſuum. Item dicitur proditor qui dat alicui portionem venenatam, ſimiliter qui promittit tranſire ad gentē inimicam, de quo per Bal. in vſib. feud. tit. quib. mod. feu. amit. c.1. §.1. Qui quoque iuſtitiam peruertit proditor dicitur. l.1. & in Authen. ibi poſita. C. de pœn. iud. qui mal. iud. & Paris de Puteo, de ſyndicatu in verbo Syndicatu, circa fin.

PRODVCERE aduerſarium ad album, Vlpianus dixit pro deducere eum cum quo lis inſtituitur ad Prætoris album, & formulam actionis demonſtrare, qua vti velit quis ex earum numero, quas Prętor ſe daturum in albo edictoque ſuo denunciauit. Eum quoque, inquit, edere Labeo ait, qui producat aduerſarium ſuum ad album, & demonſtret quod dictaturus eſt vel id dicendo quo vti velit, id eſt, qua edicti parte. l.1. ff. de edendo. Hot. ex Duar. anniuerſar. diſput lib.1. c.13.

PRODVCERE obligationem, diuturniorem reddere Paul. l.91. §.3. ff. de verbor. oblig. Primo quæramus quæ perſonæ efficiant perpetuam obligationem: deinde quibus eam producant. Item, An filiusfam. qui iuſſu patris promiſit, occidendo ſeruum producat patris obligationem. Hot. Eſt etiam producere extendere ac protrahere, l.1. §. merito. ff. quan. actio de pecul. annal. Iuſtini. producere pro inducere vſurpauit. §. conſequens eſt. Inſt. de ſuſpect. tut. vel cura. & ibi Aldobr.

PRODVCI in ius, eſt ad Prætorem duci leg.3. §. docere. ff. ne quis eum, qui in ius voc. l 4. ff. de l. Iul. de vi priua. Produci etiam teſtis dicitur. l.23. & l.24. ff. de teſtib. l. pen. & vlt. C. eod. Produci quoque olim dicebantur, qui in ſcena populo ſpectandi præbebantur, atque exhibebantur. Suet. in Nero. c.4. Equites Rom. matronaſque ad agendum mimum produxit in ſcenam. Quintil. lib.3. c.6. Qui ſe prætori in hortis oſtenderat, nec erat productus, ſedit 14. ordinibus. Plin. lib.6. Epiſt. ad Geminiū. Proximis ſacerdotalibus ludis productus in commiſſione pantomimus, cum ſimul theatro ego & Quadratus egrederemur. Macrob. lib.2. c.7. de Publio Mimo. Cum mimos componeret, ingentíque aſſenſu in Italiæ oppidis agere cœpiſſet, productus Romæ per Cæſaris ludos omnes qui tunc ſcripta & operas ſuas in ſcenam locauerunt, prouocauit. & in inſcriptione Lanuuina: M. Aur. Aug. lib. Agellio Septentrioni Pantomimo ſui temporis primo Sacerdoti Synodi Apollinis paraſito alumno Fauſtinæ Auguſtæ producto ab Imp. M. Aurel. Commodo. Briſſ. Prat.

PRODVCTORES à Lenonibus differunt. Lenones enim ſunt ad quos ſcortorum captura redit, qui ſimul cum ſcortis ipſo iure infames ſunt, & ſtuprum in ſcorta commiſſum legibus non vindicatur l. ſi ea quæ ſtupro, l. quæ adult. C. ad l. Iul. de adult. Productores vero ſunt earum etiam mulierum in quibus ſtupra commiſſa legibus vindicantur, vt Aſconius Pędianus ſcribit. Cuiac. in expoſit. Iuſtin. Nouel. 14. de lenonibus.

PROFANVM Varroni lib.5. de ling. Lat. quod ante fanum, id eſt, coniunctum fano. Hinc Profanatum, quod in ſacrario pollutum. & paulo poſt: & cum Profanum dicitur, id eſt, proinde, vt ſit fani factum. Macrobius lib.3. ca.3 Profanum omnes pene conſentiunt id eſſe, quod extra fanaticam cauſam ſit quaſi procul à fano & religione ſecretum. Trebatius verò, vt Macrob lib.3. c.3. refert, Profanum id proprie dici tradit quod ex religioſo vel ſacro in hominum vſum proprietatemve conuerſum & promiſcuum humanis actibus adcommodatum eſt. Agenus quoque Vrbicus in Comment. Frontini, Profanum ait eſſe, quod cum ſanctum eſſet, poſtea in vſum hominum & extra fanum venit. Profana ergo res ſacræ & religioſæ opponitur. l.83. §. ſacram ff. de verb. obl. Profanum vero id eſſe etiam, quod quis ſibi priuatum ſacrum conſtituerit, Martia. tradit in l.6. §. ſacræ. ff. de rer. diuiſio. Agrum quoque purum monumento cohærentem profani iuris eſſe Impp. reſcripſerunt. l.9. C. de religioſis. Briſſ.

PROFANVS lacus opponitur religioſo. l.40. ff. de religioſ l.37. ff. de contrah. empt. De profanis locis agitur in l.4. C. de relig. & ſumpt. Briſſ.

PROFARI, proprie dicuntur fatidici, qui futura prædiuinando ſolent fari: qui iidem & Vaticinari dicuntur, quod veſana mente faciunt: inquit Varro lib.5. ling. Lat. Itaque cum Vlp. l.1. §.6. ff. de ædil. edict. ſic ſcripſiſſet, Si ſeruus inter fanaticos non ſemper caput iactaret, & aliqua profatus eſſet: ſic infert, Quamuis aliquando quis circa fana bacchatus ſit, & reſponſa reddiderit. Item, Cæterum ſi nihilominus permaneret in eo vitio, vt circa fana bacchari ſoleret, & quaſi demens reſponſa daret. Hot. Prat.

PROFECTA res à me ad te etiam tunc videtur, ſi vel à debitore meo acceperis, vel pecuniam meam apud te habeas, & conuenerit vtroque caſu vt mutuum eſſet. l. ſingularia. ff. ſi cert. pet. Spieg. Prat.

PROFECTITIA dos, quæ à patre, vel à parente profecta eſt de bonis eius, vel facto eius. Vlp. l. profectitia. ff. de iure dot. Olden. Vide ſupra Dos profectitia.

PROFECTITIVM peculium: vide peculium profectitium.

PROFERRE interdum ſignificat edere & palam facere, interdum producere & pronunciare, aliquando etiam differre & prorogare. Briſſ.

PROFERRE, Iuriſconſultis eſt, quod vulgo producere dicitur, id eſt, apud acta deponere. Producere autem de teſtibus, non de litis inſtrumentis dici debet. autor Bud. in annot. priorib. Old.

PROFERRE etiam eſt diem prodictam prorogare, l. vnius. §. pen. ff. de quæſt. & in rub. de recept. arbit. Prat.

PROFERRE & differre inter ſe differunt. Proferre eſt diem prodictam prorogare. Differre eſt rem in aliud tempus conferre, nulla cum dies ante prodicta fuiſſet. & hoc ſenſu Paulus in l. vnius. §. pen. ff. de quæſt. Adeo vt propterea & differantur & proferantur cuſtodiæ. & in tit. de receptis, vel arbitrium differri, vel diem compromiſſi proferri. Sed qui profert, & differt, non contra. Itaque latius patet dilationis nomen: quomodo Corn. Tacitus res prolatas, eaſdem & res dilatas vocat. Sunt autem res prolatæ feriæ iudiciorum & litium. Seneca de breuitate vitæ: Diripitur ille toto foro patronus, & magno concurſu omnia vltra quam audiri poteſt, complet. Quando, inquit, res proferentur: ſignificat rebus prolatis ceſſare patronos. quod & de Iuriſconſultis M. Tullius ſcribit in oratione pro Muræna. Hoc toto cap. 23. lib. 5. Parerg. Alc. peſſime expoſuit, deprauata etiam l. Aurelio. ff. de lib. leg. Cuiac. obſeru. lib. 7. c. 16. per tot.

PROFERRE, i. pronunciare ſententiam. l. 26. & l. 36. ff. de re iud.

PROFESSIO argentariorum dicitur, ſed & aliorum omnium vitæ generum, l. 6. §. prætor. ff. de eden. l. 26. in fin. C. de epiſc. & cler. Pratei.

PROFESSIO, ad interrogata reſponſio, l. non nudis. C. de probat.

PROFESSIO, ſponſio, c. 1. de ſum. Trinit. in 6. & hoc ſenſu eſt duplex, quædam regularis, quæ fit ſcriptura, c. fi. 20. quæſt. fin. ſed recte probatio dicitur: probantur enim, qui cœnobiticum viuendi genus deligunt, idque anno exacto. Prat.

PROFESSORES & ſcholaſticos omnes, qui amplectuntur & docendo tradunt veritatem libere, ſequuntur non vnius generis pericula, non aliter quam vmbra corpus: ſicut magnus ille ſtudiorum reparator Philippus Melanchthon nuper ad me ſcripſit. Veritas certe parit odium: quoniam indoctos & malos homines habet aduerſarios: ſed quia homines? Satanam ipſum habet hoſtem. Non eſt ergo mirum, ſi periculis exerceantur continuo. Old.

PROFESSORES iuris, communis interpretatio recipit, eos dici Doctores, qui publice legunt, & quibus auditores dant operam. Alciato videtur etiam hoc nomine poſſe intelligi Iureconſ. qui à principio adhibentur, vt conſilii ſui oratoribus & aduocatis copiam facerent: & quid iuris eſſet in toto negocio, diſſereretur. l. 2. §. Seruius ff. de orig. iur. Spieg.

PROFESSORES optimi iuſtitiæ & rei publicæ miniſtri eſſe debent. Conſtit. ff. 2. §. vlt. Nunc ſunt pernicioſiſſimi altercationum autores. Old.

PROFESSORIBVS atque veris bonarum literarum ſtudioſis quicquid tribuitur, id centuplo redit in publicam vtilitatem, dum quiſq; ſuo fungitur munere, vel prædicando Dei verbum, vel formando viuendi politiam, vel curando corpora hominum. Inſt. in proœm. §. fi. Ex diuerſo, quidquid collocatur in pſeudoprofeſſores, in ocioſos ſacrificulos, & monachos, id redit in perniciem omnium. Recte ergo Fridericus Imperator, duplex bonarum artium ſtudioſis priuilegium conceſſit. Conſtitut. Habita. C. ne fili. pro patr. Quem imitari debent omnes Magiſtratus, ſi Reipublicæ voluerint eſſe conſultum. Oldend.

PROFESSORIS boni officium eſt, curare vt ius ciuile in melius, h. e. in maiorem ſemper vtilitatem hominum honeſtam producatur: vt eleganter dicit l. 2. §. poſt originē. ff. de orig. iu. Old.

PROFESTI dies. Hi quintuplices erant. Alii faſti dicebantur, in quibus prætori licebat ſolennia hæc verba fari, Do, Dico, Addico. Alii comitiales, quibus cum populo recte agebatur. Alii comperendini, quibus vadimonium dicere permittebatur, h. e. ſponſionem decernere iudicio ſiſti. Alii ſtati, quos iudicii cauſa cum hoſte inſtituebant. Alii præliares, quibus repetere res, vel laceſſere hoſtem licebat. Spieg.

PROFESTVM facere, referente Feſto dicebatur, qui ferias violabat, & profanabat, inauſpicataſque reddebat & profanas. Prat.

PROFICERE, prodeſſe. Vlp. l. 3. de iureiur. Matris igitur iuſiurandum partui non proficiet, nec nocebit, etſi mater detulerit. Sp.

PROFICISCITVR pecunia, Paul. in l. ſecunda, de rebus cred. Item mutuum, ait, non poteſt eſſe, niſi proficiſcatur pecunia, hoc eſt, transferatur ad accipientem Spieg. Prat.

PROFITEOR te non teneri, tale pactum non in perſonam dirigitur: ſed cum generale ſit, locum inter hæredes quoque litigantes habebit, vt ait Papin. in l. tale pactum ff. de pact. Spieg.

PROFITERI, cum agitur in re militari, vocatur dare nomen, cum in æſtimandis facultatibus & expendendo numero capitum, appellatur cenſus

PROFITERI cenſum dicebantur, qui apud cenſores Romæ præcipuum ſuarum omnium fortunarum edebant: aut apud Cenſitores in prouinciis, qui agros ea ratione declarabant, quæ præſcripta eſt in l. 4. ff. de cenſib. vnde cenſuales profeſſiones dicuntur ab Arcadio l. vlt. §. 1. in fin. ff. de mun. & honor. l. cenſualis. C. de donat. de quibus etiam vide Briſſ. lib. 1. ſelect. Antiq. Prat.

PROFITERI, eſt publice & apud acta aliquid vltro denunciare, quod vulgo inſinuare dicimus.

PROFITERI artem vulgatum eſt. Inde profeſſores qui artes liberales profitentur. Quorum nomine neque medicos neque philoſophos, neque iuriſperitos contineri traditur in l. 1. cum ſeq. ff. de var. & extraord. Rub. de profeſſorib. & medic. lib. 10. C. Sed & argentariorum & aliorum omnium vitæ generum profeſſio dicitur in l. 6. §. prætor. ff. de eden. l. 2. 26. in fin. C. de epiſc. & cler. Briſſ.

PROFITERI merces apud publicanos, eas inſinuare tributi pro his debiti exſoluendi cauſa. l. vlt. §. diuus. & §. ſi quis profeſſus ff. de publica. l. 3. C. de vectig. & commiſſ. Quintil. Decla. 341. Quod quis profeſſus non eſt apud publicanos, pro commiſſo tenetur. Idem etiam declam. 359. talem legem fingit, Publicano ſcrutari licet, quod quis profeſſus non fuerit, perdat. Briſſ. Prat.

PROFITERI etiam in l. 3. §. penult. ff. vbi pupill. educ. eſt pupilli pecuniam prætori edere: vt profeſſionem edere peculij in l. 19. ff. de pecul. legat. Briſſ. Prat.

PROFITERI indicium in l. 1. ff. ad l. Corn. de ſica. & leg. 24. ff. de falſ. Salluſt. in bello Iugurt. Sed ipſe deprehenſus multis hortantibus & in primis Albiano Conſule indicium profitetur. Suet. in Domitia. c. 17. Profeſſúſque conſpirationis indiciū & ab hoc admiſſus, legenti traditum à ſe libellum, & attonito ſuffodit inguina. Plinius lib. 3. Epiſt. ad Nepot. Eadem apud Claudium vxori Scriboniani cum illa profiteretur indicium. Ego, inquit, te audiam, cuius in gremio Scribonianus occiſus eſt? Vnde fit, vt pro, confiteri indicia, profiteri legendum putem in l. 3. §. item is cuius. ff. ad l. Corn. de ſicar. Briſſ. Prat.

PROFITERI natales dicebantur parentes, qui diem, quo ſibi nati eſſent, liberi, apud præfectos ærarij edebant. Terentius l. etiam, 16. ff. de probat. Etiam matris profeſſio liberorum recipitur. Scæuola l. Imperatores, 29. §. 1. ff. eod. Mulier grauida repudiata, filium enixa abſente marito, vt ſpurium in actis profeſſa eſt. Iul. Capitolinus harum profeſſionum primum auctorem fuiſſe M. Antoninum Pium auctor eſt, interdum trigeſimum nomine impoſito, per prouincias autem tabulariorum vſum inſtituiſſe, apud quos de originibus idem fieret, quod Romæ apud præfectos ærarii: vt ſi forte aliquis in prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes inde ferret. Celſus l. cum de ætate, 13. ff. de probat. Iniquum eſt, quum de ſtatu ætatis alicuius quæreretur, & diuerſæ profeſſiones proferrentur, ea potiſſimum ſtare, quæ nocet. Eiuſdem profeſſionis mentio fit in l. nec omiſſa, 15. l. patentes. 21. C. de lib. cond. Hot. Prat.

PROFITERI etiam eſt in concione publice dato nomine voluntatem ſuam de aliquo magiſtratu populi ſuffragio obtinendo declarare, vt Budæus interpretatur. At Grucchius lib. 1. de comitiis Romanis, oſtendit profeſſionē nihil aliud fuiſſe, quam publicam ac ſolennem voluntatis ſuæ declarationem, de magiſtratu, ſi populus ita vellet, obtinendo, etiam citra nominis dationem.

PROFLIGARE tributa Græci ἀπαιτεῖν vertunt. l. iudices. C. de annon. & trib. id eſt exigere, imponere. Iudices, inquiunt Impp. quos circa profliganda ærarii noſtri compendia negligentes ac deſides fuiſſe conſtiterit. Eodem ſenſu l. vlt. C. vectig. nou. inſtit. ſi prouincialium noſtrorum querela extiterit, inquit, conſt. C. de conductor. auiditat. & probatum fuerit, vltra antiquam conſuetudinem, & noſtræ terminos iuſſionis aliquid eos profligaſſe. Prat.

PROFLVERE aqua ex fonte. l. 6. C. de ſeruit. in profundo eſſe res. l. 15. ff. de legat. 3.

PROFVGVS, inquit Seruius, proprie dicitur qui procul à ſuis ſedibus vagatur, quaſi porro fugatus. Multi tamen Zaroto exquiſite docto viro teſte, ita definiunt, vt profugos eſſe dicant eos, qui excluſi neceſſitate, de ſuis ſedibus adhuc vagantur, & ſimulac interuenerint ſedes, non dicantur profugi, ſed exules. Sed vtrunque falſum eſt. Nam & profugus lectus eſt, qui iam ſedes locauit, vt in Lucano, Profugique à gente vetuſta Gallorum Celtæ miſcentes nomen Hiberis. & Exules qui adhuc vagantur, vt in Salluſtio: Qui nullo certo exilio vagabantur: adeo exilium eſt ipſa vagatio. Spieg.

PROFVGIVM actus ipſe transfugiendi ad hoſtes; itaque accipitur l. omnes §. qui captus. ff. de re mil. Pro transfuga haberi eum qui in profugio captus eſt. ita enim legendum oſtendunt Græci, qui habent ἐν τῇ βαρβάρων γῇ, id eſt, in hoſtico. Cuiac. obſeru. lib. 6. c. 27. Prat.

PROGNATVS prognatoue: Quemadmodum pronepos dicitur qui loco nepotis eſt. haud abſimiliter dicūtur omnes deſcendentes prognati, quod in locum natorum ſuccedant: Ideoque qui præceduntur ab alio, ipſi vlteriores gradu minime poſſunt eſſe prognatis: hoc ergo proprie nomen illorum eſt, qui

primum obtinent locum liberorum, & tamen nati non ſunt, ſed illis cedit natorum locus: Ferret.tit.de hæreditatibus quę ab inteſtato deferuntur.

PROGENER. Suet.in Auguſt.c.19.& Auſon.p.65.progener Tac. lib.20.Briſſ.

PROGENERVM appellat auus neptis ſuæ virum, ait Feſtus.

PROGNATVS, pro natus,apud Iuſtinianum §.2.Inſtit.de hæred. ab inteſt.Vnde ridiculum eſt iis,qui Latine neſciunt,progna tus,& Abnepos ſunt idem. Sunt itaque prognati liberi.Spieg.

PROGONI. Lege, Epigoni.

Πρόγραμμα, programma proſcriptio, ſcriptura publico in loco, vt ab omnibus legi poſſit, propoſita, quemadmodum edicta proponebantur, aut Principum reſcripta, vt l.3. C.de leg.& conſt.Princ.Itaque proprie quæ Græci προγράμματα eadem Latini edicta appellant.Sic ſumitur hæc dictio in tit.C.commu. epiſt.programmata ſubſcriptiones.prat.

PROHEDRI, dicebantur quaſi præſides,magiſtratus quidam primi ſubſellii, quibus cæteri omnes ſedendi loco cedebant.Budæ.in annot.ad tit.de offic.præfect præt.

PROHIBERE iniuria tenuiores,dixit Cic.lib.2.offic.conſtruens verbum prohibere cum ablatiuo ſignificante paſſionem,contra quam ſolet plerunq; fieri: cum dicimus, Prohibitus acceſſu,colloquio, amore,id eſt, ne accederem,ne colloquerer, ne amarem. Hic vero iniuria ſignificat eam quæ accipitur, non quæ infertur: & eſt ſenſus vt caueret, ne afficerentur iniuria tenuiores. quod & noſtræ Leges ſubinde præcipiunt. Vide §. fin.l.nec quicquam eſt.ff.de offic.proconſ. cum ſimil.Spieg.

PROHIBET vti frui,qui vi deiicit vtentem & fruentem,aut non admiſit eum, cum ex fundo exiſſet non vſufruct. deferendi cauſa l.3.§. vti frui ff.de vi & vi arm. Ædificare prohibet, qui eam materiam,quæ ædificationi neceſſaria ſit, connehi;quiq; operi neceſſarios venire prohibet. l.1.§.pen.ff.de mort.infer. prohibetur poſſidere & qui in ſolo ædificare prohibetur l. penult.§ 1.ff.de adquir.poſſ. Prohiberi quis intelligitur, quominus faciat, ſi quolibet actu prohibentis, id eſt, vel dicentis ſe prohibere, vel manum opponentis, lapillumue iactantis, prohibendi gratia id faciat l.19.§.1.ff.quod vi aut clam.Prohibitoria interdicta ſunt, quibus Prætor vetat aliquid fieri l.1.§. interdictum. & l.2.ff.de interdict.§. prohibitoria. Inſtit.eod. tit.Briſſ

PROHIBITVM vna via, altera admitti non debet ne legi fraus fiat.Gœdd.ad l.138.n.1.de verb.ſign.

PROHIBITVS muneribus dicitur is, cui muneribus interdictum eſt.l.7.§.vlt.ff.de interdict.

PROIECTVM & protectum,partes ſunt domus propenſiores,vnde nobis aſpectus patet in vicos & plateas, à proiiciendo & protegendo dictæ.Nam protegere,eſt tectum proiicere:quod fit quando tigna extra columnas ſeu parietes extenduntur, vt mœniana vel podia penſilia faciamus: quo genere ſtructuræ ædificia in ſuperioribus partibus ampliora reddi ſolent.Huius rei inuentor Mœnianus traditur,à quo mœniana,omnes ædificiorum proiecturæ generaliter dicuntur. l.ſeruitutes.§.1.ff. de ſeruit.vrba.præd.Old.

PROIECTVM Nonius Marcellus interpretatur longe iactum & extenſum: vt apud Virgil. proiectaque ſaxa Pachyni Radimus. Et Cic.lib.2.de Repub. Iuſtitia foras ſpectat & proiecta tota eſt atque eminet.

PROIECTVRAS dici,Vitruu. tradit prominentias,& quaſi ſupercilia parietum,quę arcendis Stillicidiis inuēta ſunt. Fabri noſtrates Lamieros & intabulamenta appellant.Quare & Caius inter vrbanas ſeruitutes recenſet iſtas, immittēdi tigna in parietem vicini,& deniq; proiiciendi protegendiue,protegendi & proiiciendi ſeruitutem pro eadem poſuit, quia diſiunctim iſta poſuit,quaſi dixerit:Seruitus immittendi tigni vrbana eſt, & ea denique quæ ſeu proiiciendi ſeu protegendi appellatur, &c. Hot.ex Conn.lib.4.c.9.n.4.Vid.& Corraſ.in rub.de ſeru.

PROIICIENDI ſeruitus ius eſt, extra tectum mœniana proiiciendi,& vt Theod.in §.æque.Inſt.de actionibus interpretatur, δίκαιον τῷ ὑπερτείνειν ἔξωθεν μετὰ τὰ μεσαυλα. l.1.& l.2.ff.de ſeru. vrban.l.pen.ff.ſi menſor fal.mod. Itaque Lexicon Latinogræcum proiecta tecta,interpretatur αἱ ἀποστεγάσματα αἱ ἐξέχοντα ἐν οἰκίαις. Inter proiectum vero & Immiſſum hoc intereſſe Labeo recte dicebat, quod Proiectum eſſet id, quod ita protenderetur,vt nuſquam quieſceret,qualia mœniana & ſuggrundæ eſſent: Immiſſum autem quod ita fieret,vt aliquo loco requieſceret, veluti cum tigna aut trabes immittuntur, l.242.§. 1.ff.de verb.ſign. & ideo proiicere & Immittere ſeparantur in l.5 § meminiſſe.ff.de nou.op.nun. Sic proiectum tignorum intellige in l.vlt.§.vlt.ff.de ſeruit.vrb. & Proiectum tectum apud Cic.Topic. & Proiecta in l.80. ff.de cont. empt.l.vlt.§. pen.ff.quod vi aut clam.l.3.§.item videamus.& §.Labeo,ff.vti poſſid.Briſſ. & Connan.lib.4.c.9.n.1.Corraſius Miſcell. lib. 3.c.25.Gœdd.ad d.l.242.§.1.ff.de verb.ſign. Goth.ad l.2.ff.de ſeruit.præd.vrban.

PROINDE pro perinde,l 15.& l.29.ff.de leg.Corn.de falſ.

PROLATIS,id eſt productis teſtibus l.6.ff.de quæſt.

PROLETARIVS in duodecim tabulis pro inope & nullis facultatibus prædito. Aſſiduo,inquit lex, vindex aſſiduus eſto. proletario ciui quiuis volet,vindex eſto.nam qui in plebe Rom. tenuiſſimi pauperrimique erant, neque amplius quam mille quingentum æris in cenſum deferebant, proletarii appellati ſunt.qui vero nullo aut perquam paruo ære cenſebantur, Capite cenſi vocabantur. Gell.lib.16.cap. 10.qui etiam Proletarios dictos ſcribit a munere officióque prolis edendæ, quod cum re familiari parua minus poſſent Remp. iuuare,ſobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent.Hotom.Dicebantur autem capite cenſi, qui nullo aut perquam paruo cenſebantur ære,proletarij à munere officióque prolis edendæ appellati ſunt,quod cum re familiari parua minus poſſent Rempub. iuuare, ſobolis tamen gignendæ copia ciuitatem frequentarent: Eoque ſenſu proletarium & capite cenſum accepiſſe viſus eſt etiam Arnobius aduerſus gentes lib. 2. prout annotauit Ræuard.ad ll.12.Tab.c.9. de vindicibus. Adde Fr. Balduin.in l.12.Tab.c.44.& Gœdd.ad l.quos nos 234.§.1.n.1. ff.de verb.ſig.

PROLIXÆ ætatis homines.l. 5.§.quibus dam. Dig.de iur. immu.

PROLYTÆ. πρόλυται dicebantur,qui quatuor annorum ſpacio in legum ſtudiis decurſo,quintum & poſtremum adiiciebāt.Imperator in præfat.ad Anteceſſ §.6.Quibus,inquit, ſi bene ſeſe imbuerint,& in quinti anni,quo prolytæ nuncupantur,metas conſtitutionum,&c.Heſychius προλύσεις interpretatur, πεπαυμένους τῶν ἐκ τῶν γυμνασίων, vt ij ſint,qui ab illa pręſcripta & pręfinita ſtudiorum lege ſunt ſoluti, & tanquam emeritis ſtipendiis honeſtam à magiſt orum ſcholis miſſionem impetrarunt, vnde hodie quoque Licentia appellantur. Vide Lytæ.Hotom.

PROMAGISTER. Solet etiam,inquit Ræuardus, Libellorum magiſter Principibus adeſſe, iſque ex Iuriſperitorum numero ſumebatur, & Promagiſter dicebatur, qui principis reſcripto diem & Conſulem adiiciebat: quemadmodum ex antiquiſſima libelli cuiuſdam formula conſtat, qua corporum fictili ſarcophago ad tempus commēdandorum principalis autoritas poſtulatur. Hæc enim formulæ illius ſolennia verba: Sepulchrum fieri placet. Verba reſcripti ſunt. Quibus ſtatim adiungitur hæc clauſula ſubſcriptionis, Iubentius Celſus Promagiſter ſubſcripſi.3.de Non.Nou.Antio Pollione & Opiniano Coſſ.Erat & illud quoque ſolenne,ac Principibus familiare,vt libellum ſubſcriptum ſignarent annulo, ſignatumque reſtitui iuberent iis,qui illos porrexerant. Quo pertinet quod ait Suetonius in diplomatibus libelliſque & Epiſtolis ſignandis Auguſtum initio Sphinge vſum eſſe. Et hæc quidem libellorum ſupplicum antiqua ratio apud Prætores etiam & prouinciarum Pręſides olim in vſu fuit. cap.15.de in ius voc.Ræuard.l.omnia quæcunque ff.de reg.iur.

PROMATERTERA proauiæ ſoror.leg 1.de grad.& adfin.Oldend.

PROMERCALES veſtes,peculiariter illæ ſunt quæ in vſu fuerunt: veneuntque poſt primam gratiam coloris attritu deperditam. Spiegelius.

PROMERCALIA dicuntur, quæ vt diuendantur pluris, fuerunt empta Paul. Quod ſi res, ait,in quibus impenſæ factæ ſunt, fuerint promercales:tales impenſæ non voluptariæ,ſed vtiles ſunt.l.quod ſi.ff.de impenſ.in rebus dot.Nebriſ. Sane hoc vocabulum dictio vniuerſalis non eſt:ſed illa tantū Baptiſt. Pio teſte Promercalia nuncupantur,quæ reſeruatis his quæ ad vſum annuum & proprium pertinent, tanquam ſuperantia, ex mobilibus paterfamilias vendit.Lege c.94.Annot. poſter. Aſtipulatur Rhodig.in fin.c.10.lib.28.vbi ait,promercale in venalium ratione dici,quod extra domeſticum vſum redūdans, venui proponitur.Spieg.adde Forc.in ſuo penu.iur.ciuil.c.1.

PROMERCII cauſa haberi dicuntur,quæ in hoc habentur, vt veneant.l.3.§.item is cuius.ff.ad l.Cor. de ſicar.l.41.§.ſed ſi quis. ff.de leg.1.l.2.ff.de vi publ. vnde Promercales res dicūtur, quæ vt diuēdantur pluris fuerunt emptæ,vel quas præter vſus ſuos paterfam.habet venales in l.4.§. item ſi quis.ff.de penul.leg.l. 10.ff.de impen. in res dot.& apud Sueto.in Iulio cap.54.Briſſonius.

PROMERCIVM dicitur ea ratione,qua commercium, eſtq; mercimonium, quodcūque vendendi cauſa ſeponitur.Paulus l.4. §.1.de pen.leg.Si quis ſolitus fructus ſuos vendere,penum legauerit:non omnia quæ & promerci cauſa habuit legaſſe videtur.Vlp.l.41.§.4.ff.de lega.& fid.Eos,qui Reipub. ad opus promiſerint,poſſe detrahere,& ad id opus vti: quia hi quoque non promercij cauſa id haberent.Hotom.

PROMISCVÆ conditiones,& non promiſcuæ,vide Conditio.

PROMISSIO deſerta,apud Vlp.in l.ſed & ſi quis. §. quæſitum. ſi quis caut. Videtur,ait Alciat.nouus loquendi modus, vt deſerta promiſſio dicatur:quia non obſeruatur.cum l ſeq. Contempta rectius appelletur:quare forte legendū Diſerta, & pro expreſſa & ſpeciali intelligendum. Spieg. Cæterum in hac interpretatione Alciatum lapſum eſſe recte oſtendit Corraſ.Miſcell.lib.1.c.19. Si enim pœna deſertionis legitur in l. ſi duo § 1.ff.ſi quis caut.& nihil purius magiſque proprium pro contēpta, violata, & derelicta promiſſione dici potuit quam deſerta promiſ

promiſſio, ſicuti & deſertum vadimonium Latini probatiſſimique authores dixerunt. Corraſ.d.loc.

PROMISSIO ſtipulatio etiam eſt l.1.C.de vſur. annotat Alciat. de verb.ſign. Spieg.

PROMISSIONIS ſignificatio, tam tacitam quam expreſſam reſponſionem complectens, l.ſciendum 19.ff.de ædil edic.l.delegare.ff.de nou.l.nutu.ff.de leg.3.l.gerit,l.pro herede.ff.de acqui.her. l.2.l.4.ff.de pactis, latior eſt, quam vt ad ſolam ſtipulationem referatur. Significat enim tam pactum, pollicitationem & quamlibet aliam conuentionem, quã ſtipulationem, d l. ſciendum, §.1.& ſeqq.l.3.ff.de pollicit.l.2.3.l.fi.ff.de aleat.l.25.33.37.l.40.§. pater qui.ff.de pact l.lecta.ff r.b.cred. l.1. de iur. dot.l.1.§.eum qui.de conſt.pec.l. Titia.§.pen. de verb.oblig. Vnde promittendi rei dicuntur omnes qui aliqua conuentione ſunt ſimul obligati, vt videre eſt tot.tit.ff.Inſt.& C.de duobus reis. Ideoque promiſſionis verbum, modo de pacto, modo de alio aliquo contractu, modo etiam de ſola ſtipulatione, pro re ſubiecta interpretandum eſt, l.ſi mãdato.§ fi.ff.de mandat.d.l.1.§.eum, qui de conſt.pec.d.l.37.de pact. Nam quod in l.ſciendum.ff.de verb.obl.§ ſi ſcriptum.Inſt.de inut.ſtip.conſtitutum eſt: Si ſcriptum in inſtrumento fuerit, promiſiſſe aliquem, perinde haberi, atque ſi interrogatione præcedente reſponſum ſit: Hoc, quod ad iuris præſumptionem, ex eo procedit fundamento, quod dubia non apparente voluntate pro re ſubiecta verba ſint in potiore ſignificatu accipienda: cuius tamen probatio contraria iure permittitur, vt in §.item verborum.Inſt.de inut.ſtip.d.l.Titia.§.pen.l.1.l.optimam.C.de contr.ſtip.l.iuriſgentium, 7.§.quod fere, cum ibi not.ff.de pactis videre eſt. Gœdd.in com.ad l.ſponſio 7.n.5.20.21.ff de ver.ſig.

PROMISSIO de contrahendo non eſt contractus ille qui promittitur, ſed ab eo diuerſus, ita, vt contractu promiſſo inito obligatio promiſſionis de contrahendo, ſeu ſolutione eius, quod debetur, facta extinguatur Bart.ad l.ſingularia 15.ff.ſi cert.pet.

PROMISSIO impoſſibilis cenſetur illa, quæ anteriorem ita ſequitur & excedit, vt huic propter illam ſatisfieri non poſſit, l. 125.de verb.ſignif. Sicut enim dignitatis & honeſtatis rationi conuenit, fidem non falli, ſed quod promiſſum eſt modis omnibus præſtari, l.1.de pact.l.1. de conſt.pec. ita quoque eadem fidei obſeruatio poſtulat, vt ita fiat poſtrema promiſſio, ne promiſſor deſinat par eſſe priori: alioqui ex ea nihil commode atq; honeſte pręſtare poteſt, Gœd.ad l.nepos 125.n.ff.de ver.ſi.

PROMISSIO de vendendo differt à venditione ipſa: Illa futurum reſpicit, hæc præſens. Illa ex eius duntaxat parte qui promiſit, non eius qui vendi ſibi ſtipulatus eſt, obligat: hæc vltro citroque eſt obligatoria. Illa ſine definitione certi pretii valet, hæc non niſi precium definiatur. ex illa datur actio ex ſtipulatu, ex hac actio empti & venditi; Vult.in comm.ad tit.Inſt.de conſenſ.& oblig.in prin.n.12.

PROMISSOR appellatur qui ſtipulanti ſpopondit.l.ſtipulatus.§.1.

PROMISSOR interdum dicitur ſtipulator. Debitor enim ſiue promiſſor non minus contrahit, quam creditor, vt ſicuti vtrique contractus eſt communis, ita etiam vtrique ſit appellatio à contractu illo deſumpta. Vult.l.3.in prin.tit.16.nu.22.in comment.Inſtit.

PROMISSORES plures quam vnum habere conſultius eſt, quoniam ſi vnus ex illis ſoluendo non ſit, tum tenetur alter & in ſolidum conueniri poteſt. Vult.lib.3.tit.17.in princ.nu.4.

PROMITTERE ponitur pro repromittere in l.8.§.quod ſi nunciauero ff.de oper.nou.nunc.

PROMITTERE & pollicitari quomodo differant, vide Pollicitatio & pacta vt differant, &c.

PROMITTERE facere ſecurum ad ſenſum prudentis, quid ſignificet hæc formula not.in l.ſi mandato Titii.§.fi.ff.manda. Old.

PROMITTERE, rem habere licere, & promittere non mouere, vel facere controuerſiam, paria ſunt.per l.ſtipulatio iſta, in princ. & §.ſi quis forte.ff.de verb.obligat. Obſeruandum, quod verbum promiſſi redactum in inſtrumentum intelligitur per ſtipulationem, & non per nudam conuentionem.l.ſciendum.ff. de verb.Spieg.

PROMNESTRIA. Vide infr. Proxenetria.

PROMPTVARIVM, cella eſt in quam reponuntur edulia, quæ ad vſus cotidianos comparata ſunt. In hoc à Penario diſtans, in quod quæ longioris vſus ſunt conduntur. Paul.de penu leg.1. nam quod. Si cui quæ in promptuario ſunt, legata ſunt. Hinc Promus, diſpenſator. Nebr. Prat.

PROMVLGARE eſt quaſi prouulgare, publicare. hinc promulgatæ leges dicuntur, cum in vulgus editæ ſunt. in prooemio Inſtit. verſic.omnes vero populi. Io Bello, Etym.& Aldobrand.ibid. Sic Liuius lib.1.belli Maced. Iſque rogationem promulgauit, vellent iuberent, &c. Et Cic.ad Qu.Frat. Cato legem promulgauit de imperio Lentuli abrogando, Modeſt. in l ſcire §.aliud ff de excuſ.tut.

PROMVLGATÆ leges recte olim in ærarium agebantur ac diligenter cuſtodiebantur. Primum, ne periret exemplar: deinde ne quis forte fraudem corrumpendo admittere poſſet. Qua ratione moti Romani Leges 12. Tab. in æs inciſas, repoſuerunt in Ærarium, vt Tranq.ſcribit in vita Iulii. Hinc ſumitur mos in Ciuitatibus, nec certe repudiandus, quod ſtatuta ſua in publicam cuſtodiam reponant. Veruntamen meminiſſe oportet: ne cuſtodiantur ſolum Leges, ſed vt obſeruentur etiam. Ipſa literarum monumenta recludi debent in Ærarium: At obſeruatio palam circumferri debet per totam Rempublicam. Olden. Prat.

PROMVLSIDARIA vaſa, dicuntur Vlpiano, in quibus promulſis, id eſt, condimentum ex mulſo confectum ponitur l.19. §.ſed cui vaſa 10.ff.de aur.arg. Et ideo, inquit, ſcutellas & promulſidaria contineri. Hot.Prat. Turneb.28.obſ.23.& Gothofr.ad iam d.§.ſed cui vaſa.

PROMVLSIDE autem Grammatici notari potionem annotant conuiuiis loco mulſi ad excitandam cibi auiditatem exhiberi ſolitam: quo ſenſu apud Cic.lib. epiſt.9. accipi videtur, licet alia ſignificatione acceperit Tertull.in lib.de pallio, vt obſeruauit Adrianus Iunius lib.5.animad c.10.

PROMVTVVM [illegible] prærogata pecunia, ſiue prænumerata, Gallis *auancee* l.40.§.3.ff. de ſtatulibe.l.ex conducto 15 §.item cum quidam 6.licet ibid. Dd.varient.ff. locat. male apud C.Harmenop. [illegible] Th.Hermopolites ad l.vni.C.de ſent. quæ pro eo, quod intereſt. [illegible] Prat. Adde Cuia.ad l.vlt.de frumento vrbis Conſtant.C.lib.11. Eſt autem promutuum quaſi contractus, id eſt, quaſi mutui datio, vt ait l.4.§.is quoque.ff.de obl.& act. Idem Cuiac obſeru.lib.8.c.34.& Gothad d.§.item cum quidam, & ad l 1.C.de condict.indebit.

PRONEPOS, eſt filius nepotis. Proneptis, filia neptis.

PRONIOR eſſe debet prætor.l 7.§.ſi pater.ff de rebus eorum.

PRONVBA, quæ nuptiis celebrandis præeſt ex parte vxoris, ſicut Auſpex, ex parte viri vid.Goth.ad rub.C.de ſponſ.lib.

PRONVBVS annulus dicitur, quo ſponſæ digitum vir oppignerare conſueuit. Spieg. Prat. & Goth.ad rub.C.ſi rector prouinc. vel ad eum pert.

PRONVNTIARE palam & aperte exprimere eſt l.11.§.qui vtenti ff.de act.empt. l.1 l 31 §.1.ff de ædil edict l.69.§.1.ff. de euict. l.15 §. 1. ff.de ſtatu lib. quibus in locis venditores conditionem rei, quam vendunt, pronunciare dicuntur. Eodem in ſignificato Latini auctores pronuntiandi verbo vtuntur pro palam aliquid pollicitum & promiſſum ſignificantes. Sic pronunciare nummos apud Suet. in Iulio c.19. & pronunciare epulum apud eundem in eiuſdem vita, cap.25. Et pronuntiare donatiuum militibus in Galba.c.16. Et pronuntiare teſſeras in Domitia.c.4.ad fi Et prouunciare præmia militibus, apud Liuium lib.2.ex Briſſ.

PRONVNTIARE proprie dicimus, quod viua voce & memoriter proferimus. ſicut recitare, quod ex ſcripto. Prat.

PRONVNTIARE præterea ſententiam ferre ſignificat l.59.§.1 l. 60.ff.de re iud. l.37.ff.de auro arg. Inde pronuntiatus hæres, patronus, filius, libertus, ſeruus dicitur, qui talis iudicatus, & per ſententiam declaratus eſt l.9.§.1. ff. de in ius voc. l.8.ff.de his quæ vt indign. l.8.C.de ſent.& interlocut. l.11.ff.de adm. tut.l. 29.in fin.ff.de liber.cau.Briſſ.Prat.

PRONVNTIARE etiam in ſcena actores dicuntur, l.1 ff.de his, qui notan.infam. Plin.lib.7.c 48. Luceia mima centum annis in ſcena pronuntiauit. Suet.in Calig c.54. Vt ne publicis quidem ſpectaculis temperaret, quominus & tragœdo pronuntiati & concineret.ex Briſſ.Prat.

PRONVNCIARE & ſtatuere dicuntur ii, qui ius habent cognoſcendi, l.215.ff.de verb.ſign.

PRONVNTIARE; quod eſt in 12.tab. idem eſt quod lingua nuncupare, id eſt, nominatim ac diſerte proferre, Vlp.ex edicto in l.1.ff.de ædil edict. Eademque omnia, quum ea mancipia venibunt, palam recte pronuncianto. Item, Ea omnia in venditione pronuntianto. Idem in l 31.eiuſdem tit. Si venditor pronunciauerit, vel promiſerit furem non eſſe, tenetur ex ſua promiſſione, &c. Cic.lib.de offic.3 Itaque Cato [illegible] pronunciauit: Quum in vendendo eam rem ſciſſet, & non pronunciaſſet, emptori damnum præſtari oportere. Schard. ex Herom.

PRONVNCIATVM, inquit Vlpianus, in l.49. vbi Gœdd.in comment.ff.de verb. ſignif. & ſtatutum idem poteſt. promiſcue enim & pronunciaſſe & ſtatuiſſe ſolemus dicere eos, qui ius habent cognoſcendi. Hot. Prat.

PRONVNCIATVM, Dialecticis eſt plena atque perfecta verborum ſententia, vt Annibal Pœnus fuit, Scipio Numantiam deleuit. Oratio verum aut falſum plene ſignificans, eſt pronuntiatum, quod Græci [illegible] dicunt, &c. Brech. in l.pronuntiatum.ff.de verb & rer. ſign.

PRONVRVS. Nurus appellatione, inquit Connanus lib.8.c.5.n. 7 non tantum filii vxor: ſed & nepotis, & pronepotis continetur, licet quidam has Pronurus appellent.

PROPAGARI, extendi, l.præſes.C.de ſeruit. Prat.

PROPAGARI arbitria, hoc eſt, in alios transferri, prohibetur rectiſſime l.non diſtinguemus. ff de recept.arbitr. Adi Old in Copia.Spieg.

PROPATRVVS, frater eſt proaui: ſicut Abpatruus, frater abaui.

PROPE, eſt genus loquendi pudorem affirmantis, & modeſtiam ſignificans, & licet dubitationis ſpeciem habeat, adfirmat tamen & definit. Papin. l. 95. §. 9. ff. de ſolut. Si creditor à debitore petens culpa ſua cauſa ceciderit, prope eſt vt actione mandati nihil à mandato conſequi poſſit. Idem l. 41. ff. de mor. cau. don. Et quod ab alio nomine ipſius eo præſente datur, prope eſt vt ab ipſo datum intelligatur. Arrius l. 5. §. 6. ff. de re milit. Si bonus miles antea æſtimatus fuit, prope eſt vt affirmationi eius credatur. Idem, prope affirmatem ei credi oportere. Hot. Sæpe etiam ad modicum tempus refertur, vt circa & circiter. l. 2. §. exactis 1. ff. de orig. iur. l. 2. §. fin. ff. de lib. exhib. §. ſi vero intra. vbi Bartol. notat de mona. coll. 1. Quin & à Iuſtiniano dictio prope ad ſemeſtre tempus limitari videtur. l. properandum §. & ſi quidem. C. de iud. Corraſ. Miſcell. lib. 6. c. 23. n. 6.

PROPE, pro quaſi, fere in ll. per Alberic. indicatis.

PROPE furtum, eſt inficiatio. l. inficiando. ff. de furt.

PROPE an denotet temporis interuallum, & quantum, ponit N. Neapolit. in l. non tantum. ff. de excuſ. tut. Prat.

PROPE dicitur locus, qui miliari diſtat. l. ſuus quoque. §. puto ff. de hered. inſtit.

PROPE finem triennii, qui intelligendum, not. l. properandum §. & hæc quidem. C. de iud. Prat.

PROPENSVM ſignificat quod dicimus Valde inclinatum. l. 2. §. ſi ſimul ff. ad l. Iul. de adul. §. conſequens eſt. Inſt. de ſuſpect. tut. & ibi Aldobr.

Προπετῶς l. 13. ff. de iureiur. hoc eſt, inconſulto calore. Sunt qui interpretentur, perperam. Briſſ. Prat.

PROPINQVI, id eſt affinis nomine qui veniant, docet Bart. in l. fi. C. de verb. ſig Spieg.

PROPINQVI fines, & antiqui. C. fin. regun. l. 1. Alber. Spieg.

PROPIOR ſobrino, propior ſobrina ſunt, inquit Caius, patrui magni, amitæ magnæ, auunculi magni, materteræ magnæ filius, filia l. 1 ff. de grad. & adfin. hoc eſt, infert Vlp. patris eius cuius de cognatione quæritur, conſobrinus conſobrina, ſiue frater patruelis. Hot. Item Connan. lib. 8. c. 5. n. 1.

PROPIVS verbo ICti vtuntur pro magis eſt, l. 140. de verb. obli. l. 18 de in rem verſ. l. 31. l. 38. ff. de act. empt. l. 58. in fin. de hæred. inſtit. l. 67. de iur. dot. l. pen. §. conductores. ff. de iur. immun. l. 124. ff. de leg. 1. l. 1. §. denique quod vi aut clam. l. 29. ff. de vſucap. l. 5. ff. de precar. l. 125. ff. de verb. ſign. Briſſ.

PROPIVS ſobrinis. Paul. l. 10. § 9. ff. de gradib. perſonæ quas enumerauimus à patrui magni filio, ei de cuius cognatione quæritur, propius ſobrinis vocantur. nam, vt Maſſurius ait, quem quis appellat propiorem ſobrino, qui eſt patris matriſve conſobrinus aut conſobrina ab eo, conſobrini conſobrinæve, filius filia nominatur. Et paulo poſt, His omnib. quod à patrui nepote propoſuimus, is de cuius cognatione quæritur, propius ſobrino eſt: nam patris vel matris eorum conſobrinus eſt.

PROPIVS ſobrino mihi eſt conſobrini mei filius, & conſobrinæ meæ filia, & patris mei conſobrinus & matris meæ conſobrinus. Feſtus. Hot Prat.

PROPIVS tempus & longius opponuntur. l. 17. ff. de pact. dot. Br.

Προπηλακίζεσθαι apud Demoſthenem in leg. 16. §. 4. ff. de pœn. affici contumelia. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστησιν ἀνθρώπους· αὐτοὺς ἀήθεις ὄντας τοῦ προπηλακίζεσθαι. Hæc mouent, inquit, hæc de ſtatu mentis homines deiiciunt, contumeliæ non aſſuetos. Hot. Prat.

PROPOLA, prima correpta, προπώλης Græcis eſt, ait Pollux, idem qui infra proxeneta, venditioniſque conciliator, Senecæ Pararius dictus. Alias propola, prima producta, dicitur is, qui primus merces vendit, quas in portu primus anticipat, &, vt Perſius ait, primus tollit piper à ſitiente camelo, vt prior vendat: quod manifeſto innuit Lucilius:

Sicut cum ficus primus propola recentes
Attulit, & pretio ingenti dat primitu paucos.

Hinc apud Cic. in Piſon. vinum de propola & de cupa: vbi tamen Turneb. 1. adu. 1. Propala legi vult, Propalam exponens, qui merces propalam, velut ante palum, aut de palo pendentes habet & vendit. Prius magis probatur Ioſ. Scalig. in ſuis annot. in culicem Vergil. & veteres gloſſæ videntur aſſentiri, qui Propulam exponunt πωλεῖα, corrupte enim legitur πολίς. Prat.

PROPONERE ſtipulationes dicitur prætor eas, quæ ex ipſius iuriſdictione veniunt, l. 52. de verb. obl. Briſſ.

PROPONERE edicto fraudem, i. e. aperire ac manifeſtum facere.

PROPONERE Actoris eſt: Opponere Rei, text. ſing. in l. 1. C. de iuriſdict. Spieg.

PROPONI dicebantur, quæ vt ciuium oculis paterent, in publico proponebantur. Inde, Actiones proponi dicuntur, quoniam in albo ſcriptas & in edicto prætor in publicum edebat, vt ex l. 1. C. de interdict. & §. namque. in fi. Inſt de actio. patet. Ita edicta proponi dicebantur, plurimis in libris noſtris locis.

PROPONI etiam à Iuriſconſultis dicuntur, quæ à conſultoribus referuntur conſilii accipiendi gratia, vt in reſponſis Scæuolæ, ſæpe, ſecundum ea, quæ proponerentur. Briſſ.

PROPONI etiam dicebantur, quæ Imperatoribus prudentibuſve in facti ſpecie enarrabantur, prout ex facto acciderant. Briſſon.

PROPORTIO Geometrica, cuius ſummus in iure ciuili vſus eſt, ita deſcribi poteſt, vt ſit variarum quantitatum inter ſe comparatio: quæ, vt Ariſtot. lib. Ethic. 5. ſcribit, minimum in quatuor poſita eſt. veluti Ponatur in a Gemma pretioſiſſima: in b ſilex. tunc ducatur altera linea: & in c ponantur mille aurei: in d obulus. poſt ſumatur illa ratio, vt eſt a ad b, ſic c ad d. neceſſario a eſt ad c, ſicut b ad d. poſtremo vt eſt totum ad totum, ita pars totius altera, ad alteram alterius, veluti vt eſt a c ad b d, ita & a ad b, & c ad d. Plura vide apud Hot. in comm. ad l. ſi ita ſcriptum 13. ff. de lib. & poſthum.

PROPOSITVM dicitur quod mente ſtatutum eſt, vide Gloſſ. in l. reſpiciendum, §. pen. ff. de pignorib.

PROPOSITVM, id eſt, proſcriptum habere. l. 1. de inſtitor. act. & l. eum cui plures. §. locator. ff. loca. quod tamen ibi non animaduerterunt interpretes. Briſſ.

PROPRÆTORES & procóſules quinam fuerint, ſic exponit Hot. in Verrin. comment. Cum antiquitus auctis Imperii finibus Prætores crearentur, qui in prouincias ſummo cum imperio mitterentur (de quibus apud Liuium frequens eſt mentio) inſtitutum tandem fuit, vt qui Romæ conſulatum aut Præturam geſſiſſent, ii anno inſequenti in prouincias eodem cum ſummo Imperio mitterentur, quæ idcirco conſulares, & prætoriæ vocarentur: quarum illæ biennium obtinebantur, hæ annum vnum, vt teſtis eſt Cic. 1. Philip Qui vero ex Conſulatu prouinciam obtinebant: Proconſules ſiue Pro conſule, qui ex prætura proprætores ſiue pro prætore dicebantur. De proconſulibus quidem nemini dubium id eſſe arbitramur: De proprætorib. vero, quoniam dubitare nonnullos animaduertimus, teſtimoniis confirmandum videtur. Cic. lib. de Diuin. 2. Bellicam rem adminiſtrari maiores noſtri niſi auſpicato noluerunt. Quam multi ſunt anni, cum bella à proprætoribus & proconſulib. adminiſtrantur, qui auſpicia non habent? Quin igitur Gabinius, qui ex Conſulatu Syriam obtinuit proconſul: quin Verres, qui ex prætura Siciliam proprætor dici poſſet, dubitaturum neminem exiſtimamus. At enim prætor hic perpetuo nominatur. Ita eſt, ſed aut præturam magiſtratum eſſe annuum negemus, aut per abuſionem id dici fateamur neceſſe eſt. Repugnat enim, præturam Verris eſſe annuã, & Verrem prætorio imperio, tum Romæ, tum in Sicilia, quadriennium præfuiſſe. Ac ne cui mirum videatur verbum Prętoris pro proprætoris vſurpari, locum ex Verrin. 4. ſubſcribemus, in quo & Conſul pro proconſule, & prætor pro proprætore perſpicue vſurpatur. Cum id quod omnes intelligebant, diceret Heraclius, legem eſſe Rupiliam, quam Prætor Rupilius ex SC decem legatorum ſententia dediſſet, hoc omnes ſemper in Sicilia conſules prętoreſque ſeruaſſe, &c. Sententiam noſtrã nunc ita perſpicue cõfirmabimus, vt quod amplius dubitetur, nihil futurum ſit. Cælius ad Ciceronem ſcribens lib. Epiſt 8. ſic ait. Idemq; ſenatui placere in Ciliciam prouinciam in que 8. reliquas prouincias, quas prætorii pro prætore obtinerent eos qui prætores fuerunt, neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex SCto cum imperio in prouincias pro prætore mitti oporteret, eos ſortito in prouincias mitti placere, &c. Videmus, opinor, aperte nunc, eos ipſos qui prætorii erant, prætorio imperio in prouincias mitti moris fuiſſe, in quo tamen illud intelligendum eſt, tametſi more id, inſtitutoq; fieret, vt qui ex prætura, conſulatuve exirent, in prouincias proprætorio proconſulariue imperio mitterentur, eoq; hi magiſtratus eſſent ordinarii, nonnunquam tamen extra ordinem, tum proprætores, tum proconſules, mitti conſueuiſſe, quorum imperium extraordinarium appellatur. veluti in his duobus, de quibus modo commemoratum eſt, Cn. Pompeio & Lucio Gellio: quorum vterque cum Conſul antea fuiſſet nunquam, pro conſule tamen in prouinciam eſt miſſus. Nam de Pompeio quidem aperte id Cic. 2. Philipp. teſtatur, quod eodem modo intelligendum eſt in iis, qui cum Conſules quidem fuiſſent, non tamen ſtatim ex conſulatu in prouinciam proficiſcebantur: ſicut Ciceroni vſuuenit, qui quia nouem poſt conſulatum annis in Ciliciam proconſul profectus eſt, propterea extraordinarium ſuum imperium appellat in Epiſt. 9. lib. ad Attic. 5. Faciam, inquit, vt ſumma modeſtia & ſumma abſtinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Atque hæc quidem de Proconſulum Imperio extraordinario: A quo Proprætorum Imperium extraordinarium nihil omnino differt, hinc intelligi poteſt, quod Cic. Philipp. 2. imperium à Senatu in ſuam ſententiam Caio Cæſari adoleſcenti, neque vllo vnquam magiſtratu functo, delatum, vt proprætor eſſet, extraordinarium appellat. At enim ait, C. Cæſari adoleſcenti imperium extraordinarium mea ſententia dedi. Significat autem SCtum quod in orat. 5. perſcriptum eſt. Eiuſdem modi fuit Cnei Piſonis imperium, de quo Saluſtius in coniuratione Catilinæ ſic ſcribit: Poſtea Piſo in citeriorem Hiſpaniam Quæſtor pro prætore miſſus eſt, adnitente Craſſo. Non igitur aut Proconſulum aut proprætorum perpetuo extraordinarium imperium fuit, quemadmodum placere quibuſdam video: ſed tum demum, cum in prouinciam aut ante conſulatum,

tum,Prçturamve,aut non ſtatim ex cõſulatu,Prçturave,cum imperio mitterentur. Hæc cum ita ſe haberent, illud tamen minime ſilentio prætermittendum videtur:quoniam prætoris vocabulo veteres pro eo,qui exercitui præeſſet vtebãtur, (quemadmodum ex Aſconio notum eſt) eos qui duces exercitus vicarii relicti eſſent (quos locumtenentes generales vulgo nominamus) Proprætore etiam appellari conſueuiſſe: quod vel ex eo intelligi licebit,quia Saluſtius in bello Iugurthino ſcribit, Albinum conſulem ad comitia profectum,Aulum fratrẽ in caſtris pro prætore reliquiſſe quem paucis poſt verſib.legatum appellat.& in eodem Caium Marium in expeditionem profectum,Lucium Syllam Quæſtorem ſuum in caſtris pro prætore reliquiſſe. Valerius autem Maximus lib.1. c.de diſciplina militari:Lucius,inquit,Marius,Tribunus militum,cum reliquias duorum exercituum Publii & Cnei Scipionum,quos arma Punica in Hiſpania abſumpſerant,diſperſas mira virtute collegiſſet,earumq; ſuffragiis dux eſſet creatus,ſenatui de rebus actis à ſe ſcribens,in hunc modum orſus eſt. L.Matius proprætor,cuius honoris vſurpatione vti eum patribus conſcriptis non placuit, quia duces à populo non à militibus ſolerent creari.Hęc Valerius.De Proconſulum autem & de Proprætorum ordinario imperio lubet Appiani verba ex libro Syriaco ſubſcribere.καὶ στρατηγοὺς,inquit,ἐπὶ τῇ στρατιᾷ περιέπεμπον,οὓς αὐτοὶ καλοῦσιν ἑξαπελέκεας,ὅτι τῶν ὑπάτων δυώδεκα πελέκεσι καὶ δυώδεκα ῥάβδοις,ὥσπερ οἱ πάλαι βασιλεῖς,χρωμένων, τὸ ἥμισυ τῆς ἀξιώσεως ἐπὶ τοῖς δὲ στρατηγοῖς,καὶ τὰ ἡμίσεα παράσημα;hoc eſt,Imperatores cũ exercitu miſerunt,quos ipſis ſex ſecurium magiſtratus (id eſt,Proconſules aut Pręţores) vocant.Nam cum vtantur Conſules duodecim ſecurib. totidemque faſcibus, quemadmodum priſci reges: dimidium autem poteſtatis illorum magiſtratus iſti habeant, inſignium etiam partem duntaxat habent dimidiam. Atque hæc quidem vſque ad Auguſti imperium ita ſe, quemadmodum diximus, habuerunt. Hic vero prouincias ita diuiſit, vt aliæ Cæſaris, aliæ populi dicerentur. Cæſaris, quæ validiores erant,& quas annuis (vt Suetonius ſcribit)magiſtratuum imperijs regi nec facile, nec tutum erat.Has igitur ipſe ſuſcepit, in eaſque rectores mittere inſtituit viros (vt ait Strabo) tum conſulares tum prætorios, tum etiam equites quos & ille generali nomine διοικητὰς,& Iuriſconſulti in Pandectis Præſides appellant. Populi autem qui prouincijs præerant, Proconſules,vt ait Suetonius, dicebantur. Vnde in Pandect. titulus eſt de officio Proconſulis: qui ad populi prouinciarum ſolos rectores pertinet. Nam etſi populus in ſuas prouicias στρατηγοὺς ἢ ὑπάτους, vt Strabo appellat, id eſt, Prętores & Conſules (quib.nominibus abuſus eſt,pro proprætores & proconſules, vt continuo poſt demonſtrat)tamen vtroſque Proconſulum nomine appellari ſolitos, & Suetonius teſtatur, & ex Pandectar. libris facile intellectu eſt: cum ſcilicet extraordinarium eſſet eo tempore omnium in prouincijs imperium, eoque generali nomine (vt paulo ante moris fuiſſe oſtendimus) rectores omnes appellarentur. Nam vt in eiuſdem Imperatoris vita Suetonius ſcribit,Auguſtus autor ſenatui fuit vt magiſtratus depoſito genere ſtatim in prouincias mitterentur: & vt cura ærarij à Quæſtoribus vrbanis ad Prętoris prætoreſve tranſiret. Atq; hæc quidem de primis temporib.dicta ſint.De poſtremi vero temporis ratione pauca hæc ex Dion.lib.53.adſcribemus. Cæſar cum appetendi regni ſuſpicionem omnem à ſeſe remouere conſtituiſſet,decem ſibi annorum imperiũ in ſuas prouincias ſumpſit. Hoc enim temporis ſpacio pacatas illas redditurũ ſe recepit. Simulq; iuueniliter exultans,hoc addidit,quo celerius ſedatæ & quietæ eſſe poſſent,eo ſe maturius illas depoſiturum. Atq; eo primum tempore ſenatores & in ſuas & in Senatus prouincias cũ imperio miſit:præter Ægyptum,quam ſolam equit.Romano,ijs de cauſis, quas ſuperius expoſuimus, attribuit. Poſt deinde hæc conſtituit: vt eorum præfecturæ eſſent annuæ, ſorteque legerentur,niſi ſi quis vel propter liberorum multitudinẽ, vel propter vxorem ductam ius aliquod pręcipuum ac ſingulare haberet.Vt ex SC. mitterentur, & neq; gladijs accincti neq; habitu militari eſſet:Vt procõſules dicerentur,non modo illi duo, qui conſulatu eſſent functi,ſed etiam cæteri viri prætorij, quive pro pręţore mitterentur: vt tot lictores vtrique darentur, quot habere in vrbe legib. licebat.vt imperijs inſignia quam primum pomœrio egreſſi eſſent acciperent:eaque vſque dum ex prouincia decederent,perpetuo retinerent. Reliquos vero à ſe deligi,ſuoſq; legatos,etſi conſulatum geſſiſſent,tamen Proprætores nominari voluit, duo namque hæc nomina valde floruerunt tum, cum penes populum imperium eſſet. Is enim iam inde à primis temporibus Prætoris nomen tanquam rei militari maxime conueniens,attribuit ijs,quos delegiſſet, & Prætores eos appellauit: reliquos autem quaſi vocabulo ad pacem magis accomodato, e nomine Conſulum Proconſules appellauit. Hæc enim nomina Prætoris & conſulis Italia retinuit, qui vero extra Italiam erant,quaſi horum locum obtinerent, præfectos omnes appellauit. Effecit igitur,vt quos ipſe deligeret,non Proprętores ſolũ dicerentur, verum etiam & plures annos cũ imperio eſſent & habitu militari vterentur, & gladium, animaduertendique in milites poteſtatem haberent.Siquidem nulli,neq; proconſuli neque proprętori,neq; præfecto ius gladij geſtandi permittebatur, quin ſimul eadem animaduertẽdi in milites poteſtas legibus concederetur. neq; vero ſenatorib. tantum, verum etiam equitib. Romanis, qui eam poteſtatem habent, ius illud permittitur.Atque hæc quidem ita ſe habent. Iam vero lictoribus ſex omnes vtuntur proprætores, & quicunque conſulares non ſunt:ex eoq; lictorum numero nomen inuenerunt,vt ἑξαπελέκεις dicerentur. Imperii etiam inſignia, poſtquam in prouincias ſuas peruenerunt,vtriq; accipiunt: eaq; vna cum imperio deponunt.Hoc eodem modo leges etiam iubent, ex Prætoriis & conſularibus viris præſides in Senatus Imperatoriſque prouincias mitti:quos Imperator,& quę in loca volebat,& quo tempore volebat,mittere conſueuerat.Ita multi non modo Prætores,verum etiam conſules prouinciis pręfuerunt.id quod hodieq; nonnunquam fieri conſueuit.Senatus autem & ſeorſim quidem conſularibus Africam atque Aſiam conceſſit: & prætoriis reliquas omnes diſtribuit. Omnibus autem æqualiter interdixit, ne quis quinquennio ante, quam magiſtratum in vrbe geſſiſſet prouincias ſortiretur. Sic temporis progreſſu: licet maior eorũ qui ſortiebantur, quam prouinciarum numerus eſſet; tamen ad imperium omnes perueniebant. Poſtea cum male nonnulli magiſtratus geſſiſſent, illæ quoque prouinciæ Imperatori adiectæ ſunt,ſic vt eas ipſe quodammodo diſtribueret:cum tot ſortiri iuberet,quot eſſent prouinciæ. Alii autẽ imperatores etiam à ſe delectos in prouincias miſerunt, iiſque annos complures imperium prorogarunt. Alii vero equitibus ſenatorum loco prouincias mandarunt: quo fere tempore hæc legibus conſtituta ſunt de ſenatoribus, qui ius necis in eos, qui imperio ſuo ſubiecti eſſent, haberent. Mittuntur enim etiam quibus ius illud non permittitur in eas prouincias,quæ populi & ſenatus eſſe dicuntur,& proquæſtores quos ſors dederit, & aſſeſſores eorum qui cum imperio ſunt. Hoc enim nomine rečte illos,ſi officium illorum ſpectemus,appellabimus:cum alii legatos etiam illos appellent. Sed de nomine ſuperius ſat dictum eſt. Hos igitur aſſeſſores ſibi quiq; deligunt,vnum quidem prætorii ex ſui aut inferioris ordinis hominibus: Tres vero conſulares, ex eiuſdem dignitatis viris,quos ipſe Imperator probauerit. Quanquam hæc ratio innouata eſt. Sed quia breui interiit, ſatis erit ſuo loco indicare. De prouinciis igitur populi hæc ita ſe habent. Mittuntur vero & in alias prouincias, quæ Imperatoris dicuntur, ab eo ipſo præſides pluribus legionibus inſtructi: plurimum ex prætoriis,interdum ex iis, qui quæſturam, aut alium magiſtratum intermedium geſſerunt.Hæc Prat.ex Dione.

Propria commoda dicuntur non tantum ſua, ſed & ſuorum puta vxoris & liberorum.Gothof.ad l.3.C.de loca.

Propria cauſa & aliena opponuntur in leg.1. §.in propria.ff. quando appell.ſit.

Propria cauſa quæ ſit,quæri ſolet in tempore appellationum, quod in propria cauſa anguſtius & breuius, in aliena laxius datur.Et placuit propriam eſſe cauſam,cuius emolumentum vel damnum ad aliquem ſuo nomine pertinet. l.1. §.in propria.ff.quando app.ſit.Itaque ſi procurator quis in rem ſuam datus ſit, eius propria cauſa dicetur. Sed & quicunq; ſua intereſſe dicit,propriam cauſam defendere intelligitur l.2. §.1. & §.vlt.ff.quando appell.ſit.Briſſ.

Propria res quæ ſit,exponit gloſſa in l.fœnerator. ff.de nautico fœnore.Spieg.

Propria lis dicitur procuratoris in rem ſuam dati. l.25. §.vlt. ff.de procur.

Proprie,pro ſpecialiter in l.2.in prin.ff.de vac.mun.l.2.§.vlt. ff.de adm.rer.ad ciuit.Cic.li.5.epiſt.ad Attic. Cui depoſcenti mea mandata cætera vniuerſa mandauit.Illud proprie ne pateretur, quantum in ipſo eſſet prorogari nobis prouincias. Propriam etiam pro ſpeciali dixit Paul.in l.21.in fi.ad municip.Briſſ.Prat.

Proprietarius proprietatis dominus in l.ſi proprietarius. ff. de dam.infect.& apud Vlp.de dolo.in l.elegãter.§.ſi ſeruum. Si ſeruum vſurarium, ait, proprietarius occiderit, Legis Aquiliæ actioni,& ad exhibendum id accedit, ſi poſſidens proprietarius occidit.Prat.

Proprietas proprie eſt ius,quo res ipſa perfecte mea eſt, non ratione iuris alicuius in re illa conſtituti.Vult. l.2.tit.4.§.1. nu.3.in comment.Inſtit.

Proprietas vocabulum eſt à Iuriſconſultis diſtinguendorum definiendorumq; dominiorum cauſa cõfictum. nam Dominii nomine ſolidum dominium fere intelligitur:id eſt,in quo vſusfructus ineſt. vnde vſusfructus, pars dominij appellatur.l. 3. ff.de vſufru. quum igitur dominium vſufructu deminutum ſignificare vellent, Proprietatem dixerunt vt patet ex titulo de vſufruct.locis innumeris.in quibus vſusfructus proprietati opponitur. Itaque Neratius in l.13.ff.de acquir. rer. dom. quum dominium dixiſſet, & illud quod vſusfruct.expers eſt,

ſignificaret, cõtinuo proprietatis nomine hoc interpretatus eſt. Si procurator rẽ mihi emerit ex mãdato meo, eiq; ſit tradita meo nomine, dominium mihi, id eſt, proprietas acquiritur, etiam ignoranti. poſtea tamen quum ſuo more ſubtiliter omnia perſequerentur, vti proprietatis vocabulo non contenti, proprietatem nudam dixerunt, quæ vſufructu deminuta eſt: plenam vero, quæ vſumfructum in ſe haberet. Papiu. l. 1. ff. quib. mod. vſusfr. amitt. Si duobus ſeparatim alternis annis vſusfructus relinquatur, continuis annis proprietas nuda eſt: quum ſi legatarium vnum ſubſtituas, cui alternis annis legatus ſit vſusfructus, plena ſit apud hæredem proprietas eo tempore, quo ius fruendi legatario non eſt. Hot. Prat.

Proprietas & dominium quomodo differant, vide Duaren. lib. 1. diſput. anniu. c. 17. Robert. ſent. c. 18. Cuiac. ad l. 58. de verb. obl. Vult. in comm. Inſt. ad §. 1. num. 3. de vſufr. & vide ſupra in verbo Dominium & proprietatem.

Proprietatem Caius appellat id, quod eſt dominium directum in l. fin. de ſuperfic. Habet namque Superficiarius & vſumfructum, & proprietatem, ſubaudi, ipſius dominij vtilis: Directum vero dominium non habet. Spieg. Prat. & Alberic. in hac dictione.

Proprietas & vſusfructus, quia iura ſunt incorporalia, partes fundi ficte dicuntur. Nam ſi proprietatem & vſumfructum, vt iura incorporalia conſideremus, vt l. 1. ff. de rer. diuiſ. fundum vero rem intellectu comprehenſam, cui tanquam ſuo ſubiecto, naturali quadam ratione proprietas & vſusfr. accedunt, ipſumque ſequuntur, velut vmbra corpus & calidum ignem, nulla quidem ratione partes appellaueris, niſi καταχρηστικῶς, ac potius (vt dicit Iaſon) ficte. Quare vſumfructum ipſius fundi proprium rectius, quam partem dixeris. text. eſt in l. ſi à reo. §. ſi reo. ff. fideiuſſ. Brech. in l. recte dicimus eum fundum. ff. de verb. & rer. ſig.

Proprietatis nudæ nomine, nullus fructus continetur l. videamus. ff. de vſuris. Spieg.

Proprio iure plus ſibi datum iri debere, vide Papyrium in l. imperatores. ff. de ſer. præd. ruſt. Spieg.

Proprio nomine, & alieno opponuntur. Briſſ.

Proprium à Latinis vocatur peculiare, perpetuum & cõuenienter attributum, vel aſcriptum rei, perſonæ, aut dictionis explicans officium, conditiones, accidentia, qualitates. Dialectici proprium multiplex ſtatuunt: ſed Iureconſulti ſunt vnico contenti: quibus id dicitur proprium, quod ſpeciei tantum vni conuenit & vniuerſę: vt homini proprium eſt loqui, ratiocinari: quod omni & ſoli homini congruit. Taboet. in Topico militiæ for. & leg. diſcip.

Proprium eſt ſuum cuiuſque, vt Non. Marcel. exemplis confirmat, diciturque quod non eſt cum alijs commune. & quamuis quod commune eſt, noſtrum dicere vſurpemus, non tamen quod commune eſt, dicere valemus proprium. Cicer. li. 7. epiſt. ad Curium. Cuius quando te eſſe proprium ſcribis mancipio & nexu, meum autem vſu & fructu, contentus iſto ſum. Id enim cuiuſq; eſt proprium, quo quiſque fruitur atq; vtitur. Horatius:

Si proprium eſt quod quis libra mercatur & ære. Briſſ.

Proprium ſiue proprietas dicitur, quod alijs locis paſſim allodium, propterea quod eius proprietas ſolida penes dominum eſt, neque alteri eius vſusfructus eſt conſtituus, lib. feud. 2. tit. 17. & tit. 29. & tit. 43. Iuriſconſulti modo proprietatem ſolidam, modo proprietatem cum vſufructu, modo vſumfructum proprietati admixtum appellant, l. 4. ff. ſi vſusfr. pet. l. 4. de vſufruct. accreſ. Sic leg. Franc. lib. 1. cap. 125. vt vnusquiſque de ſuo beneficio ſuam familiam nutricare faciat, & de ſua proprietate propriam familiam nutriat: & ſi Deo dante, ſuper ſe & ſuper familiam ſuam, aut in beneficio, aut in alode annonam habuerit, &c. Et lib. 4. cap. 51. Itemque in Capitular. Carol. Audiuimus quod aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem & in ipſo placito dato pretio conparant ipſas res iterum ſibi in Alode, &c. Prat.

Propter res vniuerſas, quæ mihi cum fratre meo patruo veſtro communes ſunt, quas æſtimationis conſtiterit eſſe vniuerſas, duo millium aureorum fidei veſtræ committo, vti pro portione veſtra mille aureos à Lucretio pacato patruo veſtro accipiatis. Scęuola ſenſum indicat. l. fi. §. 1. de leg. 2. Spiegelius.

Propudiosiſſima, dicitur Contaminatiſſima, impudiciſſima. Plauti vocabulum qui & meretriculam propudium vocitat. Propudioſa autem dicta, quod nundinata pudicitia ſit procul à pudore. Ioan. Bapt. in comment. Epiſt. Sid. Apoll. ad Ambroſ. Pap. lib. 9.

Propudium, rem pudendam ſignificat.

Proquæstor, qui Quęſtoria autoritate accepta, mittitur in aliquam regionem.

Proquiritata, verbum fuit 12. Tab. quod ſignificabat promulgata. Sidon. Apoll. lib. 8. epiſt. ad Nammatium. Per ipſum fere tempus, vt decemuiraliter loquar, lex de præſcriptione tricennij (ſic enim legendum eſt) fuerat proquiritata. Quiritari vtique in veterum libris fidem Quiritium inuocare eſt. Briſſ. Idq; Varrone autore qui lib. 5. de ling. lat. ſcribit: qui fidem Quiritium clamans implorat, eum dici proquiritare: Et vt proquiritare vrbanorum, ſic iubilare ruſticorum eſſe. Simili modo qui parens parentum implorabat auxilium, parentes plorare dicebatur: Vnde illud Terentij in Adelph. Obſecro populares ferte miſero atque innocenti auxilium: Subuenite inopi. In quem locum Donatus, & hoc eſt, inquit, quod veteres quiritare dicebant. Quirites Conclamare. De quo vide Ræuardum ad ll. 12. Tab. ca. 3. de patria poteſtate.

Prora, ea pars nauis eſt, quæ in appellando percutit littus, Puppis honeſtior nauis pars eſt, in qua ſedet qui clauum regit. Habent nautæ ſinguli diſtributa munia: quorum præcipua ſunt, Proretæ, & Gubernatores. Vlpi. in l. 1. Nautæ, caup. ſtab. nauis magiſtros vocat. Prora Græca vox eſt, cui parti qui pręſidet, πρωρεὺς & πρωράτης illis appellatur. Vide Annot. Bud. ad l. 1. de arbitr. Spieg.

Proreta, πρωράτης, πρωρεὺς, qui proram regit: quum puppim Gubernator. Plaut. in Rud. Si tu proreta iſti naui es, ego gubernator ero. Paul. l. 11. §. 2. ff. de public. Quod ſi abſente domino id à magiſtro, vel gubernatore, aut proreta, nautave aliquo factum ſit, &c. Xenoph. ἀναβασ. 5. χαλεπαίνει μὲν πρωρεὺς τοῖς ἐν πρώρᾳ, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρυμνῇ. Succenſet proreta iis qui in prora ſunt: ſuccenſet gubernator iis qui in puppi. Hot. Prat.

Prorogare, proprie eſt populi rogati lege ac iuſſu proferre atq; producere. vt Prorogare magiſtratum, aut prouinciam. Hinc

Prorogari vulgo dicitur quod producitur, Vlp. l. 2. §. 3. ff. de iud. Si & iudex ad tempus datus & omnes litigatores conſentiant, niſi ſpecialiter principali iuſſione prorogatio fuerit inhibita, poſſunt tempora intra quæ iuſſus eſt litem dirimere, prorogari. Sic l. 24. ff. locat. l. 19. & leg. 30. de legat. 1. Hot. Prat.

Prorogare, ante diem erogare, repræſentare. Vlpia. l. 53. ff. de pactis. Sumptus quidem prorogare, litiganti honeſtum eſt: paciſci autem vt non quantitas eo nomine expenſa cum vſuris licitis reſtituatur, ſed pars dimidia eius quod ex ea lite datum erit non licet, id eſt, Honeſtum eſt litigatori pecuniam ad futuros ſumptus litis neceſſariam procuratori vel aduocato ſuo numerare. Hinc apud Vlpian. in l. 4. ff. de manum. pro præſentem pecuniam ſoluere. Proinde, inquit, ſiue ex peculio quod ad venditorem pertinet, ſiue ex aduentitio lucro, ſiue etiam amici beneficio, vel liberalitate, vel prorogante eo, vel repromittente, &c. Vlp. l. ſed addes, 19. §. ſi quis, 6. ff. locat. nam inter eum qui per errorem ſoluit, & eum qui penſionem integram prorogauit, multum intereſt. Hot. Prat.

Prorogare in edicto prætoris, modo eſt ad libramentum proprium redigere. leg. 1. ff. de via publica. Modo immundum tollere, ſignificat. l. 1. ff. de riuis. In iudiciis, pro diluere crimen & ſe excuſare vſurpatur, l. is qui reus ff. de publ. iud. cum ſim. Old.

Prorogare ſumptus litiganti, eſt eorum ſolutionem in tempus aliquod differre, puta poſt litis iudicium: ſic Conſtant. Imperator de decurionibus. Circenſium magiſtratus deſertores ad eam grauitas tua faciat neceſſitatem conditionis vrgeri, vt quaſcunque pro iis expenſas ciuitas prorogauerit, refundere protinus ac repræſentare cogantur. Eligebantur enim quotannis magiſtratus, qui Circenſes ludos ſumptu ſuo celebrarent: quod vt commodius poſſent facere, ciuitas prorogabat ipſis eas expenſas, id eſt, ſoluebat pro ipſis, quas aliquo poſt tempore redderent. Vult Conſtantinus, vt ſi qui eorum eam ludorum procurationem deſeruerint, refundant eos ſumptus ciuitati, & quidem præſenti die, non expectato tempore quod illis ſolitum eſſet concedi. Nam vt Vlpianum prorogare interpretemur pro repræſentare & erogare, mihi non placet: nec vero conuenit. Non enim hi ſumptus dantur litiganti, ſed erogantur in litem, & prorogantur litiganti, id eſt, creduntur ei, & prorogatur eorum ſolutio vſque ad finem iudicij, quod licet, adiecto etiam pacto vt cum vſuris reſtituantur. Sed improbum eſſet pro iis quotam litis paciſci. Sic qui fidem habet de precio venditor, dicitur precium prorogare emptori, & cætera. Connanus lib. 5. cap. 5. numer. 5. Adde Iacob. Curt. εἰκασῶν lib. 2. cap. 33. part. 1.

Prorogare, modo diem proferre l. 19. l. 30. ff. de leg. 1. l. 2. ff. de re iudic. modo repræſentare l. 3. §. conſequitur. ff. de contrar. & vtil. act. l. 4. ff. de manumiſſ. l. 19. §. ſi quis cum in annum. ff. locat. l. 27. C. eod. l. 53. ff. de pact. leg. 20. C. de decur. Briſſ.

Prorogare pro procurare. Sic prorogandæ ſoboli proſpicere. l. 1. C. qui & aduerſ.

Prorora-

Prorogatio apud interpretes fori mutatio. hæc fit de tempore, loco, ad tempus, locum: alios modos receniuit Corraſius l. 1. ff. de iud. ex Iaſ. Old. Prat.

Περὶ ἔπος, ad propoſitum. Vlp. l. 11. §. 4. ff. de interrog. Quod autē ait prætor, Omnino non reſpondiſſe: poſteriores ſic exceperūt, vt omnino nō reſpondiſſe videatur qui ad interrogatum nō reſpondit: i. e. περὶ ἔπος. Hęc ille. Hinc οὐδὲν περὶ ἔπος nihil ad propoſitum. nam vt ait Heſych. ἔπος, ῥῆμα, λόγος, φωνή. Lucian. in Philopſeude, οὐδὲν περὶ ἔπος ταῦτα φασιν, οὐδὲ περὶ τούτων ἐῤῥήθη, Hæc nihil ad propoſitum, vt aiunt: neque de his percontabar. ſunt tamen qui nihil aduerſum interpretentur & originem locutionis longius exquirant. Cicero pro Flacco, Nunquam nobis ad rogatum reſpondent, ſemper accuſatori plus quam ad rogatum. Hot. Prat.

Prosa numen & poteſtas ab ijs fœminis maxime colebatur, quæ rectum ac legitimum partum ederent. Poſtuerta autem ab ægris atque infirmis. Crinitus libro 22. cap. 9. de honeſta diſciplina.

Proscenium, locus ante ſcenam porrectus, in quo pulpitum erat, ludicris exercendis accommodatum. Virgil.

----Veteres ineunt proſcenia ludi.

Tranquil. in Ner. Hos ludos ſpectauit ex proſcenij faſtigio. Meminit & Vitruuius li. 5. & Vlp. in l. de pollicitationibus. ff. de pollicitation. Probe faciet Statius Rufinus, ſi opus proſcenij, quod ſe Gabinis extructurum promiſit, perficiat. Hotomanus & Gothofred. in dict. l. de pollicitationibus. Scena autem ipſa dicta eſt, ἀπὸ τῆς σκιᾶς, ab vmbra. Alc. in l. quiſquis equos. C. de ſpectaculis. lib. 11. Sunt qui proſcenium dictum eſſe putant à Nannio proſcenio meretricula, ea ſiquidem cultius exquiſitiusque aureis fulta ornamentis formoſæ gratæque puellæ ſpeciem præferebat, verum exuta turpiſſimæ nota non caruit. De quo vide notata per Cælium li. 16. c. 5. lect. antiq. Adde Brechæum in l. Tabernæ tit. de verb & rer. ſig. nu. 4.

Proscindere terram, eſt illam vertere, cum primum aratur. Paul. de verb. ſign. l. ſylua. Noualis, inquit, eſt terra proſciſſa. Nebriſſ.

Proscribere eſt palā ac publice propoſito libello ſignificare. l. 11. §. 1. ff. de inſtit. Palam autem proſcriptum id intelligi Vlp. in d. leg. 11. §. 1. interpretatur, quod ita poſitum eſt, vt de plano legi poſſit, Soſipat. lib. 2. Inſtitut. Grammatic. proſcribo eſt palam & aperte ſcriptum propono, vt cum bona alicuius proſcribo. Briſſ.

Proscribere, aliquid per ſcripturam venale proponere, & publicare: vt C. de fide inſtrum. & de iur. haſt. Fiſc. lib. 10. l. vlt. Item damnare & relegare, *Verbannen*, ſignificat: tractum ab eo, quod hi proprie proſcribi dicuntur, vt Vlp. teſtatur in l. ſed & ſi pupillus. §. proſcribere. de Inſt. act. quorum nomina claris literis, vt de plano recte legi poſſint, ante tabernam, vel ante eum locum in quo negociatio exercetur, non in loco remoto, ſed euidenti ſcribuntur. Spieg.

Proscribi bona dicuntur, cum fixis publice libellis, venditio eorum bonorum in diem certam edicitur, ac ſignificatur. Hotomannus.

Proscriptio Imperialis, *Die keiſerliche acht*. Habet autem hāc appellationem intra annum, *acht*. Quia imperium cenſet, vtrum in eam ſit declarandus, an non. *achten* enim noſtra lingua ſignificat, iudicare, exiſtimare, reputare: differunt proſcriptio & Bannum. *Die acht vnd der Bann.* Nam proſcriptio adimit contumaci omnem libertatem & ſecuritatem perſonę & rerum. Bannum vero efficit, vt apprehendi quidem poſſit in quolibet iudicio, ſed non occidi. *Aberacht* eſt aggrauatio, iterata & grauior proſcriptionis confirmatio. Proſcriptionis meminit Frideric. I. in conſt. de ſtatu & conſue. §. item nulla poteſtas. Old.

Proscriptio autem dicitur damnatio, à ſcribendi ceremonia, quam Vlpia. explicat, de priuata interdictione loquens, in l. Sed & ſi pupillus. §. proſcribere. ff. de inſtito. actio. Old.

Proscripti dicuntur, quorum nomina palam in foro ſcripta extabant, vt ad necem quærerentur, & præmio percuſſori, ac ſupplicio occultatori propoſito. Appian. ſcribit L. Syllam harum proſcriptionum principem & inuentorem fuiſſe, indeque eſt lex Cornelia quæ proſcriptum iuuari vetabat. Prat.

Proscriptio fit de futura auctione propoſitis libellis in celeberrimis locis vt Cic. ait pro Quintio. Theophilus ἐν τοῖς περιφανέσι τῆς πόλεως μέρεσι, & Imp. in l. vlt. C. de delat. lib. 10. & l. pen. C. de defenſ. ciuit. quod in alienationibus eccleſiarum fit per dies 20. ſcripto propoſito. Nouell. 120. Multa ergo exiguntur in auctione fiſcali, proſcriptio, auctoritas procuratoris, haſta, præco, quæſtor, addictio, quæ fiat iuſto pretio. Cuiac. ad l. ſi qui proſcribente, de fide, & iure haſtæ fiſcalis. C. lib. 10.

Proscriptiones incurrere l. vlt. C. quæ res vend. non poſſ. Sunt autem proſcriptiones, venditiones bonorum, quas inuiti faciunt, à creditoribus in iudicio victi. Spieg.

Prosecta. Exta cocta ſolebant proſecare, vnde & proſecta dicebantur, & partem adolebant, partem conſecrabant, ſacerdotibuſq; dabant, partem ſibi apponebant. Tranquillus in Auguſto, ſemicru da exta rapta foco proſecuit. Eſt vero verbum ſacrificantium. Particulę enim minutę membrorum omnium proſecta dicebantur in ſacrificiis. Sic Lucanus:

—— Si pectora pleno
Sæpe dedi, lani calido proſecta cerebro.

Et Ouidius:

Inde vbi libauit, proſecta ſub æthere ponit.

Hæ ſacrificiorum particulæ videntur etiam dici Præficiæ, à præſecando, de quibus Arnobius lib. 7. ridens antiquorum ſuperſtitioſa ſacrificia. Vide Turneb. lib. 13. aduerſarior. c. 7.

Prosecutor is dicitur, qui quæ tranſmittuntur, publico nomine ac mandato proſequitur: vnde proſecutores Reorum, l. ſolent. ff. de cuſtod. reor. qui reos tranſm ſſos deducunt. Et proſecutores auri publici, ſub rub. C. de auri publ. proſecut. qui aurum fiſci rationibus illatum, dum tranſmittitur, proſequuntur. Item proſecutores publicarum functionum. l. 9. C. de curſ. publ. qui non ſine proſecutoria, id eſt, præcepto comitis largitionum conſtituebantur. Proſecutores equorum l. 1. C. de tractor. & ſtat. Denique proſecutores frumentorum apud Caſſiodor. lib. 4. Prat.

Prosecutoria, l. 1. C. de aur. publ. proſec.

Prosilire ad munus. l. 7. C. de profeſſ. Briſſ.

Prosocer pater ſoceri. Vide Iuriſconſ. de gradib.

Prosocrus mihi vxoris meę auia eſt, ego illius ſum progener, ait Modeſt. in l. 4. §. 4. ff. de grad.

Prospectus ſeruitute conſtituta id adquiſitum videtur, vt ne vicinus quid ponere poſſit quod officiat ad gratiorem & liberiorem aſpectum. Et inter proſpectum & lumen hoc intereſt, quod proſpectus etiam ex inferioribus locis eſt, lumen ex inferiore loco eſſe non poteſt. l. 12. l. 15. ff. de ſeruit. vrban. l. 5. ff. de noui oper. nuntia. l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publ. Appellatur hæc ſeruitus proſpiciendi in §. æque. Inſt. de actionib. & ne proſpectui officiatur in l. 3. ff. de ſeruit. vrbanor. Vide Duaren. diſp. anniu. lib. 1. c. 33. & Balduin. com. ſuper Inſtit. Iuſtin. lib. 2. tit. 3. de ſeruitutib.

Prospectus & luminis ſeruitus in hoc quoq; differunt, quod in proſpectu plus quis habet, ne quid ei officiatur ad gratiorem proſpectum & liberum. In luminibus autem, ne lumina cuiuſquam obſcuriora fiant. Prat.

Prostasia, præfecturæ cuiuſdam genus. Auxiliarem quoque turmam ſignificat, & alia. Vide annot. Alc. in l. nec proſtaſię. C. de muner. patrim. li. 10.

Prostates, modo præſidem, adiutoremve in bello, aut vicarium aut defenſorem ſignificat. in lib. poſter. C. modo ex Suida, ſacrificulorum altaribus præſidentem. Nam & proſtaſia, non vt vulgo legitur, proteſia, & ſacerdotia, in eadem l. de muner. patrim. à Conſtantino Haloand. veterem lectionem commutat, ſed emendatius ſic legit, nec protoſtaſiæ, vel ſacerdotiæ, &c. Spieg.

Prostitutæ vicem ſuſtinere, Vlp. eleganter dixit pro eo quæ palam ſui corporis poteſtatem facit in l. palam de ritu nupt. Spieg. Prat.

Πρῶτα τὰ πρῶτα Iuſtinianus appellat primam pandectarum partem, à principio aduſque tractatum de iudiciis. Ipſe ad anteceſſ. In reliquam vero inquit, anni partem, primam legum partem eis tradi ſancimus, quæ Græco vocabulo πρῶτα nuncupatur, qua nihil eſt anterius: quia quod primum eſt, aliud ante ſe habere non poteſt. Idem de confir. ff. §. 2. Igitur prima quidem pars totius contextus, quæ Græco vocabulo πρῶτα nuncupatur, in quatuor libros ſepoſita eſt. Hotomann. Prateius.

Protectores & domeſticos inter ſe differre, conſtat ex l. 6. & l. 9. C. Th. de domeſt. & procur. quib. legibus ea quæ conſtituta ſunt de domeſticis trahuntur ad protectores. Hi (protectores) vt l. 9. ait, armatam militiam ſubeuntes nō ſolum defendendi corporis, verū etiam protegendi lateris noſtri ſolicitudinem patiuntur. vnde etiam protectorum nomen ſortiti ſunt. Hi igitur ſunt in acie. Alij (quod ait l. 8. d. tit.) vt indicio nominis apparet, ſam. liarius militant, & ſunt domeſtici protectores. Socrates 1. c. 13. τῶν δορυφόρων τις ὃς οἰκείως ὑπῆρχε τῷ βασιλεῖ. Suidas. δομέστικοι προτίκτορες. Idem & Zonaras in Diocletian. Sed fuere tamen ex eis alij pedites, alij equites, l. vlt. C. de domeſt. & procur. l. reſtituendæ. C. de aduoc. diu. iud. Caſſiod. 1. Var. Domeſtici partis equitum & peditum, qui noſtrę aulæ videtur iugiter excubare: & alij comites domeſticorum equitum, alij comites domeſticorum peditū, viri illuſtres, à quib. domeſticorū regebantur. Conſtituitur autem in l. 1. d. tit. C. de domeſt. & protect. vt quia domeſticis & protectorib. attingere & adorare purpuram principis licet, per l. 2. C. de fabric. & Caſſiod. in formulis, cum inquit: Inter protectores & domeſticos ſacram purpuram adoraturus accedat: In ſalutandis etiam & oſculandis vicariis præfect. prætorio ac multo magis præſidibus admittantur: quæ omnia ſummi honoris loco tribuuntur, & ſic in l. 109. Cod. Theod. de decur. oſculum his in prouincia iudicantium & conſeſſus indultus ſit,

Cuiacius ad dictam legem 1.C.de domeſticis.

PROTECTVM quid ſit docet ICtus in l.29.ff. ad legem Aquil. Si protectum meum,inquit, quod ſupra domum tuam & nullo iure habebam recidiſſes: poſſe me tecũ damni iniuria agere, Proculus ſcribit.Eſt autem protectum locus in domibus ſurrectus, vnde ſpectare licet,ab protegendo,i. e.porro tegendo ſiue tectum proijciendo,id enim Ciceroni in Topicis protegere eſt. Sp. Inter proiectum & immiſſum multum intereſſe Iureconſulti notant, ſed inter proiectum & protectum nihil diſcriminis ſtatuunt.Quanquam proprie protectum videatur quod proijcitur ad tegẽdum, proiectum vero etiam ad alium vſum eſſe poteſt: ſed & protectus tignorum & Stillicidij rigor appellatur à Ceruidio Scæuola l.vlt.ff.de ſer.vrb.præd. Vitruuius proiecturam dicit quod eſt protectum.Proiectura (inquit)reijcit extra perpendiculum ſtillas.Bald.in Sçuola. Corraſ.3.Miſcell.c.vlt.nu.13.

PROTEGENDI ius eſt,quando deducto tecto,tigna tua, & id genus aliam materiam, etiã ſupra vicini aream, fundumve ſuppoſitis fulcris,protegere licet.Sp.vide ſuperius proiecta.

PROTELARE litem, pro protrahere l. properandum.C. de iud. Iuriſperitos, & Fulgentium vſurpare hanc dictionem annotauit Bapt.Pius.Spieg.

Προτίμια πρὸς τῶν γάμων δωρεὰ appellatur, i.e. donatio propter nuptias,vt Bud.annotauit,referente Conn.li.8.c.1.n.4.

PROTERVI qui petulanter agunt, *Freuenlich*.l.3.de ædil.edict. Spiegelius.

PROTERVIA eſt impudens & arrogans audacia, vt in clementi. vnic.in princ.de foro competent.Io.Bello.Etymol.

PROTERVITAS , inquit Calphurnius,Terentij interpres in Heautont.leuior eſt quædam contumelia:procacitas maior, petulantia maxima.Spieg.

PROTESTARI interdum idem ſaltem eſt, quod teſtari, vt apud Iuſt.in procem. Inſt.§. Quorum vtramque viam.& in c. cum qui,de dol.& contumacia.Aldo.d.§.quorum.

PROTESTATIO,eſt animi noſtri declaratio,iuris acquirendi vel conſeruandi, vel damnum depellendi cauſa facta: ſiue animi agentis expreſſio,c.conſulti.de reg.iur.l.ſi duo.§.cum inquilinus. ff. vti poſſidet. Teſtatio nomen generale eſt quoquo modo animi ſui ſententiam quis declaret.Specialiter vero eo nomine dicitur,quę coram teſtib.facta eſt.Deteſtatio eſt,quę ad abſentem mittitur: id quod præpoſitio De,oſtendit,cuius natura eſt augere,efficacioremq; actũ demonſtrare.Conteſtatio vero proprie eſt,vt in iudicijs,cum actor quid mentis ſuę ſit,petendo explicat:contra reus diffitetur.Vnde & litis conteſtatio dicitur. Denunciatio eſt,quę ad alium mittitur.Renunciatio,cum quis ius ſuum repudiat.Alc.in l.deteſtatio de verb.ſig.Prat.

PROTESTATIO facto contraria dicitur vt Bar.l.1.C.de litis cõteſtat. explicat , cum repugnantia eſt circa idem, vt ſi reus actoris libello negatiue reſpondendo, proteſtatur quod non reſponderet l. vbi repugnantia. ff.de re iud.l. ſcripturæ. C. de fide inſtrument. Si vero contrarientur proteſtatio & factum circa diuerſa, non dicitur proprie facto proteſtatio cõtrariari , quandoquidem proteſtãtis animus ab actu ſeparari poteſt , l. at ſi quis, §.plerique. ff. de re lib. l. qui aliena. §. fi.ff.de acquir.hær.veluti ſi reus reſpondeat libello,& proteſtetur ſe reſpondere nõ animo conteſtandi litem.etenim poteſt intelligi facta reſponſio non litis conteſtandæ cauſa, ſed animo inſtruendi iudicem tantum. Pan.c.1. de litis conteſt. Corraſ.in rubr.de ſeruitut.

PROTESTARI proprie dicimur , cum animi noſtri ſententiam declaramus.Atq; ea quidem proteſtatione,iuris noſtri rationib.in futurum conſulimus.Proteſtari vulgo etiam eſt teſtato reclamare, & intercedere quo minus aliquid fiat:aut teſtari rẽ ſe iudicio executurũ:Grçci διαμαρτύρεσθαι,apud Demoſt. Pontificij Iuriſconſulti ſcribunt , proteſtari eſſe vehementer adfirmare. c.eum qui.de dol.& contuma.li.6.Brech. in l.deteſtatio. ff.de verb.& rer.ſig.quidem vide.

PRO teſtimonio vacillare,id eſt,in teſtimonio. l.ex libero.ff.de quæſtionib.

PROTHOMYSTÆ ſunt myſtarum principes& anteſignani.Myſtæ enim ſacerdotes appellantur,qui myſteria & eccleſiæ ſecreta tegunt & adminiſtrant.Io.Bapt.in commen.epiſt. Sidon. Apollina. ad Domicium.li.2.

PROTHYRVM quid ſit, inter Interpp. haud conducit, nec dictu facile eſt:maxime cum in omnibus exemplarib.in fine l.245. ff.de verb.ſig.(vbi huius vocabuli fit mentio)corrupta ſit lectio.Græci quidam θύραι vocant oſtium,ſiue ianuam,illas tabulas, quæ clauduntur & aperiuntur, earumq; interuallum: vnde fortaſſe nos accepimus *thür*,vel contra Græci hoc à nobis mutuati ſunt. Hinc θυρίδιον,hoc eſt oſtiolum & ψευδοθύριον quod oſtiolum vel tabulæ illi innexũ eſt: vel quod alia parte ædium patet,quam qua oportet. Ex quo intelligitur,aliquid eſſe quod ante oſtium & pro oſtio eſt; ſed quid illud ſit, non ſatis cõſtat.Interpretatur Fr.Marius Grapald.li.1.de partib. ædium.c.1.de valuarum hiante cauitate.Alij interpretantur de veſtibulo,quod Gell.lib.19.c.5.deſcribit,freti Nou.Leon. 56.ſub fin.& l.arbor.19.§.de veſtibulo. ff.commun.diuid. & Vitruu.lib.6.cap.pen.quorum interpretatio an vera ſit,vide Alc.& Forner.ad d.l.245. & Cuiac. obſer.1.lib.14. Qui ſane interpretatur pro diathyro , quod eſt tabulatum e materia vel velo, quod opponitur oſtio, vt excludat ventum irrumpentem,dum valuæ aperiuntur:quod & Alciat.d.loc.& Adr. Iun.verum viſum eſt.Ac huic deſcriptioni reſpondere creditur deſcriptio Papin.in l.12.§.Papin.ff.de inſtrum.inſtr. leg. qui eam quoq; ob cauſam diſtinctionem adhibet,an ex velamine ſit,an vero ex tabulis factum:quod ſi velamen ſit,negat ædibus cedere, cum non vſus ſed voluptatis cauſâ habeatur: ſi ex tabulis, ædibus cedere ait , cum inſtrumentum & quodammodo pars ædium ſit:ſiquidem perpetui vſus ędium cauſâ confectum eſt,Gœdd.ad d.l.245.n.3.ff.de ver.ſig.

Προτίμησις,id eſt,prælatio ſeu prærogatiua. Hinc ius προτιμήσεως Friderici conſtitutione inſtitutum , quo obalienatos fundos, certis perſonis redimere permittitur. Atque ſic definitur ab Hot.in diſp.feud. Ius prælationis, quæ agnato propter eiuſdem ſtirpis atq; adeo fibræ rationem defertur.nam in pręrogatiua non tantum ſtirpium , verum etiam fibrarum ratio ducitur.Alias Feudiſtæ prioritatem graduum appellant,cum in feudi ſucceſſione agnatus propinquior remotiori anteferturſed id falſo,vt ibidem oſtendit Hot.non enim agnationis, ſed genealogiæ figura feudalitiæ diſputationis propria eſt,in qua genealogia non tres limites deſcribendi,inferior , ſuperior & obliquus: ſed (vt apud Canoniſtas , qui Feudiſtarum conſanguinei fuerunt) inferior duntaxat : modo ſit multiplex,ab illo vno pendens,qui primus feudi,de cuius hæreditate quæritur,poſſeſſor fuit, arg.lib.2.tit.31. idem dicendum eſt de lib.2.tit.50. vbi ſpecies quædam ac exemplum proponitur.Prat.

PROTINVS id ſignificat,quod vulgo directe,*ſtracks* & immediate dicunt.Vlpian.Etenim parui refert, protinus libertus patrono cogatur dare,an per interpoſitam fideiuſſoris , vel rei perſonam. Apud eundem,pro ſtatim à principio , in l. ſed & ſi ad SC.Maced.§.1.item in l. in illa ſtipulatione. de verb. oblig.Spieg.

PROTINVS dictio importat idem quod ſtatim,& incontinenti. tex.eſt in l.1.in princ.vbi Aret.in 3.not.& alibi Modeſt. & in l.3.§.in amittenda.vbi Alexan.in 1.Not.& alij ad hoc not.ff. ff.de acqui.poſſ.& adeo celeritatem deſiderat,quod dicit ſingul.Bal.in l.2.in tertio not.per illum tex.C.vt lit.pen.Quod ſi conſtat iudici de crimine commiſſo,in iudicio poteſt punire,& imponere pœnam ordinariam, abſq; oblatione libelli, & ordine iudiciorum.&hanc deciſionem Bal.approbat Alex. in d.§.in amittenda.in 1.not.& ibidem Iaſ.in 3.not. & Iaſ.in d.l.2.in 4.not.& pro ſingul.citat Aret. in l.1.§.1.in 2. col. in princ.ff.de verb.oblig. & dicit videri dubium ex multis quæ ibi refert.& in eadem materia adducuntur contra aliam ſingu.deciſionem Bal.huic ſimilem,in l.quoniam.la 1.C.de appell.de qua ſcripſi in dictione,Mox.

PROTOCOLLVM, quod breuiter & ſuccincte notatur à tabellione,vt extendi deinde atq; abſolui poſſit. Vide Barbar. in annot.ad Plin.& poſt gloſſ.in §.vlt.aur.de tabel.Bart.in l.Gallus.§.idem credendum. ff.de liber. & poſthum. Significabat etiam protocollum olim quandam in chartæ capite notam, ſignumque,quo videlicet artificio, quove tempore ea confecta fuerit,cum Comitis ſacrarum largitionum nomine.Nunc vero,vt iam dictum eſt,vſurpatur pro indice, memorialique tabellionis ſcriptura , qua in codice aliquo , geſti actus ſubſtantia breuiter adnotari conſueuit.Spieg.

PROTOCOLLVM ſubitanea annotatio rei geſtæ, quaſi prima rerum collectio.Aliter,protocollum prima concinnatio,& raptim confecta ſcriptura, quæ meliorem compoſitionem deſiderat. κόλλα gluten dicitur. Quia vero in cera , ſeu glutino, quæ per tabulas extenſa erat, ſcribebatur , protocollum , id eſt,prima conglutinatio vocata eſt. Aliqui deducunt à κῶλον, quod eſt membrum,quia primum ſit ſcripturæ membrum.Alias mactocollum.Videre eſt Alciatum,& Viglium, Inſtitutionib.de teſtamen.ordin.De cætero,tabelliones protocolla quidem ſiue archetypa,quas matrices vocant, tenentur iure communi facere, vt in Nouellis, de tabell.§.illud.conſtitut. 44.Auch.vide & Cuiac.ad Nou.14.

PROTONOTARIVS, vocabulum vulgatum magis, quam probum eſſe videtur.de quo vide Bar.in l.eos.C.de excuſ.mun.li.10.

PROTOPRAXIA,id eſt,prima actio,hoc eſt,ante alios ius habere exigendi pecunias à debitoribus. Nam Paul.de priuil. creditorum reſpublic. inquit,creditrix, omnibus chirographariis creditoribus præfertur.Quamuis Martianus ad municip.ſcribat,ſimile priuilegium fiſco, nulla ciuitas habet in bonis debitoris, niſi nominatim id à principe datum ſit. Suidas, teſte Catanço, protopraxiam interpretatur primam repetitionem,primam exactionem.Adi & Alciatum lib.1. diſpunct.c. 11.Spieg.

Πρωτοπραξίαν qui habebat , prior erat in exigendis debitoribus ſuis Conn.lib.4.c.16.n.2.& lib.4.c.17.n.13.

PROTOSPATARIVS officium fuit in Conſtantinopolitana aula

cui

cui qui præerant, iudicandi munere fungebantur: Meminit eius Conſtan. li.1. Epit. non ſemel. & Luitprandus li.3. de reb. per Euro. geſt. c.7. Paul. VVarnefridus Appendicis ad Eutropium li. vlt. & Notitia Græca, & Zonaras, tom.3. Annal. in Romani Argyropoli imperio. Prat. Briſſ.

Protostasiæ munus l.8. C. de munerib. patrim. l.3. de filijs famil. & quemad. pro his pat. ten. li.10. C. l.1. & tot. tit. de protoſtaſia in C. Theod. Sunt autem προστασίαι principalitates, quas & προστασίας vocant, l.3. C. Th. de priu. eo qui in ſacr. l.2. C. Th. de protoſtaſ. Prat.

Protvtelæ materialiter accipiendo, eſt dictio compoſita. Vide ſupra, actio pro tutela. Spieg.

Protvtor & Tutor differunt. Tutor enim non tantum bonorũ ſed etiam perſonæ cuſtodiam habet; cuius etiamnum officio incũbit conditionem pupillo ſuo quærere, & omni in re parum abeſt patris poteſtate & reuerentia. At in protutore nihil huiuſmodi eſt, qui bonorum geſtioni præeſt, in eoq; operam ſuam vltro accommodat. Conn. li.8. c.6. n.7.

Pro tutore negoria gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, ſiue ſe putat tutorem, ſiue ſcit non eſſe, fingit tamen. l.1. §.1. ff. de eo, qui pro tut. l. vlt. ff. de tut. & rat. l.3. §. pen. de contrar. & vt l.4. §. ſi quis non tutor. ff. de doli except. l.19. §.1. ff. de reb. auct. iudi. & apud Paul. li.1. ſent. tit.4. Inde protutelæ actio, quæ aduerſus eum competit, qui pro tutore negotia geſſit, cum tutor non eſſet d. l.1. & 4. C. de teſt. tut. l. pen. ff. de tut. & rat. diſtr. Briſſ.

Provectæ ętatis, l.2. C. de his qui non impleu. ſtip. li.10.

Proventvs, qui modo fructus, modo reditus dicitur, eſt quicquid ſine peculiari cultura & plerunque eadem ſtirpe redit: eiuſmodi ſunt poma, pyra, nuces, glandes, fœnum. Quo ſenſu Plin. lib.23. poſſe nos ex arborum fructibus viuere ſine frugibus dixit. Et Cicero indignum homine iudicauit, ſi inuentis frugibus glande veſcatur. Gœddæus ad l. frugem 77. nu.2. ff. de verb. ſig.

Proverbivm, vulgo interpretatur probatũ verbum: quũ dicatur quaſi commune omnium verbum. Prouerbia vero citata, inſtar iurium habere traditum eſt in l. ſolent. ff. de offic. proc. l. ſi chorus. de leg.3. Nam vt teſtatur Eraſ. Rot. principes non exiſtimauerunt inferius eſſe maieſtati imperiali, vt magnis de reb. conſulti, prouerbio reſponderent: quod etiam nunc extat in ff. οὔτε πάντα, οὔτε πάντῃ, οὔτε παρὰ πάντων, id eſt, nec omnia nec paſſim, nec ab omnibus. Spieg.

Providentia, id eſt, prudentia futura prouidendi, proprie ad iudicem pertinet, vt not. in l. cum ſatis. §. caueat. C. de agr. & cenſ. lib.11. Sed & ad legislatorem, arg. l.1. in prin. ff. de legit. tut. Prat. Quęre, ſumma prouidentia.

Providere legibus, id eſt, cauere.

Provinciæ quaſi procul victæ in quas mittebantur Proconſules Ius dicturi. Prouincię autem nomen tribus modis pop. Roman. accepit: vno, pro regione, quam aut armis deuictam, aut quocunq; modo in poteſtatem adductam, ipſe magiſtratui ſuo adminiſtrandam ſubiecit: altero, pro quacunq; regione, in qua publico nomine bellum Roman. Imp. adminiſtrarit: tertio, pro quacunq; publici muneris procuratione. Nos autem de prouinciis locuturi, prouinciam prima & quidem propria ſignificatione ſumemus. Quocirca ſi certam breuemque prouincię definitionem quęramus, ſane vt Latium regionem iure Latij donatam, & Italiam regionem iure Italico affectam dicebamus: ſic prouinciam definiemus regionem, quę ius prouinciale conſecuta ſit. Etenim ius ipſum ſingulis regionibus à populo Rom. conceſſum, illud eſt potiſſimum, quo regio à regione diſtinguitur. Ius autẽ prouinciale, quod alio nomine formula prouincię dicitur, vt etiam ius Latij atque Italicum ex legibus percuſſi cum populo Rom. fœderis emanauit. Itaq; vt fœderis leges æquiores iniquioreſq; fuere, ſic diuerſa fœderum genera intulerunt. Quoniam autem leges, quæ prouincijs datę ſunt, iniquiores fuerunt, quam quę Latio, atq; Italiæ, propterea prouinciæ ius deterius, quàm Latium atq; Italia, ſunt adeptæ. Nam Italia vectigalis facta eſt illa quidem, ſed tamen in vniuerſum libertate donata. prouinciæ vero non ſolum vectigalibus, ſed etiam ſeruitute mulctatæ ſunt, quippe quæ legibus ſuis, ac magiſtratibus ius dicentibus ſpoliatę ſint. Id vero argumento eſt, quod prouincia nulla fuit, quæ non Romanum prætorem ac quęſtorem habuerit: illum qui ius diceret, hunc qui vectigalia procuraret. vnde ſcite ſcriptum illud eſt apud Strabonem, vniuerſę regionis, quæ Romanis pareret, vnam Regibus ſubiectam fuiſſe, alteram ab ipſis poſſeſſam, in eamque prouinciam dictam, prætores cum quæſtoribus miſſos. Ex quo intelligi poteſt, vniuerſam prouinciæ rationem fuiſſe, vt vectigalis eſſet, ac pop. Roman. magiſtratui obediret. Quoniam autem vnius regionis populi ac ciuitates non eodem modo ſe aduerſus populum Roman. geſſerunt omnes, propterea neque eodem omnes pacto tractatę ſunt, verũ pro ſuis cuiuſq; meritis leges acceperunt. Quo factum vt alię ciuitates vectigales, aliæ immunes relictæ, alię ſeruitute, alię libertate affectę ſint. vectigales dictæ quibus vectigal aliquod impoſitum eſt: immunes quibus nullum. Seruitute affectæ, quas magiſtratui Ro. parere voluerunt: libertate, quas magiſtratus Ro. iuriſdictione ſoluerunt. Vectigal porro ipſum aut certũ fuit, aut incertum. Certum definita fere ſtipendii ſumma, & hoc tributũ ſiue ſtipendium: & qui hoc pependerunt, tributarii, ſiue ſtipendiarij nominati ſunt: incertum, quod portubus, rebuſq; venalibus, paſcuis, agriſq; conſtitutum eſt, quod portorium, ſcriptura & decuma dictum eſt. Tributum autem duplex fuit, vnum pecuniæ ordinarium, quod in caput atq; in ſolum impoſitũ quotannis exigebatur: alterum extraordinariũ, quod aut ex lege aut ex SCto pro vſu prouinciæ aliquando imperabatur: veluti cum naues, nautas, milites, ac ſumptum in eos dare prouinciæ iubebantur. Portorium autem fuit vectigal, quod ex importatione & exportatione rerum venalium capiebatur: ſcriptura, quod ex paſtione paſcuorum publicorum: decuma quod ex agris, qui frumenti decumam, ſiue quamuis aliam partem, darent. Frumenti vero quod ex prouinciis extrahebatur, tria genera extiterunt: decumanum, emptũ, & æſtimatum: decumanũ erat decuma, quam quiſq; arator ſine pretio dare cogebatur: quæ ſumma pro copia inopiave frumenti in ſingulos annos erat incerta: eaq; aut Romæ à cenſoribus, aut in prouincia à magiſtratu Romano vendebatur publicanis, qui ex eo decumani dicebantur, vt pro ea certam pecuniam populo Rom. repræſentarent. Emptum ſumma altera, quam aratores vendere accepto ex SCto pretio cogebantur: quod frumentum Romam ad alendum populũ à magiſtratu Rom. mittebatur. Æſtimatum ſumma alia, quam æſtimabat magiſtratus in cellam ſuam, in vſum familiæ ſuæ, cum interdum pro frumento pecuniam acciperet. Quin etiam emptum duplex fuit: vnum decumanũ, quod ex alteris item decumis pretio perſoluto aliquando accipiebatur: alterum imperatum, quod pręter duas decumas æqualiter omnibus ciuitatib. pretio item perſoluto imperabatur: quemadmodum perſpicue ex frumentaria Ciceronis & Aſconiana Diuinationis expoſitione cognoſcitur. Nam fuiſſe etiam quoddam, quod honorarium diceretur, oſtendit Cicero in Piſonem his verbis: Qui modus tibi fuit frumenti æſtimati, qui honorarij? Siquidem poteſt vi & metu extortum, honorarium nominari. Seruitus autem, quam diximus, ciuitatũ, tota in ea poſita fuit, vt legibus & magiſtratibus Roma. obtemperarent. Qua de cauſa in ſingulis prouinciis diuerſæ diœceſes, ſiue diuerſi conuentus, ac diuerſa fora cõſtituebantur, eiſq; ſuę cuiq; ciuitates attribuebantur, quæ eo iuris à magiſtratu Rom. poſcendi cauſa conuenirent. Vt autẽ earum ciuitatũ, quæ ſeruitute oppreſſæ ſunt, ſtipendiariæ proprie dictæ, quæ aliquid pop. Ro. pependerunt: immunes, quæ nihil: ſic earum, quæ libertate donatæ ſunt, fœderatæ præcipue appellatæ, quæ aliquid ex fœdere debuerunt: liberæ, quæ omnino nihil. Quorum nominũ quarumq; conditionum omnium, quæ ratio, quæq; formula fuerit, ex ſingulis, quæ cuiq; ciuitati datæ ſunt, legibus conſtat. Huius autem totius beneficij, atq; honoris arbitrium ab initio penes ſenatum fuit vniuerſum. Is enim acceptis ab imperatore de ſuperatis hoſtibus, & regione in poteſtatem adducta, literis, ſecum de mulcta, ac præmiis eorum, qui victi eſſent, conſultauit, ac quid ſibi fieri placeret, imperatorem admonuit, decem, aut quinq; legatis ſenatoribus ad eum miſſis, vt ex eorum ſententia de hoſtibus & eorum regione ſtatueret. Quibus mãdatis acceptis Imperator aut ex certa ſenatus, ſi ita præſcriptum fuerat, voluntate, aut de communi decem legatorum ſententia, victis gentibus aut ignouit, aut in prouinciæ formam redegit. Ignouiſſe dictus eſt, cum liberas reliquit, ac ſuis vti legibus ſuoſq; creare more patrio magiſtratus permiſit: in prouinciæ formam redigere, cum ademptis, aut immutatis legibus, non omnino magiſtratui Rom. quotannis ab vrbe mittendo ſubiecit ac vectigalia conuentuſque conſtituit. Quo in genere illud humanitatis adhibuit, vt non omnes eiuſdem prouinciæ ciuitates eodem modo tractaret, verum pro cuiuſq; meritis, aut maiorib. aut minoribus, vt diximus, commodis ac detrimentis afficeret. Quæ vero cum de vniuerſa regione, tum de ſingulis ciuitatibus, populiſq; conſtituta erant, ea in concione ſilẽtio ante per præconem facto Imperator fere præconi pronuncianda mandabat, ac poſtremo Romam relicto aliquo prędecto prouincię decedebat. Atque hæc quidem omnia ita eſſe ex iis, quæ de ſingulis prouinciis dicit Sigon. lib. de antiq. iure prouin. intelligitur. Ex his autem perſpicuum illud eſt, prouinciam, vt propoſui, regionem fuiſſe, quæ tum vectigalia pop. Rom. pependit, tum magiſtratui pop. Rom. ex fœderis lege obtemperauit: exceptis ciuitatibus iis, quæ propter merita ſua, aut immunitate, aut libertate donatæ eſſent, ac propterea ius prouinciale quo magiſtratui Rom. parere coacti ſunt, multo quam aut Italicum, aut Latinum commodius ac deterius fuiſſe. Prat.

Provinciarvm duplex diuiſio eſt: nam ſtante Republic. aliæ Conſulares, aliæ Prætoriæ fuerũt: imperio conſtituto alię P. R. aliæ Cæſaris factæ ſunt. Prouinciæ conſulares erant, quæ ab iis, qui in vrbe Conſulatum geſſerunt. Conſulari Imperio obtinebantur. vnde etiam Proconſule & Proconſules dice-

bantur.Prouincię prætorię,quas qui prætores in vrbe proximo anno fuerāt, prætorio imperio obtinebant:Vnde Proprętore & Proprætores appellabantur.Neque enim certæ erant prouinciæ,in quas ſemper viri conſulares,& aliæ in quas ſemper prętorij mitterentur:ſed ex magiſtratuū, qui eas obtinebant,nomine,nomē ſumebant.Atq; hæc quidem nota omnibus prope ac à multis tradita ſunt.Illud autem,quod ex orat. Cic.de prouincijs Conſul.animaduertit Hoto.haud ſcio, an ab vllo adhuc traditū ſit.Vtraſq; prouincias in ſenatus poteſtate fuiſſe, ſed longe diſſimile illius poteſtatis rationem in illis decernendis fuiſſe: nam lege Sempronia vtræque à ſenatu decernebantur : ſed conſulares & conſulibus anno proximo futuris ante comitia mandabantur, vt eas poſt menſes demum ſeptendecim obtinerent:& in ſenatus poteſtate ſic erant,vt Trib. pleb. intercedere decretis, quæ de iis ſenatus fecerat,non poſſent: & in incertum tempus, quandiu ſcilicet ſenatus non alios ſummitteret,obtinerentur. prætoriæ vero Prætorib. anni præſentis mandabantur, vt eas proximis Kalendis Ianuarij,depoſita Prętura ſtatim obtinerent.in populi autē poteſtate idcirco erāt, quia Tribuni pleb. decreto à ſenatu de ijs facto intercedere poterant, & annuo tantum imperio obtinebātur.Quin etiā de ſenatuspoteſtate hoc animaduertit,ius fuiſſe ſenatui,quę prouinciæ conſulares erant, eas prætorias facere:hoc eſt,anni præſentis prætorib.mandare:quia mutatione ſimul eæ prouinciæ è poteſtate ſenatus in populi poteſtatem tranſibant. Prouinciarum altera diuiſio Repub.(vt ſuperius diximus) ad vnum translata facta eſt, de qua Strabonis verba in calce operis ſui hæc ſunt: Prouinciæ ſæpenumero aliter atq; aliter diuiſę ſunt: nūc autem ex Auguſti Cæſaris inſtituto ita ſunt partitæ. Nā cum ei patria totius imperij ſummam permiſerit,paciſq; ac belli poteſtatem habeat, vniuerſum imperiū bipartito ſic diuiſit, vt partē ſibi ſumeret,eam ſcilicet,quę militum prętidio indigeret:partem vero populo attribueret, ea quæ pacata eſt, & ſine armis facile retinetur. Complures igitur prouincias fecit, quarum aliæ Cęſaris,alię populi appellantur. Ipſe in ſuas Prętides cum imperio mittit: populus in ſuas proconſules & proprætores.Hęc Strabo,cui Sueton.in eius vita conſentiens ita ſcribit: prouincias validiores , & quas annuis magiſtratuum imperiis regi,nec facile nec tutum erat, ipſe ſuſcepit:cæteras proconſulibus ſortito permiſit:& tamen nonnullas commutauit interdum, atq; ex vtroque genere pleraſque ſępius adiit.Hæc ille.quibus conſentanea ſunt quę tum apud Dion.li. 53.tum in pandect.li.1. de prouinciarum Rectorib. legimus, quorum qui Cæſaris erant,præſides:qui populi,proconſules appellantur,l.1.& paſſ.ff.de off.præſid.& ſub rubr.offic. proconſ.Prat.

InProvinciæ formam redigere aliud olim nihil erat,niſi leges domeſticas adimere & Romanas dare, ac prætorem, qui quotannis prouinciam ex legibus datis adminiſtraret, inſtituere. Ex quo illud Suetonii de Gallia citeriore:Cæſarem Galliam omnem præter ſocios ac bene meritas ciuitates, in prouinciæ formam redegiſſe, eique in ſingulos annos ſtipendij nomen impoſuiſſe. Item, illud Cæſaris lib.7.de bello Gall. in orat. Critognati: Reſpicite finitimam Galliam, quæ in prouinciam redacta,iure & legibus commutatis, ſecuribus ſubiecta perpetua premitur ſeruitute. Et paulo ante,de Commij ciuitate loquens: Pro quibus (Commij) meritis ciuitatem eius immunem eſſe iuſſerat:iura legeſque reddiderat.Prat.

Provinciæ liberari dicebantur cum ſtatuebatur, vt ſuo iuri, ſuiſque legibus relinquerentur, neque Romani magiſtratus amplius in ijs ius dicerent.Prat.

Provinciæ hodie æquiparatur quælibet ciuitas, quæ merum imperium habet,ſuoſq; ſibi magiſtratus cōſtituit, vide Bart. in l.cùm in longi.C.de long.temp.pręſcrip.In iure pontificio autem prouincia pro diœceſi accipitur , 1. q. 2. c. ſcitote in qua 10.vel 11.ſunt ciuitates,quib.is qui dominatur,Rex dici poteſt.Prat.

Provincia vrbana dicebatur,quę cui ſorte obuenerat,is prætor vrbanus erat.Cicero in frumentaria. Nam vt prætor factus eſt,qui auſpicato à Chelidone ſurrexiſſet,ſortem nactus eſt vrbanæ prouinciæ , magis ex ſua & Chelidonis quam ex populi Roma.voluntate: erant enim prouinciæ aliæ vrbanæ, aliæ conſulares,aliæ prætoriæ: vnde Cicero Philipp.1. Quæ lex melior,vtilior, optima etiam in Repub.ſæpius flagitata, quam ne prętoriæ prouinciæ plus quam annum,ne plus quam biennium conſulares obtinerentur. ſed vrbanæ reliquas dignitate antecellebant, quemadmodum ſcribit Plutarchus in vita C.Marij Hotom.

Provincialem aliquem an vero de prouincia dicas, nō multū referre tradūt Canoniſtæ in c.1.de ſpōſal.& matr.ſicut Francigenam & de Francia,Saxonem & de Saxonia:niſi quod illa verba de prouincia aliquanto magis ad originem , quam ad domicilij & habitationis locum referantur Brech. in l. prouinciales ff.de verb.ſig.vide& Ant.Aug.li.ſingul.ad Modeſt. in l.ſcire oportet.§.qui in legatione.ff.de tut & cur.

Provinciales eos accipere debemus,ait Vlp. in l.prouinciales.de verb.ſig.qui in prouincia domicilium habent: non eos duntaxat, qui ex prouincia oriundi ſunt : vt & Italicos, non ſolum qui ex Italia originem trahunt, ſed & qui in Italia domicilium habent.

Provinciales,qui à prouinciis mittuntur.in l.35.in fin. ff.de iureiur.Briſſ.

Provinciales militiæ eorum ſcilicet dicebantur , qui extra Principis comitatum in prouinciis militabant , vt qui apparebant magiſtratibus illarum: quemadmodum apparet ex conſtitutione Val. Imp. antepenultima de cohort. Connan. comm.iur.ciu.lib.4.c.15.n.4.

Provinciales res quæ ſint: vide l.ex facto ff.de hæret. inſtit.

Provisio in iure promiſcue pro electione ſumitur,vt apparet ex c.quia propter.Et facit,inquit,quod not.gl.vlt.in c.cauſā quæ.ext.eo.tit.& in c.conſtitutus.in gl.1.ext.de conceſſ.pręb end. nam iſta duo promiſcue ponuntur in iure , ſc. prouiſio ponitur pro electione in d.c.cauſam quæ.& in d.c. quia propter:& e diuerſo electio pro prouiſione,in cap.dilectus.extr. de conceſſ.præb.vti obſeruauit.Ioh.Andr. poſt Archid.in c. 1.poſt prin. in verbo,prouiſionem.extr.de elect.Verum proprie loquendo,aliud eſt prouiſio, aliud electio,vt patet ex c. 1.in pr.ibi electionem,poſtulationem, vel prouiſionem de elect.lib.6.& Clem.diſpendioſam. quæ eſt 2. in illis verbis in cauſis ſuper electionibus, poſtulationibus, &c. & ibi Card. Flor.in 4.no.de iud.& in Clem.1. §.ad hoc ibi prouiſionem, ſeu electionem.& iterum ibi,ne ad prouiſionem procederent vel quempiam eligant, & ibi idem Card.in 3. quæſt.de præbend.vt annotauit Tiraq.in l.boues.§.hoc ſermone. limit.7. n.14.& ſeq.ff.de verb.ſig.

Provisio,ait Prat. late patet: continere enim poteſt nominationem,poſtulationem, & collationem. gloſſ.in Clem.fin.de electio. quam diligenter videas : quia citat textus qui hoc probant.

Provisio hominis facit ceſſare legis prouiſionem, argum. §.1. Inſtit de hæret.quæ ab inteſtat.defer.

Provocare verbum multas habere ſignificationes, nemo in politioribus literis verſatus, eſt qui ignoret : In iure tamen frequenter eſt appellare, eodemque modo ſumitur in titulo C.quando prouocare non eſt neceſſe.Prouocare autem proprie magis eſt quam appellare,& proprie ad maiores,potentioreſque (quorum ope & gratia indigemus) pertinet. vide Barth.in l.minores.ff.de adminiſtr.tut.

Provocatio,id eſt appellatio:Cicero de legibus:Ad quos,inquit , prouocatio eſto. Prouocatio autem ſeu appellatio inuenta fuit pro remedio aduerſus iniurias magiſtratuum. Et cauſa in qua quis prouocat ad alium iudicem , ἔφεσις , ſiue ἔκκλητος δίκη dicitur.Anch.

Provocare iuſte dicitur, qui facit id, quod communiter fieri ſolet, l.16. ff.de rei vindicatione. Gothofredus ad l.63. ff.de reg.iur.

Provt,verbum apud ICtos ſumitur pro ſicut,vel vt.Prout iuris eſt,prout leges præcipiūt & ſimiles clauſulæ,quid ſibi velint, vide Bart.in comment.ad conſt.Henrici 7.& ad l.edita.C.de edend. Prout religio ſucceſſerit ſententiam proferre , vide Vlp.in l.eum quem ff.de iud.Spieg.

Proxeneta , inquit Cuiac.11.obſ.18. poſt princ.Græcum verbum eſt,ac proprie interpretem, aut pararium ſignificat, cuius ſc.beneficio aut interuentione inter duos negocia contrahuntur,vel nomina,vel nuptiæ, vel amicitiæ, vel iudici conſiliarius adiungitur : quia in opera dolum malum duntaxat præſtare debent : alioqui nulli rei obligantur etiamſi proxeneticum ſeu philanthropum acceperint. proxeneta , ait Budæ.in comm.ling.Græc.eſt conciliator, ac interuentor, quaſique conglutinator hominum inter ſe ſtipulantium & ſpondentium,aut quemuis contractum,conuentumq; ineuntium. Aliter proxeneta ſignificat eum , qui inter ementes & vendentes eſt conciliator & medius:ſic accipiendus eſt in l.fin.ff. de proxenet.Plato lib.12.de legib. videtur velle,vt non minus quam venditor euictionis nomine proxeneta teneatur. Proxenetas etiam non ſemel legimus pro iis, qui nominibus faciendis interuenire ſolent.pro quo optimus textus eſt in l. 2.ff.d.tit.de proxenet.

Proxeneticvm præmium eſt, quod proxenetis debetur. Proxeneticis autem nullus certus modus datus eſt, niſi nuptialibus, ne ſcilicet proxeneta nuptiarum plus viceſima parte dotis & donationis propter nuptias ſibi cauere poſſit,ita tamen vt ſi viceſima excedat 10.libras auri,10.tantum libras ſibi caueat atque id quidem conſtitutione Græca,quam ex Baſilicis refert Cuiac.11.obſer.18. De his eſt rubr. C.lib.5. de ſponſalibus & arrhis ſponſalitiis & proxeneticis.Id præmium Gręcos proprio nomine ἑρμηνευτικὸν appellaſſe teſtatur Vlpianus in l.final. ff.de proxenetic. quaſi interpretitium & pararium æs. Prat.

Proxeneticæ arrhæ, dona ſunt, quæ ſponſum & ſponſam inter ſe conciliant & iungunt.vide d.rubr. C.de ſponſal.Prat.

Proxenetria dicitur conciliatrix nuptiarum, inquit Alciat. lib.1.

lib.1.diſpunct.cap.22. quæ & προμνήστρια, Ariſtoph.in Nubib. quoniam id munus ſoleret per fæminas fieri, quando ſcilicet arrhæ ſponſalitiæ deponuntur apud proxenetrias. Prat.

Πρόξενοι erant in oppidis Græciæ, quorum erat hoſpitio recipere ſenatores, legatos, magiſtratus, quique hoſpitio publico cum ciuitate coniungebantur. Hinc munus illorum προξενία dictum eſt: quod ſignificauit Cicero, cum dixit: Oſtendit munus illud ſuum non eſſe: ſe, cum ſuæ partes eſſent, hoſpitum recipiendorum, tum ipſos tamen prætores & conſules, non legatorum aſſeclas recipere ſolere. Prat.

Proxima cauſa quæ dicatur, vide l.pen.ff.de condict. ob turp. cauſ.& l.2.C.quod metus cauſa. Spieg.

Proximior gradu. Inſt.de capit.dimin.§.penult.

Proximvs infanti eſt, qui egreſſus eſt infantiam, & qui linguæ gnarus, rerum adhuc ignarus eſt. Proximus pubertati qui nondum ingreſſus eſt pubertatem, ſed prope eam eſt, tamen ita, vt annale tantummodo, vel ſemeſtre tempus reliquum ſit. Cuiac.not.ad lib.3.Inſt.tit.de inutilibus ſtipulationibus, verſ.& qui infamiæ.

Proximi menſes mortis, & qui præcedunt, & qui ſequuntur, accipiendi ſunt, per gl.in l.vlt.C.de poſthu.hæredib.inſtit. Spieg.

Proximi ſacrorum ſcriniorum: Quotuplicia fuerint ſcrinia, & quæ eſſent, abunde ſatis tractauimus infra ſuo loco, illicque diximus & indicauimus, qui dicerentur proximi ſacrorum ſcriniorum in tit.C.de proximis ſacrorum ſcriniorum. Vbi Budæum citauimus, qui de ſcriniis & libellis ita docte & copioſe ſcribit, vt Pyrrhus Anglebermæus in additionibus ad P.Rebuffum in tres lib.C.nihil addendum putet. Verum interim nos certam loci & ordinis rationem habuimus, vt mirum non ſit, ſi per omnia Budæum ipſum æquo paſſu non ſimus ſecuti. In ſumma autem, proximi ſacrorum ſcriniorum ſunt ii, videlicet, qui ſeruant principis libellos, cuiuſmodi eſt hodie magiſter libellorum in regia domo. Dicti ſunt autem proximi (mea ſententia) quod eos nemo antecedat, hoc eſt, maiores ſint aliis in conſimili officio conſtitutis. Varii enim & diuerſi in ſacris ipſis principis ſcriniis militabant. Anch. Adde Cuia.ad rubr.de proximis ſacrorum ſcriniorum cæteriſque.C.lib.12.

Proximitas, verbum eſt quo proprie cognatio, id eſt communio ſanguinis per muliebrem ſexum contracta, ſignificatur, vti patet ex tit.de ſucceſſ.cognat.multis locis, ſed præſertim in fine vbi Iuſtin.ait, agnationis iure admitti aliquem etiam ex decimo gradu: proximitatis vero nomine, vſque ad ſextū gradum. Ratio autem eſt, quia in agnatorum ſucceſſionibus non proximitas, ſed agnatio ſpectatur, itaque qui agnatus erit gradu decimo, ei qui multo proximiore gradu cognatus erit, anteponetur, §.repetitis, & §.vlt.de ſeruil.cognat. Vlp. l.4.ff.vnde cogn. Si ſpurius deceſſerit, iure conſanguinitatis aut agnationis hæreditas eius ad nullum pertinet: proximitatis autem nomine mater eius, aut frater eadem matre natus bonorum poſſeſſionem petere poteſt. Sic in l.5.C.de legit.hæred. Hotom.

Proximitatis nomine bonorum poſſeſſionem prætor defert his qui defuncto mortis tempore proximi cognati fuerunt l.3.ff.vnde cogn.l.8.ff.de ſuis & legit.d.§.vlt. Briſſ.

Proximitatis iure, & agnationis iure venire ad ſucceſſionem inuicem ſibi opponuntur, in l.4.ff.vnde cogn.& l.5.C.de leg. hæred. Illud enim cognatis tantum qui mortis tempore fuerunt, competit, l.3.ff.vnde cogn.l.item prætor 8.ff. de ſuis & legit. Hoc competit agnatis, & per conſequens hoc iuris ciuilis magis eſt, illud iuris naturalis, Vult.ad §.fin.n.5.Inſt.de ſucceſſ.cognat.

Proximitatis iure ad ſucceſſionem venientes, ab his qui agnationis iure veniunt, ſeparantur, l.5.de legit.hæred. Briſſ.

Ita Proximitatis nomine bonorum poſſeſſionem competentem accipimus in l.1. C.de legit.hæred.l.2.C.qui admitti, l.1.C.de bonor.poſſeſſ.ſecund.tab.l.1.ff.de iur.& fac.ignor. Et proximitatis iure bona peti in l.46.ff.ad Trebell. Quint.lib.3.c.8. Quod accidit, etiamſi de vna re quæratur aliqua, ſed eam plures petant, vel eodem iure, vt proximitatis, vel diuerſo, vt cum hic teſtamento, ille proximitate nitatur. Caſſiodor.lib.5.Variar.epiſt.ad Epiphanium, ſi reuera, vt ad nos perlatum eſt, nullus ei aut teſtamento heres extitit, aut proximitatis iure ſucceſſit. Briſſ.

Proximo anno dare ſpondes, exponitur in l.tali facta ſtipulatione, ff.de iure dot. Spieg.

Proximvm etiam vicinum, adfine, & ſimile ſignificat, vt in l.2. ff.loca.& Inſtit.eod.tit.in princ. Locatio & conductio, aiunt Caius & Iuſtinia. proxima eſt venditioni, id eſt, vt interpretatur Theop. ἔοικε τῇ πράσει. Sic proximum ſacrilegio eſſe maieſtatis & ſepulchrorum violatorum crimen, Vlp.& Iulian. dicunt in l.1.ff.ad l.Iuliam maieſt.l.5.C.de ſepulchr.viol. Sic furioſo proximum eſſe, Caius ait eum, qui eius ætatis eſt, vt nondum intelligat quid agatur. Sic enim non multum à furioſo abeſt. Sic in proximam empti in factum actionem dari ait Paul.in l.6.ff.de reſcind.vend. id eſt, ſimilem, vt in l.5.§.pen. ff. de præſcr. verb. & proximam morti pœnam metalli l.28. ff. de pœn. quæ ad eam proxime accedit, eique ſimilis eſt, cum ſeruitutem infligat. Briſſ. Prat.

Proximvs & ſuperior vicinus opponuntur in l.18.ff. de oper. noui nun. Item proximus & inferior opponuntur in l.1.§. ſciendum, ff.de legat.3. Sic proximum prædium, & inferius opponuntur l.17.§.ſic & ſi.ff.de aqua & aqu.pluu. Briſſ.

Proximvs, vel proximior nomina ſunt naturæ non iuris, & ſignificant eos, qui nobis iuncti ſunt ſanguine, l.dudum, & ibi glo.in verbo proximus, quæ exponit id verbum proximis, i. conſanguineis, & hinc Bald.ibi in fin.ſcribit proximum intelligi per lineam ſanguinis cum aliis multis concord. à Tiraquello adductis, in tract. Retractuum, tit.1.gl.1.in verbo *ou lignagier*, quæ eſt glo.9.n.15.incip. proximi etiam hi. Hæc annotauit idem Tiraquell.in tractatu *le mort ſaiſit le vif*. parte 2.declar.15.n.23.

Proximvs, ſuperlatiuum nomen eſt, & ideo ex natura ſua poſitiuum præſupponere deberet l.vbi, ff.de verb.oblig. ſicut optimus, præſupponit cæterorum meliorem l.illa verba, ff.de verbor.ſignif. Sed tamen in iure hoc non ſeruamus, vt atteſtatur Alcia. enarrans l.proximus, eo.tit. Spieg.

Proximvm in leg.12.tab. & in edicto ſucceſſorio agnatum cognatumq; intelligimus, qui defuncto proximus gradu exiſtit, etiamſi nemo illum ſequatur: eundemq; ſupremum, hoc eſt, vltimum: quamuis nemo agnatorum, cognatorumq; eum gradu præcedat. Et illud eſt quod Paulus in l.proximus 92. ff.de verb.ſig.notat. cui ſubſcribit Vlp.in l.1.§.proximus, ff. vnde cognat. Proximus, inquit, accipitur etiam qui ſolus eſt: quamuis proprie (& comparate) proximus ex pluribus dicatur: & rurſus in l.2.§.hæc hæreditas, ff.de ſuis & legit. Hæc, ait, hereditas, proximo agnato, id eſt, ei, quem nemo antecedit, defertur: Et ſi plures ſint eiuſdem gradus, omnibus, in capita ſcilicet, vide Gœdd.ad d.l.proximus 92.nu.1.ff.de verb. ſignificat.

Proximvs enim aliquando poſitiui vim habet, ſicut intimus. Dicimus enim, hic eſt mihi magis intimus, ſecundum Laur. Vall.lib.1.elegant.cap.17. Qua ratione ſi quis proximo hæredi centum legauerit, cenſetur vni & ſoli legaſſe, cum nullos alios haberet hæredes. Brech. in l.proximi.ff.de verb.& rer.ſig. Vide eundem in l.proximus eſt, eo.tit. Vbi proximus locus pro adiacenti vſurpatur.

Proximvs agnatus dicitur, qui teſtatori ſic coniunctus eſt, vt eum nemo antecedat l.92.ff.de verb.ſign.l.2.§.3.ff.de ſuis & legit.l.1.§.proximus, ff.vnde cognati. Et ſi nullum teſtamentum factum eſt, proximus intelligitur qui morienti eſt proximus: ſi factum eſt, tum demum cum deſtitutum eſſe teſtamentum conſtiterit, l.2.§.4.& 5.ff.de ſuis & legitimis. Quāuis autem proximus proprie de pluribus dicatur, tamen quo magis valeat id quod actum eſt, proximus accipitur non ſolum qui ante aliquem eſt, ſed etiam is ante quem nemo eſt, quamuis ipſe ſolus ſit, l.ex duobus 34.ff.de vulg. & pupill.l. 155.ff.de verb.ſign. Hotom. Prat.

Proximvs agnatus excludit vlteriorem; id eſt, agnati non ſuccedunt promiſcue omnes, ſed illi tantum, qui defuncto inteſtato, gradu ſunt proximiores. Proximum vero illum etiam ita accipimus, vt ſi non propiori, maximum tamen decimo gradu diſtet à defuncto, de cuius hæreditate quæritur. Vult. l.3.tit.2.§.1.nu.1.& 2.in comm.Inſtit.

Proximvs pubertati dicitur qui annum decimum tertium ingreſſus eſt. Id quod Ecloga 8. videtur hoc verſu Virgilius voluiſſe:

Alter ab vndecimo tum me iam ceperat annus.

Ad hunc enim locum ſic ſcripſit Seruius. Id eſt, tertius decimus. Alter enim de duobus dicitur, vt vnus ſit ab vndecimo, duodecimus, alter tertius decimus. nam pubertati vicinum ſe fuiſſe ſignificare vult. quod de duodecimo anno procedere non poteſt. Hæc Seruius, eum haud dubie appellans vicinum pubertati, quem pubertati proximum, aut prope pubertatem eſſe Iuriſconſulti dicunt, l.13.§.1.de dolo malo. le.4.§.23.de doli mali & met.except. Huiuſmodi impuberes fictione quadam pro puberibus in furtis, iniuriis, fraudibuſq; cunctis haberi ſolent. d.§.23.l.23.de furtis, l.13.§.1.de dolo malo. Vnde apparet admodum impuberem Vlpiano dici, qui nec dum egreſſus eſt duodecimum ætatis annum, l.3.§.1. de ſepulchro violato. Sunt enim anni pubeſcentes, in fœminis quidem vndecimus & duodecimus: In maſculis vero decimuſtertius, & decimus quartus: quemadmodum probari ex Seruio poteſt. Ræuardus l.Pupillum qui proximus, ff.de reg.iur.

Proximvs pubertati dicitur, qui rei intellectum capere poteſt l.excipiuntur 14.in fin.ff.de SCto Silanian. §.in ſumma, Inſt. de oblig.ex delict. Itaque capax dicitur & furandi, & iniuriæ faciendæ l.pupillum 3.ff.de reg.iur.l.23.& 24.ff.de furt. Hot. Prat.

Proximvs autem pubertati videtur eſſe is, qui à pubertate ſex menſium interuallo abeſt. Calliſtrat. l.non tantum.ff.de excuſat. Nam ſi pupillorum ætas prope pubertatem ſit, ita vt tantummodo ſemeſtre tempus reliquum fuerit, &c. Quod

cum ita ſit, videndum eſt, an proximus infantiæ dici poſſit, qui ſex menſibus infantiam ſuperarit, ſed cum proximus infantiæ vbi de illius agitur commodo, proximo pubertati cõparetur, nulla ratio eſt ita rem ad viuum reſecare. Itaque commodius, opinor, eſſet ſeptem annos qui inter infantiam & pubertatem interſunt, ſic diuidere, vt tres proximos & dimidiatum infantiæ proximitati, reliquos pubertatis attribueremus: & qui intra decimum annum ac ſex menſes viueret, is proximus infantiæ: qui ſuperaſſet, pubertati vicinus iudicaretur. Sic accipio l.1.ff.de obl.& act.§.pupillus 7.Inſt. de inutil.ſtipul. Hot. Prat.

PROXIMVS ab inteſtato eſt is, quem tempore mortis eius, de cuius ſucceſſione quæſtio eſt, in gradu nemo antecedit. Vult. in comm.Inſt.lib.3.tit.2.§.5.n.1.

PRVDENS, interdum ſapiens, interdum ſciens dicitur. Vnde Iuriſprudentes vocantur, qui ius ſciunt. Prudentiam in delectu bonorum & malorum cerni Cicero author eſt in finibus. Vide Pontanum lib.de prudentia 3.Spieg.

PRVDENS & ſciens. Donat.in Eunuchum Terent. Prudens eſt qui intelligentia ſua aliquid ſentit: ſciens qui alicuius indicio rem cognoſcit. ergo prudens per ſeſe: ſciens per alios. Cæterum prudentem decreta patrum non tantum qui literarũ notitia cæteris præſtat, ſed & eum qui negotiorum forenſium tractationem obit, appellant, c.non debet, 36.diſt. quod & Alber. indicat. Spieg.

PRVDENTIA communis eſt, quam Cic.lib.4.de finib. his verbis ſignificat: omnibus autem artibus volumus attributam eſſe eam, quæ communis appellatur prudentia, quam omnes qui cuique artificio præſunt, debent habere. Eidem alibi eſt prudentia, multarum rerum memoria, & vſus plurium negotiorum. Spieg.

PRVDENTIVM autoritas. Pomponius his legibus latis, cœpit (vt naturaliter euenire ſolet) vt interpretatio deſideraret prudentium autoritatem, neceſſariamque diſputationem fori, l. 2.ff.de orig.iur.Spieg.

PRVDENTVM authoritas nõ minima pars iuris eſt, & ob id maxime neceſſaria, quod non potuerunt tam plane legibus aut edictis, & explicate tradi omnia, quin multa fuerint, quę prudentum conſultorumq; hominum interpretationem deſiderarent. Connan.lib.1.c.15.n.3. Prudentum reſponſis, vis legis & nomen tribuendum non eſt, in iis quæ naturali communique peritorum, hominum ratione habentur æqua & iuſta: ſed in eo quod dubium controuerſumque cum eſſet, ab illis eſt vna omnium ſententia probatum & inſtitutum: velut in ea quæſtione, an vxor teneatur furti, de eo quod marito ſurripuit, cum eam vitæ ſocietas dominam faciat: putabãt Nerua & Caſſius non facere eam furtum: ſed Sabinus & Proculus exiſtimarunt, furtum eam commiſiſſe, neque tamen furti actionem eſſe conſtituto iure. Vt refert Paulus l.1.rerum amot. Nam reuera furtum commiſit iure gentium, quod mutari non poteſt: ſed cum eam lex ciuilis faciat participem omnium quæ ſunt viri bonorum: conſtituerunt Iuriſconſulti, vt eius furti nomine alia quam furti actione cenſeretur. Connan.lib.1.c.15.n.5.

PRVDENTVM reſponſa, ſunt ICtorum placita. Vide §.reſponſa. Inſt.de iur.nat. & quæ in eum Salomonius docte ſcripſit, à pauciſque hactenus animaduerſa. Spieg.

PRVNA, quamdiu ardet: Carbo cum extincta fuerit, dicitur. Horum appellatione materia non venit l.carbonum, de verb.ſignif.Spieg.

PRVRIGINOSI quinam ſint, vide l.3.ff.de ædil.edict.

PRVSIAS metropolis olim Bithyniæ, condita à rege Pruſia, eo ſcilicet qui Annibalem recepit, vide Strabon.12.Gothofr.ad Nou.29.c.1.

Πρυτανεῖς appellati ſunt quinquaginta viri, qui quotannis primo quoque menſe populum conuocabant περὶ ἐπιχειροτονίας, id eſt, ad legum diſquiſitionem. Vbi libera cuique in leges, vel pro legibus dicendi poteſtas erat. Si quis tamen cuiuſquam legis abrogandæ mentionem feciſſet: nouam eius loco legem cogebatur, vel ſtatim & illo ipſo tempore ponere, vel aliquanto poſt. Quod niſi dicta die præſtitiſſet, fraudem capitalem incurrebat. Connan.lib.1.c.13.nu.5. Poſtellus de magiſtr. Athen.c.30.

PRYTANEVM proprie dicebatur, quod in ea triticum ſeruaretur, quod Græci πυρὸν dicũt, quaſi πυρὸν ταμεῖον, auctor eſt Plutarchus, Cimonem Athenienſem libertatis animi præalti domum ſuam ciuibus feciſſe πρυτανεῖον κοινόν. Vide Cælium li. 13.cap.32.

P S.

PSALTERIVM pro cantico non organò apud Iul. Paul. libr.5. ſentent. tit.4. Pſalterium, inquit, quod vulgo dicitur canticum, in alterius infamiam compoſitum, quod notandum. Prat.

PSEVDOMENOS, ψευδόμενος, captionis ſophiſtarum genus à multis autoribus notatum, Latine mentiens à Cicer. dicitur lib.de diuinat.1.& eſt cum quicquid conſtituitur verum eſſe, ſtatim reperitur falſum, vel ſic: ψευδόμενος λόγος eſt, cui vtrumuis reſpondeas, id eſt, ſiue dicas, ſiue neges, id ſtatim falſum reperitur, vti docet Africanus in l.88.ff.ad l.Falc. vbi huius rei hoc exemplum affert. Si is, qui 400. habet in bonis, 300. legauerit, deinde Titio centum ſub conditione, Si legi Falcidiæ locus non eſſet, vt quæratur, debeatur nec ne legatum, quod Titio relictum eſt, ſiue dixeris deberi, ſequetur non deberi, quod legi Falc. locus ſit: ſiue nõ deberi, ſequetur deberi, quod legi Falc. locus non ſit, id eſt, quod conditio legati extiterit. Pompon. quoque in l.9.ff.de verb.oblig. eiuſmodi ſponſionis formulam hãc profert. Tibi fundum dabo, niſi illi dedero, & illi dabo niſi tibi dedero. Alia ſuppeditat exempla Gell.lib.5.c.10.& lib.9.c.16. Cuiac. ad l.88. Pſeudomenon cenſet eſſe nomen à mentiente primum in interrogationem adſumpto in hunc modum. An mentitur, qui mentiri ſe dicit? cui ſi reſpondeas mentiri, colligam ſtatim non mentiri, quod vere dixerit, ſe mentiri. Rurſus ſi reſpondeas non mẽtiri, colligam ſtatim mentiri, quod falſo dixerit ſe mentiri. Vſurpatur autem à multis hoc verbum. Cicer. in Hortenſ. tum pſeudomenon & ſoriten & totam Dialecticam aut illudis aut increpas. Et in Lucul. De ſorite aut pſeudomeno, quas plagas ipſi contra ſe Stoici texuerunt. Auguſtin. contra Acad. Inde pſeudomeni & ſoritæ in illius cauſæ patrocinio viguerunt. Hieron. in Ruſt. Soritarum gradus, pſeudomeni argutias: & in Amos Eutychius & Eunonius, ſyllogiſmis & Enthymematibus, imo ſophiſmatibus & pſeudomenis atque σωρείτῃς roborare conantur. Cuiac. ad Africa. tract.5.fol.89. & Prat.

PSEVDOCOMITATENSES legiones dictas opinatur Cuiac.1.obſer.25. quod ſpecie ipſa & ordine Comitatenſes emeutirētur.

PSEVDOTYRVM, falſum oſtium. Vnde pro poſtico ſumitur, teſte Alc. in l.pen.de verb.ſign.

PSEVDOVRBANA ædificia. Vitruuio ædificia ſunt ruſtica, vrbana elegantia extructa. Vlp. prætoria nominat. Vide Conn.lib.4. c.10.n.6.

Ψῆφος, ſuffragium ſignificat iudicum, quo lapillum atrum, vel candidum, vel chartam cui nigrum θ, vel τ, vel λ, inſcriptum erat, iudices in vrnam coniiciebant, & ita ſententiam de reo colligebant. Vide Chiliad. Eraſ. Spieg. A Græcis calculus ψῆφος appellatur, quo verbo pro ſententia vſus eſt Modeſt. in l. ſcire oportet, ff.de tut.& curat. ab hoc verbo pſephiſmata appellata ſunt, de quibus Ant. Auguſt. dictis locis.

Ψυχότης. Vide ſuperius Friuiculum.

P T.

PTERNA, inferior pars mali. Vide Bapti. Pium VI. comment. in Lucretium, & Bayſium de re nauali. Spieg.

PTEROPHORI, curſores tabellarii: quod peregre proficiſcentes, ſurrectas in capite pennas geſtare conſueſſent, vide Rhod.c. 22.lib.11.Spieg.

PTOCHIA πτωχεία, domus alendis pauperibus deſtinata, idem quod πτωχοδοχεῖον, l.vlt.C.de ſacroſan.eccleſ.Prat.

PTOCHODOCHIVM, locus vbi recipiuntur mendici & inopes. Vide exegeſ. Hegendorf. in rubr.C.de cler.& epiſc.Spieg.

Πτωχὸς & πένητας, his verbis ſeparat paupertas apud Ariſtophanem in Pluto:

Πτωχοῦ μὲν γὰρ βίος, ὃν σὺ λέγεις, ζῆν ἐστὶ μηδὲν ἔχοντα,
Τοῦ δὲ πένητος ζῆν φειδόμενον καὶ τοῖς ἔργοις προσέχοντα.
Περιγίνεσθαι δ' αὐτῷ μηδὲν, μηδὲν τοῦ μηδ' ἐπιλείπειν. Pr.

PTOCHOTROPHIVM, πτωχοτροφεῖον, locus alendis pauperibus paratus. πτωχὸς enim pauper, & τρέφω alo ſignificat. Huius meminit Imper. in l.omnes qui, §.priuilegiis, & in l.ſi quis ad declinandam, §.ſin autem ampliores, & §. hæc tamen loca; & in l.omnia priuilegia.C.de epiſc.& cler. & in l.illud, §.1.vbi gloſſ.& in l.pen.in pr.C.de ſacroſan.eccleſ. & in auth.de alien.& emphyr.in pr. & in §.emphyteoſes vero. Nos communi vocabulo hoſpitale vocamus. Cotta.

P V.

PVBEM eſſe lanuginem illam primo naſcentem circa pudenda norunt omnes: ita vt & pars illa corporis Latinis pubes dicatur. Et pulchro corpore virgo pube tenus, inquit Virgil. id quod clarius expreſſit Iſidorus c.pubes de deſp.impub.

PVBEREM inquit Vlp. Inſtit. tit. ſecundo Caſſiani eum eſſe dicunt, qui habitu corporis pubes apparet, hoc eſt, qui generare poteſt. Quaſi dicat Vlpianus, is ex Caſſiorum ſententia pubes appellandus eſt, cuius vniuerſa corporis diſpoſitio ſatis ad liberorum procreationem facile videri cuiuis poteſt idonea. Proculeii autem eum dicebant eſſe puberem, qui quatuordecim annos expleuerat. Verum priſcus, in quem vtrunque concurrit, & habitus corporis, & annorum numerus, puberem definiuit. Et hæ quidem ſic in fragmen. referẽs Vlp. cuius olim obtinuerit ſententia, non expreſſit. Sane receptam fuiſſe Proculeiorum ſententiam, non obſcure docuit Tertull. in lib.de virginib. veland. Macrob. in ſomnium Scipion. lib.10. Nec quidem Tertulliani duntaxat, & Macrobii auctoritatibus hæc confirmatur opinio, ſed expreſſis etiam Vlpiani verbis. Moribus enim introductum eſſe, ait Vlpian. vt quis liberis impuberibus teſtamentum facere poſſit, donec maſculi ad quatuordecim annos peruenerint, fœminæ ad duo-

ad duodecim,l.2.de vulg.& pupill. Adde maſculos anno decimo quarto,etiamſi generare non poſſent, ipſo tamen facto puberes olim fuiſſe declaratos.Solent etiam maſculis ad annum decimum quartum comæ nutriri. Idque clariſſime teſtatur Martialis. Tempore pubertatis, inquit,hoc eſt,ſtatim elapſo quatuordecim annorum ſpacio, comæ in ſignum pubertatis pueris præcidebantur. Ræuard. Varior.lib.4. c.10. Vide etiam Maioragium lib.Miſcell.1.cap.2.Connan.lib.9. comm.iur.ciuil.c.4.nu.9.

PVBERES fœminæ quidem à duodecimo anno intelliguntur, Maſculi vero à decimo quarto, l.vltim.C.quando tutor eſſe deſ. Inſtit. quib.mod.tut.finir. Conſtantin.lib.1.epit.tit.12. Secundumque hanc differentiam pubes ætas accipienda eſt, in l.41.§.pen. ff. de vulg.& pup.l.11.C.arbitr.tut.l.3.§.pen. ff.de libe.exh.l.14.ff.de SC. Silania. Cæterum in cauſa alimentorum, quæ pueris puellisq; vſque ad pubertatem præſtari quis cauit,pietatis intuitu pubertatis tempora laxiora præſcribimus: & puberes maſculos decimooctauo demum anno,fœminas vero decimoquarto intelligimus l.14.ff. de aliment.leg.Briſſ.

PVBERTAS eſt emiſſio ipſa pubis: à qua anni pubertatis dicti ſunt.Pubertati autem proximi qui dicantur,variis opinionibus certatum eſt: tandem tamen obtinuit Accurſii ſententia in l.1.ff.de nouat.§.in ſumma.Inſt.de obligat. quæ ex del.§. pupillus. Inſt.de inutil.ſtip. vt marem pubertati tum proximum dicamus, cum dimidiatum annum ſupra decimum exceſſit:fœminam vero,quæ nouem annos cum dimidio egreſſa eſt arg.§.fin.quib.ex cauſ.manum. non lic. Nam poſt infantiam, vſque ad pubertatem aut in maſculo ſeptem anni, & in fœmina quinque.Quare ex quo exceſſit quis dimidiam huius temporis partem,magis pubertati quam infantiæ proximus dici debet.Panor. c.continebatur, de deſponſ.impub. quod in ea præſertim ætate ſoleat plerunque mala malitia tempus ſupplere,c.1.de del.puer.Nam & prodit hiſtoria Solomonem nondum decem annos natum, ſuo complexu nutricem filio Roboam grauidam feciſſe Greg.4. dialog. c.19. gloſſ.in ſumma,20.q.1.Non deſunt tamen,qui eos pubertati proximos dicant:qui à pubertate diſtant ſex plus minus mẽſib. Gloſſa & Innocent.in c.continebantur. Corraſ.Miſcell. lib.6.c.23. neutram ſententiam ſequitur, ſed illis aſſentitur, qui huius controuerſiæ deciſionem ad generalem conſequẽtiam aut regulam trahi poſſe negant. Salycet.in l.impunita. C.de pœnis.Antonius Butrio.in c.atteſtationes, de deſponſat.impub. Vide & Bart.in l.deinde,§.fin.ff.de lib.exhib.& l.properandum.C.de iudiciis. Vide omnino Goth.ad l.3.C. quand.tut.vel curat.eſſe deſin.Hoc inter omnes conſtat,pubertati proximos, rerum intellectum iam capere & doli capaces eſſe,l.23.& 24.ff.de furtis.Prat.vide omnino Corraſ.6. Miſcell.23.n.3.

PVBERTAS plena in maſculis anno ætatis 18. in fœminis anno 14.l.arrogator,49.§.1.ff.de adopt.§.4.Inſt.eod.§.vlt.Inſtit. quib.manumit.lic.l.Mela.14.ff.de alim. & cibar.l.quidam.ff. de re iudic.l.1.§.pueritiam,ff.de poſtul. Paulus lib.5.ſenten. tit.4.§.vlt. Goth.ad d.l.3.C.quand.tut. vel curat.eſſe deſin. Hot.Prat.

PVBERTATEM, inquit Iuſtinian. veteres quidem non ſolum ex annis,ſed etiam ex habitu corporis in maſculis æſtimari volebant.noſtra autem conſtitutione promulgata, pubertatem in maſculis decimumquartum annum completum illico initium accipere diſpoſuimus:antiquitatis normam in fœminis bene poſitam in ſuo ordine relinquentes, vt poſt duodecim annos completos viripotentes eſſe credantur, hæc ille tit. quib.mod.ius patr.in prin.Sic in l.vlt.C.quand.tut. eſſe deſin.l.5.ff. de teſtam. l.2.ff.de vulg.& pub. §.1.Inſtit.de nupt. Macr.lib.in ſomnium 5.c.6. Poſt annos bis ſeptem ipſa ætas neceſſitate pubeſcit:tunc enim moueri incipit vis generationis in maſculis & purgatio fœminarum, Tertull.lib.de virginib.vel.Tempus,inquit,etiam Ethnici obſeruant,vt ex lege naturæ iura ſua ætatibus reddant.nam fœminas quidem à duodecim annis,maſculum vero à duobus amplius ad negotia mittunt,pubertatem in annis, non in ſponſalibus aut nuptiis decernentes. Hot. Prat. vide Vult.Inſtit.de nuptiis, in princ.nu.5.

PVBERTATEM ingreſſi ſunt,qui proxime prætextati ætatem accedunt,l.3.§.fin.ff.de lib.exhib.Prat.

PVBESCERE, adoleſcere, eſt lanuginem emittere, ac pubertatis vel adoleſcentis attingere ætatem: à pubeo,pubui.Vlp.in l. 3.§.Ibidem Iul.ff.de Carb.ed.Olden.Prat.

PVBLICA ea ſola proprie dicuntur quæ ſunt populi Rom.l.15. ff.de verb.ſign. Hinc publicum ius id definitur eſſe,quod ad ſtatum rei Romanæ ſpectat l.1.§.1.ff.de iuſt.& iur. Nec vero Reip.cauſ. abeſſe eos intelligimus, qui pro ciuitate legatione funguntur l.26. §. item inquit Prætor.ff.ex quib.cauſ. maior.Ciuitates enim loco priuatorum habentur. Publiciq; appellatio in compluribus cauſis ad populum Rom. reſpicit l.16.ff.de verb.ſig.Hinc publicani dicuntur populi Romani, qui coloni priuatis nimirum, qui publica,id eſt, populi Romani vectigalia conducunt, quæ etiam abſolute publica vocantur,l.1.§.1.ff.de publ.Cic.de prouinc.conſularib. An qui frui publico non potuit,hic legitur ipſa lege cenſoria?Idem epiſt.1.ad Q.Fr.Publicis male redemptis. Quint. declamat. 340.Ego non ea voluntate feci, vt hic liber eſſet, ſed vt publica non ſolueret.Idem declamat.341.Ante omnia nulla lege comprehenſum eſt, vt alienam rem non profiteri liceret, alioquin publicum euerſum eſt.Tacit.lib.13. Edixit,vt leges cuiuſque publice occultę ad id proſcriberentur.Suet.in Calig.c.30. de vectigalib.à Caligula inſtitutis agens, additumque,ait, ad caput legis, vt tenerentur publico & qui meretricium feciſſent.ita publicum quadrageſimæ, apud eundem accipio in Veſp.cap.1.& publicorum conductiones in l.33.ff. pro ſoc. Hor.1.Ep.Pars hominum geſtit conducere publica. Briſſ.Prat.

PVBLICA abolitio eſt,quæ publice fit ac publice indulgetur ex SCto,l.8.l.12.l.17.ff.ad Turpill. & apud Paul. lib.5.ſent.tit. 17.Briſſ.& Prat.

PVBLICA accuſatio,quæ omnibus patet.§.conſequens. Inſt.de ſuſpect.tutor.Old.

PVBLICA actio, actio qua cuiuis experiri licet: ad quem excẽdam cuiuis aditus patet.Vlp.l.1.§.4.ff.de ſuſpect.tut.Cõſequens eſt, vt videamus qui poſſint ſuſpectos poſtulare, & ſciendum eſt,quaſi publicam eſſe hanc actionem, hoc eſt, omnibus patere.Ergo vt publicus locus dicitur, ad quem cuiuis licet accedere: ſic actio ſuſpecti,eſt tanquam publicæ illæ actiones, ſiue iudicia, quorum aditus vnicuique patet. Hinc popularis actio, publica nominatur in l.30. §. 3. ff.de iureiur.In popularibus actionibus,inquit Paul.iuſiurandum exactum ita demum aduerſus alios proderit, ſi bona fide exactum fuerit.nam etſi quis egerit,ita domum conſueuit publicam actionem,ſi non per colluſionẽ actum ſit.Hot.Prat.

PVBLICA bona, quaſi populica dicta eſſe docet Alc. in l.bona ciuitatis,ff.de verb.ſign.Spieg.

PVBLICA conuentio eſt, quæ fit per principem, aut quotiens inter ſe duces belli paciſcuntur l.5.ff.de pact.Briſſ.& Prat.

PVBLICA cuſtodia coerceri,vide l.ſuccurritur, ff.ex quib.cauſ. maior.in integr.reſtit.

PVBLICA fide ſequuntur, qui apud argentarios pecuniam depoſuerunt l.7.§.quoties,ff.depoſiti, quorum officium publicum eſt l.10.§.1.ff.de edendo.Prat.

PVBLICA fide venire, id eſt, ſaluo conductu, vt vulgaris habet locutio. Violare fidem publicam, eſt, contra illam aliquid committere,*das Geleidt nicht halten*.Spieg.

PVBLICA iudicia quæ dicantur & cur, tradit Iuſtin.Inſtit.de publ.iud.& ſupra de popularibus iudiciis relatum eſt:vbi vide Public.

PVBLICORVM iudiciorum hæ ſunt leges,Iulia maieſtatis,Iulia de adulteriis, Cornelia de ſicariis, & veneficis,Pompeia de parricidiis,Iulia peculatus,Cornelia de teſtamẽtis, Iulia de vi publica,Iulia de vi priuata,Iulia ambitus,Iulia repetũdarum,Iulia de annona,Iulia de reſiduis,Flauia de plagiariis;l. 1.ff.de publ.iudic.Inſtit.eod.tit.Quæſtiones autem publicas de falſo, ſicariis & parricidiis Cornelius Sylla dictator conſtituit l.1.§.deinde Cornelius. ff. de orig.iur. Antea L.Piſo Tribunus plebis de pecuniis repetundis quæſtionem conſtituerat,vt Cic.in Bruto ſcribit.De iniuriis vero quemadmodum vitioſe in omnibus codicibus (Florentinos excipio) ſcriptum eſt, quæſtio publica ab eodem non eſt conſtituta. Actio enim ex lege Cornelia de iniuriis priuata eſt,non publici iudicii,l.42.§.1.ff.de procurator,l.vlt.C.de iniur.Natũ fuiſſe hunc errorem, qui libros omnes antehac occupauit ex eorum imperitia puto, qui apud Vlp.eam actionem pro publica vtilitate exerceri legerant: quaſi vero nõ & priuata iudicia pro publica vtilitate exerceantur,cum & ſuum ius cuilibet tribui & qualiacunq; nocentium peccata puniri reipublicæ interſit. Raptus porro crimen publicum eſſe dicitur in l.pen. C.de noxalib.quoniam ad l.Iuliam de vi pertinet,l.5. §.vlt.ad l.Iuliam de vi publica. Publici autẽ iudicii cauſam habere crimen dicitur in l.7.ff. de publ.iudic. quod publici iudicii eſt.Briſſ.& Prat.Publica & extraordinaria iudicia criminalia quomodo diſſent à popularibus & priuatis pœnalibus iudiciis explicare nõ eſt in facili. An vero,quod hæc in rei perſecutione,illa in ſola vindicta cõſtituta ſunt?minime. Nã & populares ad vindictã pertinent,& ex priuatis iniuriarum actio. An quia horũ pœna eſt pecuniaria, illorũ capitalis,vel corporalis?ne hoc quidẽ.Nã & publica quædam iudicia pecuniariã pœnam habent, veluti ambitus, & de plagio. An quia hæc priuatam cauſſam,ſiue vindictam cõtinent, illa publicam? & hoc quoq; minus. Nam & populares publicam cauſam continent & publicum iudicium iniuriarũ ad priuatam cauſam pertinet.Qua re priuato iudicio ei facile præiudicatur, & in eo iuſiurandũ differtur, quod in aliis non permittitur,& extraordinaria publicam vindictam, non perſequũtur,quia nec quilibet ex populo eis experitur. An igitur quia in publicis extraordinariis iudiciis longe alius eſt reorũ habitus,alia iudiciorum forma,alii iudices, & iudices

non arbitri, & grauiores damnationes,& accuſatoris in crimen ſubſcriptio? Hoc placet ſatis. Porro publica iudicia legitima & ordinaria ſunt, legem, pœnam, formulã habent certam, veluti maieſtatis, proditionis, repetundarũ, peculatus, ambitus, adulterii, ſtupri, homicidii, veneficii, parricidii, fraudatæ annonæ, reſiduorum, vis, calumniæ, vſurpatæ ingenuitatis, plagii, falſi, iniuriarum, præuaricationis. Extraordinaria legem quidem habent, ſicut & omnia qualiacunq; iudicia, ſpecialem pœnam & formulam, ordinemve certum non habent, veluti conceſſionis, abigeatus, ſtellionatus, effracturæ, expilationis, termini moti, præuaricationis & alia innumera. Hodie publicorum quoq; iudiciorum nullæ ſunt formulæ. Sublatis formulis, manſit legum pœna aliquandiu, ſed poſtea conſtitutionibus pœna in incerto & in arbitrio iudicantium eſſe cœpit. Itaque à pœna hodie appellari poſſe vere dixeris. Idem omnibus iudicibus ordinariis: Aguntur nãq; omnia extra ordinem omni ex cauſſa. Idcirco moribus nulla nũc actio furti in duplum, vel quadruplum, quia extra ordinem agitur. Quo agendi genere electo, conſumitur actio dupli, vel quadrupli l. interdum, §. qui furem. ff. de furtis. Idemque de cæteris iudiciis, priuatis & popularibus dici poteſt. Cuiac. obſeru. lib. 8. c. 33.

Pvblica iura officiaq; in l. 5. §. vlt. & l. 6. ff. de cap. minut. & in l. 14. ff. ad Treb. l. 2. ff. de diuerſ. reg. iur. Magiſtratuum, honorum, & ciuilium munerum in republ. gerendorum iura ſignificant. Ideoq; in l. 9. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. In publicis cauſis filiumfam. haberi loco patrisfam. his exemplis demonſtratur, veluti ſi magiſtratum gerat, ſi tutor detur. Inde publicum munus officium priuati hominis vocatur, ex quo commodum ad ſingulos vniuerſoſve ciues remque eorũ peruenit l. 239. §. munus, ff. de verb. ſig. Proinde publico munere legatus fungi dicitur. l. 27. ff. de iud. Briſſ. Prat.

Pvblica lex conciſa locutione dicitur, lex publici iudicii, vt quum dicimus, iudicia bonæ fidei, in quibus iudici poteſtas eſt ex bona fide iudicandi. Marcian. l. 1. §. 1. ff. ad l. Corn. de ſicar. Quive magiſtratus, iudexve quæſtionis ob capitalẽ cauſam pecuniam acceperit, vt publica lege reus fieret. Imp. l. 1. C. vbi ſenat. vel clar. Intra prouinciam in qua facinus perpetrauit, publicis legibus ſubiugetur. Hot. Prat.

Pvblica lex à Caio in l. fin. ff. de colleg. dicitur ad priuatæ legis, id eſt, pactionis & conditionis, quæ in cõtractibus apponitur, differentiam. His, inquit, poteſtatem facit lex, pactionẽ quam velint ſibi ferre, dum ne quid ex publica lege corrumpant. Nam Græce eſt: ἐὰν μὴ ἀπαγορεύσῃ δημόσια γράμματα, id eſt, niſi vetent literæ publicæ. Hot.

Pvblica monumenta interpretantur doctores, quod manu publica, hoc eſt, tabellionis, ſint deſcripta l. geſta, ff. de re iud. Spieg. Prat.

Pvblica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit, quale eſt vectigal portus, venalium rerum, itẽ ſalinarum, & metallorum, & picariarum l. 17. ff. de verb. ſign. Nã & qui harenarias & cretifodinas & ſalinas & metalla cõducta habent, publicanorum loco ſunt l. 13. ff. de publican. Etiã qui paſcua conducebant, publicani dicebantur. Pli. li. 19. c. 3. Multis iam annis in ea terra non inuenitur, quoniam publicani, qui paſcua conducunt maius ita lucrum ſentientes depaſcuntur pecorum pabulo. Erat vero maxima Romæ & potentiſſima publicanorum ſocietas, iſq; ordo in prouinciis plurimũ auctoritate & potentia valebat, vt Cic in epiſt. ad Lentul. & Appium, & Q. Fr. & pro Plancio, & Liu. lib. 35. ſignificant. Etiam ciuitatum bona vectigaliaq; abuſiue publica dicuntur l. 15. ff. de verbor. ſign. l. 40. ff. de neg. geſt. l. 36. §. 1. ad munic. l. 5. §. idem ait, ff. quod vi aut clam. Briſſ.

Pvblica item appellantur, quorum vſus in cõmune expoſitus eſt, & omnibus patet quaſi populica: proprietas vero non æque l. 5. ff. de rer. diuiſ. §. flumina, & riparum. Inſt. eod. tit. l. 30. §. 1. ff. de acquir. rer. dom. Quæ hac ratione à communib. diſcernũtur, quorum vt vſus communis eſt, ita & proprietas occupanti cedit. Ac publica quidẽ ea iure gentium dicuntur l. 7. §. inſula, & l. pen. §. 1. ff. de adqu. rer. dom. l. vlt. ff. de vſuc. §. fluminũ, & §. littorum. Inſt. de rer. diuiſ. Alia. n. ſunt publica populi Rom. quæ in patrimonio & pecunia populi ſunt, quæ tam ad eorum quæ iure gentium, quam quæ ciuitatum publica ſunt, ita appellari ſolent l. 9. ff. de vſuca. & apud Vlp. in Inſt. tit. 20. l. 14. ff. de adq. rer. dom. Quod ne abſurdũ propter nouitatem videatur, etiã aliorum auctorum teſtimoniis confirmabo. Cic. 5. in Verr. Perpaucę ciuitates bello à maioribus noſtris ſubactæ, quarum cum eſſet ager publicus pop. Rom. factus. Liu. 3. ad fin. Agrum de quo ambigitur, finium Coriolanorum fuiſſe, captiſq; Coriolis publicum pop. Rom. eſſe factum. Hygen. lib. 2. de limit. Vectigales autem quidam ſunt obligati. Reip. pop. Rom. quidam coloniarum aut municipiorum, aut ciuitatum aliquarum. Briſſ.

Pvblica via, quæ in ſolo populi eſt, cuius ſolum publicũ eſt, ſiue qua iter populo eſt. Eraſm. noſter in Chiliad. indicat, Prouerbii ſpeciem habere illud Plautinum, Nemo ire quendam prohibet publica via. Vide tit. de via publica, & ſi quid in ea fact. eſſe dicat. & l. 2. §. ait prætor. §. viarum, ne quid in loco publico.

Pvblica via canalis dicitur in l. 2. C. Th. de curioſ. & in l. 15. C. Th. de tut. pub. Et Concilii Sardicæ c. 21. Cuiac. ad l. 2. C. de curſu publ. &c. lib. 12.

Pvblica vis, quæ armis committitur, tit. ff. ad l. Iul. de vi pub. Prat.

Pvblica vtilitas quatuor modis cõſideratur. Prima cum in vniuerſum & particulariter commodum affertur, quod in ſacerdotibus, magiſtratibuſq; conſiſtit, l. 1. §. huius, ff. de iuſt. & iur. Secunda quæ in vniuerſum conducit, nõ autem ſingulis, vt quoties de locupletando fiſco agitur, l. pen. C. de primipi. lib. 12. Tertia eſt vtilitas, quæ priuata proprie eſt, licet ex ea conſequatur etiam publica, vt cum dicimus, publice intereſſe dotes mulieribus conſeruari, liberiſq; hominib. ciuitatẽ repleri: id enim quod conſequitur, in vniuerſum prodeſt. Quarta eſt, quoties id quod cõſequitur, ſingulis prodeſt, nec in vniuerſum quemlibet particulariter iuuat. vt cum generaliter dicimus, Reipublicæ intereſſe, ne quis re ſua abutatur, §. pen. Inſt. de his qui ſunt ſui iur. Ex comment. Alcia. ad l. pupillus eſt, de verb. ſig. Spieg. Prat.

Pvblicæ honeſtatis iuſtitia eſt propinquitas ex ſponſalibus proueniens, robur trahens ab Eccleſiæ inſtitutione. Non enim honeſtum eſt, vt quis ducat eam, quam conſanguineus deſponſauerat, c. ad audientiam, & c. ſponſam, extra de ſponſa. Prat.

Pvblicæ mulieres, hoc eſt, omnibus communes, c. inter opera charitatis, extra de ſponſ. Spieg.

Pvblicæ perſonæ modo magiſtratus §. pen. Inſt. de Attiliano tutore. & officiales, modo tabellarios ſignificant, l. 30. C. de epiſc. & cler. §. cum autem. Inſt. de adopt. Quo olim munere functos ſeruos publicos cõſtat, ex l. 18. ff. de adopt. & l. vlt. de decurion. l. 10. C. Briſſ. Hi vero publicæ perſonæ dicebantur, quod eorum fides publice ſpectata eſſet, non enim in album tabellionum redigebantur, niſi quorum fides publice ſpectata eſſet. Vel: Ideo ſerui publici dicebantur, quod omnib. ſeruire tenerentur. Aldobr. §. cum autem. Inſt. de adopt.

Pvblicæ quæſtiones, publica item crimina, ſunt, de quib. publicum iudicium eſt cõſtitutum, l. 32. §. Iulianus, ff. de arbitr. l. 2. §. deinde Cornel. ff. de orig. iur. Nec enim publica iudicia idcirco dicta ſunt, quod, vt Iuſtinian. tradit, eorum exſecutio cuiuis ex populo, qui modo idoneus ſit accuſator, detur. Hac enim ratione popularia iudicia publica eſſent, quod eſt inconſequens: ſed quod ex legibus publicorum iudiciorũ veniant atq; deſcendant, l. 1. ff. de publ. iudic. Verum eſt tamen, & id ex eodem Vlpiano Iuſtinianus hauſit, publico iudicio cuilibet ex populo experiri licere, niſi ſi cui lege aliqua publico iudicio accuſandi non eſt poteſtas, l. 43. §. ſenatus, ff. de ritu nup. Briſſ. Prat.

Pvblicæ turbæ dicuntur, non quod publica autoritate fiant, ſed quod omnibus pateant, Auth. vt iudic. ſine quoquo ſuffr. §. fugiunt. Prat.

Pvblicam quoque habere cauſam officium & miniſterium argentariorum traditur in l. 10. §. 1. ff. de ed. Et publicam fidem ſecutos eos, qui apud eos pecunias depoſuerunt, l. 7. §. quotiens, ff. depoſiti. Briſſ. Prat.

Pvblicani vocantur δημόσιοι l. 9. ff. ad l. Rhod. Item publicanus qui lacum vel ſtagnum conduxit, l. 1. §. publicano, ff. vt in flum. publ.

Pvblicanvs à populo ſeu publico dictus eſt, quia id conductũ habet, quod populi eſt, ſiue quod publicum eſt, l. 1. §. 1. quæcunque 12. in fin. l. ſeq. ff. de publ. & vectigal. vide Gœddæum ad l. eum qui 15. n. 3. de verb. ſign. Dicitur autem publicanus, qui publica vectigalia conducta habet, l. quantæ, in fin. ff. de public. Eum, qui vectigal popul. Rom. conductum habet, publicanum appellamus. Nam publica appellatio in compluribus cauſis ad pop. Rom. reſpicit, l. eum, ff. de verb. ſig. Conn. lib. 4. c. 16. n. 1. Publicanus autem eſt, qui publico fruitur (nã inde nomen habet) ſiue fiſco vectigal pendat, ſiue etiam tributum conſequatur, & omnis, qui quid à fiſco conducit, recte appellatur publicanus l. 1. ff. de public. & vectig. & commiſſ. Cæterum publicani, qui & vectigaliarii & telonæ dicũtur, proprie ii ſunt, qui vectigalia populi Rom. aut principis veluti portoria conducta habent, non tributa l. 12. §. vlt. ff. de publ. & vectig. l. eum qui, ff. de verb. ſign. qua de cauſa Cęſar, dum vult leuare Aſiam publicanis apud Dionem 42. quod redigebatur ex vectigalibus, in tributi collationem transformat. Verum ii etiam qui ſalinas, cotorias, picarias, cretæ fodinas metalla conducta habẽt, & qui ciuitatibus debita portoria conduxerunt, publicanorum loco ſunt, l. 13. ff. de publ. & vect. & ſi quis quandoque tributa vel ſtipendia conducat. l. 1. §. 1. eo. Liu. 39. vectigalia ſummis pretiis vltro tributa infimis locauerunt. quas locationes ſenatus precibus & lacrymis publicanorum victus induci iuſſit. Cuia. obſer. lib. 7. c. 4. Adde Brechæum l. eum qui, de verb. & rer. ſign.

Pvblicare bona idem quod confiſcare. Martian. in l. 3. in fi. de bon. eor. qui ant. An non prius bona in fiſcum cogenda ſint, quam

quam ſi de crimine fuerit probatum: an vero omnimodo publicanda ſint?ſed D.Pius reſcripſit: ſi parati ſint heredes defenſiones ſuſcipere,non eſſe bona publicanda.Prat.

Pvblicare verbum,ad plura vſurpari,demonſtrant lex ſi fundus quem,ff.loc.lex nulli.C.de epiſc.& cler.lex publicani,l. omnium,ff.de teſt.Spieg.

Pvblicare eſt proſcribere. eſt etiam proclamare, euulgare l. 41.ff.ad l.Aquil.Briſſ.Quod enim à præcone proclamatur,id recte publicari etiam dicitur. Res quæ ad ærarium deferebantur,ſimul atque edictis eſſent publicatæ,apud ærariũ interdum auerſione,plerunq; ſectione diſtrahebantur. Quod qua ratione accipiendum ſit,alio loco demonſtratũ eſt. Tertull.Publicari, inquit,bonum tibi eſt:qui enim nõ publicatur in hominibus,publicatur in Deo.Et Suet.in Claud. Libertinos, qui ſe pro equitibus Romanis agerent,publicauit. Eoq; etiam pertinet illud Lampridii in Alex.Mulieres infames,quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari iuſſit,exoletis omnibus deportatis.Ræuard.varior.li.5.c.18.

Pvblicaria bona, ob ſcelus cõfiſcata:& Publicarii,qui ob facinus aliquod in ærarium deferuntur.Prat.

Pvblicari dicitur quod publicum fit,quodque in fiſcum & ærarium cogitur l.23.§.ſi fundus, ff.de ſeruit.ruſt.l.27.ff.de adult.& aliis infinitis locis.Briſſ.

Pvblicæ tabernæ dicuntur quæ in ſolo publico ſunt,licet earum vſus ad priuatos pertineat l.33.ff.de contrah.empt.

Pvblica vtilitas, quæ circa tributorum præſtationes & naturas verſatur,appellatur,l.3.C.de primip.

Pvblice varie accipitur : interdum eſt in publico loco, veluti apud acta,vel in æde ſacra publica,l.56.ff.mandat.coniuncta l.7.in fin.ff.qui ſatiſd.cog.l.7.ff.de minorib.l.4.ff.de ſtatu liber.Briſſ. Interdum publice eſt publico nomine , & publica autoritate,l.4.§.in eum,ff.de admin.tut. l.24.ff.de captiu.l. 121.§.1.ff.de diuer.reg.l.12.ff.de fideicomm.li.liber. l.15.§.ſi publicus, ff.de dam.infect.Plane in l.6.§.ſacræ, ff.de rer.diuiſ.publice eſt,principali vel pontificali auctoritate, l.vlt.ff. vt in poſſ.leg. Alias publice in commune ſignificat, veluti cum dicimus,publice intereſſe.Briſſ.Prat.

In Pvblicvm deduci intelliguntur fugitiui ſerui,qui magiſtratibus municipalibus vel publicis miniſteriis traduntur, l.1. §.pen.l.2.ff.de ſeruis fugit. Et ſic quoque in publico ſeruari dicũtur,qui ſub publica cuſtodia aſſeruantur,l.48.ff.de verb. ſign.l.9.ff.ex quib.cauſ.maior.vel etiam qui in carcere ſunt, Nam & Plaut.publicitus excipi , pro carcere excipi in Amphitryon.dixit imitatione Græci ſermonis, quo *δημία* carcer appellatur.Briſſ.Prat.

Pvblice fieri dicitur , quod autoritate iudicis fit, l.1.ff.vt in poſſeſſ.leg. quodque memoriæ publice commendatur , *das menniglichen verkundiget vvirdt zu vviſſen.* l.1. §. ſed ſcimus. C.de Latin.lib.toll.

Pvblice fieri dicitur Alciato , quod coram populo fit : palam vero quod coram pluribus.

Pvblice intereſſe,vide l.1.C.de malef.& mathem.

Pvbliciana actio dicta ab auctore ſuo nempe Publicio Prætore,qui prætor fuit vrbanus cum M.Iunio, vt Cicer.ſcribit in Cluentiana. Huius actionis introducendæ hic fuit modus ac ratio.Publicius prætor cum animaduerteret eo caſu, quo bonæ fidei poſſeſſor ante impletam vſucapionem poſſeſſionem amiſiſſet,iure ciuili actionem nullam eſſe proditam,neque tamen æquum eſſe , vt is, qui bona fide poſſediſſet , ſine cauſſa poſſeſſione ſua excideret , neceſſarium eſſe duxit , id quod in hac parte iuri deeſſet,ſupplere, & ad exemplum rei vindicationis aduerſus poſſeſſorem non dominum actionem in rem dari ei,qui reuera dominus nondum eſt,dominus tamen eſſe fingitur,Vult.in commen.ad §.ſed & iſtæ.3.nu.6.7. Inſt.de act.

Pvbliciana actio eſt actio in rem,vtilis ſiue prætoria vindicatio , quæ amiſſa poſſeſſione datur ei qui à non domino rem traditam ex iuſta cauſa acquirẽdi dominii bona fide acceperit, nec dum vſucepit.Et in hoc confertur cum rei vindicatione: quod ſicut rei vindicatio contra quemcunq; datur poſſeſſorem,ita Publiciana contra quemcunque detinentem datur: Et ſicut rei vindicatio duo habet extrema ſiue requiſita, dominium ex parte agentis,& poſſeſſionem ex parte rei, l.officium 9.l.in rem 23.ff.de rei vindic. Ita Publiciana in rem actio duobus potiſſimum extremis continetur,poſſeſſione nimirum ex parte rei, & dominio,tametſi ficto ex parte agentis. Verum in illis ipſis extremis maxima inter rei vindicationem & Publicianam in rem actionem reperitur differentia.Primum enim cum rei vindicatio nulli competat præterquam domino , Publiciana ei , qui reuera dominus eſt nunquam datur. Secundo rei vindicatio datur aduerſus quemcunque poſſeſſorem vel detentatorem rei,ſiue titulum is habeat,ſiue non habeat, modo non habeat ab ipſo actore: Publiciana autem datur aduerſus quencunque titulum habentem.Vult.d.loc.nu.8.9.10.11.13.14.

Pvblicianam actionem in his,quæ vſucapi non poſſunt, locũ non habere, reſpondit Vlp.in l.ſiue autem, 9.§.hæc actio,ff. de Public.in rem actio.quod quoquomodo accipiendum ſit, pluribus exponunt Gomez.ad §.ſed iſtæ quidem,3.nu.10.& 12.& Vrſillus ibid.num.67.Inſtit.de act.

Pvbliciana actio non tantum de re corporali , ſed etiam de incorporali datur,l.ſi ego,11.§.ſi de vſufructu, ff. de Public. in rem act.Vult.d.loco,nu.24.

Pvbliciana actio in hoc confertur cum actione quaſi publiciana:quod vtraque,nimirum tam vera quam quaſi Publiciana,agit de re amiſſa: ſed illa de poſſeſſione amiſſa , hæc de amiſſo dominio : illa agit bonæ fidei poſſeſſor , qui dominus nunquam fuit,hac non alius,niſi qui dominus rei amiſſę fuit: Ille agit pro vſucapionis ſuæ confirmatione: hic pro vſucapionis aduerſarii reſciſſione : in illa agitur de vſucapione actoris affirmata,in hac de vſucapione rei negata.Quare ſicut in illa actor rem à ſe vſucaptam dicit, ita in hac actor rem à reo vſucaptam eſſe negat: Et tamen vtrobiq; tam hoc quam illud fingitur. In publiciana enim res à bonæ fidei poſſeſſore reuera vſucapta nondum fuerat, quoniam alias directa ciuilis,vt loquitur Vlp.in l.1.ff.de publ.in rem actio, daretur actio, in quaſi publiciana vſucapta fuerat, ex cauſa tamen fingitur vſucaptam nõ fuiſſe.Niſi enim fingeretur,prætor nullã daret actionem. Et hinc apparet prætorem in publiciana actione ſupplere id quod iuri ciuili deerat, & vſucapionẽ cõſtituere,quæ reuera non erat:in quaſi publiciana vero emendare id quod iure ciuili erat conſtitutum, id eſt, vſucapionẽ completam reſcindere,Vult. ad §.rurſus,4.n.2.Inſt.de act.

Pvbliciana quaſi,ſeu,Quaſi publiciana eſt actio in rem prætoria , quæ reſciſſa iam ante vſucapionem inter abſentes ex iuſta cauſa datur priſtino rei domino ad rem ſuam recuperãdam. Huius requiſita hæc ſunt : Primum rem reuera vſucaptam fuiſſe ab aduerſario,ſeu vſucapionem, id eſt,vim & effectum eius reſciſſum. Deinde actorem rei iſtius eſſe dominum.Tertio,reum rem iſtam poſſidere. Quarto,vſucapionẽ eſſe completam inter abſentes ex iuſta cauſa : Vult. ad d. §. rurſus,nu.7.11.

Pvblico iure contingere , bonoque publico introductam eſſe vſucapionem dicitur in l.18.§.1.ff.de dam.infect. l.1.ff. de vſuc.Briſſ.

In Pvblico accipere,l.25.ff.de Sen.Sylan.

Pvblicvm Neratius vocat , quod eſt commune iure naturali, quoniam eius rei proprietas nullius eſſe putatur,quia omniũ eſt:vſus autem publicus. Quod ad ea quæ iure ciuili publica ſunt,pertinet,mancipio quidem vniuerſitatis ſunt,vſu vero ſingulorum. Quem enim quiſque locum ceperit in theatro, ſpectandi cauſa,ſuus eſt:nec in alieno,ſed in ſuo eſſe dicitur. Quomodo rite Tullius lib.3.de Finib.Omnia quę habemus communia omnium dicit eſſe , vſu tantum eſſe noſtra : quaſi hic orbis nihil aliud ſit , quam commune quoddam hominũ theatrum,in quo natura commorandi diuerſorium nobis,nõ habitandi dederit.Quoniam,inquit,ea natura eſſet hominis, vt cum genere humano quaſi ciuile ius intercederet , qui id conſeruaret, eum iuſtum : qui migraret, iniuſtum fore. Sed quemadmodum theatrum,cum commune ſit, recte tamẽ dici poteſt,eius eſſe eum locum,quem quiſque occuparit:ſic in vrbe , mundove communi , non aduerſatur ius , quo minus ſuum quidque cuiuſque ſit.Conn.lib.3.c.2.nu.7.

Pvblicvm etiam Adrianus appellat quicquid eſt principis,nõ alicuius priuati domini vnius,pluriumve,vt publicationem bonorum appellamus quæ fiſco cedit , & publicare & confiſcare pro eodem vſurpamus.Conn.lib.3.c.4.n.2.

Pvblicvm communium nomine amplectitur Martianus quæ Iuſtinianus diſtinxit,Nam quicquid commune eſt,publicum item eſt:nec intereſt, quod ad vſum attinet,inter commune, & publicum iure gentium , quia vtriuſque vſus cõmunis eſt omnium gentium : ſed communium proprietas nullius eſt, ſitq; accipientis : publicorum autem proprietas,eſt aut vniuerſitatis,aut ſingulorum. Sicq; intelligendum, quod dicit Pomp.Ariſto ait.Sicut id quod in mari ædificatum eſt fieret priuatum : ita quod à mari occupatum ſit,fieri publicum , id eſt,commune , inquit Accurſius,vt ſit ſcilicet publicum vſu: proprietate autem nullius.Appellatur autem cõmune, quia nemo hominum eſt qui non ſit quodammodo eius dominus, vt ſi primus accipiat, nanciſcatur proprium eius dominium, quaſi non in aliena,ſed in ſua venerit.Communia igitur ſunt omnium mortalium, & tamen nullius propria ſunt.vſus vero non dicitur communis,ſed publicus,quia neque mari,neque littore eius, aut aere aut aqua profluente vteris tanquã re propria,ſed vt publica:nec vt habens aliquam partem dominii in eis, ſed vt quiuis ex hominum numero,ita vt neminem queas arcere à communione iſtius vſus, ſed quod tu facis,poteſt & quilibet facere,& quidem iure ſuo,non alia ratione quam quia homo. Vide Connanum late de his differentem notat.lib.3.c.2.nu.3.

Pvblicvm , quod non eſt priuatum alicuius, ſed populo commune.Hoc autem pluritariam dici Bartol.indicat in l.1.ff.de public.iudic. Quo vero à communi diſtet,Ferrar.docet , §.1. Inſtit.de rer.diuiſ.Alc.tradit , publicum proprię in iure no-

ſtro accipi,quod ad populum Romanum pertinet,l.bona ciuitatis,de verb.ſig.quę enim aliis gentibus publica ſunt,pro priuatis habentur. Spieg. Vide etiam Brechæum in l. eum qui,ſub tit.de verb.& rer.ſign. vbi non pauca de hac dictione notata inuenies.

Pvblicvm certamen,Vlp.in l.qua actione,§.in colluctatione, ad l.Aquil. interpretatur, quod fit gloriæ cauſa & virtutis. Spieg.

Pvblicvm conſilium,pro Senatu apud Ciceronem ponitur.

Pvblicvm crimen Impp.in l.4.C.de hæred.id interpretantur, quod ad omnium pertinet iniuriam.Ac primum quidem,inquiunt,hęreſim volumus eſſe publicum crimen:quia quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam.Vide,iudicium publicum.Hot.Prat.

Pvblicvm inſtrumentum, varie dici conſtat ex Specul.tit.de inſtrum.edit.§.7.per tot.Spieg.

Pvblicvm ius, inquit Vlp.in l.1.de iuſt.& iur.eſt, quod in ſacris,ſacerdotibus & magiſtratibus conſiſtit.Sed in hac parte ſolum verbum Dei ſpectare oportet, non autem præcepta, vel autoritates gentium,aut populi.Proinde Old.recte perſtringit Vlpiani reprehenſores: quod is non etiam iuris publici præcepta trifariam diſtinxerit. De quo ille latius aliquanto diſſerit in diuin.Tab.præcepto 3.Spieg. Cęterum publicum ius interdum id intelligitur, quod ad ſtatũ rei Rom. pertinet,in ſacris, ſacerdotibus,ac magiſtratibus conſiſtens. l.1.§.huius ſtudii,ff.de iuſt.& iur. Cuius partem eſſe ius Senatorium,Plin.lib.8.epiſt.ad Ariſtot.ſcribit.Interdum vero generaliter publicum ius commune &,quo omnes eiuſdem ciuitatis ciues vtuntur,ſignificat l.33.in fin.l.39.§.vlt.de excuſ.tut.l.8.ff.de tutel. l.29. ff. de teſt.tut. l.7.§.ſi vxor. ff.de don.int.vir.l.6.ff.de adm.tut.l.76.in fin.ff. de cond.& dem. l.46.&l.117.§.1.ff.de diuerſ.reg.iur.l.42.ff.de oper.lib.l.1.in pr.& l.15.§.1.ff.ad l.Falc.coniuncta l.56.ff.de leg.1.l.2.C.ne vxor pro marito. Vnde quod in l.38.ff.de pact. ſcriptum eſt, ius publicum pactis priuatorum mutari non poſſe, id à Conſtantino ſic redditur: ὅτι ἰδιωτικὴ συμφώνια τὸ κοινὸν νόμιμον οὐκ ἀναλλάττεται Sic & apud Terent.Phorm.

Num iniquum poſtulo?
An ne hoc quidem adipiſcar ego,quod ius publicum eſt?

Briſſonius.

Pvblici appellatio id continet, quod in communi populi vſu eſt,& publicis vſibus deſtinatum: qualia erant Romæ campus Martius, forum, theatrum,ſtadium,baſilicæ,viæ,itinera publica.At quæ in fiſci patrimonio ſunt,quoniam quaſi propriæ & priuatæ ſunt principis,eadem appellatione non continentur, l.6.& l.72.§.vlt.ff.de contrah.emp.l.2.§.publ.cũ ſeq.ff.ne quid in loc.pub.§.vlt.Inſt.de empt.& vend. l.14.§. vlt.ff.de ſeruit.§.res fiſci.Inſt.de vſuc. Sed & publicæ cauſæ à fiſco ſeiunguntur,l.1.§.1.ff. de calumniator. quanquam fiſci cauſam, publicam vocat Vlp. in l.21.§. in priuator. ff. de petit.hæred.Briſſ.

Pvblici iuris eſſe teſtaméti factionem quo ſenſu dixerit Pap. in l.3.ff.qui teſtam.fac.poſſ.diſpiciamus. Et olim teſtamenti factio ideo iuris fuiſſe publici videtur, quod teſtamenta non minus,quam magiſtratus, ſacerdotes, conſecrationes, adoptionesque calatis comitiis,publica,hoc eſt,populi Romani, opus haberent auctoritate. At poſteaquam ſublato iure publico calatis comitiis teſtamenta condi deſiiſſent, & priuato iure per æs & libram ſic conderẽtur, vt ne principalis quidé in iis interponeretur auctoritas, dubium non videtur, quin teſtaméti factio omnino publici iuris eſſe deſierit,præſertim ſi recte Theoph.ait,cum primum per æs & libram condi cœperant teſtamenta, tunc longo tempore antiqua illa calatis comitiis, & in procinctu teſtamentorum genera in deſuetudinem abiiſſe.Erat igitur non publici,ſed priuati iuris teſtamenti factio tempore Papiniani,hoc eſt, iuris ciuilis,habita videlicet conſideratione antiquæ cuiuſdam publici priuatiq; iuris differentiæ,lege regia prorſus abolitæ. Ad quam differẽtiam Papinianum ſuſpicor reſpexiſſe,& ſic notis ſcripſiſſe. Teſtamenti factio, non p.ſed P.I.eſt, hoc eſt, teſtamenti factio,nõ publici,ſed priuati iuris eſt. Et idcirco aut notis deceptum eſſe Tribonianum veriſimile eſt, qui publici nõ priuati iuris teſtamenti factionem eſſe contendit,aut certe eius librarios verborũ traſpoſitione, quod fieri frequenter ſolet, turpiſſime lapſos,aut deniq; calatis comitiis,quod mihi non videtur, etiã Papiniani tempore fieri teſtamenta cõſueuiſſe. Nec iis aſſentior qui Accurſ.ſecuti, teſtamenti factionem ſic apud Papin.interpretãtur,quaſi Papinianus contenderit,ius teſtamentorum faciendorum, tribui iure publico & legibus. Nihil enim aliud apud Papin. quæritur quam teſtamenti factio,non quo iure cuiquam tribuatur, ſed cuius iuris ſit,hoc eſt,quo iure fiant teſtamenta,publicone an priuato,publicene an priuatim: ſic quærimus magiſtratuum creatio, conſecratio,aut adoptio cuius iuris ſit,hoc eſt, quo iure creentur magiſtratus,res conſecrentur,adoptiones fiãt.Eſt igitur priuati iuris,non publici,teſtamenti factio.Et licet legib.ea recte tribui dicatur,male tamen vitioſeq; habito alicuius priuati iuris reſpectu, tribui publico iure eadem exiſtimatur. Lege enim regia ius publicum penitus ſublatum in principẽ conſtat tranſlatum eſſe, & per conſequens omnem abolitam publici priuatiq; iuris antiquam differentiam. Igitur nõ publico,ſed ciuili,hoc eſt,priuato iure tribui faciendi teſtaméti ius & poteſtas ſolet. Et hoc quidem toties dicendum eſt: quoties priuato iuri publicum ius opponitur, quod ante legem regiam perpetuo fieri ſolebat.At poſtquam lex eſſet lata regia quod ante eam legem priuatum dicebatur,hoc tunc & eſſe,& appellari ius publicum cœpit,quo ſenſu ius publicum accepiſſe viſus eſt Pap.l.15.§.2.ad l.Falc. Et cum ius publicũ pactis priuatorum mutari non poſſe ſcriberet idem Papinianus l.38.de pactis,vt paulo ante dictum,nõ dubium eſt,quin priuatum,hoc eſt,ciuile ius,per publicum intellexerit.Ræu. varior.l.5.c.12.

Pvblici iuris memor.l.5.C.de pignor.

Pvblici Iuris perſecutio in tit.C.de aur.publ.proſecut.Briſſ.

Pvblicvm negotium dicitur omne id, quod ad ciuitatis ſiue municipii cauſam, publicaque bona ſpectat: puta ſi legatus Reipubl.ſit qui legationis cauſa quid impendit, leg.7.§.1.ff. quod cuiuſque vniuerſ.nom. Item ſi quid in publica prata, paſcua,& agros vectigales,theatra,ſtadia,balnea,portas,muros, pomœria, & ſi quæ ſunt alia,ſumptuum factum creditumve ſit,d.l.7.§.vniuerſitatis.Inſt.de rer.diuiſ.Item ſi quid tributi,vectigalis,aut alterius rei ad Rempubl.& ciuitatem illam ſpectantis gratia fecit,aut expendit, aut locatum conductumve habet:vide Gœdd.ad l.bona ciuitatis, 15.n.3.ff.de verb.ſig.

Pvblicvm munus, nec ad magiſtratum (quia ille honor eſt,l. cum muneris. ff. de mun. & honor.) nec ad onera refertur, quæ poſſeſſionibus aut patrimonio indicuntur, l.his omnib. in pr.ff.de vacat.mun. Ergo ea tantummodo,quæ extra ordinem ſunt,reſpicit, l.hi qui,eo.tit.Vide item Inſt.de excuſ. tut.in prin.Spieg.

Pvblicvm teſtimonium,quod coram multis fit. C.de cuſtod. reor.l.ſi quis.

Pvblicvs lacus.Vide lacus.

Pvblicvm etiam pro carcere accipitur,vt apud Plaut. Vereor ne hac nocte adueniens,publico excipiar, id eſt,in carcerem trudar.Brech.in l.qui neque,ff.de verb.& rer.ſig.

Pvdicitia, à pudore dicta videtur:vt pudica non ſit,quam nõ pudet.Hęc velut regina in virtutibus fœminæ eſt,quin & inſtar eſt omnium.Vlp.de iniur.l.ſed eſt quæſtionis,ad fin. Si quis, inquit, tam fœminam quam maſculum, ſiue ingenuos, ſiue libertinos impudicos facere attentauerit,iniuriarum tenebitur, ſed & ſi ſerui pudicitia attentata fuerit,iniuriarum actio locum habet.Spieg.

Pvdicitiæ præmium eſt donatio viri in vxorem,ait Goth.ad l.24.C.de donat.int.vir.& vxor.

Pvdor,ab Ariſtotele definitur dolor,ſeu perturbatio animi,de iis quæ dedecus videntur inferre.Et omnia reſpicit tempora præſens,præteritum,futurum,poſſibile.Nec ſolum pudor eſt de ipſo dedecore,ſed de periculo etiã ne admittas tale quid, vnde adiiſſe turpitudinis periculum videatur.Sane mos vetuſtatis antiquæ,longe pulcherrimus,ex l.ſed ſi hac,ff.de in ius voc.colligitur:quo magna antiquorũ integritas relucet: qui cum venderent ancillas virgines,cauere ſolebãt, vt ſaluus ſit eis pudor,ne proſtituantur. Et hinc emerſit pactum Immiſſionis manus,quod poteſt venditor manus inĳcere, & libertam proſtitutam abducere,l.pen.C.ſi mãcip.ita ven. ne proſtit. Porro, Donatus ait,Pudorem eſſe male facti: verecundiam,recti & honeſti.Vlp.in l.quæ omnia, ff.de procur.eleganter reſpondit:Ferendus eſt,pudorem ſuum purgans.Homer.Iliad...pudorem ingens addere calcar ad fortiter agendum indicat.Adi Chiliad.Eral.Spieg.

Pvdor pro exiſtimatione,dignitate,&c,vt vulgo loquimur, reputatione in l.20.ff.de his qui not.infam.l.25.ff.de procur.l. 1.§.item aut per ſemetipſum, iunctis vicinis §.& l.15. §.generaliter,ff.de iniur.Verecundiam etiam dixit Papin.in l.15. ff.de cond.& demonſt.ſic pudor oneratur,l.ob hæc verba.ff. de his qui not. infam.Et contra pudori parcitur, l.paterfam. 28.ff.de reb.auth.iud.poſſid.Briſſ.

Pvella pacta.Vide pacta puella.

Pvella pro muliere, quæ iam duobus nupſerat,& tertio nuptura erat,in l.vxorem.41.§.teſtaméto, ff.de leg.3.nimirum quia in poteſtate patris tamdiu erat, poſt vero ſui iuris facta fuerat.Prat.

Pver in l.36.de ſtatu liber.impuberem filium ſignificat.Prat.

Pveri vocabulum Latini à Græco παῖδες formauerunt, quo ſignificant domeſticos ſeruos, præſertim tabellarios. credo quod non niſi pueris & in iuuenili ætate conſtitutis qui pedibus valerent,vti poterãt ad eam rem. Ideo apud Ciceroné ſępiſſime legitur:Pueri tui mihi à te literas reddiderũt.Quãdoquidem etiam pro liberis vſurpãt poetæ. Horat. Pueroſq; Ledæ,id eſt,Caſtorem & Pollucem & pueros pro filiis dixit Græca conſuetudine,vt notat Porphyrius. Et Terentius in Andria: Puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ab illa cautio eſt. Aut

eſt. Aut diuinat (inquit ibi Donatus) aut puerum pro quolibet etiam ſexu ſobolem, hoc eſt, fœtum poſuit, vt Græci puerum παῖδα & Homerus: Περίμοισι παῖδες. Vnde Paulus in l.204.ff. de verb.ſignific. Pueri appellatio tres ſignificationes habet: Vnam, cum omnes ſeruos pueros appellamus. Alteram, cum puerum contrario nomine puellæ dicimus. Tertiam, cum ætatem puerilem demonſtramus. Conna.lib.10.c.1.n.1.&c. Vide etiam Brech.in l.pueri appellatio, ff.de verb.& rer.ſignif.

PVERI appellatione etiam puella ſignificatur, non imitatione modo Græci ſermonis, ſed & quod maſculino ſexu fœmininum alias quoque ſemper comprehenditur. l.161. in fin.ff.de verb.oblig. Argumentum etiam huius ſignificationis illud adfert Paulus, quod & recentes ex partu fœminas puerperas Latini vocant. Terent.Andria. Non imperaſti coram quid opus eſſet facto puerperæ. Vbi vide Donatum. Senec.lib de benefi. cap.35. Sed æger filius, ſed vxor puerpera tenet. Sueton.in Calig.c.8. Qualiſcunque partus ait, ſine ſexus diſcrimine puerperium vocatur, quod antiqui etiam puellas pueras ſicut & pueros puellos dictitarent. Iuuenal. Satyra 6.

Sed iacet aurato vix vlla puerpera lecto.

Auſon.in Eidylliis:

Hinc illud quod legitimos Lucina labores
Præuenit, & grauidos ſentit ſubrepere nixus
Ante expectatum feſtiua puerpera votum.

Gell. quoque lib.12.c.1. puerperam ait dici, quæ recens enixa eſt. Priſc. quoque lib.6. Puer pueri, cuius fœmininum dicebant antiquiſſimi: vnde & puerpera dicitur, quæ puerum vel pueram parit, id eſt, puellam, quod eſt diminutiuum pueræ. Ita puerperam accipe in l.14.§.puerperam, ff.de ædil edict. Bri.

PVERI regii apud Macedonas vocabantur Principum liberi, ad miniſterium electi Regis. Liuius.

PVERI prætoris edicto poſtulare prohibentur, l.1.§.pueritiam, ff.de poſtul. vbi puer ex materia ſubiecta cenſebitur, qui decem & ſeptem annos nondum compleuit. Prat.

PVERO vel puellæ ſi alimenta legata ſint ad pubertatem ſcilicet plenam ali debent, l. Mela.ff.de alimen.legat. Pubertas autem plena quæ ſit, vide ſupra pubertas plena. Prat.

PVERVM caſtrare. Vlp. Et ſi puerum, ait, quis caſtrauerit & pretioſiorem fecerit: Viuianus ſcribit, ceſſare Aquiliam.

PVERIS legatis, puellæ etiam debentur. Id non æque in puellis dicendum eſt, autor Modeſtinus de leg.3. Spieg.

PVERITIA, quæ & pupillaris ætas dicitur, pars eſt infantiæ, hæc certum finē habet in annum ſeptimum quo plene abſoluitur integritas loquendi. Altera pueritiæ pars finem habet in annum 14. in mare, & 12. in fœmina. Cuiac. ad l.2. in princip. ff.de excuſat.

PVERITIAM Vlp. vocat minorem annis decem & ſeptem Quam ætatem ad procedendum in publicum moderatam nuncupat, l.1.ff.de poſtul. Prat.

PVERPERÆ ſunt, quæ in annis puerilibus pariunt, c.puberes, de deſponſ.impub. Io.Bellon.Etymol. Gell.lib.12.c.1. puerperam ait dici, quæ recens enixa eſt. Vnde Plaut.in Amphitr. Omnis erit quæ peperit puerpera.

PVERPERÆ appellatio etiam ad eam refertur, quæ puellam enixa eſt: etiamſi à puero puerpera dicta ſit. Gœd.ad l.163.§.1.nu.1.

PVGIL Latine, Athleta Græce, qui artem pugnandi nouit, l.qua actione, §.ſi quis in colluctatione, ff.ad leg. Aquil. Spieg.

PVGILLARES, dicuntur tabulæ de ligno ſiue alia materia ceratæ, in quibus ſtylo ſcribitur. Plin. ex autoritate Homeri aſſerit, pugillarium vſum fuiſſe ante tempora Troiana, Paul l.in commodato ff.commo. igitur inquit, ſi pugillares mihi commodaſti, vt debitor mihi caueret: non recte facies, importune repetendo. Alfen.in l.6.ff.de ſupell.legat. Sed nec pugillares & codices in ſupellectili ſunt. Dictæ autem videntur, vel quod pugno comprehendi poſſint: vel à pungendo, quod ſtylo in his pungendo ſcriberetur. Dicuntur & pugillaria, & Pugillar ſingulariter apud Auſonium. Prat.

PVGNANS cum beſtiis, ceu notatus infamia, poſtulare non poteſt, l.1.§.beſtias, ff.de poſtul. Spieg.

PVGNIS ac calcibus pro omni contumeliæ genere. Vide Eraſ.in Chiliad.

PVLLVS quorumcunque animalium fœtus. Quinetiam arborum atque plantarum pullos dicimus gl. in l. obligationem fere, §. placet, ff.de actionibus & oblig. Spieg.

PVLMENTARIVM, à pulmento dicitur. Eſt autem cibus ſolidior vtcunque, ſiue ex aquatilibus, ſiue terreſtribus fiat. Paulus de fund.inſtruct. l.cum de lanionis. Sine his, ſcil. patinis & cacabis, pulmentarium coqui non poteſt. Apud Vlp.in l.quæſitum §.Trebatius, de fundo inſtruct. Accurſius pulmentaria, farina ordei interpretatur, quum cibaria intelligat, Vlp. ad modum pultis facta. Pulte autem, non pane, longo tempore vixiſſe Romanos, manifeſtum: quoniam inde & pulmentaria hodieque dicuntur. autor Plinius c.8. lib.18. Spieg. Adde Forcat.in ſuo penu iuris ciuilis c.23. & Prat.

PVLSARE interdum eſt lædere, violare, contumeliis ac damnis adficere, in l.2.§.plane, ff.vbi quis ager. Briſſ.

PVLSARE & verberare Ofilius ſic diſtinguit, vt hoc ſit cum dolore cædere, illud vero ſine dolore, l.5.§.1.ff.de iniur. Quod cur dixerit in hac lege Iureconſultus, exponit Alc. Hoc tamen non frequenter obſeruatur. Cic. Verr.7. Videtis pendere alios ex arbore, pulſari autem alios ac verberari. Et in eadem: Sex lictores circumſiſtunt valentiſſimi & ad pulſandos verberandoſque homines exercitatiſſimi. Itaque videndum ne hæc verior ſit differentia Vallæ, vt verberare propriè ſit, cum verbere aut flagello cædere: Pulſare eum graui & vehementi ictu, vt hoc generalius ſit, & ad quoduis teli genus pertineat, ſiue gladiis, ſiue lapidibus quis vſus eſſe dicetur, ſiue ſcipionibus & baculis, ſiue etiam pugnis. Prat.

PVLSARI pro conueniri, in iudicium vocari. Vlpian.l.11.§.10.ff. de inter.in iur. Qui interrogatus reſponderit, ſic tenetur quaſi ex contractu obligatus, pro quo pulſabitur. Cic. Verr.5. Pro decuma cum pulſatus à Venerio eſſet dedit H-S. ſexdecim millia. Sic l.2.§.item ſi. ff.de iud. Aut erit in poteſtate cuiuſque pulſando eos, ſubiicere ipſos iuriſdictioni, dum ſe vindicant. Hinc ad ſolutionem pulſari in l.vnic. C.de prohib.pec. ſequeſt. quæ in C.Theod dicitur ſolutioni ſuccumbere. Prat.

PVLSATIO pudoris. Paul.lib.4.ſent.tit.5.

PVLVERATICVM & pulueratica in conſt. Theod. & Valent. quæ apud Frontinum extat, honorarium, quod quaſi pro labore & puluere agrimenſoribus datur. Quo nomine etiam à præſidibus ſingulas prouinciæ ciuitates obeuntibus prouinciales exigebantur, ſed abolitum eſt Nou. Leonis & Maioriani decutia lib. de qua intellexit Caſſiod.lib.11. var. dum ait, Pulueratica quoque iudicis funditus amputantes, trium tantum etiam dierum præſulibus annonas præberi, ſecundum vetera inſtituta decernimus. Sic pulueratici nomine bini ſolidi dantur ſeruis, qui ſe militiæ offerunt, in l.16.C.Th.de tyronib. Prat.

PVNCTA. quot puncta notarii, tot meorum ſunt damna temporum. Hieronym.epiſt.3.

PVNCTI ſolatium l laudabile. C.de aduoc.diu.iud. quid ſit varie quæritur à ICtis. Alii enim puncta conſequi ſolatia, alii punctos conſequi ſolatia habent: alii, & ii quidem frequentiores, & (vt arbitratur Cuiac.) veriores puncti ſolatium. Vult igitur Imp. patronos, qui fiſci cauſas defendunt in foro præf. prætorio, Kal. Ianuariis inter comites conſiſtorianos de manu ſua puncti conſequi ſolatium. Baſilica (vt idem Cuiac.13.obſer.2. refert) conſequi τὸ pactum. An igitur potius pacti ſolatium, id eſt, vt ait l.iubemus pro tempore & l.petitiones. C.eod.tit. quod communi conſenſu, ſiue communi placito & conuentione totius collegii aduocatorum patronis fiſci conſtitutum eſt aut ſi mauis, pacta ſolatia. Prat.

PVNCTORVM in diſtinguendis ſenſibus vtilitas & neceſſitas, quidve erroris ob male punctatam ſcientiam, in l ob æs. C de præd.min. euenerat, ab Alc.lib. diſpunct.4.c.5. indicatur.

PVNCTVM temporis, id eſt, ſpatium breuiſſimum. Cic. Philipp. Attende pauliſper, cogitationemque ſobrii hominis ad temporis punctum ſuſcipe. Apud Mathematicos enim punctum indiuiſibilis quædam pars eſt lineæ, ob incomprehenſibilem ſui breuitatem, nec ipſum pars aliqua, ſed tantummodo ſignum protractum, vt Euclid. ſcribit, lineam conficiens, &c. Grammaticum punctum, quandoque eſſe loco copulæ, oſtendit Bart.in l.cum duobus.§.ſi in coeunda. ff.pro ſocio. Alc.lib. 4.de verb. ſignif. indicat prouerbialem apud Iurecoſ. verſum: Ob ſolum punctum caruit Robertus Aſello. Ortum ex hiſtoria, quam vt idem refert, Albericus in hac dictione recenſet. Quamuis illa deſideratur in editione Papienſi, quæ fœde ſcatet mendis: & interim etiam ſi illis careret, adulterina videri poteſt. Alciatus autem refert his verbis: Robertus, inquit, opulenti ſacerdotii, cui Aſinus nomen, vt vocant, Abbas, erat, cæterum auarus & inhoſpitalis: quapropter carmen, quod pro foribus Monaſterii præſcriptum erat, commutato puncto inuertit. Porta patens eſto, nulli claudaris honeſto: Id cum Pont. Rom. reſciuiſſet, ſacerdotio hominem priuauit: vnde in fabulam vulgi tranſiit, prouerbialeque carmen natum, de modico momento rem magnam amittentibus. Punctus autem ſuffragium ſiue fauor, quoniam veteres ſuffragia non ferebant, ſed puncto notabant. Vnde Expuncti dicebantur viles, eiecti, ſiue fauore priuati. Spieg.

PVPILLARES vſuræ quænam ſint, vide l.7.§.10.ff.de adminiſtr. tutor.l.1.& tot.tit.C.de vſur.pupill.

PVPILLARIS ætas decimoquarto anno terminatur l.16.ff.de iur. fiſc l.7.C.de impub.l.3. C.de præſcript. 30 annor. §.1. Inſtitut. Quib.modis tut. finitur. Eius tres gradus facit Theoph.in §. pupillus Inſt.de inut.ſtip. infantiam, id eſt, nec dum fandi potentem ætatem: proximam infantiæ, quæ iam fandi poteſtatem conſecuta eſt: & proximam pubertati, quæ proxime pubertatem accedit. Prat. ex Briſſ.

PVPILLARIS ſubſtitutio, eſt quæ fit liberis impuberibus in poteſtate poſitis in eum caſum, quo ante pubertatis annos deceſſerint. l.2.ff.de vul.& pupil. Inſt.de pupil ſubſtit. Eodemque modo pupillares tabulas accipe quas etiam pupillare teſtamentum & impuberis filii teſtamentum Iureconſulti vocant.

l.34.§.ſi coniunctim. ff.de leg.1.l.8 §. ſed neque impuberis ff. de inoff.l.2. §.interdum. l.10.§.ſi ex l.20.l.38. in fin.l.43.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.Briſſ.& Prat.

PVPILLI in tit.C.vbi pupil.educat.deb.dicuntur patre orbati.

PVPILLVS eſt, ait Pomp. qui cum impubes eſt, deſiit in patris poteſtate eſſe, aut morte aut emancipatione, l.239.de verb.ſig. Pupillus, pro impubere, qui in patris poteſtate eſt: nam à Pupus diminutum nomen eſt Cai.in l.141.§.1.de verb.oblig. Pupillus licet ex quo fari cœperit, recte ſtipulari poteſt: tamen ſi in parentis poteſtate eſt, ne autore quidem patre obligatur. Cicer.de inuent.2. Quidam pupillum hæredem fecit: pupillus autem ante mortuus eſt, quam in ſuam tutelam veniret. Item: Pater enim & ſibi & filio dum is pupillus eſſet, teſtamentum ſcripſit, & multa deinceps. Vlp.in l.1.ff.ne vis fiat ei qui in poſ. miſ. Pupillum, inquit, eum debemus accipere, qui doli capax non eſt. Idem in l.more.ff.de acqu.vel omit.hered. Pupillus, inquit, qui in alterius poteſtate eſt. Paul.in l.pupill.ff.eod.tit. Pupillus ait, eſt, cuius neque ſcire neque decernere talis ætas poteſt, non magis quam furioſus. Prat.

PVPILLVS non tantum ætatem ſignificat, ſed & conditionem eius, qui ante pubertatem deſiit eſſe in poteſtate patris, & cæpit eſſe in poteſtate tutoris. Cuia.ad l.2.circ.med.ff.de excuſat.

PVPILLVS de quo dubium non eſt quin rerum ſuarum ſit dominus, per ſe ſolus ſine auctoritate tutoris rē ſuam alienare non poteſt: tutor autem de quo etiam dubium non eſt quod rerum pupillarium reuera dominus nō ſit, res pupillares alienare poteſt. Vult.in comm ad §.fin.Inſt.quib.alien licet vel non.

PVPILLVS dicitur proximus pubertati, quando exceſſit decimum annum cum ſex menſibus. Pupilla vero, quando nonum annum, & dimidium decimi.gl.eſt not.licet vulgata. in § pupillus in verb.proximus.Inſt.de inut.ſtip.& ſimilis gl.in l.1.in gl. vlt.poſt princip.ff.de noua.& ibi Bart.in 2.col.verſic. venio ad verſiculum Illud, &c. late tractat. Sed hæc proc.in ciuilib. In criminalibus vero, ad hoc vt pupillus dicatur proximus pubertati, vt poſſit puniri, debet ſolum diſtare à pubertate per ſex menſes, ita ſing. Bald.in l.excipiuntur.per illum text.vbi etiam Ludo.ff.ad Syllan. & videtur ſenſiſſe Bart.in loco præallegato dum reſpondet ad l.vlt.§.penult.ff.de lib.hom.exhib.& iſtam limitationem pro ſingula. commendat. Iaſ.in aut.ſacramenta puberum. in 4.col.verſ.ſequitur in tex. C.ſi adu. vendi.& in l. properandum. §.1.in 2.not.C.de iudic.vbi alio modo limitat, quando malitia ſuppleret ętatem. iunctis his quæ late & ſubtiliter tradit Soc.in l.1.§.1 in 1.& 2.col.ff.de acqu.poſſ.& Alex.in add.Bart.in d.l.1.de nou.Cotta.

PVPILLVS contrahens an ſine tutoris autoritate natura obligetur, vide Corraſ.6.Miſc.22.nu.1.

PVPILLVS non eſt qui adhuc in vtero eſt, quia pupillus refertur ad ætatem hominis, qui autem in vtero eſt, adhuc homo non eſt, quia nec dum animal eſt.l.1.§.3.ff.vnde cogna.

PVPPÆ ſimulachra quædam erant ſeu imagines, puellarum forma & amictu inſignitæ, quæ maxime ſunt in deliciis puellis: Antiqui autem puppam appellabant, quam nos hodie puellam, & puppum puerum. Perſius Satyr.2.

Dicite Pontifices, in ſacris quid facit aurum?
Nempe hoc, quod Veneri donata à virgine puppa.

Puellæ etenim cum nuptias capeſſere vellent, aut virginitatem eiurare, Veneri in templo puppas dicabant: quemadmodum pueris mos erat cum ex pueritia excederent, laribus diiſque familiaribus & domeſticis bullam ſuſpendere: vnde ipſe Perſius Satyra 1.

Bullaque ſuccinctis laribus donata pependit.

De puppa ſic Mart.Epigr.lib.4.de Cærelia & Gellia,

Dicit ſe vetulam cum ſit Cærelia puppa,
Puppam ſe dicit Gellia, cum ſit anus.

Brech.& Gœdd.in l.non eſt pupillus 161.ff.de verb.& rer.ſign.

PVRA à nuptiis, per ironiam dicitur impudica: quod citra nuptias copiam ſui faceret.

PVRA charta ſcriptæ opponitur l.32.§ quod tamen de leg.3.

PVRA haſta, ſiue puræ haſtæ, quibus iuuenes præmii ergo donabantur. Seru.in 6.Æneid. interpretatur ſine ferro, à Zonara δόρατα ἀσίδηρα vocantur. Prat.

PVRA lanx cælatæ opponitur in l.6.ff.de rei vindic. vt & argentum purum, id eſt, ſine emblematis cælato aduerſum facit Cic. 6.in Ver. Cœnabat, ait, apud eum: Argentum illi cæterum purum adpoſuerat, & poſt ei negotium dedit, vt quicquid Haluntii eſſet argenti cælati, aut ſi quid eſſet Corinthiorum, vt omne ſtatim ad mare ex oppido deportaretur. Et alio loco, Ne quem putetis ſine maximo dolore argentum cęlatum domo quod alter eriperet, protuliſſe, omnia deferuntur. Cibiratæ fratres vocantur. Pauca improbant: quę probarunt, his cruſtæ aut emblemata detrahuntur. Sic Haluntini excuſſis deliciis cum argento puro domum reuerterunt. Plin.lib.21.cap.3. de lemniſcis, Puri diu fuere: cælare primus eos inſtituit P. Claudius. Atque ita magis eſt, vt purum argentum apud Plin. lib.3.epiſt.1 interpretemur, quam quo Cataneus vir doctiſſimus expoſuit modo. Briſſ. & Prat.

PVRA libertas dicitur quæ pure data eſt, in l.59.§.1.de man.teſt.

PVRA oligatio, præſens dicitur, quæ neque diem, neque conditionem habet. §.omnis. Inſt. de verb. oblig. cum aliis infinitis. Plane in l.5.ff.de ſolut Pura obligatio eſt, quæ ſine ſatiſdatione eſt, cui fideiuſſor vel pignus non acceſſit. Briſſ.

PVRA ſtipulatio dicitur, cui neque dies, neque conditio adiecta eſt: Ideoque confeſtim ex ea & debetur & peti poteſt, vt docet Imp.§.2.Inſt.de verb.oblig Prat.

PVRA ſubſtantia dicitur, deducto ære alieno l.iubemus. Cod.de repud.Spieg.

PVRA toga, quæ à Cicerone dicitur ἀπόρφυρος, id eſt, ſine purpura, & τήβεννον, id eſt, iuſtam dici à Plutarcho, Bayſius annotauit. Spieg.

PVRA vaſa apud Colum.lib.12.c.4. & c.28. in fin. ea accipienda ſunt, in quæ nihil quicquam infuſum eſt: alias dicuntur ea, quæ ſunt ſine emblemate, cælatura, aut incruſtatione. Paul.in l.ſi rem de rei vind. Quamuis & in vaſis occurrat difficultas, vtrum pura, aut cælata ſint, dici oporteat. Spieg.& Prat

PVRE & ſub exceptione opponuntur in l.ſi proprietarius in fin. ff.de dam.infect.Polyb.l.1.Briſſ.

PVRE, pro ſimpliciter & abſolute. Paulus in l.5.de doli mali except.in prin. Pure mihi decem debes, ea tibi ſub conditione legaui. Spieg.

PVRE in l.8.ff.de aut.tut.eſt ſine die & conditione.

PVRE ſtipulatus in l.38.§.fi.de verb.obl.dicitur, qui aliquid ſimpliciter ſtipulatus eſt, non adiecto eo, vtrum voluerit. Briſſ.

PVRGARE, eſt & ſe excuſare, & innocentiam ſuam oſtendere. l. is qui reus.ff.de publ.iud.l.vlt.de acqu.rer.dom.cum ſimilib. Purgare officium ſeruorum ſuorum, apud Calliſtratum 2.ad Silan. Item purgare prouinciam malis hominibus l.præſes ff. de offic.præſ.Spieg.

PVRGARE multa ſignificat. Purgare moram, emendare l.8.l.14.ff. de nouat.l.73.§.fin.l.91.§.ſequitur.ff.de verb.oblig. Tunc autem debitor moram purgare dicitur cum interpellatus aliquando dare noluit, poſtea tamen debitum offert. Quo facto proprie atque vſitate purgare moram, eluere, emendare, delere, dicitur. Douellus de mora. Purgare exiſtimationem l.1.§. quoties.ff.de iniur. Purgare innocentiam leg.22.ff.de iur.fiſc. Purgare pudorem l.23.ff.de procu.Briſſ.

PVRGARE riuum, fontem.l.1.§.deinde.ff.de fonte.Briſſ.

PVRGARE in edicto Prætoris de via publica eſt ad libramentum proprium redigere, ſublato eo quod ſuper eam eſſet, l.1.ff.de via public. Alias immundum tollere ſignificat, l.1.ff.de riu. In iudiciis pro diluere crimen & excuſare vſurpatur, l. qui reus 15.ff.de public.iud.

PVRGARE ſe ſolebant olim ſuſpecti de crimine: alias duello c.2. de purgatio.vulg. Alias aqua frigida vel feruente, in quam nudi mittebantur.c.ex tuarum. De purgatio.Canoni. Alias ferro candenti, vt vocat c.fin.de purgat.vulga. vel ignito, vt rectius in c.Mennem.2.qu.5. Et quanquam exemplum duelli legatur de Dauide & Goliath 1.Reg 17. non admittitur tamen hodie talis monomachia.l.1.Cod.de gladiato. c.2. de purgat.vulga. Quum enim iſtis cruciatuum afflictionibus Deus tentaretur, merito fuerunt abrogatæ: & introducta eſt purgandi formula talis, vt delatus apud Magiſtratum adhibeat ſeptem, vel pro qualitate rei pauciores, qui teſtimonium innocentiæ illius ideo præſtare poſſint, quia & fide ſint digni, & propter vicinitatem compertam habere poſſint veritatem, cap.ex tuarum, & c. cum dilectus.de purgat.canon. Tum ipſe ſuſpectus iurabit ſe tale crimen non admiſiſſe, quod obiicitur. Compurgatores autem iurabunt, ſe credere, quod principalis iurans dicat veritatem c.de teſtib.& c.vlt.de purgat.canon. Old.Prat.

PVRGARE fructus, interpretatur Cuiacius putare, apud Papin.in l.liberto.§.qui aliena.ff.de neg.geſt. Qui aliena, inquit, negocia gerit, vſuras præſtare cogitur, eius ſcilicet pecuniæ, quæ purgatis neceſſariis ſumptibus ſupereſt. Eodem ſenſu purgata ratiocinia, id eſt putata legimus, l.pen.in fin.C.de bon.proſcr. Suet.in Caligula. Decimo quoque die numerum puniendorum ex cuſtodia ſubſcribens rationem ſe purgare dicebat, id Græcis eſt ἐκκαθᾶραι λογισμόν. Prat.

PVRGATIO canonica. Infamati ex delicto, qui conuinci non poſſunt, debent compelli purgatione canonica, quæ eſt innocentiæ oſtenſio. Dicta canonica, quod canonib. inſtituta, inuentaque ſit. Sebaſtian.Brantius in expoſit.titulorum

PVRGATIO vulgaris. Purgatio vulgaris eſt oſtenſio innocentiæ, vulgo introducta, prohibitaque, quod hac tentatur Deus, multotienſque per eam condemnetur abſoluendus. Anchar.

PVRGATIONIS iuriſdictio, eſt imperii meri. de quo latius Speculat.de iuriſdict.omn.iud. (quem vide, &c.

PVRIFICATIONIS ritus quis fuerit, explicat Cælius lib.11. c.22.

PVRVM, cui nihil eſt admixtum.l.in his.ff.de ſolut.l.librorum.§. chartis.de leg.3.Spieg.

PVRVM iudicium, cui adiecta non eſt exceptio. Cicero de inuen. libr.2. Agit is cui manus præciſa eſt, iniuriarum. Poſtulat is, qui cum agitur, à Prætore exceptionem, extra quam in reum capitis præiudicium fiat. Hic is qui agit, iudicium purum

rum poſtulat: ille qui cum agitur, exceptionem addi ait oportere. Hot. Prat.

Pvrvm eſt, quod ſine die, ſine conditione debetur, vide Graſ. lib. ſent. §. legitima quæ 38. Godofr. ad l. ſcimus 36. §. 1. C. de inoffic. teſtam.

Pvrvm putum, pro prorſus, ac vere, quaſi dicas ipſiſſimum eſt: ea dictum forma, qua Iureconſulti dicunt, Sarta tecta. Vide Eraſm. in Chiliad. Spieg.

Pvrvs honor, qui extra adminiſtrationem eſt. Aut. vt ordin. Pręfecturæ. in prin. collat. vide Spieg. Prat.

Pvrvs locus interdum inædificato opponitur. l. vlt. ff. de pigner. act. Quo ſenſu & pura loca Vario lib. 4. de l ng. lat. areas in vrbe appellari ſcripſit. Interdum religioſo, id eſt ei loco, in quem mortuus illatus eſt: Itaque purus locus definitur qui neque ſacer, neque ſanctus, neque religioſus eſt, ſed ab omnibus huiuſmodi nominibus vacat, & profani iuris eſt. l. 2 §. prætor. ff. de relig. l. 2. l. 6. l. 9. C. eo. tit. l. 1. §. hoc autem. ff. de mort infer. l. 6. §. ſi quis in communem. ff comm. diuid. l. 73. ff. de contrah. empt. §. religioſum. Inſtit. de rer. diuiſ. Ita purum monumentum accipio in l. 5. in fin. ff. de religioſ. l. 5. §. conceſſa. ff. de don. int. vir. Briſſ. Prat.

Pvrvs putus ſycophanta, hoc eſt, merus, in quo nihil probitatis eſt, ex omni vitio concretus: qualis delator & calumniator eſſe debet.

Pvrpvræ appellatione, omnis generis purpuram contineri puto, inquit Vlpian. de leg. 3. Idem ait, Purpuræ appellatione coccum non continebitur. Quod ſi verum eſt, non prorſus eadem ſentire videbitur Matthæus de veſte, qua induerunt perfidi Iudæi Seruatorem noſtrum, cum Marco & Ioanne. de quo latius diſſerit Baifius c. 3. in de re Veſtiar. Quære Coccina veſtimenta. Purpura ſiquidem vt fatentur omnes, piſcis eſt è concharum genere, qui florem illum tingendis veſtibus expetitum in mediis faucibus habet.

Pvrpvra interdum pro magiſtratibus ponitur: quorum olim inſigne erat apud Romanos, vt & poſt amiſſam libertatem, cum Imperatorum tum Regum permanſit. l. 1. C. null. lic. infr. libr. 11. in verb. Chlamydib. & l. 1. C. quæ res vendi non poſſ. l. pen. C. de Conſ. lib. 12. Purpurati autem hi, qui apud Principes dignitate antecellebant, dicebantur. Nam illis Purpuræ vſus concedebatur. Vide Bar. in l. ſi quis nauiculam. C. de murileg. lib 12. Spieg. Prat.

Pvrpvræ venditio quibus prohibita fuerit, & qui vendere vel mercari vetentur ex conſtitutione Grat. Valer. & Theod. liquet, quæ eſt huiuſmodi. Comparandi ſerici facultatem, omnibus ſicut iam præceptum eſt, præter comitem commerciorum, etiam nunc iubemus auferri. Erat enim harum rerum mercaturis quidam præpoſitus à principe qui comes Commerciorum appellatur. Hoc autem erat quod Serici, vt nec purpuræ conceſſus erat priuatis vſus, ac ne quidem huius tingendæ aut vendendæ facultas data. Ita enim iidem Imperatores alia ſua conſtitutione. Fucandæ atque diſtrahendæ purpuræ vel in ſerico, vel in lana, quæ blatea, vel Oxoblapta atq; hyacinthina dicitur, facultatem nullus poſſit habere priuatus. Sin autem aliquis ſupradicti muricis vellus vendiderit, fortunarum ſuarum & capitis ſciat ſe ſubiturum eſſe diſcrimen. Vellus muricis appellat lanam infectam murice. Blateum autem dicitur purpureum. Nam quod Eutropius dicit in Nero. retib. aureis piſcabatur, quæ blateis funibus extrahebat: Sueton. ita: Piſcatus eſt reti aurato, purpura coccoque funibus nexis, &c. Oxoblapta vero quæ dicantur, vide ſupra Oxoblapta, &c. Connan. lib. 7. c. 7. num. 1. & Cuiac. 12. obſ. 34.

Pvrpvra Tyria rubea eſt, quam Tyrus inſula procreat. Vitruu. lib. 7. c. 13. Plin. lib. 5. cap. 19. quorum hic quoque nobiliſſimam Tyriam appellat. Vnde Imp. §. 34. Inſt. de act. Si quis, ait, generaliter purpuram ſtipulatus ſit, deinde ſpecialiter Tyriam petat, plus petere intelligitur. Prat.

Pvrpvrarii in l. 7. Cod. de excuſ. mun. negociatores purpuræ πραγματευόμενοι τὴν πορφύραν. Spieg. Prat.

Pvsilla pecunia. Vlp. de pecul. l. depoſiti. peculium, ait, dictum eſt, quaſi puſilla pecunia, ſiue puſillum patrimonium Spieg.

Pvsvlatvm argentum ceu puſtulatum dicitur, quod purum putum eſt, & puſula ac igne excoctum, quodque puſtulas ac tumores habet: ſed tamen adhuc infectum, & in maſſa vt noſtri loquuntur, ſic dictum, vt ait Columel. lib. 7. c. 5. à puſula ſeu puſtula, igne ſacro, qui puſtulas paſſim qua depaſcitur, attollit; nomenq; ex eo habet, quia pus continet. Huius meminit Alfen. l. 31. ff. locati, Veluti quum argentum puſulatum fabro daretur, vt vaſa fierent: aut aurum, vt annuli, Suet. Nerone, Exegit ingenti faſtidio & acerbitate nummum aſperum, argentum puſtulatum, aurum obryzum, vt plerique omnem collationem palam recuſarent. Sunt tamen qui hoc in loco poſtulatum legi velint, u, in o, mutando quod ſæpe fit: Alii poſtulatum à poſtulando dici volunt, Iuuenalis autoritate freti: Accipe victori populus quod poſtulat aurum: ſed id quam plurimis non probatur. Prat.

Pvtamen, dicitur rei alicuius purgamentum. Nam quidquid ex aliqua re proiicitur, id putamen appellatur.

Pvtare alium eſſe prætorē præ alio. vid. l. 2. ff. vbi quis ager. Sp.

Pvtare pro nihilo, Nihili æſtimare, aut facere. apud Ciceronem haud infrequens.

Pvtare Lex 12. tab. à Modeſt. in l. 25. ff. de ſtatuliberis dicitur; quod ita ſenſiſſe eam ex verbis eius colligitur. Briſſ.

Pvtare quod factum eſt, non eſſe, & ignorare, æquipollent. l. qui fundum. §. ſeruus. ff pro empt. Alb.

Pvtare, transfertur etiam ad incorporalia: Vt putare rem dicimus eleganter, pro cogitare de re, & diſputando declarare, quid res ipſa velit. Terent. in Adelph. Mitto maledicta omnia: rem ipſam putemus, *Die ſach ervvegen.* Prat

Pvtare, pro conferre, rationem ſubducere. Sic apud Scæuolam in l. Thais §. Titius. ff. de fideicomm. libert. Putari ratio an debeat. & apud Plaut. in Aulular. Putatur ratio cum argentario. *Die rechnung machen* Prat. Spieg.

Pvtare, vulgo ſignificat æſtimare, opinari, *Schetzen.* Paul. in l. Neſenn. Apollin. ff de neg. geſt. Igitur, inquit, in re facti facilius putabo, auiam vel hæredes eius audiendos. Prat.

Pvtare arbores, Græci καθαίρειν vocant. Leontin. apud Caſſiod. lib. 10. γεωπονικῶν μὲν τὴν ... δὲ ... καθαρτέον. Prat Briſſ.

Pvtatoriæ falces, quæ putandis arborum ramis deſeruiunt, apud Paul. lib 4. ſent. tit. 6. Prat. Briſſ.

Pvtare leg. xii. tab. a Modeſt. in l. 25. ff. de ſtatulib. dicitur, quod ita ſenſiſſe eum ex verbis eius colligitur. Briſſ. Prat.

Pvtari proprie arbores viteſque dicuntur. l. 1. §. Labeo. ff. de aqua cotid. l. 1. §. ſiue autem. ff de noui operis nunciat. Vnde putator qui arbores puras facit, id eſt, earum ramos ſtringit & amputat l. 3. ff. ad l. Aqu. l. 18. §. de putatoribus, ff de fun. inſtr. Et apud Paulum lib. 3. ſent tit. 6. & lib. 5. tit 23. & apud Plin. lib. 27. c. 8. Putare, inquit Varro lib. 4. ling Lat. valet purum facere: ideoque antiqui putum purum appellarunt. Feſtus Pompeius lib. 9. Imputatum, ait, nondum purgatum. Putum enim eſt purum. Vnde putare vites, dicimus, hoc eſt, detrahere, quæ impedimento ſunt ad fructum. Gellius lib. 6. c. 5. Putare veteres dixerunt, vacantia ex quaque re ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia & aliena auferre, & excidere, & quod eſſe vtile ac ſine vitio videretur, relinquere. Sic namque arbores & vites, & ſic etiam rationes dictæ putati. Briſſ. & Prat.

Pvtati ſumptus, pro deductis apud Papin. de neg. geſt. cum ait; Qui aliena negotia gerit, vſuras præſtare cogitur, eius ſcilicet pecuniæ, quæ putatis neceſſariis ſumptibus ſupereſt. Spieg.

Pvtatio, quæ vulgo in arboribus emundatio, in vitibus reiectio dicitur.

Pvteal, id eſt, quo puteus operitur, ait Pompon. in l. 14. cum l. ſeq. ff. de act. empt. & vend. Hot. Adde Cuiac. obſ. lib. 11. c. 2. in princ. qui ſimiliter ex dictis Pomponii locis fatetur, puteal eſſe putei operculum, quod gloſſæ περιστόμιον interpretantur. Et ſubiicit, quod illud veteres etiam ſigillis exornare ſoliti ſint, vt ille Ciceronis locus indicat: Tibi mando putealia ſigillata duo. Vide Cuiac. in ſup. alleg. loco.

Pvteanvm, quod ex puteo eſt: vt aqua puteana. Putearius vero, qui puteos fodit. Spieg.

Pvteolanos. Puteolana matre, in l. 1. ad munic. Item fundum Puteolanum, in l. Æmilius. de minoribus Albericus indicat tantum. à Puteolis fit poſſeſſiuum Puteolanus. Puteoli autem vrbs Campaniæ Italicæ, prius Dicæarchia dicta: ob iuſtum imperium, vt c. 14. ſcholiorum meorum in primum lib. dict. & fact. Alphonſi regis annotaui; quibus addi poſſunt ea, quorum à Volaterran. fit mentio in deſcriptione Campaniæ; lib. Geograph. 6. Spieg.

Pvteos aperire, teſte Rhodig. poſitum eleganter apud Iuriſconſ. pro excauare, in §. fin. l. fluminum. & inibi, Puteus apertus, ff. de damn. infect. Spieg.

Pvtevs. Omnis puteus fons, non omnis fons puteus. Vbi enim aqua de terra manat, & vſui præbetur haurientibus, fons dicitur: ſed ſi in promptu & ſuperficie ſit, fons tantum dicitur: ſi autem in alto & profundo ſit, ita puteus vocatur, vt fontis nomen non amittat: author D Auguſtin. Tract. 15. in Euangel. Ioan. Vide Vlpianum in l. vnic. de Fonte. Spiegel. Cuiac. 11. obſeruat. 3.

Pvtvm, vide paulo ante, Putari proprie arbores.

P Y.

Pyctacia, in l. actuarii, C. de erog. mil. ann lib. 12. pro breuibus commentariolis accipiuntur, quę cod. tit in l. excellentia. Breues vocantur, teſte Bud in anno. prior. Apud Lampridium in Alexandri vita, Pyctacium dicitur album, id eſt, tabella dealbata, in qua nomina iudicum ſelectorum deſcribebantur. Spieg.

Pyctæ: ſunt pugiles. Quod nomen & ad gallinaceos pugnaces translatum eſt. Idem in l. 2. de his qui notan. infa. Vide, Athletarum nomine.

Pyra dicitur lignorum congeries. Virg. lib. 4. Æneid.

Conſcenditq; pyram: dixitq; nouiſſima verba.

Brech. in l. cum in teſtamento. n. 19. tit. de verb. & rer. ſignif.

PYRGVS, vocitatur turricula, orca, fritillus, vaſculum cauitate ſeſſili, in quem tali coniiciebantur, antequam emitterentur in alueolum. Hot.

Mitteret in Pyrgum talos. --------

Martial. *Si per me miſit, nil niſi vota facit.*

Io. Bapt. in comment. Epiſt. Sid. Apoll. ad Hecdit. lib. 3.

PYRGOPOLYNICES miles apud Plaut. ſic dictus, quod ſtaturoſus eſſet veluti turris, æditiorumq; vertice ſydera lambat, victorioſus, & iactanticulus dictus à πύργος, turris Græcis, πολὺ multum, νίκη victoria. Mallem tamen appellari Pyrgopolinicen, quod vi poliorcetica, hoc eſt, oppugnatoria, turres multas per victoriam caperet. Statius eſt & ſignificantius, quod per victoriam caperet. Statius eſt & ſignificantius, quod per victoriam multiiugas turmas, & turmales milites proſterneret, agitaret, obtereret. Pyrgus enim eſt militaris ordo, quadringentos viros complectens. Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apoll. ad Heron. lib. 1.

PYRRHICA, eſt ſimulachrum pugnæ equeſtris, quæ & Troia dicitur, τρῶας & ἱππάσια, Dioni: idque ex Suet. lib. de luſibus pueror. Seruius & Donatus ſcribunt in 5. Æneid. Sed tranſiit etiam vſus Pyrrhicæ in pedeſtris pugnæ ſimulachrum, adhibitis numeris, & concentu muſico. Marius Plot. lib. de metris. Pyrrhichius pes à pyrricha luſus genere nomen accepit: quia hoc ſono milites vſi ſub armis (vt ait ille) per ludum ciunt ſimulachra pugnæ. Ipſa tamen Pyrrhica dicta eſt à Pyrrho Cydoneo, quia primus Cretenſes ſub armis ſaltare ad huius pedis ſonum inſtituit. Alia à Pyrrho Achillis filio, quem primum in tumulo patris ſui armatum honoris gratia ſaltauiſſe dicunt. Ariſtoteles autem Achillem ait huius luſus fuiſſe inuentorem, &c. Ei autem, quod ſupra à Plotio de Pyrrho Cydoneo dictum eſt, conſentit Nicolaus apud Stobæum his verbis: Οἱ δὲ κρῆτες παῖδες ἀγελάζονται κοινῇ, καὶ τὰν ἐνόπλιον πυῤῥίχην ἐκπονοῦντες ἥντινα πρῶτος εὗρε πύῤῥος κυδωνιάτης κρὴς τὸ γένος. Apud Athen. tamen lib. 14. cap. 12. Pyrrhica proprie ſaltatio eſt: Troia vero ludus puerorum: qui turmatim ſe inuicem ex equis peterent: vnde volunt quidam formatum vulgare Tormamentum, quaſi Troiamentum. Prat. ex Cuiac. 13. obſ. 10.

PYRRHICARII, vel Purricharii in l. aut damnum. ff. de pœnis. ſunt qui à Græcis πυῤῥιχισταὶ dicuntur, hoc eſt, ſaltatores armati. κορδαξ ſaltatio eſt obſcœna & comica. Bud. in d. l. 2. & l. athletas. de his qui not. infam. Vide & Rhodig. c. 4. lib. 5. Poſtellum de magiſtrat. Athen. c. 22.

PYTHAVLES idem cum aſcaule eſt Brodæ. lib. Miſcell. 2. cap. 13. eumque Latine vtricularium vocari exiſtimat.

PYTHONES qui ſunt, in Canonicis decretis, Rhodig. indicat c. 10. lib. 5. Spieg.

Q.

Q.D E.R.F.P.D.E.R.I.C. Quid de ea re fieri placeret, de ea re ita cenſuerunt. Notæ, quibus veteres in Senatuſconſultis perſcribendis vtebantur. Vide D E.R.I.C. Hot.

Q.E.R.E.T.P.I.R.D.T.Q.D.D.D.P.F. id eſt, Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatorium dabo: teſtibuſque duntaxat decem denuntiandi poteſtatem faciam. Formula ex prætoris magiſtratuſve, qui in prouinciis iuri dicundo præerat, edicto: cuius in lege Fauia de coloniis deducendis in libr. Var. autor. exemplum extat: Inque eam rem is, qui hac lege iudicium dederit, teſtibus publice duntaxat in res ſingulas decem denunciandi poteſtatem facito, ita vt è repub. fideque ſua videbitur. Hot.

QVA de re, id eſt, quare l. pen. C. de metall.

QVA, nominandi caſu non vtimur, niſi in compoſitione: vt aliqua, ſiqua. Quapiam, auferendi caſus eſt. Martian. in l. diui. ff. de adimen. legat. Cum teſtator poſtrema ſcriptura, quapiam ratione motus, peſſimum liberrum eſſe adieciſſet. Spieg.

QVA, pro qua ratione, Celſus l. cui ſeruus 25. ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſt. Cui ſeruus ipſius ſubſtitutus eſt, ſeruum ſuum adire iuſſit: ſi idcirco fecit, ne legata præſtaret, vtraque præſtabit, & qua heres eſt, & qua omiſſa cauſa teſtamenti poſſidet ex ſubſtitutione hereditatem. Paul. l. pretia rerum. 63. ff. ad l. Falc. Sed nec ille, qui filium alienũ poſſidet, tantum habet, quanti eum patri vendere poteſt: nec expectandum eſt, dum vendat, ſed in præſentia non qua filius alicuius, ſed qua homo æſtimatur. Cicero pro, partim, vſurpat ad Atticum: Quam expedita con ſilia tua? quam euigilata tuis cogitationibus, qua itineris, qua nauigationis, qua congreſſus ſermoniſque cum Cæſare. Noſtri etiam pro Qua ex parte vſurpant. Vlpia. l. 1. §. ſi pater. ff. ad Silan. Attamen vbi deceſſit, qua extinctum legatum & libertas eſt, S Cto fore locum dicit. Idem l. falſus creditor. 44. in fin. ff. de furt. Plane ſi vſusfructus meus in eo ſeruo eſſe cœperit, dicendum eſt, furti actionem non extingui, qua fructuarius dominus non eſt. Video etiam pro Quatenus poſitum à Iauoleno in l. litus. 112. ff. de verb. ſign. Litus publicum eſt eatenus, qua maxime fluctus exæſtuat. Hor. & Prat.

QVA, antiquo & eleganti docendi genere poni ait Anton. Aug. lib. 2. emend. c. 2. locoſque indicat, in quibus ea vox reperitur, in Pand. Flor. pro quatenus, qua fine, quia, eo quod, in l. cui ſeruus. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſt. l. pretia. ff. ad l. Falcid. l. 1. §. ſi pater. ff. de SC. Sillan. l. falſus creditor. in fin. ff. de furt. l. 2. §. creditum. ff ſi cert. pet. l. 1. ff. de Senat. l. item miles. ff. de re iud. l. lætus. 2. ff. de verb. ſign. l. ſi reus. ff. de duobus reis. l. vt Alfen. ff. de verb. ſign. l. fructus. in fin. ff ſol. mat. l. ſi gemina. ff. arb. furt. cæſ. Prat.

QVA, pro quatenus. Paul. Sed nec ille, qui filium alienum poſſidet, tantum habet, quãti eum patri vendere poteſt. Sed in præſentia non, qua filius alicuius, ſed qua homo æſtimatur. Spieg.

QVA, aliquando ſignificat, tum, ſiue partim. Bud. ex epiſt. Cic. ad Attic. exemplis demonſtrat. Spieg.

QVA de re, modo propter quam rem. vt in l. 2. ff. de migrando. Modo pro, de qua agitur. Vide Bud. in annot. prioribus. Spieg. Modo pro, quare, l. pen. C. de metallis. Briſſ.

QVA die, quomodo accipiendum ſit, interpretes tradunt, in l. ſi decem cum petiero. ff. de verb. oblig. Spieg.

QVA fronte poterit hoc deſiderari, id eſt, qua ratione, quo pacto? *Mit vvas fugen oder glimpff?* ac ſi dicat, id quidem imprudentius poſtulabitur. Verba ſunt Papiniani in fin. l. ſi plures. 2. de admin. tut. Notum quid velit ſibi illud, Et qua fronte audebis hæc facere? Sic ext. de appell. c. qua fronte. Vide Eraſ. in Chil. explicantem, quid ſit, frontem perfricare. Spieg.

QVA, pro qua parte. l. 25 ff. ſi quis omiſſa.

QVADANTENVS, vſque ad quandam partem, aliquantulum.

QVADRAGESIMA, vectigalis ſpecies, quæ non rerum venalium, ſed litium ſiue ſummarum, de quibus litigaretur, fuit, vt Suetonius in Caio ſcribit. Prat.

QVADRANGVLVS homo, pro, perfecto, qualem Plato inquit eſſe difficile reperire. Vide Bapt. Pium in 4. Lucretii, & Eraſ. in parœm. Quadratus homo. Prat.

QVADRANS erat, autore Plinio, nummulus, qui & Triuncis vel Triunx vocatus eſt, à tribus vnciis

QVADRANS integer. Vlpian. tit. 24. Quadrans fundi. l. 8. ff. de rei vind. Ex quadrante heres ſcriptus. l. 17 §. ex quadrante. ff. de dol. mal. & met. except.

QVADRANS, Falcidia dicitur, quia illibatus heredi manere debet. Hic quadrans, ſi liberi ſint inſtituti heredes, non etiam extranei, auctus eſt conſtitutione Iuſtiniani, quæ eſt Nouel. 18. quemadmodum etiam legitima pro numero liberorum, vt ſit triens, aut ſemis, vel etiam dodrans, vt ad eam Nouellam expoſuit Cuiac. Vide Vult. in comm. in prin. Inſt. de lege Falcid. num. 5.

QVADRANS ſumma etiam rationum dicitur, in qua nihil excurrit, & in qua nulla ſunt reliqua: id eſt, cum æqualis eſt ſumma accepti & expenſi. Vide Budæ. lib. 1. de aſſe. & in annot. prior. Spiegel.

QVADRANS autem ratitus dicitur, quod, vt à Feſto & Plinio ſcribitur, in eo eſſet ſculptæ ratis figura. Igitur ratitus, & rate notatus & inſignitus, & ratem habens. Turneb. aduerſar. lib. 20. cap. 31.

QVADRANTAL. Lege Amphora. & Alciat. in l. vinaria vaſa. ff. de verb. ſign. Dictum autem eſt à quatuor quadra, de quo & Gell. lib. 1. c. 20. Adrian. Iunius animad lib. 2. c. 7.

QVADRANTARIAM Quintil. lib. 8. cap. 6. mulierem vocat, quoniam vili pretio ſui copiam faceret. Hoc nomen Clodiæ Metelli Celeris vxori impoſitum: vt ex Plutarcho notauit Brod. Miſcell. lib. 3. c. 24.

QVADRATARII, in l. vn. de excu. artif. lib. 10. C. qui ſint, ex libello paſſionis beator. Claudii, Caſtorii, Nicoſtrati & Symphoriani, qui arte quadrataria excelluiſſe feruntur. Hic autem vno loco ſcriptum eſt, Et cœperunt artifices quadratarii incidere lapidem ad collyrium columnæ. Et alio loco: Tunc cœperunt in nomine Chriſti cauare conchas, & pegas, & lacus cum ſigillis & cantharis, cum magna tenuitate artis. Et alias: Ab eadem hora cœpit Simplicius omnem artem quadratariam cum ferramento ſuo, ſicut Symphorianus, bene & recte operari. Ex quibus & aliis eiuſdem libelli, quos hic omitto, locis, eorum artificum induſtriam in columnis ex marmoreis lapidicinis incidendis, marmoribuſque in tenues cruſtas ſecandis, & ſigillis, conchis, canthariſque cauandis, & omnibus argumentis ex marmore aliiſque lapidibus exprimendis verſatam liquet. Quod etiam Sidonii Apollinaris à me ſubiecta verba comprobant, quæ lib. 3. Epiſt. ad Secundum leguntur: Sed vide, ait, vt vitium non faciat in marmore lapicida. Quod factum ſiue ab induſtria, ſeu per incuriam mihi magis quam quadratario liuidus lecto adſcribit. Quadratarii Græcis λιθοξόικται, id eſt, lapidum expolitores, exponuntur, l. 1. C. de excuſat. artif. & in Baſilic. οἱ τοὺς διαφανεῖς λίθους ἀκονῶντες. Schard. ex Prat. ex Briſſ.

QVADRATÆ lances. l. 19. §. plane. ff. de aur & arg. legat. l. 50. ff. de furt.

QVADRATVM lapidem, in l. 6. §. pen. ff. ſi ſeru. vindic. interpretor quadrangularem, & in ſpeciem quadratam cæſum: quomodo & zonam quadratam Feſtus lib. 15. interpretatur. Liuius lib. 6. Capitolium quoq; ſaxo quadrato ſubſtructum eſt. Plin. lib. 10. epiſt. Manent adhuc pauciſſimi arcus: poſſunt erigi quidam lapide quadrato, qui ex ſuperiori lapide detractus eſt. Br. Prat.

QVADRA-

QVADRATVM corpus, id quod mediæ eſt ſtaturæ. Celſus lib.2. Corpus habiliſſimum quadratum eſt, neq; gracile, neq; obeſum. Et Columel.lib.7. de cauib.loquens: Probatur (inquit) quadratus potius, quam longus, aut breuis Biod.Miſcell.lib. 4.cap.19.

QVADRIGA, alias pro curru accipitur, quatuor equis trahi ſolito. Alias pro numero quatuor equorum, qui niſi ſimul iungantur, vehiculum non commode poteſt agi ad vſum deſtinatum. l.ſcire debemus ff.de verb.obl.Old.Prat.

QVADRIGÆ legatum, de quo Papin.in l.peculium de legat.2.

QVADRIGARII, qui quadrigas agunt, aut conficiunt. Prat. vide Cuiac.ad l.1.in med.C.de excuſ.artif.

QVADRIGARVM nomine intelliguntur etiam equi, qui quadrigas agunt.l peculium.§ quadrigæ.de leg.2.Eſt ſynecdoche locutionis. Vide Zaſ.in l.ſcire debemus.ff.de verb.obl.Spieg.

QVADRIGARVM ſupplicium. Hoc ſupplicii genus ab Hercule inuentum eſſe conſtat, qui florenti adhuc ætate regem Eubœæ Pyrechmen bellum Bœotiis inferentem vicit, victumq; pullis equinis ita alligauit, vt in duas diſpertiretur partes, vt refert Plutarch.c.13.Parall. De hac re lege Alexarchum lib 3. rerum Italicarum. Plutarch c.14.Parall. Gell.lib.20.c.1.Virgil.lib 8. Æneid.Claudianum in Gild.&c.

QVADRIGATI numi, à notis quadrigarum ſic dicti, qui ante victoriales in vſu fuere, de quibus Plin.lib.33.c.2.

QVADRIMENSTRVI, in rub.C.de quadrim.breu.dicuntur, quod quatro quoque menſe conficiuntur. Hi breues à chartulariis conficiebantur, & ad officia palatini, aut præfecti prætorio tranſmittebantur, vide Gothof.in d.rubr.C.& Cuiac.ad tit.C. de apochis.in rubr.

QVADRVPEDI ſeruus æquiparatur, in prin.l.2.ff ad leg.Aqu.

QVADRVPEDEM pro pecude generaliter accipi, annotauit Alc. in comment. Verum quadrupedis voce proprie maiora, pecudis minora quadrupedia putat (nec ſine ratione) intelligenda. Spieg.in Lexic.ci.tit.eſt in Pand. Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. Sed & quadrupedis nomine adulteræ & meretrices vocabantur, vt ex Plauto annotauit. Connan. lib.1.c.12 n. 2. Vide ſupra in dictione, Pauperies.

QVADRVPLARI pretium alicuius rei dicitur, l.2.§.in hac actione ff.vi bon.rapt. cum eius petitio in quadruplum eſt. In hac actione, inquit Vlpian. intra annum vtilem verum pretium rei quadruplatur.

QVADRVPLARI iudicium, l.14.§.1.ff.quod met.cauſ.

QVADRVPLATORES dicti ſunt criminum publicorum delatores, qui pro delationis præmio quartam partem in bonis delatorum conſequebantur. Hi enim delationibus faciendis confiſcationes à principibus impetrant, vt homines interdum inſontes fortunis omnibus euertant, cuiuſmodi patrum memoria multi extiterunt, &c. Vide Budæ.in l.teſtium.ff.de teſtibus. Alii (inquit Aſconius) dicunt, quadruplatores eſſe eorum reorum accuſatores, qui conuicti quadrupli damnari ſoleant, aut aleæ, aut pecuniæ grauioribus vſuris fœneratæ, quam conſuetudine, aut eiuſmodi aliorum criminum. Brech. in l.iudicaſſe reum.ff.de verb.ſignif. Quadruplatores, inquit Feſtus, dicebantur, qui eo quæſtu ſe tuebantur, vt eas res perſequerentur, quarum ex legibus quadrupli erat actio. Zaſ. quadruplatores alicubi nominat, qui lucra ex ludis ſumunt. Prat.& Spieg.

QVADRVPLEX iudicium apud Plin. in epiſt. centumuirale eſt, quod ſc. coactum eſt è quatuor iudicum conſiliis & decuriis, quæ in baſilica Iulia ſedebant: nam in ea quatuor erant tribunalia. Hinc Fab.lib 12. Certe cum in baſilica Iulia diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, vt moris eſt, cogerentur, atque omnia clamatoribus fremerent, & auditum eum & intellectum, & quod agentibus cæteris contumelioſum fuit, laudatum quoq; ex quatuor tribunalibus memini. Vide Centumuiri. Sunt & apud Fabium iudicia duplicia, in quibus duo conſilia ad vnam cogebantur haſtam, vnumque tribunal. Si apud alios iudices, inquit, agatur, vt in ſecunda aſſertione, aut in centumuiralib. iudiciis duplicibus parte victa. Prat.

QVAE fructus quærendi, cogendi, cōſeruandi gratia parata ſunt, explicantur in l.inſtrum.ff.de inſtr.inſtrum.leg.Spieg.

QVÆ, particula, ſubſtantiæ eſt ſignificatiua, non quantitatis, aut qualitatis gl in l.1.C.de ſent. quæ pro eo quod interproſer Spieg.

QVAE non poſuiſti, ne ſuſtollas. Refertur inter Solonis leges, à Platoneque citatur de Legib.11. Nimirum in eos dictum, qui repetunt, quod non crediderunt: item qui ſibi poſtulant acceptum ferri, quod non præſtiterunt. Adi Chiliad.Eraſm.Spieg.

QVAE te dare ſpondere oportet. Vide l.quod te.ff.ſi cert.pet.Spi.

QVAE tabernarum exercendarum, inſtruendarum piſtrini, cauponæ cauſa facta parataque ſunt, do lego. Vide Pompon.l.ſi ita.ff.de fund.inſtru.

QVAE viuus præſtabam, dari volo. Quid hæc verba ſibi velint, Papinianus exponit in l.Seio.§.medico Semptonio de ann.legat.Modeſt.in l Mela ait.de alimen.& cib.legat.Spieg

QVAECVNQVE dictio, propter generalitatem, ad improprios caſus trahitur. Vnde quicunque hæres, etiam impropriè heredem comprehendit: & cum de quibuſcunque contractibus loquimur, etiam de abuſiuis dicimus: vt tradunt Doct.in l.vnius §.cogniturum.ff.de quæſt. quod tamen procedit, cum nulla differentiæ ratio aſſignari poteſt.

QVAECVNQVE ſunt in fundo, pro eo quæ eſſe ſolebant l.quæſitum.§.fi.de leg.3. Quæcunq; & Quantacunque, maioris ſunt ſignificantiæ quo ad vniuerſalia, quam verbum Omnis; quia ſit propoſitio Vniuerſalis. Omnes ſciunt, patitur exceptionē ſecundum materiam ſubiectam.l.omnes.iuncta gl.C.ſine ceſ. vel reliq. Sed Quæcunque, Quantuſcunque, ſine delectu ſingularia complectuntur. l.baliſta.ff. ad Trebel. vbi ſub verbo, Quantacunq; pecunia, fructus fundorum intelliguntur. Poſſunt tamen exceptionem quandoque pati, ſed raro. Quia, vt Zaſ.ait, nihil in iure noſtro ad punctum redigitur. Spieg. Pra.

QVAEDAM dictio non inducit regulam, ſed exceptionem, vt docet Dynus in l quidam ff.de iure codicil.Spieg

QVÆDAM habere poſſumus, quamuis ea nobis vtilia non ſunt, vt ait Labeo.l.ei fundo.ff.de ſeruit.Spieg.

QVÆREMVS, in §.fin.l & hæc diſtinctio.ff. locati. Accurſ.id eſt, inueniemus, exponit. Senſum ſatis indicat Donatus, Non reperietur, niſi quod quæritur: non quæritur, niſi quod præſto non ſit. Spieg.

QVÆRERE, à Quæ, & Res, compoſitum eſt. Prat.

QVÆRERE, verbum eſt proprium rerum capitalium, pro cognoſcere: quod qui accuſatur, nocens ſit, an innocens, cum conſilio diſquiritur: veteres Anquirere dicebant. Cic ad Attic.in 1. Senatus cenſuit, vt de iis, qui ob iudicandum pecuniam accepiſſent, quæreretur. Hinc quærere legibus apud veteres dicebantur, qui criminum quæſtiones exercebant, quique quæſtiones publicas exequebantur. Plin.epiſt.vlt.l.5 Cauſa dilationis Nepos Prætor qui legibus quærit. Cic.In Miloniana: Decernebat enim, vt veteribus legibus extra ordinem quæreretur. Hot.

QVÆRERE, eſt informationem facere, & legibus vindicare. Bud. in l.poſteriore de orig.iur.

QVÆRERE, iudicum & magiſtratuum eſt, inquirere, aliorum.

QVÆRERE legibus apud veteres dicebantur, qui criminum quæſtiones exequebantur, quippe quæſtiones publicas exercebant. Plin.epiſt.vlt lib.5. Vnde qui rebus capitalibus præerant, olim quæſtores vel quæſitores dicebantur, quaſi ἐρευνηταί, vt Iuſtinianus Nouella 8.interpretatur.Briſſ.

QVÆRERE extra ordinem, eſt diſceptatione compendiaria, & litis imagine potius quam lite, rem tranſigere, ſeu procedere ſummarie, & ſine ſtrepitu & figura iudicii.Briſſ.

QVÆRERE etiam acquirere eſt, l.vlt.ff. de except. l.24.C.de rei vindic.

QVÆRI liberi vel vulgo vel iure dicuntur, qui vel ex legitimis nuptiis, vel ἀπεσχήν ſuſcepti ſunt.l.18. ff.de bon. liber.l.4.C. de ſuis & legit.Briſſ.Prat.

QVÆRI libet. Agell.lib. 4.c.3.

QVÆSITAM hereditatem dicimus, quæ vel ex teſtamento, vel ab inteſtato, vel ciuili vel honorario iure eſt adquiſita. l.9.C. de pet.hered.l.14.C.de teſt.milit.l.14.C.de fideic.Briſſ.Prat.

QVÆSITI in ſeruitute dicuntur filii, qui ex ſeruis parentibus nati ſunt.l.1.§.1.ff.ad Tertyll.l.vlt.ff.de adopt.l.3.ff.de liber.cauſ. Per adoptionem etiam quæſitos filios dicimus. l.2.§.parui, ff. de ſuis & legit.Briſſ.

QVAESITOR is eſt, qui præeſt quæſtioni: vide paulo poſt.

QVAESTIO eſt appetitio cognitionis, quæſtioniſque finis, inuentio eſt, aliquando dubitatio & diſceptatio.Old.

QVAESTIO eſt, id eſt, controuerſia.l.115.ff.de verb.ſig.l.2.ff.de his quæ in teſtam.delent. l.24. ff.de acqu.vel omit.hered. Sic cœpta quæſtio.l.1.§.1.ff.ne de ſtatu defunct. Quæſtio vulgata.l.1. §.1.ff.pro dote. Quæſtio in eo eſt.l.60.§.quid ergo.ff.de ritu nupt.Briſſ.

QVAESTIO, in Rubric. de Quæſtionibus.eſt tormentum, quod reo ad ſcelerum & ſociorum ſuorum veritatem eruendam adhibetur.l.item apud.§.quæſtionem.9.de iniuriis.l.1.ff.de quæſtionibus l.inde Neratius.§.ſed etſi ff.ad leg Aquil.Hot.

QVAESTIONVM genera, de omnibus plane rebus mundanis, cum in iudicio, tum extra iudicium, tria ſunt: ſcilicet, An ſit: Quid ſit? Quale ſit? Prima quæſtio facti eſt, & probationibus, vel coniecturis expeditur, vt veritas appareat. Inde ſunt tituli: de probationibus, de inſtrumentis, de teſtibus, & alii id genus. Reliquæ duæ quæſtiones iuris ſunt, quæ per artem boni & æqui explicantur: cuius fit mentio in l.1.in princ.ff.de iuſt.& iure. Quamobrem lex inter quæſtionem facti, & quæſtionem iuris obſeruari vult diſcrimen.l.idem erit.ff.de ſtat.hom.l.mora fieri.in prin.ff.de vſur. Elegantiſſime Vlp.in l.eum quem.ff. de iudic. Iudicibus, inquit, de iure dubitantibus præſides reſpondere ſolent: ſed de facto conſulentibus non debent præſides conſilium impertire. Prat. Alii ſic:

QVAESTIO alia facti dicitur, alia iuris. Quæſtio facti eſt, in qua factum nec ne ſit, quæritur: Iuris autem in qua de re ambigitur: veluti eum dicimus, quatenus cujuſque interſit, in facto, non in iure conſiſtere. l.quatenus 21. ff.de regul.iur.

Similiter diſtinctiones reperiuntur, in l.1.ff.quæ res pignor.l. vlt.ff.de iureiurand. l.16.ff.de ſtatu homin.l.2.§.vlt.ff. de don. & paſſim in iure noſtro: vt intelligatur, ſolas iuris quæſtiones ad Iuriſconſultos pertinere: alteras vero, quę totę in coniecturali ſtatu poſitę ſunt, ab iis remotas eſſe: vnde illud Cic. in Topic. nihil hoc ad ius Neque vero prætermittendum eſt, ad facti quæſtiones eas referri, quæ voluntatis ſunt: id eſt, in quib. de voluntate, puta, teſtatoris, ambigitur. l.3.ff.de aur. & arg. legat.l.41.l.94.ff.de verb. oblig.l.122.ff.de verbor.ſign.l.8.§.ſi debitori.ff.quib.mod. pign. Hot. Vide Duar. ad §. Agerius. ſeu ad Scæu. & eundem lib.1.anniuerſ. diſput.c.41. Vult. in comm. Inſtit. ad tit. de act. in prin. n 18. & ſeqq. Lagum in method. iur. lib.1.c.2. Hopper. lib.1. de arte iur. Gœdd. in comment. ad rubr. ff. de verb. ſign. nu.15.

QVÆSTIO facti, & quæſtio iuris, autore Old. in l.16. Idem erit, ff. de ſtatu homin. Sic differunt;

I. In quæſtione facti conſideratur, quales ſint circumſtantiæ extrinſecus. In quæſtione iuris perpenditur rectum animi iudicium intrinſecus. l. iuſtitia eſt. ff. de iuſt. & iur.

II. Factum eſt infinitum & incertum. leg. natura enim. ff. de præſcript. verb. Ius vero certum & finitum eſſe poteſt atque debet. l.2.ff. de iur. & fact. ignor.

III. Ius in facto poſitum eſt, non factum in iure. l. ſi plagis. §. in cliuo. ff. ad l. Aquil.

IV. Quæſtionem facti priorem eſſe oportet quæſtione iuris. d.l. idem erit.

V. Error facti excuſat: quia etiam prudentiſſimos fallit. Error iuris non æque. l. regula iuris ff. de iuris & facti ignorant. vbi Paulus exemplis declarat.

QVAESTIO incidens ea eſt, quæ extra formulam prioris actionis exoritur. l.1.C. de offic. rector. pro Gothofr. ad l.1.C. de ordin. iudic.

QVAESTIO numaria, pro iudicio priuato, in quo non de capite, ſed de pecunia diſceptatur. Calliſtrat. l. vlt. ff. ne de ſtat. def. D. Claudius reſcripſit, ſi per quæſtionem numariam præiudicium ſtatui videbitur fieri ceſſare quæſtionem. Hot. Prat.

QVAESTIONEM conſtituere, eſt decernere, vt ſcelus vindicetur. Bud. in l.1. ad l. Corn. de ſicar. Old.

QVAESTIONEM decernere, id eſt, quod nunc dicimus, ordinare, vt fiat informatio, & vt contra delinquentes procedatur. Bud. in prior. annot. ad Pandect.

QVAESTIONEM ferre, eſt vindicandum facinus iudicibus præbere, & mandare, vel potius ad Senatum referre, vt de vindicando ſcelere extra ordinem Senatuſ. & in iudicium res deducatur. Bud. in l 1. ad l. Cornel. de ſicar. Old. Prat.

QVAESTIONEM habere quid, l.1.§. item illud, ff. de Senatuſcon. Silan. Quæſtionem habere de familia. l.37.§.vlt. ff. de bon. libert. Briſſ.

QVAESTIONEM poſtulare, eius eſt, qui iniuriam ſibi factā queritur, aut alteri, quam vindicare ad eum non pertineat. Budæ.

QVAETIONES etiam publicas conſtitutas à Cornelio Sylla dictatore legimus, de Falſis. de Sicariis. de Veneficiis. de Parricidis: fuere & aliis auctoribus repetundarum, & ambitus publicæ conſtitutæ quæſtiones. Briſſ.

QVAESTIONES itaque publicæ dicebantur iudicia criminalia, quæ per quæſtiones expediuntur. Cic. Philipp.2. Quid enim (ait) attinebit noua lege quæri de eo, quod hominem occidiſſet, cum eſſet legibus quæſtio conſtituta? Oldend. ad l.2.§. capta deinde Sardinia. de orig. iur.

QVAESTIONI præeſſe dicebantur Prætores, qui quæſtionem exercebant. Ita iudex quæſtionis, in l.1 in princ. ff. ad l. Cor. de ſicar. Quæſtio etiam de crimine conſtitui dicebatur, cum alicuius criminis inquiſitionem Senatus mandabat. Sueton. in Iul. cap.6. Quem inter publicas ceremonias penetraſſe ad eam muliebri veſte tam conſtans fama erat, vt Senatus quæſtionem de pollutis ſacris decreuerit. Briſſ.

QVAESITOR, id eſt, arbiter. l.2.C. The. de poſtul. ſup. verb. Cognitor, quæſtor ſtrenæ. Auſon. p.4.

QVAESITORES dicti, qui quæſtionum iudicia exercent. Horum autem creandorum ratio olim apud Romanos talis fuit: Cum vſus poſtulabat, ex Senatuſconſulto, vt dictator, vel conſulum alter, ambo ve, vel prætorum aliquis de crimine publico quærere iubebatur, qui iuſſus erat, is quæſitor dicebatur: quos Quæſitores ante 12. tab. leges creari cœptos, ſubindicat Pomp. in l.2. ff. de orig. iur. Dictatorem ſane quæſtionibus exercendis creatum, legimus apud Liu. lib.9. Senatus vero modo conſulibus, modo prætoribus quæſtiones decernebat. De Coſſ. qui de Bacchanalibus quærerent, autor eſt Liu. lib.39. Sic Iugurthinæ coniurationis quæſtionem conſuli mandatam Cic. in Brut. ſcribit. De prætoribus, qui de veneficiis & peculatu quęrerēt, ſcribit Liu. li.38 & 39. Talis fuit quęſtio de vi C. Domitii prætoris: de qua Cic & Aſcon. in Milon. Et hoc quidem pacto publicæ quæſtiones tractatæ ſunt vſque ad annum V.C. 604. Anno autem ipſo 604. perpetuæ ſunt quæſtiones inſtitutæ, quod ex verbis his Cic. quæ ſunt in Bruto, intelligitur: Carbone forum tenente plura fieri iudicia cæperunt: nam & quæſtiones perpetuæ hoc adoleſcente conſtitutæ ſunt, quæ ante nullæ fuerant. Hæ autem quæſtiones perpetuę hanc vim habuerunt, vt cum eo tempore ſeni quotannis prætores crearentur: duo qui ius de priuatorum controuerſiis dicerent: quatuor, qui in prouincias iuris dicundi cauſa cum imperio mitterentur: poſthac ratio conuerteretur: atque quatuor illi, qui ſortiri prouincias ſolerent, Romæ ſuas quiſque quæſtiones ſortirentur, vt maieſtatis, peculatus, inter ſicarios, ambitus, repetundarum: adeo vt ſi de aliquo horum criminum eſſet quærendum, non nouo quæſitore, qui extra ordinem quæreret, opus eſſet, ſed prætor ille, qui ei quæſtioni præeſſet, adiretur, iſq; vt ante, cum conſilio de eo crimine cognoſceret. Prætor itaq; ipſe dicebatur quærere, & quæſtionem ac iudicium exercere, & quæſtioni præeſſe, & quæſitor eſſe. Teſtis eſt Cic. pro Rabirio Poſthumo cum ait: Accuſaui de pecuniis repetundis, iudex ſedi, prætor quæſiui. Et Aſconius: Iudicium C. Cornelii de maieſtate exercuit Qu. Gallus prætor. Iterum Cic. in Verrem actione: Duo igitur conſules & quæſitor erunt ex illius voluntate. Item: Subſortiemur in Metelli locum, quoniam is huic quæſtioni præfuturus eſt. Et iterum Aſcon. Scaurus poſtulatus eſt apud M. Catonem prætorem repetundarum: & poſt M. Cato id iudicium exercebat. Et rurſus Cic. de Finib. L. Tubulus prætor quæſtionem inter ſicarios exercuit. Quæſitoris autem quæ eſſent partes, docuit Aſconius, qui exponens hos Vergil an. verſus lib.6. Æneid.

Quæſitor Minos vrnam mouet, ille ſilentum
Conciliumque vocat, vitaſq; & crimina diſcit.

Ait; Virgilium Minoëm iudicem apud inferos, tanquam ſi prætor ſit rerum capitalium, quæſitorem appellaſſe, dediſſe ſortitionem, cum vrnam nominat electionem iudicum, cum ait, conciliumque vocat: cognitionem facinorum cum dicit, vitaſq; & crimina diſcit. Quod idem etiam ex verbis Cic. in Vatinium colligi poteſt his: Quæro ex te, edixeritne C. Memmius prætor, vt ex lege Licinia & Iunia adeſſes die trigeſimo? quæro ex te, num quis in hac ciuitate poſt vrbem conditam tribunos appellarit, ne cauſam diceret? num quis reus in tribunal ſui quæſitoris aſcenderit, eumque vi deturbarit, ſubſellia diſſiparit, vrnas deleuerit, &c. Et in Brut. Intelligens dicendi exiſtimatur, videt oſcitantem iudicem loquentem cum altero, nonnunquam etiam circulātem, mittentem ad horas, quæſitorem vt dimittat rogantem. Et Philip.5. Quæro ſi Lyſiades citatus iudex non reſpōderit, accipietne excuſationem is, qui quæſtioni præerit? Et in Rhet. ad Herenn. Accuſatoris officium eſt, inferre crimina, defenſoris diluere & propulſare, teſtis eſt dicere quę ſcient, aut audierit, quæſitoris eſt, vnumquemque eorum in officio ſuo continere. Quibus ex locis intelligitur, quæſitoris fuiſſe ſortiri iudices, cogere, dimittere, & crimen cognoſcere: vel denique (vt ait Cornificius) accuſatorem, defenſorem, teſtem in officio continere: vim ac poteſtatem iudicum coërcendorum, hoc eſt, ſub pignoribus cogendorum habere: In ſella curuli eburnea pro tribunali ſedere. Ipſe autem nec iuratus erat, nec ſententiam ferebat: ſed vrnæ, in quam & cauſarum ſortes coniiciebantur, & iudices ſententiam ferebant, præerat: iudices in conſilium vocabat: videri feciſſe reum, vel non feciſſe pronunciabat. Quanquam non eſt tamen antiqua illa conſuetudo intermiſſa: quin & multi extra ordinem à Senatu decretos, ſiue à populo iuſſos ſunt adducti. Hæc qui plenius audire volet, videat Sigonium de antiquo ciu. Romanorum. lib.2.c.18. Prat.

QVAESTORES (inquit Varro) à quærendo: qui conquirerēt pecunias publicas. Cornel. Tac. lib.11. annal. Apud maiores virtutis id præmium fuerat, cunctis ciuium, ſi bonis artibus fiderent, licitum petere magiſtratus: ac ne ætas quidem diſtinguebatur, quin prima iuuenta conſulatum ac dictaturas inirent. Quæſtores autem etiam regibus tum imperantibus inſtituti ſunt: quod lex curiata oſtendit, à L. Bruto repetita: manſitque conſulibus poteſtas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret: creatique primum Valerius Poſthumus, & Æmilius Mamercus 63. anno, poſt Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Deinde gliſcentibus negotiis duo additi, qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus ſtipendiaria iam Italia, & accedentibus prouinciarum vectigalibus. Poſt lege Syllæ viginti creati ſupplendo ſenatui, cui iudicia tradiderat. Et quamquam equites iudicia recuperauiſſent, quæſtura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium gratuito concedebatur, donec ſententia Dolabellæ venundaretur, Aſcon. Verr. 1. Quæſtores vrbani ærarium quærebant, eiuſque pecunias expenſas & acceptas in tabulas publicas referre conſueuerant. Liuius autem libr. 7. teſtis eſt, eoſdem Quæſtores ſigna ex ærario prompſiſſe Imperatoribus ad bellum exeuntibus. Pomponius in leg.2. § 12. de orig. iur. Deinde cum ærarium populi auctius eſſe cœperit, vt eſſent, qui illi præeſſent: conſtituti ſunt Quæſtores, qui pecuniæ præeſſent: dicti ab eo, quod inquirendæ & conſeruandæ pecuniæ cauſa creati erant. Vlp. a. in l.1. ff. de offic. quæſtor.— Origo quæſtoribus creandis antiquiſſima eſt,

& pene

& pene ante omnes magiſtratus. Gracchanus denique Iunius libro 7. de poteſtatibus etiam ipſum Romulum & Numam Pompilium, binos quæſtores habuiſſe quos ipſi non ſua voce, ſed populi ſuffragio crearent, refert. Sed ſicuti dubium eſt, an Romulo & Numa regnantibus Quæſtor fuerit, ita Tullo Hoſtilio rege Quæſtores fuiſſe certum eſt. Sane crebrior apud veteres opinio eſt Tullum Hoſtilium primum in Remp. induxiſſe Quæſtores. Et à genere quærendi Quæſtores initio dictos, & Iunius & Trebatius, & Feneſtella ſcribunt. Tacitus lib.13. de Nerone loquens. Deinceps curam tabularum publicarum à Quæſtoribus ad præfectos tranſtulit, varie habita, ac ſæpe immutata eius rei forma. Nam Auguſtus permiſit ſenatui deligere præfectos. Deinde ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, ſorte ducebantur ex numero prætorum, qui præeſſent: neque id diu manſit, quia ſors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quæſtores rurſus impoſuit, iiſque ne metu offenſionum ſegnius conſulerent extra ordinem honores permiſit. Sed deerat robur ætatis eum primum magiſtratum capeſſentibus. Igitur Nero præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Eorundem etiam munus erat, prædam ex hoſtibus captam vendere, pecuniamque inde redactam in ærarium referre, vt patet ex Liuio libro 40. Tacitus libro 13. Cenſuit Piſo deſignatus Conſul, ne mulctam à Tribunis dictam Quæſtores ærarij in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent. Dio præterea in libro 55. extremo ſcribit, Tuberone ac Fabio Coſſ. ad Quæſtores tranſlatam eſſe curam Senatuſconſultorum aſſeruandorum, cum antea Tribunorum plebis & Ædilium id munus fuiſſet. Denique vt paucis horum munus complectar, vectigalia populi Romani in prouincia exigebant, ſtipendia militibus præbebant, ſingula accepta expenſaq; rationibus inferebant, multas pecunias, tam Romæ, quam in prouinciis exigebant, ac in publicas tabulas notabant, omnium pecuniarum rerumque notas, ac illuſtres rationes dabant, illaſque confectas, conſolidatas, & abſolutas per ſcribas ſuos in ærarium deponebant. Vide fuſius de pluribus Quæſtorum muneribus Alexand. Gen. dier. lib.2.c.2.

Qvæstor, cuius meminit Nouell. 80. creatus conſtitutuſque eſt à Iuſtiniano Conſtantinopoli, quærendis coercendiſque mendicis, inertibus, otioſis, peregrinis, errantibus & vagis, cuiuſcunque conditionis eſſent, ſiue clerici, ſiue monachi, ſiue aduocati aliarum ciuitatum, quos συνηγόρους dicta Nouella vocat, & Iulianus Scholaſticos, vt l.1. C. de lucr. aduocat. Nos enim, qui in foro, veriſque litibus terimur, multum malitiæ, quamuis nolimus, addiſcimus. Schola & auditorium, & ficta cauſa innoxia eſt: at ſi forte exteri litis cauſa in vrbem venerint, vult Iuſtinianus, Quæſtore imminente, inſtante, vrgente, & ad extremum audiente & cognoſcente, morantibus iudicibus celerrime eorum lites finiri. Eidem in mendicos validos coercitionem dat mitiorem, quam definiatur l.1. Cod. de mendic. valid. & conſtituit quandam veluti ἀργίας actionem, vt ipſe ait, id eſt, inertiæ & lenitudinis, qualis fuit olim apud Græcos. Datur etiam huic quæſtori poteſtas cognoſcendi de crimine falſi, & de ſuperexactionibus executorum, id eſt, ſi ſupra modum ſportulas exegerint. Videtur & ius habuiſſe imbecillis dandi tutoris, vt ex Harmenop. 5. tit.11. conſtat, qui & in fin. 6. de eius officio tractat. Prat.

Qvæstores candidati dicebantur, qui libris, hoc eſt, epiſtolis, ſiue orationibus principis in Senatu legendis præerant: quemadmodum docet Vlpianus in l. prima. de offic. quæſt. Lampridius in Alexandr. Quæſtores candidatos ex ſua pecunia iuſſit munera populo dare: ſed vt poſt quæſturam præturas acciperent, & inde prouincias regerent. Quibus ex verbis candidatos ſuſpicor ea re dictos fuiſſe, quod hic ingreſſus erat, & quaſi primordium gerendorum honorum, & ſententiæ in ſenatu dicendæ: quemadmodum Vlpianus eo loco ſcribit Dion. lib. 54. συναγωγὴν δ' ἐκ τούτων τῶν βιβλίων ποιούμενος, αὐτὸς μὲν ὀλίγα εἶπεν ὑπὸ βραχέων. τὰ δὲ δὴ βιβλία τῷ ταμίᾳ ἀναγνῶναι δούς, τά τε παραγγελθέντα εἰ κατηγορήθη μάλιστα. Tacitus lib.16. Inter quorum aſpectus & minas ingreſſi curiam Senatores, & oratio principis per quæſtorem eius audita eſt. Sueton in Tito. Recepta ad ſe prope omnium officiorum cura, cùm patris nomine & ipſe epiſtolas dictaret, & edicta conſcriberet, orationeſque in ſenatu recitaret, etiam quæſtoris vice. Prat.

Qvæstor exercitus, in Nouell. à Procopio definitur χορηγὸς τῆς τῶν στρατιωτῶν δαπάνης. rectiſſimè. Nam Nouell. 41. στρατιωτικαῖς δαπάναις: & Iulian. Nouell. 50. annonas militum, tam Comitatenſium, qui per caſtra ſunt, quam limitaneorum eum diſtribuiſſe. Sed habuit etiam iuriſdictionem & auditorium, & apparitionem inſtar præfecti prætorio, & vicarium in vrbe: nam ſub eo erant prouinciæ quinque; Scythia, Myſia, Caria, Cyprus, & Cyclades inſulæ, quarum caput Rhodus: & inde Rhodi appellatione, d. Nouel. 41. Cyclades ſignificantur. Habuit harum prouinciarum vnaquæque ſuum præſidem, & de præſide Cycladum eſt l.4. Cod. de nauic. Nouell. 163. & ab his præſidibus appellabatur, non ad præfectum prætorio, ſed ad quæſtorem exercitus, ex Nouell. 50. cui Nouell. 41. ita derogat, vt ex Myſia quidem & Scythia appellationes apud eum inducantur, quod iis ſedem ſuam in iis prouinciis habeat: ex cæteris autem prouinciis, vt appellationes in vrbem inducantur apud eundem ipſum, ſi forte in vrbe fuerit, vel apud vicarium eius, adhibito quæſtore ſacri palatij. Item à iudice, quem ipſe dederit in eis prouinciis, puta Caria, Cypro, Rhodo, vt appelletur ad vicarium eius peragi poſſit: ſi forte eum exercitus cauſa, & neceſſitas auocauerit à munere iudicandi, vulgo dicitur, A iudice dato eum appellari, qui iudicem dedit: id ſic eſt accipiendum, vt & ſucceſſor eius appellari poſſit, l.1. ff. quis à quo appell vel vicarius, ex Nouell. 41. vulgo dicitur, Apud quem cœptum eſt iudicium, & finem accipere debere. Et hic quoque addatur, vel apud ſucceſſorem eius, aut vicarium. Prat.

Qvæstor, Nonius apud Tranquillum, non is eſt, inquit Turneb. aduerſ. lib.2. c.27. qui pecuniam publicam tractat, ſed qui iudicium publicum exercet, & quæſitor ſæpius dicitur, apud quem nominari maiorem poteſtatem, vt prætorem (id enim eſt, compellari maiorem poteſtatem) non oportuit. Prat.

Qvæstores parricidij (vt ſcribit Pomp. in l.2. de orig. iur.) creari à populo ſolebant, qui capitalibus rebus præeſſent: nam conſulibus de capite ciuis Romani, iniuſſu populi ius dicere non licebat. Feſt. lib.14. Parricidij quæſtores appellabantur, qui ſolebant creari cauſa rerum capitalium quærendarum. Nam parricida non vtique is, qui parentem occidiſſet, dicebatur: ſed qui qualemcunque hominem: idem autem fuiſſe indicat lex Numæ Pompilij Regis, his compoſita verbis: Si quis hominem liberum ſciens dolo malo neci duit, parricida eſto. Prat.

Qvæstores prouinciales erant, qui vna cum proconſulibus aut proprætoribus in prouincias exibant, cum pecuniam ſibi ex ærario a ſenatu attributam, & à Tribunis ærarij adnumeratam accepiſſent, vnde ſtipendia, frumenta, legatis, proquæſtoribus, cohorti prætoriæ ſuppeditarent: vt ex Verr. 3. intelligitur. Aſconius, Prima Senatoris adminiſtratio eſt, Quæſtorem fieri, & in prouincia curam gerere pecuniæ publicæ, in vſus diuerſos erogandæ. Inter vrbanos autem & prouinciales quæſtores hanc differentiam notat Hotomannus. Primum, quod illi neque lictores, neque viatores habebant: cum neq; vocationem, neque prehenſionem haberent, vt ſcribit Gellius lib.13. c.12. Hi vero & lictores & togam prætextam habebant, vt in Verr 4. idem Hotomann. docet, idque conſtat ex oratione pro Plancio, his verbis: Nam ſimulac me Dyrrachium attigiſſe audiuit (de Plancio loquitur, Quæſtore tum Macedoniæ) ſtatim ad me lictoribus dimiſſis inſignibus abiectis, veſte mutata profectus eſt. Altera differentia eſt, quod Vrbani ius non dicebant: Prouinciales autem iure dicundo conuentus circumibant, vt ſcribit Suetonius in Cæſare, & quæcunque commiſſa populo Romano eſſent, exquirebant: deque iis iudices ac recuperatores dabant: quemadmodum videmus in diuinatione, Q. Cæcilium Verris Quæſtorem in Agonidem iudicium dediſſe, Si pateret ſe & ſua Veneris eſſe dixiſſe. Prat.

Qvæstor ſacri palatij ſub Impp. Conſtantinopolitanis, is erat, qui petitionibus ſubſcribebat, vel etiam reſponſa reddebat, &, vt paucis complectar, qui leges dictabat, preceſque ac reſponſa ſubnotabat, vt conſtat ex Notitia Imper. Roman. & Nouel 53 & 114. l. vlt. Cod. de diuer. reſcr. Sub eorum etiam diſpoſitione laterculum minus erat, vt patet ex l. 32. Cod. de appellat. l.1. Cod. de offic. quæſtor. Nouell. Valent. 3. l. vlt. C. de petit. bonor. l.64. & ſeq. C. de decur. Symmach. ad Auſon. Quæſtores, memini: conſilij regalis particeps, ſcio: precum conditor, recognoſco. Et alio loco: Te magis quæſturæ honos, & condendarum ſanctionum vſus exercuit. Procopius 1. de bello Perſic. εἰ μὴ Πρόκλος ἐκώλυσεν, ὃς βασιλεῖ τότε παρήδρευε, ταύτην τὴν καλουμένην κουαίστωρος ἀρχὴν ἔχων, ἀνὴρ δίκαιος, διὸ δὴ οὔτε νόμον τινὰ ὀλιγωρῶς ἔγραφεν. & alio loco: Τριβωνιανὸς βασιλεῖ πάρεδρος, κουαίστωρα τοῦτον καλοῦσι ῥωμαῖοι. His vero de cauſis quæſtor iuſtitiæ & legum cuſtos appellatur, & theſaurus famæ publicæ, & armarium legum, in Nouell. Valentiniani de homicid. caſu fact. & Caſſiodoro duobus aut tribus locis. Denique is plane eſt Quæſtor, quem in aula Cancellarium nos & Latini etiam appellarunt. Niceta 7. Τὸν οἰκεῖον, ὡς ἡ λατίνων βούλεται φωνὴ καγκελλάριον, ὡς δ' ἕλληνες εἴποιεν, λογοθέτην. Nam & ſic legitur in Notitia officiorum Conſtantinopoleos: μέγας λογοθέτης διατάττει τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστελλόμενα προστάγματά τε, καὶ χρυσόβουλλα, πρός τε ῥῆγας συμμάχους καὶ τοπάρχας. καὶ τοῦτο γάρ ἴδιον τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὑπηρέτημα. His porro verbis Quæſtor reſcriptis & conſtitutionibus ſubſcribebat: Qvæstor Legi, addita die: vt in conſtitution. Iuſtin. & Tiberij de adſcriptitiis. Præcedebat ſubſcriptio principis, addita etiam die: quod iis verbis ſignificatur in Nouell. Valentiniani de homicid. caſ. fact. Et manu diuina: diuinitas te ſeruet per multos annos, & Nouell. de ind. reliq. quod tamen in impreſſis deeſt: Et manu diuina: optamus vos feliciſſimos, &c. Addebatur etiam dies, quo is, ad quem diri-

geretur conſtitutio, eam accepiſſet, & quo fuiſſet antelata, id eſt, programmate propoſita, l.27.C.Theo.de iis qui ſuper rel. cont. ideoque in vna nonnunquam, & eadem conſtitutione, quatuor dies iis verbis ſubnotatos inuenias, Data, Subſcripta, Accepta, Antelata, vel Lecta, vel Allegata. Etiam hoc adiiciemus, eundem morem poſteriores Impp. retinuiſſe, vt & ipſi ſubſcriberent conſtitutionibus, & chartularius cubiculi, quem vocarunt τὸν ἐπὶ κανικλείου, vt ex quadam Manuelis conſtitutione teſtatur Cuiac. ad l.2.C.de petit.bonor.ſublata.lib. 12. Ad quæſtorem autem pertinebant memoriales, id eſt, (vt Græci interpretantur) d.l.2. οἱ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι. & ad l. eos. C. de excuſat.muner. οἱ τῶν ὑπομνημάτων παίδων, &c.Prat.

Qvæstores viri illuſtres & excellentiſſimi vocabantur. Briſſ.

Qvæstoria decreta, vt Tuſanus annotauit lib.4.epiſtol. Budaicar. ſunt à quæterenda pecunia dicta: id eſt, à quæſtu & capturis, hoc eſt, lucris faciendis. Idem ait; Niſi liber ſextus Decretalium, & Clementinæ eſſent conditæ, & regulæ Cancellariæ, anguſtus eſſet locus relictus impetrandis priuilegiis, & vacationibus munerum obeundorum, & ſolutionibus legum Canonicarum, quas diſpenſationes vocant, quæ magno quotidie emuntur Romæ. Quæſtura, Quæſtoris dignitas: ſicut à prætore, prætura. Spieg.

Qvæstorivm dicebatur Quæſtoris tabernaculum in caſtris: quemadmodum Prætorium, Prætoris. Habebatur enim magno in honore Quæſtor. Vnde inſignia Quæſtoria nomen traxerunt. Old. Prat.

Qvæstorivs ager dictus eſt, qui ex hoſtibus captus per Quæſtores populo Rom. limitibus actis diuiſus eſt venditus. Hæc Flaccus. Quæſtorii agri dicuntur, quos populus Romanus deuictis pulſiſque hoſtibus poſſedit, mandauitque Quæſtoribus, vt eos venundarent. Hæc Hygenus. Prat.

Qvaestvariae mulieres, & quæſtuaria corpora, quæ quæſtum corpore faciunt. l.4.§.1.ff. de his qui not. infam. l.43.§.lenonum. ff.de rit.nupt. Plaut. Pœnul. Facerentque indignum genere quæſtum corpore. Briſſ.

Qvaestvarivs, qui quæſtus gratia ludicram artem exercet. l. Athletas §.1.& l.2.in fin.ff.de his qui not.infam. Old.

Qvaestvosvs homo, qui quæſtus & lucri auidior, vndique lucella quæritat. author Valla.

Qvaestvm ſcribarum lex Clodia coercuit. Lege Plutarch. in Catone. Spieg.

Qvaestvra, eſt ipſum Quæſtoris munus ſeu officium. Quæſtura ciuitatum, l.vlt.ff.de muner. & honor. Briſſ.

Qvaestvs intelligitur, qui ex opera cuiuſque deſcendit, l.7.& 8.ff.pro ſoc. hoc eſt, ſi quod lucrum ex emptione, venditione, locatione, conductione deſcendit: denique quod non per ſe natum, vt hereditas, legatum, donatio: ſed labore & opera cuiuſque quæſitum eſt. Minus tamen eſſe Lucrum quam Quæſtum, patet ex his Ciceronis verbis in Orat. in Piſon. Quo quidem in ſpectaculo mira Reipublicæ æquitas erat: vter eorum periſſet, tanquam laniſta, in eiuſmodi pari lucrum fieri putabat: immortalem vero quæſtum, ſi vterq; cecidiſſet. Hot. ex Connan. lib.7.c.13. Non enim quæſtus omne lucrum, ſed id, quod opera & artificio quæritur, quæſtus appellatur, à quærendo, adeo vt pro ipſa arte ponatur, ex qua nobis lucrum venit. Cic. Iam de artificiis & quæſtibus, qui liberales habendi, qui ſordidi ſint, hoc fere accepimus. Et in Piſon. Seſtertium centies Romæ in quæſtu reliquiſti, id eſt, occupaſti, vt vſuris quæſtum tibi facerent. Vallæ quæſtus eſt actio ipſa, atque artificium lucrandæ pecuniæ. Prat.

Qvæstvs fundi, in l.22.ff.de inſtru. vel inſtrument. reditus eſt, vt apparet ex coniunctione. l.12.§.ſi in agro.eod.tit. Briſſ.

Qvæstvs illicitus comprehenditur nomine lucri. Vnde luſor etiam ſi multa perdiderit, non poterit prætendere titulum oneroſum. Baldi celebratur verbum illud: Quidquid ex maleficio quæritur, dicitur eſſe lucrum, ſed illicitum, l.ſi poſſeſſor. ff.de petit.hæred. iubet reſtituendos quæſtus inhoneſtos, ne vel colore aliquo poſſeſſor lucrum faciat. Spieg. Prat.

Qvæstvs cauſa in ſcenam prodire, in certamina deſcendere. l. 2.§.vlt.ff.de poſtuland.

Qvæstvs, pecuniæ, fructus agrorum.

Qvale, & tale opponuntur, l.2.ff.de vſur.

Qvalecvnqve dominium, in l.ſi mater.§.eandem.ff. de execu. rei iud. h.e. ſiue dominium in bonis, ſiue dominium ex iure Quiritium, vel, vt non male Iohannes loquitur, ſiue dominium ciuile, ſiue naturale. Qui enim, inquit Cuiac. dominium aliud directum, aliud vtile faciunt, magno errore labuntur. Prat. ex Cuiac.11.obſ.35.

Qvalem ſententiam dicat arbiter, non refert, dummodo dicat, quod ipſi videtur. Certiſſima enim ductrix conſcientia eſt. Paulus in l.qualem.ff.de recept. Old. Prat.

Qvali ſunt caniſtræ vindemiæ aptæ, ſiue ad comportandas vuas, ſiue ad colandum muſtum. Vlpian. de fund.inſtr.l.inſtrumenta. Quali, inquit, vindemiatorij, exceptoriique, in quibus vuæ comportantur. Nebr. At vero, Qualus apud Vlp. in l.ſed & ſi quid.de vſufr. non cophinum ſignat, vt Accurſius exiſtimauit, ſed vas vimineum, per quod vinum guttatim defluit, cum calcatur vua, reliqua vero materia exire prohibetur. vide ꝟ. Quallus.

Qvalis, infinite ſumitur, quantum ad quantitatem tantum refertur. l.certum.ff.ſi cert.pet. Spieg.

Qvalisqvalis, idem quod qualiſcunque. Juriſconſult. l.reſcriptum.ff.de diſtract.pignor. quia ex contractu qualiquali obligatione à debitore interpoſita. Vlp. in l.2. ff.de bonor. poſſeſſ. ſecund.tabul. Sic qualiterqualiter, pro qualitercunque, apud Celſum in l.qui fundum.ff.quemadm. ſeruit.amit. Spieg.

Qvalisqvalis ſeruus, in l.5.§.fin ff.de conſt.pecun. eſt ſeruus qualiſcunque, ſiue ordinarius, qui & actor dicitur, & diſpenſator, ſiue vicarius, vt recte Græci interpretantur. Prat. ex Cuiac.lib.11.obſ.c.35.

Qvalisqvalis conditio. l.2.§.1.ff.de bon.poſſ.ſec.tab. l.13.ff.de acquir.vel omit hered.

Qvalisqvalis poſſeſſio. l.68.ff.de acquir.vel omit. Briſſ.

Qvaliscvnqve, cuiuſcunque conditionis. Vlp. in l.2.§.ait prætor.ff.qui ſatiſd.cogant. Qualiſcunque fideiuſſor accipiatur, hoc quantum ad facultates, id eſt, etiam non locuples. Interdum pro malo ponitur, interdum pro minimo. Obſeruandum autem, quod hæc verba, Qualiſcunque, quantuſcunque, quantumcunque, licet ſint verba maxime effuſa, vniuerſalia tamen adſtringuntur ad habilitatem meri & nudi facti. Vnde ſi dixero, Qualeſcunque nummos mihi dabis, recipiam: ſi dares mihi cupreos, vel ferreos, non cogerer: debent enim aliquo modo eſſe vtiles. Vide Doct. in l.2.§.quod ait, 2.ff.de ver. oblig. gloſſ. in l.1.C.de fide inſtrum. Spieg.

Qvaliscvnqve poſſeſſor, in l.12.§.penult. ff.quib.mod.pign. vel hypoth.ſoluat. hoc eſt, ſiue iuſtus, ſiue iniuſtus poſſeſſor. Prat. Cuiac.11.obſ.35.

Qvalitas alias accipitur pro conditione rerum, quatenus ad commercium humanum poſſunt vel non poſſunt accommodari, vt in tit.de diuiſ.rer. & qualit. Alias accipitur pro bonitate vel æſtimatione rerum. §.1. Inſtit.quib. mod. re contrah. oblig. l.1.ff de act. & oblig. Prat.

Qvalitas eſt, ſecundum quam quales dicimur. Vt aduocatio, procuratio, legatio, paternitas, filiatio, qualitates ſunt: quod ſecundum eas aduocati, procuratores, legati, patres, filij eſſe dicimur. Diuiditur autem qualitas trifariam: in ἕξιν, h.e. habitum, affectum, & qualitatem, quæ ſenſum mouet. Habitus eſt qualitas vel animi, vel corporis, quæ agendi conſuetudine paratur, quo facilius & certius aliquid agamus, argum. l.legatis ſeruis.§.ornatricibus. de legat.3. Animi, vt Grammatica, Dialectica, Rhetorica, Medicina, Juriſprudentia. Corporis, vt palæſtrica, hiſtrionica, ars pingendi, ars ſagittandi. Rurſus animi habitus, alius eſt ipſius intellectus, alius voluntatis. Intellectus, vt artes. Voluntatis, vt virtutes & vitia. Affectuum ſunt quatuor, lætitia, dolor, ſpes, metus. Qualitates, quæ ſenſum mouent, ſunt, color, ſonus, odor, ſapor: & quæ ad tactum pertinent, durities, mollities, caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas. Spieg. Adde Fr. Balduin. Catecheſ. iur. ciuil. c.4.

Qvalitas in iure noſtro accipitur etiam pro differentiis facientibus rem certam ac determinatam, & contrahentibus rem ad indiuiduum. textus eſt ſecundum Zaſ. in l.ſtipulationum.ff.de verb.oblig. Prat.

Qvalitas argumenti, vel negotij, quod vulgus dialecticorum vocat, ſecundum materiam ſubiectam. Qualitas, pro conditione, in l.ob carmen.ff.de teſtib. Spieg.

Qvalitas falſa vitiare non ſolet. l.pen.ff.de reb.dubiis. Spieg.

Qvalitas, adiecta verbo, ſecundum tempus verbi intelligenda eſt. l.in delictis.§.ſi extraneus.ff.de noxalib. Prat.

Qvalitas etiam facti, non tantum factum, probanda eſt. Vult. lib.4. Inſtit.tit.6.§.5.nu.44.

Qvalitas in libris noſtris eſt, quæ ſpeciem ex differentibus declarat: itaque quam Vlp. in l.heredes, 21.§.ſed et ſi.ff.de teſta. numorum ſpeciem appellat, eam Papinian. in l.qui non.78.§. 1.ff.de hæred.inſtit. ſpeciem vocat. Similiter Caius in l.74.ff. de verb.obligat. qualitatem demonſtrari ait, cum certam ſpeciem nominamus: veluti fundus Tuſculanus, homo Stichus. & l.ſeq. Cum vinum Campanum optimum dicimus, ea res, inquit, efficit, vt ea appellatio certi ſignificatiua ſit. Hot. Prat.

Qvalitas prædij dicitur, qua quale ſit illud prædium aſſerimus: & id ex permanentiore & longinquiore habitu, non ex affectione, quæ aut euelli facile, aut commutari poteſt: quemadmodum calor in frigidum, aut ſanitas in ægritudinem aliquando permutari ſolet. Neque enim quidquid fundo attributum eſt, aut accedit, quod ſit ex eius vtilitate, ius fundi dicitur, neque ex eo, qualis nominabitur: vt ſi villam habeam, quæ longos proſpicit agros, cum liceat vicino ædificatis aut altius ſublatis ædibus ſuis, luminibus meis obſtruere, iſta amplitudo proſpectus non dicitur ius fundi mei eſſe, neque ob id fundus meus qualiter ſe habet: id eſt, qualis non nominabitur: quoniam iſtud non eſt perpetuum neque certum, ſed in caſu & in vicini voluntate poſitum. Ratio autem eſt, quia qualitas appellatur Ariſtoteli in Categoriis, ex qua quales nominamur.

minamur.Id autem non fit ex omnibus qualitatibus,quæ non facile mutantur & euelluntur.quod ipſe in vno earum genere ſic oſtendit: Quæcunque accidentia ab iis affectionibus veniunt, quæ permanent, ac difficillime tolli poſſunt, patibiles qualitates nominantur. Siue enim vi naturæ pallor, aut atror inſint, qualitas vocatur (nam quales ex iis nuncupamur) ſiue longo morbo, aut ardore, ita vt haud facile aboleri poſſint, & in omnem ætatem permaneant, patibiles qualitates etiam dicuntur, ſiquidem ex his quales appellamur: quæ autem facile diſſipantur & euelluntur, πάθη, id eſt, motiones dicuntur, non autem patibiles qualitates: quia ex iis nulli quales nominantur. Neque enim quem pudor rubore afficit, ob id ipſum ruber dicitur: nec qui metu pallet, pallidus: eo modo nō quæcunque pro tempore adſunt prædiis commoditates, iura prædiorum appellantur: ſed quæ perpetua & connexa ſunt ita, vt nunquam aut vix tolli poſſint: quia demum hæc iura ſunt, ex quibus ipſa prædia qualiter ſe habent. Connan. lib. 4. c. 7. nu. 8. Brechæus l. quid aliud. & ibi Alciat. ff. de verb. ſign.

QVALITAS vini, frumēti, olei, & nummorum, pro genere & ſpecie dicitur, in l. 21. §. ſed & ſi notam. ff. qui teſta. fac. cum l. 78. §. 1. ff. de hered. inſt. l. 4. ff. de tritico, vino. l. 75. ff. de verb. oblig. Briſſ.

QVALITATEM & materiam pro eodem poſuit Vlpia. l. 14. ff. de contrah. empt. Prat.

QVALITATIS nomine Tullium lib. 1. Acad. quæſt. cunctanter & cum excuſatione vſum eſſe, Inſulanus obſeruauit. Spieg.

QVALITATVM aliæ neceſſariæ, aliæ non neceſſariæ. Priores in actione omnino exprimendæ ſunt: vt Peto decem à pupillo: quia ei mutuaui, intercedente tutoris authoritate. Hæc qualitas eſt neceſſaria, ad victoriamque cauſæ facit. Et hæc interdum à iure præſumitur. l. non putauit. §. non quæris ff. de contr. tab. l. ſi poſt diuiſionem. ſub finem. C. de iuris & facti ignor. De qualitatibus autem non neceſſariis perpetuum eſt, vt eas exprimi nihil neceſſe ſit. Si tamen exprimantur, ne vitietur petitio, probandæ veniunt. l. habebat. ff. de inſtit. Spieg.

QVALITERQVALITER, pro qualitercunque. l. 7. de minor. l. 7. §. 1. ff. ad leg. Aquil. l. 1. ff. de bon. eor. qui ante ſentent. Prat.

QVALITER ſe habere, id eſt, qualitatibus quibuſdam affectum & præditum eſſe, Celſus in l. 76. ff. de verbor. ſign. & in l. qui fundum. 12. ff. quemadm. ſeru. amit. Prat.

QVALITERCVNQVE, pro vtcunque, hoc eſt ſiue bene ſiue male. Alberic.

QVALLVS, cuius mētio fit in l. 15. §. 1. ff. de vſufructu. vaſis genus eſt, ex viminibus compoſitum, per quod vinum guttatim defluit, cum vua imprimitur: à colando dictum, reliqua vero materia exire prohibetur. Virgil.

Tum ſpiſſo vimine quallos, Colaque,

Apulei in 4. li. Aſini aurei: Iam ferme, inquit, tertium, quallum rumigabam. Ponitur etiam pro ciſtula, in qua mulieres ponebant penſa lanæ. Horat.

Tibi quallum Cytherea.

& hoc eſt, quod decepit Accurſium, qui exponit in loco illo Iureconſ. Qualli, id eſt, caniſtri ad vindemiandum in eis. A quallo, per diminutionem fit quaſillus, & quaſillum, qui alio nomine (Græco tamen) Calathus appellatur, ſecundum Feſtum, & Seruium ſuper illo Vergil. in Bucol.

------- *Tibi lilia plenis*

Ecce ferunt nymphæ calathis,--------

Cotta. Vide paula ante Quali.

QVAM, in collatione aliquando ponitur ſolum, nec habet quod illi reſpondeat: vt in l. 3. ff. ſolut. matrim. Sed ſi pecunia, inquit Paulus, ad patrem peruenit, quam filia accepit: hoc eſt, Ad patrem prius peruenit, quam filia accepit. Falluntur, quid eo loco pro relatiuo accipiunt. Oldend.

QVAM, pro magis quam, vel potius quam, ſæpe ponitur. l. 2. §. ſed ſi ff. de iudic. l. 2. §. mutui. ff. de reb. credit. l. 7. in princ. ff. depoſ. l. 20. in fin. ff. de acquir. hered. l. 49. ff. de leg. 1. l. 5. ff. de ſuſpectis tutorib. l. 5. in princ. ff. de doli except. l. 8. C. de iud. l. 18. C. de liber. cauſ. l. vlt. Cod. de vſufruct. l. 20. §. hoc interdictum. ff. de nou. ope. nunc. l. 1. de mort. cauſ. dona. l. 6. §. Titius. ff. ad Trebell. l. 21. verſ. ſed vbi. ff. de hered. vend. Et apud Paul. lib. 4. ſent. tit. 5. & tit. 6. & lib. 5. tit. 18. & alibi ſæpiſſime. Sic Tertul. lib. 11. aduerſus Marcion. Quia bonum ſcilicet fidere in Deum, quam fidere in hominem: Et in Apologet. c. 8. Sed beſtiarum, inquit, opinor hoc munus, quam hominis. & c. 28. In ciuitatibus denique apud vos per omnes deos, quam per vnum genium Cæſaris peieratur, id eſt, potius quam per genium. Sic & in li. aduerſus Hermogenem, & aduerſus Valentin. & in lib. ad Martyres. & alibi ſæpe idem auctor loquitur. Liu. lib. 3. Oratio fuit precibus quam iurgio ſimilis. Tacit. lib. 1. Verum quia Romanis Germaniſque idem conducere, & pacem quam bellum probabant. Idem lib. 3. Ad Druſum pergit, quem haud fratris interitu trucem, quam remoto æmulo æquiorem ſibi ſperabat. Et paulo poſt: Cum accuſatores ac teſtes certatim perorarent, reſpondente nullo, miſeratio quam inuidia augebatur. Et alibi ſæpe. Cenſorin. in libro de natali, de Ariſtotele loquens, vt mirum ſit ad annos 58. vitam pertuliſſe, quam vltra non pertuliſſe. Sic & Terentius, ſi vera eſt quorundam interpretatio, locutus eſt in primo verſu Prologi Eunuchi. Sic & Claudian. de bello Gildon.

-------*Phalarim tormentaque flammæ*

Profuit, & Siculi mugitus ferre iuuenci,

Quam tales audire choros.-------

Videtur autem hoc genus loquendi ab Hebræis manaſſe, qui particulam magis ſæpiſſime ſubaudiunt. vide Ant. Aug. lib. 4. cap 8. Prat.

QVAM, pro antequam, in l. 1. C. vbi cauſ. fiſc. Briſſon.

QVAM, pro quantum, quibuſdam interpoſitis verbis, cuiuſmodi ſunt, poſſum, valeo, & ſynonymis, obuia paſſim ſunt exempla. Pro valde ponitur, in l. 2. C. de his qui ven. ętat. impetr. Sic apud Cic. & nullos nō idoneos Latinitatis auctores reperitur.

QVAM, pro niſi accipitur, cum dicimus: nemo vindicare poteſt quam qui. l. 2. ff. ſi ſeruit. vind. Briſſ.

QVAM CITO, cum aliquo temporis ſpatio accipiendum eſt. l. quo enim ff. rem ratam haber. Vnde & quam cito commode fieri poteſt, arbitrio iudicantis relinquitur. l. 1. ff. de iure deliber.

QVAM DE, apud veteres perinde valuiſſe ac quam comparationis dictum, oſtendit Crinitus de honeſta diſcipl. lib. 4. c. 15.

QVAM DIV, pro quoad. Paulus in l. illis libertis. de cond. & demonſt. Quamdiu adoleſcens ad militiam promoueretur. Sic in l. 15. ff. quib. mod. vſuſfr. amit. l. 1. §. habebit. ff. de penu legat. An hæc dictio faciat conditionem, Bart. diſſerit in l. 1. Cod. de leg. & in l. 1. ff. de condit. & demonſtr. Prat. vide Cuiac. 15. obſ. 22. circa fin.

QVAMLIBET, pro aliquam accipitur in l. 3. in pr. ff. de acquiren. poſſeſſ. Sed ſufficit, inquit Paul. quamlibet partem eius fundi introire. Alberic.

QVAMPLVRIMO vendere. apud Cicer.

QVAM maximam partem, l. ſi ita quis. ff. de leg. 2.

QVAMOBREM, in Auth. de reſtit. fideicommiſſ. §. quamobrem. Vnica dictio, quibuſdam etiam tres, quamobrem, modo interrogat, modo idem ſignificat, quod Quapropter. Spieg.

QVAMPRIDEM, pro quanto tempore ante.

QVAMPRIMVM, vna dictio, valde cito. Vide Specul. tit. de diſput. & alleg §. 4. Spiegel.

QVAMVIS, interdum cauſalis eſt. Alber. exemplis demonſtrat, & ſimul vbi aduerſetur indicat. vt in l. qui iuraſſe. in fin. vbi gloſſ. ff. de iureiur. Interdum corrigit, vt in l. vbi autem non apparet. §. illud. verſic. quod vero. vbi gloſſ. & Doctor. ff. de verborum obligation. Bartol. in l. 3. §. in hac. ff. de commod. Nam particula Quamuis addit prioribus frequentiſſime. Cicero: Quis eſt tam ſtultus, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum ſe ad veſperam eſſe victurum? l. qui ſaccum. ff. de furtis. Spiegel.

QVAMVIS, pro quantumuis. l. 43. ff. de damno infecto. Sed ſi tanta vis venti fuiſſet, vt quamuis firma ædificia conuelleret. Sic apud Vergil. Vt quamuis auido parerent arua colono. Prat.

QVANDO, id eſt, quo tempore, quandocunque, quocunque tempore, quandoque, aliquo tempore. Albericus recte monet in dict. Quando & quandocunque, de his dictionibus certam regulam tradi non poſſe: ſed eas vel ad modum, vel ad conditionem, vel ad tempus, pro materia, vt aiunt, ſubiecta, tum pro proferentis ſententia referendas eſſe. Spieg.

QVANDO etiam, pro ſiquidem: quoniam ſæpe occurrit apud Iuriſconſ. Spieg.

QVANDO, vel cum morietur, vt intelligendum ſit, explicat Azo in Rubric. de collat. §. porro lib. C. 6. Spieg.

QVANDOQVE, in futurum, *zukunfftiger zeit*, l. ſed & ſi is. §. cum autem. ff. de Carb. edict. Oldend. Et quidem hæc particula communiter longinquum tempus demonſtrat, vt ex Tacito & Sueton. probat. Ferretus ad tit inſtit. quib. mod. re contrah. oblig. Sic videtur vſurpaſſe Iuriſconſ. in l. ſi culpa. ff. de rei vindic. & l. ſi adrogator. de adopt.

QVANDOQVE, i. e. poſt aliquod interuallum. Caius in l. 42. ff. de iur. dot. Res in dotem datæ, quæ pondere, numero, menſura conſtant, vt quandoque ſoluto matrimonio alias maritus reſtituat. Vlpian. l. 22. ff. de adoptio. Cæterum ſi fidei eius committat, vt quandoque reſtituat: non oportet admitti fideicommiſſum. Hot.

QVANDOQVE interpretantur quidam pro aliqua vice. Inſtitut. quibus modis re contrah. oblig. in princip. Quamuis malit Alciatus, Nori. text. ſuffragāte, eo in loco, quoniam pro quandoque legi. Idem antiquis in codicibus ſcriptum teſtatur, hoc modo: Et quoniam nobis non eadem res, ſed aliæ eiuſdem naturæ & qualitatis reddantur, inde etiam mutuum appellatum eſt, &c. Quanquam indicat aliquos, qui pro aliquo tempore interpretantur. l. res in dotem. ff. de iure dot. Oldendorp.

QVANDOQVE, alias pro certo tempore, vt alia tempora excludantur: Alias pro quandocunque. Flor. Heres quandoque hereditatem adeundo, iam tunc à morte ſucceſſiſſe defuncto intelligitur. ff. de acq. hered.

QVANDOQVE pro quandocunque non raro in libris noſtris vſurpatur.l.77.§.rogo. & §.pater.ff.de leg.2.l.41.§.cohæres.ff. de vulg.& pupill.Sic Quandoque venerit,id eſt,quandocunque,in l.2.ff.de condit.& demonſt.& quandoque liberos habuerit.l.18.ff.quando dies leg.ced. & quandoque nupſerit, in l.30.eo.tit.& quandoque conditio extiterit,in l.28.ff.ad Trebellian.& Quandoque apparuerint,in l.15.ff.de leg.3. Quandoque inciderint.l.9.ff.de legib.Sic & in l.35.ff.de iureiuran.l.54.ad Trebellian.& l.7.ff.de pact.dotal.l.1.§. hæc pœna.ff. quod quiſque iur.l.104.§.pen.ff.de leg.lib.1.l.6.ff.de tribu.l.7.ff.de vulg.l.9.ff de capit.diminu.Sic vbique,pro vbicunque alias dicitur. Alibi quandoque valet aliquando: vt l.22.ff.de adopt.l.8.§.manumiſſionis.ff.de donat.inter vir. At in tit. quibus mod.re contrah.oblig.quod ait Juſtin. vt quandoque non eadem, ſed alia eiuſdem generis reſtituantur, id Caius, eandem rem tractans lib.2.Inſtitut.dixit, ſtatuto tempore. Et ita accipi debet hæc vox in l.37.§.nuptura.ff.de leg.3.& l.5.§. vlt.de Carbon.edict.Hæc autem verba,quandoque reſtituas, hoc ſignificant, cum primum potueris.l.29.ff.quan.dies legat.ced.Briſſ.

QVANQVAM, coniunctio cauſalis, idem ſignificans,quod tametſi. Hanc particulam aliquando ſubſequitur alia particula, tamen,& elegãter:vt apud Vlp.in l.quanquã.ff.de aqu.pl.Sp.

QVANTÆ ſummæ.in leg.quiſquis.ff.de lega.3.teſtator dixit: Quiſquis mihi heres erit,damnas eſto dare quantas ſummas legauero.Ibi, teſte Zaſio, intelliguntur ſub nomine ſummarum corpora: & licet verbum quanti referatur ad pecuniam, proprie tamen ibi refertur ad corpora.Spieg.

QVANTA verbum non ad numeratam tantum pecuniam, ſed & ad corpora pertinet,vt apparet ex relegatione dotis,quę ita concipi ſolet, Quanta pecunia ad me dotis nomine peruenerit, & ſtipulationibus emptæ hæreditatis, quæ ita concipiuntur,Quanta pecunia ad te ex hereditate illius peruenit. Vtroque enim ſermone,tam quæ in quantitate, quam quæ in corpore conſiſtunt,comprehenduntur l.concubinam.§.cum ita. & l.95.ff.de legat.libr.3.l.42.§.primo de legat.2.l.2.ff.de hered.vend.l.7.& l.vlt.ff.de dote releg.l.50.in fin.de verbor.oblig.Briſſ.

QVANTI eſt.l.18.§.vlt.ff qui & à quib.manum.

QVANTI conductum erit,aut locatum,apud Caton.c.144.lib.2.

QVANTI ea res eſt,vel Quanti eam rem paret eſſe,idem valet.in vtraque enim clauſula veram rei æſtimationem fieri, inquit Vlp.in l.179.ff.de verb.ſign. Non enim ad id, quod intereſt, ſed ad rei æſtimationem verumque pretium plurimum hæc clauſula refertur l.93.ff.de verb.ſign.l.8.ff.de in lit.iur. veluti in edicto, quo aduerſus eos, qui in turba damnum dederint, actio in duplum, quanti ea res eſt, proponitur.l.4.§.hæc autem actio.ff.vi bon.rapt. Et ideo nonnunquam id,quod intereſt,& quanti ea res eſt; opponuntur.l.1.§.vlt.ff.ſi quis ius dicen.l.4.§.in eum.ff.de dam.infect.Nam id quod intereſt, verum rei pretium pleruq; egreditur& excedit.l.1.ff.de act.empt. Veruntamen pro re ſubiecta varia fit horum verborum interpretatio.Interdum enim veritatem, id eſt, veram quantitatem,vt in edicto,Qui ſatiſd.cogan.& in edicto,De falſo tutore.interdum pœnam,vt in edicto, quod contra eos, qui in ius vocatos vi eximunt, ſcriptum eſt, continent l.pen.§.1.ff.ne quis eum qui in ius voc.l.2.§.vlt.ff.qui ſatiſd.cog.l.7.§.1.ff. quod falſ.tut Nec ſemper corporis ipſius, ſed eius iuris, quo de agitur,æſtimationem continent, vt in edicto, Quod metus cauſa.item de dolo,Quãti ea res eſt,ſic accipimus,Quanti, id eſt, quod metu doloue extortum à nobis abeſt,& quod reſtitui oportet: vt ſi proprietas abſit, proprietas: ſi poſſeſſio, ſola poſſeſſio æſtimetur.l.14.§.Labeo.l.21.§.1.ff.quod metus cauſ.l.18.ff.de dolo.Et in edicto,De ſeruo corrupto,quanti ea res eſt,ſic accipitur,quanto ſeruus ob id,quod corruptus eſt, minoris exiſtat.l.9.in fin.ff.de ſeruo corrupt. Briſſ.& Gœdd. ad l.179.per tot.de verb.ſig.

QVANTI ea res eſt,interdum vtilitatem ſignificat,& ad id,quod intereſt agentis,pertinet: vt in ſtipulatione, Ratam rem haberi, non rei ſtipulandi vel promittendi compẽdium ſpectandum eſt, ſed quod intereſt eius, qui ſtipulatus eſt, ratum haberi quod geſtum eſt.l.2.l.3.l.8.§.vlt.l.19.ff.ratam rem hab. Et in interdicto,Vti poſſidetis,quanti intereſt,vniuſcuiuſque poſſeſſionem retinere.l.2.§.vltimo.ff.vti poſſidet.Similiter in interdicto, de itinere actuque priuato, ex his verbis æſtimatur,quanti actoris interſit via ſiue itinere non prohiberi.l.1.l.3.§.in hoc interdicto.ff.de itiner.actuq; priuato. At in interdicto,ne vis fiat ei, qui in poſſeſſ.miſſ. cum ad perſonam domini hæc verba referantur, veram vtilitatem continent, vt quanti vere interſit poſſeſſionem eius rei haberi,in cuius poſſeſſionem miſſus eſt, tãti is, qui prohibuit,condemnetur.& l.1.in prin.§.hæc verba.& l.2.ff.ne vis fiat ei,qui in poſſeſſ.Briſſon.Itaque cum lex Aquilia ſcripta ſic eſſet, quanti ea res plurimi fuerit, Iuriſconſ.in l.ait lex 21.& l.ſeq. ſcribunt, non ſolum corpus æſtimandum eſſe quanti fuerit, ſed etiam quanti noſtra intereſuit.Similiter Vlpian.in l.4.§.in eum ff. de damn. infecto.dum inquit, quanti ea res eſt, iudicium datur: quod non ad quantitatem refertur, ſed ad id, quod intereſt: quod eodem modo licet animaduertere in l.9.10.& 11.ff.de ſer.corrupt.l.3.in fin.ff.vti poſſid.l.quoties.81.ff.de verb.oblig.

QVANTI & tanti relatiua ſunt inter ſe, vt tot,quot. Caius l.65.de leg.3. Quod ſi minus ſunt, in tantos quanti inueniuntur: id eſt,in tot,quot inueniuntur.Prat.

QVANTI ea res eſt, in edicto de ſeruo corrupto ſic accipitur, quanto ſeruus ob id, quo corruptus eſt,minoris exiſtat.l.9.in fin.ff.de ſeru.corrupt.Prat.

QVANTICVNQVE vnaquæque res erit earum rerum,id eſt,quantum valebit,quantumque erit in re. Inſtit.quib.mod.tollitur obligatio:paſſim noſtri libri hoc habent,quanti ea res erit,in l.1.ff.ſi quis ius dicent.non obtemp.l.item.§.quadruplator. quod metus cauſa.l.ſi mulier.§.qui poſſeſſionem.quod metus cauſa.Ferretus d.§.quibus modis tollit.obligat.

QVANTI ille æſtimauerit, quid hæc ſibi velit conditio, Iuſtinian.exponit in l.vlt.C.de contrah.empt.Spieg.

QVANTI in litem actor iurauerit l.eius rei.ff.de re iudicata.Sp.

QVANTI interſit, & quanti actor iurauerit: inter ſe differre etiam Fulgoſius cenſuit:& late oſtendit Duaren.in l.in actionibus.n.22.de in litem iurando. Nam Iuriſconſulti hæc duo quanti intereſt, & quanti in litem iuratum fuerit, tanquam diuerſiſſimas res coniungere ſolent.l.non à iudice.ff.de iudiciis,& quæ pro contraria ſententia adferuntur, penitus ficulnea ſunt.Vide Duaren.d.loco.

QVANTI in triginta diebus proximis fuit .Hæc verba Vlpiani ad l.Aquil.l.quemadmodum.in fin.& ſi non habent verbum Plurimi,ſic tàmen accipienda conſtat, ex §.at nec plurimi.15. Inſtit.de leg.Aquil.

QVANTI maximi,quanti plurimi. Sic Plinius in epiſt.fin.lib.3. Sic Columell.lib.12.c.31. Sic Alciat.ſed propter moram,ait, debitoris, quanti plurimi res valuit, condemnatur, in l.2.ff.ſi cert.pet.Spieg. Etſi autem quanti plurimi æſtimatio quædam ſortis acceſſio ſit, & ob moram veniat, tamen vſuræ appellatione non comprehenditur. Nam vſuræ acceſſio eſt extra ſortem,hæc vero ipſius rei pars:nec eſt extra rem, ſed circa rem ipſam l.ſi ſterilis.§.cum per venditorem.ff.de action.empt. Hoto.lib.1.de vſuris cap.5.

QVANTI quanti bene emitur, quod neceſſe eſt, dixit Cicero in epiſt.ad Attic.lib.12.Spieg.

QVANTITAS, id quo quantum quid eſſe dicitur, aut iudicatur. Apellus legibus inſeruiens,diuidit quantitatem in numerum, pondus, & menſuram. Numerus, vt duo,tria, quinque, decem,centum,mille. Pondus,vt ſextans,quadrans,dodrans, pondius, ſiue as,dupondius,tripondius. Menſura,vt digitus, palma, pes, paſſus, ſtadium, miliare,vlna,hemina,ſextarius, congius,modius,vrna,amphora. Quanquam pleræque res eiuſmodi ſunt, vt & numerari, & ponderari, & menſurari queant: vt piper,& ſimiles. Pleræque vt ponderari & menſurari: vt butyrum,oleum. Pleræque vt numerari & ponderari: vt pecunia: hæc etenim olim fuit appenſa: vnde penſio. Sententiæ iudicum,ait Plin.lib.7.epiſt. numerantur, non ponderantur,id quod videtur ei perquam abſurdum. Simili ratione motus Juriſconſ.in l.2.de verb.ſign. horas diei ponderat,non numerat: atque vult priores quinque poſterioribus ſeptem præualere, propterea quod ad quoduis negotium conficiendum à prandio ſimus ineptiores.Spieg. Adde Forcat.Necyomant.dial.42.num.3.

QVANTITAS an ſolum in pecunia numerata, an vero etiam in aliis rebus fungibilibus conſiſtat, vidę Gœdd.in comment.ad l.pecuniæ appellatione.4 nu.25.26.ff.de verb oblig.

QVANTITAS etiam modum ſignificat.l.94.ff.de verb.obligat,in qua quod initio Marcell. quantitatem dixerat, poſtea modum vocat.Sic quantitatem patrimonij,operis,tranſactionis, legatorum,aquæ,dotis,emolumenti,hæreditatis,operis,pretij,vſurarum,&c. dicimus.l.21.in fin.ff.de noui oper.nunc.l.19.ff.de milit.teſt.l.72.l.73.ff ad leg.Falc.l.45.ff.de ſolut l.20. ff.de manum.vindic.l.4.C.de hered.vel act l.9 C.de donat. inter vir.& vx.l 24.ff.de præſ.vrb.Briſſ.

QVANTITAS in iure ciuili cum opponitur corpori,ſic definienda videtur, res cuius vis ac momentum vel ſolum, vel præcipue ſpectatur: corpus vero res cuius materia vel ſola, vel præcipue ſpectatur.Vlpian.l.34.§.2.ff.de legat.1. Eadem ſumma volente teſtatore multiplicari poteſt:ſed hoc ita erit accipiendum, ſi non certum corpus nummorum ſæpius ſit relictum: vt puta centum, quæ in arca habet,ſæpius legauit: tunc enim fundo legato comparandum eſſe credo. Paulus l.87.ff.de leg.2.Et de quo quæritur pretium teſſeræ ſpectandum: quoniam tale fideicommiſſum magis in quantitate, quam in corpore conſiſtit. Idem in l.1.ff.de contrahend.emption. Electa eſt materia, cuius publica ac perpetua æſtimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis ſubueniret. Papinian. l.ſi is cui,94.ff.de ſolutio. Siue in ſingulis numis communionem pro indiuiſo quis eſſe intelligat:ſiue in pecunia non corpora cogitet,ſed quantitatem. Sic Florent.l.65.§ 1 ff.de verb. oblig.

oblig Vlp.l.15.§.3.ff.de re iudic.l.nam etſi,13.in fin. & l.ſi ſocius,16.ff.ſi cert.pet.Hotom.Prat.

Qvantitatem nummi proprie & recte dici æſtimationem illam publice conſtitutam,qua quăti locabilis ſit, intelligitur, tradit Duaren.lib.1.diſput.anniu.c.16. Cuius quantitatis nota & ſignum eſt character, qui nummo imprimitur, vt Ariſtoteles lib.1.Politicor.oſtendit Et ſic accipienda ſunt Vlpiani verba in l à diuo Pio addicantur ea quantitate,id eſt,valore (vt vulgo loquimur)& æſtimatione, quanta eſt ſumma, quæ debetur, ne ſi forte pluris aut minoris valeant, alteruter, id eſt,debitor aut creditor afficiatur iniuria.Alii aliter interpretantur: nec parum ea verba negotii exhibuere Alciato parad. lib.6.cap.3.& in l.creditor.ff.de reb cred.

Qvantitas & corpus opponuntur in l 81.ff.de leg.2. quomodo autem differant, vide Cuiac.14.obſeru.19. Hot.15. illuſtr. quæſt.Goth.ad l.ſi is cui nummos.94.§.1.ff.de ſolut.

Qvantitas pro precio & valore, apud Paul.lib.ſent.2.cap.32. Seruus qui furtum fecerit, damnumque dederit, niſi id pro ſui quantitate dominus ſarcire paratus ſit, noxæ dedi poteſt. Hot.

Qvantitates appellantur, quæ numero, pondere, & menſura conſtant: quæ longe à ſpeciebus differunt: nam quantitates ſingulæ propriam ſpeciem non habent, ſed communi ſpecie continentur: ait Vlp.l.cum Stichus.29.ff. de ſolut. Itaque ſi numus pro numo reddatur, & oleum pro oleo, & vinum pro vino:non aliud pro alio, ſed eadem ſpecies reddi videtur. nam quod in eiuſmodi rebus genere idem eſt, etiam ſpecie idem videtur.l.2.ff.ſi cert.pet. Species vero ſingulæ propriam ſpeciem habent,& communi omnes genere continentur: vt Pamphilus & Dauus communi hominis genere comprehenduntur:ſed alius eſt Pamphilus,alius Dauus.Itaque qui illum pro hoc, vel hunc pro illo ſolueret, aliud pro alio ſoluere diceretur. Quantitates numero diuiduntur : d.l. cum Stichus. 29. quippe in qua non corpus, ſed vis ac momentum ſpectetur.l. ſi is cui.9.ff.de ſolut.l.87.ff.de leg.2.Species autem partibus diuiduntur. Hot.Prat.

Qvantitatis res proprie non commodantur,ſed mutuo dantur.Vult.lib.Inſtit.4.t.15.§.2.n.15.

Qvanto iuniores,tanto perſpicaciores, quomodo intelligendum ſit tradit Alciat.lib.10.parerg.c.16.

Qvanto minoris actiones in iure ciuili duæ reperiuntur,quarum altera ciuilis, altera ædilitia eſt. Ciuilis eſt, quanto minoris empturus erat emptor, ſi vitium ſciſſet.l. Iulianus ff.de act.empt.Ædilitia eſt,quăto minoris res fuit contractus tempore,quam quanti empta eſt. l.quod ſi nolit.31. §.ſi plures. ff. de ædil.ed.Per ciuilem actionem emptor ſi nihil daturus fuiſſet, omne quod dedit, recuperat: at per ædilitiam ſi res nullius pretii eſt, redhibetur l.bouem. 43.§. aliquando. eod. Illa perpetua eſt,hæc vero annua.l.ædiles 38.eod. Hot.Prat. Et ſic fere omnes ad d.l. Iulianus.tradiderunt, mori, quod Iulianus eo loco dicat, ſi tignum vitioſum ſit venditum, & venditor vitium ignorauerit, actione ex empto emptorem poſſe conſequi, quanto minoris empturus fuiſſet, alteram prætoriam ex ædilitio edicto de mancipiis & iumentis propoſitam eſſe intra annum, illam eſſe de cæteris rebus perpetuam, vt de tigno, prætoriam eſſe in id, quanto minoris res eſt. Sic enim verba edicti ſunt:l.ædiles aiunt, aut quanto minoris cum venierint, fuerint: ciuilem quanto minoris quis empturus fuiſſet,d.l.Iulianus.Inter quæ,inquiũt,plurimum intereſt. Quorum vtrunq; falſum eſt.Nam primum,quod dicunt actionem quanto minoris, edicto ędilium de iumentis,& mancipiis eſſe propoſitam, vere dicunt.Quod addunt de iis tantum, in eo apertiſſimis ſententiis ICtorum refelluntur, à quibus de ſententia edicti eſt hoc traditum edictũ ædilitium, & ſi de mancipiis& iumentis conceptum ſit,tamen ſententiam ad venditiones rerum omnium pertinere. l. 1.ff. de ædilit edict. Quod autem hæc genera ita diſtinguunt, vt prætoriam eſſe dicant in id,quanto minoris res eſt:ciuilem,quanto minoris empturus fuiſſet, ineptiſſime faciunt, cum inter hæc nihil interſit. Non enim in edicto ædilitio dicitur,quanto minoris iumenta ſunt,ſed quanto minoris,cum venierint, fuerint.Id autem eſt,quanto minoris empturus quis fuerit. Tunc enim empturus erat, cum venibant, & non pluris empturus erat, quam valebant, & quanti valebant, tanti illam emptam habere æquiſſimum eſt.Vnde hoc iudicium æſtimatorium appellatur, quia res æſtimatur, quanti vere valuerit, eo vitio affecta quo tenetur, vt quanto minoris valuit, quam empta eſt, tantum reddatur.Ne multis:illi ædilitiam, quanto minoris eſſe aiunt de mancipiis,& eſſe id,quanto minoris res fuerit, cum venibat. Hoc iam nihil aliud eſſe, niſi quanto minoris actor empturus fuiſſet,cognoſcant ex eodem Iuliano,qui in l.quia dicitur de euictione.Ex cuius verbis vel cæco apparet,& nihil aliud eſſe,quanto minoris quis empturus fuit quam id,quanto minoris res fuit,& de mancipio hãc eſſe actionẽ, quanto minoris fuerit,quod illi negabant.Hugo Donell.de ædil.edict.

Qvanto minus à Titio conſecutus fuero: dare tantum ſpondes? ſi ita à te ſtipulatus fuero,non ſolet dubitari.quin ſi nihil à Titio conſecutus fuero,totum debeas,quod Titius debuerit,inquit Gaius in l.150.ff.de verb.ſign Prat.

Qvanto plus, adiectio,ad modicam ſummam pertinet.l hæc adiectio.ff.de verb.ſign.Curtius lib.1.εἰκαστῶν c.7.tom.2.

Qvantvm, ad numerum, & pondus,& menſuram refertur, hoc eſt, ad pecuniam, ſpecies,& corpora.l. cum ſtipulamur.de verb.ſign.Spieg.

Qvantvs ad ſe ſoluere legem dicitur, qui contra legem facit Auth. vt iud. ſine quoque ſuffr. illud videlicet. ver. oportet enim Alberic.

Qvantvm intereſt.l.ſi quis ſeruum.ff.ad l.Aquil.

Qvantvm infinitum iurare. Vide Vlpianum l.qui reſtituere.§. 1.ff.de rei vindic.Spieg.

Qvantvm mea intereſſit. Paul.in l.2.ff. rem rat haber .hæc verba declarans ſic dicit : quantum mea intereſt, id eſt, quantum mihi abeſt,quantumque lucrari potui.Pompo.in l.ſi procurator.d.tit idem probat.Spieg.

Qvantvm cvnqve, aduerbium,tantum quantum: de quo Bart. in l.baliſta.ff.ad Trebell.

Qvantvs, quanta, quantum, multitudinis numero, non tantum ad pecuniam numeratam,ſed &ad corpora refertur.l.29. quand.dies legat ced.l.93.de leg.3.l.50.de verb.oblig.Prat.

Qvantvs maximus. Plin. epiſt.vlt lib.3.ad finem : dedit enim mihi,ait,quantum maximum potuit,daturus amplius, ſi potuiſſet.

Qvantvsqvantvs, pro Quantuſcunque.

Qvantvm ei debes,redde. Sententia incerta eſt, l.quid tamen. §.ſolutioni.ff.de recept Spieg.

Qvantvm in ſe eſt,& quantum ad ſe pertinet: quid hæc verba denotent,gl.exponit 49.diſtinct.cap.ſi.& Archidiac.Spieg.

Qvantvm queo, pro eo quod vulgus dicit, tantum quantum. Porro de dictione quantum & quanti vide Bart in l.1.ſi ſic legatum in princ.de leg.1.& in l.1.de cond.& demonſt.Spieg.

Qvanvis non eſt aduerſatiua particula. l.quid ergo.§.vlt. ff.de his qui not.infam.Briſſ.

Qvaqva ratione, i.e.quacunque ratione.l.21. ff.de fideicomm. libert.Et quoquo iure l.6.§.1.ff.de ſtatulib.Et quoquo modo. l.3.ff.ad leg.Corn.de falſ.Briſſ.

Qvare, modo interrogat, modo ponitur infinite, l. non omnium.C.de tut.qui non ſatiſd.l.1.in pr.C.de Lat.libert.tol.Sp.

Qvarta deducto ære alieno accipienda eſt.Papin.§.audita autem.ff.de inoff.teſt.l.in quarta.ad l.Falcid.Spieg.

Qvarta quartæ.l.vnic.C.de Lat.libert.toll.Spieg.

Qvarta, quæ in iure noſtro frequentiſſime appellatur, multiplex eſt: & quadrantem eius aſſis, quo de agitur, ſignificat. Præciſe namque quarta, pro, quarta pars fere nominatur. Quartas igitur literarum ordine breuiter deſcribemus : quarum ſi quis prolixiorem tractatum deſideret, videat Doctor. ac inprimis Fabr.& Aretin. in §.ſed quia heres. Inſtit.de fideicomm.hered.

Qvartæ ſeptem,quarum in iure ſit mentio,recenſentur à Vult. in lib 2.Inſtit.t.23.§.3 num.7. I. eſt quarta,quæ debetur arrogato ex bonis arrogatoris,ex reſcripto D.Pij,in §.cum autem de adopt. II. quarta legitima. III. quarta Falcidia. IV. Trebellianica. V. quæ coniugi inopi eſt relinquenda. VI. quæ curiæ municipali debetur ex bonis decurionis extraneum heredem habentis. VII. quarta,quam nati petunt,interim dum mater gerit vterum.

Qvarta agnatorum, erat quadrans hereditatis inteſtati mortui, quam agnati, ſi filij non extabant, nepotibus ex filia auferebant. l.ſi defunctus.4. de leg. hered. in lib.5. C.Theod. At ex lege Iuſtiniani, quandiu poſteri vlli ſunt, quamuis ex fœmina proguati ſint,agnati non admittuntur.l.vlt.C.de ſuis & legit.qua lege quartam illam agnatorum abrogauit.Hotomanu.Prat.

Qvarta detrahitur ex Senatuſconſulto Pegaſiano.Vult.Inſtit. lib.2.tit.23.§.3.num.5.

Qvarta arrogati, quæ à D. Pio introducta eſt, dicitur, cum impubes cauſa cognita arrogatus, ſine cauſa tamen emancipatur: tum enim quartam bonorum arrogatoris cum ſuis bonis obtinet : hæc paſſim appellatur quarta D. Pij. vide l Papinianus,8.§.ſi quis impubes.ff.de inoff.teſtam.& l.1.§.ſi impubes.ff.de collat.l.ſi arrogator,22.ff.de adoptionib.Hoc autem periculi, quod vitæ pupillorum ab arrogatoribus impendebat,euitandi cauſa inſtitutum eſt. Duo quippe cauenda fuerunt in iſtis adoptionibus: quia duplex ad deprædandum arrogati patrimonium aditus patebat: primum ſi puer è medio tolleretur:deinde ſi emanciparetur:nam vtroque modo illius bona arrogatori quærebantur:conſtitutum ergo eſt, primum, vt ne arrogatori impuberis eius ante pubertatem mortui heres eſſet: deinde, vt impubes minimum quartam arrogatoris ſui bonorum partem lucraretur.Hotom Prat.

Qvarta centeſimæ,in l.fin.C.de pet.hered.quid ſit,docet Ant. Auguſt.lib.2.emend c.10.

Qvarta curiæ dicitur quadrans eius hereditatis, quam alienus

aliquis (hoc eſt non ex numero decurionum) qui curiali ſucceſſit, ſiue ex aſſe, ſiue ex parte ſucceſſit, obtinuit: tũ enim cõſtitutum eſt, vt quadrantem curia poſtulare poſſit, nõ tamen de ſingulis rebus: ſed ita, vt heres vniuerſum patrimonium in partes quatuor diuidat: & ſors ducatur, vt vel curia quadrantem, vel hæres dodrantem obtineat. l. 1. & 2. C. quando & quibus quarta pars. libro decimo, Hotomanus. Prateius.

QVANTA D. Pii. Vide Quarta arrogati.

QVANTA Epiſcoporum inſtituta eſt à Iuſtiniano, ſed mira varietate. Nam in Nou. 6. ſtatuit, vt qui è curialibus aut cohortalibus Epiſcopus creabitur, quadrantem omnium ſuorum bonorum curiæ largiatur. At Nou. 123. ſtatuit, vt bonorum ſuorum quartam duntaxat retineat: reliquum curiæ attribuatur. Prat.

QVARTA ex tribus maribus eſt, quæ per Senatuſconſultum Sabinianum inducta eſt: vt qui ex tribus maribus in adoptionem datus fuerit, ei quarta pars bonorum naturalis patris relinquatur. §. ſed ea omnia. Inſt. de hered. quæ ab inteſt. Prat.

QVARTA Falcidiæ dicitur in iure, quam heredes beneficio legis Falcidiæ retinent ex legatis, ſi forte amplius dodrante in iis conſumptum eſt à teſtatore. Lex autem id ſtatuit non de ſingulis legatariis, ſed de vniuerſis: vt ſcilicet legare ita liceret, dum modo pars quarta patrimonii penes heredem remaneret Itaque tametſi plures legatarii ſint, non tamen amplius eis quam dodrantem licet attribuere. Viciſſim autem non vniuerſi heredes, ſed ſinguli quartam ex ſua cuiuſque parte retinere poſſunt; moduſque patrimonii, non qui hereditatis adeundæ, ſed qui tempore mortis fuit, ſpectatur, & antequam ea quarta detrahatur, æs alienum, funeris ſumptus, & pretia manumiſſorum ſeruorum detrahenda ſunt. l. 1. & paſſim, ff. & C. de leg. Falcid. Hot. Prat.

QVARTA fideicommiſſarii dicitur, cum heres poſt mortem ſuam rogatus eſt hereditatis ſuæ partem quartam reſtituere. Valet enim fideicommiſſum, perinde ac ſi de hæreditate ſua reſtituenda rogatus eſſet: & eatenus reſtituenda eſt, quatenus hereditas teſtatoris patitur, ſecundum vulgatam formam iuris, l. filiusfam. 114. §. vt quis. ff. de fideic. primo exemplum etiam extat. in l. ita tamen 27. §. Trebellianum. & l. epiſtolam 75. §. 1. ff. ad Trebell. Hot. Prat.

QVARTA filiæ maieſtatis dãnati ab Imperatoribus Arcadio & Honorio inſtituta eſt: nam cum olim ad liberos damnati maieſtatis bona pertinerent, l. eorum. ff. ad leg. Iul. maieſtatis. is conſtituit, vt filius nihil omnino relinqueretur: filiabus autem quolibet numero eſſent, quarta tantum ex bonis matris ſiue teſtato, ſiue inteſtato deceſſiſſet, attribueretur: vt haberent mediocrem potius filiæ alimoniam, quã integrum emolumentum, ac nomen heredis. l. quiſquis. 5. C. eod. Hot Prat.

QVARTA fiſci quæ ſit, docet Paul. in l. pen. ff. de iur. fiſci. Qui tantam fidem accommodauit, vt non capienti reſtituere hereditatem: ſi deducta parte quarta reſtituit, nihil retinere debet: quadrans autem, quia hæredi imponitur ipſius, eripitur, & ad fiſcum transferatur, vnde dodrantis ſemiſſem ſolum capit, qui ſe detulit. Hot. Prat.

QVARTA liberorum appellatur quadrans eius partis hæreditariæ, quæ, ſi paterfamilias inteſtato deceſſiſſet, ad eos peruentura erat: qui quadrans liberis, qui vel inofficioſe exheredatis, vel minorem in partem inſtitutis, quam quantus ille eſt, attribuitur: veluti ſi duo ſint filii, quia legitima cuiuſque pars ab inteſtato eſt ſemis, iccirco ſeſcuncia illis attribuetur: quæ ſemiſſis pars quarta eſt, l. 8. §. ſi quis. l. 24. C. de inofficioſ. teſtament. l. omnimodo. 30. C. de inoffi. teſtam. & Nou. 5. & 22. Iuſtinianus hunc quadrantem in trientem aut ſemiſſem pro numero perſonarum mutauit: nam ſi duo ſint ſextantem vterque auferet: quæ legitimæ portionis tertia pars eſt: ſi vero ſex ſint, vnica ſingulis attribuetur: qui eſt legitimæ partis ſemis. Nou. 18. & in Auth. Nouiſſima. C. de inoffic. teſtam.

QVARTA matris vel auiæ curialis à Iuſtiniano inſtitura eſt, vt ſi mater mortui vel auia tempore, quo filius nepoſue moritur, in collegio eiuſdem ciuitatis curialis reperta fuerit, quartam partem ipſorum hæreditatis obtineant. l. 2. in fi. C. quando & quib. Hot. Prat.

QVARTA monachi inſtituta eſt à Iuſtinia. Nou. 5. §. σκεπτέον. vbi ſtatuit, vt ſi quis liberos habens, in monaſterium ſe aſcribi velit, tantum ex eius bonis attribuatur liberis ipſis, quantum quarta pars bonorum eius, ſi inteſtatus deceſſiſſet, efficeret: quod ſi quid iam ante, aut donationis propter nuptias, aut dotis cauſa: ſed tamen minus quadrante ipſis erogaſſet, quod ad quadrantem deeſſet, ſuppleretur, reliqua in monaſterii dominium tranſirent, quod idem inculcatur Nou. 123. §. εἰ δὲ γυνὴ ἢ ἀνήρ. Prat.

QVARTA ſuperſtitis filii dicitur, cum paterfa. vxorem grauidam reliquit: & dubitatur, quot liberos paritura ſit: nam auctores iuris conſtituerunt, vt pars pro tribus in ſuſpenſo maneat, vſquedum mulier pepererit: quarta pars ſuperſtiti filio attribuatur: quod enim fieri non raro admodum poteſt, ſpectarunt: id eſt, quia fieri poterat, vt tergemini naſcerentur, quartam partem ſuperſtiti filio aſſignauerunt, l. 3. ff. ſi pars hered. pet. Hot. Prat.

QVARTA Trebellianica, quæ nunc vocatur, Pegaſiana olim fuit: nam Pegaſiano SC. inſtitutum eſt, vt qui fideicommiſſum, ſiue vniuerſale, ſiue particulare reſtitueret, quadrantem ſibi retinere poſſet. §. ſed quia. de fideicom. hæred. vnde intelligi poteſt, quod lex Falcidia eſt in legatis, id Pegaſianum in fideicommiſſis eſſe: nam quemadmodum heres, à quo plus dodrante legatum eſt, vſque ad quadrantem integrum retinere poteſt: eodem modo is, qui plus dodrante reſtituere eſt rogatus, ſiue vni, ſiue multis plus dodrãte reddere ſit rogatus, quartam ſibi retinere poterit: veluti ſi domum quæ ſemiſſem valeat, Titio: ſeruos qui trientem valeãt, Seio: tum enim duas vncias retinebit, non quo ab vtroque ſemunciam vnam detrahat, ſed vt hæc vncia excedens in partes 12. diuidatur, quarum ſex Titius, quatuor Seius auferet, duæ reliquæ apud heredem remanebunt. Atque hæc quidem inter quartam Falcidiam, & Pegaſianam ſimilitudo eſt: differentia autem illa, ꝙ in Falcidiam legata non imputãtur, in Pegaſianam imputantur: itaque ſi teſtator quadringenta in bonis habens, hæredi centum, Mæuio ducenta, Valerio centum leget, heres vltra centum, quæ prælegati nomine retinebit, Mæuio quinquaginta, Valerio viginti quinque quartæ nomine detrahet: at ſi heredem cui centum legarit, roget hæreditatem reſtituere, cẽtum quidem illa ſibi legata retinebit heres: quartam autem eo amplius non detrahet: cuius differentiæ rationem animaduerti hanc eſſe, quod lex Falcidia voluntati præſumptæ teſtatoris ſubſeruiat, eiq; conſentanea ſit: exiſtimatur enim teſtator legatis hæreditatem exhauriens, errore id facere, & putare plus in hereditate eſſe, quam reuera ſit: ereditúrq; voluntas eius ea fuiſſe vt hæres aliquid obtineret. At SC. Pegaſianum directo voluntati teſtatoris aduerſatur: conſtat enim teſtatoris hanc fuiſſe voluntatem, vt nihil apud heredem niſi nomen ac titulus maneret: reuera alius hæres eſſet. Cum igitur aliquo præmio SCtum hæredes allicere voluerit aduerſus teſtatorem voluntatem ad hæreditates adeundas, credibile eſt ſatis habuiſſe, ſi quadrans iſte quoquo tit. ad heredem perueniret. Itaque Marcian. in l. in quartam, 91. ff. ad leg. Falc. ſiue legatum, ſiue fideicommiſſum datum ſit heredi, ſiue præcipere, vel deducere, vel retinere iuſſus eſt, vel accepta pecunia hereditatem reſtituere rogatus ſit, vel conditionis implendæ cauſa fideicommiſſum ei ſit, ea omnia in quartam ei imputari ſcribit: in Falcidiam autem nequaquam. Atque hæc quidem de quarta Pegaſiana. Iuſtiniani vero conſtitutione Pegaſiani vis in Trebellianum ita transfuſa eſt, vt iam quarta Trebellianica vocitetur: quoniam heres vel quartam, vel quod ei deeſt, retinere, ſolutum ve repetere poteſt: actiones autem pro rata communicantur: ac ſi totam ſponte coactuſve reſtituit, omnium tum commodorum, tum incõmodorum ſit expers. §. ſed quia. de fideic. liber. Hot. Prat. vide Vult. ad §. poteſt autem. 2. iuncto §. 3. nu. 6. inſtit. de fideicom. hered.

QVARTANA febris, quæ ex atra bili, ſeu tumore melancholico putri efficitur. Sic dicta, quod quarto die reuertatur, & exacerbet, infeſterque. Nam integro biduo intermittit, & tarde admodum finitur, neminemque (vt Celſus teſtatur) iugulat. Sed ſi ex ea facta quotidiana eſt, in malis æger eſt: quod tamen, niſi culpa vel ægri, vel curantis nunquam fit. Iabolen. de ædil. edict. Qui tertiana, ait, febre, aut quartana, aut podagra vexantur, qui ve comitialem morbum habent, ne iis quidem diebus quibus morbis vacant, recte ſani dicentur. Vide, Febris tertiana. Spieg.

QVARTANA VETVS. l. quæſitum. ff. de iudic. l. 1. §. proinde. ff. de ædil. edict. Briſſon.

QVARTA eſt certa pars hereditatis legitimæ, hoc eſt, quarta pars portionis debitæ ab inteſtato, l. 2. C. de inoff. donat. quæ deferebatur parentibus, liberis, fratribus, & ſororibus conſanguineis, ne agant querela inofficioſi, d. l. 2. l. 6. C. eod. Hæc quarta hodie nõ ſimpliciter excludit, vt olim, ſed tum excludit querelam, cum iure inſtitutionis, non etiam cum iure legati, vel fideicommiſſi, vel mortis cauſa donati relicta eſt, Nouel. 115. Vtputa, ſi centum aureos ab inteſtato habere poteram, quadrante, id eſt, aureis 25. mihi ſatis fieri poterit, reliquum poterat in quemuis actum transferri, & quia portio illa continebat quartam partem hereditatis ab inteſtato debitæ, inde appellabatur Quadrans vel quarta, hodie etiam appellatur legitima, Nouel. 1. & 115. Vult. ad §. ſed hæc ita. 5. n. 2. Inſtit. de offic. teſtam.

QVARTARII ſunt Feſto muliones mercenarii, qui quartam partem quæſtus aſſequebantur.

QVARTO nonas Martii. l. itẽ veniunt. §. pridie ff. de petit. hered.

QVARTVMVIRI creati erant, quibus deducendarum coloniarum, aut ſi quid nouum nuntiatum foret, vt curarent, ne damno Reſpub. afficeretur, obque varia negotia munus mandatum erat. Præter quos fuere quinqueuiri, agris diuidundis, muris, turribuſque reficiundis, ſæpius vt plebem funebri pecunia eleuarent; vtque æs alienum pro his qui ſoluendo

non

non eſſent, de publico ſoluerentur qui menſarii nuncupati. Alex. de Alex. Gen. dier. lib. 3. c. 16.

QVARTVS pater, pro abauo, vt & apud Mar. 10. Æn. Magnus apud Germanos nobilitatis gradus. Maximus ad octauum vſque pertingit. Spieg.

QVASI verbum differentiæ, diuerſitatiſque, ſed & decidendi rationem ſignificat. l. 63. §. ſi cum tres. ff. pro ſocio. l. 33. ff. de oblig. & act. l. 5. §. quippe. ff. de his, qui deiec. vel effud. l. 47. ff. de fideiuſſ. l. 6. ff. de except. Prat.

QVASI, alias veritatem denotat. l. ſi ante nupt. ff. ſolut. matr. Eſt enim particula aſſertiua veritatis, vt in c. Parochianos, iuncta gl. extr. de decimis.

QVASI, in l. id tempus. ff. de vſucap. deminutionem ſiue improprietatem ſignificat. Interdum pro quando accipitur, l. certis. ff. de accuſ. Prat.

QVASI, alias ſimilitudinem indicat. Pomponius: Si alienam rem, inquit, ſciens mulier in dotem dederit, reddenda ei eſt, quaſi ſuam dediſſet. ff. ſolut. matrimon. Quaſi, dixit, pro ac ſi, Prat.

QVASI, alias improprietatem ſignificat, l. 2. §. voluntatem. ff. ſolut. matrim. Vide Vult. in comment. Inſtit. ad princip. de oblig. quaſi ex contract. n. 3. Impropriæ ſignificationis exempla ſunt, cum iuris poteſtas aliquid cenſet eſſe, quod reuera non eſt. In conferenda enim vtilitate ex variis negotiis humanæ ſocietatis: cur non tantum valeat iuris autoritas, quãtum ipſius facti veritas? Itaque dicimus: I. Quaſi caſtrenſe peculium. II. Quaſi dominium eius, qui non a domino bona fide emit. III. Quaſi poſſeſſionem rei corporalis. Inſt. de reb. corpor. & incorpor. §. 1. IV. Quaſi poſſeſſionem eius, qui dolo malo deſiit poſſidere. V. Quaſi ſententiæ inſtar eſt iudicialis confeſſio, l. 1. ff. de confeſſ. VI. Quaſi Seruiana. Inſtit. de action. §. item Seruiana. VII. Quaſi ex contractu agere. Inſtit. de action. quæ quaſi ex contract. naſc. in princip. VIII. Quaſi ex delicto agere. Inſt. de oblig. quæ quaſi ex delict. naſc. in pr. IX. Quaſi dotalis fundus, l. 3. ff. de fund. dotal. X. Quaſi priuilegium. l. ſi cum dotem. §. fin. ff. ſolut. matrim. Oldend. XI. Quaſi vſusfructus earum rerum, quæ vtendo conſumuntur & pereunt. §. conſtituitur. Inſt. de vſufru. l. 1. ff. de ſuperfic.

QVASI acceſſio intelligitur pater, qui iubet cum filio contrahi l. 91. §. an filiusfam. ff. de verb. obligat. Briſſ. Prat.

QVASI, dictio ſæpius interpretatur pro tanquam. l. adoptionis. ff. de adop. l. vt ita, in fi. ff. de dona. cauſ. mort. l. Item eorum. in pr. ff. quod cuiuſque vniu. nom. l. nec vllam. §. fui. ff. de petit. hered. l. 3. in pr. ff. de condict. cauſ. dat. Coraſ. §. ſed iſtæ. Inſt. de action.

QVASI debita hereditas, quæ obuenit à parente vel liberto. l. 10. ff. pro ſocio. Sic quaſi à teſtatore relicta dicuntur legata, quæ ſunt relicta teſtamento, quod inofficioſum pronuntiatum eſt. l. Titia. in fin. ff. de inofficioſ. teſtament. Nam vt in l. ſecunda. ff. eodem titul. hoc colore de inofficioſo dicitur, quaſi non ſanæ mentis fuerit teſtator, non quaſi vere furioſus aut demens, quia alioquin nullum eſſet teſtamentum. Briſſ.

QVASI alea emi, dicitur, cum captus piſcium vel auium, vel miſſilium emitur. Emptio enim contrahitur, etiam ſi nihil inciderit: quia ſpei emptio eſt. author Pomponius in l. nec emptio. ff. de contrahend. empt. Perpendendum autem diligenter, quod cum emo iactum piſcium, ſpes ipſa eſt loco rei. Id pulchre declarat Bart. in l. ſi iactum retis. ff. de actio. emp. l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publ. & vectig. Spieg.

QVASI augmentum. Paul. de pet. hered. Quod ſi oues, ait, natæ ſunt, deinde ex his aliæ, eæ quoque quaſi augmentum reſtitui debent. Spieg.

QVASI bonus paterfamil. l. ſi fundi. ff. de vſufr.

QVASI caſtrenſe peculium eorum dicitur, qui priuilegia militum habent: quales ſunt ſacerdotes & aduocati. Vide l. 1. §. nec caſtrenſe. ff. de coll. bon. l. 7. in fin. ff. de bon. l. 6. C. de don. matern. l. fin. C. de inoffic. teſt.

QVASI contractus in iure appellantur, qui non proprie contractus ſunt, ſed tantum ad contractuum ſimilitudinem accedunt: nam vt in contractibus, ſic etiam in hiſce actionibus rei priuatæ negotium geritur: verum hoc intereſt, quod in contractibus conuentio interuenit, & voluntas vtriuſque non modo concurrit, verum etiam declaratur in his, vnius ſolius actione tum ipſe, tum etiam alter tacite obligatur: vt facile appareat, eos ſi minus re ac veritate, at certe, tacite ac præſumpte, id eſt, ipſo iure contraxiſſe: præſumitur enim ac iudicatur negotiorum geſtor eo animo negotium gerere, vt ex dolo & culpa obligetur: viciſſimque etiam dominus eo animo eſſe iudicatur, vt lubenter ſe negotium geſtori obligatum velit, ſi quid ſuo nomine impenderit: quare naſci dicitur hæc obligatio quaſi ex contractu: id eſt, non ex vero & actuoſo (vt ſic dicam) contractu, ſed ex tacito & præſumpto, l. 5. ff. de obligat. & action. l. 2. & 6. ff. de negot. geſtis. Hot. Prat. Vulteius ad princip. Inſtit. titul. de obligat. quaſi ex contract. num. 1. docet, quaſi contractuum appellationem in libris iuris non extare.

QVASI decurio hoc dedit, non quaſi domeſtica perſona. Paulus in l. litem eorum. Quodcuiuſque vniuerſ. nom. Spiegelius.

QVASI delictum dicitur, cum culpa punitur ita quaſi reuera delictum eſſet. Culpa enim proprie à delicto ſic diſtinguitur, quod in hoc dolus eſt, in illa non eſt; veluti cum iudex male per imprudentiam iudicando litem ſuam fecit. Imprudentia enim pars culpæ eſt, culpa autem pars quædam delicti: pœna igitur damnato ſic imponitur, ac ſi deliquiſſet: cum tamen eius factum proprie delictum dici non poſſit. l. 5. §. ſi iudex. ff. de oblig. & action. §. 1. inſt. de oblig. quaſi ex delict. Hot. Prat.

QVASI dominium proprie appellatur, cum res alicui tradita eſt à non domino, iuſto tamen mediante titulo. Improprie quaſi dominium appellatur vtile. Spieg. Adde & Coraſium lib. 6. c. 5. Miſcell. n. 2.

QVASI dominium duplex: verum & putatiuum. Verum cum eſt vere ſolutum, tranſactum, &c. Putatiuum, cum non vere, accedente tamen iuſta erroris cauſa: vt ſi errаui in facto proprio, putans me ſoluiſſe vel tranſegiſſe, perſuaſus fortaſſe perſuaſionibus veriſimilibus, vt ait Appellus. Spieg. Prat.

QVASI dominium non eſſe tertiam ſpeciem dominii, à directo & vtili diſtinctam, non vna tantum ratione, probat Appellus cap. 5. de adfin. Spieg. Prat.

QVASI continuatur dominium in ſuos hæredes. §. ſin autem. Inſtit. de hered. quæ ab inteſt.

QVASI dominus dicitur, qui diu poſſidendo dominus effici poteſt. Zaſius in l. ſtipulatio. §. hæc quoque. ff. de verborum obligat. Spig. Rectius autem Hotom. §. ſed & illæ quidem. Inſtit. de act. qui quaſi dominum definit, qui perinde habetur, ac ſi dominus eſſet, eodemque iure vtitur, quo ſi dominus eſſet, vteretur.

QVASI dotalis, qui dotali ſeruo legatus eſt, vt ait Paulus in l. fundus. de fund. dot. Spieg.

QVASI dos, quæ à ſeruo ancillæ datur, l. 39. ff. de iur. dot. cum enim matrimonium inter eos non conſiſtat, nec dos eſſe intelligitur. l. 3. ff. eod. tit. Quaſi dos etiam dicitur, quę à minore 12. annis datur, in l. 13. ff. de hered. pet. Prat. Briſſ.

QVASI heredes ſunt, qui vtilibus actionibus à Prætore datis in hereditatem reſtituuntur. l. 21. §. vlt. ff. quod metus cauſ. Et omnes omnino prætorii ſucceſſores quaſi hæredes ſunt, §. quos autem. Inſt. de bonor. poſſ. Prat. Briſſ.

QVASI inſtitor, & quaſi inſtitoria actio, in l. quicunque. §. ſed & cum fullo. & l. 1. C. quod cum eo qui in alien. poteſt. eſt. Spieg.

QVASI maritus eſt, qui fœminam minorem duodecim annis domum deduxit, antequam ea iuſtam ætatem impleuerit. Vlpianus in l. cum hic ſtatus eſſet. §. ſi quis ſponſam habuit. Et Iulianus, inquit, tractat hanc quæſtionem in minore duodecim annis, ſi in domum quaſi mariti immatura ſit deducta. Spieg.

QVASI miniſterio vacuo ſerui vti, l. ſi pendentes, §. ſi ſerui, ff. de vſufruct. Spieg.

QVASI nulla actio eſt, quæ exceptione repellitur, §. Pompon. ſcribit, & l. eleganter, ff. quod met. cauſ. Spieg.

QVASI patrimonium dicitur mulierum dos. l. 37. ff. de relig. Peculium quoque quaſi patrimonium dicitur, cum eorum duntaxat, qui ſui iuris ſunt, patrimonium intelligatur, l. 9. §. præterea, l. 47. in fin. ff. de pecul. Prat.

QVASI pignus eſt, quod pignoris loco retinetur, l. 13. §. offert. ff de act. empt. Prat.

QVASI poſſeſſio incorporalium veluti iurium appellatur. Proprie enim corporales demum res poſſidentur, l. 3. §. qui vſusfructus, ff. de vi & vi arm. & Inſt. de interdi. in pr. vbi Theoph. quaſi poſſeſſionem definit ἀσωμάτȣ τȣ πράγματος χρῆσιν. Hæc autem quaſi poſſeſſio in incorporalib. quæritur, per vſum & patientiam aduerſarii, ſciente eo, contra quem præſcribitur, l. 2. C. de ſer. & aqua. Vt enim ſine poſſeſſione in corporalibus non procedit vſucapio, ita nec in incorporalibus ſine quaſi poſſeſſione contingit, l. ſine, ff. de vſucapio. Solent autem hac voce actiones vtiles deſignari. Ecce enim hypothecaria actio, quæ creditoribus ad hypothecarum perſecutionem datur, cũ ad exemplũ Seruianæ, quæ de rebus coloni pignori pro mercedibus obligatis cõpetit, introducta ſit quaſi Seruiana, vtilis Seruiana dicitur, l. 13. §. 1. ff. ad Velleia. §. itẽ Seruiana. Inſt. de actio. l. 1. C. com. de lega. l. 1. §. cum prędium, ff. de pignor. Eodẽ modo quaſi Publiciana pro vtili Publiciana, in l. 70. ff. de rei vindic. Sic quaſi Fabiana vel Caluiſiana. l. vlt. ff. ſi quid in fraud. patron. Sic vtilem actionem quaſi inſtitoriam dandam dixit Papinianus l. 10. §. item Papinianus, ff. mãdat. quod alias dicitur, vtili actione ad exemplum inſtitoriæ actionis agi. l. 13. §. ſi procurator, ff. de action. empt. Hic quaſi damni iniuria actionem pro vtili Aquiliæ actione dixit. Idem Pap. in l. 27. ff. de procuratorib. Et alias, vtilem actionem damni iniuria quaſi ex l. Aquilia, l. 51. ff. de furt. Sic & vtilem actionem quaſi tutelæ, in l. 52. §. 1. ff. de pecul. dicimus. Et vtilem actionem

quaſi domino dari,l.22.ff.de aq.& aq.plu.Prat.& Briſſ.

Qvasi vox continet rationem diuerſitatis,vel decidendi,in l. 63.§.ſi cum tres,ff.pro ſocio,& l.33.de obligat.& action.l.5. §.quippe,ff.de his qui deiecer. vel effuder.l.47.ff.de fideiuſſoribus, l.6.ff.de exceptionibus,l.36.in fin.ff.de pignor.act. Sed & veritatem plerunq; hæc vox ſignificat,l.34.ff.de dam. infect.Et valet,quod in l.5.§.idem Iulianus,ff.de liber.lega. Briſſ.

Qvasi poſſeſſoris loco conſtitutus dicitur is, qui vſum cœnaculi accepit,l.17.in fin.ff.de donat.Prat.

Qvasi poſſidens, hoc eſt, qui dolo malo, vel lata culpa deſiit poſſidere,aduerſus quem perinde agitur,ac ſi adhuc poſſideret,l.qui dolo,& l. parem.ff.de reg.iur.l.ſin autem, §.ſed & is qui,ff.de rei vendic.Spieg.

Qvasi prædo habendus eſt,qui per litis cōteſtationem vel denuntiationem aduerſarii cœperit intelligere hæreditatem occupatam ad ſe non pertinere:quia fit malæ fidei poſſeſſor, l.ſed & ſi lege,§.de eo autem,& §.etiam ſi ante litem,de petit.hæred.Spieg.Prat.

Qvasi præuentus,in l.ſi quis poſtea.ff.vbi quis ager.Spieg.

Qvasi Publiciana actio, vide ſupra. Publiciana actio in hoc confertur,& Publiciana quaſi.

Qvasi ſententiæ inſtar eſt iudicialis confeſſio.Spieg.

Qvasi Seruiana,Lege,Actio Seruiana.

Qvasi ſub impoſſibili conditione legatum debeatur, de quo vide Scæuolæ reſponſum in l.qui dotem, ff. de dot.relegat. Spieg.

Qvasi ſui heredes dici videntur aſcendentes,patrui,&fratres, not. in Auth. de hered.& Falcid.§.ſi vero.expreſſim. Spieg. Prat.

Qvasi vſucapere accipitur is, qui dicit ſe in ſtatu vſucapiendi fuiſſe, & quaſi habitu, id eſt, aptitudine rem vſucepiſſe,ſi à poſſeſſione non cecidiſſet, petens reduci ſe, & reponi ad rei poſſeſſionem: vt vſucapio perficiatur re ad vſucapionis commodum reſtituta.Zaſius in §.ſed iſtæ.Inſtitut.de actionibus. Spieg.Prat.

Qvasi vſusfructus dicitur earum rerum, quæ in abuſu conſiſtunt:id eſt,quæ vtendo conſumuntur:proprietario enim ſatiſdatur:ſatiſdatio vero in corporum locum apud illum ſuccedit, l.2.& 7.ff.de vſufruct.ear.rer.& §.2.Inſt. de vſufruct. Hotom.Prat.

Qvasi publica actio.§.3.Inſtitut.de ſuſpect.tutor.l.1.§.conſequens,ff.eod.Quia omnibus patet.

Qvatenvs aliquando aduerbium eſt,l.ſi cum dotem.§.nec nō illud, ff.ſol.matr. Aliquando accipitur pro coniunctione, quod,vt ibid.§.ſæuiſſimo.Prat.

Qvatenvs pro quoniam, quia,in l.26.§.ſi is qui,ff.mandat.l. 15.§.item ſenatus,ff.de falſis, & l.53.ff.de fide:comm.liber.l. 2.ff.ſi quid in fraud.patron.l.4.ff.de gradib.& affinit. l.49.ff. de verb.oblig. l.6.in fin.ff.ſi cert.pet.l.3.§.1.ff.de in rem verſo.& l.60.§.1.ff.de ritu nupt. l.35.in fin.princ. ff.de auro argento leg.l.14.ff.de aq.& aq.pluu.Feſtus lib.11.in hac ſignificatione veteres Quatinus dixiſſe ſcribit,vſitata illis,quantum ex ſtimo,literarum E,& I,commutatione. Inuenio etiam ſic Quintilianum locutum li.4.Inſtit.c.2.Sed quatinus, ait,forte quadam peruenimus ad difficilius narrationum genus,iam de his loquamur. Et Plin.lib.3.epiſt. ad Caninium: Et quatinus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid,quo nos vixiſſe teſtemur.Et Suet.in Claudio c.26.Cōfirmauitque,quatinus matrimonia ſibi male cederent, manſurum ſe in cœlibatu.Briſſ.

Qvatenvs accipitur interdum pro quouſque:vt l.grege, §.2. ff.de pign. & hypoth. quatenus vtraque pecunia debetur,id eſt,quouſque.Connan.lib.4.c.13. Interdum pro quandiu,& vſque ad illud tempus,quo vt.Inſt.§. item qui reipub. & ibi Aldobrandinus de excuſ.tut.vel curat.vide Cuia.15. obſ.22. circa fin. Frequentius tamen tam apud Iureconſultos quam Latinos authores pro(quantum)vel in quantum,& ad quem finem accipitur.

Qvatenvs quo modo ponatur,exponit Bart.in l.1.verſ.quæro de aduerbii,ff.de cond.& dem.& Bald.in l.antiquitas,1.not. C.de vſufruct.Prat.

Qvatenvs ad eum peruenit,id eſt,quatenus ex ea re locupletior ad eum hereditas peruenit, exponente Caio in l.in heredem,ff.de dolo.Adde & gl.in Auth.de hered.& Falcid. ad princ.indicat,hanc particulam denotare cauſam præſentem, præteritam & futuram. Vide Bart.in l.1.ff. de cond.& dem. Spieg.

Qvatenvs facere poſſit,l.maritum,ff.ſol.matr.l.in condemnatione,ff.de diuerſ.reg.iur. l.item miles,18.ff.de re iudicat. & alibi ſæpe.Hæc verba innuunt,debere ita fieri deductionem, ne quis egeat,l.19. in fin.ff. de re iudic.relinquendumque ei eſſe, vnde ſecundum dignitatem ſuam honeſte cum familia ſua viuere poſſit.Prat.

Qvaternatvm feudum, in Neapol. conſtit. quaternionibus doanæ inſcriptum eſt.Prat.

Qvaterniones,à quatuor militum,quibus præerant,numero dicti. Act.Apoſtol.12. tradens eum quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum.

Qvatvor Euangelia. Quum vnum duntaxat ſit Euangelium, quod proprie definiunt eſſe publicam, pridem adeo ac multoties promiſſæ, electiſque diu ac multum expectatæ, demum vero per Chriſtum Ieſum partæ & exhibitæ ſalutis renuntiationem atque prædicationem: quatuor tamen vulgo dici cœptum eſt, nimirum à noſtris illis quatuor ſacris hiſtoricis Matthæo, Marco, Luca & Ioanne, qui dicta & facta Seruatoris, non omnia quidem, ſed quantum ſatis erat ad cognoſcendum ipſum Chriſtum & redemptorem noſtrum eſſet, in diuerſis & multum à ſe diſſitis regionibus conſcripſere. Per quatuor hæc autem Euangelia Deum teſtem vocabant, qui adminiſtrandis officiis ab Impp.præficiebantur, vt clare patet ex conſtit.9.in Nouell. cuius partem ab initio ſupra recitauimus in dictione Chriſti nomen. Ex præfatione D.Lucæ ſatis colligimus, quod id temporis neque Matthæi tantum extabat Euangelium, aut Marci, ſed multa ferebantur Euangelia, Nazareorum, Thomæ, Matthiæ, ſecundum Ægyptios,ſecundum duodecim,Nicodemi,atque item aliorum,quæ deinde velut apocrypha reiecit Eccleſia.Vide Gelaſium in can.ſancta Roman.diſt.15.Spieg.

Qvatvorviri, magiſtratus erant, qui à Romanis in coloniis ac municipiis creabantur.Hinc Cic.epiſt.ſcripſit, Quatuoruiris & Decurionibus Fregellanis.Et in epiſt.ad Attic.de M. Antonio inquit:Euocauit literis è municipiis denos,& quatuorviri venerunt ad villam eius.Prat.

Q V E.

Qvem, & quod, adiectum corpori, conditionem facit,l.quintus,ff.de aur.& arg.leg.& l.ſi ſic.§.1.de leg.1.Spieg.

Qvemadmodvm vox,quot modis accipiatur, latiſſime adnotarunt Bart.Iaſon,Alciat.& nouiſſime Iuris V.Conſultiſſimus Præceptor Coraſius rubr.ff.ſol.mat.quorum verba huc non refero.

Qvemamodvm, varie accipi in iure Bart.indicat in rub.ff.ſol. matrim.

Qvenqvam veſtrum,in l.ſi creditores,C.de pact. Hæc locutio duorum numero contenta eſt,l.vbi,de teſtib.Spieg.

Qverelæ nomine tres in iure ciuili actiones appellantur: vna inofficioſi teſtamenti: altera,quæ ad illius ſimilitudinem introducta eſt, inofficioſæ donationis: tertia inofficioſæ dotis. Old.Prat.

Qvervla inofficioſæ donationis eſt, qua poſtulatur, vt quod contra officii rationem donatum eſt,reuocetur, l.1. & paſſ. C.de inoff.donat. Vtriuſq; autem hoc commune eſt,vt tum demum concedantur, cum vel alia ratione nulla liberi ius ſuum recuperare poſſunt, vel quadrans hæreditatis eius relictus non eſt: quæ pars legitima dicitur:nam ſi minus eis relictum eſt,quod deerit,ſupplebitur, l.ſi totas,5.& l.ſi mater, 7.C.eod.Hot.Prat.

Qverela inofficioſæ dotis eſt,per quam liberi,quorum mater ſecundo ſuo marito vel omnia bona ſua, vel magnam eorum partem dedit,poſtulant,vt debita ſibi emolumenta præſtentur, l.1.C.de inoffic.dot.Hoc autem querela inofficioſi teſtamenti, & querela inofficioſæ donationis inter ſe differunt,quod illa non niſi & iure facto teſtamento, & adita ex eo hereditate, & aduerſus heredem ſcriptum conceditur, l. Papin.§.ſi conditione,ff.de inoffic.l.ſcimus, §.illud, C.eod. Hæc vero plerunque & ab inteſtato, & ei, qui ab inteſt.heres eſt competit, l.3.C.de inoff.donat. Illa reſcindit teſtamentum,& plane ad inteſtati cauſam reuocat,vt nihil ex eo valeat, d.l. Papinian.& l.cum mater, ff.eod. hæc nunquam reuocat, niſi vſque ad legitimam tantum, l.1.& paſſ.C.illo tit.Hot.Prat.

Qverelam habere res dicitur & perſona. Res,cum ex ea querela naſci poteſt:Perſona,cum queritur de iniuria,vel moleſtia aliqua.

Qværere hereditatem plus eſt, quam adire. Suus enim etſi non adit, acquirit tamen hereditatem. Gouean.c.1.var.lect. lib.1.

Qverimonia ſubaudi,Iudicialis,per libelli oblationem intelligitur.C.de ann.except.l.vt perfectus, fin.reg.l.ſi quis ſuper ſui iuris locis,prior de finibus detulerit querimoniam. Bart. in l.amplius,rem rat.hab.Spieg.

Qverela inofficioſi teſtamenti,remedium eſt liberis immerito exheredatis aduerſus teſtamenta paterna proditum,quod hoc colore inſtituitur,quaſi parum ſanę mentis teſtator fuerit,cum immerentes liberos à ſucceſſione ſua repelleret.Br.

Qverela inofficioſi ſcilicet teſtamēti ius quoddam eſt reſcindendi teſtamētum,vel donationem, vel dotem in totum captā. An vero querelæ nomine veniat actio, an accuſatio, & eademne ſit quæ petitio hæreditatis,vel officium iudicis dici debeat,diſſerūt doctores in l.1.C.cōtr.tab.in l.poſthumus.§. pen.& l.qui de inofficioſo,ff.eo.Sed vane,& teſte Old.pueriliter.Nam Iuriſconſ.promiſcue appellant alias actionem vt in l.2.& l.quemadmodum, ff.de inoffic. Alias accuſationem vt in l.ſi inſtituta,& in l.ſi ſuſpecta,ff.eo.tit.Alias vt communiter,

niter, querelam, quam vocem modeſtiæ cauſa vſurpatunt, ad denotandam hanc actionem. Vnde hæc querela originẽ duxerit, ex iurene ciuili an ex prætorio nõ facile eſt affirmare. Cuiac.lib.2.obſ.21.& lib.14.obſ.14. ciuilem eſſe putat ex lege Glicia. Primo quia reſcindat teſtamentum, l.6.§.1. l.cum duobus: C.de inoff.teſtam. l.qui repudiantis 17.§.1. ff.eod. quod ius prætorium non poteſt. Deinde etiam mouetur ex inſcriptione, l.4.ff.eod. quæ eſt Caii ICti ad l.Gliciam. Sed vehementer huic contradicit Vlp.in l.non putauit, 8. ff. de bon.poſſ.contr.tab.dicens: Exheredatione notatos & remotos iure ciuili parentum teſtamenta nõ turbare. Sane, inquit, ſi velint inofficioſi querelam inſtituere, eſt in ipſorum arbitrio. Si querela inofficioſi teſtamenti eſſet ex iure ciuili, male negaret Vlp. exheredatos parentum teſtamenta iure ciuili turbare non poſſe. Datur enim hæc querela non niſi exheredatis. Deinde ſenrentiæ Cuiacii valde obſtat, quod hæc querela datur contra ius ciuile emancipatis: qui iure ciuili ſunt incogniti, l.6.ff.de inoffic.teſtam. Tertio omnis ſucceſſio in querela eſt prætoria, non ciuilis, l.Titia 13.& ſeq.ff.eod. Etſi enim agitata fuerit iudicio centumuirali, potuit tamen nihilominus eſſe prætoria, ſicut & poſſeſſoria hęreditatis petitio, quam conſtat eodem centumuirali iudicio agitatam, & tamẽ prætoriam eſſe, l.1.ff.de poſſeſſ.hered.per. ſed valde contra eos, qui hanc querelam ex iure prætorio deducunt, vrget illud argumentum Cuiacii, quod querela defunctum facit inteſtatum, id quod ex iure prætorio fieri non poteſt. Quid dicendum? hoc nimirum, querelam extra ordinem ab vtroque iure & ciuili & prætorio profectam fuiſſe, cum vtroq; remedium ordinarium deficeret. Hoc euincitur ex effectu, qui arguit ſuam cauſam. Dicit enim expreſſe Vlp.in d.l.non putauit. Non putauit prætor exhæredatione notatis bonorũ poſſeſſionem contra tabulas dari, ſicuti nec iure ciuili teſtamẽta turbant, ſed ſi velint inofficioſi querelã inſtituere, id in ipſorum eſſe arbitrio: quaſi dicat, exheredatis nec iure tãtum ciuili, nec iure tantum prætorio ſuccurri: iure quidẽ prætorio non ſuccurri, quia ſic defunctus non fieret inteſtatus, nõ vero iure ciuili, quia datur emancipatis, & tamen querela defunctus inteſtatus redditur, qui effectus iuris ciuilis eſt, & datur emancipato, qui effectus eſt iuris prætorii: ex quo ſequitur cauſam querelæ eſſe ius prætorium & ius ciuile, in qua etiam ſententia videtur fuiſſe Viglius in §. tam autem naturales. Inſtit.de inoffi.teſtam. vbi ait querelam non eſſe magis iuris ciuilis, quam iuris prætorii, & extra ordinem concedi vtroque iure deſtitutis, Vult.in comment.Inſt.de inoffic.teſtam.n.3. Porro Viglius admonuit ἐν τῷ βασιλικῷ, Græcos probare conari, querelam eſſe cauſam ipſius actionis, vocareque petitionem hæreditatis de inoff. Quemadmodũ enim quod quis in teſta.ſcript. eſt hær.cauſam illi petundæ hæred.præbet, l.1.2.3.ff.de petit.hær. ita & quod inofficioſe exheredatus vel præteritus eſt: & quemadmodũ non ipſa heredis ſcriptio vel inſtitutio, ſic nec inofficioſi querela actio eſt, ſed actionis cauſa. Sic Orphitianum, Tertyllianumq; Senatuſcõſult.cauſam actioni præbent, actiones dici nequeunt: idq; & Scæuolæ autoritate probant d. l. qui de inofficioſo. fac. l.ſi quis filiũ, C.eod.& Vlp.qui plura eſſe iudicia petitionis hæreditatis ſignificat l.diuus, §.fi.d.tit. de pet.hęred. Plura autem ſunt ex cauſarum diuerſitate. Legitur tamen interdum & inofficioſi teſtamenti actio d.l.quemadmodum, ſed & creditæ pecuniæ actio inuenitur: quum tamen nulla ſit proprie creditæ pecuniæ actio, ſed condictio ſignificatur, quę ex creditæ pecuniæ, i.mutuo numeratæ cauſa procedit. Spieg. Fuſius de hac querela vide Vult.d.loc.n.4.& ſeqq.

QVERELAM ſcite veteres accuſationem inofficioſi appellarunt, quod de paternis iniuriis conquerentem filium audiri iuſtũ eſt & vſitatum, eum ipſum accuſantem vix quiſquam ferat. Nec vero actionis nudum nomen ſatis efficax videbatur ad infirmandum teſtamentum, quod niſi probata patris iniquitate fieri non poterat. Sic igitur temperarunt iſtud, vt neque molliorem appellationem, quam pro iudicii grauitate, neq; acerbiorem, quam parentum pietas ipſa poſtulat, accommodarent. Hot.ex Connan.lib.9.c.8.n.2.

QVERELA præparata (quæ non niſi extraneis datur l.ſi quis filium, l.ſcimus, in fi.C.de inoff.teſtam. dicitur, quæ in controuerſiam aliquo modo perducta eſt. Præparaſſe autem querelam videtur is, qui ad denunciationem, vel actionis editionẽ proceſſit: multo magis qui litem conteſtatus eſt l.quemadmodum, ff.de inoff.teſtam. Old.Prat.Spieg.

QVERELÆ etiam ad magiſtratus deferuntur, cum eorum officium in his imploratur, quorum actio propoſita non eſt. Sic ſeruos de dominis, ſic patronos de libertis quærentes audiunt præſides & præfecti l.3.ff. de his qui ſunt ſui vel alien. l.1.ff.de offi.præfect.vrb.Briſſ.

QVI pro qualis. Cicer.in Antonium: qui vir, & quatenus fuiſſe? Bud.

QVI, aduerbium, pro quemadmodum, vel quomodo, venuſte (ponitur.

QVI, relatiuum. ſi qualitas relatoria omnibus competat, vt in l.omnes populi, ff.de iuſt.& iur. non reſtringit, ſed declarat. Sic in l.1.C.de ſumm.trinit. Hæc particula adiecta verbo futuri temporis, facit conditionem l. Stichum qui, ff. de legat.1. Bartol. Alexand.& Aretin.in l.decem cum petiero, & l.ſi ita quis promiſerit, in princ.ff.de verb.obligat.Spieg. Prat.

QVI amplius oneris, quam licuit vexerit. Vide Marcell.in l.ſi cui via, ff.quemadmodum ſer.amit.Spieg.

QVIA, regulariter eſt cauſalis, indicat & Bart.in l.demonſtratio, §.quod autem, ff.de cond.& demonſt.Spieg.

QVIBVS ipſis. Pompon. regula iuris ciuilis eſt, ait, quę efficit, vt quibus ipſis legare poſſumus, eorum quoque ſeruis legare poſſimus. Spieg.Prat.

QVIBVSDAM, particularitatem denotat, vt quibuſdam videtur, l.13.ff.de damno infecto. Quibuſdam agitur, l.10.§.ſi fraudator, ff.quæ in fraud.credit.

QVIBVSLIBET vocem, de inhabilib.accipiendam non eſſe reſpondit An.Alciat.reſp.370.n.9.ex Bald.c.1.§.donari, quib. mod.alien.olim feud.alien.in vſib.feud.Prat.

QVICVNQVE, dictio diſtributiua, idem ſignificat quod quiſquis; quia vox hæc, cunque, naturam geminationis habet: vnde & qualiſqualis, à Iuriſconſ.ſcribitur, cum alii qualiſcunque dicant: ſic & taliſcunque, & vtercunque, pro vteruter, & ſi qua ſimilia. Huius autem diſtributiui duplicis, natura eſt, vt rem in ſolidum cuilibet attribuat, & vel in vno poſſit effectum conſequi, nedum in omnibus. Quod recte Bart. declarat, vt Alc.atteſtatur c.11.lib.Parerg.3. Cõtinet autem tam maſculos, quam fœminas l.Ait diuus, ff.de iur.fiſci.cum ſimil. Item complectitur ciuitatem, municipium, corpus, collegium, & vniuerſitatem l.metum, §.animaduertendum, & ſeq.ff.quod met.cauſ. Vide Bartol.in d.l.ait diuus, & in l.neceſſarias §.ſi annua, ff.de pig act.vbi excutit, idemne ſit, quod omnis. Et quamuis, quicunque, cuiuſcunque, maxime extendantur in iure noſtro, tamen nihilominus intelligitur, cuiuſcunq; ſexus, de perſonis aptis.per not.Gloſſ.in l.Promittendo, in pr. ff.de iur.dotal. Adſtipulatur Gloſſ.in l.vt gradatim, §.1.ff. de mun. & hono. Vbi etiam vniuerſalitas ad aptas perſonas reſtringitur. Memorabilis eſt illa Zaſii doctrina, quam tradit, enarrans §.de conſtituta Inſtit.de actio. Quod quamuis ius ciuile loquatur & decidat ſub vniuerſali, tamen iſta effuſa vniuerſalitas reſtringitur ad aptas perſonas: & nunquam in iure noſtro tanta vniuerſalis eſt propoſitio, quæ vniuerſaliter omnino intelligatur, quin accipiat reſtrictionem ad homines aptos, per Gloſſ.in iam d.§.in verbo, cum omnibus. Old.Prat.

QVICQVID Infinite capitur, nunquam refert, l.quod ſi ſic, ff.de hæred.vel act.vend.Prat.

QVI meus erit, an ita quis loquatur, ſi meus erit, non intereſt, vtrobique enim conditionem ineſſe Pompon. tradit.in l.nuper, de legat.3.Spieg.

QVI naſci ſperatur, pro ſuperſtite habetur: ſed tãtum, vt Paul. explicat, cũ de ipſius iure quæritur l.quod dicimus, de verb. ſign. Quapropter in illa conditione fideicommiſſi, ſi rex Parthorum ſine liberis ex ſe legitime natis, diſceſſerit, talis reſpubl.ſit hæres. Reſpondit Baldus per l.qui in vtero, ff.de ſtatu hom. Qui in vtero tempore mortis fuerit non eſſe impedimento, quo minus eueniſſe conditio videatur: hic enim non de ventris, ſed de hæredis commodo agitur.

QVI in vtero eſt, pro nato habetur, non ſemper. Gœdd.ad l. 131.de verb.ſig.

QVI neſcit, is videtur experiundi poteſtatem non habere, vt ait Caius in l.annus, ff.de calumniis.Spieg.

QVI omnino non reſpondet, contumax eſt. Contumacię autem pœnam hanc ferre debet, vt in ſolidum conueniatur. Vlp.ait, in l.de ætate, §.1.ff.de interr.act.Spieg.Prat.

QVID infinite captum, vt Bart.docet, in l.ſi ſeruum, ff.de acqui. hæred. verificatur in qualibet particula. Interdum pro aliquid ponitur; Vlp.in l.1.§.hic t t.ff.de public. Et omnes, inquit, qui quid à fiſco conducunt. recte appellantur publicani. Spieg.Prat.

QVID iuris eſt, pro quæritur quid iuris ſit, l.7.§.vlt.ff.de diſtract.pignor.Briſſ.

QVID ad Rhombum? Huius prouerbii meminit gloſſ. in Authent.licet.C.de nat.liber. quod Alc.teſte, de his dicitur, quę ad collationem admitti non debent, vel nihil ad rem propoſitam faciunt. Videtur à piſce rhombo optimi ſaporis deductum.Spieg.

QVID intererit actoris, duplex eſt cõſideratio. Altera de damnis & diſpendiis rerum, quas amiſit. Altera de lucris & vtilitatibus nõ acquiſitis. Qua ratione interdũ vtilitas amiſſa, maioris erit, quam res ipſa. Quam differentiam Vlp.eleganter explicat in l.Iulianus ſcribit §.vlt.ff.ad exhibend.Spieg.

QVID ita, vna pars orationis, inquit Donatus, pro quamobrem.

QVID ni? cur non? l.1.§.ſi quis ita ſtipulatus, ff.de verb.oblig. annotauit & Alber.Spieg.

QVID, quale, quantumque ſit, ſi vi nominis, vel aliqua demonſtratione, aut relatione apparet, certum dicitur, autor IC.in in l.certum eſt, ff.ſi cert.pet.Spieg.

Qvidam, perſonam certam dicit,& ſingulare potius ſignũ eſt, quam particulare. Nec ſubſiſtit, quod aliqui volunt quidam, pro quis eſſe dictionem vniuerſam. Indiuiduum namque vbique, ſed non demonſtratum indicat, ſi recte textus excuſſeris. Spieg. Prat.

Qvidam filii, duos tantum etiam complectitur: quod ceu obſeruatu dignum traditum eſt in gloſſ. l. 1. C. de inoffic. donat. Pontificii iuris interpretes verb. quidam alii, ad tres vel quatuor referunt, cap. 1. extr. de reſcript. & eod. tit. cap. 2. lib. 6. Spieg. Prat.

Qvidqvid dare facere oportet, & oportebit l. ſi ſtipulatus, §. 1. l. cum ſtipulamur, ff. de verb. oblig. Spieg.

Qvidem, ponitur pro videlicet, vel vero. Quam particulam volunt Grammatici duobus modis in oratione accipi. Vno, ad diſtinguendas res. Altero, quaſi per exceptionem eius, quod affirmes. Exempla habes apud Laur. in Poggium Antid. lib. 1. Spieg.

Qvies, pro laxamento & otio, Vlp. in l. 1. §. cura carnis, de offi. præf. vrb.

Qvies, & Vigilia opponuntur.

Qviescere, pro abſtinere & ſuperſedere. Quieſcere matrimonium, l. 26. ff. ad l. Iul. de Adult. Briſſ.

Qviete, aduerbiũ, id eſt, ſine interpellatione vel interruptione aliqua, c. ſanctorum de præſcript. Cic. in de ſenect. Quiete & eleganter acta dies.

Qviete obtinere, hoc eſt, ſecure in Placitis feud. de pace tenend. §. ſi tres vel plures. Spieg.

Qvietvm aliquem reddere, efficere vt quiete & ſecure viuat.

Qvietvs & ſecurus l. quiſquis, C. de epiſ. & cler.

Qvilibet verbum, rem de qua agitur, cuilibet in ſolidum appropriare ſolet, l. ſi pluribus, vbi Bart. & Zaſ. ff. de leg. 2. & quid differt à verbo Omnis, not. in d. l. ſi pluribus. Prat.

Qvilibet & quælibet ponitur pro aliquis, vel aliqua, vt in c. de homine, de celebrat. miſſar. Ioan. Bellon. Etymol.

Qvimatvs, hoc eſt, ſpacium quinque dierum. Spieg.

Qvin, pro quod, in l. quiſquis, de verb. ſign. in l. nauta, in fin. ff. naut. caupon. ſtabul. & multis aliis locis. Sic Terent. in And. Non dubium eſt, quin vxorem nolit filius. Cæterum annotant doctores, in l. non dubium, in pr. de leg. 3. & in l. vbi, §. fin. ff. de tut. & cur. dat. ab his, hanc particulam poni negatiue & affirmatiue. Spieg.

Qvin particula, quot qualeſque varietates & ſignificationes habeat, & quam ſæpe in veterum ſcriptis obſcura ſit, docet Gell. lib. noct. Att. 17. c. 13.

Qvina dena, vulgo quindena, ff. ad l. Fal. l. qui quadringenta, §. qui ducenta. Spieg. Prat.

Qvinarivs dimidium denarii, id eſt, quinque aſſes. Anto. Auguſt. emendat. lib. 2. c. 7.

Qvincvnx, dicitur ſpacium quinque vnciarum, ſiue pedum, quod inter arbores, ſiue vites ferendas relinquitur, vide Sextans. gl. in §. hæreditas, Inſt. de hæred. inſtit.

Qvincvnces vſuræ, Scæuola, vt cum fuerit Baſilica annorum viginti quinque cum vſuris quincuncibus reſtituerentur.

Qvindecim viri. Lege Duumuiri.

Qvini, quinæ, quina nomen eſt diuiduum, ſiue diſtributiuum ad ſingulos tantum. Aphricanus de euictio. l. ſi duos. Si duos inquit, ſeruos quinis à te emam, & eorum alter euincatur, &c. Accurſ. male quinis pro bis quinque exponit. aliud nãq; eſt emere duos ſeruos quinis aureis, aliud bis quinque, id eſt, decem aureis, nam illud ſignificat, quod quemque illorum emi quinque aureis diuiſim, hoc vero quod ambos emi decem aureis coniunctim. Nebriſſ.

Qvini ſolidi quid ſignificent in l. vnica. C. de arg. pretio, li. 10. Auguſt. lib. 2. c. 9. exponit. Prat.

Qvinqvatrvs, & quinquatria, vtrumque enim dicitur feriæ erant in honorem Mineruæ inſtitutæ, ſic dictæ, quod quinque diebus fierent, vt Ouidio etiam placet, dum ſcribit:

Vna dies media eſt, & fiunt ſacra Mineruæ,
Nomina quæ à iunctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro,
Cauſſa quod eſt illa nata Minerua die.

Qvinqve pedum vſucapionem Cic. nominat in lib. de legibus 1. Ex hac, inquit, non rerum, ſed verborum diſcordia controuerſia nata eſt de finibus: in qua (quoniam vſucapionem duodecim tabulæ intra quinq; pedes eſſe noluerunt) depaſci veterem poſſeſſionem Academiæ ab hoc acuto homine non ſinemus, nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex his tres arbitri fines regemus. Depaſci Academiæ poſſeſſionem, refert ad vſucapionem ſpatii quinquepedalis. Senſus eſt, vt in controuerſia vicinorum de finibus, termini requiruntur, quibus repertis quinque quaqua verſus pedes definiuntur, qui quamuis longo tempore ab alterutro poſſeſſi ſint, finibus tamen dirimendis reſeruantur: ſic in controuerſia de finibus bonorũ & malorum quæ philoſophos exercet termini Academiæ diſciplinæ à Socrate poſiti peruestigandi ſunt: & Antiochi arrogãtia illius gloriam depaſcentis regenda & coercenda eſt. lex autem Mamilia vnicum adegi arbitrum volebat finibus agrorũ regundis, ſed cum tres tum eſſent, facete intulit: nec Mamilia lege ſinguli, ſed ex his tres arbitri fines regemus. De hac lege Aggenus Vrbicus his verbis: de fine enim lex Mamilia quinque aut ſex pedum latitudinem præſcribit, quoniam hanc latitudinem vel iter ad culturas accedens occupat vel circumactus aratri, quod vſucapi non poteſt. Hoto. Prat. Et ab hoc ſpatio Imperatores præſcriptionem ſubmouiſſe patet apud Iulium Frontinum in libro de iure limitum, & in l. quinque pedum. C. finium regundorum, cui primi illuxerunt Petrus Crinitus lib. 25. de honeſta diſciplina c. 4. & Marinus Becichemus Scodrenſis Epiſtolicarum quæſtionum c. 78. Et poſt eos Alciatus ad l. quidam. C. de decurionib. Maioragius Miſcellaneorum lib. 4. c. 7.

Qvinqvennalis in l. 1. de medi. & profeſſoribus in C. Theod. Hoc erat in municipiis quibuſdam magiſtratibus nomen. Spartian. in Hadrian. per Latina oppida dictator, & ædilis & duumuir fuit, apud Neapolim Demarchus, in patria ſua quinquennalis. Apuleius lib. 10. de Aſino aur. Gradatim permenſis honoribus quinquennali magiſtratui fuerat deſtinatus. Briſſ. Prat.

Qvinqvennales induciæ in l. fin. C. qui bon. ced. poſſunt, vocantur pecuniæ ſoluendæ dilationes, quæ à iuris autoribus dicuntur etiam moratoriæ præſcriptiones l. quoties. C. de precib. Imp. offi. Communiter autem huiuſmodi dilationes ſeu ſecuritates ad annos quinque concedi ſolent: vnde Oldendorpio dicuntur priuilegia quinquennalia l. ius ſingulare eſt. ff. de legib.

Qvinqvennivm, dicitur multum temporis, in l. 1. §. quod dictum eſt, ff. de ſeparat. Spieg. Prat.

Qvinqvennivm continuum, quomodo intelligatur in colluſione detegenda, declarat. Vlp. in l. 2. eod. tit. Spieg.

Qvinqve primi in Verrinis ſunt quinque viri, qui principem in ſenatu locum habebant: hi autem, vt & decemprimi, muneribus quibuſdam & functionibus obnoxii erant, vt à Iuriſconſultis traditur. Prat.

Qvinqveviri. Lege, Quartumuiri.

Qvinqvies, quaterni, in l. antiqui, ff. ſi pars hæred. pet.

Qvintæ Calendæ. Lege Calendæ quintæ. Connan. vero lib. 6. c. 1. n. 5. per quintas Cal. intelligit Quintiles, id eſt, Iulias ob cauſam, vt ibi per eum.

Qvintiens. Vide Centiens.

Qvinto nonis Martiis, quæ proxime fuerunt apud Vlp. in l. item veniunt, §. præter hæc, de pet. hæred. Spieg.

Qvintvm, aduerbium, vt, quintum conſul, tempus deſignat, & quater ante factum.

Qvintvs Ceruidius Scæuola, cuius authoritatem Vlp. laudat, in l. 3. §. ante hæredis, ff. de libertis & poſth. Et Paul. in l. cum quidam ff. eod. vixit temporibus Marci Imp. l. 39. ff. de leg. 3. & l. 22. ff. ad Senat. Trebell.

Qvintvs Mutius Scæuola, l. Quintus, ff. de ann. legat. & l. 1. §. hoc interdictum ff. Quod vi aut clam. & l. 48. ff. mandati. Briſſ.

Qvintvs Saturninus l. 13. §. Marcellus ff. de Iurciur.

Qvippe, interdum eſt rationalis, hoc eſt, eius quod præceſſit rationem reddit: interdum pro certe, & pro omnino ponitur: vide Vlp. in l. ſeruus, ff. de his qui not. infam. Albericus.

Qvirinvs, velut conditor vrbis Romæ conſecratus: cum antea Romulus diceretur, à quo Romani Quirites. Prat.

Qviritare, Bubæo teſte aliquando eſt Deos homineſq; implorando conteſtari. Dicimus quoque quiritari pro eodem ſignificato, χιτωνίζειν ἢ ποτνιᾶσθαι. Brechæus in l. deteſtatio, ff. de de verb. & rer. ſign.

Qvirites, Romani, à Quirino, id eſt, à Romulo ſic dicti. Hoc vero nomen aliquando Romanis opprobrio fuit, quaſi qui præter nomen nihil haberent antiquæ virtutis & audaciæ. Cæſar apud Lucanum: diſcedite caſtris: tradite ſigna viris, ignaui ſigna Quirites, & Lampridius in Alexan. Vos omnes hodie vno ore, atque vna voce Quirites dimittam, & incertum an Quirites. Non enim digni eſtis, qui Romanæ plebis ſitis, & cum nihilominus poſt iſta fremerent, exclamauit: Quirites diſcedite atque arma deponite. Connanus lib. 9. c. 5. num. 1.

Qviritivm ius dicebatur, quod ciuium Rom. cauſa proprie inſtitutum ita erat, vt peregrini omnes eius plane expertes eſſent. Itaque cum Cicero Licinium Archiam ciuem Romanum probare vellet: Iis temporibus, inquit, quæ tu criminaris, ne ipſius quidem iudicio in ciuium Roman. iure eſſe verſatum: & teſtamentum ſæpe fecit noſtris legibus, & adiit hæreditates ciuium Romanor. Hoc autem ius quantum ad dominium acquirendum attinet (de quo ſolo tit. Codicis intelligendus eſt, de nudo iure Quiritium tollendo) ab Vlpia. quidem in Inſtitutionib. tribus in rebus ponitur, mãcipatione, vſucapione, & in iure ceſſione: à Varrone autem lib. de re ruſtic. 11. lex. nam præter ſuperiores addit iuſtam hęreditatẽ, emptionem e præda ſub corona, & emptionem in bonis ſectioneve alicuius. Verba eius hæc ſunt. In emptionibus (emptionem autem omnem acquirendi modum intellige, vt ſuo

loco

loco docuimus)dominum legitimum ſex fere res perficiunt: ſi hæreditatem iuſtam adiit (intelligit autem legitimam dũtaxat.arg.l.3.ff.pro ſoc. legitima enim ad ciues ſolos, id eſt, Quirites pertinent:) ſi,vt debuit,mancipio ab eo accepit, à quo iure ciuili potuit(mancipationem ſignificat,de quo ſuo loco diximus,& quam Quiritium eſſe propriam Cic.& Boetius in Topic. demonſtrant:) aut ſi in iure ceſſit qui potuit cadere(ſic reſtituit Hotomann.vbi legebatur Cui) & id vbi oportuit(id eſt,apud eum apud quem legis actio eſt. hoc ſignificari cognoſces ex formula ceſſionis in iure:)aut ſi vſucepit(vſucapionem enim Quiritium eſſe propriam indicat Cicero ex 12.tabul.in libro offic.1.) aut ſi è præda ſub corona emit (quo de more Gellius lib.7. c.4.) tumve cum in bonis ſectioneve cuius publice venit. qua de re ſuis locis explicauimus.Ius ergo Quiritium hoc erat, vt ſi aliquo illius generis modo acquiſita res eſſet, nihil eſſet periculi à litibus: quemadmodum in Orat.pro Cæcin.Cicero declarat,vt perueniat ad me fundus,inquit,teſtamento alicuius fieri poteſt: vt retineam quod meum factum ſit, ſine iure ciuili non poteſt,id eſt, ſine iure Quiritium, quia hæredis inſtitutio ius Quiritium non transfert, ſed iuſta,& legitima hæreditas: vt ſuperius dictum eſt. Item, fundus à patre relinqui poteſt,at vſucapio fundi,hoc eſt finis ſolicitudinis ac periculi litium, nõ à patre relinquitur,ſed à legib.aquæductus,hauſtus,iter, actus,à patre: ſed rata auctoritas harum rerum omnium, à iure ciuili ſumitur.Hinc ius euictionis,de quo ſuo loco commemorauimus.Hotoman.

QVIRITIVM iuri opponebatur ius in bonis:de quo ſub verb.In bonis, diſſeruimus. idque apparet ex l.vnic. C. de nud.iur. Quirit.toll.itemque ex Vlp.Inſt.c.1.Prat.

QVIRITVM iure rem eſſe meam aio,quando vindico aut mancipatum,vel iure ceſſum accepi,l.1.§.1.ff.de rei vind.Briſſ.

Ex iure Quiritium liber is fiebat,qui vindicta,cenſu,teſtamentove ab eo,qui ex iure Quiritium dominus erat, nullo iure prohibente manumiſſus, pleniſſimam ciuitatem Romanam conſequebatur.Quemadmodum Vlp.in Inſtit.tit.1.exponit. Quo alludens Seneca lib.3. natur. quæſtio. Hæc res efficit, ait, non vt ex iure Quiritium ſit liber, ſed ex iure naturæ. Hoc ius impetrare Latini liberti vel liberis, iteratione, militia,naue,piſtrino,ædificio,promereri ſolebant: vt idẽ Vlp. Inſt.tit.3.exponit. Sic ius Quiritium medico datum accipe apud Plin.lib.29.c.1.Sic & apud Paul.lib.4.ſent.tit.9. Latinam ingenuam ius Quiritium conſecutam interpretare. Ius autem Quiritium hac nota ſignificabatur I.Q. vt Mango in libello notarum iuris auctor eſt.Briſſ.

QVIS,aut interrogatiue,aut infinite ponitur,nunquam relatiue. Verum vniuerſaliſne an particularis vox ſit, Bart.oſtendit in l.ſi ita,ff.de leg.2.Aliquando ponitur pro aliquis: ita & quocunque die pro aliquocunque.Vnde qui promittit ſiſtere quocunque die, perinde eſt ac ſi aliquo die ſiſtere promiſiſſet,eritque in arbitrio promiſſoris,quo die velit: poteritq; vel vſque ad mortem differre. Diei enim electio ad eũ ex regula pertinet,l.qui ex plurib.de verb.obligat. Quod ſi antequam ſiſtat, moriatur, verum erit aliqua eum die non ſtetiſſe: commiſſaq; ſtipulatione pœnali aduerſus hæredem agetur:quo fit, vt ſubauditione Accurſiana, aliorumque tricis,vt ait Alc.nihil ſit opus.Spieg.Prat.

QVIS,vel qui relatiuum,poſitum ſine copula,reſtringit præcedentem ſignificationem, textus eſt, qui ad hoc communiter allegatur,in l.ea tamen adiectio.vbi Bart.ff.de leg.3.Iſta regula declaratur pluribus modis per Doct.vbique. Inter alia notabilis elegantem deciſionem Bald. in rubr. C. de contr. empt.in pen.col.in 22.quæſt.

QVIS verbum,tam maſculos,quam fœminas complectitur l.1. ff. de verb.ſign. Itaque his verbis,ſi quis id quod perpetuæ iuriſdictionis cauſa propoſitum,&c.Prætorem vtrumque ſexum complexum Vlp.ait l.7.ff.de iuriſd. Idemq; ad illa verba, ſi quis negotia alterius, &c. Hæc verba,ait,ſi quis,accipienda ſic ſunt,ſiue quæ l.3.ff.de negot.geſt.Prat.Briſſ.

QVISQVIS voce omnes ſignificantur l.29.ff.de hæred.inſt. Atque ita hæc clauſula, quiſquis mihi hæres erit, accipienda eſt l.3.ff.de iure codicil.l.3.l.103.& l.123.ff.de leg.1.l.90.quiſquis,de legat.2.l.93.de legat.3.l.29.§.1.de annu.leg. & l.4. §.vlt.Nam & ſi plures ſint gradus hæredum,& ſcriptum ſit, quiſquis mihi hæres erit,dato: ad omnes gradus hic ſermo pertinebit,l.96.ff.de leg.3.Briſſ.

QVISQVIS iunctum verbo futuri temporis, vt, quiſquis mihi hæres erit, vim habet ſubſtitutionis ſub conditione factæ: Vlp.in l.qui liberis, & in eandem l.Bar.ff.de vulg. & pupil. ſubſtit. Sed ea quidem ſubſtitutio, Quiſquis mihi hæres erit, idem filio impuberi hæres eſto, ad eum tantum qui ex teſtamento, non qui ab inteſtato hæres extiterit porrigitur d.l.qui liberis,§.hæc verba.Et ideo neque pater, qui per filium,neque dominus,qui per ſeruum hęres extiterit,ad ſubſtitutionem admittetur; neque hæredis hæres: quia non ex iudicio veniunt, hoc eſt, ex voluntate teſtatoris.Brech.in l. quiſquis mihi,ff.de verb.& rer.ſign.

QVISQVILIÆ, purgamẽta terrarum,& quidquid ex arboribus minutis ſurculorum, foliorum & florum cadit. velut quidquid cadiæ,author Feſtus.

QVIVIS,vnus è multis eſt,ſed indifferenter hic vel ille.Spieg.

Q V O.

QVO, abſolute,pro per quod,vel pro,quæ res,Celſus vſurpare videtur haud ineleganter in fin.§.fin. l.vlt. ſi cert. pet. dum dicit,quo ſcilicet ſignificat non eſſe cogendum eum accipere iudicium,ſi reum locupletem offerat.Spieg.

QVO,quaue,pro quemcunq; in locum, & quamcunque in partem.Vlp.l.1.de mortuo infer.Prętor ait:quo quaue illi mortuum inferre,inuito te,ei ius eſt:quo minus illi eo,eaue mortuum inferrè,& ſibi ſepelire liceat,vim fieri veto.Spieg.

QVO bonum eſt? locutio Iuriſconſultis vſurpata,pro quam ad rem vtile eſt?Caius l.aliquando,13.in fin.ff. ad Velleia. Quo enim bonum eſt,expectare conditionem vel diem, cum in ea cauſa ſit prior iſte debitor,&c. Vlp.l.3.§.ſi quis ex liberis,ff. de bon.poſſeſſ.contr.tab. cum enim poſſit ſecundum tabulas habere poſſeſſionem, quo bonum eſt ei contra tabulas dari? Idem l.ſi poſt mortem, 10.§.liberi,eod. Quo enim bonum eſt eis fauere,vt partem faciant nihil habituris? Scæuola l.ſi duo, 93.ff. de ſolut. Si duo rei ſint ſtipulandi, & alter alterum hæredem ſcripſit, videndum an confundatur obligatio; placet non confundi: quo bonum eſt hoc dicere? Hotoman, Prat.

QVO caſu, pro qua facti ſpecie.Inſtit.de rerum diuiſ.§.at ſi is. Spieg.

QVO deſtinauerit quis auferre,deferre,deponere, ſic accipiendum eſt,quo deſtinauerit eo die manere cum eo furto. Paul, l.4.de furt.& §.4.verſ.imo vlterius.Inſt.eod.Spieg.

QVO iure, quaque iniuria, Prouerbiale eſſe volunt,quaſi per fas nefas, velis nolis. Vſus eſt eo Terent.in Andr. Quo iure, quaue iniuria præcipitem me in piſtrinum dabit.Prat.

QVO magis, pro quo minus.Imp.l.3.C.de iudic. Nihil prohibet, quo magis apud eum quoque diſceptatio terminetur. Item l.1.C. Qui dare tut. Non ideo oportuit impediri,quo magis liberali cauſa ordinata,curator tibi daretur. Hotom. Prat.

QVOMINVS, vt & paulo minus penultima correpta proferendum,vt non,ſignificat l.ſi ego,ff.ſi cert.pet. l.cum ipſe,de excuſ.tut.cum ſimil. Accurſius in l.liber homo, in pr.de verb, oblig.quominus,pro,quam vt,exponit,Sed Papinian.interrogando affirmat.Spieg.

QVO nomine, pro propter eam cauſam, eleganter dixit Pompon.in §.poſt hos quoque Tubero, l.poſter.de origin.iuris. Spieg.

QVO pluris adiectio ad modicam ſummam pertinet l.hæc adiectio,ff.de verb.ſign.Curtius εἰκαστῶν tom.2.lib.1.c.7.

QVO tenus,relatiuum diuiſiuum,ſignificat,vſque ad quem numerum:referturque ad bini,terni,quaterni.

QVOAD, id eſt, quamdiu, vt ait Donatus l.hæc autem, §.non delendi, in fin.ff.ex quib.cauſis in poſſ.eat. At ſi ita.Inſtit.de verb.obligat. Item pro quouſque l.1.ff.de peric.& comm.rei vend.l.eum,qui ita,de verb.oblig.Spieg.

QVOAD viuam,& quoad moriar,idem ſignificant, tametſi contraria eſſe videantur. Rationem habes apud Sipontinum. Vlpian.in l.epiſt.§.fin. de pact. docet his verbis: vt ei certa quantitas, quoad viueret hæres, præſtaretur, non produci perpetuam præſtationem. Eſt tamen, vbi aliquando rerum quantitatem denotat, & pro quantum, fere cum verbo poſſum, accipitur. Cicero de ſeneɛt. Quoad potuit, reſtitit, Quoad eius fieri poteſt,hic (eius) parelcon eſt, hoc eſt, ſuperflua vocis additio. Sed apud Iuriſconſultos frequentior eſt, quæ παρεργία dici poteſt, id eſt,vt Alciat.interpretatur, otioſitas: cum aliqua dictio,vel etiam clauſula additur, quæ minime ad rem, de qua agitur, neceſſaria ſit,ita vt etiamſi ea deſit, nihilominus idem iuris fuerit conſtituendum l. qui Romæ,§.Callimachus,ff.de verb.oblig.Spieg.Prat.

QVOCVNQVE die.Vide Quis.

QVOCVNQVE tempore, verbum vniuerſale eſt, & omne tempus ſine reſtrictione complectitur. Vide gloſſ. in l.cum pœnam,ff.de arbitr.Bart.in l.baliſta,ff.ad Trebell.cum ſimilib. Spieg.Prat.

QVOD, coniunctio,quia ſignificat. Quod quia,pro ſed quia:vt quod cum,pro,ſed cum.Bud.

QVOD dictio, ſuſpendens diſpoſitionem in aliquem futurum euentum, facit conditionem,ſecundum Bartol.in l.1.colum: 6.verſ.vlterius quæro, de condit.& demonſtr. & propterea egregie multum in propoſito conſuluit Alexand. conſil. 3: column.1.& 2.lib.1. quod ſi paciſcor facere conductori illud reſtaurum, quod faciet talis meus vicinus ſuo conductori, ſeu quod faciet ducalis camera ſuis publicanis: quod ſi vicinus vel camera nullum fecerit reſtaurum, neque ego ad aliquod tenebor. Sed tamen contrarium in eademmet cauſa conſuluit late Bert. Socin. conſil.44. in præſenti, libro 1. Cotta.

QVOD, interrogatiuum & relatiuum eſt, obtinetque interdum vicem appellatiui, id eſt, rem multis communem ſignificans. Vide Bart. in l.ſi à certis, ff.de duobus reis, & in l.ſi pater filio. Vbi alii doctores de vulg.& pupil.ſubſtit.Spieg.

QVOD relatiuum, iunctum verbo futuri temporis, conditionem importare, docuit Bart.in l.inter ſtipulantem, §.ſacrament.verſ.ſi ſtipulatus fuero, ff.de verb.oblig. Quæ certe doctrina omnino tuta non eſt, vt Zaſ.oſtendit in ſing.ſuor.lib. 1.Spieg.

QVOD ademptum eſt, nec datum videtur, ſecundum Celſi & Marcelli ſententiam, quę vera eſt, vt ait Vlp.in l.ſi ita adſcriptum, de leg.1.Spieg.Prat.

QVOD alium facientem prohibere ex officio neceſſe habuit, id ipſe committere non debuit. Vlp.ait, in l.altius, ff.ſi ſeruit. vend.Spieg.Prat.

QVO, id eſt, prout, vt in l.ſi quis in metallum, & ibi gl.C.de pœn.Io.Bell.Etymol.

QVOD fato contigit, cuius patrifamilias, quamuis diligentiſſimo poteſt contingere l.verum, §.ſi locupleti;, ff.de minoribus.Spieg.

QVOD in alea luſum eſt, repetitio eius fit, autor Paul.l.fin.ff.de aleator.

QVOD iuſſu nomen eſt obligationis & actionis commune l. ſi tutoris, §.1.l.ſi iuſſu eius, ff.quod iuſſu. Vide Actio quod iuſſu. Prat.

QVOD iuſſu, perinde atque mandatum multis modis ſuſcipi poteſt, quod Vlp.in pr.l.1.Quod iuſſu indicat.Spieg.

QVOD legatorum interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis eſt, & hanc cauſam continet, vt quod quiſque legatorum nomine non ex voluntate hæredis occupauerit, id reſtituat hæredi. Etenim Prætori æquiſſimum viſum eſt, vnumquemque non ſibi ius dicere occupatis legatis, ſed ab herede petere, l.1.§.2. Quod legat. Rediguntur itaque per hoc interdictum ad hæredem ea quæ legatorum nomine poſſidentur l.1.ff. eod.nomen à primis interdicti verbis traxit: quæ ita meo quidem iudicio concepta erant, quod legatorum nomine poſſidet, aut dolo deſiit poſſidere, &c.Briſſ.

QVOD mei cauſa paratum eſt interpretatur ICtus in l.cum teſtamento, de aur.& arg.leg.Spieg.

QVOD non eſt arbitrio in compromiſſo permiſſum, id iubere non poteſt, teſte Alfeno l.arbiter extr.d.de recep.Spieg.

QVOD putauerit, præſtet: vt hæc verba accipi debeant, explicat l.3.ff.de ann.leg.Spieg.

QVOD quis ſciat, vel quod ſcire debeat, paria cenſentur. Bald. in Authen.ad hæc, C.de vſur. Sicut & idem iudicatur, quod quis rem aliquam habeat, vel habere debeat l.penult.§.cum ita, vbi Bart.de aur.& arg.leg.Spieg.Prat.

QVOD ſi, denotat & iuris & facti diuerſitatem l.1.C.com.diuid. & continuat aliquando præcedentem ſenſum: aliquando vero aduerſatur l.2.ff.de conſtit.pec.l.præcipimus, verſ.quod ſi C.de appell.Spieg.

QVOD ſine fraude ſua aliorumque fiat, Budæus intelligit, ſaluo ſuo, alienoque iure. Huius perquam elegantis clauſulæ ſenſum Cæſares noſtri in Diplomatibus, & quidem, vt omnia, craſſiore ſtilo, ſic exprimere ſolet: Noſtris tamen ſacriq; imperii, ac alterius cuiuſcunque iuribus ſemper ſaluis. Spieg. Prat.

QVOD ab initio non valet, tractu temporis non poteſt conualeſcere, regula eſt ICtorum.

QVOD ſtatuerit, cum effectu accipimus, non verbo tenus, inquit Vlp.in l.1.quod quiſque iur.Spieg.

QVOD ſuum eſt, item quod meum, exponitur in l.quintus, ff.de aur.arg.leg.Spieg.

QVOD te mihi dare illis Calendis oportet, ſpondes, quomodo ſit intelligendum, habes in l.qui ſic ſtipulatur, ff.de verb.ſig. Spieg.

QVOD turpiter, vel ſcelere quæſitum eſt, ad compendium hæredis non debet pertinere, in fin. l. quod diximus, ff.Quod met.cauſ.Spieg.Prat.

QVOD vi aut clam, interdictum reſtitutorium eſt, quo qui vi aut clam aliquid moliti ſunt, id reſtituere iubentur, toto tit. Quod vi aut clam.Briſſ.

QVODAMMODO, id ſignificat quod barbare dicitur, aliqualiter, Latine aliquo pacto. Notam autem eſſe improprietatis qui volunt, adducunt text.in §.Cato.l.4.ff.de verb.oblig. Vide Bart.in l.quod ſine, ff.ſolut.matr.l.1.ff.rer.amot.l.ſi vt certo, §.fin.ff.commod. Zaſ. in Paratitlis ad tit.de rer.diu.in Pandect.Spieg.

QVODCVNQVE, nihil excipit.Cic.de leg. Quodcunque Senatus decreuerit agunto.Spieg.

QVOMODO? interrogatiue, in §.inueniemus enim, in Auth.Vt iud.ſine quoquo ſuffrag. Aliquando pro quacunque ratione l.ſi.ff.de milit.teſtam. Aliquando pro vt, vt in §.liberto, l.ſi adulterium.Ad l.Iuliam, de adult.Spieg.

QVONDAM, particula, vt præſens tempus notat in noſtra lingua, *VVeiland*, aliquando ſubauditur, ne diſpoſitio vitietur, per text.In l.inſula, de acquir.rer.dom. vbi inſula nominatur, quæ iam exiccauerat.Spieg.

QVONDAM, hæc dictio ſignificat mortuum fuiſſe aliquem, c. cum contra, de pignorib.Io.Bell.Etymol.

QVONIAM, cauſalis eſt, vt in l.ſi ita.de cond.& demonſtr. l.non dubium, de leg.3.l.ſi quis, de verbor.ſignif. Spieg.

QVOQVE, dictio, an ponatur pro etiam, Barto.diſſerit in l.fin.ff. de eo quod certo loco. Quando vero implicet, idem tradit in l.Labeo, in pr.ff.de pact.quib.locis notet ſimilitudinem, Albericus indicat.Spieg.

QVOQVE, ablatiuus priore longa.Vlp.l.1.de Aqu.cotid.Item ſi quis ait, dum putat tertio quoque die habere ſe ius aquę ducendæ.Idem de Gland.leg. Quo minus illi tertio quoq; die legere. Sic Cicero in Verrem: quinto quoque anno Sicilia tota cenſetur.

QVOQVO, caſu auferendi, id eſt, quocunque apud Scæuolam in l.Thais.§.Stichus & Dama.ff.de fideicomm.libert.

QVORVM bonorum interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis eſt, quod bonorum poſſeſſori adcommodatur, eiuſq; vis & poteſtas eſt hæc, vt quod ex his bonis quiſque quorum poſſeſſio alicui data eſt, pro hærede aut pro poſſeſſore poſſideat, id ei cui bonorum poſſeſſio data, reſtituere debeat, §. adipiſcendæ.Inſt.de interd.rubri.Quorum bonorum.Briſſ.Adde Forcat.in Necyomantiæ dial.22.n.3.

QVORVM legatorum vide col.præced.Quod legator.

QVORSVM, id eſt, ad quam rem, vel ad quid, vt in l.Labeo ait, de ſupell.leg. §.id Tubero, ibi. Nam quorſum ſunt nomina, inquit, niſi vt demonſtrent voluntatem dicentis? Spieg.

QVOTA pars, pro minima parte apud idoneos autores: in iure noſtro modo dimidiam, modo tertiam, modo quartam, vel ſimilem denotat.Spieg.

QVOTANNIS, ſingulis annis l.cum quidam, ff.de vſur.ac ſimil. locis. Sunt tamen qui inter quotannis, & ſingulos annos differentiam conſtituant: quod quotannis tempus & ſpacium continuatum ſignificet: in ſingulos vero annos nō continuatum ſpacium, aut perpetuum, ſed per interualla annorum ſecretum ſit. Cæterum Alc.obſeruauit, quod Valla alicubi notauerit. Pomp.atq; Vlp.quot menſibus, vel quot diebus pro ſingulis menſibus, ſingulis diebus ſcripſiſſe. Spieg.

QVOTIDIE. Doctiſſimi authores Orthographiæ tradunt, Old. teſte, Cotidie, non quotidie ſcribendum eſſe. Quamuis.n à quoto & die componatur, vult tamen q.in c.verti. Sic & ſecutus, dicitur à ſequor, nō ſequutus: item locutus, à loquor, non loquutus. Idq; Quintiliano placet & Haloander noſter ſequitur: quorum ſententiam idem Old.amplectitur, à quo diſſentit Goth.in rub.ff.de aqua quotid.

QVOTIDIANVM, id eſt, quod ſingulis diebus accidit. Felinus in prooœmio Decretalium explicat, quomodo intelligendæ ſint dictiones, quotidie, continue, ſemper, ſine intermiſſione.

QVOTIES, quot vices requirat (vices enim hęc vox ſignat) Bar. tradit in l.eum qui certarum, §.fin.ff.de verb.oblig. Apud veteres quotiens per n ſcriptum fuiſſe, teſtantur antiqui codices & A.Aug.in lib.emendation.

QVOTIES toties ſignificat infinitatem, vt notat Dy.Albe.Bart. Imo.& Alex.in l.qui bona, §.vlt.ff.de dam.infect. & idē voluit Alexan.in l.ſi Stichum, §.1.col.2.ver.nec ob.ratio, ff.de verb.obl. & in l.2.§.vlt.col.2.ver. puto, quod interim.ff.qui ſatiſd.cog.& conſ.145.quoniam abunde, col.1.verſic. ſed hoc non obſtante lib.2.Idem quoq; tradit.Soci.col.pen.ver.6. & vlt.ff.qui ſatiſd.cog.& Pau.Caſt.in l.duobus, §.quod ſi reus ante fin.& ibi quoq; Iaſ.col.pen.ff. de iniur.quo in loco ipſe Paul.monet notarium, vt promittere faciat de ſiſtendo quoties toties, & ipſe idē Alex.in d.l.qui bona, §.vlt.ff. de dam. infect.& d.conſ.145.in pr.li.2. & alii quos in id citat Hippol. Marſi.in l.vnius, §.cogniturum, col.7.verſ.item & vltra, cum multis ſeq.ff.de quæſt.vt annotauit Tiraq.in l.Boues, §.hoc ſermone, ff.de verb.ſig.26.limit.n.2.& 5.

QVOTIENSCVNQVE pro quotieſcunque l. 2. §. merito, ff.pro ſocio.

QVOT menſibus & Quot diebus eadem figura, qua Quot annis dicuntur: valentq; in ſingulos menſes & dies, l.8.§.ſi cui non nummus, ff.de tranſactio, l.12.§.nouiſſime, ff.quando dies lega.ced.Cato de re ruſt.c.43. Et circum capita oleagina quot menſibus vſque donec pruinæ erunt, fodere oportet. Sic & Vitruu.lib.9.cap.4.& lib.10.c.7. locutus eſt.Briſſ.annotauit vero & id Brodæus Miſcell.lib.2.c.15.

QVOTVPLVM, & ad menſuram, & ad pondus refertur.

QVOTVS, quo numero, quo ordine ſit, interrogat.vt, Quoto gradu es? Vide c.vlt.ext.de conſang.& affin.

QVOTVS autem quiſque, cuiuſcunq; ſit conditionis & ordinis. Quotus enim non tantum ordinem dignitatis, ſed & minimum ſignificat. Sic Catanæus teſtatur, inueniri apud Plinios vtroſque, Tacitum, Senecam, Martial.in fœminino genere, hucuſque tantum, pro re minima annotauit: præter apud Oratium in Serm.vbi hora quota, ſignificat ordinem: & Cic. in Rhetor.Quarta noctis hora.Spieg.

QVOVSQVE, dictio, quæ alicubi in Conſtitut. improprie ponitur. An quandoque conditionem faciat, Bart. diſſerit in l.

centeſi-

centeſimis,§.fin.ff. de verb.oblig.& in leg.fin.ad Tert.Spiegel.Prat.

Qvvm commodum erit,dotis filiæ meæ,tibi erunt aurei centum: putaſne protinus nuptijs factis dotem peti poſſe ab eo, qui ita dotem promiſit?Quid ſi ita promiſiſſet,quum potuero doti erunt. Quod ſi aliquam vim habet poſterior obligatio, poſſet verbum quoquo modo interpretari: vtrum ære alieno deducto,an extante.Proculus putat,quũ dotem quis ita promiſit:cum potuero tibi doti erunt centum,æſtimo id quod actum eſt ad interpretationem redigendum eſſe.Nam qui ambigue loquitur,id loquitur,quod ex his quę ſignificãtur ſenſit propius.Eſt tamen vt hoc eum ſenſiſſe exiſtimem,deducto ęre alieno potero:poteſt etiam illa accipi ſignificatio:cũ ſalua dignitate mea potero : quæ interpretatio magis accipienda: ſi ita promiſſum: quum commodum erit,hoc eſt , quum ſine incommodo meo potero.Proculus de verb.ſig.Maffeus.

Qvvm potuerit fari:& poſtquam fari potuerit: inter has conditiones multum intereſt , poſteriorem ſcripturam vberiorem eſſe conſtat: quum fari potuerit,arctiorem, & ad id tantummodo tempus ſignificari quo primum fari poſſit.Vlp.de verbor.ſig.Maffeus & Conn.lib.3.c.12.n.8.

R.

R Literam ab Appio Claudio inuentam Pomponius ſcribit in l.2.§.iuris ciuilis de orig.iur.eoque factum,vt qui antea Valeſij,Fuſij,Papiſij,Auſelij dicebantur: poſt Valerij, Furij, Papirij,Aurelij vocitati ſint.Cuius rei teſtes ſunt Cic.lib.epiſt.9.Macrob.lib.3.c.2.Varro de ling.Latin.6. Liuius lib.3. Feſtus 1.Prateius.

R A.

Rabies Feſto lib.16.eſt morbus caninus.Transfertur & ad homines,pro impotenti furore, Impp.in l.2. C.qui teſtam.fac. poſſ. pro impotenti impetu vſurpant, dum dicunt : Sed aut impatiens doloris , aut aliqua furoris rabie conſtrictus , ſe præcipitem dedit.

Rabvla, inquit Feſtus,dicitur multis intentus negociis, paratus ad radendum auferendumque:vel eſt in negociis agendis acrior,quaſi rabioſus : quales ſunt clamoſi aduocati pecuniæ æruſcatores, nonnunquam & pro aduocato, & pro cauſarum patrono in foro accipi ſolet:Cic.in orat.Non enim declamatorem aliquem de ludo aut rabulam de foro,ſed doctiſſimum & perfectiſſimum quærimus. Idem 1.de orat.Non enim cauſidicum neſcio quem,neq; proclamatorem, aut rabulam hoc ſermone noſtro conquirimus. Nec alia ratione putandum, quam quod radant,id eſt,offendant aures, & vt ait Quintil. nimia verboſitate feriant. Vnde & Cic.ibid. Quaſi rabulæ, inquit, qui ſibi diſerti non videntur , niſi omnia tumultu & vociferatione concuſſerint. Vide Barbar.caſtigat. In Plin. c. 18.lib.14.Ferrar. Montanus Inſtit.de iniur. deſiderat quempiam Herculem,qui magnam orbis partem rabulis hominum æruſcatoribus, atque harpyiis eripiat.Ioann.Bapt.in comm. epiſt. Apollin. de Claudian. lib.4. à rabie dictos ait : Et eſſe nugatores , loculeios, cauſidicos, qui inter garriendum & velitandum ſinum conſpuunt , linguam rotant & dentes arietant.

Racha,ijs qui Hebraice callent,interiectio intelligitur fuiſſe, animi indignãtis;Quaſi dicatur,malum tibi ſcilicet eueniat, diſtortus,vel iniquus es.Vide Auguſt.Tract.lib.in Ioannem. Chryſoſtomum latius in Math.5.Homil.11.c. Diuus Baſilius ait eſſe hoc verbum ſuæ regionis populo peculiare, leuioris conuicij gratia aduerſus familiariores vſurpatum.

Radere in duodecim Tabulis eſt vnguibus dilaniare,dilacerare. verba legis hæc, Mulieres genas ne radunto. Radere barbam l.item Mela,ff.ad leg.Aquil.tondere ſignificat.Prat.

Radere nummos, vide l. quicunque,8. ff.ad leg.Corn.de falſ.

Radices vide paulo infra Ramorum.

Radices agere & porrigere, item radices immittere, l.5.§. de arbore ff.de rei vind.§.ſi Titius,32.Inſtit.de acquir.rer.dom.

Radicitvs, à radice, vel vſque ad radicem: μεταφορικῶς pro omnino ponitur,l.furtim.§.2.ff.arbor.furt.cęſar.Sic radicitus amputari in l. C. de formul. & impetrationib. actionum ſublat.& radicitus excindere in l.7.§.8.C.de cur.furioſi.

Radiis maritorum coruſcare in libris noſtris dicuntur mulieres,in quibus honor mariti fulget,velut quodam radio ſolari, qui eas conſpicuas facit.Prat.

Ramentvm,tenuis cujuſq; rei particula. Ramenta fluminum, dicuntur minutulæ arenæ partes.Spieg.

Ramorvm appellatione veniunt quandoque radices propter identitatem rationis,Gothof.ad l.1.C.de interdict.vide paulo ante Radices.

Rancor, qua à Sorbonicis Canoſticis, & vulgo ſignificationę ponitur,non eſt Latinum,neque Græcum,neque Hebræum: ſed Raudenſe,vt feſtiue dixit Eraſm.Latinis putor eſt ex vetuſtate,putredine,corruptioneve natus.Spieg.

Rapacidæ , imitatione patronymicorum , homines rapaces appellantur,ioco comico ficti,vt Æacidæ dicuntur ab Æaco. Plauc.in Aulular.

Rapacidarum,inquit,vbi tantum ſiet in ædibus.

Turneb.aduerſar.li.6.c.26.

Rapax nomen apud Cicer. in Lælio non ſonat iniuſtum, aut πλεονέκτην, ſed quod ſtudio & arte,ſiue vi quadam ſua & natura alliciat ad ſe quippiam, cuius deſiderio teneatur. Nihil eſt enim, inquit, appetentius ſimilium ſui. nihil rapacius quam natura.Prat.

Rapere verbum plerunq; vim maiorem ſignificat, l.1. l.2.§.1. §.ſi per vim,l.fi.ff.vi bo.rap.Inſt. eod.l.3.§.non tantum,ff.de incend.Sed tamẽ pro re ſubiecta ſępius ad leuiorem & quaſi vim,etiam eam,quæ effectum ſortita nõ eſt,refertur, per l.9. ff.de verb.ſig.d.l.3.§.non ſolum,l. ſi quis ex domo, ff.de furt. Nam ſi quid frangatur , vel ſciſſum ſit , etiamſi vi atroci non fiat,raptum tamen dicetur,quia ruptum eſt, & loco ſuo motum,d.l.3.§.non ſolum, l.3.ff.ne quis eum qui in ius voc.Rapere enim dicitur,quaſi e manu capere,tollere, & auferre,ſiue remouere,d.l.2.l.4. ff.ne quis eum qui in ius, d.l.3.§.non ſolum,VVeſembec. Inſt.de vi bon. rapt. Itaque is etiam rapuiſſe dicitur , qui comiti vel mancipio perſuadet , vt ſe abduci patiatur,aut à domino ſuo fugiat,l.15.§.comitem,ff.de iniur.cauſ.ſi.36.qu.1.l.ſi quis ex domo,de furt.l.vn.ff.de rap. virg.d.l.4.ff.ne quis eum qui.Quo ſenſu D.Auguſt.Quæ inueniſti,inquit,reddenda ſunt. Quod ſi non feceris, ea rapuiſti : cum feceris,quantum potueris,vt ſi plus inueniſſes, plus rapuiſſes,c.ſi quid inueniſti,14.quæſt.1.Gœddæus ad l.9.nu, 12.13.de verb.ſig.

Rapere, ducere,trahere,inter ſe differunt : Nam ducimus volentem:trahimus nolentem:at rapimus etiam eum, quem & ducimus & trahimus etiam non reluctantem : ſiquidem eius ſumus animi, vt ſi ſequi nolit , aut ſe duci vel trahi non patiatur,velimus violentiores manus inijcere, d.l.3. §.non ſolum,ff.de incend.ruin. Deinde etiam in eo differunt,quod & ducere & trahere dicantur ſine alicuius partis læſione : ſed ruptum etiam dicatur , licet nihil ductum pertractumve ſit, modo aliquid ſit per fracturam vel ſciſſionem loco motum. Vnde eſt,vt ſi quis in ius vocatum ſaltem ita pallio retineat, vt inde rupturam accipiat , propter quam pallio in publico vti non liceret , nec eius gratia comparere poſſet , exemiſſe credatur,per text.in l.9.de verb.ſign. Dd.ad l.1.& l.4. ff.ne quis eum qui in ius voc.Gœdd.d.loc.n.16.

Rapere in materia de in ius vocando,non ſolum de vi maiore, de qua Robert.c.1.lib.3. ſentent.iur. tantummodo interpretatur,accipiendum eſt,ſed ἐν πλάτει, & frequentius de moderata etiam violentia.Eſt enim verbum medium,quod tam in bonam quam in malam partem accipi poteſt: licet Raptus & Rapina ſæpius & prope ſemper in malam partem trahantur. Ideoque ſi quis vexandi gratia,quaſi in ius ducendus, apprehenſus eſſet, licet non abductus fuiſſet, attamen aliquid eſſet ei fractum vel ruptum,iniuriarum actioni locus foret,l.iniuriarum , l.item apud , §. ſi quis non debitorem , ff.de iniur. Gœdd.d.loco,n.17.

Rapere in peiorem partem, Donatus apud Terent.interpretatur,pro vitio date,& vituperare. *Zum vbelſten , argſten , oder boſslichſten auſslegen.*

Rapere in ius,idem quod in ius vocare vel trahere. Gœddæus d.loco nu.2.3.4.vnde apud Horat.lib.1.ſerm.ſat.vlt.Rapit in ius clamor vtrinque. Et apud Plautum legimus , Rapere ad prætorem:& apud Cicer. Rapere ad pœnam, pro punire, in orat.pro Flac.

Rapere virginem , eſt ei vim inferre & violare: cui Pontificio iure licet ſuo raptori nubere.c.fi.extr.de iuram.calum.

Rapere & furari,parum τῷ ἔργῳ differunt: atq; alterum pro altero promiſcue frequenter accipimus.Niſi quod rapere,eſt vi auferre:furari vero,eſt rem inuito domino,& ignorante ſubtrahere.Et Paul.lib.38.ad edictum,in l.duob.§.ſi quis,de iureiuran. contendit aliud eſſe rapuiſſe , aliud item furtum feciſſe.Sed in §.1. Inſtit. vi bonor. raptor. ſcribitur raptum & furtum idem ſignificare.Hanc quidem Antonomiam (ſi qua ſit) ſoluit Accurſ.in d.§.ſi quis,vt intelligatur Iuriſconſ. voluiſſe ſentire his verbis, aliud eſſe rapuiſſe, aliud item poſſe. Quæ mihi ieiuna quidẽ & frigida videtur ſolutio. Ego ſane verius exiſtimarem furti & raptus differentiam, ex vi & proprietate verborum oriri.Multum ſiquidem intereſt quis rem de manibus poſſidentis vi abſtulerit,id eſt, rapuerit,an vero clam & ignoranti domino,quod furari proprie appellandum eſt,vide Vulteium in commen. Inſt. ad princ.de bonis vi raptis,nu. 2. Dicuntur autem immobilia inuadi: mobilia vero rapi.§.pen.Inſt. vi bon. rapt. & gloſ. in l.1.de cond.triticа, Brech.in l.Marcellus,de verb.& rer.ſig.

Raphaeles Iuriſconſulti duo celebrantur, alter Fulgoſius, Comenſis alter : quorum vterque Patauij ius ciuile profeſſus circirer annum 1420. Prat.Hot.

Rapi aliud eſſe, & aliud amoueri palam eſt. ſiquidem amoueri aliquid etiam ſine vi poſſit : Rapi autem ſine vi non poteſt Vlp.de incend.ruin.naufr.Maff.

Rapi proprie dicuntur iuuenes quorũ funera ſunt immatura.

Rapi Feſto lib. 16. ſimulatur virgo ex gremio matris,aut ſi ea non eſt , ex proxima neceſſitudine, cum ad virum trahi-

tur:quod videlicet ea res Romulo ceſſerit.Prat.

RAPI oculis in fraudem, hoc eſt, ſtatim re aliqua viſa, fraudem aliquam cogitare.Cic.de aruſp.reſponſ.

RAPIDIVS animal.l.1.C.de quadr.præſcript.

RAPINA eſt delictum, quo quis alicui inuito, cuius intereſt, rem per vim rapit. Vulteius in com.Inſt.ac tit. de bonis vi raptis, in prin.n.3.differt autem à furto, I.Quod furtum latenter & clanculum fit:Rapina impudenter & vi, II. Furtum aliud eſt manifeſtum, aliud nec manifeſtum : Rapina non niſi manifeſta. III. Furti pœna non vna eſt, ſed modo quadrupli, modo dupli: Rapinæ pœna vna eſt tripli.IV.Furti actio ſolam pœnam ſine reipſa perſequitur:Rapinę vero ſimul & rem & pœnam, V.Furti actio manifeſti, prætoria eſt:nec manifeſti, ciuilis:rapinę actio tota honoria eſt.VI.Furti actio perpetua eſt: Rapinæ vero, annua.§.1.Inſt.vi bon.rapt.§.ex malefic. Inſt. de actionib.AddePeckium l.3.nu.6.ff. de incend. ruin. naufrag.Prat.Vult.d.loc.n.2.

RAPINA ad rem:Raptio, ad perſonam refertur. Bart.in l.ſi quis ex domo, ff.de furt.diſputat nõ inutiliter, an rapina ſit priuatum delictum.Itemne ſit ſpecies furti, inueſtigat in l.duobus, §.ſi quis iurauerit, ff.de iureiur.Receptum eſt, Rapinam maius furto eſſe delictũ, l.ſi cum except.§.qui vim, ff. quod met. cauſ.magis enim rem inuito domino contrectat qui vi rupit, quam qui clam amouet §.1.Inſtit.vi bon.rapt.Sp.Pr.

RAPINAM facere in l.88.§.16.ff.de leg.2.quidam exponunt bona alicuius rapere:alij vero, vt Puluæus in lib.de rer.alienation. pro rapos ſerere, vel locum illis ſerendis parare, quod multis probatur.Sic enim ſcribit Iuriſconſultus, Scis vnum fratrem tuum filium noſtrum occidiſſe, dum ei rapinam facit. &c. Ita enim augetur facinus interfectoris, qui etiam de ſe bene merentem interfecit. Prat.

RAPINA committitur in rebus tantum mobilibus, cum immobilia inuadi dicantur.Vult.in comm.Inſtit.ad tit.de bonis vi raptis, in princ.nu.5.

RAPINA fortuitis caſibus adſcribitur, l.30.ff.ad leg.Falc.

RAPIT, qui ſcindit, frãgitue vi adhibita:vel eo animo, vt ſi prohibeatur, vim adhibeat, l.4.§. ſolum, de incend. Alioqui rapere, eſt etiã de manibus auferre, l.4. ne quis eum, qui in ius voc.Et qui verbis puellam ſeducit, eam rapuiſſe dicitur, c.fin. 36. q.1.per tot.Sed & furari, rapere eſt, l. ſi quis ex domo, de furt.ex commen.Alc.in l.Marcellus, de verb.ſig.Spieg.

Ῥαπίσματα Iuſtinian. appellat colaphos, quibus cædi liberi cum manumitterentur, ſolebant, l.vlt.C.de emancip.& Nouel.81. opinor, quod abdicationis genus quoddam eſſe videretur, qua Græcos ſolos vti conſueuiſſe, ſuo loco monuimus. hunc tamen cædendi morem etiam in ſeruorum manumiſſionibus ſeruari ſolitum, Iſidorus reſtatur, li.Etymol.9. c.4. Cornutus in Perſium:Quoties, inquit, manumittebant, eos alapa percuſſos circumagebant, & liberos confirmabant. Vnde manumiſſio dicta eſt, eo quod manus eis immitteretur.Claudianus in lib.4.C.de Conſul.Honorij:

——— Famuluſq; iugo laxatus herili
Ducitur, & grato remeat ſecurior ictu:
Triſtis conditio pulſata fronte recedit
In ciuem, rubuere genæ, tergoq; remouit
Verbera, promiſſi felix iniuria voti. Hot.

Balduinus autem in Iuſtiniano ſuſpicatur, eo verbo potius ſignificari ipſos ictus vindictæ, hoc eſt, virgulæ prætoriæ quales conſtat olim in manumiſſionib.interueniſſe. Nam & apud Græcos ῥαπίζειν plerunq; ſignificat ῥαβδίζειν.vide Cuiac.5.obſ. 13.Goth.ad d.Nou.81.in præfation.

RAPSERE, antiquum verbum, pro rapere. Cicer. de legibus Sacrum ſacroue commendatum qui clepſerit, rapſeritue, parricida eſto.Spieg.

RAPTOR proprie dicitur, qui res alienas vi rapit ac aufert.Eſtq; improbior fure:Ideoq; Iulianus teſte Vlp.raptores vocat fures improbiores, l.2.§.cæterum.ff.de vi bonor. raptorum, & Iuſtinianus in princ.Inſt.eod.tit. improbos: Ipſeq; Vlp.in l. 1.ff. de effract. & expilat. atrociores, Vulteius ad §.1. nu.5. Inſt.de oblig.quæ ex delict.naſc.

RAPTOR tum demum manifeſtus fur intelligitur, cum ſolus vel coactis hominibus armatis vel inermibus palã rapiat & ex torqueat rem ſuam pręſenti & reſiſtenti vel reclamanti, Vulteius in comm.Inſtit.de bonis vi raptis in pr.n.11.

RAPTOR cur dicatur mitius puniri quam fur, vide omnino Vulteium iam d.loc.nu.13.

RAPTOR ſpecialiter is dicitur in iure noſtro, qui virginem, vel viduam, vel ſanctimonialẽ rapit, eique vim infert. vnde βιαζόμενοι Græce dicitur.Titulus eſt lib.9.C.de raptu virginum, ſeu viduarum, nec nõ ſanctimonialium. Committitur autem raptus violenta fœminæ abductione libidinis explendæ cauſa. Qui ſi committatur in fœmina honeſta, cuiuſcunque conditionis illa ſit, & ſiue ſit deſponſata, ſiue non, vltimo ſupplicio punitur, leg.qui cœtu, 5. §.final. ff.ad legem Iuliam de vi public.leg.raptores Cod.de epiſc.& cler.leg.vnic.C.de rapt. virg.Nouel.123.ca.43.& in Conſt.Carolin. artic.118.& præterea omnia bona ipſi adimuntur, dict.l.vnic. quæ cedunt raptis, ſi ingenuæ ſint, aut ſi ſint virgines deuotę, cedunt monaſterio ſeu Eccleſiæ. Libertinis tamen vel ancillis raptis, bonorum publicatio ceſſat.Conſcij vero & miniſtri raptus gladio feriuntur ſiue nolentibus ſiue volentibus fœminis hoc fecerint: parentibus, ſi patientiam præbuerint, deportatione plectendis: ſed ſi quis inter hæc miniſteria ſeruilis conditionis fuerit deprehenſus, citra ſexus diſcretionem crematur, vt ex dictis locis probatur, Vulteius ad §. item lex Iulia de vi 8.nu.4.Inſt.de publ.iud.Inter raptorem & raptam matrimonium eſſe non poteſt propter flagitij enormitatem, l.vnic.C. de rapt. virg. tametſi in hoc per ius canonicum à iure ciuili receſſum ſit, Vulteius in comment. Inſt. ad tit. de nuptiis in princ.num.36.

RAPTVM dicitur, quod per vim ablatum eſt. Eripereque eſt de manibus auferre per raptum, l.4.ff.ne quis eum qui in iusvocat.Et ita in tit.vi bon.rapt.hoc verbum accipitur.Briſſ.

RAPTVS, id eſt, violentum ſtuprum, non in virginem tantum, ſed & viduam, & ſanctimonialem: & ſic in perſonam non autem in res:vide Vulteium ad prin.Inſt.de bonis vi rapt. n.6. & paulo ante Raptor ſpecialiter.

RARO, aduerbium, pro non ſæpe, inſolenter. Iuriſconſ. in tit.de lega.Perraro eleganter oppoſuit Frequenter. Nam ad ea, inquit, potius debet aptari ius, quæ & frequenter & facile, quam ad ea quæ perraro eueniunt. Quorum quidem verborum ſenſum, quem recentiores ICti induxerunt, non ſatis probat Alciat.c.8.lib.diſpunct.2. euidenter demonſtrans, ad quos caſus pertineat.

RARVM, pro præclaro & præſtanti, quod non vbique reperiatur.Itaque rarum, eſt vulgari contrarium, teſte Cicerone in Topic.Spieg.

RASTA, Germanica vox indicante D.Hieronymo. Sic enim in comment.in Ioel. Nec mirum, ait, ſi vnaquæque gens certa viarum ſpacia ſuis appellet nominibus, cum & Latini mille paſſus vocent, & Galli Leucas, & Perſę Paranſagas, & Raſtas vniuerſa Germania, atq; in ſingulis nominibus diuerſa menſura ſit.Spieg.

RASTRI, Alfenus, Cornelium (inquit) reſpondiſſe aiebat:palos, perticas, raſtros, ligones, inſtrumenti vineæ eſſe. Vide Seruium ſuper illud, Multum adeo raſtris glebas qui frangit inertes.Spieg.

RASVRA quando vitietur inſtrumentum docet Bart. in l. fin.§. ſin autem, C.de edict.diui Adriani toll. Quando vero propter teſtamentum ſuſpectum reddatur, tradit in l.ſi vnus, C. de teſtam.Spieg.

RASTRVM. Lege Bidens.

RATA, contingentem portionem ſignificat, l.4.& 6.ff.ſi pars hęred.petat.l.10.§.idem quęrit.ff.de in rem verſ.l.3.ff.de alim. legat.l.14.ff.qui potio. in pig.Briſſ.

RATA parte, quod vulgus ad æquipollẽtiam ſiue contingentem portionem & etiam pro rata dicit, Latinam vocem vſurpans Vlpian.in l.ſi ſeruus in fin.ff.ſi quis caut. Verum ſi pro rata, inquit, vnius offeratur pœna.Sic idem in l. in his vero, de ſolutio.& ſimilibus locis. Interpretantur autem pro portione, quæ quandoque eſt virilis, quandoque hæreditaria, de quo Bald.in l.ſi.C.de impub.& aliis ſubſtitut.Spieg.Prat.

RATÆ preces, id eſt, exauditæ.Bud.

RATA reſtimonia & irrita opponuntur, l.6. §.quæ ſi quis, ff.de iniuſto rapto.

RATAM rem habere, hoc eſt, comprobare adgnoſcereq; quod à non vero procuratore nomine noſtro actum eſt, l.12. ff.rat. rem hab. Idq; non verbis tantum, ſed & facto explicari poteſt, l.5.ff.rat.rem hab.Et ita in ſtipulatione, qua procurator cauet rem ratam dominum habiturum, hoc verbum accipimus. Quæ & de rato cautio & ſatiſdatio de rato vocatur, l. 23.ff.de admin.tut.l.22.5.ſi pater, ff.ſolut. matr. & ſtipulatio de rato habendo in l.2. ff.rem rat. hab. qua promittitur, vt Theophilus in tit.de ſatiſda.loquitur, ὡς κύρια καὶ βέβαια τὰ παρ' αὐτοῦ πραχθέντα ὁ δεσπότης δίκης ἡγήσεται.Briſſ.Prat.

RATAM rem habere. Hic loquendi modus ſtipulationem prætoriam in ſe potiſſimum habet.Hæc enim ſtipulatio interponitur auctore Prætore, vt iudicium ratum fiat, quæ exigitur ab eo, qui alieno nomine agit.Vide tit.de ſatiſd. Inſtit.lib.4. Verbum agere hic accipitur late, & complectitur quoque ſtipulationes prætorias l.nõ ſolum, tit.de ratihabitione.Hoc accipiendum eſt, ſi dubium ſit an is qui agit mandatum habeat.Nam ab eo quem conſtat procuratorem eſſe, dicitur in l. ne ſatiſdatio, tit.eod.non exigetur hæc ſatiſdatio, de qua hic loquimur, quia verendum non eſt, vt ratum habeat dominus. Non enim poteſt retractare, quod ſemel mandauit. Idem dicitur in l.1.C.de proc.Hinc fit, vt nec à tutore aut curatore exigatur in l.actor. d.tit.de ratihabit. Sunt tamen aliqui caſus, in quibus etiam cogitur procurator rei ſatiſdare, l. ſed & eæ, §.vlt.& l.ſeq.l.non ſolum, d.tit.de procurat. vbi periculum eſt, ne agat reus. Extant etiam duo loca ſub hoc tit. in l. tutore, & l.procuratore, §.vlt.Hęc cautio exigenda eſt à Procuratore ante litem conteſtatam, poſt conteſtationem litis exigi non poteſt, l.Pompo.§.ratihabitionis, tit.de procurat.

Quæritur

Quæritur etiam quæ ſit formula huius cautionis?Hæc cautio ſatiſdationem requirit, fideiuſſoris ſcilicet dationem, formula deſcribitur in l. procurator. Cautio ratum habere & amplius non agere pro eadem cautione habentur, quod ex d. l. collig tur, quam adduximus in lectione publica in l.4.§. Cato, de verb.oblig. Seilerus ex Lecturis Duareni nondum impreſſ.ſuper.tit.de ratihab.

RATEM inter naues ponit Vlp.in l.1.§.magiſtrum 2.ff.de exercitor.Vide L. Bayſium in lib.de re naual.Prat.

RATIARIVS,à rate dicitur,vt nauicularius,non opifex, ſed negotiator.Vide Paulum in l.qui ratiario de pig.act. & Bud.in l.1.§.nauem,de exerc.act.Spieg.

RATIFICARE,quod actum eſt confirmare, *Beſtettigen, Befeſten.* Veteres ratare dicebant:vnde eſt irritare,contrarium.Spieg.

RATIHABITIO, approbatio eius, cum eo geſtum eſt qui egit procuratorio nomine.Prat.

RATIHABITIO,ſeu vt vulgo dicitur,Ratificatio,inſtar mandati eſt,l.fi.C. Macedon.Bartol. in l. Pomponius, ff. neg.geſt. & Landfr.Balb.deciſio.126.Centur.2.Eius autem natura eſt,vt retrotrahatur,l.4.& 5.C.de pignorat.act.Hæc quæ operetur ſub pœna promiſſa,pulchre declarat Zaſ.in §.Cato.de verb. oblig.Generaliter effectus ratihabitionis eſt, vt voluntatem noſtram declaremus, & negotium,quod alioqui ad nos nihil pertineret, noſtrum faciamus: non autem, vt approbare videamur qualitatem geſtus.Quod qui ratum habet geſtum, is non ſtatim probet id, quod dolo malo, vel lata culpa geſtum eſt l.Pomp. 1. ff.negot.geſt. Spieg.

RATIHABITIO à iuſſu & auctoritate diſtinguit: Iuſſus enim eſt conſenſus negotium antecedens: auctoritas eſt conſenſus in ipſo negotij actu interpoſitus: Ratihabitio eſt conſenſus, qui negotium perfectum inſequitur,l.fi.ff.de bonorum poſſeſſ. l. ſi quis 6.§.iuſſu,ff.de acquir.vel amit.poſſ. Vulteius in comment.Inſt.ad tit.de nuptijs,in princ.nu.22.

RATIO triplicem ſignificationem habet principaliter: Primo namque accipitur pro vi illa animi, qua homo à cæteris animalibus diſtat. II. Ratio ſignificat cauſam, quæ demonſtrat verum eſſe id,quod intendimus breui ſubiectione.III.Ratio ſumitur pro reſpectu ſeu conſideratione eius, quod conuenit rei,vt in l.1.§.interdum autem, ff.ſi quadrup. paup.feciſſe dicatur.Nonnunquam etiam ratio accipitur pro forma,modo, via:Saluſtius.At ego vobis (inquit) ſi modo vultis eſſe viri, rationem oſtendam, qua tanta iſta fugiatis pericula, Old. l. quod vero,ff.de legib.

RATIO dicitur certa & expreſſa in l. vel ſtatuto, quando vnica tantum poteſt reddi, Bald. in l. maximum vitium, in 4.col. in princ.C.de lib.præter.argumento l.fundus qui locatus.& l.ſeq. ff.de fund.inſtruct.Alexan.in l.ſi conſtante,in princ. in 5.col.verſic.fortius, ff.ſolut.matrimon. & l.mutu. col.3. verſic.Paulus de Caſtr.in conſi.48.viſis & oportune digeſtis in 2. col.li.1.& conſi.24.animaduerſis,in vlt.verbis,in 2.li.& cõſil. 50.viſis actis col.4.lib.2.& conſil.185.viſo tit.col.1.circa medium li.2. & conſil. 190. mature digeſtis. col. pen. eod. lib. & in l. ſerui electione. §.1.col.1.de legat.1.Decius conſil.15. col.3.verſ.2.principaliter, & conſil.64.col.1. Dom. Felin. in c.3.ad fin.de conſtit.& in cap.ſi quando,col.8.verſic.conſidera nono.de reſcriptis,& Corn.conſil.15. ex quo dictus Franciſcus,col.3.verſic. vbi enim vnica, &c.lib.1. & in conſil.217. Quiriacus de Anchona.col.vlt.li.3.

RATIO,eſt certa veritatis demonſtratio.Vnde rationem quærere his, quæ ad ſenſum probantur, infirmitas rationis eſt, vt pulchre dixit Bald. l. 1. C. de ſeruis fugit. Lex vero, omne quod ratione conſiſtit Salomon.in §.reſponſa. Inſtit. de iur. nat.gent.& ciuil.Prat.

RATIO,alia eſt neceſſaria,alia probabilis.Neceſſaria, quæ vera, vel efficax eſt:vera, naturalis: efficax, legibus vel moribus probata. Probalis autem, quæ veriſimilitudinem ducem habet,ſecundum Boethium,& diuum Auguſt.vt à Salomon.citantur.Spieg.

RATIO accepta atque expenſi computata in fine,l.emptor,ff.de pact.Spieg.

RATIO conſtare dicitur, quando æqua & legitima cauſa reddi poteſt. Ex Catanæo.Spieg.Prat.

RATIO diſputandi in iure,& rigor iuris, idem ſignificare videtur.Vide Iul.in memorabili l.ſi ita vulneratus,ad leg.Aquil. in ea enim diſerte ponit,Multa iure ciuili contra ſtrictam rationem diſputandi, pro vtilitate communi recepta eſſe. Spieg.Prat.

RATIO implicita, cuius accepta atque expenſa nondum ſunt cõputata.Scæuola in l.emptor prædii,§.1.ff.de pact.Old.Pr.

RATIO,inquit Labeo, eſt vltro citroque dandi, accipiendi,credendi,obligãdi,ſoluendi ſui cauſa negociatio, l.ſi quis ex argentariis,§.rationum,ff.de ed.Itaq; non dicitur ratio, ſi quis ſcribat priuatim, Petrum(puta)ſoluiſſe decem tali die.Prat. vide Gœdd.ad l.55.n.4.de verb.ſign.

RATIO legis,eſt idem quod mens legis l.cum mulier,& ibi Bar. ff.ſoluto matrimon. Quanquam Alciat.indicat,differentiam in commentariis ad leg.nominis & rei,de verb.ſign.Non eſt autem ratio legis inueſtiganda,vbi certa liquet legis diſpoſitio:niſi agatur de proferenda lege ad caſus non expreſſos,tollendaq; legum contrarietate, per optimum teſte Salomonio tex.in c.2.C.de vet.iur.enucl.tum & abſurdi, aut iniquitatis vitandæ cauſa,l.ſcire oportet,§.aliud,ff.de excuſ.tut.Spieg.

RATIO legis anima eius eſt, nec magis lex ſine ratione, lex dici poteſt,quam exanimatum corpus homo,l.cum mulier, ff.ſolut.matrim.Eberh.à Middel.in loc. à ration. l. Iuſta quoque ratio non patitur,vt legis mente & ſententia neglecta, nudis atque adeo aridis inhæreamus verbis, Gœddæus ad l. nominis 6.§.1.n.12.de verb.ſign.

RATIO non minus mouere debet iudicem,quam lex.Si quidem vbi lex non eſt,ratio naturalis tacita quædam lex eſt, inquit Paulus in l.cum ratio,ff.de bon.damnator.Spieg.Prat.

RATIO poni dicitur,id eſt,iniri,& computari,l.1.§.ſi ſeruus,ff. ſi quis teſta.lib.l.2.§.quod de frumentaria,ff.de admin.rer.ad ciuit.l.41.§.1.ff.de euict. l.12.l.15. §. quod auus,ff.de admin. tut.l.89.ff.de ſolut.Briſſ.

RATIO putari dicitur,in qua ſumma fit pura, vt Varro lib.5. de ling.Latin. ſcribit, vel vt Nonius Marcel.in qua fraudis,aut falſi,aut mendacij, aut iniqui aliquid ſeparatur & expungitur.Sic in l.7. ff.de contr.empt.accipienda ſunt hæc verba.Si rationes domini arbitrio putet.Cato de re ruſt.c.5.Rationem cum domino crebro putet. Plaut. Aulular. Ratio putatur cum argentario.Briſſ.

RATIO æraria apud Ciceronem in Quintian.eſt,vt ſcribit Turneb.aduerſ.lib.7.c.14.Cum in aſſium numerum ſumma redigitur,vt verbi gratia, ſi centum millia æris deberi dicantur. Hoc eo per te agebatur,inquit Cicero, quod propter ærariã rationem non ſatis erat in tabulis inſpexiſſe,quantum deberetur,niſi ad Caſtoris quęſiſſet,quantum ſolueretur,decidis, ſtatuiſque tu propter neceſſitudinem,quæ tibi cum Scapulis eſt, quis iis ad denarium ſolueretur? Hæc Cicero. Fac igitur centum millia æris debita fuiſſe Scapulis ex æraria ratione: eam ſummam ſibi in ære numerari nolebãt,in argento optabant:nemo eſt enim, qui non magnam ſummam in argento, quam in minuto ære habere malit.non recuſabant debitores, ſed aliquid deduci volebant, ſi ad denarium ſoluerent. Erat enim denarius argenteus,& in argẽto ratio,vel ad denarium fiebat,vel ad ſeſtertium.Voluſius. Quare ſi ad denarium rationem conficies. Et ſi prius inſpexeris, ad quem modum ſeſtertiaria ratio conficiatur. Aliter illum Cicero. locum legit Hot.Nam pro his verbis,Ni ad Caſtoris quæſiſſet,legit,niſi à quæſtoribus quęſiſſes:tum & ærariam rationem exponit,diſſimilitudinem pecuniæ Romanæ à Gallicana. Et illud ad denarium,id eſt,ad rationem pecuniæ Romanæ. Prat.

RATIO ſi non eſt ſcripta in lege,non poſſumus nos ſuper ea fundare,Bald.in l.ſi defunctus,C.de ſuis & legit.Alex.conſil.55. conſideratis,in vlt.col.verſi.& ad hoc primo adduco libro 1. Maxime ſi vigeret ſtatutum, quod verba ſtatutoris intelligerentur ad literam prout iacent,vt late declarat Anch. in ca. canonum ſtatuta,col.fi.circa fin.de conſt.Cotta.

RATIO pro cautione,Nou.de nupt.§.ſic itaque in fi.accipiturq; de datis,& acceptis, hoc eſt, Rationario, quod vulgo regiſtrum vocamus,vt in l.3.ſi quis ex argentariis,§.rationem,ff. de edend.l.emptor.§.Titius,de pactis. Vide ſupra Liber rationum.Ratio item pro cauſa,l.eas obligationes, ff.de capit. dim.Item pro reſpectus propoſito,ſeu conſilio,vt apud Vlp. in l.clam poſſidere,de acquir.poſſeſſ.Breuiter,rationis vocabulum multiplicem habet intellectum. Reſpicit enim modum,viam,formam, morem, conſuetudinem, ius, iudicium, geſta,& non geſta,tempus,comparationem,& ſimilia. Interdum conſilium & propoſitum ſignificat.Ratio autem & veritas conuertuntur,ca.fruſtra 8.Diſt.& Bald.in l.non omnium, ff.de legib.Spieg.

RATIO,pro reſpectu, vt Habita eſt ratio doctrinæ. Habenda eſt ratio rei familiaris, quam quidem dilabi ſinere, flagitioſum eſt,ait Cic.in 2.Offic.

RATIO pro ſermone dicit Nou.conſt.22.§.ſic itaq; de nupt.Pr.

RATIO ſupputatio aliquando dicitur,vel calculus,ſeu expenſa.

RATIOCINATIO, dicitur ea princeps animi vis, quam λογιστικὴν Græci nominant.

RATIOCINATOR,idem qui calculator.

RATIOCINIVM,in tit.de ratiocin.oper.pub. ipſum ratiocinandi,h.e.computandi,quod dicitur actum ſignificat.Spieg.

RATIONALE,quod ratione vtitur, vel vti poteſt. Rationabile, quod cum ratione factum,dictumve eſt. Proinde rationabili dicto ita iudex permoueri debet,ſicut lege ſcripta, vt dicit Andr.Eſernitanus in procem.ſcu. Cum naturalis ratio vim legis habeat,l.ſcire,§.ſufficit.de excuſ.tut.cum vulg.Spieg.

RATIONALIA ſubſtantiue,apud Vlpian.ſi modo ſyncera manet lectio,in l.1.§. de ſeruis quoque de tut.& rat. diſtrah. interpretatur Alber.rationum inſtrumenta,Nor.tex.indicat,& alias legi poſſe Auctionalia,nimirum pro tabulis auctionariis, in quibus annotabatur pretium rerum publice diſtractarum: quod ſub haſta fere ſolebat fieri,vt indicaui in dictione, Auctionem facere:Auctionariarum tabularum mentionem facit Cicero in Catil.Spieg.Prat.

RATIONALES poſteriorum Impp. temporibus appellati ſunt, qui procuratores Cæſaris antea dicebantur. Rubr. de offic. procur. Cæſar. vel rationalis. Lamprid. in Alex. vbi aliquos voluiſſet vel rectores prouincijs dare, vel præpoſitos facere, vel procuratores, id eſt, rationales ordinare. Ad fiſcum itaq; pertinentes cauſas per rationalem decidi, & fiſcalia negotia per ipſum expediri legimus l.5. 8.10. C. vbi cauſ. fiſc. l. vlt. C. ad leg. Iul. maieſt. l. vlt. C. ſi aduerſ. fiſc. l. vlt. C. de aduoc. fiſc. l.2. C. ne vxor pro marito, l.2. C. de modo mult. l.3. de conuenien. fiſc. deb. lib.10. C. l.4. de fide inſtrument. eod. leg. de bon. vacant. eo. Briſſ.

RATIONALES ſummarum in Notitia Roman. Imperij ponuntur per prouincias cõſtituti, quos puto rationales ſummę rei vocari, veluti in inſcriptione l.7. C. vbi cauſæ fiſc. Idem Aug. ad Buleforum Rationalem ſummæ rei. At in inſcriptio. l. 7. de iure fiſci, in C. Theod. Verecundo Rationali ſummarum, ſcriptum eſt. Alij etiam ſtatuuntur Rationales priuatarum, vt & procurator priuatæ rationis in l.7. C. de edend. & Rationalis priuatæ rationis in l. vnica. C. de anno. & cap. Et Rationalis priuatæ rei, l.7. C. de bon. proſcript. Briſſ. Prat.

RATIONALIS, procurator fiſci eſt, Capitolin. vt ſupra: Erat fiſci procurator in Libya, qui omnes Maximini ſtudio ſpoliauerat: hic per ruſticanã plebem interemptus eſt. Sed cum per eos, qui rationalem in honorem Maximini defendebant, viderent auctores cædis, &c. Atque alius eſt à procuratore Cæſaris, l. 1. de offic. procurat. Cęſar. Alciatus in l. vniuerſi. C. de fundis rei priuatę lib.11. Adde quę pulchre ſcripſit Pyrrhus de Quęſtorijs magiſtratibus. Accurſius rationales interpretatur Cæſaris procuratores. Interpretes in l. procurator. C. de edendo inter fiſci ac Cęſaris procuratorem faciunt diſcrimen, & Pyrrhus exacte demonſtrat, procuratorem fiſci à Cæſaris procuratore longo diſtare interuallo. Eidem non abſurdum videtur, ſi rationalis vocabulum à rationibus dictum, generice tam huic, quam illi conuenire dixerimus. Vnde rationales & procuratores Cæſaris, eosdem fuiſſe legimus apud Lamprid. in Alexand. teſte Budæo. Spieg.

RATIONARIVS codex, in quo rationes rerum geſtarum continentur, quod vulgus Regiſtrum vocat. Subſtantiue, qui rationarium conficit, vel qui rationibus præeſt: Vide Stephan. Robert. Spieg.

RATIONE bona dicere, idem eſt quod bona fide.

RATIONEM argenti reddere iuſſus, explicatur in l. qui filium ad fi. ff. de manum. teſt.

RATIONEM conſtare alicui dicitur, quando acceptorum ratio non ſuperat impenſorum rationem ac reliquorum. Eodem modo per translationem ratio conſtat in Republica, cum officio quiſque ſuo præclare fungitur, beneque collocantur operæ, & in ſumma, cum nihil temporis hominibus deperit. Old. Prat.

RATIONEM petere, id eſt, exigere, l.20. §. vlt. ff. de liberat lega.

RATIONEM reddere is, qui iuſſus ſit, non videtur ſatisfacere: ſi reliquum reddet non reditis rationibus. Pompon. de lib. leg. Maff.

RATIONES agere, gerere, adminiſtrare, pro eod. noſtri dicunt, l. 41. §. libertatem, ff. de fideicommiſſ. libe. l.40. §. ſeruus teſtamento, ff. de ſtatulib. l.34. ff, de libe. caut. Prat. Briſſ.

RATIONES calendatim recognoſcere, eſt per ſingulos menſes perſcripta nomina recenſere, vt ſciatur quid nominum quoquo menſe factum ſit. Tuſan.

RATIONES dare, reddere eſt, l.33. §. Lucius ff. de admin. tut. l.23. §. teſtamento, ff. de pecul. legato. l.41. §. Titius, ff. de fideic. libert. Prat. Briſſ.

RATIONES reddere eſt legendas offerre primum deinde computãdas, vt explorari poſſit, imputationes probe an improbe referantur: accepta recte relata, an non recte. Ita enim incipit quidem res à facto, peruenit autem ad pecuniam: reliqua enim reddi oportet, l.82. & ſimil. ff. de conditio. & demonſtrat. Porro reddere rationem longe aliud eſt quam edere. Nam edere iuſſus inſpiciendi facultatem præbere debet, reliquum reddere non debet. Reddere vero iuſſus hoc amplius eam pecuniam, quæ ex reliquis colligitur reddere cogitur l.89. ff. de verborum ſignificationib. l.69. §. ſeruus, ff. de euictionibus, l.31. ff. de ſtatulib. Etenim rationes reddere effectu nihil aliud eſt, quam reliqua ſoluere, l.32. ff. de condit. & demonſtrat. l. 4. C. de teſtam. manum. Quamobrem reddendarum rationum conditioni ſeruus ita demum ſatisfacit, atque paret, ſi libros rationum edat, ſi legendas, examinandas, diſpungendas, computandaſque rationes offerat, ſi cautiones & inſtrumenta omnia actus ſui exhibeat, & heredes notitia rationum inſtruat, & fidem conſtare omnibus, quæ ab eo geſta ſunt, doceat, ac deniq; cum fide actus ſui quod reliquum eſt ſoluat & reddat, l.80. l.81. l.110. ff. de cond. & demonſtr. l.9. §. is qui reddere, ff. de liber. leg. l. 6. §. vlt. ff. de ſtatulib. Nec vero ſcriptam duntaxat rationem, ſed & eam quæ ſine ſcriptura ab eo adminiſtrata ſit, reddere debet, l.26. ff. de ſtatuliber. Sufficit plane, ſi ex æquo & bono rationem reddat, nec ea vtique, quæ ſine culpa ſua perierint, reddere debet, leg. 22. §. vltim. ff. de manum. teſtam. Sed nec ad reliquorum onus pertinent damna, quæ ita contigerint, vt nihil imputari poſſit, l.41. §. Titius, ff. de fideicomm. libert. Quæ tota fere lex de conditione reddendarum rationum tractat. Briſſ. & Prat. Eſt præterea rationem reddere plus quam edere. l.89. §.2. l. cognoſcere 56. de verb. ſign. l. qui nominibus 44. ff. de admin. tutor. l. Lucius Titius 53. ff. de teſtam. manum. l. 8. §. is qui reddere, l. Aurelius, §. Sticho, §. filias ff. de legat. l. cum ſeruus 82. l. qui ſub conditione 111. ff. de condit. & demonſt. l.6. §. fi. l. Sticho 40. ff. de ſtatu liber. Edere eſt copiam inſpiciendi deſcribendi facere, dare, & dictare, vt cognoſcatur & perlegatur, l.1. §.1. l.4. & 6. §. cogentur, §. edi autem eſt, l. argentarius 10. §.1. ff. de eden. Quid enim aliud eſt edere, quam proferre codicem, rationem monſtrare vel dictare, aut exemplum porrigere? Quinimo ne quidem totum rationum codicem is, qui edere iubetur, edere cogetur. Satis eſt ſi à capite deſcribatur, vel ea ſola pars rationum, quæ ad inſtruendum aliquem pertineat, d. l. argẽtarius, §. edi. At rationem reddit, qui in hac nuda editione non ſubſiſtit, ſed præterea eam diligenter computandam & diſpungendam offert, vt is cui eam reddit, calculo adhibito conferat, cognoſcat & diſpungat, quiq; ſimul id, quod relinquatur, pariat, ſeu reliquum, quod, datis acceptiſq; collatis, debitum manet, ſoluit, Gœdd. ad l. boues 89. §.2. n.3. ff. de verb. ſig.

RATIONES referre, eſt computum reddere: Diſpungere rationes computum examinare. Bud. in l. ſi prior. de pign.

RATIONES relatæ olim dicebantur, vt Cicer. lib.5. Epiſt. ad Rufum oſtendit, quæ ad ærarium referebantur. Feſt. Pomp. lib. 16. R.R. duobus in compluribus orationibus, cum de actis diſſeritur, id eſt, rationum relatarum: quod iis tabulis docentur iudices, quæ publice data atq; accepta ſunt. Briſſ. Prat.

RATIONES ſubſcribere in l.82. ff. de cond. & demon. Hinc rationes ſuſcriptæ & expunctæ l.13. ff. de diuerſ. & temp. præſcrip.

RATIONIBVS diſtrahendis actio appellatur, quæ aduerſus tutores, qui pupillum in tutela fraudarunt, in duplum datur, l.1. §. rationibus, l.2. in prin. & §. vlt. ff. de tut. & ratio. diſtr. l.2. ff. de contr. Briſſ.

RATIONIBVS inferre, eſt eam ſummam, quæ impenditur, in rationarium præſcribere, teſte Bud. Spieg.

RATIONIBVS referre, eſt inter recepta computare. *In dem Empfang oder Einnom ſtellen.* Vlp. in l.2. de adminiſtr. rer. ad ciuit. pertin. §. grani æſtimationem. Spieg.

RATIONIS habendæ cauſa: hoc eſt, vt curam haberet, propoſuit Prætor, *Ein Auffſehen oder Sorg zu haben.* Vlp. in l.1. in prin. ff. de poſtul. Old.

RATIONVM appellatione non inſtrumenta tantum, aut codices rationarij, l. cum ſeruus, de condit. & demonſt. l. Prætor. §.1. ff. de edend. ſed & Calendaria, & diaria, ſeu ephemerides & aduerſaria continentur: itemque ſi qua in palimpſeſto, ſeu deletitia charta, aut opiſtographo ſcripta ſunt, l. chartæ, de bonorum poſſeſſ. contr. tab. indicat Alc. in l.1. C. de edend. Spieg. Prat.

RATIONVM reddendarum conditio quid contineat, not. in §. Stichus & Dama l. Thais, de fi[illegible]m. libert. Vide & Vlp. in l. ſi ſtatulib. de ſtatulib. Spieg.

RATIONVM redditione remiſſa ſcrupuloſa tantum exactio rationum remitti videtur, non etiam reliquorum retentio, vel dolus in actu gerendo commiſſus, l.71. §. Titius, ff. de cond. & demonſtr. l.10. l.29. §. filias, l. vltim. §. inter, & §. Titia, ff. de lib. leg. l.122. ff. de leg. lib.1. Et ita de eo, qui tutores ἀνυπολογίστους eſſe, id eſt, rationibus reddendis minime obnoxios voluerat, Iulian. reſpondit, niſi bonam fidem in adminiſtratione præſtiterint, damnari eos debere, l.5. §. Iulian. ff. de adm. tut. Briſſ. Prat.

RATIO vera, quam Iuriſco. l.3. ff. ad leg. Falc. nominat, eſt quam æquitas ſuadet, cuius ſcientiam profitentur Iureconſulti, & cuius dicuntur ſacerdotes & interpretes. Goueanus d. l.3.

RATO tempore, id eſt, deſtinato, vt & apud Ciceronem de Diuinat. lib.2. Spieg.

RATIS nauigium eſt temere factum & inconditum, vt ſunt trabes connexæ, & ſine fabrica compactæ, quæ nauigii vicem prębent. Ponitur tamen & pro ponte vel etiam loco fluminis quoquo modo iuncto, Cicero ad Atticum: Circumuallatum eſſe Pompeium ratibus, etiam exitus portus teneri. Et veriſimile eſt, id genus nauium primum fuiſſe. Vide Peckium ad l. 4. §. Diuus Anton. ff. de incend. & Bayſium in tract. de re nauali. Spieg.

RATVM & irritum, contraria. Ratum id ſignificat, quod præcedenti meditatione firmatum eſt, & ideo ad effectum ipſum referri: irritum autem recte dici, quod effectu firmum non eſt. 11. q.4. c. irritum. Alc. in l. quum poſteaquam, C. de pactis. Lege, Firmum. Spieg.

RATVM & ruptum, contraria. Cic. de Orat. teſtamentum ruptum, aut ratum.

RATVM habere nihil aliud eſt, quam approbare id, quod geſtum eſt, quod ſua intereſſe poteſt, Vulteius ad §. religioſum 7. nu. 2. Inſt. de rer. diuiſ.

RATVS eſt, imperite pro cogitauit, Interpres accipit apud Vlp. in l.1.de poſtul.l.qui appoſite, proprieq; eius verbi ſignificatione vſus eſt, ſcilicet, pro exiſtimauit: h.e. quaſi ab æſtimatione ſtatuit atq; decreuit. Eſt autem æſtimatio iudicij atq; rationis, nec vſquam pro nuda tantum voluntate vſurpatur, quę non ſtatim, quia minime apparet, in voluntatem rapienda eſt. In iure noſtro non tutum eſt ſemper, quod vulgo dicunt, Sufficit pro ratione voluntas. Spieg.

RAVCA vermis eſt, radices arrodens. Eius meminit Vlp. in l.ex conducto, §.1.ff.locati: Si raucis aut herbis ſegetes corruptæ ſint. Sic Plin. lib.17.c.18. Olea, inquit, vbi quercus effoſſa ſit, male ponitur: quoniam vermes, qui Raucę vocantur, naſcuntur & tranſeunt.

RAVDVS, ſiue, vt in mancipationum formulis, Rauduſculus aſſem ſignificat. Prat.

RAVDVM æs, imperfectum veteribus & rude. Vnde in venditionibus mancupi ſcriptum erat, Rauduſculo libram ferito: Vide Feſtum. Spieg.

R E.

RE, prępoſitio non niſi compoſita reperitur, denotatq; reſolutionem actus interuenientis rei, cui adijcitur l.1.§.eleganter, ff.depoſ. cum ſimilib. quæ Alberic. adducit. Lege, Reddere. Spiegelius.

RE, auferendi caſu: vt Re, nõ verbis augetur peculium. l. peculium, ff. de pecul. Item re contrahitur obligatio. Inſt. quibus mod. re contrahitur oblig. & illic, Re nondum ſecuta, tit. quib. mod. tol. oblig. Spieg.

RE integra Ioanni And. c. vbi maius, de elect. lib.6. Alberic. l. mandatum, C. mand. & alibi quando lis non eſt conteſtata, quandoque etiam ad ſententiam definitiuam vſque. l. errore, C. de iur. & fact. ignor. aliquando, rebus in eodem ſtatu manentibus l. quod ſi minor. ff. de minor. quandoq; re nondum tradita, vel pretio nondum ſoluto, §. fi. Inſt. quib. mod. tollitur oblig. quandoque electionem celebratam c. vbi periculum, de elec. lib.6. Res integra eſt, donec in negotio aliquid eſt cœptum, l.1. ff. de pollic. Prat.

RE ipſa, & facto ipſo, eiuſue exitu præſtare aliquid, l.2. C. de rerum permut. & l. in minorum, C. in quib. cauſ. reſtit in integ. non eſt nec.

RE nondum ſecuta. Inſt. quib. mod. toll. oblig.

RE ſua ſe abuti putare, apud Vlp. l. ſed & ſi, §. hæc verba, ff. de petit. hæred. Spieg.

RE, & verbo fieri poſſe citationem, tradit gloſſa præconio Baldi inſignis, in l. ſed etſi is, ff. de in ius voc. Spieg.

READOPTARE, vel potius, in Haloandri editione eſt, repoſitare, apud Modeſtin. in l. ſi pater filium, de adopt. Spieg.

REÆDIFICARE, pro reſarcire etiam vſurpatur.

REALE vitium obijcere, hoc eſt, rem eſſe talẽ, quæ alienari, aut tradi non potuerit. Vide Old. Claſſ.3. act.3. Spieg. Prat.

REALIA, ea quæ ob rem conceduntur, & non perſonam reſpiciunt, dicuntur, vt colligitur ex l. cum vnus, ff. de bon. aut. iud. poſſid. Spieg. Prat.

REALIA vitia dicuntur, quæ rebus, id eſt, poſſeſſionibus ipſis inhærent, remque omnimodo à quouis poſſeſſore vſucapi prohibent, vt res furtiuæ, vi, clam, aut precario poſſeſſæ, &c. l. vitium. C. de acquir. poſſ. §. furtiuæ. Inſt. de vſuca. ad differentiam perſonalium, quę perſonæ certę inſunt, & eius tantummodo vſucapionem impediunt, vt mala fides. Prat.

REALIA iura, id eſt, ratione rei competentia, Connan. lib.3. ca. 11. num.4.

REATVS verbum, vt auctor eſt Fabius lib. 8. Ciceroni aliiſque antiquis ſcriptorib. inuſitatum, ac primum à M. Meſſala confictum fuit: Definiturque ſtatus & conditio, in qua ſunt rei, donec vel abſoluantur, vel condemnentur. Olim inter reos relati, in conſpicua & miſeranda erant calamitate, capillo ſubmiſſo, vt Plin. lib.7. ad Suram ſcribens ſignificat, quem non ante fas fuit reſcindere, quam omnium ſententiis abſoluerentur. Squalore & illuuie confecti, promiſſa barba, habitu ſordido, pannoſo, &, vt inquit Bud. miſericordiæ aucupatore: Qui ſtatus reatus dicitur. Et huc reſpexit Martial. lib.2. Epigram. dum dicit:

Si det iniqua tibi triſtem fortuna reatum,
Squalidus herebo, palſidiorq; reo.
Si iubeat patria damnatum excedere terra,
Per freta, per ſcopulos exulis ibo comes.

Quapropter omnino falluntur ſcriptores poſt Accurſiũ, exiſtimantes à Iuriſconſultis reatus verbum pro crimine vſurpari: eorumq; ſententia refutatur per l.3.§. quod pater, ff. de mun. & honor. Non enim crimen, ſed habitum illum pannoſum, ſtatumq; demiſſum ſignificat, l. fin. ff. ad leg. Iul. maieſt. l. cum ratio. §. fraudis, ff. de portion. quæ lib. damnat. conced. l. fin. §. de illo, ff. de bon. eor. qui ante ſent. mort. ſibi conſciu. Vt illa velit Modeſt. in l. ſi diutino, ff. de pœn. eum mitius puniendum, qui diu in eo ſtatu fuerit. Nam antiquis miſeranda hæc & diuturna calamitas pars pœnæ, nec iniuria, viſa eſt. Solum Publium Scipionem Africanum legimus cum Reus eſſet, eique à Claud. Aſellio Tribuno plebis dicta dies eſſet, ad populum neque barbam radere, neque non candida veſte vti deſiiſſe, minimeque fuiſſe cultu ſolito Reorum: vt eſt apud Gellium lib.5. cap.4. Hodie in reatu ſunt, inquit Budęus, qui vel carcere detenti ſordibus & illuuie conficiuntur, aut qui honoris cauſa, cuſtodiæ ſuæ, aut apparitorum commiſſi, aut vadimonio vel vadibus obſtricti ſunt, aut expromiſſoribus. Iuſtin. Hiſtoricus in 4. Breui poſt tempore reuocato ad reatum Alcibiade, duo prælia pedeſtria ſecunda Niceas & Lamachus faciunt. Sciẽdum eſt autem omnem reatum extingui, l. antepen. ff. de accuſat. Ab hac tamen regula excipiuntur quædam crimina, ob quę quis etiam poſt mortem ſuam damnatur, cuiuſmodi eſt crimen læſæ maieſtatis, & crimen repetundarum, l. fin. ff. ad leg. Iul. maieſt. l. fin. ff. ad leg. Iul. pecul. quod hodie etiam conſtitutum eſt in hæreticis l.4. C. de hæret. & apoſtatis, l.4. C. de apoſtat. Corraſ.2. Miſcell. c.20. n.5. 6.7.8. Vulteius ad §. per contrarium ſexto, n.2.3. Inſt. de hæredit. quæ ab inteſtat.

REATVS apud Theologos eſt obligatio ex peccato, vel delicto: quo ſenſu Tertul.1. aduerſus Marcion. ſcripſit reatum animę, & 2. aduerſus eundem reatum patrum in filios redundare, Gothof. ad l.11. in princ. ff. ad leg. Iul. maieſt.

REBELLIS, quam tamen vocem eruditiores, pro eo, qui ex contemptu ſit inobediens, peruerſe poni monent: quod idem vocandus ſit contumax. Exemplum ex quarto Rheto. ad Herennium, producunt. Porro noſtris Rebellis, & Fidelis, ſunt contraria. Qua de re vide Bart. in Conſtit. Imper. Henrici 7. Qui ſint rebelles. Spieg.

REBELLIO ipſe actus rebellandi eſt: qui non ſolum facto, ſed & machinatione committitur, vt ibidem pulchre declarat Bart. Breuiter, qui arripiunt arma in eum, cuius iuriſdictioni ſubditi ſunt, vel qui fidem illi datam nõ ſeruant, *Eyds vnd Lehens Pflicht*, & iuſſis magiſtratuum, in iis quæ ad commiſſum eius officium pertinent, repugnant, proprie rebelles appellantur. Vnde non niſi iniuria hoc nomine cenſeri poſſunt qui profanis magiſtratibus non reſpondent ex æquo in his, quæ ſtatuunt in rebus, vt nunc vulgo vocant religionis. Spieg.

REBVS humanis eximi, l, ſiquidem, C. de act. & oblig. Rebus ſupereſſe. Vlp. l. de procur. Vſus autem, ait, procuratoris, perquam neceſſarius eſt: vt qui rebus ſuis ipſi ſupereſſe vel nolunt, vel non poſſunt, ſaltem per alios poſſunt, vel agere, vel conueniri. Spieg.

REBVS legatis, quę in fundo ſunt, accedunt etiam ea, quę tunc non ſunt, ſi eſſe ſolebant. nec quę caſu ibi fuerunt, legata exiſtimantur, ait Paulus in fi. l. quæſitum, de lega.3. Spieg.

REBVS nouis noua ponenda nomina. Cic. de nat. Deor. lib.1.

RECANERE eſſe videtur apud Plinium incantationem retorquere, & diſſoluere, quod & recantare fortaſſe dici poteſt. Vt enim cantu rumpi angues priſci cenſebant, ſic angues ipſos exiſtimabant, ſi id præſentirent, recanere & incantationem referre ac diluere. verba Plinij ſunt, Non pauci etiam ſerpentes ipſos recanere, & hunc vnum illis eſſe intellectum. Turneb. aduerſ. lib.23. c.10.

RECAVTVM in Nou.130. de tranſ. mil. apochæ ſpecies, quam faciebant delegatores, id eſt, hi qui prouidebant copiis militaribus, collatoribus annonæ militaris, de ſuſcepta, vt loquitur vetus interpres, Nou.72.1. ſecuritas de ſuſcepta pecunia, vt vult Cuiac. ex l.1. C. de col. fund. pat. lib. Auguſt. de cura pro mortuis: vbi eſſet recautum, quo illa cautio vacuata fuerat. Suidas. Recautum ſpecies apochæ apud Romanos. Et ſic dicimus Recauere, pro cautionem ſoluere: vt Repignerare, pignus diſſoluere. Cautio eſt obligatio: Recautio obligationis diſſolutio. Recentiores Euacuatoriam vocarunt. Prat. Cuiac. ad Rub. C. de apoch. publ. & Goth. ad d. Nou.130. c.1.

RECEDERE conditione, à perſona, à ſtatu, eſt quod immutare conditionem, perſonam, ſtatum dicimus.

RECEDERE id dicitur, quod prius acceſſit. Sic ſi cuius ager totus inundatus fuerit, cum receſſerit aqua, palam eſt, &c. in l. §. aliud.6. ff. de acquir. rer. dom. Briſſ.

RECEDI à pacto, à conuentione, l.8. Cod. de pact. inter nupt. Briſſonius.

RECEDERE quoque proprietas à legatario dicitur l.105. ff. de cond. & demonſt.

RECENSITIO, pro recognitione, Vlp. in l.3.§. ſi quis noxali. Ad exhib. Nonne ęquum eſt ei familiam exhiberi, vt noxium ſeruum agnoſcat? quod ex cauſa debet fieri, ad deſignandũ eum, cuius nomine noxali quis agit, recenſitione ſeruorum facta. Accurſ. id eſt, nominatione interpretamur. Spieg. Prat.

RECENS, inueterato contrarium.

RECENTI RE, id eſt, eo tempore, quo res contingit: quod etiam è re nata dicitur.

RECENTI tempore & in præſenti. l.1.§. vlt. & l.2. C. de Carbon. edic. id eſt, ſtatim, &c. Briſſ.

RECEPISSE arbitrium videtur, qui iudicis partes ſuſcepit, finemque ſe ſua ſententia controuerſiis impoſiturum pollicetur, auctor Vlp. in l. idem Pompo. de arb. Vide §. cepiſſe, l. de meis, eod. tit. Spieg.

RECEPISSE ſeruum alienum ita accipimus, ſi ſuſceperit ad ſe

etiam proprium accipere refugium abſcondendi cauſa ſeruo præſtare, vel in ſuo agro, vel in alieno loco ædificioue. Vlp. de ſeruo corrup.Maſt.

RECEPTÆ ſunt inſtitutiones, id eſt, approbatæ, l.48.§.1.ff. de hæred. inſtit.

RECEPTA reddenda, facta, prǫſtanda, extat apud Paulum exemplum, in l.in judicio, ff.familiæ erciſcundæ.Spieg.

RECEPTATOR, qui latrones, eorumque ſurrepta recipit, occultatq;. Martianus in l.1.ff.de Receptat.Peſſimum, inquit, genus eſt receptatorum, ſine quibus latere nemo diu poteſt. Quamuis receptator, qui cognatum vel affinem conſeruauerit, non eſt ſeuere puniendus, l.2.eodem tit. Hinc receptaculum, dicitur locus, in quem ſe improbi homines recipiunt. Spieg.Prat.

RECEPTI generaliter dicuntur, qui conſenſu aliquo admiſſi ſunt vel electi.Hinc in Pand.tit.de receptis: hoc eſt, admiſſis ſeu electis illis, qui arbitrium receperunt, vt ſententiam dicant inter controuertentes.

RECEPTI in libris noſtris appellantur, Arbitri:ſeu iudices compromiſſarij non ordinarij, l.penult.C.de recept. arbit. ex eo quod à Prætore ad arbitrandum delecti, recepti atq; demiſſi ſunt:ſiue quia ex recepto, id eſt, ex compromiſſo cauſas diri mendas recipiunt, l.1.&paſſ.ff.de recep.& l.12.C.de iud.Hot. Prat. Adeuntur autem vel ex pacto nudo, aut conſtipulatione, vel ex iureiurando, l.4.C.de recept.arb. Sublata à Iuſtin.Nou.82.alias dantur à iudicibus, Goth.ad d.rubri.C.de recept.arb.

RECEPTI in reos, vide Reum facere.Venul.l.12.§.1.ff.de accuſ. Hoc beneficio etiam in reos recepti vti poſſunt. Item in fin. Cornelia iniuriarum ſeruum non debere recipi reum, Corn. Sylla auctor fuit.Prat. Hot.

RECEPTITIA actio olim vocabatur, quæ aduerſus argentarios, qui pecuniam aut aliud quippiã mobile vel immobile etiam nõ debitũ alieno nomine conſtituerãt, dabãtur, l.2.C.de cõſt. pec.Theoph.in §.perſonam, Inſt.de actionibus à verbo, opinor, Recipere, quod nonnũquã promittere eſt, quod omnem omnino obligationé, in ſe reus ſic cõſtituens reciperet.Vnde & ex recepto, i.e.compromiſſo, Iuſt.interpretatur.Etſi autem inter actionem receptitiam & conſtitutoriam multę olim eſſent differentię:videbantur nihilominus inter ſe eſſe ſimiles, donec Iuſtinianus actione receptitia ſublata, & conſtitutoria adaucta & confirmata, vtramq; vnam eſſe voluit. Differentię auté, quę erãt, manifeſtæ ſunt ex l.2.C. de conſt. pecu. Receptũ n.iuris erat ciuilis, vt quod fieret verbis ſolennib⁹, id eſt, ciuilibus & directis, atque adeo non nudo pacto: Conſtitutum vero iuris prætorij nudo pacto introductum:Ex recepto obligantur ſoli argentarij, qui recipiebãt ad ſe debita aliena: ex conſtituto quiuis alij:quod confirmat Theophilus Inſtit. De action.In conſtitutum veniebant tantum pecuniæ, i.e. ea quæ pondere, numero, & menſura conſtant, vnde etiam tit. eſt de conſtituta pecunia:In receptum autem omnes res, i.e. & pecunię & corpora veniebant, vt receptum quidem pleni⁹ fuerit reſpectu rerum, ſtrictius reſpectu perſonarum: Cõſtitutum autem contra plenius fuerit, ſi perſonas ſpectes, ſtrictius, ſi res: quo vtroq; plenior & vberior erat ſtipulatio, vt puta ex qua omnes perſonæ obligarentur, & in quã res quælibet veniunt: Recipiebantur etiam nondum debita, puta ſi argentarius dicebat, vendas illi licet, nam recipio me preciũ redditurũ: at conſtituebãtur tantum debita præſentia, vt olim dubitaretur, an debitum ſub conditione vel in diem cõſtitui poſſet: Præterea receptum fiebat, & pure & in diem: conſtitutum in diem tantum, l.ſed etſi 17.ff.de conſtit.pecun. Quod verbum etiam conſtituti per ſe ſatis indicat, conſtitutum quaſi ad diem condictum, vt interpretatur Cicero in Epiſt. ad Atticum:Deniq; actio receptitia erat perpetua, conſtitutoria etiam erat perpetua, ſed certis caſibus annalis, qui quales fuerint, incertum eſt, quoniã Iuſtin.in d.l.2.Cõſtitutoriam omni caſu perpetuam eſſe voluit.Quamuis autem hæ differentiæ non eſſent exiguæ, ait tamen Iuſtinian. in §. de conſtituta 8.Inſtit.de actionib.actionem de conſtituta pecunia ſimilem actioni receptitiæ viſam fuiſſe, nempe ante ſuam conſtitutionem, quoniam poſt hanc non amplius videbatur eſſe ſimilis, ſed reuera ſimilis, imo eadem facta eſt. Nam niſi Tribonianus quid immutauit in l.6. §.rationé, ff.de eden.ex eo dicimus receptum fuiſſe conſtitutum, etſi non contra.Illud ſane certum eſt, Græcos vtrunque ἀντιφωνήσεως, id eſt, reſponſionis appellatione comprehendiſſe, vt Nouel.115.§.fin.Hinc facile moueri potuit Iuſtinia. vt actione receptitia tanquam ſuperuacua ceſſare iuſſa, ſolam conſtitutoriam remanere vellet, in quam receptitia transfuſa eſſet, ſicut & Senatuſconſultum Pegaſianum transfudit in Trebellianum, & actionem rei vxoriæ in actionem ex ſtipulatu de dote. Quamobrem nihil in Digeſtis reperias de Senatuſconſulto Pegaſiano, nihil de rei vxoriæ actione, nihil etiam de actione receptitia, de qua tamen abſque omni dubio Iuriſconſulti ſcripſerunt plurima, vt pote ea, in qua plus eſſet, quam in actione conſtitutoria. Apparet enim ex conſtitutione Iuſtiniani iam ante Iuſtinianum minus frequentatam fuiſſe actionem receptitiam, non tamen omnino ſublatam, qua qui vti vellet, id poſſet. Qua ratione potiſſimum motus eſſe videtur Iuſtinianus, vt receptitia, cum idem fieri poſſet per actionem conſtitutæ pecuniæ, ſi in eam, quod plenius erat in receptitia, transfunderetur, ab vſu recedere iuberetur, Vult.ad d.§.in conſtituta 8.n.4.& 5.Inſtit.de actionib.

RECEPTITIA dos ea dicitur, quam is, qui dat, in mortem mulieris à marito ſtipulatur, l.31. §.ſed & dos, ff.de mort.cauſ. don.Et apud Vlp.in Inſtit.tit.6.Briſſ. Conn.lib.8.c.10.

Vnde RECEPTITIVS ſeruus: de quo vide paulo poſt in verbo Recipere præter notas.

RECEPTVI canere hiſtoricis eſt in locum tutiorem redire. Milites ſiquidem cum caſtro tenuerint, priuſquam exirent in aciem, cum ſigno dato in eadem redeunt, ſeſe recipere dicuntur. Inde canere receptui eſt tubarum, lituorum, aut cornuum ſeu tibiarum cantu ſignificare militibus, vt à pugna in caſtra aut mœnia redeant.

RECEPTVM eſt compromiſſum, l.14.§.1. C.de iud.Gothofr. ad rub.C.de recept.arbitr.

RECEPTVM eſt, quicquid à pleriſque prudentium approbatum eſt.Bud.in l.non debet, de dolo mal. Recipere enim quandoque pro approbare. Inde ius moribus receptum, in d.l. non debet:Et ius receptum l.in minorum, C.in quib. cauſ.in integ.reſtit.non eſt neceſſ.Prat.

RECEPTVM non videtur, quod receptum non durat, gl.c.nam & ext.de verb.ſign. quod vtique verum eſt, cum recipientis ius ius extinctum eſt.alioquin ſi non extinctum, ſed translatum proponatur, receptum videtur ex reſponſo Pauli, qui ait, ſub tit.de verb.ſig.Cepiſſe quis intelligitur, quamuis aliis acquiſiuit.Spieg.Prat.

RECEPTVM & conſtitutum quomodo differant, vide paulo ante Receptitia actio.

RECEPTVRVS, ad animi voluntatem referendum, vt Valla de futuri, temporiſq; participiis tradidit:& Alciat. ſequitur, in l.1.ff.ſi cert.pet.per glo.in l.2.eod.Spieg.

RECEPTVS in ciuitatem quis dicitur, qui cum ſuffragio ciuis efficitur.Spieg.

RECEPTVS inter reos quis dicitur, quando reiectis exceptionibus dilatoriis, declinatoriiſque pronunciat iudex ad vlteriora procedendum. Quod, vt atteſtatur Alciat.recte Bart. docuit in l.is qui, de publ.iudic.Igitur poſt huiuſmodi interlocutionem, quæ vim cuiuſdam litis conteſtationis habet, qui accuſatus eſt, incipit in reatu eſſe:de qua voce Reatus, vide paulo ante ſuo ordine.

RECEPTVS mos eſt, quem ſponte alienum aſciuimus.

RECESSISSE non videtur, qui extemplo rediit. Vide magiſtrum Practicæ §.1. verſ. 1. de Salariis. Sed & animo reuertendi abiens, recedere non videtur, per text.not.in l.nihil, ff.de capt. Spiegelius.

RECESSVS à noſtris, à Græcis ἀναγωγὴ dicitur, quando ab humilibus ad ſublimia & ardua aſcendit oratio, & hæc Theologis frequentior.Quandoquidem mentis ſubuectionem à litera ad ſenſum ſpiritualem, à terrenis ad cœleſtia, ἀναγωγὴν dicunt.Vt cum dominus pollicetur Iudæis terram fluentem lacte & melle, ἀναγωγικῶς cœleſtem ſedem, & patriam deliciarum ſpiritualium copia redundantem intelligunt: ἀπὸ τὸ ἀνὰ, τοῦτ᾽ ἔστιν, ἄνω, quod ſurſum ſignificat. Eſt ἀναγωγὴ mentis ſurſum eleuatio, & receſſus, quemadmodum ſanguinis reiectionem medici, τὴν τοῦ αἵματος ἀναγωγὴν, id eſt, ſurſum eductionem dicunt, quum videlicet ſanguis è pulmonibus tuſſi, aut è ventriculo, vomitu ſurſum educitur:vnde ἀναβήττειν αἷμα extuſſire ſanguinem, frequentius apud Galenum & Hippocr. loquutio. Brechæus in l.Tugurii appellatione, ff.de verb.& rer.ſig.

RECIDERE, eſt ſui iuris fieri non poſſe, hoc eſt, de poteſtate in poteſtatem deſcendere, vt eleganter ſenſum reddens Cantiuncula dixit, Inſti.quib.mod.ius patr.poteſt.ſolu.in princ. Vlp.in l.ſiue cont. de liber.agnoſ. in cuius poteſtatem recaſurus eſt, & inferius, In cuius poteſtatem recaſuri non ſunt.& rurſum ſub fine eiuſdem, l.idem, de his qui ſui vel alien.iuris. Nepotes, inquit; ex filio, mortuo auo, recidere ſolent in filij poteſtatem. Old.Prat.

RECIDERE in cauſam, pro relabi, l.6.ff.de captiu.

RECIDERE pro delibare & amputare.Briſſ.

RECIDERE flumen dicitur in l.3.ff.de acquir.rer.dom.id eſt, retroire vel retrolabi.

RECIPERARE pro Recuperare paſſim in Pandect.Florentinis.

RECIPERE, verbum eſt peculiariter ad materiam arbitrorum pertinẽs, qui arbitrium recipere dicuntur.Vnde toties abſolute dicitur.Recepit, pro eo quod eſt, admiſit arbitrium in ſe transferri, l.Pedius, in l.ſed ſi in ſeruum, ff.de recept.Old.

RECIPERE:inter alia ſignificat pulchra phraſi promittere, ſuſcipere in ſeſe aliquid.Cic.in epiſt.ſępe dicit:Recepi me venturum.Item, Recepi me facturum.Old. Imo recipere plus aliquanto ſignificat, quam polliceri vel promittere, cũ in alieni facti obligationem veniunt.Cicer.epiſt.fami. Separatim promitto, in meque recipio fore eum tibi & voluptati & vſui:

Et ad

Et ad Atticum. De æſtate pollliceris vel potius recipis, hoc eſt, vt vulgo loquimur, capis ſuper te. Quod nihil aliud eſt, quam alienam obligationem loco veri debitoris ſubire, & alterius promiſſi non fideiuſſorem modo, ſed reum ſe conſtituere. Connan.lib.6.c.6.nu.3.

Recipere l.2.§. mulier dotem, ff.de dot. præleg. pro excipere ſumitur. Dotem enim, inquit Vlp. recepiſſe mulierem magis, quam accepiſſe: ſaluo eo: quod ex commodo repræſentationis ab ea fideicommitti potuit. Prat.

Recipere idem eſt, quod cauere: ſic accipitur ab Vlpiano in l. emptorem, §. qui autem, ff.de act.empt.& vend. Niſi forte (inquit) ſi quis omnes iſtas ſupraſcriptas conuentiones recipiat: quemadmodũ recipitur, vt venditor nũmos accipiat, quamuis merx ad emptorē non perueniat, recipitur, id eſt, cauetur, Budæo in forenſibus interprete. Adde Brechæum in l. qui fundum, in verbo recepta, in tit. de verborum & rerum ſignificat.

Recipere periculum, i.e. cauere de periculo, l.1.de admin.tut.

Recipere præter notas & vulgatas ſignificationes, in tradendo promittendoue excipere & ſibi reſeruare ſignificat, l.205.ff.de verborum ſignificat. l.11.ff.commun.præd.l.31.in fin.ff.ſoluto matrim.l.53 §.vlt. ff.de act.empt.l.42.ff.de mort.cauſ.donat.l.29.§. ſi fundum, ff.de leg.3.l.43.§.ſtipulatus, ff.de vſufruct.l.40.§.fundi, & §.cum fundus, ff. de contrah. emp. Cato de re ruſtic. c.64. Pabulum domino recipitur. Plaut. in Trinum. Poſticulum hoc recepit, cum ædes venderet. Cicero Topic. Fecique quod ſæpe liberales venditores ſolent, vt cum ædes fundumue vendiderint, rutis cæſis receptis concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi cauſa apte & loco poſitum videatur. Idē lib.2.de orat. Dicet te cum ædes venderes, ne in rutis quidem cæſis ſolium paternum recepiſſe. Eodem modo Gellius lib.17.c.6. hũc Catonis in ſuaſione legis Voconiæ locum interpretatur. Principio nobis mulier magnam dotem attulit, tum magnam recepit, quam in viri poteſtate nō committit. Eam pecuniam viro dat mutuam: poſtea vbi irata facta eſt, ſeruum receptitium ſectari atque flagitare virum iubet. Recipit, inquit Gellius, id eſt, retinet. Item: quādo mulier dotem marito dabat, tum quæ ex ſuis bonis retinebat, neque ad virum tranſmittebat, ea recipere dicebatur. Briſſ. Prat.

Recipere, id eſt, admittere & tolerare

Recipere vſucapionē res dicitur, quæ vſucapi poteſt, l.9.ff.de vſucap.

Recipere aquam, id eſt, pati vel tolerare, vt per viam publicam aqua fluat, l.2.§. Idem Labeo, ff.ne quid in loco publ.

Recipere in edicto de ſeru. corru. proprie eſt refugium abſcondendi cauſa ſeruo præſtare, vel in ſuo agro, vel in alieno loco, ædificioque, l.1.§.1.ff.de ſeru.corrup.

Recipere arbitrum, eligere arbitrũ, pro ad arbitrum compromittere: ad partes referuntur l.2.§.1. l.litigatores, in princ. l. non diſtinguemus, §.de offic.ff.de recept. Recipere autem arbitrium, ſuſcipere officium arbitrandi: recipere auditorium, ad arbitrum pertinent. Spieg.

Recipere cuſtodiam, l.14.§.vlt.ff.de furtis.

Recipere ſaluum fore de furto, & damno intelligi debet, l.5.ff. naut.caup.ſtabul. Prat.

Recipi etiam rei dicuntur, l.2.§.ff.de cuſtod.reor. Tac. libro 4. Cæterorum quæ multa cumulabantur. receptus eſt reus, neque tamen peractus. Briſſ.

Recipere in reos, vel inter reos, eſt, accuſatum poſt delationem legitime inchoatam in album reorum referre, & adnotare, donec crimen peragatur, finiaturque. Briſſon.

Recipere, id eſt, hoſpitio excipere inquilinum, l.2.§.vlt.ff.de vſufruct.

Recipere, id eſt, celare & occultare. Briſſon.

Recipi, id eſt, probari vel tolerari. Briſſon.

Recipere etiam cauſam rei alicuius, dicitur orator, qui eam ad ſe delatam retinet, & vt vulgo loquimur, de ea agenda ſe onerat. Cic.lib.1.de Orat. Ante condemnentur ij, quorum cauſas recipimus. Briſſon.

Recipi inter reos dicuntur, qui in numero ſunt reorum, l.12.§.1. ff.de accuſ. Prat.

Recipi quoque nomen eius, qui inter reos refertur, Latini auctores dicũt. Cic.4.in Verr.& alij, qui interfuerint, cum accipientis nomen reciperetur. Val.lib.3.c.7. Cum id vitare beneficio legis Memmiæ liceret quæ eorum, qui Reip. cauſa abeſſent, recipi nomina vetabat in vrbem tamen recurrit. Briſſon.

Recipi quoque transfuga dicitur à nobis, ad quos nunc primum is peruenit, l.transfugam, ff.de acquir.rer.dom.

Recipi in carcerē l.1.l.13.ff.de cuſtod.reor.l.1.ff. quando appell. ſit. Et recipi in cuſtodiam, l.vlt ff.de quæſtionib. Briſſo. Prat.

Recipiendvm intelligendum, l.ex parte, ff.de hæred.inſtit. Pra.

Reciprocvm dicitur, quod eo redit, vnde prodijt, dictum à recipiendo auctore Varrone. Sic horæ reciprocantur quum expleto legitimo curſu, rurſus ad priſtinum ſtatum redeunt: & vnda à littore excuſſa, rurſus littus alluēs, reciprocari dicitur. Ex Eraſm. Spieg. Ita mutuum eſt quod reciprocat: quia cum reſtituis mihi quod credideram, redit ad me quod diſceſſerat. Nam quod reddis, adeo ſimile & finitimum eſt ei, quod dederam, vt meum prorſus accepiſſe videar. Conn.lib.7.c.1.nu.7.

Reciproca ſubſtitutio, Vide Subſtitutio.

Reciproca argumenta Græcis ἀντιστρέφοντα ſunt dicta, vt annotauit Gell.lib.5.c.10.

Recisivs, pro contractius, breuius, elegans aduerbium apud Calliſtratum, in l.2.de Term.mot. Spieg.

Recitare hæredem, & pro facere, & pro pronunciare, & pro ſcribere vſurpatur. Julianus in l.1. ſub fin. de his quæ pro non ſcript.hab. Qua, ait, ex parte me Titius hæredem ſcriptum in tabulis ſuis recitauerit. Vide in Pronunciare.

Recitare ſententias dicitur quis, cum publice eas perlegit, l.2. C.de ſent.ex breu.recitand.

Recitare teſtator hæredem dicitur, qui eum palam, id eſt, ſic vt à teſtibus ſeptem exaudiri poſſit, nuncupat, vt in l.1.ff.de his quæ pro non ſcript.habent. Qua ex parte me Titius hæredem ſcriptum in tabulis ſuis recitauerit, ex ea parte hæres eſto. Et in l.18.§.vlt.ff.de hæred.inſtit. Qua ex parte à me Titium hæredem inſtitutum recitaſſem, ex ea parte mihi Sempronius hæres eſto. Cicero pro Cæcin. Teſtamento ſi recitatus eſſet hæres pupillus Cornelius. Briſſ. Prat.

Recitari teſtamentum dicitur, cum in publicum prolatum & apertum teſtibus præſentibus publice recitatur, leg.1. Cod. quemadm.teſtam.aper.l.41.ff.ſi cert.pet.l.11.§.1.de leg.2.l.6. in fin. ff.de extraord crim.l.40.ff.de iur.fiſc.l.29.ff.de manumiſſ.teſtam. & apud Paul.lib.4. ſentent. tit.6. Plin.7.cap.52. Apertoque teſtamento recitatum hæredem minorem funeri inſtitiſſe. Briſſ. Prat.

Recludere, id eſt, iterum includere in l.1.in prin. C.de caduc. toll. Recludi in l.14.in pr. C.de legit.hæred. eſt excludi. Hinc recluſum ius agnationis in l.4.§.placebat, 9.C.de bon.libert.

Recognoscere, pro approbare, agnoſcere, reuidere, apud Martian.in l.1.§.inter filium, de falſ. Si ſpecialiter, ait, ſubſcriptio facta eſt: quod illi dictaui, & recognoui, pœna ceſſat. Spieg.

Recognoscere feudum, eſt beneficij ſui autorem agnoſcere, eique illud acceptum referre, ac eo nomine fidem illi, & obſequium referre, lib.feud.2.tit.17.& tit.34.§.3. Dicebant & Recognoſcere de manu Albert. Krantz lib.Dan.6.c.17. Ibi tum Cæſar cauſari cœpit, quod rex tardius adueniſſet, Imperio Rom. deuinctus obſequio, quod regnum illius de manu recognoſceret. Idem lib.7.c.41. Ita tamen, vt iuxta regni iura feudum à corona recognoſcat, & inde præſtet obſequia. Prat.

Recognitio eſt diſpunctio in l.15.ff.de rebus auct.iud. poſſid. ad quam referenda eſt l.56. ff. de verb. ſign. vt inſcriptionum ſimilitudo admonet, vbi Vlpianus ait, cognoſcere inſtrumenta eſt relegere & recognoſcere: Diſpungere vero, conferre data & accepta. Sic deſcriptum & recognitum faciant, accipe in l.5.ff.famil.erciſc. Recognoſcere etiam dicitur, qui quod ſe dictante ab alio ſcriptum eſt, agnoſcat, l.15.§.item ſenatus, ff.de falſ. Briſſon.

Recognitio, pro cautione, barbarorum eſt.

Recommendari, eſt Bartoliſticis, detineri & carcerari ad implorationem aliorum, de quo vide Bart.in l.2.ad fin.ff.de cuſtod.reor. vbi docet: Si carceratio nulla eſſet, nec recommendationem valere. Notum eſt Latinis, verbum Recommendo, non eſſe in vſu.

Recommendari Interpp. eſt, quando aliquis eſt in carceribus propter crimen, & duo actores veniunt implorantes officium iudicis, quod iſte incarceratus detineatur etiam propter eorum intereſſe. Prat.

Recompensari verbum, tametſi ægrè à Latinis admiſſum, in maximorum tamen principum Cancellariam receptum eſt.

Reconciliari dicitur matrimonium, quod diſſociatum eſt, l. neque ab initio 14.C.de nupt.

Recondere dotem ſignaculo impoſito, vide Auth. dos data donationem. C.de donat.ante nupt.

Reconventio, quæ rei: & conuentio, quæ actoris eſt, dicitur mutua petitio. Sunt enim quaſi connexa l.pen. C. de Judæis. Vide Abbat. in rub. de mut.pecun. Negant reconuentionem (quæ nihil aliud eſt in effectu, quam retorſio. l.cum Pap. cum Authent.ſequen. C.de ſenten.& interloc.omnium iudic.) habere locum in appellationis cauſa, tum coram arbitro. Vide Lanfran.Balb.deciſ.65.centur.1. Poteſt autem conuentio & reconuentio fieri vel coram iudice ordinario, vel delegato, in Nouell.de executoribus, §.illud, & in Auth.& conſequenter, C.de ſentent. vbi gloſſa pulchra. Spieg. Prat.

Reconventionem Caius eleganter appellat mutuam actionem, in l.ſi cum idem, eodem, §.ſed & ſi mutuæ, ff.de iuriſdict. Oldendor.

Recta actio pro directa in l.9.§.ſed non vt literæ, ff.de acq.rer. dom.

Recta cœna, Sportulæ oppoſita erat. Vide Stephanum Robert.

Recta tunica. Vide Feſtum.

Recta via narrare, narrare rem vt eſt, nihil mentiri.

Recta via tranſit dominium rei legatæ, in legatarium, l.à Titio ff.de furt.

Recte verbum ad iuſtitiam cauſæ referri, ſicut rite ad ritum, id eſt, ſolennitatem indicat Alciatus, gloſſ. & Bart. ad l.non pu-

tauit, §. non quæuis, ff. de bonorum poſſeſſ. contr. tab. Bart. gloſſ. ad l. 2 verb. rectè, ff. de inoff. teſtam. Gœdd. ad l. 73 nu. 3. de verb. ſign. Sed tamen videtur Recte generalius accipi Priſcia. Rite pro recte: quia nihil traditur ritibus, alius quod recte eſſe credatur. Donatus: Recte dicitur, quod nullo vitio verborum dicitur. Vere, ad rei ſeu ſententiæ veritatem refertur. Hinc Terent. in Adelph. recte & vere dicis. Spieg. Prat.

Recte alias eſt idonee, vtiliter, & vt oportet, l. 2. ff. vſufru. quemadmodum cau. l. 20. §. vlt. ff. de ſeru. vrban. l. 24. ff. de ſeru. ruſtic. Item legitime & ſecundum iuris ordinem, l. 2. §. 1 ff. ad Velleian. l. 27. §. recte, ff. de liber cau. l. 31. ff. de minorib. l. 2. ff. de inoffi. teſtam. l. 6. in fin. ff. de iure patron. l. 3. in prin. ff. de liber. & poſthum Briſſ.

Recte etiam eſt ſine vitio, id eſt, non vi, non clam, non precario. l. penultima, ff. de itinere actuque. His enim modis recte rem non geri Donat. in Eunuchum Terentij notat. Briſſ.

Recte verbum non ſolum rei iuſtitiam & æquitatem, ſed & legitimum cauſæ ordinem & ſapientiam ſignificat, l. 2. §. 1. ad Senatuſconſ. Velleian. l. 1. §. 1. verſ. recte atque ordine, ff. de lib. cauſ. l. 2. ff. de inoffi. teſtam. l. ſi mulier, 31. ff. de minor. l. 3. ff. de lib. & poſth. l. pen. ff. de itiner. actuque priu. Sic & quod rite fit, recte factũ dicetur: iuxta illud Varronis, quo aſſerit, rite à ritu, ſicuti recte à recto, quod curuum non eſt, dictum eſſe: nam quod ſecundum ritus fit, id ratum & rectum perhibetur. Itaque inter hæc duo vocabula rite & recte, nulla eſt differentia, niſi quod recte generalius, rite ſpecialius ſit, licet diſſentiat Brechæus ad l. 73. ff. de verborum ſignificat. ſecutus Bart. & gloſſ. in l. non putauit §. non quæuis, ff. de bon. poſſeſſ. cont. tab. & in l. 2. ff. de inoffi. teſtam. Quinimo expreſſe per d. l. 2. coniunctam cum d. l. non putauit, §. non quæuis, refutatur: cum in d. l. 2. Recte pro eo, quod in d. l. non putauit §. non quæuis Rite appellatur, accipiatur, h. e. pro ritu ſolenni, legitimo & iuſto. Nec reſiſtit Rite à ritu dictum eſſe, & ſacra rite non recte peragi dici, item ritus patrios: cum oſtenſum ſit, rite recti ſpeciem eſſe. nec quicquam tradatur ritibus, niſi rectum credatur, autore Sichardo. In multis quoque locis Liuianis, & ab alijs auctoribus hæc coniunguntur, recte riteque ſacra fieri, neque obſcurum eſt, id etiam recte fieri, quod iuxta ritus, id eſt, mores patriæ factum eſt: cum mores & conſuetudines patriæ pars iuris ciuilis ſint. vt l. de quibus, cum ſequentib. ff. de legib. vt ſi negligantur, efficiant vitium, quia idoneum & iuſtum non eſt, quod cõtra ritus factum eſt. Nam & id, quod idoneum non eſt, neque vtile rectum vocari nequit, quia vitioſum eſt, arg. l. 2. ff vſufruct. quemadm. cau. l. 6. ff. qui ſatiſd. cog. l. ſeruitutes 20. §. fi. ff. de ſeru. vrb. præd. Sic qui iuſte poſſidet, recte poſſidere, l. recte, ff. de acquir. poſſeſſ. at iuſte non poſſidet, niſi qui rite, h. e. ſine vitio, non clam, non precario poſſidet: nam ita poſſidere ritus & mores patriæ non permittunt: itaque qui rite poſſidet, recte etiam poſſidet, l. penul. ff. de itin. actuque priu. Sic nuptiæ rite contractæ dicuntur, quæ iuſtæ ſunt, & recte fiunt, cum ex legum tum morum ordine: & ritus nuptiarum, non ſolum ſunt ſolennia, ſed & ipſum ius, & rectum, rit. Inſt. de nup. toto tit. ff. de ritu nupt. Gœdd. in comm. ad l. hæc verba 63. nu. 34. ff. de verb. ſign.

Recte atque ordine, id eſt, recte ac ſapienter, quippe ex ſapientia, conſideratio: ordo autem ex conſideratione naſcitur. In edicto Velleia. l. 2. ff. ad Senatuſconſul. Velleian. Arbitrari Senatum, recte atque ordine facturos, ad quos de ea re in iure aditum erit. Cic. in Anton. 3. recte atque ordine, eque Rep. feciſſe & facere. Vlp. l. diui, 27. §. 1. ff. de liber. cauſ. Recte atque ordine iudices puto facturos, ſi hanc formam fuerint conſecuti. Hot. Prat.

Recte, in ſtipulationibus tantundem valet, vt Arbitratu boni viri: inquit Vlp. l. hæc verba, 72. de verb. ſign. Hinc recte defendere, arbitratu boni viri defendere: apud eundem in l. iam tamen, 5. §. 3. ff. iudic. ſolui. Hinc illa formula apud Paulum in l. lecta, 40. ff. ſi cert. petat. Et hæc quindecim proba recte dari Kalendis futuris ſtipulatus eſt Mæuius. Cato de re ruſtic. cap. 144. Oleam cogi recte, ſatiſdato arbitratu. L. Manlii. Idem cap. 146. Recte hæc dari, fierique, ſatiſque dari domino, promitto. Varro lib. de re ruſtic. 2. cap. 4. Illaſce ſues ſanas eſſe, habereque recte licere, ſpondeſne? Scæuola l. qui Romæ, §. 15. ff. de verborum obligationib. Eaque ſic recte dari fieri promiſit Callimachus. Vlpianus l. aliud eſt, 71. de verb. ſign. His rebus recte præſtari. Hotom. Prat.

Recte defendi, hoc eſt, iudicium accipere, vel per ſe, vel per alium, ſed cum ſatiſfactione: nec ille videtur recte defendi, qui quod iudicatum eſt, non ſoluit, l. 5. §. fin. ff ex quib. cauſ. in poſſ. eat. l. recte 63. ff. de iudic. & l. 10. ff. de admin. tut. Prat.

Recte pecunia data intelligitur, quando loco & tempore congruo datur, l. lecta. ff. ſi cert. pet. Spieg.

Rector proprie dicitur, qui prouinciam, ſiue Præfecti Prætitulo, ſiue comitis, ſiue Proconſulis, ſiue Legati, ſiue Cæſaris, ſiue Correctoris nomine regit. Vide Bartol. in l. 1. C. de excuſ. mun. lib. 11. & Alciat. in l. principalibus, ff. ſi certum petat. Cæterum Rectorem ſcholaſticorum nomine contineri, vt & epiſcopum, qui ſtudiorum cauſa in Academia ſit, Bald. docuit in prooem. Decretal. Sic appellatione militum, Imperator, *Der oberſte Feldthauptmann*. l. 1. de milit. teſtam. appellatione populi, Senatus contiuebitur §. plebs. Inſt. de iur. nat. Qua ratione cum curiam dicimus, etiam de Cardinalibus: cum monachos, de Abbate: cum Capitulum, de Decano quoque intelligemus, c. quia, §. 1. de conceſſ. præb. in 6. Spieg. Prat.

Rectores ciuitatum & municipiorum, cur hodie exerceant, quæ ſint meri mixtique imperij, Bart. docet in l. 1. ff. de damn. infect. Spieg.

Rectum, honeſti ſpecies, diuiditur in iuſtitiam, fortitudinem, prudentiam & temperantiam.

Rectum feudum, idem quod iuſtum, id eſt, quod recto iure, iuſto ac legitimo modo conſtitutum, iuſtaque inueſtitura quæſitum eſt, lib. Feud. 2. titul. 2. §. 2. & tit. 3. §. primo, & titul. 20. & tit. 46. Obert. lib. 2. tit. 8. § 2. pro recto feudo dixit, Rem per beneficium recte inueſtitam. Prat.

Rectum iudicium, id eſt, directum & principale, l. 18. Digeſt. commod.

Rectum ius dixit Iuſtin. §. 1. Iuſtit. de fideicommiſſ. hæred. Imprimis, ait, ſciendum eſt, opus eſſe, vt aliquis recto iure teſtamento hæres inſtituatur: Id eſt, ſecundum iuris ciuilis præſcripta & regulas, atque adeo verbis directis ac ſolennib. Prat.

Recuperare id dicimus, quod amiſſum in noſtram poteſtatem redigimus. Connan. lib. 4. cap. 17. num. 8.

Recuperatio eſt, vt ait Gallus Ælius, qui inter populum & regem, nationeſque & ciuitates peregrinas lex conuenit, quo modo per recuperatores reddantur res, recuperenturque, ac res priuatas inter ſe perſequantur. Hotom. ex Feſto

Recuperatores, iudices qui a Prætore in priuatis controuerſiis quacunque de re ageretur, dabantur: quos à recuperando dictos apparet, quod per eos ſuum quiſque ius recuperare poſſet. Hotom. Corraſ. Miſcell. lib. 3. c. 18. nu. 6. recuperatores appellatos ſcribit, quod de bonorum inique ablatorum recuperatione, æſtimandiſq; iniuriis cognoſcerent. Idque ex accuſationis tertio in Verrem intelligi exiſtimat. Hotom. §. ſic itaque diſcretis Inſtit. de action. vbi late de eorum officio: & Vult. in comment. Inſtit. eod. tit. ad § 1. nu. 45.

Recuperatorium iudicium, quod per iudices datos exercebatur, apud Cic. lib. 2. de inuent. & apud Sueton. in Veſpaſian. & in l. Manilia ad fin. & Plin. Epiſt. pen. lib. 3. Briſſ. Differunt autem iudicium & interdictum recuperatorium. Qui enim vi deiectus erat, interdicto recuperatorio à Prætore impetrato, conuocabat amicos ſuos, & cum iis in fundum recuperandæ poſſeſſionis gratia deductus, præſente aduerſario ſurculum defringebat, ſolennibus verbis cedere aduerſarium, vacuamque relinquere poſſeſſionem iubens, defractoque ſurculo, rurſus ex fundo per eoſdem amicos domum deducebatur: de quo more viſus eſt ſentire Aggenus Vrbicus, cum ita ſcriberet: De loco ſi poſſeſſio perenni firma eſt, etiam interdicere licet, dum cætera ex interdicto diligenter agatur. Magna enim alea eſt litem ad interdictum deducere, cuius eſt executio perplexiſſima. Nec ſane aliud quicquam continebat interdictum, quam ſimplicem quandam decreti formula, qua fieri quid, aut non fieri ſic à Prætore iubebatur, vt ei parere neceſſum ſtatim foret, ſine aliqua cauſæ indagatione, ac proinde nullam ſententiæ pronunciationem, nullamque rei iudicatæ vim aut effectum ſortiri aliquod interdictum ſolet, l. 35. de act. empt. & vend. Aliud eſt, ſi neglecto interdicto maluerit iudicio recuperatorio is qui deiectus eſt, in poſſeſſionem reſtitui. Tunc enim non recuperari duntaxat poſſeſſio ſolet, ſed tanti etiam aduerſarius condemnabatur, quanti ea res eſſet, h. e. in duplum, l. 21. in fin. de hæred. vel act. vend. habita etiam eius, quod intereſt, ratione. Idque illud eſt, quod edicti quadam perperui antiqua clauſula, ſic apud Valerium Probum notis expreſſum inuenio: Quanti ea res erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatorium dabo, teſtibuſque publice duntaxat decem denunciandi poteſtatem faciam. Per teſtes eos intelligit Prætor ciues Romanos, qui per vim deiectionẽ fieri viderant.

Recuperatorium iudicium, inquit Corraſ 3. Miſcell. 18. nu. 8. dicitur, quod de æſtimandis iniuriis cum recuperatione habebatur: quo iudicio Tranquill. refert Flauiam Domicillam, quam Veſpaſian. pater vxorem duxit, ingenuam, & ciuem Romanam aſſerente patre pronunciatam eſſe.

Recusare dicitur, qui non vult adire hæreditatem, l. recuſare, ff. ad SC. Trebellian.

Recusare fideicommiſſum, i. e. nolle præſtare, l. 22. ff. de legat.

Recusare in iudicio pro inficiari & denegare, l 48 ff. mandati.

Recusare, pro accuſationem depellere, apud Ciceron. Budæus obſeruauit. Recuſamus reipſa, & tacite. l. recuſare, ff. de acquirenda hæreditate, l. recuſare. Ad Trebellianum. Item recuſat, hoc eſt, refutat, reiicit improprie, quod ſibi delatum non eſt, l. filia, ff. de aur. & argent. legat. Præterea recuſat, qui debite requiſitus, abſque cauſa prætendit executionem, vt notat in Authent. de exact. inſtrument. dot. §. illud. Aſtipulatur lex, tutor qui repertorium, § ſi deponi. ff. de adminiſtrat. tut.

Obſe-

Obſeruandum, executorem recuſari non poſſe, ſuſpecti nomine, nec ab eo appellari, niſi in exequendo modum excedat, ſecundum gloſſ. in l. apertiſſimi, C. de iud. Oldend. Prat.

RECVSARE & Repudiare hæreditatem differunt. Recuſare non modo hæres poteſt, verumetiam fideicommiſſarius, l. cogi. 16. §. 3. & §. ſi ſeruo, ff. ad Trebel. Repudiare autem ſolus hæres poteſt: quippe cum alii nulli hæreditas deferatur. Rurſus, Repudiatio in iure tantum fieri poteſt, l. 3. & 4. C. de repud. hæred. Recuſatio vero quouis loco & modo recte fit. Itaque recuſare, inquit Vlp. non tantum præſentes, ſed etiam abſentes, vel per epiſtolam poſſunt, l. recuſare 6. ff. ad Trebell & l. recuſari 95. ff. de acquir. hæred. Recuſari hæreditas non tantum verbis, ſed etiam re poteſt, & alio quouis iudicio voluntatis. Hotom. Prat.

RECVSATIO eſt iuriſdictionis vel audientiæ, ſuſpicionis cauſa propoſita declinatio, l. apertiſſimi, C. de iud. Specul. tit. de recuſ. Id autem fiebat aut his verbis, Hunc nolo: vt ſcribit Plinius in Panegytico: Sors, inquit, & vrna, iudicem aſſignat, licet reiicere, licet exclamare. Hunc nolo, timidus eſt. vel interpoſito iureiurando, his verbis: Eiero, iniquus eſt (vt Aſconius Pædianus docet) alio nullo allato ſuſpicionis argumēto. Iudex autem ante litem conteſtatam recuſandus eſt, d. l. apertiſſimi. Si lite conteſtata emergat legitima recuſandi cauſa, recuſari quoque poſt litem conteſtatam poterit, gloſſ. in leg. penult. C. de conſort. eiuſdem lit. gloſſ. in cap. cum ſpeciali de appellat. in antiqu. Recuſandi iudicis cauſas recenſet Angel. in §. præterea, num. 9. Inſtit. de except. Alciat. reſponſ. 369. num. 13. Vide item Cuiac. 9. obſeru. 23. Prat.

RECVSATIO, exceptio. Cic. de inuen. lib. 1. Iudiciale eſt, quod poſitum in iudicio, habet in ſe accuſationem & defenſionem, aut petitionem & recuſationem. Hinc illud Celſi in l. 48. ff. mandat. Si quis ſub vſuris creditam pecuniam fideiuſſiſſet, & reus in iudicio conuentus cum recuſare vellet ſub vſuris creditam eſſe pecuniam, fideiuſſor ſoluendo vſuras poteſtatem recuſandi eas res ſuſtuliſſet, eam pecuniam à reo non petiturum. Hot. Prat. At Conn. lib. 7. c. 14. nu. 8. Recuſationem in d. l. 48. accipit pro defenſione. Recuſare enim quandoque ſignificat defendere. Idcirco Tullius accuſationi recuſationem opponit, quo verbo nimirum defenſionem ſignificat. At defendere tum prohibere & propulſare eſt: tum conſeruare & tueri, vt defendere iniuriam. Sic d. l. 48. debitor recuſat pecuniam ſub vſuris eſſe creditam, quod hæc eſſet creditoris petitio & intentio, pecuniam non fuiſſe creditam ſub vſuris, idq; defendebat & reiiciebat inficiatione. Connan. lib. 7. Hot.

REDACTA pecunia, Vlp. interpretans verba SC. quod relatum eſt in l. item veniunt, ff. de pet. hæred. Redactam, inquit, ſic accipiemus non ſolum iam exactam, verum etſi exigi potuit, nec exacta eſt. Spieg.

REDACTA res in patrimonium dicitur, quæ in rem patris verſa vel relata eſt, l. 2. ff. quod cum eo qui in al. pot.

REDACTVS, pro perductus. Vlp. de in ius vocan. Sed ſi per pœnam deportationis ad peregrinitatem redactus ſit patronus, putat Pomponius eum amiſiſſe honorem. Eſt autem redigere proprie, vi quadam, vel induſtria ducere ad aliquid. Sic redigit prætor per interdictum Quod legat. l. 1. Serui in dominium noſtrum rediguntur, l. & ſeruorum, ff. de ſtatu hom. Spi.

REDACTVS, tus, tui, pecunia ex frugib. venditis redacta: Scæuol. l. 58 §. 1. ff. de vſufr. Sempronio do, lego, ex redactu fructuum, holeris, & porrinæ partem ſextam. Prat.

REDADOPTARE, iterum, denuo optare, apud Modeſt. in l. ſi pater filium, ff. de adopt.

REDDERE quamuis proprie ſignificet retrodare, & quod acceperis, reſtituere, l. 3. §. ſi quis ſeruum, & l. 39. §. ſi hæres, ff. de ſtatu libert. tamen habet & per ſe dandi ſignificationem, l. 94. vbi Gœddæus, ff. de verb. ſign. quæ ex l. 21. ff. de leg. lib. 2. id eſt, ex lib. 20. Digeſtorum Celſi ſumpta eſt. Itaque Reddere iuſſum ſimul & dare iuſſum Caſcellius & Labeo probant, l. 98. ff. de leg. 3. Et ideo ſi quis alicui pecuniam reddi iuſſerit, & ſi debitam non appareat, ex fideicommiſſo tamen ea recte petetur, l. 91. §. 1. ff. de leg 3. Briſſ. Prat.

REDDERE & reſtituere ſæpe à noſtris coniunguntur, l. Caius Seius, ff. ſolut. matrim. Briſſ.

REDDERE æque bonum, pro eo quod æque acceptum eſt, l. cum quid. in fine, ff. ſi certum petat quemadmodum in mutuo res æque bona reddenda eſt, ſicuti fuit mutuo accepta. Spieg.

REDDERE ius dicitur magiſtratus, cum aliquid decernit: quaſi quod ei à populo commiſſum fuit, vnicuique diſtribuens, l. pen. ff. de iuſt. & iur. Prat.

REDDERE pro Dare aliquando accipitur. Sic apud Cic. reddere literas, pro tradere & dare literas. Quintil. ſi (inquit) verum eſt poſt vetuſta ſecula & innumerabiles annos reddi rurſus aliis corporibus animas, fortaſſis in me renatus ſit aliquis ex illis. Reddi animas pro dari intellexit teſte Laurentio Valla, lib. 2. Reddere exta dixit Virgil. Sed Sacerdotum verbo, ait Seruius. Reddi enim dicebantur exta, cum probata & elixa aræ ſuperponebantur. Virg. lib. 1. Georg.

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

At vero apud Celſum in l. cum quidam vxori, ff. de legatis 2. Cum vir dotem vxori ſuæ reddidiſſet, & quadraginta ei legare voluiſſet, & quanquam ſciret dotem ei redditam, hoc tamen prætextu ac colore verborum vſus eſſet, Iubeo quadraginta reddi vxori, quaſi dotis reddendæ nomine eam ſummam legaſſet, quadraginta legari non dotis nomine deberi conſtat. Brechæus in l. plus eſt, in verbo Reſtitutionis, ff. de verb. & rer. ſign.

REDDERE rationes, vide Rationes reddere.

REDDERE, rem pro re dare. Seneca lib. de benef. 6. Cum dicimus, Beneficium illi reddidi, non hoc dicimus, illud nos quod acceperamus reddiſſe: ſed aliud pro illo reddere. Eſt enim rem pro re dare. Quidni? cum omnis ſolutio non idem reddat, ſed tantundem. nam & pecuniam dicimur reddidiſſe; quamuis numerauimus pro argento aureos, quamuis non interuenerint numi, ſed delegatione & verbis perfecta ſolutio ſit. Item lib. 7. Reddere, eſt id quod debeas volenti dare. Hoto. & ante eum Duaren. lib. 1. diſput. anniuerſ. c. 14. Prat. Porro inter verba, Reddere & Edi rationes multum intereſt, nec is, qui hoc edere iuſſus ſit, reliquum reddere debet. nam & argentarius edere rationem iubetur, etiamſi quod reliquum ſit apud eum non ſoluat. Pompon. de verb. ſign. Maffæus.

REDDERE in l. 4. C. ne fiſcus vel Reſpublica procur. i. e. ſoluere.

REDDI actiones dicuntur à Prætore, id eſt, dari, l. 11. ff. de præſcr. verb. l. 52. ff. de rei vind. §. rei perſequendæ, in fin. Inſtit. de act. l. 35. ff. de oblig. & act. l. 9. §. 1. ff. quod falſo tutor. l. vlt. in fin. ff. ſi ventr. nom. l. 23. in fin. ff. commun. diuid. Briſſ. Prat.

REDDI interdictum, id eſt, interdicto agendi poteſtatem permitti, l. 4. ff. de vi & vi arma. l. 1. §. eſt igitur, & l. vltima, ff. vti poſſid. l. 1. §. hoc interdicto, & §. præterea, ff. de itiner. actuque, l. 1. ff. de Saluian. interd. l. 14. §. is qui precario, ff. de furtis, l. 1. §. quæ autem. ff. quor. legator. l. vnic. §. penul. ff ne quid in flum. publ. l. 1. §. 1. ff. de fonte, l. 5. in fin. ff. quibus ex cauſis in poſſ. & apud Paul. lib. 4 ſentent. tit 7. Briſſ. Prat.

REDDI iudicium, id eſt, conſtitui iudicium, l. 12. ff. de præſcript. verb. l. 4. ff. de aqua cott. l. penult. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. 3. ff. de bon. eorum. qui ante ſentent. Briſſ. Prat.

REDDI pœnæ dicuntur, qui ad pœnam ſuam, quam euaſerant, vel ad metallum aliamve aliquam reuocantur. Plin. lib. 10. Epiſt. Traianum conſulens de ſeruis, qui ex damnatione in ſeruorum publicorum numerum irrepſerant: Nam & reddere, ait, pœnæ poſt longum tempus pleroſque iam ſenes, & quantum adfirmatur, frugaliter modeſteque viuentes nimis ſeuerum arbitrabar. Cui Traianus ſic ſcribit: Qui intra hos decem annos damnati, nec vllo idoneo auctore liberati ſunt, hos oportebit operæ ſuæ reddi. Apul. lib. 7. de Aſin. aur. Quo ad renaſcenti die ſequenti deductus ad magiſtratus, vt aiebant, pœnæ redderetur. Briſſ. Prat.

REDDI præiudicium, l. fin. ff. ſi lib. ingen. eſſe dic. Prat.

REDDITA res non intelligitur, quæ deterior redditur, l. 3. §. 1. ff. commod.

REDDITÆ vſuræ, l. 17. ff. de vſur. Briſſ.

REDDITI agri, vt Hygenus in lib. de Limitib & alij id genus auctores ſcribunt, olim dicebantur, qui veteribus poſſeſſoribus redditi erant. Briſſ. Prat.

REDDITI apoſtoli, l. 9. ff de iure fiſc.

REDDITVRI, vetuſte pro Redditum iti. Proculus l. 48. in fin. Sed qui petent, cauere debebunt, ſi hæreditas euicta fuerit, quod legatorum nomine datum ſit, redditturi. Julianus l. 27. ff. ad Senatuſconſ. Trebell. Et cauit, quod amplius per legem Falcidiam liceret, cepiſſet, redditturi. Hotom. Prat.

REDEMPTI ab hoſtib. quaſi ſpecies quædam ſeruorum ſint, dicuntur, qui precio pro ſe ſoluto ita nobis ſeruiunt, vt tamen pignoris tantum vinculo, donec ſatisfecerint, teneantur, vt apparet ex l. 43. ad fin. ff. de legat. 1. & l. 2. ff. de teſtam. l. 15. ff. de captiu. l. 2. & toto prope tit. Briſſ.

REDEMPTIONIS quantitatem offerre, l. 15. de captiuis.

REDEMPTOR dicitur, qui certo precio opus aliquod faciendum ſuo periculo conduxit l. 51. § fi. l. 60. §. lege dicta. ff. locat. l. 17. §. pen. de vſur. l. 40. ff. de rei vind. l. 23. §. 1. ff. de rebus aut. iud. l. 1. in quibus cauſis pign. l. 33. §. qui ædem, ff. locat. l. 38. in fin. ff. de verborum obligationib. & qui locat, vetuſte Venditor: opus vero ipſum, Redemptoris bona: Hotom. & Connan. lib. 7. cap. 11. Briſſ.

REDEMPTOR cauſarum dicitur, qui alienas lites mercatur pecunia: alias Quadruplator dictus Vide Alex. ab Alex. lib 4. c. 15.

REDEMPTOR litis dicitur, qui certa mercede pacta litis periculum in ſe recepit, eiuſque periculum præſtat. Vlpianus l. 6. §. 6. ff. mandat. Videbatur autem mihi iudicatum ſolui fideiuſſiſſe, & quaſi redemptor litis extitiſſet, vellet à Daphnide mandata iudicio conſequi, quod erat condemnatus. Prius autem dixerat, Ex euentu litis cauerat ſibi certam quantitatem dari. Item l. ſequenti, An euentum litium maioris pecuniæ præmio redemerit. Vide Cuiac. 8 obſeru. 31 Quintilian. lib. 12. cap. 7. in fin. de patronis eorumque honorario diſputans,

Paciſcendi quidem ille piraticus mos, & imponentium periculis precia, procul abominanda negotiatio, etiam à mediocriter improbis aberit. Imp. l.1. C. de procur. Litem te redemiſſe contra bonos mores precibus manifeſte profeſſus es. Sic l. 22. C. de mandat. l.9. §.1. ff. de offic. proconſ. Hotom. & ante eum Corraſ. Miſcell. lib.1. c.4. nu.2. Prat.

Redemptor in l.15. ff. de publ. eſt, qui Cretę cotorias redemerat.

Redemptor operum dicitur, qui opera facienda conduxit, l.2. §. conductore, l. fin. ff. de admin. rer. ad ciu. pert. l.2. ff. de oper. publ. Briſſ.

Redemptor pontis dicitur, qui pontem ſartum tectum pecunia quæ pro mercium exportatione ſoluatur, tuendum conduxit. Labeo l. 60. §. 8. ff. locat. Vehiculum conduxiſti: id quum pontem tranſiret, redemptor eius pontis portorium ab eo exigebat. Hotom. Prat.

Redemptor ſyluæ, qui ſyluam conduxerat, l.29. ff. locat. Briſſ.

Redemptor vectigalium emptor. in l. Cæſar. in prin. ff. de publ. & alibi. Dicitur & is, qui certo precio conducit vniuerſum aliquod opus faciendum, à redimendo. Sed quare? Quid enim redimit operarius? Huc, Oldend. reſpondente, deſeruit, nempe quod veteres promiſcue omnem contractum appellarint emptionem. Qua priſca ſimilitudine fit, vt redimere pro conducere dicamus in parandis operibus: emit quippe ſibi, & totum in ſe ſuſcipit operarius id, quod parare, ſeu facere debet, l. item ſi precio, §. ſecundo, ff. locat. l. ea lege, §.1. eod. tit. l. in lege locationis. ibid. Spieg.

Redemptoris, inquit Feſtus, proprie atque antiqua conſuetudine dicebantur, qui cum ad faciendum aut præbendum quid conduxerant, tum demum pecunias accipiebant. nam antiquitus Emere pro accipere ponebant. At ij nunc dicuntur Redemptores, qui quid conduxere præbendum, vtendumque. Hodie redemptores publicorum vel priuatorum operum dicuntur, qui opus aliquod faciendum à publico aut à priuato ſuſcipiunt, l. cuicunque, §. Labeo. de Inſt. act. l. redemptores, de rei vend. l. ſi ventri. §.1. de priuil. credit. l. cum in plures, §. lege locat. l.1. in quibus cauſ. pign. hypothec. Græci τὸν ἐργολάβον. Nam proprie, inquit Bud. ἐργολαβεῖν eſt redempturas facere, vt mancipes & conductores ſolent, quod & μισθοῦσθαι καὶ ὠνεῖσθαι dicitur. Brechæus l. eum qui. ff. de verb. ſign. nu.9.

Redemptores rerum alienarum videri eos eſſe, qui ceſſiones aliis competentium actionum in ſemetipſos exponi properant, inquit Imperator Anaſtaſius in l.22. C. mandati. Et alienas pecuniis præſtitis habent actiones, in l.22. C. mandat.

Redemptos dixit Iuſtinian in l.14. Cod. de teſtib. teſtes precio corruptos & ſubornatos. Briſſ.

Redemptura, redemptio, conductio publicorum. Vlp. l.5. ff. de inſtit. act. Si quis pecuniis fœnerandis, agris colendis, mercaturis, redempturiſque faciendis præpoſuerit, &c. Liuius lib.3. bell. Punic. Exhortandos qui redempturis auxiſſent patrimonia, vt Reipub. ex qua creuiſſent, ad tempus commodarent. Hotom. Prat.

Redemptus, id eſt, rurſus emptus, l. quoties, §. ſeruus, ff. de hæred. inſtit.

Redhibere dicitur venditor, qui rem venditam ſibi ab emptore redditam recipit. Plautus Mercatore, Cod. quid ſi igitur reddatur illi vnde empta eſt? D. minime gentium. C. Dixit ſe redhibere, ſi non placeat. nam (vt ait Feſtus) Redhibitum proprie dicitur, quod redditum eſt, improbatumque: & qui dedit, idem rurſus coactus eſt habere id, quod ante habuit. Hotom. Prat.

Redhibere eſt facere, vt ruiſus habeat venditor, quod habuerat, & quia id fiebat reddendo, idcirco redhibitio dicta eſt, quaſi redditio, Vlp. in l.21. ff. de ædil. edict. l.8. & l.9. eod. l.19. ff. de vſucap. l.7. §. qui bona fide, ff. pro emptor. l.13. §. præterea, ff. de acquir. poſſ.

Redhibitio eſt venditionis reſolutio. l. Pompon. §. præterea, ff. de acquir. poſſeſſ. l.11. §. redhibitionem, cum §. ſeq. ff. de act. empt. l.6. in fin. ff. de diuerſ. & temp. Quintil. lib.8. c.3. An non pudeat certã pecuniam creditam periodis poſtulare, aut circa ſtillicidia affici, aut mancipij redhibitionem ſuadere. Hanc à Græcis ἀναγωγὴν vocari Heſychius oſtendit. Sic enim definit, ἀναγωγὴ ἡ τῶν πραθέντων ἀνδραπόδων ἐχόντων αἰτίαν τινά. Briſſ.

Redhibitores l.25. §.1. ff. de except. rei iud.

Redhibitoria actio vocatur, qua experimur contra venditorem, vt cogatur reſtituere precium, & retro quod tradiderat accipere, vt conſtat per tot. tit. de ædil. edict.

Redhibitio eſt, quædam in integrum reſtitutio, l. cum autem redhibitio, §. iubent, de ædil. edict. Spieg.

Redigere, eſt induſtria reducere ad aliquid, *Widerumb bringen*. Papin. in l.2. ff. qui potior. in pign. habeant. Quamuis, inquit, ex cæteris pecuniam ſuam redigere poſſit. Old. Prat.

Redigere fructus, cogere ſignificat, l.5. §. qui legatorum, ff. vt in poſſeſſ. legat. ſeu fideicomm. ſeruan.

Redigere quoque accipitur pro conferre. Briſſ.

Redigere pro referre & computare. Briſſ.

Redigere pro compellere, ſeu rurſum adigere. Si in conditionem deteriorem fuerit redactus, l.1. ff. pœn.

Redigere inſtrumenta in poſſeſſionem ſuam, id eſt, poſſeſſionis, in quam quis miſſus eſt, beneficio etiam inſtrumenta retinere, ſeu in poſſeſſione rerum computare, l.5. §. maxime, ff. de Carbon. edicto.

Redigere in ordinem, id eſt, vt vulgo loquimur, ſuo ſtatu contentum eſſe, cogendum. Spieg. Elegantius autem id interpretatur Connan. lib.2. com. c.1. nu.3. Redigere in ordinem eſſe imminuere dignitatem alicuius, & in gregarios eum & plebeios reiicere. Vnde Plin. epiſt. lib.2. dicit gulam eſſe reprimendam, & in ordinem redigendam.

Redigere in poteſtatem, vel in ſeruitium, eſt ſibi ſubditum & ſeruum facere.

Redimere, multis modis in iure noſtro ſolet accipi. I. Emere, licitari. Cicer. Qui merces, inquit, redimunt, vt ſtatim vendant. II. Redimere, quaſi reemere, quum res vendita eodem precio recipitur. Ita quotidie vtimur in contractibus annuorum redituum quibus pactum redimẽdi ſolet adiici, III. Pro liberare vel recuperare illos, qui capti ſunt. Terentius. Vt redimas te captum, quam queas minimo. IV. Redimere accipitur, pro certo pretio aliquid faciendum ſuſcipere, vt totum perficiat ſuo ſumptu, quod & conducere dicimus. Celſus in l. redemptore, ff. de rei vindicat. Cicer. Et redemptor, inquit, qui columnam illam de Torquato conduxerat faciendam. Oldend.

Redimere publica: vide Feſtum. Briſſ.

Redimere ſe, id eſt, pecunia data vel promiſſa ſe liberare, l. idemque, ff. de condic. ob turp. cauſ. Sic Redimere vſumfructum proprietarius, & contra fructuarius proprietatem dicitur in l.4. §. ſuis, ff. de manumiſſ. Briſſ.

Redimere dicuntur, qui quid à fiſco, vel priuato conduxerunt. Cicero in Bruto: Libri ſocietatis eius, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio cenſoribus redemiſſet. Briſſ.

Redimere differt ab emere: & quamuis differentia ſit triuialis ac obuia cuique, tamen ex hoc vno Ciceronis pro Seſtio loco maxime fiet plana. Quis rex, inquit, erat, qui illo anno non aut emendum ſibi, quod non habebat, aut redimendum quod habebat, arbitraretur? Sic proprie dicimus captiuos redimere ab hoſtib. cum eos liberamus ſeruitute: & vitam noſtram & ſanguinem redimere à prædonibus: vt ſit redimere rem aliquam ab iniuſto domino recuperare, aut aliqua ſeruitute vel pignoris iure liberare. Hot. ex Connan.

Redimere litem, futuri emolumenti litis ſocietatem paciſci eſt l.7. ff. manda. l.30. C. mandati, l.1. §. ſi cui cautum, ff. de extr. cog. l.15. C. de procuratorib. l.53. ff. de pact. Briſſ. Prat.

Redimere præterea pecunia aduerſarium corrumpere, & precio dato ſe ab accuſatore liberare ſignificat l.29. l.34. ff. de iur. fiſc. Briſſ. Prat.

Redimere ſententiam, redimere iudices. Macer. l.34. eod. Tu qui defenſione omiſſa redimere ſententiam maluiſti. Item, ad defenſiones cauſæ bona fide veniant: non aduerſarios aut iudices redimere tentent. Hot. Prat.

Redimiculum dicitur id, quo innexi implexique tenentur crines mulierum. Hinc Plautus redimiculum pro quodam vinculo & nodo, quo velut alligatus tenetur Babylonienſis miles, id eſt, miles Græcus, qui Babylone ſtipendia meruerat, iucunda ſuauique translatione dixit, vt de eo teſtatur Turneb. aduerſ. lib.24. cap.17.

Redintegrari matrimonium dicitur, quoties poſt repudium nullum iterum coeunt & conueniunt ac reconciliantur coniuges l.23. & l. vltima, ff. rer. amotar. l. 64. ff. de iur. dot. l.19. ff. ſolut. matrim. Matrimonium eodem ſenſu inſtaurari dicitur l.62. §.1. ff. de dona. inter virum. Sic & Redintegrari dos in l.6. ff. de iur. dot. Et redintegrari ſeruitus, quę confuſa reſtituitur l.7. ff. de fund. dot. Redintegrari etiam matrimonium dicitur quod captiuitate ab hoſtibus diſſutum quodam modo erat l.14. in fin. ff. de captiuis. Redintegratur & ſtipulatio, quæ accepta facta reſtituitur, & ex integro interponitur l.10. ff. quod met. cauſ. Quo ſenſu Reſtaurari obligatio dicitur l.9. ff. de præſcript. verb. Briſſ. Prat.

Redintegratur quoque legatum, quod ademptum fuerat, l.4. ff. de adimend. leg. Item, Redintegrari locatio ſeu renouari dicitur in l.14. ff. locati, & redintegrari petitio, l.16. C. de fideiuſſor. ac precarium, l.5. C. de precario. Hoc ſenſu redintegrari obligatio dicitur, quæ pacto inualido erat remiſſa, l.10. ff. quod met. cauſ. Item, non redintegrari vires teſtamenti dicuntur, quod antea ruptum fuiſſe conſtitit, l.36. §. vltim. ff. de milit. teſtam. denique & Redintegratur etiam actio, quæ extincta fuerat, l.5. ff. ad Senatuſconſ. Trebell.

Redire & reuerti, ad proprietatem reſeruntur l. fin. ff. de vſufruct. ear. rer. quæ vſu conſum. Alb.

Rediſſe in poteſtatem domini res tunc dicenda eſt, cum poſſeſſionem eius nactus ſit, vt iuſte auelli non poſſit, l. ſequitur. ff. de vſuc. Conn. lib.3. cap.15.

Redire hæreditas dicitur, quæ lege & ab inteſtato obuenit. Papin. in l.69. in fin. princip. ff. de legat. 2. Pero pro hæreditate quam tibi reliqui, quæque ad fratrem meum iure legitimo rediret,

rediret, contentus ſis centum aureis. Pompon.in l.3.ff. ſi quis omiſſa cauſ.teſt. Si ipſe quoque prætermiſerit, & quod lege ad ſe rediret, poſſidebit hæreditatem. Terentius Andria Actu 4.ſcen.6. Eius morte ea ad me lege redierunt bona. Idem Hecyra Act.1.ſcen.2.

Interea in Imbro moritur cognatus ſenex:
Horum ad hos redibat lege hæreditas. Briſſon.Prat.

Reditus nomen generale eſt, ſicuti prouentus, ſeu obuentiones. Comprehēdit autē omnia iura, ſeu vtilitates, quæ percipi poſſunt. Ex Alc. qui citat. Card. Clem.1. de exceſ. prçl. Spieg.

Reditus dicitur, quicquid ex re aliqua obuenit, & redit, l.5.§. non paſſim, ff. de rebus cor. Sic reditus prædii, id eſt, prouentus, qui quotannis redit, l.pen ff.de vſu & vſufr leg. l. ſi reditus, ff. de fund. inſtr. l. Titia, ff. de ſolu. l. æquiſſimum, § 1. ff. de vſufruct. vt apud Ouid. Eleg.3.

At reditus eam quiſque ſuos amat & ſibi quid ſit
Vtile, ſollicitis computat articulis.

Reditus annui inter immobilia computantur, Nouel.7.l.iubemus 2. Cod. de ſacroſanc. Eccleſ. Reditus prædii, legatur, cum vindemia vel meſſes legantur, l.6 ff. vſufruct. quemad. cau. l.7. & l.17. etſi forte, ff. de vſufruct. Multum autem legatum reditus prædii ab vſusfructus legato differt. Nam cui vſusfructus legatus eſt, prædium ipſum, quo vtatur fruatur liberum relinqui debet. Ei vero, cui reditus legatur, ſatis eſt offerri annuam quantitatem, quam fundus largitur, nec ad habitationem præſtandam hæres obſtringitur, leg.38 ff. de vſufruct. legat. Hæreditatem autem exceptis reditibus reſtituere rogatus, partus ancillarum non retinebit, nec fœtus pecorum, qui ſubmiſſi, & in locū demortuorum capitum ſubſtituti gregem retinēt, l.38.§. hęreditatē, Digeſt ad Trebell Prat.

Reditus & fructus, ſeu vſusfructus, differunt, eorumque differentiam eleganter tractant Iuriſcoſſ. in l. patrimonii, & in l. fundi Trebatiani, ff. de vſu & vſufruct. leg. In vulgata ſignificatione pro reuerſione, extat in l. finali, Cod. de ſent. paſſ. vbi Imp. Conſtantinus de patria poteſtate ſentiens, Quæ niſi, ait, patribus bonis detur, luctuoſus erit filiis reditus, quam diſceſſus. Spieg.

Reditus à Græcis προσόδους, καὶ τὰ περιπιπτόντα, quod prouentus percipere ſignificat: καρπώσασθαι, ait Budæus, eſt obuentio, vectigal, & quæſtus πόρος, λῆμμα, κέρδος poteſtque ſcribi duplici, dd, cum videlicet, à reddo deriuatur. Reddere enim cenſetur ager: quaſi depoſitum ſemen, & operam culturæ impenſam. Qui enim fructus ex terra redduntur domino in annos ſingulos, redditus rectè appellantur. Quę vero obuentiones fructuſq; aduentitii ex re quacunq; quotānis redeunt, à redeundo, reditus dicuntur. Brechæus in l. frugem, ff. de verb. & rer. ſign. Conn. lib.4.c.5 nu.5. tradit, quod quamuis fructus & reditus nomina vt plurimum eadem ſignificatione appellentur, tamen reditus vocabulum proprium eſſe in eo agro, qui nummo locatus eſt: Fructus autem in eo, qui naturalibus emolumentis inſiſtit. Adde Curtium lib.2.c.32. part.1. & Peckium l.1.§. exercitorem, nu.2. in tit de exercitoria act.

Reditus appellatione contineri omnes prouentus exiſtimauit Card. in Clement vnic. de exceſſ. prælat. Spieg.

Reditus fructuum, & vſusfructus, diſtant l. defuncta, §. Sempronio, ff. de vſufruct. Alber.

Reditus pecuniæ, vſura eſt l.6. ff. de præſcript. verb. l.20. ff. de adim. leg. l.87.§. vlt. ff. ad leg. Falc. Sic & in inſcriptione Spoletana vna & Reatina altera verbum ex reditu ſummæ accipiemus. Briſſ.

Rediviva ſaxa in l.19. de oper. publ. in C. Theod. ſic appellantur à Latinis, quæ ex vetere in nouum ædificium tranſlata de integro poliuntur, & quaſi in vitam noua adſumpta forma denuo reuocantur. Briſſ. Prat.

Reducere eſt in formam priſtinam inſtaurare. Vlp. in l.3. de itin. actuque priu.§. fin. Interdum eſt referre ad arbitrium alicuius. Vnde apud Iuriſperitos non infrequens diſputatio: an qui petit reductionem, ad arbitrium boni viri probare debeat iniquitatem, Panorm. conſ.2. Prat.

Reducere vxorem l.40.§. vlt. ff. de adulter. l.9. C. ad leg. Iul. de adult. id eſt, prouocare in matrimonium, vt loquitur l.17. C. de edend.

Reduci dicitur, quæ repudiata erat, l.13.§. vlt. ff. ad l. Iul. de adul.

Reduces dicuntur à pericul. imminenti ſeruati. Spieg.

Redundare, proprie vſus eſt Vlpian. in l.1.§.1. de aqu. pluu. arcen. Interdum relatiue pro refundere vſurpatur. vt, Hoc facinus in tuum redundabit caput. Spieg.

Refecta pecunia, redacta ex re quapiam, leg. prima, §. ſi frater, Digeſt. de collatio. bonorū, l.3.§. vltimo, ff. de vſur. Prat.

Refectio dicitur etiam ciborum. Celſus: Si in refectione quoque manſerit tuſſis, intermittere oportebit. Sic apud Imper. Barbaroſſam, §. de pac. tenen. in vſib. feud. Spieg.

Refectus, reditus, prouentus. Scæuola l.78.§. 10 ff. ad Senatuſconſult. Trebell Interim ex refectu paupertatis, qui ad vos peruenerit, ablatis cum vſuris pro quantitate numerorum redactis: id eſt, ex reditu partis tertię hęreditatis. Nam paupertatē appellat exiguæ hæreditatis partem tertiam. Verbum fructibus agrorum & prouentibus accommodatum. Cic. in Parat. Nunquam eris diues, antequam tibi ex tuis poſſeſſionib. tantum reficiatur, vt ex eo tueri ſex legiones poſſis. Hot. Prat.

Revellere teſtes, teſtimonia, & tabulas, dicebant veteres, quod contradicere & reprobare nos dicimus. Eleuare vero teſtimonia, & ipſa aſpernari. Quod & refutare eſt, & reprehendere. Subleuare autem teſtimonio dici debet, quod deonerare vulgo appeliamus. Cui contrarium eſt, premere teſtimonio. Bud. in l. poſteriore, de orig. iur. Spieg.

Refferendarii in conſtit. Iuſtin. Nou. 10.113.124. & l.2. C. de offic. eius qui vic. alic. iud. ij erant, qui recitabant principi ſupplicum deſideria, & mandata principis iudicibus inſinuabant. Caſſiodor. lib. var.6. ex eorum formula demonſtrat eos cauſarum ordines principi expoſuiſſe, interpellantium vota cognouiſſe, & iis reſponſa reddidiſſe. Nonnunquam etiam, vt Sigebertus ſcribit in Chronico, publicas conſcriptiones annulo ſeu ſigillo regis confirmabant. Quidam magiſtros requeſtarum hodie dici putant. Nominat autem eos ipſe Iuſtinianus ſpectabiles, qui mox ſuum poſt illuſtres obtinebant locum, vide auth. de referend ſacr. palat. Alciat. lib. diſpunct. 3 & Bart. in l. eos, C. de excuſ. mun. lib 10. ῥεφερενδάριος, inquit Suidas, ἐξίωμα ῥωμαϊκὸν ἤγουν ὁ ἀναφέρων. Ex horum numero ſunt, qui referēdarij dicuntur maioris Eccleſiæ, Nouel.6. qui ſpecialiter deſtinati erant ad maioris Eccleſiæ negotia principi referenda. Atij qui referendi Curiæ nominantur à Caſſiodor. lib.3. var. iidem non ſunt qui referendarij, vt eiuſdem Caſſiodori formula de referendis in ſenatu docet. Coclæus hanc vocem in barbararum dictionum claſſem reiecit. Prat.

Referre crimen eſt accuſatori crimen obiicere, vnde Relatio criminum l.5. ff. de public. iud. de qua paulo poſt in verbo Relatio. Prat.

Referre de re aliqua, pro eo, quod eſt, proponere rem agitandam. Prat.

Referre in commentarium, id quod vulgo dicunt, Regiſtrare, Monuit Bud. in Annot. prior. vt Alciat. in 10. pareig Dicimus autem, ait, Referre ad Senatum, Ferre ad populum cuius locutionis plena ſunt, eodem teſte, Saluſtij, Liuij, cæterorumque antiquorum volumina. Spieg.

Referre in numeros l. ex eo. ff. de mil. teſt. l. vnic. ff de bon. poſſ. ex teſt. mil. Corraſius lib.5. cap.23. nu.4. interpretatur pro eo, quod eſt in ordines peruenire.

Referre in reos, Vlp. l.15.§ 1. ff. ad leg. Jul. de adult Legis Iuliæ de adulteriis c.7. ita cauetur, ne quis inter reos referat eum, qui tum ſine detrectatione Reipub. cauſa aberit: neque enim æquum viſum eſt abſentem Reipubl. cauſa inter reos referri, dum Reip. operatur. Hotom. Prat. Vide Reum facere.

Referri inter ſtatutos Iuſtiniano in l. 7. C. de prox. fac. ſcrin. eſt referri in numerum eorum, qui in ſtatu militiæ collocati erant, & actu (vt dicunt) militiam exercebant. Vltra enim numerum deſtinatum vnicuique militiæ, erant præterea nonnulli extraordinarij, nondum quidem illi milites, ſed deſignati, vt in locum demortuorum ſuo ordine ſubſtituerentur, Connan. lib.4. cap.15. num.13.

Referre iuſiurandum eſt delatam ab aduerſario iuſiurandi conditionem in eum transferre. l.25. l.38. ff. de iureiur. Briſſ.

Referre iuſiurandum poteſt is, cui defertur: quod niſi fecerit, aut iurare cogitur l. iuſiurandum & ad pecunias, §. prætor ait, ff. de iureiur. l. manifeſtæ turpitudinis, eod. tit.

Referre iuſiurandum, eſt delatum ſibi ab aduerſario iuſiurandum in eum transferre. Paulus l.38. ff. de iureiur. Manifeſtæ, inquit, turpitudinis & confeſſionis eſt, nolle, nec iurare, nec iuſiurandum referre. Et ſæpe in l. iuſiurandum, 34. eod. Hotom. Prat.

Referre rem iudicatam, retractare Cic. pro Dom ſua. Si decemuiri ſacramentum in libertatem iniuſtum iudicaſſent, tamen quotieſcunque vellet quis, hoc in genere ſe rem iudicatam referre poſſe voluerunt. Sic referre myſteria dixit lib. De Orat.3. pro Iterare: & Ter. in procl Hec. Referre comœdiam, pro denuo agere. Hot. Prat.

Reficere, in interdicto, de via reficienda, eſt ad priſtinam formam & modum, iter, & actum reducere, ſic vt ne dilatet quis vel producat, aut deprimat, aut exaggeret. Reficit viam & qui aperit & qui purgat, & omnes omnino qui in priſtinum ſtatum reducunt, vt Vlp. in l 1. in prin. & §.1. ff. de via pub. ſcribit. Et ſic refectionem accipimus in l.4.§. ſi quis mihi itineris, ff. ſi ſeru. vind. Similiter in interdicto, de riuis, reficere eſt quod corruptum eſt in priſtinum ſtatum inſtaurare. Itaque tegere, ſubſtruere, farcire, ædificare, aduehere, adportareque, quæ ad eam rem vtilia ſunt, reficiendi verbo continentur l.1 in princ. & §. reficere, ff de riuis l.11. ff. comm. præd. Briſſ. Prat.

Reficere etiam redigere eſt & colligere, l.81. ff. ad leg. Falc vnde refectam pecuniam pro redacta Iuriſconſulti dicunt l.1.§. ſi frater. ff. de collat. bonor. l.3.§. vlt. ff. de vſuris. Briſſ.

Reficiat quis an faciat, permultum intereſt, vt colligitur ex l. quid tum.§.1. & §. plane, ff. quib. mod. vſusfruct. amitt. Briſſ.

Refictio pro refectione,l.1.§ deinde.Briſſ.

Refigere tribunos,& alios magiſtratus,pro recreare,& iterum creare.Vide Steph.Robertum.

Refigere, quod fixum eſt labefactare, atque conuellere. Venuleius,ff.quod vi aut clam.l.ſi vitem.Si fixeris,inquit,& ego refixero. Paul.tit.de verb. oblig.l.inter. Tabulæ, inquit, refixæ ſunt. Venul.tit.ad leg.Iul.pecul.l.qui tabulam. Qui tabulam,ait,enim refixerit.Nebriſſ.Vlpia.de vſufru.Sed & ſi quid, ait,inædificauerit, poſtea eum neque tollere hoc, neque refigere poſſe,plane refixa poſſe eum vindicare.Spieg.

Reformare, pro denuo conſtituere, teſte Budæo apud Hermogenem,in l.vectigalia, de public.Sic etiam reformari, pro denuo conſtitui,ſeu reuocari, apud Vlpianum legimus, in l. iuriſgentium,§.adeo autem,de pact.Spieg.Cæterum aliis reformare idem eſt quod in aliam formam redigere, l.præcipuæ, ff. de ædil.edict.l.1.ff. de appell. Ac iis reformatur contractus, cum de rei ſubſtantia partes ſecus, quam fecerint, conueniunt:quod eſt cum præcedentis cõtractus forma ſublata noua componitur, eodem contractu permanente l.iuriſgentium, §.adeo.ff.de pactis. Corraſ. Miſcel.lib.3.c.10.nu.6.

Reformare contractum.Vid.ſup.Informare contractum.

Reformare pactum l.interpoſitas, C.de tranſact. id eſt,reſcindere. Si vera ſunt, quæ precibus complexus es, alia ratio pactum reformat.Prat.

Reformidare, *Schevvhen.* Alfenus, Sed ſi quia mulæ aliquid reformidaſſent, muliones timore permoti, &c.l.ſi plagis ſeruus,ff.ad leg.Aquil.Spieg.

Refractarivs, Senecæ ſignificat contumacem,& nimis in ſua ſententia tenacem.Spieg.

Refragari obſequiis, eſt ea præſtare non velle, apud Impp. in l.fin. C.de obſeq.par.præſtand.& apud eoſdem repugnare, in l.ſi compenſandi,C.de hær.inſt.Spieg.

Refrenare, hoc eſt, cohibere multitudinem teſtium in l. 1.ff. de teſtib.Spieg. (de dolo.

Refrenari iuſiurandum taxatione apud Paul. in l. arbitrio.ff.

Refrigerata res,cauſa, accuſatio, quæ integra non eſt: hoc eſt,qua aliquid tacitum eſt,quod alioqui exprimendum erat, Bud.ex Quintil.lib.5,cap.de teſtib.Spieg.

Refvgæ dicuntur, qui metallo vel alii cui operi & pœnæ, cui addicti erant,fuga ſe ſubducũt,& ſubtrahunt, l.8.§.inter eos, ff.de pœnis.Refugæ operis metalli,l.penult.in fin.ff. de extraord.cog. Refuga cuſtodiæ,l.13.§.pen.ff de re milit.Tertull.in lib. de cultu fœminarum de auro agens, quod per damnatos & noxios effoſſum in honorem ornamentorum venit. Et de pœna, ait in honorem metalli refuga mutatur. Eadem forma defugas & confugas in C.Theod.legimus.Briſſ.Prat.

Refvgia abſceſſus ſunt ædium, & interiora loca, l.13. §.ſed ſi ædium,ff.de vſufr. Sed neque diætas,inquit, IC.transformare vel coniungere, aut ſeparare ei permittetur, vel aditus, poſticaſue vertere,vel refugia aperire, vel atrium mutare. Sic l. 11.§.quod autem, de ſeru.corr. Vlpianus alio loco κρύπτας vocat.Prat.

Refvndere in l.3.C.de fũd.patrimon. eſt reddere, vt apud Senecam: Id erat non tam accipere beneficium,quam refundere.Et Plinius Quod heſterna crapula ingurgitauerat. palam refundit,Connan.comment.iur.ciuil.lib.7.c.12.nu.7.

Refvtare, renunciare, cedere:vt refutare feudum vaſallus dicitur, cum aut patrono id cedit, quaſi vſufructuarius domino vſumfructum,lib.2.tit.9.§.1.& tit.38.Aut agnato proximiori, ſiue id de iam quæſito feudo fiat, vt lib.2.tit.26.§.27.& tit.49. ſiue de ſperato tantum,vt li.2.tit.46. De refutatione Papatus extat inſignis hiſtoria in Chornic.Alberti Argent.Prat.

Refvtare iudicem,idem quod reiicere, recuſare & remouere, Prat.

Refvtatoriæ preces,l.1.C.de relat.l.18.C.de appel.Iudex,inquit, Imp.à quo prouocatum erat, opinionis ſuæ exemplum litigatoribus dare debebat, & acta edere. Quod ſi cui minus plena vel contraria viderentur, is refutatorias preces offerebat, quæ ſimul mittebantur, d.l 18. Symmach.lib.1.epiſt 31. Cuius meritum perennitas veſtra lectis geſtis ac refutatoriis cohærentibus æſtimabit.Briſſ.Prat.

Refvtatorii apoſtoli,vide Apoſtoli.

Refvtatorii libelli,l 37.§.1.C.de appell.l.8.C.Th.eod.tit.

Refvtatvm feudum à patre & filio, retinet appellationem feudi paterni,l.vnica,in fine,de vaſ.decrep.ætat.SpiegPrat.

Regalia, nomen eſt multiplex. nam eo plerunque feuda omnia Regis beneficio conceſſa intelliguntur: Interdum Eccleſiaſtica duntaxat maiora & primaria, qualia ſunt Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatiæ, quæ ſolius Regis conceſſu & munere conferebantur.Interdum ius ipſum atque auctoritas regalia feuda& beneficia conferendi: cęteraque iura fiſcalia. Interdum inſignia honoris, quæ vaſſis regalibus ſolenni more tribuuntur.Prat.

Regalia pro feudis regalibus,qualia ſunt ducatus, comitatus, marchiæ, vt lib.feud.1.tit.14.§.1.& lib.2.tit.34:§. Radeuicus lib.2.c.5.vbi de Friderico Imperat.pro Tribunali in Roncha-liis ſedente loquitur: Deinde, inquit, ſuper iuſtitia regni, & de regalibus, quæ longo iam tempore ſeu temeritate peruadentium ſeu neglectu regum imperio deperierant, ſtudioſe diſſerens, cum nulla poſſent inuenire defenſionem excuſationis, tam Epiſcopi, quam primates & ciuitates, vno ore, vno aſſenſu,in manum Principis regalia reddidere, primique reſignantium Mediolanenſes extitere: Requiſitique de hoc ipſo iure quid eſſet,adiudicauerunt ducatus,marchias,comitatus, conſulatus monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus,pedatica,molendina, piſcatias,portus, omnemq; vtilitatem ex decurſu fluminum prouenientem nec de terra tantum, verumetiam de ſuis propriis capitibus cenſus annui redditionem. Hiſque omnibus in fiſcum adnumeratis, tanta circa priſtinos poſſeſſores vſus eſt liberalitate, vt quicunq; donatione Regum aliquid horum ſe poſſidere inſtrumentis legitimis edocere poterat,is etiam nunc imperiali beneficio & regni nomine idipſum perpetuo poſſideret, &c. His tamen qui nullo iure,ſed ſola præſumptione de regalibus ſe intromiſerant, 30. millia talentorum, plus minuſue reditibus publicis per ſingulos annos acceſſere.Prat.

Regalia pro maioribus & opulentis ſacerdotiis: cuius rei exempla multa exponit Hot.c.diſp.feud.8.Radeuicus lib.2.c.15. Cum Hadrianus Papa audiſſet,quod regalia Principi tam ab Epiſcopis & Abbatibus, quam à ciuitatibus & proceribus recognita fuere,literas ſuper hoc negotio dirigit. Et in Epiſt. Imp.Friderici ad illum Papam apud Nauclerum: Ab Epiſcopis, qui regalia noſtra tenent,cur homagium & regalia ſacramenta non exigamus? Aut igitur regalia noſtra nobis dimittant,aut quæ Dei, Deo,quæ Cæſaris,Cæſari perſoluant.Prat.

Regalia pro iure & poteſtate conferendi feuda & beneficia regalia: quod per ſceptrum fiebat.Otto Friſing.lib.Chro.7. c.14. Occaſio autẽ ſceleris huius hæc fuit,quod rege Romam tendente, inter ipſum & Papam conuentio facta,ab obſidibus firmata narratur, vt ſcilicet regalia eorum reſignaret. Itaque dum Romam veniſſet, ac à Pontifice promiſſa ſolui ſibi exegiſſet, Papa,eo quod clamãtibus Epiſcopis, ea quæ petebantur,adimplere non poſſet, tanquam nocens cuſtodiæ mancipatur.Et mox: Ad poſtremum pacem facere coactus eſt: Epiſcoporum ſcilicet inueſtituras per anulum & baculum Imperatori concedere. Quibus ex locis apparet,inueſtituram per anulum & virgam, ſiue baculum fieri ſolere, cum regalia per ſceptrum dari mos eſſet. Otto Friſing.lib.Frid.c.6. Tradit enim curia,& ab Eccleſia eo tempore,quo ſub Henrico Quinto de inueſtitura Epiſcoporum deciſa fuit inter regnum & ſacerdotium controuerſia, ſibi conceſſum autumat, quod obeuntibus Epiſcopis,ſi forte in eligendo partes fiant, Principis arbitrij eſſe, Epiſcopum quem voluerit,ex primatum ſuorum conſilia ponere, nec electum aliquem ante conſecrandum, quam ab ipſius manu regalia per ſceptrum ſuſcipiat.Atq; hinc factum eſt, vt gallica cõſuetudine regaliarum nomine paſſim apud pragmaticos intelligantur iura regis Galliæ in maioribus ſacerdotiis conferendis, aut eorum fructus parte aliqua ſibi retinenda. Qua de re extat libellus Ægidij Magiſtri Prætoris Pariſienſis ad eiuſdem ius Regis aſſerendum accommodatiſſimus. Liceat autem Regalia vno nomine generali appellentur, habet tamen vnumquodque Regale diuerſam originem,& cauſam ab vno. Quod ex actibus regalibus clare perſpicitur: qui non omnes ad vnam cauſam ſeu ſpeciem reſpiciunt,ſed origine, cauſa & ſpecie ſeparantur[illegible] & regalia in ipſo genere,à diuerſo fonte procedunt,qu[illegible] à ſuprema principis poteſtate procedunt, vt creare tabelliones.& legitimare ſpurios,Minetæ,&c. Quæ Paris à Puteo me[illegible] regalia nominat. Alia procedunt ab vniuerſali dominio Imperatoris, vt flumina, viæ publicæ, vectigalia.&c.Pro quo A[illegible].Iſernita ponderat §.ſed quod principi.Inſtit.de iur.natu.Prat.

Regalia an venditione includantur tradit Roma. conſ.271. incip.vis tota præſentis.

Regalia, pro inſignibus & ornamentis regiæ inaugurationis; Luitprand.Ticinenſis lib.2.c.7. Chunradus Imperator coronam,ſceptrum & cuncta,quæ regalia ſunt indumenta,in medium venire pręcepit,& hæc verba effudit:Hæredem,regiæq; dignitatis vicarium regalibus meis ornamentis Henricum conſtituo. Et mox. Ipſo mortuo, Principes coronam cunctaque regalia indumenta Henrico duci contulerunt. Witichin. lib.2. Super altare regalia inſignia poſita erant,gladius cum balteo, chlamys cum armillis, baculus cum ſcepto ac diademate:Video etiam imperialia eadem dici: vt apud Abbat.Vrſperg.in Chronic.anni 1106. Ipſa partis vtriuſq; conſiliis annuens, regalia vel imperialia inſignia, crucem ſcilicet & lanceam,ſceptrum,globum, atque coronam filij poteſtati tradidit. Otto Friſing.lib.7.c.40. Reuerſi ad filium optimates,imperialia deferunt,eumque regem creant.Idem in Chron.anni 1153.Volebat enim tenere imperium, cum in poteſtate ſua haberet inſignia imperialia, vtpote coronam & crucem & alia quæ attinebant. Otto Friſing.lib.7.c.23. Iraque Chunradus Rex curiam in prædicta ciuitate maximo conuentu Principũ habuit:

habuit: vbi omnes Saxones vltro ſe ſuæ ditioni ſubdidere. Solus ex Principibus Dux Henricus regalia ſeruans aberat, ad quæ reddenda dies ei præfigitur. Quo veniens, regalia quidem multis illectus promiſſis reddidit, ſed tamen ea minime conſecutus (id eſt, recuperans) infecto pacis negocio, ſine gratia eius diſceſſit: tamen ducatus ei adiudicatur. Quib. ipſis totidem verbis Abbas Vrſperg. vtitur in Chron. anni 1138. Prat.

Regem Feudiſtæ plerunque pro Imperatore nominant: vnde regalia pro Imperatoris iura: ex quo quantum à Romana conſuetudine abhorreant, intelligi poteſt. Liu. lib. 27: circumfuſa inde multitudo Hiſpanorum & aure deditorum & pridie captorum, Regem cum ingenti conſenſu appellauit. Tum Scipio ſilentio per præconem facto, ſibi maximum nomen Imperatoris eſſe dixit, quo ſe milites ſui appellaſſent: Regium nomen alibi magnum, Romæ intolerandum eſſe: regalem animum in ſe eſſe: ſi id in hominis ingenio ampliſſimum ducerent, tacite iudicarent: vocis vſurpatione abſtinerent. Interdum tamen Regis nomine Langobardus Rex intelligitur: nam Italiæ Regum nomen Langobardi vſurparunt. Illud autem prætermittendum non videtur, cum inuiſum Romæ regis nomē eſſet, qui euerſa Republica dominatum arripuerunt, Imperatoris aut Principis nomen ſibi ſumpſiſſe. De Imperatore Tranquil. auctor eſt: itemque Dio lib. 43. de Principe, Tacitus lib. 1. Lepidi, inquit, atque Antonii arma in Auguſtum ceſſere, qui cuncta diſcordiis ciuilibus feſſa, nomine Principis ſub Imperium accepit. Et aliquanto poſt. Non regno tamen, neque dictatura, ſe principis nomine conſtitutam Rempublicam. Sed vbi de re conuenit, minus de verbo laborandum eſt: cum vere proprieque omnes Reges & ſint & appellentur: ſiue dictatores, vt Cæſar: ſiue Principes, vt Auguſtus: ſiue Imperatores, vt ipſius ſucceſſores: ſiue Pontifices, ſiue etiam Tribuni nominentur: cuius nominis ac poteſtatis ſuauis ad ridendum hiſtoria extat apud Naucler. Gener. 45. ſub anno 1346. de Nicolao quodam ciue Romano, qui Papa auctore totius orbis dominatum ſibi arrogauit, proque eo iure Regibus & Imperatoribus omnibus diem dixit: cuius rei formulam ex eiuſdem Naucleri commentariis cognoſces. Prat.

Regentes, id eſt, gubernantes, adminiſtrantes, apud Vlp. in l. illicitas, ff. de offic. præſid.

Regere eſt gubernare, dirigere, quaſi rem agere. Inde metaphorice regi dicuntur fines: quia non vno modo de finibus iudicatur, ſed aut diſcernuntur qui iam ſunt, aut ſtatuuntur, vbi non apparent, adiudicatione, condemnatione. Old.

Regerendarii dicuntur ii, qui erant à regeſtis ſiue libellis, de quibus Caſſiod. lib. 11. Var. apud quem tamen corrupte regendarii legitur pro regerendarii. Prat.

Regerere pro iterum iniicere, l. 24 ad fi. ff. quibus modis vſusfruct. Sumitur & pro perſcribere, id eſt, in tabulas referre apud Quintil. lib. 2. c. 12. & lib. 3. c. 8. Prat. Hinc

Regesta, quæ corrupto vocabulo Regiſtra, quaſi regeſtaria dicunt, ſunt acta tabulæque publicæ, quæ Græci ὑπομνήματα & ὑπομνηματισμοὺς vocant. Illo tamen corrupto vocabulo vſus eſt Vopiſc. in Probo: Vſus, inquit, etiam ex regiſtris ſcribarum porticus porphyreticæ. Prat.

Reges principio quomodo aſſumpti ſint, poſt Alciat. in comment. ad l. bona ciuitatis, de verb. ſign. vide Iuſtin. lib. 1. Cæterum, Regis filium, tametſi regnum non habeat, Regem vocari poſſe, cenſuit Scholiaſtes in c. vlt. 24. quæſt. 1. An vero appellandus Rex ſit, natus patre nondum Rege ſalutato, Doct. tractant: Mirum eſt in dubium reuocari, quod à Iureconſult. apertiſſime deciſum eſt l. Senatoris, 1. de Senat. Spieg. Prat.

Regia lex lata olim a populo de rege præcipue: plura tamen capita continebat. Marcellus enim in l. Negat. de mort. infer. negat inquit lex regia mulierem quæ prægnans ſit, humari antequam partus excidatur. Vetuſtiſſima autem fuit ea lex à primis initiis vrbis, regio per eam conſtituto dominatu: deinde renouata, vt ſignificat Tranquillus in Caligula: Ferretus in notis ad Inſt. de iure nat. gent. & ciuil. Quin & leges curiatas, ex quibus ius Papyriacum conſtitutum eſt a Sexto Papyrio quandoque leges regias nominatas, quod eas Romanorum reges tulerunt, tradit Connan. lib. 2. c. 12. nu. 1.

Regia manu gubernata omnia priſcis ſeculis fuiſſe, id eſt, nulla lege, nullo certo iure, vulgo dicitur. Franciſcus Hotom.

Regi fines dicuntur, interprete Boerio, quotiens propriis quiſque ager finibus terminatur. Inde quod ad terminos conſtituendos inter eos, qui confines agros poſſident, datur, iudicium finium regundorum dicitur, & de finibus regundis, vt ff. & C. fin. regund. Cic. Topic. Si in vrbe de finibus controuerſia eſt, quia fines agrorum magis eſſe videntur, quam vrbis, finib. regundis arbitrum adigere non poſſis. Et alias: Si in vrbe fines non reguntur, nec in vrbe aqua arceatur. Idem libr. 1. de legibus: nec Manilia lege ſinguli, ſed ex 12. tres arbitri fines regemus. Idem in Orat. pro Mure. Imperatoris & Iureconſulti differentias recenſens. Ille exercitatus eſt in propagandis finibus, tu in regendis. Bri. Porro Regundorum dicitur pro Regendorum imitatione vetuſtatis in tit. ff. finium regundorum. Nec ē inconcinne dicitur finalis quæſtio, in l. ſi conſtiterit. C. fin. regund. Et limitis actio in c. inter memoratos 16. qu. 3 Prat.

Regifugii dies. Regifugium diem, quo exactus eſt Tarquinius, illum in poſterum Romani vocarunt. Quis autem dies is fuerit, variant auctores, apud quos plura & diuerſa refugia leguntur, prout late explicat Onuphrius Panuinius in Comment. lib. 1. Faſt.

Regimentum apud Aur. Arcadium, de offic. præfect. prætor. leg. vnica, pro regimine & adminiſtratione. Regimentis ait, Reipublicæ ad Imperatores perpetuo translatis. Spieg.

Regina, regis vxor. An vero id nominis retineat viro defuncto, vide cap. ex parte, extr. de foro compet. & 24. qu. 1 eos. Sp. Prat.

Regio dicta eſt à rego, quod initio regiones ſub regibus erant, & ab his regebantur: donec in prouincias redigerentur ſub imperio Romano. Erant & prouinciæ ſingulę in regiones certas diſtributæ, eaſque regiones lib. de condit. agrorum definiuit ad hunc modum Siculus Flaccus. Regiones autem dicimus intra quarum fines ſingularum coloniarum aut municipiorum magiſtratibus ius dicendi, coercendique eſt libera poteſtas. Huiuſmodi regionum fines interdum latiſſimi fuerunt, adeo quidem vt expreſſe ſcripſerit Plin. lib. 4. c. 5. in Achaia regionem Meſſeniam duodeviginti montium. Nec ad alias quam has regiones Vlpianum reſpexiſſe in leg. ſemper in ſtipulationibus ff. de reg. iur. exiſtimat Ræuardus ibidem. Romani vrbem ſuam in 14. regiones diſtinguebant, l. 3 ff. de offi. præfect. vig. ex Tacito lib. 14. & vide Tranquil. in Aug. cap. 30. Inde poſtea regiones, plurali numero, cœperunt dici fines ſeu termini, vt Cic. pro Archia dicit: vitæ ſpatium, exiguis regionibus circumſcriptum eſſe. Et regionibus agros diuidere, hoc eſt, certis finibus & limitibus perpetuis diſtinguere, vt quiſque ſuam partem ſemper habeat, l. 7. ff. commun. diuid. & l. 3. C. eod. Old. Prat.

Regione verbo vtimur loco aduerbii, vt è regione, quaſi ex aduerſo, rectis lineis. Prat.

Regiones etiam in fundis ſtatuuntur, fundique regionibus diuiduntur l. 7. ff. commun. diuidund. l. 3. C. eod. tit. l. 2. ff. fin. regund. l. 1. C. eod. l. 6. ff. quemadm. ſeruit. amitt. l. 31 ff. de vſufr. leg. l. 8. ff. de rei vind. l. 15. §. idem Celſus, ff. de act. empt. l. 64. ff. de euictionibus, §. vlt. Inſtit. de offic. iud. Briſſ.

Regiones ergo fundorum partes ſunt certis menſuris diſpartitæ l. 8. & l. 29. ff. de acqu. rer. dom. Briſſ.

Regis filius, dicitur etiam natus poſt mortem Regis, argum. leg. emancipatum, ff. de Senatoribus. Spieg. Prat.

Regis officium qualenam ſit, vide c. regum officium 22. q. 5. Pr.

Regnum, eſt Monarchia, ſeu vnius principatus adminiſtrantis Remp. ad vtilitatem communem. Inde factę ſunt conſtitutiones, decreta ſeu placita principum, quæ ſunt in C. & in lib. Nouel. Hæc politia cum degenerat, hoc eſt, cum ad propriam vtilitatem tendit, tunc conuertitur in tyrannidem. Tales aliquando Deus orbi dedit, vt interim reipſa agnoſcerentur boni principes. Quid enim animaduertiſſent Romani, & quid poſteritas recordaretur, Octauium Auguſtum fuiſſe optimum moderatorem, niſi Neronem quoque peſſimum experti fuiſſent? Igitur regnum, eſt ius quoddam conſiſtens in dignitate & honore, præeminentia, poteſtate, conſilio, adminiſtratione reipubl. vt hi qui de regno & principatu ſcribunt Latine, expoſuere: à quibus longe arcentur fœminæ, de iure communi, cum plerunq; etiam aduerſus commoda propria, earum conſilium laboret. vt l. 4. C. de ſponſ. Extat c. l. Salicæ, quo fœminis regno interdicitur. Argumenta contra hanc legem adducta, ſcite diluit Pyrrhus ſingulari tractatu, quem de lege Salica, & regni ſucceſſione inſcripſit. Regnum etiam dicitur, quicquid à quoquam poſſidetur. Quare etiam vulgo iactatur adagium, ſuæ quemque domi regem eſſe: quod tamen ab ipſa vſque antiquitate manaſſe, Rotero ex Homero comprobat. Spi.

Regressum habere. Vlp. niſi emptores regreſſum ad bonæ fidei poſſeſſorem habent l. ſed & etſi §. item ſi res. ff. de pet. hær. Spi.

Regressus ad aliam actionem l. 9. §. 1 ff. de tributor. Briſſ.

Regula, inſtrumentum apparet, quo in olei factura vtebantur, vt ex Columella colligitur. Vlp. in l. ſed addes. §. illud nobis. Quod ſi regulis olea premátur, & prelum, & ſucculam, & regulas, tympanum & trochleas, quibus releuatur prelum, dominum præſtare oportere. Vbi interpres, regulas pro tabulis, & ſucculam pro torculari accipit: Vide Budæum in hunc locum. Spieg. Adde Forcat. in penu iuris ciuilis cap. 11.

Regula, κανών, γνώμων proprie dicitur norma, qua lineæ diriguntur: quaſi regens menſuram. Per translationem autem accipitur pro breui iuris præceptione, generaliter concepta: vt in tit. ff. de diuiſ. reg. iur. antiq. Old.

Regula eſt coniectio cauſæ, id eſt, directio quædam generalis, ad veritatem rationis exacta. Cum enim vniuerſa cauſæ diſputatio: quæ varias habet ſpecies & circumſtantias, coniicitur in compendioſam iuris theſin, tunc fit regula breuiter rem enarrans. Idem enim in effectu ſignificant, regula, Theſis, definitio: quicquid plerique dixerunt. Old. Ioannes & Placentinus veteres gloſſematarii pro coniectione legunt, coniunctio:

quam lectionem probaſſe videtur C.Harmeno.lib.6. *κανών ἐστι σύντομος τῶ πραγμάτων ἀφήγησις ϗ συνάφειος*. Hanc regulam declarant P.Decius,& Petrus Faber in d.l.1.Prat.

REGVLA in iure noſtro intelligitur,quod compendio refertur, ius antea ſpeciatim & fuſius expoſitum.Vnde non ſecus ex regula,atque è tripode reſpondemus. Nam iam ex iure conſtituto mutuata eſt, nec ipſa iuri initium facit,vt pulchre explicat idem Ferrarius, interpretans Pauli verba l.1. de regul.iur. Quamuis regula quæuis, pro varietate circumſtantiarum in aliquo vitiatur,atque perdit officium ſuum Spieg.

REGVLA eſt, inquit Paulus , quæ rem quæ eſt breuiter enarrat: non vt ex regula ius ſumatur, ſed ex iure quod eſt,regula fiat. per regulam igitur breuis rerum narratio traditur,& vt ait Sabinus, quaſi cauſæ coniectio eſt, quæ ſimul cum in aliquo vitiata eſt, perdit officium ſuum.l.1.ff.de reg iur.Hot.

REGVLA eſt ſententia quædam generalis , quæ ex plurium legum mente à Iureconſultis notata atque animaduerſa , paucis verbis ſummam earum conſenſionem & tanquam harmoniam complectitur.Differt autem lex à regula: quod illa dicitur,quam populus certo & cognito omnibus iure conſtituit: regula vero, quam Iuriſconſulti ex pluribus legum capitibus notatis inter ſeque comparatis elicuerunt: vt non omnino incommode dicere poſſimus, leges eſſe tanquam voces, & ſonos ſingulos: regulam vero eſſe tanquam harmoniam & concentum. Vide plura apud Hot.lib.Obſeru.11.c.1111.

REGVLA Catoniana quid ſit, diſces ex tit.de reg.Cato. Hæc ad hæreditates , neque ad legata , quorum dies non mortis tempore,ſed poſt hæreditatem cedit, neque ad conditionales inſtitutiones.l.cætera.§.tractari, ff.de legatis 1.l.1.ff.de reg.Cat. neq; ad nouas leges pertinet.l.antepen.pen.& vlt.ff.eod. Eam autem ſic definiiſſe ſcribit Celſus.l.1.ff.eod.Quod ſi teſtamenti facti tempore deceſſiſſet teſtator , inutile foret id legatum quandocunque deceſſerit,non valere. vide ibidem interpretes. Hæc iuris regula dicebatur, l.cum legato.ff.quando dies leg.ced.Prat.& Connan.lib.10.c.5.n.13.

REGVLÆ formam Paulus eleganter in l 1. ff.de reg. iur.antiqu. tradidit his verbis, Quaſi cauſæ coniectio:ſcilicet,cum latior rerum tractatio ad concinnam breuitatem redigitur, inſpecta generali & primaria iuris ratione.Commentatores autem verba tantum,non rem ipſam obſeruant: videlicet putantes regulam eſſe,cum ſigno vniuerſali adfirmatiuo , vel negatiuo , vel indefinite,allegantes impertinenter.l.1.§.initio.ff.de offi.præfect.vrb.l.1.§.generaliter,ff.de legat.præſt.Siquidem lex politica ipſis rebus, & non verbis imponitur. l.3.c.commu.de leg. leg.ſi C.de furt.Oldend.

REGVLÆ iuris ſunt notitiæ quædam ſemper firmæ & immutabiles : vt quæ non ſolum lapideis olim tabulis, ſed etiam cordibus hominum indelebili charactere à Deo ipſo ſunt inſculptæ, vetam viuendi honeſtatem exprimentes. Vnde quicquid in hominum commerciis,huiuſmodi axiomatib. conueniens eſt,id cenſetur ab arbitratu boni viri,à conſtante atque perpetua voluntate,denique ab ipſa iuſtitia dependere. Inſti.de iur. nat.gentium & ciuil.§ ſed naturalia.l.Mæuia.ff.de annu.lega. l.1.in prin.ff.de iuſt.& iur.Old.Prat

REGVLÆ officium eſt, exhibere nobis generaliter definitionem iuris, quod alioquin per ſingulas negociorum circumſtantias latiſſime patet. Qua in re plurimum commodatur humanæ fragilitati : quæ in numeroſa legum multitudine, quaſi in Labyrintho quodam periclitari ſolet,niſi ſummas earum ſententias,& primaria (vt ſic dicam) conſilia præ oculis habeat.Old. Pratei.

REGVLARE, ſed vt putant, non ſic à Latinis vſurpata eſt interpretibus, ampliare, & reſtringere legis dictum ſecundum rationem leg.qui quadraginta. Ad Senatuſc.Trebell.Spieg.

REGVLARITER, & quod pro regula , & quod ſecundum regulam eſt.Vlp.in leg.regulariter.ff.de petit.hæred. Regulariter, ait definiendum eſt,eum demum teneri.Spieg.

REGVLARVM iuris antiqui duplex eſt vſus. Alter,quod vniuerſam legum cognitionem,& penitiſſima earum conſilia,breui quadam & veluti in faſcem contracta præceptione nobis ob oculos ponunt. Alter, vt in variis quotidie occurrentib. cum publicis tum priuatis negotiis ac conſultationibus , hiſce regulis vtamur ad ſeparandum æquum ab iniquo.Quæ ſalutaris ars, ſine notitia huiuſmodi præceptionum exerceri non magis poteſt,quam fabrilis ſine norma. Old.Prat.

REGVLVS, quaſi paruus rex: non quod paruæ ſtaturæ ſit rex, ſed quod alicuius vrbis, aut oppidi dominus ſit. Cuiuſmodi apud nos ſunt, quos vocamus *Herren,*item *frey,oder Bannherren,*à Banno,vocabulo patrio,& non à Vexillo. Quamuis proprie reguli, ſint filii, aut nepotes regum. Old.Conn.lib.2.c.9. Regulos apud Cæſarem dici tradit,eos qui magni alicuius territorii domini erant cum ſumma in ſuos poteſtate.

REGVM nomen , alibi quoque quam Romæ ſanctum fuiſſe, eorumque afflictæ fortunæ ab aliis ſuccurri ſolitum, Cicer.ſcribit in ſuaſione legis Maniliæ. Hoc tamen poſt eiectos Tarquinios Romæ odioſum fuit: cum ſcilicet ciuium aliquis rex fieri Romæ affectabat. Aliorum vero regum, qui pop.Ro.nec ſocii,nec amici erant,nomen Romæ ſanctum fuit . ſociorum vero & amicorum,ſanctiſſimum.Vide Zaſ.in l.2.§. exactis deinde regib.ff.de orig.iur.Spieg.

REGVNDORVM pro regendorum , imitatione vetuſtatis dicitur in tit. ff.Finium regund. Vbi regere accipitur , pro diſcernere vel conſtituere : quoniam actio finium regundorum propter fines , quorum contentio incidere ſolet , diſcernendos introducta fuit. Ideoque non inconcinne dicitur finalis quæſtio, in leg.ſi conſtiterit. C.finium regundorum. Et limitis actio, in c.inter memoratos.16.qu.3.Old.

REI appellatio generalis eſt. Continet enim omnia , quæ vel in patrimonio ſunt , vel extra patrimonium, & ad omnem contractum cauſaſque & iura pertinet, l.5.& l.23.ff. de verb.ſign. Sunt autem tres præcipue huius vocabuli ſignificationes, hoc Auſonii verſu comprehenſæ?

Imperium,litem,venerem cur vna notet res?

Vt de duabus, quæ nihil ad ius pertinent,taceam, Res pro lite accipitur in l.8.§.ſi quis poſt rem. cum §.ſeq.ff.de inoffic.teſt. Et olim ſumme dubitatum inter formularios fuiſſe Cic.in Murenia oſtendit, Rem an litem dici oportet. Vnde in actionum ciuilium ſolennibus verba ſub disiunctione hæc ita Varrone in lib.6.de ling.Lat. teſte efferebantur, Quam rem ſiue litem dicere oportet. Coniunctim vero protulit Imp. in l.9.C.de ſuis & legit. vt & in ſolenni formula rerum à fœciali repetundarum, quæ à Liu.lib.1. ponitur. Quarum rerum, litium, cauſarum,condixit pater patratus. Inde rem amittere litem amittere eſt,l.8. ff.de reſtit.in integr. l.22.§. pen.ff.ratam rem hab. Rem ſeruare pro debitum ſuum ab aliquo conſequi , & , vtalias dicitur , ad ſuum peruenire, l.2.& l.4.ff.de dolo,l.19.ff.ad Vellei.l.2.§.ſi Titius.ff.de hær.vend.l.11.in fi. & l.12.ff.ad munic.l.2.ff. de inſtitor.l.35 §.fin.ff.locati,l.4.in fin. ff. de admin. rer.ad ciuit.l.fin.ff.rem pupill.l.38.ff.de excuſ.tut.l.10.ff.de doli except.

REI ſeruandæ cauſa in poſſeſſionem mitti dicuntur creditores, l.1.& l.7.ff.quib.ex cauſ. in poſſeſſ.l.3.§.fin.ff.de acquir.poſſ.l. 13.ff.quæ in fraud.cred.l.51.§.1.ff.de re iud.l.5.§.ſi plures & §. poſtquam.ff.vt in poſſ.legator.l.3.§.creditores ff.vti poſſid.l.5. §.Iulianus.ff.ad exhib.l.26 ff.ad munic.l 30.ff.de pecu.l.pen. § item dandę.ff.de diuerſ.temp.l.2.ff.de feriis.l.9.ff.de rei vin. Etiam rei ſeruandæ in poſſeſſionem bonorum tutoris, qui ne alimenta decernantur, latitat, pupillus mittitur,l.7.§.præterea,ff.de ſuſpect.tut. Sed & rei ſeruandæ gratia , fideicommiſſi ſeruandi gratia ſignificat in l.9.ff.de ann. legat. quanquam alias hæ duæ miſſionum in poſſeſſionem cauſæ , vt diuerſæ, ſeparentur,l.1.ff.ex quib. cauſ.in poſſeſſ.

REI autem ſeruandæ cauſa non poſſidet, qui ſuo iure vt pignus tenet,l.13.ff.quæ in frau.cred.Briſſ.

REI perſecutionem continent actiones, quibus perſequimur, quod ex patrimonio nobis abeſt , l.35.ff.de oblig. & act.& §. res perſequenda. Inſt.de action. Sic rei perſecutionem continet actio.l.11.ff.de rebus auth.Iud.poſſid Briſſ.

REI perſecutio, & pœna vindictæ, opponuntur. l.20.§.1.ff.de adquir.vel omit.

REI appellatione & tota res & pars eius continentur , l.7.ff de iureiur l.4.§.1.ff.de damn.infect.l.13.§.1.ff.de fund.dot. Eademque res peti intelligitur , etiam ſi pars petatur eius quod totum petitum eſt , l.7.ff.de except.rei iud. Ex re fructuarii item bonæ fidei poſſeſſoris eſſe videtur,quod hi ſeruo donauerint,vel conceſſerint, vel adminiſtratione rerum, quæ ad eos pertinet, compendii fecerint, l.38.ff.de vſufruct.Sed & ſi bona fide poſſeſſori vel fructuario ſeruus acceptum roget , vt paciſcatur , ne ab iis petatur ex re eorum acquirere videntur, cum eos liberent. l.63.ff.de ſolut.l.11.ff.de acceptil.Sed & ſi hæreditatem poſſeſſorum fructuariorum ve intuitu & contemplatione ſibi relictam iuſſu eorum adeant, non opera ſua , ſed ex re eorum acquiſiſſe intelligerentur, l.45.in fin.ff.de acquirend. hær.l.32. ff.de liber.cauſ. Atque hæc interpretatio pertinet ad id , quod dicitur fructuario bonæ ve fidei poſſeſſori, ſeruum quod ex operis ſuis vel ex re eorum ſtipulatur, aut per traditionem accipit,acquirere.Briſſ.

REI dicuntur omnes,quorum res aguntur, autore Tullio. Itaque qui ſtipulatur, reus ſtipulandi dicitur,qui promittit,reus promittendi habetur,l.2 ff.de duob. reis. Frequentius tamen eſt,magiſque vſitatum, vt debitores nomine Reorum ſignificemus , quemadmodum in publicis iudiciis eos qui accuſantur:& Vergilius: Conſtituam:ante aras voti reus:id eſt,debitor & promiſſor.Hot.

REI nomen pecuniam continet,ſed non e contrario pecunia rem ſignificat. Qua ratione,rei nomen generalius eſt,quam pecuniæ l.1.ad fin. ſi cert.per.ff. Sed forſan obiicies quare igitur dixerit Vlpianus,pecuniæ appellatione rem ſignificari? Ego quidem reſpondebo , pecuniæ verbum rem ſignificare , ſicut ſpecies ſignificat ſuum genus: dicimus n hominem eſſe animal: ſed generalius eſt animalis nomen quam hominis, vt quia & ratione prædita ϗ ἄλογα, ſeu ratione carentia animalia ſimul

conti-

contineat:homo tantum de pluribus numero differentibus & indiuiduis prædicari ſolet. Sic quia rei appellatio pecuniam inter cætera, & alia multa etiam continet, dicemus pecuniam rem ſignificare. Vt ſi quis dixerit, rem meam Martino meo do lego, pecuniam quoque cum reliqua patrimonii ſubſtantia legaſſe cenſebitur. Si vero pecuniam legauerit, pecuniam numeratam, & æs ſignatum forma publica tantum legaſſe dicetur. Re enim in genere legata, teſtator cenſetur reliquiſſe, non ſolum ſubſtantiam quæ in patrimonio ſit, vt vaſa, aurea, argentea, & ænea, ſed & ſignatam pecuniam. Brech. in l. rei appellatio. ff. de verb. & rer. ſign.

Rei appellatione (inquit Vult. in prin. Inſtit. de rer diuiſ. nu. 4.) intelligimus rem quamuis, præter perſonam, non quatenus vulgari modo Phyſicus res accipit, ſed quatenus Iuriſconſultus & diuiſio rei proponitur à Iuriſconſulto, vt rerum differentia indicetur, & ex differentia cognita cognoſcatur ipſarum qualitas.

Rei appellatio non genus, ſed ſpeciem ſignificat. Octauenus ita definit: quod infectæ quidem materiæ pondus, ſignatæ vero numerum, factæ autem ſpeciem dici oportet. Vide l. ſi in rem. ff. de rei vindic. Eſt autem rei appellatio latiſſima, & corporalia & incorporalia complectitur, & ad omnem obligationem, contractumque pertinet. Hinc æquitatem, neceſſitatem ve aliquando ſignificat: quandoq; & veritatem: plerunque & adminiſtrationem: ſed & pro iudicio, controuerſia, ſententia accipitur: habet enim negotii ſignificatum: pro rei quoque ipſius æſtimatione nunc accipitur, nunc pro eo quod intereſt: homines quoque rerum appellatione contineri, dubium non eſt l. omnia, in fi. de leg. 2. ſicut & delicti, cæteraque quæ in facto conſiſtunt. Sed & officia, res appellantur. Reſtringitur autem ex ſubiecta materia. Hæc Alc. in comm. ad tit. de verb. ſig. Idem in Parerg. indicat, & rem pro atrocitate facti dici. Spieg.

Rei mortuæ meminit Vlp. in l. 7. §. 1. de donat. inter virum & vxorem. Quia non ſit locupletior, quæ tantumdem in re mortua impenderit. Accurſius rem mortuam interpretatur, qua mulier locupletior non eſt: Connanus eam, quæ periit, & iam non extat, vt Cic. Ad Atticum: Cæſar cum veniſſet mortuo plauſu, id eſt, refrigerato & extincto: Hot. ex Connano.

Rei capitalis damnatus, quis dicatur, vide ff. ſi quis caut. l. ſed & ſi quis. §. 1. l. edicto. §. 1. de præſcript. ver. l. rei capitalis. de Pœnis. Spieg.

Rei vindicatio eſt actio realis, contra poſſeſſorem rei corporalis, data ei, qui ſe eius dominum eſſe affirmat: eoque modo accipitur ff. & C. de rei vindic. Licet enim etiam rei Incorporalis ſit quædam Vindicatio: Illa tamen ſpecialiter dicitur confeſſoria & negatoria. Rei corporeæ vero ſpecialiter Rei vindicatio. Ex ſupra data definitione duo huius actionis extrema, ſeu, vt loquuntur, requiſita adeo neceſſaria colliguntur, vt ſi alterutrum omittatur, actio nulla ſit: quæ requiſita in libello deduci, & ab actore probari debent: vnum eſt ex parte agentis, velut dominium, directum, vel vtile, vt aſſeratſe eius rei, quam petit, eſſe dominum: alterum ex parte rei, videlicet poſſeſſio, vt is rei petitæ ſit poſſeſſor, vide Vult. ad §. 1. nu. 57. Inſt. de actio.

Rei vxoriæ actio appellabatur, quæ ſoluto matrimonio dotis repetendæ cauſa dabatur, l. vnic. C. de rei vxor. act. §. fuerat. Inſt. de act. Eius meminere. Cic. 3. offic. Quintil. lib. 8. cap. 3. & Gell. lib. 4. c. 4 Eiuſque in ff. nunquam fit mentio, quia a Iuſt. in actionem ex ſtipulatu tranſlata & transfuſa eſt. Briſſ.

Reiectanevm dicitur quod ab omnibus reiicitur.

Reiectio iudicum quid ſit, Aſconius ſic exponit: Moris erat celebrata iudicum reiectione, & haberi in officio Prætoris, & in arca reponi nomina ſelectorum iudicum: Reiectio autem idcirco dicitur, quia cum multi iudices in conſilio cum prætore ſuo iudicaturi eſſent. qui Quæſitor fuiſſet in cauſa publica, verbi gratia, repetundarum, ambitus, maieſtatis, neceſſe fuerat eos primum de decuria Senatoria conſcribi, cum Senatus iudicaret: deinde in vrnam ſortito mitti, vt de pluribus neceſſarius numerus confici poſſet: tertio, id eſt, poſt vrnam, permitti accuſatori ac reo, vt ex illo numero reiiciant, quos putauerint ſibi aut iniquos, aut ex aliqua re incommodos fore. Reiectione celebrata in eorum locum qui reiecti fuerant, ſubſortiebatur prętor alios, quibus ille iudicum legitimus numerus compleretur: prima enim ſortitia dicebatur. his perfectis iurabant in leges iudices, vt obſtricti religione iudicarent. Hot. Prat.

Reiicere verbum erat iuris, quod ſignificabat recuſare, ſeu repudiare Iudices. Sic etiam miles reiici militia dicitur. l. 6. §. quia ff. de re milit. & reiici caſtris l. 29. ff. de lib. cauſa. Briſſ.

Reiicere calcem, id eſt, retro iacere in l. fin. ff. ſi quadrup. paup.

Reiicere cauſam ad regem pro referre ad regem: quod vulgus dicit remittere. Prat.

Relatio eſt cum ad principem refertur: apud Symmach. lib 1. epiſt. 41. & 44. Relationes in l. 14. C. de accuſat. interpretor elogia, quæ ab Irenarchis officialibuſque ad præſides referebantur. Nam referendi verbo in hac re vtitur Martian. in l. 6. ff. de cuſtod. reor Verbum etiam referre, in ratiociniis vſurpatur, l. 82. ff. de cond. & demonſtr. Vide in verbo, Rationes. Briſ.

Relatio criminis eſt, cum ideo iure factum dicitur, quod alius ante iniuria laceſſierit. Cic. de inuent. Aliter in tit. C. de relationibus. Quando ſuper cauſa ſuperior conſulitur, dicitur. Significat & apud idoneos autores propoſitionem criminis & rei. Aliter vſurpauit & quidem eleganter, Paul. in fin. l. pen. de iuſtit. & iur. quum ait, relatione ſcilicet facta, non ad id quod prætor ita fecit, ſed ad illud quod prætorem facere conuenit. Verior tamen eſt ratio, vt quoties iudex principi vel maiori magiſtratui cauſam aliquam refert, vt inſtruatur, quemadmodum ius dicere debeat. l. eum quem. §. iudicibus. ff. de iudic. in Auth. de iudicibus. §. vlt. vel rem ipſi maiori iudici finiendam relinquat, quod quibuſdam caſibus permittitur, in auth. vt iudices non ex pecu. vbi notat. Spieg.

Relationis natura, ſicut & demonſtrationis, eſt natura veritatis ex coniunctione ſcripturarum patens. & ideo ea quæ veniunt per modum relationis, vere & proprie ineſſe dicuntur, ita ſing. conſuluit Bald. in conſil. 112. ea quæ veniunt, in vlt. lib. vbi per hoc infert, quod fideiuſſor vere & proprie promittit eandem ſummam, quam reus principalis: licet non ſpecificet in inſtrumento fideiuſſionis, niſi relatiue ad inſtrumentum principalis. Et hanc deciſionem Bald. pro ſing. refert Iaſon. vbi tamen arguit in contrarium, in l. vbi autem non apparet, §. illud, in 1. not. ff de verb. oblig. quod bene nota, ad ſtatuta, quæ proprie intelligenda ſunt iuribus vulgaribus: & adde etiam ad ea quæ late tradunt, Modeſt. in l. certum eſt, ff. ſi cert. pet. Et in propoſito bene facit notab. dictum Angel. in l. prætor ait, §. 1. ad finem. ff. de oper. nou. nunc. cum his quæ ibi late congerunt Modeſt. & D. Felin. in cap. tranſlato, in 3. col. poſt med. de conſtit. & in c. cum dilecta, in 19 col. verſ. pro iſtis etiam facit, de reſcript. poſt Alex. conſil. 80. viſo col. 4. lib. 1.

Secundo facit ſing. dictum Bald. in l. 3. per gl. ibi C. de nupt. de quo infra opportunius faciam mentionem in dictio. Secundum, & ideo dicitur, quod relatio refert tempus & qualitatem. Dec. conſil. 90. col. pen. & conſil. 325. col. vlt. & ibi ſæpe. Cotta.

Relativa, vel potius relata dicuntur, quę ſecundum hoc ipſum quod ſunt, aliorum dicuntur. Vt, ſeruus, domini dicitur ſeruus: & dominus, ſerui dominus: ſic pater, filii pater dicitur: & filius, patris filius. Scotus, vt iterum Agricola lib. 1. de inuentione, exiſtimauit, in patre quin alios haberet filios, infinita proinde nomina, reſpectuſque eſſe patris: quemadmodum & iuriſperiti, patri ſuam in quemque filium deſcriberent patriam poteſtatem, & domino in quemque ſeruum proprium diſcretumque ius mancipii. Spieg.

Relativa redditiua, vt ei eorum, referri debet ad omnia ſuperiora: niſi ſententiæ contrariæ præceſſiſſent. Tunc enim ad proxima referrentur. Gloſſ. docet, & ibidem Doct. in fin. l. ſi idem. ff. de iuriſd. omn. iud. Spieg.

Relativvm eſt, quod ad aliud refertur: qua ratione à Græcis πρός τι hoc eſt, ad aliquid appellatur, vt libertas. Refertur enim ad ſeruitutem: ingenuitas ad libertinitatem. Et in ſumma, quicquid in vniuerſa rerum natura non eſt vel ſubſtantia, vel quantitas, vel qualitas, in hunc ordinem cogitur. Imo quantitates pariter, & qualitates, ſi quando conferantur inuicem. Diuiduntur autem relatiua iuxta numerum priorum trium prædicamentorum, ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis. Vide Apellium c. 1. de definit. Spieg.

Relegare dotem maritus dicitur, qui quam accepit, præſenti die reddi ac reſtitui iubet: quo caſu recepiſſe magis quam accepiſſe dotem mulier dicitur, vt ait Vlp. in l. 2. in fin. ff. de dot. præleg. quoniam reddi potius quam dari eos videtur, ait Papin. l. cum pater 77. §. fidei 12. ff. de legat. 2. Sic l. 8. ff. de fund. dot. l. 41. §. fin l. 48 ff. de legat. 2. Hinc relegatio dotis, l. 95. ff. de legat. 3. ex qua & hæc formula colligitur: Quanta pecunia dotis nomine ad me peruenit, tantum hæres meus dato. Prat.

Relegare, ſignificat in exilium mittere, & ſeparare ab aliis. Quare Martianus triplex exilium diſtinguit, in l. exilium, ff. de interdict. & releg Old. Prat.

Relegari vſusfructus à Mauritia dicitur in l. 23. ff. de vſufruct. legat. Prat. Briſſ.

Relegatio dicitur, exterminatio, cum quis exire fines patriæ iubetur, quod Cicero ſedibus expellere dicit: deportatio vero, cum ei qui damnatus eſt, certo ſpacio circumſcribitur pœnæ pendendæ locus. Bud. in l. capitalium, §. in exul. lib. de pœnis, & Peckius l. 4. §. Diuus, tit. de incend. ruin. naufra. Alii inter deportationē & relegationem hanc differentiam ſtatuunt, quod illa perpetuum, hæc temporarium exilium contineat. Sed & in perpetuum fit relegatio, l. 4. l. 28. in princi. l. 38. § ſi quis inſtrumentum, ff. de pœnis, l. 2. C. qui pet. tutor. & apud Plinium lib. 3. Epiſt ad Minutian. Alii in quibus eſt Iſidor. lib. 5. c. 27. inter relegatum & deportatum hanc differentiam ſtatuunt, quod relegatum bona ſequantur, deportatum bona non ſequantur. Sed hæc differentia perpetua non eſt. Nam & ademptis bonis aut parte aliqua eorum relegatos legimus, l. 1. ff. ſi penden. ap-

pellat.l.11.§.cum quidam, ff.ad leg.Falcid.l.38.§.qui abortionis, & §.ſi quis inſtrumentum, ff.de pœnis. Quod in his duntaxat, qui in perpetuum relegantur iure licito factum, & Paul. & Vlp. teſtes ſunt, tametſi aliter plerumque ſeruabatur, l.5.l.7. §.ad tempus, ff.de interdict. Illa certiſſima differentia, quod ſiue in perpetuum, ſiue ad tempus quis relegaretur aliter, atque cum deportabatur & ciuitatem Romanam & patriam in liberos poteſtatem, & teſtamenti factionem, & omnia omnino iura ſua, & bona, præterquam ſi qua ei adempta erant, retinebat. Tantum inſula ei egredi non licebat, cuius vinculo quodammodo continebatur l.4. & l.7. §. hæc eſt differentia, cum ſequ.ff.de interdict.& relegat. Eaque ex ipſis condemnationis verbis diuerſitas intelligebatur. Relegatis autem excedendi à præſidibus dabatur. Moris enim erat ita pronunciari. Prouincia illa inſuliſque illis relego: excedereque debebit intra illum diem, dict.l.7.§.hi qui. Briſſonius. Prateius. Notandum autem hic eſt aliam ſeruorum, aliam liberorum hominum relegationem fuiſſe. Serui enim in agros, homines vero liberi in prouincias ſolebant relegari. Idque Apologia Dauid capite 14. teſtatur euidenter Ambroſius: quem allegat Ræuardus in l.Ad ea, ff.de regul.iuris.

Relegatio pro deportatione videtur accipi in l.11.ff.de teſtam. tut.l.27.§.de Decurionibus, ff. de pœnis. Briſſ.

Relegatorum duo eſſe genera Vlp. ſcribit. Quidam enim in inſulam relegantur l.4.l.28. in prin.& §.in exulibus, §.graſſatores, l.30 ff.de pœnis. Sunt qui ſimpliciter relegantur, vt prouinciis iis interdicatur, non etiam inſula adſignetur, l.7.ff.de interdict. Vude relegatos Ælius Gallus apud Feſtum definit, quib. ignominiæ aut pœnæ cauſa neceſſe eſt ab vrbe Roma alioue quo loco abeſſe, lege, Senatuſque conſulto, aut edicto magiſtratuum, Briſſ. Prat.

Relevari l.13.ff.de cuſtod.reorum, l.4.§.1.ff.de pœnis. Releuari debiti quantitas dicitur in l.1.ff.de pign. Briſſ.

Relevata iugera dicuntur, quæ cum eſſent paluſtria, facta ſunt terrena, l.1.de fund.patrimon.lib 11. Alber.

Relevium dicitur honorarium, quod nouus vaſallus patrono introitus cauſa largitur, quaſi morte alterius vaſalli, vel alio quo caſu feudum ceciderit, quod iam à nouo ſubleuetur, Leo Nou.13. εἰσδεκτικὸν nominat. Veteres introitum appellant, vt in l.penult.§. alumno. ff.de legat.2. Plin.lib. Epiſt.10.ad Traian. De hoc releuio fit mentio in Conſt. Neapol.lib.3.tit.25. Recepro veruntamen aliquo releuio, vt eſt moris, quod quantitatem decem vnciarum auri non excedat, pro aſſignanda poſſeſſione terræ conceſſa. Sic in emphyteuſi, cum fundus alienatus eſt, domino quinquageſima pretii pars erogatur, l.3.C.de iure emphyteut. Sed acerbiora releuia illa ſunt, quibus Scoti veterum Regum inſtitutis olim vtebantur. Nam cum ab vno Rege feuda omnia recognoſcerent, vaſallo mórtuo, prædiorum fructus omnes vſque dum filius vnum & viceſimum impleſſet annum, Regibus releuii cauſa tribuebant. Hector Boeth.lib. 11. Et quicquid per id tempus ex eo agro emolumenti proueniret, Wardiam eum vſumfructum noſtri vocant, vniuſque inde anni eiuſdem agri cenſus, quem Releuiam vulgo, aut Releuatum dicunt vniuerſa cum hæredis dote, ſi nullam eius deſponſationem viuens pater fecerit, cum in hæreditatem admittitur, fiſco penderetur regio. Prat.

Relicti nomine, mortis cauſa donatio continetur, leg.ſed & ſi quid donetur, ff.de vſufruct.leg. Marcellus de legat.1. Si quid relictum ſit ciuitatibus, omne valet, ſiue in diſtributione relinquatur, ſiue in alimenta, ſiue in eruditionem puerorum, ſiue quid aliud. Spieg.

Relictum dicitur, quod teſtamento datum, legatumue eſt. Pra.

Relictum cuilibet ex familia, de his accipiendum, qui intra decimum gradum ſunt. Alciat. refert Paulum Caſtrenſem ſic reſpondiſſe. Spieg.

Religio quid ſit, vide Ciceronem lib.2.de inuent.pag.322.

Religio à relegendo auctore Cicerone in lib.de natura deorum deducitur, quod religioſi omnia, quæ ad cultum deorum pertinerent, retractarent, & tanquam relegerent. Sed in hac Etymologia ridetur Tullius à Lactantio, qui religionem arbitratur dictam eſſe, quod eius vinculo obſtricti & religati ſimus lib.4.de vera ſapientia, cap.28. Cum Lactantio etiam facit Ambroſius in lib.de virginibus, vbi virgines Deo nuptas, quaſi religatas oſtendit. Manifeſtius Lactantio aſtipulatur Hier. in Amos c.9. dictam nimirum eſſe religionem, quod quaſi in faſcem domini vincti & religati ſimus. Verum Auguſtinus nonnihil variat ad Ciceronis expoſitionem accedens. Nam in libro de ciuitate Dei 10.c.4. dictam eam quidem putat à religendo, alluſione nominis (vt Viues putat) ad manum ex occaſione capta. Verba ipſius ſunt: Ipſe enim fons noſtræ beatitudinis, ipſe omnis appetitionis eſt finis. Hunc eligentes, vel potius religentes (amiſeramus enim negligentes) hunc ergo religentes, vnde & religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, vt perueniendo quieſcamus: ideo beati quia illo fine perfecti. Auguſtini deriuationem affirmare videtur Nigidianus ille apud Agellium verſiculus; Religentem eſſe oportet, religioſum minime. Maſſurius Sabinus (vt eſt apud eundem Gell.lib.4.cap.9.) religioſi vocabulum à relinquendo deducit: ſicut cærimoniæ à carendo, &c. Transfertur autem hoc religionis vocabulum ad alia quæque, quæ ſumma animi integritate peraguntur, ad exceſſum vſque. Religio autem Lactantio lib.4. c.28. eſt veri cultus: Connan. vero lib.1.cap.5. Religionem vocat tacitam eam cogitationem, qua in animo ſuo Deum quiſque colit & veneratur. Quia vero religio in metu, & ex metu magna ex parte conſiſtit. ideo ea interdum ſignificamus non quod licet, ſed quod vetitum eſt, & quod non ſine metu læſi numinis committatur: vt muros tranſilire religioſum fuit Romanis, id eſt, non conceſſum: & in illo Terentii. Nam nihil eſſe mihi religio eſt dicere, id eſt, inquit Calphurnius, metus & ſollicitudo. Connan. dicto loco.

Religio, id eſt, iuſiurandum, in l.fin.C.de rebus cred.l.fin.circ. med.C.de fideicomm. Auth.quod obtinet.C.de prob.

Religio & ſuperſtitio quid differant, oſtendit Lactantius allegato lib.4.c.28.& Connan.lib.3.cap.1.num.3.

Religio, veneratio, fides, recta conſcientia, metus. Iuriſconſ. Maximum remedium, inquit, expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio l.1.ff.de iureiur. Credendum autem eſt, homines qui aliquid frontis habent, diuini numinis teſtimonium non falſo inuocaturos. Quanquam hoc ſeculo, vt omnia corrupta, luxataque videmus, ſicut iuramenta temere deferuntur in cauſis, vt Old.eleganter ait, obulatibus ac nullius momenti: ita pene non habetur vlla ſolẽnitatis ratio, quæ vtique malorum hominum læſam conſcientiam terrere poſſent à periuriis ſubeundis. Cæterum Religionis verbo ſignificantiſſime antiquitatem vſam eſſe, Budæus indicat: & etiam obſtringere religione, & obligare dixiſſe, pro eo quod dicimus, conſcientiæ metum incurere: exoluere autem religione eſſe huiuſmodi ſcrupulum eximere. His adde, quæ Viues ſcripſit in c.4.lib.10. Auguſtini, de Ciuitate Dei. Spieg.

Religio apud omnes ab origine mundi gentes, primum æquitatis ordinem ſibi vindicauit: vt, quoties de negotio incidente plures concurrerent ſententiæ, ſemper præferretur illa, quæ religioni propius accederet, hoc eſt, pietati & iuſtæ erga Deũ functioni pro noſtro munere. Sic enim religio à religendo, quaſi debitum officium dicitur. Cic.lib.offic.1. In ipſa autem communitate, ait, ſunt gradus officiorum, ex quibus quid cuique præſtet, intelligi poteſt: vt prima Diis immortalibus, ſecunda patriæ, tertia parentibus, deinceps gradatim reliqua reliquis debeantur. Idem ſentit Auguſtin. Pompon in l.2.ff.de iuſtit.& iure. Religio erga Deum eſt. Martianus in l.4.ff.ad legem Iuliam pecul. Pap.in l.ſunt perſonæ, ff.de relig.& ſumpt. fun. Itaque nos multo magis vbique Chriſtianæ religionis oportet obſeruantiſſimos eſſe, cum de cenſura æquitatis tractatur in iudicio, vel extra iudicium. Siquidem diuinitus edocti ſumus, quo lex velut pædagogus nos ducat, nempe ad Chriſtum, Galat.3. admonemur item Deo magis quam hominibus obediendum eſſe, Actorum 5. Et quotidie oramus: Fiat voluntas tua, quemadmodum in cœlo, ſic etiam in terra, Luc.11.

Religio ſi publice reprobata eſt, nefas cenſetur priuatis illam admittere, vt ſi Chriſtiano deferatur, vt per Mahumetem impoſtorem illum, vel per Apollonium magnum, iuret, vel per Dianam: quia exibilatæ ſunt id genus religiones, l.nemo, C. de pagan. Fuerunt tempora Neronis nimirum & Domitiani, quibus per Chriſtum iurare Romano piaculum erat. Tum Vlpianus ſuſpirans identidem fuerunt, inquam, ô me miſerum, qui veritatem tantam nunquam attigi, & Chriſtianos homines tam male accepi, eo ſolum imputandum, quod Imperatori Alexandro fuerim à conſiliis, qui à Chriſtianiſmo non multum abhorrebat, & Chriſtum habebat pręcipuum. Tunc Hermogenianus, imo vero, Vlpiane iſta calamitas temporum noſtrorum infelicitati magis imputanda eſt, Forcat.in Necyom. dial.12.num.3.

Religio proprie erga Deum eſt, l.2.ff.de iuſtit.& iure, l.30.fam. erciſcund. l.14.§.1.ff.de ſeruit. l.21.ff.de vſufructu. Religio etiam ſepulchri eſt, l.3.ff.fam.erciſc. Prat.

Religio tenuis quæ ſit, vide capit. ſi quæſtiones, extra de Sim.

Religio iuriſiurandi l.vlt.ff.de liberali cauſa l.21.ff.de dolo, l.1. l.5.ff. de iureiur. Sic dicta quoniam diuini numinis teſtationem habet, l.1.ff.eod.l.2.C.de reb.cred.

Religionis acceptationes varias recenſet Bart. in l.1. oppo.4. C de ſum.Trinit.

Religionis ſeu pietatis cauſæ, quanquam inepte tractentur, ad tria tamen capita omnes pertinent: videlicet, ad diuinum verbum: ad bonas literas: & ad paupertatem. In his conſiſtit vniuerſa pietatis exercitatio, quę firmum in nobis fidei argumentum eſt. Vnde in externis actionibus euitanda ſunt, quæ religioni obſtant. Sunt enim ſemper iniqua. Old. Prat.

Religiosa in rubr.ff.de religioſ.& ſumpt.funer.cenſentur, quæ religioſis adhærent l.qui religioſis, ff.de rei vendic. Religioſum teſtem, & religioſe, pro fideliter teſtimonium dicere, vt & pro fideli, religionem, pro fide, Bud.apud Cic.obſeruauit. Spiegel.

Religioſæ domus, vt ext. de religioſ. domibus. Sunt monaſteria, templa, hoſpitalia, cap. de Xenodochiis & oratoria quælibet, ac illa quoque, quæ quis ſibi autore Epiſcopo conſtituit, cap. oratorium, 42. diſtinct. Prat.

Religioſi, noſtris propriè dicuntur, qui paupertatem, obedientiam, caſtitatem perpetuam Deo vouerunt. Sed & ampliore ſignificatu hi accipiuntur, qui aliquid ex illis votis obſeruant, vt hoſpitalarii & templarii: vt religioſi intelligantur, qui Græcis dicuntur ἀσκηταὶ, de quibus Strabo li. 12. Per ſummum vero abuſum, quilibet Chriſtianus dicitur religioſus: & ita ſentiunt Canoniſtæ in rubr. de regul. Vide Alciat. in l. inter claras, C. de ſumm. Trin. Religioſi quoque dicuntur, qui vitam regularem profeſſi ſunt, generali verbo, qui religioſe in ſuis domibus viuunt, quamuis non ſint profeſſi, vide cap. non dicatis 12. quæſt. 1. Prat.

Religioſi dies Gellio lib. 4. cap. 19. dicuntur, triſti omine infames, impeditique, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri temperandum eſt. Vide de hiſce & Liuium lib 6. (conſcientia.

Religioſum eſt id facere, pro eo, vt vulgus dicit, facienda eſt

Religioſum Gellius ex Maſſurio dicit eſſe, quod propter ſanctitatem aliquam remotum ac ſepoſitum à nobis eſt. Hot.

Religioſus locus, opponitur puro. Inſt. de rer. diuiſ. §. religioſum, & l. 2. §. Prætor ait. ff. de relig. Et ſacro profanus. Briſſ.

Religioſus locus non conſecratione & verbis ſolennibus, ſed illatione mortuorum efficiebatur l. 6. ff. de rei. diuiſ. & l. 2 §. 2. ff. de relig. vbi Celſus ait, non totum locum, qui ſepulturæ deſtinatus eſt, religioſum fieri, ſed quatenus corpus humatum eſt. Patet autem ex Ciceronis 2. De legibus ea loca, in quæ mortuus illatus fuerat, neque arari, neque coli ius fuiſſe, vnde religio a relinquendo dicta putatur a Ser. Sulpitio, & Maſſ. Sabino. nam in arando locus ille ſepulturæ relinquebatur. Itaque ſi Pontifices purum eſſe locum aliquem decernebant, exarari iubebant. Cic. De legibus, ſed cum multa in eo loco ſepulchra fuiſſent, exarata ſunt. Statuit enim collegium, locum publicum non potuiſſe priuata religione obligari. Sic Ælius Gallus, apud Feſtum ait, Religioſum ſepulchrum dici, vbi mortuus ſepultus, aut humatus ſit. Hot Prat.

Relinquatum, iuxta Noric. text. pro reliquarum apud Paul. quum ait, Legatarius proferebat, manu patrisfamilias relinquatum, tam ſuo, quam colonorum nomine. Hæc eſt germana lectio expediti ſenſus, quem obſcurauit, vulgata hactenus, hoc eſt, ante Haloandrum prodita editio Accurſianum item ſcholium indicat fuiſſe variam in l. Ofidius, in princ de leg. 3. Spiegel.

Relinquendi verbum proprie ad vltimas voluntates pertinet, l. 1. §. fin. ff. de tabul. exhib Inde in l. 2. C. de natul. lib. Largiendi & Relinquendi verba ſeparantur, vt hoc ad teſtatoris legata, illud ad donationes inter viuos referatur.

Relinquere domi pecuniam, pecuniam domi inueniri. Oppo. Pecuniam domi non relinquere, nec vſquam inueniri, Paul. in leg. hæredes eius, §. fin. ff. famil. ercisc. Prat.

Relinquere item eſt, aliquid pro ſuo alicui legare. d. l. hæredes eius. Prat.

Relinquere per præceptionem, id eſt, antecaptionem apud Paulum ad fin. l. hæredes, & Caium in l. rem pignori, ff. fam. erciſc. Spieg. Prat.

Relinquo, verbum ad vltimas voluntates pertinet, l. 1. §. fin. ff. de tab. exhib. Itaque adiectum vniuerſitati bonorum, denotat inſtitutionem l. diuus Traian ff. de milit. teſtamen. cum dicit: Ego te hæredem facio, aut tibi bona mea relinquo. Modo tamen hoc fiat in teſtamento ſolenni, nam ſi in codicillis, aut in alia diſpoſitione, in qua directa inſtitutio fieri non poſſet, importaret fideicommiſſum Bald. in l. & in epiſtola, ad finem, Cod. de fideicommiſſ. Si vero certæ rei vel quantitati adiiciatur iſtud verbum, Legatum ſignificat. Nouell. vt cum. de Appellat. cognoſc. §. aliud quoque. De huius vocabuli effectu vide latius Bartol. in l. illa inſtit. ff. de hæred. inſt. Bald. & Salyc l. final. Cod. famil. erciſc. Iaſ. in Auth. Nouiſſima C. de inoffic. teſtamen. Faber in § plane. Inſtit. de milit. teſtam. Canoniſtæ in cap. Raynutius, vbi Bened. in verbo, Reliquit, de teſtam Spieg. Prat.

Relinquere etiam eſt omittere & repudiare, §. ex extraneis Inſtit. de hæred. qualit. &c.

Reliqua, ſunt quæ rationibus ſubductis acceptiſque & expenſis computatis debita remanent & ſupeiſunt. Græci τὰ ἐλλείμματα dicunt l. 31. l. 80. & l. 81. & l. 110. ff. de condit. & demonſtr. l. 41. §. Titius, cum §§ ſequent. ff. de ſtatu lib. l 29 § Sticho & l. vlt. §. inter ff. de liber. legat. & in l. 3. C. de ſuſceptoribus lib. 10. in qua verbum Annis, in contextum ex Accurſiano gloſſemate irrepſit, vitiumque creauit. Abſolute enim Reliquis legendum eſt, vt & ex l. 10. eod. tit. in C. Theod. patet, in quo noui ac recentes, non vt in Iuſtinianeo Codice, adoleſcentes legitur Reliqua etiam ſunt debitæ præteriti temporis penſiones, quas arreragia vocant Galli. Sic reliqua colonorum, ſunt penſiones a colonis debitæ in l. 79. §. peto, & l. 97. & l. 101. in fi. ff. de legat. 3. l. 32. §. vlt. ff. de vſufru. leg. l. 20. & l. 27. §. ad finem, de inſtr. vel inſtru. & apud Plin. lib. 3. Epiſt. ad Caluiſium. Reliquis autem actorum vel colonorum legatis ea legata videntur, quæ de reditu prædiorum in eadem cauſa manſerunt, non etiam quæ in aliam cauſam verſa ſunt l. 91. de legat. 3. Sic & reliqua conductionis accipe in l. 10. C. ad Velleian. Et reliqua vectigalis in l. 47. ff. de iur. fiſc Et reliqua pro reliquis cenſuum debitorum in rub. ſine cenſu vel reliquis. Reliqua collegarum in l. 21. ff. ad munic. Briſſ.

Reliquari is dicitur, apud quem ſuperſunt pecuniæ initis ſubductiſque accepti & expenſi rationibus: quique æs alienum ex reliquis rationum contrahit: Sic accipe in l. 24. ff. ad munic: l. 6. §. ſed eos demum, ff. du muner. & honor. l. 20. §. idem, ff. famil. erciſcun. l. 40. ff. de ſtatulib. Sic in l. 46. ff. de admin. tut. Debitum quod ex conductione reliquatus eſt, & in l. 23. ff. de pec. leg. Summas quibus reliquatus erat: & in l. 20. §. liber. ff. de inſtr. vel inſtru. Reliquatus eſt amplam ſummam, i. manſit amplæ ſummæ reliquator ac debitor, & in l. 9. ff. de lib. lega. non impeditur reliquas exigere, quas quis ſe reliquauerit. Quod & reliqua contrahere vel trahere dicitur, in l. 4. §. 1. ff. de admin. rer. ad ciuit. l. 46. ff. de admin. tut. l. 34. §. 1. ff. de ſtatulib. l. 1. ff. de conuen. fiſc. deb. lib. 10. C. Briſſ. & ante eum Coraſ. Miſcell. lib. 2. c. 14.

Reliquatio, reliquorum debitio. Paulus l. 44. ff. de admin. tut. Si pupillus poſt pubertatem rationibus à tutore acceptis reliquationem eius ſecutus vſuras acceptauerit, &c. Sic in l. 53. ff. de manum. teſtam. Hom. Prat.

Reliquatores à Græcis λοιπάδες dicuntur, qui quod alicui debent ex aſſe, & integro non perſoluunt: ſed alicuius partis debitores adhuc remanent. Vide Pet. Crinitum lib. 15. de hon. diſcipl. & Vlpia. in l. reſcripto, §. ſed eos, ff. de muner. & hono. itemque l. 102. §. Valer. ff. de ſolut. l 9. § reliquatores, ff. de publican. Brech. in l. poteſt reliquorum. ff. de verb. & rer ſign. Gothofr. ad d. l. 9. § reliquatores.

Reliqui, de tribus etiam dici colligitur in auth. vt determ. ſit nu. cler. in prin. Sed & de duob. accipi traditum eſt, c. fin. §. 1. extr. de off. de leg. Quamuis reliquorum appellatione, etiam omnes interdum accipi, Vlp. docet, de verb. ſign. Vide l. cum optio. ff. de opt. legat. Spieg. Prat.

Reliquiæ pro Cineribus defunctorum, ſicut in autographo Florentinarum Pandectarum ſcribitur in l. 42. & l. 44. in fin. ff. de religioſ. quæ Græci λείψανα vocant l. 52. §. ſi hæres, de legat. li. 1. Quæ tamen ſcriptura immutata eſt ab his, qui Pandectas excuderunt in l. 27. ff. de cond. inſtit. l. 30. ff. famil. erciſc. Briſſ. Pr. Goth. ad l. 22. C. de religioſ.

Reliquor verbum deponens. Eſt enim Reliquari, æs alienum ex reliquis rationum contrahere, vt paulo ante dictū eſt.

Reliquorum appellatio poteſt & vniuerſos ſignificare. Marcellus de verb. ſignif. l. 95. ſicut in eo contingit, qui vnius ſerui optionem alicui, reliquos alii legat, illo non optante omnes huic debebuntur, quod in verbo cæterorum eodem illo titulo Vlp. reſpondit l. 160. Connan. lib. 6. cap 7. n. 4. Adde Brech. in l. poteſt, tit. de verb. & rer. ſign.

Reliquum dicitur quod ſupereſt, maiore ſumma detracta, l. reſcriptum. D. De iis quibus vt indign. Reliquum quandoque totum admittit, l. 1 C. de hæred. inſtit. Cic. Reliquum eſt, vt certemus officiis. Hinc reliquum facere eleganter dicitur pro dimittere vt ſuperſit. Prat.

Relocare, eſt opus ad diem conſtitutum, non perfectum, alii artificii denuo idem opus faciendum locare, l. item quæritur, §. ſi in l. ff. locati. Spieg. Prat.

Remancipare, pro mancipatam rem reddere, & iterum mancipare, hoc eſt, redhibere. Lege Boet. in lib. Comment. in Top. Cic. 4. Spieg. Prat.

Remancipatam Ælius Gallus eſſe ait apud Feſtum, quæ mancipata ſit ab eo, cui in manum conuenerit. Prat.

Remanere, verbi efficaciam indicat Bart. in l. tale pactum, §. fin. de pactis, & in l. prætor. ff. de collat. bonor. Spieg.

Remanere in conditione, in familia, in poteſtate, in obligatione, in poſſeſſione, Briſſ. ex ff. & Cod.

Remanere venditionem pro non facta interpretantur, in l. cum autem, §. fin. ff. de ædil. edict. Prat.

Remanſor, pro Emanſor. Arrius l. 4. §. 13. ff. de re mil. Edicta faciebant, qui diu abfuiſſet, vt is inter remanſores haberetur. Et l. 5. §. 6. Si remanſor, aut negligens ſuorum, aut ſegnis, aut extra contubernium agens, non credetur ei. Hot.

Remedium non ſolum de morbis, ſed de rebus etiam omnibus; quas cum cura operaque noſtra explicamus dicitur; Caius l. 1. de iureiur Maximum, ait remedium expediendarum litium in vſum venit iuriſiurandi religio. Spieg.

Remedium nuptiale in l. 20. in prin. C. de nupt. id eſt, donatio antenuptialis.

Remedii loco monſtrati, in l. 2. §. idem Seruius probat, ff. de ſtatulib.

Remedium imponere, pro adhibere apud Iuſtinian. Inſtit. quib. alien. licet, vel non paulo poſt princ. Prat.

Remiges ſunt, qui remos agunt, & ceſſante vento nauem remigando propellunt, ac ſcalmis hærent, id eſt, ipſi labro nauis, vbi remi adnexi ſunt: à quo interſcalmia, ſpacia inter remiges dicta ſunt. Accurſius in l.1.§.2.ff. naut. caup. ſtab. ridicule interpretatur remigem, id eſt, qui ſcit melius nauigare. Porro veteres non voluntariis ſemper remigibus vſos, ſed etiam compeditis oſtendit. Brodæus Miſcel. lib.2.c.30.

Rem, dictionem & verbum dialectici, vt Fortunacianus tradit, ſic diſtinguunt: vt verbum ſit, quod ex ſe, & materialiter, vt vulgo loquuntur, prolatum eſt. Dictio verbi ipſius ſenſum habet, qui in proferentis animo cum latuiſſet, per verbi expreſſionem exiit: ſic verbum cum ſenſu dictio eſt. Res eſt quæ ex primitur, & ex verbo dictioneq; declaratur. Vt ſi interrogem: verbum, ſi quis, quid comprehendit? Si quis, quatenus nudam pronunciationem propter ſe reſpicit, verbum eſt: quatenus ſenſum habet, quem ego ante animo concepi, dictio eſt: maſculi vero & fœminæ ex eo verbo ſignificatæ, res ſunt. Spieg.

Re contrahi dicitur obligatio, quæ re demum intercedente contrahitur l.1.& l.52.ff.de oblig.& act.l.1.in fin.& l.17.ff.de pact. l.8. §.1. ff.de fideiuſſorib. l.1. ff. de nouationib. l.2. §. vlt. ff.ad Velleian. l.13.§ ſi fideiuſſori. ff.de acceptil. l.12. C. ſi cert. pet. vt fit mutui datione, commodato, depoſito, pignoris traditione. In tit. quibus mod. re contrah. obl. Ita re factum contractum, id eſt, numeratione, dixit Vlpian. in l.9.§. quoniam, D. ſi certum petat. Societas vero re contrahi, id eſt, communicatione bonorum dicitur in l.4. ff. pro ſoc. quanquam in ea nudo conſenſu obligatio conſtituatur. Briſſ.

Re excluſus non videtur, quem Prætor ſe in integrum reſtituturum pollicetur, l.5. ff. de reſtit. in integ. Briſſ.

Re & verbis opponuntur l.1.§. iniuriam, ff. de iniuriis. Vbi iniuriam re fieri Labeo definit, quoties manus inferuntur. Sic reipſa & verbo opponuntur, in l.37. §. per nuncium, ff. ad SC. Trebell. Briſſ.

Rem in bonis eſſe, vt diſtet ab ex bonis, vel de bonis, colligi poteſt, in l. rem in bonis. ff. de acq. rer. domin. Alber. Spieg.

Rem gerere, propugnare, & apud Iuriſcoſſ. & alios obuium eſt. Spiegel.

In Rem ſuam fideiubet, obligaturque, qui pro ſuo negotio & in ſuam vtilitatem fideiubet obligari, veluti pro ſuo procuratore, aut ſi ad eum pecunia peruenerit, & ipſe reum dederit vice ſua, pro eoque fideiuſſerit l.13. l.22. ff. ad Velleian. l.8 §.1. ff. qui ſatiſd. cog. l.25. ff. de pact. l.5 ff. de liber. leg. in Rem ſuam procurator datus dicitur, qui mandatas ſibi actiones lucro & commodo ſuo exercet. Briſſ.

Rem integram variis dici modis, Azo in ſumma oſtẽdit. C. quando licet ad empt. reced. Proprie tamen intelligimus, donec quid geri cœptum eſt, l.1.§. cœpiſſe, ff. de Pollic. Spieg.

Rem ipſam habere videtur, qui actionem ad eam recuperandam habet, l.15. ff. de diuerſ. reg. l.143. ff. de verb. ſign. Briſſ.

Rem habere, ſucceſſionem obtinere eſt, l.12. ff. de iniuſto rupto, l.4. in fine, ff. de fideicommiſſ. libert. l.83. ff. de acqu. hæred. Vnde bonorum poſſeſſio quædam eſſe cum re dicitur, nimirum cum is, qui accepit bona, ea cum effectu retinet. Quædam ſine re cum alius euincere iure ciuili hæreditatem poteſt, veluti ſi ſuus hæres ab inteſtato ſit l.8. §.1. ff. de inoffic. teſtam. l.25. C. eod. Et apud Vlpian. in Inſtit. tit.28. Briſſ.

Rem iudicatam, nunc vulgo dicimus Sententiã definitiuam. Sp.

Rem non eſſe, & non apparere, paria ſunt l. in lege, l. Rutilia Polla. ff. de contrah. empt. l. quoties. Qui ſatiſd. cog. cum vulg. Sp.

Rem non nouam aggredi, initium l. ſub tit. de iudic. in C. Cur id ſit verſum in prouerbialem locum, de his qui vxores vetulas ducunt, Gloſſ. indicat, & Alc. lib.4. de verb. ſign. Spieg.

Rem pupilli ſaluam fore cautio prætoria, quam Theoph. Inſt. de ſatiſdat. tut. & de diuiſio. ſtip ſic explicat. Ὁ πραίτωρ τὸν καθιστάμενον ἐπίτροπον ἐγγύας δίδοσθαι κελεύει. ὅτι πάντα καὶ ἀκέραια τὰ τῆς κηδεμονίας φυλαχθήσονται πράγματα. Briſſ.

Rem pupilli ſaluam fore vel adoleſcentis. Hic loquendi modus ſtipulationem potiſſimum prætoriam prætendit, qua cum conſulitur pupillo, vel adoleſcenti, ſi impetrante prætore interponatur. Huc pertinet tit. in Inſt. de ſatiſd. tut. vel cur. eſt enim ea ſatiſdatio, de qua loquimur. Et requiritur ſatiſdatio, id eſt, Fideiuſſoris datio l.1. q. ſatiſd. cogn. Videndum eſt, quæ ſit ratio huius ſtipulationis interponendæ. In l.2.3.4.6. hæc quæſtio tractatur. Adhibebitur ſeruus Reip. vel Municipum, vt hoc caſu vtilitatis cauſa ſtipuletur pupillo, quamuis is ſeruus pupilli non ſit, ſed Reipub. & hoc fit propterea, quod quaſi publica ſit cauſa tutelaris in l.1. de Mag. conuen. dicitur etiam Magiſtratum ipſum, ſi publicus ſeruus deſit, ſtipulari poſſe pupillo, quod ſingulari iure receptum eſt. Nam alias per liberam perſonam alteri non adquiritur. in l.6. dicitur eum qui fari poſſit, pupillum ſtipulari hoc caſu poſſe, quod accipiendum eſt de eo, qui ſeptem eſt annorum, l.1.§.1. tit. de admin. tutor. l. ſi infanti, C de iure delib. Hæc ſatiſdatio exigitur à tutore, niſi datus ſit ex inquiſitione prætoris, aut teſtamentarius ſit l.7. & 8. tit. rem pupil. ſalu. fore, vel adol. Vide etiam tit. de ſatiſd. tutor. in Inſtit. Seilerus ex Lecturis Duareni nondum impreſſis ſub d. tit. Rem pupill. ſaluam fore vel adoleſcent.

Rem ratam haberi, hoc eſt, comprobare, agnoſcereque quod actum eſt à falſo procuratore, ait Vlpian. in l.12.§.1. ff. rat. rem hab. Hotom.

Rem tanti valere, quanti vendi poteſt, intelligendum eſt de communi & publica æſtimatione, non de cuiuſque propria & priuata: quia precia rerum ex communi æſtimatione finguntur, l. ſi ſeruum meum, ff. ad leg. Aquil. vbi Bald. precia, ad legem Falcid. Spieg.

Rem, vel cauſam ad exemplum pertinentem dicebant, quam nunc materiam conſequentiæ, importantiæque dicunt. Bud. in l. poſter. de orig. iur.

Rem ſuam eſſe, & rem ſuam fieri, implicat contradictionem Vul. in comm. Inſtit ad tit. de inut. ſtip. §. Item nemo rem ſuam.

Remisse, contrarium Vehementer.

Remissi homines dicuntur, qui triſtes, & ſeueri non ſunt: qui aliorum facta, aut dicta, ſine vlla offenſione tolerant.

Remissio, refutatio, & renunciatio quo diſtent, Spec. tradit in tit de pact. & tranſact. Quibus vero modis in contractibus fiat, Bart. docet in l. hæres abſens, ff. de iudic. Idem tractat. in l.1. de operis nou. nunc. De remiſſione, quæ verſatur circa eiuſmodi nunciationem, idem Spec. in tit. de Remiſſionibus tam iudicialibus, quam aliis, abunde diſſerit. Spieg. Et eſt quidem remiſſio, cum ab vno Iudice ad alterius Iuriſdictionis iudicem iuris prærogatiuam prætendentem facinoroſus remittitur. Nos loquimur cum ab inferiore ad ſuperiorem. Porro hodierno die vſu moribuſque receptum eſt, quod à multis ſeculis Veteres Conſulti defendere voluerunt, præuentione remiſſionem impediri in c. propoſuiſti, de foro competen. Qua ratione, tum maxime, cum ad perſonalem comprehenſionem peruenitur, is qui cœpit ſine auocationis metu iudicare, & ad executionem procedere poterit. Peckius l.7. in tit. de incend. ruin. naufrag.

Remissio eſt nuntiationis remiſſio, quæ ſcilicet in hoc fit auctoritate magiſtratus, vt vicinus cui nunciatum eſt, nunciationem negligat, & opus inſtitutum exequatur. Hæc vis enim eſt nunciationis, vt non ante poſſit vicinus facere nouum opus, quam remiſſionem a magiſtratu impetrauerit. Tunc vero eſt vtilis remiſſio, cum nunciatio non tenet, id eſt, cum is nunciauit, qui ius nunciandi non habuit: contra, vbi nunciatio tenet, eſt inutilis remiſſio, & hoc proponitur in principio, l.1. ff. de remiſſion. & l.1. in princ & l. de pupillo, §. ſi is cui, & §. qui procuratorio l. prætor. l. non ſolum, §. ſciendum, ff. de operis noui nunc. Eſt & de opere reſtituendo ſatiſdatio remiſſionis loco. Igitur qui ædificare vult contra quam ei denunciatum ſit, vel remiſſionem impetrare debet, vel ſatiſdare de opere demoliendo, ſi iudicatum fuerit iuſtam nunciationem eſſe: quo caſu etſi remiſſio quoque poſſit fieri, non tamen eſt neceſſaria, vt ait l.1.§.1. ff. de remiſſ. id eſt, ſuperuacua eſt remiſſio, Cuiac. 1. obſeru.16.

Remissio aliquando penſionis mercedisve relaxationem, exonerationem, ſeu releuationem ſignificat, vt in l.16.§. fin. & l.17. in princ. & §. fin. ff. locat. Suet. in Iulio cap.20. Publicanos remiſſionem petentes, tertia mercedum parte releuauit. Plin. lib.10. Epiſt.

Præterea continuæ ſterilitates cogunt me de remiſſionib. cogitare, quarum niſi præſens rationem inire non poſſum: Idem lib.9. ad Paulinum: Cum me neceſſitas prædiorum Tuſcanorum retineat: nam priore luſtro quanquam poſt magnas remiſſiones reliqua creuerunt. Columel. li.1. c.7. Si ſedulo colitur ager, plerunque compendium nunquam niſi cœli maior vis aut prædonis inceſſit, detrimentum adfert: eoque remiſſionem petere colonus non audet. Briſſ. Prat.

Remissio in tit. de pœnit. & remiſſionibus ſignificat indulgentiam. Prat.

Remissio pignoris dicitur cum pignus conuentione contraria, quam qua conſtitutum eſt, ſoluitur. Connan. lib.4. c.19. n.1.

Remissivs conſtitui, id eſt, laxius, minuſque l.4. §.1. ff. de incend. Sic etiam dicitur remiſſius puniri. l.27. ff. de leg. Cornel. de falſis, id eſt, negligentius, l.61 §. cura, ff. de furt. Briſſ.

Remissvs non videtur, qui euaſit & profugit, l.25. ff. ad leg. Iul. de adult. Cuiac. 6. obſ.15.

Remittere dicitur creditor, non qui antapocha teſtatur, ſibi numeratam pecuniam, ſed qui nulla ſolutione vltro ſua beneficentia nomẽ expungit. Cuiuſmodi ſit cõtractus, ſi quis quid remittit, declarat Bart. in l. ſi quis delegauerit, ff. de don. Spieg.

Remittere, interdum dare dicitur l. ſi mulier, ff. de condic. ob turp. cauſ. cum ſimilib. Bart. in l. peculiũ, ff. de pecul. Interdum donare l.1. quibus modis pign. ſoluitur, & aliis locis, quæ indicat Albericus. Interdum condonare, Sic remitti culpa pacto l.9.§.11. ff. de cond. & demonſtrat. Ita quoque Remittere iniuriam, multam, crimen, pœnam, fuſtium caſtigationem &c. Br. ex ff. An autem remittere ſpecies ſit donationis tradit Bart. in l. ſi quis delegauerit, ff. de don. Vlp. in l.5 in fin. de crim. ſtellio. remittenda, pro minuenda vſurpare videtur, vbi dicit: In iis autem, qui ſunt in aliquo honore poſiti, ad tempus relegatio, aut ab

aut ab ordine motio remittenda eſt. Sic apud Cicer. Remittere de ſupplicio, id eſt, minuere ſupplicium. Spieg.

REMITTERE actionem. Lege Actionem remittere.

REMITTERE annũ, prorogare, cõcedere, vt annus prorogetur.

REMITTERE & dimittere differunt: Remittit enim, qui ad alium iudicem litigandi cauſa mittit: dimittit qui omnino abſoluit. Prateius.

REMITTERE iuſiurandum cenſetur, qui deferente ſe eum paratus eſſet iurare, aduerſarius gratiam ei fecit, ſiue preſenti, ſiue abſenti & ignoranti, adeoque per epiſtolam: vt ſit ampliſſima occaſio remittendi iuramenti, l. remittit l. Labeo, ff. de iureiuran. Sic Remiſſum iuſiurandum accipe in l. 9. §. 1. & l. 4. C. eod. tit.

REMITTERE litem impp. in l. ſi lis, ad le. Corn. de falſ. non ſatis apte dixerunt pro eo, quod eſt cauſam deferre ad iudices: aptius tamen quam ſi remittere litem alicui dicamus pro eo, quod eſt donare & actionem cedere. Conn. li. 5. c. 4. n. 8.

REMITTERE nunciationem, eſt ſoluere operis noui nunciationem, hoc eſt, prohibitioné, & cedere, vt quid noui fiat operis. Quibus autem modis id fiat, Iuriſconſulti luculenter oſtendunt, Tit. ff. de Remiſſion. Spieg.

REMITTERE nuncium, id eſt, diſcedere à marito, facere diuortium cum viro.

REMITTERE opinionem, pro diſcedere ab ea.

REMITTERE quandoque concedere eſt l. Marcellus, ff. de verbor. ſign.

REMITTERE munera, i. e. gratiam munerum gerendorum facere, l. 5. §. demonſtrator, ff. de iure immun. Briſſ.

REMITTI dicitur vxor, quæ repudiatur, ac in domum parentum ſuorum mittitur. Reduci dicitur miſſa, vel quaſi matrimonio nouo contracto, vel quaſi eodem durante, l. 13. §. fin. ff. ad leg. Iuliam de adult. Terentius. Voſmet videte remiſſa ne opus ſit, vobis, an reducta domum, Vide Cuiacium. 6. obſeruat. 15.

REMITTO tibi quicquid geſſiſti, vel gerere debuiſti, per hæc verba, quæ poni ſolent in tutorum liberationibus, dolus, culpave minime remiſſus, intelligẽdus eſt. Secus ſi dictum ſit, Remitto quicquid poſſum per actionem tutelæ. Qua de re vide Iureconſ. in Tractatu de Remiſſio. per totum. Spieg.

REMORARI actiuam habet ſignificationem; vnde Remora piſcis, quod naues remoretur.

REMOTO appellationis obſtaculo quid ſit, vide c. ex conqueſtione de reſtit. ſpol.

REMOTVM à iure, magis accipiendum ab eo alienum, quam quod illi contrarium ſonat. Remotus, ac motus Senatu, eleganter Iuriſcoſſ. pro dimiſſo à Senatu, Marcellus & Modeſtinus de Senatoribus vſurpant. Obſeruandum autem, quod ibidem dicitur, ob turpitudinem motum, ceu infamem, *Der Ehren entſetzt*: nec iudicare, nec teſtimonium dicere poſſe, niſi per principem ſit reſtitutus. l. 1. C. de ſent. paſſ, & l. 1. §. de qua ff. de poſtul. Spieg.

REMOTVS, pro à tutela remotus l. 14. §. 1. ff. de ſolut.

REMOTVS pro exhæredato, l. 3. §. ante, ff. de lib. & poſth. Briſſ.

REMOVERE iudicem idem eſt quod recuſare, reijcere, & refutare. Prat.

REMVLCO trahere Latinum eſſe probat Bayfius in libro de re nauali. Et latius de hac loquendi forma diſputat Franciſcus Florid. Sab. lib. 1. ſua. ſin. lect. c. 3. Remulco trahi naues affirmans, quę plus ęquo grauatę, vel fractę, vel mutilę paruis nauibus remigum plenis alligatę ducuntur, vt quo ſimpliciter à nautis duci non poſſunt, aliorum nauigiorum adminiculo perueniant: vtitur hac dicendi forma Liuius lib. 37.

REMVNCVLVS nonnulli legunt in l. 29. §. 2. ad leg. Aqui. vbi alij Lenunculum: alij ferraculum; alij ſerriculum: alij ſeruaculum alij gubernaculum: Vide Gothofr. ad dictum §. 2.

REMVNERARE, mutuam gratiam referre, hoc eſt, munere aliquo munus aliud compenſare, beneficioque beneficium reddere, & quod vulgo eſt, ad antidora obligari. Bart. in l. ſed ſi lege, §. conſuluit, ff. de petit. hęred. & in l. hoc iure, de iuſt. & iur. pulchre diſſerit, an naturę lege ad remunerandum aſtringamur. Vlpian. in l. ſi menſor falſum modum dixerit: Ideo autem inquit, hanc actionem (prætor) propoſuit, quia non crediderunt veteres, inter tales perſonas locationem eſſe, ſed magis operam beneficij loco pr beri: & id quod datur, ei ad remunerandum dari, & inde honorarium appellari. *Ergetzung, Verehrung* Spieg.

REMVNERATIO, proprie muneris alicuius munere alio compẽſatio l. 1. §. 1. tit. iam citato. Vide Bart. & in d. l. ſed ſi lege, §. conſuluit, & Spec. in tit. depoſ. Spieg. Cæterum remuneratio non ſolum vocatur, quod quis aliquo beneficio prouocatus alicui donat, ſed etiam quod eius gratia donat, nõ alia de cauſa, quam quod ei bene vult ſeu voluit ſimpliciter donare, ſeu fideiuſſoris id, ſeu rei commodo, ſeu vtriuſque cederet, l. Idemque, ff. mandat. Conn. lib. 14. c. 14. nu. 14.

RENITI, contradicere, l. renitentem, Cod. de iniur. Sic Reniti matrimonio. l. 16. C. de nuptijs.

RENOVARE, notæ ſignificationis. Scatent huius verbi, cum apud Iuriſcoſſ. tum apud alios auctores, innumera exempla l. 4. in princ. de dam. infect. l. ſi vnus, §. pactus, de pact. Renouatur totus grex, l. grege, de pign. Alberic. Renouatur autem, quod finitum eſt: Protelatur, quod adhuc durat l. dies, de damno infect. & l. ſed & ſi manente, de precar. l. ſi cum dies, de arbit. Spieg.

RENOVARE contractum l. iuriſgentium. §. adeo, ff. de pact. quod qualiter ac quibus ex cauſis fiat, docet Specul. titu. de inſtru. edit. §. 4. verſ. breuiter. Prat.

RENOVATA dos, inſtrumentis non reuocatis interpretanda eſt, vt Vlp. cenſuit in l. diuus Seuerus, de iure dot.

REMVNERARE proprie eſt, reddere quod ante nobis numeratum fuerat: vt aurum, dotem, &c.

RENVNCIARE, hoc eſt, cedere, licere omnibus his, quæ pro ſe introducta ſunt. Hæc regula, vt Iuſtinian. ait, antiqui iuris perpetua non eſt, de qua fuſius Alc. in Comment. ad l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact. Nos vocamus *Verzieg thun.* Verum renunciari poſſe omne ius, ſeu ſola ſpe, ſeu re competat, accipiendum eſt. Hinc renunciatio etiam dicitur id, quod ceſſionem vocamus. Spieg.

RENVNCIARE, repudiare, remittere ad finem habent ſignificationem. pertinent enim ad ceſſionem ab aliquo vltro factam, l. ſi quis in conſcribendo, C. de pact. differunt tamen aliquo modo. Nam renunciari ſolet plerunque iuri quæſito, titul. de renunciat. At repudiatio ad ius pertinet nondum acquiſitum, vt in tit. de repud. hær. Remiſſio quoque eſt iuris acquiſiti, vt in C. de remiſſ. pign. Oldend. de exceptione renunciatæ litis.

RENVNCIARE, & arcanum deferre ſignificat, teſte Budæo. Vnde apud Paulum in l. ſi quis aliquid, de pœnis, Renunciatores conſiliorum, quos lex aut viuos exurit, aut furca ſuſpendit, Spiegelius.

RENVNCIARE conductionem, eſt irritam nunciare, inquit Aſconius. Hotoman.

RENVNCIARE dicebantur magiſtratus, qui voce præconis in campo declarabantur ſuffragio populi deſignati, vt Cic. 7. in Verr. & 2. in Rullum, & pro Milo. & Gell. libro 12. cap. 8. oſtendunt. Sed & ipſe Conſul ſucceſſorem ſuum populo renunciabat, vt Cicero pro Murena, & libro 7. Epiſtol. indicat. Briſſ. Prat.

RENVNCIARE quilibet fauori & iuri pro ſe introducto poteſt, l. pen. ff. ad SC. Velleian.

RENVNCIARE hoſpitium dicitur is, quem contracti hoſpitij pœnitet, ne hoſpitii ius violaret.

RENVNCIARE legationem, pro referre vel nunciare, quid ſit in legatione effectum, vulgo *Relation thun*. Spieg.

RENVNCIARE nuptiis, & renunciare conditionem, pro, Sponſalia repudiare l. 17. §. vlt. ff. de reb. auct. iud. l. 1. C. de ſponſalib. Sic Renunciatam affinitatem ſponſalib. contractam accipimus in l. 38. in princ. ff. de vſuris. Briſſ. Prat.

RENVNCIARE quoque modum menſores dicuntur l. 1. in princ. & l. 6. §. 1. & §. item Pomp. & l. 8. ff. ſi menſ. falſ. mod. Hygen. lib. 2. de limitib. conſtit. Longitudinem autem quotiens egeram, ego ita renunciabam. Iugera tot, vel verſus tot. Et mox: Sicut videbitur, ita renunciabimus iugera tot, verſus tot, &c. Briſſon. Prat.

RENVNCIARE redemptionem, pro teſtari ſe non eſſe redemptorem.

RENVNCIARE aliquem idoneum eſſe, id eſt, referre poſt explorationem facultatium locupletem eſſe, l. 42. ff. mandat.

RENVNCIATIO, inquit Aſconius, dicitur recuſatio eius rei, quæ in pactum & promiſſionem venerat. Hinc renunciatio ſponſaliorum & nuptiarum, cum ſponſalia, nuptiæve dirimuntur, l. 2. ff. de diuort. l. 1. C. de ſponſal. l. quæſitum 17. §. fin. ff. de reb. auth. iud. poſſ. Prat.

RENVNCIATIO eſt iuris proprii legitima refutatio, Card. in rub. de cenſib. lib. 6. Prat.

RENVNCIATIO generalis ad ea reſtringitur, de quibus ſolum intelligitur cogitatum, l. iubemus, C. ad Senatuſconſult. Velleian. Prat.

RENVNCIATIO, vt admonuit Bud. teſtimonij genus, quod edere ſolent architecti, & magiſtri vniuſcuiuſque officii, cum opus eſt; qui propterea publico ſacramento adiguntur. Nobis eſt, *Ein Weiſung thun.* Item dicitur renunciatio, quod nunc proceſſum verbalem dicunt: qualis eſt viatorum, & eorum qui edicta, aut ſententias exequuntur. Spieg.

RENVNCIATIO pro nunciatione noui operis l. 16. ff. de operis noui nunc.

RENVNCIATVR conſul, Tribunus, aliuſve magiſtratus, id eſt, declaratur.

REOS Cicero lib. 2. de Orat. omnes quorum de re diſceptatur, appellat. Ælius etiam Gallus lib. De ſignificatione verborum ad ius pertinẽtium Reum definit, qui cum altero litem conteſtatam habet, ſiue is agat, ſiue cum eo agatur. Quib. conſequens eſt, vtrumque ex litigatoribus reum dici: vulgo tamen qui petit & agit, actor: qui conuenitur, reus appellatur. Veteres eum vnde petitur vocabant. Cic. li. 1. de Orat. Nonne nobis in Tribunali Q. Pompeii ſedentibus poſtulabam, vt illi

vnde peteretur, vetus atque vſitata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuiſſet. Idem lib.7. Epiſt. ad Trebat. Ego omnib⁹ vnde petitur hoc conſilij dederim, à ſingulis interregibus binas aduocationes poſtulent. Sed & in l. Mamilia: Et ſi is vnde ea pecunia petita erit, condemnatus erit, eam pecuniam ab eo vel à bonis eius primo quoque die exigito. Vterque etiam ex contrahentibus reus appellatur, l.5.§. conuentionales ff. de verb. oblig. Sed differentię cauſa, qui ſtipulatur, reus ſtipulandi: qui ſpondet, reus promittendi dicitur l.1. & toto tit. ff. de duobus re. l.134.§. penul. ff. de diuerſ. reg. l.50.§. vlt. l.52. §. duo. & paſſim in tit. de fideiuſſorib. ff. ſicuti qui credit, reus credendi: qui accipit, reus debendi: qui ſatiſdat, reus ſatiſdandi: qui ſatis accipit, reus ſatis accipiendi appellatur, l.34.§. quidam, ff. de ſolutio. Briſſonius. & Goueanus l. 62. Dig. ad Leg. Falcid.

REPAGVLA, Obiectamenta, obices, obſtacula. Ouidius in 2. Metamorphoſeon pedibuſque repagula pulſant, à repangendo ſiue repingendo, hoc eſt, retropingendo & retrudendo repagula vocata. A ſimili deductione pages, Compages & antipagmenta Iohan. Baptiſta in comment. Epiſt. Appollinaris ad Conſtantinum lib.3.

REPARARE quod amiſeris, pro recuperare, grauius eſt, quam in ſtatum priſtinum redigere: quaſi rurſus parare, vt in Auth. vt iud. ſine quoquo ſuffr. §. oportet, l. fi. C. de pact. pig. Spieg.

REPARARE merces, Scæuolæ in l.122.§. Callimachus, ff. de verborum obligat. dicitur is, qui earum loco, quas in aliquem locum importatas vendidit, alias comparat, aut eas alijs mercib. commutat: quaſi iterum parare ſeu comparare. Duare. lib.1. diſp. ann. c.10. qui & Horatij locum Carm. li.1. Od. 31. eodem accipit ſenſu.

Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna vitem: diues & aureis
Mercator exſiccet culullis
Vna Sina reparata merce.

Alfenus l. 16. ff. de in rem verſ. Quidam fundum colendum ſeruo ſuo locauerat, & boues ei dederat. Cum hi boues non eſſent idonei, iuſſerat eos vænire, & de his nummis, qui recepti eſſent, alios reparari. Sicq́ue Vlp. in l.48. ff. de pact. Prima actio ſublata eſt, & poſterius pactum ad actionem reparandam inefficax eſt. Seneca ad Lucill. Epiſt.64. lib.8. Satius eſt amicum reparare quam flere. Sic fere ſumitur conſtit.2. Pād. propoſita §. omnib. minimo pretio magna prudentia reparāda. Itaque Parare pro emere ſumitur apud Ciceronem, cum alibi tum in orat. pro Flacco. Si tam te Craſſi agri delectabāt, hic alicubi Cruſtrumio, aut in Capenati parauiſſes & Hor. Satyr.5. lib.2.

---- - *Seruoſne tuos are pararis.* Prat.

REPARARI libertatem non poſſe, Vlp. dicit in l.9.§. illud. ff. de ſtatulib. Briſſ.

REPARARI vires obligationis Gordia. in l.4. C. de ſolut. i.e. ſuſcitari & reſtitui, Sicut Octauius Minutia. lib.8. Arnobij. Ergo homo nouus naſcitur, non prior ille reparatur. Br. Prat.

REPARARI etiam appellationum tempora, id eſt, reſtitui dicuntur. Sic & actio reparari dicitur in l.27.§. ſed ſi pactum, D. de pactis. Pro reſumptione Inſtātiæ intermiſſæ, vel, vt vulgo loquimur, reſtitutione Inſtantiæ, quę legitimis tranſactis temporibus perit. Briſſ.

REPARATIO appellationis dicitur, cum poſt legitimi temporis lapſum ius peragendæ appellationis reſtituitur. Eſt igitur inſtauratio ſeu redintegratio temporis lapſi ſeu litis, ſub rub. C. de temp. & repar. appell. C. Theo. Sicque ſumitur apud Symmach. lib. 1. Epiſt. 37. & 38. Græci ἀνανέωσιν & ἀνανέωμα vocant. Quomodo autem ſeu iure veteri, ſeu nouo impetraretur, vide apud Cuiac. obſ. lib.12. c.4. & tract. de diuerſ. pręſcript. c.16. Prat.

REPARIASSARE, de ijs dicebatur, quos pœniteret inſtituti, quique à conuentis diſcederent. Vide Chiliad. Eraſm.

REPEDARE, pro reuerti, Cic. de legib.3. Domum cum laude repedandum. Leo Imp. l. ſi quis ex grege, C. de cohort. lib. 12. Aut ſi, inquit, ad priſtina ſacramenta maluerit repedare. Sic Lucilius li.26. Rediiſſe ac repedaſſe, vt Roma viret gladiatorib. Prat.

REPELLERE, pro propulſare. Vt conuicium conuicio repellitur, iuxta l. quæ omnia, de procur. Hoc verbum non eſt vbique accipiendum, de vi ſemper pernicioſa publicæ tranquillitati (quoniam non additur ſubinde, Vim vi repellere licet) ſed magis ad iuris intellectum referri ſuadet ęquitas: vt ſit repellere videlicet per legitimum remedium. Vide Old. Actio.2. Claſſ.3. Spieg. Prat.

REPELLERE legatum pro repudiare, l.81.§.1. & 86.§. cum ſeruus, ff. de leg.1. & l.5. ff. de leg.2.

REPELLERE, pro excludere. Sic exceptio perpetui pacti repellit reſidui petitionem l.5. C. de pact. Sic etiam repellit agentem exceptio l.3.§. ſi mecum, ff. ad exhibend. Briſſ.

REPENTE fit, quod ſecunda die fit, no. per Compoſtel. c. quam ſit, de elect. Prat.

REPENTINVM & mediatum, contraria: pro ſubito & feſtino ponitur, teſte Alberico, in l.1. C. de paſc. publ. Repentina mors, hoc eſt, à nemine prouiſa, apud Cic. de Diuin. li.2. & in auth. de Conſang. & vter. frat. §. ſi igitur. Repentino, ſiue rei ente fieri etiam dici, quod altera die fiat, Compoſtel. exiſtimauit. Spiegelius.

REPERIRE Feſto lib.16. quod amiſſum eſt recipere. Reperio autem à re, & pario, vt repertum ſit quaſi repartum, & in lucem proditum. Prat.

REPERIRE cauſam, inuenire rationem, quapropter aliquid fieri, aut minus fieri debeat.

REPERTVM crimen, adulterium, falſum, pro eo quod palam, & compertum eſt.

REPERTORIVM quid ſit, declarat Vlp. in l. tutor. de admin. tut. Tutor, inquiens, qui repertorium non fecit, quod vulgo inuentarium appellatur, dolo feciſſe videtur.

REPETENTES morbi, qui poſt curam renouati.

REPETERE pro memoria repetere, l.10. ff. de pact. l.14. ff. de iur. codicil. Prat. Briſſ.

REPETERE, propria reſtituendum petere. Interdum iterare. Interdum recordari, l. quidam, ff. de iure codicil.

REPETERE, pro recordari. Quod & Alber. indicat, in l. quidam, ff. de iur. codicil. & l. reſcriptum, de pœnis. Sic Suet. Plin. Iunior, tum alij vtuntur. Spieg.

REPETERE crimen, eſt crimen indulgentia abolitum ex integro iterum perſequi, l.7. ff. ad Turpil. Briſſ.

REPETERE actionem inchoatam, eſt deſertam ante actionem denuo inſtituere, l.21. ff. de inoff. teſtam. Briſſ.

REPETERE reum, eſt iterato reum facere, abolitioneque exemptum reum denuo poſtulare, l.10.§.1. l.12. l.15.§. vlt. & l.17. ff. ad Turpill. l.3.§.1. & l.12.§. vlt. ff. de accuſ. l.14.§.1. ff. de bon. liber. Suet. in Auguſto c.32. Diuturnorum reorum, & ex quorum ſordibus nihil aliud quam voluptas inimicis quæreretur, nomina aboleuit, conditione propoſita, vt ſi quem repetere vellet, par periculum pœnæ ſubiret. Idem in Domicia. c.9. Reos qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependiſſent, vniuerſos diſcrimine liberauit, nec repeti, niſi intra annum permiſit. Prat. Briſſ.

REPETITIO eſt iteratio eius quod relictum eſt, ſiue quid addatur, ſiue adimatur, ſiue transferatur, l. ſi ſic 13. l. ſi pure 54. l. in repetundis 63. l. cum in ſubſtitutione 77. de leg.3. l. auia 77. l. libertis omnibus 108. ff. de condit. & demonſt. l. legata 19. l. licet 74. l. ſi quis à filio 32. l. ſeruo 113.§.1. de lega.1. l. ſub conditione 13. ff. de hæred. inſtit. l. cum ſeruus, ff. de cond. inſt. Fit autem dupliciter, aut generalibus verbis, aut ſpecialibus. Generaliter fit, quoties repetuntur præcedentia legata, vel inſtitutionis gradus per verba generalia, puta per verbum Amplius, vt d. l. legata 18. ff. de legat.1. d. l. ſi pure 54. ff. de lega.3. d. l. auia 77. d. l. libertis 108. ff. de cōd. & demon. vel quiſquis, l.3.§. filius, §. ſeq. ff. de liber. & poſth. leg. quæ conditio 39. ff. de cond. & demon. vel ſimili verborum genere, d. l. licet, d. l. in repetundis, l. cum ſeruus, ff. de cond. & demonſt. Specialiter ſi vel res legatæ aut perſonæ nominatim repetantur, aut notis repetitæ demonſtrentur: vt ſi dicat: quas pecunias legaui, quibus dies appoſitus non eſt, annua, bima, trima die hæres meus dare damnas eſto, d. l. legata 18. ff. de leg.1. vel, Quod Titio legaui, pure legatum volo: quód Seio legaui, ita legatum volo, ſi decem hæredi dederit, &c. Gœdd. ad l. in generali 80. n.2. ff. de verb. ſignif.

REPETI in quæſtionem eſt, in queſtionem iterum peti l.18.§.1. ff. de quæſtionib. Repeti quæſtio, id eſt, iterari dicitur in l.16. ff. de queſtionib. Briſſ. Prat.

REPETI dicitur vſusfruct. qui qualicunque ratione amiſſus iterum legatur, & fructuario conſeruatur l.2.§. ſi non mors, l.3. in princip. & §.1. l.5. ff. quibus modis vſusfruct. amitt. l.3.§. 1. ff. vſufru. quemadmod. cau. vt in ſpecie l.8. ff. de annu. legat. Briſſ. Prat.

REPETI etiam dicuntur legata, quę ab inſtituto data à ſubſtituto iterum relinquuntur, vel ab vno ex primis hęredibus relicta à cohærede eius rurſum legantur, in hunc modum, Quæ à filio meo legaui, quæque eum dare iuſſi, hæres meus iiſdem diebus dato, l.32. & l.54. ff. de lega.1. l.75. ff. de legat.3. l.80. ff. de verb. ſig. Briſſ. Prat.

REPETI ſatiſdatio dicitur, in l.1. in princ. vt legat. ſerua. cauſa non quæ iterum datur, ſed quæ condicitur.

REPETITA conſuetudo, & inſtitutum dicitur, hoc eſt, longo interuallo relata, ac, vt Bud. ait, à longiſſimis retrorſum temporibus petita. Aſtipulatur l.1. C. de Erogat. annon. milit. lib. 12. Spieg.

REPETITA die, Antelata ſeu prælata die, i.e. die, quæ præterierat falſo reuocata, l.3. ff. de fide inſtru. Repetita quidem die cautionem interponi non debuiſſe, ſed falſi crimen cōtractum non videri: id eſt, die, quæ iam prætererat falſo pro præſenti nominata: vulgo Antedata dicitur Sic in l.9.§.5. ff. ad exhib. Proinde ſi poſt litem conteſtatam vſucaptum exhibeat, non videtur exhibuiſſe: cum petitor intentionem ſuam perdiderit. Et ideo abſolui eum non oportet, niſi paratus ſit, repetita die intentionem ſuſcipere, ita vt fructus ſecundum legem

æſtimentur. Idem de dam.infect.l.ſi finita ſit dies,§. Item videamus, ſi cautio ei offeratur, poſteaquam miſſus eſt in poſſeſſionem: an non prius decedere debeat, quam ſi ei caueatur etiam de eo damno quod contigerit, poſteaquam miſſus eſt in poſſeſſionem: quod quidem magis probatur. Repetita igitur die repromittendum erit, i.e. referenda retrorſus cautio, & in præteritum. Eodem modo accipe in l.5. §.ſi quis ipſi, ff. de nou.oper nunc. l.1.§. præterea, & §.ſi tibi, ff. de itiner. actuq; priu. Vide Budæum in annot.prior.ad dictam leg.9,§.5.& Curt.lib.εἰκασῶν 3.cap.32.Tomo 1.

REPETITIONEM in legatis conſulti appellant hanc ſcripturam, hoc amplius ei hæres meus dato, vel item dare damnas eſto, leg.19.ff.de lega. 1.leg.61.ff.de lega.3.
Item: Quę à filio meo legaui, hæres meus dato, l.ſi quis 32.ff. eodem. Item, Quotieſcunque fructuarius capite minutus erit, vel Quoties vſusfructus amiſſus erit, ei lego, l.3.ff. quib. mod.vſusfr.Prat.

REPETVNDARVM, vel de repetundis accuſatur quis, vel damnatur, qui in adminiſtratione magiſtratus pecunias accepit, vnde accipere non debuit. Tit.eſt ad leg.Iul.Repetundarum, de qua Martian.ſic ſcribit; Lex Iulia repetundarum, pertinet ad eas pecunias, quas quis in Magiſtratu, poteſtatiſve curatione legationeve acceperit. Nebriſſenſis. De pecunijs repetundis primus legem tulit Lucius Piſo Lucij Piſonis prætoris in Hiſpania filius, quam poſtea repetiit Iul. Cæſar, vnde & Iuliæ nomen habent. Repetundæ à repetendo dictæ, quod iudicio repetundarum ſocij pop.Rom. pecunias ſibi ereptas repetebant, vt conſtat ex Verrina ſeptima. Vult.in comm.Inſtit.de publ.iud. §.ſi.n.8.9.&c. Porro, Repetundarum, Repetundis hos duos tantum caſus habet: & Valla teſte, dubitari poteſt, participiumne ſit, ſiue nomen, an gerundium. Quum dicitur, Repetundarum, ſubintelligendum, pecuniarum: quo nomine pecunias, & omnia quibus diuitiæ conſtant, contineri dicimus. Cauſam vero repetundarũ multiplicem eſſe, Quintilianus tradit. ea enim multa crimina continet, quæ cauſæ propria ſint, vt videre eſt d. tit. Accuſare quempiam Repetundarum. Plut. ita effert: κρίνειν τινὰ κακώσεως ἐπαρχίας. Et δώρων δίκας διδόναι, repetundarũ pecuniarũ iudicio ſubijci. At δώρων δίκας ὄφλειν ὀφληκέναι, eſt damnatum eſſe pecuniarũ repetundarum.Prat.

REPETVNDARVM nomine agi poteſt ciuiliter & criminaliter, ciuiliter in quadruplum, de qua actione eſt lex prima, C.eod. criminaliter ad pœnam, quæ eſt plerunq; exilij: ſed repetundarum rei quandoq; durius puniuntur pro admiſſi criminis qualitate l.7.§.ſi.ff.eod.Vult.ſup.d.loco.n.10.

REPETVNDARVM iudicium inde dictum eſt, quod eo iudicio ſocij pecunias ſibi contra leges ereptas repetebant, quas ex cõdemnatorum litibus æſtimatis domũ reportarent, ſecundum Vallam & Pedianum. Cic. Verr.7. Itaq; res ſuas negligunt: pecunias, quo nomine iudicium hoc appellatur, nõ repetunt: & paulo poſt, Non ex litib.æſtimatis tuis pecuniam, domum, ſed ex tua calamitate cineri atq; oſſibus filij ſui ſolatiũ vult aliquod reportare. Intelligendũ eſt autem hoc iudicium olim in eos ſolos magiſtratus qui in prouincias mitterentur inſtitutum fuiſſe: quemadmod. Cicero in Diuinat. demonſtrat. poſt vero generaliter eo teneri cœperunt, quicunq; in magiſtratu, poteſtate, curatione, legatione vel quo alio officio, munere, miniſterioue publico pecuniam ob iudicandum accepiſſet: quiue magiſtratus vrbani à ſorde ſe non abſtinuiſſent, l.1.& paſſ.ff.ad leg.Iul repetund.Hot.Vult.ſup.d.loco. addam & ex Corn.Tacito li.11.Coſſutianum & alios aliquos perfidos aduocatos fuiſſe repetundarũ reos, eo quod pecunia accepta à Suillio accuſatore, præuaricati eſſent: inibiq; refert ſancitum, vt qui aduocati ob cauſam orandam denũ Seſtertium modum egrederentur, repetundarum tenerentur.Prat. & Vult.ad §.ſi.n.9.& ſeq.Inſt.de publ.iud.

REPIGNERARE eſt, luere & liberare pignus, aduerſaturq; verbo pignerare, leg.5.§.rem tibi dedi.ff.commod.Feſtus lib.16. Reluere, ſoluere, repignerare. Cęcilius in carmine, vt aurum & veſtem quod matris fuit, reluat, quod viua ipſi oppoſuit pigneri. Vt Replumbare. Et alijs quoque ſatis multis in verbis articulus contrariam ſimplici verbo tribuit ſignificationem, alias vero iterationem, & geminationem ſignificat, vt Retractare interdum eſt, Feſto quoque teſte, iterum tractare l.31.in fi.ff.de iureiur.l.10.§.1.ff.ad Turpil.§.cum quidam, ff. de recep.qui arbit.l.29.ff.de iur.fiſc.leg.4.C.de epiſ.aud.l.3. C.de Cano.largit.tit.Cic.lib.4. de Nat. Deor. Qui autem omnia quæ ad cultum deorum pertinent, retractarent, & tanquam relegerent, hi dicti ſunt Religioſi. Idem ad Atticum libro 8. Augemus crimen dolorem retractando. Sic Tertull. in Apologetico. Cauſas quæ hoc exegerint, retractemus, & alibi ſæpe. Briſſ.

REPLICARE, l.35.ff.de pactis, l.3.ff.de pignorat.act. eſt reſoluere ius exceptionis inſtitutæ.

REPLICATIO vocatur ex eo, quod per eã replicatur, atq; reſoluitur ius exceptioni: ait Imp.ti. De replicat.in princ. ἀντιπαράπλοκὴ à Græcis nominatur. Eiuſque formula erat aut ſi quemadmodum intelligitur ex l.48.ff.de proc.Iulia l.7.§.1.de curat.furioſ. Si hęredes dementis eaſdem res vindicent quas curator alienauit, & exceptio opponetur, ſi non curator vendiderit: replicatio dari debet, aut ſi ſatiſdatione interpoſita ſecundum decretum vendiderit. Iul.l.24.ff.de except.rei iudic. Aduerſus exceptionem, Si non eius ſit res, replicatione hac adiuuabitur, Aut ſi res iudicata non ſit. Caius l.48. ff.de procur. Tunc excipiente eo cum quo agitur, ſi non mihi mandatum ſit, vt à debitoribus peterem: actore ita debere replicare, Aut ſi mihi mandatum eſt, vt à te peterem. Hot.Prat. Itaque

REPLICATIO dicta videtur, vel quod implicatã & quaſi tectam exceptionis iniquitaté replicet ac patefaciat: vel potius quod æquitatem actionis ab excipiente reo tectam & quaſi complicatam explicet atque aperiat. Hot.Prat.
Græci ἐπιπαραγραφὴν appellant. Rhetores vocare interdum videntur firmamentum, & continens. Sicuti Græci συνέχον quod ius actoris contineat, firmiter ac tueatur. Balduin. in tit. comment.ſuper Inſtit.Iuſtin.lib.4.tit.14.de Replicat.

REPLICATIONES, ait Vlpian. nihil aliud ſunt quam exceptiones, & à parte actoris veniunt: quæ quidem ideo neceſſariæ ſunt, vt exceptiones excludant, ſemper enim Replicatio idcirco obiicitur, vt exceptionem oppugnet l.2. §.2. ff.de except.Prat.Hot.

REPLVMBARE, eſt adplumbata diſſoluere, vel plumbum auferre de argen. Vlp.de aur.& arg.leg.l.cum aurum. An replumbari debeant, vt ſic appendantur? Nebriſſ.Prat.

REPONERE alicui, pro viciſſim obiicere, quaſi replicare, recriminari, *Begegnen*. Prat.

REPONERE, pro reficere, l.omnino, de impenſ.in reb.dot.fac.le. in ſumma, §.item Varus ait, de qua pluuia arcend.Bud.

REPONERE ſe in obligationem, l.illud, in princ. ff. quod met. cauſſa.

REPOSCIMVS, quod nobis debetur, vel quod à nobis acceptum eſt. Proinde repoſcendi rem ſuam non reddens, furti tenetur, l.Pompo.ſub fin.de acquir.rer.dom.Spieg.Prat.

REPOSITVM frumentum, id eſt, reconditum, l.18.§.item cum inſt.vel inſtrum.leg.Sic & repoſita in horreis, & repoſiti fructus.Briſſ.ex ff.

REPOTIA appellamus ea, quæ ad conuiuiorum claſſem pertinent, de quib. Horat.licebit ille repotia, natales, aliosue dierum feſtos albatus celebret. Feſtus quoque Pompeius, repotia poſtridie nuptias interpretatur, cum apud nouum maritum cœnatur, quia quaſi reficitur potatio: affertque exemplum Pacuuij, Ab hoc depulſum mamma pędagogandum accipit repotialis liber. Et interpretantur Grammaticorum tribules, ſeptimum à nuptiis diem, quo iterum epulabantur: alij ſecundum, quo virgo in muliebrem habitum componebatur. Sed crediderim etiam repotia celebrari ſolita liberis natis; cum maritis noua quotannis prope ſoboles naſcatur, vt renouanda ſit epulatio, idcirco ea conuiuia repotia appellata: cui interpretationi Pacuuij exemplum non repugnat: nec vero Auidieni perſonæ conuenit nuptiale conuiuium: ea niſi me fallit augurium, dicere voluit Acro Grammaticus παιδοτρόφια Græce vocari, velut ſublatis & ſuſceptis liberis & parentibus eos alere decernentibus. Nam in Græcorum poteſtate erat liberos exponere, nec alere. Vt autem ita repotia interpreter, mihi perſuadet. Auſonius ſic ſcribens:
Coniugioq; dapes & ſacra repotia patrum.
Hæc Turneb.aduerſar.lib.3.c.6.vide & Cuiac.16.obſer.39.

REPRÆSENTARE, eſt ante diem ſoluere. Vlpian. in l.8.§.3.ff.de tranſact. loquens de iis qui de pecunia alimentorum nomine legata tranſigunt. Eam, inquit, tranſactionem Oratio improbat, quæ idcirco fit, vt quis repræſentatam pecuniam conſumat: id eſt, antequam debeatur ſolutam. Cicer. ad Attic.lib. 12. Reliquæ pecuniæ vel vſuram Silio pendemus, dum à Faberio vel aliquo qui Faberio debet, repræſentabimus. Idem Philip.2. Ego corpus libeter obtulerim, ſi repræſentari morte mea libertas ciuitatis poſſet, id eſt, accelerari. Seneca lib. epiſt. 15. Ep.1. Petis à me, vt id quod in diem ſuum dixeram debere differri, repræſentem, & ſcribam tibi, an hęc pars philoſophiæ, &c. Hoc quoque ex Marcelli verbis aperte intelligitur in l.36. §.1. ff.de cond.& demon. vbi iuſſerat teſtatrix, vt prædia, ſi filius ſedecim annos non impleret, alteri redderentur. Quæro, inquit, quum Seia deceſſerit, deinde filius quintum decimum annum agens, defunctus ſit, an repræſentetur fideicõmiſſum quintodecimo anno impleto: id eſt, ante tempus, quo decimum ſextum implere potuiſſet, præſtãdum ſit. Item, Contra voluntatem teſtatoris repræſentationem fideicom.deſiderari. Sic leg.24.§.quoties, ff.ſolut.matrimo.l. 1.l.2.ff.de dot.prælcg.Hot.Prat. & Curtius εἰκασῶν lib.2.cap. 33.tom.1.

REPRÆSENTARE, pro locum alterius ac numerum obtinere, vel tantundem valere. Vlpia.l.1.§.1.ff.ſi is qui teſta. Culpa dolo proxima dolum repræſentat.Hot.Prat.

REPRÆSENTARE ius præſes prouinciæ dicitur in prouincia, qui in eadem iudicis & iuris vicem tenet, l.1.C.vbi cauſa ſtat.

REPRÆSENTARE, eſt exhibere vi quadam iuris præſentiam eius, quod tamen re vera præſens non eſt. Si filius fratris ſucceden-

do cum patruis repræſentat patrem ſuum. Nouell. Quæ iura adgna. & cognatio. §. reſtat vt & tertium. Conſtitut. 118. Eodem modo pecunia repræſentatur, qui in computationem vel ſolutionem perinde admittitur, atq; ſi ſtatim deberetur, quum tamen in diem ſit debita. Vlp. in l. cum hi, ff. de tranſact. Old. Prat.

RIPRÆSENTARE, alias ſignificat ſtatim oſtendere: vt in leg. 1. §. non autem ſi his qui teſt. lib. eſſ. Old.

REPRÆSENTARE dicitur, ait Gothof. in not. ad l. 1. §. 2. ff. de dot. præleg. qui ante diem ſoluit: qui efficit, vt res ſit præſens, vtque quaſi ad manum preſens detur.

REPRÆSANTARE aliquando compoſitionem ſuam à Re & Preſento, proprie exprimit, hoc eſt, denuo præſentem exhibere eum, qui ſemel præſens fuit: vt ſi quis promiſerit aliquem in iudicio repræſentare. Nam liberatur ſimulatq; reum denuo iudici præſentauerit, *VViderumb gegenvvertig machen.* Et in hoc diſtat talis promiſſor ab eo, qui iudicio ſiſti promiſit. Is enim vſque ad ſententiam ſiſtere tenetur, leg. fin. ff. ſi quis in ius vocand. non ierit. Old. Prat.

REPRÆSENTARE ſe, eſt præſentiam ſui facere, l. 15. §. 1. ad Leg. Iul. de adult. Sic & repræſentare ſeſe in l. 8. C. quomodo & quando. Briſſonius.

REPRÆSANTARI cognitio dicitur, l. 3. §. cauſæ cognitio, ff. de Carbon. ed. & l. 3. §. Iulian. de lib. exhib. quæ non expectato pubertatis tempore ſtatim ſuſcipitur, & mature iudicatur. Briſſonius. Prateius.

REPRÆSENTARI condemnationem, eſt ſic condemnari, vt in præſentiarũ ſit ſoluendũ id, quod preteriti aut futuri tẽporis eſt debitũ, l. ſi conſtante, §. quoties, ff. ſoluto matrimon. Tũc deducto, inquit Vlp. commodo temporis, condemnatio reſidui repreſentatur. Sic idẽ Vlp. appellat repræſentatam pecuniam, quæ cum annuo debeatur, ſtatim vna ſumma, quaſi omnes anni præſentes eſſent aut præteriti, perſoluitur, l. cum hi, §. eam tranſactionem, ff. de tranſact. Old.

REPRÆSENTATIONIS Ius, quib. in caſibus obtineat, vide Vult. in Comment Inſtit. Tit. de ſucceſſ. cognatorum, n. 3.

REPRÆSTARE in duobus locis in Pand. Flor. inuenitur, l. 47. de act. empt. l. 22. §. 1. ff. ad Treb. pro quo rem præſtare, l. 6. ff. quod cum eo. vt Plauto & Catoni & ICtis reſoluere eſt, quod aliter rem ſoluere. Prat. Vide Cuiac. obſeruat. 15.

REPREHENDI dicuntur fugitiui, i.e. à fuga retrahi. Cæſar li. 1. de bell. ciuili. Reducitur ad eum reprehenſus ex itinere Cn. Magius Cremona. Vnde Reprehenſores, qui fugitiuos reducebant, vide Bud. in l. ſi apud, ff. de præſcrip. verb. Prat.

REPREHENSA, emendata, correcta, l. illicitas, ff. de offic. præſid. Prateius.

REPRESSALIA, poteſtas eſt impignerandi contra quemlibet de terra debitoris, data creditori pro iniurijs & damnis, l. ſi pignerationes, de iniur. & damn. dat. libro 6. Zaſius repreſſaliarum vſum non vult conſuetudine neuitia receptum, quod Bartolus ſenſit, ſed à vetuſtiſſimis Romanis legibus radicem ſumpſiſſe. Vide eum in §. & ita leges quaſdam, l. 2. de orig. iuris. Nec negat, vocabulum fœdum eſſe, & barbarum, ſed nunc apud Iuriſtas vſurpatum. Itaque repreſſalijs capi, eſt aliquem ob alterius delictum damno grauare. De Repreſſalijs fuſius vide Petrum Gregorium 58. ſyntagm. 8. Gail. in tract. de pig. c. 1. n. 5. 6. 7. & Bart. in tract. de Repreſſal. Gothof. in epigraphe. Nou. 52.

REPRESSALIÆ multum à pignorationibus differunt. Nam repreſſaliæ ob denegatam iuſtitiam antiquitus publica auctoritate & Principis ſuperioris conſenſu concedebantur, per tex. in c. dominus noſter 23. qu. 2. Bart. & Iacob. à Canibus late in ſuis tractatib. de repreſſalijs: ſed pignorationes ob turbatam iuriſdictionem vel poſſeſſionem fiunt, idque priuato arbitrio. Gail. d. loc.

REPROBARE teſtes, eſt eorum fidem imminuere, & refellere c. præſentium, de teſtib. in 6. Ex quib. autem cauſis refellantur docent Spec. in tit. de teſt. & Nepos Mõtalbanenſis in tractatu rei fugient. quo in genere commonefactum te velim iure ciuili & Pontificio teſtes reprobatorios (vt cum vulgo loquar) pro reprobatoriotum, vel (vt Latinius rem exprimam) refutatorios refutatoriorum admittẽdos ex ſententia Iuſtin. Imper. ſcribit Angelus Aretinus §. ſi vero dicatur, de teſtib. Nouellæ conſtit. 90. verba eius conſtitutionis hæc ſunt, καὶ ἄρχει μὲν ἑτέρας μαρτύρων ἀντεισαγωγῆς ἄδειαν ἐπὶ τῆς μαρτυρίας κινῆσαι. Quod ad quartam teſtium refutationem, reiectionemque produxit Angelus. Refutatorios etiam refutatoriorũ teſtium admittendos decreuerunt Pontifices maximi cap. licet dilectus, vbi gloſſ. & interpretes, de teſtib. in antiqu. & c. præſentium, eodem tit. in 6. In ea quoque ſententia eſt Speculator tit. de teſtibus, §. ſæpe. verſicul. item actor. Eandem ſententiam tenet Bald. l. ſi quis teſtib. C. de teſtib. verſicul. quæro, quot. quæ ſententia habet æquitatem, quod conſtitutum eſt, vt veritas eluceſcat. Quo fit, vt ſatis mirari non poſſim pragmaticos quoſdam Gallos diuerſum ius admiſiſſe. Nam hac via falſandi ania præbetur. Nã ſi refutatorij refutatoriorũ nõ admittuntur, qui refutatorios profert, inſtructos teſtes, fideq; indignos, falſaq; teſtimonia proferet, niſi Quæſtor veritatem negotij acutiſſime extorqueat, quo in genere,

Apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Nam Quæſtores (*Enqueſteurs* vocant) deſignantur vt plurimum, qui Aſtræam virginem, ne à limine quidem ſalutarunt. Gallica Corinthus ſatis ſuo periculo nouit. Nam quę ad negotium pertinent, & (vt cum vulgo loquar) circumſtantias rei, qui excutiet ἀναλφάβητος? Bone Deus quouſque tandem belluis relictus locus erit? Refutatorij refutatoriorum an admittendi ſint fuſius diſputauit Prat. lib. 2. Rerum Quotid. cap. 12.

REPROBARE contractum l. 10. C. quod cum eo: tutorem. l. 2. C. de teſtam. tut. medicum, l. 11. ff. de muneribus & honorib. Reprobari item teſtimonium dicitur in l. 21. ff. de his qui not. infam. Briſſ.

REPROBATA in cap. poſt electionem, de conceſſ. præb. id eſt, non aduerſa.

REPROBOS nummos in l. eleganter, §. qui reprobos, ff. de pignor. act. accipi putem non tantum adulterinos, ſed & quos Princeps improbat. Prat.

REPROMITTERE, eſt ei qui nobis ſtipulantibus antea promiſit, nunc iam viciſſim à nobis ſtipulanti promittere. Cicero pro Comœdo, Repromittis tu abhinc triennium Roſcio. Quod à Flauio abſtulero, partem dimidiam inde Roſcio me ſoluturum ſpondeo. Item, Repromiſiſſe Fannium Roſcio, ſi quid à Flauio exegiſſet, eius partem dimidiam, ſed omnino exegiſſe nihil. Quid? tu non exitum exactionis, ſed initium repromiſſionis ſpectare debes. Roſcius Fannio ſtipulanti pecuniam certam ſpopondit, pro opera & labore, quem in communi iudicio perſequendo ſumpſerat: ſed viciſſim Roſcius ſtipulatus ab eo eſt, dimidiam eius quod exigeret partem. Promiſſor igitur fuit Roſcius priore loco: repromiſſor Fannius, poſteriore: ſicuti ſtipulator priore loco Fannius, reſtipulator poſteriore Roſcius. Hotom. ex Connan. lib. 6. cap. 1. num. 2. Prat.

REPROMITTERE eſt, nuda pollicitatione cautioneque promittere, non ſatiſdato, l. 5. §. ſi is cui, ff. de noui operis nunciat. l. 9. §. quæſitum, l. 13. in princ. §. 1. l. 30. §. vtrum, ff. de damn. infect. l. 3. & l. 5. §. quod ſi fugit, ff. de cond. cauſ. dat. l. 10. ff. de his quæ vt indig. Proinde repromiſſio & ſatiſdatio opponuntur, l. vlt. §. ſi legatarius, ff. quod legator. l. 1. §. ſtipulationẽ, ff. de præt. ſtipu. l. 6. ff. vt legato. nom. cau. l. 23. ff. de vſuf. leg. Briſſ.

REPVDIARE eſt, ius nobis delatum repellere. Repudiantur enim ea tantum quæ iam delata ſunt, l. 1. §. decretalis, ff. de ſucceſſorio edicto. Nec repudiare quis id poteſt, quod ſi velit, habiturus non eſt, l. 135. ff. de diuerſ. reg. Siquidem repudiarè eſt reiicere à ſe, recuſare. Vnde ICti hæreditatem repudiare dixerunt. Et Terentius in Andr. repudiare conſilium. Quintil. lib. 1. c. 10. Repudiata verba dixit, id eſt, reiecta & minus probata. Et repudiationem dixit Cicer. lib. 12. Epiſt. ad Atticum. Sic repudiare vxorem dicimus, pro dimittere & remittere, reiicere, veniam abeundi dare, quod Græcis ἀπολύειν dicitur & ἀπολύσαι, vt in Euang. Matthæi 19. cap. εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν. Quo loco Eraſ. Roterod. ἀπολῦσαι pro repudiare ſiue abiicere cenſet poſitum: quod alioqui etiam dimittere dicunt: & hoc verbum à Tranquillo in Tiberio Cæſare pro repudiare poſitum, &c. Brechęus l. inter diuortium, ſub tit. de verb. & rer. ſig.

REPVDIARE eſt hæredis alieni, abſtinere neceſſarij, §. 6. Inſt. de hæred. qual. & differ.

REPVDIARE proprie quærendorum eſt, non partorum, l. 1. §. decretalis, de ſucceſſ. edict.

REPVDIATIO nomine alienationis non venit, vt tradunt Bart. & Bald. in l. pupillorum, C. de repud.

REPVDIATVS is, cui repudium miſſum eſt, l. 38. ff. ſol. mat. l. 4. ff. de diuort.

REPVDIVM generale nomen eſt, nec nuptiarum tantum diremptionem, renunciationemve, ſed & ſponſaliorum ſignificat, l. 2. ff. de diuort. Nam inter diuertere & repudiare hoc intereſſe, Paulus ſcribit, quod repudiari etiam futurum matrimonium poteſt: non recte autem ſponſa diuertere dicitur, l. 191. ff. de verb. ſig. Prat.

REPVDIVM renunciare apud Plautum in Aulular. & Terent. Phormion. act. 4. Scen. 4. Et repudium mittere, l. 38. ff. ſoluto matr. l. 3. 4. & 8. ff. de diuort. Prat.

REPVDIVM proprie eſt, cum ſponſus à ſponſa dirimitur: Diuortium vero, vbi vir & vxor matrimonio ſoluuntur. Repudium ergo ſponſæ mittitur. Diuortium vero in coniugibus duntaxat eſt. Vide Cantiunculam in locum, Ab antecedentibus, vbi quædam à fontibus pulchre repetit de repudiis diuortiiſque. Spiegelius ex Alciato de verborum ſignificationibus. Ideoque dulcis & elegans Iuriſconſultis noſtris tropus eſt, quando Paulus in l. 3. ff. de diuort. Ideoque per calorem miſſo repudio, ſi breui reuerſa eſt, nec diuertiſſe videtur Vlpian. in l. ſi qua mihi, 12. ff. de ritu nuptiarum. Si qua mihi vxor fuit, deinde à me repudiata nupſit Seio, &c. Papinianus in l. viro atque vxore 39. ff. ſoluto matrimon. Dioclet. & Maxim. l. 3.

C. de

C.de repud.Theod.& Valent.l.conſenſu.8.C.eod.repudium ad vxorem,referunt.Eſt n. Synecdoche generis pro ſpecie,cũ Repudium generalius ſit, etiam apud alios latinæ linguę auctores,teſte Brechæo ad l.inter diuortium 191.ff.de verb.ſig. quamplurimis in eam rem teſtimonijs citatis. At ſi diuortiũ pro repudio ſponſi ſponſęque ponatur,vt in l.Quod Seruius, ff.de cond. cauſ.data,&c. id durius videtur, cum non ſit ſpeciei pro genere, neq; generis pro ſpecie ſynecdoche,ſed ſpeciei pro ſpecie κατάχρησις & tranſpoſitio: Ideoque rara & inconſueta.Gœd.ad l.101. de ver.ſig.n.1.

Porro REPVDIVM,vt notat Feſt.ex venio hinc dictum eſt,quod fit ob rem pudẽdam.Con.ſi.8.c.12.Proprium huius vocabuli domiciliũ eſſe exiſtimat in matrimoniis quę vix poſſunt ſine aliquo pudore renunciari,quum veniunt in memoriam ea quę tam peramanter & familiariter inter ſe & dixerunt , & fecerunt , atque hinc natum , ad alia omnia , quæ recuſantur aut reijciuntur,translatum eſſe: Adde Brechæum leg.inter diuortium,tit.de verb.& rer.ſig. Et Forca. in ſuo Cupidine Iuriſperito c.15.n.3.

REPVLSA,reiecto ab honore,vel magiſtratu.

REPVRGIVM,pro emundatione,apud Imp. Conſtantinum in l. C.de æquæduct.li.11.Prat.

REPVTARE eſt in computatione ineunda aliquid imputare.l.36. ff.de neg.geſt.l.40.in fi.ff.de minor.l.1.§.præterea,ff.de tut. & rat.diſtr.l.21.ff.ſolut.matrimon.l.5.C.de iudic.l.90.§.teſtator.ff.de lega.2.Prat.

REPVTATIONES ſub Rubr.C. de repur. dicuntur compenſationes,quæ cõtra minores in integrũ reſtitutos emptori fiũt,vt n. illis aduerſus venditionem reſtitutis, fundus cum fructib. reſtituuntur,ſic illi pretium cum vſuris reddunt,l.minor 40. §.1.l.tutor 47.§.vlt.ff.de minorib. Sic.n. ſumitur hoc verbũ idemq;, §.idem Labeo,ff. mand. Reputationes .n. eo in loco exponit Vlp.cum fructus rei reſtituendæ reputantur cum ſumptu facto in fructibus recipiendis. Similis compenſatio reſtituto minore aduerſus ſolutionem,d.l.40.§.fin.& aduerſus emptionem l.patri.§.prædium,ff. eod.hoc nomine etiam cõtinentur ἱμποιήματα,i.e. meliorationes prædij,arg.l. ſi prædium.C.de præd.minor.Vlp.l.2.vbi pupil.educ. deb.Officio iudicis, qui tutelæ cognoſcit, congruit reputationes tutoris non improbas admittere. Prat. (quir. reis.

REQVIRENDVS pro exquirendus apud Martian. in l.1. ff. de re-

REQVIRERE pro deſiderare, vt cum requirimus in teſte quod eſſe debet,& non eſt,Spieg.Prat.

RERVM vocabula ſunt immutabilia, hominum mutabilia, lege 3.ff.de leg.1.Prat.

RERVM Italicarum, vel prouincialium ſignificatione,quæ res accipiendæ ſint, explicat Vlp.in l. ex facto, §.rerum autem, de hæred.inſt.Spieg.

RERVM ſumma diuiſio in duos articulos deducitur: nam aliæ ſunt diuini iuris,alię humani.Diuini iuris ſunt,veluti res ſacræ,& etiam religioſæ:ſanctæ quoq; res, veluti muri & portę quodãmodo diuini iuris ſunt. Quod autẽ diuini iuris eſt, id in nullius bonis eſt:id vero quod humani iuris eſt,plerũq; in alicuius bonis eſt:poteſt autẽ & nullius in bonis eſſe:Nam res hęreditarię antequam aliquis hęres exiſtat, nullius in bonis ſunt. Hæ autem res , quæ humani iuris ſunt , aut publicæ ſunt,aut priuatæ: quæ publicæ ſunt nullius in bonis eſſe creduntur.ipſius enim vniuerſitatis eſſe credũtur: priuatæ autem ſunt,quæ ſingulorum ſunt. Quædam præterea res corporales ſunt,quędam incorporales: Corporales hæ ſunt, quæ ſui natura tangi poſſunt,veluti fundus,homo,veſtis,aurum,argẽtum:& denique aliæ res innumerabiles.Incorporales ſunt, quæ tangi non poſſunt , quales ſunt ea , quæ in iure conſiſtunt: ſicut hæreditas , vſus, vſusfructus , obligationes quoquomodo contractæ. nec ad rem pertinet,quod in hæreditate res corporales continentur.Nã & fructus, qui ex fundo percipiuntur corporales ſunt,& id quod ex aliqua obligatione nobis debetur , plerunque corporale eſt. Veluti fundus, homo, pecuniæ. Nam ipſum ius ſucceſſionis , & ipſum ius vtendi , fruendi , & ipſum ius obligationis,incorporale eſt. Eodem numero ſunt & iura prædiorum vrbanorum & ruſticorum , quæ etiam ſeruitutes vocantur.Paul.de rerum diuiſ.Maſſ.

RERVM quædam naturali iure communia ſunt omnium, quædam vniuerſitatis , quædam nullius , pleraque ſingulorum, quæ variis ex cauſſis cuique acquiruntur. Et quidem naturali iure communia ſunt omnium iſta , aer & aqua profluens , & mare, & per hoc littora maris, lapilli & gemmæ, & cætera quæ inuenimus in littore, naturali iure ſtatim noſtra fiunt. Nemo igitur ad littus maris accedere prohibetur piſcandi cauſſa , dum tamen vallis,& ædificijs , & monumentis abſtineat , quia non ſunt iuris gentium , ſicut id Diuus Pius piſcatorib. Formianis & Capenatis reſcripſit. Sed & flumina pene omnia , & portus publica ſunt. Riparum quoque vſus publicus eſt iuregentium, ſicut ipſius fluminis: itaque nauem ad eas applicare , funes arborib. ibi natis religare , retia ſiccare , & ex mari deducere, & aliquod onus in his reponere,cuilibet liberum eſt, ſicuti ipſum flumen nauigare:ſed proprietas eorum eſt,quorum prædijs adhærent, quales caſæ, arbores quoque in eiſdem natæ eorundem ſunt. In mari piſcantibus liberũ eſt caſam in littore ponere in qua ſe recipiant. Vniuerſitatis ſunt,non ſingulorum, veluti quæ in ciuitatibus ſunt, theatra, & ſtadia,& his ſimilia , & ſi qua alia ſunt communia ciuitatum. Sacræ autem res, & religioſæ & ſanctæ, nullius in bonis ſunt, Martianus tit. de rer. diuiſ. Maſſ. Eſt etiam Rei nomen generalius quam pecuniæ. Nam rei nomen pecuniam continet, ſed non e contrario , pecunia rem ſignificat, & ideo rei nomen generalius eſt ſeu latius pater quam pecuniæ l.1.ad fi.ff.ſi cert.pet.

RES dictio varias in iure habet ſignificationes. Nonnunquam ſignificat negotium,materiam,quæſtionem: vt apud Paulum in l.ſi quis aliquid, §.qui abortionis, ff.de pœnis : Interdum æquum & bonum,vt in l.1.§.diuus,ff.ad leg.Cornel. de ſicariis. Aliquando conditionem , vt in tit. de rei vxor. action, Quandoque pro bonis ponitur, vt in l.ex facto, §.rerum autem,ff.de hæred.inſtit. Sæpius pro hæreditate, vt cum dicimus,bonorum poſſeſſionem aliam eſſe cum re , ſi is qui accepit.cum effectu bona retineat : ſine re cum alius iure ciuili euincere hereditatem poteſt: veluti ſi ſuus hæres inteſtato ſit, vt ait Vlp.cap.Inſtitut.23. & 28, & ſic accipienda lex prima, §.pe.ff.ſi tab.teſtam.nul.leg.poſthum.12. ff.de iniuſt.teſtam. Ita rem habere,ſucceſſionem obtinere,eſt,l.15.&16.ff.de legat.præſtand.l.12.ff.de iniuſt.rupt.l.2. §.ſed ſi ſint ſui, ff. ad Tertul.l.5.ff.de ſecund.tab.l.1.§.pen.ff.ſi tabul.teſtam.l.4.in fin.ff.de fideicom.lib.l.83.ff.de acquir.heredit.l.pen. ff. vnde lib.Res quoque ſæpius ponitur pro lite, vt cum dicimus Res comperendinata , id eſt , inquit Feſtus, iudicium in tertium diem conſtitutum. Vnde illud Ciceronis contra Iuriſconſultos in orat. Muræniana ; Tot homines tam ingenioſos ſtatuere non potuiſſe , vtrum rem an litem dici oporteat. Et in formulis , vt Varro in 6.de lingua ſcribit: Quam rem ſiue litem dici oporteret. Hinc illud Vlpiani in leg.8. §.primo, ff. de inoffic. teſtament. Si quis poſt rem inofficioſi ordinatam litem dereliquerit , poſtea non audictur. Coniunctim autem protulit Imperat.in l.9.C.de ſuis & legit.vt & in ſolenni formula rerum à feciali repetendarum quæ à Liuio libro 1.ponitur:Quarum rerum , litium , cauſarum , condixit pater patratus.Hanc rem amittere, litẽ amittere eſt,l.8.ff.de reſtit.in integr. l. 22.§.pen. ff. ratam rem hab. Res quandoque ſignificat ſubſtantiam,leg.pecuniæ, de verborum ſignificat. nonnunquam proprietatem , l.ſi in rem,ff.de rei vindic. aliquando dominium , l.rem in bonis,ff.de acquir.rer. dom. interdum contractum l.1.ff.de reb.cred. Rarius mancipia, l. omnia in fin. ff.de leg. 2. Rarius item ſtatum & diſciplinam, vt in rubr.C.de re milit.& in l.vnic. C.de iure Reip. Nonnunquam ſignificat crimen, l.edicto §.qui rei capitalis, ff.de bonorum poſſeſſ.Nonnunquam pœnam, l.rei capitalis, ff.de pœn. Nonnunquam veritatem , in l.1. ff. ad leg. Cornel. de falſ. in §.qui in rationibus: Sæpius vtilitatem & emolumentum:vnde actio de in rem verſo,libr.15. ff. tit.3.Item in rem ſuam procurator , qui alienas actiones ſuo commodo exercet. l.41.ff.de re iudic. Item in rem ſuam fideiuſſor,ad quem emolumentum negocij peruenturum eſt,l.8.§.1.ff.qui ſatiſd. cog. Sic in rem ſuam obligatur, qui pro ſuo negocio & in ſuam vtilitatem id facit,l.13.& 22.ff.adVellei.l.25.ff.de pact. l.5.ff.de lib.leg. Vide Taboetium in ſuo Topico militiæ for. & legal.diſcipl.Brechæum in l.rei appellatio.ff.de verb.ſign. Briſſ.Prat.

RES apud Paulum in tit.de rer. diuiſ. ſignificat non ſolum ea, quæ in noſtro ſunt patrimonio,veluti pecunias actiones, exceptiones,mobilia ac immobilia bona,ſed & ea quæ ſunt extra patrimonium:vt res ſacras,religioſas, quæ nullius in bonis ſunt,nec fiunt occupantis,liberos homines, iacentem hereditatem,bona caduca & vacantia, ſeruitutes vrbanas,prædiales & ruſticas,quæ neque in bonis ſunt,neque extra bona eſſe cenſentur.Res in titu.de verb.& rer.ſignificat. dicitur id quod non eſt dictio,neque verbum,ſed aliud à verbo ſeparatum.Res apud Caium in l.mulieris,ff.iam d.tit.tria deſignat, formam, materiam & actionem. Res apud Caium dicitur omne id quod diſtinguitur à perſonis & actionibus , quia ius omne verſatur circa perſonas , res & actiones, vt in l.1. ff.de ſtatu homin.Taboet.d.loc.

RES apud hiſtoricos dicitur acies,agmen & exercitus. Liu.lib. 2.de bello Punic.Hannibal equitatu præualebat,ſed res Romana peditatu ſuperior erat.

RES apud oratores vocatur euentus rei,& occaſio,vt apud Cic. E re nata ſumuntur argumenta.

RES apud Rhetores denotat facta hominum, vt oratio conſiſtit in rebus & verbis:Res ad inuentionem ſpectant:verba diſpoſitionem,elocutionem, memoriam & pronunciationem ſuppeditant. Taboet.d.loco.

RES abeſſe dicuntur , quarum corpus manet , forma mutata & transfigurata. Vide leg.mulieris de verborum ſignificationibus. Eſſe vero dicitur , vbi perpetuo eſſe debet , non vbi

eſt ad tempus. Vide Bart. in l. ex facto, ff. de hæred. inſt. Sp.

Res abſolute nominata, tota venit, l. ſi defenſor. §. qui interrogatus, ff. de interrog. act. Spieg.

Res ad futurum, cauſſa ad præteritum refertur. l. 1. & ibi glo. ff. de cond. ob turp. cauſ. Spieg.

Res & bona, quibus diſtent, indicant text. & gloſſ. ſingulares iuxta Bart. in l. ſi. ff. de vſufruct.

Res certo ſciri dicitur ea, de qua habetur vehemens opinio in rebus, in quib. vera ſcientia difficilis eſt, per gloſſam elegantem in l. Pannonius auitus, §. rei perduellionis, de acquir. hæred. Spieg.

Res ciuiles ſunt, quę ad remp. vel ciuitatem pertinét, veluti opera publica, l. ſi aliquando. C. de oper. publ. Secundum quam eſt apud Caſſiodorum li. 7. formula de competitor. Cuiac. ad l. 2. C. de petitio. bonorum ſublat.

Res controuerſa dicitur, quam nos contentioſam vocamus, teſte Bud. Et qua de re agitur, pro eo quod nunc dicimus, hoc de quo nunc quæſtio eſt, i. e. quod maxime iudicandum eſt. Græce, τὸ κείμενον. Vide eundem in annotatio. priorib. ad l. 2. de orig. iur. Spieg.

Res corporalis naturaliter per ſe inſpecta, certe nihil aliud præſtat, quam quod tangit, & exteriore ſenſu ordinari poſſit: vt fundus, autum, & cæteræ. Si vero exigatur ad rationem politicam animi cogitatione, tunc formulæ iuris concipiuntur: vt per quas res corporales ſic ordinantur ad vſum humanum, vt nemini fiat iniuria. Et tales formulę dicuntur res incorporales, quia ſubſtantiam non à corpore, ſed ab animo ducunt. Olden. adfert ſimilitudinem ab homine, qui paruus eſt mundus. Quid valet, inquit, corpus, quod tangi poteſt, niſi animi ratione ad honeſta officia trahatur? Eleganter ergo, inquit, ſicut homo corpus habet & animam: ita totum ius noſtrum cenſetur circa duas res verſari, videlicet corporales & incorporales. Quam neceſſariam conſiderationem Accurſius cum ſuis nunquam intellexit. Spieg. Adde Conna. lib. 3. cap. 2. num. 9.

Res creditæ quę ſint, vide tit. ff. de reb. cred. & Paul. lib. 2. rece. ſent. tit. 1.

Res datur, cum transfertur dominium: ſed traditur puro facto, vt cum equo traditur ſella, quod purum factum eſt. Reſtituitur autem res commodata, depoſita, impignorata, &c. Vide Zaſ. Inſt. de actio. §. ſic itaque diſcretis. Prat.

Res domeſticæ, id eſt, priuatæ principis, quæ eodem muniuntur priuilegio quo res fiſcales & ærarij. C. ne rei domeſticæ dom. vel templ. vend. &c. Conn. lib. 3. c. vlt. n. 9.

Res exigua, quæ accipienda ſit, exponit gloſſa magna in l. fin. C. ſi cert. petat.

Res extare dicitur, penes quemcunque extet, licet non penes reum, l. ſi æſtimatis, ff. ſol. mat.

Res fiſcales, quaſi propriæ & priuatæ Principis ſunt, l. Prætor ait, ff. ne quid in loc. Prat.

Res geri dicitur, lite iam conteſtata, quum iudex reijci non poteſt, l. nemo. C. de iuriſd. omn. in l. Iulianus iud. & quia, eod. tit. Antequam, inquit, res geri cœperit. Spieg. Prat.

Res integra varie dicitur, vt adnotat & obſeruat Azo in ſumma, C. quãdo liceat ab empt. diſcedere, & vide Barbatiũ cõſil. 47. & Alexand. conſil. 118. volum. 1. Proprie tamen intelligimus, donec quid geri cœptum eſt, l. 1. §. cœpiſſe ff. de pollicitat. Re integra Ioanni Andr. c. vbi maius de elect. in 6. Alberic. in l. mandatum. C. de mãdat. & alibi quãdo lis non eſt conteſtata: quandoque etiam ad ſententiam definitiuam vſque, l. errore. C. de iur. & fact. ignor. aliquando reb. in eod. ſtatu manentibus, leg. quod ſi minor. ff. de minorib. quandoque re nondum tradita vel pretio nondum ſoluto, §. ſi. Inſtit. quib. mod. tollitur oblig. quandoq; electione celebrata, c. vbi periculum de elect. lib. 6. Res integra eſt donec in negocio aliquid eſt cœptum, leg. 1. ff. de pollicit. Prat. Vide Connanum comment. iur. ciuil. lib. 7. cap. 14. num. 11. & Cuiac. lib. 2. cap. 31.

Res in nauem receptę quę intelligendę explicat Vlp. in l. 3. in prin. ff. naut. caup.

Res in nullius bonis dicitur multipliciter. Primo per naturam vt feræ ſylueſtres, §. feræ. Inſt. de rerum diuiſ. Item facto hominis vt res pro derelicto habita, §. pen. Inſtit. eodem. Item propter reuerentiam, vt res ſacrę, §. nullius. Inſt. dodem tit. Item caſu, hoc eſt euentu, vt hæreditas iacens, l. vacantium, C. de bonorum vacant. lib. 10. Item tempore, vel temporis diuturnitate, vt theſauri, qui inuenienti conceduntur, cum ſuo tamen modo, de quo in §. theſauros. Inſtitut. d. titul. de rerum diuiſion. Prat. Vide Vulteium in comment. Inſt. ad §. nullius. Inſt. iam dict. tit.

Res integra, ait Vult. ad princ. Inſt. de empt. & vẽd. adhuc eſſe dicitur, ſi neq; pretium ſit ſolutũ, neq; res ſit tradita. Horum enim alterutrum ſi quod factum fuerit res integra amplius non eſt, Vulteius iam d. loc. numer. 72. 73.

Res iudicata, ait modeſtin. in l. 1. ff. de re iudic. dicitur, quæ finem controuerſiarum pronuciatione iudicis accipit: quod vel condemnatione vel abſolutione contingit. Differt autem res iudicata à ſententia, quod ſententia per modum agentis vel inſtrumenti: Res iudicata per modum patientis ſe habet, Gothofred. in not. ad iam d. l. 1. Porro res iudicata pro veritate habetur, Cuiacius libro 16. obſeruat. 32. Reſque inter alios iudicata, aliis nocere non poteſt, idem Cuiac. 17. obſeruat. 8.

Res iudicata, ait Cuiac. in parat. ff. de re iud. lis eſt de qua iudex ſententiam dixit, vel lis finita ſententia iudicis competentis.

Res iudicata aliquando ipſo iure actionem perimit, vt tradit Cuiac. lib. 22. obſ. c. 15.

Res iudicata ſtatim ad finem perducitur captis & diſtractis pignoribus autoritate magiſtratus, vel etiam ſi iudicatus non defendatur miſſo creditore in poſſeſſionem bonorum omnium iudicati ſeruandi cauſa, l. 2. & 3. C. qui pot. in pig. Cuiac. in parat. ff. de re iudic.

Res mea proprie eſt, cuius actionem habeo, l. qui actionem, de reg. iur. l. 1. §. biduum, verſ. in propria, ff. quand. appel. ſit. Rem enim habere videtur: qui actionem ad eam recuperandam habet, l. 143. ff. de verb. ſig. Briſſ.

Res mea quæ eſt, mea amplius effici nõ poteſt, l. non vt ex plurib. ff. de reg. iur. Vult. ad §. ſed ſi rem 12. Inſtit. de leg. n. 1.

Res militaris, teſte Valturio cap. 2. eſt ciuilis quædam pars, facultaſque honoratiſſima, ad reliquas ciuilis potentiæ partes tuendo continendas, ſecundum naturam maxime neceſſaria, legitimeque ad hoc ipſum variis diuerſorum temporum exemplis, electione ac ſacramento adacta. Extat ti. ff. de re militar. lib. 49. Oldendorp. noſter in Reſtaurat. Politiæ cap. 2. recte admonuit apud Pompon. in §. populo deinde aucto. le. 2. de orig. iur. animaduertendum eſſe quanta olim ſollicitudine ſub ipſo ſtatim initio imperij res militaris fuerit ordinata. Primum, quam magna deliberatione ſuſcipiendum bellum eſſet, tantum illud quod naturali defenſione poſſet iuſtificari aduerſus finitimorum atrocem iniuriam: deinde ne à quibuſvis temere conſcriberetur miles, eſſentque ad hæc deſignati magiſtratus, qui ordinaria poteſtate atque diligentia rem tantam ex animi iudicio recte conficerent: poſtremo, vt vnuſquiſque intelligeret nemini conceſſam eſſe belli gerendi poteſtate ſine autoritate publica, quæ nihil aliud, quam totius imperij ſalutem reſpicere. Old.

Res matris, pro hæreditate, in l. 77. §. filia. ff. de lega. 2. Briſſ.

Res mulieris, dos intelligitur, l. quod dicitur, §. fin. de ſumpt. in res dot. fact. Spieg.

Res nobis cedi dicitur, quando nobis obligatio ad rem oritur, l. cedere diem, ff. de ver. ſig.

Res peribit, id eſt, obligatio ſoluetur, in l. 91. ff. de ſolut.

Res pro vi & effectu, in l. pen. ff. de ſtatulib.

Res pro derelicto habitæ ſunt illæ, quas dominus ea mente abiecit, vt eas amplius ſuas eſſe nolit, Vultei. ad §. item ea quæ ex hoſtib. 11. n. 5. Inſt. de diuiſ. rer.

Respvblica, quaſi populica. Ius enim imperij Romani ad populum pertinebat, donec per legem Rhemiam populus in Auguſtum Cæſarem ius omne tranſtulit, l. 1. de man. princip. Alc. de verborum ſign. Nunc autem dicitur etiam cuiuſcunque municipij, per tex. & glo. in l. procuratores. C. de decur. lib. 10. Spieg.

Res reddita, in iure illa proprie non dicitur, quę redditur deterior, l. 3. §. 1. ff. manda. l. Labeo, ff. de verb. ſig. Vulte. ad §. item is cui 1. n. 16. Inſtit. quib. mod. re contrah. oblig.

Res Romanæ, id eſt, imperium dicitur Iuſtiniano, §. iuris præcepta. Inſtit. de iuſtit. & iure. Sicut & Virgil. dixit: poſtquam res Aſiæ, Priamique euertere gentem, & ibidem. Res Agamemnonias, victriciaque arma ſecutus. Aldobrand.

Res ſacras appellamus eas, quæ non temere, nec per quoſlibet, nec quibuſlibet, ſed ſelectis verbis, autoritate publica, & ritu quodam ſingulari adhibito olim per gentiles illorum aberrantis Reipublicæ deorum Pontifices, aut etiam per principem ipſum pontificatu maximo decoratum, nunc autem per religionis noſtræ Antiſtites Deo conſecratæ ſunt. In authen. vt null. fabric. orat. dom. col. 5. & in Authent. de eccleſ. tit. §. ſi quis autem voluerit. & §. ſi quis ædificationem, col. 9. Huius generis ædes ſacræ, aut alia loca ſunt, quæ ſiue in agro, ſiue in ciuitate, publice Deo dedicata ſunt, l. ſacra, ff. de rerum diuiſ. In hoc etiam genere computantur & anathemata, ſacra donaria, vaſa, veſtes, quæ ſuis etiam cæremoniis plerunque magnis, arcaniſque, diuinæ ſunt religionis miniſterio deputata: atque vt vno verbo dicamus, quidquid olim fuit, quod deorum haberetur: hodie quidquid rite Deo optimo maxim. dedicatum eſt, id omne diuini iuris eſſe, in tantum exiſtimatur, vt vna vel altera duntaxat excepta cauſſa, nec alienari, imo nec obligari ea, vel in pignus aut hypothecam trahi, conceſſum ſit. Ex Cantiuncula. Spieg. Vult. in comm. Inſtit. ad pr. num. 10. de rer. diuiſ.

Res ſanctæ, adfines ſunt ſacris religioſiſque rebus, nam & hæ quodammodo diuini iuris ſunt, proindeque in nullius patrimonio eſſe iudicantur. Cuius generis ſunt, muri, & portæ, non ſolum vrbis Romæ, ſed etiam reliquarum ciuitatum ac munici-

municipiorum, l.ſanctum, §.vlt.& l.ſacra, §.muros, l.vlt.ff. de rer.diuiſ.& l.mortuorum.C.de relig.& ſumpt.fun. Huc quoque pertinent,quæ infra in dictione Sanctum,annotauimus.Spieg.Vide & Vult.ad §.ſanctæ quoque,8.Inſt.de diuiſio.rerum.

Res ſuo marte decurrere, hoc eſt, ſuo ordine peragi debere,l. 1.C.ne lic.potent.Spieg.

Res tempore ſi peritura ſit,hoc eſt, ſi dilatio actionem ſit pet-empura.Vlp.in l.1.ff.de feriis.Spieg.

Res tradita retradatur, l.metum autem, §. ex hoc edicto. ff. quod met.cauſſ.Spieg.

Res tradita dicitur,quæ retineri poteſt,l.concubinæ, §.ſi hæres ff.de leg.3.Spieg.

Res vacantes ſunt, quæ ipſo iure ſine vlla hominis voluntate dominum & poſſeſſorem habere deſierunt, vacantes nimirũ à domino,& vacantes à poſſeſſore. Hæ rurſus aut ſunt vacãtes reipſa,id eſt, de quibus certo conſtat, quod vere ſint vacantes,vel præſumptione iuris,quod ex lapſu temporis præſumit res eſſe vacantes, quæ dominum & poſſeſſorem reuera quidem habent, ſed quis ille ſit ignoratur, atque adeo habentur pro rebus dominum & poſſeſſorem non habentibus, Vult.ad §.item ea quæ ex hoſtibus 11.nu.3.4. Inſtit.de diuiſion.rerum.

Res viſu conſumi dicuntur, quarum nullus vſus eſſe poteſt,niſi omnino abſumantur & pereant, vt ea quæ edendo ſunt, & item pecunia numerata.Nam hæc cum expenditur pro conſumpta habetur quantum ad eos quorum erat,vt iis occidiſſe,& prorſus periſſe, nec iam in rerum natura exiſtere dicatur:Connanus lib.7.c.3.n.4.

Res vxoria dic tur quæ vxoris eſt vt dos: quæ quemadmodum ſcribit Imp.in l.pen. C. de iure dot. & ab initio vxoris fuit, & naturaliter in eius dominio permanet.non enim quod legum ſubtilitate tranſitus earum in patrimonium mariti videatur fieri,ideo rei veritas deleta vel confuſa eſt. Hot.

Resarcire reſtituere eſt, vt Reſarcire damnum in l.23.C.de admin.tut.vel curat.& Reſarcire detrimentum in l.15.C.de iudic.

Rescindere, per tranſlationem, pro abrogare. Notus tit.de reſcind.vend.& nota actio reſciſſoria, de qua in l. honorarius,§.ſed cum reſciſſa.ff.de act.& oblig.Spieg.

Rescindi ſuperius iudicium dicitur, cum in ſubſidium creditor peculiaris ſerui aduerſus venditorem admittitur,quatenus ſeruare ab emptore non potuit. l.quoties, §.ſi creditor, ff.de pecul.

[R]escissio, præciſe pro Reſciſſio matrimonii, quum ſcilicet Prætor matrimonium in danda poſſeſſione pro nihilo ducens, tacite illud reſcindit, & quantum ad ius impetrandæ poſſeſſionis pertinet, extinguit. Vlp.l.3.§.5.ff. de bonorum poſſeſſ.contr. Si emancipatus filius vxore non ex voluntate patris ducta filium fuerit ſortitus,dein nepos patre iam mortuo ad bonorum poſſeſſionem aui velit venire: admittendus eſt ad eam. non enim per reſciſſionem is qui filius iuſtus eſt, efficietur non filius:quum reſciſſio,quo magis admittãtur,nõ quo minus,adhibeatur.Senſus eſt,Non ſi filius à patre exheredari potuit, idcirco nepos aduerſus aui tabulas petere bonorum poſſeſſionem non poteſt. nam Prætor cauſſam propter quam exhæredari filius potuit, nimirum turpe illud matrimonium, reſcindit, & quantum in ſe eſt,extinguit:nec enim minus in hoc nepote merita nepotis, quam patris eius delicta perpendit,vti continuo Vlpianus ſubiecit. Hæc Hotom.Alii tamen locum illũ Vlpiani aliter intelligi volunt,& reſciſſionem emancipationis exponunt. Prætor enim, inquiunt,vt emancipatos, qui iure ciuili deiiciuntur,propterea quod per capitis deminutionem ius legitimum amiſerint, ad ſucceſſionem cum cæteris liberis,qui in poteſtate manſerunt,admittat,eorum emancipationem reſcindit, l.6.§.1.ff. de bonor.poſſeſſ.Accurſius hæc non videns valde ſe torſit in interpretatione d.§.ſi emancipatus. Hi etiam ſic accipienda volunt illa, l.9.de bonorum proſcript. in C.Theod. verba: Qui ab inteſtato ſucceſſuri defuncto, vel ex 12.tabu. vel per reſciſſionem capitis prętorio vocabuntur edicto,vide Alcia. lib.3.parerg.c.22.Prat.

Rescissionis iudicium eſt, quod prætor aduerſus ſtricti iuris regulas quadam ex æquitate concedit: vt cum vſucapionem reſcindit,§.rurſus.Inſt.de action. vt cum rei traditionem in fraudem creditorum factam pro irrita habet, §. item ſi quis in fraudem,eod.tit.Spieg.Prat.

Rescissoria actio:vide Actio reſciſſoria.

Rescissum iudicium,id eſt,finitum & conſumptum l.quoties §.ſi creditor.ff.de Peculio.Sic

Rescindere rem iudicatam in l.10.C.de Procur. & Reſcindere quæ pronuntiauerunt,l.27.ff.de pœnis.Item Reſcindere teſtamentum l.36.ff.de ſtatuliberis.Briſſ.

Rescribere dicebantur debitores,cum pecuniam reddebant: Scribere aut Dictare creditores, cum credebant. Horat.Satyr.lib.2.

Putidius multo cerebrum eſt(mihi crede) Perilli

Dictantis quod tu nunquam reſcribere poſſis

& ibidem,

Scribe decem Nerio:non eſt ſatis,adde Cicutæ.

Moris fuit vt creditores in argentariorum, apud quos ſuas pecunias collocarant,tabulis expenſum alieni ferrent,& argentario id nomen dictarent.Debitores autem cum eam pecuniam reddidiſſent, eidem argentario,vt nomen expungeret,& pecuniam in acceptum referret,dictabant.Donatus in Phormion. Reſcribi,inquit,eſt reddi,ſeu per menſæ ſcripturam dari. Quoniam ad numerationem pecuniæ antecedit ſcriptura, Reſcribere dicebant,pro Renumerare. Per ſcripturam,id eſt, de menſæ ſcriptura dari. Vnde hodie additur chirographis,Domo ex arca ſua;vel,Ex menſæ ſcriptura.Vide Tranſcribi:& Seruii locum in ſeptimum Æneid.

Rescribere dicitur Princeps ad epiſtolas, vt ſubſcribere libellis: ſed tamen etiam ad libellos reſcribere dicunt Iuriſconſulti l.23.ff.de vſufruct.lega.l.4.ff.de appel.recip. Quinetiam ipſi Iuriſconſulti reſcripſiſſe dicuntur,quod conſulentibus reſponderint,l.73.ff.de contrahend.empt.Sic l.ex contractu 44.ff.de re iud.Reſcripſit pro reſpondit.& §.ſacrę res Inſtit. de rer.diuiſ.Papin.reſcripſit: illo enim verbo ſignificatur liber reſponſorum. Hinc

Rescripta principũ dicuntur,quibus illi vel ad libellos præſentium,vel ad magiſtratuum abſentium cõſultationes,quid ſibi ea de re fieri placeret, reſponderent,vt l.19.§.9.ff.locat. l.diui fratres,17.ff.de iure patr.tum & paſſim in libris ff.& l. reſcripta.C.de prec.Imp.off.& Pont.Max.tot.tit.de reſcrip. in antiq.& lib.6.Dicitur & reſcriptio,§.ii autem.Inſt.de eo cui libert.cauſ.bon.add.& l.ſæpe.& l.generaliter,ff.de offic. præſ.Prat.

Rescripti forma longe pulcherrima & paucis admodum verbis multa complectens Pii Imp. eſt apud Vlp.in l.2.ff.de his qui ſunt ſui vel alien.iur.

Rescriptorvm Pontificiorum quædam ſunt contentioſa & ad lites:de his accipiendus eſt textus,c.ſtatutum, de reſcr.in 6. Quædam ſunt quæ ſacerdotiorum,ſiue,vt vocant beneficiorum nomine Pont.Max.dat: & hæc memorantur in c.poſtulaſti.de reſcr.in antiq.& horũ genera quatuor ſunt:Quædam enim ſunt iuſtitiæ:quia diœceſanum obſtringit iuſtitia, vt clericis ſacerdotium primum vacaturum conferat, c. non liceat.de præben.in antiq.Ratio,ne clerici mendicare cogãtur,neve diuagentur. Quædam ſunt in forma pauperum,de quibus in d.c.poſtulaſti.vbi vide interpp.& text. in c.ſi pauper.de præb.lib.6. Quædam ſunt in forma & conceptione, c.cum ſecundum de prębend.Nam qui altari ſeruit,de altari viuere debet,d.c.cum ſecundum:quod ante Paulus Apoſt.conſtituerat,1.Corinth.9.Quædam ſunt in forma communi cõcepta, quod ius commune grauet diœceſanos clericis prouidere, d.c.non liceat.Porro reſcriptorum omnium & ciuiliũ & Pontificiorum prima communiſque lex eſt:Si preces veritate nitantur:quæ conditio,etſi non adiiciatur, ſubaudiendam tamen iubet Roman. Pontifex. in c.2.de reſcr.in antiq. Sed & eam adiiciendam, alioquin reſcriptum reſpuendum Zeno Imp.conſtituit,in l.fin.C.de diuerſ.reſcr. Niſi autem preces veritate nitantur,illis parendum non eſt.Hæc obſerua,quia ſunt quotidiana.Prat.

Reserare ſignum. Paul.lib.5.ſent.tit.25.

Resero & claudo ſunt contraria. Accurſ. l.teſtamentum,ff.de teſtam. Prat.

Residere in Eccleſia, eſt in ea deſeruire,eiuſque curam habere,c.conquerente,de cler.non reſid.

Residvæ pecuniæ dicebantur, quæ apud eum, qui publicam pecuniam adminiſtrarat,ſupererant,cum vel in vſum publicum erogari,vel in ærarium referri deberent.Paul.in l.22.ff. ad l.Iul.pecul. Lege Iulia de reſiduis tenetur, qui publicam pecuniam delegatam in vſum aliquem retinuit, neq; in eum conſumpſit.Id eſt, Reſiduorum crimen,eſt pecuniæ publicæ retentio, quæ apud aliquem ex adminiſtratione reſedit, in publicum non relata. Et l.4.§.1.eod. Lege Iulia de reſiduis tenetur is, apud quem ex locatione, emptione,alimentaria ratione, ex pecunia quam accepit, aliave qua cauſa pecunia publica reſedit.Ea vero pecunia, quam quis cum prouincia abiret, apud ſe eſſe ad ærarium profeſſus retinuit, ante annũ reſidua non eſt: quia eam priuatus fiſco debeat, l.9.§.fin.ff. eod.Sic apud Liuium accipi debet lib.3.belli Macedon.Omnibus,ait, reſiduis pecuniis exactis tributo priuatis remiſſo. Sic apud M.Ciceronem orat.2.de leg.Agrar.Quid relatum, quid reſiduum ſit.Idem pro Cluentio Auito nuper apud G. Orchinium,collegam meum, locus à iudicibus Fauſto Syllæ de pecuniis reſiduis non eſt conſtitutus.Prat.

Residva hæreditas, de qua nulla fuit inſtitutio, ſed quæ accedit poſt ſcriptos hæredes, quæ accreſcit pro partibus hæreditariis,l.interdum,ff.de hæred.inſtit.Prat.

Residvvm aliquando totum ſignificat,Anton.in l.2.C.de hęr. inſt. Pater tuus ſi ex reſidua parte inſtitutus eſt, quam alter hæres ſcriptus capere non poterat, iſque ad nullam partem hæreditatis per conditionem ſuam admitti potuit, ex aſſe

hæres extitit: nam reſidui commemoratio etiam totum admittit.Prat.

Resignare in §.ſed & ſi quis Inſtit.de milit.teſtam.eſt ſigilla aperire,vt ibidem ait Accurſius,vel ſignatum aperire,vt l.6. ff.quemadm.teſtam.aper.l.23.ff.qui teſtam.fac.poſſ.l.20.ff.de vulg.& pupill.l.16.in fin.ff.ad l.Corn.de falſ.Prat.

Resiliri à contractu,l.9.ff.de in diem addiction.

Resipiscere eſt ex furore temporario ad priſtinum ſenſum redire. Liuius lib.24. Si quis reſipiſcat,& antiquam ſanitatem recipiat,l.ex facto,ff.de vulg.& pupill.Nebriſſ.

Resistitvr eſt verbum imperſonale,pro remedium adfertur, contrauenitur, occurritur,vt iudici iuſte procedenti,qua de re Panormit.in capit.cauſam quæ,extr.de offic.deleg.Regulariter definitum ait Bart.l.prohibitum.C. de iure fiſc.li.10. non licere magiſtratibus, iudicibus eorumve officiales reſiſtere,obſiſtereve.Plane ſi iniuſte exequantur,contra erit, d. l.prohibitum. Sed & ſi pendente appellatione exequantur, Bald.in l.addictos.C.de appellat.Non procedit,quando extra ſuum territorium exequuntur,per l.fin.ff.de iuriſd.omn. iud. Fallit,quando exequuntur vltra formam iuriſdictionis, l.quemadmodum, ff.ad l.Aquil. Fallit, quando apparitores non habent ſignum ſuum,puta baculum,vel armillam.Salic. in l.factum, ff.de diuerſ.reg.iur.Fallit,ſi non habent literas ſuæ commiſſionis, l.miſſi opinatores. C.de exact.tribut.lib. 10.Prat.

Resistentes tribuni l.12.C.de erog. milit. annon. id eſt, in præſenti conſtituti. Septem dierum, inquiunt Imperatores, per quos reſiſtentes tribuni emolumenti gratia ſolenniter ſtellaturæ nomine conſequuntur ſpecies,&c.Prat.

Resolvere id quod actum, l.58.ff.de pactis. Sic etiam dicitur Reſolui donatio.l.2.C.de condi.ob cauſſam,l.10.C.de pręd. minorum.Briſſ.

Resolvere pecuniam dixit Cato pro eo, quod eſt refundere, in libro de re Ruſtica.pag.61.c.63.& 64.

Resolvi quoque verba verbis recte dicimus l.24.ff.de accept.

Resolvtvm teſtamentum,l.cum duobus, ff.de inoffic.teſtam.

Respectv dignitatis agi,id eſt, contemplatione & intuitu.l. 38.§.omne, ff.de pœnis,ſic reſpectu mariti, id eſt, eius contemplatione,l.19.§.poteſt eſſe,ff.de pecul.

Respectvs apud Canoniſtas frequens pro ratione,qua ad aliquid agendum mouemur.Prat.

Respicere pro pertinere ad aliquem.Briſſ.

Respicere ſucceſſorem, l.25.C.famil.herciſcund. pro repudiare.

Respondere ad tempus,vel ad diem dicitur, qui in mora non eſt: Et reſpondere ad nomina,quod vulgo dicitur in iure cōparere. Non reſpondere eſt, vt nunc loquuntur in iure deficere.Bud.Qui ad interrogata non reſpondet,nec reſpondiſſe cenſetur, l.1.de verb.oblig. & l.de ætate, §.qui tacuit.de interrog.act.& ibi Bart.Prat.

Respondere etiam eſt ſponſione pro alio interuenire. Briſſ.

Respondere creditoribus, id eſt, parere, & ſatisfacere tenentur illi, aduerſus quos actio moueri poteſt, l.1.C.de hered. vel action.

Respondere ad electū quid ſit,vide Duar.1.diſp.anniuer.c.4.

Respondere etiam dicitur debitor, cum ſoluit,vt appellari, cum flagitatur,vt ſoluat.Cic.lib.16.ad Attic.epiſt.2. Tamen fit ſæpe,vt ii qui debent,non reſpondeant ad tempus.Prat.

Responsa prudentum interpretationes iuris ſunt: Et qui eo funguntur officio, Iureconſulti vocantur, vt fuere Capito, Labeo,Maſſurius,Nerua,& alii plures,Aymar.li.5.Inſti. iur. ciu.Vide ſupra verbum Edicta.Spieg.

Responsales, iidem qui ad reſponſum dicuntur,& ἀποκρισιάριοι.Prat.

Responsalis in c.cum olim propter,de priuil.in antiq.ſignificat procuratorem,vel eum,qui abſentem excuſat.Prat.

Respvblica,vt grauiter aſſerit Solon,duabus potiſſimum rebus conſtat,præmio & pœna.Pręmium virtuti debetur:pœna autem malis, quos nulla honeſtatis ratio ad recte viuendum monet.Noſtri hodie pœnas habent,ac varia tormentorum genera aduerſus malos: ſed præmiorum apud pleroſque adeo nulla eſt ratio, vt mercem viliſſimam pluris æſtiment, quam omnes bonarum literarum vniones. Quid hoc,rogo, eſt aliud,quam alteram Reipublic.partem vtcunque curare, alteram eamque maximam prorſus negligere? Prat.

Restagnare,redundare,aquam non continere,l.1.§.ſed apud Seruii auditores,ff.de aq.& aq.pluu. Colum.lib.2.c.17. Itaque ſi qua palus in aliqua parte ſubſidens reſtagnat, ſulcis deriuanda eſt.Prat.

Restavrare accuſationem,id eſt,ex integro inſtituere l.4.§. 1.ff.ad l.Iul.de adult.

Restavrari quæſtio,id eſt ex integro agi dicitur in l. vlt.ff. ad SC.Turpill.Briſſ.

Restavrari totam debere litem apud Modeſtin.l.etiam,§.1. de minor. *E'ſtatten.*Eſt & labeſcentia feliciter reparare,priſtinæque tum puritati, tum vigori reſtituere. Noſter Oldendorp. minime ad ſomnia nugamentaque ſcribenda natus,imo,vt res ipſa manifeſtat,à Deo miſſus,vt quod magnus ille Eraſmus pro Theologico ſtudio repurgando præſtitit, ipſe quoq; Old. in noſtra iuriſprudentia recte tradenda efficeret: cuius ſtudium quantum aliquot ab annis corruptum ſit,vel ex Hiſpanorum doctiſſimo Ioann.Ludouico Viue cognoſcere licet.Si quis id negat,niſi nō ſit cōmuni ſenſu præditus,inter perditiſſimos nebulones eſt habendus. Profecto qui nunc tēporis conſultant de reſtauranda religione in Imperio Germanico,his ſimul etiam monitore fideliſſimo Old. cogitandum eſt de reſtaurando iuris ſtudio, hoc eſt, de introducenda vera & ſimplici iuris profeſſione, per quam iuuentus ad publicas functiones quandoque in foro ſuſcipiendas conſtanter erudiatur, abolitis commentatorum opinionibus,barbariæ,periſſologiæ, formularum atque aliis id genus impoſturis. Spieg.

Resticvlvs, paruus reſtis.Vlp.l.5. §.vlt. ff. de his qui deiec. vel effud. Si amphora ex reſticulo ſuſpenſa decidiſſet. Legitur tamen Reticulo.Hot.Prat.

Restipvlari, eſt ab eo cui quid ante à nobis ſtipulanti promiſimus,viciſſim aliquid ſtipulari.Cic.pro Comœd.Cur igitur decidit,&non reſtipulatur neminem amplius petiturum? Loquitur de Flauio, à quo Roſcius tranſactionis nomine fundum ſtipulatus erat.quærit igitur ſi totius ſocietatis nomine fundum ſtipulatus erat, quærit igitur ſi totius ſocietatis nomine fundum Roſcius ſtipulatus eſt, quid ita Flauius reſtipulatus non eſt, amplius eo nomine neminem petiturum? Item, Recita iſtam reſtipulationem clarius. quid enim ſtipulatio clamat? Quid hic porro nunc reſtipulatur, quod iam pridem ipſe exegit? Loquitur de Roſcio, qui ſtipulatur iam à Fannio partem exactionis futuræ dimidiam;cum antea eidem ſtipulanti certam pecuniæ ſummam pro ſuſcepta in Flauio perſequendo moleſtia & opera,ſpopondiſſet.Stipulator igitur antea fuerat Fannius, reſtipulator poſtea Roſcius: quemadmodum promiſſor antea Roſcius, nunc promiſſor Fannius, vt facile appareat aliud à Cicerone Repromiſſionem,aliud Reſtipulationem appellari,quod vix aſcribendum huic operi putaſſem,niſi Franciſ.Conn.lib.6.c.1.miram in ea re hallucinationem animaduertiſſem,cum tamen in l.damni, 43. §.1.ff. de damn.infect. Alfenus apertiſſime Reſtipulandi verbo & in re ſit vſus. Hotom. Alij viri docti tradunt,ſtipulari verbum proprium eſſe eius qui pecuniam collocat,reſtipulari vero eius qui accipit. Alij econtrario reſtipulari idem eſſe quod repromittere.Connan.d.loco.

Restitvere non ſolum ſignificat rem exhibere ſiue præbere, ſed vt cum vniuerſa ſua etiam vſucapiendi cauſa, acceſſione, fructu, vſura, intereſſe, & omni commodo ac emolumento tam occaſione rei, quam ex ipſa re proueniente reddatur ac præſtetur,l.22.l.reſtituere.35.in fin.l.fin.in fin.ff.de verb.ſig. l.qui reſtituere. l. præterea. l. ex diuerſo.ff.de rei vind.l.2.l. videamus.§.in tantum.ff.de vſur. Reſtituere ſiquidem quaſi retro ſtatuere ſiue conſtituere, & dare, & reddere dicitur Varroni. Quare in ea cauſa,forma, acceſſione,& qualitate reddi debet,quod reſtitui oportet, in qua fuiſſet ſi nihil aduerſus id,cuius gratia reſtitutio deſideratur,factum eſſet, d. l.videamus.§.in Fauiana,l.non enim.ff.ad Trebell.d.l.præterea,d.l.ex diuerſo.d.l.reſtituere,75. de verb.ſign. Itaque ſi res reddita,vſurpata & vſucapta nō fuiſſet, ſi non æque apud petitorem,vti reum periiſſet,ſi reſtituta prius,per eam petitori quid acquiri potuiſſet, id omne reſtitui debet: hoc eſt, vſucapionis commodum reſcindetur, rem nec pignori datā eſſe (quia id etiam rei emolumentum & fructus eſt,l.fructus 72.ff.de reg.iur.l.fin.ff.de vſur.)cauebitur, l.ſi poſt acceptū. ff.de rei vindic. æſtimatio rei cum intereſſe & acceſſione, etiamſi bona fide ad iudicium reus prouocauerit,pręſtabitur, l.illud.ff.de pet.hered.l.ſi in Aſia.§.fin.l.ſi plures depoſ.Dd. ad l.qui ſine 63.& l.contractus §.fin.ff.de regul.iur. Et hereditates & legata ſeruo reſtituendo relicta, & ſi quid ex operis eius haberi licuiſſet,hac præſtatione continebitur, d.l. præterea ff. de rei vind. Et illud eſt quod Gaius in d.l.præterea voluit: Nec enim, inquit, ſufficit, corpus ipſum reſtitui, ſed opus eſt, vt & cauſa rei reſtituatur, id eſt, vt omno habeat petitor,quod habiturus foret,ſi eo tempore, quo iudicium accipiebatur,reſtitutus homo fuiſſet. Sic ex edicto, quod metus cauſa, ita fiet reſtitutio, vt res tradatur cum omni fructu & occaſione, nec non cautione interpoſita, rem deteriorem non eſſe factam:& in obligationes, ſi quæ cohærebant acceptilatione ſublatæ aut ſeruitutes amiſſæ in priſtinum ſtatum reſtituantur, l.metum.9.§.ex edicto.ff.quod met.cauſ.Nam & iura in reſtitutionem veniunt,l.reſtituere & l.fin. de verb.ſign. d.l.præterea.l.quod ſi.24.§.reſtitutio. ff.de minor. l.videamus 19. l.qui ſcit.25. d.l.videamus.38.ff. de vſur. Hinc eſt vt ex edicto prætoris de maioribus concepto reſtituantur petitiones,aliæque actiones & iura,l.Iulianus.17.ff.ex quibus cauſ.maior.in integr. Huc pertinet tot. tit.Inſtit.de offi.iud.l.4.C.depoſit.l.Neſennius. cum ibi nota.ff.de re iud.& ſimilia. Nam hæc adeo vera ſunt, vt ſi hæc omnia ita dolo & contumacia rei non præſtentur, quoties

noſtrum

noſtrum nobis quid reſtitui debet, locus ſit iuramento in litem, quo in infinitum iuratur, vt arbitratu iudicis ſequatur condemnatio, l. qui reſtituere. ff. de rei vindicat. l. 4. l. 5. & ibi Duar. ff. de in litem iurand. Gœdd. in comm. ad l. 22. n. 11. & ſeqq. ff. de verb. ſig.

RESTITVTIONIS effectus, ratione rei, cauſæ, modi, acceſſionum & ſimilium, maior eſt quam exhibitionis: & plenior eſt reſtitutio in integrum quam ad exhibendum actio, l. fin. de verb. ſign. Nam exhibere eſt præſentiam corporis præbere, hoc eſt, inſpiciendi tangendique copiam facere: Reſtituere vero eſt etiam poſſeſſorem facere, non ſolum videndi, tangendique, verum etiam abducendi, habendi & poſſidendi facultatem præſtare, l. reſtituere. 35. l. reſtituere. 75. de verb. ſig. fructuſque, id eſt, omne emolumentum & commodum, quod ex re reſtituenda ſupereſt, l. ſed & partus 12. l. item ſi. 14. §. quadruplatur. ff. quod met. cauſ. reddere, l. quod ſi minor 24. §. reſtitutio. ff. de minor. l. ait prætor. 23. §. item ei. l. nec non. 28. §. fin. ff. ex quib. cauſ. maior. l. 3. §. ex quib. & ſeq. ff. de alien. iud. mutand. l. Iulianus. 17. §. 1. l. præterea 20. l. fructus. 33. ff. de rei vind. Pleraque alia quoque reſtitutionis verbo continentur, puta, vt caueatur rem deteriorem factam non eſſe, l. metum. 9. §. ex hoc edicto. ff. quod met. cauſ. dolum malum abeſſe, l. ſi poſt acceptum. 18. l. ſeq. l. ſi homo. 45. ff. de rei vind. vt lucrum ex re vel occaſione rei acceptum vna reſtituatur, l. cum autem. 52. ff. de rei vindic. vt vſucapiendi cauſa reddatur, d. l. ſi poſt acceptum. l. reſtituere. 37. l. reſtituere. 75. ff. de verb. ſign. item intereſſe, l. 4. in fin. ff. de alien. iud. mut. cauſ. Vt deterioratio reſarciatur, l. non ſolum. 13. ff. de rei vind. l. 3. §. 1. ff. commod. omniſque cauſa reddatur. Ita interpretandam cenſeo l. 22. de verb. ſign. Nam quod Brech. ibid. exponit, quaſi dixiſſet ICtus reſtituere, ſignificare etiã reddere, & reddere eſſe veluti ſimilem efficere, & reſtituere domum pro reficere & reparare: & natalibus & priſtinæ integritati reſtituere; Hæc Brechæi interpretatio mihi diſplicet, cum à ſcopo ICti ſit plane aliena. Non enim quid in vniuerſum pro diuerſa re poſſit ſignificare verbum reſtituere ſtatuebat ICtus in d. l. 22. ſed quomodo differret ab exhibitione: vt conſtaret, quam multa alia reddi ab eo oporteret, qui reſtitui condemnatus eſſet, quam qui tantum exhiberi, Gœdd ad d. l. 22. n. 2.

RESTITVERE is intelligitur, qui ſimul rem & cauſam actori reddit quamuis habiturus eſſet, ſi ſtatim iudicii accepti tempore res ei reddita fuiſſet, id eſt, vſucapionis cauſam, & fructuum, & quodcunque aliud quod habiturus eſſet actor, ſi controuerſia ei facta non eſſet. l. 35. l. 75. de verb. ſig. l. 20. ff. de rei vind. Briſſ. Prat.

RESTITVERE tutelam curationemq; pro tutelæ & curationis geſtæ adminiſtrationis rationes reddere. l. 32. ff. de minorib. l. 21. §. vlt. ff. de alim. leg. Briſſ. Prat.

RESTITVTI dicuntur, qui in bona, dignitates, & ciuitatem reſtituuntur, velut deportati, aut alias damnati. Rub. de ſent. paſſ. & reſtit. C. l. 59. & l. 104. ff. de condit. & demonſtr. l. 1. §. deinde adiicit. ff. de poſtul. l. 6. §. pen. ff. de iniuſt. rup. Briſſ.

RESTITVTI in integrum dicuntur cauſæ de quibus ex integro cognoſcitur. l. 3. §. diuus. & l. 7. ff. de iure fiſc. l. 33. & l. 35. ff. de re iud. Briſſ. Prat.

RESTITVI in integrum dicuntur etiam damnati. l. Lucius. ff. ad Trebell. Briſſ.

RESTITVTIO in integrum datur contra contractum vi vel dolo initum. Vult. in comm. Inſt. l. 3. t. 14. §. fin. n. 20.

RESTITVIT non qui ſolum corpus, ſed etiam qui omnem rem conditionemq; reddita cauſa præſtat, & tota reſtitutio iuris interpretatio eſt. l. vlt. §. vlt. ff. de verb. ſig. Quo fit, vt longe plus ſit in reſtitutione, quam in exhibitione l. 22. ff. de verb. ſig. Proinde hæc verba ſtipulationis, Eam rem recte reſtitui, fructus continere minime ambiguum eſt. l. 73. ff. de verb. ſig. Corraſ. 3. Miſc. 9. n. 1. Et qui rem reſtitui iubet, etiam de fructibus condemnationem facere debet. l. 36. §. 1. ff. de rei vind. Sed & cum verbum, Reſtituas, in l. inuenitur, etſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt, tamen etiam ſunt reſtituẽdi. l. 134. §. 1. ff. de diuerſ. reg. Ex quo efficit Vlp. in l. Paulianam actionem fructus venire, propterea quod verbum, Reſtituas, quo Prætor in eam rem vſus eſt, plenam habet ſignificationem, vt etiã fructus reſtituantur. l. 38. §. in Fabiniana. ff. de vſur. l. 1. ff. quæ in fraud. credit. Inde adeo cum Prætor iubet vti opus factum reſtituatur, etiam damnum datum actor conſequi debet. cum verbo reſtitutionis omnis vtilitas actoris contineatur, l. 81. ff. de verb. ſig. Simili modo cum deiectum ab vſufructu in eandem cauſam prætor reſtitui iubet, ſic interpretamur, in qua futurus eſſet ſi deiectus non eſſet, vt ſi tempore interim finitus vſusfructus fuerit, nihilominus cogatur reſtituere, id eſt, vſumfructum iterum conſtituere. l. 9. §. vlt. ff. de vi & vi armat. Aut ſi poſtquam deiectus eſt, capite minutus vel mortuus fructuarius fuerit, prꝫterita cauſa, præteritumq; damnum ſarciatur. l. 3. §. vlt. ff. eod. tit. Enimuero in interdicto, Ne quid in loco publ. quo Prætor iubet quod in loco publico factum erit reſtitui, reſtituere in priſtinum ſtatum reducere eſt, quod fit, ſiue quis tollat quod factum, ſiue reponat id quod ſublatum eſt, l. 2. §. prætor ait. & §. reſtituas. ff. ne quid in loc. publ. Briſſ. & Prat.

RESTITVERE in integrum, eſt in priorem ſtatum reponere lapſos, captos, fraudatoſque, vel per imbecillitatem ætatis, vel per abſentiam, vel per metum aut dolum calliditatemve aduerſarii, vel per ſtatus mutationem, l. 1. ff. de in integr. reſtit. vel etiam iuſtum errorem, vt ſcribit Paul. lib. ſent. 1. tit. 7. & de eo exemplum eſt in §. ſi quis agens. Inſt. de act. Hinc Reſtitutorium pro iudicio reſtitutorio & cognitione prætoria de reſtitutione facienda. l. 7. ff. quod falſ. tutor. l. 39. ff. de euict. Prat. & Briſſ.

RESTITVIRI, vel, quod verius eſt, Reſtitutuiri, vetuſte pro Reſtitutũ iri, apud Iulian. in l. 23. ff. de act. empt. Et prætereà cauere debet, inquit, quicquid ex hæreditate liberti ad eum peruenerit, reſtituiri. Sic & accipe apud Paul. in l. 52. in fin. ff. de pecu. & apud Vlp. in l. 5. §. 1. ff. de cond. cauſ. dat. Prat. ex Hotom.

RESTITVTIO nihil aliud eſt quam repoſitio in priſtinum ſtatum, vt vnuſquiſque ius ſuum recipiat. Itaque ſi in vendendo fundo circumſcriptus reſtituetur, iubebit emptorem prꝫtor fundum cum fructibus reddere & precium recipere, l. quod ſi minor. ff. de minor. 25. ann. Prat.

RESTITVTIO integri, vt Paul. 1. ſent. 7. definit, eſt redintegrandæ rei vel cauſæ actio: id eſt, vt exponit Iſid. l. 5. Etymol. cum res redintegratur, quæ vi ablata atque extorta eſt: cauſa vero, quæ expleta non eſt, quod eſt, Reſtitutione in integrum non tantum rem perfectam, vtpote datam redintegrari, ſed etiam imperfectam, id eſt, cauſam, vt ſi promiſſa ſit res, non data, l. 9. §. ſed quod prætor. ff. quod met. cauſ. Vel ſic: Reſtitutio integri eſt actio reſtitutoria, ſiue reſciſſoria, qua res nobis certa, vel ius vel quælibet alia cauſa redintegratur. Integri autem reſtitutio (vt idem Paulus ait) plus quam ſemel decernenda non eſt: ideoq; cauſa cognita, & prꝫſente aduerſario decernitur. Hæc item in rem competit, aut in perſonam. In rem actio competit, vt res ipſa, qua de agitur, reuocetur: in perſonam, aut quadrupli pœna intra annum, vel ſimpli poſt annum peti poteſt. Prat.

RESTITVTIONEM facere, id eſt reſtituere. l. 1. §. fuit quæſitum. l. recuſare. §. ſi fiſco. l. ſeruo inuito. §. vlt. & in aliquem reſtitutionem facere. l. facto. 63. ff. ad Trebell.

RESTITVTIO natalium, Nou. 78. Vide Natalibus reſtituere.

RESTITVTIO principis, quæ & ab exilio dicitur duplex eſt: generalis & ſpecialis. Hæc cum in infinitum concepta eſt, veluti, In integrum te reſtituo, pleniſſima & latiſſima eſt, id eſt, iura omnia complectitur, l. 1. & l. fin. §. fin. C. de ſent. paſſ. l. 1. ff. eod. & ideo patriam poteſtatem, ius agnationis, aliaq; generis eiuſdem reſtituit. Cum autem finita eſt, id eſt, iura quædam nominatim continet, vltra non valet, vt in ſpecie l. 2. in Inſulam C. eod. l. 2. ff. eod. Generalis vero reſtitutio dicitur, quꝫ veniam duntaxat & reditum in patriam indulget: itaq; neq; bona confiſcata reſtituit, l. 4. C. de bon. damn. neque vllas actiones, ſiue pro illo, ſiue contra illum conceptæ ſint, l. 4. & 5. C. de ſent. paſſ. Reſtitutio autem Principis veluti poſtliminium eſt, l. 2. C. Theod. de repud. Eſt tamen aliqua differentia: nam patre captiuo, filius teſtamentum facere non poteſt, propter ſuſpenſi iuris conſtitutionem: patre deportato de rebus poſtea quæſitis teſtamentum filius facere poteſt: nec reſtituto patre, licet filius in eius poteſtatem reuertatur, irritum teſtamentum fit, l. fin. C. de ſent. paſſ. nam ſine capitis minutione ipſo iure in poteſtatem reuertitur: ſpes poſtliminii omnia ſuſpendit: ſpes reſtitutionis nihil ſuſpendit. Iuriſgentium ſiue poſtliminii ſpes certior eſt quam iuris ciuilis: Et idcirco receptum etiam eſt, vt captiuus partem faciat, deportatus non item, l. 1. §. ſi ex tribus. & §. fin. ff. de bon. poſſeſſ. contra tab. l. ſi necem. §. ſi patronus. ff. de bon. libert. Prat.

RESTITVTORIA actio, quæ in veterem debitorem reſtituitur muliere quæ pro eo obligationem ſuſceperat, nexu obligationis liberata. l. 8. §. Marcellus. & §. ſi mulieri. ff. ad Velleia. l. 8. C. eo. tit. Briſſ. Prat.

RESTITVTORIA interdicta appellantur, quibus Prætor reſtitui aliquid iubet. l. 1. §. interdictum. & l. 2. ff. de interdict. §. reſtitutoria. Inſti. eod. l. 1. ff. de aqua cottid. Qualia ſunt, Quorum bonorum, Quod legatorum, Vnde vi. l. 1. §. 1. ff. quor. bonor. l. 1. ff. quod legator. & illud, quod de via publica proponitur in l. 2. §. ait prætor. & §. hoc interdictũ. ff. ne quid in loco publ. Et quod precario. l. 2. §. 1. ff. de precar. Et poſterius interdictum de cloacis. l. 1. §. 1. & §. vlt. ff. de cloac. Item illud quod proponitur in l. vnic. §. deinde. cum §. ſequ. ff. de fluminibus Briſſ.

RESTITVTORIVM pro iudicio reſtitutorio, & cognitione prætoria de reſtitutione facienda. l. 7. ff. quod falſo tut. l. 39. ff. de euictionib.

RESVSCITARI dicitur legatum quod alicui periit. l. 27. ff. de adim. legat. ſic & Reſuſcitari dicuntur obligationes, i. reſtitui, l. 29. §. vlt. ff. de iure fiſci.

Retaliare. Vide,Talio : Erat autem Retaliare Gelliana dictio,ſignificans talione hominem repercutere,& inimico reponere.Epigrammaticus poeta iocoſe dixit: Corrumpit ſine talione cœlebs.Ioan.Bapt.in comment.Epiſt.Sid.ad Apollinarem lib.5.

Retare flumina pro purgare.nam Retæ arbores ſunt,quæ aut ex ripis fluminum eminent,aut in alueis eorum extant:à retib.dictæ,quod prætereuntes naues impediant, quaſiq; irretiant. Hinc edictum vetus: Qui flumina retanda publice redempta habent,ſi quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur,quod eum ex lege locationis facere oportuerit,non feciſſe.Hæc ex Gellio lib.11.c.17.Prat.ex Hot.

Retentio, adſimilatur traditioni.l.quædam mulier.2.reſpóſ. l.eius rei. de rei vend. cum ſim. quæ fideliter citat Apellus in Methodo,c.3.Porro materiam retentionis tractat Bartol. communiter probatus, in l.indebitum.§.ſi centum.ff.de cõdict.indebit.& in l.ſi non inducta.C.quibus cauſ.pign.tacit. contrah.Spieg.Prat.Vide Vult.ad §.ſunt præterea.32.& §§. ſeqq.num.26.Inſtit.de act.& ad §.ſequens illa diuiſio.16.nu. 44.Inſtit.eod.

Retiarius dici poteſt ille, qui iacit rete ad piſces capiendos: vt patet in l. ſi iactum.ff.de act.empt. & ideo ſunt qui apud Paul.in l.qui ratiario.tit.de pignor.act.putent retiarium & rete vbique legendum. Sic etiam Retiarius dictus eſt alter ex gladiatoribus qui fugientem , vel fugam ſimulantem ſequeretur , vt rete immitteret.quod pugnæ genus primum à Pittaco Mitylenæo,vno ex ſeptem ſapientibus,inſtitutũ eſt. de quo Valer.Max.in 1.& Feſtus:Retiario(inquiens)pugnãti aduerſus Mirmillionem cantatur:non te peto, piſcem peto, quid me fugis Galle ? Mihi tamen magis placet antiqua lectio.neque eſt quod refordidemus, à rate ratiarium deducere:quia eodem modo à naui,nauicularius formatur. vt apud Iureconſult. in l.1.ff. quod cuiuſque vniuerſ.nomine.& in l.ſemper.in plurib.locis.ff.de iure immu.non tamen vt de opifice intelligamus , prout ſenſit gloſſator: ſed de negotiatore. Poſſemus etiam mutato ſolum verbo Retiario,cætera retinere,hoc modo.: Qui retiario credidit,cum ad diem pecunia non ſolueretur,ratem in flumine , & reliqua.& ſenſus Iurecõſult.optime iſtud permittit. Piſcatores enim communiter ratem habent : quod etiam innuit Scæuola in l.periculi precium.ff.de naut.fœnor.Cotta.

Reticuli,cancelli ex funiculis tenuibus,aut è neruis:quibus beſtiæ à loci alicuius aditu arcentur.Vlp.in l.17.§.2.de act. empt.Reticuli circa columnas,plutei circa parietes,item cilicia vela ædium non ſunt.Varro lib.de re ruſt.3.cap.5.Inter columnas exteriores pro pariete reticuli e neruis ſunt, vt perſpici ſylua poſſit,& quæ ibi ſunt,neq; auis eas träſire. In l.41.§.7.de leg.1.ſimpliciter cãcelli appellãtur.Prat.ex Hot.

Reticulum in l.5.§.vlt.ff.de his qui deiec.vel effud. vbi amphoram ex reticulo ſuſpenſam narrat.Plin.lib.31.c.6. Item demiſſæ reticulis in mari concauæ e cera pilæ : Alii in d.§. vlt.Reſticulo legunt.Briſſ.

Reticula in l.25.§.ornamentorum. ff. de auro , argent. quæ vulgo ſcofia dicimus , quæ in formam retis facta ad capillos continendos capiti aptantur.Reticulum Lexicon B.Germani vertit γύργαθον , κροκύφαντον. Et plane crocufantia reticulis iunguntur in d.§.ornamentorum , γύργαθον vero πλέγματι eſſe Pollux lib.7.c.vlt.& lib.10.c.35.docet Iſidor.lib.20.Etym.c. 30.Reticulum, ait, eſt quod colligit comas : dictum ab eo quod retinet crines ne effundantur.Lampri.in Alex.Matronas autem regias contentas eſſe debere vno reticulo atq; inauribus. Vtitur & hoc verbo in hunc ſenſum Capitolinus in Maximinis.Reticuli circa columnas in l.17.§.quæ tabulæ.ff. de act.empt.Reticulatum opus apud Vitruu.li.2.c.8.Et Plin. lib.36.c.22.Briſſ.Prat.

Retinere hereditatem dicuntur ſui,qui non abſtinent. l.6.ff. de rebus auct.iud poſſid. ſic retinere impenſas,id eſt,ſeruare per retentionem l.50.ff.de hered.per.

Retinere poſſeſſionem animo poſſumus , adipiſci non poſſumus,Paul.in l.qui vniuerſas.§.quod per colonum.de acqui. poſſeſſ.

Retinere in poteſtatem l.qui filium.ff.de legat.præſtand.ſed frequentius.Retinere in poteſtate,l.vlt.ff.de legat.prẹſtand.

Retinere ſolum,i.vti retentione.l.22.ff.de damn.inf.

Retineri, hoc eſt, detineri & renouari non debent homines liberi inuiti.l.3.ff.de liber.hom.exhib.

Retorquere crimina.l.14.§.ſi libertis.ff.de bon.libert.

Retractare, eſt,quod omiſeris repetere,& mutare,renouare,& recognoſcere. l.1.§.1.ff.ne de ſtat.defun. l.2.de colluſ. deteg.l.1.C.de ſenten.aduerſ.fiſc.lib.10.Item pro reuocare, vt apud Vlp.in §.ſi.l.non ſolum.ff.de proc.Interdum eſt iterum tractare,vt in l.31.in fin.ff.de iureiur.l.10.§.1.ff.ad Turpill.l.29.ff.de iure fiſc.l.4.C.de epiſc.aud.Cic.li.4.de natur. Deor. qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinent, retractarent , & tanquam relegerent, hi dicti ſunt religioſi. Idem ad Attic.lib.8.Augemus crimen dolorem retractando. Sic Tertull.in Apologet.Cauſas,quæ hoc exegerint, retractemus. Alias etiam Retractare ſumitur pro ratum non habere, quod ab aliquo geſtum fuerit, vt l.fin.C.de bonis quæ liber. nullo modo licentia concedenda filiis eaſdem venditiones vel hypothecas retractare:ideoque & Retractatio opponitur ratihabitioni.Hinc

Retractatio,l.fin.C.de fid.inſtr.& l.fin.C.de temp.appell. Græce ἀναψηλάφησις dicta Nou. 82. cum cauſæ apud ſucceſſorem præf.Præt.retractabantur ex reſcripto principis. l.1.C. de ſent.præf.præt, quod erat appellationis loco remedium. Et hoc locum etiam habuit in iis cauſis quæ à ſenatu iudicabantur,vt non apud eundem ſenatum, ſed apud alios παλινδικία ſeu retractatio induceretur : qua de re Plin.epiſt. ad Vrſum lib.6.Prat.

Retractus, vſitata vox in ſcholis, pro redemptione prædiorum,lege aut pacto contrahentium introducta. Vt autem à contrahendo contractum,à diſtrahendo diſtractum ICti declinarunt : ſic à retrahendo Retractum accipere poſſumus. Duplex autem eſt retractus : Legitimus,quem Gentilitium appellare poſſumus,& conuentionalis. Legitimus ſiue Gentilitius eſt,qui propinquis conceditur,vt alienata à propinquis prædia,oblato intra legitimum tempus pretio, recuperare poſſint;qua de cauſa ius προτιμήσεως à Grecis appellatum eſt : vnde quandam quaſi prædiorum gentilitatem naſci apparet: qualem ſe Cicero negabat vidiſſe.Ad hanc autem προτίμησιν abſurdum eſt referre l.dudum. C. de contrah.empt.vt doctiſſime demonſtrat Hot.Conuentionalis autem retractus eſt,cum in venditione prædii pactum eſt,vt venditori quandoque liceat illud reſtituto pretio redimere ac recuperare: ſiue dies ei redemptioni præſtituta ſit,ſiue non ſit : cuiuſmodi conuentiones in iure vſitatæ ſunt , vt l.2. & ſimil. C.de pact.int.empt. & vend. Prat.& vide Corr.lib.3.Miſcell.c.3. per tot.

Retrahere apud Vlp.in l.Imperatores 9.§.1.ff.de admin.rer. ad ciu.pert. ſumitur pro recuperare prædia alienata. Item reſcripſerunt,agros Reip. retrahere curatorem ciuitatis debere,licet à bona fide emptoribus poſſideantur, cum poſſint ad auctores ſuos recurrere. Prat.

Retro,pro rurſus,vel ex diuerſo,l.4.ff.de oper.ſeruor.l.67.ff. de ſol.l.40.§.ſeruum.ff.de acquir.poſſ.l.9.§.fin.ff.de except. Briſſ.& Prat.

Retro ſumitur pro ante, in §.aliæ autem. Inſtit.de donat.Et cum retro principum conſtitutiones,id eſt , eorum qui ante nos fuerunt ; ſicque ſumitur initio primæ epiſtolæ libris Digeſtorum præpoſitæ.Prat.

Retro verbum à Iureconſultis noſtris, etiam ad tempus iam exactum & præteritum trahitur.l.ſi fundus.ff.de pign.l.querebatur.ff.de pecul.caſt.l.retro.ff.de capt.l.ſeruum.§.1.ff.de leg.1.Curt.lib.εἰκασῶν 3.c.32.tom.1.

Retro agere,corroborare,confirmare.

Retro duci.Paul.in l.ſeruitutes.§.ſtillicidium.ff.de ſerui.vrb. præd.Ea de cauſa,inquit,retro quoq; duci poteſt ſtillicidiũ, quia in noſtro magis incipiet cadere, produci non poteſt. ff. de ſeruit.vrb.præd.Spieg.

Retro iuris ordine,pro eo qui hactenus obtinuit. l.omnes iudices.C.de delatorib.lib.10.Prat.

Retro obtinuit conſuetudo,id eſt,corroborata eſt, apud Vlp. in l.ſi in aliquam.de offic.proconſ.Spieg.Prat.

Retro principes.C.de Nouo C.compon.ad initium.

Retro ſubaudiri, & ſupprimi per ellipſin ſcribit Albericus in l.ſeruus ſeruum.ff.ad l.Aquil.Prat.

Retrovendendi pactum , inter cætera pacta vulgatiſſimum eſt:Velut cum venditori ex conuentione conceditur ab emptore:quod ſi ipſe vel hæres eius,voluerit quãdocunque,aut intra certum tempus reſtituere pretium , vt tum rem ſuam quam vendidit,quaſi redemptam accipiat.Quo pacto in emptione & venditione reddituum quotidie vtimur. l. 2. C.de pactis inter empt.& vend.Hot.Prat.

Retrorsum.Vlp.l.ſi duob.§.1.de diuerſ.& temp.præſ. Quia, inquit,retrorſum quanti plurimi fuit,inſpicitur.

Revehere eſt,quod ante vectum fuit,iterum vehere,l.vniuerſi.C.de vectig.& commiſſ.Prat.

Revelare , eſt id quod ante tectum fuit,retegere,aperire,palam fieri : cuius tamen nullum exemplum reperiri quidam putant in l.vniuerſi.C.de vectig.& commiſſ.Corrupte legitur in quibuſdam codicibus,Reuelant,pro reuehunt.Pro recto & palam facto, extat in l.vnica. C.de his qui ſe defer. lib.10.Spieg.

Revendere operas.l.22.§.1.ff.de oper.libert.

Revenire fundum.i.reuendi l.15.ff.de lege commiſſ.

Revenire ſolent apes ex l.Dei tit.12.quod alibi dicitur reuerti vel reuolare.

Revera coniunctim vice aduerbii eſt.Aliis duę dictiones ſunt, Reuera,quod vulgus de facto dicit.Spieg.

Reverendi (vt vtuntur vulgata voce) hoc eſt, quib.reuerentia & honor debetur , in ius ſine venia vocari non poſſunt. Vide Zaſium in l.generaliter. ff.de in ius voc. Debetur autem reuerentia maxime patribus & patronis,tam ſuperſtitibus,

bus,quam defunctis.l.apud Celſum.§.aduerſus.ff.de col.except.Sp eg.

REVERENTIA, honor quem tam verbis,quam factis alicui exhibemus l. parentes.ff.de in ius voc.quidam adiiciunt hęc verba,cum pudore, c.2.de offi.deleg.in 6.Archi.c.decet.de immun.eccleſ. Quibus exhibenda ſit viuis & mortuis vide l.apud Celſum.§.aduerſus.ff.de dol.except.Prat.

REVERTI emptor ad venditorem non poteſt. i.regreſſum non habet.l.6.§.ſi acum.& l.7.ff.de act.empt.Briſſ.

REVOCARI actio,i.reſuſcitari.l.65.§.1.ff.de leg.2.

REVOCARI quæſtio,id eſt,retractari.l.7.§.generaliter.ff.de except.rei iud.Briſſ.

REVOCARE domum ſignificat id quod vulgo dicimus petere ſe remitti domum, l.2.§.legatis.ff.de iud.l.28.§.ſi cum in prouincia.ff.quibus ex cauſ.maior.& vide c.fin.de for. comp.vbi pontificii.Sic & ius reuocandi forum, l.7.ff.de iud. Et reuocare in prouinciam,l.7.§.pen.ff.de accuſ.Prat.

REVOCARI quando poſſit ſententia,ponunt Canoniſtæ c.qualiter & quando.de accuſ.Prat.

REVOCARE teſtes, quod Galli teſte Bud.recolere dicunt,apud Martianum in l.diuus.de cuſtod.& exhib.reor.Spieg.

REVOCATORIA actio diuiditur in Paulianam,Fauianam & Caluiſianam,de quibus fuſius Iaſon in §.item ſi quis in fraudem Inſtit.de action.Spieg.

REVOCATORIA, diploma principis ſignificat,quo abſentem ad ſe reuocat l.vlt.C.de dignitatib.l.11.l.3.C.de ſilentia.lib.12. Iuſtin.Nouel.8.οὐδὲ γὰρ δίδομεν αὐτοῖς ἄδειαν, πρὶν τὸν νενομισμένον τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν πληρῶσαι χρόνον, τῶν ἐπαρχιῶν, ὧν ἦρξαν ἀναχωρεῖν, ἢ κατὰ πρόφασιν.Reuocatorias.ἤτοι ἀνακλήσεων.Briſſ.

REVOCATVR quod tranſlatum fuit, vt colligitur ex gl.l.in hac in factum.ff.quæ in fraud.& tot.tit.C.de reuoc.don.Prat.

REVOLVTO mantello, ex vulgari ſermone dixit Accurſ. in l. Papin. §.ſed neq; impuberis.ff.de inoff.teſtam. cum contrariis exceptionib.quis aduerſus diuerſos vtitur : ab his ducta metaphora qui,vt ſcenæ ſeruiant,mutant pallium.Alc.li.4. de verb.ſign.

REVM facere in publicis iudiciis, eſt eius nomen ad magiſtratum cuius de ea re notio eſt,deferre, vt ei dies audiendæ accuſationi dicatur.l.3.ff.de accuſ. Hinc Aſconius : Quid eſt, inquit, reum fieri, niſi apud prætorem legibus interrogari? Quum enim in ius vetum eſſet,dicebat accuſator apud Prætorem reo,Aio te Siculos ſpoliaſſe. ſi tacuiſſet,lis ei æſtimabatur,vt victo:ſi negaſſet,petebatur à magiſtratu dies inquirendorum eius criminum,& inſtituebatur accuſatio.Hæc ille.Interea autem eius nomen in reorum album referebatur, vt cauſa ex ordine ageretur : dicebaturque in reos receptus vel relatus.Libellorum autem conceptio qualis fuerit,Paul. in d.l.3.ff.de accuſ.demonſtrat. Agi etiam reus eodem ſenſu dicitur,qui accuſatur.Valer.lib.6.c.8. M.Antonius auorum noſtrorum temporibus clariſſimus orator inceſti reus agebatur. Et lib.8.c.1. Q.Flauius à C.Valerio Ædile apud populum reus actus. Recipi vero vel referri inter reos dicitur quis,poſtquam delatum eſt nomen eius. Et contra eximi ex reis, abſolutione vel abolitione ſecuta.Eorum autem ſtatus & conditio,qui inter reos recepti ſunt, Reatus vocatur. Et quandiu accuſatio pendet, in reatu eſſe dicuntur, l.fin.ff.de publ.iud.l.25.ff.de pœn.l.3.§.quod pater.ff.de muner.& honor.l.46.§.in reatu.ff.de iur.fiſc.Prat.

REVM dat ſeruus domino,id eſt,expromiſſorem, pecuniam pro libertate pactus l.cum ſeruus.ff.de verb.oblig.

REVS in ſacris vocabatur qui ſe numinibus ſuſcepto voto obligaret. Damnatus vero, qui promiſſo voto, non ſoluebat, vt Macrob. lib.3. Saturnal.cap.2.Vergil.Æneid.5. Vobis lætus ego candentem in littore taurum conſtituam ante aras voti Reus.

REVS antiquis dictus eſt à re,id eſt lite. Itaque Cic.in 2.de orat.Reos, inquit, appello non eos modo,qui arguuntur,ſed omnes quorum de re diſceptatur : ſic enim olim loquebantur. Et Gallus Ælius apud Feſt. Reus eſt,inquit,qui cum altero litem conteſtatam habet,ſiue is egit,ſiue cum eo actum eſt. Quibus ex verbis apparet, reos antiquis eoſdem fuiſſe, qui nunc litigatores appellantur. Poſtea vero diſtinguendarum appellationum cauſa,& ne nomina confunderentur,rei dici cœpti ſunt (vt Feſtus inquit) à re quam promiſerunt,ac debent : hoc eſt, ii, vnde quid iudicio petitur. Reus, inquit Feſtus, nunc dicitur qui cauſam dicit, & item qui quid promiſit,ac debet. Veteres autem reum vnde petitur vocabant. Cic.lib.1.de orat. Nonne nobis in tribunali Q.Pompeii ſedentibus poſtulabam,vt illi vnde peteretur,vetus atque vſitata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuiſſet. Idem l.7. Epiſt.ad Trebat. Ego omnibus vnde petitur hoc conſilii dederim, vt à ſingulis interregibus binas aduocationes poſtulent. Sed & in l.Manil. Et ſi is vnde ea pecunia petita erit, condemnatus erat,eam pecuniam ab eo vel à bonis eius primo quoque die exigito.Marcell.l.38.ff.de fideiuſſ. Nec reus eſt pro quo debeat,nec res vlla quæ poſſit deberi. Vterque etiam ex contrahentib.Reus appellatur, l.5.§.conuentionales.ff.de verb.oblig.Sed differentiæ cauſa,qui ſtipulatur,reus ſtipulandi : qui ſpondet,reus promittendi dicitur l.1. & tot. tit.ff.de duob.reis,l.134.§.pen.ff.de diuerſ.reg.iur. l.50.§.fi. l.52.§.duo. & paſſim. ff. de fideiuſſor. ſicuti qui credit, reus credendi:qui accipit,reus debendi:qui ſatiſdat, reus ſatiſdādi : qui ſatis accipit, reus ſatis accipiendi appellatur,l.34.§. quidam.ff.de ſolut.Prat.

REVS agitur,qui accuſatur:Reus peragitur,qui damnatur. Iuriſconſ. Peregiſſe reum non alias quis videtur, niſi condemnauerit.Spieg.

REVS conſtitutus dicitur qui ſe obligauit.l.14.§.Labeo.ff.quod met.cauſ. Et eiuſdem pecuniæ Rei qui eandem pecuniam promiſerunt l.22.§.cum tu. ff. de fideiuſſoribus. l.84.§. qui Caium.ff.de leg.1.Duos autem reos promittendi facimus, ſi vtrumque interrogemus,& vterque reſpondeat eiuſdem pecuniæ nomine.l.3.& l.6.ff.de duob.reis.& Inſtit.eo.tit. Nec tantum ſtipulatione, ſed & aliis contractibus duo rei fieri poſſunt:veluti ſi apud duos eadem res deponatur, duobuſve eadem res locetur,commodetur.Prat.

REVS interdum expromiſſorem ſignificat, id eſt, eum qui alienam in ſe obligationem vel nouatione vel delegatione ſuſcepit.l.1.ff. ad Velleian. l.1.§.exceptionem.ff.quar.rer.act. non dat.l.104.& l.112.ff.de verb.oblig.l.9.§.omnis.ff. de pigner.act. l.7.§.ſeruus pactionis.ff.de dolo. l.22. §.ſi mulier. ff.ſolut.matrim. l.34.in fin. ff. de ſtatu lib.l.11.ff.de nouatio. l.vltim.in fin.ff.ſi cert.pet.l.13.§.præterea.ff.de actio.empt. Briſſ.Prat.

REVS extraordinarius. Lege extraord.reus.

REVS facti,qui aliquod factum commiſit.

REVS ſtipulandi,& reus credēdi,eſt,cui debetur res, non quod ei res credatur, ſed quia res credat, vel perinde ſit,ac ſi crederet. Reus vero promittendi eſt reus debendi, id eſt, qui rem ſibi creditam debet,eamque promittit ſoluere. Et nota, quod reus actiue, eſt reus ſtipulandi,ſed paſſiue,eſt reus debendi,ſeu promittendi.Anch.

REVS ſatiſdandi, ab Vlp.dicitur,qui ſatiſdato obligatus eſt, id eſt, fideiuſſore dato : reus verò ſatis accipiendi qui fideiuſſores accepit ob debitum.in l.qui hominem.§.quidem.de ſolut. Dici poteſt, quoties reus ſatiſdandi, reos ſatis accipiendi hæres extiterit,fideiuſſores liberari.Spieg.

REVS ſtipulandi is dicitur, qui ſtipulatur, id eſt, interrogat: & reus promittendi,is qui promittit.Plures vero habere reos, noſtra intereſt: & quomodo tractat Bart.in l.liberationem. ff.de libera.leg.Spieg.

REX,nomen generis:Imperator officii. Reges enim naſcuntur, Imperatores creantur. Ioan.Bapt. Caſtellion. Regem Boemiæ improprie dici exiſtimat, quod competenti prouincia careat.c.ſcitote.6.quæſt.3. Attamen abundare eum refert, & vere quidem, ſtrenuis militibus, reditibuſque præſtare pleriſque regibus qui pluribus ciuitatibus dominentur. Citat Hoſtien.in c.conſtitutus.2.de teſtib.Rem BoemicamCarolus IV. mirum in modum auxit, ſed exemplo maxime improbando, vt ait Egnatius. Rex autem ſiue Cæſar Romanorum, vt quidam cordatus è noſtris dixit, eſt magni nominis vmbra : nimirum ſentiens,illi Romanæ vrbis imperium,nomine ſolo,at Pont.Max.fructum eſſe relictum.Tertul.nomē regum etiam Cæſaribus accommodat : & D.Hieron.eum ſecutus. Annotauit Rhenanus noſter.Tyrannus autem eo differt à rege:quod hic ad ſubditi populi, ille ad proprium cōmodum, rem curat & adminiſtrat. Ita Ariſt.& qui eius doctrinam ſecuti ſunt Theologi,decreuere. Quamuis antiquitus nonnulli pro tyranno regem intelligebant : quorum exemplo Virgil.cecinit:

Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyranni.

Lege & Prouinciales in fin.Spieg.

REX, ſacrificulus erat Romanis qui ſacrorum rex dictus, ſine imperio, ſolo nomine rex, ſacra quæ penes reges erant,obiret,ac ceremoniis præeſſet: quem creatum,aut in locum decedentis ſuffectum, ſicut reliquos ſacerdotes inaugurari oportebat.Alex.de Alex.Gen.dier.lib.3.cap.27. De quo vide Liu.lib.2.& Dion.initio lib.5.Primum autem regem ſacrificulum M.Papirium ex patritiis creatum ſcribit Dion. Regis porro vxor appellabatur regina,quæ & ipſa aliquot ſacra facere ſolebat.De qua Macr.in lib.Saturn.Creabatur autē rex ſacrorum comitiis Centuriatis quemadmodum apud Gel.li. 15.c.27.refert Lælius Fœlix.

R H.

RHABDVCHVS.Vide,Liturgus.

RHACHITÆ nuncupantur à Græcis malefica vi inſignes, quos leges,principumque conſtitutiones perſequuntur.

RHADAMANTHEVM iudicium,prouerbio de incorrupte iudicātibus dictum.Rhadamanthus enim manium iudex, neq; muneribus neq; gratia deflectitur,quominus ſeuere iudicet.Cętera vide apud Eraſ.in Chiliad.Spieg.

RHADAMANTHI iuriſiurandum dicebantur, quod veriſſimum quidem eſſet,cæterum nullum Deum aſciſceret.Socrates per canē & auſerem iurare conſueuat, ne quem Deorum citaret;

ſiue quod non crederet vllos eſſe Deos , ſiue quod non arbitraretur eſſe boni viri , Deos ſuorum negotiorum teſtes acceriere, vt ait Eraſm. in huius adagii explanatione. Spieg.

Rhapismata in l. vlt. C. de emancip. lib.

Rhapsodiæ verbum pro partes hodie reponendum in l. libro. 52. §. 2. de leg. 3. Olim numerabantur inter aromata, h. e. feſtiuas & iucundas narrationes. Apud veteres poſt Homeridas ſic dictos, quod per ſucceſſionem ab Homero genus ducêres, Homerica canebant : non iam ad Homerum genus ſuum referentes , Rhapſodi, hoc eſt, eiuſdem carminis decantatorii ſcriptores vocati ſunt: quorum diuerſum eſt etymon apud apud autores. Vide Picum, in hymnum primum. Rhapſodiarũ nomine appellantur ſinguli Homeri libri ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν καὶ ᾠδῆς, vt annotaui. Ant. Auguſt. li. emend. 4. c. 2.

Rheda , genus leuiculi currus, in quo geſtabantur nobiliores in villas ſuas. Vocabulum Gallicum Quintiliano , longa tamen vſurpatione Latinum factum. Eo Iabolen. l. cum in plures. ff. locat. vtitur. An etiam, inquit, pro ipſa ſola rheda portorium daturus fuerit ? Spieg. Corraſ. autem lib. 3. Miſcell. c. 20. Rhedam definit currum leuiculum quo paſſim vſi fuerint omnes etiam abiectiſſimi autoritate Cic. 2. Philip. Vehebatur, inquit Cicero , in eſſedo Tribunus plebis, lictores laureati antecedebant. inter quos aperta lectica mimæ portabantur , ſequebatur rheda cum lenonibus comites nequiſſimi : quales itaque rheda vectarentur, ſolus ornatus oſtendebat. Porro rheda multi ſimul commode vehebantur , dummodo mularum (quibus, non equis, ad vehicula veteres vtebantur) iuga oneri ſuffectura adhiberentur. Publice autem Romæ inſtitutum fuit, vt ad portas vrbis, & per vias conſulares ab vrbe Roma vndique in quaſcunque vrbis Romanorumve prouincias ducentes , rhedæ eſſent, quas indigentes declarato pretio in promptu & paratas haberent. Corraſ. d. loc. n. 10. 11.

Rhedæ meritoriæ, ſunt mercenariæ, quas cuique danti mercedem habere licuit, Corraſ. ibi. n. 12.

Rhedarius mulus dicitur, qui rhedam ducit: ac ipſius rhedæ rector, Rhedarius vocatur.

Rhegium oppidum Italiæ ad mare contra Siciliam: huius meminit Iuriſconſultus apud Zenodotum , Sophronis , qui de menſibus ſcripſit, filius in gratiam Dionyſii tyranni, taxauit Rheginenſes, vt ignauos in rebus bellicis , animique pauidi, quemadmodum teſtantur (vt refert Eraſmus noſter) Græcorum adagiorum collectanea. Eſt & alterum eius nominis oppidum, quod abſque aſpiratione ſcribitur, dictum Lepidi Regium. triumuiratus tempore ab eo conditum : non cuius meminit Frontinus & Volaterranus in Gallia togata. Spieg. Adde Brech. l. notionem. §. continenteis. tit. de verb. & rer. ſign.

Rhemnia lex pœnam calumniatoribus irrogabat , l. 1. ff. ad SCtum Turpill.

Rheni noſtri, cuius ortus eſt in monte Adula, qui hodie vulgo vocatur *Vogel*, Paul. tit. de euict. his verbis meminit. L. Titius in Germania trans Rhenum prędia emit, & partem pretii intulit, cum in reſiduam quantitatem hæres emptoris cõueniretur , quæſtionem retulit , dicens has poſſeſſiones ex præcepto principali partim diſtractas , partim veteranis in præmia aſſignatas. Spieg.

Rhenones , dicuntur pelles ferinæ ad vſum humanum redactæ. Et Rhenones appellatæ, quod Rhenani populi hiſce peculiariter vtebantur. Ioan. Baptiſt. in comm. Epiſt. Apoll. ad Aprum lib. 4.

Rhodiæ leges , inquit Gratianus in decretis Pontific. naualium commerciorum à ciuitate Rhodo cognominatæ ſunt. Erat enim ciuitas Rhodienſis olim & inſulæ opportunitate (vt Gellius lib. 7. c. 3. noct. Attic.) & operum nobilitate & nauigandi ſolertia, naualibuſque victoriis celebrata : atque omnibus ornamentis tantopere cæteras ciuitates ſuperabat, vt nulla legum præſtantia æqualis putaretur , & naualis rei peritia adeo valuit, vt annis multis maris imperio potiretur, & piratarum latrocinia ſuſtulerit, quod latiſſime Strabo demonſtrat, lib. 12. c. 14. Cum itaque mercatorum mari ſe exercentium in ea inſula numerus eſſet frequentiſſimus , & de re nauali indies lites & iurgia exorirebantur : Rhodiæ leges latæ ſunt , quibus altercationibus de rebus nauticis exortis, & præcipue ſi exonerandæ naues eſſent , prouideretur c. fin. diſtinct. 1.

Rhodiæ naues, quarum frequens mentio apud ſcriptores, nomen à patria ſortitæ: ſicut Ægyptiæ, Aſiaticæ, Liburnicæ, atque Achaicæ & eiuſmodi. Vide Bayfium, de re nauali. Nota conditio apud ICtos, Si nauis ex Aſia venerit. Spieg.

Rhodini ſerici , ab inſula Rhodo aduecti , ceu laudatiſſimi, Impp. meminere in l. 3. C. de veſt. oloh. lib. 11. Accurſ. locum non intellexit : Rhodinum ſubſtantiue , pro piſce interpretans. Quod & in annot. Alc. indicauit. Spieg.

Rhodus , & vrbs & inſula maris mediterranei clariſſima eſt, ſæpe dominum dedit Turcæ, quam ann. 1522. Turcarum Imp. occupauit. Prat.

Rhombus piſcis eſt latiſſimus. Martial.

Quamuis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior eſt tamen patella?

Hic venit Accurſio in Prouerb. dicit enim , Quid ad rhombum ? pro eo, quod eſt ad ſcopum, in Auth. licet. C. de nat. lib. vt ait Alc. lib. 4. de verb. ſign. an vero piſcem cogitauerit Accurſ. viderit alius : at Iuriſconſ. in l. de ætate. §. quod autem. ff. de interd. act. dicit , non videri reſpondiſſe illum qui non reſpondit πρὸς ἔπος , id eſt, ad carmen. idque ex vulgato prouerbio , de quo magnus Eraſmus citans illud Luciani in Philopſeude : οὐδὲν πρὸς ἔπος ταῦτά φασιν· οὐδὲ περὶ τούτων ἠρόμην, id eſt , Nihil ad carmen iſta , vt aiunt, neque de iis interrogabam. meminit Alcia. lib. diſpunct. 2. c. 10. Forcatulus in penu iur. ciuil. cap. 20.

R I.

Rica Paulo apud Feſtum , veſtimentum quadratum fimbriatum. Prat.

Ricinum, vt Nonius ait, erat palliolũ fœmineum breue, quod ſua ætate maſurtium dicebatur: cuius formam appingit ipſemet Varro li. 4. de ling. Lat. Apuleius li. 2. de Aſino aur. Maiorag. Miſcell. li. 3. c. 14. & Fr. Bald. in l. 12. tab. c. 31.

Ridica , pedamentum vitium. Vlpian. l. 11. §. 3. ff. quod vi aut clam. Si quis in vineas meas venerit, & inde ridicas abſtulerit, hoc interdicto tenebitur. Varr. de re ruſt. lib. 1. c. 8. Pedamentum item fere quatuor generum. vnum robuſtum, quod optimum ſolet afferri in vineam è quercu ac iunipero, & vocatur Ridica. Hor. & ante eum Corraſ. lib. 1. c. 19. n. 5. & Forcat. in penu iur. ciuil. c. 7. Prat.

Rigor à rectitudine dicitur, & eſt curſus aquæ , rectum profluentis tenorem ſignificans l. 1. §. quod autem. ff. ne quid in flumine publ. l. 1. §. ripa. de flumin. Sic rigor ſtillicidii rectus eius fluxus eſt. l. vlt. §. vltim. de ſeruit. vrban. At Plin. lib. 8. Epiſt. ad Rom. Rigorem aquæ pro frigiditate poſuit. Sunt & rigores in agris , cuius verbi , quia à Lexicis abeſt, non alienum erit interpretationem ſubiicere. Id autem Boetius li. 1. Geometr. ita explicat. Rigor eſt quidquid inter duo ſigna veluti in modum lineæ directum proſpicitur. Flexuoſum vero eſt, quidquid ſecundum naturam locorum curuatur. Nam quod in agro à menſore operis cauſa ad finem directum fuerit , Rigor appellatur : quidquid ad horum imitationem in forma ſcribitur , linea appellatur. Bini vero rigores ſunt, quando ſingulis ſpatiis interuenientibus tendunt, vt itinere plerunque peragunt. Aggenus Vrbicus, Rigor, ait, ſuæ rectitudinis naturalis nomen accepit. Sicul. Flacc. in li. de condition. agror. in aliquibus regionibus, ait, ita fines inter poſſeſſores ordinati ſunt , vt rigores durent per longum tractum incedenteſque in viis aut riuis aut ſubſtructionibus, aut regionibus aliiſque finitionum generibus deficient ſupradicti rigores. Briſſ. Prat. & vide Duaren. lib. 1. diſp. anniu. c. 32. & Cuiac. lib. 10. obſ. c. 2. in med.

Rigor per tranſlationem dicitur Rigor iuris l. 19. de appellatio. vbi Rigor tenorem ſignificat. l. ſi expreſſim. ff. de appellat. Briſſ.

Rigor iuris, non eſt ius, ſed exceſſus iuris, & auſteritas quædã facta ad terrorem. 50. diſt. vt conſtitueretur. gl. in l. fin. §. Lucius. ff. de ſeruit. vrb. præd. Spieg.

Rigor iuris quandoque ponitur pro ſolennitate & ordine iuris, habita ratione ad pontificis maximi reſcriptum, c. ſuper literis de reſcrip. Rigor an æquitati præferendus ſit, fuſiſſime tradunt Dd. in l. placuit. C. de iudic.

Rigor poſſeſſionum in Frontino pro limite naturali & immobili , vt flumen, montes, & ſimilia. Connanus lib. 4. cap. 10. circa finem.

Riguum, quod aquis irrigatur: cui opponitur, Siccaneum.

Rimæ proprie dicuntur exiguæ diſtantiæ tabularum in iuncturis. Vnde tractum eſt, vt omnes fiſſuræ, Rimæ dicantur.

Rimam inuenire, in tergiuerſatores dicitur, qui nulla in cauſa tot fidei vinculis aſtringi poſſunt , quin aliquid inueniant, quo elabantur. Eraſ.

Rimari, hoc eſt, diligenter quærere, ſcrutari, proprie ad iudicantis officium ſpectat. Iuxta vulgatum illud, Oportet iudicem cuncta rimari. 30. quæſt. 3. c. indicantem.

Ringere, Hirrire eſt, quod genus vocis eſt canis rabioſæ. Vt obiter emaculemus Pompeii Sexti codicem , vbi pro ringere, garrire, adulterina vox & aduentitia ſubtruſa fuerat. Ringere porro latrare eſt & baubari. Plaut. in Amph truone : In enucleatis tamen archetypis , hanc vocem ſic poſuit. Turbas vxori ciet Amphitruo, atque inuicem ringitant pro mœchis, i. latrant, conuitiantur, inclamant, vociferantur : Io. Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. Apollinar. ad papam Migecium lib. 7.

Ripa fluminis per ſe res eſt naturalis, vſus ſiue poſſeſſio ripæ, eſt hominum omnium; ripa igitur res eſt publica iure gentiũ, dominium autem, ſeu proprietas eius , illorum eſt, quorum prædiis ripa adhæret, §. riparum, tit. de diuiſ. rerum & qualit. Vult. ad prin. h. tit. n. 14.

Ripam fluminum dici, vt litus maris, Grammaticis notum eſt. Ripam autem fluminis Vlp. definit eſſe id, quod flumen continet,

tinet, naturalem rigorem curſus ſui tenens. l.1.ff.de fluminib. Paul. vero in l.pen. ff.eod.tit. Ripam ait eam dici, quæ pleniſſimum flumen continet, Maiorag. Miſcell. lib.4.c.2. vbi oſtendit ripam à prædio ſeparari.

Ripam munire eſt aggeribus factis & oppoſitis aquam coercere, ne excreſcens flumen agrum occupet. l.1.§.ſunt autem. ff.ne quid in flum.publ. l.vnica. ff.de ripa munien.

Riparenses milites erant, qui in imperii limitibus excubabant pro Repub. aduerſus barbaros, puta in ripis Danubii, ad tuendas Pannonias aduerſus Sarmatas: & in ripis Euphratis, aduerſus Parthos. Herod. lib.6. Nunciatum eſt, Germanos Rhenum Danubiumque tranſgreſſos, in fines Romanos hoſtiliter intraſſe oppugnareque exercitum ripis inſidentem. Alciat. in l. contra. C.de re militari. lib.12. Horum quoque meminit Vopiſcus in Aurel.

Riparensia caſtra in l.14. C.de re milit. lib.12. dicuntur in ripis ſtatuta & locata. Briſſ.

Riparii, qui in ripis habitant: vt Plinio, ripariæ volucres. Sic addita quinta vocali, in noſtriorum annalibus ripuariorum nomine comprehenduntur ii, qui in Treueris ad Moſellæ habitarunt ripam, nec non inter Moſellam, Rhenum ac Moſam: à Francis Ripuaria vocata eſt Neuſtria, & Auſtraſia. Meminere horum è noſtris Regino, Otho Friſingenſis, Ligurinus, & alii. Vide Bilibaldum & Althamar. Sp. Vide Cuia. lib.1. obſ.c.25.

Riscvm in l.24. ff.de aur.arg. eſt arcula veſtiaria. Tradit Pollux lib.7. Onom.c.19. & lib 10.c.31. κιβώτια ἐν οἷς ἀποτίθενται αἱ ἐσθῆτες ῥίσκον παρὰ τοῖς νεωτέροις λέγεται. Donatus in Eunuch. Teren. nomen id eſſe Phrygium ſcribit, eoque ſignificari ciſtam pelle contectam. At in lexico B. Germani Riſcus κιβωτὸς μεγάλη definitur. Briſſ. Hotom. Riſcum exponit capſulam, in qua linteola munda mulieres reponunt, quibus lotam corporis partem abſtergunt: quod riſcus cum lauatione iungatur in eo loco. Prat.

Rite actiones intendere. Vlp. l.procuratore ff.de procur.

Rite & recte hoc differunt, quod rite ſignificet cauſſæ ordinationem & iuſta ſolennia. (Nam rite à ritu dictum volunt Latini auctores: hinc dicimus ſacra rite peragi, non recte, & ritus patrios, id eſt mores) Recte vero cauſæ, vel rei alicuius rationem atque æquitatem. Bart. & gloſſ. in l.non putauit. §.non quamuis. ff de contr.tab. Idem Bart. cum gl. in l.2. in verbo Recte. ff.de inoffic.teſtam. & in l.iuſte poſſidet. ff.de acqu poſſeſſ. recte enim à recto deriuatur. Brech. in l.hæc verba. ff.de verb. & rer.ſign. Vide ſupra Recte verbum: Gœdd. ad d.l.hæc verba. 63.n.4. Vult. ad §.plane.1.n.3. Inſtit.de milit.teſtam.

Ritvales libri apud Hetruſcos, in quib. perſcriptum erat quo ritu conderentur vrbes, aræ, ædeſque ſacrarentur, qua ſanctitate muri, quo iure portæ, quomodo tribus, curiæ, centuriæ diſtribuendæ eſſent, exercitus conſtituerentur, ordinarentur, cæteraque eiuſmodi ad bellum & pacem pertinentia. Maioragius Miſcell. lib.3.c.14. ex lib.16 Pompeii.

Rhythmvs à metro hoc diſtat Viui, quod metrum ſequitur numerum pedum, Rhythmus tempora: ideóque alterum ſine altero eſſe poteſt. Rhythmum quicquid ſub aurium menſuram cadit, quidam putat, etſi verſus abſit. Tu vide M. Ciceronem. Rhythmico carmine vſos Hebræos refert Helias:

אשירת בא שיר בבבו ורת
באר תטבוכל יתין ורת

Ritvs, mos eſt comprobatus in adminiſtrandis ſacrificiis: & generaliter ritus, mos & approbata conſuetudo eſt, quam omnes ratam habent. Vnde tit. de ritu nupt. In eo traditur, quo more, quove inſtituto nuptiæ perficiendæ ſint. Spieg.

Rivales dicuntur, qui eundem riuum cõmunem habent. Pomponius de aqua cotidiana. l.hoc iure. Dum ne fundum, inquit, domino, aut aquarium riualibus deterius faciat. Nebriſſ. In re ruſtica riuales dicuntur ii, quorum agros riuus quis determinat, qui incertitudine, & mutatione crebra curſus, lites ſæpe inter eos ſuſcitat. Vnde & Vlp. l.1. de aqua quotidiana. Riuales, ait, qui per eundem riuum aquam ducunt, inter quos ſæpe contentio eſt de aquæ vſu. Sic Acron in artem Poet. Horatii Riuales, ait, dicebantur, qui in agris riuum haberent communem, & propter eum ſæpe diſcrepabant. Gellius lib.14. cap.1. Quod ei forte de aquæductu cum riualibus contentio eſſet. Prat Briſſ.

Rivvm Feſtus lib.16. dici ait, non tantum naturali ſuo impetu fluentem tenuem aquæ fluxum: quo modo Riuum fluminis dixit Caius in l.7. §.inſula. ff.de acquir.rer.domin. ſed & manu factum, ſiue ſuper terram in foſſa, ſiue ſuper ſpecu à Græco verbo ῥεῖν. Hoc poſteriore ſignificato Riuus definitur ab Vlpiano eſſe locus per longitudinem depreſſus, quo aqua decurrat. l.1. §.1. ff.de riuis. Atque ita accipitur in l.2. ff.de extraord. cognit l.12. & l 16. ff.quemadmod. ſeruit.amitt. l.3. §.penult. & vlt. l.5. in fin. ff.de aqua cottid. l.13. l.21. §.1. ff.de ſeruit.ruſt. l.52. §.ſi in communem. ff.pro ſoc. Vitruu. lib.8.c.7. Ductus autem aquæ fiunt generibus tribus, Riuis per Canales ſtructiles, & fiſtulis plumbeis, aut tubis fictilibus. Nam in riuo collocabantur fiſtulæ, vel canales quibus aqua deducebatur. l.3. §.ſi quis in riuo. ff.de riuis. Inde deprimere vel alleuare riuum in l.12. ff.comm.præd. Et ducere riuum. l.9. ff.de ſeru. Riui prout conuenerat terreni, ſignini, cementitii, lapidei vel fiebant, vt apparet ex l.1. §.vlt & l.3. §.1. ff.de riuis. Item Riui quidam ſtant aperti, quidam tecti & operti l.1. §.vlt. l.3. ff.de riuis. l.1. §. ſi quis. ff. ne quid in flum.publ. Hos ſubterraneos. Frontin. ſæpius appellat in lib. de aquæduct. Briſſ Prat.

Rixa, etſi proprie verboſa contentio eſt, ad factum tamen etiam refertur l ſi ex plagis. §.1. ad l.Aqu. Vlp. in l.4. vi bon.rapt. Et rectiſſime Labeo inquit, inter turbam & rixam multum intereſſe. Namque turbam multitudinis hominum eſſe turbationem, & cœtum: ait rixam duorum. Paulus de Sicar. l.fin. Si in rixa homo percuſſus perierit, ictus vniuſcuiuſque in hoc collectorum contemplari oportet. Receptum eſt, inferiis rixę notionem fieri poſſe. Spieg. Prat.

R O.

Robvr, omnium rerum firmitas. Clauſula in robore ſuo duratura frequenter in diplomatis principalibus nullum robur ſumi tradidit Ang. in l.eos. verſ.ſuo robore. C. de præſcripr.30. an. Citat l ſcripturas. C. Qui pot.in pign.hab. & Authi. Quas actiones. C de Sacr.Eccl. Spieg. Prat.

Roborevm, quod eſt ex materia roboris: roburneum, quod ex robore naſcitur. Schard.

Robvsta ætas, pro militari, apud idoneos autores accipitur. Huic noſtri tribuunt initium ab exceſſu anni 25. Vlp. in l.ſi in acutis.2. de Adult. §.lex Iulia. Nec enim viſus eſt, inquit, idoneus accuſator, qui nondum robuſtæ ætatis ſit. & paulo poſt: Maiorem vigintiquinque annis, & eum accipimus, qui annum vigeſimum quintum ętatis agit. Dicitur & robuſtus ętate. Spieg. Prat.

Robvstvm, quod eſt multi valoris.

Robvstvs animus, quo quis aduerſus pericula & difficultates firmiter obnititur. Schard.

Rofredvs ICtus nobilis, Beneuentanus ius ciuile publice Bononiæ, deinde Aretii profeſſus eſt, circiter annum 1200.

Rogari lex tum dicitur, cum de ferenda ea populus, vel plebs conſulitur. Siquidem Quirites vel à conſulibus, vel à tribunis rogabantur, vellent, iuberent ne quid fieri. Qui ſi ſciuiſſent, id eſt, confirmaſſent, lata ſancitaque lex erat, quæ non niſi per populi rogationem fieri poterat. Hodie vero reſcripto opus eſt. l.1. de mandat.princ. Vide Bud. in priorib. Annot. ad poſterior. l.de orig.iur. Vlp. in l.1. ad Leg.Aquil. Certe lex Aquilia plebiſcitum eſt, cum eam Aquilius tribunus plebis à plebe rogauerit. Spieg. Prat.

Rogare inſpicienda vaſa, id eſt, commodato petere, vt tantum inſpicere liceat. Bud.

Rogare, vtendum accipere. Cic. in Verr. Profecto hinc natum eſt; Malò emere, quam rogare. *Entlehen*. Spieg.

Rogatarivs, tabellio qui rogat quod quiſque ſtipulatur, hoc eſt, promittit. Vide Sipont.

Rogati teſtes intelliguntur interrogati an velint adeſſe nec ne. Si ergo teſtes detenti fuerint inuiti, putauit Vlpianus non valere teſtamentum i.Qui teſtamento. ff.Qui teſtam.fac.poſſ.

Rogatio eſt, cum populus conſulitur de rebus diſcernendis, Zaſius in l.2. ff.de Orig.iur. Lege, Agere cum populo.

Rogatio, lex eſt, ſic appellata, quod cum promulgatur, populus rogatur velit ne, & iubeat legem ſanciri. Nebriſſ. Differentiam inter rogationem & promulgationem quidam tradunt, quod promulgatio fiebat binis nundinis, rogatio in tertiis nundinis. Promulgationi item intercedere licebat, rogationi nullo modo. Inde rogatio pro lege accipitur. Cic. Philip. 1. Hodie vocem hanc Promulgare, tenemus quidem, quanquam non ſatis intellectam: rei vero ipſius nec vmbram quidem ſequimur. Igitur rogationes proprie ſunt, quotquot rogantur leges: ſiue ex populo id fiat, vti leges ſunt: ſiue ex plebe, vt plebiſcita. Rogationis enim nomine continentur lex, plebiſcitum, & priuilegium: eſt enim quaſi caput & fons totius iuris popularis. Nempe rogare populum, eſt agere cum populo. In qua re hæc erant verba ſolennia: Velitiſne iubeatiſne Quirites, vt hoc vel illud fiat? At pro litaniis parum Latine vſurpantur: rectius ſupplicationes appellantur, vel (vt magis placet Inſulano) ſacrificia precaria, ſeu propitiatoria. Præterea idem monet: Schedulæ, quas indocti ſupplicationes vocant, ſunt ſupplices libelli dicẽdi, de quibus & ſuperius. Nota item, eſſe legem accipere, vt rationẽ perferre, prolegem perferre. Sp.

Rogator in comitiis is erat, qui cum comitia haberentur, ciſtam deferebat colligendis per tribus ſuffragiis. Ex multis vero locis apertum eſt ciſtam deferre ſolitum eũ ipſum, qui habebat tributa comitia, prout oſtendit Grucchius lib.2. de comitiis Rom. In ciſtas autem populus tabellas ſui ſuffragii mittebat per pontes tranſiens. Vide Turneb. lib.aduerſ.13.c.13.

Rogatvr, pro interrogatur apud Caium, in leg.2. de Adopt.

Rogo, ne alterius ſeruitium experiatur ſeruus meus. Per hæc verba, data videtur fideicommiſſ. libertas l.rogo. ff. de Fideicommiſſ.libert.

Rogare ſimpliciter intelligitur, qui neque hunc, neque illum rogat, ſed quid fieri omnino velit, oſtendit itaque omnes ro-

gare videtur Gouean. ad l. Eam quam. C. de fideicomm. lib. 1. cap. 1. Var. lectionum.

ROMA communis patria noſtra eſt, ait Modeſtin. in l. 33. ff. ad municip & vt ſcite Athenæus ſcribit, τῆς οἰκουμένης ἐπιτομή. Accurſius autem enarrans verba Modeſtin. in d. l. 33. Romam ideo communem patriam noſtram dici exiſtimat, quod quilibet Romæ conueniri poſſit. Cuius ſententiam non tantum iuris Pontificii interpretes probant, ſed etiam (vt dicit Alciat.) nullus fere eſt ex iuris ciuilis doctoribus, cui hæc interpretatio non applaudat. Sed ipſe contendit eam verbis Modeſt. repugnare, c. 21 Diſpunct. lib. 2 Spieg. Ideo eam ſic dictam exiſtimans quod omnes, qui imperio Romano ſubditi eſſent, ius ciuitatis Romanæ haberent iuxta illud Pauli. ff. de ſtat. hom. In orbe Romano qui ſunt, ciues Romani ex conſtitutione diui Antonini effecti ſunt. Verum etſi germana hæc videtur ſententia, nihilominus cum ante conſtitutionem Antonini Roma ſic nuncupata ſit: Maioragio Miſcel. lib. 4. cap. 5. ea etiam de cauſa communis patria dicta videtur, quod totius quaſi habitatæ eſſet terræ compendium, in qua omnes plane habitarent nationes. Quod verum eſſe ex lib. 1. c. 15. Dipnoſoph. Athenæi cognoſcere licet.

ROMA duplex ſtatuitur in conſtitutionibus: vna vetus ſcilicet quam Romulus condidit, altera noua, videlicet Conſtantinopolis, quam veteris & antiquæ Romæ prærogatiua lætari Impp. voluerunt. l. 6. C. de ſacroſ. eccleſ. l. 40. C. de epiſcop. & clericis. l. 4. C. de operibus public. l. vlt. C. in quibus cauſis pig. Zonaras etiam non ſemel hanc νέαν ῥώμην vocat. Quinetiam Chalcedonenſis Concilii c. 22. ita ſcriptum eſt, τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα· καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τὴν βασιλείᾳ καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι ῥώμῃ. Briſſon. Prat. Gothofr. ad l. 6. C. de ſacroſ. Eccleſ.

ROMA, ſacræ vrbis nomine accipienda eſt verius, Alciato teſte, quam Hieroſolyma, vt Baldus exiſtimauit lege ſecunda, Codice de Nautico fœnore. Sic etiam cum æternam legimus, potius intelligenda eſt vt in l. 1. C. de Suariis. Inepte facere indicat Vives, qui Romam aſpirant, quia Græci aſpirant quæ incipiunt in r. Roma, & vrbs, per Antonomaſiam idem ſignificare videntur: prior tamen latius patet, poſterior arctioribus finibus clauditur. Cum vrbis appellatio, muris: Romæ vero continentibus ædificiis finiatur, atque complectatur ſuburbium l. 2. & 1 Alph. de verb. ſign. Spieg.

ROMÆ appellatio continentibus ædificiis finitur l. 2. ff. de verb. ſignific. Itaque ædificia Romæ fieri ea videntur, quæ in continentibus ædificiis fiunt l. 139. ff. de verbor. ſignif. & penus quę Romæ ſit legata, non ea tantum quæ intra murum, ſed & quæ intra continentia ſit, debetur l. 4. §. 1. ſi ita, ff. de penu. leg. Briſ.

ROMÆ natus dicitur, vt tradit in l. 147. de verbor. ſignific. Terent. Clemens, qui natus eſt in vrbis continentibus, id eſt, ſuburbiis. Qui vero in vico aliquo natus eſt, qui vrbi Romanæ reſpondet, licet is patriam Romam habeat, non tamen Romæ natus intelligitur l. qui ex vico. ff. ad Municip. Spiegel.

ROMÆ dati tutores quinam dicerentur, explicat Tryphonius. l. 45. §. Romæ. ff. de excuſat.

ROMAM eſſe caput auaritiæ, annotauit interpres in l. ſequitur verſ. pupillus. ff. de Vſur.

ROMANIOLA, ſiue Romandiola, quæ in Feudorum libris aliquoties nominatur, ea pars Italiæ eſt, quæ Ariminum vſque producta, olim Flaminia: & ab Arimino ad Rauennam & Bononiam Æmilia vocitata eſt: quondam Gallia togata: poſterioribus temporibus Rauennæ Exarchatus. Otto Friſing. lib. Frid. 2. c. 7. Ex quo contingit, vt circa Exarchatum Rauennatenſem attatis antiquis eiuſdem prouinciæ incolis, ea pars Italiæ, quę antiquis Æmilia dicebatur, nunc Romaniola (quod diminutiuum à Roma tractum noſcitur) vulgo vſque hodie dici ſoleat. Flau. Blondus lib. 1. Decad. Cum Longobardorum gentem, tam multis Italiæ populis, affinitatibus ac ſanguinitate coniunctam, nec eiicere tutum, nec delere humanum videretur: Pontifex Imperatorque conſtituerunt, vbi ſedem diu & ſtatus ſui fundamenta habuerant, genti Langobardæ nomen & ſolum patrium conſeruare: vtque propinquior coniunctiorque nominis Romani memoria fines illi faceret certiores, haberentque illi probatæ erga Romanos fidelitatis vicinos, quibus eſſet cura aut motus eorum compeſcendi, aut magiſtratus renunciandi, quicquid Exarchatus Rauennatis fines complecteretur, Romãdiolam placuit appellare. Item in lib. de Italia illuſtrata: quam longitudinem & nunc habet Rauennatis Eccleſiæ Exarchatus prouincia, cuius tota id Romandiolæ nomen olim obtinuit: quod quidem nomen oſtendimus in hiſtoriis Carolum Magnum & Pipinum Adriano pontifici Romano poſt oppreſſos dominioque priuatos Langobardos, ea maxime ex cauſa indidiſſe, quod toto Langobardorum tempore Rauenna cum propinquis aliquot ciuitatib. & oppidis Romano populo fidem conſtantiſſime ſeruauit. Scitum eſt autem quod de Romandiola ſcribit Antonius Florent. part. hiſt. 3. tit. 20. c. 3. Rodolphus, inquit, electus Imperator obligauit ſe intra certum tẽpus venire Mediolanum, ſub pœna excommunicationis: quod tamen non impleuit, in partib. Alemaniæ guerris ſibi ſuſcitatis: Vnde nec coronam, nec benedictionem Imperialem ab Eccleſia ſuſcepit: Excommunicatus propter hoc, proceſſu temporis, reconciliationem recepit ab Eccleſia, & in ſatisfactionem Eccleſiæ ipſi conceſſit comitatum Romandiolæ. Ioannes Nauclerus Generat. 27. Itaque Pontifex Imperatorque ſtatuerunt, vt vbi ſedem ducentos & amplius annos, ac ſtatus ſui fundamenta habuiſſent, Papæ Mediolani & in quibuſdam locis aliis trans Padum, genti Longobardæ nomen & ſolum patrium maneret: & vt propinquior coniunctiorq; nominis Romani memoria fines illis faceret certiores, quicquid Exarchatus Rauennatis fines complectitur, Romandiolam placuit appellari. Hæc ille. Cum autem Pipinus partem hanc Italiæ Langobardis ereptam Papę Romano attribuiſſet, aliquanto poſt Pontifex ne ingratus videretur, regnum Galliæ Regi Childerico anili ſuperſtitione ſtolido adẽptum, illi adiudicauit. Ex quo vetus verbum comprobatum eſt, Aut Regem, aut Aſinum naſci oportere. Prat.

ROMANENSIS, qui alibi ortus eſt, ſed in Roma verſatur: Hinc Romanenſe ſal, non quod Romæ factum eſt, ſed quod Romæ venditur. vide not. in l. cum antea Cod. de agric. & cenſit. lib. 11. Spieg.

ROMANVM imperium ad mille ac ducentos perſeueraturum Vectius augurio præſtans coniectauit, quod & verum & comparuit. Siquidem cum imperarent Cæſares Conſtantii, Romanorum dignitas dilapſa corruit, Byzantium tranſlata, irruentibus in Italiam Hunnis, Vandaliſque ac Gotthis. Spieg.

ROMANVM imperium an ſit iuſtum, aut violentum, Albericus diſſerit in l. 1 C. de ſumm. trinit. Spieg.

ROMANVM, vel Cæſareum ius, idem eſt quod vulgo ius commune dicimus, & recte: quia teſte Old. ſupremum & eminentiſſimum eſt, plenum certe humanitatis, æquitatiſque, tot iam annis vnanimi omnium conſenſu (autore Deo) receptum. Idque eſt, quod Iuſtinianus in §. ſed ius quidem ciuile. Inſtit. de Iur. nat. gent. & ciuil. Sed quoties, inquit, non addimus nomen, cuius ſit ciuitatis, noſtrum ius ſignificamus. Spieg. Prat.

ROMANOS Pontifices à Cæſarib. electos aliquando. Vide Impp.

ROMANVS orbis, vide l. 17. ff. de ſtatu hom. l. 5. de metallar. in C. Theod. Caſſiod. lib. 3. Variar. epiſt. penult. Auguſti ſiquidem temporibus orbis Romanus agris diuiſus cenſuque deſcriptus eſt. Saluia Maſſil. lib. 7. de vero Dei iudic. Sed vbi apud nos emendatur, aut quæ pars Romani orbis corrigitur? Et Alias. Sed hæc omnia prætermittantur, quę & in toto ferme aguntur orbe Romano. Briſſ. Prat.

ROMPHÆA gladii genus eſt, Thraciæ nationis: de quo Ennius 14. annal. apud Gell. 10. c. 25. & Valer. Flacc. Argon. 6.

Æquaq; nec ferro br uior, nec rhomphea ligno.

Et licet Valer. Flacc. mediam corripiat, Claudianus tamen produxit hoc carmine:

Sic ſternat Geticas vltrix romphæa ſagittas.

Alii farmeam ſeu teli longioris genus interpretantur. Et propterea Vlp. Iureconſ. inter arma connumerauit, in l. 3. §. atmis. 2. vbi vid. Gothofred. in not. ff. de vi & vi arma. licet apud eum ſciolus quidam rombotæ repoſuerit De romphæa mentio habetur etiam in Apocalypſi beati Ioannis, c. 2. verſ. 12. Hæc (inquiens) dicit, qui habet romphæam vtraque parte acutam. Cot. Vtitur hac voce & Liu. lib. 31.

RONCALIA, de qua in libris feudorum multis locis fit mentio, lib. 2. tit. 52. §. 3. his exponitur verbis ab Othon. Friſing. lib. Frider. 2. c. 12. Inde caſtra mouens in campo Roncaliæ ſuper Padum non longe à Placentia menſe] Nouembri reſedit. Eſt autem conſuetudinis Regum Francorum, quæ & Theutonicorum, vt quotieſcunque ad ſumendam Imperii Romani coronam militem ad tranſalpiſandum coegerint, in prędicto campo manſionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto, ſcutum ſuſpenditur, vniuerſorumque equitum agmen feuda habentium ad excubias proxima nocte Principi faciendas per curiæ præconem expoſcitur: quod ſectantes, qui in eius comitatu fuerunt, ſinguli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt. At ſequenti die quicunque nocturnis vigiliis defuiſſe deprehenſus fuerit, denuo ad præſentiam regis aliorumque Principum vel virorum illuſtrium euocatur. Sicque omnes omnium beneficiati, qui ſine bona voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt, in feudis condemnantur. Hunc morem Principe ſecuto, non ſolum laicorum feuda, ſed & quorundam Epiſcoporum, id eſt Hartuici Bremenſis & Vlrici Hamberſtatenſis regalia perſonis tantum, quia nec perſonis, ſed Eccleſiis perpetualiter a Principib. tradita ſunt, adiudicata fuere. Itemque à Gunthero lib. 2.

------Tum demum ſigna reuellens,
Roncalia properat rapidus attingere caſtris.
Eſt locus Italiæ modicum ſeiunctus ab vrbe:
Cui quia pulchra ſitu placet, inde Placentia nomen,

Planus

Planus & Eridani placito iunctiſſimus amni,
Effundit latos ſpatioſo limite campos.
Hic quoties claram regnator tendit ad vrbem
Theutonus, Auſoniam ſumpturus rite coronam,
Ponere caſtra ſolet: ligno ſuſpenditur alte
Erecto clypeus: tunc præco regius omnes
Conuocat à dominis feudalia iura tenentes.
Excubias Regi prima celebrare fideles
Nocte vetuſtorum debent ex more parentum:
At quicumq; domi, domino nolente, relictus
Deſuerit, feudo priuari curia cenſet, &c.

Lotharius Imperator lib. Feud. 2. tit. 52. § 1. Dum apud Roncaliam ſecundum antiquorum Imperatorum cõſuetudinem pro iuſtitia ac pace regni componenda conſideremus. Et tit. 53. Dum ex prædeceſſorum noſtrorum more vniuerſalis curiæ Roncaliæ pro Tribunali ſederemus, à Principib. Italicis non modicas accepimus querelas, &c. Abbas Vrſperg. in Frid. Pro reparando itaque iuſtitiæ vigore, omnibus Lombardis & Italicis Roncaliam, vbi mos Lombardorum eſt Iuſtitiam ſuam requirere, & ab Imperatoribus recipere diem certam & curiam publicam ad præſentiam Principum, qui tunc aderant, eis deſignauit: edictumque eſt ab Imperatore, vt de ſingulis Italiæ vrbibus viri idonei Roncaliam conuenirent, & Barones & alii qui cauſas haberent. Prat.

Rorarii milites, qui & Ferentarii. Vide Feſtum

Rosam. Pompon. in l. 21. §. 1. ff. de aur. & arg. numerat inter ea vnguenta, quæ valetudinis cauſa ſunt parata. Ergo roſam pro oleo roſaceo poſuit: vt Celſ. li. 8. c. 4. Quod ſi membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit roſa tepida. Hotom. Prat.

Rostra, autore Liuio, dictum eſt templum ſeu forum ante curiam Hoſtiliam, in quo erat pulpitum ornatum ex roſtris nauium Antiatium, inſigni quadã victoria ereptarum, *die Schnebel, oder ſpitz der Schiff:* vt aliud nihil ſit pro roſtris, quam in loco roſtrorum, ſeu ante curiam Hoſtiliam, quæ Senatorum erat, *vor dem Rhathaus.* ex quo loco concionari ſolebant, vt apud Pompon. in l. 2. §. exactis deinde regibus. ff. de orig. iur. vbi ait: Placuit publica autoritate decem conſtitui viros, per quos peterentur leges à Græcis ciuitatibus, & ciuitas fundaretur legibus, quas in tabulas èboreas perſcriptas pro Roſtris compoſuerunt, vt poſſint apertius percipi. vide ſupra Pro roſtris. Roſtra nauium, vt putat Bayfius de re nau. Latinis ſunt, quæ Græcis dicuntur Acroſtolia. Sunt autem Acroſtolia nauis partes extremæ, quæ facile euellebantur cum collibitum fuerat, vt Bayfius idèm ex Diodoro aliiſque autoribus tradit.

Rota à rotunditate, vel à ruendo dicta eſt. Paul. in l. qui fundum. §. fin. ff. de contrah. empt. Rota inquit, per quam aqua traheretur, nihilo minus ædificii eſt quam Situla. Spieg.

Rota pœnalis ſupplicium a Franciſco Rege in graſſatores inſtitutum, vt fractis membris ſemianimes in altum elatis rotis ſupini imponantur, diuerſiſſimum eſt, à rota illa veterum cui homines alligati crudeliter torquebantur ac diſtendebantur. Nicephorus enim D. Panteelemonem rotam qua membra comminuuntur, ſine damno pertuliſſe ſcribit lib. 7. c. 14. In epiſtola quadam Luciani ad Steſichorum ſic legitur: τοὺς δ᾽ ἄκρα σκολοπισθῆναι, ἢ ὑπὸ τροχῷ ἐκνευρισθῆναι. Suidas ſic ſcribit: τροχισθεῖσα βασανισθεῖσα, ἀπὸ τοῦ τροχοῦ, ὅπερ ἐστὶν ὄργανον βασανιστικὸν καὶ διατεῖνον τὰ σώματα. Et paulo poſt, ξύλινόν τι ἦν ὁ τροχός, ἐν ᾧ δεσμευόμενοι οἱ οἰκέται ἐκολάζοντο. Demoſthenes 3. in Aphob. θῶμαι γὰρ δὴ τὸν Μιλύαν ἐπὶ τοῦ τροχοῦ στρεβλοῦσθαι. M. quoque Tullius lib 5. Tuſc. rotam genus quoddam tormenti apud Græcos eſſe teſtatur. Apul. lib. 3. Nec mora, cum ritu Græcienſi ignis & rota, tum omne flagrorum genus inferuntur. Et libro decimo. Nec rota vel eculeus more Græcorum tormentis eius apparata iam deerant. Prat. ex Cuiac. lib. 3. obſer. cap. 28. in fin.

Rotarium ſupplicium etiam veteribus cognitum fuiſſe, oſtendit Adrianus Iunius animaduerſionum lib. 3. c. 12. ex Ammiano Marcellino, & Iulio Firmico. Suidas quoque Rotam exponit pro fidiculis, eculeove quo ſontes extenſi in quæſtione habebantur, &c. Diuerſum tamen rotæ ſupplicium hodierno die vſitatum ab eo, quod Græci τροχὸν appellant, poſt Iunium admonet & Brod. lib. 2. Miſcel. c. 10.

Rotæ aquariæ apud Paul. lib. 4. Sent. tit. 6. ſunt, per quas extollitur vel extrahitur aqua. de quibus in l. 2. ff. comm. præd. & l. 40. §. vlt. ff. de contrah. empt. & apud Cato. de re ruſt. c. 11. fit mentio. Lamp. in Heliog. Paraſitos ad rotam aquariam & cum vertigine ſub aquas mittebat, rurſuſque in ſummum reuoluebat. Tertullian. Rotas aquilegas vocat in lib. de Anima. A Vitruuio etiam inter ea organa quibus aqua hauritur Rota ponitur lib. 10. c. 9. & alias ſæpe Iſidor. lib. vlt. cap. 10. Dicta, ait, eſt Rota quaſi ruat. Eſt enim machina, qua ex flumine aqua extrahitur. Lucret. in lib. 15. In fluuio verſare rotas atque hauſtra videmus. Vbi hauſtra ſunt rotarum cadi ab hauriendo, quæ Græce ἄντλια vocantur, vt & à Nonio notatur. Riuus vero ille quo per rotam educta aqua in hortum effunditur ἀμάρα Græcis vocatur, vt & in Etym. traditur. Briſſ.

Rotatvs ſermo. Turneb. aduerſ. lib. 3. cap. 17. in fin. rotatum ſermonem putat eſſe orationem conuerſione concluſam atque comprehenſam ambitu: quod genus dicendi à Cicerone verſum, ab Ariſtotele συνεστραμμένην appellatur: quo genere loquendi contorta oratio eſt, ideoque breuior, quam ſponte natura fuſa.

Rotvndæ clauſulæ, apud Quintil. li. 8. intelligendæ, intra quas ſententiæ clauduntur, cum ſequentib. non hærentib. aut. Bud. cui & Rotunde, eſt eleganter, & compoſite, ſiue explicate. Sp.

R V.

Rvbevs, & rufus, generalia nomina ſunt, ad omnia, quæ quomodolibet rubent. Vide Gell. lib. 2. Hermol. in annot. ad Plin. negat Rubeum eſſe Latinam vocem; cum tamen Thyleſio Coſentino teſte, apud autores non malos, ex vuis nigris fieri vinum forte, ex rubeis autem ſuaue legatur. Inſulanus exiſtimat ea vina, quæ medio fere colore ſunt inter alba & rubea, qualia in ægrorum diæta medicis reliquis vinis anteponunt, & quæ à calore ignis non admodum diſſentiunt, rubella dicenda: citatque Horat. in Serm. & Martial. Spieg.

Rvbigo, ſcabra, lapilli, margaritæ, gemmæ. l. 25. Ouid. lib. 1. Faſtorum. & §. vlt. ff. de aur. arg. Varro lib. 5. de ling. lat. p. 49.

Rvbiginis deſcriptionem vide apud Plin. lib. 18. c. 17.

Rvbrianvm SCtum temporibus Traiani factum eſt, Rubrio Gallo & Cęlio Piſone Coſſ. Cuius ſententia exponitur in l. 26. §. ſubuentum l. 28. l. 33. §. 1. ff. de fideicomm. libert. l. 3. ff. de legit. tut. Prat.

Rvbrianvm SC. l. ſi eum ſeruum. ff. de fideicommiſſ. libert. Briſſ.

Rvbrvm colorem cum Rufo, Alc. lib. 2. Parerg. confundit, deceptus vt Brod. Miſcell. lib. 1. c. 8. exiſtimat, Vernaculo idiomate ſi quidem Itali tam rubrum quam rufum, roſſum vocant promiſcue. At ille ad hunc modum eos colores diſtinguendos exiſtimat, vt rubrum natura ſanguinem eſſe dicat: rufum vero Saxonem aut Britannum: rufos capillos: ruffam barbam Germanos quoſdam habere non rubram.

Rvbor, pro pudore, qui plerunque mali eſt. Seneca tamen ruborem quoque grauiſſimis viris offundi, autor eſt, pen. Epiſt. lib. 1. Papin. in l. 3 §. fin. de vſur. Quod ſi forte ideo reliquit, vt his vaſis vteretur, non ſine rubore deſiderabuntur. Spieg.

Rvbrica, terra rubra; de qua vide Dioſcoridem lib. 5. c. 71. & Mart. comment. Hac veteres interdum, interdum etiam minio librorum indices, id eſt, titulos notabant: quo factum etiam eſt, vt & pro titulis ipſis capiantur. Vnde Paul. in l. 2. §. recup. ff. de interd. Recuperandæ, inquit, poſſeſſionis cauſa interdicta proponũtur ſub rubrica Vnde vi. Hinc illud Iuu. Sa. 14.

------perlege rubras
Maiorum leges----

Et illud Perſii Satyr. 5.

Excepto ſi quid Maſuri rubrica vetauit.

Hinc Fab. li. 12. c. 3. Alii ſe ad album & rubricas tranſtulerunt, & formularii vel leguleii eſſe maluerunt. Ouid. lib. 1. triſt.

Nec titulus minio nec cedro charta notetur.

Turneb. lib. aduerſ. 4. c. 5. Rubricas ſcribit veteres tantum poſuiſſe in publico legitimoque iure, vt maieſtas legibus accreſceret, capitibuſque earum ſinopide inſignitis & ſanguineum quiddam & cruentum fortaſſe etiam minantib. nec ad Prætoris album pertinuiſſe: tum etiam ICtorum libros rubrica notari non ſolitos. Hæc parum mihi cum ſuperiorum autorum autoritate conuenire videntur: nec probabile eſt aliis omnibus eum librorum ornatum, ſolis ICtis exceptis conceſſum fuiſſe. Notat idem Turnebus, Democritum phyſicum grauiſſimum, ea quæ expertus erat, conſignaſſe rubra cera anulo impreſſa, & poſtea commentariis commiſiſſe. Vitruu. Admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, & eius commentarium, quod inſcribitur χειροτονικῶν, in quo etiam vtebatur anulo, ſignans cera ex milto, quæ eſſet expertus. Aduertendum autem quod rubricæ ſui natura ad ſubſequentem textum referendæ ſunt, à quo vel reſtringuntur, vel declarantur, l. aſſe. ff. de hæred. inſtit. Si quidem de particulæ naturã materi i ſubſequentis demonſtratiua eſt. l. idem Pompon. ſ. de arbitr. Cæterum ſi quæ rubricæ diſponere videntur, id non ex propria natura, ſed ex aliqua extrinſecus accedente ratione ſit: veluti quoties contextus integer non extat: vt in pleriſque Codicis titulis, quibus ſubiecerat leges Græcas Iuſtinianus, quæ hodie beneficio τῶν βασιλικῶν extant fere omnes. Cum enim veriſimile ſit, cõcordaſſe rubricam cum textu, probabiliter ex rubrica conii cimus, quid in textu olim fuerit. Verum rubrica, cuius extat textus, non minus atq; ille allegari poteſt, vt rubr. l. 1. C. ne fideiuſſ. dent. licet ex contextu potius agatur, quia ille principalior. Sin autem rubrica clarior, textum ſubſequentem ambiguum declarat. Sicut enim vna pars legis aliam declarat, l. ſed & poſteriores. ff. de leg. & ex præcedentibus ſubſequentia explicantur, l. ſi ſeruus plurium. §. fin. ff. de leg. 1. ita ex tit. lex ipſa interpretationem poteſt capere: attamen quam rubrica ſpecialis, generalitas textus prior habenda eſt: quod voluit probata Gloſſa in Authent. de inceſt. nupt. in verb. illicitas. Pratei.

RVCTARE, Horat. Ducentos ſæpe dies verſus ructabat, ſtans pedein vno In Catulli emaculatioribus exemplaribus legitur

In pede ſtans fixo carmine ructat hyans. (hic verſiculus.

Eructare, quoque pro eo quod eſt efferre & egerere de inanimis leges. Io. Bapt. in comment. Epiſt. Sido. Apollin. lib. 1.

RVDÆ ædificium, in l. 1. ſub fin. ff. de impenſ in reb. dot. fac. iuxta vulgata exemplaria. Verum Haloander legit, ædificium ruens, ſane clariore ſenſu. Spieg. Prat.

RVDERARE exponit Budæus referente Turneb. aduerſ. lib. 2. c. 3. ſtatumini ſuperinducere cum calce & arena, vt rudere nouo rediuiuo, id eſt, ex vetere ædificio ſumpto, non nuper effoſſo, & quod conſtat è cemento. Vitruu. lib. 7. Tunc inſuper ſtatuminetur non minore ſaxo, quam quod poſſit manum implere: ſtatuminib. inductis ruderetur, & mox. Inſuper ex teſta nucleus inducatur. Statumina autem vocat lapides & cementa libralia & manalia, ſine calce & arena. Prat.

RVDERATVS ager, qui veterum ædificiorum materia ſcatet.

RVDER, ruderis, vide Rudus, ruderis.

RVDETVM locum rudere completum Cato vocat, Ruderarium cribrum Vilius & furfurarium Apuleius dixit. Qui ruderarium cribrum facit & crudiora linteamina, rudarius ille vocitatur. Io. Bapt. in comment. Epiſt. Apollin. ad Aumaſtum lib. 5.

RVDES illi dicuntur per translationem, qui adhuc animum non expoliuere diſciplinis & doctrina, rerumque vſu. Notum, quod quoſcunque à munere quouis in ocium reſtitutos, vel ob ætatem, vel ob imbecillitatem, rudem accepiſſe, veteres dixerunt. Spieg.

RVDES lapilli vel gemmæ, l. 25. §. fin. ff. eod. tit. nondum ornati, aptati. Prat. (ducti. Prat.

RVDES parietes, l. 44. ff. de vſufru. nullo dum tectorio opere in-

RVDIS animus Iuſtiniano in §. his igitur. Inſt. de iuſt. & iur. dicitur nondum firmus, nec vlla doctrina imbutus: ſicut & l. 2. §. ſed cum perſpeximus. C. de vetere iure enucl. Aldob. §. his igitur. Similiter & Cicero de Natur. deor. rudem vocat nondum cultum, ſed ignarum.

RVDIS maſſa, impolita. §. ſi quis ex aliena. Inſtit. de rer. diuiſio.

RVDIS materia non facta, neque in opera coniecta, l. 19. §. infecti, ff. de aur. & arg. Prat.

RVDIS ſeruus tit. de ædil. edict. eſt, non qui diu non ſeruiuit, ſed qui ſemper eſt habitus à venaliciario, vt nulli miniſterio præponeretur. Hugo Donel. de ædil. edicto.

RVDITAS, pro imperitia. Budæus Rudem pro Ruſtico apud Iuuenalem obſeruauit.

RVDVS, eris, quod & raudus, proprie rem aſperam & imperfectam ſignificat. Dicitur autem nouum & vetus rudus, ſed diuerſo ſignificatu. Nouum rudus, materia pauimenti eſt: vti ſaxa de nouo contuſa, ſeu teſtæ confractæ, cum calce, ad pauimentum faciendum Vide Vitruu. lib. 7. Vetus rudus eſt materia pauimentorum, quæ lapidibus & teſtis confractis, calceque arenæ commiſta conſtat. Vlp in l. 3. de ſeruit. præd. ruſt. ius eſſe ei, inquit, terram, rudus, ſaxa in fundum tuum iacere, &c. Spieg. Prat.

RVDVSCVLVM non modo pro ære infecto vulgus vſurpat, ſed etiam pro ſignato: vt quum dicitur in mancipando, Ruduſculo libram ferito: id eſt aſſe tangito libram. Feſt. Hot. Prat.

RVERE, quod ad ſtipulationem damni infecti attinet, in qua hæc verba, ſi quid ibi ruerit, poni ſolebant l. 18. ff. rem rat. hab. non videtur quod aut vento, aut omnino aliqua vi extrinſecus admota cadat, ſed quod ipſum per ſe concidit. l. 43. ff. de dam. inf. Briſſ. Prat.

RVFVLI appellati ſunt tribuni militum, non à populo, ſed à Conſule facti, quod de eorum iure Rutilius Rufus legem tulerit. Hi poſtea mutatione vnius literæ, Rutuli ſunt appellati, Feſtus. Tribunorum autem militum, vt docet actione ſecunda in Verrem Pædianus, duo genera erant. Primum eorum qui Rufuli vocantur. hi in exercitu creari ſolebant. Alii fuerunt comitati, qui Romæ Comitiis deſignabantur. Patet itaq; non omnes tribunos militum populi ſuffragio creatos, &qui creabantur primum creare cœpiſſe Qu. Seruilio II. & L. Genucio II. conſulib. De iiſdem meminit Liuius lib. 9.

RVINA proprie caſum ſignificat alicuius rei quæ concidit, vnde ruinam minari apud Iuriſconſ. in l. 1. §. 1. de Cloac. Nam & cœlum peſtilens, & ruinam minatur immundicie cloacarum. Eſt autem Cloaca non Latrina, vt vulgo loquimur, ſed vt ipſe Iuriſc. definit, locus cauus, per quem colluuies quædam claui fluat. Vide ſupra Cloaca. Plinius pro morte, vſurpat, vbi ait, prodigium in noſtro æuo Neronis principis ruina factum.

RVMOR, modo pro nominis exiſtimatione, modo pro fama, hoc eſt, diſperſo, popularique ſermone ponitur. Vtraque vox in bonam & malam partem capitur. Spec. oſtendit rumorem vanum, cui nec obeſſe nec prodeſſe debere tit. de inſtr. edit. Vide & eumdem in tit. de Notor. crimin. Sane quantum famæ vel rumori præſtandum ſit fidei, plurimum in arbitrio iudicis verſatur. plerunque enim vt Alciat. ait, reperiuntur rumuſculi vero abeſſe. Recte autem interpretes rumorem ſeparant à fama, Fama enim eſt communis quędam vox & opinio hominum, multo tempore præduranś, alias in bonum alias in malum à fando ſcilicet appellata c. 3 loco de præſump. 35. q. 6. c. Si duo viri. Rumor vero eſt particularis ſermo in populo recens natus, vnde ſolet ſæpe contra veritatem ſpargi l. fin. ff. de hæred. inſtit. Old. in Topic. legalibus in loco à fama.

RVMPENDI verbo vtebatur lex Aquileia. l. qui tabulas. 27. ff. de furt. l. furtum. 7. §. 2. ff. arbor. furtim cæſar.

RVMPERE flagris ſeruum in l. 9. §. pen. ff. de iniur.

RVMPERE mulas onere, l. 30. §. qui mulas. ff. locat. Briſſ.

RVMPERE, id eſt, frangere ſic Rumpere denuntiationem. l. 23. §. vlt. ff. de appellationib. & Rumpere fidem. vide lib. 6. Briſ. item Rumpere pacem dixit Silius Italicus l. 1. ſub initium Briſſ.

RVMPI pedamenta vitium natiua, ſunt eius generis, vbi ex arboribus in arbores traductis viribus vinea fit, quos traduces, quidam Rumpos appellant Brec. in l. pali & perticæ. ff. de verb. & rer. ſig. vide ſ. Ridica. Vbi 4. pedamentorũ genera indicatur.

RVMPI teſtamentum dicitur, cum permanente ſuo in ſtatu teſtatore caſu aliquo euertitur, vel ipſius ius viciatur. l. 3. §. 2. ff. de iniuſt. rupt. & Inſtit. in pr. tit. quib. mod. teſt. Veluti adgnatione poſthumi, adoptione vel arrogatione filii filiæve, alterius teſtamenti factione, dummodo hæres ex eo eſſe potuerit. Iſid. lib. 5. Etym. c 24. Ruptum teſtamentum inde dictum ait, quod naſcente poſthumo, neque exhæredato nominatim, neque inſtituto rumpitur. Prat.

RVPERIT in leg. Aquilia, corruperit ſignificat l. 27. §. inquit lex. ff. ad leg. Aquil. l. 7. §. ſi quis radicitus. ff. arbor. furt cæſ. l. 32. in fin. ff. de oblig & act. l. 70. §. 1. ff. ad Trebell. Et ideo qui veſtimenta ſciderit, & qui inquinauerit, & qui nauem perforauerit, & qui vulnerauerit, & qui virgis, loris, pugnis ceciderit, vel telo, aut quo alio ſciderit corpus, rupiſſe intelligitur d. l. 27. §. ſi quis teſtam § ſi nauem. §. rupiſſe. eod. Briſſ. Adde Bald. comment. ſuper Inſtit. tit. de lege Aquilia.

RVPISSE eum quoque videri docet Vlp. in d. l. 27. ff. ad leg. Aqu. qui oliuam immaturam decerpſit, vel ſegetem deſecuit immaturam, vel vineas crudas, aut pratum immaturum, aut ſyluam cæduam immaturam cæciderit, Cœd. ad l. pratum eſt 31. nu. 1. ff. de verb. ſign.

RVPISSE item videtur, qui corrupit. Vlp. l. prætor. Vi bon. rapt. Alphenus l. qui inſulam. Loc. Qui malas ad certum pondus oneris locarat, cum maiore onere conducere eas rupiſſet. Idem de iniur. Offerendus eſt ſeruus præſidi, qui eum flagris rumpat Idem: Si magiſtratus municipalis ſeruum meum loris ruperit ex Bud. Spieg.

RVPITIAS in 12. tab. ſignificat damnum dederis: ait Feſtus. Hot.

RVPTVM teſtamentum. Tria ſunt vitia, quibus omnino teſtamenta infirmantur. Vitium ſcilicet iniuſti, rupti & irriti. Quamuis autem poſſimus, & quod irritum eſt, ruptum vocare, & quod ruptum eſt, irritum, & quod iniuſtum eſt, aut ruptum, aut irritum, atque iis nominibus plerunque ſine differentia vtamur; commodius tamen viſum eſt, ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui: ideo quædam non iure facta dicuntur, quædam iure facta rumpi, vel irrita fieri. § alio. qui. mo. teſt. infir. Inſtit. Quid iniuſtum, quidve irritum ſit teſtamentum, ſuis locis diximus. Cæterum, ruptum illud eſt teſtamentum, quod cum iure factum eſſet, eodem in ſtatu manente teſtatore, tribus maxime modis redditur inutile: Primo, adgnatione ſui hęredis l. 1. ff. de iniuſto, rupto, & irrito teſtam. ſi enim patri, poſt teſtamentum factum, filius in poteſtate futurus naſcatur, eius natiuitate proculdubio rumpitur teſtamentum. Secundo, poſteriore teſtamento iure perfecto prius rumpitur, ſiue ex eo adeatur hæreditas, ſiue non §. poſteriore. Inſt. eod. tit. ſufficit enim quod ex eo exiſtere hæres potuerit. d. l. eod. Tertio, ſi quis poſt factum teſtamentum adoptauerit ſibi filium, teſtamentum eius rumpitur, non minus quam adgnatione filii. §. 1. eod. tit. Inſtit. Anch.

RVPTVM intelligitur, quod quoquo modo corruptum eſt, ait Imp. §. 8. ad l. Aquil.

RVRA veteres inculros agros dicebant, id eſt ſyluas & paſcua. Ex libro varior. auctor. de limitibus: Nec dicuntur, vt vult Varro lib. 4. ling. Lat. quod rurſus ex iis percipiantur fructus, ſed à Græco ἄρουρα, prima litera abiecta. Prat.

RVRESTRE, quod eſt ruris, vel eorum proprium, qui ruri degunt. Rureſtre opus. l. milites. C. Locati. Spieg.

RVRSVS pro contra interdum vſurpari Seruius notat in illud Vergil. lib. 3 Georg.

Rurſus cura patrum cadere & ſuccedere matrum
Incipit. -------

Sic accipitur in l. 11. §. ſi filio. & l. 88. ff. ad l. Falcid. l. 56. in fin. ff. de iur. dot l. 1. ff. quando appel. ſit. l. 31. ff. ad Trebell. §. rurſus. Inſt de act. vti rurſus ex diuerſo bis κατ' αὐτό Iuſtin. dixit. Sic & apud Quin. li. 4. c. vlt. & alias ſępe hęc vox accipiẽda eſt. Br. Pr.

RVRSVS. pro denuo: de bina etiam vice intelligendum eſt l. 1. §. ſi cui. ff. Vt leg. nom. caueat. Bait. in l. fideicommiſſ. §. ſi quis decem de leg. 3. Spieg. Prat.

RVS, eſt omnis locus extra vrbem, vbi agri ſunt & villæ. Inde ruſticari l. 1. Cod. Si curial. relict. ciuit. ius habit. Rus non eſſe præfe-

præferendum ciuitati, obſeruatum eſt. In ciuitatibus enim legibus ex æquo viuitur, in agris licentius agitur. Spieg.

Rvstica mancipia ab vrbanis non loco, ſed genere vſus cognoſcuntur, l. vrbana 1. ff. de verb. ſig. l. ſeruis vrbanis & l. cum quæreretur. de leg. 3. l. quemadmodum. ff. de ſupel. leg. l. ſi prædium C. de præd. minor. Sic etiam vrbana prædia à ruſticis non loco ſed qualitate, vſu, materiaque diſcernuntur, l. vrbana 2. ff. de verb. ſig. Neratius tamen ea loco diſtinguit, l. 2. ff. de ſeru. ruſt. præd. l. eo iure. ff. in quib. cauſſ. pign. Prat.

Rvstica tribus: vide infra Tribus.

Rvsticarivm quod ad ruſticum pertinet.

Rvsticæ ſeruitutes, id eſt, prædiorum ruſticorum. l. 1 ff. de itiner. actu. priuat.

Rvstici nuncupantur generaliter omnes, qui ſine nobilitatis iure agriculturam exercent, ſiue ſint ſui iuris, ſiue alieni. Sed vnde eſt, dices, quod ruſticum nomen ad iniuriam ſæpe proferamus? Vt apud Virg. Eclog. 2.

Ruſticus es Corydon.

Reſpondeo: Cum vita cultior à rudi in vniuerſum eſſet aliquo hominum exemplo declaranda, altera nuncupata eſt vrbana, quia ex virorum doctorum conuerſatione, moribus & lingua ſolet in vrbe formari: altera vero ruſtica, quandoquidem ruri nulla eſt educationis, nulla loquendi peritia. Inde dicimus vrbanitatem, quæ opponitur ruſticitati: & ruſtice loqui eum, qui barbare loquitur, aut inculte. Cæterum per hoc nihil detrahitur dignitati agriculturæ, quam nobiliſſimi Romani exercuerunt, & noſtri quoque nobiles exercent per alios, honeſtiſſimo lucro. Prat.

Rvsticitas eſt ſimplicitas animi, ſine fraude & dolo, vt in l. 1. ff. de interrog. act. & in l. 2. §. 1. ff. ſi quis in ius vocat. non ier. Vbi Paulus ICtus parcendum cenſet ruſticitati hominis.

Rvsticvs quis dicatur docet Bart. in l. cõficiuntur. ff. de iur. cod.

Rvta cæſa ſine copula à veteribus pronuntiabantur, ſicut & alia multa l. 5. §. idem Iul. ff. ad exhiben. l. 38. §. fi. ff. de act. empt. Ea autem dicuntur, quæ venditor poſſeſſionis, ſui vſus gratia, concidit, ruendaq; extraxit. Et ruta quidem quæ eruta ſunt, vt arena, creta, & ſimilia: cæſa, ea quæ cæſa, vt arbores cæſas, & carbones, & his ſimilia, eſſe vult Vlp. l. 17. §. ſi ruta, ff. de act. empt. Granaria item quæ ex tabulis fieri ſolent ſi eorum ſtipites ſupra terram ſunt, vt & tegulas, quæ nondum ædificiis impoſitæ ſunt, rutis & cæſis cedere, dicit Iauolen. l. 18. ff. eod. Qu. Mutius Ruta cæſa definit, quæ neque ædium, neque fundi ſunt: & in rutis cæſis ea demum ſtatuebat, quæ terra non tenerentur, quæque opere ſtructili, tectoriove non continerentur, l. 66. in fin. ff. de contrah. empt. l. 241. de verb. ſign. Cic. 2. de Orat. Te, cum ædes venderes, ne in rutis quidem & cæſis ſolium tibi paternum recepiſſe. Ea ſolita fuiſſe in venditionib. excipi idem in Topicis ſcribit. His opponuntur fixa iunctaq; d. l. 38. ſecundũ vulgarem ſcripturam, quam Florentinæ præfert I. Cuiac. vel infixa inædificataque, l. cum fundus ff. de inſtr. vel inſtrum. leg. quib. Liu. lib. 39. adiicit immo lita: quo nomine quæque circa ædificii formam molita ſignificantur, vt in legibus limitum: Ne quis eos limites decumanos obſepito, neve quid eis immolitum, neve quid ibi poſitum habeto. Prat.

Rvtabvlvm eſt quo ruſtici in proruendo igne panis coquendi gratia vtuntur, Feſto lib. 16. Prat.

Rvtilans ſanguine, rubeſcens, l. milites C. de teſtam. milit.

Rvtilivs Maximus ICtus, librum ſingularem id eſt, μονόβιβλον, ſcripſit ad legem Falcidiam, ex quo tantum ſupereſt nobis l. ſi hæres ff. de leg. 1. Eſt autem is Rutilius ex ICtis nouis. Is qui citatur in l. ſi habitatio §. vtrum de vſu & hab. & l. 1. de arb. cæd. & l. 3. §. ligna de penu leg. eſt ex veteribus nempe P. Rutilius Rufus P. Mucii diſcipulus, qui Romæ conſul fuit cum M. Manilio, & Aſiæ proconſul, vt eſt in l. 2. ff. de orig. iur. vel ſi Aſconio credimus in Diuin. Aſiæ proconſulis quæſtor, aut legatus, vt ſcribit Liu. lib. 70. Hic etiam Rutilius rerum Romanarum hiſtoriam ſcripſit, autore Athenæo in lib. 6. Δειπνοσοφιστῶν, cap. vlt. & Velleio Paterculo in lib. 2. Scripſit & de vita ſua libros aliquot, quorum autoritate ſæpe vtitur Chariſius, & orationes complures, Cuiac. 2. obſer. 27.

Rvtrvm, autore Feſto lib. 16. quo arena eruitur. A ruendo quidam deduci volunt. Nonius a radendo. Lucilius: Frumentarius eſt, modium hic ſecum atque rutellam vna adfert. proinde quaſi inſtrumentum ſit hortorium ad ęquandam menſuram & radendam: cum tamen ſignificare poſſit inſtrumentum, quo fruges corruuntur in modium, id eſt, coniiciuntur. Prat.

S.

S.F.S. Sine fraude ſua, vt in lege Iulia de adulteriis, Retinere adulterum horas viginti ſine fraude ſua iure liceat, vt ait Vlp. in l. c. 5. ff. de adult. Valerius Probus inter notas refert. Hot. Prat.

Σάβανα, Sabana, vox in Baſilicis vſitata, lintea ſignificat, quibus in balneis loti ſiccarentur. Marcellus Exmagiſter officiorum lib. de medicament. Caput laues, & craſſa ſabano diligenter ſiccabis, ſpongiis demerſis, & linteo vel ſabano intorto vtrinque expreſſis. Radices betæ lauabis, & expreſſas ſabano ſiccabis. Prat. vide Cuiac. 9. obſ. 1.

Sabbatarii, qui ſabbatum obſeruant: quod faciunt etiam nunc Iudæi.

Sabbatvm, Σάββατον Hebręis quietem ſignificat. Greg. Nazianzenus εἰς τὴν καινὴν κυριακὴν ἡ πρώτη κτίσις τὴν ἀρχὴν ἀπὸ κυριακῆς λαμβάνει δή, ὅτι ἐν ταύτῃ, ἀπὸ γὰρ ταύτης ἑβδόμης τὸ σάββατον γίνεται κατάπαυσις οὖσα τῶν ἔργων. Sabbatum ab hebdomade ſedis Dei dictum ait Tertullianus lib. aduerſus Valentinianos. Sabbatum diem commemorant Impp. l. 12. C. de Iudæis. Prat.

Sabbatvm Iudæis ſignificabat totum tempus ſeptem dierum: quod & Hebdomas dicitur. Vnde Hebræi Septimanam numerabant, veluti primam diem ſabbati, ſecundum, tertium diem Sabbati: ſicut Gentes ab elementis idoliſque, diem Lunæ, diem Martis, Mercurii, & cæteros dicebant. Hos dies ſanctificationibus deſtinatos, Ferias in Iure dicunt: quo & cautum eſt, ne ſabbato Iudæi conueniantur l. die ſabbato. C. de Iudæis. nec ipſi Chriſtianos, cum ob æqualitatem in iudiciis ſeruandam, tum quod ipſi item non ſeruarent ferias ſuas, conuenire poſſunt. Abſurdum ſane, quod plerique doct. tradunt, Iudæos non poſſe renunciare huic fauori ceu publico. Nam ille in Iudæis locum non habet, qui ſerui ſunt: & quicquid eis permittitur, à ſola humanitate proficiſcitur: vnde nihil per hoc iuris, vel fauoris publici acquirunt per bonum, vt Zaſ. ait; text. in l. Iudæos. l. fin. §. illud. C. de Iudæis. Vide ipſum in l. nulla iuris ratio. ff. de leg. Obſeruandum autem; quod hactenus parum vulgo cognitum, Iudæis eſſe tria ſabbatorum genera. Primum eſt vulgarium ſabbatorum, quæ ſeptimo quoque die recurrunt. Secundum eſt magnorum Feſtorum, vt prima dies Septembris, Feſtum propitiationis, primus dies feſti tabernaculorum, prima dies feſti azymorum. Tertium genus eſt ſabbatum, quod ea feſta quæ pluribus diebus aguntur, concludit. Cuiuſmodi eſt ſeptima dies azymorum, & octaua dies feſti tabernaculorum. Et hoc genus, Sabbata recte dicuntur δευτερόπρωτα, id eſt, ſecundo prima, quaſi dicas, prima ſecundario repetita. Porro eiuſmodi δευτερόπρωτα, in nullo feſto, præterquam azymorum & tabernaculorum, obſeruantur. Vnde apparet ſpicas, quas Lucas ait ſabbato ſecundo primo fuiſſe euulſas, ſeptimo die azymorum fuiſſe decerptas: idque fortaſſis eo in itinere, quo Chriſtus à feſto Paſchatis, cuius Ioannes meminit, ex Iudæa in Galilæam rediit. Nam ſecundo primo feſti tabernaculorum ſabbato, nulla ſpica, nullaque ſeges in vllo Iudææ agro reperiri poteſt. Igitur, quod nunc clare intelligimus apud Lucam cap. 6. teſte Eraſmo quid ſit ſabbatum ſecundo primum (qui locus hactenus pleroſque magnæ famæ viros torſit) colligitur, Andreæ Oſiandro, quod negari non poteſt, referimus acceptum. Porro magno myſterio accipienda ſunt in Diuinis tabulis ſcripta hæc verba, diem ſabbati ſanctifices. Nam complectuntur verbi prædicationem, & omnes cerimonias probatas ad cultum & honorem Dei nos perducentes, vt eas diligenter conſeruemus, totumque ſabbatiſmum non niſi in laude & ſanctificatione diuini nominis tranſigamus, ſepoſitis operibus ciuilibus. Vide Old. in Diuin. tab. præcept. 5. Sp. Adde Turneb. Aduerſariorum lib. 15. c. 19.

Sabinvs notas ſcripſerat, vt apparet ex l. 45. ff. de lega. 3. & Sabinus & Caſſius coniunguntur. l. 3. §. vlt. ff. de liber. exhiben. Diſſentit Proculus à Sabino in l. ſi duo, in fi. ff. de ſolut. Briſſ.

Sabiniani & Proculeiani ſectæ & familiæ erant iuriſconſultorum inter ſe pugnantium, cum prius tam varium, tamq; controuerſum ius eſſet, vt, quod vni placeret, alteri non placeret ICto, quod Cic. multis locis ſuo tempore fieri conqueritur. Horum fit mentio in §. cum ex aliena Inſt. de rer. diuiſ. Briſſ.

Saccarivs, baiulus, qui ſacco defert, transfertque merces, aut quid aliud, vel qui ſaccis geſtandis quæſtum facit. Et ſaccaria negociatio, quæ circa ſaccos verſatur, Paul. in l. qui fundum. §. venit autem. ff. de contrah. empt. Non magis, ait, quam ſi quid ex ſacco ſaccarii excidiſſet. Prat.

Sacconis apud Cic. lib. 7 ad Attic. epiſtol. 13. à ſaccis pecuniæ vocabulum deductum: vt enim à bucca bucco, à pera pero, à Druſis Druſo, ſic à ſaccis ſacco ducitur. Prat.

Saccvlarii in l. ſaccularii 7. ff. de extraord. crim. definiuntur, qui vetitas in ſacculis artes exercentes, partes ſubducunt, partem ſubtrahunt. Id eſt, qui magica arte credebantur ſacculos, in quibus homines pecuniam gerunt, incantare & ſubducere. Veteres enim magnam vim magiæ eſſe putabant, vt & eius vi meſſes alio traduci poſſe cenſerent, excantatis ſegetibus. Diximus, ſubducunt vel ſubtrahunt: quia incertum eſt arte hoc fiat an manu. Subducimus enim arte, vt ſi carminibus vel qua alia ratione: Subtrahimus manu. Eiuſmodi præſtigias deſcribit Syneſius in epiſt. Euthalii cuiuſdam, quem & βαλαντιστὴν vocat, id eſt, ſacculariam, qui cum in mulcta ſoluenda vnum ſacculum oſtentaſſet, in quo erant aurei nummi, & huic ſimillimum alium occultaret, in quo erant ærei, numerata & appenſa pecunia aurea, & ſuo reddita ſacculo, mox clam alterum pro altero ſuppoſuit & tradidit. Iidem etiam Sacellarii dicuntur: & Sacellus βαλάντιον gloſſis. Marcellus de medicamentis. In ſacello lineo ad frontem ſuſpendes. Saccularius autem eadem

forma dicitur quæ Manticularius apud Tertull.in Apologet. cap.43.Prat.vide Cuiac.10.obſ.27.Turneb.lib.9. aduerſ.c.17. Gothof.ad d.l.Sacculatii.7.

SACCVM & Sacculum pro marſupio,loculis,crumena, repoſitorio,& reconditorio nummorum dicunt Iureconſulti in l.105. ff.de ſolut.l.1.§.ſi pecunia.l.26.§.ſi Titius.& l.29.ff.depoſiti.l. vlt.ff.de leg.commiſſ.l.30.§.quid ergo,ff.de vſufr.l.3.§. ſi pluſquam,ff.de ſtatuliber.l.21.§.1.l.77.ff.de furt.Horatius libro 2. Serm.Sat.3.

Menſam poni iubet atque
Effundi ſaccos nummorum.
Martial.lib.5.Epigr.
Excuſſi loculoſq; ſacculumq;.
Iuuenal.Sat.14.
Interea pleno cum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit.

Feſtus lib.4. Dirutum ait æs inde dictum, quod diruebatur in fiſcum non in militis ſacculum.Auguſt.lib.2.de motibus Manichæor. Cum & de proprio ſacculo diligenter occultato pecunia copioſa ſuppeteret.Nonius Marcel.Marſupium ſaccum interpretatur. Suidas, σακκίον, βαλάντιον.μαρσίπιον, ἐξ οὗ καὶ σακκελλάριος. Briſſ.Paul.de ſolut. Quod dicimus,hæredes debere ſtatim ſoluere , cum aliquo temperamento intelligendum eſt. nec enim cum ſacco adire debet. Quæ Pauli verba, licet fere prouerbialiter dicta videantur,frequentiore calculo accipi de eo, qui petit rem abſque mora ſibi præſtari. & ideo cum ſacco debitorem adeat,tanquam mox recepturus, Alc. tamen magis placet, ſi ad ipſum hæredem referamus. Eſt autem & ſaccus Hebræi ſermonis dictio: Latinis quoque cum Græcis communis. Quas voces enim origine Hebræas Latini habent, eaſdem & Græcas eſſe, Alciat.tradit cap.8.lib.Parerg.2.Spieg. Denotat autem illis plerunque vilem, contemptum , ſordidum & quaſi lugubrem veſtitum. Solebant enim illæ gentes in omni maiore dolore animi & luctu ſe tali veſtitu veſtire, humi cubare,cinere aut puluere conſpergere,& tenuiter parco ac vili cibo victitare.

In SACCVLO ponere, & numerare opponuntur in l.3.§. ſi plus quam.ff.de ſtatulib.Briſſ.

SACELLVM vulgus Capellam vocat. Cenſorum erat curare, vt ſacella non in domo cuiuſquam eſſent.Quod obtinet nunc iure Pont.Varro de ſacellis librum edidit,temporis iniuria amiſſum penitus.De eo libro vide diuum Auguſtinum cap.3.ſexti de Ciuitate Dei. Non approbat A. Gellius omnia quæ de Sacelli nomine à C. Trebatio 2.de Religionibus libro tradita ſunt. Feſt. Pomp.de Veter.verb.ſignif.lib.17. Sacella,inquit, dicuntur loca diis ſacrata ſine tecto.Hinc conſequens eſt,teſte Camerte noſtro,vt non idem ſit ſacellum & ædicula,quam vulgo Capellam vocitamus, quod non ſit de huius ædiculæ ratione aut forma ſine tecto eſſe.Vide,Capella. Spieg.

SACER cognitor in l.3. C.vbi Senator. l.5.C.quo. appell.non recip.cui audientiam cauſæ vice ſua princeps mandauit. Qui & ſacri auditorii cognitor in C.Theod.vocatur. Et iudex ſacrarum cognitionum in quadam inſcriptione Italica,ex qua alia Romana inſcriptio ex Thermis Conſtantini deſcripta emendanda eſt, in qua iudex ſacrarum conſtitutionum pro cognitionum legitur.Briſſ.Prat.

SACERDOS dignitatis & honoris nōmen Panorm.in ca.ſi ſacerdos.de off.ordin.Prat.

SACERDOS, vox Latina ſignificat miniſtrum ſacrorum,hoc eſt, hominem Deo dicatum,conſecratumque ad faciendum ſacra. Deriuatur enim vox à ſacris.Sacra vero non ſunt,quę creduntur eſſe ſacra ſacrificia , aræ & templa ,veſtes & vaſa: ſed quæcunque veniunt ſub nomine religionis & iuſtitiæ conſiderandæ , ſacræ, in primis leges. Hinc & ſacerdotes iuris appellantur:quod ſanctiſſima res ſit ciuilis ſapientia.Vide Bud.in l. 1.de Iuſt.& Iur.Spieg.

SACERDOTES curatores ſacrorum, quos maieſtate Dei,& ſacris vacare oportet.Paulus in l. Non diſtinguemus.§.Sacerdotio. ff.de recept.Old.

SACERDOTIVM, & ſacerdotis dignitatem, & prouentus ſignificat. Nam conſtat, apud gentiles ſacerdotium quoque dignitatem fuiſſe l.1.ff.ad leg.Iul.de Amb.l.non diſtinguemus.in pr. de Arbitr. Curabant etiam ludos quos in honorem deorum populus faciebat. Vnde Syriarchæi,Lyciarchiæ, Phœniciarchiæ nomen , à prouinciis quibus præerant l.1.C.de Nat.lib.l. 1.C.de Off.Com.Orient Hinc& ſacerdotiæ munus,quod patrimoniale fuiſſe traditum eſt.l.antepen.C.de Muner.patrim. lib.10. Præterea fuerunt apud illos ea ſacerdotia, qualia apud Chriſtianos Beneficia vocantur.Spieg.

SACERDOTIVM non tantum honori perſonarum,ſed & maieſtati DEI indulgetur,cuius ſacris vacare ſacerdotes oportet.autor Paulus l.non diſtinguemus.ff.de Recept.arb.Spieg.

SACERDOTIVM in l.37.§.ſacerdotio.ff.de pactis.Sacerdotium etiam in prouinciis & municipiis l.1.ff.ad l.Iul. de ambitu l.17. de muner. & honorib.l.8.ff.de vacatio.muner.l 8.ff.de excuſ. tutor.l.1.C.de natur.lib.l.vn.de peric.ſucceſſ.lib.10.C. Quod patrimonii munus eſſe ait l.8.de munerib. patrimo.lib.10.Iul. Fir.lib.4.Matheſ.cap.15. Faciet quoque nobili poteſtate pro climatis genituræ menſura gymnaſiarchas, prouinciarum ſacerdotes.Verſabatur autem ſacerdotiorum munus in adparatu ,editione & exhibitione ludorum , vt oſtendit l.vlt. de expenſ.ludor.in C.The. Inde ſacerdotiorum editiones,in l.1.de ſpectacul.in C. Th.Briſſ.Prat.

SACERDOTVM duo genera erant apud Romanos:Alterum,quod ad placandos DEOS conſtituebatur,vt ſacris præeſſet ſolennibus:Alterum quod prædicta vatum,ſeu reſponſa, in quibus arcanum aliquid ſemper putabant latere , interpretabatur iis, quorum ſcire intererat. Sic autem dii , vel venera dæmones, ſtupidis Gentibus multifariam imponebant.Quandoquidem ipſe Satanas(inquit Paulus,2.Corint.11.transfiguratur in Angelum lucis.Olden.Prat.

SACER locus,qui rite per Pontifices conſecratus eſt.Gloſſ.l. 1.ff. Ne quid in loco ſacro.Inſtit.de rer.diuiſ.§.nullius.Spieg.

SACRA ala Cœlius lib.9.cap.23.annotat,Thebis fuiſſe ἱερὸν λόχον, id eſt,ſacram cohortem , quam Gorgidas inſtituerit primus ex electiſſimis viris,hoc eſt,amatoribus amatiſque,vt voluere nonnulli,quando hic eſt ad robur nexus potens.

SACRA Ancora dicitur, cuius eiiciendæ cura,ſoli magiſtro,imminente tempeſtate, vtpote in re nautica magis verſato , attribuitur. Vertitur enim in clauo & ancora totius nauis ſalus, & ſine his, vix eſt vt periculum euadere quis poſſit.Et hæc de ſacra ancora potiſſimum intelligi debent. Duplicem enim ancoram plurimum bene inſtitutæ naues habent , quarum maximam ac validiſſimam ancoram ſacram vocāt, eamque tum demum mittunt cum extremo laborant diſcrimine. Hinc Lucianus in Drapetis inquit, Viſum eſt igitur re perpenſa extremam ancoram,quam nautæ ſacram nominăt,dimittere. Vide Eraſ.in adag.Sacram ancoram ſoluere. Altera vero,etiam ſereno cœlo,& vbi ob receſſum maris fluctuumque dimiſſo velo quieſcendum eſt, vtuntur,Peckius l.1 ad edictum §.Magiſtrum nauis.n.2.tit. de exercitor.action.

SACRA à ſanctis & religioſis ſeparantur.l.1. ff.de rer.diuiſ.l.24.§. 1.ff.de rei vind.l.14.in fin.Digeſt.de ſeruit.l.83.§.ſacrum.ff.de verb.obligatio.l.17.ff.de verb.ſignifica. Nam vt Feſt. lib. 16. ſcribit, ſacrum eſt,quod Deo conſecratum eſt : Sanctum , vt murus,qui circa oppidum eſt.Religioſum vt ſepulchrum,vbi corpus humatum eſt.Briſſ.

SACRA certamina ſunt , quæ diis dedicata ſunt l.4. ff.de his qui not.infa.qualia erant Iouis Capitolini, Apollinares ludi,Romani ludi,& magnæ Deum matris.Quintil.lib 3.c.7. An laudes Capitolini Iouis perpetuæ ſacri certaminis materia , vel dubiæ ſunt,vel in oratorio genere tractantur.Inde Firmic.lib. 3.Mattheſ.c.12. Sacris quoque faciet certaminibus præpoſitos.Idem lib.6.c.31.Athletam faciet ipſa genitura & qui in ſacris certaminibus victor glorioſa & digna reportet præmia, coronarum. Fuerunt autem ſacra certamina in antiqua Græcia quatuor longe antiquiſſima : Olympia,Pythia,Iſthmia, Nemea, quæ ſingula grauiſſimos autores ſuos habuere, Forc. in ſuo cupid.Iuriſp.c.20.n.4.Sic etiam ſacras coronas in l.40. ff.de re iud.accipio,quæ in ſacris certaminibus partæ ſunt Br.

SACRÆ res ſunt , quæ publicæ , id eſt à principe , vel ab eo cui Princeps dedicandi poteſtatem dedit , conſecratæ ſunt , non priuatæ. ſi quis ergo priuatim ſibi ſacrum , conſtituerit , ſacrum non eſt,ſed prophanum,l.6.§.2.ff.de diuiſ.rer.l.fi.ff.vt in poſſ.legat.Hot.Prat.Briſſ.

SACRÆ res ſunt , quæ rite per Pontifices Deo conſecratæ ſunt, veluti ædes ſacræ , & Donaria quæ rite ad miniſterium Dei dedicata ſunt:ait Imp.§.6.de rer.diuiſ. Sic Trebatius, Sacrum eſt,inquit,quicquid eſt quod Deorum habetur apud Macrob. Satur.lib.3.c.3. Et Gallus Ælius apud Feſtum:Sacrum eſt, inquit, quodcunque modo & inſtituto ciuitatis conſecratum ſit,ſiue ædes,ſiue ara,ſiue ſignum,ſiue locus,ſiue pecunia,ſiue quid aliud,quod iis dedicatum & conſecratum ſit.Hot.Prat.

In SACRA & familiam tranſire dicebantur,qui per adoptionem in ius alienum tranſierant. Valer.lib.7.c.7. Et aliquantulum adiuuabat heredes , quod M Anneius in Suffenatis familiam ac ſacra tranſierat. Habebant enim veteres propria ſua familiaria ſacra,vt & Cic.lib.2.de legibus perſpicue oſtendit.Briſſ.

SACRARE, apud Liu.lib.2.vt annot.Bud.in poſterioribus annotationibus ad Pandect.eſt deuouere,& deteſtabile decernere, & ita morti addicere, vt impune occidi & violari poſſit.Sic ſacri homines deteſtandi & execrabiles dicuntur , quos Græci ἐξαγεῖς, ἐξιτήλους, μιαροὺς, ὁ παρὰ τοῖς, φαρμακοὺς, καθάρματα appellant. Erant enim Catharmata,homines qui peſte expedienda,aliave quo morbo immolabantur diis.Vide Balduin.in commun. ſuper Inſt.Iuſtin.lib 2.tit 1.

SACRA euocare,in l.9.§.1.de rer. diuiſio. Solebant autem Romani ante omnia in oppugnationibus, Deum cuius in tutela oppidum eſſet, euocare certis carminibus quæ à Liuio libr. 5.& Macrob.lib.5.Saturn capi.8.referuntur.Quod & Plin.lib.28.c. 2.& Seruius 2.Ænei.notat ad illum verſum, Exceſſere omnes adytis,ariſque relictis.Briſſ.

SACRA euocare ſtulti olim tum dicebant, cum certis verborum formulis ac ſolennitatibus. ex loco ſacro facerent prophanum: ſicut contra, ex prophano per conſecrationum cæremonias, effici putabant ſacrum: quaſi vero vſus ipſe non poſſet aliquid conſecrare. Ibid. §. 1. Hoc tempore & conſecrationes frequentantur, & euocationes ſacrorum, quas degradationes appellant ſacerdotum: rectius nuncupantur deſecrationes, vel execrationes, *Entvveihung*. Oldend.

SACRA loca ea ſunt quæ publice dedicata ſunt, ſiue in agro, ſiue in ciuitate. Publice vero dedicari debent, quia priuati alicuius cauſa nihil poteſt eſſe ſacrum: ſed ſi quis ædiculam domi ſuæ ſibi ædificatam procurat ſacrari, iam deſinit eius eſſe vſu & proprietate, incipietque eſſe publica vſu, proprietate autem nullius. Vlp. l. 9. ff. de diuiſ. rer.

SACRA mens, hoc eſt bene inſtituta, valens ratione, ſolido iudicio, recte & ſane ſtatuens de rebus. Spieg.

SACRAMENTALES à Sacramento id eſt iuramento dicebantur ii, qui quamuis rei, de qua ambigebatur, teſtes non fuiſſent, tamen ex eius, cuius res agebatur, animi ſententia, in eadem, quæ ille verba iurabant: ipſius ſcilicet probitate & innocentia confiſi. Nam tum demum adhibebantur, cum teſtes nulli extabant, lib. Feud. 1. tit 4. §. 3. & tit. 10. & 26. Vaſallus autem in Sacramentalium ſuorum numero minimum ſex cognatos adhibebat: dominus partim cognatis, partim Vaſallis, partim extraneis vti poterat, lib. Feud 2. tit. 33. Plura cognoſce ex legibus Langobard. tit. 41. De Wadiis de ſacramento fugientibus. Sic apud Gregorium Turonenſem, Apud Pariſios patet quidam pro filiæ pudicitia iurabat. Tandemq́, inquit, ne crimen conſurgat vlterius, innocentem eam faciam ſacramento: eleuatiſque manibus ſuper altari, iurauit filiam non eſſe culpabilem. Forma autem huius iuriſiurandi ſic exponitur in legib. Aleman. titulo ſexto, de iuratoribus. Illa vero ſacramenta ita debent fieri, vt illi coniuratores manus ſuas ſupra capſam ponant, & ille ſolus, cui cauſa requiritur, verba tantum dicat, & ſuper omnium manus manum ſuam ponat, vt ſic Deus eum adiuuet vel illæ reliquiæ, & illas manus quas comprehenſas habet, vt de illa cauſa, vnde interpellatus eſt, culpabilis non ſit. In Lombardia autem plerunque iuratores vocantur, vt lib. 1. tit. 19. l. ſi quis ex leui. Si huius facti teſtes non habuerit, cum duodecim iuratoribus per ſacramentum affirmet, &c. Et in l. de homicidiis. Si huius facti teſtes nō habuerit, cum duodecim iuratoribus legitimis per ſacramentum affirmet. Video etiam hoc nomen apud Senecam in initio ludi Claudiani, Si libuerit reſpondere, dicam quod mihi in buccam venerit. quis vnquam ab hiſtorico iuratores exegit? Vbi iuratores pro teſtibus poni vult Hotom. alii veritatem legunt propter illud Ciceron. de leg. 1 Faciunt imperite qui in iſto periculo nō vt à poeta, ſed vt à teſte, veritatem exigant. Quo ipſo loco vocem Delectationem abeſſe exiſtimat hoc modo. Non vt à poeta delectationem, ſed vt à teſte veritatem exigant Nam ſtatim ita ſequitur: Quippe cum illa ad veritatem referantur, in hoc ad delectationem pleraque. Prat.

SACRAMENTO dicere, ſermo antiquorum, prout annotat Budæus in annotationibus reliquis ad Pandectas exiſtimans dicere in Liuio lib. 4. & aliis ſimilibus pro deſtinare & dicare accipi. Vide ibid.

SACRAMENTO rogati, i. e. iureiurando adacti, & iurati. Spieg.

SACRAMENTVM veteres appellabant iuſiurandum, aut religio ſam obligationem: opinor, ait Eraſ. quod hoc arcanis quibuſdam ceremoniis peragerettur.

SACRAMENTVM dicitur ea pecunia, quæ in iudicium venit in ritibus, ſacramentum à ſacro dicitur. Qui petebat, & qui infitiabatur, de aliis rebus vtrique quingentos æris apud pontificem deponebant, de aliis rebus item certo alio numero aſſum: qui iudicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat, victi ad ærarium redibat. Varro lib. de ling. Lat. 4. At, vt Feſtus inquit, ſacramentum æs ſignificat, quod pœnæ nomine penditur, ſiue in rem agitur, ſiue contenditur. Id in aliis rebus quinquaginta aſſium eſt, in aliis rebus quingentorum, inter cos qui iudicio inter ſe contenderent. Quòd lege Papin. Tribuni plebis ſancitum eſt his verbis: Quicunque Prætor poſthac factus erit, qui inter ciues ius dicet, Tres viros capitales populum rogato. iique Tres viri quicunque ciere ſacramenta exigunto, iudicantoque: eodem iure ſunto, vt quoſuis ex legibus plebiſue ſcitis exigere, iudicareue oportet. Sacramenti autem nomine id æs dici cœptum eſt, quod & propter ærarii rationem, & ſacrorum publicorum multitudinem conſumebatur in rebus diuinis. Sic enim optimi ſcriptoris diuulſos inter ſe locos reconciliare conatur Hot. Pedianus autem Verr. 3. Comperendinatio, inquit, eſt ab vtriſque litigatoribus inuicem ſibi denūciatio in perendinum diem: namque cum in rem aliquam agerent litigatores, & pœna ſe ſacramenti peterent, poſcebant iudicem, &c. Quib. ex Varronis, Pompeii, Aſconii locis, quantum inter ſacramentum & ſponſionem interſit, ita demonſtrari poſſe idem Hotom. arbitratur: Vt ſacramentum ſit certa & legitima pecuniæ ſumma, quæ ab actore & reo deponebatur in ſacro, vt qui victus vel damnatus eſſet, is pecunia ſua mulctaretur: qui viciſſet, ſuam recuperaret. Sponſio autem dicebatur mutua litigatorum promiſſio, cum alter ab altero certam ſummam ſtipulabatur, ni bonam cauſam haberet. In hac igitur ſtipulatio adhibebatur, & alter alterius fidem ſequebatur: neuter deponebat: in illo neuter alterius fidem ſequebatur, neuter ſtipulabatur, ſed vterque deponebat. In hac victor actionem ex ſponſo habebat, id eſt, certi condictionem, vt ſibi eam pecuniam exigere & habere liceret: In illo victi pecunia ſacro committebatur, & in res diuinas conſumebatur. Iſidorus autem lib. Etym. 5. Sacramentum eſt, inquit, pignus ſponſionis: quia violare, quod quiſque promiſit, perfidiæ eſt. Quod quam ineptum ſit, id eſt, plane Iſidoricum, nemo non videt. Nam ſacramentum pignus quidem eſt, ſed non ſponſionis: Verum bonæ fidei litigatoris. In ſponſione namque pignus nō datur. Sacramentum autem in reorum capitalium iudiciis vſurpari ſolitum putare plane abſurdum eſt: idque ſuperior ille Pediani locus attente conſideratus, ſatis oſtendet. Hinc vero explicari poterit, quod ait Tullius pro Roſcio Comœdo, legitimæ parti ſponſionem factam. Nam ſacramenti quantitas lege definita erat. Huc pertinet elegans Ciceron. epiſtola ad Volumnium iocus, in qua ita eſt: Pugna, ſi me amas, niſi ridiculum τῷ ϖερσδικίω, niſi cetera, quæ ſunt à me in ſecundo de oratore, per Antonii perſonam diſputata de ridiculis ἔντεχνα & arguta apparebunt, vt ſacramento contendas mea non eſſe. Adde & illas ex Valerii Probi libello notas, S. N. S. Q. quæ hæc ſignificabant, ſi negat, ſacramentum quærito. Item Q. N. T. S. Q. P. id eſt, Quando negat, te ſacramento quinquagenario prouoco. Quæ fuiſſe ſolennia ſponſionis ſacramenti verba veriſimile eſt. Prat. Briſſ.

SACRAMENTVM etiam dicitur militare iuſiurandum, in quod milites, qui nomina dabant, adigebantur: Græci ὅρκον ϛρατιωτικὸν appellant. huius autem ſacramenti fit mentio in l. 8. C. de leg. l. 3. C. Th. de immun. conceſſ. Quo qui liberabantur, ſacramento ſolui dicebantur, l. 2. §. miles ff. de his qui not. infam. l. 14. ff. de his quib. vt indign. l. fin. ff. de re milit. Prat.

SACRAMENTI vocem, ideo forte Theologi veteres vſurparunt, quia per ſacramenta nos Chriſto offerimus ac ſacramus, penituſque addicimus. Nec illa quoque ratio nominis inepta videtur, quod Latini olim, teſte Feſto dixerunt ſacramentum, quicquid iuriſiurandi interpoſita ſacratione geritur. Nam in noſtris ſacramentis duplex iuramentum eſt. Alterum ex parte Dei, iuramento ſeſe nobis in filio, & propter filium obligantis, quod non velit mortem peccatoris, ſed ſit nobis propitius futurus propter filium ſuum. Ezech. 18. Hebræor. 6. & 7. Alterum vero iuramentum eſt ex parte noſtri, qui certò pollicemur, nos ſolum hunc Deum culturos, eaque ratione quam ille nobis præſcribit, ab eoque ſalutem temporariam ac æternā per & propter filium ſuum exſpectaturos & petituros, ac denique Satanæ & mundo inimicitias denunciaturos. Tertia itidem apta conueniēſque ratio Etymologiæ illa eſſe poſſet, quod ſicut olim milites ſe iuramento aſtringebant ſuo duci, quod illi Sacramentum vocauerunt: ita nos quoque in Baptiſmo, & altera ſacra cæremonia, nos Chriſto duci noſtro plane ad Spiritualem militiam, contra Satanam, mundum, & omnem impietatem addicimus & obligamus. Quæ ratio appellationis tantò fit veriſimilior, quod & hoc vitæ genus paſſim in Sacris literis militiæ nomine inſignitur: vbi nobis etiam varia ſpiritualia arma producuntur ac induuntur. & aliæ quoque quædam voces, noſtræ profeſſionis à re militari deſūmptæ ſunt: vt eſt Symbolum, & aliæ.

SACRAMENTVM militare, quod milites iurare ſolent, de quo apud Vegetium l. 2. de Re milit. meminit l. fin. C. de Veteran. lib. 12. Huic adde Connan. li. 9. c. 5 n. 8.

SACRA priuata gentis cuiuſque fuiſſe quæ diis penatib. paterfamilias faceret, conſtat ex Ciceronis lib. de legib. 2. Emancipati autem liberi arbitratu ſuo ſacra ſibi conſtituebant. Hinc filiifamilias in ſacris paternis eſſe dicuntur l. 2. C. de bon. quæ lib. In ſacris manere l. filiæ, 12. C. de collat. l. pen. C. de adopt. In ſacris parentum conſtituti l. vlt. C. de inoff teſta. l. vltim. C. ad Tertul. l. vlt. C. de cur. fur. In ſacris poſiti l. in coniunctione, 20. C. de nupt. In ſacris retineri l. 3. C. de bon. mater. Hinc adoptari qui in alterius gentem tranſibant, in eius gentis ſacra tranſire dicebantur: vt apud Val. Max. lib. 7. c. 7 Et qui per emancipationem de familia demigrabant, à ſacris paternis dimitti, & abſolui. l. quidam, 31. C. de fideic. l. 1. C. de annal. except. l. de emancipatis, 13. C. de legit hær. Hot. Prat.

SACRARIVM & ſacer locus differunt: Nam ſacer locus eſt locus conſecratus: ſacrarium eſt locus, in quo ſacra reponuntur. quod etiam in ædificio priuato eſſe poteſt, l. 9. ff. de diuiſ. rer. l. 1. ff. ne quid in lo. ſac. Sacrarium quoq; appellatur illa pars, in qua ſunt clerici ad celebrandum propter ſacramenta, quæ ibi conficiuntur. & quia in altari maiori, cum ſoleat eſſe ſacrarium, includuntur reliquiæ, extra, de conſec. eccleſ. vel alta. Old. Eſt &

Sacrarivm principis in l.vltim.§ legati.ff.de muneribus & honor.l.8.de legat.& decret.legatio.in C Theod.Briſſ.

Sacrarvm cognitionum iudex & Sacrarium principis. l.ſi legati.ff.de muner.& honor.l.8.C.Th.de lega.& decr.leg.

Sacras res vocant Impp. ad ſe pertinentes. Sic ſacras domos, ſacras largitiones,ſacra ſcrinia,ſacrum ſtabulum,ſacram monetam,ſacrum comitatum in conſtitutionibus accipimus.Sic & principales conſtitutiones ſacræ dicuntur l. 5. §.ſi tutor. ff. de admin.tut.l.5.ff.de manumiſſionib. l.27.ff.de re iudicata.l. 43.ff.de action.empt.l.18. in princ. & §.1.ff.de iure fiſc. l.1.§. item. ff.quæ ſentent. ſine appella. reſc.l.4.& l.6. ff.de appella. recip.Prat.Briſſ.

Sacratissimæ leges in l.leges. C.de legi.ſiue ſacratæ, quibus ſanctum eſt, vt qui quid aduerſus eas fecerit, ſacer alicui deorum ſit.Sunt qui eas ſacratas dicunt,quas plebs iurata in monte ſacro ſciuerit.De ſacramento Varro lib.4.ling.Lat.Prat.

Sacrata lex apud Liuium lib.2.dicitur, quod in ſacro monte lata ſit.Vtrum autem vna tantum lex, an plures in ſacro monte latæ ſint, non ſatis conſtat. Liuius & Dionyſius vbi rem ipſam narrant,vnam nominant.Sed Liuius alibi non ſemel ſacratæ leges dixt, vt d.lib.2.ſicut & Cicero de prouinciis conſularibus; & in oratione pro C. Cornelio, vt annotauit Manutius de legib. Romanor. Budæus autem in poſterioribus annotat.leges ſacratas dictas,quib.ſanctum iubetur eſſe alicui Deorum, quidquid aduerſus eas fecerit, ſicut familia pecuniaque.Sacrabantur vero leges,aut conſecratione & obteſtatione, aut pœnarum ſanctione, Cicero pro Cornelio Balbo. Deinde ſanctiones ſacrandæ ſunt,aut genere ipſo,vt obteſtatione & conſecratione legis, aut pœna, cum caput eius qui contra facit, conſecratur. De ha eadem materia vide etiam Connan.in comm.Iuris Ciu.lib.1.c.13.num.3.

Sacra, via, cur id nominis obtinuerit, indicant Varro & Pompon.ſitum eius recitat Bar.Marlian.c.26.lib.3.Antiqu.Ro.In ea Pomponio teſte,l.2.de Orig.iur.§.fuit autem in primis.Scipioni Naſicæ data publica domus in Sacra via, quo facilius conſuli poſſet.Spieg.

Sacri affatus l.ſacri C.de diu.reſcr.id eſt Principis reſcriptum. Eodem ſenſu ſacrum oraculum,ſacra adnotatio,ſacræ literæ, ſacri vultus paſſim in conſtit. Imper.legimus: ſimiliter & ſacra forma.Prat.

Sacrificivm viſibile inuiſibile eſt ſacramentum,id eſt,ſacrum ſignum.c.ſacrificium,de conſecr.diſt.2.Io.Bello Erymol.

Sacrilegi ſunt, qui publica ſacra compilauerunt, l.6.& l 9.ff. ad l.Iul.pecul.Seruius in 9.Ecloga Virgil. Sublegere ait furari eſt: vnde & ſacrilegus dicitur, qui ſacra legit, id eſt, furatur. Briſſ.

Sacrilegivm Imp.appellant ſuarum conſtitutionum violatarum crimen l. vn. C. de crimi.ſacri.l. 6. de appellatio.in C. Theodoſ.Sacrilegii que crimen irrogant his,qui præcepta ſua neglexerint, vel ſcita violarint l.1.C.vt digni. ordo ſeruet.lib. 12.l.13.C.de erogatio.milit.anno.lib.12.& apud Caſſiod.in libris Variar.aliquotiens.De hoc vide Connanum in ſuis comment.ſuper ius ciuile lib.5. cap.1.nu.2. Briſſ. Prat.vide & Cuiac.13.obſ.19.

Sacri commiſſi ex Pontificum legibus apud Romanos arguebatur, qui ob delictum nullo pacto aut tempore expiari poſſet: Impie autem committere qui purgari poſſet.Crinitus lib. 14.de honeſta diſcipl.c.2.

In Sacris paternis conſtituti manereue dicuntur, qui in patris poteſtate ſunt l.vlt.C.de inoffi teſtam.Et à Sacris paternis abſolui,remittiue,pro poteſtate paterna liberari.l.1.§. vlt.de ann. recep. Hęc autē locutio inde fluxit, quod filiifam.eorundem cum parentibus,quorum poteſtate continebantur,Sacrorum participes erant. Inde & qui per adoptionem in ius alienum tranſierant,in familiam & Sacra tranſire dicebantur.Briſſ.

Sacrista ſiue theſaurarius is eſt,ad cuius curam ſpectat cuſtodia vaſorum eccleſiæ, veſtimentorum, theſauri, quæque ad luminaria lampadum ſpectāt,ſiue in cera,ſiue in oleo. Sic dictus ſacriſta,quaſi ſacris rebus præfectus, vel aſſiſtens. Atque hoc modo accipitur ſacriſta.ff. in tit. De offic.ſacriſtæ. Et de hac materia diſſeritur 25.diſt.plectis,in fine.Anch.

Sacrosanctæ poſſeſſiones, pro intactis, & ab omni iniuria tutis,apud Cic.in Catilinam. Ita ſacroſanctæ eccleſiæ in 2. tit.li.1.Codicis.Quære,Sanctum.Spieg.

Sacrosanctos Magiſtratus eſſe:quod ſine capitali piaculo attingi non poterant, vt Liuius li.9.teſtatur. Tum Poſthumus interea: Dedite, inquit, prophanos nos, quæ ſalua religione poteſtis, dederis deinde iſtos ſacroſanctos, cum Magiſtratu abierint.Hinc ſacroſancta poteſtas Liuio lib.19.pro Tribunitia, & ſacroſanctæ Eccleſiæ à Iuſtiniano dictæ, in quibus eſt ius Aſyli.Vide Budæus in priorib.annotat.ad Pandectas.

Sacrosanctvm Feſto lib.18 dicebantur,quod iureiurando interpoſito erat inſtitutum, vt ſi quis violaſſet id, morte pœnas penderet: Sic ſacroſancta Eccleſia in rubr.C.de ſacroſ.Eccleſ. Inde ſacroſancta poteſtas pro Tribunitia apud Liuium.Cice. pro Balbo negat. quicquam ſacroſanctum eſſe, niſi quod populus plebs ve ſanxiſſet.Vide Sext.Pomp.

Sacrosanctvm id quoque ſignificat, quod ſine inexpiabili ſcelere violare nemini prorſus licet. Atque hoc ſenſu muri ciuitatis ſacroſancti dicuntur, vt qui eos violatet, morte pœnas penderet.Pomponius in l.fin.ff. de diuiſio.rer. Si quis, inquit, violauerit muros,capite punitur Oldend.

Sacrvm, ſubſtantiue, dicitur omne quod deorum habetur. Vide Aggenum ad finem Comment.in Iul.Front. & v.Sacerdos.

Sacrvm pro templo. Paulus: Sunt autem, inquit, ſacrilegi,qui publica ſacra compilarint. At qui priuata ſacra, vel ædiculas incuſtoditas tentauerint, amplius quam fures, minus quam ſacrilegi merentur.Spieg.

Sacrvm cubiculum.Vide,A cubilo.

Sacrvm cubiculum eſt duplex, Auguſti & Auguſtæ,Cuiac.in l. prooemio tit.de præpoſitis ſacri cubiculi.C li.12.

Sacrvm patrimonium vocatur vulgo dominium regis, vt annotauit Droſæus in methodo iuris.

Sacrvm quandoque plenius accipitur,vt & ſanctum contineat, l.2.ff.ne quid in loc ſacr.Prat.

Sacrvm & profanum opponuntur in l.6.§.ſacræ autem.ff.de rer. diuiſ.

Sævera interlocutio, pro aſpera increpatione, apud Paul.in l. 3.de Off.præf.vigil.

Sæverissimam dicere ſententiam, Vlpianus in l.1.§. nunquid ergo.de Poſtul.Spieg.

Sæveritatis, hoc eſt, crudelitatis, vel clementiæ gloria non eſt affectanda l.reſpiciendum.ff.de Pœnis. Seueritas hoc eſt animaduerſio legis, congruentem habet pœnam. C. Si ſeru. aut lib ad decur.aſpirauerit l.1.lib.10.Spiegel.

Sævire, crudeliter in aliquem agere.§.ſed hoc tempore. Inſt.de iis, qui ſunt ſui, vel al.iu.Prat.

Sævitia pro inconceſſa caſtigatione. Paul.ad Legem Aquil. Præceptoris enim nimia ſæuitia culpæ adſignatur. Quia leuis duntaxat caſtigatio conceſſa eſt docēti, vt tradit Vlp. Sp.Prat.

Σάκωμα eſt æquipondium,hoc eſt quod in libra apponitur ad æquilibrium faciendum.

Saga in l.12. C.de curſu public. inſtrata equorum. Interpretes Βισιλικῶν τὰ σάγια verterunt. vide Bayſium in lib. de re veſtiar.c.15.& Cuiac. ad d.l.12. Porro Sagum militare ac bellicum geſtamen fuiſſe, cum ex Nonio, tum ex Suetonii verbis in Auguſto intelligitur:quod tamen inter familiaria adſcribitur ab Vlpian.in l.procuratoris.ff.de trib.act.Refert Turnebus lib.2.aduerſ.c.27.Sagum Gallorum geſtamen eſſe. Nam quemadmodum palliatos Græcos,& togatos Romanos intelligimus, cum conſtet pallium Græcorum & togam Romanorum habitum fuiſſe,ſic idem Turnebus ſagatos pro Gallis poſuit è veſtitu gentem ſignificans.

Sagaria dicitur quædam negociatio, vocabulo à ſagis inclinato:ſicut ab argento,argentaria.& ſagarius,qui ſaga vendit: vt quando ſaga, & alia id genus veſtimenta emimus, & diſtrahimus lucri faciendi gratia.quod etiam innuit Vlpia.in l. cum duobus.§.quidam.ff.pro ſocio.&ibi gloſſator noſter,qui exponit ſagariam,id eſt ſalis vel ſale, vel ſaccorum, vel vilium veſtium attritarum. Sagum autem erat chlamys militaris quadra.de qua Iuuenalis.

An ſaga vendenti nubat caupone relicto.

Marcus Tullius in Antonianis auctor eſt, ſaga ſumi ſolere in bello atque tumultu,& quando in ſagis tota ciuitas erat, conſulares viri togati eſſe ſolebant:& propterea Iureconſult. in l. veſtis.§.veſtimenta.de aur.& arg.leg.inter veſtimenta virilia enumerauit ſaga.dicitur autem ſagaria ſimpliciter, & ſignificatur huiuſcemodi negotiatio: ſicut nomine lintheariæ, intelligimus lintheorum negociationem.Itidem abſolute dixerunt argentarium, ſequeſtrariam, & ſic de ſingulis. Proinde cenſeo caſtiganda eſſe verba apud Vlp.in l. Procuratores.§.ſi plures. tit. de tribut. act.apud quem ſaccariam & lintrariam, pro ſagaria & lintharia, male repoſitum inuenies. Sagariam autem quam ſaccariam legere malim: ea potiſſimum ductus ratione,quia aliquos de literis benemeritos inueni,qui hunc locum Vlpian.ita citant. Tamen ſi mihi placet immutare, ſaccaria in eodem ſignificatu accipietur, quaſi à ſaccis deriuata, quæ ſunt viliora veſtimenta.

Sagarivs, ſagorum venditor, *ein verkauffer der kleider.*

Sagena, quam alii plagam, vel euerriculum appellāt,eſt quoddam retis genus,rariſſimis maculis contexta. Quod genus retis in mare demiſſum, omneis omnis generis piſces colligit. Brechæus in l.Inter publica.ff.de verb.& rer.ſign.

Sagvm vide Saga.

Sagitta, à ſagaci ictu,i.e. veloci vocata, vt quibuſdam placet, ſiquidem vt ocyus mors perueniret ad hominem, aliter illam fecimus, pennaſque ferro adiecimus:quod ſcelere humani ingenii ac fraude inuentum arbitratur Valturius. Connumeratur C.inter res quæ export.non debent.l.2.Spieg.

Sagittarivs. In titulo De ſagittariis & balliſtariis.lib.5.Decretalium ſagittarius nō accipitur pro ſigno illo cœleſti,quod alii centaurum Chironem arbitrantur, alii Erotum, filium Euphemis,

Euphemis, nutricis muſatum (de quo fit mentio apud Columellam) ſed illic accipitur ſagittarius pro eo, qui ſagittas emittit, eas præſertim, quæ in bello ex maioribus illis tormentis eiaculabantur longius, vt in ſacris literis. Percuſſus eſt à ſagittariis. Quanquam etiam ſagittarios artis ſagittandi peritos intelligere poſſumus, quos vulgus archieros appellat. vide Balliſtarius. Anch.

Sagmina, inquit Marcianus in l. ſanctum. ff. de diuiſ. rer. ſunt quædam herbæ, quas legati populi Romani ferre ſolebant, ne quis eos violaret: ſicut legati Græcorum ferunt ea, quæ vocant κηρυκεῖα, Latine Caducei. De ſagminibus Plin. lib. 22. c. 2. ſic inquit. Interim ſortius augetur autoritas: quæ quanta debeatur, etiam Surdis, hoc eſt, ignobilibus herbis, perhibebitur. Siquidem autores Imperij Romani, conditoreſque immenſum quiddam & hinc ſumpſere, quoniam non aliunde ſagmina in remediis publicis fuere, & in ſacris legationibus quam verbenæ. certe vtroque nomine idem ſignificatur, hoc eſt, gramē ex arce cum ſua terra euulſum, hac ſemper & legati, cum ad hoſtes, clarigatumq; mitterentur, id eſt, res raptas clare repetitum vſi, vnus vtique verbenarius vocabatur. Feſtus item, Sagmina ait eſſe verbenas, id eſt, herbas puras, quia ex loco ſancto arcebantur à conſule prætoreve, legatis proficiſcentibus ad fœdus faciendum. Horum vide exemplum apud Liuium lib. 1. Itaque perperam faciunt, qui apud Modeſti. l. vlt. ff. de l. Pomp. de parricid. ſanguineis virgis cædi paricidas legunt. nunquam enim commiſiſſent Romani, vt herbam ſacram impio paricidarum corpore contaminarent, idque nefas non leui piaculo expiandum cenſuiſſent. Prat. Corraſ. lib. 1. miſcel. c. 5. n. 4. Vide Maiorag. lib. 4. Miſc. c. 8. Crinit. de honeſt. diciplin. lib. 7. c. 3.

Sal, quam vtile condimentum ſit, omnibus in comperto eſt, quoniam obſonia à putredine vindicat, & cibos perfuſos ętate donat, nec tantum penui vtilis, ſed miris quoque medicinæ experimentis nobilis, vt exierit in prouerbium: Nihil ſole & ſale corporibus humanis eſſe commodius. Antiqui etiam ſacris ſalem adhibebant mola ſalſa litantes, id eſt farre toſto & ſale conſperſo. Virg. 2. Æneid.

Iamque dies infanda aderat mihi ſacra parari
Et ſalſæ fruges.--------

Teſtatur Gregorius cap. ſi rector § ſed cum rector. diſt. 43. ſacras literas ſalem ipſum pro ſapientia paſſim vſurpaſſe. Chriſtus quoque Matthæi 5. cap. diſcipulos ſuos ſalem terræ vocat. nempe exemplaria ſobrietatis, caſtimoniæ, & ſapientiæ. Et Paulus Apoſt. Sermo, inquit, veſter in gratia ſit ſale conditus, id eſt modeſtia. Forcat. in penu iuris ciu. cap. 19.

Sal Ammoniacus, præſtantiſſimus & perlucidus, teſte Dioſcoride, qui foſſilem marino præfert, in Oromeno Indiæ monte cæditur, vt lapis, ac renaſcitur, ex quo regnum maius vectigal conſequitur, quam ex gemmis auro ve: Forcat. d. loc.

Salamandra in l. 3. §. alio. ff. ad l. Cor. de ſicar. eſt animal lacerti figura ſtellatum ac varium, vt Dioſcor. lib. 2. & Plin. lib. 10. c. 67. ſcribunt. cui tantus rigor eſt, vt ignem tactu extinguat: vnde & nota eſt vulgi opinio exiſtimantis igne eam veſci, nec vnquam eo abſumi, cum præ frigiditate quidem aliquo tempore in igne illæſa ſubſiſtere poſſit, eo tamen tandem conſumatur, vt Gal. lib. 3. de temperament. ſcribit Cæterum inter venena numeratur. Nam hauſtum eius ſequitur inflammatio linguæ & cum corpore, reſolutioneque aliqua tremor & ſermonis impedimentum, & liuor totius corporis, vt Dioſco. lib. 6. & Plin. lib. 20. cap. 2. tradunt. Briſſ. Prat.

Salarium annuam erogationem ſignificat, quæ alicui ſui tuendi exhibendiq; cauſa præſtatur. l. vlt. ff. de in rem ver. l. 8. §. ſi in ſingulos. ff. de tranſact. l. vlt. in fin. ff. de oblig. & act. l. 19. §. vlt. ff. de annu. lega. Salariū vero Cornut. in Perſium victum vnius diei interpretatur. Plin. lib. 31. c. 7. de ſale tractans. Honoribus etiam Militiaq; interponitur ſalariis inde dictis magna apud antiquos auctoritate, ſicut apparet ex nomine Salariæ viæ, quoniam illa ſal ad Sabinos portari cōſueuerat. Salarium etiam annuas mercedes ſtipendiaque, quæ ob liberalem artem vel medicinam præſtantur, ſignificat. l. 16. § 1. de alim. leg. l. 4. ff. decret. ab ordi. fac. l. 51. §. item Papin. ff. pro ſoc. l. 7. l. 56. §. ſalarium. ff. mandat. l. 1. & l. 18. C. eod. l. 4. ff. de offi. adſeſ. l. 20. §. vlt. ff. loc. Salarium quoque prædii Iuriſconſulti dicunt in l. 40. § heres de lega. 1. l. 8. ff. de vſufr. & Salarium pro lapidibus cædendis in l. 14. in fin. ff. commu. præd. Briſſ.

Salaria ait Cuiac. ad l. 1. C. de præbend. ſalar. lib. 10. interpretantur τὰ διδόμενα εἰς ὀψώνια, ſiue vt plurimum Græci vertere ſolent σιτηρέσια & ὀψώνια. Suidas ἀλλαγίοις σιτηρέσιος pro σαλλαρίοις. An igitur ratio nominis hæc, quod ſalaria percipientes inde ſe alant? Quæ ſalaria in l. 6. Cod. de profeſſ. & med. lib. 10. annonaria commoda in l. 9. Cod. eo. Adde Forcat. in penu iuris ciuilis cap. 19. Erant autem tribunorum militarium & ducum ſalaria, annonæ ipſorum. Proinde ἀλλάριοι Græci interpretantur σιτηρέσια. Et fortaſſis inde ductum eſt vocabulum, quod ſalaria percipientes inde ſe alāt. Vopiſcus in Aureliano. Nam illi Romam venienti ſalaria ſui ordinis ſunt decreta, & poſtea: Panes militares numero ſedecim panes militares caſtrenſes quadraginta, vini menſalis ſextarios quadraginta, &c. E quibus intelligitur annonam cuique deſtinatam & aſſignatam, Salarium dici. Idem in Probo. Item in ſalario diurno, bubulæ pondo, porcinæ pondo ſex, caprinæ pondo decem, &c. Latius tamen patuit hoc vocabulum, nec pro annona tantum, verum etiam pro commodo & ſtipendio militum vſurpatum eſt. Plinius. Nec pudet tribunorum militarium ſalariis emere. Itaque à Græcis explicatur στρατιωτικὸν ὀψώνιον· σιτηρέσιον, παρεχὴ & στρατιωτικὸν φιλαίδρωτον, veteribus gloſſis, quæ & ſalialium dici oſtendunt. Prat.

Salariarius apud Vlp. in l. 10. §. 8. ff. manda. dicitur, cui ſalarium ſoluitur, vel qui ſalario fruitur. Eadem forma dictus qua fideicommiſſarius, legatarius, depoſitarius. Prat.

Sales apud Paulum in l. cotem. ff. de public. pro condimentis ponuntur: Nonnunquam pro facete dictis cum lepore & hilaritate vſurpamus: Imperator in l. ſi quis C. de vectigal. pro alimēto vtitur, vide Forcat. in penu iuris ciu. c. 19. adde Quintilian. lib. 6. c. 3. Brodæum 6. Miſc. c. 12.

Salgama appellantur herbæ, quæ conditæ ſale ad victum in vaſis adſeruantur, veluti enula, braſſica, beta, etiam nunc apud Turcas. Sed huius nominis obtentu exigebant etiam tranſeuntes milites culcitras, ligna, oleum. quod tollitur lib. 11. C. tit. de Salgamo hoſpit. non prę ſtand. Ne quis, inquit Imp. Comitum vel Tribunorum. Salgami nomine, culcitrā, lignum, oleum, à ſuis extorqueat hoſpitibus. Annotauit tamen Alciatus, quod & Salgami appellatione. venit ſal, olemu, butyrum & huiuſmodi eſculenta ad condiendum, atque etiam alia indies neceſſaria, veluti ligna. Auſonius in quodam epigrammate ad Eumum.

Salgama non hoc ſunt quod balſama, cedite odores.)
Nec male olere mihi, nec bene olere placet. Prat.

Salica lege vxorem ducere dicitur, qui ea lege accipit, vt ei mane diei nuptiarum munus ſponſalitium afferat: quod munus *Morgengabe* vel Morganatica dicitur, lib. Feud. 2. tit. 30. Eſt autem lex Salica eorum Francorum propria, qui Franci Orientales dicti ſunt, à Sala flumine Salij denominati, de quo flumine & Saliis Francis Strabo lib. 7. & Paul. Æmil. lib. 2. Eguinarthus in Carolo Magno. Ac Salam fluuium, qui Thuringos ac Sorabos diuidit, poſtea à Francis, qui Orientales dicuntur, incolitur. Item alio loco: Franci duas habent leges, plurimis in locis valde diuerſas. Significat autem eas, quæ in volumine Barbaricarum legum vocantur Salica & Francica, quæ ipſa Francorum occidentalium propria eſt. Tamen Hermannus Comes in lib. de orig. Franc. Ripuariam non Francicam nominat. Duas, inquit, Francos habuiſſe leges, ipſorum autores teſtantur, Salicam atque ripuariam: quibus nullus regum ante Carolum Magnum adiicere quicquam tentauit. Eſt autem Ripuaria regio, quæ Rheno, Moſela, & Moſa quaſi triangulari forma concluditur, & Neuſtria, vel Auſtraſia vocatur. Gulielmus de Oangis ſub anno 420. Franci cœperunt legibus vti, & legem Salicam dictauerunt per quatuor gentis ſuæ proceres electos de pluribus: qui, ſicut lex Salica declarat, iudicauerunt. Ex quibus intelligi poteſt, quam verum ſit, quod nonnulli Claudij Seyſelli autoritate adducti diſputant, Salicam legem mendoſe dici pro Gallicam. Alij autem Salicam legem dictam volunt, quaſi S'aliquam, à duobus verbis, Si aliqua, à quibus hæc lex incipiebat, vt refert Rebuff. in comment. in l. 1. ff. de verb. ſign. Prat.

Salictum, ſalicetum, locus vbi ſalices conſitæ ſunt, apud Vlp. in l. quæſitum. ff. de fund. inſtr. & in l. ſi fundi. ff. de vſufruct.

Salientes, fontes tubulis, fiſtuliſve aquam fundentes: nomine ab eo deducto, quod aqua ex tubuli capite in labrum fluens ſalire videatur, l. 15. ff. de act. empt. Atque id proprie de lapidibus, aut perſonis, ex quibus aquæ ſaliunt intelligi debet. Baſilicis ἀνάβρυται dicuntur, veteribus Silani. Itaque qui Gloſſemata ſunt interpretati, Silanum κρουνὸν exponunt, ſeu κρήνην id eſt, τὰς ἀρχὰς τῶν ῥευμάτων, vt exponit Euſtathius. Dicitur & Tullius. Feſtus. Tullios alij dixerunt eſſe Silanos. Cornelius Celſus lib. 3. Confert etiam aliquid ad ſomnum Silanum iuxta cadens. Lucretius 6.

Corpora Silanos ad aquarum ſtrata iacebant.

Itaque l. 17. § fin. cod. tit. perſonas, ex quarum roſtris aqua ſalire ſolet, id eſt, Silanos aut Tullios: Alij Syluanus dici volunt, ſed illud magis probatur. Prat. ex Cuiac. 11. obſ. 2.

Saligneus, a, um, dicitur, quod eſt ex materia ſalicis arboris notæ. Vlpian. in l. vitem. ff. de arbor. furt. cæſ. Sed etſi quis ſaligneas virgas inſtituendi ſalicti cauſa defixerit. Ouidius 8. Metamorph.

.----- Lecto non indignanda ſaligno.

Sic Cato de re ruſtic Si lapis non erit perticis ſaligneis.

Salii, vt tradit Corraſ. 1. Miſcell. 10. nu. 10. dicti ſunt à continuo motu, ſaltuque ſolenni: Sunt enim omnes ſaltatores, & laudatores armatorum Deorum, quorum ſolennitas menſe Martio, ſumptu publico agebatur per multos dies, quibus choreas per vrbem ducebant. Iis datum eſt, ſupra tunicam inſigne

æneum, pectori tegmen, cæleſtiaque arma, quæ vocantur Ancylia, portare ac per vrbem canentes carmina cum tripudiis ſolennique ſaltu incedere: inſtitutumque vt in fine omnium carminum ſuorum Mamurium appellarent. Hæc Coraſ. Connanus lib. 1. comm. iur. ciu. cap. 8. n. 4. in fin. tradit Saliorum appellatione Gallos ſubintelligi: vide paulo ante Salica lege.

Salinæ locus vbi ſal fit, apud Caium l. 1. ff. quod cuiuſq; vniu. Plinius autor eſt, Ancum Martium regem ſalis modia ſex millia in congiario populo dediſſe, ſalinaſque primum inſtituiſſe. Earum autem vectigal, exploſis regibus ſublatum, iterum impoſuit Cenſor M Liuius, ob id ipſum Salinator appellatus. Athenæus autem refert lib. 3. δειπνοσοφῶν cap. 1. à Lyſimacho iam olim in Troade vectigal ſalinarum conſtitutum, & natura tamen id quaſi refugiente, ſtatim exaruiſſe ſalinas, acre miſſo vectigali rurſus prodiiſſe. Prat. ex Cuiac. 3. obſeru. 31.

Salinæ publicæ fuerunt, & principis propriæ, vt fere omnes in Gallia, ex quibus adeo amplum Princeps ſibi vectigal parat, vt ſuæ cuique regioni deputatæ ſint ſalinæ, nec liceat alium de inuecto ſale vti. Locantur autem publicanis ad certum tempus: & ita iam pleriſque in locis locari cœpere, vt certo pretio ſal conductoribus emere ſinguli cogantur. quod ſi quis ex iure Romano confirmare velit, in promptu eſt l. inter publica. ff. de verb. ſig. l. ſi quis ſine. C. de vectig. & comm. & l. liber homo §. 1 ff. de hæred. inſtit. & in libris feudorum inter regalia ſalinarum quoque reditus computantur, tit. Quæ ſint regaliæ. Sciendum tamen, priuatis quoque Romano iure ſalinas poſſidere licuiſſe, l forma §. ſalinæ. ff. de cenſibus. l. 5. §. de reb. eor. qui ſub tut. l. generali. §. vxori & §. ſeq. ff. de vſufr. leg. Nec omittendum, propriam olim fœminarum fuiſſe pœnam, vt in opus ſalinarum damnarentur, vt indicat l. aut damnum 8. §. in miniſterium. ff. de pœn. & l. mulier. 6. ff. de capti. & poſtlim. Prat. ex Cuiac. 3. obſ. 31.

Salinæ quædam publicæ, quædam priuatæ erant l. 17. ff. de verb. ſign l. 13. ff. de publican. l. 4. §. ſalinæ. ff. de cenſib. l. 5. §. 1. ff. de reb. eor. qui l. 8. §. in miniſterium. ff. de pœn. Briſſ.

Salinarum vectigal. in d. l. 17. & l. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſ. 59 §. 1. de hæred. inſtit. Briſſ.

Salinarum conductores in l. 11. C. de vectigal. & comm. in quas olim etiam ob maleficium pœnæ loco damnari maxime feminas conſueuiſſe oſtendit d. l. 8. §. in miniſterium. ff. de pœn. & l. 6. ff. de captiu. & poſtlim. reu. Briſſ.

Salinaria dicuntur, quæ dantur pro ſale. not. gloſſ. in verbo, Pedagia. c. ſuper quibuſdam. ext. de verb. ſig. Io. Bello. Etym.

Salis vectigal apud Rom fuiſſe conſtat. Salis meminit Liu. li. 2. Cum ait, altero poſt reges exactos anno ſalis vendendi arbitrium quia impenſo pretio venibat in publicum, omni ſumptu adepto conceſſum priuatis bello Punico ſecundo vectigal nouum à cenſoribus Nerone & Salinatore inſtitutum ex Salaria annona. Etenim cum ſextante ſal & Romæ & per totam Italiam eſſet, Romæ eos pretio eodem, pluris in foris & conciliabulis, & alio alibi pretio præbendum locaſſe, ac pretio ſalis tribus oneraſſe, vt idem refert lib. 93. Prat.

Salitor, qui ſalis tributum colligit. Interpres Ciceronis epiſt. ad Atticum lib. 4. exponit ſalitores præfectos, quos Iuriſperiti muſilegulos appellant, Germani noſtri *Saltzmeyer* vocant. Quidam tamen codices habent, non Salitoribus ſed data à litoribus.

Salix, arbor dicta, quod ea celeritate creſcat, vt ſalire videatur. Paul. de ann. legat. l. Caius Seius. Præſtari autem volo ex prædiis Potianis, ex prædiis Luctatianis annua arundinis millia trecenta, & ſalices mundi annua librarum ſingula millia. Spi.

Salonitanorum portus in l. 3. C de naut. fœn. non in Africa, vt Accurſ. exiſtimat, ſed in Dalmatia eſt. Briſſ.

Salsamenta dici piſces ſalſos aut laridum, ait Donat. rectius quidem quam Accurſ. qui in l. quidam. ff. de triti. vin. & oleo, exponit ſalſamēta intinctum illum herbulis quibuſdam concinnatum, quam ſalſam vulgus vocat, non ſine ſalis laude. Cum enim conſtet variis ex oleribus, pipere etiam, tamen totum confuſum ab inditis modici ſalis micis nomen ſalſæ inuenit: quippe à nobiliſſimo deducens, vt in prooem. §. ac ne tertii Virgilius in Moreto:

Hinc ſalis inſpargit micas.

Sed profecto huiuſmodi intinctum Iuriſconſult. non ſalſam vt imperiti, ſed embamma, vocat. l. ſi quis vinum §. ſi acetum, ff. de tritico, vino oleo, ἀπὸ τοῦ ἐμβάπτειν, id eſt intingere: quia cibi eo intingi ſoleant. Vnde Apitius, Embamma, inquit, in ceruinam facies: piper, nardoſtachium folium, apii ſemen, liquamen, vuam paſſam confundes, hoc embamma intinctum ante dixerat: nihil igitur cum embammate ſalſamētum commune habet. Forcat. in penu iuris ciuilis cap. 20.

Salsamentum. Vide Gloſſ. in l. quidam hæredi. ff. de Vin. trit. & ol. leg.

Salsamentarii ſalem vendentes, quos Græci ταριχοπώλας & ταριχοπώλους vocant. Brodæus, Miſcell. lib. 6. cap. 8.

Saltem particula, quam habeat principalem ſignificationem, quæque vocis iſtius origo ſit, docet Aulus Gellius libro 12. cap. 14.

Saltuarius, qui vel fructuum conſeruandorum gratia, vel finium cuſtodiendorum cauſa paratus eſt, autore Vlpian. in l. quæſitum. de Inſtruct. & inſtr. leg. quem ſequitur Coraſ. lib. 5. Miſcel. c. 21. n. 4. At ICtus in l. cum quæritur. ff. de leg. 3. pro agri cuſtode accepit. Neque topiarium, inquit, ornandi, ſaltuarium tuendi fundi magis, quam colendi cauſa paratum videri. Item de Fun. inſtr. l. inſtrumenta. Si viridaria, inquit, adſint topiarii: ſi fundus ſaltuſque paſtionem habet greges pecorum, paſtores ſaltuarii. Alias ſaltus, locus vbi paſcuntur armenta, feræque verſantur.

Saltuarius, cuſtos fundi eſt. deſiderant enim tam villæ quam agri cuſtodiam, ne quid vicini, aut agri aut fructuum occupent. l. 15 §. vlt. ff. de inſtructo. Saltuarios Gloſſarium ἀγρεπικὰς appellat: qui ſaltuum cuſtodes dicuntur, & fructuum ſeruandorum gratia parati, vel finium cuſtodiendorum cauſa l. 8. in fin. ff. de vſu & habitat. Briſſ.

Saltuenses vocantur qui ſaltibus adſcripti ſunt, l. 1. C. de fugi. colon. lib. 11. l. 13. C. qui milit. non poſſ. lib.

Saltuenses fundi in rub. & l. 13. C. de fund. patrim. & ſaltuenſ. Principis dicūtur. Hi erant nemora paſtioni deputata, id eſt, fundi, qui pecoris paſcendi cauſa elocari ſolebant, cum in principis patrimonio conſeruarentur. Prat.

Saltus eſt denſior ſylua, in quo paſci, & æſtiuare, & hyemare pecudes ſolent. Io. Bello. Etymol.

Saltus appellabant veteres paſcua loca & paſtionibus accommodata l. pen. §. 1. ff. ſi ſeruit. vind. l. 8. ff. de inſtr. vel inſtr. l. 52. ff. de actio. empt. l. 25. ff. de pign. actio. Varr. lib. 4. de ling. lat. Quos agros non colebant propter ſiluas aut id genus vbi pecus poſſit paſci, & poſſidebant, ab vſu ſuo ſaltus nominarunt. Hæc Græci νάπας καὶ νομὰς, noſtri nemora dicunt. Hinc ſaltus ab alendo dictos putat Connan. lib. 3. comm. iur. ciu. c. 9. num. 5. in fi. quod paſcendis & alendis pecoribus inſeruirent. Ælius vero Gallus apud Feſt. lib. 17. ſaltum definit: vbi ſylux & paſtiones ſunt quarum cauſa cæſæ quoque ibi ſunt. Eradiicio, ſi qua particula in ſaltu paſtorum aut cuſtodum cauſa aratur, eam rem non perimere nomen ſaltus, non magis quam fundi, qui eſt in agro culto & eius cauſa habet ædificium, ſi qua particula in eo habet ſiluam. Briſſ. Virgil. lib. 2. Georg.

Saltibus in vacuis paſcunt & plena ſecundum
Flumina--------

Inde ſaltus paſcuus l. 19. §. 1. ff. loc. Et Saltus paſtioneſque in l. 8 ff. de inſtru. vel inſtru. Et per greges paſtioneſque fructus ex ſaltibus percipi dicitur l. 32. ff. de vſufr. l. 9. ff. de inſtru. vel inſtru. In ſaltibus etiam venari dixit Tryphon. in l. 62. ff. de vſufruct. Virgil. 1. Georgic.

------Et magnos canibus circundare ſaltus. Briſſ.

Saltus alij æſtiui, alij hyberni erant l 67. ff. de legat. 3. l. 3. §. ſaltus. l. 44. §. vlt. ff. de adqu. poſſeſſ. Æſtiuos definit Vlp. quibus interdum etiam hyeme, plerunque autem æſtate vtimur l. 1. §. æſtiua. ff. de aqu. cotti. Briſſ.

Saltuosus locus, ſaltibus plenus.

Salva dignitate mea. verba Proculi, quomodo accipienda ſint, declarat Alciat. in l. Nepos Procul. de verb. ſign. Spieg.

Salva meliori ſententia l. Claudius. ff. qui pot. in pig. hab. Spie.

Salva ratione recti ſermonis l. Plautius, ff. de aur. & argent. legat. Spiegelius.

Salvator. Quum ſeruator (vt ait Eraſm.) idem ſignificet quod ſaluator, ſeruare idem quod ſaluare: quoniam ſeruator eſt apud idoneos autores, ſaluator non idem: docti maluerunt ſeruatorem, quam ſaluatorem. Seruator enim proprie Latinis dicitur, qui in diſcrimine confert ſalutem. Sic olim principibus, qui liberaſſent prouinciam aut patriam ab exitio, erecta ſtatua, aut poſita columna, honorabantur apud Græcos titulo σωτῆρος, apud Latinos ſeruatoris. Inde & ſeruorum vocabulum, quod in bello ſeruati eſſent, quum iure potuerint occidi. Inuenitur Seruatoris vocabulum apud orthodoxos ſcriptores, & poetas Chriſtianos vetuſtos. Spieg.

Salvbris finis dicitur, qui præbet ſalutem, vt in Clem. dudum. de ſepult. Jo. Bello Etym.

Salvbritas fundi conſiſtit in ſegetum, graminum aliorumque fructuum ſalubri prouentu, Gœdd in comm, ad l. quid aliud 86. nu. 3. de verb. ſign.

Salvbritas prædiorum eſt in terræ fertilitate & qualitate. Quis enim neſcit agros lapidoſos & montoſos tantæ bonitatis non eſſe, quantæ ſunt, qui in planicie, ſolo læto & puro? Gœdd. in comm. ad l quid aliud 86. nu. 3. de verb. ſign.

Salvianvm interdictum à Saluio Iuliano profectum eſt, de quo tractatur lib. 43. Pandect. & hoc datur ad proſequenda pignora, dictumque eſt aliis à ſaluando, quia ſaluat ius creditorum & dominorum, vt ſcribit Zaſ Inſtitution. de action. §. Item Seruiana.

Salvianvm interdictum, ait Briſſon. adipiſcendæ poſſeſſionis eſt, quo vtitur dominus fundi, de rebus coloni, quas is pro mercedibus fundi pignori futuras pepigit, §. interdictum quoque.

quoque.Inſtit.de interd.l.1.& 2.ff.de Salu.interd.l.1. C.eod.l. 2.§.adipiſcendæ.ff.de interdict.

Salvis verbis legis fieri quid dicitur, quod fit abſque offenſa verborum l.contra legem 29.ff.de legibus.Briſſ.

Salvo iure meo, verba ſunt magnæ efficaciæ: vt colligitur ex l. ſi debitor.§.1.Quibus modis pignus vel hypothec.ſol.cum aliis per Albericum citatis.Spieg.

Salvo officio quem abſoluere apud African.in l.pen.C.de Con.

Salvs, incolumitas, remedium. Paul.de offic. præfect.vigil.l.3. Nam ſalutem Reipub.tueri, nulli magis credidit conuenire, nec alium ſufficere ei rei, quam Cæſarem.Spieg.

Salvs communis, l.2.C.de exact.tribut.lib 10.Spieg.

Salvs agitur, melius quam agitur de ſalute.

Salvstiani horti fuerunt Romæ, quorum Plinius lib.7. meminit. In conditorio, inquit, Saluſtianorum hortorum adſeruabant. Aphri.de leg.1.l.idem Julianus.Si Saluſtianos, inquit, hortos, qui ſunt Auguſti.Nebriſſ.

Salvvm fore qui recipit, *zuuervvaren.* non ſolum à furto, ſed etiam à damno recipere videtur, vt ait Caius.l.nauta. ff.naut. caup.Spiegel.

Samaria ciuitas regalis in Iſrael, caputque & ſedes regni domus Iſrael, à quo tota regio decem tribuum dicta eſt Samaria.Poſtea Sebaſte dicta eſt, ab Auguſti nomine. dicitur quoque Sichar, & Sichem, & Sichema. Ea eſt Palæſtinæ inter Judæam & Galilæam ſita (referente A. Calepino) ædificataque eſt à Samarite filio Chanaam, vnde Samaritani ſeu Samaritæ, qui Samariam incolunt. Et ipſi homines erant, qui ſeiuncti à Judæis, diuerſa ab eis ſentiebant, vt indicat Suidas in collectaneis Græcis.Vide & D.Hieronymum ad Algadiam. Cæterum, legitur quod, poſtquam diuiſum fuit regnum ipſum Iſrael, ſub Roboam, filio Salomonis, (vide in 3.reg.cap.12.) ſuperbe ædificata fuit, & nobiliſſima ædificia fuerunt in ea: nunc autem Dei iudicio conuerſa eſt in hortos olerum, vt vix iam aliqua ſit ibi habitatio.

Samia in genere dicuntur figlina, à luto eius inſulæ fictilibus conuenientiſſimo: Vnde apud Auſonium legitur: Agathoclem regem, cũ fictiles lãces intelligi voluiſſet. abacum onerafſe Samio luto: Et animaduerſion.Hadrian Iun.lib.2.c.10.

Samiata ferramenta in Aureliani Auguſti epiſtola de off.tribun.mil.veteres pro his acceperunt, quę in ſpiculum mucronata atque acuminata forent. Quod & Nonius Marcellus probauit. Samium enim pro acuto acceptum eſt, ac Samiare pro acuere. Quoniam in Samo hoc artis genus præcipue claruit.Pet.Crin.de honeſt.diſcipl.lib.22.c.10.

Saga mens, hoc eſt, bene inſtituta, valens ratione, ſolido iudicio, recte & ſane ſtatuens de rebus. Sic ſana mente facere teſtamentum, apud Imp.in l.9.C.qui teſtam.fac.poſſ. Et ſanæ mentis eſſe, in l.2.C.eod.tit.

Sanates dicti ſunt, qui ſupra infraque Romam habitauerunt, quod nomen iis fuit, quia quum defeciſſent à Romanis, breui poſt rediere in amicitiam, quaſi ſanata mente. Itaque in 12. Tabul. cautum eſt, vt idem iuris eſſet Sanatibus quod fortibus: id eſt bonis, & qui nunquam defecerant à Popul.Roman. Feſtus.Hot.Prat.

Sancire proprie eſt, ſi Seruio credimus, ſanctum aliquid, id eſt, conſecratum facere, fuſo ſanguine hoſtiæ. Vſurpatur autem pro decernere, conſtituere.Cicer.in Legibus: Populariter interdum loqui neceſſe eſt, & appellare eam legem, quæ ſcripto ſancit quod vult, aut iubendo, aut vetando.Spieg.

Sancta proprie ſunt, quæ neque ſacra, neque religioſa, neque profana ſunt, ſed ſanctione quadam confirmata: Hinc leges ſanctæ dicuntur, quia ſanctione quadam ſubnixæ ſunt. Quod enim ſanctione quadam ſubnixum eſt, id ſanctum eſt, etſi non ſit Deo conſecratum, l.9.§.proprie.ff.de rer.diuiſ. A ſanciendo ſanctum dictum eſt, quaſi incorruptum & inuiolatum, vt Agge.Vrbic.in Comment.ad Frontin.ſcribit. Briſſ.

Sanctæ crucis imago eleganter ab Honorio & Theodoſio pientiſſimis Imperatoribus fidei noſtræ ſignum dicitur in l. Judæis.C.de Jud.Spieg.

Sanctæ res ſunt, vt in ciuitatibus & oppidis muri & portæ, l.1. & l.8.in fin.ff.de rer.diuiſ.l.2. ff.ne quid in loc.ſac.Zonar.to.2. σύγκειται γὰρ ἐπὶ ῥωμαίοις τὰ τείχη. Sed enim quod ad portas attinet à Jureconſultis diſſentire Plutarc. videtur, qui ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς muros ἱερὰ eſſe, portas non item, ſcribit: quod per portas cadauera efferantur, aliæ item res immundæ & minime puræ per eas tranſmittantur, inuehantur, euehantur. Verum diuerſa potius quam contraria aut pugnantia dicit. Merito enim negat portas religionis quicquam habere, aliter atque muros qui aratro circumduci atque ambiri certis adhibitis ſacris in deſignanda vrbe ſolebant: cum eo loci, in quo portæ ſtruendæ erãt, ſiſti aratrum. & ſuſtolli cõſueuiſſet. Verum eſt tamen nec portis muris nec quicquam coniungi vel apponi licuiſſe, nec aliquid omnino in eas ſine nefario ſcelere committi potuiſſe quo violari viderentur. Eaque propter in ſanctis conſulti eorum vtrunque recte numerant. leg.2.& vltim.ff. ne quid in loco ſac.Caius lib.2.Inſtit.tit.1. Sanctæ quoque leges dicuntur, propter ſanctiones, quibus leges ſe ipſas olim muniebant l.nona, §.proprie.ff.de rerum diuiſion Briſſ.Prat.

Sanctimoniales appellant Impp.virgines Deo deuotas, dicatas, & conſecratas.rubr. de rapt. virgin. Prat. & Briſſ. Vide & Goth.ad Nou.59.c.2. in verb Aſceteriis. Porro ſanctimoniali vitæ opponitur conuerſatio ſecularis in l. Deo nobis 59.§.2. C.de epiſcop.& cler.vbi vide Gothofr.in not.

Sanctio legum triplex eſt: ſumma, media & infima. Summa eſt, quæ id quod aduerſus legem commiſſum eſt, ipſa per ſe ac vi ſua, id eſt, ſine magiſtratus opera reſcindit: veluti Sanctio legis Æliæ Sentiæ, quæ libertatem eius qui in fraudem creditoris manumiſſus eſt, irritam eſſe iubet. §.2.qui & quib. ex cauſ.Media eſt, quę non per ſe, ſed magiſtratus opera quod commiſſum eſt reſcindit: veluti ſi res vendita non valet dimidium precii, vel precium non valet dimidium rei l.2. C.de reſcind.vend.Item cum ea quæ in fraudem minorum aut creditorum facta ſunt, reſtituuntur. Infima eſt, cum quod commiſſum eſt non reſcinditur, ſed is qui commiſit multatur: veluti in lege Furia teſtamentaria, quæ plus mille aſſium legatum, mortiſve cauſa capere vetat, & aduerſus eum qui plus ceperit, quadrupli pœnam conſtituit Prat.Hot.

Sanctiones Pragmaticæ in rubr. C. de diuerſ. reſcrip. dicuntur, in quibus Princeps adhibito conſilio & tractatu, fuſius reſpondet ad preces, relationem, vel ſuggeſtionem iudicum, vel aliorum, & aliis quidem reſcriptis preces inſeruntur non pragmaticis. Aug.in collatione tertiæ diei cum Donatiſt.vide Cuiac.& Gothof.ad d.rub.C.de diuerſ.reſcript.

Sanctiones vocamus eas legum partes, quibus pœnas conſtituimus aduerſus eos qui contra leges fecerint: ait Imp §.8. de rer.diuiſ.Papinian.l.41.ff. de pœn. Sanctio legum quæ nouiſſime certam pœnam irrogat iis, qui præceptis legis nõ obtemperauerint, ad eas ſpecies pertinere non videtur quibus ipſa lege pœna ſpecialiter addita eſt. Eius ſanctionis exemplum pulcherrimum libet ex reliquiis legis Regiæ propter ſummam elegantiam & vetuſtatem adſcribere.Si quis huiuſce legis ergo aduerſus leges, rogationes, plebiſve ſcita, ſenatuſve conſulta fecit, fecerit, ſiue quod cum ex lege, rogatione, plebiſve ſcito s.ve.c. facere oportebit, non fecerit, huius legis ergo id ei ne fraudi eſto, neve quid ob eam rem populo dare debeto, neue cui de ea re actio, neue iudicatio eſto: neue quis de ea re apud * ei ſinito. Cicer ad Attic.libr.3. Epiſt. 23. Scis enim Clodium ſanxiſſe, vt vix aut omnino non poſſet nec per Senatum, nec per populum infirmari ſua lex ſed vides nunquam eſſe obſeruatas ſanctiones earum legum, quę abrogarentur. nam ſi id eſſet, nulla fere abrogari poſſet: neque enim vlla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis. Idem Verrina 6. Quid multa? niſi vehementius homini minatus eſſem, niſi legum ſanctionem pœnamque recitaſſem, tabularum mihi poteſtas facta non eſſet. Hot.Prat.

Sanctivs ęrariũ ab antiquis dicebatur, quod prorſus intactum erat, ex quo nihil promi licebat, ob annuas neceſſitates. Prat.

Sanctorvm nomine olim Chriſtiani accipiebantur, vt ex priſcis conſtat ſcriptoribus. Vnde ſanctiſſimi dicti epiſcopi, vt in Conſt. princ. Quem titulum ex antiquitate retinuit Pont. Rom. Quin &, quod ſupergreditur, teſte Inſulanico, Huttено, humanã ſortẽ, beatiſſimi titulo honeſtatur. De quo ſupra ſuo loco. Notum, quod D.Paul. ſymmyſtas ſuos vocat ſanctos. Judæi vocabant ſancta omnia, quorum vſus ipſis conceſſus erat. Et quidem erant ſancta, quia erant ordinata verbo Dei. Econtra profana & prohibita nominant communia, id eſt, non ſancta, non ſeparata ad vſum populi ſancti, ſed quibus gentes vtebantur. Judæi autem vocabantur populus Dei, & ſanctus, id eſt, ſeparatus à gentibus ad cultum Dei. Spieg.

Sanctvarivm principis libros atque commentarios, in quos agrorum formæ referebantur, aut, quod magis eſt, locum ipſum & tabularium, in quo huiuſmodi libri reponebantur, ſignificat. Sicul. Flacc. in libro de condit.agror. Quod ſi quis contradicat, ſanctuarium Cęſaris reſpici ſolet. omnium enim agrorum & diuiſorum, & adſignatorum formas, ſed & diuiſionem commentarius & principatus in ſanctuario habet. Qualeſcunque enim formæ fuerint, ſi ambigatur de earum fide, ad ſanctuarium principis reuertẽdum erit. Hygen. in lib. de limitib.conſtit. Omnes ſignificationes & formas æris tabulis inſcribemus, libros æris & typum totius perticæ linteis deſcriptum, ſecundum ſuas determinationes deſcriptis adſinib. tabulario Cæſaris inferemus Et ſi qua beneficia, aut conceſſa, aut adſignata coloniæ fuerunt, ſiue in proximo, ſiue inter alias ciuitates, in libro beneficiorum adſcribemus. Et quidquid aliud ad inſtrumentum menſorum pertinebit, non ſolum colonia, ſed & tabularium Cæſaris manu conditoris ſubſcriptum habere debet. Ita & Sanctuarium Mithridatis pro ſecreto eius tabulario dixit Plin.lib.32.c.8. Briſſ. Prat.

Sanctvm eſt, ait Trebatius interdum idem quod ſacrum, idemque quod religioſum: interdum aliud, id eſt, nec ſacrum, nec religioſum: nimirum incorruptum & inuiolatum. Hæc Macrob.lib.3.c.3.Feſt.autem l.16. Inter ſacrum & ſanctum & re-

ligioſum differentias Ælius Gallus belliſſime refert. ſacrum, ædificium cõſecratum Deo. ſanctum, murum qui ſit circa oppidum. religioſum, ſepulchrum vbi mortuus ſepultus, aut humatus ſit. Sed illa portione quadam & temporib. eadem videri poſſe. Siquidem quod ſacrum eſt, id lege aut inſtituto maiorũ ſanctũ eſſe putant, quod violari id ſine pœna non poſſit. idem religioſum quoq; eſſe, quod iam ſit aliquid, quod ibi homini facere non liceat, & quod ſi faciat, aduerſus deorum voluntatem videatur facere. Similiter de muro aut ſepulchro debere obſeruari, vt eadem & ſacra & ſancta religioſa fiant. Hæc Feſtus. Proprie autem ſancta dicuntur, quæ ab iniuria hominum defenſa atque munita ſunt: inquit Martian. l. 8. ff. de rer. diuiſ. Munita autem propter pœnam propoſitam ſignificat. Nam ſancire eſt ſanguine fuſo cõfirmare: vt Seruius Grammaticus teſtatur. neque Martiano aſſentimur, vt Hotomannus, qui (Martianus) à ſagminibus hoc verbum eo loco deducit. quin Feſto potius & Aggeno Vrbico in comment. ad Frontinum adſtipulamur, qui ſagmina à ſanciendo, i. confirmando deducit. A ſanguine autem confictum eſſe, vel ex conſuetudine ſacrorum ſolennium, quam Saluſtius in Catilinaria commemorat, intelligi poteſt. Fuere, inquit, qui dicerẽt, Catilinam cum ad iuſiurãdum populares ſceleris ſui adigeret (ſic enim legendum, non Addiceret) humani corporis ſanguinem vino permiſtum in pateris circumtuliſſe. inde cum poſt execrationem omnes deguſtaſſent, ſicuti in communibus ſacris fieri conſueuit, aperuiſſe conſilium ſuum, &c. Sancta ergo prima ea ſunt, quæ cæſa victima, & execratione interpoſita, confirmata ſunt. Et ſacroſancta, vt vult Hotomanus, illa eadem proprie, quaſi quæ ſacro facto ſancita ſũt. Sed Liuius lib. 3. quum idem prope ſibi videri ſignificaſſet, ICtis tamẽ aliud placere oſtendit: Cum in violatos Tribunos plebis, inquit, religione, tum lege etiam fecerunt, ſanciendo, vt qui eis nocuiſſet, eius caput Ioui ſacrum eſſet: familia ad ædẽ Cereris, Liberi, Liberæque venum iret. Hac lege iuris interpretes negant quenquam ſacroſanctum eſſe, ſed caput eius qui eorum cuiquam nocuerit, ſacrum eſſe, id ſanciri. Hæc Liuius. Eamque, ICtorum etymologiam Feſt. lib. 17. ſecutus, Sacroſancti, inquit, dicuntur, qui ſanciuntur vt ſint ſacri, ſi ſacrum violent. Itaque ſacroſancta duobus modis fiunt: Religione, ſiue iureiurando: & Lege. quorum vtrunque Liuius eodem loco ſignificat, his verbis. Et cum religione inuiolatos eos, tum lege etiam fecerunt. Paulo autem poſt religionem iuſiurãdum interpretatur. Dionyſius autem lib. 6. Iurarunt, inquit, per ſacra omnia, ſe poſteroſque ſuos hanc perpetuo legem obſeruaturos: addita execratione, vt qui legi parerent, ita deos ſuperos atque inferos propitios haberent: qui non parerent, infeſtos. Hunc vtrumque modum exponit Cicer. in ea pro Corn. Balbo. Quid fuit in ea rogatione, quod ſacroſanctum videretur? Primum enim ſacroſanctũ eſſe nihil poteſt, niſi quod populus plebſve ſanxiſſet. Deinde ſanctiones ſacrandæ ſunt aut genere ipſo, aut obteſtatione & conſecratione legis, aut pœnæ: cum caput eius, qui contra facit, conſecratur. Sic autem hunc locum emẽdari vult Hotom. Aut genere ipſo, vt obteſtatione & conſecratione Legis: aut pœna, cum caput eius, &c. Duos enim tantum hos fuiſſe modos, locus inſequens, vbi ex enumeratione partium argumentatur, perſpicue oſtendit. Quid habes igitur dicere, inquit, de fœdere eiuſmodi? Vtrum capitis conſecratione, an obteſtatione Legis ſacroſanctum eſſe confirmas? Ex quibus copioſe diſputatis eſt perſpicuum, hoc inter Sanctum & Sacroſanctum intereſſe, quod inter genus & ſpeciem. Sacroſancta enim dicũtur ea, quæ ſub capitis pœna ſancita ſunt, vt inuiolata & incorrupta eſſent. Quæcunque vero pœnam aliquam continent paulo grauiorum, Sancta nominantur. Planum eſt præterea & ſancta & ſacroſancta ea plurimum dici, quæ inuiolata ſunt. Hinc Cicero in ea pro domo ſua, de cuiuſque domo verba faciens: Hoc inquit, perfugium eſt ita ſanctum omnibus, vt inde abripi neminẽ fas ſit. Hinc ſacroſanctæ eccleſiæ dicũtur à Iuſtiniano, quæ aſylũ præbent. Hinc illud Ciceronis in Catilin. Quid enim expectas? bellum? quid ergo? in vaſtitate omnium tuas poſſeſſiones ſacroſanctas futuras putas? Hinc ſacroſancta fœdera ſemper appellantur, quia gentibus omnibus moris fuit, vt ea ſanguine ſancirent. Cuius rei exemplum inſigne teneri non poſſum, quin hoc loco ex Corn. Tacit. li. 12. ſubſcribã. Mos eſt, inquit, Regibus (de Armenia loquitur) quoties in ſocietatem coeũt, implicare dextras, pollicesque inter ſe vincire, nodoque perſtringere. Moxque vbi ſanguis in artus extremos ſe effuderit, leui ictu cruorem eliciunt, atq; inuicẽ lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum. Hotom. Prat.

Sandapilarii, Pollinctores & Libitinarii dicebantur, penes quos funerandi cura verſabatur. Hi à Græcis νεκροφόροι καὶ νεκροθάπται, teſte Vlpiano dicuntur, quaſi defunctiferi, qui Sandapilarii, & Veſpillones dicuntur, non multum diſſimiles his vulturiis codonophoris, id eſt, tintinabula geſtantibus, quos Antecambulones attatos Latine appellare poſſumus, & ferales præcones, auctore magno Budæo, à Græcis etiam ταφεῖς, &c. Brech. in l. cum in teſtamento. ff. de verb. & rer. ſign. quem hac de re vide plenius. Sandapilæ ſunt pharetræ & defunctorum capuli. Iuuenal. Epigram. & cæteri Ioann. Bapt. in comment. Epiſt. Sidon. lib. 11.

Sandalarium ea fori pars ſiue locus eſſe dicitur, vbi vendi ſolebant ſandalia & calciamenta, vbi & librarias tabernas fuiſſe ex Gell. lib. 18. c. 4. & ex Macrobio quem idem Gellius d. loco allegat, coniicere licet.

Sangvine contingere. l. vel ſi ſanguine. de manu. vind. Spieg

Sangvineas (non ſagmineas) virgas legi putat. Prat. apud Modeſt. in l. fin. ff. de legib. eaſque ſic interpretatur. Sanguineæ, inquit, virgæ è ſanguineis fruticibus erant, quibus cædi iubentur parricidę, vt aut terror ineſſet in cruento eorum dolore, aut ad horrorem, vt volunt quidam, cruentabantur: vt de Bellona ſcribit Maro.

Quam cum ſanguineo ſequitur Bellona flagello.

De iis ſcribit Plin. lib. 19. c. 10. & lib 24. c. 11. Hinc ſanguineæ haſtæ, quæ, quia coloris erãt cruenti, ideo & iis ad bellum indicendum feciales vtebantur: has volunt quidam ſanguine cruentatas, quo atrox & cruentum bellum minarentur. Prat.

Sangviñolentvs l. 2. C. de patr. qui fil. ſuos diſtr. ſanguine materni vteri adhuc perfuſus, id eſt, recens natus, vt l. 1. C. Th. de expoſ. Si quis, inquit Conſtantinus, propter nimiam paupertatem egeſtatemque victus cauſa filium filiamve ſanguinolentus vendiderit: ita enim legendum eſt eo in loco, vt in tit. de infant. expoſ. & de his qui ſang. nutr. acc. Hos Iuuenalis rubentes appellat. Sat. 7.

--------- *Modo primos incipientes*

Edere vagitus, & adhuc à matre rubentes.

Græcis ἀπηχθεῖς καὶ ἀπὸ λαγόνων vocant. Prat. Briſſ.

Sangvis filii, ſanguis patris eſt, autor ICtus in l. 4. ff. de inofficioſ. teſtam.

Sangvis in iure longe aliud eſt quam conſanguinitas. Sanguis cognatio eſt naturalis, l. 2. ff. vod. cognat. l. vel ſi ſanguine ff. de manu. vind. l. qui in adoptionem, ff. de adopt. l. ſi adulterium §. 1. ff. ad leg. Iul. de adult. l. dotem. §. ſi. de caſtr. pec. l. 8. ff. de reg. iuris. l. 49. C. Th. de his qui ſuper rel. cont. Conſanguinitas vero ſpecies eſt agnationis, id eſt, fraternitas, §. vulgo Inſt. de ſucceſſ. cog. Neq; vero ſoli auctores noſtri, sed etiam alii cum Græci tum Latini hanc verbi proprietatem obſeruant, Sophocles in Aiace, τῷ μὲν ἐπιτῳ ξυναίμων, id eſt, Aiacis furioſi fratrem Teucrum. Et Virgilius Statiuſque conſanguineum lethi ſoporem, quem Homerus καςίγνητον, Anneus Seneca & Valerius Flaccus, fratrem: Frater duræ languide mortis ſomne fratri ſimilime letho. Idem Statius 11. ſtat. conſanguineum campo ſcelus vnius ingens Bellum vteri. Cuiac. obſeru. lib. 11. c. 26. & ad l. Vacantia 4. C. de bonis vacantib.

Sangvis naturalem coniunctionem ſignificat. Sic ſanguinis caritas. l. 5. §. 1. ff. de agnoſc. & alim. Briſſ.

Sanitas apud Ciceronem fere ſemper animorum dicitur, nec vnquam niſi ſemel aut iterum pro corporis valetudine vſurpauit, teſte Connan. in ſuis comm. lib. 9. c. 4. n. 10.

Sanos, ait Cicero lib. 3. Tuſcul. quæſt. intelligimus eos quorum mens motu, quaſi morbo perturbata nullo ſit. Item ſanum mente, accipe in l. ſanum. Cod. de donat. Briſſ.

Sanvs non eſt, cui lingua abſciſſa eſt. l. ſi cui lingua. ff. de ædil. ed. Spieg. Prat. Vide & D. Gœdd. ad l. inter ſtuprum 101. §. 2. n. 4. ff. de verb. ſign.

Sanvs qui non longe videt. Sic puerpera & prægnans ICtis ſana eſt, cum id proprium ſit mulierum officium l. quæritur 14. ff. de ædil. edict. Gœdd. in comm. ad l. 101. num. 4. de verb. & rer. ſignif. §. 2.

Sapa muſtum dicitur, vſque ad tertiam partem vel (vt quidam volunt) ad dimidiam decoctum: & à ſapiditate nomen accepit. De hoc Martial.

Et Laletana nigra lagena ſapa.

Græcè ἕψημα dicitur, ab ἕψειν, quod eſt decoquere. eius meminit Vlp. in l. quęſitum eſt. §. ſi qua parte. tit. de fund. inſtrum. Vas (inquiens) æneum, in quo ſapa coqueretur, & defrutum fiat. quamuis apud eum quidam repoſuerint, Vas æneum in quo ſapa coqueretur, vt ferueat. Nonius: Sapa (inquit) quod nunc metallacium muſtum, ad mediam partem decoctum: defrutum, ſi ex duabus partibus ad tertiam redigatur.

Sapiens à populo primus Publius Attilius appellatus eſt, vt Pomp. ſcribit in l. 2. §. deinde Sextus. ff. de orig. iur. quem tamen Cic. lib. de amicitia Acilium vocat. Hinc & ſapientes pro iuriſperitis, vt apud Romanos, prudentes, l. Feud. 2. tit. 25. Super negocio illo tale eſt ſapientũ noſtræ ciuitatis conſilium, videlicet Oberti & Gerardi. Radeuicus lib 1. c. 27. Atſapientes & legum periti perſuadent Mediolanenſes, licet improbos & infames, iudicis tamen officio per legitimas inducias citandos eſſe: hoc eſt, iudicis edictum vnum, mox alterum & tertium, ſeu vnum pro omnibus, quod peremptorium non ſinatur. Ex eodem numero quatuor illi Principes Iuſtinianei iuris interpretes fuere, quorum gloſſis Accurſium magnopere adiutum fuiſſe conſtat, de quibus idem Radeuicus lib. 2. c 5

Haben

Habens,inquit (de Friderico I.Imp.loquitur)videlicet Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem,viros diſertos & in I.doctiſſimos legumque in ciuitate Bononienſi Doctores, & multorum auditorum præceptores, &c.Prat.

Sapientia terreſtris vocatur humana : de qua loquitur Paul. Sapientia huius mundi ſtultitia eſt apud Deum. Sic lib.Sapientiæ c.8. Sapientia iuris ſuos cultores locupletat,& eorũ theſauros replet.Loquitur Paul.ad Corint.c.3.Nemo ſe decipiat. Si quis videtur inter vos ſapiens eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat vt ſit ſapiens.Loquitur Auguſt.in c.qui ſine 16.q.3.Qui ſine Deo ſapientiam quærit,non ſanus,ſed æger: non prudens ſed ſtultus,aſſidua laborans ægritudine.Talis ſapiẽtia vocatur à Græcis φρόνησις rerum bonarum & malarum ſcientia:quam Iurecõſulti in Pandectis & Pontifices Romani in Decretalibus epiſtolis inſeruerunt. vt annotauit Taboetius in topico militiæ for.& legal.diſcip.

Sapientiam pro Philoſophia dixit Pomp. in l.2.§. poſt hunc maxime.ff.de orig.Iur.& Sapientiam ciuilem Vlp. pro Iuris Ciuilis ſcientia in l.1.§.proinde.ff. de extraordin.cogn.hinc ſapientiæ ſtudioſi apud Quintil.lib.1.& lib.7.Briſſ.

Sarabaitæ ſacerdotes apud Ægyptios in foraminibus petrarum habitantes, induti porcorum & boum pellibus , cincti funibus palmarum,ſpinas ad calcanea portantes ad cingulum ligatas:de quibus plura Crinitus lib.3.de honeſt.diſcip.c.15. ex Auguſtino & Hieronymo.

Saracenus.Extat in iure pontificio tit.de Iudęis & Saracenis. vbi iuris vtriuſque titulorum expoſitor , Saraceni (inquit) dicũtur à Sara vxore Abrahæ,quum potius Agareni dici deberent, ab Agar, ancilla Abrahæ, & matre Iſmaelis,ex quo Saraceni deſcenderunt. De quibus ſcribit Ioan.Carion, li.3. Chr.Saracenum regnum dictum eſt primo regnũ Mahometis. Nam etſi Agarenus erat natione,tamen non ſine magna cauſa mutauit hoc nomẽ,quod promiſſio in ſcripturis ad Abrahæ filios ex Sara prognatos pertinebat , & non ad Agar. Erant autem Agareni ex Agar. Cæterum, cum prætexeret Mahometes ſuum populum Deo gratum eſſe , atque adeo ad quem pertineret benedictionis promiſſio , vt dominarentur in toto orbe (carnaliter interpretabatur omnes promiſſiones ſcripturarum) mutato vocabulo de induſtria , populum ſuum Saracenos appellauit, tanquam Saræ filios, & non Agarenos.Sunt autem hi Saraceni potentes, non in Aſia ſolũ, ſed in Africa quoque facti. Inde & in Hiſpaniam profecti eius quoque magnam partem diu tenuerunt. Italiam etiam ſæpe per incurſionem ingreſſi ſunt.Anchar.

Sarcina,eſt proprie vtenſilium ſimul compoſitorum. Paul.in l.2.§.1.ad l.Rhod.ad merces tranſtulit. Sarcinæ,inquit Cuiac.3. obſ.2. in med. ſunt quæ onerant nauem. Ab hac voce Sarcinator dicitur,non à ſarciendo. Vide Eraſmum explicãtem parœmiam,Sarcinator ſummum centonem.Nebriſſ.

Sarcinator, Sarcinatrix,qui quæ ſarcienda veſtimenta accipit.l.25.§.vlt.ff.loca.l.1.§.1.ff.de tribut,l.5.ff. nautæ caupo. l.27.ff.de pecu.l.5.§.1.ff.de inſtito.l.82.ff,de furt.Non.Marcel.Sarcinatorem ſutorẽ interpretatur addito Lucilii verſu, Sarcinatorẽ eſſe ſummũ ſuere centonem optime. Prat.Briſſ.

Sarcire in 12.Tab.ſatis facere ſignificabat,auctore Feſto.Inde ſarcire noxam,id eſt,damnum pręſtare.l.1.§.cum arietes.ff.ſi quadrup.paup.l.14.ff.de incend.ruin. Et ſarcire damnum in l.32.in fin.ff.de dam.infect.Sicque apud Feſtum Seruius Sulpitius,Sarcito in 12.Tabul.exponit damnum ſoluito,pręſtato.Sarcire eſt etiam integrum facere. Sarcire ædificia in l.7. §.vlt.ff.de iure deliber.eſt corrupta reſtituere. Ob eam cauſam opera publica,quæ locantur,ſarta tecta locantur,vt idẽ Feſt.lib.16.ſcribit.Ita Sarta tecta accipimus in l.7.ff.de offi. proconſ.l.7.ff.de vſufruct.& l.7.C.eod.tit.l,7. §.illud. ff.ad l.Iul.repetũd.l.18.ff. de vſu & habit.l.2. C.de cond.in publ. horr.lib.10. Flauius Vopiſc.in Aurel. De proprio poſſeſſiones quas in Mauritiana habuit, ſartis tectis Capitolii deputauit.Prat.Briſſ.

Sarcofagus ſepulchrum & capulum ſignificat , quod ex ſarcofago lapide fiſſili corpora celerrime conſumente , qui in Troade plurimus naſcebatur,fieret,vt Iſidor.lib.16.c.4.ſcribit ἀπὸ τῦ σάρκα φαγεῖν,quod carnes exedat. Inuenitur verbum hoc in l.37.de relig.& ſumpt.l.18. §.vlt. de alim.leg. l. 6.de ſepult.viol.in C.Th.Et in libello varior.aucto.de limitibus. Orcas in fine inuenies,Sarcofago in fine inuenies. Et in Epigram.Antiq.

Lesbiaq; iaces condita Sarcofago.

Et in alia inſcriptione:

Corpora eorum fictili ſarcofago commendauerim.

Briſſ.Prat.

Sarculus, vel ſarculum, inſtrumentum,quo ſarta ſarciuntur, id eſt,herbis internaſcentibus purgantur.Vlp. de fun.inſtr.l, inſtrumenta. Ligones,inquit, ſarculi, falces putatoriæ, bidentes.Nebr.

Sardiani Græcis,Latinis ſunt Sardi. Caput Lydiæ quondam fuere Sardes, ante Hydæ dictæ, ad Chayſtrum amnem,haud ita procul Tmolo monte.Quas,quia Crœſi regia erat,cinctas obſidione,& expugnatas fuiſſe à Cyro,lib.1,ſcripſit Herodotus.Romani & conuentum Sardibus tribuerunt, qui Sardianus dictus eſt Plinio. Magnam vero vrbem,& celebrẽ fuiſſe, Strabo indicat. Vnde Marcellus recte appellauit rempubl. Sardianorum,in l.antepen.ff.de ann.leg. Hæ ſunt Sardes,teſte Vadiano noſtro,homine doctiſſimo,quarum eccleſiam inter ſeptem illas Aſiæ præcipuas Ioan.Apoc.2.cenſuit.Spieg.

Sardicensis ſynodus,non à Sardibus,ſed Sardica Illyrii ciuitate dicta, de qua poſt Epiphanium l.2.to.2. Vide & Vadianum in Illyria,hiſt.tripart.li.4.c.21.Theod.lib.2.c.4. Spieg.

Sardi venales. Tantum captiuorum Gracchus adduxiſſe ſcribitur,auctore Plinio de viris illuſtribus,vt longa venditione res in prouerbiũ veniret.Sardi venales: Cuius prouerbii rationẽ Plutarch.in Romanorũ Problematibus aliã tamen adfert.Nimirũ olim inoleuiſſe morem apud Romanos ſolennẽ, vt qui ludos in capitolio ederent, Sardos venales pronũciarent,prodiretq; puer quiſpiã,per ludibrium monili cinctus, quam bullam vocãt,eumq; morem hinc ortum putat, quod Veientes olim diu cum Romanis bellum geſſiſſent,quodque vrbem horum poſtremã Romulus expugnaſſet. Vnde & regẽ ipſum & multos captiuos Romam deductos, venales pronũtiauit.Porro cum Lydi ab initio fuerint Hetruſci, Lydorum autem caput erat Sardis,inde factum, vt Hetruſcos Sardorũ nomine pronunciarit venales. Huius autem prouerbii meminit Cic.quoque lib.7.Epiſt.fam. & explicat Eraſ.in Chil.

Sardonyx,gemma.Plin.lib.37.c.6.nomen compoſitum ſcribit ex ſarda,lapide in Sardinia reperto,coloris rubri : & Onyx, quæ gemma eſt ad vnguis humani ſimilitudinem accedens. Vlp. Sardonyca numerat inter gemmas magni pretii. l.6.de bon.damn.vbi tamen Sardonychica legitur.Hot.Prat.

Sardonyx eſt gemma ex duorum nominum ſocietate ſic vocata. Eſt enim ex Onychis candore & ſardi rubore mixta, auctore Iſidoro lib.16.Etymol.c.8.Briſſ.

Sarcogalla in l.vlt.§.ſpecies.ff.de publ.ea videtur eſſe,quæ ab aliis auctoribus Sarcocolla vocatur. ſicut ibidem Saffirinus vocatur qui à Plin.lib.37.c.9.& Iſid.lib.16.c.9.Sapphyrus appellatur.Eſt autem Sarcocolla lacryma arboris in Perſide naſcentis turi ſimilis,vt Dioſcor.lib.3.& Pli.lib.13.c.11. & lib.24.c.14.ſcribunt.Nomen ab eo habet,quod diſſolutam & hiantem vulnere carnem adſtringat & adglutinet. Briſſ. Prat.& Goth.ad d.l.vlt.§.ſpecies.

Sarmatæ , ſiue Sauromatæ, nam vtroque modo appellantur, populi ſunt Septentrionales,alteri in Aſia,alteri in Europa. Nam duplex eſt Sarmatia. Luca 3.Et in iuncto Sarmata velox Pannonio.& ibidem.Affinis Sarmata Moſcho. De aur.& arg.leg.l.arg. Sunt, inquit,nationes quædam,quæ pellibus vtuntur,veluti Sarmatarum.Nebriſſ.

Sarmenta.Sarpere antiqui pro purgare ponebant.vnde & virgulæ abſciſſæ , ſarmenta dicuntur. l.ligni appellatione. ff.de leg.3.Spieg.Prat.

Sarracum vehiculum eſt,inquit Feſtus, quo ornamenta portantur ſcenicorum, frequentius tamen ponitur pro vehiculi genere,quo ligna & lapides deuehi conſueuerunt,Corraſ.2. Miſc.20.n.4.

Sarta tecta Feſtus ſic interpretatur: sarte ponebant pro integre,ob quam cauſam opera publica,quæ locãtur, vt integra recta præſtantur,ſarta tecta vocantur. Etenim ſarcire eſt integrum facere.Hæc Feſtus,sed videamus ne non de tectis locutio intelligatur; verum hoc coniunctim pronuncietur,itẽ vt alia complura,in quibus & coniunctio ſubauditur : vt ire agere,vti frui & quę ſunt generis eiuſdem:vt ſit sarcta & tecta. quidam c.literam interponendam putant, quod à sarcio declinatum ſit,non à sarrio.Chariſius li.2.sarcte,inquit,pro integre.Sarcite enim eſt integrum facere. Hinc sarcta tecta, vti ſunt opera publica publice locantur Vlp.l.7. ff. de offic. proconſ.Ædes ſacras & opera publica circumire inſpiciendi gratia, an ſarta tecta quæ ſint, vel an aliqua refectione indigeant.Idem l.7.§.1.ff.de vſufr.Hactenus tamen vt ſarta tecta habeant.itẽ,Vnde Celſus de modo ſarta tecta habendi quærit,ſi quæ vetuſtate corruerunt,reficere non cogitur.Item apud Macrum in l.7.§.1.ff.de l.Iul.repetund.Hot.Prat.

Sarta tecta eo modo locari,exigiq; ſolebant, vt redemptores ſuo lapide, ſua calce , ac ſua materia ædes ſartas tectas præberent,certo precio in ſingulos annos addicto.Quod fieri ſolebat Romæ minimo licitantibus. Bud. in annot. prior.in Pandectas.

Sartor dicitur,qui veſtes facit,vel reſarcit.

Sat,pro ſatis,ante Ciceronis ætatem dictum ſæpius eſſe,quam Ciceronis ætate,& poſtea ab eruditis obſeruatũ eſt.Spieg.

Satius pro eligibilius atque melius, aduerbium eſt comparandi ab eo quod eſt ſatis.Iuuen.

Hoc ſatius quam ſi dicas ſub iudice vidi
Quod non vidiſti----

Vlp.de fideicom.liber.l.ſi debitor.satius eſt eum,qui agnouit legatum,onerari.Nebriſſ.

Satagere, eſt vehementer,ſed fruſtra moliri. Huius verbi vſum ignorant Canoniſtæ.

Sati fructus.ff.de vſur.l.qui ſcit.§.1.

Satio eſt ſpecies quarta acceſſionis induſtrialis. Vult.in comment.Inſtit.de rer.diuiſ.§.21.n.1.

Satis pro valde in l.4.ff.de in integ.reſt. quemadmodum Florētiæ legitur,& in l.7.§.belliſſime.ff.quod vi aut clam. l.16. l.45.§.pen.ff.de fideic. libert.l.2.§.poſt hos quoque.ff.de orig.iur. Vbi ſatis ſuperlatiuo iungitur. Sic satis inhumanū, satis inciuile, satis impium,in l.6.in fin.pr.ff.de pigner.act. l.20.ff.de adq.hęred.l.37.ff.de l.3.l.15.ff.de procur.l.66.in fi. ff.de ritu nupt.l.1.C.de comm.rer.aliena.l.33.C.de inoff.teſtam.& in aliis Iuſtin. Conſtitutionib.ſæpe. Particula autē, satis,his verbis,dare,facere,præſtare,accipere,petere,offerre,eleganter coniungitur.Briſſ.Prat.

Satis, dictio, interdum à verbis ſuis diſiungitur.Ita dari ſatis, & ſatis pro aliquo dare,& ſatis pro lite accipere, legimus in l.1. §. merito. ff. de rip.mun. l.33.ff.de fideiuſſ.l.2.§.ſed & ſi dubitetur ff.de iud.l.26.§.fin.ff.de minor.l.11.§.Neratius.ff. de act.empt.l.3.C.de poſtl.reuerſ.Et ſatis à poſſeſſore cauendum in l.10.ad fin.ff.de vſufr. Et ſatis definit eſſe cautum in l.5.§.1.ff.de legit.tut.Briſſ.

Satis,dictio,his verbis,dare,facere,præſtare,accipere,petere, offerre,eleganter coniungitur.Briſſ.

Satis acceprio, inquit Pompon.in l.5.§.2.de verb.obli.eſt ſtipulatio quæ ita obligat promiſſorem,vt adpromiſſores quoque ab eo accipiantur,id eſt, quidem promittant. Briſſ.

Satis accipere dictum eſt eodem modo quo ſatisfacere. nam quia id,quo quis contentus erat,ei præſtabatur,ſatisfieri dictum eſt,d.l.5.§.2. Satis accipere autem dicitur creditor,legatarius aut alius quilibet, cui cautio præſtatur,l.8.ff.de vſufr.ear.rer. l.17.ff.de teſtam.tut.l.7.de incend.ruin. l.30.de vſufr.leg.l.fin.§.fin.quor.legat.l.30.§.fin.ff. de ſtat.lib. Sic ſatis de euictione accipere l.48.de euict.Legati fideicommiſſive ſatis accipere l.38.in ſin.ff.de cond.indeb. l.fin. C. vt in poſſ.legat.Subauditur autem per Græciſmum in ea locutione verbum nomine & integra oratione effertur in l.1. §.ſi Titio.ff.vt in poſſ.leg.Prat.ex Briſſ.

Satisagere pro ſatagere,curare,apud Vlp.in l.hæc conditio 16.ff. de cond.& demonſtr.

Satisdare proprie eſt ei ſponſores dare, qui ſibi à debitore cauet.nam ſatiſdamus alteri,cauemus nobis. Cauet enim qui ſatisaccipit.Cic.in Bruto, At vero tibi ego Brute non ſoluā niſi prius à te cauero, amplius eo nomine neminem petiturum. Sed ICti cauere poſtea dixerunt pro cautionem dare. & Cauere ſic diſtinguunt à Satiſdare, vt qui ſponſorem, id eſt, fideiuſſorem det, Satiſdare dicatur: qui vero chirographum duntaxat,Cauere.Hot.Prat.

Satisdare proprie eſt fideiuſſores dare : ſatisfacere latius patet.Verum ſatiſdationis nomine interdum ſatisfactio ſignificatur l.ſatisdationis ff.de verb.ſig. vt in l.2.pro hæred.l.promiſſor.§.vlt. de conſtit.pec. atque ita ſatiſdationis verbum in l.ſolutam,de ſolut.accipi debet.Cuiac.in tit.quibus mod. toll.oblig.Inſtit.lib.3.ſuper verb.Solutione.

Satisdare damni infecti eſt,cauere datis fideiuſſoribus,ſe damnum,ſi quod accidat,ei cuius intererit,præſtaturum. Hot. Prat.

Satisdatio in tit.ff.qui ſatiſd.cog.& in omnibus prętoriis ſtipulationibus,quibus ſatisdari iubetur,fideiuſſorum dationē ſignificat. Nam ne pignoribus quidem in vicem ſatiſdationis quis defungi poteſt.l.7.ff.de prætor.ſtip.l.1.& l.3.§.1.ff.ſi cui plus quam per l.Falcid.Nec vero qui ſatiſdare promiſit, fidē impleſſe aliter intelligitur, quam ſi eum dederit acceſſionis loco,qui vtiliter obligetur.Nā ſi minorem 25.annis,vel mulierem, vel ſeruum det, non videtur ſatisfeciſſe obligationi aliter atque ſi non idoneum dederit.l.3.ff.de fideiuſſorib.l.8. §.1.ff.qui ſatiſd.cog.Non enim videtur ſatiſdatum, ſi vitioſe ſatiſdatum eſt.l.6.ff.eod.tit.Briſſ.Prat.

Satisdare tutores vel curatores dicuntur tunc, cum dant fideiuſſores qui ipſorum nomine promittunt rem pupilli vel adoleſcentis ſaluam fore,id eſt,perſonis pupilli vel adoleſcētis recte proſpectum,& bona non diminutum iri,vide Vult. in comm.ad pr.n.5.Inſt.de ſatiſdat.tutor.

Satisdare etiam ſatis præſtare dicitur.l.8.ff.de vſufru.earum rerum quæ vſu conſumuntur.Martial.lib.2.Epigr.

Si de ſeruitio graui querantur,
Adſertor venias,ſatiſq; preſtes. Briſſ.

Satisdari certæ pecuniæ in l.6.in fin.ff.quib.mod.pign. Fideicōmiſſi ſatis petere.l.71.§.1.ff.de conditionib.& demonſtrat.l.1.§. ſi quis ſit.l.7.ff.vt lega.nomin. caueat. & pignori accipere legati. l.28.ff.de pignor. & Interpellari traiectitiæ pecuniæ.in l.2.de naut.fœnore.& Totius dotis ſatisfieri in l. 30.ff.de vſur.leg.Briſſ.

Satisdatio cautio eſt fideiuſſoria,vel etiam iuratoria,ſi fideiuſſoriam quis dare nequeat. Nudæ autem cautioni repromiſſionique ſemper opponitur l.1.§.ſtipulationem.ff.de prętor.ſtip.Briſſ.

Satisdatio eodem modo appellata eſt,quo ſatisfactio.nam vt ſatisfacere dicimur ei cuius deſiderium implemus: ita ſatiſdare dicimur aduerſario noſtro,qui pro eo quod à nobis petiit,ita cauit,vt eum hoc nomine ſecurum faciamus datis fideiuſſoribus l.1.ff.qui ſatiſdat.cog.Hot.Prat.

Satisdatio nihil aliud eſt, quam cautio pro eo, quod inter partes eſt,vt de eo reddantur in euentum ſecuriores: ita definit Vult.in comm.Inſt.de ſatiſd.n.4. Differt autem ſatiſdatio à ſatisfactione,quod hæc illa latius pateat, vt in l.61.de verb.ſign.l.2.pro hered.l.21.§.fin.de conſt.pecun.l.49.ff.de ſolut.Hęc plures ſub ſe continet ſpecies,repromiſſionem,pignora, iuratoriam cautionem, acceptilationem, nouationē, conſtitutum,& ſi quę ſunt alia:Satiſdatio vero eſt ſatisfactio, quæ fit datis fideiuſſoribus:vide omnino Vult.in comm.Inſt. ad pr.n.4.tit.de ſatiſdat.tutor.& Gœdd.in comm.ad l.61.n. 2.ff.de verb.ſign.

Satisdatio iudicatum ſolui, eſt quum quis ſtipulanti vt ſolueretur ſibi quod fuiſſet iudicatum,datis fideiuſſoribus promittit,ait Imp.tit.de ſatiſd.in pr.nam iudicatum ſolui,antique dictum eſt, pro Solutum iri: & Satiſdare iudicatum ſolui,dare fideiuſſores locupletes,qui ſtipulanti actori promittant,quantum iudicio facto ſolui oporteret,ſi reus damnaretur,tantum ſuo periculo ſolutum iri,l.3.& paſſ.ff.iudic. ſolui.Hot.Prat.vide fuſe Cuiac.10.obſ.29.

Satisdatio neceſſaria eſt, cum iudice imminente ſecundum qualitatem cauſæ ab inuito exigitur. Hæc ſi non poſſit à reo ibi præſtari, vbi conuenitur : poteſt audiri,ſi in alia eiuſdem prouinciæ ciuitate præſtare paratus ſit.Spieg.

Satisdatio nudæ cautioni repromiſſionique ſemper opponitur l.1.§. ſtipulationem.ff.de prætor.ſtip.& in tit.de damn. inf.ſæpe l.5.ff.de pet.hæred.l.45.ff.de procur.l.56.in pr.ff.de euictionib.Briſſ.Prat.

Satisdatio rem ratam dominum habiturum, eſt quum quis ſtipulanti à procuratore alterius vt dominus eius procurationem ratam habeat, datis fideiuſſoribus promittit. vti docet Imp.tit.de ſatiſd. in pr. & l.1.& paſſ. ff.rem rat.hab.Hotom.Prat.

Satisdatio voluntaria,quam partes ex conuentione ſibi pręſtant,& poſſent euitare.l.interdum.ff.rem rat.haber. Vnde non in alium locum remittitur. l.ſi fideiuſſor.§.ſi neceſſaria. l.de die.§.iubetur.& §.vlt.ff.qui ſatiſd.cog.Spieg.

Satisdatione reuelare. l.ſi procuratorem. ff. de procurat. Spieg.

Satisdationes ſecundum mancipium Paulus Manutius ſcribit eas eſſe, quæ de rebus mancipio emptis, pretio nondum ſoluto fiant. nam etſi mancipia venditor poſſidet,ab emptore data:quia tamen ea fieri poſſunt deteriora,vt deinde eiuſmodi non inueniantur,qualia emptor promiſerit:ſatiſdationem ſecundum mancipium venditor quærit, vt ſibi de mancipiis caueatur, Cic.ad Attic.5. De ſatiſdando vero te rogo, quoad eris Romæ, tu vt ſatiſdes.& ſunt aliquot ſatiſdationes ſecundum mancipium, in his & Memmianorum. Hot.& Cuiac.11.obſ.4.in fin.

Satisdato aduerbialiter, vt Teſtato dicitur. Inde Satiſdato cauere, promittere, id eſt, fideiuſſoribus datis. l.4.§.quæſitum.ff.ſi quis cautio.l.4.§.addici.ff.de fideicomm.libert.l.7. ff.de accuſ.l.56.ff.de euictionibus.l.18.in fin. ff. de caſtr.pec. l.16.ff.de offic.præſid.l.31. ff.ad l.Falcid.l.3.§.1.ff. ſi cui plus quam per l.Falc.Briſſ.

Satisdato debere,eſt datis ſponſoribus ſiue fideiuſſoribus debere.Cic.li.16.epiſt.ad Att.Poſſumus enim,vt ſponſores appellentur,procuratorem introducere:neq; enim illi litē cōteſtabuntur:quo facto non ſum neſcius ſpōſores liberari. ſed & illi turpe arbitror,eo nomine quod ſatiſdato debeat,procuratores eos non diſſoluere : & noſtræ grauitatis ius noſtrū ſine ſumma illius ignominia perſequi.Hot.Prat.

Satisdatum verbum dicitur idoneam cautionem deſiderare. l.1.§.pen.ff.quod legat.Satiſdationis tamen appellatione interdum quoq; repromiſſio continetur, qua contentus fuerit is,cui ſatiſdatio debebatur.l.61.ff.de verb.ſign. Cuius rei exemplum eſt in l.vlt.§.ſi legatarius.ff.quod legat.Briſſ.Prat.

Satis eſt,pro ſufficit l.1.C.de his quib.vt indig.

Satis exigere.l.103.ff.de cond.& demonſt. l.9.§.vlt.l.53.ff.de admin.tut. l.1.§.vſque adeo.ff.de tutel.& ration.diſtr.l.1.§. ſi præſes.ff.de magiſt. conueniendis. l.39.§.vlt.de legat.3. id eſt,ſatiſdationem exigere,vt in d.l.1.§.ſi curatores.de magi. conuen.Briſſ.Prat.

Satisfacere dicimur ei, cuius deſiderium implemus, inquit Vlp.l.1.ff.qui ſatiſd.Et quocunque modo ab obligatione receſſum eſt,dicitur ſatisfactū eſſe, vt exempla ſunt in l.ſi rem alienam. §. omnis. ff.de pign.act.l.ſoluitur.5.§.vlt.l.ſi deferente.13.ff.quib.mod.pign.vel hypoth.l.quod venditur.ff.de act.empt.l.promiſſor.21.§.2.ff.de conſtit.pec.l.4.§.1.ff.de re iudic. Satisfactionem etiam ſolutionis verbo accipiendam quandoque,placet,l.ſolutionis.176.ff.de verbor.ſignificat.l. ſatisfactio.52.l.ſolutionis.84.ff.de ſolut.Vult.in comm.Inſt. ad §.fin.n.6.de perpet.& temporal.action.

Satisfacere & Soluere tanquam differentia ſeparantur: vt apud Pompon.l.quod vendidi.19.ff.de contrah.empt. Quod

vendidi

vendidi non aliter ſit accipientis, quam ſi aut pretium nobis ſolutum ſit,aut ſatis eo nomine factum. ſic in l.Stichum.39. §.1.ff.de ſtatuiib. l. ſi ita.41.§.1.ff. de manumiſſ. teſt. l. Paul. 38.§.2.ff.de lib.cauſ.Soluit enim proprie qui pretium numerat:ſatisfacit,qui pignus vel expromiſſorem,vel fideiuſſorem præbet.l.ſolutiones.ff.de verb.ſig.l.4.§.1.ff.de re iud. l.6.ff. quibus modis pign.vel hypot.l.promiſſor.21.§.2.ff.de conſt. pecun.Hot.Prat.

Satisfacere,eſt tantum facere,quantum ſatis ſit irato ad vindictam:inquit Aſcon.in illum 3.Verrinę locum:Video enim, & ex iis quæ legi & audiui intelligo, in qua ciuitate legatus populi Rom.aliqua ex parte violatus ſit,niſi publice ſatisfactum ſit,ei ciuitati bellū indici atque inferri ſolet.Hot.Prat.

Satisfacit, qui idoneum expromiſſorem volenti dat. l.4.§. ait prętor.ff.de re iud.In eo itaq; quod dicitur pignus ſoluta pecunia,vel ſi eo nomine ſatisfactum ſit liberari. Satisfactū accipimus, quemadmodum voluit creditor,licet nō ſit ſolutum.Siue enim aliis pignoribus ſibi caueri voluit, vt ab hoc recedat,ſiue fideiuſſoribus,ſiue reo dato, ſiue precio aliquo, ſiue nuda conuentione,ſiue alias quocunq; modo receſſerit, vel ſi conuenerit,vt pro hypotheca fideiuſſor detur,datumq; licet non idoneum creditor admiſerit, vel ſi deferente creditore iurauerit debitor rem non eſſe pignori obligatā,ſatiſfactum intelligitur.l.9.§.omnis.ff.de pigner.act. l.5. §.vlt.l. 13.l.14.ff.quib.mod.pign.l.3.ff.de fideiuſſorib. Sed & ſi accepto latum ſit, id propter quod hypotheca erat obligata, ſatisfactionis nomen proficiet.l.49.ff.de ſolut. & alias quoque ſatisfactum videtur expromiſſore,vel pignore dato.l.53.ff.de contrah.empt.§.venditæ.Inſt.de rer.diuiſ.Briſſ.Prat.

Satisfactio eſt pignoris vel fideiuſſoris exhibitio,l.52.ff.de ſolut. l.19.ff. de contrah.empt. Quod vocabulum,licet late pateat, tamen in reſcripto Antonini expoſito in l.5.ff. vt in poſſeſſ.leg.ad exoluendum legarum refertur.Briſſ.Prat.

Satisfactio eſt pars pœnitentiæ: Nam partes tres,Contritio,Confeſſio,&Satisfactio.Et in tribus conſiſtit Satisfactio, in Oratione,ieiunio & eleemoſyna.Briſſ.

Satisfactio & ſatiſdatio differunt. Nam etſi ſatiſdatio eodē modo appellata eſt,quo ſatisfactio:cōſtat tamen ſatiſdationē ſatisfactionis ſpeciē eſſe.l.1.ff.qui ſatiſd.cog. Satisfactio plures ſub ſe continet ſpecies,repromiſſionem,pignora,iuratoriam cautionem,acceptilationem,nouationem,conſtitutum, & ſi quæ ſunt alia.l.ſi rem.§.omnis ff.de pigner.act.At ſatiſdatio eſt ſatisfactio,quæ fit datis fideiuſſoribus.d.l.1.Gœdd. in comm.ad l.61.n.2:de verb.& rer.ſign.

Satis tibi facio, ſatis tibi fiet: fiet tibi ſatis à me,& ab hoc,& illo:ſatis tibi fiet à me,aut ab hoc,aut illo.Horum verborum ſenſum aperit Imp.in Nou.vt cum de appell.cognoſcit,§.ſi. Spieg.

Satisfieri voluntati defuncti videtur, ſi ex fructibus, vel aliunde ſatisfiat.l.is à quo.ff.vt in poſſeſſ.legat.Spieg.Briſſ.

Satisfieri verberibus de ſeruo dicitur in l.17.§.cum ſeruus. cum §.ſequenti.ff.de iniur.l.pen.ff.ſi ex nox.cau.agat.

Satis offerre dicitur debitor in l.1.§.vlt. ff. de requir.vel abſentib.l.5.ff. de ſuſpect.tut.l.6.C.de teſtam.man.Briſſ.

Satis petere & ſatis deſiderare dicitur is,qui caueri ſibi poſtulat.l.14.ff.de adminiſt.tut.l. vltima.§.1.ff. quod legatorum. l.8. Digeſt. de prætoria. ſtipulat. l. 7.ff. rem pupilli ſaluam fore.Inde illud in l.52.in fin. ff.de iud. ſi petatur fideicommiſſo ſatis. Et ſatis legatorum deſideret, in l.1.§.non exigimus,l.3.§.1.ff.vt in poſſ.leg.Briſſ.Prat.

Satrapia, dictio,neque Romana eſt,neq; Græca,ſed Perſica. Hinc Herodotus 3.refert, Darium diuiſiſſe regnum ſuum in 20.Satrapias,& li.1. ἀρχὴν Babylonis σατραπηίην vocari tradit: Et Suidas li.11.ſcribit, Satrapam Armeniæ quotānis 20000. pullorum miſiſſe ad regem Perſarum. Huius dictionis fit mentio in Nou.conſtit.31.c.1.§.3.vbi Gothof.in not.

Satriani fundi meminit Scæuola in l. patronus. 35. §. 2. de leg.3.

Satricum, vrbs fuit antiquiſſima Italiæ;de hac Florus de bello Latino:Satricum, inquit,atque Corniculum quis credat? tunc prouinciæ fuerunt: Liu.li.28.Satrici matris matutæ de cœlo tactam ædem.Nebriſſ.

Satvra, vt Feſt.lib.17. ſcribit, erat cibi genus ex variis rebus conditum: vel ſecundum aliorum interpretationem, genus carminis, in quo multis de rebus coniunctim & confuſe diſputabatur.Ex quo Satura lex,quæ multis aliis cōferta legibus olim dicebatur: vel νόμος πολλὰ περιέχων, id eſt,lex,quæ de pluribus rebus loquitur. dicta à copia rerum, quaſi à ſaturitate,Iſid.lib.5.Etym.Vnde in ſanctione legum adiiciebatur: Neue per ſaturam abrogato.C.Lælius in oratione quam pro ſe dixit: Poſtera die,quaſi per ſaturam exquiſitis ſentētiis in deditionem accipitur.Iuſtinianus Imp.in l.1.in pr.C.de Latin.libert.toll.Latinorum,inquit,libertas quaſi per ſaturam inducta remanet:Idem in conſtit.ad anteceſſores:Opus quaſi per ſaturā collectum.Autor Panegyrici Flauienſium Conſtantino dicati. Neque enim quaſi per ſatyram confundenda ſunt beneficia tua.Lucil.1.ſatur.per ſaturam ædilem factam, Varro in veteri tabula ænea apud Appianum; Extra quam ſi quid in ſatura foret. Feſtus quoque in ſatyra: Imperium per ſaturam dare, ſententiam per ſatyram exquirere, abrogare & derogare: adde Diomedem 3.c.6. Eraſm.Chiliad.4.cent. 8.Briſſ.Prat.& Goth.ad d.l.1.in pr.C.de Latin.libert.toll.

Saxvm Tarpeium miræ altitudinis erat, à quo Lex duodecim tabularum vult deiici eum, qui falſum dixerit teſtimonium. Sed hodie non poteſt quis ſic damnari,vt de ſaxo præcipitetur,autore Modeſt.in l.ſi diutino.ff.de pœn. Eſt autem aliis pœnis vtendum, pro qualitate admiſſi. Mart.in l.1.in princ. Vlp. in l.lege Corn. ff.ad l.Corn.de falſ.l.Damus licentiam C.eod.tit.Old.Prat.

S C.

Scabini. *Schenffel.* Nihil vetat omnino,quin iudices vulgo ſcabinos, inquit Inſulanus, aut eiuſmodi homines vocemus iuratos:quo nomine etiam ſcimus in pleriſque orbis terrarum partibus à plebe recenſeri.Profert exemplum e Ciceronis de Inuent.li.1. Religioſum eſt,quod iurati legibus adiudicauerunt.Extat vocabulum in c.1.§.1.de immu.eccl.lib.6.& c.3. de alien.iud.mut.cauſ.fac.Spieg.

Scabiosi,qui ſcabie,hoc eſt,cutis infectione laborant. de qua lib.5.Celſus:Non dubium eſt,quin Iuriſconſult. l.3.de ædil. edict.de his ſenſerit, quibus aſperior eſt ſcabies, pruritque magis,quæque difficilius tollitur: & à Græcis ἀγρία,id eſt,fera.Spieg.

Scabro dicitur, qui dentes aut gingiuas illuuie ſcabras aut ſpurcas habet. Vlpia.in l.12.§.fin.ff.de ædil.edict.Trebatius ait,non eſſe morboſum os alicui olere,veluti hircoſum,ſcabronem.Sic enim legi vult Cuia.obſer.lib.11.c.10.non Strabonem,cum hic oculorum,non oris vitio laboret. Hoc autem vitium veteribus eſt Scabres, & Scapres, nouis Scabrities.Pacuuius Teucro, Quæ deſiderio alumnum, pœnitudine,ſquale,ſcapre atque inculta vaſtitudine.Varro Manio,Ager derelinqueretur, ac periret ſquale,ſcabre, atque illuuie & vaſtitudine.Coniungit ſcabrem illuuiei,vt Trebatius, dū ait hircoſi & ſcabronis vitium & illuuie oris accidere. Quidam Raponem legi volunt:ſed rapo,raptor eſt,non lurco:& ſi quod in lurcone vitium oris, hoc ex anima interiore, δυσπνοια non δυσωδία dicitur.Budæus autem plane hic cœcutit, pace tanti viri dixerim. Vide Scaligerum in Varr. Prat. & Gothof.ad l.12.§.fin.

Scæna,vide Scena.

Scæva dicitur qui manu ſiniſtra ſic vtitur,vt alii homines dextra: & viciſſim dextra pro ſiniſtra: nam ſi imbecillitate dextræ, validius ſiniſtra vteretur, non ſcæua, ſed mancus diceretur,vti docet Vlp.l.12.§.1.de ædil.edict. Liuius lib.2.ſcribit, Mutio apud Romanos inditum fuiſſe nomen Scæuolæ, propter exuſtam dexteram.Prat.ex Hot.Briſſ.

Scævvm dogma,pro peruerſo & improbato dicunt Impp.in l. hi qui ſcæui. C.Th.de his qui ſuper relig.contend.vt ſcæuitatem morum,pro peruerſitate,in l.17.de pœn.in eod.C.Ita ſcæuas libidines Tertull. in Apologet. c.11.dixit, & ſcæuam rem pro mala vſurpatam Feſtus notat.lib.16.Prat.ex Briſſ.

Scalæ, l.7.C.de aquæduct.li.11.traiectus erant maritimi Cōſtantinopoli in mare protenſi,traiiciendi cauſa vſque ad nauigia. Ad reparationē aquæductus huius almæ vrbis inquiſit Impp.omnia vectigalia, quę colligi poſſunt ex vniuerſis ſcalis huius inclytæ vrbis,&c. ad refectionem eiuſdem aquæductus procedere.Antea legebatur,ex vniuerſis calculis,contra veterem ſcripturam,& Græcorum metaphraſim,quæ ſic habet εἰς ἀνανέωσιν τοῦ ἀγωγοῦ τὰ παρεχόμενα εἰς τὰς σκάλας αἰδεσιμώτατα. Talis in regione ſexta ſcala Sycæna,quæ πέραμα Iuſtinianarum dicitur Nouell.69. Græce autem hæ ſcalæ χηλαὶ dicebātur.Prat.& Cuiac.ad l.7.C.de aquæduct.li.11.Porro ſcalam à ſcalis diſtinguunt quidam,vt ſcala ſit, quæ huc atque illuc transferri poteſt.Caius: vel ſcalam ſciens accommodauerit ad aſcendendum.Scalæ vero latiores habeant gradus,& immobiles permaneant.Sed hanc confundi differentiam oſtendit Pompon.in l.fi.ff.de diuiſ.rer. Apud Vlp.in l.quæſitum. §.canales.ff.de fund.inſtruct.ſcalæ, quæ ad lacunaria admouentur,domus inſtrumenta ſunt.Spieg.

Scalæ Gemoniæ carceris quoddam genus fuit apud Romanos,vt teſtatur Goth.ad l.8.§.ſolent.9.ff.de pœn.

Scalprvm Corn.Celſus inter inſtrumenta chirurgica numerat:licet eo diuerſi quoque artifices vtantur. Nonnulli ſcalpra vocant ferramenta ſutoria,priore parte curua,& à flexu procurrentia acie recta,quibus corium ſecant, Græci σμίλας vocant:ſed & à ſimilitudine in falce vinitoria pars illa, quæ ſic acie eſt recta,poſt ſinum curuum ſcalprum vocatur à Columella:quæ(inquit)à flexu procurrit, ſcalprum, nomen adeptum eſt à ſcalpendo. eo enim commodius ſic poſt flexum procurrente quam directo ſcalpi poteſt.vt annotauit Adria. Turneb.aduerſ.lib.7.c.10.

Scandalvm deducunt à Græco σκάζω, quod claudico ſignificat, aut etiam ab Hebræo כשל, quod cadere,aut ruere ſignificat. Declarat autem proprie aliquid in via poſitum, in

quod ambulans impingat & corruat. Idem etiam eſt offendiculum. Porro per metaphoram duo potiſſimum ſignificata habet, nempe notat tum damnum, incommodum aut calamitatem quamuis, qui eius vocis vſus plerunque in veteri Teſtamento repetitur: tum etiam occaſionem ſpiritualis lapſus, aut ruinæ.

Scandianum ſpecies quædam pomi eſt, vt refert Gothof. ad l. 205. de verb. ſig.

Scandulæ ſunt quaſi ſcindulæ tabellæ, non ſerra, ſed bipenni productæ, trunco delecto, veluti Plancæ, quibus ad plurima vtimur. Vnde tectum ſcandulare Apuleio: niſi potius à ſcandendo, vt putat Marius Grabaldus lib. 2. de part. ædium: Cũ tamen Iſidor. lib. 9. Etymo. c. 19. ſcandulas à ſcindendo dictas credat: & verius vter ſenſerit, videto. Sunt igitur ſcandulæ tabellę vicem tegularum præſtantes, quernis & ligneis aſſulis, ſeu ſectilib. aſſerculis confectæ, &c. Scandulis contectam fuiſſe Romam annis quadringentis & ſeptuaginta teſtatur Pli. li. 16. c. 10. Brech. in l. Tabernæ. ff. de verb. & rer. ſig.

Scandularius, faber eſt lignarius, qui ſcandulas facit. Scãdulariorum meminit ICtus in l. quibuſdam. de iur. immun.

Scapha (quæ vulgo βάρκα & κοντάκας dicitur Harmen. 2. tit. 11.) nauicula eſt, vnico ligno cauata, à σκάπτω, fodio. Paul. tit. de fund. inſt. l. fin. Scapha, inquit, nauis, non eſt inſtrumenrum nauis: etenim, mediocritate, nõ genere à naui differt. Inſtrumentum autem cuiuſq; rei neceſſe eſt alterius generis eſſe. Sic accipe hoc verbũ apud Alfenum in l. ſcapha n. 44. ff. de euict. Calliſtr. in l. nauis 4. in pr. vbi Peckius ff. ad l. Rhod. de iact. Vlp. in l. 3. §. 1. ff. de rei vindic. vide Bayſium de re naual. Goth. ad d. l. 44. de euict.

Scaphiſmus erat ſupplicii genus apud Perſas. Cuius meminit Eunapius de vitis Philoſophorũ in Ædeſio, idque fiebat hoc modo. Scaphis duabus, quæ committuntur ac coagmentãtur ita includitur homo totus, vt promineat foris caput cũ manibus pedibuſque, dein iubetur edere, aut ſi nolit, vi allata cibum capere compellitur, compunctis etiam oculis, infundunt quoque lac melle miſtum, radiiſq; ſolis aduerſis obiiciunt, vbi facies prius illita muſcis apibuſq; oppletur: interim ab excrementis cum veſicæ, tum alui intra ſcaphas verminantibus corpus miſere abſumitur.

Scaphium, vas eſt, in quod ventris ſordes excipiuntur: eſt autẽ Græcum verbum σκάφιον, & à Polluce li. Onomaſt. 10. c. 9. inter ea, quæ εἰς ὑπηρεσίαν mulierib. vſui ſunt ponitur. Martial.

-----Qui Mentora frangis
In ſcaphium mœchæ Sardanapale tuæ.

Et Iuuenal.

Et ride ſcaphium poſitis cum ſumitur armis.

Vlp. in tit. de aur. & arg. leg. l. Quintus Mutius: Argento legato, inquit, non puto ventris cauſa habita ſcaphia contineri, quia argenti numero non habentur. Accurſ. Scaphium genus cinguli eſſe dicit, & ventris cauſa exponit, quia corrigia eſt pro ventre ſuſtentando, quaſi non ex auro etiam ſcaphia fieri conſueuerint, dicente Martial.

Ventris onus miſero, nec te pudet, excipis auro.

Nebriſſ. Prat.
De Scaphio vide vlterius quid annotarit Turn. aduerſ. li. 2. c. 30. & lib. 4. c. 1.

Scatebra, ebullitio aquæ ſurgentis.

Sceleratum, in quo ſcelus eſt conſtitutum, vel commiſſum: vt ſcelerata ſacrificia apud Imp. in l. vnic. Cod. de theſaur. lib. 10. Et ſceleratiſſimum conſilium in l. poſt diui. 8. in princ. C. ad Iul. maieſt.

Sceleritas à Martiano in l. 3. ff. de bonis eor. qui ant. ſent. mor. eadem forma dictum qua bonitas, & malitas pro malitia in l. 5. ff. quod met. cauſ. Sceleritas igitur facti eo in loco ingens deprauatio eſt, & fœditas turpificati animi eius, qui ſibi manus infert. Prat. & Goth. ad d. l. 5.

Sceleroſus proprie dicitur, vt ait Donat. autor ſceleris. Imp. in l. 18. C. de pœn. In ſceleratos, inquit, & noxios proferri debet ſententia.

Sceleſta factio apud Imp. in l. 5. in pr. C. ad l. Iul. maieſt. & apud Paul. 5. ſent. 29. §. 2.

Sceleſtum contubernium, vide l. 9. C. de inceſt. & inutil. nup.

Sceleſtus contractus, quo ſcelus committitur, l. qui contractibus. C. de iur. fiſc.

Scelus eſt, contra ius improbe admiſſum facinus.

Scena eſt, quæ ludorum faciendorum cauſa, quolibet loco, vbi quis conſiſtat, moueaturq; ſpectaculum ſui præbiturus, poſita ſit, in publico, priuatoq;, vel in vico: quo tamen loco paſſim homines ſpectaculi cauſa admittantur, l. 2. §. 4. ff. de his qui not. Aliam refert huius vocis etymologiam Caſſiod. li. 4. var. epiſt. vlt. Frõs enim theatri, inquit, ſcena dicitur, ab vmbra luci denſiſſima, vbi à paſtoribus inchoante verno diuerſis ſonis carmina cantabantur. Notum autem eſt à Græco σκηνῇ deduci, & ſcena ſcribendum, non ſcæna, licet Pandect. Florent. ſcriptura repugnet. Prat.

Scenici, ſunt ludiones ſeu ludii, qui in ſcena ludos agunt: alias hiſtriones dicti: vt ſunt omnes qui quæſtus cauſa in ſcenam prodeunt notabiles, veluti mimi, hiſtriones, autore Vlp. in d. l. 2. §. fin. vide tit. C. de ſpect. ſcen. & len. Græci thymelicos vocant. Sic ſcenica veſtimenta dicuntur, quibus in ſcena vtimur, l. 127. de verb. ſign. l. 13. §. & ſi. de vſufr. Prat. Briſſ.

Sceptrum aliquando, & virga in eodem ſenſu accepta, eſt ſymbolum regni, ſicut & corona: quia reges ſceptra geſtare ſolebant: ſiue ad iudicandum rectitudinẽ, quæ in regimine ineſſe deberet: ſiue etiam ſeueritatem: quandoquidem ſceptrum rectum ſimul eſt, & etiam inſtrumentum, quo percutere aliquẽ poſſis, ſicut Vlyſſes Therſitam percutit ſceptro. Ad vtrumq; ſcripturæ dicta alludunt. Pſal. 45. & Hebr. 1 Virga rectitudinis, virga regni tui, id eſt, regimen tuum longe iuſtiſſimum, vtpote quod in ſola veræ iuſtitiæ propagatione conſiſtat. Seueritatem vero per ſceptrum denotari oſtendit Pſal. 2. inquiens: Sceptro ferreo, quaſi vas figuli confringes eos. & Pſ. 110. Virgam potentiæ tuæ emittet Dominus de Sion, dominare in medio inimicorum tuorum.

Scheda folium chartæ, ſiue papyri nondum compactæ & ligatæ. Spieg. Dicitur autem Scheda, in quam tabelliones primũ contractus referre extra ordinem ſolẽt ἀπὸ τοῦ σχίζειν, vel à ſcindendo, vt qui ſine aſpiratione ſcedam ſcribunt, ſentiunt, Cuiac. in expoſit. ad Nou. 44. & Goth. in not. ad l. 17. verb. vel à ſceda conſcripta. C. de fide inſtrum.

Scheda in l. contractus. C. de fide inſtrum. ſignificat primam ſcripturam contractus, negligentius & minus pure ſcriptam, quæ poſtea in mundum redigitur: vulgo vocamus minutam originalem. Briſſ.

Schedia, id eſt, ratis, *ein Flotz*. Vlp. in l. 1. de exercit. act. vocis eius meminit: tametſi vulgati codices, etiam recentioris editionis, pro ea ſynedriam retineant, refragãte Nor. text. Bud. interpretatur ſchediam, nauigium temere factum, & inconditum: vt trabes connexæ, & ſine fabrica compactæ, quæ nauigii vicem præbent. Ponitur & pro ponte, & pro loco fluminis quoquo modo iuncto, Suida autore. Feſtus: Schedia, inquit, genus nauigii inconditum, id eſt, tabulis tantũ inter ſe nexis factum. vnde mala poemata, Schedia appellantur. Schedion dicitur à Græcis extemporaneum, id eſt, quicquid inelaboratum, quicquid temere factũ eſt, nec ſatis confectũ. vide Bud. in annot. prior. Spieg. Io. Bapt. vero in ſuis comm. epiſt. Sid. Apol. lib. 8. ad Leonem. Schedia poemata mala appellari negat, ſed dicit ſchedia eſſe talia volumina, quæ primo rudatu & opificio ſint deformata, non adhuc læuigata, æquata, expolita, atq; ad vnguem cælata, ſeu ad vltimam conſummationem redacta. Inde σχεδιάζω verbum Græcum eſt, quod vtiq; ſignificat rem ruditer incipio, auſpicor delineare, deformare, & partes rudiores abradere.

Schema, vox, quæ ſubinde obuia eſt in Auth. Latine forma dicitur, figura, ſiue cultus ornatusve Iuſtin. Nou. de ſanctiſ. epiſ. per ſchema innuit, ſi Cochlæo credimus ordinem, habitũ, gradum, & omne id quod ad monachatũ pertinet, & (vt vocant) profeſſionem. Inde verbum ἀποσχηματίζειν, quod vulgus, degradare dicit, quando aliquis ex ordine eximitur: id quod maleficis factitiam religionẽ profeſſis, & per epiſ. fieri ſolet, vt memorabili exẽplo noſtra memoria apud Bernates. Spieg.

Schemata cognationum, non Stemmata legendum eſſe apud Paul. in l. pen. de grad. Alc. oſtendit, c. 30. ſecundi Parerg. vocem vtranq; inibi explicans, Lege tamen στέμματα. vt in Pand. Flor. Old.

Σχιλιάρχος, inquit Vlp. Græce dicitur dux mille hominum. l. 1. §. 1. ff. de teſt. milit. Hot.

Σκηνὴ non ſolum ſcenam ſed tentorium quoque, & tabernaculum & tabernam ſignificat. vnde Iuſtin. in Nou. Conſt. τὰς ἐπὶ σκηνῆς καπηλίσσας mulieres appellat eas, quæ in tabernis pudorem ſuum quæſtui habent. Connan. in comm. ſuis ſuper ius ciuil. li. 8. c. 6. n. 4.

Σκοπελισμὸς eſt crimen in Arabia, de quo Vlpianus late explicat & diligenter. l. 9. de extraord. cognit. Briſſ.

Schiſmaticus, Græce dicitur à σχίζω, quod Latine ſignificat ſcindo: & inde ſchiſma, ſciſſio vel ſciſſura vocatur. Et ita appellatur ſchiſmaticus, qui fidei, fideliumve ſcindit vnitatem, ac ſeparat. Qualis fuit Nouatus presbyter, qui Romæ contra S. Cornelium Rom. epiſc. propriam ſibi concilians eccleſiã docuit: lapſis forte poſt acceptum baptiſma, vel ob intolerabilia tormenta perſecutorum ad horam negãtibus, deinceps nullã vnquam vel dandam, vel ſperãdam veniam. Ideoq; ſe ſuoſq; teſte Euſebio Eccleſiaſt. hiſtor. li. 6. c. 33. Græco, ſed ſuperbo nomine καθαροὺς vocabat, hoc eſt, puros & ſanctos: quales hodieq; retinctores aliquot ſeſe iactant meri Nouatiani. Quia vero Nouatus eccleſiam diſcidit, & opinionem dogmatis alieniſſimi tenuit, quæ non modo contra fidem, ſed etiam Deo & hominibus ſit abominabilis: idcirco venit, quod in hunc diẽ omnes, ſeu hæretici, ſeu ſchiſmatici vno nomine Germanis vocentur καθαροί, quod tamen longa die primum *Kather*, poſtea *Ketzer* pronunciarunt. Quo nomine vocat etiam eos, qui contra naturam Venere abutuntur, ceu praua opinione adfectos, & à communi hominum vſu diſciſſos. Spieg.

Schola dicta eſt à Græco verbo σχολάζω, id eſt, vaco: quia a-

liis rebus omiſſis vacare liberalibus artibus diſcipuli debent: vel à voce σχολὴ,id eſt,à vacatione & laxamento,quod interdum illis datur.Io.Bell.Etym.

Scholæ in libris C.ſunt corpora ſiue ordines officialium: hoc eſt, eorum, qui munere & officio aliquo,quod ad principis miniſterium pertinet,fungebantur.Eas Iuſtinianus in l.fi.C. de locat.vndecim fuiſſe teſtatur:cum Notitia decem tantum. Omnes autem ſub magiſtri officiorum imperio fuiſſe conſtat ex l.1.& paſſim C.de offic.Memorantur igitur hæ:

Schola agentium in rebus l.pen.C. de offic.milit. iud. l.1.de agentib.in reb.lib.12. C.l.1.C.de offi.magiſtri offic.l.12.C. de proxim.ſacr.ſcrin.l.1.C.de præpoſ.agent.in reb.l.7.C.de princip.agent.Briſſ.

Schola domeſticorum.l.3.C.vbi Senator.& apud Marcellin. lib.26.Briſſ.

Schola equitum & peditum in l.6.C.de aduoc.diuerſ. iudic. Briſſ.

Schola gentilium apud Marcellin.li.27.& in Notitia cum de Magiſtro Officiorum tractatur.Briſſ.

Scholas militum vndecim fuiſſe Iuſtin. in l.vlt.C.de loca.& cond.ſignificat. Eſt autem hoc verbum corruptũ in l.7.C.de aquæductu.in qua vulgo calculis pro ſcholis legitur.Briſſ.

Schola palatina.l.11.§.ſin autem.& §.illo proculdubio.C.de iud.Briſſ.

Et Schola ſcutariorũ & clibanariorum in l.9.de anno.ciu.in C.Th.& in Notitia Imperii Rom. & apud Marcell.li.22.qui eorundẽ primam & ſecundam ſcholam memorat li.26.Briſſ.

Schola ſilentiariorum.l.4.C.de ſilentiar.li.12.

Et Schola ſocietatis ſacrarum largitionum in 13. C. de palat. ſac.lar.li.12.Briſſ.Plura de variis ſcholis vide in l.1.à §.10.ad finem vſque C.de offic.præf.præt.Afric.

Scholares militãtes ſunt in ſacro Palatio.Nam& ſcholæ militum ſunt,Vegetio,Seuero Sulpitio,in vita Martini, & cæteris:ſicut ſchola literarum,à Græco σχολὴ,id eſt,ab ocio.Alc. in tit.C.de priuil.ſchol.li.12.

Scholarivm fit mentio in l.vn.C.Th.qui à pręb.tyron.l.3.C. de offic.magiſtr.offic.l.fin.C.de decan.l.3.C.de priuil.ſchol. l.5.C.qui milit.poſſ.l.14.C.de erog.milit.annon.

Scholaris,continuis literarum ſtudiis,hoc venerando nomine,teſte Old.dignum ſeſe demonſtrans,gaudet iure ſingulari:quod Fridericus Imperator eius nominis primus in gratiã ſtudioſorum promulgauit celebri conſtitutione habita.C.ne fil.pro pat.Non gaudent eo pſeudo illi ſcholares,& vagabũdi,quorum in Academiis fere omnibus (vt idem nimis vere dicit)bona pars eſt,quibus literæ in patinis,quam in paginis plus ſapiunt. Quanquam eiuſmodi inſignita quoq; nomina, ſed vana,ad patriam reportant:quod vt Viues recte monuit, nec vnquam iis ducentis annis reiectis numeratur,qui verſatus pręterito tempore in ſcholis,certã illam pecuniã dependerit,quacunq; ætate,conditione,ingenio,peritia, moribus: contra mentem gl.in l.1.C.de Tyron.li.12.& l.nec cui.ſuper verb.locanda.C.locati. Prædictum autem priuilegium ſola ſtudendi frequentia,nõ autem, quod ſis in albo & matricula ſtudentium,deſcriptus meretur: quemadmodum de notariis & apparitoribus in ſimili dicitur,in l.ſcriniarios.C.de teſta. milit.& ibi per Bart. Obſeruandum autem, eiuſmodi priuilegium, cuius capita tria pulchre proſequitur Old. non niſi ſcholis ſummorum principum autoritate conſtitutis, longaque conſuetudine receptis competere, vt ſentit Bart. in §. hæc autem tria.in procem.Pand.

Scholaris militia. l.38.decurio.in C.Th. vbi legendũ exiſtimat Briſſ. Scholari etiam quidam nomen dederunt militiæ.

Scholaster,vel ſcholiarchus recte dicitur,qui in collegiis ſacerdotũ Scholaſticus barbare vocatur. Vide Eraſ.in de Pronunciatione:quo loco commemorat, quanta olim ſollicitudine tum publicæ,tum priuatæ ſcholæ inſtitutæ ſint. Spieg.

Scholastici in l.2.C.de lucr.aduoc.pro aduocatis. Nou.60. συνήγοροι vocantur. ita enim Iulianus hoc vocabulum vertit: De his lex eſt in C.Th.in hæc verba : Non latet ſcholaſticos vltra modum acceptis honorariis in defenſione cauſarũ annonas & ſumptus accipere conſueſſe.Et ita Sardicenſis Concilii c.10.Scholaſticus ex foro,id eſt,Zonara interprete,ὁ περὶ λόγους σχολάζων .Et Carthag.Concilii c.99. ἐκδίκους σχολαστικούς. Et in paſſione Dorotheæ virginis,Theophilus quidam aduocatus præſidis, Scholaſticus appellatur. Scholaſtici autem nomine, inquit Tacitus libr. de orat. primum nuncupati ſunt Rhetores & declamatores litium fictarum:deinde à fictis litibus tranſit ad veras. Plin.2.Epiſt. Adhuc ſcholaſticus tantum eſt.Prat.

Sciens eſt,qui alicuius iudicio rem cognoſcit. Vide l.ait prætor.ff.quæ in fraud.cred.Spieg.

Sciente,in edicto fraudator.o ſignificat,conſcio & fraudẽ participante.l.10.§.quod ait.ff.quæ in fraudem creditor.Briſſ.

Scientia,eſt alicuius rei cognitio.l.1.§.ſciẽtiam.ff.de tribut. actio.Hinc autem,quod obſeruandum eſt,ſcientiam vel permiſſum domini accipimus:non qui habet voluntatem,ſed patientiam.Adde Connan.ſuper Ius Ciuile.li.1.c.1.

Scientia, vt vult Herillus philoſophus,teſte Laertio, eſt habitus ex fantaſiarum acceptione,non verbis explicatis.

Scientia, id eſt,notitia artis, ab exercitatione & profeſſione ſeparatur.in l.Dei.tit.15.

Scientia interdum ſolam notitiam deſiderat, interdũ & voluntatem. veluti in l.Aquil.qua dominus teneri dicitur quo ſciente ſeruus damnum dedit,ſcientiam pro patientia accipimus,vt qui prohibere potuit,teneatur,ſi non prohibuerit.l. 45.l.46.ff.ad l.Aquil. Similiterq; in omnibus noxalibus actionibus,vbi ſcientia domini arguitur,ſcientia ſic accipienda eſt,ſi cum prohibere poſſet,non prohibuit. Nã quod ſciẽte quidem,inuito tamen domino committitur,eum nõ obligat l.3.& l.4.ff. de noxal.Cum huiuſmodi ſcientia culpa vacet.l.37.ff.de diuer.reg. In edicto quoque, Si familia furtum feciſſe dicetur, ſciente domino à familia furtum factum accipimus,ſi ſciuit & prohibere potuit.l.1.§.ſcientiam ff. ſi fam. furt.feciſſ.In edicto de Tributoria,ſcientiam accipimus,quæ habet & patientiam,non etiam voluntatem.Non enim velle debet dominus, ſed non velle. Si igitur ſciuit,& non proteſtatus ſit,nec contradixerit, tributoria tenebitur tãquam eo ſciente negotio geſto.l.1.§.ſcientiam.ff.de tribut. In edicto, Quæ in fraudem creditorũ, hæc verba,Sciente te,ſic accipimus,conſcio & fraudem participante. non enim ſcire ſolum, ſed & fraudis participem eſſe oportet. l.10.in pr. & §. quod ait Prætor.ff. quæ in fraudem cred. In eo quod dicitur dies bonorum poſſeſſionis petendæ ſcientibus cedere, ſcientiam accipimus non quæ iuris prudentibus inſit, ſed eam, quam quis aut per ſe habeat, aut conſulendo peritiores adiequi poſſit.l.2.§.vlt.ff.quis ordo in bonor.poſſeſſ.Briſſ.Prat.

Scientia iuris eſt non ignorare, quicquid legibus ſcriptum, moribus receptum, prudentumve autoritate digeſtum eſt, ait Salom.in tit.de iuſt.& iur.Spieg.

Scindere hæreditatem, id eſt, diuidere in l.2. C. ad SCtum Orfitian.

Sciditvr actio,id eſt,diuiditur l.1.& 2.C.ſi vnus ex plurib.

Sciolvm non debet ſe quis fingere.ff.de minor.l.fin.in gl.& de adult.l.miles.§.quidam.Alber.

Scire dicimur,quod ab aliis audimus.l.ſi arbiter.ff. de probat. Spieg.Prat.

Scire,eſt rem per cauſas cognoſcere Ariſtoteli,facit c.occidit 24.q.8.& naturæ axioma eſt.Vnde recte colligit Oldeb.eum neſcire actiones,qui cauſas earum ignorat.Qui autem neſcit actionem, non intelligit ius, quod perſequi vult in iudicio. Spieg.Prat.

Scire, & ſcire debere, idem eſt, l.2.C.de in ius voc. l.8.ff.de iur.& fact.ignor.Hieron.Franc.ad l.qui cum alio 19.n.34.ff. de reg.iur.Gœdd.ad l.6.n.10.ff.de verb.ſig.

Scire, iuris:poſſe,facti eſt l.pen.ff.de iuris & fact.ignor. Item paria cenſentur, vel quod quis ſciat, vel quod ſcire debeat. Baldi eſt doctrina,quem vide in Auth.ad hæc.C.de vſur.Sicut & idem iudicatur, quod quis aliquam rem habeat, vel habere debeat. l.pen. §. cum ita.vbi Bartolus de aur.& arg. leg. Albericus allegat l.pen.ff.ad Maced. cum multis aliis ſimil.Spieg.

Scire leges non eſt verba earũ tenere, ſed vim & poteſtatem. Celſus in l.ſcire.ff.de legib.Senatuſq; conſultis.Old.Prat.

Scire quis præſumitur illud,quod tenetur inquirere.arg.l.regula.ff.de reg.iur.Old.Prat.

Scire verbum generaliter ſumitur c.hoc videtur 22.q.5. Scire explicite & implicite quid ſit,docet Panorm.in glo.rubr.de ſumma Trinit.

Scirpvm pro ſcrupo legi tradit Crin.lib.9.c.vlt.Scrupus vero pro ænigmate, & ambiguitate à veterib. acceptus eſt, quod in eo anxietas quædam & aſperitas intelligatur. Scrupos enim aliquoties veteres pro aſperis ſaxis accepere. Hinc rem ſcrupuloſam dicimus, quæ aliquid in ſe aſperitatis continet. Crinitus de honeſta diſcip.dict.loco. Cuius ſententiæ accedit & Cælius lib.12. Cæterum vtrunque labi oſtendit Brodæus lib.2.Miſcell.c.25.

Sciscere & iubere quid differant, ex oratione Ciceronis pro L.Flacco colligi poteſt.Sciſcere autem,& iubere,ſunt ſuffragio aliquid probare aut improbare. Sed ſciſcit plebs (vnde appellata ſunt plebiſcita)populus vero iubet : quãuis etiam plebs iubere dicatur. Cic.pro Cornelio Balbo : Si tũ ſit fundus,cũ ſcita & iuſſa noſtra,ſua ſentẽtia cõprobat.Sciſcere legem,i.ferre de lege ſuffragium.Vide Budęũ.Hoc verbũ quod eſt legis 12.Tabul.citat Paul.in l.qui res ſuas in fin.de ſolut. Quo loco Accurſius,nimirũ verbi ignorãs ſignificatum, pro ſciſcit,ſeparatim legit,ſi ſcit.Ex Alc.in l.tigni. de verb.ſign. Vide Plebiſcitum.Spieg.His adde Connan.comm. ſuper ius ciuil.li.1.c.13.n.6.& Curt.ἀναγνῶν.li.2.c.34.tom.1.

Scita plebeia appellantur ea,quæ plebs ſuo ſuffragio ſine patribus iuſſit, plebeio magiſtratu interrogante. Feſtus. Vide Plebiſcita.Prat.

Scitvm,ſciti,quod iuſſum,decretum,ſancitum eſt:à ſciſcendo.

Scolion apud Græcos conuiuale carmen erat, & inter pocula cõcini ſolitum, cuius etymon tradit Orus Grammaticus in-

de deriuatum, quod à temulẽtis quibus ſenſuum organa turbata ſunt, & obliq; ſe quodammodo habent, cantari ſoleat. Suidas aliiq; à contrario ſenſu ita dictum annotant, quod ſimplex ac facile ſit, minimeq; ambagioſum aut obſcurum, quam rationẽ vt falſam reiicit Ariſtophanis interpres. Aliter Heſychius, pererudito & neutiquam vulgari, quodque nõ à quibuſuis, ſed à doctis tantum caneretur, exponit: quod & attingit Plutarchus in Sympoſiacis. Plura de hoc Hadrian. Iun. animaduerſionum li.3.c.7.

Scoparius miniſter, cuius miniſterium eſt, vt deuerrat pauimenta ſordentia. Vlp. de fund. inſtr. Si villa cultior ſit, accedere inſtrumento fundi atrienſes & ſcoparios. Spieg.

Σκοπελισμὸς criminis genus in Arabia, cuius rei fiebant ii, qui in inimici agrum σκοπέλους, id eſt, lapides poſuiſſent, indicio futuros, quod ſi quis eum agrum coluiſſet, malo letho periturus eſſet inſidiis eorum, qui eos poſuiſſent: quo fiebat vt nemo ad eum agrum accedere auderet, crudelitatẽ timens eorum, qui ſcopeliſmum fecerant: huius meminit Vlp. in l. ſunt quędam. ff. de extraord. crim. Hinc Σκοπελίζειν, id eſt, lapides ſeu ſcopulos illos ponere, in d. l. ſunt quædam. Prat.

Scopus cauſæ in iure ciuili, eſt initium, quod cauſa ſequẽtium fuerit, velut principalis pars negotii. Nam cuiuſq; rei potiſſima pars principium eſt. l.1. ff. de origin. iur. Spieg.

Scoria purgamentum argenti eſt, & per metaphoram tũ falſam doctrinam corruptamq; religionẽ ſignificat, tum & hypocritas, & pręſertim degenerantes Chriſtianos. Eſaiæ 1. Argentum tuum verſum eſt in ſcorias, id eſt, religio ac homines degenerarunt, corruptiq; ſunt. Ibi. Expurgabo ad purum ſcorias tuas: id eſt, variis pœnis pleroſque illos degeneres perdam, aliquos etiam ad ſanitatem reuocabo.

Scorpius, vel vt alii legunt, Scorpus, ſeruus eſt, apud Papin. in l. vxori. 24. §. 1. ff. de vſu & vſufr. leg.

Scorteum dicitur omne id, quod ex pellibus factum eſt. Feſtus. Dicuntur enim ſcorta proprie pelles animantium: quodque iis meretrices incubarent, & eæ ſcorta dictæ fuere.

Scorti nomine appellantur omnes mulieres, quę alterius quã mariti conſuetudine vtuntur, vt teſtatur Con. in ſuis comm. ſuper ius ciuil. lib.8.c.13.n.1. Diogeni vero ſcorta dicebantur eſſe regum reginæ, quod peterent, quodcunque eis videretur. Laertius in Diogene.

Scortatio donationis genus in Dacia vſurpatum, de quo c.2. de conſuet.

Scortatio omnem coitum illicitum ſignificat, ſiue adulteriũ ſit, ſiue ſtuprum, ſiue inceſtus, ſiue Sodomia, ſiue fornicatio. Vult. in comm. Inſt. de publicis iud. §.4.n.2.

Scotra ſiue Scrota apud Paul. li.3. ſent. tit.6. ſunt τὰ σκῦτρα τῶν ὑποδημάτων, id eſt, calcei detriti. Scotra, inquit, & ſutor inſtrumento continebuntur. Prat.

Scriba. Vide rub. C. de tab. Apud Romanos ſcribarum ordo honeſtus erat. nam hominum erat ſanctiſſimorum & innocentiſſimorum quorum fidei leges & tabulæ publicæ committebantur, vt eſt apud Cic. act. in C. Verr.5. Imperatores ſuperatis hoſtibus, optime republ. geſta, ſcribas ſuos annulis aureis in concione ſæpe donarunt. Spieg.

Scribæ dicuntur ſcriptores. Notarii, qui circa principem vel alios magnos Iudices, actis geſtiſque conficiendis deputati ſunt. Alias ſcribæ dicuntur, qui ſcribunt nominatos ad munera & honores, & tributa ſoluta, ſecundum gl. in d. rub. C. de tab. ſcrib. li.10. Io. Bell. Etymol.

Scriba clariſſimus, de quo Nou.94. & in Conſtanrini Nouell. quæ eius officium aperte definit, erat in prouinciis quaſi prętor tutelaris quidam. Prat.

Scribæ veteribus & librarios, & poetas ſignificabant. Nũc vero ſcribæ ſunt librarii, qui rationes publicas ſcribunt tabulis: ſic accipi debent in rub. & l.1. C. de tabul. ſcribis. Horum officium quale fuerit, docet M. Cicero in 5. Verrin. Prat.

Scribam, non tãtum ſcribendi agilitas, verum etiam ſolertia, eruditio & fides commendat. Erat. n. apud Græcos honorificentiſſimũ munus. Vnde Eumenes, Philippi regis, & poſt Alexãdri Magni ſcriba, dicere ſolebat: Se vitam potius poſiturũ eſſe, quam fidem. Romani autem ſcribarũ officia velut mercenaria, non ſic honorabant, teſte Probo Æmilio. Old.

Scribarum officium apud populum Romanũ quale fuerit, Cicer. in Verrina 5. his docet verbis: Quę pars operę aut opportunitatis in ſcriba eſt, cur ei nõ modo merces tãta detur, ſed cur cũ eo tãtæ pecuniæ partitio fiat? Ordo eſt honeſtus, quis negat? aut quid ea res ad hãc rem pertinet? eſt vero honeſtus? quod eorũ hominum fidei tabulæ publicæ periculaq; magiſtratuũ committuntur. Diſtributi erant in aliquot decurias, quarũ in aliqua locũ ſibi emere conſueuerãt, qui ſcribæ fieri volebant. Idẽ in Oratione pro domo ſua: Scribę qui nobiſcũ in rationibus, monimentiſq; publicis verſantur, non obſcurũ de meis in Rempub. beneficiis ſuum iudicium decretumque voluerunt. Æmilius Probus in vita Eumenis ait, ſcribæ munus multo eſſe apud Graios honorificentius, quam apud Romanos. nam apud nos, inquit, reuera, ſicut ſunt, mercenarii ſcribæ exiſtimantur. at apud illos cõtra nemo ad id officium ádmittitur, niſi honeſto loco, & fide & induſtria cognita: quod neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. Hot. His adde Turneb. aduerſ. li.11.c.10.

Scribere, complures habet ſingulares, & ſumme notandas ſignificationes. Scribere enim eſt ſcripto promittere. Scæuol. in l. vlt. ff. de doli except. Homo ruſticanus genero ſcripſit quaſi vſuras pręteritas. Plaut. Aſin. Nunc ſatagit, adducit domum etiam vltro, & ſcribit nummos. Seruius in 7. Æn. Tranſcribi ait, eſt tradi. Sermo autem hic ſumptus eſt de pecunia. Nam ſcribi eſt dari. Briſſ.

Scribere etiam proprium Iureconſultorum muneris verbum fuit, quemadmodum & cauere. Pompo. in l.2. circa fi. ff. de origin. iur. de Iureconſultis agens. Sed aut iudicibus, ait, ipſis ſcribebant, aut teſtabantur, qui illos conſuluerant. In quo verbo ſcite luſit Cic. Trebatium Iureconſultum negligentię arguens ambiguo ſumpto ex ſcribendi varia ſignificatione. Valde, ait ille libr.7. epiſt. iam lautus es, qui graueris ad nos literas dare homini pręſertim prope domeſtico. Quod ſi ſcribere oblitus es, minus multi iam te aduocato cauſa cadent. Vbi ſcribere à vulgari ſua ſignificatione ad hanc quam trado tranſlatum, iocum facit. Scribere formulam dicebatur, qui in iudicio alterum prouocabat. Quintilianus li.6.c.4. Colaphũ tibi ducam & formulam ſcribam, quod caput durum habeas. Sed & quod Græci dicunt δίκην γράφειν, hoc Latini verbum verbo reddentes, Dicam ſcribere dicunt. Quam locutionem à comicis primnm latinitate donatam, cum Græcas comœdias Latinas facerẽt, veriſimile eſt. Vtitur autẽ ea Plaut. Aulularia, Terent. Phormion. & Cicer.4. in Verr. Prætor quoq; ſcribere dicitur actionem, qui in edicto & albo proponit. l.1. ff. de eo qui pro tu. Vnde in rem ſcriptæ actiones exceptioneſq; appellantur, quæ generaliter in rem proponuntur, & aduerſus poſſeſſorem dantur, quanquam ex certæ perſonæ facto oriantur. l.9. §. vlt. ff. quod met. cauſ. l.1. §. vlt. ff. de interd. l.4. §. metus cauſ. ff. de doli except. Prat. Briſſ.

Scribere teſtamẽto dare relinquereq; ſignificat. Inde ſcribere libertatẽ alicui, eſt ei teſtamento dare. l.70. ff. de adq. hæred. Quintil. declam.380. Æger à ſeruo cui libertatem ſcripſerat, venenum petit: nolenti dare crucem ſcripſit. Briſſ. Prat.

Scribere hæredem tam tritũ eſt quam quod tritiſſimum. Minus vulgatũ eſt, ſcribere tutorem, quo tamen non ICri tantum vtuntur. in l.20. ff. qui teſtam. fac. poſſ. Sed & Cicer. pro Cluent. Nemo illum, ait, ex tam multis cognatis & adfinibus tutorem vnquam liberis ſuis ſcripſit. Vt autem hæres ſcribi qui inſtituitur, ita & exhæres ſcribi dicitur, qui exhæredatur. l.4. ff. vnde li. l.1. §. Pomp. ff. de Carbon. edict. Briſſ. Prat.

Scribere apud Horatium lib.2. ſatyr.3. dicitur debitor, qui mutuum ſumit, cum vel ipſe, vel argentarius eius nomine ferebat creditori acceptum:

Scribe decem à Nerio (inquit) *non eſt ſatis: adde Cicutæ*
Nodoſi tabulas centum

Alii tamen hoc verbum ad creditores referunt, quibus moris fuerit, vt in argentariorum, apud quos ſuas pecunias collocarant, tabulis expenſum alicui ferrent, & argẽtario id nomen dictarent. Malim tamen de debitore dici. Idem. n. Reſcribere dicebatur, cum æs alienum diſſoluebat, id eſt, pecuniam mutuam reddebat, vel per ſe vel per argentarii ſcripturam, qui in codicem ſuum referebat, æs alienum à debitore creditori eſſe diſſolutum. Donatus in hæc Terentii verba ex Phorm. act.5. ſcen.7.

Argentum iube rurſum reſcribi Phormio.

Reſcribi, inquit, eſt reddi, ſeu per menſæ ſcripturam dari. Quoniam adnumerationẽ pecuniæ antecedit ſcriptura, Reſcribere dicebant pro numerare. Sic Horatius vbi ſupra:

Putidius multo cerebrum eſt, mihi crede, Perilli
Dictantis, quod tu nunquam reſcribere poſſis.

Vbi Dictare creditoris verbum eſt, cum iubet ſcribere, ſibiq; acceptum ferre debitorem: vel cum dictat argentario nomẽ ſuum, vt perſcribat illi in codice ſuo nomina creditoris & debitoris. Perſcribere vero apud Terent. vbi ſupra eſt multis per ſcripturam reddere. Vide perſcribere. Prat.

Scribere quoque, notam inurere ſignificat. l.7. C. de pœn. Vlp. in Inſtit. l.1. Dedititiorum numero ſunt, qui pœnæ cauſa vincti ſunt à domino, quib. veſtigia ſcripta fuerunt. Quint. li.7.c.4. Si quis fugitiuo ſtigma ſcripſerit. Vegerius lib.2.c.5. Nam picturis in cute punctis milites ſcripti & matriculis inſerti iurare ſolent. Inde inſcriptos vultus, id eſt, ſtigmate notatos dixit Plin. li.8.c.3. Briſſ. Prat.

Scribere ſibi legatum videtur non ſolum qui ſua manu id facit, ſed & qui per ſeruum ſuum vel filium quem in poteſtate habet, dictante teſtatore legato honoratur. l.15. §.1. ff. ad leg. Corn. de falſ. Briſſ. Prat.

Sic Scribere ſibi, eſt teſtamento ſibi aliquod legatum, aliudve quid emolumento futurum adſcribere. l.3. C. de his qui ſibi adſcribunt. Briſſ. Prat.

Scribere ſua manu, non autem propria manu. Id enim negant apud bonos authores reperiri. Proprie autem eorum eſt qui aliquod condunt opus. Sic ſcribere leges pro condere in-

terdum

terdum accipimus. Scribere etiam,ſiue ſubſcribere ſignificat accuſare & denũtiare.Paul.l.3.de accuſ.Vbi præbet ordinem libellorum inſcribendorũ.Subſcribere,inquit,debebit is qui dat libellos ſe profeſſũ eſſe,vel alius pro eo,ſi literas neſciat. Vlp. ibid.l. ſi cui crimen obijciatur. præcedere debet in crimine ſubſcriptio. Et de furt.l. vlt.Et eum qui agit in crimine ſubſcribere.Idem de priua.delict.l.ſi.Si extra ordinẽ eius rei pœnam exercere velit, tũc ſubſcribere crimen oportebit Seneca li.2.de beneficijs, manifeſte ſubſcriptionem pro accuſatione poſuit,teſte Catanæo. Apud Horat. inuenies ſcribere pro reſtituere.Nam qui mutuo accipiunt,chirographum ſolent creditori ſcribere: qui recipiunt creditam pecuniam, ſubſcribere.Sueton.pro ſubnotare vſus eſt,Marcell.in l. non aliter & adopt.pro conſentire.In quem ſenſum frequenter & Vlp.vſurpat.Columell.pro fauere,li.1.Quod ſi voto,inquit, fortuna ſubſcribit, agrum habebimus ſalubri cœlo.Spieg.

Scribere milites, ſcribere ſupplementum exercitui,pro conſcribere, comparare,& colligere crebro legimus.Duos Saluſtij locos ſubiecisse contentus ero. Sic autem ille in bello Iugurthino.Igitur diffidens,inquit,cætero exercitui milites eligere, ſcribere, præſidia vndique accerſere. Et alio loco. Et tamen exercitui ſupplementum ſcribere ab ſocijs & nomine Latino auxilia accerſere.Briſſ.Prat.

Scribitvs in l.1.ff.de muner.& honor.in editione Florent.inter munera perſonalia, recenſet Hermogen. quod vt corruptum verbum quidam notarunt: quo fit vt, vel vt patrimonium ſcribatur. videnda eo loci πα βασιλικά cenſeo, & coniulo, quæ quidam putator Toloſas ſubticet non ſine magno reipub.incommodo.Schard.

Scrinia in libris C.dicuntur capſę & loculi,in quib.Principis acta,quę ad ius pertinent,aſſeruantur: qua de cauſa in l.omniũ.19.C.de teſtam.totũ ius in ſcrinijsPrincipis conſtitutum dicitur.Eorum genera hæc quatuor numerantur,in l.ſi.C.de decur.l.1.C.de prox.ſacr. ſcrin. Scriniũ memorię in quo annotationes principis aſſeruãtur,l.ſi. C.de diuerſ.reſcrip.Scrinium epiſtolarum,in quo ciuitatũ poſtulata & legationes recondebantur. Scrinium libellorum, qui Principi ſupplices oblati erant. Scrinium diſpoſitionum,in quo cognitiones & decreta principis conſeruari ſolebant.Sũt & ſcrinia ſacrarum largitionum,videlicet exceptorum,l.5.C. de can.ſacr.larg.l. 10.C.de murileg.Tabulariorum,l.ſi.C.de veſtib.holob.numerorum ſiue numerariorum,mittendariorum,aureæ maſſę, auri ad reſponſum à miliarenſibus,veſtiarij ſacri,ab argento, à pecunijs. Officiorũ autẽ in eis ſcrinijs dignitates & gradus quibus ſtrenæ debentur,veſtes, & annonę: hi primicerij, ducenarij & centenarij,epiſtolares vel epiſtolarii, vt C. Th. & Saluianus5.de prouident.Veniunt plerunq; noui nuntii, noui epiſtolarii, à ſummis poteſtatibus miſſi: vbi vulgo male nouarum epiſtolarum.Sunt & alii gradus, qui dicuntur formæ primæ,ſecundæ,tertiæ,&vt inter miniſteriales,l.2.C. de Caſtrẽſ.vide l.7.C.de palat.ſacr. larg.Rerũ autẽ priuatarum ſcrinia quatuor ſunt, beneficiorum,rationum, ſecuritatum, largitionũ priuatarum:quod non tãtum Notitia imperij Romani comprobat,ſed& l.ſi.C.Th.eod.tit.in qua ita eſt.Tam primicerius officii priuatorum,quã alij quatuor reliquorum primicerij ſcriniorum. Sunt & ſcrinia fabricarum & barbaricariorum.l.1.C.de prępoſ. agent.in reb.Porro Bud.in l. nec quicquam.ff.de offic.proconſ. de ſcriniis loquẽs ea ſic definit. Scrinia ſunt plutei & armaria, quibus commentarii & libelli literariaq; monumenta concludi ſolẽt. Eaq;, vt idem tradit,duorum ſunt generum.Quędã enim ſunt ſtataria,quędã viatoria. Stataria ſunt in regia vel alibi condita in quibus monumenta antiqua ad imperium,regnumve pertinentia,& (vt ita dicam) inſtrumentum imperii, regnive aſſeruantur, qualia ſunt Pariſiis in receſſu editiore ſacelli: Palatini theſuarus chartarũ vulgo appellatur. Græce chartophylacion, &Latine ſcriniariũ dici poteſt.Vndequi theſaurarius chartarum nũc dicitur, recte appellabitur chartophylax, ſeu pręfectus ſcriniorum.Altera ſunt ſcrinia viatoria, quæ in comitatu principali circumferũtur, in quibus libelli ſupplices principib.poſtulantib.porrecti conduntur,quoad ſubſcribantur, i.e.quoad principi vacet libellis& poſtulantibus operam dare,libelliſque reſponſitare.Statariorum ſcriniorũ exemplum eſt apud Plin.in epiſt.ad Traian.hisverbis,Recitabatur apud me edictum, quod dicebatur D. Auguſti ad Anniam pertinens, recitatæ & epiſtolæ D. Veſpaſiani ad Lacedæmonios,& diui Titi ad eoſdem, & Achæos, & Domitiani ad Auidium Nigrinum & Armenium Brochum proconſules, quæ ideo tibi non miſi,quia& parum emendata, & quædam non certæ fidei videbantur, & quia vera & emendata in ſcriniis ſuis eſſe credebam. Viatoriorum autem ſcriniorũ exemplum eſt apud Lamprid.in Alex.Poſtmeridianis horis(ait)ſubſcriptioni & lectioni epiſtolarum ſemper operam dedit,ita vt ab epiſtolis,à libellis& à memoria ſemper aſſiſterent,relegentibus cuncta librariis, & iis,qui ſcrinium gerebant, ita vt Alexander ſua manu adderet,ſi quid eſſet addendum,ſed ex eius ſententia,quidiſertior habebatur.Hæc ille.

Scrinivm auri ad Reſponſum.l.7. C.de palat.ſacr.larg. Cuius & in notitia cum de Comite largitionum agitur,fit mentio. Ex hoc accipienda ſunt hæc Iuſtin.verba in Nou.de prætore Piſidiæ. ἕξει ἢ ἐπὶ τοῖς στρατιώταις καὶ Ad reſponſum. Et in Nou.de præt.Lycaoniæ καὶ ἐχέτωγε μεθ' καὶ Ad reſponſum. ἕνεκα τῆς ἀποχειροτονίας τὴν στρατιωτικὴν εὐκοσμίαν.Et in Nouel.de prætore Thracię. καὶ παρέστω,ait, μεθ' αὐτοῦ καὶ Ad reſponſum,διὰ τὰς ἐκεῖσε δυνάμεις. In Nouel.ex Moderatore Helenoponti. ὑπακουέτω δὲ αὐτῷ καὶ τὸ στρατιωτικὸν τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἱδρυμένον. ἐχέτω δὲ καὶ Ad reſponſum. Ex quibus locis apparet, militaribus vſibus hoc ſcrinium deſeruiſſe.Eoque ad milites perlata exercitus rectorum mandata in vetuſtis quibuſdam ad Iulian.Patr.notis legi. Meminit etiam officij ad reſponſum in re militari l.19.§.1.C.de re mili.lib.12. Porro in Notitia cum officium Comitum ſacrarum largitionum recenſetur, ad ſuperiora ſcriniorum genera hæc quoq; adduntur:Veſtiani ſacri,Aureæ maſſæ,argenti, Annularenſe,à pecuniis, à miliarenſib. in noſtris etiam libris ſcrinij ad limitem & ab argentariis, & operum, & Orientalis ſcrinij,& Aſiani,& Thracij,& Macedoniæ, & Daciæ fit mentio.l.7.C.de palat. ſacr. larg.l.18.& l.vlt. C.de num. lib.12. Briſſ.Prat.

Scriniarii in l.vlt. C.de Caſtr.pecul.lib.12.l.8.& l.10.C.de nu.lib.12.l.vlt.de apparitoribus præſ.præt.Suidas σκρινιάριος ὁ χαρτουλάριος τοῦ ἐπάρχου,ὁ αἴρων τὸ σκρίνιον ἤτοι τὸ κιβώτιον.Scriniisautem magiſtri præponebãtur.Et ita Alex. Vlp.magiſtrum ſcrinij ſuiſſe Lamprid.auctor eſt.Nec principibus tantum, ſed & magiſteriis poteſtatibus ſui ſcriniarij erant. l.vlt. C.de teſt. milit.Briſſ.Prat.Forcat.12.auiar.2.ſcriniariishodie comparari poſſe putat ſecretarios, &-ſcribas ducum & Tribunorum. Habuerunt autẽ olim ſcriniarios præfecti prætorio, magiſtri militum,comites vtriuſq; ærarij,proconſul Aſię & caſtrenſis ſacri palatij,item duces,Gothoſ.ad l.16.C.de teſtam.mili.

Scriptæ rationes pro ſubſcriptis & ſubſignatis l.Thais.41. §. fi.ff.de fideic.lib.& l.ſi ita ſtip.§.Chryſogonus.ff.de ver.obl. Pro non ſcriptis haberi & caduca fieri legata longe differunt l.vnic.§.& cum triplici. C.de caduc. tollen. Vbi traditur ea quæ his relinquebantur,qui in rerum natura tunc temporis non eſſent,cum teſtamentum fieret, pro non ſcriptis habita. Quod etiam confirmat l.2. & l. 6. in fin. ff.de iure codicil.l. pen.ff.de his quæ pro non ſcript.hab. l.26. §.pro non ſcripto ff.de fideic.liber.Pro non ſcriptis etiam habebantur,quæ ſeruis pœnæ relinquebantur. l.3.ff. de his quæ pro non ſcript.l. 25.§.ſi quis plane. ff.de acq. hæred. Item turpia legata, quæ legatarii magis notandi, quam demerendi cauſa ſcribuntur, l.57.de leg.1. Itemq; deportatis & peregrinis relinquuntur. l.1.C.de hæred.inſt.In eadem cauſa ſunt & captatoriæ inſtitutiones,captatoriaque legata,eaque quæ ſibi quis manu ſua in teſtamento adſcripſit. l.1.& l.vltim. ff.de his quæ pro non ſcrip.hab.l.15.§.1.ff.ad leg. Cornel.de falſis. l.4. & l.5.C.de his qui ſibi adſcribunt. Et generaliter quæcunque illicite & contra leges in teſtamento ſcribuntur, pro non ſcriptis habentur,& apud hæredem remanent.l.14. §.ſequens quæſtio. & §.vlt.ff.ad l.Corn.de falſ.l.vlt.ff.de his quæ vt indig. l.20. in fin.de hæred.inſt.Briſſ.Prat.

Scripti hæredes qui teſtamento inſtituti ſunt,& opponuntur legitimis.l.controuerſia.ff.de tranſactio. Scriptus hæres non intelligitur, cuius nomen conſulto teſtator induxit. l.2. §.ſi conſulto.ff.de ſecund.tab.bonor.poſſeſſ.

Scriptorvm nomine accipimus ſcripturas, quarum editiones requiri ſolent.Tria ſunt autem genera:Primum,in quib.continetur formula actionis, quam quis intendit aduerſus alium in iudicio:& ideo appellantur libelli iudiciales, de quib. loquitur Vlp.in l.1.in prin.de eden. Huc pertinent acta iudiciorum,hoc eſt,ſcripturæ continentes ea,quæ apud Iudicem de cauſa cognoſcentem aguntur.l.is apud quem.C.eo.tit.Secundum genus ſcriptorum,quę in hoc parantur publica fide, vel priuata ſubſcriptione,ſeu conſignatione, vt res geſtæ per ea facilius conſtent ac probentur: vt ſunt inſtrumenta tabellionum,chirographa,literæ ſigillatæ, de quibus tractatur in d.l.1.§.editiones. Tertium genus ſcriptorum, complectitur rationem negotiationis inter duos pluresve. & hoc genus directo pertinet ad actionem edicti de edendo. Addi poteſt & quartum ſcripti genus, in quo vltimæ voluntates continentur:vt teſtamentum,codicillus.Old.Prat.

Scriptvarivs ager,apud Feſt.publicus appellatur, in quo ve pecora naſcantur,certum æs tribuitur: quia publicanus ſcribendo conficit rationem cum paſtore.Prat.

Scriptvm facere,pro ſcribæ munus exercere. Liuius li.9.ad fi. de C.Flauio qui ſcriba fuit. Inueni in quibuſdam annalibus, cum appareret Ædilibus,fieriq; ſe pro Tribuno Ædilem videret,neq; eius nomen recipi,quod ſcriptum faceret,tabulam poſuiſſe &iuraſſe nunquam ſcriptum facturũ.Quem aliquanto antea deſiiſſe ſcriptum facere arguit Macer Licinius.Sic & Gell. de eodem agens lib.6.c.9.locutus eſt.Prat.Briſſ.

Scriptvm Ius.Vetus eſt diſputatio,vtrum magis expediat,regi ciuitates arbitriis gubernatorum, an ſcripto iure. Conſenſus prudentum teſtatur,melius eſſe,vti ſcripto iure. Atq; ita pro

nunciat. Ariſtoteles. ſic enim ait: Qui legem vult dominari, vult præeſſe Deum & leges: qui autem hominis arbitrio vult regi ciuitatem, ſæuiſſimam beluam addit. Nam cupiditates & ita gubernatores deprauant, etiamſi fuerint optimi viri: quare lex eſt mens ſine cupiditate. Old.

SCRIPTVRA & Pictura hoc differunt inter ſe, quod pictura magis ad rerum verarum naturaliumque ſimilitudinem accommodatur, vt eas oculis tanquam præſentes offerat. Scriptura vero ſatis habet, ſi animi alterius cogitata nobis declaret, & nobiſcum tanquã viuo ſermone colloquatur. Conn.comm. de iur.ciuil.li.3.c.6.n.6. Gœddæus ad l.14.n.12.de verb.ſign. Secundo differunt quoque in hoc, quod ſcriptura, chartis ſeu membranæ cedat, licet aureæ ſint literæ. Pictura autem non tabulę, ſed tabula picturę cedat. §. literę quoque. cum ſeq. Inſtit. de acquir. rer domin.

SCRIPTVRA vectigal dicitur, quod è pecore colligebatur. vnde illud Plauti. Nam aduerſum legem à me ob meam ſcripturam pecudem accepit. A. Fere idem quod tu facis, faciũt rem male gerentes: vbi non eſt ſcripturam vnde dent, incuſant publicanos. Sic Cicer. in orat. pro leg. Manilia. Nam (inquit) cum hoſtium copię non longe abſunt, etiamſi irruptio nulla facta ſit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deſeritur, mercatorum nauigatio conquieſcit. Ita neque ex portu, neque ex decimis, neque ex ſcriptura vectigal conſeruari poteſt. Brechæus in leg. inter publica. ff. de verb. & rer. ſign. vide & Cicer. in orat. pro Flac. Prat.

SCRIPVLI in l.1. & l.5. C. de metallar. li.11. l.1. de ponderatoribus in C.Theod. l.12. de metallar. in eo. C. l. vlt. de ann. ciuic. Latinis Scripulum idem valet quod Græcis γράμμα, eſtq; viceſimaquarta pars vnciæ auctore Voluſio Metiano. Br. Pr.

SCRVPVLOSA inquiſitio, dubia, anxia. l. ſi ſeruus vetitus. de leg. 1.

SCRVPVLOSVM dicitur, quod difficile eſt cognitu. Vlp. de iniuſtis teſtamentis, lege poſthumus. Licet iuris ſcrupuloſitate, nimiaque ſubtilitate teſtamentum ruptum videatur. Nebr. Vide ſupra in dictione Scirpum: & Crinitum de honeſta diſcipl. lib.9. c. vlt.

SCRVPVLI, ſunt minuti lapilli, qui inter ambulandũ inſiliunt in calceos hominibus, ac pedem torquẽt. Inde inijcere ſcrupulũ dicitur, qui ſollicitudinẽ inijcit animo cuiuſpiam. Et ſcrupulum eximit, qui ſollicitudinem eximit. Imp. Alex. in l. cum proponas. C. de interd. matrim. Vt autem, inquit, omnis ſcrupulus auferatur, inſiſtere pater tuus debet. Spieg.

SCRVPVLVS, Lege, Ponderum ratio.

SCRVTA. Hoc verbo Cęlius putat veteramẽta omniuaria ſignificari, quæ cum vſu iam detrita ſint, precio item deminuta cẽſentur. Qui hęc venalia habẽt, ab antiquis ſcrutatores ſunt appellati, viliſſimi proxenetæ. Spieg. Eraſm. in annotationib. ad epiſtolas Hieronymi ſcruta interpretatur veſtem pelliciam, hinc ſcrutarius: qua voce vtitur Horatius. Vilia vendentem tunicato ſcruta popello. Sch. De ſcrutis vide etiam quid annotarit Adrianus Turnebus aduerſarior. li.5. c.14.

SCRVTARI, hoc eſt, inquirere. l. veteratores. C. de cõmer. & mercat. apud Vlp. in l. diuus Pius. ff. de fugit. §. ſed & diuus Marcus. Sic ſcrutari cubilia. l. 3. ff. de fugitiuis. & ſcrutari ſuper conſcientia aliena l. vlt. C. de accuſ. Briſſ.

SCRVTINIVM dicitur examen. Cuiuſmodi duplex eſt: vnum ante ordinationem, cuius forma habetur 23. diſtinct. qui epiſc. ſecundum, quando fit poſt determinationem. De hoc in tit. de ſcrutinio in ordine faciendo. & 23. diſtinct. epiſcop. & cap. ſeq. 24. diſtinct. per totum. Neq; ſcrutinium vox alioquin multum barbara, illatinaq; (vt audio) mihi eſt, vtpote qua vſus ſit, vel in hac ſignificatione propemodum, Apuleius li.9. pro inueſtigatione. Poſtremum (inquit) magiſtratibus placuit obſtinare denegantem ſcrutinio detegere. Anchor.

SCVCLATIS in l.11. de Scenicis in C.Theo. forte pro ſcutulatis cum vitio legitur, vt ſignificentur veſtes ſcutulis diuiſæ, quarum meminit Pli. li.8. c.48. B. Hieronymus in Ezechiel c.27. Iſtiuſmodi homines negotiatores Tyri ſunt, qui polymita, purpuram & ſcutulata mercantur. Briſſ. Prat.

SCVLNÆ & Seculnę olim erãt tales, quales hodie apud nos ſunt Sequeſtres. Sculna enim dicebatur is, apud quem plures eandem rem, de qua controuerſia erat, deponebant: dictus ab eo, quod occurrenti, & quaſi ſequenti eos qui contendunt, committitur, vt tradit Modeſt. l.110. de verb. ſign. Ex quo vocantur à Ciceron. interpretes, ſimiles fere Proxenetis, quod ſe ijs interponunt medios, quibus aliquid eſt inter ſe negocij controuerſi, qui enim promittebant, ijdem apud ſe eſſe pecuniam affirmabant, quanquam proprie Seculnæ ſeu ſequeſtres ſunt, apud quos pecunia deponitur inter plures per quos inducitur pactio, vt notat Alcio. vide Goth. in not. ad rub. C. de prohib. ſequeſtr. pecu. Atq; inde factum, vt dicerentur etiã Sculnæ ſeu ſequeſtres, quib. res poſſidenda traditur interim dum de eius poſſeſſione diſceptatur apud iudicem. ideoque olim Sculnæ & Seculnæ nominati, vt refert Gell. ex Laurnio. Vtrunq; vocabulum à ſequendo dictum inquit, quod eius qui electus ſit, vtraq; pars fidem ſequatur: primam vt verbi originem ſecutus videatur Modeſt. & recte, poſteriorem rei vſum Gell. Conn. in ſuis comm. ſuper ius ciuil. li.7. c.4. n.6.

SCVLPERE, cudendo imaginem aliquam effingere. C. Nem. lic. fig. ſalu. Chr. Marmore ſculpendo primi omnium inclaruerunt Dipœnus & Scyllis, geniti in Creta inſula. autor Plin. c.4. lib.36. in pr. Spieg.

SCVLPTORES in l.1. C. de excuſ. artif. Græcis γλύπται, quo nomine Gręco & ſculptores lignorum ſignificãtur, & qui ſigna faciunt, ſiue ſignarii, & alii quilibet ſculptores cælatoreſque. Prat. ex Cuiac. ad d. l.1.

SCVRRÆ videntur priſcis fuiſſe, non tantum qui iocularia & ſcurrilia loquerentur, ſed homines etiam vrbani, non ruſtici, ſed elegantes, Plautus Moſtel.

Tu vrbanus vero ſcurra, delitiæ populi
Rus mihi tu obiectas? Epidico.
T. Scurra es. E. ſcio te eſſe quidem hominem militarem.
---- neq; periurius,
Quam vrbani aſſidui ciues, quos ſcurras vocant.

Videntur autem ſic appellati fuiſſe, qui aſſidue in vrbe eſſent, nunquam in agris, quod ſine cura fortaſſe & opere omni eſſent. Turnebus aduerſar. lib.19. c.13.

SCVRRILITAS eſt vitium vrbanitati oppoſitum. Spieg.

SCVTVM ἀπὸ τοῦ σκύτους à pelle, quod non ſine pellibus fiat. Droſæus in meth. iur.

SCYPHVS eſt vas potorium ab inuentoribus ſuis Scythis, vt Cęlio Rhodig. antiq. lect. lib.27. c.27. & pleriſque aliis videtur, appellatum, Herculi proprie attributum, ſicut Baccho cantharus, Macrob. li.5. Saturn. c.21. Eſt ergo ſcyphus potorium quoddam vas ſingularis alicuius magnitudinis & elegantiæ maxime in conuiuiis vſitatum, & ad inebriandum hoſpites adhibitum, cum Herculeos inde hauſtus depromere oporteat, non piſitando bibere. Vnde Cicero illudere inter ſcyphos dixit, pro eo quod eſt inter potandum. Et Virgil.8. Æneid.

Et ſacer impleuit dextrum ſcyphus, ocyus omnes
In menſam læti libant, diuoſq; precantur.

Eiuſmodi fuit poculum quod Dido ponebat Æneæ lib.1. Æneid. & quod deſcribit Plin. li.33. natur. hiſt. in quo Oreſtis iudicium cælatum erat. Et fortaſſe tale poculum deſcribit Vergil. Eclog.3. quod ait diuini opus Alcimedontis eſſe:

In cuius medio duo ſigna, Conon & quis fuit alter?

Huius verbi fit mentio in l. Labeo 14. vbi Gœddæus in comment. n.4. ff. de verb. ſig.

SCYPHVS ſexta pars ſextarij, interprete Horatio. Briſſ.

SCYRPI dicuntur iunci, nodi, & vluoſa vimina. Crates ſeſtercenarias vimine contextas, Cato in re ruſtica Scyrpeas appellat. Libro 1. de agricolatione, Varro Vineaticas & ſcyrpiculas falces appellat, accommodas ad Scyrpos ſecãdos: ſcyrpiculus Virgeus calathiſcus Columellę & Propertio quoq;. De Scyrpo pro Iunco Columella non tacuit. Inde Scyrparię falces, & ſcyrpare dixerunt, pro eo, quod eſt implicare & innectere ſcyrpis. In ſcyrpo nodum quæris inolitũ adagium in eos, qui, vbi minime opus, ſcrupuloſiores videbantur, & in re facili difficultatem indagabant. Plautus in Menæchmis Ennianum id circũfertur. Quærunt in ſcyrpo ſoliti quod dicere nodum. Hieronymus ad Pammachium contra Ioannem qui inimicus eſt, etiam in ſcyrpo nodum quærit: Sunt ſeculæ, ſunt falces & ſcyrpiculæ lunariæ humectis, hoc eſt vliginoſis locis, & ſenticoſis emundandis, & extirpandis. Scyrpea ſimulachra vocat Ouid. li. Faſt.5. tom. pro Vimineis argæis. Tunc quoq; priſcorum virgo ſimulachra virorũ, Mittere roboreo ſcyrpea ponte ſolet. Falces ſcyrpiculæ vocatæ à ſcyrpando, i. ab alligando. ſic ſcyrpicea dolia quaſſa. Scyrpos etiam appellamus lingua Latina nodoſa & ambigioſa poemata, innexa, implicata inſtar viminum capreolatim & nodatim, ſcyrpata, hoc eſt, nodata, implicita & in ſe coniuncta, vt enodari non poſſint. Gellius lib.11. quæ Græci ænigmata, Latini Scyrpos appellarunt, tales Gręcis itidem griphi vocitantur non gripi, vt in omnibus fere codicib. mendi indoles inoleuit. Ioan. Baptiſta in comm. Sidon. Apoll. lib.1. Epiſt. ad Herennium.

S E.

SEBASTA, ciuitas, cuius meminit Strabo lib.16. quo loco Iudææ extrema occidentalia deſcribit, Auguſti nomini dedicata.

SEBASTIANI, ſiue Sebaſtiani populi ſunt Sebaſtæ vrbis incolæ, quo nomine duas vrbes legimus, alteram Cappadociæ, & alteram Samariæ in Palæſtina Iudæa, quæ in honorem Auguſti Cæſaris, qui Græce Sebaſtos, Sebaſta eſt cognominata. de vtraque tamen illarum in tit. de ann. leg. l. liberto. Nebriſſ.

SECARE proprie quis ferris dicitur, vt cædere ictibus. Cuiac. obſer.12. li.§. Hinc apud Paulum l.5. ff. de arb. furt. cæſ.

SECARE proprie eſt ſubſecuiſſe. non enim poterat cecidiſſe intelligi, qui ferra ſecuiſſet: Alij ſubſecare legunt, ſed illa lectio verior. Prat. & Cuiac.9. obſ.12.

SECARE, vt ex probatis conſtat authoribus, proprie etiam ſignificat, præcidere, excidere, amputare, ſuccidere. Gœdd. ad l.31. ff. de verb. ſign. n.9.

SECESSVS, rus amœnum & ſuburbanum, quo animi relaxandi cauſa ſecedimus. Vlp. l.21. §.9. de recep. qui arb. Quid tamen (de arbitro loquitur) ſi in eo loco qui ſit circa vrbem, adeſſe iuſſerit?

iuſſerit?Pegaſus admittit valere iuſſum.Quod puto ita verum eſſe,ſi & eius ſit auctoritatis arbiter,vt in ſeceſſib.ſoleat agere, & litigatores facile eo loci venire poſſint.Idē l.16.ff.mandati,vt in hortis quos Rauennæ habebat,in quos omnib.annis ſecedere ſolebat, ſphæriſterium faceret.Plin. lib. 2. epiſt. 17. Iuſtisne de cauſis eum tibi videor incolere, inhabitare, diligere,ſeceſſum,quem tu nimis vrbanus es,niſi concupiſcis. Hot.Prat.

Secessvs & ſeceſſio differunt. Seceſſus enim locum ſignificat, ad quē laxandi animi gratia declinamus,aut ipſam talem declinationem. Seceſſio autē intelligitur fieri ob ſerias aliquas cauſas tractandas:& ita fere in malam partem accipitur. Budæus ſeceſſionem verbum criminoſum eſſe dicit. Id enim eſt in bello ſeceſſio,quod defectionem vocamus.Porro duas plebis ſeceſſiones fuiſſe,docet hiſtoria.Pomp. attigit in l.poſterior de orig iur.in §.exactisdeinde regib.item §.cum placuiſſet. Priorem §. Accurſius hiſtoriæ ignarus non eſt aſſecutus. Poſt Zaſium & Antonium Garronem, vide Old. in Reſtauratione politiæ,qui adfert lucem Pomponio. Spieg.

Secessvs cauſa habere, & veſtem propter ſeceſſum ibi depoſitam. Vide Vlp.in l.quæſitum ff. de fund.inſt.Spieg.

Secreta nobis communicata, diuulganda non ſunt. Vlp. Ego arbitror,inquit,& iniuriarum agi poſſe,ſi hoc animo recitatum eſt teſtamentum quibuſdam præſentibus, vt iudicia ſecreta eius,qui teſtatus eſt,diuulgarentur.l.3.§.ſi quis tabulas Depoſiti:Simpliciter etiam ſecreta dicimus.Spieg.

Secretarivm locus eſt, in quo iudices cauſas audiunt. Eſt enim Secretarium Iudicum, vt Conſiſtorium Principum. Zeno in l.fi. C. vbi ſenat. vel clariſſ. Sedendi quoque in aliqua ſecretarij parte, quæ iudicibus inferior,altercantib. vero ſuperior eſſe videatur:Et paulo poſt.Sedendi cum celebratur cognitio, in ſecretarijs iudicantium ius conſequantur. Sic in l.fi. C.de offi. diuerſ.iud.l.12.C.de prox.ſacr.ſcrin.Pr.

Secreta loca,per quæ commeari vulgo non ſolet apud Vlpia. lege 1.de his qui deiec.Spieg.

Secreto fieri,etiam intelligitur,quod interuenientibus amicis confit.l.pen.in pr.C.qui pot.in pig.hab.Alb.Prat.

Secreto pronunciare,id eſt, apud ſe Gothofr.ad Nou.137. c.6.in pr.

Secretvm,pro ſigillo minuto,à barbaricis in cācellariam principum irrepſit.Hæc vox ſubſtantiue poſita, idoneis eſt autoribus res ſecreta,i. e. nulli communicanda, apudque nos tacite ſeruanda.Spieg.

Secretvm petere,quærere,eſt mecum ſecreto colloqui.

Secta Græcis αἵρεσις,ab eligendo,nunc in peſſimam partem accipitur de falſa doctrina ac religione, eiuſque ſectatoribus. At olim vox vtraq; generale nomen fuit,tam ad malas,quam ad bonas ſectas. Ita & ſectę diuerſę Iureconſultorum fuerunt l.2.§.hi duo.ff.de orig.iur.vt & ſtudiorū.l.8.§. Philoſophus. ff.de vacat & excuſat. Briſſ. Dicta autem eſt Latina vox à ſecando, eo, quod ea factio ſit ab alijs reſecta, aut ſeparata: Diogenes Laertius in proœmio libri primi de ſectis diſſerens, eam ſectam,ex aliorum ſententia d ci ait,quæ rationem aliquam iuxta id quod apparet, & in promptu eſt,ſequitur,aut ſequi videtur.Schard.

Secta pro ratione videtur ſumi,§.vlt.Inſt.de legat.Huiuſmodi autem teſtatorum voluntates valere, ſecta meorum temporum non patitur,i.vt exponit Theoph. Ἀνδρείων τῶν ἡμῶν χρόνων τῆς βασιλείας.Sic Alex.in l.2.C.ad leg. Iul. maieſt. & Gordian.l.2.C.de delat.Prat.

Sectatores,in lege Fabia de ambitu dicebantur, qui Candidatos ſectabantur,quorum tres partes facit Q.Cicero lib.de petitione conſulatus.Prat.

Sectio Latine dicitur,quæ poſtea confiſcatio appellari cœpta eſt:quum alicuius bona publicantur,deriuata ex eo appellatione,quod prędam ex hoſtibus captam milites inter ſe ſecabant ac diuidebant.Cæſar li.belli Gall.7.Poſtridie eius diei refractis portis quem iam defenderet nemo, atq; intromiſſis militib.noſtris ſectionem eius oppidi vniuerſam Cæſar vendidit.Corn.Tacitus,Reliquas ſectionū Neronianarum nondum in fiſcum conuerſas reuocatis ab exilio conceſſit.Cic.de Inuent.2.Hoc commode reprehenditur, ſi dici poſſit ex hoſtibus reus eſſe captus, cuius prædæ ſectione venierit. Alias ſectio,vt inquit Feſtus,perſecutio iuris eſt.Prat.Hot.

Sectores dicti ſunt,inquit Aſconius,qui ſpem lucri ſui ſecuti, bona condemnatorum ſemel auctionabantur,proq; iis pecunias penſitabant ſingulis:ac poſtea pro compendio ſuo ſingulasquaſq; res pecunia populo venditabant.Hæc ille.Quibus ex verbis Sectatores à Sequendo dictos coniicimus, arbitror ab antiquo verbo Seco,ſecas:quod idem ſignificat vt ſequor, vnde ſector,ſectaris:& ſecta,ſectæ: nam & accuſatores & iudicia ſectabantur,quoniam damnatorum bona ipſi æſtimare, & certam ſummam promittere ſolebant. Hotom. Adde & Brechæum,l.iudicaſſe.tit.de verb.& rer.ſig.

Sector eſt, inquit Hot.æſtimator ac redemptor bonorū damnati,atq; proſcripti,qui ſpem ſectans lucri ſui,i.ſecutus ſpem æſtimationis ſuę,bona omnia auctione vendit,& ſemel infert pecuniā vel ærario,vel ſociis. Veterib. Gloſſis βιώνης dicitur, i.vt exponunt Heſych.& Suidas ὁ τὰ δημόσια ἀγοράζων.Prat.

Secvlvm.Hebraice עלם Olam,conueniens ſono,& pene etiam ſignificatione,cum Latino Olim,quod diuerſis Latinis vocabulis expreſſerunt,iam æternū,iam perpetuum,iam ſeculum ponentes.Significat autem,tum perpetuitatem, tum longam durationem, tum debitam rei durationem: aliquando etiam ipſum mundum denotat,aliaq; ſignificata habet.Latinis quidem vox.Seculum plerunq; ſpatium centum annorum ſignificat:vnde apud Rom.Ludi ſeculares. Vſitatiſſime vero longum tempus declarat,vel præteritum,hac locutione, A Seculo:vel in genitiuo poſitum,Dies ſeculi: vel etiam futurum, quæ ſignificata Latinis iſtis ferme æquiualent. Plura de hoc vide apud Connan.comm.iur.ciuil.li.1.c.10.n.6.in fi.

Secvm poteſtatem agendi facere.Lege,Venire ad iudicium.

Secvndæ tabulæ dicuntur,quib. pupillaris ſubſtitutio ſcripta eſt ſic dictæ,quod poſt paternas in ſecunda parte tabularum, & in ima cera fiebant,l.2.§.interdum.l.12. ff.de vulg.ſubſt.l. vlt.ff.ad Treb.l.pen.ff.teſt.quemad.aper.vel etiam quia ſubſtitutio hæc paterni teſtamenti quædam appendicula & ſequela eſt,l.qui plures.in fi.ff.de pupil.ſubſt.&(vt ait Iuſt n.) in inferioribus partibus ſcribebatur, eaq; pars proprio lino, propriaq; cera conſignabatur: & in priore parte teſtamenti cauebatur,ne inferiores tabulæ viuo filio, & adhuc impubere aperirentur.§.ſin autem 4.Inſtit.de pupil.ſubſt.Hot.Pra.

Secvndæ,arum,tantum pluraliter membrana illa, qua partus obuolutus vtero prodit:quæ & ſecundina vocatur.Dictæ ſecundæ,quod naſcentem infantem ſequantur. Occurrit frequens apud Plinium.Spieg.

Secvndarvm nuptiarum nomine veniunt & tertię,atque vlteriores,ſecundum Azo.in ſumma.C.de ſecund.nupt. Attingit ibi & Bart.Spieg.Prat.

Secvndarivs, Lege,primicerius.

Secvndi fructus, vberes, copioſi,Paul.in l.63.in fin.ff.ad leg. Falcid.Prat.Hot.

Secvndo loco ſcriptum,hæredis ſubſtitutum ſignificat, Caius lib.7.Inſt.tit.4.l.4. ff. de SCto Syllan. ad differentiam Inſtitutorum,qui priore gradu & loco inſtituuntur,qui ideo primo loco ſcripti hæredes appellantur.Briſſ.

Secvndocerivs in l.7.C.de palatin.ſacr.largit.lib.12.& rubr. de primicer.& ſecundocer.& l.vlt.C.de domeſtic. & protectoribus.vbi ſecundocerij locum,non,vt vulgo legitur,ſecūdi primicerij vetus codex habet.Eſt & hoc verbum frequens in Notitia Imperij Rom.Eadem autem figura qua primicerius,ita & ſecundocerius qui ſecundum in ordine ſuo locum gradumque obtinet,appellatur.Briſſ.Prat.

Secvndvm,pro,Pro:vt ſecundum te litem do, i.e.pro te. Vlp. Et poſt edictum,ſecundum pręſentem iudicabitur.Cic.& pro A.Cecinna:Iā recuperatores,nulla dubitatio eſt,ſiue rem,ſiue verba ſpectare vultis,quin ſecundum nos iudicetis.Spieg.

Secvndvm dictio non facit conditionem.tex.eſt vulg.in l. pen. & ibid.Bald.in ſecundo not.C.de inſtit.& ſubſtit.&c. abbate ſancti Syluani,extra de verb.ſig.Et ideo ſing.decidit Bald. in l.1.per gl.ibi.C.de nuptiis, quod ſi accuſaui Titium de aliquo crimine, & peto condemnari ſecundum ſtatutum, & conſuetudinem,ſi de ſtatuto & conſuetudine aliter non conſtat,punitur extra ordinem.Cotta.

Secvndvm bonos mores fit,quod recte atque ordine, & more maiorum fit,teſte Budæo in annot.poſter.Spieg.

Secvndvm præſentem pronunciare,l.Papinianus.§.meminiſſe. verſ.cæterum ff.de inoffi.teſtam.

Secvndvm ripam in l.29.ff.de acquir.rer.do. i.prope ripam, vt in l.7.§.inſula.eo.tit.Sic Secundum agrum,Secundum viam, Secundum parietem l.30. §.1. l.38.ff.de acq.rer.dom. l.13.ff. de ſeruit.vrb.Briſſ.Prat.

Secvndvm ſtylum,quod vulgo dicūt,Ciceroni ex formula eſt.

Secvndvm hæredem ſcribere, eſt ſcripto hæredi alium ſubſtituere.in l.8.C.de inſtit.l.56.ff.de fideicomm.l.libertat.Briſſ.

Secvndvs,quamuis ſequitur primum,& tam numerum, quam ordinem denotat,id tamen apud noſtros perpetuum non eſt, vt patet per l.1.§.2.ff.de grad.l.ſi primo.§.penult. qui pot.in pig. hab. Sic nec primus aliquando dicitur reſpectu ſecundi. extra de verb.ſig.c.Ioſeph.&vide C.de ſec.nup.Alber.

Secvndvs hæres dicitur qui ſecūdo gradu inſtitutus eſt,vt primus qui primo,l.8.ff.de lib.& poſthum.l.ſi i. qui 25.ff.de teſtam.vel,vt ait Boetius lib.commen.in Topic.Cic.2.qui hæredi inſtituto ſubſtituitur, veluti ſi quis filium inſtituat hæredem ſcribatq;: Si is filius intra pubertatem deceſſerit,nepotem vel quemlibet alium hæredem eſſe oportere. Caius li.2.Inſt.tit.4.& l.4.ff.ad Sylla.Is vulgo ſubſtitutus appellatur.Cicer.Verrin. 3.Appellat L. Annium,qui erat inſtitutus ſecundum filium. Et aliquanto poſt. Num eſt eiuſmodi edictum,vt quamuis intelligat non populo eſſe ſcriptum, ſed P. Annij ſecūdis hęredib.Saluſt.in bello Iugurth.Erat præterea in exercitu noſtro Numida quidam Maſaniſſæ nepos, quem Micipſa teſtamēto ſecundū hæredē inſcripſerat. Suet. in Iul. c.83.Pluresperculſorū in tutorib.ſi quis ſibi filius naſceretur,

nominauit Brutum etiam in ſecundis hæredibus.Pr.Br.

Secvritas in l.ſi quando 35.§.2.C.de inoff.teſtam. id eſt,apocha vel quitantia.

Secvritatis nomẽ quod vſurpatur ab Vlp.l.1.ad leg.Iul.maieſt.non accipitur pro eo,quod noſtri ſaluum conductum vocant:(Vlp.enim Latini ſermonis diligens obſeruator,dixiſſet potius contra fidem publicam aliquid eſſe commiſſum: formula loquendi probatis auctoribus viſitata) ſed ἀντὶ τῆς ἀδείας ἢ ἀσφαλείας, ἢ ἀμεριμνίας, cum ſcilicet ſtatus Reipu.ita compoſitus eſt; vt nulla ex parte periculum imminere videatur, nec ſit metus belli externi,aut inteſtini.Budæ.Prat.

Secvritatis publicę teſſera dicitur,quę præſtatur iter facientib.*Geleydt*.Barbari ſaluum conductum vocant.Old.

Secvrvm teſtamentum,firmũ, & de quo nihil eſt dubitandum. Secure teſtari,in l.Papin.ff.de inoffic.teſtam.Spieg.

Secvrvs, eſt diſſolutus,& ſine vlla cura, quem ſupinum Iuriſcoſl. vocare ſolent, hoc eſt ſocordem & deſidem. Bud. in l. plurimum.de Iur. & facti ignor.& Duaren. lib.2.diſp.anniu. ca.22.Spieg.

Secvrvm eſſe, id eſt liberari l.7.ff. de minor.l.17. ff.de teſtam. tut.& l.47.ff.ad Senatuſconſ.Trebell.Briſſ.

Secvs,aduerbium aliter ſignificat,præſertim quando particulę negatiuæ ſequuntur.l.1.C.de temp.appel.Spieg.

Secvs, male, l.filijs matrem.C. de inoffic. teſtam. aliquando contra.l.ſi res C.de ordin.cognit.Prat.

Sed particula,interdum ponitur adiunctiue.vt in l.qui ſe debere ff.de Cond.cauſ.dar.cauſ.non ſecut.in verſi.quoniã in l.2. in princ.verſ.ſed Seruius quidem.& ibi Gloſſ.ff.ad leg.Rhod. de iactu.Eſt & frequẽter particula aduerſatiua. Vide Alber.

Sed pro tamen,l.reſcriptum.§.ſi pacto.ff.de Pactis.l.2.§.quanquam.ff.de aq.& aq.plu.arc.l.Pompo.ff.de Acquir.rer.dom. Briſſon.

Sed,pro ſed &,ſępe in libris noſtris poni docet Ant.Auguſt.li. Emendat.2.c.1.Prat.

Secvtores,vide infra poſt verbum ſequella.

Sed & ſi.Vide Bart.in l.ſed & ſi.ff. de petit.hęred in l.patris.de vulg.& pupil.ſubſtit.in l.pupilli.de Negoc.geſt.

Sed dictio iuncta copulę &,aduerſatur in facto,ſed identitatem iuris ſignificat.l.ſed &ſi lege.ff.de petit.hæred.Io Bello.Etymolog.Adde Corn.comment.iur.ciuil.li.6.n.6.c.1.

Sedentarii qui dicantur,vide Gothof.in not.ad Nou.90. ca. 1.in pr.

Sedeo,ſedes,vulgarem habet ſignificationem: cui contraria eſt illa verbi ſto.Sed præterea ſignificat Sedet,imperſonaliter idem quod,videtur,vel,placet.Vlp.l.ſi fideiuſſor,7.§.vlt.Si ſatiſdatum pro re mobili non ſit,& perſona ſuſpecta ſit ex qua ſatiſdatio deſideratur,apud officiũ deponi debebit,ſi hoc iudici ſederit,donec vel ſatiſdetur,vel lis finem accipiat.Sederit,id eſt ſi iudici viſum fuerit,ſi ita arbitratus ſit.Hot.Prat.

Sedere, pro placere.Vlpia.in ſi.l. ſi fideiuſſor. ff. Qui ſatiſdat. cog. Si hoc,ait,iudici ſederit.

Sedere dicitur Prætor, cum pro tribunali iuris dicendi cauſa ſedet.l.2.§.conſeſtim.ff.ad Tertyll.l.7.ff.de in integ.reſt.Vnde dies quibus Prætor ius dixit,Seſſionum,appellantur, in l. 51.§.ſatisfactionis.ff.vt in poſſ.legat. vide infra in verbo Seſſionum.Briſſ.

Sedere iudices dicuntur.Cicero pro Rabir.Poſt. Modo vos ijdem in A.Gabinium iudices ſediſtis. Plin.lib.6. Ad Roman. Sedebant iudices centum & octoginta. tot enim quatuor conſilijs colliguntur. ingens vtrinque aduocatio.Briſſ.

Sedes ordinaria in l.4.C. de iuriſdict. omn. iud. id eſt, forum ordinarium.

Sedes in §.illis autem.Inſtit.de milit.teſtam.l.vlt.C. de reſtit. mil.l.ſi.C.quib.non obſt.long. temp. præſcript. & apud Veget.li.3.c.4.& c. vlt. pro caſtris & loco in quo milites otioſi commorantur.Prat.Vnde Cuiac.veluti oppoſita facit eſſe in expeditione,& eſſe in ſedibus.

Sedeta in l.18.C.de epiſ.audient.erant foſſata ſiue ſtatiua,teſte Suida.Cuiac.conſult.49.not.eum qui in expeditione fuerit militem in caſtris, in foſſato, in hyberno, in ſtatiuis iure militari teſtari poſſe.Goth.in not.ad l.17.

Seditio, eſt quietis publicæ perturbatio.leg.1.C.de Seditioſ. Modeſt.in l.conſtitutiones.de Appel.& relat. ait, damnatos ſtatim puniri publice intereſt. vt ſunt inſignes latrones, vel ſeditionum concitatores,vel duces factionum,Bart.in l.capitalium.§.famoſos.ff.de Furt.qui ſeditioſi dicantur, oſtendit. Cicero lib.de Republ.6.ſcribit,ſeditionem dictam eſſe á diſſenſione omnium,quod ſeorſum eunt alij in aliud.Spieg.

Sedvlaria in l.4.ff.de ſupell.leg.in ſedilibus numerantur: vt cathedraria in cathedris: ſuntq; ea quæ in rheda ſedenti ſubjiciuntur: vel potius ſedes in quibus geſtamur.Prat.vide Seliquaſtra.

Seges, proprie fruges eorum ſeminum, ex quibus conficitur panis, nondum demeſſa, vt ait Valla. Hanc corrumpi & ramis & herbis, Iuriſconſ.eſt autor, in l. ex conducto. §. ſi vis tempeſtatis.Locati. De ſeg etum calamitatibus vide quæ obſeruauit.Cuiac.15.obſ.26.

Segmenta pro margaritis & murenulis, hoc eſt torquib. orbiculariter innexarum gemmarum capiuntur. Seruius credit gemmatum á Satyro cubile deſcribi,cum inquit:

Et ſegmentatis dormiſſet paruula cunis.

Segmenta quandoque ſignificant purpuream veſtem, lanceolis,mæandris,limis & orbiculis varie intextam. Ouid. lib. 3. de arte amandi.

Quid de veſte loquar? non iam ſegmenta requiro,
Nec quæ de Tyrio murice lana rubet.

Circulos cœli climataque vt ita dicam, Plinius ſegmenta dicit.Ioh.Baptiſt.in comment.Sidon.Apollinar.lib.8. Epiſt. ad Namantium.Adde Turnebum aduerſariorum lib.4.ca.13. Cuiac.lib.12.obſ.34.

Segnicia,tarditas ac negligẽtia ad agendum,inquit Donatus. Gloſ.in l.ſi nulla.ff.de pigno.act. ſentit ſegnitiem ſiue negligentiam eſſe in omittendo, culpam in faciendo. Spieg. vnde Segnitia fraudi opponitur,in l.52.§.1. ff.de fideiuſſorib.Briſſ.

Σεισάχθειαν interpretatur Budæus χρεωκοπίαν,nouas tabulas& æris alieni deciſionem, quod teſtatur Plutarchus in Solone his verbis. Cum infima plebs, inquit, opprimeretur á diuitibus ęris alieni magnitudine,cogerenturq; alij aut certa fructuum parte agros illorum colere,alii ſeſe illis ad imperatum quoduis faciendum offerre vt aut ſeruirent ipſis creditotibus aut ab eis vænirent extraneis, alij filiorum ſuorum ſeruitute ſe libertatemque ſuam redimerent.Solon σεισάχθειαν induxit cauitq; vt nemo poſthac corpore addiceretur creditori. Siquidem autem eam legem οἱ χρέα λαμβάνοντες ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἀγώγιμοι τοῖς δανείζουσιν ἦσαν, id eſt, qui oppignoratis corporibus mutuabantur addic ebantur creditoribus.Conna.Dicta vero eſt σεισάχθεια ἀπὸ τοῦ ἀποσείσασθαι τὰ βάρη τῶν δανείων, ab eo quod ſubleuarentur, ac excuterent æris alieni intolerabilem ſarcinam. Laertius in vita Solonis.

Σεισάχθεια in legibus Solonis tabularum omnium abolitio. legis verba hæc ſunt: τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν ποιεῖσθαι, καὶ λύτρωσιν καὶ ἐπὶ σώμασι μὴ δανείζεσθαι, καὶ τοὺς νόμους, σεισάχθειαν καλεῖσθαι. Hanc legem explicui lib.2.veter.Iuriſp.l.1.Prat.

Selinis nomen eſt duarum ciuitatum, altera namque eſt Ciliciæ,de qua Lucanus lib.9.Quo portu mittitq; rates recipitque Selinis. Altera Siciliæ: de qua Virgil.3.Georg.Palmoſa Selinis.De hac Iuriſc.in tit.de cenſib.Nebriſſ.

Seliqvastra,genus eſt ſedilium antiqui generis, ait Feſtus, d litera in l conuerſa.Paul.in l.4.de ſupell.leg. Inſtrumenti ſignificatione rhedæ & ſeliquaſtra in ſupellectili adnumerari ſolent. Sedularia legiſſe videtur Turneb. 8.aduerſ.9. quæ in ſedibus:ſicut cathedraria, quæ in cathedris. de quib.l.5. iam d.tit.Et idem Turneb.18.aduer.23.vt roſaria roſæ: ſedularia tanquam ſedilaria,Goth.ad l.4.

Sella,á ſedendo, quaſi ſeda dicitur,qua magiſtratus olim Romani,ędiles& prętores per vrbem geſtabantur ſedentes:vnde Geſtatoria ſella nuncupabatur.Paulus deSeruit.ruſtic.pręd. Qui ſella,inquit, aut lectica vehitur,ire, non agere dicitur. Vbi monente Old. ſellæ aut lecticæ ſignificationem Accurſius non eſt adſecutus,quod & áNebriſſ. notatum eſt. Vide Lectica.Spieg.

Sella balnearis,vide apud Paul.lib.3.ſent.tit.6.Briſſ.

Sellæ curules,ait Iſidor.lib.20.Etym.c.1.erant in quib.magiſtratus ſedentes iura reddebant. Dictæ autem curules, quia apud veteres Prætores & Coſſ.propter itineris longinquitatem curru in forum prouehebantur. Sellæ autem quæ poſt eos vehebantur,quibus ſedentes iura dicebant á curru curules ſunt appellatæ.Briſſ.

Sella geſtatoria quæ ſit,vide l.49.ff.de leg.3.l.7.de ſeruit. ruſtic.Suet.in Neron.c.26.Briſſ.lib.1.Antiquit.

Sellæ prætoriæ ſit mentio in l.1.§.caſum. ff.de poſtul. Qua de re vide quæ lib.3.Antiquit.dixit Briſſ.

Sellvlarii,dicti operarii,qui in opere faciendo ſedent. Hinc ars ſellularia appellata,quam ſedentariam appellat,teſteSyluio, Ariſtotelis interpres in libro Moralium magnorum ſecundo.Spieg.

Semel,de vno intelligendum.nam quod ſemel fit,nullam recipit diuiſionem.l.ſi ita fuerit.ff.de manumiſſ.teſtam.Spieg.

Semel pro ſimul poſitum videtur.l.ſi,libertus 161.§.ſi quis plane ff. de iure patronat. Si quis plane non ſemel alienauerit, ſed quaſdam res ante,quaſdam poſtea,&c.Briſſ.

Semes,ſemiſſis,pro ſolidi, hoc eſt aſſis dimidio. vt ſi quis ex ſemiſſe relictus ſit hæres,intelligendum eſt,dimidium hæreditatis illi debere cedere.Hac voce raro extra compoſitionem vtimur,in qua dimidium ſignificat eius cui adiungitur.Labeo tit.de Vulg.ſubſtit.l.ſi pater. Vt vnus, inquit,ſemis apud te maneat.Et ibid.l.& ſi Per bonorum poſſeſſionem ſemis ei ſit ablatus.Vide Sextans.Spieg.

Semestres libri dicebantur,qui ſex menſium geſta, & adminiſtrata explicabant.not.§.Item diuus,de excuſ. tut. in Inſtit. Io.Bello.Etymol.

Semestria Diui Marci in libris noſtris ſæpius citantur, vt leg.46.ff.de pact.l.ſi.ff.de ſeru.export. l.12. ff.de acq. hered. §.item diuus. Inſtit. de excuſ.tut. Sic autem forte appellata ſunt.

ſunt, quæ in ſemeſtribus conſiliis cõſtituta ab eo, & reſcripta erant. Semeſtria enim conſilia principum dicebantur, in quibus cum aliquot Senatoribus ad ſemeſtre tempus aduocatis, de iis quæ ad Senatum referenda erant, deliberabant: inde opinor, ducto nomine, quod hybernis æſtiuiſque menſibus ſibi conſiliarios mutabant. Suet. Auguſto, Sibique inſtituit conſilia ſortiri ſemeſtria, cum quibus de negociis ad frequentem Senatum referendis ante tractaret. Et in Claudio, Rerum actum diuiſum antea in hybernos æſtiuoſque menſes, coniunxit. Xiphilinus ab Auguſto tradit ſenatores quindecim ſorte ductos eſſe, cum quibus iudicabat. καὶ πεντεκαίδεκα, inquit, τῶν βουλευτῶν, τοὺς κλήρῳ λαχόντας συμβούλους ἐς ἑξάμηνον παρελάμβανε, καὶ ὅθεν ὅτε καὶ ἐδίκαζε μετ' αὐτῶν. Aduocabat quindecim Senatores ſorte ductos, qui ſibi ad ſex menſes in conſilio eſſent, interdumque cum iis ius dicebat. Zonaras etiam lib. 2. ita ſcribit: καὶ τοὺς ὑπάτους, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἕνα παρ' ἑκάστων, καὶ ἐκ τοῦ τῶν βουλευτῶν πλήθους πεντεκαίδεκα συμβούλους ἐς ἑξάμηνον παρελάμβανεν, ὥστε δι' αὐτῶν καὶ πᾶσι κοινοῦσθαι τὰ βουλευόμενα. ἔστι δ' ὅτε καὶ ἐδίκαζε μετ' αὐτῶν. i. Conſules etiam, ex aliis item magiſtratibus ſingulos, & ex ſenatorum copia conſiliarios quindecim ad ſex menſes aſciuit: vt eorum opera cum vniuerſo ſenatu ea quæ deliberanda eſſent communicaret: nonnunquam etiam ius vna cum ipſis dicebat. Obſeruatus eſt etiam idem locus apud Dionem lib. 55. Hot. Prat.

SEMIARII, hæretici qui ſint vide Epiphan. 3. to. 1. hæreſ. 73.

SEMICINCTIVM veſtis quædam præparatoria eſt, vt refert ex Auguſtino Cuiac. 11. obſ. 18. Goth. ad l. 23. §. 1. ff. de aur. & argent leg.

SEMIMITRA inter ornamenta muliebria ponitur ab Vlpiano in l. argumento §. ornamentorum ff. de auro & arg. leg. Vide Mitra. Adde Tiraquel. in l. 3. l. connub. gl. 1. partis 3.

SEMINARIVM appellant fructus ſementis cauſa repoſitos. Sic Seminarium conſerendi agri cauſa paratum in l. 9. §. ſeminarium, ff. de vſufr. Et Seminaria numero multitudinis in l. 3. ff. de impenſ. in res dot. Briſſ. De hac dictione vide latius Con. Commen. ſuper ius ciuil. li. 4. c. 1. n. 9. in prin.

SEMINARIVM, locus eſt ſubactus, in quo ſemina, aut vitium, aut arborum panguntur, conſeruantur, atque adoleſcunt, vt alio poſtea, quaſi ex nutriculæ gremio, transferantur. Græce φυτώριον dicitur. Prat. & Goth. ad l. 9. §. ſeminarij 6. ff. de vſuf. & ad l. 3. §. 4. ff. arbor. furtim cæſar.

SEMINARIVM, eſt locus ille quem vulgus viuarium vocat, & de eo meminit Vlp. in l. 3. §. quod ſi quis ff. arborum furtim cęſarum. & Columel. li. 3. Qui vineam vel arbuſtum conſtituere volet, ſeminaria prius facere debebit: ſic enim ſciet, cuius generis vitem poſiturus ſit. & paulo poſt: Optimum eſt (inquit) eodem agro quo vitem poſiturus eſt, vel ſaltim vicino, facere ſeminarium. & de eo meminit etiam Celſus in l. item ſi fundi. §. ſeminarios. ff. de vſuf. licet interpretes ibi aliter, & male intellexerint. & Vlp. in l. 3. de impenſis in reb. dot. fact. Cot.

SEMINARIVM appellant fructus ſementis cauſa repoſitos. Sic ſeminarium conſerendi agri cauſa paratum in l. 9. §. ſeminarium ff. de vſuf. & Seminaria numero multitudinis in l. 3. ff. de impenſis in res dotal. Briſſ.

SEMINECIS lingua, id eſt mortua, vt in l. quoniam indignum C. de teſtam. Io. Bello. Etymol.

SEMIPLENA probatio, Lege, Probatio ſemiplena.

SEMIPVLLATI, dicuntur ij, qui pullis & anthracinis veſtib. ſunt induti. Pullum nigrum Seruius interpretatur. Quinimo & Maro non ſecus intelligit Georgicon li. 3. Nigra ſubeſt vda tantum cui lingua palato, Reijce, ne maculis infuſcet vellera pullis. Pullicies etiam Columellę nigredo dicitur. Ioan. Bap. in Comment. Epiſt. Sidon. Apoll. li. 1. ad Vicentium.

SEMIS ſex vncias continet, vt notum eſt. Ex ſemiſſe hæres ſcriptus dicitur, qui ex media parte inſtitutus eſt qui Semiſſarius appellatur in l. 116. §. 1. ff. de legat. 1. Briſſ. Prat.

SEMISSALES vſuræ pro ſemiſſes, id eſt, cum ſeni aurei quotannis in centenos penduntur. Modeſt. l. 10. ff. de pollicit. Ita pollicita eſt, vti ſors apud eam remaneat, & ipſa vſuras ſemiſſales ad præmia certantium reſoluat. Hot. Prat.

SEMISSARIVS hæres, hæres ex ſemiſſe: Florentinus l. 116. §. 1. ff. de leg. & fideic. 3. A cohærede vero ſemiſſario, duobus extraneis concurrentibus, non amplius tertia parte. Hot. Prat.

SEMISSALES vſuræ ſunt, quarum menſtrua quantitas ducenteſima pars eſt ſortis. In vſurarum enim ratione centeſima aſſis locum obtinet, ad eamque omnes vſurarum ſpecies rediguntur: itaque Semiſſes vſuræ ſunt, ſi pro centum aureis ſingulis annis ſex præſtentur. Briſſ.

SEMISSES vſuræ quę dicantur oſtendit Hermolaus Barbarus in ſecunda editione caſtigationum Plinianarum libro decimoquarto in illud Vſura multiplicata ſemiſſibus: ex auctoritate Columellæ, atque ipſa ratione & æquitate, quæ omni auctoritate præſtantior eſt, manifeſte demonſtrat, vſuras ſemiſſes eas eſſe, quę ex centenis nummis reddũtur quotannis, habita ratione non ad centum, ſed ad duodecim vncias, quæ aſſem conſtituunt. Trientarias vero vſuras quæ ex centenis reddũt quaternos nummos. Quadrantarias, quæ ternos. De ſemiſſibus vſuris dixit Plinius: Vſura multiplicata ſemiſſibus, quæ ciuilis ac modica eſt. Quod ſi ſex tantum quotannis quinquaginta redderentur, eſſet profecto inciuilis & iniqua: tanto mitiores quæ trientes & quadrantes appellãtur. De trientaria vſura Capitolinus in Alexandro ſcripſit, exercuiſſe illum trientarium fœnus vt æquiſſimum & leuiſſimum ad vſum reipub. De hac quoque ſcribit Paulus in tit. ad l. Falcidiam l. ſi hæres. Sic etiam intelligendum eſt, quod Scæuola de vſuris l. qui ſemiſſes ſcribit: Qui ſemiſſes, inquit, vſuras promiſit per annos ſingulos, & minores præſtitit, hęres creditoris ſemiſſes petit, &c. Sed vt liquido ante oculos ponamus, quid per vſuras ſemiſſes intelligendum ſit, libuit ad verbum transferre, quod ſcribit Columel. li. 4. de re ruſt. Vinitor, inquit, licet ſit emptus ſex, vel potius octo millibus ſeſtertiis, tum ipſum ſolum octo iugerum totidem millibus nummorum partum, vineaſque cum ſua dote, id eſt, cum pedamentis & viminibus binis millib. in ſingula iugera poſitas duco. Fit tum in aſſem conſummatum precium ſeſtertiorum 29. millium. Huc accedunt ſemiſſes vſurarum ſeſtertia tria millia, & quadringenti octoginta nummi biennii temporis, quo veluti infantia vinearum ceſſat à fructu. fit in aſſem ſumma ſortis & vſurarum triginta duorum millium quadringentorum octoginta nummum. Quod quaſi nomen, ſi vt fœnerator cum debitore, ita ruſticus cum vineis fecerit, eius ſummę vt in perpetuum prędictam vſuram ſemiſſium dominus conſtituat, percipere debet in annos ſingulos mille nongentos quinquaginta ſeſtertios nummos. Ex his Columellæ verbis euidentiſſime colligitur ex vſuris ſemiſſus non quinquagenos de centenis, ſed ſenos duntaxat in annum redire creditoribus, ſicuti quaternos ex trientibus, & ternos ex quadrantibus. Nebriſſ.

SEMISSES iſti homines à veteribus ſunt nuncupati, qui breuiculi atque minutiores extarent, quaſi ad menſuram dimidii aſſis vt ſemodios & ſemũcias dicimus. Vnde Valerius ad Ciceronem. Simius (inquit) non ſemiſſis homo contra me arma tulit. Sed & pagani Romani, vt à Tertulliano proditum eſt Chriſtianos ridiculo nomine Semiſſios & Sarmentarios non alia ratione vocarunt, quam quod ad ſtipitem dimidii aſſis reuincti, ſarmentis addictis concremarentur. Crinitus de honeſta diſciplina li. 1. c. 13.

SEMITAM Græci ἀτραπὸν vocant, vnde Gallos atrapare deduxiſſe putatur, quod ſignificat fugientem capere & aſſequi, quia fugitiui ſoleant non recta, neque regia, ſed obliquis & latentibus ſemitis euadere. Connan.

SEMITA, diuerſa à plauſtrorum via, quam regiam vocant. l. ſi ex plagis §. tabernarius. ff. ad leg. Aquil. Spieg.

SEMITA dicta eſt quaſi ſemis via & anguſtius ſpacium, quam vt iter confici poſſit. Eius vias quidem plurimi habent, vt quædam ſecreta per eas portent atque reportent: ideoque ſemita ſæpe pro deuia vel callida via accipitur: vnde Catullus dixit: omnes puſilli & ſemitarii (hoc eſt, qui ſemitas vias quęrunt) mœchi. Male igitur gl. in l. paries 158. ff. de verb. ſig. ſentit, ſemitam eſſe viam ex cæmento conſtructam: iter vero quod ſine cæmentis: quoniam neque ipſis vocabulis, neque aliis autorum locis reſpondet: Gœdd. ad d. l. 158. n. 9. de verb. ſig. vide Cuiac. li. 14. obſ. 11.

SEMPER id eſt, ſiue præfinitione temporis l. in cognitione 13. ff. de SCto Silan. l. vlt. ff. ad leg. Pompeiam de Parricid. ideoq; omne tempus, omnem caſum reſpicit. l. ſemper. de iur. immun. De quo Bar. in l. 1. ff. ſolut. mat. Spieg. Prat.

SEMPITERNVM, lege, Æternus paries.

SEMVNCIA, vnciæ pars dimidia. vt apud Scæuolam. l. 21. §. 2. ff. de annuis leg. vbi ex aſſe hæreditatis vxor prius quadrantem, deinde ex fideicommiſſo dodrantem, detracto quadrante Falcidio, i. vnciis duabus ex ſicilico cõſecuta, defendebat partem hæreditatis dimidiam, quam adulto priuigno reſtituere iuſſa erat, ex illo quadrante Falcidio in aſſem reuocato computandum eſſe: quod Scæuola comprobauit. Hot. Prat.

SEMVNCIAS Turnebus aduerſariorum lib. 7. cap. 23. interpretatur ſirpeas minores, & tanquam ſemiſirpeas: vt ſirpea loco vnciæ ſit.

SENACVLVM, ſtatio ſenatorum, vnde in curiam ire ſolitos legimus. Lampridius in Heliogabalo pro mulierum ſenatu ponit, qui Eraſmo Senatulus eſt. Spieg.

SENATOR vir eſt conſularis, dictus à ſenio, vel à ſenectute. ſolis enim ſenibus cura reipublicæ demandabatur. l. ſemper. de iur. immun. facit l. ad rempubl. de muner. & honor. Etiam Cicero ait apud Lacedæmonios ſenes appellari eos qui ſummum quendam magiſtratum gerunt. Cæterum, vt inter cæteros author eſt Pomponius Lætus, in libello de magiſtratibus Roman. Romulus olim elegerat centum ſenatores, qui multitudinis patroni, id eſt, defenſores, eſſent. Et hos appellabant peregrini principes in ciuitate. Poſt cuiuſmodi ſenatores centum Tullus Hoſtilius (populo Albano Romam traducto) lex eius patriciis ordinem ſenatorium ſuppleuit. Poſtea Tarquinius Priſcus ſenatus maieſtatem centum viris ampliauit. Aſt Tarquinius ille ſuperbus clariorem partem ſenatus morte & exilio perdidit. Mox, exactis regibus ſenatus

cædibus regis diminutus, à Bruto primo conſule reſtauratus eſt. Primoribus enim equeſtris gradus, electis ad trecentorum ſummam, patrum numerum expleuit. Hi igitur à Bruto additi, & ita ſenatui aſcripti patres conſcripti appellati ſunt. Vnde in ſenatum vocabantur, qui patres, quique conſcripti erant, vt apud Liuium, & alios authores legimus. Cæſar longe poſt ſenatum ſuppleuit, & multos tum ciues, tum externos præter electum, ſed magis per gratiam ſenatoria dignitate donauit, vt ſcribit Riuallius lib.2.hiſtor.iur.ciuil. Vnde peregrinis & Gallis, & aliis in ſenatum allectis libellus propoſitus eſt, ſuadens ne quis ſenatori nouo curiam monſtrare vellet. Poſt necem quoque Cęſaris tot in ſenatum per gratiam, & præmium allecti ſunt, vt ſuper mille ſenatores eſſent. Sed ad modum priſtinum & ſplendorem eos Auguſtus tandem redegit. Senatores autem triplicis ordinis fuiſſe Feneſtella author eſt: de magiſtratibus Rom. alii enim patricii, alii pedarij, nonnulli vero conſcripti appellabantur. Patricij ſunt ij maxime, qui centum illis patribus à Romulo lectis geniti ſunt. Conſcripti vero ſenatores hi, qui regum, conſulum, cenſorumve decreto in ſenatum lecti ſunt. Pedarios autem ſenatores, variis etiam rationibus appellatos eſſe inuenio. Alij enim, quod hi non haberent ſententiæ dictionem in ſenatu, ſed in aliorum ſententias pedibus irent, dictos pedarios putant: alij, quod eſſent pleriq; , qui magiſtratus curules adepti ſella curuli in ſenatum veherentur, qui vna pedib. iter facerent, pedarij nominabantur. Vt autem Pædianus ait, ſenatoris prima adminiſtratio erat quæſtorem fieri prouinciæ, curam gerere pecuniæ publicæ, in diuerſos vſus erogandæ. Cęterum, de ſenatoribus & de ſenatu multa copioſe & late admodum Gulielmus Budæus explicat, in l.fin.ſub tit. de ſenatoribus, quæ iuuenes perdiſcere, ac veluti vngues digitoſque noſſe velim ante, quam de ſenatorum priuilegiis, cæteriſque ad eos, & eorum filios pertinentibus tractare quicquam incipiant. Nam vt fere in reliquis partibus iuris, ita ſub titulo De ſenatoribus nihil ad hiſtoricam cognitionem pertinens poſitum eſt. Videtur enim Imperator credidiſſe eos, qui ad ius ciuile tractandum accederent, totius rei Romanę peritos fore. Ideo pauca quædam in ipſo Digeſtorum limine ſeorſim atque in vniuerſum admonuiſſe contentus fuit, l.2.ff.de orig. iur.Anch.

SENATORES pedarij dicebantur, quod pedibus non curru in ſenatum veniebant: quia nullum curulem magiſtratum vel dignitatem hactenus geſſiſſent, pedibus in ſententiam ibant, Gœdd.ad l.101.n.2.de verb.ſig.

SENATORES pręteriti apud Feſtum dicuntur neglecti à cenſoribus, quod erat ignominioſum, Goth.in not.ad l.2. C. de bonor.poſſeſſ.contra tab.

SENATORES Alexandriæ ciuitatis pro curialibus ſeu Decurionibus.in l.59.C.Theod.de petitis & vlt.datur.Briſſ.

SENATORVM tria ſunt genera. Alij enim Senatores ſunt clariſſimi, alij ſpectabiles, alij illuſtres. Cuia.in l.2. de dignitatibus C.li.12.& l.15.ff.de excuſa.vbi addit, quod olim etiam plures fuerint ordines Senatorum, vt patricij, conſcripti, Pedarij, ſed prædicta tria genera hodie tantum eſſe in vſu.

SENATORVM liberos (inquit Vlp.in tit.de Senatoribus) accipere debemus, non tantum ſenatorum filios, verumetiam omnes qui progeniti ex ipſis, vel ex liberis eorum dicuntur, ſiue naturales, ſiue adoptiui ſint liberi ſenatorum, ex quibus nati dicuntur. ſed etſi ex filia Senatoris natus ſit, ſpectare debemus patris eius conditionem, teſte Caſſio Longino, qui propter turpitudinem amotus eſt ſenatu: nec reſtitutus iudicare non poteſt: non tamen teſte Modeſtino capite minuitur, ſed morari poteſt Romæ, teſte Vlpiano. Senatoris filius non ſolum cenſetur naturalis, ſed adoptiuus: nec refert quomodo, vel à quo adoptauerit, an in ſenatoria dignitate conſtitutus, an ante Senatoriam dignitatem. Sed quamdiu in adoptione manet & familia ſenatoris eſt filius, emancipatus autem non eſt ſenatoris filius, teſte Paulo: quo in teſte datus à ſenatore patre, filius in adoptionem viro inferioris dignitatis, tamen eſt filius Senatoris, ſicut Conſulis filius eſt conſularis: nam dignitas ſenatoria, vel conſularis, non amittit adoptione ſuum ius. Teſte Vlpiano, emancipatus à ſenatore patre filius, quaſi filium Senatoris haberi placet: cum teſte Labeone natus poſt mortem patris ſenatoris, quaſi filius ſenatoris habendus ſit. Secus eſt de eo, qui natus eſt poſt patrem de ſenatu emotum. Si quis autem conceptus ſit ex ſenatore patre, & natus poſt motum à ſenatu patrem, Filium Senatoris cenſeri placuit, ſpectantibus tempus conceptionis. Si quis habuit auum & patrem ſenatorem, ſenatoris nepos & filius intelligitur. Sed ſi pater ante conceptionem filij amiſit dignitatem, cenſetur ille nepos ſenatoris propter auum: non autem filius. Eodem teſte fœminæ clariſſimæ dicuntur, nuptæ clariſſimis viris: at filiæ ſenatorum nuptæ viris non clariſſimis, clariſſimæ non cenſentur: Viri enim vxoribus tribuunt dignitatem. Maffeus.

SENATVM conſulere, Turnebus li.14.c.11.arbitratur de republ. referre, eſſe ſenatum conſulere, quomodo Reſpubl.in annum adminiſtranda ſit, qui in prouincias mittendi, qui reuocandi, qui exercitus conſcribendi, qui dimittendi, quid domi militiæque agendum.

SENATVM Romanorum hodie repræſentant in noſtra Germania, Septemuiri Principes electores. Old.

SENATVM cogere, eſt conſules & ſenatores in conſilium conuocare vel vocare. Nam cogebantur captis pignoribus vel multa. Old.

SENATV mouere, Ex ſenatu reijcere, De ſenatu mouere, Amittere dignitatem ſenatoriam. Vlp.in l.emancipatum. ff. de ſenatoribus. In quo Titulo Tribonianus nihil ſcitu dignum, ſed quaſdam inanes & ambitioſas de præferendis Senatorum mulieribus altercationes conſarcinauit. Old.

SENATVS, & locum in quo ipſi ſenatores conueniunt, & ſenatores ipſos ſignificat. De Romani ſenatus (cuius frequens eſt mentio apud Iureconſultos) inſtitutione, principeq; eius, & cenſu, lectione item, & de conuocatione, de coactione, de loco & tempore, de numero legitimo, de autoritate & poteſtate, officio, maieſtate, de dimiſſione, lege Budæum in annot. ad l. vlt.de Senatorib. Quamuis hæc non latuerunt doctiſſimum Alexandrum Neapolitanum, qui pleraque aut copioſius aut dilucidius tractat. Spieg.

SENATVS alius maximus, alius minor appellatur. Maximus dicitur antiquæ Romę, & Conſtantinopolitanę Romæ, in l.fi.C. de decur. vbi de iure eius, qui tres filios habet agitur, vt ſi vnum ex ijs qui decurio eſſet, ſenatui maximo ſociaſſet, ei curiæ liberationem pareret. Minor dicitur aliarum ciuitatum curiæ, & qui in eũ conſcripti ſunt, conſilij publici cauſa, proprie curiales, ſiue decuriones ſunt. Caſſiodo.li.9. non inaniter appellauit minorem ſenatum, neruos quoque voc tans ac viſcera ciuitatũ. Hinc Imp.in l.omnes iudices 33.C.de decur. Quod ſi quis forte iudicum audeat decurionem, & ſuę curiæ (ſi ſic dici oportet) ſenatorem tormentis ſubdere, &c. Pr.

SENATVS eſt duplex, antiquæ Romæ & Conſtantinopolitanæ Romę, qui dicitur maximus, le.vlt.de decurioni.& filijs eor. C.li.10.Cuiac.in prooem.d.tit.de decur.& fil.eor.

SENATVSCONSVLTI forma duplex erat: Altera vt ſinguli ſenatores per conſulem interrogati, dicerent ſententias: quod ſemper de rebus grauiſſimis (ſi modo tempus ferret) fieri ſolebat. Altera, vt cum primus dixiſſet, diſcedens mox in aliquam partem, cæteri tum, qui eiuſdem ſententiæ eſſent, eodẽ irent. Quod per diſceſſionem appellabatur. Et, in ſententiam ire, vel pedibus in ſententiam ire, Item, in eandem ſententiam concurrere. Old. Prat.& Gœddæus in comment.ad l.101.nu. 2.de verb.ſig.

SENATVSCONSVLTO intercedere, hoc eſt, opponere ſeſe Tribuni poterant. Cæterum, intrare curiam Tribunis non licebat. Ante valuas autem poſitis ſubſellijs decreta patrum attentiſſima cura examinabant, vt ſi qua ex ijs improbaſſent, rata eſſe non ſinerent. Itaque veterib. Senatuſconſultis T.litera ſubſcribi ſolebat, eaque nota ſignificabatur, illa Tribunos quoque cenſuiſſe. Valer.li.2.c.1.Old.Prat.

SENATVSCONSVLTVM vocatur, quod ſenatus ſine plebis arbitrio facit, iubet. Nã cũ populus difficile congregaretur, cura Reipub.ad ſenatum deducta eſt, qui ſe interponere cœpit, atque rerum ſatagere. Id quoq; ius vocatum ſenatuſconſultum. Et frequenter ab Conſulis interrogantis nomine ipſa ſenatus decreta dicebantur: vt ſenatuſconſultum Trebellianum, à Trebellio rogante Conſule, &c. Quod vt fiebat, Gellius docet. In rebus momentoſis, aut ad exemplum pertinentibus, ſenatores non minus centum ſenatuſconſultum facere poterant, vt ex Liuij lib.9. de bello Macedon. colligitur. Ex Capitolino in Maximino conſtat, quod duo ſenatuſconſulta vno die non fiebant. Spieg. Adde Connan.comm.iur.ciuil. lib.1. c.14.nu.5.6.

SENATVSCONSVLTVM. Quia ad reipublicæ gubernationem legum ſanctio ſupra alias res perneceſſaria videbatur, ius, quo ampliatę ſunt leges prius latę, & interdum abrogatę, ſenatus conſtituere cœpit. Idque ius, quod ad ſenatus fieret conſultationem, ſenatuſcõſultum fuit appellatum, vt ſcribit A.Riuallius lib.3.hiſt. iur. ciuil. Eſt itaque ſenatuſconſultum (vt iureconſulti definiunt) quod ſenatus rogante conſule iubet atque conſtituit. Et frequenter ab conſulis interrogantis nomine ipſa ſenatuſconſulta dicebãtur. Hinc à Claudio, Libonio, Orficio, Pegaſo, Sylla, Tertyllio, Trebellio, Turpilio & Velleio, ſenatuſcõſultum Claudianum, Libonianum, Orficianũ, Pegaſianum, Syllanianum, Tertyllianum Trebellianũ, Turpillianum & Velleianum, & huiuſmodi. Senatuſconſultum tamen Mecedonianum Vlpianus li. 14. Digeſtorum appellat à Macedone iniquo fœneratore, de quo diximus ſupra, Anch. Qui fuerint auctores S.C.Orficiani, vide apud Cuiac. ſuper Rubr.de S.C.Orficiano. Inſtit.li.3.

SENATVS edictus vel indictus erat, qui ob negocia incidentia repente indicebantur. Old.

SENATVS haberi ſeu conuocari non potuit, niſi per dictatorem, Conſules, Prętores, Tribunos plebis, Interregem, Pręfectum vrbi. Nec alio in loco ſenatus conueniebat, quam augurato, quæ

quæ Templa appellabant. Quare primum curia Hoſtilia, deinde Pompeia, poſtremo Iulia, cum prophana eſſent loca, per augures ad hoc ſunt templa conſtituta, vt in iis iuſta ſenatuſconſulta, more maiorum, fieri poſſent. Hæc ex Gel. lib. 14. c. 7. Old. Adde Connan. comm. iur. ciuil. lib. 1. c. 14. n. 1. in prin.

Senatvs mitti vel dimitti dicitur, cum datur facultas ſenatoribus abeundi domum. Old.

Senatvs paulo poſt in duas velut factiones, & ex centenario ducenarius eſt factus. Inde maiorum, minorumque gentium Senatores nuncupari cœperunt. Maiorum gentium Senatores dicebantur, qui ordinarie, & ex patriciis duntaxat ſenatui addicebantur. Minorum gentium, qui extraordinarie in ſenatum ex plebeiis quoque allecti fuerunt, & aſcripti. Patres conſcriptos id collegium appellant: quod nomen dignitatis plurimum, & inuidiæ minimum præ ſe fert. Sed ab initio tantum Patres dicti: poſtea adſcriptis in eum ordinem pluribus patres conſcripti vocati ſunt. Old.

Senatvs Romanus, qui velut ſupremum imperii caput, aliis poteſtatem dabat, non ſolebat appellari ſimpliciter magiſtratus. Prætoris tamen autoritas ad condendi iuris faſtigium tandem conſcendit, vt ex Pomponio conſtat. l. poſter. de orig. iur. & Old.

Senectvs ſexta hominum ætas dicitur. Ætas enim prima eſt τῶν νέων, id eſt iuuenum, quorum qui primum ſeptennium ἐκ τῆς γενέσεως, atq; ipſi quidem natiuitati proximum, exceſſit, grandior dicitur: ab Hippocrate πρεσβύτερος. Hoc autem toto primi ſeptennij tempore, παιδίον id eſt, paruulus, vocatur ipſi Hippocrati; Cum vero ſtatim natus eſt, βρέφος, quem nos infantem dicimus. Quando autem ætatis progreſſu puer decimum annum attigit, ab ipſis Græcis μελλέφηβος vocatur. Tota ſiquidem impuberum ætas, ἀνηβεία dicitur, à nobis pueritia vſque ad decimum quartum annum. Quo toto tempore pueri ſunt ἄνηβοι καὶ ὑποτελεῖς. Exacta autem puerili ætate, pubertas à decimo quarto anno ad vigeſimum quintum extenditur, & definit: quod probat ex Hippocrate Galenus in lib. 5. Aphoriſ. Et hæc quidem ſecunda ætas. Tertia vero, eſt τῶν μειρακίων, id eſt, adoleſcentulorum, quæ decimo quarto incipit, & in vigeſimumquintum protrahitur. Quæ autem abhinc vſque ad trigeſimum quintum, Iuniorum νεανίσκων & hæc ætas quæ quarto loco numerari ſolet, Iuuenta dicitur ipſi Galen. in lib. 5. Aphoriſm. Hippocr. Quinta ætas inter iuuentutem & ſenectutem eſt poſita à Cicerone in lib. de ſenectute vocatur conſtans & media: à Græcis, maxime ab Hippocrate & Galeno καθεστηκυῖα dicta. Vnde qui ætatem conſtantem, id eſt, declinantem à trigeſimoquinto anno ad quinquageſimum habent, Hippocrati dicuntur, οἱ καθεστηκότες τὴν ἡλικίαν ὄντες Philotheo teſte. Nam qui florente ætate vigent eiuſmodi diximus eſſe iuuenes, ἀκμάζοντες nominantur. Thucydides appellat τοὺς ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ ἡλικίᾳ ætate vigentes. Ea eſt ἀνδρεία, virilis ætas, quæ ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τῶν ἡλικιῶν in ætatum medio eſt conſtituta. At cum declinans fit, παρακμὴ vocatur. Vltima ætatum γερόντων, id eſt, ſenum: qui quod honore & præmiis adfici debeant, à Græcis ipſis γέροντες παρὰ τὸ γεραίρειν dicuntur. Hanc quidem tripartito diuidit Gal. lib. 5. de tuend. ſanit. Primam autem dicit eorum eſſe qui ὠμογέροντες dicuntur, viridi ſenectute præditi: ob idque ciuilia negocia obire potentes, quiq; conſilio valent. Hæc ſenectutis prima pars ab anno quinquageſimo ad ſexageſimum perducitur. Secunda exordium facit à ſexageſimo & in ſeptuageſimum extenditur. Tertia, quod reliquum ætatis conficit, atque eorum eſt qui πεμπέλοι dicuntur, παρὰ τὸ ἀποπέμπεσθαι τὴν εἰς ᾅδην ὁδὸν οἱονεὶ πομπήν, quaſi eorum funebris pompa iam Orco dimittenda ſit.

Senes qui dicantur, vide Bart. l. 2. ff. de excuſ. tut. Panormit. in c. quoniam frequenter. verſ. 3. principaliter quæro. extr. vt lit. non conteſt. Prat.

Senescentem hyemem Cic. lib. 2. de natura deorum vocat ſolſtitium circumſcribens. Sic Ammian. lib. 21. Autumno iam ſeneſcente profectus, pro quo & prouectum dicere non ineptæ poterimus. Hadr. Jun. anim. lib. 1. c. 19.

Seneschallvs vetus dictio eſt, luxata interim pronunciatione à Gallis Senonibus origo eſt, quos Gallorum fortiſſimos Roma aliquando experta eſt, vtpote quam expugnarunt, & Hetruſcos pepulerunt ab Arimino ad Anconam: vnde & Senogallia dicta eſt, quæ deinde Gallia togata, vt ſcribit M. Cato in fragmento Originum: à qua quidem in Galliam Ciſalpinam innumerabilia fere vocabula ſcripſerunt. vt Feudum, Soldata, Vaſallus, & barbara plurima, de quibus in vſib. feudorum. Ergo Seneſchallus quaſi Senogallus vocetur: vel quaſi σεμνότατος, id eſt, ſeuerus, vel venerandus Gallus, vt annotauit Forcat. in Necyom. dial. 61. nu. 2.

Senior paſſim in libris Feudor. pro patrono, qui feudo dato vaſallum ſibi quæſiuit. Docet autem Hot. diſp. c. 3. vocem eſſe barbaricam, *Signor*, quæ Dominum ſignificat, vt in c. Caroli Magni cap. 5. art. 3. Vt nullus comparet caballum, bouem & iumentum, vel alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui eum vendidit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, aut quis eſt eius ſenior. Albertus Krantz li. Dan. 8. ca. 3. Octoginta numero ſeniorum ſecum duxit obſides. Et Norman. li. 2. c. 21. Quis, ait ille, veſter eſt princeps aut ſenior? Nullus, reſpōdent illi: nam æquo per omnia iure imperamus. Et cap. vlt. Nam ſenior noſter, vt vidiſti, claudus non veniendi ad te veniam deprecatur. Loquitur de Arnulpho, Flandriæ comite. Sic Britanni Armorici in libris conſuet. Britann. Iuigneur. dicunt, pro iuniore fratre. Neque vero prætermittendum videtur quod apud Anto. Florentin. legitur hiſt. part. 2. tit. 17. c. 9. §. 7. In prouincia Tyrenſi eſt quidam populus, caſtella decem habens, cum ſuburbanis ſuis. Eſtque numerus eorum ad quadraginta millia virorum, Ii non hereditaria poſſeſſione ſed meritorum prærogatiua magiſtrum ſibi ſolent præficere, quem ſpretis aliarum dignitatum nominibus, Senem vocant: cui tanto obedientiæ & ſubiectionis vinculo ſolent ſe obligare, vt nihil ſit tam durum, tam difficile, tam periculoſum, quod ad magiſtri imperium non aggrediantur implere. Prat.

Sensvm eſt, imperſonaliter, pro cogitatum eſt, ſententia ſtetit, placuit: Vlp. l. 8. ff. de accepti. An inutilis acceptilatio vtile habeat pactum, quæritur: & niſi in hoc quoque contra ſenſum eſt, habet pactum. Id eſt, niſi qui accepto tulit, contra ſenſit, ſiue mentem ac voluntatem contrariam habuit. Nam plus eſt contra ſentire, quam non conſentire. Et imprudens non conſentit, at non contra ſentit. Locum autem ſic legendum, ea quæ conſequuntur, oſtendunt. Prat. ex Hotom.

Sensvs pro ratione apud ICtum in l. 1. §. 1. ff. ſi quadrup. pauper. feciſſ. vbi animal ſenſu carere, id eſt, ratione, vt apud Iuſtinianum eod. tit. in prin. Alioquin falſum eſſet quod Vlp. ait. Nam vt Cic. lib. 1. Officior. ſcribit, bellua quantum ſenſu mouetur, ad id ſolum, quod adeſt, quoque præſens eſt, ſe accommodat. Sic nullum ſenſum infantis eſſe dixit Paul. in l. 32. §. infans. ff. de adquir. poſſ. i. e. nullum iudicium. Sic furore detentum ſenſum non habere, ait Vlp. in l. 22. §. ſi maritus. ff. ſol. matr. Et alias ſentire non poſſe l. 8. §. vnius. ff. de optio. leg. Briſſ. Prat.

Sensvs pro voluntate teſtatoris in l. 15. ff. de vino trit. leg. 3. §. conditio ff. de adim. leg. Briſſ. Prat.

Sensvs communis. Cicero pro Domo ſua, communem ſenſum naturæ appellat, quod is ſenſus à natura datus omnibus ſit. Spiegelius.

Sententia eſt firma & indubitata reſponſio. not. glo. in verbo, Sententia §. reſponſa. Inſt. de iur. natur. gent. & ciuil.

Sententia, alias accipitur pro eo, quod verba ſonant: vt cum dicimus Vlpianum reſpondiſſe in hanc ſententiam. Alias pro lumine orationis, hoc eſt, pro clauſa, quæ breuiter inſigne aliquid oſtendat: vt Obſequium amicos, veritas odium parit. Alias pro animi credulitate, quam quis opinione ſua concipit, Vt, M. Portius Cato rogatus olim ſententiam, oratione longa occupauit tempus. Alias denique ſententia, iudicialis pronunciatio appellatur, cum ex Lege, vel ex æquo & bono iudicatur. Tum enim Iudex ſancit, declarat, quid ius velit, animi quadam cenſura, ſecūdum facti qualitatem. Quo pertinet, quod Paulus ff. de arbit. Sententiam, inquit, dicere æſtimatur is, qui ea mente id pronunciat, vt ſecundum hoc diſcedere eos, qui litigant, à tota controuerſia velit Old. Prat.

Sententia aliquando verbis & ſcripturæ opponitur. ſicut in l. Diuus §. & quatenus ff. de Falſis. Sententiam magis SCti, ſequendam quam ſcripturam, & in l. Impuberum. §. qui liberti. Dig. eod. non verbis, ſed ſententia. Sic etiam non ex verbis, ſed ex ſententia SCti, accuſator quandoque tenetur l. 1. §. incidit. ff. ad Turpillianum.

Sententia à re iudicata differt: Sententia enim per modum agentis vel inſtrumenti: res iudicata per modum patientis ſe habet, Goth. in not. ad rub. C. de re iudic.

Sententia autem iudicialis duplex eſt: videlicet diffinitiua & Interlocutoria: Sententia diffinitiua, ſiue res iudicata, eſt, quæ finem controuerſiarum pronunciatione Iudicis accipit: quod vel condemnatione, vel abſolutione contingit: autore Modeſtino in l. 1. ff. de iud. adde l. qualem 19. §. 1. ff. de recept. arbit. l. 3. C. de ſent. & interlocut. Old. Prat.

Sententia interlocutoria eſt, quæ non de ſumma cōtrouerſia, ſed de reb. ad eam definiendam pertinentibus pronunciatur, l. poſt ſententiam 9. C de ſent & interloc. d. l. qualem. §. vnde. Veluti de cognitione differenda, de teſtibus producendis l. 2. de appell. De quæſtionibus ſeu tormentis, l. à diuo Pio 15. in venditione. de re iud. l. 1. §. huic conſequenter de appell. 1. §. quæro. ff. ad Turpil. l. in teſtamento 38. ff. de fideicom. libert l. 9. §. ſed ex facto. ff. quod met. cauſ. Differentiæ inter ſententiam definitiuam & interlocutoriam hæ fere ſunt: illa non niſi à iudice ſedente, & ex libello (quod periculum appellatur) recitante pronunciatur, l 1. & paſſim. ff. de ſent. ex peric. recit. Hæc & à ſtante & à pronunciante iudice etiam ſine ſcripto proferri poteſt, l. 4. Co. de dilat. Ab illa ſemper appellari licet exceptis iis de quibus ſub rub. à quib. appell. non lic. Ab hac aut nunquam l. præſcriptiones. 65. C. Th. de appell. aut rariſſime. cum ſcilicet vim definitiuæ habet velut in l. 2. ff de app. recip. l. ait prætor, § permittitur. ff. de minor. Illa non niſi cauſa

cognita pronunciatur: hæc vero etiam extra cauſæ cognitionem, l. quid ergo, 13. §. 4. ff. de his qui not. infam. Prat.

SENTENTIA pro iudicato, hoc eſt, cum ex lege, ex æquo & bono ſententia dicitur. Spieg.

SENTENTIA falſa dicitur ſine vlla iniuria iudicis, quæ ex falſis & non veris allegationibus, vel inſtrumentis dicta fuerit, quę ne nomen quidem ſententiæ meretur, ac ſine vlla reſtitutione cōfutanda eſt, detecta falſitate, l. qui agnitis. ff. de except. Prat.

SENTENTIAM dicere exiſtimatur is, qui ea mente quid pronunciat, vt ſecundum id diſcedere eos à tota controuerſia velit, l. qualem. 19. §. 1. de arbit. Prat.

SENTENTIAM dare, dicere, ferre, pronunciare ICti pro eodem ſæpe dicunt. In eo tamen differunt ſententiam dicere & ferre, quod iudex fert, ſenator dicit. Spieg.

SENTENTIAM diuidere eſt ſingulis de rebus ſeparatim referre.

SENTENTIAM clam ferre, eſt notam in vrnam mittere: palam vero eſt ore pronunciare: vide Cicer. lib. 3. de legibus. vbi de his duorum iudiciorum generibus diſſerit. Spieg.

SEPARATIO iure noſtro eſt bonorum hæreditariorum ab his quæ hæredis ſunt autoritate Prætoris vel iudicis facta diſcretio. Vel bonorum, & creditorum aliorum ab aliis ſeorſum habita ratio. Separatio autem proprie pertinet ad commiſta, l. cum aurum. de aur. & arg. leg. 1. §. ſed ſi quis. de ſepar. bon. Porro ſicut ſeparatio bonorum æquiſſima eſt, ita maximam vtilitatem habet, liteſque anteuertit. Quibus autem modis permitti ſoleat, tractatur claſſ. 5. actione 25. in fi. Old.

SEPARATIO bonorum, vel creditorum gratia fit, qui ſeparari ab hæredis bonis deſiderant, quæ alioquin hęredis bonis iuncta propter hæredis creditores ſuffectura non eſſent tit. de ſeparatio. bonorum leg. penult. C. de hęred. vend. Vel ſeruorum gratia fit, qui à domino, qui non ſoluendo erat, cum libertate neceſſarii hæredes ſcripti ſeparari à bonis eius peculiū ſuum poſtulant. l. 1. §. vlt. ff. de ſeparat. l. 6. §. pen. ff. de minor. Vel etiam aliis de cauſis, de quibus d. tit. de ſeparat. Prat. Briſſ.

SEPARATIONEM etiam bonorum Prætor ei concedit, qui patri ac poſtea fratri ex ſecundis tabulis hæres extitit, ſi hæreditatem patris reiecta fraterna retinere velit. l. 12. ff. de vulg. & pup. Briſſ.

SEPELIRE, in ſepulchrum inferre, humo coniecta contegere. Cic. de Legibus. Mortuum in vrbe ne ſepelito, neue vrito. Ibidem: Non qui vritur, ſepelitur, ſed qui humatur. Plin. li. 7. cap. de Sepultura. Sepultus, ait, intelligitur, quoquo modo conditus: Humatus vero, humo contectus. Spieg.

SEPOSITO eo, id eſt remoto eo, vel etiam ſi id non eſſet: Interdum quoque ſignificat excepto eo, vt in l. ſi finita. 15. §. illud quæritur, in fi. ff. de damno infecto. Briſſ.

SEPS aut Sepes eſt, quæ obiecta introitum prohibet in agrum, aut hortum. Lex duodecim Tabul. Si qui ſepem, vel maceriam iuxta alterius regionem effoderint, terminum ne excedunto. & Columella li. 10. Talis humus vel parietibus, vel ſepibus hirtis claudatur. Prat.

SEPTA ſunt, ait Vlpianus, quæ ad incile opponuntur aquæ deriuandæ compellendæue ex flumine cauſa: ſiue ea lignea ſint, ſiue lapidea, ſiue qualibet alia materia ſint, ad continendam tranſmittendamue aquā excogitata, l. 1. ff. de riuis. Hoto. Prat.

SEPTA etiam eſt oppidum Aphricæ Mauritaniæ, ex aduerſo Mellariæ poſitum, quæ nunc eſt Tariſa, illud Septa vulgo dicitur. In C. tit. de offic. Prætoris Aphricæ. l. in nomine domini Iubemus, inquit, in traiectu, qui eſt circa Hiſpaniam, qui Septa dicitur. Neb.

SEPTVM, quod eſt à ſepiendo dictum: complura ſignificat. nam ſepta dicuntur quæ ſunt munita, ſiue lapidibus, ſiue formaceis parietibus, h. e. terra pauita, ſiue ex lignis, ſiue etiam ex vepribus & ſpinis. Hinc dicta Romæ ſepta in cāpo Martio. Nebr.

SEPTVM tranſuerſum, Medicis dicitur quod Græci διάφραγμα, ἄνω κοιλίαν καὶ διάζωμα nominant: de quo præter alios Brodæus Miſcell. lib. 5. c. 4.

SEPTEMVIRALE iudicium, quod à Septemuiris, qui è centumvirorum erant ordine, exercebatur. Hinc Pauli liber ſingularis de Septemuiralibus iudiciis notatus in tit. legis decimæ tertiæ, & leg. 28. & leg. 31. ff. de inoffic. teſtam. Hotom. Vide Cuiac. 3. obſeru. 33. & ſupra in verbo Centumuiri.

SEPTEMVIRI erant, qui ſacris epulis præerant, cœnarumq; Pontificum, quæ Adiiciales dictæ ſunt, curam agebant: Epulones appellati: qui ſi qua iuſta & ſolēnia ſacris deeſſent ad Pontifices referebāt. Alex. de Alex. Genial. dier. li. 3 c. 16. Spieg. Prat.

SEPTIMO menſe naſci perfectum partum iam receptum eſt propter autoritatem doctiſſimi viri Hippocratis, & ideo credendum eſt eum, qui ex iuſtis nuptiis ſeptimo menſe natus eſt, iuſtum filium eſſe. Paulus de ſtatu hominum. Maſſæus.

SEPTVAGENARIVS l. 5. §. hoc circa ff. de iure immunitatis.

SEPTVNX, id eſt, ſeptem vnciæ, not. §. hæreditas. Inſtit. de hæred. inſtit. Ioan. Bello. Etymolog. Septuncis quoque fit mentio in l. 50. §. 2. ff. de hæred. inſtit. Septunx, inquit Voluſius Mætianus, ſunt ſeptem duodecimæ. Prat.

SEPVLCRA familiaria dicuntur, quæ quis ſibi familiæque ſuæ conſtituit l. 5. ff. de relig. Hot. Prat.

SEPVLCRA hæreditaria ſunt, quæ quis ſibi hæredibuſque ſuis conſtituit: vel quæ paterfam. iure hæreditario acquiſiuit. l. 5. & 6. ff. eod. Hot. Prat.

SEPVLCHRVM locus eſt, in quo corpus, oſſaq; hominis ſepulta ſunt. l. 2. §. purus autem. ff. de relig. & ſumpt. funer. Et breuiter, ſepulchri appellatione omnis ſepulturæ locus continetur. l. prætor ait. §. ſepulchri autem. ff. de ſepulc. viol. facit lex fin. §. ſi quis proiectum. ff. quod vi aut clam. Dictum ſepulchrum à ſepeliendo, ſicut ſimulachrum à ſimulando. Non autem à ſeorſim & pulchro, propter recordationē doloris: neq; à ſemis, quia pulchrum ſuperficie, intus oſſibus plenum eſt: neq; quod ſine re pulchra ſit, aut quod ibi ſine pulſu ſint, id eſt, mortui: neque porro à ſeparando, quod illic animæ à viuis ſeparentur. Quod autem ita ſcriptum ſit in leg. XII. Tabul. Homini mortuo ne oſſa legito. apparet iura circa defunctos ſancta eſſe debere, & homines retinere debere pietatem erga morientes. Vnde prętoris edicto aduerſus dolo malo ſepulchra violantes actio in factum datur, vt ei ad quem pertineat negotium, quanti ob eam rem æquum eſſe videbitur condemnanti, eiq; ad quem non pertineat, centum aureorum actio detur. Quod ſi ſepulchrorum violatores ipſa corpora extraxerint, oſſaue erueri nt, humiliores quidem Pauli ſententia ſummo afficiuntur ſupplicio, honeſtiores autem in inſulam deportantur aut relegantur, aut in metallum damnantur. Etiam quod ſepulchris extrahere oſſa nefas ſit, Dido apud Virgilium his verbis oſtendit,

Non ego cum Danais Troianam excindere gentem
Aulide iuraui, claſſemve ad Pergama miſi.
Nec patris Anchiſæ cineres, maneſve reuelli
Cur mea dicta negat duras dimittere in aures?

De ſepulchris etiam, eorumque violatione nonnihil Cælius lib. 9. c. 4. Anch.

SEPVLCRVM Græce τάφος, παρὰ τὸ θάπτω, quod defodio ſignificat & ſepelio, mutando π in φ, & θ in τ, vt ait Etymo. auctor, à τάπτω fit τάφος, quod verbum ſignificat ſtuporem, ſepulchrum, cœnam in exequiis, θάμβον, i. e. pauorē. Dicitur etiam τάφος παρὰ τὸ θήπω, i. e. ſtupere, vel παρὰ τὸ πλήσσομαι, percutior, ſecundum eundem Etymolog. Qua ratione ſignificat etiam τάφος πλῆξιν. Brechæus in l. cum in teſtamento. ff. de verb. & rer. ſign. His adde Connan. comment. iur. ciuil. lib. 3. c. 1. nu. 4.

SEQVELLA, pro acceſſione. Scæuola l. 93. ff. de ſolut. Et quaſi generale quid retinendum eſt, vt vbi ei obligationi quæ ſequellæ locum obtinet principalis accedit. Prat. ex Hotom.

SECVTORES apud Cicer. lib. 7. ad Attic. epiſt. 14. Gladiatores videntur eſſe à ſequendo dicti. De iiſdem enim gladiatoribus ſcribens Cæſar de bello ciuili lib. 1. Gladiatoreſque, inquit, quos ibi Cæſar in ludo habebat, ad forum productos, Lentulus libertati confirmat, atque iis equos attribuit, & ſe ſequi iuſſit, &c. Artemidorus lib. de ſomniis 2. cap. Μονομαχίας, varia gladiatorum genera nominans, horum meminit, οἱ δὲ σεκούτορσι, δίμορφον μὲν λήψεται (loquitur autem de nuptiis & vxore ducenda) γυναῖκα καὶ πλουσίαν, μεγάλα δὲ φρονοῦσαν ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ, καὶ διὰ τοῦτο καταφρονοῦσαν τοῦ ἀνδρός, καὶ κακῶν πολλῶν αἰτίαν ἐσομένην. ἀεὶ γὰρ διώκει. Prateius.

SEQVENS curator in l. 7. §. cum dementis ff. de Curat. furioſ. qui in alterius, remoti ab adminiſtratione locum ſubſtitutus eſt. Eodem modo dicitur ſequens fideiuſſor, ſequens Iudex, emptor magiſtratus, &c. Briſſon. ex ff. & Cod.

SEQVENTI loco poſitum ædificium dicitur in l. 20. §. ſi ſublato. ff. de ſeruit. vrb. quod alterius ſublati loco poſitum eſt, Sequentes actiones, i. e. ſequenti loco propoſitæ & poſt alias. l. 12. §. idem Neratius. ff. de act. empt. l. 37. ff. de noxalib. Sequens curator. in l. 7. §. cum dementis. ff. de cur. fur. qui in alterius remoti ab adminiſtratione locum ſubſtitutus eſt. Sequens teſtamentum pro poſtremo & nouiſſimo. in l. 3. §. item ſi ipſe. ff. ſi cui plus quam per l. Fal. l. 28. § teſta. ff. de libe leg. Marcia. in l. 29. ff. ad Treb. ſecundo loco factum dixit: Sequentem etiam Prætorem in l. 26. §. actio ff. ex quib. cauſ. maio Vlp. voc. eum, qui ſequente anno erat Prætor futurus. Briſſonius. Prat.

SEQVENTIA verba, pro poſteriore clauſula orationis accipienda. in l vlt. §. Tirius. ff. de vulg. & pupill. ex Oldend. Spieg.

SEQVESTER (pro quo veteres Sculnam quaſi ſeculuam poſuiſſe, teſtatur Gel in hiſtorico M. Varronis) dicitur, apud quem plures rem, de qua controuerſia eſt, deponunt l. 109. ff. de ver. ſignif l. 5. §. 1. l 6. l. 7. ff. depoſi. l 18. ff. de præſcr. ver. l. 5. verſic. ſed ſi nec ipſi. ff. vt in poſſ. leg. l. 21. in fin. ff. de appellationibus l. 5. C. quor. appel. non recip. Tertull. in lib. de Reſurrectio. carn. Hic Sequeſter Dei atq; hominum appellatus ex vtriuſq; partis depoſito commiſſo ſibi Idem in lib. de Patientia. Adeo ſatis idoneus patientiæ ſequeſter eſt Deus, ſi iniuriam depoſueris penes eum, vltor eſt. Inuenitur & hoc verbum apud Plautum Mercatore Act. 4. ſcen. 3. & apud Quintil. li. 12. c. 8. Ab eo autem ſequeſter dictus, quod occurrenti aut quaſi ſequenti eos qui contendunt committitur, aut quod eius fidem qui deponunt ſequantur. vt Gel lib. 20. c. 1. ſcribit, quæ etymologia

Alciato ſubduta videtur vt refert Corraſ.5.Miſc.2.nu.3.Iſidorus li.10.Etym.Sequeſter,ait, eſt, qui certantibus medius interuenit,qui apud Græcos ὁ μεσίτης dicitur,apud quem pignora deponi ſolent,à ſequendo dictus, quod fidem vtraq; pars ſequatur. Briſſ. Prat. Adde Connan. comment.de iur.ciuil.li.7. nu.6.c.4.Porro ſequeſter ſi rem ſequeſtratam perdat vel deteriorem faciat,tenetur & eo nomine conueniri poteſt, l.poſtquam,§.Imperator.ff.vt legat.nom.l.Si is cui,§.qui ſeruandorum.ff.vt in poſſ.legat.Prat. Vide Gœdd. in eleganti tractatu de ſequeſtration.& ad leg.ſequeſter.110.de verb.ſign.

Seqvester, Græcis μεσέγγυος hoc eſt,interuentor:& μεσεγγυῶμαι verbum, vt annotauit Budæus in comment. ſignificat apud ſequeſtrem pecuniam deponendam ſtipulor & contendo. Ipſum vero depoſitum, μεσεγγύημα: quod ſequeſtro poſitum, per aduerbium dicitur, teſte Aul.Gellio lib.20. Noct.Attica. Sequeſtres vero ἐγγυολόγοι, dicuntur ſycophantæ,qui ex alienis calamitatibus & diſpendiis ſua capiunt commoda, &c. Brechæus in l. Sequeſter dicitur. ff. de verb.& rer.ſignific. Adde Cutt.li.1. ἀνεκδότων c.5.tom.1.

Seqvestrare verbum à ſequeſtro dicitur: eius fit mentio in l. 22.§.ſi vero.ff.ſolut.matrim.

Seqvestraria actio,quæ aduerſus ſequeſtrem datur,leg.12.§ cum ſequeſtria.ff.depoſ.l.9.§.Labeo.ff.de dol.Briſſ.

Seqvestralia conuenire, l.ſi quis. §.Labeo. ff. Quod met. cauſ.Spiegelius.

Seqvestratio, eſt rei,de qua agitur, controuerſia, vel ſeparatio, vel compoſitio, vel poſſeſſionis interdictio. Eſt autem duplex. Quædam eſt voluntaria: quando partium conſenſu deponitur res litigioſa, & hæc ſemper poteſt fieri ante iudicium, vel pendente iudicio l.1.in prin. ff.Depoſ.l.ſi ſoluturus. ff.de Solut. Quædam vero eſt contentioſa, ſeu (vt nonnulli vocant) Neceſſaria ſequeſtratio,quæ per iudicem decernitur cauſa cognita,etiam inuitis vtriſque litigatoribus, vel altero eorum petente.Spieg.Prateius.

Seqvestratio, ait Vulte.in comm.Inſt.de action in pr.nu.67. eſt translatio poſſeſſionis rei litigioſæ in tertiam perſonam facta conſenſu partium vel autoritate iudicis,ea conditione, vt ei qui vicerit,reſtituatur & reddatur.Differtque à depoſito. Primo namque, Deponuntur res duntaxat mobiles, non immobiles: Sequeſtrantur autem non res tantum mobiles, ſed & immobiles : imo etiam iura.Secundo: Sequeſtratio,fit vt plurimum tribus aut quatuor perſonis concurrentib. Depoſitum autem tam vno quam pluribus. Tertio: Rei depoſitæ proprietas,itemque poſſeſſio manent apud deponentem:At ſi res litigioſa ſit ſequeſtrata, iam apud neutrum litigantium manet poſſeſſio, ſed illa tranſit ad ſequeſtrem. Etiam ſi nihil de poſſeſſione conuentum ſit. Vulte.ad §.præterea.3.nu.11.12. Inſt.quib.mod.re contrah.oblig. A quo tamen diſſentire,videtur Gœdd.ad l 110. de verb. ſignif. n.4.fin.Exiſtimans Sequeſtrum,niſi hoc conuentione agatur,non poſſidere.

Seqvestratio regulariter prohibetur in tit. Cod.de Prohib. ſequeſtrat Attamen in quibuſdam caſibus eſt optimum,& fere vnicum remedium, quod opponatur futuris litigantium rixis & armorum inſultibus. iuxta legem æquiſſimum in princ.ff.de vſufruct.Spieg.

Seqvestratio perſonæ quoque nonnunquam fieri poteſt, de qua tractatur in l.3.§. is vero qui patrem. & §.in hoc interdicto ff.de liber.exhi.l.pen.ff.vbi pupil.educ.vel morar.deb.Sp.

Seqvestrationis tutiſſimum & præſentiſſimum eſt remedium in re dubia, & ſpectante ad periculoſam diſcordiam: ſi iudex vtatur eo ſobrie,& cauſa cognita.Ex diuerſo,magnum grauamen eſt,ſi quis tali prætextu ſua poſſeſſione deſtituatur; vel vſu rei.Old.

Seqvestre deponere l.penult.ff.depoſiti.Briſſon.

Seqvestro poſitum apud Caton.vt citat Gell.lib.20. cap.pen. pro apud ſequeſtrum depoſitum. Per Deos immortales, inquit,nolite vos ſequeſtro ponere.Prat.

Seqvestropositvm à depoſito hoc differt, quod rei depoſitæ proprietas apud deponentem manet: ſed & poſſeſſio. at ſequeſtropoſitæ poſſeſſio ad ſequeſtrem tranſit. id enim agitur ea depoſitione, vt neutrius poſſeſſioni id tempus procedat l.17.§.1.ff.depoſ. Intereſt tamen qua mente apud ſequeſtrem deponatur. Nam & omittendæ poſſeſſionis cauſa interdum deponitur,interdum vero cuſtodiæ duntaxat cauſa l.intereſſe.39.de acquir.poſſ.Hot.Prat.

Seqvestrvm, Depoſiti ſpecies eſt Nam Paul.tit.depoſiti. Proprie, inquit, in Sequeſtro eſt depoſitum, quod à pluribus in ſolidum certa conditione cuſtodiendum reddendumque traditur l.vi. Sumitur etiam vulgo pro ſcripto illo, quod de Sequeſtratione conficitur.Old.

Seqvi nomen alicuius, vel ſequi perſonam, eſt adprobare, vel agnoſcere & admittere, & fidem ſequi l.71.ff.de iur.dot.l.10. C.ad Velleian.l.4. C.ſi tutor vel curat.l.1. ff.nautæ,caupo.l.1. ff.de reb.cred.l.24 §.in bonis.ff.de reb.auct.iud l.1.§.quęſitum eſt.ff de ſeparation.l.10. §.ſi quid in fraudem. ff.quæ in fraud. cred.Briſſ.Prat.

Seqvi Iter, id eſt accedere.l.2.§ recte. ff.ſi ſeruit.vind.Briſſon.

Seqvi nuptias pro contrahere l.34. §.vlt ff.de ritu nupt.l.15.C ex quib.cauſ.infa.irrog.Briſſ.Prat.

Seqvi cauſam,id eſt conſequi vel venire.lib.5.C.de rer.permut. (Briſſ.

Seqviorem vitam frugi Vlpian.eleganter oppoſuit in l.cum hi. de tranſactionib. §.Sed & perſonarum contemplatio habenda eſt,hoc eſt,cuius vitæ ſint hi,quibus alimenta relicta ſunt vtrum frugi vitæ, & qui alias ſufficere ſibi poſſint:an ſequioris,qui de alimentis pendeant.Sequioris,id eſt,deterioris: Et ita veteres gloſſæ, ſequius χεῖρον. Tranquillus in Titio.Sed non deerant, qui ſequius interpretarentur. Amm. Marcel.lib. 28.Si fortuna ſequior ingruiſſet.Prat.

Σὴρ apud Seres gentem Indicam, vermiculus quidam,quæ Sericum inde procreat. Subſericum vero eſt cuius ſubſtamen ex ſerico eſt: cuiuſmodi fortaſſe videtur id quod ſuperioris Germaniæ *Brugiſchen Atlaſs* vulgo dicit. Vide c.de re veſt.Bayf. Spiegelius.

Sera & clauis inter domus partes connumerantur leg. quæſitum.& ibi Bartol.de Fund.inſtruct.Spieg.Prat.

Sera Prece deſiderare.l.1.C.de iuris & facti ignorant.Sera querela,l.2.C.in quibus cauſis.Sera repudiatio l.1.§.decretales ff. de ſucceſſ.edict. & Sera patientia.Briſſ.

Serenissimo principi ſupplicare,apud Iuſtinian. in l.imperialis.C.de nupt.

Serere idem eſt quod ſpargere & fundere, teſte Connan.in commen.iur.ciuil.lib.4.cap.1.n.2.

Seriæ (inquit Budæus lib.5. de Aſſe) erant grandia vaſa, vt dolia, vnde vinum ad vetuſtatem ſeruandam, in vaſa minora diffundebatur.Vas etiam Seria erat variæ capacitatis,ad multos vſus accommodatum, eodem Budæo teſte. Columel.lib. 12 rei ruſticæ,c.18.Dolia quoque(ait) & ſeriæ cæteraque vaſa ante 40. vindemiæ diem picanda ſunt. Sunt qui putent eſſe Seriam vas fictile,Perſius Satyra 2.ad principium. *& o ſi*

Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro Hercule.

Seria vas fictile,de limo,oblongum, inquit Donat.in Terent. Heauton.

Releui dolia omnia,omnes ſerias.

Seriarvm, quæ vinaria vaſa ſunt, meminit Vlpian.l.15. §.proprietatis. ff. de vſufruct. Julianus in l. vinaria vaſa. 206. vbi Brechæus de verb.ſign.vide Forcat.in pen iur.ciu.c.25.

Sericobaptæ, id eſt,ſerici tinctores. βάπτω enim ſignificat tingo.Inde baptæ apud Iuuen.dicti,quod faciem fuco illinerent, μέταξα Græcis, nobis ſericum dicitur:cuius tinctores baphij, ἀπὸ βάπτειν, quod eſt tingere. Hinc bapto ſericum pallium. Vide Alciat.in l balluca.C.de Metall.lib.11.Spieg.

Sericvm, lanæ genus,quod apud Seras Indos ex arboribus depectitur,non illud quod vulgo creditur.Vlpian.de aur.& arg. leg.l.veſtis. Veſtimentorum, inquit,ſunt omnia lanea,linea, vel ſerica,vel bombycina.Nebriſſ.

Serica veteres dixere ὁλοσηρικά vt nunc Galli velours. Cuiac.ad l. temperent vniuerſi,de veſtibus holoueris & auratis.C.lib.11.

Sericvm nema in l.vlt. §.ſpecies. ff.de publican. Serica veſtimenta in l.25.ff.de auro arg. Vbi Serica à bombycinis ſeparantur, vt apud Paul.lib.5. ſentent.tit.6. quæ tamen imperite confundit Iſidor. lib.19.c.27. Ac bombycina quidem ex vermiculis fiebant, vt ſupra oſtendimus. Serica vox ex genere quodam lanicij quod Indiæ populi Seres, ex arboribus depectebant:quemadmodum erudite And.Tiraq.notauit in libro De legibus connubialibus. Id quod ſubiecti auctorum loci comprobant.Verg 1 Georg.

Velleraque vt foliis depectant tenuia Seres.

Seneca in Hippolyto.

Quæ fila ramis vltimi Seres legunt.

Et in Hercule Oetæo:

Quæ Phœbæis ſubditus Euris

Legit Eois hæc arboribus.

Plinius quoq; lib.6.c.17. Seres,inquit,lanicio ſiluarum nobiles perfuſam aqua depectentes frondium caniciem. Ammianus quoq; Marcell.lib.23.apud Seras ſiluas eſſe ſublucidas refert,à quibus arborum fœtus aquarum aſpergentibus crebris velut quędam vellera mollientes ex lanugine & liquore mixtam ſubtilitatem tenerrimam pectunt,nenteſque ſubtegmina conficiunt ſericum. Idem & Solinus in Polyhiſtore c.51.ſcribit.Porro,quo tempore texendi ſerici artificium in Occidentis partes inuectum ſit, declaraſſe videtur Otto Friſing. lib.1. de geſtis Frideri.c.33.dum ait,Rogerium Siculum Corintho, Thebis, Athenis expugnatis, opifices qui ſericos pãnos texere ſolebant ob Imperatoris ignominiam captiuos deduxiſſe: quos in Palermo Siciliæ metropoli collocans,artem illam texendi ſuos edocere pręcepit.Exindeque ars illa prius à Gręcis ſolis inter Chriſtianos habita, Romanis patere cœpit ingeniis.Briſſ.Prat. Adde & Brodæum lib.Miſcel.2.c.22.vbi ſimiliter Serica à bombycinis ſeparat. Quorum opinionem confirmat Arrianus in Periplo maris rubri Serum lanificium νῆμα σηρικὸν vocans Dion. lib.μγ. σηρικὸν ὕφασμα χλιδῆς βαρβάρου ἔργον. Strabo lib.15. τοιαῦτα δ᾽ ἐστι σηρικὰ ἐκ τινῶν φλοιῶν (non è vermicu-

lis) ξ... βύσσου. Pauſanias ab his recedens Seres populos à ſere vermiculo denominatos putat. Seruius, apud Seres vermiculos eſſe prodit, qui bombyces dicuntur, ſericum facientes. Idem perperam ſentiunt Suidas ac alii complures; quibus ſuffragatur Cardanus, quoniam ex Indicis nauigationibus nullum præter hoc ſerici genus aliud eſſe patuerit. Brodæus d.loco Adde Forcat. in ſuo Cupidine Iuriſperito cap.22.n.6.

Sero. Huius vocis propria ſignificatio eſt, veſpere, quod eſt, poſt occaſum, vt ait Valla. Pro poſt tempus ponitur in l.2.C. de hæred.vel act.vend. Item pro tarde l.ciuitas Rodiorum.C. de offic.præt.& l.ſi vero, ſub fin.ff.de adult. Alberic.

Serilia vetus poeta Pacuuius funes appellauit. Vetiloquium & notationem verbi Græci ſecutus. Nam σειρὰ Græce dicuntur à ſerendo : vnde & ſerilia, quod cannabi linoque fierent: quamuis de ſparteis illud dixerit. Nec vlla ſubſcus cohibet compagem aluei, ſed ſuta lino & ſparteia ſerilibus. Vt annotauit Turneb. aduerſ.lib.17.c.7.

Sermo, pro clauſula in legatis.l.20.ff.de vſuris. Sermo autem pro ſcriptura teſtamenti, l.12.§.vlt.ff.de leg.1.l.85.& l.98.ff.de leg 3.l.7.ff.de annnis legat.l.29.ff de hæredib.inſtit.Briſſ.

Sermo ſuperior pro tractatu ſuperiore vel ſuperiore parte edicti l.2.ff.de coniung.cum emancip.Briſſ.

Sermone pangere idem eſt quod verbis paciſci. Connan. in comment.iuris ciuil.lib.5.cap.1.num.8.

Serpens, generale nomen eſt, ad omnia quæ ſerpunt citra vſum pedum. Alb.in Scholaſtica hiſtor. proditum referr, ſerpentem timere ſibi, cum nudum hominem viderit: contra vero, in veſtitum inſilere. Spieg.

Serperastra Varro latina voce appellat ea inſtrumenta, quib. adhuc infantes anniculi ad greſſum ſubriguntur, & ambulando facilius pergunt ne intorta crura ſint, vel inæquali gradu inambulent. Crinitus lib.17.c.5.de honeſta diſciplina.

Serracvlvm (alij ſeruaculum) πηδάλιον eſt veteribus gloſſis gubernaculum & clauus. Hinc Serraculum ducere in l.39.§.1.ff. ad leg. Aquil. Si nauis tua, ait Vlp. impacta in meam ſcapham damnum mihi dedit, quæſitum eſt, quæ actio mihi competeret. Et ait Procul. ſi in poteſtate nautarum fuit, ne id accideret, & culpa eorum factum ſit, lege Aquilia cum nautis agendum: quia parui refert, nauem immittendo, aut ſerraculum ad nauem ducendo, an tua manu damnum dederis. Interpretes βασιλικῶν lib.53. Serraculum interpretantur κώπη, hunc locum ſic vertentes, ὥσπερ ἢ χειρὶ, ἢ κώπῃ ζημιώσας, vt teſtatur Cuiac. 9.obſeru.10. Et ſane Suidas κοντῷ nauibus illati meminit: οἱ δὲ ῥωμαῖοι, inquit, κοντοῖς ... ὥστε τὰ σκάφη ... ἐλθόντα ... Alij ſeruaculum ἀντὶ τῶ σωτηρίου, id eſt, pro anchora ſumunt: quod non quadrare videtur. Prat.

Serram ducere cum aliquo eſt altercari. Tertullian. de coron. Quandiu per hãc lineam ſerram reciprocabimus. Varro de re ruſtic.l.3.c.6. De pauone, inquit, libere licet dicas, quia diſceſſit Fircellius, qui ſecus ſi qui diceret de iis, gentilitatis cauſa fortaſſis an tecum ſerram duceret. Quidã locum explicant de ſerra militari, Feſti & Vegetij autoritate freti. Serra.n. pugnari dicitur, cum ſubinde acceditur ad hoſtem & receditur. Vegetius: Item, inquit, Serra dicitur, quæ ab ſtrenuis directa ante frontem opponitur hoſtibus, vt turbata acies reparetur. Turneb. aduerſ.lib.8.c.7. Serram ducere, illo Varronis loco, exponit, ſtreperum & odioſum eſſe, non aliter quam ſtridentem & obſtrepentem ſerram, cuius argutia auribus moleſta eſt; Joſephus Scaliger ſertam ducere, non ſerram legit, & ſertam τὸ σχοινίον reſtim & funiculum interpretatur. Palladius quidem Martio: Suſpendendi groſſi ex caprifico linea ſerta pertuſi: nec enim lino velut ſerta vt habent vulg. cod. legendum eſt. Item alibi: Cum ſerta, qua appenſa ſunt auferãtur. Igitur ſertam ducere, inquit Scaliger, idem quod Terentio reſtim ductitare. Saltantes enim alii τὴν καρπαίαν ... , vt apud Poetas Græcos, ſe tenebant: alias reſtim tenentes hærebant. Horat.

Tortum digna ſequi potius, quam ducere funem.

Erat enim ſimilis ludus puerorum, qui ducebant ſparteam reſtem, & tandiu trahebant, donec aut rumperent, aut alteruter, omiſſa funis prehenſione, in nares caderet, cuius ludi meminit Ariſtides ſophiſta: & ad hunc alludit Plautus Pœnulo,

-----Iam tenetis, ſi teneris, ducite
Cum dirumpatis.

Itaq; verba illa, fortaſſis an tecũ ſertã duceret, exponit Scaliger, tecũ particeps laboris eſſet: vt prouerbialia ſint, quotieſcunq; contentionem intercedere cum aliquo denotamus. Pr.

Serva id eſt ancilla. l.ſtuprum. ff. de iniuriis. l.inter.§.liberas.ff. ad leg. Jul. de adult. De ſerua fit etiam mentio in l.1.ff.de ſeruo corrupto. l.29.ff.de iure dotium. l.1.§.7.ff.de ſuis & legit. Sic de ſerua natus. l.vlt.ff.pro derelicto. Briſſ.

Servare interdum pro tueri, cuſtodire accipitur, vt in l.iuriſgentium, §.prætor ait.ff.de pact. Interdum ſignificat præſtare priuatim: vt ſeruare fidem. Seruare denique accipitur pro recuperare: vt eleganter in l.ſi mandatu meo. ff.de fideiuſſor. & mandator. Prat. ex Oldend.

Servare pro cuſtodire. Sic ſeruare ventrem l.3.ff.de ventr.inſpiciendo. Quo ſenſu etiam dicuntur dari poſſeſſiones dotis ſeruandæ cauſa, l.26.ff ad municip. vt & rei ſeruandæ cauſa. l. 8.C.de bonis auth.iud l 7.§.præterea. ff. de ſuſp.tut. ſeruandi legati cauſa. l.3.C. vt in poſſeſſ.&c. Briſſ.

Servari ab aliquo poſſe dicitur, quod ex eius bonis redigi poteſt, l.fin.ff.de admin.tut. l.fin.ff.ſi vent.nom. Sic rem ſeruari dicimus. Et ſeruati indemnitatem l.38.§.fi.ff.de act.empt. Seruari etiam per actionem dicunt ICti, quod abeſt, vel quod damni datum eſt, l.17.in fi.ff.ſi ſeru.vind.& alibi ſæpe. Sic ſeruare pœnam à ſocio, l.6.in fi.ff.com.diuid. Quod mater ſeruari filiæ ſuæ teſtamento iuſſit, eo tempore præſtare voluiſſe intelligitur, quo ſui iuris erit, l.26.ff.de aur.& arg. Prat. ex Briſſ.

Servari pro reſeruari. Sic Quod mater filiæ ſuæ ſeruari teſtamento iuſſit, eo tempore præſtare voluiſſe intelligitur, quo ſui Juris ea ſit l.28.ff de auro & arg.

Servarvm ſeu ancillarum, quarum potiſſimum in iure noſtro fit mentio, hæc ſunt nomina: Thetis in l.vlt.ff.pro derelict. Agathea, l.28.in fin.ff.de cond.& demonſt. Glauce, Tyche, Elpis, l.37.§ 1. ff.de leg.3. Feliciſſima l.41. §. Feliciſſimo eod.tit. Concordia l.40.ff.de fideicom.libert. Victorina in l.44.§.hæred.ff.eod.tit. Eutychia in l.59.ff.de manum.teſtam. Briſſ.

Serviana actio in rem Prætoria, quæ de rebus in prædium vrbanum inuectis illatis, quæ tacito pignoris iure locatori pro penſione obligantur, proponitur, §.item Seruiana. Inſt.de act. l.vlt.ff.de Saluian.interdict. Quæ vero eius exemplo de cæteris rebus pignori oppoſitis datur actio, ea quaſi Seruiana, ſiue hypothecaria appellatur, l.13.§.1.ff.ad Velleian. vel vtilis Seruiana, l.1.§.cum prædium.ff.de pignorib. nec ſolum de iis, quę pignori oppoſita ſunt, ſed & de legatis & fideicom.l.1.C.commun.de leg. Inde Seruiana vel hypothecaria in l.29.ff.fam.erciſ.l.4.§.ſi quis autem. ff.de doli except. Confunditur tamen plerunq; hæc differentia, & cuiuſlibet pignoris perſecutioni Seruianæ nomen accommodatur, vt l.3 l.10.11.21.ff.de pign.l. 42 § ſed & dominum ff.de procur.l.28.ff.de pigner.actio.l.4. ff.quibus mod.pign. l.30. ff.de noxalib actio. l.34. & l.35.& l. 66 ff.de euictione. l.3.§.eſt autem.ff.ad exhib. Prat. ex Briſſ. De act. Seru.vide Vulr.ad §.item Seru. 6.per tot. Inſt.de actionib.

Serviana actio & Interdictum Saluianum inter ſe differre videntur. Eſt enim Actio Seruiana à Seruio Sulpitio dicta vt nomine ipſo apparet, quem veriſimile eſt formulam huius actionis primum cõſtituiſſe. Nam quamuis Seruius, non gentis aut familiæ appellationem habeat, ſed hominis tantum ſit nomẽ, quod veteres prænomẽ vocant: tamẽ quia id peculiare fuit Sulpitiæ genti, vt Appius Claudiæ: vix vt gens alia eo vteretur: factum eſt, vt ſæpe id prænomen loco nominis vſurparetur. Interdictum vero Saluianũ, à Saluio quodam, ni fallor, prætore. Id enim magis crediderim quam Iuliano aut alio quouis Iuriſcõſulto ex familia Saluia. Vt enim Iuriſconſultorum erat, formulas cautionesq; actionũ, cõtractuumq; componere. Ita, prætorũ proponere interdicta. Cæterum vt actiones ad ipſarum rerum perſecutionem, ita interdicta plerunq; ad poſſeſſionem pertinent. eadem eſt igitur aut certe ſimilis inter hæc differentia. Interdictum itaque etiamſi in rem conceptum ſit, tamen in perſonam reddi videtur, eius nimirum apprehendendi gratia, quod pignoris cauſa iam ante inuectum aut illatum, ex conducta domo aut fundo amotum & auectum eſt : directum quidem in colonum inquilinumue, qui amouit: vtile vero in extraneum, qui vel ipſe amouit, vel apud ſe habet rem amotam. l.1.ff. de interd.Sal. Eſt autem veluti reſtitutorium: nec exigi in eo conſueuit, ex patrimonio inquilini res ea fuerit, nec ne, quæ pignori in conductam domum illata eſt, ſed hoc vnum, vt pignoris cauſa inducta ſit. Quippe nec niſi ad nudam temporis poſſeſſionem pertinet. Quare, ſi in rei perſecutione verſetur, tamen proprius eſt, vt aduerſus extraneum poſt annum non reddatur. Quo exacto ad Seruianum iudiciũ, quod quamuis & ipſum poſſeſſionem auocet, tamen & in rem datur, & quaſi proprietatis cauſſam continet: locatori deſcendendum eſt lege ſecunda.ff.eodem, planum facturo in bonis inquilini rẽ eo tempore, quo pignus contrahebatur fuiſſe leg. ſi cum venditor.ff. de pignorib. aut ſi quid aliud tale. Cæterum poſſeſſione locatori ex interdicto dimiſſa, ordinario iure petitionem ſuam inſtituere debebit, qui pignus vindicaturus aut aliter perſecuturus. Quia proprietatis eius aut prioris obligationis integrã eſſe & ſaluam diſceptationem opinor. Eo nimirũ qui poſſeſſionem incumbit ſuperaturo, ſi petitor intentionem ſuam probare non poſſit. Cuiac lib. ἐνηγῶν. c.39 to.1.

Servi dicuntur, quibus libertas arbitrio ſuo viuendi adempta eſt. itaq; libertis opponuntur. & ex eo appellati ſunt, quod Imperatores captiuos vendere, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolent, §.1.de iur.perſon l 4.de ſtat.hom.l.239.de verb ſignif.

Servi etiam Corpora à Græcis dicti, cuius rationem vide ſupra in voce Corpora & Maiorag.lib 1.c.10.

Servorvm autem & addictorum differentia hoc loco notanda, quam Quintil.lib.7.c.3. declarat: vt cum quæritur, an addictus quem lex ſeruire donec ſoluerit iubet, ſeruus ſit: altera

pars finit ita: Seruus eſt qui eſt iure in ſeruitute: altera, qui in ſeruitute eſt eo iure, quo ſeruus, aut, vt antiqui dixerunt, qui ſeruitutem ſeruit: & poſtea, Seruus cum manumittitur, fit libertinus: addictus recepta libertate eſt ingenuus: ſeruus inuito domino libertatem non conſequitur: addictus ſoluendo, citra voluntatem domini conſequetur. Ad ſeruum nulla lex pertinet: addictus legem habet. Connanus in ſuis. Comment. ſuper Iuris Ciuilis lib. 4. c. 14. n. 9.

SERVI ad manum apud Cic. lib. 3. de orat. dicuntur, qui præſto ſunt, in promptu & parati. Quem ſeruum, inquit, ſibi habuit ille ad manum. Amanuenſes autem ſunt à manu ſerui, vt excipiant ſcilicet & ſcribant. Heſychius ſeruum Ad manum exponit hoc modo, πρὸς χεῖρα καὶ εἰς πολλὰ ἑτοίμως οἰκέται. Prat.

SERVI adſcriptitii coloni ſunt, qui glebæ vel terræ alicui perpetuo colendæ, in lib. cenſuali, vel publico iudicio ſunt adſcripti & addicti dominis ſuis. Ferrat. inſtitut. de iur. perſon. §. ſeruitus autem. Spieg. Connanus in ſuis comment. ſuper ius ciuile libr. 2. cap. 30. n. 2. Seruos adſcriptitios multis in reb. à reliquo ſeruorum genere diſtingui dicit, imo reuera libertos fuiſſe, ſed certis conditionibus multa ſeruitutis ſimulachra libertinorum inſtar retinuiſſe, affirmat, ea tamen longe maiora & expreſſiora. Atque inde eos ſeruos conditionales appellatos fuiſſe à Iuſtiniano. l. defenſionis, de iure fiſc.

SERVI agricolæ duorum generum fuerunt: nam alii vere ſerui erant in dominorum mancipio vſquequaque poſiti: l. 3. C. de agric. & cenſ. alii autem liberi quidem erant, ſed tamen ita addicti, vt quaſi ſerui numerarentur: quorum de conditione diximus ſub voce, Cenſui: & patet in l. 27. & 29. C. illo tit.

SERVI atrienſes dicuntur, qui ſupellectilem emundant ædium aut villæ, & diſponūt in atrio, ſimulque atrium omni ex parte mundum & nitidum vt ſit, accurant. In atrio enim patresfamilias ſupellectilem ſuam expoſitam habebant, veluti eſcaria & potoria vaſa. Columella 12. Tum inſiſtere atrienſibus, vt ſupellectilem exponant, & ferramenta deterſa nitidentur atque rubigine liberētur. Atrienſes igitur ſunt non in vrbe tantum, ſed etiam in villis; & recte in l. 8. ff. de inſtru. leg. quum de cultiore villa agitur, atrienſibus iunguntur ſcoparii, atque Plauti Aſinaria atrienſis ſcoparium, in quem atrienſi erat imperium, ſic alloquitur recte:

Iuſſin' ſceleſte, ab ianua hoc ſtercus hinc auferri?
Iuſſin' columnis deiecier operas aranearum?
Iuſſin' in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?
Dormitis interea domi, atque herus in hara, haud ædibus habitat. (11. cap. 34.

Iidem vero videntur eſſe atrienſes & diætarii. Cuia. obſer. lib.

SERVI inſularii proprie non dicuntur ii homines, qui deportati aut relegati ſunt in inſulam, & iam inſulares facti, & ſerui pœnæ, ſed ii aut domini ædium, aut inquilini ſunt. Eſt enim inſula proprie domus, quæ vicinorum parietibus communibus non coniungitur, vt ait Feſtus, quarum magna fuit Romæ multitudo, vt tutiores eſſent ab incendio, atque ita à ſimilitudine inſularum quæ circumquaque aliquo amne ambiuntur, inſulæ appellatæ tum ipſæ, tum vero etiam reliquæ omnes domus quamuis inter ſe coniunctæ eſſent. Ideo ipſe Pompon. in l. vrbana. ff. de verb. ſignif. inſularium ſeruum vrbanis ſeruis adſcribit, quod huic nihil ruſtici operis mandaretur, ſed domus cuſtodia. Conna. comm. iur. ciu. lib 2. c. 2. n. 5.

SERVI Literati olim ſic dicti, quod in corporibus ipſorum imprimerentur ſigna cuiuſque domini. Nam Græcis notatum eſſe & inſcriptum, inſigne olim fuit ſeruitutis. Ex quo prouerbium Samiis nemo literatior, quod hi bello victi quondam ab Athenienſibus & in ſeruitutem redacti punctis in fronte notati ſunt, literarum ſimilitudinem referentibus, aut vt Ariſtoteles in Rhet. ſcribit quod à tyranno olim afflicti atq; oppreſſi, cum ciuium laborarent inopia, ſeruos omnes donarunt ciuitate. Poſtea venit ea res in conſuetudinem Romanorum, vt ſeruos inſcriberent, qui ipſi multos à Græcis habebant, iam notatos & compunctos à dominis. Quod ipſum ſolitum erat fieri, vt noſſet quiſque ſuos. Connan. comment. lib. 2. c. 6. n. 4.

SERVI pœnæ dicebantur, qui ſummo ſupplicio ſic addicebantur, vt ſi liberi eſſent, libertatem: ſin ſerui, domini familiam quaſi abalienati amitterent: adeo vt ne à pœna quidem liberati, in illius domini poteſtatem redirent; vti conſtat ex l. 8. §. 3. & §. 10. & l. 29 ff. de pœn. l. 8. C. de ſent. paſſ. leg. 24. §. 5. ff. de fid. libert. quod enim nullius niſi pœnæ ſerui eſſent, ita dicebantur. Martianus. l. 7. ff. de pœn. Briſſ. Serui autem pœnæ in omni iure vere ac ſemper ſimiles ſunt mortuis. Cuiac. Obſeru. lib. 3. cap. 10. circa finem. Prateius.

SERVI pœnæ fiunt, qui metallo vel operi addicuntur, vel qua alia pœna damnantur, quæ miniſterium corporiſque laborem & ſeruitutem irrogat: veluti qui in metallicorū miniſterium, ad ludum, ad beſtias, in opus publicum damnantur. l. 6. §. irrit ff. de iniuſto rup. l. 6. ff. de ſtatulib. l. 25. §. ſi quis plane ff. de adqu. hæred. 8. §. in miniſterium. & § quicunque & §. vltim. leg. 12. leg. 17. leg. 36. ff. de pœn. l. 7. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. §. pœnæ. Inſtit. quib. mod. ius pat. pot. leg. 1. in fin. & l. 2. ff. de contra tab. Hi enim omnes pœnæ magis quam Cæſaris fiſci ſerui ſunt. l. 3. ff. de his quæ pro non ſcri haben. Briſſ. Adde Connan. commen. ſuper Ius ciuil. lib. 2. c. 3. n. 6.

SERVAM etiam pœnæ mulierem factam legimus. l. 6. ff. de ſtatulib. l. 2. §. 1. ff. ad Tertyllian. quod accidebat, cum vel in opus ſalinarum, vel in miniſterium metallicorum damnabantur. l. 8. §. in miniſterium. ff. de pœn. leg. ſexta. ff. de cap. & poſtlim. Nam huiuſmodi pœnis ſeruitutem irrogantibus adfici mulieres conſueuerant. Juſt. Nouell. 12. εἰ γάρ τις ἢ ἀνὴρ ἢ γυνὴ εἰς μέταλλον δοθῆναι προσταχθείη, δουλεία μὲν ἐκ τούτου τὸ παρὸν τῶν παλαιῶν νομοθετῶν ἐκ τῆς δουλείας ἐπιφερομένη. Quam ille ſeruitutis pœnam (ſic enim appellatur in l. 1. ff. de ſent. paſſ.) abrogans eadem conſtitutione, ἡμεῖς δὲ, ait, τοῦτο ἀνῄρηκαμεν, καὶ οὐδένα τῶν ἐξ ἀρχῆς εὖ γεγονότων ἐκ τιμωρίας γίνεσθαι συγχωροῦμεν. Briſſ.

SERVI Topiarij dicuntur, non qui ornant & ordinant ſaltus fundi, vt male Accurſ. in l. inſtrumenta, § fin. ff. de fund. inſtruct. ſed qui artem Topiarii operis exercerent, arbuſculi ductilibus diuerſas rerum figuras ſolerti ingenio effingentes, vt conſtat ex l. cum quæreretur, §. fin. ff. de leg. 3. d. §. fin. l. quæſitum, § oſtiarii, ff. de fund. inſtr. Plinius iunior. lib. 3. epiſt. à Caluiſio Ruffo. Ineſt, inquit, huic computationi ſumptus ſupellectilis, ſummus Atrienſium, Topiariorum, Fabrorum, &c. Vide Alex. ab Alex. Gen. dier. 3. Corraſ. 3. Miſc. 21. n. 3.

SERVI appellatio etiam ad ancillam refertur. leg. 40. §. ff. de verb. ſignific. Proinde ſeruis legatis, etiam ancillæ debentur. l. 101. in fin. ff. de verb. ſignif. cum quaſi commune nomen vtrunque ſexum contineat. autor Modeſt. in l. ſeruis legatis. ff. de leg. 3. Prat. Briſſ.

SERVILIA nomina hæc in libris noſtris referuntur. Pamphilus, Stichus, quæ vulgatiſſima ſunt. Item Damas, Eros, leg. 105. ff. de verb. oblig. leg. 162. §. vlt. ff. de verb. ſign. Lucrio. l. 37. §. pater. de l. 3. Feliciſſimus. 41. §. Feliciſſimo. de l. 3. Philargyrus l. 28. § vltim. de condit. & demo. Diphilus. l. vlt. ff. de fideicom. liber. Parthenius l. 41. ff. de hæred. inſti. Trophimus, Cupitus, Spendoforus, December, Seuerus, l. 37. l. 40. §. libertatem. leg. 41. §. pen. de fideicomm. libert. Antiochus. leg. 97. de legat. lib. 3. Andronicus & Calenus. l. 21. l. 29. §. 1. ff. de ſtatuliber. Athales. l. 24. ff. ad l. Cornel. de falſ. Philonicus. in l. vlt ff. de rebus dub. Stephanus in l. 52. ff. eod. tit Philocrates apud Valer. lib. 6. c. 8. Philippus. in l. 2. ff. de of. prętot. & apud Cicer. in oratio. pro Rege Deiot. Clemens apud Suet. in Tiber. cap. 25. Briſſ.

SERVI publici dicebantur & in vrbe & in prouinciis homines libertini generis, quorum miniſterio & opera magiſtratus vtebantur. Varr. lib. de ling. Latin. 7. ſignificare videtur, moris fuiſſe, vt ſerui quidam à populo manumitterentur, eorumq; vel magiſtratuum Romanorum, vel municipiorum nomina haberent, à quibus libertate donati eſſent. Vlp. c. 20. Inſt. Seruus publicus parte dimidia teſtamenti faciendi habet ius. De vrbanis, qui Cenſoribus operam dabant Liuius lib. 43. Cenſores, inquit, ex templo in atrium libertatis aſcenderunt, & ibi ſignatis tabellis (obſignatis tabulis legit Hoto.) publicis, clauſoque tabulario, & dimiſſis ſeruis publicis, negarunt ſe prius quicquam negotij publici geſturos, quam iudicium populi de ſe factum eſſet, Gellius lib. 12. c. 3. Licio tranſuerſo, inquit, qui magiſtratibus præminiſtrabant, cincti erant. Cicer. Verrin. 5. Cur hoc auctore non Romæ ſerui publici ad vectigalia accedant. Idem Philipp. 13. Quos Antonius delitiarum cauſa loris in conuiuio cædi iubebat à ſeruis publicis. Tacitus lib. annal. 2. Mancipari ſingulos actori publico iubet, ſcilic. vt in Libonem ex ſeruis ſaluo SCto quæreretur. Hinc etiam ſeruus publicus in municipiis dicebatur, quem ciuitas publice emerat, hoc eſt, pecunia de publico ſumpta: vt eius miniſterio vteretur: quemadmodum intelligitur ex l 6. ff. de rer. diuiſ. l. 1. §. ſeruum. ff. de q. l. 3. §. 3. ff. de ſuis & legit. Et ita libertus Reip. dicitur, in l. ſed ſi hac 10. §. 3. ff. de in ius vocand. qui à corpore aliquo vel collegio vel ciuitate manumiſſus eſt, vt in d. l. 3. §. 3. & l. 1. ff. de libert. vniuerſ. Serui autem illi publici olim quidem tabulis publicis præficiebantur: vnde ſerui ciuitatis appellantur, in l. vlt. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. Publici quoq; ſerui tabulariam olim adminiſtrabant, vt patet ex l. 18. ff. de adopt. l. 2. C. eod. l. 1. §. exigere. ff. de magiſtrat. conuen. l. 3 C. de poſtlim. reuerſ. l. 4. C. de arbitr. l. vlt. C. de ſeru. Reip. Poſt vero ab Arcadio Imp. in l. generale. C. de tabul. conſtitutum eſt, vt publicis tabulis non amplius ſerui ſed liberi præficerentur. Prat. Briſſ. Vide & Vult. in comment. Inſt. de adopt. in prin. nu. 6.

SERVITIVM munus obſequiis clientelaris, lib. Feud 2. tit. 51. §. 8. Similiter poteſt feudum dari ad certum ſeruitium. Albert. Krantz. lib. Dan. 7. c. 35. Marchio remitteret homagiale ſeruitium, quod habebat in quibuſdam terris. Proprie Seruitium, officium eſt ſeruile. Saluſt. Animi imperio, corporis ſeruitio magis vtimur. Itaq; feudale officium vel obſequium libentius appellauimus, Nā ſæpe ſeruitij nomine officium affectationis ſignificatur: vt illud quod imperij vaſalli Imperatori ſuo debēt. Krantz. lib. Dan. 6. c. 17. Vt deinceps Rex Danus Romano imperio iunctus haberetur, non in cœtum vocatus accederet aut in exercitib. ordines ductitaret, Principum aliorū more:

ſed magis ſpecie, quam re imperio ſociatus haberetur.Prat.

SERVILIS neceſſitas opponitur liberæ voluntati.l.& qui natura.§.ſi libero homini.ff.de neg.geſt.Spieg.

SERVIRE feudum dicitur, qui eiuſmodi eſt, vt munus ſine ſeruitium feudi nomine debitum præbere domino, ac nauare poſſit: veluti qui miles eſt, lib.2.tit.34.§.4. At mutus, ſurdus, cæcus, claudus, ſeruire feudum non poſſunt.lib.2.tit.36.Prat.

SERVIRE ſeruitutem Iabolenus dicit in l.34.ff.de ſtip.ſeruor.

SERVIRE nobis intelliguntur & hi, quos curamus ægros, qui cupientes nobis ſeruire, propter aduerſam valetudinem impediuntur.l.4.§.Stichus.ff.de ſtatuliber.Briſſ.

SERVITVTIS nomen in iure varium, multiplex, atque æquiuocum eſt. Seruitutum enim alia à ſeruando, alia à ſeruiendo denominationem accipit. Seruitus, prout à ſeruando dicitur, eſt conſtitutio iuriſgentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubiicitur.§.1.de iure perſon. Inſt.l.libertas.§.ſeruitus.de ſtat.hom ff. Seruitutem hanc iuriſgentium conſtitutionem eſſe diximus, atq; etiam contra naturam: quia ex hoc iure bella orta ſunt, & captiuitates ſequutæ, & ſeruitutes, quæ ſunt naturali iuri contrariæ. Iure enim naturali omnes homines liberi ab initio naſcebantur. §. ius autem gentium.de iur. nat.gent.& ci.Inſtit. Hæc ſeruitus non à ſeruiendo, ſed à ſeruando denominatur, ſerui enim non ex eo quod ſeruiant, licet id reuera faciant, ſed ex eo appellati ſunt, quod Impp.captiuos vendere, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolent.§.ſerui autem.de iur.perſon.Inſtit.1.l.libertas, §.ſerui.de ſtat. hom.ff. l.pupillus.§.1.de verb.ſign.ff. Itaque ſerui erant, in quo ius belli exercere victores voluerunt: ſic dicti, quòd ſeruarentur, nec occiderentur. Solebant autem hos, capta ciuitate, ſub haſta vendere, quod ius in authen exercuit in Gallia I.Cæſar. in Saliſſis Alpinis populis Auguſtus. Vide Vult.in comm.Inſtit. de ſeruitutib.in princ.num.1.

SERVORVM cum vna ſit conditio, l. & ſeruorum. de ſtat.hom. ff. in eorum conditione nulla eſt differentia.§.fin.de iur.perſon. Inſtit.1. Illud ſciendum ſeruos aut fieri, aut naſci. naſcuntur ex ancillis noſtris. fiunt aut iure gentium, Id eſt, ex captiuitate, aut iure ciuili, cum liber homo maior viginti annis ad pretium participandum ſeſe venundari paſſus eſt.d.§.fin. & d l.& ſeruorum. Iſque ſeruus quadrupedi æquiparatur, in pr.l.2.ff.ad leg.Aquil. adeo vt olim dominis in ſeruos vitæ, necisque poteſtas eſſet, nunc vero prædura illa ſeruitus vitæ, & necis, quæ à brutorum conditione nihil diſtabat, abolita eſt optima ratione. Sunt autem exempla paſſim in libris Pandectarum de inhumaniſſima ſeruitutis forma. Sed hoc tempore nullis hominibus licet, ſine cauſa legibus cognita, in ſeruos ſuos ſupra modum ſæuire. nam ex conſtitutione imperatoris Antonini nimia dominorum aſperitas in ſeruos coercetur. Etiam certe ratio naturalis & ius diuinum præcipiunt relinquere ſeruis victum, ſicut ait Eccleſ.32. Aſino onus, pabulum, & virgam: ita ſeruo laborem, victum, & diſciplinam. expedit enim reipublicæ, ne quis ſua re male vtatur.§.in poteſtate.de iis, qui ſunt ſui vel alie.iur.Inſtit.lib.1.§.igitur.& l ſeq.de iis, qui ſunt ſui vel alie.iur. Sed & illud non omittendum, quodcunq; per ſeruum acquiritur, id domino acquiri, d.§.in poteſtate, & d.§.igitur.ita, vt ne momento quidem penes ſeruum ſubſiſtat: l.placet.de acq.hær. ff.ſeruus enim cũ in poteſtate alterius ſit, nihil ſuum habere poteſt. §.item nobis. per quas perſonas cuiq; acquiritur.Inſt.2.quod adeo verum eſt, vt dominis nolentibus, vel etiam inuitis, per ſeruos acquiratur, d.§.item nobis.Anchor.

SERVITVTIS quæ à ſeruiendo dicitur, duo ſunt genera: aut enim perſonarum ſunt, aut rerum l.1.de ſeruit.ff. Perſonales ſeruitutes ſunt, vt vſus, vſusfructus, & habitatio. adduut poſt gl.in d. l.1. Doctores ſeruorum operas. Realis ſeruitus, quæ & prædiorum appellatur, nihil aliud eſt, quam ius prædiis inhærens, vnius vtilitatem adaugens, alterius vero diminuens. Realem ſeruitutem non qualitatem, vt Bartolus, licet id non male, ſed ius eſſe, ex Iuſtin. diximus in §.vnico, ſub fin. de reb.corp.& incorpor.Inſtit.2. Seruitutes enim prædiorum & ſi corporibus accedunt, incorporales tamen ſunt. l.ſeruitutes.de ſeruitute. ff. Addidimus (prædiis inhærens) quoniam ſine prædiis conſtitui ſeruitus realis non poteſt: nemo enim poteſt ſeruitutem acquirere vrbani vel ruſtici prædij, niſi qui habet prædium: nec quiſquam debere, niſi, qui prædium habet: §.ideo.de ſeruit.Inſtit. Adiunximus (vnius vtilitatem adaugens) eius ſcil. cui ſeruitus debetur, alterius vero, eius ſcil. qui ſeruit diminuẽs. Hæc rerum ſeruitus rurſus duplex eſt: alia enim vrbanorum, alia ruſticorum prædiorum eſt. Prædiorum vrbanorum ſeruitutes ſunt hæ, quæ ædificiis inhærent: ideo prædiorum vrbanorum dictæ, quoniam ædificia omnia, vrbana prædia appellamus, & ſi in villa ædificata ſunt. Ruſticorum ergo prædiorum ſeruitutes ſunt, quæ ædificiis nõ inhærent, quæq; ſine ædificiis ſunt. Earum ſeruitutum quæ ſint iura, abunde docet Imperator.d.tit.de ſeruit.Inſtit. Ex iis apparet, quam temere, atque etiam quam prauo exemplo ſit ab interpretibus noſtris reprehenſus, & cum improprietatis, tum inſufficientiæ damnatus Martian.in dict.l.1.de ſeruit.ff. Inſufficientiæ quidem, quod ſeruitutis generale & genericum nomen in omnes ſuas ſpecies non diſtribuerit ac diuiſerit. Improprietatis vero accuſatur, quod eas ſeruitutes perſonales vocet, quas ipſi mixtas rectius & proprius dici aſſerunt & contendunt. Volunt ergo interpretes noſtri ſeruitutis in genere tres eſſe ſpecies, vt alia ſcilicet ſit perſonalis, alia mixta, alia realis. Et perſonalis quidem ſeruitus (ſi ipſis credere dignum eſt) ea eſt, in qua perſona ſeruit perſonæ, puta ſeruus domino. Quanquam enim prædura illa & toleratu nimis difficilis vitæ ſeruitus, & necis, abolita eſt, quemadmodum diximus ante, ipſa tamen ſeruitus perſonalis moderato non diſceſſit ab vſu, & ne poteſt quidem iudicio oppido ſano. Mixta, in qua res ſeruit perſonę: vt in vſu, vſufructu, & habitatione. Realis vero ſeruitus ea dicitur, in qua res ſeruit rei, vt in ſeruitutibus ruſticorum & etiam vrbanorum prædiorum, Ancharan.

SERVITVS eſt ius, quo adimitur aliquid libertati, quam dominus in re ſua habet: ac conceditur perſonæ vel rei alienæ. Duplici autem modo colligi poteſt. Altero, cum perſona ſeruit perſonæ, quam ideo perſonalem vocant. Altero, cum ad imitationem perſonarum in rebus conſtituitur ſeruitus: idque dupliciter. Nam aut res immediate ſeruit perſonæ, vnde etiam perſonalis appellatur, vt vſus & vſusfructus: aut rebus directo cõmodum adfert, & dicitur realis. Doctores recedentes à phraſi Romanorũ, aiunt, ſeruitutes alias eſſe perſonales, alias reales, alias mixtas, vt dicetur in verbo Seruitutem, Doctores. Spie.

SERVITVS tum de hominibus dicitur, tum de rebus. Quæ de hominibus dicitur, eſt conditio eorum qui in ſeruitute ſunt: ſiue Conſtitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubiicitur l.4.ff.de ſtatu hom. Quæ de rebus dicitur, eſt ius quod quis vel in re, vel ex re ſua alteri conſtituit. eaque eſt duplex. vna Perſonalis, veluti Vſusfructus, Vſus, Habitatio: altera Realis, vt ſeruitutes prædiorum vrbanorum & ruſticorum.l 1.ff.de ſeruit.h.e.ius in alieno prædio aliquid agendi, q; alteri agere non licet, ab ipſius domino permiſſum.l.1.Hot.Pi.

SERVITVS ædificij non deprimendi, vel ædificij non deſtruendi. Eam vicinus vicino dare poteſt, ne ſol in ædes ſuas depreſſus voluatur. Zaſ.§ æque.Inſtit.de action.

SERVITVS confunditur Iabolenus in l.ſi cum ſeruitus. ff.quemadmod.ſer.amit. Quia, inquit, toties confunditur ſeruitus, quoties vti ea is, ad quem pertinet, non poteſt.Spieg.

SERVITVS continua dicitur, quæ cauſam habet continuam, vt aquæductus. Contra, quæ cauſam per interualla habet, non continua dicitur, qualis via, actus, iter, quæ non niſi poſt hominum memoriam vſucapitur, cum continua decem annis acquiri poſſit.l.ſeruitutes de ſeruit.Spieg.

SERVITVS in quarto Præcepto diuinarum Tabularum probatur, quam Ariſtoteles in Politicis grauiſſimis rationib. defendit ex natura cauſam trahere, reprehendens eos qui contrariũ adfirmarunt. Quanquã, ait Philippus, quorſum opus eſt tã ſubtili diſputatione? Illa vox: Honora patrem & matrem, ſubiicit omnes homines ſeruituti. Non loquor de effectibus illis, contra omnem humanitatis rationem corrupta natura introductis: Vt ſic facile conciliare poſſis Vlpiani ſententiam in l. manumiſſ.ff.de iuſt.& iur.cum tabulis diuinis Intelligendum enim ius eſt gentiũ pro iure humano, vt Liuius appellare ſolet: & ſeruitus, pro dura forma, & effectu intolerabili. Old.Pr.

SERVITVS inuaſit, pro incœpit, vt apud Virg.

Aut aliquid iam dudum inuadere magnum.

Vlpian.in vulgata lege: Sed poſtea quam, inquit, Iure gentium ſeruitus inuaſit, ſecutum eſt beneficium manumiſſionis. Noſtris dicitur ſeruitus, *Eygenmannſchafft.* Quære, Genitus in ſeruitio.Spiegel.

SERVITVS luminis. Vide ſupra, Luminis autem habere. Vide Cuiac.1.obſ.4.& 17.obſ.35.

SERVITVS perpetua reſpicit finalem cauſam, naturalis materialem, continua & diſcontinua formalem A dominis vero prædiorum, quo ſcilicet animo conſtituatur ſeruitus, efficiens cauſa, atque etiam finalis conſideratur.Spieg.

SERVITVS perſonalis eſt, quando perſonæ conceditur habita ſolius perſonæ ratione, l. Mela, §.quidam ff.de alim.& cib.legat.leg. pecoris.ff. de ſeruit.ruſt. præd Hæc ſeruitus finitur morte eius cui debetur: Realis autem continua eſt ac perpetua, l.foramen.ff.de ſeru.vrb.Prat.

SERVITVS proiiciendi protegendiue vrbana eſt, videlicet cum ex ædificio vel mœnium, vel tectum extenditur, cum quod proſpectui, & interdũ luminibus officitur. l.2.ff. de ſerui. vrb. præd.t.i.n quod cælum, quod ſupra cuiuſque ſolum intercedit, liberum eſſe debet, teſte Paulo in l. vlt.de ſeruit. Rectiſſime autem erroris arguit eos Oldend. inter quos eſt & Zaſius noſter, & ego hactenus eum ſecutus, qui putarunt Imperatorem & Iureconſultos loqui de ſeruitute proiiciendi aquam vel ſtercora: quod neque verba patiuntur, neque ſubiectæ conuenit materiæ, quoniam de ædificiis loquuntur.Spieg.

SERVITVS proſpiciendi ius vrbanum, id eſt, habere proſpectum aliquando latius, non ſolum vt cœlum videatur. ſed vt procul ſpectemus etiã alia ædificia. Eſt autẽ plus in proſpectu, quam inlu-

in luminib.l.3.l.lumen. l.ſi arborem.ff.de ſeru.vrb.præd.Spie.

Servitvs realis eſt,quando habetur reſpectus prædii dominantis & prædio imponitur, l.1.ff.de ſeru.tit.gener. vide paulo ante Seruitutis quæ à ſeruiendo.Prat.

Servitvs ruſtica, dicitur ius eundi per fundum nudum vicini, vel aquam per fundum ducendi,in quo non eſt ędificium.Cęterum ſi in fundo dominandi,i.e.in prædio,cui debetur ſeruitus,ſit ędificium,tunc iſta dicetur ſeruitus vrbana.Zaſ.§.ſ.cit.

Servitvs ruſtica quomodo differat ab vrbana; vide Cuiac 14. obſer.18.Et quomodo differat ſeruitus ruſticorum prædiorum à ſeruitute vrbanorum prædiorum, vide eundem 11.obſ.28.

Servitvtem Doctores diuidũt in perſonalem, realem, & mixtam, Accurſius adiicit quartum genus, vt quod teſtator in vltima voluntate conſtituit, allegans leg.Titium.§.Titio centum.ff.de conditio & demonſt. Et l. Mæuia decedens. ff.de manumiſſ.teſtam. Veritas ſic habet. Seruitus duplici modo conſideratur: Altero, vt pertineat ad iuſtitiam diſtributiuam: quæ ſtatus& conditionem perſonarum conſtituit,diſtribuere vnicuique ſuum officium, quo alius præſit, alius ſubſit. Iſta conſideratione ſeruitus eſt ius, quo iuri alieno quis moderate ſubiicitur,ſicut in prima parte.ff.& Inſtit.de iure perſon.Altero autem modo ſeruitus refertur ad iuſtitiam cõmutatiuam: quæ vitæ huius gratia, inter perſonas communicat omnes res æqualitate quadam. Hac ratione procedit diuiſio Marciani,in l.1.ff.de ſeruit.Nam aut res immediate deſeruit perſonæ, vnde etiam perſonalis appellatur: vt vſus & vſusfructus: Aut ſeruit rebus,quibus adfert directo commodum, & dicitur realis, Ol.

Servitvtem conſtituere.Vlp.Quia per ſententiam non debet ſeruitus conſtitui,ſed quæ eſt, declarari.Spieg.

Servitvtes prædiorum aliæ in ſolo, aliæ in ſuperficie conſiſtunt.Paul.in l.ſeruitutes.eod.tit.Old.

Servitvtes etiam appellantur prædiorum iura l.1. in fin. ff.de rer.diui.l.50.§.1.in fi.ff.de alien.iud.mut.l.quid aliud.de verb. ſign.l.1.ff.de ſeruit.ruſtic præd Corraſ.5.Miſcel.15.n.3. quib. fundi perſonis vel perſonæ fundis ſubiiciuntur. A quibus & ſeruum prædium, & ſeruum fundum,quod ſeruit dicimus,liberoque opponimus.l.8.ff.de act.empt.l.20.§.1.ff.de adqu.rer. dom.Cic.de leg.Agr.Optimo enim iure ea ſunt profecto prædia, quæ optima conditione ſunt: libera meliore iure ſunt, quam ſerua. Capite hoc omnia quæ ſeruiebant, non ſeruient. Quarum aliæ perſonarum eſſe dicuntur, vt vſusfructus& vſus, aliæ rerum: eęque rurſus vel vrbanorum,vel ruſticorum prædiorum.l.1.ff.de ſeruitutib.cum proximis & coniunctis titulis. l.39.ff.de vſufru.In rem vel in perſonam ſeruitutes dixit Paul. in l.12.ff.de annu.leg.Has etiam ſeruitutes dixit Paul.in l.12.ff. de annu.leg.Has etiam ſeruitutes perſonales vocant.l.8.§.tale legatum ff.de liber.legat.l.37.ff.de ſer.ruſt. Et hominum ſeruitutes in l.15.ff.de ſeruit.l.20.in fin.ff.de ſeruit.ruſt. Quoniam hominibus debentur & cum his pereunt. Briſſ.

Servitvtes perſonales propterea dicuntur, quia & hominibus debentur, & cum iis pereunt atque extinguuntur,l.8.§.tale.ff. de ſeruit.l.15.ff.de ſeru.l.20.in fin.de ſeru.ruſt. Dicuntur quoque perſonales ſeruitutes, cum res perſonæ, reales vero cum res rei ſeruit.Prat.

Servitvtes prædiorum diuidi non poſſunt, l.ſtipulationes.de verb.oblig. cuius rei eam eſſe rationem conſtat ex Pomponii Iuriſconſulti fragmentis. Nam harum vſus ita connexus eſt, vt qui eum partiatur, naturam eius corrumpat, Bart. & Dd.in d.l.ſtipulationis.Prat.

Servitvtes reales dicuntur,quæ prædiorum ſunt,ideo quod ſine prædiis conſtitui non poſſunt. Nemo enim poteſt ſeruitutem acquirere vrbani vel ruſtici prædii, niſi qui habet prædium:nec quiſquam debere, niſi qui prædium habet,§.3.Inſt. de ſeruit. l.1.ff.commun.præd.l.quoties.15.de ſeruit. Seruitutes rerum non ideo dicuntur reales,quod tranſeant in ſucceſſorem: ſed quod rerum ſint corporibus inſeparabiliter inhærentes,Corraſ.1.Miſc.c.22.num.6.

Servitvtes ruſticorum prædiorum dicuntur,quarum vſus eſt in rebus ruſticis duntaxat: veluti iter,actus, via, aquæductus, hauſtus aquæ, pecoris ad aquam appulſus, pecoris paſcendi, cretæ eximendæ,calcis coquẽdæ,l.1.& ſeqq.ff.de ſeru.ruſt.Pr.

Servitvtes vrbanorum prædiorum dicuntur prædia eiuſmodi qualitatibus affecta, quæ ea ſubiiciant prædiis alienis: harum tamen vſus eſt tantum in ædibus ſiue illæ in vrbe, ſiue in agro ſint, l.1.ff.comm.præd. veluti altius tollendi & officiendi luminibus vicini,aut non extollendi:item ſtillicidium auertendi in tectum vel aream vicini, aut non auertendi,l.2.ff.de ſeruit.vrban.præd.Prat.

Servitvtes, quæ cauſam diſcontinuam habent, dicuntur incertæ:& ideo non admittunt vſucapionem.

Servitvtes regulariter habere cauſam perpetuam, hoc eſt, ad eum finem conſtitui dicuntur, vt ſibi & hæredibus ſuis perpetuo competant.Spieg.

Servitvtis ſpecies eſt, non poſſe de loco diſcedere. l.2.ff.de lib.hom exh.

Servitvtvm prædiorum ruſticorum & vrbanorum natura hæc eſt, vt non poſſint cedi, niſi quando ſeruiunt prædio dominanti l.ergo. ff.de ſeruit.ruſtic.ideoque prædiis, non perſonæ debentur l.vnus ex ſociis.ff.eod.Prat.

Servorvm natura eſt eadem l & ſeruorum ff.de ſtatu hominum. §.fin.Inſt.de iure perſonarum.varia autem eorum artificia aut exercitia ſiue miniſteria: ideoque ſunt ſerui Topiarii,Diætarii,Aquarii,Supellecticarii,Hoſtiarii,Diſpenſatores,Actores, Ordinarii & Atrienſes,Balneatores,Fornicatores,Muliones, Venatores, Veſtigatores, Monitores, Nomencalatores, Calculatores,Miniſtratores,cubicularii, focarii,coci,Obſonatores, Textores, Cellarii, Villici, Tonſores,Notarii,Curſores, Lecticarii, Tabellarii, Villici, Scoparii. Saltuarii. Permulta ſunt prætereà ſeruorum & officia & nomina, quæ paſſim occurrunt legentibus Digeſtorum libros.quamuis ergo officio, & cura & tempore interdum differrent, tamen omnes æque ſerui erant. Ferret.in comment.inſtit.Iuſtin.de iure perſon.3. lib.1.Prat.Inter ſeruorum ſpecies fuerunt & Saltuarii,hoc eſt, ſyluarum ſeu ſaltuum (ſyluæ quippe denſæ & inuiæ, ſaltus dictæ ſunt,quod ibidem arbores ſaliant) cuſtodes,fructuumque ſyluæ,aut finium conſeruandorum gratia parati,l.quæſitum.§. ſaltuarium.ff.de fund inſtr.Corraſ.lib.5.c.21.n.4.

Servorvm porro eſt dominorum imperio obſequi,eoſque inde nomen accepiſſe Cyprianus expreſſe contendit. Sic enim in libro de ſingularitate clericorum ſcribit:Alioquin nec nos ſerui adſcriberemur, nec ipſe dominus haberetur, ſi ſecundum voluntatem noſtram permitteremur impendere ſeruitutem. Et quamuis hęc ita ſint,interdum tamen fieri quædam per ſeruos ſuos patiebantur domini,ſine aliquo imperio ſpeciali,idque tunc accidere ſolet, cum ſeruus alicui negociationi præpoſitus eſt. Tunc enim ſuo arbitrio negotium domini gerit ſeruus,donec illud gerere à domino prohibeatur. Eaque prohibitio,libello propoſito hac fieri ſolenni formula plerunque ſolet, Cvm. ianvario servo meo geri negotivm veto, vt eſt apud Paul.c.47 in prin.de pecul.

Servvm cicatricib.deformare.Vlp.in l.locum.ff.de vſufr.Spieg.

Servvs actor, idem opinor qui diſpenſator: id eſt, cui pecuniæ domini curatio mandata eſt. Papin.l.24.ff.depoſiti. Centum numos, quos hac die commendaſti mihi, adnumerante ſeruo Sticho actore,&c.Hot.Prat.

Servvs artifex. Paul.l.vlt.de oper.ſeruor.Cum inquit, de operis ſerui artificis agitur.

Servvs diſpenſator, apud Alphenum in l.pen. ff.de ſer corrupt.

Servvs fundus,qui ſeruitutem debet:liber,qui ab ea eſt immunis,Vlp.l.20.§.1.ff.de acqu rer.dom.Si ſeruus fuit fundus,cum ſeruitutibus tranſit: ſi liber, vti fuit. Item, Si quis igitur fundum dixerit liberum, quum traderet eum qui ſeruus ſit: nihil iuris ſeruituti fundi detrahit. Cic.pro leg.Agra. Optimo iure ea ſunt profecto prædia quæ optima conditione ſunt, libera meliore ſunt,quam ſerua.Hot.Prat.

Servvs fructuarius cogi poteſt vt operetur. l. ſed & ſicuti.ff.de vſufruct.

Servvs fugitiuus proprie non dicitur, qui fugam tantum cogitauit, atq; idipſum facere velle iactauerit: ſed qui reipſa à domino ſuo aufugerit: & qui huiuſmodi ſeruum vendiderit, ædilitii pœna teneri nõ debet. Tum enim vitium animi dicendum erit, quando effectu aliquo patere cœperit. Quis autem fugitiuus dicatur,ampliſſime tradit Vlp in leg.quis ſit.ff.de ædil.edict.Brech.in l.fugitiuus.ff.de verb.& rer.ſign.

Servvs hæreditarius. Quære,Hæreditarius ſeruus.

Servvs integræ opinionis,qui cuſtodiendus non eſt, teſte Paulo.l.ſi à bonæ.princ.ff.de rei vind.

Servvs mediaſtinus dicitur is, qui ad percipiendum laborem eſt idoneus. Huiuſmodi enim ſeruis infima tantum miniſteria & obuię quęque rerum domeſticarum functiones attribuuntur, ita vt ratio virium & corporis in eis habeatur potius, quam ingenii aut induſtrię. De hoc vide fuſius Counan.com. lib.2.c.1.n.4.

Servvs ordinarius eſt,qui dominum agnoſcit,& prouinciæ alicui pręficitur:in cuius labores ſi alius fuerit ſuffectus atq; ſubrogatus,is ſeruus vicarius appellatur.Ferrat.Spieg. Exiſtimat autem Coun.lib.2.c.1.inde ordinarios ſeruos dictos eſſe,quod ordinem ſuum & locum tenebant,in re familiari domini non item vicarii,qui in peculio erãt ordinariorum, vt ordinarium Ius vocamus ab eo differens,quod extra ordinem datur. Vicariorum vero nulla erat certa deſtinataque miniſterii functio, ſed omnium etiam ordinariorum mandatis obſequi,& parere cogebantur Peckius l.1.§.in poteſtate n.2 ff.de exerc.act.

Servvs originarius. Vide Originarii ſerui.

Servvs peculiaris pro Vicario. Scæuola l.21.ff.de pecul.leg. Si Sticho manumiſſo peculium legatum ſit, & Titio ſeruus peculiaris: quantum peculio detractum erit ob id quod domino debetur,tantum ei accedere cui vicarius legatus eſt.Iulia.air. Hotoman. Erant enim peculiares ſerui, qui peculio liliorum annumerantur. Apud Suetonium ſerui peculiares pro iis ponuntur qui proprii ſunt alicuius. Seruorum enim Iulii Cæſaris peculiarium meminit, vbi ait, Cæſarem præpoſuiſſe eos

monetæ,publicíſque vectigalibus.Prat.

Servvs pileatus is veteribus dicebatur,qui pileo tectus demonſtrabat ſe vænum dari expoſitum quidem, ſed cuius nomine emptori venditor nihil præſtaret. Qui vero ſerui ſub corona vænibant, iure belli captiui erant, coronis inſigniti,ad diſcrimen eorum pileatorum,qui ſine coronis venibant.Bud.in annot.prior.Spieg.Prat.

Servvs pœnæ efficitur,qui in metallum damnatur,&qui beſtiis ſubiicitur.§.pœnæ.Inſtit.quibus mod.ius pat.pot. Vide paulò ante Serui pœnæ.

Servvs publicus,id eſt,tabellarius,apud Vlp.in l. non aliter. ff. de auctionibus.in l.ſi pupillus.ff. rem pup.ſal.fot.Spieg.

Servvs publicus dicebatur, quem ciuitas tabulis publicis præficiebat,vnde Seruus ciuitatis appellatur in l.vlt.ff. Quod cuiuſque vniuerſ. vide paulo ante Serui publici.

Servvs publicus lictor,apparitor.Cicer.Philip.13. Quos Antonius deliciarum cauſa loris in conuiuio cædi iubebat à ſeruis publicis.Idem Verrina 5. Cur hoc auctore nō Romæ ſerui publici ad vectigalia accedant?Loquitur Cicero de Veneriis Siculis apparitoribus.Hotom.

Servvs receptitius etiam dicitur, qui vxoris proprius eſt: vt quem pecunia receperat, neque dixerat doti, ſed ſibi retinuerat. Lege item,Recipere ea mulier dicitur.Spieg.

Servvs vrbanus is cenſetur,qui ex vrbanorum ſeruorum familia natus eſt,etiamſi dimiſſus fuerit in villam, vt ibidem nutriretur.Brechæus in l.is qui natus. tit. de verb. ſign. vide l.ſeruis vrbanis ff.de leg.3.

Sescvncia,eſt vncia cum dimidia.Vlpian. de leg. præſtan. l.filium.Vt patris,inquit, dimidiæ quartam,id eſt dimidium totius aſſis ſeſcunciam retineat.Idem in l. Papin.§.quoniam autem.Proinde,inquit, etſi ſint ex duobus filiis nepotes, ex vno tres puta,pluréſue,ex vno vnus: vnicum ſeſcuncia, vnum ex illis ſemiuncia querela excludit. Spieg.

Sesqvi vocabulum, ſiue in appoſitione, ſiue in compoſitione inuentum fuerit, dimidio maius ſignificat : vt ſeſquialtera pars, id eſt,pars altera dimidio maior,quam prior.Spieg.

Sesqvipl vs id ſignificat,quod tantum cum dimidio vulgares dicunt.

Sessimonivm eſt templum & ſedes apud Vitruu. lib. 7. deducitúrque à ſeſſu vel ſede ſeſſimonium , vt à merce mercimonium.Ita enim ſcribit : ſuſpectos habent in deorum ſeſſimonio,id eſt,in deorum ædificandis templis, & ſedibus ſtatuendis.ac ſeſſimonium dici videtur, vt ἵδος Græci.Turneb.aduerſ. lib.2.c.3.

Sessio,vocabulum eſt alluſionem habens ad concilia huius ætatis,ſpecioſiora ſcilicet,quàm religioſiora.

Sessionvm dies dicuntur,quibus Prætor ſui copiam facit:quippe cum iis diebus,non de plano & æquo loco ius dicat: ſed de loco edito,& in curuli ſella ſedens,decreta ſua interponat, apud Vlp.in l.2.§.dies. ff.quis ordo in poſſeſſ. Dies bonorum poſſeſſionis vtiles eſſe palam eſt, ſed non ſeſſionum numerabuntur,ſi modo ea ſit bonorum poſſeſſio , quæ de plano peti potuit.Eſt & alius Vlpiani locus nimir.in l.5 ff. vt in poſſ. leg. vbi hoc verbum legitur,ſi credimus vetuſto exemplari, quod à Ianotio profertur : Sex menſium, inquit, puto continuum tempus,non ſeſſionum computandum. Duarenus veteris exemplaris lectionem probat diſput.anniu.lib 2 c.16.Pandectæ Florentinæ tamen poſſeſſionem legunt, non ſeſſionum. Prat.

Sessire Galli continuare poſſeſſionem dicunt, deducto verbo à ſeſſitando,hoc eſt,ſæpius ſedendo continuóque inſiſtendo. vide Alc.in l.in lege cenſoria.ff.de verb.ſign.Cyn.in l.ea lege. C.de cond.ob cauſ.Corraſ.6.Miſcel.13.n.1.

Sestertivs nummus,duos aſſes cum ſemiſſe valebat : hinc dictus, quaſi ſemiſſe dempto de trib. De aſſe, & eius variatione vide Bud. & Nebr.in d.Seſtertius nummus. Adde Connan. comm.lib.2.c.9.n.2.& lib.12.n.10.

Sestertivs, & nummus, idem apud veteres fuit. Denarius quatuor nummos valuit, ſeu mauis , quatuor ſeſtertios. At mille nummi, ſeſtertium vnum, neutri generis erat.Lege Alc. lib.3.diſpunct.cap.2.Seſtertiorum autem nomine aurum non continetur.Spieg.

Sestertivs apud Romanos nummus erat, qui duos aſſes & ſemiſſem initio continebat, poteratque æſtimari decem Gallicis denariolis,quos appellant Turonenſes. Poſtea vero ſeſtertius æſtimatus fuit quatuor aſſibus. Seſtertia autem numero plurali & in genere neutro enunciata continebant millenos ſeſtertios.Itaque nihil intererat inter centum ſeſtertia,& centum millia ſeſtertium: vtraque autem ſumma,ſi primam æſtimationem ſeſtertiorum expendas , complectebatur bis mille & quingentos aureos coronatos, vel certe quatuor millia coronatorum,ſi eam intuearis ſeſtertii numi æſtimationē,quam à dictatura Qu.Fabii Maximi receptam, veriſimile eſt in vſu fuiſſe temporibus legis Papiæ. Porro vt à numis ſeſtertiis, ad ſeſtertia tranſeundo , numerus millies multiplicatur:ita cum ad eam locutionem ventum eſt, quæ per aduerbia numeralia enunciatur, creſcunt ſeſtertia ſingula conduplicata, vt ſi centum ſeſtertia dicam , intelligis centum millia ſeſtertium. Sic vbi centies ſeſtertium,dicitur, intelligendum eſt centies centena ſeſtertia, ſiue centies centena millia ſeſtertium, vt annotauit Balduin.in comm. Inſt.de ſucceſſ.liberto. Vide & Cuiac. l.10.obſ.37.

Sev dictio eſt augmentatiua.tex. eſt ſingula. in l.ſi quis ita legauerit. ff.de aur.& arg.leg.quem pro ſing. commendat Ludou. ſing. 561. lego Titio. & reperit Franciſcus Crem. not.56. lego digeſtum.& Dec.conſi.69.viſis duobus conſiliis. in 4.col.poſt Bal. conſil. 442. verba ita dicunt. in 1.lib. & conſ.218. ſtatuto ciuitatis.in 2.lib.& conſi.466.quidam inſtituit.in 3. lib.& Alex.de Alex.Genial.lib.2.c.3.Cotta.

Sev dictio in dubio de proprietate ſermonis diſiungit verba:ſed non ſenſum.ita concludit Corn.conſ.18.in præſenti conſultatione.in 3 col.in 3.lib.& in conſi.198. in propoſita in vlt.colu. eod.lib.poſt Bart.in d.l.ſi quis ita.

Sev, particula diſiunctiua , qua iungimus ea , quorum alterum, non vtrunque affirmamus.De qua Bar.in l.ſi quis ita.ff.de aur. & arg.leg.Alc.in enarrat.l.ſæpe ita compertum.de verb.ſignif. vbi demonſtrat, Seu,vim quoque ampliandi habere.Spieg.

Severissima ſententia l.1.§.origo. Seueriſſimam vindictam exigere. l.1. C.de precib. Seueriſſime vindicare l.vlt.Cod.de crim.ſtellionat.& puniri.l.1.ff.ad leg Iul.de vi priuat.

Severitas iuris.l.6.C.de hæred.inſtituend.ſententiæ.l.4.C.ex quib.cauſ.infam.Briſſ.

Severior ſententia & mitior opponuntur. l.3.C.ex quib.cauſ. infam.

Severiter,idem quod ſeuere,Gord.Imp.in l.ſeueriter.C.de excuſ.tut. Seueriter,inquit,præſes prouinciæ exequetur.Prat.

Severvs, Auguſtus optimus maximuſque princeps appellatur in l.qui ſolidum. §.cum poſt.ff.de legat.2.& ſanctiſſimus.Imperator in l.Titia.§.Lucius.ff.eod.tit.

Severvs plerunque Septimium Seuerum apue noſtros deſignat. Nonnunquam etiam Alexandrum, vt conſtat ex l. vere.§.1.de minor.iuncta l.1.de noxal act.Briſſ.

Severvs Valerius l.1.§.quæſitum.ff.de aqua quotidiana.

Seviri hi erant, qui præerant equitum decuriis, quæ ſex erant, Rhamnenſes ſcilicet, Tatienſes, Luceres, primi ſecundique. Erant enim primi Luceres, & ſecundi, ac ſic quoque Tatienſes & Rhamnenſes geminati erant. Hinc in inſcriptionibus antiquis ſeuirum equitum Rom ſe recepiſſe teſtatur Turneb. Aduerſa.lib.11.c.9. vt in hac Trib.mil.l 7.gem. felic.6.viro equi.Rom.turm.Prat.

Sexagenarios exactores quoſdam appellatos,qui à collatoribus ſpecies annonarias ſuſcipiebant, tributaque exigebant, conſtat ex l.1.C.de exactorib.tribut.in C.Th.& l.2.de annon. & tribut.in C.Theod.Briſſ.Prat.

Sexagenarivs potens eſt , & virginem puellamve ducere poteſt,Gœdd.ad l.128 n 2.de verb.ſign.

Sexiles dies ſine vſuris credere,pro creditæ pecuniæ pecuniam, vt Glareanus exponit, ſoluere, ſine vſuris, per ſex partes,ſiue ſolutiones,eleganter dixit Cæſ.Comment lib.3.Spieg.

Sextans , duæ totius aſſis partes ſunt, hoc eſt duæ vnciæ non nulli ſeſtans ſcribunt, vide Alexand.Genial.dier.primo,c.1.

Sextarivs. Quære,Medimnus.

Sext. Pompon.gentis Pomponiæ clariſſimus fuit Iuriſconſultus , qui ſcripſit l.2. ff. de orig. iur. quam legem commentatus eſt poſt Antonium Garronem Zaſius & Old. Hic Pomponius magno in honore fuit , ac floruit ſub imperio Alexandri optimi Principis.

Sextvs Cæcilius.l.2.ff.de donat.int.vir & vxor.Briſſ.

Sextvs Pedius.l.6.ff.de reb.credit.Briſſ.

Sexvs virilis liberos , & maſculos liberos , ſiue maſculini ſexus nihil inter ſe differunt.Et vero verius eſt,ait Salomonius,nullo modo verbis virilis ſexus fœminas poſſe comprehendi: veluti ex contrario venire non poſſunt mares appellatione fœminini ſexus. Nam vt dicit Pompon.in l.ſi ita ſcriptum ſit, de leg.2.exemplo peſſimum eſt, ſœminino vocabulo etiam maſculos contineri. Spieg.

Sexvs maſculinus ſemper fœmininum continet.autor Iulian.in l.qui duos.de leg.3.

S I.

Si, dictione vti ſolent Iuriſconſulti in denotandis actionibus, exceptionibus & replicationibus: vt in l.1.ff.de condit.trit.l.3. §.illud.l.fundi,leg.exceptiones.20.l.exceptio.22.ff.de excep. Cic.pro Roſc. Si patet eum dare facere oportere : Si pactum non ſit ſolutum : ſi tranſactum non ſit : ſi ob metum non ſit nata obligatio, ſi præiudicium fundo patri veeius non fiat : ſi ſuus non ſit,&c.l.2.l.9.in fin.ff.de except.rei iud.d.l.fundi.l.4. §.item quæritur ſi,§.Labeo etſi,§.ſi à Titio,§.metus cauſa.ff. de dol.mal.except.Cuiac.obſeru.34.lib.5.Gœdd.in commen. ad leg.primam,nu.19.ff.de verb.ſign.

Si verbum actui neceſſario euenturo adiectum conditionem efficit.Sæpe tamen pro re ſubiecta cauſalis fit,ſiue confirmatiue ponitur, veluti in l. videamus.4.in prin.ff.de in lit.iur. Vbi ſi pro quia poſitum inuenitur,cum Vlp.dicit: Et quidem ipſe pupillus

pupillus, ſi impubes eſt, non poteſt: Similis eſt locus in l. Titium & Mæuium. 47. §. à matre datus. verſ. ſi manent res pupilli, vindicari. de adminiſt. tut. item in l. 3. ff. de leg. 1. l. qui Romæ 122. §. Aggerius vbi Donel. de verb. obl. Verum cum ea ſignificatio propria non eſt, vt nec illa, quando ſi, pro quamuis & autem accipitur, vt late Bart. in l. 1. nu. 2. 4. 5. 6. de condit. & demonſtr. & Gœdd. d. loc. n. 17. Eſt quoque vbi hoc verbum pro non ponitur, leg. legato generaliter. in ſi. ff. de leg. 1. l ſi res. ff. de minor. Aliquando pro ſicut l. qua ratione. §. 1. ff. de acqu. rer. dom. Quandoque pro an. l. 3. §. 1. ff. de collat. bon. l. 9. §. 1. ff. de edend. l. 5. §. idem Iulianus. ff. de lib. leg. l. 13. C. de vſufruct. leg. l. 3. C. commun. de leg. l 10. C. de adopt. & alias ſæpe. Vide Cuiac. 3. obſer. 37. in med. Quandoque admonitionis nota eſt l. muto. §. ſub conditione & eo loci Albericus. ff. de tutel. Regulariter Conditionem facit tubr. & l. à teſtatore. ff. de cond. & demonſtr. & toto fere tit. ex cauſa diuerſum. l. aliquando. ff. eodem. Prat.

Si, pro etiamſi vel quamuis leg. ita demum. de recept. arbit. Bri.

Sibi facere videtur, qui non operas eius locauit, ſed quod opus conduxit expedit. Connan. commen. lib. 4. c. 5. n. 10.

Si certum petatur. Notum omnibus eſſe non puto, quid certum in hoc tit. C. ſignificet. Certum hic mutuum eſt, quod peti, id eſt, repeti dicitur, cum à debitore mutuum repetimus, pro quo nobis datur condictio, id eſt, repetitio certi, hoc eſt, mutui, vt ſcribit Hegendorph. in Exegeſi. Anch.

Si cœlum. digito non tetigeris. Conditionem hanc impoſſibilem negatiuam noſtri doctores appellant. l. illa. de verb oblig. cum teſte Alciato rectius neceſſariam conditionem dicerent, quæ pro puta habetur. Niſi forte de eo cœlo intelligant, de quo apud poetam oxymorum, ridiculumque ænigma. Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo, Tres pateat cœli ſpacium non amplius vlnas. Vide 18. c. lib. 1. Parerg. Spieg. Gœdd. in comment. ad l. 1. n. 17. ff. de verb. ſign.

Si diis placet, ſermoni inſeritur, propter rei indignitatem, ſiue temeritatem, teſte Donato. Spieg.

Si eis pro quo Teren. in Adelph. ſis dixit. Donatus in eum locum. Facſis Soſtrata. Sis honorifice additur verbo, ne quod imperatiuo modo pronuntiatur, ſuperbum ſit. Deductus eſt autem à Senatuſconſulti formula: vbi enim aliquid Senatus Conſulib. iniungit, addit, Si eis videatur. Hæc Donatus. Hot. Prat.

Si ex teſtamento ad libertatem perueneris, pro eo, ſi heres te manumiſerit. l. ſeruo manumiſſo. ff. de cond. indeb. Spieg.

Si fecerit, ſi dederit, in conditionibus teſtamentariis plerunque hanc ſignificationem habent, Si per eum non ſtet, quominus det aut faciat. l. 23. ff. de condit. inſt. In ſtipulationibus quoque hæc conditio, Si Pamphilum non dederis, ſic plerunq; exauditur, ſi per te ſteterit quominus Pamphilum dares. leg. 115. ff. de verb. oblig. Similique modo hæc conditio, Si Capitolium aſcenderit, ſic accipitur, ſi, cum primum potuerit, Capitolium aſcenderit. l. 29. de cond. & demonſtr. Et ex diuerſo, Si Capitolium non aſcenderit, hanc recipit interpretationem, ſi, cum primum potuerit, Capitolium non aſcenderit. l. 17. §. 1. ff. de manum. teſtam. Pari ratione talis conditio, Stichus, ſi eum heres non manumiſerit, liber eſto, hunc ſenſum habet, ſi, cum primum potuerit, ſiue magno incommodo ſuo manumittere, non manumiſerit. l. 20. in fin. ff. de ſtatulíber. Briſſ.

Si pateret. Verba erant olim iudicii recuperatorii.

Si quid acciderit, abſolute prolatum, mortem ſignificat.

Si quis, tam maſculos quam fœminas complectitur, vt videre eſt in l. prætor. §. hæc verba. ff. de negot. geſt. l. 1. §. ait prætor, ff. de conſtit. pecu. Et apud Plaut. in Vidularia: Dic mihi (inquit) ſi audes, quis ea eſt, quam vis ducere vxorem? Et apud Teren. in Eunucho: Hunc oculis ſuis noſtrorum nunquam vidit Phædria. Quæ quidem antiqua locutio eſt, & ἀρχαϊσμός, teſte Donato & Ouidio:

Si quis in hoc artem populo non nouit amandi,
Me legat, & lecto carmine, doctus amet.

Brech. in l. verbum. ſub tit. de verb. & rer. ſign.

Si quid in teſtamento, quod ante hoc tempus feci, legaui, cul dare volui, peto ab his, vti tertiam partem pecuniæ filiæ meæ reddant. leg. libertis. §. poſthumus. ff. de aliment. legat. Spieg.

Si ſciens fallo: Formula iuriſiurandi, quam Feſtus ſic exponit: Lapidem ſilicem tenebant iuraturi per Iouem, hæc verba dicentes: Si ſciens fallo, tum me Dieſpiter ſalua vrbe arceq; bonis eiiciat, vt ego hunc lapidem. Ad hunc morem alluſit Paulus in l. 26. ff. de iureiur. Qui iuraſſe dicitur, nihil refert, cuius ſexus ætatiſve ſit: omni enim modo cuſtodiri debet iuſiurandum aduerſus eum, qui contentus eo, cum deferret, fuit, quamuis pupillus non videatur peierare, quia ſciens fallere non videatur. Huius eiuſdem formulæ Polyb. lib. 2. mentionem facit: ſed & Cic. ad Treb. Quomodo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, quum ſcias, Iouem iratum eſſe nemini poſſe? Hotom. Prat.

Sic, pro non alio modo. Eſt enim particula demonſtratiua formæ & qualitatis: vt in l. Gallus. in prin. iuncta gl. ſuper verb. Si ſic fieri voluit.

Sica ſignificat ferreum cultrum. Proprie vero dicebatur breuior gladius, eratque latronibus apta, doloni non diſſimilis, vt refert Balduin. Inſtit. de publ. iudic. Huius appellatione telorum genus comprehenditur. Cicero pro Milone: Extorta eſt, inquit, confitenti ſica de manibus. Hinc

Sicarius, qui telum quocunque animo occidendi hominem gerit. Act. 21. Eduxiſti in deſertum quatuor millia virorum ſicariorum. Horum pœna ex lege Cornelia fuit aquæ & ignis interdictio, cui poſtea deportatio, & bonorum ademptio ſubrogata eſt, qua etiam hodie afficiuntur, qui gradus ſunt ſublimioris: ſequenti gradu qui erant, capite puniebantur, id eſt, morte: humiliores vero etiam beſtiis obiiciebantur, vide Vul. ad §. item lex Cornelia de ſicariis. 5. n. 7. Inſt. de publ. iud.

Sicarii. Suidas, σικάριοι λῃστῶν γένος. σίκας δ' ἐπικέκληνται ξίφη φορῶν. Cuiac. in Notis ſuis ad lib. 4. Iuſt. tit. vlt. circa medium.

Siccare retia. l 5. ff. de diuiſ. rerum.

Σίκιννις, ſaltatio Satyrica eſt. Bud. in l. 2. de his qui notant. infam.

Sicilices, apud Ennium, ſunt haſtæ habentes ſpicula lata: Incedit, inquit Feſtus ex Ennio, miles vulgo ſicilibus latis. vide Turneb. 19. aduerſ.

Sicilicus, in l. 22. §. 2. ff. de annu. leg eſt vnciæ pars quarta, interprete Voluſiô Mœtiano in lib. de aſſe. vide & Bud. lib. 1. de aſſe. Goth. ad d. §. 2.

Siclus, שקל, nomen ponderis, quaſi dicas librator: erat enim modus & regula omnium ponderum. Eſt autem prima diuiſione, Siclus aureus & argenteus. Et hic habebat viginti obolos: & ſecundum Græcorum ponderationem, ponderabat tetradrachmum, id eſt, quatuor drachmas: & ſecundum noſtram monetam maiorem valebat dimidiato Ioachimico. Et hic quoque erat duplex, vulgaris, ſeu prophanus, & ſacer, ſeu ſanctuarii, qui aliquando erat iuſtior & grauior. Porro, quod ad Sicli, dum moneta eſt, figuram attinet, in vna facie habebat vrnam, cum circumſcriptione שקל ישראל: in altera facie virgam Aaron, cum circumſcriptione ירושלים קדש: Ieruſalem ſancta. Voluerunt autem duabus illis picturis, ara & virga, tanquam ſymbolo ſignificare ſacerdotium, & regnum.

Sicubi, pro ſi alicubi, l. fi. §. ſicubi. C. de his qui ad eccl. cōfug. Sp.

Sicut, ſicuti, ſimilitudinis aduerbia: tametſi interdum non res ſimiles, ſed diuerſas, & plane contrarias denotant: & particula Ita. in ſecundo membro ponitur, vt apud probatos autores. Quin & interpretes obſeruarunt, ea haud omnimodam ſimilitudinem perpetuo denotare: vt not. in l. ſi cum excipit §. quatenus. verſ. ſicut in interdicto. ff. quod met. cauſ. l. cuſtodiam. de peric. & com. rei vend. Spieg.

Sicut inſtructus eſt fundus. Quid hæc ſibi verba velint, exponitur in l. 2. C. de verb. ſign.

Sigillare, & ſigillum alicui rei apponere, & claudere ſignificat, vt apud Varron. Contra, inquit, lex minus impia eſt, ne filii parentibus luce ſigillent oculos.

Sigilla in ædificiis fuiſſe legimus, l. 13. §. ſed ſi ædium, ff. de vſufr. l. 41. §. pen. de leg. 1. l. 12. §. Papi. ff. de inſtruct. vel inſtrum. l. 17. §. caſtella, ff. de act. empt. l. 19. §. idem Celſus, ff. de aur. argent. Et apud Plin. lib. 36. c. 25. Pediculis argenteis adiuncta ſigilla, in l. 32. ff. de auro argent. Sigillum candelabro adiectum, in l. 23. §. ſi quis rei ſuæ, ff. de rei vindic. Et Patellæ adiecta ſigilla, apud Cic. 6. in Verr. Arnob. lib. 6. Briſſ. Prat.

Sigillaria, pro ſigillis deorum, & ὑποκοριστικῶς etiam ſigilliola, Arnob. lib. 6. Abſtinetis, ait, à riſu, cum pro diis immortalibus, ſigilliolis hominum formis ſupplicatis humanis, quinimo deos eſſe ſigillaria ipſa creditis, Tertul. in lib. de Orat. Cum perinde faciant nationes adoratis ſigillatib. ſuis ridendo. Briſſ.

Sigillarii, vt antiquæ gloſſ. teſtantur, ſunt νευροσπάσται, id eſt, circulatores, qui imagunculas quaſdam venundant, quæ neruis quibuſdam & fidiculis mouentur, perinde ac ſi viuerent. Et hoc ſenſu ſumpſit Tertull. lib. de anima: Velut ſigillario, inquit, motus ſuperficiem intus agitante. Item aduerſus Valentinianos duobus locis. De his ſic Ariſtot. lib. de mundo: ὁμοίως δὲ καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι, ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα τοῦ ζώου καὶ ὦμον καὶ ὀφθαλμόν. ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη μετά τινος εὐρυθμίας. Prat. & vide Cuiac. lib. 11. c. 30.

Sigillaria, vicus Romæ, in quo non ſigilla tantum, ſed & libri, & lances, & aliæ id genus venales res exponebantur: vnde in l. penult. § paterfam. ff. de leg. 3. Sigillaribus emptæ lances. Et apud Gell. lib 2. cap. 3. In ſigillariis emptus liber, qui etiam libros eo loci expoſitos aperte ſignificat, lib. 1. c. 4. Meminit & Sueton in Neron. cap. 38. Vnde etiam ſigillariorum celebritas quædam inſtar nundinarum Saturnaliorum diebus addita, qua ſigilla deorum fictilia venalia proponi, & pueris emi, ſed & inuicem pro munere miſſitari ſolebant, quemadmodum Macrob. lib. 1. c. 10. & c. 11. oſtendit Spartian. in Caracalla, quæ à parentibus gratia ſigillariorum acceperat, & vel clientibus vel magiſtris ſponte donarunt. Idem in Hadrian. Saturnalia & ſigillaria frequenter amicis inopinantibus miſit, & ipſe ab his libenter accepit. Sicque hoc verbum vſurpauit Sueton. De his ita Auſon. Ædiles plebeii etiam, ædileſque curules ſacra ſigillorum nomine dicta colunt: Alexander Neapolitan. lib. 3. Ge-

nial.dierum,c.4.Cuiac.11.obſeru.30. Brod.Miſcell.lib.3.c.12. Briſſ.Prat.

Sigillatim, id eſt, per ſingulos: exemplum in c.quia propter extr.de elect.vbi dicitur: aſſumantur tres de collegio: qui vota cunctorum ſecrete & ſigillatim diligenter exquirant.Ioan. Bellon.Etym.

Sigillum, parua ſtatua.Vlp.de Pund.inſtit.l.quæſitum.Sigilla, inquit,& ſtatuæ affixæ non continentur. Nebr.dicitur & quo quid conſignamus, vel obſignamus, & notamus, *ein bitſchad oder handzeichen.* Si petam a te decem tenore chirographi tui tui ſigillo confirmati. Tu negas ſcripſiſſe te, vel inficiaris ſigillum: recte petam,vt edas ſigillum tuum,vel vt aliquid manu tua ſcribas,quod conferatur cum chirographo.Spieg.

Sigillum etiam publicum ſine ſubſcriptione fidem non facit. Molin.in conſuet.Pariſ.Rubr.de feudis.§.5 num.13.cum nihil per ſe loquatur, mutumque teſtimonium (quod nullum eſt) ſine ſubſcriptione, vel æquipollente habeatur. Gœdd.ad l.39. n.3.de verb.ſign.

Sigla vel ſinglæ notæ ſunt, quibus vti librarii in ſcribendo ſolebant. Iuſtin.de compoſ. ff. Eandem autem pœnam falſitatis conſtituimus, & aduerſus eos, qui in poſterum leges noſtras per ſingulorum obſcuritates auſi fuerint conſcribere. Omnia enim,id eſt,& nomina prudentium,& titulos,& librorum numeros per conſequentias literarum volumus non per ſigla manifeſtari. Item in Græca conſtit. αὐτοῖς ταύταις ἐπικειμένης τῆς ποινῆς καὶ τοῖς διὰ σημείων ποτὲ ἐν τῷ γράφειν χρωμένοις, ἃ ἀπὸ σίγλας καλοῦσιν, id eſt, Eadem etiam pœna iis imminente, qui certis notis, quas ſinglas vocant,in ſcribendo vtuntur Hot.Goth.ad l.1.§.in ſchola exceptorum.12.C.de offic præfect.prætor Afric.

Sigma apud Lampridium in Heliogabalo menſæ genus eſt,quę lunæ ſimilitudinem haberet, formamque præferret Σ literæ Græcæ: Crinitus lib.19.c.10.Idem affirmat Io.Bapt.in comm. Epiſt.Sidon.Apollin.ad Sigarium,lib.2.hiſce verbis:Menſula ea potiſſimum figura adfabre læuigata & exculta, vti ſex caperet maiori ex parte conuiuas,in ſimilitudinem elementi Græcanici implicatioribus ſpiris incurua, non abſimili fortaſſe figura ab ea, quam Lucian. in Lexiphane Delphinidem appellat. Sigma Vates Epigr. itidem numerat in 4.& 10. Accipe lunata ſcriptum teſtudine ſigma, Octo capit, veniat quiſquis amicus erit.Lampridius in Heliogabalo: Recenſet ſigma iuuenibus eſſe ſtatum. Sigma vocitatum à literæ Græcæ ſimilitudine,quemadmodum zeta ſiue zetecula à z literæ figura, & ſi ſint, qui ἀπὸ τοῦ ζῆν, hoc eſt, viuere, deflectant.

Signa, ſigilla,& ſignacula idem valent.l.1.§ ſi pecunia.ff.depoſiti l.12.§ penul.ff.locat.l.1.in fin.l.2.§.ſi dubitetur.l.4.ff.de teſtam.quemadmodum aper.Briſſ.

Signa autem anulis χαρακτῆρας habentibus impreſſa accipimus in re teſtamentaria.l.22.§.ſignum autem.ff.qui teſtam.fac.l.11. ff.de iniuſto rupt.§.1. Inſtit.de teſtam. Sunt & ſigna,in Auth. quod ſiue.C.de teſtam. συμβολα τῶν εἰρημένων: quam male Bulgarus & alii hanc dictionem ad liberorum nomina retulit:niſi dicamus,per ſigna eum ſigla intellexiſſe hac in re:& turſus συμβολα, vbi de numeris loquitur.Prat.

Signaculum, in l. hac conſultiſſima. C.de teſtam.ſignificat ſignum ad notam impreſſam.Poteſt tamen aliquid eſſe ſignum, quod non ſit ſignaculum : vt ſtatua ſignum eſt, at anuli affixum ſyngraphæ,ſignaculum.Græce σφραγίς. Spieg.

Signa luctus hæc ponuntur in l.15. §. hæc autem.ff.de iniur. Vt ſi lugubri & ſqualida veſte vtatur , & eo habitu ſequatur nos aſſidue, vt apud Senecam proponitur 30.controu.li.6.vel ſi publice lugeat conditionem noſtram, qui rei iudicio delati ſimus.Item ſi demittat barbam, ſubmittat ve capillos,id eſt,ſi non tondeat, quod etiam luctus & mœroris fuiſſe ſignum , idem Seneca eodem declarat loco. Barba, inquit, demiſſa,ſordidatus ad vos veni. vide Cuiac.lib.6.obſeru.5.

Signare quid eſt,niſi proprium aliquid ponere? Hoc eſt enim ſignare, imponere aliquid,quod non confundatur cum cæteris. Signare , eſt ſignum rei ponere. Cuicunque rei ponis ſignum,ideo ponis ſignum,ne confuſa cum aliis,à te non poſſit agnoſci: author D.Auguſtin.tractat.25.in Ioan.Spieg.

Signare, eſt ſigillo obfirmare. Vlpian.in l. videamus.§.qui vinum.ff.locati. Qui vinum(inquit) de Campania tranſportandum conduxiſſet,deinde mota à quodam controuerſia,ſignatum ſuo & alterius ſigillo in apothecam depoſuiſſet,ex locato tenetur, vt locatori poſſeſſionem vini ſine controuerſia reddat:niſi culpa conductor careret. Sed & Saluſtius in Catilin. ſigna pro ſigillis vſurpauit. Igitur (inquit) perlectis literis, quum prius omnes ſigna ſua cognouiſſent , Senatus decreuit: vti abdicato magiſtratu Lentulus , itemque cæteri in liberis cuſtodiis haberentur. Signa ſua ſigilla intellexit : vnde obſignare (quod Græci ἐπισφραγίζειν , & ἀποσφραγίσματα ſigilla) eſt impreſſo aliquo occludere. Martianus in l.diuus Adrianus.ff. de cuſtod. & exhib.reor. Brech.in l. ſubſignatum ff.de verb.& rer.ſignific.

Signare & ſubſcribere differunt : Illud anulo,hoc calamo perficitur,Gothof.ad l.21.in princ.C.de teſtamentis.

Signatæ tabulæ teſtamenti in edicto prætoris accipiuntur, quę ſeptem teſtium ſignis ſignatæ ſunt. l.vlt.ff.de ſecund.tab. Nec ſignatæ videntur,ſi earum linum, quo ligatæ erant,à teſtatore ipſo inciſum eſt.l.1.§.penult eod.tit. Harum obſignandi morem ſic expreſſit Paul.lib.5.ſent.tit.ad leg.teſtam.Ampliſſimus ordo decreuit eas tabulas, quæ publici vel priuati contractus ſcripturam continent,adhibitis teſtibus ita ſignari,vt in ſummam marginis ad mediam partem perforatę,triplici lino conſtringantur, atque impoſitum ſupra linum ceræ ſigna imprimantur, vt exteriores ſcripturæ fidem interiori ſeruent. Sic & in l.12. ff. de iniuſto rupt. ſignatum teſtamentum accipimus. Signata ciſta in l 1. §. ſi ciſta.ff.de leg. commiſſ. teſtium ſignis obſignata. Sic & ſignata domus.in l 1.§.pen.ff.de vent.in poſſ. mitt.l.2 c.ff.de iniur.Briſſ.Prat.

Signa præterea vexilla militaria ſunt l.2 §.initium.ff.de or.iur. l.pen.ff.ex quib.cauſ.maior l.3.§.vlt.ff.de teſtib.Briſſ.Prat

Signa Romani, auctore Vegetio lib. de re militari ſecundo tria habebant, Aquilam , Dracones, & Vexilla , Aquila totius legionis ſignū eſt , quam portat aquilifer, Dracones ſunt ſingularium cohortium. Legio enim in decem cohortes diuiditur, quos,qui ferunt,Draconarii dicuntur. Cohortes vero in centurias diuidebantur.ſingulis centuriis ſuum erat Vexillum,in ſingulis vexillis notatū erat, ex quota cohorte quota centuria eſſet,ne qui milites à ſigno aberrarēt,q̃ & Dion.li.41.declarat.

Signatores, teſtes ad teſtamenti, nuptiarum , vel cuiuſcunque alterius negotii tabulas anulis ſuis obſignandas adhibiti, appellantur l.22.ff.de teſtib.l.3.§.hoc interdictum.ff.de tabul. exhib.l.32.in fin.ff.de furt. Curent magiſtratus cuiuſque loci teſtari volentibus,& ſeipſos & alios teſtes, vel ſignatores prebere: quo facilius negotia explicentur, & probatio rerum ſalua ſit.Sic in l.32.in fin.ff ad l.Aquil.l.4.l.6.l.7. de teſta.quemadmod.aper. Saluſt.in Coniurat.Catilin. Ex illis teſtes ſignatoreſque falſos commendare.Suet.in Auguſto,cap.33.Et cum de falſo teſtamento ageretur , omneſque ſignatores lege Cornelia tenerentur,&c. Valer.lib.7.cap.7 In eo Tullianus Pompei magni familiaris ipſo Pompeio ſignatore heres ſcriptus. Sic apud Tacitum: Adhibitis,inquit, qui obſignarent, velut ſuſcipiendorum liberorum cauſa conueniſſe.Prat.

Signatores etiam appellantur in l.vlt.ff.de leg. commiſſoria. qui ſacculum pecuniæ ſignis ſuis obſignarunt.Briſſ.

Signatorius anulus Vopiſco dicitur ſigillaricus, vt refert Cuiac.14.obſeru.11.circa fin.

Signatorio anulo teſtamenta claudebantur. l. ad teſtamentum.ff.de teſtam. Eo vtimur, vt ſignum imprimamus l.ad teſtium.§.pen.eod.tit.proprie à noſtris appellatus, *Ein Bitſchad*, quaſi a damno præſeruatio. Ornamenti autem nomine eum contineri. Paul.negat. vide Gœdd.in comm. ad l ſignatorius. 74.n.2.3 ff.de verb.ſign.gl. ſub fin.c.vnic.Clem.de iureiurando refert,quod ſigillum, vt ait,magnū a bulla aurea diſtet.Spi.

Signatum aurum.vide Aurum ſignatum.

Signatus. Vlp.l.ad teſtium.de reb. eorum qui ſub tut.Signatas tabulas accipi oportet , & ſi lineo, quo tabulæ inuolutæ ſunt, ſigna impreſſa ſint. Signatum,pro inſigni, apud veteres legitur: vt, Signata virgo. Vide Non.

Signifacere, pro ſignific.Martian.in l.66.§.3.ff.ad SC.Trebell. Nam ſi auditus capaces ſint , vel interrogati nutu poſſint ſignificare, velle ſe periculo ſuo hæreditatem adire.Pra.ex Hot.

Significare, id eſt,quod rei ipſius eſſentiam, veluti picta quadam in tabella ἐμφατικῶς exprimit,& ponit ob oculos: hoc Græci σημαίνειν, καὶ προσσημαίνειν, & προσσημαντικόν, ſignificatiuum: ῥῆμά ἐστι μέρος λόγου χρόνων διαφορᾶν προσσημαντικόν, ſignificatiuum, vt ῥῆμά ἐστι μέρος λόγου χρόνων διαφορᾶς προσσημαντικόν, id eſt, verbum eſt pars orationis cum actione etiam temporum ſignificatiua. Significare igitur eſt rem , de qua quæſtio eſt, repræſentare. Sed id quidem variis modis. Nam modo ſtrictius,modo latius,nunc proprie,nunc autem improprie, & κατὰ χρηστικῶς res ipſa ſignificatur,ac ſecundum ſubiectam materiam: vt in l.ſi certum petat.Felin.c.1 de ſumma Trin.Iam vero quandocunque de verbi ſignificatione inter Iurecouſultos agitur , de propria ſolet intelligi, niſi aliud teſtatorem ſenſiſſe deprehendamus. Vt ſi Titius veſtem legauerit , de veſte nondum texta ſenſiſſe, non putandum eſt, niſi quoque non textam nuncupatis,& expreſſis verbis adiecerit, &c. Eſt etiam ſignificare,aliquando indicare & prædicere aliquid venturum, vt cum dicimus de ſignis pluuiam, vel ventos, vel quid aliud ſignificantibus. Cic. in Orat.pro Sext. Roſc.Amer. Auſeribus (inquit) cibaria publice locantur, & canes aluntur in Capitolio, vt ſignificent,ſi fures venerint , & ſi fures internoſcere non poſſunt , ſignificant tamen,&c.Brechæ,in l.cum omne ius .ff.de verbor.& rerum ſignificat.

Significatio.in rubr.ff.de verb ſign.nihil aliud eſt,quam certa ſenſus demonſtratio,qua qualibet res dictionis attributione ab intellectu ſumpta ἐμφατικῶς exprimitur: vel breuius: Significatio eſt proprius & verus verborum rerumque intellectus, quo quælibet res tanquam in picta tabella oculis quaſi ſubiicitur & declaratur,per ea, quæ not.Bald.ad rubr.C.de verbor. ſign.&

ſign.Roger.in tract.de iur.interpt.q.2.in prin.n.1.vide Goedd. in comment.ad rubr.ff.de verb.ſign.n.9.

SIGNIFICATIO. Marcellus: Non aliter, inquit, à ſignificatione verborum recedi oportet, quam cum manifeſtum eſt, aliud ſenſiſſe teſtatorem. Vide Alc.tam ſuper rub.de verb.ſign.quam quos eadem de re libros plane aureos ſcripſit.Spieg.

SIGNINVM riuum lapideum interpretatur Vlp. in l.1.§. vlt.ff.de riuis.Plin.lib.35.c.12. Signinum ex teſtis tuſis fieri calce addita ſcribit.Vitr.vero lib.8.cap.vlt Signina opera ita fieri tradit: Primum harenam puriſſimam aſperrimamque parari.cementum de ſilice frāgi,calcem quoq. q am vehementiſſime mortario miſceri, ita vt quinque partes harenæ ad duas calcis reſpondeant,mortarioq; cementum addi.Front.lib.de aquæductib. Concipiuntur ergo via Collatia ad milliarium octauum paluſtribus locis ſigniuo circumiecto, continendarum ſcaturiginum cauſa.Ex quibus apparet,ſigninum riuum teſtaceum & cementitium potius quam lapideum interpretandum eſſe. Ideoq; Briſſonius ſuperiorem interpretationem à Triboniano, non ab Vlpiano venire ſuſpicatur. Sunt tamen,qui in illo Vlpiani loco legendum ſiliceum contendant,pro ſigninum ad euitandam antinomiā, quæ oriri poſſet ex leg.Serui.§.1.ff.eo.

SIGNINAM fabricam etiam Boethius in Top.Cic.dixit.Et ſigninum alueum aquæductus Caſſiod.lib.5. Var.Epiſt.ad vniuerſos poſſeſſores.Briſſ.Prat.Goth.ad l.1.§.10.ff.de riuis.

SIGNINVS, Signina Campaniæ vrbs,nota vini auſteritate. Vnde vinum Signinum Martiali.

SIGNVM, quo quid fidei cauſa obſignamus, quod ſigillum certum eſſe volumus. Dicitur & apud IC. in l.3.§. hoc interdictum.de tab.exhib.Spieg.Vel,

SIGNVM eſt res præter ſpeciem,quam ingerit ſenſibus,aliud aliquid obiiciens ex ſe in cognitionem venire.c.ſignum.de conſecrat diſtinct.2. Et ſignare,eſt ſignum imprimere,vt ſupra exemplum eſt in §.poſſunt.Inſt.de teſtam.ordin. Vbi dicitur: Poſſunt omnes teſtes vno annulo ſignare teſtamentum, & ſignatorius annulus eſt, qui ſignat,ſeu quo ad ſignum vtimur: vt in l.ſignatorius annulus.ff.de verb.ſig.& ſignificatio rerum dicitur demonſtratio, vt in tit prædict.Io.Bellon.Etymol.

SILANI, vel ſyluani:vide ſup. Salientes.

SILENTIARII, qui audientiam faciunt, murmur voce compeſcunt & cohibent,quorum ſchola in aula Conſtantinopolitana erat, vt ex Niceph. lib.16.c.24.apparet. De his ſilentiariis ſacri palatii viris ſpectabilibus memin.t l vlt.C.de excuſ.tut. l.30.§.vlt. ff.de inoffic.teſtam. Conſtant.de adminiſtr. Imper. [Greek] Hos intellexit Claudianus,dum ait:ſacroque adhibere ſilentia ſomno Ambr. in orat. de morte Valent. Veſperi profectus eſt ſilentiarius, tertio de mane quærebat, iamne remoraſſet.At apud Saluian.Maſſi.lib. 4.de vero Dei iudicio,cum ait,Pauerit quippe actores, pauerit ſilentiarios, pauerit procuratores. Silentiarii accipiuntur, qui in familia cæterorum ſeruorum murmur cohibebant, vt Seneca quadam Epiſtola probat. Sed & Procop.lib.2.de bello Perſico: Imperatorum ad ea,quæ ſunt quietis,miniſtros ſilentiarios vocari ſcribit. Erant autem ſilentiarii ſub decurionibus:vt videre eſt l.3.in fin.C de ſilent.qui alias ſacri conſiſtorii decuriones dicuntur, vt C Theod. l.2.6. & vlt.iam d.tit.& alias ſacri palatii,vt l.1.C.eod.Prat.

SILENTIARII (vt inquit Procop.) miniſtri ſunt ad ea,quæ ſilentii, quietiſque ſunt interiores in principis domo, arcanorum principis conſcii,quique ſilendis,&arcanis principis conſiliis intereſſe ſolent.Quidam eos auricularios appellant.Et horum prærogatiuas recenſet potiſſimū l.3.C.de ſilētiar.& decu.li.12.

SILENTIO conueniſſe videtur,i.e.tacito conſenſu,qui ex ſilētio pręſumitur,vbi quis contradicendo actum impedire poteſt:l. 51.ff.locati.Sic ſilentio comprobare.Paulus lib.1.ſent.tit.Briſſ.

SILENTIVM, id eſt,præteritio, in l.10.C.de teſtam.milit.

SILENTIVM longum,in l.3.C.ſi maior.fact.alien.rat.interpretatur ibi Gothofr.quinquennium

SILENTIVM, pro taciturnitate,l.27.§.famil.hereiſc.

SILENTIVM.pro interdictione aduocationis l.8.de poſtulando.

SILICERNIVM Latini dicebant, quod Græci [Greek]: diciturque ſilicernium, cum poſt parentationes circumpotationes fiebant, ſeu funebre conuiuium. Brech.in l.cum in teſtamento ff.de verb.& rer.ſign. Et ſilicernii quidem veriuerbium hoc videtur liber gloſſematorum antiquus adferre, quod in ea nullo lumine accenſo ſilentes tantum vmbræ cernantur,his verbis:Silicernium, [Greek]. Cuiac.obſ.lib. 11.c.21. Gothofr.ad l,funeris.37.ff.de relig.& ſumpt.fun.

SILICARII, Lege,Zoxeni.

SILIGINARIVS, cuſtos ſiliginis, diſpenſator ac diſtributor. Vlp. de furt.l.ſi quis vxori. Si ſiliginario,inquit,quis dixerit,vt qui nomine eius ſiliginem petiiſſet Nebtiſſ. Adde Forcat.in penu iur.ciu c.6.Prat Hot.

SILIGO, frumenti genus optimi, de quo Plin.lib.18.c.8.Iulian. l.30.ff.de neg geſt. Quendam ad ſiliginem emendam decreto ordinis curatorem conſtitutum.Prat.ex Hot.

SILIQVA erat primum & minimum pondus apud Romanos:De ſiliquis fit mentio in Auth. ſed hodie. C. de epiſc. & cleric.Io. Bell.Etym.Vide fuſe Cuiac.16.obſ.23.

SILIQVATICVM, eſt mercatorum onus,quod in nundinis exigitur ob venditionem proponendam,vt teſtatur Caſſiod.lib.4. Idem lib.2.Qui ita, inquit,commercium negotiationis exerceat, quatenus nec monopolii, nec ſiliquatici, nec aurariæ aliquid penſionis impendant,Græci [Greek] appellant. Prat. Cuiac.ſuper Rubr.de luſtralis auri collatione C.lib.11.

SILLANIANVM Senatuſconſultum ad quæſtionem familiæ pertinebat. Quibus temporibus factum ſit, ex P.Fabro Cuiacius docuit lib.1.obſ.c.18.

SILVANI quid ſint, vide ſup.in verbo,Salientes.

Σημαντωρ, ſignator,ſignificator, à σημαίνω, ſigno, ſignifico, quod eſt tertium principis vocabulum,ex quibus principis proprietates colliges. Supremus eſt,ad quem vt omnia referuntur,ita ſubditorum curam omittere minime quidem debet. Rex eſt, qui regere & cuncta corrigere debet. Signator vero & ſignificator eſt.legibus ergo ſuis ſignificare debet, quid agendum,& à quo abſtinendum,quod vbi fiet,beata erit Reſpublica.Droſæus in Method.iur.

SIMILIA dicuntur, ſi ſpectatur Etymologia, quaſi ſimul ea,vel eadem. Similitudo à Græcis vocatur ὁμοιότης, conuenientia.

SIMILIA dicuntur quadrifariam. Primo, quo ad ſpeciem,habitudines, diſpoſitiones corporeas; vt duæ mulieres forma, habitu, & nota pulchritudinis ſimiles, vel homines duo: quales ſcripſit Valer.lib.9.tit.de ſimilitud.formæ. Secundo,Similia quædam dicuntur, quo ad naturales potentias: vt quando duo vel plures habent eandem vim loquendi, ambulandi,videndi,docendi,& agendi ſerii nonnihil operis: Tertio,Similia quædam dicuntur, quo ad ſtaturam,fortunam,conditionis euentum,quo ad corporis effigiem,& lineamenta. Quarto denique Similia quædam dicuntur,quoad paſſionem, vt ligna diuerſæ ſpeciei,quando comburuntur quercus & laurus,ſimiles emittunt flammas, & carbones relinquunt, duo latrones, quando ſuſpendio finiunt vitam,dicuntur ſimili plecti ſupplicio.Taboet.in topico militiæ for.& legal.diſcipl.

SIMILIA exiſtimanda ſunt:cum vtrinque eadem eſt æquitatis ratio (quod variis conſtitutionibus docebimur) ex quo argumentum à ſimili duci debet:cuius rei nomine varii Topica legalia ſcripſere. Argumento autem à ſimili quando locus ſit, docet ICtus in l.non poſſunt omnes.ff.de legib.nec vllum frequentius habent Iuriſperiti argumento à ſimili. Similium,parium, & comparatorum tractationem ſibi conſcribere debet iuris ſtudioſiſſimus quiſque.Prat.

SIMILIA non ſunt eadem, l.quod Nerua. ff. depoſ.ſed quorum qualitas eſt vna: at quorum eadem eſt ſubſtantia, eadem dicuntur, iuxta Bald.in l.neque leges. ff.de legibus. l.ea quæ.C. de condict.indeb. Quæ origine ſunt diuerſa, eadem non ſunt; ait Salomon.l.Gallus.ff.de lib.& poſthum.Prat.

SIMILIA in diuerſis perſonis,cauſis vel rebus cenſentur illa,quę habent vnam & quaſi eandem perſonam. Bald. in comm.ad l. de quibus.col.13.verſ.viſo de cauſis.ff.de legib.

SIMILIA non ſunt,ſi plures inueniuntur differentię,quam conſonantiæ,Bald in l.1.in 2.notab.&ibi Iaſ.in 3.col.C.de iur.emphyt.Feli.in c.capitulum.col.2.ibi,nullum ſimile. ext.de reſcr.

SIMILA, cuius meminit diuus Hieron. in c.gloria.12.q.2.conſici hoc modo, tradit Cotta: Frumentum factum,ait, in fruſta, vel mollitum groſſe in aqua, in diuerſas ſubſtantias diuiditur, per cribra extrahitur furfur, & farina ſubtiliſſima, quæ pollina dicitur: poſtea remanet ſimila, quæ diuiditur in groſſam, ſubtilem,& mediocrem: de polliua fit panis papalis, de ſubtiliori ſimila fit etiam panis, de reſiduis duabus fiunt pultes, & alia cibaria. Plin.lib.18.ſcribit, Africum triticum præſtat ſimum fuiſſe: ex cuius farina primum ſimilago, quæ & ſimila dicitur. Cibro tenuiſſimo & polline,cernebatur,ita vt ex polline reſtante ſecundariam veluti ſimilam elicerent, & craſſiorem rurſus pollinem à furfuribus laxiorem incerniculo ſuccernerent. Celſus lib.2.c.17. Et tritico,inquit,firmiſſima ſiligo,deinde ſimila,&c.In Geneſi quoque legitur:Accelera,tria ſata ſimilæ commiſce,& fac ſubcinericios panes.Cotta.

SIMILI modo,pro ſimiliter.l.6.§ ſimul. & § ſeq ff.quæ in fraud. credit.

SIMILITVDO Ariſtoteli eſt vnitas qualitatum,quod teſte Salom. aperte liquet in l.qui liberis.ff.de vulg.& pup.Ioan.Andr.in c. non poteſt. de præb.in 6. Similitudo eſt rerum inter ſe differentium comparatio.

SIMILITVDO autem duplex eſt. Aut enim ex pluribus rebus ſimilitudo colligitur: vt ſi tutor fidem pręſtare debet,ſi ſocius, ſi mādatarius,debet ēt procurator. Aut vna res vni rei cōparatur. Cic.ad Trebat.Si ędes exeſæ corruunt, vitium ve faciunt,quarū vſusfructus legatus eſt:heres reſtituere non debet,nec reficere, Non magis,quam ſeruū reſtituere,ſi is cuius vſusfructus legatus eſſet,deperiiſſet.l.qui vſumfructū.§.contra.& l hactenus ff.de vſuf. l.reperi. §.pen.& l.ſi ager. ff. quib.mod vſusfr. amit.Vide etiam l.amplius.ff.de damno infect.Oldend.Prat.

SIMILITVDO non procedit, ſi forte monſtrari poſſit, illud, quod confertur, diuerſum eſſe genere, natura, vi, magnitudine, loco, tempore, perſona, opinione, aut aliis rationibus, tum enim frigidum ſtatim & eneruе fit argumentum. Quapropter ad probandum non ita crebro, ad explanandum illuſtrandumque frequenter adhibenda eſt ſimilium collatio. Quia mirum in modum inſtruit, & quandam rei imaginem ſubiicit animo. Eſt igitur probatio à ſimili, quoties Iuriſconſulti, vel noſtræ ætatis interpretes vtuntur, his verbis, Argumento l.1. facit l.2. accedit l.3. aut his ſimilibus. Sic Africa in l. ſeruum filii. §. eum qui chirographum ff. de l.1. Argumento eſt, inquit, venditio. Schard. ex Prat.

SIMONIA (quam Latini ambitum vocant, ſiquidem ſimonia Latinum non eſt) dicitur, quando quis vult dare, aut accipere dona Dei, data aut accepta pecunia. Cuiuſce rei pulcherrimum habemus exemplum in Actis Apoſtolorum de Simone mago Samaritano, homine nefario, à quo vulgares ſimoniam ipſam vocant. Hinc tit. lib.5. Decret. eſt de ſimonia. Simonia an iure ciuili ſit licita, differit Bartolus in l.1. ff. ad legem Iul. de ambitu. & in l. iſte autem. ff. de hered. inſt. Prat.

SIMONIAM definit Goffredus in Summa, vt ſit ſtudioſa cupiditas emendi, vendendi ſpiritualia, vel his annexa, tot. tit. de ſimon. in antiq. & 6. extra. vel & generalius, eſt crimen eccleſiaſticum, quod ſapit hæreſin. c. altare 1. q.3. Prat. Porro ſimoniæ pœna ex iure canonum varia eſt. Primum enim is, qui dedit, deponitur, & ſacerdotii honore priuatur, c. qui alium. c. ſicut. c. inſinuatum. de ſimon. Eademq; eſt pœna eius, qui accepit. c. de hoc autem. c. ea quæ eod. Interdum accipiens ad tempus excommunicatur, vel alia pœna pro arbitrio iudicis punitur. c. quicquid. 1. q.1. Sed & is, cui ius aliquod propter ſimoniam remittitur, ad tempus punitur. c. ſi quis ordinauerit. de ſimon. item feritur anathemate. c. reperiuntur. 1. q.1. Item interdum damnatur, c. ſi quis neque 1. qu.1. & monachus ſimoniacus de vno monaſterio transfertur in aliud, c. de regularibus, c. dilectus c. quoniam. de ſimon. Item reſtituere cogitur, quod accepit, c. ſi quis dator. 1. qu.1. & interdum eius duplum, c. audiuimus. de ſimon. Sed ex eo tempore, quo in ciuilibus magiſtratus & honores, & in Eccleſiaſticis officia atque alia venalia eſſe cœperunt, ſummo Reipub. incommodo, de ambitu & ſimonia quæſtiones aut nullæ ſunt, aut rariores, vt quæ ſunt crimina iure, ex vſu pro criminibus non habeantur, quam bene viderint illi, quorum eſt diſciplinam conſtituere, honeſtatem tueri, & abuſu ſublato vſum rerum reſtituere, Vult. ad §. final. nu.7. Inſtit. de publicis iudiciis.

SIMPLA & ſimplum idem ſunt, nam ſimpla promitti, & de ſimpla caueri dicebatur, cum ob euictionem ſimplum rei pretium promittebatur, l.5. §. fin. 56. l.60. ff. de euict. l.17. ff. de inſtitor. Varro lib.2. de re ruſt. c.10. Cauere debet de euictione ſimpli, quanti ea res ſit. Indeque cautio ſimplæ dicitur, in l.36. ff. de donat. inter vir. & vxor. eadem ſtipulatio ſimplæ vocatur in l. 11. in fin. l.27. ff. de euiction. Actio autem de euictione interdum ſimpli, interdum dupli erat. Simpli erat, cum dictum non erat, quantum ob eam rem præſtare emptorem oporter, vel cum ea, quæ empto fundo acceſſerant, euincebantur, l.16. & l. 60. ff. de euictionib. Dupli vero erat rebus pretioſis vel mancipiis venditis. Briſſ. Prat. Hinc

SIMPLAM & duplam à Iurec. dicitur genere fœminino. l.5. ff. de iure fiſc. ſed triplum & quadruplum duntaxat neutro genere. Briſſon.

SIMPLARIÆ venditiones (vt in l. ſi tamen. §. vlt. ff. de ædil. edic.) ſunt, ex quibus actio ſimpli ob euictionem datur, vel pro quibus neceſſe venditor non habet, de dupla emptori repromittere, quarum meminit Vlp. in l. emptori. ff. de euictionibus. Ita enim ſimplariæ venditiones à Pomponio dicuntur, ſicut ſimplariæ actiones, & duplariæ, & quadruplariæ dicebantur, quæ in ſimplum, duplum, quadruplum dabantur. Itidem ſimplariæ res dictæ ſunt ab antiquis, quæ nullius prope pretii eſſent, pro quibus ſcilicet in ſimplum tãtum venditori cautio deberetur.

SIMPLARIÆ res idem ſignificant, quod res potulentæ & eſculentæ, vt ex libello Fulgentii de priſco ſermone ſuſpicari licet. In eo enim ſic ſcriptum eſt. Simplones dicuntur conuiuæ, nam & amicus ſponſi, qui cum eo per conuiuia ambulat, ſimplator dicitur. Hęc Fulgentius, tam ſimplaria, quam ſimplatores à ſimplonibus poſſe deriuari, non obſcure demonſtrans Ræuardus in ſuo comment. ad tit. Pand. de diuerſ. reg. iur. l.145.

SIMPLEX, alias eſt nomen numerale, vt ſimplex, duplex, triplex, quadruplex. Vnde ſimplum, duplum, triplum, quadruplum. Old. Prat. Alias ſumitur pro puro minimeque compoſito. Inde dicimus, ſimpliciter aliquid fieri, ad differentiam eius, quod fit ſolenniter. Old. Alias denique dicitur pro vero, ſyncero, aperto, quod nullis conſtat affectatis plicis. Cic Acad. q. lib.4. Cum ſimplici homine ſimpliciter agerem. Hoc ſenſu dicitur. Veritatis amica ſimplicitas. l. Gallus. §. quidam recte. ff. de liber. & poſthum l.1. in prin. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit. l.1. C. vt ſe ab hered. abſtin. c.1. de ſumma Trinit. c. paſtoribus. de iudiciis c. veritatis. de iureiurando. 4. q.9. pura. Ex diuerſo, duplex pro fallaci, quod ex fraude & dolo complicatum ſit. Inde duplices homines dicimus Verſipelles. Old. Prat.

SIMPLEX donatio, pro mera in leg.20. §. ſi pater. ff. famil. erciſc. Briſſ. Prat.

SIMPLEX actio, quæ in ſimplum datur. l.3. C. vi bonorum rapt.

SIMPLEX mors ea dicitur à Iuſtino lib.44. & Quintil. in declam. 6. corporis proiecti, quæ alibi ſua mors & naturalis dicitur. Br.

SIMPLEX iuſſio, quæ fit ſine cauſæ cognitione. l. vlt. §. vlt. ff. quod met. cauſ. Briſſ. Prat.

SIMPLEX poſtulatio. l.1. C. de lit. conteſtat. & ſubſtitutio, quæ in vnum duntaxat caſum concipitur, leg.1. ff. de vulgar. & pupil. Briſſ. Prat.

SIMPLEX exemplum eſt, quod vulgo copia dicitur, & nonnunquam ſufficit l. exempla. ff. de edend. Spieg.

SIMPLICES anni, primi, & qui ſimplici numero efferuntur, nempe vſque ad decimum.

SIMPLICES fugitiui, qui nondum pro liberis ſe geſſerunt. l.2. ff. de fugitiu. Briſſ. Prat.

SIMPLICIA interdicta, in quibus alter actor, alter reus eſt, §. tertia diuiſio. Inſt. de interd. Qualia ſunt interdicta exhibitoria, & omnia prohibitoria de arboribus cædendis, & de itinere actuque. l.2. ff. de interdict. Prat. ex Briſſ.

SIMPLICIORES homines, pro imperitis, ruſticulis, quos Græci ἰδιώτας appellant. Vlp.14. §.4. ff. de relig. Non autem oportet ornamenta cum corporibus condi: nec quid aliud huiuſmodi, quod homines ſimpliciores faciunt, id eſt, ſuperſtitioſi & creduli. Hot. Prat.

SIMPLICITAS opponitur calliditati, ſagacitati, verſutiæ. Dicitur & ruſticitas, quæ excuſationem patitur, l.2 §. ſi quis in ius vocat. non ierit. iuncta l. contumacia. ff. de re iud. Vide Bald. in l. ſcripturæ. C. de fid. inſtrum. Ang. Nou. de teſt. §. & licet. Spie. Prateius.

SIMPLICITAS, in l.1. C. de iur. & fact. ignor. eſt ignorantia. Bald. & Goth. in d. l.1.

SIMPLICITAS legum, ſignificat æquitatem, & opponitur difficultati, vel ſubtilitati iuris, teſte Iuſtiniano in §. ſed quia ſtipulationes. Inſtit. de fideicommiſſ. hered. & in §. final. eod. tit. Idem in §. & hæc quidem. Inſtitu. de legit. agnat. ſucceſſ. commendat ſimplicitatem legis XII. Tab. Damnat mediam iuriſprudentiam propter ſubtilitatem: Simplicitas enim ſtatim aperit veritatem, non differt negotium. At contra ſubtilitas ſimilat aliud quam eſt, protrahit in longum, afficitque damno litigantes. Spieg. Prat.

SIMPLICITER illud fieri dicitur, quod ſine fraude doloque malo fit, c. penul. 39. diſtinct. & 16. q.1. ſi capiſ. Vlp. in l. ait prætor. §. ſi quis particeps. ff. quæ in fraud. cred. Prat.

SIMPLICITER, pro generaliter, &, vt Græci dicunt, ἁπλῶς, l.66. §. duorum. ff. de leg.2. l.3. §. qui liberis. ff. ad Trebel. l.9. §. vlt. ff. de ad. tut. l.29. in prin. ff. de li. & poſth l.71. ff. de l.1. Briſſ. Prat.

SIMPLICITER deſiſtere, id eſt, ſine abolitione. l.16. C. ad l. Iul. de adulter.

SIMPLICITER dare ſeruum, id eſt, inæſtimatum. l.12. §.1. ff. de iure dotium.

SIMPLICITER, id eſt, nondum partibus conſtitutis. l.38. §. vlt. ff. de ædil. edict.

SIMPLICITER relegari, id eſt, ſine loci aut inſulæ adſignatione. l. 31. ff. de interdict.

SIMPLICITER concepta ſtipulatio, id eſt, imperſonaliter. l.18. §. de ſtipulat. ſeru.

SIMPLICITER acceptus fideiuſſor, id eſt, nulla addita ſtipulatione, vel cautione, l.51. §. creditor. ff. de fideiuſſoribus.

SIMPLICITER denuntiaſſe, & ad iudicem, opponuntur, l.17. ff. ad leg. Iuliam, de adulteriis. plura vide apud Briſſ.

SIMPLICITER & ſimplicius, in l.26. ff. de ſeru. ruſt. l.9 ff. de ſeruit. id eſt, non deſignata parte fundi, quæ ſeruiat. Briſſ. Prat.

SIMPLICIVS, apertius, l. in lege. ff. locati. cum ſimil. locis ab Alber. indicatis. Spieg. Prat.

SIMPVLARIÆ priſcis erant res minutæ, nulliuſque pretii. Vide Eraſm. explicantem parœmiam, In ſimplo. Spieg. & Coraſ. 2. Miſc. 24. n.5. & ſeqq.

SIMPVLVM vas quoddam exiguum eſt, & minutim fundens, cyatho non diſſimile, quo P. Ro. diis immortalibus ſacrificabat. Nam & M. Varro apud Non. Marcellum ait, Deos ipſos vili ſimpulo inuitari. Vnde mulieres diuinis rebus deditæ, ſimpulatrices, vt Feſtus ſcribit, vocantur. Inde quoque & illud diuerbium manauit; Excitare fluctus in ſimpulo, quo Cic.3. de de legibus vſus eſt. Dicebant autem in ſimpulo fieri, quod vel clanculum, vel in re minuta atq; humili fieret, allegoria ſumpta à puerorum luſu, quo in ſimpulum per anguſtam fiſtulam inflantes, quaſi fluctus quoſdam excitare ſolent. Coraſ. d. loc.

SIMVL ac, quamprimum Inſt. de rer. diuiſ. §. ſi quis. Spieg.

SIMVL atque, pro ſtatim, ſiue poſtquam Iuſtin. §. fere. de rerum diuiſ. & de empt & vend. in prin. Spieg.

SIMVL fieri quæ dicantur, refert Bart. in l. operis. ff. locati. & in l. fundus. §. ſi duo. de procur. gl. d. l. operis. ſentit ſimul ſignaſſe teſtes, tametſi ſucceſſiue ſignarint. Alb.

SIMVL in ſacculo ſoluete. Vide Vlp.in l.ſed ſi quis. §. quid tamen.ff.de vſufruct.Spieg.

SIMVLARE nihil aliud eſt, iuxta Pontanum, quam ſub veritatis ſpecie velle decipere. Vnde & ſimulatio pro deceptione & circumuentione ponitur.Noſtri tradunt,fictionem ſeu ſimulationem regulariter non præſumi, donec probetur. l. cum precibus.C.de probat.Spieg.

SIMVLATE, ficte.C.plus val.quod ag.quam quod ſim.conc.in l. cum ea.de tranſact.quæ ſimulate geruntur, pro infect. habitis.Spieg.

SIMVLATRICES. ſcribit Feſtus eſſe mulieres ſagas, & expiatrices , vel ſacerdotes , quæ expiare ſunt ſolitæ , quod verbum putem ex eo natum , quod in ſacris multa ſimulentur , & ſimulata pro veris haberentur,vt apud Maronem:

Sparſerat & latices ſimulatos fonis auerni.

Alioqui mulieres rebus diuinis deditæ ſimulatrices dicebantur,ſed & ſimpulatrices:vt annot.Turneb.aduer.lib.16.c.22.

SIMVLATVM dicitur , cum tacite aliquid agimus , expreſſim aliud ſimulamus: vt cum fœnerator contractum mutui colore venditionis obſcurat , quo caſu venditio ipſo iure nulla eſt, cum conſenſum nõ habeat.Hinc vulgatum illud:Plus valere quod agitur , quam quod ſimulate concipitur, l. ſi ex pretio. C.ſi cert.petat. Simulationem autem qui allegat,is eius formam probare debet.Qua de re videndus eſt Paulus Caſtrenſis in l.Iuris gentium.§.dolo.ff.de pact. Breuiter, hæc ex indicijs & coniecturis,quemadmodum & dolus,præſumitur.l. dolo.ff.ad leg.Falc.l.ſi procuratorem.§. ſi ignoratis.ff. mandati. Nam in ſimulatione ſufficiunt coniecturæ , vt docet Bald.in l.emptio.C.plus val.quod ag.Spieg.

SIMVLATVS contractus proprie dicitur, quum in ſpecie aliquid agimus, cauſamq; iuſtam prætẽdimus,cum tacite aliquid illicitum agatur: vt cũ fœnerator,quod pignoris cauſa acceptum eſt,emiſſe videri vult.l.3.C.plus val.quod agitur.& vide B.Cœpoll.in tract. de ſimulat.contract.Prat.Spieg.

SIN autem,pro ſin minus.Scæuola l.38.§.2.ff.de aur.arg.leg.Si mihi per conditionem humanam contigerit , ipſa faciam: ſin autem,ab hæredibus meis fieri volo. Hot.Prat.

SINE offenſa eſſe, pro nihil egiſſe, quod dici poſſit offendiſſe. l. ſeruos. l.teſtamento centurio ff.de manumiſſ. teſtament.

SINE,vox priuat,negat,excludit:quandoq; tamen includit.c.ad eius.5.diſtinct.Vide nota.in c.1.præter.ff.de pigner.act. Pra.

SINE ſacris hæreditas. Vbi qua cõmoditas de improuiſo præter ſumptum obiecta eſſet,veteres ſine ſacris hereditatem vocabant. Et omnino quicquid citra noſtram operam alicũde obtigiſſet lucri , quaſi prouerbialiter hereditatem appellabant: propterea quod ea,quę ſic obueniunt gratis,quaſique dormientibus,á fortuna donari videntur,vt ſentit Eraſ.á quo minimum diſſentit Alcia.li.1.prætermiſſ.Cic. de legib.li.2.ex Q. Mutij autoritate oſtẽdit,quinq; modis adſtringi ſacris hereditatẽ:quod & Alc. loco iã citato tractauit. Horũ autẽ actorum alia erant totius gẽtis cõmunia,quę gentilitia appellari poſſint:alia,quę ſibi paterfamil.conſtituerit.In iure autẽ noſtro,quoniã ad paganiſmũ pertinẽt,haudquaquã eſt horũ mẽtio , niſi quod ſuperſunt adhuc tenues huius rei coniecturæ apud Modeſt.l.1.ff.de nupt.cum in diffinitione nuptiarũ:Diuini,inquit,& humani iuris ſunt cõmunicatio.Spieg.

SINENDI modo relicta legata dicebantur,quæ ita dabãtur:Heres mi illũ rẽ illam ſibi habere ſinito, permittito,§.1.Inſt.de teſtament.l.1.C.comm.de lega. Caius li.2.Inſt.tit.5. In lege locationis, qua ſcriptũ erat, redemptor ſiluam ne cędito,neve quem cędere ſinito. verbum ſinendi hanc habere ſignificationem Vlp. ſcribit, vt tantum redemptor, ſi quem caſu cædentem viderit, prohibeat , ſed vti curet , & det operam, ne quis cædat.l.30.ff.locati.At in edictis hoc verbum quam vim habeat,vide Alex.ab Alex.lib.1.c.4. Briſſ.Prat.

SINGLÆ notæ ſunt, quibus in ſcribendo librarij vti ſolebant: viue Sigla.

SINGVLARE ius eſt,quod contra tenorem rationis, propter aliquã vtilitatem auctoritate conſtituentium introductum eſt. l.16.ff.de legib.l.44.§.1.ff.de adquir.poſſ.l.44.§.nondũ.ff.de vſucapionibus.Conn.com.lib.1.c.15.n.5.Briſſ. Adde Rẹuard. comment.ad tit.Pand.de diuerſ.regulis iuris l.Caius.10.

SINGVLARI numero ſæpe etiam pro plurali vtimur: ſicut contra ſæpe plurali pro ſingulari,l.non eſt.148.ff.de verb.ſig.

SINGVLARIA quædam, id eſt , contra regulas iuris communis, in l.15.ff.de reb.cred. Briſſ.

SINGVLARII,qui ſingulis ſcribunt in not.l.1.C.de off.pręf.pręt. Afr.&in Notit.Rom.Imperij,& in formulis Caſſiodori:ſicut Notarij:qui in notis ſcribũt.Pr.ex Cuiac.12.obſ.40.in fi.

SINGVLARITER ſcriptum edictum, quod vnitatis numero ſcriptum eſt,l.1.§.item hoc edictum.ff.quod falſ.tut.Sic ſingularem perſonam pro vnica dixit Vlp. in l.9.§. animaduertendum.ff.quod met.cauſa.Et ſingulares tunicas.l. 38.ff. de aur. arg.leg.pro ſingulis.Briſſ.Prat.

SINGVLARII milites quidam olim appellati,vt ex Caſſiodoro lib.11.variarum,& ex Notitia Imperij Rom.patet.Briſſ.

SINGVLA,ſunt ſingulariæ literæ,vt A.Gell.loquitur lib.17.fine coagmẽtis ſyllabarum,& ita literas á notis ſeparat Manilius illo loco,cui litera verbum eſt,Quiq; notis linguam ſuperet. Iuſtin.in orat.ad Antecellores ſcripta,inhibet deſtricte,ne librarii in deſcribendis Inſtitutionib.ff. vel Codice, vllis ſiglis vtantur,ſigla vocans,vel ſingula ἐν συγκοπῇ, vt vincla & ſecla, vt vigilias ſiue excubias poſteriores dixere viglas. Multũ autẽ ſingulæ diſtant á notis.Notæ.n.nõ ſunt literæ,l.6.§.vlt.ff. de bon.poſſ.Vide Cuia.12.obſ.40.qui exẽpla quædã profert.

SINVS proprie dicitur illa pars corporis, quæ eſt intra pectoris brachiorumq; cõplexum. Per tranſlationem autem ſinus littora vocantur,quæ curua ſunt,ad ſimilitudinẽ ſinus, & quaſi brachiis mare amplectentia.Sinus igitur Iuſtinianus appellat partes, libros ac titulos, qui veluti receptacula quædam rerum omnium ciuilium,ex omnibus iuris antiqui partibus electas definitiones continent.Droſæus in methodo Iuris.

In SINV meo habui,in l.27.ff.de probat. ſignificat , in occulto. Lamprid.in Commodo: Prædam omnem in ſinum contulit. Alio loco ; Qui etiam condemnationes in ſinum vertiſſe dicuntur,id eſt,in priuatas rationes. Tertull. in lib. de fuga in perſecutio. Paciſcens cum delatore, vel milite , vel miniſtro aliquo pręſidis ſub tunica & ſinu,quod aiunt.Sinus autem in his Tranquilli verbis in Cæſare;Toga caput obuoluit, ſimul ſiniſtra manu ſinum ad ima crura deduxit: videtur pars quędam veſtimenti laxior fuiſſe, & tanquam excurrens in dextra lacinia veſtis,vt cum corpus toga amictum, inuolutumq; eſſet,á dextra in ſiniſtrum humerum reiiceretur , & e ſiniſtro humero in brachium plerunq; deſcenderet, aut ſtatim principio brachio ſiniſtro exciperetur,aut ipſum inuolueret:tunc enim ſic ſibi togam iniiciebant , vt & in humerum ſiniſtrum ſibi ſinum reiicerent:quem Cæſar, cum moriendum videret, ne quid corpore renudaretur inhoneſte, deduxit ad crura ſiniſtra manu,qua eum tum fortaſſe gerebat. Quint.lib.10. Illud vero refellendum, quod quidam reiecta in humerum toga,cum dextra ſinum vſque ad lumbos reduxerunt. Iterum: Nam veterib.nulli ſinus, perquam breues poſt illos fuerunt. Et Macrob.de Hortenſio loquens,& eius mollitie:& ſinus ex compoſito defluens, modum lateris ambiret. Et aliis multis locis,qui á Turneb.2.aduerſ.c.26.explicantur.Prat.& Goth. ad l.6.§.2.ff.ad leg.Iul.pecul.

SIPHONES canales ſeu tubi dicuntur,á ſono vocis,ſi,ſi,ſi,quibus acetum vel aquam incendiis iniiciunt.Heſych. σίφων , inquit, ὄργανον εἰς πρόεσιν ὑδάτων ἐν τοῖς ἐμπρησμοῖς. Vtitur hoc verbo Vlp. in l.quæſitum.de fund.inſtr.vbi,Acetum,inquit,quod incendij extinguendi cauſa paratur. Item Centones , Siphones, Perticas quoque,&c.quamuis in vulgatis pro Siphones, ſcopę ſupponantur,quę nullius omnino ſunt vſus arcendis ignibus. Plin.ad Traian. Nullus vſquam in publico ſipho , nulla hama , nullum denique inſtrumentum ad incendia compeſcenda.Alex.Neap.Siphones intelligit fiſtulas ſollib.iunctas, ſeu machinas hydraulicas,quib.agitatis,ad ſuperiora ædium exhauriunt aquam.Prat.

SISTO plerunque ſignificat ſtare facio. Itaq; cum promittimus, aut nos , aut alios in iudicio permanſuros , recte dicitur vna appellatione,cautio iudicio ſiſti.Iuriſcõſulti enim promiſcue dicunt iudicio ſiſti,tam de ipſo reo,quam de fideiuſſore eius. Vlp.in l.2.ff.ſi quis caution. Si quis, inquit,in iudicio ſe ſiſti promiſit.Et infra:Se ſiſtere non potuit.Idẽ in l.ſi quis quempiam.ff.eo.tit.In eadem, inquit,cauſa eum debet ſiſtere , loquens de fideiuſſore. Siſto præteritum habet ſtiti , non ſteti, quod á verbo Sto eſt, participali verbo caret : niſi á ſto mutuetur,authore Priſcia. Vlp.in l.ſed & ſi quis. §.illud ſciendum eſt.ff.ſi qui. cautionibus : Eum, inquit, qui idcirco non ſtitit.Et paulo poſt:Ac per hoc in iudicium non ſtitit.Nerat. in l.pen.eo.Si procurator,inquit,ita ſtipulatus,vt ſiſtat duntaxat eum,quem ſtipularetur:non etiam pœnam,ſi ſtatus non eſſet,ſtipuletur.Ibid.illud,ſtatus á ſto mutuatus eſt. Prat.

SISTERE eum in iudicio dicimus , quem exhibemus & repræſentamus. l.1. ſi quis in ius voc.& l.3.eo.l.1. & 4. ff.de in ius voc.l.2.C.de accuſat.

SISTERE reum,& exhibere reum.l.ſi eum iudicio.ff.ſi quis caut. ad fideiuſſorem pertinent. Sed venire ad iudicium,vt in d.l.ſi cum iudicio.in fi.ſecum agendi poteſtatem facere,vt in l.& ſi poſt tres.ff.eo.Item,Ire in ius:vel(ſicut nũc loquimur) comparere in iudicio:ſtare iuri,& cætera id genus,ad reũ referũtur.Vtrunq; autẽ cõplectitur cautio,iudicio ſiſti,vt iam diximus:ſiue quis pro ſe,ſiue pro alio promittat. Cuius oppoſitũ eſt promiſſionẽ deſerere.Vlp.in l.ſed & ſi quis §.quæſitũ eſt. ff. ſi quis caut.Nos nunc dicimus,cautionẽ de ſtando iuri.Pr.

SITA,cibaria etiam præter frumenta, quib. ſcil.veſcimur : quo nomine etiam oleum ſignificatur.Homer: σῖτον καὶ οἶνον· τὸ γὰρ μένος ἐστὶ καὶ ἀλκή. Et Bacchus vires,& robur edulia præbent.Prat.

SITICINES aut Sicinniſtę á Roman.vocati,qui Gręcis τυμβαῦλαι dicebantur,& ad nænias accerſebantur.Vt enim funus ad tubam aut tibiam deduceretur,antiqua fuit cõſuetudo.Perſius.

Hic tuba,candelæ,tandemq; beatulus alto
Compoſitus lecto.

Vide Brodæum Miſcell.lib.4.c.30.

Sitocomia nomen eſt magiſtratus,qui frumenta & annonam curabat, ἀπὸ τοῦ σίτου, id eſt, frumento, & κομίζειν, id eſt, curare. Cuiuſmodi cura & officium videtur fuiſſe cerealibus olim ędilibus .Ex ijs itaque patet error Accurſij, qui mentionem nullam de Sitoconis haberi tradit in legis vnicę contextu,C. vt nemini liceat in emptione ſpecierum ſe excuſare.Vide Alciatum ad tres poſteriores C.Iuſtiniani libros.Anchar.

Σιτώνης Sitones,curator frumento comparando. Arcad.l. vlti.ff. de muner.& honor.Cura quoq; emendi frumenti,olei: nam harum ſpecierum curatores,quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellant, creari moris eſt,itē apud Papiriū,l. vlt.§.2.ff.de admin. rer. ad ciu.Hot.Dicti autem ſunt ἐκ τοῦ τὸν σῖτον ὠνεῖσθαι, i.e. ab emēdo frumento.De his Poſtell.de magiſtrat.Athen.c.17.Hinc

Sitonia, curatio frumento coemendo.Vlp.l.2. ff. de vacat. & immun. Sextum decimum ætatis annum agentem ad munus ſitoniæ vocari non oportet.Sic in rubr. C.de muner.Sitoniæ li.10.Cuia.1.obſ.35.pro Sitonię,Sitonici reponēdum cenſet, itaq; in veterib.libris legi teſtatur.Curā σιτωνικῶν vocat Iuſti. Nouel.30.Et de cura Sitonici ſcripſit Greg.li.10.epiſt.39.Pr. vide Cuia.ad rub. C.vt nemini liceat in coempt.& ad l.3.C. eod.tit.

Sitostasius erat, qui vendendo frumento præerat: σῖτος frumentum ſignificat, στάσις ſtationem.Alc.in l.quicquid decreto.C.de frument.Alex.lib.11.

Situla, & ciſtam, qua populi ſuffragia in creandis magiſtratibus legibuſque ferendis colligebantur:& vrnam ſignificat,ad hauriēdum e puteo aquam accommodam: vt apud Iuriſconſ. ff.de contrah.empt.in l.qui fundū vendebat.§.fi.Alias Sitella dicitur,qua,qui legem ferebat,ſortiebatur tribus,vt eas in ſuffrágium mitteret.Cic.in Orat. pro Corn. Dum ſitella defertur:idem in li.1.de natu.deor.Sitellę in ſortiendo mentio fit in vetuſto legis fragmēto,quod citatur à Turnebo aduerſ. lib.& c.13.his verbis:Ad ſitellam ſorti veniet,is in eam ſitellam manum demittito.& apud Plantum in Caſina.Prat.

Situm in noſtra poteſtate dicitur, quod aliqua ex parte fortuitum eſt,dū id ſit eiuſmodi,vt facile poſſit pręſtari,ſi nihil accidat extrinſecus:vt ſi aſcenderit Capitolium filius,qui Romę agit.Fieri enim poteſt,vt repētino morbo correptus decedat, antequam id ei licuerit facere, ſed inopinatus ille caſus non attenditur, qui à teſtatore non potuit tanto ante præuideri:ſecus eſſet dicendum, ſi filius erat Alexandriæ,quia non ignorauit teſtator,imo vero ipſa rerū natura facit multa poſſe accidere, quæ impediant conditionis implementum. Ea igitur in noſtra facultate eſſe dicatur conditio,quæ factu per ſe facilis eſt, cum vero multis non volūtariis,ſed fortuitis caſibus euenire poteſt,vt non contingat, tum dicitur eſſe extra poteſtatem noſtram,vt reſcripſit Alex.Imper.l.4.de inſtit.& ſubſtit.quod cuiuſque animo comprehendi potius,quam verbis poteſt explicari, vt non ſit neceſſe fuſius id,& magis ſpeciatim tradere.Conn.comment.lib.10.c.2.n.5.

Situs, ſqualor, ſiue incultura cuiuſque rei à definendo dictus: quod negligentia deſerantur res,& reddantur incultæ. Vlp. de bon.poſſ.ſecund.tabul.l. 1. Vetuſtate, inquit, vel ſitu putrefactum.Nebriſſ.Prat.

Sive dictio vtrum coniungat an diſiungat,ponit Bart. in l.1.ff. de public. & l.ſi eum.§.qui iniuriarum.ff. ſi quis caut. Bald. in l.eum quidam ff.de verb.ſign.Prat.

S M.

Smaragdus gemma eſt, qua oculorum acies recreatur, qua nihil viridius.Cuius meminit Suidas author Græcus Σμάραγδος, (inquit) θηλυκῶς λέγεται. ἔστι δὲ εἶδος λίθου πολυτίμου,i.e. Smaragdus fœminine dicitur:eſt enim lapidis genus pretioſi.Huius meminit IC.l.21.ff.de aur.& arg.& in l.fi.§.ſpecies.ff. de publ. Iſid.l.16.c.7.Smaragdū à nimia viriditate dictum, ait, habereq; principatum omnium gemmarum virentium.Prat.

Smyrna à Gręcis appellatur,quam nos myrrham odoratam dicimus.Lucret.lib.2.Contentus odor Smyrnæ melliſque ſapores. Apud Galenū quoq; interpres ſemper Smyrnam verbum Gręcum pro myrrha reliquit.Apud Marcianum tit.de publ.l. interdum.§.Species.ſmurna pro ſmyrna,vel myrrha legitur.

S O.

Soboles, pro propagine, apud Pomp. in l.1.ff.ſol.matr.Item pro liberis.l.2.C.de infant.expoſ.Spieg.

Sobrie viuere, pro frugaliter. Vlp.l.his qui.de tut.& cur.dat. Quamuis quaſi indecorum ſit, patrem à filio regi : attamen D.Pius,item diui fratres reſcripſerunt,etiam filium,ſi ſobrie viuat,patri curatorem dandum magis,quam extraneum. Spi.

Sobrini,ſunt conſobrinorum filij:autor Menand. Aliis, de ſororibus nati, quaſi ſororini. Vſurpatur tamen pro quocunque cognato.Haloander ſecutus fidem Pandectarum Florentinarum,ſuppoſuit in tit.de grad. & affinit. propius ſobrino: non propior ſobrinus.item in l.Ofidius. de leg.3. autore Feſto Pompeio,qui ita ſcribit: Propius ſobrino mihi eſt conſobrini mei filius, & conſobrinæ meæ filia, & patris mei conſobrinus,& matris meę conſobrinus.Inde haud dubie dictus, quod ſobrinum gradu præcedat : quod ſignificantius dicetur præpoſito articulo,ſi eius vſus eſſet apud Latinos.Spi.

Sobrini Græcis dicuntur ἀνεψιαδελφοὶ καὶ δεύτεροι ἐξάδελφοι: Conſobrini ἐξάδελφοι & δευτεραδελφοι.Sobrinorum filij τριτεξάδελφοι vide Cuiac.4.ſen.Paul.11.§.6.Gothofred.ad l.10.§.17. ff.de gradibus.

Sobrini qui ſint,Caius in l.3.ff.de grad.& adfin.ſic demonſtrat: Item patrui magni,amitæ magnæ,auunculi magni, materteræ magnæ,nepos,neptis:qui ex fratrib.patruelibus,aut conſobrinis,aut amitinis vndique propagantur, qui proprie Sobrini vocantur. Sic enim emendandum ac legendum eſſe locum,qui vſq; adhuc fœdiſſime corruptus iacuit,vel hinc licet intelligatur, tū quod alioquin Caius bis eoſdem numeraret: (neque enim alius eſt nepos magni patrui, ac ſobrinus) tum quod hic ipſe ordo eſt,quem idem Caius in cognatorum gradib.recenſendis perpetuo ſeruat:quemadmodum in obſeruationibus planius exponit idem Hoto. Legeretur tamen paulo concinnius vndiq; propagati proprie ſobrini vocantur. Itaq; Paul.in l.10.§.10.ff.de gradib.quum patrui magni nepotes & neptes enumeraſſet:Is,inquit,de cuius cognatione quæritur, his ſobrinus eſt:& inuicem huic illi ſobrini.Hot.

Sobrino natus ſobrini mei filius,Paulus l.10.ad fin.ff.de gradibus.His perſonis (id eſt,patrui & amitæ maioris nepotibus) auus auia eius,de cuius cognatione quæritur, propius ſobrinis ſunt,pater,mater,ſobrinus, ſobrina. Is, de cuius cognatione quæritur, ſobrino natus eſt, hic proximo nomine definitur parentis ſui ſobrini,vt Trebatius ait:rationem quoque nominis hanc reddit,quod vltimi cognationum gradus ſobrinorum fiunt:itaque Sobrini filius recte proximum nomen ab eo ipſo huius ſobrini dicetur:& ideo eos,qui ex ſobrinis nati ſunt,inter ſe proximum nomen appellare : hos enim nullum proprium habere nomen quo inter ſe vocentur.Sic emendat hunc locum Hot.in ſuis obſeruationibus.Prat.

Sobrinus eſt,vt ait Ælius Gallus, patris mei conſobrini filius, & matris meæ conſobrinæ filius. Fœmina iiſdem de cauſis appellat fratrem,& fratrem patruelem, & conſobrinum, & propius conſobrino, & ſobrinam : iidem gradus in ſobrina quoque ſunt.Feſt.Hot. Prat.

Socer locum parētis obtinet.Pomp.ait l.qui 2.ff.ſol.matri.Vide item l.cum pater ad l.Pōp.de Patrici.l.ſoceri.de verb.ſig. cum ſim.ab Alber.citatis.Igitur eadem quę parenti reuerētia pleriſq; in reb.illi debetur,maxime durāte affinitate. Spi.Pr.

Soceri nomine,& viri,& vxoris pater communiter demōſtratur.Mater vero eorum ſocrus appellatur, cum apud Græcos proprie viri pater ἑκυρὸς, mater ἑκυρὰ vocitetur : vxoris autem pater πενθερὸς,mater πενθερὰ l.4.§.gradus. ff.de gradib. & adf. Soceri autē & ſocrus appellatio etiam ſponſalib. adquiritur. l.8.ff.de gradib.& adg.Sed & vxoris vel mariti au⁹,auia,proauus,proauia & vlteriores,ſoceri & ſocrus appellatione continentur.l.146.ff.de verb.ſig.l.3.§.1.ff.de poſtul. Quanquam vir vxoris ſuę auum,magnum ſocerum dicat,auiam,magnam ſocrum : proauum vero maiorem ſocerum, proauiam maiorem ſocrum appellet:vt Feſt.li.11. & Modeſt. in d.§. gradus, ſcribunt.Quos etiam proſoceri abſocerique nomine appellatione demonſtramus,vt in l.15.§.1.ff.rer.amot. Et apud Capitol.in Gordianis, Originem maternam & ex Traiani Imper.genere habuit auo,proauo Coſſ. ſocero, proſocero, & item alio proſocero,& duob.abſoceris conſulibus.Briſſ.& Pr. ἑκυρὸς,vt tradit Etymol.autor.παρὰ τὸ εἰς ἑαυτὸν κυρίως ἄγειν: ἢ παρὰ κύρω,τὸ ἐπιτυγχάνω, quod ratum facere, comprobare & decernere ſignificat:alterum,frui,potiri,& conſequi,Budæo teſte. Brechæ.in l.ſoceri.ff.de verb.& rer.ſign.

Socia diuinæ atque humanæ domus, vocatur vxor, l.4. C. de crim.expil.hered.vnde & conſortium illud,Societas vitę inter vir.& vx.dicitur,l.52.ff.de re iudicata.l.1.ff.de act.rerum amot.l.52.ff.de iudiciis.vt l.1.ff.de ritu nupt.Briſſ.

Sociare pro adiuuare dixit Iuſt.in 1.epiſt.ff.prępoſita.Et iuſſimus,quos probaueris,ad ſociandum laborem eligere. Prat.

Societas eſt contractus bonæ fidei, de alicuius vel rei vel negotiationis cōmunione ſic inſtitutus,vt eius quæſtus & damnum ad vnumquenq; communiter pertineat.Eius autem duo genera ſunt:Aut.n.partes definitæ ſunt,aut indefinitæ:& rurſus ſi definitæ ſunt,aut bonorum omnium ſocietas contracta eſt,aut certæ vnius,vel rei,vel negotiationis, l.2.3.& ſeq.ff. pro ſoc.Prat.

Societas,inquit Vult.in com.Inſt.de ſociet.in pr.n.1.eſt contractus ex conſenſu honeſte initus,de fortunis & operis ad vberiorem quæſtū,vſumq; cōmodiorem inter ſe cōmunicādis.

Societatis duplex eſt cōſideratio : altera publica,altera priuata.Societatem publicam natura conſtituit inter omnes homines,quę nihil eſt aliud,quam naturalis omnium hominum cognatio,cuius meminit l.3.ff. de iuſt.& iure. Hanc eleganter tractat Cicero in offic.Ex hac ſocietate publica,veluti fonte, oſtendendum eſſet ſtudioſis, quomodo propter communicationem rerum introducti ſint omnes contractus,omnia commercia, omnes actiones. Quomodo item ad coercendos malos exerceantur accuſationes, & publica iudicia:totius denique iuris ſanctio non ſpectet alio,quam ad conſeruandam inter homines naturæ ſocietatem. Sed vix eam adgnoſcimus,

adeo

adeo ſequimur corruptos noſtros affectus in explicando iure.

Societas vero priuata eſt, quæ ciuili hominum autoritate in quandam contractus formulam producta eſt: imitatione publicæ ſocietatis: vt, cũ duo pluresve ſic contrahunt, quod lucrum & damnum inter eos commune ſit, de vna re vel negotiatione, aut de omnib. bonis præſentibus & futuris. Prat. Porro generali ſocietatis ſignificatione nihil vetat ſocios appellari omnes, qui rem habẽt quomodocunq; inter ſe communem. Sic Iuſtinia. legatarium appellat ſocium, cui res in teſtamento communiter cum alio relicta eſt. Vlp. negotium pupilli ſine tutoris auctoritate geſtum, vocat ſocietatem, quæ tamen nulla eſt, in l. vt in conductionibus. ff. pro ſocio. Et ſæpe in tit. ff. commu. diui. Spieg.

Societas conuentionalis, Græcis κοινοπραξία, vel certæ vnius rei atq; negotiationis eſt, vel omnium totorum ſeu vniuerſorum bonorum. Briſſ.

Societas leonina dicitur, cum alter ſociorum lucrum, alter damnum ſentit, l. ſi non fuerit. ff. pro ſocio vide Coraſ. 3. Miſc. c. 10. n. 3. Conn. comment. lib. 7. c. 13. n. 4. Tullius hanc ſocietatem leoninam, captioſam vocat & indignam, quaſi quæ pro dignitate cuiuſque non ſit conſtituta. Conn. d. loc.

Societas etiam inter abſentes contrahitur, vel per nuntium, qui dicitur epiſtola viua, vel per epiſtolam, quæ dicitur eſſe nuntius tacitus. Vult. ad princ. tom. 26. de ſocietate. n. 6.

Societas ſoluitur ac finitur reſpectu perſonarum, rerum, voluntatis & actionis: Perſonarum reſpectu diſſoluitur ſocietas, nimirum ſi perſonę ſocię moriantur, ſiue mors illa ſit naturalis ſiue ciuilis. Ratione rerum diſſoluitur, ſi res, quarum contemplatione ſocietas eſt inita, eſſe deſinunt, hoc eſt, cum vel omnino in natura rerum eſſe deſierunt, vel in ſua quidem ſubſtantia non deſierunt, ſocij tamen eas amplius non habent, ac proinde quod ad ipſos attinet, eſſe deſierunt, vel etiam ſi res priſtinam ſuam conditionem mutauerint: voluntate ſoluitur ſocietas, cum nõ manet omnium conſenſus integer, l. tandiu. C. pro ſocio. Hoc autem fit vel omnium ſociorum diſſenſu, vel vnius illorum renunciatione, l. actione, 65. §. diximus. ff. pro ſocio. Actione denique ſocietas diſtrahitur, ſi mutata ſit cauſa ſocietatis, di. l. actione. in princip. id eſt, ſiue nouetur actio, ſiue dictetur tantum: fuſius hęc explicantem vide Vulteium ad §. 4. cum ſeqq. Inſtit. de ſocietate.

Societas coiri, contrahi, & inchoari dicitur. Briſſ.

Societas vitæ, pro communione victus, quæ inter virum & vxorẽ eſt, l. 1. ff. rer. amot. l. 52. ff. de re iudi. Ex qua vxor rei humanæ atque diuinæ ſocia dicitur, in l. 4. C. de crim. expi. her. Briſſ. Prat. (rer. amotar.

Societate vitæ vxor quodammodo domina habetur, l. 1. ff.

Societas voluntaria dicitur, quæ conſenſu, tractatuque inter ſocios habito contrahitur: vocaturq; proprie ſocietas: huius meminit Vlpia. in l. verum §. in heredem. ff. pro ſocio. vbi ſocietas voluntaria ſeparatur à priuata & publicorum ſocietate, vt heres ſocij, licet ſocius non ſit, lucrum & damnum participet omne, quodcunque viuo ſocio aut poſt mortem eius contigerit. Sed non ſimiliter obſeruari ait in voluntaria ſocietate. Vide fuſius Cuiac. 10. obſeru. 25. poſt princ.

Societates etiam collegia & corpora vocantur, in l. 1. ff. quod cuiuſq; vniuerſ. l. 31. ff. de furt. l. 3. §. à municipibus. ff. de bon. poſſ. Quibus qui præerant, magiſtri ſocietatum vocabantur. l. 14. ff. de pact. Briſſ. Prat.

Societates vectigalium, Tac. li. 13. vocat, vbi male Rhenanus emendauit, Neceſſitates. Coire enim ſolebant publicani in ſocietatem conductionis vectigalium, permiſſumque his erat corpus habere, vt in d. l. 1. ff. quod cuiuſque vniuerſit. Caius ſcribit. Inde ſocietas vectigaliũ cauſa coita, in l. 65. §. pen. ff. pro ſoc. & ſocij vectigaliũ, in l. 9. §. ſocij, ff. de publica. Br. Pr.

Societatis conuentio inter omnes hominum functiones ad naturalem illam charitatem proxime accedit. Ea enim exprimit typum cognationis inter nos, quam Deus conſtituit, vt res noſtras alter alteri gratis communicemus, nihilque proprium exiſtimemus: ſed eſſe κοινὰ τῶν φίλων πάντα. Prat.

Socii dicuntur, tam qui tractatu habito ſocietatem coierunt, quam qui in communionem inciderunt & generaliter qui aliquid communiter poſſident. Ita communium prędiorum dominos ſocios appellat lex 19. & lex 34. ff. de ſeru. ruſt. Br. Pr.

Socii criminis quãdo teſtes eſſe poſſint, vide Cor. 5. Miſ. 20. n. 4.

Socii nauales dicebantur ij, qui propter cenſus exiguitatẽ non ad terreſtria bella legioneſq; centuriabãtur, ſed in claſſe belloque nauali militabant Polybius, πλὴν τῶν ὑπὸ τὰς τετρακοσίας δραχμὰς τετιμημένων. τούτοις δὲ παρίασι πάντας εἰς τὴν ναυτικὴν χρείαν. Turnebus aduerſariorum lib. 11. c. 19.

Pro Socio actio eſt, quę naſcitur ex contractu ſocietatis. Eſtq; vltro ac citro directa: nõ ex vna parte directa, & ex altera cõtraria: quia, vt ait Cuiac. in paratit. ff. pro ſoc. res cõmunis eſt omnium æquo ac pari iure, nec potior vnius ſocij ratio eſt, quam alterius. Ita directa eſt vel ex formula, quæ cõcipiebatur, vel ex materia, quod plerumq; detur de eo, quod impenditur, & geſſit ſocius pro ſocio, & communiter, l. actione. 65. §. ſi poſt. ff. pro ſoc. & dicitur actio eſſe generalis, l. 38. eod. quia totius ſocietatis, quandiu cõſiſtit, rationes exigit, licet quandoq; etiam detur in rẽ ſiue ſpeciem aliquam certam, puta vt communicetur aliquid ex ſocietate, quod repetit vnus ex ſociis, agatur actione pro ſocio, vt referatur id in ſocietatem. Intẽtatur hæc actio aliquando ad ſocietatẽ contractam complendam, ſcilicet vt fiat ceſſio nominum & collectio rerum in communi, ſecundum conuentionem ſocietatis, l. 3. in prin. pro ſoc. Quandoq; datur ad præſtationes perſonales, vt ad impenſas & fructus & cætera dãda. puta, ſi feci impenſas in re communi, ago pro ſocio, vt condemneris ad refundendum impenſas pro tua parte, d. l. 38. §. fin. l. 2. C. pro ſoc. Quandoque datur pro dirimenda ſocietate, & habendã ratione lucri & damni, eaq; inter ſocios diuidenda, l. 63. §. ſi cum cauſa. l. 65. §. item qui. ff. eo. & notatur in l. tandiu. C. eo. Cum autem hæc actio ſit generalis, quæ ſocietatis totius, quandiu conſiſtit, rationes exigit, actiones vero generales non dentur, niſi finitis contractibus, inde etiam actio pro ſocio non datur, niſi ſocietate finita, idq; verum eſt regulariter. Quandoque enim etiam datur ea nondum finita. Loquor autem de ſocietate voluntaria. Eſt enim quædam & neceſſaria, quam adfert fortuna, vt ſi duo hæredes coniunctim inſtituuntur, pro qua non datur actio pro ſocio, quia eos ſocios non voluntas congregauit, ſed fortuna. Neq; competit negotiorum geſtorũ actio, quia alter ad negotiorum geſtionẽ accedit propter ſuam partem, & negotiorum geſtorũ actio non eſt de re ſua, aut cõmuni, ſed aliena, l. 35. §. non tantũ ff. fam. erciſc. Sed cõpetit actio famil. erciſc. ſi coheredes ſint. Sed quid ſi ſint collegatarij, & non cohæredes ſint? Et actio comm. diuidundo competit, l. 34. ff. pro ſoc. Actio communi diuid. eſt inter ſocios, ſiue ſocij ſint voluntate ſiue fortuna, ideoq; ſemper concurrit cum actione pro ſocio, vt cui competat actio pro ſocio, competere etiam poſſit actio communi diuidundo: quamuis non contra, qui habet actionem communi diuidũdo, habet actionem pro ſocio, l. 2. ff. com. diuid. Actio autem pro ſocio tantum ex ſocietate voluntaria. Illa mixta eſt tam in rem quam in perſonam: hæc in perſonam tantum: in hac habetur ratio nominum, non in illa l. 43. ff. pro ſoc. Vtraque tamen habet multa communia, puta, quod vtraq; bonæ fidei eſt, vtraq; eſt de re communi, vtraq; datur finito negotio. Communio tamen eſſe poteſt ſine ſocietate, ſocietas ſine communione nunquam. Ideoq; ſi renuntietur ſocietati, & nõ fiat rerum communium diuiſio, ſocietas quidem ſoluitur, communio tamen manet. Certum etiam eſt, in ſocietate neceſſaria præſtari dolum & culpam, quia eum ſocium non elegimus, ſed in eum incidimus, d. l. 35. §. non tantum. At de ſocietate voluntaria dubitatum fuit, an à ſocio quis poſſit exigere dolum & culpam. Et præualuit ſententia æſtimantium etiam in actione pro ſocio venire culpam & dolum, §. fin. Inſtit. de ſociet. l. 52. §. 1. l. 72. pro ſocio. Non tamen omnis culpa, ſicut in mandato & commodato, ſed culpa lata & leuis tantum: non etiam leuiſſima. Nam in re, quæ ex parte mea eſt, non omnis negligentia culpaue præſtanda eſt: In re quidem mea in ſolidum omnino negligẽs eſſe poſſum, in re, quæ ex parte mea eſt, aliquatenus negligens eſſe poſſum. Præſtatur igitur ex natura huius negotij dolus, culpa lata & leuis, non leuiſſima, multo minus caſus fortuitus, niſi ex conuentione. Requiritur autem in hac actione, Primum ſocietatem fuiſſe contractam. Secundo ſocietatem eſſe finitam, vel ſi agatur ad rem aliquam certam, aliquid abeſſe ſocietati, quod tamen ad ſocietatem pertineat. Tertio, quæ ex ſocietate communia ſunt aut debentur, non eſſe omnia, vel non eo modo, vt oportebat, communicata & diuerſa. Ex Vulteio ad §. ſequens illa diuiſio. 16. n. 92. & ſeqq. Inſtit. de actionib.

Socius ſocij mei, meus ſocius non eſt, quod nihil cum illo contraxi, quod mei gratia ſocius non ſit, quod conuentio illa perſonalis à perſona ad perſonam non extendatur. Gœdd. ad l. 105. n. 2. de verb. ſign.

Socordia, l. 1. ff. de furt.

Socrus appellatione non tantum vxoris meę mater, ſed & auia & proauia intelligitur, Conna. 8. commen. 5. n. 7. Vulteius ad §. ſocrum. 9. n. 1. Inſtit. de nupt. vide paulo ante. Soceri.

Sodales dicuntur, qui eiuſdem ſunt collegij. Gręci ἑταίρους vocant, l. fi. ff. de colleg. Hinc Sodalitia, in l. 1. eod. tit. de quibus legem quandam Liciniam latam refert Cic. pro Planc. Tertull. lib. 2. ad vxor. Diſcumbit cum marito in ſodalitiis, ſæpe in popinis. Appellat & Sodalitates idem Cic. in Cato. maior. aliiſque locis. Briſſ. Prat.

Sodalitas, verbum eſt ambiguum: tam in malam enim quam in bonam partem ſumitur.

Sodalitium interpretat Vlp. in l. 2. §. ſi quis. ff. ne quid in loc. publ. vectigal hoc, quod imponitur ei pendẽdum, qui in ſolo publico ędificat. Ponitur & pro gnomone, quo horę ad ſolem denotantur, in l. ſi arborem. vbi Bud. ff. de ſeruit. vrb. præd.

Sol ab Ægyptiis ὧρος dictus ἀπὸ τοῦ τῶν ὡρῶν κρατεῖν, cuius motu horarum temporumq; diſtinguuntur interualla, vt qui non modo temporum, ſed terrarum etiam ac ſyderum, cœliq; totius rector ſit ac moderator: quem ideo adorabant Ægyptij,

vt annotauit Brechæ.in l.vrbis.§.cuiuſq; diei.ff.de verb.ſig.

Solacivm pro mercede & quaſi pretio lapidum in alieno fundo pro loci conſuetudine exciſorum.Nã conſuetudo quæ ius id omnib. permiſit, fundi domino quaſi pro Solatio aliquid nummorum ſolui iubebat.Vlp.in l.13.§.1. ff.commun.præd. & in l.33.in fi.ff.de adm.tut.& l.22.§.ſin autem in ſæuiſſimo in fi.ff.ſolut.matr. Atq; adeo commoda & ſalaria munerum ac militiarum,solacia Impp.appellant l.15.C.de aduocat.diuerſ.iudicior.l.3.l.5.l.6.C.de aduocat.diuerſ.iudicum l.pen. C.de præd.decur.li.10.l.3.C.de agentib.in reb.li.12.l.vlt.C. de ſilentiar.li.12.Inde solacia annorum in l.vn. C.de annon. & ca.l.17.de erogat.milit.annon.li.12. C. eadem eſt in Nou. Iuſtiniani vis verbi αὐαψυχὴ. Secundum hæc,in l.4.C.de nauicular.li.11.vbi vulgo ſalariis pro mercedula præſtitis legitur, veteres ſcripti codices & impreſſus Theodoſij Codex in l.32.eo.ti.solatiis ſcriptum habent.Briſſ.Prat.

Solarivm apricus locus in ſumma ædium parte, ſolis calori fruendo accommodatus.Vlp.l.17.ff.de ſeru.vrb.præd.Sin vero heliocamino,vel ſolario dicẽdum erit, quia vmbram facit in loco,cui ſoli fuit neceſſarius contra ſeruitutem impoſitam fieri.Paul.in milite. Nam certe neq; ſolarium apud nos eſt, neq; hortus vllus,neq; feneſtra,neq; clatrata. Macrob.li.2.c. 4.de Auguſto.cum de Tyriæ purpuræ,quam emi iuſſerat,obſcuritate quereretur,dicente venditore.Erige altius ac ſuſcipe, his vſus eſt ſalibus: Quid ego,vt me populus Rom.dicat bene cultũ, in ſolario ambulaturus ſum? Veteres.n.hyberno tẽpore valetudinis gratia in ſole apricari,&, vt Seneca ait,in ſole percoqui ſolebant: habebantq; in ædibus ad eum vſum loca accõmodata.Quæ,teſte Iſidor.li.15.c.3.solariorum inde nomen acceperunt. Quod & Imperator Leo Conſtit. vlt.his verbis tradit, τὰ δὲ περὶ τὸ ὑπαίθρον, καὶ εἴ ἄν τις εἴποι, παρακλινίων θεατρείων, ἃ καὶ πρὸς μόνην καὶ ὑπαίθριον ἀπόλαυσιν ἐπινενόηται, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ ἡλίου εἴληφεν ἡλιακὸν προσαγορευόμενα.Briſſ.Prat.

Solarivm etiam inſtrumentum id ſignificat, quo horæ ſolis vmbra declarantur, vt in illis feſtiuis Plauti verſibus, quos Gel.li.3.c.3.citat.Vt illũ Dij perdant,primus qui horas repperit,Quiq; adeo primus ſtatuit hic ſolarium.Cic.li.2.de natura deorum:Aut cui ſolarium deſcriptum, aut ex aqua contemplere intelligere declarari horas arte non caſu. Bri.Prat.

Solarivm etiam dicitur id, quod pro ſolo penditur, cùm quis in publico ędificauit.Vlp.l.2.§.11.ff.ne quid in loc.publ.& in l.38 §.4. ff.de leg.1.Heres, inquit, cogitur legati prædij ſoluere vectigal præteritum, vel tributum, vel ſolatium, vel cloacarium.Prat.& Balduin.Inſt.de interdict.

Soldata dicitur,quia plerunque in ſolidorum donatione conſiſtit, quandoque autem in vino & annona conſiſtit, Ioann. Bellon.Etymol.

Soldata eſt præſtatio quædam annua gratuita, quæ à neutra parte tranſit in hæredem:morte enim dántis, vel accipientis interueniente finitur.§.ſoldata.in tit. quis dicat. dux. Marchio.com.in vſib.feud.Ioan.Bello.Etym.

Soldatà, vox corrupta,ex antiquitatis vſu profluxit, vt ſupra dictum eſt. Quare, Feudum ſoldatæ, Old. à ſolidato exiſtimat acceptum eſſe, vulgare, *ein Soldner*, pro ſtipendiato: & *Soldt*,pro ſtipendio.Spieg.

Soldvrii.De Solduriis Cæſar lib.3. de bello Gallico, quorum hæc fuit conditio,vt omnibus in vita commodis vna cum his fruantur,quorum amicitię ſe dederint.Si quid iis per vim accidat,aut eundem caſum vna cum illis ferãt,aut ſibi mortem conſciſcant. Hoc genus amicitiæ Græci συναποθνησκόντων. De hac dictione vide latius Conna. comm. li.2.c.9.n.6.

Solea vulgo cognita, ita dicta, vt ait Feſtus Pompeius, quod ſolo pedis ſubiiciatur.Cicero de Aruſp.reſponſis: Clodius à crocata,à mitra,à mulieribus, ſoleis, &c. Itali planellas vocant:Hinc ſoleatus,ſoleis calceatus. Cicer.in Verrem,Act.& in oratio.in Piſonem.Et Solearius,ſolearum confector.Plau. in Aulul.

Solita vrilia veteres appellabant ſacra quædam ab immolatione ſuum,ouium,boum,ſic nominata:hoc genus ſacrificii Maronem putem ſignificaſſe,cum ſcripſit:

------cadit quinas de more bidentes,
Totq; ſues,totidem nigrantes terga iuuencos.

Vt annotauit Turnebus aduerſariorum,li.14.c.4.

Solemne ſignificat Anniuerſarium, legitimum, ordinarium. Briſſ.

Solemne ius pro ciuili & legitimo l.28.ff.de diuerſ.reg.iu.Bri.

Solemne ſpacium,in l.1.ff.pro dote,quod lege 12.tab.ad vſucapionem præſtitutum eſt.Briſſ.Prat.

Solemnes actiones certis formulis concluſæ, l.2.§. deinde ex his legibus.ff.de orig.iur.Briſſ.Prat.

Solemnes feriæ,ſtatæ & certæ,& quotannis recurrentes, l.26. §.ſi ferox,ff.ex quib.cauſ.maior.Briſſ.Prat.

Solemnia accuſationis,in l.11.§.quidam. ff.de adulter. l.7. C. de calumniatorib.l.3.& l.6. C.ad exhib. quæ perſtringuntur in l.1.C.ad Turpil.l.3.ff.de accuſàt. Briſſ.Prat. vide omnino Cuiac.13.obſ.35.

Solemnia iudiciorum, quæ certis legum inſtitutis obſeruantur.l.7.ff. de in integ.reſtit.Vnde ordinatis ſolemnibus, in l. 11.& l.15.C.de liber.cauſ.Briſſ.Prat.

Solemnia munera id eſt,annua,quod ſingulis annis præſtanda ſint,l. tutor ſecundum dignitatem. §. in ſoluendis. ff. de adminiſt.tut.Spieg.

Solemnia patrimoniorum onera.in l.2. ff.de veter.

Solemnia prouocationis,in l.11.C.de adminiſt.tut.l.20.in fin. ff.de appell.l.5.ff.eod. tit.in C.Th.de quibus lib.2.antiquit. dixit.Briſſ.Prat.

Solemnia tempora, in l. vlt. C. de excuſ. veter.quinquaginta dies ſunt,D. Marci conſtitutione ad allegandas excuſationes præfiniti,l.6.& l.18.C.de excuſ. tut. Briſſ.

Solemnia teſtamenti,l.20.§.pen. & §. vlt.ff. qui teſtam. fac.l. 2.C.de teſtam.Prat.

Solemnia verba,in l.23. ff.de manumiſſ.teſtam. quæ in manumiſſione facienda pronunciari ſolebant,quæ vel à domino ipſo manumittente, vt Feſt. Pomp. indicat, vel à lictore virgam capiti ſerui imponente,vt Boët. in Topic.teſtatur,proferri conſueuerant.Briſſ.Prat.

Solemnis emancipatio,in l.ff.C.de adopt.l.3.C.de emanc.lib. Briſſ.Prat.

Solemnis numerus teſtium, pro ſeptem teſtium numero, qui teſtamentis faciendis adhiberi debet, vt lege præſcriptus & ordinarius, l.1.ff.qui teſtam.fac.poſſ.Briſſ.Prat.

Solemnitas dicitur certa obſeruatio verborum, perſonarum vel temporis:inde nuncupata,quod ſola ſeruatur, ſine qualibet addititia mutatione.Lege,materia & forma cauſæ.Spieg.

Solemnitas etiam acceptilationib. & verborũ obligationibus tribuitur,l.vlt.C.de bõ.auct.iud.poſſid.l,7.C.comm.vtriuſque iudi.l.12.& l.14.C.ſi cert.petat.l.1.C.de acceptilat.l.10. C.de cõtr.ſtipul.l.1.C.de vſur.l.5.in fi.C.de dolo. Ita ſolenniter liberationem præſtare accipe.l.17.C.de fideic.Briſſ.Pr.

Solemnitas adoptionis, l.25. in fi. ff. de adopt.l.13.l.14.C. de probat.l.5.C.de ſuis& legit.id eſt,legitimus adoptandi ritus. Vnde adoptio ſollenni iuris ordine explicari ſolere dicitur. l.4.C.de adopt.Prat.

Solemnitatvm neceſſitas ex ipſa rerum experientia deprehenditur.Nouel.de donat.propter nupt.§.Verum enimuero quia.conſtit.119.Old.

Sollemniter cauere, eſt ſatiſdatione ordinaria & vſitata cauere.l.28.ff.de admin. tut.l.46. ff. de procurato. Quanquam hoc Tribonianũ iureconſultis adſcripſiſſe facile crediderim, ex §.ſin autem per procuratorem.Inſtit.de ſatiſdat. Br.Pr.

Obſignatio ſolemniter facta l.9.C.de ſolut.

Solemnivm penſitationum fructuumque fit mentio in l. 4. C.quor.appell.non recip.& l.27.C.de iur.dot.& l.25. C.de rei vind.Briſſ.

Solers inerti contrarius.

Solertia non cautelam, ſed in omni re prudentiam & induſtriam, perſpicacitatem, & ingeniorum acumen ſignificat: in bonamque, & in malam partem accipitur. Extat in l. 1. C. ſi maior fac.rat.hab.Spieg.

Solet,pro conſueuit,l.palam.ff.de ritu nupt.

Solida legata, id eſt,integra,in l. 14. §.1.ff. ad leg.Falcidiam. Briſſ.Prat.

Solida proprietas dicitur, in qua vſusfructus ineſt, l. Sempronius.26.§.1.ff.de vſufr.lega.l.à liberto.35.ff.de bon.liber. Hot.Prat.

Solida menſa argento coopertæ opponitur l.41.§. vlt. ff. de contrah.empt.

Solida pars, & pars, quæ deducto vſufructu eſt opponuntur. l.34.ff.de bon.libert.

Solida res.i.e.integra.l.15.§.vlt.ff.de pignoribus.

Solidam veniam petere,i.e.tutam,l.14.ff.de ſeruitutibus

Solida legata, l.23.ff. de dolo. id eſt,integra, in l.14.§.1.ff.ad legem Falcidiam.& non deminuta.l.20.§.legata.ff.de bonorum poſſeſſ.contr.tabul.

Solidorvm adulter,in l.2.Cod.de falſ.monet.eſt falſus monetarius.

Solidvm capere non poſſe dicuntur, qui totum, quod eis relinquitur, capere & ſibi adquirere non poſſunt, l. 6. ff. de vulgar.& pupillar.l.73.ff.de hered.inſtit.l.6.§.1.ff. de condit. & demonſtration.l.7. ff. de condition. inſt.l. 67. ff. ad l. Falc.l.16.§. ſi qui.ff. ad Trebel. Tertullian. ad vxorem. Tu modo vt ſolidum capere poſſis admonitionis noſtræ fideicommiſſum.Briſſ.Prat.

Solidvm non ſoluitur non minus quantitate,quam die l.85.ff. de ſolut.Briſſ.Prat.

Solidvm & aureum idem valere, dictum eſt in verb. Aureus. Et ita in l.1.§.hoc autem.ff.de fugitiu.l.42.ff.de ædil.edict.l. 34.ff.de iur.fiſc.l.25.ff.de epiſc. & cleric. accipiendum eſt ſolidorum nomen.Briſſ.

Solidvs eſt ſeptuageſimaſecunda pars libræ auri, l. quotieſcunq;.C.de ſuſceptor.cõtinetq; 24. ſiliquas. Itẽ ſolidus auri 20.libris ęris ęſtimatur.l.vn.C.de collat.ęr.lib.10.C.In Nouella Maiorani de curialib.Solidi Gallici fit mẽtio,cuius aurum minore æſtimatione taxatur. In legibus autem Lango-

bardorum

bardorum ſolidus 40.denarijs æſtimatur.l.1. de quãtitat.ſolid.in legib.Longobardorum.Et ita in lege Salica,ſolidus accipiendus eſt,vt ex eo patet, quod 600. denarij in ijs legibus 15.ſolidos facere dicũtur, & 120. denarij ſolidos tres. Sed in ea lege compluribus in locis in notis numerorũ mendum eſt, quod emendatu facile erit,ſi ad eam quantitatẽ denariorum, quam dixi,ſolidorum ratio æſtimatioq; redigatur. Briſſ.vide Gœdd.in cõm. ad princ.& §§. ſeqq.Inſt.de Attiliano tutor.

Solidvs,vt ait Voluſius Mętianus,proprie idem eſt quod libra, quę & As vocatur.Cum autẽ cẽtenarius numerus ferc in pecuniarũ ratione As eſſet,atq; haberetur,vt in vſuris,quę Cẽteſimæ dicuntur,intelligitur,cõſuetudo tulit, vt Aureus,qui centum continet valetq; ſeſtertios (vt ſuo loco demonſtraui) frequenter Solidus appellaretur. Idem.n. vtrunque eſſe patet ex locis innumeris:veluti ex l.5.§.prætor. ff. de his qui deiec.vel effud.comparata cum §.item is cui. Inſt.de obliga. quæ quaſi ex delict.l.47.ff.de manumiſſ.teſtam.l.8. & 9.ff.de inoffic.teſt.Pra.Adde etiã Ferret.comm.Inſti.Iuſt.li.4.ti.33.

Solidvs ſubſtantiue pro aureo ſumitur: Alciato videtur, aureum,quo hodie vtimur,ex generali omnium populorum cõſuetudine eſſe veteri illi ſubrogatum:& ideo quę de ſolido in iure ciuili cauta ſunt, ad noſtrum hunc, quamuis leuioris ſit ponderis,referenda.Præterea in Parerg. adnotauit,eſſe ſolidum in iure, nummum aureum, quem ἄκυρον aliqui Græci,& ὁλωάϱιον dicunt, eius ponderis, cuius Latinis eſt ſextula vel ſtagium,i.e.octo oboli:vt latius ab eo declaratur in opuſculo quod edidit de ponderibus & menſuris. Bud. ex verbis Lampridij, de Alexandro Rom.principe loquentis,colligit, ſolidos primum dictos eſſe aureos nummos, certi cuiuſdam, ſuique ponderis,quaſi integros.Spieg.

Solis dies,in l.3.C.de ferijs.l.10.& l.13.de exactionib.in C.Th. is eſt, qui hodie à Chriſtianis dominicus vocatur,l.2.& l.vlt. C. de ferijs.ad quas pertinentem Leonis conſtitutionem Niceph.li.15.hiſt.eccl.c.25.memorat Greg.Turon.li.3.hiſt.c.13. Ecce enim, ait, dies ſolis adeſt.Sic.n.barbaries diẽ dominicũ vocitare cõſueta eſt. Quę verba Aymonus monachus in eadẽ hiſtoria referenda tranſcripſit li.2.de geſt.Franc.c.11.Diebus porro nomẽ à planetis antiquitas indidit.Auſon. in Eidyll.

Nomina quæ ſeptem vertentibus apta diebus
Annus habet,totidem errantes fecere Planetæ.
Primum ſupremumq; diem radiatus habet ſol.
Proxima fraternæ ſuccedit luna coronæ,&c.

Hanc vero inſtitutionem ab Ægpytijs ad reliquas gentes manaſſe,Dio li.37.ſcribit.Briſſ.Prat.

Solita vrili, legendum eſt apud Valer.Maxim.4.c.1.pro Solito fieri: quod nõdum quiſquam animaduertit:veteres membranæ habent,ſolita viri:vide Cuiac.24.obſ.7.

Solita vrilia veteres appellabant ſacra quædam ab immolatione ſuum, ouium, boum, ſic nominata:hoc genus ſacrificij Maronem putem ſignificaſſe,cum ſcripſit:cædit binas de more bidentes, totque ſues,totidem nigrantes terga iuuencos: annotauit Turneb.aduerſ.lib.14.c.4.

Solitvm varie accipi, docet tex.& illic Bart.in l.Mela.§.ſed ſi alimenta.ff.de aliment.& cibar. leg. & in l.1.C.quomodo & quando iudices.Spieg.

Sollicitare eſt inſtare & velut allicere, vel ſpem oſtendendo vel metum,ſecũdum Vallam,li.5.Alias,Sollicitare eſt pro ſe vel pro alio negotium curare, inſtigare,vt verbum Gallicum ſolliciter indicat: ſic qui ſeruum ad delinquendum impellit ſollicitare,& ſollicitator dicitur,l.11.§.quãuis.l.14.§. ęſtimatio.ff.de ſeru.corrup.Inde ſi quis ſollicitauerit milites aduerſus Rempub.vel Principem, læſæ maieſtatis tenetur.l. 1.in fi.ff.ad l.Iul.maieſt.Qui etiam ſe ſollicitari ab alio paſſus eſt, vt ſe à militia ſubtraheret, veniam non meretur,l.qui cum vno.§.qui filium.ff.de re milit.

Sollicitare,ait Feſt.li.17. eſt ſolo citare, loco mouere,Sollicitare etiam eſt angere,contriſtare,curam inijcere,l.1.ff.de extraord.crim.Prat.

Sollicitator, qui pro alio inſtat, & negotium eius curat, itẽ inſtigat aliũ.l. ſi ſeruo.§.idẽ Pompo.ff.de furt.ibi,furti actione conueniri Sollicitatorem rerum nomine.Et ſollicitator cauſa repellitur à teſtimonio,c.cum à nobis.de teſtib.

Sollicitator,qui ſeruum ad delinquendum impellit,l.11.§. quamuis.l.14.§.æſtimatio.ff.de ſeru.corrupt.Prat.ex Briſſ.

Sollicitatores alienarum nuptiarum(quos ſollicitatores alieni affectus,Caſſ.lib.5.var.vocat) itemque matrimoniorum interpellatores,qui inſtant, & velut alliciunt ſponſas matronaſve ad alienum concubitum.Hi tametſi effectu ſceleris potiri non poſſint, tamen propter voluntatem pernicioſam libidinis extra ordinem puniuntur,l.1.ff.de extraor. cri.l.Neratius.§.pen.& l.tantum. ff.de ſeru.corrupt.c.ſollicitatores. de pœnit.diſt.1.Coraſ.li.Miſc.1.nu.9.

Sollicitvs,pro anxio,moleſto,l.Iul.2. ibi, de damno ſollicito.ff.de rei vind.& ſollicitum de viri hereditate dicit.Vlp.in l.2.§.1.ff.de vulgar.

Sollicitvdo,inquietudo,vel cura rei vel perſonę.Inde perſonale munus Iuriſ.dicit eſſe illud, quod cum corporibus, cum labore & ſollicitudine animi, ac vigilantia principaliter extitit.l.1.§.illud.ff.de munerib. & honorib.l.fin. §. qui annonam.ibi,muneris ſollicitudinem ſuſtinent ff.eod.& ibid. Et ſi quis receperit arbitrium ad curam & ſollicitudinem ſuam hanc rem Prætor pertinere putat.l.1.§.1.ff. de arbitris.

Sollicitvdo tutelæ non excuſat à muneribus publicis. l.tutela.C.de exc.muner.lib.10.vbi Luc.de Penn.ait: Sollicitudinem ſingularem adſcribi tutoribus : ſed & in omni officio diligentia neceſſaria eſt, alias negligens, quaſi in mala fide cenſetur.l.Labeo.ff.de ſtat.li.Rebuff.Spieg.Briſſ.

Solo cohærent ædificia,aceruus autem ſolo non cohæret, in l. 10.ff.quod vi aut clam.

Soloecista, qui vitioſe loquitur, quod vulgo vocant incongruum,à verbo σολοικίζειν.Spieg.

Solona, ſiue Salonæ, pluratiue,vt Cæſari & Seruio dicitur, à Ptolemęo in Dalmatia ponitur.Meminit eius Cęſar li.3.bel. ciuil. nobis olim Romanorum colonia. Hæc Diocletianum Cæſ. genuit, cuius leges non paucæ extant in C. Iuſtiniani ſparſim inſertæ,ſumma æquitatis ratione latæ.Omnibus ille bonis principibus erat æquandus,ſi à Chriſtianorum ſanguine abſtinuiſſet, quos crudeli & exitiali animo perſecutus eſt. Quippe qui præter innumera ſuppliciorum genera, per quæ ſuam in noſtros carnificinam exercuit,in libros etiam & ſcripturas ſæuiit. Patriam & hanc illam Iuſtinianus noſter iam princeps, Iuſtinianæam primam appellauit. Quod & ex glo. obſeruare licet,7.q.1.c.ſcripſit:Vt vehemẽter peccent (quod ab Haloandr. ſingulariter annotatum eſt) qui Iuſtinianum per contumeliam Thracem appellant, in Conſtit. quam ipſe edidit,de eccleſ.tit.(vt vulgo allegatur)vel potius,de Eccleſiaſt.& Canon.& priuileg.quæ ſacroſanct.reſpic.Eccleſias,vt ſignificantius vertit Haloand. Archiepiſcopum Iuſtinianeæ ſuæ ſub ſe habere voluit Epiſcopos prouinciarum Dacię mediterraneæ,& Daciæ Ripenſis,item Triballiæ,ac Dardaniæ, & Miſiæ ſuperioris, & Pannoniæ, Iuſtinianeæ ſecundam appellauit Carthaginem Aphricanam,ex quo & Deus hanc reſtituit.Ipſe author eſt in princ.dictæ conſtit.Spieg.

Solonis & Draconis legiſlatorum, quorum apud Græcos maxima ſemper fuit authoritas, fit mentio in l.quod lex. in pr.ff.ad leg.Iul.de adult.

Solvendo eſt,qui ſolidum ſoluere poteſt, l.114.ff.de verb.ſig. qui rei petitæ inſtar ab actore conſequi poteſt,l.28.ſolut.non is,cuius bona venduntur,l.55.in fi.ff.de adminiſtr. tuto. Gothofr.ad l.nemo.95.de reg.iur.

Solvendo eſſe, id eſt, ſatisfacere, pro quo obligatus ſum, ſiue pecunia, ſiue remuneratione. Valla ſcripſit, huic locutioni non poſſe ſubſtantiuum addi;quod ambigatur, datiuus ſit,an ablatiuus:cum Liuius ſcribat;Si reſpub. ſoluendo æri alieno eſſet,& quæ reſtinguendo igni forent:& alij authores itidem vſi ſunt, vt Tuſanus adnotauit. Soluendo etiam dicitur, qui in nominibus æs ſuum habet,l.facere.vbi Alex. ſolut. matri. quod intelligendum,ſi debitores idonei ſunt,& bonam fidem agnoſcant, l.à diuo.§.fin.de re iud.Vide Alciat.in ſoluendo eſſe.de verb.ſig.Spieg.

Solvere verbum variam habet ſignificationem : aliquando ad rem,quę debetur, refertur. Et is dicitur ſoluere, qui numerat creditori pecuniam creditam, ſiue pro ſe ſiue pro alio.l. ſolut.tit.de ſolutionib.& liberationibus. Huc pertinet l.qui mandat. Eodem pertinet l. qui ſic ſoluit. Quod diximus pecuniam ſolui debere,id exempli cauſa à nobis dictum eſt.Aliquãdo hoc verbum refertur ad perſonam aut obligationem nõ ad rem,vt dicitur ſolutus quis,i.liberatus obligatione.Sic accipitur in d.l.ſolutionis:quia ſolutum eſſe & obligatum eſſe contraria ſunt & repugnãtia.Sic accipitur etiam in l.prout quicquam.1.Ex his apparet,ſolutionem differre à ſatisfactione,quod ſatisfactionis verbum latius patet,l.1.tit.qui ſatiſdacog.Licet ſatisfactio pro ſolutione ſit, vt dicitur in l.ſatisfactio, quamuis ſolutio non ſit. Seilervs ex lecturis Duareni tit.de ſolut. & liberat.nondum impreſſis.

Solvendo eſſe non videtur, niſi qui ſolidum poteſt ſoluere, l. 114.vbi Gœdd.in comm.ff.de verb.ſig.Quæ interpretatio facienda eſt,quotieſcunq; legimus,quod quis ſoluendo non ſit, alium teneri,l.1.§.ſi magiſtratus.ff.de magiſtrat. l.5. §.vlt.ff. de ſolution. cum aliis infinitis. Soluendo videtur is,qui defenditur,l.96.ff.de diuerſ.reg.Briſſ.

Solvendo eſt hæreditas,quæ hæredem inuenit, quãdoquidem aditione heres creditoribus etiam vltra vires hæreditatis obligatur,l.36.ff.de bon.libert.l.33.ff.ſolut.matrim. Briſſ.Pra.

Solvere,eſt eum,qui alligatus ſit,liberum facere, *Ledig zehlen*. Inde qui pręſtitit quod debet,ſoluiſſe dicitur:quo ſit,vt proprie ſolutionis verbum,liberationiſque,eiuſdem ſit ſignificationis,l.ſolutionis.ff.de ſolut.Vide Alciat.in l. liberationis. de verb.ſig.Spieg.

Solvere dicitur is, ait Vlp. qui facit,quod facere promiſit,l. 167.ff.de verb.ſig.

Solvere idem eſt quod liberarę,λύειν.Vnde Virgil.lib.4.Ænei. de Didone loquens:

Accipite hanc animam, meq; his exoluite curis.

Id eſt,hoc me amoris vinculo liberate. Item dicimus nauem portu ſoluere, i.e. eximere. Quo fit, vt qui obligationis nexu diſtrictus, pecuniam quam debet, ſoluit creditori, tollatur ei obligationis vinculum,& diſſoluatur:ac ideo liberetur debitor nexu. Inſtit.quib. modis tollitur obligatio. ad princip. Paulus in l.ſolutionis.ff.de ſolution.& liber. Solutionis (inquit) verbum ad omnẽ liberationẽ quoquo modo factã, magiſq; ad ſubſtantiam obligationis refertur,quam ad nummorum ſolutionem. Nam etiã acceptilatione poteſt fieri ſolutio & liberatio debiti, vt ſi quis dicat, ἔχεις λαβὼν δηνάρια τόσα; ἔχω λαβών.Tot acceptos denarios habes?Acceptos habeo d.titul.quibus modis tol.oblig.§.item per acceptilationem. Proprie ſi quidem debitoris eſt pecuniam ſoluere:creditoris autem liberare debitorem. Qua ratione exiſtimo, Iureconſultum longe melius dixiſſe, ſolutionem & liberationem correlatiua eſſe, quam eadem. Sed qualiter debitorem liberabit creditor ſolutione facta? Certe confeſſione accepti debiti, aut ſi creditor reddat debitori obligationis inſtrumentum.Quid ſi creditor perdidit perſcriptionem nexus?An poterit compelli debitor vt ſoluat,niſi reddito primum ſibi inſtrumento per creditorem, vt quia debitor velit ſibi inſtrumentum exhiberi, vt videat, nunquid verum ſit, an vero falſum?Vide Bartolum in l.huiuſmodi.§.ſi ita. de lega.1.Brechæus in l. liberationis verbum.ff.de verb.& rer.ſign.

Solvere,latiſſime patet:nam omnem debiti redditionem,& obligationis diſſolutionem complectitur.Spieg.

Solvere paratus non videtur, qui ſatiſdare paratus eſt, l.4.§. ſoluiſſe. ff.de re iud.Alberic.

Solvere precarium l.1.ff.de precario, id eſt, reuocare.

Solvere vnionem,apud Marcellum,l.Seia.6.ff.de aur.arg.non præſtare ſignificat,vt Accurſ. putauit:ſed de linea detrahere & eximere: nam quũ initio ſic locutus eſſet, Poſtea vnionem ſoluit:neq; vllum mortis tempore inter ornamenta ſua vnionem relinquit: in fine legis ſic inquit; Vt interim omittam, quod etiã diſſolutione ac permutatione tali voluntas quoq; videatur mutata.Hanc tamen locutionem Macrob. lib.3.c.7. pro liquefacere vſurpauit:vbi de Cleopatra loquitur, quę aceto vnionẽ impoſitũ,itaq; liquefactũ abſorbuit.Hot.Prat.

Solvi legibus dicebantur,quibus quid contra leges facere permittebatur:vt cum Scipio ille Africanus,antequam per leges liceret,Ædilis & Conſul factus eſt : legibus eſt ſolutus. Inde Imperatores,qui legibus teneri noluerunt, legibus ſoluti ab Vlpia.appellantur,in l.31.ff.de legib. Aſconius in Cornelianę argumento, Cornelius legem promulgauit, qua autoritatem ſenatus minuebat,ne quis niſi per populum legibus ſolueretur:quod antiquo quoque iure erat cautum. Itaq; in omnib. SC. quibus tum aliquem legibus ſolui placebat, adiici erat ſolitum,vt de ea re ad populum ferretur.Hot.Prat.

Solvi matrimonium, & eſſe dotem,ſunt duo pugnantia, circa quæ ſe inuoluunt Doct.præſertim neoterici.Tu vide Zaſ.ſuper tit.ſolut.matri.Spieg.

Solvere ſacramento,i.e.ſacramento, quo obſtrictus quis erat, nõ amplius teneri:ſicuti ſoluere legib. & canonibus. De qua loquendi formula Budæus in annotat.ad Pandectas.

Solvisse in tractat.de re iudicat.accipere debemus,inquit Vlpia.non tantum eum qui ſoluit: verum omnem omnino, qui ex obligatione liberatus eſt,quæ ex cauſa iudicati deſcendit. l.4.§.5.ff.de re iudic.Hot.Prat.

Solvm proprie terra, vt ait Feſtus in l.qui tabernas. ff.de contrah.empt.Dicitur etiam omne, quod ſuſtinet, & vnicuique rei ſubiacet. Cedit autem ſolum publicum ædificio, l.1.§.ſi quis.& ibi.Bart.ff.ne quid in loco publ.Spieg.

Solvm appellant Iureconſulti aream,cui ædificium ſuperponitur,l.21.ff.de pignor.actio.l.2. C.de rei vindic. quod & ideo partem eſſe ædium dicunt.l.49.ff.de rei vendicat.Briſſ.&Gothofr.ad l.eum qui.23.in princ.ff.de vſurp.& vſuc.AddeBrechæum in l.locus.ſub tit.de verb.& rer.ſig.Prat.

In ſolo fieri operæ dicuntur,quæ ſolo coniunctæ ſunt:veluti ſi quis ædificium ponat in ſolo : quod ſi quis meſſem faciat,vineas putet,arbores ſuccidat, opus tamen in ſolo facere non cenſetur. Et hoc ita in operis noui nuntiatione obtinet,l.1.§.hoc autem.ff.de noui oper.nuntiatio. Cæterum in interdicto,Quod vi aut clam,quod ad ea ſolum opera,quę in ſolo fiunt, pertinet, etiam in ſolo fieri videtur, quod circa arbores fit,non etiam quod circa fructum arborum. Itaque ſi vineas quis,vel arundinem,vel ſalictum ſucciderit,hoc interdicto tenebitur,l.1. §.hoc interdictum. l.7. §.notauimus. ff. quod vi aut clam.Prat.ex Briſſ.

In ſolo conſiſtere dicuntur ſeruitutes,quæ ſolo imponuntur,& ſolo debentur,quales ſunt iter,actus,via,l.3.ff.de ſeruitutibus.Briſſ.Prat.

Soli res dicuntur ædes,agri,fundi,& cęteræ res immobiles ſolo coniunctæ,l.1.ff.de rei vendic.l.1.ff.de condi.tut. l.7.ff.de vſufruct.l.1.§.ſi fundus.& l.3.§.pertinet.ff.de vi & vi arma.l. 7.§.in peculio.ff.de pecul.l.1.ff.de ędil.edict.l.55.ff.de dona. inter vir. l.1.ff.vtrobi.l.30. §.quid ergo. ff. de vſucap. l.1. ff. vſufr.quemadmodum caueat.l.12.§.cellarum.ff.de inſtru.vel inſtrum.l.24.ff.quæ in fraudem creditor. Quæ & ſolo cohærere,& ſolo contineri dicuntur, l.10.ff.quod vi aut clam.l.1. §.hoc interdictum.ff.de vi & vi armat.Quod verbum vt Iureconſultis proprium Seneca notat. Sic enim lib. 11. Natur. Quęſtion.Tertia pars de agris,terris,ſatis arbuſtis quęrit:&, vt Iureconſultorum verbo vtar,de omnibus,quæ ſolo continentur.Plin.li.6.epiſtol.Eoſdem patrimonij tertiam partem conferre iuſſit in ea,quæ ſolo continerentur.Briſſ.Prat.

Soli pignora,in l.15.§.ſi pignora.ff.de re iud.& obligatio ſoli, in l.29.§.legatum.ff.de lib.leg.Briſſ.Prat.

Solvi morte,accuſatio dicitur,id eſt,extingui,l.15.§. idem. ff. ad SC.Turpil.

Solvi contractus,i.e.diſſolui,leg.97.ff.de ſolutionibus.

Solvm porro Seruius in 5. Æneid. eſſe ſcribit,quod vnicuique rei ſubiacet.Vnde nauium ſolum mare,aer auium, ſtellarum cœlum. Ex quo ab Ouidio dictum ſit, Aſtra tenent cœleſte ſolum.Briſſ.Prat.

Solvm etiam Tuſcarum lingua ſignificat totum & ſolidum. Hinc Solitaurilia hoſtiarum trium diuerſi generis immolationem ſignant,Tauri,arietis,verris, quod omnes integri ſolidique corporis ſint. Hæc Feſtus.

Solvs dictio licet taxatiua, tamen non operatur correctionem iuris,& ideo ſingul.not.Ang.in l.1.per illum textum, iuncta glo.in verbo,ſolus.C.vbi & apud quem. quod ſi ſtatuto cautum ſit, quod de adulterio & furto omnes iudices ciuitatis poſſint cognoſcere, deinde alio nouo ſtatuto diſponatur, quod de adulterio cognoſcat ſolus capitaneus,per hoc verbũ Solus, non videtur adempta iuriſdictio aliis, quod eſt nota dignum, ſecundum Ang.& pro ſingul. citat Iaſ. in l.quod in rerum.§.ſi quis poſt.ante finem.ff.de legat.1. vbi dicit, quod eſt ſolennis deciſio, ſi eſt vera : eam etiam approbat Decius conſ.3.diligenter pro tenui.col.5.verſ.ſupereſt reſpondere.& poteſt confirmari ex alia ſimili & ſing. deciſione Bart. in l.3. §.cum Titio.in bonis lecturis.ff.de adim.leg.Tamen animaduertendum eſt, quia hoc modo ſecũdum ſtatutum nihil prodeſſet, ſed ſuperfluo membranas occuparet, quod non eſt dicendum,per ea,quæ ſcripſi ſupra in verbo, Qualiſcunque,& quę tradit Corn. conſ.77. licet multum vrgeant. col.1. lib.2. item cum ſit ſpeciale, videtur, quod per eum ſit à primo generali receſſum, vt in ſimili quæſtione concludit Alexand.in l.ſi ab hoſtib.in 1.not. ff.ſol.matr. & eleganter decidit etiam Bald. in l. executorem.in 6. col. verſ. or. redeo ad naturam. C.de exec.rei iudic.quem late refero infra in verbo, Statuta contraria.Proinde hoc dictum Angel.apud me dubium eſt,& poteſt reprobari ex eiſdem fundamentis, quibus reprobatur opinio Bart. præallegata, prout ſcripſi infra in verbo, Tantum, ſed tamen propter Ang. auctoritatem, adde ad notata per Bart.& ſcrib.in l.ſi conſtante.in princ.in nona quæſtione 1.partis.ff.ſolut. matrimo.Et vlterius,licet alij non referant, addo,quod idem videtur eſſe de mente Bal.in conſ.351.Ioannes & Federicus fratres.in vlt. col. in vlt. lib. vbi eleganter concludit,quod vbi dictio taxatiua apponitur circa id, quod alias erat à iure depoſitum, nihil debet operari. Sunt tamen qui Angelum referant loqui affirmatiue, & ſic quod dictio Solus poſita in lege noua,corrigat antiquam,& ita Angel.refert Felin.in c.paſtoralis.in pr. col.2.verſ.limita tertio.extr. de offic. ordin. vbi eum ſequitur. & ita dicit per Anna.& Doct.Peruſinos fuiſſe conſultum, in fauorem eccleſiæ maioris Ferrarienſis:ita etiam citat Angelum Dec. in d.l. conſ.3. in 1.col.Cotta.

Solvta actio,id eſt,finita.l.21.ff.de acceptil.

Solvta margarita,in l.25.ad fin. ff.de aur. & arg. & ſolutos vniones,in l.6.ff.eo.tit.quomodo accipi oporteat, vide Briſſ. lib.2.Antiq.

Solvta prædia, Cicero in orat.de lege Agraria, nulli obligata vocat. His.n.obligata opponit his verbis : Soluta meliore in cauſa ſunt,quã obligata.Sicul.Falc.in li.de cõd.agro.Solutos ait, à quibuſdã appellatos occupatorios agros, ſolutos vero nõ eſſe,quorũ fines demõſtrari poſſint & finiri. Briſſ.& Prat.

Solvtæ ſtipulationes,i.e.ſublatæ,leg.6.ff.de acceptilat.

Solvti rei, id eſt liberati è vinculis vel cuſtodia. l. 10. ff. de cuſtodia.

Solvtio in genere eſt quiuis actus quo debitor liberatur ab obligatione,qua deuinctus eſt creditori.Et hinc eſt, vt Paul. dixerit, verbum liberationis eandem habere vim, quam verbum ſolutionis.l.47.de verb.ſig.l.54. de ſolut. adeo vt etiam verbo ſolutionis omnis ſatisfactio accipiatur,leg.177.de verb. ſig.l.52. de ſolut. & ſolutio non per numerationem tantum, ſed etiam per nouationem fieri dicitur,in l.21.§.Lucius.in fi. de annu.lega.Solutio ita in genere accepta eſt vel naturalis, iure tamen ciuili approbata,vel eſt ciuilis tantum.Naturalis ſolutionis modi ſunt duo,nimirum ſolutio in ſpecie accepta, & conſenſus contrarius. Solutio ciuilis fit vel ipſo iure, vel ope exceptionis.Ipſo iure multis, ſed tamen certis modis, de de quibus duos potiſſimos Iuſtinianus proponit:Inſtitut. tit. quibus mod.obligatio toll. Acceptilationem nimirum & nouationẽ.Reliquos recenſet Bodinus in method.iur. Vulteius

1.Iuriſ.

1.Iuriſprud.Rom.Ope exceptionis obligatio tollitur modis innumeris,cum ipſa quidem obligatio reuera manet,ſed exceptioni oppoſita nullius fit effectus,ita vt potius effectus obligationis, quam ipſa obligatio tolli dicatur: quos eodem modo Bodinus vel Vulteius dd.locis addidere: vide eundem Vulteium Inſtit.quib.mod.toll.oblig.in pr.nu.4.5.6.

Solvtio & acceptilatio differunt,eo,quod ſolutio eſt naturalis,acceptilatio eſt ciuilis:illa fit vere,hæc imaginarie:illa fit re, facto nimirum interueniente, hæc fit verbis.In hoc autem conueniunt, quod tam hac quam illa debitor liberetur à creditore.Cui enim ſoluitur, is vere rem ſibi debitam, aut illius vice aliam accipit,qui acceptum fert,is non vere accipit, ſed dicitur duntaxat rem accipere, & fingitur in iure, quod acceperit,cum tamen reuera non acceperit.Vult.ad §.1.n.3.Inſt.quib.mod.toll.oblig.

Solvtionis appellatione omnis liberatio quoquo modo facta,& ſatisfactio,qua creditor contentus fuerit, continetur. l.47.l.176. de verb.ſign. l.52.l.54.ff.de ſolutionib.quod quemadmodum ſe habeat, lib.1.de ſolutionib.abunde expoſuit. Briſſ.Adde Cuiac.ſuper rubr.de ſolut.& liberat.deb.ciuitat. C.lib.11.qui dicit, quod liberationis verbum ad obligationem referatur.ſolutionis vero ad obligationem,vel ad nummos.ſi ad obligationem, æque patet ac liberationis, l.ſolutionis. ff.de ſolut.cui ex inſcriptione coniungenda eſt l.liberationis.ff.de verb.ſign.

Solvtivs, pro facilius,expeditius,apud Vlp.in l. at ſi quis.§. idem Labeo.ſed ſolutius,ait,æquitatem ſequi,cum hoc ei & actionis natura indulget.Spieg.Prat.

Solvto matrimonio dotem reddi, his verbis id actum videtur, vt nullo caſu dos apud maritum remaneat, ſiue diuortio,ſiue morte matrimonium ſoluatur, l.240.ff.de verb.ſign. Prat.Briſſ.

Solvtvm proprie dicitur, cum naturaliter, id eſt,vere,ac re ipſa pecunia numerata eſt:ſatisfactum autem,cum ciuiliter, id eſt,non pecuniæ numeratione, ſed verbis creditoris animus eſt contentus, vt docet Martianus l.49. de ſolut. Prat. ex Hotomann.

Solvtvm, ait Caius,non intelligimus eum, qui licet vinculis leuatus ſit,manibus tamen tenetur:ac ne eum quidem intelligimus ſolutum,qui in publico ſine vinculis ſeruatur. l.48. de verb.ſign.Briſſ.

In ſolutum & pro ſoluto dari dicitur, quod vt in liberationem debiti cedat,in creditorem transfertur,l.40.§.fin.ff. de minor.l.46.ff.de ſolut.l.19.§.vlt.ff.de reb.credit. l.24.ff. de pignor.act.& alias ſæpe.Prat.ex Briſſ.

Solvtvm refertur non ſolum ad dandum, ſed etiam ad faciendum,l.cum rem.& ibi not.ff.rem pupil.ſal.for.

Solvtvm,pro reuocato accipitur,vide in l.35.§....ff.de mil.teſtam.

Solvtvm nihil aliud eſt,quam quod liberatum eſt à nexu,ſeu cuius effectus eſt liberatio; vt ſi ea nondum plena ſequuta ſit,nec ſolutum dicatur,ſiue nexus ille ſit vinculi,ſiue carceris, cuſtodiæve, ſiue etiam obligationis nodus.Gœdd.ad l. 48.n.3.de verb.ſign.

Solvtvs is dicitur,cui recedendi eſt libera facultas.l.2.de lib. hom.exhi.Caius in l.qui neque,de verb.ſig. Ac ne eum quidem,inquit,intelligimus ſolutum,qui in publico ſine vinculis ſeruatur.Spieg.

Sontes proprie dicuntur,quorum culpa iam ſonat,hoc eſt,qui erroris conuicti ſunt,l.1.§.fin.ff.de ædilit.edict.Spieg.

Sontire ſignificat aliqua in re obeſſe,& grauiter nocere: Vnde ſonticus morbus, qui rebus agendis, & negotiis conficiẽdis obeſt,nocetque.Ælius Stilo,vt ſcribit P.Crinit.lib.25.de honeſt.diſciplin.ſonticum exiſtimauit pro noxio dictum:vnde ſontes homines,pro noxiis & deperditis.Hanc tamen vocem, ſontire, propter nimiam antiquitatem & inſolentiam magis intelligendam eſſe,quam vſurpandam.Quoties,inquit Venuleius,morbus ſonticus nominatur,eum ſignificari,Caſſius ait, qui noceat: nocere autem intelligi, qui perpetuus eſt,non qui tempore finiatur.Sed morbum ſonticum eum videri,qui inciderit in hominem,poſtquam ſanatus ſit. ſontes enim nocentes dicuntur,&c. Brech.in l.Morb.ſonticus.ff.de verb.& rer.ſign.

Sonticvs exiſtimandus eſt, ait Iul.in l.60. de re iud. qui cuiuſque rei agendæ impedimento eſt.

Sonticvs morbus,apud 12.tab.intelligendus eſt non vulgaris: ſed tam moleſtus, vt reus non cogatur apud iudices comparere. Hinc & ſontica cauſa appellatur admodum grauis, vt ait Eraſmus in Chiliad.Vide l.1.§.deinde. l.ob quæ.l.pen.ff. de ædil.edict.vbi ſæpe fit mentio de morbo ſontico.& l.quęſitum.de re iud.vt Pomponium ſextum intelligas,qui,veteres ſonticam,id eſt,iuſtam cauſam,dixiſſe,ſcribit: iuſtum enim præbet impedimentum.Spieg. vide & Gœdd.in comm. ad l.113.n.2.de verb.ſign.

Sonticvs morbus in 12.tab.qui cuique rei gerundæ obeſt,l.2. §.ſi quis iudicio.ff.ſi quis caut.eius morbi vim explicat l.60. ff.de re iud.eo enim differenda ſunt iudicia. ſonticum morbum(Feſt.li.17.)ſignificare,ait Ælius ſtilo, certum cum iuſta cauſa,&c. In 12.tab.qui accipiatur,docet A.Gell.lib.20. c.1. Verba legis hæc ſunt,ſi iudex, vel alter ex litigatoribus morbo ſontico impediatur, dies iudicii diffiſus eſto. Hanc explicui li.4.veteris Iuriſp.51.

Σόφισμα eſt fraus commentum,& molimen excogitatum,ex cõpoſitoq; adornatum, quo quis aduerſarium fallaci certandi ratione vincat.Gœdd.ad l.173.n.4.de verb.ſig.

Σόφισμα cauillum,calumniam,& impoſturam ſignificat, φενακισμόν,τέχνασμα,μαγγάνευμα & παραλογισμόν, Budæo teſte in annotationib.καὶ κακούργημα. Idem ipſe Budæus in commentar.linguæ Græcæ ſcribit, σόφισμα eſſe ſcitum inuentum, prudens facinus,ex Arriani lib.6.& Euripid.in Hecub. Atque interdum τοὺς σοφιστὰς philoſophos & ſapientes vocari, Ἀριστοτέλης, inquit Etymologicus auctor,σοφιστὴς λέγεται ὁ ἄγαν σοφός: καὶ σοφιστὰς τοὺς διατρίβοντας περιϊσταμένους,vt tradit Apollonius in Herodotum.Teſtis eſt etiam Budæus,ſophiſtam pro Præceptore Plutarchũ dixiſſe,his verbis,Ἀρτεμίδωρος Γνίδιος,ὁ τῶν ἑλληνικῶν λόγων σοφιστής. Idem Plutarchus in quodam apophthegmat.Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός, id eſt, Odi ego ſapientem, qui ſibi ipſi minime ſapit.Porro dicebatur σοφιστὴς ἀπατεὼν,id eſt,deceptor, καὶ διδάσκαλος πανοῦργος ἀπὸ τῆς σοφίας. Is quoque erat σοφιστής,qui Muſicam exercebat,& cithara ludebat,vt author eſt Heſychius. Brechæus in l.Natura.ſubſtit.de verb.& rer.ſign.

Σοφισταί, in l.ſi duas.6.§.Grammatici.1.ff.de excu.tut.exponuntur à Cuiac.& Gothof.ibid.

Σοφὸς Gręcis eſt,quod Latinis ſapiens,doctus,acutus,ſcitus,bonus,vtilis:à σοφία ſapientia.Et Romani,cum aliquem laudare vellent,quod docte omnia dixiſſet,aut prudenter feciſſet,σοφὸν adpellabant:vel mox acclamabant,σοφῶς:hoc eſt,ſcite,docte,acute, ſapienter. ſic quia Maximam ſcientiam ſempronio populus Rom.attribuit, rectiſſime σοφὸν eum adpellauit, l.2.§.fuit poſt eos.ff.de orig.iur.Olim Iudæorum quoq; doctores,teſte Hieronymo,ſophi, hoc eſt ſapientes à plebe dicti ſunt.Qua imitatione apud Græcos ἑπτὰ σοφοὶ, id eſt, ſeptẽ ſapientes nuncupabantur:Thales Mileſius,ſolon Athenienſis,Chilon Lacedæmonius,Pittacus Mitylenæus, Bias Pyrenæus,Cleobulus Lyndius,& Periander Corinthius. ſed poſtea Pythagoras primus, vel hoc nomine omnium ſapientiſſimus,non ſapientem ſe,ſed Philoſophum, hoc eſt,ſapientiæ amatorem adpellari voluit,ſapientiam ſoli Deo relinquens. Schard.ex Prat.

Solvtio iuſta tria requirit:Aliquando enim propter perſonã ſoluentis,non eſt iuſta,nec ad tollendam obligationem efficax ſolutio, veluti ſi fiat à pupillo ſiue tutore. Rurſus propter perſonam creditoris aliquando nihili eſt ſolutio ei facta.Vt ſi fiat pupillo ſine tutore. ſed & ſi debitor,cum eſſet perpetua & fauorabili exceptione tutus, per errorem vltro ſoluerit,non cogetur tanti redimere damnoſam liberationẽ, quinimo vtetur condictione indebiti. Omnino enim vt rite fiat ſolutio,oportet ſoluentem non ignoraſſe ius ſuæ obligationis. Poſtremo ratione rei ſolutæ, plerunque eſt inutilis ſolutio: vt ſi ſoluerentur numi reprobi aut adulterini. Balduinus in comment.Inſt.Iuſtin.lib.3.tit.29.quib.mod.tollitur obligatio.

Sordere perpetua egeſtate,aiunt Impp.in l.5.§.1.C.ad l.Iul. maieſt.

Sordes, pro auaritia, rapinis. Vnde damnatus ſordium,apud Plin.lib.2.epiſt.12. Vlp.l.ait prætor.§.quæſitum eſt.verſ.Et diſtricte. Niſi aut ſordes,inquit,aut euidens gratia tutorum ſiue curatorum doceatur.Idem in l.ſi filiusfamilias.ff.de iud. Si euidens,ait,arguatur eius gratia,vel inimicitia,vel etiam ſordes.Spieg.

Sordes,pro pecuniaria corruptione,l.3.§.1.l.9.§.vlt.ff. de recept. qui arbitr. l.3. C.de arbitr.l.15.ff.de iudic. l.26.§. per magiſtratum.ff.ex quib.cauſ.maior.l.7.§.quæſitum.ff.de mino.l.7.§.comp.ff.de admin.tut.l.51.de euictionib.Nam quod in illis locis dicitur,per ſordes,hoc,pecunia accepta,dicitur in l.1.§.1.ff.de magiſt.conuen.l.8.§.vlt. ff.mãda.ſic interpretandum eſt verbum ſordide in l.3.§.nunc videamus.ff.de ſuſpect.tut.Schard.ex Prat.& Briſſ.

Sordibvs moueri.Aggen.Vrbic.lib.de limitib.agror. In iudicando autem menſor virum bonum & iuſtum agere debet, nulla ambitione aut ſordibus moueri.HincÆdilis ſordidus, apud Sueto.in domit.c.8.pro auaro & corruptioni obnoxio.

Sordide facere,apud eundem Suetonium in Domit.c.9.& ſordide proconſulatum gerere,apud Plin.in Epiſtol.Et ſordide concionari, apud Cic.ad Atticum,qui pecuniis ſe corrumpi patitur.Ab omni ſorde ſe abſtineat,l.eadem. ff.de l.Iulia repetundarum. Damnatus ſordium,non debet de aliis iudicare.Plin.epiſt.12.lib.2.

Sordida concuſſio,id eſt,calumnia.Hęc à tranſactionis officio longe diſtat.Tranſactio enim quærit pacem,& finem litium: calumnia diſcordiam parit, & diſpendium. Tranſactio ex bona fide procedit, calumnia ex dolo malo: tantoque magis nocet, quanto latentius procedit ad nocendum. Spieg. Plateius.

Sordida munera quæ habentur in conſtitutionibus, vide ſupra in verbo Munus.

Sordida veſtis,in l.39.ff.de iniur.ſordium plena, qualis olim erat reorum habitus,qui inde ſordidati dicebantur,vt ex veterum auctorum libris notum eſt.Briſſ.Prat.

Sordidæ ſtirpes, ſplendidis & ingenuis natalibus ſcite opponuntur ab Imp.Diocletiano & Maximian.l.ſuper ſtatu.C.de pœnis.

Sordide agere, pro auare.l.3.§.nunc videamus: ff.de ſuſpectis tutor.

Sordide agi tutor, qui pecunia corruptus, rem pupilli negligit.l.3.§.nunc videamus ff.de ſuſpect.tutor.Spieg. Prat.

Soritæ dicuntur Elenchi,ſeu argumentorum congeries,quibus ex ſtoicorum familia Chryſippus certando plurimum vtebatur,cum per multiplicata conſequentia ratiocinationes duxerat,ex his tandem omnib. aliquid velut neceſſario concludens,inducebat: & his quidem diſputationum laqueis,id eſt,ſoritis,implicatum atq; irretitum aduerſarium tenebat. Quod Cicero videtur intellexiſſe lib.1. de Orat. ad Q.Fratrem,his verbis, ſtoici vero noſtri diſputationum ſuarum atque interrogationum laqueis te irretitum tenerent. Et Perſius in vltimo verſu,ſatyr.6.

Inuentus Chryſippe tui finitor acerui.

Iam vero qui & ſophiſma, & σοφιςικὼ & σωρείτω legunt, hi non multum aberrant à ſcopo noſtri ICti,Brechæus in l.natura in tit.de verb.& rer.ſign.

Non omnis Sorites eſt cauillatio,ſed is tandem,qui aut æquiuocationem generum non diſtinguens,paralogiſmum parit, aut in accidenti vel attributo peccat. Gœdd.ad l.177.n.5.de verb.ſign.

Σωρίτης.Vlp.l.177.vbi Gœddæus in comm.ff.de verb.ſign.Natura cauillationis,quam Græci σωρείτω appellauerunt,hęc eſt, vt ab euidenter veris per breuiſſimas mutationes diſputatio ad ea,quæ euidenter falſa ſunt, perducatur. Sic in l.65.ff.de regul.iur.Hotom.Prat.

Soror, teſte Labeone,appellata,quod quaſi ſeorſum naſcitur, ſeparaturque ab ea domo,in qua nata eſt, & in aliam familiã transgreditur.Cui dicto aſtipulatur text.in l.mulieres.C.de incol.lib.10.& in l.mulieres. C.de dignit.li.12.text.in l.cum in adoptiuis.C.de adoptio.Bart.in l.fin.C.de priuileg.ſcholæ,lib.12. quæ iura probant,mulierẽ mutatione mariti priorem dignitatem,conditionem,forumque mutare.Vide Gell. Noct.Attic.lib.13.c.10. & Cantiunc.in Topic. loco ab Adiunctis.Spieg.

Soror pro amica,ſiue ſcorto nonnunquam à clericis flagitioſis appellabatur: rem turpiſſimam honeſtiſſimo nomine tegentib. Impp. l.eum qui,19. C.de epiſc. & cleric. Eum qui probabilem ſeculo diſciplinam agit,decolorari conſortio ſororiæ appellationis non decet. ſorores igitur appellabant, quas hodie ſcurræ Commatres vocant. Hot. Prat. Vide & Cuiac.2.obſ.29.

Sororum aliæ conſanguineæ,aliæ vterinæ ſunt l.pen.& vlt.C. de legit.hæred. quæ verba ſuis locis à nobis exponuntur. Schard.ex Briſſ.

Sororius,cui ſoror mea nupſit. ſororius ſimiliter dicitur frater,& ſororis filius.Prat.

Sororiare, apud Plautum, perinde eſt atque augeri & procreſcere, vnde mammas ſororiantes vocantur in puellis,vt à Sexto Pompeio traditur cum exuberantes intumeſcunt, quod illis euenit ex compreſſo lacte,Crinitus de honeſta diſcipl.lib.11.c.12.

Sors ſignum eſt ſortitionis, quod vrnæ immittitur, ſiue fuerit calculus, ſiue concha, ſiue aſcia, ſiue anuli nota, ſiue etiam ceſpes viuus, iuxta ſophoclem, vel ſimile quid,ſiue teſſellæ, & talleolæ ligneæ. Græcis πάλος dicitur, ἀπὸ τοῦ πάλλειν,à mouendo: alio nomine κλῆρος, ab euentu; quo educta ſorte, ad muneris alicuius adminiſtrationẽ quis vocatur,à καλῶ,quod eſt voco:aut potius à κλάδος,id eſt,lignum, quod lignorum vſus fuerit potiſſimus ad ſortes faciendas,in quibus ſymbolum ſuum teſſeramve incidebant: quomodo Homerus Iliad.7.ea voce vſus eſt,ibi, οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος ἐν δ᾽ ἔβαλον κυνέῃ.Notandum autem ſortitionem omnem Mercurio fuiſſe attributam,vt in Iliad.7.annotat Euſtath. Hinc Mercurii ſors apud veteres, quæ fuit oleæ folium, quod in vrnam coniiciebant primumque educebant in honorem eius Dei: cuius conſuetudinis meminit in Æolo Euripides. Atque olim in eo Reipubl.ſtatu qui penes populum erat, δημοκρατίαν nominant, magiſtratus ſorte electos fuiſſe:tum & iudices principio conſcriptos de curia ſenatoria, deinceps in vrnam ſortito miſſos, vt e pluribus neceſſarius numerus confici poſſet, autor eſt Pædianus:ita vt primo delecti mox ſortirentur: quod ex oration. Cic. ſæpe diſcere eſt.Ea ratione apud Vergilium 6. Æneidos.

Quæſitor Minos vrnam mouet:

Et apud Statium:

Arbiter hos dura verſat Gortynites vrna.

Seruius in eum Vergilii locum negat auditas fuiſſe cauſas, per ſortem ordinatas. Ordo autem ex ſorte dierum petebatur,quo poſt triceſimum diem cauſſas ſuas exequi poterant.

Iudicum autem nomina tabellis inſculpta, inque vrnam iacta per ſortem promebantur. Præterea Conſules,Proconſules,& Prætores, prouincias ſortiebantur: vetabatque lex curiata prouinciam extra ſortem cuipiam cedere, hoc eſt,ne alter alterius prouinciam inuaderet, ſed miſſis ſortibus eas ducerent,præcipiebat.Cice.in familia.Epiſt.Appius,inquit, dixit ſeſe, ſi licitum eſſet, legem curiatam ferre,ſortiturum cum collega eſſe prouinciam. Inſuper ducendis legationibus vrnam & ſortem veteri exemplo poſitas fuiſſe, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret,contendit Marcellus Eprius apud Tacitum lib.20.In plurimis aliis rebus veteres ſorte vtebãtur,quæ noſtri non ſunt inſtituti. Sciendum tamen ſortes in plurali proprie dici ipſa ſortis inſtrumenta. Sors vero ipſa ſortitio eſt.Hinc Cicer.Et ſortes ipſas & cætera quæ ad ſortem erant parata,diſturbauit.Prat.

Sors,ſumma eſt,ſiue capitale,h.e.prima pecunia, quæ confertur in ſocietatem,vt inde lucrum fiat. Obſeruandum,quod maximum diſcrimen eſt inter ſortem,quę controuerſias tollit,alens cõcordiam præſentiſſima definitione, in quam partes conſentiunt libere (de hac intelligendæ ſunt l.vlt. in pr. C.commun.de leg.l.ſi quæ cautiones.ff.famil. erciſc.l.ſi cum ambo.ff.de iudic.& §.optionis legatum.Inſtit.de legat.) Et ſortem quæ aufert bona,parit rixas,homicidia,& omne malum:quæ item latentium rerum omina,vel alias ſuperſtitiones complectitur.Huius autor Satan eſt:priorem autem ſortem Deus moderatur, ad conciliationem diffidentium animorum.Spieg.

Sors à ſerie,pro dubio rei euentu:qui cum Dei voluntate ſemper ſit deſtinatus,varias producit ſignificationes. Vnde ſortior, verbum, in vſu loquendi frequens, pro adquirere aliquid. Sortiri iudicem, Sortiri prouinciam, Sortiri forum, *Vberkommen.* Nouel.vt omn.obed.iudic.prouinc.§.arripiat. Old.Prat.

Sors, aleæ,vel alterius rei,quæ inſtar ſit aleæ,iudicium,declarans in dubio, ſc. honeſto, voluntatem Dei, *Ein glunckfall.* Vnde ſolebant olim,& iam nunc ſolent vel inter coniunctiſſimos, incidentes controuerſiæ per ſortem dirimi, *durch ein loſs.* l.ſi quæ ſunt cautiones. ff.fam.erciſc. Auguſtin.grauiter in Pſalm.Sors eſt,inquit,res in dubitatione humana, diuinã indicans voluntatem. Nam & ſortes miſerunt Apoſtoli Electi ſunt duo iudicio humano: & electus de duob.iudicio diuino.Vnde ſcribitur:Cecidit ſors ſuper Matthiam.Old.Pra. De hac ſortis ſignificatione, vide etiam quid annotarit Adrianus Turnebus aduerſariorum lib.5.c.21.

Sors pro gratia, quam ſignificationem gentes olim non intellexerunt, & multi hodie diſſimulant. Auguſtinus, ibidem. Ponitur ergo ſors,ait,pro gratia,qua ſaluantur:quia in ſorte non eſt electio,ſed voluntas Dei.Nam vbi dicitur: Iſte facit, Iſte non facit: merita conſiderantur. Et vbi merita conſiderantur,electio eſt,nõ ſors. Quoniam autem Deus nulla merita noſtra inuenit,ſorte voluntatis ſuæ nos ſaluos fecit,quia voluit, non quia digni ſumus. Audis hæc Chriſtiane lector? Oldendorp.

Sors dicitur patrimonium,& ſumma ſiue caput illius pecunię, quæ confertur in ſocietatem,vt inde lucrum fiat. Qua ratione conſortes accipiendi ſunt, qui vel commune habent patrimonium, vel parem pecuniæ quantitatem ſocietati attulerunt,vt l.dudum.C.de contrahend.empt.Old.Prat.

Sors adfini quadam ſignificatione dicitur quęlibet pecunia,cui accedunt vſuræ vel reditus, vt in tit.ff.de vſur.l.pen. ff.ad l. Falcid.l.58.§.ante.ff.ad Trebel.Old.Prat.

Sors, pro iudicio, ordinatione ſeu conditione obiter incidente. Tractum autem id eſt ex more Romano. Non.n.audiebantur cauſſę,niſi per ſortem ordine quodam.Siquidem quo tempore cauſſæ agebantur,conueniebant omnes, & ex ſorte dierum ordinem accipiebãt,ſc.ita vt poſt triginta dies cauſſas ſuas exequerentur. Nunc vix tota hominis ætas ſufficit ad dirimendas lites.Old.Prat.

Sorte res diſcerni ſolet.l.ſed cum ambo.ff.Vbi quis ager.

Sorte ſoluta vſuræ peti non poſſunt, niſi ex ſtipulatu agatur. Gœdd.ad l.117.n.1.& 2.de verb.ſign.

Sortem & vſuram perſoluere,figura prouerbiali dictum, quid ſit,interpretatur Eraſmus Chiliad.4.Centur.7.Spieg.

Sortis & vſurarum ratio inter cætera vel in eo diuerſa eſt, quod propter ſortem chirographariam pignus retineri poteſt,per exceptionem doli,vt eſt conſtitutum in tit.etiam ob chirog.pec.pign.Propter vſuras chirographarias non item, l.4.C.de vſur.vide Cuiac.5.obſ.28.

Sortes Prænestinæ quæ fuerint tradit Crinitus li.22.c.3.Continebant autem populi Romani fata, teſſeris quibuſdam ligneis inſculptę:Vnde Liuius extenuatas ſortes inter prodigia numerat, quoniam veræ illæ fatales alicubi conſumptæ viderentur.Sed & alius mos Romanis Imperatoribus in aucupanda per ſortes fortuna fuit,verſibus ad eam rem compoſitis, vel ex aliquo poemate trãſlatis.De variis autem ſortien-

dira-

di rationibus vide luculenter tractantem Hadrianum Iunium lib.2.animaduerſionum,c.5.

Sortes (inquit Prateius,) plurali numero reſponſa erant,quæ Satana ſuggerente, dabantur olim conſulentibus de aliqua re:qualibus impoſturis & hodie delectantur impii:Inde Sortilegi dicuntur,26.q.1.& tot.tit.ext.de ſortileg.Prat.

Sortes appellantur pecuniæ ipſæ principales, quibus vſuræ accedunt,l.24.ff.de vſufr.legat.l.pen.§.1.ff.ad l.Falcid.58. §. §.ante dicm.ff.ad Trebell.Briſſ.

Sortilegia dicuntur,quæ pro inueniendis furtis,vel diuinationibus intendendis fiunt,per miſſionem ſortis. Quomodo accipitur titulo extra,De ſortilegis.Hinc ſortilegi ſunt,qui ſub nomine fictæ religionis per quaſdam (quas ſanctorũ ſeu Apoſtolorum vocant)ſortes diuinationis ſcientiam profitẽtur, aut quarumcunq; ſcripturarum inſpectione futura promittunt,c.1.29.q.1.Quod autẽ huiuſmodi ſortes (ſunt enim in duplici differentia, adeo vt aliquæ ſunt licitæ, vt probat gloſſa ad verbum Sortes.26.q.2.)ſortilegique improbentur, conſtat manifeſtiſſime ex c.ſortes, 26.q.5.vbi ſcriptum legitur. Sortes, quibus cuncta vos veſtris diſcriminatis prouinciis(quas partes damnauerant)nihil aliud,quam diuinationes,& maleficia eſſe decernimus.Quamobrem volumus illas omnino damnari,& inter Chriſtianos vltra nolumus nominari,&,ne exerceantur anathematis interdicto prohibemus. A Perſis autem fertur eſſe allata diuinatio,cuius Varro quatuor genera ponit,terram,aquam,aerem & ignem.hinc Geomantiam, Hydromantiam, Pyromantiam & Aeromantiam dicta autumant.Anchor.c.igitur.26.q.3.4.

Sortiri eſt ſortito capere,hoc eſt per ſortem obtinere. Sorte enim aliquid conſequi, eſt fortuito rei euentu vel caſu acquirere.Prat.

Sortiri pro ſorte dirimere in l.5.§.ſi omnes. ff.fam.erciſcun.

Sortiri defenſores,obtinere & adipiſci,l.1.C.vbi pet.tutor.

Sortiri filium, pro ſuſcipere.Vlp.l.3.§.5.ff.de bonor.poſſeſſ. contr.tabul. Si emancipatus filius vxore non ex voluntate patris ducta filium fuerit ſortitus.Hotom.

Sortiri forum,pro acquirere. Sic ſortiri prouinciam, ſortiri iudicem.

Sortiri,per ſortem eligere,apud Caium in l.ſi quæ ſunt cautiones.Fam.erciſc.Spieg.

Sortiri prouincias dicebantur Prætores, etiam qui in vrbe ius dicturi erant, nam deſignati antequam magiſtratum inirent, ſortiri inter ſe ſolebant, quis de pecuniis repetundis, quis de ambitu, quis de veneficiis, quis aliis denique quæſtionibus præfuturus eſſet.vt in Verrinã 2.explicat. Hot.Pr.

Sortitioni & ſubſortitioni iudicum Prætor vrbanus præerat, hoc eſt,per ſortem & fortuitum euentum deſignabat ex decuriis & ordinibus eos, qui quoquo tempore iudicarent, illorumq; nomina in albo ſuo deſcribebat. Vnde Sortiri forum,Sortiri iuriſdictionem,Sortiri effectum dicimus.Plane, ſi reiiciebantur iudices, ſeu, vt nunc loquimur, recuſabantur, ſubſortitionem in locum reiectorum faciebant. Oldendorp.Prat.

S P.

Spaciari, Spacia facere & deambulare, l.7.de ſeruit.& apud Suet.in Tiber.c.14.Prat.

Spacium, non ſolum de loco, ſed etiam de tempore dicitur,l. ſicut in annos.§.idem Papin.ff.quib.mod.vſusfr.amitt.c.fin. de nou. oper.nunc.Prat.Spieg.

Spacium temporis nec maximum nec minimum.l.13.ff. de ſolutionib.

Spadonum nomen à Græco σπάω deductum eſſe, docti verius crediderunt. Ineptum enim eſt ac valde nouum, vt inquit Cuiac.lib.17.obſeru.24.in fin. à Perſico vico σπάδα, quo loco primum nonnullis virilia execta eſſe fabulãtur,vel à Spata, hoc eſt nouacula (Gallorum lingua) qua inciduntur teſtes,vt Accurſ.putabat,Spadones appellari.Reſiſtit huic poſtremo ſcribendi ratio. Etſi vero quidam arbitrãtur eos demum Spadones eſſe,quibus extracti ſunt κρεμαστῆρες,vel adempta virilia:quia tamen σπάω non ſolum pro euello, ſed etiam pro detorqueo & contorqueo à Græcis accipitur: vnde σπασμὸς,morbus,medicis. ἀπὸ τῶ σπᾶν,à contractione & contortu: ex eo recte Vlp.in l.128.de verb.ſig. Spadonum appellationẽ generalem eſſe dixit, vt & in l.ſi ſerua.§.vlt.ff.de iur.dot.l. 4.§.item diuus.ff.ad l.Cornel.de ſicar.§. ſed & illud.Inſtit. de adopt. & ibi Theophilus, & Harmenop.lib.2.tit.8.in pr. Epitom. Comprehendit enim non ſolum qui natura ſpadones ſunt,hoc eſt,quibus natura vaſa ſeminaria & virilia ſunt diſtorta,vel exacta,aut inutilia,item qui ſunt thlibiæ, thlaſiæ:ſed & ſi quod aliud genus Spadonum eſt, puta ſi ſint caſtrati,vel quibus exciſi,colliſi,contuſi:aqua calente,aut herbarum ſuccis eunuchi facti: De herbis eunuchos facientibus Paul.Ægin.Marcell.de medicam. Plin.lib.19.c.8.conſulendi ſunt.Thlibiæ ἀπὸ τῶ θλίβειν, ab atterendo dicti ſunt: ſicuti thlaſiæ à θλάω,hoc eſt,frango,quibus teſtes fracti ſunt:Mynſ. in d.§.ſed & illud.Quibus igitur contortus eſt meatus ſeminis,ii proprie ἀπὸ τῶ σπᾶν Spadones dicuntur, Iulius Scaliger exerc.277.ſect.4.ad Cardan.At vſu generalior eius ſignificatio facta eſt,& ſignificantur hac voce omnes, qui natura, arte, morbo vel alio euentu tales ſunt, vt in complexu venereo ad procreandos liberos munia virilia recte obire nequeant. Et in ſumma comprehendit eos,qui naſcuntur ſine teſtibus: ſecundo quibus omnino ablata eſt virilitas: tertio quibus execti ſunt teſtes: quarto quibus attriti vel contuſi ſunt teſticuli: quinto qui integris & incorruptis membris propter vitium quoddam (puta quod diſtortus ſit ſeminis meatus,vt ſemen non recte egeratur, Diocles apud Plutarchum lib. 5. de placitis Philoſophorum) procreare liberos non poſſunt,tametſi rem veneream gnauiter exerceant. Primi,ſecundi & tertii generis ſpadones proprie caſtrati appellantur.itemque eunuchi,quod τὴν εὐνὴν, hoc eſt,lectum virgineum cuſtodiebant: quia nomen ἀπὸ τ̃ εὐνῆς κὶ ἔχειν, acceperunt, Scaliger d.exercit.277. ſect.4. quod ad obſeruandum mulierum pudicitiam adhibebantur, quaſi lecti cuſtodes: quod reliqui lectum vix virgineum aut pudicum permitterent,licet nihil generarent,Gœddæus in comment.ad l.ſpadonium 128.nu.3.4.ff.de verb.ſign.vide & Cuiac.lib.17.obſ. 24.Vulteium in comment.ad §.ſed & illud 7. Inſtit.de adoptionibus.

Spado in ſpecie is dicitur,qui aliquo corporis vitio impeditus generare non poteſt, eo remoto poteſt, l.2.§.1. l.arrogato 40. in fin. ff. de manumiſſ.vind.Hi ſunt Thlaſiæ, qui fractos habent teſticulos,& Thlibiæ,qui attritos. Hi adoptare poſſunt.Nam & matrimonio iungi, & poſthumum in teſtamento hæredem ſcribere poſſunt.Vult.in comment. ad §.ſed illud 7.Inſt.de adopt.

Sparta dictio græca eſt,Latine ſata dicitur.Origo enim huius vocabuli ſumpta eſt à verbo σπείρω,quod ſero ſignificat,vnde nomẽ verbale σπαρτὸς,quod ſatus vel ſatiuus appellatur.Vnde Homerus lib.9. c.1. in neutro genere pluratiuo numero σπάρτα dixit,vt annotauit Pet.Moſell.in Gellium,lib.17.c.3.

Spartacus famoſiſſimus gladiator traditur,de quo ſecundum aliquos intellexit Paul.Ireconſ.in l.3.§. ſi ſeruus. ff.de acquirend.poſſeſſ. vbi tamen Dd.ſecuti vulgarem lectionem repoſuere Spartanum,ſed male.Extat enim hiſtoria de Spartaco famoſiſſimo gladiatore, qui ex Thracia oriundus fuit, robore animi & corporis præſtans.Is ſe in libertatem vindicauit:de quo talis fertur hiſtoria.CumLentulus ludum gladiatorium adornaret Capuæ, capta occaſione Spartacus, Chryſus, & Ænomaus ſe inde proripuerunt, ergaſtulos ſeruos armant, eoſque propoſito pileo conuocant ad libertatẽ: manuque ſeruorum hoc modo congregata, quaſi iuſto exercitu,bellum ingens excitauit: aduerſus illorum impetus cõprimendos,miſſos aliquot duces oppreſſerunt: & conſulares exercitus.Tandem demandata eſt talis prouincia Craſſo,qui illos extremo bello profligauit: ex quo inceſſit per vrbem ouans,laurea corona inſignitus: more ouationis præpoſtero. Conſueuerant enim ouantes myrtheam coronam geſtare. Reliquiæ Spartaci coniunxerunt ſe cum Catellianis, quæ paulo poſt ab Octauio patre Auguſti deletæ fuerunt: extra ſortem demandato negocio, vt obiter tendens in Macedoniã comprimeret fugitiuos.A frugalitate Spartacum Pli.laudat, vtpote qui auro interdixerit exercitui ſuo.Idem laudatur à fortitudine,vt qui acriter pugnans ceciderit: de quo ita cecinit Cordubenſis poeta Lucanus:

Vt ſimilia cauſa caderes,qua Spartacus hoſtis.

Et de iſto ſenſit Paul.licet omnes ad Spartanum,quem ignorant,maluerint referre. Hiſtoria Spartaci nota eſt ex lib.95. 96.& 97.Epitomarum Liuii.Cot.

Spatha.Vegetius gladios maiores,ſpathas vocari docet:minores vero,ſemiſpathas.Extat in auth.de armis.§.pen.Spieg.

Speciale delictum videtur,quod Dd.noſtri innominatum dicunt,vt cum quis in ius vocatus non paret, l.2.C.de Epiſc. aud.cum temere appellat,cum ius dicentem contemnit,cum in munere ſibi impoſito per deſidiam quis ceſſat, l.2. C.de Sport. Eiuſmodi enim facta pluribus verbis ſpecialiter deſignantur,non vno generali.Ex Alcia.Spieg.Prat.

Specialia iudicia in l.38.ff.locat. Sunt, quibus de vna certa re agitur,qualia ſunt cõmodati,locati,depoſiti.Prat.exBriſſ.

Specialia iudicia,generalibus opponuntur.l.38.ff.pro ſoc.

Specialis iudex,datus,delegatus,pedaneus,l.fin.de off.præt. l.fin.C.de iudic.Prat.ex Briſſ.

Speciales actiones cenſentur, quibus id perſequimur, quod natura ſua, & quantum ad iuris interpretationem pertinet, ſpeciale eſt,etiam ſi acceſſoria quædam habeat,vt equus,veſtis,domus,fundus,& cæteræ id genus res,in quibus ſingularum petitio eſt,l.1.l.28.ff.de rei vindic. Itaque actionibus de vniuerſitate ſpeciales opponuntur,l.3.C.de præſc.30.annor. Prat.

Specialiter, idem quod ſpeciatim,diſerte,*mit außgetruckten vvorten.* Vlp.in l.2.ſi quis caut. Niſi,inquit,contrarium ſpecialiter partib.placuerit.Vocabulum iurecoſſ.familiare l.defuncta l.arbores.ff.de vſufr.& aliis multis locis.Spieg.

Specialiter & generaliter opponuntur.l.1.ff.quod iuſſu. Sic

ſpecialiter & generaliter pignori accipere & obligare,l.2.& l.17.C.de pignorib.

Specialiter prælegare.Claudius in l.alimenta.ff.de alim.legat. Quia, inquit, deſtinauerat alimentis,eius vſuras pecuniæ,quas ſpecialiter ei prælegauerat.Spieg.

Specie communi contineri dicuntur, quæ in genere ſuo functionem recipiunt,l.29.ff.de ſolutio.Prat.

Specie in l.quæſtio. de verb.ſign. pro parte vſurpant. Vult enim dicere,agrum partem eſſe fundi,non ſpeciem.arg.l.fundi.eod.tit. Sic Vlp.in l.1.de Agnoſc.lib.vbi SCri Plautiani duas eſſe ſpecies dicit, cum partes debuerit dicere, teſte Apello.Spieg.

Species eſt vox,quæ de pluribus differentibus numero,ſeu indiuiduis dicitur.vt apud Apellum tutela teſtamentaria,aditio hæreditatis,dominium directum,emptio,furtum,obligatio ciuilis,actio perſonalis, poſſeſſio naturalis. Quanquam nonnullis viſum eſt,vt atteſtatur Cantiunc. ſpeciem indiuiduis comparatam, hoc nomine parum apte notari. Speciei namque nomen ſola comparatione ad genus videtur inditū: dictamq; ſpeciem eſſe, quod confuſum & informe genus expoliret,& ſpeciendum(ſic enim veteres loquebantur) nobis exhiberet.Ob id Cic.in Topic.mauult formam (dum à forma generis locum ducit)appellare.Siquidem ſpecies indiuiduis comparata non iam ſpeciei retinet, ſed generis potius accipit faciem. Ciceroni adſtipulatur Gloſſ.vlt. in l.proponebatur.ff.de iudic.Rei ſpecies,inquit,id eſt,forma.Iuris Ciuilis interpretes ſpeciem paſſim appellant genus, & indiuiduum ſpeciem:vt hominem,equum,bouem,genera:Titium, Bucephalum,& hunc bouem,ſpecies.Sic loquitur,Apello indicante, l.2.in princ.& §.1.l.ſi certum pet. leg.non videtur in iudicem.de iudic.l.fin. de cond. ob cauſ.l eg.oſtentum.de verborum ſignif. l. cum certum. de aur. & argen. leg. l. qui vxori.l.ſpecies.eodem titul. & princip. Inſtit. de donationibus & iuriſcoſſ.paſſim.in tractatione legatorum.Spieg.Adde Taboetium in Topico militar.for.& legal.diſciplinæ.

Species Iuriſconſulti appellant,quas veteres Latini Fruges:id eſt,vinum,oleum,frumentum,legumina.Arc.l.vlt.ff.de mun. & hon.Cura quoque emendi frumenti,olei:nam harum ſpecierum curatores,quos σιτώνας & ἐλαιώνας appellāt, creari moris eſt. Imp. l.26.C.de vſur. In traiectitiis autem contractibus,vel ſpecierum fœnori dationibus.Hot.Prat.

Species apud ICtos ſingula corpora ſignificat,l.54.ff.de verb. obli.l.30.ff.de leg.1. Separaturq; interdum à quantitate,i.ab his,quæ pondere,numero & menſura conſtant l.6.ff. ſi cert. pet.l.6.ff.de rei vindic.l.34.§.ſed ſi pondus.ff.de leg.1. Quæ tamen ipſa etiam certæ ſpeciei loco ſunt,cum certo loco circumſcribuntur ac definiuntur : veluti ſi vinum quod in apothecis eſt, pecunia, quæ in arca eſt legetur vel promittatur l.30.in fi.l.34.§.ſed ſi non corpus.de leg.1.Schard.ex Briſſ.

Species nulla effici poteſt ſine materia. l.7. §. cum quis ff. de adquir.rer.domin.

Species & corpus pro eodem in l.plane. §. ſed ſiue corpus.ff. de legat.1.

Species pro forma,qua corpus id eſſe agnoſcitur quod eſt,l.7. ff.de ſuppellect.leg.l.76.ff.de iudic.Briſſ.Prat.

Species adæratæ, quarum fit mentio in l.ſeptem. C. de erog. milit.annon.lib.12.Vide ſupra,Adærare, quod opinor nobis eſſe,*die vvarh an gelt ſchlagen*.

Species adærandæ.in l.ſpeciebus.C.de Cohortal.lib.li.12.

Species pro annonariis corporibus ſeu quantitatibus in l.10. & 11.C. de ſacroſ.eccleſ. l.1.l.2.& l.vlt.C.de condit.in publ. horr.lib.10. l.1.de quibus muneribus vel præſtatio.li.10.l.7. C.de annon.& tribut.lib.10.l. vnic.C.de Salgamo hoſp.non præſt.& aliis infinitis Codicis locis.

Sic Species annonariæ in l.fi.C.de collat.fund.fiſc.lib.11. Vegetius li.3.c.3. Solers debet eſſe tractatus, vt pabula,frumētum,cæteræq; annonariæ ſpecies quas à prouincialibus conſuetudo depoſcit,maturius exigantur. Briſſ.Prat.

Species,pro controuerſia.Ex eo deducta locutione quod finitā quæſtionem Græci hypotheſin vocant. Vlp.l.18.ff.de minor.Diuus Seuerus & Imp.Antoninus non audiuerunt incolorate reſtitui deſiderantem aduerſus fratrem poſt ſpeciē in adiutorio eorum finitam.Sic l.Latinus Largus 83.ff. de leg.3. Latinus Largus.proxime ex facto incidit ſpecies talis.Recētiores videntur legis Caſum vocaſſe. Quintil.autem thema, quaſi facti poſitionē,vel euētus.Sic ſpecies vna pro vna quadam cauſſa,in l.ſolet Prætor.& l.ſeq.ff.de iuriſd.Hot.Prat.

Species in plurali,pro aromatibus aliquando ſumitur, ſed obſoletum, Macrob.lib.vlt.Saturnal.Species & acres & calidæ ſuper faciem cum apponuntur,exulcerant.Martian.in l.fi.ff. de Publican.Species,ait,pertinentes ad vectigal.Ex Theſauro.Steph.Rob.Spieg.

Species reſiſtentes, in eadem l.pro reſtantes intelligit Budæ. quæ reliquamenti cauſſa debentur, id eſt, quæ ex præterito debentur,vulgo *riſt auſſſtendig*. Spieg.

Species ſemper generi derogat.Paul.de leg.3.in fi.l.ſeruis vrbanis.Quando ergo in aliquo caſu ſpecies præcedit,& genus ſequitur,tunc ſubintelligitur dictio,alius, ſeu copula interceſſerit,ſeu diſiūctiua,l.hęc ſtipulatio.ff.vt leg.ſeu fideic.ibi, hæreditas, ſiue ius, i. ſiue aliud ius,quia hæreditas ius eſt l. pecuniæ,§.1.ff.de verb.ſig.facit l.Antiſtius.§.fin.de acq.hæred.ibi,per ſeruum, vel eum quem in poteſtate habet & l.1. §.ſi pecunia.ff.depoſiti.ibi, coram prætore vel honeſtis perſonis,Forcat.Necyomantiæ dial.21.n.2.

Specificatio eſt,quando ex materia ſiue eadem ſiue diuerſa, atque illa vel mea & aliena, vel aliena tātum noua quædam ſpecies,ſeu corpus conſtituitur, puta, ſi ex auro, vel ex auro & argento fiat poculum,ſi ex vuis exprimatur vinum: talem ſpeciem ſi quis conſtituat,vel conſtitui curet,is ſpeciei illius dicitur fieri dominus ſpecificatione, non tamen ſimpliciter, ſed cum quadam diſtinctione, Vult.in commen.ad §.cum ex aliena.16.n.1.de diuiſione rer.

Specificatione mutatur forma, quando ex aliena materia vel ſpecie, arte & induſtria humana aliud opus ſeu ſpecies conficitur,priore forma mutata vel ſublata,eaque duplex:vna principalis,altera acceſſoria. Principalis ſpecificatio plane nouam fingens formam,nouam producit ſpeciem, vt ſi ex auri vel argenti maſſa fiat vas,vel annulus,aut contra ex poculo vel aureo annulo fiat maſſa : ex vino & melle mulſum, &c.§.cum ex aliena.Inſt.de rer.diuiſ.Specificatio igitur illa efficit, vt noua hæc ſpecies effecta cedat, non materiæ, ſed formæ domino, qui prioris formæ domino præter materiæ æſtimationem nihil refundere tenebitur.d.§.cum ex aliena. l.in rem. 23. §.quæcunque.ff.de rei vendic.l.quicquid.27.§. fi.ff.de acq.rer.dom.modo ad priſtinam materiam ſiue materiæ formam reduci non poſſit.Nam ſi reduci poſſit;agetur ad exhibendum, vt reducatur prius,& deinde reſtituatur, d.§. cum ex aliena leg.quæſitum.38.§.4.ff.de legat.1.l.5.§.1.ff.de rei vendic.l.gemma.in pr. l.ſeq.verſic. ſed ſi totam.& ſeq.ff. ad exhiben.Et hoc omnino verum eſt,ſi ſpecificatio illa bona fide facta eſſet.Secus autem,ſi mala fide. Etſi enim reuera propter mutatam formam res prior non exiſtat, tamen dolus & mala fides ſpecificatoris hoc efficit, vt neque priorem ſpeciem deſiiſſe poſſidere videatur. l.quod ſi 22. l.ſin autem. 27.§.ſed & is.ff.de rei vend.neque res in aliam formam trāſiiſſe exiſtimetur:& ideo in ſolidum tenebitur,ac ſi ſpecificatio nulla acceſſiſſet.l.de eo.§.ſi quis ex vuis. §.denique.ff.ad exhibend.d.l.ſin autem.27.§.ſed & is.ff.de rei vend.Acceſſoria eſt, quando quid alterius rei augendæ & ornandæ cauſſa, ita adiectum eſt, vt prioris ſpeciei formam amittat, & eius, cui acceſſit, pars formalis, vel tota forma eſſe incipiat, vt,ſi purpura aliena intexta ſit chlamydi alterius.§.ſi tamen alienam.Inſt.de rer.diuiſ. l.in rem.§.ſi quis rei.§.item quęcunque.ff.de rei vend.vel tabula aliena, meis coloribus picta,§. ſi quis in alien.Inſt.de rer.diuiſ.amittit hæc purpura,hic color,pri orem ſuam rudem formam,& ita iungitur, vt excludi non poſſit,neq; ſimpliciter iungitur,ſed ita iungitur,vt purpura pars chlamydis formalis,& color totius tabulę vera forma non exiſtat.Quare multū hæc acceſſoria ſpecificatio (vtpote cauſſa formalis, per quam res id eſſe incipit quod eſt, veſtimentum nempe pictū, pictura,ſiue imago) differt à nuda acceſſione,adiuncti vice fungente,vt ſi adplumbatum(ſecus enim in ferruminatione, quæ & ipſa ſpecificatio acceſſoria eſt, ob materiarum coadunationem & quaſi mixtionem. l.in rem 23.§.item quæcunque.ff.de rei vend.)quid fuerit.l. in rem.§.nō idem ff.de rei vend.vel litera etiam aurea,chartæ inſcripta.§.literæ quoque.Inſt.de rer.diuiſ. Gœddæ.ad l. 14.n.11.de verb.ſign.

Specimen proprie eſt,id quod re venali oſtenditur venditori, vt inde poſſit cæteras merces æſtimare : vt particulæ panni, aut parum frumenti,vel vini guſtus.Spieg.

Speciosas perſonas accipere debemus,inquit Vlp.clariſſimas perſonas vtriuſque ſexus:item eorum,quæ ornamentis ſenatoris vtuntur l.100.vbi Gœdd.in comm.ff.de verb.ſig. Hot. Prat.

Spectabilis, titulus eſt dignitatis, quo ornantur præfectus Auguſtalis, Comes orientis, Proconſules,& vicarii,vt ex l. vn.C.de ratiocin.oper.publ.l. vn.C.vt omnes iud.l.32.C.de appellatio l.3.§.illud.l.vlt.C.de can. largitio.tit. li.10.C.l. 57.& l.59.ff.de decur.li.10.& ex Notitia conſtat.Ornātur & eo Duces l.36.C.de appella.l.3.C.de offic.milit.iud.l.vlt.de off.præf.præt. Ornantur & eo Tribuni & notarii, magiſtri ſcriniorū,Comites ſacri cōſiſtorii,Comites domorū, Comites ſcholarum,Comites militares,item Caſtrenſis,Tribunus notariorum, & Silentiarii l.vlt.C.vbi cauſa fiſc. l.37.§.1.de appellatio.l.vlt.de decurion. li.10.C.l.30.§.vlt.C.de inoff. l.4.C.de aduo.diuerſ.iud.teſte eadem Notitia.Et ita Spectabiles iudices accipe in l.32. C.de app.l.vlt.C.de modo mul. l.vn.de annon.& cap.l.4.C.de iuriſdict.omn. iud.l.11. in fi. l.13.C.de aduocat.diuerſ.iudic.Briſſ.Prat. Eſt autēSpectabilis dignitas media inter Senatorias : nam ſupra ſpectabiles ſunt illuſtres:infra clariſſimi,Gothof.in Epilog.Nou.7.

Spectabilitas inferior erat illuſtri dignitate. Eamque,militiæ ſudore deterſis antiquitatem tribuiſſe Caſſidor. li.2.Variar.

riar.Epiſtola.ad Steph.ſcribit.Briſſ. Prat.

Spectabitvr litis conteſtatæ tempore, apud Vlp. in l.quantum.ff.Quod metus cauſa.

Spectacvla, loca ſunt exeċta, vt ex iis ludi ſpectentur. Theatra vulgo appellant, vt Græca vox, teſte Syluio, quam Latina vulgo vſitatior ſit. Notus tit. de Spectac. & Scenic. & Lenon.lib.11.C.Spieg.

Spectacvlvm celebrare, apud Modeſtinum.ff.de Vſu & vſuf. l.legatum.

Spectare pro expectare in l.5.§.Prætor.ff.de his qui deiecer. vel effud.l.6.ff.quod falſo tut.l.29. in fi. ff.pro ſoc.l.63.§.ſacram.verb.adeo. ff.de verb.oblig.vt ex initio illius §.deprehenditur.Briſſ.Prat.

Spectare pro pertinere & tangere.Briſſ.

Spectatio apud Cic.Verrin.5.videtur eſſe pecuniæ probatio. Ex omni pecunia, inquit, quam aratoribus ſoluere debuiſti, certis nominibus deductiones fieri ſolebāt, primum pro ſpectatione & collybo. Hinc Spectatores, quos Græci ἀργυρογνώμονας. Prat.

Specvlaria appellabātur, quibus Lumen in cœnacula inferebatur, & ſol admittebatur in ædes, vt hodie per vitreamina & chartacea fit: ſic dicta: quod e ſpeculari lapide fiebant, qui (vt teſtatur Plin.li.36.c.22.& lib.7.c.5.) vitri modo perlucidus, faciliſime in quamlibet tenues Cruſtas finditur. Vlp.in l. 12.§.12.de inſt.vel inſtr.leg. Pegaſus ait inſtrumentū domus id eſſe, quod tempeſtatis arcendæ, aut incēdii cauſa paratur, non quod Voluptatis gratia: itaq; neque ſpecularia, neque vela &c. Idem l.15. §.4. de vſufr. Idem & in ſpecularibus ſi domus vſusfructus legetur. Sic Martial.li.8.Epigramm.

Hibernis obiecta notis ſpecularia puros
Admittunt ſoles, & ſine ſole diem.

Seneca li.13.Epiſt. Quantæ nunc aliquis ruſticitatis damnet Scipionem, quod non in caldarium ſuum latis ſpecularibus diem admiſerat. Idem li.14.Epiſt. Quædam noſtra demū memoria prodiiſſe ſcimus, vt ſpeculariorum vſum prolucēte teſta clarum tranſmittentium lumen. Muniebantur etiam his ſpecularib. hyeme cænationes & diætæ aduerſus ventorum imbriumq; vim: atque ita venti his excludebantur, vt tamen lumen habitantibus transfunderent. Plin.epiſt.2. Egregium aduerſus tempeſtates receptaculum: nam ſpecularibus, ac multo magis imminentibus teſtis muniuntur. Senec.de diu. prouid. Quem ſpecularia ſemper à flatu vindicarunt. Prat.& vide Cuiac.13.obſ.13.

Specvlarii apud Tarrūtenum in l.fin.ff. de iur.immun. Sunt, inquit Alciatus, qui feneſtris ſpecularia componunt. Prat.

Specvlator Iuriſconſultus nobilis nomen habuit Gulielmi Durandi: ſed cum anno 1271. volumen illud de iure ſcripſiſſet, quod Speculum iuris inſcripſit, Speculator vocatus eſt. Vita functus traditur florente adhuc ætate, cum vix annum trigeſimum exceſſiſſet. Prat.

Specvlatores, veter.Gloſſ. κατόπται, milites à ſpeculis ſic dicti: quorum munus erat de rebus hoſtium ad ſuos referre quid percepiſſent, ſiue ex ſpecula, ſiue in ipſis hoſtium caſtris, quod Vergil.lib.4.Georgicon videtur pulchre expreſſiſſe, vbi loquitur de iis apibus.

-----quibus ad portas cecedit cuſtodia ſorti,
Inq; vicem ſpeculantur aquas & nubila cœli.

Sunt tamen qui militum quoddā genus eſſe volunt, qui præter gladium lanceas geſtaſſe videntur, ex Suet.in Claudio. Neq; conuiuia inire auſus eſt, niſi vt ſpeculatores cum lanceis circumſtarent. Et in Galba: Deſcendentem Galbam ſpeculator impulſu turbæ lancea prope vulnerauit. Speculatores itaq; legendum non Spiculatores, in l. diuus. ff.de bon. dam. ſicut & in libris Flor. ſcribitur, & l.7.C.de cohor.prin. cor. & in ſacroſancto Euangelio. ἀποστείλας δὲ ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτωρα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, & à Corn.Tacito li.17. ſecundum veterem ſcripturam Cocceio Proculo ſpeculatori: Et paulo poſt: Barbium Proculum teſſerarium ſpeculatorem. Hos poſterior ætas ſcultatores appellauit quaſi auſcultatores. quo fit vt nocturnarum excubiarum teſſeras tractēt, ex eo ordine qui teſſerarii dicuntur. Sumuntur & ex eo ordine, qui in capitis Reos lege agant, vt Euangelii locus aperte demonſtrat, & ad d.l.diuus τῶν βασιλικῶν interpretatio, τὴν στολὴν τοῦ φονευομένου, ἣν ἐν τῷ συλληφθῆναι περιεβέβλητο, οὔτε ὁ ἄρχων κερδαίνει, οὔτε ὁ ὀπτίωνος, οὔτε ὁ ὑπομνηματογράφος. Et Iulius Firmicus lib.8.c.26. Speculatores, inquit, facit, qui nudato gladio hominum amputant ceruices. Prat. ex Cuiac.6.obſeru.33. adde Goth.ad d.l.diuus 6.ff.de bonis damnatorum.

Specvs locus eſt, ex quo deſpicitur, vnde & ſpectacula d.l.1.§. ſpecus.ff.de riuis. Sic accipitur in l.11.ff. de aqua & aqu.plu. & l.3.ff.de riuis. ex quibus apparet per ſpecum plerunque aquam veteres duxiſſe, quod tum neceſſe erat fieri, vt ex Vitruu.li.8.c.7.conſtat, cum medii montes erant inter mœnia & caput Fontis, Itaque non male Vlp.à deſpiciendo ſpecum dictum putat, quod ſpecus locus eſſet vndique apertus & in profunditatem demerſus. Briſſ.

Specvs à cuniculo quid diſtet, vide Cuia.16.obſ.17.

Spem futuræ perceptionis deteriorem conſtituere licet. l.pactum inter hæredem.ff.de pact.Spieg.Prat.

Spem precio emere eſt lucrum incertum & in euentu ſitū, certo affectare damno. Exemplum habes apud Pomp. in l.nec emptio.de contrah.empt.citatur ab Eraſmo Cent.4.Chil.2.Sp.

Spendophorvs, ſeruus.l.41.§.ſpendophorus.ff.de fideic.libet.

Sperare pro expectare apud Vlp.accipitur in l. qui bona 13.in fin.ff.de damno infecto.

Sperare pro timere in l.3.§.ſi legatarius.ff.ſi cui plus, quam per l.Falcid.vt in illo noto Verg.verſu.

At ſperare deos memores fandi atque nefandi. Prat.&Briſſ.

Spes aliqua durat. Vide Iuriſcon.in l.ſi vſusfr.2.in pr.ff.de vſufructua.quemadmodum cau.Spieg.

Spes, opinio futurorum: referturq; tam ad bona, quā ad mala. Vide Bar.in l.Gallus.§.vidēdum.ſub fi.& in l.poſthumus.de li.& poſthu.Interpretes faciunt differentiā inter Spem certā & indubitatam, de qua in l.pen.ff.quibus ad libertat.prouoc. & Spem reuocabilem. vt in §.quid ſi is. in eadem l. Gallus. Quod tamen Salomon.ſibi non liquere fatetur.ibid.Spieg.

Spes præmiorum pignerari non poteſt.l.ſpem præmiorum.C. quæ res pig.oblig.poſſ.Alber.Prat.

Sphæristerivm à ſphæra, id eſt, rotunditate, locus in balneis rotunda forma, pilæ ludo accommodatus. Vlp.l.16.ff.manda. Cum Aurelius Quietus hoſpiti ſuo medico mandaſſe diceretur, vt in hortis eius Sphæriſterium & hypocauſta, & quędam ipſius valetudini apta, ſua impenſa faceret. Sic Plin.in epiſt.ad Apollinarem. Apodyterio ſuperpoſitum eſt (inquit) ſphæriſterium, quod plura genera exercitationis, plureſque circulos capit. Suet.in vita Veſpaſ. Valetudine proſperrima vſus eſt, quamuis ad tuendā eam nihil amplius quam fauces, cæteraque membra ſibimet ad numerum in ſphæriſterio defricaret. Sphæriſterio etiam antiqui vſi ſunt ad pilæ exercitium, quam Græci σφαῖραν appellant. & ideo Lamprid.in Alexandro tradit, eum poſt lectionem operam palæſtræ, aut ſphæriſterio, aut curſui dediſſe. vnde etiam Seneca, Sphæromachiam pilæ luſoriæ certamen appellauit.

Spica illecta eſt, quæ de meſſorum manu excidit, non autem, vt quidam exiſtimant, Culmus, qui radicibus ſegete adempta tenetur, & ſolo cohæret, & pendet, nec eſt deiectus in meſſe, quam vocamus calamum: vnde manauit Chaume, & inde Chaumer. Adferiari quod dicitur Chaumer, ab alio fonte fluit, nec enim feriatis diebus calamus ille colligitur. Ergo ſtipulā illectam colligere, non eſt, quod vulgo dicitur Chaumer, ſed quod vulgo dicitur Glanner. Briſſ.

Spica nardi, quæ ſpica quoque ciſta vocatur. Græce dicitur Stachys nardi. De qua inter cætera Iuriſconſultus meminit, in tit.de publ.l.interdum. Nardi ſtachys, inquit, id eſt, ſpica nardi. Nebriſſ.

Spicilegivm, illectæ ſpicæ collectio dicitur Varroni lib.5.de ling.Lat. & li.1.de re ruſt.c.54. vide vtiq; ſeptuaginta interpretes, Deut.c.23.& 24.nam Deus aduenis ſpicas illectas relinqui iubebat: quod humanitatis gratia factum docet Aug. li.4.de ciuit.Dei, c.8.Briſſ.

Specvlatores, pro apparitoribus apud Calliſtr.in l.diuus.de pœn.damn.vide paulo ante Speculatores.

Spinosvm aliquid in prato, prouerbialiter dixiſſe videtur Imp. in conſt.de cōcep.dig.§.6.quaſi diceret in re pulcherrima & venuſtiſſima turpe quiddam immixtum eſſe, quod illam dignitatem ac ſpeciem imminuat. vt ſi in prato viridiſſimo & amœniſſimo ſpinæ & vepretulæ ineſſent, qui inambulantium pedes offenderent. Et hoc tamen perraro, inquit, ne ex cōtinuatione eiuſmodi lapſus oriatur aliquid in tali prato ſpinoſum. Loquitur de legibus inculcatis, in quo tamen ei mos geſtus eſſe non videtur. Hot. Prat.

Spiritv vno contineri dicuntur, quæ Græci ἡνωμένα, & συμμερῆ vocant: homo, lignum, lapis. l.rerum mixtura.ff.de vſucap. ſed & quæ ex cohærentibus partibus, & vna eademq; compagine conſtant, veluti ſtatuta.l.in rem actio.23.§.item quęcunque.ff.de rei vind. vid.Briſſ.

Spiritvs vitalis eſt veluti flammula quædam ex ſanguine enata, calorem vitalem reliquis membris miniſtrans: cuius vehiculum ſunt Arteriæ. Eſt namq; ex Etymologia Græci ſermonis à ſeruando aere ſeu ſpiritu dicta arteria ἀρτηρία παρὰ τὸ ἀέρα τηρεῖν, τουτέστι πνεῦμα τηρεῖν, Brech.in l.qui mortui. tit. de verb.& rer.ſign.

Spiritvm emittere, pro mori, apud Marcian. in l.ſed & illo quæritur.ff.de reb.dub.Spieg.

Spithama Græco vocabulo dicitur palmus maior, qui duodecim digitis conſtat. Bud.in l.ſi.ff.ſi menſ.falſ.mod.dix.

Spolia appellabātur panicularia ea, quib.indutus erat quis, cum ad ſupplicium deducebatur. l.pen.ff. de bonis damnat. Vnde locum illum, in quo exui ſolebāt, ſpoliarium appellatum eſſe credo. Vide paulo poſt ſpoliarium. Prat.ex Briſſ.& Gœdd.in comm.ad l.3.§.1.n.13.ff..de verb.ſign.

Spolia etiam, quæ cui latro abſtulit, vocantur in l.31.§.1.ff. depoſ.Briſſ.Prat.

Spoliare, pro exuere bonis, in l.1.ff.de donat.inter virum &

vxorem. Transfertur ad omnia alia. vt ſpoliare auxiliis, prouincia, fama, vita, &c. Quod Imp. §. fin. Inſtit. de action. dicit, Expoliatum bonis. Iuriſconſ. in l. fi. ff. de his quæ in frau. dicit, Exutum bonis: vt paria ſint, exui bonis & expoliari bonis, id eſt, iacturam bonorum pati. Vide Zaſ. in d. §. fin.

Spoliare item pupillum dicitur tutor, qui male adminiſtrat, l. qui fundum. §. tueor. ff. pro empror. Spieg. Prat.

Spoliarium, locus vbi reſeruantur ſpolia, eadem forma qua dicimus armarium. Lampridius in vita Commodi, pro loco vbi noxii necarentur vſurpauit. Gladiatoris, inquit, cadauer trahatur: gladiatoris cadauer in Spoliario ponatur. Sic Seneca epiſtol. 94. ad finem: Nunquid (inquit) aliquem eſſe tam cupidum vitæ putas, vt iugulari in ſpoliario quã arena malit. Catanæus in Plinii in Panegyr. interpres ſiue ſpoliarium, ait, appellatum, quod vita priuarentur, ſiue quod ibi ſpoliati laniarentur. Spieg.

Spondere, inquit Varro lib. 5. de ling. Latin. eſt dicere. Spondeo à ſponte. nam id valet, voluntate. Ab eadem ſponte, declinatum ſpondet.

Spondet enim, qui dicit ſua ſponte, ſpondeo. ſpondet etiam ſponſor, qui vt idem faciat, obligatur. & filia quæ nuptiarum cauſſa appellabatur, & quæ deſponſa erat, ſponſa: quæ pecunia (patrem) & ſponſum inter ſe contra rogata erat, ſponſio: cui deſponſata erat, ſponſus: quo die ſponſum erat, ſponſalis: qui ſpoponderat filiam, Deſpondiſſe dicebatur, quod de ſponte eius, id eſt, voluntate exierat. Non enim ſi nolebat (ſubaudi filia) dabat: ſed dabat quod ſponſu erat alligatus (nimirum ſponſionem.) nam in comœdiis vides dici, ſponden' tuam gnatam filio vxorem meo? quod tum & prætorium ius ad legem, & Cenſorium iudicium ad æquum æſtimabatur. ſic Deſpondiſſe animum quoque dicitur, vt deſpondiſſe filiam: quod ſuæ ſpontis ſtatuerat finem. Itaque qui ad id quod rogatur non dicit, non reſpondet. vt non ſpondet ille ſtatim, qui dixit ſpondeo, ſi iocandi cauſſa dixit: neque agi poteſt cum eo ex ſponſu. Ita quiſquis dicit in Tragœdia: Meminiſtine te deſpondere mihi gnatam tuam? quod ſine ſponte ſua dixit, cum eo agi non poteſt ex ſponſu. Hactenus Varro: Hotom. Prat. Adde Brechæum in l. ſponſio, ſub tit. de verb. & rer. ſign.

Spondere in incertum eſt non in certam nummorum ſummã, ſed quantumcunque quis debeat fide ſua iubere: quæ periculoſiſſima Sponſio erat. ſeneca. ſed non ſibi ſponderi in incertum iubebis, ſi fiſco obligabis. Prat.

Spongiæ, quibus columnæ, pauimenta, podia exterguntur, inſtrumenti ſunt domus. l. quæſitum. §. canales. de fund. inſtru. Prat. Cuiac. 13. obſeru. 13.

Sponsalia ſunt promiſſio & repromiſſio futurarum nuptiarum, l. 1. ff. de ſponſalibus. dicta ſponſalia à ſpondeo. Moris enim fuit veterib. ſtipulari, ſibique futuras vxores ſpondere. l. 2. ff. eodem. Vnde ſponſi ſponſæque appellatio nata eſt. l. 3. ff. eodem. Etenim vt ex S. Sulpitio, Neratioq; Aulus Gellius refert, qui vxorem ducturus erat, non ab ipſa, ſed ab eo, vnde ducturus erat, puta patre, vel fratre ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. In ſponſalibus autem conſtituendis parui refert, per ſe & coram, an per nuntium, vel per epiſtolam, an per alium hoc factum ſit. l. fi. ff. eodem. conſtat enim & abſenti abſentem deſponſari poſſe, & hoc quotidie fieri. l. ſufficit. ff. eodem.

Verum in ſponſalibus contrahendis ætas cõtrahentium definita non eſt, vt in matrimoniis. Quapropter à primordio ætatis ſponſalia effici poſſunt, ſi modo id fieri ab vtraq; perſona intelligatur, id eſt, ſi nõ ſint minores, quam ſeptem annorum. l. in ſponſalibus, *la ſeconde*. ff. eodem. Cæterum, ſponſalia noua ſignificatione quandoq; accipi videntur pro muneribus, quæ ſponſæ dantur. l. 1. C. ſi Imp. Anchar.

Sponsalia, inquit Modeſtinus, ſunt mentio & repromiſſio futurarum nuptiarum. l. 1. ff. de ſponſal. quo in loco Mentionẽ Latine dixit Modeſtinus vt apud Græcos dicitur *μνῆςις* vel *μνηςεία*. Definiri etiam ſponſalia hoc modo poſſunt, vt ſint mutua repromiſſio futurarum nuptiarum recte atque ordine inter eos quibus iure ciuili licet facta. Dixi mutua repromiſſio: quia tam virum mulieri, quam mulierem viro repromittere oportet. vnde ſpõdere olim puellæ pater dicebatur, adoleſcentis autem Deſpondere. Dixi recte atque ordine: quia conſenſum non modo partium, verum etiam eorũ quorum in poteſtate ſunt adhiberi oportet. l. 7. ff. eodem. deinde quia licet neq; ſtipulatio, neq; ſcriptura neceſſaria ſit, teſtatione tamen opus eſt: tametſi etiam inter abſentes, per epiſtolam aut nuncium contrahi poſſunt, l. 4. eodem. Dixi, inter eos quibus iure ciuili licet: quia ſponſalia inter eos demum contrahi poſſunt, inter quos etiam nuptiæ poſſunt, l. ſi quis tutor, §. quamuis, de rit. nupt. ætate tamen excepta. l. 14. ff. de ſponſal. l. 4. de rit. nupt. vbi traditur ſponſalia inter impuberes recte contrahi, dummodo ſeptem annis minores non ſint. Hot. Prat.

Sponsalia non minus inter impuberes, quam inter puberes contrahi poſſunt Vult. in comm. Inſt. tit. 10. in pr. n. *6*.

Sponsalia requirũtur ad nuptias, hodie quidem ob eam cauſſam, vt ſi impedimentum aliquod, quod matrimonio obſtet, ſubſit, id amoueatur, aut ſi amoueri nequeat, nuptiæ inhibeãtur; olim vero, quod hoc ita pro ſolennitate eſſet conſtitutum. Vult. d. tit. 10. in pr. n. *9*. ſeruius autem ſulpitius

Sponsalia ſic exponit. Qui vxorem, inquit, ducturus erat, ab eo vnde ducenda erat, ſtipulabatur eam in matrimoniũ ductum iri: qui daturus erat, itidem ſpondebat. Is contractus ſtipulationum ſponſionumque, dicebatur ſponſalia. Tunc quæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur: qui ſpoponderat ducturum, ſponſus. ſed ſi poſt eas ſtipulationes vxor non dabatur, aut nõ ducebatur, qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat, iudices cognoſcebant. Iudex quamobrem data, acceptaue non eſſet vxor, quærebat. ſi nihil iuſtæ cauſſæ videbatur, litẽ pecunia æſtimabat, quantique interfuerat eam vxorem accipi aut dari, eum qui ſpoponderat, aut qui ſtipulatus erat, condemnabat. Hoc ius ſponſaliorum obſeruatum dicit ſeruius ad id tempus, quo ciuitas vniuerſo Lario lege Iulia data eſt. Hæc eadem Neratius ſcripſit in li. quem de nuptiis compoſuit. Gell. lib. 4. c. 4. ſponſaliorum autem formulam Plautus hanc profert in Pœnulo:

Agoraſt. Audi tu patrue dico, ne dictum neges:
Tuam mihi maiorem filiam deſpondeas.
P. Pactam rem habeto.
A. ſpondeſne igitur?
P. ſpondeo. A. Mi patrue ſalue. nã nunc es plane meus.

Item in Trinum.

----Lyſimach. ſponden' ergo
Tuam gnatam vxorem mihi?
Char. ſpondeo, & mille auri Philippum dotis.
Lyſimach. Iſtac lege filiam tuam ſponden' mihi
Vxorem dari? Char. ſpondeo. Lyſimach. Et ego ſpondeo idem hoc. Hotom. Prat.

Sponsalitia largitas, hoc eſt, donatio propter nuptias, ſpecialis eſt contractus. de quo in Auth. vt ſponſalit. larg. 127. & in Auth. eo decurſum, vbi Gorh. in not. C. de don. ante nupt.

Sponsa patris, nouerca filii dicitur.

Sponsare, ſponſalia cõtrahere, ſtipulari ſibi vxorem dari. Paul. l. 38. ff. de ritu nupt. ſi quis officium in aliqua prouincia adminiſtrat, inde oriundam, vel ibi domicilium habentem ſponſare non prohibetur. Hot. Prat.

Sponsio dicta ab eo, quod ſponte fit vel dicitur, vti etiam ſpõdere, quaſi ſponte dicere, dare ac promittere. Gœdd. l. 7. nu. *16*. de verb. ſign.

Sponsio apud antiquos genus erat ſtipulationis, qua plerunq; vti ſolebat poſt interdicta, cum lis quædam appendicula incidiſſet, aut etiam ſi alio modo inter duos contrordueretur.

Fiebat autem ſpõſio, interpoſita ſtipulatione certæ pecuniæ, quã perderet qui ſponſione vinceretur. Actor enim primũ ſpondebat: i. ſponte atq; vltro ſponſionem deferebat aduerſario, quem ideo ſpõſione laceſſere & prouocare dicebatur: ab eo namq; poſtea ſummã eandem ſtipulabatur. hic autem aut fateri cogebatur, aut ſi inficiaretur, reſtipulari. tum actor iterũ ſtipulati aduerſario ſpõdebat. Græcis erat decima pars rei controuerſæ, in cauſis priuatis: in publicis quinta.

Sponsio appellatur, inquit Paulus, non ſolum quæ per ſpõſus interrogationem fit, ſed omnis ſtipulatio, promiſſioque, l. 19. §. dictum, ff. de ædil. edict. l. 7. ff. de verb. ſign. Alii libri, ſpõſi: corrupte. nam ſponſus dicimus vnde actio ex ſponſu: Hinc illud ſeruii ſulpitii apud Gell. lib. & c. 4. ſi poſt eas ſtipulationes vxor non dabatur, aut non ducebatur, qui ſtipulababatur, ex ſponſu agebat, iudices cognoſcebant. Hot. Prat.

Sponsio, pro certatione pignorum ni ita ſe res habeat, vt qui deponit affirmat. Vlp. l. 17. §. 5. ff. de præſcri. verb. ſi quis ſpõſionis cauſſa annulos acceperit, nec reddidit victori, &c. Item apud Marcianum l. 3. ff. de aleator. Hotom.

Sponsio etiam in interdictis erat actio, quãdo non proprietatis, ſed poſſeſſionis tantum erat controuerſia. Cuius ſponſionis exemplũ eſt apud Cicer. in Orat. pro Aulo Cecinna. Et Quintil. lib. 7. Aliquando etiam ſponſio erat interdicti appendicula & acceſſio. Vt cum iudex edixit de poſſeſſione deiectum in primis reſtituendum, & reus quidem contendat, ſe omnia quæ oportuit, adimpleſſe, actor vero inficietur plane ſe reſtitutum, liticula quædam ſuboritur, quæ ſponſio dicebatur. Qui ea actione experiri volebat, ex ſponſio agere dicebatur: & veluti *προκαλέσθαι διὰ τὴν* Brech. in l. ſponſio appellatur. ff. de verb. & rer. ſign.

Sponsio à Sacramento ſic differt (vt in Quintianam. Hot. exponit) quod in Sacramentis deponebantur in ſacro pecuniæ: & qui cauſa cadebat, eius pecuniæ referebantur in ærariũ. at in ſponſionibus non deponebãtur: ſed tantum interpoſita ſtipulatione promittebãtur. Aliis omnibus in rebus ſimillima erat vtriuſque ratio. quemadmodum ex iis locis cognoſcimus, in quibus Sacramentum & in poſſeſſionis, & in proprietatis controuerſiis impoſitum dicitur: vt in libro de Orat. prim. & in oratio. pro Mil. & apud Aſcon. Verr. tertia. vbi de ampliatione loquitur. Hot. Prat.

Sponſionem facere in l.penul.ff.de aleæ luſu ſignificat, ſtipulatione pignoreve depoſito contendere, vt qui ex certamine ſuperior diſcedat, pecuniam in ſtipulatum deductam pignori ve depoſitam ferat. Macrob.lib.3.cap.17. Nec moratus ſponſione contendit, pignus cuſtodiente Munatio Planco. Sic & ſponſionis cauſſa anulos depoſitos accipe in leg.19.§.vlt.ff de præſcript.verb. qui in hoc ex conuentione depoſiti erant, vt à victore auferrentur. Nam in ſponſionibus anulorum pignoribus olim certatum Plin.lib.33.c.1.docet.

Quinetiam litigatores olim ſponſionem facere certæ pecuniæ ſolebant, quæ eius lucro cederet, qui iudicio viciſſet. Cuius rei cauſſa vice mutua ſtipulationes interponi ſolebant. Teſtimoniis, quoniam à Bud. ſatis multa congeſta ſunt, vtendum non putaui. Papin. legem definit communem Reipublicæ ſponſionem, l.1.ff.de legib. exprimere meo quidem iudicio volens vim verborum Græcorum πόλεως συνθήκη κοινή, quibus Demoſthenes in legis definitione, vt eſt in l.2.eod.tit.relatum, & Ariſt. in eadem re lib.3.polit. vſi ſunt. Schard.ex Briſſ.

Sponſio ludicra olim erat, ea quæ ſcil. abſque interrogatione fiebat, ſed depoſitis pignoribus: ſicuti docet Bud.in annot.ad l.2.de orig.iur. De hoc ſponſionis genere habetur in l. ſi rem tibi.§.ſi quis ſponſionis cauſa.ff.de præſcr.verb.& in fact.act.

Sponſor eſt, vt recte Accurſius exiſtimauit, qui ſponte. & non rogatus, pro alio promittit. gloſ.§.primi, in auth.de fideiuſſor. Quod & ex Verrio Feſtus tradit. Hinc ſponſores dicebantur, qui pro candidatis promittebant, ne illi ambitus rei eſſent. Alciat.in Parerg. probat, autoritate Ciceronis, & Plinii Iun. Spie.

Sponſores ſunt, quicunque ſpondent, maxime pro aliis, ſiue rogati, ſiue non rogati, ſiue ſolenni ſtipulatione, ſiue nuda receptione intercedant. Gœdd.in comm.de verb.ſign.ad l.7.n.17.

Sponſores dicebantur, quos noſtri fideiuſſores poſtea nominarunt, i.e. quibus ſpondentibus pecuniæ cuipiam creduntur, aut aliquid denique promittitur. Cicero pro Quintio, Cur cæteri ſponſores & creditores non conuenerint: item ad Attic. lib.1. Tulliola, deliciolæ noſtræ, tuum munuſculum flagitat, & me vt ſponſorem appellat. mihi autem abiurare ſatius eſt, quam dependere. Hotom. Prat.

Sponſum, actio erat ex ſponſione quæ ad aduerſariis in priuatis controuerſiis fiebat, nata. Cic. pro Quintio, Sponſionem facere maluit, fecit. Te iudicem C. Aquili ſumpſit. ex ſponſo eg t. Hot. Prat. (ff. pro ſuo.

Sponſus, hoc eſt, qui nondum maritus eſt l.1.ff.de dot.l.1.§.1.

Sponſus. Seruius in illud Æneid.10. Gremiis abducere pactas; id eſt, ſponſas, inquit, nam ante vſum tabularum matrimonii cautiones ſibi inuicem emittebant, in quibus ſpondebant ſe conſentire in iura matrimonii, & fideiuſſores dabant. vnde & admiſſum eſt, vt dicamus virum à ſpondendo ſponſum.

Cæterum proprie ſponderi puellę eſt. ergo ſponſus non quia promittitur, ſed quia ſpondet, & ſponſores dat. Hot. Prat.

Sponſus, ſui. idē quod ſponſio, vide Paulo ante Spōſio appellatur.

Sponte, aduerbialiter poſitum, in Rubric.C.de his qui ſponte publ.mun.ſub. Sua ſponte, ſignificat voluntate propria, & ſuapte natura, ſine hominis labore. Spieg.

Sponte & coactus opponuntur. l.9.ff.ad ſenat.Trebell.l.45.

Sponte veniſſe, aliud eſt, quam adfuiſſe. l.ſi quis ex conſenſu.C. de epiſc.aud. Spieg.

Sportula, erat apud Roman. quod in dies clientibus ſuis ſub limine portæ exhibebant ad vitæ vſum: cuius loco quandoque pecunia dabatur. Hinc cum conteſtanda lis eſſet, actor & reus pecuniam contribuebant, deponebantque: is autem qui in cauſſa ſuccubuiſſet, omnia pendebat. Atque ea pecunia ſportula dicebatur, à ſporta, ſeu ſportella, receptaculo maioris ſummæ pecuniarum. autor Alciat. in Diſpunct. Sportulæ Iudiciales vocantur, τὰ δικαστικὰ hoc eſt, iudicantium mercedes. Vide & Oldendorpium actio.13. Claſſ.1. Spieg.

Sportula, id eſt, capſa, pecuniæ condendæ cauſſa parata, ſed conſuetudo tulit, vt pro ipſa pecunia vſurpetur. Et quoniam in ſportulis obſonia & pecunia & cœnæ ferebantur, hinc factum, vt ſportulæ pro iis cibis & ea ſtipe & pecunia acciperentur, quæ à magnatibus iis quotidie dabantur, qui ipſos officii gratia eſſent comitati, aut domi ſalutauiſſent rogati. Opponebantur autem rectæ cœnæ, quæ erat cum clientem laute excipiebant & paſcebant. Tranquill. in Domitiano. Sportulas publicas ſuſtulit, reuocata cœnarum rectarum conſuetudine. Erogationes quoque illæ, quæ in ordinem decurionum fiebant, ſportulæ appellabantur l.5.§.vlt.ff.de donat.inter vir.l.6.§.1.ff. de decurionib. vt & ex Plinii Epiſt.ad Traian.lib.10. apparet. Sed & pecuniæ illæ, quæ iudicibus vel viatoribus, id eſt, executoribus litium ac negotiorum pro ſalario dabantur, Sportulæ ſunt appellatæ. Rubr. de ſportul.iud.l.31.§.executorib.ff. de epiſcop. & cleric. §.tripli. Inſt.de actionib.l.4 C.de Caſtr. lib.12.l.12.C.de proxim.ſacr.ſcrin. l.vlt.C.de præpoſit.agen.in rebus.l.vlt.§ vt autem.C.de re milit.lib.12.

De quibus vide Alc.lib. Diſp.3.c.17. aliter enim his in locis hoc verbum accipiendum cenſet: itemq; Nouel.82. Briſſ. Prat.

Sportulæ pro ſalariis annuis in l.120.ff.de leg.1. niſi cui magis placeat municipales erogationes interpretari. Quo ſenſu in antiquis inſcriptionibus hoc verbum aliquotiens accipitur. Briſſ. Prat.

Sportæ autem calathi ſunt de vimine texti l.3.§.vlt.ff.de penu. leg. in quibus etiam pecuniæ condi ſolebant, vt Aſcon. in Verrin. ſcribit. Briſſon. Solebant autem ſportulis & caniſtris etiam cœnas ac prandia inferre. vnde apud Arrian. in Epicteto σπυρίσι δειπνῖται, Brod. Miſcell.lib.6.c.17.

Σπουδῇ in l.1 C.de veter.iur.enucl. id eſt, ſtudio, amore, curaque dignum. Prat.

Spurcare, fœdare, corrumpere, impurum reddere. Paul.l.1.§.1. ff.de extraord crim. Fit iniuria contra bonos mores, veluti ſi quis fimo corrupto aliquem perfuderit, aquas ſpurcauerit. Vbi tamen Correpto legendum ſuſpicor. Vlp.l.27.§.11.ff.ad leg. Aquil. Cum eo plane qui vinum ſpurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo vitiauit. Budæus interpretatur, aqua infuſa diluit: vt ſit antiquæ poſitum. ſed videamus ne id ſubtilius dicatur, quam verius. Hotom. Prat.

At vinum ſpurcatum dilutum, & vitiatum aqua infuſa recte dici teſtatur Feſtus, & ita veteres locuti ſunt. Et notum eſt illud Athenæi ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας τὸ ὕδωρ. Balduin. ad tit.de l.Aquil. De Spurco vino vide etiam quid annotarit Forcat. in ſuo penu iuris ciuilis c. 9. vbi ſimiliter affirmat, Spurcum vinum explicaſſe Grammaticos aqua miſtum; & ſpurcare, aqua diluere, & ita quidem Budæum ſecutum eſſe autoritatem Feſti Pompeii. Addit, præterea, quod non abs re dici poſſet, grauius eſſe ſpurci ſignificatum, quam vt aqua reddi poſſit, & magis agi Aquilia in aquam infundentem in vini meri dolium, ex illa generali clauſula, Vel alio modo vitiauit, quam vt ſpurcaſſe videri: nec temere Feſtum dixiſſe, ſpurcum eſſe vinum aqua miſtum, ſed id tātum in ſacrificiis. Spurcum vinum igitur dicitur, quod ſacris adhiberi non licet, vt ait Labeo Antiſtius lib.10. commentarii Iuris pontificii, cui aqua admiſta eſt, defrutum ve aut igne tactū, muſtum ve antequā deferueſcat, ergo non eſſet alioquin ſpurcum vinum dilutum, niſi ſacrificiis adhiberetur, argumento eſt, quod defrutum dulciſſima potio, l.fin §.fi.ff.de triti.vino & ol. Spurcum à Labeone vocatur vtique ſacris deſtinatum. igitur ſpurcari vinum proprie dicitur, cœno lutoue vel ſimili illuuie: & ita aqua ipſa ſpurcatur l. 1.ff.de extraord. crim. id eſt, immunda fit ſordibus, ſed ſacrorum cauſſa augetur immunditia religioni contrauenient & ſpurcitia dicitur. ita Imperator in l.mortuorum.C.de relig. dixit ſanctum municipiorum ius pollui, ſi reliquiæ intra ciuitatem condantur: quod mirum eſt pollutionem dici ex eo quod religioſum locum alioquin faceret. §.religioſum. Inſtit.de rer. diuiſ. ſed in ſacris & religioſis omnia ex formula ſeruanda ſunt. Sed & aquæ dicuntur ſpurcari, cum corrumpuntur aliqua re, quæ illas vitiet, iniecta. Paulus de extraord.crimin.l.1. Si aquas, inquit, ſpurcauerit. Nebriſſ.

Spurium eſſe an probrum ſit, dubium videri poteſt propter illa, quæ Hartm. Piſtor.lib.1.q.iuris, q.30. Mynſ.obſeru.31. cent 4. diſput. ſed magis eſt eſſe, niſi mos regionis & populi iſtius aliud ferat. Gœdd.in comm.de verb.ſign.ad l 42.n.12.

Spurius generale nomen eſt, quod iis omnibus conuenit, qui ſine patre iuſto nati ſunt: qui etiam vulgo quæſiti appellātur, leg.vulgo.ff.de ſtat.hom. Patet id quoque collatione l.2.& 4. ff.vnde cogn. appellantur etiam liberi naturales paſſim ſub rub. C.de nat.liber. Spuriorum autem quinque ſunt ſpecies: nam alii ex concubinatu naſcuntur, alii ex ſcortatione, alii ex ſtupro, alii ex adulterio, alii ex inceſtu. De natis ex concubina: teſtimonium eſt in l.cum tabulis 16.§.1.ff.de his quib. vt indign. De natis ex meretrice in l.palam 43.ff.de rit.nupt. De natis ex virgine vel vidua honeſtæ exiſtimationis in l. ſi qua illuſtris 5. C.ad Senatuſconſultum Orphit. l.priuignus 7.de grad. De natis ex adultera.l Imperatores de prob. De inceſta, l.6.ff.de decur. De Spuriis Plutarch. ſic ſcribit. Spurius primum nomen eſt apud Romanos, vt Sextus & Decimus, & Caius. Prima autem nomina non tota ſcribunt: ſed aut vna litera, vt T. Titum: aut duab. vt Cn. Cneum: aut tribus, vt Sex. Sextum: & Ser. Seruium. Sic Spurius. Sp ſcribebatur. eos autem qui ſine patre erant, qui ἀπάτορες Græce dicuntur, S.& P. deſignabant, quaſi ſine patre dicerentur.

Hactenus Plut. Hot. vide & Crinitum lib.20.c.5.de honeſta diſciplina. Cæterum quos vulgo Baſtardos vocamus, interdum Spurii dici poſſunt, interdum non poſſunt, vt hi quos principes agnoſcere ſolenniter ſolent, quaſique adoptare, Interpretes legitimare, nullo autore appellant. Vide Bud. in leg. vulgo concepti. ff. de ſtatu. hom. Spurius proximitatis nomine, ſucceſſores habet, qui bonorum poſſeſſionem petere poſſunt. l.Spurius. & l.Modeſt. ff. vnde cognati Spieg.

Spurius appellatur, qui vulgo quæſitus & patre incerto natus eſt, quaſi σποράδην conceptus. §.ſi aduerſus. in fi. Inſt.de nupt.l. 25.ff.de captiu. l.3.Cod ſolut.matrim.l.29.§.1.ff de inoffic.teſtam.l.4.ff.vnde cognat.l.6.ff.de decurionib. Caius.lib 1 Inſt. tit.4. Vlp.in Inſt.tit.4. Qui matre quidem certa, patre autem incerto nati ſunt, Spurii appellantur.

Itemq; vulgo conceptos ſpurios eſſe ti.5.ſcribit. Quos & Fa-nonios antiquitus dictos Iſid.li.9.Etym.c.5.notat. Ex libera etiam conceptum & ſeruo, velut ſpurium haberi aiunt Imp.l.6. ff.de ſuis & legit. propterea quod ei licet certus pater eſt, is tamen eſt qui iuſtus pater eſſe non potuit. Bri. Adde Cuia. obſer. & emendatio. lib.4 c.6.& Curtius lib.3. εἰκαστῶν. c.8.tom.1.

Spvrivs & Nothus ſic differre videntur, quod illo nomine appellatur, qui non ex matrimonio, ſiue iuſto, ſiue iniuſto natus eſt: ſed vulgo eſt conceptus: vti docet Modeſt.l.23.ff.de ſtatu hom. Nothus vero, qui ex matrimonio quidem, ſed falſo & iniuſto. νόθος enim ψευδὴς Græci ſignificat. Quintil.lib.3 cap.6. Nothum qui non eſt legitimus Græci vocant: Latinum rei nomen, vt Cato quoque in Oratione quadam teſtatus eſt, non habemus, ideoque vtimur peregrino, Hæc Fab. Generalius tamen Græci Nothos appellarunt, idque nomen omnibus iis poſuerunt, qui ex concubitu iniuſto nati eſſent. Heſych. νόθοι γέννητα, inquit, πορνικογέννητα, οἱ μὴ γνήσιοι παῖδες, ἀλλ' ἀπὸ πόρνης, ἢ φίλης, ἢ παλλακῆς ὄντες. Hotom.

Spvrivs appellatur etiam is, qui ex iuſtis quidem nuptiis eſt ſuſceptus, nimirum quem vxor ab hoſtibus cum marito capta, in ſeruitute enixa eſt. verum ſola deinde cum filio reuerſa eſt. hæc Marcianus l.25.ff.de capt & poſtlim.reu. Hot.

S Q.

Sqvalidvs ager, quaſi excolidus, inquiunt autores de limitibus agror. quod iam à cultura exierit, ſicut Exconſul. Prat. ex Hot.

Sqvallor reorum. Agell.lib.2.c.6.

S T.

Stabvla veteres appellarunt diuerſoria, & quas tabernas vocamus. Sed & hæc vox pro ſeptis accipitur, quibus iumenta vel greges ſtabulantur. In priore ſignificatu accipienda eſt apud Vlp. in l. vrbana prædia de verbor. ſignificationib. In poſteriore ſenſu videtur accepiſſe Neratius in leg. eo iure. In quibus cauſſis pign. tacit. contrah. Ex Alciato Spieg.

Stabvla quid ſint & quotuplicia, vide apud Gœdd. in comm. de verb. ſign. ad l.98.n.3.

Stabvlvm ἱπποστάσιον, ὀνστάσιον, locum ad ſtationem iumentorum paratum ſignificat l.13.in fin.ff.de vſufruct.

Stabvlvm etiam ad hominum manſionem conſtitutum diuerſorium ſignificat.l.1.in fin.ff.furti aduerſ.naut. Vnde ſtabulum πανδοχεῖον vertit Theophr. in §.pen. Inſt. de oblig. ex quaſi delic. Cypr. Epiſt.13 libr.3. Aut ſi, inquit, in via ſtabulum aliquod obſideri & teneri à latronibus cœperit, vt quiſquis ingreſſus fuerit inſidentium illic infeſtatione capiatur, nonne commeantes hac opinione comperta ſtabula alia appetūt tutiora, vbi ſunt fida hoſpitia & receptacula commeantibus tuta? Varro lib.4.de ling. latin. Inde Locarium quod datur in ſtabulo aut taberna, vbi conſiſtunt. Briſſ. Prat. Adde Peckium l.1. §.caupones, in tit. nautæ, caupo. ſtab. Hinc

Stabvlarivs, qui ſtabulum exercet, & iumenta apud ſe ſtabulari permittit, l.1.§.caupones l.5.l.fin.in fin.ff.naut.caup. Vel qui tecto viatores, vel Commeſſatores accipit, Senec.lib.1.de benefi.c.13. Nemo, ait, ſe ſtabularii aut cauponis hoſpitem iudicat. Tertul. in Apolog.c.39. Aliis cœnaturis creditor erit neceſſarius, Herculanarum decimarum polluctarum ſumptus ſtabularii ſupputabunt. Vbi tamen Rhenanus ſine ratione, tabularii, emendat. Apuleius lib.2.de aſino aur. Sumo, ait, farcinulam, & pretio manſionis ſtabulario perſoluto capeſſimus viam. Briſſ. Prat.

Stadivm Latine curriculum in quo equi homineſve currunt, & certant Athletæ. eſtque ſtadium octaua pars milliarii, quod vno ſpiritu confecit Hercules, vt dicit gl. in §. vniuerſitatis, in verbo Stadia. Inſt. de rer. diuiſ. Io. Bello. Etym. Cęterum ſciendum eſt nomen ipſius ſtadii diuerſum ac multiplex fuiſſe tum ſpatio inter ſe diſſimili: Præcipue autem nominatur Olympicum, Pythicum & Italicum. Nam Pythicum quidem pedibus millenis finitur. Olympicum, pedibus 400. Italicum pedibus 125. ſic enim Cenſorinus refert, qui de Natalitio ad Cerellium ſcripſit. Neque me latet Herculis quoque ſtadium ab antiquis celebratum, quo 200. pedes haberentur: quod ipſum ſtadii ſpacium Hercules ſuis pedibus metatus eſt Piſis apud Iouem Olympicum: de quo & Plutarchus, & in Atticis Gellius meminerunt. Neque deſunt etiam auctores, qui tradant octauam partem milliarii ipſo ſtadio fere contineri. tum Diaulon & Dolichon addunt. Vt enim ſtadii menſura pedes 400. habet in vniuerſum: ita Diaulus 1200. Dolichus ſtadia 12.& Schenus 20. vt ipſe etiam Plinius refert: etſi hoc totum in Græcorum Commentariis, cum à plurib. aliis, tum ab iis relatum eſt, qui Platonis leges interpretati ſunt: quo loco de currendi ratione, & ludis Olympicis diſſerit. Pollio autem Vitruuius Stadiatas porticus appellauit, ex ipſa ſtadii, vt puto, menſura, ſicuti etiam Milliarias dicimus. Crinit. lib. 21.c.10.de hon. diſc.

Stadivm. Lege menſurarum nomina.

Stand deſs reichs vide Magiſtratus municipales.

Stagnvm eſt, quod temporalem continet aquam; ibidem ſtagnantem. Quæ quidem aqua plerunque hyeme cogitur. Vlp. l.1.ff.vt nauig. lic. in flumin. publ. Idem ait Feſtus.

Eſt autem à στεγνόν, vt vult Varro lib.4.ling. latin. Eſt etiam ſtagnum metalli genus in vet. gloſſ. Græcis κασσίτερος. A quo Stagnei nummi, id eſt, κασσιτέρινοι, l.9.§.1.ff.ad leg. Cornel. de falſ. Prat. Vide Cuiac.11.obſ.3.

Stallvs in choro e dilectus. de præben. diſces ex Canoniſtis, & putem eum locum vbi ſedere Canonicis in fratrem receptis licet. Prat.

Stamen quicquid in colo ad nendum ponitur. Alias, vt ſcribit Sipontinus, ſtamina dicuntur fila recta, in opere textorio & ſtabilia, per pectinem tranſmiſſa, quibus alia, quæ ſubtemina vocantur, intertexuntur. Hinc apud Vlp.l.70.in pri.ff.de leg.3.

Stamen & ſubtemen ſumuntur pro filo ſtaminis & ſubteminis cauſſa parato. Apud Paul. in ſentent. Sumitur vtrunque in Sipontini ſignificatu. Dicendum vero ſubtemen non ſubtegmen. Subtemen enim id eſt, quod ſubeſt ſtamini: & ita Gloſſę, Subtemen κρόκη, ῥοδανή. Et Lucilius apud Nonium (vt in manuſcriptis legimus) Foris ſubteminis pannus eſt. Prat. & vide Cuiac.11.obſeru.6.

Stantes fructus, id eſt, pendentes, l.7.§.interdum, ff ſolu. matrim.l.27.ff.de vſufr.

Staphas Itali vocant lora illa quibus in equo ſedentium pedes vtrinque inituntur ac ſuſtinentur. Sunt qui ephippia ab antiquis nominata putent. Sed hi tota aberrant via Fuerunt enim hæc priſcis incognita, vt ex equeſtribus ſtatuis, tum ex ære fuſis, tum è lapide factis colligere licet, in quibus nihil tale viſitur. Brod. Miſcell. lib.4.c.16.

Stare, pro manere & firmum eſt, leg. ſancimus C. de teſtam.

Stare, de inanimatis etiam dicitur, vt nauis, flumen, currus.

Stare cum aliquo, pro partes eius ſequi, & ei fauere.

Stare decreto pro obedire, & non prouocare, *Dem vrtheil ſtatt geben.*

Stare per me, per te, per illum, quo minus id fiat, cum nos, vel aliqui alii cauſſa ſumus, ne quid fiat. Vide l.1.§.non exigitur.l. vlt.§.fin.ff.quod leg.l.ſi per te non ſtat. C.de vſur. Spieg.

Stare ſententiæ arbitri nihil aliud eſt, quam id agere quantum in ſe ſit, vt arbitri ſententiæ pareat. r.l.28.§.vlt.ff.de recept. qui arbitr. Briſſ. Prat.

Statanvm ſiue Statinam Deum vel Deam pueritiæ præſidem facit Varro lib.de lib.educ. Nomen inde traxit, quod (vt idem Varro ſcribit 11. de vita pop. Rom.) natus puer ſimul ac ſublatus erat ab obſtetrice, ſtatuebatur in terra, vt auſpicaretur rectus eſſe. Ad quem morem forſitan referenda ſunt hæc verba l.3.C.de poſt.her.inſt. Illico poſtquam in terram cecidit, vel in manibus obſtetricis. Certe ſic poetæ loqui ſolent. Papinius 1. Syluarum: tellure cadentem, Excepi fouique ſinu. Et lib.5. meus ille Natum protinus, atque humanum per ipſam, Primo murmure vagientem, Blando Calliope ſinu recepit. Cuiacius Obſeruat.lib.11.c.30.

Statera, iudicii æqualitas c.1.de re iud.lib.6.Prat.

Stater, & ſiclus eadem ſunt. Ant. Aug. ad Modeſt. Siclus pendit ſemunciam. Prat.

Stathmvs, id eſt, manſio, miliaria habet ſeſquinouem & viginti, *Neun vnd zvvantzigſthalb Vvelſche meil, Ein poſtreyſs.* Cuius fit mentio, Nou. vt omn. prouinc. mag. obtemp. Conſt. 68. Prat.

Statim, cum temperamento temporis accipiendum in certis iuris noſtri locis, Albert. oſtendit. Eſt vbi pro illico ponitur, vt in l.fin.C.de bon. quæ liber. Vide Bart. in leg. qui pignori obligari.§ fin.ff.de author.tut. Spieg. Prat.

Statim aliquando idem ſignificat quod perpetuo & perſeueranter, ſine intermiſſione, ſine laxamento. Sic enim accipi ſæpe in aliis auctoribus duo celebres Grammatici notarunt, Nonius & Donatus. Cuiacius obſeruat. & emendat. lib.5.cap.11. & lib.13.c.31. Prat.

Statim atque. Vlpian.l.ſi maritus, de adulr. Et primum, inquit, Pomponius putat, admitti accuſationem extraneam poſſe ſtatim atque negauerit: cui aſſentiendum puto. Spieg.

Statina Dea, apud Tertull. lib. de anima. Prima etiam conſtitutio infantis ſuper terram ſtatim Statinæ (non Ædeæ) Deæ ſacrum eſt. Hanc Varro lib. de educ. liberor. Statanum Deum facit pueritiæ præſidem. Sed ſiue Deus, ſiue Dea, ſiue vtrunque, ſecundum eos, qui numina dicunt hermaphrodita, quia incorporea ſunt, & quod volunt aſſumunt corpus, trahit inde nomen, quod (vt idem Varro ſcripſit 11. de vita pop. Rom.) natus puer, ſimul ac ſublatus erat ab obſtetrice, ſtatuebatur in terra, vt auſpicaretur rectus eſſe. Ad quem morem forſitan referenda ſunt hæc verba, l.3.C.de poſth.hered.inſt. Illico poſtquam in terram cecidit, vel in manibus obſtetricis. Certe ſic Poetæ loqui ſolent. Papin.1. Syluar.

---------*Tellure cadentem*

Excepi fouiq; ſinu.------

Et alibi apud eundem. Prat. ex Cuiac.11.obſ.30.

Statio à ſtando, vel ſtatuendo appellatur. Ea igitur appellatione is locus demonſtratur, vbi quid ſtatuitur & ſtat Briſſ.

Statio, locus vbi quis ſui muneris obeundi cauſſa ſe ſiſtit, & ab inuentoribus appellari ſolet: vel: In quo homines adeſſe frequenter

quenter & conueniri ſolent vel audiendi, vel confabulandi, vel recitandi aliquid, vel reficiendi animi cauſſa: Græcis συστάσεις & κύκλους, Latinis etiam circulus. Vlp.l.item apud 15.§.conuitium §.ff.de iniur. Idem & ſi ad ſtationem vel tabernam ventum ſit, probari oportere. Gell.lib.13.c.13. Quæſitum eſſe memini in pleriſque Romæ rationib ius publice docentium, aut reſpondentium. Vlp.quoque in l.Fulcinius 7.§.illud ſciendum 6.ff.quib. ex cauſ. in poſſ. Denique eum quoque qui in foro eodem agat, ſi circa columnas aut ſtationes ſe occultet, videri latitare veteres reſponderunt. Sic Iuuenalis Satyr.2.

Conuictus, thermæ, ſtationes, omne theatrum.

Plin.lib.1.Epiſt.ad Senec. Plerique in ſtationibus ſedent, tempuſque audiendis fabulis conferunt. Idem lib.2.Epiſt.ad Apol. Itaque prehendo amicos, ſupplico, ambio, domos, ſtationeſque circumeo. Eodem modo ſæpe ſtationes dixit Tertullianus, loca demonſtrans, in quibus Chriſtiani ſtantes die dominico Dominum orabant (nec enim eo tempore Deum, vt tum loquebantur, de geniculis adorabant) idque nomen idem ipſe ait eſſe ab exemplo militari translatum in lib. de orat. Et ita Marcellinus quoque accepit in fin.lib.28. Hinc Stationes tabellionum dicuntur in Nou.de tabellionib. Prat. vide Briſſon. lib.2.antiq Cuiac.2.obſ.vlt.

STATIONEM nauium, Vlpian. interpretatur vbi tuto naues ſtare poſſint. l.1.§.non autem, in fin.ff.de flumiuib. Sic apud Virg. Æneid.5.

Statio male fida carinis.

Et lib 4.Geo gic.

Statio tutiſſima nautis.

Inde portum ſtationem eſſe concluſam idem Vlpian. dixit, in l.59 ff.de verb.ſign.Briſſ Prat.

STATIO etiam iumentorum in l.13.in fin.ff.de vſufruct. Et ſtatio militum, l 3 § qui ſtationis.ff.de re milit. Et apud Plin.lib.10. Epiſt.Prat.Briſſ.

STATIO aliquando accipitur pro vigilia. vt apud Modeſt. de re milit.leg.deſertorem. Qui ſtationis, inquit, munus reliquit.

STATIONES fiſcales, l.3.Cod.de compenſatio.l.1.C.ne fiſcus rem quam vendidit euincat.l.19.de ſuſceptorib.in C.Theod.Briſſ. Adde Cuia.in d.l.1.C.ne fiſcus rem, &c C lib 10.vbi dicit, ſtationes eſſe manſiones, in quibus officia fiſcalia conſiſtunt, l.1. C.de compenſat. & l.2. C.de ſolut. lib.11. vbi pro rationib. legendum ſtationib. vt & Accurſius legit, qui tamen male fingit, fiſcum in ea ſpecie debitori ſuo eidemq; creditori ſucceſſiſſe; cum ſit ponendum duobus fiſcum ſucceſſiſſe, debitori & creditori ex diuerſis tamen ſtationibus & in No.91.duo fiſcalia debita ſic accipiuntur, duarum fiſci ſtationum debita.

STATIŌNARII ſub rubr.C.de curioſ.& ſtation.quia cum Curioſis coniunguntur (qui contra publici curſus leges commiſſa curioſe peruestigabant) videntur fuiſſe apparitores certis locis per vrbis vias diſpoſiti, vel per prouincias, qui magiſtratibus ſi quid commiſſum eſſet, renuntiarent. Vlp.l.1.§.quies ff. de off.præf. vrbi. Debet.n. diſpoſitos milites Stationarios habere, ad tuendam popularium quietem, & ad referendum ſibi quid vbique agatur. Impp.in l.ſi quis 31.C.Theod.de epiſc.& cler. Notoriis apparitorum, quos Stationarios appellant, deferatur in notitiam poteſtatum. Dicuntur etiam Stationarii, qui portorio exigendo præerant, τελῶναι, leg.vniuerſ.5. C.de vectig.& commiſſ. Sic ſtationarios accipe l. ne quis. 6.C.de dign. Ne quis ex vltimis negociatoribus, vel monetariis, abiectiſque officiis, vel deformibus miniſteriis, ſtationariis omnique officiorum fece, diuerſiſq; paſtis turpibus lucris aliqua frui dignitate pertentet. Sunt tamen qui hoc in loco ſtationarios dici exiſtiment de iis, qui mercium viliſſimarum apothecas ſecum deferentes, certis in locis aliquandiu conſiſtunt, emptorem operientes, qui & ob eam rem apothecarii dicuntur, in l.ſi cohortalis.Cod.de cohortalib.Cuiac.mauult d.l.ne quis accipi, vt l.1.ff.de offic.præf.vrb.Prat.

STATIONARII milites apud Paul.in l.4.ff.de fugitiu.qui in portuum præſidiis locati ſunt, Limenarchæ, inquit, & ſtationarii fugitiuos deprehenſos recte in cuſtodiam retinent.Prat.

STATIONARII tabelliones, qui in ſtationibus cum ſubadiuuis miniſtriſque ſuis morabantur, & inſtrumentis ſubſcribebant, quos Iuſtin.in Nou.44. συμβολαιογράφους appellat, id eſt, contractuum ſcribas, qui & tabelliones dicuntur. Lege cap.19.lib.6. Parerg.Alciat.Spieg.

STATIONARIORVM nomine apparitores Præſidum per prouincias conſtituti ſignificantur, qui notoria crimina nuntiare Præſidibus ſolebant, vt apparet ex l.1. C.de curioſ.& ſtationar. lib.12.& ex l.31.de epiſc.& cler.in C.Th. Stationes autem militum per Italiam diſpoſuiſſe Tiberium Suet. in eius vita c.37. ſcribit.Briſſon.

STATIVA loca dicuntur, in quibus aliquis moratur, à ſtando dicta. Alc.in l.tractationes. C.de tract.& ſtat.lib.12. Itaque ſtatiua, & ſtatuæ quaſi ſtationes dicuntur, ſiue munitiones, in quibus, vt propius pugnent, milites conſident. Liuius lib.1. Tentata res, ſi primo impetu capi Ardea poſſet. Vbi id parum proceſſit, obſidione & munitionibus cœpti premi hoſtes. In his ſtatiuis (vt fit) longo magis, quam acri bello, ſatis liberi commeatus erant. Idem Liuius lib.9. Statiua noſtra munimento ſatis tuta ſunt.Anch.

STATIVA, inquit Prat.in rubr.C.de tract.& ſtat.dicuntur diuerſoria, in quibus qui iuſſu Principis curſu publico vtuntur, & equos publicos ſumere, & cibum capere ſumptu publico ſolent.

STATIVA Euſtathius ἀπλήκτας interpretatur & recte. Cuiac.ad l.1. de tractoriis & ſtatiuis.C.lib.12.

STATOR eſt, qui adſtat lateri regis, & corporis eſt ſtipator, vt ſi quando opus ſit, ad imperium, nutumque regis præſto foret, teſte Alex.Genial.dier. Quomodo maxime accipitur in l.4.ff. de offic.proconſ. Vbi Vlp. Nemo (ait) proconſulum ſtatores ſuos habere poteſt, ſed vice eorum milites eo miniſterio in prouinciis funguntur. Lego autem ibidem pro ſtratorib. ſtatores, vt nonnulli legunt, ſed pro ſuperiore ſignificatu, non alio. Stator etiam is eſt, quem princeps varia neceſſitate mittit ad prouincias, vt nuntiet aliquid, cui tenentur prouinciales ſubinde mutare equos, quo celerius eat. Vulgus vernacula lingua equitantem principis famulum vocat. Quo ſenſu accipiendus eſt C. In tit.de Stratoribus lib.12.teſtimonio Alciati, illic ſcribentis & Bud.in Græcæ linguę Commen. Et cenſent ii, iudicantque pro ſtratorib.reponendum eſſe ſtatoribus, quod ex l.vnica eiuſdē tituli fieri debere manifeſtiſſime colligitur.

STATORES quoque ſunt carcerum, aut ædium cuſtodes. Nam Stare verbum eſt eius rei Manil.lib.5.

-------Immitis veniet, pœnæque miniſter
Carceris & duri cuſtos, quo ſtante ſuperba
Proſtratæ taceant miſerorum in limine matres:

In Priapeia:

Iam primum ſtator hic libidinoſus
Alter ius ineundo, & exeundo
Porta te faciet potentiorem

Hi poſterioribus temporibus commentarienſes dicebantur, alias circitores dicuntur, vt in Priapeia:

Quid mecum tibi circitor moleſte?
Ad me quid prohibes venire furem?

STATORES etiam videntur dici ſerui aut liberti, qui prope herum aut patronum ſtant, & ei præſto ſunt, & ſi quem quærat, arceſſunt, ſiſtuntque. Petronius: Quædam.n. fœminæ ſordibus calent, nec libidinem concitant, niſi aut ſeruos viderint, aut ſtatores altius cinctos, pro quo diſcinctos legi vult Turn.aduer. lib.4.c.19. Alias etiam ſtatores ſunt miniſtri magiſtratus, i.e. præſidum, aut proconſulum: ita dicti, quod ſemper magiſtratui præſto ſint: vt apparitores ab apparendo. Vlpian.in l.10.ff. quib.ex cauſ. maior. In eadem cauſſa ſunt & qui à militibus, ſtatoribuſq; vel à municipalibus miniſteriis aſſeruantur. Cic. epiſt.19.lib.2.fam. Exiſtimaui eſſe faciundum vt ad te ſtatores meos & lictores cum literis mitterem.Prat.

STATVA dicitur opus ſculptile & fuſile in tit. C. de ſtat.& imag. Erant autem ſtatuæ Principum, his qui ad eas confugiſſent tutiſſimum aſylum, vt docet Briſſ.lib.4.Antiq. Inde ad ſtatuam confugere, id eſt ad ſtatuam Cæſaris, legimus, l.2.ff.de his qui ſunt ſui vel alien. l.1.in princ.ff.de offic.præf.vrbi, l.17.§.apud Labeonem ff. de ædil.edict. leg.28.§.ad ſtatuas. ff.de pœn.l.5. ff de extraord.crim. l.vn. Cod de his qui ad ſtat. confug.§.ſed & maior. Inſtitut.de his qui ſunt ſui vel alien. Sueton.in Tiber c.53. Nouiſſime calumniatus, modo ad ſtatuam Auguſti, modo ad exercitum confugere velle, Pandatariam relegauit. Plin.lib.10.Epiſtol.ad Traian. Miles qui eſt in ſtatione Nicomedienſi ſcripſit mihi Callidromum quendam nomine cum detineretur à piſtoribus, quib. operas ſuas locauerat, ad tuam ſtatuam confugiſſe. Sid.Apol.lib.Epiſt.ad Montium. Ac principe poſt diem viſo, in forum ex more deſcendo: quod vbi viſum eſt, illico expauit, vt ait ille, nihil fortiter auſa ſeditio: alii tamen mihi plus quam deceret, ad genua prouolui: alii ne ſalutarent, fugere poſt ſtatuas, alii poſt columnas, &c. Conſtat autem forum Romanum ſtatuis & columnis refertum fuiſſe: ideo etiam, qui circa ſtatuas & columnas in foro ſe occultarent, vt occurſum creditorum effugerent, videri latitare, probat l.Fulcinius §.illud ſciendum. ff.quib.ex cauſ.in poſſeſ.eat. quamquam in omnibus exemplaribus legitur ſtationes non ſtatuas. Vide Cuiac.1.obſeru.13. Porro ſtatuit Imp.in tit.C.de ſtatuis & imag. ne iudices vel ſtatuas vel imagines (quæ virtutum præmia merentibus olim fuere, vt apparet ex l.vlt.C.d. tit.) ſine principis conſenſu erigant: & ſtatuit, vt ſi quando principi ſtatua erigatur, iudex adſit, nec vult ſubditos in ſtatua principi facienda vlla pecuniarum collatione grauari debere. Extat etiam & tit.li.1.C.de iis.qui ad ſtatuas confugiunt. Vbi Imperator ſtatui puniendos eſſe eos, qui ſine iuſta cauſſa, ſed duntaxat animo creandi inuidiam inimicis, ad ſtatuas principis confugerint. Qui vero ſui defenſionis gratia, aut alia juſta cauſſa, eos eſſe iure & legibus vindicandos. Quæ conſtitutio continetur in l.capitalium. §.ſed & ſtatuas, ff. de pœnis. Vbi Calliſtratus, Ad ſtatuas, inquit, cōfugere, vel imagines principum in iniuriam alterius, prohibitum eſt Cum n. leges omnib. hominibus æqualiter ſecuritatem tribuant, ma-

rito viſum eſt in iniuriam potius alterius, quam ſui defenſionis gratia ad ſtatuas, vel imagines principum confugere, niſi ſi quis ex vinculis, vel cuſtodia detentus à potentiorib. ad huiuſmodi præſidium confugerit. His enim venia tribuenda eſt. Ne autē ad ſtatuas, vel imagines quis confugiat, ſenatus cenſuit, eumq; qui imaginem Cæſaris in inuidiam alterius prætuliſſet, in vincula publica coerceri, diuus Pius reſcripſit. Anch.

Statvæ affixæ baſibus ſtructilibus: aut tabulæ ligatæ catenis, aut erga parietem affixæ, aut ſi ſimiliter cohærent lignis, non ſunt ædium, ornatus enim cauſſa parantur, non quo ædes perficiantur. Idem Labeo ait: Prothyrum, qui in ædib. iterum fieri ſolet, ædium eſt. Pompon. de verb. ſign. Maffæus.

Statvas, & imagines quidam hoc inter ſe differre putant: quod ſtatuæ ſint æneæ, eboreæ, lapideæ: imagines cereæ, & pictæ. vide l. vnicam. C. de his qui ad ſtat. Princ. confug. Spieg.

Statvas olim veteres, cum nomen alicuius de Republica bene meriti immortalitate apud poſteros donatum cuperent, ſolenniter decernere conſueuerunt, quarum aſpectu conſtaret perpetuo rei geſtæ memoria. Quo in genere obſeruationum honeſta voti ratio, haud dubie multos ad virtutis imitationem inuitans, certe non poteſt improbari. Verum hoc ſeculo, prælucente diuino verbo, palam videre licet, quanto felicius id bonis literis, quam vlla poſſit ſtatua præſtari. Siquidem nullum externæ rei monumentum humana arte ſic poteſt apparari, quod non inuidia, vel neglectus poſteritatis, aut etiam temporum viciſſitudo facile ſubuertat. Literarum vero diuinitus inditam maieſtatem, nulla vnquam vis, aut incuria hominum poterit. Old.

Statvarii, l. 1. C. de excuſ. artif. Græcis ἀνδριαντοποιοί, id eſt ſimulachrorum fictores. Prat.

Statvere nihil aliud ſignificat, quam deliberata voluntate iudicare, dicere, conſtituere, decernere. Gœdd. in comment. de verb. ſign. l. 46. n. 3.

Statvere generalius eſt, quam pronunciare. Nam pronunciatio ſaltem fit voce ſeu prolatione vocis: ſtatutum etiam ſola animi deliberatione & facto, vt ita quodlibet placitum ſignificare poſſit. Gœdd. d. l. 46. n. 3.

Statvere non dicitur, qui magiſtratum poteſtatemve habet, niſi rem perfecerit, ac ius ſtatuendi habuerit, l. 1. ff. quod quiſque iur. Prat. ex Hotom.

Statvere & ſtatuta proprie ad prætorem & ius dicentem pertinent ſecundum ſententiam edicti l. 2. ff. quod quiſque iur. l. 4. ſi quis, verſ. ſed ſi quidem. ff. de re iudic. Briſſ.

Statvit verbum, rem perfectam ſignificat & conſummatam, non cœptam in poſtulatione edicti, Quod quiſque iuris teſte Vlp. in l. 1. eod. tit. Spieg. Ideo hæc verba, Quod ſtatuerit, qui iuriſdictioni præeſt, cum effectu accipimus, non verbotenus: nam ſi cum vellet ſtatuere prohibitus ſit, neque effectum decretum habuerit, ceſſat edictum. Vlp. quod quiſq; iuris. Maff.

Statvliber appellatur, qui ſub conditione teſtamento liber eſſe iuſſus eſt, vt Vlp. Inſt. tit. 2. ſcribit, Sic vet. Gloſſæ. Statulib. ἐλεύθερος χρόνῳ κατὰ διαθήκην ἀφεθείς. vbi tamen pro χρόνῳ videtur ὅρῳ legendum, vt & voluit Ioſeph. Scal. in teſt. Prat. Aliud autem eſt ſtatuliber & ſtatim liber. Statuliberi non ſtatim liberi, ſed ex die aut conditione, Cuia. & Goth. ad l. 3. qui & à quib. manu.

Statvliber eſt, qui ſtatutam & deſtinatam in tempus, vel in conditionem habet libertatem. l. 1. de ſtatuliber. Spieg.

Statvliber, eſt qui teſtamento certa conditione propoſita iubetur eſſe liber, & ſi per hæredem eſt, quo minus ſtatuliber præſtare poſſit, quod præſtare debet, nihilominus liber eſſe videtur. Feſtus. Hinc ſtatuliberum exponunt veteres gloſſæ ἐπὶ γραμμάτων τῶν ἐλευθερίας, cum nondum ſtatuliberorum recta ſit libertas, ſed inflexa quodammodo, donec extiterit conditio, vide Connan. comment. lib. 2. c. 4. n. 10. Hot. Prat.

Statvmina Lege Pedamentum.

Statvm, participium, à verbo ſiſto, quod eſt præſento, & quaſi præſentiam corporis exhibeo. Vlp. in l. 3. ſi quis in ius vocat. Cum quis, inquit, iudicio ſiſti promiſerit, neque adiecerit pœnam ſi non ſtatum eſſet. Idem ſi ex nox. cauſſ. l. 1. Non videri, ait, in eadem cauſſa ſtatum. Spieg. Prat.

Statvm iri, apud Vlpian. repromiſſio, inquit, plane exigenda eſt, voluntati defuncti ſtatum iri, l. ſi quando. ff. vt legat. ſeu fideicommiſſ. ſeruan. cauſ. caueat. Spieg.

Statvm obligationis, pro conditione & natura dicimus. l. 9. §. 1. ff. de duobus reis. l. 108. in fin. ff. de verb. oblig. & l. 124. ff. eod. tit. coniuncta l. 11. §. pen ff. de ſolutionib. Briſſ. Prat.

Statvm quoque ætatis dicimus. l. penult. C. quando dies legat. ced. Et inde verba hæc, Cvm ad statvm svvm perveneriт, ſic accipimus, cum viceſimum quintum annum attigerit. l. 77. §. curatoris. ff. de legat. lib. 2.

Statvr verbum rem perfectam ſignificat, & ſententiam diffinitiuam. c. in iis. extra de verb. ſign. Ioan Bellon. Etym.

Statvs duplex eſt, alius publicus, alius priuatus: publicus eſt dignitatis, & honorum. l. cognitionem. 5. ff. de extraordinariis cognitio. priuatus ſtatus eſt hominis cōditio priuatim ipſum concernens, & hic ſtatus ſpectatur in tribus, nimirum in libertate, in ciuitate, & in familia l. fin. ff. de c. dim. eamque ob cauſſam ſi quis ſtatum mutare dicitur, is mutat ius illud, quod habet in iſto caſu. Vult. in comm. Inſt. d. tit. de c. dimi. §. minor. 2.

Statvs, alias ſignificat caput cauſſæ ſeu principalis quæſtionis Iuris vel facti, ad quam reliqua ſunt referenda. Prat.

Statvs, alias accipitur, pro conditione, in qua viuunt homines alius alio iure ac ordine: Vt in tit. ff. de ſtatu hominum. Old.

Statvs, pro ſtata & firmata ætate: nimirum annorum 25. Paul. leg. cum pater, 77. §. curatoris. 14. ff. de leg. & fid. 2. Quinquam igitur teſtamento cautum eſſet, vt cum ad ſtatum ſuum frater peruenisset, ei demum ſolueretur, &c. Hoto. Hæc ætas Græce ἀκμὴ vocatur, & ideo ſtatus dicitur, quia ſcilicet ſit creſcendi finis, quamobrem & perfecta, plena, integra ætas in libris noſtris appellatur, quæ ſequitur ætas παρακμὴ nominatur. Et auctore Galeno etiam ipſe Hippocrates ſenſit, hanc ætatem 25. annorum eſſe pubertatis finem, dum lib. 5. ἀφορισμῶν, ait, comitiales morbos accidentes ante pubertatem ætatis mutatione ſanari, accidentes anno 25. non item. Cuiac. ſuper Rubric. tit. ff. de minorib. 25. annis. & 29. de præſcript. Gothofr. ad l. 5. C. quando dies legati.

Statvs cauſſæ pro liberalibus iudiciis, quibus eo libertate in ſeruitutem, vel ex ingenuitate in libertinitatem quis petitur. l. 8. §. ſi quis. ff. rem ratam hab. l. 1. Cod. de offi. prætor. l. 39. §. ſi ſtatus. ff. de procur. l. 1. §. ſed & ſi de ſtatu. ff. de tab. exhib. l. 6. C. de fide inſtrum. l. 3. C. de ord. cogn. & alias ſæpe. Serui porro ſtatum non habent. Ideoque in libertatem perducti mutare ſtatum non videntur. l. 3. §. vlt. & l. 4. ff. de cap. minut. Statum autem mutant liberi omnes, qui vel ciuitatem, vel libertatem, vel familiæ ius amittunt. l. 2. ff. de in integr. reſt. l. 1. ff. de cap. minut. l. 9. § Papin. ff. de minorib. Briſſ. Prat.

Statvs dies cum hoſte vocatur, qui iudicii cauſſa conſtitutus cum peregrino. Eius enim generis ab antiquis Hoſtes appellabantur, quod erant pari iure cum populo Rom. atque Hoſtire ponebatur pro Æquare. Plaut. in Curcul. Si ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies, tamen eſt eundum quo imperant, ingratis. Feſtus. Hot. Prat.

Statvs inſtrumenta quæ ſint in l. 8. §. 1. ff. quod met. cauſſ. vide Gothofr. in notis ad l. 25. C. de liber. cauſſ.

Statvs hominum dicitur conditio, qualitaſve perſonarum, qua quis plurimum poteſt. Appellatur autem in Inſtitutionibus ius perſonarum.

Statvs perſonarum conditionem ſignificat. Secundum quam alii ingenui ſunt, alii libertini, alii ſerui tit. de ſtatu homin. tit. ne de ſtatu defunct. Vnde inſtrumenta ſtatus, quib. manumiſſio vel ingenuitas probari poteſt. l. 8. ff. quod met. cauſ. Br. Pra.

Statvs Romani mutatio prima, à regibus ad Conſules: cuius non alia fuit cauſſa, quam tyrannis, hoc eſt, ſæuum ac violentum imperium, quod rex vltimus tandem exercere cœpit. l. 2. §. exactis deinde. ff. de orig. iur. Secunda mutatio, à conſulibus ad Decemuiros quæ propter Leges ferendas contigit. Et eſt origo duodecim Tabularum, quæ cœpit anno ab vrbe condita 303. Ab eiectis vero regibus 60. d. l. 2. §. Poſtea ne diutius. Tertia mutatio à Decemuiris rurſus ad conſules. ibidem. §. deinde quia difficile. Quarta & vltima Romani ſtatus mutatio, à conſulibus ad vnum principem. Quæ monarchia ad nos peruenit §. nouiſſime ſicut. Old. Prat.

Statvti, vt ſcribit Balſamo. Nomocanonis 8. c. 13. certus erat aduocatorum numerus in foro præfecturæ prætorianæ & vrbicariæ, qui ſtatuti dicebantur, ſicut in quaque militia & collegio certi ſtatuti ſunt, vt videre eſt, l. 7. C. de proxim. ſacr. ſcri. & l. vlt. C. de iuriſd. omn. iud. qui fuit ſub primiceriis: ex quibus duo fiſci patroni quotannis prodibant: qua ex re curiali & cohortali fortuna liberabantur cum libertis omnibus quandocunque ſuſceptis. Cuiac. ad leg. curialibus conſortiis. C. de decurionibus & filiis eorum. &c. lib. 10.

Statvta libertas dicitur, quæ in diem vel conditionem deſtinatur. l. 1. & l. 6. ff. de ſtatulib. l. 81. § pen. ff. de leg. lib. 1. l. 15. & l. 16. ff. de noxalib. l. 27. §. de eo quoque. ff. ad l. Iul. de adult. l. 9. in fin. ff. de optio. leg. l. 25. §. 1. ff. de lib. cauſſ. Briſſ. Prat.

Statvtvm pretium in leg contractus decimaſeptima, C. de fide inſtrum. interpretatur ibi Gothofedus conuentum.

Statvtvm, idem quod lex ciuilis vel municipalis. Et hoc recipere interpretationem, Salomonius affirmat, & Zaſius aſtipulatur. Quod eſt contra eos qui contendunt, non aliter ſtatuta, quam verbotenus intelligenda. Sciendum autem, quod Roman. Ius ab initio non aliud fuit, quam municipale: nec duodecim Tabularum Leges aliud tum erant, quam id quod noſtri nunc ſtatuta vocant. Poſt propagatum vero Imperium, cœpiſſe Ius eſſe commune inter omnes Imperii Romani populos. quod ceu poſitiuum, Iuriſcoſſ. ſecundum voluntatem, ex bono & æquo ſemper fuit interpretatum, vt in ipſis Pandect. libris licet inſpicere. Quia vero nihil eſt inæqualius locorum circumſtantia, non poteſt Ius Romanum æqualiter obſeruari vbique: idcirco receptum eſt, ſcribi ſtatuta non ſolum vt aliquid addatur, aut detrahatur Legi generali, verum etiam cōtra Regem generalem Romanorum, l. omnes populi, & §. ius

& §.ius autem ciuile.Inſtit.de iur.natur.vide Bartol.in leg.omnes populi.ff.de inſt.& iur.Spieg.Prat.

STATVTVM tempus pro conſtituto ſeu præfinito ad petendam in integrum reſtitutionem. l.20.& l.21.ff.de minor.l.6. de in integrum reſtit.

Στεγοτομία, in Nouella, cœnacula, quæ penſiones ſunt ædium. vide Cuiac.6.obſ.6.Prat.

STELÆ, στῆλαι, ſunt proprie lapideæ pilæ ſurrectæ, in quibus fœdera ſcribi ſolebant, vt omnibus innoteſcerent, & in quibus etiam homines proſcribi ſolebant. Vtitur hoc verbo Plin.lib.6. c.28. Vlp.l.ſicuti. ff.ſi ſeru.vin. Stelas columnas ſtructiles vocat. A columnis enim quæ Græcis κίονες dicuntur, hoc differunt, quod hæ vno ſcapo conſtent, id eſt, lapide oblongo perpetuo, illæ ſtructura, aut lapidea, aut cæmentitia, aut lateritia. Bud.in l.venditor.ff.comm.præd.Prat.

STELLAM diurnam eleganter vocauit Catullus Luciferum, vt heſperum noctiferum: Inde, inquit, vſque ad diurnam ſtellam craſtinam perpotabimus. Turneb.aduerſ.lib.18.c.14.

STELLATVRA in l.12.C.de erog.mil.anno.muneris ſpecies, forſitan ἀπὸ τοῦ στέλλειν, id eſt, mittendo, deducto vocabulo. Septem dierum, inquiunt Impp. per quos reſiſtentes tribuni emolumēti gratia ſolenniter ſtellaturæ nomine conſequuntur ſpecies, non aliter adærentur, niſi vt in foro rerū venalium diſtrahuntur. Conſiſtebant autem ſtellaturæ in annonis dierum ſeptem, aut earum pretio. Valde autem ad d.l.12. pertinet hic Lampr.in Alex.locus: Tribunos, qui per ſtellaturas militibus aliquid tuliſſent, capitali pœna adfecit. Idem hic Spart.in Peſcennio. Nigro. Nam & Imperatorum tribunos duos, quos conſtitit ſtellaturas accepiſſe, lapidibus obrui ab auxiliarib.iuſſit.Prat.

STELLIO, animal eſt verſutiſſimum, quod vt ait Plin.lib.30.c.10. lacertæ ſimile eſt, nullumq; fraudulentius homini inuidet: ob idque ſtellionum nomen in maledictum translatum. A ſimilitudine ſtellarum ſic dictus, vt volunt quidam, quia eius corium varium eſt, vt exiſtimauit Verrius, quod Virus ſtillet cibo. Tert.de cibis Iudæor. Quis ſtellionem (comedit?) ſed maculas execratur prædam de aliena morte quærentes. Per parietem autem ſtellio repit: & Græcis ἀσκαλαβώτης dictus eſt. Stellionem ſuum veluti ſenium more cęterorum ſerpentium temporibus ſtatutis exuere Apul.Apol.1.ſcribit. Meminit & Columella lib.9.c.7.Prat.Hinc

STELLIONATVM Iureconſulti appellant, fraudem omnem atque impoſturam, quæ propriam ſignificationem non habet, & in proprium delicti nomen non cadit. l.7.§.1 ff.ad Turpil. veluti ſi quis rem alienam ſciens obliget, vel alii iam pigneratam alii denuo obliget, vel in pignore dando pro auro æs ſubiecerit, ſtellionatus crimen committit. l.1.ff.de ſtellionatus, l 16.§.1.l. 56.ff.de pign.act. Similiter qui ſciens ſtatuliberum diſſimulata eius conditione vendit, vel creditor numeratam iam ſibi pecuniam iterum accipiens, ſtellionatus crimine plectitur. l. 29.§.pen.ff.manda.l.9.§.1.ff.de ſtatuliber. Briſſ. Vide Cuiac. 10.obſeru.26.circa fin.& 11.obſeru 40.

Στέμματα cognationum Paulus appellat picturam & deſcriptionem graduum cognationis, in l.9.ff. de grad.& affin. nam στέμματα proprie de imaginibus dicuntur, quæ in atrio ſeruabantur. Martial.

Atria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto.

Hotom.Prat.

Et deducitur quidem vocabulum Stemma à verbo στέφω, id eſt, corono, quia ſueuerant Romani, qui ſplendorem ſanguinis oſtentabant, in atriis maiorum ſuorum imagines cereas plerunque diſponere in ſpeciem coronæ, lineis quibuſdam cognationum gradus ſignificantibus. Iuuenal.

Stemmata quid faciunt? quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictoſq; oſtendere vultus
Maiorum? ------- ----------

Ab eodem verbo στέφω, deſcendit στέφανος, id eſt, corona. Alc. de more, literam inuertit, in l.pen.de grad.cogn.nec ſtemmata, ſed ſchemata, legi oportere vlt.lib.Parerg.2.c.30.eo quod ſchema imago & figura eſt. Vitruu.lib.9.c.1. figuram pictam, exemplumque ſubiecturus oculis lectorum, ſchema appellauit, vtitur Iuſtin.§.natura. & §.ſi quis ergo.quib.mod.

STERCOLINIVM quod & Sterculinium, eſt receptaculum ſtercoris. Vlp.in l.fundi.de actio.empt. In ſtercolinio, inquit, diſtinctio Trebatii probanda eſt: vt ſi quidem ſtercorandi cauſſa comparatum ſit, emptorem ſequatur: ſi vendendi, venditorem. Alii ſterquilinium ſcribunt, vt apud Alfenum in leg.ſi quando.ff.ſi ſeru.vend. Secundum cuius, ait, parietem vicinus ſterquilinium fecerat.Spieg.

STERCORANDI agri.Inſt.de vſu & habit.§.ſed ſi pecoris. Eſt autem ſtercorare, pinguefacere: quod fit, fimum agris inſpergendo.l.5.§.ſtipulatio.ff.de verb.obl.Spieg.

STERGETHRVM dicitur ἀπὸ τοῦ στέργειν. quod amare ſignificat. Quo nomine ſcribit Dioſcorides lib.4.cap.93. Vmbilicum Veneris fuiſſe appellatum: qua herba, inquit, vtuntur & ad amatoria. Tiraq.in 14.l.connub.gloſſ.1.part.14.

STERILIS pecunia, quæ vſuras non parit, quæ & otioſa dicitur l.3.§.vſuras.ff.de contrar.& vt. Sic & ſteriles nummi in l 7.ff. de vſur. Et ſterilis dos, ſine commodo aliquo in l.4.in ſin.ff.de pactis dotalib.Briſſ.Prat.

STERILITAS, opponitur Vbertati. Papin.reſpondit: Si vno anno remiſſionem quis colono dederit ob ſterilitatem, deinde ſequentibus annis contingat vbertas: nihil obeſſe domino remiſſionem, ſed integram penſionem, etiam eius anni, quo remiſerit, exigendam autor Vlp. in l.ex conducto Locati.Spieg.

STERNERE viam ſilice.Vide Vlp.in l.loci.ff.ſi ſeruit.vind.Spieg.

STIBIVM id dicitur, quod officinæ hodie Antimonium vocant, quo mulieres ad curam formę & decoris, præſertim oculorum vtebantur, vt tradit Galenus lib.6.de ſanitate tuenda.& Plin. lib.33.c.6. Hincque γυναικεῖον Dioſcoridi dictum eſt, vt tradit Tiraq.in 3.l.connub.gl.1.part.3.

STIGMATA l.3.C.de fab.notæ erāt publicæ, quib.compungebantur brachia fabricenſium ad imitationem tyronum. Æl.Amidenus lib.8.c.12. στίγματα καλοῦσι τὰ ἐπὶ τοῦ προσώπου ἢ ἄλλου τινὸς μέρους τοῦ σώματος ἐπιγραφόμενα, οἷα, ἐπὶ τῶν στρατευομένων ἐν ταῖς χερσί. Prat.

Στιγματίαι ſerui dicebantur ob crimina in facie notati. Nam veteres ſeruorum ſuorum faciem, ſi quid grauius deliquiſſent, pœnæ nomine, aut literis, aut aliis quibuſdam notis per ignominiam inurebant: Plautus in Caſina, his literarum notis inſignem literatum vocat: Plin.lib.18.c 3. Brod.Miſcell lib.4.c. 24. De hoc vide etiam Connan.comment.lib.2.c.6.n.4.

STILLICIDIVM dicitur a ſtilla, quod eſt diminutiuum à ſtiria, vt ſcribit Seru.in 3.Georg. Eſt autem, inquit Varr.lib.4.de lin.lat. dictum, quod aqua ſtillatim cadat, vbi è tectis guttæ fluunt: flumini opponitur, quod priuatim accipiendum eſt pro curſu vel fluxu aquæ, quicquid Accurſ cōminiſcatur. Nam teſte Oldendorpio, vtrumq; tam ſtillicidium quam flumen, pro re priuata accipitur, vt in l. vlt.de ſerui. Sed immittendi, inquit Paulus, protegendi, proiiciendi, idem fluminum & ſtillicidiorum ſeruitutem impedit. ibi certe flumen priuatæ aquæ accipi oportet. Nam publici non eſt ſeruitus.l.3.in fi.ff.de ſeruit.ruſt. prædiorum.Spieg.

Itaque alia eſt ſeruitus ſtillicidii, alia fluminis recipiendi, lege ſeruitutes, 20.§.1.ff de ſeruit. vrban. nam ſtillicidium eſt, cum ex tectis: flumina, cum ex canalibus & alueis, plumbeis puta, vel ligneis aqua pluuia labitur. Itaq; ſtillicidii recipiendi ſeruitus dicitur, qua vicinus pati cogitur, vt aqua pluuia ex tecto meo in ſuas ędes labatur: Fluminis vero, qua ferre cogitur, vt aqua eadem in alueum canalemve recepta, in ſuas ędes cum impetu feratur.d.l.ſeruitutes. vbi etiam hoc Paulus adiecit: Si ſtillicidium inferius demittatur, pro ſtillicidio flumen fieri. Inter ſtillicidium & flumen, vt Varro lib.4.de ling.Latin.ſcribit, hoc intereſt, quod ſtillicidium ſtillatim cadat, flumen continue fluat. Ad hæc cum ſtillicidii ſeruitus ex ſuperiore loco ſit, flumen non niſi ex inferiore & imo loco eſſe poteſt, l 20 §. ſtillicidium.l.28.ff.de ſeruit.vrb. Seruius in 3.Georg.vna cum Feſto ſtillam diminutiuum eſſe à Stiria credunt, vnde ſtillicidium ſit deductum. Ita ſtillicidium ſitulæ dixit Tertull. in lib.aduerſ.Gnoſtic.Briſſ.Prat.

STILLICIDIA immittere.l.1.§.item ſciendum.ff.de aq.& aq.plu. l.28.in fin.ff.de ſeruit.vrb.l.16.ff.ſi ſeru.vind & proiicere.l.20. ff.de ſeruit.vrb. Is vero in cuius aream ſtillicidium cadit, recipere & excipere & ſuſcipere dicitur.l.17.§.vlt.l.29. in fin.ff.de ſeruit.vrb.l.9.§.1.ff.ſi ſeruit.vind.Briſſon.Prat. Adde Connan. comment.lib.4.c.10.n.16.& c.9.n.3.

STIMVLOS naturales, eleganter Paulus in l. amiciſſimos. de excuſat.tut. pro inſtinctu, ſeu motu naturali, vt vulgo dicitur, accipit.Spieg

STIPATORES, qui olim Latrones dicebantur οἱ σωματοφύλακες, qui tutelæ gratia ſuorum dominorum lateribus aſſident: ſeu mercede conducti milites. Nam moris erat, vt hos Imperator, & circa ſe haberet, & primos mitteret ad omne diſcrimen. Latrones, ait Varro in lib.de lingua Latina, dicti ab latere, qui circum latera erant Regi, atque ad latera habebant ferrum; quos poſtea à ſtipatione, Stipatores appellarunt, & qui conducebantur. Ea enim merces dicitur Græce κέρδος. Bicch.in leg.hoſtes hi ſunt.ff.de verb.& rer ſignific.

STIPATVS dicitur quaſi vallatus, munitus, not.in clemen.paſtoralis.in verſ.notorium.de ſent.& re iud.Io Beil.Etym.

STIPEM conferre.Martian.de colleg.& corp.l.1 Sed tenuioribus permittitur ſtipem menſtruam conferre, dum tantum ſemel in menſe coeant. Spieg.

STIPEM ſpargere apud Romanos ſolebant, qui in theatro ludos darent, Vide Bud.Miſcell.lib.3.c.12.

STIPENDIVM æs militare eſt, vt inquit Varro, à Stipe dictum, quod & ſcripſit Vlpian.in l.27.ff.de verb ſign. Stipendium, inquit, à Stipe appellatum eſt, quod per ſtipes, id eſt per modica æra colligatur. Ideo hoc etiam Tributum appellari, Pompon. ait. De quo vide quæ not in l.neque. ff.de impenſ.in reb. dot. fact. Stipendium etiam merces militum dicitur: ſicut & ſalarium. Ea erat denarius in ſingulos dies, qui vnciæ argēti octaua pars eſt, Tacito lib.1.vt citatur ab Alc.in enarratione l ager. de verb ſign. Idem indicat ibi, ſtipendiarias omnes prouin-

eias popul.Rom.fuiſſe,excepta Italia,& ſi quæ vrbes ius Italicum haberent,vel fœderatæ eſſent. Porro inter ſtipendium & tributum,quo ad propriam ſignificationem & vſus originem, nulla eſt differentia.per text.in l.27.ff.de verb.ſig.Nam ex Cic. Liuio, Gellio, Plinio ac pluribus aliis notiſſimum redditur, ſtipendium & tributum olim indifferenter id appellatum fuiſſe,quicquid in publicum colligebatur, vt ex eo miles Reipub. ſuſtentaretur. Itaq; ſtipendia & tributa initio fuerunt non rerum, non perſonarum onera. ſed libera erant, quæ quis in publicum faciebat ac contribuebat, vt eo melius moles bellorum ſuſtineri poſſet. Initium apud Romanos habuit, vt domi manentes contribuerent in alimentum eorum, qui militiæ cauſſa aberant: poſt vltro multi Reip.conferebant: denique in dicto tributo,cuius meminit Liu.lib.4.ab vrb.cond.vbi: Poſtremo indicto,inquit,iam tributo, edixerant etiam Tribuni auxilio ſe futuros,ſi quis in militare ſtipendium tributum non retuliſſet:patres bene cœptam rem perſeueranter tueri: Et quia nondum argentum ſignatum erat:æs graue plauſtris quidem ad ærarium conuehentes,ſpecioſam collationem etiam faciebant. Cum Senatus ſumma fide ex conſenſu contuliſſet, primores plebis,nobilium amici ex compoſito conferre incipiunt,quos cum & à patrib. collaudari, & à militari ætate tanquam bonos ciues conſpici vulgus hominum vidit, repente ſpreto tribunitio auxilio, certamen conferendi eſt ortum. Aucta & ditata Rep.eiuſmodi tributum & ſtipendium colonis ac agris imponi cœpit, vt ex Liu.lib.7.de ſecundo bell.Punic.elucet. Atque ita initio nulla differentia inter ſtipendium & tributum erat, quia quicquid tribuebatur,in ſtipendium cedebat& parua pecunia ſiue ſtipes,quæ viritim colligebatur ac conferebatur,erat.Cęterum cum iam agris imponi hoc onus cœpiſſet, & quidam hac conditione in publicum venirent, vt quamdiu ſtipem emptores conferrent, poſſiderent; quidam vero per cenſores locarentur, vt de Campanorum agris ex Liu.lib.7.de ſecund.bell.Punic.demonſtratum eſt,& ex Cic.in 5.actio.Verri. patet: aliqua tributi & ſtipendii differentia haberi cœpit, de qua vide Gœdd.in d.l.27.n.13.14.15.de verb.ſign.confer.Turneb.aduerſ.lib.11.c.27.Cuiac.7.obſer.3.

Stipendia decem, decem militiæ intelliguntur. Nam ſtipendium non ſemeſtre ſolum, ſed annuum militum ſalarium dicebatur,autor Varro.Incipiebant autē apud veteres facere ſtipendia iuuenes anno ętat.17.C.Gracch.&Legē tulit,de minorib.annis ſeptem & decem ad militiam non cogendis.Spieg.

Stipendia merere dicuntur, qui militant. l.18. ff.de re iud.Impleuiſſe vero ſtipendia dicuntur, qui legitima militiæ tempora impleuerunt, & pleno ſtipendiorum numero functi ſunt. Rubri.de his, qui non impleu.ſtipend.lib.10.C.l.8.ff.de re milit.Stipendia porro non militiæ tantum,ſed & legationis dicimus. l.6.in fin.ff.de legationib.Briſſ.Prat.

Stipendiaria & tributaria prædia dicebantur, quibus Italiæ ius conceſſum non erat, ſed ſtipendia & tributa pendebant. Imp.§.35.de rer.diu. Vocantur autem ſtipendiaria & tributaria prædia, quæ in prouinciis ſunt:inter quos nec non & Italica prædia ex noſtra conſtitutione nulla eſt differentia.Ho.Pr.

Stipendiariæ ciuitates:Cæſar comment.1.Reliquaſque ciuitates ſtipendiarias haberent,id eſt,tributarias.

Stipendiarii erant, qui ſtipendia militibus nomine Romano dabant, teſte B.Laromo. Vulgus indocte ſtipendiarios appellat eos,qui ſtipendia accipiunt.Spieg.

Stipendiarii populi,hi qui hanc ſtipem pendebant. Ennius, Pœni ſtipendia pendunt.

Stipendiarios milites vulgus vocat,qui ſtipēdia faciunt:cum potius mercenarii,ſiue ærarii milites ſint nuncupandi: Vegetius ſtipendioſos vocat: quamuis & ſtipendioſi dicantur qui pleni ſunt ſtipendiis,i.e.qui plurima fecerunt ſtipendia.Cott.

Stipendiarii reditus dicebantur prouentus earum rerum,quę ad pop.Rom.pertinebant. Brech.in l.inter publica.ff.de verb. & rer.ſign.

Stipes modica ęra appellabantur:vnde ſtipendia dicta Vlp.ſcribit l.27.§.1.ff.de verb.ſign.l.1.ff.de colleg. & corp.Vide ſtipendium æs militare.Briſſ.

Stips, ſtipis, veteribus æs dicebatur,inquit Varro lib.4.de ling. Lat.à ſtipando deducto vocabulo:Nam quod aſſes libræ pondo erant,qui acceperant maiorem numerum,non in arca ponebant,ſed in aliqua cella ſtipabant, i.e. cōponebant,quo minus loci occuparet.Stipare ἀπὸ τοῦ στίβειν fortaſſe Græco vocabulo.Id apparet,quod vt alias,inſtitutum etiā nūc Diis cum theſauris aſſes dant,ſtipē dicunt.Simile fere dictum eſt in vita Lycurgi apud Plutarchum & Porphyrium: διεὶ ἀπὸ χρῆς ἐμψύχων. ὥστε δέκα μνῶν ἀμοιβὴν ἀποθήκης μεγάλης δεῖσθαι. Hanc pecuniam ſic repoſitam in cella Dei,Feſtus ait,Impenſam vocatam fuiſſe,quod nondum eſſet penſa, ſed tantum ſtipata. De ſtipe quam è theſauris dabant,ſic Sene.in Epiſt. Colitur autem non taurorum opimis corporib.contrucidatis,vel auro,argentoque ſuſpēſo, nec in theſauro ſtipe infuſa,ſed pia & recta voluntate:Et Oui.

Dic,inquam,parua,cur ſtipe quærat opes.
Contulit æs populus,de quo delubra Metellus
Fecit,ait:dandæ mos ſtipis inde manet.

Sic ſtips pro pecunia.l.1.ff.de colleg.& corp.Prat.

Stipes ἔρανον ſiue collationem ſignificat,auctore Theophilo in §.traditæ. Inſt.de rer. diuiſ. & argenti aliarumque rerum collectionem. ὅτι στίπε: δηλοῖ ἔρανον, καὶ τὴν μικρὰν γενομένην τοῦ ἀργύρου, καὶ τῶν ἄλλων συλλογήν. Brech.in l.inter publica.ff.de verb.& rer.ſign.Adde Connan.comment.lib.6.c.1.n.1.2.& 3.

Stipula cuius meminit ICtus in l.ſi vſufr.quib.mod.vſusfruct. amit.dicitur culmus cum ſpica,non collectus,ſed in metendo derelictus : quem, cum ocium adeſt, ruſtici deinde metunt. autor Alciat.in comment.de verb.ſign. Spieg.

Stipulam porro à ſtipa dici credunt,quod inſtar ſtipę,hoc eſt, ſtupæ vti in agris ſoleat. Eſt autem ſtupa herba cuius folia ac radices cum fructu cremabant antiqui eaq;exhalatione ac fumo diis litabāt. Quare ab ea,quā facerent exhalatione,quam θυμιάσει Græci dicunt,Thiſia deriuatata eſt. Meminit Stipulæ Vergil.1.Georg. Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros, Atque leuem ſtipulam crepitantibus vrere flammis. Gœdd.& Brech.in l.ſylua §.ſtipul.illecta ſub tit.de verb. & rer.ſign.

Stipulari, eſt promittenti aſſentire. Dictum à ſtipe, hoc eſt, pecunia: quoniam qui pecuniam obligat, ſtipulari dicitur.

Stipulari verbum commune eſt, vt & Priſcian.lib.5.notat,& Suetonii auctoritate ex lib.8.Prætorum confirmat. Stipulari itaque dicitur non is tantum, qui interrogat, ſed etiam qui ſpondet & promittit, vt in l.7.ff.quod cert.loco l.26.§.qui decem.ff.de cond.indeb.l.5.Imperator.ff.de ſolutionib.§.pen.Inſtit.quib.mod.toll.oblig.l.39.ff.de contrah.empt.l.12.Cod.de contrah.ſtip Iſid.lib.10.Etymol.Stipulator promiſſor:ſtipulari enim promittere eſt. Idem lib.5.Etym.c.24. Stipulatio eſt promiſſio vel ſponſio.Briſſ.Prat.

Stipulari de aliquo pro ab aliquo Iuriſconſulti dicunt. l.54.§. inter.ff.locat.l.19 ff.ad Velleian.l.110.ff.de verb.oblig.l.13.§.1. ff.de recept.qui arbit.Briſſ.Prat.

Stipulari ſtipulationem pro interponere, l.3.§.1.ff.iudic.ſolu. l.42.§.vlt.ff.ſolut.matrim. Qui autem ab eo cui ſpopondit & promiſit vice mutua,ſtipulatur,Reſtipulari dicitur.l.43.§.1.de damn.infect.Briſſ.Prat.

Stipulatio definitur contractus nominatus verbis initus, interrogatione præcedente,& congrua interrogationem ſubſequente reſponſione , quo reſpondens interroganti obligatur ad dādum vel faciendum id,quod ſe daturum vel facturū promittit.Vult.in comment.Inſt.t.de verb.oblig.in prin.n.24.

Stipulatio, inquit Pompon.eſt verborum conceptio,quibus is,qui interrogatur,daturum facturumve ſe,quod interrogatus eſt, reſponderit.l.5.§.1.ff.de verb.oblig.vel ſic : Stipulatio eſt conuentio ſolennibus verbis ex interrogatione & reſponſione confecta,vbi verbis quod fiat, annotandum, ſatis ex eo patere non fieri eam,niſi inter præſentes Stipulationem autem inde dictam Tribonianus tradit, quòd ſtipulum apud veteres firmum appellabatur,forte à ſtipite deſcendens, tit.de verb.oblig.Inſt.in princ.quod Græcus interpres vertit: ἀπὸ τοῦ στέλεχος. Et ſtipitem quidem antiqui vocabant fuſtem terræ defixam, vt autor eſt Feſtus:quo boues & cætera animalia alligarentur, vt retinerentur certo loco, & arbuſculis ne nocerent. qua ſimilitudine fortaſſis ſtipulationem exiſtimauit dictam eſſe:de qua & hunc verſiculum, veriſimile eſt,factum eſſe:

Verba ligant homines,taurorum cornua funes.

Aliis hoc videtur abſurdum & legunt , Forte ἀπὸ τοῦ στύφω deſcendens. στύφω enim adſtringo & alligo ſignificat. Stipulationem enim dictam ait Paulus, quaſi firmum adſtringendæ obligationis vinculum. lib.5.ſent. tit.7. Varroni tamen aliud videtur,qui ſtipulationis vocabulum à ſtipe deductum, cenſet: Et ſtipulari, eum dici, & reſtipulari, qui pecuniam alligat,id eſt, (vt exponit Connanus) qui aliquem ſibi alligat pecuniæ promiſſæ. Feſtus autem, Stipem eſſe nummum ſignificatum, inquit, teſtimonio eſt & id , quod datur in ſtipendium militi, & cum ſpondetur pecunia,quod ſtipulari dicitur.

Sed cum ſtipulatio non pecuniæ modo,ſed rerum omnium eſſe poſſit , quæ veniunt in hominum commercium, Tribonianus fortaſſe eam maluit à ſtipite deducere quam à ſtipe: vide Alciat. lib.1. Parerg.c.39. Forcat. Necyom.dial.72.nu.4. Corraſ.1.Miſc.vlt.n.7.8.9.& nouiſſime Vulteium in com.Inſt. de verb.oblig.in princ.vbi fuſe & eleganter.

Stipulatio eſt inuenta à iure ciuili. vide Vult.in comment. Inſt.de verb.oblig.in prin.n.5.

Stipulatio in iure noſtro dicitur committi duobus modis; Vno, quando conditio ſub qua ſtipulatio facta eſt, exiſtit,ita vt id , quod ante ſub conditione illa incertum erat & ſuſpenſum , nunc conditione exiſtente certum ſit & præſens, atque adeo quod ante conditionem exiſtentem non debebatur, nec peti poterat , id nunc conditione exiſtente debeatur, & peti poſſit. Altero modo ſtipulatio in iure noſtro dicitur committi,ſi quid ante ſtipulationē factum ſit, l.Stychum, 95.ff.de ſol. quaſi dicatur in ſtipulationem cōmitti. ſicut in legem cōmitti dicitur , cum aduerſus legis voluntatem aliquid ſit. l.non dubium. C.de legib. Vult.in comm.Inſt.§.ſub conditione 3.n.1.

Stipv-

STIPVLATIO cur introducta ſit, tractatum reperitur diligentiſſime apud Craſtrenſ. Alex. & poſteriores in l. 1. de verb. obli. vbi docent, ob vtilitatem & neceſſitatem eam inuentam. Hic ſiquidem contractus omnium firmiſſimus eſt & ſolidiſſimus, Cyn. in l. ſi ex pretio. C. ſi cert. pet. Vt qui contractibus innominatis, ne pœnitentiæ locus ſit, efficiat: vtque condictio ob cauſſam, ad repetendum ceſſet, l. cum precibus C. de rer. permut. Bald l. quamuis. C. de tranſact. omnes nudas conuentiones veſtiat, l. ſiue apud acta. C. de tranſact. l. ex placito. C. de rer. permut. faciliuſque cæteris nouationem faciat, Bart. in l. ſingularia. 6. ſpeciali. ff de reb. cred. merito ergo iuris autores ſtipulationem adinuenerunt, ne contrahentium fides violaretur, ſed eſſet inter homines fidei & promiſſi firmitas, Bald. in c. 1. ad princ. de pact. Propter neceſſitatem inuentam eſſe ſtipulationem argumento ſunt hi cõtractus, qui ſine ſtipulatione non conſiſterent, vt obligationes fideiuſſoriæ, quæ niſi interpoſita ſtipulatione, inutiliter fiunt, l. 5. §. ſatis acceptio. de verborum obligat. l. blanditus. C. de fideiuſſ. Præterquam ſi pro dote fideiuſſor intercedat: quo caſu ex nudo pacto, aut etiam pollicitatione obligatur, l. fi. C. ad Velleia. Promiſſiones denique iudiciarias conſtat, ſi non interueniat ſtipulatio, effectum non habere, l. omnes. §. in hac 2. C. de epiſc. & cleric. niſi ad iudicium coadiuuandum factæ ſint, vt de iudicio ſiſti, aut iudicato ſoluendo, l. cum pro quo, ff. de in ius vocan. l. generaliter. C. de epiſ & cler. & vbique Accurſ. Fuit denique inuenta ſtipulatio propter obligationes iuris gentium contractas nouandas, quæ transfundi in aliã obligationem non poterant, niſi prius in ſtipulationẽ deductæ, l. an inutilis. §. fi. l. & vno. §. 1. ff. de accep. § 1. quib. mod. toll. obl. Corra. d. lo. n. 1. 2. 4.

STIPVLATIO hodie fit verbis quibuſlibet intelligibilibus, ore prolatis, inter præſentes, quauis lingua, contextu vnico, interrogatione præcedente, & ad eam congrua reſponſione ſubſequente. Vult. in comm. Inſt. t. de verb. obl. in princ. 54.

STIPVLATIO omnis, inquit Imp. aut pure aut in diem, aut ſub conditione fit. Pure, veluti, Quinque aureos dare ſpondes, idque confeſtim peti poteſt. In diem, cum adiecto die, quo pecunia ſoluatur; ſtipulatio fit: veluti, Decem aureos primis Kalendis dare ſpondes? idque ſtatim quidem debetur, ſed peti prius quam dies venerit non poteſt, ita tamen, vt totus is dies arbitrio ſoluentis tribui debeat. Sub conditione ſtipulatio fit, cum in aliquem caſum differtur obligatio, vt ſi aliquid factum fuerit, vel non fuerit, committatur ſtipulatio, veluti, ſi Titius Conſul fuerit factus, quinque aureos dare ſpondes? §. omnis de verb. oblig. Prat.

STIPVLATIO ſemper in perſonam eſt. Gœdd. in comment. de verb. ſign. l. 70. §. 1. n. 5.

STIPVLATIO aut certa eſt, aut incerta. Ex certa datur certi condictio, ex incerta actio ex ſtipulatu. Cuiac. ad l. 68. ff. de verb. oblig.

STIPVLATIO eſt ſpecies efficaciſſimi contractus, vnde ad imbecillem innominatorum naturam dirigenda non eſt: quod ideo inuẽta ſit, vt vberius ex ea nobis, quã ex illis conſulatur. Quod copioſe Iaſon oſtendit in l. quũ mota. C. de tranſ. Spie.

STIPVLATIO duplex eſt, legatorum & pactorum. Legatorum vna eſt, quia in ea ſingulæ res vel ſingula legata non exprimuntur, nec vſquam inueniuntur expreſſa à contrahentibus. Stipulatio vero pactorum eſt multiplex, quia licet in ea ſingulæ res non exprimantur à contrahentibus, fuere tamen ab iiſdem in pactis expreſſæ, quorũ aſtringendorum cauſſa facta eſt ſtipulatio. Cuiac. ad l. 29. ff. de verb. oblig. circa medium.

STIPVLATIO, ait Cuia. ad l. 2. in prin. de verb. obl. duplex eſt: Vulgaris, quæ fit ſimpliciter, veluti Rem dari, vt recte Thalæus ſcribit 29. βασιλικῶν ad l. 1. C. de rei vxor act. Hanc de iure inutiliter ſtipulamur. Eſt & alia ſpecialis, quæ fit adiect cauſſa, Quod actione rei vxoriæ dare facere oportet, dari: vel, quod ex cauſſa condictionis dare facere oportet. Pr. ex Cuiac. d. loc.

STIPVLATIO cui deficit forma, nihil omnino valet, nec vt pactum quidem, l. 1. §. ſi quis ita. ff. de verb. oblig. l. 1. §. eum qui. ff. de conſtit. pecu. ratio eſt, quia magis fauent iura reis excipientibus, quam iis, qui agunt, l. Arrianus, ff. de act. l. fauorabiliores, ff. de reg. iur. Forca. in Necyom. dial. 5. n. 4.

STIPVLATIO Aquiliana, ſtipulatio eſt à C. Aquilio Gallo prodita, per quam omnium rerum obligatio in ſtipulatum deducitur, & ea per acceptilationem tollitur. cuius formulam cognoſce ex l. 18. ff. de acceptil Hotom. Prat.

STIPVLATIO alternata eſt, quotiens diſiunctiuo modo duæ res promittuntur, quoniam non vtrunque, ſed duorum alterum dari oportet, vt puta, Stichus aut decem. Diſiunctio ipſa διάζευξις, Altercatio, ἐπαμφοτερισμὸς dicitur. Cuiac. in commen. ſuis ad leg. ſi vnus. §. ſed ſi ſtipulatus. ff. de pactis. Prat.

STIPVLATIO iudicatum ſolui, tres clauſulas in vnum collectas habet: de re iudicata, de re defendenda, de dolo malo, autore Vlpian. in l. iudicatum ſolui. ff. de iudic. ſol. Quæ verba ipſe explicat in l. iam tamen fideiuſſor. eod tit.

STIPVLATIO, iuris eſt: pactum, facti. per l. ſi vnus. §. pactus. ff de pact. quod vt accipiendum eſt. Bartol. declarat. ibid. Prat.

STIPVLATIO mortis cauſſa exiſtimatur fieri, vt ait Antiſtius Labeo, quę ita ſit, vt morte promiſſoris confirmetur: aut, vt quidam dixerunt, cuius ſtipulationis mors fuit cauſſa. Feſt. Hot.

STIPVLATIO præpoſtera eſt, quoties ſtipulamur nobis dari ante euentum conditionis, aut diei, Gothof. ad l. 25. C. de teſt.

STIPVLATIO Tribunitia eſt, quæ ex iuriſdictione Tribunorum venit: id eſt, quæ pro collegio Tribunorum, Tribunis ipſis auctorib. interponitur. Eius meminit Vlp. tit. 7. Si maritus, inquit, pro muliere ſe obligauerit, vel in rẽ eius impenderit, diuortio facto eo nomine cauere ſibi ſolet ſtipulatione Tribunitia. Hot. Prat. Eſt autẽ ſtipulatio tribunitia honoraria, quia, vt ſupra dictum, ex iuriſdictione tribunorũ venit, vt prætoria, ex iuriſdictione prætoris, vel Ædilitia, ex iuriſdictione ædiliũ. Cuia. in notis ſuis ad tit. 7. Vlp. de iur. dona. int vir. & vx.

STIPVLATIONES per ſe ſolæ non ſubſiſtunt, ſed ex aliis obligationibus dependent, quod totidem fere verbis ſcripſit Vlp. in l. ſtipulationum. 5. ff. de verb. obligat. idemque in l. 1. ff. de prętoriis ſtibulationib. affirmat, omnes ſtipulationes natura ſui eſſe cautionales, id enim agi in ſtipulationibus, vt quis cautior ſit & ſecurior, ſtipulatione nimirum interpoſita. Vult. in com. Inſtit. tit. de verb. oblig. in pr. n. 19.

STIPVLATIONES antiquitus certis verbis ſic concipiebantur, vt eodem quis verbo reſpõdere cogeretur, quo eſſet interrogatus: ſiue pro ſe, ſiue pro alio vellet promittere. Vt: ſpondes? ſpondeo: Promittis? promitto: Dabis? dabo: Facies? faciam: Sed hac verborum ſolẽnitate per Leonem principem ſublata, placuit etiam Iuſtiniano, nihil referre iiſdemne an diuerſis verbis, aut quibus linguis vtãtur cõtrahentes ſtipulationem: dummodo vterque alterius mentem & conſenſum ſane intelligat, ſiue per ſe ſiue per verum interpretem. Hinc earum quæ Græcis verbis concipiebantur, hæ annotantur formulæ apud Cuiac. lib. 14. c. vlt. Apud Ariſtoph. in Plut. φθέγγει αὖ ἤδη πονηρεύῃ; φημ' ἐγώ. Vel his verbis: κελεύεις; κελεύω, Homer. Odyſſ. θ. ἐγὼ δέ τοι αὐτὸν ὑπίσχομαι ὡς σὺ κελεύεις. Vel hoc verbo: ἐγγυῶμαι, vt in l. blanditus. Cod. de fideiuſſ. ἐπ ἐγγυῶμαι τόνδε. ita enim legendum baſilica docent, vt idem Cuiac. obſeruauit. Vnde qui ſic accepit promiſſionẽ ab alio, ſtipulator dicitur, & reus ſtipulandi: Qui autẽ annuit & reſpondet, Promiſſor vocatur, & reus promittendi, à re in ſtipulationem deducta. §. 1. Inſt. de verb. oblig. l. 1. §. ſi quis. & §. vlt. ff. eo. tit. l. 1. ff. de duob. reis. Old. Prat.

STIPVLATIO prætoria. In l. 5. de verb. oblig. dicitur, Stipulationes Prætorias eſſe, quæ ex mero officio prætoris proficiſcuntur, hoc eſt, quæ prætoris imperio & iuſſu interponuntur, vt ſtipulatio damni infecti. Nam ſi domus vicini ruinoſa ſit, vicinus adit prætorem vt alter cogatur interponere cautionem damni infecti, & prætoria dicitur, quia iuſſu prætoris & imperio interponitur. Aliæ ſtipulationes ſunt iudiciales, quæ ex ſolo iudicis officio proficiſcuntur, vt cautio de dolo, &c. Aliæ ſunt communes quæ modo prætoris, modo iudicis iuſſu interponuntur, vt Cautio rem pupilli ſaluam fore, de qua latius ſupra in dictione Rem pupilli, &c. Aliæ ſtipulationes ſunt conuentionales, quæ pendent ex conuentione contrahentium. Stipulationum prætoriarum tria ſunt genera in l. Quædam ſunt iudiciales, quæ ſcilicet non à iudice dato, ſed à iudicio dicuntur, quod propter iudicium interponantur, alia ſignificatione dicuntur iudiciales ac in l. 5. de verb. obli. quia ſemper à prætore interponũtur. Aliquando enim ob iudicium vt ratum fiat iubet prætor interponi cautionem. Aliæ ſunt cautionales, quædam communes. Cautionales dicuntur cautionales tantum. Nam alias generaliter dicendo omnes prætoriæ ſtipulationes ob cautionem interponuntur, vt ſecurior ſit aduerſarius. Prætoriæ autem ſtipulationes inſtar actionum habent l. actionis, de oblig. & act. Communis eſt ſtipulatio iudicio ſiſtendi cauſſa facta. Ego puto eam dici propterea communem, quod non poſſit dici Judicialis, quod non interponatur, vt iudicium ratum fiat: ſed tamen quoquo modo pertinet ad iudicium, & propterea mihi videtur eam ſcil. communem ea ratione dici. Seiler. ex lectur. Duar. ſuper tit. de præt. ſtipul. nondum imprẹſſis. adde Duar. & Cuiac. ad l. 5. ff. de verb. oblig. Nota præterea quod ſtipulatio iudicialis interponitur iuſſu prætoris ab eo qui conuenitur nomine alieno, qui defendit alium in iudicio §. ſed hodie. Inſt. de ſatiſd. & C. de ſatiſd. Olim exigebatur etiam ab eo, qui ſuo nomine conueniebatur actione in rem, quod ius Juſtin. emendauit & ſuſtulit omnino. Huc pertinet quod dicitur in l. ſi ad defendendum. tit. iudicatum ſolui. Hæc autem ſtipulatio exigitur in ipſo litis limine antequam lis conteſtetur. Poſt litem enim conteſtatam non poteſt magis exigi hæc ratio caution. l. Pompon. §. rati de proc. Hæc ſtipulatio tres clauſulas continet, l. 6. d. tit. iudicatum ſolui, ſiue res iudicata fuerit ſecũdum actorem, ſiue res defenſa non fuerit, ſiue dolo malo quid factũ fuerit, hac vna clauſula collecta ſunt, quod quomodo accipiendum ſit, nec Accurſ. nec Bartol. &c. intellexerunt. Hæc omnia deducũt in ſtipulationem, ſed vna clauſula collecta ſunt. Seiler. ex lectur. Duareni nondum impreſſ. tit. iudicatũ ſolui.

Stipvlationis introducendæ ratio fuit valde neceſſaria: ne homines ex nudis pronuntiationibus ſæpe incauti illaquearentur vinculo obligationis. Porro per interrogationem excitatur animus ad deliberationẽ quãdam, num ſit promittendum: Per reſponſionẽ declaratur talis deliberatio certo conſenſu. Optima igitur ratione Lex vult, talem formam manere firmam ad obligationem: & conſequenti nomine denotauit. Nam ſtipulatio vocatur, hoc eſt, confirmatio ſeu adſtrictio, à ſtipulo quod veteres firmum appellabant. Oldend.

Stipvlationvm aliæ iudiciales ſunt, aliæ prætoriæ, aliæ conuentionales, aliæ cõmunes. Prætoriæ & iudiciales l.5. in prin. ff. de verb. oblig. Hæc diuiſio ſumpta eſt a cauſſa finali ſeu effectu. Omnium. n. ſtipulationum, quas in toto negotiorum mundo cogitare poſſumus, finis & effectus hic eſt: Vt ad cautionem illis vtamur, alias in cauſis ad officium iudicis cuiuſlibet pertinentibus, alias in grauioribus negotiis, ad prætoris cognitionem ſpectantibus: alias in ſpeciebus, quæ vtrobique tractari poſſunt (reſpecto ſemper foro Romanorum) tam apud iudicem quam apud prætorem: alias denique extra iudicium in contractibus & honeſtis conuentionibus. Old.

Stipvlationvm cauſſa efficiens, quæ commendatorib. valde impoſuit, eſt ius ciuile, quod etiam nimiam ſolennitatem earum poſtea ſuſtulit, §. in hac re de verb. obl. l. omnes. C. de contrah. ſtipul. Old.

Stipvlationvm prætoriarum inquit Vlp. tres videntur eſſe ſpecies: vide paulo ante Stipulatio prætoria.

Stipvlationvm aliæ ſunt diuiduæ, aliæ indiuiduæ pro ratione rerum, quæ in ſtipulationem deductæ ſunt. Rerum enim aliæ poſſunt diuidi, id eſt, pro parte peti, præſtari, dari, ſolui, veluti ſummæ eiſque pro parte ſolutis pro parte contingit liberatio. Item ſpecies certæ, vt puta Stichus, partis diuiſionem & liberationem admittunt, l.9. §.1. ff. de ſolut. Pars ſolui poteſt volenti ſtipulatori. Aliæ natura diuidi non poſſunt, vt prædiorum iura, via, iter, actus aquæ ductus, quæ diuiſionem non admittunt: Aliæ natura poſſunt diuidi, ſed niſi totæ ſoluantur, ſtipulationi ſatis non fit, vt ſi homo ſit generaliter promiſſus. Nam niſi ſolidus homo ſoluatur, nihil agitur. Parte igitur ſoluta volenti, pro parte non contingit liberatio, ſed conueniri adhuc promiſſor poteſt, vt integrum hominem præſtet, & pars ſoluta condici quaſi indebita. Cuiac. ad l.2. ff. de verb. obl. in princ.

Stipvlationvm quædam in dando, quædam in faciendo conſiſtũt l.2. in prin. ff. de verb. oblig. Sumitur hæc diuiſio à cauſſa materiali. Quoniã nihil expectare poſſumus à proximo ad vtilitatem noſtram, quod in ſtipulationẽ deducamus, quam aut dationem rerum, aut præſtationem factorum. Nihil igitur eſt aliud, circa quod verſetur ſtipulatio velut materiam, præter hæc duo: idque nos docet vniuerſa naturæ conditio, quã nemo poteſt inficiari. Old. Pr. Vide Corraſ.1. Miſc.23.n.6.

Stipvlator fere in legib. dici ſolet is, qui interrogat velut creditor obligans aliũ. Promiſſor vero accipitur, qui reſpondens obligatur. Quanquam Vlp. Stipulatum appellet promittentem, in l. ſi non ſortem. §. ſi decem. ff. de cond. indeb. Old. Prat.

Stipvlatvs pro ſtipulatio in l.8. de re iud. l.73. de cond. & demon. l 17. de reb. autor. iud. l.10. §. partũ. ff. quæ in fraud. cred. l.28. §. igitur. de iureiur. Imp. l.13. C. de inutil. ſtip. Super ſtipulatu tuo adi præſidem prouinciæ. Papin. l. pecu. 9. de vſur. Pecuniæ fenebris intra diem certum debito nõſoluto dupli ſtipulatum in altero tanto reſpondi non tenere. Scæuol. vxor. 33. ff. de l.3. Quicquid ad eum, inue ſtipulatũ eius conceſſit. Prat.

Stipvlor, verbum iuris eſt poſtulare, ſibi promitti aliquid ſolennibus verbis. Cic pro Roſc. Comæd. Stipulatus es? vbi? quo die? quo tempore? quo præſente? quis ſpopondiſſe me dicit? nemo. Spiegel.

Stipvlvm apud veteres firmum appellabant, forte à ſtipite deſcendens. ita inquit Iuſtin. Inſtit. de verb. oblig. in princ. Paul. li.5. ſẽt & Iſidor. li.10. Etym. Vide Corraſ.1. Miſc.25.n.3.7.8.9.

Stirpes, ſunt ferulæ, ſeu virgulta, quæ de radicibus naſcuntur: ea & germina dicuntur l. diuortio. §. puto. ſolut. matrim. Hinc & germinalis arbor. Accurſ. quæ ſtirpes ſunt, pedamenta eſſe arbitratur, contra M. Varronis, & Columellæ, cæterorumque antiquorum autoritatem. Spieg.

Stirpes, ſi Grammaticis credimus, de homine fœmininum eſt: de arboribus maſculinum. Succedere in ſtirpes, & in capita, id eſt pro virilibus portionibus. in l. 2. C. de ſuis & legit. hæred. Vide ſupra. Et ſtirpe excidere, pro radicibus, apud Vlp. l. 1. de arbor. cædend. Spieg.

Stiti, præteritum à verbo ſiſto, ſupino caret, quod tamẽ à verbo ſto mutuatur, autore Priſciano. Vide Vlp. in l. ſed & ſi quis §. illud ſciẽdum eſt. ff. ſi quis cautionibus. & Neratiũ in l. pen. eo. ti. Ibi Old. annotante illud (ſtatus) à ſto mutuatus eſt. Spie.

Stiva vocitatur manica aratri qua regitur & capulus teres & oblongulus. Cic. in Scauriana. Ab ipſa ſtiua homines mecum loquebantur. Maro Georg. lib.1.

Stiuaque, quæ currus à tergo torqueat imos.

Ioan. Bapt. in com. Epiſt. Sidon. Apoll. ad Hieron. lib. r.

Stoicæ ſapientiæ ſummum philoſophum Chryſippum, Marcianus in l.2. de leg. ideo appellare videtur, quod Stoici dicebant, Sapientem infra ſe omnia habere, ex ſeſeque ipſum, non aliunde pendere: vſque adeo, vt Horatius eorum verbis dicat: Ad ſummum ſapiens vno minor eſt Ioue. Spieg.

Stoicis in inueſtigandis vocabulorũ principiis fuit perquam familiare, vt illa non tam ex verbis aliis, quam ex rebus ipſis repeterent, ad naturam nimirum propius accedentes. Stoicorum autem diſciplinæ ICti illi antiquiores ſeſe conformarunt vt plurimum. Vult. in comm. in prin. Inſtit. de iuſt. & iure. n.5.

Stola, veſtis erat ad talos demiſſa, matronarum inſigne. Vlp. de aur. & argen. leg. l. veſtis. Muliebria, inquit, ſunt veluti ſtolæ, pallia, tunicæ. ideoque eam quidem ἀπαίδρωτον vocauit: etſi ea Caligula & Heliogabalus vſi ſunt. Prat.

Stolam veteres dixerunt omne quod corpus tegeret autor Nonius. Ex autoribus à Nonio citatis, probari poteſt, ſtolam quoque virorum fuiſſe. de qua Bayſ. de re veſt. c 17. Spieg.

Stola dicitur ἀπὸ τοῦ στέλλεσθαι, quod operire & inducere ſignificat. Brech. in l. Tugurij. ff. de verb. & rer. ſignif. & idem in l. veſtis appellatione. eod. tit.

Stolo pro ſtolido vſurpatur in quadam Auſonij epiſt. & à ſtolone ſtolidi nomen ortum eſſe videtur, vltro etiam originem profitetur ſuam, ſed iam non potes ó Stolo doceri: niſi ſi quis pro veteri & antiquo & ſene poſitũ putet, adiuncta tamen etiã ſignificatione ſtoliditatis & ſtultitię. Turneb. aduer. li.2. c.23.

Strabo nonnulli legunt in l. qui clauum §. is cui os oleat. ff. de ædil. edict. Vbi tamen alij Scabro. Vide ſupra Scabro.

Stragvla, non pro lecti operimento tantum, ſed generaliter pro omni veſte quæ inſternitur, accipitur περίστρωμα Græce, omne id eſt quod inſternitur: Alciat. de verb. ſign. Spieg. Videtur Vlp. intelligere ſtragulam veſtem, omne veſtimentum hominis quod iniiciat: quale eſt Græcorum pallium, vt enim Romani togati à toga, ſic Græci à pallio palliati vocantur: & palliatæ comœdiæ, quæ ſcriptæ ſunt ſecundum ritus & habitus palliatorum Græcorum, vt ſcribit Donatus & Diomedes Grammatici. Laurentius Valla in lib. ſuo Elegantiarum dicit, quod non meminit reperiſſe ſtragulam veſtem in hunc ſenſum: ſed in opertorium lectorum potius, vbi etiam dormiebant & diſcumbebant. quod Varro lib.4. de ling. lat. teſtatur, de culcitra loquens: Ac quicquid inſternebant (ait) à ſternendo ſtragulum appellabant: & equorum ſimiliumque, quorum operimentum etiam inſtratum vocatur. De ſtragula veſte meminit Vlp. in l. quæſitum eſt § ſed ſi fundus. ff. de fundo inſtru. l.23. §. virilia. & l.25. ff. de aur. & arg. & Verg. Æneid.4. de Didone loquens: Stratiſq; relictis Incubat. Tibul. Nam neq; tunc plumę, nec ſtragula picta ſoporẽ. Pap. Sylua.1. de Venere:

Feſſa iacet ſtratis vbi quondam conjcia culpæ
Lemnia, repſerunt deprenſo vincula lecto.

Idem Syluarum 2.

Quis matutinos abrumpet murmure ſomnos,
Impoſitus ſtratis?------

Stragvla etiam veſtis accipitur pro tapetis & aulæis, quod indicant præcedentes auctoritates, & maxime Tibulli, dum inquit, Stragula picta & innuit Martial. Epigram. vlt.

Stragula purpureis lucent villoſa tapetis. Et paulo poſt:
Nudo ſtragula ne toro paterent.

Diuus tamen Hieronymus ſtragulam muliebrem veſtem appellat, cum inquit: Stragulatam veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentum eius & ſic ſecundum ICtum noſtrum, & D. Hieron ſtragula etiam ſignificare poteſt hominis veſtimentum, quod innuere videtur Liuius lib.4. de le. Opia diſſerens. Et cum tibi, inquit, viro liceat purpura in veſte ſtragula vti, matremfamil. tuam purpureum amiculum habere non ſines. Idem affirmat Iſidor. lib.19. Etym. cap.26. vbi enumerat quaſdam inſtrati ſiue ſtraguli ſpecies, puta ceruicalia, fulcra, tapeta, mantilia, mappas, toralia, aulæas, cortinas: quibus adde conopium, velamen, tectum, cadurcum, ſegeſtria centones, & ſimilia ex Feſto: vide Gœdd. ad l. inſtratum. 45. num.2. ff. de verb. ſign.

Stramenta, ſunt calami frumentacei, ſpicis demiſſis. Vlp. de act. empt. l. fund. Fundo, inquit, vendito, vel legato, ſterquilinium & ſtramenta emptoris & legatarij ſunt. Nebriſſ.

Stramentorvm item nomine ſignificatur omne, quod ſolo, cauſſa quieſcendi, inſternitur: apud Caium in l. quos nos hoſtes, 234. §. verbum viuere, 2. vbi Alc. & Gœdd. in commen. ff. de verb. ſign.

Strangvlari id eſt neceſſitate adigi. C. de prædiis curiæ non alienand. lib 10. Ambroſius lib.2. de pœnitent. c.5. nec verbi vnius præiudicio tantam cauſſam ſtrangulandam arbitror. l. 3. §.1. ff. de arbor. furt. cæſ. Briſſ.

Strata lapide via l.1. §. pen. ff. de via publ. Stratæ pro viis publicis l.4. C. de priuil. dom. Aug. lib.11. & l.6. de itine. munien. in C. Theod & apud Iſidor. lib.15. Etym. c. vlt. qui ſtratam dictam quaſi vulgi pedibus tritam tradit, cum tamen ſimilius vero ſit ab eo quod lapidib. ſternatur. ita appellatam. Procop. lib.2. de bello Perſico viam à Latinis ſtratam etiam dici tradit Briſſ.

Briſſ.Cuiac.ad d.l.4.C.de priuil. dom.Auguſt.inquit, ſtratam proprie dici, quod Galli paué, poſtea cœpiſſe quamlibet viam ſtratam dici, vt 58.βασιλικῶν tit.3. τῶν ὀκτὼ ποδῶν στράτα συνίσταται. & tit.5. τὴ στράτα χρησιμ... & tit.7. κατὰ μόνας τῆς στράτας. Prat.

Στρατηγοὶ prætores ſignificantur nonnunquam, vt Nouell.29. & Dion.lib.50.alias magiſtri militum, vt Nouel.22.38.& 103.alias & quidem frequentiſſime in libris magiſtratus municipiorum: Lucæ 22. recte vetus interpres στρατηγοὺς magiſtratus interpretatur, quos idem diuinus ſcriptor ἄρχοντας cap.23.nominat. Cuiac.ad d.l.2.de excuſ.in fin.

Stratores, tit. C.de ſtratoribus lib. 12.ii erant quorum munus erat equum freno tenere, & conſcendenti magiſtratui opem ferre. Spartianus in Caracalla. Cum illum in equum ſtrator eius leuaret. Paulus Diaconus de geſtis Langorbar. Equus quamuis hinc inde à ſtratoribus verberibus cæſus, non poterat eleuari. Horum etiam erat, equos militares probare, qui à prouincialibus conferebantur, vt l. vn. C. eod.tit. indicat.& Am.Marcell.lib.29. his verbis: Conſtantinus ſtrator paucos militares equos ex his auſus mutare, ad quos probandos miſſus eſt in Sardiniam. Stratores etiam in carceribus ponuntur, in l. 1. C.de cuſtod.reor. iique videntur ſignificari, qui victus & ſtratus eorum, qui carcere continebantur, cuiæ præpoſiti erant: aut etiam milites illi intelligi, quibus cuſtodiæ committebantur. Alii hoc ſenſu ſtatores legunt: vide paulo ante Statores. Prat. & Cuiac.ad l.1 C.de ſtrator. Stratores laguncularum id eſt compoſitores. Mittam eis, dicitur, ordinatores & ſtratores laguncularum, Hieremiæ.48.

Stratam omne veſtimentum eſt, quod ſterni ſolet, à ſternendo dictum. Rufin. l.34. ff.de re iud. Si victum vel ſtratum inferri quis iudicato non patietur, vtilis in eum pœnalis actio danda eſt. Vlp l.45. de verb.ſig. Inſtratum omne veſtimentum contineri, quod iniiciatur, Labeo ait: neque enim dubium eſt quin ſtragula veſtis ſit omne pallium περίστρωμα. In victu ergo veſtem accipiemus, non ſtragula: in ſtratu, omnem ſtragulam veſtem. Idem igitur eſt ſtratum, quod ſtragulum, de quo ſic Varro lib.4.de ling.Lat. Ac quicquid inſternebant, à ſternendo ſtragulam appellabant. Prat.

Stratvra ſpecies eſt ſtructuræ: & potiſſimum eſt illa ſtructura, qua pauimentum, & ea quibus incedimus, inſtruuntur: ſic enim & ſtratam dicimus viam. Vſitatum olim fuit, & etiamnum eſt, vt pauimenta lapidibus ſtrata, ſtraturis ex tabulis factis hyeme regerent, & vt cōmodior eſſet vſus, & ne nimium pedes refrigeiarēt marmora & lapides: quo fiebat, vt his ſtraturis perpetuus eſſet vſus, & inhabitandi cauſſa fierent. Vide Gœdd.in com.ad l.malum nauis.242.§.4.ff.de verb.ſign.

Strena, cuius meminit glo. in l. laudabile. C. de aduoc. diuer. iudicum, munus ſignificat, quod aduocatis & amicis datur, Alc.in com.de verb.ſign. Earum autem origo, qua felicem ominamur annum ipſius auſpicio & initio à Tacito Rege manaſſe dicitur, qui primum Romuli hoſtis, deinde collega in regno Rom fuit: hoc, quia & ſtrenæ ne hoc quidem tempore exoleuerunt, literis mandare voluit Turn.aduerſ.lib.10.c.26. Vt & antiquitatem rei intelligamus, & quem auctorem eius moris habeamus, ſciamus. Si quis v. quo auctore iſta loquatur, quærit? laudatur ab eo Symmachus in quadam epiſt. ſic ſcribens: ab exortu pene vrbis Martiæ ſtrenarum vſus adoleuit auctoritate Tatii regis, qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ anni noui auſpices, primus accepit. D.D. Imperatores nomen iudicio viris ſtrenuis hæc conuenire ob virtutem Schard.ex Turnebo aduerſ.lib & c.eod.

Stenvvs, efficax, gnauus, vigilans, fortis, ſic dictus, quod ſternendo aduerſa renuat. Iuſtinian. Nam & manu ſtrenuus, & in concionibus perfacundus habebatur.

Strictam rationem habemus, ait Vlp. quæ nunquam in ambiguis religionum quæſtionibus omitti ſolet. Nam ſummam eſſe rationē, quæ pro religioſis facit l.ſunt perſonæ ff.de relig. & ſumpt.fun. Strictam quoque rationem dixit IC.in l.7.§.ſi cuius. ff.de acq.rer.do.l.1. §.accuſationē.in fi. ff.ad Turpil. Et ſtrictam interpretationē in l.20.§.ſi ſublatū.ff.de ſer vrb.Briſ.

Stricti Iuris vocabulum peculiare eſt ICtis. Duobus autem modis intelligitur. Altero proprie, cum leges ſcriptę nimis ſeuere, ac ſine vllo temperamēto, aut trahuntur per interpretationem ad caſus ſimiles. in quib.tamē ratione circumſtantiarum eſt aliqua diſſimilitudo: aut in caſu, de quo loquuntur, nimis durus ſenſus extorquetur. Altero modo improprie ſumitur, cum fraus fit Legi, hoc eſt, cum ſaluis verbis Legis ſententia eius circumuenitur, detorquendo eam ad impertinentia aut eludēdo ratione ſophiſtica, gloſſ.in l.placuit. C.de iudiciis id vocabulum tripliciter exponit. Cum Iudæis ſummo iure agendum eſſe, Interpretum doctrina eſt: non tamen, vt notabiliter Alciat.dixit, ſummouēdi ſunt ab hac ęquitate, quam ἐπιείκειαν vocant. Quum nihil aliud ſit ius, quam hæc æquitas in artem redacta. Cæterum in omnibus rebus præcipuam eſſe iuſtitiæ æquitatiſq; ſcriptæ, quā ſtricti iuris rationem, Impp. Conſtant.& Licinius cōſtituere. Quando rigor iuris temperandus ſit ἐπιεικείᾳ, id eſt, æquitate, Bart.indicat l.vlt. ſub fin. C.de Legibus & Philippus in epit. Philoſophorum li. 2. Spie:

Stricti iuris actiones dicuntur in quibus ita ad præſcriptam formulam ac ſummam adſtricti erāt iudices, vt neque pluris neque minoris damnare reum poſſent: vel, quæ ſtricto iure vallatæ ſunt, nec ex bona fide deſcendunt. § actionum. Inſtit: de act. l. vn.§. ſed & ſi non ignoramus C. de rei vin. ἐν οἷς vt cum Theophilo loquar, τῆς ἀκριβείας γίνεται λόγος. Quæ & ſtricta iudicia, & ſtricti iudicii actiones vocantur. l 3. §.an hac. ff.commod.l.5.ff.de in lit.iur.Briſſ.Prat.Coraſ.2. Miſc.8.n.13:

Strictvm ius noſtri appellant, quod veteres ſummum dicebant: id eſt, quod reſtricte ad verborum præſcriptum dirigitur, & tanquam ad viuum reſecatur, quod merum & ſubtile ius alias dicitur, & paſſim æquitati opponitur, l. 86. ff. de acquir.hæred.l.pen.ff.de conſtit.pecun l.pen.C.ad exhib.l.pen: §.1.ff.de iure dot.l.50.in fin. ff.de petitio hæred.l.28.ff.de ſtatulib.l.8 C.de iudic.Briſſ.Prat.Corraſ.d.loc.n.12.

Striga, l.fin. Lang.de hom.ſec.l.3 qual. mund.alien.per l.2.de iniur.mul.Feſto eſt malefica, quæ hominis inteſtina corpore paulatim diffluente perdere fingitur. Gloſſis vet. Striga λαιστρυγών, qui etiam humanis corporibus veſci credebatur: καὶ γυνὴ φαρμακίς, Langobardis Maſca, hodie Magsz.Prat.

Strigare eſt in ſtrigam equos vel mulos iunctos agere & recta dirigere, ne diuerſi abeant, hi in hanc, illi in aliam partem. Eo verbo vſus eſt, qui parodiam venuſtiſſimam epigrammatis Catulliani luſit in Ventidium mulionem.

Et inde tot per orbitoſa millia
Iugum tuliſſe læua ſiue dextera
Strigare mulas, ſiue vtrunque cœperat.

De hoc Adrian. Turneb.aduerſ.lib.8.c.2.

Strobyli, teſte Dioſcor. ac Galeno, proprie arbores ſunt, nucleos pineos ferentes & ipſi quoque nuclei ſtrobyli dicuntur, quos etiam κοκκάλους Græci appellant.& carduus is qui manditur, fere iam vbique σκόλυμος Græce dictus, in Latino (vt ait Dioſcor.) ſtrobulus vocatur: ex hac ſimilitudine, quia nucis pineæ ſpeciem præſentet: vt etiam refert Hermol. Barbarus, & de his ſenſit Vlp. in l.ligni appellatio in fin.de leg.3: apud quem ſtroboli mendoſe legitur. Meminit etiam Plin. natur.hiſtor. lib.16.c.11. ſecundum Hermolai caſtigationem Cott.& Gœdd.ad l.carbonum.167.n.2.& 8.ff.de verb.ſign.

Stropha excuſationē doloſam ſignificat, teſte Catanæo com. 1. Hac dictione vſus interdum Martialis, & Prudentius noſter, qui quum, ſicut & cæteri veteres poetæ noſtræ pietatis Proſper, Paulinus, Sedullius, Juuencus & Arator habeant res altiſſimas, & humano generi ſalutares, non ſunt omnino in verbis rudes, aut contemnendi. Multa habent, teſte Viue, (cuius iudicio cedat omnis Ciceronianorum ſemichriſtiana cohors) quibus elegantia & venuſtate carminis certent cum antiquis nonnulla, quibus etiam eos vincant. Itaque non niſi olidum olet, quod nuper Eraſmomatrix ille pronunciauit (ſed parum competens iudex) vnicum Actij Synceri ad ſummum Pōtificem epigramma, pluris eſſe faciendū, quam innumeras Prudentiorum, Aratorum ac Juuencorum myriades. Spieg.

Strophivm faſcia eſt pectoralis, quæ virginalem tumorem cohibet papillarum. Mart.in Apophoretis:

Faſcia creſcentes dominæ compeſce papillas,
Vt ſit quod capiat noſtra, tegatque manus.

Turpillius: Me miſeram, quod inter vias epiſtola excidit mihi Infelix, inter runiculam ac ſtrophium collocatam. Catull.

Non tereti ſtrophio lactentis vincta papillas.

Strophia etiam tenuiores coronæ à veteribus dictæ (vt in 21. natur.hiſt.docet Plin.) ab inſigni quod imponebatur capitib. ſacerdotum pro corona. quod ἀπὸ τοῦ στρέφειν hoc eſt, à vertendo, ſtrophus vocabatur. De his Plin.in præalleg.lib. Tenuioribus (inquit) vtebantur antiqui coronis, ſtrophia appellantes. Hinc nota ſunt ſtrophiola, quibus in ſacris vtebantur. Cot.& Brodæus Miſcell.lib.4.c.11.

Strvctile dicitur, quod manu conſtructum eſt, & fabrica conſtat. Structilis riuus in l 3 §.1.ff.de riuis. Structiles baſes in l.pen.ff.de verb.ſign Structiles canales apud Vitruu.lib.8.c.7: Structilis forma apud Pallad.lib 9.c.11. Briſſ.

Strvctile opus dicitur, quod ex lapide quadrato, aut laterculis calceque conſtructum eſt, cuiuſmodi ſunt columnæ, pauimenta, ſepes, ICtus in l.241.ff.de verb.ſign. In rutis cæſis, inquit, ea ſunt, quæ terra non tenentur, quæque opere ſtructili tectoriove continentur. Gœdd.in l.241.nu.1. Sic ſtructilis & terrenus opponuntur in l.3.§.1.ff de riuis.

Strvctiles columnæ, quæ non vno ſaxo perpetuo conſtant: ſed ex cæſis lapidib. aut coctilibus laterculis conſtructæ ſunt. Vlpian.l.8.ff.ſi ſeruit.vind. Superque eum parietem columnas ſtructiles imponere, quæ tectum porticus ambulatoriæ ſuſtineant. Columnas ex eo dictas quod columen, id eſt, ſummum faſtigij percurrens tignum ſuſtineant, Vitruu. auctor eſt, lib. 4.cap.2. Hot.Prat.

Strvctilis lapis, non ille quadratus, atque ad normam cæſus: ſed rudis & informis, quod vel reticulata ſtructura, vel ordinaria fit. Vlpian.l.6.§.4.ff.ſi ſeru.vind. Forte vt reficiat lapide

quadrato, vel lapide ſtructili, vel quouis alio opere, quod in ſeruitute dictum eſt. De reticulata & ordinaria ſtructura lege Vitruu.lib.2.c.8.Hotom.Prat.

STRVCTORES, interpretantur ipſi Impp. id eſt, ædificatores, in l. priore. de excuſ.artif.C.lib. 10. Structores etiam vocari poſſe eos, qui ad principum menſas minutatim, ſuo more, eſculenta conſcindunt, Iuſulan. recte putat. Spieg.

STRVCTORES buculatum in l.vlt.ff.de iure immunit. ſecundum Floren.lect. Alii enim codices habent baccularii ſtructores: Halo. bractearii ſtructores. Turn.9. aduer.16. legit bucculatios, quos interpretatur galearum ſtructores. Vide Gothofr. in d.l.vlt. Et ſtructores quidem Tribonianus ædificatores interpretatur in l. 1. de excuſat.artif.lib.10.C. Vege. etiam lib.2. c.11. In exercitu ſtructores ponit. Sic enim illic ex vetuſtis codicibus legendum eſt, non vt paſſim ſcriptum eſt, Inſtructores. Similiterque in miniſteriis militaribus ſtructores poni videmus in Epiſt. quæ à Vopiſ. in Aurelia. refertur. Briſſ. Prat.

STRVCTVRÆ nomine intelligitur opus factum è cæmentis ſeu laterculis. Brechæus in l. Carbonum. ff. de verb.& rer.ſign.

STRVCTVM in l.3.§. vnde illud. ff. de minor. ſignificat machinatum, & excogitatum. Sed totum hoc ſtructum, inquit IC. vt maiore eo facto liberaretur. Prat.

STRVMA, extãtia quædã in tergo: ſicuti in pectore gibb. habetur.

STVBA, vel Stupha, vocabulum pluribus non videtur Latinum. Sed quib. hoc videtur, nec habent ſtubas, inquit Volzius: qu. & adnotauit, ductum vocabulum à Stypo, quod & Græci dicunt ςύϐω: quod ea loca ob calorem ſeruandum ſtypentur. Nã υ in u, & π in b, vt mutetur, non adeo infrequens eſt. Spie.

STVDIA liberalia, quod homine libero digna ſunt. Vlpia. l. 1. de var. & extraord. cog. Liberales artes appellat Rhetoricam, Grammaticam, Geometriam, Medicinam, Iuriſperitiam. Vide l. oratione. C. de profeſſ. & ſtud. liberal. vrb. Roman. Seneca ſolam philoſophiam ſentit eſſe liberalẽ diſciplinam, quod liberum facit hominem, hoc eſt, ſapientem, ſublimem, fortem, magnanimum: cætera puſilla, ac puerilia eſſe. Spieg.

STVDIORVM cauſa alibi agere, l. 5. C. ad Senat. Maced. Studiorum cauſa aliquo loco morari, l.2.C. de incol.

STVDIOSE pro data opera, arte, propoſito, & σπουδαίως, in l.1.ff. de abig. Sic ſtudio, id eſt, arte, in l.13.& l.53.ff. de fideic.libert. Pr.

STVDIOSI iuris olim his nominibus appellabantur: Primo anno Dupondii, & dupondio nummo duobus aſſibus æſtimato, quaſi nullius adhuc in ciuili diſciplina æſtimationis, ſcilicet initiati tantum ſtudiis: ſicut reſpectu Chriſtianiſmi infantes, paruuli dicuntur. Poſtea vocati ſunt Iuſtinianei. Conſtit. ff. 2. §.& primo quidem anno. Secundo anno dicebantur Edictales, ab edicto quod eis proponebatur. Ibid. §. ſecundo autem. Tertio anno Papinianiſtæ vocabãtur, ab autore Papin. cuius libros legebant. Ibid. §. tertii denique anni. Quarto anno λύται nuncupabãt, hoc eſt, ſolutos, vt qui iam à certa illa & præſcripta ſtudiorum ratione eſſent liberati. Ibid. §. ſed quia ſolitum. Quinto anno προλύται appellabantur, hoc eſt, qui λύταις eruditione præſtarent. Ibid. §. quibus ſi bene. Poſt quinquennium itaque conſummato iuris ſtudio, dicebantur Oratores maximi, iuſtitię ſatellites, iudiciorum athletę gubernatoreſq; Hoc ſeculo & ordinem docẽdi, & titulorum nomina corruperunt inſulſi commentatores. Cœperunt enim appellare Baccalaureos, Licentiatos, Doctores, iuris Ciuilis, iuris Canonici, Decretorum, & (ſi Diis placet) vtriuſque Iuris. Mirum cur non etiam Prætorii iuris Doctores deſignauerint, ne vllum genus Doctorum in barbaro regno deſideraretur. Old. Prat.

STVDIOSI iuris pro iuris peritis l.1.ff. de offic. adſeſſ. l. 9. §.1.ff. de pœn.l. 4. ff. de extraord. cognitio. Et apud Sueton. in Neron. Gellius lib.12.c 13. Cur hoc me potius, ait, rogas quam ex iſtis aliquem peritis, ſtudioſiſque iuris, quos adhibere in cõſilium iudicaturi ſoletis? Sic enim legere malo quam vt vulgo ſtudioſiſque viris. Nam iuris periti in conſilium adhiberi non quilibet ſtudioſi ſolebant. Quanquam & conſulti abſolute ſtudioſi videntur appellati in l. 2. §. poſt hunc maxime ff. de orig. iur. Briſſ. Studioſos iuris ait Cuiac. 7. obſer. 25. conſtat pro iuris profeſſoribus & adſeſſoribus comitibuſve iudicum accipi l.1.ff. de offic. adſ. ff. l. mortis § ſolet. ff. de pœnis. Eſt enim hæc appellatio communis tam præceptorum quam diſcipulorum & auditorum iuris. Cuiac. d. loc.

STVDIOSVM, pro expetendum apud Iuſtinianum Conſtit. ff.1. in princ. cum dixit: Nihil tam ſtudioſum in omnib. rebus inuenitur, quam legum autoritas, quæ & diuinas & humanas res bene diſponit, & omnem iniquitatem expellit. Spieg.

STVDIOSVS in eo loco vbi literis incumbit, neque pro ciue neque pro incola haberi debet, nempe quoad munera & forum: niſi decem annis tranſactis eo loco ſedem ſibi conſtituerit, vel hoc dixerit. l.2.C de incol. & vbi quis, &c. lib.10. Horat. Lucius de priuileg. ſchola. priuileg. 9. Gœdd. ad l.190. nu. 5. de verb. ſign.

STVLTA eſt opinio tua l. Domit. ff. de teſt.

STVLTITIA eſt inconſtantia ſanitate vacans, vt tradit Connan. 9. comm. 4. num. 10. Referturque tam ad iuris imprudentiam quam ad facti errorem l. ſi per imprudentiam. ff. de euiction. Alberic.

STVLTVS, imprudens. Nam & multi non inſipientes, aliquando ſtulte aliquid vel agunt, vel loquuntur. Quemadmodum ſtultus eſt ICtus qui emit hæreditatem non ſoluendo l.3. ad leg. Falcid. & ſtultiſſ. Imperatori, pro bono eligens malum. §. cæterum. Inſtit. quod cum eo. Spieg. Prat.

STVLTVS imperitum ſignificat, in l 9. §. ſi quis ius. ff. de iur. & fact. ignor l. 4. ff. quod vi aut clam. Prat.

STVPRATVS. Vlpian. l. 1. §. remouet, de poſtul. Si quis tamen, inquit, vi prædonum, vel hoſtium ſtupratus eſt, non debet notari. Spiegel.

STVPRVM dictum videtur quaſi turpis ſtupor, cum ſtupidus bruto ſimilis ſit, qui in Venerem ruit, & turpitudinem longe deteſtabiliorem, quam bruta tractat, qui deflorationem virginitatis pudicitiæque non ſine ingenti ſtupiditate motum ingeniique appetit. Nihil profecto in vita mortalium turpius fœdiuſque eſt, quando hæc nobis res cum belluis communis eſt, & hac vn itantum humanæ vitæ interno ſcitur infirmitas. Alexander Magnus, vt teſtatur Plutarchus, ſe duabus potiſſimum rebus mortalitatem intelligere aiebat, ſopore & coitu: quas ſola naturæ infirmitas pareret. Pythagoras rogatus quando concumbendum eſſet; tunc inquit, cum teipſo infirmior fieri vis, Diog. lib. 8. Fortaſſe haud inepte etiam dixeris ſtuprum à ſtupore pudoris, qui læditur deductum videri. Eſt autem ſtuprum in genere coitus lege prohibitus pudorem corrumpens: ſed in ſpecie duplex eſt, aliud contra naturæ ordinem: aliud naturæ ordine concurrente: hoc definitur vitium honeſtæ perſonæ, tum virgini tum cuique alij innuptæ per coitum illicitum illatum, l. 6. §. 1. l. ſtuprum. ff ad legem Iul. de adult. l. 18. C. eod. tit. Vide Gœdd. in comm. ad l. inter ſtuprum. 101. num. 6. 7. 9. de verb. ſign.

STVPRVM in maſculum quoque committitur, l. 2. ff. de ſer. corrupt. l. 1. §. remouet. ff. de poſtul. l. 8. ff quod met. cauſ. l. vlt. ff. de offic. præſid. Briſſ.

STVPRVM committit, qui liberam mulierem cupidinis cauſa, non matrimonij comprimit: excepta videlicet concubina, ait Modeſtin. in l. ſtuprum. ff. ad leg. Iul. de adult. Old.

STVPRVM, inquit Marcell. de rit. nupt. intelligitur in his quoque mulieribus eſſe, quæ turpiter viuerent, vulgoque quæſtum facerent, etiamſi non palam; & ſi qua ſe in concubinatu alterius quam patroni tradidiſſet, matrisfamil. honeſtatem non habuiſſe eam dico Maff.

STVPRVM generaliter coitus eſt lege vetitus, iſque duplex: alter cum nupta, quem dicimus adulterium: vel cum cognatis, vel ſacris virginibus; alter cum qualibet perſona, cui vis infertur, etiamſi ancilla ſit. Inter ſtuprum autem & adulterium hoc intereſſe quidam putant, ait Modeſtin. quod adulterium in nuptam, ſtuprum in viduam cõmittitur; ſed lex Iulia de adulteriis hoc verbo indifferenter vtitur l. 104. ff. de verb. ſigu. l. 6. ff. de adult. l. 41. ff. de rit. nupt. Denique ſtuprum cum qualibet muliere committitur, quæ neque vxoris, neque concubinæ loco habetur, l. 3. ff. de concubin. l. ſtuprum 34. ff. de adult. Prat. Vide & Vult. ad § item lex Iulia. de adulteriis, Inſt. de publ. iud.

STVPRI crimen committunt liberi qui parentum vxores concubinas ducunt. l 4. C. de nupt.

STYLVS, inſtrumentum ferreum, non abſimile calamo, anterius acutum, retro vero quaſi plantam habens, fuit, quod olim in ceratis tabulis ſcribere, & alterius extremitatis obtuſitate delere ſolebant.

STYLVS, graphium quo ſcribitur ſignificat: vnde vſus obtinuit, vt pro ſcriptura dicendique modo accipiatur. Imp. Conſtant. l. 1. C. de ſacroſ. eccl. Poſtquam iam aliud velle non poſſunt, liber ſit ſtylus; & licitum, quod iterum non redit arbitrium. Complectitur autem Styli vocabulum plurimas res, teſte Roterod. ſermonis habitum, & dictionis quaſi filum, figuras, conſilium, iudicium, argumentationis genus, inuentionem, tractationem affectus: & ἤθη, quæ Græci vocant, atque in ſingulis horum mille diſcrimina, nempe non pauciora quam ſunt ingeniorum: quorum profecto totidem differentiæ ſunt, quot ipſi ſunt homines. Alius iucundior eſt, alius exactior. Alius ſimplicior, alius picturatior. Alius lenior, alius acrior. Hic ſeuerior eſt, ille feſtiuior. Hic eruditior, ille ſanctior. Hic copioſior, ille neruoſior. Denique ne rem, inquit, infinitam proſequar, totius animi ſimulacrum ſemel exhibet oratio. Sp.

STYLVM proſcriptionis incurrere. in l. fin. Cod. quæ res ven. non poſſ. l. 3. de bon. vac. lib. 10. l. ſi quis poſthac. de bon. proſcriptione. Alberic.

Στυπτηρία, alumen, à ςύφω, aſtringo. Vlp. de reb. eor. qui ſub tutel. l 3. Si lapidicinas inquit, vel quæ alia metalla pupillus habuerit, ſtypteriæ, vel cuiuſlibet alterius materiæ, vel ſi cretæ argentifodinas, vel quid aliud huic ſimile. Nec nouum noſtris videri debet (quod Alciat. in Parerg. adnotauit) appellatione metalli etiam alumen contineri, cum hæc vox omnia comprehendat, quæ ſub terram effodiendo reperiuntur. Sic dicta, quia ἄλλην μετ᾽ ἄλλα, id eſt, aliud poſt aliud inueniatur.

Vnde

Vnde apparet, in metallum cenſeri damnatos l. aut damnum. de pœn.quoſcunque: non ſolum qui argenti, ferriue fodinis opus faciunt, ſed etiam qui alumen, cretamue effodiunt, & ſi qua ſimilia.Spieg.

S V.

SVA mala mente ad hoc procedere, apud Vlpia. in fin l. quid ergo. de legat.1.Spieg.

SVADERE, ſuauibus verbis aliquem hortari ad id quod intendimus. l.1. §.perſuadere. de ſeru. corrupt. Ratio & æquitas ſuadent.l.87.§.Imper.de leg.2.Suadetur pignori l.3.ff. de iur.deli.

SVÆ ætatis eſſe, id eſt, ſeptem annos impleuiſſe, l.18. §.4. C.de iure deliberand.

SVÆ poteſtatis eſſe, id eſt, ſui iuris eſſe, Vlp.l.17.ff.de his qui not. Ea notatur quæ quum ſuæ poteſtatis eſſet, hoc facit.Hotom.

SVARII, id eſt, ſuum & porcorum venditores. Alias ſuarii dicuntur porcinarii, ſiue porcarii, cuſtodientes porcos ciuium in paſcuis. Quo modo accipitur C.in tit.de ſuariis.l.1.Anch.

SVAVIVM dicitur laſciuus oris motus ad amorem alliciens, & ad baſium vocans, cum ſcilicet figuratur labris promiſſis aut lingua prolata, vt cum mulieres ſuauiantur amatores. Vnde & Plautus in Aſinaria ſcripſit:

--------*Ne ſic tuſſiat*

Vt cuiquam linguam in tuſſiendo proferat. Iterum:

Tu labellum abſtergas

Potius quam cuiquam ſuauium faciat palam.

Id eſt, quam ſic os comparet & formet vt ad baſiandum aliquem inuitet. quod tamen, vt Petronius ſcribit, eſſe videtur potius ſignum innuentis, & inuitatiunculam amoris ſignificantis, quam ad baſia vocantis. Turn.aduerſ.lib.1.c.19.

SVB pro poſt, l.1.ff.de interd.& releg. aliquando pro coram.l generaliter. §.fin. de iureiur.. Reliqua vide in not. ad l. Mathematicos.C.de epiſc.audient.Prat.

SVB conditione, pro ea lege, hoc pacto.

SVB corona venire, id eſt, in ſeruitutem redigi. Antiquitus enim mancipia iure belli capta coronis induta veniebant, & idcirco dicebantur ſub coronis venire. Nam corona ſignum erat captiuorum venalium, ſic vt pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos venundari, quorum nomine emptori venditor nihil præſtaret. Bud.in priorib annotat.in Pandectas.

SVB pellibus durare, ideo dicitur, quoniam militum tentoria pellibus obtegerentur. Vnde & ſub pellibus eſſe dicebantur. Liuius lib.37. Aut ſub pellibus milites habendos fore. Huc ſpectat Celſus de ſupellectile ff. loquens. Labeo, inquit, originem fuiſſe ſupellectilis putat, quod olim iis qui in legionem proficiſcerentur, locari ſolerent, quæ ſub pellibus vſui forent. Cælius lib 27.c.14.lect.antiqu.Vide ſupra, Pelles.

SVB tempus venditionis, Vlp.interpretatur, hoc eſt, biduo ante venditionem l. ædiles.2. §. vendendi.de ædilit.edict. Fere autem iungitur Sub accuſatiuo, cum tempus ſignificetur: Itaque ſub tempus, cum Haloand.& non ſub tempore, vt in vulgatis, legendum. Seruius exponit, Sub tempus, & ſub idem tempus, hoc eſt, circa. Spieg.Prat.

SVA titulo exequi, pro pertractare, apud Vlp.in l.1.§.hoc edicto. ff.de poſtulan.Spieg.Prat.

SVBADIVVÆ in l.4.5.& vlt. C.de agentib.in reb.li.12. ſunt Adiutorum adiutores, quemadmodum Syneſius in Epiſt.ad Herculianum indicat his verbis: Ἀρχικεχτίων τις ὅτι τῶν ἱεροκλειανοῦ δορυφόρων τάξιν ἔχων τῶν βονθῶν ἐνθεῖν. ἡ γὰρ συνβαδιῶνα λέξις ταύτην ἐμφαίνειν ποιεῖται. Eſt plane inſigne in hoc verbo mendum apud Suidam, apud quem ita ſub litera ρ, ſcriptum eſt: ῥυβαυβοι ὅσπερ ῥωμαίοις ὁ τῶν βοηθῶν βοηθός. Nam proculdubio in ordinem dictionum à litera σ incipientium vox illa transferenda eſt, & pro ῥυβαυβοι σουβαδιῶνα ſcribendum. Inuenitur autem hoc verbum aliquotiens in notitia imperii Roman. Atque adeo vbi officium magiſtri officiorum recenſetur, Subadiuuæ adiutores duo pro Subadiuuæ adiutoris legitur. Briſſ.Prat. Habuit magiſter officiorum adiutorem ex ſchola agentium in rebus, vt dicitur in l.12.C.de præpoſitis laborum, lib. 12.& ſubadiuuas adiutoris duos: habuit & ſubadiuuas fabricarum, quas conſtat fuiſſe ſub diſpoſitione magiſtri officiorum, & ſubadiuuas barbariorum, id eſt, officinarum barbaricariorum. Et horum ſubadiuuantium meminit Marianus Scotus; & l. agentes in rebus. C.de agẽtibus in rebus. lib.12. in qua vulgo male ſubadiubatum, pro ſubadiuuarũ legitur. De his & in l.3. C.Th.de agent.in reb. Periculũ, inquit, ſe & adiutor & ſubadiuuæ ſubituros eſſe cognoſcant, ſi huiuſmodi ſanctionis normam inſequentib. magiſtris deſierint intimare. Iidẽ, vt opinor, chartularii dicuntur. in l. 5.& 9.d.tit.de agentibus in rebus. C.lib.12. Cuia.ad l.ex eo quo, ſæpe iam alleg.tit.C.de agen.in reb.li.12.

SVBARRATIO fit anuli datione, & aliis modis, not. cap. ſi quis vxor.27.q.7.& c.fi.de ſponſ.impub.Prat.

SVBAVDITIO, tropus, Grammaticis notiſſimus eſt, & apud ICtos. Nam ſæpe vel taxatiua, vel augmentatiua dictio ſubintelligitur. In taxatiua exemplum eſt apud Venul.l.fin.ff.de ædilit.edict. eum morbum ſonticum dixit, qui perpetuus noceret, non qui tempore finitetur: ſubauditur tantum. Cod.de poſtulan.Vide Anton. Auguſtin.lib.2.emend.ca.1.& Thom. Linacrum. Quæ dictiones ſubaudiantur, indicat Alberic.in Lexico.Prat.

SVBCVRATOR, adiutor curatori cum minore tamen poteſtate datus. Iulian.l. 30. de negot. geſt. Quendam ad ſiliginem emendam curatorem decreto ordinis conſtitutum eſſe: eidem alium ſubcuratorem conſtitutum ſiliginem miſcendo corrupiſſe, &c. Hot.Prat.

SVBDERE ſe ſententiæ, in princ l.3.ff.iud.ſolui.

SVBDIACONVS qui ſubiacet præceptis & officiis Leuitarum. c. cleros.21.diſtin. Eorum officiũ ponitur in c. perlectis. 25.diſtin. Erant Subdiaconi B.Ignat.tempore, vt ex eius ad Antiochenos Epiſtola liquet, ἀσπάζομαι ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας.Prat.

SVBLIALIA comitia apud Athenienſes erant, quibus publica iudicia vltro citroque cauſſis agitatis tractabantur à mille, aut mille quingentis primæ notæ ciuibus: Vide Poſtell.de magiſtrat.Athenienſ.c.12.Græcis dicebantur ἡλιαία.

SVBDISIVNCTIVA coniunctio à Grammaticis ſic definitur, quæ voce diſiunctiua vtrumque adeſſe ſignificat, vel ſimul, vel diſcrete vt Alexander ſiue Paris: Nam qui prius vocabatur Alexander Priami filius, poſtea cognominatus eſt Paris, dormit vel diſputat, nam poteſt neutrum facere. Sed de particula ſubdiſiunctiua quanquam ad Grammaticam pertineat diſſerere, copioſiſſime diſputauit Proculus Iuriſconſultus in titu. de verb.ſig.l.hæc verba, vbi Gœdd.in comment Nebriſſ.

SVBDISIVNCTIVORVM duo ſunt genera. l. hæc verba.124. ff. de verb. ſignif. Subdiſiunctiua diuerſa diuidit, &c.d.l.hæc.verba.Pratcius.

SVBDITVM teſtamentum dicitur, cum vero teſtamento occultato, aliud clam fuit oppoſitum, pro ſurrogato, ſeu ſucceſſore Paul.vſurpat, de Iud.cum ait: Mortuo iudice.Prat.

SVBDITVS. Sicut ſuperiores non debent nimia familiaritate contemptos ſe reddere l.obſeruandum. ff.de off.præſ. Ita ſubditi non tenentur vltra modum obſequi c.Admonendi.2.q.7. & 11.q 3.c.Quid ergo.& c.ſeq.Leuit.19.Gal.1.Old.Prat.

SVBDITVS iudex interprete Feſto libr.17. dicebatur qui loco mortui dabatur his, qui eum iudicem habuerant, in aliqua re vel lite. Sic in l.60.ff.de iud. Subditus iudex in demortui locum ſuffectus dicitur. Briſſ.Prat.

SVBDITVS ratione domicilij, gl.in clem.vn.in verb.ſubditos. ff. foro compet.Prat. Subdoctor ab Auſon.dicitur, qui Græcis ὑποδιδάσκαλος, ordinarij doctoris vicarius, Goth.ad l.1.§.8.Cod.de off.præf.præt.Afr.

SVBDOLE, caute, fraudulenter l.quiſquis.C.de poſtul.

SVBDOLVS, occulte decipiens.

SVBDVCERE ſe iudex, l.1 §.dies.ff.quando appell.ſit. Cic.oratione pro domo ſuo. Quis in meum locum iudicem ſubdidit.

SVBDVCTIONES, Cic. vocat lib.2. de Orat.inanes & ſophiſticas philoſophorum argutias & diſputationes: qualibus & nunc vtuntur. Old.teſte, in diiudicandis cauſſis, & tractando iure, magno ſtudioſorum incommodo.Spieg.

SVBDVCTVS reus.l.ſi pendent.appel & ſubductus morte reus.l.3. C.ſi reus vel accuſ.

SVBESSE cauſa dicitur l.7.§.ſed cum nulla.ff.de pact.

SVBFEVDATIO, nominatur vulgo *Affterlehen*.Zaſ.de feud.alien.

SVBGRVNDATIO, prominentium tectorum conſtructio, de qua Vitruu.lib.4.Spieg.

SVBGRVNDIA, ſunt tegulæ propendentes extra tectum domus, ad parietum defenſionem, ne imbribus corrumpantur. Iabol. de verborum ſignificat.l.malum nauis. Qualia, inquit, mœniana & ſubgrundia eſſent, id eſt, tecti partes impendentes ad parietum munitionem. Nebriſſ. Dicuntur & Subgrundæ, vt Budæus oſtendit autoritate Varr. & prætoris edictum probat quod Vlpian. interpretatur, in l.ſi vero plures.§.prætor ait. de his qui deie.Spieg. Plin.tamen ſubgrundas accipit pro tegulis inferioribus. Nam in tectorum ſtructura duo ſunt ordines tegularum: alter ſupernarum, alter infernarum. Scribens namque lib.25. de duobus Sedi generibus, hoc eſt, maiori & minori: dicit minorem appellari hypoſtegon.& ſubdit cauſſam cur ſic appelletur, quoniam in ſubgrundis fere naſcitur, hoc eſt, in tegulis inferioribus: id quod vulgo videmus in tectis naſci.Nebriſſ.

SVBHASTARE eſt ſub haſta mittere, id eſt, per incantum publicum vendere. haſta vero erat virga, quæ dabatur cum alicui poteſtas daretur de aliqua merce. Ioan.Bellon.Etym.

SVB haſta venire dicuntur ea, quæ iure haſtæ fiſcalis, id eſt, auctionis, quæ fit à fiſco de bonis caducis, vel commiſſis, vel obligatis, cuius ſignum eſt haſta in foro poſita, veluti ſub corona captiui, quod eorum venalium ſignum eſſet corona capiti impoſita. Feſtus. Haſtæ ſubiiciebantur ea, quę publice venundabant, quia ſignum præcipuum eſt haſta. Tertullia.in Apol. ſub eadem voce pręconis, ſub eadem haſta, ſub eadem annotatione quæſtoris diuinitas adducta conducitur. Adiectiones autem ſunt licitationes ſiue promiſſiones offerentium maius precium, vt in l.1.C.de vend.reb.ciuit.lib.11.l.2 de locat.pręd. ciuit.l.pen.de omni agr.deſ.C.eo.lib. Addictiones ſunt penes

eos qui pluris licitati ſunt rerum ſubiectarum voci præconis collocationes, has προσκηρύξεις, illas ὑποθηματισμοὺς vocant, Cuiac.ſuper rubr.de fide & iure baſtæ fiſcalis.C.lib.10.

SVBIACERE voci præconis dicebatur, cum ad lapides,ad quos præco aſcendebat, in foro cuiuſpiam venalia bona ſubiiciebantur.Vide Syluium pro Publio Quintio.

SVBIECTÆ ſibi perſonæ.Vlp.ſiue per ſubiectas ſibi perſonas vſu adquiſierint.l.item ait prætor.ff.ex quib.cauſ.maior.Spieg.

SVBIECTVS partus, pro ſubdito, ſuppoſito l. 1. C.de falſ.quemadmodum ſubiicere teſtamenta, hoc eſt, pro veris falſa ſupponere.Spieg.

SVBIICERE, pro loco alterius ponere, apud Paul.in l.& qui natura.§.cum me.de neg.geſt.Spieg.

SVBIICERE delatorem vel accuſatorem, ſummittere & ſupponere eſt.l.50. §.1. ff.de legat.1.l.15.. ff.ad Turpill.l. 14.§.is demum videtur.ff.de bon.libert.Briſſ Prat.

SVBIICERE teſtamentum eſt pro vero falſum ſupponere, in l.2. ff.ad l.Corn.de falſ.& apud Paul. lib.3. ſent.tit.7. & lib.5. titu. 24.Quint.lib.9.cap.2.Ream tuebar,quæ ſubieciſſe dicebatur marito teſtamentum. Briſſ. Sic ſubiecta teſtamenta,& ſubiector teſtamentorum,apud Cic.ſæpe.Prat.

SVBIICI etiam partus, id eſt, ſupponi dicitur l.1. §. ſed & ſi ſeruus.ff.de vent.inſpic.l.1.§.vlt.l.3.§.ſi mater.ff.de Carbon.edi. l.1.§.1. ff.de quæſt.l.16.ff.de his quæ vt indi. Suppoſitum partum dicit l.46.ff.de iur.fiſc.l.9.ff.de Carb.edi.Prat.Briſſ.

SVBIICI beſtiis, pro obiici. in l.vlt. C.ad l Fab. de plagia.l.3.§. pen.ff.ad l.Corn.de ſicar.l.12.C.de pœn.Prat.Briſſ.

SVBIICI quæſtioni l.11.C.de quæſtionib.Prat.Briſſ.

SVBIICI fuſtib.l.28.§.& vt generaliter.ff.de pœnis.Prat. Briſſ.

SVBIICI pœnis l.1.ff.ad Turpil.Prat Briſſ.

SVBIICI vectigalium præſtationi dicuntur ea pro quibus vectigal præſtatur & penditur l.9.§.pen. ff de publican.Vectigalibus etiam ſubiectos agros Hygen.lib.2.de limit.conſtit.dicit: qui ſub vectigali locantur.Prat.Briſſ.

SVBIICI vſuris dicuntur, quibus vſuræ adplicantur l. 38. ff.de neg.geſt.l 54.ff.de adminiſtrat.tut.Briſſ.

SVBINDE, pro frequenter, à ICtis interdum vſurpatur: in quem ſenſum Liuium,Columellam,Martialem plerunque vſos,ſed in primis Tranquillum, Catanæus annotauit. Sp.Subinde agere & ſubinde damnum dare l.18.ff.ratam rem haberi.

SVBINTRODVCTA mulier quid ſit, in Decretis pontificiis diſtin.32. c. Interdixit per omnia. & rurſus eadem diſtin. Nullus miſſam audiat presbyteri, quem ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierem (quia Gloſſematarii prorſus ſilentio prætereunt) late explicat Rhenanus adiecto ſcholio Euſebianæ hiſtor.eccleſ.Spieg.Prat.

SVBINVESTITVS, eſt vaſallus vaſalli. Old.de actio.beneficiariis, annotauit Feudiſtarum loquendi formulas, ab vſu Latinorum abhorrentes, quas adſcribam. Noſtri, inquit, Dare feudum, Concedere feudum vaſallo, nunc dicunt: Romani Dare mancipio fundum, In fidem ſuam accipere clientem. Noſtri, Auferre feudum, Aperire feudum: Romani, Iniicere manus prædio clientelario. Noſtri, Subſtituere aliquem in locum ſuum, Subinueſtire; Romani, Emancipare prædium, A clientela ſeſe eximere in gratiam alterius. Noſtri feudum accipere, Inueſtiri de feudo; Romani mancipio accipere, Fidem patroni ſequi, In fidem ſe conferre. Vnde autem eſt, quod vulgo dici ſolet in epiſtolis; Ioannes mancipium tuum. Non.n.ad bellicam captiuitatem, aut ſeruitutis conditionem pertinet, in quo multi falluntur. Noſtri, Seruire, Seruitutem facere domino; Romani, Clientelam exhibere, Obſequium vel clientelam exuere alienato prædio. Noſtri, Vaſallus non vult ſeruire, Derelinquit dominum; Romani, Cliens non vult dominum agnoſcere, Inficiatur clientelam. Facit ſui controuerſiam. Noſtri, Feudum paternũ, Feudum antiquum. Romani, Ius gentilitium; quaſi ad gentiles agnatoſque tranſiens. Exemplum citat à 5.Cic.actio.in Ver. Noſtri, Inueſtituram facere, Juramentum fidelitatis recipere: Romani, Oſculo in fidem accipere, verba præire. Iureiurando diſcinctum clientem adigere. Noſtri, Inueſtituram petere, Iurare fidelitatem: Romani, Dare manus ſupplices, Oſculum obſequioſe porrigere, In verba iurare, Sacramento adigi. Noſtri, Breue teſtatum, Iuſtrumentum feudale; Romani, Apocham admiſſæ clientelæ, Antapocham clientelæ exhibitæ: quaſi teſtificationem vltro citroque dari & agniti beneficii. Noſtri, Saluo iure cuiuſcunque, clauſulam appellant in breui teſtato ſolennem: Romani, Quod ſine fraude ſua, aliorumque fiat: exemplum ex primo Liuii citat. Noſtri, Feloniam contra dominum committere, pro confiſcari. Vt in tit.de publ.& vectig.& commiſſ. Paul. ff.de neg.geſt. Sic periculum, inquit, erat, ne prædia in publicum committerentur. Noſtri, Culpam remittere, Feloniam non perſequi: Romani, Manum iniectam tollere, Manus iniectionem remittere. Noſtri, Feudum improprium vocant, & Feudum temporale, quod ad annum, vel quinquennium conceditur; Romani, Precarium clientelare dixerunt. Oldendor.Prat.

SVBIRE defenſionem, pro ſuſcipere defendendum. Spieg. Subire pro ſuſtinere. Sic litem ſubire.l.7.ff.de dote præleg.

SVBIRE inſtructionem eſt cœptum opus inſtruere, adornare, ac perficere. Vt refert Connan.in comment.lib.5.c.8 nu.5.

SVBIRE iudicium.in l.fi.C.de deſert.Sic Cic.dixit pro Flacco.

SVBITA ſeruitus l.6.§.irritum.ff.de iniuſto rupto.& ſubita vis.l. 30.§.vlt.ff.ad leg.Aquil.

SVBITARIOS milites, veteres repentina auxilia appellaſſe, Liuius autor eſt.

SVBITO pro improuiſo, circa propoſitum.apud Triphon.in eleganti §.quod ſi ſeruus.l.ſi is qui.de acq.ter.dom.Spieg.Prat.

SVBIVGALIVM nomine (quorum fit mentio in Nou.30.c.7.§.2.) intelliguntur iumenta.Goth in not.ad d.§.2.

SVBIVGARE grauamini reſtitutionis dicitur in l. 30. C.de fideicomm. Sicut & ſubiugati competentibus actionibus in l.12. C.de acq.poſſ.

SVBIVGATA bona, corrupte legitur in vulgatis, apud Papin.in l. cum de in rem verſo. de vſur. Reponendum publicata, pro ſubiugata.Spieg.Prat.

SVB JVGVM mitti. Quandoq; milites ſub iugum miſſi ſunt, nullibi melius leges, quam apud Liuium lib.10. & lib.1. Decad.1. Vbi Horatius ſub tigillum mittitur, hoc eſt, ſub iugum, hac forma vt duo recta tigilla defixa ſtarent, tertiumque ſuperne duobus illis tranſuerſum imponeretur.

SVBLATVM habere dicimur quod altius extulimus l.7.ff.ſi ſeruit. vindic. & ſublatis altius ædificiis l. 21. ff. de ſeruit. præd. vrb. Sublata ſuperficie, id eſt, ablata.l.71.ff.de vſufr.

SVBLEGERE eſt in locum mortui ſubſtituere: ſicut allegere in cœtum adiungere. Tranquillus in Tyber.c.51. Inſtanti ſæpius, vt ciuitate donatum in decurias allegeret, negauit ſe allecturum. Sublecti ὑποκαθεστηκότες, allecti propter inopiam Senatorum προσεγγεγραμμένοι. Gothofr. in not.ad l.6.in princ. ff.de muner.& honor.

SVBLEVARE teſtimonio aliquem, dici debet, quod exonerare vulgo dicimus, inquit Budæus.Spieg.

SVBLIMISSIMI iudices ſunt præfecti prætorio, Quæſtores, Magiſtri officiorum l.37.§ penult. & l.penult.C.de appel. Inde ſedes prætoriana ſublimiſſima appellatur in l.14. C.de iudic. Briſſ.Prat.

SVBLIMITAS tua, pro altitudine, voce Hiſpanis familiari, *Altezza*; quæ nobis ſonat, *Hocheit*. in l.poſt.C.de indict.lib.10. Auth.de Lenon §.fin.Spieg.

SVBLVCARE arbores, in 12.tabul.eſt ramos ſupputare.Prat.

SVBMINISTRARE. l.50.ff.fam.erciſc. Subminiſtrare alimenta. l. 27.§.pen.ff.de inoffic.

SVBMISSA vox, concitatæ opponitur, quam Canoniſtæ, & ſuppreſſam vocant c.ſi cum. extr de verb.ſign. c.alma. §.adiicimus.de ſent.excom.lib.6. Submiſſe, vel (vt quidam ſcribunt) ſummiſſe, id ſignificat, quod barbaris eſt humiliter: & ſubmittere, quod illis ipſis eſt humiliare: quod verbum, teſte Inſulano, doctis non placet.Spieg.

SVBMITTERE, eſt propagandæ ſobolis gratia matricib. ſupponere, atque alendos præbere fœtus. De voce ſummittere vide paulo poſt Summittere.

SVBMITTERE pretia, pro minuere, Plin. Neque enim pudor, ſed æmuli pretia ſubmittunt.Bud.ait.

SVBMOVERE à magiſtratu, officio, dignitate, eſt quod vulgus deponere dicit.

SVBMOVERE clam, ſiue ſubtus, vel à longe mouere Inſtit.§.autem.Quib.alien lic.l.2.ff.de compenſat.Spieg.

SVBMOVERI exceptione. Quod notat Vlp.in fi.l.quid ergo.ff.de vſufr. Submittere autem facti eſt, & Julianus proprie dicit diſpertire, & diuidere, & diuiſionem quandam facere, quod dominium ſubmiſſorum erit proprietarij.Spieg. De verbo Submouere vide paulo poſt Summouere.

SVBNIXI priuilegio, id eſt, fulciti, quod eſt vulgo muniti, apud Aur.Arcad.in l.vnica.ſub fin.ff.de off.præf.præt.Spieg.

SVBNOTARE dicimur, cum quaſi inuentarium conficimus: & Subnotatio, ſubſcriptio, l. vn.C.de emend Juſtin.Prat.

SVBOLES pro Sobole ſæpe in Pand. Flor. de quo verbo eiuſque notatione Feſtus lib.17.Prat.

SVBORNARE, eſt falſum iuſtruere aliquem, ſemotis arbitris: &, Catanæo teſte, ſemper in malum vſurpatur. Exemplum habes apud Paulum in l.alij propter.de accuſat.tum alibi.Spieg.

SVBORNARE delatorem, & ſubmittere pro eodem.l.1.& l.Diuus, ff.de iure patronat.ita & ſubornatus accuſator, id eſt, ſummiſſus.l.1.§.incidit, ff.ad Turpil. (Bell.Erym.

SVBORNATIO eſt latens ſeductio, vt in Clem.teſtib.de teſtib.Jo.

SVBRIGERE, corrigere, emendare pœnis propoſitis. Hinc in libris de off.proconſ. qui Vlpiani exiſtimantur, ad ſubrigenda, veteres gloſſæ exponunt εἰς ἀνόρθωσιν τιμωρίας. Prat.

SVBRIPERE, noſtris vſurpatur, pro eo quod eſt per mendacem narrationem aliquid extorquere, & quaſi furari. Hinc ſurreptio pro impetratione quæ fit à principe, per falſam rei narrationem. Et ſurreptitia diplomata ac literæ, quæ ad falſam alicuius ſuggeſtionem conceſſæ ſunt. vt ſi quis pro apoſtata

ſectarioue

ſectariove ſe ſimpliciter profanum apud principem mentiretur. Hi namq; ab omni iuris beneficio, miro omnium orthodoxorum Iuriſperitorum excluduntur. Spieg. Cuiac. in commentariis ſuis ad l.4. ſuper vo. rem mihi. ff. de vſurpat. & vſucap. dicit, ſurripere eſſe idem, quod loco mouere l.3. §. ſi rem. ff. de acq. vel amitt. poſſ. Furtum autem emendare eſſe loco reponere. Per ſubreptionem aliquid impetrare dicitur, qui falſum petitioni inſerit, l. vlt. in fin. C. ſi nuptiæ ex reſcr. Got. in not. ad l.29. ff. de leg. Corn. falſ.

Svbrogandvs, pro ſubſtituendus, in l. vn. C. de colleg. lib. 11. Nihil autem debet ſubrogari, ſubſtitui, ſubordinari, ſuggeri, niſi cum illis qualitatibus, cum iſto iure, cum iſta cõditione, qua fuit res cui ſubrogatur. Gloſſ. & Bart. in l.1. C. de mancip. & colon. patr. lib. 12. Sic ſubſiſtet regula; Subrogatum ſapit naturam eius, cui ſubrogatur l. quod debitori. & ibi Dynus. ff. de don. cauſ. morr. Spieg. Prat.

Svbrogationes dicuntur, quum aliquis alii cedit officium ſuum, ea tamen lege, vt ſibi quoque illud retineat quamdiu vixerit, & altero mortuo, ſiue is fuerit qui ceſſit, ſiue is cui ceſſum eſt, alteri ſaluum ſit & integrum officium; quod raro ſolet concedi à principe, propterea quod duplicatur iſto modo numerus magiſtratuum, vt ſit ius honorum, priuilegiorũque vtriuſque, exercitium vero vnius aut exercitium quidem vtriuſque, ſic vt altero abſente alter exequatur. Conna. comment. lib. 4. n. 15. & 16.

Svbscribere, eſt querelam vna experiri: interdum iudicium dictare, vel actionem, vt apud Paul. in l. actione. ff. pro ſocio. Dicitur & edere iudicium, ab Vlp. tit. rem rat. hab. Hinc ſubſcriptores, Pedianus ait, eos apellatos cauſidicos, qui adiuuare accuſatorem poterant ſubmiſſius. Et ſubſcribere cauſæ dici poteſt id, quod adiungere cauſæ non dicunt. *Der Sachen, oder dem Handel anhengig.* Quod & in cauſam deſcendere dicebatur. Vide Budæum in pr. annot. poſter. & ſupra, Scribere. Spieg. Differunt autem ſubſcribere & ſignare: hoc annulo; illud calamo perficitur, Goth. in not. ad l.21. C. de teſtam.

Svbscribere, pro conſentire l. non aliter. ff. de adopt. Subſcribere in crimen l. vlt. ff. de furt. l.24. ff. de falſ. vlt. ff. de priuat. del. Subſcribere autem accuſator libellis quos dabat, debebat ſe profeſſum eſſe l.3. §. item ſcribere. ff. de accuſat. Prat. Briſſ.

Svbscribere rationibus l.40. §. ſeruus teſtamento. ff. de ſtatulib. & Subſcribere rationes l.82. ff. de cond. & demonſt. l.12. ff. de liber. legat. Inde ſubſcriptæ rationes l.41. §. libertatem. ff. de ſtatuliber. l.13. in fin. ff. de diuerſ. & temporalib. Briſſ. Prat.

Svbscribendarii, actuarii & optiones aderant diuiſioni annonarum, teſte Cuiac. in l. excellentia tua. C. de erogat. milit. anno. Optio enim eſt erogator militaris annonæ. Optioni iungitur actuarius, vt Non. Martiani de indeb. deb. & d. l. excellentia. & l. vlt. C. de erog. milit. anno. qui ſubſcribendarius in l.1. C. Th. eod. tit. Et annonario in l.3. C. Th. de numerat. Zonaras in Apoſtolorum c.83. differentiam facit inter σιτηρεσίων στρατιωτικῶν διανέμησιν, & ξηρῶν στρατιώταις ἀφαιρουμένων ὑποδοχῶν, & στρατολογίαν. Idem Cuiac. ad l.3. C. de apochis publ. libro 10.

Svbscriptio, eſt exempli ab alio ſcripti notarii manus ſignis facta munitio. l. diuus §. item ſenatus. de Falcid. vbi Bar. paremque vim habet, quam Holographa ſcriptura, l. empt. §. 1. vbi Bart. ff. de pact.

Svbscriptio interdum appellatur quod à Principe vel præſide, libello oblato ſubſcribitur. l.1. ff. de conſtit. princ. ſubſcriptio cenſoria. Cic. pro Cluent. Ad ſubſcriptionem accuſator compellitur. Plin. epiſt. 1. lib. 5. poſt hoc ille cum cæteris ſubſcripſit centumuirale iudicium. Et paulo poſt, ſcis te non ſubſcripſiſſe mecum.

Svbscriptiones, quarum mentio fit in Nou. 126. c. 3. non erãt nudæ nominis appoſitiones; ſed hi qui ſubſcribebant, adnotabant cui rei ſubſcriberent, Goth. in not. ad d. c. 3.

Svbscriptio in crimen pro inſcriptione l.7. ff. de accuſationib. l.29. ff. ad l. Corn. de falſ. l.3. ff. ad l. Fab. de plag. l.13. C. de accuſat. Quintil. declam. 15. Nunquid inique iudices, in tanti ſceleris ſubſcriptione depoſco, ne nominibus reos æſtimare velitis. Sumitur & Subſcriptio autore Chariſio li. 2. pro præſcriptione. Hinc lib. 51. Βασιλικῶν, tit. 15. ἡ ὑπογραφὴ ἐξεβάλλετο. Briſſ. Prat.

Svbscriptiones principum dicebantur eorum conſtitutiones, quibus reſpondebant præſentibus ſeſe per libellos conſulentibus. Nam quum abſentibus reſpondebant. Epiſtolæ dicebantur. Vlp. l.1. ff. de conſtit. princ. Quodcunque igitur Imperator per epiſtolam & ſubſcriptionem ſtatuit, vel cognoſcens decreuit, &c. Huius autem libelli & ſubſcriptionis exemplum eſt apud Vlp. l.10. §.9. ff. locati. Hot. Prat.

Svbscriptores dicebantur, qui ſe accuſationi, qui rei nomen detulerat, ſubſcribebant. plura cognoſces ex comment. Hot. in diuinat. Prat.

Svbscriptores (ait Pedianus) non ſolum chartarum cauſa, neque iuuandi accuſatoris adhiberi ſolent, ſed etiam vt non facile corrumpantur. Pragmatici hodie vulgati lingua Celtica Adiunctos appellant: & Subſcriptiones, Adiunctiones. Brech. in l. ſubſignatum. ff. de verb. & rer. ſign.

Svbseciva ſunt proprie, ait Iſidor. lib. 15. Etym. c. 13. quæ ſutor de materia præcidens quaſi ſuperuacua abiicit. Indeque ſubſeciuos agros dictos, quos in Pertica diuiſos recuſant quaſi ſteriles, vel paluſtres. Itemque Subſeciua, quæ in diuiſione agri non efficiunt centuriam, id eſt, iugera ducenta quę à ſubſecante linea ita appellata eſſe Frontin. in lib. de Agrorum qualit. ſcribit. A quo ſicut & ab eius interprete Aggeno Vrbico Subſeciuorum duo genera conſtituuntur. Vnum, quod in extremo aſſignatorum finium centuria expleri non potuit. Aliud, quod in mediis aſſignationibus & integris cẽturiis interuenit: quidquid enim inter 4. limites minus, quã interclusum eſt, fuerit aſſignatum, in hac remanet appellatione, ideo quod is modus, qui aſſignationi ſupereſt, linea excludatur & ſubſecetur. Et generaliter Subſeciuum appellatum eſt, quod inter menſuralem lineam & centuriæ extremitatem minus quam vt centuriam expleret, ſupererat. Ex quibus illuceſcet hic Tertulliani ex lib. 1. aduerſ. Marcion. locus. In quo ita eſt; Et videndum, ne qua adhuc illa vacent ſubſeciua, in quibus & tertius aliquis ſtipare ſe Deus poſſit. Sic enim illic verbum hoc ſcribi debet. Similiter Apuleius li. 8. de Aſin. Aur. Ac me relictum ſolum & ſubſeciuum cum faſtidio plerique præteribant. Suet. in Domitia. c. 9. Subſeciua quæ diuiſis per veteranos agris carptim ſuperfuerant, veteribus poſſeſſoribus vt vſucapta conceſſit. Quod etiam Aggen. Vrbic. in commentariis Frontini his verbis refert; Nam Domitianus per totam Italiam ſubſeciua poſſidentibus donauit, dictoque hoc vniuerſis notum fecit. Briſſ. Prat.

Svbsedisse pars ſoli dicitur, quæ depreſſa eſt l.14. §.1. ff. de aq. & aqu. plu. Cic. lib. 1. de Diuin. verbo Deſidere non ſemel in eo ſignificato vſus eſt. Briſſ. Prat.

Svb ſe habere præſes prouinciæ dicitur, quæ pertinent ad prouinciam quam adminiſtrat. l.1. §.1. ff. de interd. & releg.

Svbsellia, ſunt tribunorum, triumuirorum, quæſtorum, & huiuſmodi minora iudicia exercentium; qui non in ſellis curulibus, nec tribunalibus, ſed in ſubſelliis conſidebant. Erant & ſubſellia iudicum, id eſt, eorum qui publicis iudiciis diſceptandis operam dabant. Bud. in annot. priorib. ad l.1. de iudic. vide Crinitum lib. 2. c. 3. Prat.

Svbseqvi legis voluntatem l.10. §. vlt. ff. de captiu.

Svbsidiaria actio ea vocatur, quæ pupillo in ſubſidium datur aduerſus magiſtratus qui tutores dederunt, l.1. in pr. §. non tantum. ff. de magiſtr. conuen. §. vlt. Inſt. de ſatiſdat. tutor. Inde autem appellationem habet, quod in extremum ſubſidium pupillo excuſſis tutoribus fideiuſſoribuſque eorum datur, l.5. C. de magiſtr. conuen. Prat. Briſſ.

Svbsidiariæ literæ, quæ à paribus ad pares vel ſuperiores ſcribuntur, petendo exhiberi transferriq; in authenticã formam quoddam ſcriptum publicum vel priuatum. Spieg. Pra.

Svbsidivm bonorum poſſeſſionis, inquit Imp. l. ſi aut nullam. C. de legit. hæred. Prat.

Svbsidivm vitæ, id eſt, alimenta, in l.5. C. de patr. poteſt.

Svbsignare res in leg. 28. §. 3. Cod. de adminiſtr. tut. id eſt, obligare.

Svbsignare prædia, legi operis faciendi adſcribere qui prędes quæq; prędia pro redemptore oppignerarentur, vt in lapide antiquo. Qui redemerit prædes dato, prædiaque ſubſignato Duumuirũ arbitratu. Et in extremo: Dies pecun. pars dimidia dabitur, vbi præſidia ſatis ſubſignata erunt: altera pars dimidia ſoluetur opere effecto probatoque. Hot. Prat.

Svbsignatæ fiſco facultates conductorum vectigalium fiſci dicuntur, l. pen. §. conductores. ff. de iure immunita. quæ ſubſcriptione obligatæ ſunt. Quo ſenſu & ſubſignare res dixit Iuſtin. in l. vlt. §. defenſionem. C. de adminiſt. tut. Subſignata etiam apud ærarium & Cenſorem prædia, quæ in cenſum deferebantur, Cic. pro Flacco ſignificat. Briſſ.

Svbsignatvm dicitur, quod ab aliquo ſubſcriptum eſt. Nam veteres ſubſignationis verbo pro ſubſcriptione vti ſolebant, Paul. in l.39. vbi Gœdd. in comm. n. 2. ff. de verb. ſign. ſcribit, & Feſt. lib. 16. confirmat, Reſignare, inquiens, antiqui pro, reſcribere, ponebant, vt adhuc ſubſignare dicimus, pro, ſubſcribere. Briſſ. Prat.

Svbsistere pro hærere & dubitare ponitur à noſtris autoribus, quando à præcipiti & temeraria adfirmatione abſtinere volunt ICtus in l.33. ff. de procuratorib. Quantum, inquit, ad filiumfamilias, verum eſt: in ſeruo ſubſiſtimus: Sic l. pen. §. conductores. ff. de iur. immunit. Vnde ſubſiſti poteſt an prohibendi ſint à præſide, vel procuratore. Sic & l.32. ff. de reb. cred. Prat. & Briſſ.

Svbsistere in l.81. §.2. C. de iur. deliber. id eſt, viuere.

Svbsistit iuris ratione ſententia, id eſt valet & conſiſtit. l.14. C. de procur. Sic & ſubſiſtere iure teſtamentum dicitur l.11. C. de teſta. manumiſſione.

Svbsortitio in reiectione ſuſpecti iudicis quomodo fiebat, pulchre declarat Bart. Latomus item in Orat. pro Cn. Plancio. Spieg.

EEEE

Svbstantia, pro patrimonio l.fi.C.de verb.ſign. Spieg.Prat.

Svbstantia generaliter definitur, quæ ad rei eſſentiam neceſſario requiritur: atque hęc materiam, formam ſolennitatemque comprehendit. Ex Alciat. Spieg.

Svbstantia pro bonis & facultatib.l.51.ff.de pet.hær.l.3.§.vſuras.ff.de contrar.tut.& vtil.act.l.14. §.patris. ff.de bon.libert.l.3.§.nunc videamus.ff.de ſuſpect.tuto. l.4.C.qui bon.ced.poſſ.& aliis locis.Prat.Sic

Svbstantia hæreditatis l.58.§.pen.ff.de admin.tut.Subſtātia pro ὕλη in l.9.§.inde quæritur.ff.de contrah.empt. Et ideo materiam ipſam qua corpus conſtat, ſignificat in l.4.§.ſi ex lana.ff.de vſucap.l.9.§.ſi quis rerum.ff.ad exhib. Sed & pro corpore ipſo ponitur in l.20.ff.de contrah.empt.Prat.

Svbstantia & res opinioni & exiſtimationi opponuntur in l.2.§. ſi ſub conditione. & §. ſi à pupillo. ff.pro empto.Briſſ. Prat.

Svbstantia pro ſuſtentamento, c.ſi epiſcopus.12.q.3. Prat.

Svbstantia inanimata diuiditur in fungibilem, vt eſt vinum, zinziber, pecunia: non fungibilem, vt eſt ager, flumen, arbor.

Svbstantialia contractus ea dicimus, quæ dant eſſe contractui, ſuntq; velut forma eſſentialis, qua ſublata contractum ipſum extingui neceſſum eſt, l. Iulianus. §.ſi quis rem.ff.ad exhib.Corraſ.3.Miſc.10.n.1.

Svbstitvendi verbum ea comprehendit, quæ ſubordinantur, quemadmodum inſtitui dicuntur, quę principaliter ordinata ſunt, & ſtatuta: Patetq; late vtriuſque verbi ſignificatio. Nā & vita inſtitui dicitur, dum componitur. Et leges inſtituere dicimur, dum ordinamus, ſtatuimus. Sic ſubſtituuntur procuratores, ſubſtituuntur iudices, dum ordinantur. Item & arbores ſubſtituit vſufructuarius in locum demortuarum & ſi quæ ſimilia.fac.l.pen.ff.iudic.ſolui.& l.agri.de Vſufr. Cæterum in materia vltimarum voluntatū verba inſtituendi & ſubſtituendi ex communiter accidentibus vniuerſalem ſucceſſionem reſpiciūt. Qui enim hæres generaliter ordinatur, inſtitui: & is qui ſequēti loco ſubordinatur, ſubſtitui dicitur. In ſingulari ſucceſſione quāuis verbo ſubſtitutionis, vt paulo ante dictum eſt, ad legata & donationes cauſa mortis accommodatur: non tamen inuenitur, quod inſtitutionis verbo teſtatores in legatis & donationibus vſi ſint, quanquam ex verbi ſignificatione legatarios & donatarios inſtitutos dici, etiam Politus tradit. Spieg.

Svbstitvere proprie eſt in eius qui iam certum locum obtinet, alterum ſupponere. Sic ſubſtituere arbores l.18.ff.de vſufr. l.45. §.pen. ff.de iure fiſc. in locum mortuarum vel infructuoſarum alias reponere. l.14. ff. de impenſ. in res dot. ſubſtituere pecora l.69.ff.de vſufr. Hoc exemplo

Svbstitvi dicuntur hæredes, qui eorum in locum ſufficiuntur, qui prius erant, & ſecundo vel tertio gradu inſtituuntur l.1.ff.de vulg.& pup. Nec vero hæredibus modo, ſed & legatariis quoque ſubſtituitur, & his quibus mortis cauſa quid donatur l.50.ff.de legat.2.l.32.de leg.3. l.10.ff.de mort.cauſ. don. Alias tamen inter ſubſtitutum & inſtitutū hoc intereſt, non quod hic primo, ille ſecundo gradu ſcriptus ſit: ſed quod inſtitutus paratus & deſignatus eſt ad locum obtinendum. Subſtitutus autem iam eum occupauit: vt omnis inſtitutus, cum hæreditatem adit, ſubſtitutus proprie dicēdus ſit, & inſtitutus, qui teſtamento nuncupatus aut ſcriptus eſt: ſubſtitutus, qui ſucceſſit; ita inſtitutus in ſpe, ſubſtitutus in re ac poſſeſſione eſt. Vt cum, ſi Titius hæres non erit, hæredem inſtituo mihi eum, non Titio ſubſtituo: & ſi ſubſtitutus dicendus eſt, meum in locum ſubſtitutus dicendus eſt, non autem in illum Titii. Prat. Briſſ.

Svbstitvtio dari, id eſt, quod ſubſtitutione facta relictum eſt eſt, dari dicitur in l.ſi patroni.§.ideo Senatus.ff.ad Treb. eadem ratione qua donatio pro re donata. Briſſ.

Svbstitvtio eſt, quæ poſt inſtitutionem à teſtatore fieri ſolet, id eſt, ſecundi hæredis appellatio: eſtque duplex. Vulgaris illa. Heres mihi eſto (ſiue hoc filio ſiue extraneo dicatur) quod ſi hæreditaté meam adire nolueris, illū ſubſtituo, ad quem hæreditas mea debeat pertinere. Pupillaris ſubſtitutio filiis tantum impuberibus dari poteſt, quæ ita fit: Ille filius meus, ſi intra pubertatem deceſſerit, illum ei ſubſtituo. Hæc Caius lib. Inſtit.2.tit.4. Vel ſic;

Svbstitvtio eſt ſecundi hæredis in locum prioris deficientis inſtitutio. Ea autem duplex eſt; vna Pupillaris, quæ pupillari tantum ætati fit; hoc modo, Filius meus hæres eſto; Si heres nō erit, & antequam in ſuam tutelam venerit, i.pubes factus ſit, moriatur, Titius ei heres eſto. Altera vulgaris, quæ omni ætati fit: hoc modo, Titius heres eſto; Si non erit, Mæuius eſto; Illa ſolis filiisfamilias, hæc cuiuis fieri ſolet, ſiue filius ſit, ſiue extraneus: illa heredem filio deſignat, hæc teſtatori: illa proprie ſubſtitutio, hæc proprie inſtitutio eſt, vt ex voce Inſtituere cognoſces, l.5.& paſſim.de vulg.& pupil. Prat.

Svbstitvtio, inquit, Zaſius, nihil aliud eſt, quam ſequenti loco facta ſubordinatio. Fumæus ſic eam definit: Subſtitutio eſt in locum cuiuſcunque inſtituti heredis deficientis ſuppoſitio. Et recte quidem, cum fiat etiam ſubſtitutio in legatis, & donationibus cauſa mortis.text. in l.Vt heredibus.ff.de leg.2.& heredis deficientis verbum, vti generale, comprehendat omnes ſubſtitutionum ſpecies, ſiue deficiat heres in inſtitutione, quia noluerit adire, vel non potuerit, propter ætatis vel ſenſus defectum, aut alio quouis modo deficiat. Sunt autem communi calculo receptæ ſubſtitutionum quinque ſpecies; Vulgaris, Pupillaris, Exemplaris, Breuiloqua, ſeu reciproca, & Compendioſa: quæ tamē Iure cōmuni non eſt ſubſtitutio, ſed propter militum multū fauorem valet iure ſubſtitutionis. Iure autem communi non valet, ſed poteſt fieri loco illius fideicommiſſum.text.in §.fin.Inſti.de pupill. Vnde qui fideicommiſſariam ſubſtitutionem vocant, vt & recte monuit Fumæus, terminos confundunt. Aliud eſt enim Fideicommiſſum, aliud Subſtitutio. Subſtitutio nempe, vt ipſe dixit, eſt in locum deficientis ſuppoſitio. In Fideicommiſſo vero rogamus heredem, vt ab hæreditate adita deficiat, & deinde reſtituat, ſic vt neceſſe ſit illum adire, qui rogatur reſtituere l.Cogi.ff.ad Trebell. Deinde in ſubſtitutione Subſtitutus alteri directe capit hæreditatem ex teſtamento per manus hæredis inſtituti. Old. Prat.

Svbstitvtio Compendioſa, ſic dicta, quod ſub cōpendio plures ſubſtitutiones cōplectatur, cum ſubſtituitur directe, cuicunque inſtituto, quocunque tempore, certo vel incerto decefecerit vltra pupillarem 14.annorum. Quod de homine ſano intelligendum. Nam ſi furioſo, vel demēti illo modo ſubſtituatur, tum eam exemplarem vocabimus. Exemplū incerti temporis erit, ſi teſtator dicat: Inſtituo A.& quandocunque morietur, F.hæres eſto. Certi vero temporis ſpecies erit, ſi teſtator dicat de ſuo hærede; Si intra 25. annum ſuæ ætatis deceſſerit, F.hæres eſto. de qua in l.Precibus.§.fin.C.de impub. Sed obſeruandum, vt habeat nomen compendioſæ verum, oportebit eum, cui ſubſtituitur, exceſſiſſe 14. annum; intra enim illud tempus ſemper vocatur pupillaris. l.in pupilla.ff.de vulg. Fit autem compendioſa nonnunquam per verba directa, vel obliqua, vel etiam per communia, id eſt, ea quæ vt directa, & vt obliqua, ſalua recti ſermonis proprietate, interpretantur. Old. Prat. Vide fuſius Gui. Benedictum in cap.Raynutius.extr.de teſta.Vult.ad §.fin.num.1. Inſt.de pupill.ſubſtit.

Svbstitvtio, directe facta tunc dicitur, quādo per verba ſubſtitutionis nulla fides, nullum miniſterium, & nullus actus alterius cuiuſcunque requiruntur.tex.in l.1.Omne verbum, C.Com.de leg.Old.Prat.

Svbstitvtio exemplaris eſt illa, quæ ad exemplum pupillaris fit cuius perſonæ non valenti iure teſtari. veluti ſi fiat furioſo perpetuo, muto, prodigo, cui bonis interdictum eſt. Dicta exemplaris, quia eſt exemplar & imitatio pupillaris ſubſtitutionis. Ex eo certe, quia ſicut fit pupillaris impuberi, non valenti teſtari, quam diu impubes eſt, ſic fiat de furioſo, vt ei donec reſipuerit, poſſit ſubſtitui: quoniam interim prohibetur teſtari dum furit. Atq; ſicut pupillaris ſubſtitutio ceſſat, ceſſante cauſa, ſcilicet defectus ætatis, ſic & hęc finitur furioſo reſipiſcente. Hoc autem nomen exemplaris finxerunt noſtri doctores propter leges quaſdā, quæ voluerunt poſſe ſubſtitui illis miſerabilibus perſonis: cuius rei tres tantum locos in iure ciuili Fumæus annotauit. Old. Prat. vide Vult. in cōmen. Inſt.de vulg.ſubſtit.in pr.n.8.

Svbstitvtio pupillaris, eſt ordinatio hęredis à patre in teſtamento filio impuberi in poteſtate conſtituto, facta ſub ea cōditione, ſi impubes deceſſerit. Ita Fumæo erit exemplum, Titius filius meus hæres mihi eſto: & ſi Titius filius meus intra 14. annum morietur, Seius hæres eſto, à pupillo, cui fit nominata. Old. Prat. vide & Gœdd.in com.ad l.126.in pr.ff. de verb.ſign. Cuiac.10.obſ.vlt.circ.fi.Vult.in comm.Inſt.de pupill.ſubſtit.in pr.n.1.

Svbstitvtio pupillaris diuiditur in generalem, expreſſam, tacitam, & in aliam quandam partim expreſſam, & partim tacitam. Old. Prat.

Svbstitvtio pupillaris generalis eſt illa quam ſub reciproca contineri Lex declarauit in l.Iam hoc iure.ff.de vulg. eadem certe ratione, quæ ſatis infra in vulgari explicabitur. Expreſſa erit illa; Titius filius meus, hęres mihi eſto; & ſi filius meus intra 14.annum morietur, Seius hæres eſto. in §.1.Inſtit.de Pupill. Tacita ſub expreſſa vulgari comprehenditur, quia talis à lege ſubauditur, l.Si quis.C.de impub. Quarta, quę duplex eſt, compoſita ex expreſſa & tacita, cuius exemplū aſſumitur ex ſpecie l.fin.C.de inſt. & ſubſtit.ſub condit.fac. tametſi omnes Accurſiani hoc non ſentiunt, contra quos Fumæus illum caſum recte conſtituit. Old. Prat.

Svbstitvtio pupillaris opponitur vulgari, cum qua etſi nonnulla habeat communia, in pleriſque tamen diſcrepat. Illa enim introducta eſt lege 12.tab. hæc moribus.l.2.ff.de pupillar. ſubſtit. Seu iure Patriæ poteſtatis moribus introducto, l.8. ff.de his qui ſui vel alien. Illa fit à quocunque, hæc à parentibus, neque tamen iis promiſcue omnibus ſed iis duntaxat, qui inſtitutum in poteſtate habent; Illa fit hæredi cuiuis; hæc impuberi tantum. Illa hæreditatis adquiſitione expirat,

rat, hæc pubertate eius, cui ſubſtitutum eſt. Nam in illa de vnius nempe teſtatoris agitur hæreditate, in hac de hæreditate duorum, nimirum & teſtatoris & impuberis inſtituti. Vult. ad d. tit. de pupil. ſubſt. n. 2.

SVBSTITVTIO reciproca, ſeu breuiloqua, noua, & alia ſubſtituendi forma breuis eſt. ob id reciproca dicta, quod duobus fiat reciproce, veluti ſi quis duobus inſtitutis hæredibus dicat, Vos inuicem ſubſtituo. & tametſi duas aut tres poſſit cõtinere ſpecies ſubſtitutionum, non propter eam mixturã fiet tertia, ſeu diſtincta ſpecies, non magis, quam ſi quis dixerit, Hominum quidam albi; hæc enim accidentia ſunt, non ſpecies. Dicitur autem reciproca, quaſi retroducta, repetita, reflexa; quia ſicut fluctus reciprocantur in anguſto mari, id eſt, ſeſe repercutiunt refluendo, ita iſta ſubſtitutio de vno in alterum retroducitur, reflectitur, & repetitur. Quin & ſubſtitutionum ſpecies, quæ ſub reciproca continentur, ſaluę manent, nec vſquam mutatur eorum natura, & ſemper eſt vel vulgaris vel pupillaris: bene quidem alteratur, quia non tãtam vim exprimunt, ac ſi ſpecialiter expreſſæ eſſent. Itaque Dd. magiſtrali nomine, vt Zaſiano verbo loquar, vocarunt breuiloquam, propter l. cum in teſta. §. His verbis. ff. de hæred. inſtit. vbi hæc ſubſtitutio dicitur breuiter fieri. Old. Pr. Adde Forcat. in Necyom. dial. 26. n. 1.

SVBSTITVTIO vulgaris eſt, quæ à quocunque, de quocunque, & in quemcunq; caſum concipi poteſt, nihil ſpeciale habẽs. Salom. in l. Gallus. Vigl. Inſt. de vulg. ſubſtit. Fumæus; Vulgaris ſubſtitutio eſt, inquit, altera hæredis inſtitutio directa in locum non adeuntis prioris inſtituti. Intelligit autem alteram hęredis ſubſtitutionem, ſiue 2. ſiue 3. aut 4. & deinceps, quot voluerit teſtator. Nam plures gradus inſtitutionis facere poteſt: & ille omnis dicetur Subſtitutus, qui habet ante ſe inſtitutum, ſiue ſit primus inſtitutus, aut ſecundus primo ſubſtitutus, text. in §. 1. Inſt. de vulg. Directa vero ideo dicitur, quod per ſeipſum, & non per manus alterius capit hereditatem; quo à Fideicommiſſo differt. Exemplum huius ſubſtitutionis ſumit ex Mod. l. 1. de vulg. Lucius hęres eſto, ſi mihi Lucius hæres non erit, tunc Seius mihi hæres eſto. Sufficiet autem, ſi ſit expreſſa vel tacita hęredis inſtitutio. Qualis eſt illa: Si mihi legitimus hæres nõ erit, Titius hæres eſto. vt in l. ſi quis ita. & in l. Cum in teſt. ff. de hęr. inſt. Vulgaris autem ſubſtitutio 1. diuiditur in ſimplicem: cuius exemplum iã dictum eſt: & duplicem, veluti Titius hæres eſto: & ſi Titius hæres non erit, vel hæres erit, & intra pubertatem deceſſerit, Sempronius ſit hæres. Vocatur autem duplex, quia in 1. cap. habet vulgarem ſatis expreſſam, & pupillarem in 2. cap. Si intra pubertatem deceſſerit. Ita diuidebat Mode. in l. 1. de vulg. Eſt autem præter hanc & alia ſimplicis vulgaris ſubdiuiſio; vulgaris generalis, vulgaris expreſſa, & vulgaris tacita, ſeu à lege ſubaudita. Old. Prat. vide & Gœdd. in l. in vulgari 162. in pr. & §. 1. ff. de verb. ſig. ac omnino Vult. in comm. Inſt. de vulg. ſubſtit. in pr. n. 5.

SVBSTITVTIO vulgaris generalis, eſt Fumæo, quæ fit verbis generalibus, cuiuſmodi eſt Reciproca ſubſtitutio, quam aliqui vocant Breuiloquam, duobus hæredibus inſtitutis, ſi dicat teſtator; Vos hæredes meos inuicẽ ſubſtituo. nihil enim eſt præter generale nomen Subſtitutionis: cuius ſpecies ſunt vulgaris, pupillaris, & aliæ iam denominatæ, & tamen ſub illo genere continetur hæc ſpecies, vulgaris ſcilicet ſubſtitutio: tanquam fuiſſet ſpecialiter & nominatim expreſſa. text. in l. Iam hoc iure. §. Quod ais. ff. de vulg. quam tum expreſſam non dixit Iuriſconſ. neque ita proprie poſſumus appellare, quicquid noſtro Bart. placuerit. Placuit enim, Expreſſum id recte dici quod generaliter veniret. in quo ipſum lapſum, Fumæus ſcite demonſtrat: vt in eo quod putauit, generalem hanc ſubſtitutionem comprehendi ſub compendioſa. Oldendorp. Prat.

SVBSTITVTIO vulgaris expreſſa, quæ fit his verbis: Titius hæres eſto. Si Titius hæres non erit, Seius hæres eſto. Dixit Bart. ſi diis placet, prudentior adhuc expreſſiorem hac inueniri, veluti ſi quis ita ſubſtituat: Sempronium hęredem inſtituo. quod ſi Sempronius hæres eſſe nollet, Titius ſit hæres. Singularis enim caſus ille exprimitur, quo nollet eſſe hæres. Recte vero Fumæus ait, quantum ad illum caſum, expreſſiorem ſe non videre, quippe cum idem ſit dicere, Si hæres non erit: cum enim renuit eſſe hæres, euenit conditio text. in l. Cum proponas. C. de hær. inſt. Old. Prat.

SVBSTITVTIO vulgaris tacita, quæ non exprimitur verbis, ſeu ordinatione aperta teſtatoris, ſed ex interpretatione, declaratione, vel ampliatione Legis, ſubauditur, qualis eſt ea, quę ex compendioſa concipitur. de qua in l. Centurio. ff. de vulg. in l. Precib. C. de impub. & aliis ſubſtit. Gl. vlt. in l. Lucius. ff. de vulg. hanc nullo modo expreſſam, euicit Fumæus contra Bart. Old. Prat.

SVBSTITVTIO pupillaris & vulgaris quomodo diſcernantur, declaratũ eſt in verbo ſubſtitutio pupillaris opponitur: quibus differentiis adde, quod illa fit in euentum adquiſitæ hæreditatis & mortis, aut in euentum mortis duntaxat, illa in euentum non adquiſitæ hæreditatis. Item ſubſtitutio vulgaris plerunque æſtimatur ex ratione ſucceſſionis, Pupillaris vero ex ratione ſcripturæ æſtimatur, non ſucceſſionis, proinde in ea ordo ſcripturæ obſeruatur. Cuiac. in Notis ſuis ad tit. Vlp. 23. quemadm. teſt. rump.

SVBSTITVTIONES ideo adinuentas fuiſſe tradit Corr. 1. Miſc. 2. n. 3. ne teſtantium iudicia irrita, caducaq; fiant: neve teſtator ſine hærede decedat. l. vn. ad pr. C. de caduc. tollen.

SVBSTITVTIONVM, ratione ſucceſſionis duo tantum ſunt genera. Ratione perſonarum tria, vulgaris, pupillaris, Iuſtinianea. Ratione ſcripturę quatuor; nam vel primus caſus exprimitur, vel ſecundus, vel vterque, vel neuter. Idem Cuiac. in Notis ſuis ad lib. 2. Inſt. ſub tit. de pupill. ſubſtit.

SVBSTITVTIO & fideicommiſſum differunt, quod fideicommiſſo non continentur propria bona filii, ſubſtitutione continentur, l. cohæredi, §. quod ſi hæredem. ff. de vulg. & pupill. Cuiac. l. 11. obſer. 25.

SVBSTRVCTIO, eſt fabrica, quæ in fundamentis fit. Fundamenta autem foſſæ, in quibus ſubſtruitur. Glar.

SVBSTRVERE ergo, eſt ædificium à fundamentis deficiens fulcire. Hinc ſubſtructio dicta parietis fultura. Vitruu. libr. 1. Non ſolum in muro, ſed etiam in ſubſtruction b. Colu. lib. 1. Pro fultura, inquit, & ſubſtructione fungetur. Vlp. lib. 43. tit. de riuis. l. 1. Nebr.

SVBTEGMEN. l. ſi cui. ff. de leg. 3. Silius Italicus lib. 15. pag. 181.

Conſpicuus ſicuti Tyrius ſubtegmine arte.

SVBTEMEN. vide ſupra in dictione Stamen.

SVBTILE aut à telo aut à tela deductum videtur, & præpoſitione ſub, quæ in compoſitione vim aut localem aut diminutiuam habet. Si à tela, tectum aliquid & latens quod nõ niſi à peritis videri poteſt, ſignificat: quemadmodum in tela filum tenue craſſiori ſuppoſitum eſt; ſi à telo, aliquid acutum & nõ obtuſum notat, quod in omnia facile vt telum penetrare poſſit, vt annotauit Droſæus in methodo iuris.

SVBTILE ingenium in l. 2. C. de commerc. & mercat. fallax & deceptioſum exponere videtur Pontifex in Cle. abuſionibus. de pœnit. & remiſſ. Prat.

SVBTILITAS iudicialis. Eius fit mentio in l. ſi fuerit. in fin. ff. de Reb. dubiis. Obſeruandum, ſummariam cognitionem carere ſubtilitate l. 1. C. Vt in poſſeſſio. leg. Nõ debet (ait Antoninus Pius) is qui iuri dicundo præeſt, ſubtiliter cognoſcere. Obſeruandum vero, verbum ſubtilitatis anceps eſſe, & in iure noſtro in malam etiam partem accipi, nempe pro captione, pro maligna adinuentione, pro fallacia, vt in l. ſicut, §. pen. ff. Quibus mod. pign. vel hypo. ſol. ca. dilecti. de Iudic. Clem. 2. eo. tit. & ibi Gl. l. Sancimus. C. ad Treb. cum mult. ſimil. Vide Zaſ. in Apol. ad Eckium. Spieg.

SVBTILITAS benignitati opponitur, tanquam ſummum ius æquitati, l. ſi tibi 20. de reb. cred. l. ſi tibi. ff. de don. Prat.

SVBTILITAS iuris, ęquo & bono dicitur obſiſtere l. filio pręterito. ff. de iniuſt. teſtam. Et ſubtilis ratio. l. per fundum. ff. de ſeruit. ruſtic. præd.

SVBTILITAS iuris, quia tendit ad læſionem alterius, omnino reprobatur, & eſt oppoſita ſimplicitati, quæ ſolet dici amica legum. l. Si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. l. Gallus. §. Quidam recte. ff. de lib. & poſthu. Simpliciter enim fieri dicitur id, quod ſine fraudis conſcientia fit. l. Ait prætor. §. Si quis particeps. ff. de his quæ in fraud. credito. Alia ſubtilitas eſt ad inueſtigandam vniuſcuiuſque negotii iuſtitiam ex circumſtantiis, ſecundum artem boni & æqui l. 1. in pr. ff. de iuſt. & iur. Ea non opponitur ſimplicitati, ſed maximum adfert robur. Vnde iudiciaria ſubtilitas appellatur in l. ſi fuerit. §. Sin autem. ff. de reb. dub. Et huius ſubtilitatis frequentiſſima eſt mentio in legib. Old. Prat.

SVBTILITER id eſt, ſummatim, in l. 1. C. vt in poſſ. legator.

SVBTRAHERE furto, i. furari, in l. 9. C. de furt.

SVBTRAHERE pecora, l. 1. §. 1. ff. de abig. rem. l. 40. ff. de noxalib. pro ſurripere & inuito domino contrectare. l. 225. ff. de verb. ſign. Subtrahere reum mors dicitur vel alia pœna. l. 19. ff. ad l. Iul. de adult. Briſſ.

SVBVASALLVS *ein affter Lehenmann*, qui ab alio fit quaſi ſubſtituendo factus Vaſallus, vt dicit Old.

SVBVENIRE dicitur prætor, l. 7. §. prætori. ff. de iniur.

SVBVERTERE libertatem, l. 1. §. vlt. ff. de legit. tut.

SVBVERBVSTÆ, ſunt ſtigmatiæ, quaſi verubus vſtæ, ceu ſubueruſtæ. Feſtus, Plaut. Tertul. de pallio: Libertinos, inquit, in equeſtribus ſubuerbuſtos, in liberalibus, &c. Goth. ad l. 1. §. 8. de fugitiu.

SVBVLO, vt inquit Feſtus Pompeius, Hetruſca dictio eſt, qua ſignificatur Tibicen, quod ipſum & Q. Enni. Poeta in hoc verſu poſuit:

Subulo quondam marinas propter aſtabat,
---- aquas.

Vt M. Varro notauit in libro de verbis poeticis. Huius, inquit, verbi radices haud quidem in Latio, verum in Hetruria petendæ ſunt. Sed illud inprimis ſeruandum eſt, hanc vocem & in cœnis Macrobianis haberi, quo loco de iocis ac dicteriis

differit,quæ in cœnis & compotationibus ad vrbanitatem & gratiam merito exiguntur. Neque illa, inquit, proferenda ſunt,quæ planipedes aut Subulones ſolent.De ſubulis etiam notum eſt omnibus acceptas eſſe pro mucronatis ſpiculis, quorum ſit vſus in lanificiis ad pectenda vellera. Hinc illud ab Anneo Seneca dicitur:Indignum eſſe pro diis hominibuſque in aciem, ſuſcepta ſubula, armatum deſcendere.Plinius in ceruorum cornibus ſubulas nuncupat, quæ à Græcis παττάλια appellantur.Crinit.lib.18.c.13.

Svbvrbana poſſeſſio. l.41. §.legauerat. ff.de leg.3.Suburbana regio Italiæ.Colum.lib.11.pag.381. item ſuburbana villa.l. 1.§.dies.ff.quand.app.ſit alias ſuburbanum prædium.l.38.§. Iulius.ff.ord.& §.Lucius.& l.93.ff.de legat.3.

Svbvrbicariæ regiones,& ſuburbicariæ partes,quæ ab Italiæ regionibus ſeparatur in l.9.de anno.& tribut.in C.Th. l.12. de extraor.mun.in eo.C.l.12.de indulg.deb.eo.& in notitia Imperii Rom. vbi de Comite rerum priuatarum per occidentem tractatur.Suburbicariæ autem regiones dicuntur etiam vrbicariæ,in l.1.C.Th.Si per obrep.fuer.impet.l.14.C. de ind.deb.l.3.C.Th.quib.eq.vſ.l.9.C.Th.de extra.mun.& apud Caium & Theodoſ.autores limitum, Tuſcia vrbicaria & annonaria, vt Picenum aliud ſuburbicarium, aliud annonarium , d.l.12. C.Th.de ind.deb.& in Notitia Imp.Roma. Hinc & ſuburbicariæ Eccleſiæ apud Rufinum Aquileienſem in canone ſexto Niceni concilii.Prat.

Svccedanea hoſtia olim dicebatur, quæ in alterius locum ſacrificiis adhibebatur,vt Gell. li.4.c.6.& Seruius in 8.Ænei. ſcribunt.Apul.lib.8.de aſino aur.Sed poſtquam non ceruam pro virgine ſed aſinum pro homine ſuccedaneum videre.Pr.

Svccedanevs culpæ,qui in culpam ſuccedit,l.4.ff.de mag.conuen.Succedaneus damni l.10.C.qui da.tu. Succedaneus functionis,l.27.C.de decurion.Succedaneus ſolutionis,l.3.C.de fund.rei priuat. Prat.

Svccedanevs alieni periculi, dicitur in quem incommodum periculi alieni, hoc eſt cuius culpam alter ſuſtinet,redundat Vlp.l.3.in fine,ff.de adminiſtr.tut. Plane ſi non conſentiant tutores Prætori,ſed velint omnes gerere,quia fidem non habeant electo , nec patiuntur ſuccedanei eſſe alieni periculi. Plaut.Epid.

Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam?
Vt meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccedaneum?

Nam ſtultitiæ tuæ dixit pro Tergo tuo,cui periculũ à ſtultitia imminet.Vlp.l.4.ff.de magiſtr.conuen.Nam magiſtratus quidem in omne periculum ſuccedit, hæres ipſius dolo proximæ culpæ ſuccedaneus eſt.Hot.Prat.

Svccessio dicitur, cum priore ſubducto de poteſtate ſuo hærede,vlterior in proximum locum ſuccedit l.28.§.1. ff.de liber.& poſt.Et Succedere,pro in ſui hæredis locum ſuccedere ſublato de medio vel morte,vel pœna,vel captiuitate,vel emancipatione eo qui præcedebat l.29.§.videndum. & §.ille caſus.ff.de liber.& poſt.l.2.ff.de vulg.& pup.l.6.§.1.& l.13. ff.de iniuſto rupt.Plane quod in l.1.§.interdum.ff. de ſuis & legit.dicitur,in ſuis ſucceſſionem non eſſe , hunc ſenſum habet, vt eo qui primũ locum mortis tẽpore tenebat mortuo, ſequens vt ſuus hæres non admittatur aliter atq; ſi ante eũ alii delata hæreditas non eſſet. Quomodo & in hæreditate legitima ſucceſſionem non eſſe, cum Paulo lib.4.Senten.tit. 8.ſcribit Iuſtin.in §.placebat. Inſtit.de legit.adgnat.ſucceſſ. Briſſ.& Prat.

Svccessio generaliſſime accepta,ſignificat quamuis in locum alterius conceſſionem. Quomodocunque enim quis in locũ alterius conceſſerit, is ſemper recte dicetur ſucceſſiſſe. Illa conceſſio ita fit interdum in locum alterius viuentis, interdum in locum alterius defuncti:atque vtriuſq; illius ſiue viuentis ſiue defuncti locum , nempe officii ſeu dignitatis vel rei. Sed illa quæ fit in locum officii ſeu dignitatis,nullũ tribuit dominium : Hæc autem quæ fit in locum alterius,contemplatione rei , ita vt res , quæ alterius illius fuit,in ipſius ſucceſſorem transferatur , hæc demum illa eſt , quæ confert dominium,modo fiat legitime. Eſt & ſucceſſio quædã rerum ſingularium,eaq; non eſt vniuerſalis ſed ſingularis,quod tot iuris noſtri locis comprobatur, quot locis ſucceſſio in ius vniuerſum & ſucceſſio in rem inter ſe ſibi inuicem opponuntur,vt fit in l.fi.in fin.ff.de except.rei vend. l.7.in fi. & l.ſeq. de iureiur.l.24.§.adiicitur.de dam.inf.l.1.§.illud tenendũ.ff. quod legat.& paſſim,quibus locis ſucceſſio in ius ſiue per vniuerſitatem,ſiue in bona vniuerſa diſtinguitur à ſucceſſione quæ fit in rem. Ita ſucceſſio vniuerſalis vna eſt,alia ſingularis;illa proprie eſt iuris,hæc rei:non quod per illã non etiam acquiratur res,aut per hanc non etiã acquiratur ius, vtrobique enim(niſi circumſtantiæ diuerſum ſuadeant)pleno iure res acquiritur,ita vt & res ipſa habeatur,atque omne ipſius ius,ſed quod illa ſit titulus ſiue modus eiuſmodi,in quo non ſpectatur,vtrum res aliquæ ſint in quas ſuccedi poſſit (quoniam & ei,qui nihil omnino in bonis habuit, ſuccedi poteſt, non quidem proprie in rem, quippe quæ nulla exiſtat,ſed in ius,hoc eſt,in facultatẽ ſiue poteſtatem omni illo iure viuendi , quod defunctus habuit) hæc vero titulus ſiue modus ſit eiuſmodi,vt niſi res aliqua ſit,in qua ſuccedi poſſit,ſucceſſio etiam nulla ſit,atq; ne fingi quidem poſſit. Ita in ſucceſſione vniuerſali ſemper eſt ius, non etiam ſemper res, in quo ſuccedatur , in ſucceſſione ſingulari , ſi rem tollas,ſucceſſionem etiam ſuſtuleris:& rurſus in ſucceſſione vniuerſali principaliter ius acquirimus, & quia eſt ius,per conſequens etiã rem ipſam,aut certe rei perſequendæ facultatem, ſi modo res vlla ſit, in hac vero principaliter acquirimus rem, & per hanc per conſequens etiã ius:atque adeo ibi ius prius eſt re,hic res prior eſt iure;& rurſus ibi ius dominatur, hic dominatur factum; ibi ſæpe fictio iuris eſt,hic nunquam ſed ſemper veritas. Hinc ſucceſſio vniuerſalis eſt,quæ fit in locum alterius titulo vniuerſali,cuiuſmod. titulus eſt hæreditatis. Singularis eſt , quæ fit in locum alterius titulo ſingulari, cuiuſmodi titulus eſt legati,item titulus donationis,l.ſi tibi 17.§.pactũ ff.de pact.Vtraque hæc ſucceſſio eſt ex lege ſiue iure,ita tamen,vt lex ſiue ius in ſui ſocietatem aſciſcat voluntatem hominis , ſemper in ſucceſſione ſingulari,non ſemper in ſucceſſione vniuerſali, quam interdum ius ſolum ſine hominis voluntate conſtituit.Cæterum omnis illa ſucceſſio, in qua cum lege concurrit factum hominis , dicitur fieri ex hominis diſpoſitione , eaque diſpoſitio eſt vel inter viuos , vel mortis cauſa. Diſpoſitio inter viuos fit per conuentiones, ſiue illæ ſint contractus,ſiue nudum pactum. Cæterum in quæſtione de ſucceſſione,primũ omnium diſpiciendũ eſt, an is de cuius ſucceſſione quæritur, vltimam ſuam voluntatem ante mortẽ ſuam declarauerit nec ne.Quandiu enim vltima voluntas aliqua eſt,eaque de iure ſubſiſtit,tamdiu ad ſucceſſionem,quę dicitur fieri ab inteſtato, id eſt,quæ eſt ex ſola lege,perueniri non poteſt,l.quamdiu.89.ff.de reg.iur.l.quamdiu.39.ff.de acquir.vel omit.hered.l.antequam.C.commun.de ſucceſſ.l. 2.C.vnde liberi , Vult.in comm.Inſt.ad tit.de teſtam.ordinand.n.4.5.& ſeq.

Svccessio quædam eſt,de gradu in gradum, vt poſt filiũ ſuccedat nepos,qui eſt in ſecundo gradu, & poſt nepotem Pronepos,qui eſt in tertio:& quædam eſt de capite in caput,hoc explico:agnatorum eſt vnum caput,cognatorum aliud, vnde vir & vxor eſt aliud : excluſis agnatis vocantur cognati : excluſis cognatis vocantur vir & vxor.not.gl.in rub.de ſucceſſ. edict.Io.Bell.Etym.

Svccessio graduum dicitur,cum primo eorum graduum qui in ordine aliquo ſunt, omittente inſequens admittitur, plures enim in ordine fere vnoquoque reperiuntur gradus , l. 1.ff.de ſucceſſio.edict.§.cum igitur.7. Inſt. de bonor.poſſeſſ. Hoto.

Svccessio naturalis eſt ex parte matris:Legitima, id eſt, quæ ſecundum leges datur,ex parte patris,gloſſ.l.1.C.vnde vir & vxor.Prat.

Svccessio ordinum,eſt cum ordo perſonarum vniuerſus , cui potiſſimum poſſeſſio deferebatur,illam omiſit:veluti liberorum, aut legitimorum , aut cognatorum l.1. ff. quis ord.in bon.poſſ. eademque ſucceſſio de capite in caput appellatur l.5.C.qui admitt.ad bon.poſſ.Hot.Prat.

Svccessio perſonarum,eſt cum priore gradu vacuo,is qui inferiorem tenebat eius in locum aſcendit l.1. §. ſi filius, ff.de ſuis & legit.l.3.C.eo.Hot.Prat.

Svccessio rerum,eſt cum perſona non tam perſonę,quam rebus ſuccedit. ea autem duplex eſt. nam aut in ius vniuerſum eſt : qualis eſt hæredum , & eorum qui bonorum poſſeſſores ſunt;aut in res ſingulares l.1.§.in locum.ff. quod legat.l.7. & 8.ff.de iureiur.l.vlt.ff.de except.rei vend.Hot.Prat.

Svccessionvm gradus tres,liberorum,legitimorum & cognatorum explicat Alc.in Parad.lib.4.c.4.Spieg.

Svccessor vniuerſitatis iure ciuili eſt,aut qui directo heres ex teſtamento, vel ab inteſtato, legis,SCti,edicti,conſtitutionumq; beneficio.l.1.2.3.4.ff.de pet.hered.aut oblique per fideicommiſſum ſucceſſit,§.fi.Inſt.per quas perſon.nob.acq. tit.Inſt.de fideic.her. Sed & is hoc iure vniuerſitatis ſucceſſor eſt, qui per arrogationem acquirit.tit. Inſt.de acquiſ.per arrogat. & cui libertatis conſeruandæ cauſa bona addicuntur,Inſt.de eo cui libert.cauſ.bon.addic. Gœdd.ad l.70.§.1. n.2.de verb.ſig.

Svccessorem dare,vel mittere,eſt magiſtratũ abrogare: quod nunc officium auferre vulgo dicimus,inquit Bud. Vnde apud Vlp. in l.2. ad l.Iul.Maieſt. dicentem : Quiue de prouincia, cum ei ſucceſſum eſſet,non diſceſſit,pro abrogatum ei imperium eſſe,accipiendum eſt.Spieg.

Svccessores alii in vniuerſum,alii in rem ſuccedunt l.vlt.ff. de except. rei vend. l.19.§.deinde. ff.de ædilic.ed.l.7.in fin. & l.8.ff. de iureiur. Ita Succeſſio per donationem in l.17.§. pactum.ff.de pact. Succeſſorum itaque verbo non ſolum qui in vniuerſa bona , ſed & qui in rei dominium ſucceſſerint in ſtipulatione damni infecti continentur l.34.§.adiicitur.ff.de damn.infec. In locumque ſucceſſiſſe accipimus ſiue per vniuerſitatẽ,ſiue in rem ſucceſſerint l.1.§.in locum. ff. quod legator. Et ideo cum hæredẽ ſignificare volumus iuris ſucceſſorem

ſpem dicimus l.9.§.1.ff.de eden.§.legatariis.Inſt.de teſtam. ordin.& in locum hæreditario iure ſuccedentem l.vlt.ff.pro ſuo. quos in locum & in ius ſuccedere ait Paul. in d.l.9.§.1. & l.42.& l.177.ff.de diuerſ.reg. Qui autem per vniuerſitatē ſuccedunt,vel ciuili,vel honorario iure ſuccedunt l.1.in fin. ff.de muner.& honor.Vnde quidam honorarii ſunt ſucceſſores,veluti bon.poſſeſſ. & quib.ex Treb. SCto hæreditas reſtituta eſt l.24.ff.fam.erciſc.l.9.§.illud.ff.de interrog.in iur. fac.l.7.in fin.ff.de cond.furt.Briſſ.Prat.

SVCCESSORIVM edictum & Succeſſorium caput dicitur, quo inter bonorum poſſeſſores ſucceſſionis gradus definiti ſunt, & vno repudiante vel omittente, vel tempore excluſo ſequentes in locum eius admittantur l.1.ff.de ſucceſſ.ed.l.vlt. C.eo.tit. l.1.§.pen. ff. de iur.& fact.ign.Vlp.in Inſtit.tit.28. Briſſ.Vel vt Prat. Succeſſorium edictum eſt id, quo prætor ſucceſſionem permiſit: id eſt, ius inter eos quibus bonorum poſſeſſiones deferuntur, vt in locum eorum qui poſtulationem omiſerint,ſequentes ſuccedere ſubireque poſſint. l.1.ff. de ſucceſſ.edict.

SVCCESSORES hæredum Modeſt.in l.annuum. de An.leg. Succeſſores,ait,hæredum negant ſe debere.

SVCCESSOR ſimpliciter pro eo qui ſuccedit in magiſtratum. l. 17.§.nominati.ff.ad municip.

SVCCIDA lana, à ſuccidendo: quod talis ſit, qualis ſucciſa eſt. hoc eſt plena ſordib.Varro à ſudore deriuat.5. de Re ruſtic. Spieg.

SVCCIDERE arbores.l.1.§.hoc autem.ff.de oper.nou.nunt.Br.

SVCCIDIVM.Quære,Laridum.

SVCCINVM, gemma eſt ex gummi arboris gleſſariæ congelata, quam diximus à Grçcis appellari electrum.Iuuenal.In cuius manib.ceu pinguia ſuccina tritas Cernis ephemacidas.Mart. Incluſit tenuem ſuccina gemma feram. Plin.de ſuccino, deque medicamentis ex eo multa lib.37.Nebr.

SVCCINCTVS pro homine armato,& militiæ ſtudioſo capitur, atque adeo pro omni, qui eſt alicuius virtutis & induſtriæ, contra qui eſt mollis,ignauus,& militię inhabilis,diſcinctus nominatur.Perſius:

Non pudet ad mortem diſcincti viuere: Naccæ.

Et Liuius lib.7.belli Punici:Diſtrictus gladiis diſcinctos deſtituit.At Horatius.

Altius at nos præcinctis vnum.

Et Plin.li.7.Epiſt. Sicut in caſtris,ſic in literis noſtris plures cultui pagano quos cinctos & armatos reperias, id eſt, quos plebeios & rudes literarum exiſtimes, qui tamen ſunt pereruditi & magnæ induſtriæ.Conn.comm.lib.9.c.5.n.8.

SVCCISIVIS operis fieri dicitur, quod horis quibuſdam quaſi furtiuis agitur, vbi iam ordinariis ac legitimis officiis perfuncti ſumus. Metaphora traducta à mercenariis,aut ſeruis, qui præter pactas operas quas debent, extra iuſtas illas horas nonnihil etiam operantur ſibi, quod cedat in peculium. Ex Eraſ.Spieg.

SVCCVMBERE,non obtinere,paria ſunt.l.Pola.C.de his quib.vt indig.Succumbere neceſſitati l.45.§.vlt.ff.de excuſ.

SVCCVRRERE dicitur prætor l.20.§.ſi liber.ff.de bonis lib.Succurri reo aut exceptione aut interpretatione,l.17.ff.de pecu. conſt.Succurrendum ei erat,l.4.§.vlt.ff.de doli mali except. Succurſum eſt,l.3.C.de fideicomm.liber.Briſſ.

SVCVLA (inquit Budæus) machina eſt tractoria quæ vectibus verſatur,vide Vitruu.lib.10.c.4.& 5.Conſtat enim tereti ligno, duobus aut pluribus vectibus traiecto, vtrinque æqua extantibus longitudine.hæc dũ verſatur,funis qui ductarius dicitur,circa eam obuoluitur.Vlp.in l.ſed addes.§.illud nobis.ff.locati.Quod ſi ait,regulis olea prematur,& prelum,& ſuculam,& regulas,& tympanum,& trochleas, quibus releuetur prelum,dominum præſtare oportere.Spieg.Prat.

SVDOREM aquæ in legib.vocari Seneca lib.3. c.15. Natu.Quæſtio.ſcribit,qua guttæ quædã vel preſſura loci elidu ntur,vel æſtu euocantur.Quod Briſſ.ad interpretationem l.1.§.caput aquæ.ff.de aq.cottid.trahit,in qua ita eſt.Plane ſi aqua ſudoribus manando in aliquem locum effluere atque ibi apparere incipit.Vitruu.lib.8.c.1.In terra autē nigra ſudores & ſtillæ inueniuntur exiles, quæ ex hibernis tempeſtatibus collectæ in ſpiſſis & ſolidis locis ſubſidunt.Quod ipſum Pallad.lib.9. c.8.tradens,Nigra ait,terra humores & ſtillicidia nõ magna ex hibernis imbribus & liquore collecta.& mox:Sequēti die aperto loco ſi in eodem vaſe ſudores intrinſecus inueniãtur, aut ſtillæ,aquas ibi eſſe non dubites.vide Gotho.ad d.l.1.§. caput aquæ 8.ff.de aqua quotid.Briſſ.Prat.

SVES pecorum appellatione continentur, quia & hi gregatim paſcuntur, quod Homeri autoritate probat Martian.in l.legatis ſeruis.§.pecoribus.de legat.3.Spieg.Prat.

SVFFECTVS Conſul ait Iſidor.lib.10.eſt,qui pro alio ſubſtituitur.Sic enim appellabatur,qui in demortui Conſulis locum ſufficiebatur l.2. §. Labeo. ff.de orig.iur. Lamprid.in Alex. Conſules quoſcunque vel ordinarios vel ſuffectos creauit,ex Senatus ſententia nominauit. Spartian.in Caracalla, Heliũ, Pertinacem ſuffectum Conſulem ob hoc ſolum quod filius eſſet Imperatoris,occidi iuſſit.Suet.in Iulio c.80.Q.Maximo ſuffecto trimeſtriq; conſuli.Idem in Auguſto c.26. Die Kalendarum Ianuar. cum mane pro æde Capitolini Iouis paululum curuli ſella præſediſſet, honore abiit, ſuffecto alio in locum ſuum. Ab ordinariis autem Conſulibus non etiam à ſuffectis anni computabantur. Et idcirco minor eos honor, minor laus ſequebatur. Auſon.in Gratia.action. Sed conſulatus ille cuiuſmodi?Ordinario ſuffectus,bimeſtri ſpacio interpoſitus, in ſexta anni parte conſumptus, quærendum vt reliquerit tantus Orator,quibus Conſulibus geſſerit conſulatum.Briſſ.

SVFFERRE litis æſtimationem.l.ſed ſi vnius.§.cum ſeruus.ff.de iniuriis.Sufferre autem litis ęſtimationem victus dicitur,qui pretium hominis dat.l.21. ff.de euictionibus. Sufferre condemnationem dicitur in l.2.C.de noxal.act. & ſufferre multam.l.vlt.ff.de termino moto.

SVFFICERE, pro ſatis eſſe,datiuo,vt apud Pomponium l.2.de Origin.iur. §. Poſt deinde, pro ſubminiſtrare & maculare, accuſatiuo iungitur. Item ſufficere conſulem, eſt in locum eius, qui ambitus damnatus ſit, vel mortuus, aliam facere. Nam particula ſub,in compoſitione ſignificat in locum aliorum.inde ſupplere & ſupplementum,& Subortiri dicta ſunt. Spiegelius.

SVFFICERE operi, adminiſtrationi,negociis. l.13.ff.de tutel.l. pen.§.vlt. de excuſ.tut. l.5.§.ſed ſi filius. ff.de liber.adgnat. Prat.Briſſ.

SVFFICERE dicuntur fructus quando competenter ſufficiunt, licet non extenſiue,c.cum M.Ferra.de conſtit.Prat.

SVFFICIENS portio quæ ſit,vide cap.extirpandæ.de præbend. Prat.

SVFFICIENS ſubſtantia,ex qua quis ſuſtentari poteſt,teſte Papin.l.hæres.ff.de petit.hær.Spieg.

SVFFICIT maritum indemnem præſtari, non etiam lucrum ſentire.l.quotiens.in fin.ff.de iur.dot. Sufficit patrono ſi nihil de ſuo in necem eius libertus alienauit, non ſi non acquiſiuit. l. 1. §.vtrum autem. verſic. in cæteris. ff. ſi quid in fraud.patr.

SVFFICIT, hoc verbum denotat, quod fieri poteſt. non quod debet.

SVFFICIVNT tibi vineæ, vel fundus: fideicommiſſum eſt. quoniam & illud fideicommiſſum eſſe arbitramur.Contentus eſto illa re.autor Vlpian.de Legat.3.l.fideicommiſſa.§.ſi quis ita.Spieg.

SVFFICIENTER, clare & euidenter,c.præſentium.de teſtib.in 6.c.in noſtris.de conceſſ.præb.Prat.

SVFFLAMEN litis: Iuuenal. Nec res atteritur longo ſufflamine litis.Prat.

SVFFODERE l.11.ff.de aq.& aq.pluuia.

SVFFRAGIA pro vocibus & ſcitis, quibus vel in magiſtratu mandando,vel reo iudicando,vel lege,aut rogatione ſciſcēda, aliaue qua re ſtatuenda voluntatem ſuam quiſque indicat. l.32.ff.de legib.leg.1. ff.de offic.quæſtor.l.5.ff.quod cuiuſque vniuerſit.l.6.§.1.ff.de decurion. l.8.ff. de munerib.& honorib.l.5.ff.famil.erciſ.l.vlt.ff.de præd.decurion. Briſſ.

SVFFRAGIVM dicitur vox illa, qua vnuſquiſque ſuam declarat voluntatem,de aliquo ad magiſtratum eligendo:Pomponius in l.2.§.iiſdem temporib.ff.de orig.iur. Dicti ſunt (ait) tribuni,quod olim in tres partes populus diuiſus erat,& ex ſingulis ſinguli creabantur,vel quia tribuum ſuffragio creabantur.Iuuen.Satyr.8.

Libera ſi dentur populo ſuffragia,quis tam
Perditus,vt dubitet Senecam præferre Neroni?

Aliquando tamen ſuffragium pro auxilio accipitur,vt in tit. C.de ſuffragiis.Nam quod in Nouellis legitur,Vt iudices ſine quoquo ſuffragio fiant, inſulſiſſime verſum eſt e Græco Iuſtiniani C.Sed à Gręgorio Haloandro,homine(teſte Old. 12.Tab.) doctiſſimo, & de repub. optime ſemper merito, ſic reſtitutum eſt, vt præſides abſque vlla datione pecuniæ ad officia mittantur. Cæterum,ſuffragia ab initio palam & voces ferebantur,poſtea legibus latis,per tabellam dari cœperunt,vt nimia ſuffragandi libido in non bonis cauſis eriperetur potentiſſimis. Primam enim tabellariam legem Gabinius tulit, vt per ſuffragia in tabella deſcripta magiſtratus mandarentur. Biennio poſt lex Caſſia tabellaria ſecuta eſt, quam Lucius Caſſius nobilis homo tulit,vt per tabellam,niſi in perduellionis crimine,populus iudicaret. Tertia lex tabellaria Carbonis ſeditioſi,atq; improbi ciuis,fuit, qua cautum eſt,vt per tabellam iuberentur, ferrenturq; leges,ac etiam vetarentur.Extat etiam lex 12.Tab.huiuſmodi:Creatio magiſtratuũ,& iudicia,populi iuſſa,vetita, cum ſenatus ſuffragio quum ſciſcētur,optimatibus nota, plebi libera ſunto. Hac vero lege libertatis ſpecies datur, bonorum autoritas retinetur,& contentionis cauſa tollitur. Cæſar poſtmodum libera populo ſuffragia abſtulit.Vnde Mod.dicit legem Iuliã de ambitu in vrbe ſuis ceſſaſſe temporibus: quia tunc ad principis curam non populi fauorem, magiſtratuum creatio pertinebat.Ancho.

Svffragivm etiam in conſtitutionibus ſignificat impetrationem beneficii,quod quis alteri,à quo rogatus erat,à Principe,apud quem gratia valebat,eſt eblanditus:ſed auxilium & patrocinium honorum adipiſcendorum cauſa latum ac præſtitum,l.vn.C. de ſuffrag. l.1.ſi cert.pet.de ſuffrag.in C.Th. l.7.C.de aduo.diuerſ.iud. l.36.l.44.de decurionib.in C.Th. Nou.Conſtit.6. Lamprid.in Alex. Quod cum factum eſſet, & Thurinus ſuffragium promiſiſſet,dixiſſetque ſe quędã Imperatori dixiſſe cum nihil dixiſſet, &c. Briſſ. Ex Liuii verbis li.1.triplicem fuiſſe ferendorũ ſuffragiorum rationem intelligimus:primam eam,quamRomulus inſtituit,alteram eam, cuius Seruius Tullius auctor fuit & inuentor , vt gradus eſſent ii,quos Liuius dicto lib.1.expoſuit,tertiam quam ſua ętate ab ſuperioribus diuerſam eſſe affirmat.Qua autem inſtituta à Seruio ratione , niſi variaretur ſententiis inter equites,& primæ claſſis pedites infra non deſcenderetur, Liuius non exponit,ſed nos ex Dionyſio iam oſtendimus , nimirum hoc idcirco fieri ſolitum , quod illi vniuerſi reliquas tribus centuriis ſuperarent.Id quod tamen Ioachimo Petronio li. 3. de magiſtratib.Romanis non longe à principio falſum videtur.Nam cum ſecundæ claſſis viginti eſſent centuriæ, tertiæ 50.quartæ 25.quintę 30.efficitur profecto maiorem harũ numerum eſſe;quam equitum & primæ claſſis, quæ ex ipſius Dionyſii ſententia decem & octo centurias explebant. Itaq; magis adducitur vt credat, hunc honorem equitibus,& primæ claſſis peditibus tributum eſſe, vt ſi in ferendis ſuffragiis vnum idemq; ſentirent,eorum valeret ſententia.non diffitetur tamen Dionyſii rationem ſententiæ eius de numero cẽturiarum conuenire. Equites enim facit explentes decem & octo centurias,primam claſſem octoginta, ſecundam duas & viginti adiunctis fabris,tertiam viginti,quartam duas & viginti,quintam 30.&c.

Svffragia emendicata dicit Imp.Gord.in l.ſinguli.C.de accuſat. quæ ſcilicet precibus & munuſculis extorta & obtenta ſunt.Prat.

Svffragivm quoque,teſte Cuiacio,pecunia eſt,quæ ſuffragatoribus aulicis datur promittiturve honoris adipiſcendi cauſa , quo nomine erat actio , ſi certum peteretur de ſuffragio: nec in honoribus,qui à principe deferuntur,locus legi Iulię de ambitu.Et eodem ſuffragii titulo principes etiam ipſi,qui honorem deferebant,pecunias accipiebant,quæ ſuffragia ἀπονηκῶ vocantur in formula iuriſiurandi Nouellæ Iuſtiniani octauæ,de præſidibus ſubiecta. Sed hoc omne ſuffragiorum genus ſuſtulit Iuſtinianus eadem Nouella , imitatus Nouellam Theodoſii , quæ extat l.vlt.C.ad l.Iul.rep. & Tiberius Nouell.161. generaliter vetans ſuffragii nomine quidquam vel ſuffragatoribus dari,vel publicis rationibus inferri. Cuiac.in expoſitione ad d.Nou.Iuſtin.8.de præſidib.

Svffvgivm , locus ad euitandum imbrem, vel tempeſtatem, aut calorem,vel aliud diſcrimen,Superficies. Spieg.

Svffvltvra ſpecies eſt acceſſionis , de qua vide Vult. ad §.ſi tamen 17.Inſt.de diuiſ.rer.

Svggerere & requirere opponuntur ita.hoc magis ſuggereris eſt quam requirentis. l.1. §. qui quæſtionem. D.de quæſtionibus. item ſuggerere, id eſt allegare. l.8.C.ad l.Falcid. Briſſ.

Svggestvm eſt. Paul.de legat.3.in fin.l.Ofidius quidam ait à parte legatarii ſuggeſtum eſt , quædam à colonis poſt mortem patrisfamilias exacta , hoc eſt, pro legatario,vel in gratiam & fauorem legatarii.Sic vſurpatur à Cicerone in Bruto,quum ait : Vt nemo contra ciuium perditorum popularem turbulentamque clementiam à Senatu & à bonorum cauſa ſteterit conſtantius: hoc eſt,Senatui ſtuduerit & fauerit,eumque tutatus fuerit. Videtur autem Iuriſcoſ.Suggeſtum eſt, poſuiſſe pro relatum eſt,narratum, ſiue iudicatum. *Furget ragen,angezeigt*.Proprie enim ſuggerere,idem eſt quod ſubminiſtrare,c.priu.vbi Archid.70.diſtin.Spieg.

Svggillare,proprie eſt liuido colore inquinare: vt cum ictu fuſtis percuſſa cutis ſanie ſeſe ſuffundente nigreſcit.Sic enim Suggillata in facie dicuntur , vt vibices in corpore , ὑπώπια Græce,quod ſub oculis maxime appareant.Et per metaphoram Suggillare,pro deridere,& reprehendere ponitur. Bud. in l.ſed ſi hac lege §.1.de in ius vocand. Atque ideo Suggillare deridere,eſt: quod qui ex contuſione liuores contraxerunt , derideri ſolent. Vlpian. de iniur. l.item apud Labeonem:Si quis,inquit,non ad ſuggillationem domini ſeruo iniuriam facit.Idem in l.10.§.8.ff.de in ius vocan. Permiſſurus enim eſt, ſi famoſa actio non ſit,vel pudorem non ſuggillat. Nebriſſ.Prat.

Svggrvnda , vel Suggruenda (varie enim in Pandectis Florentinis hoc verbum ſcribitur) ſunt proiecta ex ædibus quæ ita prouehuntur & protenduntur, vt nuſquam requieſcant. vel : pars tecti vltra ſtructuram ædium proiecta & prominens , qua ſtillicidia à parietibus arceantur, qualia fere ſunt Lugdunenſia tecta : videl.242. §.inter. ff. de verb.ſign.l.5.in ſin. ff. de his qui deiecer.vel effud. Rubr. de damn.infect.& ſuggrundis & proiectis,apud Vitruu.lib.2.cap.9. Subgrundæ vocantur. Vnde Subgrundationem idem dixit libr.4.c.2. Suggrundas etiam Varro lib.3.de re ruſtica dixit.Græci γεισηπόδισματα appellantur. Sic enim Moſchopul.in libris περὶ σχεδῶν γεισηπόδισματα αἱ περιβολαὶ τῆς ὑπὲρ τῶν οἰκημάτων αἱ ὑπὲρ τῶν κάτω τοίχους περιέχουσαι , γεισήποδες καὶ τὰ φέροντα αὐτὰς ξύλα.Briſſon. Prat.vide Bud.in annot.prior.ad Pandect.Corraſ.3.Miſcell. c.vlt.n.12.

Svggrvndia reliqua ſunt proiecta quæ vel in tecto vel qualibet alia ædium parte ſunt , non ſolum proſpiciendi , ſed & ſtillicidii,auertendi cauſa: dicta à ſuggrediendo , quod quaſi latenter & pedetentim progrediantur e parietibus & tectis. Vide Gœdd.ad l.242.§.inter proiectum 1.n.2.

Svi hæredes defuncto eſſe,apud Caium,leg.3.ff. de petit.hær. Spieg.

Svi hæredes etiam agnati dicuntur leg.filius , de ſuis & legit. hæred.l.1.C.§.1.de grad.affin.l.de bonis. §. huic autem , de Carb.edict. Sed differentiæ cauſa ſeparantur ſui ab agnatis. In ordine ſuorum non ſeruatur gradus prærogatiua : quod ſecus eſt in ordine agnatorum. Hi diuidunt hæreditatem in capita,illi in ſtirpes. In his habetur diſcretio ſexus, in illis non item.Hi fiunt hæredes aditione,illi exiſtunt. His capite diminutis non datur bonorum poſſeſſio vnde legitimi , illis tunc etiam datur bonorum poſſeſſio vnde liberi. Agnati & ſui dicuntur etiam legitimi. Cuiac. in notis ad tit. Inſtit.de legit.agnato.ſucceſſ. Vide & eundem Cuiac.14. obſeru.11. circ.med.

Svi quoq; hæredes ab extraneis diſtant hoc modo, Extraneus impleta conditione poteſtatiua integrum eſt repudiare vel adire.eo enim res tantum conditioni parendo deducitur, vt inſtitutio pro pura habeatur l.ſi pupillus,de cond.inſt.l.1.de cond.cauſ.da.Sui autem impleta conditione poteſtatiua ſtatim ipſo iure hæredes exiſtunt,l.5.de cond.& demonſtr. nec abſtinendi beneficium habent, cum ſua ſe ſponte in hæreditatem coniecerint;Id vero beneficium eis tantum detur,qui non ſua ſponte hæredes extiterunt. Nec huic differentiæ quicquam obſtat l.cum bonis,de acq.hered.Hoc enim ex ea lege tantum colligitur.Qua ex re extraneus pro hærede geſſiſſe non videtur,nec ſuum ſe miſcuiſſe videri,quod & in hoc tractatu procedit. nam conditioni poteſtatiuæ parendo ſuus ſe miſcere non videtur , hæres tamen exiſtit ſtatim, nec poteſt abſtinendi beneficium impetrare.Idem Cuia. ad l.86.ff. de hæred.inſtit.

Svitas apud Dd.noſtros eſt ſui hæredis qualitas. Sunt autem qui cum apud veteres probatoſque autores hanc vocem non legerint , vt inſolentem & parum Latinam refugiant. Sed cum Cicero Appietatem & Lentulitatem dixerit , Pollioq; Titum Liuium Patauinitatem quandam ſonare ſcripſerit: noſterque Domitius Vlp.peregrinitatem,l.ſed ſi hac.§.liberos.ff.de ius vocat. ego etiam Suitatem libere dixerim (ait Corr.3.Miſc.16. nu.9.) nec in his quæ paulatim vſu recepta ſunt,ad docendum tamen apta Grammaticorum regulis tam ſuperſtitioſe iuris profeſſores obſtringi,nec tam anxie ſolicitos eſſe oportet.hæc Corraſ.

Svitas eſt ius quoddam intellectuale & directum propter patriam poteſtatem,&quandam domeſticitatem domini bonorum aſcendentium,continuationem ad ſucceſſores proximos poſt mortem immediate inducens. l.poſthumorum.ff.de iniuſto rupto.& §.1.Inſtit.de hær. quæ ab inteſt.vide omnino Corraſ.Miſcell.2.n.1.2.3.& ſeqq.

Svi hæredes appellantur , quia domeſtici hæredes ſunt. §.ſui autem.Inſt.de hær.qualit.& diff.Io.Bello.Etym.

Svi hæredes non fiunt ſed exiſtunt hæredes , quemadmodum ipſe demonſtraui in tit.de hęr.qual.& diff.nec adquirere bona dicuntur,ſed retinere:ideoque ſuorum conditio talis eſt, vt retro paterna bona obtinuiſſe videantur. Cuiac. ad l.2.ff. pro hær.vel poſſ.

Svlci aquarii,qui Græce ὑδραύλακες appellantur.Vlp.l.de aqu. Spieg.Adde Forcat.in penu iuris ciuilis c.5.

Svlphvraria, Sulphuris fodinam ſignificat, l.8.§.in calcariã. ff.de pœn.l.13.§.inde eſt quæſitum ff.de vſufr. l.52.§. ſi Sulphurariæ.de furt.Briſſ.Prat.

Svlphvrata ſunt fomenta ad ignem ſuſcipiendum ſulphure in ſummo oblita.Vlp.in l.Carbonum.167.de verb.ſign. Sulphurata , inquit, de ligno eandem habebunt definitionem. Idem in l.ligni appellatio.55.§.8.de leg.3.Martial.

Hoc quod tranſtyberinus ambulator
Qui pallentia ſulphurata fractis
Permutat vitreis.

Vendũtur enim in faſciculos collecta,& quaſi gregatim permutantur Franciſcus Marius Grapaldus de partib.ædium li. 2.c.4.& Gœd.in comm.ad d.l.167.n.1.de verb.ſign.

Svlphvrata de ligno,id eſt,ligna ſulphure illita in l.55.§.vlt. ff.de leg.3.l.167.ff.de verb.ſign.Plin.lib.36.natur.hiſto.c.19. Cuiuſmodi ſunt quas allumetas vocamus.Briſſ.

Svme (teſte Seruio 5.Æneid.) verbum eſt Iuriſcõſultorum,quo vtuntur,quoties legatum non ab hærede datur,ſed eſt in accipiẽtis arbitrio.Atq; ita ſumitur l.ſi ſic ſtipulatus.93.de verb. oblig.

oblig. §.ſi ſtipulatus fuero, Per te non fieri, quominus hominem ex his quos habes, ſumam? electio mea erit. Cuia. ad l.93.ff.de verb.oblig.

SVMI dicitur iudex arbiterue, & capi, qui ex conuentione litigatorum aditur. l.4.C.de dote releg. Sic ſumptus ex interdicto iudex. l.21.ff.quod vi aut clam. Sumptus ex compromiſſo in l.50.ff.de recep. qui arbitr. l.pen. de iud. Cic. pro Flacco. Q.Naſo iudex ſumitur. Valer.Max. lib.8.cap.2.de C.Mario. Nam cum C.Ticinius Minturnenſis Fanniam vxorem, quam impudicam de induſtria duxerat, eo crimine repudiatam dote ſpoliare conaretur, ſumptus inter eos iudex in conſpectu habita quæſtione ſubductū Ticinium monuit, vt incepto deſiſteret. Dicitur & adſumi qui alijs additur, l.17.§.ſi in duos, ff. de recept. qui arb. Briſſ. Prat.

SVMITO verbum vſitatum in legatis.

SVMMA generaliter accipitur pro collectione omnium rerum, quæ vbi de valore fuerit quæſitum, in ſummam ſolent redigi pecuniarum. Quippe cum is ſit vſus pecuniæ, vt omnium plane rerum corporalium & incorporalium precia & æſtimationem repræſentet. l.ſi in duabus actionibus. ff. de reg. iur. Alioquin autem ſpecialiter Summa, de quantitate pecuniarum certa intelligi ſolet. l.quærebatur. ff. qui potior. in pig. hab. l. diligenter. §. ſeruo quoque. ff. mandat. Alijſque locis fere infinitis. Old. Prat.

SVMMA condemnationis l.3.§.pen.ff.vti poſſ. Briſſ.

SVMMA dies, nouiſſima, l.7.§. Papinianus. ff. ſol.matr.

SVMMA diuiſio primam & præcipuam ac generaliorem diuiſionem ſignificat. l.3.ff.de ſtatu hom l.1.ff.de rer.diuiſ.§.1.Inſtit. de act. Briſſ. Prat.

SVMMA pecuniæ quantitatem ſignificat. leg.29.ff.de verb.oblig. l.45. §. fiſcalibus. ff.de iure fiſc. l.22. l.38.ff. de re iud.& alias ſæpe. Briſſ. Prat.

SVMMA pecuniæ, non de quantis ſummis tantum, ſed etiam de vna ſola quantitate intelligenda eſt. l.quærebatur. ff.qui pot. in pig.hab. l.diligenter. §.ſeruo quoq; mandati. Vide ſupra, Quanta ſumma. Spieg.

SVMMA pignoris id ſignificat quanti pignus valet, vt ſumma debiti, pecuniæ debitæ, in quam pignus obligatum eſt, ſummam. l.87.ff.de furt. Briſſ. Prat.

SVMMA poſſeſſionis. l.3.§.at ex contrario. ff.de acq.poſſ. Briſſ.

SVMMA prouidentia, pro naturali ratione, in l.1.ff. de legit.tut. interpretatur; an recte, ſubſiſto. Cic.de Inuent. Prouidentia eſt, ait, per quā futurū aliquid videtur, antequam eueniat. quod prudentiæ propriū eſt: cuius ſpecies prouidētia eſt. Sp.

SVMMA quæſtionis. l.52.§.pen.de oblig.& act. Briſſ.

SVMMA Reip. Locutio eſt idem ſignificans, quod ſtatus & firmamentum Reip. Vlp. l.1.§.10.de exercit.act. Ideo autem ex voluntate in ſolidum tenentur, qui habent in poteſtate exercitorē, quia ad ſummam Reip. nauium exercitio pertinet, hoc eſt, ea re ſublata Reip. ſtatus euertitur; ſtare Reſp. non poteſt. Florentini tamen libri, ſummam Remp. quod ego abiudico. Paul. Sent.5.c.23. Qui ſalute Principis, vel de ſumma Reip. vaticinatores conſulit, cum eo qui reſponderit, capite punitur. Hot. Prat.

SVMMA ſummarum apud Plaut. in Truculent. eſt cum in rationibus multa nomina & capita in vnam ſummam rediguntur ac ſi multis ſummis factis omnia tādem in vnam conſummātur. Nam vt capita in ſummam, ſic ſummæ in ſummam ſummarum rediguntur. In Lucretio autem ſumma ſummarum immenſitatem ipſam vniuerſi ſignificat. Prat.

SVMMAM eſſe rationem, quæ pro religioſis facit, Papinian. ait, in fi.leg. ſunt perſonæ. ff.de relig.& Vlp. ſeq.tit. l.1. Quia religionis intereſt, ait, monumenta extrui, & exornari. Spieg.

SVMMARII dicuntur qui faciendæ rationis ſummarum quarumcunque periti ſunt. Nam & ſummis tributorum faciendis adhibentur Nou. 30. Cuiac. in expoſit. ad Nou. Iuſtin. 64. de hortulanis. Numerantur autem ſummarij inter officia Comitiana. Idem Cuia. in expoſit. ad dict. Nouell. Iuſtinian.30.de Proconſule Cappadociæ, vide & Goth. in notis ad d. Nou.30.& 64.cap.1.

SVMMARIE. Vide ſup.de plano.

SVMMARIVM, non aliud eſt, quam breuis enarratio omnium quæ deciduntur. Ab eo quod ſummatim, breuiter & enucleate, omniaq; explicat Salom. in l.Gallus.§.& quid ſi? Alcia. ait Summaria nobis, quæ Iuſtin. παράτιτλα vocat. Sp.

SVMMARVM ſcripta. Vlp. ad fin. l.ſi ſeruus plurium: Sed & mens ait, patriſfamilias, & legatarii dignitas, & charitas & neceſſitudo: item earum quæ præcedunt, vel quæ ſequuntur, ſummarum ſcripta ſunt ſpectanda. Spieg.

SVMMATES, qui & optimates & primates appellantur. l.quinque. ff.de decur. lib.10. Prat.

SVMMATIM cognoſcere Prætor iudexve dicitur in l. 15. §. ſi ſuper. ff.de re iud. l.1. in fi.ff.de prætor.ſtipul. l.3.§.ſciendum. ff. ad exhib. l.3.§.cauſæ cognitio. ff.de Carbo.ed. l.3.§.1.ff.vt in poſſeſ.legat. l.9.§.illud quæritur. ff.de interrogationib. in iure facien. l.1.§.ſi ea quæ. ff.de ventr.in poſſ.mitten. l.7. verſ. plane. ff.de petit.hæred. l.40.ff.ad l.Aquil. Briſſ. Prat.

SVMMATIM exiſtimandum iudici. l.ſi quis. §.plane. ff.de petit. hæred.

SVMMINISTRARE. l.3.§.nec non ff.de in rem verſo.

SVMMITTERE delatorem, eſt accuſatorem ſubiicere & ſupponere. l.9.§.vlt.ff.ad l.Cornel.de falſ. l.5.ff.de iure patron. l.1.§. incidit. iuncta l.15.ff.ad Turp. Quintil. Declama.281. Quinetiam ſi permittitur iſta defenſio, & ille poteſt dicere non occidiſſe, qui percuſſorem ſummiſerit. Nam ita emendandum eſt, vbi vulgo, ſuum miſerit. perperam legitur. Sed & apud eundem auctorem Declama.355. in hoc verbo aliud mendum eſt. Inueniſſe illos rationem, qua mutuo dolore diſtraherentur, ſummiſſéque qui dicerent male tractatas à tutore rationes vbi, ſummiſſeque legendum eſt. Briſſ. Prat.

SVMMITTERE vim in l.9. §. animaduertendum. ff. quod met. cauſ. Et ſummittere qui vociferentur interpretare in l.15. §. conuitium. ff.de iniur. Briſſ. Prat.

SVMMITTERE faſces. Hinc elegans prorepſit adagium, vt cum damus, & herbam quodammodo porrigimus, vincique nos plane fatemur, ſummittere faſces dicamur. aſtipulante Cicerone in Bruto. Porro faſces ſummittere Cælius lib.12 lectionum antiq.c.7. interpretatur, non ſurrectos tenere, vt ſolebant prius lictores, vt viſendos eos præberent, oſtentarentq; ad terrorem increſcentis audaciæ, ſed deprimere, & ante pedes quodammodo deiicere.

SVMMITTI dicuntur pecora, cum propagandæ ſobolis gratiâ matribus ſupponuntur, atque alenda præbentur: vel cum in locum demortuorum capitum ſubſtituuntur, vt eo modo grex ſuppleatur l.69. l.70.ff.de vſufr. l.58. §.hæreditatem. ff. ad Treb. l. 19.§.ſerui. ff.de iure dot. Briſſ. Prat.

SVMMO iure agere, eſt non ex æquo & bono, ſed inquirere quodam præfracto iure. Summum enim antiqui ius, ſummam putabant crucem, annotauit Bud. in l.1.de iuſtit. & iur. Obſeruandum autem, ſummū ius & æquitatem, differentia quidem eſſe, ſed non diuerſi generis. Nā æquitas ius eſt, eſt, non illud quidem Lege ſcripta comprehenſum, ſed præſtantius meliuſque. Nec enim in ſcriptum redigi æquitas poteſt, cuius ratio ex ſola deliberatione animi, ſecundum negotiorum circumſtantias dependet. Quanquam ius aliquod, de caſu ſpeciali ad æquitatem redactum, poſſit ſcripto comprehendi. Vide, Iuris ſtricti vocabulum. Spieg.

SVMMO iure agere, tum dicimur, cum quam maxime poſſumus duriter & præfracte cum aduerſario contendimus, eumque quam aſperrimo & vehementiſſimo iudicio poſſumus, perſequimur. Prat.

SVMMOVERE dicebantur magiſtratus, quum quempiam extrudi iuberent. Conſules quidem & prætores per lictorem, Tribuni autem per viatorem. at illi quidem ſummouebant, vt qui non pareret, prehendi iuberent. hi vero non pro imperio, ſed comiter verbis ſummouebant, Si vobis videtur, diſcedite Quirites. Cicero pro Quintio; Aut ſatiſdare, aut ſponſionem iubet facere. & interea recuſantes noſtros aduocatos acerrime ſummoueri. De Dolabella Prætore loquitur. Inde deductum ad noſtros vocabulum eſt, vt Summoueri dicantur actores per exceptionem, quos ita rei perpulit exceptio, vt à Tribunali quodammodo ſummoti videantur. Hot. Prat.

SVMMOVERI actio dicitur præſcriptione pro excludi. l.21. C.de euictionib.

Summoueri pro repelli. l.3. C.de repud.vel abſtin.hæred.

SVMMVM pro præcipuo potioreque, à quo nullum ſit ſuperius, vſurpatur. Sic Imp. Inſt.de act.in princ. Summa, inquit, diuiſio in duo genera diducitur; vtpote à generaliſſimo capite producta, quantum ad materiam attinet. Spieg.

SVMMVM digitum, apud Iuſtinianum ſub finem Inſt. Accurſius indicem digitum intelligit. Rectius Alciatus putat, poſſe de tabula, ſeu, vt Græci dicunt, elencho, accipi. Prouerbialiter autem dicimus; Extremis attingere digitis, pro eo quod eſt leuiter attingere. Vide & Imperator prouerbialiter locutus videtur. Spieg. Prat.

SVMMVM ius, ſumma iniuria, *Eng recht, vveit vnrecht*. Item, *Alſo ſcharff vvürd ſchertig. Darumb muſs man zu bexden ſeyten ein ſchlahen, vnd die billigkeit laſſen alles rechtens meyſterin ſeyn*. Vide Mart.de Vſura. Spieg.

SVMMVM ſupplicium mortem ſignificat. l.38.§.qui abortionis. ff. de pœn. l.pen. ff.de condit.cauſa da. l.vlt. ff.de ſepult. viol.& apud Paul. lib.5.ſent.tit.21. Calliſt. in l.28. ff. de pœn. Summum ſupplicium eſſe videtur ad furcam damnatio, item viui crematio & capitis amputatio. Paul. lib.5.ſent. tit.17. Summa ſupplicia ſunt crux, crematio, decollatio. Ad beſtias etiam damnatio ex hoc genere eſt l.29.ff.de pœn. vt Paul. lib.5.ſent. tit.23. oſtendit. Briſſ. Prat.

SVORVM appellatione venit ſingularis amicus. ita ſing. Bald. in l. 1.col.11. verſ. quid de ſingulari amico. C.qui accuſ. non poſſ. cum ſimilib. late traditis per Alexan. in repet. l.ſæpe. col.5. verſ.2. poteſt ſaluari, &c. ff.de re iud.& cū his quæ late retuli ſupra in verbo Amor. Vltra ea adde, quod Bald. fin. in repet. c.ſi pater. in 29.col. verſic. quid ſi teſtator dicat, ſi deceſſerit ſine ſuis, &c. de teſta.li.6. decidit, quod appellatione ſuo-

rum continentur omnes illi,qui poſſunt perſequi iniuriam il latam attinentibus ſuis, quod pro mirabili citat And. Sicul. in commento leg.cum acutiſſimi.col.42.verſ.6.iſtud ſummarium. C. de fideicom. & latius vtrunque dictum reaſſumit idem in 51.co.verſ.quid ſi teſtator dicat.vbi examinat,qui veniant appellatione ſuorum. & vltra eum in pulchra quæſt. conſuluit Bald.conſilio 78. deſcendentib. in 4. lib. & tangit Fel.in c.nulli.§.1.col.pē.verſ.generaliter autem.extra de reſcript.& Alex.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus.el.1.in 28.col.ff. ad Trebel. & quod fœminæ non comprehendantur, conſuluit Aretin.conſ.39.in facto dicitur.per totum.& nota quod verbum Suus eſt poſſeſſiuum, & propter ea non comprehendit iura,neque actiones per ſing.dictum.Bal.in l.1.in prin.de ſtatu hominum. Cotta.

Svorvm appellatione, Accur.in l.S.fœmina.C.ad Turpi.eos intelligit,pro quibus teſtimonium dici non poteſt. qui ſunt vſque ad ſeptimum gradum,l.lege Iulia.ff.de teſtib. Corraſ.4. Miſcel.10.nu.7.

Svos hæredes accipere debemus filios, filiaſue, ſiue naturales ſiue adoptiuos,vt ait Vlp.de ſuis & legit.hæred.Maſſ.

Svmptvs,impenſa. Hinc ſumptuaria Lex, quæ de moderandis ſumptibus lata eſt.Haloan.in l.pen.ff. de via pub.à ſe in Latinum verſa. Quod ſi qui, ait,in conductis ædibus habitant, quod ædium dominus eas non reparet,ipſi reparauerint,eum ſumptum in penſionem reputabunt.Paul.de rei vindicat.Sed ſumptibus,ait,petitoris, qui extra cibaria in iter vel nauigationem faciendi ſunt.l.ſi res mobilis.Spieg.

Svmptibvs inanibus vexare.l.1.ff.de inoff.teſt.

Svpellecticarivs quis ſit, vide Celſum in l. quæſitum. §. Celſus quoque.ff.de inſtruct.vel inſtrum.

Svpellectilem Pompon.definit eſſe domeſticum patrisfamil. inſtrumentum, quod neque argento, auroue facto vel veſti adnumeretur.l.1.ff.de ſupel.leg. quod tamen de reb. mouentibus,non animantibus intelligendum eſt ex l.2.ibid. de qua definitione vide Alex.ab.Alex. Gen.dier. lib.1.c.19.Alfenus ſupellectilis eas res eſſe ſcribit quæ ad vſum communem patrisfam. paratæ, nomen ſui generis ſeparatum non habent.l. 6.ff.eo.tit. Tubero ſupellectilem eſſe dicebat inſtrumentum patrisfam.rerũ ad cottidianum vſum paratarũ,quod in aliam ſpeciem non caderet; vt verbi gratia,penum,argentum, veſtem,ornamenta, inſtrumenta,agri,aut domus,l.7.eo.tit.Supellectilis ergo appellatione veſtis non continetur;quoniam proprio generi adſcribitur.leg.4.ff.de legatis,lib.1.Briſſ.vide & Gœd.in com.ad l.93.n.1.de verb.ſign.

Svpellectili legata ſecundum Paul. in l. 3. in prin. de ſup. l. hæc continentur: Menſæ,trapezephora,& delphica.Sunt tamen qui in hoc loco Iureconſ. aliter legendum putent, hoc modo;Menſæ,trapezæ,amphora delphica.

Svpellectilis originem fuiſſe, tradit Labeo in l.7. ff. de ſupell. l.quod olim his,qui in legationem proficiſcerentur,locari ſolerent,quæ ſub pellibus vſui forent, qua de re v. Alc. lib.1.diſpun.c.5.

Svpellectilis, ait Papin. tit. de ſupell. leg. Menſas eſſe cuiuſcunque generis,ſcilicet,vel argenteas,vel argento incluſas placet.nam & argenteos lectos, item argẽtea candelabra ſupellectili cedere,poſterior ætas recepit;& Vlyſſem ex auro & argento lectum inuentis arboris truncis ædificatum ornaſſe, quem Penelope recognoſcendi viri accepit, vt voluit Homer.Maffæus.

Svpellectilis (ait Iabol. eod. titu.) non eſſe vaſa ænea ſalientis aquę poſita.Item ſi quid aliud magis deliciarum,quam vſus cauſa paratum eſſet,non eſſe ſupellectilis, Labeo & Trebatius putant. Myrrhina autem vaſa, & vitrea quæ ad vſum edendi, & bibendi cauſa parata eſſent, in ſupellectili dicunt eſſe.Maffeus.

Svpellex licet videatur tantum dici de ſtragula,ſiue lodice,ab eo quod ſuper lectum imponatur,ad alia tamen domus vtenſilia eius ſignificatio ſe extendit,imo & ad alias res,quę ſunt aut poſſunt alicui ornamento eſſe: ſed ad veſtes non extenditur,l.qui veſtem.ff.de ſupellectili leg.

Svperæqvatio perperam legitur in vulgatis codicibus in l.ſi quis deſerta. C.de omni agro deſert.lib.11.Legendum enim eſt,Sub peræquationis iure perceperit.Old.Prat.

Svperamenta materiarum apud Vlp. in l.ligni appellatio.55. §.2.ff.de leg.3. dicuntur,quæ in paranda materia iuſtam magnitudinem aut longitudinem excedentia, reſecantur, cuiuſmodi ſunt vitium ſtirpes,& radices infrugiferæ.Old.Prat.

Svpercilia, inquit Hygenus, ſunt loca ex plano in breui cliuo deuexo intra pedes latitudinis 30.alioquin iam collis eſt, Cuia.10.obſ.2.

Svperdicere eſt præter id quod dictum eſt,ſubiungere dictis, apud Cicer.2.de legib.

Svperdici pro prædicari per præconem: id eſt, eius voce & (vt cũ Apuleio loquar) boatu pronũciari & proclamari. Vlpian.in l.ſi duo.13.in fin.ff.de iureiur.Fuſtibus eum caſtigandum dimittere, & ita ei ſuperdici, προπετῶς μὴ ὄμνυε; hoc eſt, temerarie ne petulanter iures.Sic in l.fuſtib.C.ex quib.cau. inf.Fuſtib.cæſum cui per præconem ita dictum ἐσυκοφάντησας. Sunt tamẽ qui ſuperiore Vlp.loco pro Superdici ſuperindici legant, hæcque illius verba referenda exiſtiment ad veterum morem, qui cum de damnato homine ſupplicium ſumebant in loco ſupplicij conſpicuo ἐπιγραφὴν, ſeu,vt vocant, titulum affigebant, quo breuiter admonitus populus, pœnæ à Reo expetitæ cauſam intelligeret, eoq; exemplo à ſimili facinore perpetrando cæteri auocarentur.Pr.Vide & Cuia.13.obſer.3.

Svperdvcere nouercam dicitur pater, qui filio nouercam inducit,l.fin.C.Th.de bon.matern.Quinti.declamat.381.Quidam filio ſuperinduxit nouercam,& ex ea aliam filiam ſuſcepit. Plin.lib.6.Epiſt.ad Rom.inducere nouercam eod. modo dixit.Briſſ.

Svpereſſe rebus ſuis,pro ſufficere earum adminiſtrationi, negotia ſua gerere & illis conſulere, prouidere & proſpicere, Græca videtur eſſe locutio: dicunt enim illi ἐφιστάναι τοῖς πράγμασι.Paulus l.2.de curator.furioſ. Sed & aliis (inquit) dabit Proconſul curatores, qui rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt. Sic l.1.§.fin.ff.de procurator.l.60.in fi.ff.de re iud.l.12. ff.de tutoribus & curatorib. dat.l.10.ff.ex quib.cauſ.maior.l.pen. ff.de vacat.mun.Gell.lib.1.c.22.de cuius verbi ſignificatione diſputans,eos ridet, qui ſupereſſe ſe his, quibus aduocationem præbebant,dicebant,pro adeſſe.Quo tamen in ſignificatu Sueto.in Auguſto hoc verbo vſus eſt.Prat.& Hot.

Svperexactores dicuntur, qui vltra quam debetur nomine tributi à prouincialib. exigunt: & tales tenentur in duplum; ſed etſi perſeuerauerint,capite plectuntur, l.1.C.de ſuperexactio.li.10.quod tamen mutauit Leo Nouel.61.debetque id quod iniuſte exactum eſt,protinus domino reſtitui.Prat.

Svperexcvrrere apud ICtum Vlpia.in l.1. ff.de arborib. cædend.Si arbor(inquit)ædibus alienis impendeat, vtrum totam arborem iubeat Prætor adimi, an vero id ſolum, quod ſuperexcurrat quæritur.Prat.

Svperficiaria prædia, quæ in conducto ſolo certa penſione annua habentur.l.10.ff.fam.erc.l.49.ff.de verb.ſig. l.16.in fi. ff.de pigner. act. Sic & Superficiaria inſula in l. 12. §.1. ff. de Publicia.l.1.§.& generaliter. ff. de vi & vi arm.l.9. §.quæſitum.l.39.§.damni.ff.de damn.infect.Et ſuperficiarius fundus l.1.ff.quib.mod.vſuſfr.amitt.Briſſ.

Svperficiarias ædes appellamus, inquit Caius,quæ in conducto ſolo poſitæ ſunt;quarum proprietas & ciuili & naturali iure eius eſt,cuius & ſolum.l.poſter.de ſuperſi. Spie. Adde Connan.comment.li.4.c.11.n.6.

Svperficiarivm interpretatur Paulus, qui in alieno ſolo ſuperficiem ita habet, vt certam penſionem præſtet. l.74. ff.de rei vind.Alias hac periphraſi ſignificatur,qui in conducto ſolo ſuperficiem impoſuit.l.15.§.& qui in conducto.ff.de dam. infe.Seneca li.13.Epiſt. Mathematica, vt ita dicam, ſuperficiaria eſt,in alieno ædificat, aliena accipit. Proinde ſuperficiarii domini non ſunt,ſed quaſi inquilini,cum in alieno habitent.l.3.§.pen.ff.de noui oper.nuntiat. Aliquod tamen ius in re habent.l.19.ff.de dam.infect.Et ideo ſuperficiaria bonis adnumerantur.l.49.ff.de verb. ſig. ſuperficiarios deniq; Prętor loco dominorum habet, & vtilibus in rem actionib. tuetur,l.1.§.fi.ff.de ſuperfi.18.§.ei qui.ff.de dam.inf.l.74. & ſeq. de rei vind.l.16.in fin.de pig.act.Briſſ.

Svperficiarivs,ait Vulte.ad §.adeo.n.6. Inſt. de locat. dicitur,qui conduxit ſolum vt in eo ædificaret, & pro recognitione dominij nomine ſoli illius quotannis penderet ſalarium, per l.1.ff.de ſuperf.Hic ab emphyteuta eo differt,quod nimirum ius tantum habeat in ſuperficie; emphyteuticarius non in ſuperficie tantum,ſed in prædio vniuerſo:ille hoc ius ſibi acquirit reſpectu ſuperficiei poſitæ in ſolo alieno ſuis ſumptibus; hic acquirit ſibi ius emphyteuſeos reſpectu meliorationum quæ Græcis dicuntur ἐμπονήματα, reſpectu, inquam, meliorationum, quas iam fecit vel adhuc facturus eſt. Vultei.iam d.loc.

Svperficies quod ſuper ſoli faciem eſt, veluti ſi quid ſatum aut ædificatum eſt:itaque vites,arbores,plantæ, ſegetes, ſuperficies appellantur.Vitis quidem appellatur ſuperficies vineæ,in l.certo 13.de ſeru.ruſt. Domus autem ſuperficies ſoli, l.eum qui.23.ff.de vſurpat.vbi ædes dicuntur ex duabus reb. conſtare ex ſolo & ſuperficie.Superficies autem vſque eo ſoli pars eſt,eique natura cohæret, vt non illud ſine hac tradi, neque hæc ſine illo vſucapi poſſit, l.obligationem. 44. de oblig.& act.l.nunquam.26.de vſurpat.Denique ſuperficies ſolo cedere dicitur,l.qui domum.50. ff.ad leg. Aquil. l.qui res ſuas.98.in fin.ff.de ſolu. & arborum quæ fundo continentur, non eſt ſeparatum corpus à fundo,inquit Pompo.l.Quintus. 20.ff.de act.empt.

Svperficivm pro ſuperficie legitur in Pand. Florent. tit.de ſuperf.vt l.ſi arca.ff.de leg.2.l.32.ff.de iure dot.& in autographo Piſano in l.1. ff. de ſuperficieb. vt & apud Caium lib.2. Inſtit.1.Briſſ.Adde Cuiac.ad l.nunquam.ff.de vſurpat.& vſucap.Prat.

Svperficio, ſupero,redundo,ſuperfluo.Vlp.l.1.§.10. ff.de aq. & aq.plu.Iidem aiunt,aquam pluuiam in ſuo retinere,vel ſuperfi-

perficientem ex vicini in ſuum deriuare omnibus ius eſſe. Haud ſcio tamen an verius vulgatis in libris legatur Superfluentem.Hot.Prat.

SVPERFLVA dicuntur,quæ minime ſunt neceſſaria, Gothofr. not.ad l.28.in pr.C.de teſtam.

SVPERFLVI,id eſt,ſupernumerarij, in l.3.in pr.C.de aduoc. diuer.iudicum.

SVPERFLVVM pretij id eſt, quod deeſt iuſto pretio. in l.1. C. ſi maior factus alienat.

SVPERFLVVM. Vlpian. Sed & hunc in caſum puto, ſi dos (quia permodica fuit) in funus non ſufficit:& in ſuperfluum,in patrem debere actionem.

SVPERFLVVS ſumptus reſtituendus. Vide Pap. in l. *ſumptus.* ff. de rei vin.

SVPERFOETATIO, ſecundarius conceptus eſt prægnantis; quã Superimprægnationem vulgus appellat.Lege Budæum in annotat. prior.ad leg.antiqui.ſi pars hæred.pet.Spieg.Prat.

SVPERILLVSTRES,ſenatores,conſules,dictatores, not. in l.1. ff. de off.cius cui mand.

SVPERINDICTVM extraordinarium munus vltra ſolitam & canonicam collationem indictum ſignificat, id eſt,augmentum indictionis.l.1.C.de indictionib.l.10.l.1. C. de ſuperindicti. l.3.C.de excuſ.muner.eo.l.3. C.de ſilentiar.li.2.Appellatur & ſuperindictio in l.1.de priuil.dom.Auguſt.li.11.Vnde Superindictitij tituli in l. vlt. eod tit. quemadmodum ex ſcriptorum librorum auctoritate emendandum eſt.Briſſ. Cuiac. tamen diſcrimen facit inter ſuperindictionem & ſuperindictum, & dicit ſuperindictionem pro indictione illa canonica haberi,ideoque ab ea neminem excuſari,vt ipſe refert ad d.l. 1.C.de indictionib.li.10. Interdictum vero eſſe augmentum indictionis,& eſſe munus extraordinarium,à quo excuſentur pleriq;,allegat ad hoc l.3.C.T.de col.fun.pa.vbi dicitur:Augmenti & ſuperindictij. Marcellin.27. Indictionale augmentum, Athalaricus Rex 9.quod à nobis augmenti nomine quęrebatur,illuſtrem virum comitem patrimonij noſtri nunc iuſſimus remouere. & alio loco; Quicquid conſuetudinariam functionem petebatur augmenti nomine. Idem Cuiac.ad l. vnic.de ſuperindicto.C.alleg.lib.10.Prat.

SVPERINDICTVM,In tit.C. de ſuperindicto, Superindictum eſt acceſſio vltra indictionem facta, vbi recte interpretatus eſt Hegendorph.illic. Quid autem ſit indictio,ſi quis ſcire deſiderauerit,diximus ante ſuo loco.Anchor.

SVPERIOR cognitio parentum eſt,Inſt. de grad.affin.Superior, proximus,c.quanquam.de elect.in 6.Superior,prima,l.ſi dare.ff.de verb.oblig.

SVPERIORES, poſitiue, intelliguntur ij,qui ſunt ſupra gradum cognationis,vel affinitatis; ſicut inferiores, qui ſunt infra ipſum gradum. Prat.

SVPERLATA nomina, ſuperlata verba, quæ augendi cauſa in oratione proferuntur.Vide Cicer.in partit. Sp.

SVPERNVMERARII,l.7.C.de prox.ſac.ſcrin.qui in ſacris ſcriniis vltra numerum ſtatutorum militant. Quod ſi quis, inquiunt Impp.de ſupernumerarijs,qui ſtatuti locum ſubire debuerat, ne pecuniam offerat,ſtatuti etiam gradum recuſare voluerit. Vide Suidam in voce ὑπεργέθμαι.Prat.

SVPERSEDERIT,pro omiſerit,apud Papin.in prin. l.ſi cum venditor.de euict.leg.Lucius itidem.in princip.ad leg. municip. Sic apud Imp.in l. 15. C. de non num.pec.l.12.C.depoſit.l.3. circ.fi. C.de iur.emphyteut.l.2.C.de ſponſal.l.20.C.de don. ante nupt.l.8.§.4.in pr.C. de bonis quæ liberis,l.7. C. quæ accuſ.non.poſſ.

SVPERſomnum,Budæo eſt apud Curt.ſeruus à cubili.Spieg.

SVPERSTES, duo, vt opinor, ſignificat. video enim & pro teſte & pro præſente vſurpari.Feſtus lib.17.ſuperſtites,inquit,teſtes præſentes ſignificat.cuius rei teſtimonio eſt,quod ſuperſtitibus præſentibus leges inter quos controuerſia eſt, vindicias ſumere iubent. Plautus in Artemone, Nunc mihi licet quiduis loqui,nemo hic adeſt ſuperſtes. Seruius autem libr. Æneid.3.ſuperſtes,inquit,præſentem ſignificat. vt Cicero in Muræniana, ſuis vtriſque ſuperſtitibus, id eſt, præſentibus. Quod tamen poſtremum verbum apud Cic. e gloſſa in contextum irrepſit.Hot.Prat.

SVPERSTITIONEM inducit, qui nouas vel vſu vel ratione incognitas religiones affert, ex quibus animi hominum moueantur,Paul.5.ſent.21.§.2. ſuperſtitioni impietas contraria. Eſt autem religio veri cultus,ſuperſtitio,falſi, 4. Lactantius 28. ſuperſtitio minimis etiam in rebus Deos inſerit. Liu. lib.27. Eorum, inquit, vafricie augetur, quibus quæſtui ſunt capti ſuperſtitione animi.vid.Goth.in not.ad leg.30.ff.de pœnis.

SVPERSTITIOSVS, vano & inani metu Dei affectus: id eſt, qui metuit ibi Deum offendere,vbi non offenditur,nam à ſuperſtes deductum nomen eſt, & haud ſcio an iis proprie attributum, qui nimium in ſanis conſiſtebant, quaſi apud Deos ſuos ſuperſtites, quos vernacula lingua Bigotos appellamus. quod in vitio Vlp.poſuit l.1.§.5.ff.de ędi.edi.vbi ſuperſtitioſos inter eos numerat,qui animi vitio laborat,Cicero tamen lib.de natura Deorum ſecundo ſic ſcribit: Non enim philoſophi ſolum, verum etiam maiores noſtri ſuperſtitionem à religione ſeparauerunt. nam qui totos dies precabantur, & immolabant, vt ſui liberi ſibi ſuperſtites eſſent, ſuperſtitioſi ſunt appellati, quod nomen poſtea latius patuit. Hos Græci δεισιδαίμονας vocant:de quibus vide Plutarch. in lib. περὶ δεισιδαιμονίας. Plautus autem in Rudente hoc verbum in eo poſuit,qui vaticinaretur.

Quid ſi iſta aut ſuperſtitioſa,aut hariola, atque omnia
Quicquid inſit,vera dicet?

His Adde Connan.comment.li.3.c...n.3.Hot.Prat.

SVPERSTITIOSAM,h.e.erroneam,inanem gerere ſolicitudinem l.nec maritus.ſub fi.C.ſol.mat.l.ſi tutores.11. C.de compenſat.l.quandiu.C.qui admitti ad bonor.poſſ. Sic ſuperſtitioſa appellatio in l.6.C.quando prouoc.non eſt neceſſ.

SVPERVACVAS impenſas facere. l.vtiles autem.in fi.ff.de petit. hæred.

SVPERVIVERE eſt ſuperſtitem alicui viuere, interdum etiam ſaluum euadere.Cuiac.in Notis ad lib.2.Inſtit. Dn.Iuſt. ſub tit.de donat.

SVPINA ignorantia,pro ſtulta & hebeti,quæ Craſſa vulgo dicitur.l.nec ſupina.ff.de iur.& fact.ign.Sp.

SVPINA vero ſtoicis dicuntur quæ cum particula paſſiua conſtruuntur, vt eſt audior, videor, vt recta quæ conſtruuntur cum aliquo ex caſib. obliquis ad prædicati generationem, vt eſt audit,videt,loquitur.Laert.li.7.in vita Zenonis Cittiei.

SVPINVS,diſſolutus,negligens,alicui negotio indormiens.Paulus l.15.§.1.ff.de contrah.empt.Ignorantia emptori prodeſt, quæ non in ſupinum hominem cadit.Prat.ex Hot.

SVPPARA non tam vela fuiſſe videntur, quam velorum quædam ſupplementa, & ſummæ partes, quæ ſupra ipſa vela & antennam expandebantur: quod vt opinor, ſenſim pararentur.Lucanus,

——Summaq; pandens
Suppara velorum perituras colligit auras. Papin.
——Vos ſummis annectite ſuppara velis.

SVPPARA autem in alto mari & pelago pandebant aliæ naues; cum terram legebant,colligebant & ſubſtringebant:Alexandrinæ naues ſupparis paſſis in portum perueh ebantur. Seneca; Solis enim licet ſupparum intendere, quod in alto omnes habent naues. nulla enim res æque adiuuat curſum, quam ſumma pars veli; illinc maxime nauis vrgetur. Itaque quoties ventus increbuit, maiorque eſt quam expedit, antemna ſummittitur: minus habet virium flatus ex humili. Cum intrauere Capreas & promontorium, ex quo Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas,cęteræ velo iubentur eſſe contentę; ſupparum Alexandrinarum inſigne indicium eſt.Turneb.aduerſ.lib.21.c.4.

SVPPETERE præter tritas ſignificationes eſt ſubiecta ſua perſona,pro alio petere,l.52.§.5.ff.de furt. pro quo quidam ibi legunt,Sic petet,vt Haloander, qui hoc verbum eo ſignificatu non intellexit. Prat.Briſſ.

SVPPLENTES omnes defectus tam iuris quam facti. Clauſula quæ quotidie apponi ſolet in diplomatibus Rom. Pont.& Impp. reſpicit tantum defectus iuris poſitiui, non autem naturalis.vt eſt tex.in Clem.paſtoralis.§.cæterum defectus. de re iudi.Sp.Eſt inter ſupplere & interpretari differentia quædam.ſupplemus ſpecialia,interpretamur generalia,l.Gallus. §.quid ſi qui filium.& §. ſeq.de liber. & poſth. ſupplere eſt extendere & quaſi emendare.§.1.Inſt.de bon.poſſ. Interpretari neque extendere eſt,neque emendare.ſupplere non poſſumus ſine lege.interpretari poſſumus ſine lege.Cuia.ad leg. commodiſſime.ff.de li. & poſth.

SVPPLERE gregem, id eſt in locum capitum defunctorum ſummittere.l.69.& 70.ff.de vſufr.

SVPPLERE de iure vel de facto,quando poſſit iudex,vide tit.C. vt quæ deſunt aduoc.part.& ſpeculat.de off.omn.iud.part.1. §.6.Prat.

SVPPLERE iudex dicitur ea quæ deſunt aduocatis partium. Bri.

SVPPLERI etiam dicitur portio non ea cui quid deficiebat, ſed cui aliquid additur,in l.quod bonis.§.vlt.ff.ad leg.Falc. Bri.

SVPPLETIO quam ponit Papa in reſcriptis, ad quid referatur, docet Panorm.in c.illa.de elect.

SVPPLETVR quod deeſt,cap.1.in pr.de ſacr. vnct. l.oratio.ff.de ſponſalib.Prat.

SVPPLETVR vnum ius per aliud, Panor.in cap. ſuper quæſt. de elect.Prat.

SVPPLICARE, proprie eſt paulo demiſſius orare,obſecrareque: ducto more à miſeris, qui plicatis manibus fere rogant: non autem ſicut aliquando,non tamen abſque erroris duce,putaui à genibus poplitibuſque plicatis.Sp.Cæterum, de ſupplicandi modis varie apud diuerſas gentes obſeruatis, vide Hadria.Iun.animad.li.2.c.11.

SVPPLICATIO, eſt veniæ petitio prioris erroris:item remedium iudicialis grauaminis quod Canoniſtæ vocant Reuiſionem ſententiæ.c.ex literis.de in integ. reſtit. Ea vtimur aduerſus ſententiam eorum, à quib. appellare non licet propter eminentiam.l.1.ff.de off.præf.præt.l.1. C. de ſent.præfect. præ

l.ſi quis aduerſus. & Auth. Quæ ſupplicatio. C. de precib. Imp. offerend. præterea. Vel eſt quædam benignitatis ipſius ſuperioris imploratio. Quam etiam ad alias expeditiones vtimur diuerſimode. Vide Explicatio.Spieg.Prat.

SVPPLICATIONES etiam erant,cum aut ex collatione, aut certe de bonis damnatorum ſacrificaretur. Vnde & ſupplicia dicuntur,Iſid.in 6.&meminit Feſtus: Supplicationes quæ ſunt de bonis paſſorum ſupplicia. Saluſtius; In ſuppliciis deorum magnifici. Iſid.lib.5.Supplicium,inquit,proprie dicitur,non qui quoquo modo punitur , ſed ita damnatur , vt bona eius conſecrentur, & in publicum redigantur. Nam ſupplicia dicebantur , ſupplicamenta. Et ſupplicium dicitur , de cujus damnatione delibatur aliquid Deo,vnde & ſupplicare.

SVPPLICIORVM alia ſumma ſunt, alia mediocria, alia minima. Summa ſunt,crux,crematio,decollatio:Mediocria metallum ludus,deportatio.Minima,relegatio, opus publicum, vincula.Hæc Paulus lib.Sent.5.c.17.Hot.Prat.

SVPPLICIVM Quintil. in Declamat. ait , eſſe publicæ animaduerſionis crimen.Briſſ.

SVPPLICIVM , noſtris pro pœna familiare eſt. Vnde Sumere ſupplicium, leg. in magiſtratib. ff. de iuriſdictio.Item Summum ſupplicium, de quo in l. capitalium. ff. de pœn. & vlt. ſuppl.in leg.vlt.eod.

SVPPLICIVM vltimum,ait Celſus,eſſe mortem ſolam interpretamur l.21.ff.de pœnis.Hot.Prat.

SVPPONERE teſtamentum,id eſt,Falſum teſtamentum ſuppoſita perſona obſignare:vel potius falſum teſtamētū loco veri ſubijcere & producere,autore Cicerone in de Legib.Paradox.& pro Cluent. Sic ſuppoſiti partus, hoc eſt, falſi & adulterini, in l.cum ſuppoſiti.C.ad leg.Corn.de falſ.Spieg.Prat.

SVPPONERE pro ſubijcere l.91.ff.de ſolutionib.hoc etiam ſenſu appellantur ſuppoſiti filij. Briſſ.

SVPPONERE hypothecam pro pignorare. Hinc & tit.ff. de reb. eor. qui ſub tutel.vel cura ſunt,ſine decreto non alienandis, vel ſupponendis. Eſt enim hic ſupponendis,pignori obligandis. Cornut. in illum locum. Me tibi ſuppoſui; tanquam aliquod pignus, inquit.Prat.

SVPPOSITA perſona. Hermogen. de iure fiſc. in leg.aufertur. Quod,inquit,à præſide, ſeu procuratore,vel quolibet alio in ea prouincia,in qua adminiſtrat (licet per ſuppoſitam perſonam) comparatum eſt,infirmato contractu vindicatur.Idem in princip.eiuſdem leg.qui cum,ait,hæres inſtitutus eſſet,vt filius poſt mortem eius, qui pater dicebatur, ſuppoſitus declaratus eſt.Spieg.

SVPPOSITIONES,ſunt poſitiones,eſſe aut non eſſe ſignificantes. Eæ ſignificant eſſe, quæ ſunt propoſitiones affirmatiuæ : non eſſe vero,quæ ſunt negatiuæ.Droſæus in methodo iuris.

SVPPOSITVS actor pro falſo &ſubornato,l.2.§.& cum placuiſſet. ff.de orig.iur.

SVPPOSITVS iuriſdictioni.Vlp.auctor eſt in l.1.ſi quis in iusvoc. non ier. Non ſuppoſitum iuriſdictioni illius, ad quem vocatus eſt,pro non dato fideiuſſorem haberi.Spieg.

SVPPOSITVS filius,in prin.iam citatæ l. aufertur.

SVPPRÆDES dicuntur ſecundi & tertij fideiuſſores , quos Galli in cauſa fiſci & publica Contraplegios dicunt, vt annotauit Conn.lib.6.c.7.circa finem.

SVPPRIMERE teſtamētū in lege Corn. teſtamētaria intelligitur, qui ſciens prudenſq; tabulas teſtamenti in fraudem hæredum legatariorum,fideicōmiſſariorum,aut libertorū non profert, & qui cum habeat,& proferre poſſit, proferre eas non curat. Paul.li.4.ſent.tit.7.vbi Cuiac.tradit,quod is qui taliter ſupprimit teſtamentum, teneatur lege Cornelia teſtamentaria, & interdicto de tab.exhi.Iſido. ex Paulo mutuatus ſuppreſſum teſtamentum lib.5.Etym.c.24. definit, quod in fraudem legatariorum ſeu libertorum nō eſt palam prolatum.Quod etſi non latet, ſi tamen perſonis ſupradictis non proferatur, ſupprimi videtur. Supprimere ergo celare eſt , quod crimen in teſtamentis ad l.Corn.de falſis pertinet l.2.ff.ad l.Corn.de falſis.Et ita Suppreſſos accipe l.10.in fi.ff.quemad.teſta. aperiant.l.33.ff.de iud.l.3.ſi quis dolo. ff. de tab.exhib.l.9.ff. de dolo.l.7.ff. de falſ. Sueto. in Caligula c.16. Legata ex teſtamēto Tiberij quāquā abolito,ſed & Liuię Auguſtę quod Tiberius ſuppreſſerat , cū fide ac ſine calūnia repræſentata perſoluit.ſupprimere etiam mancipia dicimus.l.82.§.pen.ff. de furt.Vnde ſuppreſſores mācipiorū plagiarij,qui alienis ſeruis ſuadēt, vt à dominis fugiāt, eoſq; inuito vel inſciēte domino celāt.l.pen.ff.de leg.Fab.Et ſuppreſſi mācipij crimē in l.3.ff. eo.ti.ſupprimere etiā naufragiū.l.3.§.itē is cuius.ff.ad l.Cor. de ſic. & naufragos ſuppreſſos dicunt ICti.l.3.§. vlt.ff.de incend.rui. ſupprimere merces.l.30.in fi.ff.de ſtellionat.Briſſ.

SVPPRIMERE & intercipere dicitur , qui domino repoſcenti non reddit,ait Pompo.l.44.in fi.ff.de acq.rer.domin.

SVPRA, id eſt,præter,l.ex conducto.ff.locat.ſupra excludit,l.fi. ff.de iuriſdict.vide Bart.l.cum ita.ff.de dote præleg.Prat.

SVPRA iuriſdictionem ſuam ius dicere, eſt quod vulgo dicitur, Iudicem excedere limites ſuos.Exempla pete ex l.vlt. de iuriſd.omn.iud.Sp.

SVPRASCRIPTA, omnia quæ antea dicta ſunt ſiue præceſſerunt, complectitur,niſi intercedens abſurditas ad proxima tantum referenda cogat,de quo latius Bart.in l.1.§.hoc edicto. ff.de poſtul.Sp.Prat.

SVPRASCRIPTIS aliis,item ſupradictis perſonis, in l.ab hoſtib. in prin.& leg.item ait Prætor,ff.ex quib.cauſ.maior.Sp.

SVPREMA dies pro nouiſſima in l.7.§.Papinia.ff.ſolut. matrim. ſic ſuprema hora.l.1.§.dies.ff.quando appellan. ſit. l.2. ff.de verb.ſig. Et in 12.tab. ſolis occaſus ſuprema tempeſtas eſto. Briſſ.Adde Brechæum in l.2.§.cuiuſq; diei.ff.de verb.ſig.

SVPREMA numero multitudinis abſolute pro nouiſſimis iudiciis,& vlt.voluntate,ſeu teſtamento.in l.25.§.1.ff.de liber.& poſth. l.3. §.vlt. ff.de munerib. & honorib.l.vn.ff.de bonor. poſſeſſ.ex teſtam.mil.l.39.ff.de pigne.act. l.36. §.miles in ſupremis.ff.de milit.teſtam.Corn.Tacit. lib.1. Nihil eo die ſenatus agi,niſi de ſupremis Auguſti, cuius teſtamentum inlatum eſt per virgines Veſtales.Quintil.Declamat.1.Neq; ego grauiſſimum patrem ſua iuueni iactaſſe crediderim. At quod idem auctor Declam.8.ait,Vidimus igitur frequenter ad vitam poſt cōclamata ſuprema redeuntes, ſic accipiendum eſt, poſt conclamata nouiſſima verba:In quibus fuiſſe verbum,Ilicet,Donat.in Vergil.& Seruius notant.Briſſ Prat.

SVPREMA iudicia dicunt nonnunquam l.5.ff.quemadm.teſta. aperian.l.32.§.pœnitentiam.ff.de don.inter vir.Quinti.lib.6. c.de riſu.Conſulens eum, an primipilaris ei teſtamento ſuaderet ordinate ſuprema iudicia.Briſſ.Prat.

SVPREMA ſua ordinare , teſtamentum facere,ſupremam voluntatem exponere,Modeſtin.l.39.ff.de pig.act. Creditor quum ſuprema ſua ordinaret,teſtamento cauit.Hot.Prat.

SVPREMAM dicere,vt annotat Donat.dicebatur præco,cum dimittebatur iudicum conſeſſus. Hinc Plautus : Mater ſupremam mihi tua dixit, domum ire iuſſit. Id eſt , mater ſupremam dixit tempeſtatem,& ilicet pronunciauit,domumq; ire iuſſit,Turneb.aduerſ.li.3.c.12.Prat.

SVPREMAM voluntatem,mortuorum diſpoſitionem dicimus.l. 78.ff.de hæred.inſtit.& aliis vulgatis locis.Briſſ.Prat.

SVPREMAS etiàm tabulas pro teſtamento Latini auctores dicunt.Martial.lib.5.Epigr.

Supremas tibi tricies in anno
—— Signandi tabulas. Idem eod.
Quadrantem Criſpus tabulis,Fauſtine,ſupremis
Non dedit vxori. Briſſ.Prat.

SVPREMVS non is demum , qui poſt aliquem , ſed etiam poſt quem nemo ſit,& quem nemo ſequatur, intelligitur. l.34.ff. de vulgar.& pupil.l.92.ff.de verbor.ſig.& l.qui duos.9.ff.de rebus dub. quod tamen ſic accipiendum eſt , vt non reſtricta Latini ſermonis conſuetudo , ſed ęquitatis ratio ſeruata videatur.ſic ſupremas tabulas ſecundum quas ſe Prętor bonorum poſſeſſionem daturum pollicetur,accipimus nouiſſimas, poſt quas aliæ nullæ factę ſunt.l.1.§.1.l.pen.§.planc.ff.de ſecund.tabul. sed & illæ ſupremæ habentur tabulæ quæ ſolæ ſunt.l.161.ff.de verbor. ſig. In vulgari quoque ſubſtitutione, qua ei,qui ſupremus morietur,hæres ſubſtituitur, recte hæres ſubſtitutus etiam vnico intelligitur. l.163. ff. de verbor. ſignif.l.9.ff.de rebus dub.Cum vero plures ſunt,ei qui nouiſſimus deceſſerit,ex his verbis ſubſtitutus ſuccedet.d.l.9.& l. 14.in fi.ff.ad leg.Falcid.Briſſ.Prat. Adde Brech.d. l. 163.ff.de verb.& rer.ſig.Vide & Gœd.in comment.ad l.proximus.92. ff.de verb.ſig.

SVRDA teſtimonia dicuntur quæ feruntur per tabulas, propterea quod hæ rogatæ nihil reſpondeant. Vnde Rot. explicante,ſurdis agere teſtimoniis prouerbio dicuntur.qui vel procul abſentes,vel ita defunctos modo citant,ne queant deprehendi.Sp.

SVRDASTER, hoc eſt,minus audiens,tutor eſſe poteſt. l. pen. & vlt.ff.de leg.tut.Prat.

SVRDVS quomodo probetur,declarat Bar. in l.1.ff.de bon.poſſ. Prateius.

SVRRENTVM,item Surrentinum vinum.Lege,Vrnalia.

SVRREPERE,& Obrepere, Nicol.Petrottus, Budæo annotante, ab obripiendo & ſurripiendo dicta exiſtimat.Obrepere quid ſit,paucis indicatum eſt. cuius vim verbi haud recte intellectam,idem explicat in poſterior. Annotat. ad leg. ſi quis obrepſerit,ad leg.Corn.de falſ.Accurſ.exiſtimauit,Obrepſerit, eodem admonente Bud.ab obripio eſſe:vt preces obrepticias & ſubrepticias.Qua de re non inutiliter Doctores noſtri , in l. & ſi legibus,C.ſi cont.ius vel vtil. publi.& inter Pont. iur. Interpretes,Felin.in rub.c.dilectus.1.c.poſtulaſti.de reſcrip. tum alij aliis locis diſſerūt.Quod huc proprie pertinet,& ſatis è verbis Vlpiani colligitur.Obrepimus,cum tacendo aliquid impetramus , quod exprimere neceſſe erat, expreſſumque Principem à conceſſione abalienaſſet: Surrepimus vero, cū à Principe per falſam rei narrationē aliquid extorquemus. Puta Reſcriptū,Priuilegiū,Beneficium,Feudum,&c.Sp.Pr.

SVSCEPTI ſunt clientes,qui ſe &bona ſua omnia tuenda & defendenda potentioribus addicunt fraudandorum publicorum tributorū cauſa, qua ſpecie potentiores vicanorum & ruſticorum

corum

corum bona ſibi vindicabant vel reliuquebant ſuſceptis ſub patrocinij mercede certa. quod damnatur titu. C. vt nemo ad ſuum patroc.ſuſcip.vicos vel ruſticanos eor.& ti.de pact. vic.C.T.& Iuſtin. Nouell.17.& Tiberii de diuinis domibus, Saluianus 5.de prouidentia Dei:vt vim,inquit, exactionis euadant,tradunt ſe ad tuendum protegendumque maioribus, dedititios ſe diuitum faciunt, & quaſi in ius eorum ditionemque tranſcendunt.Nec tamen graue hoc eſſet,ſi potentes patrocinia iſta non venderent, hac lege tueri pauperes videntur,vt ſpolient.Omnes enim ij,qui defendi videntur,defenſoribus ſuis omnem fere ſubſtantiam ſuam addicunt. Nihil ſuſceptis tribuunt, ſed fit nouum genus vēditionis & emptionis.venditor nihil tradit & totum accipit. Emptor nihil accipit,& totum penitus amittit. Vocat igitur ſuſceptos, vt Seruius libro 6.Æneidos, id eſt, clientes. & Auguſtinus in quæſtio.miſtis : Nunquid ſi malæ vitæ ſit Aduocatus, contra ſuſceptum eius pronunciabitur?hoc eſt officium aduocati,vt ſecundum iuris ordinem ſuſcepti ſui cauſam peroret. Nunquid poterit vita eius,ſi turpis eſt,obeſſe cauſæ ſuſcepti? Palæmon Grammaticus V.R.in gloſſis:Aſſecla,cliens,ſiue ſuſceptus.Sic ſuſceptum accipe l.1.C.de princip.agent.in reb.Neue ſub vnius perſona ſuſcepti fraude quadam aliena negocia inſerenda eſſe pertentent.Prat.Adde Cuiac.ad l.1. C.vt nemo ad ſuum patro.ſuſcip.&c.

Svsceptores, vt tradit Poſtellus in lib. de magiſtrat. Athenienſ.c.13.ſunt,qui Gallice receptores auxiliorum dicuntur, qui aliquando cogunt res fiſci maiori menſura aut pondere, nomine regio perſolui, non quîdem vt regi reive publicæ proſint, ſed vt ſub regij nominis terrore rem maxime augeant.Briſſonius eos eſſe dicit,qui ſolutionem auri & ſpecierum accipiebant, & modum iugationis poſſeſſorum & ſpecies ſingulas deſcribebant,per l.9.C.de defenſ.ciuit.l.5.C.ad leg.Iul.repet.l.5.C.de exactor.tributor. l.pen. §.illud. C.de canon.largit.ti.l.23.C.de decurio.l.1.2.& tot.tit.C.de ſuſceptor.Cuiac.in rub.C.iam d.tit.eos hoc modo definit; Suſceptores,inquit, ſunt, qui annonis & tributis vtriuſque ærarij recipiendis,præpoſiti ſunt l.cum poſſeſſor. in fin.ff.de cenſib. Horum munus annuum erat,l.4.C.de ſuſcept.niſi more ciuitatis ſoleant fieri in biennium,vel niſi raritas hominum (ſic enim legendum,non auctoritas Græce σπάνιον)eos in bienniũ creari cogat,vt eſt l.22.C.Theod.eod.tit. Iubebantur autem hi præſentibus defenſoribus ciuitatum, qui quaſi quidam Tribuni plebis erant, perſcribere modum iugationis cuiuſque,& ſpecies ſingulas,quas fiſco inferri oportebat, vel earum quantitatem.Sunt & alii vini ſuſceptores,Græcis κάπηλοι dicti,de quibus lib.11.C.tit.de ſuar.& ſuſcept.vini,in quo de illis nulla fit mentio.Hi vero ſuſcipiebant vina fiſcalia & populo vendebant.Populo enim Romano oleum, panis, porcina,gratuita præbebantur,vinum non niſi perraro, vt Vopiſcus ſcribit in Aureliano.Prat.

Svsceptores, qui ſolutionem auri & ſpecierum accipiebant, & modum iugationis poſſeſſorum & ſpecies ſingulas deſcribebant.l.9. C.de defenſoribus ciuit.l.5. C. ad legem Iul.repet.l.5.de exactorib.tribut.lib.10. C.l.pen. §.illud. de cano. largit.tit.eod.l.23.de decurion. lib. 10. C. l.1. & 2. & tit.de ſuſceptorib.eo.Briſſ.Poſtellus in lib.de magiſt. Ath.c.13.putat per ſuſceptores intelligi, qui Gallice receptores auxiliorum dicuntur,qui aliquando cogunt res fiſci maiori menſura aut pondere nomine regio perſolui,non quidem vt regi reive publicæ proſint, ſed vt ſub regii nominis terrore rem maxime augeant:Cuia.ſuper Rub.C.de ſuſceptor.præpoſ.&c.lib. 10.definit: suſceptores eſſe,qui annonis & tributis vtriuſque ærarii recipiendis præpoſiti ſunt, l.cum poſſeſſor.in fin.ff.de cenſib.Præpoſitos vero eſſe,qui horreis, in quibus ſpecies fiſcales deponuntur l.2.hoc tit.vel pagis,de quibus dixi in l.9. ſupra lib.eod.de iur.fiſc.Cuiac.in ſupra d.loco.suſceptorum autem munus annuum eſt. Idem Cuiac.ad l.3.d.tit. C.de ſuſceptoribus lib.præallegato.

Svsceptores,qui luſores recipiunt, l.1.§.idem notandum, ff. de aleæ luſu.Briſſ.

Svsceptvs pro Cliente.Ammia.Marcell.lib.30.

Svscipere pro celare. ſic ſuſcipere furem. l.48. §.qui ex ff.de furt.item pro recipere.ſic ſuſcipere in fidem l.8.C.quod cum eo. Interdum tamen idem valet quod concipere. l. ex facto. 17.ff.ad Treb.inde ſuſceptus pro editus & natus.ſic ſuſceptus filius.l.25.ff.de ritu nupt.Briſſ.

Svscipere aliquem l.132.ff.de verbor.oblig. id eſt in fidem & clientelam accipere.Quidam,inquit,cum filium alienum ſuſciperet.Prat.

Svscipere æs alienum, id eſt conſtituere ſe debitorem, alterius nomine l.19.§.vlt.ff.de iuriſdict.Briſſ.

Svscipere cognitionem in l.8.& l.9.ff.de offic.præſid. Plinius libro 6.Epiſt.ad Cornel.Hæredes cum Cæſar eſſet in Dacia, communiter epiſtola ſcripta petierant, vt ſuſciperet cognitionem.Briſſ.

Svscipere hæreditatem: fideicommiſſum: aduocationem: adminiſtrationem.Briſſ.

Svscipere delationes, i.e. onus denunciandi & deferendi.l.2. in princ.ff.de iure fiſci.Briſſ.

Svscipere iudicium ſeu excipere reus dicitur.l. 7. ff. de petit. hæred.l.7.§.vlt.l.9.§.ei tutori.ff.de tut.& rat.diſtr.Et ſuſcipere litem l.64.ff.de procuratoribus. Sed & iudex qui iudicandi in ſe neceſſitatem recipit,ſuſcipere iudicium dicitur.l. pen.ff.de vacatio.muner.Schard.ex Briſſ.

Svscipere obligationem.l.45.ff.mand.Briſſ.

Svscipere in ſe periculum, non eſt teneri de caſu fortuito, l. opus.ff.locat.l.ſed & ſi quis.§.quæſitum.ff. ſi quis caut.Sp.

Svscipere pro accipere: ſic ſuſcipere ancillam temporarij miniſterij cauſa.l.2.C.commodati.Briſſ.

Svspectæ vitæ pater.l. filiusfamilias. §. ſed & filiafamilias. ff. de procur.Spieg.

Svspecti crimen,id eſt,criminatio & accuſatio ſuſpecti. Vlp. in l.1.§.1.de ſuſpect.tutor.Sciendum eſt ſuſpecti crimen ex l. 12.Tab.deſcendere.Prat.

Svspecto decedere dicitur,quem non ſua morte,ſed violentia deceſſiſſe ſuſpicamur.l.portiones.21.ff.de ijs quę vt indig.Br.

Svspectvs tutor,de quo eſt ſuſpicio,quod non ex fide adminiſtret;& qui moribus talis eſt,vt ſit ſuſpectus.§.ſuſpectus & §. ſi.Inſt.de ſuſpect.tut.l.ſuſpectus.& l. ſcire oportet.ff. de tut. & curat.dat.ab his. Item qui operam ſuam in inuitum ingerit.l.quæ omnia.ff.de procur.Spieg.

Svspectvs tutor eſt, qui non ex fide tutelam gerit, licet ſoluēdo ſit,§.ſuſpectum.Inſtit.de ſuſpect.tut. Nam qui fraudulenter tutelam adminiſtrauit, etiam ſi ſatis offerat, vt ſuſpectus remouetur. Tutorem enim nō facultates, ſed fraudulenta adminiſtratio, & callida conuerſatio ſuſpectum faciunt. l.31.ff.de reb. auct. iud. Itaque ſi in tutela graſſatus eſt, aut ſordide egit vel pernicioſe pupillo, vel aliquid intercepit ex reb. pupillaribus,iam vt ſuſpectus remouetur.l.3.§.nunc videamus.ff.de ſuſpect. tutoribus. Apparet itaque ex fide & diligentia & maleuolo propoſito magis, quam ex facultatibus ſuſpectum tutorem argui. Quod in hærede quem vt ſuſpectum Prætor deminuere vetuit: contra eſt qui ex ſolis facultatibus ſuſpectus exiſtimatur d.l.31.& l.7.§.qui ſciens. ff. pro empto. Dicunt autem promiſcue Iureconſulti pro eodem ſuſpectum facere, & ſuſpectum poſtulare l.1. §. conſequens.l.3.l.7.ff.de ſuſpect.tut.l.6.ff.rem rat.hab. l.39.ad fin. ff.de procur.l.14.§.1.ff.de ſolutio.l.8.§.pen. ff.de admi.tut.l. vlt.ff.qui pet.tut.Vnde ſuſpect.poſtulatio & accuſatio.l.3.§. ſi quis afuturus.ff.de ſuſp.tut.l.1.§.ſuſpect. ff.ad Turpil.l.5. §.geſſiſſe.ff.de adm.tut.Briſſ.Prat.

Svspectvs tutor vel curator eſt(quantum ad crimen, quod ex lege 12.tabul.deſcendit, attinet) qui tutor vel curator fraudulenter & negligenter in rebus pupilli vel adoleſcentis verſatur.Vult.in Comment.Inſt. de ſuſpectis tutoribus vel cutoribus in pr.nu.1.

Svspendere,pro differre. Sic dicitur ſuſpendi actus l.vltim. ff. commun.præd.ſic quoque dicitur ſuſpendi ſtipulatio, cognitio,&c.Briſſ.

Svspendiosvs, qui ſuſpenſus eſt, cui vita ſuſpendio adempta eſt. Vlpia. l.11.§.1.ff.de his qui not.infam.Non ſolent autem lugeri hoſtes,vel perduellionis damnati,nec ſuſpendioſi, nec qui manus ſibi intulerunt.Plin. lib.28.c.2. Laqueum ſuſpendioſi,circumdatum temporibus capitis dolorem ſedare. Recte autem idem Plin. eiuſdem libri c.4. Pœnam laquei præpoſteram eſſe ait,ex eo,quod includatur ſpiritus, cui exitus quærendus eſt.Prat.

Svspensa bona dixit Seneca, quæ venalia pendent in tabula proſcripta.Et ſuſpenſis amici bonis,inquit,libellum deiicio, creditoribus eius me obligaturus.Sic Tranquillus,Lege prędiatoria in vacuum pependerit.Prat.

Svspensio dicitur diſpoſitio,vt in c.quærenti.de ver.ſig. & ſuſpenſus depoſitus dicitur.Io.Bello.Etym.

Svspensio pœnæ genus apud Pontificios c.veritatis. de dol.& contum.Io.Andr.Clem.ff.de pœnis.Prat.

Svspensio eſt duplex:vna corporalis,ſpiritualis altera.Corporalis qua quis in furcas tollitur c.ſi non licet 23.q.5 & c. fin. ead.cauſ.& quæſtione.Prat.

Svspensio ſpiritualis canonica, vel eccleſiaſtica, quæ contingit in officio, vel beneficio vel vtroque. ca. eos, qui 23.diſtin. Prat.

Svspensvm dicitur id, quod excedit domos, vel vltra eas extenditur.quod ſi ceciderit & alicui nocuerit,vel damnum intulerit in via publica eunti tenebitur dominus domus illius, de qua damnum illatum eſt,vt ff.de his qui deiec. vel effud. per tot.Old.Prat.

Svspicio,à ſuſpicor,ſuſpicari,quod ſignificat cum timore quodã ea adſpicere,de quibus dubitatur: eſt ipſe ſuſpicãdi actus. Quare iunctũ cum Venio, ſemper accipitur paſſiue,vt Venit in ſuſpicionem,ſuſpicioſus,actiue & paſſiue.Old.Prat.

Svspicionem itaque ſic definiemus. Eſt actus per quem in dubitationem trahimur, timentes de aliquo,ne læſionem adferat,priuatim,aut publice.Prat.

Svspicio autem eſt triplex. I. Cum debitores noſtros aliene

æri obnoxios, ſuſpicamur abitionem meditari, ne carceri mancipentur, quoniam ſoluendo nõ ſunt, vel quod incipiunt dilapidare & diſtrahere omnia fere bona. Hæc nuncupatur ſuſpicio fugæ. Quæ ſolet priuatum, nec adeo magnum adferre detrimentum in Repub. ideoq; non cenſetur crimen. Vlp. ff. de priuileg. credito. Vide l. ait prętor. §. ſi debitorem. ff. quę in fraud cred. leg. fin. C. de feri. Et vtrobique Bartol. II. Eſt quædam ſuſpicio aduerſus iudicem nõ ſolum delegatum, verum etiam ordinarium. Nam cum magiſtratus ſæpe religionis ſuæ obliti, pernicioſiſſime iudicando noceant, rectiſſime conceſſum eſt, omnes ex ſuſpicionis cauſa recuſari. De iudice delegato tractatur in l. apertiſſimi. & l. vlt. C. de iudic. De ordinario autem extat Nouell. vt præſides, qui interpellan. §. quod ſi vſuueniat. Conſt. 76. III. Eſt quædam denique ſuſpicionis ſpecies ex eo nata, quod tendit ad lædendum publice, aut priuatim, quæ pertinet ad actionem de poſtulatione ſuſpecti. Old. Prat.

Svstentare ſe, i. e. alere. l. 5. ff. de ventre in poſſeſſ.

Svstinere, pro differre, reſeruare, reiicere. Calliſtrat. l. 36. ff. de iud. Ex iuſtis cauſis, & ex certis perſonis ſuſtinendæ ſunt cognitiones. Humanum eſt in ſimilibus cauſis cognitionem ad aliquem modum ſuſtinere. Hot. Prat.

Svstinere actiones, differre, ſuſpẽdere Pomp. l. 35. ff. de iur. fiſc. Vtrum ius fiſci ante excutiendum ſit, & ſuſtinendæ actiones cæterorum, &c. Vlp. l. 1. §. 3. ff. ſi fam. fuit. fec. Tandiu aliorum nomine actio ſuſtineri debebit, quandiu priore iudicio poteſt actor conſequi. Sic pœnam ſuſtinere. Idem l. ſi quis, 6. §. quid tamen, 7. ff. de iniuſt. rupt. Pœna tamen ſuſtinenda eſt quoad princeps reſcripſerit ad literas Præſidis. Hot. Prat.

Svstinere partes actoris & petitoris, id eſt gerere. l. 7. §. vlt. ff. de lib. cauſſ. Briſſ.

Svstinere capitis deminutionem i. e. pati l. 2. C. de legit. tut.

Svstinere etiam ſignificat ferre, vt ſuſtinere onera: item repræſentare perſonam; item pro exhibere, alere, ſuſtentare, ſumitur. Briſſ.

Svstinere controuerſiam fruſtra, id eſt iniuſte conueniri l. 1. C. de N. fil. pro pat. Briſſ.

Svstineri, differri & inhiberi ad tempus ſignificat. Sic ſuſtineri iudicium, pręſtatio dicitur. l. 14. §. vlt. ff. de lib. cau. l. 5. §. vlt. l. 7. §. 1. ff. de petit. hæred. Briſſ.

Svsvm verſus, antiquum eſſe puto; ſi modo non fallit, qua tamen alia emendatior hactenus non eſt, Haloandri editio, pro ſurſum verſum, in vulgatis legitur. Spieg.

Svsvrro, qui occulte maledicendo odium in aliquem, aut diſſenſionem molitur.

Svvm verbo, dominium ſignificari, & ea tantum quæ vindicari à nobis poſſunt, non etiam quæ in nominibus ſunt ſuorum appellatione contineri traditur in l. 27. §. argento. & l. 34. ff. de auro arg. Gœd. in comm. ad l. 239. n. 9. de ver. ſign. Sed nec quæ pignori tenentur, ſuorum appellatione veniunt. l. 9. §. vlt. ff. de ſupell. leg. l. 74. de legat. 3. Ambiguum vero eſſe cum quis ſuum dicit, vtrum de toto, an de parte ſignificet, Pompo. in l. 239. §. vlt. ff. de ver. ſig. ſcribit; quoniam & id noſtrum eſt, quod nobis cum alio commune eſt. Cum quis ſuos ſeruos dicit, hi deſignari videntur, quos paterfam. ſuorum numero habuit, & qui pleno iure eius fuerunt. In his vero fructuarij ſerui non continebantur, nec venales habiti ſerui. Serui plane cum alio communes & bona fide poſſeſſi, & quorum vſusfructus alienus ſit, continebuntur. l. 71. l. 73. l. 74. ff. de leg. 3. Briſſ. Prat. Vide & ſupra in verbo Meorum, & Gœddæum in l. meorum. 91. de verb. ſig.

Svvm conſequi & recipere creditores pro eo, quod ſibi debetur, conſequi, Iureconſulti eleganter dicunt. Vnde Vlp. in l. 7. §. apud Labeonem. ff. quæ in fraud. credi. eum ait qui ſuum recipiat, nullam videri facere iniuriam, hoc eſt, eum, qui quod ſibi debetur receperit. Sic & in l. 15. §. quod ſi res. ff. de re iud. l. 96. §. 1. ff. de ſolut. li. 44. ff. de cond. indeb. l. 4. §. idem Iulianus. ff. de doli except. l. 12. ff. de nouatio. l. 37. ff. de iur. fiſc. l. 7. de ceſſio. bon. In eam denique ſententiam ad ſuum peruenire dicunt. l. 1. ff. quod certo loc. l. 1. §. illud verum. ff. ſi quis teſtam. lib. Briſſ. Prat.

Svæ ætatis eſſe dicũtur, qui minorem ætatem exceſſerunt. l. 27. ff. de neg. geſt. l. 5. §. item ipſe tutor ff. de aucto. tut. Si tamen teſtator alicui ita legauerit, cum ſuæ ætatis erit factus, facti quæſtionem eſſe Vlp. ſcribit, vtrum de pubertate, an de 25. annis ſenſum ſit. l. 50. in fi. ff. de legat. 3. Hoc exemplo credo Tribonianum in Alexandri reſcripto verba hæc, Suæ ætatis factus ſit, interpretatum, ſi pupillarem ętatem exceſſerit. l. 3. C. de teſtam. tut. Furioſus ſuus non eſſe dicitur, id eſt, apud ſe non eſſe. l. 7. §. adeo. ff. quibus ex cauſ. in poſſeſſ. Pr. Briſſ.

Svæ poteſtatis fieri dicuntur ſerui manumiſſione. l. vlt. ff. de liber. cau. In eundem ſenſum ſuæ auctoritatis dixit Spartian. in Hadr. Decoctores, ait, bonorum ſi ſuæ auctoritatis eſſent catamidiari, in amphitheatro & dimitti iuſſit. Briſſ. Pr.

Sva morte decedere dicuntur, qui naturali morte & natura ſua obeunt. l. vlt. §. 1. ff. de bon. damnat. Cuius §. verba repetita ſunt, licet diuerſo auctoris titulo prælato in leg. 28. ff. de bonis libert. Sueto. in Iulio c. vlt. Percuſſorum autem fere neque triennio quiſquam amplius ſuperuixit, neque ſua morte defunctus eſt. Damnati omnes, alius alio caſu perijt. Significat enim omnes biothanatos fuiſſe, vt cum Firmico loquar. Trebellius Pollio in Herennia tyranno. Multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos, multi morte ſua eſſe conſumptos. Briſſ. Prat.

Sic ſua natura rem intercidere accipimus in l. 14. §. vlt. ff. depoſ. Briſſ.

Svi iuris eſſe dicuntur, qui nullius poteſtati ſubiacent, ſed propriæ ſunt poteſtatis & proprij arbitrij. titul. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. Qui & ſuæ poteſtatis eſſe dicuntur. l. 4. D. de his qui ſunt ſui. l. 17. D. de his qui not. infa. l. 43. D. de obliga. & actio l. vlt. D. de li. cauſ. & ſui arbitrij. l. 22. ff. de ritu nupt. Briſſ. Prat

Svi & neceſſarij hæredes ſunt liberi qui in poteſtate parentis fuerint, quos nemo antecedit. Sui autem ideo appellantur, quia domeſtici hæredes ſunt; & viuo quoque patre quodammodo domini exiſtimantur. Neceſſarij vero ideo dicuntur, quia omnino ſiue velint, ſiue nolint tam ab inteſtato, quam ex teſtamento ex lege 12. tab. hęredes fiunt, ait Imp. §. 2. de hær. qualit. Vel ſic:

Svi & neceſſarij hęredes dicũtur, qui in morientis familia proximum ab eo gradum obtinent; veluti filij, aut ijs de familia ſublatis, nepotes, & qui deinceps item vxor, quæ in manum conuenit: item nurus, quæ in manu filij eſt, quem in poteſtate habemus. Vlp. tit. 4. Sui autem iccirco appellabantur, quoniam patrefam. mortuo non tam alienarum, quam ſuarum quodammodo rerum plenum integrumque dominium adipiſcuntur: quarum etiam illo viuo hæredes (quo verbo veteres dominium intelligebant) lege 12. Tabularum deſignati erant. Neceſſarij autem dicuntur, quoniam eadem lege cogebantur hæreditatem retinere. l. 2. ff. de libe. & poſthu. l. 57. de acq. her. Hot. Prat.

Svi pro Noſtri Paul. l. 20. ff. de nouat. Nouare poſſumus, aut ipſi, ſi ſui iuris ſumus; aut per alios qui voluntate noſtra ſtipulantur. Hot. Prat.

Svi ius, vide Ius ſui. Atque inde eſt quod

Svi dupliciter dicuntur, quod quidam ſui ſunt in primo gradu, vt filij, quidam vlterioris gradus vt nepotes; qui non quidem ſui ſunt, ſed eſſe poſſunt, filijs ſcilicet mortuis, Connan lib. 10. c. 3. num. 4.

Svi poſthumi dicuntur, qui tempore teſtamenti ſi nati ſunt; habentur in ſuis hæredibus; vt poſthumus, aut mortuo filio poſthumus nepos. Conn. lib. 10. c. 4. n. 10.

Svitatem, vulgus vocat ſui hæredis qualitatem; Græcis autem γνησιότητα, in qua definienda valde nõ nulli laborant. in l. qui ſe patris. Cod. vnde liberi cum ex coniugato vocabulo, hoc eſt, ſui, ſatis eius ſignificatio liqueat. Quanquam Suitatem nuſquam apud veteres reperias, ſed tamen in his quę vſu paulatim recepta, & ad docendum apta ſunt, non nimis ſuperſtitioſe Grammaticorum canonibus obſtricti eſſe debemus: Alcia. Suitatis voce, quam à dictione Sui, interpretes deduxerunt, non raro vti ſolet; eamque ſic recte finit: Suitas, eſt hęredum qualitas, qui primum in poteſtate paterna locum obtinent, continuationem dominij, neceſſitatemque ſucceſſionis inducens §. ſui. autem. Inſt. de hæred. qual. Videntur autem ij hæredes quodam modo ſibiipſis ſuccedere, cum viuente quoque patre domini cenſeantur. l. in ſuis. ff. de liber. & poſthu. & ideo ſui appellantur. Spieg. Prat. v. & Corraſ. 1. Miſc. 2. n. 1. 2. 3. & ſeqq. & 3. Miſc. 16. n. 9. Vultei. in comm. Inſt. ad tit. de exhęredat. liber. in pr. n. 9.

Svo Marte. Lege, Marte ſuo.

Svo nomine agere. l. 5. §. ff. de doli mali except. Suo quoque nomine pater vel dominus conueniri dicuntur, quando in ſolidum, non de peculio, vel in rem verſo in eos actio intenditur. l. l. 6. §. pen. ff. quæ in fraud. cred.

Σωρείτης cauillationis genus, qua ab euidenter veris ad euidenter falſa gradatim & per breuiſſimas mutationes deducimur. l. 177. ff. de verb. ſignif. Ab alijs aceruus vocatur. Inuentum à Chryſippo, Diogen. Laert. ſcribit. Briſſ.

Svorvm, vel meorum appellatione, non ſolum intelligenda ea ſunt, quæ noſtra ſunt, ſed etiam ea in quibus ius aliquod habemus. gl. & Bald. in l. 2. ad prin. de orig. iur. gl. in l. ſi & me & Titium. ſi cert. pet. in l. 1. ſub fin.

Svorvm duo ſunt genera. nam alij natura ſui ſunt, nimirum filij, filięue; alij ſucceſſione, nimirũ nepotes aut poſteriores, qui in filiorum nõ etiam filiarum locum vacuũ & deſtitutum ſubeunt; veluti ſi vno filio mortuo (nam ex filiabus prognati ſui eſſe non poſſunt) nepotes ex illo eius in gradũ ſuccedant. Lex enim eis patris ſui ius ſic attribuit, vt illi patrẽ ſuũ repręſentent, tametſi non idẽ omnino ius eis conceſſerit. l. 3. C. de ſuis & legit. l. 1. §. ſi filius, ff. eod. l. 2. & l. 3. C. de legit liber. leg. Gallus, §. ſeq. ff. de liber. poſthu. Hot. Prat.

Svos in l. 8. 12. & 19. C. qui accuſar. non poſſ. accipimus parentes liberos, patronos, patronas, eorumq; filios filias, nepotes neptes, conſobrinos & propinquos, l. 1. ff. dę accuſ. Prat. Briſſ.

Svos in legatis præcipue ſeruos, vel ancillas, eos accipimus, autore Vlpian. qui ſunt pleno iure teſtantis, inter quos fructuarii non continentur, ſed qui bona fide teſtatori ſeruiunt. leg. ſuos autem .ff. de lega. 3. Prat.

Svos hæredes liberos in poteſtate poſitos vocamus, qui primum poteſtatis locum obtinent, quaſi domeſticos & familiares hæredes, cum viuo quoque patre quodammodo domum habere exiſtimentur, nec tam in nouum dominium ſuccedere quam vetus continuare videantur, magiſque ad propria aut debita, quam ad aliena bona vocentur. §. ſed ſui. Inſtit de hæredum qualitate & differentia. l. 11. ff. de liber. poſth. l. 12. ff. qui teſtam. face. poſſ. Et apud Pli. in Panegy. Qua de cauſa ini hæredes illoco apparent & exiſtunt, & ipſo iure hæredes deprehenduntur, nec aditione egēt l. pen §. ſi patronus ff. d bon. libert. l. 14. ff. de ſuis & legit. Suos hęredes ait Vlp in l. 1. §. ſuos. ff. de ſuis & legit. accipere debemus filios, filias ſiue naturales ſiue adoptiuos. Calliſt in l. 220. ff. de verb ſign. Liberorū ait, appellatione nepotes & pronepotes, cęteriique qui ex his deſcendunt, continentur. Hos enim omnes ſuorum appellatione lex 12. Tab. comprehendit. Caius lib. 2. Inſt. tit. 8. Sui hæredes ſunt filius, filia, nepos vel neptis, pronepos, proneptis ex nepote, & omnes per virilem ſexum deſcendentes. Similiter & poſthumi, qui ſi viuo patre nati fuiſſent, in poteſtate futuri erant: ſui hæredes ſunt. Priſcia. lib. 17. Suus Ciceronis filius hæres eſt patris conſtitutus. Suus enim dicitur ad diſcretionem illius, qui ſecundum leges ſuus non eſt, id eſt, ſub poteſtate patris naturalis conſtitutus; Sic & ſuam hæredem accipe in l. vlt. ff. de collat. bonorum. Briſſ. Prat.

Svvm eſſe, & ius ſuitatis habere inter ſe differunt. Omnis enim qui ſuus eſt, ius habet ſuitatis, non item omnis is, qui ius habet ſuitatis, ſuus eſt, Vulte. in comm. Inſtit. ad §. cæter. nu. 3. Inſt. de hæred. qualit. & differt.

Svvm eſſe & inter ſuos vocari differunt: Nam qui vocantur inter ſuos, reuera ſui non ſunt, ſed ſuorum duntaxat loco habentur, eo quod idem ius in ſucceſſione conſecuti ſunt, quod habent illi, qui reuera ſui ſunt, idem Vulte. ad §. fin. 4. Inſt. de hæredit. quæ ab inteſtat.

Svvs & Sui dicuntur proximiores ex agnatis l. vlt. ff. de gradib.

Svvs hæres is dicitur, qui quaſi proprius & domi natus, nec aliunde accitus eſt, quaſique ſuipſius hæres. Hunc Iuſti. eſſe exiſtimat filium, filiam, nepotem, neptemue ex filio, & deinceps cæteros liberos, qui in poteſtate morientis fuerunt, & primum locum obtinent. Et quia hi viuo patre quodammodo domini bonorum exiſtimantur, & poſt mortem patris liberam bonorum adminiſtrationem conſequuntur, ſui hæredes appellantur; dicūtur etiam à Iuriſconſultis neceſſarii, eo quod ab inteſtato, & ex teſtamento inuiti hæredes fiunt ex huiuſmodi lege 12. Tab. Inteſtatorum hæreditates primo ſuorum hæredum velint, nolintue, ſunto. His deficientibus adgnatus proximus familiam habeto Prætor tamen ſecundum Caium, & alios legumlatores, poteſtatem facit liberis puberibus ſiue impuberibus ſe abſtinendi ab hæreditate, vt quamuis iure ciuili creditoribus hæreditariis teneantur, tamen in eos (ſi velint relinquere hæreditatem) actio non detur. Vt autem Dioclet. & Maxim. ſcribunt, lex ipſa 12. Tab in poſthum. ſuo obtinet, Vnde ſi quis poſthu. & agnatum relinquat, poſthumus ab inteſtato præfertur. Quinimo ſi filius, & ex altero filio, qui mortuus ſit, nepos exiſtat, euidenter lege 12. Tab. caueri, prædicti Imperatores Frontini reſcripſerunt, vt pariter inteſtato defuncto ſuccedant. Apoſtolus quoque dixit: Si filius eſt, ergo hæres. Quod ſi ſuus hæres non exiſtat, adgnatus proximus, hoc eſt, quotquot ſunt in eodem gradu (ſic enim præclare Iuſtin. interpretatus eſt, ſiue alius adgnatorum gradus exiſtat, ſiue non exiſtat. Nam proximus adgnatus in ipſa lege 12. tab. etiam ſolus habetur, vt Pompo. enarrat. lib. vlt. Pandect.) hæreditatem capiunt. Quemadmodum igitur teſtandi cauſa ex voluntate relinquentis bona ſua dependet, ita ſucceſſio ab inteſtato gradus habet, ne tota cognatio ſimul irruat in bona. Ne igitur de iis plura ſcribamus, iam apparet abunde quis dicatur ſuus hæres. De cuius vocis ſignificatione à Socino Angelus Politianus interrogatus obmutuit, cum tamen gloriatus eſſet in gl. iur. ciuil. ſe vel Accurſum ſuperaſſe poſſe, quemadmodum refert Alc. in fi. lib. 4. de verbor. ſign. Ceterum, de huius vocis vſu multa eleganter videre eſt apud Bud. in Græc. ling. Comment.

Svvs hæres eſt, qui in poteſtate patria teſtatoris exiſtens, proximum ab eo gradum obtinet hæreditatis tempore, puta filius, filia, atque his remotis, nepos, neptis, & in ſumma per virilem ſexum deſcendentes omnes, qui in poteſtate defuncti, mortis tempore proximi fuerunt. Vulte. in Comment. Inſtit. de hæred. qualit. §. 2. n. 1.

Svvs, ſuæ poteſtatis, vt Meus apud Perſium.

Vindicta poſtquam meus à Prætore receſſi.

Iuſtin. §. 2. ad S. C. Tertyll. ſed & filiæ ſuæ mortuæ filius vel filia præponitur: id eſt, quæ ſuis iuris eſt, ſuæq; poteſtatis. Sic Plaut. in Perſa, vbi lenonē inducit, qui ancillā manumiſerat; Ita ancilla mea quæ fuit hodie nūc eſt ſua. Et apud Cic. lib. de repub. 3. Eſt enim genus iniuſtæ ſeruitutis, cum ii ſunt alterius, qui ſui poſſunt eſſe. Hoto. Prat.

Svvs dicitur, quod ſit domeſticus in propriis quodāmodo exiſtens, ex quo dicitur Suitas, quæ eſt hæredis ſui qualitas, dominii continuationem, neceſſitatemq; ſucceſſionis ipſo iure inducens. Vult. in Comm. Inſt. de exhęred. libero. in pr. nu. 9.

Svvs etiam, pro eo qui in ſua poteſtate eſt, alio modo dicitur vetuſte: id eſt, ſanæ mentis. Vlp. l. Fulcinius, 7. §. adeo. ff. quib. ex cauſ. in poſſ. Furioſus hanc venditionem pati non poteſt; quia non ſe occultat, qui ſuus non eſt. Cicer. Tuſcul. 3. Itaque nihil melius, quam quod eſt in conſuetudine ſermonis Latini, cum exiſſe è poteſtate dicimus eos, qui effrenati feruntur, aut libidine, aut iracundia: qui igitur exiſſe ex poteſtate dicuntur, iccirco dicuntur, quia non ſunt in poteſtate mentis, cui regnum totius animi à natura tributum eſt. Hot. Prat.

S Y.

Sycaminon, morus Ægyptia, qua vti ſolent in aggeribus Nili, per quos incrementa eius diſpenſantur, & coercentur; ait Vlp. l. 10. ff. de extraord crim. Hot. Prat.

Sycomorvs, ficus Ægypti, fatua & ſterilis, Iuriſconſ. de extraord. crim. l ſaccularii. Si quis, inquit, arborem ſycomorum exciderit. Nebr.

Sycophanta, litis leuiſſimæ etiam accuſator. Cum enim apud Athenienſes fici eſſent in pretio, mulcta indicebatur his, qui eas auferrent; vnde qui aliquem accuſaret huius criminis, ſycophanta dicebatur: σῦκος, ficus eſt. Hinc cœptum eſt trahi ad calumniatores, & viros nibili. l. verbum. C. ex quibus cauſ. infam. irrog. ἐσυκοφάντησας, h. e. calumniatus es. Alc. lib. 2. diſput. c. 26. Vnde Sycophantica ſeu Sophiſtica, eſt ſtudium captionum, calumniarum in doctrina, artibus, negotiis, iudiciis. Hæ ſunt præcipuæ peſtes Eccleſiæ, & Rerum publicarum. Spieg. Adde Gell. lib. 14. c. 14.

Syllaba. Vide l. qui habet. ff. de manumiſſ. teſtam.

Syllogismvs cornutus, apud commentatores ſatis illorum eſt vocabulum, pro eo quod Græcis dilemma eſt, & Latinis complexio, hoc eſt Bicorne argumentum.

Sylva cædua, quæ in hoc habetur, vt cædatur, vel quæ exciſa rurſus ex ſtirpibus aut radicibus renaſcitur. l. ſylua cædua. ff. de verb. ſign. Porro teſte Paulo, l. ſi abſente. ff. de vſur. Syluam cæduam, etiamſi intempeſtiue cædua ſit, in fructu eſſe conſtat: ſicut oliua immatura lecta, itum ferrum immature cæſum, in fructu eſt. Spieg. Adde Conn. lib. 4. c. 1. nu. 4.

Sylva cædua Gœddæo ea eſt, quæ in hoc habetur, vt cædatur, & ſucciſa ex ſtirpibus radicibuſque repullulet, ac renaſcatur, ad l. 30. nu. 4. de verb. & rer. ſign.

Sylvam quaſi ſoliuam dici quidam exiſtimant. Sed ego puto melius ἀπὸ τῆς ὕλης. quæ quidem dictio præter id, quod materiam rudem & informem ſignificat; accipitur etiam ἀπὸ τῶ δρυμοῦ. ſignificatque συνδενδρον τόπον, vt eſt apud Etymolog. Itaque Græca imitatione Hyle à noſtris ſylua dicitur. Vnde arbores quę in materiam, vel vites quæ in ſarmenta eluxuriant, à Græcis dicuntur ὑλομανεῖν, quod Syluefcere Latinis dicitur, autore Gaza: quemadmodum ἐξυβρίζειν: cum ſegetes luxuriant, & nimia pabuli vbertate laſciuiunt, Budæo teſte. Sed & Sylua, & verbum Syluefcere generaliter & ad arbores pertinet, & ad herbas Virg. lib. 1. Georg.

-----Subit aſpera ſylua,
Lappaq; tribuliq; interq; nitentia culta,
Infœlix lolium, & ſteriles dominantur auenæ.

Et Ouid. lib. 12. Metamorph.

------Syluiſq; paluſtribus exit.

Et idem lib. 3. Metamorph.

Nam duo magnorum viridi coeuntia ſyluæ
Corpora ſerpentum.

Quibus locis ſylua herbam virentem ſignificat & luxuriantem. Huic iam d ſententiæ adſtipulatur etiam Cuiac. obſeru. lib. 10. c. 15. vbi allegat etiam exemplum ex Cicerone, vt ibi apud eum eſt videre. Syluas etiam de vitibus dixiſſe Virgilium, teſtis eſt Seruius eo loco, vbi ait ipſe Virg.

Syluarumq; aliæ preſſos propaginis arcus.

Propria tamen ſignificatione de arborum conſitione dicitur, Virgil lib. 1. Georg.

Concuſſaq; famem ſyluis ſolabere quercu.

Quamuis autem generalis ſyluæ ſit appellatio, id tamen diſcriminis ponunt inter ſyluam, lucum, nemus, & ſaltum, quod Sylua cædua ſit, quæ exciſa ſcilicet, repullulat. Lucus vero cæduus non eſt, quin potius manu conſitus religioſuſque atque alicui Deo, vel hominis alicuius cineribus conſecratus. Ouid. lib. 2. Faſtor.

-----Multiſq; incæduus annis,
Iunonis magnæ nomine lucus erat.

Nemus (quod etiam à Græcis νέμος ἀπὸ τὸ νέμω dicitur, quod in eo greges armentaque paſci ſoleant) eſt locus amœnitatis ac voluptatis plenus Virg. lib. 4. Æneid.

In nemus ire parant, vbi primos craſtinus ortus.

Extulerit Titan, radiiſque retexerit orbem.

Martial.lib.10.Epigram.

Et delicatæ laureum nemus Floræ.

Et iterum lib.9.

Tu colis elyſios, nemoriſque habitator amœni.

Saltus autem eſt ſylua inuia nec peruia tranſeuntibus, vbi paſci atque æſtimare pecudes ſolent: aut ſi locus aerque patiatur, hyemare. Sic ferme Laur.Vallen.lib.4.Virg.lib.4.Æneid.

Dum trepidant alæ, ſaltuſque indagine cingunt.

Et alibi: -----*Saltuſque peragrat*

Dictæos: hæret lateri lethalis arundo.

Brechæus & Gœdd.in l.ſylua cædua eſt.ff.de ver. & rer. ſign.

Sylva palaris, quæ palos profert, apud Vlp.l.ſi fundi.§.fin.ff.de vſufr.Spieg.

Sylva paſcua dicitur, quæ paſcuis pecudum puta ſuum, ouium, deſtinata eſt.l.ſylua.ff.de vet.ſig.Gœdd.

Σύμβολα in teſtamentis ſunt æs, & libra. Cuia.ad Rubr.ff.de ver. oblig.Prat.

Symbola quoque dicuntur ea quæ in omni actu legitimo fere interueniunt, vt in emancipatione alapa: in mancipatione æs & libra: in cretione digitorum crepitus. vide Cuiac.& Gothofr.ad Nou.18.in præfat.

Symbola vulgo comeſſalia dicuntur c. non oportet.2.44.diſtin.

Σύμβολα apud Iuſtinianum in Nouel. Conſt. 81. dicuntur Codicilli. Sunt autem diplomata, quæ continent teſtimonium collati à Principe publici muneris, vtiturque hac voce in eadem ſignificatione noſter Hermogenianus. Et apud Suetonium in Claudio legimus Codicillos datorum officiorum. Balduin. comment Inſt.quib.mod.ius patriæ pot.ſolu.

Symphonia, chorus ſymphoniacorum, id eſt, eorum qui concentum efficiebant. Cicer. Verrin. 6. Cum in eis conuiuiis ſymphonia caneret, maximiſque poculis miniſtraretur.Prat.

Symphoniaci ſerui erant hi, quibus antiqui vtebantur, vt in claſſe claſſicum pugnantibus canerent, vt docuit Aſcon.referēs, cani remigibus celeuma per ſymphoniacos ſeruos ſolitum olim eſſe. Vlp.l.ſed etſi quid. §.1.ff.de vſufr. vbi adfert abuſionis exempla, vel de ſymphoniaco, inquit atrienſem Paul.in l.22.§.ff.ad leg. Aquil. Veluti ſi quis, inquit, ex Comœdis aut ſymphoniacis, aut gemellis, aut quadriga, aut pari mularum vnum vel vnam occiderit. Cicer. in lib. de Diuinatione. Ab hac, inquit, muliere præfectus Antonii quidam ſymphoniacos ſeruos abducebat per iniuriam, quib. ſe in claſſe vti velle dicebat.Briſſon.vide Budæum in leg.1.ff.naut.caup.ſtabul.

Synagoga, à congregando dicta, vſitatiſſime dicitur locus aut domus in quo Iudæi docendæ ac diſcendæ religionis gratia, præſertim extra Ieroſolymam, congregabantur. Nam Ieroſolymæ id in ipſo templo factitabant: in quo ſolo offerre, ac ſacrificare eis licebat. In hac ſignificatione vox hæc valde crebro in Euangeliſtis & actis legitur. Raro pro cœtu ipſo ponitur, vt Actor.13. Soluta autem Synagoga ſeu congregatione ſecuti ſunt multi Iudæi Paulum, orantes, &c. Hinc fit vox ἀποσυνάγωγος, alienus à Synagoga, quæ excommunicatum ſignificat: quod vulgata inepte vertit. Ioan.9. vt qui confiteretur eum, extra Synagogam fieret. Et multo ineptius ac obſcurius Io.16. Abſque Synagogis facient vos: cum ſenſus proprie ſit: Excludent vos ex cœtu ac populo Dei; habebunt vos pro Ethnicis ac publicanis. Hinc porro obtinuit, vt apud Theologos Synagoga cœtus Iudæorū & etiam aliorum impiorum vocetur: ſicut Eccleſia, populus Dei. Synagogas tantum loca conuentuum Iudaicorum, & Synedria Græcorum aut gentilium quidam volunt vocari, ſed falſo. Nam ſynedrii crebra fit mentio in nouo Teſtamento, vt Matth.5.10.26.Marc.13.& alias. Scimus autem Moſen cum oneri non ſufficeret, 70. ſibi aſciuiſſe iudices, qui populum vna cum ipſo regerent: Exod. 18. Iam vero Iudæi à Babylonico exilio reuerſi, Synedrion habuerunt, quod corrupte Sanedrin vocarunt, ex 70.iudicib. Vt autem fieri ſolet in talibus numeris, cum de Synedrio ſermo erat, tantum dicebant 70.iudices: ac eos ex poſteris Dauidis electos fuiſſe, teſtis eſt Philo, vt poteſtas aliqua maneret in Regia ſtirpe. Videtur tamen aliquando appellatiue accipi, pro quouis iudicio, aut conſenſu iudicum, vel Senatorum, vt Matt.10. Tradent vos in Synedria. Sic Marc.13. Tradent vos in Synedria & Synagogas.

Συνάλλαγμα dicitur à συν, quod eſt ſimul, & ἀλλάζω viciſſim, & verbo ἀλλήλως deſcendit, quod mutare vulgo ſignificat: quaſi contra ſeu viciſſim actum, id eſt, mutuum factum obligatorium. Eſt ergo Synallagma, cum vltra verba contractus aliquid vtrinque agitur; quoties ſcilicet ex vtriuſque parte aliquid fit, quo vterque obligatus eſt; vt, Do tibi Stichum, vt Pamphilum manumittas. Vlp.l.7.ff.de pact. Dedi tibi rem vt mihi aliam dares: dedi vt aliquid facias: συνάλλαγμα eſſe, & hinc naſci ciuilem obligationem; & paulo poſt. Eſſe enim contractum, quod Ariſto συνάλλαγμα dicit. vnde hæc naſcitur actio. Alc.de ver.ſig. Adde Conn.lib.5.cap.2.n.2.

Συνάλλαγμα Græcis negotium geſtum & vltro citroque obligationem ſignificat.l.7.ff.de pact.Briſſ.

Συναρπαγὴ, in Nouel.152.obreptio.Prat.

Συνεισάκτοι mulieres vocabantur, quæ apud Epiſcopos, diaconos, presbyteros, & cæteros religionis noſtræ antiſtites vel miniſtros, vitam omnem ſuam manebant: non illæ aut matrimonii aut turpis alicuius libidinis & voluptatis, vt dicebant, cauſa, at ne obſequii quidem vllius domeſtici, ſed vt illis tanquam ſuæ pudicitiæ cuſtodibus ac obſeruatoribus rerumque ſuarum omnium tutoribus & conſiliariis vterentur. Conn. vide Hierony. in lib. ad Ruſticum monachum de viuendi forma; & in libro de vitando ſuſpecto contubernio, & in eodem ſermone Ioa. Chryſoſt & Anciranum Concil. cap.18. Goth. in not. ad l.19.C.de epiſ.& cler.

Syncera exiſtimatio, pro veritate habenda eſt, maxime vt ſit finis litium.l.vlt.ff.pro ſuo.Spieg.

Syndicatvs. Iudices olim functi officio ſuo tenebantur in eadem prouincia, vel ciuitate, cui præfuiſſent, quinquaginta diebus. Palam commorari, vt de culpa fraudibuſque, ſi quas admiſiſſent, conuenirentur, ac rationem redderent, id quod vulgo Subire ſyndicatum, Latine autem cauſam dicere, & cauſæ faciendæ obnoxium eſſe, nuncupamus. l. 1. Cod. vt omn.iud. tam ciuil.& milit. Non. vt præſid. abſque vll. pec. §. neceſſitatem. Idem obſeruabatur de aſſeſſoribus & conſiliariis Iudicum l.3.de aſſeſſorib.Spieg.Prat.

Syndici ſunt actores vniuerſitatum, collegiorum, ſocietatum, & aliorum corporum, per quos tanquam in Republica quod communiter agi fieri oportet, agitur & fit.l.1. §.quibus autem. ff. quod cuiuſque vniuerſit. Defenſores quoque ciuitatum & qui ad earum cauſas vel agendas vel defendendas eliguntur, Syndici appellantur.l.1. §.defenſores.ff.de munerib.& honor. Briſſonius.

Syndicvs σύνδικος, defenſor, qui ab aliquo collegio, municipio, vniuerſitate, vel ciuitate ad cauſam ipſius agendam delectus eſt. Arcadius in l.munerum. §.defenſores. ff.de munerib. & honorib. Sic Ἔκδικοι Græcis dicebantur qui in Republica agebant domi ac foris pleniore aliquanto poteſtate, quam legati. Cic. ad Thermum lib. Epiſt. 13. Legatos (inquit) audio miſſos eſſe: ſed malo Ecdicos, vt aliquid confici poſſit. Craſſius tamen Caius in l.1. §.quib. autem & §.vlt. ff.quod cuiuſque vniuerſit.nomi. Syndicum non videtur diſtinguere ab actore. Et Paulus in l item eorum. §.actor vniuerſitatis. ff.ibidem. Sed tamen in hoc ſemper obſeruatur differentia, Primum, quod officium actoris eſt generalius, cū à priuato quoque conſtituatur. Deinde, quod momentaneum ſit, pro re nata habens locum, Syndici vero non æque, vt oſtendit tit. in Nouell. De defenſorib.ciuit. Vbi defenſor Latine nihil aliud ſignificat, quam Syndicus Græce. Vide c.quia in cauſis & c.Petitio veſtra.de procuratoribus. Certe merentur laudem ciuitates, quæ habent à Conſiliis Iuriſperitos, vulgo Syndicos vocant, quorum ſtudio præcipue vtuntur in poſtulationibus, libellis, edictis, decretis, epiſtolis, & cognitionibus cauſarum grauiorum. Old. vide & Corraſ.3.Miſc.6.nu.10.11.12.

Syndicvs etiam eſt ciuium aduocatus iuriſque publici defenſor, quaſi in cauſam publicam communiter incumbens, ſeu ſingulorum cauſam dicens gl. in l. 1. ex verb. ſyndicum. ff. quod cuiuſque vniuerſ. Hinc Arcad.ſing. lib. de muner.ciuil. Defenſores quoque (inquit) quos Græci συνδίκους appellant, laborem perſonalis muneris aggrediuntur. Itaque nos in iure (ait Alc.lib.1.Parerg.cap.5.) Arcadium ſequimur, vt ſyndicus ſit reipublicæ, vel vniuerſitatis alicuius defenſor. Hinc tit. eſt, De defenſorib.ciuitatum lib.1.Cod. Et ii quondam dicebantur viri, non ex decurionibus, ſed ex aliis delecti, tres num. quorum partes erant proſpicere, ne tenuiores, & infimæ ſortis homines, à nobilibus (vti fit) premerentur. Quomodo autem conſtituantur defenſores ciuitatis, quæ munia ſint, quibus cauſis ſe admiſcere debeant, oſtenditur in d.tit.de defenſoribus ciuitat. hoc nomine vocari poſſunt, quos hodie deputatos noſtri appellant, vt ſcribit Bud. in annot. ad leg. vlt. §. defenſores. de mun. & honor. Nam pro hoc videtur facere text. in tit. de ſyndico.lib.1. Decret. Vbi Gregorius, Sicuti ſtudii noſtri (inquit) eſſe debet à litigiis forenſibus monachos ſubmouere, ita neceſſe eſt noſtra prouiſione, quemadmodum negotia eorum diſponi debeant, ordinare, pro qua te tibi præcipimus quatenus cum Fauſto loqui debeas, cui (ſi voluerit conſtituto ei ſalario, monaſterii generaliter debeas negotia commendare.Anch.

Synedria in quadam C. conſtitut. ſunt coitiones & collegia. vide Cuia.lib.7. obſ.cap.30. Bud. συνέδριον conſeſſum vertit. in poſt.adn.

Synedria conſeſſus ſenatorum, iudicum concilium. extat in l.pen.C.de iud.Spieg.

Συνημμένον in l. rerum miſtura. ff.de vſuc. interpretatur Gell. adiunctum, connexum. lib.16.cap.8. Vitru.lib.5 cap.4 coniunctum. Seneca lib.17.epiſt. compoſitum. Paul.l.in rem. ff.de rei vind.& Pompon.in d.l.rerum miſtura, cohærens. Prat.& Cuiac.ad iam d.l.rerum miſtura.

Syngrapha dicitur ſcriptura ſiue ſchedula, quæ manu eorum

qui

qui paciſcebantur, in alicuius rei fidem fit. vt Bud. docet. Cuiuſmodi eſt, quæ ſchedula appellatur. Ex ſyngrapha agere cum aliquo eſt, litigare, de quo is ſyngrapham conſcripſerit. Corraſ. 1. Miſcel. 18. n. 6.

SYNGRAPHA Latinis ſonat conſcriptionem, quod vtriuſque manu conſcripta, vtriſque partibus tradi ſoleat. Et in hoc ſyngraphæ differunt à Tabulis: quod tabulæ ab vna parte tantum ſeruari conſueuerunt. Achirographo, tabulis, codicillis differt ſyngrapha: quod in illis non ſcribantur niſi acta, in hac etiam cōtra fidem actionis pactio venit, & non numerata pecunia, aut non integre numerata, pro temporaria voluntate hominum ſcribi ſolet. Plaut. in captiu. Sequere me, viaticum vt dem à trapezita tibi: eadem opera à prætore ſumas ſyngraphum. TYTYD. quem ſyngraphum? ÆGR. quem hic ferat ſecum ad legionem. Vide Gothofr. in not. ad l. 27. §. 3. ff. de l. Corn. de falſ.

SYNONETVM publica comparatio ſpecierum, quæ in commune fiebat, dicitur ab Impp. l. 1. C. Th. de publ. compa. à συνωνή. Quam conceptionem appellari in l. 2. C. de frum. vrb. Conſtant. & in rub. vt nem. lic. in coemp. ſpec. ſe excuſ. docuit Iac. Cuiac. lib. 1 obſ. c. 35. Accurſ. hanc coemptionem ſic accipit, vt prouinciales à fiſco res annonarias emere cogantur; Alij (in quibus & Cuiac. eſt) vt eas fiſco vendere forenſibus pretiis compellantur quibus fauere videtur l. 2. C. Th. de publ. compa. l. 1. & 3. C. de quib. mun. vel præſt. ne lic. ſe excuſ. & quod Suid. ſcribit in hunc modum de onere ſynoneti, ſiue συνωνῆς. συνωνὴ τὸ ἄχθος, ὅτι ὅτι ἑ ... [illegible] &c. Τοῦτο ... [illegible] ... Et Caſſiod. lib. 12. var. Lardi, inquit, atque tritici ſpecies nullis temporibus coemptionis nomine inde decernimus poſtulari. His adde Græcum ex Tiberij conſt. r. locum, in quo ita eſt: ... [illegible] Prat.

SYNOPSIS, l. m. gis puto. §. in primis. ff de reb. eor. eſt compendium, ſeu breuis bonorum deſcriptio, quod inuentarium aut repertorium alio loco Vlpian. appellat, alio ἀπογραφὴν, l. tutor qui repertorium. ff. de adminiſtr. tut. l. cum plures. ff. de reb. aut. iud. poſſid. Pro ſynopſis autem ſuperiore loco, perperam ſi opus ſit, legebatur. Dicitur autem συνόψις à συν præpoſitione, id eſt, cum & ὄψις, viſio, quod quæ late patebant, in vnum omnia contracta facile conſpiciebantur. Prat. Vide & Cuiac. 8. obſeru. 1.

Συνθήματα in Pandectis Græcis ſunt diplomata, quæ dabantur iis, qui curſu publico vtebantur. Prat.

SYNTHESIS Hot. eſt congeſtio, ſeu aceruus. Scæuola in l. 38. ff. de aur. & arg lega. Quæro, inquit Scæuola, an ex vniuerſa veſte, id eſt an ex ſyntheſi tunicas ſingulas & palliola Semproniæ eligere poſſit. Turn. 23. aduer. 18. Syntheſin interpretari mauult elegantiorem veſtem, qua certis diebus feſtis populo Rom. quaſi extra ordinem, vti licebat. Sic audio, inquit idem Turn. Venetos ſenatores certo quodam togę genere perpetuo vti in publico, domi eoſdem ſericatos eſſe: qua veſte domeſtica ſi foris vterentur capitis diminutionem ſubituros eſſe & nobilitatem amiſſuros. eam veſtem ſyntheſin appellabant, quod cum eo raro vterentur, domi compoſitam habebant in arcis aut prælis. Martia.

De Palatinis domina quod ſerica prælis.

Porro etiam ſepteuas aut octonas in ſingulis arcis aut prælis habebant, quæ ſeptenæ aut octonæ veſtes ſyntheſes proprie dicebantur; ſed &, vt Scæuola ſcribit, vniuerſa etiam veſtis, quod, vt opinor, compoſita in veſtiario eſſet. Per translationem ſeptenaria ſyntheſis Sagunti a Martiale dicitur, cum ſeptem vaſa Saguntina fictilia intelligat, & à Papinio

Aut vnam dare ſyntheſin, quid horres?

Alborum calicum atque caccatorum.

Hæc Turn. aduerſ. lib. 23. cap. 8. cuius expoſitionem improbat Hot. & cenſet ſyntheſin, conſeruationem eſſe veſtium, non veſtis genus; & in eam conſeruationem non cuiuſuis generis veſtes adhiberi ſolitas, ſed eas duntaxat, quibus pop. Rom. extra ordinem vti, certis & paucis diebus licebat: putatque Scęuolæ verba ſatis plane & perſpicue oſtendere, Syntheſin de omnibus veſtimentorum generibus quæ aceruatim conſeruabantur, vſurpatam fuiſſe. Alc. lib. 2. parerg. cap. 21. aliter hanc dictionem exponit; Vide & Brod. Miſc. lib. 6.

SYNTHESIN Iuriſconſulti videntur accipere pro vniuerſa velut ſerie, ac compoſitione quadam veſtium in l. 38. §. 1. ff. de aur. & argent. vulgo autem dicitur veſtis cubicularis & cœnatoria. Briſſonius.

Συνήγκελοι alii ſororem, alii concubinam, alii è ſacro fonte ſuſceptam interpretantur. Balſamo accipit pro matre ſuſceptæ in ſynodi Trullo habitæ cap. 53. Prat. vide & Cuiac. 6. obſeru. 6. circa med.

SYRIARCHIA, ſacerdotii genus in Syria. l. 1. Cod. de natur. lib. 1. vn. C. de off. comit. orient. l. 103. de decur. in C. Th. Nou. 89. vnde Syriarchę in l. vlt de expenſ. ludor. in C. Th. qui id ſacerdotii muneris gerebant. Syrias autem multitudinis numero nominari in l. 7. §. interdicere. ff. de interdict. & in l. 3. ff. de cenſib nemini nimirum eſſe debet. Duæ enim memorantur in l. 1. ff. de cenſib. vna, quæ Cœle, altera quæ Phœnice diceretur. In notitia quoque Imperii Rom. Syria ſalutaris ponitur. ſed & Syriæ nomen latiſſime patuiſſe Guliel. Tyrenſis Pontifex tradit lib. 13. de bello ſac. cap. 2 Briſſ Prat. Vide & Cuiac. 2. obſ. 13.

SYRI dicuntur ſerui lecticarii, ſtatuoſi, corpulenti. abdomini nati non pſalmos, non cœleſtes meditantes cantilenas, animo eorum velut athletarum (vt autor eſt Hippoc. & repetitum eſt Hieronymo) nihil ſuperum diuinum ingenuatum cogitante. Cum cantus res diuina ſit, & harmonicus concentus, ſuper qua re multa Boetius in Muſica, Gellius, Cēſorinus, vt annotauit Io. Bapt. in com Epiſt Sido. Apol ad Candian. li. 1.

SYRMA veſtis eſt fluxa & prolixa humumque verrens, qualis erat tibicinum & fidicinum vt apud Flaccum, traxitque vagus per pulpita veſtem. Eandem & Orpheo tribuit Maro;

Nec Threicius longo cum veſte ſacerdos.

Eam etiam veſtem Tibullus ſignificaſſe videtur, cum cecinit;

Ima videbatur talis illudere palla.

Vt annotauit Adrian. Turn. aduerſ lib. 18. cap. 35.

SYRTES non tantum mare breue & vadoſum, arenisque & aggeribus infeſtum nauibus ſignificant, vt in Africa: ſed etiam ſqualentes & arenoſos ſolitudinis tractus: quod ſimilitudine quadam credit factum Turn. cum & Syrtes in Africa arenoſæ eſſent, & arenoſam late longeque deſertamque oram porrigerent. Prud. in Helia.

Spreuiſſe tradunt criminum frequentiam

Caſto faucentem ſyrtium ſilentio.

Adrian. Turn. aduerſ. lib. 17. cap. 10.

SYRTES (ait Prat.) apud Harmenop. in his, quæ ex Iuliano architecto retulit, ſunt vela, quibus ædes muniuntur, aduerſus conſpectum aliarum: ſic dictæ, quod trahi, obduci & reduci ſoleant; quibus etiam cancellos iungit. & ita l. cætera. §. ſed ſi cancelli. ff. de l. 1. cancellis iunguntur vela. Prat. Cuiac. 13. obſ. 30. cir. fin.

SYSSITOS, Latine ſodalis. Sodales ſunt qui eiuſdem collegij ſunt. Græci συσσίτους vocant. autor Caius l. vlt. ff. de colleg. & corp. Spieg.

Συσήματα, manſus, manſio, Clem. in Petro, ... [illegible] συσήματα. Prat. Cuiac. tamen ad l 8. inci. nemo poſſeſſorum, C. de annon. & tributis in hoc diſſentit. Nam manſiones dicit vocari proprie σταθμοὺς ſiue diuerſoria, in quæ ſe recipiunt milites expeditionis tempore, vel etiam ſacer comitatus. Poſteriores dixere manſus, vtrunque à manendo, & inde manentes in hiſtoria Helmodij & Gallis Maiſons. Villas vero poſſe appellari συσήματα, allegat eiuſdem Clem in Petro locum ſupra ſcriptum, ſed pro ... [illegible] legendum cenſet. Separantur autem villæ ſeu συσήματα à ciuitatibus & oppidis in l. 9. C. eod. tit. l. 2. de condit. in pub. hor. l modios, de ſuſcepto. C. lib. 10. l. 2. de lucr. aduoc. lib. 12. & l. Claudiopolis. C. Th. de decur. Ex annonis & pabulis inſtruuntur ex collatione vicinorum, non ex collatione eorum, qui procul diſiuncti ſunt.

Σωματοφύλακες milites prætoriani Herodiano in 5. Prat.

Σωρείτης Cauillationis genus. Vide ſup. Sorites.

T.

T Literam Veteribus SCtis ſcribi ſolitam, Vale. Max. lib. 2. his teſtatur verbis; Illud quoque memoria repetendum eſt, quod tribunis plebis intrare curiam non licebat; ante valuas autem poſitis ſubſelliis, decreta patrum attentiſſima cura examinabant. vt ſi qua ex eis improbaſſent, rata eſſe non ſinerent. Itaque veteribus SCtis T. litera ſubſcribi ſolebat: eaque nota ſignificabatur, illi Tribunos quoque cenſuiſſe; qui quamuis pro commodis plebis excubabant, inque imperiis compeſcendis occupati erant, inſtrui tamen ea argenteis vaſis, & annulis aureis publice præbitis patiebantur, quo talium rerum vſu auctoritas magiſtratuum eſſet ornatior. Hot. Prat.

T, & D, literas cognatas ſcribit M Fabius lib. 1. cap. 2. quod ſæpe in Pand. Flor. videre licet, vt adquin, pro atquin. l. 19. ff. de neg. geſt. Schard. ex Prat.

TABARDVM vocant Pontifices epithogium, veſtimenti genus in clem. vnic. de vit. & honeſt. cler. Prat.

TABE conſumi in l. 1. C. de cuſtod. re. non eſt putredine conſumi vt Alber. autumat, ſed colliquatione, & extenuatione corporis ex curæ diuturnitate, vt apud Virg. lib 6. Æneid.

Hic quos durus amor crudeli tabe peredit

Et Ouid. lib. 9. Methamorph.

Ambuſtaque ſonant nerui, cæcaque medullis,

Tabe labefactis. Prateius.

TABELLÆ tres olim iudicibus dari ſolebant, in quarum vna A. litera iuſcripta erat, Abſolutionem ſignificans, in altera C. condemnationem denotans, in tertia N L id eſt, non liquere, quo Ampliatio indicabatur. Prat. vide ſup. in litera A. in litera C. & in litera N.

TABELLÆ adpellatio in l.fin. C.de præd.dec. lib.11. eo ſenſu accipi debet, quo periculum in Rub. C. de ſent. ex peric. recit. id eſt, pro ſcriptura breui cōcepta Nec ex tabella, inquit Imp. decretum recitari, ſed curialium vel maioris partis curiæ relatione currente. Prat. Accurſius pro functione delegati iudicis accipit, ſed perperam, vt oſtendit Budæus in poſter.annot.

TABELLARIÆ leges quatuor latæ fuerunt, quibus ſanciebatur, vt pop.Rom. non voce, vt antea, ſed tabella ſuffragium in comitiis ferret, vt ita omnino liberum iudicium ſuum in magiſtratibus creandis haberet. De hac tab. ita Cic. in Planciana loquitur; Frōtes, inquit, aperit hominum, mentes tegit, eamque dat libertatem, vt quod velint faciant, promittant autem quod rogantur. Prat.

TABELLARIS ſententia, Bud.annotat, quod olim fuit modus genuinus ferendi ſuffragii in conciliis & ſententiæ, deinde in iudiciis: interdum enim voce, interdum tabellæ eo munere fungebantur. Spieg.

TABELLARIVS ſeruus, l.pen.ff.de adquir.rer.domin. literarum gerulus, vt loquitur Caſſiodorus.

TABELLIONES ſunt publici contractuum ſcriptores, l.1. vt nemo ad ſuum patr.C.lib.11.l.2.C.de eunuchis, l.contractus, de fide inſtrum. C.lib.10. Vel teſtamentorum l.ambiguitates.C. de teſt.Cuiac.ad l.vniuerſos.C.de decur.lib.10.& Gothofr.ad l.2.C.de eunuchis.& ad Nouel.44.in epigraphe. Vel, vt vult Briſſ. dicuntur, qui inſtrumenta formant, conficiunt, & conſcribunt l.9. §.& nonnunquam.ff.de pœn.l.14. §.his tabellionibus. C.de ſacroſanct.eccleſ.l.29.l.31.§.1.l.49.C.de epiſc.& cleric.Nouell.73.Suid. ταβελλιὼν ὁ τὰ τῆς πόλεως γράφων συμβόλαια, ὁ παρὰ τοῖς πολλοῖς νομικὸς λεγόμενος, ἅπαντα ἐπιτηρῶν τὰ τῶν ποιητῶν γραμματεῖα, ἕκαστον αὐτῶν οἰκείοις ἐπισφραγίζων γράμμασι. Briſſon. Porro inſtrumenta à tabellionibus (quos nunc Notarios publicos vocamus) confecta ſiue conſcripta ἔγγραφα dicuntur, d. Nouell. 73.52.49.117.142.& edicto 7. Forenſia ſiue publica l. comparationes, de fid.inſtr.C.lib.10.De eis ſpecialis eſt Nou. 44. περὶ συμβολαιογράφων, ex qua intelligitur habere eos ſtationes ſuas, quas & gradus & ſcamma Græci vocāt, & miniſtros ſiue diſcipulos, itemque adiutorem ſiue ſubſtitutum confirmatum apud acta magiſtri cenſus. Et Leonis Nouel. περὶ πολιτικῶν σωματείων διατάξεων, ex qua intelligitur fuiſſe certum tabellionum corpus ſub primicerio, à quo ex collegij ſententia tabelliones quique creabantur, non niſi homines fidei probæ, & ſcribendi loquendique peritiſſimi, nec non & iuriſperiti, qui tenerent libros LX. Βασιλικῶν, & haberent ἐπὶ στόματος, vt ait, XL. titulos Enchiridij. Cuiac.in ſup. d.l.vniuerſos, de decurionib.lib.10.

TABELLIONES etiam dicuntur, qui inſtrumenta formant, conficiunt, & conſcribunt.l.9.§.& nonnunquam.ff.de pœn.

TABELLIONES, inquit Vultei. hodie ſunt Protonotarii, Notarii, *Vervvaltern*, Lectores, Regiſtratores, Secretarii, & Scribæ, qui etiam dicuntur ab actis: Eorum officium eſt ad tribunal iudicis producta, partium litigantium nomine vel excipere, vel deſcribere ad acta, vel proceſſus expedire & iudicia ordinare, Vult.in comm.Inſtit.tit.de action.in prin.nu.32.

TABERNA dicitur, quod tabulis clauditur. Donat. dictam exiſtimat tabernam, quaſi trabeam à validioribus trabibus, quibus ſuperiora ſuſpenſa ſunt. Brech.in leg. tabernæ.ff.de verb. & rer.ſign.

TABERNÆ appellatio omne vtile ad habitandum ædificium demonſtrat, ex eo quod tabulis claudatur. Vnde tabernacula & contubernales appellantur l.183. cum l.ſeq. ff.de verb.ſign. Diomedes lib.3.Secunda ſpecies togatarum, quæ tabernariæ dicuntur, humilitate perſonarum & argumentorum ſimilitudine Comœdiis pares, in quibus non magiſtratus regeſque, ſed humiles & priuatæ domus inducuntur; quæ quod olim tabulis tegerentur, communiter Tabernariȩ vocabantur. Iſidot.lib.15..Etymol.cap.2. Tabernæ olim vocabantur ædiculæ paruæ & ſimplices in vicis, axibus & tabulis clauſæ. Vnde & Tabernariȩ quod ſoleant conſidere. Dictȩ autem tabernæ, quod ex tabulis ligniſq; erant conſtructæ, quæ nunc etſi non ſpeciem nomen tamen retinent. Briſſ. Prat. Vide & Gœd.in d. l.183.num.1.& ſeqq.de verb.ſign.

TABERNA lanionis eſt, in qua venduntur carnes laniatorum pecorum; cum etiam lanionem à laniandis pecoribus dictum tradant Latini auctores; & Zaſ.in leg.2. ff.de orig.iur. idem aſſerat, eumque eſſe lanionem, quem vulgo Macellarium vocant. Adde Peckium l.1.§.caupones. in tit.naut.caup.ſtab.

TABERNAS quoque pro œnopoliis accipimus, & cellis vinariis, vbi vinum & ſeruari, & vendi ſolet, quas Xenoph. οἰνῶνας appellat, Vitru.lib.6.Apothecas; quo etiam loco docet in veſtibus ædificiorum, eorum maxime qui ruſticis rebus ſeruiunt, tabernas, ſtabula eſſe facienda, quæ ad fructus ſeruandos magis quam ad elegantiæ decorem poſſunt eſſe. In ſumma tabernæ nomen ſignificat omnem illum locum ædificio tectum tabularum, quo & merces vendi, & opera quæcunque fabricari ſolent, ſicut in officina. Brech. in l. Tabernæ ff. de verbor.& rerum ſignific.

TABERNÆ argentariorum erant, quæ circum forum erant. Harum meminit Liuius lib.26.& Dionyſ.lib.3. qui eas à Tarquinio rege in foro poſitas ait. Et l.23.ff.de contrah.empt.

TABERNA cauponia. Huius inſtrumento legato quæ veniant, Paul, refert in l.tabernæ cauponiæ.ff.de fund.inſtr.

TABERNA caſearia. Quære, Caſeariam tabernam.

TABERNA ferraria, apud Scæuol.in l.pen.de legat.2.

TABERNA inſtructa, Vlpian.eſt, quæ & rebus & hominibus ad negotiationem parata conſtat. quod tum verum eſt, cum tabernam pro vniuerſitate virium ipſius negotiationis, non autem pro loco ſimpliciter accipimus. Prat. Adde Brech.in l.inſtructam.ſub tit.de verb.& rer.ſign.num.1.

TABERNA meritoria, ſtabulum, ſiue diuerſorium eſt Perotto. Variæ autem ſunt ſpecies tabernarum meritoriarum, de quibus vide Gœdd.d.loc.num.3.

TABERNACVLVM eſt caſa, tabulis, vel corio, vel etiam arborum ramis ſeu ſtramentis facta tectaque, ac quæ loco moueri poſſit, & huc aut illuc transferri: & eo in caſtris Imperatores vtuntur aduerſus ambientis aeris καὶ περιέχοντος ac cœli iniurias. Plin.lib.2. nat.hiſt.cap.55. ideo pauidi altiores ſpecus tutiſſimos putant; aut tabernacula è pellibus belluarum, quas vitulos marinos appellant, &c. Et quoniam in prætorio Imp. locari ſolebat tabernaculum, Auguſtale appellabatur. Tradit Xenoph.lib.8. Pædiæ Cyri, tabernaculum ipſius Cyri ſemper tum hyeme, tum vero æſtate Orientem verſus ſitum fuiſſe. De tabernaculorum Caſtrenſium fabrica varia, apud diuerſas gentes, ſcribit eleganter Alex.ab Alex.lib.1.Genial.dier.c.12. Jam vero tabernaculum, quod à Græcis σκηνή, id eſt, ſcena Latinis, eſt fons theatri, ſeu medium theatri hoſtium, vt ſcriptum eſt à Caſſiod. in epiſt. ad Symmach. vbi de theatri origine tractat Brech. in l.tabernæ, 183. & Gœdd.in l.inde tabernacula, 184.ff.de verb.& rer.ſign.

TABERNAM negotiatoriam, & cauponiam & purpurariam dicimus l.43.ff.de rit.nupt.l.2. ff.de inſtitor.l.91. §.pater.de leg, 3. Tabernas quoque Suid. καπηλεῖα καὶ πανδοχεῖα interpretatur. Tabernæ etiam argentariæ in l.32. ff.de contra.empt. fit mentio. Tabernam autem qui pignori dat merces, quæ in ea ſunt, obligaſſe videtur l.34.ff.de pignor. Tabernæ inſtrumento legato loci duntaxat non etiam totius negotiationis inſtrumentum legatum videtur. Proinde inſtitores legato non continebantur: Aliter atque ſi inſtructa taberna legetur l.185. ff.de verb.ſign.l.13.ff.de inſtru. vel inſtrum. Inde Tabernarius in l.25.§.1.ff.ad leg.Aquil.Prat.Briſſ.

TABES in agris, apud Vlp.in l.ex conducto.§.1.ff.locati, quid ſit, declarat Plin hiſt nat.lib.17. de vitiis, & morbis arborum diſſerens, dum refert quaſdam locorum ſeu temporum cauſas eſſe, quæ propriè morbi appellantur, quoniam protinus necant; ſicut tabes cum inuaſerit arborem, aut vredo, vel flatus alicuius regionis proprius: vt eſt in Apulia Attabalus, & in Eubœa Olympias. Hic enim ſi flauerit circa brumam, exurit frigore arefaciens: vt nullis poſtea ſolibus recreari poſſint. & hæc Plin. verba tranſcribit Theophr.in 4.de plantis. Declinatur tabes tabis. Verg. Et terram tabo maculant. licet Seruius ibi dicat, eſſe ſeptimi caſus, vt Sponte. Non omitto, quod in libris impreſſis apud IC. in loco præalleg. labes legitur, non tabes. quæ tamen lectio non conuenit ſequentibus, quia poſtea de terræ motu ſubdit. Vlp. Cotta.

TABLINVM Latine eſt quod grammatophylacium à Grȩcis vocatur; qua voce IC. vſus eſt in l.mortis.de pœn. Vide Grammatophylacium.& Bud.in annot.poſter.Spieg.

Ταβλίζειν, tabulis ludere, Gothof.ad l.34.§.1. de epiſc.audient.& in Auth.interdicimus.C.de epiſc.& cler.

Ταβλοδόχος, aleatorum ſuſceptor, Cuiac.& Gothofr.ad Nou.123. c.10.& Gothof.ad d.l.34.§.1.C.de epiſc.audient.

TABVLA gypſata, pro albo prætoris: niſi quod in ea non ſolum iudices notari, prætorumque iura ſcribi ſolebant; ſed etiam ſingulorum annorum acta literis mandabantur. Annales hodie vocantur. Spieg.

TABVLÆ proprie teſtamentum ſignificant l. 1. §. hoc interdum. ff. de tab.exhib. & l. 1. §.1. quemad.teſt.aper. Vnde bonorum poſſeſſiones ſecundum tabulas, & contra tabulas dictæ. Tabulæ etiam dicuntur folia teſtamenti. Quare, Budæo teſte, primæ & ſecundæ tabulæ, intelligi poſſunt prima & ſecunda charta teſtamenti, quæ etiam primæ & ſecundæ ceræ dicuntur. de quibus ſupra in dictione Cera prima, aliquanto fuſius. Antiquiſſimus autem mos ſcribendi fuit in ceratis tabulis, quæ & codicilli & pugillares vocantur. Tria quippe hæc, Viglio teſte, vocabula plurali fere numero proferri ſolent. Spiegel. Prateius.

TABVLÆ non teſtamenti duntaxat, ſed & contractuum & alterius cuiuſcunque negotii dicuntur ab eo quod in tabulas ligneas cera illitas ea referri ſolerent. Vnde Ceratæ à Plauto in Aſinaria appellātur. Exindeque bonorum poſſeſſio contra tabulas, Cōtra lignum dari vulgo dicebatur. l.19.ff.de cont.tab. Sic tabulæ Nuptiales in l.31. ff.de donat dotis, ſiue dotales.in l.12.ff.de dot.præleg.contractuum.obligationis, &c. Briſſ.

TABV-

TABVLA, libellus proſcriptionis. Vlpian.l.13.§.5.ff.de act.empt. Cum venditor ſciret fundum plurib. municipiis legata debere, in tabula quidem conſcripſerit, vni municipio deberi. Cic. in Quint. perpetuo libellos appellat. Prat. ex Hotom.

TABVLÆ accepti & expenſi. Moris enim erat vt patresfam. quęcunque per ſingulos dies aut acciperent, aut expenderent, ea primum propere ac feſtinanter in codicem memoriæ cauſa paratum, referrent, quæ Aduerſaria dicebantur; deinde per otium in aliis tabulis ordine & accurate perſcriberent eas tabulas accepti & expenſi nominabant. de quibus Cic in Cluen. ſic ſcribit. Confecit tabulas diligentiſſime. hæc autem res habet hoc certe, vt nihil poſſit neque additum, neque detractum de re familiari latere. Hotom. Prat.

TABVLÆ auctionales apud Ambroſ. lib.2. epiſt. Tabulæ contractus l.4.C.ſi quis al. vel ſibi. Prat. Briſſ.

TABVLÆ diuinæ, Decem præcepta, in quibus miſericors Deus viua voce notitiam naturalem, propter originis vitium in hominibus obſcuratam, renouari voluit: Vt certum extaret teſtimonium, has eſſe naturæ leges, verbo Dei confirmatas, quas in animis hominum quoq; inſculpſiſſet. Futurum enim prouidebat, vt imbecillitate quadam in errorem facilem lapſuri eſſent homines, niſi certum extrinſecus adiiceretur præſcriptum, ad quod hæſitantes confugerent. Enimuero vtcunque hoc ſit factum, videmus tamen gentes falſa perſuaſione à naturali iudicio aliquando eſſe abductas: quid igitur credamus futurum fuiſſe, ſi nulla extarent literarum monumenta diuina bonitate nobis de Jure naturali data? perpendendæ igitur diligenter hæ tabulæ, ceu fontes humanarum 12. tabularum, & totius Juris, Gentium & Ciuilis. Schard. ex Prat.

TABVLÆ dotis l.pen.ff.de donat. inter vir. Seu tabulæ dotales in l.12.ff.de dote releg. Prat. Briſſ.

TABVLÆ inanes dicuntur, quoties ſolutum eſt debitum, l.18.ff. ad exhib. Gothof. ad l.27. in prin.ff.de furt.

TABVLÆ inſtrumentorum Reip. l.31.32 ff.de furt. Tabulæ pro quibus pecunia promiſſa erat, l.104.§.1 ff.de leg.1. Prat. Briſſ.

TABVLÆ nouæ appellantur, quando creditores debitas pecunias cum vſuris perſoluere non coguntur ipſis creditoribus & abolitis prioribus debitis, nouæ tabulæ conficiuntur. Spieg. Vide Cœlium lib.12.c.20. lect. antiq.

TABVLÆ nuptiales in l.31.ff.de donat. & l.9. Cod. de nuptiis. & apud Tertull. in lib. de pudicitia, & Apud. Apolog.2. & Auguſtin. lib.2. de morib. Manichæor. Quas tabulas Matrimoniales vocat Iul. Firmic. lib.7. Matheſ. cap.7. Tabulæ rem ſaluam fore cautionis l.5.ff de ſuſp. tutor. Prat. Briſſ.

TABVLÆ pictæ, i. e. ſtatuæ & picturæ. Romani quippe expugnatis oppidis quicquid ornamentorum inueniſſent, triumphantes, maximo apparatu ferebant, atque vrbem nouis ſtatuis, picturis & tabulis ab hoſtibus translatis magnifice ornabant. Qua de re copioſe Alex. ab Alex. lib. 6. c. 6. De tabulis autem à Fuluio Romam translatis, Plin. lib. 35. cap. 7. Porro tabulæ pictæ an cedant ædibus venditis, vide Gœdd. in l. ſtatuæ. 245. n.1.2. de verb ſign.

TABVLÆ venditionis l.2.C.ſi. mancip. ita venier. & apud Senec. lib.4. controuerſ. Et Tabulæ emptionum in l.1. de his qui ven. æt. imperr. in C.Th. Briſſ.

TABVLÆ ſupremæ quæ dicantur, vide ſup. Supremus.

TABVLAM figere & refigere quid ſit apud Venuleium in fin. l. ff. quod vi aut clam. non ſatis explicatum eſt ab interpp. quod vt & in multis aliis, quæ fuerit veterum conſuetudo, ignorarunt. Videtur autem ea fuiſſe Alci. teſte vt cum debitor abeſſet, priuſquam ex edicto bonorum eius poſſeſſionem ceu contumacis, & in fraudem latitantis, prætor concederet, ad eius domum cum teſtibus creditor accederet, & eo non inuento, eius ædibus tabulam præfigerent, forte ne quid interim aſportaretur, eamque rem in teſtationem redigeret. Spieg.

TABVLÆ etiam apud architecturæ profeſſores ſunt aſſeres ſectiles authore Feſto, à quibus etiam & aſſamenta & aſſulæ dicuntur. A tabulis tabulationem & tabulata accipiunt Ioan. Bapt. Albertus lib.7. rei ædificatoriæ. cap.9. vt annotauit Brech. in l. Tabernæ. ſub tit. de verb. & rer. ſign.

TABVLARII, qui & tabelliones ſunt, qui inſtrumenta publica teſtationeſque conſcribunt l. 11. Cod. qui potio. in pign. l. vlt. §. hi quoque. ff. de muner. & honor. l.3. §. ſi tabulæ. ff. de tabul. exhib. l. vlt. ff. de iure emphyt. l.8. C. de teſtam tut. l. vlt. §. ſui autem dubius. C. de iur. fiſc. l. 9 C. de defenſorib. ciuit. l. vn. §. ſancimus itaque. C. de Lat. lib. l. vn. C. de annali except. l.1. de exactorib. tribut. l.10. C. Rub. de Tabul. lib.10. C. & l.2. de iur. fiſc. eod l.2. de conueniend. fiſc. deb. l. 1. de his qui ex publ. ratiocin. eo. lib. l.1. de immun. nem. conced. lib.11. Tabularius etiam pro calculatore, quem Græcis ψηφιστὴν, vocant, qui in tabula calculādi & computandi artem pueros docet, vel alias eam artem tenet l. 1. §. ludi. l. vlt. ff. ſi menſ. fal. mod. oſtendit. Briſſ. Prat. Corraſ.3. Miſcel.11. nu.2. Vide Tabelliones.

TABVLARIOS definit Cuiac. hoc modo: Tabularii, inquit, dicuntur, qui ciuitatum aut prouinciarum chartas & rationes tractant, ac ſupputant, qui præſunt tabulario ciuitatum, in quo pleraque publica & priuatorum reconduntur, veluti debitorum obſignatæ pecuniæ. Et de chartis liquet ex l. pen. C. de tabular. l. fin. §. hi quoque. ff. de mun. & honor. l.3. §.2. ff. de tab. exhib. De rationib. vero ex l.1. & l miſſi. C. de exact. tribut. l.2. C. de nume. l.1. C. de immu. nem. conced. l.1. C. de cenſib. In rebus tamen priuatorum plerunque adhibebantur, vel vt pro imperitis literarum ſcriberent aut ſubſcriberent, vel vt pro ſtipulari nequeuntibus ſtipularentur, quaſi perſonæ publicæ, vt ex multis locis patet. Hæc Cuiac. ad l. vniuerſos decuriones. C. de decur. Porro fuerunt primū ſerui publici, quod ſeruirent perſonis contrahentibus. l. non aliter. ff. de adopt: l. fin. Cod. de ſeru. reip. man. Capitol. in Gordianis. Non ſcribæ; non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent. Seruos publicos tabularios vocat. Poſtea vero Arcadij & Honorij conſtitutione ſancitum, vt nulli deinceps ad id officium pateret aditus, qui obnoxius eſſet ſeruituti. Hi autem conditionales erant, id eſt, huic conditioni addicti & mancipati, adeo, vt non poſſent aſpirare ad aliam militiam vel dignitatem, vti patet ex l. ſcriptura. C. qui potior. in pign. l.3.5.7.8. C: Theod. de num. act. Prat.

TABVLARIVM pro archiuo, id eſt, loco, in quo inſtrumenta, literæ tabulæque publicæ recondebantur, in quibus omnia paſcua, prædia, vectigalia, portoria, ciuitates redemptioneſque publicanorum perſcripta erant. Cicer. de natura Deorum lib. 3. Sed exeamus è theatro; veniamus in forum; ſeſſum ite precor. quid? vt iudicetur, quis tabularium incenderit. Virgil: Georg. lib.2.

Inſanumq; forum, aut populi tabularia vidit.

Vbi Seruius, Tabularium in æde Saturni, & ærario fuiſſe ſcribit; cum tamen Liuius lib.43. ita ſcribat. Cenſores ex templo in atrium Libertatis aſcenderunt, & ibi ſignatis tabulis publicis clauſoque tabulario, & dimiſſis ſeruis publicis negarunt ſe, &c. Sumitur autem tabular. l.92. ff. de leg.3. pro loco in quo priuata cuiuſque patrisfam. inſtrumenta, emptiones, ſeu nomina debitorum ſeruātur. In fundo autem vno (inquit Paul.) ex his qui prælegati ſunt, tabularium eſt, in quo ſunt & complurium mancipiorum emptiones, ſed & fundorum & variorum contractuum inſtrumenta, præterea & nomina debitorum. Prat. adde Corraſ.3. Miſc.11. nu.5.6.

TABVLAS teſtamenti in prætoris edicto quo ſecundum tabulas bonorum poſſeſſio defertur, & in interdicto de tabulis exhibendis, accipimus omnem materiæ figuram. Siue igitur tabulæ ſint ligneæ, ſiue cuiuſcunque alterius materiæ ſiue chartæ ſiue membranæ, ſiue corium animalis alicuius tabularum appellatione continebuntur l.1. ff. de ſec. tab. Paul. lib.4. ſent. tit. 7. Tabulæ plane teſtamenti non intelliguntur in quibus hæres ſcriptus non eſt, magiſque codicilli, quam teſtamentum intelliguntur l. vlt. ff. de iur. codicil. Briſſ. Et nota, quod tabularii, vt ſupra etiam dictum, olim ſerui publici dicti fuerint, vt refert Capitoli. in Gordianis, dum inquit: Non ſcribę, non ſerui publici, non cenſuales illis actibus intereſſent Seruos publicos tabularios vocat. Inde l. vlt. C. de ſeru Reipub. man. tabularii actus argumentum eſt ſeruitutis. Vide Cuiac. l.3. de tabul. ſcribis. C. lib.10.

TABVLATVM opus quid ſit, vide l.21. C. de operib. publ.

TABVLIS obſignatis agere cum pactio in tabul. relata eſſet. Cic. 1. de Orat. Tu mihi cum in circulo decipiare aduerſarii ſtipulatiuncula, & cum obſignes tabellas clientis tui, quibus in tabellis id ſit ſcriptum quo ille capiatur: ego tibi vllam cauſam maiorem committendam putem? Item Tuſc. 5. Tu quidem obſignatis tabellis agis mecum, & teſtificaris quod dixerim aliquando, aut ſcripſerim. Nam deteſtationibus locus hic ex Quintiana documēto eſt: Næuius pueros circum amicos dimittit. Ipſe ſeruos neceſſarios corrogat. veniūt frequentes. teſtificantur iſti P. Quintium non ſtitiſſe: & ſe ſtitiſſe. tabulæ maximæ ſignis hominum nobilium conſignantur. Idem in Piſoniana: Iſte claudus quomodo aiūt pilam retinere: quod acceperat, teſtificari; tabulas obſignare velle. Hot. Prat.

TACENS, an & quando videatur conſentire declarat Bart. l. in adoptionib. ff. de adopt.

TACERE eſt medium inter conſentire & reprobare. Card. in clem. ſæpe. §. ſi tamen. de verb. ſign. Spieg. Prat.

Ταχυδρόμοι Baſilicῶn interpp. ad l. 8. C. de curſu publ. adpellantur equi publici curſuales, veredi. Cuiac. ad Rubr. C. de curſu publico, angariis, & peragariis C. lib. 12. Gothof. ad l.18. §.21. ff. de muner. & honor.

TACITA fideicommiſſa ſunt, quæ quis non capienti tacite rogatus eſt reſtituere, l.18. in prin. & §.1. l. vlt. ff. de his, quæ vt indign. l.13 ff. ad l. Falc. l.3. C. ad l. Falc. l.17. §. in tāto. ff. de vſur. l.3. ff. de probat. l. 1. de delat. lib.10. C. Quint. lib.9. ca.2. Reant tuebat quæ ſubieciſſe marito teſtamentum dicebatur & chirographum marito expirante hæredibus dediſſe. & verum erat. Nam quia per leges inſtitui vxor non poterat hæres, id fuerat actum, vt ad eam bona per hoc tacitum fideicommiſſum peruenirent. Scripſerat & Paul. librum ſingularem de tacitis fideicommiſſis. Porro non eo minus tacitum fideicom-

miſſum eſt, quod palam teſtator reliquerit, ſi perſonam cui reſtitui vellet, non ſignificauerit, l 123. §. vlt. ff. de leg. lib. 1. Cuius rei præclarum exemplum eſt in Quint. declam. 325. in qua diues fingitur deceſſiſſe hærede inſtituto bonorum paupere, cum elogio tali, Peto vt hanc hæreditatem tanquam fideicommiſſam. Ex quibus verbis tacita fides ſuſcepta arguitur. Difficile, ait, eſt quidem natura probare tacitum fideicommiſſum. Quomodo tamen probamus? elogium ſcriptum eſt, palam certe & manifeſte electus hic eſt ad tranſitum hæreditatis: ſilentium & fides eſt, inquam, de reſtituenda hæreditate, &c. Schard. ex Prat. & Briſſ.

Tacita fides eſt, cum quis non palam rogatus in fraudem legis promittit, ſe id, quod ſibi relinquitur reſtituturum perſonæ, quæ legibus ex teſtamento capere prohibetur, ſiue chirographum eo nomine dederit ſiue nuda pollicitatione repromiſerit. l. in fraudem. 10. ff. de his quibus vt indign. l. 1. 3. & 40. ff. de iur. fiſc. Tacite igitur relictum videtur, cum neque teſtamento, neque codicillis palam datum eſt, ſed chirographo cauit is, cuius fides eligitur, quod ad ſe ex bonis defuncti peruenerit, id ei qui alioquin capiendi ius non habeat, reſtituturum, d. l. 1. d. l. 3. in pr. l. 40. §. 1. & l. 42. ff. de iur. fiſ. l. 12. in fin. ff. de fideic. libert. l. 21. ff. de inoff. teſta. l. 83. ff. de acq. hæred. Quo belle alludit Syneſius epiſt. 1. quæ quatenus ex hac metaphora tacitorum fideicommiſſorum pendet, vulgo obſcura habetur. Agit autē in ea de libris ſuis Rhetoricis, quos pro vulgo quæſitis liberis habet. Et tamen perinde atque iuſtos & legitimos eos complecti ſcribit, vt pro iuſtorum loco eos ac lubens ſit habiturus, niſi leges, quæ acres ſunt ingenuitatis patronæ, repugnatent. Itaque id eos demum ex bonis ſuis laturos ſcribit, quod clam & tacite in eos ſit collaturus. Verba eius, quibus hanc poſtremam rationem exprimit, hæc ſunt; ἐκ τῆς ἀδήλου ὅ,τι ἂν αὐτοῖς λάθρα χαρίσωμαι. Prat. ex Briſſ.

Tacitam fidem contra leges accommodare intelligitur, qui vel id, quod relinquitur, vel aliud tacite, id eſt clam, videlicet domeſtica cautione, & chirographo, vel nuda pollicitatione, promittit ſe reſtituturum perſonæ, quæ legibus ex Teſtamento capere prohibetur. l. 10. & l. 11. ff. de his quæ vt indign. Briſſonius.

Per Tacitam fidem translata prædia, in l. 15. §. pen. ff. ad municip. quæ in fraudem munerum ciuilium in alium nomine tenus translata ſunt; ita vt reipſa maneant in prioris poſſeſſoris dominio. Prat. ex Briſſ.

Tacita iudicia erant, cum ſenatus decernebat, vt in candidatos ob eorum contentionem diſciplinæ & inſtitutis patriis legumque iuſſis repugnantem populique tribus & centurias corrumpentem, iudicium tacitum fieret, quo vel ante damnarentur ambitus vel eorum comitiis ratio non haberetur, quod more maiorum petiſſe non viderentur. De hoc genere iudicii ſic ad Attic. loquitur Cicer. Senatus decreuit, vt tacitum iudicium ante omnia fieret, ab iis conſiliis, quæ erant omnibus ſortita in ſingulos candidatos; magnus timor candidatorum. Hinc & illud eiuſdem 3. off. Quamuis etiam demerſæ ſint leges alicuius opibus, quamuis tremefacta libertas, emergunt tamen hæc aliquando aut iudiciis tacitis, aut occultis de honore ſuffragiis. Prat.

Tacita pactio l. pen. §. 1. ff. de bon. libert. accipitur pro ea pactione quæ clam in fraudem alicuius facta eſt. Briſſ.

Tacita pecunia, l. emptor. ff. de pactis. ea eſt, quæ non continetur publica ſcriptura menſæ, vel alio publico teſtimonio; quomodo ſi qua ineſſe credito turpitudo videatur, dati pecuniæ ſolent. Sic in veteri quodam teſtamento Sempronii Tucidani militis. Aurelius Tucidanus tacitam pecuniam ſi via Lat. Off. meis. re. monumentum ſuo ſumptu ædificauerit, habeto. & apud Gell. lib. & ca. 12. Ap. Sylla qui tum reus erat, mutua H-S. 20. tacita accepit. Sic enim veteres habent libri, non tacite, vt teſtatur Cuiac in d. l. emptor.

Tacita penſatio, id eſt compenſatio, appellatur ea quæ licet verbis expreſſa non ſit, iure tamen competit. l. vnum ex familia. 67. ff. de leg. 2.

Tacita SCta quæ olim appellarentur explicat Capitolinus in lib. de reb. geſt. Gordianor. Prat. ex Briſſ.

Tacita veritate & falſitate ſuggeſta, quomodo intelligendum ſit, vide Inno. c. ſuper literis. 3. extra de reſcript.

Tacite plurifariam aliqua inſunt. Aut directo, id eſt, immediate. Aut ex obliquo, id eſt, propter aliud. Quæ inſunt tacite, directo, inſunt aut per modum conditionis aut pure: & tunc aut ex legis diſpoſitione, aut ex rerum natura, aut ex conſuetudine, aut neceſſitate, aut ex dependentia, quia tacite dependent ab expreſſo. Quando vero tacitum non venit ſimpliciter: ſed ex adiuncto, ex obliquo, ex vi relatoria, tunc taciti & expreſſi non eſt eadem operatio, quia quæ expreſſe fieri non poſſunt, ex adiuncto, ex relatione, ex obliquo tacite recipiuntur. Exempla proponit Zaſ. in leg. cum quid. ff. ſi cert. per. Spiegel. Prat.

Tacite fit, quod fit domi, vel nuda pollicitatione, vel cautione vel chirographo, Goth. in not. ad l. 103. ff. de legat. 1.

Tacite relictum videtur cum neque Teſtamento, neque codicillis palam datum eſt, ſed chirographo cauit is, cuius fides eligitur, quod ad ſe ex bonis defuncti peruenerit, id ei, qui alioquin capiendi ius non habeat, reſtituturum. l. 1. l. 3. in pr. ff. de iur. Fiſc. Briſſ.

Taciti & expreſſi diuerſa ratio: quia tacitum non annullat, expreſſum annullat facit pulcher, vt Zaſ. ait. tex. in l. nonnunquam. ff. de condi. & demonſtratio. cum dicitur: Nonnunquam expreſſa nocent, quæ non expreſſa non nocent. Vide Ferr. in Reg. l. expreſſa nocent. ff. de reg. iur. Spieg.

Tacito actum (intellige, intentione contrahentium) pro cauto, id eſt, pro expreſſo habetur. vt traditur in l. cum quid. ff. ſi cert. pet. Spieg.

Tacito iure tranſire, apud Vlpian. in l. ſi patefa. de adopt. Spie.

Tacitum & expreſſum, ſi vtriuſque par ſit potentia, æquiparantur, ſecundum Bald. in l. de quibus. ff. de leg. Spieg. Prat.

Tacitum tempus, id eſt, dilatio, quæ ex re ipſa ineſt promiſſioni. hoc modo dicitur tacite in obligatione tempus contineri, quæ per rerum naturam præſtari non poteſt l. 73. ff. de fideiuſſ. Briſſ.

Taciturnitas in l. 2. §. pen. ff. ad munic. l. honores. §. vlt. de decur. pro voluntate accipitur, & conſenſu. Prat. ex Cuiac. 13. obſeru. 34.

Taciturnitas, obſeruantiæ genus in ſilentio conſtitutæ. Hæc præcipua virtus eſt eorum qui ſummorum principum res uotis ſcribunt. Ziſræ vocantur in aula. Spieg.

Taciturnus, qui natura facile tacet. Quanquam huius nullum exemplum reperitur apud idoneum autorem. Spieg.

Tacitus actiue, qui tacet, & quod ſecretum eſt, optime nouit tenere & tacere. Contrario ſub quo tacetur; vt tacita fides, per quam tacetur, quod illicite vel præſtatur, vel contrahitur apud Paul. in l. ordine. §. penul. ad leg. municip. & l. pen. C. de reſcind. vend.

Tacitus, tacita, tacitum, opponuntur aperto, expreſſo. ſic tacitus conſenſus. l. 16. C. de locato & conduct. Briſſ.

Tædio vitæ ſibi manus inferre. Vlpian. in l. 1. ad Syll. §. ſi ſibi. item l. fin. §. ſi quis autem. ff. de bon. cor. qui mort. ſibi conſc. Si quis, inquit in iam d. §. ſi quis, tædio vitæ, vel impatientia doloris alicuius vitam finierit. Huiuſmodi tædium vitæ Seneca faſtidium vitæ vocauit. epiſt. 24. 49.

Tænia, vox eſt Græca, ſignificat fimbriam ſeu vittam.

Tagax à tangendo, quo veteres vſi ſunt, id eſt, furunculus, vt Feſtus interpretatur. Cicer. 6. ad Attic. Quæſtorem nemo dignum putat, etenim eſt leuis, libidinoſus, tagax. vulgo male ſagax ſine rapax. Prat.

Τάγμα in l. 1. ff. de mil. teſt. mille hominum multitudinem interpretatur Vlp. Prat.

Tale, ſui natura comprehendit genus, non ſpeciem, vt colligi poteſt C. de verb. ſign. l. 1. in princ. ibi, Talem habere, & verſ. 1. ibi, Nulla ſpeciali. Alberic. Aliud autem eſſe talem, aliud haberi pro tali l. mercis. & ibi interpres. de verb. ſign. Bart. in l. ſi maritus. 2. § legis Iuliæ. ff. de adult. Spieg. Prat.

Talea, pro exactione, barbarum prorſus vocabulum, natum in ſchola imperitorum Latinitatis, cui multa id genus ſimilia debemus: Taleæ, vt & collectæ in ea ſunt exactionum ſpecie, quæ non habet certam & perpetuam præſtationem, interque perſonalia munera referuntur: vt Alc. ſuper verbo, extraordinarium. in l. placet. C. de ſacroſ. eccleſ. & Iaſon aliquando copioſius ibidem collectarum materiam tradidit. Latinis talea eſt fruſtum ligni præciſum ex vtraque parte, vt in tetra inſeratur. Spiegel. hoc verbo vſus eſt. Specul. tit. de cler. coniuga. per totum, eoque vtuntur pontifices, ac eorum interpretes ſæpiſſime. Prat.

Talentum Euboicum quid ſit, docet Feſt. his verbis: Euboicum talentum nummo Græco ſeptem millium & quingentorum ciſtophorum eſt, noſtro quatuor millium denariorum. de quo plura Bud. lib. 2. de Aſſe, vbi annotat, dictum Feſti minime conuenire cum ratione Liuiana, quæ talenta ſex millium denarium facit.

Tali ſeu taxilli, qui in l. 16. §. 8. ff. de pœn. ἀστράγαλοι vocantur, ex oſſiculis carne nudatis fiunt: diuerſis à teſſeris quæ κύβοι. Talus enim quatuor: Cubus ſex lateribus conſtat. Gothofr. in not. ad d. § 8.

Talio ius eſt, quo delinquenti par pœna infligitur: maxime probatum à Pythagoricis, ſic dicere ſolitis. Ius rectum fuerit, factis ſi perferat æqua. Hebræi quoque ſunt vſi iure talionis, Deo autore. Ariſtoteles vero tale ius eleuat in delictis, in commerciis admittit per analogiam, hoc eſt per ſimilitudinem ſeu proportionem, non per æqualitatem. Talio, *eingleiche vvidergeltung, des gethanen Schadens, als Aug vmb Aug, Handt vmb Handt* Old.

Talio ait Iſidor. lib. 5. cap. 21. eſt ſimilitudo vindictæ, vt taliter patiatur quis vt fecit. Briſſ.

Talio pœnæ genus eſt, ex 12. tab. quo damnum illatum ſimili damno penſatur: veluti ſi oculus eruatur ei, qui oculum excuſſerit alteri. Vnde retaliare dicimus, cum par pari refertur. Adi

tur. Adi Ferrar.enarrantem. §.pœna autem iniuriarum.Inſtit. de iniur.& vide infra in ſcholiis ad eaſdem Tab.Spieg.

TALIO in l.12.tab. ſimilem ſiue reciprocam perpeſſionem ſignificat.Impp.dixere reciprocam pœnam in l.3.C.Th.de exh.reis l.hi quos.C.Theo.de accuſ.Verba l.12.tab.hæc ſunt: ſi membrum rupit,ni cum eo pacit,talio eſto Sic enim ea lex cum in Gellio,tum in Sex. Pompeio reſtituenda eſt. Lex ait pacit,ab antiquo verbo paco, quod eſt paciſcor. Cuiac.not.ad lib.4. Inſtit.tit de Iniuriis.

TALIONIS pœna à quo inſtituta,deque eius ratione dubitatum fuit ſuperioribus diebus: propterea paucula hæc adiicere, inconueniẽs viſum non eſt. Talionis itaq; pœna 12.tabulis conſtituta erat, ſed poſtea prætorii iuris clementia reuocata eſt: vt in 19. Noctium Att.teſtatur A. Gell. vbi aſſignat duas cauſas: legis ſcilicet incommoditatem, & rependendæ pœnæ, id eſt,retaliandæ difficultatem. De hac pœna meminit D.Aug. in c.penult.14.quæſt.1. Et licet de iure ciuili talis pœna conſtituta eſſet, vt patet in l.libellorum. §.item ſubſcribere.& in leg.ſi cui in prin. ff.de accuſat.& in l.3.vbi doctores.C.qui accuſar.non poſſ.& in pulchra quæſt.Bald.in l.2.C.de fid.inſtru. in vlt.quæſt.& etiam eſt de iure diuino,cum legamus Exodi 21.& Deut.19.de pœna ſycophantiæ & calumniæ: Non miſereberis eius, ſed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente exiges. tamen conſuetudo hodie contrarium obſeruat, vt firmat Bart.in d.leg.ſi cui. in princ.cum ſuis concord. Et talis conſuetudo valet, vt per D.Fel. late in cap.ſuper his.col.4.de accuſ. ne propter antiquorum rigorem accuſatores retrahantur,& ſic delicta remaneant impunita contra l.ita vulneratus.§.pen.ff.ad l.Aqu.cum vulg.Cott.

TAM, ait Feſtus lib.18. ſignificationem habet præpoſitiuam quandam, cui ſubiungimus Quam, pro ſic: ita aliquando ex contrario ſubiungimus Quam: vt tam bonus Homerus quam Cherylus malus poeta eſt. Priore ſignificatu pro ita vel ſic, apud Vlp.l.non ſolum.ff.de iniur. Tam etiam pro Tamen accipitur apud veteres, vt & apud ICtos in Pand.Flor.Prat.Vid.& de hac dictione Gœd.in l.verbum oportebit.8.n.1.de verb ſig.

TAM & quam inter ſe diuerſe facta æquant. Vlp.in l.non ſolum. de iniur. Si,inquit,mandato meo facta ſit alicui iniuria.plerique aiunt,tam me qui mandaui,quam eum qui ſuſcepit,iniuriarum teneri.Spieg.

TAMDIV, quamdiu, apud Vlp.coniunctim in l.ſi filia.§.ſi filiuſfam.ff.fam.erciſc.Sed filio datam tamdiu,quamdiu peculium patitur.Item apud Iulian.l.2.de precar.ſed diuiſim: vt & apud Cic.in Verrin. Ignominia autem grauis tamdiu in illo homine fuit, quamdiu iſte in prouincia manſit. & apud Vlp. in l.is autem.Ex quib.cauſ.maior.cum ait: Tamdiu igitur in ſeruitute eſſe videbitur,quamdiu non eſt eiuſmodi lis cœpta. Spie.

TAMDIV Reip.cauſa abeſſe quis videbitur, quamdiu officio alicui præeſt:quod ſi finitum fuerit officium,iam deſinit abeſſe Reip.cauſa.Vlp.l.ſi cui.ff.ex quib.cauſ.maior.Spieg.Prat.

TAMDIV pro donec,c.ex literis. ff.de offic.deleg.Prat.

TAMEN, pro nihilominus,præſertim apud Neratium,in leg.ex hæreditate.fam.erciſc.accipiendum.reclamant enim particulæ præcedentes, quia etiamſi, tamen pro quia, vt vulgo receptum eſt.Eius vis a facto plerunque ius diſcernit,vt docet Bar. in l.1.ff.ſi quis ius dicenti non obtemp.Spieg.

TAMENETSI pro Quamuis vſurpatur,vt à M.Tullio in epiſt.ad Planc.Sed tametſi antea ſcripſi,quæ exiſtimaui ſcribi oportere, tamen hoc tempore breuiter commonendum putaui. Cuiac.obſ.lib 1.c.14.in princ.

TAMENNE? particula eſt orationis vrgens cum interrogatione, Ciceroni frequens,vt Tuſan.per exempla commonſtrat.Spie.

TAM iure legeque. Vetus locutio, qua lege actum aliquid fuiſſe ſignificabant, quam rogari ius fuiſſet. Procul.l.ſi is qui.44.ff. de adopt. Sed ſi ſic adoptauit, vt tam iure legeq; nepos ſuus eſſet, quam ſi ex Lucio puta filio ſuo natus eſſet. Alludit autem ad arrogationis formulam,quam Gel lib.5.c.19.exponit,velitis, iubeatis, vti L. Valerius L.Titio tam iure legeque filius ſiet, quam ſi ex eo patre matreque familias eius natus eſſet. Hinc Cic.locus in orat.pro domo emendandus eſt, Fueris ſane Tribunus pleb.tam iure,quam lege,quam fuit hic ipſe Rullus. Legendum enim apparet, tam iure ac lege, vel tam iure legeque.Hot.Prat.

Ταμιεῖον, cellarium, Nou.Marciani de indig.relig.Hinc

TAMIACA prædia rubr. C.de præd.tamiac.poſſeſſiones erant in Cappadocia & domus propriæ patrimonii Principis, & in eis coloni æque & inquilini & ſerui equitia eiuſdem iuris,conditionis, nominis, homines puta tamiaci, poſſeſſioneſq; tamiacæ, qui quæue omnes erant ſub iuriſdictione Comitis duorum, l.vlt.C.vbi fiſc.cauſ.Nou.20.quod mutatur Nou.30.& transfunditur in Proconſulem Cappadociæ. Hæ autem poſſeſſiones dicuntur tamiacæ, quod harum redditus deputati eſſent cubiculo & cellario ſacro, quod proprie, vt diximus, ταμιεῖον eſt. Hæc Cuiac.Nou.30.Alc.arbitratur fundos tamiacos eſſe qui diſpenſatori publico præſtabant annuos fructus vectigales, quibus ille poſtea in domo imperatoria diſpenſabat alimenta. nam ταμίας diſpenſatorem ſignificat.Prat.

TANGERE aliquid, pro deſcribere & mentionem facere, notum eſt minus forte: quod & circumuenire ſignificat, & intelligere.Cic.Poſtquam autem conſilia eius omnia tetigi.Spieg.

TANQVAM, pro quaſi,ſimilitudinis magis eſt,quam veritatis,c: dudum.1.extra de elect.quandoque veritatem ſignificat, §.ſacra in procem.decret. c. cum pro cauſa.de ſent. excomm. vide Bernar.c.ſolitæ.de maior.& obed.Prat.

TANTISPER quod ſignificat per tantum ſpacium, ſiue per tantum tempus, vt inquit Valla, ſemper fere deſiderat iungi huic particulæ Dum, pro donec. Terent.in Heaut. Ego te meum eſſe dici tantiſper volo, dum quod te dignum eſt facias. Gell. lib.6.loco Dum,æquiualens poſuit, Quoad: tantiſper,inquit, quoad fieret permutatio. Vlp tit.de tutel.l.Qui tutorem.Dum magis ætati,quam dementi tantiſper ſit conſulendum.Nebr.

TANTI, id eſt, tam multi.65.ff.de leg 1. Quod ſi minus ſunt,in tantos quanti inueniantur,id eſt, in tot,quot inueniantur.Iuſtin.l.23.C.de legat. Niſi ſpecialiter expreſſerit, & dixerit teſtator,tantas quidem partes velle vnum,tantas autem alterum habere. Prat.ex Hot.

TANTI condemnetur,quanti actor in litem iurauerit.Paul.in l. harum.ff.ſi ſeruit.vindic.Spieg.

TANTVLVM, tantum paruum, intelligitur; & tantulum aduerbium,tam parum. Iabolen.de leg.3.l.qui concubinam.§.cum ita legatum eſſet. Titia vxor mea tantulam partem habet, quantulum vnus hæres. Spieg.

TANTVM dictio taxatiua, poſita in l.noua.non eſt ſufficiens ad inducendum correctionem alterius l.ita ſing. concludit Bart. in l.3.§.cũ Titio.ff.de adim. leg.vbi per hoc ſing.decidit,quod ſi ſtatutum pro aliquo maleficio imponat pœnam centum, & alio ſtatuto cauetur pro eodem delicto pœna in quinquaginta tantum:certe primum ſtatutum ſeruabitur:quia per dictionem tantum,non inducitur ll.correctio,allegat leg.ob æs iuncta gloſſ. C.de præd.minorum. & alia, de quibus ibi per eum; licet lecturæ Bart.impreſſæ,communiter in hoc defectiuę circumferantur; & eius deciſionem ſimpliciter ſequitur D.Alex. in leg.ſi conſtante in prin.in 7.col.ff.ſol.mat. & Dec.conſ.110. vere vt puto.in 2.col.poſt Aret.conſil.26.proponitur ex facto. in vlt.col. & pro ſing. citat Iaſ. vbi tamen eam reprobat. in l.1. in princ.in 10.col. verſ.2.concluſio.ff.de off.eius cui mand.eſt iuriſd.& in l.1.in 2.col ff.ſi quis ius dic.non obtemp.& in d.l.ſi conſtante. in pr.ſuper gl.magna.in vlt.quæſt.verſ.4.adde, vbi dicit,quod putat eam falſam:quamuis durum eſſet in practica obtinere contra Bartol. quia eum ſequitur Imol. in l.ſi vero.§, de viro.ff.ſol.matr.circa 6.colu. & Petr.de Anchor. in c.1.in 8. col.in 14.quæſt,de conſtit. & D Alex.in l.1.in 1.col.C.de bon. poſſ.contr.tab. Et vltra eos poteſt confirmari,quia quando dictio Tantum taxatiua apponitur circa id quod alias in iure diſpoſitum reperitur, nunc nihil operatur. ita eleganter inquit Bald.in conſil.351.Ioan.& Feder.in vlt.col.in 5.lib. Secundo confirmo ex alia ſingul.deciſ.Ang.in l.1.C. vbi & apud quem. prout negatiue loquitur : tamen illa deciſio laborat eodem morbo,quo hæc Barto.ideo apud me dubia eſt, vt ſcripſi ſupra in verbo,Solus.& contrarium firmat Corn.conſ.20.videtur in præſenti caſu.in 2.col.ad fin.in 3.lib.Cotta.

TANTVM, dictio non tollit ea quæ de conſuetudine nobis competunt:propterea ſing.decidit Bart.in l.viros.per illum text.C. de diuerſ.offic.lib.12. quod ſi fieret ſtatutum quod Epiſcopus tantum cognoſcat inter ſcholares, non per hoc impeditur rectoris iuriſdictio, quæ ſibi de conſuetudine competit;ſecus ſi à lege ſibi daretur.allegat not.in c.1.de conſt.lib.9.& hanc deciſionem commendat Iaſ.in leg.ſi mora,in quarto not.& in l.ſi conſtante in pr.ad fin. gl.magnæ.ff.ſol.matr.& de ea meminit in l.1.in 10.col.verſ.2.concl. ff.de offic.eius & in l.1.in 3.col.ff. ſi quis ius dic.non obtemp.Sequitur etiam Felin in c.paſtoralis.in princ.in 2.col.in 3.lim.extra de offic.ordina. & conſuluit Dec.conſ 3.diligenter pro tenui in 1.col.

TANTVM quandoque adiectiue ponitur, quandoque ſubſtantiue. Aliquando excludit ff.de ſerui.l.ſi is l ſolutum.§ ſi in ſortem ff.de pign.act. Quandoque includit l.cum teſtamento.ff. de verb.ſign.interdum reſtringit,& limitat.l.properandum,§. 1.C.de iudic. plerunque temporis qualitatem ſignificat l.fi.C. de edict.diui Hadr.toll. Aliquando ſimilis cauſę excluſiua eſt, l.ob æs C.de pręd.minor. Aliquando excludit quoſdam caſus, ſed non omnes l.licet ff. de vſufr.legat.quandoque ſubauditur l.cum ſponſus.ff.de publica.l.non enim.ff.ad SC.Trebel.quod & Ant.Auguſt.lib.2.emend.c.1.indicat. Quandoque ponitur pro adeo,l.fin.C.de epiſc.& cler.Plerunque negationis incluſiua vox eſt c.cum eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſ.& prop.l.ſolemus,ff.de iudiciis.Prat.

TANTVM, quantitatis eſt,quaſi tam multum, vel tam magnum. Tanti & quanti, quanticunque ſimiliter totidem, pluris, minoris,iunguntur verbi pretium ſignificãtibus,qualia frequenter in iure noſtro occurrunt,emo,vendo,veneo,mercor,comparo,æſtimo,conſtat,conduco,loco,fœneror,paciſcor, pango,pepigi, condemno, poſtulo, & ſi quæ ſunt ſimilia. Iulianus

tantum accepiſſe intelligendus eſt, quanti is homo venire potuiſſet, in l. mortis cauſa capimus. ff. de don. cauſ. mo. t. Cæterum notum eſt, tantum, aduerbium, ſolum ſignificare. § 1. in fin. Iuſtit. de ſtip. ſeru. Nihil tanti eſſe, pro nihil tanti æſtimari. Ex Bud. Spieg.

TANTVM quod pro niſi interdum vſurpatur. Cic. in Verr. tantum quod hominem non nominat, id eſt, niſi quod hominem non nominat. vt refert Turneb. aduerſ. lib. 5. c. 28.

In TANTVM vt, pro adeo. l. 55. ff. de ritu Nupt.

TANTVMMODO, reſtringit l. 2. C. de patrib. qui fil. diſtraxet. An autem omnem excludat adiectionem, Doctores variis in locis attingunt. quos allegat Alber. Spieg.

TANTVNDEM, æque tantum ſignificat. Vlp. l. 1. de don. Si tantundem filius patri debuit, quantum promiſit, valere donatio intelligitur. Spieg.

TANTVLO venire in primitiuo dicitur tanti venire.

TAPETA, id eſt, aulæa, quibus ſubſellia & cathedræ inſterni ſolent, venire ſupellectilis vocabulo: illa autem quibus inſternuntur vehicula, potius inſtrumenti viatorii eſſe, Paul. cenſet l. 5. de Supel. leg. Vocantur etiam tapetes, & tapetia. Vide Io. Petrum Vallam in Pœnul. Plauti. Bud. in poſter. adnot. Spieg.

TAPINOMATA, Humilitates ſeu reatus per humum dicuntur: inde figura ταπείνωσις ſiue, quod Euphrates, eſt Aſtrologi nomen honorifici, ſeu quod orientis fluuium genethliacos magos, gymnoſophiſtas, cæteroſque philoſophos intellexit. Io. Bapt. in comment. epiſt. Sidon. Apol. ad Claudianum lib. 4.

Τὰ πρῶτα prima Pandectarum pars nuncupatur, hoc eſt, primaria, qua nihil eſt anterius. Continet enim principia Iuris, quod à Iuſtitia homini diuinitus inſita virtute deſcendit: oſtendens omnium magiſtratuum & prudentium circa tractandas leges officia, vtque his recte imperantibus obtemperetur. Old. Pra.

TARAXOPOLIDES à Philone aduerſus Flaccum dicuntur, qui plebem contra Remp. audent colligere. Goth. in not. ad rubr. C. de ſeditioſis.

TARDA nomina Romani eos vocabant, qui iam in mora erant. Vide Bud. in comment. ling. Græcæ. Spieg. Prat.

TARDOS menſes, Maro Iunium & Iulium appellauit: eo quod horæ tunc ſunt longiſſimæ. Hinc in Euangelio habetur, Nonne duodecim ſunt horæ diei? Ex Alc. in l. 2. de verb. ſig. Spieg.

Ταρσοὶ Remus interprete Bayſio in lib. de re Naua.

Ταρσοὺς κωπῶν palmulas remorum appellat I. Pollux lib. 1. c. 9. περὶ μερῶν νεώς. Prat.

TASCODRVGITÆ, hæretici ſunt, vide Epiphan. 2. tom. 1. hæreſ. 48. & Gothof. ad l. 5. in prin. C. de hæret.

TAVRILIA ludi ſic appellati ab immolatione taurorum, vt docet Turneb. lib. aduerſ. 13. c. 4.

TAVRVS pars eſt obſcœna, vt apud Feſtum in ſolitaurilibus atq; harum hoſtiarum omniũ immolati ſunt tauri, quæ pars in caſtratione cæditur: inde caſtrauri dicti, idem Turneb. adu. lib. 17.

TAXARE pro pretio æſtimare apud Plinium. Hinc taxatio dicitur, Feſto teſte, quæ ſit certæ ſummæ; quam iudex etiam poſt principale negotium definitum facere poteſt, leg. terminatio. C. de fruct. & lit expenſ. Sp. Prat. & Ræuar. ad l. 24. ff. de reg. iu.

TAXATA quantitas in l. 3 C. de inut. ſtipulat. id eſt certa.

TAXATIO ſumitur, vt Iuſtinianus autor eſt in Nou. 63. & Nou. 82. αὐτῆ τῆς ῥητῆς ποσότητος ὁριζομένης παρὰ τοῦ δικάζοντος: id eſt, pro ſumma quadam (pecuniæ) ab eo qui iudicio præeſt, definita. id quod plerunque fit iuriſiurandi in litem refrenandi cauſa, l. videamus. §. pen. ff. de in lit. iur. l. 3. § præterea. ff. ad exhib. l. arbitrio. §. 1. ff. de dolo. l. qui reſtituere. ff. de rei vind. Vel, auctore Sext. Pompeio, cum arbitro præſcribitur vſque ad quam ſummam ius ei ſtatuendi ſit. taxationes etiam dicuntur in teſtamentis & contractibus præſcriptiones quædam verborum, quibus oratio aut coercetur aut dilatatur: nam plerunque taxationes efficiunt, vt minus quam dictum ſit, debeatur: vt ecce ſi quis vendat pondo olei quod natum erit, ſunt hæc verba; Quod natum erit, loco taxationis: & ideo 10. pondo emptori, niſi nata ſiut, non debebuntur: & ſi quinque duntaxat nata ſint, hæc ſola debebuntur, l. ſi debitor. §. veriſimile. ff. de contr. empt. cui, vt & inſcriptionum ſimilitudo ſuadet, optime l. cum certus. ff. de trit. viu. & ol. legat. coniungetur. Nonnunquam vt plus debeatur quam dictum fuerit: quemadmodum ſi quis vendat 18. iugera fundi, & quod eius admenſum eſſet, ad ſingula pretium conſtituat, ſunt hæc verba: Quod eius admenſum eſſet, loco taxationis. & ideo 20. inuentis pro 20. pretium debebitur, l. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contrah. empt. Sic alibi traditur, hæc verba: Quidquid ad te peruenit, haberi loco taxationis, & nihil ex eo quod peruenit, prorſus deduci, diſſimiliter atque ſi vir vxori dotem relegaſſet, leg. Mæuio. §. vlt. ff. de leg. 2. Illud etiam quod veteres in vino Diis offerendo ſoliti erant dicere, Macte vino inferio eſto, taxationis vim habuit: ac ita cenſuiſſe Trebatium ſcribit Arnobius lib. 7. aduerſus gentes. Inferio, inquit Trebatius, verbum, ea cauſa eſt additum, eaque ratione profertur, ne vinum omne omnino quod in cellis ac apothecis eſt cõditum, ex quibus illud quod effunditur ſumptum eſt, eſſe ſacrum incipiat, & ex vſibus eripiatur humanis. Addito igitur hoc verbo ſolum erit, quod inferetur, ſacrum. Prat. Briſſ. ex Cuiac. 2. obſeru. 12. & Gothof. in not. ad l. 39. §. 1. ff. de contrah. emp.

TAXATIVA dictio, non raro ſubauditur in iure noſtro. Hoc Alciatus exemplis probat, in leg. anniculus, de verb. ſign. Huius autem eſt proprie, quod minus eſt, excludere, vt patet ex Alpheni reſponſo l. cum teſtamento. eod. Alciatus tamen illud in ea quidem ſpecie propter auaritiam quorundam ſacerdotum, hodie minus obſeruandum exiſtimat per text. taxans hic quędam inducta conſtitutionibus Pontificum Spieg.

TAXATOR, prout vulgo in Cancellariis accipitur, nullum habere exemplum idoneum putant. Taxatores (Feſtus inquit) à ſcenicis dicuntur, qui alterutrum maledictis tangunt. Spieg.

T E.

TEKNA Græci appellant, quos Latini proprie natos dicunt. Et habet vtrunque nomen eandem originem, quod illud à τίκτω, id eſt, pario, hoc autem à naſcor verbo Latino ducitur, vt ſine cauſa reprehendat eum, quiſquis fuit, qui legem hanc Mod. l. 104. de verb. ſign. eſt interpretatus ἡ τῶν τέκνων προσηγορία καὶ ἐπὶ τῶν ἐκγόνων ἐκτείνεται. Natorum appellatio & ad nepotes extenditur. Connan. comment. lib. 10. c. 1. n. 1.

TECTA ſarta, vide Sarta tecta.

TECTE, aduerbium contrarium eſt Apette. Τέκτονα Græci vocant fabrum lignarium, ſeu materiarum tantum: cuius vocis meminit Papin. l. pen. de via publica, dum licitum eſſe tectioni tradi trochos, id eſt, rotas extra ergaſterium præponere. Spie.

Τέκτονα Græci, Latini fabrum appellant, παρὰ τὸ τεύχειν, quod Suidas docet vocabulum ad lapidarios ſimul, & ad lignarios pertinere. Aliquando τέκτονα architectum etiam vertunt. Brech. in leg. ferri proprie dicimus. §. fabros ff. de verb. & rer. ſign.

TECTO qui fuerunt ſub eodem, quomodo accipiatur, eleganter explicat Vlp. in l. 1. ad SC. Syllanian. §. hoc autem. Spieg.

TECTORES ſunt dealbatores, qui κονιαταὶ Græcis dicuntur, id eſt, qui opere tectorio parietes inducunt: alias albini, ſeu albarii dicti; ſicque vſurpatur hoc verbum, l. 5. §. ſed interdum. Cod. commodat. l. 27. in fin. ff. ad leg. Aquil. vbi tamen pro tectori, Budæus legendum cenſet victori, contra βασιλικῶν expoſitionem, quæ κονιατῇ habet. Sic etiam vſurpatur hoc verbum l. 1. C. de excuſ. artif. lib. 10 Horum opificium ita Tertull. in lib. de Idololatr. explicat. Scit albarius tectoria inducere, & ciſternam lineare, & cymatia diſtendere, & multa alia ornamenta, præter ſimulachra parietibus incriſpare. Prat. Briſſ. & Cuiac. 10. obſeru. 9.

TECTORIA, Incruſtationes ſplendorem tranſmittentes quæ ex gypſo & calce vel ex marmore tuſo compoſitæ parietibus inducebantur & illinebantur, vt Vitruu. lib. 2. c 4. & lib. 7. c. 2. & Plin. docent. Inuenitur hoc verbum in l. 7 in fi. ff. de vſufr l. 38. in fin. ff. de rei vind. l. 3. §. ſi vicinus. ff. vti poſſidet. l. g. 3. §. ſed ſi mutua. ff. de in rem ver. l. 17. §. quę tabulæ ff. de acti. empt. l 40. ff de damn. infect. Sic vulgaria tectoria in l. 1. in fin. ff. de ſeruit. vrba. quæ Seneca gregalia vocare videtur lib. 13. Epiſt vbi balnea gregalia tectorio inducta dicit. Briſſ. & Corr. 1. Miſcel. 16. num. 10. 11. & 12.

TECTORIVM opus in l. 241. ff de verb. ſign. tectorium autem imponere parietibus pro inducere dixit Nerat. in l. 44. ff. de vſuf. Schard. ex Briſſ. Vide & Gœ ld. in d. l 241. n. 1.

TEGVLÆ, a tegendo, quæ affixæ ædificii pars cenſentur l. nam etſi ramos, ff. quod vi aut clam, l. granaria, §. tegulæ. de actio. empt. Spieg. Prat.

TELAM ordiri, pro rem aliquam aggredi. Notum prouerbium, Alter orſus eſt, alter perfecit. Adr. Chiliad. Eraſm.

TELONIVM, ſiue teloneum, locus vbi vectigal colligitur. Telones, is qui colligit τέλος enim Græce, vectigal eſt. Spie. Hinc

TELONARII in l 3 de indulg. debit. in C. Th. Moſchopul. in libro περὶ σχεδῶν ait, ὁ τελώνης, ait, [illegible] Canonem telonei apud Caſſiodorum lib 5. epiſt ad Ampel. legimus, Gotthorumque regibus penſitatum fuiſſe inde intelligimus. Et plane Telonea inter regalia ponuntur in conſtitutione Friderici Imperatoris quę ad finem lib. 2 de feudis, titul. 56. poſita eſt. Ad quam pertinet quod Radeuicus lib 4 de geſtis illius Imperatoris c 5, ita ſcribit; Tam epiſcopi quam primates, vno ore, vno adſenſu in manum principis regalia reddere primiq; reſignantium Mediolanenſes extitere. requirentique de hoc ipſo iure quid eſſet, adiudicauerunt ducatus, marchias, comitatus, conſulatus, monetas, telonea, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, portus, omnemque vtilitatem ex decurſu fluminum prouenientem. Briſſ. Prat.

TELA, Feſtus lib. 1. ab armis proprietate ſignificationis hoc diſtare ſcribit, quod tela ſint ea, quibus procul prælamur: Arma vero ab humeris dependentia. Prat. Briſſ.

TELVM, inquit Caius in l. ſi caluitur de verb ſign. vulgo quidem appellatur, quod ab arcu mittitur, ſed nunc omne ſignificatur, quod manu mittitur. Itaque ſequitur, vt & lapis, & lignum, & ferrum, hoc nomine contineatur. Idque argumento ab etymologia ſumpto, ſiquidem telum dicitur ἀπὸ τοῦ τηλοῦ, quod longe ſigui-

ge ſignificat; Et hanc ſignificationem inuenire poſſumus & in Græco nomine: nam quod nos telum appellamus, illi βέλος appellant; eoque nomine vulgo quidem id ſignificatur, quod ab arcu mittitur: ſed non minus omne ſignificatur, quod manu mittitur ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι, id eſt, à iaciendo. Quamuis quod arcu mittitur, proprie ab eis τόξευμα dicitur. τόξον enim arcum ſignificat. Vnde & toxicum; quoniam eo ſagittæ intingebantur, vt Plinius ait. Caius id Xenophontis autoritate probat, cuius verba reſtituta inſigniter, docto Alciato debemus; qui ſuſpicatur eiuſmodi verba ſcripta fuiſſe a Triboniano in Inſtitutionibus ſub Rubric. de publ. iudic. vbi Epigramma in Xerolopho ſcriptum allegatur, & Xenophontis facti fit mentio, qui ita ſcribit: τὰ βέλη ὁμοῦ· οἱ χοντοὶ λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι καὶ λίθοι. Huiuſmodi, inquit, tela ab eis habeantur, lanceæ, ſpicula, fundæ; plurimis autem & ſagittæ. Ita teli verbum accipe in l.1.§. occiſorum.ff. ad Syllan. & in leg. Cornel. de ſicariis. & in §. item lex Cornelia. Inſtit. de publ. iudic. Prat. & Goedd. in d.l. ſi calluitur.§.2.

TELVM pro enſe & gladio vſurpauit Virgil. his verbis:

At non hoc telum, mea quod vi dextera verſat,
Effugies: neque enim is teli nec vulneris auctor.
Sic ait, & ſublatum alte conſurgit in enſem.

Quem locum Seruius explicans, in hæc verba ſcribit: Telum hoc loco gladium dixit à longitudine. Vnde & Muſtela dicitur, quaſi mus longus. Telum autem pro gladio poſuiſſe illud ſignificat, quod infert paulo poſt, Conſurgit in enſem. Brech. leg. ſi calumnietur.§. Telum.ff. de verb. ſign.

TELVM, ait Bart. in l.1. & fi. de vi public. prope ſignificat ea, quæ alterius lædendi cauſa habentur.

TELVM pro conſilio ac ratione & via gerendi poſuit Liu. lib.10. Et Eraſmus admonuit in prouerbio, Ingens telum neceſſitas.

TEMERARE, violare ſacra (inquit Feſtus) & contaminare. Liu. Sepulchra maiorum vulſa, temerata ac violata. Spieg.

TEMERARIVS dicitur, non qui plus audet, quam oportet: ſed qui facile, nullo adhibito conſilio, credit. Papin. ait, temeritatem facilitatis veniam continere, & inconſultum calorem calumniæ vitio carere. & ob id hunc nullam pœnam ſubire oportere. autor Martian. l.1. ad SC. Turpillianum. Spieg.

TEMERARIVS litigator intelligitur, qui neque intentionem ſuam probat, neque allegationum cauſſam habet. Notus eſt tit. apud Imp. 4. Inſtitut. de Pœna temere, id eſt abſque cauſa, litigantium. Spieg. Prat.

TEMERATOR, pro falſario, in l ſi quis obrepſerit. ad leg. Cornel. de falſ. Spieg.

TEMERE, id eſt inconſulta facilitate aliquid facere. l.41.ff. de recept. ſic temere ædificare. l.7.§. ex diuerſo.ff. de acqu. rer. dom.

TEMERE non eſt, pro non ab re. Sueton pro fere poſuit. In quem ſenſum pariter Plinius ſenior frequentius vſurpauit. Spieg.

TEMERE auditorium recipere, apud Calliſtratum l. cum lege.ff. de recept. Spieg.

TEMERE valet vulgo paſſim, alio loco fortuito, negligenter. Fabius in Flacco, cur non ſub alno vel platano, vel hac pinu iacentes ſic temere? Temere eſt ſine arte. Liuius. Itaque ingens vis coacta nauium eſt, lintriumque temere ad vicinalem vſum paratarum. Turneb. lib.11.c.28.

TEMERE litigare controuerſiamque mouere dicebatur actor qui per calumniam quid petit, aut ſine iuſta cauſa experitur, quique nullum litigii titulum, ſiue iuſtam cauſam proferre poterat. Briſſ. Et erant quidem olim cauſæ iuſtæ expenſi latio, menſæ ratio, chirographi exhibitio, tabularum obſignatio, teſtium interceſſio, ex quibus ſi nulla repetitam pecuniam deberi probaretur, dimitti reum oportebat, actoremque de calumnia in decimam litis partem condemnari, auctore Gellio, lib.14.c.2. & Iuſtin.§. hæc autem. Inſtit. de pœn. tem. litig. ſic accipe l.l.29.§.1.ff. de liber. cauſ. l.79.ff. de iudic. vide Ræuard. in l.42.§. hæc ita. de reg. iur.

TEMERITAS eſt, cum quid facimus propria voluntate, & citra ſuperius auctoritatem. Gemina in c. eum, qui §. inſuper. de præbend. & quando fit actus prohibitus, vt idem ibidem ſcribit. & vide Bart. in l.1.ff. ad Turpillia. Prat.

TEMERITAS accuſatorum, tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubiicitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuerſantur. Calumniari, eſt falſa crimina intendere. Præuaricari vero, eſt vera crimina abſcondere. Tergiuerſari in vniuerſum ab accuſatione deſiſtere. Martian. autor in prin. l.1. ad SC. Turpillianum. Spieg. Prat.

TEMERITATIS vocabulo Budæ. pro fortuitis caſibus eleganter vtitur. Spieg.

TEMONARIA functio, l.14. Cod. Th. de extraord. mun. ex qua & probari poteſt capitulariam functionem eandem eſſe. Sic Temonaria onera, l.1. C. de palat. ſacr largit. lib.12. & l.4. C. de dignit. i. præſtatio tyronum, equorum, auri tyronici. Temonarii enim dicuntur, qui aurum tyronicum, tyrones, equos exigebant, l.2. C. de priuil. eor. qui in ſacr. pal. in qua tamen vulgo male turmariorum legitur, aut, vt emendant alii, teloniariorum, quod vitium ſatis perſpicue ex eo deprehenditur, quod eo in loco Capitularios eos vocari Imperatores aiunt, & ex Symmacho lib.2. epiſt. vbi capitularios taxationem tyronis poſtulaſſe legimus. Hos protoſtaſię ſiue prototypæ onere fungi indicat l.2. C. Th. de deſert. Si temonarius, inquit, prodiderit deſertorem, protoſtaſiæ onere biennio releuetur. Prat.

TEMONARIVM, id eſt, vt ait Syneſius in epiſt. ἀπαίτησις τῶν στρατιωτικῶν χρυσίων τὸ κληθὲν τυρωνικόν Impp. Valent. & Valens in l.7. C. Th. de tyron. Si aurum, inquiunt, fuerit pro tyronibus inferendum, vnumquenque pro modo capitationis ſuę debitum redhibere oportet, & ne aliquod dubium relinquatur, ſolidorum numerum, qui temonario inferendus eſt, deſignamus. Prat. & Cuiac. ad d.l.4. C. de dignitatibus.

TEMONES inter præſtationes ſordidas & munera referuntur in leg. maximarum. C. excuſ mun & l.4. C. de dignit. l.4. Cod. de prox. ſacr. ſcrin. Prat. & Temonarii qui hoc tributi genus exigunt in l.2. C. de priuil. eor. qui in ſacr. palat

TEMPERAMENTVM idem eſt quod temperatio, ſeu moderatio. Arcadius in l. de minore. de Quæſt. Tormenta, inquit, habenda ſunt non quanta accuſator poſtulat: ſed vt moderatæ rationis temperamenta deſiderant. Canonica decreta, in pœnis irrogandis iubent, ex lenitate & feritate fieri quoddam temperamentum. 45. Diſtinct. c. de diſciplina. Sic Imp. Conſtantinus in l. ſi quis in ea culpa. C. de cuſtod. reor. vult adhibendam iudicibus, immodice ſæuientibus, freni temperiem, hoc eſt coercionem. Spieg.

TEMPERARE datiuis iunctum, abſtinere ſignificat. Vlp. in l.1.§. quod autem. de offic. Præf. vrbi. Sic temperare legato l.41.ff. de bon. libert. Briſſ. Præterea curare debebit Præfectus vrbi, vt nummularii probe ſe gerant circa omne negotium: & temperent his, quæ ſunt prohibita. Rem vero ſuo ordine ac menſura adminiſtrare potiſſimum cum accuſatiuo iungitur, denotat. vt apud Impp. in l.1. de Præpoſ. ſacr. ſcrin. C. lib.12. Vt inter eos, aiunt, merito dignitatis habeantur, qui præfecti diœceſes ſibi creditas temperarunt. Sic temperatio reipub. id eſt, moderatio, apud Cic. in legib. Spieg. Prat.

TEMPERARE vectigalia, pro minuere, apud Plin. in Paneg. Prat.

TEMPERATVRA, vocatur argilla ad maceriæ ſtructuram temperata, paleis, aut culmis, pilis, & ſimilibus, quo tenacius adhæreat. Spieg.

TEMPESTATIS appellatione, continentur niues immoderatæ, quæ frumenta corrumpunt. leg. fiſtulas. § fin. de contr. empt. eſt que cœleſtis iniuria, ſiue terram, ſiue mare conturbet. l.2 §. quod diximus. ff. Si quis caut. & l.2. ad leg. Rhod. de iactu. Vnde, Calamitoſa tempeſtas, apud Iuriſconſ. in l. ex conducto. §. ſi vis tempeſtatis. ff. Locati. Apud Ciceronem tamen pro die videtur ſumi hoc verſu.

Tertia te Phthiæ tempeſtas læta vocabit:

cum verſus Homericus, quem expreſſit ſic habeat:

ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. Prat.

TEMPLARII, inter militares ordines: vnde & præcipuum hoc nomen ſortiti ſunt, & ſimul initium habuere, Volaterran. lib. 21. Anthropol. indicat. Eorum & Alberic. in hæc verba meminit: Templarii, inquit, erant magnus Ordo in Eccleſia, & erant milites ſtrenui beatæ Mariæ; & deſtructus fuit ille ordo, tempore Clementis Papæ V. ad procurationem Regis Franciæ. Et ſicut audiui ab vno, qui fuit examinator cauſæ & teſtium, deſtructus fuit contra iuſtitiam. Et mihi dixit quod ipſe Clemens protulit hoc; Et ſi non per viam iuſtitiæ poteſt deſtrui, deſtruatur tamen per viam expedientię, ne ſcandalizetur charus filius noſter Rex Franciæ. Attamen dictus Volaterr. ſcribit, templariorum ordinem iuſtis de cauſis deſtructum, eorum bonis Rhodiis militibus conceſſis. Spieg.

TEMPLA Auguſta, augurio condita dixit Ouid. lib.1. Faſto.

Sancta vocant Auguſta patres: Auguſta vocantur
Templa ſacerdotum, rite dicata manu.

Corraſ.3. Miſcell.22.nu.7.

TEMPLVM vna & altera ſignificatione dicitur. Etenim à Paulo Apoſtolo, corpus noſtrum templum Spiritus S. appellatur. An (inquit) neſcitis, quod templum Dei eſtis? Et beatus Hieron. in quadam epiſtola ad Paulinum de vita eremitica. Verum Chriſti templum, anima credentis eſt: illam exorna, illam veſti, illi offer denaria, in illam Chriſtum ſuſcipe. Templum etiam ipſe Chriſtus ſuum corpus appellauit. Λύσατε (ait) τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. At ille, vt teſtatur D. Iohannes, dicebat de templo corporis ſui. Quod ſi varias, & multiplices templi ſignificationes perſequi liceat, templum rurſus dicitur locus in terra, augurii, aut auſpicii cauſſa quibuſdam conceptis verbis finitus & conſecratus. Et apud Romanos nullo alio in loco, quam in templo, licebat cum populo agere Nam Comitium, forum, Campus Martius, erant templa; id eſt, conſecrata loca. Cœlum etiam dicitur templum, quod omnium vndique pateat aſpectui, vt ex Ciceronis verbis in ſomnium Scipionis videre eſt. Vbi templum cœlum appellauit, & vacuum illud omne, quod vndique circumſpicitur & patet; in medio cuius, tanquam in media mundi ſede, globum terræ locauit. Eſt enim templum à tuendo, vt M. Varroni placet, aut à

contemplando dictum. Quoties augures ex arce augurium petunt, lituum tenent ſiue nodo aduncum, quo cœli regiones & certa ſpacia, quibus videnda ad ſe pertinere, volebant, tuebantur; quæ templa dicta ſunt. Quapropter templum tribus modis dicebatur, teſte Varrone; ab natura, ab auſpicio, ab ſimilitudine, ab natura in cœlo; ab auſpiciis, in terra; ab ſimilitudine, ſub terra. Templum etiam tigillum ſignificat, quod in ædificio tranſuerſum ponitur ſupra Canterios prominētes ad extremam ſuggrundationem, auctor Vitruuius li.5. Verum interim a nobis Templum accipitur vulgo pro æde ſacra & domo, vbi Deus adoratur. Idem etiam à Græcis vſurpatur. vt ſcribit Heſych. optimus linguæ Græcæ auctor; ναὸς (inquit) εἶναι ἔνθα θεὸς ... Et diuinus Pſaltes, Adorabo ad templum ſanctum tuum. Similiter etiam in Euangelio. Et erat ibi orans in templo. Brech. in leg. Tabernæ. ff. de verb. & rer. ſign.

Templum, ſecundum Iſidorum dictum eſt quaſi tectum amplum, vide Alciat. in l. malum nauis. ff. de verb. ſign.

Templum iuſtitiæ l. 1. §. cum hæc. C. de vet. iur. enucl. Prat.

Tempora proprie pro ſua vel ſibi conſtituta. Paul. l. 2. ff. quib. mod. vſusfr. Quoniam per propria quisque tempora non concurrente altero, fructus integros habuit.

Tempora media non nocere, ſolemus dicere. Vt puta ciuis Roman. ſcriptus hæres, viuo teſtatore factus eſt peregrinus: mox ad ciuitatem Romanam peruenit: media tempora non nocent, l. ſi eiuſmodi. ff. de hered. inſtit. Old. Prat.

Temporales actiones dicuntur quæ certo temporis ſpacio terminantur, & perpetuis opponuntur. Inſtit. de perpet. & temp. action. & hoc nomine hodie eæ demonſtrantur quæ minore ac breuiore 20. & 30. annorum ſpatio finiuntur. Briſſ. Imperatorum tamen conſtitutionibus in perſonam actiones annis triginta; in rem vero decem aut viginti annorum ſpatio circumſcriptæ ſunt, l. 3. C. de præſcript. 30. annorum; & ſub tit. de præſcr. 10. vel 25. Porro antiquitus omnes actiones, ſiue ex l. 12. Tabul. Plebiſcitis, legibus, Senatuſconſultis, ſiue ex Principum Conſtitutionibus proficiſcerentur, perpetuæ erant; hoc eſt, in centeſimum vſque annum, & forte vltra, competebant, vt Gloſſ. innuit in l. 1. C. de præſcr. 30. vel 40. ann. Sed quia ius vigilantibus ſcriptum eſſe Scæuola ſcribit, l. pupillus. in fin. ff. quæ in fraud. cred. conſtituentibus diuis Principibus factum eſt, vt actiones certos fines habeant, vltra quos non viuunt; & ſic perpetuitas illa vetus ad 30. iuges annos vulgo eſt reſtricta & coarctata, vt quam lōgiſſimi temporis. Et ſic perpetua communiter vocamus in l. 3. de præſcript. 30. annorum, ad ſimilitudinem perpetuæ illius & antiquæ actionis, quę ſupra hominis vitam olim extendebatur, Quare omnes actiones quæ antiquitus perpetuæ fuerant nunc temporales ſunt, & ad certum tempus per Conſtitutiones coarctatæ. Spieg. Prat. Vide Dd. in comm. Inſt. de perpet. & tempor. act.

Temporales exceptiones, atque dilatoriæ ſunt, quæ non ſemper locum habent, ſed euitari poſſunt; qualis eſt pacti conuenti temporalis. Caius in l. Exceptiones. ff. de except. præſcript. & præiud. Old. Prat. Hot.

Temporali actione teneri. in l. vlt. ff. de Minorib. Spieg.

Temporalis, pro temporario, hoc eſt, non perpetuo, ſed ad tempus durante, apud Paulum in l. ſi tibi filius. de Adopt. Et Labeo putat, nullam eſſe actionem. Nec enim moribus noſtris conuenire, filium temporalem habere. Spieg.

Temporaria coercitio, quæ deſcendit ex ſententia, pœnæ eſt abolitio. l. fratres. ff. de pœnis. Hot.

Temporaria res, quæ ad tempus durat, & non in perpetuum. Paulus, Quibus ex cauſa l. ad cognitionem. Exilio, inquit, temporario. Papin. de Pœnis. l. ſeruus, cum ſeruus per errorem in opus temporarium fuiſſet datus, expleto tempore domino ſeruum eſſe reddendum. Nebriſſ.

Temporarius tutor, id eſt, datus ad certum ac finitum tempus l. 2. ff. de tut. & cur. dat. apud Albericum temporaneus eſt; ſed reclamante ſenſu. Eſt enim temporaneum, quod ad tempus pertinet, ſiue quod ſubito & in tempore fit. Spiegel. Prat.

Tempore eodem fieri intelliguntur, quandoque etiam, ſi non ſimul, aut ſubito, eodemve puncto, ſed ſucceſſiue fiant. l. antiqui. ff. ſi pars hæred. per l. Areſcuſa. de ſt. at. homin. Spieg. Prat.

Tempore, figurate, hoc eſt pro tempore Iuriſconſulti interdum vtuntur l. verbum erit. de verb. ſign. de quo Bart. in l. 1. C. de leg. l. qui Romæ. §. Augerius. de verb. oblig. l. fi. C. Quæ res pig. oblig. poſſ. Sp.

Tempore etiam fraudem fieri, autores ſunt Iuriſconſulti in l. ait Prætor. §. ſi cum in diem. l. omnes. §. fin. Quæ in frau. cred. gl. in l. fraus. ff. de leg. Albericus.

Tempore fit iniuria, ſi in ludis & in conſpectu Prætoris. leg. Prætor edixit, ff. de iniur. & famoſ. lib. Hot. Prat.

Tempore liberati dicuntur, qui temporali actione tenebantur cuius dies exiit l. vlt. in fin. ff. rem rat. hab. l. 1. §. item ſi periculum. ff de vent. in poſſ. mitt. l. 5. §. quotieſcunque. ff. de Carbo. ed. leg. 45. ff. de adm. tuto. l. 24. ff. de mort. cau. don. l. 3. D. quæ in frau. cred. Briſſ. Prat.

Tempore peritura res dicitur, cum dilatio actionem peremptura eſt leg. 2. D. de feriis, l. 12. ff. de procuratorib. Briſſ. Prat.

Temporis habere rationem, in omnibus rebus bene feliciterque conſtituendis, plurimum referre, natura ſatis manifeſtum eſt. Attamen plerique, quum id non credant, coguntur experiri, atque ſtultorum magiſtro, exitu, tandem belliſſime docentur. Nemo enim commodum voti ſui ſucceſſum ſperabit, qui tempeſtiuitatem aut ignorat, aut contemnit. Quis non videt agriculturam, ſationes, meſſes, vindemias, inſitiones, propagationes in tempore vtiliter exerceri: at contra, neglecta opportunitate, omnia iſta, aut calore, aut gelatione prorſus interire? Quotum exiſtimabis ſine periculo nauigaturum, nullo temporis diſcrimine obſeruato? An non palam conſtat, vſum optimatum herbarum, adde etiam quotidiani cibi, prorſus nihil prodeſſe nobis, aut etiam nocere, niſi in tempore ſumamus? Quis item principes feliciter adiuuerit extra tempeſtiuitatem? Sicut Horatius, mittens olim Auguſto Cæſari librum, diligenter monebat portitorem, vt tempeſtiuiter adiret, ac molliſſima fandi tempora obſeruaret. Quo fere pertinet, quod Imperatores in leg. Ciuitas Cod. de offic. recto prouinc. Ciuitas (inquiunt) Rhodiorum iniuriam ſuam non tam decenter, quam ſero conqueſta eſt. In ſumma, omnis humana actio ſuam expoſcit tempeſtiuam occaſionem; quam niſi mordicus retineamus, res ipſa vnumquemque docebit, quam verum ſit, quod dici ſolet: Noſce tempus; Poſt feſtum venire, miſerrimum eſt. Alioqui videbimus, quam ſæpe nobis ex lucro damnum ex voluptate moleſtiam, ex amicitia ſimultatem adferret neglecta tempeſtiuitas: vt mihi inſanire videantur; qui nihil referre putant in rebus publicis ac priuatis, quid quoquo tempore fiat Old. Prat.

Temporis præſentis vel præteriti verba, an trahantur ad futurum Bart diſſerit, in l. talis ſcriptura. ff. de leg. 1. Spieg.

Temporum diſciplina, pro bonis morib. & eorum obſeruatione accipiendum eſt. C. de Pact. l. vlt. in fine. Spieg. Prat.

Temptat, pro tentat dicere & adfirmare nititur. in l. 160. ff. de verb. ſign. l. 3. ff. quib. mod. vſusfr. amitt. l. 11. §. quod ait prætor. ff. quod vi aut clam. l. 2. §. & Africanus ff. ad Tertyll. l. 10. ff. de acquir. poſſ Briſſ. Prat.

Tempus, eſt ex cœli ſoliſq; vertigine deductum ſpacium, quo rerum omnium agitationem viciſſitudinemq; metimur. Quo reſpiciens Chriſtus ipſe, mutationem rerum nobis ob oculos poſuit, quum diceret: Vnius diei, ſcilicet breuiuſculi temporis 12. horas eſſe, quæ hominem ſæpe in aliam ſententiam pertrahunt. Nulla eſt qualitas, quæ in rebus humanis maiorem vim habeat, quam temporis viciſſitudo. Tempus enim dat roſas, & mutat omnia: cuius qui rationem non habet, is plane nihil poteſt in Iure ſecundum æquitatem diffinire. Old. Prat.

Tempus, abſolute, decennium intelligitur. Vide Albericum & inferius, Vetuſtas.

Tempus continuum dicitur, quod continuo currit, & in quo ſubducuntur tam dies feſti, quam operarii: tam dies abſentiæ quam præſentiæ. Tempus vero vtile, quod vtiliter præterfluit. in quo dies feſti non ſubducuntur, & in quo actor, vel per ſe, vel per procuratorem agere poteſt. In quo item habetur reſpectus, an quis iudicis copiam habere quiuerit. Vide Hegend. in tit. Cod. de temp. in integ. reſtit. l. intra vtile. ff. de minoribus. Spieg. Prat.

Tempus diuturnum dicitur quod decem annorum eſt. Conn. lib. comm. 1. c. 10. n. 4.

Tempus æſtimationis, dupliciter conſideratur. Nempe, tempus à quo, & tempus ad quod. Tempus à quo, id eſt, quando incipiat ratio haberi æſtimationis, à quo tempore. Sed tempus ad quod, id eſt, quando finiatur conſideratio æſtimationis, vſque ad quod tempus duret æſtimatio. Et ſic tempus à quo reſpicit initium: ſed tempus ad quod, finem. Zaſ. in l. viuum. ff. ſi cert. pet. Spieg. Prat.

Tempus legitimum quod dicatur, vide l. 32. ff de iud.

Tempus modicum, quandoque trium aut quinque dierum eſt. l. ſi poſt tres. ff. Si quis caut. cum ſimil. Quandoque de 10. diebus accipitur, vt in l. promiſſor. Stichi de conſtit. pec. quod & Euſtath in lib. de var. obſeru. temp. annotat. περὶ ἡμερῶν. Interdum dies 30. ſignat. l. 1. §. 2. de Itin. actuque. pri. Interdum duorum menſium ſpacium l ſancimus. Cod. de fideiuſſ. cum ſimil. idque Euſtath. obſeruauit. eod. lib. περὶ ξ. ἡμερῶν. Quandoque trium. l. de operis. C. de ædif. priu. Eſt & aliquando quadrimeſtre. leg. ſi debitori. ff. de iud. cum ſimil. Quandoque 10. menſium. l 2. C. de nupt. Quandoque quinquennium. l. 1. §. quod dictum. de ſeparat. Præterea, iudicis arbitrio relinquitur diffiniendum. l. ab hoſtibus. §. fin. Ex quib. cauſ. maior. Spieg Prat. De hoc vide fuſius Conn. lib comm. 7. c. 12. n. 4. Gothof. ad l. 1. §. 6. ff. ſi is qui teſtām. liber eſſe iuſſus erit.

Tempus motæ litis, tēpus Conteſtationis accipitur. not. ext. de verb. ſig. c. ex parte. 2. & c. ex parte. de reſtit. ſpoliat. Spieg Prat.

Tempus quinquennale, vocatur Luſtrum in quo t annos olim prędia locari ſolebant. Luſtrum enim à luendo, hoc eſt ſoluendo dictum eſſe, Varro autor eſt: quoniam quinto quoque anno vectigalia tributaque exigebantur. Spieg.

Tempus

Tempvs quod excedit hominum memoriam, ſpecies eſt vſucapiendi omnium efficaciſſima poſt tantum enim ſeculum nullo probationis genere homini poſſibile eſt, aut defendere, aut impugnare fidem poſſidentis. Quomodo autem probari debeat, memoriam non extare, nemo melius, quam Paulus ipſe tradit, in l.pen.de Probat.& in l.2.§.idem Labeo, de aqu.pluarc.Spieg.Prat.

Tempvs ſtatutum in l.1. C.ſi quis ignotans rem minor. eſſe, id eſt quinquennium, Gothof.in d.l.1.

Tempvs 30.dierum dicitur pleniſſimum, ad deliberandum ſuper quocunque negotio per text.& gloſ.in auth.de appell.§.1. Coll.quarta.Spieg.Prat.

Temvlentia, pro vinolentia.Impp.in l.vnica.C.Si quis Imper. maled. ac temulentia turbulentus obtrectator temporum noſtrorum fuerit. Temetum exiſtimat interpres eſſe genus optimi vini, quum pro vino quocunque accipiatur. dictum quod tentet, hoc eſt, labefactet mentem. Vide Donatum in Terentium.Spieg.Prat.

Tenax ſui iuris dicitur, qui tam arcte ius ſuum ſeruet, vt de eo demere aut auferre ſibi ab aliquo, ne tantillum quidem patiatur. Quod auarorum eſt dominorum proprium in ſuos colonos. Colum. Sed nec dominus in vnaquaque re, cui colonum obſignauerit, tenax eſſe iuris ſui debet, ſicut in diebus pecuniarum,&c.Spieg.Prat.

Tendere ad noxam, pro ſpectat vel vergit.Spieg.

Tendere in re militari tentoria figere, ſeu papiliones erigere ſignificat. Virgil.lib.1. Hic Dolopum manus, hic ſæuus tendebat Achilles.

Tendit pro ſpectat, vel vergit, c.ſtatutum de reſcript.in 6.Pra.

Tenera ætas, puerilis & pupillaris, etiam noſtris.l.fin.C.de teſtam.milit.Albetic.

Tenere merum factum ſignificat, & ad poſſeſſionem corporalem refertur. Tenet enim qui corpore poſſeſſioni inſiſtit, licet non poſſideat.l.9.in fin.ff.de rei vindic. Itaque tenere & poſſidere ſeparantur. l.18. ff.de acceptilationibus. Qui etiam in quos ius poſſidendi non cadit, quales ſunt ſerui, hi tenere recte dicuntur.l.38.§.hæc quoque ſtipulatio.ff.de verb.obl.l.49. §.1.ff.de acquir.poſſeſſio. l.4. §.item ſi eam rem.ff.de vſucap. Schard.ex Briſſ.& Prat.

Tenere interdum ſignificat, quod obtinere & iudicio vincere: Paulus in l.vlt.ff.de except.rei iud. Qui in rem egiſſet nec tenuiſſet. Imp.Ant.in l.1. Cod.ad l.Fabiam de plagiar. Si vero in cauſa tenuerit, etiam l.Fabiæ crimen perſequi poterit Philippus,& in l.6.C.ad l.Corn.de falſ.ſecundum ſcriptorum Codicum lectionem, Qui falſas tabulas dixerit nec tenuerit, quod nonnullorum inſcitia immutatum eſt. Similiter in l.12 C.de inoffic.teſt. Eum, ait Gordianus, qui inofficioſi cauſam delatam non tenuit, à falſi accuſatione non ſubmoueri placuit. Cic.in orat.pro Cæcin. Et hoc loco dixiſti Scæuolam cauſam apud centumuiros non tenuiſſe.Suet.in Domit c.9 Nec repeti niſi intra annum, eaque conditione permiſit, vt accuſatori qui cauſam non teneret, exilium pœna eſſet. Briſſ.Prat.

Tenere eſt proprium naturalis poſſeſſionis. Habere & poſſidere ciuilis, & ita habere & poſſidere ita plerunque iunguntur, ſibi habere & poſſidere. l pater. §. quindecim. de legat.3.& in l.Gaius.§.Titius.de legat.2. Habuit & poſſedit pro eod.Interdum tenere accipitur pro poſſidere, vt in l.iuſto §.vlt.ff.de vſur.& vſucap. & habere vel poſſidere pro tenere. Cuiac.ad l. 38.§.Si quis ita.ff.de verb.oblig.

Tenere facti eſt: poſſidere iuris, ait Gothofr. in not.ad Inſtit. tit.quibus modis toll.oblig.per l.38.in princip. de verb.oblig. vide eundem Gothofred.in notis ad l.3. C.ne rei dominic.vel templor. (caut.

Tenere pro obſeruare. Sic illud tenendum eſt in l.12. ff.ſi quis

Tenere decretum aliquem, dicitur, id eſt adſtringere & obligare. Sic tenuit eum decretum in l.23.ff.de excuſat.Sic eodem ſenſu dicitur quæſtio tenere vnum ex hæredib. l.29.ff.de except.rei iud Briſſ.

Tenere, pro valere, conſiſtere.Sic, tenebit actio, id eſt, valebit. l.59.ff.ad SC.Trebell Briſſ.

Tenere gratiam, pro eſſe in gratia.

Tenere hæreditatem. Cicero: Tenuit permagnam Sextilius hæreditatem.de Finib.lib.2.

Tenere partes, ſententiæ alicuius eſſe.

Tenere in poteſtate, pro in poteſtate habere, & moderari.

Tenere ius dicitur; qui calleat leges & iura.

Tenere Legem, Legi ſubiici.

Tenere perſonam, translate, pro ſtatus alicuius eſſe.

Tenere promiſſum, id eſt, præſtare.

Teneri argumentis & teſtibus, eſt coargui & conuinci.

Teneri, pro obligari. Hinc teneri Lege aut interdictio quis dicitur, cum per Legem, vel prætoris edictum, interdictum ve obſtrictus eſt ad aliquid faciendum, vel non faciendum. Sic teneri quem promiſſo, pro obligatum eſſe, accipiendum eſt. Spieg.Prat.Briſſ.

Teneri pœna, pro obnoxium eſſe.Spieg.

Teneri & de vulnerato, & de occiſo: duo enim ſunt delicta, vt ait Caius in fin.l.illud quæſitum.ff.ad l.Aquil.Spieg.Prat.

Teneri, reputari, cenſeri, c.in illis.80.diſtinct.

Tenere pro retinere.l.hæredi 15.ff.de iis quæ vt indign.

Teneri in adminiſtratione, i.e. detineri.l.10.C de excuſ.tutor.

Tenet pro occupat & tegit in l.7.§.inſula ff.de acqu. rer.dom. Sed & terra teneri dicuntur quæ terræ cohærent. Briſſ.Prat.

Tenor, quod attenditur. Fel.in c.quum veniſſet.1.ext. de teſt. Eraſmus ait, Tenorem, rei progreſſum vocant, Vnde quæ ſui ſimilia, ſibique veluti perpetua quadam ſuccedunt ſerie, horum eſſe tenorem dicimus.Spieg.

Tenor actorum, l.23.C.de fid.inſtrum. Tenor ætatis, l 28.§.pen. ff.de liber.& poſthum. Tenor inſtrumenti, l.8.ff.de ſtat.hom. Tenor iuriſdictionis l.8.C.quod met.cauſ. Tenor legis l.pen. C.ad l.Aquil. Tenor rationis, l.16.ff.de legib.Briſſ.Prat.

Tenor pro pactione contra communem feudi naturam ac rationem in contractu interpoſita, lib.feud.2.tit.1.§.3.Prat.

Tentare, à tendo deductum, eſt rem incertam aggredi, & diligenter inquirere: quaſi manum tendat, vel aliam corporis partem, & experiatur, Cic.in Paradoxis: Tentare volui, poſſentne ita dici, vt probarentur. Vlpia.in l.his conſequenter, §. ſed cum.ff.famil.herciſc.ex Prat.

Tentari ius dicitur, quum non intellectum ac incertum aggreditur, hoc eſt, experitur. Autor Tullius in orat.pro C.Rabirio Poſthumo.Old.Prat.

Tentat pro tentat dicere, & affirmare nititur. vide Teptat.Pra.

Tentores dicebantur ii, qui vel equos vel repagula in circuitu tenebant, antequam ad curſum emitterentur: hi à Græcis ἀφέται appellabantur. vt annotauit Adrian.Turneb.aduerſ.lib. 18.cap.38.

Tenves homines, non viles, vt Interpres exiſtimat.§.ne tenuis. l.illicitas.ff.de offi præſid.ſed potius intelligendi, qui vel humili loco nati, vel quibus tenues facultates, aut nullæ ſunt. Tenuiores, id eſt, pauperiores, vt apud Ciceronem, recte interpretatus eſt. Vnde tenuitas patrimonii, pro exiguitate & modicitate.in l.1.C.de peric.tut.Old.Prat.

Tenvis intellectus, non pro breui, ſed paruo & exiguo, apud Iuriſconſ.accipiendus eſt.l.fin.ff.de diuort Prat.

Tenvit damnatio, pro, accepta eſt & probata, in l.2.ff.de pœnis.vt apud Plinium, Sententia tenuit, in Epiſtola, vbi ait: Sic ex tribus ſententiis duæ factæ ſunt, tenuitque ex duabus altera, tertia expulſa.Old.

Tenvs, pro eo quod dicimus, Vſque ad, ſequitur dictionem (vt aduerſus) cui inſeruit. Paul. Creditoris, cui pignus ſurreptum eſt, non credito tenus intereſt, ſed omnimodo furti agere poteſt.Spieg.

Tenvta, verbum à Doctoribus deriuatum, pro ſimplici ſaiſina, quæ poſſeſſorem non facit, ſed in poſſeſſione eſſe l.poſſideri, §.fin. ff.de acquir.poſſ. Huius meminere Bart.in leg. Fulcinius.§.ſi quis.2.ff.quibus ex cauſ. in poſſeſſ.eat. Alexand.conſil.47.vol.2.

Tepidarivm eſt ahenum, ex quo tepida exit: vt Caldarium, ex quo aqua calida hauritur: & Frigidarium, ex quo frigida. Vide Sipont.Spieg.

Tepidarivm, & balineum Paulus pro eodem poſuit in l.19.ff. de ſerui.vrb.Non poſſe, inquit, prohiberi vicinum, quo minus balineum habeat ſecundum parietem communem, ſed ſi talis ſit vſus tepidarii, vt adſiduum humorem habeat, poſſe prohiberi. Similiter Vitruu.lib.5.c.10. vbi de balnearum diſpoſitionibus loquitur, principio tepidarium pro ipſa balnei cella poſuit: mox, pro vaſe alieno in quo aqua calefit.Hot.Prat.

Ter enixa mulier dicitur, quæ vno partu tergeminos, hoc eſt, tres edidit, vt ait Paulus in l.terrenixa.de verb.ſig. SC.Tertulliano cautum erat, vt quæ mulier ingenua Romana tres, Libertinæ vero, vel Latinæ conditionis, quatuor liberos enixa eſſet, filio defuncto ſuccederet. §.1.Inſtit ad SC.Tertul.Vnde Pauli ſententia, mulier quæ tergeminos peperit SC.Tertulliani gaudebat beneficio. Hodie tamen & Honorii & Iuſtinian. Conſt.l.1.&2.C.de iur.lib.extincta huiuſmodi priuilegia ſunt. Quod Procopius admodum improbat, cauſamque euerſionis Rom.Imperii inde ortam arbitratur.Spieg.

Ter factum intelligi Albericus adnotauit, quod eodem momento fit. Proinde mulier ſic inſtituta, ſi ter pepererit, hæreditatem capiet vno partu, tergeminos enixa.l.ter enixa d.tit.de verb.ſign.Spiegel.

Tergeminvm Honorem Turneb. aduerſar.lib.3.c.20. pro maximo & ampliſſimo interpretatur, veluti cum populus ingentem tollat plauſum, aliquem honorans. Sæpe etiam in hac notione hoc verbum à poetis tritum animaduerti. Martial.

------ *Tergeminum mugiat ore ſophos.*

Id eſt, maxima voce ſucclamet ſophos Item Tibullus,

Illud tergemina nantem confinia mortis.

Id eſt, ingentis & multiplicis. Hinc adeo id factum ſuſpicor, quod quæ tergemina ſunt, eadem ampla & magna ſunt.Schar. ex Turneb.lib.& cap.eod.

Tergiverſari inquit Marcianus, eſt in vniuerſum ab accuſa-

tione deſiſtere, in l.1 ff. ad SCtum Turpill. Vide ſupra: Temeritas accuſatorum. Nou. Marcello eſt fallere, & dicta mutare, & eſt quaſi tergum vertere. Spieg. Adde Conn. lib.5.c.7.

Termes, hoc eſt, ramus ex arbore deceptus cum fructu nec foliis repletus, nec nimis glaber. vt Feſtus ait, in diuiſione agrorum, antequam metæ ponerentur, figi ſolebat: termino nomen dedit. Deus apud antiquos creditus, in cuius tutela fines agrorum eſſe exiſtimabantur. Caius Cęſ. tulit legem agrariam, aduerſus eos qui terminos ſtatutos extra ſuum gradũ fines ve mouerunt dolo malo. Calliſtrat. autor. l. fin. de Term. mot. Tulit & aliam diuus Nerua, cuius idem meminit ibid. Spieg.

Terminales arbores apud Paul. lib.5. ſent. tit.22. de quibus vide Sicul. Flaccum, Hygenum, & alios auctores de limitibus. Briſ. Prat.

Terminales lapides qui terminos conſtituunt, apud Ammia. Marc. lib.18. qui & finales in libello variorum auctorum de limitibus. Briſſ. Prat.

Terminalis ſententia, id eſt, definitiua, l. vlt. C. de iur. dot.

Terminare, pro limites conſtituere, & apud Ciceronem primo offic. cum ait: Illorum fines ſicut ipſi dixerant, terminauit: in medio relictum quod erat, populo Romano adiudicauit. Spieg.

Terminata. Paul. in l. vt ſunt. ff. de verb. ſign. Vt ſunt, inquit, iudicio terminata, tranſactione compoſita, longioris temporis ſilentio finita. Old. Prat.

Termini appellatione quid veniat, docet Bart. l 3. de ann. legat. Prat.

Termini, limites agrorum, & fines poſſeſſionum ſignificant. l. 3. ff. de adquir. poſſeſſ. Hinc fines, agrorum termini, quod hæ partes propter limitare iter maximè teruntur. Briſſ.

Terminvs à terendo dicitur, vt vult Varro lib.4. de ling. Lat. ſed inepte, cum τέρμα Græce dicatur. Et eſt ſignum quod agrum ab agro, id eſt, limites agrorum finesque poſſeſſionis diuidit *ein Marckſtein.* Modeſt. tit. de term. moto. Terminorum, ait annulſorum non mulcta pecuniaria eſt; ſed pro conditione admittentium coercione tranſigendum eſt, Coercio *ein Leibſtraff, oder buſs.* Paul. in l. ſed & lo. ff. fin. regund. Si dicantur, inquit, termini deiecti, vel exarati, iudex qui de crimine cognocit, etiam de finibus cognoſcere poteſt. Sic l 3. ff. de acquir. poſ. l.12. ff. fi. regund. Terminos ergo, finium cauſa poſitos lapides, arboresve accipimus. l.1.2.3. de term. mot. Prat.

Terminvs iuris, ad dandum apoſtolos, vt vulgo dicunt, eſt tempus 30. dierum, intra quod iudex tenetur dare apoſtolos, hoc eſt, literas dimiſſorias. Vide Marcellum dictorum verborum ſignificat. eleganter tractantem, in l.1. ff. de libell. dimiſ. Spieg. Prat.

Terminvs litium, pro fine inſtantiæ vel ſententia diffinitiua. §. ſed hodie. Inſtit. de ſatiſdat. Is autem eſt in criminalibus biennium, ſicut triennium in ciuilibus cauſis. l.1. C. vt in cert. per. temp. Et ideo, vt ait Alc. bis errant vulgares latrunculatores (*Blutrichter*) qui ſi reum conuincere nequeunt, eum rebus ſic ſtantibus abſoluunt, vt quandocunque vel minima coniectura ducti, rurſus in carcerem trudant. Nam elapſo biennio, inquietari amplius non poteſt: & cum accuſatori ſtatutus eſt terminus probationum recipiendarum cauſa, ſi probatum non ſit, diffinitiue reus eſt abſoluendus: non autem ea forma, quam coneuſſores & δημοσιεῖς iudices repererunt. Spieg. Prat.

Terminvs pro numero præciſo, in l.1. ff. de decr. ab ord. facien.

Terminvs ſimpliciter datus intelligitur peremptorius, c.1 de dolo & contum. in 6. Prat.

Terminvs peremptorius quædam interlocutoria eſt. Alber. Archidiac. c.1. de except. in 6.

Terra conditum corpus videtur, etſi in arcula conditum hoc animo ſit, vt non alio transferatur, autor Modeſtin. in l. diui fratres de relig. Plane vſurpat arculam pro loculo, quo cum mortui conduntur in terra Spieg.

Terra integra, apud Caium in l. ſylua cædua. de verb. ſign. intelligenda, quæ nondum depaſta eſt: licet ibidem, vt adnotauit Alciat. paſcendi verbum, pinguefaciendi, contra rationem ſermonis Accurſ. intellexerit. l. de Glande leg. Spieg.

Terra proſciſſa dicitur, quæ primum aratrum experta eſt grandioribus glebis relictis: Catoni, Plinio, & cæteris. Spieg.

Terra Salica. Quære, Salicam Legem.

Terram pro terra, Prouerbiali figura, in hominem exulem, erronem, & incertis vagantem ſedibus. Eraſm.

Terram territorium aliquando ſignificare, & prouinciam, ſeu regionem etiam, apud Cicer. tum alios probatos autores, obſeruarunt Grammatici. Bart. in l.1. ff. de via publica. Spieg.

Terram video Qui moleſti, teſte Eraſmo, prolixique laboris finem adeſſe ſignificat, dicere ſolet γῆν ὁρῶ, id eſt, terram video. Spieg.

Terrena via, Sabuloſæ opponitur. Vlp. l.1. de via pub. §. ſi quis. Neque humiliorem, inquit, viam ſub nomine refectionis, is qui interdicit, poteſt facere, vel in viam terrenam glaream inicere, aut ſternere viam lapide, quæ terrena ſit: vel econtrario, de ſtrata terrenam facere. Spieg. Prat.

Terrere, & terrorem incutere. Vnde apud Vlp. poteſt Proconſul de plano cõminari etiam, & terrere filium à patre oblatum, qui non, vt oportet, conſeruari dicatur. l. nec quicquam de off. proconſ. Sed ſubmouere ſignificat: vt exponit Caius in fin. l. pupillus eſt. de verb. ſign. Terror armorum, ſatis arguit quẽm eſſe deiectum. l. idem eſt. ff. de vi & vi arm. Spieg.

Terribilis iudex, item terribiles Leges dicuntur, quod terrorem iniiciant delinquentibus, quemadmodum & diuina eloquia. l. vnica. C. ſi rect. prouinc. Authent. de mand. princ. §. talem Aut. Conſtitutio quæ adſcript §. penult. Spieg.

Territorivm & gleba ſæpe pro eodem ſumuntur, vt l.11. C. de oper. publ. l.3. de nat. lib. l. nulli, C. de epiſc. & cler. Sicut & municeps & curialis pro eodem l 5. C. de omni agro deſerto. Cod. lib.2. l.1. de fug. colo. C lib.2. cod. l.41. C. Theod. de oper. publ. Cuiac. ad l. iubemus. C. lib.11. d. tit. de omni agro deſerto. vide etiam in l. pupillus, verſic. territorium. ff. de verb. ſig.

Territorivm, inquit Pompon. in l.239. §.8. ff. de verb. ſign. eſt vniuerſitas agrorum, intra fines cuiuſque ciuitatis: quod ab eo dictum quidam aiunt, quod magiſtratus eius loci intra eos fines terrendi, i. ſubmouendi ius habet. Briſſ. Varro autem Etymologiam territorii hanc conſtituit. Terra dicta ab eo (vt Ælius ſcribit) quod teritur. Itaq; Tera in Augurum libris ſcripta cum R uno. Ab eo colonis locus communis, qui prope oppidum relinquitur, Territorium quod maxime teritur. At Siculus Flaccus aliunde huius appellationis originem deducit. Sic enim in lib. de conditio agror. ſcribit. Ab his populis, qui ſedes in aliqua regione conſtituerant, eorumque agros occupauerant, præmenſum quod vniuerſalis ſuffecturum videbitur ſolum terris fugatiſq; inde ciuibus territoria dixere. Et alias. Bellis enim geſtis victores populi terras omnes, ex quibus victes eiecerunt, publice atque vniuerſaliter territorium dixere, intra quos fines ius ducendi eſſet: vbi malim, iuris dicundi ius eſſet. Hinc conſentit, Front. in lib. de agror. qualit. his verbis: Quidquid enim ad coloniæ municipii ve priuilegium pertinet, territorii iuris appellant. Sed ſi rationem appellationis huius tractemus, territorium eſt quidquid hoſtis terrendi cauſa conſtitutum eſt. At Iſidor. in alia penitus ſententia eſt. Territorium enim vocatum ait, quaſi Tauritorium, id eſt, tritum bobus & aratio, ab eo quod antiqui ſulco ducto & poſſeſſionum & territoriorum limites deſignabant. Briſſ. Cuiac. ad l. duum virum de decu. C. lib.10. territorium à terra mauult deducere quam à terrendo. Nam & pro fundo ſæpe accipitur, l.5. C. de nat. lib. l. nulli. C. de epiſcopis & clericis.

Territorivm oppidorum & ciuitatum, l.3 §. non perpetuæ ff. de ſepul. viol. l.41. §. ſi quis ad opus. ff. de leg.1. Territorium iudicis, l. fin. ff. de iuriſd. Briſſ. Prat.

Terror armorum dicitur, & ſolo armatorum aduentu, licet armis vſi non ſint l.3. §. qui armati. ff. de vi & vi arma. Prat.

Tertiare, verbum ruſticum, ad culturæ agri tertiam manum, vel tertiam operam ſpectans: quemadmodum Iterare, ad ſecundam. Spieg.

Tertiocerivs eadem forma, qua primicerius & ſecundocerius dicitur, qui in ordine ſuo tertium locum obtinet. l.1. C. de præpoſit. agen. in reb. lib.12. l.7. C. de palat. ſacr. larg. lib 11. ibi & quartocerius eadem figura effertur. Inuenitur & tertiocerii nomen aliquoties in notitia Imperii Rom. Briſſ. Prat.

Tertivm edictum, pro tertio capite. l 1. §. deinde adiicit. ff. de poſtulando.

Tertylliano Senatuſconſulto matres ad legitimam filiorum hæreditatem admittuntur. tit. ff. ad SCtum Tertyll. l.34. ff. ad Trebell. Briſſ.

Tervncivs, nummus à tribus vnciis dictus: cuius vtilitas in Prouerbium abiit. Vide Eraſm. in Chiliad. & Bud. in Aſſe.

Tessares caidecacidæ in l.5. C. de hæret. & Manich. hæreticorum genus ab eo nuncupatum, quod 14. Luna paſcha cum Iudæis obſeruare contendunt, auctore Iſid. lib.8. Etymol. c.5. Briſſ. Prat.

Tessera ſymbolum eſt bellicum, quod in aciem prodeuntibus dabatur, ne confuſione diſtraherentur, & vt inter ſe ab hoſtibus cognoſcerentur, Vel vt ait Veget. lib.2. c.7. Teſſera dicitur præceptum ducis, quo vel ad aliquod opus, vel ad bellum moueretur exercitus. Polybius de teſſera militari ſcribens πλατεῖον appellat, quod taleola eſſet, vel tabella lata inſcripta ſed & ξύνθημα ab eodem vocari videtur. Eſt & teſſera frumentaria ſignum ſcilicet frumentarium, quod qui exhibebat, frumentum pro portione Romæ à principe accipiebat, vt hodie quibuſdam in locis nummi plumbei vel ærei, vel quid ſimile, quod pro ſymbolo ſit. Vlp. l.52. §.1. ff. de iudic. Si libertis ſuis teſſeras frumentarias emi voluerit, quamuis maior pars hæreditatis emi voluerit, &c. Paulus l.49. ff. de leg.2. §.1. Si Titio frumentaria teſſera legata ſit, & is deceſſerit: Iuuenalis Satyra 7.

Summula ne pereat qua vilis teſſera venit
Frumenti.

Turneb. aduerſ. lib.19. cap.26. has teſſeras frumentarias exiſtimat dictas à Græco τέσσαρα, & fuiſſe fruſtilla lignea quadrata, certa inſignita & notata forma, quæ dabantur iis quibus ius erat

ius erat petendi frumenti publici,quanquã & rotunda etiam fuerint,cum à Dione σφαίρια dicantur, id eſt, globuli & pilulæ. Itaque in Titio ſic ſcribit: σφαίρια ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν εἰς τὸ θέατρον ἐρρίπτει, σύμβολον ἔχοντα τῶν μὲν ἐδωδίμων, &c. Idem autem Turnebus ſcribit exSuetonio,certum fuiſſe ciuium numerum Romæ, quibus frumentum dabatur de publico. Hæc enim ſunt Tranquilli verba in Iulio Cæſare:Atque ex viginti trecentiſq; millibus accipientium frumentum e publica ad centum quinquaginta retraxit.A Græcis teſſera frumentaria etiam σιτηρέσια dicuntur,id eſt τὰ διδόμενά τισιν εἰς σιτηρέσιον, quæ Pollux lib.8. inter honores publicos enumerat. Briſſ. Non admodum autem diſſimiles erant teſſeris frumentariis, quæ apud Athenienſes σιτήσεις dicebantur,id eſt,annonæ quæ bene de Rep. meritis dabantur, & ius epulandi publice in Prytaneo Hoſpitib. etiam teſſera olim dabatur, vt hoſpes agnoſceretur. Hinc qui ius hoſpitii violaſſet teſſeram confregiſſe dicebatur. Plautus in Pœnulo.

Deum hoſpitalem,& teſſeram mecum fero. Idem in Ciſtel.
Abi,quære vbi iureiurando tuo ſatis ſit ſubſidij.
Hic apud nos iam Alceſimarche confregiſti teſſeram.

Alias teſſeræ taxilli ſunt luſorij.Prat.

Tessera publicæ ſecuritatis dicitur,quæ præſtatur iter facientibus:Barbari ſaluum conductum vocant.Prat.

Tesserarii, inquit Vegetius lib.2.cap.7.ſunt qui teſſeram per contubernia militum, aut prætorianorum nunciant. Plutarchus videtur eos vocare διαγγέλους.vet.Gloſſæ γραμματεῖς. Hi è numero ſpeculatorũm fuerunt, vt diximus in verbo Speculatores,Corn.Tacit.li.17.Sed tum è libertis Onomaſtum futuro ſceleri præfecit, à quo Barbium Proculum teſſerarium ſpeculatorem & Vurium otionem eodem perductos,&c.ita enim legendum Plutarchus & lib.veteres teſtantur.Prat.

Testabilis dicitur cui teſtimonij dicendi ius eſt. idq; verbum lex Horatia vſurpat,quæ de Caia Tauratia facta eſt.Contrarium eſt in 12.Tab.ſcriptum. Improbus inteſtabiliſque eſto. Hæc Gell.lib.6.c.7.Hot.Prat.

Testaceum opus Plinio li.10.epiſt.de aquæduct.Nicomedenſ. Aliqua pars,ait,vt mihi videtur, teſtaceo opere agenda erit. id enim & facilius & vtilius.Prat.

Testari generaliter apud Iureconſultos dicitur, qui aut teſtes rogat,aut coram iis voluntatem ſuam exponit,etiam ſi inter viuos id fiat,vt annotauit Baldui.in ſuaCatecheſi iur.ciu.c.3.

Testari non modo teſtamentum facere. l.8.§.1.ff.de tranſact. ſed & teſtibus adhibitis quidlibet declarare,denunciare, notumve facere ſignificat.l.20.ff.de acquir.hær.Briſſ.

Testari, inter alia ſignificat etiam ſententiam ſuam exprimere. Vnde Teſtimonium & Teſtamentum deducuntur. Et Inteſtabilis, qui nec teſtimonium dicere, nec teſtamentum facere, ex teſtamentove aliquid conſequi poteſt. Hinc & Inteſtatus.Alciat.de verb.ſig.Adde Conna.li.comm.9. c.1.n.2.

Testari pro eo, quod vulgo dicitur proteſtari. Sic teſtari dominum, id eſt, proteſtari, ſeu teſtato denunciare. l.3.§.cum inquil.ff.vti poſſid.

Testari is dicitur libera voluntate poſſe, qui in bonis certis, hæredem quem vult,inſtituere poteſt.vtBald.& alij tradunt in l.fin.C.de pact. Spieg.

Testari pro iurare & precari, vſurpari cœptum: ab eo quod teſtes per numen aliquod ſolebant affirmare verba ſua, quo maior fides adhiberetur. Vnde vſitatius, Deteſtor, idem eſt, quod deprecor,& abominor.Spieg.

Testari, eſt teſtificandi alicuius negocij cauſa tabulas obſignare. Venul.l.22. ff.de teſtib. Curent magiſtratus cuiuſque loci teſtari volentibus & ſeipſos & alios,teſtes vel ſignatores præbere:quo facilius negotia explicentur, & probatio rerum ſalua ſit.Hot.

Testari apud præfectum, eſt teſtibus productis maleficium admiſſum oſtendere,l.c.5.infra ad l.Iuliam,de adul. Peckius comment.l.7.n.6.ff.de incend.ruin.naufrag.

Testamentaria appellata eſt,Cornelia lex de falſis, quod de his, qui teſtamenta ſubieciſſent, reſignaſſent, celaſſent, ſuppreſſiſſent,falſave ſignaſſent, recitaſſent, ſcripta eſſet: Latius vero teſtamentariæ leges quæcunque ad cauſam teſtamentorum pertinent,accipiuntur in l.1.§.lex Faſci.ff.ad leg.Falcid.Briſſ.Prat.

Testamentarius,id eſt,qui teſtamento datus eſt tutor,excludit legitimum, & datiuum. Legitimus ſi eſt, datiuum excludit. cum, vbi legitimus ſit datus à iudice tutor, ipſo iure nullus ſit l.ſi ſororis tuæ.C.qui dar.tut.poſſ. Datiui tum demum ad tutelam vocantur, ſi nullo in teſtamento datus ſit, nec legitimus quiſpiam qui tutelam ſuſcipiat, ex agnatis ſuperſit.Old.monuit,diſtinguere doctoresmultas executorum ſpecies: & quidem ſubtiliter magis,quam cum vtilitate fori, rixantes de nominib. & negligentes rem ipſam. Porro Teſtamentarius adiectiue,quod ad teſtamentum pertinet.

Testanentarius vulgo accipitur pro executore teſtamenti, peſſimo errore. Alias.n. ponitur adiectiue: & tunc ſignificat quicquid ad teſtamentum pertinet,vt teſtamentarius executor.Teſtamẽtaria lex,Teſtamẽtarius ſcriba,ſicut in l.1. ff.ſi quis aliquem teſta.prohib. Alias ſubſtantiue legitur pro eo, qui teſtamenta falſa cõficit & ſupponit. Quocirca noſtrates ſolent etiam ignorãtes ſignificationem rei declarare,hoc modo: Teſtamentarius, *Taſte zu vvas da ſi* Cic.lib. Offic. 3. Neque enim de ſicariis,veneficis, teſtamentarijs, furibus, peculatoribus hoc loco diſſerendum eſt. Eodem modo apud Calliſtratum eſt intelligendum,in l. diuus.§.ſi quis duobus. ff.ad leg.Corn. de falſ.& apud Paul.in l.impuberem.§.ſi teſtamentarius.ibid.Old.

Testamentarius teſtamenti ſcriptorem ſignificat,qui dictante teſtatore id excipit.l.9.§.1.ff.de hæred.inſt.Briſſ.

Testamenti ordo hic erat apud veteres:vt primo capite hęredis fiat inſtitutio, ſiue vnus, ſiue plures ſint, in vniuerſum bona ex defuncti voluntate capiant.Sequenti capite & in ima cera,ſecundi hęredes legata,& reliqua teſtatoris volnutas & diſpoſitio ponuntur:ſiue aliquos onere grauare,aut ſi quibus dari fierique oportere, teſtator pro ſua voluntate arbitratus eſt:qui non hæredes,ſed Legatarij ſunt dicti. Alex. de Alex. Genial. dier.li.5.c.1.Certe qui hodie obſeruatur ordo in vlt. voluntatibus conſcribendis, excepta clauſula generali (quæ poſtremum locum ſortita eſt,ab Accurſianis,& mere formularijs introducta, tum vſu inſulſorum recepta notariorum) improbandus nõ eſt:videlicet,vt primo loco præfatio,ſecundo legata,tertio inſtitutio,quarto ſubſtitutiones, quinto cętera teſtatoris diſpoſitiones,inter quas exhęredationes referri ſolent,ponantur. Spieg.Prat.

Testamenti factio eſt ius teſtamenti faciendi, aut ex eo capiendi aliquid:illa actiua, hæc paſſiua teſtamenti factio dicitur.Omnes autẽ qui actiuam,Teſtamenti factionem habent, habent etiam Teſtamenti factionem paſſiuam, non viciſſim omnes qui paſſiuam,etiam habent actiuam.Vide in comm. Inſti.quib.non eſt permiſſ. teſtam.in pr.n.3.

Testamenti factionem habere dicitur non is ſolum,qui teſtamentum facere poteſt, ſed & is, qui ex alterius teſtamento capere,& ſibi vel alijs adquirere poteſt.l.16.ff.qui teſtam.fac. l.vlt.ff.pro herede.l.31.l.49.& l.ſeq.ff. de hæred.inſtit.Briſſ. Hotoman.hanc veterem locutionem eſſe vult, & à 12. Tab. manaſſe, in quibus tamen ſcriptum fuiſſe opinatur: De ijs, quibuſcum teſtamenti factio haberetur, non qui teſtamenti factionem haberent, arg.l. vlt.ff. pro hæred. l.31.& 49.ff. de hæred. inſtit.

Testamenti itaq; factio cum his eſſe dicitur,quibus vel hęreditas vel legatum relinqui poteſt.l.7.ff.pro lega.l.21.ff.de teſtam.tut.l.5.ff.de ſerui.leg.§.ſeruus autem.Inſt.de hęred.inſtit. §. teſtes.Inſtit.de teſtam.l.82.§.vlt.ff.de l.2.Briſſ.

Testamentorum,hoc eſt, verborum, quibus teſtamenta concepta ſunt, interpretatio latior eſt, quam rei ſtipulatoriæ. l. quicquid aſtringendæ.ff.de verbor.oblig. fac.l. veterib.ff. de pact.Nam recepta pridem ſententia, & pium,& publice vtile eſt defunctorum elogia interpretatione iuuare.l. mulier.l. ſi mater & l.ſi ita eſſet.ff.quan.dies leg.ced.Spieg.

Testamentorum ſubiector, idem qui Teſtamentarius. Vide Cic.lib.de offic.3.Spieg.

Testamento dati tutores videntur, qui codicillis teſtamento confirmatis dati ſunt,l.3.ff.de teſtam.tut.Prat.

Testamentum, inquit Imp. Iuſtinianus in prin. Inſtit. de teſtam.ordinand.ex eo appellatur,quod teſtatio mentis ſit: ſecutus nimirum magnum illum ICtum Seruium Sulpitium, qui lib.2.de teſtam.ordinand.id totidem verbis ſcripſerat,vt teſtatur Gellius lib.6.noct.Attic.c.12.Quod axioma ibidem Gellio improbatur,& poſt eum Laurẽtio Vallę li.6.elegantiar.c.36. Cuius vtriuſq; autoritas apud nonnullos etiã Dd. iuris in l.1.ff.de acquir.vel amitend.poſſ.& in leg.2.§.appellatur.ff.de reb.cred.tantum ponderis habuit,vt Iuſtinianum Imperatorem in hoc reprehenderint: pleriſque tamen ICtis probatur, & nonnullis adeo,vt teſtamentum his verbis à Iuſtiniano definiri etiam exiſtimauerint. Dubium ſane non eſt, quin teſtamentum ſit teſtatio mentis: non facile tamen conceſſerim: teſtamentum eo modo eſſe definiendum. Alienus non ſum ab his, qui hanc teſtamenti etymologiam eſſe arbitrantur.Eſt enim hæc notatio nominis à forma teſtamenti deſumpta, non tamen omni ſed quadam eius parte: quaſi dicat Iuſtinianus,teſtamentum appellari ab eo,quod quis teſtibus adhibitis in eo mentem ſuam declaret. Sed obſtat ex veteribus Gellius,ex recentioribus Laurentius Valla.Hic.n. ſupra d. loco ſcribit: Cur à mente potius dicatur teſtamentum,quam à mento vel menta? Quia nihil ad hanc ſignificationem mentum mentave facit,inquies: Quid ergo mens ad armentum, ad ſalſamentum, ad condimentum, & adhuiuſmodi infinita? Non eſt ergo vera hæc etymologia, neque à mente neque à mento,neque à menta, ſed potius hæc nomina aſſumunt Tum ſyllabam,cum exirent antea in Men,vt veſtimen,calceamen,regimen, quibus adiecta ſyllaba Tum, fit veſtimentum,calceamentum,regimentum: ita teſtamen adiecta ſyllaba Tum facit teſtamentum. Hactenus Valla. Verum enimuero in ſcholis Grammaticorum hæc ita diſputantur argute:ſed habentICtorum notationes ab illis rationem

longe diuerſam. Grammatici enim de verbis agunt, ac notationes ſuas ex iiſdem deducũt ICti non tam ex verbis quam ex rebus ipſis de quibus agitur, vt ex verbi notatione non intelligatur verbi proprietas, ſed natura rei. Hoc ICtis admodum eſt familiare, nec mirum, ſiquidẽ in pleriſq; Philoſophos Stoicos, qui rerum maxime, non verborum ſtudioſi fuerunt imitati ſunt. Ita enim ius à iuſtitia appellatum dicit Vlp. in l.1.ff.de iuſt.& iur. cum tamẽ Grammatici ea de re interrogati reſponſuri ſint, vocabulum iuris eſſe ſimplex, à quo iuſtitia, nõ à iuſtitia ius appellaretur. Ita Paulus in l.2.§.appellata.ff.de rebus cred. mutui dationem, vel vt Iuſtin. loquitur in fine principij Inſtit.quib.mod.re contrah. mutuum appellatum eſſe ſcribit, quod de meo tuum fiat, cuiuſmodi notatio Grammatico ne in mentem quidem venerit. Ita donationem idem Paulus in l.35.§.1.ff.de don.mortiscauſa dictam eſſe ſcribit à dono, quaſi doni dationem, &c. Si igitur quæras, cur hæ notatione ita fiant, rationem afferre poſſumus ex Conn.comment.lib.9.c.1. vbi ait: Quia vnius verbi imagine totius rei informatio fieri non poterat, additum alterum eſt, quod ad proprietatem eius nominis, de quo ageretur, declarandam facere videbatur. Eadẽ ratione de teſtamento dicemus, quod teſtamentum dictum ſit quaſi teſtatio mentis, quæ notatio non eſt grammatica, ex verbi etymo ſed ex ipſa Iuriſprudentia deſumpta. Recte igitur Iuſtin. teſtamentum ita appellatum eſſe dicit, ſi in ſchola ICtorum verſemur: recte quoque Gell. & Valla ſi in Grãmaticorum ſchola agamus. Et quemadmodum Iuſtiniano nulla fuiſſet reprehendendi ratio, ſi notationem teſtamenti Grammaticã reprehendiſſet: ita Gellio & Vallæ nulla fuit Iuſtinianum reprehendendi ratio, cũ teſtamenti notationem iuridicam attulit. Artes enim ſingulæ ſuis limitibus ſunt coercendæ, extra quos, ſi quis euagetur, is in meſſem alienam falcem immittit. Sit igitur nobis, qui in ſcholis ICtorum verſamur, illud certo poſitum, teſtamentum appellatum quaſi teſtatio mentis, & Gellio ac Vallæ argutias ſuas grammaticas relinquamus: ex Vulteio in comm. Inſt. ad priu.de teſtam.ordinand.n.12.13.

TESTAMENTVM varij varie definiunt: Receptior eſt definitio Modeſtini in l.1.ff.qui teſtam.fac.poſſ. quam cum accuratius tractet Vulteius iam d.loco n.14.& ſeqq.aſcribemus. Teſtamentum, inquit Modeſt. eſt voluntatis noſtræ iuſta ſententia, de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri velit. Accurſius gloſſator legum alioquin ſtudioſiſſimus definitionem hãc, vt non ſat perfectam, improbat, cui contradicit Bartol. ſcribens eam eſſe perfectiſſimam, & Cuiacius in paratit. ff. cui definitio illa videtur eſſe perfecta. Sane à textibus iuris recedere, mihi ſemper eſt religio, nec quicquã eſt, quod in Interprete magis improbem quam ſi vel ad emendandum, vel ad impugnandum textum, modo probabilis eius defendendi ratio adferri poſſit, nimis ſit facilis. Sed in veris rerum definitionibus inueſtigandis tantum abeſt, vt quis contra iuris principia ſiue textus quid faciat, vt ea multo magis confirmet atque illuſtret, quemadmodum is, qui in vera hominis definitione eruenda laborat, hominem eiuſve naturam non deſtruit, ſed quis ſit, oſtendit. Eſt igitur in definitionem iſtam Modeſtini quam vocant, inquirendum accuratius. Veriſſimum eſt teſtamentum eſſe noſtræ voluntatis iuſtam ſentẽtiam de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri velit: Quæritur, an teſtamentum ita etiam vere definiatur: id vulgo exiſtimant: ego definitionem eſſe nego. Vtq; id negem facit definitionis natura. Docent Logici quod omnis definitio; quæ definito ſuo vel latior vel anguſtior eſt, vitioſa ſit. Hanc definitionem, ſi definitio eſt, dico vtroque illo vitio laborare. Propoſitio argumenti huius certiſſima eſt ex Logicorum ſcholis repetita. Aſſumptionis partes duæ ſunt, prior eſt, quod hæc definitio ſit latior: poſterior, quod ſit anguſtior, quod vtrumq; vitium abſurdum non eſt in eadẽ definitione diuerſo reſpectu concurrere. Quod latior ſit, ita oſtendo: Latior eſt illa definitio, quæ alij etiam, quam definito competere poteſt: quod idem eſt Logicorũ axioma: at definitio illa etiam alij, quam teſtamento conuenire poteſt: quod ſic probatur: Si codicillus, ſi mortis cauſa donatio, ſi quæuis alia vlt. voluntas eſt iuſta ſententia volũtatis noſtræ, de eo quod poſt mortẽ noſtrã fieri velimus, definitio illa etiã alij, quam teſtamento conuenire poteſt. At prius eſt: & poſterius igitur. Propoſitionis cõſequentia per ſe ipſa patet. Aſſumptio probatur inde, quod quęlibet vlt. volũtas eſt iuſta ſententia voluntatis noſtræ. At codicillus, mortis cauſa donatio, &c. ſunt vlt. volũtates. Hic nec propoſitio nec aſſumptio negari poteſt. Veruntamẽ Interpretes ne hoc, quod in diſceptatione poſitũ erat, cõtra ſe ipſos cõcedere viderentur, refugium quærunt in vocabulo Iuſta. Cætera.n. Modeſtini verba, cum nimis ſint manifeſta, [nec negari poſſit, quin cæteris etiam vltimarum voluntatum ſpecieb. accommodẽtur, in hoc ſolo omnem teſtamenti vim poſitam eſſe exiſtimant, vt teſtamẽtum à cæteris vlt. voluntatis ſpecieb. diſtinguatur. Verum ſi hoc ita eſt, cęteras omnes volũtatis ſpecies iniuſtas eſſe neceſſe fuerit. iniuſtũ enim opponitur iuſto, nec per Logicorum regulas aliter fieri poteſt, quam vt eius, quo res à re diſtinguitur, contrariũ ſit in illa, à qua diſtinguitur. At vero niſi cæteræ vltimarum velut ſpecies iuſtæ ſint, iuris effectum non habent: cum autem æque ſuum habeant effectum atque teſtamentum, etſi non omnino eundem, negari non poteſt, quin & ipſæ iuſtam habeant ſententiam. Hanc nodum cum Interpretes viderent, vocabulum *Iuſta* interpretãtur *perfecta*, alij malunt *ſolennis*, idq; autoritate Vlpia. in fragm.tit.20. vbi ait: Teſtamentum eſſe mentis noſtræ iuſtam conteſtationem, in id ſolenniter factam, vt poſt mortem noſtram valeat. Sed vt hæc Modeſtini ſententia fuerit, debuit certe in definitione eiuſmodi verbis vti, quæ eſſent propria & perſpicua, quæ interpretatione eiuſmodi non indigerent, præſertim cũ Modeſtino tam facile fuiſſet dicere *perfectæ*, aut, vt alij malunt, *ſolennis* quam dicebat *iuſtæ*. Cur enim Modeſt. non dixiſſet *perfecta*, aut cur non dixiſſet *ſolennis*? Sed ſit ſane ita, admittamus interpretationem, & tamen ne ſic quidem res expedita fuerit. Nam codicillos cęteraſque vlt. voluntatis ſpecies eandem in ſuo genere habere perfectionem, quam in ſuo genere habent teſtamenta, nullus ICtus vnquam negauerit, vt iam pridem demonſtratum eſt à Viglio Zuichemo in prin. Inſtit. de teſtam.ordinan.n.24. Quod ſi vero iuſtam ſententiam interpretemur ſolennem, videamus, ne dum teſtamentum à cęteris vlt. voluntatis ſpeciebus diſtinguere volumus, nimis anguſte teſtamentum definiamus, excludentes teſtamentum militis, quod vt maxime ſolenne non ſit teſtamentum tamen eſt, aut, vt dum teſtamentum à cæteris vlt. voluntatis ſpeciebus diſtinguere volumus, genus diſtinguamus à ſpecie. Sed ſpecies à ſpecie diſtinguitur, non à genere, quod illi ineſt. Teſtamentum.n. militare æque teſtamentum eſt, & ęque eſt iuſtum atq; paganum, tametſi non ſit ſolenne: ſolennitas ſpeciei eſt, hoc eſt, teſtamenti pagani, iuſtitia eſt generis omni teſtamento Romano conueniens. Quid igitur eſt quod Modeſtinus dicit iuſta? Hoc nimirum vt teſtamentum debeat eſſe naturali æquitati & ciuili conueniens, & quodq; in ſuo genere ſecundum regulas & præſcriptum iuris factum, quorum prius ad materiam teſtamẽti pertinet, poſterius ad formam. Nemo enim facere poteſt, quo minus leges in ſuo teſtamẽto locum habeant, l.nemo 55.l.ſi quis 112.in fi.ff.de leg.1. Oſtenſum eſt hanc definitionem definito ſuo eſſe latiorem: eſſe vero & anguſtiorem nimirum quod ad teſtamenta ipſa attinet, oſtendit Vulteius hoc modo. Sunt teſtamenta quædam iniuſta, cuiuſmodi ſunt teſtamenta peregrinorum, hoc eſt, eorum qui non ſunt ciues Romani, quorum meminit Vlp. in fragment.ti.20. §.Latinus. Hæc teſtamenta non ſunt nulla, ſed ſuam etiam vim & robur habent, veruntamen quoniam non facta ſunt ſecundum præſcriptum legum Romanarum, iuſta non ſunt. ſunt quidem illa teſtamenta, ſed quoniam à ciuibus Romanis facta non ſunt, iniuſta, atque hoc qualitatem teſtamenti ſignificat: illud autem quatenus quæritur an teſtamẽtum ſit, denotat ſubſtantiam. Sicut igitur diſtincta eſt ſubſtantia rei à qualitate eius, ita diſtinguitur quæſtio illa an ſit teſtamentum, ab ea, qua quæritur, quale ſit teſtamentum, quod propterea addo, ne quis forte putet, conciliari hanc rem poſſe, ſi dicatur, teſtamenta illa iniuſta eſſe. Sed quoniam Modeſtino propoſitum erat docere duntaxat de teſtamentis ciuium Romanorum, anguſtia hęc excuſatur, latitudo definitionis excuſationem nõ habet, multo vero minus interpretes. Nõ eſt igitur illa teſtamenti definitio. Duas teſtamẽti definitiones quę afferuntur, iam profligauimus: profliganda etiam nobis nunc eſt tertia ex Græcorum interpretum commẽtariis deſumpta: dicebant illi, teſtamentum nihil eſſe aliud, niſi hæreditatis dationem. Hæc definitio ſi vera eſt, neceſſe eſt, vt vbicunque eſt teſtamentum, ibi etiam detur hæreditas, & viciſſim vbi datur hæreditas, ibi eſſe teſtamentum. Sed hoc vtrumq; falſum eſt. Falſitas prioris ex eo patet: quod ſi quis teſtamentum faciat, atque in eo hæredem inſtituat ſui hæredis iura habentem, inſtituto hæreditas non datur. Dare enim eſt dominium transferre. §.ſic itaque. Inſtit.de act. at viuo patre filij rerum paternarum quodammodo domini eſſe cenſentur, §.ſui. Inſtit.de hæred.qual.& different. l.in ſuis.11.ff.de liber.& poſthum. adeo vt pater ſi in alium hæreditatem transferre velit, neceſſe habeat, eam prius filio adimere, quod ſit exhæredatione. Exhæredatio enim eſt hæreditatis ademptio. Si igitur filio per exhæredationem hæreditas adimitur, neceſſe eſt vt filius eam prius habuerit. Quod enim non habetur, adimi non poteſt: Si vero habetur, dari etiam amplius non poteſt, eo ipſo quod iam habetur: at ex teſtamento hæreditatẽ filius non habebat, quia filius nõ erat inſtitutus hęres. E cõtrario, dari etiam nonnunquam hæreditatem, vbi teſtamentum non eſt, ex eo cõſtat, quod hæreditas dari poteſt etiam in codicillis per fideicommiſſum, §.directo. Inſt.de codicil. l.1. §.fin.ff. de iur.codicill. Si dicas hoc fieri oblique, illud vero in teſtamento fieri directo: reſpondebo primum, eſſe hanc quæſtionẽ de obliqua & directa hæreditatis datione, ab ea, quæ nobis eſt propoſita, aliam: Noſtra.n. quæſtio ſubſtantiæ eſt, hæc qualitatis: quærimus enim ſimpliciter, an alia etiam vlt. voluntate, quam teſtamento, hæreditas adiri poſſit: directo, an oblique

oblique nõ quærimus,nec locũ habet quæſtio illa poſterior, niſi prior illa ſit expedita:ad ſubuertendam enim Græcorum definitionem ſatis eſt,hoc obtinere, etiam codicillis hæreditatẽ dari,quomodocunq; etiam detur.Reſpondebo ſecundo, quod miles in codicillis, qui tamen teſtamentum non ſunt, hæredem directo inſtituere poſſit,l.militis 36.ff. de teſt.mil. Quid igitur?Probabam aliquando,ait Vulteius, vt definitio teſtamenti repeteretur ex l.quærebatur 19.ff.de teſtam.mili. & teſtamentum definiretur hæredis inſtitutio: confirmabat me in eo etiam,quod omnis vis ac poteſtas teſtamenti in hęredis inſtitutione eſſet poſita,§.ante hæredis Inſt.de legat.l. quod per manus 10.ff.de iur.codicil.Vlp.in fragm.ti.24.pręſertim cum viderẽ etiam Impp.ita argumentari, ex eo quod quis hæredem inſtituiſſet, non codicillum, ſed teſtamentum eum facere voluiſſe,eamq; ad rem autorem habebam magnũ illum Accurſium qui in gloſſa ad Modeſtinum, vt definitio perficeretur,addidit,cum hæredis inſtitutione. Sed animaduerto non eſſe nulla,quæ & huic definitioni obſtent. Nam in codicillis etiam,etiamſi non ſemper, interdum tamen hæres inſtituitur,& vero etiam in codicillis militis interdum directa eſt hæredis inſtitutio.Sed quoniam ex natura codicillorũ hoc non eſt, vt in iis directo hæres inſtituatur, videor mihi teſtamentum ita abſolute definiri poſſe, ſi dicam: Teſtamentum eſt vltima voluntas directa ex ſui natura inſtitutionem hæredis continens:Hæc Vult.d.loc.n.15.16.& ſeqq.

Testamenti ſumma diſtributio hæc eſt,quod aliud eſt iuſtum aliud iniuſtum,quæ præterquam quod per ſe ipſa ſatis patet, comprobatur ex rubr.ff.de iniuſt.irrito.&l.2.§.1.ff.quemadmod.teſtam.aperiant.Teſtamentum iuſtum eſt teſtamentum factum à ciue Romano: iniuſtum contra factum non à ciue Romano ſed à peregrino.(Accipimus autem peregrinum,nõ qui à patria ſua peregre abeſt,ſed qui ciuis Romanus non eſt, ſiquidem peregrinari ſiue peregre abeſſe quis poſſit,qui tamẽ ciuis Romanus ſit, & maneat) cur iuſtum & iniuſtum teſtamentum ex ciue Rom.& peregrino, non autem regulis circa teſtamentum ordinandum à iure præſcriptis, metiar, cauſa hæc eſt,quod fieri poſſit, vt quis peregrinus omnes condendi teſtamenti ſolennitates à iure requiſitas obſeruet,qui tamen teſtamentum iuſtum non condat, eo quod ciuis Rom.non ſit: ciuis Romanus autem e contrario ſi vel minimam ſolennitatem à iure in teſtamento faciendo requiſitam non obſeruauerit, propterea tamen teſtamentum iniuſtum non facit, eo quod ciuis Romanus eſt. Nam ſi ſolennitates in ſuo genere non obſeruauerit,omnino nullum eſt. Teſtamentum autem nullum cum teſtamento iniuſto idem non eſt:quod declarari poteſt exemplo vxoris iniuſtæ & vxoris nullius. Vxorem enim iniuſtam dicimus eſſe vxorem, vxor nulla ne vxor quidem eſt, quod patet ab effectu, cum illa accuſari adulterij poſſit,hæc non item,l.ſi vxor 13.§.2.ff.ad leg.Iul.de adult.Et vero teſtamentum nullum ne vllo quidem modo vnquam iuſtum eſſe poſſit: at teſtamẽtum iniuſtum, iuſtum eſſe poſſit. Nam ab alio, quam à ciue Rom. teſtamentum ſecundum ſuæ ciuitatis leges factum, tametſi in Republica Romana iniuſtum ſit & habeatur,in ea tamen Republ. ſeu ciuitate, cuius ipſe ciuis eſt,iuſtum fuerit.Vnde non temere à Caio libro ſecundo Inſt.ſcriptum,& à compilatoribus in l.4. ff. qui teſtament.fac.poſſ.relatum eſt,quod ſi quęramus,an valeat teſtamentum,in primis animaduertere debeamus, an is qui teſtamentum fecit, habuerit teſtamenti factionem: deinde ſi habuerit, requiremus, an ſecũdum regulas iuris ciuilis teſtatus ſit: cum Caius ad quæſtionem illam decidendam ſimpliciter reſpondere etiam potuiſſet,id teſtamentum valere, quod ſecundum regulas iuris ciuilis factum ſit, ſed quod fieri poteſt, vt quis ſecundum regulas iuris ciuilis teſtetur, is autem ciuis Romanus non ſit, ſtudioſe ad duo illa Caius attendendum monet.Ita teſtamentum nullum tantum fit in Rep. Romana, non extra illam: & ſemper teſtamentum quod fit extra Rempub.Rom.iniuſtum eſt,ſiue in ſua Repub.valeat,ſiue non valeat. Sed quoniam teſtamentum iniuſtum ad aliam quam ad Rempub.Romanam ſpectat,de eo teſtamento,quod iuſtum eſſe diximus videndum eſt. Dixi teſtamentum iuſtum eſſe teſtamentum factum à ciue Romano: ſed cum multi ſint ciues Romani, qui teſtamenti faciendi poteſtatem non habent, aut vt habeant, non tamen ea recte vtantur, definitio hæc ita ſupplenda eſt, vt dicamus, teſtamentum iuſtum eſſe teſtamentum factum ſecundum regulas iuris ciuilis, à ciue Romano,teſtamenti factionem habente.Hoc iterum ſimplex eſt vel mixtum:quę diſtributio ex principali cauſa teſtamentorum efficiente deſumpta eſt, hoc eſt, ex iure. Simplex eſt, quod vna iuris parte conſtitutum eſt, & hoc rurſus eſt ciuile vel prætorium.Ciuile eſt teſtamentum quauis alia iuris parte, quam edicto prætoris conſtitutum: atque hoc iterum facio duplex, nimirum legitimum, vel imperatorium. Legitimum eſt quod lege aliqua, à populo Romano lata, conſtitutum vel approbatum eſt. Quod iterum eſt vel vetus vel nouum.Vetus duplex eſt: vnum quod fiebat tempore pacis, & alterum quod fiebat tẽpore belli.Id quod tempore pacis fiebat,dicebatur fieri comitijs calatis,quę quolibet anno bis celebrabantur per præconem, vniuerſo pop.Rom.conuocato, vnde etiam calata dicta ſunt ἀπὸ τῶ καλεῖν, à vocando:coram populo ita conuocato is,qui teſtamentũ facturus erat,voluntatem ſuam voce,vt puto,declarabat, ſine vlla alia ſollennitate vlteriori: quippe præſentia & autoritate populi omnẽ ſolennitatẽ,ſi quæ deſideraretur, ſupplẽte.Hoc teſtamẽti genus ſimilitudinẽ quãdam cum eo habet quod nunc paganum dicimus:non tamen cum eo eſt idem.Hoc enim fiebat coram toto populo; paganũ fit nimirum coram ſeptem teſtibus:hoc à maribus tantum fiebat: illud à maribus & à fœminis: hoc bis duntaxat in anno fiebat:illud(paganum)quotieſcunq; teſtatori liberet:hoc ſine ſolennitatibus expediebatur:illud ſolenniter: hoc abolitum eſt:pagano etiamnum vtimur. Teſta. tempore belli dicebatur fieri in procinctu,cum milites armis accincti & ad pugnam comparati iamiam illã inituri ſtarent, quo tempore tantum abeſt, vt ſolennia deſiderata fuerint,vt ob militum imperitiam & ob periculum inſtans de illis ne cogitari quidem potuerit.Hoc cum eo quod militare nunc appellamus,aliquid habet commune,ſed cum eo idem non eſt, quippe quod illud ſit multo antiquius etiam ante legem 12. Tabul.receptum, cum militare ſub imperatoribus demũ cœperit:Fiebat autem teſtamentum paganum à paganis tãtum, militare tantum à militibus.Pagani à pagis (pagus autem dictus eſt voce Græca πηγὴ,id eſt fons,eo quod conderetur in iſtiuſmodi loco,vbi aqua ſuppeteret) olim erant ruſtici ſicut & hodie ex vulgaro loquendi vſu, qui agriculturæ duntaxat operam dabant, & à militia arcebantur, ne armis aſſueti contra ciuitates inſurgerẽt:ſed poſtea ex vſu iuris factũ eſt,vt appellatio illa extenderetur ad omnes, qui militiæ ſacramẽto adſtricti non erant,vbicunque etiam habitarẽt,ſiue in vrbibus,ſiue extra eas, ijſq; opponerentur milites, vt fit in l.1. §.1.ff.de ſeruis fugitiu.l.7.§.fi.ff.de dona.l.38.in fin.de teſta. mil.l.fin.ff.ad legem Falcid.l.14. ff. de pœn.Militum autem appellatione etſi generaliter contineantur omnes illi, qui in negocijs ad Reipu.vtilitatem pertinẽtibus occupati ſunt, ex quo milites quidam armati, quidam togati ab officijs ſuis vel foris vel domi præſtandis dicti ſunt. In doctrina tamen de teſta. illos ſolos milites accipimus, qui in armis militant, neque tamen eos omnes,ſed hos duntaxat, qui ipſo actu militant,ac in expeditione degunt.Sed cum hæc duo teſtamentorum genera ita eſſent comparata, vt ciues Romani omnes ad teſtandum alioquin etiam habiles ijs vti nõ poſſent:ſiquidem fœminæ comitiorum & bellorum nullum omnino habebant cõmercium,non vero omnes etiam mares,ob id quod comitia in anno duntaxat bis haberentur,atque adeo morte ſæpe præuenirentur,aut alios etiã teſtandi curam non haberent,vtrunque illud teſtamenti genus paulatim in deſuetudinem abijt,ex quo tamen hoc remanſit, vt hodie etiam teſtamentũ aliud dicatur paganum, aliud militare: ſimile tamen teſtamento,quod fiebat calatis comitijs, etiamnum eſt illud quod fit coram Principe,aut factum Principi offertur, idque propter poteſtatem, quam omnem à ſe populus in Imperatorem ſeu Principẽ tranſtulit,cuius mentio fit in l.omnium.C. qui teſtam.fac. poſſ.Succeſſit itaq; nouum teſtandi genus,omni perſonæ omnique tempori conueniens, quod dicebatur fieri per æs & libram,id eſt, per mancipationem. Mancipatio autem eſt venditio. Per venditionem igitur. Hoc occaſione antiqui illius moris Romani introductum eſt, quo omnes diſpoſitiones inter viuos fiebant per venditionem, accommodato eo etiam ad diſpoſitiones, quæ fiunt mortis cauſa: Quoniam vero antiquis Romanis æs non fuit ſignatum, ſed rude,numus ille appendebatur libra.Vnde hoc negocium ita per æs agebatur, vt neceſſe eſſet accedere etiam libram, quo æs illud appẽderetur,atq; hinc phraſis illa,per æs & libram. Perſonæ, per quas hoc negocium ageretur, erant tres: Vna quę tenebat libram,quę inde libripens dicebatur:altera vendebat familiam ſiue bona ſua,quę teſtator erat:& tertia emebat,quæ emptor familiæ dicebatur. Adhibebatur autem neceſſario teſtes minimum quinque ciues Romani, ſiue Latini Iuniani puberes,ob fidem rei geſtæ. Quomodo autẽ hæc res perageretur,docet Vlp.in fragm. tit. 20. §. teſtamento. Verum cum fictiones & imaginationes illę plerunque multas & magnas ambages habentes, tandem etiam Romanis diſplicerent, præſertim etiam, quod alius emeret, alius hæres eſſet, atque ille nihil niſi hæredis nomen haberet, hic bona hæreditaria: hæc etiam teſtandi forma Romanis tandẽ diſplicuit, & partim in vſu eſſe deſijt. Hæc de teſtamento ciuili legitimo: Sequitur teſtamentum ciuile Imperatorium, quod eſt teſtamentum Imperatorum conſtitutionibus introductum. Atque hoc teſtamentum eſt militis,quod & militarę dicitur. Teſtamentum militare eſt teſtamentum iuſtum, non ſolenne,ſed vt libet, hoc eſt, quoquo modo milites voluerint, & quoquo modo potuerint teſtari,leg.1.ff.de teſtamen.milit.l. milites.C.eod.Atque hoc iterum eſt militare vere vel quaſi: Vere militare teſtamentum eſt factum à militibus armatis. Dubium vero non eſt,quin milites etiam ante Imperatorum

tempora teſtari potuerint. Supra enim dictum eſt teſtamentum, quod fiebat in procinctu, à ſolis militibus fieri ſolitum. Sed cum in deſuetudinem illud abiiſſet, atque tanta etiam, vt puto, libertas, in teſtando non concederetur, quanta poſtea introducta eſt, primus Iulius Cæſar liberam, hoc eſt ſolennitatibus in paganorum teſtamentis adhiberi ſolitis non adſtrictam teſtamenti factionem conceſſit, non tamen infinitam, quam Imperatores poſtea ſequentes permiſerunt, vt conſtat ex d.l.1.ff.de teſtam.milit. Conſtitutum enim eſt, vt, quocunque modo militis voluntas appareret, ita cuſtodiretur, l.1.C.eod.l.licet inter.C.de pact. Singulariter vero & priuilegio quodam militibus hoc ab Imperatoribus conceſſum eſt, partim propter ipſorum imperitiam, l. quanquam. C.eodem.l.& armatæ militiæ ſimplicitatem, l.1.C.de fact.& iur. ignor. partim ob fauorem quem milites habent propter periculum cui pro Reipub.commodo ſunt expoſiti, dum hoſtem à finibus arcent, l.1.ff.eodem. Vnde valde eleganter Petrus Faber ad l.7.ff.de reg.iur. Semper, inquit, voluntas militis inſpicitur, pagani plerunque non voluntas, ſed ſcriptura. Olim ante Iuſtinianum hoc priuilegium commune erat militibus omnibus ſiue in expeditione, ſiue extra eam eſſent, ſed Iuſtinian. reſtrinxiſſe illud videtur ad milites eos, qui in expeditione degerent, l.pen.C.de teſtam.milit. cuius ipſe etiam Iuſtin. mentionem facit in prin. Inſt.eod.tit. Non igitur exiſtimandum eſt, ſi teſtamentum eſt militis, teſtamentum illud eſſe militare. Nam ſiue ius, quod ante Iuſtinianum fuit, ſiue ius, quod Iuſtinianus poſtea introduxit, ſpectes, milites non ſunt adſtricti ad id, vt teſtamentum faciant militare, ſed in ipſorum eſt arbitrio, vt teſtentur iure vel militari, vel communi: ideoque recte Iuſtinianus in d.pr. ait diligentem illam obſeruationem eſſe remiſſam. Deinde ſi ius nouum Iuſtiniani ſpectes, multi ſunt milites, qui tamen non militant, aut in expeditione degunt. Teſtamentum militare quaſi, quod etiam exemplare dici poteſt, eo quod ad exemplum teſtamenti militaris, de quo modo dictum eſt, comparatum eſt, eſt teſtamentum factum ab aliquo tempore peſtis in loco illo, vbi teſtamentum fit, graſſantis. Tempus enim peſtis comparatur tempori belli, quoniam tum cenſetur bellum eſſe inter Deum & homines, vt notat Bart. in l.naturaliter, nu.25. de vſucap. quem refert Gail.2.obſeru.pract.108.n.108. Hoc iterum duplex eſt. Fit enim vel ab eo qui peſte iam eſt correptus, vel ab eo qui peſte correptus nondum eſt. Porro legitimis illis teſtamentis ab vſu remotis ſucceſſit teſtamentum prætorium, id eſt, teſtamentum, cuius faciendi forma à prætore introducta eſt, ſublato nimirum iſto mancipationis ritu, aliiſque ſolennitatibus, earumq; loco adhibitis teſtibus, nõ vt ibi quinque, ſed ſeptem, eorundemq; teſtium ſignis. Cum autem paulatim, inquit Imper. in §.ſed cum paulatim. Inſtit.de teſtam. ordin. tam ex vſu hominum, quam ex conſtitutionum emendationibus cœpit in vnam conſonantiam ius ciuile & prętorium iungi, introductum eſt teſtamentum aliud, quod Vulteius ex iunctione vtriuſque illius iuris appellat teſtamentum mixtum, id vero eſt teſtamentum, cuius condendi forma ex pluribus iuris partibus conflata eſt. Quod iterum eſt vel commune vel peculiare. Commune eſt teſtamentum factum ſecundum præſcriptum iuris ciuilis, prætorij & conſtitutionum: & ius quidem ciuile præſcripſit, vt adhiberentur teſtes, & teſtamentum vnico contextu in teſtium illorum pręſentia fieret: ius vero prætorium, numerum teſtium, eorundemque obſignationem: ius denique cõſtitutionum teſtatoris teſtiumque ſubſcriptionem, cui Iuſtinianus addidit, vt per manus teſtatoris vel teſtium nomen hęredis exprimeretur, l.iubemus. C.de teſtam. quam tamen neceſſitatem poſtea idem Iuſtinianus Nouel.119.§.quia vero, ex quo deſumpta eſt Authentica. Et non obſeruato C.de teſt. remiſit, atque voluntati teſtatoris liberę ſubiecit. Peculiare teſtamentum id voco, in quo ſingulariter aliquid receptum eſt, & quidem vel minus vel amplius, quam in teſtamento communi. Minus ratione ſolennitatum receptum eſt in teſtamento facto ad pias cauſas, in teſtamento facto inter liberos, l.hac conſultiſſima 21. §.ex imperfecto.C.de teſt. in teſtamento facto à ruſtico, l.fi.C.eo. in teſtamento facto ex oblatis Principi precibus, l.omnium. C.eod. Amplius aliquid, quam in teſtamento facto communi deſideratur in teſtamento facto à cæco l.hac conſultiſſima.8. C.qui teſtam. fac. poſſ. Item in teſtamento facto à ſurdo & muto, l.diſcretis. C.eod. Ex his omnibus apparet antiquiſſimis temporibus teſtamenta voce potiſſimum nuncupari ſolita, temporibus poſterioribus in ſcriptis magis celebrari: tametſi & in his & illis in arbitrio teſtatoris fuerit, teſtamentum ſuum vel voce nuncupare, vel ſcriptis conſignare. Vnde ab hac forma accidentali teſtamentum diſtribuitur in Scriptum & Nuncupatum, §.fin. Inſt.de teſtam.ordin. quod vtrunq; ita diſtinguitur non ex ſcriptura, ſed ex voluntate teſtatoris. Neque enim exiſtimandum eſt, ſi teſtamentum in ſcripturam redactum eſt, id teſtamentum eſſe ſcriptum, ſiquidem id quod voce nuncupatur, & ſcripto teſtamẽto opponitur, non minus ac teſtamentũ ſcriptũ in ſcriptura redigi poteſt. Sed ſcriptura illa in teſtamẽto ſcripto de ipſius eſt ſubſtantia; in teſtamẽto nũcupato ſcriptura in eumduntaxat finẽ fit, vt rei geſtę veritas probari poſſit. Prout igitur teſtator voluerit, ita vel ſcriptum vel nuncupatum habebit teſtamentum, nuncupatum tamen ſemper eſt, ſi de teſtamento quidem facto conſtet, ſed nulla ſcriptura proferatur, neque vllam factam eſſe probari poſſit. Hinc teſtatum ſcriptum eſt teſtamentum in ſcripturam redactam eo voluntate teſtatoris ex animo, vt teſtamentum eſſet ſcriptum: Teſtamentum nuncupatum, eſt teſtamentum viua voce à teſtatore factum, quod ſi in ſcripturam redigatur, nuncupatum nihilominus maneat ſcriptura rem geſtam comprobante. His conſequens eſt teſtamentum mixtum & teſtamentum prætorium non niſi in ſcriptis fieri poſſe, eo quod vtrunque illud à teſtibus ſuis ſignaculis ſiue ſigillis obſignandũ eſt, quod fieri non poteſt niſi in charta, membrana, aliave materia ſcripturam recipiente. Teſtamentum igitur nuncupatum eſt ex ſolo iure ciuili, quod expreſſe per §. fin. Inſtitut.de teſtam.ordin. probatur, atque iuri prętorio eſt incognitum, niſi quoad vtilem bonorum poſſeſſionem ſecundum vel contra tabulas dãdam, l.2.C. de bon.poſſ.ſecun. tab.l.1.C.de bon.poſſ.contr.tab.l.fi.C.de codicill. & deinde numerus ſeptem teſtium iure prætorio introductus non minus in teſtamento nuncupato, atq; ſcripto regulariter cuſtodiendus eſt, vt ſi cui hanc rẽ ſubtiliter examinare placeat, videri poſſit, teſtamentum nuncupatum eſſe quaſi intermedium inter ſimplex teſtamentum & mixtum, atque participare aliquid de teſtamento ciuili, legitimo, & aliquid de teſtamento ciuili prætorio. Hæc Vulteius ad d.pr.n.21.22. & ſeqq. Inſtiſtitut.de teſtam.ordin.

TESTAMENTVM autem illud proprie dicitur quod iure perfectum eſt: ſed abuſiue Teſtamenta quoque appellamus, quæ iniuſta, irrita, rupta, vel imperfecta ſunt. Nam horum quoque inſpectionem prætor permittit. l.2.§.ff. de teſtam quem. aper. Briſſ.

TESTAMENTVM holographum, inquit Iſidor. & Valentinianus Nouell. 2. de teſtam. eſt manu autoris totum conſcriptum atque ſubſcriptum. Vnde & nomen accepit. In hoc non exigitur ſubſcriptio teſtatoris ex conſtution. Iuſtin. l. cum antiquitas.§.fi.C. de teſtam. Non exiguntur teſtes ex Nouella Valentiniani, quę tamen non obtinuit. Prat.

TESTAMENTVM imperfectũ eſt, quod nõ obſignatum eſt ſeptem teſtium ſignis, quod Africanus in tertio tractatu euidenter demonſtrat, dum teſtamentum perfectum opponit non ſignato, & l.hac conſultiſſima, §.non ſubſcriptũ. C.de teſt. ſi modo vt in veteribus. & C. Theod. in eo ita legatur: Non ſubſcriptum à teſtibus ac non ſignatum teſtamentum pro imperfecto haberi conuenit. Perfectum ergo teſtamentum eſt, quod ſignatum eſt non minus quam ſeptem teſtium ſignis, Cuiac. in tertio tractatu African. pag.pen.

TESTAMENTVM improbũ eſt contra leges: Inofficioſum contra merita: Inhumanũ contra pietatem. Aſcon. Hot. Prat.

TESTAMENTA ingrata generaliter ſunt ea, in quibus de nobis bene meritis nihil relinquimus, ſiue liberi ſint, ſiue extranei. Non tamen omnibus de ingrato teſtamento queri licet, Cuia. 3.obſ.8.in fin.

TESTAMENTVM iniuſtum atque irritum Vlpianus affirmat eſſe id, ſi bonorum poſſeſſio data fuerit ei, qui rem ab inteſtato auferre poſſit, Conn.10.comm. C.4. Irrita vero fiunt teſtamenta, veluti capitis deminutione, vt ſi quis teſtamento facto poſtea ſe dederit adrogandum. Ferret. in commen. Inſt. tit.de hæred.quæ ab inteſtat.defer.

TESTAMENTVM inofficioſum eſt, quod certis perſonis immerito exhæredatis non ex officio pietatis factum videtur, l.2.ff. de inoff.teſtam. Paul.4.ſent.5. Non enim dicendum eſt inofficioſum, ſi tantum de eo controuerſia ſit, & adhuc agatur, ſed ſi ſententia iudicis declaretur inofficioſum eſſe, & contra pietatis officium exhęredationem factam, Vulteius in comm. Inſt.ad ti.de inoff.teſta.in pr.n.2.

TESTAMENTVM pupillare eſt pars & ſequela teſtamenti paterni. Vult.in comm. Inſt.de pupill.ſubſt.in prin.n.9.

TESTARI non modo teſtamentum facere, ſed & teſtibus adhibitis quidlibet declarare, denunciare, notumve facere ſignificat, l.20.in pr.de acquir.hæred. Et ideo ſolent teſtari liberi, qui neceſſarij exiſtunt, non animo hæredis ſe gerere, quæ gerunt. Eſt & de quocunque negocio tabulas, quæ ad probationem valeant conficere, quod & Teſtificari dicitur. Tranquillus: Cum quid per iocum teſtandi gratia ſignarent. Cicero pro Quintio. Teſtificantur iſti P. Quintium non ſtetiſſe, & ſe ſtetiſſe: tabulæ maximæ ſignis hominum nobilium conſignantur. Prat.

TESTATIO & Teſtificatio, actus ille teſtandi conſignandiq;. Cic. Verr.7. Ipſe in tabellas refert, obſignat ſignis amicorum prouidens homo: vt contra hoc crimen, ſi quando opus eſſet, hac videl. ſignificatione vteretur Vlp.l.9.§.1.ff.de pœn. Solet & ita interdici, ne inſtrumenta omnino forment, neve libellos concipiant, vel teſtationes conſignent. Sic in l.3.ff.de concub.l.7.ff.de ſponſa.l.2.ff.de naut.fœn.l.vlt. ff.de cuſto.reor.

Cic.inQuint. Ipſe ſuos neceſſarios ab atriis Liciniis,& á faucib.macelli corrogat, vt ad tabulam Sextiam ſibi adſint,hora ſecunda poſtridie: veniunt frequentes, teſtificatur iſte P. Quintium non ſtitiſſe,& ſe ſtitiſſe,tabulæ maximæ ſignis hominum nobilium conſignantur. Morem hunc Ouid. lib. de Ponto 4.his ſignif.verbis:

Confiteor,teſtare licet,ſignate Quirites:
*Nil opus eſt legum viribus,ipſe loquor.*Hot.

TESTATIO pro conuentione & denunciatione teſtibus adhibitis facta.l.5.§.vlt.ff. de admn. tut.l. 1. ſed & ſi quis contra. ff. quod vi aut clam.Teſtatio pro teſtium depoſitione,vt loquimur in l.21.ff.de his qui not. infa.Briſſ.Prat.

TESTATIO ſcripturam teſtibus communitam ſignificat.l.7.ff.de ſponſalib.l.vlt.ff.de cuſtod.reor.l.3.ff. de concubin.l.22.ff.ex quib.cauſ.maior.l.20.ff.de optio.leg.l.7.ff. de aſſig.libe. l.2. ff.de naut.fœn.l.8.§.1.ff.de noui oper.nũt.l.39.§.vlt.ff.de lega.3.vbi teſtatione complecti,in teſtationem redigere, in teſtationem referre,pro eod.dicuntur:In teſtatum etiam redigere ait Vlp. in l.1.§. recte autem.ff. vſufruct. quemadmod. cau.Briſſ.Prat.

TESTATIO priuata ſeu adnotatio.l.5. C. de probatio. Teſtatio habita.l.4.ff.de fide inſtrum.l.13.C.eod.tit.Briſſ.Prat.

TESTATIO vacuæ poſſeſſionis.l.12.C.de contrah.emp. Br.Prat.

TESTATIO,Teſtamentum dicitur: & econtrario. Vbi enim non eſt teſtatio, ibi non eſt teſtamentum. Vigl. Inſt.de teſtam. ord.Require,Proteſtatio.

TESTATIONEM,hoc eſt,vt vulgus ait, dicta teſtium recitare, & fidem non habere teſtationi,apud Paul.in l.Luc.Titius.ff.de his qui not.infam.Spieg.

TESTATIONE probare,apud Paul. in l. ſin autem. in prin.ff. de rei vind.Spieg.

TESTATIONES vocabant teſtimonia per tabulas dicta,cum conſenſu ſignatorum,& teſtes iureiurando niti,ait Quint. Briſſ.

TESTATIONES conſignare,l.9.§.nonnunquam.ff.de pœn.

TESTATIONIBVS conuenire arbitrũ,ne ſententiam diceret, hoc eſt,apud arbitrũ adhibitis teſtib. proteſtari:vulgo appellant, cum notario & teſtibus requirere.Paulus in l.non diſtinguemus.23.§.cum quidam 14.ff.de arbit.Cum quidã,inquit, arbiter ex alijs cauſis inimicus manifeſte apparuiſſet, teſtationibus etiam conuentus,ne ſententiam diceret.Spieg.Prat.

TESTATO conuentus dicitur qui coram teſtibus conuentus eſt. l.vlt.ff.pro derelic.l.5.§.vlt.ff.de admin.tut.l.122.§.cohæredes.ff.de verb.obl.l.vlt.ff.de leg.commiſſ.l.8. §.igit.ff.mand. l.10.§.ſi quis.ff.quæ in fraud.cred.Briſſ.

TESTATO denunciare.l.1.§.licet.ff.de peric.& commo. Teſtato iubere.l.1.ff.quod iuſſu.quod & conteſtato dicitur, l.2.§.Iulian.ff.de agnoſc.liber.Prat.

TESTATO etiam teſtamento facto ſignificat.in l.45.§.1.ff.de iure fiſc.l.7.ff.de diuerſ.regul.iur. vt inteſtato ſine teſtamento. Briſſ.Prat.

TESTATOR & Legatarius Pomp.de legat.& fideicom.Si ex toto fundo legato, inquit, teſtator partem alienaſſet, reliquam duntaxat partem deberi placet:quia etiamſi adieciſſet ei fundo,augmentum legatario accederet.

TESTATORES ſuis teſtamentis teſtes adhibere debent, eoſq; teſtabiles:nam ſi contra fieret,teſtamenta irrita eſſent.Hinc ait Harmenop.lib.1.c.1.ὁ καταδικασθεὶς ὅτι μοιχεία, οὐ μαρτυρεῖ ἐν δίκαις. Condemnatum igitur non oportuit: alioqui teſtabilis erit,teſtimoniumq; recte dicet:quod indicat Calliſtratus l.3. §.lege Iulia.ff.de teſtib. á contrario ſenſu, idq; in quocunq; fere criminum genere,etſi publica ſint,d.§. lege,id quod non ſolum in teſtamentis ſed & in iudicijs,alijsue actibus recipiendum eſt:idq; Speculator cenſuit in tit. de teſt.§. ſæpe in forma excipienda aduerſus teſtes.Prat.

TESTATVM ſubſtantiue proprie dicitur ſcriptura, quæ coram teſtibus facta eſt.Vnde & teſtato conuenire,teſtato admonere dicimus,l.1.ff.de vſufruct.quemadm.Spieg.

TESTATVM breue.Lege,Breue teſtatum.

TESTATVM relinquere apud aliquem,hoc eſt,rem certam facere, & teſtimonijs comprobare. Hinc teſtata res,pro teſtibus confirmata & approbata.Spieg.

TESTATVS & inteſtatus contraria. Tritum enim eſt illud: Nemo poteſt teſtatus & inteſtatus decedere.Spieg.

TESTEM excitare, quod vulgo dicunt, facere fugere.Vide Syluium.

TESTEM interrogare,refellere,dare.Briſſ.

TESTES,á teſtãdo,i.e.ſententiã noſtrã exponendo,dicti quod ea quæ de rei geſtæ veritate ſentiũt in iudiciũ proferant. Calliſtratus teſtiũ fidẽ,conditionẽ,vitam anteactam,fortunã,æſtimationem atque dignitatem diligenter exquirendam eſſe præcipit.l.3.in pr. de teſtib.Idem in §. lege Iul.d.l.oſtendit, non omnibus teſtimonij dictionẽ eſſe.In cauſa propria, præter legatarium, & fideicommiſſarium, teſtis idoneus nullus eſſe poteſt.l.nullus ff.eod.l.fi.C.de fideicom.Spieg.

TESTES proprie dicuntur,qui de reb.& negocijs hominũ fidem faciũt,cũ dubitatur,& veritati patrocinantur.Inde appellati, quod tueantur ſtatũ cauſæ,in Auth.de teſtib.in pr.Prat.

TESTIBVS honos habetur,quum vera dicere creduntur. His enim fides non abrogatur, nec de eorum religione dubitatur. Ideo conuicij loco Ciceroni Clodius obiecit,quod eius contra ſe teſtimonio iudices non credidiſſent. Vide Tislinum in orat.pro M.Fonteio.Spieg.

TESTIBVS præſentibus aliquid facere:cui contrarium eſt,Clam & furtim aliquid facere.

TESTIFICARI,& teſtimonium dicere, & teſtibus firmare,ſignificat *Kundtſchafft geben,kundtſchafften darthun.* Vox infrequens non eſt apud Ciceronem.Adi Syluium in orat.pro A.Cluentio.Spieg.

TESTIMONIVM á verbo teſtari, vt paulo poſt ſupra dictum eſt, deducitur: á noſtris pro ipſius aſſeueratione, in Scriptura nonnunquam pro lege & doctrina Dei accipitur. Pro teſtimonio dicere, olim dictum, quod nunc dicimus Deponere. Bud.annotauit in l.2.de orig.iur.vt& teſtimonia confuſa dici,quæ turmatim teſtificantur: quas Latine turmas vocamus. Item refellere teſtimonia,quod nunc contradicere,& eleuare teſtimonia,hoc eſt,vilia leuiaque verbis demonſtrare.Subleuare autem teſtimonia pro eo quod vulgo exonerare dicitur.Huic contrarium eſt,Premere teſtimonio,teſtimonium denunciare. Lege, Denunciare. Obſerua teſtimonium dicere,dare non ferre,á Cice.dici ſolitum, Opus non eſſet vt admoneremus,niſi ferre teſtimonium,vt vulgo, ita indocte dici ſolitum,cognoſceremus ait Syluius in oratione pro L. Flacco.Quamuis id dixerit Calliſtrat.in tit.de teſtibus.An ei inimicus ſit,aduerſus quem teſtimonium fert?Idem Syluius annotauit in oratio. pro L. Cornel. Balbo Græcorum morem fuiſſe,vt prius dicerent teſtimonium, poſtea iurarent: á noſtris contra fieri ſolere.Spieg.

TESTIMONIVM denunciare,dicere,perhibere:item falſum teſtimonium præbere l.27.ff.de leg.Cornel.de falſ.Briſſ.

TESTIMONIA ſurda.Lege,Surda teſtim.

TESTIMONIA abſentium teſtium dicta & teſtationes ſcriptis comprehenſas ſignificant:& á teſtibus ſeparantur. l.3.§.idem diuus.ff.de teſtib.l.1.ff.de fide inſtrum.Briſſ.Prat.

TESTIMONIORVM modus duplex: manifeſtus & cæcus. Manifeſtus eſt,qui certos teſtes, & præſentes habet. Cæcus in quo multitudinem aut ciuitatem dicimus ſcire.Cicero,Teſtis,ait, eſt Sicilia tota.Prat.

TESTIMONIALES in l.pen. C.Th.de veter.& titul.de teſtim.exhib.ſunt miſſionis honeſtæ epiſtolę.Veget.lib.11.Contubernalibus, completis ſtipendijs per teſtimoniales ex more dimiſſis.Et hæc ſunt inſtrumenta, de quib.in l.ſi ſolennibus.C. de fid.inſtrum.Sunt & aliæ literæ ca.fin. de temp.ord. Adde Cuiac.ad l.vlt.de profeſſorib.& medicis.C.lib.10.

TESTIMONIVM legitimum eſt,quod duorum fide comprobatur, etiamſi mulieres ſint,aut peregrini & non rogati. Conn.li.9. comment.c.6.n.1.in fin.

TESTIS á teſtando,id eſt,ſententiam exponendo, quod ea,quæ de re geſta ſentiunt,in iudicio dicunt &proferunt.Vide Iſid. lib.5.Etym.c.23.

TESTIS appellatio apud veteres latius patuit, ſiquidem, vt in Parer.Alciat.atteſtatur,qui nunc teſtis eſt, olim ſuperſtes & antiſtes eſt dictus,c.forus ext.de verb.ſign. quia ſuper ea re, qua de agebatur,ſtabat.Plaut.Aſin. Nunc mihi licet quoduis loqui:nemo adeſt ſuperſtes.Idem ſimpliciter pro re præſente accepit. Superſtitem vtrunque moniti,ne iniuſſi abeant. Eadem ratione dictus eſt Antiſtes, & Anteſtatus, & Anteſtor verbum,& Antiſtitor,pro teſtificatore. Caius Inſtit. quibus mod.filij ex.de pat.pot.quę emancipatio,ſeu manumiſſio ſolebat ante Præſidem fieri,modo ante Curiam facienda eſt:vbi quinque teſtes ciues Romani in præſentia erunt, pro illo qui libripens appellatur,id eſt,ſtateram tenens:& pro eo qui Anteſtatus appellatur,alij duo:vt 7.teſtium numerus impleatur.Exempla adducit in c.20.li.2. Parer.Lex quoque 12.tab. teſtes,ſuperſtites appellauit: Superſtitibus præſentibus vindiciæ ſumuntur.Spieg.

Teſtis corruptus,non tantum pecunia, ſed qui etiam prece, vel precio, falſum dixiſſe præſumitur, accipiendus eſt, per apertum tex.in l.diuus Adrian.ff.de re iud.Spieg.

TESTIS domeſticus Lege,Domeſticus teſtis.

TESTIS incertus, id eſt,qui audiuit. Nam qui rem vidit, certus teſtis eſt:qui audiuit, incertus. Itaque autore Plauto, Pluris eſt teſtis oculatus vnus,quam auriti decem.

TESTIS inimicus.Calliſtratus vt ad dicendum teſtimonium negat admittendum eum,qui lucri cauſa dicturum ſit:ita etiam teſtem eum, qui inimicus ſit, & aduerſus quem dicturus ſit teſtimonium, negat admittendum. Vide elegantem legem 3. ff.de teſtib.Spieg.

TESTES iurati,qui iurarunt.Nam iureiurando teſtes á iudicibus aſtringuntur,ſe nihil contra quod verum eſſe ſciant dicturos. Paulo aliter hoc,Tislino teſte,Græci faciebant: quibus mos fuit,quum teſtimonium dixiſſent, iurandi cauſa ad aras accedere:nimirum quod prius teſtimonium dicerent,poſtea iurarent.Huc illud etiam ſpectat,quod iuratus eſt mihi,pro iurauit,paſſiue dixit Plautus in Perſa.Spieg.

Testis locuples. Multos fieri falſos teſtes, egeſtas coegit. Itaq; fideles teſtes à Cicerone ſæpe appellantur locupletes.

Testes Claſſici dicebantur ij, qui ſignandis teſtamentis olim adhiberentur. Solebant autem locupletiſſimi quiq; adhiberi teſtes, quod ij maioris eſſe fidei cenſerentur, nec propter egeſtatem in ipſa teſtamenta falſi quicquam commiſſuri. Ideo apud Latinos teſtes Claſſici, locupletes, & aſſidui dicuntur, qui ſunt integræ opinionis & fidei. Nam qui erant primarum claſſium, ditiſſimi erant omnium. Conn.lib.9.comm.c.3.n.1.

Testes mercenarij. Vide Merc.teſtes.

Testes omni exceptione maiores, qui nulla penitus exceptione ſubmoueri poſſunt l.opinionem C.de contrahend.& commit.ſtipul.ſub.fi.Vide glo.in §. item verborum Inſt.de inut. ſtip. Ioann. Tiſlinus, quæ in teſtibus conſideranda ſint, hoc eleganti diſticho complexus eſt: Conditio, fortuna, fides, diſcretio, ſexus: Fama ætasq; bonis teſtibus eſſe volunt. Alij hęc his comprehendunt: vita, dignitate, & moribus.

Testis quot capitulis dicatur inhabilis, vide Bart.in l. filiusfamil.ff.de dolo. Prat.

Testes reprobatorij vocantur, quibus cum res aliter oſtenduntur, neceſſe eſt reprobari priores teſtes. Quod ſicut ab aduerſario conuento excipiendo, ita rurſus ab actore replicando fieri poteſt: & tunc vulgo dicuntur reprobatorij reprobatoriorum. Spieg.

Testium vſus naturali ratione à Deo Opt. Max. quoque probatus, huc ſolum ſpectat, vt publice proſit omnibus ad tuendam veritatem aduerſus mendacia maiorum. Prat.

Testium officio fungi dicuntur in teſtamentis, qui ſigilla imponunt, Goth.in not.ad l.9.C.de teſtam.

Testudinem (de qua & Liuius lib. 20.) Turneb. lib.9.aduerſ. cap.8. intelligit eam, quam faciebat exercitus ſe tegumentis ſcutorum vndique operiens, vt teſtudo ſuo obducta eſt putamine, eaque ſpecie referebat tectum ędificiorum. Sic autem ſe operiebat crate perpetua clypeorum aduerſus ſagittas hoſtium, & aduerſus omnia miſſilia ſuperne cadentia, cum vrbem oppugnabant: Hinc Maro ſcribit:

---Obſeſſumq; acta teſtudine limen.

Testudines legatis, lecti quoque teſtudinei ped bus inargenrati debentur, l.centenſima, in fin.ff.de leg.3. Ex quo adparet veteres ſuppellectili ex teſtitudine vſos. quod & Celſus l.7. ff.de ſupel.leg.tradit. Primus autem: vt Plinius libro trigeſimo tertio, capitulo vndecimo, autor eſt, Caruilius Pollio teſtudines ſecare in laminas, lectoſque & repoſitoria his veſtire inſtituit. Briſſ.Prat.

Τετραετηρικὸν eſt, quod quarto quoque anno inſtauratur, agon tetraetericus dicitur eodem modo, vt trietericus à Virgilio pro trienuali, Goth.in not.ad l.10.ff.de pollicitation.

Tetrarchæ. Regna aliqua in partes quatuor diuiſa erant: eorum quartæ parti qui præerant, Tetrarchæ dicebantur.

Tetrum, quod tum ad mentem, tum ad cęteros ſenſus pertinet, malum, fœdum & pollutum, & inſuaue ſignificat. l.1.C. de emend.ſeru.Spieg.

Textrinum, locus in quo texitur. l.qui textrinum.C. de murileg.lib.11.Alber.Spieg.

T H.

Thalamus oculi eſt cauitas oſſibus conſtans: atque ex eo tunicam appellãt conſolidatiuam & coniunctiuam. Venas ſecum deportat in oculum ex fronte & temporibus, per quas defluit ſanguis, vnde generatur Ophthalmia. Brech.in l. inter ſtuprum §.verum eſt morbum.ff.de verb.& rer.ſign.

Thalassus dicitur Hymenæus nuptiarum Deus, nuncupatus à ſtamine ſeu à Thalaſio, cuius nomine Sabina exportata fuit in Pauperioris domum felicem euentum ſortito coniugio. Authores Plutarchus, Liuius, cæteri. Hymen & hymenæum Græci dicunt, cum ſit Hymen autore Donato ea pellicula, quæ primo coitu diſrumpitur. Ioan.Bapt.in comment.Epiſt. Sid.Apol.ad Heronium lib.1.

Thamiaca prædia vide Tamiaca.

Thares, pater fuit Abrahæ, qui primus monetam fabricauit, vt opinatur Alber. in dictionario, & Corraſ. 3. Miſcellan.13. num.2.

Theatra & Amphitheatra, tum opera illa omnium in vrbibus maxima; quæ non temporaria mora, verum etiam æternitatis deſtinatione fieri ſolet, adeo ſunt vniuerſitati debetur, ſingulis non debeatur: vt ſi quid vniuerſitati debetur, ſingulis non debeatur: & contra quod debet vniuerſitas, ſinguli non debeant. l.ſicut §.ſi quid.ff.quod cuiuſq; vniuerſ.nomine. Vide Cantiunc.in §.vniuerſitatis Inſt.de rer.diuiſ. Quære ſupra, Spectacula. Sp. Sunt autem diuerſa Theatrum, & Amphitheatrum, l.7.ff. de diuiſ.rer.l.3.de ope.pub.quid alterum ab altero diſſet, exponit Caſſiod.li.4.Var.epiſt.& lib.5.epiſt.ad Maxim.vbi theatrum viſorium interpretatur. Prat.& Briſſ.

Theatra dicuntur ſpectacula, viſoria. in §.vniuerſitatis.Inſt. de rer.diuiſ.Io.Bello.Etym.

Theca vocitatur Chorytus pharetrę, eo quod ſit conditorium ſagittarum, Maro:

Corytiq; leues humeris & lethifer arcus.

Etiamſi Marcellus apud Vergilium Chorici legat, cenſens Chorycum eſſe leue miſſile in modum ſagittarum. Statius pro pharetra Thebaid.li.9.vſurpauit: Cæleſtib. implet Chorython telis. Papin. interpres hæc ſuper choryto: Choryton theca arcus ſolius dicitur, ſicut pharetra ſagittarum. Io.Bapt. in comment.Epiſt.Sidon.Apoll.ad Agricol.lib.1.

Thematium, forma diminutiua propoſitionem, factum, caſum, ſpeciem, ſignificans. nam his omnibus, teſte doctiſſ. Haloandro, vtuntur veteres conſulti. huius verbi loco. Inde Vlp. ad l.Aquil.dixit ſpeciem proponere, id quod Caius referre caſum de condict.indeb.Spieg.Prat.

Themis, Græcis, iuris æquique dea credita eſt, quæ ſuaderet hominib.id petere quod fas eſſet: eandemq; eſſe ipſam, atque fas exiſtimabant. Vnde Themiſtes, oracula, & conſilia conſultaque & Leges ſancitę dicuntur, Euſtathio teſte. Alij Themin ius & iuſtitiam eſſe putant. Prat.Budæus in annot.prior. Spieg.Prat.

Thensæ ſacra vehicula erant auctoribus Seruio & Feſto: Tranquillus in Cæſare: Ampliora etiam humano faſtigio ſibi decerni paſſus eſt, ſedem auream in curia, & pro tribunali thenſam & Ferculum Circenſi pompa, Bud. in prior. ad Pandect. Thenſæ autem cur ſic dicerentur, tractat Auguſt.in 2. de ciuit.Dei. Aſconius ſic dictas putat, quod ante eas lora tenduntur, quæ gaudent manu tenere & tangere qui eas deducunt: quem ſatis iuuerit locus ille Vergilij in 2. Æneid. de equo ligneo: *-----Funemq; manu contingere gaudent.* Corraſ.3.Miſcel.20.n.23.

Theodoram vxorem, Iuſtinia. ob inſignem raramq; eius prudentiam, ad conſilia Reipublicæ adhibuit. in Auth.Iuſiurandum quod præſt.arg.§.hæc autem in Auth.Vt iud. ſine quoquo ſuffrag.fac.l.bene à Zenone C.de quadrien. præſcri. Veriſimile eſt quoque, huius affectu datam celeberrimam illam.Conſt.Iuſtin.cui caput eſt, Maximum. C. deli. præter. qua antiquo iure emendato, mulierib. ſuccurrit. Quamuis hæc trib.mod. ſæpiſſime ad vetus ius relabi videtur: pactis ſtatutis & priuilegiis.Vide Vigl.in §.ſed hæc quidem. Inſtit. de exhæred.lib.Spieg.Prat.

Theologus hinc dicitur, quod de Deo loquatur. itaq; Theologi non ſunt, qui nihil crepant niſi philoſophos & ſophiſmara. Eraſm. inquit, Theologus eſt vir pius, de diuinis loquendi peritus. &, Theologia eſt pietas cum ratione de diuinis rebus loquendi coniuncta. Spieg.

Theophrastus citatur in l.3.ff.de legib. quæ excerpta eſt ex l. 3.ff.ſi pars hær.pet.Briſſ.

Theria, id eſt, animalia. Verum nonnunquam ea voce vſi ſunt veteres, præterquam in beſtiis, & venenatis iis, quę ictu morſuve venenum relinquunt, & in quo exiguo corpore maxima nocendi vis regnat. Spieg.

Theriaca, θηριακά, medicamentum aduerſus omnium animantium venena inſtitutum: de quo cognoſces ex Plinio lib. 20. c.24. Vlp.l.12.§.21.de inſtr.vel inſtrum. Theriacam quoque, inquit, & cætera medicamenta, quæ ſeceſſus cauſa dominus ibi habuiſſet. Quamuis veram hodie non habent omnes officinæ, conſenſu omnium eruditorum, vt pulchre ſuper ea re Leonicenus & Manardus. Interim tamen tam ſtupidus eſt mundus, vt prorſus decipiat vbique. Ex Onomaſtico Brunfelſiano Spiegelius. Eſt autem Theriaca antidotum notiſſimum contra venena. de cuius compoſitione duo extant Galeni opera, alterum ad Cæſarem, alterum ad Pamphilium. dicta theriaca à ther, quod eſt fera, hoc eſt, vipera. Plinius li. 29. Fiunt, inquit, ex vipera paſtilli, qui theriaci vocantur à Græcis. Hieronymus in Iouianum lib.2. Viperæ inquit, carnes vnde theriaca conficitur, quantis rebus aptæ ſunt, norunt medici. Neb.Hot.

Therma eſt vocabulum Græcum, quod neq; Latinum nomen, neque ſignificationem vnica dictione recipere poteſt θερμὸν calidum tantum ſignificat. Nos vero loca quæ calentibus aquis aut ſine ipſis ſola fornace calefacta, lauandi & ſudandi vſibus deputata ſunt eodem nomine, quo Græci thermas appellamus. Dorſæus in method.iur.

Thermæ Achilleæ nuncupabantur Romæ in l.omnis de aquæduct.12.C.ab Achille quem Thetis mater aqua ſtygia abluiſſe memoratur præter talum, vt annotauit Forcat. in cupid. iuriſper.c.10.

Thesaurus eſt, vt inquit Paulus, vetus quædam depoſitio pecuniæ, cuius non extat memoria, vt iam dominum non habeat. Briſſonius. Sic enim fit eius qui inuenerit, quod non alterius fit. l. nunquam nuda, ff. de acquir. rer. dom. ſicque ſumitur. l.67.de rei vind.l.3.§.mercatoris, l.44. ff.de acquir. poſſ.l.1.l.3.§.pen.& l.vltim.ff.de iur.fiſc.leg.39.§.1.ff.de aur. & arg.leg. Græci theſaurum dicunt pecuniam, quam quis in numerato & ad caſus repentinos repoſitam habet. Vide Alciatum lib.4.de verbor.ſignificat.& Ferrar. in §.theſaur. Inſtit.de rerum diuiſ. Spiegelius. In Pandect.Florent.perpetuo legitur Theſaurus: quod tamen non probat Caper Grammaticus, vt neque Donatus: nam Theſaurum, inquit, veteres ſecundum Græcos, ſine N.litera proferebant. Prat.

Thesavrvs non eſt quælibet pecunia recondita, ſed vt Paulus Iureconſultus eum deſcribit, eſt vetus quædam pecuniæ depoſitio,cuius memoria non extat, vt iam nec dominum nec poſſeſſorem habere cenſeatur. Vult.in Comm.Inſtit.de rer. diuiſ.§.25.n.1.

Thesavrvm Caſſiodorus lib.6.defiuit,depoſitiuam pecuniam, quæ longa vetuſtate competentes dominos amiſit.

Thesavrienses claſſis, quorum fit mentio inter officiales ſacrarum epiſtolarum, l.fin.C.de diuerſ.offic. iidem videntur fuiſſe,qui vicarii Macedoniæ,quorum & ibi fit mentio.Prat.

Thesavrorvm præpoſitos habebant Imperatores Conſtantinopolitani & Comites.l.pen.C.de murilegul.lib.11.l.vlt.C. vt dignit.or.ſer.l.2. C. de palat.ſacr.largit.lib.12. Et Theſaurarios, cuſtodiæ theſaurorum ſuorum præpoſitos. l.1. de cano.largitio.tit.lib.10.C.Briſſ.

Thesavrensis. Imp.in l.nullus theſaurenſis, de palat.ſacrar. largitio. C. lib.12. theſaurenſem vocare videtur officialem comitis ſacrarum largitionum, qui & comes theſaurorum dicitur,quem Græci vocant θησαυρισικόν. Meminit & Ammia. Marcellin.li.22.Cuia.in d.l.nullus theſaurenſis. C. de palat. ſacrar.largit.

Thesavrvm inuenire. Imp. Leo recte beneficium Dei appellat,interpretaturque theſaurum mobilia (alii monilia)condita ab ignotis dominis tẽpore vetuſtiore.l.vnic.de theſaur. C.lib.10.Triphoninus autem donum fortunæ,in l.ſi is qui in aliena,ff.de adquir.rer.dom. Refertur elegans Scæuolæ reſponſum tit.de rei vind.quod haud grauate adſcripſi. A tutore, inquit, pupilli domum mercatus, ad eius refectionem fabrum induxit:is pecuniam inuenit.quæritur, ad quem pertineat? Reſpondi: Si non theſauri fuerunt,ſed pecunia forte perdita, vel per errorem ab eo ad quem pertinebat, non ablata:nihilominus eius eam eſſe,cuius fuerat. Spieg. Adde Forcat.in Necyom.dial.57.n.4.& ſeq.

Thesis,ait Alciat.eſt generalis & indeterminata aſſertio,quęſtionis modum complectens, quales apud nos ſunt regulæ Iuris. Hypotheſis vero determinata eſt,ſicut apud nos caſus vel ſpecies facti.Apud Dialecticos,vt inquit Ariſt.Theſis eſt concluſio,præter communem ſententiam propoſita. Ariſtophani vero in Nubibus, ſignificat ſportularum depoſitum, vnde iudicum honoraria pendantur.Spieg.

Thesmophylaces legum & inſtitutorum ſunt cuſtodes,Budę. in annot.prior.l.1.de iuſt.& iur.Prat.

Θέσμος vocatur lex ſcripta. Vnde Theſmothetæ dicuntur ii qui ſcriptas leges emendabant,Conn.1.comm.8.in princ.

Θεώρητρα apud Harmen.ſunt munera,quæ ſponſæ dabantur ante nuptias,cum ſe viſendam præberet,depoſito flammeo.Conſuetudo enim erat olim, vt & quarundam gentium etiam nunc eſt,vt virgines vultum velo tegerent.ὀπτήρια Philoſtrato etiam dicuntur, & ἀνακαλυπτήρια: Vnde ille Antipatri iocus,qui cum deformem duxiſſet vxorem, rogareturq; quando daturus eſſet ἀνακαλυπτήρια. Quin potius quæritis,inquit, quando ἐγκαλυπτήρια.Prat.

Θεωρία in l.fin. (quæ Græca eſt) de veter.iur.enucl.Latine viſio.Prat.

Thlasiæ, ſiue Thlibiæ, Latine dicti ſunt qui habent teſticulos attritos,à θλάω ſiue θλίβω,quod eſt frango: quod fotu aquæ calidæ fiebat,& manuum attritione, vt hoc pacto pretioſiores eſſent,& in principum deliciis. Hi propter hoc vitium liberos gignere non poſſunt, ſed vitio ſublato poſſent. ideoque adoptare his permiſſum eſt & matrimonium contrahere,quia ſanitatis ſpem habent: l.ſi ſerua.§.ſi ſpadoni.ff. de iure dot.Vlp.de verb.ſign.l.ſpadonum.Thlibiæ,inquit,& thlaſiæ, ſed & ſi quod & aliud genus ſpadonum eſt. Item Paul.ad l.Cornel.de ſicar.l.hi quoque. Hi,inquit,qui thlibias faciunt, ex conſtitutione D.Hadriani, in ea ſunt cauſa, qua hi qui caſtrant. Nebriſſ. Vide Spadonum genera.

Thymelicæ ſaltationes, apud Iuſt.Nou.de conſul.b.§.ac primus quidem.Vide Tragœd.Spieg.

Thymelici ſiue Thumelici,οἱ ἐν ὑποκρίσει τὴν τέχνην ἐπιδεικνύμενοι, inquit Suidas, id eſt, qui perſonati artem oſtentant.eſt enim θυμέλη locus editior, vbi actores ſaltabant. Iul.Pollux lib.4. καὶ σκηνὴ μὲν ὑποκριτῶν ἴδιον. ἡ δὲ ὀρχήστρα, τοῦ χοροῦ, ἐν ᾗ καὶ ἡ θυμέλη, εἴτε βῆμά τι οὖσα, εἴτε βωμός.Scena,inquit,propria eſt hiſtrionum.orcheſtra vero chori:in qua eſt & θυμέλη, quæ vel tribunal eſt, vel ara:id eſt,locus editior, vt dixi. Vitruuius lib.de archit. 5.cap.8. Apud Græcos, inquit, tragici & comici actores in ſcena peragunt: reliqui autem artifices ſuas per orcheſtram præſtant actiones: itaque ex eo ſcenici & thymelici Græce ſeparatim nominantur. Ex his apparet, thymelicorum nomine intelligi ludios, mimos,citharœdos,tibicines,citharistas,lyriſtas: & qui ſunt in eodem genere.Specialiter autem videntur dici thymelici,cantatores, qui modos faciebant,& ſaltationes: de quibus etiam intellexit Vlp.l.4.ff. de his qui not.infam.Et generaliter,inquit,ita omnes opinantur, & vtile videtur, vt neque thymelici,neque xyſtici,neque agitatores, nec qui aquam equis ſpargunt, cæteraque eorum miniſteria,qui certaminibus ſacris deſeruiunt, ignominioſi habeantur.Græci enim ad d.l.4.ita vertunt: ὡς δοκεῖ δὲ παιδικὴ τέχνη, οὐ δὲ ἀτιμοποιεῖ τοὺς ἀθλητὰς καὶ τοὺς λεγόντων ἐν τοῖς ὀλυμπίοις: τὰ ἐνθύμια, καὶ τοὺς ἐν ξυστῷ ἀγωνιζομένων.Iſidorus quoque lib.18.c.47.Thymelicos muſicos ſcenicos interpretatur, qui organis & lyris & citharis præcinebant: ſic dictos, quod olim in orcheſtra ſtantes cantabant ſuper pulpitum, quod θυμέλη vocabatur. Phrynicus etiam ἐν ἐκλογῇ ἀττικῶν ῥημάτων θυμέλην, ait dictum τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ ἀφ' οὗ αὐληταὶ καὶ κιθαρῳδοὶ καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγωνίζοντο. De thymelicis etiam fit mentio in l.10. ff.de pollicitat. & l. pen.C.Th.de ſpectat.Briſſ.Prat. Hoto. & Corraſ.4.Miſcell. 24.nu.16.& 15.

Thymelitæ.l.21.C.Th.de piſtoribus l.5.eo.C.de Scenic.Pra.

Thynni piſces prægrandes traduntur, ceruice & abdomine in precio apud antiquos, atque iugulo tãtum recenti:cætera pars plena pulpamentis,ſale aſſeruatur, quæ Melandria appellatur,cæſis aſtulis quernis ſimilis.& ideo Lucilius in 1.lib. Satyr.Abdomina(inquit)thynna venientib. priua dabo,cephaleamque carnem.hi nimia pinguedine dehiſcunt. neque plus quam biennio poſſunt viuere. Cauſam tradit Ariſtoteles de nat.anim.lib.6.c.17.vbi etiam de eorum coitu, partu & adoleſcencia.Carne tantum paſcuntur, pariunt in Ponto, nec vſpiam alibi.Ariſt.lib.5.c.10.Gregales ſunt,& amici inter ſe,vt in 9.tradit Ariſt.c.2.Agitantur aſilo, exoriente cane:& omnium maxime piſcium,gaudẽt tepore.ab his Thynnoſcopi dicti homines, qui ex ſuperioris littoris parte thynnos ſpeculari conſueuerunt. Latine thynnarii,vel thunnarii vocitantur, y in u conuerſa vt moris eſt. prout etiam vertit Latine Græceque doctiſſ.Theodorus Gaza,in libro Ariſtot. 4.de Animal.c.10.Et ſæpe(inquiens)thunnatii circumretiũt thunnos dormientes,& in aliis locis Ariſtot. ſuperius relatis.De thynnis meminit etiam Strabo lib.3.addens,thynnos plurimum glande gaudere, cuius cibo eximie pingueſcant. & ſecundum iſta debet caſtigari locus apud Vlp. in l. venditor in pr.ff.commun.prædio.apud quem mendoſe tignara legitur.Cotta.Adde Forcat.in penu iur.ciuil.c.20. Vide Plin. lib.9.cap.15.

T I

Τῇ δυνάμει,vi ipſa, non directo,non diſertis verbis ſed idem valentibus.Vlp.in l.29.ff.de arbitr. Qui ab arbitro damnatus, non à reo,ſed ab eius fideiuſſore petit,τῇ δυνάμει à reo petit: id eſt,verbo quidem à fideiuſſore petit: re ipſa à reo. Sic.n. Cic.frequentiſſime hanc effert locutionem.Prat.ex Hot.

Τήβεννοι, trabeæ,ornamenta Conſulum,Nouel.103.& apud Appianum,Artemidorum,Suidam & Moſchopulum.Adde Cuiac.ad l.1.C.publicæ lætitiæ vel conſulum nunciatores, &c. lib.12.Prat.

Tiberis, Albula prius,à colore,non à Tiberio Nerone,in eo, vt Alberic.ait, ſubmerſo.ſed à Tiberi rege Albano, ibi præcipitato, cognominatus eſt. Ex Suetonio conſtat,crudeliſſimæ beluæ corpus publice crematum: tametſi Tiberium in Tiberim,pars populi clamitarent.Spieg.

Tibi, & à te,nec ad rem,nec ad dignitatem,ſed perſonam duntaxat referuntur: vt tradunt Interpretes Pont. iuris c.mandata.extr.de præſump.& c.tibi.& c.ſi pro te.de reſcript.lib. 6.Spieg Prat.

Tibiale, velamen tibiarum: quin etiam arma, quibus crura muniuntur,Tibialia vocantur.Paulus in l.qui commeatus.ff. de re militar. Si tibiale,vel humerale miles alienauit,caſtigari verberibus debet.Spieg.

Tibicines, in ædificiis appellantur columellæ, quibus ruſtici tecta ſua fulcire ſolent.

Tibvr, ſiue Tiburtum, vrbs, ad decimum ſextum lapidem ab vrbe diſtans. Hanc vocem apud veteres Iuriſcoſſ ſcriptam per i Latinum, non per y,obſeruat editio Haloandrina. Pierius in caſtigationibus in Poetam accedit. Seruius lib.7.autor eſt,tres fratres veniſſe ad Italiam: Catyllum,Coracem, Tiburtum.Hi ſimul omnes vnam fecere ciuitatem,& eam de fratis maioris nomine Tibur appellauere, licet & alias fecerint ſinguli.Huc enim plebs Romana ſeceſſit.Spieg.

Tibvrtibvs municipibus meis amantiſſimis, quos ſcitis,balneum Iulianum iunctum domui meæ ita, vt publice ſumptu hæredum meorum & diligentia decem menſibus totius anni præbeatur gratis.Vide Scæuol.in l.patronus.§.codicillis.de l.3.Spieg.

Tigillvm quid ſit.Vide ſub iugum mitti,&c.

Tinna,ſolent trabes appellari, quibus ſumma domus contegitur. A tegendo ſic dicta. Hinc fabri tignarii, murarij omnes, materiarii albariique ſignificantur. Hinc & contignationes. Alciat.de verb.ſig.Vide Corraſ.3. Miſcellan.25.num.1.2.3.& fuſius Gœddæum in comment.ad l.tigni.62.n.3.4. & ſeqq.ff. de verb.ſign.

Tignarivs faber, non ſolum is qui dolat, ſed etiam qui ſolaria lignea, hoc eſt,qui trabes, cæteraque ad tabulata domus vtilia, & omnis qui ædificat, intelligitur. l ferri. de verborum ſignific. Spieg. Adde Cuiac.ad leg.primam,in fin.C.de excuſat. artif.lib.10.qui dicit, Græcos generali vocabulo τέκτονος vti.

TIGNI appellatione in lege XII. Tabul. omne genus materiæ, ex qua ædificia conſtant ſecundum Caii, Vlpiani & Iuſtiniani opinionem, venit. l. tigni appellatione. ff. de verb. & rer. ſig. Briſſ. Vnde quidam aiunt tegulam quoque & lapidem, & cæmenta, cæteraque, ſi qua ædificiis ſunt vtilia (tigna enim à tegendo dicta ſunt) hoc amplius, & calcem & arenam tignorum appellatione contineri. Sed & in vineis tigni appellatione omnia vineis neceſſaria continentur, vt puta, perticæ, pedamenta l. 1. ff. de tign. iniuncto, l. tigni. ff. ad exhibend. Prat. & Hotom.

TIGNVM proprie eſt cui tectum ſuperponitur Vitruuius lib. 4. Trabes (inquit) ſupra columnas & paraſtatas & antas ponũtur, in contignationibus tigna & axes, &c. Nam contignatio habet trabes, tigna, aſſes, tegulas. Albertus de re ædificato. lib. 7. In trabibus ſunt tigna, quorum reſecta ad perpendiculum capita extrorſus apparent ex moduli dimidia, Tignorũ latitudo æquabit craſſitudinem trabis, &c. Hæc ille. Itẽ Vitruuius lib. 10. Supra capreolos tignum collocatum coniungebat capreolorum compactiones. Brechęus in l. tigni appellatione. ff. de verb. & rer. ſignif. Et tignum quidem à tegendo dicitur, eaque proprie ædificii pars eſt, quæ tegit: & tegit quidem non continuatione perpetua ædificii, vt in operis cæſo lapide concameratis & tectis, ſed lignorum contignatione, & appoſitione, vt fere ſunt omnium ædium tecta. Tignum enim proprie ligneum fuit ſignificauitque quamcunq; trabem tegendi cauſa impoſitam. Connan. libr. 3. comment. lib. 6. num. 8.

TIGVLA foramina, quibus fumus exit. Prat.

TILIA arbor, cuius ex cortice interiore membranulæ ſumuntur: in quibus veteres ſcribebant l. 52. ff. de leg. 3. Spieg. Prat.

TIMEO, inter ea numeratur verba, quę idem poſſunt addita, vel non addita negatione. Vide Alcia. in l. duabus negatiuis. de verb. ſign. Spieg. Prat.

TIMIDI, qui ſemper, & præter modum timẽt. De his ex empto actionem admittit Prætor, teſte Vlp. in l. 1. ſub finem. de ædil. edict. Spieg.

TIMIDIORES ſunt ſerui. Auth. de non alien. §. nunc autem. verſic. Oeconomus.

TIMIDITAS, ex rebus, non ex vocabulis oritur, vt Cic. oppido ſcite dixit, lib. 4. de finib. Vlp. in §. apparet l. cum vero is. de fideicomm. liber. cenſuit obeſſe libertati non debere, quę vel ſeruis petitur vel in totum non petitur per ignauiam, vel timiditatem, &c. Spieg. Prat.

TIMOR, ait Cicero, metus mali appropinquantis. Tuſcul. 4. Metum autem accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem: ſed maioris mali, & qui in hominem conſtantiſſimum cadat. l. 5. & 6. Quod metus cauſ. Vide Metus. Spieg. Prat.

TIMOR infamiæ, timor vexationis. l. nec timorem. ff. quod met. cauſ.

Τίλη Græcis commune eſt nomen vermis, coloris & frumenti. Cuiac. ad l. 94. ff. de verb. oblig.

TIRONES ſunt puberes, 18. annorum, ſumpta virili toga, quod & Plin. lib. 8. teſtatur his verbis. Tanaquil, quæ eadem Caia Cæcilia dicitur, prima texuit rectam tunicam, qua ſimul cũ toga pura tirones induuntur, nouæque nuptæ. Sunt & Tirones qui nondum in numeros relati, lecti tamen vt militent, publicis expenſis iter faciunt, & ſub campi doctore exercentur. l. 42. ff. de teſtam. milit. l. vlt. ff. de munerib. & honor. l. 4. in fin. ff. de re milit. l. vlt. ff. de cuſtod. reor. Hos notis cõpungi in brachiis ſolitos oſtendit l. 3. ff. de fabricenſib. lib. 11. C. Et Veget. lib. 1. c. 8. Tironum autem præſtatio & præbitio olim in munerib. publicis fuit l. 4. C. de prox. ſacr. ſcrin. lib. 11. l. 2. C. de priuileg. eor. qui in ſacr. pal. l. 10. C. de palatin. ſacr. larg. lib. 12. l. 2. C. de ſilentiar. eod. tit. Qui à præbitio. tiro. in C. Th. Marcell. lib. 21. Parique ſtudio ſupplementa legionib. ſcripta ſunt indictis per prouincias tirociniis. Briſſ. Prat.

TITHASVS. Hoc nomine Græci manſuetum appellant, quo idẽ Pompo. vtitur in l. ita relictum, ff. de legat. 2. Cuiac. ad l. 67. ff. de hær. inſti.

TITIONES & carbones differunt, quod Titio lignum ſit aliqua ſui parte exuſtum & extinctum, vel torris extinctus. Torris enim dicitur lignum aliquod teres igne ardens. Carbones ſiquidem ligno ſemiambuſto, atque igni torrefacto conficiuntur. Brech. & Gœdd. in l. Carbonum. ff. de verb. & rer. ſign.

TITIVS & Accius vetera nomina quib. exempli cauſa vti mos erat. Varro in Teſtamẽto, Quod ſi quis vndecimo menſe natus eſt, Accio idem quod Titio ius eſto apud me. Per hoc vetus prouerbium Varro ſignificat, ſicuti vulgo dici ſolitum erat, de rebus inter ſe nihil diſtantibus, idem Accii quod Titii: ita pari eodemque iure eſſe in 10. menſibus natos & in 11. Hæc Gel. lib. 3. c. 16. Hot. Prat.

TITVBARE, non eſt, vt imperitum Latinitatis ait vulgus, defectuoſe loqui, vel inſcienter, ſed vacillare, hoc eſt, ægre pedibus inſiſtere. Hinc non niſi tranſlate teſtis titubare dicitur, cuius dictum vel ægre diſcernitur, vel vt inconſtans ac varium exploditur. Sic Iuſtinian. vocat titubantem mentem. l. fin. Cod. de cond. indeb. quæ hæret, in ancipitique eſt, atque dubia. Spiegelius, Prateius.

TITVLVM Rogerius, vetus interpres, in titulum de diuerſis pręſcriptionibus definit, cauſam acquirendi dominium, id eſt, ex qua noſtrum fiat, quod non erat noſtrum. Briſſ.

TITVLVS à tuendo, hoc eſt, indicãdo dicitur, quia tuetur & indicat id, cui ſuperſcribitur, ne incidat ambiguitas. Vnde ſolent omnibus propemodum rerum generibus inſcribi quidã velut indices, qui oſtendant autorem, vel materiam, vel aliã operis qualitatem. Et, quo magis id facerent, egregie, ſolebant olim titulos rubris literis ſcribere. Iuuenal. Satyr. 14.

Cauſas age, perlege rubras Maiorum leges.

Inde tituli alias appellantur iam nunc rubricæ, in l. 1. ff. ſi cert. pet. & in l. 2. §. pen. ff. de interdict. Prat.

TITVLVS cauſam, poſſeſſionis ſignificat. l. 1. ff. pro ſoluto. Significat & cauſam transferendi dominii l. 24. C. de rei vind.

TITVLVS pro colore. l. Sulpitius ff. de dona. int. vir. & vx. pro nomine & forma. Sic titulus actionis, l. 69. ff. de fideiuſſorib. pro edicti capite. l. 1. ff. de bon. relat. etiam pro inſcriptione, quæ ſupplicii, quod de reo ſumebatur, cauſam indicabat, vſurpatur à Suetonio in Domitiano c. 24. Briſſ.

TITVLVS eſt iuſta, & æquitati naturali conſentanea poſſeſſionis cauſa: Veluti, Pro emptore, Pro donato, l. 1. ff. pro ſoluto, l. 3. §. fin. de acquir. poſſ.

TITVLI diſtinguuntur in nominatos & innominatos, lucratiuos & oneroſos, vniuerſales & particulares, veros & putatiuos. De quibus late tractat Old. in pr. claſſis tertiæ.

TITVLI in prædiis dicebantur, vt opinatur Hot. tabulæ, in quibus dominorum nomina inſcripta erant, vt ex iis, cuius prædia eſſent, cognoſceretur. Hinc rubr. lib. C. 11. vt nemo priuatos titulos prædiis ſuis vel alienis imponat, vel vela regia ſuſpendat. Item: De his qui potẽtiorum nomine titulos prædiis affigunt, vel eorum nomina in litem prætendunt. Appellantur & ſigna in rub. inſeq. Moris autem fuit cum prædium aliquod caducum, id eſt, fiſco commiſſum eſſet, vt comes priuatarum rerum ei Principis titulos teſtato, publicis perſonis adhibitis, ſolenniter affigeret. Valent. l. 3. C. de bon. vacant. Tituli vero, quorum adiectione prædia noſtris ſunt conſecranda ſubſtantiis, non niſi publica teſtificatione proponantur. Quantum autem ex Nou. 30. De Proconſ. Cappa. exiſtimare licet, tabulæ titulorũ erãt ligneæ. Cum. n. ita ſcripſiſſet. Σουίδας ἢ ὑπατικὸς προσηγορίαν τινῶν ἐχούσας κωλυσῃ, mox infert: Τοὺς μὲν τοι τίτλους ὅστις δήποτε τολμήσειεν ἀναθεῖναι καθ᾽ ἑαυτόν, εὐθὺς περιρρίξει τὰς τῶν ἀναθέντων κεφαλάς. Prat.

TITVLI primum erant certæ ſedes clericis attributæ, in quibus ſuum munus exercent. Poſtea eo nomine prædia iis ad victum cultumq; aſſignata, lib. feud. 1. tit. 6. §. 1. Si Epiſcopus vel Abbas vel Abbatiſſa, vel Dominus plebis feudum dederit de rebus Eccleſiarum, quæ iis ſubiectæ ſunt, & tituli vocantur. In Chalcedon. Concil. Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν ἐκκλησιαστικῷ τάγματι, εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, &c. Quæ verba Canoniſtæ tranſtulerunt in cap. neminem. diſtinct. 70. vbi tamen Poſſeſſiones pro Pagi vitioſe legitur. Idem c. 3. Sanctorum Canonum ſtatutis conſona ſanctione decernimus, vt ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur: & in qua Eccleſia quilibet intitulatus eſt, in ea perpetuo perſeueret. Prat.

TITVLI vocabulo Imp. in l. cogi. C. de pet. hær. bifariam vtuntur. Primo pro vero titulo, quales ſunt: Pro emptore, pro donato, pro legato, pro derelicto & ſimiles. Deinde vero, pro quadam modificatione, iuxta Azonis interpretationem: qualem etiam habet prædo & raptor. l. pro hærede. in fin. eo. tit. Bart. ſentit, & quidem recte, titulum re ipſa nihil aliud eſſe, quam cauſam contractus, & (vt alii dicunt) initium poſſidendi. in l. per diuerſos. C. mandat. Spieg. Tranquillus in Domitiano, titulum pro cauſa animaduerſionis & ſupplicii de nocente ſumpti vſurpat: vt mirum videri non debeat, quod Matthæus in Euangelio dixit αἰτίαν, id Latina voce ab aliis τίτλον vocatum eſſe. Sic enim & Plutarch. & alii, pro Catulo κάτλον, pro Bibulo βίβλον, pro Lentulo λέντλον, dixere. Hinc factum etiam vt noſtri in tractatu poſſeſſionum, quod veteres cauſam dixerunt, ipſi titulum vocent. Quem Theophilus nõ ineleganter lib. Inſtit. 4. deſcribit. Qua quidem ſignificatione & Domitius Vlpianus l. 1. ff. pro dote, Titulus eſt (inquit) vſucapionis, & quidem iuſtiſſimus qui appellatur pro dote. Et Marcellus in Epiſt. ad Sulpitium: Si color vel titulus, vt ſic dixerim, donationi quæſitus eſt nihil valebit traditio. l. Sulpitius, de donat. inter virum. Curtius lib. 2. εἰκαστῶν, cap. 42. tomo 1.

TITVLVS, quod alicui rei, vt libero, operi, vel ſtatuę, ſuperſcribitur, ad eius cognitionem. Vnde in ſtatuis, ſiue picturis Titulum dicimus, literas, quę vel artificis, vel eius cuius ſtatuę, ſiue imago eſt, nomen demonſtrat: vel tempus quo factũ eſt opus, declarat. Habet & alias titulus ſignificationes, quas Gloſſæ indicant, in l. non ambiguum. C. famil. herc. & in Nouel. de mandat. princ. §. titulos.

TITVLVS, pro Cauſa. iuxta quod vulgo loquimur, Corruptus titulus

titulus pro non titulo habetur. Item, Titulus, malus non releuat: vt in fure, prædone, raptore, tyranno & ſimilibus, vbi nulla cauſa ſaltem iuſta adduci poteſt. per text. valde elegãtem in l. qui interrogatus, cum l. ſeque. ff. de pet. hæred. Bart. in l. ſi ager de rei vendic. facit differentiam inter titulum vniuerſalem, & titulum ſingularem. Sed rectius indicante Apello, diſtinxiſſet inter contractum & modum acquirẽdi dominii. Vide cauſam apud eundem, c. 3. Oldend. hanc culpam condonat non abs re Bartolo. Vide eum in Introductorio claſſ. 3. Spieg. Vide Ræuardum de auctoritate prudentum c. 7. Ambroſium in ſermone 90. Aſconium in oratione Ciceronis pro Milone: Manumiſerat eos, inquit, quod caput ſuum vlti eſſent, &c.

TITVLVS falſus. Quemadmodum per rerum naturam, vbi poſt titulum nihil ſequitur materiæ vel operis, aut vbi materia ſeu opus non reſpondet titulo, ibi vanus & falſus dicitur titulus: ita qui verbis duntaxat poſſidendi cauſam & prætextum allegat, quem reuera non habet, is nihil facit aliud, quam quod fumos vendidit, & titulum mentitur ſuæ poſſeſſionis. Spieg.

TITVLI etiam fiſcales & largitionales, l. 5. de ſuſceptoribus lib. 10. C. rub. de canon. largit. tito. Symmach. lib. 2. Epiſt. Et quantum in titulis fiſcalibus exigendis tua cura promeruerit. Briſſ.

TITVLVS hæreditarius l. 1. C. ſi quis ig. rem minor. ſin. decret. compar. & titulus honorarius, ibid. Alberic.

TITVLVS lucratiuus eſt, cum res ad aliquem peruenit ſine onere, ſine grauamine dandi, ex mera liberalitate. Hos titulos, vel cauſas lucratiuas, eleganter recenſet Imp. in l. vnic. C. de impon. luc. deſcript. lib. 10. Vide ſupra. Lucratiuæ cauſæ. Titulus autem oneroſus eſt, quando res ad aliquem peruenit cum onere aliquid dandi, aut faciendi: cum is qui rem recipit, oneratus & grauatus eſt aliquid viciſſim dare, aut facere: ſicut eſt in omni contractu. Spieg. Prat.

TITVLOS magiſtratuum dicimus, per quos eorum gradus, dignitates & imperia deſignãtur, *ein VVirdigkeit.* Hi autem mirum dictu eſt, quam variis modis per ſeculorum viciſſitudines immutati ſint. Noucl. de mandat. princ. §. titulos. Conſt. 17. Sic titulus Iuſtiniani Imperatoris deſcribitur, Inſt. & C. in princ. Item tituli Eccleſiarum & beneficiorum dici ſolẽt. Quomodo etiam accipiẽdi ſunt. C. vt nemo priuat. tit. præd. ſuis, vel aliis impo. Hac ratione dici cæperũt tituli, pro cauſis ſeu formulis iuſtificandę poſſeſſionis, h. e. quib. defenderẽtur vniuſcuiuſq; poſſeſſio ab impugnatione alterius, *Anzeigung einer rechtmeſſigen Ankunfft* Vt ecce, ſi quis dubitet, vtrũ iuſte poſſideã: ego illi cauſam allegẽ meæ poſſeſſionis: puta, quod emerim, vel dono acceperim, tũc cauſa huiuſmodi ſeu formula iure probata eſt mihi titulus, tueturq; rẽ meã. Ol. P.

TITVLI nominati, ad inſtar contractuum: quia tituli ex contractibus proficiſcuntur. tractantur hi lib. Pandect. 41. Innominati tituli ſunt ex iure naturali, apud omnes gentes æque recepti, abſque certa & ſolenni formula, quales declarat Oldend orp.

TITVLVS pro ſuo. Vide ſupra. pro ſuo Titulus ludi eſt, lucratiuus. Quære Turpe lucrum.

TITVLVS verus dicitur, qui nobis ſignificat vere competere cauſam. Putatiuus autem titulus, quem putamus nos habere iuſto quodam errore alieni facti, cum reuera non habeamus poſſidendi cauſam. Quare recte monuit Old. titulos putatiuos potius dicẽdos titulos bonę fidei, iuxta phraſim ICtorũ. Hi enim vocant bonam fidem, quicquid illæſa conſcientia credimus eſſe, cum non ſit, ſcilicet tolerando errore lapſi. Sic bonæ fidei emptor dicitur is, qui à non domino emit. Vide & bonæ fidei poſſeſſor. Spieg. Prat.

TITVLOTENVS, quod nudo verbo nititur, quod probari non poteſt. Vlpian. Ne tamen titulotenus tutores ære alieno allegato, pecunia abutantur, in §. illud quæri poteſt. l. magis puto. de rebus eor. qui ſub tut. Idem eſt, ſi quis titulum quidem facti allegare poſſit, ſed iure inualidum. vt quia emerit à furioſo ſciens: vel quia maritus vxori, aut vxor marito donauerit. Is enim titulotenus pro poſſeſſore poſſidet. Quoniam reprobatus, vel inualidus titulus habetur pro non titulo. Spieg.

T O.

TOGA à tegendo dicta eſt, vt vult Pomp. in l. 180. de verb. ſign. Hanc tradit Septimus Florens à Pelaſgis ad Lydos, à Lydis ad Romanos veniſſe. Græci quemdam Tebennum Arcadem (vt refert Turneb. 7. aduerſ. 20.) togæ Romanæ inuentorem prædicant, qui primus id genus veſtis geſſerit, & ſinum Ionicum naui ingreſſus in Italiam venerit; & veſtimentum propagarit, vnde & togam τήβεννον fuiſſe appellatam ſcribunt de inuentoris nomine. Quintilian. lib. 11. c. 3. eius formam ac figuram his deſignat verbis. Veteribus nulli ſinus: perquam breues poſt illos fuerunt. Ipſam togam rotundam eſſe, & apte cæſam velim: aliter enim multis modis fiet enormis. Pars eius prior mediis cruribus optime terminatur, poſterior eadem portione altius quam cinctura: ſinus decentiſſimus, ſi aliquando ſupra imam togam fuerit: nunquam certe ſit inferior. Cornutus autem in Perſii ſatyra 5. Toga, inquit, dicta eſt, quod velamento ſuo corpus tegat atque operiat. Eſt autem purum pallium forma rotunda & fuſiore, atque inundante ſinu & ſub dextro veniens, ſuper humerum ſiniſtrum ponitur: menſura togæ iuſtæ ſenas vlnas habebat. Toga autem ciuium Romanor. fuit propria: itaque & vbique eã geſtare iubebantur, neque peregrinis ea vti licebat. l. ſed ſi, accepto 32. ff. de iure fiſci. Vnde illud Plinii libro Epiſt. 3. Idẽ cum Græco pallio amictus intraſſet (carent enim togæ iure quibus igni & aqua interdictum eſt) poſtquam ſe compoſuit: Latine, inquit declamaturus ſum. Tranquil. in Claud. Peregrinitatis reum orta inter aduocatos leni contentione, togatumue an palliatum dicere cauſam oporteret. quaſi æquitatem integram oſtentãs, mutare habitum prout accuſaretur, defendereturve iuſſit. Hoto. Proinde etiam ius datum togæ Carthaginenſibus apparet tum à Statilio Tauro deducta Colonia eſt muro cincta, Ælio Saturnino vel augure vel pontifice eam Coloniam inaugurante & ſolemne carmen effante: non enim ius erat cuiuis eius togæ vſurpandæ. proinde ſcribit, cum concordia iuuat, toga oblata eſt, cum dixiſſet Carthaginenſes tunicam cinctu arbitrante ſuſpendiſſe, & palliũ tabulata congregatione fulciſſe: ſubiicit, ſi quid vel dignitas, vel temporalitas veſtit, vbi libenter Vertit, ſcriberem, quod haud paulo ad ſententiam eſſet accommodatius. Vide Turneb. aduerſ. lib. 7. c. 20.

TOGARVM varia antiquis Romanis erant genera: vt, Toga prætexta, qua vtebantur pueri vſque ad annum decimum octauum. dicta, quod veſti purpura intexebatur. Poſtea ſumebãt togam virilem: quæ & Libera dicebatur. Vlp. de Aur. & arg. leg. l. veſtis. Puerilia autem ſunt veluti togæ prætextæ, aliculæ, chlamydes, & pallia: quæ filiis noſtris comparamus. ſic legit Nebriſſ. Expungendæ ſunt autem dictiones, Aliculæ, & Pallia: ſubſtituendæq; Alicubi & Alia. Sic enim habet Nor. tex. Aſtipulatur Bayſius. Item, toga virilis, toga picta, toga regia, quæ erat auro & purpura intexta, qua reges vtebãtur, quæ à Liuio inter inſignia triumphantis numeratur. Toga pura, quam tyrunculi forenſes aſſumebant tyrocinii die. Toga candida, quam petitores magiſtratuum induebant: vnde candidati dicebantur. Neque vero in profeſſione ſatis erat togam candidam inducre, ſed etiam ſolenni ad populum nominatione, quę in concione ab aliquo magiſtratu data fieret. Nam ſi præſens Q. Fuluius Flaccus profeſſus eſt, ſe petere præt. non abſq; toga candida, quia prętextam ferre eum ædilem oportebat, relinquitur profiteri aliud fuiſſe, quam toga candida petere magiſtr. de quo Gruch. C. de comitiis Rom. lib. 1. Candida ergo toga petitionis ſignum erat, vt à populo dignoſcerentur, qui ambirent magiſtratus. Quamdiu enim retinebatur toga candida, tamdiu perſtare in petitione: ea depoſita, & petendi voluntatem depoſuiſſe candidati cenſebantur. Erat & Toga libera, id eſt, virilis, qua ſumpta excedebant à magiſterio pædagogorum, & tutoris autoritate, & ſuæ permittebantur libertati. Hinc Propertius.

Matris & ante Deos liberæ ſumpta toga eſt.

At eam etiam Liberabilibus indere ſolebant pueri in Liberi honorem vel Liberæ vitæ ſignificationem: atque eo die prodibant cultu tironum ſumpta pura toga, id eſt, virili, de qua Ouid.

Reſtat vt inueniam quare toga libera detur,
Lucege ri pueris candide Bacche tua, &c. Prat.

TOGA vitrea ideo ſic appellata, quod ritu vitri tranſluceret. Varro modio, Iſtorum vitreæ togæ oſtentant tunicæ clauos. Turneb. 14. aduerſ. c. 19.

TOGATI in Impp. conſtitutionib. pro Aduocatis & patronis ponuntur, quos Græci συνηγόρους vocant, l. 11. §. procul dubio. C. de iudic. l. fin. C. de ſportul. Et paſſim in tit. C. de aduocat. diuerſ. iud. Briſſon. Prat. adde Cuiac. ad l. 5. C. de metat. & epidem.

TOGATI Togatos dicimus eoſdem quos aduocatos & patronos cauſarum: qui in forenſibus negotiis præmunientes, litigatoribus ſuum præbent patrocinium, quorum patrocinia ſubſtantiuo nomine dicuntur honoraria. Togatus ordo aduocatorum apud Sidon. Apollin. Sic togatorum profeſſionem accipe apud Caſſiod. epiſt. 33. lib. 3. & qui togati dicuntur in epiſt. de confirmat. C. Iuſtin. iidem patroni cauſarũ in epiſt. de confirmat. digeſtorum. Sic toga pro veſte forenſi aduocatorum in l. iiſdem. C. de aduoc. diuerſ. iudic. Briſſ.

TOLERABILE tributum, pro moderato, nec difficili.

TOLERABILIA eſſe, quæ vetus conſuetudo comprobat, reſcripſerunt Impp. Verus & Antonius, autor Papyrius in l. Imperatores. de Pollicit. Spieg.

TOLERARE pro ſuſtentare noue dixi Alph. in l. cenſoria, vbi Alciat. & Bud. in annot. poſterior. Sic & Tacitus tolerare vitã.

TOLLENO quid ſit, Glareanus antea expoſuit. eſt vero κηλώνειον, vt ait Turne. li. 6. aduerſ. c. 18. quod ſurſum deorſum hinc inde tollitur, more Oſcilli, & alternis hinc & inde ſuſpicit, & deſpicit. Vide etiã Petr. Crinit. de honeſt. diſcipl. lib. 19. c. 2.

Tollere iudicium.tollere,diſturbare,reſcindere iudicium aut rem iudicatam in eadem re dicimus, pro eo quod vulgo dicunt, quaſſare, & annihilare ſententiam iudicis. Ex Syluio. Spieg.

Tollere pro ſuſcipere. Sic tollere liberos, in l.6.§.quamuis. ff.de iure patron.

Tollere & præſtare opponuntur. l.14. quod te. ff.de ædilit. edicto.

Tollere pro auferre,in l.19.§.ſi inquilinus,ff.locati.

Tollere,verbi vſus & elegans, & varius eſt apud Iuriſconſultos: præſertim Vlpianum qui fuit Romani ſermonis obſeruantiſſimus. Vt ius vicino non eſſe,altius ædes tollere.Et interdum dici poteſt eum quoque,qui tollit ædificium, vel deprimit,luminibus officere,hoc eſt,demoliri, diruere,eleuare,ſurſum erigere l.ſi arborem.§.per contrarium. ff. de Seruitut.vrban.præd.Spieg.

Tolli id eſt diſſolui & finiri.l.33.ff.de diuer.reg. Altera actio alteram non tollit.l.2.§.vtraque.ff.de tut.& rationibus.

Tolli vſu id eſt conſumi l.1.ff.de vſufr.ear.rer.

Tollisse, pro ſuſtuliſſe:apud Vlpia.in l.13.§.4.ff.de acceptil. Hotoman.

Tomentvm Circenſe hoc vocabatur,quod fortaſſe initio Circenſibus ſpectaculis ſibi ſubſternére ſolerent.Strabo de hoc tomento ſic ſcribit, Τύφη τε καὶ πάπυρος ἀνθήλη τε πολλὴ κατακομίζεται ποταμοῖς εἰς τὴν Ῥώμην.Schard.ex Turnebo lib.9.c.14.

Tomentvm Circenſe, vocatur triuiale commune pauperibus: & eſt,quicquid puluillo infarcitur,ſiue illud ſit de lana,pluma,ſtramento,caricibus vel iuncis.A τομὴ inciſione:concidebantur enim quæ puluillis infarciebantur Vlp. in l.ſi cui lana,§.lanæ appellatione.quinta.ff.de Leg.3.Lanæ,inquit,appellatione,tomentum non continebitur.Nebriſſ.

Tonsor radebat.vide Vlp.in pr.l.idē Mela ſcribit.ff.ad l.Aqui.

Tonsvra ovivm.l.legata.in ſin.ff.de leg.3.

Topiarii ſerui in l.60.§.vlt.de legat.lib.3.l.12.§.idē reſpondit.& l.17.in fi.ff.de inſtr.vel inſtrum.Et apud Pli.li.3. Epiſt. ad Caluiſ.Sunt qui edera geſtationis conueſtiunt, formas ex plantis,fruticibus,arboribus,faciunt, variaſq; ex his ſubtiliter compoſitis & plicatis figuras exprimunt & reddunt. Vnde quidam Typiarios eos eſſe tendos contendunt à typis, id eſt,formis ac figuris,quas exprimunt. Hos elegāter hoc verborū ambitu Iulius Firmicus li.8.Matheſ.c.10.deſignat. Vel qui,ait,buxeas arbores tondens in belluas fingat aut virides porticus in circulum flexis viribus faciat ab opere topiario quod ipſi facere ſciunt, dicti. Topiarium vero opus e topiis, quæ à funiculis nomen obtinuerunt, quib.frutices & arbuſculæ tonſiles in animalium ſpecies aut rerum hiſtorias luculenta varietate aſſimilatæ ſunt,& religatæ hinc inde deſtinentur flectanturq; ad effingenda quæ luduntur rerum & animalium argumenta. Briſſ.Prat.Vide Forcat.in ſuo Cupid. Iuriſperitor.c.5.n.8.Turneb.16.aduerſ.23.& li.24.c.11.Corraſ.lib.5.Miſcell.c.21.n.2.3.

Topiarivm opus nomen habere videtur ἀπὸ τῶν τοπείων, id eſt, funiculis,vt vult Hot.Nam funiculis in eo opere opus eſt,vt lentæ ſequaceſq; hederæ & virgæ victæ loco ſe teneant,nec reſiliant:Alii ἀπὸ τῶν τόπων.Prat.& Corraſ.iam d.loc.

Τοποτηρηταὶ in Nou. περὶ τοποτηρητῶν,qui mittuntur à præfectis Prętorio,vel comitibus,vel præſidibus,iuris dicēdi cauſa. A Iuliano Anteceſſore dicuntur vicarii, à Paulo Monacho lib.6. hiſtor.Longobard.loci ſeruatores:in l.2.C.de exhib.reis loci iudices.Vide Cuiac.3.obſeru.14.Prat.

Τοποτηρηταὶ tamen non ſunt confundendi cum his,quibus præſides iuriſdictionem ſuam mandant.Nam hi plerunq; ſequuntur præſides ipſos,vt legati proconſules:τοποτηρηταὶ in ſingulis municipiis abſentium vicem ſuſtinent. Quib.mandatur iuriſdictio, eos non ſequuntur illa, quæ præſidibus lege data ſunt,l.1.ff.de off.eius cui mand.Vicarii ſiue τοποτηρηταὶ conſtituuntur,vt & ea,quę lege præſidib.ſpecialiter data ſunt,exequantur, l.2.C.de offi.eius qui vic.al.iud.obt.excepto iure gladii,Nou.128.Cuia.in expoſ.Nou.8.

Τοποτηρητὴς Suidæ εἶδος ἀξιώματος.Prat.

Toralia Imperia apud Paul.l.3.ff.de ſupell.leg.corrupte dici Hotom.exiſtimat pro Toralia imperuia,i.denſa,& non rara. Ioſephus Scaliger in ſuis in Varro.de re ruſt.coniectaneis veterem lectionem tuetur, toraliaque imperia vocari à Paulo cenſet, veterum more, a in e murato,imparia,quæ & paterfamilias ſibi ſeruat præter ea quæ ſunt quotidiani vſus: eadē forma qua trapetes impares eſſe oportere pręcipit Cato:h.e. præter illos,quorū quotidie vſus eſſet: vt ſi in illis quotidianis aliquid fractū ſit,aut aliquid reficiendū ſit,ea pręſto ſint, quæ in illorū locū ſufficiātur.Trapetes,inquit,bonos priuos impares eſſe oportet.Id eſt,oportet eſſe vnos trapetes pręter illos quotidianos in ſingulis torcularibus.Paria.n.vocari debent,quæ habētur quotidianæ viſioni:imparia ergo,quę pręter illa adhibētur.Ideoq; idē Cato tit.12.quæ ſupra imparia, dixit ſuperuacanea.Præla,inquit,tēperata quinque,ſuperuacanea tria.Idem ibidem Suculas quinque,ſuperuacaneam vnam. Addidit igitur ICtus imparia,ne tantum ea,quæ in vſum quotidianum inſternerentur,comprehenderet,ſed & ea quoque intelligeret, quæ aliquando ad eoſdem vſus depromi poſſent.Prat.

Toralivm duo fuiſſe genera Paulus ſignificat in l.5. ff. de ſupell.leg. vnum quod ſtraguli nomine contineretur,alterum quod non contineretur.Hoc autem plagam appellatum Nonius teſtatur grande ſcilicet linteum tegmen:ob eam(vt cōiicit Hot.)cauſſam ita dictum,quod plagis, id eſt,foraminib. peruium ac pellucidum eſſet.Prat.ex Hot.

Torcvlar, quod & torculum,tam olearium,quam vinarium apud antiquos legitur,quod & Bud.admonuit. Spieg.

Torcvlaria, ſunt machinæ premendis vuis aptæ.Præla enim dicuntur trabes in torculari, quibus vua calcata premitur. Vlpian.in l.fundi de Action.empt. cenſuit torcularia inſtrumenti magis eſſe, quam ædificii, etiamſi ædificio cohærent. Sic Haloander habet,& ſenſus ipſe requirit,vt ſine negatione legatur. Spieg.Adde Forcat.in Penu iuris ciuilis c.7.

Torcvlarivs,a,um,quod ad torcular pertinet.

Torevmata dicuntur Opera argentea,lineatione opificioque circumcaſili & vndique ſecus munditie ambiente polita,cælata,ſculpta,baccata,pro vaſis vtique pretioſis Epigrammatico Poeta accipitur hæc dictio, & impreſſis & anaglyphis. In hanc pene ſignificationem Toreuma Lucius accipit in primo Floridorum, deflexum à τορεύω verbo græco quod ſignificat Sculpo & elaboro,inde τορεία.Hellanicos ſculpturam dicimus.Præbe puer calices,tepidique toreumata Nili,cecinit epigrammatographus Poeta.Io.Bapt.in comm.Epiſt.Sidon.Apollin.ad Agricolam lib.1.

Tormenta fidicularum quæ dicantur,vide l.4.C.ad l.Iuliam. Maieſtat.

Tormenta ſeruorum,l.1.& l.4.ff.de quæſtionibus.

Tormentvm, & cruciatum qui infligitur alicui ad pernoſcendam veritatem, ſignificat:& pro his etiam ponitur, qui cruciatum inferunt,vt apud Ciceronem pro Cluentio.Eſt quoque generale vocabulum omnium machinarum,ſaxa,tela & id genus alia torquentium,atq; immittentium.Vulgo Bombardæ,& Canones appellantur. De priori ſignificantia vide l.diuus Pius. ff. de Quæſtio.& Bartol.in l.1.eod.tit.pulchre differentem quib.modis. & contra quos tormenta ſint adhibenda.Quintilian.quoque in lib.10.ſcribit,qua ratione tractari debeant tormenta & quæſtiones. Sunt a.probationes inartificiales.Spieg.

Torneamenta vulgo dicuntur quædam nundinæ,vel feriæ,in quibus milites ex condicto conuenire ſolent, & ad oſtenſionem virium ſuarum, & audaciæ temere congredi & aggredi c.1.ext.de torneamen. Et hæc prohibentur fieri,quod hinc periculum animarum,mortique hominum proueniat. vt ibi. notatur. Sed quod mortuo in eis eccleſiaſtica denegetur ſepultura,rationem adfert capitulum de torneamētis nullam. neque vllam eſſe idoneam exiſtimo, cum hoc crudelitatem potius quam humanitatem ſapiat.Anch.

Torqvati milites,quibus torques virtutis pręmium fuit.c.ius militare in prin.Decret. Torquatos puto recte appellaueris, qui ab Imperatoribus virtute meruerunt ius militare. Germani tales, *Ritte* Itali equites auratos appellant:forte quod olim equites ſplendidi epitheto inſigniuit Hircius,nimirum ab auri fulgore & virtutibus: Cecidere, inquit, eo prælio ſplendidi ac illuſtres viri,nonnulli Equites Romani. Quem ſecutus in hiſtoriis Tacitus,illuſtres Equites pariter appellauit,teſte Catanæo.Cæterum torques,colli induuias & ornamenta,tam maſculino,quam fœminino,idoneos quoſdam & præ cæteris illuſtres Latinæ linguæ autores protuliſſe,li.10. Valturius oſtendit.

Torqvati etiam hodie vocari poſſunt Proceres ſiue Equites aurei velleris, qui vulgo, *Die Herren von der F uet*.dicuntur. Spieg.

Torqvere,tormentum inferre,cauſſa inueſtigandi veri.Donatus:Torquemus hominem,extorquemus veritatem. Interpretes Torturam vocant: ab eaque docent non eſſe incipiendum Bart.in l.1.de quæſt.Spieg.Prat.

Torqveri dicuntur de quibus quæſtio habetur.Paul.li.5.ſentent.tit.6.l.vlt.ff.de decurionibus.

Torqvere ius per tranſlationem pro auertere,aut peruertere. Cic.pro Cæcinna: Iuris retinere ſententiam, & æquitatem plurimum valere oportere,an verbo,ac litera ius omne torquere, vos ſtatuite iudices, vtri æquiores eſſe videantur. Spieg.Prat.

Torrens, fluuius qui non de fonte, neque de viua aqua, ſed à pluuiis,vel de montibus in valles deſcendit: æſtate autē ſiccatur,aquis vero hyemalibus inundatur & currit.Vide l.1.& 2.de Flum.& l.in ſumma.§.pen.de Aqu.plu.arc.Spieg. Torrens,ait Feſtus lib.17.ſignificat fluuium ſubitis imbribus cōcitatum, qui alioquin ſiccitatibus exareſcit. Horatius flumen hibernum vocauit.Prat.

Torrere, iam vſurpatur pro igne vrere. Proculus (ſi vulgati codices carent menda)in l.quidam Iberius, de ſeruit.vrban. præd. De tubulis,inquit,eo amplius hoc iuris eſt: quia per

eos flamma torretur paries, alias inflammaretur, vt apud Haloandrum.Spieg.

Tortor,ex vſu dicitur is,qui torquet in equuleo,magis quam qui extremo ſupplicio afficit, vt tradit Sylu. Hinc tortura, ſupplicium.Spieg.

Ad torturam inferendam quæ exigantur, vide l.3. & ibi Cyn.C.de quæſt.& Hippol.de Marſil.tract.quæſt.

Tortvra poteſt quandoq; fieri in domo, non in iudicio, quãdo tabulę teſtamenti patris eorum filiorum,qui à familia interfectus dicebatur,priuſquam quæſtio de ſeruis haberetur, apertæ & recitatæ ſunt.vt in l.Si ea quæſt.C.de his,quib.vt indi.& ibi not.doct.circa gloſ.2.Old. Vide Parid.Puteum in tract.de tort.Prat.

Tota decem. Iulian.l.ſi tibi.ff.de vſufr. ear.rer. quæ vſu conſum.Fient quidem ait,tria tota decem,ſed mihi quinque numerari debebunt.Spieg.

Tota ſtatua vno ſpiritu continetur, Paul.in fin.§.item quæcunque.l.in rem actio.ff.de rei vend.Spieg.

Tota vita,totum vitę tempus.

Totvm, figurate, pro ſingulis ſuis partibus ponitur, vt, Quo anno:pro,qua anni parte:Quo tempore,id eſt,pro quacunq; temporis parte.Sic & eodem die dicimus,pro eius diei quacunque parte,l.quę de tota.ff.de rei vend.Sp. Adde Forcat. in ſuo cupid.Iuriſperito,n.6.c.9.

Totvm fundum noſtrum recte dicimus, eum eſſe etiam, cuius vſusfructus alienus eſt: quia vſusfructus non dominii pars, ſed ſeruitutis ſit: vt via,& iter. nec falſo dictum eſt,meũ eſſe hoc: & Iulianus ait: & eſt verius quod quintus Mutius ait, partis appellatione rem pro indiuiſo ſignificari, ait Paulus in l.recte dicimus 25.vbi Gœdd.in comm.ff.de verb.ſign.

Totvm integrale,nihil aliud eſt,quam integrum quoddam,ex pluribus inter ſeſe cohærentibus conſtans:quod quidem artificiale dicitur: vt ædificium,nauis,fundus,prædium l.rerũ mixtura.ff.de Vſucapion. Hoc alienari prohibito,& pars alienari prohibita videtur lege dotale. §. prædii. ff.de Fund. dot.Vbi Vlp.ait: Proinde ſiue totum prædium in dotem ſit datum,ſiue pars prædii,alienari non poterit, & hoc iure vtimur.Differt autem ab altero corporum genere, quod in d.l. rerum mixt.Pomponius Naturale nuncupauit, quod ſcilicet vno ſpiritu continetur:vt homo,lapis,lignum.Vide Plutarc. in de Præcept. coniugalib. Claud.in Topic.Legal.& ſupra, Corpora Spieg.Gœdd.d.loc.n.5.& 6.

Totvm in modo,à Logicis ideo nominatur,quia determinatio adiecta dictioni,limitat eam, & facit velut partem.Vnde dictio ſimpliciter ſumpta,ſi referatur ad eandem dictionẽ cum determinatione, tunc quæ ſimplex eſt, dicitur Totũ in modo:quæ determinationem habet,pars in modo. Homo enim, ſi referas ad hominem album, totum eſt, & totum in modo. quandoquidem iſta determinatio(albus) quia adiicitur eidẽ dictioni,partem facit:reiecta à dictione relinquit totum.Atque adeo ſimiles determinationes,eandem dictionem,&eius ſignificatum à ſeipſo diuerſificant: vt vbi non adiicitur,totũ ſit:vbi adiicitur,pars. Vnde dicitur,Totum in modo, & pars in modo:quia modus vtramq; facit paginam. Niſi enim modum adiicias,dictio quæ in toto eſt, pars non efficietur. Eſt autem,Cantiunc.teſte, non infrequens apud ICtos argumẽtationis genus,de toto in modo:tametſi in vulgaris Dd.Cõmentariis de hac re nihil explicatum reperias.Vide eum ſub finem,vbi hunc locum,à toto,tract.Spieg.

Totvm numerale, quod conſtat numeris,ſicut ſunt ſummæ in quantitate diſcreta:qua quærimus,quod res ſint.Spieg.

Totvm numeri dicitur,& partes eius dicimus,quotas,vel latinius,partes vniuerſi.Vt ſi decem conſideres,partes totius ſcilicet decem,ſunt prima,ſecũda,tertia. Totum generis,quod in ſuas ſpecies diuiditur, vt animal in hominem & brutum apud Dialecticos.Brechæus in l.Recte dicimus.ff.de verb.& rer.ſign.

Totvm & omne ſic differunt, quod totum dicimus vnius corporis plenitudinem:omne,de vniuerſis.Prat.

Totvm perfectum dicitur id, quod omnibus partibus ſuis cohæret l.1.ff.de Orig.iur.Spieg.

Τόξευμα apud Græcos quidem proprio nomine vocatur,id quod ab arcu mittitur: apud nos autem cõmuni nomine & telum appellatur,l.ſi caluitur ff.de verb.ſign.Prat.ex Hot.

Τοξικαὶ feneſtræ apud C.Harmenopulum in his quæ ex Iuliano architecto retulit, ſunt obliquæ & anguſtiores feneſtræ, veluti quibus etiam hodie tela emitti ſolent aduerſus hoſtes: ſicq; exponit Symmachus in Ezechielem,vt refert Cuiac.13. obſ.30.qui etiam addit,ſe putare has in conſtitutione Zenonis de ædificiis priuatis & in Nou.165.ſignificari,dum vetat, vicino auferri vſum feneſtræ apertæ,maris proſpiciẽdi cauſſa,etiamſi ea ſit obliqua & coacta. Virgilius, inquit,idem,obliqua luce dicit, & in certas feneſtras lib.3.Æneid. vbi tamen Turneb.aduerſ.lib.4.c.22. inſertas legi mauult, id eſt, quæ ædibus inſertæ, & interpoſitæ erant, vt apud Lucretium.

*Inſerti fundunt radij per opaca domorum.*Prat.

T R

Trabeam & Conſulum fuiſſe,non ſolum conſtat ex Auſonio & Ammiano, quos citat Bayſius lib.1. de re veſtiar.c.11.ſed & ex l.vbi Cuia.C.de conſ.Varia autem trabearum ſunt genera,vt ſcribit Suet. vnum quod diis ſacratur, & eſt totũ purpureum: alterum quod eſt regum, quod etiam purpureum eſt,ſed albo infectum:tertium eſt augurale,purpura & cocco mixtis infectum.

Trabes proprie,Feſtus ait,ſunt duo tigna ædificii gratia ſimul compacta.Nam cum ſimplicia ſunt,non trabes,ſed tigna dicuntur.Paul.l.quod ſi neque.de peric.& comm.rei vend. Videri autem trabes habitas,quas emptor ſignaſſet. Spieg.Pra.

Trabem alienam tollere.l.50.§.vlt.ff.ad l.Aquil.

Tracta vocantur à trahendo & tractando. Tractam dicit fœminino genere Plin.10.ad ſpeciem tractæ ſubigunt vuæ paſſæ ſucco, ex eo placentam vulgo tartam traiecta litera tanquam tractam appellamus.Tracta lanę etiã inuenitur.Igitur in Catone ſcribendum eſt farinæ ſiligineæ l.11. Vnde ſolum facias in tracta farinæ l.4. Eodem modo aliquot interpunctionibus,poſtea eodem capite ſic delinquitur,vbi arebunt, inquit,componito,pariter.ſic enim lego,id eſt,facies vt ante feceras cũ in qualo poneres. tum in ſingula tracta, id eſt, ſingula tracta tractabis, & depſes & finges vt oportet. Itaque mox ſequitur,vbi depoſueris, ſequitur vbi tracta erũt,id eſt, vbi erunt ficta,vt oportet: focum calfacito & teſtum, id eſt, clibanum. Mox præcipit vt e libris duabus farinæ fiat ſolum tenue:ſubſcribit ibi balteum ponito. Balteum autem vocat id quo cingitur placenta & ambitur:Eſt autem ſolum vel ſoli pars. Nam cum fingitur placenta poſitis tractis ita, vt in ſummo cingula ſint ſolum quod imo latum erat, replicatum in metam ſurſum verſus colligitur,vnde ſcribit poſtea, ſolũ contrahito: totaque tracta cingit, & tractarum condimenta complectitur.Hæc annotauit Turneb.aduer.lib.23.c.9.

Tractare pecuniam, pro adminiſtrare etiam vſurpatur.Cic. in Verr.1.Eras tu Quæſtor,pecuniam publicam tractabas.S. Hieron.periculoſam innuit Quæſtoriam functionem:exiſtimans,circa rem piceam aſſiduo verſantem,ab ea vix nõ poſſe non coinquinari. Proinde magna laude vehendi ſunt,qui priuati commodi obliti, publicam pecuniam,bona fide procurant.

Tractare pro excipere & habere.Sic atrociſſime tractare ancillas.l.2.ff.de his qui ſui.

Tractare pro diſcutere, agere,deliberare,ſeu diſſerere. Sic tractare ius l.11.§.vlt.ff.ad l.Iul.de adult.Ad tractandum,id eſt agendum ſeu colloquendum de adulterio. l.9.ff.ad l.Iul. de adult.

Tractatores in l.3.C.de can.larg.tit.l.null.C.de numerar.l. vlt.C.de excu.Nou.28.30.128.129.147.eoſdẽm cenſet Cuiac, quos chartularios, qui ſcilicet tabulas vel chartas fiſcalium debitorum tractant,agunt,adminiſtrant.Teſtatur Briſſ.ſe in lexico B.Germani tractatores inueniſſe verſos ἀρχιομισῶν.

Tractoriæ,diplomata à literas euectionis publicæ præbitioniſque ſignificant, id eſt, quæ dantur miſſis vel euocatis à Principe curſu publico vtentibus, adſcriptis etiam ſtatiuis, id eſt,diuerſoriis & manſionibus,quibus alantur ſumptu publico: nam quos euocabant aut mittebant, eis non tantum equorum publicorum copiam dabant, ſed & viatica. Hinc Rubr.de tractoriis & ſtatiu.lib.12.C. Sic enim eam Rubricã emendandam cenſeo,eodemque collyrio etiam l.2.C.de deſertoribus,lib.12.& l.pen.de curſu pub.eod.lib.medebimur, in quibus Tractatoriæ pro Tractoriis perperam ac mendoſe vulgo legitur.Sed & in l.1.C.de tractor.& ſtat. vbi impreſſi codices Tractatores cum ſtatiuis, rectius & Rubricæ conuenientius ſcriptorum codicum auctoritate freti legimus Tractoriæ cum ſtatiuis. Huius noſtræ ſcripturæ veritatem præter veteres libros,etiam impreſſi B.Auguſtini codices comprobant:in quibus,Epiſt.15.ita ſcriptum eſt,Tractoria ad me denuo Idib.Nouemb. venit. Quæ & mox tractoria epiſtola ibidem appellatur.Et in li.poſt collatio. contra Donatiſt.c. 24. A primatu ſuo per tractoriam ſunt euocati. Formulam tractorię legatorum ex antiquo libro ſcripto ſumptam hanc refert.Briſſ.

Ille Rex omnibus agentibus(locus) Nos in Dei nomine Apoſtolico viro.N.nec non & illuſtri viro. N. partibus illis legationis cauſſa dixerimus. Ideo iubemus,vt locis cõueniẽtibus eiſdẽ à vobis euectio ſimul & humanitas miniſtretur: Hoc eſt veredos ſiue parauerędos tot, panes nitidos tot,vini modios tot,ceruiſiæ modum tantum,lardi libras tot,porcos tot, porcellos tot, veruices tot,agnellos tot, phaſianos tot, pullos tot,oua tot,olei libras tot,gari libras tot, mel tantũ, aceti tantum,piper tot,grani maſtiches tot, dactylas tantas, peſtaſias tantas, amygdala tot,cereos tot,ſalis tot, olera legumen, carra tanta, faculas tot. Itemque victu ad caballos eorum fœni carra tot.Hæc omnia tam eundo quam redeundo eiſdẽ miniſtrari in locis ſolitis & impleri ſine mora procurare.Et ita Tractoriam ſiue tractorias accipi etiam oportet in l.pen.C.de curſ.publ.ang. & parang. l.12. C.Th.de dom.

& proteſt.& in lib.3.Langobardorum tit.6.& ti.1.c.37.& in conſtit.Caroli Magni. Si quis literas noſtras deſpexerit , id eſt,tractoriam,quæ propter miſſos recipiendos dirigitur. Et alio loco : Vt miſſi noſtri accipiant ſecundum quod ſua tractoria continetur.Euſthatius ita definiuit libr.de temporib. Τρακτωρίας ἐλέγοντο οἱ κωλύσεις αἱ περὶ τῶν ὑπάρχων προστάσει ζώων δρομικῶν ζευγνύμεναι. αἳ καὶ καμβίναι ἡ αὐτὴ γλῶσσα καλεῖ ῥωμαϊκῶν τοῦτ᾽ ἔστι συνθήματα.Prat.ex Briſſ.adde Corraſ.1.Miſc.11.n.5.

Tractatvs pro quæſtione & articulo in l.5.in pr.& §.pen.ff. de præſcript. verb. l.vlt. ff. ſi pars hær.pet.l.32.§.offic.ff.de arbit.Sic Tractatu habito in l.9.ff.de gradib.& adfi. Ar in l. 23.ff.pro ſoc.tractatu habito eſt,cõuentione habita.Briſſ.Pr.

Tractatvs dicitur proprie locus communis & longe & late patens, vt ſi quæratur, quæ actio competat ex cauſſa ob rem dati : quæ quidem quæſtio minores amplectitur multas, vel ſi quæratur de facto,aut de æquitate.nam & harum quæſtionum varia,longa,difficilis definitio eſt.Cuia.in 1.tract.ad Africanum,poſt princ.Prat.

Tractatvs apud Dialecticos dicitur quidquid conſtituimus verum eſſe,& falſum reperitur:verbi gratia: Qui quadringẽta habebat, trecenta legauit, deinde fundum tibi dignum C. aureis ſub hac conditione legauit : Si lege Falcidiæ in teſtamento ſuo locus non eſſet : quæritur quid iuris ? dixi hanc quæſtionẽ eſſe,quæ tractatus apud Dialecticos dicitur.Nãq; ſi legatum tibi datum valere dicamus,Legi Falcidiæ locus erit:Ideoq; deficiente conditione nõ debebitur.Rurſus ſi qua conditio deficiat, legatum valiturum non ſit,Falcidiæ locus non erit.Porro ſi locus legi non ſit exiſtẽte conditione, legatum tibi debebitur.Cum autem voluntate teſtatoris eã fuiſſe appareat,vt propter tuum legatum cæterorum legata minui noller,& magis eſt,vt ſtatuere debeamus tui legati conditionem defeciſſe:Aphricanus ad l.Falc.Maſſæus.

Tractvs , pro amplo ſpatio terræ,quã regionem appellamus.

Tractvs temporis l.12.l.43.§.vlt.ff.de procuratorib.l.30.ff.de diuerſ.reg.iur.Tractus pro plaga & regione, l.4. C.de ſumma trinit.l.2.C.de offic.præf.præt.Vall.lib.7.c.1.Mauritaniç & Numidiæ cæterarumq; illius tractus gentium. Front. lib. 1.de Aquæduct. Ea namq; eſt, quam omnes tractus eius per vicem in modulos certos diſpenſatam accipiunt. Briſſ.Prat.

Tradere,non eſt dare proprie,ſed tantum porrigere.Sic tradit deponens,commodans & venditor,qui non eſt mercis ipſius dominus. Sic tradimus miniſtris noſtris pecuniam,vt nobis aliquid emant.§.ſic itaque diſc.Inſt.de Act.Spieg.

Tradere verbum,non ſignificat proprietatem dare,ſed poſſeſſionem transferre l.ſi non trad.ff.de verb.oblig. Ioan.Bello. Etymol.

Tradere proprie de facto intelligitur non de iure.Sic l.ſi rem tradi.ff.de verb.oblig.& l.ſi rem trad..ff.de act.emp.Pro dare tamen nonnunquam vſurpatur,l.1.§.1.Tradere autẽ dicitur quaſi trans dare : & ita in legibus ſcriptum prodidit Feſtus. Tranſq; dato : & Accius apud Nonium veteri lectione: Remiſque nixi properiter nauem in fugam tranſdunt. Prat.

Tradita res videtur , ſi cum apud me eſſet ex aliqua cauſſa, poſt emptionem apud me remanſerit,l.11.§.ſi quis rem.ff.de publ. l.62.ff.de euict.l.9.§.interdum.ff.de acqu.rer.dom.Nõ videtur traditus ſeruus, quem donec pretium ſolueret, à vẽditore emptor conductum rogauit,cum eius poſſeſſio per locationem à vẽditore retineatur,l.16.ff.de peric.& commod. Si quis fundum per Epiſtolam donet ei , qui in eo fundo ſit, ſufficit hoc ad traditam poſſeſſionem. Idem eſt & ſi à fundo abſit,ſi tamen qui donat,ab eo cõducat,vel vſumfr.retineat, vel ſi eius nomine conſtituat, poſſidere, l.77.ff.de rei vindic. l.35.§.Sed ſi quidem.ff.de donat.Briſſ.

Traditæ videntur trabes,quas emptor ſignauerit, l.14.in fin. ff.de peric.& commod.

Tradita quoque videntur vina cum claues cellæ vinariæ emptori adiectæ ſunt.l.1.§.ſi iuſſerim,ff.de acquir.poſſ. vbi etiã adiicitur eas res quæ propter magnitudinem ponderis moueri non poſſunt , pro traditis haberi , ſi in re præſenti contrahere conſenſerint.

Traditio rerum corporalium eſt.Incorporales enim traditionem non recipiunt,l.43.§.1.ff.de acquir.rer.dom. Sed in his vſus iuris pro traditione poſſeſſionis cedit, l.20. ff.de ſeruit. Eoq; modo traditio ſeruitutũ accipienda eſt in l.1.in fi. ff.de ſeruit.ruſt.& traditio vſuſfr.in l.13.§.1.ff.de public.Briſſ.

Traditionis nomine ICti omnes acquiſitionum ſpecies cõplectuntur,vt ſtipulationis verbo obligationes omnes.Ideoque ſæpe ſtipulari & per traditionem accipere coniungunt, cum omnem obligationem & dominii acquiſitionem ſignificare volũt,vt in l.12.§.de illo.ff.de vſufr.l.27.§.1. ff.ad Trebell. l.12. §.1. ff.de capt.& poſtlim. l.14.& 15.§.ſi ſeruus.de caſtr.pec.l.14.ff.de vſu & habit.l.25.§.licet. ff.de liber.cauſ. l.33.& 39.in fi.ff.de acq.rer.dom. l.86. §.cum ſeruus de leg. 1.l.12.ff.de aut.tut. Ex contrario in l.6.ff.de verb.oblig. nec tradere nec promittendo obligari hoc continet, nec alienare,nec ex aliquo contractu obligari.Briſſ.

Traditio Theophilo noſtro eſt tranſlatio ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα μετάθεσις,de manu in manum,ſed de ea traditione videtur tantum intellexiſſe, quæ ex vna tantum parte fit, veluti de manu mea in manum tuam,non de reciproca.Quæ tamen definitio vim traditionis perfecte non explicat. Fieri enim poteſt,vt res cuius tu poſſeſſor non es , de manu tua in manum meam tranſeat , me etiam mox forſitan redditurо eandem ipſam rem,aut derelicturo.nec tamen ſit traditio. Verior vt vult Cuiac.11.obſer.19. hæc definitio eſt : Traditio eſt datio poſſeſſionis,l.3.ff.de act.empt.l.ſi rem tradi,de verb.oblig.vbi eſt πλοκὴ elegans, dum ait,eum qui tradi ſtipulatur,tãtum tradi ſtipulari , id eſt, poſſeſſionem dari,non proprietatem: etſi tradere nonnunquam pro dare vſurpatur:nam in vſu eſt, ſicut ait d.l.in rem,vt intelligatur factum tradendi verbo nõ ius. Porro ſi quis tradendo rem numeret precium ſtatim,vt Charondas & Plato fieri iubent,μηδ᾽ ὅτι ἀναβολή,id eſt,abſque dilatione, vel etiam ſi eadem ratione rerum permutatio ſiat dante & accipiente ſimul vno atq; altero. Hæc eſt Ariſtoteli ὀργεία διὰ τὸ χρήσιμον φιλία ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα, in qua beneficentiæ nulla laus ineſt.Theſſalus:ἐν τῷ πρεσβυτικῷ ὑπέστατο χάριτα χάριτι μετρεῖσθαι, καὶ μὴ οἴονται προϊεμένοις ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα συναλλάξας ἅπαξ ἀπεῖναι.

Traditio,eſt modus res ſingulas iure gentium acquirendi,cũ cauſſa ſubeſt:id eſt titulus.veluti cum venditionis,permutationis,legati,donationisve cauſſa aliquid traditur. l.qua ratione,9.§.3.ff.de acq.rer.dom.olim autem Traditio proprie erat alienatio rerum nec mancipi.vti ſcribit Vlp.c.Inſt.xix. vbi etiam adſcribit.Nec mancipi rerum dominia, ipſa traditione apprehendi:ſcilicet ſi ex iuſta cauſſa tradita ſint nobis. Eſt autem traditio modus acquirendi dominium iure naturali inter cæteros omnes potiſſimus,a deo vt cum iure gentiũ dominium transferri dicitur , id dicatur fieri traditionibus, cæteris nimirum modis per ſynecdochen ſub hoc occultatis, ſicut iure ciuili dominia transferri dicuntur vſucapionibus, l.traditionib.C.de pactis.Vult.ad §.per traditionem,26.nu. 1.Inſt.de diuiſ.rer.

Traditionem corporalium,quaſi traditionem incorporalium eſſe,docet Spec.tit.de empt.& vend.§.1.ſuper verbo,Tradere,& verſ.ſed & ſi plures.Diuiditur in dationem,& traditionem.§.ſic itaque diſcretis Inſt.de action.

Traditionis verbo in l. traditionib. C. de pact.Imp.vtitur improprie:nempe pro datione.Viciſſim,in l.ſi vt certo §.nũc videndum,ſumitur verbum dare,pro tradere.Spieg.

Traditio ex legitima cauſſa, ſeu titulo,producit poſſeſſionẽ, & rurſus poſſeſſio producit vſucapionem, & dominium:quæ ſic cohærent, vt intellectu iuris ſeparari non poſſint, ſi conſtare debeat vſucapio l.traditio in fin.ff.de Acquir.rer.dom. Falſum eſt enim Accurſii commentum, quod verba per hanc non referantur ad poſſeſſionem. Vnde fit,quod alias dicitur titulus poſſeſſionis, alias titulus vſucapionis. Vlpia.in l.1.in pr.Pro ſuo.Ex Old.Spieg.Prat.Adde Fr.Balduin.Catecheſin ſuper Ius Ciuile,c.3.

Traditio alia vera eſt,alia quaſi.Vera conſiſtit in facto: traditio quaſi conſiſtit vt plurimum in patientia, qua nimirũ permittimus aliquid fieri in rebus corporalibus, in quibus res illæ incorporales ſunt conſtitutæ : & hæc patientia ſuccedit in locum facti,quod ita fieri in ſeruitutib.textus ſunt expreſſi in l.omnium.3.ff.de vſufru. l.fin.de ſeruit. l.6.§.1.ſi ſeruit. vindicet.Vult.d.loc.nu.5.

Traditiones humanæ.Vide,Humanæ traditiones.

Traditio nuda dicitur,cuius nulla eſt cauſſa.Spieg.

Tradituiri,vetuſte pro Traditũ iri.Paul.l.47.ff.de rei vind. Non aliter litem æſtimari à iudice,quã ſi cauerit actor quod per ſe non fiat poſſeſſionem eius rei non tradituiri. Iulian.l. 47.§.3.De fid.lib. Quum ſub conditione legato ſeruo libertas datur , non aliter fideicommiſſario tradi debet, quam vt caueatur exiſtente conditione tradituiri.Hot.Prat.

Trado tibi , præſto tibi, & ſimilia verba, propius vero eſt, vt inter Latine loquentes,dominium tranſlatum nõ cenſeatur: quia verba id non inferunt. autor Alciat.citans. l.ſi fundum certum de verb.obl.Spieg.

Tradvcere , & pro infamia afficere , & vt vulgo loquuntur, diffamare,& velut in exemplum proponere deridendum per vicos, & theatra, quod Catamidiare Græce dicitur, autoribus Eraſ.& Bud.Spieg.

Tradvcere vites Iuriſconſ. & agricolationis gnaris eſt, vites in arborem proximam tranſmittere , vt ibi fulciantur & ſuſtentẽtur l.ſi duo.§.item videamus.ff.vti poſſ.ſi actor,inquit, vicini tui ex fundo tuo vites traduxit in ſuas arbores. Traducitur & vitis,cum deprimitur,& porrigitur ad alium locũ vt l.ſi vitem.ff.quod vi aut clam. Traduces enim in vitib.dicuntur,qui aliunde tracti ac propagati ſunt.Adde Brechçum in l.pali,ſub tit.de verb.& rer.ſig.

Τραγήματα Græci, quæ dixerũt,ea veteres noſtri bellaria appellauerũt.Vina quoq; dulciora, eſt inuenire in Comœdiis antiquioribus,hoc nomine appellata,dictaq; eſſe ea Liberi bellaria.vt annotauit Petr.Moſell.in Aul.Gell.lib.13.c.11.

Tragoedi, actores tragœdiæ.Iuſtin.in Nouel.de Conſulib.§. Ac primus

Ac primus quidem, quum ait, vbi & his qui in ſcena riſum concitant locus eſt.& tragœdis pariter ac thymelicis ſaltationib.iuxta Haloand.

Tragoedi ſerui.l.12.ff.de fideicommiſſ.liber.&tragica veſtis tit. de vſufruct.

Tragvla dicitur tanquam trabula,vt tradit Turneb.lib.22.aduerſ.c.13. Erant vero tragulæ duplicis generis: quædam enim tormentis mittebantur,quædam vero manu,vt idem Turn.li. 7.cap.12.tradit. Illæ atrociter ſauciabant,ac plerunque ſcutum aut corpus tranſuerberabant. | Vnde & tragularii dicti,qui eas è tormentis iaciunt: Vide etiam prouerbium,Tragulam iniicere.

Trahere, id eſt,protrahere & differre.Sic trahere executionem ſententiæ.l.tutor.41.in princ.de vſufr. trahendum decretum, id eſt,protrahendum.l.22.ff.ad SC.Trebell.

Trahere reliqua dicitur, qui reliquatus eſt. l.ſeruus.34.§.Imperator,& §.quid ego.ff.de ſtatuliber.

Trahere, id eſt, deducere,ſic traxit nomen, in l.1.§.vlt.ff.de teſtam.milit.Trahere pro rapere,ſic trahi ad pœnam,in l.7.§.1. ff.ad l.Iul.maieſtat.

Trahere pro adducere non trahere damnum, id eſt, euitare,l. 57.& 58.ff.de rei vendicat.

Trahimvr inuiti: Ducimur volentes. vide Bart.in l.1.C.de Agric.& cenſit.lib.11.& ibidem. Trahitur, qui in iure trahitur. Sic in Authent.Ne fil.pro patre.Spieg.

Traiectitia, ait Modeſtinus, ea pecunia eſt,quæ transmare creditoris periculo vehitur:ſiue illa ipſa exportetur,ſiue etiam merces ex ea comparatæ reportentur:modo creditoris periculo vtræque nauigent. Cæterum ſi eodem loco conſumatur, non erit traiectitia l.1.ff.de naut.fœn. Sic in l.3 §.ſi ſeruus.ff.de pec.& in l.1.& l.vlt. C.de naut. fœn.& in l.19.C de vſur.& l.2. §.vlt.ff.quod cert.loco & in l.32.ff.de oblig.& action.Paul.lib. 2.Sentent.tit.14.& Nou.Conſt.110.Appellatur naurica pecunia in l.1.§.vlt.ff.nautæ,caup l.3.ff.de naut.fœn.Prat.Briſſ.

Traiicere armenta l.12.ff.de ſeruit.ruſt.Briſſ.

Traiicere aquæductum l.11.§.1.ff.de Publicia.Briſſ.

Traiici vectores dicuntur, qui in vlteriorem ripam vel litus exponuntur l.3.ff.nautæ,caup.Briſſ.Prat.

Traiici etiam pecunia, quæ transmare exportatur l.39.§.patruus.ff.de adminiſt. tut.leg.9.§.1.ff.ad leg.Iul.pecul.Briſſon. Prateius.

Tranqvillitas ſeculi.l.vlt.C.ne fiſcus. & noſtra tranquillitas,l.1.C.quando libellus.

Transacta finitaq; in SCto Tertylliano ſic accipimus,iudicio terminata,tranſactione compoſita, longiorisque temporis ſilentio finita l.1.§.vlt.ff.ad SCtum Terty.l.229.& 230.vbi Gœd. in comment.ff.de verb.ſign. quæ ipſa inſcriptione ſuadente eo referenda eſt. Paulus vero libro ſingulari de tacitis fideicommiſſis, tranſacta finitaue intelligenda ſcribit nõ ſolum de quibus controuerſia fuit,ſed etiam quę ſine controuerſia ſint poſſeſſa l.219.ff.de verb.ſign.Briſſ.Prat.Hotom. Corraſ.1. Miſcel. 23.num 2.

Transactio, à tranſigendo,hoc eſt, finem imponendo,habet duplicem ſignificationem: Alteram, vt tranſacta dicamus etiam ea,quæ nunquam in controuerſia fuerunt,habent tamen certum finem.Et ſic loquitur lex Tranſacta.ff.de verb.ſign. Altera, vt tranſactionem accipiamus tantum de iis, quæ in controuerſia ſunt, & à lite futura aut pendente, ad certam compoſitionem reducuntur,dando aliquid vel accipiendo. Ita in tit.ff.de tranſactio. accipitur.Old. Adde Conn.latius hæc explicantem lib.5.comment.c.6.n.1.

Transactio an ſit contractus nominatus, vide Corraſ. lib.1. Miſcel.23.n.1.quem refellit Gœd.in comment.ad l.vt ſi cui ex empto.duodecima,in prin.n.6.& ſeqq.ff.de verb.ſign.

Transactio, eſt de re dubia,& lite ancipiti,necdum ad finem ducta non gratuita pactio l.1. de Tranſact. Diuiditur in iuſiurandum,ſententiam & tranſactionem l.1.vbi Gloſſ.& lex 2.de iureiur.Spieg.

Transactio proprie appellatur, quum aliquo dato vel recepto, timore præſentis, vel futuri iudicii, in re dubia conuentum deciſumque eſt l.1.ff.de Tranſact. Generaliter autem accipitur pro quocunque actu,quo concordia inducitur,vel ab obligatione receditur l.1. ff.de Pact. vel ad finem aliquid deducitur. Vnde tranſigere æſtatem Plinius dixit. Sic & tranſigere æuum, tranſigere diem dicimus. Et quo magis latiſſima tentandæ tranſactionis occaſio præberetur controuertentibus,erat olim poſterior Feriarum pars, hoc eſt, poſt diuinum cultum reliqua, ad componendas lites deſtinata. vide l.vlt.Cod. de Fer. & Alciatum in leg. Tranſacta. de verborum ſignificat. Spiegel. Prat. Corraſ.1. Miſcell 23. num.6.& Gœdd dict.loc. & eundem Gœddæum in comment. ad l. vt ſunt iudicio. 230. de verbor.ſignific.

Transactio ſpecialiter conuentionem ſignificat qua à lite iam mota vel mouenda aliquo dato, retento, promiſſo, receditur tot.tit.de Tranſact.Cod.& ff. Et à pacto hoc diſtat, quod qui tranſigit de re dubia, & lite incerta neque finita, non gratuito decedit: qui vero paciſcitur donationis cauſſa,rem certam & indubitatam libertate remittit. vide Harmenop.pag. 96. Vetus Gloſſarium, Tranſactio eſt cum aliquo aut dato aut retento,aut promiſſo,ab actione & controuerſia litigantes recedunt.Briſſon.

Transactores, vel compoſitores controuerſiarum, *gutliche vnterhandler*, nihil arbitrantur: ſed agunt omnia ſcitu partium,& voluntate:tandemque pronunciant,id,quod æquum videtur, vt tractatur in l.1.de Recept.arb.Spieg.

Transactvm autem dicitur ſiue Aquiliana ſtipulatione, ſiue pacto ſit tranſactum l.2.ff.de tranſaction. vtroque enim modo tranſactiones ſiunt l.15.C.eod.tit.Briſſ.Prat.

Transcendere muros.l.vlt.ff.de diuiſ.rer.

Transcribere, ius ſuum in alterum transferre: deriuata locutione ex eo, quod veteres (vt ſcribit Donat.) in foro & de menſæ ſcriptura, magis quam ex arca domoque pecunias numerabant. nam quod argentarius Titio acceptum tulerat, id ſi Titii voluntate Mæuio acceptum ferret, Titiique nomen expungeret, Tranſcribere dicebatur. Procul.leg.12.ff.de præſcript.verb. Conueniſſe inter eos vt eos fundos, ſi ipſe vellet, eodem precio mulier tranſcriberet. Caius in leg.13.ff.ad SC. Vell. Aut ſi hæreditatem emerit,& æs alienum hæreditarium in ſe tranſcribat. Impp.l.iubemus, 14.C.de ſacr.eccleſ.Poſſeſſionem eccleſiaſticam tanquam nullo iure tranſcriptam,in iure ipſius atque dominio permanere. Vlpian.l.41.§.9. de leg.& fid.lib.32. Agri plagam quæ eſt in regione illa Mæuiis tranſcribi volo, precio facto viri boni arbitratu. Sic accipe Tranſcripta prædia, in l.fin.C.de præd.nauic. Ambroſ.lib.6. Epiſt. Denique tranſcriptis in aliorum iura prædiis virum ſequitur. Symmach.lib.2.Epiſt. Cum ad ſoliditatem tranſcriptæ in nouum Dominium poſſeſſionis cuncta ex morte celebrata ſiut. Sic æs alienum in ſe tranſcribere, id eſt transferre,l.13.ad Velleian.Seruius in illud Æneid.7.

Et tua Dardanus tranſcribi ſceptra colonis?

Transcribi, inquit,id eſt tradi. Sermo autem hic tractus eſt de pecunia. nam Scribi eſt dari.Horat.

Scribe decem Nerio,non eſt ſatis,adde cicuta.

Reſcribi,reddi.Horat.

Dictantis quod tu nunquam reſcribere poſſis:

Hotom.Prat.

Vide & Bud.in annot.prior.ad d.l.12.ff.de præſcript.verb.

Transdvci dicitur grex.l 4.§.1.ff.de ſeruit.& tranſduci vites in arbores.l.3 §.item ſi.ff.vti poſſid. & alias tranſducere aquæductum.Tranſductus ad alium vſum,l.6.ff.de leg 3.

Transdvcta linea.l.29.ff.de acquir.rer.dom.

Transenna Nonio Marcello feneſtra eſt, cuius verba quibus tranſennam apud Cicero. & Salluſt. explicat, ſuſcribam, Tranſenna non, vt quidam putant, tranſitus, ſed feneſtra eſt. Cicer. nunc pete à Craſſo, vt illam copiam ornamentorum ſuorum, quam conſtructam vno in loco, quaſi per tranſennam prætereuntes, ſtrictim aſpeximus. Salluſt. hiſtor. lib.1. tranſenna demiſſum victoriæ ſimulachrum, cum machinato ſtrepitu coronam capiti imponebat. A Nonio autem Seruius diſſentit, qui hoc in Salluſt. loco tranſennam extentum funem interpretatur,cum explicat lib.5.Æneid.

------ *& volucrem traiecto in fune columbam.*

Ac veriorem equidem eſſe Seruii ſententiam arbitror. Nam Valerius eadem de re loquens ſcribit, demiſſas eſſe lacunaribus coronas aureas,quod profecto factum eſſe funibus exiſtimandum eſt. Idque adeo magis intelliget, qui totum Salluſtii locum à Macrobio perſcriptum perleget. Sed & Plutarchus nullum nobis relinquit dubitandi locum, qui Salluſtii interpres ſcribit in Sertorio de Metello, καὶ Νίκας τινὰς ὑφ' ὀργάνων ἐπιδρόμων χρύσεα τρόπαια καὶ στεφάνους διαφέρουσας κατῆγον. Nam epidromum funem eſſe conſtat, & in venatione ſic eum appellant, qui eſt ſummus & imus in retibus, quoque intenduntur. Plinius, vt annulum hominis cum epidromis tranſirent. Fauet & Seruii interpretationi Iſidorus, qui tranſennam ſcribit extentum eſſe funem. Nunc quiſpiam putaret, vt in Salluſtio ſic & in Cicer. per tranſennam prætereuntes eos qui machina quadam vt aſſolet in ludis fieri, celerrime tranſeunt per funem tenſum in theatro, id eſt, per funem feruntur, & prætereunt theatri ſpacium. Itaque cum ſcribit Horatius:

Ille per extentum funem mihi poſſe videtur
Ire poeta.

Eſſe poteſt tranſenna, id eſt,extenſus funis,quem veluti perambulet funambulo poeta rerum miraculo perſimilis. Videtur tamen in Ciceronis exemplo eſſe tranſenna tranſitus quaſi tranſienna: tranſitum autem intelligo peruium ſpacium inter conclauia cubicula, aut cœnationes. Si enim per tranſennam prętereiens,in veſtiario per fores eius videres veſtem pulcherrimam conſtructam & compoſitam, non acquieſceres in tam breui aſpectu. ſic vſurpat tranſennam Paulinus, in epiſt. ad Seuer. Hæc,inquit,baſilica,in baſilica memorati confeſſoris, aperitur trinis arcubus, paribus, perlucente tranſenna,

per quam viciſſim ſibi tecta ac ſpacia baſilicæ vtriuſque iunguntur. Iterum: Intra ipſam vero tranſennam, qua breue illud, quod propinquas ſibi baſilicas potius diſcludebat, interuallum continuatur. Eſt etiam tranſenna funis, vt in Salluſtii exemplo. Itaque cum ad illaqueandum aues intendantur funes.

Nunc à tranſenna hic turdus lumbricum petit.

Plautus dixit nam in auium pedicis funiculus eſt: σπαρτίον vocari dicit Pollux eum funiculum: atque adeo pedicam totam Plautus tranſennam vocauit. Eſt vt ait Iſidorus in traiectu fluuiorum, qua pontones ſunt, traiectus funis, quem ait tranſennam vocari, quomodo apud Marcellinum lib. 25. accipi videtur, cum ait, tanquam è tranſenna ſimul emiſſi, ſpe citius ripas occupauere: melius tamen ſit intelligere, velut pedicis & laqueis emiſſos. Nam eis aues liberatæ celerrime auolant & feruntur ocyſſime, Schard. ex Turneb. lib. 5. c. 9.

Transferre in iure aliquando retinet propriam ſignificandi vim, vt ſit ferre aliquid de loco ad locum, vel de perſona ad perſonam: vel de tempore ad tempus. Inde dicimur tranferre domicilium, transferre legatum, hoc eſt, in alterum conferre. ff. de adimendis vel transferend. legat. Transferre alias ſignificat ita transfundere, vt quod prius erat, prorſus perimatur, vt transfundere obligationem, l. 1. in princ. ff. de nouat. Transferri alias dicitur id quoque, quod non omnino recedit à transferente, vt in l. ſi is cuius nomine. ff. de interrogat. leg. 1. §. qui mandatam. & l. ſeq. ff. de offic. eius cui. Prat.

Transferri etiam dicitur condictio in alium Senatum. l. 37. ff. de condict. furt. Transfertur domicilium re & facto. l. 30. ff. ad municip.

Transfiguratum apud Vlp. leg. quid tamen. ff. quib. mod. vſusfruct. Proinde & ornamentum, ait, diſſolutum aut transfiguratum extinguit vſumfructum. Notum transfigurare, eſſe in aliam figuram vertere. Verbum Plinianum, quod & apud Suetonium legitur. Interpres diui Matthæi cap. 17. vſus quoque eſt eo: pro quo Eraſmus maluit Transformatus dicere, nimirum diuum Hieronymum ſecutus, cuius Scholium ſic habet: Quod autem dicit, Transfiguratus eſt ante eos: nemo putet priſtinam eum formam & faciem perdidiſſe, vel amiſiſſe corporis veritatem, & adſumpſiſſe corpus, vel ſpirituale vel aereum: ſed quomodo transformatus ſit, Euangeliſta demonſtrat, dicens: Et reſplenduit facies eius. Spieg.

Transformare Vlp. Sed neque diætas transformare, vel coniungere, eas ve ſeparare ei permittitur l. ſi cuius §. ſed ſi ædium. ff. de vſufruct. Vide Transfiguratum. Spiegel. Et transformare quidem aliud nihil eſt, quam in aliam formam reducere. quod Iuriſconſ. in l. mulieris. ff. de verb. ſign. dixit transfigurare. Sic apud Virgilium 7. Æneid. Alecto.

------*Furalia membra*
Exuit, in vultus ſeſe transformat aniles.

Transfuga non is ſolum accipiendus eſt, qui aut ad hoſtes, aut in bello transfugit, ſed & qui per induciarum tempus aut ad eos quibus cum nulla amicitia eſt, fide ſuſcepta transfugit, maloq; conſilio & proditoris animo patriam relinquit l. 19. §. transfugæ. ff. de captiu. & poſtl. Feſtus lib. 14. Gallum Ælium perfugam, qui & transfuga dicitur, definiſſe ſcribit, qui liber aut ſeruus aut hoſtis ſui voluntate ad hoſtes tranſierit. Sic in l. 14. ff. ex quib. cauſ. maior. & l. 38. §. 1. ff. de pœn. l. 3. in fin. ff. ad l. Corn. de ſicar. Briſſ. Hinc Cuiac. transfugam definit, quod ſit proditor, qui fide mutata ad hoſtes tranſit, leg. transfuga, ff. de capti. & poſtli. qui idem dicitur & perfuga, vt ex Ælio Gallo, Sex. Pompeius refert. Cuia. obſeru. lib. 4. c. 9. & lib. 6. c. 26. Vid. etiam Alex. ab Alex. li. 4. c. 7. & Blondũ li. 7. Romæ triũphãtis.

Transfuga metalli, qui ex metallo refugit in l. 12. §. ſi deportatum. ff. de captiu. & poſtlim. qui alias refuga dicitur. Briſ. Prat.

Transfusionem à Translatione hoc diſtare, gl. in l. 1. ff. de nouatio. putat, vt ſi quid nouatur in eadem perſona, transfuſio ſit: in altera vero translatio vocetur: cum tamen transfundere proprie ſit, ab vno ad alterum transferre. Itaque videntur Iuriſconſulti pro eodem accepiſſe: quod ſatis ſequentia verba, ſi perpendantur, innuere etiam videntur. Oldend. Prat.

Transgredientem, pro prætereuntem, aut præteruehentem, elegantem vſurpat Martian. in l. fin. §. diui. de Publica. Spieg.

Transgredi perſonam. §. plane. Inſt. de iure naturali.

Transigere, proprie actor dicitur, id eſt, ab actione tranſire. Metaphorice tamen ſimplicius accipitur pro decidere: & tranſacta res, quoquo modo finita, *Abkommen, ablenen.* Sicut agere dicitur, qui perit quod ſibi debetur. §. 1. Inſti. de act. Ita Tranſigere, qui præter formulam actionis ſuæ, aliquid accipiendo litem ſopiuit, *Abtadigen.* Quamuis & reus tranſigere, ſed improprie, dicitur per Gloſſ. & Dd. in l. 2. C. de Tranſaction.

Transigere, ait Goth. ad rub. C. de tranſact. eſt cauſſam ſeu litem l. 16. ff. eod. rem, l. 1 ff. eo. controuerſiam, l. 14. ff. eo. Vel futuram. l. 2. C. eod. vel pendentem aut motam, l. vlt. C. eod. dubiam tamen, l. 12. Cod. eod. incertam, nondum finitam, d. l. 1. conſenſu, l. 13. l. 41. C. eod. l. 37. C. eod. l. 65. l. certa conditione, l. 25. C. eod. certa lege, l. 14. ff. eod. id eſt, aliquo dato, l. 65. §. 1. ff. de cond. indeb. retento, l. 37. C. de tranſact. vel accepto l. 24. C. eod. vel promiſſo, l. 2. l. 37. & 38. C. eod. finire, l. 10. 16. & 29. C. eod. l. 1. ff. eod. decidere, l. 8 l. 17. C. eod.

Transigere verbum & generaliter vſurpatur, & ſpecialiter: Generaliter pro quamuis conuentione, vt quocunque modo ad finem perducatur aliquod negocium, tranſigi dicatur: idq; bifariam. primum vbi nulla eſt controuerſia, ſed ſponte negocium aliquod contrahitur. veluti in l. 1. §. 1. ff. de pact. Conuentionis verbum generale eſt ad omnia pertinens, de quibus negocii contrahendi tranſigendiq; cauſſa conſentiunt, &c. Hinc illud Cic. in Orat. pro Cluent. Manilius rem cum Oppianico tranſigit, pecuniam ab eo accipit. Deinde cum orta controuerſia deciditur. vt l. 1. ff. teſtam. quemadm. aper. l. 6. ff. de tranſact. itaque Tranſigere & Decidere Cicero pro eodem vſurpat. veluti Verr. IV. Quod vnquam huiuſmodi monſtrum audiuimus? qui cum reo tranſigat, poſt eum accuſatore decidat? Sic in ea pro Comœdo. Criminatio tua que eſt? Roſcium cum Flauio pro ſocietate decidiſſe. Defenſio mea quæ eſt? Roſcium pro ſua parte cum Flauio tranſegiſſe. Sic iureiurando tranſigi negocium dicitur in l. 2. & l. admonendi, 31. ff. de iureiur. & ſententia tranſigi, l. pœna 13. §. grauior. ff. de his qui not. infam. l. 1. §. ſicut. ff. ad Turpil. l. 5. ff. de decur. l. 15 ff. ad munic. Sic Paulus l. 46. ff. de rei vindic. Tranſegiſſe, inquit, cum eo, & decidiſſe videor, eo precio quod ipſe conſtituit. Hot. Prat.

Transigendi verbum generale eſt, & ad omnes ſpecies pertinet quibus controuerſiæ deciduntur atque finiuntur. Briſſ.

Transigere vero ſpeciatim & peculiariter ſub tit. De tranſact. accipitur, pro de lite iam mota vel mouenda aliquo dato, vel retento, vel promiſſo decidere. leg. tranſactio. C. illo tit. denique in hac ſignificatione tranſigi gratis non poteſt. Prat. Hot.

Transigere & paciſci hoc differunt, quod is qui tranſigit, quaſi de re dubia & lite incerta neque finita tranſigit: qui vero paciſcitur, donationis cauſſa rem certam & indubitatam liberalitate remittit l. 1. ff. de tranſact. Hot. Prat.

Transigere vel paciſci de crimine an liceat, vide Cuia. 6. obſ. 11. Et an tranſigens ſuper crimine pro confeſſo & conuicto habendus ſit, tractat Vult. in comment. Inſtit. de pœn. temer. litigant. in princ. n. 29.

Transigere ab agendi verbo ducitur. quod cum generale ſit, iudiciorum iam pene factum eſt proprium. Hinc actiones forenſes & actum quod iudicatum eſt. Donat. ad Terent. Actum agam, id eſt, nihil agam, quod enim in iure ſemel iudicatum fuerit reſcindi & iterum agi non poteſt. Inde tranſactum quod omnino peractum eſt, & perfectum, & iudicati auctoritatem aſſumit. Connan. lib. 5. c. 6. n. 1. Hot.

Transigi negocia accipimus l. 2. ff. ſi quis cautio. & l. 1. §. 1. ff. de pactis, & velut pacto tranſegiſſe videtur de credito, qui contentus fuit pignora poſſidere l. 15. §. ſi pignora. ff. de re iud. Briſſon. Prat.

Transire actio dicitur. l. 43. ff. ad l. Aquil. Tranſire etiam acceptio à perſona in perſonam dicitur l. 9. §. vlt. ff. de exceptione rei iudic. item tranſire conditio ad emptorem dicitur in l. 54. §. vl. ff. de eui. vt ſcilicet in eius perſona pareri conditioni poſſit.

Transire pro præterire. Sic tranſire dicitur dies. l. 39. ff. de minorib. annus. l. 5. §. 1. C. de temporib. in integr. reſt. & tempus. l. 5. §. quod ſi. ff de præfect. vrbi

Transire ad hæredem. Plinius: Margaritæ gemmæque ad hæreditatem tranſierunt: veſtes prolongant tempus, vnguenta ilico expirant, & ſuis moriuntur horis. Spieg.

Transire legem, pro non curare, & negligere.

Transire vitam, pro viuere, & quod vitam tranſigere etiam dicitur. Seneca: Sẽper vero eſſe felicẽ, & ſine morſu velle tranſigere vitam, ignorare eſt rerum naturæ alteram partem. Spie.

Transitum facere dicunt Imperator. in l. 4. C. ſi quis ignorans rem minor. eſſe.

Transiungi iumenta dicuntur, quæ in quadrigis loco mutantur: & in diuerſam partem, vt à dextra in læuam, aut cõtra iunguntur. Vlp. l. 38. §. 5 ff de ædil. edict. Quæſitum eſt, ſi mula talis ſit, vt tranſiungi non poſſit, an ſana ſit, & ait Pompon. ſanam eſſe. pleraſque denique carrhucarias tales eſſe, vt non poſſint tranſiungi. Idem ait, ſi nata ſit eo ingenio aut corpore, vt alterum iugum non patiatur, ſanam non eſſe. Hot. Prat.

Translatio, Rhetorum vox à ICtis, Marcello, in l. ſicut. §. ſuperuacuum. Quib. mod. pign. Vlp. in l. ſed & ſi vnius. de iniur. & ab Alciato explicatur c. 10. lib. 1. Parerg. Spieg.

Translatio legati eſt, cum teſtator id, quod alicui legarat, aut à perſona in perſonam transfert, aut ab eo qui dare iuſſus eſt, transfert vt alius det: aut cum rem pro re dari iubet, aut quod pure datum eſt, ſub conditione transfert, leg. 5. ff. de admin. & transf leg. De hac translatione agit l. ſi. ff. de his qui pœn. nom. & Inſt. de adempt. legat. Briſſ. Prat.

Translatio litis vel iudicii eſt, cum iudicium ab aliquo ſuſceptum transfertur in alium, l. 25. & 27. ff. de procur. l. 17. §. ſed etſi. ff de iniur. Prat.

Translatitia, inquit Aſconius, veteres dixerunt non noua, nec nuper inuenta, ſed aliunde translata. Prat.

Translatitia edicta dicebantur, quæ ex veteri & recepto iure, eoque

re,eoq; quod antea obtinebat componebantur. Cic.3.in Verr. In re tam vſitata ſatis eſt oſtendere omnes antea ita ius dixiſſe,& hoc vetus edictum translatitiumque eſſe. Idem li.3.epiſt. ad Attic. Alterum caput eſt translatitium, de impunitate, ſi quid contra alias leges eius legis ergo factum ſit. Gell. lib 3.c. penult. Hoc ſignificabat edictum, quo Conſules ſeruandæ conſuetudinis cauſſa translatitio vtuntur. Briſſ.

Translatitie, negligenter,defunctorie: translata locutione ab edictis translatitiis, quæ nullam diligentiam requirebant. Marcianus l.1.§.6.ff.ad SC.Turpill Præuaricatorem eum eſſe oſtendimus, qui colludit cum reo,& translatitie munere accuſandi defungitur. Vlp.l.1.ff.de iur.patr. Patronorum querelas aduerſus libertos Præſides audire, & non translatitie exequi debent. Item Papin.l.55. §.1.ad SC.Trebell. Sed nec illud translatitie omittendum eſt,id eſt, prætereundum eſt. Hoto. Prat.& Goth.ad d.l.1.§.6.ff.ad SCtum Turpill.

Translativa conſtitutio à Quintil.lib.3. dicitur, cum cauſſa ex eo pendet, quod non is agere videtur, quem oportet: aut non cum eo qui cum oportet: aut non apud quos,quo tempore,qua lege,quo crimine, qua pœna oportet: vel etiam translatiua conſtitutio eſt, in qua tum peremptoriæ, tum etiam illatoriæ exceptiones,hodie proponuntur. Quod & ante inceptum iudicium, & aliquando poſt ipſam litis conteſtationem fieri ſolet,& non in perſonalibus actionibus tantum ſed etiam in realib. Brech.in leg.Litis nomen.ff.de verb.& rer.ſign.

Translatum verbum dicitur, cum à propria ſignificatione in aliam conuertitur. Cicero maxime probat translationem verborum:quæ & apud Iuriſconſultos frequens eſt. Vide Alciatum in proœmio Comment.de verb.ſign.Spieg.

Trans mare Reipub. cauſſa abeſſe, apud Vlp.l.verum.§.ex facto.ff.de Minor.Spieg.

Transmigrare ad alia loca.l.1.ff.de decur.

Transmigrare, eſt in longinquioris loci domicilium, habitationemve migrare.Valla.

Transmissa res in l.6.§.1.C.de appellat.& conſult.id eſt,omiſſa.Tranſmiſſa hæreditas in.l.1.C.ſi omiſſa ſit cauſ.teſta. Tranſmiſſum tempus in l.4.C.de acquir.poſſeſſ.

Transmittere hæreditatem,pro transferre,relegare. Obſeruandum tamen, quod hæreditas non adita, regulariter ad alios non tranſmittitur l.quoniam ſororem. C.de Iure delib.l.1. §.in nouiſſimo. C.de caduc. tollend. vide Bald.in l.vnic.C.de iis qui ante apert. tab.Iaſ.in l.ſi infanti.C.de iur.delib.Prat.

Transnominare, nomen commutare,inuertere vel immutare. Nihil autem mali eſt ferendi nominis cauſſa inſtitutum, honeſti hominis nomen aſſumere, Caius in l. facta, §.ſi in danda.ff.ad SCtum Trebellian.Spieg.

Transportari vinum.l.11.§.qui vinum.ff.locati,& tranſportandum vinum vel tignum, & tranſportandam coloniam deducere.l.25.§.qui coloniam.ff.locati.

Transsumere, ex alio ſumere. Vnde quæ ex primis tabulis (vulgus originalia vocat) tranſcripta ſunt, ſolennitate iuris adhibita,dicuntur tranſumpta.Spieg.

Transvehimur ſiue id ratibus in mari, aut curru per terram fiat. Apud ICtum vero in l.2.ff.de in ius voc.cum ait. Sed nec eum, qui equo publico in cauſſa publica trãſuehatur ad tranſuectionem equitum referri debet, à Fabio Maximo inſtitutam.Liu.lib.9.in fi. Ab eodem Fabio inſtitutum dicitur, vt equites Idib. Quint.tranſueherentur,quod iiſdem verbis tradit Val.Max.lib.2.c.de inſtit.antiquis, tum hoc addit: Equeſtris vero ordinis iuuentus omnibus annis bis vrbem ſpectaculo ſui ſub magnis autorib. celebrabat, die Lupercalium & equitum probatione. Equitum probationem eiuſmodi tranſuectionem appellans:à Græcis ὀχεῖσθαι διὰ τῆς ἀγορᾶς explicatur illud tranſuehi:nam ſimilem legem fuiſſe apud Athenienſes teſtis eſt Demoſth.in orat. χρημάτων. Cuiacius autem in illo Vlpian.loco pro in cauſſa publica in capitolium legi vult, vt Plinius:vel in Caſtoris Pollucis,vt Dionyſius,Prat.

Transvectio, πόμπη, à Plutarch.in Pompeio vocatur,qua ad ſedentes in foro cenſores, vnumquemque equitem equum ſuum adduxiſſe ſcribit,& de ſtipendiis legitimis confectis interrogatos, rationem iis reddidiſſe. πομπὴν τῶν ἐχόντων δημόσιον ἵππον vocat Dionyſius. Tranſuectionem hodie monſtram vocamus,cum equites ſolenniter recenſentur.Prat.

Transvectionis autem verbo intelliguntur angariæ, parangariæ,paraueredi.l.12.de excuſ.mu.C.lib.10.Cuiac.ad leg.1.de quib.mu.vel pręſta.C.eo.li.vid.& Corr.1.Miſc.11.n.2.C.eo.li.

Transversales,qui ex tranſuerſo,ſiue à latere coniuncti ſunt: vt fratres,& ſorores,eorumque liberi. Inſt.de gradib.cognat. Spiegel.

Transversarium in l.habitatores.ff.locat.videtur ſumptum, pro aduerſarium.Prat.

Transversus agit, qui vi & impetu quodam ab inſtituto deflectitur.Eraſm.

Trapes, etis, maſc.gen.mola olearia,à τρέπω, voluo ſeu verto. Trapetus idem, ſed antique. Vtraque vox extat apud Catonem de re ruſtic.

Trapetum in l.19.§.illud.ff.loca.mola eſt quæ in altum ſublata deprimebatur,qua oleæ confringebantur:vide Iſid.lib.vlt.Etym.c.14. in Lexico B.Germani Trapetum ἐλαίων μύλος, & ἐλαιοτριβεῖον redditur. Plin.lib.15.c.6.de oleis agens,Poſtea,ait,inuentum, vt lauarentur vtrique feruenti aqua, protinus prælo ſubiicerentur ſolidæ(ita enim amurca exprimitur)mox trapetis fractæ premerentur.Columel lib.12.c.50.Oleo autem conficiendo,inquit,molæ vtiliores ſunt trapetum. Trapeti concinnandi & ædificãdi rationem vide apud Catonem de re ruſt. tit.20.& 22. Prat.Briſſ. In alia tamen ſignificatione accipitur, ſecundum aliquos, apud Paul.in l.de trapetis.ff.de ſupel.l.ſed ibi,iudicio meo,caſtigandum eſt Tapetis,de quib.Martial.Epigr.vlt.Stragula purpureis lucent villoſa tapetis.Cotta.

Trapezitas, id eſt menſarios,gemmarumque, & argenti, & veſtium diſtractores, mercatores.omneſque apothecarios, & quibuſcunque ergaſteriis adhærentes,à dignitatibus,& militia Lex ſubmouet.C.de Cohort.lib.12.

Trapezophora in l.3.ff.de ſupel.leg.Pollux lib.10.onom.c.19. τραπέζαι ἐφ' ᾗ τὰ ἐκπώματα κατέκειντο, i.e.menſam in qua vaſa potoria collocabantur, τραπεζοφόρον recenti ſignificatione dictam ſcribit. Apud Paul.tamen in d.l.3.Trapezophoram intelligere malim columellas ſiue pedes quib.impoſitæ ſuſtinentur menſæ:idq; verbi Etymologię magis conuenit. τράπεζα enim menſa eſt,& φέρω, fero.Prat. vide Alex.Neap.Gen.dic.lib.1.c.19.

Τραυλίζειν, id eſt,balbutire,eſt vitium linguæ,non vocis. Ariſt.in Problem.ſegmento 11.tria genera huiuſmodi vitiorum ponit, Trauloteta,id eſt blæſitatem, cum literam aliquam exprimere non poſſumus:eamque non quamlibet,ſed certam. Pſelloten, id eſt balbutiem, quæ eſt literam elidere vel ſyllabam, id eſt pronunciando eximere & prætermittere. Iſchophoniam,id eſt hæſitantiam: quæ eſt ſyllabam ſyllabæ iungere non poſſe. Hæc tria vitia expreſſit Vlp.de ædil.edict.in l.idem Offilius.§. quæſitum eſt,in quem vide quæ annotauit Budæus.

Trebatius fuit iuriſperitus clarus temporibus Ciceronis: ad quem cum ſcriberet Topica, omnia exempla ex iure Ciuili ſumpſit:vt haberet rationem eius,ad quem ſcribebat.Spieg.

Trebellianica eſt quarta omnium,quæ ex iudicio teſtatoris, quocunque fit,capiuntur.Dd l.in quartam in 4.not.

Trebellianicæ & Falcidiæ appellatio ſæpe vſurpatur promiſcue l.cohæredi.21.§.cum filiæ.ff.de vulg. & pupill.ſubſtit.l. Titia teſtamento 86.ff.ad l.Falcid. & Falcidiæ beneficium.in l.cogi 16. §.idem Mætianus. ff.ad SCtum Trebell. item Falcidiæ legis commodum in l.ita tamen.27.§.Trebell.& in l.ſi legatus.30.ff.ad SCtum Trebell. nihil eſt aliud quam Trebellianica ſiue commodum Senatuſconſulti.Vult.in comm.ad §.reſtituta.3.n.8.Inſt.de fideicommiſſ.hæreditatib.

Trebellianum SCtum Anneo Seneca & Trebellio Maximo, Coſſ. factum de fideicommiſſariis hæreditatib. hoc continebat:vt reſtituta hereditate fideicommiſſario, & in fide commiſſarium actiones hæreditariæ tranſirent. Vlp.in Inſt.tit.22. §.reſtituta.Inſt.de fideic.hered.Sed Iuſtinianus in hoc SCtum etiam Pegaſianum quod de quartæ detractione ſcriptum erat tranſtulit: Hodie igitur ex Trebelliano non tantum tranſire actiones,ſed & quartam detrahi dicimus.Briſſ.

Trebellianus fideicommiſſarius.l.15.§.1.ff.vt legator.id eſt, is cui ex Trebelliano Senatuſconſulto reſtituta eſt hereditas.

Trecentum pro trecentorum.l.89.§.1.ff.de ſolut.

Tremere, proprie corporum ſolidorum eſt: cum propter frequentem commotionem ita concutiuntur, vt ſtare loco neſciant. Hinc fit,vt Tremor pro rigore accipiatur.Auth.Iaſiur. quod præſt.ab his.§.1.Spieg. (mil.annon.lib.12.

Tremis, vti ſemis, apud Imp.Anaſtaſ.in l.videmus. C.de erog.

Tremisses l.pen.in prin.C.de excoctio.& translatio.milit.an. lib.12.l.3.C.de milit.veſt. eod.libr. Aureorum ſiue ſolidorum tertiam partem valentes nummi. Quos poſteriorum Imperatorum tempore ſiliquas octo pependiſſe non dubium eſt, quandoquidem ex eorum conſtitutione duos & ſeptuaginta ſolidos ex libra conflatos conſtat.Briſſ.Prat.

Tremissis genus monetæ erat, quæ conſtabat ex tertia parte ſolidi,vel aurei:de quibus meminit Lampridius in Alex.Tumque primum ſemiſſes, inquit, aureorum formati ſunt,tunc etiam cum ad tertiam partem aurei, vectigal decidiſſet tremiſſes.& paulo poſt: Sed cum non potuiſſet per publicas neceſſitates,conflari eos iuſſit,& tremiſſes tantum,ſolidoſque formari. De tremiſſibus meminit etiam Imperator in l. per hanc diuinam, circa princ. C.de erog.mili.ann.lib.12. qui ſecundum prædicta debet intelligi. & his conuenit vulgata parœmia, Homo treſſis de contemptiſſimis.Cotta.

Trepidatio. Chariſius lib.ſingulari de teſtib. Plurimum, ait, in excutienda veritate, etiam vox ipſa,& cognitionis ſubtilis diligentia adfert. Nam & ex ſermone,& ex eo,qua quis conſtantia, qua trepidatione quid diceret,vel cuius exiſtimationis quiſque in ciuitate ſua eſt; quædam ad illuminandam veritatem,in lucem emergunt.Spieg.

Tres facere collegium exiſtimat Neratius Priſcus, & hoc magis ſequendum eſt.Marcellus de verb.ſign Maff.

Tressis ſunt tres aurei I.Cuiac.lib.obſeruat.7.c.33.Prat.& Gothofr.in not.ad Nou.59.c.5.

Trevga, pro induciis, ſecuritas eſt præſtita perſonis,& reb.ad tempus aliquod,bello nondum finito,vt dicit gloſ.in cap.1.de treug.& pac.Interpretes aiunt,induciæ ſunt ad modicum tempus,treuga in longum extenditur.l.poſtliminium.§.induciæ. ff.de cap. & poſtlim.reuerſ.& not. ff.de pact. Eſt autem treuga barbarum vocabulum,à leguleiis tamen receptum.

Tria ſunt,quæ habemus:libertatem,ciuitatem,familiam. Vide l.vlt.ff.de capit.minur.Spieg.

Triarii milites qui tribus vexillis conſtarent Liuio lib.8.Aug. ad Modeſtinum de excuſ.rur.Prat.

Tribonianvs, natione Pamphilus, Imper.Iuſtiniani Paredrus fuit: quem Magiſtratum Romani Quæſtorem Latini ICtum vocant. vir fuit morib. & artium omnium diſciplina nulli ſecundus. Iuſtum ſectabatur lucrum: ſingulis diebus leges aliquas aut antiquabat,aut condebat,vt ex vſu eſſe videbat. Ingenio ita miti & manſueto fuit, vt nihil à quoquam ingratiis ſit paſſus. Iiſque moribus ac doctrina ſingulari vnicum auaritiæ morbum obſcurabat. Hæc Procop.lib.de bello Perſ.1.Pra.

Tribvarivm à tribu,vt tributarium à tributo.Spieg.

Tribvere, id eſt,dare.ſic tribuere actiones. l.2.§.perueniſſe.ff. de hær.vend.

Tribvi,tum accipiendum eſt,cum ex cauſſa à iudice,quod alias non competeret,conceditur, arg.l.1.§.1. C.de pet.bon.ſubla. Zaſ.in l.ex diuerſo ff.ſoluto matrim.intellect.Spieg.

Tribvles, id eſt, de mea tribu. Tribules meos,tuos,ſuos,noſtros,& veſtros, dicimus,non contribules.vide Sylvium.

Tribvli, vel vt Græce, τρίβολοι machinulæ ſunt ferreæ,doloſæ, trigona,aut tetragona forma,quę in quamcunque partem incubuerint,vnum aut plures aculeos infeſtos protendunt. Plutarch.in Apophtheg. Κατασπεῖραι τριβόλους σιδηροῦς, ὅπως μὴ δυνάμενοι οἱ πολέμιοι προσμάχωνται τοῖς χώμασιν. Id eſt, Spargere tribulos ferreos ne hoſtes aggerib.inſiſtentes pugnam illinc ciere poſſent. Hoc autem verbum perperam legitur in l. quidam Iberius. ff. de ſeru.vrb.præd.pro Tubuli. De tribulis etiam fit mentio apud Veger.& Front. Tribuli in quibuſdam regionib.vt Ferrariæ Venetiiſq; vocitantur beſtiolæ quædam, formam habentes tribulis ferreis ſimilem,quæ colliguntur iuxta ripas fluminum,vel maris,vel in paludib. Tribuli præterea herbæ quædam,inter frugum vitia enumerantur à Verg.Georg.1.Subit aſperrima ſylua,Lappæque,tribulique & à Plin.lib.18.Lolium & tribulum & carduum lappamque non minus quam rubum, inter frugum morbos, quā inter ipſius terrę peſtes numerauerim. Et hoc voluit ſignificare Vlp.in l.ex conducto.§.1.ff.locati.cum refert: damno colono eſſe, ſi herbis ſegetes corruptæ ſint. Tribulis etiam pro vehiculi genere, quo excutiātur in area fruges maturæ, vſi ſunt ſcriptores. Plin.in præallegato lib. 18 dum inquit:Meſſis ipſa alibi tribulis in area,alibi equorum greſſibus exteritur,alibi perticis flagellauit. Verg.Georg.1.

Tribulaque trabeæque, & iniquo pondere raſtri. Cotta.

Tribvnal, quorum apud priſcos Romanos fuerit iudicum, Aſconius docet. Formam eius Vitruu.lib.5.ſcribit. Hoc hodie ordinariis iudicibus tribuunt Interpretes,vt Romanis principibus,hoc eſt Pont Max.&Imperatori,Conſiſtorium.§.illud, Aut.de Appell.& inter quæ temp. Bart.in l.1.C.de Confeſſ.indicat, quæ iudici pro tribunali,& quæ non expedienda ſunt: aperitque quo ſenſu id,quod vulgo receptum eſt,Loco maiori debet iudex ſedere.

Tribvnal, vt Iſid.definit, locus ſublimis & editus in quo conſidentes magiſtratus ius dicunt. l.pen.ff. de iuſtit. & iur. Pro Tribunali enim ſoli magiſtratus ſedebant,Vnde ius dicentem hac periphraſi nonnunquam Iureconſulti demonſtrant, Qui tribunali præeſt, qui pro tribunali cognoſcit, l.1.§.penul.ff.de iudic.l.2.ff.de re iud.Briſſ.Prat.

Tribvnali præerant magiſtratus, curules duntaxat, quibus curulis ſellæ ius erat: veluti Conſules,Prætores, Ædiles: & in prouinciis Præſides ac Proconſules. Minores autem magiſtratus ex ſubſelliis, vt ſcribit Aſconius, ius dicebant, veluti Tribuni, Quæſtores, Triumuiri. Vitruu.lib.5.c.1 de baſilica Iulia loquens. Item tribunal eſt in ea æde hemicycli ſchematis minoris curuatura formatum. eius autem hemicycli in fronte eſt interuallum,pedum 46.introrſus curuatura pedum 15.vti eos qui apud magiſtratus ſtarent,negociantes in baſilica ne impedirent. De tribunali conſulis R.qui Macedonibus terrori erat, Liu.li.45.ſic loquitur. Aſſuetis regio Imperio formam terribilem præbuit tribunal: ſummotor aditus, præco, aſcenſus, inſueta omnia &c. Prat. Pro tribunali, & de plano opponuntur.in l.1.§.abolitio.ff.ad Turpill.

Tribv mouere,erat ex vna tribu in aliam notæ cauſſa transferre,vt patet ex Liuio. Negauit,inquit,Claudius cenſor,ſuffragii lationem iniuſſu populi cenſorem cuiquam homini, nedum vniuerſo ordini adimere poſſe, neque enim ſi tribu mouere poſſet, quod nihil ſit aliud, quam iubere mutare tribum, ideo omnibus quinque & triginta tribubus mouere poſſe. Ex quibus verbis manifeſtum fit,mouere tribu eſſe, ex honeſtiore tribu in minus honeſtam transferre, vt ex ruſtica in vrbanam aut ex ruſtica in ruſticam. Vnde Plinius dixit in vrbanas tribus transferri ignominioſum fuiſſe.Prat.

Tribvni ærarii dicebantur, inquit Varro lib.4.ling.Lat.quibus attributa erat pecunia,vt militi redderent. Et Pedianus Verrina 3. Pecunia attributa eſt, quæ in ſtipendium militum de ærario à tribunis ærariis adnumerari Quæſtori ſolet. Hi magiſtratus quidem non erant: ſed qui procurationem publicam habebant,idcirco in hunc ordinem relati ſunt,eo magis quod Cic.lib.de legib.3. vbi de magiſtratibus ſe leges dare profitetur,hunc quoque aſcribit, & minorem magiſtratum appellare videtur, his verbis: minores magiſtratus periti iuris plures in plera ſunto. Militiæ quibus ius, ſi erunt imperanto. Ærariique tribuni ſunto. Domi publicam pecuniam cuſtodiunto. Quam lectionem manuſcriptorum librorum autoritate confirmari,mihi magnopere placuit. Ordinis autem nomen hoc fuiſſe, magnumque illorum numerum extitiſſe, vel ex eo intelligi poteſt,quod in l.Aurelia latum erat, vt iudicia quæ penes ſolos Senatores erant, cum equitibus & tribunis æraris communicarentur. Quod ſi quis differentiam inter tribunos ærarii & Quæſtores ærarii requirat, hanc me reſpondeo fuiſſe arbitrari, quod Tribuni pecuniam in vrbe ſignatam cuſtodirent: Quæſtores, ex vectigalibus quæſitam. illi tribuebant atque adnumerabant Quæſtoribus in prouincias abeuntibus: hi pecunias ærarii tum acceptas,tum expenſas in tabulas publicas referebant. Hot.Prat.

Tribvnvs Celerum à Romulo primum creatus eſt, vt Liuius lib.1.teſtatur, vbi ſcribit, illum trecentos armatos ad cuſtodiam corporis, quos Celeres appellauit, non in bello ſolum ſed etiam in pace habuiſſe: Feſtus lib.3. Celeres, inquit,antiqui dixerunt,quos nunc equites dicimus,à Celere interfectore Remi, qui initio à Romulo iis propoſitus fuit,qui primitus electi fuerunt ex ſingulis decuriis deni,ideoq; omnino trecenti fuere. Idem etiam Dionyſ.lib.2. ſcribit, & hoc amplius,Celerum alios equites, alios pedites fuiſſe. eorum Tribunos tres ſubiectos centuriones fuiſſe, rurſuſque his alios:omneſq; per vrbem haſtatos Regem comitatos eſſe, eiuſque mandata obiiſſe. In militia vero anteſignanos fuiſſe, primos pugnam iniiſſe,poſtremos diſceſſiſſe: equites quidem in planitie,pedites vero in aſperis & inæqualibus locis pugnaſſe. Paulo aliter tamen Pomponius in l.2.ff.de orig.iur. Regum temporibus,inquit, Tribunum Celerum fuiſſe,conſtat. is autem erat,qui equitibus præerat, & velut ſecundum locum à Regibus obtinebat: quo in numero fuit Iunius Brutus, qui autor fuit Regis eiiciendi. Et paulo poſt ait, Magiſtros equitum ita Dictatorib. eſſe iunctos vt Regibus tribunos Celerum Ouid.lib.Faſtor 4.

Hoc Celer vrget opus quem Romulus ipſe vocarat:
Sintque Celer curæ,dixerat,iſta tuæ.
Neue quis aut muros,aut factam vomere foſſam
Tranſeat,audentem talia dede neci. Prat.

Tribvni militum terni Conſulari poteſtate creati ſunt anno vrbis 310. cum orta inter patres & plebem diſſenſio eſſet, propter C. Canuleii Tribuni pleb. legem, qua de Conſule altero de plebe creando agebatur. Placuit igitur, vt pro Conſulibus Tribuni militum ex patritiis terni totidemque ex plebe crearentur: qui Conſulari ac ſummo Imperio Reipub. ſummam adminiſtrarent. Verum terni tantum,iique patritii creati ſunt: plebs eo contenta fuit. quod ſui ratio in comitiis habita fuiſſet. Liu. libr.4. & Dionyſ.lib.2. Pompon.l.2.§.14. de orig.iur. Deinde cum poſt aliquot annos plebs cum patribus contenderet,& vellet ex ſuo quoque corpore Conſules creare, & patres recuſarent: factum eſt, vt Tribuni militum crearentur partim ex plebe,partim ex patribus,conſulari poteſtate,hique conſtituti ſint vario numero: interdum enim viginti fuerunt, interdum plures,nonnunquam pauciores.Prat.

Tribvni militum in legionibus, inquit Varro, quod terni ex tribus tribubus, Ramnium,Lucerum,Tatienſium,olim ad exercitū mittebantur. Pedianus autem Verrin.2. Tribunorum, inquit, militarium duo ſunt genera: primum eorum qui Rufuli dicuntur: hi in exercitu creari ſolent: alii ſunt Comitiati, qui Romæ Comitiis deſignantur. Zonaras autem lib.2.ſcribit eos ſic appellatos, qui imperium in mille viros obtinerent. Cic.lib.de legib.munus eorum his complectitur verbis: Militiæ quibus iuſſi erunt,imperanto. Polyb.in 6.de Rep. Deſignatis conſulibus poſtea tribunos militum creant, & quatuordecim quidem ex iis faciunt Tribunos,qui habent annua quinque ſtipendia.his deinde adiiciunt decem, quos creant ex iis, qui ſupra quinque vſque ad decem habent annua ſtipendia. Equites quidem qui decem omnino habent ſtipendia,pedites autem,qui ſex, & eo amplius habent annua ſtipendia. Liu.lib. 7. Et cum eo anno primum placuiſſet Tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri (nam & antea ſicut nunc,quos Rufulos vocant, Imperatores ipſi faciebant) ſecundum in ſex locis tenuit. Idem lib.9. Et duo imperia eo anno dari cœpta per populum, vtraq; ad rem militarem pertinentia: vnum,vt Tribuni militum ſeni deni in quatuor legiones à populo crearentur: quæ ante

quæ ante perquam paucis ſuffragio populi relictis locis Dictatorum & Conſulum ferme fuerant beneficia. Tulerunt eam rogationem Tribuni plebis L.Attilius C.Martius. Idem lib.42. In Tribunis militum nouatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod Conſules ex SCto ad populum tulerunt, ne Tribuni militum eo anno ſuffragiis crearentur. Sed conſulum Prætorumque in iis faciendis iudicium arbitriumque eſſet. Hinc illud apud Sueton. in Cæſare: Tribunus militum cui primum Romam reuerſo per ſuffragia populi honor obtigit autores reſtituendæ tribunitiæ poteſtatis enixiſſime iuuit. Idem apud Plutarchum in Catone Vticenſi: In petitione Tribunatus militaris legem quæ candidato nomenclatores adeſſe vetabat, ſolus Cato ſeruauit, per ſe ipſum appellans populum. Plin. autem lib.31.cap.7.& lib.34.cap.3.ſcribit, eorum ſtipendiũ, Salarium dictum fuiſſe, à ſalis nomine, quod honoribus, inquit, militięq; interponitur, ſalariis inde dictis, magna apud antiquos autoritate, ſicut apparet ex nomine Salarię viæ: quoniam illa ſal in Sabinos portari conſueuerat. Macer in leg. officium 12. ff. de re Milit. Officium Tribunorum eſt, vel eorũ qui exercitui præſunt, milites in caſtris continere, ad exercitationẽ producere, claues portarum ſuſcipere, vigilias interdũ circumire, frumentationibus commilitonũ intereſſe, frumentũ probare, menſorum fraudem coercere, delicta ſecundũ ſuæ autoritates modum caſtigare, principiis frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere. Pra.

TRIBVNI militaris fit mentio, in leg. 12. §. fin. ff. de re milit. l. 11. 13. cod. tit. libro 12. C. l. vnic. C. de ſalgamo. libro 12. l. 1. C. de commeat. eodem libr. Tribuni prætoriani, in l. vlt Cod. de numerat. lib. 12. l. 4. C. de appar. magiſt. mil. Briſſ.

TRIBVNI plebis primum ita creati ſunt: anno 260. cum plebs ex vrbe ad Æquorum bellum educta, propter nobilium fœneratorum impotentiam, Conſulibus relictis, trans Anienem amnem collem occupauit, neque eo anno in vrbem reuocari potuit, vſque dum Senatus ei per decem legatos promiſit, ius ipſi fore, magiſtratum e ſuo corpore contra Patritiorum potentiam creare. Primum autem duo vel, vt tradunt alii, quinque creati ſunt: ſed anno 296. Horatio, Minutio, Coſſ. decem effecti. Liuius lib.3. & Dionyſius lib.6. & 10. In eandem ſententiam Pompon. in l. 2. §. 2. de orig. iur. Iiſdem temporibus, inquit, cum plebs à patribus ſeceſſiſſet, anno fere decimo ſeptimo poſt reges exactos, tribunos ſibi in monte ſacro creauit, qui eſſent plebeii magiſtratus. Dicti tribuni quod olim in tres partes populus diuiſus erat, & ex ſingulis ſinguli creabantur: vel quia tribuum ſuffragio creabantur. Sic Varro lib. de lingua Latin. 4. Tribuni plebeii, qui ex Tribunis militum primum Tribuni plebeii facti, qui plebem defenderent, in ſeceſſione Cruſtemerina. Cicero libro de legib. 3. poteſtatem eorum his declarat verbis. Plebs quos pro ſe contra vim auxilii ergo decem creaſſit, Tribuni eius ſunto. quodque ii prohibeſſint, quodque plebem rogaſſint, ratum eſto: ſanctique ſunto: neve plebem orbam Tribunis relinquunto. Erat enim hic magiſtratus ſacroſanctus. Liuius lib.3. ipſis quoque Tribunis, vt ſacroſancti viderentur, cuius rei proprie iam memoria aboleuerat, relatis quibuſdam ex magno interuallo ceremoniis, renouarunt. & tum religione inuiolatos eos, tum legem etiam fecerunt ſanciendo, vt qui Tribunis plebis, Ædilibus, iudicibus, Decemuiris nocuiſſet, eius caput Ioui ſacrum eſſet, familia ad ædem Cereris, liberi, liberæque venum irent. Idemque tradit Dionyſius lib.6. Ii viatorem quidem & prehenſionem habebant, vocationem vero nequaquam: nam (vt ait Gellius) antiquitus creati videntur, non iuri dicundo, nec cauſis, querelisque de abſentibus noſcendis, ſeu interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent, vt iniuria quæ coram fieret, arceretur. ac propter ea ius ad ſe vocandi ademptum: quoniam vt vim fieri vetarent, aſſiduitate eorum, & pręſentium oculis opus erat. hæc Gelli. li. 13. c. 13. Scribit etiam in hanc ſententiam libri 15. cap. 27. his verbis. Tribuni neque aduocant patritios, neque ad eos referre de re vlla poſſunt Ita ne leges quidem proprie, ſed plebiſcita appellantur, quæ Tribunis plebis ferrent accepta: Plutarchus autem in Catone Vtic. Ius, inquit, tribunitiæ poteſtatis magis ad impediendum quam ad agendum: quippe cæteris omnibus collegis volentibus, vnus, qui nolit & intercedat, plus poteſt. Idem in problemat. Cur Tribunus plebis purpura non vtitur, cum cæteri magiſtratus vtantur? an quod magiſtratus non eſt? nam nec in ſella ius dicunt, nec ineunte anno item vt reliqui, magiſtratum ineunt, nec Dictatore creato ſe abdicant: imo quaſi magiſtratus non ſint, delato ad Dictatorem imperio ſuam ipſi poteſtatem retinent. Cuius rei teſtimonium apud Liu. lib.7. videmus de tribunis plebis, qui L. Manlium Dictatorem magiſtratu abire coegerunt. Idem etiam lib. 6. intercedendi formulam, & ſolenne verbum fuiſſe hoc VETO ſignificat his verbis: Faxo, ne iuuet vox iſta VETO, qua nunc continentes collegas noſtros tam læti auditis. Reperio etiam apud eundem lib.4. Conſules à Tribunis plebis duci in vincula potuiſſe & libro nono, Cenſorem Appium à P. Sempronio Tribuno pleb. prehendi, & in vincula duci iuſſum eſſe, & lib. 5. Tribunos plebis minitari ſe iuſſuros eſſe in vincula Tribunos militum duci. Apud Dionem autem libro 37. Metellum Conſulem à L. Flauio Tribuno pleb. in carcerem ductum eſſe. Plutarchus in Problem. autor eſt, moribus Romanorum conſtitutum eſſe, vt domus Tribunorum noctu ne clauderetur (quod & Macrobius Saturn. 1. confirmat) ſed interdiu noctuque indigenti cuique eorum auxilio paterent, quaſi portus quidam, & præſidium periclitantium. Maiores enim communem Tribunum eſſe voluerunt, & tanquam aram omnibus acceſſibilem. proinde honore quidem Sacroſanctos eos eſſe voluerunt, nec ſine inexpiabili ſcelere violabiles. Idem in vita Catonis Vticenſis tradit, Tribunos plebis in baſilica Porcia χρηματίζειν εἰωθότας. quod ego non ius dicere, ſed conuentum agere & pro collegio decreta ſua interponere interpretandum puto. Prat. ex Hotom.

TRIBVNI ſcholarum ſub rub. C. de comit. & tribu. ſchol. dicuntur, qui ſolis agentium in rebus, hoc eſt, ordinibus eorum, qui Remp. adminiſtrabant, præfecti erant Hi comitum honore & nomine dignabantur, Imperatoris epulis adhibebantur, & adorandæ ipſius purpuræ ius habebant, l. 1. C. Quam porro altus honoris gradus hic eſſet, licebit ex his Hieronymi verbis cognoſcere, qui aduerſus Iohannem Hieroſolymitanum ad Pammachium ſcribens; Finge, inquit, aliquem tribunitiæ poteſtatis ſuo vitio regradatum, per ſingula militiæ equeſtris officia ad tyronis vocabulum deuolutum, nunquid ex tribuno ſtatim fiet tyro? non: ſed ante primicerius, deinceps ſenator, ducenarius, biarchus, circitor, eques, deinde tyro, & quanquam tribunus quondam, miles gregarius ſit, tamen ex tribuno non tyro, ſed primicerius factus eſt. Prat.

TRIBVNI vigilum, in l. pen. C. de apparitor. magiſt. mil. lib. 12.

TRIBVNI voluptatum, apud Caſſiod. in lib. Variar.

TRIBVNO & ſacroſancto reſiſtere fas non erat. Exemplum apud Plin. lib.7. c.44. Et aduerſus vim tribunitiam ſola collegarum interceſſio remedio erat.

TRIBVS à tributo dictum Liu. lib. 1. non ſine cauſſa adiicit Nam Varronis ſententia, verbum tribus, à tribus eſt nominatum, quod ager Romanus in tres partes diuiſus eſſet, Tatienſes, Rhamnenſes, Lucerenſes, quam etiam Plutarchus & Dionyſius ſecuti ſunt, tribum à numero dictam putantes, ſicut ab Athenienſibus τριττὺς eſt appellata ἀπὸ τῶν τριῶν i.e, à tribus, eamque veriorem exiſtimat Petron lib. 2. de magiſt. Rom. Vt vero Liuius in hoc à Varrone diſſentit, ſic nec quos Varro tribus vocat, eodem nomine appellat Liuius, ſed centurias, eaſque equitum. Tribus vero à centuriis differre, Liuii locus ſupra citatus, luculenter teſtatur, dum primum duplicatum fuiſſe numerum tribuum, quas tempore ſuo 35. fuiſſe ſcribit. Quod ſi duplicatæ fuerunt, vt ipſe vult, & curiæ eædem ſunt, quæ tribus: certe cum dicat curias a Romulo 30. fuiſſe, non ſolum eſſent quinque & triginta tribus, ſed ſexaginta duplicatæ. Deinde tribus a tributo appellatas confirmat, cuius conferendi Seruius rationem inierit. Quod ſi quatuor tantum erant tribus à Seruio inſtitutæ, Curiæ autem triginta, quas Romulus, vt vult, inſtituerit, certe aliud tribuum, aliud curiarum nomine intelligi conuenit. Liuio ſuffragatur Dionyſ. Halicarnaſ. lib. 2. antiq. Rom. & Plutarch. in vita Romul.

TRIBVS aliquando pro familia accipitur, quemadmodum familia in ſacris literis συμμιγῶς, καὶ διαφόρως pro tribu, gente, & ſtirpe accipi ſolet ab interpretibus: quod apud Græcos nomen πατριὰς idem ſit quod φυλή. Brech. in l. pronunciatio §. familiæ appellatio de verb. ſign.

TRIBVS apud Romanos tres à Romulo inſtitutæ ſucceſſu temporis, & increſcente ciuium numero ad numerum 35. perductæ ſunt, in quas ciues Romani erant diuiſi: quarum nomina iam aſcribemus: & ſcriptores aliquot, qui harum meminerunt, ex Manutio apponemus, vt quicquid de his in authoribus reperitur, facilius intelligi poſſit, ac certior vnicuique harum cognitio ſit.

ÆMILIA. Cic. ad Att. lib. 2. Liu. lib. 38. antiquæ inſcription.

ANIENSIS. Cic. pro Plancio, Liu. lib. 10. antiquæ inſcriptiones.

ARNIENSIS. Cic. in Agrar. 2. in Rullum, Liu. lib 6. & 29. vbi corrupte legi putamus Narnienſis. Nam lapis antiquus quem Vulſiniis in templi parietibus. vide Prateius, expreſſam Arnienſis mentionem continet.

CLAVDIA. Liu. lib. 2. Virg. lib. 7. Dionyſius Halicarn. lib. 5. antiquæ inſcriptiones. (ptiones.

CLVSTVMINA. Cicero pro Plancio, pro Balbo, antiquæ inſcri-

COLLINA. Varro lib. 4. de ling. Lat. Plin. lib. 18. c. 3. Feſtus antiquæ inſcriptiones.

CORNELIA. Liu. lib. 38. antiquæ inſcriptiones.

ESQVILINA. Varro lib. 4. de ling. Lat. Plin. lib. 18. c. 3. Feſt. antiquæ inſcript. Eſt in ædibus Gentilis Delphinii Romani fragmentum antiqui lapidis cum hac tribu. (ptiones.

FABIA. Horatius epiſt. 6. lib. 1. Sueto. in Auguſt. antiquæ inſcri-

FALERINA. Liuius lib. 9 Neapoli, vt refert Prat antiquus lapis eſt ita inſcriptus: C. Piſtorio C. F. FAL. FIRMO ÆDIL. II. VIR.

CVRATORI. OPER. PVBLICOR. item Ioſephus. ἐν τῷ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ κεφαλῆ ιξ.

GALERIA. Liu.lib.27.Plin.lib.7.cap.49. etſi pro Galeria legitur Galerius. ſed corrigendus locus eſt ex antiquo libro Franciſci Aſulani, & antiquæ inſcriptiones.

HORATIA. Scriptum in libris de hac tribu nihil eſt: in lapidibus tamen nouies nominatur: deductam ſatis conſtat à veteri familia patricia, vt alias non paucas.

LEMONIA. Cic.pro Planc.Phil.9. Feſtus, antiquæ inſcript.

MÆCIA. hanc in lapidib.duob.inuenit. Prat. C.OCTAVIO.C.F. MÆC.VERO. C. HERBRACIO. MÆC. ROMANO. eius meminit Tull.lib.4. ad Attic.epiſt.14.Liu.lib.8.& 29. Valer.Max.lib.2. c.4.& Feſtus.

MENTINA. Cic.lib.13.epiſt.fam Ioſephus ἐν τῷ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ. κεφαλῆ ιζ. cum quib.lapides tres conſentiunt. C.VALERIO, C.F.MEN.DOLVTIO.MARCIANO AMVNIO. A.F. MEN. EVARISTO. C.CATIO. C.F. MEN.BALBO. C.CATIVS. C.F.MEN. Gallus; & epiſt.9.li.13.Cic.epiſt.fam.puto tamen hanc tribum fuiſſe Meneniam potius quam Mentinam, & corruptum eſſe Ioſephi locum, deducetur enim ab antiqua familia, patricia, vt aliæ octo Æmilia, Claudia, Cornelia, Fabia, Horatia, Papiria, Sergia, Veturia. nam Publilia nomen accepit à plebeia gente.

OVFENTINA Liu.lib.9.Feſtus.antiquæ inſcript.

PALATINA. Cic.in Verrem.Pedianus, Varro lib.4.de ling.Latin. Plin.lib,18.c.3.Liu.lib.20.Feſtus antiquæ inſcriptiones.

PAPIRIA. Liuius lib.8. Feſtus, antiquæ inſcript.

POPLILIA, quæ deinde Publilia ſcripta eſt, ſicuti, ex Poblius Publius factus eſt, repetitur in lapidibus & PVB.& PVBL. & PVBLIL.& POB. Liu.lib.7.antiquæ inſcript.Puto hanc eſſe quam Feſtus Popilliam nominat. de qua Valer.lib.9.c.10.& antiquæ inſcriptiones.

POLLIA Lib.lib.29.Valer.Max.lib.2.c.4.& lib.9.cap.10.antiquę inſcriptiones. (ſcriptiones.

POMPTINA. Cicer.ad Attic.lib.4. Liu.lib.7. Feſtus antiquæ in-

PVPINIA. Cic. ad Quint.fratr.lib.3.Liu.lib.26. Feſtus, duo antiquorum lapidum exempla extant, alterum Capuæ, D.VIBI.DI. D.F.PVB.NIGRI. alterum Patauii CLEVSIO. C.F. PVB.

QVIRINA. Cic.pro Quint.Aſcon.Feſt.antiq.inſcript.

ROMILIA. Cic.in Verrem, idemque in Agrar.1.Aſcon.Varro lib. 4.de ling. Latin. Feſtus, Seruius in comm.3. Æneid.antiquæ inſcriptiones.eſt etiam Ferrariæ ſemifractus lapis, intimis ſummi templi Parietibus inſtratus, in quo ita ſcriptum vidit Prat. ICTIO T.F.ROM.

SABATINA. Liu.lib.6.Feſtus. lapis antiquus Romæ in ædibus Cardinalis Carpenſis, CN. CORNELIO. CN. F.SAB. MVSÆO. MANCIPI. VIÆ. APPIÆ.

SCAPTIA Liu.lib.8. Sueton.in Auguſto, Feſtus, lapidis antiqui exemplum Romæ extat in regione Pantheonis: C.AVRELIVS. C.F.SCA. SEVERVS & item aliud. C. CRANTANIVS SCAPTIA. MACER.

SERGIA. Aſconius, antiq.inſcript.

STELLATINA. Liu.lib.6.antiqnæ inſcript.

SVBVRANA. Varro lib.4. de lingu.Latin. Cicero etiam Agrar.2. quo in loco videtur corrupte legi ab Ocriculana: cum in libris quinque antiquis legatur ab vſura. nam inde mihi orta coniectura eſt legi poſſe, A ſuburbana mutatione fere nulla.Plinius lib.18.c.3.Feſtus antiquæ inſcript.& alibi.

TERENTINA. Cic.pro Planc.Liu.lib.10.antiquæ inſcriptiones.

TROMENTINA, Feſtus. Liuius etiam lib.6.ſcripſit, Tromentina vt opinor, non, vt impreſſum eſt, Promentina, antiquæ inſcriptiones.

VEIENTINA Pro Plancio.

VELINA. Cic.ad Atticum lib.4.& in Bruto, Horat.epiſt.6.lib.1. Perſius, antiquæ inſcriptiones.

VETVRIA hoc lapide notata C. CASSIVS C.F.VET. & hoc SEX APVSIVS. SEX. F. VER. & hoc SEX. CALPVRNIVS SEX. F. VETVRIA.

VOLTINIA. Cicer.pro Plancio, antiquæ inſcriptiones & in antiquo lapide, qui eſt Veneris in turri S.Vitalis CN. NVMERIVS CN. F. VOL.FRONTO.

Ex hoc numero quatuor tantum vrbanæ fuerunt, Palatina, Eſquilina, Collina, Suburana, in quas, vt inquit Plin.transferri ignominiæ eſſet, dictæ à partibus vrbis, in quibus habitabant. Reliquæ omnes ruſticæ, laudatiſſimæ, eorum, qui rura haberent: quæ propriæ ingenuorum erant, cum vrbanæ libertiuorum eſſent: vt in Aſconio, & in epitome Liuiana lib.20. Aſconium autem vbi illud in Verrem exponit quinque & triginta tribus, cur de nominibus Sabinarum plures tribus eſſe factas dixerit, mirari non ſatis poſſum, cum à Sabinis non tribus ſed curiæ nomina acceperint, vt inquit Liu.lib.1. & Feſtus Hæc ex Prateio.

TRIBVS emi & comparari dicitur, l.35.de leg.ſicut militia. Id autem fiebat, cum quis in tribum vel militiam aliquo dato cooptabatur, l.11.& fin.C.de prox.ſacr.ſcrin.& conſt.Nou.57. & 97.vide Alciat.lib.1.parerg.c.16.

TRIBVTARIVM, quod ſoluendo tributo obnoxium eſt. Iuſtin. de rer.diui.§.per traditionem. Itaque ſtipendiaria quoque, & tributaria prædia eodem modo alienantur.Spieg.

TRIBVTARII ſerui ideo ſic dicuntur, quod tributum domino pendunt. Cenſus etiam iſte qui quotannis ab eis ſoluitur tributarium emolumentum vocatur à Val. Imp. vt annotauit Conn.lib.2.c.10.u.3.

TRIBVTORVM dominus vocaturis, qui tributis exigendis præerat.Connan.lib.7.c.12.n.8.

TRIBVTVM idem quod ſtipendium appellari, Pomponius ait: & ſane appellatur à contributione tributum: vel ex eo, quod militibus tribuatur. Hæc Vlp.de verb.ſig.Maff. Hodie tamen vt tradit Cuia.7.obſ.3.nulla tributi & ſtipendii differentia eſt.

TRIBVTVM initio pecunia ea, quæ populo imperabatur appellata eſt, ſiue quod tributum à ſingulis proportione cenſus exigeretur, vt Varro lib.4.de ling.Lat. ſcribit, ſiue ab intributione, aut militibus tribueretur, vt Vlp.in l.27. in fin. & Feſt.lib. 17.probant.Briſſ.

TRIBVTVM in exercitoria actione intelligitur id, quod inter creditores ſerui negotiantis & dominum cui idem ſeruus debet, tribuitur, hoc eſt, diſtribuitur pro rata eius, quod cuique debetur. In tributum igitur vocari, aliud hic eſt nihil quam ad virilem partem admitti. Quod vt plenius intelligi poſſit, per exemplum, cuius maximam in docendo vim eſſe, apud Platonem teſtatur Socrates in lib.de regno, col.9.circa fi.arduumq; eſſe abſque exemplis res magnas lucide oſtendere, indicabimus. Filiusfam.in merce peculiari ſciente patienteque patre negociatui, cui ego ad certum contracta conuentione, magnam mercium quantitatem vendidi. Is & cum aliis in merce peculiari eadem ratione contractum iniit. Conuenio patrem, ſummam filio creditam exigo. Sane quamuis regulariter in peculio receptum ſit, vt parentes quod ſibi debetur, in primis deducere poſſint l.depoſiti. infra de pec. l.ſi cum dotem.§.vlt. inf.ſolu.matr. hoc tamen caſu communis regula locum non habet. In ſolidum igitur in medium delato & exhibito creditoribus peculio: nihil deducet pater, quo ſciente patienteq; contractum eſt: ſed diuiſo inter omnes creditores quoad virilem portionem, i.pro rata eius, quod ei à filio debetur, admittendus erit. Quæ hic in filio dicta ſunt, eadem in ſeruo locum habent.Peckius comment.l.1.§.ſi is.n.7.ff.de exercit.act.

TRIBVTVM quid ſit, & quomodo à ſtipendio differat, vide God. ad l.27.n.15.de verb.ſign.

TRIBVTA quædam erant perſonarum ſiue capitis: quædam vero pro prædiis, aut mouentibus reddebantur, l.3.ff.de cenſib.l. 42.ff.de pact.l.32.in fin.ff.de vſufruct l.14.§.Idem Iul.ff.de act. empt. Vnde tributoria cauſſa.l.46.§.vt debitoribus, ff.de iur. fiſc.Briſſ.Hinc

TRIBVTA in corporibus conſiſtunt. veluti aur.arg. ære, equis, veſtib. & quæ intributiones & contributiones dicuntur. Annonæ vero in ſpecieb. veluti frumento, vino, oleo, pane, carne, ſale. Sunt autem duplicia tributa, ſoli & capitis, l.vlt.ff.de cenſib. Capitis ſunt qui ſtipendia vocent. Tertull.in Apolog. Si agri tributo onuſti viliores, hominum capita ſtipendio cenſa ignobiliore. Conferunt autem & annonam & tributa poſſeſſores, i. domini prædiorum prouincialium quotannis, vel ipſi prædiorum conductores; l.ſine hærede, §.Lucius.ff.de admin. tut. cauſſam tuendi exercitus l.2.de exact.trib. Cod.lib. 10.C.ad rub.tit.de annonis & tributis, C.d.lib.10.

TRIBVTA, poſtquam Auguſtus cum populo prouincias partitus eſt, appellari cœpta ſunt, quæ bello victæ prouinciæ populo quotannis pendebant: quæ vero Cæſaris prouinciæ ad belli ſubſidia inferebant, ſtipendia ſunt vocata. Ea cauſſa eſt, cur tributa à ſtipendiis, tributariaque prædia à ſtipendiariis ſeparentur; l.3.ff.de impenſ.in reb.dotal.fact. l.46.§.qui compenſationem.ff.de iur.fiſc.§.per traditionem vbi Theophil.Iuſtit. de rer.diuiſ.Briſſ.Prat.

TRIBVTORIA actio eſt actio perſonalis prætoria, data ex contractu ſerui vel filiifamilias aduerſus dominum vel patrem de mercede peculiari in qua ſeruus vel filiusfamilias ſciente & patiente domino vel patre negotiatus eſt, pro rata debiti inter dominum patremve & creditores æque diuidenda. Vnde etiam tributoria dicta eſt quaſi diſtributoria. Hic enim huius actionis eſt ſcopus, vt diuiſio à patre dominove inique facta emendetur. Nam hęc actio pręſupponit diuiſionem factam, & cum diuiſio illa ſit iniqua actor ad æqualitatem Geometricam eam reduci cupit, vt probatur ex §.introduxit.2. Inſtit.quod cum eo contráct.eſt.& l.ſin.ff.de tribut.act Datur autem hæc actio tantum ex contractu filiorumfamilias, & ſeruorum noſtrorum, vel proprietate, vel vſu, vel fructu: quin etiam hominum liberorum & ſeruorum alienorum, ſi bona fide nobis ſeruiant, ex contractu de merce peculiari celebrato, ſciente vel patiente domino, patreve. Et de merce omni, ſi omnis mercis intuitu contractus celebratus ſit, vel tantum parte eius, quatenus negotiatus fuerit, leg. aliquando. ff.quod cum eo qui in alien. §.is quoque Inſtit eod. titul. Non datur hæc actio in ſolidum, ſed quantum rationibus peculii ſubductis

cuique creditori pro portione rata debitum fuerit, l. procuratoris. 5. §. fin. ff. eo. In hanc actionem non deducitur id, quod domino patriue ex peculio debetur, ſed omnes eodem ſunt loco: Vulteius ad d. §. introduxit.

TRIBVTVM ſtipendium eſt, quod appellatur ab intributione, vel ex eo quod militibus tribuatur, vt ait Vlp. in l. ager ff. de verb. ſig. Varro lib. 4. à tribubus dictum vult, quod ea pecunia, quæ à populo imperata erat, tributim à ſingulis pro portione cenſus exigebatur, vide Feſtum lib. 17. Tributorum autem duo erant genera, vnum perſonarum ſiue capitis, alterum rei, ſiue ſoli, id eſt, agris impoſitum, vt notatur l. 3. & l. fi. ff. de cenſib. Neque eorum ſententia improbanda, qui perſonale, proprie ſtipendium appellandum putant, cum ſcilicet aurum, argentum, æs penderetur. Reale vero ſiue prædiale, cum equi, veſtes, cæteraque ex eodem genere præſtabantur. Hinc illud Tertul. in Apologet. Si agri tributo onuſti, viliores: hominum capita ſtipendio cenſa, ignobiliora. Prat.

TRICENNIVM eſt tempus 30. annorum. Inde tricennalis præſcript. vt in cap. Vigilanti de præſcript. Prat.

TRICLINIVM, locus, tribus conſtratum lectis, ad diſcumbendum. l. foramen. ff. de ſeruit. vrban. præd. Hinc triclinaria veſtimenta. quibus in tricliniis vtimur: quæ & Recidipna vocantur. Paulus in l. apud Labeonem. de Opt. leg. cum ita legatum: eſt: Veſtimenta quæ volet triclinaria, ſumito. Spieg. Adde Forc. in pen. iuris ciuilis cap. 26. nu. 1. & Corraſ. 6. Miſcell. 10. n. 4. 5.

TRICLINIVS l. 19. & l. 28. ff. de ſeruit. præd. vrb.

TRICONES intelliguntur ii homines, qui Gerrones à veteribus ſeu rixatores dicuntur: quales ii ſunt, qui contentiones ac rixas auidius conſectantur. Id ex Satyris poetæ Lucilii aſſumptum eſt, qui primus (vt puto) ab intricando hanc vocem deflexit. Carmen Lucilii id eſt ad Panætium.

Cotta ſenex Graſſi pater huius Panæti
Magnus fuit triconum: idem manus ſoluere nulli
Lentius: -- ----

Quo loco Tricones Nonius accipit pro moroſis hominibus, & ad quamquam rixam paratis. Pet. Crinitus lib. 24. de honeſt. diſcipl. cap. 15.

TRIDVO, pro intra triduum, vſurpatur. Vulgus dicit, antequam ſint tres dies. De hac voce vide Cuiac. cap. de præſcr.

TRIENS tertia pars aſſis eſt, quatuor continet vncias, l. ſeruum meum. §. fin. ff. de hæred. inſtit. ſic ſumitur in Nou. 18. §. τῶν τριῶν, Vide Voluſ. Mæcian. in diſtribut. aſſis. Prat.

TRIENTES vſuræ, quæ intra tertiam partem centeſimæ concluduntur: quo modo & trientarium fœnus apud Capitolinum in Antonio: & trientes penſiones apud Lampridium in Alex. Briſſon. Prat. Sic trientes & ſemiſſes in vſufructu conſtituuntur l. 26. § vlt. ff. de vſu & vſufr.

TRIERARCHVS, interpretatur nauis princeps. Trieris enim nauis eſt triplici ordine remorum inſtructa. Ad Trebel. l. eius Fiduciarium, inquit, reliquit hæredem trierarchum. Item de bon. poſſ. l. 1. Nauarchos, ait, & trierarchos claſſiū: & apud M. Cicer. 3. in Verr. & Tacit. lib. 18. qui triremibus præeſt. Prat.

TRIERETICVM in l. Septicia. ff. de pollicit. falſo legitur pro πενταετηρικόν, vt in Pand. Florent. quadriennale certamen ſignificat. Prat.

TRIFARIAM, in tres partes, l. 1. §. fi. ff. de mun. & hon. Prat.

TRIFINIVM, locus in quem tres poſſeſſores attingebant, id eſt, in quem tres diuerſæ poſſeſſiones terminabant. Sicul. Flacc. in in lib. de cond. agr. Prat.

TRIFVR, plus quam fur, vel maximus fur.

TRIGA, trigæ, τρίιππος, quaſi triaga, à tribus equis iunctis. Currus dicitur qui à trib. equis trahitur. Vlp. in l. ædiles, ff. de ædil. edict. etſi triga vænierit, redhibenda erit tota. ſed etſi quadriga redhibeatur. Hinc

TRIGARIVM, τριππικόν, curule certamen. Plin. lib. 37. cap. 13. Ne equos quidem in trigariis inferri vllos vernaculis animaduerto. Apud Martianum quoque Capellam lib. 9. qui de Muſica inſcribitur: Trigarium, inquit, ſupplicantis ſemper germanitatis adueniat: hoc eſt, trigemina, inquit, illa mulier, ſiue tres in vnius nominis vocabulum conſpirantes. Prat.

TRIGARIVS, trigatii, τριππηλάτης, trigarum agitator. Plin. lib. 28. capite decimo ſexto, Feruntque & Neronem principem hac potione recreari ſolitum, cum ſic quoque ſe trigario approbare vellet. Prat.

TRIGEMINI, tres vno partu editi, quales fuere Horatii temporibus Tulli Hoſtilii Rom. Regis. l. 7. ff. de reb. dub. l. 3. ff. ſi pars hered. pet. l. 137. ff. de verb. ſig. Briſſ. Prat.

TRIMODIVM, quod tres modios continet.

TRINEPOS, abnepotis filius: quod ſit poſt tres à nepote.

TRINI, æ, a, nomē eſt diſtributiuum, quale illud bini & quini & deni, ſignificatque cuilibet competere tria. Iungiturq; vt alia eiuſmodi nomina, nominib. pluraliter declinatis. Martialis:

Tranſierint bina forſan trinaue Calendæ.

Sillius. lib. 15. Punicorum:

Qui ſua nunc trinis deducunt agmina caſtris.

Martia. lib. 50. de legat. l. ſciendum. Præcipitur, inquit, edicto Veſpaſiani omnibus ciuitatib. ne plures quam trinos legatos mittant. Accurſius in erroribus pertinax eſt. nam qui binos expoſuit pro quatuor, quinos pro decem, denos pro viginti, hoc in loco trinos pro ſex exponit, cum exponendum fuerit trinos, id eſt, quælibet ciuitas tres. Sed quæro iam, non ab illo ſed ab illius amatoribus, an recte dictum ſit, quod omnes ciuitates, non amplius mittere debeant, quam ſex legatos? ſignificaretur namque, quod omnes ciuitates ſimul ſumptæ non amplius eſſent miſſuræ quam ſex legatos, quod eſt perquam ridiculum. Neb.

TRINVM edictum, id eſt, trina citatio: quæ & Peremptoria nominatur. De cuius effectibus abunde ſatis Doctores. Sed poſt omnes, & conciſius & dilucidius Zaſius tractat, in l. contumacia. ff. de re iud. Spieg. Prat.

TRINVNDINVM. Si quid ſuffragiis pop. Ro. ferendum erat, id per ternas nundinas recitabatur: & id tempus Trinundinum, & duob. vocabulis trium nundinum dicitur. Spieg. vide Gothofr. ad l. 10. C. de public. iudic.

TRIPARTITA liber Aelii. l. 2. §. deinde. ff. de orig. iuris.

TRIPARTITA diuiſio. l. 60. ff. de condit. & demonſt.

TRIPARTITVM ius. §. 1. Inſt. de teſtam. ordinand.

TRIPERTITÆ nomine cur Sext. Ælii Iuriſconſ. liber inſcriptus ſit, indicat Pompon. in §. deinde Q. Fabius. verſ. poſt hos fuit Tiber. Coruncanus. l. 2. de orig. iur. Vide Rutilium in vita huius Sexti, paulo ante finem. Spieg.

TRIPARTITVM, quod in tres partes diuiſum eſt. Inſtit. §. ſed cum paulatim. de teſtam Alb.

TRIPHVS quid ſignificet apud Vlp. in l. idem Offilius 10. §. 5. ff. de ædil. edict. ſæpe dubitatum eſt. Sunt qui referant ſe in Pandect. Flor. Atypus legiſſe: tamen ingenue fatentur quid morbi ſit, non inuenire, neque inuenturos ſe ſperare Sed ab etymologia vocabuli putant eos eſſe Atypos, qui non ſatis expedito plectro linguæ vterentur. Nonnulli Aphthiphum corrigendum aſſerunt. Aphthæ enim ſunt, quas non aliter fere Plin. quam oris vlcera in infantib. nuncupat. Sunt & alia oris vlcera, ſed minus vtique ſæua, atque in adultis maxime. & ideo Aphthiphum Ireconſultus vocat, eum qui aphtis, hoc eſt vlceribus laboraret. Ego exiſtimo eam lectionem quæ circumfertur, non improbandam eſſe. potuit enim Iureconſultus Triphum eum appellare, qui Græcis τryphonius dicatur: hoc eſt, eum qui ob linguæ celeritatem ita confuſe loquitur, vt vno tempore tres ſimul voces videatur emittere, & idcirco intelligi non poſſit: quales quotidie videmus. φωνὴ enim Græcis vox eſt. Sane τriphonius etiam nomen Jureconſ. fuit, cui forſitan à prædicta cauſſa nomen inditum eſt. Aliqui ſunt qui legant Typhlum, hoc eſt cæcum. quam lectionem is cui placuerit, probet; mihi quidem non applaudit. Cott. & Goth. ad d. l. 10. §. 5.

TRIPHONINI fit mentio in l. vlt. ff. de iure fiſci.

TRIPLICATIO, eſt ſecunda actoris defenſio, contra rei duplicationem oppoſita, §. 1. Inſtit. de replicat. quaſi enim Replicatio, conduplicatio & geminatio fuiſſet: ſic quod tertio poſt actionem loco referretur, atque in iudicium obiiceretur, τriplicationis nomine ſignificatum eſt. At in l. 2. ff. de except. τriplicatio reo tribuitur, quaſi Replicationi opponatur. vbi, vt vere dicam, mendum ſubeſſe arbitror: & ex Imperatoris verbis corrigendum. Hot. Prat.

TRIPONDIVM, pondus trium aſſium Inſt. de hæred inſt. §. & ſi plures. Vel tripondium eſt quod in triginta ſex vncias diuiditur.

TRIPVDIVM augurium accipiebatur ex pullis gallinaceis quos in cauea incluſos aſſeruabant pullarij, quibus eductis obiiciebatur paſtus, tumque ex paſcendi ratione augurium capiebat pullarius, idque ad magiſtratum deferebat eum à quo iuſſus erat captare augurium. Si enim paſcerentur, bonum augurium erat, ſi non paſcerentur, malum.

TRIREMIS, à Græcis τριήρης dicitur τριηράρχος, nauis princeps, ſiue, vt hodie vocatur, Patronus: quo vocabulo, vt & nauarchi ceu Latinitate donato, vſi ſunt Juriſconſ. Lege Bayfium de re naual. Spieg. vide τrierarchus. Porro ad τriremes pœna, frequentiſſimum his temporib. genus eſt ſupplicij, cuius meminit Valerius lib. & c. vlt. ſcribens, quendam iuſſu Auguſti quod ſe Octauiæ ſororis vtero genitum ſimularet, remo publicæ triremis affixum Suidas huius etiam meminit: εἰ μὴ τοι, μετοίκων μὴ τιθῇ τις, μέτοικοι ἀπήγοιτο πρὸς τοὺς πολίτας κ. εἰ ἑάλωσαν, ἐπιπράσκοντο, ... ἢ εἰς τὰς ναῦς τῶν μετοίκων. Et Joſephus. lib. 17. Prat.

TRISTE auxilium, Martian. ait, eſt, appellare, l. ſerui. de appell. Sed hoc ob ſtatum ſerui dictum puto: quum appellandi vſus ſit & frequens, & neceſſarius, vt dicit Vlp. l. 1. eodem. Spieg.

TRISTEM literam Cicer. appellat θ, ſalutarem τ. quod hac abſolueretur reus, illa damnaretur. de quo Eraſmus in Prouerb. Theta præfigere. Spieg.

TRISTIS ſententia apud Ouid. lib. 15. Metam. τriſtiores caſus. l. 3. §. ſi in. ff. de munerib. & honorib.

Triſtega, trium contignationum ædificia, ſiue tres contignationes.

Tritavus eſt patris & matris atauus, aui vel auiæ abauus, proaui vel proauiæ proauus, abaui vel abauiæ auus, ataui vel atauiæ pater, dictus quaſi tertius auus.l.3.l.vlt.§.6.de gradib. & adf. Scribitur autem in d.l.3.triauus triauia in P.Florent. Briſſ.Prat.

Triticaria condictio (tametſi nullo in loco reperiatur, vnde dicta ſit, teſte Accurſio) dici tamen poteſt aſſumpſiſſe nomen à tritico authore, vt & Publiciana à Publicio Inſtit. de donat.§.ſed quia ſane. Hæc vero locum habet pro omni re, excepta pecunia numerata, ſiue certum, ſiue incertum, ſiue dominium, ſiue poſſeſſio petatur.l.1.& ibi Bart. de cond.triticar. ff.Anchor.

Triticum in iure ciuili videtur quam ſæpiſſime pro toto frumenti genere vſurpatum, l.triticum.ff.de verb.oblig. vbi Accurſ. generale nomen eſſe dicit omnium quæ in area teruntur: quod ſatis oſtendit Iuriſconſultus, ſic inquiens: Triticum dari oportere ſtipulatus eſt aliquis, facti quæſtio eſt non iuris. Igitur ſi de aliquo tritico cogitauerit, id eſt, certi generis & quantitatis, id habebitur pro expreſſo: alioquin ſi cum deſtinare genus & modum vellet, non fecerit, nihil ſtipulatus videtur, nec vnum quidem modium. Si igitur tritici plura genera ſunt, ergo triticum pro frumento in genere capitur, quod rurſus in genera quas ſpecies vocamus diuiditur. l.2.ff.ſi cert. petat. Cæterum nihil prohibet triticum ſpeciem frumenti eſſe in d.l. triticum, vt l.ſi quis vinum. ff. de tritic. vi.& oleo.& mox plura eſſe tritici genera. Columello lib.2.c.6. Prima, inquit, & vtiliſſima ſunt hominibus frumenta, triticum, & ſemen adoreum. Tritici autem genera complura cognouimus, verum ex his maxime ferendum eſt, quod robus dicitur. Secundum eſt ſiliginis, tertium eſt trimeſtre, quod & genus eſt ſiliginis. reliquæ ſpecies ſuperuacuæ ſunt. Hæc ille. Cornelius Celſus, lib. 2. de re medica. Firmius eſt triticum, quam milium, idipſum quam hordeum: ex tritico firmiſſima ſiligo. Quapropter poteſt non verum eſſe, quod vult gloſſ. in d.l. triticum; pro toto genere frumenti triticum legi: quia ipſum in alia genera ſubdiuiditur. Idem dici poteſt in l. fideiuſſorem. ff.man. Atqui in rubr. ff. de trit.vi.& ole.leg. expreſſum eſt triticum tantum, & l.prima, & rubr. de triticaria actione: propter excellentiam frumenti, quod eſt optimi alimenti, & commune vbique, præterea miræ fertilitatis. Forcatulus in penu Iuris Ciuilis.cap.6.in prin.

Triticum quod in horreo eſt.l.75.§.illud.ff.de verb.oblig & Triticum Africum.l.74.& l 75.ff.de verb.oblig.

Τριττὺς, Tribus. eſt pars tertia. Hinc Pollux lib.8. Ὅτε μὲν δὴ τέσσαρες ἦσαν αἱ φυλαὶ, εἰς τρία μέρη ἑκάστη διῄρητο. καὶ τὸ μέρος τοῦτο ἐκαλεῖτο τριττὺς, καὶ ἔθνος, καὶ φρατρία. vnde τριττύαρχος dicebatur, ὁ τῆς τριττύος ἄρχων. Prat.

Triumphalis currus forma neque bellico currui, quo Heroicis temporib. Troiani & Thebani belli, homines vſi ſunt, vt barbari Britanni & Belgæ Couino: neque currui Circenſi, quo Romæ ludis equeſtri. quadrigariis vtebantur & agitatores Olympiæ: ſed rotundæ turri aſſimilis erat, vt Zonaras ſcribit his verbis: τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὔτε ἀγωνιστηρίῳ οὔτε πολεμιστηρίῳ ἦν ἐμφερὲς, ἀλλ' εἰς πύργου περιφεροῦς τρόπον ἐξείργαστο. Prat.

Triumphandi modus talis erat: Victores corona primum laurea, deinde aurea redimiti, curru inaurato, quem quatuor equi albi trahebant, Romam inuehebantur. Præcedebat ſenatus: ſequebatur populus: poſt hunc ordo militaris. Ante currum victoris ibant Duces victi, catenam ferream collo geſtantes. Et primum omnium ad templum Iouis Capitolini, deinde per vrbem atque domum reducebantur. Cicer. in Piſonem: Quid tandem (inquit) habet iſte currus? Quid victi ante currum Duces? Quid ſimulachra Oppidorum? Quid aurum? Quid argentum? Quid Legati in equis & Tribuni? Quid clamor militum? Quid tota illa pompa? Quid vehi per vrbem? Vnde ſunt, qui triumphum à tribus ordinibus Senatus, populi & militum dici exiſtimant. M.tamen Varro lib. 5.de ling.Latin. Triumphum dictum vult, quod cum imperatore milites redeuntes clamitant per vrbem in Capitolium eunti: Io triumphe, io. idque inquit, à θριάμβῳ Græco Liberi patris cognomento poteſt dictum eſſe. Prat.

Triumviri capitales, ſeu treuiri, vel treſuiri (inquit Pomponius) creati ſunt, qui carceris cuſtodiam haberent, vt cum animaduerti oporteret, id interuentu eorum fieret. Salluſt. in Catilin. In eum locum poſtquam demiſſus eſt Lentulus, iudices rerum capitalium, quibus præceptum erat, laqueo gulam fregere. Hi octo lictores habebant, qui eorum iuſſu in damnatum animaduertebant. Plautus Amphit. Quid faciam nūc, ſi treſuiri me in carcerem compegerint? Inde cras è promptuaria cella depromar ad flagrum. Nec quicquam ſit, qui non me omnes eſſe dignum deputent. Ita quaſi incudem me miſerum homines octo validi cædent. Et in Aſinaria: vbi ſæpe cauſſam dixeris pendens aduerſus octo, Aſtutos audaces viros, valentes virgatores. Et paulo poſt. vbi ſæpe ad languorem tua duritia dederis octo validos lictores vlmeis affectos lentis virgis. Et in eadem: Ibo ego ad treſuiros, veſtraque ibi nomina faxo erunt capitis. Verum illi de vilibus, & abiectæ tantum conditionis hominibus ius dicebant: vt furibus, ſeruis nequam, & apud columnam Mæniam cauſſas cognoſcebant autor Cicero in diuinat. Et Aſconius in eadem: Memorabile autem eſt, quod Valerius Max.lib.5.cap.3.commemorat de muliere quadam, quam Prætor damnatam triumuiro in carcere necandam tradiderat: quam receptam is qui cuſtodiæ præerat, non protinus ſtrangulauit: aditum autem ad eam filiæ dedit: quam poſt animaduertit exerto vbere famem matris lenientem. Itaq; res ab ipſo ad Triumuirum, à Triumuiro, ad Prætorem, à Prætore ad Conſulum iudicium perlata, remiſſionēm pœnæ mulieri impetrauit. Idem etiam lib. 8.cap.4.de L. Calpurnio triumuiro mentionem facit, à quo ſeruus quidam in crucem eſt actus. Apud Feſtum autem ſub verbo, Sacramentum, lex Papiria legitur de triumuiris capitalibus. Sed ſuſpicor de mendo, & Monetalibus legendum putem. Prat.

Triumviri Epulones. De his triumuiris Cic.lib.3. de orator. ita ſcribit: Sed vt Pōtifices veteres propter ſacrificiorum multitudinem tres viros epulones eſſe voluerunt, cum eſſent ipſi à Numa, vt etiam illud ludorum exulare ſacrificium facerent inſtituti. Ac poſterioribus temporibus Septemuiros epulones fuiſſe, intelligi poteſt ex Gellij lib.1.c.12. Meminit etiam Septemuirorum epulonum, Plinius lib.2.epiſt.ad Arrianum. Et Lucan.lib.1.canit: Septemuirque epulis Feſtus, Titiique ſodales.

Triumviri monetales, qui & treuiri, auro, argento, ære flando, feriundo conſtituti ſunt: vt ſcribit Pompon. in l.2.§.16.ff. de orig.iur. Itaque hos ſic inſcribebant: A.A.A.F.F. Horum igitur munus erat, numiſmata probi auri & argenti, iuſtique ponderis examinare. Hinc illud Ciceronis lib.de legib.3. Æs, argentum, aurum, publice ſignato. Item ad Trebatium de treuiris Gallis iocans, treuiros vites cenſeo: audio capitales eſſe, mallem auro, ære, argento eſſent. de illis enim Galliæ populis loquitur, qui cum capitales, bellicoſique eſſent, ludit cum in treuirorum, tum in capitalium verbo. Idem enim eſt, ac ſi diceret: Mallem hos treuiros pecunioſos eſſe, quam bellicoſos: vt Cæſare eos vincente, tu diteſceres. Apud Sext. Pomp. ſub voce Sacramentum, lex Papiria refertur de triumuiris capitalibus, quam potius ad monetales pertinuiſſe arbitrarer. Prat.

Triumviri nocturni incendiis arcendis præfuiſſe dicuntur apud vetuſtiores, à Paulo in l.1.ff.de offic.præf.vigil. & ab eo, quód excubias agerent, nocturnos dictos eſſe: interueniſſe etiam nonnunquam & Ædiles & tribunos plebis, fuiſſeque familiam publicam, circa portam & muros diſpoſitam, vnde ſi opus eſſet, euocabatur. Dio vero lib.55.ita ſcribit: οἱ δὲ δὴ στενωποὶ ἐπιμεληταῖς τισιν ἐκ τοῦ δήμου, οὓς καὶ στενωπάρχους καλοῦμεν, καὶ σφισὶ καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ ἀρχικῇ καὶ ῥαβδούχοις δύο ἐν αὐτοῖς τοῖς χωρίοις ὧν ἂν ἄρχωσιν, ἡμέραις τισὶ χρῆσθαι ἐδόθη, ἥ τε δουλεία ἡ τοῖς ἀγορανόμοις τῶν ἐμπιπραμένων ἕνεκα συνοῦσα ἐπετράπη καίτοι καὶ ἐκείνων καὶ τῶν δὲ στρατηγῶν πᾶσαν τὴν πόλιν εἰς δεκατέσσαρα μέρη νεμηθεῖσαν, κλήρῳ προσταχθέντων. ὃ καὶ νῦν γίγνεται. στενωπάρχους. Dio vocat, qui vicorum magiſtri dicebantur, quos non ſemper prætexta vſos, ſed eo tantum tempore, quo ludos compilatitios faciebant. Cic. in orat. Piſon & Aſconius in eandem ſignificat. tametſi ad Auguſtum hæc potius referenda ſunt, de quo Suetonius ita ſcribit: Spatium vrbis in regiones, vicoſque diuiſit, inſtituitque vt illas annui magiſtratus ſortita tuerentur, hos magiſtri è plebe cuiuſque viciniæ lecti. Valerius autem Maximus lib.8.cap.1.de M.Militio, Cn.Lolio, L.Sextilio triumuiris commemorat, qui quod ad incendium in ſacra via exortum, extinguendum tardius venerant, à tribuno plebis die dicta ad populum damnati ſunt. Idem de P.Bilio triumuiro nocturno, qui à P. Aquilio Tribuno pleb. accuſatus, iudicio concidit, quia vigilias negligentius circumierat. Prat.

Triuncium, quod trium vnciarum eſt, Auth.de trient. & ſemiſſ.Spieg.

Trochlea apud ICtum Vlpianum in l. ſed addes 19. §. illud nobis, 2.ff.locati varie deſcribitur: quoniam & ipſa non vnius generis eſt: vide Budæ. in annot.prior. Nebriſſ. ſcribit, trochleam inſtrumentum eſſe, cum orbiculis ad eleuanda & deprimenda onera. Tympanum, inquit, & trochleas, quibus eleuatur prelum. vide Catonem capit.136.de re ruſtic. Prat.

Trophæum, monumentum dixere, nunc marmoreum, modó æneum, cum inſcriptione & titulis æuo perpetuo duraturis. Interdum, ſi materia non ſuppetebat, lapides in ingentem cumulum aggerendo, vel inſignem arborem excíſis ramis, ibique hoſtium ſpolia ſtatuendo, in memoriam poſteritatis, bonis, & fortibus viris pro trophæis erigebant. Alex. de Alex. Genial. dier.lib.1.cap.21.

Trophima, merces nutricum eſt. τρέφειν ſignificat alere: θρέψαι θρέμμα nutricationem, ſeu nutricium. Alciat.lib.1.diſpunct.c. 18. Extat in vulgatis exemplaribus in l. Publia Maria.§.fin.ff. depoſit.

depoſit. Sed Haloander hoc in loco eam non agnoſcit. Spieg.

Tropus; ſecundum Scaurum, Quintilianum & Diomedem, eſt, cum ſermo à principali & naturali ſignificatione transfertur ad aliquam ſimilitudinem: vel à propria ſignificatione, ad non propriam: propter ornatum, neceſſitatem aut aſſeuerationem: quæ & Emphaſis dicitur. Hinc emergunt allegoriæ, quæ potius theologiæ, & oratoriæ, quam iuri conferunt, quod & Zaſ. indicauit. Quamuis, ipſo teſte, puritas Latini ſermonis in iure noſtro ciuili, quoad eius fieri poterit, aſſerenda eſt. arg. l. Plautius. ff. de auro & arg. leg. Spieg.

Troxima vua, quæ matura & comeſtibilis, inepta vino. τρώξιμος, maturus, comeſtibilis. Iuriſconſ. de verb. ſig. l. qui fundum. Et quæ eiuſdem generis eſſent, quas non vini cauſſa haberemus: quas Græci Troximas appellant. Nebr. Prat.

Trulla, vas eſt, quo è culina in lauatrinam aquam fundunt, atque ad alia eiuſmodi miniſteria comparatum. Pomp. de aur. & arg. le. l. & ſi. Veluti parop ſidas, inquit, tabulas, trullas. Paul. de fund. inſtr. l. tabernæ. Trullæ, ait, quæ circa cœnam ſolent traiici. Nebr. Alexandro Neapolitano trulla, eſt poculi genus: ſicut ſcyphus, Herculis: Cantharus, Liberi, modiolus, & phiala. lib. 3. Gen. dier. cap. 10. Quidam hoc vocabulum à transfuolando deducunt, quod per eam aqua transfuolet: tamen falluntur qui eam vas tantum aquarium putarunt. Cicer. Verrin. 6. Erat enim vas vinarium ex vna gemma prægrandi, trulla excauata cum manubrio aureo. & Iuuenal. Satyr. 3. vide Cuiac. 11. obſ. 7. Gothof. in d. l. tabernæ.

Trvphatores. Rhodig. in fin. cap. 8 lib. 11. adnotauit dignum ſcitu: paſſim plebeia, vt rentur multi, voce impoſtores, deriſoreſque dici triumphatores: indicans id ex media Græcia verbum eſſe. Spieg.

Trutina, Græce τρυτάνη: id libræ genus, quo vel minutiſſimum ponderis momentum ſentitur. Latini quoque exactam æqualitatem, Æquilibrium appellant. Vnde & æqua lance fieri dicitur, quod pari iure fit, citra perſonarum reſpectum. Ita Modeſt. de re iud. l. non tantum. ſub finem. Quod & in perſona mulieris, æqua lance ſeruari, æquitatis ſuggerit ratio. Item Juſt. C. de nat. lib. Quapropter ſancimus, in huiuſmodi caſib. omnes liberos, ſiue ante dotalia inſtrumenta editi ſint, ſiue poſtea, vna eademque lance trutinati. l. cum quis à muliere, ad finem. Vide Eraſm. in Adag. Eadem penſari trutina.

Trutina iuſtius. Alc. lib. 4. de verb. ſign. & ſupra Æqua lance.

Trutinare, tranſlate, pro penſiculare ex animo *Bey jhm erwvegen*, vt apud Imp. in l. generaliter. C. de reb. cred. Spieg.

Trutinari vna eademque lance, pro pari iure eſſe Juſtin. prouerbij figura dixit in l. cum quis 10. C. de nat. lib. in l. fin. C. de iudic. eſt cognoſcere. Prat.

Τρυφὴ Theophilo in §. interdum. Inſtit. de oblig. quæ ex delict. pro laſciuia. Prat.

Tryphus, declinatus. nam τρυφὴ delicias, & τρυφᾶν delicior ſignificat. Vlpia. de ædil. edict. l. idem Offilius. Balbus, inquit, & blæſus, & triphus iſq; qui tardius loquitur. Vbi tryphum pro blæſo, & qui quodam modo ex deliciis ſic loquitur. Nebr. qui corruptum non animaduertit hunc locum, quem Bud. cum eſſet Florentiæ in Piſanis Pandectis, vt ipſe ait, ita legit. An balbus, & blæſus & atypus, iſq; qui tardius loquitur, & varus & varius ſanus ſit? Nor. text. ſubſcribit. Hic autem Juriſconſ. tria linguæ vitia blæſitatem, balbutiem hæſitantiamque expreſſit: & quartum, quod atypi nomine vocauit: exiſtimat Budæus ab etymologia vocabuli eos eſſe Atypos dictos, qui non ſatis expedito plectro linguæ vterentur, quaſi aerem non ferientes, vel quaſi non ſatis verba exprimentes, conformanteſve. Spieg.

T V.

Tua non intereſt, Exceptio excluſoria. Siquidem actio non datur, niſi agentis interſit. Spieg. (Prat.

Tua pecunia pro tibi debita. l. ſi pecuniam. C. neg. geſt. Alberic.

Tvas res tibi habeto, tuas res tibi agito. His verbis, vt Caius l. 2. de diuort. oſtendit, diuortium apud Veteres agebatur: quorum altero reddit dotem, altero abdicit à ſe tutoris munus in rebus vxoriis. Hæc autem forma verborum perſcripta eſt, vt Eraſmus noſter in Chiliad. indicat: ne vel non ratum eſſet diuortium, ſi nullis ſollẽnibus verbis perageretur: vel inauſpicatum & odioſum, ſi verbis inciuilibus. Itidẽ, eodem autore Caio, d. l. in diſcutiendis ſponſalibus, viſum eſt vti his verbis, Conditione tua non vtar. Hæc vero quomodo gratiam prouerbii habebant, Eraſmus pulchre demonſtrat. Spieg.

Tvbi, & per diminutionem tubuli, ſũt canales fictiles, per quos fumus vltra parietem conducitur. De quibus meminit Iureconſult. in l. quidã Hyberus. in prin. ff. de ſeru. vrb. præd. dum refert, non licere tubulos habere admotos ad parietem communem. Ita enim ſcribendum eſt non tribulos vt in vulgatis codicibus & refert Senec. 14. ad Lucil. antiquos parietibus tubos immiſiſſe, per quos circumfunderetur calor, quo ima ſimul & ſumma æqualiter fomentum caperent. De tubulis fictilibus meminit Vitruuius in 8. Ductus (inquiens) aquæ fiunt generibus tribus: riuis per canales ſtructiles aut fiſtulis plumbeis, ſeu tubulis fictilibus, eos etiam ad alios vſus parari conſuetos inuenimus, vt illi qui ſub ſtillicidiis ponuntur, imbrium colligendorum gratia, vt ad ciſternas ſimul ducantur. de quibus Pli. Pinus, piceæ, & alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur. Attic. apud Cic. in ſecundo de legibus.

Tubulari us apud Marcell. in prin. lib 28. Patre tubulario Præſidialis officij, Prat. Vide Turneb. 9. aduerſ. 16. Gothofr. ad l. 6. ibi tubarij. ff. de iure immun.

Tvbvli, machinulæ ſunt ferreæ, doloſæ, tetragona formula, quæ in quamcunque partem incubuerint, vnum aut plures aculeos infeſtos protrudunt. Bud. in annot. ad l. quidam Iberius. eod. tit. Spieg.

Tvbvs, ſiue ſit fictilis, ſiue ex alia materia, fiſtula eſt, per quam aqua deducitur. Vlpian. de Cloac. l 1. Cloacæ appellatione, & tubus, & fiſtulæ continentur. Hinc tubulus per diminutionem, eodem ſignificatu. Paulus alicubi pro cuniculo ſubterraneo poſuit: Hi colores, inquit, in eiſdem tubulis inueniuntur. Adde Forcat. in Auiario iur. ciuil. cap. 12. Prat.

Tveri ſeruitutes pro conſeruare apud Vlpian. l. 1. ff. de itin. actuque. priu.

Tveri ſe pro eo quod eſt ſuſtentare, tolerare, exhibere ſe, & alere in l. pen. & l. vlt. ff. de in rem verſo. l. 1. §. ſed nõnullos. ff. de tutel. & rat diſtr. Notandum eſt autem hoc verbum etiam paſſiua ſignificatione contra grammaticorum regulas vſurpari à Iureconſultis non ſemel, vt in l. 7. ff. de curatorib. fur. Conſilio, inquit Iuriſconſultus, & opera curatoris tueri debet non ſolum patrimonium, ſed & corpus ac ſalus furioſi. Sic l. 17. ff. de iniuſto rupt. l. 30. ff. de libr. cauſſ. l. 5. §. ad eam autem. l. vlt. in fin. ff. de leg. præſt. l 17. in fi. ff. de noxalib. l. 3. C. de ſeruit. l. 153. de decurionib. in C. Theo. Sic & Varro lib. 3. de ruſt. c. 1. Et in pace à Ruſticis Rom. alebantur. & in bello ab his tuebantur. Vitruuius lib. 8. Res omnes non aliſine elementorum poteſtate, neque creſcere, nec tueri. Briſſ. Prat. Adde Cuiac. ad l. fin. ff. de iniuſt. rup. & irrit. fact. teſta.

Tvgvrivm eſt omne ædificium, quod ruſticæ magis cuſtodiæ conuenit, quam vrbanis ædibus, à tecto, autore Offilio, tanquam tegularium dictum eadem plane ratione, qua toga quod ea tegamur: ait Iuriſconſ. in l. 180. de verbor. ſignif. hoc eſt: Turgurium eſt caſa ſeu domuncula ruſtica, viminibus aut ligneis cratibus ædificata, intextis ſtramentis aut arundinib. tegulis culmiſue temere congeſtis tecta; non vt ibi habitet paterfamilias, aut ruſtica familia, vel mãcipia, aut fructus inſtrumentaue recondantur cuſtodiæ cauſſa, ſed ſolummodo, vt quæ ibi ſunt, ab imbrib. ac pluuiis, vel nimia ſolis impreſſione defendantur. Eiuſmodi ſunt caſæ opilionum, & quæ in fundo paſcuo, aut vbi ius aquandi habemus, habentur pecoris recipiendi gratia, ſi aut nimius æſtus moleſtus ſit, aut hyems vehementer premat, l. 6. in fin. ff. de ſeru. ruſt. præd. quo ſenſu etiam apud Virgil. 1 Eclog. Melibœus:

Et nunquam patrios longo poſt tempore fines.
Pauperis & tuguri congeſtum ceſpite culmen,
Poſt aliquot mea regna videns, mirabor ariſtas.

Eiuſmodi ſunt & caſæ piſcatoriæ, & eius generis aliæ quas in littore ponere licet, l. 5. de rerum diuiſ. niſi quod caſarum nomen generalius: quia & vrbanæ eſſe poſſunt: tuguria autem ſola ſint ruſtica, ruſtico vſui inſeruientia. Eſt igitur tugurium ſpecies caſæ, atq; ita ſpecies ædificii ruſtici, non omne ædificium ruſticum. Nonne hæc cum Pomponio, qui dicit, tugurii appellatione omne ædificium ruſticum ſignificari, pugnant? Hoc Alciatus in d. l. 180. arbitratur, Sane inquit, Iuriſconſultus videtur tugurium accipere pro quacunq; domo ruſtica: quod ita ſimpliciter verum non eſt: quæ enim parietibus & tegulis lateritiis (ordine diſpoſitis ſcilicet) conſtat, tugurium non eſt: ſed fallitur. Non enim hæc erat mens Pomponii: verba enim illa omne ædificium ſtatim reſtringit, & ad formam tugurii reuocat his verbis, quæ ruſticę magis, & quaſi dicat tugurium eſt omne ædificium ruſticum, quod ruſticæ magis, quam cuſtodiæ vrbanæ conuenit, ſeu quod nullam ædificii vrbani formam habet. Vrbani ædificii proprium eſt, vt vrbano vſui inſeruiat. forma igitur eius eſt, quæ magis ad vſum vrbanum habitandi & cuſtodiendi à furibus, raptoribus aliiſque ſimilibus, ſit apta, quam vt ſolummodo ab aeris iniuria defendat: At ruſtica cuſtodia ſola defenſione à pluuiis æſtu & gelu contenta eſt: fuſius vide Gœddæum in comm. ad d. l. 180. n. 4. 5. de verb. ſig.

Tvitvs vocabulum raro inuentu. Paulus tamen de vac. mun. l. legato: Qui publicum, inquit, negotium tuitus ſit. Cæteri Iuriſconſulti frequenter dixere tuitionem Spieg.

Tvllianvs locus carcer quidam fuit apud Romanos, vt refert Goth. in not. ad l. 8. 9 ff de pœn.

Tvlli Hoſtilii Romani regis (quem quidam fulmine cum tota domo conflagraſſe ſcribunt. alii incenſam eius domum ab Anco Martio, qui poſtea regnauit, affirmant) Vlpia. de offic. quæſt. meminit his verbis: Sed ſicuti dubium eſt, an à Romulo & Numa regnantibus, Quæſtor fuerit: ita à Tullo Hoſtilio rege Quæſtores fuiſſe, certum eſt. Et ſane crebrior apud

veteres opinio eſt, Tullum Hoſtilium primum in Rempublicam induxiſſe Quæſtores, & a genere quærendi Quæſtores initio dictos & Iunius, & Trebatius, & Feneſtella ſcribunt.

TVLLII cognomento Ciceronis oratoris, omnium Latinorum facile principis, de Republica quos ſex ſcripſit libros, è quibus S. Auguſtinus nonnulla in ſuam Ciuitatem tranſtulerit, non extare noſter Alberic. in dictione Tullii, ſingulatiter indicauit. Viues non dubitat, quin opus fuerit admirabile, faciens ex his fragmentis, quæ vidit, coniecturam. Sed Tulli, vnde Tullii ſunt, ſignificari veteri lingua, neſcio quid quaſi eruptionis riuorumque aquæ tradunt. Camerarius ait: Ciceronum quidem cognomentum, à legumine factum apparet: vt Fabiorum, Piſonum, Lentulorum. Non deſunt qui ſcribant, verrucam, quæ in ore vt cicercula extitiſſet, cognomen tum hoc addidiſſe ei, qui primus ex hac familia ita fuerit appellatus. Tryphon. Tullium citat in tractatu de pœnis. leg. Cic.

TVMERE negotia dicuntur, cum erumpunt ſeditiones & bella, vt ait Interpres Ciceronis Epiſtolarum ad Atticum. Spieg.

TVMPANA: Vide Tympana.

TVMVLTVOSVS, qui turbas excitare ſolitus eſt. Calliſt. l. fin. de offic. procur. Cæſ. loquens: Si tamen, inquit, quaſi tumultuoſum, vel iniurioſum aduerſus colonos prohibuerint in prædia Cæſariana accidere, abſtinere debebit.

TVMVLTVS vocabulum, in l. 1. §. 1. ff. depoſiti. quomodo intelligendum ſit, ab Accurſio, & qui eum ſequuntur, parum animaduerſum eſſe, Budæus putauit: quem vide ibidem. Accipitur autem pro omni motu periculoſo, præcipue populari, & rapide facto, *Entpoerung*. Hinc euitando quandoque conceditur, quod alioqui negatum eſſet. l. pen. ff. ad legem Cornel. de ſicar. Maieſtatis criminis reus qui aduerſus Rempublicam ſeditionis, tumultuſve auctor eſt. l. 1. in fin. ad leg. Iul. Maieſt. Tumultum autem ſedare, rem eſſe neceſſariam, Imp. pronunciat, in Auth. de Mand. prin. Spieg.

TVMVLVS honorarius Græcis κενοτάφιον dicitur, id eſt, inane ſepulchrum. vt not. Bud. ex Sueton. in Claudio: Exercitus honorarium Druſo tumulum excitauit, circa quem deinceps ſtato die miles decurreret, Galliarumq; ciuitates ſupplicarēt. Quoniam tamen antiquis magna ſemper fuit etiam horum honorariorum tumulorum veneratio, vt videmus ex Sueton. Equitum decurſione, ciuitatumque annua ſupplicatione honoratum publice Druſi tumulum, vix aliter credi poteſt, quam eos quoque religioſos fuiſſe habitos. vt teſtatur Martianus l. in tantum. κενοτάφιον quoque magis placet eſſe locum religioſum, ſicut teſtis in ea re eſt Verg. lib. 3. Æneid.

Libabat cineri Andromache, maneſque vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem ceſpite inanem
Et geminas, cauſam lachrymis, ſacrauerat aras.

Sed Diui fratres contra reſcripſerunt, vt ait Vlp. Hos ſcilicet honoris cauſſa poſitos tumulos non eſſe religioſos, quia re uera nullum in eis ſit corpus hominis ſepultum. Connan. lib. 3. cap. de reb. diui. 1. nu. 4.

TVNC particula, præcidit & taxat extremitatem temporis. l. ſi iis. ſub fin. de condit. & demonſtr. cum concord. in glo. Adde his quæ de hac voce notat Bart. in l. ſubſtitutione. ff. de vulg. & pupil. ſubſtit. & in l. in illa. ff. de verb. obl. & in l. tutorib. ff. de teſtam. tut. & in l. lecta. ff. ſi cert. petat. Spieg.

TVNC in edicti Vnde vi his verbis, Quæque ibi tunc habuit, ſic accipimus, tunc cum deiiceretur. l. 1. §. rectiſſime. ff. de vi & vi arm. In hac oratione, Si in quinquennio filius Titio naſcatur, tunc hæres dato, Articulus Tunc extremi quinquennij tempus ſignificat. l. 4. in fi. ff. de cond. & demonſt. Tunc ex hac die in l. 126. in prin. ff. de verb. obli. quod vulgo dicimus, Ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc. Briſſ. Prat.

TVNC temporis, idem quod tum. c. 1. de maior. & obed. lib. 6. refertur que ad omne tempus. Tunc demum, pro tunc tandem Vlpian. in fin. l. 2. de don. mort. cauſſa. Sed tunc demum, cum mors fuerit inſecuta. Spieg.

TVNICA proprie dicitur, quam ſubuculam, vel induſium vocamus: Pallium, quo illam tegimus: quamuis ſæpe alia pro aliis dicantur. Lege poſt Bud. in l. vlt. de Sen. Bayf. de re veſt. Spieg.

TVNICA veſtis breuior, & interior: ei enim toga ſuperimpoſita, crura & tibias contegebat. Paul. l. 1. ff. de contrah. empt. Sed an ſine numis venditio dici hodieque poſſit, dubitatur: veluti ſi ego totam dedi, vt tunicam acciperem. Hæc Paulus. Plutarc. autem in vita Coriolani & in Problem. Catonem tradit ſcriptum reliquiſſe, fuiſſe in more vt candidati ſine tunica venirent ad ſupplicandum populo, ſola toga candida, eaque recincta induti. Aſconius autem in Orat. pro Scauro, & Val. Max. lib. 3. c. 6. aiunt Catonem Prætorem iudicium Scauri, quia æſtate agebatur, ſine tunica exercuiſſe campeſtri ſub toga cinctum: in forum quoque ſic deſcendiſſe, iuſque dixiſſe, idque reperiſſe ex vetere conſuetudine, ſecundum quam & Romuli ætatis ſtatuæ in Capitolio, & in Roſtris Camilli fuerunt, togatæ ſine tunicis. Hotom. Prat.

TVNICAM palmatam Perionius vna cum Budæo dici exiſtimat à palma in ea intexta. At Feſtus palmatam dici tradidit, à latitudine clauorum, qui fere palmæ orbem æquarent. Eſt enim tunica palmata, & latus clauus idem. Græci tunicam hanc palmatam, ſiue latum clauum Platyſemon appellabant, quaſi latis ſignis aut clauis ſignatam, &c. Vide Latus clauus, &c.

TVRBA multitudo eſt: turbæ in plurali, moleſtiæ, contentiones. Vlp. in l. 4. de turba. Turbam autem, inquit, appellatam Labeo ait, ex genere tumultus: idque verbum ex Græco tractum, τυρβάζειν. Si duo rixam commiſerint, vtique non accipimus in turba id factum: quia duo, turba non proprie dicuntur. Si vero fuerint decem aut quindecim homines, turba dicetur. Vide Alc. paulo ante fin. lib. 4. de verb. ſign. Spieg.

TVRBA & rixa multum differunt: ait Vlp. namque turba multitudinis hominum eſt turbatio & cœtus: Rixa, etiam duorum. l. 4. §. 1. ff. vbi bonor. raptor. vbi turbam appellatam Labeo ait ex genere tumultus: idque verbum ex Græco tractum, ἀπὸ τοῦ θορυβεῖν. Hotom. Prat. Ita in edicto à Prætore de damno quod in turba datum eſt propoſito, in turba factum accipimus, quod decem aut quindecim hominibus coactis factum eſt, l. 4. in princ. & §. 1. ff. vi bonor. raptor. Briſſ.

TVRBARE poſſeſſionem alienam quid ſit, explanat glo. in l. vim facit, ff. de vi & vi armata. Spieg.

TVRBARE ſigna, eſt confundere & permiſcere, ſic vt adgnoſci iam non poſſint. l. 22. §. ſi ſigna. ff. qui teſtam. fac. Quint. lib. 12. c. 8. Denique linum ruptum aut turbata cera, aut ſine adgnitione ſigna frequenter inuenies. Prat. Briſſ.

TVRBARE rationem ſibi commiſſam eſt conturbare l. 1. in fin. ff. de ſeru. corrupt. Briſſ.

TVRBARI dicitur ciuitas, quando ratione alicuius caſus homines relinquunt artes, & miniſteria ſua, ita eleganter Bal. in l. obſeruare. §. antequam. ff. de off. procon. & l. inferens ad quæſt. ſtatuti Florentini, vt per eum. quod putat notandum. Cott.

TVRBASSIT, verbum XII. Tabularum, antiquum, pro turbauerit. Aſt qui turbaſſit in agendo, fraus autoris eſto. Spieg. Prat.

TVRBATO ordine mortalitatis. l. nam etſi. ff. de inoff. teſta. Spie.

TVRBO, qui & Preſter vocatur ab Ariſtot. lib. 2. Meteor. inter violentos ponitur ventos: à Jurecoſſ. ſub nomine Vis diuinæ, atq; maioris etiam, quæ non debet conductori damnoſa eſſe. de qua vide l. ſi merces. §. vis maior. ff. locati. Bud. in l. ex conducto. §. ſed & ſi labes. Hoc eodem in tit. Turbinis meminit Juſtin. in §. aut arboribus. Inſtit. de empt. & vend. Spieg.

TVRBO quoque nomen viri eſt, apud Paulinum in l. 16. ff. qui potior. in pign. Turbo, inquit, apud alium iudicem victus appellauerat: quærebatur, vtrum tertius creditor etiam Turbonem ſuperare deberet. & alibi in eadem leg.

TVRBVLENTVS, pro irato, commoto. l. 1. ſi quis Imp. maledix.

TVRDETANIA, eadem quæ & Betica, nunc Granata, de cuius opulentia Strabo lib. 3. miranda.

TVRMA quaſi terma 30. equites, hoc eſt 3. Decurias recipit, qui honore præſtant, & ordine. Sed turma proprie ex equitibus: Centuria vero fit ex peditib. Alex. de Alex. Genial. dier. lib. 1. c. 5. Has quoque tribus veteres nuncuparunt: & qui his præeſſent, Tribunos dixere. Spieg. Prat.

TVRMARII l. 2. C. de priuil. eor. qui in ſac. pal. mil. qui turmas tyronum cogebant. Prat.

TVRPE, contrarium pulchro, ad corpus & ad animum refertur. Pro inhoneſto apud noſtros Doct. crebrum eſt, vt turpis quæſtus turpiter in feudum conceditur. Itaque recte exiſtimat Zaſ. neutiquam ferendum eſſe, quod quidam Prelati Feudum conſtituerunt ex quæſtu luſorio, vulgo *Scholder, Einſigel*: cui nec admodum probatus videtur reditus ille, qui prouenit ex Epiſcopalium ſigillorum quæſtu. De quo vide eum tit. quæ res in feud. dari poſſ. Spieg.

TVRPE lucrum dicitur, quicquid illicitis modis acquiritur, adeo vt ab hærede quoque extorqueatur. Spieg.

TVRPIA quoque lucra ſunt ob falſum teſtimonium, ob gratioſam ſententiam, aut alias turpiter & ſcelere quæſita, l. 5. ff. de calumniat. l. 16. §. vlt. ff. quod met. cauſ. Prat Briſſ.

TVRPES conditiones, quæ inhoneſtæ & contra bonos mores ſunt. l. 63. §. ſi ſub conditione. ff. ad Trebell. l. 112. §. pen. ff. de leg. lib. 1. Briſſ. Prat.

TVRPES perſonæ ſunt famoſæ & inhoneſtæ perſonæ, veluti lenones, meretrices, viſpilliones, harenarij, hiſtriones, pantomimi. l. 3. ff. ſi quis à paren. l. 72. §. pen. ff. de ſolution. l. 27. C. de inoff. teſtam. l. 7. & l. 63. §. ſi ſub conditione. & §. ſi vero nominis. ff. ad Trebell. l. 22. §. nec non illud. ff. ſol. matr. l. 12. de ſcenic. in C. Th. & ita in l. 17. ff. de teſtam. tut. l. 12. ff. de ſponſalib. l. 3. §. Julianus. in fi. ff. de lib. exhib. Sed & alias turpe plerunq; ſignificat famoſum & quod infamiam irrogat. Sic Turpes actiones, Turpiaque iudicia, appellantur, quæ damnatis infamiam inferunt. ἀτιμωτικοὺς ἀγωγὰς vocat Theophilus in §. ex quibuſdam. Inſt. de pœn. tem. litig. Quales ſunt iniuriarum, vi bonorum raptorum, ſerui corrupti, rerum amotarum, tutelæ, fiduciæ, mandati, pro ſocio, depoſiti, l. 56. ff. pro ſoc. l. 2. ff. rer. amot. l. 1. ff. de his qui not. infa. Ita Turpe tutelæ iudicium dixit Cicer. lib. 1. de orat. Et pro Cecinna, Turpe iudicium dari aduerſus eum, qui tutelam fraudaſſet. Idemque Turpi

Mandati,

Mandati, pro ſocio, depoſiti, iudicia appellat in ora io. pro Roſcio Com. Sic turpi iudicio damnatos apud eundem in oratio. pro Cluen. interpretare, qui eo iudicio damnati ſunt, quod infamiæ notam inurit. Briſſ. Prat

Tvrpia legata dicuntur, quæ denotandi magis legatarii cauſa ſcribuntur, l. 54. ff. de legat. 1. Prat. Briſſ.

Tvrpis inſtitutio, l. 9. ff. de liber. & poſthum Prat.

Tvrpis pactio, l. 7. ff. de his qui not. infam. Prat.

Tvrpis arbiter, id eſt, pecunia corruptus. l. ſed & ſi ſeruum. § ſunt & alii. ff. de arb. Spieg. Prat.

Tvrpissima vita paupertatis obtentu non excuſanda. l. palam. ff. de ritu nupt. Spieg. Prat.

Tvrpiter datur quod meretrici datur: Item quod datur, vt male iudicetur. l. 3. l. 4. §. ſed quod meretrici. ff. de condict. ob turp. cauſ. Prat. Briſſ.

Tvrpiter accipitur quod in hoc accipitur, vt res depoſita, vel commodata reddatur, l. 5. ff. de tut. & ration. diſtrah. l. vlt. ff de cond. ob turp. cau. Briſſon. Prat.

Tvrpiter feciſſe dicitur, qui in dando auro ſubiicit æs. l. 36. ff. de pign act.

Tvrpitvdo, ſignificat deformitatem, ſed animi fere tantum. Græcis paulo latius patet vocabulum αἶσχος, & de corpore quoque dicitur. Proinde, vt maxima noſtris eſt. Turpitudinem ſuam hoc eſt, quod turpiter, inhoneſte, indecoreque fecit, nemini licet allegare. leg. palam. ff. de ritu nupt. l. tranſactione finita. C. de tranſact. cum ſimil. Qua de re latius commentantur Bart. & Dd. in l. 1. de cond. ob turpem cauſſ. & in l. tutela. C. de in integ. reſt. ſed copioſius in leg. iuſiurandum quod conuent. §. procurator. Haud tamen perpetua eſt. nam in quibuſdam caſib. fallit, quos recitat Felin. in cap. lator. in pri. de re iud. Spieg.

Tvrris Stratonis, Ptolemæo quis dicatur, vide Goth. in not. ad l. 8. §. 7. de cenſib.

Tvs à tundendo, ſine aſpiratione, dicitur. Soſipater libr. 1. pag. 73. Iulius Modeſtinus ἀπὸ τοῦ θύειν, tractum dicit. Ita Thus ſcribendum eſſet.

Tvsciæ, Italiæ regionis celebris meminit Alberic. quo loco indicat ſe in Tit. Liuii, tum aliorum id genus autorum libris eſſe verſatum. Scæuola in l. vxorem. §. codicillis. de leg. 3. Spie.

Tvscvlanvs fundus. l. 74. & l. 75. §. vlt. ff. de verb. oblig.

Tvtela, pro conſeruatione. Florentinus l. vt vim. de iuſt. & iur. quod quiſque ob tutelam *zu errettung*, corporis ſui fecerit, iure feciſſe exiſtimetur. Hoc iuriſcon. dictum pulchre explanat Salomonius in Comment. ad hanc leg. tametſi quædam à vulgo traditis diſcrepent: ſed quæ veterum Iuriſconſultorum reſponſis confirmantur. Translate poſitum pro ſuſtentatione, refectione, reperies apud Papinianum in l. diuortio. §. fin. ſolut. matrim. Continetur & tutelæ appellatione Cura. l. cum pater. ff. de cond. & demonſt. Sic Tutor, qui dicitur quaſi tuitor, id eſt, defenſor, l. 1. & Inſtit. de tutel. Pro curatore interdum ponitur. leg. cum quidam. ff. de tutor. & curat. dat. ab his. Alber. falſe dicit. Sed hodie communiter magis dici poſſunt Tollitores quam tutores, qui communiter tollunt, & furantur bona pupillorum.

Tvtela eſt ius tuendi impuberis pupilli. Vult. in comm. Inſtit. §. eſt autem tutela. 1. n. 1.

Tvtela eſt duplex, alia à lege ipſa data; alia permiſſa dari. Data à lege ipſa, per eminentiam dicitur legitima tutela: permiſſa dari dicitur datiua; & rurſus permittitur illa dari, vel à priuato in teſtamento, vel à magiſtratu, l 1. ff. de teſta. tutela, l. 1. ff. de tutor. vel curat. datis. Vnde datiuæ tutelæ rurſus duæ ſunt ſpecies, vna quæ dicitur teſtamentaria, & altera quæ dicitur honoria. Vult. in d §. autem tutela. 1. n. 7.

Tvtela eſt perſonarum, quæ ſeſe tueri non poſſunt: Cura eſt perſonarum, quæ ſe quidem tueri poſſunt ſed non bona ſua l. cum plures. 12 §. cum tutor, ff. de adminiſt. & peric. tutor. l. propter. 31. § licet, ff. de excuſat. l. conſilio. 7. de curat. furioſi.

Tvtela eſt ius atque poteſtas in capite libero conſtituta, ad tuendum eum, qui propter ætatem (quæ ſecundum Iuriſconſultos eſt vſque ad pubertatem, id eſt, ad 14. annum: nam inde vſque ad 25. dantur curatores, qui etiam furioſis & mente captis dati ſolent) ſponte ſe defendere nequit, iure ciuili data, atque permiſſa. Vnde tutores dicuntur, qui eam vim atque poteſtatem habent. Eſt autem tutela duplex: teſtamentaria, & legitima, quarum meminit, præter noſtros Iuriſconſultos, lex huiuſmodi XII. Tabul. Tutores liberis in poteſtate teſtamento parentes danto. Si non ſint dati, adgnati, qui ſucceſſionem ſperant, ſunto. Teſtamentaria tutela eſt, quæ teſtamento, ſiue codicillis dat tutores. Pro hoc facit bonus textus in l. 3. ff. de teſtam. tut. Legitima autem tutela, quæ ab inteſtato ex lege XII. Tabul. adgnatos efficit tutores: dicta legitima, quod adgnati ipſi vocentur legitimi, §. 1. Inſt. de legit. agnat. tutel. Vide Cuiac. 11. obſer. 26. Hæc vero tutela (ſicut Vlpian. ait) adgnatis, qui ad legitimam hęreditatem admitti poſſunt, & patronis, ſumma prudentia lege XII. Tabul. delata eſt, vt, qui ſucceſſionem ſperarent, bona tuerētur. Adgnatis quidem ſpecialiter & nominatim, ſed patronis per interpretationem, & conſequentias hæreditatum delata eſt, vt eleganter dicti Iuſtinianus & Vlpianus oſtendunt. Poteſt itaque pater filio tutorem, & ſubſtitutum eidem tutorem dare, vt è verbis Pauli Iuriſconſulti ſub titulo, de excuſ. tut. interpretes iuris ciuilis colligunt. Si tamen aliqua ſit ſuſpitio, ne ſucceſſuri pupillo inſidientur, tunc iuxta mentem huiuſmodi leg. XII. Tab. Suſpecti tutores remouentur. Anchar.

Tvtelæ actio eſt actio quæ datur tutela finita, quia abſurdum videtur rationes adminiſtrationis deſiderari ab eo, qui adhuc adminiſtrat, l. niſi finita, l. ſi tutor §. abſurdum, ff. de tutel. & rat. diſtrah. quod hodie ſecus eſt: ſiquidem durante tutela ſingulis annis tutor rationem reddere compelli poteſt, ſicut quilibet adminiſtrator alius. per Clem. 1. de rel. g. domib. & c. 1 de cleric. ægrot. in 6. quod idem ſtatuit Carolus V. in Comitijs Auguſtanis anno 1548 *in der Policeyordnung*, repetita poſtea à Rodolpho II. anno 1577. Francofurti. Et datur hæc actio inter eos qui fuerunt tutores, & pupilli, & in Codice vocatur arbitrium tutelæ, quæ & ipſa ex vna parte directa eſt, ex altera contraria: Directa datur pupillo aduerſus tutorem ad reddendam adminiſtrationis ſuæ rationem, & ſoluendum, quicquid reliquorum nomine debet, l. tutorem, C. arbit. tutel. & quod dolo aut culpa eius lata vel leui amiſſum eſt, vel non acquiſitum, l. 1. ff. de tut. & rat diſtrah. In quo venit, vt rationes actus ſui conficiat, & pupillo reddat, vt ſi non fecit, aut factas non exhibet, eo nomine tutelæ iudicio teneatur. Contraria datur tutori aduerſus pupillum eius rei nomine: quod ipſi ex tutela eiuſque adminiſtratione abeſt, de qua vide t. titu. ff. de tut. & rat. diſtrah. & lib. 5. C. à tit. 51. vſque ad tit. 59. Quare ſi tutor bona fide litem mouit, & ſumptus fecit, aut ſi quid aliud geſſit pro vtilitate pupilli, hoc iudicio contrario indemnitatem conſequetur, atque adeo de omnibus alijs, quæ ei propter tutelam abſunt. Ita tamen repetuntur ſumptus ſi expediat pupillo ita tutelam adminiſtrari. Sufficit autem bene & diligenter negocia geſſiſſe, etiamſi euentum aduerſum habuit, quod geſtum eſt, l. 1. l. quid ergo, ff. de contr. tutel. act. Vult. ad §. actionum 25. num. 32. & ſeq. Inſt. de act.

Tvtelæ & curæ differentia hæc eſt: Tutela eſt perſonarum, cura vero bonorum. Cuiac. Not. ad lib. 1. Inſt. titu. de excu. tut. & curat. § pupillorum tutela.

Tvtelæ affectatæ illæ videntur ſemper, quæ modicæ rei ſunt ſine vllo aut ſane exiguo cum onere. Cuiac. ad l. 2. de excuſat.

Tvtelam reddere, tutelæ rationes reddere Iureconſultis ſignificat, l. 2. §. ei quoque, ff. de iud. l. 21. ff. de tutel. & rat. diſt. l. vnic. in fi. ff ſi pendeo. appell. Dicunt & eodem ſenſu, reſtituere tutelam, l. 7. §. vlt. l. 28. in fi. ff. de adm. tut. l 1. §. vlt. ff. de vſur. l. 21. in fi. ff. de annu. leg. l. 1. §. ex illa, ff. ad leg. Corn. de falſ. l. 10. ff rem. pup. ſal. fo. l. pen. C. de ſuſp. tutor. Sic tutelam exigere & tutelam repoſcere pro tutelæ rationes repoſcere, in l. 13. ff. de tut. & rat. diſt. l. 30. de adm. tut. Et recipere tutelam Suet. in Claudio cap. 2. Diu etiam atque poſt tutelam receptā alieni iuris & ſine pædagogo fuit, id eſt, poſt pubertatem; In ſuam tutelam venire, & ſuæ tutelæ effici, eſt ad pubertatem peruenire, l. 7. §. 1. ff. de admin. tut. l. 8. §. 1. ff. de ſecun. tab. l. 39. ff. de vulg. & pup. l. 54. in fi. ff. de hæred. inſt. l. vlt. ff. de iure delib. l. 32. ff. de leg. 1. Sic in edicto prætoris de miſſione in poſſeſſionem verba hæc, Si pupillus in ſuam tutelam venerit accipienda ſunt, l. 5. §. ait Prætor. ff. quib. ex cau. in poſſ. eat. Proinde ſi filiæfam. ita legatum ſit, cum in tutelam ſuam peruenerit, tunc debebitur, cum viripotens facta fuerit, l. 51. ff. de leg. lib. 3. Nec vero ICtis tantum, ſed & alijs Latinis auctor. huiuſmodi locutio placuit. Cicero quidem cum alias ſæpius, tum in lib. de orato. ita locutus eſt. Negaretque niſi poſthumus & natus, & antequam in ſuam tutelam veniſſet, mortuus eſſet, hæredem eum eſſe poſſe, qui ſecundum poſtumum & natum & mortuum eſſet, hæres inſtitutus. Idem lib. 2. de Inuent. Quidam pupillum hæredem fecit, pupillus autem ante mortuus eſt, quam in ſuam tutelam veniret. Porro interdum ea verba ſignificant, Cum in ſuam tutelam & poteſtatem peruenerit. Quod ex coniecturis erit æſtimandum. Interdum etiam 25. annum hæc verba demonſtrant, ſi ea mens fuerit loquentis teſtatoris, l. 56. in fin. ff. de legatis tertio. In qua Vlpianus ex voluntate teſtantis aliam atque aliam hæc verba recipere interpretationem docet. Briſſ. Prat.

Tvtela mulieris multū differt à pupillari, & idcirco ſimul atque viripotens eſſe cœperat filiafamilias, & per hoc tutela pupillari liberari, tunc ea quodāmodo in ſuā peruenire tutelam dicebatur Idque ad Sabinū lib. 4. ſibi videtur Paulus voluiſſe cap. 51. de leg. 3. Nec id adeo mirum. Nam mulierum tutores non geſſiſſe negotia, ſed auctoritatem duntaxat interpoſuiſſe, auctor eſt in fragmentis, Vlp. tit. 11. Teſtatur etiam pro Muræna Cicero, genus quoddam fuiſſe tutorum, quod poteſtate mulierum continebatur: ſatis per hoc indicans quodammodo in ſuam tutelam mulieres viripotentes peruenire: Ridet enim Iuriſconſultos Cicero, qui cum auctores fuerint muliebris tutelæ, illud efficere non potuerunt, vt mulieres in

tutorum poteſtate eſſent, ſiquidem in mulierum poteſtate tutores potius videntur fuiſſe, quam fuerint in tutorum poteſtate mulieres Ræuard. l.17. ad tit. Pand. de diuerſ. reg. iuris.

TVTELARIS cauſſa, lis eſt quam tutor pupilli nomine intendit. Vlpianus l.4. ff. de in lit. iur. Videamus in tutelari cauſſa quis iurare, & aduerſus quem poſſit. Hotom Prat.

In TVTO eſſe dicitur, cum in ſtipulationibus res de qua agitur eo modo accipitur, qui non eſt iuri communi repugnans, alioqui ſubuerteretur ſtipulatio. quod autem euerti poteſt, nō eſt in tuto. Sic Cicero ad Heren. Tute viuit, qui honeſte viuit. Connan. lib.6. cap de ſtipul. cer. & incert. & fact.3. num.5.

TVTOR, defenſor pupilli, qui ante omnia perſonæ attribuitur pupillari, vt eum alat. l. dum pupil plures, §. cum tutor. ff. de admin. tut. & tit. C. de alimen. pupill. præſtan. Deinde ne res pupillares neglectæ peſſum eant, aut vitientur, ad tutoris officium pertinet. l. propter litem, §. licet datus, de excuſ. tut. E diuerſo Curator in primis conſtituitur, vt rebus minoris ſedulo proſpiciat: deinde, vt perſonis opera ſua adſit, iuxta l. diuus Marcus, ff. de offic. præſi. cum ſimilib. Vnde fit, quod appellatione tutoris aliquādo contineatur curator. vt in l.2. ff. de tut. & curat. dat. ab his. Et in l. pater. §. conditionum verba, ff. de condition. & demonſtr. nihilominus etiam tutorem eum appellamus, qui magis negligit, quam pupillum tuetur. Vide Alciat. in commen. ad leg. inde tabernacula. de verborum ſign. Spieg.

TVTOR dari poteſt, non ſolum præſcus præſenti, ſed etiam abſens præſenti. & contra, l.5. de tuto. & curat. dat. ab his. modo is, qui datur, eiuſdem ſit prouinciæ vel municipii, l.1. l.3. eod. Præſenti & abſenti, modo intra centeſimum lapidem hæreat. Tutori dato quinquaginta dies ad excuſandum ſe conceduntur: vltra vero centeſimum lapidem abſenti adhuc connumerãtur in ſingula viginti millia paſſuum ſinguli dies, eoque amplius triginta. Gœdd. in comm. de verb. ſign. l.73. §.1. nu.1.

TVTOR & curator quomodo differant, exponit Modeſt. 7. differentiarum. Primo namque ventri curator datur ex edicto Prætoris, non tutor: quia nec prætor tutorem facere potuit: Secundo tutorem habenti tutor non datur. Curatorem autem habenti curator dari poteſt: cuius differentiæ rationem tradit Cuiac. lib.5. C. tit.36. vide eundem Cuiac. 17. obſ.7. vbi plures differentias tradit.

TVTORES ſunt qui vim ac poteſtatem in pupillos habent: exq; re ipſa nomen ceperunt. itaque appellantur Tutores, quaſi Tuitores, atque defenſores: ſicut Æditui dicuntur, qui ædes tuentur, l.1. ff. de tutelis. Eorum autem tria ſunt genera. nam alij dicuntur Teſtamentarij, alij Legitimi, alij morib. inducti.

Teſtamentarij ſunt, quos paterfam. impuberi filioſ. itemque nepoti, quem tamen non patris, ſed ſuæ poteſtati relicturus eſt, in ſuo teſtamento conſtituit. l.1. & paſſ. ff. de teſt. tut. Legitimi ſunt (vt apud Vlpian. in Inſt.) qui ex lege aliqua deſcendunt. per eminentiam autem Legitimi dicuntur, qui ex lege XII. Tabul. introducuntur, ſeu propalam, quales ſunt agnati: ſeu per conſequentiam, quales ſunt patroni, l.1. & paſſ. ff. de legi. tut. Moribus inducti: vide, TVTOR Prætorianus. Hotom. Prat. Differentia autem tutorum hæc eſt, quod tutores teſtamentarij & datiui dentur, legitimi vero non dentur. l.5. ff. de leg. tut. Cuiac. ad l.13. de excuſ.

TVTORES Attiliani dicuntur, qui ex Attilia dati ſunt: quæ iubet mulieribus, pupilliſve non habentibus tutores dari à prętore & maiori parte Tribunorum plebis. Vlp. tit.2. Hoto.

TVTOR Ceſſicus appellatur is, cui in iure tutela ceſſa eſt, qui ſiue mortuus fuerit, ſiue alij tutela ceſſerit, redit ad legitimum tutorem tutela: ſed & ſi legitimus deceſſerit, aut capite minutus fuerit, Ceſſitia quoque tutela extinguitur. Vlp. cap. Inſtit. 11. Hot. Prat.

TVTORES datiui appellantur, qui teſtamento nominatim dati ſunt: hos enim lex 12. confirmat, vt ait Vlpian. c. Inſt. 11. Datiuum tamen pro Attiliano aut Iuliano Modeſt. poſuit in l. 7. ff. rem pup. ſal. for. vbi Teſtamentarij, qui proprie Datiui ſunt à Datiuis diſtinguuntur, & Iuſtin. in l.40. C. de epiſ. & cleric. vbi teſtamentarias tutelas à Datiuis ſeparat. Hotoman. Prat.

TVTOR falſus eſt, qui vel tutorem habenti datus eſt, vel ſi furioſus datus eſt & ob eam rem autoritatem præſtare non poſſit, vel ſi ad aliam regionem ſit datus. Eiuſmodi tutor perinde habetur, ac ſi tutor non eſſet, vt traditum eſt ab Vlpiano in l. 1. ff. de quod falſ. tuto. autor. geſt. eſſe dice. Brechæus in l. Paulus reſpondit. ff. de verb. ſign. & Gœddæus in eadem lege.

TVTOR fiduciarius dicitur, qui liberum caput mancipatum ſibi, vel à parente, vel à coemptore manumiſit: idque per ſimilitudinem patroni. Vlpian. cap. Inſt. 11. vel ſic. Hotom. Prat.

TVTOR fiduciarius, proprie eſt pater fiduciarius, cui pater naturalis filium emancipauit, ea lege vt manumitteret: vel pater naturalis, qui in emancipatione manumiſſor extitit contracta fiducia, quod nomen trāſmittit in liberos ſuos fratres impuberis emancipati, & permanet in eis etiam hodie, non in emancipatore, qui cœpit haberi pro legitimo tutore, quaſi patronus. Cuiac. ad Africanum tract.4. fol.40.

TVTOR fiduciarius is proprie dicitur, qui cum pater eſſet fiduciarius filium ſibi mancipatum manumiſit, nec remancipauit. hæc Vlpianus in Inſtitut. Ponamus ergo contractam fuiſſe fiduciam, id eſt, vltro citroque factam emancipationem, patremque fiduciarium vero patri filium remancipaſſe. Pater verus, quoniam alter fidem ſimiliter eius ſequutus eſt, fiduciarius eodem modo dici deberet. at quoniam verus eſt pater, ſuam retinet meliorem appellationem. Præterea tutor etiam fiduciarius, item vt alter, dici deberet, ſed quoniam qui legitimi ſunt hæredes, ij tutores ſunt legitimi, pater quem lex ad manumiſſi filij hæreditatem vocat, ſuum hoc à lege nomen retinebit, diceturque Legitimus. At quoniam emancipati frater hæres non eſt legitimus, quemadmodum docet Caius in Inſtit. & Vlp. in l.1. ff. ſi à patre quis manum fu. tutor legitimus vt patroni filius, appellari non poteſt. Patroni enim filius vt hæres eſt legitimus, ſic tutor legitimus appellatur. Quod igitur agnatus ille proximus filij manumiſſi frater, cum ad tutelam vocabitur, nomen habebit? Pater ſuum nomen fiduciarij tutoris, quo vſus non eſt, in illum transferet, diceturque TVTOR fiduciarius. Hot Prat.

TVTOR honorarius dicitur, qui non adminiſtrationis & oneris, ſed honoris tantum cauſa datur, l.3. §.1. ff. de admin. tut. vbi Vlpia. ait, eos non iccirco extra periculum eſſe, ſi pupillos negligant. Nam prius quidem excuſſis eius qui geſſerit facultatibus, conueniri oportere. Hoto. Prat. Honoris cauſſa datus tutor non videtur, quem pater à cæteris tutoribus, rationes accipere voluit, l.26. §.1. de legitim. tut. Briſſ.

TVTORES Iuliani dicuntur, qui ex lege Iulia & Titia dati ſunt, quæ iubet mulieribus pupilliſve non habentibus tutores dari in prouinciis à præſidibus earum. Vlp. cap. Inſt. 11. Hot. Prat.

TVTORES legitimi qui dicantur, vide tutores ſunt qui vim.

TVTOR Prætorianus, Vlpian. cap. Inſtit. 11. Moribus tutor datur mulieri, pupillove, qui cum tutore ſuo lege aut legitimo iudicio agere vult, vt auctore eo agat (ipſe enim tutor in rem ſuam auctor fieri non poteſt) qui Prætorianus tutor dicitur, quia à Prætore vrbis dari conſueuit. Hot Prat.

TVTOR ſuſpectus dicitur (quantum ad crimen quod ex l.12. tab. deſcendit, attinet) qui fraudulenter & negligenter in reb pupilli vel adoleſcentis verſatur l.31. ff. de rebus auctor. iud. poſſ. Vulteius ad prin. nu.1. Inſt. de ſuſpect. tut.

TVTOR & Protutor inter ſe diffrrunt. Tutor enim non tantum bonorum, ſed etiam perſonæ cuſtodiam habet, cuius etiamnum officio incumbit conditionem pupilli ſui quærere: & omni in re parum abeſt patris poteſtate & reuerentia. At in Protutore nihil huiuſmodi eſt qui bonorum geſtioni præeſt, in eoque operam ſuam vltro accommodat. Connan. lib. 8. c. de inutil. nupt. 6. num. 7.

TVTORE autore factum, vt accipiendum eſt. Iuriſconſ. exponit in l.3. de autor. tut. & Iuſtin. in §. penul. eod. Spieg. Porro aliud eſt tutore autore, longe aliud per tutorem aliquid fieri. Tutore quippe autore, id eſt, ipſo pupillo adeunte, ac ſolennia peragente. Per tutorem, id eſt, adeunte tutore, atque agente ſolennia: vide Cuiac.1. obſeru.34.

TVTOREM eſſe alicui, eleganter dicitur, pro præſcribere, atque imperare: iuxta Perſianum illud, Ne ſis mihi tutor. Spieg.

TVTORIS officium. Vide Curatoris officium. Notitiæ vero cauſa tutores dari olim liberti ſolebant, quod in familia verſati cognitas ac perſpectas pupilli facultates haberent, & ideo tutores earum notitia inſtruere poterant, l.1 §. ſi pupillus, ff. de tutel. & rat. diſtr. l.32. §.1. ff. de teſta. tut. l.1. C. de peric. tut. Briſſ.

TVTVS locus, in quo ſecure verſari, aut quidpiam agere poſſumus. Caius in l. plerique, de in ius voc. quia domus tutiſſimum, hoc eſt maxime ſecurum cuique defugium, atque receptaculum ſit. Huic ſententiæ non abſimilis eſt ſententia illa, quæ apud Græcos circumfertur, οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος: id eſt, Domus amica, domus optima. Vide Hegendorfinum in eandem l. Spieg.

TVVM eſt quod vendicare potes: vel cuius dominium ad te ſpectat. l. quintus, §. argento. §. cum aurum, & §. ſi cui de aur. & arg. leg. Tuum non eſt, quod tibi caſu auferri poteſt, §.1. l. actiones, de reg. iur. Spieg.

TVVM quoque non eſt, quod tibi debetur. Spec. tit. de decim. Tuum, id eſt, tuæ iuriſdictioni ſubiectum, c.2. de iis quę fiunt à maio. part. capit. cap.1. de auctor. & vſu pall. Prat. vide & hac dictione Gœddæum in l. meorum 91. de verb. ſign.

T Y.

TYBERIVS Cæſar, Liuij Druſi ex Liuia Druſilla filius Auguſti. Deinde priuignus. Ab illo ea lege eſt adoptatus, vt ipſe Germanicum Druſi Neronis fratris ſui filium adoptaret. Ex Suetonio in vita Auguſti, Tyberij, & Caij Cæſarum. Iuſtinian. lib.1. Inſtit. tit. de adoptio. Nebriſſ. hic valde reprehendit Accurſium, quem vide, &c.

TYBERIS fluuius Italiæ eſt, è media fere longitudine Apennini Aretinorum finibus defluens. Sic dictus à rege Tuſcorum huius nominis, qui piraticam exercēs, iuxta eum in bello periit. Quod, præter Virgilium, ſenſiſſe videtur Ouid. lib 2. Faſtor.

Albula, quem Tyberin merſus Tyberinus in vndis

Reddidit,

Reddidit, hybernis forte tumebat aquis.

Sunt alii qui aliunde hoc nomen trahant. Sed ne in minutiis, ab inſtituto noſtro alienis immoremur, à Tyberi, ſeu in poemate Tybris, fit Tyberinus, na, num: vt piſcis Tyberinus, & nauta Tyberinus, hoc eſt, in Tyberi verſans. Quomodo accipitur C. in tit. de nautis Tyberinis, lib. 11. Anch.

Τύμβος funus dicitur, cum iam incenſum eſt cadauer, & ardet. Exequiæ dum funus ipſum effertur. Cum vero iam crematū eſt, reliquiæ & buſtum, quaſi vſtum quod à Græcis Cicero appellari putat τύμβον, τύμβος ὁ λέγεται παρὰ τὸ τυφῆναι, quod vri ſignificat. Brechęus in l. cum in teſtamento, ff. de verb. & rer. ſig. Gothofr. in not. ad l. ſi ex re 28. §. 4. ff. de ſtipulation. ſeru.

TYMPANVM, rota maioris ambitus, quæ ab hominibus orbem eius introrſum calcantibus verſatur. Vlpian. l. 19. §. 1. ff. locat. Quod ſi regulis olea prematur, & prælum, & ſuculam, & regulas, & tympanum, & trochleas, quib. releuatur prælum, &c. Lucret. lib. 4.

Multaq; per trochleas, & tympana pondere magno
Commouit, atque leui ſuſtollit machina niſu.

Hot. Prat. & Forcat. in penu iur. ciu. cap. 11.

TYMPANA margaritæ: de quibus Plin. lib. nono, capite trigeſimo quinto. Craſſeſcunt etiam in ſenecta, conchiſque adhæreſcunt, nec iis auelli queunt, niſi lima: quibus vna tantum eſt facies, & ab ea rotunditas: auerſis planicies, ob id Tympana nominantur. Paul. l. 32. §. vlt. ff. de aur. & arg. Cum quædam ornamentum mammillarum ex tympanis margaritis triginta quatuor legaſſet. Prat. Hot.

TYMPANVM etiam pro quodam torturæ genere interdum capitur. Nam in tympano apud Græcos homines torquebātur. Et hinc is qui ſæpe in eo per tormenta cruciatus eſt, à Plauto apud Priſcianum tympanotribam vocari, creditur: verba ſunt Plauti in Truculento,

Tympanotribam amas hominem non nauci.

Ac videtur à τυμπανοτριβής formari, vt fictum eſt, οἰκότριψ. Vel tympanotribam vocare videtur eum qui tympanum pulſabat, vt in ſacris Rheæ: & in multis initiationib. & ſacris tympana gerebantur, vt è Lyſiſtrata Ariſtophanis conſtat. Tympanum autem illis in ſacris gerere parum virile videbatur, cenſebaturque muliebre, atque hanc interpretationem meliorem eſſe putat Turneb. aduerſ. lib. 17. c. 22.

TYNNARIA piſcatio, l. venditor, ff. comm. præd. qua piſcantur Tynni piſces prægrandes Budæo in d. l. venditor. Plin. lib. 9. c. 15. Prat.

Τύπος, forma, figura, adumbratio eſt. Imperialis Cancellaria Romana, venuſtius olim typum aureum appellabat, quę hodie dicitur, Bulla aurea, ſiue Sigillum maieſtatis: Τῦφος p aſpirato, inflationem ſignificat & ſuperbiam. Inde videtur Volzio deduci Typhon ventus, de quo action. 27. qui, teſte Plinio, præcipua nauigantium peſtis eſt, *Sturmvvindt*. Hoc ideo adſcripſi, quod nō raro ſcriptum reperitur, pro typhus, ſine aſpiratione typus. Spieg.

TYPVM pragmaticum, qui pro chartula, ſeu indice, quod fieri debeat, accipiunt in Auth. In medio litis non fier. ſacr. form. ſi Haloandri verſionem legerint, quam ab Iuſtiniani ſenſu receſſerint, deprehendent. Spieg.

TYRANNI vocabulum, de communi loquendi vſu, qui etiā proprietate potentior eſt, l. anniculus, l. in vſu. de verb. ſign. de malo principe intelligitur: cum olim ſui natura qualemcunque ſignificaret, Vlp. in l. Fulcinius. Quib. ex cauſ. in poſſ. eatur, explicans, quid ſit Latitare. Poteſt, inquit, quis Latitare nō turpi de cauſa. veluti qui tyranni crudelitatem timet, aut vim hoſtium, aut domeſticas ſeditiones. Plato, & Ariſtot. appellant tyrannos, eos qui Remp. ad ſuam, non ad eorum qui ipſis commiſſi ſunt, vtilitatem adminiſtrant. Latini vero appellant eos, qui in libera ciuitate dominatione per vim occupauerunt. Cum huiuſmodi tyrannis fœdera, aut bella ſiebāt. Tyranni qui dicantur, vide Bart. in l. 16. C. de ſacroſ. Eccleſ.

TYRANNIS, ſæuus, violentus ac atrox dominatus. De hac ſingulari libro, quem de Tyrannia inſcripſit Bart. plurib. diſſerit Melanchthon, liceatne priuatis interficere tyrannos, libro Philoſophiæ Moralis 2. non inutiliter attingit. Zaſius noſter cenſuit tyrannidem tyrannide illudendam, tyrannumque tyranno opponendum. Spieg.

TYRANNIDEM, quæ neque diuturna eſt, neque felicem habet exitum, reiicit lex 12. Tabularum: Iuſta imperia ſunto. Et quamuis olim inter tyrannidem & iuſtum imperium nihil intereſſet, cum tyranni dicerentur domini & Reges, qui plenam haberent in ſubditos poteſtatem, quales erant plerunque viri ſpectatæ virtutis, vt apud Virgil.

Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe tyranni.

Tamen cum poſtea creſcente hominum malitia, vi quadam & ex animi libidine, non vero Iure & Legibus, plerique regnare cœpiſſent, ad eos tantum Tyranni nomen reſtrictum eſt: & quo magis patella dignum haberet operculum, quale fuit Imperium, talis erat ſubditorum amor & obedientia. Exemplis ſcatent omnes hiſtoriæ. Old. Prat. De tyrannide Baſiliſci, vide l. fin. C. de inceſt. De tyrannide Odenati, vide l. 4. C. de ingen. manum. de Auidii Caſſii, l. 7. C. ad l. Iul. maieſt. his adde Bartoli tractatum de tyrannia, & vide Cuiac. lib. 3. obſer. 19.

TYRANNICIDA, tyranni percuſſor, accepto conſilio Reipub. liberandæ. (Spieg.

TYRANNOCTONVS, Ciceroni eſt vindex & oppreſſor tyrannidis.

TYRBE, vox apud Iuriſconſ. in l. prætor ait, 2. vi bonor. rapt. Græcis eſt, quod nobis tumultus: vnde turba facta eſt, vt ex Sylla, Sulla: & Xyllico, Xyſticus, & alia permulta, y in u noſtrum verterunt, autor Bud. in annot. poſter. Spieg. Prat.

TYRONES, id eſt, nouitii, opponuntur veteranis militibus: hi erant iuniores, qui publicis ſtipendiis in militari diſciplina inſtituebantur, & militiæ deſignati, ad pugnam exercebantur: qui deinde, vbi ſatis videbantur inſtructi, in numeros referebantur, nec antea priuilegia militiæ habebant. vt plane conſtat de milit. teſtamen. ex Vlpiani reſponſo, vbi ait: Ex eo tempore quis iure militari incipit poſſe teſtari, ex quo in numeros relatus eſt, non ante, & quæ ſequuntur. Cæterum, vt tyro ad omnem artem refertur, ita tyrocinium pro prima actione in quacunque arte accipiendum eſt: quod & tyrocinium facere, & ponere rudimentum dicitur. Siquidem Tyro, extra militiam, rudem, & inexercitum ſignificat. Obſeruandum autem, quod Venuleius Tyrocinium animi pro ſimplicitate, & rudimento, poſuit eleganter, in l. vlt. de ædil. edict. ibi Nouitium autem, non tyrocinio animi, ſed conditione ſeruitutis intelligi. Spieg.

TYRO & gregarius miles pro eodem dicitur, & iuniores ſæpe in C. Th. qui & caligati. Cuiac. ad l. vlt. de militari veſte, C. lib. 12.

TYRVS, Sor Hebraice. Sur vulgo, vti ait Munſter. patria Vlp. l. 1. de cenſib. metropolis in Syria Phœnice, l. vn. de metrop. Beryto. C. lib. 11. Splendidiſſima quondam populi Romani colonia. eius in libro Ioſue mentionem facit Scriptura, & Iſai. 23. & Ezech. 26. de ea multa dicuntur, quod olim regia floruerit dignitate, vt facile inde vetuſtatem æſtimare liceat. Vetus item hiſtoria Tyrum, vt multarum vrbium parentem celebrat. Ioſephus 240. annis ante templum Hieroſolymitanum conditam putat. Hodie nec obſcura eſt, nec infrequens, Vadiano teſte: ſed ante omnia clara ſepulchro Friderici Sueuorum ducis & Imperat. Romanorum, quem Itali Barbaroſſam cognominant. Spieg.

T Z.

TZANCARVM, vel Tzangarum (eſt enim quædam in ſcriptura varietas) fit mentio in l. 3. & l. vlt. Quo queinque habitu eſſe op. in C. Th. Et ita forte apud Vopiſc. in Claudio verbū hoc pro zanchis, quæ inter veſtimenta numerantur, ſubſtitui debet. Genus autem quoddam calceamentorum id fuiſſe, adductus libelli Græci de officiis aulæ Conſtantinopolitanæ verbis, ſuſpicor, quæ ita habent, ἔστι καὶ ἕτερον εἶδος ὑποδημάτων, ἃ καλεῖται τζάγκια, ἔχοντα ἐκ πλαγίου κατὰ τὰς κνήμας καὶ ἐπὶ τῶν ταρσῶν ἀετοὺς διὰ λίθων μαργάρων, ἅπερ καὶ φορεῖ ὁ βασιλεὺς εἰς τὰς προελεύσεις καὶ τὰς προκύψεις. καὶ ὁ ταῦτα ποιῶν οὐ τζαγκάρχος, ὡς οἱ ἕτεροι, ἀλλὰ τζαγκᾶς ὀνομάζεται. Sed & Moſchopul. in lib. περὶ σχεδῶν, Τζαγκάριοι vulgo appellari ſcribit quem Attici σκυτοτόμοι, i. cerdonem coriariū vocant. Plane Imperatorum calceamenta purpurea & φοινικοχροα fuiſſe Zonar. Tom. 2. Annal. in Michaelis Theophili filii imperio indicat. Ἐδίδου, ait, αὐτῷ τὰ φοινικοχροα πέδιλα καὶ προσέταττεν ὑποδήσασθαι καὶ βασιλέα εἶναι. Eaque mox τῆς βασιλείας παράσημα vocat. Idem in Baſilio Porphyrogenero, κατανοήσας ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὑποδεδημένους ὑποδήματα φοινικᾶ, τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς βασιλείας γνωρίσματα ὁ σκληρὸς ἀπεδύσατο, τὰ δὲ γε πέδιλα οὐκ ἀπέθετο, & quæ ſequuntur. Guliel. Tyrius lib. 15. de bello ſac. c. 23. Exhibita, ait, ſibi in patris præſentia, & eo mandāte imperiali reuerētia, ocreis, vt mos eſt, in illo Imperio, inſignitus purpureis ab vniuerſis legionib. certatim Auguſtus eſt appellatus. Idem etiam Nicetas in Annal. confirmat, καὶ τοῦτο, ait, ὅτι ἐκεῖνος κατέλειψεν τῆς βασιλείας διάδοχον ἐρυθρά τε οἱ πέδιλα μετεδεδώκει καὶ βασιλέα ἐδεδώκει ἀναγορεύεσθαι. Et alias, τῷ μὲν προσήκοντι κατὰ γένεσιν Ἀλεξίῳ τόδε τὸ ὄνομα, πορφυρίδος μετεδώκει καὶ πεδίλοις ἐρυθροῖς ὑποδεῖσθαι διαφῆκε καὶ συνευφημεῖσθαι οἱ παρεῖχεν, ὁπηνίκα Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύετο. Briſſ. Prat.

TZANI quorum mentio fit in præfatione Nouell. 1. in pr. Sunt populi in Armenia Perſameniam verſus, primum Macrones, poſtea Tzani nuncupati. Hos Arrianus auctor eſt ante Adriani Imp. tempora fuiſſe Romanis tributarios, ſed poſtea ob incultam nimis, barbaramq; vitæ rationem defeciſſe, donec iterum à Iuſtiniano primum per Sittam, deinde per Theodorum deuicti fuerint, ſed magno eorum bono. Hac enim ratione relictis ferinis illis ſuis moribus Chriſtianam religionem amplexi ſunt. Id quod plurib. verbis ſcribit Procopius lib. 3. περὶ τῶν Ἰουστινιανοῦ κτισμάτων. Horum meminit Iuſtinianus in Nou. 28. iactans ſuo principatu primum Tzanorum gentē Romani Imperii maieſtatem agnouiſſe, & in Nouel. 1. ſtatim principio, & apertius Agathias lib. 5. qui deſcribens victoriam Iuſtiniani aduerſus Tzanos, primæ Nouellæ conſtitutionis meminit, palamq; aſſerit in ea fieri mentionem Tzanorum Balduinus.

Tzetzes dictio tria ſignificat, ἔνδοξον, ἀποζώντων τι, ἢ ὑβριστῶν σωμάτων.Goth.in Not. ad Nouell.32.in epigraphe.

V A.

Vacare dicitur, quod nec iure, nec facto detinetur ab aliquo,l.vlt.C.de bon.vacant.lib.10. Vide Bart. in l.ſi bona, ff.de acquir.poſſeſſ.Spieg.Prat.

Vacare domus dicitur,quæ à nullo inhabitatur, l.pen.§.1.ff. de vſu & habit. & vacare poſſeſſio , quæ à nullo detinetur.l. 37.ff.de vſuca.Vacare ſeruus qui nullum miniſteriũ præſtat, l.11.ff.ad exhib.Et Vacare hæreditas,in l.30. ff. de vulgar.& pup.quæ ab hæredibus ſcriptis adita non eſt.Vacare quoque portio dicitur , quæ teſtamento nulli data eſt, l.vlt.ff.de ſecund.tab.§.videamus.Inſt.de hæred.inſtit.Quomodo &vacuam partem intellige in l.19.& l.59.§.1.ff.de hæred.inſt.Et vacuum ſextantem,in l.8.ff.de ſecund.tab.Briſſ.Prat.

Vacare, id eſt, feriari,ſic ruſtici ſtipulas illectas cum vacauerint,colligunt,l.30.§.1.ff.de verb.ſign.

Vacare fructus dicitur,qui non colligitur,l.2.§.vlt.ff.quibus mod.vſusfruct.

Vacare à legatione, id eſt, immunem eſſe, l.6. ff.de legat.ſic vacare culpa,id eſt,carere,l.3.ff.de magiſt.conuen.

Vacare liberis alendis,id eſt,operam dare, l.5.§.demonſtrat. & de iur.immunit.

Vacare dicitur pecunia , quæ non occupatur, neque nominibus vel in emptionem prædiorum collocatur , l.12. in fin.ff. de admin.tut.

Vacare operam dare , l.non diſtinguemus, §.ſacerdotio,ff.de arbitr. Vacare, deficere, l.1.ff.de vacat.mun.Vacare,id eſt, ceſſare.Prat.

Vacare populo,procul eſſe.Budæus citat Cic.in Tuſcul.

Vacare poſtulationibus,teſte Bud.dicitur pro eo,quod Galli expedire requeſtas:nos *Supplicatzen erledigen* dicimus. Adfert è Plinianis epiſtolis teſtimonium , in annotat.Prior. Spieg. Hinc

Vacans,participium,qui ociatur.

Vacantem mulierem pro vidua poſuit Martian. in l.5.§.2.ff. de vi publ. Qui vacantẽ,inquit,mulierem rapuit. Et Quint. declam.Siue enim,iudices,malignitas eſt perſuaſionis humanæ,fœminam vacantem vocare meretricem.Prat.

Vacantes in l.2.C.vt dignitat.ordo ſeru. & C.Th. de comitib.vacantibus ſunt , quos Græci ζωστὰς vocant , qui ſcilicet nulla iam dignitate fungantur,ſiue munere exceſſerint, ſiue nunquam geſſerint,id eſt, honores imaginarios geſſerint. Hi enim dicuntur adſcriptitii & adlecti & opponuntur honorariis Lamprid.in Alexand.Nequem adſcriptum id eſt,vacantium,haberet.Vacantes etiam Tribunos apud Marcellin.lib. 31.& Veget.lib.3.c.17.legimus.Prat.Briſſ.& fuſius Cuiac.ad l.1.C.de primicer.

Vacantia bona dicuntur eadem quæ & caduca,nimirum quę illius fuerunt , cuius heres nullus eſt , l.1.C.de bon.vacant. Hæc olim quidem publicabantur,teſte Vlp.c.18.Inſtit.nunc vero lege Iulia confiſcantur, & quadriennium iis nunciandis præſcribitur, l.10.§.intra de diut.& temp.præſcr.l.96.§.1.l. 114.§. quæ inteſtato de l.1.l.50. ff.de manum.teſta.l.6.§.eſt fiſco,ff.ad Treb. l.6.§.certe, ff.ſi quis omiſſa cauſa teſt.l.1.§. 1.l.vlt.ff.de ſucceſſ.ed.l.1.§.diuus,l.41.ff.de iur.fiſc.l.18.ff.de vſucap. l.19.ff.de diuerſ.temp.l 10.C.de inoff.l.22.C.de appel.l.1. C.de quadr.præſc.l.1.C.de donat.int.vir. l.pen.& l. vlt.de vacatio.lib.10. C.Vacantia autem dici quæ & caduca patet ex l.fin. C.Th. de bon.vacant. l. 2. cum aliis pluribus titul.ſeq. Strabo ἀδέσποτα vocat lib.17. Geograph. quod dominum,id eſt,hæredem non habeant. Conſtantinus vero ἀκληρονόμητα. Sic vacantem hæreditatem accipe in l.13.§.item ſi quis à fiſco,ff.de pet.hæred.Et vacare bona,in l.2.in fin.ff. ad Tertyll.& in l.38.ff.de iure fiſc.quorum neque hæres, neque poſſeſſor extat,ab eo quod domino vacua iacent.Vacantes areæ quæ nullum vſum ciuitatibus ornatumque præbent,l.41.C.de operib.publ.Briſſ.Prat.

Vacat cauſæ probatio,id eſt,ſuperflua eſt,apud Modeſt.in l.ſi conſentiente,de manum.Spieg.

Vacatio, præcipue pro immunitate, exemptione ponitur,itẽ & ſolutione ac ceſſatione. Steph.in Theſauro citat teſtimonia quibus accipi vult vacationes militię,quas barbari treugas vocant ſignificare.Spieg.

Vacatio,munerum publicorum excuſationem ſignificat , l.5. §.vlt.in fin.ff.de muneribus & honor.tit.de vacat. & excuſ. muner.Suet.in Claud.c.55.Cum decurias rerum actu expungeret,eum qui diſſimulata vacatione , quam beneficio liberorum habebat, reſponderat, vt cupidum iudicandi dimiſit. Plin.lib.10.Epiſt. Cum citarem iudices conuentum inchoaturus,Archippus vacationem petere cœpit,vt Philoſophus. Briſſ.Prat.

Vacatio muneris publici non præſtat,vt ne magiſtratus quis creetur,l.12.ff.de muner.& honoribus. Ea vero omnia, quæ extra ordinem ad tempus indicuntur, ab his qui vacationem meruerunt, exigenda non ſunt. Briſſ. Prat. Eſt autem inter vacationem & excuſationem differentia aliqua. Excuſatio enim cauſam habet & legitima eſt.Vacatio nuda eſt, nec legem nec cauſam aliam habet quam indulgentiam Principis, quæ etiam ab extraordinariis tantũ muneribus liberat, non ab ordinariis & legitimis.Prat.& Gothof.ad rubr.ff.de vacat.& excuſ.mun.

Vacatio ex lege Iulia Papia dari dicebatur his perſonis,quæ neceſſitate matrimonii contrahendi ad tempus liberabantur,& interim nihilominus, ex aliorum teſtamentis perinde atque nuptiis deuinctæ capere poterant.Vlp.in Inſtit.tit.14. Feminis, ait,lex Iulia à morte viri anni tribuit vacationem, à diuortio ſex menſium , &c. Suet. in Auguſto c.34. de lege Iulia,de maritandis ordinibus. Hanc,inquit,cum aliquanto ſeuerius , quam cæteras emendaſſet , præ tumultu recuſantium ferre non potuit , niſi adempta demum lenitate parte pœnarum & vacatione triennii data.Briſſ.Prat.

Vacationem accipere.Vide C. de his qui à princ.vacat.acce. lib.10.

Vacationem dare.Item vacationem habere. vide Doletum.

Vacatio Legis,pro ſolutione Legis,Budæo atteſtante.

Vacillans teſtis,qui inconſtantia & diuerſa teſtimonia dicit. vide text. & gl.ſuper verbo Vacillat. l.2.ff.de teſtib. & Vallam lib.5.Elegant.Spieg.

Vacvam domum habitare dicuntur, qui ſpeciem rei magnificam oſtentant,quum ipſi bono vacui ſunt.Sententiam vulgo iactatam Eraſmus indicat,ad finem Cent.6.Chiliad.Spieg.

Vacvam mulierem Cornelius Tacitus lib.13. appellat viduam eodem ſenſu quo vacantem mulierem paulo ante in l.5. §.2. ff.ad l.Iul.de vi publ.nominari diximus.Prat.

Vacva pars,l.19.& l.59.§.1.ff.de hæred.inſtit.quæ teſtamento nulli data eſt.

Vacva pecunia, id eſt otioſa,inutilis,infructuoſa, quæ in arca ſterilis & otioſa manſit,l.28. ff.depoſit. Quibus vt primum proſpiciam , ne vacua tibi ſint, id eſt, vt vſuras eorum accipias,curæ habebo,l.24.ff.de præſcr.verb. l.12.in fin.ff.de adminiſt.tut.Prat.

In Vacvam poſſeſſionem mitti introduci dicitur,quia in fundi poſſeſſionem liberam, & à nemine occupatam introducitur. l.3.§.1.ff.de act.empt.l.3. ff.de vſur.l.32.§.arbitri. , ff.de recept.qui arbit.l.18.§.ſi venditorem l.33.l.34.ff.de adqu.poſſ. Vacua autem poſſeſſio emptori tradita non intelligitur,ſi alius vel ventris, vel legatorum nomine in ea ſit, vel creditores bona poſſideant, l.2.§.vlt.ff.de act.empt. Quanquam hi non poſſideant,ſed magis cuſtodiendi & obſeruandi cauſa in poſſeſſione ſint.Briſſ.Prat.

Vacva traditio , pro vacuæ poſſeſſionis traditio in l.20. ff. de ſeruit.Briſſ.Prat.

Vacvi agri, ſiue vacant agri, qui nihil proferunt,vel non excoluntur, *ægerten*. Sic vacua prædia,pro nihil continentibus accipimus.Spieg.

Vacvi nummi,Scæuolæ,qui ſunt ſine vſuris,l.Quintus Cæcilius.Depoſiti.Spieg.

Vacvvm proprie inane ſignificat.Ita vacuus locus,vacuus vterus pleno opponitur, l.30.§.pen.l.83.ff.de adq.hæred. l.2.§. 1.ff.de decur.Ita vacuæ tabulæ, i.nihil ſcriptum habentes, l. 11.ff.de iniuſt.rup.Briſſ.

Vacvvm miniſterium dicitur eius, qui certam procurationem habet nullam , ſed primum quodque ſibi impoſitum munus obire cogitur. Vlp.de mediaſtino loquens, l.27.§.2. de vſufruct.Si ſerui vſusfructus legatus eſt,cuius teſtator quaſi miniſterio vacuo vtebatur , ſi eum diſciplinis vel arte inſtituerit vſufructuarius,arte eius vel peritia vtetur.Hot.Prat.

Vacvvs fundus , qui à nemine detinetur & occupatur, l.33.ff. locat.Cornific.4.Rheto.ad Herenn.Neceſſe eſt cum conſtet iſtum fundum noſtrum eſſe oſtendas te aut vacuum poſſediſſe,aut vſu tuum feciſſe. Eodemque modo vacua poſſeſſio, quæ à nemine detinetur,l.18.in fin.l.68.in fin. ff.de contrah. empt.l.52.in fin. l.75. §.qui id quod , ff.de verb.oblig.l.3.§. hoc interdictum , ff. de itin.actuque, l.pen.in fin.ff.de adqu. poſſ.l.3.C.eod.tit.l.4.§.ſi tu me vi.ff.de vſucap.l.19.ff.de vi & vi arm. Cic. lib.3.de orat. Noſtra eſt, inquam, omnis iſta prudentiæ doctrinæque poſſeſſio,in quam homines quaſi caducam atque vacuam abundantes otio nobis occupatis inuolauerunt.Quintil.declam.12. Vndecunq; offulſit lucrum, ſine reſpectu ſalus publica addicitur, & in vacuam poſſeſſionem fames venit.Briſſ.Prat.

Vacvvs ad agendum,ad narrandum,hoc eſt,cui vacat narrare aut agere.Steph.Rob.

Vacvvs ſextans,vide l.8.ff.de ſecund.tab.Prat.

Vadari,pro vadimonio obſtringere,ſiue diem iudicii ex compacto conſtituere , & in ius vocare. proprie tamen eſt , ſub certa pœna ſe iudicio ſtatutum promittere: quod qui multæ fidei poſſeſſor non erat,vadem,id eſt,fideiuſſorem dare tenebatur.vnde Vallam lib.6.Elegant.c.31.Spieg.

Vadari dicebatur is, & cui vadatio denunciabatur , & is qui eam denunciabat.Cic.in Orat.pro Quintio:vadari vis?promittit,in ius vocas?ſequitur.Horat.Satyr.lib.1.Satyr.1.

Ventum eſt ad Veſtæ quarta iam parte diei.

Præterita:& caſu tunc reſpondere vadato
Debebat.

Ergo qui litem intendere alicui volebant, à Prætore poſtulabant, vt eum vadari liceret. Plaut. in Aulul.

Pulmentum pridem ei eripuit miluius:
Homo ad Prætorem plorabundus deuenit.
Infit ibi poſtulare, plorans, eiulans,
Vt liceret miluium vadarier.

De Euclione loquitur. Eſt autem vadari, vades poſtulare, id eſt, locupletes fideiuſſores, qui aliquem certæ pecuniȩ ſponſione vadimonium obiturum præſtabant. Hinc Liu. lib. 3. Tot vadibus accuſator vadatus eſt reum. Prat.

Vadatio denuntiatio erat illa, quæ fiebat, vt iam dictum eſt. Prat.

Vadere vulgo vſurpatur pro ire: Alii tamen in re violenta aut difficili, teſte Syluio, vſurpare ſolent. Spieg.

Vades proprie dicebantur, vt Aſcon. in Monoſyllab. & Feſtus lib. vlt. oſtendunt, qui reum capitis ſiſtendum ſpondebant, qualis fuit ille Damon, de quo Cic. lib. 3. Officior. meminit. Sed tamen quicunque pro altero vadimonium etiam in ciuili cauſa promittebat, vas appellabatur. Porphyrion: Vades, inquit, ſponſores dici notum eſt: quod qui eos dederit vadere, id eſt, diſcedere interim liceat. Quæ quanquam propter diſſimilem ſyllabarum quãtitatem, dubitationis aliquid habeant, illud tamen demonſtrant, morem hunc veteribus fuiſſe, vt qui litem vellet intendere, aduerſario denuntiaret, vt in ius veniret: ſi nollet, vel eum cogeret, vel ſponſorem acciperet, fore, vt conſtituto ſe die ſiſteret. Illa autẽ denuntiatio, Vadatio dicebatur. Nam & qui denunciabat, & cui denunciabatur, Vadari dicebatur. Cicer. in Quintiana: Vadari vis? promittit. in ius vocas? ſequitur. Horat. ſerm. 1. ſatyra 9.

Ventum eſt ad Veſtæ, quarta iam parte diei
Præterita: & caſu tunc reſpondere vadato
Debebat.

Ergo qui litem alicui intendere volebant, à Prætore poſtulabantur vt eum vadari liceret. Plaut. in Aulul.

Pulmentum pridem ei eripuit miluius,
Homo ad Prætorem plorabundus deuenit:
Infit ibi poſtulare. plorans, eiulans,
Vt liceret miluium vadarier.

De Euclione loquitur. Eſt autem vadari, vades poſtulare, id eſt locupletes fideiuſſores, qui aliquem certæ pecuniæ ſponſione vadimonium obiturum præſtabant. Hinc apud Liuium Tot vadibus accuſator vadatus eſt reum. Horat.

Ille datus vadibus, qui rure extractus in vrbem eſt,
Solos felices viuentes clamat in vrbe.

Quod ſi quis vades dare nollet, & vadimonium promittere, qui vadabatur, aliquem eorum qui aderant, accepta eius auricula, interrogabat, Licetne anteſtari? Si ille reſponderet, Licet: iniecta manu aduerſarium ad prætorem trahebant. Vide paulo poſt in verbo Vas: & Hotoman. in oratione pro Quintio.

Vadimonium, eſt ſponſio ſtandi in iudicio. Inde vadari verbum, pro vadimonio obſtringere. Sunt autem vadimonio obſtricti, qui ob crimina in iudicium vocati, ab iudicibus impetrauerunt, vt aut ſua, aut ſponſorum fide dimittantur, ea lege, vt in certum diem ad iudicium ſiſtant. Budæus in annotationib. ad l. poſter. de orig. iur. Porro venire ad vadimonium, obire vadimonium, & ſiſtere vadimonium in eadem ferme re dicuntur. Spieg.

Vadimonium non ſponſionem modo alterius ſiſtendi, ſed & conſtitutum diem ſignificat, quo quis ſe iudicio ſiſtere debebat, ad quam diem, qui iudicio adſunt, vadimonium obire & ad vadimonium occurrere, quo dicendi genere vſi ſunt Marcus Cicero pro Quintio, Plin. lib. 8. epiſtolar. Suetonius in Caligul. cap. 39. & vadimonio ſiſtere apud Apul. lib. 9. Aſini aur. Vadimonium promittere Varroni lib. 5. ling. Lat. Briſſ. Et ſi forte non male etiam de citatione perſonali intelligi poſſet. Vadari namque pro citare perſonaliter affuturum vſurpari docet Bud. in annot. prior. ad Pand.

Vadimonium Cuiacius ad l. ait prætor. §. item & in eremodiciis, ff. de minor. vigintiquinque ann. definit eſſe ſatiſdationem iudicio ſiſtendi cauſa; vbi ſubiicit differentias quaſdam eremodicii & vadimonii. Ex eremodicio, inquit, lis amittitur. Ex deſerto vadimonio lis non amittitur. Deſerit vadimonium reus non actor. Contrahit eremodicium non reus tantum, ſed etiam actor. Eremodicij reſtitutio præſtatur omnis ætatis hominibus, ſi ex iuſta cauſa ſe abfuiſſe doceant. Deſerti vadimonii reſtitutio non præſtatur, ſed exceptio tantum reo ex certis cauſis datur, ſi deſertionis pœna petatur ſtipulatione comprehenſa. Vide Cuiac. ſupra allegato loco, &c.

Vadimonium promittere, *Verſprechen in das Recht zuſtellen.* Vadimonium obire, *Sich auff den beſtimpten Rechtstag ſtellen.* Cõtra, Vadimonium deſerere, *Den Rechtstag nicht verſtehen.* Non venire ad vadimonium: idem quod Græce Eremodicium dicitur. Vadimonium differre, iudicum erat non niſi ex magna cauſa, vtpote luctus, vel iuſtitii publici. Præs & Vas ſic diſcernuntur: Prȩs eſt, qui populo ſe obligat, interrogatus à magiſtratu, proprie in cauſis pecuniariis. Vas qui pro alio promittit in iudicio pœnali. Old.

Vadimonii deſertio eſt deſertio promiſſionis iudicio ſiſtendi cauſa factæ. Longe aliud eſt deſertio litis cõteſtatæ, grauiorque ex hac cauſa, quã ex illa pœna. Nã hæc damno litis coërcetur, quia deſertori non licet appellare, vel ex integro cauſam agere, illa non item. Et olim quidem, qui litem inchoatam deſerebat, euocabatur edictis tribus & peremptorio, nõ etiam is, qui non parebat promiſſioni iudicio ſiſti. Male igitur Haloander vadimonium & litem conteſtatam confundit. Cuiacius in expoſit. Nouel. Iuſtinian. 69. vt omnes obediant præſidibus.

Vadimonium miſſum facere, eſt vadimonii obligationem remittere, Budæo indicante.

Vadis primum, deinde per ſyncopen Vas, fideiuſſor dicitur iudicio ſiſtendi in cauſa, quam non licet deſerere. *Ein Burg.*

Vador, vadaris, vadari, commune, fideiubere pro alio, *verburgen, oder verburgt vverden.* Actiue & paſſiue.

Vado tranſire, pro vadare, in l. vlt. ff. de ſeruit. ruſtic. præd. Eſt vadum cuiuſcunque aquæ fundus, per quem via datur, *ein Furt*, in quo quiſquis conſtiterit, iam effugit periculum, ne mergatur. Vnde prouerbium: Res eſt in vado, id eſt, in tuto. Nam vt in profundo periculum conſiſtit, ita in vado ſecuritas. Spieg.

Vadoſus amnis, qui frequentia habet vada, quæ tranſiri pedibus poſſunt.

Væ particula, quæ in aliis atque aliis vocabulis, variatim per has duas literas cum a, litera media immiſſa dicitur, duplicem ſignificatum, eundemque inter ſe diuerſum, capit. Nam & augendæ rei & minuendæ valet, ſicut aliæ particulæ plurimæ: propter quod accidit, vt quædam vocabula, quibus particula iſta præponitur, ambigua ſint, & vtroque verſum dicantur, væſcum, væhemens, & vægrande: de quibus vide Gellium lib. 5. c. 12.

Vafer, quaſi valde Afer: mira enim ſemper fuit Afrorum calliditas: vt eſt hodie Hiſpanorum.

Vagabundus, crebro vagans: qualem dominum fiduciarius cliens, hoc eſt, vaſallus, ſequi minime tenetur, magno conſenſu interpretum Placitor. Feud. gloſſ. l. 4. §. prætor. ff. de damno infecto. Vagabundum intelligit, cui nec certum domicilium, nec conſtans habitatio eſt. Quod & Bartolus probat in l. 1. C. vbi de crim. agi opor. & in l. quiſquis. C. de agric. cenſ. & colon. lib. 11. Spieg. Prat.

Vagari, pro errare. Vlp. de iniur. in l. prætor edixit, quia qui famoſam actionem intendit, nõ debet vagari cum diſcrimine alienæ exiſtimationis. Sic Cicer. vagam & errantem ſententiam certæ ſtabilique oppoſuit. Spieg.

Vagari ſine cauſa, hoc eſt, inutiliter huc atque illuc ferri, apud Iuriſconſult. in l. ſi quis ſit fugitiuus, §. errorem, de ædil. edict. Spieg.

Vaga ſententia, cui certa opponitur.

Vagatus, l. deſertores, §. 1. ff. de re milit.

Vagulatio, in l. duodecim tabularum, vt ait Feſt. ſignificat quæſtionem cum conuitio, id eſt, cum teſtes queruntur magna voce & boatu: verba legis hæc ſunt, cui teſtimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum vagulationem ito. Sic enim legi vult Turnebus, & videtur eam lectionem agnoſcere Feſtus. Vagulatio autem à vagulo deducitur, vt & hoc à vagio: itaque vagulatio conquerentis & plorantis eſt, nec à vagor deducitur, vt volunt quidam. Senſus vero legis hic eſt: ſi teſtis ei defuerit, qui litem habuit, ei licere cõperendinationis die, id eſt, die tertio, ante eius ædes (portus enim pro domo, vt vult Feſtus & Donatus) libere conqueri, & implorare teſtimonium, conuitiumque recuſanti facere. Ob vagulationem autem dictum antiquo more, pro ad vagulationem. Alij ad hæc Plauti in Aulularia referunt:

Ita me bene amet Lauerna, tu iam niſi reddi
Mihi vaſa iubes, pipulo hic differam te ante ædes.

Id eſt, conuitio à pipatu pullorum, quod eodem videtur recidere. Sunt tamen, qui Obuagulatum malint legi, Ob interpretantes Circum. Prat. Vide Cuiac. 7. obſ. 15.

Vagus vir ad militiam non accedat, l. 1. C. de Tyronibus, li. 12. Sic ſcholaris vagus, vt ibi commodum refertur, non fiat magiſter. Obſeruauit & Albericus.

Valere, pro vires habere. Vulgato dicto: Si non valet iure teſtamenti, valeat iure codicillorum. Refertur & ad pretium. Vnde valor & valitura, pro pretio. C. nem. lic. in compar. ſpe. l. 1. lib. 10. C. quæ ſit long. conſuet. l. 2. de liber. leg. l. 3. Sed euidentiora hæc ſunt, quam vt hic proferantur exempla. Vide Alciatum. Spieg.

Valeat, verbum ad effectum refertur, cum affirmatiue ponitur l. vniuerſa. C. de precib. Imper. offer. Spieg. Prat.

Valere teſtamentum dicitur, quam diu ex eo adiri hereditas poteſt, nec ab inteſtato defertur hereditas, h. e. legitimus admittitur: quam diu valere poſſit teſtamẽtum, c. 39. de acquir.

hęr. Eſt & illud certum de inofficioſo teſtamento, aliiſq; hereditariis cauſis centumuiros cognouiſſe, c.13. & 17. de inoffi. teſtam. c. fin. C. de pet. hered.

VALERE vt legem, Cic. de legib. 3. Tamen erant in more eorum, qui tum vt lex valebat.

VALESII apud antiquiores dicebantur, qui poſtea ſ litera (vt in pleriſq; aliis) in r literam mutata, Valerii ſunt appellati. Fuit autem Valeriorum familia Romæ dicta à Valeſio viro præclaro, nec minus locuplete, in gente Sabina, qui poſtea Manius Valerius Terentius cognominatus eſt, à Terentio, loco quodam Diti patri ſacro, Romæ in campo Martio, in quo aram illi dicatam ab antiquis primus omnium mõſtrauit. Quintil. lib. 1. vt Valeſii, inquit, & Fuſii, in Valerios & Furios venerunt, ita arbos ætatis fuit. Idem quoque Feſtus Pompeius ſcribit in dictione, Aurelia familia. Pomponius in titulo de origine iuris, l. neceſſarium. auctor eſt, Appium Claudium cæcum fuiſſe auctorem, vt in illis nominibus ſ litera in r tranſiret, &c. Nebriſſenſis.

VALETVDINARIVM, locus, in quem ægroti valetudinis curandæ cauſa diuertunt: hinc Columella lib. 2. cap. 1. Siue alter languidior eſt, in valetudinarium confeſtim deducat, & conuenientem ei cæteram curationem adhiberi iubeat: & li. 12. c. 3. Valetudinaria quoque vel ſi vacent ab imbecillis, identidem aperire, & immundiciis liberare, &c. Hot. Prat.

VALETVDINARIVS, qui frequenter ægrotat. Martian. de re milit. Officium, inquit, tribuni eſt, delicta militum ſecundum ſuæ autoritatis modum caſtigare, principiiſque frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere. Attamen in l. ad perſonas, ff. de iureiur. Valetudinarii ſunt intelligendi, qui graui morbo laborant, nec poſſunt ſine periculo domum egredi: vt elegantem diffinitionem ponit Marcellus in l. quæſitum, ff. de re iudi. Spieg. Prat. Vide Panormit. in c. quoniam, verſ. quarto quæro, vt lit. non conteſt. Cuiac. ad l. 8. 9. 10. 11. & 12. ff. de excuſat. Valetudinarios definit eos, qui perpetua & pertinaci valetudine adficiuntur, l. 1. C. qui mor. ſe exc.

VALETVDINARIVS medicus, qui valetudine affectos curat: vel potius, qui in valetudinario miniſterio medici fungitur, *Spitalartzet* Arcadius l. fin. de iur. immunit. Et quibuſdam, ait, aliquam vacationem munerum grauiorum conditio tribuit: vt ſint menſores, optiones, valetudinarii, medici, capſarii, & artifices, & qui foſſam faciunt: & qui ſequuntur. Spieg. Prat.

VALETVDINE impediri, l. 2. §. ſi vero, ff. ſi quis caut.

VALETVDINE perpetua teneri, l. vn. C. qui morb. ſe excuſ.

VALETVDO eſt τῶν μέσων. nam aut eſt integra, aut aduerſa, l. vlt. ff. de iniuſt. rupt. Briſſ.

VALETVDINIS impendia, l. 45. ff. vſufruct. ſeu impenſæ, l. 18. §. 2. ff. commod. vocantur etiam Valetudinis ſumptus, id eſt, in ſalutem & ſanitatem facti, l. 27. §. rupiſſe ff. ad l. Aquil.

VALETVDO pro morbo ſumitur, & mala diſpoſitione, l. quæritur, 14. ff. de ędil. edict. Puerperam quoque, inquit, Vlp. ſanã eſſe, ſi modo nihil extrinſecus accidat, quod corpus eius in valetudinem aliquam immitteret. Prat.

VALLIS quæ dicatur, Bartol. oſtendit in tractatu Tyberiadis, lib. 1. Spieg.

VALLVM fidei, l. ſi quanquam. C. de epiſcop. & cleric. eſt proprie caſtrorum munitio. l. deſertores, §. in bello, ff. de re milit. Per metaphoram, pro ſumma totius negotii, & omni momento, præſidioque non ineleganter vſurpatur, vt ab Eraſm. aduerſus Ariſtot. ſententiam, recte traditum eſt in explicatione prouerbii, Prora & puppis. Spieg. Prat.

VALOR, pro pretio notum. Quomodo ille eliciatur ex re. hoc eſt vt res æſtimanda ſit, Bart. indicat in l. ſi ſeruus, ff. ad l. Aquil. Quo vero modo probetur valor rei, idem docet in l. pretia rerum, ff. ad l. Falc. Spieg.

VALVÆ, pluraliter tantum, dictæ, quod intus reuoluantur, ſuntque portæ geminas partes habentes. Ab his Feudiſtæ Valuaſores dictos putant, quaſi ad valuas ſtantes: quos & Barones Balbus nominat in c. 1. qui feud. dare poſſ. Spieg.

VALVASORES verbum à vaſallo deductum: horum autem alii maiores ſiue Regii ſunt, qui ſecundum feudorum gradum obtinent: & à Capitaneis regni feuda receperunt, qui & vaſſi dominici appellantur. Alii minores, qui ab eis feuda receperunt: alii minimi, quibus ab his tradita feuda ſunt, lib. 1. tit. 1. §. 1. & §. 4. & tit. 15. & lib. 2. tit. 10. §. 1. Fridericus primus apud Radeuicum lib. 2. cap. 31. Nos in præſentia & teſtimonio omnium Teutonicorum & Langobardorum, & Epiſcoporum & Laicorum Principum, & Baronum, & Valuaſorum omnem iuſtitiam ac conſilium obtulimus, &c. Eorum in Gallia qualis ſit conditio, Butelerius in ſumma Aurali his exponit verbis. Valuaſor dicitur nobilis, qui ſummæ coërcitionis, non etiam nundinarum & mercatus ius habet: eſtque Barone inferior, atq; ab eo feudum ſuum obtinet. Prat. adde Baro. à Tautenberg, tit. feud. quis dicatur dux. Et Zaſ. part. 2. in compend. feud.

VALVASINI, diminutiuo vocabulo dicuntur modo minores, modo etiam minimi valuaſores, lib. 2. tit. 10. §. 1. & lib. 1. tit. 15. Prat.

VANDALI, veteris Germaniæ populi, omnium ferociſſimi, Honorii principatu in Hiſpaniam penetrarunt iuxta fluuium Hiſpalim: Beticæ tractum occupant, qui ab ipſis olim Vandalia, ab Hiſpanis vulgo Vandaluſia appellatur: teſte Rhenano ſub finem libri primi rerum Germanarum. De his Iuſtinianus triumphauit, cum Aphricam annis iam centum & quinque occupaſſent, iuxta l. 1. C. de offic. præfect. prætor. Aphr. per Ducem Belizarium ſuperatis. Vandali autem, vt Althamerus ait, Germanorum vltimi, verſus Gothos & Gepidas, Sarmatis confines fuere, & Vandali fluuii accolæ, qui Viſtola ab authorib. appellatur. Bilibaldus grauis autor, vult Vãdalos ex Gothorum ortos eſſe gente: quemadmodum & Sciros, Gepidas, Alanos, ac reliquos Gothicæ nationis populos: inter quos nihil, præter ſolam interfuit nomenclaturam. Eiſdem enim inſtitutis, eademque vtebantur lingua, Germanica nempe. Sed ex omnibus nationibus Gothicis nulla amplius in Germania ſupereſt, exceptis Sciris: qui & nunc quoque Stirii, vel Stirenſes appellantur: & Turcilingi, qui & Turingi. Spieg.

VANVM dicitur, quod nec poſſibile, nec veriſimile eſt, autore Donato. Huic Iuſtinianus ſcite ſuffragatur in l. vnica. C. de dedit. liber. tollen. Nos, inquiens, qui veritatem colimus, ea tantummodo volumus in noſtris eſſe legibus, quæ re ipſa obtinent. Spieg.

VANVM & pro cancellato habere, apud Scæuol. in l. emptor. ff. de pact. Spieg.

VAPVLA Papyria, ſubaudiẽdum, Lege: vt ſit, comminantis pœnam legis Papyriæ. Siſinnius Capitol. prouerbio dici ſolitũ, autor eſt, ſi quando volebant ſignificare, ſe negligere minas aliquorum. Vide Chiliad. Eraſmi. Prat. Spieg. & Oldend. De prouerbiali dictione, vide vlterius quid annotarit Turn. aduerſ. lib. 15. c. 15.

VARIVS, qui modo vnum, modo aliud dicit Card. Zarabella in c. præterea. de teſtib. & c. cum eccleſia Sutrina. de cauſ. poſſ. & propr. & ibi interpretes Pontificii.

VARIARE, & vacillare quis dicatur, explicant Doctores in l. qui falſo, vel varie, ff. de teſt. Spieg.

VARIE ex perſonis cauſiſque conſtituere. Vide Celſum in l. in fundo. ff. de rei vindic. Spieg.

VARIETAS humanorum negotiorum non ſinit conſtantem ſemper manere ciuilem ſanctionem. Nouel. de reſtit. in prin. Conſtit. 39. & de reis qui ingrediuntur ad exped. app. in pr. Conſtit. 1. Spieg.

VARI, vide infra. Varus.

VARICARE, atque etiam diuaricare eſt à recto deflectere: idque proprie, cum quis rectis pedibus ſtare nequit, ſed diductis & varie diſcretis: vnde diuaricata tigna architecturæ profeſſores dicunt, id eſt, rarefacta. Sic qui litigantium vtramuis in partem inclinant, & cum aduerſariis colludunt, præuaricatores nominantur. Vide Præuaricator. Brech. in l. præuaricatores, ff. de verb. & rer. ſign. Hinc

VARICES, qui ab Hippocr. κίρσοι vocantur, ſunt venæ in cruribus & coxis tumidiores & laxiores, teſte Galeno in lib. 6. Aphoriſmorum Hippocratis, quod ex craſſo humore & melãcholico contrahi ſolet. Id genus morbo adfecti pedibus introrſum diſtortis coguntur incedere: eiuſmodi autẽ vari dicuntur, quos tamen Vlp. in l. idem Offilius ait, §. quæſitum, ff. de ædil. edict. inter ſanos connumerat. Huc vergit etiam Satyrographi illud hemiſtichion, varicoſus fiet aruſpex. Anſa ſcoptica & cauillatori hinc obiecta eſt Vatinio, qui Ciceroni iactitabundo ſeſe humeris populi Romani deportatum eſſe, h. e. ab auxilio facetoſe dixit: vnde ergo tibi varices? Mirum varices correpta prima proferri, cum varus, à quo trahunt originem, primam longam intendat. Io. Bapt. in comm. Sidon. Apollinar. epiſt. ad Sigerium lib. 5. Vide Gœddęum in comm. ad l. præuaricatores, 212. n. 2. ff. de verb. ſign.

VARICOSVS, quem Iulianus de ædil. edict. ſanum non eſſe dicit, Accurſius ſtultum interpretatur, ſed haud recte, qui modo huc, modo illuc vadit: & varicem, tibiarum ægritudinem, nõ multo rectius exponit. Nam varices non tantum, quamuis potiſſimum in cruribus, ſed etiam in temporibus, ventre, teſtibus, inguine intumeſcunt. Vnde varicoſus, qui habet huiuſmodi varices, id eſt, venas plus æquo intumeſcentes atque obtortas. Spieg. & Old.

VARIETAS proprie in diſparibus colorib. dicitur, cum transfertur in multa diſparia, ait Cic. lib. 2. de finib. ſic poſt multas varietates obtinuit, &c. Briſſon.

VARII dicuntur, qui dolos nectunt. Contra hos, Zaſ. teſte, inuentus eſt tit. de dolo malo. Cic. laudat Sextilium, quod in cauta non fuit varius. Spieg. & Prat.

VARIVS, qui modo vnum, modo aliud dicit. Card. Zabarella in c. præterea, de teſtib. & c. cum eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſ. & propr. & ibi Canoniſtæ.

VARIVS color eſt, qui & verſicolor dicitur Propertio.

VARVS dicitur, qui cruribus eſt introrſum obtortis, Vatius, qui extrorſum.

extrorſum. Vlpia.l.10.in fin.ff.de ædil.edict. Quæſitum eſt, an varus & vatius ſanus ſit,& opinor eos ſanos eſſe. Ouidius 9.Metamorph.

tenuiq; à pectore varas
In ſtatione manus.

VARI, à Græcis ῥαιβοὶ dicuntur:vt vatii βλαισοί.Prat.

VAS, vadis, primo dictus eſt,qui aliquem in iudicio priuato ſiſtendum ſpondebat.Hinc Varro lib.5.de ling.Latin.Vas appellatus, qui pro altero vadimonium dedit. Conſuetudo erat,cum reus parum eſſet idoneus, inceptis rebus, vt pro ſe alterum daret.Liuius lib.3.de Cæſone loquens: Vades dare placuit,vnum vadem trium millium æris obligarũt. Et paulo poſt: Tot vadibus accuſator vadatus eſt reum:hic primus vades publicos dedit. Poſtea vero & is dictus eſt, qui ſponſor erat ſiſtendi aliquem in iudicio publico, vt ex ſuperiore Liuii loco licet colligere. Acron. in lib.1. Satyr.1. vbi hunc verſum interpretatur:

Ille datus vadibus qui rure extractus in vrbem eſt.

VADIBVS,inquit,id eſt,ſponſorib.à vadimonio: quod promittit is,qui ad iudicium prouocatur, certo die affuturum. Vades ideo dicti,quod qui eos dederit, Vadendi habet poteſtatem.Ideo cenſuit Porphyrio, quod tamen à quantitatis ratione diſcrepat: prior enim in Vado producitur. Quidam in pactis conuentis & mancipiis hoc nominis prius vſurpatum volunt,hincque in l.venditionis cautum,ne venditor vadem daret,ne emptor vadem poſceret,ſi quando res euinceretur: Vas tamen interdum videtur ſimpliciter pro ſponſore vſurpari. M.Cicer.epiſt.ad Brutum. Maximo autem, cum hæc ſcribebam,afficiebar dolore,quod cum me pro adoleſcentulo ac pene puero Reſp. accepiſſet vadem, vix videbar, quod promiſeram,præſtare poſſe. Prat. Vide ſupra in verb.Vades proprie.

VASA vinaria proprie vaſa torcularia eſſe placet, ait Iulianus in l.vinaria, 206. ff.de verb.ſign. in qua l.Alciatus varia vaſorum genera explanat. Scæuola de legat.3. in l.Lucius Titius, §.collegio exponit Vaſa vinaria, id eſt,cuppæ & dolia, quæ in cella defixa ſunt.

VASA concinnatoria.Vide ſupra Concinnare.

VASA cruſtata dicuntur,quæ vitreis cruſtis intecta ſunt, Corraſ.4.Miſcell.16.n.9.

VASA ſi cui legata ſunt,non ſolum ea continentur,quæ aliquid in ſe recipiant, edendi bibendique cauſa paratum,ſed etiam quæ aliquid ſuſtineant, & ideo ſcutellas vel promulſidaria contineri.Repoſitoria quoque continebuntur:nam vaſorum appellatio generalis eſt. Dicimus vaſa vinaria & naualia. Pompo.de aur.& arg.leg.Maffæus.

VASALLAGIVM, Italicum vocabulum, idem eſt,quod homagiũ Gallicum.Vide Specul.de feud.§.2.verſ.quid autem, & ſeq.

VASALLVM,vel Fidelem (vt nunc vocamus) olim clientem dicebant quaſi colentem dominum, vt ab eo defenderetur, & qui viciſſim dignitatem domini tutaretur propter beneficiũ. Ex Old. qui & monuit, Clientelam eſſe obſequium ipſum, quod homagium vocant,& ſeruitium pro beneficio præſtandum,ſubſcribens Budæo,cuius verba in dictione Cliens, retulimus. Sed & Alciat.ſcribit, Clientum hodie inſtar obtinere, quos barbara voce vaſallos vocamus, in l. patroni.de verb.ſign.Spieg.

VASALLI dicuntur ſoldurii apud Gallos, quorũ olim hæc erat conditio,vt omnibus in vita commodis vna cum iis fruerentur,quorum ſe amicitiæ dediſſent:quod ſi quid iis per vim accidiſſet, aut eundem caſum ferrent ipſi, aut mortem ſibi conſciſcerent.Conn.lib.2.c.de bonis libertorum,9.n.6.

VASALLVM eſſe, non eſt ſtatus perſonæ, vt docet Zaſ.in l.ſunt qui.ff.de re iud.Spieg.

VASALLI ambigui dicuntur, de quorum feudo controuerſia eſt.Zaſ.

VASALLORVM varia eſſe genera conſtat.Alii enim fidem & hominium debent, alii ſeruitium, alii pacem, alii pluuium,vt loquuntur, id eſt, vt domino capto ab hoſtibus pro eo obſides dentur, alii ſunt lidi, alii non lidi,ſiue plani. Cuiac.obſ. lib.8.cap.14.

VASARIVM Alciat.elucidans l.inter domum,ff.de verb.ſign.exponit eſſe præmium, quod reducibus magiſtratibus propter geſtum apud exteros honorem,impenditur.Reperio in Theſauro Roberti Stephani Vatarium,vt veſtiarium,calcearium dici,hoc eſt,vaſorum ſupellectilem.Spieg.& Old.

VASIS legatis non ſolum ea continentur, quæ aliquid in ſe recipiant,edendi bibendiq; cauſa paratum, ſed & quæ aliquid ſuſtineant. Et ideo ſcutellas vel promulſidaria repoſitoria quoque continebantur, l.19.§.argento.ff.de aur.arg. Vaſorum enim generalis appellatio eſt.Dicimus vaſa vinaria,vaſa naualia.Briſſ.Prat. Hinc

VASCVLARIVS, qui vaſa argentea & aurea facit.Sunt enim inter artifices vaſcularii, cælatores, inauratores,& bractearii, in l.apud Lab.de præſcript.verb. Si cum emere argentũ velles,vaſcularius ad te detulerit.Sic l.pen.ff.de aur.& argen.l. vlt.ff.de oblig.& act.Spieg.

VASORVM appellatio generalis eſt: dicimus enim,vaſa vinaria, & naualia, l.cum aurum,§. argentum. ff. de aur.& arg.leg. Spieg.

VASSVS generali nomine dicitur cliens,qui pro beneficio accepto fidem ſuam autori beneficii obligauit: cuius vocabuli origo Germanica eſt, pro quo vulgatum illud beneficiatus. Prateius.

VASSVS Regius, qui datum à Rege beneficium obtinet.Aymonius lib.5.cap.56.Abbates etiam,& regni primores,ac Vaſſi Regii ſe illi commendauerunt, & ſacramento, ſecundum morem,fidelitatem promiſerunt.Item in legib.Baioar.tit.3. Siue Regis Vaſſus, ſiue Ducis, omnes ad placitum veniant. Prat. Hinc

VASALLVS ὑποκοριστικῶς diminutiuo nomine inferioris ordinis cliens,id eſt,qui in Vaſſi fide & clientela eſt.Sunt,qui à Germanico *Geſell* deducant,quo nomine ſocius,comes,commilito ſignificatur. Fortaſſe tamen in primitiuis potius quam in deriuatiuis etymologia quærenda eſt: qua de re copioſe in diſput.feud.exponit Hot.Deinde Ioannes Auentinus lib.hiſtor.7.Geſalos Germanice nominat,quos Latine verberones interpretatur genus hominum nouæ ſuperſtitionis, qui ad vmbilicum nudati flagris & verberibus ſeſe in publico pro templis ac aris cruentabant. Nauclerus Gener.45. Flagellabant,inquit,ſe bis in die,& ſemel quilibet clam in nocte: & de licentia vxoris ſuæ: & depoſitis veſtimentis habentes in modum branchæ camiſias à femore ad talos protenſas.Tanta erat multitudo,quod nemo poterat numerare.Prat.

VASALLVS per ſacramentum,qui proprie vaſallus eſt,& domino per iuſiurandũ ſuam fidem adſtrinxit, lib.feudor.2.tit.47. Dici poteſt Vaſallus iuratus: vt ei,qui iniuratus eſt opponatur,qui neq; fidelitatem, neque ſeruitium debet,de quo lib. 2.tit.24.§.Sunt enim(ait)quædam feuda ita data,vt pro his fidelitas non ſit præſtanda.Item lib.2.tit.3.§.4.Prat.

VASALLAGIVM,vaſalli obſequium.Itaque homagium & vaſallagium pro ſynonymis vſurpantur:vt Neapol.conſt.lib.2.tit. 36. Si quando aliquis fuerit ab aliquo de homagio impetitus,&c. Et in extremo: Quæ omnia in militibus & baronibus de vaſallagio conuentis volumus obſeruari.Et apud Petrum de Vineis lib.epiſt.6.c.9. Abſoluentes eos ab omni fidelitate vaſallagii ſeu homagii iuramento. Dicitur & vaſſaticum,vt in fragmentis Theodulphi.Pipinus rex tenuit placitum ſuum in compendio, ibiq; venit Thaſſilo Dux Baioariorum in vaſſatico ſe commendans,& per manus ſacramenta iurauit, & fidelitatem promiſit Regi Pipino,& filiis eius, quod recta mente, & firma deuotione, ſicut vaſſus dominis ſuis eſſe deberet.Prat.

VASCVLARIVS, qui vaſa conficit,l.20.§.vltim. ff.de præſcript. verb.Briſſ.

VASSALLITIVM, clientela vaſalli,Regino lib.Chron.2. anno 852. Berengarius cum filio ſuo Adelberto Regiæ ſe per omnia in vaſſallitium dedit donationi.Prat.

VASTATIO, à vaſto,quod eſt,quaſi vacuũ reddo in vſibus feud. de pace tenend.§.vlt. & in Auth.de Lenonib.in prin.Spieg.

VATII ſunt,qui pedes extrorſus obtortos habent:iidem,vt arbitratur Budæus,qui valgi: Meminit ICtus in l.item Offilius.§.quæſitum eſt.ff.de ædil.edict.Varro lib.2.de re ruſt.c. de canib.loquens: Sint cruribus rectis,ac potius varis, quam vatiis: id eſt,in ſe potius & introrſus intortis quam extrorſus. Valgos, inquit Feſtus, Aurelius intelligi voluit,qui diuerſas ſuras habent, ſicut e contrario vari dicuntur incurua crura habentes.Prat.

V B.

VBERES prouentus,pro copioſis. Vlp.in l.annonam attentare. ff.de extraord.cri. Quidam, & maior pars,hodie ſine aſpiratione ſcribit.Spieg.

VBERIVS,opponitur arctiori.Iabolen.de verb.ſig. Inter illam, ait,conditionem cum fari potuerit, & poſtquam fari potuerit,multum intereſt: nam poſteriorem ſcripturam vberiorem eſſe conſtat:cum fari potuerit,arctiorem.Spieg.

VBERTAS ſterilitati opponitur,l.8.ff.locati.& l.15.§.ſi Papinianus.ff.eod.Briſſ.

VBI,& continuare,& aduerſari,& pro apud quem,ſumi, Alberic.indicat.Spieg.

VBI aduerbium loci,ſignificat,in quo loco. Interrogatiue aliquando pronunciatur.Relatiue nonnunquam,& infinite aliquando.Spieg.

VBI,in proprio ſignificato nullam patit conditionem,teſte Alberic.qui allegat l.ſi ita ſcriptum.§.fin.ff.de legat.2.Prat.

VBI inſtrumentum dotale conſcriptum eſt, l.exigere.ff.de Iudiciis.

VBI primum,Romanis eſt,quod incontinenti Barbaris.

VBI, pro poſtquam, l.poſtliminium.in principio.& §.primo. de captiuis & poſtliminio reuerſis. indicarunt Interpretes. Albericus.

VBI,pro quando,l.ſi quis in legatione.ff.de iudicis.Alberic.

VBI primum potuit,leg.2.§.confeſtim.ad Senatuſconſul. Tertullian. l.nepos Proculo.de verb.ſign.Albericus.

Vbi tu Caius,ego Caia.Vide ſupr.Caius.

Vbi voluerit. Hæc locutio varie recipit temperamentum ex antecedentibus, ex ſubſequentibus, ex adiunctis,ex circumſtantiis,vt ex Doctorum reſponſis,vulgo conſilia vocat,conſtat.Spieg.

Vbi voluerit, mater morietur.Hæc verba Iuriſconſ. interpretatur in l.quintus.de ann.legat.

Vbicvnqve æquitas iudicem mouerit,poteſt interrogare,l.vbicunque.ff.de interrog.act.

Vbicvnqve eſſent lapidicinæ,ſi excipiantur hæ,præſentes tantum denotant,l.in lege.ff.de contrah.empt.

Vbiqve , generica vox, reſtringitur à ſubiecta materia, l.lex Cornelia.§.ſi tamen.ff.de iniur.Spieg.

Vbiqve , pro vbicunque, Iauolen.in l.77.ff.de contrah.empt. In lege fundi vendundi lapidicinæ in eo fundo , vbique eſſent , exceptæ erant. Paulus l.quod niſi 20.in fin.ff. de oper. libert.

Non eſſe iniungendam neceſſitatem liberto vbique eum ſequi. Sic l.vrbana.166.ff.de verb.ſign. Veluti is,qui ruſticarum rerum actiones diſpenſet, vbique habitet, non multum abeſt à villico. Sic enim eo in loco legendum videtur, non ibique,vt in vulgat. C.habetur, alioqui ſibi ipſi contrarius videtur Iuriſconſultus. Prat.

V E.

Ve diſiunctiua coniunctio eſt,id ſignificans quod,aut Geminata eleganter poſtponitur negatiuæ,l.1.ad l.Iul.peculat.

Ve , particula quandoque priuatiua eſt. Labeo , vt à Iauoleno allegatur, l.malum.§.viduam.de verb.ſign.quaſi vecors,veſanus qui ſine corde,aut ſine ſanitate eſſet.Vide Gell.libr.5. c.2.Regulariter diſiungit,id ſignificans quod,aut. Congerit Exempla Alberic.Spieg.

Vectes , inquit Budæus, baculi ſunt validi,per mediam machinam traiecti,quibus manuductis,machina dum verſatur, funem ductarium aduoluit. Ab his vectibus Vectiarii dicti ſunt,qui torcularia premunt vectibus,*Trotter*.Spieg.Prat.

Vectigalis nomen, ait Gœdd.ad l.17.num.13.de verb.ſign. generale eſt,& ſignificat,quidquid emolumenti ac compendii ex quacunque re ad publicum vſum capitur , & exigitur in tantum,vt etiam quadrageſimam litis , Cuiac.obſeru.28. lib.6.viceſimam hæreditatis,& ſimilia,teſte Dione lib.55.in actis anni 759.cuius etiam meminit Pompon.in l.2.§.ex his ff.de origin.iur. & Iuſtin. in l.fin. C. de edict.diui Hadrian. tollend.ſignificet.De vectigalibus vide fuſius Gœd.in d.l.17.

Vectigal eſt , quod pro rebus ciuitati inuectis vel euectis publico ſoluitur : Publicum autem vectigal ipſum eſt. Vide Alciatum in comment.ad l.inter publica.ff.de verbor.ſignif. Vectigalium vero diuerſa olim erat conditio. Neque enim ſemper pecuniariæ ſolutionis , ſed etiam ſi quid alicui ſpecialiter concederetur, vnde ſentiret publica authoritate lucrum.Sic intelligendus eſt,vt & Old.docet,Vlp.in d.l.inter publica.Spieg.

Vectigalivm tria erant genera : Decumarum , quæ ex frumento, vino, oleo, & frugibus minutis exigebantur : Scripturæ , quæ ex paſcuis: Portorii , quod ex mercibus exportandis vel importandis recipiebatur. Vlp. l.17.ff.de verb.ſignific.Prat.

Vectigal ſtipendiarium. Scribit Appianus Alexand.libr.1. bell.ciuilium,ſub principium li.Roman. colonis dediſſe colendos agros , quos bello ſibi quæſierant , eoſque graſſantis belli iniuria incultos relictos : ex quibus quidem agris vectigalia annua publice pendebant coloni:partem ſcilicet decimam ſeminum:fructuum vero omnium,quos ex arboribus percepiſſent , quintam. Pecorum vectigalium rationem quandam etiam præſcripſerant. Hoc autem vectigal ſtipendiarium dicebatur,id eſt,certum vt autor eſt Cicero actio.5. in Verrem.Brechæus in l.inter publica.ff.de verb.& rer.ſig.

Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit : quale eſt vectigal portus , vel venalium rerum,item ſalinarum & metallorum,& picariarum .Sic in l. ſed & hi.13.&c. ff.de public.l.103.ff.de verb.ſign. Hot.Prat. Adde Cuiac.ad l.vnic.de Alex.primatib. C.lib.11. Proprie autem & ſpeciatim.

Vectigal dicitur , quod fiſco vel reip.portorii nomine penditur:id eſt,pro mercibus,quæ vel inuehuntur, vel euehuntur: quod ἐξαγώγιον Iuſtinianus vocat in edicto de Alexandrinis, & Strabo lib.17. in Alexandria vectigalia alia ἐξαγωγικὰ, alia εἰσαγωγικὰ facit.Veteres autem etiam in priuatorum prouentibus hoc verbo vtebantur. Paul.l.59.ff.de vſufru. Cæſæ harundinis vel pali compendium,ſi in eo quoq; fundi vectigal eſſe conſueuit,ad fructuarium pertinet.Sic apud Ciceronem in Paradox. Et meo tenui vectigali (id eſt,agrorū mercedib.ſiue reditibus)detractis ſumptibus cupiditatis,aliquid etiam redundabit.Hot.Prat.

Vectigale , quod tributum pendit: & Vectigales,ii,qui tributa perſoluunt.

Vectigales agri ciuitatum, ſeu municipiorum alii dicuntur: alii non vectigales : vectigales vocantur , qui manente apud municipes dominio in perpetuum locantur, id eſt, hac lege, vt tamdiu pro his vectigal pendatur , quamdiu neque ipſis, qui conduxerunt , neque his , qui in locum eorum ſucceſſerunt,auferri eos liceat,& ſic ſemper in iure intelligi debent: alias emphyteuticarii dicuntur. Non vectigales ſunt,qui ita colendi dantur,vt priuatim agros noſtros dare ſolemus, l.1. ff.ſi ag.vectigal.l.11.§.1.ff.de publican.l.71.§.vltim.ff.de leg. lib.1.Briſſ.Adde Connan.lib.7.c.de iure emphyt.12.n.2. Pr.

Vectigales quoque agros populi Romani appellabant , qui ex hoſte capti, vectigalibus ſubiiciebantur , mancipibuſque vel in ſingula luſtra , vel in annos centenos locabantur , vt Hygen.in lib.de limitib.conſtit.docet.Briſſ.Prat.

Vectigalis actio , quæ de vectigali fundo poſſeſſoribus propoſita eſt,l.15.§.ſi de vectigalibus.ff.de dam.infect.l.66.ff.de euict. proprias enim prætor his in rem propoſuit actiones, loco domini eos habens,licet domini non ſint, l.1.ff.ſi ag.vectig.l.5.in fin.ff.arb.furt.cæſ.Prat.

Vectigalis fundus municipium : poteſt & ipſis municipibus & aliis etiam legari,vt tradit Vlp.in fin.l.ſi domus.de legat. 1.vectigalis fundi & vectigalis prædii fit mentio in l.1. ff. de condict.tritic.l.16.in fin. ff.de pignor.action.l.16.de ſeruit. l.4.§.finium. ff.fin.regund. l.1.quib.modis vſusfruct.amit. l. 7.ff.commun.diuid. l.23.§.1. ff. de aqu.& aqua pluuia.l.5.§. bonorum. ff. vti in poſſ.bon.legat. Prat.vide Gœdd.ad l.27. n.19.de verb.ſign.

Vectigalis pecunia,quæ ex vecturæ reditibus prouenit.

Vectigalia noua , ſicut nec nouas exactiones, niſi conſulto Imperatore, nullus princeps imponere poteſt. Si quiſquam vero ſuperiorem neminem agnoſcit , ex cauſa hoc poteſt: dum tamen meminerit , ſi ob prodigalitatem ſuam pecunia indigeat,vel iuſtitiam ſubditis non miniſtret, poſſe etiam ſibi tributa denegari,& de facto reſiſti.Lucas à Penna l.1.C.de Superind.lib.10.

Vectigalia , quæ τέλη dicuntur, proprie ſunt portoria, quæ in itinere præſtari ſolent, l.ſi quis pro vxore.ff.de donat.inter vir.& vxor. quæ fructuum onera non eſſe conſtat. Phauorinus : φόρος κυρίως τὸ ὑπὲρ τῆς ἰδίας εἰσφερόμενον γῆς· τέλος δὲ ὑπὲρ τῆς ἐμπορίας συντελεῖται.Sunt tamen & alia vectigalium loco , veluti viceſima hæreditatum & manumiſſorum centeſima , duceteſima , quinquageſima rerum venalium ; quadrageſima litium,quæ onera prædiorum non ſunt.Item reditus ex metallis,ſalinis,picariis,cretæfodinis,cotoriis,l.inter,ff.de verborum ſignif.quæ etiam onera prædiorum dici non poſſunt, cum ſint in iure populi Romani aut principis,nemini autem res ſua debet onera. At ſane vectigalia prædiorum emphyteuticorum,onera prædiorum eſſe videntur,quia in eis prædiis ius, eorumque vindicationem emphyteuticarius habet.

Item ſcripturæ & decumarum vectigalia, onera fructuum ſiue prædiorum ſunt.Sed hæc publicanis locantur,& prędia emphyteutica emphiteuticariis dantur. Cuiac.obſeru.lib.7. c.4.poſt princ.

Vectigaliarii , qui & publicani & telonæ dicuntur , proprie ii ſunt , qui vectigalia P.R. aut principis veluti portoria conducta habent , non tributa , l.12.§.vlt.ff.de puplic.& vectig.l.eum qui.ff.de verbor.ſignif.qua de cauſa Cæſar dum vult leuare Aſiam publicanis , apud Dionem 42. quod redigebatur ex vectigalibus , in tributi collationem transformat.Verum ii etiam,qui ſalinas,cotorias, picarias, cretæfodinas,metalla conducta habent,& qui ciuitatib. debita portoria conduxerunt,publicanorum loco ſunt, l.13.ff.de publ. & vect.& ſi qui quandoque tributa vel ſtipendia conducant, l.1.§.1.eod.Liuius 39.Vectigalia ſummis pretiis,vltra tributa infimis locauerunt, quas locationes Senatus precibus & lachrymis publicanorum victus induci iuſſit. Eſt & ſimilis locus lib. 43. Emphyteuticarios non auſim publicanos appellare, quia ius in prædiis habent, quod publicani non habent. Sed neque eos,quibus priuati homines fructus, quæſtus,reditus ſuos locaut,qui & vectigalia dicuntur,quia publica conducta non habent.Cuiac.dict.obſeru.lib.7.c.4.prope finem.

Vectiones Paul.de fund.inſtru. Sed videndum,ait,ne inter inſtrumentum tabernæ , & inſtrumentum cauponiæ ſit diſcrimen : vt taberna non niſi loci inſtrumenta ſint, vt dolia,ria,vaſa,vectiones,ancones,&c.Rhodiginus, Vectiones (inquit)apud ICtos legimus:eas,ſunt qui vegetes intelligant,à vehendo nuncupatas.

Vector , & is, qui in aliena naui,vel equo,vel plauſtro vehitur pretio : & is, qui vehit,dicitur,l.1.de exercit. l. 2. de iactu.l.1. & 3. Naut.caup. ſtabular. Valla auctor eſt libr.1.in Barpt.Facium,Vectorias naues aut non inueniri,aut inuſitatum eſſe.Spieg.

Vectvra merces eſt , quæ vectoribus ſoluitur. l.61. ff. de rei vendic.Briſſ.

Vectvra tam iumentorum,quam camelorum, & nauigiū eſt. l.26.ff.de petit.hæred.l.62.ff.de rei vindic. l.15.§. item cum quidam.ff.locat.l.vlt.ff.de leg.Rhod.l.52.§.ſi quis ex locis. ff.pro

ff. pro ſoc. l. 39.§.1.ff. de leg.1.l.13.§. ſi fructibus. ff.de act. empt.Prat.

Vecturam facere apud Iuriſconſultos dicuntur, qui vecturis victum quæritabant.Vide Alex.lib.3.cap.14.

Vegetari, pro recreari ſiue ſanum tueri,apud Imp. Conſtantinum l.1.de cuſtod.reor. Nec vero, inquit, ſedis intimę tenebras pati debebit incluſus, ſed vſurpata luce vegetari. Spieg.Prat.

Vehicula,carruchas interpretantur Impp.l.vnic.C.de hono. vehicul.lib.11.eo verbo viſus eſt auctor feudor. cap. vnico.§. mercator.de pace tenen.in vſib.feud.Prat.

Vehiculorum autem, curruumque diuerſa fuiſſe genera,non vna facie apud auctores legimus. Nam & Eſſedum & Petoritum,Ciſium,Carruca,Carpentum,Pilentum, Arcera, Plauſtrum,Rheda, & Sarracum,Epiredium, quod barbarum eſt, Carri,Couinum & Arcirma.Licet diuerſi generis,omnes tamen vehiculorum numero fuere. Petoritum enim Gallicum fuit, rotarum quatuor. Couinum Britannorum, Eſſeda Belgarum, Carrucæ Germanorum & Gallorum. Arcera infirmorum. Erat enim plauſtrum tectum vndique. Eas quidem Carrucas etiam in Italia frequẽtes fuiſſe comperimus.Quippe Nero Cæſar nunquam minus mille carrucis iter feciſſe proditur, longo ſemper agmine impedimentorum incedente.Pilentum Veneti coloris erat, quo matronę vectabantur caſtæ,quas poſtea Baſternas dixere. Peckius l.3.num.5.ff. de incend.rui.naufra.

Vel, ait Feſt.lib.19.conligatio eſt diſiunctiua,ſc.earum rerum, quæ natura diſiunctæ ſunt:in quibus Aut, coniunctione rectius vtimur, vt aut dies aut nox: ſed earum quæ non ſunt contrariæ,quæ eligatur,nihil intereſt.Prat.

Vel, particula diſiunctiua inter conditiones negatiuas poſita ſoluitur in coniunctiuam Et, Gothofred. ad l.6.C. de Inſti. & ſubſtitut.

Vel particula non diſiungit ſemper,ſed determinat interdum, vt teſte Zaſio in fi.l.ſi familia.ff.de iuriſdict.iudicata,quomodo ponatur,indicat Alber.& Bart.in l.ſupra iter.§.officium. ff.de aqua plu. arcend.& in l.generali.C.de ſacroſ. eccleſ.

Vel,polyſimum eſt, quandoque enim emendationis nota eſt, l.bona fide.ff. de noxalib.aliquoties pro Et l.ſępe,ff.de verb. ſig.l.cum quidam.ff.eod.tit.aliquando alternatiua vox eſt,c. inter cæteras.extr.de reſcript.Interdum pro ſaltem ponitur, l.multum,ff.de hæred. vel act. vend. plerunque ponitur pro etiam,l.quod ſi Epheſi.ff.de eo quod cert.loc. & §.per occaſionem.de nupt.conſt.22.& cum dicimus, Vel illius teſtimonio,id eſt,illo teſte.Aliquãdo negandi vim habet,l.ſi de tua. C.de don.int.vir.& vx.Sæpiſſime etiam ponitur pro quando l.2.C.de iure dot.l.1.§.imbre.ff.de aqu.& aqua plu.

Quandoque etiam ponitur pro veluti,& ſimilitudinis nota eſt,l.pen.ff.de fideiuſſ.Quandoque quantitatis ſignificatiua eſt,l.plane.§.1.ff.de legat.1.Quando autem diſiungat, an non,diſcutit Bart.l.ſupra iter. ff. de aqu. & aqua pluuia arcend.Prat.

Vel cæteris, formula in feudi conceſſione quid ſonet, docent Interpretes in rubr. de eo qui ſibi vel hæred. ſuis in vſibus feud.Prateius.

Vel cæteris,quos ſecum habet,formula, in l. qui iuriſdictioni. ff.de iuriſd.coniung.vt ex lectione eius legis conſtat, & vide c.1.extr.vt lit.non conteſt.& ca.2.de dolo & contu.Prat.

Vela appellabantur, quæ in ædibus vel vmbræ gratia,vel arcendi frigoris, ventique excludendi cauſa obtendebantur, l. 17.§.qua pictę.ff.de actio.empt.l.41.§.item hoc prohibetur. ff.de leg.lib.1.l.12.§.ſi domus.ff.de inſtruct.vel inſtr. vbi etiam vela cilicia ideo parari ſcribitur, ne ædificia vento vel pluuia laborent.Martial.lib.14.Epigrammat.

Sit licet & ventus,te tua vela tegent.

Seneca lib.4. Natur. quæſtio. Itaque quamuis cœnationem velis ac ſpecularibus muniant, & igne multo doment hyemem.Sueton.in Caligul.c.26.Reductis interdum flagrantiſſimo ſole velis emitti quenquam vetarent.Tertullian. in lib. de habitu muliebri,de Parthis & Medis loquens: Sed & parietes Tyriis & hyacinthinis, & illis regiis velis, quæ vos operoſe reſoluta transfiguratis pro pictura abutuntur. Sic velum in mœniano immiſſum,in l.2.§.cum quidam. ff. ne quid in loc.publ.& cubicula obductis velis opaca, apud Plinium lib.7.epiſt.ad Cornutum.

Foribus etiam obtendebantur vela.Suet.in Claud. Prorepſit ad ſolarium proximum: interq; prætenta foribus vela ſe abdidit.Lamprid in Heliogab. Qui ſubito militum ſtrepitu exterritus in angulum ſe condidit: obiectuque veli cubicularis, quod in introitu erat cubiculi ſe texit. Sic l. 5. C.de naufrag.leuato velo,i.parente velo,aperta fore.Briſſ.Prat.

Vela cilicia, dicta,quod ex hircorum vel capellarum pilis fiebant.Vlp.de fund.inſtr.l.quæſitum. Vela autem,inquit, cilicia, inſtrumenti eſſe,Caſſius ait:quæ ideo patentur,ne ædificia vento vel pluuia laborent.Spieg.

Vela regia appellantur inſignia Cæſarum,quæ domib. & prædiis principis imponebantur.Alciat.Parer.lib.5.c.14. Aucha.

Velabrum, locus, in quo vela obtendebantur, ſub quibus olearii vendere ſolebant:Velabra, ventilabra eſſe ait Adrian. Turneb.lib.3. aduerſ. c.5. idque imminuto vocabulo extrita ſyllaba.Prat.

Vela quoque nauis inſtrumenta ſunt, quæ in legibus Rhodiis Græco verbo ἀρμενα vocantur, in fin.l.2.quam vtpote cuiuis ſtudioſiſſimo obuiam non refero.Prat.

Vela multiplicia eſſe,ait glo.§.velamen.20.qu.1.

Velamentum,l.1.C.de repud.hæred.

Velamentum pro prætextu, vel colore quæſito poſuit conſtitutio principalis l.velamento. C. de poſtul. Velamento abſentiæ patroni cauſæ, rurſus ad finitas quæſtiones quis fruſtra redire conatur.Sic l.1.C. de quibus mun.vel præſta.Pra.

Velamentum in l. cum duob.52. §.ſi in coeunda.ff.pro ſocio. quod velat & ſupplet.Si in coeunda,inquit Vlp.ex Celſo,ſocietate,artem operamve pollicitus eſt alter, veluti cum pecus in commune paſcendum, aut agrum politori damus in commune quærendis fructibus, nimirum ſibi etiam culpa præſtanda eſt: pretium enim operæ artis eſt velamentum: id eſt,vt exponit Duar. pecunia, quam accipit is, qui operam confert,ſupplet & velat,quod in arte vel opera deeſt: ideoq; pecuniam conferenti de culpa tenetur, qui operam confert.

Velo(vt Hotomann. vult) pretium quod artifex accipit, velat ac abſcondit ipſius artem, facitque vt nulla eius ratio ducatur:ſicque ille,qui pecuniam contulit, non minus quam hic ſocietatem iuuet, ac eius pecunia loco operæ ſit. Cuiac. Leuamentum legit,& illud,pretium operæ artis,κατ' ἀσωλέ-των dictum à Celſo putat:vt ſit ſenſus, In ea etiam ſocietate, quam quis ita contraxit, vt ipſe pecuniam, alter operam artemve conferret,ab ipſo culpam præſtari,quod æſtimatio,ſiue pretium artis,vel operę ei ſit leuamentum non mediocre, atque ideo,vt ita contracta ſocietas ipſius quoque vtilitatem reſpiciat. Et ita videtur intellexiſſe Iuſtinianus §.de illa ſane.Inſtit.de ſocier.Prat.Vide Leuamentum.

Velaria,dicta vela,quibus theatra reguntur.Spieg.

Velata mulier.c.vlt.24.diſtinct.& Velata ſponſa ibid. vbi vide Archid.Prat.

Velitares haſtæ erant iaculatoriæ, id eſt, quibus eminus iaculabantur,proinde aliis leuiores:De his Ouidius:Vtque petit primo plenum flauentis arenæ, Nondum calfacti velitis haſta ſolum.Haſtam velitarem Polybius videtur γρόσφον appellare.Vt enim de velitibus ſcribit Liuius lib.38. eos tripedalem parmam habere, & in dextra haſtas,quibus eminus vtuntur,ita Polybio haſta velitaris τὸ τῶν γρόσφων βέλος, longitudine eſt duorum cubitorum,craſſitudine digitali,ferro dodrantali, ita in tenuitatem & gracilitatem ducto, vt primo ſtatim iactu neceſſario inflectatur. A velitari & manipulari haſta differebat amentata, quæ grauior erat & maior, & vt maiore impetu torqueretur, habena vel amento media vinciebatur, cui digitus inſerebatur ad conatum iactus adiuuandum.Turnebus lib.14.aduerſ.c.11.

Velle & nolle medium habent,non nolle.l.3.ff.de reg.iur.vbi Franc.Duaren.Franc.Petr.Fabr. Iac. Cuiac. obſ.23. libr. 15. Ioh.Robert.c.3.lib.animaduerſ.

Velle, à non nolle differre,vult Vlp.quod excutit Valla cap. 12.lib.1.Dialectic. diſputationum.Spieg.

Velle aliquando ſignificat verbis expreſſis voluntatem ſuam declarare,idque tunc maxime accidere ſolet, cum ei opponitur non nolle. Eſt enim non nolle, pati & nihil contradicere.Eoque ſenſu non nolle viſus eſt accepiſſe Cicero ad Atticum ſcribens, lib.13. Proximis tuis literis primum te id non nolle cognoui,h.e.cognoui, h.e. pati & non contradicere.Iuriſconſulti non nolle &velle,ſic etiam interpretati ſunt, vt velle eos dicant,qui voluntatem ſuam declarant,ſiue quid vetent, ſiue quid fieri iubeant: non nolle, qui quid ſcientes diſſimulant,hoc eſt,non declarant ſe velle, vel quod fit, fieri velle, idque ex Vlpiano euidentiſſime conſtat. Cum enim peculiarem mercem,etiamſi nihil eſſet in peculio, dominum tributoria obligare,ſi modo ſciente domino ſeruus negotiaretur,contenderat.Vlpian.hęc verba ſubiecit: Scientiam hic accipimus,quæ habet & voluntatẽ,ſed vt Rquardus putat,non voluntatem ſed patientiam.Non enim velle debet dominus,ſed non nolle,l.1.§.7.& 2.de tribut.act,Quo in loco eum,qui ſciens non proteſtatur,aut non contradicit, non nolle;eumque,qui quid fieri vetat vel iubet, velle interpretatur Vlpia.Eius igitur eſt non nolle, qui poteſt velle, hoc eſt,is dicendus eſt diſſimulare vel pati,qui poteſt voluntatem ſuam declarare. Ideoque ſi mercem ſerui peculiarem apud Vlpianum dominus ignoraſſet,quia voluiſſe propter ignorantiam intelligi non poterat, iuſtam profecto defenſionem habuiſſet, & tributoria conueniri nequaquã potuiſſet.Nec ſane alia ratione dominus,cum patitur colonum in fundo eſſe, ex integro locare intelligitur, quam quod voluntatem ſuam potuerit declarare,l.14.locati. Simili modo Colonus reconduxiſſe videtur vtriuſque partis taciturnitate,l.13.§.10.& 11. Gręci interpretes cum non ſatis intelligerent, quid ſignificaret non nolle in hac regula iuris, cuius tenor ſonat, eiu-

eſt nolle, qui poteſt velle, negationem reiecerunt, & ſic legendam eam poſteris reliquerunt. Eius eſt nolle, qui poteſt velle. Florentina Pandectarum editio, quam ego Græcorum auctoritati longe pręferendam cenſeo, expreſſe ſcriptum continet, Eius eſt non nolle. Ræuard. in comment. l. 3. ad tit. Pand. de diuerſ. reg. iur.

Velle non creditur infans, pupillus, furioſus, prodigus: item is, qui imperio patris vel domini obſequitur. l. 4. l. 40. & l. 189. ff. de diuerſ. reg. iur. Itaq; in l. Papia, ſi impubes ſit patronus, voluntate eius non videtur liberta nupta, ſi tutoris autoritas non acceſſerit, l. 13. in fi. ff. de oper. libert. Briſſ.

Velleiano Senatuſconſulto, quod M. Silano & Velleio Tutore Coſſ. factum eſt, fœminis alienam in ſe obligationem ſuſcipientibus ſubuenitur. Appellatur Senatuſconſultum de interceſſionibus, l. 9. l. 10. l. 19. C. eod. tit. Briſſ.

Velleiano Senatuſconſulto renunciari poteſt. Vult. in com. Inſtit. §. quæ diximus. 5. n. 15.

Velo leuato procedere, nihil aliud ſignificat, quam ſummarie, breuiter, & imperfecta deductione, ſi opus ſit, examinare, vt nec ad pleniſſimas iudiciorum formulas recurrere oporteat, ſed ſuccincte, de plano, ſine ſtrepitu iudiciorum, & ſolenni figura. Peckius l. 5. de nauf. C. lib. 11.

Velvt, impropríetas vel fictionis nota eſt. Sic velut hæredes dicũtur bonorum poſſeſſores, & cæteri honorarij ſucceſſores, quoniã hæredes ſola lex vel conſtitutio principis facere poteſt, l. 1. ff. de poſſeſſ. hæredit, §. quos autem. Inſtit. de bonorum poſſeſſion. Peculium veluti patrimonium eſſe dicitur, l. 32. §. 1. l. 39. ff. de pecul. quoniam patrimonium ſubiectæ alieno iuri perſonæ non habent. Briſſ. Prat.

Velvt Mutiana cautio, in l. 71. ff. de condition. & demonſtr. quæ ad exemplum Mutianæ comparata & introducta eſt. Briſſ. Prat.

Velvt pacto tranſegiſſe dicitur qui contentus fuit pignora in creditum poſſidere, l. 13. §. ſi pignor. ff. de re iud. Br. Prat.

Velvti plerunque verum exprimit, l. precib. C. de impub. Similitudinis etiã nota eſt, l. 2. §. hæc verba. ff. de interd. §. ſicut Inſt. de ſatiſd. tut. Exempli quoque ſignificatiua eſt. leg. qui reſtituere. ff. de rei vindic. Prat.

Velvti poſſeſſor iuris dicitur, l. 16. §. pen. l. 18. §. ſi qui, ff. de petit. hæred. quoniam iuris poſſeſſio proprie nulla eſt. Pari ratione & interdicta veluti poſſeſſoria de iuribus prędiorum conſtituta dicuntur, l. 20. ff. de ſeruitutib. Prat. Briſſ.

Et Velvt longa poſſeſſio, quæ vſu nititur, qui in rebus incorporalibus poſſeſſionis vicem repręſentat, l. 5. §. pen. ff. de itiner. actuque. l. 20. ff. de ſeruitutibus. Briſſ. Prat.

Velvt vti poſſidetis interdictum pro vtili indicto. in l. 1. §. proponitur. ff. de ſuperficiebus. Briſſ. Prat.

Venæ aquarum l. 1. §. pen. ff. de fonte l. 21. ff. de aqua & aqua pluu. id eſt, meatus ſubterranei. Briſſ. Prat.

Venæ fontis in l. 34. in fi. ff. de ſeruitut. ruſt. Briſſ.

Venæ putei in l. 24. §. vlt. ff. de damn. infect. Briſſ.

Venæ metallorum & lapidicinarum in l. 13. §. inde eſt quæſitum. ff. de vſufr. vt venæ ſaxorum in l. 2. l. 10. de metallar. in C. Theod. Prat. Briſſ.

Vena ferri in l. 1. de fabricenſib. lib. 2. C. vbi tamen vulgo mendoſe venerabilis, pro venæ nobilis legitur, quemadmodũ arguitur ex l. 2. eod. tit. in C. Th. & ex Caſſiodoro: Seculis ſuis producit nobilis vena primarios. Prat. Briſſ.

Venas tenere, tranſiate, pro pernoſcere naturam & ingenium hominis. quod non eſt niſi acutorũ, hoc eſt, eorũ qui in prõptu deguſtant mentes, ſenſuſque eorum, quibuſcum agunt.

Venalem formam exhibet mulier formoſa, quæ corporis ſui copiam facit, ſeſeque proſtituit, quales multæ viuuntur in Corintho noua. Prat.

Venales, ſi nihil addas, ſerui nouitij intelliguntur, qui ad vendendum ſunt expoſiti. Ex Theſauro Stephani Roberti. Sp.

Venales nouicij. Pomp. l. ſi negotia. ff. neg. geſt. Veluti, inquit venales nouicios cocinendo. Spieg.

Venaliciariam exercere. Vlp. in l. 73. §. vlt. ff. de legatis 3. Eũ, inquit, qui venaliciariã exerceat, puto ſuorum facile contineri velle eiuſmodi mancipia: niſi euidens voluntas fuerit etiam de his ſentientis. Nam quos quis ideo comparauit, vt illico diſtraheret, mercis magis loco, quam ſuorum habuiſſe credendum eſt. Spieg.

Venalis poſſeſſio in l. 1. C. de rer. permut. quæ vendenda proponitur. Prat.

Venalis ſententia quæ precio fertur, l. venales. Cod. quando prouo. non eſt neceſſ. Sic eodem ſenſu

Venalitatem dixit Leo Imperat. l. vnica in fine. Cod. de monop. Prat.

Venalitiarii dicebantur mangones, hoc eſt venditores hominum, quos ad alliciendos emptores miris impoſturis ornabant. Erant enim mittendi coloris periti, l. 207. de verb. ſig. l. 1. §. 1. de tributo, l. 57. ff. mandat. l. iuſtiſſime. §. 1. ff. de ædil. edict. Old. Adde Conn. lib. 7. cap. 14. nu. 1. hi à Græcis dicti ἀνδραποδοκάπηλοι. vt refert Brechæus in l. Mercis, in tit. de verb. & rer. ſignif.

Venalitii, dicuntur negotiatores, à vendendo, Plinio & Ciceroni & Nonio, præſertim ſeruorum. Inde ſerui quoque ipſi Venalitij dicuntur. Et Venalitium munus in l. iubemus venalitium. C. de proxim. ſacr. ſcrin. lib. 12. quando quis cogitur negotiari: quod viro nobili indignum reputatur. Nebriſ. & Cuiac. 10. obſ. 6.

Venalitivm, corpus ipſum, vel venditio, vel locus vbi nouitii venduntur. Venuleius: Nam quicunque, inquit, ex venalitio nouitiorum emptus, alicui miniſterio præpoſitus ſit, ſtatim eum e veteratorum numero eſſe, l. vlt. ff. de ædil. ed. Spieg.

Venalitivm videtur eſſe vectigal rerum publice venalium de quo & l. 1. de vet. C. lib. 12. Cuiac. ad l. 4. de prox. ſacr. ſcrinio. C. lib. 12.

Venalitivs, adiectiuum, venditum corpus. Pomp. Iuriſconſ. Quod ſi familiam domeſticam vxoris, aut venalitiam parauit. Sic Plinius alicubi venalitios greges pro venditis ſeruis vſurpat. Spieg. Adde Conna. lib. 2. c. 2. n. 1.

Venalivm nomen, quemadmodum Quintil. lib. 8. c. 1. ſcribit, cum commune ſit omnibus rebus quę mercis numero habentur, tamen peculiariter ſeruis nouitiis tribuitur, l. 11. ff. de negot. got. Seneca lib. 4. de Benefic. c. 12. Mercator vrbibus prodeſt, medicus ægrotis, mango venalibus. Idem lib. 11. Detrahis veſtimenta venalibus, ne quę vitia corporis lateant. Plin. lib. 35. c. 17. Eſt & viliſſima, qua circum perducere ad victoriæ notam, pedeſque venalium trans mare aduectorum denotare inſtituerunt maiores. Et ſic Cicero, quod in oratione poſt reditum dixit de grege venalium, in oratione Piſoniana diſerte de grege nouitiorum dixit. Quintilian. Declamat. 338. Cum forte videret puerum venalibus interpoſitum, & cognouit, & agnitus eſt. Sueton. in lib. de clar. Rhetoribus. Venalitij cum Brunduſij gregem venalium naui educerent, formoſo & pretioſo puero, quod portitores verebantur, bullam impoſuere. Prat. Briſſ.

Venalitia familia, apud Vlp. in l. 31. §. vlt. ff. de dona. int. vir. quę venalis habetur. Suet. in Auguſt. c. 42. Magna vero quondam ſterilitate, ac difficili remedio, cum venalitias & Laniſtarum familias vrbe expuliſſet. Et Venalitia multitudinis numero in l. 5. §. vlt. ff. de iur. delib. Briſſ. Prat.

Venari, hoc eſt, feras indagare poteſt vſufructuarius. l. vſufru. ff. de vſufruct. Spieg.

Venari puellas, in Auth. de lenon. §. 1. tranſlate, pro ineſcare, ſeu captare blandis vel verbis, vel munuſculis. Spieg.

Venatio eſt occupatio animalium, quæ natura ſua ſunt fera. Cuius ſpecies ſunt tres; Venatio proprie ita dicta, quæ eſt beſtiarum; piſcium, quæ dicitur piſcatio; & auium, quæ eſt aucupium, Vulteius in comment. Inſtit. §. feræ igitur beſtiæ. 10. num. 5.

Venatio edi dicebatur, cum in harena populo beſtiarum venatio exhibebatur, l. 122. ff. de legat. lib. 1. Briſſ.

Venatio alia eſt, de qua in l. venationem. 26. ff. de vſur. & fruct. quæ priuata eſt, & quandoque fructuum appellatione venit. Briſſ.

Venationes dicebantur ludi, in quibus feræ magno diſcrimine ab iis, qui depugnabant, conficiebantur, l. 1. §. beſtias. ff. de poſtulan. l. ciuitatibus. 122. ff. de lega. 1. Hinc venatorius ludus, genus illud pœnæ, apud Vlpia. l. aut damnum §. fin. ff. de pœn. Prat.

Venationem reditui connumerat Vlp. l. 9. §. 4. ff. de vſufr.

Venatio etiam Metaphoricos ad alia transfertur: nam pro adulatione ſumitur, c. ne quid. 11. q. 3. Hinc venari auram popularem dicimus, id eſt, captare. Prat.

Venatio & ipſum venandi actum, & ipſas feras captas ſignificat: noſtri fruſtum vocant, de quo in l. venationem. ff. de vſu. Spieg.

Venatores ſerui, & venatorium inſtrumentum, l. 12. §. ſi in agro. ff. de inſtruct. vel inſtrum. Et apud Paul. lib. 3. ſentent. tit. 6. Et Venatio ludiaria apud Trebellium Pollio in Gallienis. Briſſ.

Venatores & aucupes vtrum in vrbanis atque in ruſticis (ſeruis) contineantur, poteſt dubitari. Sed dicendum eſt, Paulo tradente, vbi paterfam. morabatur. & hos alebat, ibi eos numerari, l. ſeruis vrbanis. 99. ff. de legat. 3. Prat. Old.

Vendax, qui facile vendit. Notum illud Catonis: Patremfamil. vendacem & non emacem eſſe oportet. Spieg. Prat.

Vendere verbum ad omnem alienationem pertinet: ſed proprie ea eſt, quæ pretio & re inter ſe commutatis fit. Vnde magna differentia eſt inter vendere, & rem vendendam dare. Nam ſi lancem tibi dedi, vel maſſam auri, vt eam venderes, & nummis vtereris, neq; venditio eſt, neque mutuum, ſed mutuum conualeſcit, poſtquam nummi ex venditione redacti ſunt, l. rogaſti. 11. ff. de reb. cred. periculum autem rei interim eum ſpectat, cuius cauſa res ad vendendum data eſt. Nam qui rem vendendam accipit, vt pretio vteretur, periculo ſuo rem habet, l. 4. in pr. ff. de reb. cred. maxime ſi ſine vſuris credita eſt, & dominus alias rem vendendi propoſitum non habuerit. Briſſ.

Venderi cum affectu accipi debet, §. venditæ. Inſtit. de rer. diuiſ.

diuiſ. Siquidem ſine traditione venditio omnino perfecta non eſt. Et vendere damnatus intelligitur iuſto pretio. Spieg.

Vendere ad aſſem, idem quod reducere ad æſtimationem aſſis eſſe dicitur. Vide Conn.l.b.4.c.fin.n.6.

Vendere creditoris iure, eſt ſuo iure vendere, non communi lege pignoris, vt ait l.& ſi is.ff.de diſtract.pig.Cuiac. li.1. obſeru.14.

Vendere damnatus intelligitur iuſto pretio.

Vendere pro emere poſuit Iulianus l. 7. §. qui bona. ff. pto empt.& è contrario emere pro vendere poſuêre Imperatores l.vnica.C.ſi ſeruus extero emi. Vnde & merito dixerit Gaius l.19.ff.de action.empt. Veteres ait, in emptione venditioneque appellationibus promiſcue vtebantur, id eſt, & in locatione, & conductione, vt eſt legendum in l. ſequent. Nec enim, inquit Cuiac.9. obſeru.15. emptionem pro venditione, vel emptorem pro venditore, nec è contrario vt acciperent, ita locuti ſunt: ſed locationem venditionem appellarunt ſæpe, & conductorem emptorem, ſiue redemptorem, vt mercedem ſiue penſionem pretium, quia locatio & conductio proxima eſt emptioni & venditioni, eiſdem que regulis conſtat. Hygen. 2. de limitibus conſt. Mancipibus ementibus, id eſt, conducentibus in annos ſingulos. Feſtus: Venditiones olim dicebantur Cenſorum locationes. Prat. Vide & Alciat.3.parerg.22.

Vendendi verbum ad omnem alienationem in l. 12. tab. pertinere docuit Prat.lib. 4. veter. Iuriſpr.l. 3. verba legis hæc ſunt: Parentib. liberos ter vendendi ius ac poteſtas eſto, quod quando parentibus liceat, docuit idem Prat.ex l.fin.Cod. de part.qui fil.diſtrax.

Vendibile & quod facile vendi poteſt, & quod vulgare, vulgoque gratum eſt. Spieg.& Prat.

Vendicare non poteſt niſi dominus: nam vt ſcribit Paul.in l. in rem actio. de rei vind. Vindicatio competit ei, qui aut iure gentiū, aut iure ciuili dominiū acquiſiuit, condictio autē in rem furtiua ſimiliter competit ſoli domino. l.1. de cōdict. furti. Ferret.com.Inſtit.Iuſt.l.4.tit.de emp.& vendit.

Vendicare, vulgo eſt appropriare, hoc eſt ſibi proprium facere & aſſumere. Rei mouentis vendicatio quomodo fiebat olim, Alc.in l.pecuniæ verbum.de verb.ſig.oſtendit.

Vendicatio eſt cum vendico rem, id eſt, dico rem meam eſſe. Briſſ.

Vencatio rei ſingularis, id eſt, in rem actio, quæ & deſignanda eſt, & vtrum tota, an pars, & quota petatur, expreſſim dicendum eſt. vt l.ſi in rem ff. de rei vindic. Old. Adde Conn. lib.5.c.de reuoc.donat.7.n.2.

Vendidit verbum appoſitum in inſtrumento, impropriatur, & ad locationem refertur, quando ſolutio pretij eſt diuiſa per plures annos vel menſes, & de tali contractu iudicatur, vt de locatione. ita ſing. concludit Ang. in conſ. 2. certum eſt. in 2. colum. quod pro ſing. & nota digno approbat Alex. in l.cotem ferro. §. qui maximos. in apoſtillis.ff. de publ. quamuis contrarium tenuerint Imol.& Lud. Roman. quos refert Alex. in conſ. 2. viſo inſtrumento. in 2. colum. libro. 1. vbi tamen non audet eorum opinionem approbare, propter auctoritatem Bart. qui videtur tenere contrarium, vt ibi per eum. Et hoc bene nota, pro limitatione eius quod dicitur, quod vbi fit mentio pretij, cenſetur venditio: de quo late ponit Iaſ.in l.1.in 6.colum.poſt med.C.de iure emphyt.& in l.2.ad fin.princ.ff.ſi cert.pet.& in l.vlt.1.not.ff.de cond. ob cauſam. poſt Alex. late in l. ſi quis ante. in vltim. notab.ff.de acq.poſſ.& Corn.conſ.28.quamuis in præſenti.in 1.col.in 2. li.& ad prædicta quod verbum Vendidit exponatur, i.e. locauit ratione ſubiectæ materiæ: vide Iaſ.in l.ſi tibi pecuniam in 1.col.ff.ſi cer.pet.vbi etiã dicit, quod exponitur, id eſt, permutauit: cum tamen venditionis appellatione non veniat permutatio, vt not.ſingul. Bald.in l. dedi. per illum tex. vbi Alexand. & Iaſ.in 3.not. ff.de condit.ob cauſam. & ſcribit Corn.conſil.73.quamuis videatur.in 1.colum. in vlt. lib. Cott.

Venditare ſententiam l.15.§.idem.ff.de iniuriis, id eſt, venalem habere. Briſſ.

Venditare ſeſe alicui, eſt per aſſentationem operam ſuam vltro ſpondere, quaſique venalem oſtentare. Bud.

Venditione & emptione, veteres in appellationibus promiſcue vtebantur. Caius. ff. de act. empt. Origo autem emendi vendendique à permutationibus cœpit. Paul.in l.1.ff.de contrah.empt. Old.

Venditio pro re vendita accipitur in l. eum qui de in diem addict. Sic & emptio & donatio & furtum accipitur. Briſſ.

Venditio donationis cauſa fieri videtur, ſi vno nummo res vēdita ſit.l.46. ff.loca. l.10.in fi.ff.de acquir.poſſ.item ſi viliori pretio.l.17.ad Velleian.vel minoris.l.5.§.5.ff.de don.int.vir. & vx.l.8.§.1.ad l.Iul.maieſt.Gotho.in not.ad l.6.ff.pro dona.

Venditio imaginaria eſt, cui nomen venditionis, conductionis & ſimilium adſcribitur, l.3. C. de contrah.empt.l.46.ff. locat.l.66.in fi.ff.de iur.do.Paul.2.ſent.23.§.4.Goth.in not. ad l.25.C.de donat.

Venditio omnem contractum, quo rei dominium transferri poſſit, late complectitur, vt tradit Bald.in l.ſciendum. §.emptorem.ff.de ædil.edict.per l.ſtatuliberis à cæteris.§. Quintus.ff.de ſtatuliberis.Bart.in l.ſicut. §.venditionis. ff.quibus mod.pig. vel hypoth.ſol. Sed hoc ex impropria & latiſſima ſignificatione, ac καταχρηστικῶς. Non enim in ſtatutis, quæ ſtrictioris atque exactioris ſunt interpretationis, permutatio, venditionis iure cenſebitur. Et quidem venditionis verbum modo ſtrictiorem modo latiorem habet ſignificationem: vt annotauit glo.in d.l. ſtatuliberis. §. Quintus. ſub finem: Brech.in l.alienatum.ſub tit.de verb.& rer.ſign. Adde Bald. in comm.ſuper Inſtit.Iuſt.lib.3. in ϑεωρίᾳ tit.23. de empt. & vend.

Venditiones ſimpularia vocantur rerum humilium, minutarum & vilium, quæ in nullo ferme ſunt pretio, Corr.2.Miſc. 24.num.8.

Venditionis verbum, complectitur omnem alienationem. Itaque ſi cui ne vendat quid, prohibitum eſt, is nec donare, nec permutare poterit l.ſtatuliberi.§.fin.ff.de ſtatulib.Bart.in l. ſancimus.C.de rebus Eccleſiaſt.non alien. Old.

Venditionis verbum, τῷ ἔργῳ, & cum effectu eſt accipiendum, vt videlicet res vendita tradatur emptori pretio perſoluto. argument. cap.Imperialem.§.calidis.de prohib. feud. alien. per Feder. cap. relatum, de cleric.non reſid.l.1.Quod quiſque iur.Item

Venditionis verbo omnis alienatio comprehenditur. Ergo permutatio, quæ etiam alienatio eſt, venditio cenſebitur, cum in ea permutatione dominij tranſlatio requiratur. Atqui venditio omnem quidem contractum, quo rei dominium transferri poſſit, late complectitur. Et quidem venditionis verbum, modo ſtrictiorem, modo latiorem habet ſignificationem: vt annotauit gloſſ.in l.ſtatuliberis.§.Quintus. ſub finem.Brech.in l.alienarum.ff.de verb.& rer.ſign.

Venditio in aſſem, apud Mod.in l.Titius. Quib.mod.pign.vel hypot.intelligitur, vt Alc.ſentit, cum quis tanti rem pignorauerit, quanti vendi poterat, c.33.lib.2.parerg.Old.Prat.

Venditio perfecta dicitur, quam ſecuta eſt traditio. §.vēditę. Inſtit.de rer.diuiſ.proin, vt pro non facta cenſeatur, ab ea recedi poteſt nudo conſenſu l.ab emptione. ff.de pactis. l.1. ff. de peric.& commod.rei vend.Old.Prat.

Venditor, quandoque ponitur pro emptore, & vice verſa l. veteres.C.de actionib.empt. Vt vendito pro empto l.ſed hoc nomine. ff.de euict. Alber. annotat ſecutus Accurſium, qui putabat quod olim doctiſſimi legiſlatores confuderint ſignificationem Emptoris & Venditoris: quod non eſt verum. Vide Oldend.claſſ.4.act.1.Old.

Venditor liberalis. Tullius in fi.Topic.ad Trebatium, venditores liberales eos dici affirmat, qui cum ædes fundumve vendunt, rutis cæſis receptis, aliquid tamen emptori concedunt, quod ornandi cauſa apte & ſuo loco poſitum videtur. Conn.lib.7.c.7.n.7.

Venditvm recte dicitur etiam quod in dominio venditoris manet, non autem alienatum, l.67.ff.de verb.ſign.falſum igitur eſt, quod quidam aiunt, vendere eſt iuſto pretio rem dare. Nam dare eſt dominium transferre, §.ſic itaque.Inſtit.de actionib.Prat.

Veneficvs, venenarius & maleficus eſt. Calliſtratus de pœnis.l.capitalium. Venenarij, inquit, capite puniendi ſunt. Nebriſſ. Venenarios hoc loco legit Accurſ. quod Bapt. Pius in poſter.annotat.probat.c.10. Mea quidem, inquiens, ſententia, Doctiſſime Accurſius venenarios exponit eos qui planetas colunt. Old.

Veneficvs, qui venena conficit, & qui incantationibus cęteriſque malis artibus vtitur. Cic. in Catilin. Quis tota Italia veneficus? Hinc veneficium ipſe actus venenandi, cuius certe conſcii capite puniendi ſunt l.capitalium de pœnis. Etiam veneficii in Perſis pœna huiuſmodi legibus vindicatur: Ampla eſt petra, in qua capita eorum impoſita alia petra feriunt, quoad faciem & caput infregerint. Hoc martyrii genere Gyges interiit, teſte Plutarcho in vita Artaxer. Anch. Vide Vulte.ad §.Item lex Corn.de ſicar.5.Inſtit.de publ.iud.

Venenvm dicitur, quod cito intra venas eat. Vnde poetæ frequenter accipiunt venenum pro amore. Virgil.lib.4.Æneid. Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Et libi. Occultum inſpirans ignem, fallitque veneno. Brech.& Gœdd. in l. quī venenum.ff.de verb.& rer.ſig.

Venenvm τῶν μέσων ἐστὶ, vt ſecundum Vlp.in l.1. §.perſuadere.ff. de ſeruo corrupt. loquar, id eſt, medium nomen eſt. quemadmodum φάρμακον apud Græcos, ideoque qui venenum dicit, adijcere debet, vtrum bonum, an malum, Nam & medicamenta venena ſunt, eoque nomine continetur omne, quod adhibitum eius rei naturam, cui adhibitum eſt, mutat ſiue id ad ſanandum, ſiue ad occidendum paratum eſt l.236. ff.de verb.ſig.l.3.§.1.ad leg.Cornel.de ſicar. Vnde apud Cic.lib.3. Offic.vbi vulgo, Qui vinum fugiens vendit ſciens, in vetuſtis codicibus, rectius ſecundum Briſſonium venenum fugiens, legitur, id eſt, medicamentum, Nonius Marcellus, Me-

dicinam,ait,& venenum dicimus: tractum à Græcis, qui venenum φάρμακον appellant. Quod antiquorum exemplis comprobat. Similiter Seruius in 1.Georgic.ad illa verba ille malum virus,Bene, ait, addidit malum, ad diſcretionem. Nam virus & bonum & malum eſt , ſicut venenum quod idem eſt. Venit autem à Græco. Nam illi φάρμακον medium habent , id eſt, bonum & malum. Inde adeo eius veneni quod nocet,mali adiectione diſtinctio fit l.9.ff. ad leg. Aquil.l.35.§. veneni mali.ff.de contrah. empt.l.7.ff. de lege Pomp. de parricid. l. 4.§.1.ff.fami. erciſc.Et huiuſmodi venenum Quintil.declam. 350. interpretatur potionem mortis cauſa datam. Inter venena autem chantaridas Tertull.li.1.aduerſus Marcio.ponit: Nec diſſentit Marcian.in l.3.§.alio SCto.ff.ad l.Cornel.de ſicar.Briſſ.Prat.

Venenvm eſt vel bonum vel malum. Bona venena ſunt , quæ nunquam ſua natura ſunt mala:Mala ſunt duplicia: aut enim nullo temperamento adhibito ſalubria effici poſſunt , cuiuſmodi eſt ſerpentum virus aut poſſunt , vt eſt aconitum , cicuta,mandragora.Gœdd.ad l.236.n.2.de verb.ſig.

Venenarii intoxicatores , & qui venena miſcent.l. 29. §. venenarij. ff. de pœn. Tertullia. in Apologet. cap. 43. Nam ſi qui forte vere de ſterilitate Chriſtianorum conqueri poſſunt primi erunt lenones , perductores, aquarioli, tum ſicarij, venenarij,magi.Idem in lib. de pudicitia: Vt Tragœdias omittam , ſciunt hodie venenarij, ſciunt magi. Sueton. in Neron.cap.33.Britannicum veneno aggreſſus eſt , quod acceptum à quadam Locuſta venenariorum indice , cum opinione tardius cederet , ventre modo Britannici moto , mulierem ſua manu verberauit.Quod idem Cornel. Tacit. lib. 11.refert. Vtitur etiam hoc verbo Iul.Firmic.lib.6.c.19.Hæc eo pluribus exemplis confirmo,quod in huius verbi interpretatione lapſum Baptiſtam Pium in poſterior.annot.video. Briſſ.Prat.

Venerabiles domos locoſque in conſtitutionibus recentiorũ Impp.exaudire oportet,Eccleſias, xenones , ptochotrophia, noſocomia,brephotrophia, orphano rophia,& alia id genus l.18.19.C.de ſacr.eccl.l.33.& 37. C.de epiſc.& cler.Quorum verborum interpretationem ex Iuliano Patricio hic adſcribam:Xenodochium,ait ille,eſt locus venerabilis, in quo peregrini ſuſcipiuntur.Appellant etiam Xenonem.Ptochotrophium eſt locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri paſcuntur. Gerontocomium eſt locus venerabilis , in quo pauperes & propter ſenectutẽ ſolam infirmi homines curantur. Brephotrophium eſt locus venerabilis , in quo infantes aluntur. vt orphanotrophium interprete Moſch.in libro περὶ χιδῶν ἔνθα οἱ ὀρφανοὶ τρέφονται.Briſſ.Prat.

Veneranda domus , pro ſacra æde. Auth. conſtit. quæ ex aſſcript.

Venerandæ leges l.1.C.de bon.quæ liberis.

Veneranda Reipub..l.quo reip.ff.de iniur.

Veneranda ſenectus, cultu & veneratione digna l. ſemper. ff. de iur.immun.Spieg.

Venerari verbum compoſitum ex venia & orando , ait Feſtus lib.19.Prat.

Venerari oportet patrem & matrem l. 1. ff. de obſequ. pat. præſt.

Venia ætatis,beneficium,indulgentia,permiſſio.C.de his, qui veniam ætat. impetr. per totum. Hæc aufert aliud beneficium,nempe Reſtitutionis in integrum.per Bart.ibid. Venia tamen in actione edicti,de in ius vocando,non eſt intelligenda generalis ille permiſſus magiſtratus, cum poſtulanti iuſtitiam , decernit citationem , vt aduerſarius in ius vocetur. Nam venia eſt ſolenniter impetranda aduerſus perſonas reuerendas, hoc eſt, primum deſignanda eſt qualitas perſonæ, quænam reuerentia illi debeatur.Deinde ſumma controuerſiæ eſt exponenda, quare velit talem perſonam conuenire in iudicio. Tum ſi iudex cauſa ſummatim cognita , permittat reum vocari in ius:dicitur impetrata venia id fieri:& in Actis deſcribendum eſt.Old.Prat.Vide Gœdd.in commen.ad l.21. n.19.20.ff.de verb.ſign.

Venia pro permiſſu in tit.de in ius vocand.Briſſ.

Veniam in anteactum dare,apud Vlp.in l.1.ff.de fugit.Spieg.

Venientanæ gemmę meminit l.19.§.pen.ff.de auro,arg.eaq; numeratur inter lapillos non pellucidos. Eam Plinius & Iſidorus Italicam gemmam eſſe à Veientibus repertam,nigram facie,albis intermicantibus notis,ſcribunt.Briſſ.Prat.

Venire verbum ICtis frequentiſſimum eſt. Sic venire dolum dicunt cum dolus ab aliquo præſtandus eſt.l.45.ff.fam.erciſ. Sic & fructus venire dicuntur in actionem qui cum ex vi & natura actionis peti poſſint.l.56.ff.famil.erciſc. Sic venire in æſtimationem,in culpam.Briſſ.ex ff.

Venire pro ire & ingredi. Sic venire in poſſeſſionem. l. 33. §. vlt.ff.de adquir. poſſeſſ. item pro adire & accedere , pro peruenire.Briſſ.

Venire,pro portari,deferri, noſtris familiare eſt. Sic per metonymiam venire commeatus , qui afferantur, dicimus : vide Quintil.lib.6.c.6.Spieg.

Venire , in crimen, pro accuſari.

Venire diem,diſtat à cedere diem, vt ſupta indicaui in verbo Diem addictionis cedere.Spieg.

Venire ad iudicium,vt in l.ſi eum iudicio.in fi.ff.ſi quis cautio. Item ſecum poteſtatem agendi facere, vt in l.etſi poſt tres.ff. eod.tit.Item,Ire in ius.Vel ſicut nunc loquimur, comparere in iudicio:Stare iuri,& cætera id genus, ad reum referuntur. Sed exhibere reum,d.l.ſi eum iudicio.in princip. Item ſiſtere reum,ad fideiuſſorem pertinet. Vtrunque autem complectitur Cautio iudicio ſiſti,ſiue quis pro ſe,ſiue pro alio promittat.Cuius oppoſitum eſt, promiſſionem deſerere. Nos nunc dicimus , Cautionem de ſtando iuri. Quæ omnia incautum fallere poſſent,ſicut Accurſius errauit.Old.Prat.

Venit in mentem, & pro ſuccurrit , quod notum eſt , & forte pro cui eſt,vel fert animus,accipi poſſe videtur apud Marcel. in l.maximeque.de adminiſtr.tut.vbi dicit:nam periniquum eſt , eum forte , cui poſt viceſimum annum , vel amplius in mentem venit,tutelam repoſcere.Spieg.

Venisse,pro perueniſſe, apud Pomponium de verbor.ſignific. Spiegelius.

Venisse ad hæredem,inquit Pompon. de verb.ſig. nihil intelligitur,niſi deducto ære alieno.Maff.

Venter pro muliere prægnante,l.1. §.1.ff.de ventr.in poſſ.mit. Hinc ventrem mittere in poſſeſſionem hæreditatis , id eſt, mulierem prægnantem, quæ hæredem ſe parituram adſerit, l.1.in prin.de vent.in poſſ.mitt. Itaque ventrem in l. ventre. 84.ff.de acqu.hær.interpretatur Alc.ibid.in ſumma legis pro poſthumo.Prat.

Vento viuere, dicuntur prouerbio vulgatiſſimo, qui nullo viuunt impendio.Hoc vſus eſt Alex.Imp.ad fin.l.poſter. C. de alim.pupil.præſt.Spieg.

Ventosvm & plenum vento ſignificat,& inane. Vlp. ad leg. Aquil. Siquidem die ventoſo id fecit, culpæ reus eſt. Nam & qui occaſionem damni præſtat, damnum feciſſe videtur.l.qui occidit,§.pen.Spieg.

Ventilari cauſa dicitur,l.6.C.pro ſocio cum de ea dubitatur, tractatur & agitatur. Alio ſenſu ſerui dicuntur mortui domini cadauer ventilare,l.vnic.§.ſed & qui C.de lat.lib.toll. id eſt,thure,vt exponit Irnerius.Prat.

Ventrale videtur ſacculi genus fuiſſe , pecuniæ ad vſum quotidianum neceſſariæ geſtandæ accommodatum , & ſub ventrem appenſum.Vlpian.l.6. ff.de bon.damnat. Zonam à Ventrali ſic diſtinguit:Nec ſi zonam circa ſe habuerit,protinus aliquis ſibi vindicare debebit:ſed veſtem qua is fuerit indutus , aut numulos in ventralem quos victus ſui cauſa in promptu habuerit. Legitur tamen vetralem. Hotom. Palæmo & Paulus in Gloſſis,ventrale, faſcia, quod ventrem operiat,& aliæ gloſſæ, ventrale κοιλιοδεσμὸς, φῦνδα.Alij tegumentum ventris exponunt,in quo res leuiores poni ſolent. Et ita ab Adriano Imper.l.diuus C.de bon. damnat. pro funda, id eſt, crumena, ventralis accipitur. Nummulos, inquit , in vetralem, legendum ventralem. Plin.lib.8. cap.48. Patris mei memoria cœpere amphimalla noſtra ſicut villoſa etiam ventralia.Idem libro 27.ca.7. de abſynthio loquens , Arcet, inguinum tumorem in ventrali habitum. Eodem ſenſu Latini fundum & profundum dixerunt. Macrobius. Demiſſa in fundum(ſic habent ,teſte Cuiacio,libri veteres)paupere manu,paucos denarios protulit.Caper. Grammaticus : In profundum nummi,vel in arcam conduntur.Prat.vide & Cuiac. 10.obſeru.26.

Ventrem facere dicitur paries qui intumeſcit, qui procumbit, qui proiectus eſt.Alfenus in l.17.ff.ſi ſerui.vindic.Si quando, ait,inter ædes binas paries eſſet, qui ita ventrem faceret , vt in vicini domo ſemi pedem,aut amplius procumberet: agi oportet ius non eſſe.illum parietem ita proiectum in ſuum eſſe inuito ſe.Spieg.

Ventrem appellant ICti vterum quem mulier geſtat , vel animal quod in vtero eſt l.non eſt ambiguum.ff.de bon.poſſ. Ita quoque venter dicitur inſtitui , exhæredari vel præteriri l. ventre 84.ff.de acquir. hæred. Inde ventrem in poſſeſſionem mitti & ventriculatorem dari dicunt & vacuum ventrem l.7. §.adeo ff.quibus ex cauſ.in poſſeſſ.Briſſ.

Ventrem ferre,id eſt prægnans eſſe poteſt mulier totos decem menſes, & duos dies,per gloſſam not. in Nouell. Conſtit. de Reſtitut.§.mulier.& in l.inteſtato. §.fin. ff. de Suis & legit. hæred.Spieg.

Venvleivs Saturninus, ICtus, is eſt qui Quintus Saturninus vocatur in l.13.§.Marcellus ff.de Senatorib.Briſſ.

Ver ſacrum pro religioſo (vt inquit Nonius Marcellus) à Suſenna acceptum eſt,cum alii pro vitali, atque execrando intellexerint. Relatum de Lacedæmoniis eſt, quod ii quidem vel ſacrum deſtinauerunt , quo tempore vrbem Heracliam condiderunt.Sex.autem Pompeius ob eam rationem dictum exiſtimauit , quod in magnis periculis vouendis mos fuit, ſe cuncta animalia immolaturos , quæ vere proximo naſcerentur. Quæ res (inquit) cum paulo crudelior atque acrior videretur,pueros, puellaſque innocentes interimere, in adul-

tam

tam ætatem perductos velabant atque extra fines exigebant. Hinc appellati ſunt Sacrani ex oppido Reate orti, quod in ſacro vere nati haberentur. De his ſacris & in commentariis Græcorum mentio habetur, qui maiore diligentia atque ſtudio Romanos ritus ac inſtitutiones perquirunt. Petr. Crinitus lib.24.de honeſt.diſcip.c.8.

VERBVM, eſt pars orationis ſignificans incōpoſitum prędicatum vt Diogenes, vel ſicut quidam volunt, elementum orationis ſine caſu, ſignificans aliquid conſtructum de aliquo vel aliquibus vt lego, ſcribo, ita Laertius lib.7.de vita Diogenis.

VERBA, id eſt, vocabula abſolute poſita, proprie & non abuſiue accipi debent.per l.ea lege.ff.de teſtam.l.non aliter.de leg.3. l.nepos Proculo. de verb.ſignif.niſi non ita voluiſſe autorem præſumamus.tunc enim ex coniectura reſtringuntur: quæ aſſumuntur modo ex re, modo ex perſona, amicitia, item affinitate, odio, paupertate, tum ex negotij qualitate. vt late indicat Alciat.in princ.comment.de verb.ſig.Spieg.

VERBA, ſunt notæ paſſionum animi & voluntatis l. Labeo. de ſupel.leg.l.ille aut ille.§.cum verbis.l.non aliter. ff.de lega. 3.Bart.in l.contra legem.ff.de legib.cum ſimil.Spieg.Prat.

VERBA ſunt notę rerum.Vultei.in comment. Inſtit.de lega.§. 27.num.2.

VERBA cum effectu ſunt accipienda, l.pen. ff.ne quis eum l.1.§. hæc verba.ff.quod quiſque iur. quod de iis accipiendum eſt, vbi lex effectum exigit, idque potiſſimum in iis, ob quæ pœna irrogatur.Prat.

VERBA abſolute poſita intelliguntur cum limitatione: vt cum dicitur, à ſemetipſo inutiliter legari, hoc non eſt verum abſolute: ſed tunc verum eſt, poſtquam adita eſt hæreditas, vt ſcite declarat Zaſius in l.qui filiabus.ff.de leg.1.Spieg.

VERBA abſolute poſita proprie & non καταχρηστικῶς accipienda ſunt, l.ea lege.ff.de teſtibus.l.nepos Proculo.ff.de verb.ſign. & vide Alc.in comment.de verb.ſig.

VERBA abuſiua, regulariter apud ICtos non recipi. Vide Abuſionis nomen.

VERBA clara qui interpretari velit, ferendus non eſt. Iaſon poſt Doct.in l.quicquid aſtringendæ. ff.de verb.oblig. citat commodum tex.in l.ille aut ille.§.in verbis.de lega.3.& l.non aliter.ff.eod.l.ſi mihi & Titio.§.fin.l.continuus. §.cum. ff.de verb.oblig.Old.Prat.

VERBA ciuilia. Hæc falſo cenſuit Bartolus eſſe verbum, Inſtituo, vel hæres eſto, tanquam hæc non iuris gentium, ſed ciuilis verba ſint. Itaque Alciati verior ſententia amplectenda, arbitrantis verba ciuilia dici ſimpliciter verba, quibus pupillaris ſubſtitutio confici poteſt. Siquidem Vulgaris dicta eſt, quod vulgo omnibus competat: at Pupillaris, non niſi ciuib. Romanis, qui filios in poteſtate habeant, quod ius patrię poteſtatis proprium ciuium eſt: & id quidem moribus ciuitatis inductum eſt, id eſt, iure non ſcripto, ſed prudentum interpretatione, ideoq; proprie ciuili: quod Pompon.docuit l.2.§. iis legib.de orig.iur. Vnde merito Papinian. verba ciuilia ea omnia appellauit, quibus hæc ſubſtitutio eſt inducta: In tractatu de vulg. & pupil. Verbis ciuilibus, inquiens, ſubſtitutionem poſt quartum decimum annum ætatis, fruſtra fieri conuenit. Alciatus cap.1.decimi libri parerg.Spieg. Cæterum Connano libro 10.ca.8.num.9. probabilius eſſe videtur verba Ciuilia dici Papiniano, quæ etiam directa vocantur & legitima, quod vim legis pene habeant, nec factum hominis requirant.

VERBA dubia in reſcriptis, priuilegiis, contractibus, iudiciis, & voluntatibus vltimis, qui accipienda ſint, vide textum in l.ſi quis intentione.ff.de iud.&l.veterib.ff.de pact.l.in ambiguis de diuerſ.reg.iur.& ibi vide interpretes.Prat.

VERBA, durante vita, habent vim conditionis, l.ſi ego.§.1.de iur.dot.Bart.in l.1.§.7.ff.de cond.& demon.

VERBA geminata & exuperantia reſtringenda ſunt pro re, & ſubiecta materia, l.ſi ſtipulatus.ff.de vſur.Alciat.reſponſ.203. nu.28.Prat.

VERBA geminata & repetita, voluntatem enixam & conſtantem indicant.Baldus in l.fructus.C.de act.emp.cum multis ſimil. per pleroſque omnes Doct.ex Zaſio.Old.Prat.

VERBA generatim concepta, ad illa quæ poſtmodum de nouo recenter emergunt, non ſunt porrigenda l.qui cum tutoribus in fin.ff.de tranſact.Idque obtinet etiam ſi illa generalis forma verborum iureiurando eſſet roborata. Baro Tautenbergius citat in Viridario.c.cum inter P.& ibi Gloſſ.& Doct.de renunt.Spieg.Old.Prat.

VERBA imperatiua ſunt verba directa l.quoniam C. de teſtam. Cuiac.ad tit.24.ff.de lega.in princ.in verbo Imperatiue.

VERBA in differenti materia per prius, non per poſterius intelligenda ſunt.Glo.in l.de vnoquoque ff.de re iud.Bald.l.1.C. de ſucceſſ.edict.Spieg.

VERBA intelligenda ſunt in caſu poſſibili, vt recte annotauit Accurſius in §.1.Inſtit.de oblig.tit.general.

VERBA mere æquiuoca, ſi per communem vſum loquendi in intellectu certo ſumuntur, talis intellectus præferendus eſt. Hoc Felini dictum ceu elegans, citat Zaſ.l.1.reſponſ.Sp.Pr.

VERBA nihil operari melius eſt, quam abſurde. Dictum eſt Baldi l.terminato.ad finem.C.de fruct.& lit.expenſ.fac.Old.

VERBA non tam intuenda, quam cauſa & natura rei, vt mens contrahentium ex eis potius, quam ex verbis appareat.Bald. citat l.ſi in venditione.ff.comm.præd.Adde l.capitalium.§. diuus ff.de pœn.cum ſimilib.Old.Prat.

VERBA obſcure prolata, eo ſunt intelligēda ſenſu, quem ſolent recte intelligentibus generare, c. ex literis.1.de ſponſ.& matrim.Vide Baronem à Tautenberg.tom. 1.Viridarij concluſ. iuriſdict.Spieg.Old.& Prat.

VERBA offendi poſſunt, imo ab eis recedere licet, vt verba ad ſanum intellectum reducantur. Gloſſ.in l. actorum. ff. de re iud.& in l.non dubium.C. de legibus. Hanc doctrinam poſt Bart.teſte Zaſ.Bald.eleganter tractat in iā allegata leg.Vide item Dinum, c.fin.de reg.iur.lib.6.Spieg.Prat.

VERBA ordinationis quando verificari poſſunt in ſua vera ſignificatione, trahi ad extraneum intellectum non debent. leg.non aliter.ff.de leg.3.l.nepos Proculo. ff.de verb.ſig.l.1. §.ſi is qui.ff.de exercit.act. argum.in l. ſi filio quem pater.ff. de lib.& poſthum.Spieg.

VERBA precaria hæc ſunt, peto, rogo, volo, mando, §. vlt. de ſingul.reb.per fid.rel.l.2.C.com.de legat.Item deprecor, cupio, iniungo, deſidero l. etiam hoc modo l. & eo modo.ff. de leg.libr.1. Addit Paulus impetro, lego, impero, cum Alciato. Et tamen non adſentior, dum minus eſſe precarium iubeo putat quam impetro. Nam & iubeo precarium eſt, l. Aurelius.§.vltim.ff.de lib.leg.& vtrumque ſignificat volo ſiue cupio. Hæc verba & inflexa dicuntur & παρακλητικὰ, & fideicommiſſaria, nuſquam obliqua. Commendo non eſt verbum precarium, vt ſi dixerit, illum tibi commendo l. ex verbo.C.de fideicommiſſ.liber.l.fideicommiſſa. §. ſi ita quis. ff.de legat.lib.3.niſi vt Thalelæus notat forſitan probetur fideicommittere eo verbo teſtatorem voluiſſe. Nam ex nouiſſimis conſtitutionibus omne verbum ad fideicommittendum vtile atque validum eſt. At relinquo videtur eſſe precarium l.Lucius.§.filiam.ff.ad Senatuſconſ. Treb.ſed Paulus negat. Cuiac.ad lib.4.Iul.Paul.ſent.tit.1.de fideicommiſſis.§.fideicommittere his verbis.

VERBA plenitudinis poteſtatis & certę ſcientiæ exprimi in priuilegio opus non eſt, ſi adſunt æquiualentia. Vide Bal.in l.lapil.ff.de rer.diuiſ.& Felin.poſt Abb.in c.nonnulli, de reſcript. Spieg.Prat.

VERBA pro re, & ſubiecta materia accipi debent l.damni infecti quidem ff.de damn.infect.Bald.l.2.C. comm. idem in rubric.C.de contrah.empt.quæſt.9.Prat.

VERBA quantumuis generalia, ad aptitudinem reſtringuntur, etiamſi nullam aliam paterentur reſtrictionem.per text.in l. vt gradatim.§.1.ff.de muner.& hon.& gloſſ.ab omnibus, Zaſio atteſtante approbatam, in l.qui autem.§.fi.ff.de Conſtit. pec. & l.ſed ſi compromiſſum. ff.de arbitr. Spieg.Prat.

VERBA quæ aliquid operari poſſunt non debent eſſe ſuperflua l. ſi ſtipulatus.ff.de vſur.ſi quando.de lega.1.Spieg.Prat.

VERBA quæ perclara ſunt, de eis diſceptantum non eſt.vide ſupra.Verba clara & manifeſta.

VERBA quibus ſubſtitutiones concipiuntur aliqua directa, aliqua obliqua, aliqua communia nominantur. Directa ſunt, per quę ſubſtitutus directo, & per ſe, non per mediam perſonam ad hæreditatem peruenire poteſt, eiuſmodi ſunt indubitata. vt Zaſius ait, Hæres eſto. Item, hæredem inſtituo, non quidē de ſui natura, ſed additum qualitati hæreditariæ, vt Hæredem inſtituo, qui & Polito ſubſcribens, non recipit diſtinctionem Bartoli, de verbis ciuiliter & directo directis, vtpote commentitiam. Vocantur etiam hæc directa verba, ciuilia, vt cum Vlpian. titul. 25. dixit fideicommiſſum non relinqui verbis ciuilibus filio puberi ſubſtitutionem in ſecundum caſum fruſtra & inutiliter fieri, l. verbis.ff. de vulg. ſubſtitut. Ciuilia autem vocantur, quoniam talia ſunt, qualia legum ciuilium verba, vtputa hæres eſto, Damnas eſto, Damnas ſunto, Dato, Facito, Præcipito, Capito, Sumito, Habeto, id eſt, imperatiua. Cicero pro Balbo, explicans illa fœderum verba Imperium maieſtatemque populi Romani comiter conſeruato: quæ ita præſcripſit Liu.libro 38. Verbi, inquit, genus hoc, conſeruato, quo magis in legibus quam in fœderibus vti ſolemus, imperantis eſt non precantis. Et Porphyrio ad hæc Horatij verba ſcribentis ad Trebatium, Tranſnanto, habento.Directis, inquit, verbis vtitur propter Iuriſperitos. Obliqua autem ſeu inflexa, cum teſtator iubet, rogat, mandat, iniungit hæredi, vt reſtituantur bona Titio. Vnde verbum Reſtitui vere obliquum eſt, ſicut & alia verba diſtribuendi: vt cum teſtator dicit: Bona mea diſtribuantur, reddantur, diuidantur, partiantur, & ſimilia: quæ per diſcurſum iuris inueniri poſſunt: & maxime iſta verba, Rogo, volo, mando: quibus verbis fideicommiſſaria ſubſtitutio conficitur, quam & precariam nominat Iuriſconſultus in l. querebatur.3. Reſp.ff.de teſtamento militari. Verbum iubeo interdum precarium eſt, optantis & adulantis ſignificatum habens, & idem quod volo, vt cum

dicimus, iubeo ſaluere. & in l. Aurelius.§. fin.ff. de lib. leg. Reddi iubeo, fideicommiſſum eſt. Communia, quæ vtrique ſignificationi conueniunt, hoc eſt, quæ eſſe directa, aliquando poſſunt eſſe & obliqua. nam ſi vniuerſitati bonorum adijciantur, directa ſunt: ſi rem certam reſpiciant, obliqua. iuxta doctrinam Bald. tametſi Zaſ. demonſtrat eam non eſſe perfectam. Bartolus complura numerat verba communia, in notiſſima l. Centurio de vulg. Quanquam & alia adnumerantur inter Communia: videlicet, pertineat, remaneat, redeat, reuertatur, deuoluatur, deferatur, habeat, conſequatur. Item verbum, Deputo, relinquo, competat, maneat, & multa id genus, quæ apud vtriuſque iuris interpretes annotare licet: inter quos ſuper verbo Succedat, nondum conuenit. De verbo Lego conſtat: quod, quamuis ex latiſſima ſignificatione etiam ad hæreditatem poſſit accommodari, arg.l.verbis legis. ff. de verb. ſignific. eſt tamen hodie coanguſtatum ad res ſingulares legatas, per iam d.l.in fi. Solebant etiam nonnunquam teſtatores directis ſimul ac precarijs verbis idem relinquere, vt ſi iure legati valere nequiret, ſaltem valeret iure fideicommiſſi, vt l. Publius. l. non ad ea. ff. de cond.& demonſt.l.quiſquis.ff.de leg.3.l. Aurelius.§. Titius. ff.de lib.leg.l. ſi quis ſeruo.ff. de manu. teſt. & his plerunque verbis, Do, lego, darique volo. priora enim ſunt directa, poſteriora precaria. Prat.Old. & vide Forcat.in Necyom. dialog.24.n.3.

Verba ſecundum materiam ſubiectam intelligi nemo eſt qui neſciat l.damni infecti quidem. ff. de dam. infect. Bald. l. 2.C.commod.& idem rub.9.quæſt.C.de contrah.empt.cum ſimil. Spieg.

Verba ſimpliciter poſita debent intelligi in potiori & pleno ſignificato l.1. §.1. ff. ſi ager vectig. Nam non eſt audiendus monitore Zaſio, nec ferendus aliquo modo, qui verbum ſimpliciter poſitum, à toto ad certam qualitatem reſtringit, arctat, & perpetuat. Spieg. Prat.

Verba ſtrictæ ſignificationis ad latam extendi poſſunt, ſi ſubſit ratio. Vide poſt gl. Ang. in Auth. vt hi qui oblig. poſt pr. in verbo. Ad curationem. Spieg. Prat.

Verbi appellatione venit tota clauſula l.ſi quando.C.de inoffic.& Deuter.capit.4.Bartol.in §.ait prætor.l. item apud.ff. de iniur. Terentius, verbum hoc hercle verum eſt, Sine Cerere & Baccho friget Venus. Et alibi Thais Phædriæ amanti dicit: veruntamen potius quam te inimicum habeam, faciam, vt iuſſeris. Tum Phædria vtinam iſtuc verbum ex animo ac vere diceres, potius quam te inimicum habeam ſynceere diei, quiduis poſſem perpeti. Denique Parmeno ſic loquitur, Labaſcit vno verbo victus quam cito. Forcatul. in Necyomantiæ dialog.34.

Verba teſtamenti, faciant, diſponant libere, cauſam dominij habent. Auth.de reſtitutionib.§.ſi vero ibi.& licentiam habere, &c. Spieg.

Verba teſtamenti generalia, generaliter ſunt intelligenda l.1. §.generaliter de leg. præſtand.cum vulg.

Verbenaca. Vide Sagmina.

Verbera ſeruilia, l.12.ff.de iur.fiſc.interpretatur Briſſ.li.3.c.9. antiquit.flagra, flagella, lora, quibus ſeruos rumpi ſolitos cōſtat. leg.ſed eſt quæſtionis.§.pen.& le.item apud.§.adiicitur ff.de iniur.& ex veteribus comœdijs. Prat.

Verberare & Pulſare in l.Cornelia.de iniurijs hoc differunt, quod verberare eſt cum dolore cædere, Pulſare ſine dolore l. 5.in pr.& §.inter pulſationem.ff.de iniur. l.22.§. vlt.ff. rem rat. hab. Confunduntur tamen vt plurimum l.4.§.ſi cum ſeruum ff.vi bon.raptor. Briſſ.

Verba à magiſtro allata, vel parente, emendationis, non iniuriæ gratia data creduntur.l.16.§.1.ff.de pœn.

Verberare dicitur abuſiue & qui pugnis ceciderit. Vlp.in l.item apud Labeonem.ff.de iniur. Prat.

Verberatio vinculorum l.7.ff.de pœn.

Verbero. Imp. Conſtantinus.C. de mulierib. quæ ſe proprijs ſeruis iunxerunt. Si qua, inquit, cum ſeruo ſuo occulte rem habere deteg tur, capitali ſententia ſubiugetur, tradendo ignibus verberone.

Verbi gratia, & verbi cauſa, quod exempli gratia dicitur, in eandem ſignificationem in fi. §.pen.l.verum.ff.de minorib.l. 2.ff.locati.l.2. Vt dignitatis ordo ſeruetur, C. lib.12.ad leg. Rhodiam de Iactu.l.nauis.§.fi.Inſti.de except.in pr.ff.de ſupellecti l. Labeo.& de peric.& com.rei vend.l. ſi per emptorem. Spieg.

Verbis obligamur cum præcedit interrogatio, & ſequitur congrua reſponſio, Mod.in l.obligamur.ff.de act.& oblig. Prat.

Verbis contrahi obligatio dicitur, quæ per ſtipulationem concipitur: quia non quibuſuis verbis contrahebatur, ſed ſolennibus duntaxat, & certis: quorum formulæ à ICtis conſeribebantur. itaque vt interrogatio concepta erat, ita ſubſequi reſponſionem oportebat.l. obligamur, 52. ff. de oblig.& act. Paul. lib. ſent. 5. c. 8. Obligationum firmandarum gratia ſtipulationes inductæ ſunt, quæ quadam verborum ſolennitate concipiuntur. Verborum autem obligationis tres ſunt ſpecies: Stipulatio, l.cum patrem, C.de iur.dot.& de qua iam diximus. Dictio dotis, quæ verbis quoque ſolennibus fiebat, nulla interrogatione præcedente. nam Caius 2.inſtit.ſcribit dictione dotis ſine interrogatione tres tantum perſonas obligari: mulierem quæ nuptura eſt, debitorem mulieris, parentem mulieris virilis ſexus. Tertia ſpecies eſt, Iuſiurandum liberti iurantis ſe donum, munus, operas patrono daturum: nam, vt ibidem Caius ſcribit, libertus ſine interrogatione promittens verbis obligatur. Alii duas tantum conſtituunt: vnam quæ expreſſis verbis fit vtroque loquente, ſeſeque exaudiente, l.1.ff.de verb.oblig. Aliam tacitam, quam lex fingit.l.vnic.C.de rei vx.act. Prat. Adde Cuiac. ad l.ſi vnus.§.ſi acceptil.ff.de pact.

Verborum ſubtilitatem Iulianus accipit pro ſummo iure, in l. ſi tibi pecuniam.ff.ſi cert.pet.condict. Sed hæc (inquit) intelligenda ſunt propter ſubtilitatem verborum. Benignius tamen eſt, vtrunque valere. Adde l.ſi fundus. §. ſi pluris. ff.de pign.& hypot. Schard.ex Prat.

Verborum ſuperficiem tenere, non ſatis eſſe ad inueſtigationem Iuris, meminiſſe oportet, ſed interius reſpicienda eſt mens legiſlatoris, qua ratione motus fuerit ad ſtatuendum aliquid. Scire leges (inquit Celſus) non eſt verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem in l.ſcire leges. ff.de legibus. Non quod voluerit Celſus negligi prorſus verba, quorum primam oportet eſſe cognitionem, & ſine quibus mens proferentis percipi non poteſt, vt ipſe tractat eleganter in l.Labeo ait.§.vlt.ff.de ſupellectil.legat. Imo ſenſit potius vtrunque coniungendum eſſe.

Verbosum, hoc eſt, loquacem, Accurſius in l. & ea cauſa in pr. ff.de poſtulando recte exiſtimat, hominem plus æquo verboſum prohibendum eſſe pro alio poſtulare. Imperator quoque verboſas aſſertiones deteſtatur, in l.ampliorem. §.in refutatoriis. C. de appellat. Caius in l. 1. de orig. iuris dixit, verboſos commentarios pro prolixis, ac verbis abundantibus: vt Satyricus, Verboſa & grandis epiſtola venit A Capreis. Quibus verbis, Eraſmo exponente, ſignificatur prolixum diploma: qualia principes de magnis rebus ſolent mittere. Et Marcus Tullius cum ait: Habes epiſtolam verboſiorem fortaſſe quam velles. Verboſiorem d xit longiorem. ſequitur enim: Quod tibi ita videri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Prat.

Verbo tenus, quod intra verba manet nullo ſequente effectu, accipimus, per l.1.ff.quod quiſque iur. Spieg.

Verbum, pro oratione, ſiue (vt alij loquuntur) pro clauſula. Modeſt.l.4.§.1.ff.de vulg.& pup. Sed ſi alter pubes alter impubes, hoc communi verbo, Eoſque inuicem ſubſtituo, ſibi fuerint ſubſtituti. Paul.l.15.ff.rem rat.hab. Amplius non peto verbum Labeo ita accipiebat, ſi iudicio petitum eſſet. Terent. Verum hercle hoc verbum eſt, quod vulgo dici ſolet. Prat.

Verbum, à veritate deducit Varro: quod verum nos loqui oporteat. Vide Bart.in l.Gallus.§.idem credendum ff.de liberis & poſth. Old. Prat.

Verbum Chriſti, neque in Eccleſia prædicari, neque in Republica retineri politica ordinatio ſine ſcholaſtica inſtitutione poteſt. Sicut hoc ſeculo nos ſtultorum magiſter, hoc eſt, pœnitendus rerum exitus tādem docuit. Ergo neceſſarium quoque olim cenſuerunt & Cæſar Fridericus, & omnes Imperij ordines, vt præcipua quædam ſecuritatis præmia clementer ſcholaſticis donata, multos inuitarent ad præclara literarum ſtudia Conſtit. Habita.C.Ne filius pro patr. Maximum enim ad virtutes incitamentum Solon cenſuit eſſe in præmiis, quaſi alteram, adeoque maximam adminiſtrandæ Reipubl. partem. Old.

Verbum Dei. Oldend.in Reſtaurat.politiæ: In ciuitate, & vbiuis locorum, inquit neceſſario requiritur in primis verbum Dei: deinde magiſtratus qui adminiſtret Rempublicam. Id quod gentes quoque, quamuis Christum Iesum Seruatorem noſtrum ignorarent, lumine tamen naturali aliquo modo cognouerunt. Ideoque intra exempla iuris publici referuntur ſacerdotes & magiſtratus in l. 1. §.1. ff. de iuſtit. & iur. Spieg.

Verbum futuri temporis annullatiuum nunquam intelligitur ipſo iure tollere, ſed requiritur ſententia. gloſſa eſt ordinaria in l.in criminali. C. de iur.omn.iudic. Fallit ſing.niſi lex geminate loqueretur. ita ſing. Bald.per illum text.in tit.de pace Conſtant. §.priuilegia omnia.in verbo, & in irritum reducantur. de quo ſcripſi ſupra in verbo Geminatio verborum. Secundo fallit, quando profertur à teſtatore. Verbi gratia: ſi hæres moleſtauerit vxorem meam, priuetur hæreditate. ita eleganter Bal.in l.1.circa colum.7.C.de his quæ pœnæ nom. quem ita citat Franciſc.Crem.not.7.tu ſcis quod verbum.& Felin.approbat in c.Rudolph.in 19.col.verſic.amittat de reſcrip.vbi tamen ſubdit, quod licet Crem. citet Bald.ad hoc; tamen Bald.ibi hoc non dicit. Cotta.

Vere, aduerbium, quod dicitur in rei veritate.

Vere datum eſt, id eſt, bona fide: item vere diſtraxiſti, & donationis cauſa, opponuntur.l.8.ff.de contrah. Briſſ.

Vere-

Verecvndia, & pudorem recti & honeſti, & modeſtiam ſignificat. Vide Vlpian. in eleganti l. 4. de alien. iudic. mut. Spie.

Verecvndia reuerentiam ſignificat. l. libertus qui. ff. de oper. libert.

Veredi ſunt publici equi curſuales, qui à Græcis ταχυδρόμοι ad l. 8. de curſu publico angar. & perangar. C. lib. 12. Procopius 11. de bello Perſico. ὁ ἵπποις τοῖς δημοσίοις ὀχούμενος, οὓς δὴ βερέδους καλεῖν νενομίκασι. & Iulianus Nouell. 130. qui τὸν δημόσιον ἵππων δρόμον, interpretatur veredorum curſum. Inde qui iuſſu principum huc atque illuc curſu publico mittuntur, veredarij ab Hieronymo in hiſtoria Eſther, quos Joſephus 11. ἀρχ. λογίας angaros, & ad Euſtochium, clericus vagus veredarius vrbis. Procop. de bello Vand. τῶν ταχυδρόμων καὶ ἄλλων ἵππων δεῖ τῷ δημοσίῳ ... Prima origo nominis veredorum, quod vehant ſiue ducant redas, auctore Feſto, quæ & ipſæ curſuales dicuntur l. 9. Cod. Theod. de legatis. & dec. leg. Iſidorus aliam affert notationem. quod ſcilicet vias publicas currerēt, per quas & rhedas ire ſolitum erat. Qui ſcribunt reda, veredos ſcribunt. Qui rheda verhedos, vt in Pandect. Flor. l. vlt. ff. de mun. & honor. Sed cœpere etiam veredi appellari ſine reda. Vtebantur etiam ad curſum publicum bobus l. 1. C. Theo. eod. tit. & mulis atque aſinis, quod ſuſtuliſſe Julianum Socrates ſcribit lib. 3. cap. 1. Carolum magnum iter feciſſe carpento iunctis bobus & bubulco, ruſtico more agente. Eginhardus ſcribit. Parauered i videntur eſſe maiores equi agminales, quos poſteriore paraſredos vocarunt, vt in lege Baiuuariorum: paraſredos donent aut ipſi vadant vbi eis iniunctum fuerit. eſtque ea hodie equorum appellatio Gallorum, Italorum, Hiſpanorumque communis. Cuiac. ad Rubr. Cod. de curſu public. angar. & perangar. lib. 12. De hoc vide etiam Turn. aduerſ lib. 18. c. 1. Prat. Corraſ. 1. Miſc. 11. num. 4.

Verenda neut. gen. plur. num. dicuntur corporis partes, quæ non niſi cum verecundia nominantur. Lege epiſt. Plin. 14. lib. 3 qua exemplo Macedonis monet, non debere dominos erga ſeruos truces eſſe. Spieg.

Vereri, dubitare, l. 2. ff. de damn. infect. l. potior. ff. qui pot. in pign. Prat.

Veriloqvivm idem quod Etymologia eſt, quod à Cicerone in Topicis Notatio, & ab Ariſtotele σύμβολον appellatur, quod Latine, eodem Cicerone teſte, eſt Nota, vel vt quibuſdam aliis placet ſignum, indicium eſt, quando ad veram verbi interpretationem, vocem traducimus. Ipſe Cicero ſcribit argumenta duci à notatione, cum ex vi nominis argumentum elicitur: eamque eſſe notationem, quam Græci ἐτυμολογίαν vocant, id eſt (inquit) verbum ex verbo, veriloquium. Brechæus in l. Tugurii. ff. de verb. ſign.

Verisimile, idem quod ſimile vero.

Verisimile non eſt, quod eſt à vero diſſimile, vt dicit Bal. in l. ea quidem. C. de accuſ. Vnde quod non eſt veriſimile, non debet attendi: quia non veriſimilia falſitatis habent imaginem, vt idem Bald. dicit in l. 1. C. de furt. & ſeru. cor. Spieg.

Veritas eſt, per quam immutata ea quæ ſunt aut fuerunt, aut futura ſunt, dicuntur, autor Cicero de Inuen Ioa. Lud. Viues lib. 2. de anima ſcribit, nullas duas res tam eſſe inter ſe amicas & concordes, quam virtutem & & veritatem: nempe germanas à Deo genitas, & humanis mentibus ſicut vtiliſſimas, ita etiam integris iucundiſſimas. Verſatur autem veritas primo circa artes & doctrinas. Secūdo circa pacta & cōtractus, iudicia, teſtimonia. Tertio erga alios: videlicet eſſe candidum, non ſtruere inſidias, ingenue dicere cū opus eſt quod ſentiat. Recte igitur definit eam Phil. libr. ſecund. Philoſ. Moral. eſſe habitum voluntatis, videlicet amorē veritatis & ſimplicitatis in omnibus dictis & factis, in omni conſuetudine vitæ: & odium acre ſimulationis, fucorum, ſophiſtices, calumniarum, ſtrophatum, & quicquid eſt huiuſmodi artificiorum. In ſumma, Veritas & ſermonis integritas, & vera ratio accipienda eſt, cui ſemper locum fore adſerit Iuriſconſultus l. fin. de probat. Spieg.

In Veritate, id eſt reuera. Briſſ.

Veritas humana eſt notitia rei, in Auth. de inſtr. caut. & fid. in princ. Veritas quandoque appellatur ſubſtantia, l. 2. §. ſi ſub conditione. ff. pro empt. Veritas an præualeat opinioni, docet Bart. & Aret. in l is qui putat ff. de acq hæred. Prat.

Verivs puto, pro æquius & iuſtius interdum vſurpatur à ICtis, vt apud Vlp. l. 2. de fundo dot. & aliis locis. Hoc etiam Budæus monuit Spieg.

Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quaſi à vermibus ſcindatur. hic dolor Græcis στρόφοι dicitur. Prat.

Verna, ſeruus domini noſtræ natus ex ancilla noſtra, aut ſeruo Græcis οἰκογενὴς l. ſeruus. §. fin. de leg. 3. l. cum ſemper vernis. C. de rei vind. Paul. in l. ſeruis vrbanis. Si vernæ alii, inquit, alii curſores legati ſint, ſi quidam & curſores & vernæ ſunt, curſoribus cedent, vt ait Feſt. lib. 19. qui in villis vere nati ſunt: quod tempus duce natura, fœturæ eſt, & tunc rem diuinam inſtituerit Marti. Numa Pompilius, pacis concordiæ ve obtinendæ gratia inter Sabinos Romanoſque, vt vernæ vincerent. Romanos enim vernas appellabant, id eſt, ibidem natos: quos vincere perniciofum arbitrium. Sabinis, qui coniuncti erant cum populo Rom. Hæc Feſtus. Vernas veteres appellaſſe Non. Marcellus ſcribit qui vere ſacro fuerant nati: & habitum fuiſſe hoc nomen pro vitabili & maledicto. Prat. Briſſonius.

Verna l. 15. ff. de aur. & argent. ſumitur pro liberto, non ſeruo. In hac enim lege teſtator vernis ſuis legat: quod ſi de ſeruis intelligeremus, inutiliter fieret. Libertos autem vernas etiam antiquæ inſcriptiones nobis referunt, vt hæc; Fortunatus Auguſti libertus verna At vero ſignificantur ea appellatione, qui in ædibus noſtris nati ſunt: vt vernarum aprorum, & luporum Martiali, qui in viuariis & piſcinis noſtris. Marcus. 1. τῶν εἰς ἑαυτόν Latinam cum Græca appellatione coniunxit, hoc modo: οἰκογενὴς οὐερνάκλος nam vt ſeruum & ſeruulum, ita vernam & vernaculum dicimus: quo nomine & Tribunorum plebis miniſtros quoſdam, aut ſeruos publicos Suidas appellat, eundem quem Cedrinus de Februario & Camillo, ſiue hiſtoriam ſiue fabulam narrans. Prat.

Vernactvm, quod vere aratum eſt. Dictum à temporis argumento. Interdum pro eodem accipiuntur, vernactum, & nouale. Budæus tamen Noualem tum dici ſentit, & Nouale, cum ager poſt meſſem totus quieſcit: tum autem vernactum, cum vere terra proſciſſa eſt. Græce νέωτος, & νέος, & νέωμα. Latine etiam interdum Seges dicitur, cum iterata & exculta eſt ad ſementem: Spieg.

Vernacvlvm, omne quod domi noſtræ naſcitur, vel in noſtra patria. vt, vernaculum vinum, aurum vnde vernacula lingua dicitur, vel ſeruilis vel plebeia, qua tanquam communi ac naturali, omnes vulgo loquuntur. Linguam maternam hodie vocamus. Spieg.

Vero, diſcretiua coniunctio, variis modis ſumitur, vt Albericus oſtendit. Iuncta pronomini ego, non tā diſcretionem interim ſignificat, quā (vt Hermolao placet) confirmationem, pro quinetiam, vel etiā. Cætera require à Stephano Roberto.

Vero verius, prouerbiali tropo dicimus, quod prorſus indubitatum haberi volumus. Vlpianus haud diſſimili forma dixit, Certo certius: quanquam nihil prohibet aliud alio certius eſſe l. teſtamento datos tutores. 2. de teſtam. tut. Spieg.

Verona, ciuitas Venetiæ, à Brenno duce, Brennona primo, deinde mutatis literis, Verona dicta eſt. vt Juſtinus refert lib. 20. Albe. neſcio quæ ſecutus Chronica, veroniam dicendam tradidit, quod vtait, conſecrata fuit (forte conſtructa legendum) à Romani expulſis contra Romam & ibi ſunt multa ædificia ſimilia Romæ ſcilicet Arena, & alia.

Veris ſacri mentio fit apud Liuium lib. 22. & lib. 34. vbi ſcribitur: ver ſacrum videri pecus: quod natum eſſet inter Calend. Mart. & pridie Calend. Maias. verum Feſt. id ſic explicat: ver ſacrum vouendi mos fuit Italis. Magnis enim periculis adducti vouebant, quæcunque vere proximo nata eſſent apud ſe animalia, immolaturos. Sed cum crudele videretur pueros ac puellas innocentes interficere, perductos in adultam ætatem velabant, atque ita extra fines ſuos exigebant. Idem Sextus Pomponius in Mamertino, vt ſi vellent (inquit) eo malo liberari, ver ſacrum vouerent, id eſt, quæcunque vere proximo nata eſſent immolaturos. Plura de hoc Pithœus aduerſ. ſubſ. lib. 1. cap. 6.

Versari male in tutela, pro non recte fungi munere tutorio l. 2. §. 1. ff. de off. præf. vrb. Spieg. Prat.

Versari in munere ſuo, ſuo munere fungi. Eſt autem verſari, in aliqua re aſſiduum eſſe l. 3. §. 1. ff. de offic. præf. vrb. Spieg. Adde Conn. lib. 7. cap. 2. nu. 3.

Versari in rem, pro verti, l. 27. ff. ad Senat. Velleian.

Versari in lucro, id eſt eſſe. l. 3. ff. de vi & vi arm.

Versari delictum in actione, i. e. venire & præſtari in actione, quod dolo vel delicto corruptum eſt. l. 49. C. de oblig. & act.

Versatvr vtilitas abſentium, id eſt agitur de vtilitate abſentium l. 1. ff. de neg. geſt.

Versari pro conſiſtere. Sic verſatur res in cauſæ cognitione. l. 17. §. quod autem. ff. de iniuriis. Briſſ.

Versa vice l. 1. ff. de lib. cauſ. tum aliis locis, pro viciſſim, vice verſa, ſeparatim his duobus verbis poſitis. Spieg.

Versicolores, Vlpian. l. ſi cui. §. 1. de leg. 3. appellat lanas, quæ natiuum colorem mutarunt, ſiue purpura, ſiue cocco, ſiue alio colore infectæ ſint. vt etiam in dictione, Variuscolor relatum eſt. Valla ex variis autoribus oſtendit verſicolorem, aliquam rem dici, quæ variorum colorum ſit. Sed Vlpiani locum à Valla non intellectum, Alciatus non temere contendit. Spiegelius.

Versicolorivm appellatione ea continentur, quæ tincta ſunt & neta, neque detexta, neque contexta: veluti purpura, crocum & alia id genus. Quæ vero natiuo colore vel alba vel nigra ſunt verſicoloribus non adnumerantur l. 70. §. verſicoloribus l. 78. §. coccum. ff. de legat. lib. 3. l. 32. §. Labeo. ff. de aur. arg. Briſſ. Prat.

VERSICOLORIA veſtis in d. l. 32. §. Titia:& verſicoloria lana apud Paul.lib.3.ſent.tit.6.Briſſ.Prateius.

VERSICVLVS. Interpretes nonnunquam hoc nomine citant è Pandectis verba Iurecoſſ. nec abſurde. Nam verſus, & verſiculus, quamuis vulgo habentur pro metris : tamen etiam quiſcunque tractus literarum, vulgo linea dici poſſet verſus, autoritate Cic in 1.epiſt.5.lib.ad Attic.tum alibi.Spieg.

VERSVRA fieri proprie dicitur,quum creditoris conuerſio quædam & mutatio fit:id eſt,quum quis alii vt ſoluat, ab alio pecuniam mutuatur,nonnunquam tamen verſuram facere ſimpliciter ſignificat æs alienum contrahere. Cicero pro Cælio, Tabulas qui in patris poteſtate eſt, nulla conficit : verſuram nunquam omnino fecit vllam. Donat.in Phormio.Verſuram facere dicitur, qui æs alienum ex ære alieno ſoluit. Dicitur etiam Verſuram facere, cum minore fœnore acceptam quis pecuniam maiore occupat. Old.Prat.Hoto.

VERSVRAM facere mutuam pecuniam ſumere : ex eo dictum, quod initio qui mutuabantur ab aliis, non vt domum ferrent,ſed vt aliis ſoluerent, vel vt verterent creditorem. Feſt. Hot.Prat.

VERSVM, niſi duret, non dicitur l. ſi vero pro patre. §. ſed ſi non ſint.ver.verſum autem. ff. de in rem verſo. verſum vero accipimus ſiue directo,ſiue per obliquum,ſiue in turpem,ſiue honeſtam cauſam,l.1.eod. Non autem quod ob debitum eſt acceptum l.ſeruus tuus.ff.de dolo.Old.

VERSVM in rem dicitur, quod in patrimonium redactum eſt l. 2.ff.quod cũ eo l.21.ff.de dolo.l.3.§. contractum,ff.quibus ex cauſ.in poſſ.eat.l.1.§.item ſi quid.ff.de ſeparat.Briſſ.Prat.

VERSVM autem in rem quod ad actionem de in rem verſo attinet,videtur,quodcunque patris vel domini facultates aliqua ex parte amplificauit, dummodo neceſſarius ſumtus ille fuerit : puta agrum colendo, domum fulciendo, mancipia veſtiendo, mercando, vel creditori ſoluendo, vel quid tale faciendo,vt Paul.lib.2.ſent.tit.9.ſcribit.Vlp.autem in rem verſum videri ait ſiue id ipſum quod ſeruus accipit in rem domini conuertit, veluti ſi triticum acceperit, & idipſum in familiam domini cibatiorum nomine conſumpſerit : aut ſi pecuniam à creditore acceptam dominico creditori ſoluerit, & generaliter toties de in rem verſo eſſe actionem,quibus caſibus procurator mandati. vel qui negotia geſſit negotiorum geſtorum haberet actionem, quotienſque aliquid conſumpſit ſeruus, vt aut meliorem rem dominus haberet, aut non deteriorem l.3.§.1.& §.ſeq.ff.de in rem verſo.Briſſ.

VERTI id eſt agi, agitari, verſari. Sic in eo vertitur cognitio. vertitur ius poteſtatis,id eſt agitur de iure poteſtatis.Briſſ.

VERTISSE in vſus ſuos pupillarem pecuniam, vt vſuris maximis ſubiiciatur tutor videtur, qui ſibi ſumpſit ex adminiſtratione nummos, vel clam, vel quaſi ſua pecunia licenter abuſus eſt. Nec enim vtique qui non fœnerauit, vel non depoſuit, vel qui debitor patris pupilli fuit, deinde ipſe ſibi non ſoluit, vel qui nec pecuniam pupillarem ſuo nomine fœnerauit, in vſus ſuos vertiſſe intelligitur l.7. §.pecuniæ. cum §. ſeq.l.46.l.54. ff.de admin.tutor. l.38. ff.de neg.geſt. Quod ſi tutor in vſus ſuos pecuniam conuerterit, inde aliquid in rem pupillarem impenderit,quantum impenderit, vertiſſe deſiuit l.3.§.plane.ff.de contrat.& vt.act.Briſſ.Prat.

VERTAGOS veteres appellabant Canes vltro in venationem exeuntes.Bald.in comment. Inſtit.Juſtin.lib.2.tit.1.§.quidquid autem. de rer.diuiſ. De hac dictione vide latius Turneb.aduerſ.lib.18.c.2.

VERTON, vel Ferton,habetur in Decret.Pontif 12.q.1.pluribus capitib. quod quatuor in partes res Eccleſiaſticæ diuidundæ ſint:quarum quarta cedat Epiſcopo. Hanc hodieque ſacrificuli redimunt aliquot numis,vocantque vertonem. Quanquam videntur tantum ſua redimere, quæ vel officio, vel hæreditate ſunt adepti:cum interim res Eccleſiæ indignæ corripiantur. Verton. autem, vel *Verding*, eſt vetus Germanorum vocabulum,quod nunc *Viertheil*,vel *Vierzahl* nominatur. Ita ſubinde legitur in vetuſtis libris Germana lingua ſcriptis, *ein Verton,oder Verding vvachs*.Oldend.

VERVEX dicitur ab inuerſis teſticulis. eſt enim mas inter oues, cui inuerſi ſiue adempti ſunt teſticuli.Iuuen.Satyr.3.

Sutor & elixi veruecis labra comedit.

Meminit etiam apud nos Vlpian.in l.1.§.1.tit.de abigeis.cuius verba ita caſtigari debent:licet eo loco quidam Berbicem repoſuerint, quos ſecutus eſt Maffeus Vegius, in libello ſuo de verb.ſign. quem non parum demiror. ille autem qui ad generandam ſobolem integer tenetur,dicitur Aries & ideo veruex ſectarius,qui gregem agnorum præcedens ducit,inde fit veruecinus adiectiuum,penultima producta.Plin.Et hircinus,& veruecinus adeps, ei vtilis eſt. Hoc itaque differt veruex ab ariete, quod canterius ab equo, & caper ab hirco. Eſt enim proprie caper,mas inter capras,caſtratus. Martial.

Dum iugulas hircum,factus es ipſe caper.

Nam Vergilius poetica licentia caprum pro hirco poſuit,dum inquit: *Vir gregis ipſe caper.*

Sicut etiam improprie brutum animal,virum appellauit. Dicitur autem caper à carpendis virgultis. rodit enim hoc animal omne virgultum, & imprimis vites. & propterea (teſte ſeruio) Baccho immolari caper ſolebat. Ouid.

Rode caper vitem,tamen hic cum ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua poſſit,erit. Cott.

VERVINAM Turn.lib.aduerſ.24.c.11.putat eſſe dictionem quatuor ſyllabarum & obeliſcum ſignificare, id eſt, paruum veru & tanquam vericulum:De quo Plaut.in Bacchid.

Si tibi machæra eſt,nobis feruina eſt domi,
Qua quidem te faciam,ſi tu me irritaueris,
Confoſſiorem ſoricina nænia.

Sunt tamen etiam qui pro veruina vrbinam legunt, pro telo ruſticario retorto inſtar vrbi, à qua aratri partes vrbes & vrbare,vt annotauit Sidon.Apol.in epiſt.ad Papinian.lib.6.

VERVM eſt,quod eſt,diuus ait Auguſt.

VERVM, pro ſed, mutat ius & factum.l.1. C.qui & adu. quos in integ.reſt.per.l.1.§.ex his apparet.ff.de lib.agn.Alb. Verum & Falſum contraria.l.ſi quis legatum.ff.ad leg.Corn.de falſ.Cicero in Acad. Intereſſe oportet, vt inter rectum & prauum. *Schlecht vnd krumb.* Sic inter verum & falſum.Aliquando verum non eſt nomen, ſed aduerbium confirmantis,teſte Donato in Adelph.Spieg.Prat.

VERVM, pro iuſtum.l.ſed vir.ff.de donat.inter vir.& vx.

VERVS pro æquo & iuſto, non tantum Cicero, ſed etiam Juriſconſulti vſurpant l.omnes de in integ.reſt.l.ſi fideiuſſ.in fin.de leg.3.Inſtit. Ex quib.cauſ.maior.non lic.§.ſemel. Spieg.Prat. Briſſ. Sic verum filium, pro iuſto & legitimo dixit ICtus Labeo.l.vlt.ff.de iur.libert.

VERVS procurator quis dicatur,vide l.vero.ff.de ſolut.

VERVTVM teli genus,ſimile veru,à quo nomen ei adhæſit. Meminit eius Lucretius lib. 3. Vix etiam curſus quingentos ſæpe Veruti. & Saluſtius lib. 3. hiſtoriarum manebant in modum Veruti militaris.

VESANVS & vecors. Iauoleno l. malum.242. §. 3. ff.de verb.ſig. qui ſine corde aut ſanitate eſt, quo loco Alciatus adnotat, ve, vocem eſſe priuatiuam,vt ςερητικὸν μόριον. Gell. lib 5.c.12. Prat.

VESICA vitioſa, l.quæritur. ff.de ædil.edict. Caper preferri cenſet per n venſica,quod non ſit ſine vento.Spieg.

VESPERTILIO, l ſi ita quis.ff.de euict.& l.qui decem.ff.de ſolut. vt legit Bud.eſt qui interdiu exiliter videt, & veſperi iuſtam aciem habet, μύωψ Græcis, & Latine luſcitioſus, ab auium veſpertilionum ſimilitudine.Alij pro eo ſumunt,qui interdiu more veſpertilionis latitet, noctu prodeat, quod fugitiuos quoſdam vel debitores olim feciſſe non eſt dubium,ne in dominum,vel in notos,vel in creditores inciderent. Alij tamen biſpellio legunt, alij Veſpillo, alij Verſipellis. de quibus vide ſuis locis.Prat.

VESPILLO in antiquo Lexico ſepulchrorum violator dicitur, Græce θυμβωρύχοι. quo tamen per antiphraſin intelligi debet quaſi non ſepeliat,ſed nudet,cum veſpillo funerare ſolet. Alias vocatur Sandapilarius. His annumerari vult Budæus noſtros κωδωνοφόρους, quos anteambulones atratos Latine vocare poſſumus. Quibuſdam veſpillo idem eſſe videtur quod viſpellio. vide Viſpellio.Prat.

VESTA, quaſi focus vrbis, Dea reputabatur. cui colendæ virgines præerant, vt vigilaretur diligenter ad cuſtodiam ignis, autore Cicer.inde enim virgines Veſtales dictæ ſunt, quibus magnus habebatur honor præcedentibus etiam facibus cum prodirent: adeo vt damnatum ad mortem, forte fortuna obuium liberarent à pœna. Triginta autem annis virginitatem ſeruabant, exinde ad quamcunque vitæ conditionem liberæ. Oldend.Prat.

VESTÆ enim ignis perpetuus dicatus erat, à ſacris virginibus cuſtoditus. Eam autem terram eſſe quidam credunt, alij vero veſtem nihil aliud eſſe, quam purum ignem arbitrantur. Alij porro eandem, quæ & Opis, & Cybele omnium Deorum mater dicitur, eſſe opinati ſunt. Cuius ſacra vigilem ſcilicet ignem, cum virginibus, penatibus & Palladio, Æneas ex Troia in Latium tulit, & condito Lauinio, Veſtæ ædem ſacrauit, in qua etiam hæc ſacra condidit. De quo vide plura apud Onuphrium in ciuitate Romana, ſub cap. de virginibus Veſtalibus.

VESTEM, quæ eius cauſa empta, parata eſt. Jabol. declarat in l. qui concubinam.in princ.ff.de leg.3.Spieg.

VESTEM quæ mea erit. Hunc ſermonem in mortis tempus collatum,ſine dubio pro conditione accipiendum eſſe,Pompon. putat l.nuper.ff.de leg 3.Spieg.Prat.

VESTEM quoque victus habere vicem Labeo ait,inquit Vlpian. l.43.ff.de verb.ſign.

VESTEM mutare. Veteri ſiquidem more, non rei duntaxat, ſed etiam cognati affines,liberti eorum & familiares veſtem mutare, capillumque ſubmittere conſueuerunt, vt præter Liuium teſtatur Plin. epiſt. 7. Et huc reſpexit Venul. l.39. ff.de iniur. Vbi ait : Veſtem ſordidam rei nomine in publico habere, capillumque ſubmittere nulli licet, niſi ita coniunctus ſit

affinitate, vt inuitus in reum teſtimonium dicere cogi non poſſit, de quo vide Iac. Ræuard. varior. lib. 5 cap. 6.

VESTES paragaudes indumenta ſunt ex lino virilia, veſtib. aliis ſubiici conſueta, vt annotauit Droſæus in methodo iuris.

VESTIARII in l. 5. ff. de inſtitor. Veſtiarius negotiator in l. 45. ff. de oper. libert. & Veſtiaria pro veſtitu in l. 38. ff. de cond. & demon. & l. 3. §. quamuis. ff. ſi cui plus, quam per. l. Falc. l. 4. l. 8. l. 12. l. 13. leg. 18. cum ſuis §§. ff. de alimen. leg. l. 8. ff. de tranſact. Briſſ. Prat.

VESTIARIVM in poſtremis libris Codicis, & in libro Notitiæ Imperii Rom. accipe, in quo veſtes principis conduntur, & reponuntur. Moſchopul. in lib. cui titul. eſt, συλλογὴ Ἀττικῶν ὀνομάτων, βεστιάριον ... τὰ ἱμάτια ... τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα ἀποτίθενται. Guilel. Tyrius lib. 2. de bello ſacr. cap. 15. Quo facto ex Imperialibus veſtiariis ablata ſunt prædicto viro munera in auro, veſtib. vaſis, & pretioſis lapidibus. Huic veſtiario comes præponebatur. Erat & veſtiarii ſacri ſcrinium. Briſſ. & Prat.

VESTIARIVM, quantum ſatis eſt veſtium, pro cuiuſque perſonæ conditione, Vlp. l. 21. ff. de cib. & aliment. Diariis vel cibariis relictis, neque habitationem, neque veſtiarium, neque calciarium deberi palam eſt.

VESTIBVLVM Gell. lib. 16. c. 5 verbis Cæcilii Galli, dicit non in ipſis ædib. nec partem ædiũ fuiſſe, ſed locum ante ianuam domus vacuum, per quem à via aditus acceſſuſque ad ædes eſt: cum dextra ſiniſtraque inter ianuam, tectaque quæ ſunt viæ iuncta ſpatium relinquitur, atque ipſa ianua procul à via eſt, area vacanti interſita. Vel locus eſt medius inter viam publicam & fores domus, in quo ſtatio eſſet ſalutatorum. Prat.

VESTIBVLVM, quod Græci πρόθυρον vocant, tametſi extra ianuam domus ſit, ædibus tamen adſcribi, & ceu earum membrum exiſtimari, Alciat. l. final. de ver. ſig. Quid ſentiat Bar. vide in l. inter quos. ff. de damn. infect.

VESTIBVLVM, pro aditu ſepulchri, apud Vlp. Vide Schol. in 12. Tab. Spieg.

VESTIBVS legatis, an quæ feſtis diebus paratæ eſſent, debeantur, quo in genere conſulendum cenſeo Bartolum. l. fin. ff. de aur. & argent. leg. aientem deberi per eam legem, quod & Alexan. Imolæus in adnota. ad eundem probat ex Baldo. Prat.

VESTICEPS, pubes à Gellio appellatur lib. 5. c. 19. Sed arrogari, inquit, non poteſt, niſi iam veſticeps. Cui verbo Inueſtis apud Tertullianum reſpondet in libr. de virginib. veland. Si viro mulier non eſt, nec vir inueſtis eſto Si non operitur virgo, quia mulier non ſit, operiatur inueſtis, quia vir non ſit. Et aliquando poſt, Materfamiliæ vocatur, licet virgo: & Paterfamiliæ, licet inueſtis. Feſtus: Veſticeps puer, qui iam veſtitus eſt pubertate: contra, Inueſticeps, qui nondum pubertate veſtitutus. Non. Marcell. virgines non ſolum fœminæ verum etiam pueri inueſtes Hot. & Prat.

VESTIGATORES. Vlp. in l. quæſitum. de Fund. inſt. Si in agro venationes ſint, puto venatores quoq; & veſtigatores, & canes, &c. Autor eſt Varro de ling. Lat. Veſtigatorem, hoc eſt venatorem, à veſtigiis ferarum quas indagat. Spieg. Prat. Briſſ.

VESTIGIVM tranſlate indicium eſt. l. quidam. §. 1. C. de neceſſ. ſeru. l. vbi. C. de falſ.

VESTIMENTA communia ſunt, quibus promiſcue vtitur mulier cum viro: veluti ſi eiuſmodi penula palliumve eſt, & reliqua eiuſmodi, quibus ſine reprehenſione, vel vir vel vxor vtatur.

VESTIMENTA familiaria ſunt, quæ ad familiam veſtiendam parata ſunt: Sicuti ſaga, tunicæ, penulæ, lintea, veſtimenta, ſtragula, & conſimilia leg. 23. §. veſtimenta. ff. de aur. & arg. Paul. lib. 3. ſent. tit. 6.

VESTIMENTA Ianthina, etiamnum ſunt violacea purpura infecta. ἴον enim Latini violam dicunt. Vide Plinium lib. 21. & Bayf. c. 3. de Re veſtiaria. Spieg.

VESTIMENTA puerilia ſunt, quæ ad nullum alium vſum pertinent, niſi puerilem, veluti togæ prætextę, aliculę, chlamydes, pallia quæ filiis noſtris comparamus, d. l. 23. §. veſtimenta.

VESTIMENTORVM eſſe Vlp. ait, omnia lanea, lineaque, vel ſerica, vel bombycina, quæ induendi, præcingendi, amiciendi, inſternendi, iniiciendi, accumbendi cauſa parata ſunt. d. l. 23. §. 1. Veſtimentumque id accipitur, quod detextum eſt, & ſi deſectum non ſit, id eſt, ſi conſummatum ſit, non etiamſi nondum pertextum, vel detextum in tela adhuc ſit l. 22. ff. eodem titul. Briſſonius.

VESTIMENTORVM autem quædam virilia ſunt, quæ ſcilicet ipſius patrisfam. cauſa parata ſunt, & quæ ad vſum virilem ſaluo pudore attinent. Muliebria vero, quæ ad vſum matrisfam. ſpectant, quibus vir non facile vti poteſt ſine vituperatione: veluti ſtolæ, pallia, tunicæ, capitia, zonæ, mitræ. l. 23. §. veſtimenta. ff. de aur. & arg. Paul. lib. 3. ſentent. tit. 6. Et Varro lib. de ling lat. vt Tunicam virilem & muliebrem dicimus, nõ eam, quam habet vir aut mulier, ſed eam quam habere ex inſtituto debet Poteſt enim muliebrem vir, virilem mulier habere, & in ſcena ab actoribus haberi videmus: ſed eam muliebrem, quæ de eo genere eſt, quo indutæ mulieres, vt vterentur, eſt inſtitutum. Mentem tamen legantis in hac re inſpiciendam eſſe Pompon. in l. 33 ff. de aur. arg. ſcribit, vt ſi teſtator ſolitus fuerit vti quadam veſte, quæ etiam mulieribus conueniens eſt, ea virilis appellatione contineatur. Veſtis plane abſoluta appellatione tam virilis quam muliebris, etiamſi tragica aut citharœdica ſit continetur. l. 127. ff. de verb. ſign. l. 15. §. & ſi veſtimentorum. ff. de vſufruct. Briſſ.

VESTIS à veſtimento hoc differt, quod genus à ſpecie, quod ſubiecta Feſti verba indicant: Veſtis, ait, generaliter dicitur, vt ſtragula forenſis, muliebris: Veſtimentum pars aliqua, vt pallium, tunica, penula. Veſtes tamen an veſtimenta legentur nihil referre Vlpian. ſcribit, l. veſtis 23. ff. de aur. & arg. legat. quod & Pomponius probat, l. inter 33. ff. eod. Prat. Briſſ.

VESTIS. Quod Latini veſtem à veſtiendo appellant, hoc ipſum Græci τὴν ἐσθῆτα καὶ ἔσθησιν, τοῦτ᾽ ἔστι τὸ ἱμάτιον, παρὰ τὸ ἕω καὶ τὸ ἐνδύομαι, quod induere ſignificat: à verbi futuro ἐσθήσω, γίνεται τὸ ἔσθησις. Jam vero veſtis appellatio generalis eſt, & late patet. Significat enim & virilem, & muliebrem, quam ἱμάτια γυναικεῖα Lyſias appellat. Brechæus in l. veſtis appellatione. ff. de verb. & rer. ſignific.

VESTIS militaris, qua iuxta Specul. indui debent milites menſib. April. & Septembr. In titul. de proc. §. 1. verſ. item quod eſt miles. Qua de re diſſerit & Bart. in l. 1. Cod. de milit. veſte lib. 12.

VESTISPICA, ancilla veſtium cuſtos & inſpectrix, vt ait Nonius, quo verbo vſus eſt in Trinummo Plautus: & Paul. ad fin. l. cum de lanionis. ff. de inſtru. Cum in diem mortis inquit, ibi libros & vitreamina, & veſtiſpicam habuerat. Aldus pro hac voce legit, veſtiſplici: & vulgati codices habent, ſed corrupte, Veſticulam. Quid autem ſit veſticula in Florentinis libris non diſpicio. Paulum autem de mancipio loqui, teſtamenti verba declarant. Norica quoque editio, vt & Interpretes Plauti Nonianam comprobant lectionem. Spieg. Prat.

VESTITVS Chriſtianorum, cuiuſmodi olim. Vide, Palla.

VETARE, contrarium iubere, hoc eſt, ne aliquid fiat, imperare, vt in edicto Prætoris, vim fieri veto. Tametſi etiam vetare videtur, qui non conſentit, l. qui vas. §. vetare. ff. de furt, Spieg Prat.

VETATVRVS, participium futuri temporis non vetiturus. Valla,

VETERANA mancipia vocat Martianus, ad differentiam nouitiorum, quæ anno continuo in vrbe non agro ſeruierunt in l. interdum §. quoties. ff. de publican. Vocantur & veteratores, Prat. & vide Cuia. 14. obſ. 3.

VETERANI ſunt qui militia honeſte dimiſſi & ſacramento ſoluti ſunt. Cuiac. ad leg. 8. 9. 10. 11. & 12. de excuſat. in princ. Adde Connan. lib. 9. c. 6. num. 2.

VETERANI milites ſunt qui per viginti annos in legione, vel vexillatione militauerunt. Hi omnium onerum, ſeu munerum perſonalium vacationem habent: l. veteranis. C. quan. prouoc. non eſt neceſſ. Præterea nec ipſi, nec eorum liberi primi gradus, hoc eſt filii, pœna metalli, vel operis publici afficiuntur: nec fuſtibus cæduntur, ſed vbi atrocitas criminis ita exegerit, relegandi ſunt l. 1. & l. 3. ff. de priuil. veter Ratio huius priuilegii ſumitur ex honore, qui veteranis militibus habetur, l. honor. C. de pœn. Veteranus etiã, Modeſtino autore, eſſe creditur, non ſolum legionarius, ſed omnis qui qualitercunque militauerit, honeſte eſt ipſe abſolutus. Spieg.

VETERANVS dicitur, qui iuſtam miſſionem legitimis impletis ſtipendiis conſecutus eſt. Briſſ.

VETERATOR, à Græcis παλίμβολος dicitur, id eſt, παλίμπρατος, qui diuturna ac multiplici, & ſæpe commutata ſeruitute, aſtutus & vafer euaſit. Inde veteratorium, pro ſubdolo & impoſtorio ponitur, Bud. in l. vlt. de ædil. edict. Idem ait Veterator aduocatus hodie dici poteſt, qui diu ac multum in foro verſatus, omnes litium trahendarum anfractus, omnes ambagioſas fugitandi ludificationes, prehenſiones, nexuſque lubrici litium certaminis tenet: qui in ancipiti forenſium ſalebrarum Marte, belliſſime inſidias diſponere, atque etiam prouidere nouit: ſed is proprie (vt vno verbo abſoluam) qui eam ſe artem ſcire atque exercere profitetur, quo arte cauſa inferior, ſuperior euadere vel reclamante æquo bonoque poſſit. Sed an huiuſmodi ambagibus vti aduocatum deceat, attingit Alciat. in leg. natura cauillationis. de verb. ſign. Certe graui viro conuenit nunquam vti: nec enim debet quis de victoria magis, quam de veritate eſſe ſollicitus. 23. q. 2. dominus. Spiegelius.

VETERATORES ſerui in Ædilitio edicto non ſpatio ſeruiendi, ſed genere & cauſa æſtimantur. Nam quicunq; ex nouitiis venalitiorum alicui miniſterio præpoſitus ſit, veteratorum numero erat. In vectigalium tamen cauſa veterana mancipia intelliguntur, quæ anno continuo in vrbe ſeruierint. Briſſ.

VETERES decimæ in cap. 2. de decim. lib. 6. in princ. & §. ſtatuimus. decimis noualium opponi videntur, vide Ioan. Andreæ in d. cap. 2. Prat.

VETERINARII, veterinorum medici. ſunt autem Veterina, animalia quorum opera in vehendo conſumitur. Vt apud Fe-

ſtnm lib.19.ait Cato.Tatruntenus l. vlt.ff.de iur.immun. Veterinarii architectus,gubernatores Columel.lib.6.cap.8.Solent etiam faſtidia cibo afferre vitioſa incrementa Linguæ, quas Ranas Veterinarii vocant Hotom.Prat.

Vetern osvs, graui ſomno oppreſſus, Catoni.Prat.

Vetitor in l.51.ff.de re iudic. poſitum pro debitor, non emptor aut venditor, contendit Cuiac.12.obſ.23.

Vetitvs rationes reddere: non hoc conſequitur, vt nec apud eum ſit, & reddat & lucrifaciat: ſed ne ſcrupuloſa inquiſitio fiat, hoc eſt, vt negligentiæ ratio non habeatur, ſed tantum fraudum.autor Mart.l.ſi ſeruus vetitus,ff.de l.1.Old.Prat.

Vetitorvm obligatio maior eſſe ſemper ſolet, quam iuſſorum: quia magis delinquit ille qui prohibitus facit aliquid, quam qui iuſſus non obtemperat mandatis.Huic enim vel error, vel ignorantia, vel ſocordia, ad ſummum negligentia imputari poteſt: ille facto ſuo tanquam manum affert legib. Connan.li.1.cap.9.n.7.

Vetvs, inquit Sulpitius Apollinaris apud Gel.li.16.c.5.ab ætatis magnitudine compoſitum eliſumque eſt. Ve enim in dictione hac intendit,& altera dictionis pars eſt: ætas alia.

Vetvs foſſa quæ dicatur, vide l.2.§.1.ff.de aqu.pluu.arc. Spieg.

Vetvs dici ſolet, id, quod à noſtra memoria remotum eſt. Connan.lib.1.c.10.nu.6.

Vetvs ius in libris noſtris varie accipitur. Interdum enim hoc nomine lex 12.tab.ſignificatur, quæ alias lex antiqua appellatur.l.1.ff.de petit.hæred.l.2.§.1.ff.de noxalibus.Interdum vero vetus ius intelligitur quodcunque ante nouam aliquam legem, vel conſtitutionem obtinuit, vt in l.2.§.ſi mater hæreditatem.ff.ad Tertyll.& l.2.C.eod.tit.Ius vetus eſt, quod ante Senatuſc.Tertyllianum ſeruabatur.Similique modo in l.32.§.ſi diuortium.ff.de donat.inter vir. Vetus ius eſt, quod ante Orationem Antonini in vſu erat.in l.8.§.ſed ſi curator.ff.de reb.cor.Vetus ius intelligendum eſt, quod Orationem Seueri anteceſſit, quæ prædia eorum, qui ſub tutela curaue eſſent, ſine decreto alienari obligatiue prohibuit.Briſſ Prat.

Vetvs opus nouo opponitur. l.1.§.ſi quis.ff.de oper.noui nunciat.Briſſ.

Vetvs vinum ex vſu teſtatoris æſtimatur, i.quot annorum vino pro vetere vtebatur. Si id non appareat, vetus accipietur, quod non eſt nouum, id eſt, anni prioris vinum l.10.l.11.ff.de t itico vino vel oleo.Briſſon.

Vetvsta pro 10.annis, l.1.§.fi.& l.2.in pr.ff.de aqua & aq.pluu.arcend.ex Alberic.Prat.

Vetvstas in libris noſtris infinitum tempus, id eſt, quod hominum memoriam excedit, ſignificat.l.1.§.vlt.ff.de aqua & aqua pluu.

Vetvstas vicem legis tenet: autoribus Vlp.in l.1.§.vlt.de aq.pluu.arcen.& Paulo, ibidem in l.2.§.Idem Labeo. Quæ Iuriſconſultorum reſponſa ſi diligenter conferas, videbis quantam vim habeat tempus in viciſſitudine rerum mortalium. Eſt enim vice legis, vice conſtituti, eſt loco conſenſus. Breuiter, nihil non poteſt mutare, vt deſinant quidam mirari, quomodo directum dominium tribuat.Oldend.

Vetvstas in l.7.C.de fund.rei priuati.lib.11.pro 40.annis: quandoque id tempus ſignificat, quod memoriam hominum excedit, l.1.§.fin.& l.2.& fin.ff.de aq.& aq.plu. l.4.C.de aquæ duct.Prat.

Vetvstas fideliſſima.l.Teſtamenta omnia.C.de teſta.

Vetvstate iam deterius factum relinquere, Vide Pomponium in fin.l.ſed cum fructuarius.ff.de vſufruct.Spieg.

Vexari in l.1.§.1.de vac.mun.l.1.ff.de teſtib.l.annonam.ff.de extraord. crim.l.1.ff.ad leg.Iul.repetund.eſt ferri, raptari, huc & illuc diſtrahi, de quo vide Gel.lib.2.c.6.Prat.

Vexillationes equitum alas dici Veget.lib.2.cap.1.ſcribit ab eo quod velis, id eſt, flammulis vtantur. Quo poſtremo verbo Leo Imper.in libr. De re militari non ſemel vtitur. Ita accipe vexillationes in l.2.C.de hæred.decur.l.9.Cod.quando prouoc.non eſt nec l.8.de erog.milit.ann.lib.12.C.l.1.de bon.milit.in C.Th.& in Notitia Imperii Rom. Apul.lib.7.de Aſino aur. Tota denique factione militarium vexillationum indagatu contecta.Briſſ.

VI.

Vi poſſidere eum definiendum eſt, qui expulſo vetere poſſeſſore, adquiſitam per vim poſſeſſionem tenet. Vlp.in l.1.ff.de vi & vi armata.

Via cum adſit, ſemitam quęrere. Conueniet, inquit Eraſm.adagium in tergiuerſatores: qui quo præſens negotium ſuffugiant, diuerticula captant. Semita enim diuerſa eſt à via plauſtrorum, quam regiam vocant. Vide ſupra, Iter, & Seruium in 4. Æneid. comment. diſſentientem à iuriſconſul. leg.2.ne quid in loc. publ. Alciat. in leg. quantum ad ius pertinet. ff. de verb.ſignific. Cum de via loquimur, inquit, quatenus ſeruitutis ſpecies eſt. Inſtit. de ſeruit. in princip. ab itinere, actuque diſtat. Quum vere de ſeruitute non accipitur, aliter viam intelligimus; continetque non ſolum iter, ſed etiam ſemitam. Hoc autem diſtat iter à ſemita, quod ita latius eſt, ſemita anguſtior, & quidam quaſi callis.Spieg.

Via, inquit Paulus, conſtitui vel latior octo pedibus, vel anguſtior poteſt, vt tamen eam latitudinem habeat, qua vehiculum ire poteſt: alioqui iter ſit, *Fuſspfad*, non via. Attamen via interdum diſcendarum rerum rationem ſignificat, Græce μέθοδος. Vnde Methodici dicti, qui rationem artis, & diſcendi compendia ſequuntur.& Amethodi, hoc eſt, à via & ratione docendi diſcendique abhorrentes, quaſique auii. Autore Bud. in annot. ad l. poſter.de orig. iuris. Sunt autem Vlpiano illæ trium generum. Quædam publicæ, quædam priuatæ, quædam vicinales dictæ. Paulus & militares vias memorat. in l. viæ vicinales. de loc. & itiner. pub. Abuſiue autem via pro omni loco, per quem habere iter omnibus licet. Et in l.2.de orig. iur. Pomponius vſurpat pro vera atque iuſto ordine conſtante docendi ratione, quæ Græcis vocatur Methodus, vt paulo ante diximus.Spieg.

Via à vehendo dicta eſt, quaſi veha. Varro 1.De re ruſt.Villicus agri colendi cauſa conſtitutus, atque appellatus à villa, quod ab eo in eam conuehuntur fructus, & euehuntur: à quo ruſtici etiam nunc quoque Viam Veam appellant, propter vecturas: & Vellam, non villam, quo vehunt. Hæc Varro. Proprie igitur Via, cum de ſeruitute loquimur, eſt ius vehiculi ducendi per prædium alienum. Eius latitudo lege 12.tab. definita eſt, in porrectum pedes octo, in anfractum ſedecim. l.8. ff.de ſeruit. ruſtic. Hotom. & omnino Vultei. Inſt. de ſeruitut. in princip.n.23.

Via interdum ius eundi, agendi & ambulandi ſignificat. Nam iter & actum in ſe via continet. l.1.§.via.l.7.ff.de ſeruit.ruſt. l.14.§.ſi viam.ff.de acceptilatio Dicitur autem via quaſi, vehia, quod vehendo teratur, vt Varro lib.4.de ling. Lat.Via n. vt Iſidor.lib.15.cap.vlt.ſcribit, eſt, qua ire vehiculum poteſt. Briſſon.& Balduin.Inſt.de ſeruitut.

Via, pro ratione. Paul. Si coactus hæreditatem repudiem, duplici via prætor mihi ſuccurrit, in fin.§.leg.ſi mulier.ff.quod met.cauſ.Spieg.

Via agraria eſt, per quam exitur de conſulari via ad agros, l.2.§.viarum. ff. ne quid in loc. public. l. fin. ff. de loc. & itiner. publ.Gœdd.ad l.157.n.7.ff.de verb.ſign.

Via cliuoſa, mollis, aſpera, anguſtior, latior, paluſtris, ſicca, longior, altior, humilior.Briſſ.

Via deterior fieri intelligitur, ſi vſus eius ad commeandum corrumpatur: hoc eſt, ad eundum: vt cum plana fuerit, cliuoſa fiat. vel ex molli aſpera: aut anguſtior ex latiore: aut paluſtris è ſicca l.2.§.deteriorem.ff.ne quid in loco publico.

Via immunita, quãdo ita facta eſt, vt per eã nemo trãſire poſſit.

Via, iter, & actus, non forma tantum, ſed etiam ſpatio, in quo exercentur, diſtinguuntur.Vulte.in Comment. Inſt.de ſeruitut.in pr.n.21.

Via lignica apud Aggen..Vrbicum Com.de limitib.agro. Prat.

Via prima, Latinis eſt, quod Barbari dicunt, primo ictu, hoc eſt ſtatim, primo ipſo congreſſu.

Viæ alias itinera ſignificant, quibus publice commeatus eſt, Viarum autem quædam publicæ ſunt, quædam priuatæ l.2.§.viarum. ff.ne quid in loc.publ.38.ff.de acquir.rer.dom.Publicas vias Iſidor.lib.15.c.vlt.definit, quę in ſolo publico ſunt per quas iter populo patet, quæ vel ad mare vel ad oppida pertinent, hæ & prætoriæ dicuntur & conſulares, & βασιλικαὶ & militares, d.§.viarum & l.fi.ff.de itin.publ. Sicul.Flacc.in lib. de condict. agror. Viarum, ait, non omnium vna eademque eſt conditio. Nam ſunt viæ publicæ regales, quæ publicæ muniuntur, & autorum nomina obtinent. Nam & curatores accipiunt, & per redemptores muniuntur Hygen.in lib.de limit.conſtit. Quibuſdam ait, colonis D. M.ita conſtituerunt, vti viam conſularem tranſeuntem per coloniam contineret. Priuatæ viæ, quæ agrariæ dicuntur, dupliciter accipiuntur, vel eæ quæ ſunt in agris quibus eſt impoſita ſeruitus, vt ad agrum alterius ducant. vel eæ, quæ ad agros ducunt, per quos omnibus commeare licet, in quas exitur de via conſulari, d.§. viarum. Sunt & vicinales viæ, quæ vel in vicis ſunt, vel in vicos ducunt: quæ ſi non ex collatione priuatorum fiant, publicarum loco habentur. Sed inter eas & cæteras vias publicas quæ etiam militares dicuntur hoc intereſt, quod militares exitum ad mare, aut in vrbes, aut in flumina publica, aut ad aliam viam militarem habent. Vicinalium vero pars in militares exitum habent, pars ſine exitu intermoriuntur.l.vlt. ff.de locis & itineribus publ. Et ita vicinales vias accipe apud Senecam lib.5. de benef. cap. penult. & apud Frontin. lib.2. de aquæduct ib.& in §.item ſi putator.Inſtitut.de lege Aquil.vbi Theophil. publica μὲν ἐστιν ὁδὸς, ait, ἥτις καὶ μι ιτάρια λέγεται, παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις βασιλικὴ, ἣ πάντες ἄνθρωποι κέχρηνται ἐπὶ διαφόρους ἀπιόντες τόπους. Vicinalis δὲ ἡ ἐπὶ κώμας ἄγουσα, vicus γάρ, ἡ κώμη, διὰ ταύτης γὰρ βαδίζει τις ἐπὶ τὴν κώμην ὀπιών. Sicul. Flac.in lib.de condit.agror. Vicinales autem viæ, quæ de publicis diuertuntur in agros, & ſæpe ad alteras publicas perueniunt, aliter muniuntur per pagos, id eſt, per magiſtros pagorum, qui operas à poſſeſſoribus ad eas tuendas exigere

ſoliti

ſoliti ſunt, aut, vt comperimus, vnique poſſeſſori per ſingulos agros certa ſpatia adſignantur, quæ ſuis impenſis tueantur. Briſſon. Prat.

VIA recta hæc quoque dicitur, quæ per obliquum ducit, non tantum illa, quæ recta, & quaſi linea ducta & ad amuſſim, Gœdd. in comm. ad l. 3. n. 15. de ver. ſign.

VIA ſacra multis rationibus dicebatur. Primum, quod augures per eam proficiſci: deinde, quod omnia Romanorum pſeudo-ſacra per eam vehi: denique quod triumphi omnes hac agi ſolerent, Varrone teſte Old.

VIAM aperire ait vlpia in l. 1. ff. de via public. eſt ad veterem altitudinem latitudinemque reſtituere. Sed & purgare refectionis portio eſt. Purgare autem proprie dicitur ad libramentum proprium redigere, ſublato eo quod ſupereſt. Reficit enim & qui aperit, & qui purgat, & omnes omnino, qui in priſtinum ſtatum deducunt.

VIAM reficere ſic accipimus, ad priſtinam formam iter & actum reducere: hoc eſt, nequis dilatet, aut producat, aut deprimat, aut exaggeret. Aliud enim eſt reficere, longe aliud facere l. tertia. §. reficere. ff. de itin. act. Reficere autem dicitur. inſtaurare in priſtinum ſtatum quod corruptum eſt. Et ſub verbo reficiendi, tegere, ſubſtruere, ſarcire, ædificare, item aduehere, apportareq; ea quæ ad eam rem opus eſſent, continentur. l. 1. §. deinde. ff. de riuis.

VIAM determinare Iabol. de ſeruit. præd. ruſt. l. certo. §. 1. Igitur arbiter, ait, dandus, qui vtroque caſu viam determinare debet. Spieg.

VIAM facere eſt locum, vbi non erat via, aperire. Exigere viam, dicuntur magiſtratus, cum viciniam cogunt munire ſe cum ſumptu diligentiſſime facto. Aſconius in Prat. vrb. Spieg.

VIAM mihi præſtare debes. l. 1. §. 1. ff. ſi vſusfruct. amitt.

VIAM munire. Liuius lib. 10. viam muniuit, id eſt, lapidibus ſtrauit: vt Plin. c. 34. loquitur. Dicta vero eſt hæc via Appia: Et, vt Lætus ait à Conſtantiui via incipiens, inter Tuſculum & Albam ad Algidum tendit, & inde porro ad Caſſilinum progreſſa, vnde viginti ſtadii à Capua Latinæ viæ iungitur. vide Pomponium Lætum titul. 79. de Antiquitatibus vrbis. Volaterranum lib. 6. c. 8. vrb. comment. Alexand. ab Alexand. lib. 3. cap. 13. Hæc via à Caracalla poſtmodum munita, nouæ deinceps nomen accepit.

VIATICARI Plauto eſt viaticum parare, Gothofre. in not. ad l. 36. ff. ad municipal.

VIATICVM ſumptus itineris ſignificat. Græce ἐφόδιον dicitur, auctore Gellio lib. 17. cap. 7. l. 1. §. ſi pupillis. ff. de tutel. & rat. diſtr. l. 52. §. ſi quis ex ſociis. ff. pro ſoc Impendia ad iter explicandum neceſſaria vocantur in l. 7. ff. ad Trebel. Ad ſumptum etiam deſtinatam quamcunque pecuniam viaticum vocant. l. 17. ff. de reb. credit. Briſſ. Prat. Goth. ad d. l. 36. in pr.

VIATICVLVM ὑποκοριστικῶς quod ad ſumptum pater filiæ deſtinauerat. dixit Vlp. in l. 18. in fin. ff. de iud. Briſſ. Prat. Sic Apuleius lib. 7. de aſin. viaticulum mihi corraſi.

VIATICA cœna, quæ datur abituro. Goth. d loc.

VIATOREM nonnunquam nominatim vice arbitri dare. l. vlti. ff. de iudiciis. Spieg.

VIATOR proprie is eſt, qui ſuis pedibus iter facit, & diſtinguitur ab eo qui equo tranſuehitur, & ab eo qui παραπλεῖ id eſt naui præteruehitur. Cuiac. obſer. lib. 10. c. 13. circa fi. & Prat.

VIATOR pro apparitore. l. vlt. ff. de iudic. Briſſ.

VIATORES olim dicti ſunt, qui à villa in curiam Senatores accerſebant: vt Cicero in Cat. ma. & Colum. lib. 1. c. 1. teſtantur. hinc conſuetudine ſermonis translatum ad eos eſt hoc verbum, qui magiſtratus iuſſu reos in ius vocarent: Gell. libro 13. Ac deinde narrat, quid Labeo per viatorem a tribu. plebis vocatus, reſponderit, cum à muliere quadam tribuni plebis aduerſus eum aditi, Gellianum ad eum miſiſſent, vt veniret & mulieri reſponderet: iuſſit eum qui miſſus erat, redire, & tribunis dicere: Ius eos non habere, neque ſe, neque alium quenquam vocandi: cum moribus maiorum Tribuni plebis præhenſionem haberent, vocationem non haberent. Poſtremo eo verbo cum apparitores, tum Executores litium plerunque appellantur. vt Imp. docet in §. 22. de action. Tripli, inquit, agimus, quum quidam maiorem vera æſtimatione quantitatem in libello conuentionis inſerunt, vt ex hac cauſa viatores, id eſt, executores litium, ampliorem ſummam ſportularum nomine exigerent. Nam de apparitoribus ſentire Iuſtin. conſtat etiam ex l. 31. §. 5. C. de epiſc. & cler. Vlp. l. 5. §. 21. ff. vt in poſſ. lega. Miſſus in poſſeſſionem ſi non admittatur, habet interdictum propoſitum: aut per viatorem, aut per officialem præfecti, aut per magiſtratum introducendus eſt. Plin. lib 18. c. 3. Aranti quatuor ſua iugera Cincinato, Viator attulit Dictaturam, & quidem nudo plenoque pulueris etiamnum ore. Cui Viator Vela corpus, inquit, vt proferam Senatus populique Romani mandata. Tales tum etiam viatores erant, quod ipſum nomen inditum eſt ſubinde & ex agris ſenatum ducesque accerſentibus Hotom. Prateius. Feſtus autem ſic:

VIATORES appellantur, qui magiſtratibus apparent: eo quia initio omnium tribuum quum agri in propinquo erant vrbis, atque aſſidue homines ruſticabantur, crebrior opera eorum erat in via, quam vrbe: quod ex agris plerunque homines vocabantur à magiſtratibus & frequens eorum erat ab agris ad vrbem via. Hac de re vide Columellam in præf. tione libri 1. Ciceronem de ſenectute, & Alex. ab Alexand. libr. 1 c. 27. Hotom. Prat. & Cuiac. in not. ad tit. Inſt. de act. in verbo viatores. & Vult. in comment. Inſt. eod. tit. in princ. nu. 33. & ad §. omnes autem actiones 19. cum ſeq. nu. 17.

VIATORIVM vas, quod per viã deferebatur, & cubilia viatoria.

VIATORVM varia fuiſſe nomina conſtat ex variis iuris articulis. Aliquando enim miniſteria vocantur, l. 3. §. tutor. ff. de ſuſpect. tut. Aliquando apparitio, l. fin. ff. quod met. cauſ. ſæpiſſime apparitores, l. ſi pignora. ff. de euict. Interdum officia, l. illicitum §. ne tenuis. ff. de offic. præſid. nonnunquam officiales, rubr. & l. 1. C. de filiis official. & c. nullus 4. q. 4. ſæpe in Nouellis vocantur τάξεις, ταξεῶται, interdum executores, l. 2. C. de ſport. aliquando miſſi, c. 1. de immun. Eccleſ. & ibi gl. Erant etiam viatores, vt teſtatur Turneb. ex priſcis titulis, in quibus ad factiones circi, & ludos circenſes nomina pertinentia plurima reperiuntur, qui miniſtri curſitabant huc illuc, vltro citro iuſſu agitatorum, ſi qua forte re egerent, ac illis præſto ſemper erant. Prat.

VIATORES iudiciorum Iuſtin. in §. tripli, de actionib. appellat executores litium, nunc vocamus nuncios vel curſores, *Gerichtsbotten*, qui vt Cuiac. in d. §. tripli, ad verbum, viatores, definit, in ius vocant, qui iudicata exigunt, quib. iminendi litibus ſolicitudo iniuncta eſt, quib. accedunt omnium infimi, qui pedelli vocantur. Vult. in comment. Iuſtit. de actionib. in pr. n. 33.

VICANALIA vulgo appellantur, quæ ad pagum aliquem in vniuerſum pertinent. Prat.

VICANOS in rub. vt nullus ex vican. interpretantur quidam ex vico natos. Hinc etiam Cicero lib. 1. de diuinat. Aſtrologos vicanos vocat, qui in vicis & pagis aruſpicinam exercebant, qui vaniſſimi & mendaciſſimi erant. Prat.

VICARIVS a vice vulgo dicitur, eſtque is, qui vicem alterius obtinet, & in locum eius ſuccedit, quod & ad res alias refertur. Cicero. Vicaria ſolutio rerum creditarum, id eſt, vicem reddens creditori. Hinc & Quintilianus vicariam operam vocat. Sic l. vlt. C. de ferijs. Subeat animos vicaria pœnitudo. Prat.

VICARIVS interprete Theophilo in §. cum autem Inſtit. quod cum eo, appellantur ὁ τοῦ οἰκέτου οἰκέτης. Sic in l. 25. ff. com. diuid. l. 5. §. 1. ff. de tribut. l. 19. §. vlt. ff. de noxalib. l. 11. §. fin. cum l. ſeq. ff. de pecul. l. 4. in fin. l. 7. §. in peculio. ff. de pecul. l. 17. §. 1. ff. de in rem verſ. l. 31. ff. de contrah. empt. l. 17. §. item ait lex. l. 44. ff. de ædil. edict. l. 71. in fin. ff. de l. 3. l. 12. §. Celſus, ff. de inſtr. vel inſtrum. leg. l. 4. l. 6. §. ſi vicario, l. pen. ff. de pecul. legat l. 10. ff. de man. teſt Briſſ.

VICARIVS ſeruus ille dicitur, qui in familia atrienſi ſeruo, id eſt, maiori ſeruit: id eſt, interprete Theophilo ὁ τοῦ οἰκέτου οἰκέτης. Vlpianus l. ſeruos 73. ff. de legat. 3 Vicarios autem ſeruorum ſuorum numero non contineri Pomponius libro 5. ſcribit. Paulus l. ſi in re 19. ff. de noxal. act. Si ſeruus tuus nauem exercuerit, eiuſque vicarius & idem nauta in eadem naue damnum dederit. Vicarius & ordinarius nomina ſeruorum inter ſe conferuntur: nam ille in huius, quaſi domini, peculio ſeruus eſt. Vlpian. l. 17. ff. de pecul. Si ſeruus meus ordinarius vicarios habeat, id quod vicarij mihi debent, an deducam ex peculio ſerui ordinarij? Martialis:

Eſſe ſat eſt ſeruum, iam nolo vicarius eſſe.

Sed & latius hoc nomen ſumitur: nam vicarij interdum dicuntur, qui in vicem aliorum exitio peſtique deuouentur, vt in eorum caput expetant ea mala, quæ alijs erant euentura, vt in carmine deuotionis: Eosque ego vicarios pro me fide magiſtratuque meo & pro populo Romano exercitibus legionibusque noſtris do, deuoueo. Prateius.

VICARIVS ſub titulo C. de offic. vicar. erat vir ſpectabilis præfecti prætorio vicarius, qui ex mandato principis in diœceſem aliquam, ſiue tractum mittebatur, multas habentem prouincias, l. 4. C. de annon. & trib. l. 1. C. de proxim. ſacr. ſcrin. l. 1. C. vt omnes iudices, l. 1. §. à præfecto. ff. de leg 3. propriam igitur iuriſdictionem habebat, non à præfecto mandatam, quod & de legatis proconſulum affirmatur. Quot autem fuerint vicarij, tum in Oriente, tum in Occidente, notitia Romani Imperij his verbis indicat: In præfectura prætoriana Orientis tres erant vicarij. quorum fit mentio in leg vltim Cod de diuerſ. offic. libr. 12. Vnus diœceſeos Aſianæ, qui prouincias octo adminiſtrabat, Pamphyliam, Lydiam, Cariam, Lyciam, Lycaoniam, Piſidiam, Phrygiam Pacatianam, Phrygiam ſalutarem. Alter erat vicarius diœceſeos Ponticæ, ſub cuius diſpoſitione erant prouinciæ 11. Bithynia, Galatia, Paphlagonia, Honorias, Galatia ſalutaris, cappadocia vtraq;, Helenopontus, Pontus Polemoniacus. Armenia prima, & ſecunda. Tertius erat vicarius diœceſeos Thraciarum, cui ſuberant

Thracia, Hæmimontus, Rhodopo, Mœſia ſecunda, Scythia. In partibus vero Occidentis vicarius vnus erat vrbis Romæ, cuius fit mentio lib.4. Variar. Caſſiod. Epiſt. ad Joannem Archiatrum, Cui ſuberant Conſulares & correctores Italiæ & Præſides Sardiniæ, Corſicæ, Valeriæ. Alter vero erat ante Juſtiniani tempora vicarius Africæ, cui ſuberant conſulares Byzacij & Numidiæ: & Præſides quoque Tripolitanæ & Mauritaniæ vtriuſque. Tertius erat vicarius Hiſpaniarum, cuius fit mentio in inſcriptione, l.vlt. C.quor.bonor.& l.16. C.de donat ante nupt.& apud Sulpit.Seuer.lib.2.Sac.hiſt. Huic ſuberant conſulares Beticæ, Luſitaniæ, Galliciæ: Præſides Tarracenſis, Carthaginenſis, Tirigitaniæ, inſularum Balearium. Et hæc ita ante Juſtin. obtinuere. Cæterum Juſtin. vicarios Aſianæ & Ponticæ diœceſeos abrogauit, & vtrumque in vnicæ prouinciæ, nempe Galatiæ Pacatianæ, adminiſtrationem commutauit Nouel.6.& Nouel.20. Idem vicarium Africæ in propriam præfecturam prætorianam tranſmutauit. Briſſ. Prat.

VICARIVS alieni iuris. Cicero pro Cæcin. Qui legitime procurator dicitur omnium rerum eius, qui in Italia non ſit abſit ve reip. cauſa, quaſi quidam pene dominus, hoc eſt alieni iuris vicarius. Spieg.

VICARIVS à Suffecto quo diſtet, Alb. docet in l.2. C.de off. eius qui vic.alt.iud.obtin.

VICARIVS Proconſulis, Proconſulatum obtinere cenſetur: tametſi Proconſulis nomine abſtineat.

VICARIOS aliter ſumi iure ciuili aliter iure canonico, ſatis arguunt TT.C.& extra de off.vicar.per tot. Spieg.

VICARIA fides. Cicero de mandati iudicio loquens, pro Roſc. Amer. Proprerea, inquit, quod quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ vicaria fides amicorum ſupponitur. Spieg.

VICE, pro loco accipitur: vt vice mea, vice tua, pro tuo & meo loco. Alia vice, vſitatius, pro alio tempore, l.pen.ff.de præſcr. verb.l.2.& ibi not.C.de adopt.& l.palam.ff.de ritu nupt. Spie.

VICECOMES de offic. vicar. dicitur, cui dominus temporalis committit executionem iuriſdictionis ſuæ in aliquibus caſtris, & ſic eiuſmodi vicarium adpellant Langobard. Prat.

VICEDOMINATVS, ius patronatus, c.quia.de iur.patr.

VICEDOMINVS qui vice domini res ipſius adminiſtrat, eique vicariam operam præſtat. Apud Canoniſtas, vicedominus, OEconomus, qui è clericorum numero Epiſcopatum adminiſtrat, c.volumus, & c.Diaconum & c.ſeq. 89.diſt. Proprie tamen OEconomus, qui res canonicorum adminiſtrat: Vicedominus qui Epiſcopi, c.conſulere.extr.de Simon. Prat.

VICE mutua, pro viciſſim: locutio eſt noſtris familiariſſima: vt in l.pen. ff.de præſcr. verb.l.6. ff. ſi cert.pet. l.qui non militabat, 78.ff.hæred.inſti.l.filius quem.24.C.fam.erciſ. Hot. Prat.

VICEM iudicis ſupplere loco, iudicis eſſe.

VICEM noſtram dolere, eſt propter incommoda priuata dolere. Vicem autem publicam, eſt, quod vulgo dicunt, zelo reipubl. Eſt autem teſte Priſciano, figurata locutio. Spieg.

VICEM tenentes, ſiue gerentes, ijdem qui vicarij, qui alterius iudicis vicem gerunt. De his vide Bartolum in l.filius, ff. de legatio.& in l.ſuggerente. Cod.de offi.eius, qui vic.alt ger.& in leg.2.ff.de tutor.& curat. dat. ab his. Item Zaſium noſtrum in leg.more, de iuriſdict.omn.iudic. vbi eleganter tradit, eos eſſe in triplici differentia. Spieg.

VICENA auri pondo fiſco dependere, l.1.in fin. C.de canon.largit.tit.C.lib.10.

VICENA millia paſſuum, l.1.ſi quis caut. Vide gloſſ.ibid. Spieg.

VICENVS, idem quod viceſimus.

VICESIMA hæreditatum quæ & lex viceſima vocatur, & lex Iulia de viceſima, vectigal fuit ab Auguſto, locupletandi ærarij cauſa inſtitutum: quod extraneis hæredib. non inopibus imperaretur, auctor Dio lib.55. eius mentio fit in l.2. C.de tranſact.& in l.vlt.C.de edict.diu. Hadr.toll. Paul.4.Sent.cap.6.& Plin.in Paneg.& ita lib. 7. Epiſt.ad Corelliam viceſima accipienda eſt, vt ex alia eiuſdem libri epiſtola ad Fabatum conſtat, non de viceſima rerum venalium, vt volunt. Eſt & eius mentio & in aliquot inſcript. vnde conſtat Æmilium Macrum duos de ea libros ſcripſiſſe. Fuit & alia

VICESIMA, de qua Pompon. ſcribit A.Ofilium primum ſcripſiſſe, l.2.§.ex his, ff.de orig.iur. ſed (vt opinor) illa fuit de qua Liuius lib.7. ita ſcribit: Cn. Manlius Conſul legem de viceſima eorum qui manumitterentur, tulit. Patres qui ea lege haud paruum vectigal inopi ærario additum eſſet, auctores fuerunt. Hot. Prat. Briſſ.

VICESIMÆ variæ hincinde ab auctorib. memorantur. Erat enim viceſima rerum venditarum quæ ad fiſcum pertinebat, de qua Plin lib 7. Epiſt.& Iac Ræuard.lib.3.varior.cap.16. Fuit & viceſima eorum qui manumitterentur introducta ex l. Manlia, de qua Liuius lib. 7. Huius meminit & Cic. ad Attic. lib. 2 quamuis Blondus in ſua Roma triumphante, vbi de vectigalibus diſputat, neſcio cuius auctoritate fretus, Ciceronem in eo loco de viceſima quadam loqui ſcribat, quam ex re frumentaria Latini Romanis præſtiterint. Fuit & viceſima hæreditatum introducta lege Iulia vel Papia, qua cautum erat, vt qui hæres extraneus inſtitutus fuiſſet, is priuſquam hæreditatem adiret, viceſimam eius partem fiſco daret, qua lege filij & proximiores hæredes non tenebantur. De qua Alciatus lib. diſpunctionum 3.c.6. Zaſius in catalogo legum antiquarum, de lege Iulia vel Papia de maritandis ordinibus. Hanc Gratianus Imperator, vt tradit in gratiarum actione Auſonius penitus ſuſtulit.

VICESIMARII extractores, à viceſima parte: vt octauarij ab octaua. Prat.

VICESIMARIVM aurum, quod ex viceſima colligebatur. Erat autem vectigal, quemadmodum Decima. Spieg.

VICI adpellari incipiunt Feſto libr.19. ex agris, qui ibi villas non habent ex Vicis partim habent rempublic. & ius dicitur, partim nihil eorum, & tamen ibi magiſtri vici. Altero cum id genus ædificij quæ continentia ſunt ijs, oppidiſque, itineribus, regionibusque diſtributa diſtant, nominibusque diſſimilibus diſcriminis cauſa ſunt diſpartita, quod & probat Varro libro quarto Ling. Lat. aiens vicum ex domibus conſtare. Tertio cum id genus ædificiorum definitur quæ in oppido priuo in ſuo quiſque loco proprie ita ædificat, vt in eo ædificio peruium ſit quo itinere habitatores ad ſuam quiſque habitationem habeat acceſſum, qui non dicuntur vicarij (alias ibi eſt vicani, nec inepte, ſed rectius) ſicut ij, qui aut in oppido vias, aut ij, qui in agris ſunt, vicani adpellantur.

VICI pro pagis in l 2.§. vlt. ff. de vacat.muner.l.30. ff. ad municip.l.198. ff.de verb.ſign. vnde Vicanei. qui ex eodem vico & pago ſunt, l.4. ff.de cenſib. Et Vicinales viæ, quæ vel ex vicis vel in vicos ducunt. de quib. ſupra in verbo via diximus. Briſſ. Prateius.

VICIARE vinum. Vlpian. Cum eo plane, ait, qui vinum ſpurcauit, vel effudit, vel acetum fecit, vel alio modo viciauit (hoc eſt corrupit) agi poſſe leg. Aquilia Celſus ait: quia & effuſum, vel acetum factum corrupti appellatione contineatur, nec negat factum & vitium contineri corrupti appellatione, l.ſeruus ſeruum, ff.ad l.Aquil. Spieg. Prat.

VICINI ſunt, quorum prædia non linea, ſed paries communis diſterminat. nam in vrbanis prædiis, Vicini in ruſticis, Confines appellantur. Paulus l. 4. §.vlt. ff. fin. regund Hoc iudicium locum habet in confinio prædiorum ruſticorum, vrbanorum diſplicuit: neque n. confines hi, ſed magis vicini dicuntur: & ea communibus parietibus plerunque diſterminantur. Hot. Prat.

VICINI, ait Bart. in l.ſi tertius, ff.de aq.pluu. dicuntur, quouſque vox hominis acclamantis exaudiri poteſt, l.1.§.eodem, ff.ad Tertyll. quod de voce communi accipiendum eſt, non nimis gracili, nec (vt ait) tubali, aut taurina. Prat.

VICINIA, locus vicinus, ſeu ipſa vicinitas. De qua vide Bartol. in l.1.§.hoc iudicium. ff. fin. regum. Inter quæ dicatur, in l.ſi tertius, in princ. ff.de aqua plu arcend. Spieg.

VICINIA & confinium differunt, vicinia enim eſt vrbanorum prædiorum, confinium eſt ruſticorum. Vultei. in Comment. Inſt. de actionib.§.18.n.23.

VICINVM, proximum ſignificat & adfine. Sic vicina dicitur eſſe emptioni permutatio in l. vlt. ff.de rer. permut. Sic vicinus tractatus, l 9.§.hinc vicinus, ff.de vſufruct. Viciniæ ſcripturæ in l.20.§ primo, ff.qui teſtam.fac. Briſſ. Prat.

VICINVM malum habere, vel non, multum intereſt, ff.de contrah. empt. leg. quod ſæpe, §. fin. & de leg. 2.l. ſi cui fundus. Solut.matrimon.leg 1. Reſp. 2. C.de agric. & mancip. dom.& fiſcalib. l. vlt. libr. 11. Proinde ſcitum eſt illud Themiſtoclis apud Plutarchum: qui cum prædium quoddam venderet, hoc quoque præconem addere iuſſit, ὅτι καὶ ἀγαθοὺς ἔχει γείτονας. id eſt, quod etiam vicinos haberet bonos. Adi Chiliades Eraſmi. Spiegelius.

VICINVS pro conſorte, l.ſi de meo, ff.comm. diuid.l.vicinus, ff. de aq.pluu.arcend.& aliquando pro ſocio, l.damni §.cum parietem, ff.de damn. infect. Prat.

VICINVS fundus, & confinis, quomodo diſtent, tradit Paul. in §. fin.l.ſed & loci.fin.reg. Spieg.

VICINVS locus eatenus accipitur, quatenus clamantis vox audiri poteſt. Bart. in l.ſi tertius, in princ. ff.de aq.pluu.arc. Spieg.

VICIS legata perinde licere capere, atque ciuitatibus, vt ait Caius, reſcripto Imperatoris noſtri ſignificatur. Vicus platea vocatur, quæ fit ex multiplicatis domib. ex plurib. vicis fit vrbs. Et eſt duplex: vrbanus, qui angiportum continet, quaſi anguſtiorem plateam ſine exitu: & vicus paganus, cum plures ruſticanæ domus coniunctæ ſunt extra muros. Spieg.

VICISSIM per vices, hoc eſt, viciſſitudinem, ſiue alternationem, l.Papin.ff.de ſenten.

VICISSITVDO, alternatio, mutatio ex alio in aliud, inquit Cic. l. iubemus nulli. C.de ſacroſ.eccleſ.

VICOMAGISTRI in deſcriptione vrbis Conſtantinopolitanæ, quibus per noctem tuendæ vrbis cura mandata eſt: quos Dio νυκτοφύλακας vocat. lib.55. Prat.

VICTALICIA, *Leibdingen*. vocabulum barbarum.

VICTIMA omne animal, quod dijs immolabatur, dictum eſt.

Hoſtia

Hoſtia ab hoſtiendo, id eſt, ferendo: Ouidius.

Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur:
Hoſtibus à domitis, hoſtia nomen habet. Old.

VICTIMAM Ælius apud Feſtum lib. 19. ait eſſe vitulum ob eius vigorem. Alii autem quæ vincta adducatur ad altare, aut quæ ad hoſtes victos immoletur. Prat.

VICTIMARIVS, & qui victimas vendebat, & victimariorum miniſter erat, de quo Valerius lib. 1. c. 1. Extat vocabulum in l. vlt. ff. de iur. immun. Spieg.

VICTORIOSVS vir niſi autore inuentoreque Catone recipitur, Aulo Gellio annotante. Præterea putant, Induſtrius, non Induſtrioſus dicendum. Fatetur Inſulanus illud quidem verum ſi perſonam deſignes. Valerius Max. autem, certam actionem dixit induſtrioſam. Spieg.

VICTRICES literæ victoriam denunciantes.

VICTVS verbo continentur quæ eſui, potui, cultuique corporis, quæque ad viuendum homini neceſſaria ſunt; veſtimenta quoque & cætera, quib. tegendi curandiue corporis cauſa vtimur, eadem appellatione continentur. Verbum itaque viuere, non ad ſolum cibum pertinet, ſed & veſtimenta & ſtramenta eo continentur, cum ſine his viuere nemo poſſit. Briſſ.

VICTVS verbum, cum à voce viuere deductum ſit, eius appellatione comprehenditur, quicquid ad tuendum conſeruandumque hominis vitam neceſſarium eſt: Itaque non ſolum cibus potusque victus dicitur. verum etiam veſtimentum, ſtramentum, tegumentum, habitatio, miniſterium, famulorum ac ſeruorum, & ſi quæ ſunt eius generis alia. l. 43. & l. ſequ. l. in lege, 203. l. quas nos hoſtes 234. §. verbum viuere, ff. de verb. ſign. l. fin. ff. de alim. & cibar. l. hi qui, ff. de tranſact. l. ſuo victu. ff. de oper. libert. l. ſolet §. fin. ff. de offic. proconſ. l. fin. §. irenarchæ, ff. de mun. & hon. l. reſcripto eod. Caius quoque ICtus victus appellationem extendit etiam ad ea, quæ non ſolum tuendi, verum curandi etiam corporis gratia adhibentur, cuiuſmodi ſunt pharmaca tam euacuantia, quam confortantia, Brech. & Forner. in l. & cætera 44. de verb. ſign. facit l. in rebus, §. poſſunt, ff. commod. l. ſicut, ff. de vſufr. l. ſi cum dotem §. ſi autem, ff. ſolut. matrim. Nec reſiſtit ſi quis dicat, εὐαγωγὰ καθαίροντα id eſt, purgantia, detrahere ac nocere: etſi non nihil corpus debilitent & detrahant, vt tamen vita à noxiis humoribus defendatur, maxime proſunt. Recte quoque Zaſ. ad l. ſi victum, ff. de re iudic. notat, victus appellatione contineri etiam amictum, ſicuti & ſpecies à ſuo genere, cum multo etiam plura, veluti tectum, habitationem, & ſimilia comprehendat. Quin barbarum putat, ſi quis hæc coniungat, victum & amictum, cum bis idem dixerit. Quanquam ambiguitatis tollendæ gratia vtrunque optima ratione coniungi ſimulque exprimi vtile exiſtimauerim, arg. l. non ſolent 94. de reg. iur. victus quoque & alimenti ſignificationem per omnia exæquatam eſſe teſtatur Paul. in l. fin. ff. de alim. & cibar. legat. vide Gœdd. ad d. l. & cætera 44. de verb. ſign.

VICTVS cultusque appellatione veniunt quoque omnis generis miniſtratores, puta diſpenſatores, inſularii, villici, atrienſes, tectores, operarii ruſtici, coci, vnctores, cubicularii, ſarcinatores, agaſones, muliones. leg. cum quæreretur 60. §. 1. ff. de leg. 3. Hi enim ea curant conficiuntve, quæ ad victum & cultum corporis ſpectant: aut ipſius corporis dominici curam habent, puta medici, & vnctores & balneatores, Gœdd. ad l. 203. num. 3. de verb. ſign.

VICVS, pars vrbis eſt, quæ ex multiplicatis domib. fit, & ex pluribus vicis vrbs conſtat. Diuiditur enim vrbs in vicos quaſi in membra minora. Vicus ruri, ſiue ruſticus dicitur, cum plures ſimul villæ, quæ Pagi dicuntur, hoc eſt, plures ruſticanæ domus coniunctę ſunt, & aliquo ſpacio remotæ ab vrbe, dummodo non ſint clauſæ mœnibus. Vide quæ not. C. de epiſc. & cler. l. ſi in eccleſiis, ff. de legat. 3. l. ſi hæres, §. vicis. Spieg.

VIDELICET, verbum, quamuis regulariter ponitur declaratiue, vt per multa iura conſtat, tamen in l. tempus, ff. de re iud. ponitur limitatiue, & ſignificat temperamentum, pulchra loquendi figura. Old. Prat.

VIDERI, fictionis verbum eſt interdum, vt in l. 1. § fin. ff. ad Turpil. vide Bart. in l. ſi duo, ff. de acqu. hær. & in l. 3. § idem ſcribit, ff. de pecul. Vide & Bud. in poſter. annot. Alicubi veritatis eſt, vt in l. Titio, §. Titio genero, ff. de cond. & demonſtr. l. tale. de hæred. inſt. & in ſimi. Hoc verbum Iuriſconſ. eſſe Ciceroattestatur ad Trebat. lib. Epiſt. 7. Hoc quemadmodum, inquit, vos ſcribere ſoletis in veſtris libris, idem Q. Cornelio videbatur. Sentit autem, Iuriſconſ. affirmare ſententias ſuas, aliorum autoritate. Old. Prat.

VIDETVR verbum improprietatem ſignificat, vt not. per Dd. in l. 1. §. deieciſſe, ff. de vi & vi arma. Bart. & alios in l. ſi is qui pro emptore, ff. de vſucap. & probatio. text in l. ſi quis fundum, ff. de contrah. empt. Tiraquell. in tract. *le mort ſaiſit le vif.* decla. 52. part. nu. 13.

VIDERI verbum. & eſſe diuerſa ſunt. Nam nomina ſcriniariorum videntur eſſe in matriculis militaribus, non ſunt tamen: id eſt, videntur milites, non ſunt tamen vere. Gothofr. in not. ad leg. 16. Cod. de teſtament. milit.

VIDERI feciſſe, formula qua veteres in ſententiis vtebantur. Cicer. lib. Acade. qu. 2. Quam rationem, inquit, maiorum etiam comprobat diligentia, qui primum iurare, &c. quæque iurati iudices cognouiſſent, vt ea non eſſe facta, ſed vt videri pronunciarent. Idem Verrina 4. Vix ille hoc dixerat, quum iſte pronunciat, Sthenium literas publicas corrupiſſe videri. Item alibi, Feciſſe videri pronunciant. Id. in lib. de finibus 1. Reque ex vtraque parte audita, pronunciaret eum non talem videri fuiſſe in Imperio, quales eius maiores fuiſſent. Sex. Pompei. li. 14. Parum cauiſſe videri pronunciat magiſtratus, quum de conſilii ſententia capitis quem condemnaturus eſt. Hot. Prat.

VIDIMVS, Lege, Originale.

VIDVÆ notatio varia à Grammaticis tradita eſt. Quidam ab antiquo verbo iduare, hoc eſt, diuidere, ducunt, vt ſolam eam mulierem ſignificet, quæ à marito ſuo diuiſa ſit morte aut diuortio: quod placet Alc. in l. 242. §. viduam de verb. ſign. Contra ICti Antiſtium Labeonem ſecuti tradiderunt, viduam à duitate per priuationem dici. Ea enim natura eſt coniunctionis encliticæ ve, vt priuet, ſicut litera a apud Græcos: quanquam interdum videatur augere, vt A. Gell. lib. 5. noct. Attic. c. 12. docuit. Deinde arguit hoc vſus verbi viduare, quod nihil aliud eſt quam priuare, & diuellere, ſeparare, ſeiungere, ad vnitatem reducere. Sic Manilius, viduata, inquit, volant pennis: Et Suet. vrbe ciuibus viduata. Horat. Et foliis viduantur orni, & Virg. 8. Æneid.

Funera, tam multis viduaſſet ciuibus vrbem.

Deinde vſus ipſius nominis viduæ Nam non ſolum ad fœminam, quæ aliquando nupta fuit, ſed & ad virginem, & ad eam quæ quidem nupta eſt, verum mariti vſu caret, ac ſi diuortium interceſſiſſet, aut nunquam virum habuiſſet. Quo Plautus in Sticho Credo ego miſeram fuiſſe Penelopen, ſoror, Quæ tandiu vidua viro ſuo caruit. Et apud Ouidium, Deianira.

Ipſa domo vidua votis operoſa pudicis
Torqueor, infeſto ne vir ab hoſte cadam.

Et Seneca in Agamemnone:

Decem per annos vidua reſpiciam virum.

VIDVAM igitur quaſi ſine duitate dictam eſſe tradit Labeo: à ve & duitate, ſicut vecors à ve & cors; Veſanus à ve & ſanus: quaſi dicat ſine corde, ſine ſanitate. Cum enim matrimonium ſit neque plurium neq; pauciorum quam duorum. l. 1. ff. de rit. nupt. §. 2. Inſt. de patr. poteſt. conſequens eſt, vt quæ ſine ea duitate eſt, vidua habeatur. Contra hanc Labeonis ſententiam nititur Alciatus, quatuor potiſſimum argumentis fretus: Primo quia prior in vidua ſyllaba corripitur: in vecors & veſanus primam producimus. Secundo argumentum ab etymologia tantum negatiue, non autem affirmatiue procedit. Eberhard. à Middelburg. loc. 4. ab etymol. num. 9. at hæc notationis ratio affirmatiue procederet. Tertio mouetur autoritate §. item lex Iulia de adulteriis Inſtit. de publ. iud. vbi vidua per diſiunctiuam particulam coniungitur cum virgine. Quarto mouetur autoritate c. vidua 34. diſt. vidua inquit D. Hieron. eſt cuius maritus mortuus eſt. Adde Iſidor. lib. 9. etymol. c. 8. Vidua, inquit, vocata, quod cum viro vno fuerit, nec circa conſortium alterius viri poſt mortem coniugis primi adhæſerit. Nam quæ alteri poſt mortem prioris viri nupſerint, viduæ non dicuntur. Adde quod Gellius d. c. 12. lib. 5. ſcripſit, particulam ve & augendæ rei & minuendæ valere, ſicuti aliæ particulæ plurimæ: Vnde conſequens fuerit hanc etymologiæ rationem falſam, incertam & dubiam eſſe. Sed nihil mouent. Nam cum enclitica hæc coniunctio natura ſua corripiatur, mirum non eſt, eam quoque (vt regulariter fit) in vidua corripi, licet in vecors & veſanus producatur. Regula quidem eſt, vt deriuatæ primitiuorum quantitatem retineant: ſed hæc regula multas habet exceptiones. Multa ſunt vocabula, quorum primitiua in principio vel aliis ſyllabis ſunt longa, deriuata autem corripiuntur, vel vice verſa: admonente Gellio lib. 12. c. 3. Cuiac. obſeru. 10. lib. 5. licet in exemplis vterque lapſus ſit. Sic laterna à lateo nomen habet: at prima in laterna producitur, quę in lateo breuis eſt: Sic ſedes à ſedendo dicta eſt, primamque producit, etiamſi ſedeo primam habeat breuē, de qua re plura apud Murmelium & alios Grammaticos. Quo facile prima obiectio diluitur. Ad ſecundum reſpondetur, negandam eſſe propoſitionem. Nam non ſolum negatiue ſed & affirmatiue à vera notatione procedit argumentum, vt nec inuitus fatetur Eberhard. à Middelb. Et plenius docetur à Ramo in Scholiis Dial. & eius interpretib. Deinde aliud eſt notationem tradere, aliud argumentum à notatione ſumere. Ad tertium reſpondetur rarum non eſſe, vt ambiguitatis tollendæ gratia ſpecie præmiſſa, ſubiiciatur genus vel idem pluribus verbis exprimatur, vt fuſe tradit Gœd. in comm. ad l. 1. de verb. ſign. Quartum ab autoritate ſumptum ideo non admodum vrget, quod D. Hieronym. non etymologiam, ſed vſum vocis vulgarem, non artificialem tradiderat. Idem reſpondetur ad Iſidori autoritatem: idque eo magis, quod in eodem c. 8. lib. 9. ſubiicit: Item, vidua, inquit, dicta eſt, quod ſola ſit, nec circa conſortium alterius viri con-

iugalia iura cuſtodiat. Hæc etymologiæ ratio æque in virgines cadit: vti in eas, quæ aliquando nuptæ fuerunt. Poſtremum eodem modo tollitur, quo ad primum argumentum reſponſum eſt: neque ex eo, quod pro diuerſa re ſubiecta vna eademq; vox diuerſas admittit ſignificationes, deriuatorum inde deſcendentium originem reddit incertam: cum ſæpe deriuata etiam à primitiuorum ſignificatione augendo minuendove recedant, Gœd.ad l.242.§.viduam ff.de verb.ſign.

VIDVALITER viuere dicitur etiam ea, quæ religionem ingreſſa eſt:& ideo legatum factum vxori donec caſte& honeſte vixerit, & vidualem vitam ſeruauerit, pertinet etiam ad eam quæ religionem ingreditur, ita ſing. Bald.in l.Deo nobis,in 3.colu. verſ.iuxta prædicta.C.de epiſc.& cler.& pro ſing.commendat Crem.not.142.maritus,& ſequitur Alexan.in l.mulier,§.cum proponeretur col.7.ff.ad Treb.quibus adde quæ in ſimili ſcripſi ſupra in verb. Conditio adiecta. Nunquid autem legatum factum mulieri, ſi vidua remanſerit, requirat perpetuam viduitatem,conſuluit eleg.Bald.conſil.42.præmittendum eſt,in 5 lib.Cotta.

VIENNA ciuitas eſt Allobrogum in Gallia Narbonenſi, cuius meminit Iuriſconſultus tit.de cenſi.

VIETORES, qui vitilibus,id eſt,flexibilibus,quos vulgo circulos nominant, vaſa vinciunt, circumligant pro ſententia Donati in Terent. Nam viere ſignificat flexum eſſe, aut poſſe facile flecti,teſtibus Marcello, Varrone: nos cupparios, *Kieffer* vocamus, vt à Zaſ.præceptore noſtro accepimus, quum elucidaret aliquot tit.Pandect.Vlp.in fin §.l.ſi ſeruus ſeruum.ff.ad leg. Aquil. Item, ait, ſi vietori locaueris lacum vino plenum curandum.Spieg.

VIGESIMARII exactores,è vigeſima parte: ſicut Octauarii, ab octaua dicti.Lege Alc.in l.eum qui vectig.de verb ſign.Old.

VIGILANTIA, diligentia.Hermogenianus:Perſonale munus eſt, quod cum corporibus,tum labore,ac ſolicitudine animi ac vigilantia exiſtit.l.1.ff.de mun.& hon.Old.Prat.

VIGILANTISSIMI iudices, pro maxime prouidis & intentis, l.3. C.de offic.Rector.prouinc.Spieg.

VIGILARE, vigilanter prouidere, inquit Seruius, ſiue ſtudium & diligentiam adhibere. Hinc quod frequens in ore cauſidicorum eſt, Vigilantibus iura ſubuenire ſolent.Spieg.

VIGILARE ſibi dicuntur creditores, qui de ſuo conſequendo ſolliciti ſunt,& in eo exigendo aliis diligentiores. Sic vigilantibus ius ſcriptum eſſe dicitur. Briſſ.

VIGILAX, pro vigilans,induſtrius, ſolicitus. Caius l.18.ff.de ædil.edict. Si conſtantem, aut laborioſum, aut curacem, vigilacem eſſe, aut ex frugalitate ſua peculium acquirentem adfirmauerit.Hot.Prat.

VIGILES nocturni excubitores vocabantur, qui noctu incendiorum arcendorum cauſa vigilias agebant ex Auguſti inſtituto, qui per ſingulas vrbis regiones eos diſpoſuit, præfecto eis ex equeſtri ordine viro ſpectabili, qui præfectus vigilum eſt appellatus,l.1.2.& 3.ff.de offic.præf.vigil.l.vlt.ff.de condict.cau da. l.2.§.1.ff.de fugit. l.58.ff.de furt.Prat.Briſſ. Hinc Cuiacius dicit in Notis ſuis ad tit.2.Vlp.de Latinis,§.militia, quod ſeptem vigilum cohortes D.Auguſtus conſtituerit ita, vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueretur. Conſtat enim 14.fuiſſe regiones vrbis l.3.de offic.præf.vigil.inter eos, qui Latinis ſex annis militaſſet, ex lege Viſellia ius Quiritium conſequebat.

VIGILIA, & frequentius vigiliæ, numero multitudinis, Excubię dicuntur. Sed tamen hoc inter ſe differunt, quod vigiliæ ſunt tantum nocturnæ: Excubiæ autem, tam nocturnæ, quam diurnæ. Diuidebantur autem in quaterna horarum ſpacia, ita vt prima, ſecunda, tertia & quarta vigilia diceretur. Interdum & vigiliarum nomine ipſos cuſtodes, qui vigilant, accepimus. Adi Theſ.Steph.Robert. qui indicat & apud Plautum reperiri vigiliam, pro eo die, qui feſtum diem præcedit. Decreta Pont. non laudant vigilias immodicas, quibus ſenſus integritas corrumpatur, de conſecr.diſt.5.c.non mediocriter.Spieg.

VIGINTI aureos pro libertate retinenda dependere, l.ſi mulier, ff.de minor.

VIGINTI millia paſſuum, quomodo accipienda, declarat Alc.in comment.de verb.ſign.in leg.in itinere faciendo.Spieg.

VIGINTIQVATVOR horæ.Paul.in leg.more Romano, ff.de feriis. Quicquid, ait, in iis viginti quatuor horis, id eſt, duabus dimidiatis noctibus & luce media actum eſt: perinde eſt, quaſi qualibet hora lucis actum eſſet. Spieg.Prat.

VIGINTIVIRATVS cauſis diiudicandis fuit: quod munus magnę indolis iuuenibus conferri ſolebat. Illinc enim gradum ad reliquos honores auſpicabantur viri exculti ingenio & doctrina. Et centum viri, ampliſſimum iudicium, qui populo iura aliquandiu dixere: à quibus nulla erat prouocatio: quorum iudicia centum viralia dicebantur. Ale.Neap.Gen dier.li 3.c.16.

VIGINTIVIRI erant Triumviri capitales, Triumuiri monetales, & Quatuorviri curatores viarum vrbis, & Decemuiri, qui haſtam centumviralem cogebant: Dio lib.53.Prat.

VIGOR. Impp.in leg.prohibitum eſt, de iure fiſci.C.lib.10.ad fi. Cum literis noſtris cognouerit, non ex arbitrio ſuo, Cæſarianos ad capiendas eaſdem veniſſe facultates, ſed iuſtitiæ vigorem id fieri ſtatuiſſe. Interpres vigorem, id eſt, Principem exponit, quod ſit vigor iuſtitiæ, & animata Lex. Sed apparet, effrenatæ officialium cupiditati oppoſitam ab Imp. perpetuam, & conſtantem iuſtitiæ voluntatem, vnicuique ſua tribuentem. Siquidem quod firmum & integrum eſt, recte vigere nuncupatur Spieg.Prat.

VIGOR cenſuræ noſtræ abſumat, in l.iuſtiſſimos.C.de offic.rect. (prouinc.

VIGORIS veſtigium in l.4. C.qui teſtam. fac.poſſ.appellare videtur Diocletian.habitum, Gothof.in not.ad l.3.C.quand.tutor.vel curatores.

VILE dicitur, quod paruo precio emitur. Noſtri rem vilem dicunt, quæ non excedit valorem 5. aureorum, l.ſi oleum, ff.de dolo.l.diuus.ff.de bon. damn. Veruntamen vilis alicui res dicitur, quam pro nihilo habet,& nihili facit.Spieg.

VILES perſonas Alc.recitat,in comm.ad l.mercis appellatione, de verb.ſign.

VILITAS, opponitur caritati, l.2.de iur.haſt.fiſc.C.lib.12.

VILIPENDIVM, & hoc in barbarie vocabulum ff natum eſt.

VILLA, à vehendo quaſi vehilla dicitur, quod in eam ruri fructus conuehantur ex agris, ſicut domus proprie in vrbe eſt. *Ein Meyerhoff.*

Caius Villam appellat Caſam l.riparum, §.vlt. ff.de rer.diuiſ. Theophilus [illegible], Theocritus [illegible]. vt refert Balduin.in comment.Inſtit.lib.2.tit.1.

VILLA ſignificat ædificium fundi.l.ſi fundum.ff.de legat.1.

VILLA, fundi acceſſio eſt: proinde diruta ea, vſusfructus non extinguitur.autor Vlp.l.fundi vſufr.ff.quib.mod.vſusfruct.amit. Pompon.in l. ſi ita, ff.de inſtr.vel inſtr.leg. villa, inquit, pars fundi ſine vlla dubitatione habetur.Prat Spieg.

VILLA fundi, non agri, pars inquit Gœdd.ad l.27.nu.8.

VILLA etiam eſt ſeceſſus & ſecretum,& ita l.ego cum in villa.ff. de man.vind. in villa dum dicitur recte manumiſſionem fieri apud prætorem ſine lictore, inter parietes & ſecreto eam fieri poſſe ſignificatur, nec publicam conteſtationem requiri. Cuiac.obſ.lib.6.c.20.prope finem.

VILLA diuiditur in vrbanam, l.plenum,ff.de vſu & habit.ruſt.l. videamus. Locati.& Fructuariam, in quam fructus deuehuntur: vnde & à vehendo villa dicta Columellæ, quaſi vihilla.Sp.

VILLA dicitur quod in eam, & ab ea conuehantur fructus, & euehantur cum veneunt. A quo ruſtici etiam nunc quoque viam veham appellant propter vecturas: & vellam, non villam, quo vehunt, & vnde vehunt. Brech.in leg.vrbana,ff.de verb.& rer.ſign.Adde Connan lib. 4.c.10.n.5.

VILLA fructuaria dicitur, quæ fructib.condendis parabatur.Pra.

VILLA ruſtica, eſt ea pars villæ, quam villicus, colonus, vel vinitor, vel arborator habitandam ſibi obtinet, & familiæ villaticæ, atque inſtrumento omni ruſtico condendo aut continendo.Vlp.in l.ſi cuius,ff.de vſufruct.Ita fundi, ait, vſusfructus legatus eſt: non debet neque arbores frugiferas excidere, neque villam diruere.vide Bud.in leg.videamus.

VILLA vrbana, quæ eodem teſte, & Prætorium dicitur, ea pars eſt, quam dominus ſibi recepit: quę quia elegantius amœniuſque ædificari ſolet,& inſtrui, ideo vrbana vocatur, quaſi vrbani nitoris & elegantiæ plus habens, quam ruſticæ. Spieg.

VILLAM vrbanam.Vitruu.lib.6.c.8.Pſeudourbanam videtur appellare, quod ea inſtar ædificiorum vrbis, domos haberet,& vrbis domos veluti emetiretur,&c. Brech.in leg vrbana prędia.ff.de verb.& rer.ſign.

VILLANI, inquit Budæus, dicuntur, quod villæ (vnde Villici dicti) aſcripti, & colonariæ conditioni addicti, aut ipſi ſint, aut eorum maiores fuerint. quarum rerum veſtigia non obſcura multis in locis extant: quod tamen nomen loquentium inſcitia in contumeliam iam vertit. Villanum enim,& vilem, vernacula ſimplicitas confundit. Vide eum in prior. annotat. & not.in leg.non patimur.C.de cuſ.publ.lib.12.Spieg.

VILLICA, vxor villici. Columella: Nec tamen inſtituendo villicam, domeſticarum rerum villico remittimus curam, ſed tantummodo laborem eius, adiutrice data, leuamus Spieg.

VILLICVS ait Varro lib.1.de re ruſt.agri colendi cauſa conſtitutus, atque appellatus à villa: quod ab ea in eam conuehuntur fructus,& euehuntur, cum veneunt.Horat.

Villice ſyluarum, & mihi me reddentis agelli.

Iuuenal.in 3.Satyr.

Viue bidentis amans, & culti villicus horti.

Colum.lib.12. Villicus ſemper caueat, ne improuidus ab opere vincatur: res eſt agreſtis, inſidioſiſſima cunctanti. De villico etiam meminit Alph.in l.cenſoria.ff.de verb ſign & Vlp.de villica.in l.quęſitum eſt,§.item fabrum.ff.de fund.inſtr.Cott.

VILLICVS eſt is, qui præpoſitus eſt rationib. ruſticis, fructibus percipiendis, vniuerſoque operi ruſtico,l.8 ff.de inſtr.leg.l.filio, ff.de adim.leg.l.ſi cum villico, 16.vbi Gothof.in notis,ff. de inſt.act Sed poetæ hanc ſolent appellationem transferre ad præfectos quoslibet, vt Iuuenalis ad præfectum vrbi ſcribens de Pegaſo Iuriſconſulto:

Pegaſus attonitæ poſitus modo villicus vrbi.

Etad

✦

Et ad Præfectum ærarii Patauina inſcriptio:
Villicus ærarij quondam, nunc cultor agelli.
Cuiac.obſer.lib.11.c.37 in princ. Prat.& omnino Gœdd.ad l. 166.in princ.nu.5.ff.de verb.ſign.

VINACIA, grana vuæ compreſſæ, Iulian.l.14.in fin.ff.de cond. furt. Idem iuris eſt vuis ſubreptis: nam & muſtum & vinacia iure condici poſſunt.Vlp.l.52.§.8.ff.de furt.Idem eſt & in vuis, & in muſto, & in vinaceis.nam & vuarum,& muſti, & vinaceorum nomine furti agere poteſt.Hot.Prat.

VINALIA feriæ 9.Cal. Maii, deguſtandis vinis inſtitutæ, teſte Plin.Et altera vinalia,quæ aguntur ad 13.Cal.Septemb.

VINARIA vaſa,inquit Iulian.proprie vaſa torcularia eſſet placet. Dolia autem & ſerias. tandiu in ea cauſa eſſe,quandiu vinum haberent: quum ſine vino eſſe deſinerent, in eo numero non eſſe: quoniam ad alium vſum transferri poſſent, veluti ſi frumentum in his addatur. Eandem cauſam amphorarum eſſe: vt quum vinum habeant,tum in vaſis vinariis quum inanes ſint, tum extra numerum vinariorum ſint: quia aliud in his addi poſſit,l.206.ff.de verb.ſign.Hot.Prat.

VINARIAM nauem Vlp.in l.21.§.5.ff de furt.eam interpretatur,in quam vinum effunditur,& vnde poſtea hauritur.Briſſ.Prat.

VINARIVS, pro viuoſo & ebrioſo.Vlp.in l.ob quæ,de ædil. edic. Item, aleatores & vinarios non contineri edicto,quoſdam reſpondiſſe, Pomp. ait. Ibidem in l. ædiles reputa ſi imitatione conſeruorum apud emptorem talis factus eſt,aleator forte, vel vinarius vel erroneus ſit.Eſt etiam vinarius vini venditor.Vnde Lamp.ſcribit,Imp.Alexandrum conſtituiſſe corpora vinariorum,& caligariorum,& omnino omnium artium.Spieg.

VINCERE, pro obtinere. Paul.de publica.Locatio vectigalium (ſic enim legendum)quæ calore licitantis vltra modum ſolitæ conductionis inflatur,ita demum admittenda eſt, ſi fideiuſſores idoneos & cautiones,is qui licitatione vicerit,offerre paratus ſit.Spieg.

VINCTVS, pro ſeruo & compedito. In compedibus enim vincti ſerui ad agriculturam deſtinabantur. Porro, vinctum eſſe, hoc eſt,conſtrictum, & in vinculis eſſe,diſtare.Alb.annotauit,per leg.ſi tamen §.ei qui ſeruum ff.de ædil.edict.Spieg.Prat.

VINCTVS, quod ad l.Æliam Sentiam attinet,non videtur fuiſſe ſeruus,licet carcere clauſus fuerit, ſi vincula corpori eius non ſint addita,l.216,vbi Gœdd.in comm.ff.de verb.ſign. Et apud Vlp.in Inſt.tit.1.Briſſ.Prat.

VINCVLA appellat Iuriſconſ.cuſtodiam,compedes,latumias,atque omnem denique corporis coercionem,l ſuccurritur,quibus ex cauſ.maior. Quid ſit, è vinculis cauſam dicere, ſupra dictum eſt in dictione Cauſ.Spieg.

VINCVLA & cuſtodia,tanquam genus & ſpecies differunt:vincula utrunque vinculi genus continent,& priuatum & publicum:at cuſtodia publica tantum vincula ſiue publicam cuſtodiam,Gœdd.ad l.224.n.1.de verb.ſign.

VINCVLORVM genera ſunt,compedes,pedicæ,manicæ,& catenæ.Sunt & Boiæ damnatorum torques,quaſi iugum boum. Item collaria, quibus in publico blaſphemi & lenæ etiamnum alligantur,ut deriſui viatoribus ſint Eſt & Numella, ligneum inſtrumentum,quo quis incuruus & quadrupes caput & pedes exerit.Alc.comment.de verb.ſign.Spieg.

VINCVLORVM autem appellatione vel publica vel priuata vincula ſignificantur,l.224.ff de verb.ſign.Et ideo in edicto prætoris de in integrum reſtitutione maiorum verba hæc: Siue in vinculis eſſet, non ad eum tantum pertinent, qui publica cuſtodia coercêtur,ſed ad eum quoque,qui à latronibus aut prędonibus,vel potentioribus vi oppreſſus vinculis teneatur:Sed & incluſi lautumiis vinctorum numero habentur: quatenus nihil intereſt,parietib. quis,an compedibus teneatur. In vinculis quoque eſſe accipimus eos, qui ita alligati ſunt, ut in publico patere ſine dedecore non poſſunt, l.9. & l.10.ff.ex quib. cau.maior.Cuſtodiæ autem appellatione ſola publica intelligitur. Et ideo in vinculis cuſtodiaue ſeparantur in l.3.§.l.Iul. ff.de teſtibus.Et apud Vlp.in Inſt.tit.1.Briſſ.Prat.

VINCVLVM & obligationis dicimus,l.67.ff.de procurat.& ęquitatis l.95.§.naturalis ff.de ſolutionibus.Vinculum pignoris in l.39.§.curatores,ff.de adm tut.l.15.§.ſed ſi emptor.ff.de re iud. l.6.C.de locat.l.2.C.de cur.fur. Et ita vinculum reſtituendæ rei quæ pignori nexa erat,dicitur in l.9.in fi.ff.de ſupel,leg.Sic & vinculum in l.20. ff. qui teſt.fac.poſſ.pro vinculo pignoris, quo ab hoſtib. redempti redemptoribus obſtringuntur,l.21.ff. de captiu. & poſtl.l.8.& l.11. C.eod.tit.l.43 §.vlt.ff.de leg.lib. 1. Quo vinculo reſolui intelliguntur ſi libertas iis detur.l.70. ff.de acquir.hæred.Briſſ.

VINCVLVM iuris Inſt. de oblig.in princ.C.de teſta.mil.l.quanquam.Cicero dixit memorabiliter pro Cæcin. Qui ius ciuile contemnendum putat, is vincula reuellit non modo iudiciorum,ſed etiam utilitatis,vitæque communis. Et in de fin.paulo ante fin.lib.3.ver. Quemadmodum igitur membris vtimur. Et quo modo,inquit,hominum inter homines iuris eſſe vincula putant,ſi homini nihil iuris eſſet cum beſtiis?Spieg.

VINCVLVM ſtipulationis,l.6.C.ſi cert.pet.l.6.C.de vſur.

VINCVLVM cautionis,leg.40.ff.de vulg & pup.l.13.§.1.de tut.& curat. vt vinculum fideiuſſionis apud Caſſiod. lib.11. variar.epiſt.ad Fruinatem.

VINCVLVM locationis,l.52.§.penult.ff.de fideiuſſorib.

VINCVLVM familiæ,l.87.ff.de adq.hæred.

VINCVLVM neceſſitudinis & adfinitatis, l.9.ff.de ſuſpect. tutorib.l.vlt.C.de codicill.

VINCVLVM religionis,l.1.C.de in lit.iur.id eſt,iuramentum.

VINCVLVM pœnæ,l.134.ff.de verb.oblig.

VINCVLVM inſulæ l.5.ff.de interd.& relig.

VINCVLA cenſualia,l.4.§.ſi quis inquilinum,ff.de cenſib.Briſſ.

VINDEMIA, inter eas refertur dictiones, quæ in numero ſingulari plus,quam in plurali ſignificant.Papin.in l.diuortio.ſolut. matr.utroque numero protulit,collectis vindemiis,vindemię fructus percepta vindemia,& ante vindemiam.Iulian.eleganter collectæ pendentem vindemiam opponit. de act.empt.leg. qui pendentem.Spieg.vindemia facta l.1.§.idem ait.ff.de vent. in poſſ.mitt. vindemia coacta l.13.ff.quib.mod.vſusf. vindemia legata l.6.ff.vſufructuarius quemadmod.caue.Briſſ.

VINDICARE eſt, ſuum repetere. Exempla ſunt apud Cic.quamuis mutilata, teſte Philippo in orat. pro L.Muræna, quo loco idem ſcribit: vindicare eſt aſſerere fiduciariam poſſeſſionem rei de qua litigatur,quoad lis finiatur. vindicare eſt etiam animaduertere in malos. Item vindicatur maieſtas publica, cum à ſontibus ſupplicium ſumitur.Spieg.

VINDICARE, ait Vult.ad §.1.nu.27. Inſtit.de action eſt vel dominium rei, vel ius quod quis habet in re, ſibi aſſerere, & ita non tantum proprietatem rei, ſed aliud etiam ius, quod quis in re habere poteſt.

VINDICARE, pro petere per hypothecariam actionem, in leg. Paul.reſpondit.in prin.de pign.

VINDICARE hæreditatem, pro petere hæreditatem, l.ſi ſuperatus,in prin.ff.de pign.

VINDICARE in hypothecis, eſt per hypothecariam actionem petere,l.fideiuſſor.§.Lucius Titius ff.de reb.dub.

VINDICARE in ſeruitutem, l.3.ff.de liber.cau. Nec vero res corporales tantum, ſed & iura vindicari dicuntur,veluti hæreditas, vſusfructus, ſeruitus, l.1.§.1.ff.de pet.hæred.l.un.§.pen.ff. de remiſſ.Briſſ.Prat.

VINDICARE etiam iniuriam ſibi factam exequi & crimen perſequi ſignificat leg.2.§.ſed & ſi agant.ff.de iud.l.18.§.1.ff.de iure fiſc.Briſſ.Prat.

VINDICATIO eſt,per quam vis & iniuria,& omnino omne quod obfuturum eſt, defendendo aut vlciſcendo propulſatur,autor Cic.de Inuent 2.Spieg.Adde Balduin.comment.Inſt.Iuſtinia. lib.4.tit.3.de lege Aquil.& Connan.lib.1.c.6.num.8.

VINDICATIO videtur ex antiquis vindiciis originem duxiſſe. nam Cicero in Milon. cum actiones calumnioſas ſignificaret, ita ſcribit: Eum denique, qui non calumniis litium,non iniuſtis vindiciis ac ſacramentis alienos fundos, ſed caſtris,exercitu, ſignis inferendis petebat. Sed tamen longe aliud vindiciæ olim fuerunt, aliud hodie vindicatio eſt,quod ex Aſconii verbis in Verrin.3.intelligetur.Hot.Prat.

VINDICATIO triplex eſt,proprietatis, ſeruitutis. & pignoris:l.3. §.eſt autem,§.Pompon.ff.ad exhiben. Proprietatis vindicatio etiam ſi ea utiliter experiamur.reſpectu cęterarum directa eſt, ideoque eam Harmenopulus conferens cum hypothecaria, quæ vxori in cæteris mariti bonis competit, non male directam appellauit. Hæc enim proprie vindicatio eſt, cæteræ quaſi vindicationes. Cuiac.obſeru.& emend. lib.5.c.29.circa med. & Gœdd.ad l.131.nu.22.& ſeqq.ff.de verb.ſign.

VINDICATIO omnis in rem actio appellatur, l.25.ff.de oblig & act.§.appellamus. Inſt.de actionib. Itaque non eæ tantum actiones, quibus rem noſtram eſſe, ſed & quibus pignori obligatam nobis eſſe intendimus, vindicationes appellantur. Unde hypothecaria actio vindicatio pignoris appellatur in l.16.§. in vindicatione,ff.de pignorib.A vindicando autem vindicatio dicitur. Eſt autem vindicare vel dominium vel uti ius aliquod ſibi adſerere.Inde vindicare ſuum eſſe pro eo quod alias ſuum eſſe petere dicitur l.27.§.cui legatum,ff.de aur.arg.l.66. ff.de rer.vind. l.6.§.ſed & ſi fundum,ff de confeſſ. §. nam cui. Inſt.de actio l.21.§.1. in fin.ff.de except. rei iud. Et vindicare dominium in l.40.ff.de pigner.act. Et vindicare per in rem actionem ius non eſſe alicui reficiendi, l.3.§.pen.ff.de riuis. Et vindicare pignus creditor dicitur, qui in rem ſibi pignori obligatam à poſſeſſore petit.l.ult.ff.de pign.rct.l.16.§.creditor, ff.de pign.l.7.C.de oblig.& act Briſſ.Prat.

VINDICEM in 12.Tab.appellatum,qui alterius cauſam ſuſcipiebat vindicandam,quem nunc procuratorem dicimus,Boet.in Top.ſcribit. Videtur tamen ita potius appellatus, qui iudicio ſiſti, iudicatumque ſolui ſatis pro alio dabat. Id eſt,qui vindicabat,quo minus is,qui prehenſus eſſet,ab aliquo teneretur,ut cum cuipiam iniecta eſſet manus, ut ad prætorem judicem ve duceretur, qui etiam eum, qui judicatus à creditore ducebatur,liberabat. Hæc autem ſunt legis verba. Aſſiduo vindex aſſiduus eſto:Proletario ciui,quiuis volet,vindex eſto. Huius

meminit Cic.in Top.& Gell.lib.16.c.10.Prat.& Briſſon.adde Gœdd.ad l.quos nos hoſtes,234.§.1 de verb.ſign.Briſſ.

Vindices: Scio in l.1.C.Theo.ſi quacum.prædir.poteſt.ciuitatum defenſores ſiue ἐκδίκους ciuitatum vindices appellari. At vindices illi quorum Iuſtinianus in Nou. περὶ δημοσίων αἰτιῶν, & in Nou. περὶ τοποτηρητῶν meminit,an ſint ciuitatum defenſores addubito.Nam hi potius vindices à Iuſtiniano appellari videntur,qui exigendis tributis,quorum ad curiales antea exactio pertinebat, ab Anaſtaſio Imperatore in ſingulis ciuitatibus conſtituti ſunt, vt auctor eſt Nicephorus lib.16.cap.44.è quibus veriſimile eſt Iuſtiniani tempore adhuc in quibuſdam ciuitatibus nonnullos ſuperfuiſſe. Defenſores autem ciuitatum ſiue locorum antiquiores longe ſunt, & ſimiles Tribunis plebis,atq; ideo defenſores plebis appellantur in l.1.C.de offi. iurid. Alex. Rurſus ab eis diuerſi ſunt τοποτηρηταὶ, vt ex Nou. περὶ τοποτηρητῶν facile intelligi poteſt,qui mittuntur à præfectis prætorio, vel comitibus vel præſidibus iuris dicendi cauſa, & à Paulo Monacho loci ſeruatores appellantur l.6.hiſt.Longo. & in l.77.de furt.in leg.Longob.& loci iudices in l.2.C.de exhib.reis. à Iuliano antece ſſore,vicarii. Meminit Anna in Alexiade 3. Adameteni τοποτηρητὴ Heracleæ & Paphlagoniæ circa pontum.Suidas τοποτηρητὰς εἰδὸς ἀξιώματος. Cæterum vindicibus Anaſtaſianis pares ſunt,qui Canonicarii dicuntur in Nou. περὶ τῶν δημοσίων αἰτιῶν & Nou. περὶ τῶν ὑπὲρ κανονικῶν & in libris Variarum Caſſiodori ſæpiſſime.Hi ab exigendis Canonibus canonicarii: illi, quod ab Anaſtaſio decurionum iniquis exactionibus oppoſiti fuerint, appellati ſunt vindices. Cuiac. obſeru.lib.3.c.14.

Vindiciæ Vet.gloſſ. τὰ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα, corrupte enim vindigeſtæ. Quibus adſtipulatur Feſtus lib.19. vindiciæ, inquit, appellātur res eæ, de quibus controuerſia eſt: aut potius vindiciæ dicuntur inter eos qui contendunt. Seruius tamen in ſingulari extulit, vindiciam eſſe dicens rem,de qua controuerſia erat ab eo quod vindicabatur. Atq; hinc patet vindicias olim aliud nihil fuiſſe, quam poſſeſſionem rei controuerſæ alicui magiſtratus decreto vſque ad finem judicii attributam. Liu.lib.3.de Virginij filia loquens ab App.Claudio decemviro adamata:Marco Claudio clienti negotium dedit,ut virginem in ſeruitutem aſſereret,neque cederet ſecundum libertatem poſtulantibus vindicias. Item paulo poſt;Poſtulant (aduocati puellæ) vt rem integram in patris aduentum differat, lege ab ipſo lata vindicias det ſecundum libertatem.Item:Hoc tantum ſciat, ſibi, ſi huius vindiciis ceſſerit conditionem filiæ quærendam eſſe.Idem Pomp.l.2.de orig jur.de eod.Appio loquens. Et ſecundum eum,qui in ſeruitutem ab eo ſuppoſitus petieiat(vindicias) dixiſſe. Poſtulare autem vindicias ſecundum libertatem,eſt poſtulare ut interim quis libertate potiretur:nam dare vindicias ſecundum libertatem, vel à ſeruitute, eſt decernere, ut interim dum quæſtio agitatur in poſſeſſione ipſa ſui ac libertatis quis eſſet: cuius contrarium eſt date vindicias à libertate, vel ſecundum ſeruitutem, qua phraſi etiam paulo inferius utitur idem Liu. De lite autem vindiciarum ſic Pædian in Verrin.3. Lis vindiciarum eſt, cum litigatur de ea re apud Prætorem,cujus incertum eſt,quis debeat eſſe poſſeſſor. Ideoq; qui eam tenet ſatisdat pro præde litis vindiciarum aduerſario ſuo,quo illi ſatisfaciat is,nihil ſe deterius in poſſeſſione facturum de qua jurgium eſſet. Rurſus ſponſione ipſa prouocatur ab aduerſario, certæ pecuniæ aut æſtimationis quam amittat,niſi ſua ſit hæreditas, de qua contendit. Prædes autem vocat ſatiſdatores locupletes. Hanc recredantiam vocari vult Budæus. vindiciæ item dicebantur,quæ ex fundo in jus afferebantur vindicandi cauſa: Atque harum vindiciarum ſeu rei vindicationis hæc à Cicerone refertur formula in orat. pro Muræn. Fundus qui eſt in agro qui Sabinus vocatur: eum ego ex jure meum eſſe aio: inde ibi ego te ex jure manu conſertum voco.Is autem,unde petebatur,hæc reſpondebat: unde tu me ex jure manu conſertum vocaſti, inde ibi ego te reuoco.vindiciæ item manus correptionem ſignificāt: καρπισμὸς à Clemente vocatur,à Chariſio καρπεία dicitur.Gell.vindiciæ correptione manus in re atque loco præſenti apud Prætorem fiebant.vindiciæ autem verbum à vindico videtur deductum, vel teſte Liuio,vbi ſupra? Appius,inquit, cum virginem non defendi ab Icilio, ſed inquietum hominem locum ſeditionis quærere diceret non præbiturum ſe illi eo die materiam, &c. Et paulo poſt: A Marco Claudio petiturū ut decederet jure ſuo vindicatiq; puellam in poſterum diem pateretur. vindicari enim puellam dixit,pro vindicias puellæ ſecundum libertatem dari, h.e.aſſeri interim in libertatem, & in poſſeſſione libertatis eſſe.vindiciam ferre dicebatur, qui rem decreto ſententiaq; obtinebat: dicere vero vindicias, iudex. Sed ſi vindiciam ille tulerat,qui non debuerat, tribus arbitris datis,duplione damnum luebat. Lex enim erat: Si vindiciam falſam tulit,rei ſiue litis arbitros tres dato, eorum arbitriis fructus duplione damnum decidito.Prat.Aſcon.in contra Verrem Oratio.Vindiciarum,ait,lis eſt cum litigatur de ea re apud prætorem,cuius incertum eſt quis debeat eſſe poſſeſſor. Et ideo qui eam tenet, ſatiſdat pro præde litis vindiciarum aduerſario ſuo, quo illi ſatisfaciat, nihil ſe deterius in poſſeſſione facturum eſſe qua jurgium eſſet.Briſſ.

Vindiciarum nomine nihil aliud intelligi;quam aſſertionem, Cæl.lib.17.c.29.lect.antiq.tradit,quæ ſi à ſeruitute ad libertatem foret: vindiciæ ſecundum libertatem dicebantur. Si vero à libertate in ſeruitutem,Vindiciæ ſecundum ſeruitutem pronuntiabantur. A quibus minime diſſimilia vide apud Alexan. ab Alex.lib.6.c.10.Præcipue autem vide notata a Turneb.lib. 15.aduerſ. c.23. Ubi varias hujus dictionis ſignificationes eſſe oſtendit.Cæterum quia Fr.Hoto.lib.1.obſ.c.32.Hermagoreo artificio locum Liu.li.3. valde obſcurum,inſigniter explicuit, ideo eius explicationem adſcribere non pœnitebit.Puella virginea, quæ iu poteſtate patris abſentis erat, in ſeruitutem petebatur. Cum aſſertores vindicias ſecundum libertatem poſtularent; aduerſarij contradicerent, cauſa ita eſt conſtituta. Intentio: Vindiciæ ſecundum libertatem decernendæ ſunt. Depulſio: Non ſunt.Q. An ſint?R. Quia nemo idoneus auctor exiſtit, cui addicantur Nam ſi ſui juris puella eſſet.& tutores adeſſent,iis decernerentur, darentur etiam patri, ſi adeſſet atque defenderet. At nemo pro ea quæ in patris manu ſit, juſtus eſt auctor præter patrem.|F. At lex indefinite ſcripta eſt,neque inter filiamfamilias aut matremfamilias diſtinguit. D. An lex ita demum vindicias ſecundum libertatem decerni jubeat, ſi quis idoneus auctor exiſtat,cui addicantur. Hoc enim Appij verba, ſatis alioqui obſcura, ſignificare videntur. In his,inquit,quæ aſſerantur in libertatem,quia quiuis lege agere poſſit,id juris eſſe, in ea, quæ in patris manu ſit, neminem eſſe alium,cui dominus poſſeſſione cedat.Quaſi diceret,filiæfamilias non aſſeruntur in libertatem,ſed petuntur filiæ,l.1.ff de rei vindic. Præterea non quiuis poteſt lege agere,pro filiaf.milias, ſed ſolus pater. Is autem abeſt, quare nemo exiſtit,cui vindiciæ ſecundum libertatem attribuantur, quod ne cui abſurdius videatur:Ulpiani locum aſcribam,ex leg.Pompo.40. ff.de procur.ubi ſic ait: Pomponius ſcribit, non omnes actiones per procuratores quem poſſe inſtituere. Deniq; ut liberi, qui in poteſtate abſentis dicuntur,ducantur,interdictum non poſſe deſiderare ait,niſi,vt Iulianus ait,cauſa cognita, id eſt,ſi & nominatim ei mandatum ſit,& pater valetudine,vel alia juſta cauſa impediatur.His adde Turneb.aduerſ.lib.13.c.27.

Vindico concretum eſſe verbum volunt,à vim & dico,ut judico,quod Varro lib.4. de ling Lat.à jus & dico deriuat. nam in vindicationibus manus conſeri & vim quandam adhiberi ſolitam, quam Feſtucariam Gellius, Quotidianam Cicero appellat,ut oſtendit Hotom.in orar.pro Cæc.Prat.

Vindico, Diomedes lib.1.vſurpat hoc verbum non pro defendo,ſed pro animaduerto de pœna:ut apud Saluſtium, vindicatum fuit in noxios.Sic quoque vindicare delictum judex dicitur in l.1.ff de obſeq.parent.Briſſ.

Vindicta, pro ultione apud Paul. de injurijs in l. quod reipublicæ venerandæ,ut habet vulgata lectio: ſiue vindicandæ,vt Bud.legendum exiſtimat. Quia tamen,inquit,non ea mente magiſtratus facit, ut injuriam faciat, ſed ad vindictam majeſtatis publicæ reſpiciat,actione injuriarum non tenetur Sp.

Vindicta, inquit Boetius in Topica Ciceronis, eſt virgula quædam, quam lictor manumittendi ſerui capiti imponens, eundem ſeruum in libertatem vindicabat, dicens quædam verba ſolennia. atque ideo illa virgula Vindicta vocabatur. Plutarchus de ijs qui tardius à Deo puniuntur: ῥωμαῖοι δὲ ἂν εἰς ἐλευθερίαν ἀφαιρῶνται, κάρφος αὐτοῖς λεπτὸν τοῖς σώμασι ἐπιβάλλουσι. Romani,inquit,corporibus quos in libertatem efferunt, tenuem feſtucam imponunt Feſtuca igitur vindicta nominatur à Vindice, ut ſcribit Liu.lib 2. qui ſeruus cum adoleſcentum nobiliū conjurationē patefeciſſet,libertate & ciuitate donatus eſt. Quare vindicta idē eſt ut feſtuca: nec alio ſenſu dixit Perſius,

Vindicta poſtquam meus à prætore receſſi.

quem alio loco,

Non in feſtuca lictor quam geſtat inani Hot.

Vindictam imponere in l pen.§.pater.ff.de caſtr.pecul.l.14.in fin.ff.de manumiſſio, & l.12. §.poteſt. ff.de liber. cauſ.l.5.ff.de manu.vind.l.2.C.ſi aduerſ.libert.Briſſ.Prat.

Vindicta libertatem imponere leg.10 C.qui teſt.fac. Et vindicta manumittere leg.33.ff.de dolo tit.de manumiſſ.vindict. Briſſon.Prat.

Vindicta liberare l.122.§.Flauius.ff.de verbor.oblig.l.15.ff.de manumiſſionibus.l.5.ff.de manum. vind.l.vlti.ff.pro derelict. Briſſ.Prat.

Vindictam facere,eſt cedentem fugientemue inſequi, ait Salomon.Paulus in l.quod reipubl.ff.de injur.pro animaduerſione & delicto ſumit.Spieg.

Vindius l.7.§.18.ff.de pact.

Vinea, locus eſt vitibus conſitus. Caius de in jus vocan. Sed etiam à vinea ait, & balneo & theatro nemo dubitat in jus vocare licere.Vide Bart.in leg.certo generi.ff.de ſeruit.ruſt præd. & ſimul Gloſſ.quam Albericus commendat Spieg.

Vinetum in §.manifeſtus.Inſt.de oblig.quæ ex delict.

Vini appellatione quæ veniant, docent Iuriſconſ. l.1.& 3.§.1.& l.ſi quis vinum ff. de Trit.vino & oleo leg. A vi deductum volunt nonnulli, quod vim inferat menti. Notum ex Plinio in prouerbium ceſſiſſe, Sapientiam vino obumbrari. Vnde noſtri. *Wein hynein, vvitz herauſs.* In prouerbiis item Eccleſiaſticis duo referuntur, quæ ſapientem etiam dementent, vinum & mulieres. Vide Alber.in l.1.C.ſi quis Imp.maledix.Spieg.

Vini vitia celebrata duo in primis ſunt, acor & mucor, de quib. in l.ſi quis vina. ff.de peric.& com.rei vend.Bud.in l.in venditionibus,ff.de contrah.empt Forcat.in penu jur.ciu.c.9.

Vini genera quædam enumerantur, in l.9.ff.de trit. vino legat. Seriarum autem, cadorum, cupparum, culleorum, in quib. vinum diffundi ſolebat, fit mentio in l.15 §.proprietatis, ff.de vſuf.l.93.§.pen.ff.de leg.lib.3.l.3.§.1.l.16.l.14.ff.de trit.vino.Briſ.

Vinitor, ruſticus vinearum cultor appellatur, & de eo loquitur Vlp.in l.inſtrumenta fundi,ff.de fund.inſtr. (nam ita ſcribendum eſt, ex antiquis exemplaribus:non monitor, vt in impreſſis codicibus legitur) & ideo Col.lib.1.refert, quod ſeparandi ſunt aratores à vinitorib.& in 4.Is, inquit, vinitor, licet ſit emptus ſex vel potius octo m libus ſeſtertiis. Vergil.Georg.2.

Iam canit extremos effœtus vinitor antes.

Sedulius poeta Chriſtianus:

Sordidus impreſſas calcabit vinitor vuas. Cotta.

Vino legato, ea demum vaſa ſequuntur, quæ ita diffuſa ſunt, vt non ad perpetuum vſum vaſa reſeruarentur: veluti amphoræ, & cadi verba ſunt Iureconſult.in l.vino,ff.de tritic.vino,oleoque leg.in quo loco amphora pro vaſe vinario paruo habetur, vtpote continens heminas nonaginta ſex. Hemina autem menſura eſt unciarum 12. ita quod amphora ad medietatem unius metretæ Mediol.non aſcendit: Cadus autem ex congiis decem conſtat: Congius heminas duodecim continet, & ſic inter amphoram & cadum non m: ltum intereſt. Simile reſponſum habetur per Vlp.in l.3.eod.tit.tamen cum ex facto incidiſſet in promiſſione facta de duabus ampullis vini, cottannis præſtandis epiſcopo Torrelano, conſuluit Fulg.conſ.231. in quodam inſtrumento, Ampullas non deberi, arg.l.veterib. ff.de pact. Largior enim fit interpretatio in vltimis voluntatibus, quam in contractibus. Prohibet ſacra ſcriptura vinum regibus dari: quia nullum ibi arcanum inueniatur, ubi regnet ebrietas. unde in prouerbium abiit, In vino veritas, de quo Eraſmus in prouerbiis. Cotta.

Vino legato id omne, quod ex vinea natum, vinum permanſit, & acetum quoque, quod vini numero paterfam.habuerit, continetur. Mulſum vero, & defrutum, & zythum, & ceruiſia, niſi de his quoque teſtator ſenſerit, non continentur, l.1.& l.9.ff. de tritico, vino, l.2.in fin.ff.de optio.leg. Vini autem genera quædam enumerantur in d.l.9. & vinum Falernum, Campanum, Aſiaticum, diffuſum. Vini veteris ſeu vetuſti fit mentio in l.cum quid, ff.ſi cert.pet.

Vinum cum vaſis legatum. Proculus l.pen.de trit.& vin.leg. Illud verum eſſe puto, cui vinum cum vaſis legatum erit, ei amphoras, cados, in quibus vina diffuſa ſeruamus, legatos eſſe. Oldend.Prat.

Vinum Aminæum eſt præſtantiſſimum, de quo l.fi.§.fi.ff.de trit. vino & oleo, quod & Falernum appellatur, l.legatum,§.fi.ff.de annu. legat. à loco ut recte ſuſpicatur Accurſ. à Falerno enim Campaniæ agro ſeu monte dictum eſt. Martialis. Nec in Falerno monte major autumnus Forcat.in ſua penu jur.ciu.c.7.

Vinum doliare omnes fere apud Vlpianum in l. 1. ff.de peric. & commod. rei vend. exponunt, quod in dolio conditum eſt, ad vini pendentis diſcrimen: præſertim cum vinum pendens, ipſas vuas ſignificet, & vindemiam nondum collectam. Nam vinum pro vuis dici, locus ille Plauti clariſſime indicat: Tum vinum priuſquam coactum pendet putidum. Sed Turneb.aduerſariorum lib.1.c.1. vinum doliare potius, putat dici ad diſcrimen viui diffuſi, cuius rei teſtem citat Proculum Iuriſconſultum: Is quidem, ego (inquit) etſi dolia in vaſis vinariis non ſunt, non tamen non concederem Trebatio, quod in doliis eſſet, id eſt, quod in vaſis eſſet legatum: Illud verũ eſſe puto, cui vinum legatum cum vaſis erit, ei amphoras & cados in quibus vina diffuſa ſeruamus, legatos eſſe. Vinum autem doliare vinum eſt nouum, quod quia vetuſtatem non habet, quæ diffuſo quæritur, & vino maturitatem & ſuauitatem affert, ideo minoris erat precii. Vinum de dolio, appellat Cicero, ut in Bruto. Num igitur qui hoc ſentiat, ſi is potare velit, de dolio ſibi hauriendum putet? Appellat & vinum de cupa, vt in Piſonem, Panis & vinum à propala & de cupa. Itidem & Plutarchus vinum de dolio nouum eſſe oſtendit, cuius verba ſunt, τὸν δ᾽ αὐθομιλὸν ἀπωσάμενοι τὸν ποτὲ καὶ ἱμερόεντα ἀγελαστότερον πινόμενον ἐκ πίθου κωνώπων χορῷ περιαδόμενον: id eſt, iſto veteri & miti vino rejecto durum & immite de dolio bibimus, culicum turba perſtrepens. vide Cato c.148. Conn.lib.7.c.10.n.2.

Vinum diffuſum eſt, quod in amphoras & cados apothecarum ad aſſeruandum fuſum eſt. Plinius apothecas fuiſſe & diffundi ſolita vina, anno MCXXXIII. vrbis apparet indubitato Opimiani vini argumento. De diffuſo vino ita ſcribit Horat.

Vina bibes iterum Tauro diffuſa:

Et Iuuenalis:

Ipſe capillato diffuſum conſule potat.

Defundere autem vinum eſt de dolio in craterem aut de cratere in pateram fundere. In Horatio igitur recte conjicit vir doctiſſimus Lambinus ſcribendum.

Et niſi mutatum parcit defundere vinum.

Id enim eſt in pateram vel trullam fundere & bibere. Et lib.2. de finibus: Quibus vinum defuſum ſit è pleno Oenophoro, id eſt, deorſum in pateram aut poculum fuſum. Et apud Maron.

Hæc ait, & liquidum Ambroſiæ defudit honorem.

Schard.ex Turneb.aduerſarior.lib.1.c.1.

Vinea & vites differunt, quod vinea eſt ager ipſe, vites vero quæ fructus ferunt: deniq; inter vineam & vite hoc intereſt, quod inter arua & ſegetes. Iauol.l.certo, ff.de ſeruit.ruſt. Certo generi agrorum acquiri ſeruitus poteſt, veluti vineis: quod ea ad ſolum magis, quam ad ſuperficiem pertinet: ideo ſublatis vineis, ſeruitus manebit. Quibus verbis oſtendit vineam ſolum ipſum eſſe: vitem vero ſuperficiem. Sic l.4.ff.de cenſib.vinea quod vites habeat, oliuæ quod arbores. Prat.

Vinum diffuſum. Vide Dolium.

Vinum paternum l.ſi quis vinum, §.vino autem, ff.de trit.vin.& ol.leg.

Vini falerni, quod domi naſceretur, quotannis in annos ſingulos binos culleos hæres meus Attio dato. Etiam pro eo anno, quo nihil vini natum eſſet, deberi duos culleos, ſi modo ex vindemia cæterorum annorum dati poſſunt. Iabolenus reſpondit l. legatum ita eſt.de ann.legat.Spieg.

Vinum ſi quis legauerit, omne continetur, quod ex vinea natum, vinum permanſit: ſed ſi mulſum factum ſit, vini appellatione non continebitur proprie: niſi forte paterfamil. etiam de hoc ſenſit. Certe Zythum, quod in quibuſdam prouinciis ex tritico vel hordeo, vel ex pane conficitur, non continebitur. Simili modo, nec camum, nec ceruiſia continebitur: nec hydromeli quidem conditum, nec hoc puto, niſi alia mẽs teſtantis fuit. Oenomeli plane, id eſt, dulciſſimum vinum & paſſum, niſi contraria ſit mens, continebitur: Defrutum non continebitur, quod potius cõdituræ loco fuit. Acinaticium plane vino continetur. Cidoneum, & ſi qua alia ſunt, quæ non ex vinea fuerint, vini appellatione non continebuntur. Item acetum vini appellatione non continebitur: Hæc omnia ita demum vini nomine non continebuntur, ſi modo vini numero à teſtatore non ſint habita. Alioquin Sabinus ſcribit, omnia vini appellatione contineri, quæ vini numero paterfam.habuit: Igitur & acetum, quod vini numero paterfamil. habuit, Zythum & camum, & cætera quæque pro hominum affectione atque uſu vini numero habebuntur: Hæc Vlp.de tritico, vino, oleoque leg. Maffæus. Adde Forcat.in penu ſuo iur.ciu.c.8.in princ.

Vinum fæcatum dicitur vinum ex fæce factum. Nam cum è doliis non multo poſt vindemiam in alia vaſa transfertur vinum, reſidet in doliorum fundo fæx qua in fiſcinas fæcarias conjecta, torquendo vinum fæcatum exprimitur.

Vinum nardinum eſt, quod vel nardo, vel vnguento nardino conditum eſt. veteres enim, vt Theophraſtus auctor eſt, vnguentum miſcebant vino, idque nonnulli in compotatione ipſa ſubito faciebant, alii autem iam ante medicatum & curatum habebant. Turneb.lib.2.c.29.

Vinum Surrentinum. Lege, Vinalia.

Vinum ſpurcare. Quære Spurcare vinum.

Vinum vetus, dicitur anno lapſo. Si enim muſtum, ait Alciat. à Calendis Nouembribus, quo tempore defæcatum eſſe incipit, nouum vinum dicitur l.jubemus.C.de erog.mil.lib.12. Apparet non prius vetus appellati, quam aliud nouum collectum ſit.l. Vetus.de trit.vin.& ol.leg. Vult tamen hac in re ad conſuetudinem regionis eſſe attendendum. Adi & Bartol.in l.cum quid.ff.ſi cert.pet.& in d.l.iubemus. Old.Prat.& Corraſ.3.Miſcell.12.n.3.& ſeqq.

Vinum vetuſtum. Eius meminit Scæuola de leg 3. Columella lib.3.de re ruſtica, paulo ante finem: Neque enim, ait, poſt annos quindecim, vel paulo plures deprehendi poteſt ignobilitas in guſtu, quoniam fere omne vinum id tempus eam qualitatem ſortitur, vt vetuſtas acquirat bonitatem. Old.

Viocvri magiſtratus è 26. numero, quorum erant quatuor in vrbe, & duo extra vrbem, de quibus Dio lib.54. Hi curatores erant viarum. Prat.

Violare, proprie de virgine dicitur: transfertur tamen ad alia. ut violare jus legationis, violare ſacra, muros, & loca religioſa, parentes, fœdus, legem. Unde violatæ legis reus habeatur l.1.C.de pet.bon.ſublat.lib.10 Spieg.Prat.

Violati pudoris macula adſpergi, apud Impp. in l.diuo Marco.C.de pœn.Spieg.

Violavit, qui oppreſſit, c.ſi quis ſponſam 27.q.2.

Violatvm, id eſt, violandum, c.veniens.extr.qui cler.vel vouent.Prat.

Violatvs pudor. l.11.C.de quæſtionib.

Violator pacis, id eſt, raptor, puniendus, per text.§.ſi vero pacis.de pace tenen.in vſibus feud.l.fin.ff.de re milit.

VIOLENTER, à violens aduerbium, vt vult Acron. Noſtris eſt frequens pro eo quod vi actum, factum, geſtumue eſſe intelligi volunt. Terent. in Phorm. Violenter tolerare, pro ægre & inuito vſurpauit. Spieg.

VIOLENTER abripere l. 2. C. vi bonor.

VIOLENTES, pro violenti, in aut. vt om. obed. iud. prou. §. arrip. ut violens pro violento, apud Horat. teſte Budæo. Spieg.

VIOLENTIA in malam partem ſumitur, cap. conqueſtus de for. compet. Violentia quot modis inferatur, tradit Bart. l. 1. C. de nauic. Quotuplex ſit, notatur in l. in iis. ff quod met. cauſ. & in l. ſi quis in tantam. C. vnde vi. Quando dicitur fieri violentia, & quæ actio propter eam detur, not. in l. 1. ff. de vi publ. Prat.

VIOLENTIA. Sub vno violentiæ nomine multa facinora continentur, teſte Imp. Conſtantino. l. quoniam. C. de mulier. quæ ſe propr. ſer. iunx. Spieg.

VIOLENTVS poſſeſſor, qui expulſo veteri poſſeſſore adquiſitam per vim rerum poſſeſſionem obtinet: aut qui in hoc ipſum aptus & præparatus venit, vt contra bonos mores auxilio, cui reſiſti non poſſit, fretus, ingrediens in poſſeſſionem vim faciat, definitore Old. Spieg. Prat.

VIR à Latinis dicitur, quod maior in eo vis eſt, quam in fœmina, vt teſtis eſt Lactantius in lib. de Opificio Dei. & hinc virtus nomen accepit. Nam plus roboris maribus attributum eſt, ait ipſe Lactantius c. 12. quo facilius ad patientiam iugi maritalis fœminæ cogerentur. Sic à Græcis dicitur ἀνὴρ, quod vir à Latinis παρὰ τὸ ἀνύειν, & per Syncopem ἀνὴρ. Brech. in leg. hominis. ff. de veru. & rer. ſign.

VIR, pro marito, in l. 1. §. eſt quæſtio. ff. pro dote. Aliquando reſpectum ætatis dicit, vt apud Plin. cum ait: Quod non modo in puero, ſiue adoleſcente, ſed etiam in viro admiratione dignum videretur. Aliquando reſpectum ſexus habet, vt apud eundem: Viros auidiores Veneris hyeme, fœminas æſtate. Heſiod. prodidit. vide Bart. in leg. cum quis decedens. §. codicillis. in fin. & in leg. ſeruis. de leg 3. Spieg.

VIR bonus, qui juri naturali obtemperat, & voluntatem ſuam illi conformem facit, eamque ſequitur. Item Vir bonus dicitur, qui facit alteri, quod ſibi vult fieri, l. 1. circa medium. ff. de ſolut. Indicauit & Alb. in jure Ciuili judex eſt: & nomen Viri, eſt ſæpe dignitatis: refertur enim ad virtutem, vimque animi & corporis, l. 1. C. de digni. lib. 12. Spie. Pra. Vide omnino Corraſ. 4. Miſcel. c. 22. nu. 1 & ſeqq. per tot.

VIR appellatio domeſtica & familiaris. Cum vero prodit foras & aliquo ſe communi hominũ commercio implicat, ciuis potius quam viri munere defungitur, vt annotauit lib. 6. c. 8. n. 1.

VIRES, pro poteſtate, ſiue facultate patrimonii. Ulp. in fin. l. 1. de legat. 2. velut certam quantitatem, exprimit pro viribus ſcilicet patrimonii. Spieg. Prat.

VIRI boni arbitrium, quod omnibus fere ſtipulationibus olim comprehendebatur, idoneæ & integræ exiſtimationis diligentiſq; circumſpecti, & conſiderati patrisf. arbitrium ſignificabat. l. 20. §. vlt. ff. de oper. libert l. 21. §. ſiue autem. ff. de noui oper. l. 9. in pr. & §. ſed ſi lapidicinas. l. 13. in fin. l. 15. §. & ſi veſtimentorum. l. 65. ff. de vſufruct. l. 18. §. & cuius. ff. de dam. infect. l. 47. §. ſi Sticho ff. de fideic. libert. l. 13. ff. de annu. leg. l. 1. ff. de legat. lib. 2. l. 17. l. 18. ff. judic. ſol. l. 50. ff. ſolut. matr. & aliis infinitis locis. Qua de re etiam ſupra in verbo Arbitrium, & in verbo Bonus nonnihil dixi. Briſſ. Prat.

VIRIBVS præturæ compelli, hoc eſt, poteſtate: & ut tunc vulgo dicimus, ex officio judicis l. 2. in pr. de jud. Spieg Prat.

VIRILE, quod eſt viri ut, virile officium, munus, l. 1. quan. mul. tut. offi. fun. pot. l. pen. ff. de eden. l. fœminæ. ff. de reg. jur. Spieg.

VIRILES portiones æquales Paul. interpretatur in lib. 3. ſent. tit. 2. quæ ſcilicet pro numero perſonarum & in capita conſtituuntur, ut tot fiant, quot ſunt & perſonæ. l. 1. §. & ſi quidem omnes 11. ff. de tut. & rat. diſtr. l. 7. ff. de fidejuſſorib. tut. l. 43. ff. de re jud. l. 54. §. ult. de leg. 1. l. 67. §. ſi duos. ff. de legat. Briſſ. Prat.

VIRILIS portio in legatis conſeruandis poſt petitam contra tabulas bonorum poſſeſſionem quomodo accipienda ſit, vide l. 8. ff. de legat. præſtand. Briſſ.

VIRILIS appellatione in l. Papia, etiam interdum tota hæreditas continetur l. 145. ff. de verb. ſign. Briſſ.

VIRILIA, pluraliter tantum, verenda, pudenda. Plinio, & Canoniſtis, tit. de corpore vitiatis. c. 3. & ſeq.

VIRILIS ſignificatio quidem varia eſt, & ad officia vel munera, l. fœmina. de edend. l. 2. de reg. jur. l. 2. C. quando mulier tut. offic. relata, id deſignat quod viris proprie committitur. Vide Gœdd. ad l. 145. n. 1. & 2. de verb. ſign.

VIRILIS. Una atque altera ſignificatione hæc dictio, virilis, accipitur, cum à linguæ Latinæ auctoribus, tum etiam à noſtris Iureconſultis. Nam quod dicimus aliquando pro virili parte quicquam facere, id pro viribus, pro poteſtate, & quatenus in facultate noſtra eſt poſitum, intelligimus. Cic. act. 5. in Verr. Quæris (inquit) cur ei ſim inimicus, cui Po. Romanus infeſtus ſit? qui præſertim plus etiam, quam pars virilis poſtulat, pro voluntate Po. Romani, oneris ac muneris ſuſcipere debeam. Virilis etiam dicitur, quod ad virum pertinet, & virum decet ſumma virtute præditum (eſt enim à viro virtus dicta, ut teſtis eſt Cic. lib. 2. Tuſc. quæſt.) vt virilis animus, id eſt, fortis, & μεγαλόθυμος. Dicebatur etiam virilis toga virorum veſtimentum à Romanis. Solebant enim prætextam pueri ad virilem vſque ætatem deferre. Depoſita vero & dimiſſa prætexta poſt pubertatem, decimo videlicet & ſeptimo ætatis anno, togam ſumebant: quæ ideo virilis dicta eſt. Præterea, virile pro virili vſurpauit Calliſtratus in l. fœminæ. ff. de edendo. Quo loco dixit, fœminas remotas videri ab officio argentariæ, cum ea opera virilis ſit, id eſt, virile negotium & ciuile, ut viſum eſt Franciſc. Conn. lib. 6. comment. juris ciuilis. Alioqui virilis appellatio ad ſingulas & æquales partes refertur pro numero perſonarum l. vnicus. § ſin autem legatarii. Cod. de caduc tollen. Ut cum dicimus, hæredes pro virili teneri. Idem de pluribus una eademque obligatione comprehenſis, cum pro virili, τὸ τ' ἐστὶ κατὰ μέρος ἐν μέρει [illegible] non in ſolidum tenetur. Sed Ulpianus loco virilis nomen, totum ac reliquum quandoque ſignificare ſcripſit. Ut cum duo in partes æquales inſtituti ſunt, altero eorum mortuo, vel qui ejurauit hæreditatem, totum accreſcit alteri. Sic virilis appellatio ad totum reducitur. Brech. in l. virilis. ff. de verb. & rer. ſign.

VIRILIS toga appellabatur toga pura. Sic enim ſcribit ad Attic. Cic. lib. 9. Volo Ciceroni meo togam puram dare. Dicebaturque toga pura, quod ei nulla purpura eſſet prætexta. Ræuar. in comm. l. 2. §. item impubes. ad tit. pand. de diuerſ. reg. jur.

VIRILIS vigor completur poſt tempus annorum vigintiquinque, l. 1. ff. de minor. Spieg. Prat.

VIRILITAS pro teſticulis l. 5. in fin. ff. ad l. Corn de ſicar. Martial. lib. 9. Epigr.

Non puer auari ſectus arte mangonis
Virilitatis damna mœret erepta.

Plin. libr. 35. c. 12. Galli Samia teſta virilitatem ſibi amputant. Quint. Dec. 340. Mango iratus, ait, illi fortaſſe precium exciſa virilitate producet. Et in Inſtit. ora lib. 5. c. 13. Non alio medius fidius modo docentium, quam quo mancipiorum negotiatores formæ puerorum exciſa virilitate lenoci antur. Apul. lib. 8. de aſino aur. Fuga det ſtabilem illum exectorem virilitatis meæ relinquentem. Briſſ. Prat.

VIRILIS appellatione interdum etiam tota hæreditas continetur, ait Vlp. in l. virilis 145. ff. de verb. ſign.

VIRILITER, Cic in Offic. Quod viriliter, animoque magno fit, id dignum viro, & decorum videtur. Id eſt, fortiter. Viri namque animus fortis eſſe debet.

VIRIOLÆ inter ornamenta mulierum enumerantur ab Ulp. in leg. argumento. §. muliebri. ff. de aur. & arg. leg. & à Scæuola in l. ult. §. ult. eod. tit. & puto diminutiuum eſſe à viriis, minoreſque anulos ſignificare, quos vulgus corrupto vocabulo vergetas nuncupat. & de his meminit Plin. Nat. hiſt. lib. 33. c. 3. ubi etiam de armillis mentio eſt de quibus etiam Iureconſ. in loco ſupra allegato, & diuus Hieron. Adde Tiraquel. in l. 3. connub. gl. 1. part 3. n. 27. in Eſaia: Illa, inquiens, auferet Dominus, ornamentum calciamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas. Dicuntur etiam ornamenta ea, quæ militares viri ab imperatoribus donati, in ſiniſtris brachiis gerere conſueuerunt: quæ Priſc. brachialia vocitauit. & de armillis militarib. Liuius, Cæſar, & cæteri. proinde eleganter Iureconſult. viriolas & armillas ſimul enumerant. Cotta.

VIRIPOTENS virgo dicitur matura & nubilis virgo, & quæ iam virum pati poteſt. l. 13. ff. de verb. ſign. l. 101. ff. de cond. & demonſtr. Briſſ. Prat.

VIRIPOTENTES vocantur fœminæ, vt maſculi puberes. Inſtit. de nupt. in princ. & apud Ulpian. tit. 5. Reg. & de curationibus, vt maſculi impuberes, fœminæ vero nondum viripotentes. l. 1. §. impuberes. ff. de SC. Silan. Fœminas tamen tam impuberes quam puberes dixit idem Ulp. tit. 2. Regul. Briſſ.

VIRIS legatis & pueros deberi cenſuit ICtus in l. ſeruis legatis §. mulieribus. ff. de leg. 3 Prat.

VIRGATORES, lorarii, carnifices, qui virgis cædunt. Apud Romanos morti addictus virgis cædebatur: deinde necabatur. Interim cum facinus non erat graue, ſatis habebant, virgis cædere. Tum etiam qui creditoribus addicebantur, multa turpia & miſeranda patiebantur, nexi apud creditores, multaſq; ſeruili more in tergo plagas. Huic modo ſubuenere Leges Porcia & Sempronia: quæ liberum corpus Romani ciuis, virgis, aut aliis verberibus cædi vetant. Spieg.

VIRGILII teſtimonium, appellat Martianus in l. in tantum, ad fin. de diuiſ. rer. Viues credit eum Iulio Cæſari nec cognitum nec viſum, neque item Ciceroni: & recte, mea quidem ſententia. Sunt ex recentioribus, qui Vergilium non Virgilium ſcribi debere autument. De hoc vide Caſtigationes Pierii in Virgilium. Spieg.

VIRGO, à virtute videtur originem vocabuli trahere: vt ex ipſo nomine ſemper ſe admoneri cognoſcat. vt Fulgentius refert Epiſt. 3. ad Probam. Ulp. Quod ſi ego me virginem emere putarem, cum eſſet mulier, emptio non valebit. Cæterum per virginem intelligimus puerum, ſiue maſculus, ſiue fœmella is fuerit,

is fuerit, qui adhuc incorruptus eſt, & Veneris vſum non expertus. Dicitur autem & de aliis rebus illibatis, intactis & in corruptis. Vnde Martialis chartam nondum contrectatam inuulgatamq; vocat virginē. Et Plin. terram dixit ſynceram & intactam, neq; à metallis reſoſſam, aut attaminatam. Spie.

Virgo nonnunquam etiam pro muliere accipitur, vt videre eſt apud Terēt. in Adelphis, qui virginem pro muliere ἀντὶ γυναικός dixit Donato teſte. Virgo (inquit) eſt cum matre. Et idem paulo poſt act. 4. Scen. 7. Virginem vocauit, quæ etiam cum viro fuit. Illinc (ait) huc transfertur virgo, hic virginem (vt autor eſt Donatus) pro muliere corrupta poſuit: vt apud Virgil. Ah virgo infelix! Sic Athenis Erechthæi Regis filias Cic. lib. 5. de finib. bonorum & malorum per quandam ἀντὶ χρῆσιν παρθένους, hoc eſt, virgines appellatas fuiſſe ſcribit, quæ pro patriæ ſalute mortem feruntur contempſiſſe. Hæ, inquam, virgines Hyacinthides cognominabantur, quæ quidem quanquam virgines appellatæ ſint, non abſtinuere tamen virorum concubitu. Brechæus in l. mulieris. in tit. de ver. & rer. ſig.

Virgines Dei, & virgines hominum quæ appellentur, annotauit apud Tertullianum Rhenanus in argumento libri de Virginibus velandis. Spieg.

Virgines Veſtales. vide Old. in c. 5. tit. 1. l. 12. Tabul.

Virgines in leg. licet. C. de nupt. accipe, quæ non ſunt factæ puerperæ, quæ nullos liberos ſuſceperunt. Sic loquitur Marcellinus comes & Paulus Diaconus, de Honorij nuptiis agentes. Virginis appellationem non vna aufert. Quintil. declam. pa. 175. Vnde Cicero apud Macro. Cras mulier fiet. Br.

Virginitas eſt in carne corruptibil. perpetua incorruptionis euitatio. B. Aug. lib. de nupt. & concupiſc. B. Ambr. ſic defin. t. eſt expers contagionis integritas. Prat.

Virginari, hoc eſt, virgines agere, vocabulum apud Tertull. deprauatum reſtituit Rhenanus. Prat.

Viridaria, loca ſignificant virentibus herbis graminibuſque & arbuſtis conſita. l. 26. ff. de inſtr. vel inſtru. Et apud Vlp. in Inſtit. ti. 6. & Suet. in Tiber. c. 60. Et Lamprid. in Heliogabalo. & Veget. li. 4. c. 6. Appellantur & Viridiaria prout in Pād. Flor. ſcriptum eſt in l. 13. §. fructuarius. & §. ſi ædium. ff. de vſufr. & in l. 8. in fi. ff. de inſtr. vel inſtr. Et viridia. in l. 79. in fi. ff. de verb. ſign. l. 15. ff. de ſeruit. l. 12. ff. de ſeruit. vrb. Et apud Vitruu. lib. 6. c. 6. & li. 5. c. 9. & Senec. Epiſt. 15. lib. 1. Et ſic ciſternam viridibus ſubd tam apud eundem accipe li. 13. Epiſt. Et Ambulationes preſſis ac tonſis viridibus vmbrofis apud Plin. lib. 15. Epiſt. ad Apollinarem, Macrob. li. 1. Saturn. ca 4. viridia cum ἀπὸ κοινοῦ accipiūtur, genitiuum in ium faciunt, vt viridia prata, viridium pratorum. Cum vero ipſam loci viriditatem ſignificare volumus, viridiorum dicimus: vt cum dicitur, Formoſa facies viridiorum. Apparet autem ex d. l. 26. etiam in doliis defodi viridiaria conſueuiſſe aggeſta terra. Quin & in feneſtris amœnitatis gratia interdum habebantur, vt ex Martiale, & ex Plin. lib. 19. c. 4. intelligimus. Supra ædificia quoque viridiaria habuiſſe Rom. oſtendit. l. 12. ff. de ſeruit. vrb. præd. Briſſ. Prat.

Viridarii ſerui dicuntur Vlpiano, qui viridariorum curam habent. Sunt autem Iaboleno viridaria, arboribus virentibus loca conſita, quæ viridaria item dicimus Spieg.

Viridi obſeruantia, valere, pro ſemper in ſuo vigore permanere. l. Arriani. C. de hær.

Viriæ, inquit Iſidor. ſunt virorum armillæ: dicuntur tamen etiam de mulieribus. Septimius Florens lib. de pallio: vtique ſicut veſtigia cæſtuum viria occupauit: ita & endromidis ſolocem, &c. Ambroſius 1. de Abraham: Inaures habebat, quæ non grauarent aurē, ſed demulcerent: virias, quæ manum nō materiali auro onerarēt, ſed ſpiritali actu leuarent. Pr. Hinc

Viriola ornamenti genus ex gemmis l. 14. ff. de contr. empt. Diminutiuum autem eſt à verbo viria; quo vtuntur Tertull. in lib. de Pallio, & Plin. lib. 33. c. 3. Briſſ.

Viriolæ, armillæ erant ex gemmis, margaritiſque auro cælatis, quibus vtebantur Celtæ, i. Galli. Dicebantur item Viriæ: atque iis vtebantur Celtiberi, i. Hiſpani. Vlp. de aur. & arg. leg. l. argumento. Armillæ, inquit, viriolæ, annuli, præter ſignatorios. Et infra l. medico. Lineas duas ex margaritis & viriolas ex ſmaragdis. Paul. de opt. leg. l. ſi tibi. Si ex quatuor, inquit, viriolis duæ. Nebriſſ. & ibi Barr. vide Alciat. lib. 4. pareg. c. 18. Plin. lib. 33. c. 3.

Virtvs, vis illa qua res cuius eſt virtus, perfecta redditur. Cicer. de Finibus: Atqui in ſenſibus eſt & ſua cuiq; virtus. Spie.

Virtvtis definitionem Ariſtotelicam Philippus & commendat & explanat, lib. 1. Philoſoph. Moral. Ipſe breuiter, ſed exacte definit, virtutem eſſe habitum, qui inclinat voluntatem ad obediendum rectæ rationi. Spieg.

Virtvtem eſſe iuſtitiam quandam, Plato diſſerit: quia ſit concordia virium hominis inter ſeſe, hoc eſt, obedientis apperitionum ad rationem. Et econtra vitium, ſeu iniuſtitiam definit eſſe harum virium diſcordiam & ſeditionem. Vide Philippum lib. 1. Philoſoph. Moral. Spieg.

Virtvtem omnem in ſe complectitur iuſtitia. Vide Eraſm. in Chiliad. & Melancth. Epit. Philoſoph. Moral. in prin. lib. 2. & in commen. ad Ethic. Ariſtot. vbi agit de vniuerſal. iuſtit. Sp.

Vis verbum eſt anceps: quod etiam accipi bonam in partem poteſt: vt quam Magiſtratus recte infert, ſcilicet iure licito & iure honoris quem ſuſtinet, l. 3. quod met. cauſ. vis eſt tunc quoties quis id quod deberi ſibi putat, non per iudicem repoſcit, l. 13. ff. eod.

Vis, inquit Paulus lib. ſent. 1. tit. 7. eſt maior rei impetus, qui repelli non poteſt. Græci autem ſic vertunt, μείζων πράγματος ἐπίθεσις, ἣν οὐ δυνατόν τις ἀποθεῖναι ἐγγὺς αὐτοῦ ἀποδιωκεῖν, ἢ ἀποστῆναι. In illa itaque Pauli definitione pro maior maioris legendum cenſuerim, quod & probat l. 2. ff. quod met. cauſ. vis inquit, eſt neceſſitas impoſita contraria voluntati, maioriſq; rei impetus, qui repelli non poteſt. Prat.

Vis dicitur, quicquid nullo iure fit, contra liberam alicuius voluntatem. De qua elegantiſſime tractat Cicer. in Orat. pro Cæcinna, Cum de iure (inquiens) & legitimis hominū controuerſiis loquimur, & in his rebus vim nominamus, pertenuis vis intelligi debet. Vnde in hac ſignificatione, Vis & Ius opponuntur. Call ſtr. in l. Extat. §. 1. ff. Quod met. cauſ. Atq; per hæc duo cōtraria, diſtingui humanā vitā lōgo interuallo à belluina, Cic. in Orat. pro P. Seſtio pulchre docet. Old. Pr.

Vis accipitur pro virtute quadam efficaci, hoc eſt, quæ potens eſt producere effectum. Quo ſenſu Cicero dixit de finib. Atque in ſenſibus eſt & ſua cuique virtus. Sic in tit. ff. de legi. Modeſtinus, Legis virtus, inquit, eſt, imperare, vetare, permittere, punire. Et Celſus, Scire leges, ait, non eſt verba earum tenere, ſed vim & poteſtatem. Et in l. Qui decem. §. Stichum ff. de ſolutionib. Hac phraſi promiſcue dicere ſolemus, V conceſſionis aut virtute cōceſſionis. Item, in virtute obedientiæ, pro vi obedientiæ. Eodem modo intelligenda eſt definitio tutelæ, Inſti. de tutel. §. 1. & in l. 1. ff. eo. tit. Old. Pr.

Vis apud noſtrates, ait Alc. ius ipſum ſignificat. Vnde tutela definitur, vis atq; poteſtas in capite libero. Cuius ratio eſt quoniam iure gentium ex viribus iura metiebātur. Vnde accipitur & quandoq; pro effectu temporali. Paulus l. 1. de Statu lib. Fiunt, inquit, ſtatu liberi, vel conditione expreſſa, vel vi ipſa, vt cum creditoris fraudandi cauſa manumittūtur, &c. Aliquando pro vero effectu, vt apud Marcellum, l. qui decem §. Stichum. ff. de ſol. Et qui hominem ſtipulatus eſt, promiſſor eum dando, qui tunc illi ſeruierat, liberatur vi ipſa. Dicitur autem vis à Græco βία, cuius contrarium & κατ᾽ ἀντίθεσιν eſt ius. Vnde ad differentiam eius, quod ipſo iure fit, dicimus aliquid in effectu, vel vi ipſa factum. Solet autem vis varijs modis deduci in iudicium. Alia eſt

Vis ablatiua, cum quis ab inuito aufert: vnde actio vi bon. rapt. prodita eſt, & publici iudicij lex Iulia de vi. Eſt & quę vocat

Vis atrox, & armata. Vlpia. in l. ff. Quod met. cauſ. Vis enim, inquit, fiebat mentio, propter neceſſitatem impoſitam contrariam voluntati. Compulſiua vis eſt, cum quis inuitus compellitur vt alij conſentiat. Aduerſus hanc multa introducuntur remedia. I. Conſtitutio diui Marci, in l. extat. ff. quod metus cauſa. Et totus ille titulus. I I. l. pen. ff. de vi priuat. Quæ d. l. Extat. craſſius exponit. I I I. Si quis in tantam. C. Vnde vi. I V. l. Miles. §. Iudicat. ff. de re iudicat. V. Conſtitutio Maximiliani, Anno 1495. Vuormatiæ. V I. Conſtitutio Caroli V. Anno 1521. Vuormatiæ. V I I. Conſtitutio Friderici, tit. de ſtatut. & conſuetud. contra libert. Eccleſia. V I I I. l. Hi qui ædes alienas ff. ad legem Iuliam de vi public. In C. Theodoſiano, eod. titu. eſt elegans conſtitutio aduerſus illatam vim. Old. Prat.

Vis diuina dicitur, quæ fato accidit ſupra omnem hominum cuſtodiam. Et propterea nuncupatur vis maior in l. ex conducto. l. ſi merces. §. vis maior. ff. locat. l. fluminum. §. Seruius quoque. ff. de dam. infect. Old.

Vis expulſa, quæ, ſi cum telo fiat, etiam vis armata antiquis dicitur: qua fundo deiectum poſſeſſorem interdicto vnde vi, Prætor abſque exceptione, quod alter ab altero vi, clam vel precario poſſideat; reſtituit. Alia eſt

Vis exturbatiua, cum vterq; litigantium poſſidere ſe affirmat, aut alium expugnare nititur. Cui malo vt obuiam eat Prętor, Vti poſſidetis, ita poſſideatis, interdicit, dum tamen nec vi, nec clā, nec precario, alter ab altero poſſideat. l. 1. vti poſſid.

Vis fluminis etiam ſine tempeſtate accipienda eſt, ait Vlp. Item, vim fluminis, inquit, intelligimus & ſi magnitudo eius impedimento ſit, ſiue pons ſolutus ſit, vel nauigium non ſtet. l. 2. §. quod diximus. ff. Si quis caut. Spieg.

Vis eſt inquietatiua, vt cum in meo ædificas: vnde Prætor, quod vi aut clam factum eſt, reſtitui iubet. Alia eſt

Vis imminens, non ipſa tantum percuſſio, ſed armorum terror, ſignaque, ac actus manifeſtæ voluntatis nocendi, accipienda eſt. Baldus exiſtimauit, licere aduerſarium præueniendo cædere, quando videt præparamenta ad offendendum. Accurſij Baldi & Angeli Aretini ſententia eſt: Vbicunque per culoſa eſt cunctatio, præuenire, ſemper iuſtæ defenſionis eſſe. Caius ad leg. Aquil. Si ſeruum tuum latronem mihi inſidiantem occidero, ſecurus ero. Nam aduerſus periculum naturalis ratio permittit ſe defendere. Spieg.

Vɪs maior eſt, inquit Caius, quam Græci θεοῦ βίαν appellant. l. 25. §. 5. ff. locat. id eſt, ea quæ conſilio humano neq; prouideri neq; vitari poteſt, & eſt animaduerſio Dei in homines, cuius euitandæ ipſe facultatem ademit: veluti fulgura, grandines. Cic. II. De inuen. Defenſoris, inquit, conqueſtio calamitatis eius, quæ non culpa, ſed vi maiore quadam acciderit, &c. Plinius lib. 18. c. 28. in fin. Ante omnia autem duo genera eſſe cœleſtis iniuriæ meminiſſe debemus. Vnum quod tempeſtates vocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraq; ſimilia intelligũtur: quæ quum acciderint, vis maior appellatur. Hæc ab horridis ſyderibus exeunt, veluti Arcturo, Orione, Hœdis. Alia ſunt illa quæ ſilente cœlo, ſereniſque noctibus fiunt, nullo ſentiente niſi quum facta ſunt. Publica hæc & magnæ differentiæ á prioribus, aliis rubiginem, aliis vredinem, aliis carbunculum appellantibus, omnibus vero ſterilitatem. Columell. li. 1. c. 7. Nam vbi ſedulo colitur ager, plerumq; compendium, nunquam (niſi cœli maior vis, aut prædonis inceſſit) detrimentum affert. Seneca lib. 4. de benef. c. pen. Appellatur & vis magna, l. 2. in fin. ff. de peric. & com. rei vend. Similiter, Vis diuina dicitur, quę non ab hominibus ſed á mirabili quadam Dei potentia infertur. Vlp. l. 24. §. 3. ff. de dam. inf. Ita eum teneri, ſi ædificii vitio id acciderit, non ſi violentia ventorum, vel qua alia ratione quæ vim habet diuinam. quod enim tam firmum ædificium eſt, vt fluminis, aut maris, aut tempeſtatis, aut ruinæ, incendij, aut terræmotus vim ſuſtinere poſſit? Hot.

Vɪs non dicitur, quæ verbis fit, ſed facto. qui enim aliter quam facto cogitur, aut propria voluntate, vim non patitur. Quod in interdicto, vim fieri veto, maxime dicendum argumento verbi, fieri. l. pen. §. fi. Si vſusfr. pet.

Vɪs publica dicitur quæ armis infertur. §. item lex Iulia. Inſtit. de public. iudic. quia armorum vſus publicus eſt non priuatus l. 1. ff. ad leg. Iuliam de vi publica & priuata. Vt armorum vſus inſcio principe. Nouella Iuſtiniani de armis. Exempla huius vis publicæ hæc referuntur á Iuris autoribus. Qui ſeruos aut liberos homines in armis habuerunt. Qui pubes cum telo in publico fuerit. Qui in incendio cum gladio aut telo rapiendi cauſa fuerit. Qui armatis hominibus poſſeſſorem domo agroue ſuo vel naui ſua deiecerit, ex l. 3. ff. ad leg. Iul. de vi publ. Item qui cum imperium poteſtatemve haberet, ciuem Romanum aduerſus prouocationem necauerit, verberauerit, &c. Nam quia publice id factum eſt, & á magiſtratu populi Rom. ea vis publica non male dicitur, quamuis arma adhibita non ſint. Eadem eſt cauſa eius, qui legatos ſiue oratores aut eorum Comites pulſat l. 7. eod. Hi enim in tutela & fide publica ſunt. Idem dicendum eſt de eo, qui noua vectigalia exercet. l. vlt. ff. eod. cum ſolius principis ſit ea inſtituere, tit. C. noua vectig. inſtit. Similis ratio eſt eius, qui reum vinctum detinet ne Romæ ad Iudicium adſit l. 8. ff. ad l. Iul. de vi publ. Item ſi vis aliqua atrocior & quæ Rempublicam magnopere turbet, admittatur, veluti ſi quis ex incendio aliquid rapuerit præter materiam. l. 3. eod. Qui ſtuprum alicui per vim intulit. l. 3. 5. & 6. eo. Nec ſolum punitur is qui ſtupri cauſa vim intulit mulieri, ſed etiam qui matrimonij cauſa, eam quamuis volentem parentibus inuitis abduxit & eripuit tit. C. de raptu virginũ: idq; Iuſtiniani conſtitutione cui Iure pontificio derogatum eſt ca. cum cauſa. de raptor. Item tenetur hac lege qui mota ſeditione incendium fecit. Qui hominem dolo malo incluſit, quiue fecit quo minus ſepeliatur, &c. l. 5. eod. Hac lege etiam tenetur qui conuocatis hominibus vim fecerit, quo quis verberetur & pulſetur, &c. l. 10. eo. Duaren. in com. & ff. ad leg. Iul. de vi public. & priuat. c. 1.

Vɪs priuata dicitur, quæ coactis hominib. ſine armis fit: veluti ſi quis ſine armis aliquem deiecerit de agro ſuo. l. 5. ff. ad leg. Iul. de vi priuat. Si quis cœtum aliquem & concurſum fecerit quo minus quis in ius producatur ab eo qui ius vocat l. 4. eo. Si quis conuocatis hominib. vim fecerit quo quis verberetur, &c. l. 2. ff. eo. tit. Ex quo apparet eadem admiſſa vtraque lege vindicari. quod nouum non eſt, Verum non ideo vtraq; lege accuſare quem licet. electio enim accuſatoris eſt. Duaren. in comm. ad tit. ff. ad leg. Iul. de vi publ. & priuat. c. 2. De pœna vis publicæ & priuatæ vide Vulteium ad §. item lex Iulia de vi 8. Inſt. de public. Gœdd. ad l. 41. n. 2. 3. & 4. de verb. ſig.

Vɪs, quæ ad interdictum ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionem miſſus eſt, pertinet, accipienda eſt pro qualibet priuata temeritate, ne quis ad decretam poſſeſſionem perueniat, vel ne ademptam quiete retineat. Old.

Vɪs turbatiua dicitur, cum vterque poſſeſſionem aſſerens, ab alterutro deturbatur. Quo pertinet tit. ff. vti poſſidet. Cicer. eleganter appellat vim quotidianam, quod poſſeſſores indies ſolent vtrinque poſſeſſionem vindicare. Prat. vide Vis exturbatiua.

Vɪ ipſa i. e. non reuera, & actu ipſo, vt vulgo loquimur: ſed facultate, τῇ δυνάμει, vt alibi loquuntur, veluti quum quid nominatim dictum non eſt, ſed aut verborum, aut ipſius negotij vis hæc eſt. Marcellus l. 72. ff. de ſolut. Vi quidem ipſa & hic ex his dari ſtipulatus eſt, qui eius non erant. id eſt, quamuis id non expreſſerit, ſe ſtipulari hominem ex ijs qui ſui non ſunt, tamen ex vi negocij ſatis intelligitur: neminem ſcilicet quod ſuũ eſt ſtipulari. nã erãt pro erat legendũ opinor. Hot.

Vɪ factum id videtur eſſe, ait Mutius, qua de re quis, quũ prohiberetur, fecit: clã, quod quiſq; quũ controuerſiam haberet, habiturumue ſe putaret, fecit, l. 37. §. 2. ff. de iur. Hot.

Vɪ facit, qui prohibitus facit, ſiue á domino, ſiue ab alio ipſius nomine prohibeatur: vti conſtat ex l. 3. ff. Quod vi aut clam. Hotoman.

Vɪ poſſidere in interdictis prætoriis dicitur, qui expulſo veteri poſſeſſore ſiue iure is, ſiue mala fide poſſidebat, adquiſitã per vim poſſeſſionẽ obtinet: aut qui in hoc ipſum aptatus & pręparatus venit, vt contra bonos mores auxilio, ne prohiberi poſſit ingrediens in poſſeſſionem, facit. Sed qui per vim poſſeſſionem ſuam retinuerit, aut etiam ereptã ſibi, in ipſo congreſſu recuperauerit, vi poſſidere nõ intelligitur. l. 1. §. vi poſſidere. ff. de vi & vi arm. l. 41. §. ſi tu me vi. ff. de vſuc. Vi poſſidet & ille, qui abſente domino ingreſſus poſſeſſionẽ venientẽ deinde non admiſit. l. 6. in fi. ff. de adq. poſſ. At qui vacuam poſſeſſionem occupauerit, quanquam deinde venientem dominum prohibuerit, vi non poſſideret. l. 4. §. pen. ff. de vſucap. Vi porro poſſidere á me videtur & qui ab auctore meo vi poſſidet. l. 3. §. ſi quis ab auctore. ff. de intin. actuq;, vimq; facit, qui ſinit poſſidentem eo quod poſſideat, vti arbitrio ſuo, ſiue in ſerendo, ſiue in fodiendo, ſiue ædificando, ſiue quid omnino faciendo, quod liberam poſſeſſionem aduerſarij non relinquit. l. 11. ff. de vi & vi arm. Briſſ. Prat.

Vɪ factum in interdicto Quod vi aut clam, videtur, finitore Mucio Scæuola, quod quis cum prohibetur fecit. l. 74. §. vi factum. ff. de diuerſ. reg. iur. leg. 1. §. hoc interdictum. ff. quod vi aut clam. Sed qui vel minimi lapilli iactu prohibitus facere perſeuerauerit, vel contra teſtationem denuntiationemq; fecerit, aut cum ſe ſciret prohibendum, per vim molitus eſt, ne prohiberi poſſet, & quominus prohiberetur, conſecutus eſt periculum denunciando aduerſario aut ianua pręculſa l. 1. §. hoc interdictum. & l. 19. ff. quod vi aut clam. Briſſ. Prat.

Vɪᴍ facere videtur quominus reficiatur, qui neceſſaria refectioni aſportari nõ patitur, l. 4. ff. de intin. actuque priu. Non videtur vim facere, qui iure ſuo vtitur, & ordinaria actione experitur. l. 197. §. 1. ff. de diuerſ. regu. iur. Alia cauſa eſt eius, qui quod ſibi deberi putat non per iudicem repoſcit. l. 8. ff. quot met. cauſ. l. pen. ff. ad l. Iul. de vi priuat. Cæterum omne omnino quod per vim fit, aut in vis publicæ aut priuatæ crimen cadit. l. 195. ff. de diuerſ. reg. Briſſ. Prat.

Vɪᴍ facere moribus, Cicero dicit in orat. pro Cæcinna perſæpe. Moris enim erat vt quum de agro quopiam controuerſia inſtitueretur, quia propter cõmoda poſſeſſionis magna iurgia & pugnæ interdum ac cędes oriebãtur, litigatores amicorum ſententia diem inter ſe ſumerent, qua die in rem præſentem i. e. in agrum illum vna venirent, & in eo agro vim aliquam alter alteri dicis cauſa faceret: id eſt, non veram & ſolidam, ſed fictam & ſimulatam: quã Cice. in illa Oratione, vim quotidianam appellat: & Gellius lib. 20. capi. 9. ciuilem ac feſtucariam. Hot. Prat.

Vɪᴍ accipimus atrocem, & eam, quæ aduerſus bonos moros fiat, non etiam eam: quam magiſtratus recte intulit, ſcilicet iure licito & honoris, quem ſubſtinet. Cæterum ſi per iniuriam quid fecerit magiſtratus, vel prouinciæ præſes, Pomp. ſcribit hoc edictum locum habere, ſi forte, inquit, mortis, aut verberum terrore pecuniam alicui extorſit. Vlp. de verb. ſign. Maffeus.

Vɪᴍ nullam fęci, cum Martianus diceret: Cæſar dixit: tu vim putas eſſe ſolum, ſi homines vulnerentur: Vis eſt enim & tunc, quotiens quis id, quod deberi ſibi putat, non per iudicem repoſcit: quiſquis igitur probatus mihi fuerit rem vllam debitoris, vel pecuniam debitam non ab ipſo ſibi datam ſine vllo iudice temere poſſidere, vel accepiſſe, iſq; ſibi ius in eam rem dixiſſe, ius crediti non habebit. Calliſtrat. de verb. ſign. Maffeus.

Vɪᴍ, hoc eſt, violentiam atque iniuriam propulſare, non aliud eſt, quam inſtantem, imminentemue vim, aut iniuriam expellere. Spieg.

Vɪᴍ vi repellere Cicero Seſtio: Non verebar, ne quis aut vim vi repulſam reprehenderet. De quo Salomonius latius atque præclare diſſerit in l. 7. de Iuſt. & Iur. Spieg.

Vɪᴍ vi repellere licet, perinde eſt, ac ſi dixerit: Vim, hoc eſt, violentiam, licet pellere viribus. vt Iuriſconſ. bifariam vſus ſit voce Vi. Quod Appellus ex Laur. Vallæ Dialect. indicat. Sp.

Vɪsᴄᴇʟʟɪᴀ lex aduerſus libertinos ingenuitatis iura & munia vſurpantes & ſibi vindicantes ſcripta fuit, tit. C. ad leg. Viſcelliam. l. vn. C. victum ciuilit. criminal. ag. Prat.

Vɪsᴄᴇʀᴀ hominis ex ſe mouere l. 3. C. de Quæſt. Seruius tradit Viſcera non tantum inteſtina ſignificare: ſed quidquid ſub corio eſt: i. e. carnem quæ eſt inter oſſa & cutem. Spieg.

Vɪsᴄᴇʀᴀ; pars viſcerum matris, ait. Quint. Declam. 338. Seneca in Octauia, Ouid. in metamorph. Vteri pars hæc eſt ſeptima noſtri. Sic viſcerum portio, partus antequam edatur. l. 1. §. ex

hoc

hoc ff.de inſpic.ventre.Viſceribus vim inferre.l.ſi mulierem. ff.ad l.Cornel.de ſicariis.

VISCERATIO, largitio carnis, quæ publicis epulis fiebat Pomponius l.54.De lega.& fid.lib.32.L.Titius plebi quina millia dedit,hoc amplius Seius viſcerationem.Cicer.lib.de offic.2. Prodigi qui epulis & viſcerationibus,& gladiatorum muneribus, ludorum venationumque apparatu pecunias profundunt.Paulus in l.22.De leg.lib.30.viſcerationem intelligere videtur, quum ait quod ad diuiſionē ſingulorum ciuium relictum videtur.Hot.Prat.vide Blond.lib.2.Romæ triumph. Meminit obiter Cic.2.lib.offic. tit. De duplici liberalitatis genere.Alex.quoque ab Alex.lib.5.c.7.& lib.3.c.8.

VISIO,conſideratio,quæſtio,prudens cogitatio.Imp. de compoſ.digeſt. Et in his partibus in quibus perfectiſſime viſiones expoſitæ veterum fuerant, quod particulatim in eas fuerat ſparſum,hoc ſeparare penitus erat inciuile.In Græca conſtitutione θεωρία nominatur: ἃ καὶ τὰ πολλάκις φυλαχθῆναι τὸ τῆς ὅλης θεωρίας συνεχὲς, &c. ſiue quod ita plerunque obſeruari totius viſionis continuationem oportebat,&c.Vlp.l.25.§.10.ff.de hęred.pet. Sed in propoſita quęſtione tribus viſionibus relatis, vna prima deinde alia, poſſe dici totum quod ſupereſt reſtituere eum debere.Idem in l.8.§.2.ff.ad SC.Velleia. Proinde ſecūdum hanc ſuam diſtinctionem in prima viſione vbi quaſi debitrix delegata eſt, exceptionem ei Senatuſconſulti Marcellus non daret. item apud eundem in l.29. §.4. ff.mand.& l.25.§.1. ff.de probat.Hot.

VISIONES, vt Anto.Auguſt.animaduertit, Iureconſulti appellant quod Græci θεωρήματα & θεωρίας l.25. §.adeo. ff.de petit. hæred.Inſpectionem etiam dicunt Iureconſulti nonnunquam in eandem ſententiam.l.31.ff.depoſ.

VISITATIO, ait Prat. eſt exploratio vitiorum animarum, quarum cura Epiſcopo concredita eſt, c.ſi epiſcopus.ff.de offic. ordin. Hinc viſitatores, eiuſmodi exploratores, c.procurationes de cenſib.

VISITATIO eſt quæ à Græcis φάσις vocatur,quod in luminibus lunæ verbum frequentiſſime vſurpatur à Græcis. Vitru.li.9. Viſitationem,inquit,facit tenuem extremæ rotundationis,i. tenuiter & exiliter eius extremitas cernitur. Vt annotauit Turneb.aduerſ.lib.22.c.28.

VISPELLIO vilium & ignobilium cadauerum elatorem ſignif. Et ita hoc verbum in Pandectis Florent.ſcribitur in l.31. ff. de euictionib.l.7.ff.ad Treb.l.73.§.pen.ff.de ſolutionib. Vbi biſpellionem vſitata literarum B.& V. inter ſe commutatione ſcriptum eſt. Quod tamen in fœdum errorem quoſdam induxit.Sic & in Lexico B. Germani viſpelliones νεκροθάπται, κοπιᾶται.In aliorum auctorum codicibus viſpillones & veſpillones appellantur,vt apud Tertull. in lib.de Pallio, & Martial.lib.1.Epigr.ſemel atque iterum, in libello Fulgentij obſcurarum vocum,& apud Ammia.Marcel.29.&Sidon.Apollin.lib.1.Epiſt.vlt.& lib.2.Epiſt.ad Deſideratum, vbi veſpelliones & Sandapilarios coniungit: in codicibus tamen Suetonij & Eutropij,qui Venetiis anno 1490.impreſſi ſunt,apud illum in Domitia.c.17. & apud hunc lib.7.cum de Domitiani funere agit,viſpiliones ſcriptum eſt.Briſſ.Cuiac.vero ad l. non impoſſibile ff.de pact.viſpellionem, ex Fulgentio, cadauerum nudatorem interpretatur,de quo vlciſcendo agitur in l.3.§.aduerſus ff.de ſep.viol.v.ſup.Veſpillo. Sunt tamen qui inter viſpellionem & veſpillonem hoc diſcriminis ponant,vt ille funerator ſit,hic cadauera portet.Prat.

VISVM fuerit æquum & iuſtum,quomodo intelligatur, vide in Auth.iuſiur.quod præſt.ſol.ab his qui offic.ſuſcip. & Bart.in l.ſi.C.de Fideicomm.

VISVS appellatione venire etiam cæteros hominis ſenſus, Albericus annotauit.

VITA,Ambroſ.in lib.de bon.mort.eſt ſpiraminis fruitio:morti opponitur, adimitur ſupplicio vltimo. Vita pro ſubſtantia ponitur in Nou.de referendar.poſt med.Prat.

VITA, eſt conſeruatio eorum inſtrumentorum, quibus anima vtitur in corpore. Hæc lege adimitur l. aut damnum.ff.de Pœnis.Spieg.

VITA functus, Lege,Fungi.

VITA perpetua,pro anteacta.

VITA longæui hominis centum anni ſunt. Conna.li.4.n.5.

VITALITIA apud Autores Barbaricos ſunt dotalitia & doaria, Latinis munera nuptialia, Græcis ὑπόβολα, quaſi quæ vtenda fruenda mulieri in omne vitæ ſuæ tempus attribuuntur.Pra.

VITARE,cauere eſt,imo plus quam cauere:& à vi dicitur, quaſi vi auertere,à quo vitium dictum.

VITELLIVS Iuriſconſultus l.34.ff.de adq.poſſ.

VITEM tenere,pro pœnæ vitis ſubiici,apud Iuriſconſultos in l. milites.ff.de Re mili.Siquidem vitibus tantus acceſſit honor, vt etiam in delictis pœnam honorarent: quoniam veteri de ſuppliciis Lege Romana ſancitum, vt ciues non virgis euerberarentur,ſed vitibus,teſtibus Luc.Floro,ac Tit.Liuio.Huius ſupplicij meminit in Galba Plutarchus. Macrobius item vitem appellat Centurialem.Iuuenal.ſatyr.8.Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem, Si lentus pigra muniret caſtra dolabra.Plin.lib.14.1. Centurionum in manu vitis optimo præmio tardos ordines ad lentas producit aquilas.vide Apuleium 9. de Aſino, Silium 3. Punicor. Lucan.6. & omnino Goth.in not.ad d.l.milites.13.§.4.ff.de re mil.

VITES trāſducere in arbores.l.3. §.item videamus ff.vti poſſid. quia arboribus olim,& maxime vlmis,maritabantur.Briſſ.

VITILIGATOR Lege,Concinnare.

VITIVM generalius nomen eſſe,definiuit Sabin.l.1. §.ſed ſciendum.de ædil edict.quod etiam ad animum refertur. Modeſt. in l.inter ſtuprum. Vitium, ait, perpetuum eſſe impedimentum corporis.Vlp.vitium & morbum,pro eodem accipit.vide Gellium 2.lib.c.4.Sed pro corruptione, ad res ipſas pertinet. Sic ædificia vitium facere dicuntur, dum corruunt, & damnum patiuntur.Spieg.

VITIVM & morbus Vlpiano non differunt vide Gœdd.ad l.101. §.2.n.3.& 4.

VITIVM à morbo in Ædilium edicto ſeparatur:Eaque inter hęc verba differentia ſtatuitur,quod morbus, temporalis eſt corporis imbecillitas: vitium vero perpetuum corporis impedimentum,veluti ſi luſcus quis ſcit l.1. in pr.& §. ſciendum. ff. de ædil.edict.l.101.§.verum eſt.ff.de verb.ſig. In ſtipulatione autem damni infecti, qua de vitio loci operiſve cauetur, vitium id eſſe definitur quod accidens extrinſecus vitioſas ædes facit l.15.§.notādum cum ſeq.l.18. §.1.& §.& cuius l.24. §.vitium.ff.de dam.inf. Paluſtris itaq; locus & harenoſus vitioſus non exiſtimabitur,quia naturale id vitium eſt.Quod ſi arbores vetuſtate deciderint, vitio earum caſus factus intelligetur d.l.24.§.apud Viuianum. ff.eod. Quo referenda ſunt illa Cic.in Top. verba: Non enim eius vitio, qui demolitus eſt,damnum factum eſt, ſed eius operis vitio, quod ita ædificatum eſt,vt ſuſpendi non poſſit.Spieg.Prat.

VITIVM ædium & loci eſſe Labeo ait, quod accidēs intrinſecus infirmiores eas facit,l.24.§.ff.de dam.infect.Prat.

VITIVM etiam pro culpa ponitur. Sic vitio ſuo quem cauſa cecidiſſe, vitiove eius quid accidiſſe, id eſt, culpa dicimus l.23. in fin.ff.de neg.l.95.§.pen.ff.de ſolution.l.71.in fin.ff.de conditionib.& demonſtr.l.63.in fi.ff.de euictio.l.12. §.pen.ff.de inoff.teſtam.Briſſ.Prat.

VITIVM facere dicuntur parietes, qui ruinam minantur. Caius in l.qui inſulā 30.ff.loc.Dominus inſulæ,quia ædificia vitium facere diceret demolierat eam: paulo poſt, vitiatum ædificiū appellat Idem l.32.ff.de dam.infect.Si ædibus meis proximæ ſint ædes meæ & tuæ,quæritur,an ſi hæ vitium mihi faciant, cauere mihi debeas.Item.Nam etſi vnas ædes communes tecum habui, eæque vitium faciant. Cicero in Topic. Si ædes exeſæ corruerunt,vitiumue fecerunt.Prat.Hot.

VITIA deteſtanda ſunt tria:Ludus,ebrietas,ocium. Vlpia.in l. Ædiles etiam.§.Pedius ait.ff.de ædil.edict.Hoc autem, (inquit) quod deterior ſeruus factus ſit, non ſolum ad corpus, ſed etiam ad animi vitia referēdum eſt, vt puta ſi imitatione conſeruorum apud emptorem talis factus ſit:aleator forte vel vinarius,vel erroneus.Old.De naturali vitio adi Gloſſ. in l. ſeruus ſeruum.§.ſi fornacarius.ff.de Ædilit.edict.Spieg.

VITIA perſonalia,realia,& quaſi realia.Vide l.vitia. C.de Acq. poſſeſſ.& l.apud Celſum.ff.de Doli except.

VITIA poſſeſſionum alia ſunt ex re, veluti quod res fiſci ſit,vel furtiua,vel vi poſſeſſa, vel contra leg.Iuliam repetundarum accepta: Alia ex perſona, veluti ſi mala fide,ſi clam,ſi precario,quis poſſeſſionem ſit ingreſſus leg.11.C.de acquir.poſſeſ. l.13.§.1.ff.eod.tit. leg.24.ff.de vſucap.l.13.§.partus.ff.de publicia. Vitioſum itaque initium poſſeſſionis eſt, ſi quis rei alienæ ſciens poſſeſſionem adprehendat l.15.§.pen.ff.de vſucapionib.Briſſ.Prat.

VITIVM,ſtuprum.Vnde offerre vitium virgini, pro vitiare virginem,dixit Terent.in Hecyra.Cicero pro culpa,4. Acad. vſurpat,vt dare vitio pro culpare.1.Offic.

VITIVM, ſiue ſuſpicio impreſſionis, cum adminiſtratores in officio publico concutiunt ſubditos ad contrahendum l.non licet.& l.officij.ff.de contrah.emp.l.ſi per impreſſionem.C.de his qui vi metuſue cauſa. leg.1. C.de Contract. iudic. Spieg. Hinc igitur

VITIVM temporale appellat Vlpianus, non quod tempore tollitur,ſed quod tempus ipſum, id eſt,ſenectus attulit,quod æternum eſt, & indies augeſcit magis ac magis. vt annotauit Conn.lib.10.c.3.n.3.

VITIARE obligationem l.1.§.1.ff.de verb.oblig.

VITIARE pro deſtruere, & efficere vt nullius ſit momenti. Sic vitiare matrimoniū.l.3.C. de interd matrim. Vitiare fundamenta,i. corrumpere.l.24.§.idem Seruius de damn.infect.

VITIO vini factum,hoc eſt,ob vinum,præ ebrietate.

VITIOSA nuce non emere,pro eo quod eſt,ne minimo quidem.

VITIOSE cautum, vel ſatiſfactum, non videtur cautum. Ideo rurſus eſt recte cauendum l. quoties l.de die.§. mulieres. & §.ſi ſeruus.ff.qui ſatiſdar.cog.Prat.

VITIOSEQVE cœpiſſe poſſidere intelligitur qui vi, clam, vel precario,vel mala fide cœpit poſſidere leg.2.§.Celſus.ff. pro empto l.13.§. vlt.l.vlt.ff.de acq.poſſ.leg.3.§.ſi quis ab aucto-

re.l.penultim.ff.de intin.actuque l.1.§.Ariſto.ff.de aqua cottid.leg.15.§.pen.ff.de vſucap. Ex contrario ſine vitio tradita poſſeſſio in l.24.ff.de donat.int.vir.l.1.§. vltim.ff. de except. rei vend.Briſſ.Prat.

VITIOSE ſe habere membrum,eſt vitio affectum eſſe.

VITIOSI magiſtratus,dicuntur vitio creati,id eſt,cortupto ſuffragio.Spieg.

VITIOSVM & nullum æquiparantur. Nam quod vitioſe fit habetur pro non facto l.quotiens.ff.Qui ſatiſd.cog.Vitioſe;accipe inutiliter.Spieg.Prat.

VITIOSVM mancipium, vel iumentum, id eſt, morboſum, ſiue morbo infectum.

VITREAMINA, vaſcula vitrea quæ ornatus cauſa parantur. Paulus l.18.§.8.ff.de inſt.vel inſt. Quum in diem mortis ibi libros, & vitreamina & veſticulam habuerit, an eadem &c. Hot.Prat.

VITRIARIVS in leg.1.C.Th.de excuſ.artif.& l.1.C.Iuſtin.eod. qui vitra facit Græce ὑαλυργός.

VITRICVS matris meæ maritus.Modeſt in l.4.§.4.

VITTA eſt genus quoddam ornamentorum muliebrium, vt videre eſt in l.argumento.ff.ornamentorum.ff.de aur.& arg.le. quib.ſcilicet mulieres capillos colligant: vt ſatis oſtendit illud Ouidij 1.Metamor.

*Vitta coercebat poſitos ſine lege capillos.*Et lib.2.
Vitta coercebat neglectos alba capillos.

Erantque olim propriæ honeſtarum matronarum, virginum & Veſtalium Tibullus.lib.1.Eleg.6.

Sit modo caſta,doce,quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec ſtola longa pedes.

Hæ alio nomine Tæniæ appellantur,vt placet D.Hieronym. in Eſaiam 3. cap. quemadmodum & ſupra diximus in dictione Tæniæ.Vittæ fit mentio in c.fœminæ 30.qu.5.Vittam crinalem memorat Martianus Capella lib.1.Sed & vittas viriles fuiſſe oſtendit illud Virg.3.Æneid.

Rex Anius,rex idem hominum,Phœbiq; ſacerdos
Vittis & ſacra redimitus tempora lauro,
Occurrit.-------

Hæc annotauit Tiraquellus in 3.l.connub.gl.1.part.3.

VITVLVS, non tantum de boue iuniore, ſed etiam de alijs quadrupedibus maiorib.accipiendus eſt. Quinetiam ad piſces refertur l.ſi quis fundum.§.Imperat.verſ.ſi quis vitulos.ff.Locati.Old.Prat.

VIVA nonnunquam dicuntur, quæ natiua ſunt,non factitia : vt flumina viua & argentum viuum. Ineſt autem rebus natiuis neſcio quid gratiæ (inquit Eraſm.) genuinæ, quod ars nulla queat imitatione conſequi.Contra mortua dicuntur,quę torpent,languentque.Spieg.

VIVA aqua dicitur vulgo illa, quæ fonte exit. Illa enim quæ colligitur de pluuia in lacunas aut ciſternas,viua nō dicitur, Et ſi de fonte manauerit, & in loco aliquo collecta ſteterit, nec ad ſe illud,vnde manabat admiſerit,ſed interrupto meatu,tanquam è fontis tramite ſeparata fuerit,non dicitur aqua viua.Sed illa aqua viua dicitur,quæ manans excipitur,autor D.Auguſt.in c.4.Euang. ſecundum Ioannem. Meminit aquæ viuæ Iuriſconſultus l.vnica,de Fonte.Spieg.

VIVA ſepes,quæ rubis non præciſis, ſed in eo loco natis contexitur.Spieg.

VIVA vox.Infra Vox viua.

VIVARIA, loca ſepta ſunt, quibus incluſæ feræ cuſtodiuntur & aſſeruantur,vel vt ait Columella lib.8.cap.1.cubilia pecudum ſyluestrium, in quibus nemoribus clauſis cuſtodiuntur.Triphon.l.62.§.1.ff. de vſufruct. Si viuarijs incluſæ feræ in ea poſſeſſione cuſtodiebantur.Sic l.3.§.item feras.ff.de adquiren.poſſeſſ.vbi viuaria à piſcinis Paul.ſeparat,& quod initio,Viuarijs,poſtea,Siluis circumſeptis dicit.Sic & apud Plinium lib.8.c.52. vbi viuaria primum togati generis inueniſſe Fuluium quendam ſcribit, qui in Tarquinienſi feras paſcere inſtituit.Ammian. Marcellin.31. Ita hic quoque intra ſepta, quæ appellant Viuaria, ſagittarum pulſibus crebris dentatas conficiens beſtias incidentia multa parui ducebat. Briſſ. Prateius.

VIVARIA etiam piſcium dixit Seneca lib.14.Epiſtol.Et Viuaria murenarum,oſtrearum, cochlearum idem Plinius lib.9.c.54. 55.56.Briſſ.

VIVERE verbum,inquit Caius, quidam putant ad cibum pertinere: ſed Offilius ad Atticum ait, his verbis & veſtimenta & ſtramenta contineri : ſine his enim viuere neminem poſſe, l. 234.§.2.de verb.ſign.

VIVERE dicitur actio, Inſt. de perp.& tempor act.l.1.C. de annal.except.Cuiac.18.obſeru.37.Goth.ad l.3.C.de præſcr.30. vel 40.ann.&ad l.3.C.de temp.& repar.appell.

VIVVM ſulphur, vt Turneb.lib.1.aduerſ.c.29.explicat, auctore Plinio,quod ignem nō eſt expertum,ἄπυρον Græcis vocatum. nam reliqua genera coctione parantur, hoc gleboſum, gelidumque effoditur,auidiſſimeque flammam corripit.

VIX pro raro,l.alienationis.ff.de verb.ſign.

VIX vocula, duo atque eadem quidem ex diametro pugnantia ſignificat.Vno namq; modo ponitur pro eo,quod eſt, etiam. l.vix certis.de Iudic. Alio modo,pro eo quod eſt, nullo modo l.tutor.in pr.l.fin.in prin.ad SC.Velleian.Vide Bart.in l. 1.ff.de Tutel.Spieg.Prat.

V L.

VLCISCI, vindicare eſt,& iniuriam non impunitam relinquere l.ſcientiam §.cum aliter ad leg.Aqui.Et dicimus.Vlciſcor te etiam,pro Vlciſcor me.Spieg.

VLCVS, ſanies concreta,intra cutem latitans l. ob quæ vitia.§. fi.ff.de Ædil.edict.

VLCVS tangere,eſt mouere dolorem:eiuſque rei facere mentionem,quæ nos magnopere vrat.Vide Prou.Eraſm. Noſtri annotarunt vlcus dici innatum , vulnus illatum. A nonnullis vlcus ſcribitur cum h, quod Græce ἕλκος dicatur.Spieg.

VLIGINOSVS ager eſt ſemper humidus. humidus enim dicitur, qui aliquando ſiccatur.Hot.

VLIGO, terræ naturalis humor, ex ea nunquam recedens. autor Seruius.

VLLVS aliquis,quaſi vnus aliquis.Nunquam autem affirmatiue ponitur:ſed ponitur, vel negatiue vel interrogatiue, vel ſubiunctiue Exempla pete ex Alberico.Prat.

VLNA.Vide, Menſurarum nomina.

VLNAM, veteres,& quidem melius,Alciato teſte, vtranq; manum ſimpliciter extenſam appellant: quo fit, vt idem quod cubitus,aut duæ ſpithamæ.Spieg.

VLPIANO adſidente, Prætorem interlocutum eſſe l. meum autem.§.ſed ex facto.ff.Quod met.cauſ.Spieg.

VLTERIOR familiaritas,pro nimia ac modum progrediente, apud Calliſtrat.l.obſeruandum.de offic.præſid.Spieg.Prat.

VLTIMVM ſupplicium eſſe mortem ſolam interpretamur, ait l. 21.de pœn.l.pen.C.Theo.de offic.rect.prou.l.28.de pœn.vbi Calliſt. ſic ſcribit. Summum ſupplicium eſſe videtur ad furcam damnatio,viui crematio,capitis amputatio:Sic vltimam pœnam Pli.li.2.Epiſt.ad Arria.dixit,&Suet.in Iulio c.19.Pr.

VLTIMVM teſtamentum, Quintilia.interpretatur primum,poſt quod tamen aliud factum erat,quod iure non valebat: hocq; ex voluntate Legis eſſe autumat,licet non ex verbis.Spieg.

VLTIMVS quis cenſetur, qui poſt ſe neminem habet,etiamſi à nemine quoque præcedatur:quod latius exponit Alciatus in comm.de verb.ſig.Spieg.

VLTIO, doloris confeſſio eſt.Seneca, Vltio & talio inhumana vocabula ſunt.Idem vltio quid præſtet,oſtendit c.21.lib.1.de Clement.Vide Bart.in l.deuotum. C.de Metat.& epidemet. lib.12.tit.41.Spieg.

VLTIO,vlciſcendi actus.de quo vide Bart. in l.de Metat. & Epidem.C.lib.12.Spieg.

VLTIS Tyberim,pro vltra,apud Pomponium.de orig.iur. in l. 2.§.& quia magiſtratus.

VLTORE gladio puniri,locum ſupra indicauimus.

VLTRA, præpoſitio,præter & trans ſignificat. Sine caſu aduerbium eſt.Vide Bart.in l.Celſus.ff.de vſucap. & in l. cum ita. ff.de dot.releg.& Alc.in l.ſi quis ſic dixerit.ff.de verb.ſig.Sp.

VLTRA quandoque temporis nota eſt, c.ſi Paulus 32.q.5.l.cum duobus, §.idem reſpondit ff. pro ſocio : aliquando medium tempus ſignificat,c.literæ,de dilat.Quandoque incluſionem ſignificat,l.cum vltra.C.de non num.pec.l.eos,C.de vſur.Aliquando præfinit &,vt vulgo loquimur, taxat, l. properandum in princ.C.de iud.Prat.

VLTRA in teſtamentis quid ſignificet, docet l. Celſus. ff.de vſucap.Prat.

VLTRA dimidium (vt dicunt) iuſti precij deceptus dicitur venditor,qui nec dimidiam partem veri pretii acceperit:vt ſi res valeat ducentis, quam vendidit nonaginta & quinque. In emptore vero alia ratio eſt. Nam is non poteſt decipi vltra dimidium iuſti precij,præterquam,ſi plusduplo emat:puta,ſi rem centum aureorum iuſti valoris, emat ducentis, & aliquanto pluris.Vide Old.in act.1.claſſ.4.Spieg.Prat.

VLTRO dictio varias in iure ſortitur ſignificationes. Interdum ſignificat vltra, vt annotauit Donatus in Terent. Adelph. act.4.Scen.3. & Seru.in librum ſecundum Æneid. Interdum ſignificat ex vna parte, Vnde,vltro citroque valet, Hinc inde, Ex vtraque parte, Ex vtroque latere. Sic Cicero pro Quintio,Tunc appellat vltro Næuium, vt quoniam ſuſpicaretur ſibi aliquid deberi, &c. Cornel. Tacit.lib.11. Deinde metu ne ad perniciem vltro traherentur,deſiſtunt. Idem lib. 5. Conſultuſque Cæſar,an ſepeliri ſineret, non erubuit permittere, vltroq; incuſare caſus, qui reum abſtuliſſent. Idem eo.lib. Vltroq; damnatur,atq; vrbe exigitur.Et poſtea: Non deſpectum id apud Barbaros vltroq; potentiam habet, Plin. lib.35. c.6. Qui adulterant vero iudicio ſtercora columbina vel annulariam vltro inficiunt. Idem lib.5.c.9. Cauſas huius incrementi varias prodidere,ſed maxime probabiles eteſiarū eo tempore ex aduerſo flantium repercuſſum, vltro in ora acto mari. Idem lib.29. cap.1. Quinimo tranſit conuitium & intemperantia culpatur, vltroque qui periere arguuntur. Accius Phœniſſis incuſat vltro à fortuna opibuſq; omnibus deſertum Sueton.in Tiberio c.11. Sed neque impetrauit, vltroque

troque etiam admonitus eſt, dimitteret omnẽ curam ſuorum Apul. Apolog.3. Sed nec quidquam tentata eius grauitate, vltro leuitatis & inconſtantię increpitus reportat. Auguſt. in in li. de Geſt. cum Emerito. Ab eo Imperatore, ad cuius examen criminationes ſuas vltro accuſando miſerunt. Briſſ.

Vltro, pro prius. Paulus l. ſi in emptione, 34. §. item ſi 3. ff. de cont. empt. Nec tamen ex vendito quicquam conſequitur, niſi vltro quod conuenerit præſtet. Africanus l. ſi priuſquam, 15. ff. de op. no. nunc. Cauere iuberet nõ prius ſe ædificaturũ quam vltro egiſſet ius ſibi eſſe altius tollere. Nam vltro abũdat hoc loco: vt l. 1. §. interdictum, ff. vti poſſ. Actio nũquam vltro poſſeſſori datur, quippe quum ſufficiat ei, quod poſſidet. Sic apud Papinianum l. 1. in fin. ff. de vſur. Tutor vltro conuenit pupillum, eique pecuniam offert, id eſt, prius quam à pupillo conueniatur. Hot. Adde Cuiac. obſ. lib. 3. c. 2. circa medium. Prat.

Vltro, pro ipſo iure, & ſine aliquo facto aduentitio. Paul. leg. 2. ff. de lege Rhod. Imo etſi non retineat merces magiſter, vltro ex locato habiturus eſt actionem, id eſt etiam ſine retentione. vox tamen Non in libris Flor. deeſt. Vlpi. leg. 3. ff. de cond. cauſ. dati. Quinimo etſi nihil tibi dedi vt manumitteres, placuerat tamen vt darem vltro tibi competere actionem, quę ex hoc contractu naſcitur. Hot. Prat.

Vltro, ſua ſponte. Scæuol. l. cum quis, 37. §. nuptura, 4. ff. de leg. & fid. lib. 3. An maritus doli mali exceptione ſe tueri poſſit: & an vltro ex cauſa fideicommiſſi actio ei competat. id eſt, ſua ſponte id ab illo poſſit petere, quod per exceptionem retineret. Papinianus l. 1. in fin. ff. de vſur. Plane ſi tutelæ iudicio nolentem experiri tutor vltro conuenerit, & pecuniam obtulerit, &c. Item apud Paulum l. Ergo, 22. ff. ex quib. cauſ. maior. Hot. Prat.

Vltro citroqve: Hæc verba vt apud alios authores peculiarem habent ſignificationem, vtpote, Hinc inde, ex vtraque parte, ex vtroque latere, &c. Ita in hac iuris noſtri arte à communi ſenſu plane remotam hanc habent vt vltro citroque idem ſit ac ſi diceres, negocium ſiue cauſam habens l. 7. ff. de pactis, l. ſeruus. 19. ff. mandati. §. 2. Inſt. de oblig. quę quaſi ex cont. naſc. leg. 19. ff. de verb. ſig. Hinc eſt vt quod ita fit & agitur, vltro citroque fieri dicatur, & negocium vocetur. Gœd. ad leg. 19. ff. de verb. ſig. n. 18. & 19.

Vltronea voluntas, noſtris oblata dicitur, ſiue non requiſita. l. fi. C. de Crim. ſacrileg.

V M.

Vmbra, pro corpore. Quoties aliquis magnum quiddam videbitur aſſecutus, cum nihil tandem auferat præter titulum aut ſpes meras. Eraſm.

Vmbra & imago, cui opponitur Solida & expreſſa effigies.

Vmbra veritatis, ſpecies quædam, & quod veriſimile dicitur.

Vmbræ, prouerbiali ioco dicebãtur olim ij, qui venirent olim ad conuiuium, non ipſi quidem vocati, ſed comites eorum, qui vocati fuerant, ſic illos ſequentes, velut vmbra corpus vltro ſequitur. Adi Chiliad. Eraſ.

Vmbrata quies apud Alber. inumbrata, legendum, vt habent ſynceri codices l. ſi quod meo nomine. §. ſi furioſo. ff. de acqu. poſſeſſ. Spieg.

Vmbratilis mora, quæ in vmbra fit. (de legat.

Vmbratilis ſuffragiorum pactio, apud Iuſtin. in l. vniuerſi. C.

Vmbria regio Italiæ, incipit ab Apennino & vltra, vſque ad ſinum Adriaticum extenditur, multis præclara vetuſtiſſimis oppidis. Rationem nominis pete à Plin. lib. 3. ca. 14. Scæuola, Vmbria eſt regio in Piceno l. vxorem, §. codicillis. de legat. 3. Spieg.

Vmbilici, interprete Porphyrione, ornamenta quædam oſſea, aut lignea corneave, vmbilici noſtri formam imitantia, quæ voluminibus iam abſolutis addebantur. Hinc prouerbialis figura, Ad vmbilicum ducere: quod ſignificat, librum finire atque abſoluere. Eraſm.

Vmbilicvs, ſignificat quicquid in aliqua re eſt medium.

V N.

Vna, aduerbium, acuitur, ſignificatque ſimul, l. imo ff. de vſu & habit. cum ſim. quas Alber. indicat. Holoander in iam citata l. pro hoc, vtique cum vir vna ſit, legit, Cũ viro iuncta ſit. Sp.

Vnam domum in duas diuidere, pariete medio ædificato, apud Vlp. l. ſi quis duas. ff. commun. præd.

Vna res cenſetur, fundus, & fructus eius, ſiue maturi ſint, ſiue non, lege fin. §. pen. ff. Quæ in fraud. cred. Spieg.

Vnare, ſimplex verbum Tertullianus vſurpat: Vnde nos Adunare dicimus, & Coadunare. Rhen. Prat.

Vnanime, quod vnius eſt animi, & eiuſdem ſententiæ cum altero. Canoniſtę quod vnanimi conſenſu factum eſt, vnanimiter factum, voce parum Latina dicunt. Quorum nonnulli id etiam intelligunt, reclamantibus quibuſdam, modo pars maior conſentiat. Abbas diſſentit, quod verbi vnaniminiter vis, haud vllum diſcrepantem exigat, per tex. c. bonæ memoriæ, 2. de Poſtul. Prælat. &c. vnanimiter. eod. tit. Spieg.

Vncia eſt totius ſiue aſſis pars duodecima: vnciæ duæ: ſextans, quaſi ſexta pars aſſis. Vnciæ tres; quadrans, quaſi pars aſſis 4. Vnciæ quatuor; triens, qui eſt aſſis pars tertia. Vnciæ quinque, quincunx. Vnciæ ſex; ſemis, qui eſt totius aſſis pars dimidia. Septem, ſeptunx. Octo, bes. Nouem, dodrans. Decem, dextans. Vndecim, deunx. Et tandem duodecim vnciæ ſimul & in vniuerſum collectæ, totum Aſſem conſtituunt. Vncia autem in minores quoq; partes diducitur, puta in ſemunciam, cuius mentio fit in l. Papinianus 8. §. quoniam. ff. de inoffic. teſtam. l. idem quod Sabinus, 17. §. 1. ff. de hæred. inſti. & ſemunciam rurſus diuidi in tres ſextulas, & rurſus vna ſextula cum dimidia dicebatur ſiciliens, cuius mentio fit in l. liberto 21. §. filium. ff. de ann. legat. & apud Feſtum lib. 17. vide Vult. in comm. Inſt. ad §. hæreditas plerunque 2. n. 4. Inſt. de hæred. inſtituend.

Vncia auri, aurei ſex A. Auguſti. lib. 2. c. 9. & eod. lib. c. vlt. declarat Vnciam pedis. Prat.

Vnciaria ſtips, duodecima aſſis pars, omniũ minima moneta.

Vnciariæ vites, quod inter quamlibet vitem vnius iugeri vncia, interuallum æquale faceret. Spieg.

Vnciariæ vſuræ l. 47. §. præfectus. ff. de admi. tuto. qua ſingulos nummos e centenis quotannis efficiunt. Budæo interprete apud A. Auguſt. lib. 2. Emend. c. 10. Prat.

Vnciarivm fœnus, omnium minimum quod ex cẽtum, vnciam tantum in aurum reddebat. Tacit. lib. 5. fœnus vnciarium duodecim tabularum legibus conſtitutum fuiſſe tradit. Deceannio autem poſt hanc de vnciario fœnore latam legem, Semiunciarium tantum ex vnciario factum tribunitiis, vt inquit Tacitus, rogationibus. Sed cum ne ſic quidem fœnus olerari poſſet. L. Genutius ad plebem tulit, ne fœnerare liceret. Verum cum conſtricta eſſet hiſce legibus auaritia, aperteque graſſari metu legum non auderet, ad fraudes ſe conuertit. Via fraudis hæc fuit, vt nomina in ſocios, qui hiſce legibus non tenebantur, tranſcriberent, atque ita libero fœnore debitores obruebantur. Deprehenſa autem hac fraude, M. Sempronius Tribunus plebis ex auctoritate patrum legem rogauit, plebſque ſciuit, vt cum ſociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ idem ius eſſet, quod cum ciuibus Romanis. Vnciarium vero fœnus dicitur ratione maximæ vſuræ, quæ in aſſis partes diuidi poteſt: æs enim, qui duodecim vncias continet, pro toto & integro vſurpari ſolet, vt tradidit Zaſius in Catalogo Legum antiquarum. A quo nec Sigonius diſſentire videtur, dum de iure ciuium Romanorum libro ſecundo, cap. 11. ſcribit. Veteres vnciariam vſuram dixiſſe, reſpicientes centeſimam, quam maximam vſuram exiſtimarunt, quæ eſt, cum pars ſortis centeſima ſingulis menſibus penditur, id eſt, cum quotannis duodeni pro ſingulis vſuræ nomine numerantur. Hanc vero quaſi vſurarum aſſem quendam eſſe voluerunt. Vnde aliæ minores vſuræ, quaſi aſſis partes, aut particulæ defluxerunt: Semis cum dimidia pars centeſimæ in menſes ſingulos ſoluitur, quadrans cum quarta, vnciaria cum duodecima, ſemiunciaria cum viceſima quarta. Adde Fr. Balduin. comm. in 12. tab. c. 23.

Vnciarivs hæres, ex vncia ſcriptus, l. 34. §. inde dicitur ff. de leg. 1.

Vnctores, ἀλείπται, ſerui ſunt, qui in balneis dominum vngebant, atque illi muneri deſtinati erant. Conſuetudo enim erat veterum ſingulis diebus antequam cibum caperent, in balneo ſe lauandi, & poſtea vngendi. Cic. in Epiſt. ad fam. lib. 7. 24. Ille autem, ait, qui ſciret ſe nepotem bellum tibicinem habere, & ſat bonum vnctorem, diſceſſit à me, vt mihi videbatur, iratior. Teſtatur Victor. variar. lect. lib. 37. cap. 1. ſpectari Romæ in antiquo lapide vnctorem dextra manu guttum tenentem, nec longe ab ea forma ſtrigilem inciſam. Prat.

Vnctores veteribus vſitatiſſimi, initio tantum neceſſario & vtili corporis cultui adhibebantur: Poſt in voluptatem res tranſiit, ac diſtingui cœpit inter vnctores atque vnguentarios: illi valetudini, hi voluptati inſeruiebant, & pleriſque ciuitatibus eiiciebantur. Gœdd. ad l. 203. ff. de verb. ſig. n. 4.

Vnctvarivm, locus vbi ſeruabatur oleum vnctui opportunum.

Vnda, ponitur pro aqua, vt pars pro toto. Cicero pro Plancio per tranſlationem, vndæ comitiorum dixit, pro varia ſententiarum multitudine, quibus veluti vndis mare, ita etiam comitia feruere videntur.

Vnde, particula generica eſt, varieque accipitur. de qua latius Bart. in l. 1. in prin. ff. de vi & vi arm. Spieg.

Vndones cilicij quidem dicti ſunt ab vndis, de quibus meminit diuus Hieronym. & Martial. in Apophoretis,

Non hos lana dedit, ſed olentis barba mariti,
Cyniphio poterit planta latere ſinu.

Inde vndulata veſtis. Varro de vita patrũ: à quibuſdam (inquit) dicitur eſſe Fortunæ virginis, ab eo quod duabus vndulatis togis eſt opertum. Plinius lib. 8. c. 48. Factamq; ab ea togam regiam vndulatam, in æde Fortunæ, qua Seruius Tullus fuerat vſus. Vndones igitur ſunt, quales modo videmus in his textis, quæ tãquam ἀπὸ τῶ συμβάλλειν, Symballota appellamus, prout etiam docuit nos Hermol. Barbarus in Plinianis caſtigationibus, cap. 48. ſupra citato. Fit autem vndulata veſtis

ex hircorum & caprarum pilis, potius quam laneis, vt Martialis teſtimonio iam docuimus, quæ ad vndarum ſimilitudinem picta eſt: ſicuti & veſtis Cymatilis à fluctu dicitur, vt eſt apud Plautum & Ouidium. De vndulata veſte meminit etiam Nonius Marcell. Alij ſymballota dicta autumant, ab origine, & ab illo veſtium genere, de quibus Plinius ita ſcripſit: Lanæ & Perſæ coactę veſtem faciunt: erit ergo Symballoton, quaſi σύμϐλητον, hoc eſt, coactum implexu potius quam textu conditum. & ſecundum iſta caſtigabis verba Vlpian. in l. argumento. in princ. ff. de aur. argent. leg. dum dicit, Alia cauſa eſt odonum ſcribe, vndonum. & de his veſtibus vndulatis dictum puta.

Vngere malo veneno, apud Vlp. l. item ſi obſtetrix. ff. ad Leg. Aquil. Spieg. (rer. dom.

Vngventa coactis odoribus fieri ait lex 27. §. 1. ff. de acquir.

Vngventvm, quod & vngētum dicitur non eſt medicamentum, vt vulgus exiſtimat, & tenax illa compoſitio, qua chirurgi vtuntur ad vulnera curanda: ſed commiſtio diuerſorū odorū, addito oleo, aut balſamo, aut aliquo pingui, ad vngenda corpora, deliciarū & luxuriæ cauſa, inuenta. Pomponius tamen in l. argumento. de Aur. arg. leg. de mundo muliebri loquens, ſcribit vnguenta eſſe, quæ valetudinis cauſa comparantur. Sed hæc magis medicamenta dicuntur. Spieg.

Vngventis legatis non tantum ea legata videntur, quib. vngimur voluptatis cauſa, ſed & valetudinis, l. 21. §. 1. l. 25. in fi. ff. de aur. & arg. leg. Prat.

Vngventarivs, qui vnguenta conficit ac vēdit, à Græcis Myropola dicitur. Viles autē habiti ſunt vnguentarij. Nec mirū, Catanæus inquit, cum vnguentum ſit materia luxus maxime ſuperuacui. Vnde ſcribit Plinius, Liciniū Craſſum, & Iulium Cæſarem cenſores edixiſſe ne quis venderet vnguenta exotica (ſic enim peregrina appellauere) & Auguſto à M. Antonio exprobratum legimus proauum habuiſſe, qui modo vnguentariam tabernam, modo piſtrinum exercuiſſet. Seneca etiam libro quarto Naturalium quæſtionum, tradit vnguentarios à Lacædemonijs expulſos, & propere cedere finibus iuſſos, quia oleum diſperderent. Athenęus Ariſtotelem pharmacopolam notat. Spieg.

Vngventaria, & ars ipſa conficiendorum vnguentorum. Vnde vnguentariam facere, & quæ vnguenta conficit, & vendit. Spiegelius.

Vnica filia, duos parare generos dicitur, vbi quis idem beneficium duobus ſimul pollicetur. Vide Eraſ. in Adag. Prat.

Vnicvs, ſingularis, ſolus vel vnus tantum inter alias ſpecies.

Vnicvs filius l. 2. ff. de Liber. & poſthum. & Cicero pro Roſc. Amer. Et quæramus, inquit, quæ tanta vitia fuerint in vnico filio. Spieg.

Vnigenitvs, filius qui vnicus eſt, quaſi ſolus genitus, nec fratrem vllum habuit, aut ſororem. Diuus Hieronymus eleganter eludit Heluidium volentem differentiam eſſe iter vnigenitum & primogenitum. Spieg.

Vnio margaritum eſt ex concha, quæ apud Rubrum mare & creſcit & coaleſcit l. 6. l. 19. §. pen. ff. de auro, argen. leg. Plin. lib. 12. c. 1. Vnio in maris Rubri profundo, Smaragdus in ima tellure quæritur. Apertius hoc demonſtrat idem autor li. 9. c. 35. Scribit autem Iſido. lib. 16. Etymolog. c. 10. inde vniones dictos quod tantum vnus, nunquam duo vel plures ſimul reperiantur. Briſſ.

Vnitas, ab vnus. Vnitatis ſeparatio impetrari non debet leg. 1. §. ſciendum. ff. de Separat.

Vni teſti etiam ſublimis dignitatis, regulariter in nulla facile cauſa creditur l. Iuriſiurandi. C. de teſtibus l. 1. §. Idem Cornelio, & l. §. vlt. ff. de quæſt. Quanquam ſemiplenam probationem faciat, modo ſi legitimam cauſam dicto & teſtimonio ſuo, etiam non interrogatus à iudice, adijciat l. Admonendi. ff. de iureiur. l. In bonę fidei. C. de rebus credit. Baldus in c. 1. de cont. inter do. & fidel. de inueſtit. Old.

Vniversales actiones appellantur, quibus perſequimur corpus aliquod iuris, continens multas res cum augmento & diminutione, vt ſunt hęreditas, peculium, dos, iuriſdictio. Old. Prateius.

Vniversale, quod ad vniuerſos pertinet. Quæ autem vniuerſorum ſint, vide Inſt. de Rer. diuiſ. §. qua ratione.

Vniversali orationi in Legibus, quod harum natura ſit, vt de vniuerſis conſtituantur, indefinita æquipollet. Vide Alciat. enarrantem l. in vſu iuris. de verb. ſign. Spieg.

Vniversarvm fortunarum ſocietas. ff. pro ſocio. l. ſocietatem cum ſeq.

Vniversi interpretatio, fit pro ſingulis eius portionibus qua ratione & quandoque genus pro ſingulis ſuis partibus accipimus, & pro tempore exponimus, pro qualibet temporis parte. Gloſ. c. generali. §. illos. de Elect. in Sexto. Spieg.

Vniversitas quæ ſit dicenda, & vtrum eo nomine veniant homines de vniuerſitate, differit Bart. in l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis. Spieg. Prat.

Vniversitas etiam pro vniuerſitate bonorum, vt hæreditate vt caſtrenſi peculio l. 1. ff. quor. bonor. l. 20. §. ait Senatus. ff. de pet. hæred. l. 1. ff. de rei vindic. l. 1. §. quæ ſunt alicuius. ff. de interdict. Caius lib. 2. inſtitut. Per vniuerſitatem ait, id eſt, omnia ſimul bona adquirimus hæreditate, adoptione. Sic in §. videamus. Inſtit. per quas perſonas nobis adquir. & Inſt. de adquiſition. per adrogatio. in prin. & in l. 1. de actionibus certo tem. finien. in C. Theodoſ. verbum hoc accipiendum eſt. Briſſ. Prat.

Vniversitas quoque vocatur grex, peculium, armentum, equitium l. 70. ff. de vſufr. Briſſ. Prat.

Vniversitatem per vnum conſeruari, tex. eſt in lege ſicut. §. vniuerſitas. ff. Quod cuiuſque vniuerſit. nom. Vide Bar. in ea. leg. Spieg.

Vniversitates appellantur collegia & corpora, curiæ ſocietates. titulo, Quod cuiuſque vniuerſit. & tit. de manumiſſionibus quæ ſeruis ad vniuerſitat. pertinentibus. Durat vero & manet vniuerſitatis nomen etiam ſi ad vnam perſonam reciderit l. 7. §. vlt. ff. quod cuiuſque vniuerſit. Briſſ. Prat.

Vniversitates res ſunt, quæ in ciuitatibus ſunt theatra, ſtadia, & ſi qua alia ſunt communia ciuitatum l. 6. §. 1. ff. de rer. diuiſ. §. vniuerſitatis. Inſtit. eod. Briſſ. Prat.

Vniversitatvm alia perſonarum, vt ff. Quod cuiuſq; vniuerſ. alia rerum. Et hæc duplex: Iuris, vt hæreditas, peculium. ff. de petit. hæredit. l. Item. §. non ſolum. Facti. l. 1. Per hanc de rei vend. Bart. in l. 1. in prin. ff. de damno infect. Old. Prat.

Vniversitatvm nomina, quæ & collectiua, non membris ſolum, ſed & capite conſtant: ideo illud quoque comprehendere debent. Sic appellatione militum, Imperator: appellatione populi, Senatus continebitur l. 1. de Milit. teſt. §. plebs. Inſtit. de iur. Nat. Vide Bald. in Proœmio Decretalium. Spiegelius.

Vniversvs, quaſi omnis ad vnum verſus, i. e. fine aliqua exceptione. Et in ſingulari quidem idem eſt quod totus: vt, Vniuerſus ager. In plurali ſignificat omnes coniunctim. Nam ſi dicimus, Omnes ſibi domicilium conſtituerunt: intelligitur domicilium ſibi vnumquemque conſtituiſſe. Si vero dicimus, Vniuerſi ſibi domicilium conſtituerunt: ſignificatur omnes ſimul vnum ſibi pro omnib. domicilium feciſſe. Vide l. quoties. in fi. ff. fam. erciſc. l. talis ſcriptura. §. fi. de lega. 1. Spieg.

Vnivs ſepultura, ſepulchra plura efficere poteſt teſte Paulo: cui videtur, illum eſſe religioſum locum, vbi quod principale eſt, conditur, i. e. caput, vnde qualis cuiuſq; imago fit, cognoſcitur l. eum in diuerſis. ff. de Religioſ. & ſumpt. funer. Spieg.

Vno contextu fieri dicitur, quod fit continuata actione, ſine intermiſſione, ſine interruptione actus, l. hæredes palam. ff. de Teſtam. §. ſed cum paulatim. Inſt. eod. Prat.

Vno impetu, id eſt, nixu, partu. Triphonius: Nec enim, inquit, natura permiſit, ſimul vno impetu duos infantes de vno vtero matris excedere l. Areſcuſa. ff. de ſtat. hom. Spieg.

Vno loco, pro eadem prouincia l. fi. C. de Præſcrip. long. temp. Alberic.

Vno ore damnari. C. de Epiſc. & cler. l. quoniam venerabilis. pro ſummo conſenſu, paſſim apud autores obuium eſt. Vide Chiliad. Eraſ. Spieg.

Vno ſpiritu. Vide de rei vind. l. ſi rem. §. at in his corporibus.

Vno tempore, pro eodem.

Vno tenore. Vide ſupra, tenor.

Vnvm dicitur, quod finaliter vnum eſt, ait Goth. ad l. ſi illud. 27. ff. de leg. 2.

Vnvm inſtrumentum dicitur, quod ſimul abſoluitur, licet obligationes plures complectatur. Gothofr. ad l. cum plures. 72. ff. de euict.

Vnvs & alter, pro duobus l. nonnunquam. ff. de Iud. Alber.

Vnvs homo. Paulus: Difficile eſt, vt vnus homo duorum vicem ſuſtineat l. ſi plures ſint. ff. de pactis. Spieg. (ſtab.

Vnvsqvisqve vectorum res ſuas ſeruet. l. vlt. ff. Naut. caup.

Vnvm ius ſemper idem, nunquam mutatum.

Vnvm precium, pro vna ſumma, etiamſi ex ſingulorum precio collecta ſit exponitur, teſte Alberico, in l. Ædiles aiunt. §. ſi forte. ff. de ædil. edict. Spieg. Prat.

V O.

Vocabvla, vſu quodam corrupto, pro Latinis recepta, referuntur in dictione Blada. Spieg.

Vocabvla aliquot Iureconſultis propria annotat Alciat. lib. 4. de verb. ſign. & inibi aliquot vocabula Iureconſultis propria. Spieg.

Vocabvla iuri ſubiiciuntur explicanda, non iura vocabulis, l. omne verbum. C. commun. de legat.

Vocabvlvm, eſt id quo res ſingulæ nominantur & vocantur, aut voce efferuntur. Bart. docet in l. 1. §. ex qua. ff. de Tut. Vocabulum haud raro trahere propriam ſignificationem à diſpoſitione. Sumi autem nonnunquam pro ſignificato vocabuli, monſtrat Alber. Spieg.

Vocabvla noua reb. nouis imponenda. Vide Ciceron. lib. 3. de Finib. in princ. Spieg.

Vocalitas, conſonantia, quam Græci Euphoniam vocant.

Vocare, pro nomen imponere.

Vocare in crimen, eſt accuſare aliquem criminis.

VOCARE in ius proprie eſt ad Prætorem, vel alium qui iuriſdictioni præeſt vocare, l.2.ff.ſi quis in ius voc. Eodem ſenſu dicimus, in iudicium vocare, l.1.l.tutor pro pupillo. ff.de admin.tut. l.3.ff.de eo per quem fact. l.2.§.prætor. qui ſatiſd. cog. Porro is, qui in ius vocatus eſt, ſequi debet & quidem ſtatim ex 12.tab. Si in ius vocat. atque eat. Qua enim actione conueniatur, cognoſcit antequam vocetur: nam editio actionis atque inſtrumentorum litis in ius vocationem præcedit. Quid ergo aliud reſtat, quam vt vocantem ſequatur? Hodie vtrumque fit, ſimul ex continenti, editio nempe & vocatio: & ideo nec ſequitur ſtatim qui vocatus eſt, aut manu iniecta inuitus duci, rapi, trahi, niſi ſcilicet Vadimonium promittat, id eſt, niſi ſatiſdet iudicio ſiſti, l.5.§.vlt. ff.qui ſatiſd.cog.& inde ti. In ius vocati vt eant, aut ſatiſdent: Fuſius vide Cuiac. lib.10.obſ.10.& 11. Duaren.lib.1.diſp.c.1. Hermannum Vult. lib.1.diſcept.c.1. Gœdd.ad l.9.n.1.6.7.ff.de verb.ſign.

VOCARE ad libertatem ſeruos, idem quod Manumittere.

VOCARE in partem iuris verbum, pro participem facere, & partiarium admittere. Cic. pro Cæcinn. Mulieres in partem vocatæ ſunt. Sic Vergil. li.3. Æneid. Ipſumque vocamus in prædam, partemque Iouem. Prat.

VOCARI, quo diſtet ab Euocari, vide, §.fin.in l.cum ſeruum.de Fideicomm.libert.Spieg.

VOCARI ad iudicium, l.1.§.ſufficit.& l.51.ff.de admin.& peric.

VOCATORES dicti ſunt, quibus datum eſt inuitandi negotium ſiue qui ipſi vocant ad cœnas. Spieg.

VOCE non emiſſa ab hac luce ſubtrahi. in l.1.C.de Poſth.hær. inſtit. Alberic.

VOCES prædicabiles quinque ſunt: Genus, ſpecies, differentia, proprium, accidens. Inter quas tanta cognatio & affinitas eſſe videtur, vt quamuis ſynonymæ non ſint differantque ratione & vocabulis: cohærent tamen inter ſe viciſſim, vt mutuo quod habet altera, tribuat & communicet alteri, genus vtique communicat ſpeciei: vt in primo ſui nominis occurſu diffiniatur: quia nulla ſine generis interuentu ſpecies explicari poteſt. Species etiam communicat generi, vt per eam ſpecioſius inſpiciatur & venuſtius, atque certius. Speciei quippe beneficio, depellitur generalitas prius incerta, informis, & confuſa. Taboetius in Topico.

VOCIFERATIO Modeſtinus, §.fi.l.3.de re milit. Qui ſeditionē atrocem militum concitauit, capite punitur: ſi intra vociferationem, aut leuem querelam ſeditio mota eſt, tunc gradu militiæ deiicitur. Eſt autem Vociferari, tradente Valla, voce effrænata, non modo dolorem, ſed etiam indignationem (quanquam indignatio doloris genus eſt) oſtendere. Interdum ſine affectu, ſed tamen vehementius exclamare. Hinc vociferatio, verbale, ipſe vociferandi actus. Solet autem ingens fieri inter litigandum & diſputandum vociferatio. Spieg.Prat.

VOCONIA lex de mulierum hæreditatibus, Inſt.de leg.Falc.& apud Paul.lib.4.ſenten. Quam Q.Vocon.Saxa Trib. pleb.à pleb.rogauit, vt Cic.pro Cornel.Balbo, & Flor.in epito.Liuian.& Auguſt.lib.2.de ciuitat.Dei ſcribunt. Cauebatur autem ea, ne quis cenſus mulierem vltra quadrantem hæreditas relinqueret heredem. Briſſon.

VOLÆ Manus & pedum interiores partes. hinc fit Inuolare, quod ſignificat intra volam recipere, vnde & volema declinatur in tantum grandeſcens pomum vti volam impleat. Io. Bap.in comm.epiſt.Sidon.Apollina.ad Claudianum.lib.4.

VOLENS intelligitur, qui conſentit expreſſe, vel tacite nihil opponit. Huic quo nihil vulgatius eſt, non fit iniuria l.cum donationis.C.de tranſact. Porro, Volens nolente animo dicendum, vbi quis fingit ſe nolle, quod cupit: aut contra etiam in Hebræorum Prouerbiis, Pigrum velle, & non velle. Vide Eraſm.in Chiliad.Spieg.

VOLENTI iniuria non fit, l.1.§.vſque adeo.ff.de iniur. Gœddæ. ad l.ſatiſdationis 61.n.3.ff.de verb.ſign. Vult.in comm.Inſt. tit.de vſuc.in pr.& §§.ſeqq.n.43. Corraſ.3.Miſcell.1.n.11.

VOLGO concipere.l.44.§.non obeſt.ff.de ritu nupt.

VOLO verbum, de ſe indicat ſolam voluntatis declarationem, quapropter qui dicit ſe velle eligere, non eligit: & qui dicit ſe velle hereditatem adire, non idcirco adit: ſicut & qui dicit idcirco velle Stichum dare, non dat. l.Clodius.de Acq. hæred. Licet ex illis verbis cenſeatur facta electio: non enim quiſquam vult dare, niſi prius elegit: & hæc proprietate verbi defenduntur. Alioquin mens proferentis quandoque aliud ſuadet: vt eleganter docet Alc. explicans l.1.C.de Summ.trinit. Igitur & qui rogatus eſt reſtituere, Quibus volet etiam indignos præferre poterit. at ſi is, quos dignos putauerit, vel arbitratus fuerit, reſtituere rogatus eſſet, tunc non alias quam ex viri boni arbitratu reſtitutio facienda eſt l.1. & 24. ff.de leg.2.Prat.

VOLO verbum prolatum ab eo, qui poteſtatem habet diſponēdi & imperandi, imponit neceſſitatem, l.1.in fin. mandat. l.1. vbi Dd.C.de ſumm.Trin. Dd.in l.ſerui electione in pr. ff.de leg.1. Corraſ.4.Miſc.7.n.6.

VOLONES appellati ſerui, ſua ſponte militantes. Etſi enim ſeruis poſt inductam ſeruitutem militia interdictū, idque ſemper conſtantiſſime obſeruatum, tamen cum ingenti aliqua clade accepta, publicæ calamitatis neceſſitas horum etiam operam deſideraret, vt bello Punico cum ſe vltro obtuliſſent militię, nomina eorum libentibus ciuium animis accepta ſunt, & volones appellati quod ſponte ſua id feciſſent, cum legibus non tenerentur. Idem poſt Cannenſem pugnam & ſæpe alias factum eſt. Neque tamen ii ſimul ac in numeros relati eſſent, libertate & ciuitate donabantur, ſed militiæ tantummodo ius habebant: teſtamenti & cæterorum priuilegiorum non habebant. Hoc oſtendi poteſt ex Liuio lib.4. Decadis 3.

VOLUCRIS nomine, omne id quod volat, non ſolum aues: ſed apes quoque, veſpæ, tabani, & reliqua huiuſmodi ſignificantur, teſte Steph.Rob.Spieg.

VOLUIT transferre in l.non vult.6.ff.de diuerſ.reg.iur.cum effectu accipi poſſe, id eſt, tranſtulit re ipſa, docet Decius ibidē nu.3. Sic in l.fin.ff.de rer.diuiſ.qui ſenſus ferri poſſit, necne, ipſe diſpice. vide tamen Bart. in d.l.fin.ad multos effectus.& vide Accurſ.in l.1.ff.de leg.2.Prat.

VOLAM verbum extenſiuum ſiue parataticum eſt in futurum, volebam in præteritum. voluero non item. voluero ſignificat ſemel, volam identidem. Hoc voluntatis mutationem admittit, illud non item. Cuiac.ad l.17.& l.111.ff.de verbor. obligationibus.

VOLUMEN, Vide ſupra, Librum.

VOLUMUS verbum, in Conſtitutione Principis ſignificat quod mandamus & præcipimus: quia quum dependeat id à ſola voluntate Principis, id verbum actus perfectionem inducit. Vide Alc.in l.cunctos populos.C.de Sum.trin.Spieg.

VOLUNTAS, eſt facultas ſeu vis animi, qua bonum expetimus, malum auerſamur, duce ratione. nam mutæ animantes duce natura, quæ ſenſus extimulat. Papinianus: Voluntatem, inquit, potius quam verba ſpectari placuit in conuentionibus contrahentium. Spieg.

VOLUNTAS eſt eius, qui conſentit legitime, & vt oportet, l.4. C.de fideic.lib. Quintil.declam.340.

VOLUNTAS duplex eſt, remiſſa nempe & integra. Remiſſa in his eſt, quæ vi vel metu fiunt, integra, hæc non eſt. Hæc vero ibi demum eſt, vbi quid vltro atque ſponte volumus. Cuiac.ad Rub.ff.quod metus cauſa geſtum erit, circa finem.

VOLUNTAS & propoſitum facientis, diſtinguunt maleficia l.qui iniuriæ. cum concord.in Gloſſ.ff.de Furt. l. Diuus. de ſicar. Spieg.Prat.

VOLUNTAS interdum ex ſcientia, & patientia inducitur l.7.§. interdum ff.de S.C.Macedonia. Briſſ.Prat.

VOLUNTAS ambulatoria vſque in momentum mortis dicitur, propter incertum voluntatis, ait Zaſ. Nam facile variat, quicquid ex voluntate conficitur l.4.in fi. ff.de adimen.leg. vbi dicitur, voluntatem eſſe ambulatoriam, inconſtantem. Spieg.Prat.

VOLUNTAS captatoria eſt ea, quæ pendet ex aliena voluntate l.captatorias.ff.de hæred.inſtit.Spieg.

VOLUNTAS coacta. Vide Coacta voluntas.

VOLUNTAS conſtans & perpetua apud Ciceronem appellatur animi affectio atque habitus, apud Ariſtotelem προαίρεσις, quę certæ & ſanum rectumque iudicium & firmam voluntatem continet Balduinus in Catecheſi iuris ciuilis c.1.in princ. Errantis voluntas nulla eſt. l.20. ff.de aq. & aqu.plu.nec furioſi.l.47.ff.de adquir.hær.l.40.ff.de diuerſ.reg.iur. Proinde eorum voluntate factum nihil videtur. Cæterum cum volūtas alicuius in aliquo actu deſideratur, ea vel ſubſequi recte poteſt.l.10.ff.de aq.& aq.pluu.Briſſ.Prat.

VOLUNTAS & propoſitum diſtinguunt maleficia. l.qui iniuria. 53.de furt. l.quod Reip.33. de iniuriis. voluntate, eaque vel ſpontanea, vel non ſpontanea. Vide Vult.in comm.Inſtit.in pr.t.de oblig.quæ ex delict.naſc.n.10.

VOLUNTAS expreſſa, quæ ex præfationibus, vel præcedenti tractatu conſtat. l.Titia. l.ita ſtipulatus ſum.ff.de verb.obli. Tacita, vt quia natura contractus, qualitas rei, perſonæ, contrahentium conſuetudo, eius quod actum eſt, coniecturam inducant. l.ſemper in ſtipul.de reg.iur. Vide Alc.in l.conuentionibus.de verb.ſign.Spieg.Prat.

VOLUNTAS præſumpta. Lege, Præſumpta voluntas.

VOLUNTATES vltimæ fiunt quinque modis. Auth.de hæred.& Falcid. §. quia vero. Porro apud Vlp.legimus defunctorum voluntates non ſtricte eſſe interpretandas. l.plenum. §.1.ff. de vſu & habit. Old.Prat.

VOLUNTARIUS procurator eſt qui ſe alienis negociis offert ſine mandato, qui voluntarius amicus in oratione pro Cæcinna, voluntarius procurator in Bruto, Procurator ſimpliciter in Pandectis ſæpe, cum tamen proprie ſimplex appellatio ei tantum conueniat, qui mandatum haber. Is cauere de rato omnino debet. Verus procurator, de quo non dubitatur, an procurator ſit, cauere non debet. Cuiac.obſer.lib.7.c.26.circa medium.

VOLUNTARIA iuriſdictio eſt, quæ ſeruatur in volentes. not.l.2. ff.de off.proconſ.& leg.Old.Prat.

Volvntaria ſocietas,in M.Tullii Quinctiana,opponitur ſocietati hæreditariæ,id eſt,communioni,quæ intercedit cum hærede defuncti ſocii.Hæc enim voluntaria non eſt, quia re, non conſenſu conſiſtit. Voluntaria autem eſt, quæ conſenſu contrahitur,tractatuq; habito inter ſocios. Et hanc proprie dicimus ſocietatem, illam vero rerum communionem,l.23. ff.de reg.iur.vel communiter geſtum, l.31.32. cum ſeq. l.actiones.§.ſi poſt,ff.pro ſocio, & ſocietatem improprie. Voluntariam ſocietatem dixit Vlp. in l.verum, §.in hæredem. ff.eod.ſeparans eam à ſocietate vectigalium, cæterorumque publicorum, atque etiam à ſocietate priuata.Cuiac.obſeru. lib.10.c.25.

Volvntarivm exilium.l.16.§.euentu.ff.de pœnis.& iuſiurandum,rubrica de iureiurãdo,id eſt, quod ex conuentione extra iudicium defertur.l.17.ff.de iureiur.

Volvntarivm eſt quod neque per vim,neq; per ignorantiam fit. Obſeruandum autem,quod non volens quis peccare poteſt.Et quod iuxta Salomonium ſtupidus eſt,qui non volens peccat,interdum pœnæ fit obnoxius. & ideo,ait Demoſthenes,Lex eſt voluntariorum & inuoluntariorum peccatorum coercio.Spieg.

Volvntarivs contractus.l.4.C.de vſufr.hęres.l.13.ff.de opt. le.qui neceſſario opponitur.l.13.ff.de opt.leg.Briſſ.

Volvntate fieri non videtur, quod ignoratur.l.non videtur. ff.de lib.cau.Prat.

Volvntate mea vtaris.Quomodo hæc verba,tum iis ſimilia intelligantur,vide in l.Lucius,iunct.gl.ff.de donat.

Volvntate noſtra poſſidere ſerui intelliguntur, quod eis peculium habere permiſimus.l.1.§.item adquirimus.ff.de adq. poſſ.Prat.

Volvntate domini in libertate eſt,qui volente & conſentiente domino ius libertatis vſurpat,vel aliquid pro libero gerit. l.4.C.de fideicom.liber.& apud Quintilian. Declamat.340. Briſſ.Prat.

Volvntatis vltimæ appellationem generalem eſſe, ac ſub ſe quaſdam continere ſpecies, ipſa vox per ſe ſatis arguit, & probatur per Nou.1.in fin.Eſt autem nominatã,vel innominata. Nominata eſt, quæ certum in iure nomen expreſſum habet,cuiuſmodi ſunt teſtamentum,codicillus,mortis cauſa donatio,& epiſtola.Præter has ſpecies ſi quæ ſunt aliæ,dicũtur innominatæ,nimirum ſi quocunque alio modo,quam vel teſtamento,vel codicillo,vel mortis cauſa donatione,vel epiſtola alicui aliquid relinquatur, aut poſt mortem demum præſtandum detur. Inter has vltimæ voluntatis ſpecies potiſſima eſt illa,quę dicitur teſtamentum,cuius vt vſus eſt frequentiſſimus, ita doctrina in iure patens latiſſime, adeo vt totam partem Digeſtorum quintam occupauerit, & lib.6. C.tit.34.in Inſtitutionibus maiori libri ſecundi parte titulis nimir.16.deſcripta & expoſita eſt. Eſt autem vltima voluntas haud aliter ſeruanda quam lex,l.in eo ditionib.19.ff.de cond.& demon.d.Nou.1.in pr.Nou.22.§.diſponat, c.vltima voluntas 13.q.2. & voluntatem teſtatoris non ſeruare impium eſſe & iniquum ſcribitur in l.conſulta.C.de teſt. quoniam publice intereſt, ſuprema hominum iudicia ſuum ſortiri effectum,l.vel negare.5.ff.de teſtam.quem.aper.l.1.C.de ſacroſ.Eccleſ.Vult.in commen.Inſt.de teſtam.ordin.in prin. num.9.10.11.

Volvntatem filiæ cum pater agit de dote, non ſic accipimus vt conſentiat filia,ſed vt ne contradicat.l.2.§.voluntatem.ff. ſol.matr. voluntate itaque filiæ pater dotem recepiſſe videtur ſi cauſas contradicendi ei filia non habuerit. l.37.ff.eod. tit.Briſſ.Prat.

Volvntatem teſtatoris ſequi dicitur in l.fi.C.ad l.Falc.qui eius præcepto paret,& quod iubet,facit.Sic eodem ſenſu plenam fidem teſtatori exhibere d.l.fi.in pr.Prat.

Volvero & volam hoc differunt: quod & ſi vtrunque verbum futurum tempus ſignificet,illud tamen præciſe momẽto ipſo temporis, quo quis voluntatem ſuam ſemel elocutus eſt, includitur: hoc longius funditur, & temporis tractum habet. l.112.ff.de verb.oblig.l.6.ff.ad SC.Tertull. Hot. Vide paulo ante Volam verbum.

Volvptas, eſt elata præter modum lætitia,opinione præſentis alicuius boni.Huic verbo, Cic.inquit,omnes qui vbique ſunt, qui Latine ſciunt, duas res ſubiiciunt: lætitiam in animo,commotionem ſuauem iucunditatis in corpore. lib.2.de finib. Spiegel. Laertius lib.7. in vita Diogenis definit quod voluptas ſit irrationabilis eius rei appetitus, quæ videatur appetenda.

Volvptariæ impenſæ ſunt,quæ ad voluptatem fiunt,quęque ſpeciem duntaxat ornant,non etiam fructum augent:vt ſunt viridaria, aquæ ſalientes,incruſtationes,loricationes,picturæ.l.1.in princ.l.7.l.9.l.11.ff.de impenſ.in res dot. l.79.ff.de verb.ſign.& apud Vlp.in Inſt.tit.de dotib.Voluptuoſæ etiam appellantur.l.14.ff.de impenſ.in res do. Voluptati deſeruiẽtia prætoria in l.198.ff.de verb.ſign. quale deſcribitur in l. 13.§.fructuarius. ff.de vſufr.Voluptatis artifex in l.7. §. dabitur.ff.de oper.libert.Briſſ.Prat.

Vopiscvs dicitur,qui ex duobus conceptis,vno abortu excluſo,ad partum legitimum ducitur.Old.Prat.

Vorare,eſt cibum non confectum dentibus deglutire.

Vorago, barathrum dicitur, quod in eam cadentia non emergunt,ſed quaſi abſorbentur. Voraginem vſurarum Canoniſtæ vſurpant.de qua,ſi lubet,vide c.1.de vſur.lib.6. Spieg.

Vorax & fraudulentum propoſitum. l.1.C.de nume.actuar.& chartular.lib.12.

Vorsvram ſoluere. Eraſm.indicat prouerbialiter vſurpari de eo,qui ſic e præſentibus malis extricat ſeſe,vt aliis grauioribus impediatur.Nam Donato vorſuram facere,eſt æs alienũ, alieno ære ſoluere, aut minore fœnore maiorem acceptam pecuniam occupare. Hinc ducta voce, vt autor eſt Feſtus Pompeius,quod vertant creditorem.Spieg.

Vossissatores lepide vocat Eraſmus noſter, qui barbaros ſecuti vnum multitudinis numero compellant,præter veterum conſuetudinem. Qua de re fuſe diſſerit in de Conſcribend.epiſt.

Votvm eſt alicuius faciendi,vel non faciendi,verſus Deum deliberata & iuſta promiſſio, ὁμολογία. Vnde Cicero eleganter dixit votum ſponſionem,qua Deo obligamur. Nobis præcipuum votum eſt,quod in baptiſmate fecimus. De quo illud eſt,6.Pſal.Vota redde Deo Iacob.De votis extat tit.De voto & voti redemptione.Solebant autem veteres quam plurima vota pro principe nuncupare, vt vota anniuerſaria, ob diem imperii, cum ſcilicet ad imperium princeps ſumptus eſſet:quorum & in iure mentio habetur.l.omnes C.de feriis. Item vota concepta, ob ſalutem principis, à ſacerdotibus, conſulibus,idque poſt tertium diem Cal.Ian.authore Caio, in l.ſi caluitur.233.§.1.vbi omnino vide D.Iohan. Gœdd.ff. de verb.ſign.

Votvm captandæ mortis in iure noſtro dicitur, ardens illud deſiderium, quo flagrant iniqui homines ex alterius morte lucrum ſperantes, vt illius vitæ inſidias parent, l.de fideic. C.de tranſact.Corraſ.lib.5.Miſcell.c.12.n.1.

Vota quinquennalia, decennalia, vicennalia dicuntur, quæ (teſte Alciato) in veteribus numiſmatis notabãtur hoc modo:vot.10.vot.20.vot.30 vide Ciceronem de legibus. Pro voluntate ac deſiderio nonnunquam votum accipitur,quod ea valde deſideramus,quæ voto à Deo poſcimus. Vnde voti compotem eſſe dicimus eum, qui deſiderium ſuum aſſecutus eſt.Et pro voto ſuccedere, quod Græci dicunt κτ̓ γνώμην πρόχωρεῖν. de hoc quidem Bart. in l. ſi quis. ad fin. ff. de pollicit. Vota etiam ματρωνικῶς dicuntur matrimonium, ſiue nuptiæ, quod in nuptiis contrahendis fiant vltro citroque promiſſiones. Vnde dicimus ad ſecunda vota migrare, quemadmodum extat tit.in Auth.Vt exactione inſtante dotis primæ & ſecũdę viro ad ſecũda vota migrãti proponatur vxor vna,vel ex prioris matrimonii filii. Votum tanta apud gentiles homines res erat, vt verbis duntaxat enunciatis nullum induci voluerit,vt cenſet Bartol. in l.ſi quis ad fin. ff. de pollicitat. Porro in filiofamilias non habebat locum,hoc eſt,eo non obligabatur filiusfamilias.l.ſi quis rem.§.voto.ff.eod.Eius rei refert bonam rationem D.Alciatus,& quidem efficaciorem. c.9.1.Parerg.vt & Gœdd.ad d.l.ſi caluitur.233. §.1. de verb. ſign. Inter votum autem & pollicitationem hoc diſcriminis eſſe oſtendit Alciatus,quod pollicitatio reipublicæ, vel priuato alicui fiat,votum vero princip ,vel Deo,ex cauſa principis, vel imperii, aut ob fortunam regis, Cæſaris,& ſi qui caſus ſimiles.

Voti reus dicitur, qui diis in euentum conditionis promittit, aut vbi conditio euenit,tum etiam damnatus eſt voti. vide Alciatum in l.nominis & rei.de verb.ſign.

Votvm aliud eſt munificum,aliud honeſtum,aliud turpe.Munificum eſt,veluti votis eſſe liberalẽ,ac diuitem: quod multo facilius eſt,quam ex re demum,iuxta Ouidian.illud,

Pollicitis diues quilibet eſſe poteſt.

De hoc. videndus eſt Eraſ. in Adag. Honeſtum votum eſt, quod fit ſuper re honeſta, veluti,quod in ipſis licitis nuptiis legitime celebratis fit.Turpe vero eſt,quod fit ſuper re turpi, vt illud eſſet,ſi quis voueret ſe nunquã nuptias contracturũ. Et hoc quidem,etiam iuramento firmatum, non eſſe ſeruandum recte tradit Zaſius aduerſus Andream Eſernitanum, l. generaliter.ff.de verb.oblig.

Votivvs,va,vum penult. producta dicitur,quod ex voto dari promittitur.Horat.

Paſcitur in veſtrum reditum votiua iuuenca.

Aliquando votiuum ſignificat, quod voto deſideratum eſt. Apuleius lib.6. Tota ciuitas ad votiuum conſpectum effunditur.Etiam votiua verba dicimus, quibus in faciendis votis vtimur. & votiuas preces, quibus aliquid cum voto poſcimus. Item & votiua legatio, pro eo,quod barbare dicitur, ad beneplacitum,hoc eſt,quæ pro voto ac voluntate,vel voluntarie ſuſcipitur. Huiuſmodi autem locutionum exempla apud Ciceronem, Plinium, & reliquos claſſicos authores multa reperire facillimum eſt, ideoque hic minus adferenda.Anchor.

Votvm pro charitate, & indulgentia paterna, l.ſcripto.7. ff.ſi tab.teſt. Liberos naturæ, ſimul & parentum commune votum,ad hæreditatem parentum admittit. Sic in l.15.ff.de inoffic.teſt.Propter votum paternum,& naturalem erga liberos charitatem.Prat.

Votvm pro conſenſu.c.2.de elect.in 6.

Votvm, id eſt, oratio, l.denunciamus. C.de iis qui ad Eccleſ. confug.Prat.

Vox,vt Archelaus primus definiuit eſt aeris percuſſus.Laertius in vita Archelai. Diuiditur autem in duo, eſt enim animata alia,alia inanimata. Animata quidem animantium.Inanimata vero ſonorum atque crepituum : idem Laertius lib.3.circa finem in Vita Platonis.Alii vocem definientes dicunt eam ſonum eſſe ex ſignificandi propoſito editum. Interdum tamen vocis verbo ſermo ſignificatur, vt cum Martial. ad Cæſarem dicebat.

Vox diuerſa ſonat populorum,eſt vox tamen vna
Cum verus patriæ diceris eſſe pater.

Vide Corraſ.1.Miſcell.8.n.5.6.

Vox patris,vox filii.quia pater & filius vna cenſentur perſona. l.fin.C.de impub.& al.ſubſtit. §.& qui iuri.4.vbi Vult.Inſt. de inutil.ſtip.idem Vult.ad princ. Inſt.de ſtipul.ſeruor.n.2. & ad §.fin.n.15.Inſt.de oblig.

Vox viua. Martian. Ius honorarium, quaſi viua vox eſt iuris Ciuilis.l.nam & ipſum.ff.de iuſt.& iur.Spieg.

Vox validior & exiguior.l.1.§.hoc autem.ff.ad SC.Silan.Briſſ.

Vocem rapere,l.7.C.de quæſt.Briſſ.

Voce appellare l.5.§.vlt.ff.de appell.Briſſ.

Voce tenus.l.1.§.accuſationem ff.ad SC.Turpill.Briſſ.

Vox eadem ex diuerſa re, cui adhibetur, diuerſas habere poteſt ſignificationes.Gœdd.in commen.de verb.ſign. ad l.215. num.6.

V P.

Vpilio, paſtor ouium,opilio qui vulgo dicitur.Alfenus.l.60. in fin.de leg. & fid. lib.32. Item oues quæ ſtercorandi fundi cauſa pararentur, item Vpilionem, ſi eius generis oues curaret.Virgil.

Venit & Vpilio,tardi venere bubulci. Hot.Prat.

V R.

Vrbana ancilla. Paul.de leg.3.Eum qui natus eſt (inquit) ex ancilla vrbana, & miſſus in villam nutriendus : interim in neutris eſſe (puta in vrbanis & ruſticis) quidam putant, videamus,ne in vrbanis eſſe intelligatur, quod magis placet.l. ſeruis vrbanis,§.eum qui.Spieg.Prat.

Vrbana familia à ruſtica non loco, ſed genere vſus diſtinguitur, poteſt enim diſpenſator non eſſe vrbanorum ſeruorum numero,ſi ruſticarum rerum rationem diſpenſet. l.166.ff.de verb.ſign. l. 12. ff.de ſupell.leg. Qua in re vſus præcipue teſtantis ſpectari debet, videndumque eſt quo quemque ſeruum loco ac numero is habuerit.Et certe quos circa ſe habet paterfam.& ſui vſus miniſteriique vrbani cauſa,non poſſunt non in eo numero eſſe.Quod plenius exponitur in l.99. ff.de leg.3.& l.12.§.idem reſpondit. ff.de inſtrum.vel inſtr. l.4.§. pen.ff.de pe.leg. Atque ita vrbanorum vel ruſticorum prædiorum ſeruitutes, pro genere & qualitate prædiorum quibus debentur æſtimamus.Nam & aquæductus,qui per vrbanum prædium tranſit, iter quoque per vrbanum prædium, vrbanę ſeruitutes ſunt,l.11.§.1.ff.de publicia.l.14.ff.de commu.præd.Briſſ.Prat.

Vrbana mancipia quæ ſint,explicat Iuriſcoſ.in l.ſeruis vrbanis.de leg.3.l.is qui notus.de ſuppell.leg.Spieg.

Vrbana prædia appellari ædificia etiam ſi in villa ſint,Ruſtica vero fundos Vlpia.ſcribit in l.1. ff.comm.præd. & in fragmentis Inſtit.tit.19.Briſſ.Prat.

Vrbana prædia à Ruſticis non loco, ſed materia & qualitate diſcernuntur. Vrbana ſiquidem accipimus ædificia omnia, non ſolum ea,quæ ſint in oppidis, ſed & ſi forte ſtabula ſunt in continentib.ædificiis, vel alia meritoria in villis & in vicis,vel ſi prætoria voluptati tantum deſeruientia,horti quoque qui amœnitatis gratia non reditus habentur. l.98. ff. de verb.ſign.l.16.C.de præd.minor.l.54.in fin. ff. de pet.hær.l. 59.ff.de contrah.empt.l.13.§.ſi in locatis.ff.de action.empt. tit.de ſeruit.vrban.præd.l.4.ff.de pact.Briſſ.Prat.

Vrbana penus & ſupellex, ad vſum vrbanum, non ad locum vrbanum, aut peregrinum, dirigenda eſt, inquit Iabol. l. quemadmodum.de ſup.leg.Prat.

Vrbanæ Cohortes.Dio.lib.58.στράτευμα πολιτικὸν vocat.

Vrbanas tribus appellabant,vt ait Feſt.lib.vlt.in quas vrbs erat diſtributa à Ser.Tull.rege,id eſt,Saburana,Palatina, Eſquilina,Collina.Prat.

Vrbanvs,qui in vrbe habitat,cui Ruſticus opponitur. Vide apud Eraſ.prouerb.Vrbanus nihil æqui cogitat.Spieg.

Vrbanvs Prætor. Vide,§.deinde cum placuiſſet in l.2. ff.de orig.iur.& ſupra in verbo Prætor vrbanus.

Vrbanvm, etſi ab vrbe deriuatum ſit:non tamen ad locum, vt vrbis ſignificatio, ſed ad vſum ac finem cuiuſque rei refertur,vt annotat Gœdd.ad l.2.in pr.ff.de verb.ſign.ac patet ex l.4.§.ſi ita legetur.ff.de penu.leg.l.99.de leg.3.l.1.comm. præd.l.12.de ſupell.leg.Nam cum eorum qui in vrbe verſantur mores ſint longe elegantiores, & maiore ſuauitate præditi, quam qui ſemper ruri vixerunt, & alius cultus,aliudq; vitæ genus ſit vrbicorum,quam agreſtium : inde factum eſt, vt illud vrbanum proprie diceretur, quod magis ad ciuilem & humaniorem vitam aptum videretur.quod vero magis agreſtibus ipſiſque agris ac fructuum curæ conueniret,ruſticū haberetur.Hinc Labeo acutus verborum interpres : Quemadmodum,inquit,vrbanus,ſeruus & ruſticus diſtinguitur nō loco,ſed genere vſus (hoc eſt à fine & vſu) ita vrbana penus & ſupellex ad vrbanum vſum non ad locum vrbanum aut peregrinum dirigenda eſt,multumque intereſt, penus & ſupellex ea,quæ in vrbe ſit, an vrbana legetur vel promittatur,d.l.12.de leg.4.§. ſi ita legetur. Neratius in l.eo iure.ff. in quib.cauſ.pign.Vlp.in l.vrbana 198. ff.de verbor.ſignif.& Paul.in l.ſeruis vrbanis 99.de l.3. Vide Gœdd.ad l.166.n.2. ff.de verb.ſign.

Vrbanicani milites,vel (vt vulgatis in libris legimus) Vrbanici,dicuntur,qui in præſidio vrbis locati ſunt. l.35.§.1.ff.ex quib.cauſ.maior. Et Vrbaniciani officiales in l.1. C.Th. de cond.in publ.hor.Prat.& Hot.

Vrbem ab Vrbo appellatam,Pomp.tradidit in l.239.§.vrbs.ff. de verb.ſign. Quod & Seruius in 1.Æneid. & Iſidor. lib.15. ſcribunt.Briſſ.

Vrbem ſimpliciter cum legimus,Romam κατ' ἐξοχὴν intelligimus,quæ olim inter alias tantum caput extulit vrbes, vt ait Virgil.in Bucolic. Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi. Et ita in l.1.ff.de ſenatorib. l.1.ff.ad l.Iul. de amb.l. pen.§.negotiatores. ff.de munerib.& honorib. l.7.§.conſtitutum.ff.de interd.& releg.l.1.ff.de offic.præf.vrb.Vrbis tamen appellatio proprietate ſermonis anguſtior eſt, quā Romæ:vrbs enim muris, Roma vero continentibus demum ædificiis finitur.l.2.ff.de verb.ſign. Eadem à Conſtantino in l. 1.C.de ſuariis.lib.11.appellatur vrbs æterna,vt à Symmacho lib.1.epiſt.ſæpenumero,& Ammia.Marcellino. Et ita in l.4. C.de operib.public. Impp.Valentinia. & Valens, Intra vrbem æternam ſcripſerant. Cuius loco Intra vrbem Romam veterem & nouam ſuppoſuit. Tribonianus eiuſque collegæ, vt & alia in libris ff. & C.Iuſtiniani vt ex eorum & veterum collatione liquet,immutarunt.Briſſ.Prat.

Vrbem regiam in Conſtitutionibus Conſtantinopolin accipere debemus. l.vlt.C.de aſſeſſorib.l.12.C.de iud.l.14. §.ſane. C.de ſacroſ.eccl. l.25.C.de nupt. l.25.C.de teſtam. l.5.C.de his qui ad eccl.conf. l.31. §.in hac. C.de epiſc.& cler.§.vlt. Inſt.de ſatiſdatio. Eadem & inclyta & florentiſſima vrbs appellatur.l.vn.C.de contractibus iud.l.11.C.de aſſeſſoribus l. vlt.C.de ædific. priuat. in Epiſt. Pandectis præpoſita §.illud vero. Et vrbs magnifica in l.31.§.executorib. C. de epiſc.& cler.Et noua Roma.Zonaras etiam νέαν ῥώμην καὶ βασιλίδα πόλιν, Imperatorum exemplo vocat. Briſſ.

Vrbicvm,id eſt,vrbanum inſcript.l.9.ff.de oper.nou.nunciat. Briſſ.

Vrbica tutela l.8.§.ſed ſi ignomin.ff.de accuſat.Briſſ.

Vrbica procuratio Vlp.in l.11.§.2.de minor. dicitur ea,quæ propter certam ciuitatis controuerſiam mandata eſſet. Hic, ait,cum curam adminiſtraſſet,& beneficio principis vrbicam procurationem eſſet adeptus.Spieg.Prat.

Vrbicariæ regiones l.vn. C.Th.ſi per obrept.fuer.impl.l.3. C.Th.Trib.in ipſis ſpecieb.& alibi.Prat.

Vrbis & ciuitatis differentiam facile cognoſces ex his verbis Ciceronis in orat. pro P.Seſtio : Cum conuenticula hominum, quas poſtea ciuitates nominauerunt : tum domicilia coniuncta,quas vrbes dicimus.Hac igitur ratione poſſit dici ciuitas, quæcunque vniuerſitas populorum, communi lege ac ritu viuentiū:vulgo Cōmunitas,vel commune.Inſulanus.

Vrbs pro ipſo loco tantum mœnibus concluſo accipitur,quando rei in vrbe deſignatæ qualitas extra porrigi non patitur. Si enim dixerit Titius, Vrbanam meam omnem ſupellectilem do lego: cēſebitur ſenſiſſe de omni ea ſupellectile,quam in ciuitate,& ſuburbiis,& vſque ad centeſimum lapidem habet. Text.eſt in l.1.§.cum vrbem. de offic. præf. vrba. Nam qualitas ſupellectilis ea eſt,vt ruri,& in ciuitate haberi poſſit.Quod ſi bona,quæ vrbis habitationi tantum commoda & deſtinata ſunt,quis legauerit,non ad ea quidem, quæ extra vrbis mœnia ſunt,protrahentur : cum id qualitas rei legatæ non patiatur,quæ rem ipſam veluti vmbra corpus, quocunque ingrediatur loco,ſequitur, not.gloſſ.in l.frater à fratre. de condict.indeb.& argum.l.Iulianus §.ſed & ſi quis.& quę ibi not.ad exhibend. cum ſimilibus. Brechæus in l.vrbis appellatio.ff.de verb.& rer.ſign. Adde Connan.lib.1.c.de iure Ciuil.7.n.1.

Vrbvm ſiue vruum,eſt curuatura aratri,vrbare ſiue vruare eſt arare,aratroque definire.l.pupillus,§.vrbs.ff.de verb.ſig. In condendis enim vrbibus olim aratro vtebantur, quo futuræ vrbis magnitudinem,proportionem,ſitumque muro cingendum definiebant. Cæl. Rhodig. lib.14.c.5.Forner.ad l.2.de

verb.ſig.ex M.Munilio: iiſdemque deſtrūendis inductum eodem modo aratrum adhibebant, vt eodem, quo definitæ eſſent vrbes, modo rurſus delerent, expungerent, euerterent, deſtruerent, iuxta l.nihil tam.ff.de reg.iur.vide Gœdd.ad l.2.in prin.n.16.ff.de verb.ſign.

VRCEOLI, vaſcula parandæ potioni accommodata, apud Pompon.l.21.ff.de aur.arg.

VRCEVS vas erat anſam habens lateri applumbatam, ex ære, vt ahenum fiebat, vt Varro ait, ſed & ex quauis alia materia, nā Martialis fictilem ponit. hunc anguſto & gracili collo, in patulum deſinente ore pingit vir doctiſſimus Lazarus Bayfius, quem Forcatulus improbans in hoc non ſequitur, cum vrceos picatos ponat li.12. Columella in quibus ſorba condiātur. Eodem, inquit, tempore ſorba manu lecta curioſe in vrceolos picatos adiicito, & opercula picata imponito. Sane Columella vaſis conditiuis hanc formam paulo ante dederat, vt vſque ad imum ęqualia eſſent, ne ventrem facerent, vt exemptis, inquit, ad vſum ſalgamis, quicquid ſupereſt, ęquali pōdere vſq; ad fundum deprimatur. Vrceis præterea aqua in ahenum infunditur. l.cum de lanionis. §.aſinam.ff.de fun.inſtru. cui rei æquabilitas neceſſaria eſt, anguſto.n.& gracileſcente collo, mora fit hauriendo. Adde quod & fructus vrceis componuntur. l.quæſitum.§.conſeruandi. ff.de fund.inſtru. Cato in torculario vrceum vnū ponit. quod capit quadrantalia quinque, id eſt, amphoras: nam quadrantal & amphoram idem fuiſſe Feſtus ait, ſed Budæus dubitari poſſe ſcribit. Pet.Lentulus Spinter vrceum habuit ex Onyche marmore, cadi magnitudine. igitur vrceus certam formam, non certam menſuram habebat. Forcat. in penu Iuris ciuil.c.25.

VREDO qua herbæ, frutices, arboreſq; perculſæ areſcunt, quam ἐκπλῆξιν τῶν δένδρων vocat Theophraſtus, Vlp.l.ex conducto.15.§.1.ff.locati. Sed ſi vredo fructum oleæ corruperit, aut ſolis feruore non aſſueto id acciderit. Plin.lib.18.c.28. vredinis cauſam negat eſſe rorem inuſtum ſole acri, omnemq; vredinem frigore tantum conſtare, ſole innoxio, quod his probat rationibus. Hoc enim niſi noctibus & ante ſolis ardorem euenire deprehenditur, totumq; lunari ratione conſtat, quoniam talis iniuria non fit niſi interlunio, plenave luna, hoc eſt, præualente: vtroque enim habitu plena eſt, vt ſæpe aliis in locis obſeruauit idem Plinius. Sed interlunio omne lumē, quod à ſole accepit, cœlo regerit. Differentia vtriuſque habitus magna, ſed manifeſta. namque interlunio æſtate calidiſſima eſt, hyeme gelida: E diuerſo in plenilunio æſtate facit gelidas noctes, hyeme tepidas. Cauſa euidens eſt: Æſtate enim interlunio neceſſe eſt, cum ſole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademq; interlunio abſit hyeme, quando abſcedit & ſol. Item plenilunio ęſtiuo procul abeat aduerſa ſoli: hyeme autem ad nos per ęſtiuum circulum accedat. Ita per ſe roſcida quoties alget, infinitum quātum illo tempore cadentes pruinas congelat. Igitur hoc genus cœleſtis iniuriæ, ſilente cœlo, ſereniſq; noctibus fit, nullo ſentiente, niſi cū facta ſunt, vt idem ſcribit Prat. adde Cuiac.15.obſeru.28. in fin. Gothof.ad d.l.ex conducto, 15.§.1. ibi aut ſolis feruore. ff. locati. Cott. in memoral. in ver. vredo.

VREPHOTROPHIVM dictio Gręca, locum ſignificans ad infantes nutriendos paratum, βρέφος enim Græci infantem dicūt. Huius meminit Imp.in l.illud, §.1.licet cod ces ibi medoſi ſint. C.de ſacroſ.eccleſ.Cotta.

VRGERE ius. Cic. lib.offic.3. Ius Craſſus vrgebat: quod vitium venditor non dixiſſet ſciens, id oportere præſtari. Spieg.

VRGERE etiam bona fides dicitur.l.2. C.de commod.Briſſ.

VRGET etiam æs alienum l.5.§.ſi æs.ff.de reb.eorum.l.7.§.plane.ff.quib.ex cauſ.in poſſ. Briſſ.

VRGENS neceſſitas.l.1.C.Nem.licer. in comparat.ſpec.lib.10.

VRINAM facere, pro meiere. Vlp. Item de eo qui vrinam facit, quæritur, ſubaudi, an morboſus ſit.l.quæritur. vbi Pedii ſententiam probat: non quia vrinam in lecto facit, ſed quia vitioſam veſicam habet, redhiberi poſſe. Prat.

VRINATORES in l.4.§.1. ff. de l.Rhod. dicuntur, qui in caput merguntur, & ſub aqua natant, ab vrinare, id eſt, mergi in aquam. Quo verbo vtitur Firmicus lib.8.cap.15. illorum miniſterium egregie his verſibus deſcribit Manilius libr.5. Aſtronomic.

Illis in Ponto iucundum eſt quærere pontum
Corpora qui mergunt vndis, ipſumq; ſub antris
Nerea & æquoreas conantur viſere Nymphas,
Exportantq; maris prædas & raſta profundo
Naufragia atque imas auidi ſcrutantur harenas.

Nam per vrinatores naufragio merſæ, & in mare nauis leuādæ cauſa iactæ res extrahi ſolebant. Inde vrinandi artifex apud Symmach.lib.1.epiſt.25.Briſſ. Id genus hominum Varro natatores interpretatur, non quidem ſuperficiales tantum illos qui abluendi corporis gratia natant, ſed qui ſe flumini marive committentes, ex fundo quantum fieri poteſt, iniecta extrahunt, oraque ne fluctus intrent communiunt & merularum in morem ad aquarias inquiſitiones longe oculatiſſimi ſunt. Hinc & Plinius Phocas ranaſque ſub aqua diu vrinari dixit, c.37. lib.1. Horum alii aliis longe peſpicaciores ſunt, & diutius ſub flumine latent, & bello nauali admodum neceſſarii ſunt, vt qui hoſtilem claſſem perfodiendo multum diminuere poſſent. Ex iis autem omnibus qui hac in re plurimum valuerunt, præcipuus fuiſſe traditur homo quidā (vt eleganter Alexander ab Alexandro ſcribit) cui nomen Colan inditum ferunt cognomento piſcis, ſingulari fato ſeu fortuna genitus, qui plus in aquis degere, quam in terris victitare ſolebat, cumq; diebus ſingulis mare, & aquas petere neceſſum haberet, itaque inter marinas beluas complures dies verſabatur, & conuiuebat illæſus, haud aliter, quam ſi ex eis vna fuiſſet. Penetrabat maris intima & remotiſſima, reuertebatur ſępe ad littus, & nautas de futuris tempeſtatib. pręmonebat, vt apud Volaterranum quoq; latiſſime deſcribitur. Sane illi hoc an fato an ſidere euenerit, in ambiguo pleriq; omnes reliquere. Nam tantum eum nando profeciſſe aſtruitur vt maxima pelagi interualla ſpaciaq; immenſa CCCCC & vltra ſtadiorum, fœda tempeſtate & reluctantib. aquis excellenti vi & velocitate natatu peragraret. idq; non ſemel facere conſueſſe. Donec (inquit Alexander) feſto annuo ſolennique die in Siculo freto effuſa multitudine ad ſpectaculum, in portu Meſſanæ experiri credo volens quantum præ cæteris vrinando valeret: dum pateram auream munus natantib. tūc à Rege in mare deiectum, ab imo eripere conatur, cum ſe in mare merſiſſet, dum illius ſtudio profunda exquirit vada, diu expectatus ab imo maris fundo, in quod ſe deiecerat, nunquā emerſit, neq; poſtea inuentus apparuit. Creditur in concauas illius pelagi cauernas, quibus totus ille ſinus refertus eſt: incidiſſe: ipſumq; in imas voragines vorticibus rapidis ſemel delapſum, cum ſe recipere vellet & ad ſuperiora niti, reuerti nequiſſe: cumq; diutius reluctatus, reſpirare nequiret, inter occurſantes ſcopulos, vndique inundantibus aquis oppreſſum, vitam interiſſe. Pet.Peckius in ſuis commen.l.4.§.ſed ſi nauis.n.1.tit.ad l.Rhodiam.

VRNA, menſuræ genus quatuor capiens congios. Huius hæc nota quis fuit. Sic autem dicta eſt, inquit Varro lib.4. ling. Lat. ab vrinando, quod vrinant in aqua haurienda. Prat.

VRNALES vrcei, vrinam continentes. hæc eſt menſura ſextariorum viginti quatuor. Vide Alciatum in l. vrinaria vaſa. de verb.ſign.Spieg Prat.

VRNALIA. Proculus in l.fi.de trit. & vin.leg. Qui vinum, ait, Surrentinum in vrnalibus habebat diffuſum, Surrentum oppidum fuit Campaniæ, Sinum quondam ſedes. Hinc Surrentinum vinum, quod, quum quintum ſupra vigeſimum exceſſerit annum, potui eſſe incipit. nam cum minime pingue ac tenue ſit, vix matureſcit: & quum ad vetuſtatem peruenerit, ferme ſolum perpetuo vtentibus gratum. Spieg. Vide de hac voce Ant.Auguſt.lib.2.Emend.c.11.

VRNARIVM, menſa quadrata, ſuper qua vrnæ aqua plenæ, in culina reponuntur.

VASVS, beſtia eſt, nec numero pecudum continetur, author Caius in l.2.in fin.ff.ad l.Aquil.Spieg.Prat.

VRVVM, ſiue vrbum, eſt curuatura aratri; & vruare, ſiue vrbare, eſt arare, aratroque definire, Gœdd. in comm.de verb.ſign. ad prin.l.2.

V S.

VSIA, Græca vox, pro ſubſtantia, apud Vlp.in l.venditionibus de contrah.empt. Vide Bud. in priorib. Annot.

VSIO, idem quod vſus apud veteres, autore Nonio. Alfen.in l.60.§.2.ff.de leg.3. Et Vlp.l.27.§.4.ff.de aur.& arg. Siue, inquit Vlpian. in ſuæ, ſiue alterius vſionis cauſa paratum eſſet. Prateius.

VSITATVM, abſolute, quod in vſu eſt. Aphricanus. Nam & vſitatum fere eſt, ſic legare.§.ſit ita ſcriptum. Item Venuleius §.pen. l.continuus. de verb.oblig. & vſitatius & elegantius eſſe Labeo ait, de legat.1. Et alibi Cic.in Verr. Non eſt vſitatum, nō ſenatorium. Dicimus etiam adiectiue, vſitatus mos, vſitatum tempus, vſitata conſuetudo, iudicium vſitatum, vſitata nomina, l.2. de Præſcript.verb. pro vulgaria, recepta & communia. Spieg.

VSQVE, præpoſitio, quaſi ad vnum vel locum, vel tempus, vel aliud huiuſcemodi. De hac particula plura annotauit Alber. & Bart.in l.patronus.§.Sempronio.ff.de leg.3.in l.ſemper in ſtipul.de reg.iur.tum alibi.Spieg.

VSQVE nunc pro hactenus, vel hucuſq; in l.omni innouatione. C.de ſacroſ.eccleſ.l.1.C.de ſum.trin.Spieg.

VSQVE ad tertiam generationem, idem interpretatur in præcitata l.patronus.Spieg.

VSQVE incluſionis nota l.fin.ff. de ſenat.l.2. ff.de his qui not.infam.l.11.ff.de dolo, l.1.ff.an per alium cauſæ appell. l.fi.ff. de diſcuſſ.& c.1.de ord.ab epiſc.qui renun. aliquando excluſionis. c.cum dilectis.de fid.inſtr. Adde Brechæum in l.hæc adiectio.ſub tit.de verb.& rer.ſign. Significatiua quoque eſt termini ad quem, ſicut dictio A, vel Ab.Prat.

VSQVEQVAQVE, pro ſemper, apud Marcellum, in l.ab adgnato. de curat. furioſ. aliquando ſignificat ſimpliciter, in l.in ratione,

tione,§.videre. ff.ad legem Falcidiam. Prateius.

Vsvalis,& hoc vſuale,idem ſignificat,quod vſuarius.Iuriſc.in l.interdum.ff.de public. Quoties quis,ait,mancipia inuecta profeſſus non fuerit, ſiue venalia, ſiue vſualia,in pœna commiſſi eſt.Spieg.& Prat.

Vsvarivs, qui vſum habet,vt fructuarius qui fructum,l.13.§. de præteritis.ff.de vſufr.l.52.ff.de ſtipul.ſeruor.Vſuarius tamen ſeruus in quo vſum habemus,vocatur in l.14. ff.de vſu & habit.l.2.ff.de pecul.l.7.§.ſi ſeruum.l.12.§.quare.ff.de dolo l.54.ff.de acq.rer.dom.Prat.

Vsvarivs & vſufructuarium ſignificat.l.ſi cum duorum.32.de ſtipul.ſeruor.Briſſon.

Vsvcapere , vſu acquirere, & poſſeſſione ſuum facere ſignificat,quemadmodum ICti loquuntur,l.1.19.& 21. ff. ex quib. cauſ.maior.l.82.§.1.de leg.1.l.33.in pr.ff.de vſucap.l.22.§.ſed & ſi cui.ff.ad Trebell.Prat.

Vsvcapio eſt acquiſitio dominii,per poſſeſſionem prolixam & iuſtam , vel acquiſitio per vſum, l.1.§.vlt. ff.ex quibus.cauſ. maior. Hanc autem ſic definit ICtus.Vſucapio eſt adeptio dominii(ſic enim in l.3.ff. de vſucap.non adiectio legendum Vlp. ſuadet in Epitom. tit.19.) per continuationem poſſeſſionis temporis lege definiti.Verba hæc Temporis lege definiti ſuppoſuerunt Tribonianus & collegæ. Nam Vlpianus pro his dixerat,anni vel biennii: rerum mobilium anni, immobilium biennii.Nam vſucapionum tempora produxit Iuſtinianus,l.vnic.C.de vſucap.transform. Duxit autem Modeſtin.illam definitionem ab officio vſucapionis,cuius exitus & proprium eſt, vt per eam acquiratur dominium , quod alioqui in rebus bona fide traditis nunquam certo conſtare poſſet , quia propter infinitam rerum varietatem incertum eſt plerunque, vtrum tradens ſit dominus,an non ſit. Hæc autem adquiſitio plenum ius tribuit,l.17.in fin.ff.de rei vindic.ex 12.tabul.ideoque vetuſtiſſimum ius eſſe dicitur bonæ fidei poſſeſſoris,l.in bello,§.ſi quis ſeruum.ff.de capt.& poſtlim.& vſus nõnunquam l.deducta,§.ante.ff.ad SCtum Trebell.& poſſeſſio vt l.cum miles & l.denique, ff.ex quib.cauſ. maior.Prat.

Vsvcapio ſic dicitur,vt mortis cauſa capio.Capio eſt acquiſitio : Capere eſt in ſuum dominium capere l.aliud l. cepiſſe, ff.de verb.ſign. l.prætoris. ff.de damn.infect. Vſus autem eſt poſſeſſio,quæ opinione domini poſſidetur,& ex diuerſo poſſeſſio eſt vſus l.quæſtio.ff.de verb.ſign.& ita poſſeſſionem ab Ælio Gallo definiri Sext.Pompeius ſcribit. Ergo vſucapere eſt poſſeſſionem acquirere, quod & poſſeſſione capere dicũt. l.emptor fundi,l.qui fundum,§.ſeruus.ff.pro empt.l.non ſolum. §.ſi dominus.l.quamuis,ff.de vſurpa.& vſuc. Et interdum vſucapio ipſa vſus ſimpliciter ſeu poſſeſſio dicitur l.deniq; & l.ſeq. l.cum miles,l.ait prætor.ff.ex quib.cauſ.maio. l.deducta. §. ante diem, in fi. ff.ad SC.Treb.ex quo apparet vſucapio ſcribi oportere:nec enim ſic dicitur vſucapio,vt pignoris capio , licet Cato apud Gellium contra ſentiat. Ait Modeſt.Cuiac ad l.3.ff.de vſurp.& vſucap.

Vsvcapio interrumpitur vel naturaliter vel ciuiliter. Naturaliter quidem,cum quis vel ſua ſponte ipſe poſſeſſionem rei illius à ſe dimittit , vel ab alio de poſſeſſione rei deiicitur. Hæc interruptio eſt , facti & in veritate conſiſtit, & proprie dicitur vſurpatio.At illa,quæ ciuilis dicitur,magis eſt iuris, & fictione potius,quam veritate ſuſtinetur,ita vt ius ratione effectus fingat poſſeſſionem interruptam,&,vt ita dicam,diſcontinuatam eſſe, cum tamen,ſi factum ipſum ſpectemus & veritatem,poſſeſſio illa adhuc ſit continua & integra. Vult. in comm.Inſt.tit.de vſucap.n.48.

Vsvcapio inde dicta eſt , quod per vſum aliquid capit & aufert. Vſus enim per lapſum temporis adimit res corporales priori domino,& trãsfert in alium. Sic pignoricapionem olim dicebant , quam nunc captionem & ablationem pignorũ nuncupamus. Gell.lib.7.exiſtimat , Vſucapionem & Pignoricapionem, duplicatis ex integro vocabulis, dici oportere. Interdum tamen extra compoſitionem , interiecta qualibet voce,profertur,vt eſt apud Paul.in l.nũquam. §.vlt.de vſuc. Si defunctus,inquit,emit : hæres autem putat eum ex donationis cauſa poſſediſſe,vſu eum capturum,Iulianus ait:Interpretes vſucapionem & præſcriptionem in ſignificatione confundunt, in qua vtique diſcrimen eſt : rurſus in re ipſa ſæpe differentiam conſtituunt,cum nulla ſit.Primum enim vtriuſque verbum iungunt accuſatiuo , vt vſucapio domum , præſcribo domum,veſtem,fundum: non animaduertentes,quod præſcribendi ſignificatio magis ad exceptionem pertineat, etiamſi effectus retinendi dominii plerunq; ſequatur. Deinde vſucapionem trahunt ad res mobiles , præſcriptionem ad res immobiles per legem ſecundam , C.in quibus cauſis ceſ. long.temp.præſcript. §. in ſeruorum. cum tamen Impp.ibi, Præſcriptionem,ſeu exceptionem longi temporis appellant: tractantes ſolum de proprietate ſeruorum, & ſic rerum mobilium. Vnde recte colligit Old.Præſcriptionem non pertinere dũtaxat ad res immobiles, ſicut nec vſucapionem ſemper ad res mobiles.per l.furtum.l.quare. l.nunquam in vſucapionibus.in pr.in.ff.de vſucap.Itaque vſucapio refertur genuina ſignificationis vi ad acquiſitionem rerum mobilium & immobilium : quod vel indicat Rubrica 3. lib.ff. qui tractat de acquir. rer. dom. Præſcriptio autem ad ius excipiendi principaliter pertinet.Vnde tit.de diuerſ.& tempor. Præſcr. lib.6.poſt reliquas exceptionum ſpecies,generaliter ſubiungitur.Spieg.

Vsvcapio , & Præſcriptio ; ſunt modi adquirendi dominii. Quapropter is qui vſucapit,vel præſcribit, priuſquam complet vſucapionem,vel præſcriptionem,non eſt dominus, ſed quaſi dominus.Spieg.

Vsvcapio currere & procedere,item impleri dicitur,l.15. l.18. ff.de vſucap.l.2.ff.pro donat.Briſſ.

Vsvfrvctvarivs , alias accipitur ſubſtantiue pro eo qui habet vſumfructum regulariter:alias adiectiue,pro re in qua eſt vſusfructus,l.arborib.§.fin.ff.de vſufr.Vſufructuarius autem re aliena boni viri arbitratu vti frui debet, l.item ſi fundi 9. ff.de vſuf.l.1.ff.vſufr.quemadmo.cau. id eſt, vti frui debet re quemadmodum bonus paterfamilias ea vſurus eſſet,nimirum ne quid rei incommodetur. Non enim eſt dominus rei , ſed tantum habet ius in re , cuius iuris beneficio in re illa plus facere non poteſt,quam ipſi ſit conceſſum.Sed quidnam conceſſum eſt vſufructuario?Hoc nimirum,vt re vtatur fruatur, non vt abutatur,& ipſam male vtendo perdat,l.ſed & ſi quid 15.ff.de vſuf.vel ad alium vſum,quam in quem res eſt comparata conuertat, l.19.& 34.§.1.ff.de vſuf. Male autem vtitur vſufructuarius ſi ſubſtantiam & formam rei immutet, aut alias rem deteriorem fieri patiatur.Immutatur autem forma etiam tum,cum per immutationem illam res fit melior,l.vſufructuarius 24.ff.de vſufr.l.fin. ff.de vſu & habitat. Nam quod vſufructuarius meliorem cauſam proprietatis facere poſſe dicitur , in l.ſi cuius 13.§.fructuarius. ff.de vſufr. id intelligendum eſt non de ſubſtantia ſeu forma rei, ſed de qualitate ſiue adiuncto, quo mutato vel de nouo introducto rei ipſius ſubſtantia ſiue forma non quam primum immutata eſſe intelligitur. Quod ſi ergo ſubſtantia rei mutari vel minui non debet,multo minus prorſus debet tolli, Vult.in comm. Inſt.de vſufr.in pr.n.16.& ſeqq.

Vsvra, ſortis acceſſio eſt,quæ propter mutuo datæ pecuniæ vſum vel etiam moram exigitur.Cur hæc in mutuo Iure diuino prohibita ſit,attingunt Doct.receptumq; eſt , quod dicitur:Iure veteri de vſuris,hodie ad id quod intereſt produci, qua de re latius Alciat.in comm. de verb.ſign. & in de rebus cred.itemque Corraſ.3. Miſc.21.nu.7.& ſeqq.Sumitur etiam pro reditu & fructu , qui percipitur ex vſu aliarum quoque rerum.Catanæus citat Papin.& Vlp.Comm.6 Spieg.

Vsvra ab vtendo dicitur,& ad alias quoq; res accommodatur, quibus ad tempus vtimur.aliud autem ſonat vſura,quum vetamur dare proximo ad vſuram. Ea Græcis Τόκος dicitur, id eſt,partus : quod pecunia mutuo data,pariat lucrũ ei qui dedit.Ariſt.cenſuit præter naturã eſſe,vt pecunia pariat pecuniam:tametſi veterum leges moderatione probarunt vſuras, vltra vetuerant.Iudæis permiſſum erat alienis ad vſurã dare mutuum,ſuis popularibus nequaquam. At Chriſtianæ leges in totũ damnãt vſuras,h.e.quicquid in fœnore ſorti accedit. An vero exercere fœnus, pugnet cum iure naturæ,vt quidã eruditi rationibus contendunt, eleganter excutit, & dilucide,vt plerunq; ſolet,quæ tractanda ſuſcipit Philipp.li.Epit. Philoſ.moral.2.ibid.vtiliter admonẽs, Vſuras immoderatas eſſe vituperandas:quia iniuſte exhauriunt alienas facultates. Adde Curt.lib.1.εἰκαστῶν,c.21.tom.1.

Vsvra apud antiquos duplex fuit,terreſtris & nautica. Terreſtris,id eſt,ἔγγειοι, menſtrua erat.Nautica iterum duplex fuit: vna , quæ in alteram tantum nauigationem ſtatuebatur , à Græcis Heteroplus dicta:altera ita contrahebatur,vt non aliter deberetur , nec ipſa nec ſors eius , quam ſi nauis ſoſpes cum mercib.domum rediiſſet.Hanc Amphoteroplum dicũt, quaſi in commeatum remeatumq; taxatam.Cuius quoq; meminit Modeſt.in l.1.ff.de nautico fœnor. Merces (inquit) ſi periculo creditoris nauigent,traiectitiæ pecuniæ erũt loco. Hoc etiam annotauit Budæus li.1.de Aſſe,eo loco,vbi docet ex Demoſthene περὶ φημίνα,vſuram nauticam,non menſtruã fuiſſe:ſed vna in omne tempus nauigationis & negotiationis conſtitutione taxatam.At vero terreſtres vſuræ omnes menſtruę erant,& in ſingulas Calendas cedebat earum dies.Hoc eſt,triceſimo & vltimo die menſis,qui ab Atticis ἕνη ϗ νέα dicitur , quod confinium ſit deficientis Lunæ & renaſcentis: hoc eſt,veteris & nouæ : quo die cedebat fœnorum petitio, hoc eſt , quæ νεμήνια etiam dicitur à Græcis Budæo teſte. Brech.in l.vſura.ff.de verb.& rer.ſign.

Vsvra,proprie vſus : ſed poſtea loquendi conſuetudine vſuræ merces,Vſura nominata eſt.Cic.Verr.5.Quis hoc fieri poſſe iudicauit, vt quum Senatus publicanos vſura ſæpe iuuiſſet, magiſtratus à publicanis pecuniam pro vſuris auderet auferre?& lib.Tuſcul.1.Natura dedit vſuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præſtituta die : quid eſt igitur quod querare,ſi repetit quum vult?Prat. Ergo

VSVRA eſt (vt conſuetudo loquendi tulit) merces vel æſtimatio vſus pecuniæ.ea vero duplex eſt: nam altera in generis ſui nomine conſiſtit:altera fœnus vocatur.Prat.Sic & Cuiac. Duplex, inquit eſt vſura, Alia propter quæſtum infligitur, quæ fœnus appellatur, & cedit ſtatim ex die interpoſitæ ſtipulationis. Alia propter moram, quæ pœna dicitur,& cedit ex tempore tardæ ſolutionis l.lecta. ff. de reb.cred. vtraque eſt menſtrua.vtraque currit lite conteſtata,id eſt,non ceſſat. Rurſus pœna alia eſt, quæ ſemel duntaxat infertur ob moram,hæc non eſt vſura.Cuiac.ad l.90.ff.de verb.oblig.Hot. Speciatim autem

VSVRA, eſt cōpenſatio eius quod creditoris intereſt vſu caruiſſe ſuæ pecuniæ dum ea debitor vteretur.nam vſurę non propter lucrum petentium,ſed propter moram non ſoluentium infliguntur.l.cum quidam,§.ſi pupillo.ff.de vſur.Prat.

VSVRARVM ſpecies ex Aſſis partibus denominātur,quod vt intelligatur, illud ſcire oportet,ſortem omnem ad centenariū numerum reuocari: ſummam autem vſuram eſſe, cum pars ſortis centeſima ſingulis menſibus perſoluitur. Et quoniam iſta ratione ſumma hæc vſura duodecim aureos annuos in centenos efficit,duodenarius numerus Iuriſconſultos mouit, vt Aſſem hunc vſurarium appellarent. Quemadmodum autem hic As non ex menſtrua,ſed ex annua penſione æſtimandus eſt: ſimiliter omnes eius partes ex anni ratione intelligendæ ſunt, vt ſi vnus in centenos annuatim pendatur, Vnciaria vſura: ſi bini: Sextans:ſi terni,Quadrans:ſi quaterni, Triens:ſi quini,Quincunx: ſi ſeni,Semis:ſi ſepteni,Septunx: ſi octoni,Bes:ſi nouem,Dodrans: ſi deni,Dextans: ſi vndeni, Deunx:ſi duodeni,As.Prat.

VSVRA beſſis, cum in ſingulos centenos quotannis octoni ſoluuntur.l.pen.C.de vſur.Prat.

VSVRA centeſima(qui eſt As vſurarius)dicitur,quum pars ſortis centeſima ſingulis menſibus, id eſt, ſingulis annis duodecies penditur,vide Cuiac.in Pandect.& Nou.130.& Anton. Auguſtin.lib.2.c.10.penditur.Romani enim Græcorum morem imitati, qui facilioris & commodioris doctrinæ cauſa, quamuis ſummam ſortis ad Minam, quæ centum drachmas valebat,perpetuo redegerunt quantamcumq; ſortem ſimiliter ad numerum centenarium reuocarunt. Itaq; vſura centeſima,ex parte ſortis centeſima,ſicuti apud Græcos Drachmalis à drachma, quæ pars eſt ſortis ad minā redactæ centeſima, nomen inuenit. quapropter eam Plutarch.in Lucullo ἑκατοστὴν appellat. Eius exemplum apud Paulū extat in l.40. ff.reb.cred.Tunc eo amplius quo poſt ſoluā, pœnæ nomine in dies triginta,inq; denarios cētenos denarios ſingulos dari ſtipulatus eſt P.Mæuius.vide l.4.§.vlt.ff.de naut.fœn.l.8.C. ſi cer.pet.l.vlt.C.de iur.dot.l.vn.§.cum autem. C.de rei vxor.act.l.1.& 2.C.de vſur.rei iud.Conſtan. li.3.Epito.tit.7. ἑκατοστιαῖον τόκος ἐστὶν τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν νομίσμασι ιβ´ ὑπὲρ ὅλου δίδοσθαι ἐνιαυτοῦ διὰ τὸ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν καθ' ἕκαστον μῆνα δίδοσθαι ἕν: Et hæc quidem fuit vſuræ centeſimæ vetus definitio.Alia enim fuit Imperatoris Conſtantini temporibus definitio, vt videre eſt ex verbis Ammiani l.2. C.Th. de vſur. qui vſuram centeſimam eſſe ait,cum tres ſiliquę annuæ in ſingulos ſolidos præſtātur: nam cum viginti quatuor ſiliquæ ſolidum efficiāt, in ſingula centena duodecim ſolidi,& duodecim ſiliquæ præſtari debebunt,& ſic vſura centeſima duodecim ſolidorum erit, & ſemis,cuius etiam ſit mentio in Nou.130. Succeſſit & huic nouæ definitioni alia amplior, quæ in centenos ſolidos reddit 16.ſemis & quatuor ſiliquas,h.e.in librā auri,quæ eſt 72.ſolidorum duodenos. Autor Harmenop.3.Epit.& Zonar.Nicenæ ſynodi 117.Vt nunc librę,inquit,ſunt ſolidorum 72.ita olim centenariæ erant & 100. ſolidor. vſura erat 12. quæ & ob id dicitur centeſima,quod de ſorte 100.exigatur.Cuia.in expoſit.Nou.Iuſt.32.de his qui pecuniam credunt agricolis. Eſt autem vſura centeſima legitima,& ideo cuilibet permiſſum eſt eandem ſtipulari,& hoc oſtendit l.ſi promutua. C.ſi cert.pet.Item l.lecta.ff.de reb.cred. Et ita conſtitutum eſt in C.Th.ſub tit.de vſuris.Igitur ſi ſupra centeſimā ſolutæ ſunt vſuræ,non repetentur quidem,ſed in ſortem imputabuntur: & ſi ſortem expleuerint, repetentur quaſi indebitæ l.ſi non ſortem.§.1.ff.de condict.indeb. Cuiac.ad l.Iul.Paul.recept. ſent.lib.2.tit.14.de vſuris,§.vſuræ ſupra.

VSVRA quadrans eſt, quum pars centeſimæ quarta quotannis ſoluitur: hoc eſt,ex centenis,quaterni: apud Scæuolam l.21. §.4.ff.de ann.leg.Hot.Prat.

VSVRÆ quincūces,quum pars centeſimæ quinta quotannis pēditur: hoc eſt, ex centenis, quini: quarum ſit mentio in l. 17.ff.de vſur.& l.15.16.§.2.ff.de alim.& cibar. l.7.ff.de adm. tut.Perſius Sat.15.

Quid petis vt numi quos hic quincunce modeſto
Nutrieras peragant auidos ſudare decunces?

Hotom.Prat.

VSVRA maritima,vide Fœnus nauticum.Hot.

VSVRA maxima & grauiſſima,intelligitur centeſima in l.7.§.8. & l.54.ff.de admin.tut.& l.38.ff.de neg.geſt.Hot.Prat.

VSVRÆ maiores ſemiſſibus priuatis non debentur ex conſtitutione Iuſtiniani, quæ edita eſt ipſo II.Coſ.Sed neq; fiſco ex hac conſtitutione,Semiſſes Iuſtiniano & ciuiles & moderatę vſuræ ſunt.Ex hac conſtitutione ſemiſſes forſitan Tribonianus ſubſcripſit in l.1.C.de iis quib.vt indig.& l.cum quidam §.ſi debitores.ff.de vſur.Cuiac.ad l.3.de fiſc.vſur.lib.10.

VSVRA etiam pœnam complectitur,& id quod intereſt.l.vlt.ff. de eo quod certo loco.At cum vſuræ,ait Alciat.in l.lecta,Si certum petatur, hodie de Chriſtiana repub.eiectæ ſint, non tam ad vocum ſignificationes attendēdum eſt,quam ne fraus legi fiat, ſub nomine pœnæ. Etenim qui centum accepit ea conditione & lege,vt niſi eadem centum intra Calend.Martias perſoluat,decem præſtare nomine pœnæ,teneatur,ſi intra eum diem Calendarum partem debiti totius exoluerit, ceſſat integra pœnæ præſtatio,quamuis ſummo iure agi poſſit,vt tota pœna debeatur:c.ſuam.extr.de pœnis.&c.Brech. in l.vſura.ff.de verb.& rer.ſig.Cuiac.tamen ad l.1.de fiſcalibus vſur. C.lib.10.negat pœnarum vſuras deberi ex l.vlt.ff. de mag.con.Vſura enim,inquit,pœna veluti quędam eſt.Iniquum autem eſt pœnæ pœnam adiici,quo fit vt & vſurę vſura non ſit. At multæ deberi poſſunt vſuræ, videlicet ſi intra tempora iudicati non ſoluatur.

VSVRÆ nauticæ,pro magnis abiere in prouerbium. Adi Chil. Eraſmi.& vide ſupra.Nauticæ vſuræ.Spieg.

VSVRA enim nautica eſt infinita:eſt enim penſatio ſuſcepti periculi. Hodie ex conſtitutione Iuſtiniani eſt centeſima. Vulgaris autem vſura eſt ſemis. Significat tamen Papinianus vſuram nauticam eſſe centeſimam in l. nihil. ff. de naut.fœn. ſed id Tribō.ex Iuſtiniani conſtitutione add diſſe puto. Cuiac.Iul.Paul.recept.ſent.lib.2.tit.14.§.traiectitia.

VSVRÆ pupillares vel quincunces ſunt vel trientes, vel aliæ leuiores pro more regionis,l.tutor qui repertoriū, §. quæ ſint autē.ff.de admin.tut.niſi in certis cauſis,quas li.3.ſelect.Antiq.exponit Briſſ.c.1.& explicantur d.l.qui tutor. Prat.

VSVRA rei iudicatæ olim fuit duplex centeſima, hodie vna eſt centeſima. Eſt autem hæc vſura ſortis,non etiam vſurarum, quæ in condemnationem deductæ ſunt l.3.C.de vſur.rei iud. nam vſurarum vſurę nōn debentur etiamſi vſurę ipſæ in ſortem redigantur,hoc eſt,etiamſi fiat anatociſmus. Cuiac.obſ. lib.3. c.39. Semiſſes vſuræ quaſi dimidiæ centeſimæ ſunt, nempe cum pro 100.aureis ſex quotannis penduntur, ita vt vſura menſtrua ducenteſima ſit pars ſortis. l.30. ff. de adim. leg.l.3.ff.quod iuſſu. l.24. ff.de præſc.verb. l.1.C.de his quæ vt indig.Et apud Plin.lib.14. c.4. Cuiuſmodi olim vſuras à debitoribus ſuis fiſcus accipiebat.l.17.§.ſi debitores. ff.de vſur.Ex qua vſuras fiſcales in l.6.ff.de iure fiſc.ſemiſſes interpretabimur.Appellantur & Semiſſales in l.decima.ff.de pollicitationibus.Briſſ.

Septunces vero,quotiens ſeptem aurei.Briſſ.

SOLENNES vſuræ ciuitatum ſemiſſales erant,vt recte in l. ſepticia.ff.de pollicit. τὸν ἐξ ἔθους τόκον vſuram ſemiſſem Modeſtin.interpretatur, quanti à Repub. pecuniæ mutuari ſolebant.Cuiac.in expoſit.Nou.Iuſtin.7.circa medium.

VSVRÆ trientes quæ ſint apud Paul.in l.3.§.vlt. ff.ad l.Falcid. inter Dd.vix cōuenit.Accurſ. quem communiter alii ſequuti ſunt, putabat trientes vſuras eas eſſe, quib.tertiam ſortis partem in ſingulos annos lucrifacere contingeret. ita declarauit Accurſ.in l.eos.§.1.C.de vſuris.& in l.1.in fin.C.de his quib.vt indig. vbi Imperator fecit mentionem de vſuris ſemiſſib. de quibus etiā Paul.meminit in l.cum quidam.in pr. & in §.ſi debitores.& in §.vlt.ff.de vſuris. & Iulian.in l.tutor qui repertorium.§.ex cęteris.ff.de admin.tut.Vſuras(inquiens) quincunces, aut ſi quæ leuiores in prouincia frequentātur.& in l.alimenta.§.Baſilicę.ff.de alim.& cib.lega.& in l.qui ſemiſſes.ff.de vſuris.& Imp.in l.vlt.C.de fiſc.vſur.li.10. qui tex.clare probat communem opinionem, dum dicit tertiam partem centeſimę.ad idem tex.in auth.de alienat.& emph. §.locationes vero.ibi,non autem maiorib. quam quartam partem centeſimę,& ſic 25.pro centenario.& in §. hoc autem ſuper ipſis. quam in vſuris, inquit,non amplius quarta parte centeſimæ.& gl.ibi in dictione Cēteſimę, declarat hanc vſuram fieri,quando pro ſingulo menſe ſoluimus quinq; denarios pro libra. & ſimilis tex.in l.hac edictali.§.his illud.ibi,centeſimę partē tertiam.C.de ſecund.nup. & in auth.hoc ius porrectum.10.q.2.& vtrobiq; gloſſator.& hæ autoritates(iudicio meo)mouerūt Accurſ.& Doct.quorum opinio etiā firmatur auctoritate Liuii,qui li.1. de bello Maced.ſcribit,Triunciū agrum appellatū,qui pro tertia parte pecuniæ datus fuerat creditoribus populi Rom.Potuerūt etiā duci ratione,quia ſemis,triens,quadrās,bes,& aliæ partes in diuiſione hęreditatis hanc interpretationē in aſſe accipiunt,vt in li.de ling.Lat.docuit Varro, & apud nos Vlp.in l.ſeruum meū.§.vlt.ff.de hæred.inſtit.& Iuſtin.in §.hæreditas plerunque.Inſt.de hæred.inſti. & retulimus in prioribus memorabilib.in verbo Hęreditas.Expoſitionem hanc multis ſęculis receptā,quia nemo refragabatur,dicit Hermol.Barb. in caſtigationib.Plinian.in poſterioribus ſcriptis,ſe tam diu ſequutū eſſe,quandiu contrarium inuenire non licuit. Nunc

L.Co-

L. Colůmella duce li. 4. vſuras ſemiſſes interpretatur, quotiēs de centum nummis (quæ verbi gratia ſit ſors) non quinquagenos, vt alii putauerunt, ſed ſenos tantum nummos vſuræ nomine percipimus. & ob id ciuiles & modicæ à Plin. vocatæ ſunt: tanto mitiores, quæ trientes & quadrantes appellantur. Capitol. in Alex. trientarium ait fœnus eum, vt æquiſſimum & leuiſſimum exercuiſſe, ad vſum reip. idē in An. Pio: Fœnus, inquit, trientarium, hoc eſt minimis vſuris exercuit. Sed verba Columellę pertexamus: Is inquit, vinitor licet ſit emptus ſex, vel potius octo millibus ſextertiis, cum ipſum ſolum octo iugerum totidem millibus nummorum partum, vineaſque cum ſua dote. id eſt, cum pedamentis & viminibus, binis millibus in ſingula iugera poſitas duco: fit tū in aſſem conſummatum precium, ſextertiorum 29. millium. (inquit) accedunt ſemiſſes vſurarum, ſextertia tria millia & quadringenti octuaginta nummi, biennii temporis, quo velut infantia vinearum ceſſat â fructu, fit in aſſem ſumma ſortis, & vſurarum, 32. millium quadringentorum octuaginta nummum, quod quaſi nomen, ſicut fœnerator cum debitore, ita ruſticus cum vineis fecerit: eius ſummæ vt in perpetuum prædictam vſuram ſemiſſium dominus conſtituat, percipere debet in annos ſingulos mille nongentos quinquaginta ſextertios nummos. Ex his verbis Columellæ in 4. lib. euidentiſſime colligitur, ex vſuris ſemiſſib non quinquagenos de centenis, ſed ſenos duntaxat in annum redire creditoribus ſicuti quaternos ex trientibus & hoc etiam apertius conuincitur ex verbis Paul. in præallegata l. 3. quæ ſuperius retulimus. cuius l. ſenſus his qui Latine loqui didiciſſent, ſecundum Hermol. erat & expeditus, & facilis: licet ſcrib. pedem efferre nequiuerint. Si reip. legati eſſent in annos ſingulos ſextertii, ſiue aurei (v. g.) quaterni, tātundem legatum videri ab hęrede, ac ſi cēteno ſemel reputare iuſſus fuiſſet: quia de centum nummis quaterni colliguntur, vſuræ trientis nomine in annos ſingulos. Quod ſi vt noſtri interpretes exiſtimant, vſura triens eſſet: non quatuor de centum, ſed 33 ſequeretur hoc incommodum, ſecundum eum, quod ſi hæreditas 100. numorum foret, & ex ea reip. in annos ſingulos 25. nummi legarentur, detractioni legis Falcidiæ locus non eſſet: quoniā 25. in annos ſingulos tantundem eſſe viderentur, quantum 75. ſemel, quæ ſumma dodrantem non excederet. auth. Cotta.

Vsvræ trientes ſunt, quæ non plus quam ſingulas ſiliquas quotannis in ſolidos ſingulos, & non plus quam ſolidos quatuor & ſiliquas quatuor in centenos. Hæc enim eſt definito vſuræ trientis, vt cōſtat ex Leone No. 83. & Amano l. 2. C. Th. de vſu.

Vnciæ Vsvræ in centenos aureos vnum annum reddunt. l. 47. §. profectus. ff. de admi. tut. Hæ enim duodecimam partem centeſimæ velut aſſis vncia explent. Briſſ. Adde Brech. in l. vſura in tit. de verb. & rer. ſign.

Vsvram pro pœna, & pœnam pro vſura poni, indicat Alb. Porro Vſuræ verbum non eſt fœdum, teſte Olden. ſed non habere vſuræ modum, & honeſtam rationem, eſt turpiſſimum. Eſt autem vſura proprie lucrum ſupra ſortem exactum, tantum propter officium mutuationis. Nam cum aliquid accedit ad ſortem, cum debitor efficacem cauſam damni dedit, illa acceſſio non eſt vſuraria, aut illicita, de qua paciſcimur propter officium mutuationis, & cum debitor non dedit efficacem damni alicuius cauſam. Spieg.

Vsvrarvm & ſortis ratio inter cætera vel in eo, diuerſa eſt, quod propter ſortem chirographariam pignus retineri poteſt, per exceptionem doli, vt eſt conſtitutum in tit. etiam ob chirogr. pec. pign. Propter vſuras chirographarias non item, l. 4. C. de vſur. Tunc vero vſuræ ſunt chirographariæ, cum pignus contractum eſt in ſortem duntaxat. Vide Cuiac. 5. obſ. 28.

Vsvraria pecunia eſt, quæ ſub vſuris debetur. Vlpian. l. 11 ff. de compenſ. Quum alter alteri pecuniam ſine vſuris, alter vſurariam debet, concurrentis apud vtrunque quantitatis vſuræ præſtandæ non ſunt, & l. 12. Sed ſi inuicem ſit vſuraria pecunia, &c. Hot. Prat.

Vsvraria vxor, pro vſuaria: id eſt, quas quis pro vxore vtitur. (Plaut. Amph.

Volo deludi illum, dum cum hac vſuraria
Vxore nunc mihi morigero.

Iupiter ſic loquitur de Alcmena, Amphitruonis vxore propria, ipſius vſuraria. Hot. Prat.

Vsvrarivm debitum, cuius vſuræ debentur. Iulian. l. 6. in fin. ff. de neg. geſt. Etſi forte non fuerit vſurarium debitum, incipit eſſe vſurarium. Hot. Prat

Vsvrarivm negotium. leg. ſi pupilli in fin ff. de negot geſt.

Vsvrarivs debitor, qui ſub vſuris pecuniam debet, l. 7. ff. de vſur Prat: (Spieg.

Vsvrarivs dies, quo vſura ob creditam pecuniam ſoluenda eſt.

Vsvra permittunt leges. tit. ff. & C. de vſur. Canones vero prohibent, cap. 3. eod. tit. Vtimur re ipſa hoc tempore non minus, quam olim: nominis autem (neſcio qua ratione) nos putet. Oldend. Prat.

Vsvras lex diuina prohibet. Odioſum autem vſurarum nomen eſt, quo fit, vt vſurarum nomen in intereſſe mutatum ſit. Unde Clemens Maro in Satyr.

L'on ne preſte plus à vſure,
Mais à intereſt tant qu'on veut.

Huiuſmodi commenta iudicum conniuentia fiunt non ſine magno Reip. incommodo. Ferendi tamen non ſunt, qui fœnus illud improbum exercent. Prat. & Corr. 3. Miſc. 21. n. 15.

Vsvris Chriſtus contractum mutui contaminari vetuit, Luc. 6. Exod. 22. c. Conſuluit. De vſuris. Per hoc autem nō improbantur moderatæ vſuræ & conſuetæ, ſi ſub forma emptionis & vēditionis exerceantur, ſicut conſuetum eſt. Tunc enim & creditor agit ingenue, & debitor intelligit negotiū, quod agitur. Longe enim differunt, concipere ſpecialem contractum, ad vſuras, vel (vt nunc vulgo dicunt) Rentas, quod licet: & accipere vſuras contra mutui contractus naturam, quod illicitum eſt. Certe verbum Vſura non eſt fœdum: ſed non habere vſuræ modum, & honeſtam rationem, eſt turpiſſimum. Quod commentatores aut non intelligunt, aut calumnioſe diſſimulant. Oldend. Prat.

Vsvrpare, Iuriſconſultis eſt, vt & Alc. indicat, vſucapere, & eiſdem interdum præter ius vti. Vallæ vero eſt, in frequenti vſu habere, ſiue vti, tum verbis, tum factis Spieg.

Vsvrpare oratoribus eſt frequenter vti: Iuriſconſultis vſurpare eſt interrumpere poſſeſſionem, quod vtriq; fit etiamſi quis frequenter non vtatur: etſi ex agro tantū ſurculum defringat, vt M. Tull. in 3. de orat. Cuiac. ad l. 2. ff. de vſurp. & vſuc. in fin.

Vsvrpare & vſucapere, verba ſunt inter ſe contrarie relata: nam Vſucapere, eſt vtendo acquirere: Vſurpare vero, vtendo retinere Paul. l. 2. ff. de vſurp. & vſuc. Vſurpatio, inquit, eſt vſucapionis interruptio. Oratores autem Vſurpationem frequētem vſum vocāt. Hæc fit amiſſa poſſeſſione ante tempus complendæ vſucapioni finitum, vel interpellatione, aut vſu domini à Græcis definitur ῥῆξις τοῦ χρόνου, ἤγουν τομὴ καὶ διακοπή. ICti etiam veterem conſuetudinem retinuerunt in l. naturaliter, 5 ff. eod. & alibi perſæpe. Magnopere autem notatu dignum eſt, quod Cic. lib. de oratore 3. ſignificat, moris fuiſſe in poſſeſſione vſurpanda, vt ſurculus defringeretur. Etiam, inquit hac inſtituendo diuiſione vtuntur: ſed ita, non vt iure, aut iudicio, vt denique recuperare amiſſam poſſeſſionem, ſed vt ex iure ciuili ſurculo defringendo vſurpare videantur. Quo tamen in loco (vt hoc obiter admoneam) vocem *Rhetores* omnino deſiderari arbitror: vt ſic legatur, Rhetores etiam hac inſtituendo, &c. locum autem ſic aperiam. Peripatetici & Academici omnem ciuilem quæſtionem aut finitam aut infinitam eſſe dicunt. Rhetores etiam qui ſoli res iſtas olim tractare conſueuerāt, nunc vero à philoſophis de poſſeſſione depulſi ſunt, dum ſuos inſtituunt, hac quidem diuiſione vtuntur, docentque quæſtionem aliam finitā, aliam infinitam eſſe. Sed ita tamen docent, vt non tanquā in diſputatione artis ſuæ propria quaſi ſuo iure verſentur, & aperte profiteantur philoſophos nullum in ea ius habere: litemque iis intendant, quod in alienam poſſeſſionem irruerint: verum quemadmodum ſolent ii, qui ſuos agros ab aliis poſſideri ſciunt ac vident: ſic iſti Rhetores, ne longo tempore res ſuæ vſucapiantur, poſſeſſionem interrumpunt, & quod in illa re vſitatum eſt, ſurculum defringūt. Nam finitam quidem quęſtionem obtinent: verum lacinia, i. e. parua aliqua ex parte. Philoſophi enim Academici, qui nunc apud Philonem ſe exercent, præcipue has cauſas tractant. Infinitam autem iidem dicendi magiſtri nominant tantum, & tanquam primoribus digitis leuiter attingunt. De vſurpationib. librum ſcripſerat Appius Claudius, teſte Pompon. in l. 2. de orig. iur.

Vsvrpare honorem, vti honore. Martian. l. 7. ff. de mun. & hon. Eum contra quem propter honores appellatum eſt, ſi pendente appellatione honorem vſurpauerit, coercetur. Hotomann.

Vsvrpare ius, pro eo quod vulgo dicunt Capere poſſeſſionem. Bud. Idem monuit, Vſurpare ciuitatem, id eſt, dicere ſe ciuem, & agere. Spieg.

Vsvrpari etiam ſeruitus dicitur, quæ vtendo retinetur, l. 6. §. 1. l. 8. in fin. l. 9. & 16. ſi ſeru. vind.

Vsvrpata mulier, apud Gell. lib. 3. c. 2. & Macrob lib. 1. cap. 1, & Macrob. lib. 1. c. 3. quid, explicat Murius ICtus. Prat.

Vsvrpatvm etiam pro vſu adquiſitum in l. 40. ff. ex quib. cauſ. mai. Sic vſurpatum ivs, id eſt, vſu retentum l. 16. ff. quemadmodum, ſeruit. amit.

Vsvrpata lex l. 2. §. 1. ff. de admin. rer.

Vstvm. Lege. Vitiare vinum.

Vsvs dicitur: quando ius vtendi alicui datur, quod vti poſſit prædio, vel domo ad neceſſitatem. Vſusfructus vero plenior eſt: quia datur in eo ius & facultas vtendi & fruendi prædio vel domo. Habitatio autem, ſeruitus eſt, ſeu ius habitandi in ædib. alicuius, ſimile vſu. Zaſ. in § æque. Inſt. de act.

Vsvs ſignificat ius vtendi re aliena ſalua rerum ſubſtantia, & ab vſufructu differt. Nam cui vſus relictus eſt, vti poteſt, frui vero non poteſt. leg. 2. ff. de vſu & hab. minuſque eſt vſum legari, quam fructum. Quandoquidem fructui & vſus ineſt, vſui fructus deeſt. l. 10. l. 14. § 1. ff. de vſu & habit. Et vſus quidem neceſſitate perſonæ circumſcribitur ac definitur, fructus non item. Nam qui vſumfructum habet, non tantum ad vſum ſuum vti poteſt, ſed & ad quæſtum & compendium. Omnis

enim rei vtilitas ei conceſſa eſt. Interdum tamen vſu legato etiam vſusfructus datus intelligitur, veluti ſi pecuniæ vſus legetur, vſus appellatione etiam fructus continetur, quoniam idem continet vſus pecuniæ, quod fructus, l.5.in fin.l.10.ff.de vſufr.ear.rer.Briſſ.

VSVM Græce χρῆσιν appellari Vlp. ſignificat in l.10.§.1.ff.de vſu & habit. Quanquam apud Cic.lib.7. Epiſt. χρῆσιν pro fructu Curius accepit.Prat.& Briſſ.

VSVS appellatione veniatne proprietas, diſſerit Bart.in l.donationes.ff.de donat.

VSVS ſeruitutis genus pro itinere. Seruius ad lib.2.Æneid.

Limen erat cæcæq; fores & peruius vſus
Tectorum Priami.

VSVS, inquit, verbum iuris. Via, actus, vſus. Videtur dictum pro conſuetudine eundi.Prat.

VSIBVS puellæ res relictæ proprietatem arguunt. Vide Alber.in l.donationes, §.ſpecies, ff.de donat.Prat.

VSVS & vſusfructus licet multa inter ſe habeant communia nec vllus ſit vſusfructus, cui vſus non inſit. Sunt tamen non pauca, quibus inter ſe differant. Primum enim in vſufructu non eſt ſimplex vſus rei, ſed eiuſmodi, quo vſufructuarius omnes omnino rei commoditates, quoſcunq; etiam fructus, ſiue naturales illi ſint, ſiue ciuiles, hoc eſt, ſiue ex ipſius rei corpore, ſiue ipſius occaſione proueniant, percipit. Vſus autem tam late ſe non extendit, ideoque fructui vſus ineſſe, vſui fructus deeſſe dicitur, leg.ſi habitatio 10.l.per ſeruum.14.§.1.ff.de vſu & hab. Secundo vſus tantum eſt neceſſitatis, vſusfructus præter neceſſitatem etiam eſt voluptatis. Nã iure vſus vſuarius ex re vſum debente, plus percipere non poteſt, quam ipſi ad ſe, ſuamque familiam ſuſtentandam ſatis ſit, pro vitæ ſuæ conditione & dignitate, ita vt ipſi nec deſit quid nec etiam abundet: iure autem vſusfructus vſufructuarius fructus rei percipit, etiamſi fructibus opus non habeat, non tantum ad naturam (vel neceſſitatem) ſed etiam ad lucrum. Tertio vſus prior eſt, ſiue ſpectes naturam vſus, ſiue vtentis animum: vſusfructus autem vſu eſt poſterior. Hinc quarto loco fit, vt vſufructuarius ius ſuum poſſit transferre in alium puta locatione, venditione, donatione, &c. Vſuarius etſi poſſet id, quod percepit iure vſus, ſi genium ſuum fraudare velit, transferre in alium, ius tamen vtendi in alium transferre non poteſt l.plenum 11.§.ſi vſus.ff.de vſu & hab. Quinto, Vſus eiuſdem rei pluribus competere, & quidem ſolidus poteſt, ſi nimirum illa res omnium vſui ſufficiat. Vſumfructum autem duo habere integrum non poſſunt, diuiſum poſſunt, Connan.lib.1.ca.5. Sexto vſufructuarius moriens fructus perceptos ac collectos tranſmittit ad hæredes, & debentur præterea fructus hæredi fructuarii pro rata temporis eius anni quo vſusfructus conſtitit. l.5.§.fi.ff.ſi vſusfr.pet.l.32.§.pen.ff.de vſuf.leg. Vſuarius autem non tranſmittit, ſed quidquid ſupereſt fructuum ſiue perceptorum, ſiue percipiendorum id redit ad dominum proprietatis, Connan.d.cap.5.Vult. in comm.Inſt.tit.de vſu & habit.in pr.n.1.2.& ſeqq.

VSVS etiam poſſeſſionem ſignificat, vt Iauol. in l.115.ff.de verb.ſignific.ſcribit. Et ita Ælius Gallus poſſeſſionem vſum definit apud Feſt.Pomp.lib.14. Sicque in 12.tab.ſumitur in his verbis: Vſus & autoritas fundi biennium eſto: cæterarum rerum annuus vſus eſto. Sic & Horat.in Sermonib. Quædam, ait, ſi credis conſultis mancipat vſus.Briſſ.Prat.

VSVS & Abſumptio, ſunt contraria. Vnde reperire eſt, Abuſus, pro conſumptione. Quære, Abuſus.

VSVS domus item, & vſus fundi, quæ contineat, tradunt Iuriſconſ.tit.de vſu & habit.

VSVS equitis in l.plenum.§ ſed ſi bonum.eod.tit.

VSVSFRVCTVS eſt ius alienis rebus vtendi fruendi, ſalua rerum ſubſtantia.l.1.ff.de vſufr.Hot.

VSVSFRVCTVS eſt ius ex ſeruitute quæſitum, l.vti frui.5.ff.ſi ſeruit.vind. atque intelligendum eſt, quod dicitur, vſusfructus eſt ius: nam reuera vſusfructus eſt ſeruitus, ſed ius & ſeruitus relatiua ſunt. Cum igitur vſusfructus ſeruitus rei ſit, ius vero perſonæ: relinquitur vſumfructum eſſe ius in ſeruitute quæſitum: alioqui colonus & commodatarius ius haberent vtendi fruendi rebus alienis, ſalua earum ſubſtãtia: non minus quam vſufructuarius. Verum inter illos & hunc ea differentia eſt, quod neque ager colono, neque equus commodatario ſeruitutem debet, fructuario vero debet. Vnde intelligitur, vſum ab vſufructu hoc differre, quod ille ad neceſſitatem, hic etiam ad vtilitatem ac voluptatem refertur, nam cui vſus, eidem omnium generum fructus, duntaxat quantum ad ipſius neceſſitatem ſatis erit, debebuntur. veluti ex ſilua, quantum ad coquendum & calefaciendum opus eſt: ex frumento, vino, & baccis arborum, quantum ad ipſius familiam alendam: ex oleo, fœno, & ſtramentis, quantum ſimiliter alias ad res opus erit, debebitur. qua ex re intelligitur, quod Vlp.ſignificat, in l.per ſeruum, 14.§.1.ff.eod. nimirum vſum ab vſufructu hoc differre, quo pars à toto. Deinde vſus eſt ius vtendi re quapiam, quatenus ei cui conceditur neceſſe eſt: Vſusfructus, ius vtendi fruendi aliena re, quantum eius ſalua ſubſtantia ferre poterit. Vlp.leg.per ſeruum, 14.§.1.ff.de vſu & habit. Vſusfructus an fructus legetur, nihil intereſt. nam fructui & vſus ineſt; vſui fructus deeſt. & fructus quidem ſine vſu non eſſe poteſt; vſus ſine fructu poteſt. denique ſi tibi fructus ſine vſu legatus ſit, inutile eſſe legatum Pompon.ſcribit. ſed ſi fructus ſine vſu, videri cõſtitutũ qui & ab initio cõſtitui poteſt, Hot. De differentia vſusfructus & vſus vide paulo ante Vſus & vſusfructus.

VSVSFRVCTVS à reliquis ſeruitutibus differt. Nam in ſeruitutibus prædialibus non vtimur, nec fruimur re, ſed vtimur duntaxat ſeruitute, quæ rei inhæret, quod minus eſt, quam vti re ipſa, quia res, quæ debet ſeruitutem prædialem, nobis non traditur, ſicuti fit in vſufructu. Præterea ſolus vſusfructus eſt diuiduus, reliquæ ſeruitutes omnes ſunt indiuiduæ, l.5.ff.de vſufruct.l.etſi.6.§.3.ff.ſi ſeruit.vind.l 1.§.ſi vſusfructus.l.lege 7.l.ſed vſusfructus, 81.ff.ad leg.Falcid. Ratio differentiæ hæc eſt, quia vſusfructus conſiſtit in fruendo, l.1. ff.quando dies legator. Frui autem eſt fructus percipere, quæ res eſt facti, ac proinde diuiſionem recipit, ſicut fructus fundi pro parte poſſum capere, pro parte poſſum repudiare. At reliquæ ſeruitutes non conſiſtunt in fruendo, ſed tantum in vtendo. Vult.in comm. Inſtit.tit.de vſufruct.in prin.n.12.14.

VSVSFRVCTVS in multis caſibus eſt pars dominii, non quod dominium ex eiuſmodi partibus conſtet, in quibus etiam ſit vſusfructus, ſed propter rei vſufructuariæ commoditates, quas omnes vſufructuarius ſibi vindicando, domino rei perſimilis eſt, & re illa vtitur, iure vſusfructus, haud aliter atque ſi rei ipſius eſſet dominus: idque, vt Iuriſconſultus Paulus in l.4.ff.de vſufr.ait, fit in multis caſibus, non autem in omnibus, quod eleganter explicauit gloſſ.in iam dicta l.vſusfructus, id eſt, iuris ſibi conſtituti vſufructuarius reuera eſt dominus, ac proinde vi illius dominii, ſi vti frui impediatur vſumfructum vindicat, l.5.ff. ſi vſusfr.petat. Eſt igitur vſusfructus pars dominii, videlicet illius, qui habet vſumfructum, & viciſſim non eſt pars dominii, ſed ſeruitus, ſicut Paulus loquitur in l.25. ff.de verb.ſign.reſpectu nimirum eius: cuius fundus vſumfructum debet, atque ita ſeruitutem. Vult.d.loc.n.8.

VSVFRVCTVARIVS & vſuarius differunt: Illi, quicquid ex agro emolumenti percipi poterit, debetur: Huic, vſuario duntaxat quantum ad ipſius victum cultumque neceſſe eſt. Hinc illud Ciceronis in primo de officiis: Expetuntur autem diuitiæ tum ad vſus vitæ neceſſarios, tum ad perfruendas voluptates. Altera differentia eſt, quod Vſuarius ius ſuum transferre in alium non poteſt: at Fructuarius poteſt, l.vtique eod.11.& l.plenum.12.§.operas.ff.eod. Cum enim vſus ex perſonæ certæ conditione atque qualitate metiendus ſit, ob eamque cauſam & creſcere & decreſcere poſſit: transferri in alteram perſonam non poteſt: quippe cuius quantitas incerta ſit: nam vſuario plus debebitur, ſi vxorem ducat, aut liberos habeat, quam cum cœlebs erat: & viciſſim minus, ſi viduus ſit, liberiſq; careat, quam cum & maritus & pater erat. Tertia differentia eſt, quod vſuarius fundi per ſe colendi ius non habet: id enim ſibi proprietarius retinet: at fructuarius habet, l.ſi habitatio.10 in fin.cum l.ſeq.ff.eod. Iuſtin. autem in Inſtitutionibus etiam hanc differentiam commemorat, quod vſuario fundi fructus naturales tantum, non etiam elaborati debentur: vſufructuario vero vtrique debentur, id eſt, non tantum ii, quos terra ſua ſponte profert, verum etiam ii, qui arte & induſtria culturaque adhibita naſcuntur: veluti poma, cæteræque arborum baccæ: item fœnum, ligna, & cætera, quæ ſunt generis eiuſdem, vſuario pro modo & ratione ſuæ neceſſitatis debentur: at frumentum, oleum, vinum non debentur. In quo licet Triboniani negligentiam admirari, qui pueris, quorum diſciplinam ſuſcepit, Neruæ ſententiam inculcat, quam à Sabino, Caſſio, Labeone, Proculo, Vlpiano & Paulo repudiatam atque exploſam in Pandectis, teſtatur l.plenum.12.§.1.& l.fundi.15.D.de eod. vbi Paulus ſcribit, fundi vſu legato, licere vſuario & ex penu, quod in annum duntaxat ſufficiat, capere: quamuis mediocris prædii eo modo fructus conſumantur: ex quibus intelligitur, ei cui agri vſus legatus eſt, fructus etiam elaboratos deberi: quod tamen ſic accipiendum eſt, dummodo vſuarius partem impendii proprietario reſtituat: quamuis enim frumentum, & vinum, & oleum in fructu magis, quam in uſu numerentur: fœnum tamen, & lignum, & arborum baccæ, itemque ſtramenta, non minus fructus, quam vſus dici poſſunt. Quarta igitur differentia hæc eſt, quod vſus gregis in ſolo ſtercore, vſusfructus vero etiam in fœtu reliquiſque omnibus continetur, leg.plenum.12.§.ſed ſi pecoris. D.eodem. vbi Vlpianus ait, modico tamen lacte vſuarium vti poſſe: neque ita ſtricte defunctorum voluntates interpretandas eſſe. Dicet aliquis; Quid ita gregis fructus, item vt agri, pro vſuarii neceſſitate non conceditur? nam in ſtercore ſolo exiguus eſt vſus. Reſpondetur, quoniam alioqui non alius pecoris fructus, alius vſus eſſet: deinde quia plerunque in agro ſupereſt aliquid proprietario, in grege vero nequaquam. Hot.Prat.

VSVSFRVCTVS eſt duplex, nudus, qui ſeruitus eſt in perſonam, & alter, qui proprietati cohæret, l.126.§.1.D.de verbor.oblig l.ſi

cum teſta-

cum teſtamento.§.pen.ff.de execut.rei iudic.Cuiac.ad l.58.ff. de verb.oblig.

VSVSFRVCTVS ab vtifrui deriuatur, res quæ noſtra non eſt, ſed perinde ex ea fructum atque vtilitatem capimus, ac ſi noſtra eſſet. Recidit tamen interdum in Dominii nomen, ſicut quælibet alia ſeruitus. l.3.ff.ſi vſusfruct. pet.adſtipulatur l.ſed & ſi poſſeſſori,§.item ſi iurauero.de iureiurand. Uſusfructus quoque nomine, ſicut & vſus appellatione interdum proprietas continentur. l.ſi.ff.de vſufru.earum rerum. l.ſpecies.ff.de aur. & arg.cum ſimil. Quaſi vſusfructus in iis cenſetur, quæ vſu conſumuntur,l.1.cum ſeq.d.tit.de vſufr.ear.rerum.

VSVMFRVCTVM Dd. partiuntur, vt aliis cauſalis ſit proprietatis perpetuus comes, quem in rebus propriis habemus,l.cum teſtamento. §.ſi fundum.ff.de except.rei iudic. Alius formalis, ſic dictus,quod eius forma à proprietate ſeiuncta ſit, eo quippe apud vnum, proprietate vero apud alterum exiſtente, leg. permiſceri.in prin.ff.de acqu.poſſ.& ita hunc in rebus alienis eſſe conſtat, l.1.ff.de vſufr.l.vtifrui inprin.ff.ſi vſusfr.pet.§.1. vbi Accurſ. Inſtit.de vſufr. Quam diuiſionem omnes fere Interpretes receperunt, cum tamen ea tota commentitia ſit, ac à ICtorum traditionibus aliena, qui vſumfructum definientes, dicunt ius eſſe alienis rebus vtendi:quæ verba diligenter perpendenda ſunt. Nam cum definitionem rei definitæ ſubſtantiam continere oporteat, eademque cum definito conuerti, euidens ſit, vnum eſſe vſumfructum,qui in vſu & rerum alienarum fructu conſiſtit: & quod ſi alius detur,nempe conſiſtens in iure vtendi rebus propriis,accuſari merito potuerunt inſcitiæ & ineptiæ legiſlatores: Illa verba,alienis rebus,contra rei veritatem, diffinitioni vſusfructus inſarcientes: cum & vſusfructus in reb.propriis reſideat Sed qui Dd.commenta potius, quam ICtum Paulum tueri maluerit, eum vix ſanæ mentis exiſtimat Coraſ. Quapropter vſumfructum cum Iuriſconſulto vnum facio,& eum in rebus alienis. Quod & apertiſſime diſſerit Tripho.l.cum in fundo.in princ.ff.de iure dotium. Cum in fundo mariti, inquit, mulier habens vſumfructum, dotis cauſa marito eum dedit, quamuis ab ea vſusfructus diſceſſerit, maritus tamen vſumfructum non habet, ſed ſuo fundo quaſi dominus vtitur. Exprimit idem Vlp.in l.vtifrui.in princ. ff.ſi vſusfruct. pet.dum tradit, cum ſolum, ius ſibi eſſe vtifrui intendere poſſe, qui habet vſumfructum:quare dominus non poterit,cum vſumfructum non habet: Quid quod,cum vſusfructus ſeruitus ſit, l.1.ff.de ſeruitut. nec res propria cuiquam ſeruire poſſit, d.l.vti.l in re communi. ff.de ſeru. vrban.præd. dici non poteſt vſumfructum eſſe in rebus propriis. Coraſ.5. Miſcell.3.n.1.& 2.

VSVSFRVCTVS bifariam ſumitur.Primum pro fructuum perceptione:deinde pro iure percipiendi: vt colligitur, Alberico iudicante, ex l.quod ſi pendente.ff.de peric. & comm.rei vend. & l.ſi vſusfr.de iure dot.Spieg.

VSVSFRVCTVS fungibilium rerum proprie non eſt, ſed quaſi vſusfructus.ff.de vſuf.earum rer.quæ vſu conſum.Iuriſc.tamen in l.ſed & ſi poſſeſſori.de iureiur.appellat Vſumfructum etiam quaſi vſumfructum,nempe rerum fungibilium Spieg.

VSVSFRVCTVS ex fruendo conſiſtit,id eſt, facto aliquo eius qui fruitur & vtitur, ait Vlp.in princ.l.vnicæ. quando dies vſusfr. leg.Spieg.

VSVSFRVCTVS & fructus re ipſa non differunt: niſi quod compoſitum iſtud verbum vſum quoque in fructibus complectitur. Differentiæ tamen cauſa ſic diſtinguuntur: Vſusfructus magis eſt facti, quam iuris, cum in perceptione conſiſtat, nec ante fructus acquiratur fructuario, quam ipſe eum perceperit. l.1.quando dies legat.ced.§.is vero.Inſtitut.de rer diuiſ. Vſus vero magis eſt iuris quam facti: & ob id etiam vſus indiuiduus, vſusfructus diuiduus eſt. Cuiac.tractat.5.ad Afric.fol. 75.in fin. Porro legare vſumfructum, & legare fructum, nihil diſtant:quemadmodum ſi ſimplici verbo dicas, Alimenta, victum:aut duplici, neceſſaria vitæ ad alendum.Vide Old.act.2. claſſ.3.Spieg.

VSVSFRVCTVS, & vſus pecuniæ, idem ſunt, l.hoc Senatus.§.fin. l.ſi vſus.de vſufr.ear.rer. Spieg.

VSVS legatus quid contineat, docet Iuriſconſ. l.per ſeruum.§.1. cum ſeq.eod.tit.Spieg.

VSVS pecuniæ amitti non poteſt,quam duobus modis,morte ſc. aut capitis diminutione.l.in ſtipulatione. cum ſeq.ff.de vſufr. ear.ret.quæ vſu conſum. l.ſi vſusfr.nomine.§.cum vſusfr.ff.de vſufruct.quemadm.caueat.Spieg Prat.

VSVS reciprocus,qui frequentiſſimus eſt inter ruſticos:vt, commodo tibi boues meos ad arandum terram tuam, certos dies, vt tu viciſſim commodes tuos,cum ego arauero:non cadit ſub actionem Commodati, ſed præſcriptis verbis. text.in l.ſi tibi rem inſpiciendam.§.1.ff.de præſcr.verb.Ex Zaſ.Spieg.Prat.

VSVS ſerui.l.plenum.§.ſi vſus.& §.ſeq.

VSVS ſui cauſa, & vſu ſuo duci eà demum mancipia videntur, quæ ad patrisfam.corpus tuendum,atque ipſius cultum deſtinantur: veluti cubicularii,coci,miniſtratores,obſonatores,& alii eiuſmodi vſus cauſa parati.l.203.ff.de verb.ſign.quæ vſualia mancipia vocantur, in leg.vlt § quotiens, ff.de publica.Si quis argentum, quod vſus ſui cauſa paratum eſſet, legauerit, id duntaxat debebitur, quod victus ſui cauſa ad cotidianum vſum parauerit, non etiam quod commodare ad ludos & cæteras apparitiones ſolebat,l 28.ff.de aur.arg.leg. Legatis vxori ſeruis, qui vſus eius cauſa parati ſunt,ad eam non pertinent hi ſerui, qui non proprii ipſius, ſed communis vſus cauſa parati ſunt.l 35.ff.de leg.2.his vero verbis ea,quæ poſt teſtamentum factum vſibus eius comparauerunt,continebantur,l.33.§. 1.de leg.3.Briſſ.Prat.

VSVS ſuus,quid & hoc ſit,itidem explicatur à IC.in l.cum in teſtamento,de aur.& arg.legat. Quid vſus domus,in l.2.& 3.de vſu & habit. Quid fundi vſus, l.ſi habitatio §.ſi vſus fundi, eod. Quid pecoris.l.plenum.§.ſed ſi pecoris.& ibidem oſtenditur, quid equitis vſus ſit.§.ſed ſi bonum.ſicut & ſerui vſus.§. ſi vſus.& § ſeq.

VSVS vulgatus loquendi, accipiendus ille eſt, qui paſſim receptus ſit ab omnibus. Abſurdum namque foret,ſi ex abuſiuo loquendi, aut intelligendi modo, rudis tantummodo vulgi introduci diceremus communem vſum loquendi; ſecundum Bal.in l.1.C.de ſucceſſ.edict.Spieg.

VSVS etiam pro conſuetudine ponitur.Sic in vſu,id eſt,in vulgari & cottidiano ſermone, in communi vita, &, vt dicimus, in praxi in l.45.& l.52.§.quod tamen.ff.de legat.3.& l.3.ff.ex quibus cauſ.maior.l.1.§.impuberi. ff.de Senatuſc.Silan.l.75.§.ſed ſi legata ff.ad leg.Falc.l.7.§.cum hoc edictum.ff.ex quib.cauſ. in poſſ.l.48.in fin.ff.de ædil.edict.l.158.l.211.ff.de verb.ſignif. Briſſ.Ex vſu,pro vtile eſt,l.99.in fin.ff.de ſolut.Prat.

V T.

VT.Huius particulæ proprium eſt,finalem dicere cauſam,vſumque eius varium Alber.per exempla demonſtrat.

VT, modi notam eſſe, adnotat Bart.l.1.ff.de cond.& demonſtr. C.de cond.quæ ſub mod.quandoque ſignificat conditionem, l. cum tale. ff. de cond. & demonſtr. quandoque ſignificat ſecundum.l.1.C.de iis qui parent. vel lib.occid.plerunque cauſatiue & ἀκολούθως ponitur. Cauſatiue quidem in cap.ſicut.47. l.ſi quis temere.ff.de legat.1. Ἀκολούθως vero & conſecutiue, l. in eccleſiis. de epiſc. & cler.l.1. ff.de ſeruit. & c.cum iiqueat.1. quæſt.1. quandoque ſignificat quam, c.locis. 63.diſtin quandoque aduerſatiue, pro ſed, l.cum poſt.C.de appell.Aliquando pro tanquam,l.leges vt generales.C.de legib. Quandoque veritatis ſignificatiua eſt,l.cum aliis C.de ſecun.nupt. Quandoque pro quamuis, l.ſed an vltro. ff.de neg.geſt.Prat. Adde Curt.lib.2. [illegible], c.27.tom.1.

VT, pro quando,l,ſi cum dies.§.ſi arbiter.ff.de arbitris. Plerunq; ſupereſt,l.1.ff.de parricid.interdum Ordinis nota eſt.Prat.

VT, alias ſignificat cauſam, alias ſimilitudinem, pro ſicut. Vlpianus in l.ſi cum dotem. §.1. & §.ſin autem. ff. ſolut.matrim. Oldend.Prat.

VT, alias pro quod accipitur. Marcell.in l.poſtulante. in pr.ff ad SC.Treb. Poteſt tamen, inquit, euenire, vt reſtitutionem diſtulerit heres.Old Prat.

VTVT, ſignificat vtcunque,ſiue quoquo modo.Paul vtut hereditatis petitione contineatur, l.& non tantum. ff.de petit hered.Spieg.

VT habeant vnde ſe paſcant, Aburnio exponente l.pen.de alim. legat. hæc adiectio magis ad cauſam prælegandi, quam ad vſumfructum conſtituendum pertinet. Spieg.

VT inſtructa eſt cum omni iure ſuo. Vide Iuriſc.in l.quæſitum, de fund.inſtru.Spieg.

VT eſt inſtructus fundus. exponitur à Scæuola in leg.prædia,de inſtru.vel inſtrum.leg.

VT ſic dixerim. Si quid (tradit Quintil.)periculoſius finxiſſe videbimur, quibuſdam remediis præmuniendum eſt: Vt ita dicam.Si liceret dicere.Quodammodo.Permitte mihi ſic.Quod idem etiam iis, quæ licentius translata erunt, proderit, quæ non tuto dici poſſunt.In quo non falli iudicium noſtrum,ſollicitudine ipſa manifeſtum erit. Legitur hæc clauſula commode repetita à Marcello,in l.poſtulante.ad Trebell. Annotauit Eraſm. in explicatione Parœmiæ, Tenuiter dicis. Frequens & illud in Græcis auctoribus, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, id eſt, vt ita loquar: quum ſentiunt ſe rem, non vt eſt, exacte proloqui, ſed qualibuſcunque verbis ſignificare, ac notare verius, quam eloqui.Spieg.

VT viſum fuerit æquum & iuſtum, quomodo accipiendum ſit, explanat Bart.in l.fin.C.de fideic.Spieg.

VTENDI generalis eſt appellatio.

VTENDVM dare proprie eſt Commodare.Plaut.in Trinummo:

Nam beneficium homini propriū quod datum, proprium erit.
Quod datum vtendum eſt, id repetendi copia eſt, cum velis.

Sumitur autem etiam pro dare mutuum: vt in l.2.ff.de calum. Si gratuita pecunia vtenda data ſit, &c. Labeo vero in l.1.ff. commod. Vtendum dare, genus faciebat: & mobilibus æque atque immobilibus rebus attribuebat: Commodare vero, ſpeciem:& mobilium duntaxat propriam. Sed, vt apparet, inquit Vlp.etiam res ſoli commodari dicitur.Sic l.19.&l.21.§ 1.ff.illo

tit. Q. Scæuol.lib.de iure ciuil.16. Quod cui ſeruandum datum eſt, ſiue quod vtendum acceperit, ſi ad aliam rem atque accepit vſus eſt, furti ſe obligauit. Hoc ex Gell.lib.7.c.15. vnde vtendum rogare, pro commodato rogare, l.15.ff.depoſiti Plaut. Aulul. Cultrum, ſecurim, mortarium, quæ vtenda vaſa ſemper vicini rogant. Hot.& Prat.

VTENSILIA ſunt Columellæ, quibus aut alitur hominum genus, aut etiam excolitur. Vnde gl.in l.eos qui vtenſilia. ff.de decurionib. non recte de iis tantum accipit, quæ ad eſum potumque pertinent. Sunt autem excipienda ſecundum communem cum loquendi, tum teſtatoris vſum, leg. ſi certus numerus.de leg.3.cum ſimil. quæ Alber.allegat.Spieg.& Prat.

VTER, qui vnus ex duobus: poniturque interrogatiue, & aliquando infinite, l.1.ff.de rer.permutat. & l.vter ex fratribus.de condit.inſtit.& l.in Falcidia.ad l.Falc.Vide Bart.in l.creditor. §.Lucius.ff.mandati.Spieg.

VTER ab vtro euerſus ſit, apud Paul.in l ſcientiam. ff.ad l.Aq.Sp.

VTER prior iudex iudicaret, apud Alfenum l.is à quo. ff.de rei vend.Spieg.

VTER, vtris, pellis qua vinum aut oleum deferri ſolet. l.3.ff.de trit.vin.& ol.leg.Prat.

VTERVS, l.3.ff.de condict.indeb. l.3.§.eſt autem.ff.de ſuis & legitimis.& l.qui in vtero.ff.de ſtat.homin.& in vtero geſtare.l.4.ff.de Senatuſc. Silan. In vtero habere, l.30.§.6.ff.de adqu.

Vno VTERO tres edere.l.3.§.item Iulianus.ff.de ſtatuliber.id eſt, vno fœtu, vt loquitur lex ſeptima.ff.de rebus dubiis.

VTERO graui, l.qui graui.ff.de iure codic.Briſſ.

VTERINVS, qui ex eodem vtero prodit. Iuſtin.Inſt. de bon.poſſ. Frater, ſororve, conſanguinei, vel vterini.l.conſanguinei.Spi.

VTERLIBET, alter ex duobus, hoc eſt, vter quem tibi capere libet, l.arbor.§.de veſtibulo.ff.commun. diuid.l.qui duos.ff.de procur.Spieg.

VTERQVE, vox plerunque coniungit, l.ſi quis duob.ff.de leg.2. quandoque diuidit.l.Pompon.ff.de rei vind.Prat.

VTERQVE, ſignificat ambos: differunt tamen, quod cum vtrunque aliquid feciſſe dicimus, & ab hoc, & ab illo ſeparatim factum intelligimus: cum vero ambos dicimus feciſſe, ab vtroque coniunctim id factum oſtendimus. De tribus etiam dicit, ſentit gl.in §.non ſolum.2.Inſt. per quas perſon.nob.obli.acq. l.3.in pr.ff.rer.amot. Bud.annotat, Vtrique de pluribus etiam dici, ſed duo facientibus genera. Cic.in Catil. Quos ego vtroſque in eodem genere prædatorum, direptorumque pono, id eſt, quæ duo genera ciuium.Spieg.

VTERQVE ſexus. Vlp. Sed & vtrunque ſexum prætor complexus eſt, l.ſi quis id.de iuriſd.omn.iud. Plaut. neutro genere protulit in Rudente.

VTI, dictio, ad aliud relatiua eſt, non ex ſe diſpoſitiua, leg.1. Vti poſſider.ex Alc.in l.ſi cum fundum.ff.de verb.ſign.Spieg.

VTI ſæpe ponitur pro quocunque modo. Nam lex 12.tab. ait: Vti legaſſit ſuper pecunia tutelave ſuæ rei. Vti, id eſt, quocunque modo ſaluis legibus. Cuiac.ad l.2.ff.de excuſ.

VTI à me poſſeſſa, Vti poſſedi, vt accipienda, IC. oſtendunt, l. Seiæ, §.fin.de fund. inſtr.l.quæſitum.§.prædia.cum ſeq.l.qui habebat.§.peto. Item, Vti à me poſſeſſa ſunt, & quæcunque ibi erunt cum moriar.l.Lucius Titius.§. quidam.de leg.3.Spieg.

VTI optimus maximuſque eſt, quomodo accipiendum ſit, ſupra indicatum eſt in dictione, Optimum trudere. De quo & Alc. in l.ſi cum fundum.de verb.ſign.Spieg.

VTI, verbum, pro vtilitatem capere, de omnib.rebus dicitur, exceptis amicis & familiaribus, de quibus pro conſeruari accipimus. Cæterum, municipes vtuntur foro, baſilica, & ſimilibus, non poſſident.l.1.§.fin.ff.de acq.poſſ.Spieg.

VTI, inquit Valla, eſt alterius rei gratia, frui, nullius, ſed vt ſic dicam, propter ſe: in illo iter eſt, in hoc meta: hoc alterius finis, ad quem illud tendit: qui hoc habet, quieſcit, & contentus eſt: qui illud, ſemper vlterius tendit. Ideoq; reprehenſus eſt Hannibal, qui cum poſſet vti Cannenſi victoria, frui maluit. Ita enim interpretamur Aſdrubalis dictum, Vincere ſcis Hannibal, victoria neſcis vti. Dicimus, inquit, tamen nonnunquam vtimur, pro fruimur, verecundiæ cauſa, vt vtor pane, vtor palmulis, quaſi viuendi potius cauſa edamus, quam edendi viuamus: denique frui eſt delectationem capere ex vtendo. Hot.

VTI, non vſque ad compendium, ſed ad vſum, non abuſum. vide Vlp.l.plenum.§.1.ff.de vſu & hab.Spieg.

VTI-frui, hæc compoſitio verbi omnem vtilitatem rei ſignificat, ſed cum moderamine, quippe ſalua rerum ſubſtantia. vide Olden.declarantem obiter definitionem Vſusfructus in act.6. claſſ.3.Spieg.

VTI & Abuti ſic differunt. Vtimur, inquit Boetius, iis rebus, quę nobis vtentibus permanent: iis autem abutimur, quæ nobis vtentibus pereunt. Cic.in Topic. Non debet ea mulier, cui vir vſumfructum bonorum ſuorum legauit, cellis vinariis & oleariis plenis relictis, putare id ad ſe pertinere. Vſus enim non abuſus relictus eſt. Itaque quarum rerum vſus ſeparari ab eorum corporib. non poteſt, earum vſus conſtitui non poteſt.l.2. ff.de vſufruct.ear.rer.quæ vt. veluti vini, frumenti, olei, pecuniæ, &c. Donat.in Andr. Vtimur, inquit, fructibus rei, quæ ab amantibus ſaluo vſu nobis ſubminiſtrantur. Abutimur, quando deperdimus & rem & fructum: nam vſui eſt ager, domus: Abuſui vinum, oleum, & cætera huiuſmodi. Hot. Prat.

VTI rem, pro vti re veteres dicebant. Qu. Scæuol.lib.de iur.ciu. lib.16. Quod cui ſeruandum datum eſt, ſiue quod vtendum acceperit, ſi ad aliam rem, atque accepit, vſus eſt, furti ſe obligauit. Hot.ex Gell.lib.7.c.15.

VTI via populi, Cic. dixit, pro populi more cuiuslibet ſententiæ, ſine vllo iudicio aſſentiri: & numero vocum potius, quam veritati operam dare.

VTI pro viuere à Latinis vſurpatur. Terent.in Adel. Si quidem porro Mitio, Tu tuum officium facies, atq; huic aliquid paululum præ manu Dederis, vnde vtatur: reddet tibi cito, &c. Dixit Terent. Vnde vtatur, pro vnde viuat, ſicut Donat. hunc locum interpretatur. Brech in l.in lege Cenſoria.ff.de verb & rer.ſig.

VTILE, quo vtimur, quod nobis confert.

VTILE, quod rem meliorem facit, & deteriorem eſſe non ſinit, l. quod dicitur, §.fin.ff.de impenſ.in res dotal.fact.cum ſeq.l.impenſæ.de verb.ſig.Spieg.

VTILE eſt, rem iuſto pretio habere poſſe, l.ſi cui fundus.de leg.2.

VTILE, niſi & honeſtum ſit, non appellandum, per text.& gl.ab Alberico indicatam.

VTILE eſt, perpetua phraſis eſt ICtorum, quod vbi volunt ſignificare aliquid bonum & æquum eſſe, atque iure ſcripto procedere: ibi vtuntur appellatione vtilitatis longe pulcherrima, ſc. reſpicientes ad id, quod eſt in l.1.§.1.ff.de iuſt.& iur. Nam ius nihil aliud eſt, quam honeſta vtilitas, deſeruiens humanæ ſocietati ad tranſigendam hanc vitam. Pomponius in l. ſi rem meam, ff.de verb.oblig. Si rem meam, inquit, ſub conditione ſtipuler, vtilis ſtipulatio eſt, ſi conditionis exiſtentis tempore mea non ſit. Prat.

VTILE per inutile non vitiatur, quando talia ſunt, quæ natura, lege, aut conſenſu ſeparari commode poſſunt, l.ſancimus, C. de don.c.vtile, de reg.iur.in 6.l.1.§.ſed etſi mihi, ff.de ver.obl. In iis vero, quæ ſeparabilia non ſunt, quia vel repugnat natura, vel legis authoritas, vel contrahentium voluntas: vtile corrumpitur per inutile, l.1.§.Trebatius, ff.de aqua quotid. Ratio huius differentiæ eſt, quia priore caſu nemo læditur: poſteriore vero ſemper ſequeretur lęſio alterius, ſi totum negotium non corrueret, incidente vitio. Et hæret fere in hac ſententia Bart. quicquid alii rixentur, in l.Græce, § illud.ff.de fideiuſ.Pr.

VTILE eſſe, vel vtilius eſſe, id eſt, magis ex vſu eſſe, pro ratione decidendi legimus, l.3.§.hoc interdicto, ff.ne quid in loco public.l.5.in fin.ff.ſi pars hered.pet.l.89.in fin.de ſolut.Prat.Briſſ.

VTILE tempus & continuum opponuntur, l.31.ad l.Iul.de adult. l.1.§.ſi mulier.ff.de lib.agnoſc.Prat.

VTILES actiones dicuntur, quæ non ex lege ipſa, ſed interpretatione contra iuris ſtricti rationem, vtilitatis, id eſt, æquitatis cauſa conceduntur: indeque nomen inuenerunt.l.quia actionum. ff.de præſcr.verb.l ſeruitutes, §.ſi ſublatum, ff.de ſeruit. vrban.præd.l.ſi longius, in fin. ff.de iudic. Veluti Actio à Prætore conſtituta eſt aduerſus eos, qui ſeruum alienum corruperint, in duplum quanti ea res erit: quærebatur, an ſi quis filium filiamve famil.corruperit, ea actio dari poſſit. Reſpondetur, vtilem dandam eſſe: in qua officio iudicis æſtimabitur, quanti noſtra interſit, l.vt tantum.14.ff.de ſeru.corrupt. Hinc Pompon.l.quia actionum, 11.de præſcrip.verb. Supplet Prætor in l. Aquil. quod ei deeſt, reddendo actiones in factum accommodatas legi Aquiliæ: idque vtilitas eius legis exigit. Hinc vtilitas ſtricto iuri opponitur à Paulo l.ſeruitutes, 20. ff.de ſeruit. vrb.& ab Vlp l.ſi longius, 19.in fin.ff.de iud. Sic etiam vtiles actiones directis opponuntur, quæ recta ex legis verbis deſcendunt, cum vtiles tanquam ex obliquo veniant: quare etiam à Theophilo πλαγιαστικαὶ vocantur. His autem verbis demonſtrantur plerunque, Quaſi, veluti, ad exemplum, exemplo, ad ſimilitudinem, Hot & Prat.

VTILIS actio autem multis modis accipitur. Primo, vtilis actio appellatur directa, quæ defectu nominatæ actionis ex bono & æquo datur, Cuiuſmodi eſt actio præſcript.verbis, l.cum mota, C.de tranſact.l.quoties, l.quia, ff.de præſcr.verb. Vnde ex vtilitate aliquid conceſſum dicimus, id eſt, ex æquitate, rigore iuris non obſeruato, l.iuſto, §.pen ff de vſucap.l.peregre, §. quæſitum, ff.de acquir.poſſ. Secundo, actio vtilis reſpectu directæ ad diuerſa competentis vocatur, ſecundum Bart.in l.1. de actio. talis eſt in rem actio competens emphyteutæ ratione vtilis dominii, l.1.in fin.ff.ſi ager vect. nam dominus directam in rem habet pro directo dominio: mallem dixiſſet Bart. hanc vtilem ad eandem rem competere reſpectu diuerſi iuris: ſi modo actio conceſſa emphyteutæ vtilis dicenda eſt. Tertio vtilis datur ex mente legis: directa vero ex verbis ipſis, & ſic differunt, vt [illegible] l.fraus, ff.de legibus.fac.l.penult.ff.ſi quadrup.paup.fec.l fin.C.ad leg.Aqu.l.curatoris.C.de negot. geſt. Enimuero reiicienda eſſe videtur Bartoli & ſequacium opinio, qui vtilem quandoque contra verba & mentem legis inuenerunt, in leg.quoties, Cod. de donation. quæ ſub mod. vbi do-

vbi donauit Ælius Seio centum, vt poſt annum Titio reſtitueret, ſi hoc non eſt ſtipulatus Titius, nulla ei ſtricto iure parata eſt actio: ſed donatori conditio ob cauſam ad repetendum donata, quaſi cauſa non ſequuta. Sed tamen benigni iuris interpretatione Titio vtilis actio permittitur, iuxta Ælii donatoris voluntatem. Forcatulus dicit nuſquam hic videre vtilem actionem aduerſus legis ſententiam, cum magis benigni iuris interpretatione concedatur, qui legem interpretatur, quod intus eſt in lege excutit, & relicto cortice verborum ſcientiam accipit, vt d. l. fraus. ff. de legib. Forcat. in Necyom. dialog. 63. in prin.

Vtiles dies dicuntur, quibus experiundi, & iudicis adeundi poteſtas eſt. l. 3. in fin ff. de accuſ. l. 6. ff. quæ in fraud. credit. l. 10. ff. ad Turpill. l. 55. ff. de ædil. edict. Vtiles autem dies interdum (quod in his, quæ decretum exigunt, ſeruatur) ſeſſionum accipiuntur: quibus ſcilicet Prætor pro tribunali ſederit, & poſtulationibus dederit reſponſum. In his vero, quæ de plano expediri poſſunt, vtiles ſunt, quicunque dies, quibus Prætor ſui copiam in publico, vel adeuntibus ſe fecerit, l. 2. ff. quis ordo in bon. poſſeſſ. §. vlt. Inſt. de pon. poſſ. Prat. Briſſ. Sic

Vtilem annum accipimus ex diebus vtilibus, id eſt, quibus experiundi poteſtas fuerit, conſtantem, l. 1. § 1. ff. quando act. de pecul. l. 1. ff. de in rem verſo. l. 3. §. hæc actio. ff. vi bonorum raptor. l. 28. §. ſi quis. ff. de lib. & poſth. l. 14. ff. de aq. & aqua plu. l. 1. & l. 6. in fin. ff. quæ in fraud. credit. l. 1. ff. vti poſſidetis. Experiundi autem poteſtas eſt, ſi agendi facultas eſt, nec enim ſatis eſt reum poteſtatem ſecum agendi facere, vel habere eum, qui ſe idonee defendat: ſed hoc amplius exigitur, vt actor nulla idonea cauſa impediatur experiri. Nam ſi vel Reipublicæ cauſa abſit, vel ab hoſtibus detineatur, aut in vinculis ſit, aut ſic tempeſtate in aliquo loco detineatur, vt mandare non poſſit, experiundi poteſtatem non habet. l. 1. ff. de diuerſ. tempor. Cæterum experiundi poteſtatem, quod ad redhibitoriæ tempus attinet, habuiſſe non videtur, quo vitium latens fugitiui ignorauit, l. 55. ff. de ædil. edict. Dies ad appellandum conſtituti ad aliquid vtiles ſunt: ſi forte eius, à quo prouocatur, copia non fuerit, vt ei libelli dentur. Nam is dies ſeruatur, quo primo adeundi facultas erit, id eſt, quo in publico ſui copiam fecerit, l. 1. §. dies. ff. quando appell. ſit, Briſſ. Prat.

Vtilia quædam ſunt publice, quædam priuatim. l. 1. §. 1. ff. de iuſtit. & iure. Publice vtilia ſunt, quæ in commune vtilia ſunt, & quæ ad vtilitates omnium in commune pertinent, leg. 3. §. is quoque. ff. de SC. Silaniano. l. 6. §. ne quid. ff. de offi. præſid. Huius exempla videre eſt in verbo, Intereſt. Briſſ. Publica vtilitas duplex ſtatuitur: vna, quæ eadem communis dicitur in l. 51. in fin. ff. ad leg. Aquil. Altera priuata. Publicæ vtilitatis cauſa propoſitum dicitur interdictum, de Loco publico fruendo. Tuetur enim vectigalia publica, neruos totius ciuitatis, l. 1. §. 1. ff. de loco publ. fruend. Pro publica vtilitate exercetur actio iniuriarum, quoniam ad compeſcendam audaciam, cohibendamque petulantiam iniurioſorum hominum pertinet, l. 42. §. 1. ff. de procuratorib. Publica vtilitas eſt edictorum Prætoris, quæ iuris veteris ſupplendi, corrigendi, emendandi cauſa comparata ſunt. l. 7. ff. de iuſt. & iure. Nuptiarum quoque publica eſt vtilitas. l. 12. §. modo. ff. de captiu. Et apud Paul. libr. 2. ſente. tit. 20. Præterea ſi quod tumultus, vel incendii, vel naufragii cauſa depoſitum eſt, non redditur, creſcit perfidiæ crimen, & publica vtilitas coercenda eſt vindicandæ Reipu. cauſa, l. 1. §. hæc autem ſeparatio. ff. de depoſ. ſic vtilitate publica aliquid receptum dicimus. l. 8. ff. depoſi. Et vtilitatis cauſa, l. 2. §. ſi de impubere, ff. pro empt. l. 95. § vſumfructum. ff. de ſolut. l. 1. ff. qui & à quibus. l. 32. §. pen. ff. de acqu poſſ. l. 1. C. eod. tit. l. 5. § 1. de legit. tutorib. Et propter vtilitatem, l. 19. ff. de præſcr. verb. l. 16. ff. de legib. l. 1. §. magiſtrum. in fin. ff. de exercitor. l 6. ff. rem pupill. ſalu. for. l. 40. §. 1. ff. de acquir. poſſ. l. 1. § 1. ff. quod legator. Vel vtilitate ſuadente, l. 1 §. ſunt qui putent. ff. ne quid in flum. publ. Et vtilitate ſuadente receptum, quemadmodum legendum videtur. l. 44. §. eum qui. ff. de vſucap. Ex vtilitate etiam edicta commendantur, l. 1. ff. de negot. geſt. l. 1. ff. de reſtit. in integ. l. 1. ff. de exerc. l. 1. ff. naut. caupo. Atque hæc vtilitas ius facit & conſtituit. Iura enim ſalubriter pro vtilitate hominum introducta ſunt. Quamobrem & Horatius, Vtilitatem iuſti & æqui matrem dixit. Eſtque legislatoris, omnia ad vtilitatem ciuium referre, vt Cic. ad Q. Fratrem ſcribit, & Ariſt. in lib. de moribus monet. Vnde idem Cic. in Topic. Ius ciuile definit, quod pluribus in quaque ciuitate vtile eſt. Solent & ſæpe Iuriſconſulti ſic ratiocinari: Par vtilitas, ergo idem ius, l. 5 §. conſtituitur. ff. vt in poſſ. legat. l. 2 §. procuratorem. ff. pro empt. l. fin. ff. de cloac. Nam quoties lege aliquid vnum vel alterum introductum eſt, bona occaſio eſt, & cætera, quæ ad eandem vtilitatem tendunt, interpretatione, vel certe iuriſdictione ſuppleri, l. 12. ff. de legib. Briſſ. & Prat.

Vtilitas ſæpe etiam affectionis eſt, & communem æſtimationem longe excedit. Goed. in comm. de verb. & rer. ſig. l. 179. n. 3.

Vtilitas etiam omne compendium, & id, quod noſtra intereſt, id eſt, damna & lucra complectitur, l. 4. §. in eum. ff. de dam. infect. l. 11. § vlt. ff. de act. empt. l. 81. §. vlt. ff. de verb. oblig. l. penul. §. ſi quis cautio. l 1. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei qui in poſ. Ita accipe quod dicitur, vtilitatem deberi, vtilitatem venire in iudicium & in æſtimationem. l. 9. §. præterea. ff. ad exhib. l. 22. cum ſequ. ad l Aquil. l 21. §. cum per venditorem. ff. de act. empt. Briſſ. Prat.

Vtilitatis verbo id, quod intereſt, continetur. l. 2. in pr. & §. ſi. ff. de eo quod cert. loco. l. ſi procurator. ff. ſi quis caut. d. l. 21. §. cum per venditorem ff. de act. empt. Coraſ. 6. Miſcel. 2. n. 2.

Vtiqve, pro Tantum, in l. 21. ff. mandati. l. 31. §. culpam. ff. de ædil. edict. l. 17. §. ſi cum mihi. ff. de præſcript. verb. Briſſ.

Vtiqve Latinis idem ſonat quod omnino. Cic. Faba Pythagorei vtique abſtinuerunt.

Vtiqve certe, l. vtique. ff. de rei vindic. continuationis nota, l. vtique. ff. de dam. infect. Aliquando pro ita demum. l. diuortio. §. ſicut. ff. de negot. geſt. Aliquando pro ſicut, l. ſicut. ff. de act. empt Briſſ.

Non Vtiqve, id eſt, non tantum. l. quod ſi non lit. §. culpam. ff. de ædil. edict. l. ſi gratuitam at. & l. ſi rem tibi. §. ſi cum mihi. ff. de præſcr. l. cum mandato §. 1. ff. mandati. Briſſ.

Vtrarii dicebantur, qui vtribus, & aliis eius generis pellibus aquam in caſtra deferre ſolebant. Sch.

Vtres vaſa vinaria non ſunt, non enim condendo ſed defendendo vino parati ſunt. Cuiac. lib. 2. obſ. 36.

Vtrvbi (Sic enim recte in Pandect. Flor. & apud Theophil. Inſtitut. de interdict. ſcriptum eſt) interdictum eſt retinendæ poſſeſſionis, quod de re mobili maiore parte anni poſſeſſa datur, l. 1. ff. vtrubi. l. 9 ff. de rei vindic. Theophilus interpretatur παρ' ὁποτέρῳ. Sic autem à primis verbis, quibus concipiebatur, hoc interdictum nominatum eſt. Næuius in Varentilla. Vtrubi cœnaturi eſtis, hiccine an triclinio. Vide interdictum vtrubi. Briſſ. & Prat.

Vtpote, pro quia, cauſatiua eſt, vt quippe, quemadm oſtendit Valla in Elegantiis. C. de ſacroſ. eccl. Auth ingreſſi. Nec ergo de his reſtantur, vtpote, nec domini rerum. Spieg.

Vtpvta. Hac voce Iureconſ. vtuntur, ceu confirmatiua. vid. Alb.

Vtraqve lingua, Græca & Latina.

Ex Vtraqve parte cauere, id eſt, vltro citroque. l. 2. ff. de æd. edi.

Vtraqve ripa. l. vlt. ff. de flum. Briſſ.

Vtrisqve luminibus orbatus, l. 1. §. caſum. ff. de Poſtul.

Vtrivsqve poſſeſſionis reditus confuſi. Protulit eius exemplum Paul. in l. prædiis, §. Titio, de legat. 3. Spieg.

Vtro, Aduerbium, verſus quam partem.

Vtrobi, vtro in loco, ſicut Vtrobique Haloand. rectius Vtrubi vt ſit compoſitum ex vtrum, & vbi: quaſi apud quem ex duobus de re controuertentibus. Quod & Accurſ. recte ſentit in l. vnica. ff. Vtrobi. Spieg.

Vtrvm, interrogandi aduerbium, idem quod Num ſignificans, & ſequentem fere ſemper habet particulam, An, quamuis etiam ſine ea particula interrogat. Inſt. de ſatiſd. tut. §. ſi ex te. de rer. diuiſ. §. feræ igitur, & §. ſi ex aliena planta, l. ſi ſtipulatus fuero, ff. de verb. oblig. cum ſimil. per Alber. indicatis, qui in l. ſi is qui ducenta, §. vtrum, ff. de reb. dub. annotauit dubitantis eſſe vocem, quomodo reperitur apud Plaut. Terent. & Cicer.

V V.

Vva vitis fructus, inter dulcia recenſetur, in l. vlt ff. de tritic. & vin. leg. Prat.

Vva in homine appellatur tumor quidam & glandula carnea, id eſt, pellicula, quæ vuæ inſtar in extremo palato dependet; cuius meminit Vlp. in l. 14. § 2. ff. de ædil edict Vide Celſum lib. 6. c. 13. & lib 7. c. 12. Plin. lib. 20. c. 17. Tonſillis quoque & vuis medetur, & capitis doloribus. Prat. Hotom.

Vvæ crudæ, Vlpian. ad l. Aquil. leg. ſi ſeruus ſeruum, §. ſi oliuam, Crudas vuas nondum maturas vocat, Cic. de Senect. Et quaſi poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi auelluntur: ſi matura & cocta, decidunt Spieg.

Vvæ duracinæ ſunt, quæ propter acinorum duritiem tutæ ſunt à frigore, ita vt vel ſuſpendi, vel alio modo eſui reſeruari poſſint hyemali tempore ſecundum Hadrianum c. de menſis ſecundis & fructibus. Inde etiam Suet. in epiſt. Auguſt. c. 76 dixit: Dum lectica ex regia redeo, panis vnciam cum paucis acinis vuæ duracinæ comedi, Goed ad l. qui fundum, 205. num. 2. de verb. ſign.

Vvas purpureas interpretatur Alciatus vuas ante perfectam maturitatem decerptas, cum adhuc rubeſcunt, in ollis reponendas. Goeddæus iam dicto loco. Quod tamen rectius de vuis paſſis dici poteſt, quæ, dum purpuraſcunt, decerpuntur, ac quaſi mortificantur ad ſolem: vnde paſſæ dicuntur, ſecundum Plinium. Eiuſdem generis ſunt vuæ vnciariæ, vuæ Corinthiacæ. Goedd. ibid.

Vvadivm pignus. Güntherus lib 8. Si quis habens feudum pretio, ſeu vendere totum, ſeu dare, ſeu vuadio ſupponere cogitur. Quod erat in Imper. conſtit. lib. feud. 2. titul 55. vel vendere, vel pignerare, Capitular. Carol. artic. 20. Et ſi non habet pretium in vuadio, per ſeruum ſemetipſum donet, vſque dum ipſos bannos ſoluat. Prat.

VVARVM iſta ſunt genera, Aminea, aſinuſca, atruſca, albuierus, albena, apiana, apicia, bumammia, aut, vt Græci dicunt, ἐϊμαθος duracina, labruſca, melampſithia, maronia, mareotis, numentana, præcia, praunia, pſithia, pilliolata, rhodia, ſtephanitis, venuncula, variola, lagea Macrob.3 Saturnal.vlt.& Gothofr.ad l.qui fundum.205.ff.de verb.ſign.

VVAS, quas non vini cauſa habemus, ſed eſus (quæ Græcis τρώξιμοι, hoc eſt, eſcariæ, comeſtibiles) poma dici poſſe, Paulus auctor eſt in iam d.l.205.

VVLGARE interdum ſignificat vſitatum, commune, ſolenne, ordinarium, ciuile, legitimum, vt vulgares actiones appellantur actiones legibus proditæ, vſitatæ, & ordinariæ, l.1.ff.de præſc. verb.l.46.in fin.ff.de her.inſt.Briſſ.Prat.

VVLGARE pactum, vulgo & communiter contractibus adſcribi ſolitum.l.30.ff.de pact.dotal.iuncta leg.5.ff.de diuort.l.3.C.de pign.act.iuncta l.1.C.de pact.pign.& l.4.ff.de pign.act.Br.Pr.

VVLGARE præmium propoſitum delatoribus præmium ſignificat.l.13 §.extat.ff.de iur.fiſc.Briſſ Prat.

VVLGARES artes, quæ vulgo Mechanicæ dicuntur.

VVLGARIA opponuntur his, quæ in pretio ſunt. l.3.ff.de ſupell. leg. vt vulgaria tentoria.quidam.§.parietem. ff. de ſeruit.ruſt. præd.Spieg.

VVLGARIA nomina, pro vſitatis.l.2.ff.de præſcr.verb.

VVLGARIA tectoria, pro gregalibus tectoriis, vt cum Seneca loquar, in l.13.in fin.ff.de ſeruit.vrb.præd.Briſſ.

VVLGARIA vaſa, IC.definit, quæ non ſunt proprio loco attributa.l.ſupellectili.de ſupell.leg.Spieg. Et, Vulgaria verba, ordinaria, & cautione de rato habendo comprehendi ſolita, in l.3. ff.rem rat.hab. Et, Vulgaris cautio legatorum, quæ legatorum in diem vel ſub conditione relictorum nomine vulgo interponi ſolet, in l.113.§.iidem principes.ff.de leg.1.tit. vt lega.ſeu fideic.nom cau.Briſſ.

Sic vulgari modo legatorum dies proferri dicitur, in l.4 ff. de dote præleg.qui ea clauſula prorogatur, quæ refertur in l. 30.ff.de leg.1.Briſſ.Prat.

VVLGARI modo legari vxori dicitur, quod vſitato modo legatur. in l.108.ff.de legat.lib.1.Briſſ.

VVLGARIS amicitia, quæ ex leui notitia contingit, & inter improbos quoque plerumque eſt: vt colligitur ex Paul. in l.latæ culpæ.de verb.ſig. Eſt & alia amicitia, quam Paulus in d.l.deſcribit: de qua proditum eſt leges accipiendas eſſe, quæ cauſa amicitiæ aliquid indulgent, vel vetant, l.ſciendum, §.ſi alicuius.ff.de legat.Spieg.

VVLGARIS exceptio rei iudicatæ, l 3.ff.de popularib.act.Briſſ.

VVLGARIS formula, in l.44.ff.de furt. pro actione vſitata de peculio, cuius formula eſt cum adiectione noxæ Prat.

VVLGARIS perſona, leuis: ea honeſtæ perſonæ ab Vlp.opponitur in l.legitimos.de legit.tut.

VVLGARIS quot modis in iure ſumatur, exponit Bart.in l.1.ff.de vulg.& pupill.

VVLGARIS ſubſtitutio poteſt videri dicta, quæ ex leg.12.tabul. deſcendit, niſi cui magis placeat, inde dicta, quod a quolibet teſtatore, & cuicunque heredi ſcripto fieri poſſit. Nam & in vulgarem caſum factam ſubſtitutionem dixit Mod.in l.4.§ 1. ff.de vulg.& pup.Briſſ.Prat.

VVLGARIS vxor Budæo plebeia eſt, quæ matrisfamilias nomen obtinet, Ulp.in l.ſi vxor.13.§.1.ff ad leg.Iul.de adult.Sed &, inquit, in ea vxore poteſt maritus adulteriũ vindicare, quæ vulgaris fuerit: quãuis ſi vidua eſſet, impune in ea ſtuprum committeretur. Non enim relatiuum QVÆ ad vxorem, ſed ad verbum mulierem, quod ſubauditur, referendum eſt, vt ſit ſenſus; Si quis vulgarem mulierem, id eſt, quæ vulgo corpore quæſtum facit vxorem duxerit, poteſt in ea vindicare adulterium: ſi tamen eo mortuo rurſus ad ingenium redeat, impune, vt in vulgari ac publica meretrice libido verſabitur. Sicque Duar. & Hot.exponunt.aliter Alc.lib.2.parerg.c.40.Prat.

VVLGO concipere, & vulgo parere accipimus eam, quæ vulgo & paſſim ſui copiam facit. l.5.verſ.nec intereſt. ff. de ſtat.homin. l.5.ff.de in ius voc.l.4.§.cognationis.ff.de gradib. & adfinitat. l.22.C.de adult.l.77.§.mater.ff.de leg.lib.2.Briſſ.Prat.

VVLGO quæſiti cognatos habent, non agnatos. leg.4.ff. vnde cognati.

VVLGO quæſiti ſiue vulgo concepti dicuntur, qui paſſim & ἀπάτορες. & incerto patre concepti ſunt, qui & ſpurii vocantur. l.19.ff.de ſtatu hom.l.4. in fin.ff.de in ius voc.l.18. ff.de bon.libert.l.5.§.1.ff.de liber.agnoſc.l.16.§.penul.ff.de his quæ vt indig.l.1 §.ſed & vulgo.ff.ad Tertyll.l.1.ff.ad munic. Caius lib.1. Inſt.tit.5 Modeſt.autem vulgo conceptos definit, qui patrem demonſtrare non poſſunt: vel qui poſſunt quidem, ſed eum habent, quem habere non licet.l.23.ff.de ſtatu hom.Briſſ.

VVLGO autem quæſiti, ex iuſtis nuptiis quæſitis opponuntur, l. 2.ff.ad Tertyllian.l.18.ff.de bonis libertor.d.leg.5.Nam hi parentem ſuum demonſtrare & ciere poſſunt, vt Tzetzes lib.hiſt chiliad.5.c.17. ſignificat his verbis: Νομοθετεῖ δὲ γυναιξὶ τοῖς χάμαι νομίμοις ἐξ ὧν παῖδες ἐγεννήθησαν τοὺς δύο φυτοσπόρους, τὸ δ' ἐν μόνην γινώσκοντες, ὡς ἔφην τὴν μητέρα. Prat.

VVLGVS, multitudo ignobilior.Inſt.de rer.diuiſ.§.hoc amplius.

VVLNVS eſt hians patenſque apertura, corporis ictu aliquo inflicta. vide Bart.in l.ſi ſeruus. §.ſi factum. ff.ad l. Aquil.& in l. lex Corneli a.§.1.de iniur.Spieg.

VVLNVS lethale præſumitur, ſi vulneratus intra triduum mortuus fuerit.Bart.cum aliis probat in l.vlt.in fin.ff de ſicar.Prat.

VVLNVS mortiferum infligere. Iulianus: Igitur ſi quis ſeruo mortiferum vulnus inflixerit, eundemque alius ex interuallo ita percuſſerit, vt maturius interficeretur, quam ex priore vulnere moriturus fuerat: ſtatuendum eſt, vtrumque eorum lege Aquilia teneri.Spieg.

VVLNVSCVLVM, l.1.§.proinde.ff.de ædil.edict.Hinc

VVLNERE vita excedere, apud Iulianum in l.ſi ita vulneratus.ff. ad l.Aquil.Item

VVLNERARIVS, ſubſtantiue, qui Vulnera ſanat & curat. Item

VVLNERATIO, ipſe vulnerandi actus, num prius accipienda, quamuis repellatur, Interpretes controuertunt. Sunt, qui fuga potius, quam vim propellendo, ſalutem eſſe petendam confirment.vide Salomonium in l.vt vim.vbi non vulgaria tractat, vltra Doctorum traditiones.Spieg.

VVLT, an ſignificet liberam voluntatem, diſſerit Bart.in l.Luc. Titius.ff.de fideic.

VVLTVOSI dicuntur Triſtibundi, Indignabundi, corrugata fronte.Apul.lib.3.Metamorph. Fotis mea dominæ ſuæ cubitu procurato, ſui longe diſſimilis aduenit, non ex læta facie, nec ſermone diaculo, ſed vultuoſo, frontem rugis inſurgentibus adſæuerebat. Ioan.Bapt. in comm. epiſt. Sidon.Apollinar. ad Montium, lib.1.

VVLTVS, à mente fingitur, vt ait Cic.lib. Tuſc. quæſt.3.eſtque vultus, vt idem in Piſonem ait, ſermo quidam mentis tacitus. Extat apud Spec.tit.de aduoc.§.5.vulgatus verſiculus: Vultus talis erit, qualia mente gerit.

VVLTVS nullo in animante eſſe. præter hominem, poteſt: cuius vim Græci norunt, nomen omnino non habent. Author Cic. de leg.lib.1 vide Spec.tit.de Aduoc. § 5.& 1. part.tit.de Teſte. § 7.Spieg.Prat.

VVLTV recto, l.ſacrileg.C.de diuerſ.reſcript.

VVLTVS ſacri.C.Publ.lætit.l.1.lib.52.

VVLTVRES, metaphora vulgata, appellantur captatores teſtamentorum, & heredipetæ.

VVLVA, Latinis non eſt obſcœna vox, non magis quam matrix, qua concipitur fœtus: quę cum deſtituitur vi attrahendi ac retinendi ſemen, ſterileſcit mulier. Neç eſt, vt indoctum vulgus accipit, pudendum muliebre. Ulp.de ædil.edict. Quæritur, inquit, de ea muliere, quæ ſemper mortuos parit, an morboſa ſit. Sabinus: ſi vuluæ vitio hoc contingat, morboſam eſſe ait. Vide Roterod.in annot.ad cap.4 in Rom.Spieg.

V X.

VXOR ab vnguendo ſic dicta, quæ in matrimonium conuenit. Conuenit autem duob. modis: aut coemptione, aut vſu: nam confarreationem, quæ propria Pontificum erat, omitto. Coemptione, cum vir & fœmina ſe inuicem emebant: vt Seruius ſcribit in illud Virgilii: Teque ſibi generum Thetys emat omnibus vndis. Veteri autem Romanorum lege, vt Varro ſcriptum reliquit, nubentes mulieres tres ad virum aſſes ferre ſolebant: atq; vnum quidem, quem in manu tenebant, tanquam emendi cauſa marito dare: alium, quem in pede habebant, in foro larium familiarium ponere: tertium in ſacciperio cum condidiſſent, compito vicinali ſolebant reſignare. Hinc eueniebat, vt mulier quidem in manu mancipioque mariti eſſet, aut eius, cuius in manu mancipioque maritus erat, ſuaq; illi hæres fieret: quemadmodum Boet.in Top.& Vlp.inſti.multis locis tradunt: vir autem non in manum, id eſt, poteſtatem vxoris erat: ſed quod coemptus erat, id ei ſui heredis ius tribuebat: quod Gell.lib.3.c.2.& lib.18.c.6.& Boetius in Topicis teſtantur: itemque Dion, hac de re ſcribens lib.antiqu.2.Moris autem erat, vt vir mulierem interrogaret, an ſibi materfamilias eſſe vellet, viciſſimque hæc virum, an ſibi paterfamilias eſſe vellet: nam ſi vterque reſpondebat, velle, mulier materfamilias vocabatur: quoniam (vt ait Gell.) non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoq; mariti, & in ſui, vt diximus, heredis locum venerat. Cic.in Top. Cum mulier viro in manum conuenit, omnia, quæ mulieris fuerunt, viri fiunt doris nomine. Seru.etiam in lib.Æneі.7. Per conceptionem, inquit, facto matrimonio, ſibi inuicem ſuccedebant. Teſtari tamen arbitratu ſuo poterant: nam à tutoris poteſtate liberabatur, quæ materfamilias fiebat: tametſi quibuſdam etiam in rebus tutorum poteſtas, ſed multo leuior, permaneret, quod Cic.in Murænіana exagitat. Uſu vero fieri matrimonium dicebatur, cum tutoribus auctoribus mulier in matrimonium alicui conueniebat, quocum ea conſueſcebat, quaſi cum iuſto perfectoque marito: adeo vt ſi vſus ille intra annum non interrumperetur, pro vſucapta iam haberetur: ei tamen intra annum vſurpare, id eſt, vſum infringere ex lege 12.tabul.liceret, quod ni faceret, quoad in eo matrimonio maneret, matrona, inquit Gell. dicebatur: & ſi ſibi liberi nati non forent, à matris

ſcilicet

ſcilicet nomine, non adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendi. Hæc neque in manu mancipioque mariti, neque ſui iuris erat: ſed ſemper in tutorum poteſtate permanebat: quod ſi inteſtata moreretur, agnatus proximus familiam habebat. Hæc ex Cic. Topic. oratio. pro Flacco, Boetio in Topic. Gell. lib. 3. c. 2. & lib. 18. c. 6. Quæ ſi vera ſunt, videamus, ne in illa oratione pro Flacco mendum ſubſit, his verbis, quæ ſubiiciam: In manum, inquit, conuenerat, nunc audio: ſed quæro, vtrum vſu, an coemptione. Legendum enim videtur, In matrimonium conuenerat: de quo tamen doctiorum hominum ſententiam expectabo. Illud minime prætermittendum eſt, tametſi Iuriſconſultorum noſtrorum tempore, quorum ex ſcriptis Pandectarum libri coagmentati ſunt, Materfam. & Matrona plerunque pro eadem vſurparentur, quemadmodum ſuperius à nobis demonſtratum eſt: tamen conſtat, eodem ipſo tempore Conuentionem in manum vſurpari ſolitam fuiſſe, Matremque familias proprie appellatam eſſe, quæ in viri manum conuenerat: id quod ex Vlp. Inſtit. c. 22. intelligitur, vbi inter ſuos heredes numerat vxorem, quæ in manu eſt, & nurum, quæ in manu eſt filii, quem in poteſtate habemus: quod etiam cap. 29. perſpicue inculcatur: vt mihi dubium non ſit, verba hæc Feſti, quæ ſubſcribam, eodem pertinuiſſe: eſſeque, ſi tempus illud ſpectemus, non abſurda, vt quidam exiſtimauit, ſed & certiſſima & veriſſima. Materfamilias, inquit, non ante dicebatur, quam vir ius paterfamilias dictus eſſet: nec poſſunt hoc nomine plures in vna familia præter vnam appellari. Sed nec vidua hoc nomine, nec quę ſine filiis eſt, appellari poteſt. Quem locum ſic intelligo, vt quę filiofamilias nupta ſit, non ante eo nomine vtatur, quam is ſui iuris effectus ſit: neque conſentaneum ſit, vt ſi ſocrus viuat, quæ materfamil. appelletur, nurus eandem nominis dignitatem obtineat: & cum illud nomen ex mariti familia, in quam (vt ait Gellius) aſcita eſt, conſecuta ſit: profecto quæ vidua eſt, materfam. proprie dici non poteſt. Vtrum autem ante liberos ſuſceptos non ita diceretur, equidem affirmare non auſim: cum Boet. ad ſtipulationem coemptionis illud verbum adſcribat: niſi forte dicamus, ſtipulationem ad omen, non ad veritatem referri oportere: atque adeo contracto matrimonio etiam ante liberos ſuſceptos eodem modo matremfa. eſſe dictam, quemadmodum Matronam dici ſuperius docuimus. Hot. & Prat. adde Conn. lib. 5. c. 3. n. 2.

Vxor iuſta dicitur, quæ vere vxor, & perquam ſolenniter ducta eſt, non quæ ſimplici ſponſione vxor eſt, tametſi legitima ſit. Alc. in Parod. lib. 4. cap. 7.

Vxor duobus modis olim habebatur, vſu nimirum, & in manum conuentione. Quæ in manum veniebat, hæc tranſibat in familiam & poteſtatem mariti ſui. Hæc vxor marito ſuo defuncto inteſtato ſuccedebat tanquam ſuus hæres, & fiebat liberis ſuis inſtar ſororis conſanguineę, quoniam cum liberis ſuis in eiuſdem erat poteſtate. Vult. in com. Inſtit. in pr. tit. de SCto Tertyl. n. 4. & 5.

Vxorem appellat maritus dominam, apud Scæuolam in l. vxorem. de legat. 3. eiuſmodi, Alberico teſte, ſunt multi, qui non modo eas dominas vocant, ſed pro dominabus obſeruantes, eis etiam ſeruiunt. Quod certe vitio dandum eſt. Id vxorii nomen indicat. Quamuis poſſeſſiuo epitheto ab vxore, mundus dicatur vxorius, dos vxoria, monile vxorium, & imperium vxorium: vbi maritus nihil facit, niſi quod vxor iubet. Quum tamen vxor in familia viri eſſe videatur, qui habet dominium, id eſt, quandam præeminentiam in illam, l. pronuntiatio. §. fam. appell. de verb. ſign. l. quicunque. C. de remiſſ. Spieg.

Vxor alia iuſta dicitur ab Vlpiano, alia iniuſta, in l. ſi vxor. 13. §. 1. ff. de adult. Patet autem, iuſtam dici eam, cum qua matrimonium legibus contractum eſt, vt in l. 31. ff. de ritu nupt. Si ſenatori, inquit, indulgentia principis poteſt iuſta vxor eſſe. Quod cum ita ſit, ſequitur, vt iniuſta ea vxor dicatur, cum qua matrimonium non ſecundum leges cõtractum eſt: veluti ſi tutor pupillam, aut ſi ſine principis indulgentia ſenator libertinam, aut ſine patris iuſſu filiusfamilias vxorem duxerit. Itaque Vlp. in d. l. ſi vxor. §. 1. cum iniuſtam vxorem nominaſſet, mox qualecunque matrimonium id appellat. Et Macer in l. marito. 24. in fi. ff. eod. Vxorem contra leges nuptam hanc nominat. Sed nõ propterea putandum eſt, Vlpianum nouam vxorum diuiſionem tradere, & ita earum ſpecies partiri, vt aliæ dicantur iuſtæ, aliæ iniuſtæ: nam quæ iniuſta ſunt perinde ac ſi non eſſent, habẽtur. Itaque (vt ait Vlp. in l. 2. ff. teſtam. quemadm. aper.) cum iniuſtum, aut falſum, aut irritum teſtamentum dicimus, abuſiue & non proprie loquimur, vt cum iniquum aut falſum modium nominamus, inquit Paul. in l. 221. de verb. ſign. aut quoduis aliud falſum inſtrumentum, in l. ſi quis. 6. ff. de falſ. Quare abſurdum eſſet exiſtimare, diuiſionem vxorum, quam Cic. in Topic. tradidit, vt aliæ matresfamilias dicantur, aliæ tantummodo vxores habeantur, ad illam iuſtæ & iniuſtæ vxoris partitionem abuſiuam pertinere. Et rectiſſime veriſſimeque à Boetio declaratum eſt, generale vxorum nomen iis ſpeciatim attribui, quæ nondum matresfamilias ſunt, ſed intra annum vſucapionis habentur: quæ tamen interea iuſtæ vxores ſunt quia legibus ductæ ſunt: tametſi nondum plena vxorum iura conſecutæ ſunt, quæ poſt vſucapionem abſolutam ſunt adepturæ. Quod igitur Vlpia. de iuſta & iniuſta vxore dixit, non diuiſioni, ſed abuſioni potius tribuendum eſt: quaſi addidiſſet, vt ita loquar, vel verbi gratia, vel tale quippiam. Liuius lib. 39. Campani petierunt, vt ſibi ciues Romanas ducere vxores liceret: & ſi qui prius duxiſſent, vt habere eas & ante diem nati, vt iuſti liberi heredeſque eſſent. Prat.

Vxores eſſe in poteſtate maritorum, & ſine horum auctoritate non poſſe teſtari, aut contrahere, optima ſane ratione mihi videtur receptum eſſe. Nam & Moſaica lex olim per matrimonium eximit filias à parentum poteſtate, transferens eas in maritos, Leuit. 22. & Num. 30. Apoſt. Rom. 7. & 1. Corin. 7. Mulier, inquit, quanto tempore viuit vir eius, alligata eſt legi ipſius. Etenim mulier vere compoſita exiſtimare debet, mores viri eſſe legem vitæ ſuæ, impoſitam ſibi à Deo. Vnde Imp. vocat maritum dominum. in l. penult. C. de inoff. donat. Adde l. ea quæ. in pr. ff. de donat. int. vir. & vxor. Et l. Lucius. §. quæ marito. ff. de leg. 2. Epheſ. 5. Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint. Et Coloſſ. 3. Item 1. Corint. 11. Vir eſt caput mulieris. Sic Sara illa ſancta mulier de Abrahamo viro ſuo loquens: Dominus, inquit, meus vetulus eſt. Gen. 18. Quod repetit D. Petrus in ſua 1. epiſt. c. 3. Denique Deus ipſe mulierem alloquens, Gen. 3. dicit; Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. Olden.

Vxores impropriæ, id eſt, contubernales, l. quæſitum. §. vxore. ff. de fund. inſtruct. Prat.

Vxoriæ rei actio eſt, quoties poſt diuortium de dote contentio eſt, inquit Boet. in Topic. Cic. vbi Cicer. huius in actionis formula verba illa ſolennia fuiſſe ait, quantum æquius melius, quod idem in 3. Offic. commemorat, eiuſque rei veſtigia ſunt in fin. l. pen. ff. ſol. matr. l. ſi cum Corn. 82. ff. de ſolut. Prat.

Vxoris nomen in clericis & ſacerdotib. honeſtiſſimum appellatur, in l. eum qui 19. C. de epiſc. & cler. Neque enim, inquit, clericis incompetenter adiunctæ ſunt, quæ dignos ſacerdotio viros ſua conuerſatione fecerunt. Hot. Prat.

Vxoris appellatione an contineatur ſponſa, quæſitum eſt: quidam, aiunt: contineri per l. Labeo. 6. ff. de gradib. & l. Seruius. Vide Bart. l. ſiue. C. de bon. quæ liber. & an ſponſa de futuro. Vide Panorm. in c. 1. de cleric. coniug. & an ſponſa de præſenti poſſit dici vxor, vt lucretur dimidium lucri conſtante matrimonio. Vide Panorm. in c. ex publico. de conuerſ. coniug. Barbat. in rubr. & c. 1. de ſponſal. Prat.

X.

X Litera illa ceu vaſtior, ſequente conſonante in S. à veteribus mutata eſt: vt ex emendatione Haloandri deprehendere licet. Spieg.

Χαραχῖται, qui monetam cudunt Græcis, in l. 1. C. de muril. lib. 11. Prat. Cuiac. ad l. 1. C. de murileg. lib. 10. ait Χαραχῖται dici falſos monetarios.

Xelopho pro Xenophonte falſo legitur, in §. item lex Cornelia. Inſtit. de public. iud. Prat.

Xenagi, dicuntur præfecti, mercede ſtipendia facientibus.

Xenagogus, eſt peregrini mercenariique militis dux.

Xenia vocabantur munuſcula, quæ à prouincialibus rectoribus prouinciarum eorumque comitibus offerebantur, l. 6. ff. de offic. proconſ. l. vni. ne damna prouincialibus infligant. in C. Theod. Briſſ.

Xenium proprie munus, quod hoſpitibus datur: ξένος enim hoſpes dicitur. Vlp. de offic. proconſ. l. ſolent. Non, inquit, in totum xeniis abſtinere debet proconſul. Et paulo poſt: Quantum ad xenia pertinet, vetus prouerbium eſt. Nebriſſ. Horo. Xenia autem non ſunt debita. Plin. lib. 5. epiſt. ad Valer. Quam me iuuat, quod in cauſis agendis non modo pactione, dono, munere, verum etiam xeniis ſemper abſtinui: vtitur idem hoc verbo lib. 6. epiſt. ad Cornelian. Briſſ. & Prat.

Xenium capere, eſt locum, in quem diuertas, à magiſtratibus impetrare, vbi diuerſoria minus ſuppetant.

Xenodochium, dictio Græca eſt: de qua meminit Imp. in l. omnia priuileg. & in l. omnes. §. priuileg. C. de epiſc. & cler. & in l. illud. §. ſi quis vero. C. de ſacroſ. eccleſ. & ſignificat locum, in quo peregrini (hoſpites, vel potius pauperes) recipiuntur: vt etiam ſenſit gloſſ. ibi dictum ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι καὶ ξένους. Xenodochij quoque fit mentio in c. de xenodochiis. extr. de religioſ. dom. c. non eſt putanda. 1. quæſt. c. per literas. de præbend. & apud Specul. tit. de inſtrum. edit. § nunc vero aliqua. verſ. 62. Alio nomine Xenon appellatur: de quo in l. ſi quis ad declinandum. §. vbi autem. & § ſi autem ampliores. C. de epiſc. & cler. & in l. pen. in princ. C. de ſacroſ. eccleſ. & in auth. de alien. & emphyt. §. emphyteoſis vero.

Xenodochus, in rub. C. de epiſc. & cler. is eſt, qui aduenas, ægrotos, inopes, debiles, inualidos, neceſſarium ſibi victum parare nequeuntes, hoſpitio excipit, Gothofr. ad l. ſi quis ad declinandam. 49. §. 3 C. iam d. tit.

Xenoparochvs, id eſt, qui publice munera hoſpitibus contribuit: ξένος hoſpes, πάροχος dator eſt, ſeu tributor. Arcad. tit. de muner. l. munerum. Tabularij, inquit, vel xenoparochi, vt in quibuſdam ciuitatibus. Nebriſſ. Xenoparochi, qui peregrinis res ad victum neceſſarias præbebant: idem fere qui parochi, qui præbent ligna ſalemque, vt ait Horat. lib. ſermo. 1. Hotom. Prat.

Xerolophvm, locus Conſtantinopoli celebris, Juſtin. 4. Inſt. tit. de publ. iud. Admonet nos, inquit, epigramma in xerolopho ſcriptum. Nebriſſ. Sed hoc vocabulum, quod Alciat. putat adulterinum apud Juſtinianum loco iam citato, pro tumulo à Suida ponitur, ex congeſtis lapidibus facto. Tripodes in eo fuiſſe, in quibus epigrãmata ſcribi ſolerent, Priſcianus author eſt lib. 1. ſub tit. de accidentibus literæ, fol. 7. Spiegelius. Ξηρόλοφος aridus tumulus, ἀπὸ τοῦ ξηροῦ καὶ λόφου. De hac dictione vide etiam Apellum in membro de actionibus. & Balduin. in comment. ſuper Inſtit. Juſt. lib. 4.

Χρῆσις, id eſt, vſus. Vlp. Sed ſi χρῆσις, ait, ſit relicta, an vſus ſit, videndum, l. ſi habitatio. §. 1. ff. de vſu & habit. Spieg.

Χιλιολόγος appellatur, qui in Alexandria frumento ſuſcipiendo, & excutiendo præfectus eſt, qualem & apud Opuntios fuiſſe Plutarch. refert in Hellenicis. Cuiac. ad l. 1. de frument. Alexandriæ, C. lib. 11.

Χρύσαμμος eſt Balluca, vt Tribon. expoſuit, quæ nuper effoſſa eſt è terra. Sic & ad 2. Græci 56. Βασιλικῶν tit. 2. ἡ συντέλεια τοῦ χρυσάμμου δίδοται. Pollux: τὴν χρυσίδα ψάμμον vocat. Cuiac. ad l. 1. de metallariis & metall. C. d. lib. 11.

X Y.

Ξύλον lignum, l. ligni. §. lignorum. ff. de leg. 3.

Ξυληγοί, naues lignorum vectrices. ibid.

Ξύλα καύσιμα, ligna coctilia, interprete L. Bayſio libel. de re veſtiar. c. 21. Prat.

Xylocinnamomi de quo in l. vlt. §. ſpecies. ff. de publ. fit mentio. Dioſc. lib. 1. diuerſam facit ſpeciem à cinnamomo: eſſeque lignoſum cinnamomum tradit, quod ſarmenta longa, robuſtaque ferat, & odore ſit longe cinnamomo inferiori. Meminit & Plin. lib. 12. c. 19. Briſſ.

Xystarches, qui xyſto præerat. vide paulo poſt Xyſticos.

Xystvs autem & Xyſtum cum apud Græcos idem ſignificent, apud Latinos tamen nonnihil habere diſcriminis, docuit Gulielm. Philander in Anno. in Vitruuium. Nam Xyſtos, inquit, Latini vocant porticus tectas, vbi athletæ per hyemem exercebantur: Xyſta autem ſubdiales ambulationes, vbi ſudo cælo ſuas exercebant palæſtras. Vide Vitruu. lib. 5. c. 11. & lib. 6. c. 10. Hotom. & Prat.

Xysticos pugiles dictos patet, vel ex eo quod in xyſtis & longis porticibus exercebantur: vel quod haſtis decernerent, à Græco verbo, ξυστὸς, quod haſtam ſignificat. quare Xyſticos, ludiones, quod haſtis depugnarent, velut gladiatores: & xyſtarchas, qui gymnaſio præeſſent, nuncuparunt apud Vlp. in l. athletas in princ. ff. de his qui not. infam. xyſtici & thymelici inter eos athletas connumerantur, qui in theatrum prodibant, ad edendas in ſcenas operas. & quia virtutis gratia hoc faciebant, inter ignominioſos non ſunt habiti. de quib. plura ſcripſit Alex. Genialium, lib. 3. c. 9. vbi etiam de pancratiaſtis, & aliis luctatoribus tradit: & de pancratio etiam Vlp. in l. qua actione. §. ſi quis. ff. ad leg. Aquil. Cotta. Xyſticorum meminit & Sueton. in Galba. in c. 15. Tertull. in lib. de ſpectaculis. Etenim ipſi actores & adminiſtratores ſpectaculorum, quadrigarios, ſcenicos, xyſticos, harenarios illos amentiſſimos. Prat.

Y.

Υπερθεσις, dilatio Græcis interpretibus. l. ſciendum. ff. de verb. oblig. Prat.

Υπηρεσία ἐθνικὴ l. 6. ff. de excuſ. tut. prouinciale munus. Anton Auguſt. interprete. Adde Cuiac. ad l. 6. §. Grammatici. ff. de excuſ.

Υπόβολον eſt incrementum dotis, vel quod mortuo marito vxori ſuperſtiti redditur ſupra dotem, ἀπὸ τοῦ ὑποβάλλειν, quod eſt maiori rei vel ſummæ minorem adiicere. Græci alias reddidere dimidiam, alias tertiam, niſi aliud conuentum fuiſſet. Moribus Toloſanorum redditur hodie dimidia, vt ſi 100. ſint in dote, 150. Eſt apud Harmenopulum lib. 4. definitio hypoboli valde deprauata. Verba eius hæc ſunt: ὑπόβολον καλοῦσι, τὸ ὅπῃ τῇ ποσότητι τῆς προικὸς, ὅταν ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς ἡ προὶξ ἀπαιτῆται παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, ταύτῃ ὑποβαλλόμενον ἤγουν ὑποτιθέμενον. Sed legendum. ὅταν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς ἡ προὶξ ἀπαιτῆται παρὰ τῆς γυναικός. Nam vt quæ in Harmenopulo ſub eod. tit. περὶ ὑποβόλου ſequuntur, aperte demonſtrant, non mortua vxore, ſed mortuo marito, hypobolo locus eſt. Quod & iis verbis adnotatum reperiri in Harmenopulo Biblioth. regiæ. εἶχε γὰρ τὸ πρωτότυπον οὕτως· εἰκάζω ἐσφαλμένον εἶναι· ὤφειλε γὰρ γράφειν ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρός. Confirmatur iis, quæ de hypobolo ſcripſit Georg. Phobenus hoc modo: τὸ ὑπόβολον ὃ καὶ προγαμιαῖα καλεῖται δωρεὰ ἴδια τις συμφωνία ἐστὶν ὥσπερ καὶ πρὸς τῆς προικὸς συμφωνημένος ἀπαιτεῖ εἶναι. διὸ καὶ ὑπόβολον λέγεται. ἔχει δὲ τοῦτο τὸ ὀνομάμιον. θανόντος γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἀπαιτεῖται κατὰ τὴν τῆς προικὸς ποσότητα, καὶ εἰ μὲν συμφωνηθῇ ῥητῶς μέχρι τοῦ τρίτου τῆς προικὸς, δίδοται τὸ ἴδιαίτατον, εἰ δὲ μὴ συμφωνηθῇ, τὸ ἥμισυ τῆς εἰρημένης προικὸς δίδοται. καλεῖται δὲ τοῦτο καὶ πρὸ γάμου δωρεὰ. διότι καὶ πρὸ τοῦ γάμου συμφωνεῖται. Et Demetrius Chartophylax Archiep. Bulgariæ, quem librum habet Pet. Faber vir nunquam ſatis laudatus, q. 55. τὴν γε μὴν ἀπαίτησιν τοῦ ὑποβόλου τότε χώραν ἔχειν ὁπηνίκα προτεθνήξεται τῆς γυναικὸς ὁ ἀνήρ. Cuiac. obſeru. & emendat. lib. 5. c. 4. prope finem.

Υποβολιμαῖος dicitur puer tam ſuppoſititius quam ſpurius & adulterio natus. Conn. lib. 1. c. 12. nu. 1.

Υβρις verbum eſt polyſemum. Proprie autem ſignificat inſolentem quandam & confidentem contumeliam. Apud Æſchinem ὑβρίζειν eſt ſtupro contaminare. Apud Ariſtophanem in Ranis ὕβρις ſignificat, quod idem autor alio loco ait, πολλὴν τρυφὴν, delicias nimias, quibus ſcilicet inſoleſcimus & efferamur ad inferendam iniuriam contumeliamque, Balduin. in comm. ſuper Inſt. Juſt. lib. 4. tit. 4. de iniuriis.

Υποκοριστικῶς, id eſt, diminutiua forma aliquid proferre, ἀπὸ τοῦ ὑποκορίζω, quod ſignificat nonnunquam per diminutionem loqui, Vlpian. in l. cogi 16. in princ. ff ad Treb. Et ſi ſubſtantiam meam, & ſi peculium meum teſtator dixerit, quia plerique ὑποκοριστικῶς patrimonium ſuum, peculium dicunt, cogendus erit, ſcilicet adire. Prat.

Υποθήκη, vide ſupra hypotheca.

Υπομνηματοφύλακας à Græcis appellantur, qui Actuarij numeri totius rationes tractant. Cuiac. ad l. 5. de erogatione militaris annonæ, C. lib 12.

Υπομνηματογράφος à Strabone inter magiſtratus ciuitatis Alexandrinæ numeratur lib. 17. qui Latine dici poteſt Commentarienſis. Cuiac. ad l. 59. de decur. C. lib. 10.

Z.

Zalevci lex, de edicto, mandatoque plus ſatis rigido, parumque humano dicebatur: quales feruntur & Draconis fuiſſe leges apud Athen. vide Val. Max. lib. 6. c. 5. & Cœl. Rhodig. lib. 10. c. 19. & lib. ſeq. c. 78. adde Corraſ. 2. Miſc. 25. n. 2. Pr.

Zani, vel potius Tzani populi, vt Viglius legendum eſſe annotauit, quod & Alc. probat, à veterib. Sanni vocati ſunt, prius tamen & Macrones dicti primum ſub imperio Juſtiniani victi, in formam prouinciæ ſunt redacti, vt ſcribit Agath. lib. 5. Fit eorum mentio in Nou. 1. conſtit. de hæred. & Falcid. Sp. Pr.

Zea genus frumenti, Langobardico vocabulo ab Accurſio ſæpe appellatur ſpelta, vide l. triticum. ff. de verb. oblig. Spiegel. Adde Cuiac. ibid. Prat.

Zelotypia definitur à Chryſippo ægritudo animi, ex eo proueniens, quod timeas, ne adſit alteri, quod cum nemine velis habere commune. Zelotypiæ ſpiritu vexatus vir, cum ſuſpectam vxorem de adulterio habet, quo modo agere poſſit, docet Moſes in Numeris. & Imp. Nouell. 117. Spieg. Prat.

Zeli nomine ſignificatur & æmulatio, quæ eſt ſecundum Ciceronem, ægritudo, ſi eo, quod concupierit, alius potiatur, ipſe careat: In ſacris vero literis affectus ille ita nominatur, qui oritur ex commixtione indignationis, quæ eſt de bono indigni: & miſericordia, quæ eſt de malo indigni. Tametſi zeli nomine, quidam rapiantur zelo imperito, & imprudenti: cuius ad Rom. meminit diuus Paulus. Vide Ludo. Viuem de anima, lib. 3. tit. de indignatione. Sp. Fuit autem olim & factio quædam Judæorum, quæ ſibi impoſuit Zelotarum nomen, tanquam acerrimis aſſertoribus & defenſoribus legitimarum obſeruationum. Joach. Camerar.

Ζῆλος dictio Græca eſt, ardorem quendam animi & contentionem mentis, oſtendens ἀπὸ τοῦ ζέειν, vt videtur, i. à feruendo: eſtque τῆς μέσης non minus laudatæ & iuſtæ affectionis ſignificatiua, quam prauæ & improbæ æmulationis. Sed pauci è Latinis apud veteres ea (quod ſciam) vtũtur. Curt. li. 3. εἰκαστῶν. c. 3.

Zelvs proprie noſtris eſt, viri amor in vxorem. 2. q. 1. c. ſi peccauerit, in fin. Dicitur & Zelus, affectus ille. Old.

Zeta, locus erat vnius cubiculi capax, ſolem hybernum ſpectans: ita conſtructum, vt per heliocaminum vaporem acciperet. Alex. Neapol. Genial. dier. lib 5. c. 5. Super hac dictione quid compererit Catanæus refert pluribus in comm. ad 2. lib. Plin. epiſt. Old.

Zetarii apud Paulum lib. 3. ſenten. tit. 6. iidem qui Diætarij dicuntur l. quæſitum. §. idem reſpondit. ff. de inſtr. vel inſtr. leg ex quo apparet zetam, & diætam idem valere: ſicut zabolum & diabolum: zacynthum & diacynthum, zaconum & diaconum. Prat.

Zevgmatis genus eſt, quando aduerſus res præcedentes, neutro adiectiuo omnes terminamus, vt cum dicimus, vxori veſtem, ornamenta, mundum, aurum argentum, quod eius cauſa paratum eſſet, omne lego: intelligitur legata etiam veſtis, eius cauſa non parata l. hæres. § vxori. de leg. 3. Spieg.

Ζεία Latine Fax dicitur. Connan. lib. 8. c. 3. num. 2.

Zevxippi porticus in l. 18. C. de operib. pub. In deſcriptione vrbis Conſtantinopolitanæ, cuius incertus eſt auctor, Thermæ Zeuxippi in ſecunda regione ponuntur Zonaras Tom. 3 in Juſtiniano. Καὶ τὸ ζεῦξιππον λουτρὸν τὸ λεγόμενον ζεύξιππον. Et in Philippico: Καὶ ἐν τῷ τοῦ ζευξίππου μέρει τὸ λεγόμενον λουτρόν. Briſſ. Pr.

Ζημία in legib. Solonis apud Demoſthenem & Plutarch. pœna & ad mortem, & ad aliud pœnæ genus pertinet. Prat.

Περὶ ζημιῶν ἀερικῶν, i. de mulctis aëriis, titulus eſt apud Harmenop. quem Cuiac. 10. obſeru. 7. referendum putat ad illud genus vectigalis pro aëre exacti, de quo Cedrenus in Michael. Paphlagon. meminit his verbis: πραγματικὸς ὢν περὶ ἣν αὐτὸς εὗρη κακίαν, πᾶσαν ἐφεῦρεν ὁδὸν ἀδικίας, προσθεὶς ἐπέκεινα τῶν πλεισμάτων διδόναι ἕκαστον τῶν χωρίων ὑπὲρ ἀερικοῦ, κατὰ τὴν ποιότητα καὶ ἰσχὺν αὐτοῦ. Et huc pertinet illud Peſcenii Nigri apud Spartianum. Vos terras veſtras leuari cenſitione vultis, ego vero etiam aerem veſtrum cenſere vellem. Et ſane Plin. lib. 12. cap. 1. refert, quoſdam populos pro vmbra platani vectigal pendiſſe. Prat.

Ζημιοῦν, ζημιοῦσθαι, in legib. Solonis apud Demoſt & Plut. pœnam infligere, & irrogare mulctam. Prat. Cuiac. tamen obſeru. lib. 6. cap. 25. negat ζημιοῦν idem eſſe quod pœnam ſeu mortem infligere, ſed tantum mulctam infligere ſignificare oſtendit, idque probat autoritate Gellij, qui ſimiliter mulctare non necare, dixit.

Zingiberi in l. vltim. §. ſpecies. ff. de public. imitatione Græcæ ſcripturæ. Nam Græcis ζιγγίβερ dicitur, eſtque interprete Suida εἶδος ἀρώματος. De quo videndus eſt Dioſc. lib. 2. & Plin. lib. 17. cap. 7. Briſſ. Prat.

Zizania in extrauag. ſuper cathedram, §. ab olim. de ſepultur. μεταφορικῶς primam Adæ declinationem ſignificat, vt ibidem dicit gloſſemata r. qui eam pro ſcandalo accipi ſcribit. Prat. vide infra Zizania.

Zona, cingulum duplex, pecuniæ quam aliquandiu conſeruare volumus, geſtandæ idoneum. Vlpian. l. 6. ff. de bon. damnat. Nec ſi zonam circa ſe habuerit, protinus aliquis vindicare debebit. Gracchus apud Gell. lib. 15. cap. 12. Itaque Quirites, quum Roma profectus ſum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Hot. Cæterum zonæ appellatione quid intelligatur veterib. relatum à Rhod. lib. lect. antiq. 22. cap. 19. Spieg & Old.

Zonam ſoluere dicitur maritus in lecto, cum nuptam virginem deuirginat. Catullus. Nec quærendum aliud foret neruoſius illud, Quod zonam poſſet ſoluere virgineam. Ouid. in epiſt. Phyll. ad Demoph. Cui mea virginitas auib. libata ſiniſtris, Caſtraque fallaci zona reuincta manu. Prat.

Ζωόφυτα dicuntur, quæ mediam naturam inter ſenſibilia & vegetabilia habent. vt oſtrea, ſpongiæ, & ſimilia inter animalia. Nos forte, inquit Budæus, Plantanimes dicere poſſumus, vel Plantanimalia.

Ζωώτα, petia dicuntur, animalium figuris intexta.

Zoxeni, operarij, qui in diem viuunt, παρὰ τὸ ζῶ, καὶ ξενίζειν. quod viuere ſignificat in hoſpitijs: ipſi autem operarij, qui in aquæductibus laborabant, Silicarij dicuntur. Alc. in l. ad reparationem. C. de aquæductib. lib. 11. Old. Prat.

Zygocephala, ſignificant iumentorum capita iugo illigata. Juſt. tamen in Nou. iuxta editionem Haloandrin .m de offic. præſid. conſtitut. 17. §. compelles etiam, vſurpauit hoc vocabulum, pro, quod iuncti boues vno die exarare poſſunt. vt Jugerum appellatio apud Varronem, & alios Oldend.

Zygostatæ, libripendes, qui examini ponderum præfecti ſunt, vel quorum iudicio nummi probari debent, ita ſigna ponderum nummis imprimi. Horum iudicio, Paul. Caſt. cenſuit, eatenus liberari debitum, quatenus deliquato ære, reliquum argenti ſupererit creditori, l fi. C. de Pond. lib. 10. Qua de re latius diſſerit Alc. in l. 2. ff. ſi cert. per. Old. Hinc Zygoſtaticam fidem Alciatus appellauit fidem plenariam & examinatam, ideo, quod Zygoſtatica libra ſit publice in ciuitatibus ſuſpenſa: Hinc ζυγοστασία lib. 38. Βασιλικῶν, vt teſtatur Cuiac. l. 6. §. Grammatici. ff. de excuſ. dicuntur ponderatores & libripendes.

Zythum, potus eſt, quem è frugibus excogitauit Ægyptus. Vlp. tit. de trit. & vin leg. l. ſi quis zythum, inquit, & cætera pro hominum affectatione, Anton. Nebriſſ. Olden. Fit ex hordeo in aqua reſoluto, maxime in Ægypto. Dioſcor. lib. 2 Hotom.

Zythus vini appellatione non continetur, ſecundum Vlp. in l. ſi quis vinum. ff. de vin. trit. oleoque leg. & ex frugibus præparatur apud Ægyptios, vt ait Colum. vel ex hordeo, ſecundum Suidam, vel ex tritico aut pane, l. 9. ibidem. in Hiſpania vero Cerea appellatur: de qua, ſecundum aliquos, ſenſit etiam Vlp, in ea. l. ſi quis vinum. quibus non aſſentio. Cotta.

Zyzania, adulterina ſemina, quæ frugibus ſæpe miſcentur. In ſacris literis quidam zizania interpretantur ſectas & hæreſes: atque inde colligunt, non eſſe poteſtatis ciuilis, hæreticos ſuppliciis adficere. Spieg. Vide ſupra Zizania.

FINIS.

COMPLEMENTVM LEXICI PERFECTI:

Coronidis vice, ne quid omnino deeſſe videatur, adiectum: in quo continentur ſequentia,

I. *Liber ſingularis, De vocibus & Orthographia, Syntaxi, & formulis quibuſdam in iure ciuili Romano plane ſingularibus, aut omnino inuſitatis, ex Briſſ. & aliis: cum Indice Alphabetico.*

II. *Formulæ Antiquæ ſeu ſolennia & hodie inuſitata Populi Roman. verba.*

III. *De varijs tum Verborum tum vero & Rerum formulis & antiquitatibus, quæ in Regijs ac Decemuiralibus, aliiſque priſcis Romanorum Legibus, Senatuſconſultis, & Magiſtratuum creationibus, officiis ac differentiis, continentur: ex Lipſio, Paul. Manut. Hotom. & alijs.*

Leges Regiæ & Leges decemuirales.

Legum Romanarum accommodata ad literarum ordinem enumeratio.

De Senatoribus, Senatu, & Senatuſconſultis.

De Magiſtratibus Romanis.

IV. *De verbis feudalibus, præcipue notabilibus, aut alias minus vſitatis: ex Hotom. Cuiac. Vulteio, Roſenthal. & alijs.*

Eaque ſtudio Iohan. Calvini alias *Khal*, &c. collecta & adiecta: Editione tertia nunc recognita & aucta.

ΠΑΡΕΡΓΩΝ
LIBER SINGVLARIS
DE VOCIBVS, ORTHOGRAPHIA, SYNTAXI,
& formulis quibuſdam plane ſingularibus, aut omnino inuſitatis, ex Briſſo. & aliis: quarum Indicem Alphabeticum vide mox infra in fine horum παρέργων.

QVÆ in Pandectis Piſanis aliter atque in
tritis & vulgatis codicibus ſcripta oc-
currant, & quid eam varietatem, aut po-
tius receptæ paſſim ſcripturæ labem
creauerit; paucis primum demonſtre-
mus: Ita nimirum, vt ne in alienas poſ-
ſeſſiones temere irruamus, & vaſtiſſi-
mum de Orthographia Latina dicendi
campum apertum, quibus oportet, relinquamus. Et hic ea
tãtum, quæ propoſitis rebus neceſſaria ſunt, ita perſequemur,
vt nobis res, non nos rebus ſubiiciamus; reliqua ad eos, quo-
rum ea de re propria notio eſt, remittamus. Inuenio igitur
1. quod Sterquilinum vulgo dicitur, Sterculinum in Pandectis
Florentinis ſcribi in l.17. §. ff. ſi ſeruitus vindicet. & in l.17. §.
fundo. ff. de actionib. empt. Quam ſcripturam veteres M. Ca-
tonis de re ruſtica, & Terentii Comœdiarum libri adiuuant,
in quibus ſtercilinum conſtanter legi iam pridem Pet. Victo-
rius, & Georgius Fabricius prodiderũt. Confirmat hoc idem
B. Germani Latinogræcum Lexicon, in quo ita eſt, Sterculi-
num, κοπροδοχεῖον, κοπρία. Idque & verbi ipſius origo ſuadet,
ex qua Stercutii quoque Dei, quem à veteribus ſtercorando-
rum agrorum cauſa cultũ Iſidor. lib.17. Etymol. cap.1. tradit,
efficta & formata appellatio eſt. Ac facile in hoc verbo C. in
Q vt in aliis multis dictionibus propter affinitatem mutatum
2 eſt. nam & quod Quippe dicimus, id in Piſanis Pandectis
Coeppe in l 19 §.1. de acq poſſ. & alias Qoeppe ſcribitur in l.
8. §. vlt. ff. de contra tab.
3 Præterea quod vulgo ſurſum verſum, in Pandectis Floren-
tinis, ſuſum verſum recte meo quidem iudicio non ſemel
ſcriptum eſt. l.28. in fi. ff. de probationib. l.9. ff. de diuort. l. vlt.
§. ſunt ex lateribus. & §. nunc ſingulos. ff. de gradibus & affi-
nibus. Probabiliorem autem mihi eam lectionem facit quod
4 à ſus, ductum Suſum mihi perſuadeo. Etiam Cis & vltis eæ-
dem Pandectæ habẽt in l.2. §. capta deinde. ff. de orig. iur. non
5 vt alii codices Vls. Sed & quod Tegmen & Subtegmẽ paſſim,
Temen & Subtemen Florentinæ dicitur l.70. in prin. & §. vlt.
ff. de legat. lib 3. l. 22. in fin. ff. de aur. argen. Quam ſcripturam
6 Lexicon B. Germani comprobat, vti Subtemen κρόκη, ῥοδάνη
vertitur Hoc amplius Florentini libri Culcitas, non vt alii
Culcitras efferunt. l.3 ff. de ſupellect. leg. l.25. §. Culcitæ. ff. de
aur. argen. Eamque ſcripturam in Lexicon B. Germani in quo
Culcita τύλη redditur. Apud Iſidorum etiam lib. 19. Etymo-
log. cap.27. ita ſcriptum eſt, Culcitæ vocatæ quod culcentur,
id eſt, farciantur pluma ſiue tomento, quo molliores calidio-
7 reſque ſint. Coercitionem quoque Florentinæ Pandectæ,
8 non, vt vulgus loquitur, Coertionem ſemper enuntiant. Iam
vero Fauia lex & Fauiana actio recte in iiſdem Pandectis &
Pauli ſententiar. libris in Codice Theodoſii Fabia & Fabiana
dicitur. Eum autem errorem, qui diutina poſſeſſione cum vi-
tio Codices omnes occupauit, ex ea quæ inter literas B. & V.
olim extitit, cognatione ortum certo certius eſt. Nam cum
in pronunciando & ſcribendo promiſcue atque indifferenter
his literis vterentur, eo factum eſt, vt vna in aliam multis in
dictionibus degenerarit. Quæ res non paucos errores in au-
ctorum libros inuexit, quorum ne longe exempla petantur,
quam multi Codices Velle quæri, pro Belle quæri ante hac
ſcriptum habuerunt. in l.2. §. vlt. ff. de ſuis & legit. Quin etiam
ex hac promiſcua literarum mutatione Celſi nomen corru-
ptum fuit. Is enim non in legum modo libris, ſed & in Plinii
Epiſtolis Iubentius appellatur, qui Iuuentius dici debet,
quemadmodum recte Pandectæ Florentinæ ediderunt in leg.
20. §. præter ff. de petit. hæred. l. 7. & 1. ff. de iure patron. & an-
tiquum illud vetuſti libelli à me libro 3. Select. Antiquit. relati
monumentum teſtatur, cuius Iuuentius Celſus ſubſcripſiſſe
traditur. Cuiuſmodi nominis præfectus quidam vrbi à Sym-
macho lib.1. Epiſt.29. memoratur. Nec abſimili errore Jauo-
lenus in Jabolenum tranſiit, & Hauitus in Habitum: vn-
de vitiata ſplendidæ orationis Ciceronianæ inſcriptio fuit,
quam pro Cluentio Auito dictam earundem Pandectarum
ſcriptura patefecit, ſicuti Jacob. Cuiac. de noſtra ſcientia o-
ptime meritus, aliis quoque eiuſdem generis mendis detectis
admonuit: quibus addatur licet emendatio l. 2. Cod. de cenſi-
torib. & peræquator. l. 11. vbi Fœtus vetauerit, pro, Hebeta-
uerit ſcriptum eſt: quemadmodum patet ex leg.1. eodem titu.
in Cod. Theod. ex qua amplius, vt hoc obiter admoneam,
patet Tribonianum capitale ſupplicium à Gratia. & Valenti-
nian. irrogatum, incompetentem indignationem transfor-
maſſe. Atque ex hac literarum mutatione creatam illam le-
ctionis varietatem exiſtimo, quæ inter Juſtinianeum &
Theodoſianum Codicem intercedit in leg. 11. Cod. de ſuſce-
ptor. libr. 10. Vbi Vini ſuſceptoribus legitur cum in leg. 26.
eodem titu. in Cod. Theod. binis ſuſceptoribus ſcriptum ſit.
In quo Codice etiam innumerabilibus prope in locis voces
hæ Conniuere & Conniuentia deprauatæ ſunt, in earumque 9
locum conhibere & conhibentia irrepſerunt, vt in leg.71. & l.
77. de decurionib. l.10. de murilegul. l.2. quorum appell. non
recip. l. 39. de epiſcop. & cleric. Inde quoque manauit error
ille, qui apud Caſſio. lib 5. variar. Epiſt. ad vniuerſos poſſeſſor.
cernitur: in quo Signini albei, pro Signini aluei cum vitio le-
gitur, vt & apud Cicer. orat.7. in Verrem circa finem Lege de
iudiciis iudicibuſque nobis promulgata, pro, Judicibuſque
nouis. Sed de his ſatis: ad inſtituta pergamus Quod vulgo
ſulphur, in Pandectis Piſanis ſulpur ſcribitur l. 13. §. inde eſt
quæſitum. ff. de vſufruc. Quomodo & in vetuſtis Catonis co-
dicibus verbum hoc ſcriptum offendiſſe ſe Victorius teſtatur.
Inde ſulphurata in l.55. ff. de legat. lib.3. l.147. ff. de verb. ſign. 10
& Sulpurariæ pro ſulpuris ſordinis in l. 52. §. ſi ſulpuariæ. ff.
de furt. Eodemque modo & Calpurnius in iiſdem Pandectis 11
ſcribitur in l.10. ff. de offic. proconſ. qui in aliis libris Calphur-
nius. Sed & Balliſtrarios eædem Pandectæ nuncupant, quos
alii Balliſtarios l. vlt. ff. de iur. immun. Quam ſcripturam e-
tiam Lexicon Latinogræcum B. Germani ſequitur, in quo ita
eſt, Balliſtra, σφενδόνη μεγάλη. Quo poſtremo verbo, vt hoc in
tranſcurſu admoneam, in hoc ſignificato Leo Imper. in lib.
de Bellico apparatu non ſemel vtitur. Enimuero multa quæ
reliqui codices per o offerũt, vocabula, Florentini per u ſcri-
bunt. Conſtanter enim ac perpetuo Epiſtulam habent, Epi- 12
ſtolam nunquam: etſi Græca, vnde Latina ducta eſt, appella-
tio, ita pronunciandum ſuadeat. Me tamen in admirationem
trahit quod & in vetuſtorum auctorum manu exaratis libris
Epiſtulam ſcribi alii ante me monuerunt. Et ita quoque in in-
ſcriptione quadam Romana ſcriptum eſt.

M. AVR. ALEXAND. AVG. LIB.
AB EPISTVLIS.

SVbolem etiam non ſobolem iidem libri edunt. l.10. §. ſi ſer-
ui. ff. de iur dot. l.22. §. ſin autem tantus. ff. ſol matri. l.64. ff.
de condit. & demonſt. Quemadmodum & in C. Theo. qui Jo.
Tilii beneficio Lutetiæ excuſus eſt, vbique hoc verbum ſcri-
bitur l.1. de mulieribus, quæ ſe ſeruis iunxer. l.74. de decur. &
aliis infinitis locis. Vt & in Lexico iam ſæpius citato. Suboles
ἐπιγονή. Quod rectum videtur, Vt à Subolescendo, id eſt, ſub-
creſcendo, vox hæc deriuata ſit. Eam enim apud veteres ver-
bum oleſcere ſignificationem habuiſſe Feſtus notauit. Adu-
leſcentem quoque ibidem ſemper legas, Adoleſcentem nuſ-
quam. Et Vtrubi, non Vtrobi l.1. & Rubr. ff. vtrubi. l.9. ff. de re
vind. Vtrubique, non Vtrobique l. 4. ff. de pact. dotalib. l.85. ff.
de legat. lib.3. l.25. ff. qu. dies leg. ced. l. 19 in fin ff. de jud. l.11. §.
officium, ff. de aq. & aq. pluu. l.36. § pen. de leg. lib 1. Varieta-
tem autem hanc ſcripturæ, qua inter ſe codices diſſident ex
antiqua

antiqua literarũ O & V quã in ſermone recipiebãt, functione
fluxiſſe credo, ex qua Vulgo & Volgo indifferenter ſcribi in
veterũ libris ſcimus. Inde adeo qui paſſim Opilio, Florentinæ
Vpilio dicitur in l. 60. in fi. ff. de leg. 3. quanquam ouium cu-
ſtodes, Ouiliones appellentur in l. 25 in fin. ff. de inſtr. vel in-
ſtrum. Sic etiam Hoc, pro Huc, (quod veteribus in vſu fuiſ-
ſe Seru. 8. Æneid. notat.) legimus in l. 6. ff. de vſu & habit. La-
tinum porro V Græcum ὑψιλοῖ repræſentare, eiuſque loco in
referendis dictionib. Græcis antiquitus ſuffici ſolitam non
13 eſt ignotum. Hinc illa Muſia, pro Myſia in leg. 16. §. vlt. ff. de
pœn. & Tumpanum in l. 19. §. illud. ff. locati, pro, Tympanum,
Aſſurius ſermo, pro Aſſyrius in l. 1. §. vlt ff. de ver. obl. Sulla, pro
Sylla in l. 2. §. deinde Cornelius, ff. de orig. iur. Et Purrhus, pro
Pyrrhus in l. 1. §. 2. ff. de poſtul. Et Polupoſus, pro Polypoſus in
l. 12. ff. de ædil. edic. Contra Centyrio, pro Centurio in l. 26. §.
cõuenit. ff. de pactis dotal. l. 40. ff. de adm. tut. l. 15. ff. de vulg &
pupill. Vt Lyſitania, pro, Luſitania in l. vlt. ff. de cenſib. Fuit e-
tiam olim Latino I, magna & ad commutationem procliuis
14 cum vocali V, cognatio. Inde adeo quod hodie Recuperare,
antiquitus Reciperare dictum, non ex Piſanis Pand. tantum,
ſed ex aliis vetuſtis omnib. codicib. intelligimus. Ex diuerſo
Duploma, pro Diploma, Adſimulatur, pro, eo quod vulgo
Aſſimulatur in iiſdem Pãdectis legimus. Et plane Adſimulare
dixiſſe antiquos Diomedes ait, Ciceroniſque & Virgilii teſti-
moniis confirmat. licet eam ſcripturam veterum codices in
15 hunc diem non retinuerunt. Arceſſitis etiam amicis Floren-
tinæ ſcribitur in l. 39. §. propoſitum. ff. de leg. 3. vbi alii Codi-
ces Accerſitis habent. Atque ita, quantum memoria repeto, in
manuſcriptis veterum auctorum codicibus quos quidem mi-
hi videre ante hac contigit, Arceſſere, pro, Euocare ſcri-
ptum, vbicunque id occurrit, reperi, licet Grammaticorum
diſtinctioni hanc ſcripturam repugnare non ignorem, qui
Accerſere in ea ſignificatione dicendum contendunt. Vnde in
l. 7. C. vbi cauſæ fiſcal. quo loci typis impreſſi libri Accerſen-
dis, veteres mei Arceſſendis ſcriptum habent. Itidemque a-
pud Cicer. pro A. Cluent. primi qui ex Venetorum officina
prodiere Codices, Arceſſit ſine cauſa puerum, non vt recen-
16 tiores: Accerſit, ediderunt. Defrudetur vero, quod eſt in l.
45. in fin. ff. ſol. matri. cuius loco hodie Defraudetur, ſcribi-
mus, germanam antiquitatem olet. Defrudo enim non De-
fraudo veteres dixiſſe, vt reliquos omnes taceam, Nonius
Marcell. notat, & hoc Plaut. in Aſin. verſu comprobat:

Ten' ego defrudem cui ipſi nihil eſt in manu?

Subdit & Terentianum ex Phormione Act. 1 ſcen. 1. verſum:

Meum defraudans genium compaſi miſer.

Conſtitit certe, pro conſiſtit ſæpenumero in Pande. Piſanis
17 ſcribitur. l. 68. l. 98. in fin. ff. de ſolut. l. 34. ff. de negot. geſtis Et
18 Conſtiteremus pro Conſiſteremus in l. 26. ff. de iudic. Iuue-
nalem etiam facilitatem, non vt alii libri Iuuenilem eædem
Pandectæ ſcribunt in l. 15. §. lex Iulia. ff. ad l. Iuliam de adult.
19 & Sycamionem arborem in l. penult. ff. de extraord. crim. vbi
alii Sycomorum. Et Perfocat in l. 4. de lib. adgn. vbi alii Præ-
20 focat. Scribunt & eædem Pandectæ vt plurimum, Atquin non
21 Atqui l. 78. §. pen. ff. de leg. 3. l. 19. ff. de negot. geſt. l. 59. ff. ad
Trebel. l. vlt. de fideicom libert. l. 15 ff. ad l. Iul. adulter. Refi-
22 ctionem itidem, pro Refectionem aliquoties ſcribunt l. 1. §.
cloacæ. ff. de cloac. l. 3. §. vlt. & l. vlt. ff. de riuis. At Vrguere, &
23 Tinguere, addito, V. in cæteris temporibus conſtanter ſcri-
bũt. l. vlt. ff. de iudic. l. 22. ff de neg geſt l. 73. ff. de leg. 3. & aliis
innumeralibus. locis. Quæ verbi Tinguo ſcriptura Capro
Grammatico probatur: & in hunc quoque modum Vrguet
in Lexico B. Germani ſcribitur & vertitur ἐπείγει, καταναγκάζει,
ἐπικεῖται. Placet etiam Probo artis ſuæ peritiſſimo, ita ſcriben-
24 dum Vnguo. Plane meram antiquitatem ſapit, quod Prægnas
prægnatis, reliquoſque deinceps caſus ſimili forma eædem
Pandectæ efferunt. Cui dictioni vt poſteritas literam N. in-
ſeruit, ita de quibuſdam aliis vocibus detraxit, quibus eu-
phoniæ gratia olim ea interiici & interponi conſueuerat.
25 Nanctus enim & Thenſaurus, Quotiens, Quotienſcumque,
Vicenſimus, Quadragenſimus, Centenſimus, & alia id genus
hodie ſine N, pronunciantur. Quibus haud ſatis ſcio an adnu-
merari debeant quæ in iiſdem Pandectis obſeruaui, Relin-
querit, Relinquiſſet. l. 79. ff. ad l. Falcid. l. 2. §. ſi ex emancipato.
ff. de collatio bonor. l. 41. §. Lucius ff. de fideicom. libert. l. 122.
ff. de verb. oblig. & aliis infinitis locis Idem contingerunt in
l. 41. §. Titius. ff. de fideicom. libert. Obtingerunt in l. 15. ff. de
muneribus & honoribus. Confunderant in l. 31. ff. locat. Re-
ſcinderat. in l. 1. §. quod ait Prætor in fin. ff. de cloac. Nam
26 nec abſimili ſpecie Rumperit, Rumptum & Corrumpit, pro,
Ruperit, Ruptum, Corrupit ibid. legimus in l. 22. ff. de furt. l.
vlt. ff. locati. Rubr. de ini. rupt. & irr. l. vlt. ff. locati. Et quædam
alia præterea verborum tempora contra Grammaticorum re-
27 gulas formam habent. Veluti Accederat, pro, Acceſſerat in l.
28 vlt. ff. de acq. her. Decederit, pro, Deceſſerit. in leg. 27. §. 1. ff. de
29 leg 3. Adiuuauerit, pro Adiuuerit in leg. 15. §. ff. de manum.
30 teſtam. Adpulſerit in leg. 1. §. Trebatius. ff. de aqua quotid. Et

Tolliſſe, pro Tuliſſe in l. 13. §. ſi quis hominem. ff. de accepti- 31
lationibus. Et Oblinuerit in l. 1 §. 1 ff de extraor. crim. Sed vt 32
nudæ antiquitatis reliqua in Pandectis impreſſa veſtigia per-
ſequar, non omittendum eſt, quod Vxorei, pro, Vxori legimus
in l. 31. ff. de vſufruct. leg. Ipſeis, pro Ipſis in l. 1. ff. de feriis, &
Beneiuolentia, pro, Beniuolentia in l. 62. ff. de hered. inſtit.
Cuius generis in vetuſtis ſaxis monumentiſque exempla
ſunt frequentia. Ploſtium item & Clodium illic ſcribi obſer-
uabis, quæ nunc per au efferuntur. Item Neglegere, Intellege- 33
re, Deiudicare, Delenimentum, Deuerticulum, Deſtricte, 34
Deſperire, Deminutum, quæ nunc per i enunciantur. Cui
mutationi facile ipſa literarum affinitas locum dedit, quæ
antiquis temporibus ſine vllo diſcrimine inter ſe commuta-
bantur, quemadmodum Fab. lib. 1. cap. 12. & Gell. lib. 10. cap.
24. & Donat. in Phorm. Terentii admonent. Maxime vero
ea in dictionum fine licentia vtebantur. Vnde Noxale, pro 35
Noxali, in l. 27. in pr. ff. de euict. Defenſione, pro Defenſioni
in l. 39. §. 1. ff. de noxalib. Exceptione, pro Exceptioni in d. l.
39 §. pen. Rurſus Petitioni, pro, Petitione in l. 8. ff. de rei ven-
dicat. Et Ferruminationi, pro, Ferruminatione in l. 23. § item
quæcunque ff. eod. tit. Adfinitati, pro, Adfinitate in l. 39. ff. de
iniur. Cuiuſmodi infinita exempla in eorum librorum lectio-
ne verſantibus occurrent, quæ hinc admonitus ſibi quiſque
ſuo ſtudio obſeruabit. Eſt & ex antiquo loquendi more repe-
tenda quorundam verborum à vulgari forma diſſidens ſcri- 36
ptura. Apiſci enim, pro, Adipiſci, & Cludo, pro Claudo, non
raro in illis Pandectis leges. Nubſit etiam & ſcribſit, quæ paſ- 37
ſim per P, ſcribuntur aliquoties inuenies in titul. De condi- 38
tion. & demonſtratio. At ex contrario Optinere, Optulit, Su-
ptile, Suptilitas in iiſdem libris, vt plurimum per P, non vt in
aliis per B, ſcribuntur. Sed & multa per C, illic ſcripta ani-
maduerti, quæ per T, vbique alias concipiuntur, veluti con-
dicio, Ædilicius, Ædilicia, Aduenticium, Muciana, Venali- 39
ciaria, Conuicium, Solacium, Traiecticia, Pigneraticius, Pi-
gneraticia, quæ duo poſtrema etiamnum in codice Iuſtiniani
corrupta ſunt. Retinent & illi libri fere ſemper in compoſitis
verbis integras vtrinque voces. Itaque Exſtat, Exſpectat, Ex- 40
ſoluere, Exſequi, Exſtruere, Exſpirat tam crebro legimus, vt
nimiæ ſit & putidæ diligentiæ loca proferre. Eadem forma
Tranſducere habent, non Traducere, in leg. 13. §. 1. ff. de Pu- 41
blicia. l. 61. ff. de leg lib. 3. l. 31. ff. de pœnis. Et tranſſcribere, in l.
92. ff. de diu. reg. iur. Inlacrymari in l. 19. ff. de offic. præſid. In- 42
rogare. l. 1. in fin. ff. de ſeruis exp. Et Circumire in l. 7, §. 1. ff. de
offic. proconſ. Nonnulla quoque contra receptam ſcribendi
conſuetudinem in illis libris vocabula aſpirantur. Nimirum
Harena, Harenarii, quibus in verbis aſpirationem Phocas 43
Grammaticus deſiderat. Item Holus l. 12. ff. de vſu & habit.
Verhedi in l. vlt. ff. de mun. & hon. At harundo & harundine-
tum, non abſciſſe; ſed varie & modo addita, modo dempta
aſpiratione. Sicut & Trahianus quandoque l. 4. in fin. ff. pecu-
latus. l. 3. in fin. ff. de abig. l. 5. §. vlt. ff. de his quæ vt indign. &
Trahianopolis l. 1. ff. de cenſib. Per contrarium quædam in il-
lis libris citra ſpiritum, aliter atque vulgo ſcribuntur. Qualia
ſunt hæc, carus caritas, pro beneuolentia, poſthumus, Quæ 44
quia in Pandectis obuia ſunt, idcirco locorum teſtimonio ſu-
perſedeo. Tantum confirmandæ huius ſcripturæ cauſa Lexi-
con. B. Germani citabo, in quo Poſtumus ſine aſpiratione
ſcribitur, definiturque ὁ ζῶντος μὲν τοῦ πατρὸς συλλαβόμενος, ἀποθανόντος
δὲ γεννώμενος. Similiter citra aſpirationem verbum Tus ſcribitur,
non modo in l. 3 § pen. ff. de penu leg. verum etiam in eod æ-
dis B. Germani Lexico. Quam ſcripturam rectam eſſe Iſido-
rus libr. 16. Etym. c. 8. à tundendo huius verbi originem de-
ducens, docet. Item Partos Pandectæ efferunt non Parthos, l.
10. ff de condit & demonſt. Ederam in leg. 3. ff. arbor furt. cæſ.
& Vmorem l. 57. ff. locati, l. 18. ff. de ſeruit. vrb. Et Vmerale in
leg. 14. §. vlt. ff. de re milit. Et Redam l. 60. §. pen. ff. locati Tro-
cleas l. 19. § illud. ff. eod. tit. Renum in l. 11 ff. de euict. Aenum
in l. 12. ff. de inſtr. vel inſtrum. Ceterum in loco P H aſpirati in 45
multis præſertimque peregrinis dictionibus F ponitur ſic Fœ-
nices, Elefantos, Filippos, Orfitianum, Chirografa, Sifones,
Efeſum in Florentinis libris legimus. l. 1. & l. vlt. ff. de cenſib.
l. 2. in fi. ff. ad l. Aquil. l. 6. ff. de acqu. hered l. 11. §. 1. ff. de ſeruo
corr. l. 12. ff. de inſtr. vel inſtrum. l. 137. §. cum ita. ff. de verbor.
oblig. Inſuper quædam vnicis literis concepta vocabula in il-
lis libris occurrunt quæ nos geminatis ac repetitis ſcribimus,
vt Conubium: quam eandem ſcripturam Lexicon B. Germa- 46
ni ſequitur, vt ſupra lib. 3. de verb. ſign. docui Item conexa l.
17. ff. de neg. geſt. l. 59. ff. de rei vend. l. 1 §. pen. ff. de ſuis & le-
git. Litus & litora l. 2. l. 3. ff de rer. diuiſ & alibi ſæpe Coperto-
ria in l. 38. § 1. ff. de aur. argen. quæ vulgo Coopertoria. Ilico,
Vilicus, Vilica l. 146. l. 205 ff. de verb. ſignific. & alii infinitis
locis. Pediſequa l. 65. ff. de leg. lib. 2. Britanica. l. 46. ff. ad Trebe.
Poſtremo Anulum, Ædiles, Curules, Oportune, ſine litera-
rum geminatione in illis libris vel indiligens lector offendet.
Vice verſa geminantur in aliquot dictionib. literæ, quarum
repetitionem communis ac trita ſcribẽdi ratio repudiat. Nam

47 & Querellam, Sequellam, & Sollemnem, Litteram, Immo,
Quinimmo, Comminus, Repperit, Mercennarius perpetuo
inuenies. Et certe in Lexico B. Germani eodem modo Que-
rella ſcribitur, & redditur μέμψις. Bracchium etiam iidem li-
bri ſcribunt l.23 §.item quæcunque. ff. de rei vendicatio. l.12.
ff. de æd. edict. Et Sollertiam l. 24. ff. ex quib. cauſ. maior. &
Maſſurium l.2.§.his etiam ff. de orig. iur. l.105. ff. de verb. obli.
l.144. ff. de verb. ſign. Et Catillinam l.8. ff. ad l. Jul. maieſt. Rec-
cidere l.10 l 40 ff. de adopti. l.7. in fin ff. quod cuiuſque vniu.
l.6. ff. de captiu. l. 13. ff. de optio. leg. Summiſſit etiam & pro-
miſſit, inuenias in l.15. §.conuicium, ff. de iniur. & l.49. ff. fa-
mil. erciſc. & Reppulerit in l.86 § 1. ff. de leg.1. At Supremum,
Cupæ, Cuiei, varie & interdum vnicis ac ſimplicibus, inter-
dum repetitis literis ſcribuntur.

Enimuero puris vocabulis ſcribi ſolita quædam vocabula
quibus nunc diphthongos addimus ex conſtanti eorum li-
48 brorum ſcriptura obſeruaui. Cuiuſmodi ſunt hæc, Hereditas,
Ceterum, Edere, Femina, Fetus, Veneo. Rurſus cũ diphthon-
gis quædam ſcripta obſeruaui, quæ ab iis vulgo vacant. Velu-
49 ti Pœne, ſicut & in Epigrammate veteri Romanor. Docta Ero-
dira pœne Muſarum manu. Item pœnula l. 7. de ſupell. leg.
Pœnuria l.25. in fin. ff. de pigner. act. Obædire in l 8. in fin. ff.
de pollicit. Amænitas in l.3. ff. de aq quotid. Scæna in leg. 1. &
& l.4.§.vltimo, ff. de his qui notan. infa. l.24. ff. ad leg. Jul. de
adult. quemadmodum in Epigrammate quoque marmoris
Romani ſcriptum ferunt, in hoc verſu:

Et Græca in ſcæna prima populo apparui

Vnde Scænica in l.15. §.etſi veſtimentorum de vſufr. l.127. ff.
de verb. ſign Et Proſcænium in l.8. ff. de pollicita. Depræhen-
dere & compræhendere non ſine varietate aliqua diphthon-
gis augentur. Porro alias plerunque à receptis, diphthongos
50 verbis quibuſdam Pandectæ tribuunt. Etenim Cœnum &
Fœnum, Cœcus, Pœnitentia, Cœlum quæ vulgo per œ, illic
per æ, eduntur l. 26. ff. de acquir. rer. domin. l. 93. §. pen. ff. de
leg. lib.3. l.1. de poſtul. l.28. ff. de ſeru. vrb. Et quod mihi magis
mirum accidit, fœnus vbique illic ſcribitur, vt & in Lexico B.
Germani fœnerator: quanquam à fœtu pecuniæ ea nomina
tracta Grammaticis placet.

Nec vero ipſæ ſibi vſquequaque Pandectæ conſtant. Nam
51 Sugrunda, & Sugruenda dicũt l. 5. in fi. ff. de his qui deiec Ru-
br. de damn. infect. & ſugr. In Lexico autem B. Germani Su-
grunda ſcribitur & exponitur [illegible]. Fulctum item lecti, &
Fulcrum dici inuenio. l.52. § vlt. ff. de leg. lib. 3. l.36. ff. de ac-
quir. rer. dom. Sed enim ambigui generis dubiæque coniu-
gationis nomina ac verba in his non pauca recipere eſt: velu-
52 ti Concordia & Concordium neutro genere in l.27. ff. de pact.
dota. Alimonia alimoniæ in l.1. §.pen. ff. de extr. cognit. & A-
limonia alimoniorum in l. 73 ff. de iure doti. l. 4. ff. de liber.
agnoſc. vt & apud Varro. lib.1. de re ruſtic. c.8. In partu & ali-
monio. Et lib.3. c. 16. mellis alimonio. Lectus item & Lectum
in l.19.§ item Celſus. ff. de aur. & arg. Papyrus & Papyrum in l.
52.§. chartis. ff. de leg. lib.3. Denarii & Denaria l. 13. §.1. ff. de
verb. oblig. Tegulæ & Tegula tegulorum in l. 30. §. Labeo.
ff. de vſuca. l.8. ff. quod vi aut clam. Caſtella & Caſtelli in l.41.
§.item hoc prohibetur, ff. de leg. lib 1. Conſortium & Conſor-
tio conſortionis in l.96.§.cum eod. ff. de ſolut Quod verbum
Velleius quoque Paterc. libr. poſteriori vſurpat, vt & Tribu-
niciæ poteſtatis conſortionem Neroni conſtitueret. Alia e-
tiam ex Lucilio 19. & ex M. Tullio lib.3. Offi. & ex Liuio de-
promta teſtimonia Nouius Marcel. ſuppeditat. Præterea lu
panar & lupanarium legimus, l. 43. ff. de ritu nupt. l.21. §.ſed ſi
in aliquem. ff. de recept. qui arbitr. l.27. ff. de petitio. heredit.
exemplar & exemplarium l.47. ff. de leg. lib. 2. l.10. ff. ſi quis
omiſſ. cauſ teſt. l. 18. ff. de teſtam. quemadm. aper l.1. §.ſi quis
in duob. ff. de bon. poſſeſſ ſec. tabul. Miliare & Miliarium l.
42. ff. de excuſ. tut. l.1.§.initio. ff. de officio præf. vrbi, l.4.§.1. ff.
de her. inſtit. Ac quemadmodum Gellius Vulgarem & Vulga-
53 rium ac Vulgariam dicit, ita noſtri peculiares res & peculia-
rias, peculiarem cauſam & peculiariam efferunt l.54.§.vlt. ff.
de doli exc. l. 4. §. pen. ff. de pecul. Temporalem denique &
Temporariam actionem, Verſicolorem veſtrum & Verſico-
loriam, Angularem locum & Angularium apud eos legimus,
l.9 §.ſi is qui temporaria, ff. de iureiur. d.l 55.§. vlt. ff. ad Tre-
bell l.1. §.vlt. ff de aq. quotid. l.70 ff. de leg lib. 3. l. 69. ff. de
54 contrah. empt. item Ductum aquæ Ductionem l.10. in fin. ff.
de aq. & aq. pluu. Inceſtus etiam & inceſtum apud eos inue-
nitur, l.56. ff. de ritu nup. l.39. §.vlt. & l. vlt. ff. ad le. Jul. de adul-
ter. l.4 & l 5. ff de quæſt. Coniunctio & coniunctus l.91.§.vlt.
ff. de leg. lib. 3. Mandatum & Mandatus in l. 41.§ pater. ff. de
legat.3. l. vlt. in fi. ff. pro empt. l 2. ff. de litig. l.42. ff. de neg. geſt.
l. vlt. ff. de ſolut. l. 22. & l 26. ff. de minor. l. 14. §. pen. ff. de re-
lig. l.25.§. vlt. ff. de exc. rei iud. Iuſſus & iuſſum. in l.25.§. iuſ-
ſum, l 39. ff. de acq. her. Eãdem in quibuſdam verbis coniuga-
tionum varietatem atque inconſtantiam notare licet. Nam
55 Ædificare & Ædifacere auctores noſtri dicunt, l.60. §.man-
daui, ff. locati, l.10. §. vlt. ff. ſolut. mat. Significare & Significa-
cere in leg.65. §.1. ff. ad Trebell. eadem figura, qua lucrifacere-
cere. Magnificiebat leges in l. 1. §. pen. ff. quod vi aut clam.
Sed & Demoliri ac Demolire vſurpant. l. 30. ff. locati. l.12. ff. 56
de vſufru. leg. l.37. & l.43.§.1. ff. de damn. infect. l.50. ff. ad leg.
Aquiliam Cuius varietatis nouitatem mihi Diomedes leniit,
qui Demolire antiquos dixiſſe, prolatis in eam rem Varronis
ex libris Poetices, & Epiſtolicarum quæſtionum & Næuii in
Corollaria locis, comprobat. Illud etiam quando in huius
verbi mentionem incidimus, notandum eſt, Demolior non
tantum actiua, ſed & paſſiua ſignificatione à Juriſconſultis
vſurpari. Jta demolita domus eſt, dixit Jauolen. in l.23. ff. de
vſucap. Et demolitis ædibus Vlp. in l. 10 §. 1. ff. quibus mod.
vſuſfr. amitt. Sic & alia multa, quæ actiuam duntaxat habere
ſignificationem vulgo creduntur, paſſiue accepta in libris no-
ſtris obſeruaui. Veluti Tueri & Stipulati, de quibus libr. 17.
& lib.18. de verb. quæ ad ius pert. ſignifi. diximus. Item polli-
ceri in l.1.§ eſt autem ff. de exercitor. vbi Vlpia. Actio pollice-
tur, ait, i.e. promittitur Nec non obliuiſci. Paul. in l.60.§.pen.
ff. de ritu nup. Per adoptionem in totum adoptiuæ familiæ o-
bliuiſcuntur. Morari. Papin. in l.5. §.1. ff. vt legat. nomi. cau. Si
petitionis dies moraretur, pro, retardaretur, & differretur.
Paul. in l.85.§.vlt. ff. de diuerſ reg. iur. Quoties æquitate deſi-
derii naturalis ratio aut dubitatio iuris moratur. Exſequi
Paul. in l.18. ff. de iuriſd. omn. iud. Quæſitum eſt, an ſententia
exſequi poſſit. Vlp. in l.2. ff. de re iud. Sed perraro intra ſtatutũ
tempus ſententiæ exſequentur, Populitari. Papinius Iuſtus in
l.21. in fi. ff. de appell. Cum fructus populitarentur ab aduerſa-
rio. Et apud Liu. crebro populari παθητικῶς ponitur Interpreta-
ri. Julian. in l.13 in fi. ff. de reb. dub. Sed procliuior eſt ſenten-
tia teſtatoris ſic eſſe interpretanda. Paul. in l.12 ff. de diu. reg.
iur. in teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpre-
tantur. Sic & apud Sueton. in Neron. c.13. Dein precanti tiara
deducta diadema impoſuit: verba ſupplicis interpretata præ-
torio viro multitudini pronunciante. Mentiri. Modeſt. in l. 57
28. ff. ad l Cornel. de falſ. Si a debitore prælato die pignoris o-
bligatio mentiatur. Admetiatur etiam paſſiua ſignificatione
ponitur in l. 35. §.pen. ff. de contrah. emptio. & l. 36. ff. locati.
Sed & Actio moderatur, pro, modus actioni præſcribitur, in
l.15. in fin. ff. de neg. geſt. inuenies. Et nomen quod confite-
tur, pro, quod in confeſſo eſt in l.15. ff. ſic quoque ff. de re iudi-
cata Quinetiam Arbitretur, pro, Arbitrium feratur & ſenten-
tia dicatur, παθητικῶς bis vſurpatur in l.27. §. ſi quis litigato-
rum. ff. de recept. qui arbitr. Et alias, Sumptus, ait Vlp. arbi-
trantur pro facultatibus & dignitate defuncti. l. 1. 2. §. ſum-
ptus. ff. de relig. i.e. arbitrio boni viri definiuntur & æſtiman-
tur. Idemque Vlpian. verbo Patitur ſic vſus eſt in l. 11. §.vlt. ff.
de act. empt. Bonæ fidei, inquiens, contractus hac conuentio-
ne non patitur, id eſt, non patitur neque admittit hanc con-
uentionem Funerari etiam paſſiue accipitur, & ſepeliri ſigni-
ficat in l.17. ff. de reb. auct. iud. poſſid. & in l.8. ff. de ſepul. viol.
& apud Paul. lib.5. ſent. tit.26. iuncta l.5. ff. ad l. Jul. de vi publ.
Conteſtetur lis, paſſiue in l.1. in fi. ff. de feriis. l.3. §.pen. ff. de
ſepul. viol. l.7. verſ. ita demum. ff. de peti. hered. Complectitur
quoque, pro, comprehenditur. Scæuola in l.133. ff. de verbor.
obli. Nam ſicut & ipſius heredis caput, ita ipſius vis vel ſępius
facta complectitur. Vlp. in l.3.§.ſed illud. ff. de appell. Et quo-
rundam, ait, nomina libellis ſint complexa. Sic in l. 30.§ in
furioſi. ff. de fideic. libert. Decretum interponetur, quod id i-
pſum complectatur, id eſt, contineatur & comprehendatur.
Poſtremo & Fœnerari pecuniam ab aliquo, pro mutuam ac- 58
cipere Paul. dixit in l.35. ff. de ſolut.

Iam, vt ad nomina veniam, eorum in numero multitudi-
nis genitiuos complures à communi ſermone pronunciatio
neque abhorrentes, in noſtris libris vel minus attentus lector
deprehendet. Nam menſum ſemper, non item menſium ſcri- 59
ptum inuenies l. 40. ff. ſi cert. pet. l. 7. §. ex contrario. ff. ſol.
matr. l.2. ff. quan. act. de pecul. l.60. ff. de leg. lib.3. l.5.§.ſatisfa-
ctionis, ff. vt in poſſ. legat. l.7.§.vſuræ. ff. de adm. tut. l.101. ff. de
diuerſ. reg. iur. Quo etiam modo in C. Theod. idem genitiuus
ſcribitur vbicunque is occurrit, vt l.10. de appellatio. & l.4. C.
de reparationib. appellatio probant. Deinde nominum ho- 60
rum, Ciuitates, Hæreditates, Quantitates, Facultates, Æſta-
tes, Seruitutes, Patentes, hi ſemper genitiui eduntur Ciuita-
tium. l. vlt. §. epiſc. ff. de mun. & honor. l.23. §.vlt. ff. de oper.
libert. Hæreditatium l.3. ff. de legit. tutorib. & in inſcriptione
l.68 ff. ad l. Falcid. aliarumque ſimilium, Quantitatium in leg.
vltim in fin. ff. quod met. cauſ. Facultatium in l. 78. §. 1. ff. de
leg. lib.3. Æſtatium l.1. §.æſtatem. ff. de aq quoti. Seruitutium
in l.6.§.etiam. ff. ſi ſeru. vindic. & l.72. ff. de verb oblig. Paten-
tium in l. 34. §.pen. ff. de ritu nupt. l. pen. ff. de ſponſalib. Bu-
bum etiam dicunt ICti pro boum, & Duum pro Duorum, & 61
Edulium pro Eduliorum, l.55. ff. de legat. 3. l. 7. §. vſuræ. ff. de
adm. tut. l.6. in fin. de offic. proconſ.

Sunt etiam in iiſdem Pande. quædam contra tritum mo-
rem literarum incremento producta vocabula. Nomencu- 63
lator enim illic dicitur qui aliis in libris Nomenclator, vt ſu-
pra lib.

pra lib.12.probaui. Vberitas item pro vbertas in l.15. §.Papi-
nianus.ff.locati.Facilitas item pro Facultas l.3.in fi.ff.de appel.
Figulinæ,pro figlinis,in l.6.ff.de ſeruit.ruſtic.Secutio,pro,Se-
ctio,in l.85.ff.de verb.oblig.Ducitum,pro,Ductum,in l.1.ff.de
teſt.milit. Valide,pro valde,in l.27.ff.qui teſtam.fac.poſſ.vbi
valide ſtultam Celſus dixit, ſicut valide ſapientem Vlp.in l.4.
§.idem Pomponius.ff.de ædil.edict. Contra Lamna,pro,Lami-
na, in l.127.in fi.ff.de aur.arg.Domna , pro Domina,in l.38.§.
Lucius. ff. de legat.lib.2.Calda,pro Calida,in l.19. §.illud no-
bis.ff.locati.

Porro caſus plerumq; à receptis Grammaticorum regulis a-
63 lienos verbis & aduerbiis ICti adnectunt.Sic verbum contineo
datiuo iungunt , qui ablatiuo ſecundum Grammaticorũ tradi-
tiones ſociari deberet.Ita promiſſioni continentur, legimus in
l.57.ff.de iure dot.Et alias.Conditioni continentur l.41.§.Sti-
chus.ff.de fideic.lib.vt & alias, Omnes caſus qui huic ſtipula-
tioni continentur l.3.ff.vſufr.quemad.cau.Similiter in l.2.ff.ex
quib.cauſ.maior.Hoc edictum,quod ad eos, qui ei cõtinentur.
Et in l.3.§.ligna.ff.de penu leg.Penori legato cõtineantur.Ver-
bum etiam Contentus datiuo copulant. Vnde, vni contentus
eſſe debet,aiunt in l.8.§.1.ff.de legat.lib.2. Et contentam eſſe
doti in l.61.ff.de hered.inſtit. At in l.37.§.nuptura.ff.de leg.3.
64 Popularius dicunt Contentus partis dimidiæ dotis. Fungor e-
tiam datiuo ab iis iungitur.Itaq; magiſtratui funguntur, inue-
nies in l.vlt.in fi.ff.ad municip.Et muneri defungi in l.1.§.præ-
65 uaricatorem.ff.ad Turpil.niſi Muneri pro Munere,illic ex lite-
rarum familiari mutatione,de qua ante egimus,ſcriptum dica-
mus.Sic & pecuniam conditioni comprehenſam dicunt in l.94.
ff.de cond.& demonſt. vt Orbi terrarum cõprehenſos Cic.lib.
66 4.de Rep.Nonio referente. Verbo quoq; Antecedere datiuum
noſtri auctores tribuunt in l.92.ff.de verb.ſig.vt & verbo inſe-
qui.Hinc inſequentes ſibi adgnatos dixit Vlp.in l.3.§.vtique.ff.
de ſuis & legit.Nec non verbo Pœnitere eundem caſum adpli-
cant. Nam prioris voluntatis ſibi pœnituiſſe dicunt in l.22.ff.
67 de leg.3.Quinetiam Vti exceptionem dixit Paul.in l.7.§. pro-
curator ff.pro empto. Quod minus nouum mihi Diomedes fe-
cit, qui antiquos datiuo iunxiſſe verbũ Vtor lib.1.tradit. Simi-
lique modo Abuti dotem in l.22.§.fin autẽ.ff.ſol matr.vt Abu-
68 ti operã in prologo Andriæ. Item,Agere Hypothecariam,pro,
69 Hypothecaria legimus in l.57.ff.de leg.1.Et ſubſequi actione in
l.39.ff.de noxalib.& habitatione conducat in l.12.§. qui lega-
torum.ff.vt in poſſ.legat.Atq; vt ad particulas & voces reliquas
deſcendam, multos eis Grammaticorum præceptis repugnãtes
70 caſus tribui videas.Nam ſatis tempus habeat, dicunt in l.19.ff.
de oper.libert.Amplius ſui debiti in l.61.in fin.ff.de condictio.
indeb.& Amplius legi conceſſæ portionis in l.62.§.1.ff.de cõd.
71 & demonſt. Sub conditionẽ datus ſextans in l.76.ff.de acquir.
hered.Sub conditionem datũ legatum in l.7.in fin.ff.de leg.lib.
72 3.Sub conditionẽ manumiſſum l.79.ff.de cond.& demonſt.Sub
conditionem reddendarum rationum liber eſſe iuſſus in l.3.eo.
tit.Articulum quoque, In, ſine vlla motus ſignificatione ſæpe-
numero accuſatiuo iungunt.In Prętoris edicto ita ſcriptũ erat,
ventrem cum liberis in poſſeſſionem eſſe iubeo. l.121.ff.de leg.
lib.1.l.13.in fin.ff.de man.teſt. Quo loquendi genere ipſi ICti
Prætorum verba ſubſequentes vtuntur in l.1.§.1. ff.de Carbo.
& l.3.§.pen.ff.de iurei.l.7.cum Rubr.§.1.ff.de act.empt. Eadẽ
figura,& in poſſeſſionem remanere dicunt in l.32.§.ſi maritus.
ff.de donat.int.vir.& vx.& in l.21.§.facti. ff.de captiu. Item in
ſeruitutem remanere l.14.ff.de fideic.libert. In fugam eſſe in l.
14.§.pro eo autem. ff. quod met.cauſ. In morã eſſe in l.8.ff.de
nouat.In relegationem eſſe in l.13.ff.de bon.poſſeſſ. In fructum
eſſe l.40.§.cum fundum.ff.de contrah.empt.In poteſtatem eſſe
l.1.ff.quis ordo in bon.poſſeſſ.& apud Vlp.in Inſt.tit.28.Cuius
locutionis exẽpla ex antiquis auctoribus prompta Gellius ſup-
peditabit. Sic & in ſeruitutem factũ delictum in l.11. ff.de mi-
norib.In hereditatem deprehẽdi in l.18.§.ſeruus. ff.de ſtip.ſer-
uor.Et vt breuiter abſoluam, eiuſmodi alia exempla occurrũt
in l.35.in fin.ff.de ędil.edict.l.40.ff.de adopt.l.55.ff.ad Aquil.l.
6.ff.de ſeru.corr.l.pen.ff.de fugit.l.29.ff.ad Trebell. l.41.ff.pro
ſocio.l.2.ff.de l.Rhod.l.32.§.ſi maritus.ff.de dona.int.vir.l.11.
§.pen.l.27.l.31.ff.locat.l.78.§.cum vir.ff.de leg.lib.3.l.34. ff.de
negot.geſt.Nonnunquam etiã cum motu,ſexto caſui vox In,ab
73 iiſdem iungitur,veluti in poſſeſſione mitti,In hoſtiũ poteſtate
peruenire, In carcere recipi, Committere in actione, & his ſi-
milia l.13. ff.vt in poſſ.leg. l.12.ff.qui teſtam.fac.l.6.§.eius qui.
ff.de iniuſt.rupt.l.65.§.Labeo.ff.pro ſoc.l.34.§.Caius.ff.de leg.
lib.2.l.85.ff.de legat.lib.3.l.32.ff.de liber.cau.l.8.ff.de pollicit.
His adiungam & alias in eandem claſſem reuocandas phraſes:
74 Quales ſunt hæ , pridie æquinoctium l.1.§.æſtatem. ff.de aqu.
quotid.Pridie vindemias l.7.ff.ſolut.matr.Plus quartæ l.11.§.
quod vulgo.in fin.ff.ad l.Falcid. Et plus debiti l.2.C.ex quib.
cauſ.infa.irrog.ſecũdum librorũ ſcriptorum lectionẽ. Plus pre-
tium ſoluat in l.25.§.1.ff.de vſufr. Multo minus fructum perci-
piat in l.14. ff.de vſufr. niſi fructum illic conciſe pro fructuum
75 poſitum magis placeat,vt & in l.58.§.pen.ff.ad Treb. itẽ Abũ-
de patrimonium reliquit.in l.vlt.§.1. ff.de leg.lib.2.Pauciores
centum dierum non ſunt dandi. l.2.ff.de iure deliber. Paruum
vini in l.21.ff.de furt. Et , paruum inter hanc ſpeciem intereſt
in l.117.ff.de leg.lib.1. Et non rarum admodum,pro,raro.in l.
2.ff.ſi pars hæred.pet.

Verum quoniam de articulis dicere cœpi, ſatius fuerit quæ
de iis notatu digna collegi, abſoluere, vt ad alia gradum dein-
ceps faciamus. Inuenio autem, Ad,pro,Apud,poſitum in l.62. 76
§.1.ff.de cond.& demonſt.& l.1.in fin.ff.apud eum à quo appel-
lat.l.41.§.ſorori,ff.de leg.3.Quam ſignificationẽ Seruius in ar-
tem Grammaticam Donati notat , & hac auctoritate compro-
bat,Decem fiſcos ad Senatorem illum pactos. Sic & Cic.Epiſt.
ad Brutum, Meſſalam laudem præſertim ad Brutum,cui nõ mi-
nus Virtus illius quam mihi nota eſt.Idem ad Attic.lib.10.Cõ-
modum ad te dederam literas de pluribus rebus cum ad me be-
ne mane Dionyſius fuit.Liuius lib.10. Minus cladis , cæterum
non plus armorum ad hoſtes erat.Atque alias idem auctor hoc
in ſenſu vocem illam vſurpauit.Vt & Plin.lib.7.Epiſt.cum ait:
Ego quoq; ad me habeo decretum prouinciæ.

Contra Apud,pro, Ad,accipitur in l.11.ff.de offic.proc.& in
l.27.ff.de ſtat.lib.Non eſt etiam prætereunda vocis Ad,ex mẽ-
te loquentis expreſſa ſignificatio in l.18. §.ff.de manum.teſt.in
qua,Ad annum idem accipitur quod Poſt annum.

Aliubi,pro,Alibi,ponitur in l.64.ff.de cond.& dem.l.2.ff.de 77
cadau.punitor. Quo in ſignificato eadem voce vtuntur Varro
lib.1.de re Ruſtic.c.44.& Tertull.in lib.De ſpectac.

Autem, pro,Enim in l.10.§. vlt.ff.de diuerſ.tempor.præſcr. 78
pro Igitur in l.63.§.pecor.ff.de leg.3.Elegantiam vero & orna-
rum habet hæc particula ſubdita voci Et, vt in l.16. §.1. ff.ad
Trebell.Et generaliter autem In l.5.§.tutelæ.ff.de oblig.& act.
Et hoc autem caſu.Cui non abſimile eſt illud Senec.Ep.59.lib.
8.Et hæc autem quæ non ſunt rerum natura complectitur. 79

Proinde valet,Perinde in l.134.in fin.& l.137.§.cum quis.ff.
de verb.oblig.l.49.ff.de euict.l.205.ff.de diu.reg.iur.Fuit enim
vox nec veteribus ſimilitudinis nota.Atque eo ſenſu à Terent.
Heauton,ſcen.1.& in Phormio. & à Varro. apud Non.Marcell.
in verbo Vndulatum particulam hanc vſurpatam reperies. vt
& apud Quintil. Declam. 13.cum ait, An viminis modo texti
pretium formula taxaſſem,& proindeagerem quaſi inanes per-
didiſſem.

Cum, pro, Quia in l.41.§.teſtamento, verſ.quæſitum.ff.de 80
leg.3.l.62.ff.ſol.matr.l.27.ff.de cond.& dem.l.5.§.quęri ff.vt in
poſſ.leg.l.29.§.vlt.ff.de adult.

Dum,pro, Verum,in l.1.§.item quæſitũ,in fi.ff.de aq.quot.

Sic, pro, Deinde l.15. ff. de præſcr.verb. l.1.§.in beſtiis.ff.ſi 81
quadrup.pauper. l.9. §.1.ff.de donat.int.l.34.§.qui iuſiurandũ
ff.de iureiur. l.25. §.vlt. ff.de ædil.edict. vbi ex abundanti,Sic
deinde,legimus.

Si,pro,Quamuis l.71.§.prædium.ff.de leg.2. l.124.in fi.ff.de
verb.oblig. Super,id eſt,præter,& vltra,in l.pen. ff.de peri.&
commod.

In pubertatem, pro,Intra pubertatem in l.2.ad fi.ff.de vulg. 82
& pupil. In annos,pro,Poſt annos in l.41.§.herede.ff.de fidei-
com liber.

In tempus, pro, Poſt tempus in l.58.§.1. iuncto §.ſequ.ff.ad
Trebell.

Quaſi , pro,Veluti in l.21. ff.quando dies leg.ced. ſecundum 83
Florentinam vtique ſcripturam.

Quam , nouo ſenſu poſitam inuenies in l. 13. ff. de liber. &
poſt.& l.pen.ff.de leg.3.

Tam,pro,valde in l.25. §. non ſemper. ff. de minorib.Cuius
ſignificationis aliud quoque mihi teſtimonium. P. Faber meus
protulit ex l.1.in fin.ff.de cur.furio.Vbi Florent.eſt, Si tã pro-
bus ſit,id eſt,ſi ſobrie viuat,vt in l.12.ff.de tutoribus dat.Addi-
dit & Plin.eod.ſenſu hoc verbum vſurpaſſe.lib.7.c.49.Orato-
res quidem ambo,ſed tam diſpari euentu. Et Vell.Paterculum
libro poſteriore.Nam dictaturam,quam ei pertinaciter defere-
bat populus tam conſtanter repulit.Et alias,Nec minora con-
ſequi potuit:ſed non tam concupiuit.

Verum,pro, Tamen in l.9.§.licet. ff.quod met.cau.l.2.ff.de 84
his quæ in teſt.del.

Vel,pro,Vel in l.177.ff.de diuerſ.reg.iur.in qua ita eſt, Qui
in ius domin. vel alterius.

Tametſi, pro, Quamuis ponitur in l.56.ff.de iudic.l.7.§.in-
terdum.ff.de SC.Maced.qui duo loci ad eum, quem Iac.Cuiac.
lib.1.obſer.notauit,commodiſſime addentur. Ac mihi vox hæc
Tamen ſi mutata videtur in l.18.§.vlt.ff.de iniuriis , vbi longe
aptius quam vti vulgo legitur,legeretur, Quod ſi ſciſſet filiũ.
eſſe , tamen etſi neſciſſet cuius filius eſſet, dicerem, inquit, pa-
trem ſuo nomine iniuriarum agere poſſe.

Quanquam etſi in l.1.§.vlt.ff.ſi leg.nom cau.Quia enim in l.
23.ff.de exc. rei iud.Enimuero repetũtur plerunq; per pleonaſ-
mum ſine aliqua ſenſus neceſſitate voces multæ,vt in l.16.in fi.
ff.qui teſt.fac.poſſ. Nam etiam Compotibus mentis perſonales 85
actiones etiã ignorantibus acquiruntur. Et in l.3.ff.ſi pars hær.
pet.Ideo, ait Paulus,quia ſcire non potuerunt quod naſci poſ-
ſent:Ideo tam multa de huiuſmodi re tam varia & incredibilia
tradiderunt,&c. Eodemq; modo,vox,An. παρέλκει in l.52. ff.de
pecul.& in l.40.ff.de acquir.hered.Quęſitum eſt,ait Vlp.an li-

cet quis paternæ hæreditatis nihil attingat,aliquid tamen pro-
pter patris voluntaté habeat vel faciat, an creditorib.paternis
cogatur reſpondere.Pompo.in l.77.ff.eo.tit.Illud dubitari po-
teſt,an ſi cum teſtamento hæres inſtitutus eſſem ab eo,qui etiã
ſi inteſtatus deceſſiſſet, legitima hæreditas eius ad me pertine-
ret,an ſimul vtramq; hæreditaté repudiare poſſim. Scæuola in
l.78.§.Mæuia.l.2.ff.ad SC.Treb. Quæſitũ eſt, An ſepticio filio
defuncto intra viceſimum annum ſine liberis,hoc fideicommiſ-
ſum vtrũ pro portionib.hereditatis ad fratrem & ſororem eius
pertineat.Idem Pomp.in l.3.ff.de verb.oblig.An etiã ſi me non
prohibeas,vxoré autem meam prohiberes,vel cõtra vxore mea
ſtipulata,me prohibeas,an cõmittatur ſtipulatio? His accedẽt
ex Petr.Fabri beneficio & alia particularũ παρέλκοντα exempla,
quæ ſubieci.Tryphon.in l.pen.ff.de vi & vi arm. Quanquã ego
moram fecero,quominus interdicto te conueniré,ſubtractis ta-
men mortalitate ſeruis,aut pecorib.aliiſve reb.intercidẽtibus,
tuum tamen onus nihilominus in his reſtituendis eſſe Paul.in
l.38.§.in Fauiana ff.de vſur.in Fauiana quoq; actione & Pau-
liana, per quã quæ in fraudem creditorũ alienata ſunt reuocã-
tur,fructus quoq; reſtituuntur,Vlp.in l.1.ff.de extraord.cogn.
Si imprecatus eſt, ſi, vt vulgari verbo impoſtorum vtar,exor-
cizauit.Paul.in l.45.§.eius bona, ff.de iure fiſc. Eius bona qui
ſibi mortem conſciuit non ante ad fiſcum coguntur,quam prius
conſtiterit, &c. Adde & hæc Vlpiani verba quæ ſunt in l.1.§.
Labeo ff.de aqua quotid.ne quid in illo fundo faciat, quare ex
ea re aqua inquinetur.

Sed iam ſatis ſuperq; in ſingulis voculis hæſitamus, ad dicé-
di genera inuentu rara vel à communib.Grammaticorum re-
gulis abhorrentia quę in Digeſtis reperiuntur,tranſeamus.In-
86 itio autem Antiptoſes quaſdã à me obſeruatas adſcribam. Cu-
iuſmodi eſt, quod in l.27.§.ſi quis ſeruum. ff.ad l.Aquil.ſcribi-
tur. Si quis mulionem conductũ ad regendum mulum, cõmen-
dauerit ei mulum.Pompo.in l.8.ff.de liberatio.leg. Non ſolum
noſtrum debitorem, ſed & hæredis noſtri, vt liberetur,legare
poſſumus. Simile huic eſt Terentianum illud Adelphis, Illum
vt viuat optant. Inſolens quoque eſt hæc locutio. Nec trans-
ferri perſonæ putationem ex perſona filiorum ad eos poteſt,
quam Paul.vſurpat in l.18.§.ſi imperia.ff.de iniuriis. Nec mi-
nus dura pleriſque videbuntur hæc, Iubere eum debebit Pro-
conſul, vt idonee caueat. l.41. ff.de petit. hered. Æſtimatio-
nem eius quod interſit ad id tempus referendum.l.12. ff.ſi quis
om.cau.teſt. Et Denegandum eſt aduerſus eum exceptionem.
l.19.ff.de nouat. Item,Sed Iuliani ſententiam ſequendũ eſt.l.
12.§.facti.ff.de captiu.& poſtli. A capite rationem reddendum
in l.19.§.1.ff.de neg.geſt. perebam res æſtimatas, quarũ pretiũ
in dotem erant.l.78.§.pen.ff.de leg.3.cuiq; periculoſum eſſe fi-
dem ſuam l.1.ff.ad Treb.Pro non ſcripto ea conditio eſt l.22.§.
1. ff. quando dies leg. id eſt, vt alias,pro non ſcripta l.20.ff.de
87 cond.inſtit.Grammaticorum etiam traditionibus ſpretis Papi-
nianus,Cum Aſiam veniſſet,dixit in l.73.in fi.ff.de cond.& de-
monſt.Et magis faciliores voluntates in l.67.§.ſi rem.ff.de leg.
2.quemadmodum Palladius, Longior magis quam latior lib.1.
c.17.dixit.Maior natu quam 25.annor.l.14.ff.de bonis libertor.
Minor quã 25.annis natu. l.12.ff.de minorib.l.102.ff.de leg.lib.
1.l.8. ff.ſi quid in fr.patro.Minor quã viri potens l.pen. ff.quã-
do dies leg.ced.Huc pertinet & illud,Mori magis quã damnari
maluerunt.l.6.§.eius qui verſ.Nam eorum ff.de iniuſt.rupt.Et
melius eſt ſenſum magis amplecti quam verba l.3.§.conditio.ff.
de adim.leg. Et melius eſt poſſidere potius, quam in perſonam
88 experiri.l.1.§.1.ff.de ſuperficiebus.Longe magis Grammaticos
turbabit quod in l.156.§.cum quis.ff.de diuer.reg.iur.ſcriptum
89 offendent,in alii locum ſucceſſerunt.Et in l.1.in fin.ff.de ſecũd.
tab.pars vni,pro vnius.Et in l.1.in fi.ff.de in rem verſo.Domus
ſui.Et in l.60.ff.pro ſoc. Ex duomilleſimis partib.At quod in l.
vlt.ff.de reb.dub.legitur, Cum quiſq; eorũ ad trigeſimum æta-
tis annum perueniſſent,ſimilib.aliorum auctorum locis confir-
matum,minus nouitatis habebit.Nam & apud Plautum legere
me memini,vbi quiſq; vident,eunt obuiam.Et apud Ouidium,
Veſtras quiſq; redite domos.Et alias.Fugiuntq; penates quiſq;
ſuos.Apul.lib.8.de Aſin.aur. Sarcinulis quiſq; ſumptis ſuis viã
90 capeſſunt. Hic ego quæ e Græco dicendi genere efficta expreſ-
ſaq; in ff.inueniuntur ſubiiceré, niſi hic locus vberrime ab An-
ton.Auguſt. lib.2.Emend. tractatus eſſet, ad cuius copiam etſi
vix aliquid addi poſſe videatur,cumuli tamẽ loco paucula quę-
dam adiiciam. Ad eas igitur phraſes,in quib.verbũ Cauſa,vel
Nomine vel Gratia, Græco more recitetur, has inſuper adde-
mus, Rei ſeruandæ poſſidere in l.5.§.poſtquam ff. vt in poſſeſſ.
legat.fideicommiſſi non teneri l.77.§.qui dotale ff.de lega.2. Si
quis euitandi criminis id egit, vt Reipub.cauſa abeſſet l.15.§.
1.ad l.Iul.de adult.Damni non amplius parte ſua conſecuturũ.
l.11.§.officium.in fi.ff.de aqu.pluu.Damni infecti miſſus in poſ-
ſeſſionem l.15.§.ſi quis damni.ff.de dam.infect. Et Damni infe-
cti cauere,ſatiſdareque l.11.& alias ſæpe ff.eod.tit.ſatiſdare le-
gatorum l.4.& l.10.ff.vt legat.nom.cau.legati ſatiſpetere, l.7.
ff.eod.tit.

91 Reliquis Græciſmis ſunt & hi iungendi, Inhabiles tueri, in
l.11.ff.de excutionib. Ius non habet intercedere. l.2.§.ſi filius.
de muneribus & honor. Cum quidam repeteretur mercedem,
quam acceperat.l.16.§.item cum quidam.ff.locati.Nõ diſſimu-
lato ſe libertum eſſe.l.15.ff.de in ius vocand.id eſt,cum nõ diſſi-
mulaſſet.Cõperto matrem ſuam inteſtato deceſſiſſe, i.cum cõ-
periiſſet.l.86.§.vlt.ff.de acquir.hered.Nihilminus,pro,Nihilo-
minus Græcorum exemplo, qui ἀντὶ τοῦ dicunt, inuenies in l.
37.§.pater.in fin.ff.de leg.2.Ex eodem fonte crediderim & hæc
quæ ſequuntur,hauſta.Ex eo tẽpore quidquid æſtimatur quod
nouiſſime ſolui potuit. l.11. ff.de re iudic. vbi Quod pro, Quo
dictũ eſt, imitatione Græcorum, qui plerunq; κατὰ ſubaudiunt.
Simili modo in l.9.ff.de liber.& poſt.hered.inſtit. Ad id tẽpus
referuntur, quod teſtamentum deſtituitur, non quod moritur.
Et in l.12.§.vlt.ff.vt in poſſ.legat.vel fid.In eum ſc.caſum,quod
fideicommiſſi conditio extitit.Et in l.15.§.non autem ſtatim.ff.
de damn.infect.Ergo interuallum aliquod debebit intercedere,
quod aut pro derelicto ædes longo ſilentio videatur habuiſſe.

Certum temporis Vlp.dixit in l.8.§.vnde ſi quis,ff.de inoff. 92
teſta.vt Multum temporis in l.22. §.ſi heres. ff.ad Treb.l.5.§.à
barbaris.ff.de re milit.Certo loci in l.19.§.1. ff.de iudiciis.Ali-
quo loci in l.1.ff.de ſeruis exportandis. Eo loci in l.52.in fin.ff.
de iudiciis.

Cæterum pura puta Latina ſunt iſthæc,Nihil acti erit l.137. 93
§.1.ff.de verb.oblig.Quid acti ſit.l.21.l.26.ff.de reb.dub.l.41.ff.
de verb.oblig.Quod acti ſit.l.57.ff.de oblig.& act. Aliquid ius
l.19.ff.de damn.inf.l.20.ff.de noxalib. Aliquid mãcipium l.36.
ff.de bon.libert.Impendiũ aliquid l.63.§.ſi ſub cõditione. ff.ad
Trebell.Aliquid emolumentum.l.12.§.funus autem.ff.de relig.
& ſumptib.Si quid Sacerdotium nacti.l.pen.ff.de vacatione mu
nerum. Quo pro,quod,in quibuſdam locis poſitum obſeruaui,
vt in l.35.ff.de neg.geſt. Non eſſe imputandũ quo non ſoluerit.
Et in l.24.§.Seruius.ff.de damn.inf.Rationem adiicit quo ſi hoc
non admittatur,iniquum erit. Quo enim tam firmum ædificiũ
eſt vt fluminis,&c.Et in l.40.ff.de contrahend.empt. Quo poſt
diem trigeſimum renunciaſſet nihil ei profuturum.

Notandæ ſunt & hæ phraſes,Abundat mandati quantitatem 94
l.35.ff.mandati. Pignoris obligatio etiam inter abſentes recte
ex contractu obligatur.l.23.ff.de pignorib.Qui nauis nauigãdę
cauſa in naui ſunt.l.1.§.1.ff.naut.caup.l.1.§.1.de exercitor. Si-
cuti & agi actio dicitur in l.23.ff.de præſcr.verb.Et quoniã nul-
lum hic ordinem tenere propter varietatem locutionum inſti-
tui,ſuperioribus accedant & quæ ſequuntur.Annum in fuga fe- 95
cerat,pro conſumpſerat.l.14.§.vlt.ff.de ſtatu liber.Non inuitũ
huius ſolutionis fore in l.2.ff.depoſiti.Sponte ſtipulatoris l.29.
ff.de euict.Sponte tutorem l.3.§.item quæri.ff.de reb.eor.Lar- 96
giter eſſe,pro intereſſe in l.81.ff.pro ſocio.Verbum autẽ ipſum,
Intereſſe, nouo genere conſtructionis vſurpatũ à Paulo obſer-
uaui.in l.21.in fin.ff.quand.dies leg.ced. Nec multum,ait,inter
eſſe tale legatum ab hoc,ſi heres erit,dato. Idem verbum ſcite
diſiunxit & diſparauit Modeſt.in l.6.ff.de publica.Inter crimi-
nis,ait,reos & fraudis participes multum ſtatuerunt,i.multum
intereſſe.Cuius generis alias diſiunctiones, quãdo in hunc ſer-
monem ipſa nos deduxit oratio,referre placet. Vlp.in l.12.§.1.
ff.de iure dotium. Si mulier circum in hoc venta eſt, i. in hoc
circumuenta eſt.Idem in l.29.ff.de relig.Lucri dotem faciat.Sa-
tiſdare autem, ſatisfacere & ſatiſpetere ſæpenumero eo modo
diſiungi,adnotaui.Nec abſimili modo Satis egerit, pro Satege-
rit idem Vlp.dixit in l.10.ff.de cond.& demõ. ſecutus veterum
morem,qui Satiſagere, pro, Satagere dicebant auctore Chari-
ſio Soſipatro lib.1. Inſtit. Grammatica. à quo Catonis ex libr.
Dierum dictarum de conſulatu ſuo verba hæc citantur. Iã no-
ſtri apud vallum ſatis agebant. Citantur & ex Pacuuii Atalãta
& Plauti Bacchidibus idem comprobantes verſus. Quibus ego
Apuleio adiungam lib.8.de Aſino aureo ita loquentem.Coloni
multitudinem noſtram latrones rati, ſatis agentes rerum ſuarũ
eximieq; trepidi.Sed reliquas dicendi ſpecies notatu non indi-
gnas exequamur.Maius delinquit,pro,Magis,legimus in l.5.§. 97
1.ff.de ſeruo corr.Crimen quod delinquitur in l.38. §.1. verſic.
fratres denique.ff.ad l.Iul.de adult. Cum erit annis 25.in l.78.
§.hæredum.& §.rogatus.ff.ad Trebell. Periculoſe eſſe ex per-
ſona rei hoc metiri. l.61.ff.de iudic. Diſtat aliquid doli exce- 98
ptione.l.4.§.pen. ff.de doli except. Pœnam dignam ſuæ perſo-
næ pati.leg.18.§. Item eos.in fin.ff.de iure fiſc.Cuius locutio-
nis ſi quem inſolentia offendet,ſciat is & ita Balbum in Epiſtol.
ad Ciceronem locutum eſſe.Obſecro te,ait Cicero, ſuſcipe cu-
ram & cognitionem digniſſimam tuę virtutis.Damnatus in cri-
mine capitali.l.13.§.vlt.ff.qui teſt.fac.poſſ.A marito puellæ iu-
ratus,pro,iureiurando adactus in l.14.ff.de dote præleg. Con-
ſtare ratio & Conſtare rationibus in l.pen.ff. de ſeru.cor. Nu- 99
ptum collocare & nuptui.l.59.& l.62.ff.de ritu nupt.l.41.§.te-
ſtamento.ff.de leg.3.l.5.C.de interdict.matri. Conceſſiſſe ven-
ditioni,pro,conſenſiſſe & acquieuiſſe in l.14.in fi. ff.de diuerſis
temporalibus præſcr.Ex defuncto interpoſitus contractus.l.73.
ff.ad Trebell.Peto de te l.57.§.vlt.ff.eo.tit. l.5. §. ſi de me pe-
tiſſes.ff.commodati. Non tantum ad ſola furta pertinet, pro, 101
Non ad ſola tantum furta l.1.§.præterea. ff.ſi quis teſtam.liber
eſſe.Illo deprehenſam vbi,&c.l.23.§.1.ff.ad l.Iul.de adult. Eo
morari vbi l.7.circa fi.ff.de annu.leg.Erga parietem adfixæ ſta-
tuæ.

tuæ l.245.ff.de verb.ſign. Ambedit agrum flumẽ l.38.ff.de acq.
rer.dom.&Deletus ager vi fluminis l.11.§.vlt.ff.de aq.& aqua
101 pluu.arc.Ad infitias ire l.44.§.qui familiæ.ff.fam.erciſc.A qui-
bus inſtructus ſit fundus,pro,Quibus inſtructus in l.28.ff.quan.
dies leg.ced. Eualuit Seruii ſententia in l. 6. §.etiã.ff.ſi ſeruit.
vindicet.Dando ſe in adrogandum l.pen.ff.de ſecund.tab.Data
ad hoc opera,pro,De induſtria,l.53.§.pen.ff.ad l.Aquil.Latitãs
102 patronum.l.8.ff.de cond.& dem.Factus in poſſeſſionem,pro a-
ctus,& miſſus.l.11.ff.vt in poſſ.leg.vel fideic.Multam aduerſus
aliquẽ dicere in l.32.§.ſi is faciat.ff.de recept.qui arbit. In no-
men ſuum prædia emere.l.2.ff.quando ex facto tutor. Occupa-
bit conditio inſtitutionẽ pro eo,quod eſt,committet , & ei ſa-
103 ciet locum,l.17.ff.de conditio.inſtit. Pertinet ad animum meũ
Sempronia l.60.§.1.ff.mandati. Perrepſerat rumor. l.2.ff.quis
ordo in bon.poſſ.ſeru.Parere æri alieno,pro æs alienum exſol-
uere.l.5.§.non paſſim.in fin.ff.de reb.eo.Sicut parere penſioni-
104 bus,ſatisfacere eſt,in l.54.§.1.ff.locati.Aditus poſticaive verte-
re l.13.§.ſed ſi ædium.ff.de vſufr.Propagationes facere in l.24.
§.ſi domus.ff.locati. Pulſatus eſſet,pro Expulſus in l.54.§.1.ff.
eo.tit.Penſi in ſocietatẽ ſumptus,i.Expenſi l.52.§.ſi quis ex ſo-
ciis ff.pro ſocio.Proiicere pecuniam,id eſt,Profundere,perde-
re & diſſipare.l.25.ff.de probationib. Proiicere rem vili pretio
in l.50.ff.de euict.i.addicere, & adiudicare,&,vt vulgo loqui-
105 mur,abandonner.Retineo,me dixiſſe,pro,Memini in l.92.ff.de
cond.& demõ. Facere procuratorem, pro,Dare in l.8.§.ſi quis
mandauerit.ff.mandati.l.4.§.vlt.ff.de appell.Stare ſententia &
ſententiæ promiſcue dicunt ICti in tit.de recept.qui arbit.re-
cepe.Reſpondere meſſes dicit Pau.in l.8.in fi.ff.ſol.matr.Sicut
106 & Virg.lib.Geor. Illa ſeges demum votis reſpõdet auari Agri-
colæ.Ratam fecerit ſolutionem l.7. ff.de dote præleg.Subſere-
re vites. l.13. §.de præteritis.ff.de vſufr. Supplicium ſumere à
ſeruo.l.12.ff.de iuriſd.omn.iud.Subdici pœna,pro,Subiici pœ-
næ.l.1.§.incidit.ff.ad Turpil.Si ſtipulam quæ in meſſe iacet.l.13.
ff.quib.mod.vſusfr.amitt. Quod ſuperauerit,i.quod ſupererit.
l.6.ff.de reb.auctor.iudic.poſſid. vnde ſuperamenta materiarũ
in l.55.§.lignis.ff.de leg.3.Superare vita in l.78. §.heredum.ff.
ad Treb.Tranſire cæteros in l.13.ff.locati. Veſtem quã veſtitus
eſt l.14.non ſolũ.ff.de furt.Nec prætereũda eſt familiaris ICtis
107 locutio:Cum in eo eſſet,vt,qua vtuntur in l.24.in ſin. ff.quæ in
fraud.cred.l.44.ff.de pactis.& l.7.§.ſunt & aliæ.ff.de libe.cauſ.
Nec hæc quidem omittenda. In re agenda,quam illi vſurpant,
in l.27.de rei vindic.l.2.ff.de ſolutionib.Diſciplinæ traditus &
in diſciplinam, i.magiſtro erudiendus atq; inſtituendus datus.
l.16.de ædil.edict. l.78. ff.de leg.3.Carendum habeat l.38.ff.de
rei vindic.Adpoſita auctoritate,pro,interpoſita & accõmodata
108 l.189.ff.de diuerſis reg.iuris.Imminente iudice pro interueniẽ-
te,& partes ſuas interponente in l.85.§.vlt.ff.de leg.1.Adplici-
tus morbo in l.7.ff.ad Treb.Adplicari ad munera l.2. ff.de iur.
immunit.Si nauis qui exarmauerit.l.3.§.ſi conſeruatis. ff.de l.
109 Rhod.Celſum dant mulæ.l.43.ff.de ædil.edict. Exitum inteſta-
ti facere,ad cauſam inteſtati redigi,valet in l.3.ff.de his quæ in
teſtam.del.Sine exitu res futura eſt,i.ſine fine. l.17.§.principa-
liter,ff.de recep.qui arbit.receper.Cogere radices , pro conci-
pere in l.3.ff.arb.furt.cæſ.Calumniari ius ciuile.l.pen.ff.ad ex-
110 hib.Inſula iniuncta domui l.19.§.vlt.ff.de leg.lib.3. Area iniũ-
cta domu.l.57.ff.locati.Iungere inter ſe litem.l.1.ff.de litigioſ.
Fabricam docere,i.fabrilem artem in l.26.§.vlt.ff.mandati.In-
tricare peculium l.1.§.vlt.ff.de ſeru.corr.l.21.ff.de pecul. In-
conditum eſt,pro,durum & inciuile in l.95.§.additio. ff.de ſo-
111 lutionib.Durare animum in tormenta l.18.§.1.ff.de quæſt.An-
num agere ætatis vincenſimum l.1.ff.de manum.l.15.§.minorẽ.
ff.ad l.Iul.de adulter.Reliquorum nomine deſolutum eſt,pro,
exſolutum in l. 41.§.item quęro.ff.de fideicomm.libert.Vſuras
reſoluat,i.exſoluat in l.10.ff.de pollicit.Nimium eſt licere in l.
112 13.§.nimium.ff.de adm.tut.Nimia circa maritum l.23.§.eo au-
tem.ff.ſolut.matr.Palmarii nomine,id eſt,victoriæ. l.1.§.ſi cui
cautum.ff.de extraord.cogn.Rurſum retradatur,l.58.ff.ſol.ma-
trim.Sic retro reddat in l.67.ff.de ſolut. Retro reſtituere.l.6.
ff.de fideic.libert.l.vlt.§.vlt.ff.de public.Retro Recurrere l.16.
§.1.ff.de pignor.Operas à mane dare l.2.ff.de annu.legat.

Nunc ſiluam quandam minus vſitatorum verborum ſubiiciã,
additiſq; ICtorum teſtimoniis comprobabo, vt quibus cõmo-
dum fuerit his vti , habeant quorum ſe auctoritate tueantur.
Huiuſmodi.n.ducibus freti non pauca à delicatis quibuſdam &
faſtidioſis iudicibus ex albo puræ Latinitatis temere eradi vo-
cabula docebimus,quæ puritatis ſtudioſiſſimis auctoribus in v-
113 ſu ſunt.Initium autem faciam à verbo Certiorare,quod à ICtis
crebris ſermonibus vſurpatur.l.3.§.etſi heres.ff.de mino.l.1.§.
quid ergo.ff.ſi quis omiſſ.cauſ.teſta. l.22.§.petitam.ff.de petit.
hered.l.21.§.in teſtamentis.ff.qui teſt.fac.poſſ. l.3. §.is qui ne-
ſcit.ff.de liber.hom.exhib.l.5.§.ſi ſeruum. ff.de cond.cauſ.dat.
l.1.in fin.ff.de action.empt.l.4.ff.de interrog.in iur.fac. l.34.ff.
de iureiur.Obuiare etiam reperies in l.20.ff.de donat.Sponſare
pro ſponſalia contrahere in l.38.§.de ritu nupt.Meliorare in l.
13.§.inde eſt quæſitum. ff.de vſufr.Cui contrarium Peiorare a-
pud Paulum lib.2.Senten.tit.28. Simile eſt Minorare & Mino-
114 rari in l.vlt.ff.de ſeru.export.vt & Depretiari,de quo verbo li.
4. verb.ſign.dixi. Falſare in l.pen.ff.de falſis.Moleſtari in l.20.
ff.de liber.leg. Duplari & Quadruplari. l.27.ff.de furt.& alias
ſæpe. Inſinuare pro notum facere in l.11.§.ſi quis ita. ff.de leg.
3. Quod alias Notificare in l.5. §. demonſtratur.ff.de iure im-
munit.Inaugeri in l.27.in fin.ff.de liber.cauſa.Inarare in l.8.§.
vlt. ff. quod vi aut clam. Infeſtari in l.3. §. Labeo.ff.de incend. 115
rui.nauf.Expenſare,pro,Expendere,l.41.§.libertatem,ff.de fi-
deic.libert. Exinanire in l.87. §.Imperator.ff.de leg.2.vbi exi-
naniſſe patrimonium,i.exhauſiſſe.Integrare in l.8.ff.de tutel.&
rationib.diſtrah.l.21.§.pen.ff.de SC.Silan.& apud Paul. lib.2.
Sent.tit.15.Redadoptare in l.41.ff.de adopt.Aduixerit in l.30.
ff.de adim.leg.Æquiperant in l.104.ff.de diuer.reg.iur.Coæſti-
mabitur in l.67. §.1. ff. de furtis. Conſanauerit,neutraliter,vt
Grammatici loquuntur,vt in l.10.ff.de ædi.edict. Lucrifit in l.
3.§.aqu.ff.de aqua quotid.Reuinci.in l.3.§.tutor.ff.de ſuſpect.
tutor. Quod verbum & apud Apul. lib.8. de Aſin.aur.inueni. 116
Quod,ait,ſimulãter reuicta charide ſuſcipit. Reficere teſtamẽ-
tum pro iterum condere in l.9.ff.de milit.teſt. Complanare in
l.3.§. ſi vicinus.ff.de aqu.& aqu.pluu. Coanguſtare in l.19.§.ſi 117
inquilinus, ff.locati.l.102.ff.de verb.ſign. Caſſitare in l.20.§.ſi
antea.ff.de ſeruitutibus vrban.

Comparere in l.7.ff.de ſecund.tab.

Præoccupare in l.29. ff.de pœnis. Ponamus,pro,fingamus,&
vt vulgus barbarorum loquitur,ponamus caſum.l.7.ff.de inoff.
teſt.l.17.ff.de leg.2. l.1.§.inter ipſum, & l.3.ff.de coniung.cum
emancip.lib.l.1.§.ſunt qui putent, ff.ne quid in flumin.public.
Prætermittendi, & Præmiſſorum verbo in eundem cum inter- 118
pretibus ſenſum vtuntur auctores in l.1.ff.de iur.& fact. ignor.
l.9.ff.de caſtr.pecul.Prægrauo in l.5.§.1. ff.de ſolut.Participa-
re furtum,lucrum,conſilium fraudis,l.1.in pr.ff.ſi famil.furt.fe-
ciſſe dica.l.96.ff.de ſolut.Manifeſtare in l.16.§.1.ff.de alim.leg.
l.vlt.§.ſiquidem. ff.ad Turpil.l.5.§.ex his verbis, ff. de his qui
deiecer.vel effud.l.1.§.1.de tabul.exhib.l.vlt.§. Titius.veri.ſe-
cundum , ff.de vulg.& pupil.l.10.in fin.ff.de reb.dub. Sternere 119
triclinium in l.5.ſi de me.ff.commodati. Transfiguratum orna-
mentum in l.10.§.ſi maſſæ.ff.quib. mod.vſusfr.amittat.Veniri,
pro , Venire, & venum dari in l.3.ff.de obſeq.à liber.& libert.
Concidere teſtamentum l.1.§.1. ff.de his quæ in teſtam.delen.
Incidere tabulas l.pen.in fin.ff.de bon.poſſ.ſec.tab. & Incidere
linum,l.1.§.vlt.eo.tit.Abeo,pro habeo.

Amicalis affectio in l.10.§.ſi quis ea.ff.mandati.& in Epiſto- 120
la Pandectis præpoſita.Adiectamentum in l.242.ff.de verb.ſign.
Additamentum in l.70.§.1.ff.de leg.2.l.58.§.pen. ff. ad Treb.l.
91.§.vlt.ff.de leg.3.l.26.§.cum inter ff.de pactis dotalib. l.70.
§.1.ff.de leg.2. Ædiculæ ὑποκαυστικῶς in l.9.ff.ad l.Iul.pecula.vt
Caſulæ in l.92.ff.de leg.3.Domuncula in l.3.§.vlt.ff.de ſepulc.
viol.Dominulus in l.41.§.teſtamento.ff.de legatis 3. Minutula
ſumma l.192.ff.de verb.ſign.

Ædiculæ caſulæ. Domũcula, Dominulus, n.120.

Concamaratio ædium in l.31.ff.de leg.3. In concubatu,pro,
Concubinatu in l.3.ff.de concubin.Currax in l.18.ff.de ædil.e-
dict.vt vigilax eodem loco.Coniectio,pro Coniectura, in l.21.
ff.qui teſt.fac.poſſunt. Centiſium,pro,Centeſimo in l.42. ff.de
excuſ.tut.Comeſor in l.18.ff.de ædil.edict.In cętera parte,l.19. 121
ff.de liberis & poſtu.l.2.ff.de his quæ in teſt.del.Cętera cogni-
tionis in l.40.ff.de minor.Cætera venditionis in l.5.§.ſi pupil-
lus.in fi.ff.de reb.eor.Calcitroſus equus in l.1.§.1.ff.ſi quadru-
pes pauperi.Capiſtrum equi in l.1.§.quæ depoſitis, ff. depoſiti.
Capſellæ in quibus fructus componuntur in l.12. §.conſeruan-
di,ff.de inſtruct.vel inſtrum.leg. Crudæ vineæ, pro immaturis
l.27.§.ſi oliuam ff.ad l.Aquil. Cauillatio pro captioſa ratioci-
natione in l. 65. ff. de diu.reg.iur.l.85.ff.de cond.& dem.Can-
nabum in l.1.§.ſed & ſi vt certis.ff.de inſtitor.actio.Commili-
tium in l.18.ff.de caſtr.pecul.Quo verbo etiam Vell. Patercu-
lus & Ouidius & Tacitus vtuntur.Curioſitas in l.6.ff.de iur.&
fac.ign. Cæteroquin in l.35.§.rerum ff.de hered.inſtit.l.29.ff.
de iure fiſc.

Certe tamen in l.28.in fin.ff.de noxalib.actio.

Defectus conditionis in l.27.in fi.ff.de condit.inſtit. l.5.ff.de 122
iniuſt.rupt.Determinatio in l.15.in fi.ff.de teſtam.milit. Diui-
ditas in l.80.in fi.ff.ad l.Falcid. Dulcitudo in l.10. §.ſi quid in
fraudem , ff.quæ in fraud.credit. vt Pinguitudo in l.1. §.vlt.de
aqu.& aquæ pluu. Licet Seruius in 3.Georg.Virgil.id nomen
Latinum eſſe neget.Duplatio in l.31.ff.de noxalib. Dubio pro-
cul in l.22.§.vlt.ff.ad Treb.vt Adhuc nondum in l.9. ff.de lib.
cauſ. Delegatu,pro,delegatione in l.4. §. quæ in tutore, ff.de
doli except.ſicut Reſponſu pro, Reſponſione in l.1.§.verbis.ff.
de oblig.& act. Domu vero in ſexto caſu & Domi in ſecundo,
perſæpe dicunr,l.28.ff.locati,l.42.ff.de neg.geſt.l.36.ff.de eui-
ction.l.22.ff.quib.mod.vſusfr.amit.l.41.§.ſed ſi quis ad opus.l.
65.§.vlt.l.91.§.vlt.ff.de leg.1.l.63.ff.de procu.l.pen.§. Lucius
de leg.2.Ero,pro hero. 123

. Exter & Extrarius pro Extrano in l.69.§.prædium.ff.de le-
gat.2.l.15.§.Seruius,ff.de caſtren.pecul.l.55.ff. ad Trebell.l.17.
ff.de quæſtionib. Extremo aduerbialiter in l.83.ff.de leg.lib.3.
vt Hiberno in l.vlt.§.pen.ff.quæ in fraud.creditor.Suſpecto in
l.21.ff.de his quæ vt indign.

Fœdus,pro,fœditate in l.47.ff.de ritu nupt.frugi vita in l.8. 124

§.ſed & perſonarum,ff.de tranſactionib.Fere plerunq; in l.vlt.
ff.de bonorialibus vt bene beate in l.vlt. ff. de nundinis. & Bene
mane apud Ciceronem.
125 Gibberoſi in l.3. ff.de ædil.edict. Guttutoſi in l.12.§.1.ff.eo.
tit.Generatim in l.55.ff.ad Trebel.vt Minutatim in l.3.ff.de a-
lim.leg. l.55. §.idem lib.2.ff.de leg.3.Gallicana lingua in l.11.
126 ff.de leg.3.Gallicana res in l.4.in fi.ff.de leg.1.
Herones in l.31.ff.locati.Hircoſus in l.12.§.1.ff.de ædil.edi.
Impetiginoſus in l.6.§.de ædil.edict.
Idonior in l.18.ff.de teſtam.tutel. l.2. ff.de popul.act.Indu-
bitanter in l.2.§.ſi conſulto.ff.de ſec.tabul.Immutabiliter in l.
99.ff.de verb.oblig. In præſentia & in præſentiarum l.1.§.pen.
ff.quod vi aut clam.l.137.§.ff.de verb.oblig. l.11.§.ex cauſa.ff.
de interro.in iur.fac.l.1.§.exigere,ff.de magiſtrat.conuen.l.1.
§.1.ff.de tabell.exhiben. In totum pro,omnino,in l.1.§.1.ff.de
ſuis & legitim.l.77.ff.de diuer.reg.iur. l.60.§.penult.ff.de ritu
nupt.Incaute,pro, inconſulto,l.1. ff.de his quæ in teſta.delen.
Incolorate,in l.18.ff.de minorib.In recenti,pro,recens,l.25.ff.
de pœnis.Inſtar quoddam operis,in l.21.§.opus autem,ff.de o-
peris no.nunciatio.Indiligentia l.9. §. earum rer.ff.de public.
Indeuotio in l.1.in fi.ff.de penu lega.quod tamen verbum Tri-
boniani eſſe facile crediderim. Intertritura in l.vlt.§.vlt.ff.de
pigner.actio.Intercapedo in l.55.in fi.ff.de adminiſtr.tutor.Im-
minutum,pro,non minuto,in l.44.ff.de bon.liber.Sicut inſcri-
ptum pecus,pro,nō ſcripto, & quod quis apud publicanos non
eſt profeſſus, Varro dixit lib.2. de re Ruſtic.c.1.Inuinctus pro
valde vincto in l.penul. ff.de l.Fabia.Impræſtationes in l.22.§.
vlt.ff.familiæ erciſcundæ.
127 Lampendia in l.31.ff.de donat.inter vir. Litigium in l.49.ff.
de recept.qui arbit.recep.Loricationes in l.79.in fi.ff.de verb.
ſig.Longe æquum in l.4.§.Labeo.ff.de doli except. Longe vti-
le l.1.§.1. ff.de ſuperficiebus. Leguli in l.13. §.ſi tamen.ff.de v-
ſufruct.Lunaticus in l.43.§.aliquando.ff.de ædil.edict.Lucroſa
bona in l.8.ff.qui teſtam.fac.poſſ.Leuamentum in l.3.§.vlt.ff.ſi
quis teſtament.lib.
128 Malitas in l.5.ff.quod metus cauſſa, pro Malitia.Medietas in
l.3. ff.ſi pars hæred.pet. quo in ſenſu alias Mediocritas dicitur,
l.7.ff.vt legat.nomin.cau.Miſſa,pro, miſſione in l.39.§.nupt.ff.
de adult.Metipſæ in l.62.§.1.ff.de vſufr vbi Florentinæ legitur
vel ſibimetipſæ inciderint,pro,ſi ibimet ipſæ inciderint.Morio
in l.4.§. dein Pompo.ff.de ædil.edict.Mortalitas in l.pen.ff.de
vi & vi arm.l.6.§.ſicut medico.ff.de offic.præſid. l.2.ff.de pact.
dotal.l.22.verſ.decreuiſſe.ff.ad Treb.l.24.ff.quæ in fraud.cred.
l.15.ff.de inoff.teſta.l.26.ff.de fideic.libert.l.209.ff.de diu.reg.
iur.Mortifere vulneratus l.15.§.1.l.21.ff.ad l.Aquil.l.3.ff.de cō-
129 dic.tritic.Momentaria cura in l.8.ff.de alim.leg.Mercaturis fa-
ciendis l.5.ff.de inſtitor.Minutula ſumma.ſup.n.120.
Nundinas,id eſt,epulas in l.69.ff.pro ſoc.
Nutritia,pro,nutricum mercedibus in l.§.pen.ff.de extraor.
cognit. Non dubie in l.90.ff.de leg.1.l.71.§.à Titio.l.91.ff.de
cond.& demonſtr. l.34.§.1.ff.mandati.Neceſſarie,pro neceſſa-
rio in l.51.ff.de pet.hered.
Ominis,pro hominis.
Opitulatio in l.1.ff.de minor.Oſſuaria in l.2.ff.de ſcpu.viol.
in qua ſc.mortui oſſa iacent.
Poſtumus pro poſthumus.
Proteruitas in l.1.ff.ſi is qui teſtam.li.Pigmentarii in l.13.§.
130 adiectio.ff.de ſicariis. Phaſianarii in l.66.ff.de leg.3. Parum eſt
vt, l.202.ff.de diuerſ.reg.iur. Par mularum l.22.ff.ad l.Aquil.
Poculorum paria duo l.3.ff.de leg.3.Porticationes in l.37.in fi.
ff.de religioſ. Pruriginoſi in l.3.ff.de ędil.edict. Plauſtrarius in
l.27.§.pen.ff.ad l.Aquil.vt piſtrinarius in l.1. §.ſi quis ſeruum.
ff.de poſſ.Plurifariam in l.1.ff.de minorib.l.pen.§.pen.ff.de iu-
re immunit.quo verbo & Apul.lib.8.vſus,&,vt Eraſmus quoq;
adnotauit,Tranquillus non ſemel.Peregre eſſe in l.23.§.vlt.ff.
de her.inſtit. Pergula in l.18. §.proinde,ff.de iudic.l.5.§.vlt.ff.
de his qui deiecer.Pugillares in l.6.ff.de ſupell.l.17. §.ſicut.ff.
commodati. l.148. ff.de verb.ſig. Porca in l.1.§.1.ff.de abigeis.
Polia in l.38.in fi.ff.de ædil.edict. Peruicaciter.in l.3.§.qui pe-
cuniam.ff.de ſuſpect.tutor. Punica lingua in l.11.ff.de legat.3.
Pœnus ſermo in l.1.§.vlt.ff.de verb.oblig. Prærogatiua in l.9.
in fi.ff.de iureiur.l.1.ff.de veter.l.5.§.ſi quis ff.de itin.actuque.
Præualentia in l.23.§.ſed & id quod.ff.de rei vindic. Perfundi
oculus in l.5.in fi.ff.ad l.Aquil.& effundi dicitur in l.13.§.item
Iulianus ff.locati,pro erui.Putatio perſonæ in l.18.§.ſi iniuria.
ff.de iniur. Præſtaturus,exſtaturus,obſtaturus ſemper in Pan-
dectis ſcribitur , licet Grammatici obſtiturus & extiturus &
præſtiturus dicendum tradant. Quæ quia ſingulis pene in pa-
ginis Pandectarum deprehendi poſſunt, idcirco à me exemplis
non confirmantur.
Quingenas,pro,quingentas ſingulis dixit Vlpian l.15.in fi.ff. 131
de oper.libert. Sicut quinis empti ſerui in l.47.ff.de euictioni-
bus qui ſingul. quinq; empti ſunt.Et quina ſoluiſſent, i. ſinguli
quinq; in l.25. ff.de cond.indeb. & Dena, i.decem ſinguli in l.
10.ff.de cond.indeb. Et in l.29. ff.de leg.1.l.vlt. ff.de tribut.At
in l.3. ff. de annu.leg.& in l.126. ff. de verb.oblig.dena decem
ſignificant. Quadriginta,pro quadringenta l.33. ff.ad Trebell.
Quin minus interrogatiue in l.78.§.coccum.ff.de leg.3. Qua-
druariter,in l vlt.§.tertio gradu.ff.de grad.& affinit.Quadru-
platur in l.14.§.1.ff.quod met.cauſ.
Reſupinus,pro negligenti & diſſoluto in l.23.ff.de probatio. 132
Reſupina exiſtimatio,in l.4.ff.quod vi aut clam:quæ alias craſ-
ſa & ſupina & diſſoluta vocatur in l.6.ff.de iur.& facti ign.Ru-
ſticanus homo in l.vlt. ff.de doli except. Rureſtre opus l.99.ff.
de leg.3.Raucis ſegetes corruptæ.l.15.§.1.ff.locati.Rudus in l.
3.ff.de ſeruit.ruſtic.
Rationabile in l.122.in fin.ff.de verb.ſign.
Seruaculum,pro,ſerraculum nauis in l.29. §.ſi nauis.ff.ad l. 133
Aquil.Scutellæ in l.19.§.argento.ff.de aur.arg. Siliginarius in 134
l.52.§.apud.ff.de furt.Segnitior.in l.17.§.quod autem.ff.de in-
iur.Sales in l.11.§.ſalinæ,& l.13.ff.de publican. Strobyli de pi-
nu in l.55.in fin. ff.de legat. 3. l.167.ff.de verb.ſign. Suarius no-
men in l.9.§.1.ff.de ſeru.corrupt.Salictum & ſalicetum in l.7.
§.notauimus,ff.quod vi aut clam.l.3.ff.arbor furt.cæſ.l.9.§.vl.
ff.de vſufru. Saligneæ virgæ in d.l.3. Syriaticæ res in l.15.ff.de
teſtam.tutor.Stirpitus in l.3.§.1.ff.arbor.furt.cæſ.Sucida lana,
l.70.ff.de legat.3. Scopæ quibus columnæ,& pauimenta exter-
guntur in l.12.§.Acetum.ff.de inſtr.vel inſtrum.Vnde ſcoparii
in l.8.in fin.eo.tit.Stypteriæ metalla.l.3.in fine,ff.de reb.eor.
Tantiſper quam,in l.pen. ff.de vacat.muner.Temerator in l. 135
29.ff.ad l.Cornel.de falſ.Tranſuerſarium in l.27.ff. locati. To-
mentum tomentationis cauſa paratum in l.70.ff.de leg.3.Truel-
læ in l.36.ff.de aur.arg.quæ Tryllæ in l.19. §.argento,eod.tit.
vocantur.
Vinarius,pro vinoſo in l.4.§.1.& l.25.§.Pedius.ff.de ædil.e- 136
dict.Vitreamina in l.18.ff.de inſtruct.vel inſtrum. Vnis tabulis *Vmanis*
in l.1.§.ſi quis in duob.ff.de ſecund.tab.Vredo fructus corrum- *pro hu-*
pens in l.15.§.1.ff.locati. *manis.*
Vulnuſculum in l.1. §. ſed ſciendum, ff. de ædil.edict.Varus
& Varius in l.10.§.vlt.eod.tit.viſceratio in l.54.ff.de legatio-
ne lib.3.Vt quid interrogatiue in l.vlt.§.penul. ff.quis ordo in
bon.poſſ. Atque hæc fere omnia nobis Pandectarum Florent.
lectio ſuppeditauit,quam in hoc opere,quoad eius fieri potuit,
ſum ſecutus.Nec tamen ex omni parte integros Florentinos li- 137
bros præſtare velim. Quippe compertum habeo,multa eis vi-
tia vel in tranſcriptione commiſſa , vel ex prima origine tranſ-
miſſa, inſidere, quorum aliqua ſenſus noſtros ſpecie recti facil-
lime fallunt,aliqua labem ſuam manifeſte produnt.Nemo cer-
te dubitabit,quin in l.50.ff.de pet.hered.vbi illic, Ratione do-
li exceptione legitur,legi debeat,Ratione doli exceptionis.Sic
enim eius reſponſi auctor Papin.& alias loqui conſueuit. l.67.
§.ſed ſi vno , & l.69.§.vlt. ff.de leg.2.Sed & Nominatim,pro,
Nominatum in l.6.in ſin. ff. de interd.& releg. illic legitur.Et
hominibus,pro,nominibus in l.2.in fi.ff.de cuſtod.reor.Et ſol-
uendum,pro ſolidum,in l.vlt.ff.de diſtr.pign.Et Pręceptorem,
pro Prætorem in l.14.ff.ad Treb.Plane nonnulla antiquę ſcri-
pturæ rationem minime tenentibus mendoſa videri poſſint,
quæ mendo vacant.Veluti idonei,pro,idonee ei legitur in l.11.
§.ſi heres,ff.de leg.3. Verum hoc ad priſcum ſcribendi morem
redigendum ac reuocandum eſt , quo coaleſcentibus in vnum
extremis dictionum antecedentium & primis ſequentium ſyl-
labis vnum plerunq; verbum duorum vice fungebatur.Quem- 138
admodum Eius,pro,Ei ius ſcriptum eſt in l.6.in fin.ff.arb.furt.
cæſ.& Cuius,pro,Cui ius in l.163.ff.de diu.reg.iur. Alterius,
pro, Alterius ius in l.9.ff.de liber.cauſ.niſi ſi in generandi caſu
Alteri veteres vſurparunt,ſicut & alii & vni eodem in caſu eos
dixiſſe ex iis ipſis Pandectis intelligimus.Sed hæc hactenus,quę
licet leuioris operæ,atq; adeo profeſſione noſtra indiga moro-
ſis quibuſdam videbuntur,cum tamen doctrina præſtantes o-
lim viros in id genus quæſtionib. verſatos cogitem,non eſt cur
ego,qui præclare mecum agi exiſtimo,ſi per eorum veſtigia re-
pere liceat,hanc tractationem mihi parum decoram putem.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS VOCVM AC FORMVLARVM
in his παρέργοις præcipuarum.

A.

ABEO, pro habeo.
Abundat quantitatem. numero 94
Abunde patrimonium. 75
Abuti dotem cum accuſatiuo. 67
Accederat pro Acceſſerat. 27
Accerſendis pro Arceſſendis. 15
Ad pro Apud. 76
Adhuc nondum, id eſt, nondum. 122
Adiuuauerit pro Adiuuerit. 28
Adpulſerit pro Appulerit.
Aduleſcens pro Adoleſcens. 12
Ædificare & Ædifacere. 55
Ædiles Curules pro Ædiles Currules. 46
Æquiperare. 115
Æſtatium pro Æſtatum. 61
Affinitati pro Adfinitate. 35
Ago hypothecariam pro hypothecaria. 68
Albei pro Aluei. 9
Alii pro alius. 85. & 138
Alimonia, æ, & Alimonia, orum. 52
Aliquid pro Aliquod. 93
Aliquo loci. 92
Aliubi pro Alibi. 77
Alterius pro Alterius ius. 138
Alteri pro alterius. ibid.
Amœnitas pro Amenitas. 48
An peculiariter vſurpatur. 85
Angularis & Angularius. 53
Antecedo cum datiuo. 66
Anulum & Annulum. 46
Antiptoſes quædam inuſitatæ. 86
Apiſci pro Adipiſci. 36
Applicitus morbo, Applicari ad munera. 108
Appoſita auctoritate, id eſt, interpoſita. 107
Arbitrari pro Arbitrium ferri. 57
Arceſſere pro Euocare. 15
Arceſſit pro Acceſſit. 15
Arceſſitis pro Accerſitis. 15
Aſſutius pro Aſſyrius. 14
Atquin pro Atqui. 21
Autem pro Enim. 78

B.

Balliſtarii & Balliſtrarii. 11
Bene beate, bene mane. 124
Beneiuolentia pro beniuolentia. 32
Bracchium pro Brachium. 47
Britanica pro Britannica. 60
Buum pro Boum. 61

C.

Cæcus pro Cœcus. 50
Cælum pro Cœlum. 50
Cænum pro Cœnum. 50
Calda pro Calida. 75
Carendum habere, id eſt, carere. 107
Carus pro Charus. 44
Caſſitare. 117
Caſtella & Caſtelli. 52
Catillinam pro Catilinam. 47
Centenſimus pro Centeſimus. 25
Centyrio pro Centurio. 14
Certiorare. 113
Certum temporis certo loci. 92
Ceſſum dant mulæ. 109
Chirografa pro Chirographa. 45
Cis pro citra. 4
Ciuitatium pro Ciuitatum. 60
Cludo pro Claudo. 37
Coeppe pro Quippe. 2
Comminus pro Cominus. 47
Complecti pro comprehendi. 57
Comprehendo cum datiuo vt: comprehendo conditioni. 65
Concordium pro Concordia. 12
Conexa pro Connexa. 45
Confunderant pro confuderant. 25
Conhibere & conhibentia, pro Conniuere & conniuentia. 9
Coniunctio & coniunctus. 54
Conſanari neutraliter. 115
Conſortium & conſortio, onis. 52
Copertoria pro Coopertoria. 46
Conſtitit pro Conſiſtit. 17
Conſtiteremus pro Conſiſteremus. 17
Contentus cum datiuo vt: contentus doti. 63
Continere cum Datiuo vt: continere conditioni. 63
Contingerunt pro Contigerunt. 63
Contra Apud pro Ad. 46
Connubium pro Connubium. 46
Cuius pro cui ius. 138
Culcita pro Culcitra. 6
Culei pro Cullei. 47
Cum pro quia. 80
Cupæ pro Cuppæ. 47

D.

Damnatus in crimine pro criminis. 98
Decederit pro deceſſerit. 27
Defrudetur pro, defraudetur. 16
Defungor cum datiuo. Vt, defungi muneri. 64
Deiudicare pro Diiudicare. 34
Delenimentum pro delinimentum. 34
Deminutum pro Diminutum. 34
Demolire & Demoliri. 56
Dena, id eſt, decem ſinguli. 131
Denarii & Denaria. 5
Depræhendere pro Deprehendere. 49
Depretari. 113
Deſolutum pro exſolutum. 111
Deſperire pro Diſperire. 34
Deſtricte pro Diſtricte. 34
Deuerticulum pro Diuerticulum. 34
Dignus cum genit. vt: dignus pœnæ. 98
Diſtat exceptione pro ab exceptione. 97
Domi Domæ. 122
Domna pro Domina. 62
Ducitum pro Ductum. 62
Dum pro verum. 80
Duploma pro Diploma. 14
Duplare. 114
Durare animum in tormenta. 111
Duum pro Duorum. 61

E.

Ederam pro hederam. 44
Edere pro Ædere. 48
Edulium pro Eduliorum. 61
Efeſum pro Epheſum. 45
Effundi. 130
Eius pro Ei ius. 138
Elefantos pro Elephantos.
Eo pro ibi. 100
Eo loci. 92
Ero, pro hero.
Epiſtula pro Epiſtola. 12
Erodita pro Erudita. 48
Errores quidam in Pandectis Florentinis. 37
Eſſe pro Intereſſe. 96
Eſſe, id eſt, verſari in aliquo. 107
Eualuit ſententia, id eſt, præualuit. 101
Exceptione pro Exceptioni. 35
Exemplar & Exemplarium. 52
Exinanire patrimonium, id eſt, exhaurire. 115
Exitus pro fine. 109
Expenſare pro expendere. 114
Exſequi pro exequi. 29
Exſtaturus. 130

F.

Fabricam docere, hoc eſt, fabrilem artem. 110.
Facere pro conſumere. 95
Factus in poſſeſſionem, id eſt, miſſus. 102
Facultatium pro Facultatum. 62
Fæneratur pro fenerator. 50
Fænum pro fœnum. 50
Fænus pro fœnus. 50
Falſare. 114
Fauia, ana, pro Fabia, Fabiana. 8
Femina pro fœmina. 48
Ferruminationi, pro ferruminatione. 35
Fetus, pro Fœtus. 48
Figulinæ pro figulinis. 62
Filippos pro Philippos. 45
Fulctrum pro fulcrum. 51
Fungor cum datiuo. Vt: fungor magiſtratui. 64

G

Gerundiorum conſtructio particularis. 86
Græciſmi varii. 90

H.

Harena pro Arena. 43
Harenarii pro Arenarii. 43

Harundinetum pro Arundinetum.43
Harundo pro Arundo.43
Hauitus pro habitus.8
Hereditas pro hæreditas.48
Hoc pro huc.12
Holus pro Olus.43
Hyberno.123
I
Iauolenus pro Iabolenus.8
Idonei pro Idonee.137
Illo pro illic.100
Immo pro Imo.47
In pro poſt & intra.82
Inarare.114
Inaugeri.114
Inceſtus & inceſtum.54
Inconditum,id eſt,durum,inciuile.100
Ad inficias ire.101.
Iniuncta domui inſula.109
Iniuncta domu area.109
Inlacrymari pro illacrymari.42
In poteſtatem eſſe pro in poteſtate.72
In poſſeſſione mitti.73
Inrogare pro Irrogare.42
Inſequor cum datiuo,vt inſequi ſibi.65
Inſinuare,id eſt,notum facere.114
Inſtructus ab aliquo,id eſt,aliquo.101
Integrare.115
Intellegere pro intelligere.33
Intereſſe variis modis vſurpatur.95
Intricare peculium.110
Ipſeis pro ipſis.87
Iubentius pro Iuuentius.8
Iuſſus & iuſſum.54
Iuuenalem pro Iuuenilem.18
L.
Lamna pro Lamina.62
Latiniſmi varii.93
Latitans patronum.101
Lectum pro lectus.52
Litteram pro literam.47
Litus pro littus.46
Lupanar & Lupanarium.52
Lyſitania pro Luſitania.14
M.
Magis quandoque abundat.87
Magnificiebat pro magnifaciebat.55
Maius pro magis.97
Malitas pro malitia.128
Maſſurium pro Maſurium.67
Meliorare.113
Menſium pro menſium.59
Mercennarius pro Mercenarius.47
Miliare & miliarium.52
Minorare.113
Minutatim.121
Minutula ſumma.120
Muſia pro Myſia.14
N.
Nanctus pro nactus.25
Neglegere pro negligere.33
Nihilminus pro Nihilominus.91
Nomenculator pro Nomenclator.62
Notificare.114
Noxale pro noxali.35
Nubſit pro nupſit.33
Nuptum collocare & nuptui. 99
O.
Obædire pro Obedire.48
Oblinuerit pro Obleuerit.25
Obſtaturus & obſtiturus.130
Obtingerunt pro Obrigerunt.25
Occupare varie vſurpatur.102
Oleſco.12
Omnis pro hominis.129
Oportune pro Opportune.46
Optinere pro Obtinere.38
Optulit pro Obtulit.38
Orfitianum pro Orphitianum.45
Ouilio pro Ouium cuſtos.12
P.
Pæne pro Pene.48
Pænitentia pro Pœnitentia.50
Pænula pro Penula.48
Pænuria pro Penuria.48
Palmarii nomine,i. victoriæ.112
Papyrus & papyrum.52
Parentium pro parentum.61
Parere æri alieno,id eſt,exſoluere.103
Participare furtum lucrum. 118
Partos pro Parthos.44
Paruum vini.75
Peculiares & peculiaras res.53
Pediſequa pro Pediſſequa.46
Peiorare. 113
Penſum pro expenſum.104
Perfocat pro præfocat.20
Petitioni pro petitione.35
Pinguitudo.122
Polliceri paſſiue.56
Polupſus pro Polypoſus.14
Ponamus,id eſt,finiamus.117
Populitari paſſiue pro populari.56
Poſtumus pro Poſthumus. 44
Prægnas prægnatis.24
Prægrauare. 118
Pridie æquinoctium. 74
Proiicere pecuniam,id eſt,profundere.104
Proinde pro Perinde.79
Promiſſit pro promiſit.47
Purrhus pro Pyrrhus.14
Q.
Qoeppe pro quippe. 2
Quadragenſimus pro quadrageſimus.25
Quadruplari.114
Quanquam etſi.84
Quaſi pro veluti.83
Quantitatium pro Quantitatum.61
Querellam pro Querelam.47
Quid pro Quod.93
Quinimmo pro Quinimo.47
Quo pro Quod. 93
Quotiens pro Quoties.25
Quotienſcunque pro quotieſcunque. 25
R.
Reccidere pro Recidere.47
Reciperare pro recuperare.14
Redadoptare.115
Redam pro Rhedam.44
Reficere teſtamentum,id eſt,iterum condere.116
Refictionem pro refectionem. 22
Relinquerint pro reliquerint. 25
Relinquiſſet pro reliquiſſet.25
Renum pro Rhenum.44
Repperit pro Reperit.47
Reppulerit pro Repulerit.47
Reſcinderat pro reſciderat.25
Reſoluere vſuras,id eſt,exſoluere. 111
Reſpondere,id eſt,votis reſpondere.105
Reſponſu,id eſt,reſponſione.122
Retineo,id eſt,memini.
Retradere,id eſt,rurſus tradere.112
Retro redere,reſtituere,recurrere.112
Rumperit pro Ruperit.26
Rumptum pro Ruptum.26
S.
Satis tempus pro temporis.70
Scæna pro Scena.48
Scænica pro Scenica.48
Secutio pro Sectio.62
Sequellam pro ſequelam.71
Seruitutium pro Seruitutum. 61
Si pro quamuis. 81
Sibimetipſæ pro ſi ibimetipſæ.128
Siſones pro Siphones.45
Significare pro ſignifacere.55
Sollemnem pro Solemnem.47
Sollertia pro Solertia.47
Sponte ſtipulatoris.95
Sterculinum pro Sterquilinum & ſtercilinum.1
Stercutius.1
Stipulari paſſiue. 56
Sub conditionem pro conditione.71
Suboles pro Soboles.12
Suboleſco pro ſubcreſco.num.12
Subſequor cum ablatiuo,vt ſubſequor actione.69
Subtemen pro ſubtegmen.5
Sudici pœna,id eſt,ſubiici pœnæ.106
Sugrunda & ſugruenda pro ſuggrunda.51
Sui pro ſuæ.88
Sulla pro Sylla.14
Sulpuaria pro ſulphuris fodinis.10
Sulpur pro ſulphur.10
Summiſſit pro ſummiſit. 47
Super

Super pro præter. 81.
Superamenta materiarum,i.e.quæ ſupérſunt.106.
Superare,i.e.ſupereſſe.106.
Suppremum pro ſupremum.47.
Suptile pro ſubtile.38.
Suptilitas pro ſubtilitas.38
Suſum pro ſurſum.3
Sycamionem pro ſycomorum.19

T.

Tam pro valde.83.
Tamen etſi pro Quamuis.84.
Tegulæ & tegula,orum.52.
Temen pro tegmen.5
Temporalis pro temporarius.53.
Thenſaurus pro Theſaurus.25.
Tinguere.23
Tolliſſe pro tuliſſe.30
Trahianopolis pro Traianopolis.43
Trahianus pro Traianus.43.
Tranſducere pro traducere.41
Transfiguratum ornamentum.119.
Trocleas pro Throcleas.44
Tueri paſſiue.36
Tumpanum pro Tympanum,14
Tus pro thus.44

V.

Valide pro valde.62
Vberitas pro vbertas.62.
Vel pro velin 84.
Veneo pro væneo.48.
Veniri pro venire & venumdari.119.
Verhedi pro veredi.43.
Verſiculor & verſicolorius.53
Vertere inſolenter vſurpatur.104
Verum pro tamen.84
Vetauerit pro hebetauerit.8
Vicenſimus pro viceſimus.25.
Vigilax.121
Viliea pro villica.46
Vilicus pro villicus.46.
Vls & vltis pro vltra.4
Vmanis,pro humanis
Vmerale pro humerale.44
Vmorem pro humorem.44
Vnguo pro vngo.23
Vni pro vnius.88.& 138
Volgo pro vulgo.12.
Vpilio pro Opilio.12
Vrguere pro vrgere.23
Vtrubi pro vtrobi.12
Vtrubique pro vtrobique.12
Vulgarius pro vulgaria.53
Vxorei pro vxori.32

Reliquas voces vide numero 120. & ſequentibus ſecundum ordinem Alphabeticum.

FINIS.

FORMVLAE ANTIQVAE, SEV ſolennia & hodie inuſitata populi Rom. verba, ex veterum monumentis collecta.

FORMVLÆ antiquæ,quæ & Actiones dicebantur erant ſolennium quondam verborum conceptiones,quibus eadem in re populus Roman. vti conſueuerat. Vulgus hodie ſtylum, formulariumve appellat. Earum autem ICtos principes & tanquam Architectos fuiſſe,nemo neſcit. Has ex diuturna veterum ſcriptorum obſeruatione colligere licet. Sunt autem potiſſimum tales,quales ſequuntur.

Abdicationis L. Manlij.

CVM SILANVM filium meum pecunias à ſocijs accepiſſe mihi probatum ſit, & Repub.& domo mea indignum iudico,protinuſq; è conſpectu meo abire iubeo.Ex Valer.Max.li.5.c.8.

Acceptilationis Aquilianæ.

Quicquid te mihi ex quacunque cauſſa dare facere oportet,vel oportebit,præſens,in diem ve,aut ſub conditione: quarumque rerum mihi tecum actio, quæve aduerſus te petitio vel aduerſus te perſecutio eſt, eritve: quidve tu mecum habes, tenes, poſſides, quanti quæque earum rerum res erit,tantam pecuniam dari ſtipulatus eſt A. Agerius: ſpopondit Numerius Negidius. Quod Numerius Negidius A. Agerio promiſit,ſpoponditve, id haberetne à ſe acceptum, Numerius Negidus A. Agerium rogauit: A. Augerius Numerio Negidio acceptum fecit.Ex Inſtitutio.Iuſtinia. lib.3.tit. quib. modis tol.oblig.Ex D.lib.46.de acceptilationibus.

Actionis in perſonam.

Aio te mihi dare facere oportere.Val.Probus & Iuſti.§.ſic itaque De Actionibus.

Actionis furti adiuti.

Ope,conſilio tuo furtum factum eſſe aio. Cicero De natura deor.lib.3.4.Inſtit.

Actionis in rem

Petitor.

Fundus qui eſt in agro,qui Sabinus vocatur,meus eſt: cum ego ex iure Quiritum meum eſſe aio. inde ibi ego te ex iure manu conſertum voco.

Is vnde petitur.

Vnde tu me ex iure manu conſertum vocaſti,inde ibi ego te reuoco.

Prætor.

Vtriſq; ſuperſtitibus iſtam viam dico:Inite viam:&redite viam.

Petitor.

Quando te in iure conſpicio,poſtulo ante ſi es auctor.

Is vnde petitur.

Auctor,ſed anne tu dicis, qua cauſa vindicaueris. Hæc ex Oratione pro Muræna,pro Cæcinna,& Valerio Probo.

Actionis

Quam rem,ſiue litem dicere oportet. Varro lib. de ling. 6. Et pro Muræ.

Actionis in diem.

Ille fundus centum eſto tibi emptus,niſi quis intra Calendas Ianuarias proximas meliorem conditionem fecerit, quo res à Domino abeat, l.1.ff.de in diem addict.

Anuli aurei in concione donandi.

Quandoquidem tu in prelio,in libello, in re militari mihi nunquam defuiſti,omnibuſq; in periculis mecum verſatus es, ob haſce res hoc anulo aureo te dono.Hæc fere ex Verri.Orat.5.

Anteſtandi.

Olim qui anteſtabantur,auriculam teſtium contingebant, hiſque verbis loquebantur: LICET ANTESTARI? ſi ille reſponderet:licet: iniectione manus aduerſarium ſuum in ius trahebat.Horatius Sermone primo, Satyra noua, & in eundem Acron cum Porphyrio.

Arbitrij fiduciæ.

Vt inter bonos bene agier oportet, & ſine fraudatione Cic. in Topic.in Offic.3.

Arrogationis.

Velitis,iubeatis Quirites,vti L.Valerius L.Titio tam iure legeque filius ſit, quam ſi ex eo patre matreq; familias eius natus eſſet:vtiq; ei vitæ neciſque in eum poteſtas ſiet,vti pariendo filio eſt: hoc ita,vt dixi,ita vos Quirites rogo.ex Gellij lib.5. c.19. Suſpicor autem legendum pro Pariendo,Patriendo: vt ſit, Endo, pro, In,vetuſte.quam opinionem locus hic Orat. pro domo perſpicue confirmat: Credo enim, quanquam in illa adoptione legitime factum eſt nihil, tamen te eſſe interrogatum, auctorne eſſes, vt in te P. Fonteius vitæ neciſque poteſtatem haberet,vt in filio.

Aſſerendi in libertatem.

Hunc ego hominem ex iure Quiritium liberali aſſero cauſa manu.Terent.Adelph.Plautus Pœnulo,& Curcul.Donat.in Ter.vide,Liberali cauſa.

Belli inditendi.

Legatus vbi ad fines eorum venit, vnde res repetuntur, capite velato(filum lanæ velamẽ eſt)AVDI IVPITER,inquit,audite fines(cuiuſcũq; gentis ſunt,nominat) audiat fas.ego ſum publicus nuncius populi R.iuſte pieq; legatus venio:verbiſque meis fides ſit.Peragit deinde poſtulata,inde Iouem teſtem facit: SI EGO iniuſte, impieq; illos homines,illaſq; res,dedier populo Rom.mihiq; expoſco, tum patriæ compotẽ me nunquam ſinas eſſe:Hæc,cum fines ſupra ſcandit,hæc quicunque ei primus vir obuius fuerit, hæc portam ingrediens, hæc forum ingreſſus,paucis verbis carminis, concipiendiq; iuriſiurandi mutatis,peragit.ſi non deduntur quos expoſcit,diebus tribus & triginta (tot enim ſolemnes ſunt) peractis, bellum ita indicit;AVDI IVPITER,& tu Iuno,Quirine,diique omnes cœleſtes,voſq; terreſtres, voſque inferni audite. Ego vos teſtor populum illum(quicunq; eſt nominat)iniuſtum eſſe,neque ius perſoluere, ſed de iſtis rebus in patria maiores natu conſulemus,quo pacto ius noſtrum adipiſcamur. Cum is nũcius Romam ad conſulendum redit, confeſtim res his ferme verbis patres conſulebat: Quarum rerum, litium cauſſarum condixit Pater patratus populi Rom. Quiritium, Patri patrato priſcorum Latinorum, hominibuſque priſcis Latinis, quas res nec dederunt, nec ſoluerunt nec fecerunt, quas res dari fieri,ſolui oportuit:dic(inquit ei,quem primum ſententiam rogabat)quid cenſes?Tum ille: Puro pioq; duello quærendas cenſeo,itaque conſentio, conſciſcoque. Inde ordine alij rogabantur:quandoq; pars maior eorum qui aderant, in eandem ſententiam ibat, bellum erat conſenſu fieri ſolitum: vt fecialis haſtam ferratam, aut ſanguineam præuſtam ad fines eorum ferret, & non minus tribus puberibus præſentibus diceret, QVOD POPVLI priſcorum Latinorum, hominesq; priſci Latini aduerſus populum Rom. Quiritium fecerunt,deliquerunt,quod populus Ro. Quiritium bellum cum priſcis Latinis iuſſit eſſe, Senatuſque populi Ro. Quiritium

cenſuit,conſenſit,conſciuit,vt bellum cum priſcis Latinis fieret:ob eam rem ego,populuſq; Ro. populis priſcorum Latinorum, hominibuſq; priſcis Latinis bellum indico,facioque. Id vbi dixiſſet haſtam in fines eorum emittebat.Ex Liuii li.1.

Belli indicendi.

Quod populus Hermundulus, hominesſque populi Hermunduli, aduerſus populum Rom. bellum fecere, deliquereque: quodque populus Romanus populo Hermundulo, hominibuſq; Hermundulis bellum indico,facioq; Ex Gell.li.16.c.4.

Cautionis de dolo malo.

Vti ne propter te fidem tuam captus, fraudatuſve ſim. Cicer.3. Offic.

Ceſſionis in iure.

In iure conceſſio fit hoc modo: Apud magiſtratum populi Ro. vel apud Prætorem, vel apud præſidem prouinciæ, is cui res in iure creditur,rem tenens ita vindicat:HVNC EGO EX IVRE QVIRITIVM HOMINEM MEVM ESSE AIO. Deinde poſteaquam hic vindicauerit, Prætor interrogat eum qui cedit, an contra vindicet:quo negante aut tacente,tunc ei qui vindicauerit, eum addicit. idque legis actio vocabatur. Boetius in Topic.Cic.ex comment.Caij.

Cinguli à Traiano Imp.præfecto præt.dati.

Accipito hunc enſem,vt ſiquidem recte atque e Rep. imperauero,pro me,ſin ſecus,contra me vtaris.

Coemptionis in matrimonio.

Vir in coemptione ſic ſtipulabatur:Viſne mulier mihi materfamilias eſſe?illa reſpondebat volo: item mulier interrogabat, Viſne vir mihi paterfamilias eſſe?ille reſpondebat volo,itaq; mulier viro conueniebat in manum:& vocabantur hę nuptię per coemptionem. Hæc Boetius in Topic.Ex Vlp.Inſt.

Conteſtandæ litis.

Conteſtari litem dicuntur duo,aut plures aduerſarij: quod ordinato iudicio vtraque pars dicere ſolet, TESTES ESTOTE. Feſtus lib.3.

Cretionis in hæreditatibus.

Cretio eſt certorum dierum ſpatium, quod datur inſtituto heredi ad deliberandum,vtrum expediat ei adire hereditatem, necne; velut, Titius heres eſto,cernitoque in diebus centum proximis,quibus ſcieris,poteriſque:niſi ita creueris, exheres eſto. Cernere eſt verba cretionis dicere, ad hunc modum: Cum me Mæuius heredem inſtituerit, eam hæreditatem adeo,cernoque.Ex Vlpiani inſtit.c.22.

Decreti Trib. pl.

Quod P.Scipio Africanus poſtulauit pro L. Scipione Aſiatico fratre, cum contra leges contraque morem maiorum Trib. plebis hominibus accitis per vim inauſpicato ſententiam de eo tulerit, mulctamque nullo exemplo irrogauerit, prædeſque eam ob cauſam reum dare cogat:aut ſi nō det, in vincula duci iubeat,vt eum à collegæ vi prohibeamus, & quod contra collega poſtulauit, ne ſibi intercedamus, quo minus ſuapte poteſtate vti liceat: de ea re noſtrum ſententia omnium data eſt: Si L.Cornelius Scipio Aſiaticus, collegæ arbitratu prędes dabit collegę,ne eum in vincula ducat,intercedemus: ſi eius arbitratu prędes non dabit,quo minus collega ſua poteſtate vtatur,non intercedemus.

Item.

Cum L.Cornelius Scipio Aſiaticus triumphans,hoſtium duces in carcerem coniectauerit, alienum videtur eſſe à dignitate Reipub. in eum locum imperatorem pop. Rom. duci, in quem locum ab eo coniecti ſunt duces hoſtium. Itaque L. Cornelium Scipionem Aſiaticum à collegæ vi prohibeo. Ex Gell.lib.7.c.19.

Dedicationis ſpoliorum & templi,qua Romulus Sabinorum rege interfecto eſt vſus.

Iupiter Feretri,inquit,hæc tibi victor Romulus rex regia arma fero, templumq; iis regionibus quas modo animo metatus ſum,dedico, ſedem opimis ſpoliis, quæ regib. ducibuſq; hoſtium cæſis,me auctorē ſequentes poſteri ferent. Ex Liu.li.1.

Deditionis à fetialibus.

Quandoquidem hice homines,iniuſſu populi Rom.Quiritium fœdus ictum iri ſpoponderunt, atq; ob eam rem noxam nocuerunt:ob eam rem quo populus Rom. ſcelere impio ſit ſolutus,hoſce homines vobis dedo.Ex Liuii lib.9.

Deditionis.

Rex interrogauit: ESTIS NE vos legati Oratoreſq; miſſi à populo Collatino,vt vos populum Collatinū dederitis?Sumus. Eſtne populus Collatinus ſua poteſtate? Eſt. Deditiſne vos populum Collatinum,vrbem,agros,aquam,terminos, delubra,vtenſilia, diuina humanaque omnia in meam populique Ro.ditionem?Dedimus.At ego recipio.Ex Liuii lib.1.

Deſe endi nominis.

Cum in ius ventum eſſet,dicebat accuſator apud Prętorem reo, AIO TE SICVLOS SPOLIASSE, ſi tacuiſſet, lis ei æſtimabatur, vt victo:ſi negabatur, petebatur à magiſtratu dies inquirendorum eius criminum, & inſtituebatur accuſatio. Aſcon.in Ver.2.

Deferendi nominis.

Conſul & dies apud illud Prætorem vel proconſulem L.Titius profeſſus eſt,ſe Mæuiam lege Iulia de adulteriis ream deferre, quod dicat eam cum C.Seio in ciuitate illa,domo illius, menſe illo conſulib.illis,adulterium commiſiſſe,Paul.3.ff.de accuſat.

Deuotionis vrbium & exercituum per impia nomina Deorum Ethnicorum.

Dis pater, ſiue Iouis, manes, ſiue quo alio nomine fas eſt, nominare, vt omnes illam vrbē Carthaginem exercitumq; quē me ſentio dicere,fuga,formidine,terrore cōpleatis,quiq; aduerſus legiones, exercitūq; noſtrū arma telaq; feret, vti vos eos exercitus,eos hoſtes,eoſq; homines,vrbes,agroſq; eorū, & qui in his locis, regionibuſque, agris vrbibuſq; habitant, abducatis lumine ſupero princeps,exercitumq; hoſtiū,vrbes agroſq; eorū,quos me ſentio dicere.Vti vos eas vrbes,agroſq; capita,ętateſq; eorū deuotas, conſecrataſq; habeatis,illis legibus,quib.quandoq; ſunt maxime hoſtes deuoti, eoſq; ego, vicarios pro me fide, magiſtratuq; meo,& pro pop.Rom.exercitib.legionibuſq; noſtris do,deuoueo vt me meamq; fidē, imperiumq; legiones,exercitumq; noſtrum,qui in his rebus gerūdis ſūt,bene ſaluos ſinatis eſſe. Si hæc ita faxitis, vt ego ſciam,ſentiam, intelligam: Tunc quiſquis votum hoc faxit, vbi faxit,recte factum eſt,ouib.atris tribus,Tellus mater,teque Iupiter obteſtor. Ex Macrobij lib.3.c.9.

Deuotionis qua Decius eſt vſus more Ethnicorum,vt ſupra.

Iane,Iupiter,Mars pater, Quirine,Bellona,Lares,diui Nouenſiles,dij Indigites, diui, quorum eſt poteſtas noſtrorum, hoſtiumque,diique Manes,vos precor,veneror, veniā peto, feroque,vti populo Rom.Quiritium vim victoriamq; proſperetis: hoſteſque populi Rom.Quiritium terrore, formidine, morteq;.afficiatis.Sicut verbis nuncupaui,ita pro Rep.Quiritium,exercitu,legionib.auxilijs popu.Rom.Quiritium,legiones,auxiliaque,hoſtium mecum dijs manibus,Tellurique deuoueo, Ex Liuij lib.8.

Dimittendæ concionis à Trib.pleb.

Si vobis videtur diſcedite Quirites,Liuius lib.2.

Dimittendi funeris.

Corona populi tandiu ſtabat,reſpondens fletib. præficæ, id eſt, principi planctuum, quandiu conſumpto cadauere, & collectis cineribus, diceretur nouiſſimum verbum ILICET: quod ire licet ſignificat.vnde eſt.

—— *Dixitque nouiſſima verba.*

Seruius lib.Æneid.6.

Dimittendi iudicij.

Actum eſt,ilicet.Donatus in Phormion. Sic iudices de conſilio dimittebantur, ſuprema dicta cum præco pronunciaſſet, ACTVM EST, ILICET: id eſt, ire licet.

Dimittendi iudicij.

Moris fuit veterum, cum ſatis viſum eſſet fluxiſſe verborum, hanc ſibi neceſſitatem finiendæ Orationis imponere,vt dicerent ad vltimum,DIXI:quod etiam ab vtraque parte Oratione conſumpta,vt in conſilium dimitterentur,Prætor ſoleret pronunciare, DIXERVNT, Aſconius in 2. Verr. Cic tamen Verr.4.Præco,inquit,dixiſſe pronunciat.

Dimittendi Senatus.

Nihil vos moramur P.C.Iul.Capitol.in Ant.Philoſop.

Dimittendorum manium.

Dicebatur VALE, poſt tumuli peracta ſolemnia. Seruius Æne. 6. Idem in lib. 3. Mortuis etiam dicitur: vt,

---- *Salue maxime Palla,*
Æternumque vale. Item in eod.
-------*animamque ſepulcro*
Condimus & magna ſupremum voce ciemus.

hoc eſt,inquit,Seruius,Dicimus more ſolemni.VALE.

Diuortij.

Tuas res tibi habeto.Tuas res tibi agito. Ex l.2.ff.de diuortijs.

Donationis cauſa mortis

In donationib. quæ mortis cauſa fiunt,hæc verborum ſolemnitas cuſtoditur, Illum agrum,aut illam domum me malo habere,quam te:te, quam heredem meum.Hæc Arrianus Pauli Sent.interpres,lib.Sent.11. c.3.

Dotis dicendæ

Decem doti tibi erunt quod mihi debes,doti tibi erit,l.44.46. 59.l.59.de iur.dot.

Dotis legatæ.

Quæ inſtrumento dotali conſcripta ſunt,do lego.Brederod. ex ll.ff.& C.

Duumuirorum qui de perduellione iudicent faciendorum.

Duumuiri perduellionem iudicent: ſi à Duumuiris prouocarit, prouocatione certato: ſi vincent, caput obnubito:infelici arbori reſte ſuſpendito:verberato vel intra pomœrium,vel extra pœmerium. Ex Liuij lib.1.

Edicti ædilitij, vide in l.38. ff. de ædil. edict.& apud Gell.lib. 4.cap.2.

Edicti Cenſorum de coercendis Rhetoribus.

RENVNCIATVM eſt nobis eſſe homines, qui nouum genus diſciplinæ inſtituerunt, ad quos iuuentus in ludum conueniat: eos ſibi nomen impoſuiſſe Latinos Rhetores, ibi homines adoleſcentulos dies totos dicere. Maiores noſtros qui liberos ſuos

ſuos diſcere, & quos in ludos itare vellent, inſtituerunt. Hæc noua quæ præter conſuetudinem ac morem maiorum fiunt, neq; placent, neque recta videntur. Quapropter & ijs qui eos ludos habét, & ijs qui eo venire conſueuerunt, viſum eſt faciundum, vt oſtenderemus noſtram ſententiam, nobis non placere. Ex Gellij lib. 15. c. 11.

Edicti Prætorij exempla paſſim in Pandectis extant.

Emancipationis.

Eſt autem emancipatio, imaginaria quædam venditio, quod ipſum ius proprium Romanorum eſt. Eaque res ita agitur adhibitis non minus quam quinque teſtib. ciuib. Romanis, puberib. & preterea alio eiuſdem conditionis, qui libram æneam teneat, qui appellatur Libripens. Is qui mancipium accipit æs tenens ita dicit. Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio. Iſque mihi emptus eſt hoc ære æneaque libra. Deinde ære percutit libram, idq; æs dat ei, á quo mancipium accipit, quaſi precij loco. Ex Caij lib. Inſtit. 1.

Emptionis.

Fundus Sempronianus, quicquid Sempronij iuris fuit, erit tibi emptus tot nummis: Brederod. ex ff. lib. 19. t. 1. l. 48.

Euocationis Deorum.

Si Deus ſi Dea es, cuius populus, ciuitaſq; Carthaginenſis eſt in tutela, teque maxime ille, qui vrbis huius, populique tutelam recepiſti, precor, veneror q; veniãq; á vobis peto, vt vos populum ciuitatemq; Carthaginenſium deſeratis, loca, templa, ſacra, eorumq; vrbem relinquatis, abſq; his abeatis: eiq; populo, ciuitatiq; metum, formidinem, obliuionem injiciatis: proditiq; Romam ad me, meoſq; veniatis: noſtraq; vrbis loca, populoq; Rom. militibuſq; meis prępoſiti ſitis, vt ſciamus intelligamuſque, ſi ita feceritis, voueo vobis templa ludoſq; facturum. Ex Macrobij lib. 3. c. 9.

Exceptionis.

Extra quã ſi quid ita factũ ſit, vti lege fieri licuit, l. 1. §. Labeo. de flu. Extra quam in reum capitis præiudicium fiat, lib. 2. De inuent. Si non vi, non clam, non precario feceris, l. ſi vité. ff. quod vi aut. Si in ea re qua de agitur præiudiciũ hereditati nõ fiat. l. 1. ff. fam. erciſ. Si in ea re nihil metus cauſa factum eſt, l. 4. §. vlt. De dol. excep. Si non voluntate creditoris fundus venit. l. ſicut. ff. quib. mod. pig. Si nõ mihi mandatũ ſit, vt á debitoribus peterem, l. itaque 48. de procre. act.

Exercitus euocandi.

Si eſſet tumultus, qui fuerat ducturus exercitum, ibat ad Capitolium, & exinde proferens duo vexilla, vnum roſeum, quo pedites euocabat, alterum cæruleum, quo equites, dicebat: Qui vult ſaluam Remp. me ſequatur. Seruius Æneid. lib. 8. Cicero poſt reditum in Senatu: Quid magnificentius, quid pręclarius mihi accidere potuit, quã quod illo petẽte vos decreuiſtis, vt cuncti ex omni Italia qui Rem. ſaluam vellent, ad me vnum hominem fractum & prope diſſipatum reſtituendũ & defendendum venirẽt? vt qua voce ter omnino poſt Romam conditam Conſul vſus eſſet pro vniuerſa Repub. apud eos ſolum qui eius vocem exaudire poſſent. Idem pro C. Rabirio. Fit SC. vt C. Marius L. Val. Coſſ. operam darent, vt imperium populi R. maieſtaſque conſeruaretur, qui Remp. ſaluam eſſe vellent, arma capere, & ſe ſequi iubent.

Fide iubendi.

CENTVM QVÆ mihi Caius debet, eadem mihi dare ſpondes? ſpondeo. Stichum aut decem fide tua iubes? iubeo. Quantam pecuniam credidero, fide tua eſſe iubes? iubeo. Mille modios tritici fide tua eſſe iubes? iubeo. Si reus quadraginta nõ ſolue rit, fide tua eſſe iubes? iubeo. Ex tract. de fideiuſſ. in Pandectis.

Fiduciæ.

Vt inter bonos bene agier oportet, & ſine fraudatione. Cic. offi. 3. Epiſt fam. 7. epiſt. 12.

Fœderis peragendi.

Fecialis regem Tullum ita rogauit, Iubeſne me rex cum patre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente rege, Sagmina, inquit, te rex poſco. Rex ait: Pura tollito. Fecialis ex arce gra minis herbam puram attulit: poſtea regem ita rogauit. Rex, faciſne me regium nuncium populi Romani Quiritium? Vaſa comiteſq; meos? Rex reſpondit, Quod ſine fraude mea, & populi Romani Quiritium fiat, facio. Dein fecialis patrem patratũ facit, qui legib. fœderis recitatis, AVDI, inquit, Iupiter, audi pater patrate populi Albani, Audi tu populus Albanus: vt illa palá prima poſtrema ex illis tabulis cerave recitata ſunt ſine dolo malo, vtique ea hic hodie rectiſſime intellecta ſunt illis legibus populus Romanus prior nõ deficiet. ſi prior defecerit, publico conſilio, dolo malo, tum Dieſpiter populum R. ſic ferito: vt ego hunc porcum hodie feriam: tantoque magis ferito, quanto magis potes polleſque. Quod vbi dixit, porcum ſaxo ſilice percuſſit. Ex Liuij lib. 1.

Fœderis cum Antiocho rege.

Amicitia regi Antiocho cũ populo Romano his legibus & conditionibus eſto. Ne quem exercitum qui cum populo Romano ſociiſque bellum geſturus erit, Rex fines regni ſui eorumve qui ſub ditione eius erunt, tranſire ſinito: neu cõmeatu, ne qua alia ope iuuato. Idem Romani ſociiq; Antiocho, & iis, qui ſub imperio eius erunt, præſtent. Belli gerendi ius Antiocho ne eſto, cum iis qui inſulas colunt, neve in Europam tranſeundi. Excedito vrbibus, agris, vicis, caſtellis cis Taurinũ montem vſq; ad Tanaim amnẽ, & á valle Tauri, vſq; ad iuga qua in Lycaoniã vergit, ne qua arma efferto ex iis oppidis, agris, caſtelliſq; in quibus excedat. ſi qua extulit, quæ quoque oportebit, recte reſtituito. ne militẽ, ne quem alium ex regno Eumenis recipito. Si qui earum vrbium ciues, quæ regno abſcedunt, cum rege Antiocho, intraq; fines eius regni ſunt, Apameam omnes ante diem certam redeant. Qui ex regno Antiochi apud Romanos, ſocioſq; ſunt, iis ius abeundi manendiq; eſto. Seruos ſeu fugitiuos, ſeu bello captos, ſeu quilibet captus aut trãsfuga erit, reddito Romanis ſociiſq;. Elephantos tradito omnes, neq; alios parato. Tradito & naues lõgas, armamentaq; earum: neve plures quam decem naues actuarias, nulla quarum plusquam xxx. remis agatur, habeto: neve minorẽ ex belli cauſa, quod ipſe illaturus erit: neve nauigato circa Calycãdrum neve Sarpedontẽ promontoria: extra quã ſi qua nauis pecuniã ſtipendiũ aut legatos, aut obſides portabit. Milites mercede conducendi ex ijs gentib. quæ ſub ditione populi Romani ſunt, Antiocho regi ius ne eſto: ne voluntarios quidem recipiendi. Rhodiorum ſociorumve quę ędes ędificiaque intra fines regni Antiochi ſunt, quo iure ante bellum fuerunt, eo Rhodiorum ſociorumve ſunto. Si quę pecuniæ debentur, earum exactio eſto. Si quid ablatum eſt, id conquirendi, cognoſcendi, repetendiq; ius item eſto. Si quas vrbes, quas tradi oportet, ij tenent, quib. Antiochus dedit ex ijs præſidia deducito: vtiq; recte tradantur, curato. Argenti probi Attica talenta XII. milia dato intra XII. annos penſionib. æquis. talentum ne minus pondo LXXX. Romanis ponderib. pendat: & tritici DLX. millia modium. Eumeni regi talenta CCCL. intra quinquennium dato, & pro frumẽto, quod æſtimatione fiat, talẽta CXXVII. Obſides Ro. xx. dato, & triennio mutato, neve minores octonumdenum annorum, neu maiores quinum quadragenum. Si qui ſociorum populi Romani, vltro bellum inferent Antiocho, vim vi arcendi ius eſto: dum ne quam vrbem, aut belli iure teneat, aut in amicitiam accipiat: cõtrouerſias inter ſe iure ac iudicio diſceptent aut ſi vtriſque placebit, bello. Ex Liuij lib. 38.

Heredis inſtituendi.

Heres recte inſtitui poteſt his verbis, Titius heres ſit, Titium heredem eſſe iubeo. Illa autem inſtitutio, Heredem inſtituo, Heredem facio, pleriſque improbata eſt. Ex Vlpia. Inſt. c. 21.

Heredis inſtituendi ac ſubſtituendi.

Heredes ſcripti ſunt, velut, Titius heres eſto cernitoque in diebus proximis centum, quibus ſcieris poteriſque: niſi ita creueris, exheres eſto: tunc Mæuius heres eſto, cernitoq; in diebus, & reliqua. Similiter & deinceps ſubſtitui poteſt. Ex Vlp. Inſti. c. 22. Siue viuo me, ſiue mortuo natus fuerit, heres eſto. Titius hereditatis meæ Dominus eſto. Excepto fundo, excepto vſufructu, heres eſto. Quem heredem codicillis fecero, heres eſto. Titius ex parte dimidia heres eſto. Seius ex parte dimidia, ex qua parte Seium inſtitui, ex eadem parte Sempronius heres eſto. Publius, Marcus, Gaius, inuicem ſubſtituti hæredes mihi ſunto. Quos ex diſparibus partibus heredes inſtitui, æque heredes ſunto, Brederod. ex ll. ff.

Inſtitutionis captatoriæ.

Qua ex parte Titius me heredẽ inſtituerit, ex ea parte Mæuius heres eſto. quãta ex parte me á Titio heredẽ inſt. tutũ rec. taſſem, ex ea parte Sẽpronius mihi heres eſto, Brederod. ex ll. ff.

Indicendi compitalia.

Die Noni poſt Kal. Ian. Quiritib. compitalia erunt. Ex Macrobii lib. 1. c. 4. & Gell. lib. 10. c. 24.

Iudicij vocandi.

Quod bonum, fortunatum, felixque ſit populo R. Quiritium reiq; publicæ populi R. Quiritium, mihiq; collegæq; meo, fidei, magiſtratuiq; noſtro, omnes Quirites, pedites, armatos, priuatoſq; curatores omnium tribuum, ſi quis pro ſe, ſiue altero dari rationem volet, voca inlicium huc ad me. Ex Varr. lib. de ling. lat. Liu. lib. 40.

Interceſſionis Tribunitiæ.

eto, Liu. li. 6.

Interdicti de bonis prodigi.

Quando tu bona paterna auitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re commercioque interdico. Ex Paul. ſent. lib. 3. tit. 5. Locum autem ſic correximus, cum antea legeretur, HABITA QVÆ. Noſtræ correctionis teſtes ſunt ante biennium clariſſimi viri Bonifacius Amerbachius, Paulus Manutius: ad quos de communibus ſtudiis, vt fit, ſcribens, ea de re mentionem inieci. Interfuit etiam correctioni Iacob. Calonius, adoleſcens eruditiſſ. mihique amiciſſimus. Poſt eadem ICto doctiſſimo Iac. Cuiacio in mentem venit, hoc tamen teſtari nunc operæ precium putaui, & ſimul conſiderandum, an pro EA RE, legendum potius eſſet ÆRE, COMMERCIOQVE. vt intelligatur, ei omni negotio quod per æs & libram gerebatur, interdictum eſſe. Aliorum Interdictorum Prætoris exempla in

Pandectis obuia ſunt omnibus lib.Pandectis.ᶠXLIII.

Interrogationis,qua Cenſores in ſolemni iureiurando de vxoribus vtebantur.

Et tu ex animi tui ſententia vxorem habes? Ex Gellij lib.4. c. 20.& lib.De Orat.2.

Iudicandi.

Vide poſterius,ſub formula ſententiæ ferendæ.

Iudicis dandi.

L.Octauius iudex eſto. Si apparet fundum Capenatem quo de agitur ex iure Quiritium,P.Seruilij eſſe, neque is fundus reſtituatur.Ex Verr.4.

Iudicij recuperatorij.

Si pateret eam ſe & ſua Veneris eſſe dixiſſe. Cic.in Diuinat. Si pateret iugera eiuſmodi fundi eſſe plura, quam colonus eſſet profeſſus,tumXeno damnaretur.Si pateret aduerſus edictum feciſſe.Ex Verrina 5.

Si pateret H-SIↃↃↃ dari oportere.Ex Orat.pro Q. Roſcio.

Si apparet eum dare oportere.Ex §.ſic itaque,De actionibus.

Iudicij T.Manlij in filium.

Quandoquidem Tu,M.Manli,neq; Imperium conſulare,neque maieſtatem patriamveritus,aduerſus edictum noſtrum,extra ordinem in hoſtem pugnaſti,& quantum in te fuit, diſciplinam militarem,qua ſtetit ad hanc diem Romana res,ſoluiſti: meque in eam neceſſitatem adduxiſti, vt aut Reip. mihi aut mei,meorumq; obliuiſcendum ſit,nos potius noſtros delicto plectemur, quam Reſpub. tanto ſuo damno noſtra peccata luat.triſte exemplum,ſed in poſterum ſalubre iuuentuti erimus.me quidem cum ingenita caritas liberûm,tum ſpecimen iſtud virtutis,deceptæ vana imagine decoris,in te mouet:ſed cum aut morte tua ſancienda ſint Conſulum imperia,aut impunitate in perpetuum abroganda: nec te quidem, ſi quid in te noſtri ſanguinis eſt, recuſare cenſeam, quin diſciplinam militarem,culpa tua prolapſam,pœna reſtituas.I lictor,deliga ad palum.Ex Liuij li.8.

Iudiciorum bonæ fidei.

Quantum ex bona fide illum dare facere oportet.Cicer.Offic. lib.2.in Topic.

Iuriſiurandi.

Maiorum diligentia hæc fuit. Primum iurare ex animi ſui ſententia,quenq; voluerunt:deinde ita teneri,Si ſciens falleret: quod inſcitia multa verſaretur in vita.Cic.lib.Acad.11.Idem de offi.3.Non enim falſum iurare, peierare eſt: ſed quod ex animi ſententia iuraueris,ſicut verbis cõcipitur more noſtro, id non facere,periurium eſt.Liu.lib.32.Ex animi mei ſententia iuro,vt ego Remp.non deſeram, neq; alium ciuem deſerere patiar. Idem lib. 43. Ex tui animi ſententia ex edicto C.Claudij,Ti.Sempronij Cenſorum in prouinciam Macedoniam redibis,quod ſine dolo malo facere poteris?

Iuriſiurandi à P.Scipione concepta.

Ex mei animi ſententia iuro,vt ego Remp.non deſeram,neque alium ciuem Romanum deſerere patiar. ſi ſciens fallo, tum me Iupiter Opt.Max.domum,familiam,remque meam peſſimo letho afficias.Ex Liuij lib.22.

Iuriſiurandi à L.Bruto ob Lucretiam præſtiti.

Per hunc caſtiſſimum ante regiam iniuriam ſanguinem iuro, voſque dij teſtes facio, me L. Tarquinium Superbum cum ſcelerata coniuge & omni liberorum ſtirpe,ferro,igni, quacunque dehinc vi poſſim, exacturum: nec illos, nec alium quenque regnare Romæ paſſurum. Ex Liuij lib.1.

Iuriſiurandi per Iouem lapidem.

Si ſciens fallo, tũ me Dieſpiter ſalua vrbe,arceq; bonis eiiciat, vt ego hũc lapidem,Feſtus li.10.Plaut.Aulul.Cic Ep. fam.7. Plutarchus in Syllan.Polybius lib.Hiſtor.3. rem ſic explicat: ῥωμαῖοι δὲ διὰ λίθου ὀμνύειν, κατά τι παλαιὸν ἔθος, ἐπὶ δὲ τούτου τὸν Ἄρην καὶ τὸν ἐνυάλιον. ἔστι δὲ τὸ διὰ λίθου, τοιοῦτον. λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα λίθον ὁ ποιούμενος τὰ ὅρκια περὶ τῶν συνθηκῶν· ἐπειδὰν ὀμόσῃ δημοσίᾳ πίστει, λέγει τάδε, εὐορκοῦντι μέν μοι εἴη τἀγαθά. εἰ δ' ἄλλως διανοηθείην ἢ πράξαιμι, πάντων τῶν ἄλλων σωζομένων ἐν ταῖς ἰδίαις πατρίσιν, ἐν τοῖς ἰδίοις νόμοις ἐπὶ τῶν ἰδίων βίων ἱερῶν τάφων, ἐγὼ μόνος ἐκπέσοιμι οὕτως ὡς ὅδε λίθος νῦν· καὶ ταῦτα εἰπὼν ῥίπτει τὸν λίθον ἐκ τῆς χειρός.

Iuriſiurandi militaris.

In magiſtratu C.Lælij C.F.Coſ. L.ve Cornelij P.F.Coſ.in exercitu,decemq; millia paſſuum prope furtum non facies dolo malo, ſolus neq; cum plurib. pluris nummi argentei in dies ſingulos.Extra haſtam,haſtile,ligna,pabulum,vtrem,follem, faculam,ſi quid ibi inuenetis ſuſtuleriſve, quod tuum non erit,quod pluris nũmi argentei erit:vti tu,ad C.Lelium,C.F. Coſ.L.ve Corne.P.F. Coſ.ſiue ad quem eorũ iuſſerit, proferas,aut profitebere in triduo proximo, quicquid inueneris, ſuſtuleriſve dolo malo,aut domino ſuo,cuiũ id ceníebis eſſe, reddes, vti quod recte factũ eſſe voles. Deinde ita concipiebatur iuſiurandũ,vt adeſſent, his additis exceptionibus, niſi harunce aliqua cauſa erit: Funus familiare: feriæ vindemiales:calendæq; quæ non eius rei cauſa in eum diẽ collatę ſint, quo is eo die minus ibi eſſet: morbus ſonticus, auſpiciumve annuerſarium, quod recte fieri non poſſet, niſi ipſius eo die ibi ſit,ius,hoſtiſve,ſtatus, condictuſve dies cum hoſte: ſi cui eorum harunce quæ cauſa erit,tum ſe poſtridie quam per eas cauſas licebit eo die venturum, aditurumque eum, qui eum pagum,vicum,oppidumve delegerit.Ex Gellij lib.16.c.4.

Legis ferendæ.

Velitis iubeatis Quirites,&c.Ex Cicer.Orat.pro Domo.

Quicunque poſt hanc legem.Ex Oratione pro Poſthumo& l. 1. ff.ad leg.Falcid.

Conſul (vel Prętor, vel qui populum rogarat) populum iure rogauit, populuſque iure ſciuit.

Si quid ius non fuit rogari, eius ea lege nihilum rogatum, Ex Philipp.1.Valerio Probo,Feſto Pomp.Orat.pro Domo, pro Cæcinna,lib.Epiſt.ad Attic.3.

Si quid contra alias leges, huius legis ergo latum ſit, & qui in hanc legem rogaſſit,impune eſto.Cic.lib.3.ad Attic.

Legis iubendæ vel antiquandæ.

Vti rogas:vel antiquo. moris erat vt populo in comitiis legum duæ tabellæ darentur,quarũ in altera V.R.in altera A. ſcriptũ erat.patet ex Cic.li.de leg.2.Epiſt.ad Atti.1.Liu.& aliis.

Legis ſanciendæ.

Ne per Saturam abrogari,derogative ius eſto,Feſtus.

Iuſſu mandatuq; legis militaris. P. R.

Cos.Imp.Trib.Miles Tiro,commilito armare,quiſquis es,manipularive Centurio, turmave Legionarie hic ſiſtito, vexillum ſinito,arma deponito,nec citra hunc amnemRubiconem ſigna,ductum exercitum, commeatumque traducito. Si quis huiuſce iuſſionis ergo aduerſus præcepta ierit feceritve, adiudicatus eſto hoſtis P.R. ac ſi contra patriam arma tulerit, penateſque e ſacris penetralibus aſportauerit. S.P.Q.R.

Sanctio plebiſciti, S.ve Conſulti vltra hos fines arma ac ſigna proferre liceat nemini.Ex Epigr.Rom.

Legati teſtamentarij.

Legamusquatuor modis:per vindicationem,per damnationem, ſinendi modo, per præceptionem. Per vindicationem, his verbis legamus:Do,lego,Capito,ſumito,ſiue habeto.Per damnationem his verbis: Hæres meus damnas eſto dare, dato, facto, heredem meum dare iubeo. Sinendi modo ita: Heres meus damnas eſto ſinere,Lucium Titium ſumere illam rem, ſibique habere. Per præceptionem ſic: L.Titius illam rem præcipito.Ex Vlpiani Inſtit.c.24.

Libandi diis vini.

Mactus hoc vino inferio eſto.Arnob.lib.cont.gent.7.infra vide Sacrificij portæ.

Literarum ab Impp.ad Senatum incolumi exercitu mittendarum.

Si vero & liberi veſtri valetis,bene eſt:ego & exercitus valemus.Dio Caſſ.in Adriano, & Cic. in Epiſt. perſæpe, aliique complures.

Luſtrandi agri.

Mars pater te precor,quæſoque, vti ſies volens propitius mihi, domo, familiæque noſtræ, quoius rei ergo agrum, terram, fundumq; meum ſuouitaurilia circumagi iuſſi. vti tu morbos viſos inuiſoſq;,viduertatem,vaſtitudinemq;,calamitates,intemperiaſq; prohibeſſis,defendas, auerrunceſque, vtique tu fruges,frumenta, vineta, virgultaq; grandire, beneq; euenire ſinas.paſtores,pecuaq; ſalua ſeruaſſis,diciſq; bonam ſalutem valetudinemq; mihi,domo, familiæque noſtræ. Harunce rerum ergo,fundi terræ,agriq; mei luſtrandi,luſtrique faciendi ergo ſicuti dixi,macte hiſce ſuouitaurilib. lactentib. immolandis eſto. Mars pater eiuſdem rei ergo, macte hiſce ſuouitaurilib.lactentib. eſto. Item cultro facito ſtruem, & ferrum vti adſiet. Indeo obmoueto. Vbi porcum immolabis,agnum vitulumq;,ſic oportet. Eiuſq; rei ergo macte hiſce ſuouitaurilib.immolandis eſto.nominare vetat Martem neq; agnum, vitulumque. Si minus in omnes litabit, ſic verba concipito: Mars pater, ſi quid tibi in illiſce ſuouitaurilibus lactentib. neque ſatisfactum eſt, te hiſce ſuouitaurilib. piaculo.Si vno, duobuſque dubitauerit,ſic verba concipito:Mars pater,quod tibi illuc porco neque ſatisfactum eſt, te hoc porco piaculo.Ex Catone De re ruſtica.

Mancipij faciendi.

Vide nexus faciendi formulam.

Manumittendi ſerui.

Manumitti ſeruus dicebatur,cum dominus aut caput eius ſerui, aut aliud membrum tenens dicebat:Hunc hominem liberum eſſe volo:& emittebat eum è manu.Ex Feſti li.11.Extat etiam in Bibliotheca regia fragmentum indicis Latinogræci, in quo ſcriptum ita eſt: Βινδίκτα ἡ ῥάβδος, μεθ' ἧς ὁ ἄρχων ἢ ὁ πραίτωρ τὴν τῶν ἐλευθερουμένων κεφαλὴν ἔπαιον, φάσκοντες: φαμὲν τὸν παρόντα ἄνθρωπον εἶναι ἐλεύθερον, καὶ πολίτην ῥωμαῖον.

Matrimonij teſtificandi.

Cos.AVG.Pub.Claud.Quæſt.ær. Antoninam Volumniam virginem,volent.auſpi.è parent. ſuis coemit.e. IIII. fac. in do. dux. id eſt, Conſule Auguſto, P. Claudius Quæſtor ærarij Antoninam Volumniam virginem volentem auſpicato è parentibus ſuis coemit,& quatuor facibus in domum duxit.Ex lapide Patauino.

Miſſionis ignominioſæ.

C.Auiene,quod in Italia milites populi Rom.contraRemp.inſtigaſti,rapinaſq; per municipia feciſti,quodq; mihi & Reip. inutilis

inutilis fuiſti, & pro militibus tuam familiam, iumentaq; in naues impoſuiſti,tuaq; opera militibuſq; tempore neceſſario Reſp. caret, ob eas res ignominiæ cauſa ab exercitu meo te remoueo: hodieq;ex Aſia abeſſe,& quantum potes,proficiſci iubeo.itemq; te A.Fótei,quod Tribunus militum ſeditioſus, maluſq; ciuis fuiſti,ab exercitu dimitto.T.Alliene,M. Tiro, C. Clauſiane, cum ordines in meo exercitu, beneficio non virtute conſecuti ita vos geſſeritis,vt neque bello fortes neq; pace boni aut vtiles fueritis,& magis ſeditione concitandiſq; militibus,aduerſariorum noſtrorum Imperatoris,quam pudoris modeſtiæque fueritis ſtudioſores,indignos vos eſſe arbitror,qui in meo exercitu ordines ducatis:miſſoſque facio, & quantum poteſtis,abeſſe ex Africa iubeo.Ex Hircio.

Mulctæ in iudicio.

M.Terentio quando citatus neq; reſpondit,neque excuſatus eſt ego ei vnam ouem mulctam dico Gell.lib.11.c.1.

Nexus faciendi.

Mancipatio eſt imaginaria quædam venditio, quæ ſic agitur: adhibitis non minus quam quinque teſtibus, iudicibus Roma. puberibus & præterea alio eiuſdem conditionis, qui libram æneã tenebat, qui appellabatur Libripens, is qui mancipium accipit æs tenens ita dicit:Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio, iſque mihi emptus eſt hoc ære, æneaque libra. Deinde ære percutit libram, idque æs dat ei, à quo mancipium accipit,quaſi precij loco.Boetius in Topic. ex lib.1.Inſt.t.Caij.

Ominis nuptialis.

TALASIO.Liuius lib. 1. Vnam longe ante alias ſpecie inſignem à globo Talaſij cuiuſdam raptam ferunt:multiſque ſciſcitantib. cuinam eam ferrent, identidem, ne quis violaret,TALASIO ferri calamitatum: inde nuptialem hanc vocem factam. Idem Seruius in lib.Æneid.1.

Oraculi Delphici.

ROMANE, aquam Albanam caue lacu contineri, caue in mare manare ſuo flumine ſinas. emiſſam per agros rigabis, diſſipatumque riuis extingues. tum inſiſte audax hoſtium muris,memor,quam per tot annos obſides vrbem,ex ea tibi his quæ nunc panduntur, factis victoriam datam,bello perfecto donum amplum victor ad mea templa portato: ſacraque patria, quorum omiſſa cura eſt,inſtaurata vt aſſolet, facito.Ex Liuij lib.5.

Pactionis ob pacem cum AEtolis.

Imperium maieſtatemque populi Romani gens Aetolorum conſeruato ſine dolo malo, ne quem exercitum, qui aduerſus ſocios, amicoſque eorum ducetur, per fines ſuos tranſire ſinito, neve vlla ope iuuato, hoſtes eoſdem habeto,quos populus Rom.armaq; in eos ferto,bellumq.pariter gerito.perfugas, fugitiuos, captiuoſque reddito Romanis, ſocijſque: præterquam ſi qui capti, cum domos rediſſent,iterum capti ſunt:aut ſi qui eo tempore ex ijs capti,ſunt,qui tum hoſtes erant Romanis, cum inter præſidia Romana Ætoli eſſent. aliorum:qui comparebunt, intra dies centum Corcyræorum magiſtratibus ſine dolo malo tradantur. qui non comparebunt, quando quiſq; eorum primum inuentus fuerit, reddatur. Obſides X L. arbitratu Conſulis Romani dato, ne minores XII.annorum,neu maiores X L.Obſes ne eſto Prætor, Præfectus equitum, ſcriba publicus, neue quis qui ante Obſes fuerit apud Romanos. Cephalenia extra pacis leges eſto. Ex Liuij lib.38.

Precationis ob bellum Macedonicum.

Quam rem Senatus populuſque Romanus de Repub.deque ineundo nouo bello in animo haberet,ea res vti populo Rom. ſocijſque ac nomini Latino bene ac feliciter eueniret:ſecundum rem diuinam,precationemque,vt de Repub.deque prouincijs ſenatum conſulerent.Ex Liuij lib.31.

Precationis P.Scipionis.

Diui,Diuæque, inquit, qui maria terraſque colitis, vos precor quæſoque,quæ in meo imperio geſta ſunt,geruntur,poſtque gerentur, ea mihi, populo,plebique Romanæ, ſocijs, nominique Latino,qui populi Romani,quiq; meam ſectam,imperium, auſpiciumque terra, mari amnibuſq; ſequuntur, bene vertant:eaque vos omnia bene iuuetis: bonis auctib.auxitis: ſaluos incolumeſq; victis perduellib.victores ſpolijs decoratos,triumphanteſq; mecum domos reduces ſiſtatis: inimicorum hoſtiumq; vlciſcendorum copiam faxitis: quæq; populus Carthaginenſis in ciuitatem noſtram facere molitus eſt, ea vt mihi populoque Romano in ciuitatem Carthaginenſium exempla edendi facultatem detis.Ex Liu.li.29.

Precationis quæ in principio pompæ Romani Imperatores triumphantes,in Vaticano vtebantur.

DI, NVTV, & imperio quorum nata & aucta eſt res Romana, eandem placati,propiciatique ſeruate.

In fine vero in Capitolium aſcendentes hac,

GRATIAS tibi Iupiter Optume Maxume, tibique Iunoni Reginæ,& cæteris huius cuſtodibus,habitatoribuſque arcis Dis lubens lætuſque ago;re Romana in hanc diem & horam per manus, quod voluiſtis, meas ſeruata,bene geſtaque eandem & ſeruate,vt facitis,fouete, protegite propitiai, ſupplex oro.Ex Macrob.Saturnaliorum lib.1.

Precationis Herſiliæ.

Neria Martis, te obſecro pacem dare, vt liceat nuptiis propriis & proſperis vti, quod de tui coniugis conſilio contigit, vti nos itidem integras raperent, vnde liberos ſibi & ſuis poſteris patriæ pararent.Ex Gel.lib.13.c.21.

Precationis Conſularis, in Conſule renunciando.

QVOD bonum,fauſtum,felix,fortunatumque ſit mihi magiſtratuique meo,populo,plebique Romanæ L. Licinium Coſ. renuncio.Cic.pro Muræna.

Præconij in ſacrificiis.

HOC AGE. Plutarchus in Numa,& Coriolano, Fauete linguis. Cic.1.& 2.de Diuinat.Plin.lib.28.c.2.

Præfandi omnibus in rebus.

QVOD bonum,fauſtum, felix, fortunatumque ſit. Cic.lib.de diuinat.1.

Poſthumos nepotes inſtituendi.

FILIVS MEVS heres eſto. ſi filius meus me viuo moriatur, tunc quis mihi ex eo nepos, ſiue quæ neptis poſt mortem meam in decem menſibus proximis, quibus filius meus moreretur, natus nata erit,heredes ſunto.Scæuola ex C.Aquilio l. Gallus 29.De liber.& poſthum.

Regis ab interrege rogandi.

QVOD bonum,felixque ſit,Quirites regem creato. ita patribus viſum eſt.patres deinde,ſi dignum,qui ſecundus ab Romulo numeretur,crearitis,auctores fierent.Ex Liuij lib.1.

Regis inaugurandi.

IVPITER PATER, ſi eſt fas hunc Numam Pompilium, cuius ego caput teneo, regem Romæ eſſe, vti tua ſigna nobis certa acclaraſſint inter eos fines, quos feci.Ex Liuij lib.1.

Relegandi.

ILLVM PROVINCIA illa,inſuliſque eis relego:excedere debebit intra illum diem.Ex Vlp.in l.7.§.his qui.de interd.& releg.

Renunciandi Conſulis deſignati ab ipſo Coſ.

QVOD bonum fauſtum,felix,fortunatumque ſit,mihi magiſtratuique meo,populo,plebique Romanæ,N.N. Conſulem renuntio.Ex Cicerone in Orat.pro Muræna.

Replicationis.

AVT SI mihi mandatum eſt, vt à te peterem, l.itaque,41. De procurat.

AVT SI res iudicata non ſit,l.24.De except.rei iud.

AVT SI damnatione interpoſita ſecundum decretum vendiderit,l.conſilio.7.De curat.fur.

Repudij.

CONDITIONE tua non vtor,ex l.11.ff.de diuo.& rep.

Rogandi iudicis.

Itaque præclarum à maioribus accepimus morem rogandi iudicis,ſi eum teneremus: QVÆ SALVA FIDE facere poſſit.Hæc rogatio ad ea pertinet,&c.Cic.lib.de Offic.3.

Rogationis Atiliæ.

OMNES Campani,Atelani,Calatini,Sabatini, qui ſe dediderũt in arbitrium ditionemque populi Romani Fuluio Proconſuli,quæque vna ſecum dediderunt,agrum, vrbemque, diuina humanaque,vtenſiliaque, ſiue quid aliud dediderunt, de his rebus quid fieri velitis, vos rogo Quirites. Plebs ſic iuſſit: Quod Senatus maxima pars cenſeat,qui aſſidetis,id volumus iubemuſque.Ex Liuij lib.26.

Rogationis de Tribunitio magiſtratu.

SI TRIBVNOS pleb. decem rogabo, ſi quos minus hodie decem tribunos plebis fecerint: hi tum, quos ſibi collegas cooptaſſint, ita illi legitimi eadem lege. Tribuni plebei ſint,vt illi, quos hodie Tribuni plebei feceritis.Ex Liuij lib.3.

Salutationis matutinæ.

Aue. *Veſpertinæ.*

Salue. Dio Caſſius in Adriano.

Salutationis patris patriæ.

QVOD bonum,fauſtumque ſit tibi,domuiq; tuæ Cæſar Auguſte, Senatus te conſentiens cum pop.Rom.conſalutat patriæ patrem.Ea Valerius Meſſala vſus trad tur à Suet.in Auguſto.

Salutationis in Epiſtolis.

Seneca lib.Epiſt.2. Epiſt.15.Mos antiquus fuit, vſque ad meam Senatus ætatem,primis Epiſtolæ verbis adiicere,Si vales,bene eſt,ego valeo.Recte & nos dicimus,Si philoſopharis,bene eſt, &c.

Salutationis in Epiſtolis Impp.re bene geſta.

Si vos liberiq; veſtri valetis,bene eſt.Ego quidem & exercitus, valemus.Xiphilinus in Adriano,& in epiſt.Cicer.paſſim.

Sacrificij porcæ præcidaneæ ante meſſem.

Priuſquam meſſem facies,porcam præcidaneam hoc modo fieri oportet.Cæteri porca præcidanea,porcam fœminam, priuſquam haſce fruges condantur, far,triticum,ordeum, fabam, ſemẽ rapicium,thure,vino,Iano,Ioui,Iunoni præfato.Priuſquam porcam fœminam immolabis, Iano ſtruem cõmoueto ſic: IANE PATER, te hac ſtrue commouenda bonas preces precor, vti ſies volens propitius mihi liberiſque meis, domo familiæq; meæ mactus hoc ferto. Fertum Ioui moueto, &

mactato ſic: Iupiter te hoc fercto obmouendo bonas precor preces, bene precatus ſum, eiuſdē rei ergo macte vino inferio eſto, poſtea Ioui ſic: IVPITER MACTE fercto eſto, macte vino inferio eſto. Poſtea porcam præcidaneam immolato. Vbi exta proiecta erunt, ita Iano ſtruem commoueto, mactatoque item vti prius feceras. Ioui ferctum obmoueto: mactatoque vti prius feceras. Item Iano vinum dato, & Ioui vinum dato, ita vti prius datum fuit, ob ſtruem obmouendam, & ferctum libādum, poſtea Cereri exta & vinum dato. Ex Catone De re ruſt. c. 134. apud quem tamen mactus perpetuo legendum, locus ille ex libro Arnobij contra gentes 7. ſignificare videtur. Operæ precium eſt, verba ipſa depromere, quib. cum vinum datur, vti ac ſupplicare conſuetudo eſt. Mactus hoc vino inferio eſto. Inferio, inquit Trebatius, verbum ea cauſa eſt additum, eaque ratione profertur: ne vinum omne omnino quod in cellis atque apothecis eſt conditum, ex quibus illud quod effunditur promptum eſt, eſſe ſacrum incipiat & ex vſibus eripiatur humanis.

SConſultorum à Plebe comprobandorum.

Quod Senatus maxima pars iubeat, qui aſſidetis, id volumus iubemuſque. Ex Liuij lib. 26.

SC: quo quid Conſulibus mandatur.

DONATVS in Adelph. Terent. Fac ſis Soſtrata. Sis, inquit, honorifice additur verbo, ne quod imperatiuo modo pronunciatur, ſuperbum ſit: deductum eſt autem à Senatuſconſulti formula. Vbi enim aliquid Senatus Conſulib. iniungit, addit: SI EIS VIDEATVR. Hæc ille. Et eſt hoc obſeruatum à Cicerone in illis SC. quę in Philippic. legimus, vt Philipp. 9. Vtique C. Panſa, A. Hircius Coſſ. alter, amboue, ſi eis videbitur, Quæſtoribus vrbanis imperent, &c.

Senatuſconſ. ſcribendi.

Quid de ea fieri placeret, de ea re ita cenſuerunt. Cælius in Epiſt. fam. 7. & alibi perſæpe.

Senatuſconſulti ſummi

VIDEANT Conſules, ne quid Reſp. detrimenti accipiat. Salluſt. Catil. Cic. in Catili. Liuius lib. 3. Tantumq; terrorem incuſſere patribus, vt (quæ forma Senatuſconſulti vltimę ſemper neceſſitatis habita eſt) Poſthumio alteri conſulum negotium daretur: Videret, ne quid Reſp. detrimenti caperet.

Sententiæ in perduellionis damnatum ferendæ.

LICTOR, colliga manus, caput obnubito, infelici arbori reſte ſuſpendito. Cicero C. Rabirio, Liu. lib. Gell. lib. 12. c. 3.

Sententiæ in damnatos pronunciandæ.

In cauſis maioribus iudices in ciſtam tabellas coniiciebant ſuas, eaſque inſculptas literas habentes, A. abſolutionis, C. condemnationis: cum de alicuius capite agebatur, N. L. ampliationis. his enim literis ſignificabant non liquere. Pedian. in diuinat. De formula N. L. Cicero in Cluent.

Sententiæ in priuatis litibus pronunciandæ.

CICERO lib. de Finib. I I. Priuatarum litium iudices ſumus. nihil enim poſſumus iudicare, niſi quod eſt noſtri iudicij. in quo fruſtra iudices ſolent, cum ſententias pronuntiant, addere: Si quid mei iudicij eſt. Si enim non fuit eorum iudicij, nihilo magis, hoc non addito, illud eſt iudicatum, &c.

Sententiæ pronunciandæ.

CVM conſtet Titium Seio ex illa ſpecie quinquaginta. item ex illa ſpecie viginti quinq; debere: iccirco L. Titium Seio centum condemno. Ex l. 1. ff. quæ ſent. ſine appel. Item, Non liquet: ſi quando obſcura cauſa videbatur, priuati iudices id iurabant. Gel. lib. 14. c. 2. & l. Pomponius. ff. de re iudic.

Sententiæ pronunciandæ.

FECISSE VIDERI. Cic. pro Cæcinna, Verrina. 3. De finib. 2. & alijs locis innumeris. itemque alij complures.

Sponſionis.

Quod à Flauio abſtulero, partem dimidiam inde Roſcio me ſoluturum ſpondeo. Ex Cicer. Oratione pro Qu. Roſcio.

Sponſionis in iudicio.

NI TE Apronius in Decumis ſocium eſſe dicat, ex Verrina 5.

Sponſionis in arbitrio.

NI VIR BONVS ſit. Cic. lib. 3. Offic.

Stipulationis in emptione ſuum.

ILLASCE ſues ſanas eſſe, habereque recte licere, noxiſque præſtare, neq; de pecore morboſo eſſe, ſpondeſne? Varr. li. 2. c. 4.

Stipulandi.

Spondes? ſpondeo. promittis? promitto. fideiubes? fideiubeo. dabis? dabo. facies? faciam. Iuſtinianus §. 1. de verb. obl.

Stipulationis in caprarum emptione.

ILLAS capras hodie recte eſſe, & bibere poſſe, habereque recte licere, hæc ſpondeſne? Ex Varr. lib. De re ruſtic. 2. c. 3.

Stipulationis in ouium emptione.

CVM emptor dixit: TANTIS SVNT MITTI EMPTÆ? & ille reſpondit, SVNT, & expromiſit nummos: emptor ſtipulatur priſca formula ſic: ILLASCE oues, qua de re agitur, ſanas recte eſſe, vti pecus ouillum, quod recte ſanum eſt eſt extra luſcam, ſurdam, minam, id eſt, ventre glabro: neque de pecore morboſo eſſe, habere recte licere, hæc ſic recte fieri ſpondes? Ex Varrone lib. De re ruſt. 2. c. 2.

Stipulationum in boum aut iuuencorum emptione.

Eos cum emimus domitos, ſtipulamur ſic: ILLOSCE boues ſanos eſſe noxiſque præſtari? Cum emimus indomitos, ſic: ILLOSCE iuuencos ſane recte, deque pecore ſano eſſe, noxiſque præſtari ſpondeſne? Varr. lib. 2. c. 5.

Teſtamenti nuncupati.

TABVLAS teſtamenti teſtator tenens ita dicit: HÆC vti in his tabulis cerisve ſcripta ſunt, ita do, ita lego, ita teſtor. Itaque vos Quirites teſtimonium præbitote. Ex Vlpiani Inſtit. c. 20.

Teſtimonij dicendi.

Maiorum hæc fuit diligentia. Voluerunt, vt qui teſtimonium diceret, ARBITRARI ſe diceret, etiam quod ipſe vidiſſet. Cic. Academ. 2. Idem pro Fonteio: Primum illud verbum conſideratiſſimum noſtræ conſuetudinis ARBITROR, quo nos etiam tunc vtimur, cum ea dicimus iurati, quæ comperta habemus, quæ ipſi vidimus, ex toto teſtimonio ſuſtulit.

Templi concipiendi.

Varro lib. de ling. lat. 6. Concipitur templum verbis, non iiſdem vſquequaque. In arce ita: Teſtaque meta ſunto, quoad ego eas relinquam, nuncupauero. Olla ver arbor, quicquid eſt, quam me ſentio dixiſſe, templum, tectumque: ferto in ſiniſtrum. Olla ver arbor, quicquid eſt, quod me ſentio dixiſſe, templum tectumque: ferto in dextrum, Interea concretione, conſpicione, cortumione, vtique ea rectiſſime ſenſi.

Vaticinij Martiani.

AMNEM Troiugena Cannam Romæ fuge, ne te alienigenæ cogant in campo Diomedis conſerere manus. Sed neque credes tu mihi, donec compleris ſanguine campum: multaq; millia occiſa tua deferat amnis in pontum magnum ex terra frugifera, piſcibus auibus, feriſq; quæ incolunt terras; iis fiat eſca caro tua: nam mihi Iupiter ita fatus eſt. Hoſtes Romani ſi expellere vultis, vomicamque quæ gentium venit longe, Apollini vouēdos cenſeo ludos: qui quotānis comiter Apollini fiant, cum populus dederit ex publico partem priuati vti conferat pro ſe ſuiſque. His ludis faciendis præerit Prætor hic, qui ius populo plebique dabit ſummum. Decemuiri Græco ritu hoſtiis ſacra faciāt. hęc ſi recte faxitis, gaudebitis ſemper, fietque res veſtra melior: nam is dius extinguet perduelles veſtros, qui veſtros campos paſcit placide. Ex Liuij li. 25.

Veſtalis à Pontif. Max. capiundæ.

SACERDOTEM Veſtalem, quæ ſacra faciat, quæ ius ſiet ſacerdotem Veſtalem facere, pro populo Rom. Quiritibus, vti quod optima lege fiat, ita te Amata capio. Ex Gellij li. 1. c. 12.

Voti ob bellum cum Rege Antiocho.

SI DVELLVM, quod cum Antiocho Rege ſumi populus iuſſit, id ex ſententia Senatus populique Romani confectum erit, tum tibi Iupiter populus R. ludos magnos, dies decem continuos faciet: donaque ad omnia puluinaria dabuntur de pecunia, quantam Senatus decreuit, quiſque magiſtratus eos ludos, quando vbique faxit, hi ludi recte dati ſunto. Ex Liu. lib. 36.

Voti concipiendi.

TVO ductu, Pythice Apollo, tuoque numine inſtinctus pergo ad delendam vrbem Veios; tibique hanc decimam partem prædæ voueo, te ſimul Iuno Regina, quæ nunc Veios colis, precor, vt nos victores in noſtram, tuamque mox futuram vrbem ſequare: vbi te dignum amplitudine tua templum accipiat. Ex Liu. lib. 5.

Voti de vere ſacro concipiendi.

VELITIS iubeatiſne hoc ſic geri? ſi res populi Rom. Quiritium ad quinquennium proximum, ſicut velim eam, ſalua ſeruata erit hiſce duellis, datum donum duit populus Rom. Quiritium, quod duellum populo Rom. cum Carthaginenſi eſt, quæque duella cum Gallis ſunt, qui cis Alpes ſunt: quod ver attulerit ex ſuillo, ouillo, caprino, bouillo grege, quæq; prophana erunt, Ioui fieri, ex qua die Senatus populuſque iuſſerit. qui faciet, quando volet, quaq; lege volet, facito: quo modo faxit, probe factum eſto: Si id moritur, quod fieri oportebit, prophanum eſto, neque ſcelus eſto. ſi quis rumpet, occidetve inſciens, ne fraus eſto. Si quis clepſet, ne populo ſcelus eſto, neve cui cleptum erit, ſi atro die faxit inſciens, probe factum eſto. ſi nocte ſiue luce, ſiue ſeruus ſiue liber faxit, probe factum eſto. Si ante id ea Senatus populuſque iuſſerit fieri, ac faxit, eo populus ſolutus liber eſto. Eiuſdem rei cauſa ludi magni voti æris 333. millibus, triente: præterea bubus Ioui 300. multis aliis diuis bubus albis, atque cæteris hoſtiis. Ex Liui. lib. 22.

Voti Pontificum.

PONTIFICVM votis annuant Dij Romanæ Republic. arcanaque morbis præſidia Apollinis iuſſu ſumma veneratione ex hoc Palladis ſcypho ſacramenta libarunt, annuant, quorum ritu Romano imperio regna ceſſere. Ex Antiquit. Rom. c. 3.

DE VA-

DE VARIIS VERBORVM AC rerum Formulis & Antiquitatibus, quæ in Regiis ac Decemuiralibus, aliiſque priſcis Romanorum Legibus, Senatuſconſultis, & Magiſtratuum creatoribus, officiis ac differentiis continentur.

Hæ leges ſunt fontes, è quibus præcipue ius ciuile manauit.

LEGES REGIÆ & LEGES X. VIRALES,

I. *Lipſij opera collectæ.*

DE REGIIS LEGIBVS, ET QVI REGES QVAS TVLERINT.

IVs omne Publicum aut Priuatum eſt. Publicum, Diuinum, aut Humanum. Diuinum, quod ad ſacra & ſacerdotes pertinet: Humanum, quod ad magiſtratus & publicam adminiſtrationem. Ex his Romulus Rex Humanum præcipue: Numa Diuinum conſtituit. Et publico quidem iuri pauca aut Reges cæteri, aut X. viri addiderunt. Supererat Priuatum; quod in Naturale, Gentium, & Ciuile tribuitur. Naturæ ius. Romuli fere leges pręferunt: Numa Gentium addidit. Romulus de educatione liberorum, de matrimoniis, de parentum iure ſanxit: Numa de homicidiis, de bonæ fidei contractibus, de ſepultura quædam tulit. Juris ciuilis præcipuus auctor eſt Seruius Tullius, qui auctore Dionyſio de Contractibus & Iniuriis 50. leges rogauit: item de fœnore, de nexis, ære alieno, & alia, quæ compluria in ſuas tabulas X. viri tranſtulerunt. Non aliena ab hac origine iuris Ariſtotelis diuiſio eſt Juſtitiæ particulatis in διανεμητικὴν ſiue Diſtributiuam, & συναλλακτικὴν ſiue Commutatiuam. Priorem illam iuſtitiam Romulus maxime, & ex parte Numa: poſteriorem cæteri ſpectarunt. Romuli leges, quarum verba ipſa perierunt, ſententiæ ex antiquis præcipue Dionyſio colliguntur, ſic concipi poſſunt.

I. Deos patrios colunto: externas fabulas in ſuperſtitiones ne admiſcento.

II. Ne quid inauſpicato publice gerunto.

III. Nocturna ſacrificia, priuilegiaque amouentor.

IV. Rex ſacrorum præſes, legum cuſtos eſto: iudicia exerceto: belli imperium habeto.

V. Patres ſacerdotia & magiſtratus capiunto: plebeiis patroni ſunto.

VI. Populi ſuffragia ſunto: magiſtratus creanto: leges ſciſcunto: pacem bellumque iubento.

VII. Mœnia ſancta exiſtimantor.

VIII. Vxor Farreatione viro iuncta in ſacra & bona eius venito: ius deuortendi ne eſto.

IX. Si ſtuprum commiſit, aliudve quid peccaſſit, maritus iudex & vindex eſto: deque eo cum cognatis cognoſcito.

X. Temetum mulier ne bibito.

XI. Quod natum erit, parentes tollunto: monſtroſos tamen partus ſe fraude exponi fas eſto.

XII. In liberos ſuprema patrum auctoritas eſto, venumdare, occidere liceto.

Verba ipſarum legum.

XIII. SI PATER FILIOM TER VENVMDVIT, FILIVS A PATRE LIBER ESTO.

XIV. SEI PVER PARENTEIS VERBERIT, ASTOLOE PLORASSINT, PVER DIVEIS PARENTVM SACER ESTO. SEI NVRVS, SACRA DIVEIS PARENTVM ESTO.

XV. PATRONVS SI CLIENTI FRAVDEM FAXIT, SACER ESTO.

XVI. DVVMVIRI PERDVELLIONEM IVDICENT: SI A DVVMVIRIS PROVOCARIT PROVOCATIONE CERTATO. SI VINCENT CAPVT OBNVBITO, ARBORI INFELICI SVSPENDITO: VERBERATO VEL INTRA POMOERIVM, VEL EXTRA POMOERIVM.

Numæ Pompilij leges.

Numa ait Dionyſius, Romuli leges firmauit, nouas ipſe de ritibus & miniſtris ſacrorum adiunxit: Curiones, Flamines, Augures, Feſtales, Salios, Feriales, Poetiſices inſtituit. Legum aliquot verba hæc reperiuntur.

I. DIS EX IMPVTATA VITE NE LIBANTO.

II. VINO ROGVM NE RESPERGITO.

III. PISCEIS QVEI SQVAMOSI NON SVNT NEI POLLVCETO: SQVAMOSOS OMNEIS PRÆTER SACRVM POLLVCETO.

IV. QVOIVS AVSPICIO, CLASSE PROCINCTA, OPEIMA SPOLIA CAPIVNTVR, IOVI FERETRIO BOVEM CÆDITO. QVEI CEPIT, ÆRIS DVCENDA DARIER OPORTETO.

SECVNDA SPOLIA IN MARTIS ARAM IN CAMPO SOLITAVRILIA VTRA VOLVERIT CÆDITO.

TERTIA SPOLIA IANO QVIRINO AGNVM MAREM CÆDITO, CENTVM QVI CEPERIT ÆRE DATO.

V. QVI TERMINVM EXARASSIT, IPSVS ET BOVES SACRI SVNTO.

VI. SI QVIS HOMINEM LIBEROM DOLO SCIENS MORTI DVIT, PARICIDA ESTO: SI IMPRVDENS, TVM IN CONCIONE PRO CAPITE OCCISI ET NATIS EIVS ARIETEM OFFERTO.

VII. PELLEX ARAM IVNONIS NE TAGITO: SI TAGIT, IVNONI CRINIBVS DEMISSIS AGNVM FOEMINAM CÆDITO.

VIII. SEI HOMINEM FLVMINI IOVIS OCCISIT, NE SVPRA GENVA TOLLITO.

HOMO SI FLVMINE OCCISVS ESIT, EI IVSTA NVLLA FIERI OPORTETO.

Senſa legum iſta.

IX. Deis fruge & mola ſalſa ſupplicanto.

X. In contractibus fides ſeruator: Fidei numen omnes metuunto.

XI. Si filiusfam. vxorem duxit, patri vendundi eius ne vltra ius eſto.

XII. Mulierem, ſi prægnas mortua fuat, niſi exciſo partu, ne humato: qui ſecus faxit, quaſi ſpem animantis peremerit ita eſto.

Tolli Hoſtilij.

NATI trigemini, donicum puberes eſunt, de publico aluntor.

De X. virorum legibus quando & quomodo ſcripta.

REGIÆ leges partim ſcriptæ, partim inſcriptæ aduſque Tarquinii ſuperbi tempora valuerunt. Primus ille & Seruii leges omnes abrogauit, & priorum Regum pleraſque contempſit, ad vim omnia referens, & libidinem dominandi. Tarquinio vero pulſo, à Bruto & Valerio Coſſ. reuocatas iterum Seruianas aliaſq; leges Dionyſius adfirmat. Quaſdam & ipſi Coſſ. poſtea Tribuni addiderunt tuendæ libertatis, vt ſunt Valeriæ, Sacrariæ, Iciliæ leges. Sed hæ omnes ius publicum ſpectabant: & priuato iuri nulla facta acceſſio ante leges x. virales. A. V. C. CCXCII. promulgata à Tribunis lex Terentia eſt de Quinqueuiris, vt Liuius, vel Decemuiris, vt Dionyſius, Legum Scrib. creandis: Eaq; lex plebi volenti fuit. Nam ad id tempus loco regum Coſſ. ius dicebant: Conſules autem ex Patribus erant. Itaque in diſſenſu ordinum, cum Patres occaſione iuris præcipue vterentur ad premendam plebem, nec plebeio contra patricium ius vllum æquum eſſet: omnibus concionibus iactata & flagitata lex Terentia eſt. Reſtitere tamen 7. annos ipſos, Patres. Fracti demum conceſſere, miſſique legati in Gręciam ad Solonis inclitas leges, aliarumque ciuitatum inſtituta moreſque noſcendos addidit Dionyſius etiam in Græcanicas Italiæ ciuitates. Biennium plusminus legati abfuerunt. Reuerſi ſunt A. V. CCCI. Statimque plebs peruicit vt ſcribendarum legum initium fieret, Patres tenuerunt, vt x. viri e Patriciis tantum crearentur. Creati Ap. Claudius, T. Genutius, P. Sextius, SP. Veturius, C. Iulius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, P. Curatius, T. Romulius, Sp. Poſthumius, omnes Conſulares. Inierunt magiſtratum ſine prouocatione A. V. CCCII. fineque anni propoſitæ decem tabulæ. Duæ reliquæ ſequenti anno additæ. In Græcis interpretandis vſi opera ſunt Hermodori Epheſij Philoſophi. Tabulas vocare placuit exemplo Athenienſium, qui Solonis leges dixerunt Ἄξονας, tabulis ligneis inciſas, quamuis iſtas æreas fuiſſe conſtet, diſſentiente Pompon. Perlatæ ſunt comitiis centuriatis, fixæ in foro ad curiam Hoſtiliam, manſeruntque quamuis poſt varia incendia vrbis, vltra Septimii Seueri Imper. tempora. De diuiſione tabularum ex fragmentis difficile iudicium. Modo tamen & ordine ſcriptas fuiſſe non eſt dubium. Leges Regiæ & Solonis, decem primas tabulas occupaſſe videntur: duæ poſtremæ de ſacris fuerunt, eaſque à Faliſcis petitas Seruius eſt auctor. Certæ leges regiæ ex I. II. & III. tabula à Feſto citantur. Lex Romuli de vendendis filiis à Dionyſio in quarta ponitur: Fragmenta, quæ ſuperſunt, hæc ſunt.

I. IVSSVS POPVLI ET SVFFRAGIA SVNTO. QVODCVMQVE POSTREMVM POPVLVS IVSSIT, ID IVS RATVMQVE ESTO.

II. PRIVILEGIA NE IRROGANTO.

III. DE CAPITE CIVIS NISI PER MAXIMVM COMITATVM NE FERVNTO.

IV. FORTI SANATIQVE IDEM IVS ESTO.

V. Qui hoſtem concitauerit, quive ciuem hoſti tradiderit, quive cœtus nocturnos agitauerit, capital eſto.

VI. Sodalitates & collegia ſunto: aſt ne in leges publicas commodave peccanto.

VII. QVI FRVGES EXCANTASSIT, CERERI SACER ESTO.

VIII. QVI FRVGEM ARATRO QVÆSITAM PAVIT SECVITVE PVBES CERERI SACRATOR. IMPVBES PRÆTORIS ARBITRATV VERBERATOR, NOXAMVE DVPLIONEMVE PRÆSTATO.

IX. Si in alieno pecus pauerit,actio eſto.

X. Qui iniuria alienas arbores cæciderit,in ſingulas xxv. æris luito.

XI. Arboris impendentis ramos xv. pedes à terra circumcidere ius eſto.

XII. PATERFAMILIAS VTI LEGASSIT SVPER PECVNIA TVTELAVE SVÆ REI, ITA IVS ESTO.

XIII. SI INTESTATVS MORITVR, CVI HERES NEC ESCIT, AGNATVS PROXIMVS FAMILIAM HABETO: SI AGNATVS NEC ESCIT, GENTILES FAMILIAM HERCISCVNTO.

XIV. SI FVRIOSVS ESSE INCIPIT, AGNATORVM GENTILIVMQVE IN EO PECVNIAQVE EIVS POTESTAS ESTO.

XV. HOMINEM MORTVVM IN VRBE NE SEPELITO, NEVE VRITO.

XVI. HOC PLVS NE FACITO: ROGVM ASCIA NE POLITO.

XVII. MVLIERES GENAS NE RADVNTO, NEVE LESSVM FVNERIS ERGO HABENTO.

XVIII. HOMINI MORTVO OSSA NE LEGITO, QVO POST FVNVS FACIAS, NISI BELLI PEREGREVE MORTVO.

XIX. QVI CORONAM PARIT, IPSE PECVNIAMVE EIVS VIRTVTIS CAVSA ARDVITOR.

XX. NEVE AVRVM ADDITO.

XXI. QVOI AVRO DENTES VINCTI ESVNT, ASTIM CVM OLLO SEPELIRE ET VRERE SE FRAVDE ESTO.

XXII. Seruilis vnctura tollitor,omniſque circumpotatio.

XXIII. Rogum buſtumve nouum, propius L X. pedes, alienas ædes ne adijcito.

XXIV. FORVM BVSTVMVE NE VSVCAPITO.

XXV. SI IN IVS VOCET, ATQVE EAT.

XXVI. SI MORBVS EVITASVE VITIVM ESCIT, QVI IN IVS VOCASSIT: IVMENTVM DATO: SI VOLET ARCERAM, NE STERNITO.

XXVII. SI QVID HORVM FVIT VITIVM IVDICI, ARBITROVE, REOVE, DIES DIFFEISVS ESTO.

XXVIII. SI VIS VOCATIONI FVAT, TESTAMINI: IGITVR EM CAPITO.

XXIX. SI CALVITVR PEDEMVE SRVIT, MANVM ENDOIACITO.

XXX. SI QVEI IN IVRE MANVM CONSERVNT, VTRIQVE SVPERSTITIBVS VINDICIAS SVMVNTO.

XXXI. SI VINDICIAM FALSAM TVLIT, REI SI VELIT IS ARBITROS TRES DATO. EORVM ARBITRIIS FRVCTVS DVPLIONE DAMNVM DECIDITOR.

XXXII. REM VBEI PAGVNT, ORANTO, NEI PAGVNT, ANTE MERIDIEM IN FORO AVT IN COMITIO CAVSAM CONIICIVNTO, POST MERIDIEM PRÆSENTE AMBOBVS LITEM ADDICITO. SOL OCCASVS SVPREMA TEMPESTAS ESTO.

XXXIII. ÆRIS CONFESSI, REBVSQVE IVRE IVDICATIS TRIGINTA DIES IVSTI SVNTO: POSTIDEA MANVS ENDOIECTIO ESTO: IN IVS DVCITO: NEI IVDICATVM FACIT, AVT QVIPS ENDO IVRE EM VINDICIT, SECVM DVCITO. VINCITO AVT NERVO AVT COMPEDIBVS QVINDECIM PONDO, NE MINORE, AVT SI VOLET, MAIORE VINCITO. SI VOLET, SVO VIVITO, NI SVO VIVIT, QVI EM VINCTVM HABEBIT LIBRAS FARRIS ENDO DIES DATO. SI VOLET, PLVS DATO.

XXXIV. TERTIIS NVNDINIS PARTES SECANTO: SI PLVS MINVSVE SECVERINT, SE FRAVDE ESTO.

XXXV. ASSIDVO VINDEX ASSIDVVS ESTO: PROLETARIO QVIVIS VOLET VINDEX ESTO.

XXXVI. QVI SE SIERIT TESTARIER, LIBRIPENSVE FVERIT, NI TESTIMONIVM FARIATVR, IMPROBVS INTESTABILISQVE ESTO.

XXXVII. CVI TESTIMONIVM DEFVERIT, IS TERTIIS DIEBVS, OB PORTVM OBVAGVLATVM ITO.

XXXVIII. Qui falſum teſtimonium dixerit, ſaxo Tarpeio deijcitor.

XXXIX. Si iudex arbiterve ob rem iudicandam pecuniam acceperit,capital eſto.

XL. Qui malum carmen incantaſſit,Cereri ſacer eſto.

XLI. QVI INIVRIAM ALTERI FAXIT, XXV. ÆRIS POENÆ SVNTO.

XLII. SI QVIS CARMEN OCCENTASSIT, ACTITASSIT, CONDIDISSIT, QVOD ALTERI FLAGITIVM FAXIT, CAPITAL ESTO.

XLIII. SI MEMBRVM RVPSIT, NI CVM EO PACIT, TALIO ESTO.

XLIV. SI NOX FVRTVM FAXIT, ETIM ALIQVIPS OCCISIT, IVRE CÆSVS ESTO.

XLV. Interdiu ſi ſe telo defenderit,iure cæſus eſto.

XLVI. SI ADORAT FVRTO, QVOD NEC MANIFESTVM ERIT, DVPLIONEM LVITO.

XLVII. Furta per lancem liciumque concepta, quaſi manifeſta vindicator.

XLVIII. De furto paciſci liceto.

XLIX. TIGNVM IVNCTVM ÆDIBVS, VINEÆQVE CONCAPES NE SOLVITO.

L. FVRTIVÆ REI ÆTERNA AVCTORITAS ESTO.

LI. VSVS, AVCTORITAS FVNDI, BIENNIVM ESTO.

LII. ADVERSVS HOSTEM ÆTERNA AVCTORITAS ESTO.

LIII. QVI NEXVM FACIET MANCIPIVMQVE, VTI LINGVA NVNCVPASSIT, ITA IVS ESTO.

LIV. Vindiciæ ſecundum libertatem dantor.

LV. Ne quis vnciario fœnore plus exerceto.

LVI. Patricij cum plebeis connubia ne iungunto.

LVII. Via in porrectum VIII. P. in amfractum XVI. P. lata eſto.

LVIII. In finibus intra v. pedes vſucapio ne eſto.

DE LEGIBVS ROMANIS, EX PAVL. Manut. Lib. 6. Antiquitatum Romanarum, & alijs.

OPTIMA omnium,atque æquiſſima naturæ lex eſt, quæ tum nihil cuiquam deeſſe, tum ea,quæ quiſque habet, æterna iubet eſſe: nam quemadmodum illę,quę cœleſtibus corporibus pręſunt,beatæ mentes iuſtiſſimæ ſunt, & ſuum quæque corpus iuſtiſſime regit:ſic ipſa natura, quæ de ſuperioribus illis mentibus deriuata, & in vnum collecta,vis eſt,æquiſſimum in agendo ordinem ſeruauit:eaque quæ egit, patere omnibus,nec vnquam non eſſe vult:itaque & eam partem aëris, quæ ſublimior, eoque purior eſt, oculis traijcientes, adſpectu cœli iucundiſſimo omnes fruimur:& inferiorem mixtam ſpiritu haurimus: & ſuſtinemur,atque alimur terra;& aqua ad ea, quæ cuique commoda,ac neceſſaria ſunt,vtimur:nam etſi horum ſingula vni animantium generi tributa ad vſum ac victum præcipue videntur: tamen ita vni generi proprium vnumquodque eſt,vt diuerſi generis animantibus nihil denegetur:alitibus aer, mare piſcibus, quadrupedibus terra, certa cuique animanti ſedes ac naturale domicilium eſt:omnia tamen omnibus communia ſunt, neque alieni alimenti vſu animal vllum perpetuo caret. Hæc ſua lege natura,communis omnium mater, ita conſtituit ac ſanxit: cuius ad ſimilitudinē quo propius accedunt humanę leges,eo certior ac laudabilior ea vitę ratio eſt,quam hominum generi præſcribunt, neque ad aliud exemplum ſpectarunt homines illi, quos antiqui ſcriptores diuinis laudibus extollunt, qui ſuas ciuitates optimis inſtitutis, ac ſaluberrimis legibus temperarunt. Celebrantur præter cæteras Lacedæmoniorum leges à Lycurgo latæ:Athenienſum à Solone. Commemorantur & illæ, quas Locrenſibus Zaleucus, Thurijs Carondas,Getis Zamolxis Pythagoræ diſcipulus dedit. Laudat etiam Cretenſium leges Plato,Carthaginenſium Iſocrates. Romanas vero Polybius anteponere omnib. non dubitat. Hæc cum ab ijs, qui cæteris hominib. ingenio ac ſapientia præſtiterunt, ſummopere laudatæ prædicatę ſint: quid aliud, niſi præclaras fuiſſe credendum eſt?at diſſimiles inter ſe,& ſi diſſimiles,quomodo omnes præclaræ? quia nimirum ad eundem finem, eandemque quaſi metam, non eadem tamen via, omnes tendunt. Ius naturæ, in quo nihil inæquale deprehenditur, primi conditores legū ante oculos habuerūt: eius imaginem in ſuas quiſque leges, quantum imitatione licuit,tranſtulerunt: qui cum ad iuſtitiam pariter intenderent, eandem tamen in tradendo iure rationem ideo ſecuti non ſunt,qui non eiuſdem loci non eiuſdem cœli, non eiuſdem hominibus ingenij leges ferebant: hæc illi cum animo circumſpicerent,atq; cogitarent, modo perficere poſſent, quod agebant;qua ratione perficerent,laborandum non eſſe iudicarunt. Neque enim ipſarum legum vitio factum eſt,vt aut Athenienſes minus diu,quam Lacedęmonij:aut Lacedænonij minusquam Romani floruerint: ſed quod Athenæ citius, quam Sparta,& Sparta citius quam Roma de recta maiorum conſuetudine deflectens, legum Imperium maieſtatemque neglexit. Quare prudenter iudicat Polybius,quod duabus potentiſſimis ciuitatibus,Carthagine & Roma,multorum annorum bello de imperio decertantibus,ad extremum ſuccubuiſſe Chartaginem, & victam conditiones accepiſſe,ob eam maxime cauſam putat, quod,quo tempore inter eas incidit contentio, tum & Chartagine multo quam antea negligentius:& Romę multo quam vnquam diligentius leges colebantur: nihil enim ſine iure perpetuum eſt. Ius autem ipſum nihil aliud eſt, quam bene viuendi norma,legibus tradita atque præſcripta, quam qui tenent, ſoli duas maximas res maximeque optabiles adipiſcuntur: primum ipſi cotidie magis in ſua ciuitate cari ſunt, atque honorati,inter cognatos clari,inter homines viri, inter viros heroes: deinde id quod velle bonitatis eſt,perficere virtutis,facile conſequuntur,

vt eorum

vt eorum patria ciuibus frequens, pace tuta, opibus beata ſit. ex hoc genere fuiſſe legimus Thebis Epaminondam, Spartæ Ageſilaum, Athenis Ariſtidem, Romæ Camillum, Fabios, Decios, Scipiones, Catones, innumerabiles alios: nulla enim ex omnium ſeculorum memoria magis ad omnem laudem ciuitas excelluit. Et paulo poſt: Jus igitur omne aut à natura eſt, aut à conſuetudine, aut à legibus. Jus naturæ ipſum per ſe, ſine conſuetudine & legibus, ad optimam vitæ conditionem ſatis erat: ſatis enim beate viueremus, ſi naturam ducem ſequeremur: ſed quia, quod iuſtum & laudabile eſt, multi, vel quia ſunt hebetes, non intelligunt: vel ſunt improbi, diſſimulant: idcirco, ne peccantibus daretur excuſandi locus, ſcripta lex eſt, quæ, quid agendum, fugiendumve eſſet, perpetuis literarum notis teſtatum atque expreſſum ante oculos poneret: is enim, qui legem fert, ſi modo ſuam voluntatem ciuitatis commodo metitur, tria ſpectat, vt pœnam factis dignam perditi homines luant: vt cæteri, exemplo admoniti, pœnaque deterriti, meliores efficiantur: vt viri boni, ſublatis improbis, tutiorem ac trãquilliorem vitam agant. Eſt igitur lex tanquam præco, quæ ſuggerente natura, iuſtitiam ciuibus denuntiat: cuius vocem qui volentes auribus percipiunt, eamque fideliter animo cuſtodiunt, ita viuunt, vt virtutem à vitio facile diſtinguant, & ab altero tanquam à peſtifero angue, refugiant: alteram amplexentur, & amabilem præ cæteris rebus exiſtiment. Verum quia publica res ita cum priuata cohæret, vt altera alterius commodo nitatur, nec fere, niſi vtrique recte ſit, diu vigere & ſtare ciuitas vlla poſſit: propterea quæ vtrique conſulerent leges, aliæ pro ſtatu Reipublicæ, aliæ pro ſingulorum vtilitate, diuerſis temporibus latæ ſunt: fuit igitur & ius publicum, & ius priuatum. Rurſus, quia publica ſunt infirma, ſi ſepararētur à diuinis, publici iuris facta diuiſio eſt, vt altera pars ad religionem, altera ad res humanas pertineret. Jus priuatum ne ipſum quidem ſimplex eſt, ſed leges quidem omnes de rebus humanis, alias tamen de iure ciuili, alias de criminibus continet. Primum igitur nobis agēdum eſt de iure publico, deinceps de priuato: & primũ de publico diuino, deinde de humano: item de priuato: primum de eo, quod ad ius Ciuile pertinet, ſecundo loco de eo, quod crimina perſequitur. Romanæ leges aut à regibus latæ ſunt, aut ab iis magiſtratibus, quos, regno ſublato, alios aliis temporibus creatos, ciuitas habuit. Illas leges magna ex parte aliunde deſumptas facile crediderim, non enim dubitandum eſt, quin cum ea tempeſtate in Italia & Albani & Sabini, & præter cæteros Etruſci floruerint, cumque Albæ Romulus, in Sabinis Numa, Priſcus etiam matre Etruſca, patre in Græcia nato, in Etruria educato genitus eſſet, ad ſuam quiſque patriam reſpexerit, & ea, quæ in iis populis probabiliora videbantur inſtituta, delegerit, Romæque legibus ſanxerit. A Lacedæmoniis etiam nonnulla, ab Athenienſibus multa ad ius conſtituendum video deriuata: nam fere, quæcunque in duodecim Tabulis Decemuiri ſcripſerunt, de Solonis legibus tranſlata ſunt: & earum Tabularum ſupplementa Romanos à Faliſcis collegiſſe, apud Seruium Honoratum ſcriptum eſt, cuius in Commentario à Cretenſibus etiam aliquid ſumptum, animaduertimus. Maiores, inquit, noſtri ſedentes epulabantur: quem morem habuerunt à Laconibus & Cretenſibus, vt Varro docet in libris de gente populi Romani, in quibus docet; quid à quaque traxerit gente per imitationem. Nec vero ab ingenio pauca, atque à prudentia eſſe deprompta, credendum eſt, præſertim in Repub. cum in magnis opibus imperii, pro vario rerum euentu, noua iura temporum neceſſitas exigeret. Regum ætate non multas in vrbe leges fuiſſe, exiſtimauerim: non ſolum, quia Regum iuſſa pro legibus erant, ad eos grauiſſima quæque deferebantur: eorum omnes dicto annuere, imperio parere cogebantur: Verum etiam, quia ciuitas, neq; dum populo ſatis frequens, neque opibus locuples, legum multitudinem non deſiderabat. Inter paucos, & aſſiduis bellis exercitos, nondum licentia, nondum plane vis emerſerat: non luxuries, non illa, quæ fere opes conſequitur, malarum artium lues in vrbem inuaſerat, regibus exactis, ſimul cum publicis opibus, & nata noua vitia ſunt, & ea quæ fuerant, aucta: tunc, vt ad varios morbos diuerſa medicamenta inueſtigata, inuentaq; ſunt, ſic ad ea mala, quæ manare cœperant in ciuitate, comprimenda atq; ſananda, varia legum genera peperit neceſſitas. Neq; tamen reges ipſi leges neglexerunt: poterant omnino, quicquid vellent: ſed voluit nemo, niſi quod liceret: quin, vt ait Liuius, ab ipſo ſtatim vrbis primordio Romulus, diuinis rebus rite perpetratis, vocata ad concionem multitudine, quæ coaleſcere in populi vnius corpus nulla re, præterquam legibus poterat, iura dedit: quem Numa ſubſecutus, multo etiam magis ciuitatem legibus excoluit, & ab armis ad religionem, bonoſque mores totam traduxit. Omneſque deinceps, præter Superbum, ita regnarunt, vt quod idem Liuius alio loco tradit, Brutus idem, qui tantum gloriæ, Superbo exacto, meruit, malo publico vel maximo id facturus fuerit, ſi libertatis immaturæ cupidine priorum regum alicui regnum extorſiſſet, quare cum ipſos moderati ingenii, optimique exempli fuiſſe conſtat, tum leges habuiſſe, quarum ad præſcriptum vniuerſos ciues viuere voluerunt.

Legis definitio.

Et longo poſt interuallo: Legem Ateius Capito definiebat his verbis: Lex eſt generale iuſſum populi, aut plebis, rogantē magiſtratu. Lex igitur fuit, non modo quæ comitiis Centuriatis, in Campo Martio, ferente ſuffragium vniuerſo populo, i. e. patriciis & plebeiis, in centurias diſtributis, rogāte maiore magiſtratu, ferebatur: Verum etiam, quæ tributis Comitiis in foro; ferente ſuffragium plebe, ſine patriciis, in tribus diſtributa, rogante minore magiſtratu, id eſt, Tribuno plebis. Nam ſolus tributis comitiis legem tulit, ſolus autem inter minores magiſtratus: quia Conſules, etiam tributis comitiis, legem tuliſſe conſtat. In iis verbis non videtur Capito plebiſcitum à lege diſtinxiſſe, At Lælius Felix apud Gellium: Tribuni, inquit, neq; aduocant patricios, neque ad eos referre de vlla re poſſunt; ita ne leges quidem proprie, ſed Plebiſcita appellantur, quæ Tribunis plebis ferentibus accepta ſunt: quibus rogationibus ante Patritii non tenebantur, donec Qu. Hortenſius dictator eam legem tulit, vt eo iure, quod plebs ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur. A quo ego tēpore Plebiſcita Leges appellari cœpta, quandoquidem legum vim Hortenſia lege iam obtinerent, facile crediderim: nam antea quæ tributis comitiis ferebantur, plebiſcita conſtat eſſe nominata. Varro quidem, quo nemo diligentius antiquitatis vſum retinuit, Legem tamen vocat quam Tribunus pleb. M. Prætorius tulerat: quod appellari plebiſcitum, multis poſt annis Cenſorinus maluit. Sed de plebiſcitis, quæ Lælius, eadem fere Feſtus. Scita plebei appellantur, inquit: ea quæ plebs ſuo ſuffragio ſine patribus iuſſit, plebeio magiſtratu rogāte. Verum & Lælius & Feſtus proprie loquuntur, ad priſca illa tempora ſpectantes: nam poſtea paulatim obtinuit conſuetudo, vt legis nomen de plebiſcitis etiã vſurpātetur. Eodemq; modo contra definitionē Capitonis: qui generale iuſſum legē appellauit, quæ de vno ciue populus iuſſit, Leges dictæ: licet priuilegia verius, vt eſſent, ſic etiã appellari poſſent: cuius generis exempla, de imperio Cn. Pompeii, de reditu Ciceronis, de cæde Clodii quæſtio, Gellius commemorat: in quo illud animaduertendum eſt, cum in XII. Tab. eſſet ſcriptum, ne de ſingulis, niſi centuriatis Comitiis, ferri poſſet, quod in lege de reditu Ciceronis obſeruatum eſt: de imperio tamen Pompeij, tributis Comitiis, rogante Manlio Tribuno pleb. actum eſſe. Sed, ſiue populi ſcitum, ſiue plebiſcitum eſſet: quorum alterum magiſtratu patritio, alterum plebeio rogante factum eſſe, ex Feſto cognoſcitur: ſiue ad plures homines, pluriſve res, aut ad omnes homines, omneſve res, aut ad vnum hominem, vnamve rem pertineret: prorſus omnia populi plebiſve iuſſa, tum legis tum etiam rogationis nomine, quia populus plebſve magiſtratu rogaretur, appellari ſolita, veterum monumentorum obſeruatio declarat: quod Gellius quoque notauit. Nam, quod Ælius Gallus, vt apud Feſtum ſcriptum eſt, aiebat, inter legem & Rogationem hoc intereſſe; quod Rogatio eſſet genus Legis, quæ autē lex non continuo rogatio: quod ita Feſtus exponit: Rogatio eſt, cum populus cōſulitur de vno pluribuſve hominibus, quod nō ad omnes pertineat, & de vna pluriſve rebus, de quibus non omnibus ſanciatur: id mihi (pace vtriuſque dixerim) falſum videtur, nomen enim ipſum Rogationis oſtendit, omnes ſiue ad vnum, pluresve homines, ſiue ad vnam pluresve res pertineant, vno Rogationis vocabulo appellari poſſe: nam, vt Gellius animaduertit, nullum populi plebiſve iuſſum fieri poteſt, niſi populus aut plebs rogetur, quod dum fit, ea fere rogatio eſt, & dicitur: idque etiam poſt lata ſuffragia nomen manſit: quanquam frequentius omnino, de quocunque populi plebiſve iuſſu in antiquorum ſcriptis Legis nomen inuenitur.

Leges à quibus & vbi ferrentur.

Leges autem nec niſi à magiſtratibus: nec niſi Comitiis ferebantur: idque probandum exemplis non exiſtimo, ne, quæ ipſa per ſe ſatis aperta res eſt, in ea demonſtranda ſuperuacaneam operam ſuſcipiam: ſed quia nec vnus magiſtratus, nec vna Comitia erāt; vtrũ ab vno, an ab omnibus magiſtratibus, & vtrum vnis, an omnibus comitiis ferrentur, aperiendum videtur Ferebantur leges à magiſtratibus maioribus quatuor, vno minore: à maioribus Prætore & Conſule, qui ordinarii magiſtratus erant: item à dictatore & interrege, qui maiores quidem, ordinarii tamen non erant: neque populi comitiis creabantur: cenſor autem, etſi erat maior magiſtratus, ius tamen ferendæ legis, aut habendorum comitiorum non habebat. Ideo dixit Plinius lib. 35. cap. 17. Lex Metilla exſtat, Fullonibus dicta, quam cenſores dedere ad populum ferendam: minor magiſtratus, qui leges ferret, Tribunus plebis erat: nam ædiles cur. quæſtores, ædiles plebis, III. Viri capitales. III Viri monetæ cudendæ, tribuni militum tam Rufuli, quam Comitiati, etſi magiſtratus erant, leges tamen non ferebant; iique neque viatorem, vt tribunus plebis, neque lictorem, vt Conſul, & Prætor, habebant: propterea tum vocandi, ac prehendendi iure, quod Conſul & Prætor habebant; tum etiam prehendendi, quod vnum tribuni plebis erat, omnino carebant; qui vero poteſtatem neque vocationis haberent, neque prehenſionis, eos magiſtratus à priuato quoque in ius vocari potuiſſe, &. M. Læuinum ædilem cur.

Priuato in ius eductum eſſe, tradidit Varr. lib. 21. rerum humanarum. Verum quæ doctrinæ cauſa à me traduntur, veterum teſtimonio ſingula confirmare. & exemplorum multitudine librum infercire, minime neceſſarium exiſtimo: non ſolum quod hiſtoriæ, librique, vnde ipſi hæc hauſimus, omnibus patent: ſed etiam quod exemplis referta narratio dignitatem non habet, putidæ potius cuiuſdam diligentiæ, & ambitionis ineptæ ſpeciem quandam præfert. Legislatores aut tributis Comitiis, aut Centuriatis, aut etiam, vt in imperio mandato, & in adoptionibus, curiatis legem ferebant. ſi tributis, aut Senatuſcon. aut ſi ne: ſi Centuriatis è Senatuſconſ. ſemper: plus omnino dignitatis atque auctoritatis in Centuriatis, ſed poteſtatis non minus erat in tributis, æque enim populus vniuerſus tenebatur iis legibus, quæ tributis Comitiis ferebantur, atque iis, quæ Centuriatis. Idque ſancitum eſſe lege à Qu. Hortenſio dictatore lata, cum ante iure eo, quod ſtatuiſſet plebs, patritii non tenerentur, Lælii teſtimonio iam probauimus. Hortenſius, quæ rogata plebs ſanxiſſet, ideo pertinere ad omnes Quirites voluit, vel, vt iura plebis augeret, cum plebeius ipſe eſſet, vel, vtili Reipubl. conſilio, quod in libera ciuitate diſſimilem ciuium conditionem, diſcordiæve ſemina putaret. In quo diſſidentes veterum opiniones licet agnoſcere: nam, quod Hortenſio dictatori à Lælio tribuit Gellius, id ad Qu. Publ. Philonem dictatorem Liuius refert, qui multis annis ante Hortenſium dictator fuit. Rurſus neque ab Hortenſio, neque à Philone, ſed multo ante à L. Valerio Potitio, & M. Horatio Barbato Coſſ. eam legem eſſe latam, Dionyſius tradit, qua in varietate verum internoſcere difficile ſit: niſi ſi, quod res eſt, non tanquam nouam legem eſſe latam, ſed quaſi veterem à duobus Dictatoribus Philone & Hortenſio, renouatam intelligas. Scripſit etiam idem Lælius, cum Tribunus ple. populum adeſſe iuberet. non comitia, ſed conſilium edicere debuiſſe, cum non vniuerſum populum, ſed plebem tantum, quæ pars populi eſt, aduocare Tribunus poſſet. Verum hoc, quod à Lælio ſcriptum in Gellio legimus, obſeruatum ſit, nec ne, haud ſane mihi certum eſt: quin quo me inclinat coniectura, eo me dare ſi velim: comitia, quæ Tribunus ple. haberet, dicta crediderim, non ſolum poſt legem Hortenſiam, quæ diſcrimine ſublato, tribunitiis rogationibus eius omnes pari iure ſubiecit: ſed antea quoque cum plebiſcitis patritii non parerent: quid enim? nonne tributa comitia dicebantur, quæ deſignandis minoribus magiſtratibus haberentur? at tributa comitia non à Tribuno ple. habebantur? An igitur eſt, qui, cum Tribuni pl. eſſent deſignandi, eius rei cauſa conſilium à Tribuno edictum legerit? quod ſi quis, vt omnino Lælii diſtinctio confirmetur, non de eo populo, qui ad deſignandos magiſtratus, ſed de eo, qui ad ſciſcendam legem aduocaretur, accipi velit: ne hoc quidem adſenſerim: cum aliter eſſe, ipſo Cicerone magiſtro, didicerim. Vocat enim hic noſter libro 2. de Diuinatione, comitia, & in legum iure, & in iudiciis populi, & in creandis magiſtratibus. Præterea in Orat. pro Sextio: Venio, inquit ad comitia, ſiue magiſtratuum ſiue legum. Et Liuius libro 31. Rogatio. inquit, de bello Macedonico primis comitiis ab omnibus ferme centuriis antiquata eſt. & ibidem: Pro ſe quoque Conſulem hortari, vt de integro comitia rogationi ferendæ ediceret. & lib. 45. Macedonicus exercitus Imperatori erat negligenter affuturus comitiis ferendæ legis. Iam vero & de reo iudicando comitia dicta, quæ Tribunus plebis haberet, exempla teſtantur, vt in 3. de legibus, 2. de diuinat. & apud Liuium quatuor libris. 3. 26. 40. 43. Quanquam ſi quid ipſa Lælii verba paulo attentius conſideret, intelliget, nec ab ipſo traditum id, quod nos, quaſi traditum, exemplis redarguimus: ait enim, qui non vniuerſum populum, ſed partem aliquam populi adeſſe iuberet, eum non comitia, ſed conſilium edicere debere. Quibus verbis, non quid fieret, ſed quid fieri deberet, ſignificat. Notat igitur, & quodammodo reprehendit deprauatam conſuetudinem: ſicut eodem loco, cum infert: Ita ne leges quidem proprie, ſed plebiſcita appellantur. quæ Tribunis pleb. ferentibus accepta ſunt? quo in loco Appellantur, accepit pro, appellari debent: quod enim tradidit, obſeruatum non eſſe, quæque Tribunis rogantibus plebs iuſſit, ea tum plebiſcita, tum leges, & à Liuio & ab aliis dici, ſæpe licet animaduertere: ſicuti & conſilium plebis, & comitia de reo Poſthumio apud eundem Liu. lib. 25.

In ferenda lege quid obſeruatum ſit.

Legem autem laturus magiſtratus ſcribebat eam domi & cum peritis conſultabat: ne quid contra populi rem, aut voluntatem ſanciret, ne forte pugnantia capita ſimul ferret; neve quid, quod vetus aliqua lex, ſi ferretur, inane infirmumque iuberet eſſe; etſi quæ poſtea ferretur lex, ſuperiores omnes, præter Sacratas, abrogabat) ne curationem, poteſtatem, commodumve aliquod ipſe ſibi ſua lege aut collegis, cognatis, affinibus mandaret; quod leges duæ, Licinia & Æbutia, fieri vetuerunt. Contra quas leges fecit P. Clodius; tulit enim, quod in oratione pro domo traditum eſt, vt ſibi Ciceronis ædes liceret poſſidere. Etiam illud in ſcribenda lege cauebatur, ne pluribus de rebus, quæ non eiuſdem generis viderentur, vna rogatione ferretur; quod fieri cum lex Cæcilia & Didia vetabat, itaque à Clodio factum accuſat Cicero pro domo ſua, tum faciendum non eſſe, indicat idem in ſuarum legum libro 3. his verbis: Qui agent non plus quam de ſingulis rebus conſulunto: nam, conſulunto, eſt populum roganto. Conſulitur enim populus, cum lex rogatur: itaque in Orat. pro Mil. Nihil, inquit, de eius morte populus conſultus, nulla quæſtio decreta à Senatu eſt: & pro domo ſua: ſi populus de iſta re conſultus eſſet. & Feſtus: Rogatio eſt, cum populus conſulitur, etiam in Senatu, Conſulere, eſt rogare ſententias. Ad Atticum lib. 12. Hic me laudat, inquit, quod retulerim, non quod patefecerim, quod cohortatus ſim, quod denique, antequam conſulerem, ipſe iudicauerim. Addebatur illa exceptio: vt, ſi quid ius non eſſet rogari, ne eſſet rogatum: quod in Orat. pro domo notauimus. Item, ſi quid contra alias leges eius legis ergo latum eſſet, vt ei, qui eam legem rogaſſet, impune eſſet: quod fuiſſe tranſlatitium, hoc eſt, ſcribi ſolitum in omnibus legibus, tradit Cicero lib. 3. Epiſt. ad Attic. Hæc igitur, quæ propoſui, quaſi legitima à bonis viris in ferenda lege omnia cauebantur. Sed vbi rationem vicit libido, ſpreta bonorum conſuetudine, nihil præter ſuam potentiam & vtilitatem in lege ſpectarunt. Ideo ſæpe leges Clodij, aut Vatinij, alienas à more maiorum, acerbe reprehenſas à Tullio videmus. Scripta lege, Legiſlator bene de Republica ſentiens, antequam eam promulgaret, referebat ad Senatum, vt quo plus ponderis, maioremque vim lex haberet, de Senatus eam ſententia ferret: popularis vero, ac ſeditioſus magiſtratus, vt Vatinius Tribunus plebis; Cæſare Conſule, non modo prætermiſſa Senatus auctoritate, ſed interdum etiam contra Senatus auctoritatem legem rogabat. Promulgabatur deinde lex, id eſt, in publico ponebatur: eſt enim promulgare, vt ait Feſtus, quaſi prouulgare: id autem eo fiebat, vt inſpiceret, qui vellet, inſpectam conſideraret: non ſolum vt intercedi poſſet, antequam ferretur, verum etiam vt aliquanto ante ſtatuere, cuiuis liceret, vtrum cum ferretur, antiquanda ſuffragiis, an accipienda lex eſſet: addo etiam illud, vt quiuis monere legiſlatorem poſſet, vel de corrigenda, vel omnino de non ferenda lege.

Spatium promulgationis.

Spatium autem promulgationis, vt ex Macrobio, Dionyſio, Cicerone, Quintil. & aliis patet, quacunque de re ferretur lex, erit trinundinum, id eſt, per trinas nundinas. Cum enim nundinarum cauſa ex agris in vrbem ciues conuenirent, per trinundinum leges, vt à ruſtica plebe ter legi cognoſcique poſſent, patere voluerunt: quod cum M. Antonius non ſeruaſſet, inuehitur in eum Cicero Philipp. 5. his verbis: Vbi lex Cæcilia & Didia? vbi promulgatio trinundinum? Et idem pro domo ſua, Hora forte ſexta diei queſtus ſum in iudicio, cum C. Antonium collegam meum defenderem, quædam de Republica, quæ mihi viſa ſunt, ad illius miſeri cauſã pertinere: hæc homines improbi ad quoſdam viros fortes longe aliter, atque à me dicta ſunt, detulerunt: hora nona illo ipſo die tu es adoptatus: ſi, quod in cæteris legibus trinundinum eſſe oportet, id in adoptione ſatis eſt trium eſſe horarum, nihil reprehendo: ſin eadem obſeruanda ſunt, vt decreuit Senatus, M. Druſi legibus, quæ contra legem Cæciliam & Didiam latæ eſſent, populum non teneri: iam intelligis, omni genere iuris, quod in ſacris, quod in auſpiciis, quod in legibus ſit, te Tribunum pleb. non fuiſſe. Et, vt aliud ex alio, trinundinum non ſolum in lege ferenda, ſed & in magiſtratu deſignando video eſſe ſeruatum, ob eam ſcilicet cauſam, vt conſuleretur candidatis pariter & populo: illis ad magis conciliandos ſibi plebis animos, huic, ne aliquem imprudenter repente crearet, quem creatum poſtea nollet. Locum autem & in lege & in magiſtratu fuiſſe trinundino, minime miror: qui videam à Cicerone, Orat. 2. in Rullum, appellari legem ea comitia, quibus maiores magiſtratus crearentur: nam ſi comitia lex ſunt, ſequitur, vt quod in lege, idem in comitiis obſeruetur & quod rationi conſentaneum videtur, id exempla clarius oſtendũt. Decemuiris creandis, inquit Liuius lib. 3. in trinundinum comitia indicta ſunt. & in Epiſt. ad Tironem Cicero: Ad conſulatus petitionem ſe venturum, neque iam velle abſentis rationem haberi ſui: ſe præſentem trinundinum petiturum. Quod tamen non niſi tranquilla Repub. ſeruatum exiſtimo. Nam Punico bello ſecundo Qu. Fabius Max Conſul, tertium Romam comitiorum cauſa proficiſcens, in eum, quem primum diem comitialem habuit, comitia edixit. Idemque fecit anno proximo C. Claudius Cento, dictator comitiorum conſularium cauſa creatus. Sed nimirum, quod dici ſolet, ſilent leges inter arma: & ad Remp. cuius cauſa latæ leges ipſæ ſunt, omnia referenda. Seruabatur præterea in iudicio populi trinundinum, cum ſcilicet à populo reus iudicaretur. Vnde illud pro domo: Cum tam moderata iudicia populi ſint à maioribus conſtituta: primum, vt ne pœna capitis cum pecunia coniungatur: deinde, ne, niſi pro dicta die, quis accuſetur: tertio, vt ante magiſtratus accuſet intermiſſa die, quam mulctam irroget, aut iudicet: quarto, ſit accuſatio trinundinum. Conſtat igitur, in omnibus plane comitiis, de legibus, de magiſtratibus, de reis, trinundini rationem eſſe ductam. Neq; vero trinundinum ita interpretor; vt, ipſo tertiarum nundinarum die, vel latas eſſe leges, vel deſignatum magiſtratum,

vel reum

vel reum à populo iudicatum, exiſtimem: cũ & Macrob. lib. I. comitia nundinis haberi non licuiſſe, veterum teſtimonio probet: & Feſtus, nundinas non ſolum inter ferias, ſed etiam inter nefaſtos dies apud antiquos fuiſſe dicat: inter ferias, ne cum populo agi liceret: inter nefaſtos dies, ne lege. Nundinas, inquit, feriarum diem eſſe voluerũt antiqui, quo ruſtici mercandi vendendique cauſa in vrbem conuenirent, eumq; nefaſtum, ne, ſi liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores. Aliud autem erat cum populo agere: aliud, lege agere. Cum populo, populum eſt ad conſilium, aut comitia vocare, vt ait Feſtus: vel, vt Gellius, rogare populum, quod ſuffragiis ſuis aut iubeat, aut vetet: quod tamen idem eſt: lege autem agere, ius experiri, in iudicio contendere. Libro etiam 4. Epiſt. ad Attic. per duos nundinarum dies nihil de comitiis tentatum, his verbis Cicero declarat: Ante decem Kalend. nundinæ, concio biduo nulla.

Trinundinum in promulganda lege.

Trinundinum igitur in eam ſententiam dictum accipio, vt inter eum diem, quo promulgata lex erat, & eum, quo deinde ferretur, trinæ nundinæ intercederent: quo & ſæpius, & à pluribus vrbem mercandi vendendique cauſa viſitantibus, promulgata lex cognoſci poſſet. Poſt tertias nundinas, magiſtratus in eum locum, vbi legem laturus erat, ſiue in forum, ſiue in campum Martium, populum cõuocabat. Ibi cum legem præco, ſubiiciente ſcriba, recitaſſet, tum primum quidem is, qui legem promulgarat, populo ſuadebat, vt rogationẽ acciperet, ſed poſt eum alii, non priuati modo, quibus ab aliquo magiſtratu concio daretur, (nam alioqui concionandi poteſtas priuatis non erat) verum etiam quandoque magiſtratus, pro ſuo quiſque ſenſu, vel ſuadebant, vel diſſuadebant. Suaſorem rogationis eum, qui rogabat, fuiſſe, ita veriſimile eſt, vt exemplis, quę multa ſuppetunt, mihi eſſe vtendum in re minime dubia, non exiſtimem. Quod autẽ minus veriſimile eſt, vt aliquis eius rogationis, quã ferret, ipſe diſſuaſor fuerit: id niſi teſtimoniis probem, credibile non erit: atque hoc tum fiebat, cum magiſtratus non è ſua, ſed è ſenatus ſententia rogationem ferebat, neque enim prohibebatur diſſuadere ad populum, quod non probauerat in Senatu. Piſonis Conſulis exemplum habemus in Epiſtola, Vereor, ad Atticum lib. I. Piſo, inquit Conſul, lator rogationis, idem erat diſſuaſor: quod Attico, vt nouum & iniquum, ſcripſit Cicero, ſuadere reliqui ſuas rogationes ſolerent. Vnde illud Attici apud Cicer. lib. 2. de legib. Suade igitur, ſic placet, iſtam ipſam legem vt ego, vti rogas, poſſim edicere: loquitur enim Atticus cum Cicerone, vti cum magiſtratu legem rogante: & quemadmodum in eo libro perſonam Cicero ſuſtinet Magiſtratus, legem rogantis, quod ſuperiora proxima verba declarant: Si quæ forte leges à me hodie rogabuntur, quæ non ſint in noſtra Republica, nec fuerint, tamen erant fere in more maiorum, qui tum vt lex valebat: ſic Atticus ciuẽ agit, de ipſa lege ſuffragium ferentem, quod indicat illud: vti ego, vti rogas, poſſim edicere: refert enim morem illum tabularum, quibus ſciſcebatur lex: quæ his duabus erant literis ſignatæ, V. R. id eſt, vti rogas: cum eæ, quibus lex reiiciebatur, vna litera A, eſſent inſcriptæ: quæ valebat, Antiquo, hoc eſt, nihil nouari volo, antiqua probo, &, vt explanat Feſtus, in morem priſtinum reduco. Vereor autem (vt à re propoſita paulum digrediar) ne mendum lateat in verbo. Edicere: cui, quantum ex antiqua Latina loquendi conſuetudine conicere, ac meminiſſe poſſum, in hac ſententia locus non eſt. Sed ad rem. Priuatus legem Cinciam de donis & muneribus, Qu. Fabius Max. ſuaſit, Ogulniam de ſacerdotiis, Publ. Decius Mus: Voconiam de hereditatibus Marcus Cato ille Cenſorius; Corneliam de reditu Ciceronis Cn. Pompeius. Nec vero qui priuati item legem diſſuaſerint, inuenire non facile eſt: exemplum habemus in oratione pro lege Manilia. Qu. Hortenſii, in libro de Amicitia, C. Lælii, & minoris Aphricani. Maniliam legem, de bello Mithridatico, Cn. Pompeio extra ordinem mandato, diſſuaſit Hortenſius: Papitiam de Tribunis plebis reficiendis, Lælius & Africanus. Atque hanc ipſam conſuetudinem, vt priuati legem ſuaderent, aut diſſuaderent, indicat Liuius libro 45. his verbis: Ita traditum erat, ne quis prius intercederet legi, quam priuatis ſuadendi, diſſuadendique poteſtas facta eſſet: quo melius aut commoda legis aperirentur, aut vitia. Quo perſæpe venit, vt aut ii, qui ad intercedendum venerant, deſiſterent: aut intercederent, qui non profeſſi eſſent: ſe interceſſuros: & eodem libro infra: cum in Capitolio rogationem eam Tiberius Sempronius ferre vellet, & priuatis lege dicendi locus eſſet, neque ad ſuadendum, vt in re minime dubia quiſquam procederet, Seruius Galba repente proceſſit. Item Cic. in orat. pro Corn. cuius extãt reliquiæ quædam, cum Aſconii commentariis editæ: Eſt, inquit, ius vetandi, dũ priuati dicunt, dum ſitella defertur, dum æquantur ſortes, dum ſortitio fit. quibus in locis cum & Liuius Cicero de ſolis priuatis mentionem fecerint, non tamen eam poteſtatem ſolis priuatis fuiſſe, debemus exiſtimare: partem enim pro toto poſuerunt, quia priuati & ſæpius & plures, quam magiſtratus, aut pro lege, aut contra legem dicere ſolerẽt. Magiſtratuũ porro, vel ſuadẽtium vel diſſuadentium legem exempla habemus hæc: M. Portius Cato, ille maior Conſul rogationem de abroganda lege Oppia. C. Lælius ille ſapiens, prætor Liciniam de cooptatione ſacerdotum ad populum transferenda diſſuaſerunt: legem Maniliam prætor Cicero luculenta, quæ extat, Oratione ſuaſit: Agrariam Rulli ii, quæ extant, Orationibus Conſul idem diſſuaſit. Verum hæc, quæ paulo longius, vt illuſtriora fierent, produximus, paucis admodum verbis lib. de leg. 3. Cicero comprehendit: Populum, inquit docento, doceri a Magiſtratibus priuati(que patiuntor: in quo ſignificatur, vt & ipſi magiſtratus, qui legem ferent, doceant, hoc eſt, de ipſa lege dicant, & dicere alios quoque tum magiſtratus, tum priuatos patiantur. Infra vero, libro eod. cum dixit, De promulgatione, de ſingulis rebus, de priuatis, magiſtratibus audiendis: priuatos poſuit ante magiſtratus, cum ſupra primum magiſtratus, deinde priuatos nominaſſet, quod ſi ad veritatem ordo referatur, prius nominari priuatos, deinde magiſtratus oportuit: prior enim priuatis locus in ſuadenda diſſuadenda ve lege ideo datus eſt, ne, ſi eos, qui magiſtratum gerebant, ante audiſſent, ab iis diſſentire non auderent. Idque Dio hiſtoriæ ſuæ libro 39 ſcriptum reliquit: quos autem ſuadere aut diſſuadere leges ſolitos fuiſſe diximus, eos in ea pro Flacco legis auctores Cicero appellat: cum auctores intelligat vel accipiendæ legis, vel antiquandæ. Hęc de ſuadentibus, diſſuadentibuſque legem.

Locus, in quo ſuadebatur lex, aut diſſuadebatur.

Nunc de loco, vnde ſuaderent, aut diſſuaderent, addendum quiddam eſt. Nemo ad populum, niſi de loco ſuperiore concionabatur, ſiue is priuatus eſſet, ſiue magiſtratũ adminiſtraret. Id autem ob eam cauſſam, quo longius à ſtantibus concione tum exaudiri vox, tum intelligi verba poſſent. Concionabantur igitur, ſi in foro, de Roſtris, quæ ad Comitium fuiſſe, prope iuncta curiæ, Pædianus ait: ſi in campo Martio, vel alibi, de ſuggeſtu, aut editore aliquo loco. Concionari autem magiſtratibus pro ea, quam habebant, poteſtate, omnibus licebat: priuatis, quod iam diximus, niſi concionem, id eſt, concionandi poteſtatem à magiſtratu aliquo acciperent, non licebat, &, quia ſæpius in foro, vbi Roſtra fuiſſe diximus, quam in campo leges ferebantur: ideo ſæpius de Roſtris, quam in campo, conciones habebantur: multo enim plures tributis comitiis, quæ legum quidem cauſa in foro, interdum & in Capitolio habebantur, quam Centuriatis, quæ in campo, latas eſſe conſtat, cum Tribuni ple. qui comitia tributa, non centuriata habebant, facillime ad leges rogandas adducerentur, quippe qui leges non ferrent ex Senatus auctoritate: quod neceſſe erat de legibus cẽturiatis. Dixi, priuatos non niſi poteſtate à magiſtratu accepta cõcionari potuiſſe, magiſtratus autem cunctos ſuo iure potuiſſe: quod cũ ita eſſe nunc etiam confirmem, tamẽ illud addo, ſummũ in eo ius, ſummamque poteſtatem tribunorum plebis fuiſſe, qui, ſi vellent, non priuatos modo, verũ & magiſtratus ipſos, atque etiam Conſulem, qui ſummus erat magiſtratus, prohibere concione poterant. Itaque Ciceronem Conſulem extrema magiſtratus die Qu. Metellus Nepos, Tribunus ple. concionis habendæ poteſtate priuauit: & Qu. Metellum Celerem Conſulem à L. Flauio Tribuno plebis in carcerem deductum, annoque proxime conſecuto M. Bibulum, item Conſulem, à Publ. Vatinio Tribuno ple. hiſtoriæ narrant: non enim de Roſtris modo concionantem, atque etiam de curru triumphantem detrahere Tribuno ple. licebat: Verum, & quoquo vellet, deducere, vel ad ſupplicium, ſi liberet, propterea quod, cui vellet, manus iniicere, vetuſto Sacratarum legum iure, poterat: ipſi, cum Sacroſanctus eſſet, nemo poterat. Verum Tribuni ple. poteſtatem ſuo loco, i. e. libro de Magiſtratib. reſeruemus: interim, quod in manibus eſt, ipſum agamus. Cum ſuaſerant, diſſuaſerantve legem primo loco magiſtratus, qui legem ferebat, ſecundo priuati, tertio reliqui magiſtratus; tum præſentibus ſacerdotibus, vt Dionyſius ſcribit, & diuina exponentibus, ſitella vel vrna (ſitellam Cicero, vrnam Lucanus vocat) deferebatur: in quam ſiue tribuum, ſiue tributis comitiis lex ferretur, ſiue centuriarum, ſiue centuriatis, nomina coniiciebantur: deinde ſortibus æquatis, hoc eſt, ita agitata ſitella, ne qua ſors ſubſultaret, atque exiliret, ſed pariter omnes æquatæ iacerent, ſortitio fiebat, quæque prima vel tribus, vel centuria, quæ ſecunda quæ tertia ſitella exiſſet, eundẽ, quem ſors dederat, in ſuffragio ferendo locum atque ordinem obtinebat: hæc dum agerentur, ſi quis Tribunus pl. legi vellet intercedere, locus erat, nunquam autem ante ſuaſionem diſſuaſionemq; legis interceſſionem fuiſſe, declarant illa proxime recitata, quæ Liuius libro 45. Cicero in Oratione pro C. Cornel. tradiderunt. Et, quoniam de interceſſione, quæ legem impediebat, mentionem facimus: (neque enim legi tantum, verum & SCtis, & Prætorum decretis, aut iudiciis interceſſum eſſe animaduertimus) omnibus de cauſis, quæ quo minus promulgata lex proferri poſſet, impedimento fuerunt, nobis dicendum eſt.

Interceſſionis modi quatuor.

Hæ quatuor traduntur: prima interceſſio, cum Tribuni plebis, quorum proprie intercedendi ius erat, edita voce illa, Veto, de qua mentionem facit Liuius, intercedebant: cuius generis exempla non deſunt. Altera, cum is, qui promulgarat, vel amicorum precibus adductus, vel ſenatus auctoritate commotus, vel

ipſe ſua ſponte conſilium mutabat: quod C. Manilius, & L. Cæcilius, vterque Tribunus pl. diuerſis temporibus fecerunt, ille in lege de libertinorũ ſuffragiis, hic in ea, quam de minuenda ambitus pœna promulgauit. Tertia ratio fuit, cum neque intercedente Tribuno, neque eo, qui promulgauerat, conſilium mutante, comitiales dies, i. e. eos, quibus agi cum populo licebat, Conſul eximebat, vel ſupplicationib. decernendis, vel feriis indicendis, non ſolum iis, quæ Latinæ dicebantur, quas indicere ſoli Conſules poterant, ſed etiam iis, quæ imperatiuæ, quas non modo Conſulibus, verum etiam Prætoribus ipſorum arbitratu licebat imperare: quo genere vſum eſſe Cn. Cornelium Lentulum Marcellinum Conſulẽ, vt C. Catonis Tribuni pl. legib. obſiſteret, videmus in Epiſtola, Placiturum, li. 2. ad Qu. fratrem. Quartam cauſam, quæ & ipſa comitiis, quaecunque de re haberentur, impedimento eſſet, auſpicia inuenimus: quorum duo genera reperio: Vnum, quo magiſtratus tantum vtebantur, quæ Spectio dicebantur, vel de cœlo ſeruare: quo de genere teſtes locupletes habemus Tullium in 2. Philipp. & Varronem apud Nonium: alterum genus ad augures pertinebat, cum ex auium ſignis, id eſt, volatu, cantu, & tripudio ſolliſtimo, auſpicium faciebant: nam ſi quid aduerſi viderant, aut audierant, id nuntiantes, comitia impediebant: quod Cic. lib. 2. de legib. vt alia omittantur exempla, ſignificat. Illo autem priore genere, vel ſi aduerſi nihil eſſet, ipſa tamen per ſe ſpectionem impediebat: quod à Dione lib. 38. traditum animaduerti. Obnuntiatio autem, quæ augurum erat, duarum rerum obſeruatione fiebat, vel cum de cœlo fulſiſſet, aut tonaſſet: (erat. n. augurũ diſciplina, vel Ioue fulgente, tonante, comitia dimitterentur) quo genere impedimenti Pompeius Magnus in ſecundo conſulatu, cum Prætorẽ creari, virum omnium integerrimum M. Catonem videret, ipſe autem hominem flagitioſiſſimũ P. Vatinium, Cæſaris gratia, vellet, comitia diſſoluit: vel cum aues aduerſa portenderent. Auium autem tria genera: alites, quæ volatu: oſcines, quæ cantu: pulli, qui tripudio dabant ſigna rerum futurarum. Nec omnium erat eadẽ ſignificatio, cum quædam à dextra, quædã à ſiniſtra volantes, aut canẽtes proſperos euentus oſtenderẽt: hinc illud li. 1. de Diuinat. Iupiter ne cornicem à læua, coruũ à dextra canere iuſſiſſet. Et Plaut. in Aſin. Picus, & Cornix eſt ab læua, coruus porro à dextra. Et in epiſt. ad Cæcinnam: Nõ igitur ex alitis volatu, non ex cantu ſiniſtro oſcinis, nec ex tripudiis, ſolliſtimis tibi augurior. Aues autem vtriuſque generis, id eſt, alites & oſcines, perſequitur Feſtus 13. 241. Et quanquã ſiniſtra Romanis læta, vt Græcis dextra: iiſdem tamen, vt li. 2. de Diuinat, cognouimus, ſiniſtrũ fulmen triſte omen fuit ad comitia, cũ ad cæteras res eſſet optimum: & ſi bubo volaret ad ſiniſtrã: præclare Lucanus hoc genere lib. 5. cũ neglectam veterẽ comitiorum rationem ſignificaret, illa pronuntiat:

> ---------*fingit ſollemnia campus,*
> *Nec cœlum ſeruare licet, tonat, augure ſurdo,*
> *Et lætæ iurantur aues bubone ſiniſtro.*

Redeo ad inſtitutum: Sortitione tribuum, aut centuriatum facta, dicebat is, qui legem ferebat: Si vobis videtur, diſcedite Quirites: de quo Pediani verba ſubſcribam: Cũ, inquit, id ſolum ſupereſt, vt populus ſentẽtiam ferat, iubet vnumquenque is, qui fert legem, diſcedere: quod verbũ nõ hoc ſignificat, quod in cõmuni cõſuetudine eſt, de eo loco, vbi lex fertur, ſed in ſuam quiſque tribum diſcedat, in qua eſt ſuffragium laturus: populus n. confuſus, vt ſemper alias, ita & in concione. Liui. autem lib. 2. vbi de lege Lætoria loquitur: Conſul, inquit, Appius negare ius eſſe tribuno in quẽpiam, niſi in plebeium: non enim populi, ſed plebis eum magiſtratũ eſſe, nec vllũ ipſum ſummouere pro imperio poſſe more maiorũ, quia ita dicatur: Si vobis videtur, diſcedite Quirites, vbi Diſcedite, dictũ apparet, ad ſuffragia ferenda. lib. 3 vbi de Terẽtia lege agit, idẽ ſignificat, cum ait: Quemadmodũ ſe tribuni geſſiſſent in prohibendo delectu, ſic patres in lege, quæ per omnes comitiales dies ferebatur, impedienda gerebant: initium erat rixæ, cũ diſcedere populũ iuſſiſſent tribuni, quod patres ſe ſummoueri haud ſinebant. Cum igitur de cõcione iuſſi diſcedere, in ſuam quiſq; tribum, aut cẽturiam abiiſſet, priuatos homines inuenio, qui de lege laborarẽt, ipſos, ne quid fallaciæ cõmitteretur, aut tabellas diſtribuiſſe, aut diſtribuẽtib. præfuiſſe: idq; Diribere proprio vocabulo dicebatur: quod muneris, quia fere obiri curariq; ab iis ſoleret, qui neq; ætate graues, neq; geſtis honorib. inſignes admodũ eſſent, id ſibi & à ſenibus, & à dignitate præſtãtib. præcipue contigiſſe, glorioſe commemorat Cicero in Piſonẽ: Hoc, inquit, certe video, quod indicant tabulæ publicæ, vos rogatores, vos diribitores, vos cuſtodes fuiſſe tabellarũ: & quod in honorib. veſtrorũ propinquorum non facitis, vel ætatis excuſatione, vel honoris: in ſalute mea, nullo rogante, vos veſtra ſponte feciſtis. Eodẽq; verbo eadem de re vſus eſt in ea poſt reditum in Senatu, cũ ait: Quando tantam frequentiã in cãpo, tantum ſplendorem Italię totius, ordinumq; omnium, quando illa dignitate tot rogatores, diribitores, cuſtodeſq; vidiſtis? Nec dubito, quin legendum ſit, Diribeantur, non Diripiantur, in ea in Piſo. in eo loco: An expectas, dum te LXXV. tabellæ diripiantur? pro, diſtribuãtur, vt de te iudicium fiat. Sic & Plin. manifeſte accipit lib. 36. c. 15. Hic eſt, inquit, ille domitor orbis populus, qui gentes & regna diribet. Ciſtis autem ſuffragiorum cuſtodiendis certos homines in comitiis præfuiſſe, qui Nongenti ſint appellati, idem Plin. lib. 33. c. 2. ſcriptum reliquit.

Suffragia quomodo ferrentur.

Obiicitur hic quæſtio perdifficilis, quomodo ſuffragia ferrentur: quod in tanta rerum antiquarum obſcuritate ſuffragandi vſu non ſolum intermiſſo; verum etiã penitus amiſſo, poſt tot ſecula manifeſtum non eſſe, quis miretur? itaq; nec, opinor, totam rem explicare quiſquã poſſit: nec tamen ignorabit omnia, qui veterum libros diligenter examinarit. Primum igitur illud, multorum teſtimonio, conſtat, ciſtas cum ſuffragiorum tabellis pontibus quibuſdam; quo tutius cuſtodirentur, impoſitas eſſe: ex quibus tabulæ populo miniſtrarentur: quẽ morem Cicero in epiſt. quadam ad Atticum li. 1. declarat, his verbis: Operæ Clodianæ pontes occuparant, tabellæ miniſtrabantur, ita vt nulla daretur, Vti rogas. Et li. 3. de legib. Pontes lex Maria fecit anguſtos: quam legem Plutarch. etiam in Mario ſignificat. Libro autem 1. Rhetoric. ad Herennium: Cœpio, vt Saturninum contra SC. legem de ſemiſſibus & trientibus aduerſus Remp. ferre vidit: cum viris bonis impetum facit, pontes diſturbat, ciſtas deiicit, impedimento, quo ſecius feratur lex. Deinde cum a Feſto ſcriptum videam, ſuffragia per põtem comitiis ferri ſolita, adducor in eam ſententiam, vt exiſtimẽ, tabellas in eorum pontium capite miniſtratas eſſe, & in extremis pontib alias ciſtas fuiſſe, in quib. tabellas quiſque ſuas deponeret: quod erat ſuffragium ferre: quod etſi ex duob. locis Ciceronis, & ex lib. Rhet. ad Heren. ſatis licet intelligere: tamen, quo res pateat illuſtrius, Feſti verba recitabimus: Quo tempore, inquit, primum per pontem cœperunt comitiis ſuffragium ferre, iuniores conclamauerunt, vt de ponte deiicerentur ſexagenarii, qui iam nullo publico munere fungerentur, vt ipſi potius ſibi, quã illi deligerent Imperatorem. Vanam autem opinionem de ponte Tiberino confirmauit Afranius. Et idem alio loco: Depontani ſenes appellabantur, qui ſexagenarii de ponte deiiciebantur. Quo ſpectaſſe Macrobius videtur, cum ait Sat. li. 1. His ne tam doctis viris, quorum M. Cicero & Varro imitatores ſe gloriantur, adimere vis in verborum comitiis ius ſuffragãdi, & tanquam ſexagenarios de ponte deiicies? Tranſibant igitur per eos pontes ad lationem ſuffragii, tabellis acceptis in prima pontis parte, quas in extrema redderent. Erant autem, quot tribus, aut quot centuriæ, tot pontes: vt perſuum ſingulæ pontem ſuffragium ferrẽt: alioqui negotium longi temporis, nec ſine perturbatione aliqua fuiſſet, ſi ponte vnico tribus oẽs, aut centuriæ tranſire cogerẽtur, &, cum ait Cic. Operæ Clodianæ pontes occuparant: &, Pontes lex Maria fecit anguſtos: & ille qui ſcripſit ad Herennium: Pontes diſturbat, ciſtas deiicit: pontium multitudinẽ perſpicue declarant. Nec de duab. tabellis cuiq; datis quiſquam dubitat, cum hac litera, A, quæ legis antiquationẽ ſignificat, altera ſic inſcripta, V. R. id eſt, Vti rogas: quæ legẽ accipiebat, vti magiſtratus rogauerat. Pontes autem dicti, quod extructæ ad tẽpus menſæ ſatis anguſtæ, præſertim poſt legem Mariam, põtium ſimilitudinem haberent: quæ, ſi tributim populus in forũ vocaretur, 35. pro numero tribuũ fuere, ſi centuriatim in campum, totidem pro centuriæ, id eſt, 193.

Ordo in ferendis ſuffragiis.

Nunc de ordine in ferendis ſuffragiis agamus. Primo loco ea tribus, ea ve centuria, quæ omniũ tribuum, aut centuriarum nominibus in ſortem coniectis, prima de ſitella, de qua iam diximus, ſorte exierat, ſuffragium ferebat: eaque prærogatiua dicebatur, quia prima rogaretur à magiſtratu, qui comitia habebat: at in prima tribu, aut cẽturia quis primus? videlicet is, quem magiſtratus legem ferens deligebat: deligebat autem quem & dignitate præſtare, & rogationi ſuæ præter cæteros fauere iudicabat. Vtrunque cognoſcitur in Orat. pro Plancio, in qua ita ſcriptum eſt: Nam quod primus ſciuit legem de publicanis, tum vir ampliſſimus Conſul id illi ordini per populum dedit, quod per Senatum, ſi licuiſſet, dediſſet: ſi in eo crimen eſt, quia ſuffragium tulit, quis non tulit publicanus? ſi, quia primus ſciuit, vtrum id ſortis eſſe vis, an eius, qui illam legem ferebat? ſi ſortis, nullum crimen eſt in caſu, ſi conſulis: ſplẽdor etiam Plancii, hunc à ſummo viro principem ordinis iudicatũ, quo conſtat, ideo primum Plancium ad ſuffragium ferendum à Cęſare conſule lectum eſſe, quia primus ordinis equeſtris iudicaretur: quod ipſum confirmant illa pro domo ſua: Conſulari homini P. Clodius, euerſa Republica, ciuitatem adimere, conſilio aduocato, conductis operis non ſolum legentium, ſed etiam ſeruorum, Sedulio principe? dixit enim, Sedulio principe, pro primo omniũ ſuffragium ferente, quod apertius proxime oſtendit, cum ait: Sin autem is primus ſciuit, erat enim quodammodo legis ornamentum, cum is eam ſciſcebat primus, cuius in ciuitate nõ leuis eſſet auctoritas, quod etſi ſatis clare indicant ea, quæ ex Orat. pro Plancio recitauimus: tamen in hac ipſa pro domo ſua idem fit illuſtrius: ſubiungit enim poſtea, quæ proxime ad exemplum attuli, non magno interuallo: Tu huius, vt acta tui præclari tribunatus hominis dignitate honeſtes, auctoritatem amplecteris: quaſi Clodius Sedulii, tanquam clari hominis, nomen publicis in tabulis ad legem honeſtandam ſcripſiſſet, aut fortaſſe etiam in æs ſimul

cum

cum ipſa lege incidiſſet, nam, vt dicam, quod ſentio, ſuſpicor de mendo, vbi Seduli mentio fit in ea pro domo ſua: quod enim legitur: Quid te audacius, qui in eius nomen incideris? id non placet: non enim cum audacia caſus congruit: nam Incidere, verbum eſt in caſu poſitum: audacia vero voluntatis eſt, non enim qui incidit audax, ſed impudens & inſcius: qui vero audax, is non incidit, ſed incurrit & irruit: quare aliter ſuſpicor à Cicerone ſcriptum eſſe, & forte ſic: Quid te audacius, qui in æs nomen eius incideris? leges enim in æs incidi ſolitas, paulo poſt docebimus. Cum igitur ab eo, quem magiſtratus ipſe primum delegiſſet, deinceps; ab aliis eiuſdem tribus, aut centuriæ perlata ſuffragia erant: tum ſuffragiis in vtramq; ſententiam dinumeratis, & eorum numeris puncto notato, eius tribus, aut centuriæ voluntas cognoſcebatur, eaq; à præcone renuntiabatur: &, eadem in reliquis tribubus aut centuriis ratione ſeruata, ex maiore tribuum, centuriarumve numero, vel antiquabatur, vel ſciſcebatur lex: hoc autem, Dirimere ſuffragia, & Diremptio ſuffragiorum dicebatur. Itaq; vetera habent exemplaria Varronis de re ruſt. lib. 3 Dum dirimuntur ſuffragia, vis potius villæ publicę vtamur vmbra, quam priuati candidati tabella? quod aperte declarat Lucanus, quem locum deprauati, &, vt aliis in locis, Diribet, pro Dirimit, reponere, facile non fuit, in illo verſu libri 5. Et non admiſſæ, dirimit ſuffragia plebis. & ad Q. Frat. lib. 3. Epiſt. 4. lego, Diremptis tabellis, non, vt vulgo legitur, &, vt habent libri quoq; veteres, Diruptis. Item, in ora. pro Planc. Diremptio, non Direptio, Diremptis igitur ſuffragiis, vel de antiquata lege, vel de accepta cognoſcebatur: ac de antiquata, id eſt, ſuffragiis improbata (Feſtus. n. Antiquare, explanat, in morem priſtinũ reducere) nihil eſt dicendũ.

Iureiurando confirmabatur lex

Scitam autem atque acceptam, omnium ciuium iureiurando confirmari ſolitam legimus. Itaque Q Metellus, ille Numidius, ne in legem Saturni per vim latã iuraret, in exilium ire maluit, ſibique potius de patria, quam de ſententia, decedendum putauit: quem anno poſt 43 imitatus non eſt M. Cato, is, quem Vticenſem hiſtorici nominant: qui cum leges P. Clodii nullo neque iure, neque more rogatas putaret, in eas tamen iurauit, conſilio vſus optimo, vt Cicero ait in ea pro Sextio: nam ab eo, quod omnino ne fiat, fieri non poteſt, cum periculo diſſentire, temeritatis videtur eſſe.

Leges quando in æs incidebantur.

Poſt iuſiurandum in æs lex incidebatur: quod indicat Liu. lib. 3. his verbis: Priuſquam vrbem Conſules egrederentur, leges decemuirales, quibus tabul. 12. eſt nomen, in æs inciſas in publico propoſuerunt. atque hoc lib. 10. Dionyſ. confirmat & Cic. in Orat. 3. in Catil. Memoria, inquit, teneris Cotta, & Torquato Coſſ. complures in Capitolio turres, de cœlo eſſe percuſſas: cum & ſimulacra Deorum immortalium depulſa ſunt: & ſtatuæ veterum hominum deiectæ, & legum ęra liquefacta: quod ipſum verſib. deinde perſecutus eſt in ſecundo de Conſulatu ſuo, vt lib. 1. & 2. de diuinatione patet: eandem conſuetudinem probant illa, quæ in 1. Philipp. ſcripta ſunt: Forum ſepietur, omnes claudentur aditus: armati in præſidiis multis in locis collocabuntur: quid tum? quod erit ita geſtum, id lex erit, & in æs incidi iubebitis? quod etiam non multo ante dixerat: quæ ille in æs incidit, in quo populi iuſſa perpetuaſque leges eſſe voluit, pro nihilo habebuntur? exemplis non egemus: ſed vnum Suetonii, quod in C. Cæſaris vita legimus, quod apertam rem multo etiam illuſtrius oſtendit, apponemus. Marcus, inquit, Claudius Marcellus Conſul, edicto præfatus de ſumma ſe Reip. actuiũ, retulit ad Senatum, vt ei ſuccederetur ante tempus: quoniam, bello confecto, par eſſet, ac dimitti deberet victor exercitus: & ne abſentis ratio comitiis haberetur, quando nec plebiſcito Pompeius poſtea abrogaſſet: acciderat autem, vt is, legem de iure magiſtratuum ferens, eo capite, quo à petitione honorum abſentes ſummouebat, ne Cæſarem quidem exciperet per obliuionem: ac mox, lege iam in æs inciſa, & in ærarium condita, corrigeret errorem. Hic illud occurrit: Si tum denique in æs leges incidebantur, cum perlatæ eſſent: quod proxima Suetonii verba oſtendunt: Cur in Orat. pro Mil. cum de legibus nondum latis, ſed quas Clodius ferre cogitarat, mentionem facit? Incidebantur, inquit, iam domi leges, quæ nos noſtris ſeruis addicerent? cur non ſcribebantur potius, quam incidebantur? an incideret Clodius leges nondum latas? dicamus, quod omiſit Pedianus interpres, qui in arte Ciceronis indicanda parcus nimis eſt, ſicut in exponenda hiſtoria ſatis liberalis: notat Cicero confidentiam Clodii, hominis audaciſſimi, qui domi ſuæ leges non modo ſcriberet, ſed etiam quaſi latas inciderit: quas, quo iure, quave iniuria, cum ſuis operis & ſeruis omnino perferre conſtituerat. Et eſt Oratoris artificium, ad odium concitandum, ea de inimico dicere, quę etiamſi fortaſſe facta non ſunt, fieri tamen potuiſſe, eius, in quem dicitur, anteacta vita declarat, nihil erat, quod in Clodium, quamuis atrociter excogitatum, non veriſimiliter videretur: ideo incidebantur potius, quam ſcribebantur, dixit, vel vere, quod magis puto ὑπερβολικῶς, & tamen veriſimiliter, vt de Publio Clodio, quem omnium audaciſſimum eſſe conſtabat. Ne illud quidem prætermittam, non in tabulis modo æneis, ſed etiam in columnis inciſas eſſe leges: de tabulis dubium non eſt, quas etiam aliquot in hunc vſque diem ſeruatas, ipſi vidimus: de columnis autem Cicero pro Balbo ſic: Cum Latinis omnibus fœdus ictum Sp. Caſſio, Poſthumo Geminio Coſſ. quis ignorat? quod quidem nuper in columna ænea meminimus poſt Roſtra inciſum & perſcriptum fuiſſe: qua ipſa de re Liuius lib. 2. ſic; Tantum ſua laude obſtitit famæ Conſulis Marcius, vt, niſi fœdus cum Latinis, columna ænea inſculptum, monumento eſſet, ab Sp. Caſſio vno, quia Collega abfuerat, ictum, Poſthumum bellum geſſiſſe cum Volſcis memoria ceſſiſſet: & Varro, vt apud Macrobium legimus, antiquiſſimam legem in columna ænea ſcripſit inciſam fuiſſe, cui mentio intercalaris adſcriberetur: nec deeſt, Dionis in hiſtoria teſtimonium, qui libro 41. columnas, quibus inciſæ leges legerentur, de cœlo tactas, memoriæ, prodidit. Scripta iam lege, promulgata, perlata, in æs inciſa (his enim quaſi gradibus ad id, quod in lege vltimum ac ſummum eſt, peruenimus) vnum reſtat, vt, vbi cuſtodienda reponeretur, oſtendamus. Scire igitur oportet, non eandem legum omnium fuiſſe rationem, ſed aliquot, maximeq; tabulis æneis inciſas, in publico proponi ſolitę, vt oculis ciuium paterent, quod exempla demonſtrant: quæ vero æneas in tabulas eſſent inciſæ, eas ad ærarium delatas, quo ſc. & SCta, ita cum publicis pecuniis, omniumque publicarum rationum libris conditæ aſſeruabantur. Erat autem Ærarium, tum aliorum, tum maxime Feſti, Macrobii, & Plutarchi in problematibus teſtimonio, in Saturni Opiſq; templo: templum autem in vico Iugario, ad Capitolii radices: Vnde ſepties millies H. S. à Cæſare dictatore depoſitum, poſt illius interitum M. Antonius Conſul abſtulit. Etſi tantum Opis in Philippica 1. & 2. vbi hac de re Cicero loquitur, mentio fit: puto, quod duabus cellis ſimulacra Opis & Saturni ſeparatim dedicata colerentur, & ad Opis cellam propius, quam ad Saturni, eam pecuniam Cæſar locaſſet: primis enim Reipublicæ temporibus, legem Iciliam in templo Dianæ, quod in Auentino monte fuit, repoſitam eſſe, legimus in hiſtoria Dionyſii. Quæ ad rationem perferendæ legis attinerent, quæ fere ponderis alicuius eſſe viderentur, omnia, vt arbitramur, perſecuti ſumus: nam in quo differrent legum ferendarum comitia, à cæteris comitiis, vt de magiſtratu creando, de reo iudicando, quia conuenire magis in librum de Comitiis hæc tractatio videtur, qui poſt hunc de ll. exibit, hic omittimus.

Locus ferendæ legis.

Locum ferendæ legis interdum Prata Flaminia, qui poſtea Circus Flaminius dictus eſt, interdum etiam Lucum Petilinum, quandoq; Capitolium, ſed plerumq; forum, aut Campum Martium fuiſſe legimus. De Pratis Flaminiis, Luco Petilino, Capitolio, Liuius teſtis: de Foro declarant illa pro C. Rabirio Poſthumo: Si lex ferretur, conuolaretis ad Roſtra: erant enim Roſtra in foro: dixit autem, conuolaretis ad Roſtra, cum hoc intelligeret, vt inde legem diſſuaderetis. Et aperte in Orat. 1. in Anton. & in V. & pro domo, & vbi non? de Campo, inde conſtat, quod, cum leges centuriatis comitiis ſæpe latæ ſint, centuriata porro comitia in Campo eſſe habita, omnes hiſtoriæ narrent: manifeſte ſequitur, vt leges centuriatis comitiis latæ, in campo latę ſint. Hic oritur alia conſideratio, loco ne ſacro an profano ferretur. Sacro potius, quam profano crediderim: primum, quod in Roſtris, qui locus erat auguratus, Templumque dicebatur, ſæpe à magiſtratu ferretur: Itaque pro Sextio, Princeps, inquit, rogationis Qu. Fabricius templum aliquanto ante lucem occupauit, occuparat enim, vt legem ferret: quod illa verba pro Milone declarant. Potuitne Fabricio, viro optimo, cum de reditu meo legem ferret, pulſo? occuparat autem Roſtra, non templum alicui Deo ſacrum: quod ipſe Cicero declarat inf. in ead. pro Sextio, ſubiungens, Tribunos pleb. ferro è Roſtris à Clodio pulſos, Fabricium intelligens: ſed clariſſime in Vatinium his verbis: Cum Lucium Vettium iudicem in Roſtris, in illo, inquam, augurato templo ac loco collocaris. Et Liu. li. 8. Naues, inquit, Antiatiũ, partim in naualia Romæ ſubductæ, partim incenſæ: Roſtriſque earum ſuggeſtum in foro exſtructum adornari placuit: Roſtraque id templum appellatum. Altera eſt ratio, quod leges à P. Clodio Tribuno pleb. in templo Caſtoris latas inuenio: quod indicat illud in Piſon. Eodem in templo, eodem & loci veſtigio, & temporis, arbitraria non mei ſolum, ſed patriæ funeris abſtuliſti. Sic enim interpretor illud. Eodem in templo, quo in templo legem de mea pernicie tulerat Clodius, eodem in templo de Macedonia tibi tradenda ſtatim legem tulit: quam tu prouinciam ad arbitrium tuum pro meo funere, quod idem funus patriæ fuit, ipſe pactus eras. Itaque prouinciam lege traditam, quaſi præmium à Clodio debitum abſtuliſti: & apertius in oratione pro domo ſua: Cum arma, inquit, in ædem Caſtoris comportabas, nihil aliud, niſi, vti ne quid per vim agi poſſet, machinabare. In libris autem de Inuent. Flaminium, inquit, eum, qui Conſul Remp. male geſſit bello. Punico ſecundo, legem Agrariam per ſeditionem ad populum ferentem, pater ſuus de templo deduxit: acceſſitur maieſtatis. & apud Liuium, antequam Roſtra in foro exſtructa eſſent, de Tribunis pleb. legum rogandarum cauſa in templum coeuntibus non ſemel mentionem fieri videmus. Ferebat ergo magiſtratus legem in templo: ferebat ſuffragia de lege populus circa tẽplum: locum enim tantæ multitudini vllo in templo fuiſſe, credibile non eſt: cum

vero lex à magiſtratu ferretur, eodem in templo alios quoq; magiſtratus affuiſſe, eos nimirum, qui cum magiſtratu legem ferente conſentirent, legimus in Orat. ad Vatin. Quæ quidem leges, inquit, anno poſt ſedentibus in templo duobus non Conſulibus; ſed proditoribus huius ciuitatis, ac peſtibus, vna cum auſpiciis, cum interceſſionibus, cum omni iure publico conflagrauerunt. Oſtendi latam in templo legem, cum in foro ferebatur, hoc eſt, tributis comitiis: quid cum in campo centuriatis? tum in templis Deorum non exiſtimo, quæ in campo nulla fuiſſe legimus: quo tamen in loco à magiſtratu ferretur, cum locum ante auguratum fuiſſe crediderim. Nam, ſi tributis comitiis ſemper in templo, cur centuriatis, quæ maiorum rerum cauſa habebantur, profano in loco lex ferretur? ſed fortaſſe videri poſſit infirma coniectura: addamus exemplum, vt dubia res teſtimonio probetur. Liuius igitur lib.3. Tribuni, inquit, vt impediendæ rei nulla ſpes erat, de proferendo exercitu agere, eo magis, quod & augures iuſſos adeſſe ad lacum Regillum, fama exierat, locumque inaugurari, vbi auſpicato cum populo agi poſſet: vt quicquid vi tribunitia Romæ rogatum eſſet, id comitiis ibi abrogaretur. Inter leges autem, quæ in foro, & eas, quæ in campo ferrentur, dixi iam hoc interfuiſſe, quod in foro tributis comitiis ferrentur, in campo comitiis centuriatis.

Leges centuriatis comitiis latæ.

Nunc adiungo primum illud, centuriatis comitiis eas eſſe latas, quæ è SC ferebantur: deinde illud, quæ centuriatis comitiis ferrentur, eas, ſi à SC. non ferrentur, patribus, quidem auctoribus ſemper eſſe latas, quod non à primis Reipublicæ temporibus, ſed tantum poſt P. Philonis dictaturam obſeruatum eſt, hunc enim dictatorem legem tuliſſe, vt legum, quæ comitiis centuriatis ferrentur, ante latum ſuffragium patres auctores fierent, ſcribit Liu. lib.8. quo ſignificatur, non omnes antea leges, quæ centuriatis comitiis ferrentur, è SC. aut patribus auctoribus eſſe latas: quod ſi factum nunquam antea non erat, conſuetudine ſeruata, quæ in Numa Rege creando eſt inducta, vt ſcilicet, antequam populus ſuffragium iniret, patres in incertum comitiorum euentum auctores fierent: Publius in plebem propenſus, quia plebeiæ gentis erat, quod Senatui liberum erat, id neceſſarium fecit, quodque more factum erat, id vt lege fieret, ſua lege ſanxit. Neque vero, quod ait Liuius, patres auctores fierent, ex plano, patres Senatuſconſultum probarent: fiebant enim de re & relata & diſputata SC. quid porro referri & diſputari opus erat id, quod omnino probari à Senatu Publilia lex iuberet? nam de quo fit SC. id eiuſmodi eſt, vt improbari & abiici potuerit: eſt autem probatum & acceptum, quia maior pars ſenatus ita ſenſerit: at in hoc non, vtrum vis licere, neque plurium Senatorum, voluntatem ſpectari, Publilius voluit, ſed quaſi ab vniuerſo Senatu probatum eſſet, ita, vellent nollent, patres auctores eſſe. Ergo ſic exiſtimare debemus, quę leges centuriatis comitiis ferrentur, eas poſt legem Publiliam aut è Senatuſc. aut certe patrib. auctoribus eſſe latas, quæ vero ante legem Publiliam centuriatis comitiis latæ erant, alias è Senatuſc. alias ſine SC. patribus tamen auctoribus, alias neque è SC. neque patribus auctoribus. Nihilne igitur interfuit, dicet aliquis, inter leges, quæ patribus auctoribus: & eas quæ è SC. ferrentur? nihil, mea ſententia, ante legem Publiliam: nam ſiue è SC. ſiue patribus auctoribus ferrentur, è Senatus voluntate ferebantur. Poſt legem autem Publiliam multum inter huiuſmodi leges interfuit, atque adeo tantum, quantum inter ſecundam & aduerſam voluntatem intereſt. Nam ſecunda ſenatus voluntate ferebantur eæ leges, quæ SC. probatæ iam erant: aduerſa vero, nonnunquam eæ, quarum patres auctores fiebant. Probabant enim inuiti, lege coacti. Itaque honorificentius habebatur id, quod è SC. centuriatis comitiis latum eſſet, quam id, quod iiſdem comitiis patribus auctoribus. ſed extremis Reipub. temporibus nullam legem centuriatis comitiis ſine SC. patribus auctoribus latam inuenio, permultas autem è SC. iiſdem comitiis, ſiue quod abrogata ſit Publilia lex: ſiue, quod cum idem Publius eodem tempore, poſteaquam Q. Hortenſius, dictator legem tuliſſet, vt eo iure, quod plebs ſtatuiſſet, omnes Quirites tenerentur, nihil attinuit patres auctores de eo fieri, quo, vel ſi auctores ipſi non fierent, tamen omnes ciues æque tenerentur: itaque magiſtratus aut è SC. centuriatis comitiis, aut ſi Senatus diſſentiret, tributis leges tulerunt: (quantum & leges multæ tributis comitiis ex SC. latæ ſunt) cum duabus legibus, Publilia & Hortenſia, eandem vim haberent leges tributis comitiis latæ, quam habuerunt antea leges eæ, quæ centuriatis comitiis, patrib. auctoribus, latæ erant: non enim, quod ait Cic. Philipp.10. Legem Panſa comitiis centuriatis ex auctoritate noſtra laturus eſt: eo ſenſu dictum exiſtimo, quod eam legem patribus auctoribus Panſa laturus eſſet, ſed, & auctoritate noſtra, ex plano, è SC. loquitur enim de Cæſaris actis: quę lege confirmari & ſanciri Senatus cupiebat: cum porro cuperet, nimirum SC. potius, quam alia quauis ratione declararet: quod ſi cui, auctoritatem Senatus pro SC. vſurpari, nouum eſt: nihil errabit, ſi, vt de recte Latine conſuetudine loquendi iudicare poſſit, Ciceronis libros diligenter euoluerit.

Leges quas Senatus ferri cupiebat, an de SC. ferrentur.

Hic fortaſſe quæretur, ante Publiliam legem, omneſne leges, quas Senatus, ſiue centuriatis, ſiue tributis comitiis, ferri cuperet, ferrentur è SC. an vero aliæ è SC. aliæ vero ſine SC. tantum patribus auctoribus. Vtrunque factum eſt: nam neque omnes è SC. neque omnes patribus auctoribus latæ ſunt: de latis è SC. teſtimonium res non deſiderat: exemplorum enim plena ſunt omnia: patribus autem auctoribus minus quidem multę, ſed aliquot tamen latæ ſunt, vt Petilia de ambitu, à Tribuno pleb. tributis comitiis lata, de qua Liu. lib.7. Quæretur etiam (pergam enim dubitãdo, quo non ſolum veterum librorum obſeruatio, ſed ipſa me coniectura ducit) vtrum centuriatis comitiis leges à maiore tantum magiſtratu, an etiam à minore ferrentur: faciamus quod Oratores ſolent, qui cum teſtibus rem probare non poſſunt, argumentantur à ſimili, & hoc genere ſępe fidem faciunt, item nos, cum centuriatis comitiis à minore magiſtratu leges latę ſint, nec ne, affirmare non poſſimus, quia neutrum ab antiquis traditum eſt, ſimilitudinem ſequemur, & quod in creandis magiſtratibus fieri ſolitum eſt, idem in ferendis legibus obſeruatum eſſe dicemus: nam ſi creandis magiſtratib. centuriata comitia nunquam, niſi a maiore magiſtratu habita ſunt: itidem ferendis legib. nunquam, niſi à maiore eſſe habita, conſentaneum eſt: Illud autem eſt: Eſſe igitur & hoc dicemus, Neque enim cur non ſit, aut ratio ſuadet, aut exempla demonſtrant.

Leges quibus temporibus, diebus, horis ferrentur.

De legum tempore, quæ notauimus, hæc ſunt: neque omnibus diebus licuiſſe legem ferri, neque quibus liceret, per omnes horas, licebat faſtis tantum diebus, nefaſtis non licebat: nec faſtis vero omnibus, ſed comitialib. duntaxat. Comitialibus autem ita licebat, ſi nemo de cœlo ſeruaret: quæ duab. legib Ælia & Fuſia, ſancita erant: id annis prope centum ante Ciceronis ætatem, vt ſcripſit ipſe in Orat. in Piſonem, inſtitutum, ad extrema fere manſit Reip. tempora. Piſone autem & Gabinio Coſſ. P. Clodius Tribunus pleb. Ciceronis ac bonarum partium inimicus, vt armaret immoderata licentia tribuniciam poteſtatem, dierum diſcrimen, & auſpiciorum impedimenta ſuſtulit: neque enim tantum, vt omnib. planę faſtis ferri lex poſſet, verum etiam, ne quis per eos dies, quibus cum populo liceret agi, de cœlo ſeruaret. rogationem tulit: idque poſtea ſeruatum eſſe, videntur illa ſignificare, quæ ſcripta ſunt in Orat. de prou. Aut ſtatuendum vobis eſt legem Æliam manere, legem Fuſiam non eſſe abrogatam, non omnibus faſtis legem ferri licere, cum lex feratur, de cœlo ſeruari, obnunciari, intercedi licere. Ergo ante l. Clodiam non omnib. ſed faſtis, non omnibus faſtis, ſed comitialibus, nec comitialib. ſi quis de cœlo ſeruaret, ius ferendę legis erat: poſt legem Clodiam non omnibus quidem diebus, ſed omnibus tamen faſtis, quod ante non licuerat, etiamſi de cœlo ſeruaretur, ferri lex potuit. Opinor etiam, qui dies Religioſi vocabantur, quorum in numero Atri erant, iis non potuiſſe legem ferri: de quibus hæc legimus in Feſto: Dies religioſi, quibus, niſi quod neceſſe eſt, nefas habetur facere: quales ſunt ſex & triginta, Atri, qui appellantur, & Allienſis, atque ii, quibus mundus patet. Allienſem autem diem, quam Feſtus non nominat, XV. Kal. Sext. fuiſſe, Liu. docet lib.6. idemque ſubiungit, religioſum diem fuiſſe poſtridie etiam Idus Quint. cui Gell. lib.5. c.17. Macrob. lib.1. Saturn. aſſentiuntur: ex quibus & id cognoſcitur, quod Varro quoq; lib.5. & Feſtus docent, Liuiuſque ſignificat. dies poſtridie omnes Kalendas, Nonas, Idus atros eſſe habitos, vt neque præliares, neque comitiales eſſent: itaque, quod ad Kalendas attinet, legitur illud Afranij apud Nonium: Septembris heri Kalendæ, hodie ater dies: quod ſi dies atri comitiales non ſunt: Ergo diebus atris ferre legem non licuit. Dies autem, quibus mundus patebat, alio loco Feſtus nominat, & ait fuiſſe, poſtridie Volcanalia, tertio Nonas Octobris, Sexto Idus Nouembris: & poſtridie Volcanalia fuit nono Kalendas Septembris, vt apparet in Kalendario Romano. His adduntur dies, quibus penus patebat: de quo ſic Feſtus: Penus vocatur locus intimus in æde Veſtæ, tegetibus ſeptus, (ſic enim fortaſſe legendum) qui certis dieb circa Veſtalia aperitur: ij dies religioſi habentur. Vitatos etiam à pleriſque, vt omnis aduerſi, 4. Kalend. Nonas, Idus, Gellius & Macrobius tradidere. Quanquam vnius Gellij mihi quidem ſufficit auctoritas: à quo Macrobium, & in hoc loco, & alibi totidem verbis eadem ſumpſiſſe conſtat. Diebus autem religioſis exercitũ conſcribere, legiones educere, manus cum hoſte conſerere, ſponſalia inire, peregre proficiſci, denique publicæ vel priuatæ rei quidquam moliri non licuit: quod his diebus aduerſus rerum exitus cõſequutus eſſet. De dieb. hæc. Horæ vero, quibus agi cum populo poſſet, omnes erant intra ortum ſolis, & occaſum, reliquis non licebat: ante primam enim horam nihil agi licuiſſe cum populo, cum ait Dio in extremo li. 39. non ex plano, ante primam horam Romani diei, cuius initium à media nocte ſumebatur, ſed ante lucem, ante auroram, quod ipſe quoq; Dio ſic interpretatur, his verbis: [illegible] καὶ ὑπὸ τὴν ἕω στρατηγῶν τὸν [illegible] ἔδωκαν: καίτοι οὐκ ἐξὸν ἐν τῷ νόμῳ πρὸ τὴν ὥραν [illegible], ἐν τῷ δήμῳ τι χρηματισθῆναι. Quod ſi non ante primam, ſequitur vt nec poſt extremam, id eſt, eam, quę diem claudit, agi cum populo licuerit: ſiquidem neque veſpertina SC. rata fuiſſe, neque prætori vrb. ius dicere poſt ſolis occaſum licuiſſe, traditum eſt à Cicerone in Philip. 2. & à Cenſorino de die natali, ſicut

li, ſicut igitur non omnibus diebus ferre legem licebat, ita nec omnibus horis: quibus autem horis, iis ita licebat, ſi neque fulgeret Iupiter, neque tonaret.

Cauſæ ferendarum legum.

Nunc de cauſis agamus, quæ ipſa quoque promiſſi noſtri pars eſt. A corruptis moribus manaſſe leges, nemini dubium eſt, nam vbi continenter & ſobrie viuitur, vbi colitur pietas, vbi iuſtitiæ locus eſt, quorſum ibi lex feratur? nec ſanis corporib. quæſita medicina eſt: nec qui leniter & ſedato curſu amnes fluerent, ſed incitatis, extraq; ripas diffluentib. aggeres obiecti. Vetuſtiſſimi mortalium, prorſus omnem vim, atq; omnem luxum ignorantes, tranquillam vitam, ipſa natura duce, viuebant: poſt erupit iniuria, & quod quiſque potuit, id quiſque velle, neglecta ratione, cœpit: tunc neceſſario leges latæ, & iniecta licentiæ quaſi frena, quæ, ſi quis recte agere ſua ſponte nollet, eum pœnæ metu in officio continerent. Itaq; conſeruandæ augendæque ciuitatis cauſa, & vt eſſet bene viuendi norma, legem inuentam, manifeſte cognoſcitur Neq; minus ad hūc finem ſpectarunt, quæ de religione, quam quæ de bello leges latæ ſunt: quęſita pietas in deos videtur, quæſita populo voluptas, vt in ludis: omnia tamē ad publicam vtilitatem referebantur. Cuius autem legis vitioſa ac turpis origo ſit, ea lex nominanda non eſt. Nam legis cauſa iuſtitia, & lex ipſa iuſta ac ſancta debet eſſe. Inde.n. publicum exoritur commodum, publicum dico, & quo munitur imperium aduerſus hoſtilem vim, & quo priuati ciues, ſua quiſq; bona, ſuum quiſq; ius, aduerſus priuatorum iniurias tuentur: quod ſi hoc in omni bene conſtituta ciuitate, multo magis agnoſcitur in Republica R. quę, dum optimis legibus paret, malas autem vel abrogat ſuffragiis populi, vel tollit Senatuſconſ. orbem terrarum pene vniuerſum imperio comprehendit: quæq; ciuitates aut malas leges habuerunt, aut bonis non recte ſunt vſę: aliæ vi externa, alię domeſtica ſeditione conciderunt: quod & apud veteres ſæpe accidiſſe legimus, & noſtra non ſemel tempeſtate vidimus.

Legis poteſtas.

Supereſt de poteſtate legis: ea, quæritur primum, vtrū maxima, deinde, ſi maxima, vtrum perpetua: quod pro noſtra conſuetudine breuiter oſtendemus. Erat in lege ſumma vis, non ſolum, quia, quod erat lege ſancitum, Quirites omnes tenebantur, quod tribus legibus, vna conſulari, Valeria, Horatia, duabus dictatoriis, Publilia & Hortenſia, ſancitum ſupra diximus (paucas tamen excipio, quibus non omnes plane ciues obſtringebantur: quo de genere fuiſſe legem de repetundis, iam oſtendimus: lata enim eſt poſt illas tres, conſularem vnam, dictatorias duas, à nobis proxime nominatas: & quodcunq; poſtremum populus iuſſit, id ius ratumque eſſe. XII. Tab. lege ſancitum eſt) verum etiam, quia non, vt prætoris edictum, item lex annuo ſpatio terminabatur, ſed vigebat vſq; dum alia lege abrogaretur: abrogari vero omnes licuit, præter Sacratas: quæ violatę ſæpe, abrogatæ nunquā ſunt: abroganti vero non eadem, quæ violanti legem pœna ſancitur: cæteræ leges & abrogari omnes potuerunt, & abrogatæ multæ ſunt: tametſi nulla lata lex eſt, quæ ipſa ſe contra abrogationem quaſi ſanctionis ſepimento non munierit, graui pœna mulctave ei, qui abrogaſſet irrogata: at multi multas abrogarūt, neque tamen vllam propterea ſubiere pœnam. Dixi iam, plus fuiſſe poteſtatis in eo, quod poſtremum populus iuſſiſſet, quam in eo, quod antea iuſſerat, id lege XII. Tab. ſancitum eſſe: iuſſum autem populi & ſuffragia fuerunt, quibus abrogabantur leges. Itaque non quid antea populo placuiſſet, ſed quid ei poſtremum placeret, ſpectari ſolebat: ſenſit autem in hoc genere populus non ſemper è Repub. nam quemadmodum ſæpe malas leges bonus populus, ſic interdum bonas malus abrogauit: à Senatu vero nunquam vlla lex, niſi Reip. cauſa ſublata eſt: vt, cum Apuleiæ, Mario Conſule referente, SC. damnatæ ſunt, quod ab hoſte Reip. L. Appuleio Saturnino rogatæ eſſent: aut, cum Liuiæ conſilio Philippi Conſulis ſublatæ, quia contra auſpicia, quæ ſeruari lex Ælia iubebat, à M. Liuio Druſo latæ iudicarentur: erant enim quatuor omnino genera (vt ipſa fere Ciceronis verba vſurpem, quæ ſunt in Orat. pro C. Corn.) quibus per Senatum more maiorum ſtatueretur aliquid de legibus: vnum eiuſmodi, placere legem abrogari, vt Qu. Cæcilio, M. Iunio Coſſ. quæ leges rem militarem impedirent, vt abrogarentur: atque hoc genere non abrogabat legem Senatus, (nam abrogare proprie populus dicebatur) ſed, vt abrogaretur, ſtatuebat. Alterum genus erat: quæ lex lata eſſe diceretur, ea non videri populum teneri, vt L. Marcio, Sext. Iulio Coſſ. de legibus Liuiis, quæ, vt vno SC. tollerentur, Philippus Conſul, Liuii inimicus, obtinuit a Senatu: ideo autem huiuſmodi legibus non videri populum teneri, Senatus decernebat, quia, contra auſpicia latas eſſe, augures monuiſſent. Tanta Romæ fuit in auguribus auctoritas, de quibus lib. 2. de legib. hæc à Cicerone ſcripta legimus: Quid religioſius, quam cum populo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non dare? quid, leges non iure rogatas, tollere? nihil domi, nihil militiæ per magiſtratus geſtum, ſine augurum auctoritate poſſe cuiquam probari? quæ ipſa & alia in libro de Religione tractabimus. Tertium de legum derogationibus, quo de genere perſæpe SC. fiunt, vt de lege Calpurnia de ambitu, quæ derogaretur. Quartum genus, quod ea Ciceronis oratio mutila admodum eſt, neque in ipſa, neque in Pediano interprete, ac ne alibi quidem, quod ſciam, inuenitur, me tamen in eam partem coniectura ducit, vt exiſtimem, cum aliquem Senatus hoſtem iudicaret, ſimul vt eius quoque leges, quæ quidem aduerſus Rempub. eſſent, tollerentur: eodem SC. aut alio, proxime facto, iudicaſſe, quatum enim maxime legum cauſa pernicioſus patriæ ciuis damnatus ſit, & à Rep. remotus: eas ipſas leges in Rep geſſiſſe, ſed abiectas illico eſſe, etiamſi ab hiſtoria non prodatur, veri tamen ſimillimum eſt, quale fuit quod de legib. Saturnini proxime, & de legibus M. Antonii in 1. huius libri parte diximus. Recte igitur ſemper & iuſtiſſime Senatus. A populo vero, aut ab iis qui mercede conducti ſpeciem quādam populi præ ſe ferebant, temeritate potius, aut fraude, quam conſilio aut ratione, ſalutares ciuitati leges nonnunquam abrogatæ ſunt, vt, rogante P. Clodio Tribuno pleb. Ælia de auſpiciis, Fuſia de diebus comitialibus. Poſtremum illud eſt, cum, verbo quidem, neque à Senatu, neque à populo, tacito autem omnium conſenſu per deſuetudinem leges abrogabantur, id quod & Iulianus ICtus notauit. Erat igitur in lege vis non ſolum maxima, quod Cic. in Philipp. 2. ſatis plane narrat, cum ait: in publicis actis nihil eſt lege grauius: verum etiam perpetua: ſiquidem vetuſtate nque tollebatur lex, vt edictum: neque debilitabatur, vt SC. niſi leges eſſent eiuſmodi, vt Reip. minimum conſulere viderentur: nam has contrario vſu non ſolum debilitatas, verum etiam plane extinctas, neque damnatum eſſe quenquam, quia feciſſet aduerſus eam legem, quę iam exerceri deſiiſſet, ſatis conſtare video. Leges autem multæ, quandiu Reſp. ſtetit, perpetuo iure valuerunt, cum ipſo libertatis initio, à primis Conſulibus, ac iam ante à primis Regibus latæ eſſent: quibus ego de legibus loquor, cum perpetuam vim legi tribuo: nam pernicioſas leges, nec iure rogatas, non perpetuo iure eſſe, ſed tolli quamprimum vtile eſt: cuiuſmodi multę SC. ſublatę ſunt: populus autem, quem ſæpe Reipu. commodo malas rationes auerterent, rectam diiudicandis legibus normam non agnouit, ſed vtiles ſæpe abrogauit, ſæpe ſciuit inutiles. Illud tamen, quia pertinet ad abrogandi rationem, quod in Feſto Pompeio notaui, non omittam: in ſanctione legum adſcribi ſolitum, ne per Saturam abrogari derogariue liceret. Erat enim Satura lex aliis multis conferta legibus, accepto nomine à genere cibi ex variis rebus condito: quod apud Diomedem Grammaticum ſcriptum eſt: id autem eo placuit in ſanctione adſcribi, quia in lege, multis legibus permixta & confuſa, ſubeſſe fraus, quæ populum falleret, facile poterat: at in ſimplici lege, ſi de abrogando, derogandove populus rogabatur, non difficile erat, id, quod derogabatur, quale eſſet, intelligere. Addam & illud, fractam eſſe lagis vim, non modo cum alia lege nominatim abrogaretur, ſed etiam, cum non omnino tota, ſed eius pars lege poſterius lata tolleretur: quod, Derogare dicebatur: aut, cum nulla ſuperioris legis mentione facta, aliquid ei contrarium poſteriore lege rogaretur, quod erat, Obrogare: atque hoc quidem de genere apud Liu. lib. 9. P. Sempronius Tribun. pleb. aduerſus Ap. Claudium cenſorem in concione ita diſputat: Ideo Æmiliæ potius legi paruerunt, quam illi antiquæ, quia hanc poſtremum populus iuſſerat, & quia, vbi duæ contrariæ leges ſunt, ſemper antiquam abrogat noua. Eſt etiam in 2. de Inuent. ſcriptum. In duabus contrariis legibus, vtra poſterius lata ſit, conſiderare oportet: nam poſtrema quæque grauiſſima eſt. Omnino quod legis vim maximam fuiſſe dixi, eo dixi. non ſolum, quia nihil eſſet lege gauius, & in publicis actis nihil obſeruaretur magis, verum etiam, quia legis ſententia pertineret ad omnes ciues, & omnibus æqua iura deſcriberet: præſertim à quo tempore Qu. Hortenſius dictator rogationem tulit, de qua iam mentionem fecimus, vt, quod plebs ſanxiſſet, eo Quirites omnes tenerentur. Veruntamen duo genera legum accipio: alterum, quod non omnes ciues, alterum, quod omnes quidem, ſed diſpari iure comprehenderet: primum enim illud apud Cic. lib. 3. ad Attic. obſeruaui, quam legem aliquis Tribunus pleb. ferret, ea lege collegas eius obſtrictos minime fuiſſe, deinde, vt omittam leges alias, quib. Senatores tenebantur, cæteri autem erant ordines liberati: quam legem, ne quis iudicio circumueniretur, C. Gracchus tulit, eam pro plebe, non in plebem eſſe latam, declaratur in Orat. pro Cluent. poſteaque L. Sylla Felix, cum eius rei quæſtionem ſua lege conſtitueret, populum Rom. quem ab hoc genere liberum acceperat, alligare nouo quæſtionis genere auſus non eſt. Ergo hac lege, quæ primum Sempronia fuit, de Gracchi latoris nomine, deinde Cornelia, poſteaquam L. Sylla, lege lata, quęſtionem & ipſe eiuſdem rei conſtituit: qua deinde potius, quam Sempronia, eius generis iudicia ſunt adminiſtrata: hac, inquam, lege, vt eſt in Orat. pro Cluent. ſenatores, & ii, qui magiſtratum geſſerant, ſoli tenebantur: vt, quemadmodum recta agentibus plura præmia, ſic plura peccantibus iudiciorum pericula propoſita eſſent. Lege etiam Iulia de pecuniis repetundis, equeſtrem ordinem non fuiſſe alligatum, legimus in Oratione pro Rabirio Poſthumo: in Orat. vero pro Cluent. quæ lex item de pecuniis repetundis nominatur, qua & ipſa præter ordinem Senatorium nemo tenebatur, Iulia non fuit, vt ex temporum examinatione, quæ me ſæpe magnis erroribus impediuit, facile coniecit: nam

cum Iuliam de repetundis latam eſſe à C. Cæſare in primo conſulatu notum ſit vel ex hiſtoria, vel è Ciceronis Orationibus atque Epiſtolis: Orationem autem pro Cluentio annis aliquot ante Cæſaris conſularum Cicero prætor habuerit: ſequitur, vt omnino, quod ad nomen attinet, diuerſę leges fuerint. Quęnam igitur fuit, dicet aliquis? Cornelia L. Syllæ: ex qua multa in ſuam legem poſtea Cæſar tranſtulit: de qua ſic in ea pro Poſthumo: Si eſt hoc nouum in lege Iulia, ſicuti multa ſunt ſeuerius ſcripta, quam in antiquis ll. & ſanctius iudicata: ſane etiam conſuetudo huius generis iudiciorum noua: ſin hoc totidem verbis tranſlatum caput eſt, quod fuit non modo in Cornelia, ſed etiam ante in lege Seruilia: per Deos immortales, quid agimus, iudices, aut quem hunc morem nouorum iudiciorum in Rempublicam inducimus? Reliquum eſt, vt de lege agamus, quæ omnes quidem, ciues diſſimili tamen conditione adſtringeret: at hoc quidē, cum multis exemplis probare poſſim, vno contentus ero. Fuit igitur huius generis Tullia de ambitu: qua lege aliam plebi, aliam Senatoribus irrogatam eſſe pœnam, conſtat ex Orat. pro Muræna.

LEGVM ROMANARVM ACcommodata ad literarum ordinem enumeratio.

Quid autem in hoc legum ſyntagmate hac poſtrema editione præſtiterimus, docebit te epiſtola ad Lectorem, Præfationi adiuncta.

A

ACILIA Minutia, de pace Carthaginenſium, Tulere M. Acilius, & Qu. Minutius Tribuni pleb. Cornelio Ælio Coſſ. Anno ab vrbe condita DLII. Vellentne iuberentne Senatum decernere, vt cum Carthaginenſib. pax fieret? & quem eam pacem dare, quemque ex Africa exercitus deportare iuberent? De pace, vti rogas, omnes tribus iuſſerunt pacem dare P. Scipionem, eundem exercitus deportare. Liu. lib. 30.

Acilia, De COLONIIS DEDVCENDIS Tulit C. Acilius Tribunus plebis, Cornelio, Minutio Coſſ. Anno ab V.C. DLVI. vt quinque Coloniæ in oram maritimam deducerentur: duæ ad oſtia fluminum Vulturni, Liternique: Vna Puteolos, vna ad Caſtrum Salerni: his Buxentum adiectum: tricenæ familiæ in ſingulas colonias iubebantur mitti. Liu. lib. 32.

Acilia REPETVNDARVM. Tulit eam M. Acilius Glabrio, pater eius, qui Verris in cauſa prætor fuit, & cum C. Calphurnio Piſone poſt biennium conſulatum geſſit: quæ ab eo in tribunatu plebis lata eſt, vt vult Manutius. Vt repetundarum cauſa vna actione abſolueretur: id eſt, vt neque reum comperendinari, neque cauſam ampliari liceret. Item, vt qui accuſatores conſtituti eſſent, poteſtatem haberent, literas & publicas & priuatas conquirendi, adſignandi, deportandi. Cic. Verrin. 2. & 3. & in ſecundam Aſconius.

ÆBVTIA, DE LEGIBVS. Tulit Æbutius Tribun. pleb. Vt 12. Tab. capita, quæ Reip. propter antiquitatem, obſoletaſque res inutilia eſſent, abrogarentur: ſolæ legis actiones Centumuiralium cauſarum manerent. Gellius lib. 16 c. 10. Ludouicus Charondas de hac lege in fragmento quodam Romanę antiquitatis ſic reperiri ait: L. Æbutius Trib. pleb. vir popularis, legem tulit ad populum, vt XII Tab. capita, quæ inutilia eſſent Reip. tollerentur. Quæ lex multis contradicentib. tādem rogata eſt.

Æbutia LICINIA. Vide Licinia Æbutia.

Ælia, DE COLONIIS DEDVCENDIS. Tulit Q. Ælius Tubero, Tribun. plebis, Cornelio, Sempronio Coſſ. Anno DLVIII. vt Latinæ duæ coloniæ, vna in Brutios, altera in Thurinum agrum deducerentur. Liu. lib. 34.

Ælia, DE COL. DED. Tulit idem, Vt in agrum Latinum Thurinum coloniæ deducerentur. Liu lib. 35.

Ælia, De comitiis. Tulit Qu. Ælius Coſ. cum M. Iunio, Anno DCXXVI. vt vult Hot. à Tribuno tamen pleb. latam contendit Manutius, vt & Fuſiam, tum & ex Ælia gente neminem vnquam conſulatum geſſiſſe. Et ſane teſtatur Sigonius, eo anno Conſules fuiſſe A. Manlium, cum Q. Caſſio. Nec vero poſt interfectos Gracchos, vt vult Zaſius, & ante Punicum bellum tertium lata eſt hæc lex. Tiberius enim Gracchus, Scæuola & Piſone Coſſ. poſt euerſam Carthaginem occiſus eſt. Et Cic. Orat. in Vatinium, ſcribit, leges Æliam & Fuſiam in Gracchorum ferocitate vixiſſe. Huius autem Æliæ legis hæc ſunt capita: Vt quoties cum populo ageretur, augures de cœlo ſeruarent, magiſtratus & obnuntiandi, id eſt, denuntiandi agi per Iouem non licere, & legiſlationi intercedendi poteſtatem haberent. Nam cum lex ferretur, augures de cœlo ſeruabant: magiſtratus, ſi quid obſeruatum erat, quo impediri comitia poſſent, nuntiabant. Cic. in Piſon. vbi centum ante Piſonis & Gabinii conſulatum annis latam hanc fuiſſe legem ſcribit, oratorie, & ſuo more: Mentio eſt apud omnes frequentiſſima.

ÆLIA Sanctia, quæ nominatur in Top. Cic. inducenda eſt, auctorib. antiquis libris, ſcientiaque ipſa & hiſtoriæ veritate poſtulante: idque iam pridem interpretum nonnulli docuerunt.

ÆLIA SENTIA, de teſtamentis. Tulere Sex. Ælius, C. Sentius Coſſ. Anno DCCLVI. Auguſti temporibus. Vt qui ſerui pœnæ cauſa vincti à domino, quibuſve inuſtæ notæ fuerant, quive propter noxam torti, nocenteſve inuenti, quive traditi, vt ferro aut cum beſtiis depugnarent, quive in cuſtodia fuiſſent, ii ſi manumitterentur, non ciues Rom. ſed deditiorum numero eſſent: id eſt, vt ne connubium, neq; commercium, neque teſtamenti factionem haberent. Vt minorem 30. annorum ſeruum vindicta aut teſtamento, niſi cauſa apud conſilium probata manumittere non liceret. Nec dominus annis 20. minor, ſeruum, niſi cauſa apud conſilium probata manumitteret. Vt ſeruus ab eo domino, qui ſoluendo non eſt, teſtamento liber eſſe iuſſus, & heres inſtitutus, & ſi minor ſit triginta annis, vel in ea cauſa, vt dedititius fieri debeat, ciuis Rom. & heres ſit. Quod ſi duo pluresve liberi heredeſve eſſe iuſſi ſunt, primo loco ſcriptus liber & heres ſit. Vt ſi patronus libertum inopem non aluerit, primum libertatis cauſa impoſitis, tam ipſe, quam is, ad quem ea res pertinebit, mulctetur: dein ipſius hereditate, tum ipſe, tum ipſius liberi priuentur, niſi heres inſtitutus ſit: poſtremo à bonorum poſſeſſione remoueatur, præterquam ſecundum tabulas. Ne dominus in manumittendo ſeruo, ſeruave legem ei de contrahendo matrimonio, quæ ciuis Rom. libertatem imminuat, imponat: ſi ſecus faxit, ad eius legitimam hereditatem non admittatur. Vlp. tit 1. Inſt. & Iuſtin. Inſtit. quibus ex cauſ. manum. non lic. item Iul. l. qui ſoluendo 42. Paulus l. ſi is qui 55. l. 57. l. qui ſoluendo. 60. l. ſi non lex. 83. ff. de hered. inſtit. l. ſciendum. 70 ff. de verb. ſig. l. 1. C. qui manum. non poſſ. l. 3. §. 2. ff. de ſuis & legit. l. ſi patronus, 33. ff. de bon. liber. Refertur & hoc huius legis caput, Vt, ſi eſſet donatio facta inter virum & vxorem, mariruſque re nondum tradita, vita exceſſiſſet, ne mulier rei vendicationem poſt obitum mariti haberet, ſed tantùmmodo exceptionem, ſi non poſſideret contra petitores, vt habetur in Auth Conſtit. 161. vbi etiam addit Imperator, Rempub. hanc legem à corpore legum ſuarum ablegaſſe.

Ælia, de Statilio. Tulit C Ælius Trib. pleb. qua damnatus eſt Stennius Statilius Lucanus, quod Thurinos infeſtaſſet. Plin. lib. 34. cap. 6.

ÆMILIA CIBARIA. Tulit M. Æmilius Lepidus Conſul cum Qu. Luctatio Catulo, Anno 675. Hac non ſumptus cœnarum, ſed ciborum genus & modus præfinitus eſt. Gell. lib. 2. cap. 24. Macrob. Saturn. lib. 3. c. 16. Plin. 8. c. 57. Sorices & ipſos hyeme condi, auctor eſt Nigidius, ſicut glires, quos Cenſoriæ leges princepſque Scaurus in conſulatu, non alio modo cœnis ademere, quam conchylia, aut ex alio orbe aduectas aues.

ÆMILIA, DE CENSVRA. Tulit M. Æmilius Dictator, anno 320. Ne cenſura, quę vſque eo quinquennalis fuerat, plus quam annua ac ſemeſtris eſſet. Liu. libr. 4. & 9. Huius etiam meminit Feneſtella cap. 17. de Cenſoribus, latamque ſcribit Iulio Virgilio, M. Appio Conſulibus, corrupte tamen, ſi Liuii chronologiam exacte conſideres.

Allie na, De Terminis. Tulit. Eius hoc caput legitur in lib. de agrorum conditionib. valde corruptum, ſed ex Roſcia, quam ſuo loco deſcribemus, ſic caſtigat eam Hot. Quæ colonia hac lege deducta, quodve municipium conſtitutum erit, qui limites decumani, quæcunque foſſæ in eo agro erunt; qui ager hac lege datus, aſſignatus erit, ne quis eos limites decumanos obſepito, neve quod in eis immolitum, neve quid ibi poſitum habeto, neve eos arato, neve eas foſſas obturato, neve quis ſepito, quo minus itinere aqua ire fluere poſſit. Si quis aduerſus ea quid fecerit, in res ſingulas, quotieſcunque fecerit, HS I. IIII. colonis, municipibuſve iis, in quorum agro id factum erit, dare damnas eſto: pecuniæ qui volet petitio hæc lege eſto.

AMPIA LABIENA, de Cn. Pompeio. Tulere T. Ampius, T. Labienus Tribu. pleb. Metello, Affranio, Coſſ. Anno 693. Vt Cn. Pompeius victor ex Aſia ludis Circenſibus corona aurea, & omni cultu triumphantium vteretur; ſcenicis autem prætexta, coronaque aurea. Velleius lib. 2.

ANNARIA Lex dicebatur ab antiquis ea, qua finiuntur anni magiſtratus capiendi. Feſtus, vide Villia.

ANTIA SVMPTVARIA. Tulit Antius Reſtio. De ſumptu in conuiuia. &, vt qui magiſtratus eſſet, magiſtratumve capturus eſſet, ne quo ad cœnam, niſi ad certas perſonas itaret. Gell. lib. 2. c. 24. Macrob. lib. 3. c. 17.

ANTISTIA, De Satricanis. Tulit M. Antiſtius Tribu. pleb. Foſſio (vt opinatur Hoto.) & Plautio Coſſ. Anno 635 Vti Senatui de Satricanis ciuibus Rom. ſententiæ ferendę ius eſſet. Liu. li. 26.

ANTONIA IVDICIARIA. Tulit M. Antonius Coſ. Cum C. Iulio, Anno 709. Vt tertia iudicum decuria è centurionibus anteſignanis, alaudis, manipularib fieret Cic. Phil. 1. & 5. Sue. in Auguſt. ex quo etiam intelligi poteſt, hanc nō fuiſſe abrogatam, cum ille hoſtis iudicatus eſt, vt vult Zaſ. ſic etiam ſcribit; Ad tres iudicum decurias quartam addidit ex inferiore cenſu, quę

ducenariorum vocaretur,iudicarétq; de leuioribus ſummis.

Antonia, De Dictatvra. Tulit idem Triumuir R.P.C.Ne quis vllam ob cauſam de Dictatore creando referret, neve Dictaturam oblatam acciperet:qui ſecus faxit,eum vt necare ius faſque eſſet.Appian.Emphylion,lib.3.

Antonia Maiestatis. Tulit idem Triumuir,quæ damnatis de Maieſtate, vt refert Manutius, prouocationem ad populum dabat. quod antea in vno perduellione,omnium de maieſtate criminum grauiſſimo,licebat.

Antonia, De Nomine Mensis Iulii.Tulit idem,vt qui menſis antea Quintilis vocabatur, quod à Martio,qui priſcis temporibus primus fuerat, quintus eſſet:is à C.Iulii Cæſaris nomine Iulius deinceps diceretur : quod hoc menſe ad 4. Idus Quintil.Iulius natus eſſet.Macrob.lib.Satur.2.c.12.

Antonia,De Svffragiis pop.Tulit L.Antonius:qua cũ Caio Cæſare magiſtratus partitus eſt.Cic.Philip.7.

Antonia, De Sacerdotiis.Tulit idem.Vt ius cooptandorum Sacerdotum à populo ad illorum collegium iterum transferretur.Dio.lib.37.

Appvleia, De coloniis. Tulit Appuleius Saturninus Trib.pl. C.Mario.VI. L.Valerio Coſſ.anno 653. Vt in ſingulas colonias ternos ciues Ro.C.Marius facere poſſet.Cic.pro Balbo.

Appuleia Agraria.Tulit idem eodem anno. Vt quem agrum C.Marius Conſ.in Gallia pulſis Cimbris, in ditionem pop. R.redegiſſet, is populo R.diuideretur, & ſi ita lex ſciuiſſet, intra diem 5. à ſingulis Senatorib.in eam iuraretur : qui non iuraſſet,ei mulcta pœna eſſet.Appia.lib.de bell.ciuil.1.

Appuleia Maiestatis.Tulit idem.Meminit Cic.lib.de Orat. 2.vbi de cauſa Norbani loquitur, quem defendit Antonius maieſtatis Appuleia lege poſtulatum: quod ſcilicet, ſeditione populi concitata,quod ad maieſtatem pertinuit,Qu.Seruilium Cæpionem innocentem damnaſſet.

Appuleia,De Metello.Tulit idem,Vti Q.Metello Numidico Conſuli,quod legi ipſius Agrariæ, quæ intra quintum diem iurari in eam iubebat,non paruiſſet, aqua & igni interdiceretur. Appia.lib.de bell.ciu.1.Cic.pro Sextio,& pro domo.

Aqvilia, De Damno iniuria dato. Tulit C.Aquilius Gallus Tribun.pleb.vti ſcribit Vlp.l.1. ff. ad l.Aquil.ex quo plebiſcitum verius appellatur.Eius tria capita fuere,quorum primum & tertium his extat verbis : Qui ſeruum ſeruamve, alienum alienamve,quadrupedemve pecudem iniuria occiderit:quanti id in eo anno plurimi fuit, tãtum æs dare domino damnas eſto. Cæterarum rerum præter hominem & pecudé occiſos,ſi quis alteri damnum faxit,quod vſſerit,fregerit,ruperit iniuria:quanti ea res in diebus triginta proximis,tantũ æs domino dare damnas eſto: Aduerſus inficiantem in duplũ actio eſto. Hãc autem putat Horomannus eſſe legem,de qua Cic.in Bruto ſic loquitur : Atque eodem tempore accuſator de plebe L.Cæſidænus fuit, quem ego audiui iam ſenem, cũ ab L.Sabelio mulctam l.Aquilia de iuſtitia petiuiſſet. Vult enim legi Damni Inivria:& mulctam intelligi,quanti plurimi ęſtimationem.Secundum caput,quod in deſuetudinem abiit,videtur fuiſſe Cuiacio, de quauis alia ratione damni dati, etiamſi non fuerit læſa res noſtra, ſed intercepta nobis forte vtilitas quædam.Vt aduerſus piſcatorem ſocium à Plinio proditum eſt lib.9.c.59.qui Anthiam conciliatorem capturæ & ducem ceperat,cum is in macello agnitus eſſet à ſocio,cuius iniuria erat,damni dati editam formulam, condẽnatumq; æſtimata lite 10. libris.Conſtat enim, ſocium pro ſocio teneri l.Aquil.l.47.ff.pro ſocio.

Ateria Tarpeia, De Mvlcta. Tulere Sp.Tarpeius Montanus Capitolinus,A.Aterius.Coſſ.Anno 298. Vt omnib.magiſtratibus mulctæ dicendæ ius eſſet, cum antea ſolis Cõſulib.id liceret:ita tamen,ne vel duos boues,vel triginta oues excederet. Vt cum mulcta pecoris armentiq; à magiſtratib. diceretur,bos centuſſis,ouis decuſſis æſtimaretur.Dionyſius li.10.Gell.li.11.c.1.& Feſt.li.14.in voce,Peculatus.Notandũ autem, legem hanc ſæpe Tarpeiam tantum vocari, vt apud Feſtum loco præcitato:alias enim Ateriam, vt apud Gell.vbi tamen corrupte Aterina legitur.Ad huius autem primum caput reſpexiſſe videtur Vlp.l.vn. ff.ſi quis ius dic.nõ obtẽp. dum ait : Omnibus magiſtratibus ſecundum ius poteſtatis ſuæ conceſſum eſt iuriſdictione pœnali iudicio defendere.

Atia,De Sacerdotiis. Tulit T.Atius Labienus Trib.pleb. L.Iulio, C.Marcio Coſſ.Anno 699. Vt populus ſacerdotia, (quemadmodũ olim l.Domitia)mandaret,cũ antea ſacerdotes l.Cornelia à Pontificum collegio crearẽtur. Dio.lib.37.

Atilia,De Dedititiis.Tulit L.Atilius Trib.pleb. Claudio, Valerio Coſſ.Ann.543. Omnes Campani,Atellani,Calatini,Sabatini,qui ſe dediderunt in arbitrium ditionemq; pop. Romani, Fuluio Proconſuli, quæq; vna ſecum dediderunt, agrum vrbemque,diuina humanaque,vtenſiliaque,ſiue quid aliud dediderunt : de his rebus quid fieri velitis, vos rogo, Quirites.Plebs ſic iuſſit; Quod Senatus maxima pars cẽſeat, qui aſſidetis,id volumus,iubemuſque.Hæc Liu.lib.26.

Attilia Martia, De Tribunis militum.Tulere L.Ælius,C. Martius Trib.pleb.Iunio,Æmilio Coſſ.Anno 642.Vt Tribuni militũ ſeni deni in quatuor legiones à populo crearẽtur. Quæ antea, perquam paucis ſuffragio populi relictis locis, Dictatorum & Conſulum ferme fuerant beneficia. Liu.lib.9.

Atilia,De Tvtelis. Tulit. Vt mulieribus pupilliſve tutores non habentibus,à Prætore & maiore Tribunorum plebis parte darentur. Vlpianus capite Inſtitutio.12.Imperator, De Atiliano tutore.Liuius li.39. Hæc tamen poſtea à Claudio Imperatore abrogata fuiſſe videtur, cum ſcribat Suetonius, ſanxiſſe Claudium, vt Conſules pupillis vtriuſque ſexus tutores darent: quod viciſſim ab Antonio Philoſopho ſublatum refert Capitolinus, ab eoque Prætorem tutelarum inſtitutum. Hæc autem,vt volunt quidam,Romæ tantum locum habebat.

Atinia,De Vsvcapionibvs. Tulit. Vt quod ſurreptum eſſet, eius rei ęterna auctoritas eſſet,niſi,ſi in eius,cui ſurreptum eſſet,poteſtatem reuertiſſet.Gell.lib.17.c.7.Paul.l.4.§.4. D. de vſurpat.Iulianus l.33.eiuſdem tit.§.furtiuæ.Inſtit.vſucap.Cic. Verrin.3.

Atinia, De Trib.Pleb.Tulit.Vt qui Tribun. pleb.eſſet, idem Senator eſſet ; dicendæque in ſenatu ſententiæ ius haberet. Gell.lib.14.c.vlt.

Avrelia, De Trib.Pleb. Tulit C.Aurelius Cotta Coſſ. cum L.Octauio, Anno 678. Vt Tribun.plebis liceret poſtea alios magiſtratus capere:quod lege Syllæ iis erat ademptum.Pędianus in Cornelia in Verr 1.Liuius lib.97.Velleius lib.2.

Avrelia Ivdiciaria.Tulit C.Aurelius Cotta Prætor,M.Craſſo,Cn.Pompeio primum Coſſ. Anno 683. Vt iudicia, quæ penes ſolos Senatores erant,inter Senatores & equeſtrem ordinem & Tribunos ærarios communicarentur. Cic.in Verrinis ſæpe, Aſconius in eaſdem. in Orat. pro Cornelio & in Piſonem.Florus vero Epitome 97.Velleius li.2. vbi tamen Tribunos ærarios non nominat.

B.

Bæbia,de prætoribvs. Tulit.Vt alternis annis quaterni Prætores crearentur.Liuius lib.40.Feſtus nominat lib.16.in voce, Rogat.

C.

Cadvcaria.Vide infra Iulia Caducaria.

Caecilia,de fvllonibvs. Tulit Cæcilius Metellus,C.Flaminius.L.Æmilius Cens.dedere ad populum ferendam, cum illis non liceret.Plinius lib.35.c.17.

Cæcilia didia,de legibvs.Tulerunt Qu. Cęcilius Metellus, T.Didius Coſſ.Anno 655. Ne multis de rebus coniunctim vna rogatione ad populum ferretur, ne populo neceſſe eſſet in coniũctis rebus compluribus aut id quod nollet accipere, aut id quod vellet repudiare. Item, vt in legib. promulgandis trinundinum ſeruaretur Cic.Philip.5.pro Domo ſua, & ad Atticum Epiſt. 1. Manutius autem Cæciliam Didiam non vnam legem eſſe contendit, ſed duas diuerſa ſententia latas : vt primum quidem caput ad priorem, poſterius ad illam referatur.

Cæcilia,de censoribvs.Tulit Qu.Cæcilius, Qu.Fu.Metellus Pius,Scipio Coſ.cũ Pompeio. An.701. Vt Cenſoria poteſtas, quã P.Clodius Tri.pleb.imminuerat,reſtitueretur.Dio li.40.

Cæcilia repetundarum.Tulit Qu.Cæcilius Tribun.pleb.Nominatur à Valerio Max.li.6.c.11.hacque L.Lentulum,qui poſtea Cenſor fuit,damnatum refert.Lata eſt,vt cenſet Manutius, L. Marcio, L.Manilio Coſſ. Anno 601. quo anno lex Calpurnia lata eſt,vel certe Sp.Poſthumio,L.Calpurnio.

Cæcilia,De ivre Italiæ,& tributis tollendis. Tulit Q.Cæcilius Metellus Nepos, Prætor, L.Afranio, Q.Metello Celere Coſſ.Anno 693.Vt Italia à vectigalibus immunis eſſet.Dio li. 37.Cic.lib.2. Epiſt.ad Atticum: Portoriis Italiæ ſublatis,agro Campano diuiſo,quod vectigal ſupereſt domeſticum,præter viceſimam?

Cæcilia, de ſuffragiis. Tulit Cæcilius Trib.plebis. Q.Cæcilio T.Flaminio Coſſ. Anno 630. Vt etiam in perduellionis iudicio, quod Caſſia lege Tabellaria exceptum erat populus non voce,ſed tabella ſententiam ferret.Cic.lib.de leg.3.

Callidia, De Metello reuocando. Tulit Qu. Callidius Trib. pleb.Vt Qu.Metellus,qui quod in Saturnini legem iurare noluerat,exilio damnatus erat,in ciuitatem reuocaretur. Valer. Max.lib.5.c.2.Cicero pro Plancio.

Calpvrnia repetũdarum.Tulit L. Calpurnius Piſo Trib. pleb. L.Marcio, L. Manilio Coſſ. Anno 604. nulla antea cum fuiſſet : Vt quibus in prouinciis magiſtratus populi R. eorumue comites pecunias contra leges cepiſſent,earum prouinciarum homines iudicio Romæ conſtituto ſuas pecunias peterent. Cic.De offic.2.in Bruto & Verrina 5.

Calpurnia, De ambitv. Tulit C. Calpurnius Piſo Coſ. cum M.Glabrione Anno 686.Sigonius 683.Vt ambitus dãnati omni honoris petitione prohiberentur, certaq; pecunia mulctarentur Dio lib.26.Cic.pro Muræna, pro Cornel.& in eam Aſcon.Hac lege accuſatoribus pręmium fuiſſe refert Manutius, vt ſi ipſi damnati eſſent, aliorumq. eodem in genere culpam demonſtraſſent,in integrum reſtituerẽtur, ex Orat. pro Cluẽtio,quam poſt Calpurniam legem habitam idem cenſet.

Calpurnia,De civitate. Ciſenna hiſto.4. Milites vt lex Cal-

purnia conceſſerat, virtutis ergo ciuitate donati. Hæc Nonius refert in voce, Ergo.

Canvleia, de patrum connubiis. Tulit G. Canuleius, Trib. pleb. M. Genutio, & C. Curtio Coſſ. Anno 309. aduerſus leg. XII. Tabu. qua cautum erat, Ne liceret Patriciis coniungi connubio cum plebeiis. Huius hæc referuntur capita: Vt plebi cum patribus connubiorum ius eſſet. Vt tribuni militum conſulari poteſtate promiſcue ex patribus ac plebe crearentur, Auguſtinus lib. De ciuitate Dei. 3. c. 17. Liuius lib. 4.

Cassia agraria. Tulit Sp. Caſſius Conſul cum Virginio, Anno 267. Vti ex agro Hernicis, quibus cum fœdus ictum erat, adempto, dimidiū Latinis, dimidium plebi diuideretur. Lex tamen non tenuit. Liui. li. 2. Valer. li. 5. c. 8.

Caſſia, De Senatu. Hanc tulit L. Caſſius. L. F. Longinus, Tribunus pleb. C. Mario, C. Flauio Coſſ. Anno 646. Vt quem populus damnaſſet, cuiue Imperium abrogaſſet, in Senatu ne eſſet. Aſcon. in Corn. Tulit autem eam Caſſius maxime propter ſimultates, cum Q. Seruilio Cæpione, qui ante biennium Conſul fuerat, & cui populus imperium abrogauerat, ob male geſtum bellum.

Cassia De ſuffragiis. Tulit L. Caſſius, Tribunus pleb. Lepido & Mancino Coſſ. Anno 616. Vt Iudices ſententias, quas voce dicebant, tabellis ferrent: in his etiam populus ipſe, duntaxat cum de mulctis iudicaret, nō de capite: nimirum in perduellionis iudicio, Cic. in Lælio, vbi hanc legem biennio poſt Gabiniam latam ſcribit. item in Bruto, & lib. de legib. 3. item Aſcon. in Cornelianam & Verrinam II.

Caſſia, De Pauli triumpho. Tulit Qu. Caſſius Prætor, Ælio, Iunio Coſſ. Anno 586. Vt Paulo, Anicio, & Octauio, ex bello Macedonico victoria redeuntibus, quo die vrbem triumphantes inueherentur, imperium eſſet. Liu. lib. 45.

Caſſia, De Senatu ſupplendo. Tulit C. Caſſius Prætor, Dictatore Iulio Cæſare. Vt in numerum Patriciorum, qui Senatui deeſſent, alij ſublegerentur. Tacitus lib. 11. Suet. autem Iulio Cæſare ſcribit, eum Senatum ſuppleuiſſe, patricios allegiſſe, Prætorum, Ædilium, Quæſtorum, minorum etiam magiſtratuum numerum ampliaſſe. Vtrum autem illa Caſſia lege an alia, incertum eſt.

Cincia, De donis & muneribus. Tulit M. Cincius Tribunus pl. Cornelio, Sempronio Coſ. Anno 549. Vt ne plus ducētis aureis donare liceret: extra quam ſi coniūctis perſonis donaretur. quod eo amplius donatum eſſet, ratū non eſſet, argum. l. ſanc. imus C. de donatio. Vlp. c. Inſt. 1. lege 4. & 5. C. Th. de donat. Vt in donatione quibuſcunq; perſonis facta mancipatio traditione adhiberetur, exceptis liberorum & parentum perſonis. quibus cum donatum, hæc ſolemnitas nō eſt neceſſaria. d. l. 4. & 5. Ne quis ob cauſam orādam donum munuſue caperet. Liuius li. 34. Tacit. li. 13. Cic. in Catone, ad Atticum 1. & de Ora. Feſtus hanc muneralem à Plauto vocari ſcribit.

Neque muneralem legem, neque lenoniam,
Rogata fuerit necne, flocci æſtimo.

Quod autem hac cautum ſcribit: Ne cui liceret munus accipere, non de omnib. generatim, ſed de patronis tantum accipiendum eſt. Idem lege Titia cautū fuit, de qua ſuo loco. Sed primus omnium ob defenſum negotium, vt ait Ammianus li. 30. pecuniam accepit Antipho Rhamnuſius. Poſtea Claudius Imperator vſque ad XH-S. capi permiſit, quod & Nero confirmauit: vt refert Suetonius, cui adſtipulatur Tacitus li. 11. Et Plin. in 6. Epiſt. ad Rufum. ICtis permiſſum videtur capere vſq; ad 100. aureos, l. 1. §. ſi cui cautū. D. de var. & ext. cogn.

Clavdia. De liberali cauſa. Tulit Ap. Claudius Decemuir, cū collegis, Anno 302. Vt cum quis in ſeruitutem aſſeretur, vindiciæ ſecundum libertatem darentur. Liuius li. 3. Dionyſ. li. 10. Videtur autem hæc lex deſumpta e Solonis lege quadam, in qua ſic ſcriptum eſt. Σώματος εἰς δουλείαν ἐξ ἐλευθερίας ἀγομένου, μὴ τὸν ἀφαιρούμενον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὸν φυλάττοντα κύριον εἶναι μέχρι δίκης.

Clavdia. De Senatorum quæſtu. Tulit Qu. Claudius Tribun. pl. P. Cornel. T. Sempronio Coſſ. Anno 535. adiuuāte vno patrum C. Flamin. Ne quis ſenator, quiue Senatoris pater fuiſſet, maritimam nauem, quæ plus quam trecentarū amphorarū eſſet, haberet. Id ſatis habitum ad fructus ex agris vectandos: quæſtus omnis patrib. indecorus viſus eſt. Li. li. 21. & Ci. Verrin. 7. Videndū etiā, nunquid ad hanc Claudiā pertineat, quod Pedianus ſcribit in Cornelianam, his verbis: Antonius redemptas habebat ab ærario vectigales quadrigas, quam redemptionem Senatori habere licet per legem. Hanc autem legem poſtea in Iuliam de repetundis Cæſar Dictator tranſtulit: nam ex lege Iulia repetundarū Senatorib. habere naues nō licuit, inquit Scæuola, in l. his qui naues. de vacat. mu.

Clavdia, De Scribarū negociatione. Videtur, inquit Ho. proximę Claudię pars fuiſſe. Suet. in Domitiano, Scribas quęſtorios negociantes ex conſuetudine, ſed cōtra Claudiam legē, venia in præteritū donauit. Aliud ea de lege nihil reperitur.

Clavdia, De ſociis ac Nominis Latini. Tulit C. Claudius Coſ. cum T. Sempronio, Ann. 576. Qui ſocij ac nominis Latini cenſi eſſent, vt omnes in ſuam quiſque ciuitatem ante Kalen. Nouemb. redirent. Vt Dictator, Conſul, Interrex, Cenſor, Prætor, qui nunc eſſet apud forum, darent operam, vt qui manumitteretur, in libertatem vindicaretur, iuſiurādum daret, qui eum manumitteret, ciuitatis mutandæ cauſa manu non mittere, qui id non iuraret, eum manumittendum non cenſuerunt: Liu. lib. 41.

Clavdia, De comitis. Tulit M. Claudius Marcellus Coſſ. cum Seru. Sulpitio, Anno 609. Ne in magiſtratuum comitiis abſentium ratio haberetur. Suetonius in Cæſare.

Clavdia, De colonia Novicomi. Tulit idem M. Marcellus: Vt colonis, quos rogatione Vatinia Nouumcomum Cæſar deduxiſſet, ciuitas adimeretur: quod per ambitionem, & vltra præſcriptum data eſſet Sueton. in Cæſare.

Clavdia, de fœnore. Tulit Claudius Cæſar: Ne creditores in mortem parentum pecunias filiisfam. fœnori darent. Tacitus lib. 11. vbi aperte legem latam affirmat.

Clavdia, de re nummaria Tulit. Vt victoriatus nummus, qui ex Illyrico adiectus mercis loco habebatur, Romæ percuteretur: & eadem victoriæ nota obſignaretur. Plin. lib. 33. c. 3.

Clavdia, de tutelis. Tulit, Vt ne agnati mulierum tutelam legitimam recipere cogerentur. Vlp. tit. 11. & Imp. l. 3. C. de legit. tut.

Clavdia frvmentaria, ſeu de annona. Tulit P. Clodius, Tribun. plebis, Piſone, Gabinio Coſ. Anno DCXCV. Vt frumentum populo, quod antea ſenis æris, ac trientibus in ſingulos modios dabatur, gratis daretur, & Sext. Claudio frumentaria procuratio mandaretur. Aſcon. in Piſonianam, Cicero pro Seſtio & in Piſonem, & pro Domo.

Clodia, De Comitiis. Tulit idē. Ne quis per eos dies, quib. cū populo agi liceret, de cœlo ſeruaret. Vt omnib. faſtis legem fieri liceret: qua de cauſa legē Æliam & Fufiā, propugnacula & muros tranquillitatis à Clodio ſublatā toties Cicero queritur, in Sextiana, Piſoniana: & in hāc Aſconius, & Dio li. 38.

Clodia, De Inivriis Pvblicis. Tulit idem, ſed de ea nihil me legiſſe puto, præter hæc Ciceronis in ea pro Domo. At tu etiam legem de iniuriis publicis tuliſti, Anagnino neſcio cui Menullę per gratiam, qui tibi ob eam legem ſtatuam in meis ædibus poſuit, vt locus ipſe in tua tanta iniuria legem & inſcriptionem refelleretur.

Clodia, De Vi. Tulit idem. Vt de iis, qui ciues Rom. ſine iudicio populi, indictaq; cauſa necaſſent, quæſtio haberetur. Tulit autem ob Ciceronem, & alios, à quibus necati erant Catilinarij, quamuis nominatim de Cicerone nullam faceret mentionem. Velleius li. 2. Dio 38. Cic. ad Atticum III.

Clodia, De M. Tvllio. Tulit idem. Vt M. Tullio Cicer. quod falſum S C. retuliſſet, quod ciues Ro. indemnatos necaſſet, aqua & igne interdictum eſſet, neue ei intra quingenta paſſuū millia liceret eſſe, ne quis de ipſius reditu ad Senatū referret, ne quis ſententiam diceret, ne diſputaret, ne loqueretur, ne pedib. iret in ſententiam, ne ſcribēdo adeſſet. Cic. pro Domo ſua, Poſt reditum in Sen. & lib. ad Attic. III. & Dio lib. 38.

Clodia, De Provinciis. Tulit idem. Vt Gabinio Syria, Babylon, Perſæ: Piſoni Macedonia, Achaia, Theſſalia, Græcia, omniſque Boetia pro conſulari imperio mandaretur: iiſq; cum exercitu in eas prouincias ituris, pecunia ex ærario attribueretur. Cicero pro Domo, & in Sextiana.

Clodia, De Intercessione. Tulit idem Clodius. Vt libera & ſoluta in ferendis legibus Tribunorum plebis poteſtas eſſet, neque interceſſione impediretur. Cicer. in Sextiana. Nouem enim Tribunis vnus obſiſtere poterat. Dio lib. 38.

Clodia, De Collegiis. Tulit idem. Vt collegia, id eſt, conuētus artificum à Numa inſtituti, & magna ex parte partim legib. partim S C. ſublati, reſtituerentur, multiq; alij cōſtituerentur. Cic. in Sextiana, Piſoniana, pro domo ſua, Pedianus in Corne. & Dio li. 38. Plutar. autē de Collegiis à Numa inſtitutis hæc refert: Ex pleriſque, inquit, eius inſtitutis, diſtributio multitudinis per artificia maxime admiratione digna habetur: nam cum ciuitas ex Sabinis & Ro. cōſtaret, eſſentq; inter eos crebræ contentiones, ſtatuit eos Numa in plures partes ſecare, vt magnas illas duas factiones in plures & minutas partes diſiectas, penitus tolleret. Fuit autem hæc diſtributio ex ratione artificiorum facta, vtpote tibicinum, aurificum, architectorum, tinctorum, cerdonum, coriariorum, fabrorum, figulorum, eademque ratione reliquorum artificum: atque iis, cum certos conuentus, tum etiam deos quos colerēt, pro dignitate cuiuſq; attribuit. Tum primum factiones illæ ex vrbe ſublatæ ſunt, vt alij Sabini, alij Romani, alij Tatij, alii Romuli ciues inuidioſis nominibus dicerentur.

Clodia, De Regno Cypri. Tulit idem. Vt Cyprus inſula in prouinciæ formam redigeretur, vt Ptolemæus rex Cypri ſedens cum purpura & ſceptro & illis inſignib. regiis præconi publico ſubiiceretur, & cum bonis omnib. publicaretur. Vt M. Cato Quæſtor cum iure prætorio, adiecto etiam Quęſtore mitteretur in Inſulam Cyprum, & regiæ Gazæ vendendæ & pecuniæ deportandæ præficeretur. Vt qui Bizantij rerum capitalium damnati exularent, pop. Ro. nomine in eam ciuitatem reducerentur. Cice. pro Domo ſua, pro Sex. De prou. conſ. Velleius li. 2. Plutar. in Vitis.

Clodia,

Clodia, DE PESSINVNTIO SACERDOTIO. Tulit idem. Vt Peſſinuntius Matris magnæ ſacerdos, ſuo ſacerdotio ſpoliaretur, fanumque illud Brogitaro Gallo græco attribueretur. Cic. pro Sextio, De aruſpic. reſp.

Clodia, DE CENSORIBVS. Tulit idem. Ne quē Cēſores in legendo prẹterirēt, neve qua ignominia afficerēt, niſi qui apud eos accuſatus, & vtriuſq; Cēſoris ſentētia damnatus eſſet. Aſco. in Piſonianam. Cice. in eadē, in Miloniana & Sextiana. Hac aūt lege Cenſoriæ poteſtatis ius imminutū eſt quod quadringētis annis in Rep. vt inquit in Piſonē Cicero, retētū fuerat. Antea .n. cenſoribus notā apponere licuit etiā nō accuſatis, & quod vnus ſtatuiſſet, niſi alter diſerte interceſſiſſet, aut notatū liberaſſet, tantumdem erat, ac ſi vtriuſq; iudicio eſſet damnatus.

CORNELIA, de patricijs. Tulit cum collegijs Sext. Cornelius Tribu. milit. Anno 370. Ne quis patricius in arce aut capitolio habitaret. Liuius lib. 6. Dionyſ. lib. 4.

CORNELIA, de bello Antiochi. Tulit P. Cornelius Conſul cum M. Acilio, Ann. 562. Vellent iuberentne cum Antiocho rege, quique ſectam eius ſecuti eſſent, bellum iniri. Liuius lib. 36.

CORNELIA BÆBIA, de ambitu. Tulere P. Cornelius, M. Bæbius Coss. Anno 572. Liuius lib. 40. Florus præterea Epit. 47. legem de ambitu latam teſtatur.

CORNELIA, de C. Mario. Tulit L. Cornelius Cinna Coſ. cum Cn. Octauio, Anno 666. vt C. Marius, qui á L. Sylla oppreſſus profugerat, in vrbem reciperetur. Velleius lib. 2. App.

CORNELIA iudiciaria. Tulit L. Cornelius Sylla dictator & Coſ. cū Qu. Metello. An. 673. Vt iudicia equeſtri ordini adēpta in ſolū ordinem Senatoriū transferrētur. Ita quadrat annorum ratio ab Aſconio tradita, cum ait: Equites á lege Sēpronia ad hanc legem annos quadraginta iudicaſſe. cū Cicero oratorio more dicat prope quadraginta. Flor. Epit. 89. Aſco. in Diuin. & Cice. in eadē. Huius eiuſdē fuiſſe pars videtur caput illud quod Cicer. Verr. 4. commemorat, Ne cui extra ordinē Senatorium reijciendi amplius quam trium iudicū poteſtas eſſet.

Cornelia REPETVNDARVM. Tulit idem. Vt in repetundarum iudicio reus omnino cōperēdinaret̃, nec vna actione ea cauſa abſolueretur. Vt certi dies prouincialibus magiſtratib. quib. ſucceſſū eſſet, decedēdi cauſa præſtituti eſſent. Vt legatis ſumptus præſcriberetur. Vt accuſatori liceret omnib. teſtimoniū denunciare, præterquam defenſori: itē omnia clauſa rei obſignare, & literas omnes, tū publicas tum priuatas, quibus inſtrui poſſet accuſatio præter literas publicanorū, Romā deportare liceret. Cic. Verr. 3. & 4. pro Poſth. lib. Epiſt. 1. P. & li. 3. epiſt. & 10. Item Verr. 4. & in eam Aſconius.

Cornelia AGRARIA. Tulit idem. Vt proſcriptorum agri publici eſſent: quod maxime de ijs agris intelligendū eſt, qui in Thuſcia circa Volaterras ac Feſulas erāt: quos militib. ſuis Sylla diuiſit. Cicero contra Rullum. Sunt enim multi agri lege Cornelia publicati, nec cuiquam aſſignati, neque venditi, qui á paucis hominibus impudentiſſime poſſidentur. Idem pro Roſcio Amerino, contra Rullum. Salluſtius in Catilin.

Cornelia SVMPTVARIA. Tulit idem. Vt Calendis, Idibus, Nonis, diebus ludorū, & ferijs quibuſdā ſolemnibus H-S. tricenos in cœnā inſumere ius poteſtaſq; eſſet. cæteris aūt alijs diebus omnibus, nō amplius ternos. ſunt minora precia rebus impoſita. Gell. lib. 2. c. 24. Macrob. lib. Satur. 3. c. 17. & Plut. in Sylla.

Cornelia, DE MVNICIPIIS. Tulit idem. Vt municipijs omnibus ius ciuitatis agrique adimeretur. Cic. pro domo ſua, pro Cæcinna, Appianus bellis ciuilis lib. 2.

Cornelia, DE MAGISTRATIBVS. Tulit, vt opinatur Hot. idem. Vt qui cum imperio in prouinciā profectus eſſet, tandiu illud imperium retineret, quoad in vrbem reuerſus eſſet: cū antea certo ac præfinito tempore imperium illud terminaretur: & ſi ſucceſſor nō mitteretur, noua rogatione ad imperium prorogandum opus eſſet. Item vt triginta tantum dies, poſtquam ſucceſſor miſſus eſſet, magiſtratui ad decedēdum concederentur, Cic. epiſt. 9. ad Lentulū. & lib. 3. ad App. epiſt. 6.

Cornelia, DE SVMPTIBVS FVNERVM. Tulit idem Plutar. in vita (eius.

Cornelia, DE TRIBVNIS PLEBIS. Tulit idem. Ne tribunis pleb. ferendarum legum, cōcionādiue ius eſſet, neue ad eos prouocatio eſſet, vt ne ijs interdicere liceret: neue ijs, qui Tribuni plebis fuiſſent, alios poſtea magiſtratus capere liceret. Cicer. de legib. 3. Cæſar comment. Gal. li. 1. Plutarchus in eius vita. Florus in Epit. Appia. De bello ciuili. 1. Aſcon. in 3. Verrin.

Cornelia, De PROVINCIIS. Tulit idem. Ne quis plus anno prouinciæ præeſſet. Cic. ad Appium, lib. Fam. 5. Item vt Senatus quaſdam prouincijs decerneret.

Cornelia, DE MAGISTRATIBVS. Tulit idem: Vt ijs, qui ſuas partes in ciuili bello ſecuti eſſēt, honores ante tēpus capere ius eſſet. Vt ſi quis magiſtratū peteret, quē āte iniuiſſet, niſi decēniū interiectū eſſet, ei⁹ ratio nō haberet̃. Appia. de bel. ciuil. Vt proſcriptorū liberi bonorū petendorum poteſtate priuarentur, Plin. li. 7. Quinti. li. 11. c. 1. Cicero in Piſo. Dio lib. 41.

Cornelia. DE SACERDOTIIS. Tulit idem. Vt ius creandorum ſacerdotū á populo (cuius hęc lege Domitia poteſtas erat) ad collegia ſacerdotum transferretur: ijque ex veteri more tributis comitijs cooptarētur. Dio lib 37. Et Aſcon. in Diuinat.

Cornelia, DE QVÆSTORIBVS. Tulit idem. Vt viginti Quæſtores ſupplendo ſenatui crearētur, cui iudicia tradiderat. Taci. li. 2.

Cornelia, DE PROSCRIPTIS. Vide Valeria.

Cornelia MAIESTATIS. Tulit idem. Ne qui cum imperio prouincias obtinerent, populi ſenatuſve iniuſſu exercitum de prouincia deportarent, bellumve ſua ſpōte gererent. Cic. in Piſon. Alia capita fuerunt, quæ Pedianus in Corneliana ſignificat. Fuit & illud, vt á quæſtionibus vel cruentis nullius dignitas exciperetur, Aminian. Marcel. lib. 19.

Cornelia, DE SICARIIS ET VENEFICIS. Tulit idē. Vt qui hominē occiderit, vel venenū pararit, habuerit, vēdiderit, cuiuſque dolo malo incendium factū erit, quive hominis occidēdi furtive faciendi cauſa cum telo ambulauerit, iudicio publico dānetur. Marcia. li. 1. ff. ad l. Cor. de ſica. quo ſub titulo multa huius legis capita enumerātur. Ea lege excepti erāt, qui proſcriptiōe Syllana ob relata ciuiū Ro. capita pecunias ex ęrario acceperāt. Suet. Cæſare. Eiuſdē ēt hoc fuit, vt cū in cōſiliū iri oporteret, Quæſtor á reo quæreret, clā an palā de ſe ſentētiā ferri vellet. Cic. in Cluentia. Itē, vt ſi quis domi ſuæ necatus erit, ei qui ſeruos, qui ante quæſtione fugerint, peruestigarit, & indicarit, in ſingulos ſeruos, quos ei⁹ cædis conu cerit, quinos aureos ex bonis occiſi, aut ſi inde redigi ea quātitas nō poſſit, ex publico accipiat. Vt de his qui āte quæſtionē habitā fugerint, ſi aperto teſtamēto liberi ſcripti inueniā[illegible] iudiciū inter ſicarios fiat: ita vt ex vinculis cauſā dicāt, [illegible] uicti perinde ac ſerui puniant̃: & ei qui cōuicerit, de[illegible] aurei præmij nomīe dēt̃ ex bonis dānati. Cai⁹ l. 25. ff. ad SC. Sylla. Huius legis meminit Seneca li. 1. de Prouidētia, & li. Declam. 3. item in ludo, quem de morte Claudij Cæſaris compoſuit.

Cornelia, DE INIVRIIS. Tulit idem, vt Venuleius teſtatur, in l. hos accuſare 12. in fi. ff. de accuſ. Vt in eos, qui quempiam pulſaſſent, verberaſſent, domumve alienam vi introiſſent, iudicium daretur. Vt in eo iudicio nō eſſet, qui ei qui ageret, gener, ſocer, vitricus, priuign⁹, ſobrinuſve eſſet, propiuſve eorū quenquam ea cognatione, affinitateve attingeret, quive eorum cuius, parentiſve eorū cuius patronus eſſet. Vt ſi filiusfa. ex omni cauſa iniuriarum agat, vt actori iuſiurandum deferre liceat reo, an iniuriam fecerit. Si quis librum ad infamiam alicuius pertinentem ſcripſerit, compoſuerit, ediderit, dolove malo fecerit, quo quid eorum fieret: etiamſi alterius nomine ediderit, vel ſine nomine: vti de ea re agere liceret: & ſi condemnatus ſit, qui id fecit, inteſtabilis ex l. eſſe iubetur. Vlp. l. 5. ff. de iniu. & §. ſed & lex. Inſtit. de iur.

CORNELIA, DE FALSO. Tulit idem. De omni falſitatum genere, quæ in nūmis, teſtamētis, partibus, iudiciis, tabulis publicis, aliiſq; reb. cōmiſſæ, publici iudicij pœnā mererentur: de quibus ICti copioſe ſub tit. ad leg. Corn. de falſ. Crimina enim fere ſunt innumera, quib. quod pœna eſſet conſtituta nulla, hui⁹ legis pœna, partim SCtis, partim Principum reſcriptis, partim etiam ICtorum reſponſis attributa eſt. Meminit Cic. Verr. 3. De nat. Deor. 2. & Suet. in Auguſto. Pōp. l. 2. De orig. iur. Paul. ſent. 4. c. 7. & lib. 5. c. 24. Neq; veriſimile eſſe, quod Zaſ. putat, id ſolū falſum hac lege coerceri, quod in teſtamētis cōmiſſum eſſet: ex l. 9. patet. ff. de falſis, vbi lege Cornelia caueri ait, vt qui in aurum vitij quid addiderit, qui argēteos nummos adulterinos flauerit, falſi crimine teneatur, &c.

Cornelia, DE TESTAMENTIS. Tulit idem. Vt eorum teſtamenta, qui in hoſtium poteſtate eſſent, perinde rata eſſēt, ac ſi hi, qui ea feciſſent, in hoſtium poteſtatem nō perueniſſent: & hęreditas ex his eodē modo ad vnumquemq; pertineret. Iulia. l. 12. ff. qui teſt. fac. poſſ. Vlp. c. Inſt. 23. Iauol. in l. 15. De iniuſt. rup. & Iuſtin. §. vlt. quib. non eſt permiſſ. fac. teſt. Atq; ex hac lege inducta fictio eſt. Vt qui captus apud hoſtes decederet, mortuus eodem momento quo captus eſſet, putaretur. Eiuſdem legis caput opinatur illud fuiſſe Hotom. quod in edicto Verris ſignificatur, apud Ciceronem lib. Accuſ. 1. Non minus multis ſignis, quam e lege oporteat, cautumque de numero teſtium, quos in teſtamentis adhiberi oporteret, fuiſſe.

Cornelia, DE LVSV. Tulit. Ne quis in pecuniam luderet, ſponſionemve eius rei ergo faceret, niſi qui corporis exercendi cauſa, ſuſceptus eſſet, faceret. Veluti ſi certaretur diſco, haſta pilove iaciendo, currendo, ſaliendo, luctando, pugnando, quę Virtutis cauſa fiebant. Vtrum autem hæc lex Reipub. an Imperatorum temporibus lata ſit, vix ſciri poteſt. Huius Marcia. l. 3. de aleator. mentionem facit.

Cornelia, de iis qui legib. ſoluuntur, Tulit C. Cornelius, Trib. ple. quem Cicero defendit, C. Piſone, M. Glabrione Coſſ. An. 686. Ne quis in Senatu legib. ſolueretur, niſi cc. affuiſſent: neve quis cum ſolutus eſſet, intercederet, cum de ea re ad populum ferretur. Aſconius in Cornelianam, quod eo pertinebat, vt eſſet quidem in ſenatus poteſtate, dare extra ordinem imperia, legibuſque ſoluere, ſed ita vt poſt ad populum veteri more de ea referretur. Dio lib. 36.

Cornelia, de iuriſdictione prætorū. Hanc idem, etſi nemo repugnare auſus eſt, multis tamē inuitis tulit, vt eodē loco ſcribit Aſcon. Vt Prætores ex edictis ſuis perpetuis ius dicerēt: que res tum gratiam ambitioſis Prætoribus, qui varie ius dicerę

aſſueuerant,ſuſtulit.Solebant enim antea Prætores neglectis dictis ſuis perpetuis, vt quiſque auaritia aut ambitione ducebatur,varie ius dicere:hacq; ratione fiebat,vt ſingulis annis noua edicto proponerentur,ipſumque ius Prætorium ob edictorum varietatem turbaretur.Dio lib.26.

Cornelia,de natali vrbis.Tulit P.CorneliusDolabella Coſſ. ſtatim poſt Cæſaris necem, vt deinceps is dies natalis vrbis haberetur.Appianus lib.De Bello.ciuili ſecundo.

Cornelia.De M.Tullio Cicerone.Tulit Centuriatis comitijs P.Cornelius Lentulus,Cõſul.Qu.Metello, Anno DCCXVII. & cum omnibus magiſtratibus,præter vnum prætorem App. Claudium,P. Clodii fratrem, & duos Trib.pleb.Sex.Attiliũ Serranum,& Numerium Quintium,pridie Non. Sextiles.Vt M.Tullio Cicer.redire in ciuitatẽ,venireq;in Senatũ liceret. Cicero pro Domo,pro Sext.in Piſo.in Epiſt.fa.& alibi.

Cornelia,De limitibus,Tulit.Vt per actuarios limites populo ſicut per viam publicam itineris faciundi ius eſſet. Hyginus in libelloDe limitibus conſtit.

Curia,de patrũ auctoritate. Tulit M. Curius Dentatus Trib. pleb.M.Fuluio Pęto,T.ManlioCoſ.An.DCLV.Vt ante comitia magiſtratuũ,patres auctores fierẽt,hoc eſt,vt probare ſeſe dicerẽt eos magiſtratus,quos populus creaſſet.Hanc legẽ Cice. in li. de claris Oratorib. Appio Claudio Cæco interrege comitia habẽte:Liuius autẽ li.10.P.Sulpitio latã eſſe tradũt. de quo hoc tantũ dicam,ab eo qui primus interrex eſſet proditus,comitia nõ haberi ſolita eſſe. Quare ſi duo interreges proditi ſũt,ã poſteriore habita eſſe comitia neceſſe eſt.Priorẽ eſſe proditũ Appiũ Liuius aſſerit, Cicero Sulpitiũ videtur exiſtimaſſe. Huius legis etiã meminit Probus De viris illuſt.idem in lege Publilia cautum de comitijs legum fuit.

Curiata lex dicebatur olim,quæ in curiatis comitijs,i.e. vniuerſi populi ſuffragijs curiatim in forum conueniẽtis,de eorũ imperio ferebatur,qui in prouincias mittebantur:videl. quid cuique imperij,atq; ornamẽti attribui placeret.Poſtea vero nõ ab vniuerſo populo,ſed ã XXX.lictoribus ad ſpeciẽ atq; vſurpationem vetuſtatis,h.e.ad triginta veteres curias reprçſentãdas cõſtitutis, iubebat. Liu.li.9.Cic.2.Agraria in Rullũ.Ferri autem ſolitã ã Cõſulib. hanc legẽ idẽ Cicero in eadẽ Oratione ſignificat his verbis:Conſulib.legem Curiatã ferẽtib.ã Trib.pleb.ſæpe eſt interceſſum.idemque confirmant illa verba in epiſt.ad Lentulum:Legem Curiatam Conſuli ferri opus eſſe,neceſſe non eſt.Nam quod in ſua lege Rullus poſuerat,vt ã Prętore ferretur,extraordinarium fuit:quia videbat adduci Cõſules minime poſſe,vt eam ferrent,vtpote qui nullum X.viris imperium dare vellent.itaque Ciceronis extant Orationes aduerſus legem Rulli de Decemuiris.

D.

Decemvirales,de 12.tab.Tulit App.Claudius decemvir,cum collegis,Anno CCCII.Vt leges 12.tabularum ratæ eſſent,eiſque populus pareret.His etiam duas eodem anno tabulas addiderunt.Dionyſ.lib.10.& Liuius lib.3.

Decia,de duumuiris naualibus.TulitM.DeciusTrib.pleb. Iunio Æmilio Coſ.An.DCXLIII. Vt duumuiros nauales claſſis ornandæ reficiendæque cauſa populus iuberet. Liuius lib.9.

Didia ſumptuaria.Tulit Didius Trib.pleb.vt opinatur Zaſius, Appio Claudio Pulchro,Q.Metello Macedonico Coſ.Anno DCX.Vt vniuerſa Italia, non ſola vrbs,lege Fannia ſumptuaria teneretur(Italis exiſtimantibus Fanniam legem non in ſe, ſed in ſolos vrbanos ciues eſſe conſcriptam.) Vt non ſoli qui prandia cœnaſue maiore ſumptu feciſſent, ſed etiam,qui ad eas vocati eſſent,atque omnino interfuiſſent, pœnis legis tenerentur.Macrob.lib.3.c.17.

Domitia de ſacerdotijs.Tulit C.Domitius Ænobarbus Trib. pleb. Neronis Imp.atauus,pontificibus offenſior,quod alium quam ſe ſui patris in locum cooptaſſent,C.Mario 3.L.Aurelio Coſ.An.DCI.Vt non ſacerdotũ collegia, vt antea quẽ vellẽt cooptarẽt,ſed populi id beneficiũ eſſet. Cum autem populus per religionẽ ſacerdotia mãdare non poterat, rogauit vt minor pars populi i.e.trib^9^ ſeptemdecim vocarentur:ab ea parte qui eſſet factus, is ã Collegio cooptaretur. Suet. Nerone. Velleius lib.2.Cic.in Agra.2.Epi.5.ad Brutũ,& pro Corn.& Aſcon.in eandem Dio.li.27.Adde etiam,vt cenſet Manutius hac lege permiſſum vt abſentes quoq; poſſent petere ſacerdotia: de ea hũc locũ Ciceronis ad Brutũ exponẽs: Ciceronẽ noſtrũ inquit,in veſtrum collegiũ adoptari volo,exiſtimo omnino abſentium rationẽ haberi ſacerdotũ comitijs poſſe.nã etiãfactũ eſt antea.C.n.Marius,cum inCappadocia eſſet,lege Domitia factus eſt augur.nec quo minus id poſtea liceret,lex vlla ſanxit.Sed & Paterculus autor eſt,C. Cæſarẽ, cũ in Aſia eſſet, Romç populi ſuffragijs pontificẽ creatũ. Hanc autẽ legem poſtea L.Sylla rerũ potitus abrogauit, vt teſtatur Aſco. ſpoliauitque populum arbitrio, creandorum ſacerdotum: cuius tamen legem aliquot poſt annis T. Atius Labienus trib.pleb.abrogauit,Domitiamque reſtituit.

Duilia, de magiſtratib. Tulit M. Duilius Trib.pleb. Valerio, Horatio Coſ.Anno CCCIIII.Vt qui plebem ſine Trib.pleb. reliquiſſet, quique magiſtratum ſine prouocaſſione creaſſet, tergo & capite puniretur.Liuius lib.3.Dionyſ.lib.10.

Duilia Mænia, de coitionibus. Tulere de Collegij ſententia M.Duilius,L.Mænius Trib.pleb.Martio,Manlio Coſs.Ann. CCCXCVI.Ne quis poſtea populum ſeuocaret,qui hoc faxit, capitale eſſet.Liuius lib.7.

Duilia Mænia, De Fenore.Tulere iidem.Vt fenus ne maius vnciario exerceretur.Liuius lib.7. Tacitus tamen li.7.Fenus vnciarium 12.tab.legibus conſtitutum fuiſſe tradit.

F.

Fabia, de ambitu.Tulit.Vt certus numerus ſectatorum eſſet, i. eorum qui candidatos in campum deducerent.Cic.in Mur.

Fabia,de plagiariis, Qu.Fabio Leone, & M.Claudio Marcello Coſ.An. DLXXI.lata eſt,vt quibuſdam placet. Vt qui hominem ingenuum vel libertinum inuitum celauerit, vinctum habuerit,emerit ſciens dolo malo,quiue in earum qua re ſocius erit,quiq; ſeruo alieno,ſervæve perſuaſerit,vt ã domino dominave fugiat,vel eum,eamve inuito vel inſciente domino dominave celauerit,vinctũ habuerit,emerit ſciẽs dolo malo, quive in ea re ſocius erit,iudicio pœnaq; pecuniaria damnetur,l.pen.& vlt.ff.ad l.Fabiam.Item ne ſeruus, qui plagium admiſit,pro quo Dominus pœnam intulit,intra decem annos manumittatur.l.12.ff.de manumiſſ. Cice.pro C.Rabirio,An de ſeruis alienis contra legem Fabiam retentis, plura dicẽda ſunt?Et Iuriſconſulti in Pandect.item Paulus ſent. lib.5.c.7.

Fabia Lex,pro formula dicitur,apudPaulum lib.ſent.3.c.3.improprie,cum ea lex non fuerit:ſed actionis formula.Similiter autem Cicero Manilianas venalium vendendorum leges dixit,in lib.de Orat.1.pro Cautiones.

Fabia,de terminis.Ea legitur in lib.De agrorum conditionib. his fere verbis,quæ paucis quibuſdã locis caſtigauit Hot.Qui hac lege coloniam deduxerit,municipium, præfecturam,forum,conciliabulũ conſtituerit,in eo agro,qui ager intra fines coloniæ eius,municipij,fori,conciliabuli,præfecturæ erit,limites decumanis vt fiant,terminiq; ſtatuantur,curato:quiq; fines ita ſtatuerit,hi fines eorũ ſunt,dũ ne extra agrũ colonicũ,territoriũ fines ducat:quiq; termini hac lege ſtatuti erũt, ne quis quẽ eorũ eiicito,neve cõmoueto,ſciens dolo malo,ſi quis aduerſus ea fecerit, in terminos ſingulos quos eiecerit, locove mouerit ſciens dolo malo I Ↄ IXXV. in publicũ eorũ, quorũ intra fines is ager erit,dare damnas eſto:deq; ea re curatoris,qui hac lege erit,iuriſdictio, reciperatorumq; datio, addictio eſt.Si curator hac lege non erit, tũc quicunq; magiſtratus in ea colonia,municipio,prçfectura,foro,cõciliabulo iuri dicũdo præerit,magiſtratus de ea re iuriſdictio, iudiciſq; datio addictio eſto:inq; eã rẽ is qui hac lege iudiciũ dederit, teſtib.publice dũtaxat in res ſingulas X.denũciandi poteſtatẽ facito,ita vt e Rep.fideq; ſua videbitur.Et ſi is vnde ea pecunia petita erit,condẽnatus erit,eã pecuniã ab eo, deve bonis eius,primo quoq; die exigito, ciuſq; quod receptũ erit partẽ dimidiã eius cuius vnius opera maxime is condemnatus erit, partẽ dimidiã in publicũ redigito.Quo ex loco terminus aberit,ſi quis in eũ locũ terminũ reſtituere volet, ſine ſua fraude licet facere:neve quid cui is ob eã rẽ hac lege damnas eſto.

Falcidia,de teſtamẽtis. Tulit P.Falcid. Trib.pleb. Domitio, Aſinio Coſ.An.DCCXIV.Eius hæc quatuor capita memorantur:Qui ciues R.ſunt, qui eorũ poſt hãc legẽ rogatã teſtamẽtũ facere volet, ei quã pecuniã quaſq; res, quibuſq; dare legare volet,ius poteſtaſq; eſto,vt hac lege licebit.Quicunque ciuis R. poſt hanc legẽ rogatã teſtamentũ faciet, is quantam cuiq; ciui R. pecuniã iure publico dare legare volet,ius poteſtaſq; eſto,dũ ita detur legetur,vt ne minus, quã quartam partẽ hæreditatis ex eo teſtamẽto heredes capiant.Eis quib. ita datũ legatũ erit, eã pecuniã ſine fraude ſua capere liceto: iſq; hæres,qui eã pecuniam debeto dare,quam damnatus eſt. Si quis aliter quã hac lege liceat, pecuniã dederit, legauerit, heredi quartam partẽ eius pecuniæ quæ data legata erit, ex eo teſtamento retinere liceto.Paul.l.1.ff.ad leg.Falc.Hieronymus in Euſebij Chronicis, qui tamen latã ita fuiſſe ſcribit, vt quarta pars tum hæredib. ſupereſſet,ſi quatuor aut minus eſſent: ſi autem plus quatuor,medietas:quod in ICtum libris nuſquã reperias,tũ & huius hæc verba refert, Dio. li.48. Vt heres quartam partem bonorum ſibi relictorum, ſi grauiter oneratus ſit legatis,accipiat:cætera legatarijs relinquat.

Fannia,ſumptuaria. Tulit C.Fannius Coſ.cum M. Meſſala,An. DLXXXIX. Vt ludis Romanis, plebeis, Saturnalibus, & aliis quibuſdam dieb.centenos æris in ſingulos dies impendere liceret:decemq; aliis dieb. in ſingulis menſib.tricenos: cæteris autẽ omnib.dieb.denos. Ne quid volucrũ poneretur, præter vnã gallinã,quæ non eſſet altilis. Plin.li.10. c.50.Gel.li.2.c. 24.Macrob.li.3.c.17.Athenęus autem libri ſexti extremo,legem ſic exponit:ἐκέλευε δὲ ὁ νόμος, τριῶν μὲν πλείονας τῶν ἔξω τῆς οἰκίας μὴ ὑποδέχεσθαι. κατὰ ἀγορὰν δὲ τῶν πέντε. τοῦτο δὲ τρὶς τοῦ μηνὸς ἐγίνετο. ὀψωνεῖν δὲ πλείονος τῶν δυοῖν δραχμῶν καὶ ἡμίσους· ἐπιβοτο. κρέως δὲ καπνιστοῦ δεκαπέντε τάλαντα δαπανᾶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἐπεχώρει. καὶ ὅσα γῆ φέρει λάχανα καὶ ὄσπρια ἑψήματα.Hanc Lucilius his expreſſit verbis:Fannij cẽtuſſiſq; miſellos.quod ſcilicet ſumptibus centum aſſibus modum fecerit. De hac lege Sammonicus Serenus ita refert:

Lex

Lex Fannia, Sanctiſſimi Auguſti, ingenti omnium ordinum cõſenſu peruenit ad populũ,neq; eam Prætores, aut tribuni, vt pleraſq; alias,ſed ex omni bonorũ conſilio &ſententia ipſi cõſules pertulere:cum Reſp.ex luxutia conuiuiorum maiora quam credi poteſt,detriméta pateretur.ſi quidé eo res rediérit,vt gula illecti pleriq; ingenui pueri,pudicitiã & liberalitatem ſuam védirarent:pleriq; ex plebe Romana vino madidi in Comitium venirent,& ebrii de Reip.ſalute conſulerét.

Favia,de terminis.Vide Fabia.

Flaminia agraria.Tulit C.Flaminius Trib.ple. M. Lepido, M. Poblicio Coſ.An.dxiii.alij Q.Fabio Verrucoſſo, Sp.Caruilio Coſ.decem annis ante ſecundum bellum Punicum: Vt ea regio Galliæ, quæ Picennum vocatur, vnde Senones expulſi fuerant,militibus Romanis diuideretur.Polyb.2.

Flavia de Tuſculanis.Tulit M.Flauius Trib.plebsSulpitio Æmilio Coſ.Anno cdxxx. Vt in Tuſculanos animaduerteretur,quorum ope ac conſilio Veliterni,Priuernateſque populo R.bellum feciſſent. Liuius lib.8. Antiquata, ibid.Flauia Plotia, vide Plotia Flauia.

Flavia Agraria,á Tribuno ple.promulgata eſt, Qu.Metello Celere, L.Afranio Coſ. Cur autem perlata ſit,nihil habeo. Huius meminit Cic.lib.1.ad Atticum Epiſt.17.

Flavia,de Ædilibus ex patribus creandis.Tulit M.Furius Camillus Dict.Ann.ccccxxv.Vt duo Æddiles ex patribus crearentur. Liuius lib.6.in fin.

Furia,de iure Campanorum. Dedit Campanis L. Furius Prætor,Foſlio & Plautio Coſ.An. ccccxxv. cum primum Capua in deditionem recepta præfecti eo miſſi ſunt.Liu.li.9.

Furia Attilia,de Mancino.Tulere L.Furius &Sex.AtiliusTribuni pleb.VtC.Mancinus,quod ſine Senatus auctoritate pacem cum Numantinis feciſſet,iis dederetur.Cic.lib.3. Offic. Epitome 56.

Furia,de teſtamétis.Tulit C.Trib.pleb.Ne cui,niſi manumiſſoris cognato, certiſq; aliis perſonis ſupra mille aſſes legare, mortiſve cauſa donare liceret: quod ſi quis maioré ſummam ſibi legatam accepiſſet,quadruplum eius quo plus quam licebat,accepiſſet,redderet.Theoph.Inſt.de leg.Falc.de hac ſcribit in hæc verba: ϰὴ ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ὁ νόμος ὁ φούριος, ὅστις εἶπε μὴ ἐξεῖναί τινι ϰαταλιπεῖν ὑπὲρ χιλίων νομισμάτων. εἰ δὲ τις πλείονα ποσότητα ϰαταλειφθεῖσαν ϰατεδέξατο, τὸ τετραπλοῦν τοῦ ὑπὲρ πλεῖον ὄντος ἀπεδίδου. Lata eſt autem(vt ait Iuſtin.) legis 12.tab. coercendæ cauſa: qua vti quiſq; legaſſit ſuæ rei,ita ius erat: Cicero pro Balbo, & Verr.3.Iuſtinia.de lege Falc.Vlp.c.Inſt.ca.1.& 28.vbi minus quam perfectam eam eſſe dicit, quod vetet aliquid fieri, & ſi factum ſit,non reſcindi.Ad hanc etiam videtur reſpexiſſe Pompo.l.120.de verb.ſig.

Furia Caninia,de manumiſſione,Tulere,vt opinatur Hot.P. Furius Camill⁹,C.Caninius Gall.Coſ.An.dcclii.Vt in teſtamento ex trib.ſeruis non plures quã duos manumittere liceat,vſq; ad decem,dimidiã partē:á decimo vſq; ad triginta, tertiã parté,vt tamé adhuc quinq; manumittere liceat æque vt ex priori numero:á 30.vſq; ad 100.quartam parté,æque vt decé ex priori numero liberari poſſint, á 100. vſque ad 500. partem quintam ſimiliter, vt ex antecedenti numero 25.poſſint fieri liberi. eademque præcipit, ne plures omnino quam centum ex cuiuſquam teſtamento liberi fiant. Eadem lex cauet,vt libertates ſeruis teſtamento nominatim dentur. Hæc ex Inſt.Vlpian.tit.Paulo ſent.4.Caij inſt. quæ lex ſublata eſt á Iuſtiniano ſpeciali tit.qui habetur lib.7.C.

Fusia,de Comitiis.Tulit Furius ſiue Fuſius Conſul cum Sexto Attilio,An.dcxvii.vt vult.Hoto. Vt certis dieb.qui tamen faſti eſſent,agi cũ populo non liceret.Cicer. in Sextiana, in Orat.poſt red.De prouinc.conſul.&alibi frequentiſſime.Latam illo tépore Cic.in Piſo.teſtatur:qui centum annis dixit, pro circiter 100.annos,vt idé cenſet,Vide Ælia de comitiis.

Fusia,de Comitiis.Tulit Q.Fuſius Calen.Prætor, C.Cæſare, M.Bibulo Coſ.An.dcxciiii.Cum in tributis comitiis omnium ſimul ſuffragia confunderentur, itaq; fieret, vt ſingula genera de ſuffragiorum euentu ſic inter ſe contenderent, vt quod recte futurum eſſet,id ſuo ſuffragio factũ dicerét: quod ſecus,in alios reiicerét: Tulit,vt ſingula genera ſuffragiorum ſeorſim fierent,quo ſententiæ internoſci poſſent. Hoc modo ſingulorũ generum ſuffragia ſeorſim renũciabãtur.Dio li.38.

G.

Gabinia, de nocturnis cœtibus.Tulit.Vt qui conciones vllas clandeſtinas in vrbe conflaiiſſet,more maiorum capitali ſupplicio mulctaretur. Ex declamat.Porc. Latronis in Catil. Idem autem prius lege 12.Tab. cautum erat,vt idem teſtatur.

Gabinia,de ſuffragiis,Tulit A.Gabini⁹ Trib.pleb.Piſone,Popilio Coſ.An.dcxiii.Vt comitiisquib.magiſtratus crearẽt, populus nõ voce, ſed per tabellã ſuffragium ferret. Et quo id liberius eſſet,cautum eſt,ne quis inſpiceret tabellã,ne rogaret,ne appellaret, ita ab omni parte liberum iudicium ſuum in magiſtratib.creandis populus haberet, Cic.de leg.li.3. Et in li.de Amic.idé pro Plancio,de tabella populo data,Frontes aperit hominũ,inquit,mentes detegit, eamq; libertatem dat,vt quod velint,faciant,promittant autem quod rogãtur.

Gabinia,de piratis perſequẽdis.Tulit A.Gabinius Trib.ple.Metello Marcio Coſ.Anno dclxxxv.Eſt auté is Gabinius,qui Conſul cũ Piſone fuit atq; Conſulatu Syriam adeptus, regé Ptolemæum in regnum reſtituit,pulſo ArchelaoCappadoce: notiſſimus etiã Ciceronis inimicitiis,& Pompeij ſingulari fauore.Huius hæc ſunt capita:Vt bellum aduerſus piratas Cn. Pópeio in trieniũ ita mãdaretur,vt toto mari, quod eſt intra colũnas Herculis,& in maritimis prouinciis vſq; ad quadringéteſimum á mari ſtadium poteſtatem haberet imperãdi regibus,præſidib.ciuitatibus, vt ſe reb.omnib ad eius belli adminiſtrationem neceſſariis iuuarent. Pædia.in Corn.Vell.li. 2.Dio lib.38.Plutarch.in Pompeio,& Cic.de lege Manilia.& in Orat.poſt.redit.in Senat. Appia.in Mithridat.

Gabinia,de ſenatu habẽdo. Tulit.vt ex Cal.Febr.ad Cal. Martias quotidie Senatus cogeretur,& legatis exterarum nationum daretur.Cic.in Epiſt.ad Q.Frat.lib.1.Epiſt.11.

Gabinia,de vſuris.Tulit.Ne ius diceretur de iis pecuniis, quæ verſura facta eſſent ſumptæ:ne ſcilicet prouinciales homines á Romanis exhaurirentur:ne grauior vſura quam centeſima exigeretur,ſed & præter amiſſam ſortem certam pænam ſanciebat.Cic.lib.1.Epiſt.ad Attic.6.

Gellia Et Cornelia,de ciuitate,Tulere L. Gellius Publicola,Cn. Cornelius Lentulus Coſſ. Ann. dclxxxi. Vti ciues Rom.ſint ij, quos Cn. Pompeius de conſilij ſententia ſingulatim ciuitate donauerit.Cic.pro Balbo.

Genutia Æmilia,de clauo pangẽdo.Tulere ex SC.Cn.Genutius, L. Æmilius Coſſ. Anno cccxc. Vti qui Prætor maximus ſit,Idib.Septembr.clauum pangat,Liu.lib.7.vbi addit, Legem ætate ſua fuiſſe priſcis literis verbiſque ſcriptam, clauumque quia raræ per ea tempora literæ erant, notam numeri annorum fuiſſe, eoque Mineruæ templo dicatam legem,quia numerus á Minerua inuentus ſit.

Genutia,de fenore.Tulit L.Genutius Trib.pleb. C. Martio 4. Qu.Seruilio Coſſ.An.cdxi.Ne fenerare liceret.Liu.lib.7.

Genutia, de magiſtratibus. Tulit idem, Martio, Seruilio Coſſ. Ann.cdxi.Ne quis eundem magiſtratum intra decem annos caperet, neu duo magiſtratus vno anno gereret,vtique liceret,Conſules ambos Plebeios creari. Liu.lib.7.

Glicia,de ratione inducédę,querelę inofficioſi teſtaméti.Tulit M.Claudius Glicia dictator,vt Hortenſiam & Corneliam Hortenſius & Cornelius dictatores. Illius fit mentio apud Suet.in Tiberio c.2.& Florum in Epiro.Liuij lib.9. & in Faſtis Capitolinis his verbis: M.Claudi⁹ C.F.Glicia, qui ſcriba fuerat,dictator coactus abdicare ſine Mag.equitũ.Scripſit autéCaius librũ ſingularé ad legé Gliciã,ex quo vna tãtũ nobis ſupereſt ſététia in l.4.ff.de inoffi.teſt.quę rationé inducendæ querelæ,ſeu ferédę legis Glicię cõtinet.ſic.n.eius l.4. inſcriptio edita in Florétinis,& ita legédũ céſet Iac.Cuiac.Obſer. li.2.c.21.& li.3.c.14.Appellata aũt hæc lex eſt á cognomine, quemadmodum & lex Norbana, Peducæa,&Poppæa.hæc.n. Norban⁹,Peducæ⁹,Poppæ⁹,cognominib.adſcribũtur.Si quis tamé inuſitatũ id eſſe dicat,poterit & á nomine ducere. nam Glicii Galli apud Tacitũ li.15.fit métio,& Auguſtæ Taurin. in hoc tit.antiquo. Q.Glicio P.F.Atilio Agricolæ Coſ.vir.Epulonũ legato pro prætore Imp.Neruæ Cęſ.Prouincię Beticę leg.l.6.Ferrat.citerioris Hiſp.Prętori Ædili Cur.Iul.Veſpaſiani TribunicolęX viro Al.tib.iud.Prætoré aũt ét leges ad populũ tuliſſe,populumq; rogaſſe Liuius indicat lib.27. Sed videt᷑ potius á dictatore appellata.Vide Cuia.in locis pręcitat.

H.

Hieronica frumentaria.Tulit Hier.Tyrãnus.Huius meminit Cic. Verr. quarta, qua inter aratores & decumanos iudicia facta dicit.Hac.n.fuit conſtitutũ,vt refert Zaſius,quantũ fruméti,aut quo pretio,quove tépore arator frumentũ decumano,i.publicano, qui decimas redemerat,daret. Quod ita diligenter & cauté ſcriptũ erat, vt nec arator decumanũ fraudare, nec decumanus plus decima ab aratore auferre poſſet. Atq; ob hãc legis æquitaté,Romani Sicilia potiti, nihil mutauerũt. Memorabile hoc etiã in lege fuit, quod numerus aratorum quotãnis apud magiſtratus publice ſubſcribebatur.

Hircia,de Pompeianis,Tulit A.Hircius,qui poſtea in pugna ad Mutinam cecidit: Vt Pompeiani ad dignitates non admitterentur.Ex epiſt.Anto.Philip.13.

Horatia Valeria:de plebiſcitis.Tulere L. Valerius, M.Horatius Conſ. Anno ccciiii. Vt quod tributim plebs iuſſiſſet, populus teneret.Liu.li.13.Dionyſ.2.Quod poſtea lege Hortenſia & Publilia confirmatum eſt.

Horatia,de prouocatione. Vide Valeria.de prouocatione.

Horatia, de magiſtratibus ſacroſanctis. Tulit idem. Vt qui Trib.ple. Ædilibus, iudicibus nocuiſſet, eius caput Ioui ſacrum eſſet:familia ad ædem Cereris,Liberi,Liberęq; venum iret.Liu.li.3.Dionyſ.lib.5.

Horatia,de Caia Tarratia,virgine Veſtali.Tulit.Vt certi honores eis tribuẽtur,in hisvt teſtabilis eſſet.Vt ſi quadraginta annos nata ſacerdotio abire,ac nubere voluiſſet, ius ei poteſtaſq; exaugurandi atq; nubendi eſſet: munificentiæ & beneficij gratia quod campum & Tiberinũ, ſiue Martium populo

Rom.condonaſſet.Gell.lib.6. ca.7.Plutarchus in Publicola, vbi eam Tarquiniam appellat.

HORTENSIA,de nundinis.Tulit.Vt nundinæ quę prius erant feriæ,faſtę eſſent:vti ruſtici,qui nundinandi cauſa in vrbem veniebant,lites componerent.Macro.in Satur.lib.1. c.16.

HORTENSIA,de plebiſcitis. Tulit Q. Hortenſius Dictator ſeditionis ſedãdæ cauſa creatus,Anno CDLXVII.Vt eo iure quod plebs ſtatuiſſet,omnes Quirites tenerentur:cum antea Patritij non tenerentur.Gell.li.15.c.27.Florus epit.11.Plin.li.16. c.10.Iuſtin.in §.plebiſcitũ de iure nat.gent.& ciuili.Pomp.l. 2.de orig.iur.§.deinde cum eſſet in ciuitate.Auguſt.lib.3.De ciuitate Dei,c.17.quod antea lege Horatia ſancitum erat, & poſtea lege Publilia confirmatum eſt.

HOSTILIA,de furtis.Tulit A. Hoſtilius Conſul cum A. Atilio, Anno LXXXIII.Vt furti agere liceret eorum nomine, qui apud hoſtes eſſent, aut Reip.cauſa abeſſent, quive in eorum, cuius tutela eſſent. Iuſtinianus de iis per quos ag.poſ. Hinc illæ Hoſtilianæ actiones, hoc eſt, formulæ apud Cic.lib. De Orat.1. vbi de militis teſtamento agitur.

I.

ICILIA, de Auentino. Tulit L. Icilius Trib. pleb.M. Valerio. Sp.Virginio Coſſ.Anno CCXCVII.Vt Auentinus mons plebi ad ædificia concederetur,ὅσα μὲν ἰδιῶταί τινες εἶχον ἐκ δικαίου κτησάμενοι,ταῦτα τοὺς κυρίους κατέχειν, ὅσα δὲ βιασάμενοί τινες ἢ κλοπῇ λαβόντες ᾠκοδομήσαντο, κομισαμένους τὰς δαπάνας ἃς ἂν οἱ διαιτηταὶ γνῶσι, τῷ δήμῳ παραδιδόναι· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἂν ᾖ δημόσια, χωρὶς ὠνῆς τὸν δῆμον παραλαβόντα διελέσθαι. Id eſt,Quæ priuati quidam iure quæſita poſſidebant, ea pro domino poſſiderent:quæ vero vel vi,vel clam accepta ædificiis occuparant, ea recuperata impenſis quas arbitri ſtatuiſſent, populo redderent. cætera vero, quę publica eſſent,ea populum ſine precio recipere, & inter ſe diuidere.Dionyſ.lib.10.& Liu.lib.3.

ICILIA, de Tribunis pleb. Tulit Spurius Icilius Trib.pleb.T. Geganio,P.Minutio Coſſ.ann.CCLXI.Δημάρχου γνώμην ἀγορεύοντος ἐν δήμῳ,μηδεὶς λεγέτω, μηδὲ ἐναντίον, μηδὲ μεσολαβείτω τὸν λόγον. Ἐὰν δέ τις παρὰ ταῦτα ποιήσῃ,διδότω τοῖς δημάρχοις ἐγγυητάς, αἰτηθεὶς εἰς ἔκτισιν,ἧς ἂν αὐτῷ ἐπιθῶσι,ζημίας.ὁ μὴ διδοὺς ἐγγυητήν, θανάτῳ ζημιούσθω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ ἱερὰ ἔστω. τῶν ἀμφισβητούντων περὶ ταύτας τὰς ζημίας αἱ κρίσεις ἔστωσαν ἐπὶ τοῦ δήμου. Id eſt, Tribuno ad populum concionanti,ne qui contradicito,neve eum interpellato. Qui contra faxit,prędes Tribunis dato ſe mulctam quam ipſi irrogabunt ſoluturum: qui prædes non dederit,capital eſto: familiaque eius ſacra eſto. Si quid erit in mulctis controuerſiæ, populi iudicium eſto.Dionyſ.lib.7.

IVLIA ANNALIS, VIDE VILLIA ANNALIS.

IVLIA,De ciuitate.Tulit Sext.Iulius Cæſar Coſ.cũ L. Martio. Anno DCLXII.Vt ciuitas ſociis & Latinis omnibus qui arma deponerẽt daretur.nã Italici belli reſtinguendi cauſa lata eſt. Vel ſic:Vt iis qui bello Italico exorto, in fide manſerãt(manſerant autẽ omnes Latini)& iis qui in amicitiã poſtea rediiſſent,ciuitas daretur.Additur in Orat.pro Balbo: Qui fundi facti eſſent.Gell.li.4.c.4.Appian.de bello ciuil.1. Eutropius. Huius autẽ legis beneficio coloniarũ omniũ & municipiorũ, quæ in Italia fuerunt,ęquata iura ſunt,nõ vt legib.Ro.æque vterentur(nã coloniarũ duntaxat Romanarũ hoc fuit:municipia ſuis legib.atq; inſtitutis viuebant)ſed vt æque ius illud ciuiũ Roman.ferẽdi ſcil.ſuffragij, & adipiſcendorũ magiſtratuum obtinerent: quod antea municipiis, & Romanis coloniis licuerat,Latinis vero coloniis,& Latino populo non itẽ. Poſtea ſublatã hanc legẽ licet opinari,cũ dicat Suet. homini Latino ius Quiritium à Claudio Imperatore propoſitũ. niſi ſi hoc intelligas,omnib.id propoſitũ,qui tãtũ Latii ius haberẽt:cuiuſmodi erant omnes extra Italiã Latinæ coloniæ,omniaq; municipia quæ ius Latij habebant,ius autẽ Quiritium nondũ eſſent aſſecuta.Huius.n.legis beneficiũ intra terminos Italiæ cõtinebatur.Manutius hanc legẽ latã refert à L.Cæſare Cõſule P.Rutilij collega:Iuliã autẽ dictã,quod ſol⁹ eã Cęſar,cũ ei⁹collega Rutilius in pręlio eſſet occiſus,ex SC.tulit.

IVLIA, de prouinciis, & magiſtratib.in prouincias miſſis.Tulit C.Iul.Cęſar Cõſul cũ Bibulo,an.DCXI.Vt Achaia,Theſſalia, cũcta Græcia liberæ eſſent,neq; in iis magiſtratib.pop.Ro.i⁹ dicere liceret.Cic.pro Domo ſua,in Piſon.& de prou.Cõſul. Itẽ vt magiſtratib.trãſeuntib,eorũq; comitib.fœnũ aliaq; ab oppidis & vicis ſubminiſtrarẽtur.Ad Attic.lib.5.& in Piſon. Itẽ duab.in ciuitatib.prouinciæ ſuæ Magiſtratib. decedentes rationes ſuas relinquerẽt,eaſdẽq; totidẽ verbis ad ęrariũ referrẽt.Cic.Epiſt.Fa.li.5.Epiſt.20.in Piſõ.Itẽ,Ne coronarium aurũ iiſqui prouincias obtinerẽt,vel decerni,vel ab iis accipi liceret,niſi decreto triũpho.Ci.in Piſõ.Ne qui cũ imperio eſſẽt,iniuſſu populi,aut ſenat⁹ de prouincia exirẽt,exercitus educerẽt,aut bellũ ſua ſpõte iniuſſu pop. aut Senatus gererẽt, in regnũ alienum accederẽt. Cic.in Piſonem,pro Poſthumo.

IuliaAGRARIA.Tulit idẽ eodem tẽpore,ſuaſore C.Pompeio.Vt ager Stellas,maiorib.cõſecratus,itẽ Cãpan⁹ ad ſubſidia Reip. vectigalis relictus,plebi diuiderentur.Diuiſit extra ſortẽ xx. millib.ciuiũ.quib.terni pluresq;liberi eſſent.Vellei.li.2.Plu. in Põpeio,& in Cæſar.& in Cat.Vtic.Dio 38.Hãc vocat Cãpanam Cic.li.2.ad Atticum:Habet,inquit,etiam Cãpana lex execrationẽ candidatorum in concione,ſi mentionẽ fecerint, quo aliter ager poſſideatur,atq; vt ex legib.Iulijs nõ dubitãt iurare cęteri.Aliam pręterea Calliſtratus cõmemorat in l.3. ff.de term.mot.Vt qui terminos ſtatutos extra ſuum gradum fineſue dolo malo mouerint,quinquaginta aureos dare in publicum dãnentur: eiuſq; rei actio petitio ei qui volet detur.

Iulia,DE VI.Tulit idem.Vt ei qui de vi damnatus eſſet aqua & igni interdiceretur.Cic.Philip.1.

Iulia maieſtatis. Tulit idem. Vt ei, qui maieſtatis damnatus eſſet,aqua & igni interdiceretur.Cic.Phil.1.

Iulia IVDICIARIA.Tulit idem.Vt iudicia ad duo genera iudicũ redigerentur, equeſtris ordinis & ſenatorij. Tribuni vero ærarij,quod erat tertium,tollerentur.Sueto.in Cæſare.Meminit Gell.li.14.c.2.Dio lib.43.Multa præterea huius legis capita fuerunt,de ipſorum iudicum ætate,dignitate & cõditione,de forma & conſuetudine iudiciorum publicorum & priuatorum. Quæ omnia in antiquis Iuriſconſultorum libris comprehenſa,opera Triboniani abolita ſunt.

Iulia, DE SACERDOTIIS. Tulit idem. Vt in cooptandis ſacerdotibus etiam abſentium ratio haberetur. Patet ex lib. 1. epiſt.ad Brutum.

Iulia REPETVNDARVM.Tulit idem,Vt ex Vatiniana & Sextiana intelligitur.Ne cui,qui in prouincia cũ poteſtate,imperioue eſſet,pecuniã capere,conciliare liceret: extra quã ſi ad tẽplũ monimẽtũq; capiat.Cic.epiſt.1.ad Q.Frat.& epiſt.1.l.6.ad Attic.Vt ab ijs exigeret pecunia ad quos ea quã is ceperit qui dãnatus ſit,peruenerit.Vt magiſtratus cũ de prouincia decederẽt,rationes in prouincię duab.ciuitatib.quę ipſis maxime viderẽtur,relinquerẽt,& totidẽ verbis ad ęrariũ referrẽt.Ne qui cũ imperio eſsẽt,iniuſſu populi aut Senatus de prouincia exirẽt,exercitũ educerẽt,bellũ ſua ſpõte gererẽt, in regnũ alienũ accederẽt.Cic.pro Poſth.In Ep.li.5.ep.20.& in Piſo.Itẽ ne quis in magiſtratu,poteſtate,curatiõe,legatiõe,vel quo alio officio munere, miniſterioue publico, quiue ex cohorte cui⁹eorũ eſt,pecuniã ob iudicãdum decernendũue, accipiat, vel quo magis aut min⁹ quid ex offi.ſuo faciat:ne quis ob militẽ legẽdũ,mittẽdũue,æs accipiat:neue quis ob ſẽtẽtiã in ſenatu cõſilioue publico dicẽdã pecuniã accipiat: vel ob accuſãdũ,vel nõ accuſãdũ: vtq; vrbani magiſtratus ab omni ſorde ſe abſtineãt,ne pl⁹ doni muneriſue in anno accipiãt,quã quod ſit aureorũ centũ:ne quis ob iudicẽ, arbitrumue dandũ, mutandũ,iubendumue vt iudicet:neue ob nõ dandũ,nõ mutandũ,non iubendum vt iudicet: neue hominem in vincula publica conijciendũ,vinciendũ,vinciriue iubendũ. exve vinculis dimittẽdũ,neue quis ob hominẽ cõdemnandũ, abſoluendumue:neue ob litem æſtimãdã iudiciumue capitis pecuniæ faciendũ, vel nõ faciendũ aliquid accipiat. neue in acceptum feratur opus publicum faciendũ,frumentũ publice dandum, præbendũ, approbandum (alias appendendum) ſarta tecta tuenda,antequã perfecta,probata,præſtita lege erũt,vt venditiones locationes eius rei cauſa pluris minoriſue factæ, irritę ſint:neue vſucapi ea res poſſit,hęrediſue eius veniãt.Hęc ex Pandect.tit de l.Iul.repetund.Adde & ex Tacito li.11.Vt aduocati ob cauſã orãdã denũ ſeſtertiũ modũ egreſſi eſſent, repetundarũ tenerentur. L.aũt Piſo legem de pecunijs repetundis tulit,nulla antea cum fuiſſet,ſcribit Cic.lib.2.offic.

IVLIA,DE PROVINCIIS.Tulit idem dictator.Ne prouincię prętoriæ plus quam annum, non plus quam biennium Conſulares obtinerentur.Cic.Philip.1.& 3.& 4.item Dio lib.43.

Iulia,DE LEGIBVS Cæſaris. Tulit idem. Vt ei qui in ſuas leges non iuraſſet,capitale eſſet.Appianus de bello ciuili.2.

Iulia,DE FENORE. Tulit idem. Vt diſiecta nouarũ tabularũ expectatione,coercerẽtur,quæ crebro mouebatur,debitores creditorib.ſatisfacerent per ęſtimationẽ poſſeſſionũ,quãti quaſq; ante ciuile bellũ comparaſſent deducta ſũma, æris alieni, ſi quid vſuræ nomine numeratũ aut perſcriptũ fuiſſet: qua cõditione quarta fere crediti deperibat.Suet. in Cęſare.Cęſar li.3.De bello ciu.Atq; hęc fortaſſis ex Solonis legib.in quib.ſic legitur:τῶν χρεῶν ἀποκοπὰς ποιεῖσθαι, καὶ λύτρωσιν, καὶ ἐπὶ σώμασι, μὴ δανείζεσθαι καὶ τὸν νόμον Σεισάχθειαν καλεῖσθαι.Eadem etiam de malo credendi poſſidendique intra Italiam cauebatur.Tacit.lib.5.

Iulia DE COLONIIS.Tulit idem.Vt ager Campanus viginti millibus ciuium extra ſortem diuideretur, eoque colonia deduceretur.Suet.in Iulio & Auguſto.

Iulia,DE VI PVBLICA ET PRIVATA.Tulit C.Iul.Octau.Aug. Vt qui aliqua poteſtate præditus ciuem Romanum antea ad populũ,nũc ad Imp.appellãtẽ necarit,necariue iuſſerit,torſẽrit,verberauerit, cõdẽnauerit, in publica vincula duci iuſſerit,humilior ſi ſit,pœna capitis,honeſtior vero inſulę deportatione coerceatur.Paul.lib.5.Sent.tit.26.l.7.ff. ad l. Iul. de vi publ.Et ita l.8.ff.ad l.Iul.de vi pub.accipienda quoque eſt de magiſtratu,qui reum prouocantẽ vinciat,impediatve quo minus Romæ intra cõſtitutũ tẽpus adſit. Lege autẽ Iul. de vi priuata tenetur,qui quẽ armatis hominib. poſſeſſione domo, agro, villa deiecerit, expugnauerit, obſederit, incluſerit,vel vtid fieret hoieſcõmodauerit,qui cætu,cõcurſu incẽdiũ fecerit,

rit,qui funus diripuerit,diſtraxerit, ſepeliri prohibuerit,qui cũ telo in foro,concione, comitio fuerit, qui tẽpla portaſve vrbis armatis obſederit,tenuerit,occupauerit.Paul. vbi ſup. Sed alij pœnã Iuliæ de vi publica ſtatuunt, vt l.3.l.4.l.5.l.10. ff.ad l.Iul.de vi pub.&generaliter vim armatã vim publicam definiũt,vt vim ſine armis,vim priuatã. Alij vero hæc ſic diſtinguunt,vt legẽIuliã de vi publica ſimilẽ omnino fuiſſeValeriis dicãt &(vt Paul.d.tit.26.in prin.ſcribit) pœnã ſanxiſſe tantũ aduerſus publicarũ perſonarũ,i.e.magiſtratuũ in ciues Rom.immoderatã vim.Lege autẽ Iulia de vi priuata pœnam eſſe ſancitã aduerſus priuatorũ vim. Et ſane ſicut eodẽ interdicto vis facta cõuocatis armatiſq; hominib. cõprehenditur, vt videre eſt apud Paulũ li.5.ſent.tit.6. cur ſicut vis facta cõuocatis hominib.legi Iuliæ de vi priuata non ſubiicitur,l.2.l.4.l.5.ff.de vi priuata, non ſubiicieť etiã ea, quæ armatis hominib.infertur? Verũ fuit ſæpe vel cõſtitutionib. vel SCC.legib.Iuliis derogatũ,obrogatũ,ſubrogatũ:nec vlla fere lex publicorũ iudiciorũ ſyncera remãſit:ſed retẽto ſolo legis nomine,ei aptata ſunt,quæcunq; poſtea aliæ vel ll.vel cõſtitutiones inuexerãt.Sic factũ eſt,vt omnisvis armata ad pœnãlegis Iuliæ de vi publica redigereť.cõſequens vero eſt,vt ea quoq; ad legẽIuliã de vi publica redigať,quæ fit cõuocatis hominibus ſine armis:quandoquidẽ hæc quaſi paria cõiũgi ſolẽt,cõuocatis armatiſve hominib.Si quis igitur vim fecerit conuocatis hominib.ei vtriuſq; legis crime obiici poteſt:quod fieri quãdoq, ex eodẽ facto oſtẽdit lex,ſi præſes ff.de pœ.Atq; ideo in Pãd.hæc verba, Hac lege tenetur, qui cõuocatis hominib.vim fecerit,quis verbereť, pulſeť, neq; homo occiſus tã ſub ti.de vi publica.quã ſub eo qui eſt de vi priuata,reperiũtur.Pœna aũt legis Iuliæ de vi publ.erat aquæ & ignis interdictio.Hinc notãdũ quod ſcribit Paul.li.5.ſent.ti.26.legeIulia eũ etiã teneri,qui eum, cui aqua & igni interdictũ eſt, receperit,celauerit,tenuerit:interdicitur.n.& aqua ſimul,& igni & tecto.Cicero pro domo ſua:Id nõ ademptione,inquit, ciuitatis,ſed tecti & aquæ & ignis interdictione faciebãt.Vide Florũ Epitom.120.Suet.in eius vita.Has leges Iuliam publicorum,& Iuliam priuatorum appellat Vlp. in l. ſi præſes. 32.ff.de pœn.& l.1.ff.vnde vi.Eadẽ præterea lege cauebatur, ne rem vi poſſeſſam vſucapere liceret,l.33.§.2.ff. de vſurpat.

Iulia Maiestatis. Tulit idẽ.Qua tenetur is,cuius opera dolo malo conſiliũ initũ erit,qua obſides iniuſſu principis interciderent,qua armati homines cũ telis lapidibuſve in vrbe ſint, conueniantve aduerſus rempublicam,locave occupentur vel templa, quave cœtus, conuentuſve fiat, homines ad ſeditionẽ conuocentur,cuiuſve opera,conſilio,dolo malo conſilium initũ erit,quo quis magiſtratus populiRo.quive imperiũ poteſtatemve habet,occidatur,quave quis contra Remp. arma ferat,qui hoſtib. populi Ro.nũtiũ literasve miſerit,ſignumve dederit feceritve dolo malo,quo hoſtes populiRom.conſilio iuuentur aduerſus Remp.quive milites ſolicitauerit, cõcitaueritve,quo ſeditio,tumultuſve aduerſus Remp.fiat. Quive de prouincia cũ ei ſucceſſum eſſet,non diſceſſit,aut qui exercitum deſeruit,vel priuatus ad hoſtes perfugit, quive ſciens falſum conſcripſit, vel recitauerit in tabulis publicis: nam & hoc capite primo lege maieſtatis enumeratur.Quive in bellis ceſſerit,aut arcẽ tenuerit,aut caſtra conceſſerit: quive iniuſſu principis bellum geſſerit,delectumve habuerit, exercitũ cõparauerit.quive cũ ei in prouincia ſucceſſum eſſet,exercitum ſucceſſori non tradiderit. quive imperium exercitumve pop. Rom.deſeruẽrit,quive priuatus pro poteſtate magiſtratu ne quid ſciens dolo malo geſſerit.quidve quid eorum,quæ ſupra ſcripta ſunt,facere curauerit. Cuiuſq; dolo malo iureiurãdo quis adact⁹ eſt,quo aduerſus Remp.faciat,cuiuſve dolo malo exercitus populi Ro.in inſidias deductus, hoſtibuſve proditus erit:factumve dolo malo cuius dicitur, quominus hoſtes in poteſtatem populi Rom.veniant: cuiusve opera dolo malo hoſtes populi Ro.cõmeatu,armis,telis,equis,pecunia,aliave qua re adiuti erunt,vtve ex amicis hoſtes pop.Ro. fiant. cuiusve dolo malo factũ erit,quo res exteræ nationis populoR. minus obtẽperet. cuiusve opera dolo malo factum erit, quo magis obſides pecunia,iumenta hoſtibus populi Rom. detur aduerſus Rempublic.Item qui confeſſum in iudicio reum,& propter hoc in vincula coniectum emiſerit. Vlp.l.1.& 2.ff.ad leg.Iul.maieſt.l.3.eod.Scæuola l.4.eod.

Iulia,De Ambitv.Tulit idẽ.Vt qui petiturus magiſtratum,vel prouinciam,vel ſacerdotiũ turbam ſuffragiorum cauſa conduxerit,ſeruos aduocauerit,aliamve quam multitudinẽ conduxerit,cõuictus vt vis publicæ reus in inſulã deportetur.Suet. in Aug.Paul.ſent.5.c.32.& Iuriſcon.in Pand. Diuerſum tamẽ Dio tradit lib.56.Vt qui magiſtratum ambiiſſent,quinquennium à magiſtratib.arcerẽtur.quod ipſum Zonaras lib.11.ſecutus eſt.Hanc autẽ legẽ ideo Octauius Auguſtus tulit,quod per triũ virorum tẽpora ius creandorum magiſtratuum à populo ablatum fuiſſet, ipſiq; Triumviri magiſtratus Reip. darent. Poſtea tamen creatione magiſtratuum ad curam Principis delata,ceſſauit Romæ hæc lex,vt ait Modeſtinus ff. eod.Hinc Quintil.de ambitu loquens,li.6.Hoc genus,inquit, noſtris temporib. totum pene ſublatum eſt, cum omnia tutelæ, curæque vnius mixta periclitari nullo iudicij exitu poſſint.quod & notat Ammianus lib.14.

Iulia,De Maritandis Ordinibvs. Tulit idem. Ne cœlibes, niſi qui genere eſſent proximi,quicquam ex teſtamento ciuis Rom.caperent: neve orbi pluſquam dimidium eorũ quæ relicta eſſet.Hæc ex Euſebio, Nicephoro,Sozomene,& l.1. C.de infir. pœn.cœlib.Ne coniux coniugis teſtamento niſi decimã relictorũ partem caperet:fiſcus reliquas nouẽ.Vlp.c. Inſt. 15. l.1.C.de his qui ſe def.li.10.l.2. C.de infir.pœ.cœlib.Feminis inquit Vlp.lex Iulia à morte viri anni vacationem : à diuortio,ſex menſium.Lex autẽ Papia,à morte viri,triẽnij:à repudio,anni & ſex menſiũ.Vlp.c.14.Suet.in Auguſt.Vt priori ex cõſulibus faſces ſumẽdi poteſtas ſit, qui plures liberos quam collega aut in ſua poteſtate habet,aut bello amiſit: ſed ſi par vtriq; numerus liberorũ eſſet,maritus,aut qui in numero maritorũ eſt,præferatur:ſi verò ambo & mariti & patres totidẽ liberorũ ſunt,ille priſtinus honos inſtauretur, & qui maior natu eſt prior faſces ſumat.Gel.li.2.c.15.Vt ſi liberta abinuito patrono diuerteret, alij nubere inuito patrono nõ poſſet. Vt iuſiurandũ quod liberto impoſitum eſt,ne vxorẽ ducat,ei remittať.l.6.§.3 De iure pat. l.1.ff.vnde vir &vxor.Ne ſenatores eorũve liberi,libertinas,& quæ ipſæ,quarũve pater materve artem ludicrã fecerit, itẽ ex numero corpore quæſtum facientium vxorem ducant. Cæteri autẽ ingenui prohibẽtur ducere lenam, à lenone lenaue manumiſſam, & in adulterio deprehẽſam,& in iudicio publico dãnatam, & quæ artẽ ludicram fecerit Paul.l.44.ff.de ritu nupt. Marcianus autem in l. 19. eodem ſcribit, c.35. fuiſſe. Vt qui liberos quos habent in poteſtate,iniuria prohibuerint vxores ducere, vel nubere, à magiſtratibus cogantur in matrimoniũ collocare, & dotare. Vt patritijs liceret libertinas vxores ducere: præterquã ſi ſenatores,ſenatorũve liberi eſſent, ne qua ſpõſalia rata eſſent, niſi ſtatim exacto biẽnio nuptiæ fierẽt:hoc eſt,ne puellæ decẽ annis minores ducerentur, quarũ annus ætatis duodecimus maturus coniugio habebatur,Zonoras lib.11.Hæc autem lex in libris noſtris interdum Iulia tantum, interdum Papia, interdum Iulia Pappia,interdum Pappia Poppæa dicitur.

Iulia,De Vicesima.Tulit idem.Vt quæ hæreditates,legata & donationes mortis cauſa ad alienos, aut locupletes peruenirent,earũ pars viceſima ad fiſcum pertineret. Vt teſtamenta in municipiis, colonijs, oppidis, præfectura, vico, caſtello, conciliabulo facta,in foro vel baſilica, præſentibus teſtibus vel honeſtis viris inter horam ſecundã & decimam diei recitentur, exemploque ſublato, ab ijſdem rurſus magiſtratibus obſignato,quorum præſentia conſtat apertum. Vt teſtamentum ſtatim poſt mortem teſtatoris aperiatur, hoc eſt,à præſentibus intra triduũ vel quinque dies:ab abſentibus quoq; intra eos dies;cum ſuperuenerint.Vt teſtes,vel maxima pars eorum adhibeantur,qui ſignauerit teſtamentum,ita vt agnitis ſignis rupto lineo aperiatur &recitetur.atq;ita deſcribendi exempli fiat poteſtas, ac deinde ſigno publico obſignatum in Archiuum redigatur,vt ſi quando exemplum eius intercideri,ſit vnde peti poſſit.Dio.li.38.& Paul.Sent.li.4.tit.6.

Iulia,De Ivdiciis.Tulit idem,qua formam iudiciorum tũ publicorum tũ priuatorũ præſcripſit.Gell.lib.14.c.2.Vt qui nomen alicuius deferrent,locum annũ,& menſem, quo crimen admiſſum erit,deſignent.l.3.de accuſ.Ne eodem tempore de duobus reis quis quereretur,niſi ſuarum iniuriarũ cauſa.l.12. eod. Ne inuito denũcietur,vt teſtimoniũ dicat aduerſus ſocerum, generum, vitricum, priuignũ,ſobrinũ,ſobrinã,ſobrino natũ,eoſve qui priore gradu ſint. item ne liberto ipſius, liberorũ eius,parẽtũ,viri, vxoris:item patroni,patronæ,& vt ne patroni patronæ aduers⁹ libertos,neq;liberti aduers⁹patronum cogantur teſtimoniũ dicere,l.4.ff.de teſtib.Vt inter priuatos qui in iudicẽ conſenſiſſent,iuris dicundi ei iudici poteſtas eſſet,l.3.§.1.ff.de iudic.Ne qui iudex ſit,arbitriũ recipere eius rei de qua iudex eſt,inve ſe promitti iubeat,l.9.de arbit. Ne minor ann. 20.iudicare cogatur,l.cum lege 41.ff.arbit.Vt Saturnalib.triduo feriæ ſeruarẽtur.Macrob.lib.1.c. 10. Eadẽ etiam latum opinatur Hot. vt certus patronorum numerus eſſet.Meminit Aſconius in argum.pro Scauro. Et ſi quis reus vel accuſator domum iudicis ingrediatur, per legem Iuliam iudiciariã in legem ambitus iudicis cõmittit.l. 1.ff.de ambit. Itẽ ne iudices ſuo anno in alienas ædes ingrediãť. Dio.li.54.

Iulia Cadvcaria.Tulit (vt exiſtimat Hot.) idem:eiuſdẽ legis hæc duo fuere capita;Vt ſi nemo ſit, ad quẽ bonorũ poſſeſſio pertinere poſſit:aut ſit quidem, ſed ius ſuum omiſerit, bona publicentur. Vlp.c.Inſt.28. Idem l.4.§.eo.ff.de fideic.libert. Quare & ſi caducariis legibus bona delata ſint, idem erit probandum.Sic enim locum hunc reſtituit nobis Iaco.Cuia. Eandem legem ſignificat Iulian.l.96.§.1.de lega. & fideic.li. 1.Quoties lege Iulia bona vacantia ad fiſcum pertinent,& legata & fideicommiſſa præſtantur.

Iulia, De Advlteriis.Tulit idẽ.Si quis ſtuprum,adulteriumque faceret,ſciens,dolo malo. Suet.in Auguſt. & Iuriſconſ. tit.ad legem Iul.de adult.Corn.Tacit.lib.2.Huius caput et-

iam hoc fuit,Ne maritus dotale prædiū inuita vxore alienet: neve id etiam eius voluntate oppigneret.Paul.lib.Sent.2. c. 22.& Iuſtin.ſub tit.quib.aliena. licet in princ.& de eo plene Cuiac.ad l.ſi marito.ff.de fund.dot.

Iulia Theatralis.Tulit idem.Vt equitib. Roman. quib. ipſis parentiſve equeſter cenſus vnquam fuiſſet, in quatuordecim ordinibus lege Roſcia Theatrali conſtitutis conſidere liceret. Suet.in Auguſt.Plin.lib.33.c.2.

Iulia Svmptvaria. Tulit idem Vt profeſtis diebus ducentos nummos in conuiuijs conſumere liceret: Calendis, Idibus, Nonis,& alijs quibuſdam feſtiuis trecentos,nuptijs autem & repotijs H-S.millies.Gell.lib.2.c.24.

Iulia De Manvmissionibvs. Tulit idem.Vt imperator,cum ſeruum manumittit, non vindictam imponat, ſed ſimpliciter liberum eſſe iubeat.Paul.l.apud eum.14.ff.de manumiſſ.Qua lege tam manumiſſoris, quam manumiſſi ætatem definiuit, juraque quib. patroni aduerſus liberos vterentur, conſtituit. Dio lib.55.

Iulia,De Veneno. Nominatur à Suetonio in Nerone.

Iulia Pecvlatvs.Tulit idē.Ne quis ex pecunia ſacra,religioſa, publicave auferat,neve intercipiat,neve in rem ſuam vertat: neue faciat quo quis auferat, intercipiat, vel in rem ſuam vertat,niſi cuique vtique licebit: neve quis in aurum,argentum æs publicum quid indat,neve immiſceat:neve quo quid indatur,immiſceatur,faciat ſciens dolo malo, quod id peius fiat.Vlp.l.1.ff.eod.

Iulia,De Residvis. Tulit idem.Ne quis eam pecuniam, quæ in vſum publicum erogari,vel in ęrarium inferri debuit,priuatim retineat,l.2.ff.ad leg.Iul.pecul.

Ivlia Titia,de tutoribus.Tulere. Vt prouinciarum præſides mulieribus pupilliſve tutores non habentibus, tutores darent. Iuſtin.Inſt.de Attil.tut.& Vlp.cap.Inſt.11.

Ivlia, de ceſſione bonorum. Tulit. Vt qui ſine dolo ſuo malo æri alieno ſatisfacere non poſſet,bonis ſuis cedendo liberaretur,l.4.C.qui bon.ced.poſſ.& in C.Theod.li.4.tit.qui bonis ex lege Iulia cedere poſſint.

Ivlia Et Sempronia, de limitibus. Tulere. Vt per actuarios limites populo eundi ius eſſet,ſicut per viam publicam.Hyginus in lib.de limit. conſtit. Apud Frontinum autem Tiberij Cæſ.conſtitutio legitur,ex qua hæc ſumpſimus: Eſt & aliud monumentum, quod non longe ab ædib. vel itinere publico conſtitutum:id eſt,iuxta legem Semproniam & Iuliam,quod cardinibus & Decumanis conſtitutum eſſe monſtratur. quod rationem finium recipere videtur:id eſt, concurrentium linearum,atque ſecantium ſe inuicem, & ordinem in vtroque cuſtodit,limitum rationem diſcernens.

Ivlia Miscella de teſtamētis.Tulit. Vt coniugi ſuperſtiti legatū ſibi à demortuo ea lege, ne iterū nuberet,ita capere ius eſſet, ſi intra annum (luctui nondum erat præfinitus annus) iuraret ſe liberorū quærendorum cauſa velle nubere. Iuſtin. in tractatu de indicta viduitate& lege IuliaMiſcella tollēda. lib.C.6.ti.40.& Nou.cōſtit.22.vbi Iuſtinia. Iuliū Miſcellam huius legis auctorem nominat. Alii tamen Miſcellam malūt dictā,quod id legis Iuliæ caput, tam ad virum quā fœminam pertinebat,l.3.C.de indict.vid.tollēda.Capit igitur ex ea lege vir mulierve hæreditatē,aut legatū intra annū,etiamſi ſecundū matrimoniū cōtrahat, ſiue à coniuge,ſiue ab extraneo hęreditas aut legatum relictum ſit ſub conditione viduitatis. Poſt annū nō capit,niſi præſtita cautione Mutiana,quæ ſolet interponi in omnib. conditionibus,quę morte legatariorum finiuntur:ſiue quæ in non faciendo concipiuntur, qua caueat ſe non coiturum ſecundas nuptias: & ſi coierit, redditurum legatum cum fructibus medij temporis, l.Mutianæ. l.hæres. §.qui poſt.l.Titio fundus.ff.de cond.& demonſt.l.cum filius. §.qui Mutianam.ff.de leg.2.De hac lege etiam eſt.l.vlt.ff.de ſtatulib.Hanc autem ſuſtulit Iuſtin.d.tit.de indict. vid.toll.

Ivlia Plavtia,de vſuca.Vide Iulia de vi,& Plautia de vi.Ne res vi poſſeſſas vſucapere vllo tempore liceret Iuſtin.de vſucap.lib.Inſt.1.

Ivnia,de Regio & Conſulari Imperio. Tulit L.Iunius Brutus ſolus Conſul, Anno 243. Vt imperium Tarquinio abrogaretur,vt ipſe idem cum coniuge ac liberis, itemq; omnes Tarquiniæ gentis exularent:Vt capitale eſſet,ſi quis de iis reuocandis mentionem faceret:Vt regio Imperio abrogato,Conſules duo regia poteſtate quotannis comitiis centuriatis à populo crearentur,Dionyſ.lib.4.Liu.lib.2.

Ivnia De Trib.pleb.Vide Sacrata.

Ivnia Licinia,de legib.Tulere Iunius Silanus, & L.Licinius Muræna Coſſ.Anno ab vrb.cond.691.Vt iis,qui trinūdinum in ferenda lege non ſeruaſſent,grauiores quam lex Cęcilia & Didia ſanxiſſet pœnę irrogarentur.Cic.Philip.3.Vbi,inquit, lex Cæcilia & Didia?vbi promulgatio trinundinum?Vbi pœnæ recenti lege Iunia & Licinia?Idem Epiſt. ad Attic. l.1. & 4.& Vatiniana interrogatione,& pro domo ſua.

Ivnia Norbana, de libertinis, Tulere M.Iunius Silanus L. Norbanus Balb.Coſſ.Anno 771. Vt ij ſerui,qui neque cenſū, neq; vindicta,neq; teſtamento,ſed aut per Epiſtolā aut inter amicos,aut conuiuij adhibitione liberi fierent, nō ciues Romani,ſed eodem iure,Quo Latini coloni eſſent.Vt ſi Latinus ciuem Romanam, vel Latinam vxorem duxerit, teſtatione interpoſita, quod liberorum quærendorum cauſa vxorem duxerit, poſtea filio filiave nato natave, & anniculo facto, poſſit apud Prætorem vel Præſidē prouinciæ cauſam probatæ,& fieri ciuis Romanus,tam ipſe quam filius filiave eius & vxor,ſcil.ſi & ipſa Latina ſit. Vt latinorum legitimæ ſucceſſiones nullæ prorſus eſſent: ſed eorum bona manumiſſores, tanquam ſeruorum peculia ſibi haberent.Vt liberti ius ciuitatis Rom. non ante haberent, quam ius aureorum annulorū,aut natalium reſtitutionem à principe impetraſſent. Vlp. in Inſt. Iuſtiniana tit.3. §.5.de ſucceſſ.liber.Idem Nou.78.

Ivnia annalis.Vide Villia annalis.

Ivnia Velleia,de hæredum inſtitutione.Tulere,vt qui teſtamentum faceret,omnē virilis ſexus,qui ei ſuus hęres futurus erit,cum naſcetur,inſtituendi exhæredādive poteſtatē haberet,etiam viuo teſtatore naſceretur. Itē,vt ſi quis ex ſuis hæredib.ſuus hæres eſſe defineret,liberi eius,& cęteri in locum ſuorū ſui hæredes ſuccederent.Scæuola l.Gallus.29.de liber. & poſth.Vel ſic:Vt qui teſtamentum faceret,omnes eos virilis ſexus neceſſario inſtitueret hæredes, qui cum naſcerētur, ei hæredes ſui futuri eſſent, eorumq; in locū liberi ſuccederent:qui niſi inſtituti eſſent,aut ſi exhæredati, ad exemplum poſtumorum,eſſent,teſtamentum ne valeret.Duplex itaq; in hac lege caput fuit,primum vt mortuo filio, nepotes nōdum nati poſſint inſtitui:item, vt viuente filio, naſcituri nepotes poſſint inſtitui, ſi auo viuente, & mortuo filio naſcantur: ne facti ſui,cū naſcētur,ſi ſe præteritos inuenerint,rūpant teſtamentū.Altero capite cautū eſt,vt nepotes iā nati,viuente filio,ab auo hæredes inſtituantur, vel nominatim exhæredentur:ne forte mortuo poſt teſtamentum filio,facti ſui hęredes, ad exēplū poſtumorū teſtamentū infirment.Cuiac.proIunia, Iulia legendū cenſet,corrupteq;, vbi huius ſit mentio, Iunia legi,ad l.Gallus ff.eo.vide§.poſthumorū.Inſt.de exhęr.libe.

Iunia Petronia,de libertate.Tulere C. Iunius Cæſonius, Petronius Turpillianus Coſſ. Anno 813. Vt ſi diſſonantes pares iudicum ęxiſtant ſententiæ,pro libertate pronuncietur.Hermog.l.24. ff.de manumiſſ. Ab eodem quoque Petronio lex Petronia de ſeruis infra ſuo loco numeratur.

L.

Labiena,de ſacerdotiis.Tulit T. Labienus Trib.pleb. Cicerone,Antonio Coſſ.anno 690. Vt ius creandorum ſacerdotum penes collegia eſſet,ex veteri lege Domitia,quam lex Cornelia abrogarat. Dio.lib.37.vide Domitia Lex.

Lætoria,de minoribus. Tulit,vt iis,qui furioſi vel prodigi eſſent,curatores darentur: qui eos circumſcripſiſſent, iudicio publico tenerentur.Cicer.de offic.3.de natur.Deor.3.& Capito in Anto.Philoſ.Ne à minoribus 25. annis ſtipulari liceret:hoc eſt,ne ſtipulatione obligari poſſent. Sueto.in quarto Prętorum apud Priſcianum,lib.8.Et hoc illius caput, vt exiſtimat Hotoman.Plautus ſignificat in Pſeudolo,vbi Callidorum ſic loquentem facit.Nimis ſum miſer:nummum nuſquam reperire argenti queo.Ita miſer & amore pereo,& inopia argentaria. Perij, an non? tum lex me perdit quina vicenaria, Metuunt credere omnes. Profertur in eandem ſententiam à Conſtantino in l.2.C.Th.de don.

Lætoria,de plebeiis magiſtratib.Vide Publilia Lętoria.

Licinia,de fenore. Tulit C. Licinius Stolo Trib.pleb. Furio, C.Lælio,&c.Trib.milit. anno 376. Vt deducto eo de capite, quod vſuris pernumeratum eſſet,id quod ſupereſſet,triennio æquis portionib.perſolueretur. Liu.lib.6. Eſt & alia Licinia de fenore lata à Licinio Lucullo, Aſiæ proconſule, ad leuandam ære alieno prouinciam lata. Ne ſupra centeſimam iure fenoris ſolueretur:Ne maiores eſſent vſuræ,quam quibus veteri iure pecuniæ antea credebantur:Ne creditoribus à debitore fenoris nomine plus omnino liceret accipere quam quanta fructuum creditoris quarta pars eſſet.

Licinia, de magiſtratib.è plebe creandis.Tulit idem C.Licinius Stolo.Ne tribunorum militum comitia fierent,ſed Conſulum & vtique alter ex plebe crearetur. Liuius lib.6.

Licinia Agraria.Tulit idem.Æmilio,Valerio,&c.tribun. milit.Anno 377. Ne quis plus quingenta iugera agri, centū pecoris maioris capita,quingenta minoris poſſideret,Varro li. de re ruſt.1.Colum.l.1.c.3.Liu.li.6. Appia.de bellis ciuilib. 1.Gell.lib.10.c.1.Valerius li.8.c.6.Plin.lib.18.c.2.Vellius li. 2.Plutarc.in Camillo & in Gracchis.videtur de ſeptem iugeris viritim diuidendis cauiſſe:Nam Collumell.li.1.Poſt exactos,inquit,reges Liciniana illa ſeptē iugera,quæ plebis Tribunus viritim diuiſerat, maiores quæſtus antiquis retulere, quam nunc nobis ampliſſima veruacta.Liciniæ legis,ne communi diuidundo quis alienare experiatur, ſit mentio apud Marcianū,l.fi.ff.de alien.iud.mut.Si quis,inquit iudicij communi diuidundo euitādi cauſa rē alienauerit,ex lege Licinia interdicitur ei,ne communi diuidundo iudicio experiatur.

Licinia ſumptuaria. Tulit P. Licinius Craſſus Diues Coſſ. cum Cn.Lentulo Anno 656.Vt Kalendis,nonis, nundis Romanis

manis cuique in dies ſingulos triginta duntaxat aſſes edundi cauſa conſumere liceret:nuptiis ducenos, cæteris vero dieb. qui excepti non eſſent, tricenos:cum & carnis aridæ pondo tria,& ſalſamentorũ pondo librã cõcederet. quod autẽ è terra,vite arboreve natum eſſet, id impune conſumere liceret. Macrob.lib.3.c.17.Gell.lib.2.c.24.Cic.lib.7.Ep.ad Gallum, Epiſt.27.Et Feſtus, Centenariæ cœnæ dicebatur,in quas Lege Licinia non plus centuſſib.præter terræ nata impendebatur:id eſt,centum aſſibus,qui erant breues nummi ex ære.

Licinia,de ludis Apollinaribus.Tulit P.Licinius Varus Prętor vrb.Claudio,Quinctio Coſſ.Anno 545. Vt ludi Apollinares, qui die incerta fiebant, in perpetuum in ſtatam diem vouerentur. itaq; ipſe primus ita vouit,fecitque ante diem tertium nonas Quintiles. is dies deinde ſolemnis ſeruatus. Liu.lib.27.

Licinia Cassia, de bello Perſei.Tulere Licin. Caſſius Coſſ. Anno 582.Vt quod Perſeus Philipp.filius,Macedonum Rex, aduerſus fœdus cum patre Philippo ictum,& ſecũ poſt mortem eius renouatum, ſociis populi Romani arma intuliſſet, agros vaſtaſſet, vrbeſque occupaſſet: quodque belli parandi aduerſus pop.Roman. conſilia iniſſet, arma, milites,claſſem eius rei cauſa comparaſſet: vt niſi de iis rebus ſatisfeciſſet, bellum cum eo iniretur. Liu.lib.42.

Licinia Caſſia, De Tribvnis Militvm. Tulere iidem Coſſ. Ne tribuni militum eo anno ſuffragiis crearentur, ſed Conſulum Prætorumque in iis faciendis iudicium arbitriumque eſſet.Liuius lib.42.

Licinia Et Mvtia,de peregrinis.Tulere L.Licin.Craſſus,& Q.Mutius Scæuola Coſſ.Anno 658.Vt ſocii Latini,Romanę ciuitatis iure priuati, ſuas in ciuitates redigerentur.Aſco.in Cornel. & pro Scauro, Cic.in Bruto,& lib.de offic.3.de Orat.2.pro Cornel.Balbo.& pro Sextio Appia.lib.1.

Licinia, de ſodalitiis.Vt in ſodalitiis iudices ab accuſatore ex tribub.ederentur.Cic.in Or.pro Planc.& lib.Fam.Epiſt.8.

Licinia Æbutia,de legumlatoribus. Tulere.Vti poteſtas nulla curatione non modo iis, qui de aliqua curatione,aut poteſtate tuliſſent,ſed nec eorum collegis,cognatis,affinibus mãdaretur. Cic.in Orat.2.contra Rullum, & in Orat.pro domo ſua. Sunt tamen,qui duas leges conſtituant, alteram Liciniam,alteram Æbutiam,quæ eiuſdem generis fuerint.

Licinia rogatio,de ſacerdotiis.Promulgauit Q. Licinius Craſſus. Vt ſacerdotum cooptatio ab ipſorum collegio ad populum transferretur.Cicero in Lælio.

Licinia Iunia,de legibus.Vide Iunia Licinia.

Livia,de coloniis deducendis.Tulit M.Liuius Druſus Tribun. pleb.Domitio,Fannio Coſſ.Ann.631.Vt 12.coloniæ deducerentur,& ſingulis tria ciuium millia aſſignarentur. Plut. in Gracchis.

Livia,de decemuiris.Tulit.Vt decemuiri crearẽtur, qui agros diuiderent. Eſt autem lata poſt captam Carthaginem, vna cum Rubria,de agris in Africa diuidundis.Harum fit mentio in tabula ænea.cuius meminit Manutius.

Liuia, de Sociis Latini nominis. Tulit idem. Ne quem Latini nominis virgis in exercitu cædi liceret.Plut.ibidem.

Liuia, De Vectigalibvs. Tulit idem.Vt pauperibus quibus agri diuiderentur, vectigal quod ex lege Sempronia pendebant,remitteretur.Plut.ibid.

Liuia, De Re Nvmmaria. Tulit idem. Vt octaua æris pars argento miſceretur.Plin.lib.33.c.3.

Livia iudiciaria.Tulit M.Liuius Druſus Tribun.pleb.L.Martio Philippo,Sexto Iulio Cæſare Coſſ.Anno 662.Vt ęqua ex parte iudicia penes Senatũ & equeſtrem ordinẽ eſſent,id eſt, 300.equites.& 300.Senatores.Aſcon.in Cornelianam. Cic. de Orat.3.Florus in Epit.LXXI.Appianus autem rem ſic explicat: τῆς βουλῆς διὰ τὰς στάσεις τότε ὄντων μόλις ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους, τοσούς δ' ἑτέρους αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἱππέων εἰσηγεῖτο ἀριστίνδην προσκαταλεγῆναι, καὶ ἐκ τῶν πάντων εἰς τὸ μέλλον εἶναι τὰ δικαστήρια, εὐθύνας τε ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι δωροδοκίας προσέγραφον, ἐγκλήματος ἴσα δὴ καὶ ἀγνωμένου διὰ τὸ ἔθος τῆς δωροδοκίας ἀναιδῶς ἐπιπολαζούσης. Cum per id tempus propter ſuperiores ſeditiones vix trecenti ſenatores eſſent, totidem ex equeſtri ordine arbitratu bonorũ virorũ delectos ipſis adiũxit,vti deinceps ex hiſce omnibus iudices legerentur: vtque de pecunia ob rem iudicandam accepta cauſam dicere cogerentur:quod crimen conſuetudine iam pro nullo numerabatur,cum largitiones ſine vllo pudore increbuiſſent. Hæc ille lib.de bell.ciuil.1.

Liuia Agraria.Tulit idem.Vt Semproniæ leges de agris populo diuidendis valerent.

Liuia Frvmentaria. Tulit idẽ.vt Sempronia lex de frumento plebi ex publico viritim dando valeret.

Liuia, De Coloniis Dedvcendis. Tulit idem.Vt Lex Sempronia ea de re valeret.

Liuia, De Sociis. Tulit idem. Vt ſociis omnibus ius ciuitatis Romanæ daretur:quod ante ipſum M.Fuluius Conſul tentarat.Liuius tamen in perferenda lege occiſus eſt,Appianus de bello ciu.1.Florus,& Cic.de legib.3.

Lvtatia,de vi publica.Tulit Q.Lutatius Catulus Coſſ.cũ C. Mario,Anno 647.Vt de ſeditioſis conſceleratiſq; ciuibus,qui armati Senatum obſederint, magiſtratibus vim attulerint, Remp.oppugnarint,quotidie etiam diebus feſtis,ludiſq; publicis quæreretur. Cicero pro Cœlio.Hac damnati ſunt,qui de Catilinæ ſociis in vrbe remãſerant, vt idem in eadem teſtatur.ideoque in Orat.quæ in Cic. Salluſtii nomine inſcribitur,forte pro Plautiæ,Lutatiæ legendum, cum eo loco de coniuratorum damnatione verba fiant poſt eius cõſulatum.

M.

Mamilia, de limitibus.Eius aliquot locis mentio fit in libr.de agrorum conditionibus,conſtatq; ex Aggeno Vrbico,& lib. Cic.de legib.2. & Bruto eam in finibus agrorum quinq; aut ſex pedum latitudinẽ præſcripſiſſe,quos viſucapi vetaret. In libello vero variorum auctorum eidem volumini ſubiecto, Mamilia,Roſcia,Peducea,Alliena,Fauia nominatur: ſed capita tria duntaxat poſtremarum legum referuntur:quia neq; de quinq; pedum præſcriptione mentio vlla fit:etiã hæ notæ K.L.3. item 4.& 5.caput legis tertię 4.& 5.ſubſcribi tantum ſignificant:quas ſuum in locum referemus.Ex Cice.apparet, hanc legem finibus regundis ſingulos arbitros conſtituiſſe. Tulit C.Mamilius Tribu.pleb.qui propterea Limitanus ſeu Limetanus dictus eſt. Salluſt.in Iugurth.hunc Mamiliũ Tribun.pleb.nominat,& in nummo argenteo ſic ſcriptum teſtatur Manut.in Salluſt.C.MAMILLIMETAN.

Mamilia De Senatoribus à Iugurtha corruptis.Tulit idem S. Poſthumio,Q.Minutio Coſſ.Anno 643. Vti quæreretur in eos, quorum conſilio Iugurtha Senatus decreta neglexiſſet, quique ab eo in legationibus aut imperiis pecunias accepiſſent: qui elephantos, quique perfugas tradidiſſent,item qui de pace aut bello cum hoſtibus pactiones feciſſent. Salluſt. in Iugurth.

Mania vide Menia.

Manilia, de bello Mithridatico. Tulit C.Manilius Tribunus pleb.M.Lepido,L.Volcatio Coſſ.Anno 687.Vt belli Mithridatici adminiſtratio Cn.Pompeio mandaretur.Vt prouincia vniuerſa, cui Lucullus præfuerat, omneq; ipſius imperium, exercitus & copię Pompeio darentur:& hoc amplius Bithynia adiungetur,cui Glabrio præerat:claſſis item & copiæ omnes maritimæ,quas ipſe initio belli Piratici habuerat;omnes præterea prouinciæ,quibus ſolis lege Gabinia non præfuerat,Phrygia,Lycaonia,Galatia,Cappadocia,Cilicia,Colchis ſuperior & Armenia. Cic.pro lege Manilia,Plutarchus in Pompeio, Appianus in Mithridat. Florus Epitomes 100. Dio lib.26.

Manilia, De ſuffragiis libertinorum. Tulit idem.Vt libertinis in omnibus tribubus ſuffragium eſſet. Vide Cic.in Miloniana,& Aſconium.

Maniliæ leges venalium vendendorum,ab Antonio dicuntur in lib.de Orat.1.pro Cautiones, vt apud Catonem,Lex vini vendendi,oleæ faciendæ.

Manilia, de viceſima. Tulit C.Manilius Coſſ. cum C. Martio Anno 396. Vt ii qui manumitterentur, fortunarum ſuarum viceſimam ærario darent.Liuius lib.7.

Manilia,De Sacerdotiis,Tulit P.Manilius Tribun.pleb. L.Furio,M.Marcello Coſſ.Anno 557.Vt propter ſacrificiorũ multitudinem Treſuiri Epulones crearentur: cum eſſent ipſi à Numa,vt etiam ludorum illud epulare ſacrificium facerent, inſtituti.Ius præterea togę prætextæ habendę,item vt Pontifici eiſdem eſſet.Cicer.de Orat.3.Liuius 33.Vbi tamen pro P.Manilius, T.Romuleius legitur: quod Carol.Sigonius ex coniectura emendauit.

Manlia, De C.Mario.Tulit L.Manlius Trib.pleb. C.Mario,L. Caſſio Coſſ.Anno 646.Vt eidem C.Mario prouincia Numidia mandaretur.

Martia Atinia.De pace Macedonica.Tulere Q.Martius,C.Atinius Trib.pleb.Furio,Claudio Coſſ.Anno 557.Vellent iuberentne cum rege Philippo pacem eſſe? omnes quinq; & triginta tribus,vti rogas,iuſſerunt.Liuius lib.33.

Martia,De Magiſtratibus.Tulit Martius Cenſorinus, Necuĩ bis cenſuram gerere liceret.Plutarchus in Coriolano.

Martia, De Statellis. Tulere M.Martius Sermo,& Q.Martius Sylla,Trib.pleb.Popilio,ÆlioCoſſ.Anno 581.Vt qui ex Statellis(Liguriæ populis)deditis in libertatem reſtitutus ante Kalendas Sextiles non eſſet, cuius dolo malo is in ſeruitutẽ veniſſet,vt iuratus Senatus decerneret, qui eam rem quæreret,animaduerteretque.Liuius lib.42.

Maria,De ſuffragiis.Tulit C.Marius Trib.pleb.L.Cæcilio,L. Cotta Coſſ.Anno 634.Vt pontes,per quos ſuffragia in comitiis ferebantur, anguſtiores fierent, ne quis illic qui ſuffragium ferret, cõſiſtere poſſet ad appellandum rogandumque. Cic.de legib.3.Plutarch.in Mario.

Maria, De re nummaria. Tulit M.Marius Gratidianus Prætor, L.Sylla Dictatore. Vt nummi certa tum excogitata ratione probarentur. Iactabatur enim temporibus illis nummus ſic, vt nemo ſcire poſſet,quid haberet.de offic.3.Plin.lib.33.c.9. qui legem hanc nominatim appellat, cum Cicero Prætoris edictum de Roſtris promulgatum fuiſſe ſcribat. Hic autem

ille Marius eſt, cuius caput Catilina per vrbem tulit: quod et inuidioſiſſime obiicit Cicero.

Maria Percia, De Triumpho. Tulere L. Marius M. Cato Porcius Trib. pleb. Vt pœna afficerentur ii, qui aut hoſtium occiſorũ in prælio, aut amiſſorum ciuium falſum numerum literis Senatui retuliſſent. Vt cũ primum vrbẽ intraſſent, apud Quæſtores vrbanos iurarent, de vtroque numero vere ab iis Senatui ſcriptum eſſe. Valerius lib. 2. c. de iure triumph.

Memmia, de Iugurtha Romam euocando. Tulit C. Memmius Trib. pleb. P. Scipione Naſica, L. Beſtia Calpurnio Coſſ. Ann. 643. Vti L. Caſſius Prætor ad Iugurtham mitteretur, eumq; interpoſita fide publica Romam duceret, quo facilius indicio regis, Scauri & reliquorum, quos pecuniæ captę arceſſebant, delicta patefierent. Salluſt. de bello Iugurth.

Memmia de reis poſtulandis. Tulit, vt eorũ, qui Reip. cauſa abeſſent, nomina ne in reos reciperẽtur. Vt calumniatorib. pœna conſtituto iudicio interponeretur. Valer. Max. lib. 3. c. 7. Calumniatori autem hac in lege in fronte imprimebatur litera, qua indicabatur calumniatum eum eſſe. Cic. pro Sexto Roſcio, litera illam, cui vos vſque eo inimici eſtis, vt etiã calumnias oderitis, ita vehementer ad caput affigent, vt poſtea neminem alium, niſi fortunas veſtras accuſare poſſitis. Huius etiam meminit Papin. l. 13. de teſtib. l. 1. §. 1. Ad SCtum Turpil. Legitur etiam Remm a. Plin. in Panegyrico de delatorib. loquens: Neque vt antea exanguem illam, & ferream frontem nequicquam conuulnerandam præbeant punctis, & notas ſuas rideant.

Menenia Sextia, de mulcta. Tulere T. Menenius, P. Sextius Coſſ. Ann. 301. Auctor Feſtus lib. 4. cuius verba ſic legit Hot. Peculatus furtum publicum dici cœptum eſt, à Pecore, quia ab eo initium eius fraudis eſſe cœpit, ſiquidem antea æs aut argentum ſignatum ob delicta pœna grauiſſima erat 2. ouiũ, & 30. boum: quæ pecudes poſtquam ære ſignato vti cœpit populus Rom. Tarpeia lege cautum eſt, vt bos centuſſis, ouis decuſſis æſtimaretur. Eam legem ſanxere T. Menenius Lanatus, & P. Sextius Capitolinus Coſſ.

Menia, De auctoritate patrum. Nominatur à Cic. in lib. de clar. Orat. Eaq; videtur eſſe, quæ apud Feſt. lib. 14. Minia nominatur, in dictione, Prorſus: & apud Nonium fortaſſe, in voce Sugillare: vbi ait, Sugillare, occludere. Varro Geminis, cõtra lex Mania eſt in pietate ne filii patribus luce clara ſugillent oculos. Alludere videtur ad patruum nomen, quo lex Menia Patritios intelligebat.

Menia, de ciuitate. Tulit, Vt ex alterutro peregrino natus deterioris parentis conditionem ſequatur. Vlp. c. Inſt. 5. Et ad hãc idem in l. lex naturæ. 24. de ſtatu hom. ſpecial. legẽ intelligit.

Metella, de fullonibus, Vide Cæcilia, de fullonio.

Minvtia. Meminit Feſt. lib. 13. in voce Oſi ſunt.

Minvtia, de Triumuiris menſariis. Tulit Minutius Trib. pleb. Æmilio, Terentio Coſſ. Anno 137. Vt propter penuriam argenti Triumuiri menſarii crearentur. Liuius lib. 23.

Mvneralis lex vocata eſt, qua Cincius cauit, ne cui liceret munus accipere, Feſtus, qui Plauti verſus citat, quos in Cincia retulimus.

O.

Ocvlina De Sacerdotiis. Tulere Q. & Cn. Ogulnii. Trib. pleb. M. Valerio, Q. Appuleio Coſſ. Ann. 454. Vt cũ quatuor Augures, quatuor Pontifices ea tempeſtate eſſent, placeretq; augeri ſacerdotum numerum, quatuor pontifices, quinque Augures, de plebe omnes allegerentur. Ita deinceps octo Pontifices, nouem augures fuerunt. Liuius lib. 10.

Oppia, De matronarum cultu, vel mundo muliebri. Tulit C. Oppius Tribun. pleb. Q. Fabio, T. Sempronio Coſſ. Ann. 540. in medio ardore belli Punici ſecundi. Ne qua mulier plus ſemuncia auri haberet: neve veſtimento verſicolori vteretur: neu iuncto vehiculo in vrbe oppidove, aut propius inde mille paſſus, niſi ſacrorum publicorum cauſa veheretur. Liuius lib. 34. in pr. Tacit. lib. 3. & Val. Max. lib. 9. c. 1. Ea tamen poſt viginti annos antiquata eſt, auctorib. M. Fundanio, & L. Valerio Trib. pleb.

Optima Lex, cum nominabatur in magiſtro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellabatur, quam pleniſſimum poſſet ius eſſe, ſignificabatur. Vt fuit M. Valerii Marci filii, Voluſii nepotis, qui primus magiſter populi creatus eſt. Poſtquã vero prouocatio ab eo magiſtratu ad populũ data eſt, quæ antea non erat, deſitum eſt dici, Vt optima lege: vtpote imminuto iure priorum magiſtrorum. Hæc Feſtus. Idem alibi. In magiſtro populi faciendo, qui vulgo Dictator appellatur, quam pleniſſimum poſſet ius eſſet, ſignificabatur. Poſtquam vero prouocatio ab eo magiſtratu ad populum data eſt, quæ antea non erat, deſitum eſt dici, Vt optima lege: vtpote imminuto iure priorum magiſtrorum.

Orchia, de numero conuiuarum. Tulit C. Orchius Trib. pleb. Q. Fabio M. Claudio Coſſ. Anno 570. Macrob. lib. 3. c. 17. Feſt. lib. 13. in dictione, obſonitauere.

Ovinia Lex nominatur à Feſto, vbi de prætèritis agit Senatorib. Vt cenſores ex omni ordine optimum quenque curiatim in Senatum legerent. quo factum eſt, vt qui præteriti eſſent, & loco moti, haberentur ignominioſi.

P.

Pacvvia, de menſis Auguſti nomine. Tulit Sextus Paeuuius Tribun. pleb. Auguſto Imperatore, vt qui menſis ante Sextilis vocabatur, quod à Martio, qui primus olim fuerat, ſextus eſſet: is deinceps Auguſtus ab Auguſto diceretur, Macrob. lib. Sat. 1. c. 12.

Pagana Lege in pleriſque Italiæ prædiis cauetur, ne mulieres per itinera ambulantes, torqueant fuſos, aut omnino detectos ferant: quoniam aduerſetur id omnium ſpei, præcipueque frugum. Plin. lib. 28. c. 2. ad fin.

Papia, vide Pappia.

Papiria Iulia de mulctarum æſtimatione. Tulere L. Papirius, L. Iulius Coſſ. Anno 324. Liuius lib. 4. vide Ateria.

Papiria, de nexu, vide Petilia.

Papiria, De ciuitate. Tulit L. Papirius Pr. Vt Acerranis ciuitas ſine ſuffragio daretur, Cornelio, Domitio Coſſ. Ann. 221. Liuius lib. 28.

Papiria, de ſuffragiis. Tulit C. Papirius Carbo Tribun. pleb. Popilio, Rupilio Coſſ. Anno DCXXI. Vt in iubẽdis legib. aut vetandis, populus tabella ſuffragium ferret. Cic. de legib. 3.

Papiria, de triumuiris capitalib. aut potius Monetalibus. Tulit L. Papirius Tribunus pleb. Vt qui prætor fieret, qui inter ciues ius diceret, Tres viros Capitales (Monetales legit Hotom.) populum rogaret: qui ſacramenta litigatorum exigerent, iudicarentque, eodemq; iure eſſent, vt quos ex legibus plebiſve ſcitis exigere iudicareve oportet. Hæc ex Feſto in lib. 17. voce Seſtertius.

Papiria, De conſecratione. Tulit idem. Ne iniuſſu plebis ędes, terram, aram, aliamve rem vllam conſecrare liceret. Cic. pro Domo ſua.

Papiria, De refectione Tribun. pleb. Tulit C. Papirius Carbo Tribun. pleb. L. Cornelio Scipione, C. Lęlio Coſſ. Ann. 560. Vt eundem Tribun. pleb. quoties quidem vellet, creari liceret, quæ tamen perlata non eſt. Florus li. 59. & Cic. in Lęlio.

Papiria, De re nummaria. Tulit, vt cenſet Hoto. idem L. Papirius Trib. pleb. Vt aſſes, qui vnciales erant, ſemunciales fierent. Plin. lib. 33. c. 3.

Pappia, De Ciuitate. Tulit C. Pappius, Tribun. pleb. Cotta, Manlio Coſſ. Anno DCXXCIIX. Vt peregrini vrbe Roma pellerentur. Cic. de Offi. 3. pro Balbo, pro Archia. Dio lib. 37.

Pappia, De Veſtalis capiundi ritu. Tulit. Vt Pont. Max. arbitratu virgines è populo viginti legantur, ſortitioque in concione ex eo numero fiat. Gell. lib. 1. c. 12.

Pappia, De Sociis. Tulit. Vt ſocii Latini in ſuas ciuitates redigerentur. Vt iudicium ſociis & ciuitatibus exteris conſtitueretur, repetundi eius cauſa, quo in ciuitatis R. cenſum irrepſiſſet. Valerius lib. 3. c. 4. Cic. in Corneliana.

Pappia decimaria. Tulit Auguſtus. Vt ſi quis extraneus hæres inſtitutus fuiſſet, is priuſquam hæreditatem adiret, viceſimã partem fiſco impendere teneretur: qua lege proximiores hęredes non tenebantur. cuius etiam meminit Iuſtinian. l. vlt. C. de edict. diui Adria. tol. quod in totum ſuſtulit Gratianus Imp. vt affirmat Auſon. in Gratiarum actione. Aliud eius caput erat, vt ſi hæres inſtitutus viuente teſtatore, vel ante aditam hæreditatem deceſſiſſet, fiſco bona addicerentur. Et hoc ab Iuſtiniano ſublatum tit. C. de caduc. toll. Tertium, vt vir & vxor, nullis ex eo matrimonio extantibus liberis, decimam ex teſtamento matrimonii nomine capere poſſint: ſi vero extent liberi ex alio matrimonio, pro vnoquoque ex liberis aliam decimam, & pro communi filio poſt nonum diem amiſſo aliam: pro duobus poſt nonum diem amiſſis duas: quod explicat Vlp. in fragm. tit. 15. & 16. Vide Cuiac. Obſeru. lib. 3. c. 12.

Pappia Poppæa, de maritandis ordinibus. Tulere M. Pappius Mutilus, Q. Poppæus Secundus Coſſ. ſuff. Auguſto Imperatore: vt conſtat ex Dione, apud quem Popilius legitur, pro Poppæus. Vt qui Senator eſſet, quive filius, nepos, pronepoſve ex filio vel ex filia natus, cuius eorum eſſet, ne quis eorum ſponſam vxoremve ſciens dolo malo haberet libertinam, aut eam quæ ipſa, cuiuſve pater, materve artem ludicram facit, fecitve, neve Senatoris filia, neptiſve ex filio, proneptiſve ex nepote, filio nata, nata libertino, eius qui ipſe, cuiuſve pater materve artem ludicram facit fecitve, ſponſa nuptave ſciens dolo malo eſſet. Vt ne quinquaginta annis minor ſexagenario nuberet: aut vir hac ætate iunior quinquagenariã fœminam duceret in vxorem: Vt patronis, qui ius trium liberorũ habeant, contra tabulas teſtamenti liberti, aut ab inteſtato contra ſuos hęredes non naturales bonorum poſſeſſio detur. Vt patronæ ingenuæ duobus liberis honoratæ, libertinæ tribus idem iuris detur, quod patronis ex edicto. Vt liberis ingenuæ trium liberorum iure honoratæ idem iuris, quod ipſi patronæ tribuatur. Vt omnibus ingenuis, præter Senatores, eorumque liberos, vxores libertinas habere liceret. Tacitus lib. 3. ICti ſub tit. de ritu nupt. de vulg. ſubſtit. de iur. patr. & aliis locis innumeris. Vlp. c. Inſtit. 14. & 29. Dio lib. 56. Vide l. Iul.

l.Iul.de mar.ordin.vbi plura diximus. Vide item Lactantiũ lib.2.Inſtit.c.16.Suet.in Claudio,c.24.Vbi Claudium refert caput vnum huius legis edicto abrogaſſe, quod de ſexagenariis loquitur:quod ſecutus eſt Iuſtin.l.ſancimus.2.C.de nup. Vide Alex.ab Alex.lib.4.c.22.

Pappia, de iure patronatus. Tulit idem. Vt ex bonis eius,qui H-S.centum millium patrimonium reliquerat,& pauciores quam tres liberos habebat,ſiue is teſtamento facto,ſiue inteſtatus mortuus fuerat, virilis pars patrono deberetur. Itaque cum vnum quidem filium reliquerat hæredem libertus perinde pars dimidia debebatur patrono, ac ſi is ſine vllo filio filiave inteſtatus deceſſiſſet: cum vero duos duaſve hæredes reliquerat, tertia pars debebatur patrono: ſi tres reliquerat,repellebatur patronus.Item,Vt libertus,qui duos libertos in poteſtate haberet, operarumque obligatione liberaretur.Iuſtin. §. de ſucceſſ.liber.Et in Pand.ſub tit.de bon. liber.aliiſque locis complurib.

Pedia.De vi & Cæſaris interfectoribus. Tulit Q.Pedius Coſ. cum Auguſto Cæſare Anno 611.Vt qui C.Cæſaris cędis auctores eſſent,iudicio conſtituto rei fierent,& damnatis aqua & igni interdiceretur.Appian.lib.de bello ciuil.3.Suet.Nerone & Galba.Velleius lib.2.

Peducia,De inceſtu.Nominatur à Cic.de nat.Deor.3.

Peducia, De terminis.Tulit.In libello variorum auctorũ,De agrorum conditionibus, his edita eſt verbis, quæ tamen aliqua ex parte correximus. Quæ colonia hac lege deducta, quodve municipium,præfectura,forum,conciliabulum conſtitutum erit, qui ager intra fines eorum erit,ſi termini in eo agro ſtatuti nõ erunt,quo in loco terminus nõ extabit, in eo loco is,cuius is ager erit,terminum deſtituendum curato:vtque recte factum eſſe velit, magiſtratus qui in ea colonia, municipio,præfectura,foro,conciliabulo iure dicundo pręerit,facito vt fiat.

Pesulania, de damno à canibus illato.Tulit.Vt ſi canis pauperiem fecerit,damnumve dederit,in dominum actio detur, vt aut damni æſtimationem ſubeat, aut canem noxæ dedat. Paul.Sent.lib.1.c.15.In quibuſdam tamen exemplarib. Peſolonia legitur.Cuiac. Solonia reponit,vt ad Solonem referatur,de quo ſic Plutarc.ἔγραψε καὶ βλάβης τετραπόδων νόμον, ἐν ᾧ καὶ κύνα δάκνοντα παραδοῦναι κελεύει κλοιῷ τετραπήχει δεδεμένον.

Petilia Papiria, De Nexu. Vide Poetilia Papiria.

Petilia, de peculatu. Tulit Qu.Petilius Trib.pleb.Æmilio, Flaminio Coſſ.Anno 556.Vellent iuberentne,quæratur,quę pecunia capta, ablata, coacta ab rege Antiocho eſt, quique ſub eius Imperio fuerunt,quod eius in publicum relatum nõ eſt,vti de ea re Seru.Sulpit. Prætor vrb.ad ſenatum referat. Omnes tribus vti rogat iuſſerunt.Liu.lib.38.

Petronia,De ſeruis.Tulit,vt exiſtimat Hoto.Petronius Turpillianus Coſ. cum Cæſonio Pæto. Anno 813. Ne dominis poteſtas eſſet ad beſtias depugnãdas ſuo arbitratu ſeruos ſuos tradere. Vt ei, qui iure viri delatum adulterium non peregiſſet,nunquam poſtea hoc crimen referre liceret. Modeſt.l. 2.ff.ad l.Cornel.de ſicar.Impp.l.15.C.ad l.Iul.de adulte. Ab eodem Petronio & collega Iunio, ſupra Iunia Petronia numerata eſt.

Petronia. De peregrinis.Tulit.Vt peregrini vrbe Roma expellerentur.Cic.lib.de Offic.3. Hanc Feſtus lib.16. in voce, Reſpublicas,eo loco ſignificat,vbi nunc P.Ennii de peregrinis legitur,vt vult Hotom.

Pinaria,de ambitu. Tulit L.Pinarius Tribu.mil.cum collegis Anno 322.Ne cui album veſtimentum addere petitionis cauſa liceret. Liu.lib.4. Lex tamen non tenuit, vt ex omnium temporum conſuetudine intelligitur.

Pinatia Furia de intercalando.Tulere L.Pinatius.L.Furius Coſſ.eam antiquiſſimam,cui mẽtio intercalaris adſcribitur, in columna ærea inciſam fuiſſe Varro ſcribit, teſte Macrobio,lib.1.c.13.

Plavtia Iudiciaria. Tulit M.Plautius Siluanus Tribun.pleb. C.Pompeio Strabone,L.Porcio Catone Coſſ.Anno 664.ſecundo anno belli Italici, cum equeſter ordo in iudiciis dominaretur.Vt tribus ſingulæ ex eo numero quinos denos ſuffragio crearent, qui eo anno iudicarent. ex eo factum eſt,vt Senatores quoque in eo numero eſſent, & quidam etiam ex ipſa plebe.Cic.in Orat.pro Corn.Epiſt.ad Attic.lib.4.& Aſcon. Ex quo intelligitur, cum equites ſoli iudicarent xxx. tribus dediſſe ſingulas xv. iudices. itaque iudices 450. fuerunt:& iudicia inter tres ordines, ſenatorium, equeſtrem,& plebeium communicata ſunt.

Plavtia,De vi publica.Tulit idem.Vt de iis,qui vim publicã armatis hominibus feciſſent,quæſtio conſtitueretur. Meminit Cic.de reſp.aruſp.pro Mil.lib. Epiſt. ad Q.Fratrem 2.& ad Attic.Salluſt.in Catil.Aſcon.in Milon.& Cælius ad Cic. lib.Epiſt.8.Item. Ne rem vi poſſeſſam vſucapere liceret. Iulianus l.33.§.2.ff.de vſuc.§.furtiuæ.Inſtit.de vſuc.Lex Plautia & Iulia ea demum vetuit longa poſſeſſione capi, quæ vi poſſeſſa fuiſſent:non etiam ex quibus vi quis deiectus fuiſſet. Huius legis mentio fit in ea Oratio.quæ Salluſtii nomine in Cicer.inſcribitur.corrupte tamen,meo iudicio,& pro Plautiæ,Lutatiæ legendum.Vide Lutatia,De vi publica.

Plavtia Papiria, de ciuitate,Tulere M.Plautius Siluanus,C. Papirius Carbo Tribun.pleb.Cn.Pompeio, L.Catone Coſſ. 664.Vt ciuitas iis daretur, qui fœderatis ciuitatib.adſcripti fuiſſent,ſi & cum lex ferebatur,in Italia domicilium habuiſſent,& ſexaginta diebus eſſent profeſſi.Cic.pro Archia.

Plætoria,Vide Lætoria.

Plætoria,De iure dicundo.Tulit M.Plætorius Tribun.pleb. Vt Prætor vrbanus qui nunc eſt,quique poſthac fuerit,duos lictores apud ſe habeto: iſque ſupremum ad ſolis occaſum ius inter ciues dicito,Cenſorin.lib.de die nat.cap.19.Varro lib.de ling.5. Sed poſtea lex Plætoria id quoque tempus iubet eſſe ſupremum,quod Prætor in Comitio ſupremam pronuntiauit populo.

Plotia,De exulibus.Tulit Plotius Trib.pleb.Vt qui Lepidũ, ciuili bello ſecuti, poſt necem Coſſ. ad Sertorium confugerant,impune in ciuitatem redirent.Sueton.in Cæſare,Gell. lib.13.c.3.

Plotia Et Flavia agrariæ. Tulere Tribun.pleb.Vt vel agri, quos à Senatu locupletes emiſſent, reddita poſſeſſoribus pecunia,plebi diuiderentur: vel,ſi neminem vetere poſſeſſione moueri Senatus vellet, alii agri ex pecunia,quæ ex nouis vectigalibus per quinquennium reciperetur,emerentur,& plebi quæ agros non haberet partirentur. Cicer.lib.ad Attic.1. Has ideo iunxi,quod vtraque idem ſancitum fuerit.

Plotia Agraria.Nominatur à Cicerone libr.Epiſt.ad Attic.1. Epiſt. Nihil mihi, Agraria, inquit, promulgata eſt à Flauio: ſane leuis,eadem fere quæ fuit Plotia.

Poetelia, de ambitu prima. Tulit C.Pœtilius Trib.pleb.C. Fabio & C. Plautio Coſſ. Anno 395. Vt ne ambiendi magiſtratus cauſa nundinas & conciliabula obire liceret.Liu.li.7.

Poetelia Papiria, de nexu.Tulere C.Pœtelius L.Papirius Mugillanus Coſſ.Anno cdxxix.Ne quis niſi qui noxam meruiſſet,donec pœnam lueret,in compedibus aut in neruo teneretur:pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium eſſet, & ne quis in poſterum necteretur. Liu.lib.8. Et de eadem lege C.Manlius in Epiſt.ad Q.Marcium conſulem. apud Salluſt.Catilin.Et ita Solon: τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν ποιεῖσθαι, καὶ λύτρωσιν καὶ ἐπὶ σώμασι μὴ δανείζειν, quam legem Σεισάχθειαν appellabat,vt ſcribit Plutarchus.

Pompeia, De Tribun.pleb.Tulit C.Pompeius 1.Conſul cum Marco Craſſo, Anno 683. Vt ad Tribunos pleb.prouocandi ius eſſet: (quod lege Corn.prohibitum fuerat)omniaq; omnino,quæ Tribun.pleb. ademerat Sylla, illis reſtituerentur. Plutarch.in Pompeio, Aſconius in Verrin.1. & 2. & Cæſar de bel.ciuil.lib.1.

Pompeia, De iure coloniarum. Tulit Cn. Pompeius Strabo Conſul.Vt tranſpadanæ coloniæ,cæq; quæ extra Italiam finitimæ Pado in agro Gallico erant conſtitutæ, petendi magiſtratus gratia ciuitatem Romanam adipiſcerentur,& hęreditates à populo Rom.capere,reliquoque iure ciuium Rom. vti poſſent.Aſcon.vt refert Zaſius.

Pompeia, De Provinciis. Tulit Cn.Pompeius Coſ.cum Q. Cæcilio, Anno 701. Vt ſibi Hiſpania prouincia in alterum quinquennium prorogaretur. Dio lib.38. & Plut.in Vit.qui tamen,Quadriennium ſcribit.

Pompeia Ivdiciaria. Tulit idem Coſ.cum M.Craſſo iterum, Anno 693.Vt ampliſſimo ex cenſu,ex centuriis aliter quam antea,lecti iudices,ex tribus tamen ordinibus,quibus Aurelia lege communicata erant iudicia,Senatorio ſcilicet,Equeſtri & Tribunis ærarii res iudicarent.Item vt quinque & ſeptuaginta iudices,cauſas cognoſcerent. Cicero in Piſonem, & Aſcon.in eandem.

Pompeia, De Parricidiis. Tulit idem. Vt qui cognatos vel affines,qui parentum liberorumve nomine continentur,fratremq; aut ſororem necaſſet,is ſanguineis virgis verberatus, in culeum inſueretur cum cane, gallo gallinaceo, vipera & ſimia,deinde in mare vel profluentem proiiceretur. Modeſt. l.9. ff. ad l.Pompeiam de parricid. Vbi ait, more maiorum eam fuiſſe conſtitutam pœnam.Florus autem Epitome 68.de Publicio Malleolo loquens, qui ob matrem interemptam primus hoc ſupplicii genus ſubiit, culei tamen meminit, vt & Valerius Maxim.lib.1.c.1.de Tarquinio rege ſcribens:tum & Cicero in Orat.pro Sexto Roſcio.Seneca vero lib.de Clementia primo,de Cæſare Auguſto loquens:Non culeum,inquit,non ſerpentes,non carcerem decreuit.Iuuenalis etiam de ſerpente & ſimia loquitur. At Conſtantinus in l.1.C.de parricid.canem & gallum gallinaceum adieciſſe videtur:quę tamen omnia Iuſtinianus legi Pompeiæ in Inſtitutionibus attribuit.Vt vt ſit,hoc videtur Pompeius inſtituiſſe, vt cum antea Prætor certus ac proprius non eſſet,qui de parricidiis ius diceret,ſed lege Cornelia,qui inter ſicarios quæreret,de iis quoque quæreret(quemadmodum ex Roſciana intelligitur)deinceps certus huius criminis quæſitor eſſet:nam quod ait Vlp.in l.1.ff.de parricid.l.Pompeia eandem pœnam parricidis eſſe conſtitutam,quæ lege Cornelia de ſicariis:ſic ac-

cipiendum eſt, qua lex Cornelia ad parricidas pertinebat. Alioqui perobſcurus videri locus poſſet.

Pompeia, De Vi Et Ambitv. Tulit idem Cõſul ſolus creatus, Anno dcci. Vt priuſquam cauſa de vi ageretur, teſtes per triduum audirentur: dicta eorum iudices cõſignarent, quarta die adeſſe omnes in diem poſterum iuberentur, & coram accuſatore ac reo pilæ, in quibus nomina iudicum inſcripta eſſent, æquarentur: dein rurſus poſtera die ſortitio fieret vnius & lxxx. qui numerus cum ſorte obtigiſſet, ipſi protinus ſeſſum irent: tum ad dicendum accuſator duas horas, reus tres haberet, reuſq; illo eodem die iudicaretur: prius autem quam ſententiæ ferrentur, quinos ex ſingulis ordinibus accuſator, totidem reus reiiceret: ita vt numerus iudicum relinqueretur, qui ſententias ferrent, quinquaginta & vnus. Aſconius in Milonianæ argumento, Dio lib.40. Cic.lib.4. de finib. & ad Attic.lib.10. Cæſar de bello ciuil.lib.3.

Pompeia, De Pecvniis Ob Rem Ivdicandam captis. Tulit idem. eodem anno. Vt de iis qui à ſecundo ſuo conſulatu ad hunc vſque diem ob rem iudicandam pecunias cepiſſent, quæſtio conſtitueretur. Appia. de bello ciuil.lib.2.

Pompeia Ivdiciaria. Tulit idem. eod. anno. Ne reum in iudicio laudare liceret. Plutarc. in Pomp. & Cato Vtic. Valerius lib.6.c.2.

Pompeia, de magiſtratib. Tulit Cn. Pompeius tertium Conſ. cũ Q. Cæcilio, Anno dcc. Ne cuius abſentis in magiſtratuum comitiis ratio haberetur: vno Cæſare excepto. Dio lib.40. & Plutach. in vitis.

Pompeia, De Magistratibvs Bithyniorvm. Tulit idem. Ne quis annis xxx. minor magiſtratum caperet, in Senatuve eſſet. Vt qui magiſtratum cepiſſent, eis in Senatu eſſe liceret. Ne Decuriones in curiam à Cenſoribus lecti, pecuniam pro introitu darent. Vt Senatores certis de cauſis à Cenſorib. ordine mouerentur. Vt Bithynicis ciuitatibus adſcribere ſibi quos vellent, ciues liceret, dum ne ciuitatis eſſent alienæ, ſed earum quiſque ciuitatum, quæ eſſent in Bithynia. Plin. Cæcil. lib. Epiſt. 10. Epiſt. 84. & 117.

Popilia, de Veſtalis capiendæ ritu. Vt ſi quis honeſto loco natus adeat Pontificem Max. atque offerat ad ſacerdotium filiam ſuam, cuius duntaxat, ſaluis religionum obſeruationibus, ratio haberi poſſit: id per ſe ratum ſit. Gell.lib.1.c.12.

Porcia, De iure ciuitatis. Tulit M. Porcius Cato Tribu. pleb. Valerio, Apuleio Coſſ. Anno cdliv. Ne quis magiſtratus ciuem Rom. virgis cęderet, necaretve: ſed damnato exiliũ permitteret: cum antea nudorũ ceruix inſereretur furcæ, corpus virgis ad necem cæderetur. Liuius lib.10. Cicer. pro Rabirio perduel. Salluſt. in Catil. Suet. in Nerone.

Pvblicia, de cereis. Tulit Publicius Tribun. pleb. Vt Saturnalibus cerei non niſi ditioribus mitterentur. Macrob. lib.1.c.7.

Pvblicia, de luſu. Tulit. Ne quis in pecuniam luderet, ſpõſionemve in ludo, niſi qui Virtutis cauſa ſuſceptus eſſet, faceret: veluti ſi quis certet haſta, vel pilo iaciendo, vel currendo, ſaliendo, luctando, pugnando. Marcianus l.3. ff. de aleat. Idem l. Titia & Cornelia ſancitum fuit, vt idem refert.

Pvblilia. Lætoria, de plebeiis magiſtratib. Tulit Volero Publilius Philo, & Lætorius Tribun. pleb. Ap. F. & T. Quinctio Coſſ. Anno cclxxx. Vt plebeii magiſtratus, qui antea curiatis comitiis fiebant, deinceps remotis patrib. tributis comitiis crearentur. Liu. lib.2. Dionyſ. lib.9. apud quem tamen πόπλιος βολέρων legitur pro ποπλίλιος. Nam Volero prænomen, Publilius nomen fuit, vt non Voleronia, ſed Publilia lex dicenda ſit.

Pvblilia, de legibus & cenſoribus. Tulit Q. Publilius Philo Dictator, Ann. cccxiv. Vt plebiſcita Quirites omnes tenerent: Vt legum quæ comitiis centuriatis ferrentur, ante initum ſuffragium patres auctores fierent: vt alter vtiq; ex plebe, cum eo ventum ſit, vt vtrumq; plebeium Conſulem fieri liceret, Cenſor crearetur. Liu lib. ab V.C. 8.

Pvpia, De Senatu habendo. Tulit. Ne Senatus à xviii. Kalẽdas Febr. ad vſq; kalendas Febr. haberetur. Ne niſi perfectis, aut reiectis legationib. aliis de reb. Senatus haberetur. Cic. Epiſt. ad Lentul. 4. ad Q. Fratrem, lib.2. Epiſt. & Cælius 8. Epiſt. ad Cicer. Vbi hac lege ſolutos magiſtratus ſcribit.

Q.

Qvina Vicenaria, vide Lætoria.

R.

Regia, De Vnivs Imperio. Lata eſt ineunte regnum Romulo, qua populus omnem ei poteſtatem in ſe conceſſit. Liu.li. 34. Ex vtro tandem genere ea lex eſſe videtur, quam abrogamus? an vetus regia lex, ſimul cum ipſa vrbe nata? Cum autẽ annis amplius D. florente populi Rom. libertate, ſopita fuiſſet, poſtea D. Auguſti & Tiberii dominatu, qui legib. ſoluti ſunt, excitata, ſubtilius & copioſius quam antea perſcripta eſt: & quo quiſque die ſucceſſores mortuorum imperium excipiebant, recitari ſolebat, quemadmodum ex his eius reliquiis intelligitur, quæ ex libro Epigrammatum Romanorum referuntur ab Hotomanno. Ea vero ad Veſpaſiani imperium pertinet: quæ vt idem cenſet, à Corn. Tacito lib.20. his ſignificatur verbis: Tum Senatus omnia Principibus ſolita Veſpaſiano decreuit, &c. Sunt & qui teſtentur Romæ hanc Scripturam extare in baſilica Lateranenſi, in ære inciſam. Eſt autem huiuſmodi: Fœdus ne cum quibus volet facere liceat, ita vt licuit D. Auguſt. Tiberio Iulio Cæſari Auguſto. Tiberio Claudio Cæſari Auguſto Germanico. Vtique cum ex voluntate authoritateve, iuſſu mandatove eius, præſenteve eo Senatus habebitur, omnium rerum ius perinde habeatur, ſeruetur, perinde ac ſi è lege Senatus editus eſſet, habereturve. Vtique quos magiſtratum poteſtatem, imperium, curationemve cuius rei petentes Senatui populoque Rom. commendauerit, quibuſve ſuffragationem ſuam dederit, promiſerit, eorum comitiis quibuſve extra ordinem ratio habeatur. Vtique ei fines pomœrii proferre, promouere, cum ex Rep. cenſebit eſſe liceat, ita vti licuit Tiberio Claudio Cæſari Aug. Germanico. Vtique quæcunq; ex vſu Reipubl. maieſtate diuinarum, humanarum, publicarum, priuatarumque rerum eſſe cenſebit, ei agere, facere, ius poteſtaſq; ſit, ita vti D. Auguſto, Tiberioque Iulio Cæſari Auguſt, Tiberioque Claudio Cæſari Aug. Germanico fuit. Vtique quibus legibus plebiſue ſcitis ſcriptum fuit, ne Diuus Auguſt. Tiberiuſve, Iulius Cæſar Auguſt. Tiberiuſve Claudius Cæſar Auguſt. Germanicus teneretur, iis legibus plebiſue ſcitis Imp. Cæſar Veſpaſianus ſolutus ſit: quæque & quaque lege rogatione Diuum Auguſtum, Tiberiumve Claudium Cæſarem Auguſtum Germanicum facere oportuit, ea omnia Imper. Cæſari Veſpaſiano Auguſto facere liceat. Vtique quæ ante hanc legem rogatam acta, geſta, decreta, imperata, ab Imperatore Cæſare Veſpaſiano Auguſto iuſſu mandatuve eius à quoque ſunt, ea perinde iuſta rataque ſint, ac ſi populi plebiſve iuſſu acta eſſent. Sanctio. Si quis huiuſce legis ergo aduerſus leges rogationes, plebiſue ſcita, ſenatuſve conſulta fecit, fecerit, ſiue quod eum ex lege, rogatione, plebiſue ſcito, S.V C C. facere oportebit, non fecerit, legis huius ergo, id ei ne fraudi eſto: ne quid ob eam rem populo dare debeto, neue cui de ea re actio, neue iudicatio eſto, neue quis de ea re apud ſe agi ſinito. Hæc ex epigrammatum antiquorum lib. Vlp. autem in l.1. ff. de conſt. princ. hanc legem ſignificat, cum ita ſcribit: Quod principi placuit, legis habet vigorem: vtpote cum lege Regia, quæ de imperio eius lata eſt, populus ei & in eum omne imperium & poteſtatem conferat. Quod Iuſtinia. totidem verbis in tit. de iure natur. & gent. tranſcripſit. Hãc autem Alexander Imp. legem imperii appellare videtur in l.3. C. de teſtamentis & à Strabone in fine poſtremi libri ſignificatur his verbis. vbi de Cæſare Auguſto loquens, ἐπεὶ γὰρ, inquit. ἡ πατρὶς ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν προστασίαν τῆς ἡγεμονίας, καὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης κατέστη κύριος διὰ βίου, &c.

Regia, de mortuo inferendo. Tulit. Ne mulier, quæ prægnans mortua ſit, humetur antequam partus ei excidatur. qui contra fecerit, ſpem animantis cum grauida peremiſſe videatur. Marcian. l.2. ff. de mort. inſer. Hanc autem legem ſuperioris partem fuiſſe, ridiculum eſt dicere, tametſi eius auctorẽ nominare difficile eſt, cum ſatis conſtet, Regis verbum cognomen fuiſſe, non nomen. Exiſtimat Hotomannus Romuli aut Numæ Pompilii legis alicuius, de qua Marcianus antea diſputarat, partem hanc fuiſſe, cum præſertim ad ſacra hæc lex pertineat, de quibus quæ leges à Numa conſtitutæ fuerant, ſemper obſeruandæ ſunt: vt Iulius quoque Capitol. in Antonio Pio teſtatur. Similem Diodorus apud Ægyptios Gręcoſque prope omnes legem de mulieribus grauidis rei capitalis damnatis lib.2. commemorat. itemq; Clem. Alex. l.2. Strom. & Plutarch. de Ægyptiis, lib. de ſera num. vind. Ælianus de Athenienſib. lib. Var. hiſtor. 5.

Remmia vide Meminia.

Rhodia. De iactu. Latam opinatur Hotoman. à Rhodiis, & à Cæſaribus receptam: Vt ſi leuandæ nauis gratia iactus mercium factus eſt, omnium contributione ſarciatur, quod pro omnib. datum eſt. Paul. l.1. ff. de lege Rhodia. Sumpſiſſe tamen videntur hanc legem Romani, vt & alias cõplures nauticas à Rhodiis, quorũ diſciplina naualis, & gloria tunc maxime excellebat: & in l. ἀξίωσις ff. de l. Rhod. eleganter Antoninus ait, terram ſuis legibus, mare legibus Rhodiis regi, quatenus nulla eis ſuarum legum aduerſatur. Niſi forte hæc de Rhodiis lata eſt: & Rhodia ſic dicatur, vt Cypria lex (quę de Cypri rege lata eſt à Claudio) nominatur in Sextiana: & Tribunitia, de Tribunorum poteſtate, in ſecunda Verr.

Romvleia, De ſacerdotiis. Vide Manlia.

Roſcia Theatralis. Tulit L. Roſcius Otho, Trib. pleb. L. Metello, Q. Martio Coſſ. Anno lxxxii. Vt in Theatro Equitibus Romanis, qui H-S. quadringenta poſſiderent 14. gradus ſpectandi gratia aſſignarentur: exceptiis iis, qui ſiue ſuo ſiue fortunæ vitio decoxiſſent, cui generi certum locum aſſignauit, pœna irrogata ſi in 14. ſediſſent. Cicero Philipp. 2. Aſcon. in Cornelianam. Flor. epit. 99. Dio lib.26. Plin. lib.7.c.20. Iuuenalis Satyr. 14. Et Tacit. lib.15. qui legem interpretatur hanc habuiſſe vim, vt Equites non ante plebem, ac ſeparatim, confuſe tantum quatuordecim ordines haberent.

Roscia

ROSCIA, De terminis. Eius caput in libro variorum auctorum, de agrorum conditionibus amiſſum puto: vt in Mamilia lege Expoſuimus.

RVPILIA, De iure Siculorum. Dedit P. Rupilius Cóſul cum P. Popilio, Anno DCXXI. Cicer. Verrina 4. Siculi hoc iure ſunt, vt quod ciuis cum ciue agat, domi certet ſuis legibus: quod Siculus cum Siculo non eiuſdē ciuitatis, vt de eo Prætor iudicet ex P. Rupilii decreto, quod is decem legatorum ſentētia ſtatuit, quam legem Siculi Rupiliam vocant, ſortiatur. Quod priuatus á populo petit, aut populus á priuato. ſenatus ex aliqua ciuitate qui iudicet datur, cū alternæ ciuitates reiectæ ſunt. Quod ciuis Roman. á Siculo petit, Siculus iudex datur, quod Siculus á ciue Romano, ciuis Romanus datur, cæterarū rerum ſelecti iudices ex ciuium Rom. cōuentu proponi ſolent. Vide Aſconium in eandem Orat. & Valer. Max. lib. 6. c. 10. apud quem tamen Rutilius perpera legitur.

RVTILIA, de trib. milit. Tulit C. Rutilius Rufus. Feſtus. Rufuli appellabantur tribuni militum á conſule facti non á populo: de quorum iure, quod Rutilius Rufus legem tulerit, Rufuli ac poſt Rutuli ſunt appellati.

S.

SACRATA militaris. Tulit, vt cenſet Hotom. M. Valerius Coruus Dictator, Anno CDXI. ob militum Capuanorū ſeceſſionem. Ne cuius militis ſcripti nomen, niſi ipſo volente, deleretur: ne quis vbi Tribunus militum fuiſſet, poſtea ordinum ductor eſſet. Liu. lib. 7.

SACRATIS legibus Veſtalibus pœna inceſti conſtituta eſt, vt viuæ defoderentur. Dionyſ. lib. 1.

SACRATA IVNIA, de Trib. pleb. Tulit L. Iunius Brutus Tribun. pleb. primus creatus, Caſſio, Cominio Coſſ. Ann. CCLX. Vt plebi ſui magiſtratus eſſent ſacroſancti, quibus auxilii latio aduerſus Conſules eſſet: neue cui patrum capere eum magiſtratum liceret. Vt neq; priuilegiū irrogari, neque de capite ciuis, niſi comitiis cēturiatis, rogari liceret. Liu. lib. 2. & Cic. pro Sextio & pro domo. Dionyſ. lib. 6. legis verba hęc refert: Δήμαρχον ἄκοντα ὥσπερ ἕνα τῶν πολλῶν, μηδεὶς μηδὲν ἀναγκαζέτω δρᾶν, μηδὲ μαστιγούτω, μηδὲ ἐπιτατέτω μαστιγοῦν ἑτέρῳ, μηδὲ ἀποκτεινέτω, μηδὲ ἀποκτείνειν κελευέτω. ἐὰν δέ τις τῶν ἀπηγορευμένων τι ποιήσῃ, ἐξάγιστος ἔστω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ Δήμητρος ἱερά. καὶ ὁ κτείνας τινὰ τῶν ταῦτα εἰργασμένων, φόνου καθαρὸς ἔστω. id eſt, nequis Tribunum vt quaſi priuatum quicquam facere cogito, neve virgis cædito, neue cædi iubeto, ne occidito, neue occidi iubeto: qui aduerſus ea fecerit, ſacer eſto: bonaque eius Cereri ſacra ſunto: eumq; occidere ius faſque eſto. Liu. autem lib. 3. hoc é rogatione carmen edit: Si Trib. pleb. decem rogabo, ſi quis minus hodie decem Tribu. plebis fecerit: hi tum quos ſibi collegas cooptaſſint, illi ita legitimi eadem lege Tribuni plebeii ſint, vt illi quos hodie Tribuni plebeii feceritis. Sacratæ autem leges dicebātur, inquit Feſtus, quib ſancitum erat, Vt ſi quis aduerſus eas feciſſet, ſacer alicui deorum eſſet. Sunt qui eſſe dicant Sacratas, quas plebs iurata in monte ſacro ſciuerit. Hęc ille. Cic. pro Cornelio maieſtatis reo. Tanta igitur in illis virtus fuit, vt annis XVI. poſt reges exactos, poſt nimiam dominationé potentium leges ſacratas ipſi ſibi conſtituerent, duos Tribunos crearent, montem illum trans Anienem, qui hodie mons ſacer appellatur, in quo armatæ conſederant, æternæ memoriæ cauſa conſecrarent. Hæc Cic. Dubitari autem poteſt, verū ne illud ſit quod ſcribit Dior. lib. 12. in Auentino fœdere cōprehenſum hoc fuiſſe, vti Trib. pleb. exacto ſui magiſtratus anno, mox totidem alios in annū ſequentem deſignarent: quod ſi prætermiſiſſent, illico viui comburerentur. ſin aliquanto diutius eos in deſignando diſſenſio tardaret, interea poteſtas eis prorogaretur, dum alios crearent.

SATYRA Lex. Feſtus, Satura eſt cibi genus cōditi, & eſt lex multis aliis confecta legib. Itaq; in ſanctione legum adſcribitur, Neue per Saturam abrogato, aut derogato. Annius Luſcus in ea quam dixit aduerſus Tiberium Gracchum, Imperiū quod plebs per Satyram dederat, id abrogatum eſt. & C. Lælius in ea, quam pro ſe dixit. Dein poſtera die quaſi per Satyram ſententiis exquiſitis in deditionem accipitur. Quidā dicunt eſſe genus carminis, vbi de multis rebus diſputatur. Hæc Feſtus. Diomedes Grammaticus: Satyra lex nomen accepit á genere cibi ex variis rebus conditi. Salluſtius in Iugurthino bello iiſdem verbis. Dein poſtero die quaſi per Satyram ſententiis exquiſitis, in deditioné accipitur. quod Salluſtius de Iugurtha dicit, nec ibi quiſquam aderat Lælius. mendum igitur ſubeſt in Feſto. Legem itaq; Satyram fuiſſe putāt, in qua cōiunctim multis de rebus vna cogitatione populus cōſulebatur. Quod lege Cæcilia & Didia vetitum fuiſſe, Cic. in Orat. pro domo ſua teſtatur. Et ſententias ferri per Satyram, cū ex multis capitib. etſi quędā cōprobātur, quędā improbātur, iniicitur tamē tabella, VTI ROGAS. Iuſtinian. in præfat. ad anteceſſores. §. 2. Et primi anni hoc opus legentibus tradebatur nō ſecundū edicti perpetui ordinationē, ſed paſſim, quaſi per Satyram collectum, & vtile cum inutilibus mixtum, maxima parte inutilib. deputata, id eſt, Nullo ordine, ſed confuſe ac perturbate, dum modo hinc, modo illinc aliquid decerpitur. Vide Eraſm. Chil. 4. cent. 8.

SCANTINIA, vel Scatinia, de pueris impudicis. Tulit C. Scantinius Aricinus Trib. pleb. Vt qui præpoſteram vel aduerſi vel auerſi venerem exercuiſſent: vel, vt qui alienam pudicitiam ſolicitaſſent, aut ſuam ipſi proſtituiſſent, pœna x. milliū nummum coercerentur. Iuuenal. Sat. 2. Suet. Domitiano. Auſonius, Cic. Phil. 3. Fabius lib. 4. c. 2. & lib. 7. 4. Cęlius lib. Epiſt. fam. 8. epiſt. 12. Hic Scantinius cum Marcelli viri illuſtris filiū de impudicitia appellaſſet, damnatus eſt, vt Valerius lib. 6. c. 1. teſtatur: Tertullianus lib. de Monogam. Prudentius in Romam. Poſtea tamen huic ſceleri pœna gladii á Chriſtianis Imperatoribus conſtituta eſt, quam primum ſanxerunt Conſtantius & Conſtans, vt habetur in l. cum vir nubit. C. ad l. Iul. de adult.

SCRIBONIA agraria ſeu viaria. Tulit Cæl. Curio Tribun. pleb. Cælius Epiſt. fam. lib. 8.

SCRIBONIA, de ſeruitutibus vrbanorum prædiorum. Tulit fortaſſe idem ille. Ne vrbanorum prædiorum ſeruitutes vſucapi liceret, vtiq; earū ſeruitutum libertatem vſucapere ius eſſet, l. 4. in fi. ff. de vſurp. vbi Cuiac. Ad ciuitatum dignitatem ea lex pertinuit: vſque eo vt etiam ſine bona fide & titulo eius libertatis vſucapionem ferret, l. ſi ædes 32. ff. de ſeruit. vrb.

SEMPRONIA AGRARIA. Tulit T. Sempronius Gracchus Trib. pleb. P. Mutio Scæuola, L. Calpurnio Coſſ. Anno DCXX. Ne quis ex publico agro plus quingenta iugera poſſideret: quorum tamen dimidium filiis habere liceret. Vt ſi quis latius agrum patefaceret, Triumuiri quotannis lata opera creati, iudicarent qua publicus ager, qua priuatus eſſet. Appian. lib. Emphyl. 1. Plutarch. in Gracchis. Vell. lib. 2. Auctor lib. de vir. illuſtr. Cicer. in Sextian. & de aruſpic. reſponſ. Florus epitom. 58. & Siculus Flaccus in lib. de condit. agror. apud quem tamen Ducenta legimus, cum alii omnes aperte Quingenta prodant.

Sempronia, de ære alieno. Tulit M. Sempronius Trib. pleb. L. Cornelio. Q. Minutio Coſſ. Anno DLX. Vt cum ſociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ ius idē quod cum ciuib. Rom. eſſet. Liu. lib. 35. Cic. de Offic. 2.

Sempronia DE REGIS ATTALI HÆREDITATE. Tulit idem: ὅπως τὰ βασιλικὰ χρήματα κομισθέντα, τοῖς τὴν χώραν διαλαγχάνουσι τῶν πολιτῶν, ὑπάρχοι πρὸς κατασκευὴν καὶ γεωργίας ἀφορμήν. Vt pecunia Regis Attali, qui populum Rom. heredē fecerat, iis ciuibus qui ſua lege Sempronia agrum ſortiti erant, daretur ad comparationem inſtrumentorum & agriculturæ apparatum. Vt agri Regii á Cenſorib. locarentur: vnde vectigal populo penderetur. Plutarc. in Gracchis Cic. Verr. 5. & Florus epiſt. 58.

Sempronia iudiciaria. Tulit C. Sempronius Gracchus Trib. pl. L. Q. Cæcilio. T. Quinctio Coſſ. Anno DCXXX. Vt iudicia quę ſemper antea penes ordinem Senatorium fuiſſent, ad ſolos Equites transferrentur. Appian. lib. de bel. ciuil. 1. Aſconius in Diuinat. Vell. lib. 2. Tacitus lib. 12. Varro de vita populi R. apud Marcellū in voce Biceps. Plutarch. autem in Gracchorum vita, Equites trecentos tum Senatoribus trecentis mixtos tradit, atque inter vtroſque communicata iudicia: quod (pace tanti viri dixerim) falſum eſt. Hæc enim Liuia lex fuit: vt ſuo loco docuimus.

Sempronia, DE MAGISTRATIBVS. Tulit idem. Vt ex confuſis quinque claſſibus ſorte centuriæ vocarētur. Salluſt. in Orat. Cęſar. de Repub. ord. Vt cui magiſtratus fuiſſet, ei magiſtratū iterum capere ius non eſſet. qua lege M. Gelanius, cui Ti. Gracchi lege Tribunatus abrogatus fuerat, notabatur. Eam tamen Caius, Cornelię matris precibus poſt abrogauit. Plutarch. ibidem, & alii.

Sempronia, De iure ciuit. Tulit idem. Ne de capite ciuis Rom. iniuſſu populi iudicaretur qui indicta cauſa in ciuem Rom. animaduertiſſet, de eo populi quæſtio conſtitueretur: quod propter P. Popilium latum eſt. Cic. pro Rabir. pro domo, pro Cluentio, & de legib. 3. item Plutarc. in Gracchis. Idem poſtea lege Porcia repetitum eſt. Cic. Verr. 7. O nomen dulce libertatis: ô ius eximium noſtræ ciuitatis: ô lex Porcia, legeſq; Semproniæ. Videtur autem exceptum parricidium his legibus fuiſſe. cum in Orat. pro Sext. Roſc. vetus ſupplicium commemoretur.

Sempronia, DE SVFFRAGIIS. Tulit idem. Vt ſociis Latinis ius ſuffragii ferendi perinde vt ciuibus Roman. eſſet. Iidem.

Sempronia, DE VIIS ITALIÆ. Tulit idem. Vt viæ in Italia munirentur, ſternerentur, lapidibus milliaria diſcernentibus notarentur, pontib. inſtruerentur. Iidem.

Sempronia DE COLONIIS DEDVCENDIS. Tulit idem. Vt coloniæ extra Italiam deducerentur. Paterculus lib. 2. Plutarc. in Gracchis. Appian. in Liby. Florus epit. 60.

Sempronia, DE RE MILITARI. Tulit idem. Ne minores annis 17. ad militiam cogerentur. Vt veſtes militibus gratuito & præter ſtipendium darentur. Plutarc. in Gracchis.

Sempronia, DE PROVINCIIS DECERNENDIS. Tulit idem. Vt Senatus quotannis ante comitia cōſularia deſignandis cōſulibus prouincias arbitratu ſuo decerneret, quas deinde ipſi deſignati inter ſe ſortirentur: quod ante vel poſt deſignatos,

vel poſt initum Conſulatum facere ſolebat: prætcrea cum antea Senatus decreto perTribunos intercedi poſſet,ne deinceps liceret. Cicer.pro domo ſua,in Vatinium, de prouinc. conſ.Salluſt.in Iugurth. Sueton.

Sempronia FRVMENTARIA. Tulit idem iterum Tribu.pleb. M. Fuluio,M.Plautio Coſſ.Anno DCXXVIII.Vt ſemiſſe & triente frumentum menſtruum plebi ex publico viritim daretur. Appian. libro de bello ciuil.1. Flor.Epitom.60. Cicero pro Sextio,Tuſc.3,in Bruto:Vell.lib.2. Plutarch.in vitis. Hinc locus Romæ conſtitutus,in quo frumentum publicum aſſeruabatur,vna cum legibus frumentariis,qui dicebatur, Horrea Sempronia.

SEMPRONIA ET IVLIA,de limitib. Tulit. Vt per auctuarios limites populo ius eundi eſſet,ſicut per viam publicam. Hyginus libello de limitibus conſtit.Vide Iulia de limitib.

SENTIA,de Senatu ſupplendo.Tulit,vt Hotoman.opinatur,C. Sentius Coſſ. Cum L.Lucretio Auguſto imperante, Anno DCCXXXIIII. Vt in numerum patriciorum qui Senatui deeſſent,alii ſublegerentur. Tacitus lib.2.vbi tamen Senia legitur pro Sentia.

SERVILIA AGRARIA. Tulit Publ. Seruilius Rullus Trib.pleb. Cicerone,Antonio Coſſ.Anno DCXV.Vt quæ poſt C.Mariũ, C.Carbonem Coſſ.publice data,aſſignata, vendita, conceſſa eſſent, ea omnia eo iure forent vti quæ optimo iure priuata ſunt.Vt Decemuiri cum ſummo Imperio crearentur,qui totius Italiæ, Syriæ,Aſiæ,Libyæ, & prouinciarum quas nuper Pompeius ſubegerat,vectigalia venderent,ex eaque pecunia agros colonis, quos arbitratu ſuo quo vellent deducerent, mercarentur.Vt eis liceret damnare quos vellent,damnatos in integrum reſtituere,exules reducere, Huius rei cauſa haberent apparitores, ſcribas,librarios,præcones,architectos, &,vt eis darentur more maiorum muli, tabernacula, ſupellex,&c. Lex Cicerone diſſuadente perlata non eſt. Hoc tamen viſum eſt ex illius contra legem orationibus deſcribendum eſſe.

SERVILIA, de ciuitate.Tulit C.Seruilius Glaucia tribun.pleb. Coſ.Vt Latinis ius eſſet ciuitatis aſſequendæ,in locum eius quem accuſando repetundatum damnaſſent. Aſco.pro Scauro & Cic.pro Balbo.

Seruilia REPETVNDARVM. Tulit idem.Vt reus comperendinaretur:cum ante vel iudicari primo poſſet,vel amplius pronũciari. Id eſt,vt accuſatori dies XX. ad agendum,totidem defenſori ad defendendum darentur.Cic.Verrin.3.pro poſthumo,pro Scauro,& in hanc Valer.lib.8.c.1.

SERVILIA iudiciaria.Tulit Q.SeruiliusCępio Coſ.cum C.Attilio.Anno DCXLVII. Vt iudicia quæ lege Sempronia ad ſolos equites tranſlata erant, ordini Senatorio communicarẽtur:quæ tamen non multo poſt abrogata eſt. Tacitus lib.12. Cic.1. de arte rhet. de Orat.2. in Bruto,in Orat. pro Scauro.& ibid.Aſcon.Imparem autem & minorem fuiſſe Senatorum numerum ex eo conſtat,quod lege Liuia, quæ proxime inſecuta eſt,ex æqua parte cõmunicata ſunt. & fortaſſis hoc eſt quod Florus in Epitom.de 300.Senatoribus cum 600.equitibus commixtis ad l.Semproniam referebat. lib.60.

SEXTIA LICINIA,de ſacerdotiis.Tulere L.Sextius,C.Licinius Tribun.pleb.P.Manlio Dictatore Anno 385. Vt pro Duumuiris ſacris faciundis,Decemuiri ita creentur, vt pars ex plebe,pars ex patribus fiat.Liu.lib.6.

Sextia DE MAGISTRATIBVS. Tulit idem L.Sextius, M.Furio Dictatore V.Anno 386.Vt cõſul vnus e plebe crearetur:qua de cauſa viciſſim conceſſum à plebe nobilitati, vt prætor vnus qui ius in vrbe diceret,ex patribus crearetur. Liu.lib.6.

SVLPITIA,de iure ciuitatis.Tulit P.Sulpitius,Trib.pleb.Q.Põpeio,L.Sylla Coſſ.Anno 665.Vt exules reuocarẽtur: Vt noui ciues libertinique diſtribuerentur in trib. Florus epit.77. Plutar.in Sylla.Eo enim tempore noui ciues in octo tantum tribubus ſuffragium ferebant, auctore Appiano, & propter reliquarum tribuum multitudinem nullius momenti erant.

SVLPITIA,de C.Pontinio.Tulit Seru.Sulpitius Galba Prætor, Anno 699. Vt C.Pontinio Proconſuli,quo die vrbẽ triumphans ingrederetur,imperium eſſet.Cic.lib.4.ad Attic. Dio lib.40.

Sulpitia,de ære alieno. Tulit idem *μηδένα συγκλητικὸν ὑπὲρ δισχιλίας δραχμὰς ὀφείλειν.* Nequis Senator ſupra duo millia drachmarũ deberet. Plutarch.in Sylla. Ipſe tamen legiſlator,cum vita exceſſit, vltra trecentas myriades debiti nomine reliquit.

Sulpitia,DE BELLO MITHRIDATICO. Tulit idem.Vt Syllę,cui Aſia prouincia obuenerat, vt bellum Mithridaticum adminiſtraret, imperium abrogaretur, & C. Mario mandaretur. Velleius li.2. Flor.epit.77.Plut.in Sylla,& Mario,& Appia. de bello ciuil.1.

Sulpitia de bello Macedonico. Tulit P.Sulpitius Conſul cũ C. Aurelio,An.553. Vellent iuberent Philippo regi Macedonibuſque,qui ſub regno eius eſſent,ob iniurias armaque illata ſociis populi Rom.bellum indici.Liu.lib.31.

Sulpitia SEMPRONIA,de templis & aris.Tulere ex SC.P.Sulpi. P.Sempr.Coſſ.649. Ne quis templũ aramve Senatus iniuſſu, aut Tribunorum pl.maioris partis dedicaret.Liu.lib.9.

T.

TALARIA,de talorum luſu.Nominatur à Plauto in milit.glor.

Atque adeo vt ne legi fraudem faciam talariæ:
Accuratote,vt ſine talis domi agite vt conuiuium.

Facete ad legem aliquam de alea veterem alludit,qua talorũ luſus conuiuiis interdicebatur: Publiciam forte,aut Titiam. Nam ſumptuariæ leges, quibus hanc nonnulli attribuunt,de ſumptibus tantummodo cauebant.

Tarpeia.De mulcta,Vide Ateria Tarpeia.

TERENTIA CASSIA frumentaria.Tulere M.Terentius Lucullus C.Caſſius Coſſ. Anno DCXXC.Vt frumenti alteræ decumæ à prouinciis coemerentur precio in modios H-S.trium conſtituto:item vt ciuitatibus æqualiter imperaretur, precio in modios ſingulos H-S.quatuor conſtituto.Cic.Verr.5.& 7.

TERENTIA,de legibus conſularis imperii.Tulit C.Terent.Arſa Trib.pleb.Lucretio,Veturio Coſſ.Anno 290.Vt quinq; viri crearentur legibus de imperio conſulari ſcribendis, ne ipſi libidinem ac licentiam ſuam pro lege haberent.Dionyſius li. 10.Liu.lib.3.qui tamen perlatam non fuiſſe affirmat.Corrupte autem antea Terentilla vocabatur.

THORIA agraria. Tulit Sp. Thorius Tribun.pleb.Ne agri amplius diuiderentur, ſed poſſeſſoribus in iis relictis,vectigalia pro iis penderentur,eaq; pecunia populo diuideretur. *τὴν μὲν γῆν μηκέτι διανέμειν, ἀλλ' εἶναι τῶν ἐχόντων, καὶ φόρους ὑπὲρ αὐτῆς τῷ δήμῳ κατατίθεσθαι, καὶ τάδε τὰ χρήματα χωρεῖν ἐς διανομάς.* Hæc Appian.lib.de bello ciuil.1.qui ſubiungit,non multo poſt latam fuiſſe legẽ, qua vectigal illud abrogatum eſt. At Cic.in Bruto lege Thoria id factum tradit.Sp.Thorius,ait, ſatis valuit in populari genere dicẽdi, is qui agrum publicum vitioſa & inutili lege, vectigali leuauit.Idem præterea in lib.de Orat.2.ſcribit Lucilium lege Thoria poſtulatum fuiſſe,quod ab eius pecore agri publici depaſti eſſent. Corrupte autem apud Appianum Borius legitur,pro Thorius:vt alia in hoc genere quã multa.

TITIA,DE LVSV. Ne quis in pecuniam luderet,ſponſionemve in ludo,niſi qui Virtutis cauſa ſuſceptus eſſet,faceret.Marcia. lib.3.ff.de aleator.Vide PVBLICIA de luſu.Ac de his fortaſſis accipiendi ſunt hi verſus Horatii lib.3.Carm.Od.24.

----Neſcit equo rudis
Herere ingenuus puer:
Venariq; timet,ludere doctior
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis vetita legibus alea.

Meminit etiam Cic.Philip.2.legis de aleator.

TITIA,de triumviratu quinquennali.Tulit P.Titius Tribu.pl. Vt Treſviri Conſulari poteſtate conſtituendæ Reipubl.in quinquennium crearentur,Octauius Cæſar,Lepidus & Antonius.Appian.de bell.ciuil.4.& Florus Epit.120.

TITIA,de donis & munerib.Tulit L.Titius.Ne ob orandã cauſam pecuniã domumve patroni acciperẽt.Tacit.li.2.& Auſo.

Iuriſconſulto cui nubit adultera coniunx,
Papia lex placuit,Iulia diſplicuit.
Quæritis vnde ſit hæc diſſantia? ſemivir ipſe,
Scantiniam metuens,non metuit Titiam.

Eum notat, qui à clientelis inops, nec donum nec munus ab vllo capiebat. Idem fuit ſancitum Cincia lege, de qua ſuperius retulimus.

TITIA AGRARIA. Tulit vt vult Hot.Sext.Titius,Tribu.pleb. M.Antonio. A.Poſthumo Coſſ.Anno 654. Vt vectigal agris publice aſſignatis impoſitum Quæſtor colligeret. Cic.lib.2. De Orat.pro Muræna.Valer.lib.8.c.1.

TREBONIA,De Tribunis pleb.Tulit L.Trebonius Tribun.pleb. Herminio,Virginio Coſſ.An.305.Vt qui plebem Romanam, Tribun.pleb.rogaret,is vſque eo rogaret,dum decem tribunos pleb.faceret. Qua lege Tribunorum cooptatio collegio adempta,in pop.Rom.tranſlata eſt.Liu.lib.3.& 5.

TREBONIA,de Cæſare.Tulit A.Trebonius Trib.pleb.Pompeio Magno & Craſſo iterum Coſſ. Anno 698. Vt Cæſari imperium in Gallia in aliud quinquennium quam quod ei Vatinia lege conceſſum erat, prorogaretur. Ita Trebonius Senatui ſucceſſoris mittendi poteſtatem adimebat.Cic.lib.ad Attic.7.8.9.10.Item Florus epit.105.Plutarch.in Pomp.& Catone Vticenſi.Dio lib.39.

TREBONIA, de Pompeio. Tulit idem. Vt eiſdem Coſſ.Syria & Hiſpania prouinciæ in quinquennium darentur. Plutarc. in Pompeio.

TRIBVNITIA lex dicitur, quæ de Tribunorũ poteſtate lata eſt, Feſt.lib.17. Homo ſacer is eſt,quẽ populus iudicauit ob maleficium,neq; fas eſt eum immolari: ſed qui occidit,parricidii non damnatur. Nam lege Tribunitia cauetur prima. Si quis eum, qui eo plebiſcito ſacer ſit,occiderit, parricida ne ſit. Quibus verbis Feſtus Sacratam Iuniam, quam ſuo loco expoſuimus, ſignificat. Alia ſententia dixit Cicero in Verrina ſecunda. Viderit adhuc poſt legem Tribunitiam vni Senatorem vel tenuiſſimum eſſe damnatum.Quibus verbis Põpeium legem intelligit,de Tribunitia poteſtate reſtituenda, nondum tamen latam,ſed in concionibus oſtentatam.

TRIBV-

Tribvnitia lex nominatur, à Pomponio dicam, an Triboniano? in l.2. De orig. iur. ferè initio: Exactis deinde Regibus lege Tribunitia omnes leges hæ exoleuerunt. At lata ea lex eſt à Iunio Bruto conſule, non Tribuno, vti Liuius teſtatur. Rurſus quod nonnullis placet, à C. Terentio Arſa Tribuno pleb. latam eſſe, Lucretio, Veturio Coſſ. Ann. 290. quo anno ſcribit Liuius latam fuiſſe legem ab illo, Vt Quinque viri crearentur legibus de imperio Conſulari ſcribendis: non ſatisfacit. diſerte namque Liuius perlatam eam legem non fuiſſe affirmat. Ceſſit, inquit Liuius, ad vltimum maieſtati Tribun pleb. & deſtitit. Videndum ergo vtrum apud Pomponium mendum ſit, & legendum Lege Brvti Ivnia: an potius Pomponius à Liuio diſſentiat, & à Bruto Celerum Tribuno legem latam exiſtimet, nec dum Conſulatum adepto. nam eum Celerum Tribunum fuiſſe, in ead. l. §. 8. confirmat.

Tvllia, de legationibus liberis. Tulit M. Tull. Cicero, Conſul cum Ant. Anno 690 Ne ſicut antea infinitum, ſed annuum tempus earum eſſet. Idem de Legib. 2.

Tullia, de ambitu. Tulit idem. Ne quis munus gladiatorium biennio quo magiſtratum petierat, petiturusve erat, ederet: niſi ex teſtamento præſtituta die. Vt ſenatoribus ambitus damnatis, aqua & igni ad annos 10. interdiceretur. Vt in plebem pœna grauior eſſet, quam lege Calpurnia fuiſſet. Vt reis morbum excuſantibus, pœna certa eſſet. Cic. pro Muræna, pro Sex. in Vatin. Dio lib. 37.

V.

Valeria, de prouocatione & libertate populi. Tulit P. Valer. Publicola Coſ. ſolus, Bruto collega mortuo, Anno 243. Vt aduerſus omnes magiſtratus, ad populum prouocatio eſſet. Ne quis magiſtratus ciuem Rom. aduerſus prouocationem verberare, aut necare, aut pecunia mulctare vellet. Ne quis Romę imperium haberet, niſi cui à populo datum eſſet, ſacrumque eſſet cum bonis caput eius qui regni occupandi conſilia iniiſſet. Vt capitale eſſet, ſi quis iniuſſu populi magiſtratum adiiſſet. Vt quinque boum & duarum ouium mulcta eſſet. Vt publicæ pecuniæ in æde Saturni reconderentur, duoque ærarii Quæſtores crearentur. Vt plebs à portoriis & tributis præſtandis liberaretur. Liu. lib. 2. Dionyſ. lib. 5. Plut. in eius vita. Valer. Max. lib. 4. cap. 1. Pomp. de orig. iur.

Valeria, de prouocatione. Tulit L. Valerius Conſul cum M. Horat. Ann. 304. Ne quis vllum magiſtratum ſine prouocatione crearet: qui creaſſet, eum iuſque faſque eſſe occidi, neve ea cædes capitalis noxæ haberetur. Liu. lib. 3. Dionyſius. 10. Eodem anno lata fuerat Duilia, qua de Conſulibus tantum cauebatur. Vocatur etiam hæc Horatia.

Valeria, de prouocatione. Tulit M. Valerius Conſ. cum Qu. Apuleio. Anno 453. Ne quis qui prouocaſſet, virgis cæderetur, ſecuriue necaretur: ſi quis aduerſus ea feciſſet, improbe factum. Liu. lib. 10. Diligentius, inquit, quam aliæ ſancita eſt: tertio tum poſt Reges exactos lata, ſemper à familia eadem.

Valeria, de ære alieno. Tulit L. Valerius Flaccus Coſ. cum C. Cinna, in Marii demortui locum ſuffectus, Anno dclxvii. Vt creditoribus quadrans ſolueretur. Paterculus lib. 2.

Valeria, de Syllæ dictatura. Tulit L. Valerius Flaccus Interrex à Senatu proditus, deſtituta Conſulibus ciuitate, Carbone & Mario interfectis. Vt L. Sylla perpetuus Dictator Reip. conſtituendæ cauſa crearetur, & quæcunque is aut tanquam Conſul, aut tanquam proconſul geſſiſſet, rata eſſent. Cic. Verr. 4. in Rullum, Appian. de bello ciuil.

Valeria, de proſcriptis. Tulit idem. Vt eorum bona veneant qui proſcripti ſunt, aut eorum qui in aduerſariorum præſidiis occiſi ſunt. Vt proſcriptiones venditioneſque ad diem Calen. Iun. fiant. Cic. pro Sext. Roſcio, vbi contumelioſe in Syllam, vtrum Valeria an Cornelia dicenda ſit, neſcire ſe ſcribit. In Verrin. 3. caput Corneliæ memoratur. Ne quis teſtamento proſcriptum iuuaret. Sed ego neque à Valeria, quæ nomine dicebatur, cum re ac Veritate eſſet Cornelia, id abiudico: neque ad verba, ſed ſententiam legis id refero. nam ſi aqua & igni eis interdictum erat, nihilo magis teſtamento, quam inter viuos eis largiri licebat.

Valeria, de iure ciuitatis. Tulit Qu. Valerius Trib. pleb. Mario, Sext. Iulio Coſſ. Ann. 662. Vt de iis qui ſocios ius ciuitatis clã palamve iuſſiſſent, quęſtio haberetur. App. lib. de bel. ciu. 1.

Valeria, de defectione militum. Tulit M. Valerius Coruus Dictator, Anno 412. Ne cui militum ſeceſſio, quam metu ſupplicii fecerant, cum de Capua, quæ ipſorum præſidio commiſſa erat, occupanda conſpiraſſent, eorumque conſilium detectum eſſet, fraudi eſſet. Liu. lib. 7.

Valeria, de iure ſuffragii. Tulit C. Valerius Trappo Trib. pleb. Valerio, Liuio Coſſ. Anno 565. Vt Formianis, Fundanis, Arpinatib. ſuffragii latio (nam ante ſine ſuffragio habuerunt ciuitatem) eſſet. Liu. lib. 38.

Varia maieſtatis. Tulit Q. Varius, propter obſcurum ius ciuitatis Hybrida cognominatus. Trib. pleb. aduerſus interceſſionem collegarum. Vt quæreretur de iis, quorum ope, conſilio ve ſocii contra populum Roman. arma ſumpſiſſent. Aſcon. in Orat. pro Scauro & pro Cornelio: & in iiſdem Tullius. Valer. Max. lib. 8. cap. 6. Cic. Tuſc. 2. & in Bruto.

Vatinia, de Cæſaris prouinciis. Tulit P. Vatin. Trib. pleb. C. Cæſare, M. Bibulo Coſſ. Anno 694. Vt Cæſari Gallia Ciſalpina cum Illyrico in quinquennium, ſine Senatus decreto, & extra ſortem mandaretur. Vt ii quos in lege nominabat, Legati ſine Senatus decreto cum Cæſare proficiſcerentur. Vt eidem pecunia ex ærario ad exercitum attribueretur. Vt idem coloniam Nouumcomum deduceret. Tranquillus in Cæſare, Cicero pro Balbo, & epiſt. ad Lentulum, Salluſt. Iugurth. Plutar. in vitis, & præſertim Cicero in Vatiniana hoc loco, Eripueraſne Senatui prouinciæ, &c. quo ex loco coniecturam capit Hotoman. locum illum in media Oratione corruptum eſſe, vbi ſic legitur, Eripueriſne partes illo tempore cariſſimas, partim à Cæſare partim à publicanis. legendumque partim à Senatu, vt partes intelligantur ſubminiſtrandę pecunię, cum Senatus ærarii diſpenſationem haberet, publicani ſæpe Rempub. pecunia iuuarent. Mendum ex nota ſe, ortum videtur, pro qua imperitus ſcriptor Cæſare repoſuit.

Vatinia, de repetundis. Tulit idem. Vt qui repetundarum reus eſſet, ei alterna conſilia reiicere liceret. Cic. in Vat. vbi commodiorem conditionem reiectionis, pro Contentionem legendum videtur.

Velleia, de hæredum inſtitutione. Vide Iunia Velleia.

Villia annalis, Tulit L. Villius Annalis Tribun. pleb. L. Manlio, Q. Fuluio Coſſ. An. 574. Quot annos nati quemque magiſtratum peterent, caperentque. Liu. lib. 40. vbi tamen corrupte legitur ab L. Iulio Trib. pleb. latam, vt annotat vir doctiſſimus C. Sigonius. Et in lib. epiſt. Cælii 8. pro L. Iulio Annali, in manuſcriptis eſt, L. Villio & apud Valerium lib. 9 L. Tullius Annalis, pro L. Villius. Quod autem Liuius loco ſ. citato hanc legem eo primum anno latam ſcribit, mirum prorſus eſt, cum li. 25. ita de Scipione tradiderit: Huic petenti ædilitatem, cum obſiſterent Trib. pleb. negantes rationem eius habendam eſſe, quod nondum ad petendum legitima ætas eſſet. Poſt autem lib. 32. in conſulatu mandando T. Quin. Flaminio, quem nondum annos 30. natum fuiſſe Plutarchus prodit, huius legis ne verbum quidem fecerit: imo vero ita ſcripſerit: Patres cenſuerunt qui honorem, quem ſibi per leges capere liceret, peteret, in eo populo creandi quem velit, poteſtatem fieri æquum eſſe. Hanc autem legem ſignificat Ouidius in Faſtis, cum ait:

Iura dabat populo ſenior, finitaq; certis
Legibus eſt ætas, vnde petatur honos.

Annus autem fuit Quæſturæ quidem non ante xxvii, Tribunatus xxx. Ædilitatis xxxvii. Præturæ xl. Conſulatus xliii. Et quod de Quæſtura diximus, apte congruit cum eo quod Polyb. lib. 6. ſcribit, legem fuiſſe, ne quis vrbanum magiſtratum gereret, niſi decem ſtipendia confeciſſet. Annus autem ad militandum legitimus fuit 17. Vide Cic. Philip. 5.

Viſellia, de libertinis, Tulit L. Viſellius Varro Coſſ. cum C. Fonteio, anno dcclxiii. Diui Claudii temporibus. Ne libertinis hominibus, qui ius annulorum aureorum adepti non erant, eos honores, qui ingenuorum proprii ſunt, capere liceret. Imp. l. vnic. C. ad legem Viſell. l. 1. C. quando priu. act. crim. præiud. Vlp c. Inſtit. 3. Viſcellia tamen vbique legitur mendoſe cum Viſelliorum familia nota ſit, cuius C. Viſellius Varro, Ciceronis conſobrinus, vt conſtat ex Bruto.

Vnciaria Lex dici cœpta eſt, quam Sylla, & Qu. Pompeius tulerunt, qua ſancitum eſt, vt debitores decimam partem. *** Hæc apud Feſtum: nec plura leguntur.

Voconia, de mulierum hæreditatib. Tulit Q. Vocon. Saxa Trib. pleb. Cæpione & Philippo Coſ. An. 594. Ne qui cenſus eſſet, id eſt, centum millia ſeſtertium poſſideret, vt §. Papian. Inſtit. de ſucceſſ. libert. virginem, neve mulierem, ſupra quadrantẽ ſuorum bonorum, i. e. ὑπὲρ δύο ἥμισυ μυριάδας, vltra 25. millia ſeſtertium, vt ait Dio lib. 56. hæredem inſtitueret: pluſve cuiquam legaret, quam ad hæredem hæredeſve perueniret. Ne fœminæ vltra conſanguineos ab inteſtato ſuccederent. Theophi. in Inſtit. tit. de leg. Falc. καὶ ἐπειδὴ ὁ τρίτος ... [illegible] ... κληρονόμων Cic. Verrin. 3. de ſenect. de finib. 2. Dio lib. 56. Gell. lib 7. c. 13. & lib. 17. c. 5. Auguſt. lib. de ciu it. Dei 3. Florus in Epit. lib. 41. Vbi Volumnius legitur pro Voconius Paul. li. ſent. 4. Extat autem declamatio Quintiliani cclxiv. in qua hęc lex præponitur: Ne liceat mulieri niſi dimidiã partem bonorum relinquere. Verũ ea lex ad Scholaſticas exercitationes ficta & accommodata fuiſſe videtur, vt ex Dione conſtat.

Voleronia, de plebeiis magiſtratibus, vide Publilia Lætoria.

LEGVM, QVARVM INCERTA SVNT NOMINA RECENSIO.

Leges publicorum iudiciorum, vt ante, ſi reo commodum ſit, iudicium de accuſatore fiat, vtrum illi liceat accuſare, necne. Cornif. ad Herenn lib. 1.

Lex, Ne quis vrbanum magiſtratum caperet, niſi qui decem ſtipendia confeciſſet. Polyb. lib. 6.

Lex ſemunciarii fœnoris. Tulit T. Manlio Torquato, C. Plautio Coſſ. Anno cdvi. Liu. lib. 7.

Leges, de ambitu. Ne quis candidatus nomenclatore in magiſtratus petitione vteretur. Plutarch. in Cato. Vtic. Vt qui competitorem ſuum ambitus damnaſſet, pro eo ſubſtitueretur. Cicer. pro Sylla: Vt qui quempiam ambitus damnaſſet, eius tribum aſſequeretur. Cic. pro Balbo: Vt qui de ambitu damnaſſet, alium eodem crimine damnaſſet, in integrum reſtitueretur. Cic. pro Cluent. Vt accuſatori cuſtos apponeretur, qui videret quæcunque ad accuſationem pararet atque ageret. Plutarch. in Cat. Vtic.

Lex, de Cn. Publicio Menandro homine libertino, quem legati in Græciam proficiſcentes, interpretem ſecum habuerunt, vt ſi domum reuertiſſet, & inde Romam rediſſet, ne minus ciuis eſſet. Cic. in ea pro Balbo. Pomponius autem in lege 5. ff. de capt. & poſtlim. Et ideo, inquit, in quodam Menandro, qui poſteaquam apud nos manumiſſus erat, miſſus eſt ad ſuos: non eſt viſa neceſſaria lex de illo, vt maneret ciuis Romanus. Nam ſiue animus ei fuiſſet remanendi apud ſuos, deſinebat eſſe ciuis: ſiue animus erat reuertendi, manebat ciuis: & ideo lex fuit ſuperuacua. De eodem Menandro Ciceronis locum in lib. de Orat. 1. intelligendum cenſet Hotom. Similique in genere, inferiore ordine, ſi quis apud nos ſeruiſſet ex populo fœderato, ſeſeque liberaſſet, ac poſtea domum reueniſſet, quæſitum eſt apud maiores noſtros, num is ad ſuos poſtliminio rediſſet, & amiſiſſet hanc ciuitatem.

Lex, de militia. Vt qui ciuem ab hoſte ſeruaſſet, is ab Imperatore quercea corona donaretur. Plutarch. in Coriol. Item, Ne cuius militis ſcripti nomen, niſi ipſo volente, deleretur. Liu. lib. 7. Item, Ne quis loco ab Imper. deſignato cederet, atque ordinem deſereret. Diodor. l. 12.

Lex de Carminibus infamibus. Donatus in Terent. ſed cum Poetę abuti licentius ſtilo & paſſim lædere ex libidine cœpiſſent plures bonos, ne quiſquam in alterum carmen infame proponeret, lege lata ſiluere.

-----Lex eſt accepta, chorusq;
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.

Hæc Donatus ex Horatii libro, De arte. Idem etiam in lib. Epiſt. 2. ad Auguſtum, legem eandem his verſib. ſignificat.

-----Quinetiam lex
Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi. Vertere modum formidine fuſtis
Ad benedicendum, delectandumque redacti.

Sed hanc 12. Tabul. legem eſſe cenſet Hotom. de qua Cic. lib. 4. de Rep. ſcribit apud Auguſt. lib. de ciuit. 2.

Lex, de ciuitate Romana Mutini Libyphœnique, danda, qui cum ab Hannone Carthaginenſium Imperatore, cuius præfectus fuerat, dignitate ſua ſpoliatus eſſet, Agrigentum Romanis prodidit. Liu. lib. 27.

Lex, de Dictatore. Ne Dictatori equum conſcendere liceat. Plutarch. in Fabio Maximo.

Lex, de C. Seruilio. Tulit Cn. Seruilio, C. Seruilio Coſſ. Anno 550. Ne illi fraudi eſſet, quod patre, qui ſella curuli ſediſſet, viuo, cum id ignoraret, Tribun. pleb. atque Ædilis pleb. fuiſſet, contra quam ſancitum legibus erat. Fuerat autem C Seruilii pater annos 10. apud hoſtes Boios captiuus. Liuius libro 27. & 30.

Lex, de Comitiis, Ne in Comitiis magiſtratuum abſentum ratio haberetur. Suet. & Plut. in Cæſare.

Lex, ne quis præſidum munus, donum caperet, niſi eſculentum, poculentum, quod intra dies proximos prodigatur, l. plebiſcito 18. ff de offic. præſid.

Lex, Auguſti tempore lata, vt præfecto Ægypti imperium par proconſuli daretur: commemoratur ab Vlp. l. 1. ff de offic. prætor. Auguſt.

Lex Agraria paulò poſt C. Gracchi necem lata, τὴν γῆν ὑπὲρ ἧς διεφέροντο ἐξεῖναι πιπράσκειν τοῖς ἔχουσιν, ἀπείρητο γὰρ ἐκ Γράκχου τοῦ προτέρου καὶ τόδε. Id eſt, vt liceret iis, qui agrum lege Sempronia poſſidebant, vendere. Hoc enim lex Tib. Gracchi vetabat Appian. lib. de bello ciuil. 1.

Lex lata Papirio, Caruilio Coſ. Anno 440. Vt qui iuniorum non conueniſſet ad Imperatorium edictum, quique iniuſſu abiiſſet, caput Ioui ſacratum eſſet. Liu. lib. 10.

Leges de Comitiis. Ne is qui Comitiis præeſſet, ſui rationem in magiſtratu petendo haberet. Liu. lib. 10. Ne quis inſpiciat tabellam, ne roget, ne appellet. Cic. de leg. lib. 3.

Lex vt rei frumentariæ procuratio Sext. Clodio adempta, Cn. Pompeio mandaretur. Cicer. pro domo ſua. Plutarch. in Vitis. Dio lib. 39.

Lex de repetundis. Vt euntibus in prouincias inquirendi in eos cauſa, quos repetundarum reos fecerant, certus comitum numerus eſſet. Vt literę ex prouincia deportatæ triduo ad Prætorem deferrentur, iudicumque ſignis obſignarentur. Vt accuſato ſex tantum horæ darentur. Cicer. pro Flacco, vbi recentem hanc legem appellat. vnde apparet inter Corneliam & Iuliam aliquam fuiſſe: cum id de neutra intelligi poſſit.

Lex, de vini potu. Vt neque libera neque ſerua biberet vinum, neque vero clarorum virorum quiſpiam à pube vſq; ad 35. ann. Ælianus Romanorum veterum hanc fuiſſe legem teſtatur. lib. 2.

Lex, de magiſtratibus. Vt numerus liberorum in candidatis præpolleret. Cornel. Tacit. lib. 2. Videtur legis Papiæ Poppeæ pars fuiſſe.

Lex, Ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret, quod propter M. Manlium Capitolinum factum eſt. Liu. lib. 6.

Lex, ex auctoritate patrum ad populum lata, vt Priuernatibus ciuitas daretur. Liu. lib. 8.

Lex de Sacerdotiis. Ne duo ex eadem gente idem ſacerdotium haberent. Dio lib. 39.

Lex pecuniaria. Ne quis in argento vel auro plus 60. H-S. poſſideret, quam legem Iul. Cæſar 11. Conſulatus confirmauit. Dio 41.

Lex, de Quæſtoribus. Vt Quæſtoribus anno confecto redire ex prouincia liceret. Plutarch. in Gracchis.

Lex, de militia. Vt ciues Rom. annos 10. cum vſus Reipub. poſtularet, militarent. Plutarch. in Gracchis.

Lex, qua Flaminica Dialis ſacrorum cauſa in poteſtate viri, cætera promiſcuo iure ageret. Tacit. lib. 4.

Lex, quæ ſumptum ſepulchrorum definiebat, & qui eum modum ſuperaſſet, tanta pecunia, quantam præter modum impendiſſet, mulctabat. Cic. ad Attic. lib. 12. Epiſt. 33.

Lex, P. Scipione, C. Liuio Coſſ. lata per vnum è Trib. pleb Anno DCVI. Vt belli Punici ſecundi adminiſtratio P. Scipioni mandaretur, vt ex delectibus ſupplementum conſcriberet, voluntarios quotquot poſſet à ſociis acciperet, & ad reges ac ciuitates literas daret, inſcriptas populi Romani nomine. Appian. De bell. Punicis.

Lex Caſtrenſis apud Romanos. Quæ pro deſertore habet, ſi quis vlterius ſuccedat, quam vnde ſigna audiri poſſint. Appian. in Libyco.

Lex, de Tribunis pleb. Εἰ δήμαρχος ἐνδέοι ταῖς παραγγελίαις, τὸν δῆμον ἐκ πάντων ἐπιλέγεσθαι. Vt ſi Tribunus nondum promiſſa præſtiterit, eius in primis ratio à populo Comitiis Tribunitiis habeatur. Appian. de bello ciuil. 1.

Lex de triumpho. Ne quis triumpharet, niſi qui hoſtium quinque millia vna acie cæcidiſſet. Valer. Max. lib. 2. c. 3. & Dio lib. 37. Vt ſolis Conſulibus & Ducibus triumphare liceret. Plut. in Pomp. & Cato. Vtic. Ne qui triumphatus erat, ante triumphum vrbem introiret. Plutarch. in Pomp.

Lex de trigeminis, ἐκέλευσε, εἰς γένοιτο τρίδυμοι, ἐκ τοῦ δημοσίου τὰς τροφὰς τῶν παίδων χορηγεῖσθαι μέχρις ἥβης. Vt quibus trigemini liberi nati erant, iis ad alendos pueros ſumptus de publico ſuppeditetur. Dionyſius lib. 3. qui propter Horatiorum laudem eam latam, ſuoque adhuc tempore obſeruatam ſcribit.

Lex, de Vacatione. Appian. De bello ciuil. lib. 2. ſic ſcribit: Οὕτω δή τι Ῥωμαίοις ἐπίφοβα, ὡς ἐν νόμῳ τῷ περὶ ἀστρατείας ἱερεῦσι καὶ γέρουσιν ἐγγεγράφθαι πλὴν μὴ Κελτικοῦ πολέμου ὄντος· τότε δὲ καὶ γέροντας καὶ ἱερέας στρατεύεσθαι. Vſq; eo, inquit, Galli Romanis terribiles & formidoloſi ſunt, vt in lege de vacatione militiæ, quæ ſacerdotibus & ſenibus permittitur, illud aſcriptum ſit, niſi ſi bellum Gallicum exoriatur. tum enim & ſenes & ſacerdotes in militiam proficiſci. Liuius quoque lib. 8. tradit, exorto tumultu Gallico, Mamercum Coſſ. iuſſum ſcribere exercitum ſine vlla Vacationis venia, quin opificum quoque vulgus & ſellularii, minime militiæ idoneum genus exciti dicuntur. Idem præterea lib. 10. vbi de eodem nuncio commemorat: Senatus, inquit, iuſtitia indici, delectum omnis generis hominum haberi iuſſit. nec ingenui modo, aut iuniores ſacramento adacti ſunt: ſed ſeniorum etiam cohortes factæ, libertinique centuriati. Plutarch. præterea in vita M. Marcelli, de Gallis loquens: οὓς μάλιστα, inquit, Ῥωμαῖοι δεῖσαι δοκοῦσιν, ἅτε δὴ καὶ τὴν πόλιν ὑπ' αὐτῶν ἀποβαλόντες. ἐξ ἐκείνου δὲ καὶ θέμενοι νόμον, ἀτελεῖς εἶναι στρατείας τοὺς ἱερέας, πλὴν εἰ μὴ Γαλατικὸς πάλιν ἐπέλθοι πόλεμος. id eſt, Quos maxime Romani metuiſſe videntur, quippe à quibus vrbe pulſi aliquando fuerant, aciam legem tulerant, vt vacatio militiæ ſacerdotibus eſſet, præterquam ſi rurſus bellum Gallicum exoriretur. Item in Camillo: οὕτω δὲ σφόδρα ὁ φόβος ἦν ἰσχυρός, ὥστε θέσθαι νόμον, ἀφεῖσθαι τοὺς ἱερεῖς στρατείας, χωρὶς ἂν μὴ Γαλατικὸς ᾖ πόλεμος. id eſt, Tantus erat Gallorum metus, vt legem Romani tulerint, vt ſacerdotes militiæ vacationem haberent, præterquam ſi bellum Gallicum exoriretur. Tumultu tamen, non bello Gallico, hanc fuiſſe conſuetudinem Cicero Philipp. 8. docet his verbis: Grauius autem eſſe tumultum, quam bellum, hunc intelligi poteſt, quod bello Gallico vacationes valent, tumultu non valent. Huius legis etiam in ea pro Fonteio meminit.

Lex Vectibvlici, ſiue, vt eſt in manuſcript. Cod. Vectii Libyci, qua manumiſſus à Rep. Rom. ciuitatem Romanam conſequebatur: cuius poteſtas poſtea ſenatuſconſulto Iubentio Celſo iterum, & Neratio Marcello Coſſ facto, ad prouincias porrecta eſt. de qua l. vlt. C. de ſeruis Reipub. manumit.

FINIS.

DE SENATORIBVS, SENATV, ET SENATVSCONſultis, ex Fr. Hotomann. & aliis.

SENATORES à Romulo primum inſtitutos eſſe, Liuius, Dionyſius, Plutarchus, aliique auctores tradunt. Liuius quidem in libro primo ſic: Cum iam virium haud pœniteret, conſilium deinde viribus parat. Centum creat Senatores, ſiue quia is numerus ſatis erat, ſiue quia ſoli centum erant, qui cicre Patres poſſent. Patres certe ab honore, patritiique progenies eorum appellati. Dionyſius autem libro ſecundo: Romulus autem his conſtitutis, ſtatuit continuo ſibi Conſiliarios cooptare. Viroſque centum ex patritiis legit, quibuſcum Rempub. adminiſtraret. Eorum autem hoc diſcrimen fecit. Ipſe quidem vnum ex omnibus præſtantiſſimum deſignauit, quem exiſtimaret vrbanis rebus præeſſe oportere, ſi quando ipſe cum exercitu extra vrbem eſſet. Deinde iuſſit vnamquamque tribum tres viros ætate, prudentia & nobilitate generis præſtantes deligere. Poſt illos nouem ſingulas curias iuſſit denuo tres viros è patritiis maxime idoneos deligere. Poſtquam ad primos illos nouem à tribubus deſignatos, iſtos nonaginta, quos curiæ crearant, adiunxiſſet, & iis illum præfeciſſet, quem ipſe antea decreuerat, centum Senatorum numerum impleuit. Is conſeſſus, ſiue concilium, verbum pro verbo Græce expreſſum, γερουσία, id eſt, Senatum ſignificat: & vſque adhuc eo nomine à Romanis appellatur. Vtrum autem propter ſenectutem eorum, qui cooptati fuerant, an propter virtutem nomen illud reperiretur, non habeo certum, quod dicam, quippe priſci homines ſolebant eos qui natu grandes, & boni viri eſſent, γέροντας, id eſt, ſenes appellare. qui vero in eo conſilio erant, Patres conſcripti vocati ſunt, & vſque adhuc eam appellationem retinuerunt. Plutarchus autem in Romulo fere in eandem ſententiam ſcribit: Nec enim excurſione, nec ſaltu, nec eminus haſtis vteretur (de Sene Scipione loquitur) ſed conſilio, ratione, ſententia: quæ niſi eſſent in ſenibus, non ſummum conſilium maiores noſtri appellaſſent Senatum. Seneca autem, à qua ætate non cogerentur Senatores in ſenatum venire, duobus locis conſtituit: quorum vnus eſt libro Declamationum primo: Senator, inquit, poſt ſexageſimumquintum annum in curiam venire non cogitur, nec vetatur. Et in fine libri De breuitate vitæ: Lex, inquit, à quinquageſimo anno militem non cogit: à ſexageſimo Senatorem non citat. Zonaras autem lib. II. in hunc modum, Romulus ex iis, qui tum amplitudine generis, tum prudentia, tum etiam inſtituto vitæ clariores eſſent, centum deſignauit Conſiliarios, eoſque Patritios nominauit. Eorum autem conuentum vniuerſum, Senatum appellauit: quem Græci γερουσίαν vocant. Senatoribus autem idcirco Patritiorum nomen eſt impoſitum, vel quod ingenuorum liberorum patres eſſent: vel potius, quod ipſi demonſtrare patres ſuos poſſent, quippe qui nobili genere orti omnes eſſent: vel etiam à patrocinio (ſic autem προστασίαν Latino verbo appellant: Patronos enim eos, qui præſidium atque opem ferunt, nominabant. Sed videamus ne proxime ad Romuli mentem accedat is, qui per hanc appellationem exiſtimet illum hoc ſignificare, oportere primarios viros & ciuitatis principes, paterno ſtudio curam inferiorum ſuſcipere, ſimulque plebem per hanc Patritiorum appellationem perducere, vt ne potentiorum honoribus indignentur: ſed erga eos bono animo ſint, quippe quos Patres & habeant, & appellent. Idem de Patritiis eod. lib. Patritiis enim vrbanos calceos, tum corrigiarum implicatione, tum literæ vnius forma inſignitos dederunt, vt ab illis centum viri, qui à principio Senatores fuerunt, fluxiſſe viderentur. Literam autem R, fuiſſe aiunt, ſiue quod numerum illorum centumuirorum ſignificet (nam apud Græcos ρ' eſt numerus centenarii) ſiue quod prima ſit litera, qua Romanorum nomen ſcribitur.

Nunc qui Senatores eſſent, quique in ſenatu dicendæ ſententiæ ius haberent, breuiter ex antiquorum auctoribus ordine expoſitis aperiendum eſt. Salluſt. in Catil. Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium ſapientia validum erat, Reip. conſultabant: hi vel ætate, vel curæ ſimilitudine Patres appellabantur. Liu. li. II. Deinde quo plus virium in ſenatu frequentia etiam ordinis faceret, cædibus Regiis diminutum patrum numerum, primoribus equeſtris gradus lectis, ad trecentorum ſummam expleuit. traditumq; inde fertur, vt in ſenatum vocarentur, qui patres, quique conſcripti eſſent. Conſcriptos videlicet in nouum Senatum appellabant lectos, id mirum, quantum profuit ad concordiam ciuitatis, iungendoſque patribus plebis animos. Feſtus lib. I. Patres dicuntur, qui ſunt patritii generis: Conſcripti, qui in ſenatu ſunt ſcriptis annotati. Allecti autem dicebantur apud Romanos, qui propter inopiam ex equeſtri ordine in ſenatorum ſunt numerum aſſumpti. Idem lib. 14. Patres Senatores ideo appellati ſunt, quia agrorum partes attribuebant tenuioribus ac ſi liberis propriis. Idem lib. 15. Qui patres, quod conſcripti vocati ſunt in curiam, quo tempore Regibus vrbe expulſis, P. Valerius Conſul propter inopiam patritiorum ex plebe allegit in numerum Senatorum centum & ſexaginta quatuor, vt expleret numerum trecentorum. Sic duo genera appellauere. Idem lib. 17. Senatores à ſenectute dici, ſatis conſtat, quos initio Romulus elegit centum: quorum conſilio Rempub. adminiſtrabat. Itaque etiam Patres appellati ſunt, & nunc cum Senatores eſſe iubentur, additur, Quibus in Senatu ſententiam dicere licet: quia iis qui poſt luſtrum conditum ex iunioribus magiſtratum cepere, & in ſenatu ſententiam dicunt, & non vocantur Senatores ante, quam in Senatoribus ſunt cenſi. Quibus ex verbis apparet, primum eos demum Senatores fuiſſe, qui à Cenſoribus lecti in ſenatum eſſent, vt de ſumma Reip. ſententiam rogati loco & modo dicerent. Deinde fuiſſe etiam alios, qui quamuis à cenſoribus lecti non fuiſſent, tamen pro iure magiſtratus quem aut tum gerebant, aut ante geſſerant, ſententiæ in Senatu dicendæ ius habebant. De quibus verba Gellii ex lib. 3. cap. 18. ſubſcribam. Videtur, inquit, eos ſignificare, qui nondum à Coſſ. in Senatum lecti, ſenatores quidem non erant: ſed quia honoribus populi vſi quidem erant, in ſenatum veniebant, & ſententiæ ius habebant: nam & Curulibus magiſtratibus functi, qui nondum à cenſoribus in Senatum lecti erant, Senatores non erant. Et quia in poſtremis ſcripti erant, non rogabantur ſententias: ſed quas principes dixerant, in eas deſcendebant. Hoc ſignificabat edictum, quo nunc quoque Coſſ. cum Senatores in Curiam vocant, ſeruandæ conſuetudinis cauſa tranſlatitio vtuntur, ſenatores quibus in ſenatu ſententiam dicere licet. Hæc Gellius. Huius autem edicti mentionem Liuius facit in lib. 23. Conſules, inquit, edixerunt, quoties Senatum vocaſſent, vti ſenatores, quibuſque in Senatu dicere ſententiam liceret, ad portam Capænam conuenirent. Quo in libro paulò ſupra, ea quæ modo dicebamus, planiſſime confirmat. Dictator, inquit, recitato vetere Senatu, inde primum in demortuorum locum legit, qui poſt L. Æmilium, & C. Flaminium cenſores curulem magiſtratum cepiſſent, nec dum in Senatum lecti eſſent, vt quiſque eorum Senator primus creatus erat. Tum legit, qui Ædiles Tribuni & Prætores, Quæſtoreſve fuerant. Idem lib. 36. P. Cornelius Coſſ. edixit, qui Senatores eſſent, quibuſque in ſenatu ſententiam dicere liceret, quique minores magiſtratus eſſent, ne quis eorum ab vrbe abiret. Iam vero ſcire illud oportet, cum olim quidem Senatores à Cenſoribus ex ętate & rerum vſu prudentiaq; legerentur, quemadmodum ſuperius dictum eſt, poſtea tamen ex cenſu legi conſueuiſſe. quam rem Plin. lib. 14. deplorans: Poſteris, inquit, laxitas mundi, & rerum amplitudo damno fuit. Poſtquam Senator cenſu legi cœptus, iudex fieri cenſu, magiſtratum ducemque nihil magis exornare quam cenſus, peſſum iere vitæ pretia, &c. Seneca etiam libro Declamat. II. Senatorium ad gradum cenſus aſcendere facit. Cenſus Romanum equitem à plebe diſcernit. Cenſus in caſtris ordinem promouet. Cenſu in foro iudex legitur. Cenſus autem Senatorius quantus fuerit, Sueton. in Auguſto his demonſtrat verbis: Senatorium cenſum ampliauit, ac pro octingentorum millium ſumma duodecies H-S. taxauit, ſuppleuitque non habentibus.

CAPVT II.

QVIBVS DE REBVS SENATVS cognoſceret.

DIONYSIVS Halicarnaſſ. lib. 6. ſcribit, legem ab vrbe condita Romæ fuiſſe, vt Reſpublica omnis in poteſtate ſenatus eſſet, præter magiſtratuum creationem, legum lationem, & belli paciſve arbitrium. Itaque Polybius libr. 6. ærarium vectigaliaque omnia in eius manu fuiſſe, impendiaque de publico eiuſdem arbitratu facta eſſe teſtatur. Quæſtores enim ſine Senatus auctoritate, præter ea quæ conſules iuſſiſſent, ne minimum quidem cum opus eſſet, in rem vllam ſumptum facere potuiſſe: grauiſſimis etiam & maximis ſumptibus, quos cenſores in luſtri quinquennalis apparatum faciebant, præfuiſſe: ab eodemque auctoritatem & facultatem illam his conceſſam fuiſſe. Iam vero maleficia & crimina per Italiam commiſſa, de quibus iudicium publice fieri debebat, vt puta proditionis, coniurationis, veneficii, cædis atque inſidiarum, ad ſenatum referebantur, eiuſque de his cognitio erat. Quod ſi qua in Italia controuerſia dirimenda, ſi publice vel priuatim quiſpiam, vel ciuitas obiurganda, ſi cui auxilium, aut præſidium ferendum erat, de his omnibus curam Senatus habebat. Eodemque modo ſi extra Italiam ad aliquos legatio mittenda erat, vel aliquid decidendum, vel ad fœdus faciendum, vel ad cohortandum, aut etiam imperandum, aut poſtremo a res repetendas, aut ad bellum indicendum: hæc Senatus ipſe curabat ac prouidebat. Præterea quid de legationibus exterarum gentium, quæ in vrbem venerint, agendum, quid eis reſpondendum, in ſenatus vo-

luntate atque arbitrio poſitum erat. Hæc Polybius: quæ tamen, vbi de iudiciis loquitur, obſcura ſunt: non enim Senatum de rebus capitalibus iudicaſſe legimus. Nam etſi Quæſitores ex ſenatoribus crearentur data opera, qui de crimine aliquo cum conſilio, hoc eſt, adhibita iudicum aliquot eodem ex ordine decuria quærerent, re vero iudicata priuati eſſent: non tamen ſenatum idcirco iudicaſſe, ſed Senatores tantum, dicendum eſt. Itaque poſterioribus temporibus cum etiam Senatores ſoli lege Cornelia iudicarent, Cic. Verrin 7. ſic loquitur. Quo confugient ſocii? quem implorabunt? ad Senatum deuenient, qui de Verre ſupplicium ſumat? non vſitatum, non ſenatorium.

Veruntamen vt rem illam omnem planius intelligamus, ſcire illud oportet, primis temporibus iudicia penes ſolos Senatores fuiſſe, quemadmodum ex Polybio modo didicimus: nimirum vſque ad annum vrbis 630. quo lex Sempronia lata eſt, vt iudicia in equeſtrem ordinem transferrentur: quæ ratio durauit ad annum vſque 657. quo lege Seruilia latum eſt, vt Equeſtria iudicia cum ordine Senatorio ita communicarentur, vt minor tamen Senatorum numerus eſſet, quod quidem vſque ad annum 662. obſeruatum eſt, quo Liuia lege ſancitum eſt, vt æqua ex parte iudicia penes ſenatum, & equeſtrem ordinem eſſent: vſque dum Plautia lex ferretur anno 664. quæ nonnullos etiam ex plebe vna cum Senatoribus & equitibus admiſit. Poſt vero iterum ad ſolum ordinem Senatorium iudicia redierunt, lata lege Cornelia Anno 673. vt iudicia equeſtri ordini adempta, ad ſolos Senatores transferrentur, quod vſque ad legem Aureliam vſurpatum fuit, quæ anno DCLXXXIII. ſanxit, vti cum ſenatoribus & equites & Tribuni ærarii iudicarent. Sed hos Iulius Cæſar ſuſtulit, iudiciaque ad ſolos equites: & Senatores iterum reuocauit. Iam vero quod ad reliqua Polybii pertinet, præclarus extat & ei conſentaneus Ciceronis locus in Vatiniana, his verbis: Eripueras ſenatui prouinciæ decernendæ poteſtatem, imperatoris deligendi iudicium, ærarii diſpenſationem: quæ nunquam ſibi populus Romanus appetiuit, qui nunquam hæc ſummi conſilii gubernationi auferre conatus eſt. Item: Quis legatos vnquam audiuit ſine SC. &c. In ea vero pro Domo ſua ſummam eius ordinis poteſtatem his oſtendit verbis: Summum & populi Rom. populorumque & gentium omnium, ac regum conſilium Senatus. Porro autem non minimam ſenatus poteſtatis partem illam fuiſſe conſtat, quod & in comitiis maioribus, & in legibus ferendis, neceſſaria & cognitio & auctoritas Senatus eſſet. Liu. lib. 1. Decreuerunt, inquit, vt cum populus Regem iuſſiſſet, id ſic ratum eſſet, ſi patres auctores fierent, hodieque in legibus magiſtratibuſque rogandis vſurpatur idem ius vi ademptum: priuſquam populus ſuffragium ineat, in incertum comitiorum euentum patres auctores fiunt. Idem etiam lib. 8. ſcribit à P. Philone Dictatore legem latam, vt legum quæ Comitiis centuriatis ferrentur, ante initum ſuffragium patres auctores fierent. Et Appianus lib. de bellis ciuilib. 1. legem à L. Sylla latam, commemorat, vt nihil ad populum referretur, niſi quod antea confirmatum à Senatu fuiſſet, quemadmodum, inquit, antiqua lege iubebatur. Hæc cum ita ſint, facile intellectu eſt, quam ridicule Tribonianus, & in lege ſecunda, de orig. iur. & in Inſtit. ſcribat, cum auctus eſſet populus Rom. in eum modum, vt difficile eſſet in vnum eum conuocari legis ſanciendæ cauſa, ſenatum vice populi conſultum eſſe. Non enim propter ciuium copiam populi poteſtas ad ſenatum translata eſt, ſed Cæſarum aſtutia, & calliditate, qui in Senatus augenda potentia, ſuæ ſeruiebant. Tacitus lib. 1. Tum primum è Campo Comitia ad patres translata ſunt: nam ad eam diem & ſi potiſſima principis arbitrio, quædam tamen ſtudiis tribuum fiebant: neque populus ademptum ius queſtus eſt, niſi inani rumore. Sueton. in Cæſ. Comitia cum populo partitus eſt, de exceptis conſulatus competitoribus, de cætero numero candidatorum pro parte dimidia, quos populus vellet pronunciarentur: pro altera parte, quos ipſe dediſſet. Idem in Tiber. Neque tam paruum quicquam, neque tam magnum publici priuatique negotii fuit, de quo non ad P.C. referretur. Idem in Caligula: Tentauit & comitiorum more reuocato ſuffragia populo reddere.

CAPVT III.

PER QVOS SENATVS MORE MAiorum haberetur & conſuleretur.

PER quos autem Senatus more maiorum haberi conſulique ſoleret, Gelli. lib. 14. ex Varrone his exponit verbis: Primum ibi ponit, qui fuerint, per quos more maiorum Senatus haberi ſoleret, eoſque nominat Dictatorem, Conſules, Prætores, Trib. plebis, Interregem, Præfect. vrbis: neque alii præter hos, ius fuiſſe dixit facere Senatuſconſultum. Quotieſque vſu veniſſet, vt omnes iſti magiſtratus eodem tempore Romæ eſſent, tum quo ſupra ordine ſcripti eſſent, qui eorum prior aliis eſſet, ei potiſſimum Senatus conſulendi ius fuiſſe. Addit deinde, extraordinario iure Tribunos quoque militares, qui pro Conſulibus fuiſſent, item Decemuiros, quibus imperium conſulare tum eſſet: item Triumuiros Reipubl. conſtituendæ cauſa creatos, ius conſulendi Senatum habuiſſe. Vtrum autem præfectus vrbi Latinorum cauſa relictus Senatum habere poſſet, dubitatum, idem capite inſequenti tradit: quoniam ne Senator quidem ſit, neque dicendæ ſententiæ ius habeat: cum ex ea ætate Præfectus fiat quæ non ſit ſenatoria. Sed & Capitonem & Tuberonem contra Murium ſenſiſſe, Ius eſſe Præfecto ſenatus habendi. Namque & Tribunis pleb. ſenatus habendi ius fuiſſe: quanquam Senatores ante Atinium plebiſcitum non eſſent.

CAPVT IV.

QVO LOCO SENATVS haberetur.

SENATVM alibi quam in locis per augures conſecratis, quæ templa vocabantur, haberi non licuiſſe Gellius lib. 18. memoriæ prodidit: Senatuſconſultumque alioqui iuſtum non fuiſſe. Propterea & in curia Hoſtilia, & in Pompeia, & poſt in Iulia, cum profana illa loca fuiſſent, templa eſſe per augures conſtituta: vt in iis Senatuſconſulta more maiorum iuſta fieri poſſent. Seruius in illud Æneid. lib. XI.

Alta intra limina cogit.

Quæritur, inquit, cur ad priuatam domum conuocetur Senatus, qui non niſi ad publica & augurato condita loca conuenire conſueuit. Sed ſcimus domum Latini augurato conditam, & eandem tam templum fuiſſe, quam curiam. Namque in ſuperioribus legimus tectum auguſtum, id eſt, augurio conditum. Item paulo poſt:

Hinc ſceptra accipere, & primos attollere faſces
Regibus omen erat: hoc illi curia templum.

Merito ergo ad domum Regis quaſi ad locum publicum conuocatur Senatus. nam, vt ait in ſeptimo,

Tali intus templo diuum patriaq; Latinus
Sede ſedens.

Idcirco etiam in Palatii atrio, quod augurato conditum eſt, apud maiores conſulebatur Senatus: vbi etiam arietes immolabantur, quod (vt in ſeptimo diximus) Virgilius ad Latini tranſtulit domum. Multi dicunt perite Virgilium nec templi nec curiæ hoc loco feciſſe commemorationem, ſed tantum dixiſſe, intra tecta regia: vt oſtenderet conſilium quod initur, non eſſe complendum: quia nec rite eſt inchoatum. Ea enim quæ dicet Latinus, effectu carebunt. Hæc Seruius.

Loca autem ea, in quibus Senatus cogebatur, ſenacula vocabantur. Senaculum, inquit Varro, ſupra Græcoſtaſin, vbi ædes Concordiæ, & baſilica Opimia, ſenaculum vocatum, vbi ſenatus aut Seniores conſiſterent: dictum vt γερουσία apud Græcos, Feſtus libro 17. Senacula tria fuiſſe Romæ, in quibus Senatus haberi ſolitus ſit, memoriæ Nicoſtratus, in libro, qui inſcribitur, de Senatu habendo. Vnum vbi nunc ædes eſt Concordiæ, inter Capitolium, & forum: in quo ſolebant magiſtratus, vt dicit Titinnius, cum ſenioribus deliberare. alterum ad portam Capenam, tertium intra ædem Bellonæ, in quo exterarum nationum legatis, quos in vrbem admittere nolebant, Senatus dabatur. Hæc ille.

Animaduerti etiam magiſtratibus qui ad vrbem redibant, datum in eo templo Senatum fuiſſe. Liu lib. 38. de P. Scipione loquens: Ipſe, inquit, decem nauibus Romam rediit; & Senatu extra vrbem dato in æde Bellonæ, quas res in Hiſpania geſſiſſet, diſſeruit. Et lib. 49. Lucius, inquit, Manlius proconſul ex Hiſpania redierat: cui poſtulanti ab ſenatu in æde Bellonæ, triumphum, rerum geſtarum magnitudo impetrabilem faciebat. Memorabile eſt etiam quod Pliu. lib. 8. cap. 45. ſcribit, cum eſſet nunciatum bouem locutum (quod frequens in priſcorum prodigiis fuiſſe ait) Senatum ſub dio haberi ſolitum fuiſſe.

CAPVT V.

QVO TEMPORE SENATVS haberetur.

PORRO autem Senatus alius fuit legitimus, alius indictus. Legitimus dicebatur, qui vel lege vel more certis ſemper diebus habebatur: Calend. Nonis, Idibus Suetonius in Auguſto: Sancit, ne plus quam bis in menſe legitimus Senatus haberetur, ſcilicet Calendis & Idibus: neve Septembr. Octobrive menſe vllos adeſſe alios neceſſe eſſet, quam ſorte ductos. Indictus autem dicebatur, qui reliquis diebus menſis, qui modo comitiales non erant, Magiſtratuum vocatu cogebatur. Capitolinus in Gordiano: Non legitimo, ſed indicto Senatus die Conſul iam domi conuentus, cum Prætoribus, Ædilibus, & Tribunis in curiam venit. Comitialibus autem diebus idcirco Senatus non indicebatur, ne ſenatores à ſuffragio ferendo auocarentur. Præterea Gellius lib. 14. docet Senatuſconſultum nec ante exortum, nec poſt occaſum ſolem factum, ratum fuiſſe: opus etiam Cenſorium feciſſe exiſtimatos, per quos eo tempore SC. factum eſſet. Seneca vero de tranquillitate vitæ lib. primo. Maiores noſtri, inquit, nouam relationem poſt horam decimam, in Senatu fieri vetabant. Quin & menſem totum Februarium legationibus exterarum gentium audiendis attributum fuiſſe, multis ex locis conſtat. Cicero ad Lentulum, Senatus haberi toto Februario non poteſt, niſi perfectis aut reiectis legationibus.

Idem

Idem ad Qu. Fratrem, libro 2. Epiſt. Et quod lege Gabinia ſanctum ſit ex Calend. Februar. vſque ad Calend. Martias, Legatis Senatum quotidie dari.

CAPVT VI.

QVOMODO SENTENTIÆ IN *ſenatu & rogarentur & dicerentur.*

SENATVSCONSVLTA duobus modis fieri ſolita, Gell. lib. 14. docet: aut per diſceſſionem, ſi conſentiretur: aut ſi res dubia eſſet, per ſingulorum ſententias exquiſitas: ſingulos autem debere conſuli gradatim, incipique à conſulari gradu: ex quo gradu ſemper quidem antea primum rogari ſolitum, qui princeps in Senatum lectus eſſet. In Senatuſconſulto per diſceſſionem faciendo, moris erat (quemadmodum Feſtus lib. 15 ſcribit) vt præco diceret: Qui hoc cenſetis, illuc tranſite: qui alia omnia, in hãc partem. Omnis autem cauſa ſic præibat, ne diceret, Qui non cenſetis. Hinc illud Hircii lib. 8. de bello Gallico: Diſceſſionem faciente Marcello, Senatus frequens in alia omnia tranſiit. Suet. in Tiberio. Cum Senatuſconſult. per diſceſſionem fieret, tranſeuntem eum in alteram partem in qua pauciores erant, ſecutus eſt nemo. Plin. autem in Epiſtolarum lib. 8. conſuetudinem illam ſic explicat: Quid? lex non aperte docet dirimi debere ſententias occidentis & relegantis, cum ita diſceſſionem fieri iubet? Qui hæc ſentitis, in hanc partem, qui alia omnia, in illam partem ite quam ſentitis. Examina ſingula verba & expende. Qui hæc cenſetis: hoc eſt, qui relegandos putatis: in hanc partem, id eſt, in eam, in qua ſedet qui cenſuit relegandos. Ex quo manifeſtum eſt, non poſſe in eadem parte remanere eos, qui interficiendos arbitrantur. Qui alia omnia animaduertitis, vt non contenta lex diceret Alia, addiderit, Omnia. num ergo dubium, Alia omnia ſentire eos qui occidunt, quam qui relegant? In illam partem ite, quam ſentitis. Nonne videtur ipſa lex eos qui diſſentiunt, in contrariam partem vocare, cogere, impellere? num conſulere etiam, vbi quiſque remanere, quo tranſgredi debeat, non tantum ſolemnibus verbis, ſed manu, geſtuque demonſtrat? Hæc Plinius. Eodem autem illa quoque pertinent, quæ ex Gellii lib. 3. cap. 18. ſcribemus. Non pauci ſunt, qui opinantur Pedarios Senatores appellatos, qui ſententiam in Senatu non verbis dicerent, ſed in alienam ſententiam pedibus irent. Quid igitur, Cum Senatuſconſult. per diſceſſionem fiebat: nonne vniuerſi ſenatores ſententiam pedibus ferebant? Feſtus lib. 1. Pedarium Senatorem ſignificat Lucilius, cum ait: Agipes vocem mittere cœpit: quia ita appellatur, quod tacitus tranſeundo ad eum, cuius ſententiam probat, quid ſentiat, indicat. Cicero libro ad Atticum 1. Epiſtola 18. Cum eſt actum, neque animaduerſum eſt, ad quos pertineret, & raptim in eam ſententiam Pedarii concurrerunt. Plinius libro Epiſtolarum 11. Sed cum fieret diſceſſio qui ſellis curulibus aſtiterant, in Cornuti ſententiam ire ceperunt. tum illi, qui ſe collegæ annumerari patiebantur, in diuerſum tranſierant. Seneca de vita beata lib. 1. cap 2. Cum de beata vita agitur, non eſt quod mihi illud diſceſſionum more reſpondeas. Hæc pars maior eſſe videtur. Hactenus de Senatuſconſ. quod per diſceſſionem fieri dicebatur. Nunc de eo, quod exquirendis ſingulorum ſententiis fiebat, breuiter explicandum eſt. Moris erat, vt poſt comitia Conſularia, Conſules deſignati, primi ſententias rogarentur, & eorum is prior, qui priore loco declaratus eſſet. ante comitia vero, is qui è Cenſoribus princeps Senatus lectus erat, ii deinde, quos conſulibus videbatur: ita tamen, vt ne Prætorium Conſulari, Ædilitium, Prætorio, Tribunitium Ædilitio anteferrent: quemadmodum ex Salluſtio & Gellio intelligimus. Cicer. Philipp 5. Sed qui ordo in ſententiis rogandis ſeruari ſolet, eundem tenebo in viris fortibus honorandis. à Bruto igitur Conſule deſignato more maiorum capiamus exordium. Memorabile autem eſt, quod Suetonius ſcribit in Iulio Cæſare, moris fuiſſe, vt quem ordinem rogandarum ſententiarium Conſul Cal. Ianuariis tenuiſſet, eundem toto anno vſurparet. Poſt nouam affinitatem, inquit, Pompeium primum rogare ſententiam cœpiſſe: cum Craſſus ſoleret, eſſetque conſuetudo, vt quem ordinem interrogandi ſententias Conſul Calend. Ianuariis inſtituiſſet, eum toto anno conſeruaret. Cum autem rogatus Senator ſententiam dicere vellet, aſſurgebat, ſtanſque dicebat. Cicero ad Attic. lib. 1. Locutus ita eſt in Senatu, vt omnia illius ordinis γενικῶς laudaret: mihique vt aſſedit, dixit ſe putare, ſatis ab ſe etiam de iſtis rebus reſponſum. Stans autem non modo de ea re, de qua relatum fuiſſet, verum etiam quacunque de re volebat, & quamdiu volebat, dicendi poteſtatem habebat: quemadmodum Gellius teſtatur. Tacitus lib. 3. Decretum ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fierent, ne veſtis ſerica viros fœdaret: exceſſit Fronto ac poſtulauit modum argento, ſupellectili, familiæ. Erat quippe adhuc frequens ſenatoribus ſi quid è Repub. crederent, ſententiæ loco dicere. Idem libro 13. de bello & pace, inquit, de vectigalibus & legibus, quibuſque aliis Romana continentur, ſuadere diſſuadere licebat patribus, quo ties ius dicendæ ſententiæ accepiſſent, & quæ vellent exprimere relationemque in eo poſtulare. Gellius lib. 4. cap. 10. C. Cæſar Conſul M. Catonem ſententiam rogauit: Catonem quæ conſulẽbatur, quoniam non è Repub. videbatur, perfici nolebat. Eius rei gratia ducendæ, longa Oratione vtebatur, eximebatque dicendo diem. Erat enim ius Senatori, vt ſententiam rogatus, diceret ante quicquid vellet alius rei & quod vellet. Cæſar Conſul viatorem vocauit: eumq; cum finem non faceret prehendi loquentem, & in carcerem duci iuſſit. Senatus conſurrexit, & proſequebatur Catonem in carcerem. Hac, inquit, inuidia facta, Cæſar deſtitit, & mitti Catonem iuſſit. Hanc autem hiſtoriam etiam Plutarchus in Catone commemorat.

Forma autem ſententiæ dicendæ, quemadmodum ex Philippicis Orationibus apparet, fere hæc erat: Quod verba facta ſunt de literis, &c. de ea re ita cenſeo. Neque vero prætereundum illud eſt, quod Pedianus docet in Milonianæ commentariis, cum aliquis dicenda ſententia duas pluresve res complexus eſſet, ex ſi non omnes probarentur, poſtulari ſolitum à quouis ſedente, vt diuidat: id eſt, vt de rebus ſingulis referatur. De quo more multa Plin. in Epiſtola ad Ariſtonem lib. Epiſt. 8. vbi ſcribit, cum in Senatu relatum eſſet de libertis Conſulis interfectis & pars abſoluendos, pars morte mulctandos cenſuiſſet, eum qui libertos relegandos, ſeruos ſupplicio afficiendos dixiſſet, coactũ eſſe diuidere ſententiam: quoniam, inquit, duas res comprehendebat. Eius rei etiam exemplum extat in Epiſtol. Ciceronis ad Lentulum. Itaque, inquit, cum ſententia prima Bibuli pronunciata eſſet, vt tres legati regem reducerent: ſecunda Hortenſii, vt tu ſine exercitu reduceres, tertia Volcatii, vt Pompeius reduceret: poſtulatum eſt, vt Bibuli ſententia diuideretur, quatenus de religione dicebat: & rei quia iam obſiſti non poterat, Bibulo aſſenſum eſt.

CAPVT VII.

DE NVMERO SENATORVM AD *SC faciendum neceſſario.*

SENATORES primum à Romulo centum, deinde à Bruto conſule ducentos creatos fuiſſe, ſuperius ex Liuio docuimus: eumque trecentorum numerum ad vſque Gracchi Tribunatum duraſſe, patet ex Dione, lib. 54. & Epitome Liuii 60. Vbi tamen, quæ de aucto Senatorum numero leguntur, mihi plane obſcura ſunt: quemadmodum in lege Seruilia ſignificauimus. Ciceronis quidem tempore DCXV. reperio numerari, in eius primo ad Attic. Epiſtolarum libro. Dio vero lib. 43. Cæſaris ætate ſcribit nongentos fuiſſe. & Sueton. in Auguſto, poſt cædem Cæſaris amplius mille fuiſſe teſtatur, ſed Auguſtum ad modum priſtinum redegiſſe: qui modus, quemadmodum intelligi debeat, mihi non ſatis conſtat. Dio namque lib. 54. ea de re ſcribens, ait, eum in animo quidem habuiſſe, trecentos duntaxat ex antiquo more conſtituere: ſed offenſionis vitandæ cauſſa, numerum ſexcentorum expleuiſſe: vt veriſimilius ſit, modum illum priſtinum à Suetonio non antiquiſſimum, ſed qui ante corruptiſſima tempora fuerat, intellectum eſſe. Vtcunque ſit, illud conſtat, ſenatori qui non aderat, aut cauſam aut culpam fuiſſe: quemadmodum in Legibus Cicero loquitur, id eſt, aut legitimæ excuſationis eguiſſe, aut in culpa fuiſſe. nam, vt idem ait, grauitatem res habet, cum frequens eſt ordo. Culpa autem pignoribus capiendis coercebatur. Itaque cum Antonius interminatus eſſet, ſe Ciceronis domum, qui in Senatum non venerat, publicis operis diſturbaturum: Quis vnquam, inquit tanto damno Senatorem coegit? aut quid eſt vltra pignus & mulctam? hoc eſt, extra mulctam lege conſtitutam: quæ dum ſoluatur, pignora capiuntur: quemadmodum in § penultim. Inſtitut. qui ſatiſd. cog. legimus pignoribus captis coerceri tutores, qui non ſatiſdant. mulctam enim, redacta ex pignorum venditione pecunia, Quæſtores ærarii capiebant. Cicer. de Orat. lib. 3. An tu, cum omnem auctoritatem vniuerſi ordinis pro pignore putares, eamque in conſpectu populi Romani concideres, me his pignoribus exiſtimas poſſe terreri? non tibi illa ſunt cædenda, ſi Craſſum vis coercere, hæc tibi eſt excidenda lingua qua vel euulſa ſpiritu ipſo libidinem tuam libertas mea refutabit. Quo ex loco exiſtimare concidi, frangique pignora ſolita fuiſſe, ridiculum eſt. Cædere namque veteres pro conſumere dicebant: Vt Nonius demonſtrat ex illo Lucilii:

Lana opus omne perit: ſqualor, tineæ omnia cædunt.

Quare cum cædi pignora lex vetus dixiſſet pro, ita capi, vt auctione diſtraherentur, & conſumerentur, ludens Craſſus ancipiti ſignificatione vocabuli, ſic loquutus eſt: ſimiliter vt Ciceroni ea pro Sext. Roſcio: Noſcimus, per iſta tempora eoſdem fere ſectores fuiſſe collorum, & bonorum? non enim ſectores bonorum ab eodem verbo, quo ſectores collorum appellatos eſſe, cuiuis perſpicuum eſt. Itaque idem in eodem libri tertii proœmio. paulo ſuperius ſic ſcripſit: Non tulit ille, & grauiter exarſit, pignoribuſque ablatis Craſſum inſtituit coercere. Et Gelli. lib. 14. c. 1. Prætor hæc quoque de pignore capiendo diſſerit, deque mulcta dicenda Senatori, qui cum in Senatum venire deberet non adeſſet. Atque hęc quidem hactenus. Certum autem Senatorum numerum ad SC. faciendum neceſſarium fuiſſe, multis ex locis conſtat. Itaque NVMERA SENATVM, dicere ſolebat quiuis

Senator Conſuli: cum impedimento volebat eſſe, quo minus fieret SC. ſi tot non eſſent Senatores, quo numero liceret SC. ſcribi, vt expectaretur: quod ex lib. 12. Sext. Pompeii didicimus. Verum qui numerus in omnibus SC. legitimus fuerit, conſiderandum eſt. Dio ſane in fine libri 54. quadringentorum numerum prodidit: Nam de Auguſto loquens: ὁρῶν δὲ ὅτι ἐκ συχνοῦ συνελέγοντο, ἐκέλευσε τὰ δόγματα αὐτῆς καὶ ἐν ἐλάττοσιν ἢ τετρακοσίοις γίγνεσθαι. Οὐ γὰρ ἐξῆν τινὰ ἐν τῷ πρὶν δόγμα κυροῦσθαι. Cum videret Senatum non ſemper frequentem conuenire, decreuit vt eius conſulta etiam à paucioribus quam quadringentis fierent. Prius enim non aliter, quam eo numero conſtante rata eſſe poterant. Quod quidem tum de poſtremis temporibus, quibus vſque adeo Senatus creuerat, intelligendum eſt: tum de maioribus rebus de quibus Senatus conſuleretur. Nam ſi ſuperiora ſpectemus, Liu. lib. 39. vbi de Bacchanalibus loquitur, ſcribit SC. tantum fuiſſe, vt ſi quis tale ſacrum, neceſſarium eſſe duceret, apud Prætorem vrbanum profiteretur, Prætor Senatum conſuleret, ſi ei permiſſum eſſet, dum in Senatu centum non minus eſſent, ita id ſacrum faceret, cum ne plus quinque ſacrificio intereſſent. Pedianus autem de re non ita magni momenti loquens, in Corneliana ſcribit, lege Cornelia cautum fuiſſe, ne quis in Senatu ſolueretur legibus, niſi ducenti adfuiſſent. Obſeruatum eſt etiam Prudentium trecentos tantum prodere. Sic enim ſcribit:

Hic conſulta patrum ſubſiſtere conſcriptorum,
Non aliter licitum priſco ſub tempore, quam ſi
Trecentum ſenſiſſe ſenes legerentur in vnum.

CAPVT VIII.
QVÆ FORMA SCRIBENDI SC. fuerit.

IN SENATVSCONSVLTIS ſcribendis primum moris erat, vt ea res, de qua rogatæ ſententiæ fuerant, ſummatim exponeretur. Quod M. Marcellus Conſul verba fecit de prouinciis D.E.R.I.C. vel M. Pomponius Senatum conſuluit. Quod verba facta ſunt de Philoſophis, & Rhetoribus, D.E.R.I.C. Quod ſi quis Senatus Conſulibus mandaret, Donatus in Adelph. Terentii ſcribit, addi ſolitum, ſi eis videatur. Cuius rei exemplum video in Philippica Ciceronis nona, vtique C. Panſa, A. Hirtius Coſſ. alter amboue, ſi eis videatur, Quæſtoribus vrbanis imperent: tametſi apud eundem eam interdum formulam prætermiſſam animaduerti. Quoniam autem SC. intercedere Tribuni poterant, propterea moris erat, vt illa clauſula adderetur: Si quis interceſſiſſet, addebatur. Huic SC. interceſſit C. Lælius, C. Panſa Trib. pleb. actum quidem non SC. ſed auctoritas perſcripta dicebatur, quemadmodum Dio lib. 55. his docet verbis: εἰ δ' οὖν ποτε ἐν συντυχίᾳ τινὲς μὴ συνελέχθησαν, ὅσοι ἡ χρεῖα ἑκάστοτε ἐκάλει, ἐβουλεύοντο μὲν, καὶ ἥ γε γνώμη συνεγράφετο, οὐ μέντοι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένη ἐλάμβανεν, ἀλλ' αὐκτώριτας ἐγίγνετο, ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα ᾖ. τοιοῦτον γάρ τι ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος δηλοῖ. ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατόν ἐστι. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ εἴ ποτε ἐν τόπῳ τινὶ μὴ νενομισμένῳ, ἢ ἡμέρᾳ μὴ καθηκούσῃ, ἢ καὶ ἔξω νομίμου παραγγέλματος ὑπὸ σπουδῆς ἠθροίσθησαν, ἢ καὶ ἐναντιωθέντων τινῶν δημάρχων. τὸ μὲν δόγμα οὐκ ἠδύνατο γενέσθαι, τὴν δὲ γνώμην σφῶν οὐχ ὑπέμενον ἀποκρυφθῆναι. Quod ſi forte vſuuenerit, vt non tam multi, quam opus erat, conuenirent, ſenatus quidem habebatur, decretumque perſcribebatur, non tamen quaſi ratum, effectum habebat, ſed erat autoritas, vti Senatus ſententia nota ac teſtata eſſet. Tale enim quiddam vis huius verbi declarat, quod vno verbo Græce exprimi non poteſt. Quod idem etiam obſeruatum eſt, ſi quando in loco aliquo non legitimo, aut die non idoneo, aut non legitimo edicto, ſed ambitioſe Senatus coactus eſſet, aut nonnulli Tribuni plebis interceſſiſſent. Tunc enim SC. fieri non poterat, quid tamen placuiſſet, teſtari reliqui volebant. Quibus verbis illa ſunt apud Ciceronem conſentanea: vt lib. 1. ad Lentulum, De his rebus Senatus auctoritas grauiſſima interceſſerat: cum Cato & Caninius interceſſiſſent, tamen eſt perſcripta. Præterea illud animaduertimus, notari nominatim illum oportuiſſe, cuius in ſententiam SC. eſſet factum. Cicer. lib. ad Attic. 4. Epiſt. 1. Factum eſt decretum in meam ſententiam, vt cum Pompeio ageretur, vt eam rem ſuſciperet, lexque ferretur, quo SConſult. recitato, cum concio more hoc inſulſo & nouo plauſum, meo nomine recitando dediſſet, habui concionem. Huc etiam illud pertinet, quod Feſtus ſcribit, Ælium Gallum Iuriſconſ. Senatus decretum à Conſulto ſic diſtinguere, vt id dicat particulam quandam eſſe Senatuſconſulti: vt cum prouincia alicui decernitur, quod tamen ipſum Senatuſconſulti eſt. Scripto Senatuſconſulto primum eorum omnium nomina, qui tum affuiſſent, ſcribi ſolebant. Cælius ad Ciceronem, Senatuſconſultum factum, auctoritateſque perſcriptæ, pridie Id. Octobris in æde Apollinis Scribendo affuerunt L. Domitius, Cn. F. Ænobarbus Qu. Cæcilius Qu. F. &c. Cicer. in proœm. libri de Orat. 3. Et eundem, id quod in auctoribus perſcriptis extat, SC. ſcribendo affuiſſe. Moris autem fuiſſe videtur, vt ad Conſulis pedes id fieret. Lampridius enim in Heliogabalo ſic ſcribit: Deinde vbi primum diem Senatus habuit, matrem ſuam in Senatum vocari iuſſit: quæ cum veniſſet, vocata ad Conſulum ſubſellia, ſcribendo aſtuit, id eſt, Senatuſconſulti conficiendi teſtis.

CAPVT IX.
QVÆ FACIENDIS SC. IMPEDIMENTA eſſent: & ſi fierent, vbi aſſeruarentur.

SVMMA Senatus voluntas certis de cauſis interdum ſic impediebatur, vt fieri SC. non poſſet. Primum impedimentum reperio, ſi legitimus Senatorum numerus non adeſſet: quo tempore cuiuis ſenatori dicere Conſuli licebat, NVMERA SENATVM: vt ſuperius docuimus. Alterum, cum dies tolleretur, hoc eſt, cum quis aduſque ſolis occaſum Orationem producebat: quo tempore SC. fieri non poterat: vti ſuperius quoque demonſtrauimus, vbi de Catone diem eximente commemorauimus: eoque ille quartæ Verrinæ locus pertinet: Eo die tranſigi nihil potuit, quod & id temporis erat, & ille pater iſtius inuenerat homines, qui dicendo tempus conſumerent. Tertium, cum quis Tribun. plebis moram imponebat: veluti cum Attilius noctem ſibi ad deliberandum poſtulauit, quo tempore de Cicerone reuocando in Senatu agebatur, vt eſt in Oratione pro Sextio. Quartum, cum quis intercederet: nam (vt ſcribit Gellius lib. 14.) intercedendi ne SC. fieret, ius fuit iis, qui eadem poteſtate, qua ii qui SC. facere vellent, maioreve eſſent. Memorabile autem eſt, quod Valer. lib. 2. ſcribit, vetuſtis temporibus ius non fuiſſe Tribunis pleb. curiam intrare: ante valuas autem poſitis ſubſelliis decreta patrum examinaſſe: vt ſi quæ ex eis improbaſſent, rata eſſe non ſinerent. Itaque veteribus Senatuſconſultis T. literam ſubſcribi ſolitam: qua nota ſignificabatur, illa Tribunos quoque cenſuiſſe. Iam vero Liu. lib. 3. auctor eſt, anno ab V.C. 404. inſtitutum à Valerio & Horatio Coſſ. fuiſſe, vt Senatuſconſulta in ædem Cereris ad Ædiles plebis deferrentur: quæque ante arbitrio Conſulum ſupprimebantur, vitiabanturque: poſtea tamen ad ærarium ea delata fuiſſe & Cic. Philip. 5. & Sueton. in Auguſto & Tacit. lib. 3. teſtantur. Hactenus de Senatu.

DE SENATVSCONSVLTIS.

Senatuſconſultorum quædam ſunt, quæ proprium nomen habent, quædam ſunt anonyma, quæ proprio nomine donata non fuere: Proprio nomine donata hæc ſunt:

SC. AEMILIANVM, de fideicommiſſariis libertatibus, factum eſt Æmilio Iunio & Iulio Suet. Coſſ. Vt ſi quis ex his, qui fideicommiſſam libertatem ex quacunque cauſa deberent ſeruo, qui mortis tempore eius, qui rogauit, non fuerit, iſque adeſſe negabitur, Prætor cognoſcat. Et ſi in ea cauſa eſſe videbitur: vt ſi præſens eſſet, manumittere cogi deberet, id ita eſſe pronunciet. Cumque ita eſſe pronũciaſſet, idem iuris ſit, quod eſſet ſi ita, vt ex fideicommiſſo manumitti debuiſſet, manumiſſus eſſet, l. ſi eum ſeruum. 28. §. ſi quis. ff. de fideicom. libert.

SC. APRONIANVM, de fideicommiſſariis hæreditatibus, factum eſt M. & L. Antoninis Imperatoribus, Aproniano, Paulo Coſ. An. DCCCCXXIII. Vt omnibus ciuitatibus quæ ſub imperio populi Romani ſunt, reſtitui deberet & poſſet fideicommiſſa hæreditas. Sed & actiones in eas ex Trebelliano transferrentur. quin & municipes ad eas admitterentur. ita tamen vt his, quibus reſtitueretur hæreditas, actorem eligerent, & ad agendum, & ad excipiendas actiones, l. omnibus 26. & l. ſeq. ff. ad Trebell.

SC. ATTICVLEIANVM, de libertatibus ſeruorum, factum imperante Traiano, ipſo & Atticuleio Pæto Coſ. An. DCCCLIX. Vt quacunque in prouincia libertas ſeruo relicta teſtamento fuerit, Præſes eius prouinciæ de ea cognoſcat, quamuis hæres non ſit eius prouinciæ, l. non tantum 51. §. 5. de fideicommiſſ. libert.

SC. ANTONIANVM, de haſtis Martiis, in regia motis, factum Marco Antonio, A. Poſthumio Coſ. Ann. DLIII. Quod Cæſar Iulius L.F. Pontifex nuntiauit, in ſacrario in regia haſtas Martias mouiſſe, de ea re ita cenſuerunt: Vt M. Antonius Conſul, hoſtiis maioribus Ioui & Marti procuraret: quod & cæteris diis, quibus videretur placandis vti procuraſſet, ſatis habendum cenſuerunt. Si quid ſuccidaneis opus eſſet, Robigus accederet Gell. lib. 4. c. 6.

SC. Carbonianum de ſtatu liberorum: Vt ſi cui controuerſia fiat, an inter liberos ſit & impubes ſit, cauſa cognita perinde bonorum poſſeſſio detur, ac ſi nulla de ea re controuerſia eſſet: & iudicium in pubertatis tempus differtur, & paſſ. ff. de carbon. edict.

SC. Caluitianum, de nuptiis quinquagenarii: Vt ſi maior quinquagenaria minori ſexagenario nupſerit, nihil ea res ad capiendas hæreditates, & legatas dotes pertineat. Itaque mortua muliere dos caduca erit. Vlp. c. Inſtit 16.

SC. Claudianum de nuptiis ſexagenarii: Vt qui maior ſexagenario minorem quinquagenaria vxorem duxerit, perinde habeatur, ac ſi minor ſexaginta annorum vxorem duxiſſet. Vlp. c. Inſtitut. 16.

SC. Claudianum, de prouinciis conſularibus factum eſt L. Paulo, C. Marcello Coſſ. Anno DCCIII. Quod M. Marcellus Conſul verba fecit de prouinciis conſularibus, de ea re ita cen-

ita cenſuerunt: Vt L. Paulus, C. Marcellus Coſſ. cum magiſtratum iniſſent a.d. ex Calen. Martiis, quæ in ſuo magiſtratu futuræ eſſent, de conſularibus prouinciis ad ſenatum referrent, neve quid prius ex Calen. Martiis, neve quid coniunctim de ea re referretur à Conſulibus, vtrique eius rei cauſa per dies comitiales ſenatum haberent, S.Q.C. facerent. Et cum de ea re ad ſenatum referretur, à conſulibus, eorum, qui in trecẽtis iudicibus eſſent, ſex adducere liceret, ſi quid de ea re ad populum plebemve lato opus eſſet, vt Ser. Sulpit. M. Marcellus Coſſ. Prætor. Tribuni ple. quibus eorum videretur, ad populum plebemve ferrent. quod ij non tuliſſent, vti quæcunque deinceps eſſent, ad populum plebemve ferrent. Cælius ad Cicer. Epiſt. lib. 8.

SC. Claudianum, de muliere ſeruo alieno coniuncta: Vt ea mulier, quæ ſe alieno ſeruo iunxerat, domino ſerui cum bonis ſuis omnibus addiceretur, l.1.C. de SC. Claud. tol. Vbi Juſtin. ait denuntiationibus ſententia iudicum opus fuiſſe. Vlp. cap. Inſt.1. Maxima capitis diminutio, inquit, dicitur, per quam ciuitas & libertas amittitur, veluti cum mulier alieno ſeruo ſe iunxerit, denunciante domino, & ancilla facta fuerit, ex SC. Claudiano, Huius etiam certiſſimum veſtigium eſt, l. Lucius 2.C. depoſiti. Idem autem dicitur de ingenua muliere, quæ ſe ad gynæcearium applicauit, l.2.C. de murileg. Quare autem hoc Claudianum SC. vocetur, ſatis conſtituere non poſſum. Nam Claudij Imp. nomine ſic appellatum dicere, nulla ratio eſt: cum ſatis conſtet Senatuſconſ. non ex Imperatorum, ſed ex conſulum referentium nomine appellata fuiſſe. Locum igitur Cornelij Taciti lib. 11. conſiderans, in quo expoſitam SC. ſententiam ſcribit Pallantem, quem Claudij libertum, & apud illum gratia & auctoritate mirabili præditum fuiſſe conſtat, editum ac nominatim à Claudio repertore huius relationis, ac propterea prætoria inſignia, & centies quinquagies H-S. ei decreta fuiſſe: Venio in opinionem, Claudianum ex illius liberti nomine appellatum eſſe. Verba Cornelij hæc ſunt: Inter quæ, inquit, refertur ad patres de pœna fœminarum, quæ ſeruis coniungerentur, ſtatuiturque vt ignaro Domino ad id prolapſa, in ſeruitutem ſui conſenſiſſet: & qui nati eſſent, pro libertis haberentur, Pallanti quem repertorem eius relationis ediderat Cæſar, Prætoria inſignia & centies quinquagies cenſuit Conſul deſignatus. His autem ex verbis ſcrupulus aliquis naſcitur, cum Vlpian. & Juſtin. non aliter eam ſeruituti addictam ſcribant, quam ſi denunciante Domino deſiſtere noluiſſet. Video autem Tranquillum in Veſpaſiano, cap.11. ſcribere, auctorem illum Senatui fuiſſe decernendi, vt quæ ſe alieno ſeruo iunxiſſet, ancilla haberetur. Vt ſuſpicari liceat, quod Claudii tempore, inſtitutum erat, id Veſpaſiani auctoritate abſolutum fuiſſe: & à Iuriſconſultis totum ei SC. attributum: quod vetuſtius & Claudii auctoritate inceptum, Claudianum nominarunt. Hot. Sunt autem qui Tranquillum hac in re peccaſſe contendant cum & Senatuſconſ. Claudianum, & id, quod Macedonianum dicitur, Veſpaſiano tribuit, vtcunque eſſe Claudianum ex Tacito confirmantes, Hoc autem SC. ſublatum fuit conſtitutione Iuſtiniani, quæ eſt vnica d. tit. de Senatuſconſulto Claud. toll.

SC. Claudianum, de quæſtione familiæ, cum SC. Silaniano coniungitur, ſub tit. de SC. Silania. & Clau. Vide SC. Silanianum,

SC. Claudianum ſuper collegio aruſpicum: Viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaque aruſpicum. Huius meminit Cornel. Tacit. lib. 11.

SC. Dasvmianvm, de libertatibus fideicommiſſariis: Vt ſi ex iuſta cauſa abſit, qui fideicommiſſam libertatem ſeruus debet, aut pupillus ſit, & hoc pronunciatum fuerit, perinde libertas competat ſeruo atque ſi, vt oportet, ex cauſa fideicommiſſi manumiſſus eſſet. Item, vt ſi eum, eoſue, quicunque fideicommiſſam libertatem ex quacunque cauſa debere pronunciati fuerint, abeſſe contigerit, perinde habeatur is, qui manumitti iuſſus eſt, atque ſi, vt oportet, ex cauſa fideicommiſſi manumiſſus eſſet. l. neque 36. & l. non tantum ſi §. Senatuſconſc. D. de fideic. libert.

SC. Fannianvm, De Philoſophis & Rhetoribus factum C. Fannio Strabone, M. Valerio Meſſala Coſ. An. DC.XII Quod M. Pomponius Prætor ſenatum cõſuluit de Philoſophis & Rhetoribus. De ea re ita cenſuerunt, vt M. Pomponius Prætor animaduerteret, curaretque, vt ſi è Rep. fideque ſua videretur, vti Romæ ne eſſent. Gell. lib. 15. cap. 11.

SC. Iunicianum, de libertatibus fideicommiſſariis: Vt ſi hæres rogatus ſit non hæreditarium ſed proprium ſeruum manumittere, is ſeruus poſt pronunciationem, ad libertatem perueniat, ſiue ex iuſta cauſa dominus abſit, ſiue latitet, ſiue præſens non vult manumittere, ſiue etiam dominus eius ſerui emptor ſit, l. non tantum. 51. §. ſed ſi. ff. de fideicom. liber. Alii Vincianum vocant.

SC. Jvnianvm, de colluſione detegenda, factum Domitiano imperãte, Cęſare & App. Junio Sabino Coſ. Ann dcccxxxix. Vt qui per domini & ſerui, aut patroni & liberti colluſionem factam probaſſet, vt vel ſeruus ad libertatem, vel libertus ad ingenuitatem proclamaret, liberque aut ingenuus pronunciaretur, is ſeruum quidem in poteſtate ac dominio ſuo, libertum autem in patronatu ſuo haberet, l.1. ff. de coll deteg. l. 2. C. eod. l. adoptiuum 8. ff. de in ius vocando. In Baſilicis tamen, vt teſtatur Jac. Cuiac. in Parat. SC. Junianum d.l.2.C. de col. deteg. vocatur Ninnianum. Alij Numianum dici aiunt.

SC. Jvlianvm, de petitione hæreditatis, diſtractis reb. hæreditariis dolo præterito, & fructibus factum Hadriani temporibus Qu. Julio Balbo, P. Iuuentio Celſo. T. Aufidio Frontone, Arrio Seueriano Coſ. Vt ſi antequam partes caducæ ex bonis defuncti fiſco peterentur, hi ſe hæredes exiſtimant, hæreditatem diſtraxerint, ne redactæ ex precio rerum venditarum vſuræ exigantur, idemque in ſimilibus cauſis ſeruetur. Item, vt à quibus hæreditas petita fuiſſet, ſi aduerſus eos iudicatum eſſet, ii precia, quæ ad eos rerum ex hæreditate venditarum perueniſſent, & ſi eæ ante petitam hæreditatem deperiſſent, deminutæve fuiſſent, reſtituere deberent. Item, vt ii, qui bona inuaſiſſent, cum ſcirent ad ſe non pertinere, etiamſi ante litem conteſtatam fecerint, quo minus poſſiderent, perinde condemnarentur, quaſi poſſiderent: ii autem qui iuſtas cauſas habuiſſent, quare bona ad ſe pertinere exiſtimaſſent, vſque eo duntaxat, quo locupletiores ex ea re facti eſſent. Petita autem fiſco hæreditas ex eo tempore exiſtimaretur eſſe, quo primum ſcierit quiſque eam à ſe peti: id eſt, cum primum id denunciatum eſſet ei, aut literis vel edicto euocatus eſſet. Vlpian. l. item veniunt. 20. ff. de hæredit. petit. apud quem pro Oenvs, legendum Fronto Arrivs, ex Faſtis Onuphrii Veronenſibus intelligitur.

SC. Largianvm, de bonis libertorum: Vt liberi manumiſſoris non nominatim exhæredes facti, extraneis hæredibus eorum in bonis libertinorum præponerentur Veluti Lælius liberis ſuperſtitibus obiit. Thracius eius libertus teſtamentum ſcripſit, ſibique extraneos quoſdam hæredes inſtituit. Senatus voluit, vt hæc hæreditas inſtitutis hæredibus adimeretur, liberiſque Lælij tribueretur, ſi modo à patre exhæredes facti non eſſent. Nam ſi eſſent, paterno iudicio indigni omni emolumento videbantur, quod patris cauſa vndecunque proficiſci poterat. §. vlt. de ſucceſſ. libe. l.1. & paſſ. C. de lat. lib. toll.

SC. Libonianvm, de falſis, factum opinatur Hotom. Hadriano Imp. L. Nonio, M. Annio Libone Coſ. An. CCCXC. Vt pœna legis Corneliæ de falſis teneatur, qui ob inſtruendam aduocationem, teſtimoniave, pecuniam acceperit, pactuſve fuerit, ſocietatem coierit, ad obligationem innocentum qui ſibi eiue qui in ſua poteſtate eſt, legatum fideicommiſſum ve adſcripſerit in teſtamento militis, aut etiam alterius: dummodo id ſignatum perfectumque fuerit: qui ſe teſtamento pupillo tutorem ſcripſerit: qui hæres inſtitutus exhæredationem nominatim filii, vel aliarum perſonarum adſcripſerit, qui libertatem manu ſua ademerit ſeruo teſtatoris, & maxime cui à ſe legata, vel fideicommiſſa data erant. Vt ſi ſeruus domini ſui iuſſu teſtamento, codicilliſue libertatem ſibi adſcripſerit; ob eam rem, quod ipſius manu adſcriptum eſt, minus liber ſit: ſed libertas ei ex fideicommiſſa cauſa præſtetur, ſi modo poſt ſcripturam manu ſua teſtator, teſtamento, codicilliſue ſubſcripſerit, l.1. & paſſ. D. de falſ. & l. 29. D. de teſtam. tut. & l.2. D. de concuſ.

SC. Macedonianvm, de filiorumfam. ære alieno Veſpaſiani (vt opinatur Hot.) tempore factum eſt: Ne cui, qui filiof. mutuo pecuniam dediſſet, etiam poſt mortem parentis eius, cuius in poteſtate fuiſſet, actio, petitiove daretur: vt ſcirent, qui peſſimo exemplo fenerarent, nullius poſſe filiifa. bonum nomen expectata patris morte fieri. l.1. D. ad Macedo. in qua duo obſcura ſunt: quo tempore ſit factum & vtrum Macedo, qui SC. cauſam dedit, adoleſcens perditus fuerit, vt Theophilus exiſtimat, an fenerator vetus ac nobilis, vt eruditi omnes putant. Quod ad priorem dubitationem attinet, conſtat legem Lætoriam antiquiſſimam fuiſſe, qua vetabatur, ne ob pecuniam minoribus viginti quinque annis creditam, ſiue ii filiif. ſiue ſui iuris eſſent, ius diceretur, nam quod ad locum illum Terentii in Phormione pertinet,

Quaſi quiſquam crederet te viuo;

Non ad vllam legem, ſed ad filiifa. ius referendum puto. Jam vero Tacit. lib. 11. Vbi de Claudio loquitur: Lege lata, inquit, ſæuitiam creditorum coercuit, ne in morte parentum pecunias filiisfam. fenori darent, quo in loco Mortem legendum putat idem Hotom. quaſi dixerit obligationem non præſentem, ſed in diem collatam in mortis tempus fuiſſe, hoc modo: Centum quæ tibi credidi, poſt patris mortem dare ſpondes? Sueton. autem in Veſpaſiani vita cap. 11. ſic ſcribit: Auctor, inquit, ſenatui fuit decernendi, ne filiorumfamil. feneratoribus exigendi crediti ius vnquam eſſet: hoc eſt, ne poſt patrum quidem mortem, quod Macedonianum eſſe SC. plane videtur, quia Tacit. non de SC. ſed de lege nominatim loquitur, venioq; in ſuſpicionem ea lege Claudia certas quaſdam cauſas exceptas fuiſſe: veluti ſtudiorum & alias honeſtas ac neceſſarias. Macedonem autem, cum exemplo peſſimo, maliſq;

moribus,hoc eſt contra bonos mores,pecuniam adoleſcentibus crederet,cauſam mutuationis non adſcripſiſſe:atque illud eſſe quod legimus d.l 1. Incertis Nominibvs: quod verbum eadem in re Cic.Verrin.5. poſuit: Ex omni pecunia, inquit,quam aratoribus ſoluere debuiſti, certis nominibus deductiones fieri ſolebant,primum,pro ſpectatione,& collybo, deinde pro neſcio quo cetario. Macedo autem,cuius nomen etiam in Epigrammatis Ro.reperitur,pag 89. in ſepulchro C. Modeſtii Macedonis, fenerator fuiſſe videtur, cui mos erat filiiſfamil.credere tacito fenore.ſub tunica,vt dicitur,& ſinu, in perniciem parentum ſimul,ac liberorum:cuius & ſimilium quicunque talia nomina ſectarentur,odio hoc SC.introduxit Senatus. Seneca quodam loco,quaſdam pecunias, de quibus ius creditori non dicitur,deberi,ſed non exigi:harum numero ſunt pecuniæ creditæ filiisfam. quare eleganter Vlpia. in l. credere filiofam.eſſe credere filiofam.eſſe perdere ait.

SC.Neronianvm, de ſimulatis adoptionibus Nerone Imp. factum eſt: Ne ſimulata adoptio in vlla parte muneris publici iuuaret, ac ne vſurpandis quidem hereditatibus prodeſſet. Percrebuerat enim ea tempeſtate prauiſſimus mos, cum propinquis comitiis, aut ſorte prouinciarum plerique orbi aſciſcerent filios, præturaſque & prouincias inter partes ſortiti, ſtatim emitterent manu, quos adoptauerant. Qui magna cum inuidia ſenatum adeunt, ius naturæ, labores educandi aduerſus fraudem & artes & breuitatem adoptionis enumerant.Satis precii eſſe orbis, quod multa ſecuritate,nullis oneribus,gratiam, honores, cuncta & promta & obuia haberent. Sibi promiſſa legum diu expectata in ludibrium verti, quando quis ſine ſolicitudine parens, ſine luctu orbus, longa patrum vota repente adæquaret.Tacit.lib.15.

SC.Neronianvm,de quæſtione familiæ,vide SC.Silanianum.

SC Ninnianvm,vide SC.Junianum.

SC.Nvmianvm,vide SC.Junianum.

SC.Orphitianvm, de maternis hereditatibus eſt: auctores eius fuerunt Marcus & Commodus Impp. oratione in ſenatu habita,aut per candidatos recitata: Ophitio & Rufo Coſ. Vt filius & filia, quamuis patris in poteſtate ſint, ad bona matris inteſtatæ ante conſanguineos vel adgnatos vocentur: ſiue mater ingenua ſit,ſiue libertina: item ſiue liberi legitimi ſint, ſiue vulgo quæſiti, l.1.& pen.ff.ad Tertyl. & Orphit.ſpurios tamen matri quæ illuſtris ſit, non ſuccedere, ſi modo extent ex iuſtis nuptiis procreati, Imp.ſcribit in l.pen.C.eod. Quin & illud intelligendum eſt. ex Impp.conſtitutionibus nepotes & neptes ad auiæ inteſtatæ ſucceſſionem admiſſos, admiſſaſque eſſe, l.ſi defunctus 4.de leg.hær.in C.Theod. & §.ſed cum.de ſenatuſc.Orphic. Aliud huius SC.caput extat apud Paulum,lib.4.ſent.tit.14.

SC.Pegasianvm, de quarta fideic.retinenda factum Veſpaſiani Augusti temporibus, Pegaſo & Puſione Coſſ.Vt ei,qui rogatus eſſet hæreditatem reſtituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque ex lege Falcidia ex legatis retinere conceditur. quam ſi retinuiſſet, tum omnes actiones, quæ in hæredes hæredibuſque dari ſolent, in eum eique darentur. Is autem, qui partem hæreditatis ex fideicommiſſo reciperet, legatarij loco eſſet, hæreditatiſque tum commoda, tum incommoda inter hæredem, & eum, cui reliquæ partes eſſent reſtitutæ,communicarentur,interpoſitis ſtipulationibus, ad exemplum partis, & pro parte ſtipulationum. Sed ſi hæres ſcriptus hæreditatem adire recuſaret, ob id quod diceret ſibi eam ſuſpectam eſſe, quaſi damnoſam, poſtulatu eius, qui reſtituere rogatus eſſet, iuſſu prætoris adiret, totamque reſtitueret:ita vt ei,& in eum,qui reciperet hæreditatem,actiones darentur.Juſtin.ſub tit.de fideicom.hæred. Vlp.cap.Iuſtit.25. Paul.lib.ſent.4.cap.3.

SC.Plancianvm, de liberis agnoſcendis,& partu ſubiecto: Vti liceat mulieri, parentiue, in cuius poteſtate eſt, vel ei, cui mandatum ab eis eſt, ſi ea ſe facto diuortio prægnantem putet,denunciare intra dies triginta, poſt diuortium connumerandos, ipſa marito vel parenti, cuius in poteſtate eſt, vel etiam domi eius, ſi nullius eorum copia eſt. Et ſi maritus cui denunciatum erit, cuſtodes ad ventrem cuſtodiendum, inſpiciendumque non miſerit,neque conteſtato dixerit,eam ex ſe prægnantem non eſſe, vt ei quod editum ſit, agnoſcere ſit neceſſe,l.1.ff.de liber.agnoſ.

SC.Pisonianvm,quod & Neronianum dicitur,de ſeruis obnoxiis venditis. Vt ſi ſeruus pœnæ propter necatum dominum obnoxius veniſſet, quandoque animaduerſum in eum eſſet, venditor precium præſtaret: ne emptori iniuriam feciſſe videatur ſenatus, l.ſenatuſconſ.8. de SC.Silaniano. Vide Senatuſc.Silanian.

SC.Pernicianvm, de nuptiis: Vt qui intra ſexageſimum, vel quæ intra quinquageſimum annum, neq; liberos ſuſceperit, neque matrimonium contraxerit, licet ipſis legibus poſt hanc ætatem liberatus eſſet, perpetuis tamen pœnis teneatur. Vlpian.cap.Inſt.16.

SC.Prætextvm appellamus, nobile illud in Papirii prætextati honorem factum: Vti pueri prætextati deinceps cum patribus in curiam non introirent, præter vnum illum Papirium: vtque ei puero poſtea prætextati cognomentum honoris gratia imponeretur.Nota eſt hiſtoria ex Macrobio libr.Saturn.1. capit.6.& Gellio lib.1.cap.23.

SC.Rvbrianvm, de fideicommiſſariis libertatibus, factum eſt temporibus Diui Traiani, Rubrio Gallo & Cœlio Hiſpone Coſſ.Anno DCCCLIX.Vt ſi hi, à quibus libertatem præſtari oportet, euocati à Prætore adeſſe noluiſſent, dum hi neque infantes ſint, neque furioſi, neque ab hoſtibus capti, neque hi,quos religio, aut honeſtior cauſa,aut calamitas aliqua,vel maior res familiaris, aut capitis famæue periculum, aut ſimilis cauſa moretur: ac ne pupilli quidem,qui tutorem non habent,aut eos habeant,quos earum quæ cauſa detinet: & cauſa cognita, Prætor pronunciaſſet, libertatem his deberi, eodem iure ſtatus ſeruaretur, ac ſi directo manumiſſi eſſent, l. cum vero 26.§.ſubuent.l.neque 36.l.ſi filius 33. ff.de fideicom. libert.

SC.Sabinianvm, de eo,qui è tribus maribus arrogatus erat: Vt qui vnum è tribus alterius liberis maribus adoptaſſet, ei non minus quam reliquis adoptiuis relinqueret, videlicet quadrantem hæreditatis ſuæ, l.2. & penultim. §. quæ autem. Codic.de adopt.& §.ſed ea omnia 13. vbi Theoph.de hæred.quæ ab inteſt. Videtur etiam ex eodem SC. manaſſe, quod Juſtinianus commemorat in leg. vltim. Cod. de decurionibus vt qui tres mares haberet, ſi vnum ex iis, qui Decurio eſſet, in Senatum maximum id eſt, Romanum allegendum curaret, ei curiæ liberationem pareret.

SC.Silanianvm, de quæſtione familiæ, Auguſti temporibus factum eſt,Dolabella & Silano Coſ.Anno DCCLXII.vt cenſet Cuiac. Obſeru.lib.1.cap.18. Vti de ſeruis eius, qui domi ſuæ necatus erit, qui quidem ſub eodem tecto fuerint, neque opem ei tulerint, niſi qui impuberes fuerint, quæſtio publica habeatur: & conuicti ſummo ſupplicio afficiantur:qui vero non ſub eodem tecto, ſed in eadem regione fuerint, non aliter puniantur, quam ſi conſcii fuerint: vt quod ad cauſam teſtamenti pertinens relictum erit ab eo, qui occiſus eſſe dicitur,id ne quis ſciens dolo malo aperiat, recitet, deſcribat, vel aperiendum,recitandum, deſcribendumque ante ſupplicium de noxiis ſumptum, & quæſtionem de ſeruis habitam curet: qui ſecus faxit, quod eo teſtamento ei relictum fuerit, publicetur, & in eum qui id fecerit, centum aureorum iudicium detur, quod populare eſt. l.1.13.14.& 25. ff.ad SC. Silanian. Fuit & poſtea de quæſtione familiæ factum aliud SC. Nerone A.11.& Piſone Coſſ.vt auctor eſt Tacitus.lib.13.&14.quod Piſonianum dicitur in l. SC. Silania.& Neronianum à paulo lib.3.Sent. Putat etiam Cuiacius hoc SC. Claudianum appellari,in titul.de SC.Silani.& Claudia.neque enim nouum eſt, vt SC. Neronian. dicatur Claudia. Cæterum fuit etiam de quæſtione familiæ factum SC. aliud ſub D.Marco. vt indicat lex penultim. Cod. de his quibus vt indign. neque rem eam Adrianus prætermiſit, vt Spartianus auctor eſt, adeo fuit Imperatoribus curæ dominorum ſecuritas.

SC. Statilianvm, vel Domitianum,de quinquennii præſcriptione. Auguſti temporibus factum eſt, Tauro & Lepido Coſſ. Anno DCCLXIII. Vt in cognitione teſtamenti eius, qui à familia ſua occiſus eſſe dicetur, ante habitam de familia quæſtionem, aperti quinquennii tempus hæredibus conſtituatur,l.in cognitione 13.ff.ad SC.Silanianum.

SC.Svmmvm, ſiue ſupremum appellatur, quod ſummis Reip. temporibus fieri ſolebat: de quo Liu.lib 3. Tantum, inquit, terrorem Hernici incuſſere patribus, vt quæ forma Senatuſconſulti vltimæ ſemper neceſſitatis habita eſt, Poſthumio alteri Conſulum negocium daretur, videret ne quid Reſp. detrimenti caperet.Saluſt.in Catilin.Itaque(quod plerunque in atroci negocio ſolet)ſenatus decreuit: darent operam conſules, ne quid Reſp.detrimenti caperet. Ea poteſtas per Senatum more Romano magiſtratui maxima permittitur,exercitum parare, bellum gerere coercere omnibus modis ſocios atque ciues, militiæque imperium, atque iudicium ſummum habere: aliter ſine populi iuſſu nulli earum rerum Conſuli ius eſt,Cæſar de bel.ciui.l.1.Quotieſcunque fit decretum,darent magiſtratus operam, ne quid Reſp. detrimenti caperet: qua voce,& quo Senatuſc. populus Roman. ad arma ſit vocatus: factum in pernitioſis legibus, in vi Tribunitia, in ſeceſſione populi,templis,lociſque editioribus occupatis.

SC.Trebellianvm, de actionibus ab hæredibus in fideicommiſſarios transferendis, factum eſt temporibus Neronis, 8. Calend.Septembr.Annæo Seneca, Trebellio Maximo Coſſ. anno DCCCX.Vt cum æquiſſimum eſſet in omnibus fideicõmiſſariis hæreditatibus ſi qua de his bonis iudicia pẽderent, ex his eos ſubire, in quos ius fructuſue transferretur, potius quam periculoſam eſſe cuique ſuam fidem: deinceps actiones quæ in hæredem, hæredibuſque dari ſolent, eæ neque in eos, neque his darentur,qui fidei ſuæ commiſſum ſicuti rogati eſſent, reſtituiſſent, ſed his & in eos, quibus ex teſtamento fi-

deicommiſſum reſtitutum fuiſſet, quo magis in reliquum confirmentur ſupremæ defunctorum voluntates. Hæc Vlp. lib.1.ff.eod.

SC.Tvrpillianvm, de accuſationibus deſertis, factum fortaſſe Imperat. Nerone, C.Silio, M. Turpilliano Coſſ. anno DCCCIX. Vt qui crimen publici iudicii detulit;& cauſa criminis ordinata,id eſt,in ſcriptionibus depoſitis, & fideiuſſore de exercenda lite præſtito,eoque qui accuſatur,ſub cuſtodia officii facto, non impetrato abolitione ex executione criminis deſtitit: quique accuſatorem ſubiecit, aut inſtigauit, aut mandauit alicui, & inſtruxit eum ad accuſationem capitalem. deinde probationes, allegando excuſationes, omiſit, qui chirographum ob accuſandum dedit, pactionemue aliquam interpoſuit,aut quid accepit ab aduerſario,pœna quinque librarum auri mulctetur, l.1.& paſſ.Cod.& ff. ad Turpill. l.3. in fine, ff. de præuaricat. & l. ſerui. Cod. ad legem Jul. de adulter.

SC.Tertvllianvm, de liberorum hæreditatibus matri deferendis, D.Pio,qui adoptionis iure Adrianus dictus eſt, imperante factum eſt, Tertulla & Sacerdote Coſſ. Vt mater ingenua trium liberorum ius habens libertina quatuor,ad liberorum inteſtatorum hæreditatem admittatur, ſiue ſui iuris, ſiue in patris poteſtate ſit, ita tamen, vt ſi filiusfamil.ſit, parentis iuſſu hæreditatem adeat:deinde,vt filio mortuo,ſui:filia mortua, liberi præferantur matri: vtrouis mortuo, pater non etiam auus:item conſanguineus, ſiue ſolus ſit, ſiue cum eo ſoror, eidem præferantur: conſanguinea vero ſola pariter cum matre ſuccedat,leg.1.& 2.ff.eo. lib. Inſtit.3. tit.3. vbi multa eius capita corriguntur.

SC.Tacitvm, cuiuſmodi fuerit, Capitolinus in Gordianis docet his verbis: Omnino exemplum Senatuſconſulti taciti non illud eſt hodie, quam quod veſtra clementia conuocatis ad interiora maioribus ea diſponit, quæ non ſunt omnibus publicanda:de quibus etiam adiurare ſolitis,ne quis ante rem completam quicquam vel audiat,vel intelligat. Hunc autem morem apud Veteres neceſſitates publicæ repererunt, vt ſi forte vis aliqua ab hoſtibus immineret, quæ vel cogeret humilia captare conſilia, vel aliqua conſtituere, quæ non prius oporteret dici, quam effici, vel ſi nollent ad amicos aliqua permanere,ſenatuſconſultum tacitum fieri:ita vt non ſcribæ, non ſerui publici,non cenſuales illis actibus intereſſent, ſenatores exciperent, ſenatores omnium officia cenſualium, ſcribarumque complerent,ne quid forte proderetur.

SC.Velleianvm,de mulierum interceſſionibus,factum eſt M. Silano, & Velleio tutore Coſſ. Ne ius aduerſus mulieres diceretur,quæ fideiuſſionibus & mutuationibus pro aliis interceſſiſſent:cum eas virilibus officiis fungi,& eius generis obligationibus obſtringi,non ſit æquum. Ergo in veterem debitorem, aut in eum, qui pro ſe conſtituiſſet mulierem ream, dabitur: magis enim ille,quam creditor mulierem decepit,l. prima & ſecunda. ff.eo. Interceſſio autem eſt, quoquomodo recipiat alienam obligationem,veterem aut nouam.

SC.Velleianvm, de aſſignatione liberorum,factum eſt Claudianis temporibus, Velleio Rufo, Oſtorio Scapula Coſſ. Si quis duos pluresue liberos iuſtis nuptiis quæſitos,in poteſtate haberet, de liberto libertaue ſignificaſſet, cuius ex liberis ſuis eum libertum,libertamue eam eſſe vellet,is,eaue quandoque is qui eum eamue manumiſit, inter viuos vel teſtamento in ciuitate eſſe deſiſſet, ſolus ei patronus, ſolaue patrona eſſet, perinde atque ſi ab eo eaue libertatem conſecutus conſecutaue eſt.Vtique ſi ex liberis quis in ciuitate eſſe deſiſſet,neque ei liberi vlli eſſent: cæteris eius liberis qui manumiſit, perinde omnia iura ſeruentur,ac ſi nihil de eo liberto, eaue liberta parens ſignificaſſet leg.1.ff.de aſſig.liber.

SC.Vincianvm, vide SC.Junciauum.

SC.Vitrasianvm, de fideicommiſſis libertatibus,factum opinor Veſpaſiano imperante,Sulpitio Galbo, Vitraſio Pollione Coſſ. Vt patres ſeruorum, quibus per fideicommiſſum libertas data eſt, iuſto precio æſtimentur: atque ita ſeruus ab his, qui rogati ſunt, manumittatur:hi autem, qui eos manumiſerunt, precii nomine perinde fratribus & cohæredibus ſuis obligati ſint, atque ſi ob eam rem ex iudicati cauſa cum his agi poſſit.Nam ante ſi plures hæredes erant inſtituti, & inter eos qui fari non poſſunt, ſed non ipſe rogatus erat ſeruum manumittere non oportebat intercidere libertatem ob hoc, quod cohæredibus ſuis vendere cum infans non poſſit,l.cum quaſi. 30.§.ſi plures.ff.de fideic.libert.

SC.Vigintivirale, factum eſt Auguſto Imp. Tiberio & Varo Coſſ.anno DCCCLI. Vt viginti viri ex quibus conſtituerentur, quorum deinceps nullus in ſenatum allegeretur, niſi quem etiam alium magiſtratum,cuius ratione Senator poſſet fieri, geſſiſſet. Hi viginti viri in locum 36. virorum ſucceſſerunt: quorum tres capitalibus iudiciis, alii tres pecuniæ ſignandæ præfecti ſunt: quatuor viis Vrbis,decem iis iudiciis, quæ ad centum viros ſorte deferuntur. Vt quoniam nemo facile Tribunatum pleb. petebat; ſorte ex iis, qui Quæſtores fuiſſent, dum quadrageſimum annum attigiſſent, deligerentur.Dio lib 54.

SC.Volsianvm, de coitione in litem: vt qui improbe in alienam litem coeunt,vel in accuſationem innocentum, vt quicquid ex condemnatione in rem ipſius redactum fuerit, inter eos communicaretur, lege Julia de vi priuata tenerentur l.6, ff.ad l.Jul.de vi priuata & l.2.ff.de concuſ.

PROPRIVM NOMEN HÆC NON HABENT.

Vnum Corollio Panſa,& Acilia Auiola Coſſ factum D.Adriani temporibus de ædium demolitione,quo dirui quid ex ædificiis negociandi cauſa, diſtrahiue aut legari prohibetur,l.52, ff.de contrah.empt.lib.40.ff.de leg.lib.1.l.vl.ff.de dam.infect. de quo accipiendæ ſunt,l.45.ff.de don.inter vir.l.11.§.ſi quis illicite.l.21.§.vlt.ff.de leg.3.Nec de eo intelligi debet l.2.C.de ædifi.priu.vt notat Cuiac.Obſeruat.lib.5.cap.26.

Aliud Cotta & Meſſala Coſ. factum de vxoribus proconſulum & præſidum. Vt ſi quid vxores eorum, qui ad officia proficiſcuntur,delinquerent, ab ipſis ratio & vindicta exigeretur.De quo l.4. §.proficiſci. ff. de offic. proconſ. & Tacit. lib.3.& 4. Annal. Alterius etiam eiuſdem facti meminit l.12.§.ſeruus ff. de accuſ.

Aliud Modeſto Conſule, de fugitiuis ſerui factum.l.1.§.1.C.de ſeru.fugit. Quod intelligi putat Briſſon. in l.2.in fi.ff. ad leg. Fab.l.35.§.1.de contrah empt.

Alterius quod Neratio Vero & Annio Priſco Coſ. factum eſt, meminit l.6.ff.ad leg Cornel.de ſicar.

Senatuſconſultum de illicitis collegiis,l.1. ff. de colleg. illicit. de tutorum & pupillarum nuptiis,l.4 C.de excuſat.tutor.

Senatuſconſulta de tutelis,l.pen.de tut.l.11.ff.de teſtam.tut.

Senatuſconſultum de comitibus libertiſque eorum,qui prouincias regunt.in l.16.ff.de offic.præſid.

Senatuſconſultum de re funeraria,in l.12.§.1.de religioſis domi.

Senatuſconſultum de tabulis ſignandis, apud Paul.5. ſent.tit.27.

Senatuſconſultum de his, qui voluntate dominorum in libertate morati ſunt,l.4.C.de fideic.libert.

Senatuſconſultum de proclamantibus ad libertatem, in l.3. ff. quib.ad libert.procla.

Senatuſconſultum de his, qui poſt manumiſſionem originem repetunt, in l.1. C.de ingen.manumiſſ. de quo accipienda eſt l.3.ff.ſi libert.ingen.eſſe dicat. quæ eius ſenatuſconſulti verba quædam exponit l.23.ff.de liber.cauſ.

Senatuſconſultum, quod in pecuniam ludere vetuit, l.2. de aleator.

Aliud Juuentio Celſo iterum & Neratio & Marcello Coſſ. Hadriani temporibus factum, in l.vlt. de ſer.reip. manum. quo lex Vectibulici, vel Vectii Libyci (vt eſt in manu. cod.) qua manumiſſi à Rep.ciuitatem Roman.conſequebantur,ad prouincias porrecta eſt.

Senatuſconſultum, quo pecuniæ vſusfruct. conſtitutus eſt,per cautionem l.1.C.de vſufr.1.ff.de ſetu.leg.

Senatuſconſultum de cenſuum veterum & monumentorum fide,l.6.C.de probat.

Senatuſconſultum de famoſis epigrammatis & libellis, l.vlt. §. vlt.ff.de iniur.l.18.§.vlt.ff.qui teſtam.fac.

Senatuſconſultum, de mortis cauſa donationibus.l.35.ff.de donat.cauſ.mort.

Aliud item, quo calumniæ cauſa publico iudicio damnati poſtulare apud pedaneos iudices prohibentur, l.1.§.item Senatuſconſ.ff.de poſtulat.

Aliud de ictu l.15.C.ex quib.cauſ.infam.irroget.

Aliud quo pluribus legib.ad idem crimen rei fieri prohibentur. l.14.ff.de accuſat.

Aliud de his, qui matrimonij cauſa manumittuntur, l.18. ff.qui & à quibus.

Aliud auctore Hadrian. factum de natis ex ciue Roman. cuius Vlpian.in Inſtit.titul.2.meminit. Aliud item, quo prohibentur legati ante perfectam legationem negotiis vel priuatis rebus obſtringi, l.12. ff.de legationib. Quo referenda eſt l.8. in fin.eod.tit.

Senatuſconſultum quo cautum erat, vt mulier poſſet in ſua re quem de falſo accuſare,l.5.C.qui accuſ.non poſſ. Meminit l. 2.ff.de accuſat.& l.2.C.de calumniatorib.

Senatuſconſultum,in l.15.ſi quis ſe ſcribat.ff.de milit.teſtam.& l. 14.in princ.l.15.§.item ſenatus. ff. ad legem Cornel. de falſ. l. 3. & l.vltim. Cod.de his, qui ſibi adſcrib. Libonianum accipiendum eſt.

Senatuſconſultum Ælio Tuberone & Fabio Max. Coſſ. ne circum aquæ ductus quæ per prædia priuatorum deducuntur, arbores aliter habeantur, quam dextra læuaque intermiſſis pedibus 15.vt refert Jul.Frontinus lib. de aquæ ductibus.

Aliud, ne quiſquam,qui à fiſco aliquid peteret, alia inſtrumenta delatori cogatur edere, quam quæ ad eam cauſam pertinerent,ex qua ſe deferre profeſſus eſſet,l.3.de edendo.

FINIS.

DE MAGISTRATIBVS Romanis.

MAGISTRATVS extraordinarios & ordinarios Carolus Sigonius in Liuium ſic exponit. Eſt, inquit, intelligendum magiſtratus omnes cum poteſtate fuiſſe, cum imperio vero non niſi eos, quibus nominatim mandatum eſſet imperium: auctore enim Feſto, cum poteſtate eſſe dicebatur ille, qui alicui negocio præfectus eſſet: cum imperio, cui nominatim imperium delatum eſſet. Mandabatur autem imperium his duntaxat magiſtratibus cum vſus Reipub. poſtulabat, Dictatori, Conſuli, Prętori. Erat autem imperium rei militaris adminiſtrandæ facultas. Quare Cic. dixit in Philipp. 5. Demus imperium C. Cæſari, ſine quo res militaris adminiſtrari non poteſt. Neque vero eodem tempore mandabatur magiſtratus, & imperium, neque iiſdem comitiis. Nam imperium primum, deinde prouincia cum imperio deferebatur, & magiſtratus quidem vt conſulatus ac prętura centuriatis comitiis, imperium vero curiatis. Sic enim Liuius lib. 5. Comitia curiata, quæ rem militarem continent: centuriata quibus conſules, tribunoſque milites creatis. & lib. 9. Ei legem curiatam de imperio ferenti triſte omen diffidit, quod Fauciæ curiæ fuit principium duabus inſignis cladibus, & Cic. ad Appium, Appius dixit, ſeſe, ſi licitum eſſet, legem curiatam ferre, ſortiturum eſſe cum collega prouinciam, ſi lex curiata non eſſet, ſe comparaturum cum collega, ſibique ſucceſſurum, legem curiatam conſuli ferre opus eſſe, neceſſe non eſſe, ſe quoniam ex SC. prouinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quod in vrbem introiſſet, lib. tamen 26. ait Liuius. Juſſi deinde inire ſuffragium, ad vnum omnes non centuriæ modo, ſed etiam homines P. Scipioni imperium eſſe in Hiſpaniam iuſſerunt. Atque hæc quidem ita. Inſtitutum eſt etiam, vt conſulibus & prætoribus poſtquam magiſtratu abiiſſent, prorogaretur, ſi tempora Reipub. poſcerent, imperium. iique pro conſulibus & pro prætoribus rem gererent. Qui primus pro Coſ. rem geſſerit prorogatu ex conſulatu imperio Q. Publilius Philo fuit, qui idem etiam primus procoſ. triumphauit. vt Liu. lib. 8. eſt auctor. Qu. autem Valerium Faltonem propr. primum ex Sicilia triumphaſſe inuenio in triumphis Capitolinis, eundem vero prætorem etiam rem in Sicilia geſſiſſe ſcribit Valerius de iure triumphandi. Fieri etiam poterat vt ex prætura pro conſule mitteretur. id eſt, cum imperio conſulari, & cum XII. faſcib. vt Coſ. non VI. vt præt. vt L. Æmilius ex Plutarc. & L. Gellius primo de leg. Cic. Adde, quod imperium etiam priuatis extra ordinem mandatum eſt. quibus autem mandatum erat, ij pariter pro Coſ. & pro præt. rem geſſerunt. Primus, cui mandatum eſt hoc modo, T. Quintius fuit, de quo Liu. lib. 3. ſcribit. Viſum eſt pro Conſule T. Quintium ſubſidio caſtris cum ſociali exercitu mitti. Pariter P. Scipio in Hiſpaniam priuatus cum imperio miſſus eſt, atq; alij quidam poſt eum, donec eo prætores cum imperio mitti cœpti ſunt. Item Octauius de quo 11. Philipp. Cicero. Imperium Cęſari extraordinarium mea ſententia dedi, nam propr. vt eſſet, decreuerat. Ex his intelligi poteſt, proconſules aut proprætores, vel ſi cum prorogato ex magiſtratu, vel ſi cum extraordinario eſſent imperio, ſine magiſtratu fuiſſe. quod item ex Cicerone libr. 2. De diu. confirmatur. Bellicam rem adminiſtrari maiores noſtri non niſi auſpicato voluerunt. quam multi ſunt anni, cum bella à proprætoribus & proconſulibus adminiſtrantur, qui auſpicia non habent? Neque enim niſi magiſtratus habebant auſpicia vel maiora, ſi maiores, vel minora, ſi minores eſſent. Quia vero hactenus triumphus non erat decretus iis, qui priuati extra ordinem rem geſſiſſent, propterea P. Scipioni ex Hiſpania non eſt decretus. Primus L. Lentulus ex his, vt ouans vrbem iniret, obtinuit, poſt Pompeius etiam de Mithridate triumphauit. De L. autem Lentulo ſic Liuius lib. 41. Res triumpho dignas eſſe cenſebat Senatus, ſed exemplum à maioribus non accepiſſe, vt qui neque Dictator, neque Conſul, neque Prætor res geſſiſſet, triumpharet, pro conſule illum Hiſpaniam, non conſulem, aut prætorem obtinuiſſe. decurrebatur tamen eo, vt ouans vrbem iniret, intercedente T. Sempronio Longo Tribuno pleb. qui nihilo magis id more maiorum, aut nullo exemplo futurum dicebat, poſtremo victus conſenſu patrum tribunus ceſſit, & ex SC. L. Lentulus ouans vrbem ingreſſus eſt. Eadem ratione quæſtori aliquando imperium datum eſt, vt ait Salluſt. in Catil. Poſtea Piſo in citeriorem Hiſpaniam quæſtor pro prætore miſſus eſt adnitente Craſſo. Poſtremo inſtitutum eſt etiam, vt quotannis conſulares, & prætoriæ prouinciæ decernerentur, in quas conſules, aut prætores poſt magiſtratum accepto imperio mitterentur (quemadmodū ex Orat. de proconſul. intelligi poteſt) iidemque pariter proconſules, & proprætores dicerentur. Factum eſt autem, vt aut proxime poſtquam magiſtratu abiiſſent, aut aliquot annis interpoſitis, in prouincias irent. Si autem ſubito ibant, vt P. Lentulus in Ciliciam, tum ordinario imperio vtebantur, ſi ſpacio annorum interpoſito, vt in eandem Cicero, extraordinario. Itaque ipſe de ſemetipſo ait ad Attic. lib. 9. Faciam vt ſumma modeſtia, & ſumma abſtinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Idem de Proprætoribus etiam iudicandum eſt. Quod Cælius ad Ciceronem docet, his verbis: Senatui placere in Ciliciam prouinciam, inque reliquas octo prouincias, quas Prætorii propræt. obtinuerunt, eos, qui Prætores fuerunt, neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex SC. cum imperio in prouincias mitti oporteret, eos ſortito in prouincias mitti oportere. Ne autem mendum eſſe librorum quis putet, animaduertere oportet, Prætorem ſæpe pro proprætore poni. Vt C. Verres Siciliæ prætor, id eſt, cum prætorio imperio, poſtquam prætor vrbanus fuerat. Item Prætorem pro proconſule. Vt C. Cæſar Galliæ prætor, P. Rupilius Siciliæ, in quas prouincias ex conſulatu miſſi ſunt. Item conſulem pro proconſule, vt cum ait Liuius P. Scipionem Conſulem in Africa bellum geſſiſſet, & alia eiuſmodi, cum tamen Scipio in Africam poſt conſulatum venerit prorogato conſulari imperio.

MAGISTRATVS apud quem legis actio eſt, vide Legis actio.

MAGISTRATVVM ROMANORVM INDEX Alphabetico litterarum ordine deſcriptis.

ÆDILES plebis duo primum creati ſunt anno CCLXI. auctore Dionyſ. Halicarnaſſæo libro ſexto. Curules vero anno CCCLXXXVIII. Vt Liuius in fine lib. 6. teſtatur. Vtrique magiſtratum Cal. Ianuar. inibant, vt Cic. Verrin. 2. eſt auctor. Curulium autem triplex fuit procuratio. primum vt ludos facerent, deinde vt ædes ſacras, publicaſque, item vias publicas tuerentur, poſtremo vt ne in mancipiorum venditione & menſuris fraus admitteretur, quod ex Verr. 7. & edicto Curulium intelligitur, quod extat lib. Pandect. 21. His ergo de rebus quemadmodum anno ſuo ius dicturi eſſent, Prætorum exemplo edicebant, deinde in ſella curuli conſidentes, ex edicto ſuo ius reddebant, nam ſellam curulem eos habuiſſe, idem Ciceronis locus oſtendit. Plebeiorum autem quadripartitam Dionyſ. Halic. procurationem facit in lib. 6. Vt eſſent Tribunorum pleb. adminiſtri, cum res poſtularet. De rebus ad ſe ab illis delatis iudicarent, loca ſacra & publica tuerentur, annonæ curam ſuſciperent. Cum autem curulibus Cicero ſacrarum & publicarum ædium procurationem attribuat; arbitror diſtinctam poſtea eorum curam ita fuiſſe, vt Curules ludos omnes præter plebeios, hi plebeios ſolos curarent: illi ædes ſacras & publicas, itemque vias: hi priuatas & cloacas tuerentur, illi mancipiorum venditionibus, hi annonæ præeſſent. Tullius autem in lib. de leg. 3. hæc omnia permiſcet, nec ſingula ſingulis attribuit. Suntoque Ædiles (ait) curatores vrbis, annonæ, ludorumque ſolennium. Cum autem Ædiles plebis Tribunorum, adminiſtri tantum eſſent, nec propriam iuriſdictionem haberent, ſed de rebus tantum ad ſe tribunorum arbitrio delatis cognoſcerent, edictum eos nullum propoſuiſſe veriſimile eſt, nunc veterum ſcriptorum auctoritates, ex quibus adoleſcentes de huiuſce magiſtratus vi ac poteſtate æſtimare poſſint, ſubiiciemus. Varro lib. de lingua lat. 4. Ædilis, qui ædes ſacras & priuatas procuraret. Cicer. Verric. 7. Nunc ſum deſignatus Ædilis: habeo rationem quid à populo Roman. acceperim: mihi ludos ſanctiſſimos maxima cum ceremonia Cereri, Libro, Liberæque faciendos: mihi Floram matrem populi Roman. plebique Rom. ludorum celebritate placandam, mihi ludos antiquiſſimos, qui primi Romani ſunt nominati: maxima cum dignitate & religione, Joui, Junoni, Mineruæque eſſe faciundos, mihi ſacrarum ędium procurationem, mihi totam vrbem tuendam eſſe commiſſam. Liuius in fin. lib. 6. de Curulib. Recuſantibus ferias Latinas curare Ædilibus plebeis, conclamatum à patritiis eſt iuuenibus, ſe id honoris Deum immortalium cauſa libenter acturos, vt Ædiles fierent, quibus cum ab vniuerſis gratiæ actæ eſſent, factum SC. vt duos viros Ædiles ex patribus Dictator populum rogaret, patres auctores omnibus eius anni comitiis fierent. Ædiles idem ſcribit libro 30. & viatores & ſcribas habuiſſe. Pomp. leg. 2. de orig. iur Itemque vt eſſent qui ædibus præeſſent, in quibus omnia ſcita ſua plebs deferebat: duos ex plebe conſtituerunt, qui etiam Ædiles appellati ſunt. Idem, Tunc vt aliquo pluris Patres haberentur, placuit duos ex numero Patrum conſtitui, ita facti ſunt Ædiles curules. Reperio præterea Ædiles de ſtuprorum licentia quam mulieres profitebantur decreuiſſe. Tacit. lib. 2. Eodem anno grauibus Senatus decretis libido feminarum coercita, cautumque ne quæſtum corpore faceret, cui auus, aut pater, aut maritus eques R. fuiſſet. nam Veſtilia Prætoria familia genita licentiam ſtupri apud Ædiles vulgauerat, more inter veteres recepto, quo ſatis pœnarum aduerſus impudicas in ipſa profeſſione flagitii credebant. Suetonius in Tiberio, Fœminæ famoſæ vt ad

euitan-

euitandas legum pœnas iure ac dignitate matronali exſoluerentur, lenocinium profiteri cœperunt: & ex iuuentute vtriuſque ordinis profligatiſſimus quiſque famoſam iudicii notam ſponte ſubibant. Iidem præterea quæ iter in publica via impediebant, frangere atque conſcindere poterant: vt intelligitur ex l. 12. ff. de peric. & comm. menſuras item iniquas contringere. l. 13. §. 8. ff. locat. qua de re Iuuenalis ſic, Et de menſura vis dicere, vaſa minora, Frangere pannoſus vacuis Ædilis vlubris. item in venalitios animaduertere, l. 12. ff. de decurion. Scribit etiam Taci. lib. 13. Ædiles pignora cepiſſe, & mulctam irrogaſſe. Cohibita, inquit, arctius & Ædilitia poteſtas ſtatutumque quantum Curules, & quantum plebeii pignoris caperent. Dio lib. 53. in fin. Anno 731. Ædili cuidam plebis mortuo C. Calpurnius, qui tamen ante Ædilis Curulis fuerat, ſucceſſit, quod, alias factum fuiſſe, memoriæ proditum nuſquam eſt. Feſtus Pomp. Ædilis initio dictus eſt magiſtratus, qui ædium non tantum ſacrarum, ſed etiam priuatarum curam gerebat. Poſtea hoc nomen & ad magiſtratus tranſlatum eſt. Dictus eſt autem Ædilis, quod facilis ad eum plebis aditus eſſet. Sed & Ædilatus dicebatur eadem dignitas, ſicut Pontificatus. Gellius lib 13. c. 14. Qui poteſtatem neque vocationis populi viritim habent, neque prehenſionis, eos magiſtratus à priuato in ius quoque vocari eſt poteſtas. M. Lepidus Ædilis Curulis, à priuato ad prætorem in ius eſt eductus: nunc ſtipati ſeruis publicis non modo prehendi non poſſunt: ſed etiam vltro ſummouent populum. Plutarchus in Mario, poſt Tribunatum maiorem Ædilitatem petiuit. Duo enim erant ordines Ædilium. alter in quo ipſi Ædiles in iure dicendo ſellis incuruos pedes habentibus vtebantur. & hic nomen magiſtratus retinebat, alterum plebeium magiſtratum appellabant. Eodem die de vtroque comitia fiebant. Liuius lib. 3. Inſtitutum eſt etiam ab iiſdem conſulibus, vt Senatuſconſulta in ædem Cereris ad Ædiles pleb. deferrentur, quæ ante arbitrio Conſulum ſupprimebantur, nunciabanturque.

ÆDILES CEREALES, Pomp. l. 2. ff. de orig. iur. Deinde C. Julius Cæſar duos Ædiles creauit, qui frumento præeſſent, & à Cerere Cereales conſtituit. Dio l. 43. in fi. Anno ab V. C. DCCX. primum ſex Ædiles ſunt conſtituti, duo patritii, qui Cereris Ædiles dicerentur, quatuor plebeii, iſque mos ad noſtram vſque ætatem perductus eſt.

CENSORES.

CENSORES DVO PRIMVM CREATI SVNT, PAPIRIVS ET Sempronius Anno CCCX. auctor Liuius lib. 55. & lib. 10. Varro de ling. lat. Cenſor ad cuius cenſionem, id eſt, arbitrium cenſeretur populus. Feſtus lib. 3. Cenſores dicti, quod rem ſuam quiſque tanti æſtimare ſolitus ſit, quantum illi cenſuerint. Liu. lib. 4. Cenſores dicti, quod cenſui agendo præeſſent. Cic. de legib. 3. Cenſores populi æuitates, ſoboles, familias, pecuniaſque cenſento. Vrbis templa, vias, aquas, ærarium, vectigalia tuento: populique partes in tribus diſtribuunto. exin pecunias, æuitates, ordines partiunto. Equitum, peditumque prolem deſcribunto. Cœlibes eſſe prohibento. mores populi regunto, bini ſunto, magiſtratum quinquennem habento, eaque poteſtas ſemper eſto. Pedianus in Diuinat. Cic. Regendis moribus ciuitatis Cenſores quinto quoque anno creari ſolebant. hi prorſus ciues ſic notabant, vt qui ſenator eſſet, eiiceretur Senatu, qui eques Rom. equum publicum perderet: qui plebeius, in Ceritum tabulas referretur, & ærarius fieret, ac per hoc non eſſet in albo centuriæ ſuæ, ſed ad hoc eſſet ciuis tantum, vt pro capite ſuo tributi nomine æra penderet. iidem completo quinquennio vrbem luſtrabant, & Suouetaurilia ſacrificia, de ſue, oue, tauro, faciebant, eorum notam ſucceſſores plerunque ſoluebant. Cic de Offic. 3. Nulla de re diligentius, quam de iureiurando Cenſores iudicabant. Liu. lib. 40. Comitiis perfectis Cenſores in campo ad aram Martis in ſellis curulibus conſederunt. Eorum autem officium erat legere Senatum, recenſere equites, agere cenſum, luſtrum condere. In omnib. precationibus hæc verba nuncupabant, vt ea res mihi collegæque meo bene & feliciter eueniat. Cenſori autem defuncto nunquam aliquis ſufficitur. auctor idem Liu. li. 5. 6. 9. & Plutar. in viris, Liuius item lib. 4. & 9. Cenſuram primo quinquennem fuiſſe ſcribit, deinde Mam. Æmilium Dictatorem legem tuliſſe, vt cenſura, quæ antea quinquennalis fuerat, annua & ſemeſtris eſſet. Plutar. in Pompeio, Mos erat Romanis, vt equites qui per legitimum tempus militaſſent, equum per medium forum coram Cẽſoribus ducerent: & apud illos Imperatores ſub quibus ſtipendia meruiſſent, nominarent. Vide præterea Gellium lib. 13. c. 14. Plutarchum in Flaminio, & in Catone Maiore. Liuium lib. 29. qui curam publicarum tabularum Cenſorum propriam fuiſſe ſcribit, & ius ſartorum tectorum exigẽdorum ad eoſdem pertinuiſſe. quod idem Pedianus in Verri 3. confirmat. Et de nota Cenſoria Val. Max. item Cic. in Cluentiana Liu. lib. 29. Cenſores Marcus Porcius & L. Valerius metu mixta expectatione Senatum legerunt: ſeptem mouerunt ſenatu, ex quibus vnum inſignem & nobilitate & honoribus L. Quintium Flaminium Conſularem, Patrum memoria, inquit, inſtitutum fertur, vt Cenſores motis è Senatu adſcriberent notas. Catonis & aliæ quædam acerbæ Orationes extant in eos quos aut Senatorio loco mouit aut quibus equos ademit. Longe grauiſſima in L. Quintium oratio eſt, quaſi accuſator ante notam non cenſor poſt notam vſus eſſet, retinere Quintium in Senatu, ſi tum Cenſor eſſe potuiſſet.

CENTVMVIRI.

CENTVMVIRI MAGISTRATVS quidem non erant, ſed cum à Cic. lib de legib. 3. ii qui lites contractas iudicabant, hoc eſt, vel Centum viri, vel certe decemviri in minorum magiſtratuum ordinem referantur, de iis quoque hoc loco dici poſſe, non incommode iudicauimus. Feſtus libro 3. Centum viralium iudicia, à Centum viris ſunt dicta. Nam cum eſſent Romæ XXXV. tribus, quæ & Curiæ ſunt dictæ, terni ex ſingulis tribubus ſunt electi ad iudicãdum, qui Centum viri appellati ſunt, & licet quinque amplius quam centum fuerint, tamen quo facilius nominarentur, Centum viri ſunt dicti. Cic. lib. de Orat. 1. Nam volitare in foro, hærere in iure, ac Prætorum tribunalibus, iudicia priuata magnarum rerum obire, in quibus ſæpe non de facto, ſed de æquitate & iure certetur: iactare ſe in cauſis Centum viralibus, in quibus vſucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluuionum, circumluuionum, nexorum, mãcipiorum, parietum, luminum, ſtilicidiorum, teſtamentorum ruptorum aut ratorum, cæterarumque rerum innumerabilium, iure verſentur, &c. Eoſdem de inoffic. teſt. cognouiſſe, patet ex l. 13. & 17. ff. de offi. teſt. Ouid. lib. de Ponto. 3.

Vtque fui ſolitus, ſediſſem forſitan vnus,
De centum iudex in tua verba viris.

Poſterioribus autẽ temporib. eorum iuriſdictio multum creuit, quemadmodum ex iis, quæ ſubiiciam quiuis ſua ſponte intelliget. Fab. lib. 4. cap. 1. Quibuſdam in iudiciis, maximeque capitalibus, vt apud Centum viros, ipſi iudices exigunt ſolicitas & accuratas actiones, contemnique ſe, niſi in dicendo etiam diligentia appareat, credunt: nec doceri ſolum, ſed etiam delectari volunt. Idem lib. 5. cap. 2. Præiudicia verſantur etiam in iudiciis, cum de cauſa pronunciatum eſt, vt in aſſertione ſecunda, & partibus Centum viralium, quæ in duas haſtas diuiſæ ſunt. Idem lib. XI. cap. 1. Etiamſi apud alios iudices agetur, vt in ſecunda aſſertione, aut in Centum viralibus iudiciis duplicibus parte victa. Cornelius Tacitus in lib. de Oratore. Lege Pompeia omnia apud Prætores gerebantur, apud quos quod maiora olim negotia exerceri ſolita ſunt, quod maius argumentum, quam quod cauſæ Centum virales, quæ nunc primum obtinent locum, adeo ſplendore aliorum iudiciorum obruebantur, vt neq; Ciceronis, neque Cæſaris, neque Bruti, neque Cælii, neque Calui, non denique vllius magni Oratoris liber apud Centum viros dictus, legitur, exceptis Orationibus Aſinii. Plin. lib. Epiſt. 2. Diſtringor centum viralibus cauſis, quę me exercent magis quam delectant. Sunt enim pleræque paruæ, & exiles, raro incidit vel perſonarum claritate, vel negocii magnitudine inſignis, ad hoc perpauci, cum quib. iuuet dicere. Cæteri audaces, atque etiam magna ex parte adoleſcentuli obſcuri declamatum huc tranſeunt, tam irreuerenter & temere, vt mihi Attilius noſter expreſſe dixiſſe videatur, ſic in foro pueros à Centum viralibus cauſis auſpicari, vt ab Homero in Scholis. Auctus eſt autem poſtea Centum virorum numerus manẽte tamen ſemper nomine, diuiſuſque in quatuor Conſiliam. Plin. lib. 6. Epiſt. Femida ſplendide nata, nupta Prætorio viro, exhæredata ab octogenario patre intra vndecim dies, quam ille nouercam ei amore captus induxerat, quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices centum & octoginta (tot enim quatuor Conſiliis conſcribuntur.) His autem Prætor præerat, quemadmodum idem lib. 5. ſignificat his verbis: Hoc facto Nepotis commotus Prætor, qui Centum viralibus præſidet, deliberaturus an ſequeretur exemplum, inopinatum nobis otium dedit. Erant autem Centum virorum Conſilia quatuor, in quadam baſilica inter ſe vſque adeo proxima, vt actiones vnius Tribunalis ab alio exaudiri poſſent, vt ex eodem Plinio lib. 2. intelligimus. Quintilianus lib. 12. de Trachallo loquens: certe inquit cum in Julia baſilica diceret primo tribunali, quatuor autem iudicia, (vt moris eſt) cogerentur, atque omnia clamoribus fremerent, & auditum eum & intellectum, & quod agentibus cæteris contumelioſum fuit, laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini.

CONSVLES.

CONSVLES exactis Regibus duo creari cœpere anno CCXLV. Vt Liuius in fin. lib. 1. tradit: & lib. 2. Omnia iura, inquit, omnia inſignia primi Conſules tenuere ſi id modo cautum eſt, ne ambo faſces haberent, duplicatus terror videretur. Varro lib. 4. Conſul nominatus, quod conſulere populum, & ſenatum debet: niſi illinc potius, vnde Actius in Bruto, Qui recte conſulat, Conſul fiat. Cic. de legib. 3. Regio imperio duo ſunto: iique præeundo, iudicando, conſulendo, Prætores, iudices,

Conſules appellantor, militiæ ſummum ius habento, nemini parento. Ollis ſalus populi ſuprema lex eſto. Pompo.l.2. §.8. de orig.iur. Conſules ab eo dicti ſunt, quod plurimum Reipublicæ conſulerent. Lege lata ſummum eis ius delatum eſt, prouocatio ab iis populo conceſſa, prohibitum eis ne poſſent in caput ciuis Rom. animaduertere iniuſſu populi. ſolum relictum eſt illis vt coercere poſſent, & in vincula publica deduci iuberent. Nonius Marcellus, Conſulum & Prætorum proprietas, quod conſulant, & præeant populis auctoritate Varronis oſtenditur de vita populi Rom. lib. 2. Quod iidem dicebantur Conſules & Prętores, quod prætrent populo, Prętores; quod conſulerent Senatui, Conſules, Polybius lib. 6. Conſules antequam ex vrbe legiones educant, vrbanarum rerum omnium ius atque imperium habent. His enim cæteri omnes magiſtratus, Prætor, Tribunus pleb. parent ac ſubiecti ſunt. Hi legationes in curiam introducebant: quæ celeriter ſtatuenda ſunt, decernunt: quæ & deliberanda ſunt, ad Senatum referunt, quæ vero à Senatu decreta ſunt, ea vt perficiantur ipſorum officium eſt, quinimo & quæ de Republ. per populum tranſigenda & perficienda ſunt, eorum officium eſt perpendere, ac diligenter examinare, concionem, quoties opus eſt aduocare, Senatuſconſulta ad populum referre, quicquid maior pars iuſſerit, exequi. Quinetiam in his quæ ad belli apparatum & caſtrenſem diſciplinam pertinent, hi ſummum imperium habent. His ius eſt ſociis quicquid viſum fuerit, imperare. Tribunos militum creare, delectum habere, ad hæc de iis qui ſub imperio eorum ſunt in caſtris arbitratu ſuo ſupplicium ſumere. His præterea licet eos comitante Quæſtore, ac ſedulo imperata faciente, publici æris quantum res ipſa tulerit, impendere. Hæc Polyb. Conſtat autem ex Cicerone Philip. 5. Legitimum conſulatus annum fuiſſe 43. ex Muræniana & lib. Epiſt. 7. & Liuii lib. 1. centuriatis comitiis eos creari conſueuiſſe. ex Pediano in Verr. 2. diem Comitiorum conſularium fuiſſe 9. Cal. Sextil. ex Philip. 2. & Plutarcho in Cic. Conſules captis pignoribus Senatores qui nec aderant, & quibus cauſa non erat, coercuiſſe. ex Liuii libr. 42. cum ad bellum proficiſcerentur, votis in Capitolio nuncupatis paludatos ex vrbe exiſſe, omnibus ordinibus eos comitantibus. ex Verrin. 3. deſignatos in comitiis conſules domum à multitudine deduci ſolitos, ex locis innumeris, eoſdem Cal. Ianuariis magiſtratum iniſſe: pompamque inſignem adhibitam fuiſſe, qua de re verſus Ouidii pulcherrimos ex lib. 4. De Ponto ſubſcribemus.

Ergo vbi Iane biceps longum reſeraueris annum,
Pulſus & à ſacro menſe December erit,
Purpura Pompeium ſummi velabit honoris,
Ne titulis quicquam debeat ille ſuis.
Cernere iam videor rumpi pene atria turba,
Et populum lædi deficiente loco.
Templaque Tarpeiæ primum tibi ſedis adiri,
Et fieri faciles in tua vota Deos.
Colla boues niueos certæ præbere ſecuri,
Quos aluit campis herba Phaliſca ſuis.
Curia te excipiet, patreſque ex more vocati
Intendent aures ad tua verba ſuas.
Inde domum repetes toto comitante Senatu,
Officium populi vix capiente domo.

Item Elegia IX.

Dumq; latus cinget ſancti tibi turba Senatus,
Conſulis ante pedes ire iuberet eques.
Et quanquam cuperem ſemper tibi proximus eſſe,
Gauderem lateris non habuiſſe locum.
Ne querulus, turba quamuis eliderer, eſſem
Sed foret à populo tum mihi dulce premi.
Proſpicerem gaudens, quantus foret agminis ordo,
Denſaque quam longum turba teneret iter.
Quoque magis noris, quam me vulgaria tangant,
Spectarem qualis purpura te tegeret.
Signa quoque in ſella noſſem formata curuli,
Et totum Numidæ ſculptile dentis opus.
At cum Tarpeias eſſes deductus in arces,
Dum caderet iuſſu victima ſacra tuo.
Me quoque ſecreto grates ſibi magnus agentem
Audiſſet, media qui ſedet æde Deus.

Idem etiam Elegia ſequenti de extraordinaria Conſulis poteſtate, nonnulla ſcribit, quæ quia nuſquam alibi me legiſſe memini ſubiiciam.

Aut reget ille ſuos dicendo iura Quirites,
Conſpicuum ſignis cum premet altus ebur:
Aut populi reditus poſitam componet ad haſtam,
Et minui magnæ non ſinet vrbis opes:
Aut vt erunt patres in Iulia templa vocati,
De tanto dignus Conſule rebus aget:
Aut feret Auguſto ſolitam, natoque ſalutem,
Deque patrum noto, conſulet officio.

Item Elegia IX.

Hac modo te populo reddentem iura videbit,
Et ſe ſecretis finget adeſſe tuis.
Nunc longi reditus haſtæ te opponere luſtri,
Credet & exacta cuncta locare fide.
Nunc facere in medio facundum verba ſenatu,
Publica quærentum quid petat vtilitas.
Nunc pro Cæſaribus, ſuperis decernere grates,
Albave opimorum colla ferire boum.
Seu trepidos ad iura decem citat haſta virorum,
Et firmare iubet centenò iudice cauſas.

DECEMVIRI.

DECEMVIRI Reipub. adminiſtrandæ primum creati ſunt, mortuo Romulo. Patres enim centum à Romulo creati, decem decuriis factis, ſinguliſque in ſingulas decurias creatis, qui ſummę rerum præeſſent, conſociarunt. Decem imperitabant: vnus cum inſignibus imperii, & lictoribus erat. quinque dierum ſpatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat. Hæc Liuius lib. 1. Dionyſius autem libr. 2. ſcribit, ducentos patres fuiſſe, & imperium decuriis factis vni, eodem modo commiſiſſe.

DECEMVIRI Reipubl. adminiſtrandæ ſecundo creati ſunt anno CCCII. hac de cauſa plebs de nimio Conſulum imperio querebatur, qui ius non è certis legibus, ſed arbitrio ſuo dicerent. Petitis igitur è Græcia legibus ſenatuſconſulto & plebiſcito confirmatum eſt, vt omnibus abrogatis magiſtratibus, Decem viri cum ſummo imperio crearentur: qui decimo die ius populo ſingulis redderent, & eo die penes Præfectum iuris faſces XII. eſſent: collegis nouem ſinguli accenſi apparerent. Liuius lib. 3. Dionyſ. lib. 10. Pompon. in leg. 2. §. 13 de orig. iur. Et cum placuiſſet leges quoque ferri, latum eſt ad populum, vti omnes magiſtratu ſe abdicarent. quo Decem viri conſtituti anno vno cum magiſtratum prorogarent ſibi, & cum iniurioſe tractarent, neque vellent deinceps ſufficere magiſtratibus vt ipſi, & factio ſua perpetuo Remp. occupatam retinerent; nimia atque aſpera dominatione eo rem perduxerunt, vt exercitus à Rep. ſecederet.

DECEMVIRI, litibus (vt olim loquebantur) iudicandis, quo tempore creati fuerint, non reperio. Lites autem eos cauſaſque priuatas iudicaſſe, in quibus de iure controuerſia non erat, multis ex locis conſtat. Lucanus ad Piſonem, Pomponius l. 2. §. 16. de orig. iur. Deinde cum eſſet neceſſarius magiſtratus, qui haſtæ præeſſent, decem viri litibus iudicandis ſunt conſtituti. Sueton. Auguſto, Auctor fuit, vt Centum viralem haſtam, quam Quæſtura functi conſueuerant cogere, Decem viri cogerent. Cicero pro Cæcinna. Cum Arretinæ mulieris libertatem defenderem, & Cotta Decem viris religionem inieciſſet, Decem viri prima actione non iudicauerunt. Idem pro Domo, ſi Decem viri Sacramentum in libertatem iniuſtum iudicaſſent, tamen quotieſcunque vellet quis, hoc in genere rem ſe iudicatam referre poſſe voluerunt. Dio præterea lib. 54. ſcribit decem viros iis iudiciis quæ ad Centum viros ſorte deferebantur, præfuiſſe. Cicero in Oratore, Plane Duorum virorum iudicium, aut Trium virorum capitalium, aut Decem virorum litibus iudicandis, dico nunquam.

DICTATORES.

DICTATOR inde nomen inuenit, quod (vt inquit Varro) à Conſule dicebatur, cui dicto audientes omnes eſſent, nam vt Dionyſ. lib. 5. Plutarchus in Marcello, & Liu. lib. 9. 22. & 23. tradunt, non à populo in comitiis, vt cæteri magiſtratus: ſed à Conſule captatis auſpiciis, nocte, ac ſilentio dicebatur. Plutarcus, Dictator non à populo, aut à patribus, creari poteſt, ſed alter conſulum, quem vult Dictatorem dicit. Vnde quia ita dictus ſit, Dictator appellatur. Dionyſ. autem Senatuſconſ. factum ſcribit, vt Conſules qui tum erant, magiſtratuſque reliqui ſe abdicarent, vnuſque vir quem Senatus nominaret, populus ſciſceret, haud amplius quam per ſex menſium ſpatium ſine prouocatione, & maiore quam Conſules poteſtate imperaret. Cauſam creandi Cicero de legib. 3. ſic explicat. Aſt quando duellum grauius, diſcordiæ ciuium poſcunt, Dictator eſto, ne amplius ſex menſes, ſi Senatus creuerit: idem iuris quod duo Conſules teneto. Iſque aue ſiniſtra dictus, populi magiſter eſto. Dionyſius eius imperium lib. 5. ſic exponit. Οὗτος πρῶτος ἐν ῥώμῃ μόναρχος ἀπεδείχθη πολέμου τε καὶ εἰρήνης, καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος αὐτοκράτωρ. Ὄνομα δ' αὐτῷ τίθενται δικτάτορα, εἴτε διὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κελεύειν καὶ διατάττειν ὅ,τι θέλει, τά τε δίκαια καὶ τὰ καλὰ τοῖς δήμοις, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ. Pomponius l. 2. §. 10. ff. de orig. iur. Populo deinde aucto, cum crebra orirentur bella, & quædam acriora à finitimis inferrentur: interdum re exigente placuit maioris poteſtatis magiſtratum conſtitui. Itaque dictatores proditi ſunt, à quibus nec prouocandi ius fuit, & quibus etiam capitis animaduerſio data eſt. Hunc magiſtratum quoniam ſummam poteſtatem habebat, non erat fas vltra ſextum menſem retinere. Feſtus, optima lege cum dicebatur in magiſtro populi faciendo, qui vulgo Dictator dicitur, quam pleniſſimum poſſet ius ſignificabatur. Præter ſuperiores cauſas, quibus Dictator creabatur, nimirum Rei gerendæ & ſedi-

tionis

tionis ſedandæ: inuenio creatum etiam fuiſſe claui in peſtilẽtia figendi cauſa, de quo Liu. lib. 7. commemorat. item Comitiorum habendorum, eodem auctore lib. 7. & 9. Quæſtionis exercendæ, vt apud eundem lib. 9. Ludorum faciendorũ, Senatus agendi, feriarum Latinarum, vt paſſim apud eundem legimus. Tantum autem illius erat imperium, vt eo creato magiſtratus omnes præter Tribunos pleb. imperio ſeſe abdicarent, auctore Plutarch. in Fabio. Duo vero eſſe Dictatores non poterant, ac ne Dictator quidem ſine magiſtro equitum, auctore Dionyſ. lib. 5. & Liuio 23. neque extra Rom. agrum, hoc eſt, Italiam, dici poterat: vt idem lib. 27. ſcribit. Nonnunquam & Senatus populum rogari decernebat, vt quem vellet Dictatorem iuberet, qui deinde à Conſule diceretur: cuius rei exemplum extat apud Liuium lib. 27. Quin & L. Cornelius Sylla Dictator à L. Valerio Flauo Interrege dictus eſt, auctore Appian. libro de bell. ciuil. Caium autem Iulium Cæſarem Senatus Dictatorem creauit. Vt Plutarch. in eius vita ſcribit.

DVVMVIRI.

Dvvmviri Capitales dicebantur, qui de perduellionis crimine iudicabant. Liuius lib. 1. De Tullo Rege loquens, Duũviros, inquit, qui Horatio perduellionem iudicent ſecundum legem facio. Lex horrẽdi carminis erat. Duumviri perduellionem iudicent: ſi à Duumviris prouocarit, prouocatione certato, ſi vincent, caput obnubito: infelici arbori reſte ſuſpendito: verberato, vel intra pomœrium, vel extra pomœrium. Durauit hic mos ſtante ſemper Rep. Itaq; C. Rabirius à Iulio Cæſare, & L. Cæſare Duumviris perduellionis damnatus eſt, ſed ad populum prouocauit: vt ex Ciceronis Oratione pro eo & Suetonio, & Dionis lib. 37. notum eſt omnib. Cicero in Oratore, Plane Duumvirorũ iudicium, aut Triũvirorum capitalium dico nunquam. Duumviri nauales lege Decia, quam M. Decius Trib. pleb. tulit, creati ſunt: vt claſſis ornandæ reficiendæq; curam haberent. Liu. lib. 9. Duumviri ſacerdotes ad inſtitutum noſtrum non pertinent. Duumviri curatores viarum quæ extra vrbem eſſent, nominãtur à Dione lib. 4. in eorum 26. virorum numero, vnde alii quoq; magiſtratus minores erant. Duumviri municipales, vide Duumviri ſub litera D.

INTERREX.

Interregnvm, primum inſtitutũ eſt mortuo Romulo: vt Liu. & Dionyſ. & Plutarc. ſcribunt. Patres enim decem decuriis factis, ſingulisq; in ſingulas decurias creatis, qui ſummæ rerũ præeſſent, conſociarunt. decem imperitabant, vnus cum inſignibus imperii & lictoribus erat: quinq; dierum ſpatio finiebatur imperium, ac per omnes in orbem ibat: annuumq; interuallum regni fuit, id ab re, quod nunc quoque tenet nomen, Interregnum appellatum. Hæc ille. inde autẽ mos fluxit, vt cum ſine ſummo imperio ciuitas eſſet, tum & Patritius & à Patritiis Interrex proderetur, qui dies duntaxat quinq; imperium obtineret, à quo alius deinde creabatur, in dies alteros quinque, itemq; alius atque alius eodem modo dum Conſules creari poſſent, vt ex Ciceronis Orat. pro domo. Aſconio in Milon. & Liu. locis innumeris intelligitur, qui etiam lib. 7. ſcribit ad vndecimum peruentum eſſe, dum per dies quinquaginta quinque ſine ſummo Imperio ciuitas eſſet: Iniectam, inquit, Patribus plebem Interreges cum accepiſſent; ad vndecimum interregem ſeditionibus certatum eſt.

IVRIDICVS ALEXANDRIÆ.

Ivridicvs Alexandriæ appellabatur, qui Alexandriæ iuridicundo tam præerat, quam Prætor vrbanus Romæ. Nam Vlp. in l. 1. ff. de offic. iurid. Alex. ſcribit ei legis actionem datam fuiſſe: ſibi &, vti quæcunque lege agi poſſent, agere apud eum liceret. Spartianus in Seuero, deinde, inquit, Alexandrinus ius Buleutarum (id eſt, Senatorum) dedit, qui ſine publico conſilio, ita vt ſub regibus ante viuebant, vno iudice contenti, quem Cęſar dediſſet. Strabo lib. 17. de Ægypto loquẽs, quam cum prouinciam & vectigalem populi Rom. dixiſſet eſſe, ad eamque regendam mitti cum ſummo imperio Præfectum, qui Principis locum obtineret, ὑπ' αὐτῷ δὲ, inquit, ἐστὶν ὁ δικαιοδότης, ὁ τῶν πολλῶν κρίσεων κύριος: id eſt, ſub eo eſt Iuridicus, penes quem iuris dicundi poteſtas eſt.

MAGISTER EQVITVM.

Magister equitum, dicebatur, inquit Varro, quod ſumma poteſtas huius in equites, & ad cenſos, vt eſt ſumma in populum Rom. Dictatoris: vnde is quoque Magiſter populi appellatus eſt. Moris autem erat, vt à Dictaaore diceretur, noctu, ſimul atque creatus Dictator fuerat. Liuius lib. 4. Dictator à Conſule dicitur: ipſe deinde C. Seruilium Ahalam magiſtrũ Equitum dicit. Item, & Senatus Dictatorem dici Mamercum & Æmilium iuſſit. Is magiſtrum Equitum L. Quintium Cincinnatum dixit. Item, Virginius dum collegam conſuleret, moratus, permittente eo, nocte, Dictatorem dixit. Is ſibi magiſtrum equitum Poſthumum dixit. Pomponius l. 2. de Origine. Et his Dictatoribus magiſtri equitum iungebantur, ſic quo Regibus Tribuni Celerum. quod officium ſere tale erat, quale hodie Præfectorum prætorio. Aurel. l. 1. ff. de off. præf. prætor. Cum apud veteres dictatoribus ad tempus ſumma poteſtas crederetur, & magiſtros equitum ſibi eligerent, qui aſſociati participes curæ militiæ gratia ſecundam poſt eos poteſtatem gererent.

PRÆFECTI ÆRARII.

Præfecti ærarii primum ab Auguſto inſtituti ſunt, vt ſcribit Dio lib. 55. Cum enim ærarium conficiendi ratio excogitari non poſſet, ipſe certum ac proprium ære ſuo conſtituit, quod Militare appellauit: eiuſque adminiſtrationem tribus Prætoriis ſorte lectis ad triennium mandauit: qui binis lictoribus, aliiſque miniſtris vterentur. poſt cum neque ipſius pecunia, neque ea quæ à Regibus & populis mittebatur, ſatis locupletari ærarium poſſet, conſtituit vt pars hæreditatum ac legatorum viceſima eo referretur: præterquam quæ proximis cognatis aut pauperibus relinquerentur. Poſtremus autem temporibus eoſdem præfectos à principe deligi, & ſine lictoribus creari ſolitos eodem loco ſcribit, Vlp. l. 8. §. 2. ff. de tranſact. apud Procuratorem Cæſaris tranſigi de alimentis poteſt: ſcilic. ſi à fiſco petantur alimenta. Secundum quæ & apud Præfectos ærarii tranſigi poterit. Sueton. in Auguſto, vtque perpetuo, ac ſine difficultate ſumptus, ad tuendos eos, proſequendoſque ſuppeteret, ærarium militare cum vectigalibus nouis conſtituit: Quod autem ad hoc ærarium Dio Prætorios refert, id Suetonius alteri attribuere videtur. Auctor fuit Senatui, inquit, vt cura ærarii à Quæſtoribus vrbanis ad Prætorios Prætoresve tranſiret: niſi forte in vtroque hoc factum ſit, cum idem lib. 43. ſcribat, publicæ pecunię adminiſtrationem quæ Fabio, Caninio ad Coſſ. ad Ædiles tranſlata fuerat, poſtea Quæſtoribus redditam non eſſe, ſed Prætoriis viris commiſſam. quod ipſum etiam ex Gellii lib. 13. c. 23. intelleximus. Quod autem, inquit, per Quæſtorem dixi pecuniam ex prædæ venditione contrahi, intelligi nunc oportet Pręfectum ęrario ſignificari: nam cura ærarii à Quęſtore ad Præfectum tranſlata eſt.

PRÆFECTVS VRBI.

Præfectvræ vrbis triplicem video rationem fuiſſe: aliam enim Regum, aliam Imperatorum, aliam mediis temporibus eius magiſtratus procurationem fuiſſe animaduerto. nam primis temporibus præfectus vrbi à Regibus creabatur. Liu. lib. 1. L. Brutus imperium in vrbe Lucretio Præfecto vrbis iam ante à Rege inſtituto, reliquit. Et paulo poſt duo Conſules inde Comitiis Centuriatis a Præfecto vrbis ex commentariis S. Tullii creati ſunt. Tacit. libr. 5. Sed præcipua ex eo gloria, quod Præfectus vrbi recens, continuam poteſtatem, & inſolentia pari grauiorem, mire temperauit. namque antea profectis domo Regibus, ac mox magiſtratibus, ne vrbs ſine Imperio foret, in tempus deligebatur, qui ius redderet, ac ſubitis mederetur, feruntque à Romulo Dentem Romulium, poſt à Tullo Hoſtilio Numam Martium, & à Tarquinio Superbo Sp. Lucretium impoſitos. Dein Conſules mandabant. Duratque ſimulacrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui conſulare munus vſurpet. Hæc Tacitus, ex quibus ſecunda huiuſce magiſtratus forma intelligitur, de qua loquitur Gell. lib. 14. c. vlt. Præfectum vrbi, inquit, Latinarum cauſa relictum Senatum habere poſſe, negat Mutius: quoniam ne Senator quidem ſit, neque ius habeat ſententiæ dicendæ: cum ex ea ætate Præfectus fiat, quæ non ſit ſenatoria. M. autem Varro & Atteius Capito ius eſſe Præfecto Senatus habendi dicunt. Deque ea re aſſenſum Capitonem Tuberoni, contra ſententiam Mutii, refert. Pompon. l. 2. §. 17. ff. de orig. iur. Quoties, inquit, proficiſcuntur extra Remp. magiſtratus, vnus relinquitur, qui ius dicat. is vocatur Præfectus vrbi. qui Præfectus olim conſtituebatur: poſtea vero Latinarũ feriarum cauſa introductus eſt, & quotannis obſeruatur. Latinæ autem feriæ dicebantur, quæ quotannis in Albano monte à quinquaginta Latinis ciuitatibus, Romaniſque magiſtratibus quatriduano ſacrificio Ioui Latiali celebrabantur. vnde ſacrificium Latiar dicebatur: in eoque Latini à Romanis carnem petebant. Macrob. lib. 1. Conceptiuæ feriæ ſunt, quæ quotanuis à Magiſtratibus, vel ſacerdotibus concipiuntur, in dies certos vel incertos, vt ſunt Latinæ, Sementinæ. Item, Quare nec Latinarum tempore quo publicæ quondam induciæ inter Rom. populum Latinoſque firmatę ſunt, inchoari bellum decebat. Diony. autem lib. 6. tradit, has per vnum diem celebratas à Superbo rege fuiſſe, exactis autem Regibus per biduum: tandemque poſt ſeceſſionem in ſacrum montem, per triduum. Plut. autem in Camillo propter patrum & plebis concordiam diem quartum additum fuiſſe teſtatur. Verum hæc quidem hactenus de Præfectura vrbis, quæ ſtante Rep. vſurpata eſt. Poſtremis vero temporibus imminuta eius ratio multis in rebus, videturque magiſtratus hic ab Auguſto primum renouatus. Sueton. enim ſic ſcribit. Quoque plures partem adminiſtrandæ Reipubl. caperent, noua officia excogitauit, curam operum publicorum, viarum

& aquarum, aluei Tyberis, frumenti populo diuidundi, Præfecturam vrbis. Ego has ſete video ab Vlpiano partes ipſius procurationi attributas eſſe. Vt ſeruorum de dominis querelas, viciſſimq; horum in illos criminationes audiret. Vt patronis de libertis ingratis querentibus ius diceret. Vt de tutorum curatorũve criminibus cognoſceret. Numulariorum argentariorumque fraudes coerceret. Vt ſpectaculorum diſciplinæ præeſſet. Vt carnis curam gereret. Vt quietem in populo procuraret, illicitaque collegia coerceret. denique quicquid non modo intra vrbem, verum etiam intra centeſimum ab vrbe lapidem commiſſum eſſet, animaduerteret: ſic vt & vrbe, & Italia interdicendi poteſtatem haberet. itemq; in inſulam deportandi. leg.6.ff. de interd. & releg. l. rei capitalis, §. conſtat. ff. de pœn. Quod autem. Vlp. de carnis cura ſcribit, inuenio in Epigrammatis vrbis Romæ confirmatum in edicto Aproniani Præf. vrbi, de carne occiſi pecoris appendenda & vendenda. Quod de criminibus video etiam ad publica pertinere. l.1. §. generaliter. ff. de pœn. vt ſcilicet eas pœnas quæ legibus conſtitutæ ſunt, imponat. tametſi extra ordinem cognoſcit. l. ordo. ff. de pub. iud. de extraordinariis autem arbitratu ſuo ſtatuebat. l. 1. ff. de effractoribus. Itaque & Prętores, & Præfecti vigilum ſi quis grauiore ſupplicio plectendus eſſet, eum ad illum remittebant. l. nam ſalutem, & l. vlt. ff. de offic. præf. vigil. Dio vero li.52. πολίαρχον eum appellat, & Mœcenatem ſuadentem Auguſto facit, vt eum e primariis viris deligat, qui omnes magiſtratus priores geſſerit, vt eas cauſas in quibus prouocatio fuerit, & nonnullas etiam publicas & capitales diſceptet, non modo in vrbe, verum etiam μέχρι πεντήκοντα καὶ ἑξακοσίων σταδίων, quod ille pro centum paſſuum millibus poſuit. vt patet ex l. 1. ff. de off. præf. vrb.

PRÆFECTVS ANNONÆ.

Præfectvs annonæ magiſtratus fuit extraordinarius vtilitatis cauſa conſtitutus, vti ſcribit Pompon. l.2. §.17. de orig. iur. Liuius lib.4. Minutium nominat, quem Præfectum vrbi à plebe creatum fuiſſe ſcribit. Conſtat eius munus fuiſſe, vt videret ne plebs annonæ inopia & caritate laboraret. Itaque ſi quid ad annonam pertinens commiſſum erat, ipſe cognoſcebat. Marcianus leg. decimatertia, ff. de accuſat. Mulierem, inquit, propter publicam vtilitatem ad annonam pertinentem audiri à Præfecto annonæ deferentem diuus Seuerus, & Antoninus reſcripſerunt.

PRÆFECTVS PRÆTORIO.

Præfectvs prætorio tranſlata in vnius dominatum Republ. exemplo magiſtrorum equitum ab Imperatore creari ſolebat; eique dari plenior (vt Arcadius ſcribit) licentia ad diſciplinæ publicæ emendationem. quibus initiis adeo is magiſtratus creuit, vt appellari à præfectis prætorio non poſſit. credidit enim princeps eos qui ob ſingularem induſtriam explorata eorum fide & grauitate ad huius officij magnitudinem adhiberent, non aliter iudicaturos eſſe, pro ſapientia ac luce dignitatis ſuæ, quam ipſe foret iudicaturus. leg.1. digeſt. de offic. præf. præt. Vnde autē dictus ſit demiror eſſe qui ambigant, cum Aſconij extet auctoritas: Veteres, inquit, omnem magiſtratum cui pareret exercitus Prætorē appellauerunt. Vnde & Prætorium tabernaculum eius dicitur, & in caſtris porta Prætoria, & hodie quoque Præfectus prætorio. Quibus ex verbis perſpicuum eſt, Præfectum prætorio dici eum qui militibus pręerat, quos Impp. in ſui cuſtodiam allegerant: quod inſtitutum primum ab Auguſto fluxiſſe Suetonius in eius vita. & Dio li.55. teſtantur. Dio quidem vbi ſcribit eorum decem millia fuiſſe, legionemq; illam ſuos faſces habuiſſe. Conſtat autem ex pleriſque omnibus ſolitum ab Imperatore cingulum vna cum gladio dari Præfecto prætorio: & memorabilis vox Traiani literis mandata eſt, qui cum Præfectum ſuum cingulo donaret, ita dixiſſe traditur, accipe hunc enſem: & ſiquidem recte atque è Republ. imperauero, pro me: ſin ſecus, in me vtere. Quam vt ego mihi perſuadeo, vocem ſuam in Panegyrico Plinij ſignificans, ita loquitur. Ego quidem in me ſi omnium vtilitas ita poſceret, etiam Pręfecti manum armaui. Suetonius & Plinius hanc Pręfecturam equitibus Romanis mandari ſolitam ſcribunt. Ille his verbis, Veſpaſianus, inquit, Præfecturam quoque Pretorij ſuſcipit nunquam ad id tempus, niſi ab equite Rom. adminiſtratam. Plinius autem Titum alloquens, & quod his nobiliusfeciſti, dum illud patri pariter, & equeſtri ordini præſtas, Pręfectus prætorio eius. Hæc autem poteſtas vſque eo poſteriorum Cæſarum beneficiis creuit, vt etiam poſtremis temporibus ad prouincias regēdas cum ſummo imperio miſſi ſint, vt ex illis Iuſtiniani conſtitutionibus intelligitur, de officio Præfecti præt. Africæ. de officio Præf. præt. Orientis. Caſſiodorus etiam epiſt. l.6. Poteſtati Præfecti prætorio, inquit, nulla dignitas eſt æqualis, vice ſacra iudicat, nullus eū miles fori auctoritate præſcribit, excepto Officiali magiſtri militum. Curiales enim etiam verberat. in officio ſuo ius retinet ſingulare. & talibus tantiſque noſcitur iubere, quos etiam prouincialium non auderent Iudices in qualibet parte contemnere. Militia perfunctis, Tribunorum & notariorum honorem tribuit, & milites ſuos illis exęquat. gratanter implet Imperator quæ ille conſtituit.

PRÆFECTVS VIGILVM.

Præfectvs vigilum inſtitutus eſt ab Auguſto. nam cum ſeptē cohortes opportunis locis conſtituiſſet, vt binas regiones vrbis vnaquæque cohors tueretur: præpoſuit eis Tribunos, & ſuper omnes ſpectabilem virum, qui præfectus vigilum appellaretur. Is cognoſcebat de incendiariis, effractorib. furibus, raptoribus: niſi ſi qua tam atrox, tamq; famoſa perſona ſit, vt præfecto vrbi remittatur. & quia plerunque incendia culpa fiunt inhabitantium, aut fuſtibus caſtigat eos, qui negligentius ignem habuerunt: aut ſeuera interlocutione comminatus fuſtium caſtigationem remittit. Idem per totam noctem vigilare debebat, & coerrare calciatus, cum hamis, & dolabris, & curare omnes inquilinos admonendos, ne negligentia aliqua incendij caſus oriatur: præterea vt aquam vnuſquiſque inquilinus in cœnaculo habeat. Hæc ex leg.3. ff. de offic. præf. vigil. Dio lib.55. ἐπειδή τε ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ πολλὰ τῆς πόλεως πυρὶ διεφθάρη, ἄνδρας τε ἐξελευθέρους ἑπταχῇ πρὸς τὰς ἐπικουρίας αὐτῆς κατελέξατο· καὶ ἄρχοντα ἱππέα αὐτοῖς προσέταξεν, ὡς καὶ δι' ὀλίγου σφᾶς διαλύσων, οὐ μέντοι, καὶ ἐποίησε τοῦτο. Καταμαθὼν γὰρ ἐκ τῆς πείρας, καὶ χρησιμωτάτην, καὶ ἀναγκαιοτάτην τὴν παρ' αὐτῶν βοήθειαν οὖσαν, ἐτήρησεν αὐτούς. καὶ εἰσὶ καὶ νῦν οἱ νυκτοφύλακες οὗτοι ἴδιόν τινα τρόπον οὐκ ἐκ τῶν ἀπελευθέρων ἔτι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων στρατευόμενοι, καὶ τείχη τε ἐν τῇ πόλει ἔχουσι, καὶ μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου φέρουσιν. Id eſt: Cum per id tempus multa in vrbe incendio periſſent, libertini generis homines ſeptem in locis, incendiis procurandis delegit: eiſque Equitem vnum præfecit eo conſilio, vt perexiguo tempore illorum opera vteretur. Verum cum experiundo cognouiſſet præſidium illud & vtiliſſimum & maxime neceſſarium eſſe, retinuit. ſuntque vſque adhuc nocturnæ quodammodo excubiæ militares, non ex libertinis tantum, verum etiam ex aliis conſtitutæ: quæ muris in vrbe præſunt, mercedemque de publico accipiunt. In eandem ſententiam Suet. in Auguſto, aduerſus incendia excubias nocturnas, vigileſque commentus eſt. Item, libertino milite, præter quam Romæ incendiorum cauſa, & ſi tumultus in grauiore annona metueretur bis vſus eſt.

PRÆFECTVS AVGVSTALIS.

Præfectvs Auguſtalis, ſiue Præfectus prætorio Auguſtalis, dicebatur is, cui Princeps ſummum imperium & proconſulari par in Ægyptum dedit: quemadmodum Vlpian. ſcribit l. 1. ff. de off. præf. Auguſt. Tacit. lib. 12. nam D. Auguſtus apud Equeſtres, qui Ægypto præſiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi iuſſerat, ac ſi Romani magiſtratus conſtituiſſent. Item lib.2. M. Silano, L. Norbano Coſſ. Germanicus in Ægyptum proficiſcitur cognoſcendę antiquitatis cauſa, ſed cura prouinciæ prætendebatur: leuauitque apertis horreis pretia frugum, multaque in vulgus grata vſurpauit, ſine m lite incedere pedib. intectis, & pari cum Græcis amictu, P. Scipionis æmulatione, quem eadem factitauiſſe apud Siciliam, quamuis flagrante adhuc Pœnorum bello, accepimus, Tiberius cultu habituque eius lenibus verbis perſtricto acerrime increpuit, quod conſtra inſtituta Auguſti, non ſponte principis Alexādriam introiſſet, nam Auguſtus inter alia Dominationis arcana, vetitis, ſine permiſſu ingredi ſenatorib. aut equitib. Ro. illuſtrib. ſepoſuit Ægyplum, ne fame vrgeret Italiam, quiſquis eam prouinciam, clauſtraq; terrę ac maris, quamuis leui præſidio aduerſus ingentes exercitus inſediſſet. Strabo lib.17. de Ægypto loquens, ἐπαρχία νῦν ἐστί, φόρους μὲν τελοῦσα ἀξιολόγους, ὑπὸ σωφρόνων δὲ ἀνδρῶν διοικουμένη τῶν πεμπομένων ἐπάρχων ἀεί. ὁ μὲν οὖν πεμφθεὶς τὴν τοῦ βασιλέως ἔχει τάξιν: Id eſt, Ægyptus autem nunc prouincia eſt, vectigalis populi Ro. regiturque à viris ſapientibus, qui eo cum imperio mittuntur. Qui mittitur principis loco eſt. Dio præterea lib.51. in eandem ſententiam cum Suetonio & Tacito loquitur, vbi ait, Auguſtum propter gentis leuitatem, & regionis frugumque omnium vbertatem & copiam non eſſe auſum eam prouinciam vlli Senatori committere: quin & proficiſcendi in Ægyptum poteſtatem, niſi ipſe nominatim alicui conceſſiſſet, nemini fuiſſe.

PRÆSIDES PROVINCIARVM.

Præsides prouinciarum dici cœperunt, poſt diuiſionem prouinciarum ab Auguſto factam. Sic n. prouincias diuiſit, vt aliæ Cæſaris, aliæ populi dicerentur. Cæſaris, quæ validiores erant, & quas annuis (vt Suetonius ſcribit) Magiſtratuum edictis regi, nec facile, nec tutum erat. Has igitur ipſe ſuſcepit, in eaſq; Rectores mittere inſtituit, viros (vt ait Strabo) tum Prætorios, tum etiam equites. Quos & ille generali nomine δικαιοδότας, & Iuriſconſulti in Pandectis præſides appellāt. Nomen (inquit Macer) præſidis generale eſt, eo quod & proconſules, & legati Cæſaris, & omnes prouincias regentes licet Senatores ſint, Præſides appellantur. Vbi tamen Senatores Non Sint cum negatione legendum videtur: vt equites ſignificaret, de quibus hoc ipſum Strabo teſtatur.

Popu-

Populi autem prouinciis qui præerant, Proconſules, (vt ait Suet.) dicebantur. Vnde caput eſt in libro Pandectarum 1. de officio Proconſulis: quod ad populi prouinciarum ſolos rectores pertinet. Nam etſi populus in ſuas prouincias στρατηγοὺς καὶ ὑπάτους (vt Strabo appellat) id eſt, præcones & Conſules (quib. nominibus abuſus eſt pro, proprætores & Proconſules, vt continuo poſt demonſtrat) tamen vtroſque Proconſulum nomine appellari ſolitos, & Suetonius teſtatur, & ex Pandectarum libris facile intellectu eſt. quum ſcilic. extraordinarium eſſet eo tempore prope omnium in prouinciis imperium. eoque generali nomine, Rectores omnes appellaretur. Nam vt in eiuſdem Imperatoris vita Suetonius ſcribit, Auguſtus auctor ſenatui fuit, ne magiſtratus depoſito honore ſtatim in prouincias mitterentur. Præſides autem maius imperium in ſua prouincia habebant omnibus poſt principem, l. 4. de off. præſid. & omnia prouincia deſiderialia, quæ Romæ varios iudices habebant ad officium præſidium pertinebant. l. 2. eod. denique omnium Romæ magiſtratuum vice & officio fungebantur. leg. 12. eod. Plura de iis ſub verbo, Proconſules.

PRÆTOR VRBANVS.

PRÆTOR Dictus, inquit Varro: qui præiret iure, & exercitu, à quo id Lucilius. Ergo Prętorum eſt ante pręire. Hinc Feſtus, Prætorem maiorem (inquit) L. Cæſar putat dici, Vrbanum; cæteros, minores. Maximum Prętorem dici putant alij eum, qui maximi imperij ſit: alij qui ætatis maximæ pro collegio: quia Augurum decretum eſt, quod in ſalutis Augurio Prętores maiores & minores appellantur: non ad ætatem, ſed ad vim imperij pertinere. Hinc apud Liuium lib. 7. Lex vetuſtis ſcripta verbis, vt qui Prætor maximus eſſet, Idib. Septemb. clauum pangeret, id eſt, qui ſummum imperium & poteſtatem haberet veluti Conſul, aut Dictator. Verum hoc commune verbum tandem eius proprium factum eſt, qui in iure dicundo pręeſſet. de quo Pomponius in leg. 2. de orig. iur. Cumque Conſules auocarentur bellis finitimis, neque eſſet, qui in ciuitate ius reddere poſſet: factum eſt, vt Prætor quoque crearetur qui Vrbanus appellatus eſt, quod in vrbe ius redderet. Liuius lib. 6. & 7. ſcribit anno ab V. C. 388. conceſſum à plebe nobilitati de Prætore vno, qui ius in vrbe diceret, ex patritiis creando, eumque ſibi honorem Patritios quæſiuiſſe, pro conceſſo plebi altero Conſulatu. Hæc ille. Moris autem erat, vt is creatus comitiis Centuriatis priuſquam ius diceret, vt cuique notum eſſet, quemadmodum anno ſuo ius dicturus eſſet, in albo: edictum conſtitueret atque proponeret, quod ab edicendo, id eſt, ante denunciando ac prędicendo dictum eſt: quaſi tanto ante populo denunciare, quæ eſſet in iure dicendo obſeruaturus. Hoc autem inito magiſtratu, habita concione & iuratus in leges, faciebat. Cic. de fi. 2. Quid n. mereri velis iam, quum magiſtratum inieris, & in concionem aſcenderis (eſt enim tibi edicendum, quę ſis obſeruaturus in iure dicendo: & fortaſſe etiam ſi tibi erit viſum, aliquid de maioribus tuis & de teipſo dices more maiorum) quid merearis igitur, vt te dicas in eo magiſtratu omnia voluptatis cauſa facturum eſſe. Iuriſdicundi autem munus tribus hiſce continebatur verbis, Do, dico, Addico. Dabat bonorum poſſeſſionem ex legibus, ex edicto ſuo, ex Senatuſcōſultis. Dabat iudicium Recuperatorium, itemque Arbitros, cum priuati poſtulabant. Dicebat viam in formulis, iſtam viam dico. Dicebat tutorem ex lege Attilia, dicebat ſententiam quibuſdam in cauſis, maioribus vt in liberalibus, in popularib. in executionib. ſententiarum, in appellationibus, & aliis præterea nonnullis. Dicebat etiam interdicendo, cum de poſſeſſione, interdū etiam cum de proprietate ageretur: quod ex li. Pandect. 43. cuiuis facile eſt intelligere. Dicebat præterea indicendo, veluti cum ferias indicebat, Gell. li. 10. c. 24. & item Macrob. li. Saturn. 1. demonſtrāt. Suetonius in Claudio, obſeruauitq; ſedulo, vt quoties terra in vrbe mouiſſet, Ferias aduocata concione Prętor indiceret. Addicebat autem cum in iure conceſſo fiebat: cuius rei ritum in formulis expoſuimus. Cic. li. de legib. 3. Iuris diſceptator qui priuata iudicet, iudicariue iubeat, prętor eſto. Is iuris ciuilis cuſtos eſto. Polyb. autem & Plutarc. ei ſex Lictores datos tradunt. Vnde ἀρχὴν ἑξαπέλεκυν appellant, id eſt, ſex ſecurium. Notandum etiam quod Cicero ſcribit li. fam. Epiſt. 12. Placuit nobis, inquit, vt ſtatim ad Cornutum prętorē vrbis has literas deferrem qui, quod Conſules aberant, Conſulare munus ſuſtinebat more maiorū, Gell. li. 13. c. 14. Prætor etſi collega Conſulis eſt, neq; prętorem, neq; collegam iure rogare poteſt, quia imperium minus Prętor, maius habet Conſul: & à maiore imperio maius, at à minore collegā rogari iure non poteſt. Sed & collegam eſſe prętorem Conſulum, Meſſala docet: quod eodem auſpicio creantur. Hunc Centumuiralib. iudiciis poſtremis temporibus præfuiſſe, Plin. lib. Epiſt. 5. his demonſtrat verbis: Hoc facto Nepotis commotus Prętor, qui Centumuiralib. prędidet, deliberaturus an ſequeretur exemplum, inopinatum nobis otium dedit.

PRÆTOR PEREGRINVS.

PRÆTOR Peregrinus, vt Pomponius ſcribit, creatus eſt propter magnam peregrinorum turbam, vt inter eos ius diceret: cum Vrbanus prętor ſatisfacere vtriſque non poſſet. Eum autem reperio in Epitome Liuij lib. 19. anno 510. primum creatum fuiſſe & peregrinum dictum, quod inter ciues & peregrinos ius diceret. Itaque video apud Liuium ſemper vrbanam iuriſdictionem ei quæ inter ciues & peregrinos eſt opponi. Vt lib. 22. Romæ iuris dicendi vrbana ſors Pomponio, inter ciues Ro. & peregrinos, P. Funo Philo euenit. Et lib. 33. Prętores deinde prouincias ſortiti, L. Apuſtius Fullo vrbanam Iuriſdictionem, M. Acilius Glabrio inter ciues & peregrinos. Et li. 40. iuriſdictio vrbana M. Ogulnio Gallo, inter peregrinos M. Malerio euenit. Et li. 41. Prætores L. Papirius Naſo vrbanam, M. Aburius inter peregrinos ſortiti ſunt. A. Atilius Serranus vrbanam, C. Cluuius Saxula inter ciues & peregrinos. Honoratiorem autem vrbanam peregrina fuiſſe Appianus & Dio non obſcure ſignificant: ille lib. de bellis ciu. 2. vbi ſcribit Brutum & Caſſium Prætores deſignatos inter ſe contēdiſſe, vter iuris inter ciues dicūdi prouinciā obtineret. Hic autem lib. 42. vbi narrat Prętorem Cæcilium indigne tuliſſe, quod Cęſar eam prouinciam collegę Trebonio dediſſet. omnibus autem præturis præſtantiorem & gratioſiorem fuiſſe in Orat. pro Muręna perſpicue demonſtrat. Sed quęri ſolet, quid inter vrbanam & peregrinam Prętūram interfuerit. Ego tres fere differentias reperio. Prima hęc eſt, quod (vt modo diximus) ſoli ciues R. agere apud Vrbanum poterant, Peregrini non poterant. Altera quod apud illum lege agebatur, apud hunc autem nequaquam. Itaq; (vt eſt in Orat. pro Flacco) cum Gręcus homo Heraclides à C. Plotio Senatore mācipia quędam petiiſſet, & ſore videret, vt iudex ſumptus ſententiā ſecundum reum diceret, & ab eo iudice abiit; & quod iudiciū lege nō erat, cauſam totam reliquit. Quod cum ita ſit, ſequitur ciues Rom. neq; ſuos liberos emancipare, neq; alienos adoptare, neq; ſuos ſeruos manumittere, neq; in iure cedere, neq; bonorum poſſeſſionem tutoremve ciui Rom. impuberi poſtulare apud eum potuiſſe: denique, vt rem vno verbo cōplectar, legis actionem eum Prętorem non habuiſſe. Falſum eſt autem quod quidam ſcribunt, eum de pecuniis Repetundis quæſiſſe. nam Aſconij locus, in Orat. Ciceronis contra competitores, quo ſolo argumento nituntur, longe alio pertinet. Scribit enim Antonium cum magiſtratum adhuc nullum obtinuiſſet, ſed equitum turmas de Syllano exercitu nactus eſſet, Gręcos ſpoliaſſe: ideoq; ad M. Lucullum Prętorem, qui ius inter peregrīnos dicebat, à Gręcis in ius eductum eſſe. non igitur Repetundarum iudicium illud erat, ſed iniuriarum potius; quę cum atrociores eſſent, dignę viſæ ſunt, de quibus Prætor ipſe inter ciuem & peregrinos Gręcos homines, cognoſceret. Tertia differentia eſt, quod Prętor vrbanus edictum in albo proponebat, quibus de rebus anno ſuo dicturus eſſet: cum alter nuſquam, quod ſciam, legatur propoſuiſſe: ſed (vt opinor) ex vrbano edicto ius dicebat.

PRÆTORES PROVINCIALES.

PRÆTORES prouinciales creati ſunt circa annum 519. Sicilia & Sardinia captis, atque in prouinciarum formam redactis; quemadmodum Solinus c. 21. & Liuius Epit. 20. prodiderūt. Pomponius autem in le. 2. De orig. iur. Capta Sardinia, inquit, mox Sicilia, item Hiſpania, deinde Narbonenſi prouincia, totidem Prætores, quot prouinciæ in ditionem venerāt, creati ſunt. Poſt autem moris fuit, vt cum armis tutādę prouinciæ viderentur, eo ſtatim & Conſules & Prętores inito magiſtratu mitterentur. Tādem etiam inſtitutum eſt, vt qui Conſulatu aut Prętura abiiſſent, eo cum ſummo Imperio proficiſcerentur: illiq; Proconſules, hi Proprętores (tametſi verbis hiſce nonnunquam veteres abutantur) appellarentur. Demonſtraui etiam in Verrinarum cōmentariis moris fuiſſe, vt cum à Senatu decretæ & Conſulares & Prętorię prouinciæ fuiſſent, tum Conſules inter ſe, itemq; Prætores prouincias ſortirentur, aut vero inter ſe compararent. Conſules autem id adhuc deſignati, & antequam magiſtratum inirent facere ſolebant: quemadmodum ex Orat. de prouinc. Conſul. Saluſtio in Iugurt. & innumeris Liuij locis intelligitur. Prætores vero quo tempore magiſtratu abibant, id factitaſſe ſignificat locus Verrinæ 4. Qui ſimul atque ei ſorte prouincia Sicilia obuenit, ſtatim Romę, & ad vrbem, antequam proficiſceretur, quærere ipſe ſecum & cogitare cum ſuis cœpit, quibuſnam rebus in ea prouincia maximam vno anno pecuniam facere poſſet.

PRÆTOR FIDEICOMMISSARIVS.

PRÆTORES fideicommiſſarios duos à Claudio Cęſare inſtitutos eſſe qui fideicommiſſis ius dicerent, ſcribit Pomp. l. 2. §. 17. ff. de orig. iur. ex iiſq; vnum à Tito Cęſare detractum eſſe. Suetonius autem in Claudio, Iuriſdictionem de fideicommiſſis, inquit, quotannis & tantū in vrbe delegari magiſtratib. ſolitā in perpetuam, atq; etiam per prouincias, poteſtatib. demādauit. Sed hęc facile ex Fabij verbis explicare qui li. 3. c. 6. ſic ſcribit. Non debet apud Prætorem petere fideicommiſſum;

ſed apud Conſules:maior enim Prætoria cognitione ſumma eſt.quæritur an maior ſumma ſit,&c. Quo ex loco intelligitur,fideicommiſſorum iuriſdictionem ita partitam fuiſſe, vt prætor vſque ad certam ſummam cognoſceret, de maiore Conſul ius diceret.Budęus autem eum locum in Annotationibus ſuis proferens,ita duobus in locis interpretatus eſt, vt vel ea res admonerẽ nos debeat, quanta in aliorum ſcriptis legendis beneuolentia & facilitate vti debeamus. Verum vt inſtitutum ſermonem perſequamur. Vlp. perſpicue id quod diximus,confirmat,c.Inſt.25. Fideicommiſſa, inquit,non per formulam petuntur,vt legata.Sed cognitio eſt Romæ quidẽ Conſulum, aut prætoris, qui fideicommiſſarius vocatur. in prouinciis vero,præſidum prouinciarum. De prætore fideicommiſſario Imp. l. 2. C. qui pot. in pign.habeant. Paul. l. quæſitum 78.§.pen.ff.de leg.3.& l.4.in fi.ff.quib.ad lib.Vlp. l.ſi cui legatum 92.de cond.& demonſt.

PRÆTOR FISCALIS.

PRÆTOR Fiſcalis ab Imperatore Nerua creatus eſt,qui inter fiſcum & priuatos ius diceret, vt Pomponius ſcribit in l.2.§. 18.de orig.iur.

PRÆTOR TVTELARIS.

PRÆTOR tutelaris primus à M.Antonio Philoſopho creatus eſt,quemadmodum Iulius Capitolinus ſcribit:cum antea tutores à Conſulibus poſcerentur,vt diligentius de Tutoribus tractaretur.Quantum autem ex Iuſtiniano intelligimus, officium eius erat,vt cogerent tutores & ſatiſdare rem pupilli ſaluam fore,& delatam tutelam recipere.

PRÆTORES RERVM CAPITALIVM.

VIDE infra Quæſitores.

PROCVRATOR CÆSARIS.

PROCVRATOR Cæſaris ab Auguſto primum inſtitutus eſt,vt ex Dionyſ.lib.53.intelligimus:vbi ait Auguſtum in omnes prouincias præterquam vbi Procõſules eſſent, mittere inſtituiſſe Curatores, qui vectigalia conquirerent, impendiaque, ſi quæ opus eſſent, facerent. Hoc autem potius officium quam magiſtratus appellatur in l.non licet 46.ff.de contra. empt. Itaque Rationales paſſim in libris noſtris appellantur: eoſq; deportandis ius non habere,ſed petulantibus aditu prædiorum Cæſaris interdicere poſſe, Calliſtratus auctor eſt in l. vlt.ff.de offic.procur.præterea iuriſdictionem inter priuatos extra fiſcales cauſas non habebat. l.1.C.de iuriſd.omn.iud.l. 1.& paſſim C.vbi fiſc.cauſa. Inter fiſcum autem & priuatos ius dicebat.Vlp.in l.5.C.eod. l.1.ff.de off.pro.Cæſar. ſcribit, ea quæ ab illo acta,geſtaq; ſunt,ſic à Cæſare comprobari,atque ſi ab eo ipſo geſta eſſent.Hinc illud Tacit.lib.12.de Claudio Cæſare, Eodem anno inquit, ſæpius audita vox principis,aut parem vim rerum habendam à procuratoribus ſuis iudicatarum,ac ſi ipſe ſtatuiſſet.Ac ne fortuito prolapſus videretur,Senatuſconſulto quoque cautum plenius & vberius, quam antea. Suetonius tamen id illum precibus impetraſſe ſcribit. vt ſibi in curiam, inquit, Præfectum prætorii ſecum inducere liceret, vtque rata eſſent quæ procuratores ſui in iudicando ſtatuerent,precario exegit.Ad eundem illud quoque pertinet,quod idem in Veſpaſiano ſcribit, procuratorẽ rapaciſſimum quenque ad ampliora officia ex induſtria promouiſſe, quo locupletiores mox condemnaret, ex quib.quidem vulgo pro ſpongiis dicebatur vti, quod quaſi & ſiccos madefaceret,& exprimeret humentes.

PROCONSVLES ET PROPRÆTORES.

PROCONSVLES & proprætores qui primis temporibus fuerunt, ſub literam P.retulimus, De poſtremis temporibus pauca hæc ex Dionis lib.53. à nobis cõuerſa hunc in locum adſcribemus. Cæſar cum appetendi regni ſuſpicionem omnem ab ſeſe remouere conſtituiſſet, decem ſibi annorum imperium in ſuas prouincias ſumpſit. hoc enim temporis ſpacio pacatas ſe illas redditurum recepit.Simulq; iuueniliter exultans, hoc addidit quo celerius ſedatæ & quietæ eſſe poſſent: eo ſe maturius illas depoſiturum. Atque eo primum tempore ſenatores & in ſuas & in ſenatus prouincias cum imperio miſit:præter Ægyptum, quam ſolam equiti Rom. iis de cauſis quas ſuperius expoſuimus,attribuit:Poſt deinde hæc conſtituit:vt eorum præfecturæ eſſent annuæ, ſorteq; legerentur, niſi quis vel propter liberorum multitudinem, vel propter vxorem ductam ius aliquod præcipuum ac ſingulare haberet:Vt ex Senatuſconſulto mitterentur, & neque gladiis accincti,neque habitu militari eſſent:Vt proconſules dicerentur non modo illi duo,qui conſulatu eſſent functi, ſed etiam ceteri viri prætorii, quiue pro prætore mitterentur: Vt tot lictores vtriſque darentur,quot habere in vrbe legibus licebat:vt imperii inſignia, quamprimũ Pomœrio egreſſi eſſent, acciperent: eaque dum ex prouincia decederent, perpetuo retinerent.Reliquos vero à ſe delig:,ſuoſq; legatos etſi Cõſulatum geſſiſſent,tamen proprætores nominari voluit.duo namq; hæc nomina valde floruerunt tum,cum penes populũ imperium eſſet.Is enim iam inde à primis temporibus Prætoris nomen tanquã rei militari maxime conueniens, attribuit eis,quos delegiſſet:& proprętores eos appellauit: reliquos autem quaſi vocabulo ad pacem magis accommodato ẽ nomine Conſulum proconſules appellauit. Hęc.n.nomina prętoris & conſulis in Italia retinuit:qui vero extra Italiam erant,quaſi horũ locum obtinerent, pręfectos omnes appellauit.Effecit igitur, vt quos ipſi deligerent non proprętores ſolum dicerentur,verum etiam & plures annos cum imperio eſſent, & habitu militari vterentur,& gladium animaduertendiq; in milites poteſtatem haberent.Siquidem nulli neq; proconſuli, neque proprętori, neque pręfecto ius gladii geſtandi permittebatur, quin ſimul eadem animaduertendi in milites poteſtas legibus concederetur. neq; vero Senatorib. tantum,verum etiam equitibus Rom.qui eam poteſtatẽ habent,ius illud permittitur.Atq; hęc quidem ita ſe habent.Iã vero lictoribus ſex omnes vtuntur proprętores, & quicunq; Conſulares non ſunt, ex eoq; Lictorum numero nomen inuenerunt:vt ἑξαπελέκεις diceretur.Imperii etiã inſignia,poſtquam in prouincias ſuas peruenerunt,vtiq; accipiant:eaque vna cum imperio deponunt.Hoc eodem modo leges etiã iubent,ex prętoriis & Cõſularibus viris pręſides in Senatus & imperatoris prouincias mitti:quos Imperator & quę in loca volebat, & quo tempore volebat, mittere conſueuerat. ita multi nõ modo Prętores,verũ etiã Conſules prouinciis pręfuerunt,id quod hodieq; nonnunquã fieri conſueuit.Senatus autem & ſeorſim quidẽ Conſularibus Africam atq; Aſiã cõceſſit: & prętoriis reliquas omnes diſtribuit.Omnib.autẽ ęquabiliter interdixit, ne quis quinquennio ante, quã magiſtratum in vrbe geſſiſſet prouincias ſortiretur. Sic temporis progreſſu,licet maior eorũ qui ſortiebantur quã prouinciarũ numerus eſſet,tamen ad imperium omnes perueniebant.Poſtea cum male nõnulli magiſtratus geſſiſſent,illę quoq; prouincię Imperatori adiectę ſunt, ſic vt eas ipſe quodammodo diſtribueret, cum tot ſortiri iuberet,quot eſſent prouincię. Alii autem Imperatores etiã à ſe delectos in prouincias miſerunt:iiſq; annos complures prorogarũt.Alii vero equitib. ſenatorum loco prouincias mãdarunt, quo fere tempore hęc legibus conſtituta ſunt de ſenatoribus quib.necis in eos,qui imperio ſuo ſubiecti eſſent,haberent. Mittuntur n.etiã quib. ius illud non permittitur in eas prouincias quę populi &Senatus eſſe dicuntur, & proquęſtores quos ſors dederit, & aſſeſſores eorũ qui cum imperio ſunt. Hoc.n.nomine recte illos,ſi officium illorum ſpectemus,appellabimus: cum alii legatos etiã illos appellent. Sed de nomine ſuperius ſatis dictũ eſt.Hos igitur aſſeſſores ſibi quiq; deligunt,vnũ quidem prętorii ex ſui aut inferioris ordinis hominib. tres vero cõſulares,ex eiuſdẽ dignitatis viris, quos ipſe Imperator probauerit.Quanquã hęc ratio innouata eſt. Sed quia breui interiit, ſatis erit ſuo loco indicare.De prouinciis igitur populi ita ſe habent.Mittũtur vero & in alias prouincias, quę Imperatoris dicuntur ab eo ipſo pręſides pluribus legionib.inſtructi: plurimum ex prętoriis,interdum ex iis qui quęſturam aut alium magiſtratum intermedium geſſerunt. Hęc ex Dione.

PRODICTATOR.

PRODICTATOR propter Conſulum abſentiam nonnunquam creatus eſt,Liu.lib.32. Itaq; ad remedium iam diu deſideratum,nec adhibitum,Dictatorem dicendum,ciuitas confugit, & quia Conſul aberat, à quo vno dici poſſe videbatur, nec per occupatam armis Punicis Italiam facile erat aut nunciũ, aut literas mitti: nec Dictatorem populus creare poterat: quod nunquam ante eam diem factum erat, Prodictatorem populus creauit Qu.Fabium maximum, & Magiſtrum equitum M.Rufum Minutium.

QVÆSTORES ÆRARII.

QVÆSTORES (inquit Varro) à quęrendo: qui conquirerent pecunias publicas. Cornelius Tacitus lib.11. Annalium, apud maiores virtutis id pręmium fuerat,cunctiſq; ciuium ſi bonis artibus fiderent,licitum petere magiſtratus:ac ne ętas quidẽ diſtinguebatur,quin prima iuuenta Conſulatum ac Dictaturas inirent.Sed Quæſtores Regibus etiam tum imperantibus inſtituti ſunt:quod lex Curiata oſtendit à L.Bruto repetita. Manſitq; Conſulibus poteſtas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret, creatiq; primum Valerius Poſthumius,Æmilius Mamercus 63.anno poſt Tarquinios exactos, vt rem militarem comitarentur. Dein gliſcentibus negotiis,duo additi qui Romę curarẽt.Mox duplicatus numerus ſtipendiaria iam Italia,& accedẽtibus prouinciarum vectigalibus. Poſt lege Syllæ viginti creati ſupplendo Senatui cui iudicia tradiderat.Et quanquam Equites iudicia recuperauiſſent,quęſtura tamen ex dignitate candidatorum,aut facilitate tribuentium gratuito concedebatur, donec ſententia Dolobellę venundaretur. Aſconius Verrin.1. Quęſtores vrbani ęrarium quęrebant, eiuſque pecunias expenſas & acceptas in tabulas publicas referre conſueuerant. Liuius autem lib.7.teſtis eſt,eoſdem Quęſtores ſigna ex ęrario prompſiſſe Imperatoribus ad bellum exeuntibus. Pomponius l.2. §.12.ff.de orig.iur. Deinde cum ærarium populi auctius eſſe cœpiſſet, vt eſſent qui illi pręeſſent, conſtituti ſunt Quęſto-

Quęſto-

Quæſtores qui pecuniæ præeſſent. Dicti ab eo, quod inquirendæ & conſeruandæ pecuniæ cauſa creati erant. Vlp. in l. 1. ff. de offic. quæſt. Origo quæſtoribus creandis antiquiſſima eſt, & pene ante omnes magiſtratus. Gracchanus deniq; Iunius lib. 7. de Poteſtatibus, etiam ipſum Romulũ & Numam Pompilium, binos Quæſtores habuiſſe, quos ipſi non ſua voce, ſed populi ſuffragio crearent, refert. Sed ſicuti dubium eſt an Romulo & Numa regnantibus Quæſtor fuerit, ita Tullo Hoſtilio Rege Quæſtores fuiſſe certum eſt. Sane crebrior apud veteres opinio eſt, Tull. Hoſtilium primum in Rempub. induxiſſe Quæſtores. Et à genere quærendi Quęſtores initio dictos, & Iunius & Trebatius & Feneſtella ſcribunt. Tacitus lib. 13. de Nerone loquens. Deinceps curam tabularum publicarum à Quæſtoribus ad Præfectos tranſtulit, varie habita ac ſæpe immutata eius rei forma. Nam Auguſtus permiſit Senatui deligere Præfectos. Deinde ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, ſorte ducebãtur ex numero Prætorum, qui præeſſent: neque id diu manſit, quia ſors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius Quæſtores rurſus impoſuit: iiſque ne metu offenſionum ſegnius conſulerent, extra ordinem honores permiſit. Sed deerat robur ætatis eum primum Magiſtratum capeſſentibus. Igitur Nero præfectura perfunctos, & experientia probatos delegit. Eorundem etiam munus erat prædam ex hoſtib. captam vendere, pecuniamque inde redactam in ærarium referre: quemadmodum Gellius lib. 13. c. 13. declarat. Item multas irrogatas exequi & in publicas tabulas referre: vt patet ex Liuii lib. 40. Tacitus lib. 13. Cenſuit Piſo deſignatus Conſul, ne multam à Tribunis dictam Quæſtores ærarii in publicas tabulas ante quatuor menſes referrent. Dio præterea in lib. 55. extremo ſcribit, Tuberone, Fabio Coſſ. ad Quæſtores tranſlatam eſſe curam Senatuſconſultorum aſſeruandorum, cum antea Tribunorum pleb. & Ædilium id munus fuiſſet.

QVÆSTORES PROVINCIALES.

Qvæstores prouinciales erant, qui vna cũ Proconſulibus aut Proprætoribus in prouincias exibant, cum pecuniam ſibi ex ærario à Senatu attributam, & à Tribunis ærarii adnumeratam accepiſſent, vnde ſtipendia, frumenta, legatis, proquęſtoribus, cohorti prætoriæ ſuppeditarent: quemadmodum ex Verrina 3. intelligitur. Aſconius. Prima Senatoris adminiſtratio eſt Quęſtorem fieri, & in prouincia curam gerere pecuniæ publicæ in vſus diuerſos erogandæ. Inter Vrbanos autem & prouinciales Quæſtores hanc differentiam reperio. Primum quod illi neque lictores, neque viatores habebant: quum neque vocationem neque prehenſionem haberent, vti ſcribit Gell. li. 13. c. 12. Hi vero & lictores, & togam prætextam habebant: vt in Verrinam 4. docuimus, idque conſtat ex Orat. pro Plancio his verbis, nam ſimul ac me Dyrrachiũ attigiſſe audiuit (de Plancio loquitur, Quæſtore tum Macedoniæ) ſtatim ad me lictoribus dimiſſis, inſignibus abiectis, veſte mutata profectus eſt. Altera differentia eſt, quod vrbani ius non dicebant: Prouinciales autem iure dicundo conuentus circumibant, vt ſcribit Suetonius in Cæſare, & quæcunque commiſſa populo Rom. eſſent, exquirebant: deque iis Iudices ac Recuperatores dabant: quemadmodum videmus in Diuinatione Qu. Cæcilium Verris Quæſtorem in Agonidem iudicium dediſſe, ſi pateret eam ſe & ſua Veneris eſſe dixiſſe.

QVÆSITORES PARICIDII.

Qvæsitores paricidii (quemadmodum ſcribit Pomponius in l. 2. de orig. iur.) creari à populo ſolebant, qui capitalib. reb. præeſſent. nam Conſulib. de capite ciuis Rom. iniuſſu populi ius dicere non licebat. Feſt. lib. 14. Parricidii Quæſtores appellabãtur, qui ſolebant creari cauſa rerum capitalium quærendarum. Nam parricida non vtique non is qui parentem occidiſſet: ſed qui qualemcunque hominem. idem autẽ fuiſſe indicat lex Numæ Pompilii Regis his compoſita verbis, ſi quis hominem liberum dolo ſciens neci duit, Parricida eſto. Poſtea vero cum à Senatu quæſtiones extra ordinem mandari cœpiſſent, nomen quidem obſoleuit, res ipſa in vſu manſit. Dictatorem tamen quæſtionibus exercendis creatum legimus apud Liuium lib. 9. Senatus vero modo Conſulibus modo Pręetoribus quæſtiones decernebat. de Coſſ. qui de Bacchanalibus quærerent, author eſt Liuius li. 39. Sic Iugurthinæ coniurationis quæſtionem Conſuli mandatã Cic. in Bruto ſcribit: De Prætoribus qui de veneficiis & peculatu quærerent, ſcribit Liuius lib. 35. & 39. Talis fuit quęſtio de vi Cn. Domitii Prætoris: de qua Cicero & Aſcon. in Milonianam. Cum igitur variæ & incertæ iudiciorum publicorum quæſtiones eſſent, eæq; modo Coſſ. modo Prætorib. mandarẽtur, Cornelius Sylla lege ad populum lata perpetuas (vt ait Põponius) quæſtiones conſtituit & quatuor prætores adiecit: Nam ex lege Bæbia alternis annis (vt Liu. li. 40. ſcribit) quatuor Prætores creabantur: duo qui in vrbe ius dicerent, vrbanus, & peregrinus: Reliqui qui in prouincias Siciliam & Sardiniam irent. Deinde ſex creari cœperunt. totidem. n. idẽ numerat lib. 45. Tum Sylla quatuor adiecit: vtque ex iis decem, octo de publicis criminibus quærerent, conſtituit. Nam ante legem Corneliam nõ quæſtionibus exercendis, ſed prouinciis adminiſtrandis creabantur prætores: quibus tamen quandoque extra ordinem quæſtiones (vt diximus) mandabantur à ſenatu. Vnde extraordinariæ quæſtiones illæ, hę ordinariæ perpetuæ & quotidianæ à Cicerone appellãtur. Decem autem Prætores hi ſunt. Prætor vrbanus, item Peregrinus, qui priuatis de cauſis ius dicebant. Publicorum autem iudiciorum quæſitores erant, Prætor repetundarum, veneficii, inter ſicarios duo, qui etiam de parricidio quærebant, auctore Cicero. pro Sex. Roſcio: peculatus, ambitus, de vi publica. Ex quibus omnibus intelligitur recte ſcripſiſſe Pomponium, Primum Syllam publicas conſtituiſſe quæſtiones, & quatuor prætores adieciſſe. Deinde C. Cæſarem duos addidiſſe, ac proinde XII. Prætores Cæſaris tempore fuiſſe, vnde patet decem ante Cæſarem fuiſſe Prętores, quod idem Ciceronis teſtimonio confirmatur, qui in Oratione Cluentiana ſex publicorum iudiciorum Prætores commemorat. Q. Voconium de veneficio, M. Pletorium, & C. Flaminium inter ſicarios, C. Ordinium peculatus, ſeipſum de repetundis pecuniis, C. Aquilium ambitus. Deinde, quid reliquæ quæſtiones? inquir, quibus verbis certe prætorem vrbanum non intelligit, vt nonnulli ſuſpicantur, neque enim is quærere, ſed cognoſcere dicitur. Intelligit ergo C. Caſſium, qui de maieſtate eo anno quæſiuit. Et alium qui de vi publica, quibus omnibus ſi vrbanum & peregrinum adiicias, decem omnino prætores efficies. Nam qui Prætorem inter peregrinos de pecuniis repetundis quæſiſſe exiſtimant, nullis ſane commodis rationibus ſententiam ſuam confirmant. Confundunt enim & perturbant iuriſdictionem & quæſtionem: publicaq; & priuata iudicia. quin etiam Prætorem peregrinum de repetundis pecuniis non quæſiſſe, Liuius teſtis eſt lib. 42. quod enim C. Antonium apud M. Lucullum prætorem qui ius inter peregrinos dicebat, accuſatum Pedianus ſcribit, quod Achæos ſpoliaſſet, non illud repetundarum iudicium eſt: neq; enim Prætor in Achaia Antonius fuerat: neq; legatus: vix erat Quęſtorius. Sed nactus (inquit Aſconius) de exercitu Syllæ equitum turmas, Achæos ſpoliauit. Non enim hoc in iudicio repetundarum quæritur, an ſpoliarit ſocios, cum nullum haberet imperium, ſed cœperitne contra leges pecunias Antonius: teſtis Cicer. Verrin. 5. & lib. de Orat. 2. Quamobrem cum lex nulla ſanxiſſet pœnam in eos qui latronum more priuati prouincias ſpoliarent, & diriperent, ſed tantum vi magiſtratus (neque enim tum lex Iulia lata erat) quomodo Prætor repetundarum hac de re iudicare potuiſſet, cum quęſtiones legibus exercentur? Recte vero prætor peregrinos qui inter ciues & peregrinos ius dicebat, & quidem inter Senatores & prouinciales, Romæ fieri ſolita iudicia Cicer. lib. 13. Epiſt. fam. ad Ser. Sulpitium teſtis eſt. Satis ergo conſtat decem fuiſſe Prætores, recteque Nicolaum Grucchium virum clariſſimum & eruditiſſimum in optimo ſuo de comitiis libro id ex Pomponio defendiſſe. tametſi contumelioſe ſane à nonnullis, qui eum neſcio quem appellant, hanc ob cauſam reprehendatur. Atque hic quidem numerus Prætorum ordinarius fuit. Nam octo quoque creatos Cicero pro Milone, & in ea quam poſt reditum in Senatu habuit Oratione demonſtrat. Et Cælius libro octauo Epiſt. octo prætorias prouincias nominat. extraordinariæ tamen illæ ſunt: De Aſia enim agitur in eo Senatuſconſ. quam Sylla (vt pro Flacco Cicero ſcribit) pro portione in prouincias deſcripſit. Quibus ſi adiiciamus illum prætorem quem lege Clodia conſtitutum, Cic. pro domo ſcribit, nouem certe efficiemus. Nam quod Dio lib. 42. Cæſarem decem prætores conſtituiſſe ſcribit, tam verum eſſe exiſtimo, quam illud Paterculi, qui Octauiano illud attribuit. Cæſar enim qui pro libidine Rempub. tractaret, modo decem, modo duodecim, modo quatuordecim Prætores creabat: vt idem lib. 43. teſtatur. Decem igitur ordinarios prætores fuiſſe, cum Pomponio & Cicerone crediderim, pro ratione tamen prouinciarũ quandoque pauciores, quandoque plures extraordinem creatos non negarim, huc enim ſpectat illa Ciceronis lex, huic poteſtati pari quoſcunque Senatus creauerit, populuſve iuſſit, tot ſunto. atque hæc quidem hactenus quæ tibi omnia, Lector optime, ex adoleſcentis clariſſimi Richardi Strein, Baronis generoſiſſimi commentationibus optimis de magiſtratibus deprompta, hunc in locum referre volui: vt tibi arrhabonem quendam ac ſpecimen illarum meditatiouum hoc tẽpore prępberem, & adoleſcenti nobiliſſimo, quem propter optimarum artium ſtudium incredibile in conuictu meo habitum, ſemper chariſſimum, iucundiſſimumque habui, honorem meritiſſimum adiungerem, animumque ad hunc ſuum curſum perſequendum quacunque ratione poſſem, adderem.

QVÆSTORES CANDIDATI.

Qvæstores candidati dicebantur, qui libris, hoc eſt, epiſtolis, ſiue Orationib. Principis in Senatu legendis prę erant: quemadmodum docet Vlpianus in l. 1. ff. de offic. quęſt. Lam-

pridius in Alexandro, Quæſtores candidatos ex ſua pecunia iuſſit munera populo dare, ſed vt poſt Quæſturam præturas acciperent, & inde prouincias regerent. Quibus ex verbis candidato ſuſpicor ea re dictos eſſe, quod hic ingreſſus erat, & quaſi primordium gerendorum honorum, & ſententiæ in Senatu dicendæ, quemadmodũ Vlpianus eodem loco ſcribit.

TRIBVNI ÆRARII.

Tribvni ærarii dicebantur, inquit Varro, quibus attributa erat pecunia, vt militi redderent. Et Pedianus Verrina 3. Pecunia attributa eſt, quæ in ſtipendium militum de ærario à Tribunis ærariis adnumerari Quæſtori ſolet. Hi magiſtratus quidem non erant, ſed quia procurationem publicam habebant, iccirco à nobis in hunc ordinem relati ſunt eo magis, quod Cicero in lib. de legibus 3. vbi de magiſtratibus ſe leges dare profitetur, hunc quoq; adſcribit, & minorem magiſtratum appellare videtur: his verbis quæ ante annos ſex à me multis audientibus caſtigata, ſubſcribam. Minores magiſtratus, partiti iuris plures in plera ſunto. Militiæ quibus iuſſi erunt, imperanto. Ærariique Tribuni ſunto. Domi publicam pecuniam cuſtodiunto. Quam lectionem manuſcriptorum librorum auctoritate confirmari, mihi magnopere placuit. Ordinis autem nomen hoc fuiſſe, magnumque illorum numerum extitiſſe, vel ex eo intelligi poteſt, quod in lege Aurelia diximus, latum fuiſſe, vt iudicia quæ penes ſolos Senatores erant, cum equitibus & Tribunis ærariis communicarentur. Quod ſi quis differentiam inter Tribunos ærarii, & Quæſtores ærarii requirat, hanc me reſpondebo fuiſſe arbitrari, quod Tribuni pecuniam in vrbe ſignatam cuſtodirent: Quæſtores ex vectigalibus quæſitam. Illi tribuebant, atque adnumerabant Quæſtoribus in prouincias abeuntibus: hi pecunias ærarii tum acceptas tum expenſas in tabulas publicas referebant.

TRIBVNVS CELERVM.

Tribvnvs Celerum à Romulo primum creatus eſt, vt Liuius libro primo teſtatur, vbi ſcribit illum trecentos armatos ad cuſtodiam corporis, quos Celeres appellauit, non in bello ſolum, ſed etiam in pace habuiſſe. Feſtus lib. 3. Celeres, inquit, antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, à Celere interfectore Remi, qui initio à Romulo iis præpoſitus fuit, qui primi electi fuerunt ex ſingulis decuriis deni, ideoque omnino trecenti fuere. Idem etiam Dionyſ. libr. 2. ſcribit, & hoc amplius. Celerum alios equites, alios pedites fuiſſe. eorum Tribuno tres ſubiectos centuriones fuiſſe, rurſuſq; his alios: omneſque per vrbem haſtatos Regem comitatos eſſe, eiuſque mandata obiiſſe. in militia vero anteſignanos fuiſſe, primos pugnam iniiſſe, poſtremos diſceſſiſſe: equites quidem in planitie, pedites vero in aſperis & inæqualibus locis pugnaſſe. Paulo aliter tamen Pomponius ſub tit. De orig. iur. Regum temporibus, inquit, Tribunum Celerum fuiſſe conſtat. is autem erat, qui equitibus præerat, & veluti ſecundum locum à regibus obtinebat: quo in numero fuit Iunius Brutus, qui auctor fuit Regis eiiciendi. Et paulo poſt ait, Magiſtros equitum ita Dictatoribus eſſe iunctos, vt Regibus Tribunos Celerum. Ouid. lib. Faſtorum 4.

Hoc Celer vrget opus, quem Romulus ipſe vocarat:
Sint q; Celer curæ, dixerat, iſta tuæ.
Neue quis aut muros, aut factam vomere foſſam,
Tranſeat, audentem talia dede neci.

TRIBVNI MILITVM CONSVLARI POTESTATE.

Tribvni militum Conſulari poteſtate creati ſunt, anno Vrbis 310. cum orta inter patres & plebem diſſenſio eſſet, propter C. Canuleii Tribun. pleb. legem qua de Conſule altero de plebe creando agebatur. Placuit igitur, vt pro Conſulibus tribuni militum ex patritiis terni, totidemq; ex plebe crearentur: qui Conſulari ac ſummo Imperio Reipub. ſummam adminiſtrarent. Verum terni tantum, iique patritii creati ſunt: plebs eo contenta fuit, quod ſui ratio in comitiis habita fuiſſet. Liuius lib. 4. & Dionyſ. lib. 11. Pomponius l. 2. §. 14. De orig. iur. Deinde cum poſt aliquot annos plebs cum patribus contenderet, & vellet ex ſuo quoque corpore Conſules creare, & patres recuſarent: factum eſt, vt Tribuni militum crearentur partim ex plebe, partim ex patribus, conſulari poteſtate, hique conſtituti ſunt vario numero, interdum enim viginti fuerunt, interdum plures, nonnunquam pauciores.

TRIBVNI MILITVM IN LEGIONIBVS.

Tribvni militum, inquit Varro, quod terni ex tribubus Ramnium, Lucerum, Tatienſium olim ad exercitum mittebatur. Pedianus autem Verrina 2. Tribunorum, inquit, militarium duo ſunt genera: primum eorum, qui Rufuli dicuntur. hi in exercitu creari ſolent, alii ſunt Comitiati, qui Romæ comitiis deſignantur. Cicer. lib. 3. de legibus, munus eorum complectitur verbis, militiæ quibus iuſſi erunt, imperanto. Polyb. in 6. de Repub. Deſignatis Conſulibus poſtea Tribunos militum creant, & quatuordecim quidem ex iis faciunt tribunos, qui habent annua quinque ſtipendia. his deinde adiiciunt decem, quos creant ex iis qui ſupra quinque vſque ad decem habent annua ſtipendia: Equites quidem qui decem omnino habent ſtipendia, pedites autem qui ſex, & eo amplius habent annua ſtipendia. Liuius lib. 7. Et cum eo anno primum placuiſſet Tribunos militum ad legiones ſuffragio fieri (nam & antea ſicut nunc, quos Rufulos vocant, imperatores ipſi faciebant) ſecundum in ſex locis tenuit. Idem libro nono. Et duo imperia eo anno dati cœpta per populum, vtraque ad rem militarem pertinentia, vnum, vt Tribuni militum ſeni deni in quatuor legiones à populo crearentur: quæ ante perquam paucis ſuffragio populi relictis locis Dictatorum & Conſulum ferme fuerant beneficia. Tulerunt eam rogationem Tribuni pleb. L. Attilius, C. Marcius. idem lib. 42. In Tribunis militum nouatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod Conſules ex Senatuſc. ad populum tulerunt, ne Tribuni militum eo anno ſuffragiis crearentur. Sed Conſulum prætorumque in iis faciendis iudicium arbitriumque eſſet. Hinc illud apud Suetonium in Cæſare, Tribunis militum qui primum Romam reuerſo per ſuffragia populi honor obtigit, auctores reſtituendæ Tribunitiæ poteſtatis enixiſſime iuuit. Item apud Plutarchum in Catone Vticenſi. In petitione Tribunatus militaris legem quæ candidato nomenclatores adeſſe verabat, ſolos Cato ſeruauit, per ſeipſum appellans populum. Plinius autem libri trigeſimiprimi, cap. 7. & lib. 34. cap. 3. ſcribit, eorum ſtipendium, Salarium dictum fuiſſe, à ſalis nomine, quod honoribus, inquit, interponitur, ſalariis inde dictis, magna apud antiquos auctoritate, ſicut apparet ex nomine ſalariæ viæ: quoniam illa ſal in Sabinos portari conſueuerat. Macer, in l. officium 12. ff. de re milit. Officium Tribunorum eſt, vel eorum qui exercitui præſunt, milites in caſtris continere, ad exercitationem producere, claues portarum ſuſcipere, vigilias interdum circumire, frumentationibus commilitonum intereſſe, frumentum probare, menſorum fraudem coercere, delicta ſecundum ſuæ auctoritatis modum caſtigare, principiis frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valetudinarios inſpicere.

TRIBVNI PLEBIS.

Tribvni pleb. primum ita creati ſunt, anno 260. cum plebs ex vrbe ad Æquorum bellum educta propter nobilium feneratorum impotentiam, Conſulibus relictis, trans Anienem amnem collem occupauit: neque eo anno reuocari in vrbem potuit, vſque dum ei Senatus per decem Legatos promiſit, ius ipſi fore magiſtratum è ſuo corpore contra patritiorum potentiam creare: primum autem duo, vel vt alii tradunt, quinque creati ſunt ſed ann. 296. Horatio, Minutio Coſſ. decem effecti. Liuius libr. 3. & Dionyſ. libr. 6. & 10. In eandem ſententiam Pompon. l. 2. §. 11. ff. de orig. iur. Iiſdem temporibus inquit, cum plebs à patribus diſceſſiſſet, anno fere ſeptimodecimo poſt reges exactos Tribunos ſibi in monte ſacro creauit, qui eſſent plebeii magiſtratus. Dicti Tribuni, quod olim inter tres patres populus diuiſus erat, & ex ſingulis ſinguli creabantur: vel quia tribuum ſuffragio creabantur. Sic Varro lib. de lingua lat. 4. Tribuni plebeii, qui ex Tribunis militum primum Tribuni plebei facti, qui plebem defenderent, in ſeceſſione Cruſtumerina. Cicer. lib. de legib. 3. poteſtatem eorum his declarat verbis. Plebes quos pro ſe contra vim auxilii ergo decem creaſſit, Tribuni eius ſunto. quodque ii prohibeſſint, quodque plebem rogaſſint, ratum eſto. Sanctique ſunto: neue plebem orbam Tribunis relinquunto. Erat enim hic magiſtratus ſacroſanctus Liuius lib. 3. ipſis quoque Tribunis, vt ſacroſancti viderentur, cuius rei prope iam memoria aboleuerat, relatis quibuſdam ex magno interuallo ceremoniis, renouarunt, & tum religione inuiolatos eos, tum legem etiam fecerunt ſanciendo, vt qui Tribunis pleb. Ædilibus, iudicibus, Decemuiris nocuiſſet, eius caput Ioui ſacrum eſſet, familia ad ædem Cereris, liberi, liberæque venum irent. Idemque tradit Dionyſ. lib. 6. Ii viatorem quidem & prehenſionem habebant, vocationem vero, nequaquam. Nam vt ait Gellius, antiquitus creati videntur, non iuri dicundo, nec cauſis, quereliſque de abſentibus noſcendis: ſed interceſſionibus faciendis, quibus præſentes fuiſſent: vt iniuria quæ coram fieret, arceretur, ac propterea ius ad ſe vocandi ademptum: quoniam vt vim fieri vetarent, aſſiduitate eorum & præſentium oculis opus erat. hæc Gell. lib. 13. cap. 13. ſcribit etiam in hanc ſententiam lib. 15. cap. 27. his verbis, Tribuni neque aduocant Patritios, neque ad eos referre de re vlla poſſunt. Ita ne leges quidem proprie, ſed plebiſcita appellantur, quæ Tribunis plebis ferrent accepta. Plutarchus in Catone Vtic. Ius, inquit, Tribunitiæ poteſtatis magis ad impediendum eſt, quam ad agendum: quippe ceteris omnibus collegis volentibus vnus qui nolit & intercedat, plus poteſt. Idem in Problemat. Cur Tribunus pleb. purpura non vtitur, cum ceteri magiſtratus vtantur? an quod magiſtratus non eſt? nam

neque

neque in ſella ius dicunt, nec ineunte anno item vt reliqui, magiſtratum ineunt, nec Dictatore creato, ſe abdicant: imo quaſi magiſtratus non ſint, delato ad Dictatorem imperio ſuam ipſi poteſtatem retinent. Cuius rei teſtimonium apud Liuium lib. 7. videmus, de Tribunis pleb. qui L. Manlium Dictatorem magiſtratu abire coegerunt. Idem etiam lib. 6. intercedendi formulam & ſolenne verbum fuiſſe hoc VETO, ſignificat his verbis, Faxo, ne iuuet vos iſta VETO, qua nunc concinentes collegas noſtros tā læti auditis. Reperio etiam apud eundem li.4. Conſules à Tribunis pleb. duci in vincula potuiſſe, & li.9. Cenſorem Appium à P. Sempronio Tribuno pleb. prehendi, & in vincula duci iuſſum eſſe & li.5. Tribunos pleb. minitari ſe iuſſuros eſſe in vincula Tribunos militum duci. Apud Dionem autem li. 37. Metellum Conſulem à L. Flauio Tribuno pleb. in carcerem ductum eſſe. Plutarchus in Problematis autor eſt moribus Romanorum conſtitutum eſſe, vt domus Tribunorum noctu ne clauderentur, (quod & Macrob. Satu.1. confirmat) ſed interdiu noctuque indigenti cuique eorum auxilio paterent, quaſi portus quidam & præſidium periclitantium. Maiores enim communem Tribunum eos eſſe voluerunt, nec ſine inexpiabili ſcelere violabiles. Idem in vita Catonis Vticenſis tradit Tribunos pleb. in Baſilica χρηματίζειν εἰωθέναι: quod ego nō ius dicere, ſed conuentum agere & pro collegio decreta ſua interponere interpretandum puto.

TRIVMVIRI CAPITALES.

TRIVMVIRI Capitales (inquit Pomponius) creati ſunt qui carceris cuſtodiam haberent, vt cum animaduerti oporteret, id interuentu eorum fieret. Salluſt. in Catil. in eum locum poſtquam demiſſus eſt Lentulus, vindices rerum capitalium quibus præceptum erat, laqueo gulam fregere. Hi octo lictores habebant, qui eorum iuſſu in damnatum animaduertebant. Plautus Amphyt. Quid faciam nunc, ſi tres viri me in carcerem compegerint? Inde cras in promptuaria cella depromar ad flagrum. Nec quicquam ſit, qui non me omnes eſſe dignum deputent, Ita quaſi incudem me miſerum homines octo validi cædent. Et in Aſinaria. Vbi ſæpe cauſam dixeris pendens aduerſus octo Aſtutos audaces viros, valentes virgatores. Et paulo poſt, vbi ſæpe ad languorē tua duritia dederis octo validos lictores vlmeis affectos lentis virgis. Et in eadē, Ibo ego ad Treſuiros, veſtraq; ibi nomina Faxo erit capitis. Verum illi de vilibus & abiectæ tantum conditionis hominib. ius dicebant: vt furib. & ſeruis nequam, & apud Columnam Meniam cauſas cognoſcebant, autor Cicero in diuinat. Et Aſconius in eandem. Memorabile autem eſt, quod Valerius Max. lib.5.c.3. commemorat de muliere quadam, quā Prætor damnatam Triumuiro in carcere necandam tradiderat: quam receptā is qui cuſtodiæ præerat, non protinus ſtrangulauit: aditū autē ad eam filię dedit: quam poſt animaduertit exerto vbere famē matris lenientem. itaq; res ab ipſo ad Triumuirū, à Triumuiro ad Prętorem, à Prętore ad Conſulū iudiciū perlata, remiſſionem pœnę mulieri impetrauit. Idem etiam libr. VIII. c. IIII. de Calpurnio Triumuiro mentionem facit, à quo ſeruus quidam in crucem eſt actus.

TRIVMVIRI NOCTVRNI.

TRIVMVIRI incendiis arcendis præfuiſſe dicuntur apud vetuſtiores, à Paulo in l.1.ff. de off. præf. vigil. & ab eo quod excubias agerent, nocturnos dictos eſſe. interueniſſe etiam nonnunquam & Ædiles & Tribunos pleb. fuiſſeq; familiam publicā, circa portā & muros diſpoſitam, vnde ſi opus eſſet euocabatur. Dio vero li.55. ſi ita ſcribit. οἱ δὲ στενωποὶ ἐπιμεληταῖς τισὶν ἐκ τοῦ δήμου, οὓς καὶ στενωπάρχους καλοῦμεν, καί σφισι καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ ἀρχικῇ καὶ ῥαβδούχοις δύο ἐν αὐτοῖς τοῖς χωρίοις ὧν ἂν ἄρχωσιν, ἡμέραις τισὶ χρῆσθαι ἐδόθη, ἥ τε δουλεία ἡ τοῖς ἀγορανόμοις τῶν ἐμπιπραμένων ἕνεκα συνοῦσα ἐπετράπη, καίτοι καὶ ἐκείνων καὶ τῶν δημάρχων τῶν τε στρατηγῶν πᾶσαν τὴν πόλιν ἐς δεκατέσσαρα μέρη νεμηθεῖσαν, κλήρῳ προσταχθέντων: ὃ καὶ νῦν γίγνεται. στενωπάρχους Dio vocat, qui vicorum magiſtri dicebantur, quos non ſemper prætexta vſos, ſed eo tantum tempore quo ludos compitalitios faciebant. Cic. in Orat. in Piſonem, & Aſconius in eandem ſignificant. tametſi ad Auguſtum hæc potius referenda ſunt, de quo Suetonius ita ſcribit, Spatium vrbis in regiones, vicoſque diuiſit: inſtituitq; vt illas annui magiſtratus ſortito tuerentur, hos magiſtri e plebe cuiuſque vicinæ lecti. Valerius autem Max. libr.8. cap.1. de M. Militio. Cn. Lolio, L. Sextilio Triumuiris commemorat, qui quod ad incendium in ſacra via exortum extinguendūm tardius venerant, à Tribuno pleb. die dicta ad populum damnati ſunt. Item de P. Bilio Triumuiro nocturno, qui à P. Aquilio pleb. accuſatus, iudicio concidit, quia vigilias negligentius circumierat.

TRIVMVIRI MONETALES.

TRIVMVIRI monetales, auro, argento, æri flando feriundo conſtituti ſunt: vt ſcribit Pomponius in l.2.§.16. De orig. iur. Hinc illud Ciceronis lib. de leg. Æs, argentum, aurum publice ſignanto. Item ad Trebatium de Treuiris Gallis iocans, Treuiros viles cenſeo: audio capitales eſſe, mallem auro, ære, argento eſſent.

DE VERBIS FEVDALIBVS, præcipue notabilibus, aut alias minus vſitatis, ex Hotom. Cuiac. Vulte. Roſenth. & aliis.

A.

ABBAS, qui feudum conferre poſſe dicitur. li. feud. 1. tit.1. & tit.14.§.3. is eſt, qui in Monachorum ſodalitate, ac cœnobio principatum obtinet. qui à Iuſtiniano Archimandrita, à nonnullis Cœnobiarcha, vel Archimonachus dicitur. Iuſt. nou. CXV. §. ἀπόνοιαν. Sancimus, vt Abbas, ſiue Archimandrita ſingulis monaſteriis præponatur, quem monachi ex vitæ probitate maxime idoneum delegerint, & qui ab Epiſcopo confirmetur. Legibus autem Langobardorum ſancitum eſt, ne Abbas minus quinquaginta monachos ſibi ſubiectos habeat, qui cum eo regulariter viuant. In Lombarda lib.2. tit.54. l.18. Sed poſterioribus ſeculis

Abbates etiam dicti ſunt proceres, ſiue ex vocabuli notatione, quod abbatiarum prouentu fruerentur. Hinc Hugo ille Capetus, Galliæ regnum arte adeptus, Abbas Hugo dicebatur. Symphorianus Champerius in Genealogia Regum Francorum: Cumque Lotharii frater Carolus aſpiraret ad Regnum cuius antea contemptum præ ſe tulerat, ab Hugone Abbate (eo qui Capetus vulgo vocabatur) editus, vt aiunt, ex familia Comitum Pariſienſium, captus eſt: & in cuſtodiam Aureliis poſitus. Alb. Krantzius in Saxonia, lib.4. cap.22. De regno Francorum per ea tempora magna contentio fuit, cum Carolus Lotharij defuncti frater illud peteret, Hugo Pariſiorum Comes cognomento Magnus, & item Abbas, illud ſibi vendicaret. Suidegerus in Chrōn. Dionyſiacis: Qui in Chronicis Abbates dicuntur, non ſunt monachi, ſed Barones & Proceres ſeculares, quibus rex Abbatias fruendas ad tempus concedit. Guill. Paradinus ſcriptor Annal. Burgund. lib. 2. ſub anno 1103. ſcribit, ſe monimenta vidiſſe complura perantiqua, in quibus Proceres Galliæ his nominibus vtebantur: Dux & Abbas: Comes & Abbas. Vnum etiam profert, quod ſubſcribemus. Ego H. de bello ioco volo vt præſentes & futuri ſciant, quod Guido Comes Forenſis, nepos meus L. Dei gratia Regi Francorum, quando rediit de Podio ſanctæ Mariæ, cum ſecum duxit captos Vicecomitem de Pollignac & filium eius Heraclium, donum quod ei dederat, ſcil. Abbatiam Sauigniaci, quæ anteceſſorum & mea ſemper fuerat, & eſſe debet, ſui gratia mihi eandem per virgā reddidit Montebriſonis, in Eccleſia ſanctæ Mariæ Magdalenæ extra villā: vbi Rex miſſam audiuit: his teſtibus de familia Regis, Guidone de Garſanda, G. Pinſerna, & G. Cheuruſa cōſanguineis meis. Item in Append. Aimoini li.50.34. Quinetiam, inquit, vſque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, ſibi addixerunt: & ſtatuentes Decanos monachis, ſibi nomen Abbatis vſurpauerunt. Quem locum Paulus Æmilius, Hiſtoricus Pontificalis verius, quam Gallicus, in Carolo ſimplice ſic imitatus eſt, vt multa pro ſuo more ad Patroni ſui potentiam amplificandam infarciret. Aimonius lib.5.c.1. Ordinauit autem per totam Aquitaniam, Comites, Abbateſque: nec non alios plurimos, quos Vaſſos vulgo vocant, ex gente Francorum: eiſque commiſit curam Regni. Aimoin. eod. lib. c.36. Ludouicus quos potuit, conciliauit ſibi, dans eis Abbatias & Comitatus. Item: Audiuit regni Primores tam Abbates quam comites indignatos, quia quibuſdam honores dederat, ſine ipſorum conſenſu. Item: Conſecratus eſt, & coronatus in regem Ludouicus ab Hincmaro Rhemorum Epiſcopo: & Epiſcopi ſe ſuaſq; Eccleſias ad debitam defenſionem & debita priuilegia ſibi ſeruanda, commendarunt. Abbates etiam, ac Regni primores, ac Vaſſi Regij ſe illi accommodauerunt, & ſacramento ſecundum morem, fidelitatem promiſerunt. Quo ex loco probabilis coniectura duci poteſt, nomen hoc in pontificali Romano, in formula Regis inaugurandi, hac ipſa in re poſitum fuiſſe. Pontificibus quoque (inquit) Eccleſiarum Dei condignum & canonicum honorem exhibere, atque ea, quæ ab Imperatoribus & Regibus Eccleſiis collata & reddita ſunt, inuiolabiliter obſeruare: Abbatibus, Comitibus & vaſallis meis congruum honorem ſecundum conſilium fidelium meorum præſtare. Nauclerus Generat. 33. Hugonis Capeti pater, inquit, primum Abbas dictus eſt, quod ipſe & Robertus Comes Pariſienſ. primi fuerunt, qui relicta monaſteriis prædia prouentuſque occupauerint, ea ſibi ſuiſque militibus attribuentes, ſeque Abbates appellantes: atque impatientes monachis, prout volebant, adhibito moderamine victus & veſtimentorum.

ABBATES quoque nonnunquam in hiſtoriis accipiuntur pro Nobilibus, quod nomen etiam hodie retinent in montibus Pyrenæis nobiles quidam: & hoc ſenſu, quantum opinor, An-

nonius 5.cap.1. Carolus inquit ordinauit per totam Aquitaniam comites,Abbateſque,nec non alios plurimos,quos vaſſos vulgo vocant.Cuiac.li.1.feud.c.1.pag.15.

ABBATIA, cuius diminutiuum eſt ABBATIOLA, vocatur ipſum monaſterium cum omnibus ſuis pertinentijs, cui Abbates vel Abbatiſſæ præſunt. vid.Cuiac.d. loc.

Abbatiſſa,cui ſimiliter feudorum conferendorũ ius eſſe dicitur, libr.feud.1.titul.1.§.1. Et æquiparatur abbati in adminiſtratione rerum ſecularium,cap.1.De his qui feud.dare poſſunt. Roſenth.ca.4.feud.concl.18.n.1.&lit.A.monialium,ſiue monacharum antiſtita; quam Iuſtinian.Nouel.115.iubet ab ipſis monialib. electam ab epiſcopo confirmari: & monialibus eunuchum vnum attribui, qui res illarum adminiſtret. Nouel.123.133.

Adæquatio,eſt æquabilis diuiſio hæreditatis inter fratres,antequam diuiſionem leges vetabãt quicquam alienari, niſi poſt annos 40. & ei qui ſe læſum contendebat, ſuccurrebatur. Lombard.li.2.tit.29.Sic tamen,vt omni tempore ſortes ſtare debeant,& adæquatio percurrat.Idem l.Longob.tit 48.de quadraginta annis poſſ. frat.& Aleman.tit.89. vlt. frat.poſt mort.pat.hinc lib.feud.2.tit.58.§.3.Scilicet adæquatio percurrat vſque ad quadraginta annos.

Aduocatia negocij alicuius publiciprocuratio,à ſuperiore mãdata:vt li.feu.2.tit.27.§.15. Quicunq; aduocatiam ſuam, vel aliquod aliud beneficium inordinarie tractauerit.Hot. Lex. feud. Hinc aduocatus videtur idem fuiſſe, qui à pragmaticis noſtris Commiſſarius vocatur, cui præfectura aut munus aliquod, ac præſertim cauſarum diſceptandarum publice mandatum eſt.Hinc li.l.Franc.3.c.11.de aduocatis& vicedominis.Et lib.4.c.100.Vt tales eligantur, qui ſciant, & velint iuſticiæ cauſam diſcernere & determinare.

Aduocatia etiã dicitur tutela & defenſio ſacerdotalis alicuius collegij:Hoto.ibid.velut Abbatiæ & Monachorum,quib. & vectigalia quædam attributa ſunt:quorum potentem aliquẽ, vel comitem, vel alium nobilem ſibi defenſorem & patronũ cooptabant: vt in diplomate donationis,quam Carolus Magnus Monachis Vlmẽſibus fecit:apud Nauclerũ, Adelbertum cognatum noſtrum aduocatum ac defenſorem conſtituimus, &...tem, vt Abbas & Monachi ex his, quos inter potentes nouerint, & inuenerint meliores ſeculi & æquitatis amatores, eligant huic loco aduocatos & defenſores. Item: ſtatuimus,vt ſi aduocatus placitare voluerit,quando vel qualiter, aut quoties hoc fiat, in Abbatis arbitrio pendeat, & ab eo diſponatur: vt non compluribus quam triginta equis ad placitandum veniat: & quidquid placitando ibidem adquirat, tertia parte ſibi retenta,duas Abbati reddat.Ioh.Tritemius. Conſtituit autem Archiepiſcopus aduocatum Hirſaugienſis monaſterij ipſum Comitem Erlafridum, ſub ea conditione, vt mortuo patre filius in aduocatiam non ſuccedat:niſi fuerit ad eam per Abbatem & monachos aſſumptus. Verebatur n. ne poſt mortem ſuam per filium, ſiue nepotes iniuriam aut violentiam aliquam pateretur,ſi aduocatia hæreditario iure deuolueretur ad poſteros. Abbas Vrſperg. in Philippi vita Aduocatiæ beneficium his exponit verbis:Imperatores nihil iuris ſibi vindicarunt, præterquam illud quod pertinet ad dominium totius terræ, vt ſub protectione ſua eas ſuſciperent, & priuilegijs ſuis munirent,& fideliter defenderent.Et paulo poſt:Et de voluntate fratrum in prædijs eorum ſtatueret extra Abbatiam annuum,quod ſibi pro abbatia & defenſione ſolueretur.Vide infra MAMBVRGVS.

Affidati non proprie Vaſalli ſunt,ſed quaſi vaſalli: ſic enim dicuntur,qui in alicuius fidem & tutelam recepti ſunt.Neapol. cõſt. li.3.ti.7. Vt in terris,inquit,demanij noſtri nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere.Item:Quod ſi affidatos ſuſceperit, vel etiam commendatos, bona ſua omnia publicentur.Et conſtit.ſeq.Duo ſunt neceſſaria,vt homines affidatorum vel recommendatorum, iure teneantur, videlicet, quod prædeceſſorum noſtrorum temporibus, vel ab ipſis, vel à prædeceſſoribus ſuis de feudo vel hæreditario ſuo aliquid tenuerint, propter quam homines ipſorum merito cenſeantur.

Alode,vel Alodum, Alodium vel Allodium, dicitur proprium cuiuſque liberi hominis patrimonium: quod Romano more dicebant, Prædium cenſui cenſendo: vel Prædium mancipi: vel quod iure Quiritium, aut quod mancipio & nexu tenebatur.Cicero de aruſp.reſponſ.Multæ ſunt domus in hac vrbe,atq; haud ſcio,an pene cuncta iure optimo,ſed tamen iure priuato,iure hæreditario,iure auctoritatis,iure mancipij, nexi iure.Feudiſta lib.2.tit.26.§.2.Agnatis feudum,filia vero allodium eſſe aſſerentibus.Item lib.2. tit.17. §.2. Per filiam debere recognoſcere, cum de paterno allodio eſſet feudum hoc.In leg.Baioar.vbi titulus eſt:vt nullusBaioarius allodem aut vitem ſine capitali crimine perdat: mox hæc ſubſequuntur. In Ducis poteſtate ſit vita ipſius, & omnes res & patrimonium. Sic legis Salicæ tit,62.de allodis. Item, Ripuariæ 68.& Baioar.c.24.de his qui propriam allodem vendiderint. Et apud Radeuicum li.2.c.30. vbi Imper.Fridericus loquens de Adriano Papa: Nuntios noſtros non eſſe recipiendos in Palatiis Epiſcoporum aſſerit. Concedo: ſi forte aliquis Epiſcoporum habet in ſuo proprio ſolo, & non in noſtro palatium. Si autem in noſtro ſolo & allodio ſunt palatia Epiſcoporum,cum profecto omne quod inædificatur ſolo cedat,noſtra ſunt & palatia.Item cap.Baioariæ legis 24.Venditam allodem euincenti dicitur.Cur inuadere conaris territorium, quod ego iuſte iure hæreditatis donaui?Tum alter: Non ita, ſed mei anteceſſores illud tenuerunt, & mihi alodem reliquerunt,& veſtita eſt illius manu,cui tradidi.Item legis Anglorum tit.17.de alodib. Hæreditatem defuncti filius non filia ſuſcipiat.poſt quintam tamen generationem filia in hęreditatem ſuccedat:& tũc demum hæreditas ad fuſum à lancea tranſeat.Item leg.Franc.lib.4. c.51. Audiuimus,quod aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem:& in ipſo placito dato precio comparãt ipſas res iterum ſibi in alodem.Sic apud Adonem inChron.ætat.ſexta.Baptiſatis Saxonibus, & ingenuitate & alodo firmitas fidei roborata,ſi amplius amiſſaChriſtianitate in perfidiã relaberemur, id eſt,ſub pœna libertatis & patrimonii amittendi.Rerum igitur duo genera Barbarici ſcriptores cõſtituerunt: Allodia, quæ pleno patrimonij iure ſic tenebantur,vt eo nomine nulla neq; gratia,neq, merces,neq; opera deberetur: & Feuda, quę beneficio alterius ſic tenebantur,vt eorum nomine,gratia & opera quędam deberetur. Helmodus in hiſtor.Slau.li. 2.c.6.Nobile illud caſtrum cum omni attinẽtia ſua obtinuit. Allodii inſigne exemplum extat apud Hectorem Boeticum hiſtor. Scot.lib.16. Inter reliquam prædam, inquit,diploma donati à Rege agri inuentum eſt, his verbis exaratum: Ego Rex Adelſtanus dono tibi Pauline Oddan, & Roddan prædia tam bona,tamq; immunia,atq; ipſe ea poſſedi. Verbi autem illius notionẽ demonſtrare,in tanta caligine perdifficile eſſe arbitror.Veriſimile tamen videtur, primam verbi originem ex eo manaſſe, quod nationis bello ſubactæ prædia bipartito diuiderentur:& melior pars militibus fruenda in beneficij loco attribueretur:altera pars plebeis,ac reliquę multitudini:quod etiam Germani dicu.it, ALS LEVD, quaſi quis dicat,vniuerſę plebi.Nam Leudes & Leudi paſſim apud Germanos & Francogallicos hiſtoricos dicuntur, qui vulgo ſubiecti appellantur, vt apud Georg. Turon. lib.9. in pactione Childeberti & Gruntchranni. Conuenit: vt Leudes illi,qui domino Gruntchranno ſacramenta præbuerunt,ſi poſtea cõuincuntur ſe in parte alia tradidiſſe,vt debeant remoueri. Et paulo poſt.Similiter conuenit,vt nullus alterius Leudes nec ſollicitet, nec venientes excipiat. Item alio loco: Conuenit vt Leudes, qui domino Gruntchranno ſacramenta primitus præbuerunt. Atque in hanc ſententiam primum me Gallorum noſtrorum ſermo & conſuetudo induxit,qui prædia huiuſmodi nominant Alleud:eaq; longiſſimo interuallo ab ijs, quæ in his libris Allodia vel Allodes appellantur, ſeparant. Nam illo nomine eos demum fundos appellant, pro quibus cenſus, ſiue penſiuncula ſoluitur. vnde Fundi liberi allodij fiefs de Franc alleud:quorum nemo donator agnoſcitur: pro quib.nemini gratia debetur,&qui eo nomine immunes ſunt: quos more Rom.dicebãt,Optimo iure poſſideri.Verum hæc quidem hactenus. Nam omnis hæc poſita in diuinatione diſputatio eſt:aliquanto concinniore fortaſſe,quam quod Guil. Bud.inAnnot.in Pand.ſcribit,Alaudia à laudandi,h.e.nominandi auctoris verbo profecta: quod qui prædia eo iure habeant laudare auctorem ſuum neminẽ teneantur:vt qui nullum ſoli dominum agnoſcant, nec patronum,i.qui in nullius fide ſit,quaſiBudæusAlaudia con.iunctum verbum putaret ex a,particula priuatiua,& laudare: quippe,quotũ nomine laudatio non debeatur.Neq; fortaſſe probabilius videatur, ſi Alodẽ ex A eadem particula priuatiua,&Lodes fictũ vocabulũ dicamus,quaſi ſine lode,i.e.vaſſallo: vt cum Amens dicitur, quaſi ſine mente: nã neq; A particula illam apud Germanos priuãdi vim habet,&Lodespręciſe vaſſallũ non ſignificat: ſed quẽuis(vt ante dixi)principis ditioni ſubiectũ ſiue is milesſit ſiue nõ ſit:&ſiue feudum alterius beneficio teneat,ſiue nõ teneat.Doctores autẽ vulgo Alaudium definiũt proprietatem, quę ànullo recognoſcitur:quod nõ abſurde dicitur,ſed quod feuda quædam allodij liberi ſinxerunt, quæ Galli FRANC ALLEVD appellarunt, totum eſt (vt iam ante diximus ab inſtitutis Germanicis alieniſſimum. Sed ecce rurſus alteram huius vocabuli notionem. Beatus Rhenan. Rerum Germanicarũ li.2.Alodia (inquit) proprij iuris erant fortaſſeGermanico vocabulo ſic dicta, quod familiæ velut coagmentata ſint,& coniuncta,hoc eſt,inſeparabilia à familia:E INANLOD. vnde plerumq; negligebãtur beneficia regia:Alodia curabantur:vt vt autem hoc ſit, feudum Allodio opponi conſtat ex c. 1.§.ſi de feudo defuncti contentio ſit.Et c.1.in fine: de eo qui ſibi & hæredibus ſuis, & pluribus exemplis & hiſtorijs confirmant.Cuiac.Hoto.& Vult.vbi de hoc vocabulo agunt.

ANGARIÆ & PARANGARIÆ: Hiſce verbis Hoto. ſcribit ſigni-

ſicat i

ficari operas extraordinarias, quæ propter repentinum aliquod negotium ad ſolius Imperatoris edictum præſtantur, & paucorum quorundam, quibus lege hoc ita tributum eſt, L. Iudicib. C.de curſ. public. Vulgo hæc ita diſtinguuntur, quod angariæ ſint munera perſonalia, quæ præſtantur Imperatori ſumptibus & expenſis Imperatoris: Parangariæ ſint munera mixta, quãdo quis Imperatori ſeruitia expedit ſumptibus proprijs. Vulte.de feudis li.1.c. 5. n. 6. Vtriuſq;, tam Angariarum quam parãgariarum præſtatio inter vectigalia, quæ Regalia dicuntur, recenſentur lib. Feud.2. tit.56. Vult. di.loc. quod ea Regis aut Imperatoris iura propria ſint: cum olim eo nomine ſignificarentur munera onerum vehendorum prouincialibus impoſita. Vnde Angariari naues dici ſolebant, quibus onerum tranſmittendorum neceſſitas iniungebatur, l.pen. ff. de veter. nonnulli interpretantur poſtas: qua de re vide Cuiac.in leg.fin.Codic.de fabr.lib. 11. & in tit.de curſ. publ.lib.12.

Aperiri feudum alicui dicitur, cũ ei lege defertur: veluti Domino, cum ei ob Vaſſali mortem aut culpam committitur, id eſt, ad eũ reuertitur, li.1.tit.18.§.2.li.2.tit.15.& tit.26.§.4. Cõmitti.n. & in commiſſum cadere veteres dixerunt, quæ propter delictum aliquod amittuntur. Aperiri etiam agnato feudum dicitur, cum ob vaſſalli crimen in non dominum commiſſum agnato lege defertur.lib.2.tit.31.

Armandiæ, vel, vt alij volunt, Armanniæ, ſunt, vt quidam exponunt, littora publica: quæ ita dicta eſſe putant ab ariditate: alij interpretantur vectigal, quod ex armentis animalium ſoluatur, Iſern. Aluerat. Bald. & alij in ca.1. quæ ſint Regal. Quidam dicunt eſſe vectigal, non tamen ex armentis animalium, ſed quod pendatur ex licentia arma faciendi: prout anteriores ſcribere dicit Roſen.c.5.n.19. Alij deniq; interpretantur fabricas & publica armamentaria, quæ principem Romanorum ſemper ſibi ſoli vindicaſſe apparet ex Nou. 85. & l.1.C.vt armorum vſus. Hanc poſtremam Cuia. amplectitur li.5. feud.pa.292.eamque interpretationem eſſe omnium veriſſimam teſtatur Borch.dict.c.1.n.41.vt refert Vulte.lib. 1.feud.cap.5.n.6.

Aſtalium ab aſtu dictum, idẽ eſt quod Felonia. Aſtalium facere, eſt fruſtrari & decipere. Vnde ſæpius in legibus, aſto animo eſt doloſo & callido, l.4.de furtis. l. 15. qual. quis defen. ſe deb. l.3. de hom.lib.ho. l.1.de dam.iniur. Ad hunc modum Plaut. loquitur in Pænul. Mea ſoror ita ſtupida eſt ſine animo aſto. Et Accius apud Nonium: Niſi vt aſta ingenium lingua laudem. Cuiac.lib.1.feud.tit.2.

Aſſilire, pro vim afferre, adoriri, oppugnare, li.feud.1.tit.5.§. 1. Similiter ſi dominum aſſilierit, vel caſtrum domini ſciens dominum vel dominam intus eſſe. Et eod.lib. 17. Si ſcienter ſeniores aſſilierint.

Auiaticus, nepos, lib.feud.3. tit.1.§.3. Si vero filios non habuerit, & Auiaticum ex filio maſculo reliquerit. Fictum nomen ab Auus vel Auius, quo nomine in legibus barbaricis pro auus ſæpe vtuntur. Nepotem vero feudiſtæ interdum fratris filium appellant, vt lib.1.tit.5.§.1.

B.

Bannus ſiue bannum, duo ſignificat: Edictum, qua die vaſſalli equis armiſq; inſtructi ad comitatum adeſſe debeãt: & ſanctionem h.e. multam edicto non parentis. Capitul.Carol. Si hoc non impleuerit, beneficium perdat: & qui beneficium non habuerit, bannũ ſoluat. Et alibi: Qui hoc fecerit, tantas vices bannum ſoluat, quanta mancipia vendit, & ſi non habet pretium ſemetipſum donet, vſque dum ipſos banno ſoluat. Gregorius Turon.lib.5.c.26. Bannos iuſſit exigi pro eo, quod in exercitum non ambulaſſent. Vnde Heribannum duo quoque ſignificat, de quo infra ſuo loco: generaliter mulctam omnem quæ domino debetur, quaſi ab Her & Bannus: ſpecialiter eam quæ pro militiæ deſertione penditur, quaſi ab Hoere, quod exercitum ſignificat. Et bannus mulcta, Legis Franc.li.4.c.71. Quicunque liber homo in hoſtem bannitus fuerit, & venire contempſerit, plenum heribãnum, id eſt, ſolid.LX.perſoluat: aut ſi non habuerit, vnde illam ſummã perſoluat, ſemetipſum pro vuadio in ſeruitium principis tradat, donec per tempora bannus ſit perſolutus. Et qui propter heribannum ſe in ſeruitium tradunt, ſi moriatur, hæredes eius de ipſo banno obnoxij non fiant. Hotom. Lex feud. in voce Bannus, & in verbo Heribannum, eſt edictum, ait, quo feudatarij ad militiam in diem certum euocantur: Hinc

Bannitus, interdum euocatus. leg.Franc.3.c.64. Quicunque noſtros habens honores, in hoſtem bannitus fuerit, & ad condictum placitum non venerit, &c. Leg.Franc.li.4.c.72. Vt non per aliquam occaſionem, neq; pro vuadia, nec de ſcara, nec de vuarda, nec pro Heriberigare, nec pro alio banno heribannum apponet ei ſuam tertiam partem. Item, ipſe heribannus non exactetur neque in terris, neque in mancipiis, ſed in auro atque argento, &c. Vnde nonnulli Francogallicum verbum corruptum putant Arriereban: Vſurpatur enim pro pœna non reſpondentis ad exercitum, ab Hoere, vel Heere, quod exercitum ſignificat, & Bannvs, indicta, vnde Herislitivm, pœna deſertæ ſiue detrectatæ militiæ. Leg. Frãc.li.4.c.72. Quicunq; abſq; licentia vel permiſſione principis de hoſte reuerſus fuerit: quod factum Franci & Alemãni Herislitz dicunt, volumus, vt antiqua conſtitutio, id eſt, capitalis ſentẽtia erga illum cuſtodiatur. Item in Capitulari Caroli, & in Lombarda lib.1. tit.15. Si quis dimiſſo exercitu abſq; licẽtia Regis domum reuertatur, & quod nos Theudiſca lingua dicimus Erislitz fecerit. Item, Ex ea die ſit bannum reſciſſum, quod Theudiſca lingua Erislitz, i.e. armorum depoſitio vocatur, vbi depoſitio pro deſertio poſitum videtur. Beatus tamen Rhen.lib.Germa.2. Deſeruiſſe, inquit, exercitum, inter capitalia numerabatur. Id Flagitium Franci vocabant Heriſchlitz, quaſi dicas, exercitus ſciſſionem.

Bannitus interdum exilio damnatus, lib.feud.4.ti.27. dominum excommunicatum, vel ab Rege bannitum, non eſt obligatus vaſſallus ad adiuuandum.

Baro in libris quidem feudiſticis non nominatur: ſed apud alios ſcriptores barbaricos eo nomine appellatur, qui inter nobiles opibus & potentia antecellit: quem Satrapen Perſæ appellabant. Deniq; Barones & optimates pro iiſdem vſurpantur. In Append. Aimonij lib.5.ca.52. Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates quoque, plures etiam optimates & Barones ſui regni congregari fecit. Et cap.ſeq. Quidam quoque ſuffraganei ipſorum, nec non optimatum & Baronum regni Franciæ non minima pars. Et cap.51. Quę perniciosa factio zelo & diuerſitate Baronum, Comitum atque Optimatum regni tanta terram calamitate extinxit, &c. Otto Friſing. lib.7.cap.25. Leopaldus Marchia ſuſcepto à Rege ducatu Norico, omnibus pene Baronibus ad eum pertinentibus, amoreque ſeu terrore ad eum confluentibus, ſedem ducatus Ratisbonam ſuæ ditioni ſubiecit. Vnde autem nominis huius origo fluxerit, non ſatis conſtat. Plerique eam deducunt à Græco βαρὺ, quod eſt grauis, Eguin.Bar.2.feud.3. nimirum moribus: Alij à Gręco βάρος, quod Latinis ſignificat pondus, quod nimirum aliis corporis pondere & natura anteire debeant. Borch. tract. feud.c.5. voluit dictos eſſe à Germanico *Banner*. Nonnulli appellationem illam ab Hebræorum, Bar, quod eſt filius, repetunt, de quo videatur Motzi: de his qui feud. dare poſſ. num.17. Plures notationes videre licet apud Vulte. de feud. lib.1.cap.4.num.14. Apud veteres quidem Latinos auctores notum eſt, pro bardo & ſtupido vſurpari. ſed in legibus Barbaricis. Hot.

Baro paſſim pro mare ſeu viro vſurpatur: vt legis Salicæ, tit.34. Si quis Baronem de via hortauerit, aut impinxerit, &c. Si vero mulierem hortauerit, &c. Item in Lombarda lib.1.tit.9. Si quis homicidium perpetrauerit in Barone libero, vel ſeruo, vel ancilla, &c. Quare non abſurde fortaſſe diſputari poſſet, cum barbari ſcriptores vulgo pro vaſſallis Homines nominent: quemadmodum poſterius in voce Homo, exponetur: factum, vt Barones dicerentur iidem qui alibi vaſſi dominici: & Homines ſiue vaſſalli Regij: quo nomine Regij Capitanei, ſiue Proceres omnes, hoc eſt, Duces, Comites, Marchiones continentur. Sigebertus in Chronicis anni 1560. Capitales Barones ſuos cum paucis ſecum duxit: ſolidarios vero milites innumeros. Flauius Blondus Blondus lib. quinto decad.2. Nam primam vrbis, quos nunc Barones, nunc Capiraneos appellabant, Imperatori obſequentes, &c. de Friderico Barbaroſſa loquitur.

Sic in Lombard.lib.1.tit.14. Si quis ex Baronibus noſtris ad nos venire voluerit, ſecurus veniat, & illæſus ad ſuos reuertatur. Sic apud Ottonem Friſing. Marchio in Baronum numerum refertur, lib.Frid.2.cap.12. Inter quos VVilhelmus Marchio de Monteferrato, vir nobilis & magnus, & qui pene ſolus ex Italiæ Baronibus ciuitatum effugere potuit imperium, grauem conqueſtionem fecit. Item ca.16. Vicinorum Baronum, quorum vnus Marchio Opitius, præſidiis munita. Iure autem Gallico Baro dicitur, qui ſuo territorio ſummæ, mediæ, & infimæ coercitionis, atque etiam nundinarum ius habet. Veluti virgis cædendi, ſuſpendendi, exilio mulctandi, ceruicis amputandæ, cremandi, notę inurendæ. Itaq; patibuli quatuor tignis erigendi poteſtatem habet: vt eſt apud Ioh. Butirer. in ſumma Rurali. Apud Scotos autem Barones vetuſtis temporibus iidem, qui apud Germanos dicebantur: nimirum vaſſi Regij, equites Regii. Hector.Boet.hiſtor. Scot.lib.11.§. ſeq. Cõuenienti eo nobilitati condicto die, regno in partes, quas vocant Baronias, diuiſo, cunctas opes agroſque regios meritorum habita ratione diuiſit. Barones vero (ita illius temporis equites noſtrorum annalium monumenta appellant) ne non ſuppeterent ad Regiam maieſtatem facultates, vt cuiuſcunque agri domino excedente ex humanis, heres ſiue mas, ſiue fœmina, vſque ad alterum ſupra viceſimum ætatis annum Regis eſſet ſub tutela.

Baronia, pars Regni iure feudi conceſſa. Hector iam d.loco.

Beneficium generali ſignificatione, prout definitur ab Oberto c.1.de beneficio quid ſit, &c. ex Seneca nihil aliud eſt quam beneuola actio, tribuens gaudium capientibus, capienſq; tribuendo in id, quod facit, prona & ſponte ſua parata. Speciali

ſignificatione Latine noſtri appellant crebo, quod ſua lingua Feudum: vt in Diſpu.feudor.c.2.expoſuimus. Sic libro feudorum 2.tit.1. §.2. Sciendum eſt, feudum, ſiue beneficium non in rebus ſoli, &c. conſiſtere. Item lib.feud.2.tit.52.§.3. Comperimus milites ſua beneficia paſſim diſtrahere. Item, Milites ſuos omnibus beneficijs exutos. Item: Nemini licere beneficia, quæ à ſuis ſenioribus habent, ſine ipſorum permiſſione diſtrahere. Et ab hac conſuetudine non abhorret, quod Cæſar lib.de bello ciuil.2. ſic ſcribit: Cęſar, etſi multis neceſſarijſque rebus in Italiam reuocabatur, tamen conſtituerat nullam partem belli in Hiſpanijs relinquere, quod magna eſſe Pompeij beneficia, & magnas clientelas in citeriore prouincia ſciebat. Sic cum populus Romanus ſtante Republica honores & magiſtratus mandabat, eiq; ſoli accepti ferebantur, Beneficia dicebantur. Cicero. Philip. 14. Eſt ille quidem Conſul: ſed alterum nomen beneficij eſt populi Romani, alterum, &c. Et Agraria 2. Et vnuſquiſque ſtudio & ſuffragio ſuo viam ſibi ad beneficium impetrandū munire poſſit. Et pro Muræna: Vt eiuſdem hominis voce & declaratus Conſul, & defenſus, beneficium populi Romani cum veſtra atque omnium ciuium ſalute tueatur.

Beneficium igitur, proprie ſic dictum, idemquod Feudum: vnde Beneficiare pro Infeudare, vel feudum alicui tribuere. Sigeber.in Chron.anni 1007. Poſtea Imperator ſeditione ſuorum coactus, Valentianas Balduino Comiti beneficiauit: vt ſibi contra motus ſuorum auxilio eſſet. Hinc

Beneficiatus, pro beneficiarius, qui feudi beneficio affectus eſt, li.feud.2.tit.55.§.1. Beneficiati eorum feuda, quę ab ijs tenebant, obligauerant, vendiderant. Otto Friſing.li.Frid.2.c.12. Singuli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt. Item, Sicque omnes omnium beneficia, qui ſine bona voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt, in feudis condemnentur. Cæſ. de bell. ciuil. 1. Perreius vero non deſerit ſeſe, armat familiā, cum hac & prætoria cohorte cetratorum, barbariſque equitibus paucis beneficiarijs ſuis, quos ſuæ cuſtodiæ cauſa habere conſueuerat, ad vallum aduolat. Item lib.3. Euocatorum circiter duo millia, quæ ex beneficiarijs ſuperiorum exercituum ad eum conuenerant, quæ tota acie diſperſerat.

Beneficiarios apud I.Cæſarem, 1.ac 3.de bello ciuil. vt & apud alios paſſim reperies. Hoto.

Beneficium & hæreditas ſic opponuntur, vt Feudum & Allodium: nam illo nomine appellantur, quę beneficio alicuius adepta ſunt: hoc vero, quæ legitimis hæreditatibus, vt in teſtamento Caroli Magni apud Nauclerum & Mutium: Præcipimus, vt poſt noſtrum diſceſſum vnusquiſque accipiat beneficia in regno domini ſui, & non alterius, &c. Hæreditatem autem ſuam habeat vnusquiſque illorum hominum, abſque contradictione, in quocunque regno hoc eum habere contigerit.

Breue teſtatum deſcriptores feudorū interpretantur Inſtrumētum publicum, vt in cap.1.§.ſi cum.&§.ſi autem inueſtitura. Quid ſit inueſtitura & inſtrumentū publice confectum, vt in c.1.in ſi.ſi de feud.vaſ.ab aliquo interpell.fuer. Vult.li.1.feu. c.7.n.42. Latinis modo teſtationem, modo teſtificationē appellari ſcribit Hot.in Lex.ſuo feu.in ver. Breue teſtatum, ad hoc allegans Ciceronem in Verrin.7.

Breuis autem, breues, breue, breuia, & breuiculum, ſunt chartulę ſiue libelli breues, quæ cum per ſe ſolę fidem nō faciunt, vt probat Cuia.in l.inter chartulas.C.de conuen.fiſci debit.lib. 10.per l.inſtrumentum.& l.exēplo.C.de proba. merito adiectum eſt in doctrina feudali huic breui epitheton illud teſtatum, nimirum vt iſto actu innuatur, debere hoc Breue eſſe eiuſmodi, quod ad probandum ſiue teſtificandum ſit idoneum & ſufficiens. Vult.ſupra d.loc.

Buccellarij, atteſtante Cuiac.lib.2.feud. tit.7. dicuntur milites corporum cuſtodes, ſiue protectores, qui patronis ſuis aſſiſtunt ſemper. l.vlt.Cod.ad l.Iul.de vi publ. vide plura apud Cuiac.dict.loco.

C.

Cambium. quod ab antiquo verbo Cambire originem trahit, permutatio, ſiue rei alterius pro altera ſubſtitutio. li.feud.2. tit.25. Vaſſallus cambium feudi à domino petit. Et lib.1.tit.4. §.2. Vel cambium proprietatis nomine illius feudi habuerit. & lib.3.tit.1.§.4.

Camera pro cōclaui, in quo pecunia ſeruatur: vnde feudum de Camera, li.2.tit.1.§.2.tit.2.§.2. pro ſtipendio, quod vaſſallo datur à domino. Sic in teſtamento Caroli M.apud.Eguinar. Incipit deſcriptio atq; diuiſio, quā perfecit de theſauris ſuis, atq; pecunia, quæ illa die in Camera eius inuenta eſt. Anton. Florētin.part.hiſt.3.in extremo: Anno 1204. Petrus Arragonienſis Rex obtulit regnum ſuum Innocentio Papæ, illudq; ſibi ac ſucceſſoribus ſuis conſtituit cenſuale, vt annuatim de Camera ipſius Regis 250.naſſemuntinæ Apoſtolicæ ſedi redderentur. Feudum de Camera & Soldatam idem eſſe arbitror ex lib.feu.2.tit.10.in fin.Pet. de Vineis Epiſt.2.c.38. Nec non noſtrorum, & Cameris feudatariorum in ipſa collectæ ſubſidiis computatis.

Campio, certator pro alio datus in duello: à campo dictus, qui circus erat decertantibus definitus. Sic lege Langob.tit.112. Nullus campio præſumat, quando ad pugnandum contra alium vadit, herbas, quę ad maleficium pertinent, ſuper ſe habere. Item in c.Otthonis, leg.Franc.li.5.tit.6. Si ſeruus liberum ſe vocauerit, liceat domino campionem dare, ſi morbus aut ætas eum pugnare prohibuerit. Et Friſionum tit.14. In hac tamen contentione licet vnicuique pro ſe campionem mercede conducere.

Capitanei dicuntur, qui Latinis ſunt principes, aut proceres: quod tanquam caput reliquo corpori, ſic illi reliquis ciuibus præſunt. Horum duæ ſpecies numerantur: nam alij ſunt Capitanei regni, quo verbo Duces, Comites, Marchiones intelliguntur: ac proprie Capitanei numerantur. lib.feud.1.tit.1. §.1.& tit.7. Alii vero improprie, qui vrbium præfecti ſunt, quibus plebs ab aliquo ſuperiorum gubernanda commiſſa eſt: qui & valuaſores regii, aut maiores appellantur. li.feud. 1.tit.1.§.1.& tit.7.& tit.17.

Cauenæ, vox barbara eſt, & placet nonnullis magis vt ſcribatur non cauena, ſed caneua. Nonnullis etiam canua, vel, vt eſt apud Ardizonem, caneus: quas voces ſcribunt Longobardis ſignificare cellam: vnde feudum de cauena in lib.2.tit.1. §.2.& tit.2.§.2. erogatio annua vini, frumenti, alteriuſve annonæ, quæ militi tribuitur. Itaque veriſimilius eſt pro cella ſiue cellario dictam. lib.feud.2.tit.2.in fin. feudum ſoldatæ ſignificatur eſſe feudum de camera vel cauena: quia plerunque (inquit) in ſolidorum donatione conſiſtit: quandoque autem in vino & annona. Doctores, inter quos Vultei. malunt cauenam dictam quaſi cameram auenæ; auena ſynecdochice accepta, pro omnis generis frumento; Atque iterum pro omni eo, quo corpus hominis ſuſtentatur, vt ita dicere poſſimus, cameram eſſe cauenam pecuniæ principis, cauenam eſſe cameram frumenti principis.

Clerus, κλῆρος, Latinis ſors, generale nomen eſt pro vniuerſa Eccleſia, Hebręorum more, apud quos natio Iudæorum eo nomine appellatur. 1.Pet.5. vbi Presbyteros admonet, μηδ' ὡς τὰ κυριεύοντες τῶν κλήρων, non vt dominantes cleris. Hinc

Clericus, de quo ſæpe in libris feudiſticis mentio fit, ita definitur ab Hieronymo in epiſt.ad Neporian. Igitur clericus, qui Chriſti ſeruit Eccleſiæ, interpretetur primum vocabulum ſuum, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur. Si enim Cleros Græce, ſors Latine appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, id eſt, pars clericorum eſt. Conſtantinus autem clericos ita definit, qui diuino cultui miniſteria religionis impendunt. l.2.C.Th.de Epiſc.& cler. nimirum presbyteri, diaconi, lectores, exorciſtæ. Separantur autem ab Epiſcopis, lib.feud.2.tit.35.& in tit.C.de Epiſc.& cler.

Clientes & clientuli, in his libris interdum dicuntur, qui paſſim vaſſalli aut milites, aut feudatarii appellantur, vt lib.1.tit.13. Improprie autem iis hæc appellatio tribuitur. Nam clientes olim duorum erant generum: alij namque ciues Romani erant homines tenues, qui ſe in potentioris alicuius fidem dicabant, quem Patronum nominabant, qui eos ab iniuriis defenderet. Eius neceſſitudinis certa erant iura, quæ in Comment.verb.Iur.ex Dionyſ. Halycarn.lib.2. expoſuimus, & rurſus in fragment. XII.tabul. ad illam legem, Patronus ſi clienti fraudem faxit, ſacer eſto. Eorum mentio fit in l.3. ff. de vſu & habit.l.5.§.1. ff. de iis qui effud. leg. ſi libertus.89. ff.de furt.l.3.§.ſed quod.ff.de pen.leg. Alij præterea clientes erant homines prouinciales, qui ſe imperat. popul.Roman. declarant, ac propterea parte aliqua ſuorum agrorum donati fuerant: quorum conditio propius ad vaſſallorum ſimilitudinem accedit. Qua de re copioſe cap. Diſput.2.expoſuimus, de quibus intelligi poteſt. l. non dubito. 7. ff. de capt. & poſt.

Comites in libris feudiſticis dicuntur Iudices ordinarij, qui in pace & otio ius reddunt, itemque præfecti vrbium. Itaq; lib. feudor.2.tit.27. §.qui iudex dictus eſt, item continuo poſt Comes appellatur. Comes eandem hæreditatem Regiæ ditioni aſſignet, & §.4. Si Comes hæreditatem Regiæ poteſtati conſignet. Et §.12. Comes quanto pretio ſecundum qualitatem temporis ſit annona vendenda, vtiliter prouideat. Et §. 16. Comes ſiue Iudex in cuius regimine Guerram fecerint. Sic legis Franc.lib.11.de Aduocatione ad comites, ca.6. Monemus veſtram fidelitatem, vt memores ſitis fidei nobis promiſſæ in pace & iuſtitia facienda, &c. Et in edicto religioſo Carolomanni apud Auentinum lib.3. Præfectus, quem Franci Graphionem vocant, ſummo ſtudio adnitatur, vt incantationes impune non abeant. Graff igitur, modo Præfectus, modo Comes Latine dicitur. Helmod.in hiſt.Slau.c.68. Super hos omnes functus eſt Comes honore Cometiæ: fecitque iuſtitiam populo. Otto Friſing.lib.Frid.2.c.12. oſtendit, ſingulas Longobardorum ciuitates ſuos habuiſſe Comites, id eſt, Iudices ac præfectos iuri dicundo præpoſitos, vbi de Langobar.

in Gallia Ciſalpina ſedibus, moribus & inſtitutis loquitur: Ex quo fit (inquit) vt tota illa terra intra ciuitates ferme diuiſà, ſingulæ ad comminādum (id eſt, in ius vocandum) ſecum diœceſanos compulerint, vixque aliquis nobilis, vel vir tam magnus, tam magno ambitu inueniri queat, qui ciuitatis ſuæ non ſequatur imperium. Conſueuerunt autem ſinguli ſingula territoria ex hac comminandi poteſtate, Comitatus ſuos appellare.

Comites etiam dicuntur alicuius regionis prȩfecti. Greg. Turo. lib. 4. Nam ſemper Britanni ſub Francorum poteſtate poſt obitum Regis Chlodouei fuerunt: & Comites non Reges appellati ſunt. Alb. Krantz. in Vandal. lib. 1. c. 28. Equidem arbitror, qui, cum Senatus Rempub. adminiſtraret, rexere prouincias Proconſules: & ſub Auguſtis inde Imperatorib. prouinciarum præſides inde dicerentur: aut præfecti prætorij: hi poſtea ſub Imperatoribus iam imperio declinante Comites dicerentur: Erat (inquit) Comitatus Imp. Mediol. Quid vult inſinuare aliud, niſi quod publicum Imperatoris conſilium ibi quieuerat? Comites ergo in prouincijs habebantur, qui in quaque prouincia publicum fouebant conſilium. Hoc ipſum & Epiſtolæ Auguſtini ſonare videntur. Ætate autem noſtra longe aliud præfert Comitis nomen: inferiorem ſcilicet nobilitatis gradum, ſub Duce, ſupra Barones. Hæc ille.

Comites ſtabuli fuerunt præfecti equorum regiorum, qui deinde corrupte Coneſtabili tam in Orientis, quam in Occidentis imperio appellati ſunt.

Comites præterea duodecim circiter Caroli Magni tempora, ſub vno duce fuiſſe ſolitos, docuimus ſub vocabulo, Duces. Quod tamen neque vbique, neq; perpetuo obſeruatum eſt. Albertus Krantz. lib. Da. 8. c. 37. Comitatum quoque Holſatiæ atque Stormariæ, iuncta ditione Thiermarſiæ in Ducatum verti depoſcit. Non grauatus Imperator, mox annuit poſtulatis. Comitatus titulum extinguit, & ex tribus memoratis ditionibus vnum creat Ducatum, Regemque præſentem illo ſolemniter inueſtiuit.

Comitatus, pro Iuriſdictio, territorium, qui alibi diſtrictꝰ dicitur. Otto Friſing. lib. Frid. 2. c. 13. De Longobard. Conſueuerunt autem ſinguli ſingula territoria ex hac comminandi, id eſt, in ius vocandi, poteſtate comitatus ſuos appellare.

Commendare ſe, dicebantur Vaſſalli, cum ſe in fidem & clientelam Patroni dicabant, more (vt videtur) ab antiquis Romanorum & Athenienſium inſtitutis tracto. Terent. in Eunucho:

--------*Vna eſt domus:*

Thais patri ſe commendauit in clientelam & fidem

Aimoin. lib. 4. cap. 64. Illuc & Taſſilo cum primoribus gentis ſuæ venit: & more Francico in manus Regis in Vaſſaticum manibus ſuis ſemetipſum commendauit. Item li. 5. c. 35. Abbates etiam, & Regni primores, ac Vaſſi Regij ſe illi commendauerunt, & ſacramento ſecundum morem fidelitatem promiſerunt. Commendati tamen, & recommendati dicebantur, non iidem qui vaſſalli, ſed tantum qui ſe in alicuius potentioris fidem & tutelam receperant: vt diximus in voce, Affidati.

Conſortes dicuntur Dominus & Vaſſallus: quaſi σύμμαχοι eiuſdem militiæ ſocij, eiuſdem fortunæ participes, lib. feud. tit. 3. Si contigerit feudum neglectu fidelis conſortibus applicari: id eſt: dominis committi, & aperiri. Alibi coniuges appellantur, quaſi coniugales, eodem iugo alligati, lib. 2. titul. 58. §. 1. Nonnunquam etiam Pares appellantur: vt ſuo loco diximus ex l. Franc. 4. c. 65.

Conſultum dicitur idem quod pignus, vt lib. feudor. 2. tit. 8. §. 3. Nam ne pignus, quod cōſultum dicitur, fieri poteſt ex feudo.

Conuerſus dicitur, qui à communi hominum conſuetudine ad monachalem vitam abductus, depoſito virili habitu veſtitum cucullarem induit. libr. feudor. 2. titul. 30. Hic primus eſt ad monachiſmum gradus. Alter eſt eorum, qui poſt conuerſionem profitetur ſe ab hominum conſortio abſcedere, & Profeſſi appellantur. Poſtremus monachorum. Conuerſio non ſpoliat patrimonio: profeſſio ſpoliat, cum hæc formula pronunciata eſt: Do me & mea vni Eccleſiæ, gloſ. in cap. vt lex continentiæ cau. 27. qu. 1. quod totum ex antiqua gentium conſuetudine profectum eſt, vt ex illo Verrin. 1. intelligi poteſt: Dixit & ſe & omnia ſua Veneris eſſe: ſi pateret eam ſe & ſua Veneris eſſe dixiſſe. Iuſtinianus Nouell. tertia. Si quis (inquit) monachus fieri vult, non ſtatim monachus fiat, ſed per triennium tonſura quidem & veſte laicorum vtatur: & narret cauſas, propter quas ad ſolitariam vitam migrare cupiat: vt ſi per triennium talis appareat, vt dignus videatut tonſura, & veſte religioſa, tunc tondeatur, & veſtem monachicam veſtiat.

Conuicani, quorum mentio fit in l. 1. Co. non lic. habit. metr. ſunt cognati conſorteſque noſtri.

Credentia, arcanum vaſalli fideicommiſſum. li. feudorum 1. tit. 17. Vel ſi credentiam ad eorum damnum ſcienter manifeſtauerint.

Cucurbitare dominum, pro vxori domini ſtuprum afferre. lib. feud. 1. tit. 5. §. 2. lib. 3. tit. 2. §. 1. & lib. 2. tit. 57. & tit. 38. Barbarica videtur origo vocabuli, cum in legibus Longob. corbita pro ſtupro vel infamia vſurpetur. Vnde Cucurbitam dicebant vxoris adulterio infamem: quam Argam etiam appellabant, vt in Lombard. lib. tit. de conuit. quod tamen à Græco ἀργὸς deductum videtur: quaſi qui eiuſmodi contumeliam patitur, ſit iners, atq; excors: nam apud Pau. Diaconum de geſt. Longob. lib. 6. c. 8. Quando tu (inquit Dux quidam Ferdulphus) fortiter aliquid agere poteris, qui ab Arga nomen deductum habes? Corbitare autem video Plautum dixiſſe, pro ventrem implere in Caſſina: Noui ego ambas illas eſtrices. Corbitant vbi commeſſe poſſunt. Fictum videtur à Corbita, quæ nauis oneraria eſt: vnde illud eiuſdem in Pœnulo: Tardiores quam corbitȩ ſunt in tranquillo mari, vt corbitare facile dici poſſit non modo adultera, quæ ex alio prægnans ſit: ſed etiam adulter, qui alienæ vxoris ventrem implet, quem vulgo cuculum appellant.

Cucurbitare autem vxorem domini vaſallus dicitur, non tantum ſi cum ea adulterium perfecerit, ſed etiam ſi id duntaxat attentauerit, quod variis modis fieri poteſt, vt ſcribitur in l. apud Labeonem. 15. §. ſi quis virginis. ff. de iniur. puta, conando, ad proximum actum perueniendo: Item turpiter cum ea ludendo, turpiter oſculando, &c.

Curia & curtis, idem. Itaque lib. feud. 2. tit. 51. §. 1. Quidam Capitaneus in quadam Curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit. Curia autem proprie ac reſtricte, eſt area muro circumdata, in qua ædificium inſulæ modo poſitum eſt, vt in diplomate Ludouici apud Ioannem Auentinum: Ludouicus diuina fauente gratia Rex Baioariorum, Gotzbaldo perpetuo dono in villa Engolſtat duas Eccleſias curtim dominicatam, cum ædificiis deſuper poſitis. Abbas Vrſperg in Fride. I. de pactione inter ipſum & Placentinos: Præcepit muros & foſſata deiicere, & turres ciuitatis euertere: & quatenus in vna curte non conſiſtat plus ædificiorum, quam vna domus. Item in formula Pacis Alſaticæ apud B. Rhenanum. lib. German. rerum 2. Quicunque aliquem rapina, aut incendio, aut captiuitate, aut aliqua temeraria præſumptione infra curtis (mendoſe legitur Cortis) aut domus ipſius conſeptum, aut conclaue inuaſerit, aut aliquem ad ſanguinis effuſionem percuſſerit, liber capitali ſumma puniatur, vbi legendum eſt Sententia: vt lib. feud. tit. 27. §. 2. Hinc

Curtis pro Prætorio, ſiue ampla & magnifica domo frequenter vſurpatur: quam Gallice dicimus La maiſon Seignoriale. Helmodus in hiſt. Slau. lib. 1. ca. 12. De vrbibus vero, aut prædiis, aut curtis numero, quæ ad poſſeſſionem Pontificis pertinebant, &c. Et c. 24. Ipſe quidem villas ampliſſimæ poſſeſſionis accepit: & prædia colonis exercenda diſtribuit: habuitque præter alias curtes duas nobiles, ad quas ſæpius diuerſatus eſt. Vnam in via publica, quæ dicitur Buzu, &c. Item c. 18. Præterea curtes illæ notiſſimæ Buzu & Nezenna, & cæteræ poſſeſſiones in terra Vagirorum Epiſcopo reſtitutȩ ſunt rurſus incolendæ. Item c. 32. Miſſi ergo à Principib. venerunt ad Regem, qui tum forte conſiſtebat in corte Regia Hilgeleſtein, &c. Latius tamē hoc nomē vſurpatur pro territorio & finib. eius dominii, cui vaſalli ſubſunt. Vnde feuda in curte, vt lib. 2. ti. 51. Quidam Capitaneus in quadam curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit, non habita mentione beneficii. Hinc pares curiȩ, & pares curtis paſſim in libris noſtris promiſcue appellantur. Et cum in legibus Baioar. titulus ſit, De eo qui ſcandalum in curia Ducis commiſit, mox in textu ſic legitur: Si quis in curte Ducis ſcandalum commiſerit. Item: Nullus præſumat in curte ſcandalum committere. Differunt autem Curia ſiue Curtis & Domus Albert. Argentinenſ. Itaque de Spira reuerſus, Argentinæ in curia dominorum de Ochſenſtein decumbens, diem clauſit extremum. Domus eſt ædificium, in quo dominus habitat, quod Iuriſconſultorum more Prætorium appellatur. Curtis vero, idem opinor, quod Romanis cohors. In villa (inquit Varro) cohors eſt, ex eo dicta, quod circa eum locum pecus coherceatur. Vnde cohortales aues, quæ in villatica cohorte aluntur: eiuſmodi ſunt gallinæ, vt de vulpe in Faſt. Ouid.

Abſtulerat multis illa cohortis aues.

Hinc in legibus Baioar. cap. 14. Si quis in curtem alicuius per vim contra legem intrauerit, cum tribus ſolidis componat. Et mox: Si autem in domum per violentiam intrauerit, cum ſex ſolidis componat. Item in legibus Aleman. titu. 16. Si quis intra curtem Epiſcopi contra legem intrauerit, 18. ſolid. cōponat. Lingua noſtra dicimus Baſſam cohortem: quæ non ita munita eſſe ſolet, vt domus, ſiue caſtrum domini. Itaq; paulo ſupra, quaſi cohors leui muro, vel maceria clauſa eſſet, ſcriptū in iiſdem legibus ita eſt: Si curtem diſſipauerit, aut irruperit liber liberi, cum tribus ſolidis componat, & reſtituat damnum. Veriſimile eſt autem, Patronos in cohorte locum habuiſſe: iuriſdictioni & cauſis cognoſcendis deſignatum. Alie-

nare autem curtem dominus, ſimulque conſtituta feuda poterat. Tacite tamen generali curtis alienatione feuda non continentur lib.2. feudorum,tit.26.§.20.titu.51.§.1.Etſi autem curtis & domus ita differant, vt cohors & villa: tamen vt ſæpe ex potiore parte res appellantur, ſæpenumero curtis pro domus parte numeratur,vt in legibus Baioar. titulo decimoquarto:Si quis intra curtem Ducis aliquid inuiolauerit, quia domus Ducis publica eſt, trinigeldum componat. Hinc feudum in curte dicitur,& feudum extra curtem. libr. feudorum.1.titul. 5. §. 5. & libro 2. titulo. 51. §. 1. Et pares curtis aut curiæ, aut domus pro iiſdem nominatur. lib. 1. titulo.10.

D.

Defenſio in libris duplex eſt:Iuratoria & armata: Defenſio iuratoria eſt, cum deficiente vtrinque probatione iuſiurandum cum XII.ſacramentalibus defertur.lib. feud.2.tit.58.§.6.Fauorabilior autem is eſt,cui defertur.lib.feud.2.tit.58.§.4. Rurſus hæc iuratoria duplex eſt: vna,quæ reo principali conceditur,vt iuret ſe feciſſe,vel non feciſſe:altera,quæ ſucceſſori permittitur, vt iuret ſe neque ſcire,neque credere factum à deceſſore fuiſſe.dicto ti.58.§.6.Defenſio armata eſt, quæ per duellum & ſingulare certamen inſtituitur, vt lib. 3. tit. 2. §. 1. Si quis ſuorum parium per pugnam eum fatigare voluerit, vt per pugnam ſe defendat, edicimus. & lib. 2. tit.36.§.3. Sed de vtraque defenſione plenius in diſputatione feud.diſſeruimus.

Delinquere feudum, pro committere vel committere culpam, quamobrem alteri debeatur,lib.feu.2.tit.31.Vaſſalli feudum delinquentis licet ad agnatos quandoque pertineat,filius tamen ad id nullatenus aſpirabit.

Diſtrictio,vide Diſtrictus.

Deueſtire,& inueſtire,contraria ſunt.Nam vt inueſtire eſt poſſeſſionem tradere:ſic Deueſtire,poſſeſſionem auferre,ſiue ea prius infeudationis nomine tradita ſit, ſiue quo alio ciuili iure adquiſita. Veſt, n. ſiue veſtitura Barbaris fuit poſſeſſio: vt in verbo Inueſtitura docuimus. Deueſtire, pro Inueſtituram feudalem adimere,vſu patur in lib.feud.1.tit.7.Si Princeps inueſtierit Capitaneos ſuos,de aliquo feudo,non poſſit eos deueſtire ſine culpa,pro quamuis poſſeſſionem adimere: in li.feu.3.tit.1.§.4.Illis vero,quæ tenent proprietario iure, aut per libellum,ſiue precariam,nemo eum deueſtire audeat iniuſte.Helmodus in Slau.hiſtor. Quem meritum inueſtiuimus, immeritum quare non deueſtiamus? ſtatimque (loquitur de aliquot Epiſcopis & Imperatore Henrico IIII.) Regem aggreſſi ſunt,eique coronam de capite abruperunt: deinde ſublatum de ſede purpurea,cæteriſque, quæ ad ſacram inueſtituram pertinent,funditus exuerunt.

Diffidare,ſiue diffiduciare,eſt feidam,hoc eſt,bellum indicere, hoſtem declarare:vt in voce,Feida,exponimus.Frider.li.feu. 2.tit.59.§. 4. Perpetua damnamus infamia,diffidamus atque bannimus.Sic apud Petrum de Vineis lib.Epiſt.3.cap.85.Penitus deneges opportunitatem, quam tecum ſoliti ſunt habere, & diffides eos tanquam inimicos noſtros & Imperij. Ponitur etiam,pro,priuatas inimicitias denuntiare:quemadmodum in voce, Feida, docuimus, & exempla protulimus. Populi autem Romani inſtituto amicitia renuntiabatur, & domo interdicebatur.Sueto.in Claudio: Ac ne tunc quidem vltra progreſſus, quam vt amicitiam ei renuntiaret, mandaretque domeſticis vltionem,ſi quid ſibi accideret.Tacitus li. 5. Sed Cæſar miſſis ad Senatum litteris diſſeruit, morem fuiſſe maioribus, quoties dirimerent amicitias, interdicere domo,eumque finem gratiæ ponere.At Conradus IIII.Imperator in aurea bulla c.18. iubet diffidationes priuatas fieri per triduum,palam ac teſtato.Non licere (inquit)prætextu diffidationis quempiam inuadi per incendia,ſpolia,vel rapinas,niſi diffidatio per tres dies naturales ipſi diffidando perſonaliter, vel in loco,quo habitare conſueuit,publice fuerit intimata: poſſitque de intimatione eiuſmodi per teſtes idoneos fieri plena fides.

Dingrauij & Gograuij fuerunt iudices pedanei. Cuiac.l.1.tit. 1.feud.

Diſtrictus, ſiue Diſtrictio, coercendi poteſtas, ſiue iuriſdictio, quę magiſtratui cum imperio, mixto intra certæ regionis ac territorii fines conceditur.Siculus.Flaccus:Regiones,inquit, dicimus, intra quarum fines magiſtratibus ius dicendi coercendique eſt libera poteſtas,lib.feud.1.tit.5.§.4.Si quis feudum extra curtem detinuerit & dominus diſtrictum habuerit,&c.Et lib.2.titul.54.Qui allodium vendiderit,diſtrictum & iuriſdictionem Imperatoris vendere non præſumat. Fictum nomen eſt à diſtringendo, quo noſtri Scriptores vſi ſunt,pro coercendo,vt in Capital.Caroli Magni:A miniſtris Reipublicæ diſtricti,ſex ſolidis componant.Item lib.Franc. leg.3.cap. 4. Diſcutiatur,quis è duobus contra ius ſit,vt pacati fiant,& diſtringantur ad pacem. Et leg. Baioar.tit.6. Si talis homo potens hoc fecerit,quem ille Comes diſtringere non poteſt, tum dicat Duci ſuo, & Dux illum diſtringat,ſecundum legem ſuam. Interdum pro Territorio vſurpatur. Antonius Floren.hiſtor.part.3.tit.20.ca.8.§.13.Ciuitas Florentia XXX. millia hominum in ſe continebat aptos ad arma,& diſtrictus eius LXX.millia.

Domeſtici,de quibus tractatur in C. Iuſt. tit.17.Dicuntur Imperatores protectores domeſtici,in l.8. C.Theodoſ.de domeſticis & protectorib.&,vt loquitur Caſſiodor. li.1.variar.In aula Imperatoris iugiter excubant pro defenſione & tuitione corporis & honoris Imperat.οἰκεῖοι στρατιῶται,id eſt domeſtici milites appellati à Suida,& οἰκεῖοι δορυφόροι, id eſt,domeſtici haſtas geſtantes,à Socrat.lib.1.c.13.Quorum alios pedites,alios equites fuiſſe,probat Cuiacius in l.1.C. de domeſticis & protectoribus,per l.final.C. eod. & apertius per l. reſtituendæ.§.licentiam.C.de aduocat.diuerſ.iudic.

Dominus,paſſim appellatur is, qui feudum in re ſua alteri fruendum conſtituit:idcirco,vt vulgo creditur, quia rei in feudum datæ dominium & proprietatem retinuit:ſolum vſumfructum feudi nomine conceſſit:lib.feud.2.tit.8.§.3.Ego barbarico nomine Dominum eodem modo dici non dubito, quo & Signor, ſiue ſenior appellatur: quaſi vaſſallus Patronum ſuum honoris cauſſa Dominum appellaret:vt in formula iuriſiurandi,lib.feud.2.tit.5.Ego vero,quod ero fidelis ei, vt vaſallus Domino.Sic domina patroni vxor appellatur, li. 2.tit.24.§.3.& leg.Franc lib.4.tit.46.Promitto me Domino meo Carolo,& filijs eius fidelem futurum. Ex eodem genere illud eſt, quod vulgo in ſcholis dictitant,directum feudi dominicum manere penes patronum: vtile vero in vaſſallum tranſire.

Dominicum, patrimonium domini. Hinc dominicum eccleſiæ, li.feudor.2.tit.35.§.1.Epiſcopi & clerici,ea quę in dominico habent,olim dederunt,&hodie dant.Sic in Append.Aimoini libr.5.cap.25. Cum omnibus villis in eo conſiſtentibus, tam dominicatis, quam etiam vaſſallorum. Item: Et Abbatias Pramram & Stabolam cum omnibus villis dominicatis & vaſallorum. Item in inſtrumento priuilegij ſancti Germani Pariſienſis: Vineas quoq; in præfata villa decreuimus ab eiſdem excoli,vindemiari,à quibus olim cultæ fuerunt, & vindemiatæ,ſiue ſint indominicatæ,ſiue in beneficium quibuſlibet datæ.Hinc

Dominicalia,pro Regalibus feudis,vt apud Radeuic.li.2. c.30. In capitulis pacificationis oblatis ab Adriano Papa Imperatori Friderico I. de Dominicalibus Apoſtolici fodrum non eſſe colligendum,niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ.

Doralitium vſusfructus partis bonorum mariti, quem vxori propter nuptias dat, vt eo poſt ſuam mortem alatur: Vulgus doarium appellat:Harmenopolus Hypololon. v.Morganatica ex Hotoman.Saxon.Specul.lib.3. articul.74. Diuortium ſi id iure fuerit celebratum inter virum & vxorem, mulier dotalitium, id eſt,vitæ prouiſionem, ſibi in proprietate viri donatum continebit.Sigeb.in chron.ſub anno 1178. VVillelmus Rex Siciliæ fecit chartam fieri Iohannæ Reginæ ſuę vxori de dotalitio ſuo: cujus partem hic poſuimus: VVillelmus Rex Siciliæ diuina fauente clementia per hoc præſens ſcriptum damus, & in dotalitium concedimus Iohannæ Reginæ chariſſimæ vxori noſtræ ciuitatem montis S. Angeli,&c.

Dotarium,(alij Doarium.v. Morganatica) idem quod dotalitium.Neapol.conſti.lib.3.tit.13.& tit.15.& tit.16.vbi mulier cogitur iurare fidelitatem ei, qui feudi proprietarius permanſit.Contra autem,quod ab vxore confertur,Maritagium appellabant:quam vocem inFrancogallia retinuimus.Petrus de Vineis epiſt.lib.3.c.5.Aggreſſus eſt eos in lecto nudos: & ſurgere non permiſit, donec eos in manibus eius omnem dotem & ius,de quibus tenebatur eis pro maritagio, reſpondere oportuit neceſſario remiſiſſe.Et lib.5.cap.16.Et ideo cum pro maritagio filiæ noſtræ chariſſimæ, quam filio N. Marchionis Milnenſis decreuimus copulandam,&c.

Dos interdum etiam dicitur,quod maritus vxori dat.v.Morganatica ex Hotom.

Duces, ab antiquis ſemper quidam pro ductoribus exercituum dicebantur: ſed tamen tribus modis id nomen vſurpatur: nam interdum duces appellabantur, qui ſummum in militia imperium obtinebant: qui,ſi commiſſo prælio victoriam obtinuiſſent, Imperatores conclamatione militum appellabantur. Liuius lib.9. Iam primum vt ordiar ab ducibus comparandis, haud equidem abnuo, egregium Ducem fuiſſe Alexandrum.Interdum autem Dux appellatur, cui pars Imperij ab altero ſuperiore mandata eſt.Cic.Offic.3. M.Attilius Regulus, cum Conſul iterum in Africa ex inſidiis captus eſſet, Duce Xantippo Lacedæmonio, Imperatore autem patre Annibalis Amilcare, iuratus miſſus eſt ad Senatum.&c. Sic in leg.conuentionum, 5. ff. de pact. Publica conuentio eſt, quæ fit per pacem, quoties inter ſe Duces belli quædam paciſcuntur.Sic à Cæſare Duces perſæpe appellantur,qui legati ipſius erant,qui Imperatore abſente ſummam poteſtatem habebant:vt Labienus apud Cęſarem lib.6.Pręſtate eandem nobis Ducibus virtutem, quam ſæpenumero Imperatori præſti-

præſtitiſtis. Hirc. de bell. Afric. Quibus rebus cognitis, Iuba, cum non longe à Scipione atque eius Ducibus abeſſet. Prius autem Imp. ex prælio quodam appellatus fuerat. Iuſt. lib. 24. Multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus Soſthones ignobilis præponitur eſſet: & cum Rex exercitu appellatus ipſe non in Regis, ſed Ducis nomen iurare milites coegit. Idem l. 9. Cum Honoratum inſuper ducatu aduerſarium viderat. Et lib. 39. Agathocles Regis lateri iunctus ciuitatem regebat: tribunatus, præfecturas & ducatus mulieres ordinabant. Tacitus de mor. German. Reges ex nobilitate: Duces ex virtute ſumunt: nec Regibus infinita aut libera poteſtas: & Duces exemplo potius, quam imperio, ſi prompti, ſi conſpicui ſi ante aciem agãt, admiratione præſunt. Interdum tamen Duces dicuntur, qui ſummum imperium obtinent: qui vero cum poteſtate ſunt, i. e. quibus imperii pars mandata eſt, Comites, Cicero pro Marcello: bellicas laudes ſolent extenuare verbis, eaſque detrahere Ducibus, communicare cum militibus, ne propriæ ſint Imperatorum. Et aliquando poſt. Hæc enim res vnius eſt propria Cæſaris: cæteræ duce te geſtæ magnę illæ quidem, ſed tamẽ multo magnoque comitatu. Huius autem rei tu idem es & Dux & Comes. Eo loco Cæſar perſpicue & Dux & Imperator appellatur. Idẽ in Lælio: de Scipione dicam libentius: quanta illi fuerit grauitas, quanta in Oratione maieſtas: vt facile Ducem populi Romani non Comitem diceres. Liui. libr. 4. Ea rite opima ſpolia habentur, quæ dux duci detraxerit: nec ducem nouimus, niſi cuius auſpicio bellum geritur. Cæſar commentar. Gallic. VII. Comites familiareſque eius anguſto in loco, equitum noſtrorum vim paulisper ſuſtinuerunt: de Rege Ambiorige loquitur. Cicer. pro Rabir. Calliſthenem doctum hominem comitem magni Alexandri ab Alexandro necatum. Poſtea vero

Duces dicti ſunt, quibus Rex aut populus regionis alicuius adminiſtrandæ poteſtatem dederat: vt in leg. Baioat. li. 13. c. 2. Si quis contra Ducem ſuum, quem Rex ordinauit in prouincia, illa, aut populus elegit Ducem, de morte eius conſiliatus fuerit, &c. Specul. Saxon. li. 3. artic. 53. Quelibet prouincia Theutonicæ terræ ſuum habet Palatinatum: Saxonia, Bauaria, Franconia, & Sueuia: quæ, antequam à Rom. ſuperabantur, Regna fuerunt: à quibus ipſa in Ducatus nomina fuerunt permutata. Attamen illuſtres vaſſallos & vexillorum feuda reſecrarunt. Animaduerſione autem dignum eſt, quod circiter ætatem Caroli Magni Duces dicebantur: cui duodecim Comites ſuberant: quod ex infra ſcriptis locis intelligetur. Theodulphus ſub anno 849. Taſſilonem Ducatu Baioariorum collocauit per ſuum beneficium, Grifonem vero partibus Neuſtriæ miſit, & dedit ei duodecim Comitatus. Nam hoc illius fragmentum cum aliis nonnullis mihi Stephanus Paſquerius communicauit: vir eruditiſſimus, & in Francicarum antiquitatum doctrina plane ſingularis. Eum autem locum Aimoinus imitatus eſt, lib. 4. c. 61. Taſſilonem (inquit) in Ducatum reſtituit, Grifonem more Ducum duodecim Comitatibus donauit. Sed ille tali beneficio contentus non erat. Idem eodem libro capite 116. Baldricus Dux Foroiulienſis honoribus, quos habebat, priuatus, & marcha, quam ſolus tenebat, inter quatuor Comites diuiſa eſt. Sic enim ſeparatim legendum eſt, Inter quatuor, id eſt, XII. vt & in eiuſdem Append. lib. 5. cap. 11 Itidem Baldrico Duci Foroiulienſi, dum obiiceretur, & probatum eſſet, eius ignauia & iniuria vaſtatam à Bulgaris regionem noſtram, pulſus eſt Ducatu, & inter quatuor Comitatus eſt eiuſdem poteſtas diſſecta. Quem locum P. Pitheus ſingularis ingenii, & omnium literarum laude pręſtans, iam pridem emendauit. Otto Friſing. lib. Chronic. 5. cap. 20, At Pipinus Thaſſilonem in Ducatum reſtituit: fratrique 12. Comitatus reſtituit: quibus ille non contentus ad Ruaifarium Ducem Aquitaniæ fugit. Ado in Chro. Eique per beneficium Baioariam in Ducatum commiſit: Grifoni quoque in partibus Auſtriæ XII. Comitatus dedit.

Duces rurſus & Comites apud ſcriptores barbaricos ita diſtinguuntur, vt Duces ſint totius Regionis Præfecti: Comites vrbis tantum. Greg. Turon. lib. 9. c. 7. Ennodius, cum Ducatum vrbium Turonicæ atque Pictauæ adminiſtraret, adhuc & vici Iulienſis atque Benarnæ vrbium principatum accepit. Sed euntibus Comitibus Turonicæ, atque Pictauæ vrbis, ad Regem Childebertum, obtinuerunt eum à ſe remoueri. Idem lib. 8. c. 18. Itaque Nicetius à Comitatu Aruerno ſubmotus, Ducatum à Rege expetiit, datis pro eo immenſis muneribus. Item: Theodolphum Andegauis Comitem eſſe decreuit. Item: Gondobaldus autem Comitatem Meldenſem, ingreſſuſque vrbem, cauſarum actionem agere cœpit. Item lib. 6. cap. 41. Miſitque ad Duces & Comites ciuitatum nuntios, vt muros componerent vrbis.

Dultum facere idem eſt, quod dimittere. Theodulphus: Saxones baptizati more ſuo omnem ingenuitatem & alodem ſuam manibus gurpierunt, & dultum fecerunt.

E.

Eques interdum pro vaſallo ponitur. Equites Regis, Vaſalli Regii. Culac

Exercitalis, idem qui miles, vaſallus, feudatarius. Lombard. lib. 1. tit. 15. Si quis de exercitalibus Ducem ſuum contempſerit, ad iuſtitiam faciendam XX. ſolid. Duci ſuo & Regi componat.

Exfeſtucare, verbum ad feuda pertinet. Significat enim idem quod Deueſtire, hoc eſt, honorem alteri abrogare, aut ipſum abdicare. Otto Friſing. Chron. lib. 7. c. 34. At Eugenius Papa cum Romanis hoc tempore pacem fecit, vt patritiatus dignitatem exfeſtucarent, & Præfectum in priſtinam dignitatem reciperent. Sigebert. in Chron. ann. 1123. Concilium Romæ celebratur: pax inter regnum & ſacerdotium reformatur, & ius inueſtiturarum Epiſcopalium ab Imperatore exfeſtucatur. Fictum videtur ex feſtuca, quo verbo veteres Latini virgam, ſurculum, vindictam ſignificabant: eaque in ſeruorum manumiſſionibus vtebantur. Cum igitur inueſtitura, feſtuca, aut ſcipione tradendo fieret, Infeſtucare dictum eſt, pro Inueſtire: & exfeſtucare, pro deueſtire. Otto lib. 1. Frid. 1. c. 8. Conditio pacis fuit, vt Bertolfus Ducatum exfeſtucaret, ſic tamen, vt Turegum à manu Imperatoris ei tenendum remaneret.

Exinaniri feudum, dicitur, quod deſeritur, quod euaneſcit, cuius conſtitutio irrita & inanis eſt, lib. 1. tit. 15. §. 2.

F.

Facere iuſtitiam, pro ſiſtere ſe in iudicio, lib. feud. 2. tit. 22. & tit. 24. §. 4. Si Dominus ei iuſtitiam facere voluerit, poterit eum deprædare. Et lib. 2. tit. 24. §. 4. ſi ſuo domino iuſtitiam facere voluerit, feudo ſpoliandus eſt. Sic enim locum illum interpretor, vt in legibus Baioar. c. 16. tit. 2. Si quis liber alteri libero, qui eum mallat, (in ius vocat) dedignabitur iuſtitiam facere. Item, Et poſtea reſpondeat ſecundum legem, & faciat iuſtitiam. Interdum tamen facere iuſtitiam eſt, legibus vindicare, vt lib. feud. 2. tit 27. § 6. Dominus, cuius caſtrum id eſſe cognoſcitur, ad faciendam iuſtitiam illum producat. Interdum ius reddere, vel iuriſdictionem exercere. Ado in Chronic. Legatos regios, qui tunc ad iuſtitias faciendas cum eis verſabantur, comprehendunt, Aimoinus lib. 4. cap. 10. Lotharius vero, cum ſecundum patris iuſſionem in Italia iuſtitias facere, id eſt, ius redderet. Helmodus in hiſtor. Slau. cap. 68. Super hos omnes functus eſt Comes honore Corneliæ, fecitque iuſtitiam populo ſuo, id eſt, ius reddidit. Hot.

Feudum, Germanica vox eſt, vulgo vſurpata pro beneficio, cuius nomine opera quædam gratiæ teſtificandæ cauſa debetur: vt multis expoſuimus capit. Diſput. feud. 1. ait Hotomannus Lex feud.

Feodum pro Feudum dixerunt multi, & in his Angli: Fortaſſe ab illa notatione Germanicæ vocis FEED, de qua diximus eodem Diſput. cap Itaque vulgari lingua ſcribunt FEE: longiſſime tamen à Longobardici iuris ratione & inſtituto. Feoda namque generaliter appellant prædia omnia, quæ perpetuo iure tenentur, etiam Allodia, quæ à parentibus & maioribus hæreditate relicta ſunt. Et aliquando feodum ipſis hæreditatem ſignificat. Hotomann. in Lexic. feud. Stephanus Paſquerius excellenti vir ingenio, & inter Pariſienſes cauſidicos dicendi facultate præſtans, libellum mihi Anglicanum Litletonium dedit, quo feudorum Anglicorum iura exponuntur: ita incondite, abſurde, & inconcinne ſcriptum, vt facile appareat, veriſſimum eſſe, quod Polydor. Virgilius in Anglica Hiſtoria de iure Anglicano teſtatus eſt, ſtultitiam in eo libro cum malitia & calumniandi ſtudio certare. Sed operæ pretium, quas feudi ſpecies conſtituant, ipſorum verbis exponere. Feudum enim appellatur aliud ſimplex, aliud Talicum. Tenant en fee ſimple, eſt celui qui ad terres ou tenemens á tener á luy, & ſe heires á tous iours. Et eſt appel en Latin Feodum ſimplex: quia feodum idem eſt, quod hæreditas: & ſimplex idem eſt, quod legitimum vel purum: & ſic Feodum ſimplex idem eſt quod hæreditas legitima, vel hæreditas puta. Car ſi home voile purchaſer terres ou tenementz en fee ſimple, il conuient d'auoir ceux parolx en ſon purchaſſe, á auer & tener á luy & á ſes heires: car ceux parolx (ſes heires) ſont le ſtate denheritances. Car ſi home purchaſſe terre par ceux parolx (á auer & tener á lui á tous iours) en ces deux caſes, il n'y ad eſtat, fors que pour terme de vie: pour ce qu'il faut ceux parolx, ſes hieres: leſquels parolx tant ſolement font l'eſtat d'enheritance, en toutes feoffemens & grantes. Id eſt: Feudatarius ſimplex is dicitur, qui prædia perpetuario iure poſſidet. Nam Latine Feodum ſimplex vocatur, quia Feodum idem eſt, quod hæreditas. Et ſimplex idem eſt, quod legitimum, vel purum: & ſic Feodum ſimplex idem eſt, quod hæreditas legitima, vel hæreditas pura. Nam ſi quis prædia iure feodi ſimplicis adquirere velit, hac formula vti eum oportet: vt ſibi ſuiſque hæredibus habere & tenere liceat. Hæc enim verba, SVIS HÆREDIBVS, faciunt rem hæreditariam, ſiue perpetuariam. At ſi vtatur his verbis, vt tibi habere & tenere perpetuo habere, teneteque liceat: his duobus caſibus ad vitæ tempus duntaxat adquiritur. Tum aliquanto poſt, cap. 2. Fee taile; feudum taile dicitur, cum prædia donata ſunt alicui viro, & ipſius hæredibus ab ipſo naſcituris.

Felda, vel Faida, idem quod alibi Guerra: ex Germanica FEED, quod modo bellũ, modo capitales inimicitias ſignificat. Leg. Longobard. tit. 20. Vt feida, quod eſt inimicitia, poſt acceptam compoſitionem poſtponatur. Et tit. 58. Propter Faidam deponendam, id eſt, inimicitiam pacificandam. In Lombard. lib. 1. tit. de homicid. lib. homin. l. ſi quis Longobardus. Quia filiæ eius, quod fœmineo ſexu eſſe probantur, non poſſunt ipſam Faidam leuare. Item lib. 1. tit. 7. Vt Faida (quæ eſt inimicitia) poſt cõpoſitionem acceptam poſtponatur. Hinc Faidoſus, qui alibi diffidatus, cui inimicitiæ denuntiatæ ſunt, vt in legibus Friſing. Homo Faidoſus pacem habeat in Eccleſia, in domo ſua, ad Eccleſiam eundo &c. Et in legibus Baioar. Si quis hominem per iuſſionem Regis occiderit, non requiratur ei nec feidoſus ſit. Hinc Diffidare, meo iudicio, pro inimicitias denuntiare, bellum indicere, hoſtem declarare. Et Diffidatio, quæ à Barbarieis ad Latinam conſuetudinem alludentibus Diffiduciatio dicta eſt. Abbas Vrſperg. in conſtit. Frider. 1. Sancimus etiam, vt quicunque alii damnum facere, aut lædere ipſum intendat, tribus ad minus ante diebus per certum nuntium ſuum diffiducient eum: quod ſi læſus diffiduciatum ſe fuiſſe negare voluerit, &c. vide ſupr. Diffidare. B. Rhenanus German. rerum lib. 2. Faidam vocabant Franci ſimultatem apertam, qua vnus aliquis vni vel pluribus bellum denuntiat: ab hoc Gallicani ſcribæ Faidoſum appellant, qui Faidam exercet. Germanis notum minus vocabulum eſt.

Felonia, non præciſe contumaciam Vaſalli in Dominum, huiuſve in vaſallum perfidiam ſignificat: verum quoduis capitale facinus, lib. feud. 2. tit. 26. §. Domino, 23. Domino committente feloniam (vt ita dicam) proprietas feudi ad vaſallum pertinet, ſiue peccauerit in vaſallum, ſiue in alium, & rurſus tit. 37. & tit. 47. ſi fratrem interfecerit, vel aliam feloniam commiſerit. Denique Felonia Gottis & Longobardis dicitur, quod Germanis hodie *Schelmerey*, Latinis Scelus.

Feudatarius, qui feudum à patrono ſibi commiſſum accepit: Latina conſuetudine, vt beneficiarius, lib. feud. 3. tit. 2. §. 3. Feudatarius Parium laudatione damnum reſarciat.

Fictum vectigal, cuius mentio fit in conſtitut. Frider. de Pace Conſtantiæ. fixum & firmum ſignificat. Cuiac. d. loc.

Fideles interdum generaliter dicuntur, qui in principis alicuius poteſtate ac ditione ſunt: qui vulgo ſubiecti appellantur, vel ſubditi. Gregor. Turon. lib. 10. cap. 3. Nos, piiſſime Rex, ſubiecti atque fideles vobis gentique veſtræ eſſe deſideramus. Item lib. 4. Sacramentum dederat, vt ei fidelis eſſet: & lib. 5. Sacramento ſe obſtrinxit, quam fidelis Regi Chilperico eſſe deberet. Hinc

Fidelitas generaliter interdum pro fide & obedientia omnium ſubiectorum. Duplex enim fidelitas eſt: Vna, quæ à vaſallis & quaſi vaſallis: altera quæ à ciuibus præſtatur, vt in leg. Frideric. de pace Conſtant. lib. feud. 2. tit. 62. Vaſalli noſtri à nobis inueſtituram recipiant, & fidelitatem faciant, ſicuti vaſalli cæteri omnes, ſicut ciues à XVI. annis vſque ad LXX. Item apud Radeu. lib. 2. c. 30. Epiſcopos Italiæ ſolum ſacramentum fidelitatis ſine hominio facere debere domino Imperatori. Abbas Vrſperg ſub anno 1191. Procurante Imperatore factum eſt, vt principes Alemanniæ pene omnes filium paruulum ipſius adhuc in cunis vagientem, aſſumerent in Regem, & ei fidelitatem iurarent. Aimoin. lib. 4. c. 61. Et poſt eum totidem verbis Abbas Vrſperg. in vita Pipini Regis. Illuc & Taſſilo Dux Baioariorum cum primoribus gentis ſuæ venit, fidelitatemque tam ipſi Regi Pipino, quam filiis eius iureiurando promiſit. Radeuicus lib. 1. c. 11. Tunc ad curiam venientes Friderico fidelitatem fecerunt, atque hominium & beneficia ſua de manu illius reuerenter ſuſceperunt. Et huc pertinet illa quæſtio de iuramento, quod Impp. Papæ Rom. in coronatione recipienda præſtare ſolebant, c. ego Ludouicus, diſt. 63. vtrum ſit iuſiurandum fidelitatis vaſallitica, quaſi imperium à Papa regnoſcat, capit. 1. de iureiur. in Clem. an vero iuſiurandum fœderis, aut fidelitatis iudicialis, quaſi Imp. ſimpliciter ſe Eccleſiæ Chriſtianæ fidelem fore promittat.

Fideles interdum ſpecialiter dicuntur iidem qui vaſalli: qui feudo accepto, in Patroni fide & clientela ſunt: viciſſimque ſuam ei certi obſequij nomine fidem aſtrinxerunt. Cicero in Oratione pro Sex. Roſcio: Quæres in cuius fide ſint & clientela, lib. feud. 1. tit. 14. §. 3. Si ergo domino & fideli placuit, vt paciſcantur cum filia, &c. Et lib. 1. tit. 4. §. 6. Tunc oportebit fidelem incrementi veſtituram probare. Item: Si vero fidelis in poſſeſſione incrementi fuerit, &c. Et tit. 6. Si contentio fuerit inter dominum & fidelem de inueſtitura feudi, &c.

Fidelitatem dicimus (inquit Obertus) iuſiurandum, quod vaſallus præſtat domino, lib. 2. tit. 3. §. 4. & tit. 26. §. vbi quot heredes ſunt, tot fidelitatem habent: hoc eſt, tot debent ſe domino exhibere, vt ei ſuam fidem & obſequium interpoſito iureiurando adſtringant. Juſiurandum fidelitatis videtur Latine non incommode dici Execratio poſſe. Cicero Verrin. 7. Vbi fides, vbi execrationes, vbi dextræ complexuſque? vide Vaſſallitium.

Fodrum, quod à Germanico vocabulo *Futer* deriuat Cuiacius, paſſim hodieque in Cauponis Germaniæ pro pabulo equorum vſurpatur. In legibus Franc. Tempore hyemis, quando mareſchalcos illatum ad fodrum dirigunt. Paſſim vero vſurpatur pro annona militari: vt lib. feud. 3. titul. 1. tradere volumus. Item lib. 2. tit. 56. Et tit. 62. Nobis intrantibus Lombardiam fodrum conſuetum & regale præſtabunt. Otto Friſing. lib. Frider. 2. cap. 13. Mos enim antiquus, ex quo imperium Romanum ad Francos deriuatum eſt, ad noſtra vſque deductus eſt tempora, vt quotieſcunque Reges Italiam ingredi deſtinauerint, gnaros quoslibet de familiaribus ſuis præmittant, qui ſingulas ciuitates, ſeu oppida peragrando, ea quæ ad fiſcum regalem ſpectant, quæ ab accolis fodrum dicuntur, exquirant. Huius collationis, quæ ob tranſitum exercitus imponitur, mentio fit in l. ſi pendentes, 12. §. ſi quid. ff. de vſufru. & apud Petrum de Vineis Epiſt. lib. 2. cap. 29. vbi fodrum interpretatur frumentum, hordeum, & res alias victui opportunas, ad exercitum Imperatorium. Sicul. Flaccus de cond. agror. Nam & quoties militi prætereunti, aliiue cui comitatui annona publica præſtanda eſt. ſi ligna aut ſtramenta deportanda, quærendum, quæ ciuitates, quibus pagis huiuſmodi munera præbere ſolitæ ſint. Appendix Aimoini lib. 5. cap. 3. Inhibent à plebeiis vlterius annonas militares (quas vulgo Fodrum vocant) dari. Fuit enim hoc antiquioris quoque conſuetudinis. Guntherus.

Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitolicium certo ſub tempore cenſum,
Hæc Ligures ſacro tribuerunt omnia fiſco.

Ammianus Marc. in fin. lib. 21. Eique vehiculo inſidenti (de Jouiano Imperatore loquitur) vt Principibus ſolet, annonæ militaris offerebãtur indicia, vt ipſi nominant, probra. Quod ſane eiuſmodi ſit, non intelligo. Illud conſtat, annonas illas militares plerunque æſtimari, & pecuniam pro ijs pendi ſolere: quod inſtitutum ex antiquis magiſtratuum Roman. moribus fluxit: qui cum frumentum in cellam ab aratoribus exigendi ius haberent, ſæpe pro frumento pecuniam, quanti frumentum erat, accipiebant. Qua de cauſa genus illud frumenti Æſtimatum appellabant, vt in Verrinas Ciceronis Orationes multis locis docuimus. ait Hotom. Lexic. feud. verbo Fodrum, vide ibid. verbo Mareſchalcus. Seruius Honoratus in 1. Æneid. Cellarium (inquit) dicitur paucorum dierum. Vnde & in cellam dicitur imperatum frumentum. Penus vero dicitur longi temporis. Otto Friſing. lib. Frideric. 2. cap. 23. Peractis ibi aliquot diebus, cum fodrum à vicinis ciuitatibus, & caſtellis, & oppidis exquireretur, Spoletati indignationem Principis incurrunt: dupliciter enim peccauerant, cum octingentarum librarum facti eſſent obnoxij, partim defraudando, partim falſam monetam dando. Præclarum eſt autem, quod Cicero de ſuo fodro & annonis ſcribit in Epiſt. ad Atticum. Nos Aſia excepit mirabiliter. Aduentus noſter ne minimo quidem ſumptui fuit. Scito non modo nos fœnum, aut quod lege Julia dari ſolet, non accipere: ſed ne ligna quidem: nec præter quatuor lectos, & tectũ quidquam: multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerũque. Sic in prouincia nos gerimus, quod ad abſtinentiam attinet, vt nullus teruncius inſumatur in quenquã. Id fit etiam & legatorum & tribunorum, & præfectorum diligentia. vide Mareſchalcus.

Forbannum, pro Relegatione, vel certarum regionum interdictione. Et Forbanniti, interdicti. Legis Franc. cap. 50. vt Comes, qui latronem in Forbannum miſerit, vicinis ſuis & alijs Comitibus notum faciat, eundem latronem à ſe forbannitum, vt illi eum non recipiant. Et cap. 49. de latrone forbannito, vt nemo eum recipiat.

Francia, eius amplitudo, diuiſio: vide Salica lege vxoriẽ ex Hot.

G.

Gallia, Germania. vide Salica l. ex Hotom.

Gaſtaldus. v. Guaſtaldus.

Geniculus, in quibuſdam feudorum libris dicitur pro Generatio, ſiue gradus generationis: vt lib. 1. tit. 1. §. 3. Licet moderno tempore vſque ad ſeptimum geniculum ſit vſurpatum. Item in Lomb. lib. 2. tit. 14. Omnis parentela vſque in ſeptimum geniculum numeretur.

Geſſel vox Germanogallica, qua ſignificatur comes, qui nobis ſeruit mercede certa, vnde & Geſſatas populos Gallica lingua nuncupatos, Polybius 11. & Plutarchus in Marco Marcello ſcribunt.

Gografii ſunt iudices pedanei.

Grauio, vel Graphio, appellatur iudex fiſcalis; qui & Comes dicitur.

Guadia eſt pignus, vnde Inguadiare verbum, de quo poſterius ſuo loco dicemus. In Lombard. lib. 1. tit. 15. Si non habuerit, vnde ſummam perſoluat, ſemetipſum per guadiam in ſeruitio principis tradat. Item lib. 2. tit. 21 Si quis alij guadiam & fideiuſſorem dederit, omne quod per guadiam & fideiuſſorem obligauit, adimpleat. Item Si quis alii guadiam dederit, & eam recipere neglexerit, &c.

Guardia, pro cuſtodia, vetus vox Germanica, *vvardē* vel *vvarten*: qua ſermo quoque Gallicus hodie vtitur: vnde feudum Guardiæ, cum quis prædio cuſtos imponitur. Hinc tenere pro feudo, & tenere per Guardiam opponuntur. lib. feud. tit. 2 & tit. 11.

Guarentare, vel (vt eſt in aliis libris) Guarentiſare, pro cauſam alterius ſuſcipere, defenſorē ſe profiteri, *vvahren, bevvahri*: Priſcum Francorum verbum, quod in Francogalliam inuectum eſt, Guarent: quo ſignificatur is, qui Latinis Auctor dicitur, & euictionem præſtat, lib. feud. 2. tit. 34. §. 2. in Lombar. tamen libro 2. tit. 36. de euiction. Latine adpellatur Auctor. At in Specul. Saxon. dicitur Warandator, articul. 9. *der da bevvaret vor ſchaden, ſchadlos helt.* Quiſquis alteri ante reſignationem & infeudationem, bonorum poſſeſſionem tradiderit, ipſe eiuſdem debet eſſe Warandator, quotieſcunque emptorem ipſius Warandatione indigere contigerit. Item artic. 15. At Warandam emptionis ſuæ producere potuerit, &c. Item: Niſi per defectum in teſtibus, aut Waranda ſuccubuerit. Aliis autem locis Waranda pro ſatiſdatione paſſim vſurpatur.

Guaſtaldus, præfectus ſiue cuſtos curtis, qui & actor dicitur. Lombard. lib. 2. tit. 17. Si Guaſtaldus, aut quilibet acta Regis, poſt ſuſceptas & commiſſas ſibi ad gubernandum curtes, aut caſas Regis, aliquid per donationem conquiſierit. Et mox: Concedimus etiam Guaſtaldis noſtris curtes noſtras prouidentibus. Item Lombard. lib. 1. tit. 32. & Langobard leg. tit. 39. §. ſi quis Guaſtaldus, vel Actor Regis curtem Regiam habens ad gubernandum, ex ipſa curte alicui ſine iuſſione caſam tributariam, vel terram, ſyluam, vites, vel prata auſus fuerit donare. Sic libro feudorum 1. tit. 10. Niſi Vaſſallus ſit Guaſtaldus, vel actor Domini. Item leg. Langobard. tit. 101. §. 27. Si mancipium cuiuſcunque in curte Regis confugium fecerit, & Guaſtaldus, aut actor Regis poſt ſecundam & tertiam conteſtationem reddere dilatauerit.

Guaſtaldorum quoque munus aliquod erat in re militari: vti patet ex Lombard. lib. 1. tit. 15. Si Dux exercitalem ſuum moleſtauerit iniuſte, Guaſtaldus eum ſolaciet, vſque dum ad præſentiam Regis eum perducat. Item ſi Guaſtaldus exercitalem ſuum contra rationem moleſtauerit, Dux eum ſolaciet, quouſque veritatem ſuam inueniat. Paulus Diaconus de geſtis Langobard. lib. 5. cap. 11. Ipſumque per Alzeconem mutato dignitatis nomine, pro Duce Guaſtaldorum vocitari præcepit. De Guaſtaldo Vitus Amerbachius in Capitul. Caroli Mag. ſic ſcribit: Guaſtaldus ſignificat œconomum, id eſt, procuratorem domus, & rei familiaris. Puto factum nomen à Guaſt. id eſt, hoſpitium, vel potius à Germanorum *Gaſt*, hoſpes, hoſpitio receptus veteri Germanica & Gallica lingua, & Halden, id eſt, tenere. Sic enim in quibuſdam Germaniæ locis adhuc verbum pronunciatur. Feudi Guaſtaldiæ exemplum extat apud Petrum de Vineis, lib. epiſtol. 6. cap. 25. Ita tamen (inquit Fridericus) quod caſtrum ipſum à nobis & heredibus noſtris in Capitaniam teneat, & immediate à noſtra curia recognoſcat: viuens iure Francorum, in eo videlicet, quod maior natu in ipſo ſuccedat.

Guerra, ſiue VVerra, non tantum dicitur bellum, quod Imperatoris nomine publice geritur: verum etiam quod priuatus aliquis ſuſceperit: cum ſuas inimicitias perſequitur, vt libro Feudorum 2. tit. 28. §. 1. & 2. & apud Vrſpergenſ. Abbatem in l. Frideric. Imperator. Si liber homo, ingenuus, miniſterialis, incendium commiſerit, pro VVerra propria, pro amico, pro parente.

H.

Hauberticum feudum, Gallica lingua vulgo dicitur, pro Loricatum, id eſt, datum Vaſſallo ea conditione, vt ad edictum loricatus, ſiue cataphractus præſto ſit. Nam vt Lorica Latinis, proprie & minus vſitate eſt tegmen de loro factum, quo maiores in bellis vtebantur: quemadmodum Seruius Honoratus ſcribit in libr. Æneid. 11. frequentiſſime autem pro ærea armatura integra vſurpatur. Sic apud Gallos Haubert, proprie loricam annulis contextam ſignificat, quam vulgus Cotte de maille, appellat. Vnde vetus prouerbium Gallicum, De maille à maille on faict le haubergeon. Poſt vero integra equitis armatura eo nomine appellata eſt: videturque Normannicum verbum fuiſſe: cum in ea Galliæ parte frequentius illud verbum vſurpatur: vnde Fiefs de haubert, feuda Loricæ. Sigebertus in Chronic. ann 1160. In Normannia de feudo vniuſcuiuſque Loricæ, & de reliquis omnibus tam in Normannia, quam in Anglia, & reliquis ſuis terris. Helmodus in hiſtor. Slauorum, lib. 1. c. 88. in hunc modum rebus compoſitis, profectus eſt Dux in Langobardiam, cum mille (vt aiunt) loricis, habens in comitatu ſuo Adolphum Comitem, &c. Idem lib. 2. cap. 13. Filius quoque Regis ex concubina natus, Chriſtophorus nomine, cum mille (vt aiunt) loricis, venit Aldenburg, & percuſſerunt maritima eius. Feudum igitur loricæ eſt, quod militi aſſignatur, ea lege, vt ad edictum præſto in armis ſit. Laudulphus lib. hiſtor. Miſcellan. 21. Vſque ad viginti ſcaphas remanſerunt habentes centenos loricatos, ad has cuſtodiendas. Et lib. 20. Miſit tria millia loricatorum ad circundandum eum ne fugerent. Antoninus Florentinus hiſtor. part. 2. tit. 16. cap. 13. §. 2. Inuenti ſunt habere peditum ſexcenta millia: equitum vero loricatorum centum millia. Item tit. 17. cap. 8. §. 3. In ſolo domini Imperatoris comitatu equitum loricatorum erant ad LXX. millia abſque peditum copiis. Helmodus in hiſt. Slau. c. 52. Elegit de exercitu mille loricatos, abiitque in occaſum exercitus. Sic Liuius Latine loricatos interpretatur, quos Græci cataphractos appellant. lib. 37. His (inquit) tria millia peditum loricatorum, cataphractos ipſi appellant) adiunxit.

Here vox germanorum antiqua: qua ſignificatur exercitus: quo ſenſu & Heris-lit dixerunt lib. 15. Langius de exercit. lib. 17. de eo qui alij anteſt. deſertionem exercitus.

Heres in iure feudiſtico proprie filius intelligitur. Itaque ſine herede deceſſiſſe dicitur, qui ſine filio deceſſit. lib. 1. tit. 13. & lib. 2. tit. 34.

Hereditas autem plerunque allodia ſignificat. Vt in Specul. Saxon. articul. 5. Quæcunque bona defunctus poſt ſe reliquit, vocabulo vniuerſali hereditatis complectimur, niſi feudum fuerit.

Heredes accelerantes, *Gähnerben*, in Speculo Saxonico, articulo 17. appellari videntur, quos Francogallica lingua appellamus, Habiles à ſucceder. Quando, inquit, hæreditatem neque ſoror, neque frater adeat, omnes qui ſe in pari gradu cognationis exiſtere probauerint, æquam hæreditatis percipiant portionem. Et cum in ſexum non diſcernamus, heredes accelerantes eos appellamus.

Heribannum, edictum, quo feudatarij ad militiam in diem certum euocantur: vt in voce Bannus expoſuimus. Hinc non reſpondet ad edictum, apud Vlpianum l. 4 ff de re milit. vbi tamen nonnulli maluerunt delictum. Liuius lib. 1. Qui vbi ad edictum Romani regis ex omnibus populis conuenere, &c. Idem lib. 10. Vt qui iuniorum non conueniſſet ad Imperatorum Edictum, quique iniuſſu abiiſſet, caput Ioui ſacratum erat.

Heriſchulda, eſt pœna non reſpondentis ad delectum. Cuiac. in præfatio: feud. Idem ſignificabat antiqua Germanorum vox Raiſounelдum.

Herislitium, vide Bannus, bannitus.

Homo, hominium, homagium quid ſit, expoſuimus cap. Diſput. 111. Albertus Krantzius videtur hoc poſterius illo facere, in Wandalia lib. 3 cap 36. Apud Cæſarem, inquit, immenſo auro in ſatisfactionem, & hominio, quod nunc vocant homagium, præſtito indemnitatem cōemit. Helmodus in hiſtoria Slau. cap. 68. Quicunque voluiſſet fieri homo, Etheleri veniebat vt acciperet byrtum, clypeum, vel equum. Et mox: Sicubi reperti fuiſſent homines Etheleri, aut renunciarent hominio, aut prouincia ſecederent. Videtur autem hominiorum inſtitutum etiam in Græciam poſterioribus ſeculis manaſſe. Nam in Epiſtola Emanuelis Græcorum Imperatoris apud Albertum Krantzium in Saxonia, lib. 6. cap. 37. ita ſcriptum eſt: Sultanus Imperio noſtro ſe dedidit, & miſſis legatis miſericordiam poſtulauit: fecitque imperio noſtro hominium, & iuramenta: pollicitus ſeruire nobis aduerſus omnem hominem: ita vt ſit amicorum noſtrorum amicus, & hoſtis inimicorum. Hominium triplex eſſe docuimus cap. diſp. 20. Addunt etiam nonnulli Hommage de pleiure, hominium vadicum: cum quis Patrono ab hoſtibus capto, tenetur ſe vadem & obſidem ipſius præſtare: velut (inquit Botelerius) cum Rege Iohanne ab Anglis capto Barones Franciæ complures coacti ſunt vades ſe pro eo præbere. Otto Friſing. hominium alicui cum ſacramento fidelitatis exhibere. Ioan. Trit. homagio fidelitatis ſuſcepto. Radeuuic hominium & beneficia de manu illius reuerenter ſuſceperunt. Hotom. Lex. feud. verb. homo. Cicero tamen Philipp XII. Quod ſi in bello (inquit) dari vicarii ſolerent, libenter me, vt Domitius Brutus emitteretur, pro illo includi paterer. Verum autem propriumque feudum eſt, cuius cauſa fidelitas iuratur, & militaris opera obligatur, Otto Friſing. libro Friderici primo, cap. 20. Ad pedes Imperatoris ſatisfactionem offerens, humiliter Dux venit, hominiumque ſibi cum ſacramento fidelitatis exhibens, Ducatum ab illo ſuſcepit. Iohann. Tritemius cap. 22. Eodem die Fridericus Colonienſem ciuitatem ingreſſus, cum honore magno ſuſcipitur: & homagio fidelitatis ſuſcepto, per dies ſeptem commoratus. Otto Friſing. lib. 7. cap. 19. Imperator Polonorum Ducem cum multis muneribus obuiam habuit, quem tamen ante nō dignatus eſt ſuo conſpectui præſentari: quam de Pomeranis & Ragis tributum ſibi faceret, ſubiectionemque perpetuam ſacramento confirmaret. Radeuicus lib. 1. cap. 11. Tunc ad curiam venientes, Friderico fidelitatem fecerunt, atque hominium, & beneficia ſua de manu illius reuerenter ſuſceperunt.

Homologus, ὁμολόγος à nonnullis dictus eſt pro Vaſſus, aut Vaſſallus: quemadmodum in diſput. cap. 4. expoſuimus. De-

ditítij à Romanis dicti, qui à Græcis ὁμόλογοι, vtpote qui non modo in fide, verum etiam in ditione, ac poteſtate populi Romani eſſent. Nam etſi libertatem retinebant, non tamen parem iuris & libertatis conditionem obtinebant. Itaque tres libertatis gradus Vlpian. in Fragmentis expoſuit: ciuium Romanorum, Latinorum, Junianorum, aut Dedititiorum, aut qui Dedititiorum numero erant: qui ciuitatis Romanæ ius nullo modo aſſequi poterant; vt Caius in libro Inſtitutionum primo exponit. Quare non recte Vaſſallus omnis dedititius appellatur. Multi enim vaſſalli ſunt, qui in fide tantum ſunt: cum dedititij (vt modo dictum eſt) etiam in ditione ac poteſtate eſſent. Et, vt de dedititijs ſemel dicamus, apud Romanos hoc nomine appellabantur, qui armis populi Romani territi, ſeſe, ſuaque omnia Imperatori exercitus debebant, inque ipſius fidem & clientelam permittebant, ſeſeque imperata facturos promittebant. Deditionis autem forma hæc erat: vt dediti arma traderent: deinde vt obſides darent, tum vt iurarent, ſe nequidquam contra populum Romanum conſilij inituros, neque obſides repetituros, neque recuſaturos, quo minus perpetuo ſub populi Romani ditione atque imperio eſſent. Plura vide in Hotomanni iam dicto loco: & ibidem, quod dedititij meliore cõditione quam ſerui, deteriore quam liberi ſint. Liuius libro vigeſimo octauo: Mos vetuſtus erat Romanis, cum quo nec fœdere, nec legibus iungeretur amicitia, non prius imperio in eum tanquam pacatum vti, quam omnia humana diuinaque dedidiſſent: obſides accepti, arma adempta, præſidia vrbibus impoſita forent. Idem li. 1. Deditioſque Collatinos ita accipio, eamque deditionis formulam eſſe: Rex interrogauit: Eſtiſne vos legati, oratoreſque miſſi à populo Collatino, vt vos populumq; Collatinum dederetis? Sumus. Eſtne populus Collatinus in ſua poteſtate? Eſt. Deditiſne vos, populum Collatinum, vrbem, agros, aquam, terminos, delubra, vtenſilia, diuina, humanaque omnia in meam populique Romani ditionem? Dedimus. Et ego recipio. Idem lib. 7. ex formula Campanorum: Itaq; populum Campanum, vrbemque Capuam, agros, delubra deum, diuina humanaque omnia in veſtram P. C populiq; Romani ditionem dedimus, quicquid deinde patiemur, dedititij veſtri paſſuri. Deinceps reliqua videamus. Cæſar lib. 2. Cæſar reſpondit, ſe eorum ciuitatem conſeruaturum, ſi priuſquam aries murum attigiſſet, ſe dedidiſſent: ſed deditionis nullam eſſe conditionem, niſi armis traditis. Idem alio loco: Cæſar obſidibus acceptis, armiſque omnib. ex oppido traditis in deditionem Sueſſiones accepit. Et lib. 1. Heluetij legatos ad eum de deditione miſerunt. Cæſar obſides, arma, ſeruos, qui ad eos perfugiſſent, popoſcit. Item: Hos Cæſar reductos in hoſtium numero habuit. Reliquos omnes obſidibus, armis, perfugis, traditis, in deditionem accepit. Idem lib. 7. Tertio die miſſis ex oppido legatis de deditione, arma proferri, iumenta produci, ſexcentos obſides dari iubet. Liui. lib. 34 tertium fœderis genus eſſe ait, quo bello victis leges dicuntur. Vbi enim omnia ei, qui armis plus poſſet, dedita eſſent, quæ ex ijs habere victos, quibus mulctari eos velit, ipſius ius atque arbitrium eſſe. Latini de Campanis apud eundem: Campanorum aliam conditionem eſſe, qui non fœdere, ſed per deditionem in fidem veniſſent. Item de Apulis: Ita in ſocietatem eos eſſe acceptos, vt non æquo fœdere, ſed vt in ditione populi Romani eſſent. Quod autem de ariete Cæſar ſcribit, quod ſane memoratu dignum eſt, idem Cicero libr. Offic. 1. confirmat: Et cum ijs, inquit, quos vi deuiceris, conſulendum eſt: tum ij, qui armis poſitis ad Imperatorum fidem cõfugiunt, quamuis murum aries percuſſerit, recipiendi ſunt. Cum igitur bello victi, aut captiui omnes eſſent, aut dedititij: captiui quidem victorum ſerui fiebant: dedititij vero meliore conditione quam ſerui, deteriore quam liberi.

Hoſtis, pro exercitu, caſtris, militia. Vnde vox Francogallica, l. hoſt. lib. feudor. 1. tit. 20. Si inſimul ſteterint, vel in Regem hoſtis adquiſierint. Item libro 1. titul. 7. Tunc enim poſſunt deueſtiri, niſi fecerint hoſtem Romæ, id eſt, in exercitu & comitatu Imperatoris Romam profecti ſunt. Sic libr. leg. Franc. 4. De non cogendo bibere in hoſte: vt nemo parem ſuum bibere cogat, Aimo. Hoſtem direxit, i. exercitum: & quicunque in exercitu ebrius fuerit, ita excommunicetur, vt in bibendo ſola aqua vtatur, donec ſe male feciſſe cognoſcat. Et apud Aimon. lib. 5. cap. 28. Vnde hoſtem quam maximam potuit cum Carolomanno direxit. Hinc

Hoſtendiciæ dicuntur (vt Feudiſta ſcribit) adiutorium, quod Vaſſalli faciunt Dominis, Romam cum Rege in hoſtem pergentibus. Verbi gratia, in Lombardia, dimidiam, in Teuthonica terra, tertiam partem fructuum eius anni, quo hoſtem faciunt, libro feudorum 2. titulo 40. Fictum vocabulum ab hoſte, quod exercitum aut caſtra ſignificat, & quo adhuc in Francogallia vulgo vtimur, perfacile intellectu eſt. Cum autem paſſim in legibus Barbaricis Herislitium pro deſertione militiæ dici videamus, ab here, quod exercitum ſignificat: facile adducor, vt corruptum verbum exiſtimem, pro Hoſtelitz, vel Hoſtelitiæ. Ruſus aliud Hoſtelitias, aliud Herislitium eſſe arbitror: nam Herislitium capite plectitur. In Lomb. li. 1. ti. 15. l. ſi quis contumax. quippe, cum belli cauſa edictum promulgatum eſſet. Hoſtelitię vero pecuniaria multa eſt, etiam Friderici conſt. lib. feud. 2. tit. 55. quia edictum non belli, ſed honorati comitatus cauſa factum ſit: cum Imperatore Romam ad petendam coronam proficiſcente, euocantur. Itali feuda Imperii tenentes, vt in faucibus Italiæ Imperatori præſto ſint, cum equis & armis.

I.

In antea, pro deinceps, poſthac, in poſterum: quaſi futurum tempus non à tergo ſequatur, ſed ante nos cedat, lib. feud. 2. tit. 5. Iuro quod à modo in antea ero fidelis ei. Et tit. 7. Honorem quem nunc habes, vel in antea habebis, id eſt, deinceps.

Inculpatus, pro culpatus, accuſatus, lib. feud. 1. tit. 19. §. Si vnus inculpatus fuerit; vna de his nominatis culpis. Sic l. Salic. tit. 43. Si cuius ſeruus in furtum fuerit inculpatus, ſi talis cauſa eſt, &c. Item leg. Burg. tit. 8. de ingenuis inculpatis.

In capillo puella dicitur, quæ nupta non eſt: quia comatæ, ſine vllo capitis tegmine incedebant: nuptæ capite velato erant, lib. feud. 2. tit. 24. §. 3. Ruſus ſi Dominæ vel filiæ, aut ſorori in domo adhuc manenti, quæ in capillo dicitur, ſeſe immiſcuerit, &c. In Lomb. lib. 12. cap. 20. Qui filiam in caſa habuerit in capillo, & filium non reliquerit, &c. Et Neapol. conſt. 3. tit. 27. Et ſorores in capillo ſuccedunt. Coniugatæ autem & dotatæ à fratrum ſucceſſionibus excluduntur. Et mox: Filiæ autem in capillo poſt mortem patris in domo manentes, maiores ſorores coniugatas, & donatas de bonis patris excludunt. Leg. Langob. tit. 45. De eo qui filiam in capillo in caſa habuerit, & filium non reliquerit legitimum, &c. Fuit autem apud antiquos conſuetudo hæc, vt nouæ nuptæ crines ſoluerent: quod in ſecundis nuptiis non fiebat. Optatus Afer contra Donatiſtas ſcribens. Inueniſtis (ait) huiuſmodi virgines, quæ iam ſpiritualiter nupſerant: quaſi ſecundo coegiſtis ad nuptias: vt crines iterum ſoluerent, imperaſtis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt. Ex quibus ſi alicui maritum mutare contigerit, non repetitur illa temporalis feſtiuitas. Hæc ille: fuiſſe tamen hoc quoque luctus & mæroris argumentum, multis ex locis conſtat. Ouidius Triſt. 1.

Illa etiam ante lares ſparſis proſtrata capillis,
Contigit extructos ore tremente focos.

Liuius 1. Soluit crines, & flebiliter nomine ſponſum mortuum appellat. Notatu etiam dignum eſt, moris fuiſſe Francorum Regibus, vt filios exephebos Principi alicui vicino tondendos mitterent, qui eorum poſtea quaſi Patronus eſſet. Seruos enim Romano more cum libertatem acciperent, tonderi ſolitos, nemo ignorat. Paul. Diac. de geſt. Langob. lib. 6. c. 37. Circa hæc tempora Carolus Francorum Princeps, filium ſuum ad Luitprandum miſit, vt eius (iuxta morem) capillum ſuſciperet: qui eius cæſariem incidens, ei pater effectus eſt: multiſque Regiis muneribus donatum genitori remiſit.

Inuadiare pecuniam, eſt, vel ex commiſſo, vel ex condemnatione debere, lib. feud. 2. tit. 27. §. 4. Quicunque iudici ſuo pro exceſſu viginti libras inuadiauerit, prædium ſuum pro pignore illi tradat: & intra quatuor ſeptimanas inuadiatam pecuniam perſoluat.

Inuadiare, pro oppignerare. Sigeb. in Chron. ann. 1160. Wilhelmus Comes Pictauienſis inuadiauit eandem ciuitatem Raymundo Comiti, propter pecuniam, quam idem Wilhelmus in expeditione exponit. Sic multam, inuadiare, eſt obligare dato pignore.

Inuadiare hominem, pro obſidem dare in Lombard. lib 1. tit 15. l. ſi quis liber. Semetipſum inuadiare ſtudeat, vſque dum plenam compoſitionem adimpleat. Et paulo poſt: Si non habuerit vnde ſummam perſoluat, ſemetipſum per guadiam in ſeruitio Principis tradat.

Inueſtire eſt poſſeſſionem tradere. vide ſupra deueſtire ex Hotomann.

Inueſtitura, barbaricum nomen, barbaricam quoque notationem habet. Nam (vt ait feudiſta libro 2. titulo 2.) Inueſtitura proprie dicitur poſſeſſio: abuſiuo autem modo dicitur, quando haſta, vel aliud corporeum traditur à domino. Itaque in legibus Barbaricis, veſtitura propriè pro ipſa poſſeſſione vſurpatur: & veſtitus, pro poſſeſſus. Leg. Franc. lib 4. in capitulis additis, cap. 4. Vt omnis liber homo, qui quatuor manſos veſtitos de proprio ſuo, ſiue de alterius beneficio habet: i. qui quatuor manſos aut in allodij, aut feudi nomine habet, tenet, poſſidet. Item cap. 21. Si quis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuit, alicui reddiderit, &c. Hinc in quibuſdam Francogalliæ noſtræ regionibus Veſt, Deueſt, ficta vocabula: Nam Veſten & beveſten hodie quoque Germani dicunt, pro confirmare & ſtabilire. Quemadmodum ergo Romani iuris inſtituto nullæ alienationes ſola conuentione fiebant, ſed vt ſolemni mancipatione, vel naturali traditione, tamen vt iidem certam verborum formulam (quam

ſtipula-

ſtipulationem appellabant) firmandi & ſtabiliendi cauſa inſuper adhibebant. l.1.ff.de prætor.ſtipulat. ſic Langobardi ritum aliquem, vexilli, gladii, aut haſtæ, præter conuentionem adhiberi voluerunt. Velut eiuſdem leg Franc.lib 4. cap.22. De illis libertatibus & rebus reddendis, quæ in dominica veſtitura ſunt. Sic leg.Franc.lib.4.cap.15. Aut propter veſtituram Domini Caroli genitoris noſtri eadem mancipia contradicere non audeat. Quod ſi à veſte, vel veſtimento deductum inueſtituræ nomen eſſet, primum infeudationis inſigne genus aliquod veſtis fuiſſet. At ſuo loco demonſtratum eſt, non veſtimento, aut inueſtimento: ſed gladio vel haſta, Regnum: vexillo Ducatum: virga & annulo, Epiſcopatum: haſta vero inferiora feuda conferri. Deinde intelligi oportet, inueſtituram non eſſe ſymbolum infeudationis proprium: neque in feudorum poſſeſſionibus tradendis tantum adhiberi ſolitam fuiſſe: nam in omnium etiam rerum traditionibus adhibebatur, quæ abſentes erant: id eſt, quarum præſentium poſſeſſio non dabatur, velut in Lombard.lib.2.tit.18.hoc eſt, titul.de vltim. voluntat.l. pen. vbi Imperator Lodouicus ſtatuit, vt ſi quis extra ſuum comitatum, forte in caſtris, aut palatio Regis de ijs bonis, quæ in illo comitatu ſunt, teſtari velit, coram teſtibus traditionem faciat, & fideiuſſorem conſtituat: cui inueſtituræ poſt ſuam mortem faciendæ poteſtatem præbeat Nam quomodo moriens extra ſuum Comitatum & patriam, rerum in ea poſitarum traditionem faciet? nimirum per ſymbolum & notam inueſtituræ. Quod autem de fideiuſſore ſtatuit, conſentaneum eſt iuri Romano, de quo in l. 4. ff.de euict. vt in alienationibus, inter viuos etiam ſecundus auctor adhibeatur. Guagninus in vita Caroli Magni: Quibus bene ficijs vt Pontifex gratiæ aliquid rependeret, Carolum multis ornauit priuilegijs. Quorum illud maximum fuit, donare Eccleſias idoneis ſacerdotib. poſſe. Id à ſacerdotibus. Id veſtitura vulgo appellatur, qua ſine Eccleſiam, vel (vt nunc loquimur) beneficium nemo poſſidebat. Recipiebat enim à Rege, qui beneficium adepturus eſſet, annulum, vt ſimile quippiam, Inueſtituræ notam, argumentum ſcilicet Regiæ in eum gratitudinis. Intereſt etiam Regem noſſe, qui maiores maxime Eccleſias adminiſtrent, quarum ipſi tutores ſunt. Adiectum priuilegio eſt, Romanum quoque Pontificem ſine Caroli iuſſu eligi non debere: idque in Synodo, aſſidentibus Romæ centum quinquaginta tribus Epiſcopis atque Abbatibus firmatum eſt.

Inueſtita igitur res dicitur, de qua Inueſtitura facta eſt: ſiue Infeudationis titulo, ſiue alio quouis: vt modo diximus ex leg. Franc. Si quis quatuor manſos veſtitos de proprio ſuo, vel de alterius beneficio habeat. Item lib.feud.2.tit.8. Rei per beneficium inueſtitæ. Et tit.37. Rei pro beneficio inueſtitæ. Sic INVESTITVS dicitur, cui quid ſolemniter traditum, & quaſi mancipatum eſt, quamuis id feudum non ſit, vt in formula conuentionis Lugdunenſis apud Guil. Paradinum in Annal. Burgund. lib.2. ſub Ann. 1215. Et clauibus vniuerſarum munitionum & portarum d. Archiepiſcopus fuit inueſtitus, Sic REVESTITVS, cui res aliqua reddita eſt, cuiuſcunque generis illa ſit, vt in Conſilio Carolomanni Imperio coacto, apud Nauclerum Gener.25. Eccleſia cum propria pecunia reueſtita ſit, & iterum ſi princeps iubeat, pecariam remouetur.

Iudicare, pro teſtamento legare. In legibus Aſtulphi Regis Langobard.tit.4.& in Lombard. lib. 2. tit.4. Si quis Langobardus decedens voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis iudicare, non amplius iudicare poſſit. Item in Lombar. lib. 2. tit. 4. Si quis Langobardus decedens voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis iudicare, & filios & filias ex ea reliquerit, &c. Hinc

Iudicare feudum pro anima, id eſt, Eccleſiæ addicere, vel legare ſub conditione precationum, quæ pro domini conſtituentis anima fieri debeant, libr.feudor.2.titul.9.§.2.& tit.55.§.Langobard. Luitprand. titulo 3. Si quilibet Langobardus ægrotauerit, poteſtatem habeat pro anima ſua iudicandi vel diſpenſandi de rebus ſuis.

Iugerum eſt menſura agreſtis, quæ eſt in longitudinem pedum ducentorum & quadraginta, in latitudinem centum & viginti. Eandem menſuram gloſſæ aruipendium vocant.

Iuſiurandum in feudorum libris aliud eſt ſimplex, ſiue ſolitarium: quod ſolus litigator, ſiue Dominus, ſiue vaſſallus præſtat: aliud coniunctum, ſiue commune, quod ego Sacramentalicium diſtinguendi cauſa nominaui, propterea quod coniuratores certo numero vna id præſtant, qui Sacramentales vt ſuo loco diximus (appellantur, lib. feud. 1. tit. 4. §.2.& tit. 26.& lib.2.tit.33. §.2. Rurſus aliud eſt liquidum, quod feudalitij ſcriptores appellant, ſine mentione conſcientiæ: cum quis liquido factum, aut non factum iurat: de ſuo videlicet facto affirmans: aliud fortaſſis Arbitrarium dici poteſt: quia per verbum antiquæ Romanorum formulæ ARBITROR, concipitur: cum quis iurat ſe arbitrari non factum, quod ijdem ſcriptores dicunt. Iuramento conſcientiam ſolam apponere, libro feudorum 2. tit. 33. §.2.& tit. 58. §.6, quære fidelitatem diximus, ex Hotom De iuriſiurandi veteris formula, dictum eſt in libell. de formul. antiqu. itemque in Scholis noſtris ad lib.4.C.ſub illo tit.

Iuſtitiam facere, Vid. Facere IVSTITIAM.

L.

Landtgrauij ſunt prouinciæ comites ſiue iudices.

LANGOBARDIA, quam Latini Ciſalpinam Galliam appellabant, de qua in feud. libr. frequentiſſima mentio fit, vnde dicta ſit, Otto Friſing.lib. Frid.2.cap.13. his demonſtrat verbis, Barbarorum (inquit) incurſionibus ac dominationi, qui à Scanzia inſula cum Albone Duce venientes, Pannonias primo inhabitarunt ſubiacere incipiens ab eiſdem, eo quod ad agendum exercitum, fœminis, reflexis ad mentum crinibus, ſicque virilem, & barbaram faciem imitantibus, & idcirco Langobardis à longis barbis vocitatis, & ipſa Langobardia appellari conſueuit. Hęc Otto. Quod idem ſcribit Guntherus, poęta eximus, qui Ottonis hiſtoriam verſibus perſecutus eſt.

Dicitur à longos ea longobardia barbis.

Sed Albertus Krantzius lib. Dan.2.c.21. Notationem illam improbat, & à Bardis dictos putat, qui poſtea Saxones appellati ſunt, vel à longis barbis, pro barbaris. Probabilior autem videtur Pauli Diaconi coniectura, qui libr. de geſt.Langob. 1.capit.octauo, ita ſcribit: Certum eſt, Langobardos ad infectæ ferro barbæ longitudine, cum prius Vinnuli dicti fuerint, poſtmodum ita appellatos. Nam iuxta illorum linguam, lang, longam: & bard, barbam ſignificat. Langobardorum porro mores & inſtituta copioſe eodem loco Friſing exponit, cauſamque bellorum inter ipſos & Imp.Germanicos eſſe ſcribit, quod parte Italiæ armis ſubacta, & occupata, libertatem retinere, ſuiſque legibus viuere, neque ſe Imperatoris poteſtati ſubiicere vellent, multoſque plebeios, & infinitæ conditionis homines in ſuam ciuitatem ita reciperent: vt eos neque à militiæ cingulo neque à cæteris dignitatum gradibus excluderent. Ex quo factum eſt, inquit, vt cæteris orbis ciuitatibus diuitiis & potentia præemineant.

Laudum plerumque dicitur, quod re aliquandiu deliberata conſtitutum eſt, ſæpenumero etiam pro Arbitrio vſurpatur. Vnde Laudamentum ſapientum, quod I Cti inter ſe diſputata & deliberata conſtituerunt, lib.feud.1.tit.19 §.1. Nam laudare proprie eſt, ie quæſita & agitata communi conſilio & conſenſu conſtituere: quod noſtra lingua dicimus Accorder: vnde Laudimiæ accordements paſſim in legibus Galliæ municipalibus, quo nihil aptius, neque commodius fingi potuit. Helmod.in hiſt.Slau.cap.27. Cumque non longe abeſſet pugna, factum ex conſilio vtriuſque partis, vt laudaretur pax, vſque poſt biduum: id eſt communi ſenſu conſtitueretur. Item cap.57. Nec tamen retineri potuit, ſed ſicut laudatum fecerat, occurrit ad locum placiti, comitatus tantum quatuor viris. Sic lib.feud.1.tit.22.§.3. Niſi conuicta culpa, quæ ſit laudata per iudicium Parium ſuorum. Item tit.28. Viri prudentes Mediolanenſes laudauerunt Et lib.2.tit.20. Sed laudatum ſæpe, id eſt, communi conſilio conſtitutum: quod Gallice dicimus ACCORDE. Hinc

Laudamentum, lib.feud.1.tit.21. Per laudamentum Parium ſuorum. Et libro 3.titul 1.2. Parium laudatione beneficium amittat. Helmodus in hiſt.Slau.libro primo, cap 92 Laudatum autem fuit, ne quis transfugam alterius reciperet: id eſt conuenit. Et cap.28. Abiit Epiſcopus ad Ducem propter colloquium prouinciale, quod laudatum fuerit in Erthoneburg, id eſt, communi conſenſu indictum & conſtitutum. Radeuic. lib.1. cap. 10. Laudamentum à Papa Adriano accepiſſe memoratur, vt ſcriptura & pictura de medio tolleretur. Idem lib.2.cap.11. Accepta de hac probabili petitione fideli laudamento, ad propria reuerſus eſt: id eſt, conuentione ſcripta & obſignata.

Lauda, ſiue Laudimia, vulgari lingua los vel potius Lauds, dicere ſolemus, ſummam pecuniæ, quam nouus Vaſſallus patrono præſtat, quaſi beneficij agnoſcendi cauſa, quapropter τὸ ἀκτικόν à Leone Nou. XIII. appellatur, quaſi eius ſuſcipiendi cauſa delatum, vt cum emphyteuta nouus quinquageſimam precij partem præſtat.l.3.C.de iur.emphyt. Et quia non ſemper certa ſumma eſt, de viri boni arbitratu re quæſita & deliberata conſtituitur. Latine Arbitria dici poſſunt. Juſtinus lib. 2. Alexander ſua ſibi dari reſcripſit, iuſſitque ſupplicem venire, & Regni Arbitria victori permittere. Item lib.22. Precibus Amilcarem exorat, vt inter ſe & Syracuſanos pacis arbitria ſuſcipiat. Cicero poſt reditum in Senatu, & in Piſoniana, Arbitria funeris dixit, pro mercede Pacta: vt in eandem commen, oſtendimus.

Leodes, ſiue Leudes, ſiue Leudi Principis dicuntur. qui eius imperio ac ditioni parent. quod iam pridem Stephanus Paſquierius, vir doctiſſimus, in ſuis Francogallicis Diſquiſitionibus elegantiſſime demonſtrauit Aimoin. libr.9. cap.92. Interea Leudi Theodoricum hortari cœperunt, vt fratri reconcilia-

tetur. Item libro. 4. cap. 8. Omnes Leudi bonitatem eius cernentes vehementer amauerunt. Et c. 15. Leudes, qui maxime indignabantur, ad ſe vocat. Et cap. Fines regni illius Leudibus ſuis probatiſſimis viris & illuſtribus in fide diſpoſuit.

Lex Salica, vide Salica lex.

Libellarius contractus, eſt conuentio de re vtenda data in perpetuum, ſub annua paucorum denariorum poſitione. Obertus feud. 2. tit. 9. §. 2. vbi contractum hunc aperte interpretatur fraudulentam alienationem, quæ ſub nomine & prætextu locationis fieri ſolet. Et lib. feud. 2. tit. 55. §. 1. Obligauerant, vendiderant, quãdam colluſione nomine libelli alienauerant. Sic lib. feud. 2. tit. 43. mentio fit certæ penſionis, quæ quotannis libellariç emptionis nomine prçſtatur. Vnde autem fictum nomen ſit, non facile dixerim: nam omnium quidem veterum Doctorum vulgata opinio eſt, eo ſic dici, quod contractus in libello, ſiue breui charta perſcribatur: quod veriſſimum eſſe arbitror. Fuit tamen tempus, cum dubitarem, an à libella (quod fuiſſe minuti nummi Romani genus nemo ignorat) potius deductum eſſet: nam Obertus viliſſimam duorum denariorum penſionem appellat: quaſi diceret, aliquot libellas, quæ quotannis penduntur, quaſi beneficij teſtificandi cauſa. Cuiuſmodi fere conuentio illa eſt, de qua eſt apud Liuium lib. 41. Conſules agrum æſtimaturos: & in iugera aſſes vectigales, teſtificandi cauſa publicum agrum eſſe impoſituros: vt ſi quis, cum ſoluere poſſit populus, pecuniam habere, quam agrum mallet, reſtitueret agrum populo. Sed vſitata feudiſtarum conſuetudo repugnat: apud quos paſſim libellus maſculino genere nominatur: vt lib. feud. 2. tit. 44. Per libellum alienare. Pro libello agrum tenere. Ad libellum dare. Et tit 9 §. 2. Per libellum, vt dicunt, venditio. Et tit. 39. §. 1. Si libellum vnus alteri fecerit de feudo paterno, non eſt libellus, ſed quaſi refutatio. Quibus ex locis perſpicuum eſt, Libellum facere nihil aliud eſſe, quam illo leui libellarum, ſiue denariorum annuorum pretio vendere: ſiue feudum, ſiue allodium vendatur. Sic lib. feud. 2. tit. 44. Si feudum ad libellum domini voluntate vendidit, ſi quiddam pro libello ei datur ſingulis forte annis, & hoc iure feudi cenſebitur. Et paulo poſt, vbi pro feudo, & Pro libello retinere, perſpicue tanquam contraria opponuntur. Sic in l. Langob. tit. 67. §. primo, & in Lomb. lib. 1. tit. 9. Si quis homo in aliena terra libellario nomine reſidens homicidium fecerit, habeat ſpatium ad conquirendum, &c. Et §. 3. Quod ſi nec hoc voluerit facere ipſe, cuius terra eſt, dare debeat libellario nomine ipſam terram ei, cui homicidium factum eſt: vt reddat ei exinde, ſicut ille reddebat, qui ipſum homicidium fecit: Sic libro feudor. 3. tit. 1. §. 4. Inſuper omnibus modis prohibemus, vt nullus Senior de beneficio ſuorum militum cambium, aut precariam, aut libellum, ſine eorum aſſenſu facere præſumat. Quod interpres in tit. de lege Couradi. lib feud. 2. tit. 34. §. 2. ita expoſuit: Ex eadem lege deſcendit, quod dominus ſine voluntate vaſſalli feudum alienare non poteſt. Eodem pertinet text. feud. 2. tit. 34. §. 3. Notarius vero, qui ſuper hoc tali contractu libellum, vel aliud inſtrumentum conſcripſerit. Rurſus alia Libelli natura & conditio notanda eſt: quam aperte demonſtrat lib. 1. tit. 13. vt res de coloni ſtirpe & familia non exeat: atque hac extincta, continuo ad datorem reuertatur. Ibi enim feudum idcirco vetatur ad libellum dari Eccleſiæ, quia nunquam ei heres eſſe deſinit: quod idem de collegijs dici poteſt: argum. leg. proponebat, ff. de iudic. hæc cum ita ſint, perſpicuum eſſe arbitror, libellarium contractum non eſſe venditionem, quia nullo iuſto pretio res æſtimatur, vt venditur: ſed potius emphyteuſim: quia non pretium ſoluitur. ſed vectigal annuum minutum pro feudo alienato ponitur. Au plane ſic mihi perſuadeo, cum Doctorum prope omnium conſenſu, ſcriptura in contractu emphyteutico ex Zenonis conſtitutione requiratur: l. 1. C. de iure emphyt. probabile eſſe, Langobardos pro emphyteuſi libellarium contractum dixiſſe. Video enim, Ardiſonem aperte teſtari permultis Italiæ locis atque adeo Veronç in patria ſua, Libellum pro Contractu emphyteutico dici atque vſurpari ſolere. Reliquum eſt, vt Libellarij definitionem exponamus, hoc modo: Libellarius eſt conuentio in libello præſcripta de prædio in perpetuum fruendo, ea lege, vt colonus, eiuſque poſteri quotannis vectigalis nomine certam penſiunculam præſtent, vſque dum ſtirpe extincta prædium ad auctorem reuertatur. Vide Libellaria apud Hotom. Hinc

Libellaria pro Allode, ſiue allodio paſſim vſurpatur. Verum (vt opinor) pro eo tantum, quod ſub illa leuicula penſione annua locatum eſt, vt feud. 2. tit. 26. §. 2. vbi feudum & libellaria opponuntur. Agnatis feudum, filia vero allodium, ſiue libellariam eſſe aſſerentibus. Item, domino feudum, filia allodium ſiue libellariam eſſe allegante. Et lib. 1. tit. 5. §. 2. Si fidelis feudum libellario nomine dederit. Item: Poſtquã ad libellariam dederit. Recte igitur Baldus & reliqui, ſine vlla varietate, Doctores in rubric. C. de iure emphyteu. Libellarium contractum definiunt, cõceſſionem ſub vili penſione factam, ſiue de ſuperficie, ſiue de fundo, ſiue in cenſum, ſiue in emphyteuſim, ſiue ad alium reditum, ſiue ad vitam, ſiue in perpetuum, ſiue cum pacto de renouando, vel non.

Liga (vnde Ligij homines) fœdus, ſocietas, Albert. Argent. in Chron. Inter Principem & Francum, interpoſitis iuramentis, & confectis literis, Liga perpetuo eſt confirmata. Marchio cum Maſtino Veronenſi ligam contraxit, eiuſque filio ſuam filiam deſponſauit.

Ligium feudum dictum exiſtimant à ligando, per eminentiam, quod nimirum id habens, arctiori fidelitate domino ſuo ſit obſtrictus aduerſus omnes homines: quod non eſt in feudo non ligio.

Ligius idem plane qui vaſſallus, vt in Diſp. feud. c. 4. copioſe demonſtrauimus. Idque confirmatur ea formula, quam Guil. Paradinus in annal. lib. Burgund. prodidit lib. 2. ſub anno 1217. Ego Odo Dux Burgundiæ præſentibus & futuris notum facio, quod cum dilectus conſanguineus meus Comes Stephanus fecit mihi ligium homagium de feudo, quod tenebat de Comite Burgundiæ, idem Comes ſcilicet de feudo Matiſcone, quod Comes Wilhelmus de dicto Comite Stephano ligio tenebat, conceſſi eidem Comiti Stephano; quod quando heres legitimus, qui Comitatum Burgundiæ tenebit, venerit, & homagium mihi fecerit, ſupradictus Comes Stephanus, abſque fide mea in homagium Comitis Burgundiæ, de prædicto feudo reuertatur. Quod vt ratum habeatur, præſens ſcriptum ſigillo meo confirmaui. Actum eſt hoc apud Lariam, Anno gratiæ 1200. menſe Octobri. Sed mendoſe formula illa deſcripta eſt.

Lorica, loricatus, loricæ feudum. vide Hauberticum feudum.

M.

Magiſter curiæ, qui in domo & familia principis aut nobilis ſecundum dominum primas tenet: qua in re differtà Paribus Curiæ, qui parem & æquabilem Conuaſſallorum dignitatem obtinent: Albertus Krantz. libro Daniæ cap. 1. Grauis ſimultas inter militem quendam Regi proximum: qui Magiſter Curiæ illius dicebatur: & alium quendam militem. Ad quem cum Regis ſuſpicio in Magiſtratum curiæ memoratum permanaſſet, &c. Idem appellatur ab alijs Maior domus: quemadmodum & pares domus dicuntur. Sed de Maiore domus plura in Francogallia noſtra diximus: quam, ſi quid otij ſuppeteret, lubentiſſime ad exitum perduceremus.

Mallare, eſt in ius vocare: vide Hotoman. in Lex. feud. in verb. facere iuſtitiam.

In Mallo, id eſt, in iudicio: Hotomann. Lexic. feud. verb. Placitum.

Mamburgus, idem fere, qui Aduocatus. Itaque qui Curator Reip. in libris Pandectarum dicitur, Mamburgus Feudiſticis temporibus appellatus eſt. Vnde Mamburgium, curatio. In formula regni accepti à Boſone apud Guill. Paradin. Annal. Burg. lib. 1. Omnibus, vt monuiſtis, legem, iuſtitiam, & rectum Mamburgium, auxiliantes Deo, conſeruabo. Dicebatur & Mandiburdium, vt paulo ſupra in formula regni delati: Defenſionem & Mamburgium ſingulis exhibentes. Et apud Joh. Tritem pag. 88. Vnus aureus Romæ perſoluatur quotannis, vt cœnobium ſub Romanæ Eccleſiæ mandiburdio & maieſtate ſecurum ſemper ſtabiliatur & defendatur. In quibuſdam locis Manibourgus mendoſe legitur.

Mancipi res quæ ſint, in Commentar. verb. iur. copioſe ſatis expoſuimus. Videntur vſurpatæ pro rebus allodialibus apud Sigebertum, ſub Anno 965. quidquid in re mancipi habuit, per teſtamentum Eccleſijs ſanctorum delegato mortuus eſt.

Mandiburdium. vide ſupra Mamburgus.

Manſio, Romana lingua, pro Diuerſorio, quod partim Principis, partim militum itineribus paratum, & ex vicinitatis contributione annona rebuſque neceſſarijs inſtructum eſt. Suet. in Tito Veſp. Spectaculis abſolutis Sabinos petit: deinde ad primam ſtatim manſionem febrim nactus, &c. Lamprid. in Alex. Tacebantur ſecreta bellorum. Itinerum dies publice proponebantur: ita vt edictum penderet ante menſes duos, in quo ſcriptum eſſet: Illa die, illa hora ab vrbe ſum exiturus: &, ſi dij voluerint, in prima manſione manſurus: deinde per ordinem, manſiones: deinde ſtatiuæ. Poſterioribus autem temporibus apud Scriptores barbaricos.

Manſionatici appellati ſunt: cuius verbi, duplicem vſum reperio: pro manſione hoſpitali, ſiue diuerſorio: & pro munere ac ſumptu recipiendorum hoſpitum. Illius ſignificationis exemplum eſt apud Aimoinum lib. 5. c. 31. Indeque (de Carolo Caluo Francorum Rege loquitur) per Attiniacum & conſueros Manſionaticos Compendium adiit. Hinc apud eundem lib. 5. c. 34. In priuilegio Abbatiæ Sancti Germani Patrenſis: Sed neque ſeruitia ex ijs exactis, vel paraneredos, aut expenſas ad ſuas, vel ad hoſpitum ſuſceptiones recipiat, ſiue manſionaticos inde exigat: id eſt, ſumptus pro diuerſorio & hoſpitibus recipiendis.

Manſio, pro domo & ædibus: vnde Francogallicum nomen Maiſon. Gregor. Tur. lib. 3. At ille ingreſſus manſionem Domini

mini ſui,apprehendit ſcutum eius ac frameam.Et lib.5. Hoſtium manſionis noſtræ grauibus audio cogi verberibus.Et l. 9. Ad manſionem Epiſcopi conuolauit, & clauſis oſtiis, ait, &c. Helmodus in hiſt. Slau.c. 50. Occupauit montem, qui antiquitus Alberg dicitur: impoſuitque illic manſiuſculas, intendens ibidem communire caſtellum.

Manſuarius, idem quod manens ſiue commanens, i.e. villicus. Alij ϖροσμονάριος, vt Synodi Chalcedonenſis, ca.2. Alij maſſarios appellant.Nam& manſum dixere maſſamCaſſiodorus, Gregorius, & alij. Eoſdem Amerbachius putat manſionaticos appellari: ſed fallitur.vide ſupr.Manſionaticus.

Manſus,ſiue Manſum,neque domus eſt, neque area,neque hortus,ſed ager certi modi ac mēſuræ: qui propterea Metatus ab antiquis dicebatur:quoniam in agrorum diuiſionibus & aſſignationibus menſores adhibebantur,qui & Finitores àCicerone inAgrar.Orat.appellantur,quanquam in ſecunda mendum eſt in illo loco:Ianitores ex illo ordine ducentosconſtituit. Legendum eſt enim Finitores.Virgil in Diris. Pertica quæ noſtros metata eſt impia agellos.Siculus Flaccus li.1.de condit.agror. Nominibus(ait)agrorum diuiſorum,qui inſtitutislimitibus diuiſi ſūt,& formę varias appellationes accipiunt, quidam arbores finales, alij in venis, alij in membris ſcripſerunt:& quamuis vna res ſit forma,alij dicunt perticā, alij centuriationem, alij metationem,alij limitationem, alij cancellationem,alij Typon,quod,vt ſupra diximus, vna res eſt forma.Dicebantur etiam agri limitati, ſicut metati. Hinc metatio, limitatio, centuriatio, cancellatio, &c. de quibus mentio eſt, l.in agris,16.ff.de adq.ter.dom.& l.1.§.inſula,ff. de flum.

Manſus autem vel in priuati hominis patrimonio eſt, vel Eccleſiæ:ad clerici victum cultumque attributus.leg. Franc.li. 1. c.85. Sancitum eſt, vt vnicuiq; Eccleſiæ vnus manſus integer abſque alio ſeruitio attribuatur: & presbyteri in iis conſtituti non de domibus, neque de atriis, vel hortis iuxta Eccleſiam poſitis, neq; de præſcripto manſo aliquod ſeruitium faciant, præter Eccleſiaſticum. Et ſi aliquid amplius habuerint: inde Senioribus ſuis debitum ſeruitium impendant, quam legem ex Conſtitut.Caroli Magni Canoniſtæ ſuo more retulerunt,in capite primo.extr.de cenſ.& 33. quæſt.vlti. §.ſancitum.Melius tamen ibi legi putoAreis,quam Atriis. Locus autem demonſtrat,quod ſuperius dictum eſt, Manſum neque domum,neque aream,neque hortum fuiſſe. Itaque li. feud.1.ti.4.§.4.Curtis dicitur eſſe in manſo,id eſt,ędificium. Albert.Krantzius in VVandalia,lib.4.cap.15. Aſſignauitque trecentos manſos Eccleſiæ in perpetuum ſeruituros.Item:Adolphus trecentos quoque manſos permiſit Duci,vt per manum eius aſſignentur in dotem Eccleſiæ.Et cap.24. Eat Epiſcopus in Vagriam: adhibitis viris induſtriis, æſtimari faciat prædia: quod detrecentis manſis, ego ſupplebo. Veniens Epiſcopus deprehendit prædia vix centum implere manſos. Quamobrem Comes volens redarguere agrimenſores, adhibuit menſuram ſuam funiculo breui, & hominibus incomperto.Specul.Saxon.libro 2.artic.54.Nemini licet ſeparatim paſcere pecora, vt per id communi paſtori pretium minuatur: niſi tres manſos habeat ſub titulo proprietatis, vel feudalis, cui ouile & paſtorem ſeparatim conceditur habere.Vbi pretium paſtori ſoluitur de manſis ſeu curiis, & non de pecoribus,illud non licet denegare, ne villa maneat ſine paſtore. Helmodus in hiſtor.Slau. cap.84. Habuit cum eo orationem de trecentis manſis,qui oblati fuerant in dotem Epiſcopij.Et mox: & ait Comes; Eat dominus Epiſcopus in Vagriam, & adhibitis viris induſtriis faciat prædia hæc: quod debuerit de trecentis manſis,ego ſupplebo:quod ſuperfuerit, meum erit. Veniens ergo Epiſcopus vidit poſſeſſionem, & habita inquiſitione cum colonis,deprehendit prædia hæc vix centum manſos continere. Quamobrem Comes fecit menſurari terram funiculo breui, & noſtratibus incognito. Præterea paludes & nemora funiculo menſus eſt, & ita fecit maximum agrorum numerum. Perlata ergo cauſa ad Ducem, adiudicauit Dux Epiſcopo dari menſuram iuxta morem terrę huius,nec menſurandas paludes,aut ſyluas robuſtiores.Item c.88.Et ſubſcripſit in dotem Magnopolitanę Eccleſiæ trecentos manſos.Idem c.10. Pauperibus ortus natalibus primo ſeptem manſis, totidemque manentibus ex hereditate patrum fuit contentus. Ex mox:Dicitur manentes ſuos pro furto delatos damnaſſe ad mortem. Quo loco non manſum pro villa poſuiſſe, vt docti quidam Germani ad marginem annotarunt, ſed pro iugero, locus in c.12.demonſtrat. Per longiſſimos tractus & vaſtam ſolitudinem maxime ſyluarum robora ſulcos prætendit, quibus iugera quondam fuiſſent diſpertita. Et mox: vbi reditum Epiſcopatus Aldenburgenſis exponit: De quolibet aratro menſura grani. Slauicum vero aratrum par boum,aut vnus conficit equus. Item cap.88. De aratro tres modios ſiliginis, porro Slauicum aratrum perficitur duobus bobus, & totidem equis.Item in diplomate priuilegij Hirſaugienſis apud Ioann.Tritemium: Si quiſpiam vnam vineam, vnum manſum, vnum molendinum, vel ſaltem vnum mancipium abſtulerit,&c.Et mox:Si vero quislibet illorum cortem, vel aliquam villam inde violenter abalienauerit, &c. Item in priuilegio Eccleſiæ Bremenſis à Carolo Magno,apud Albertum Krantzium in Saxonię li.2.c.15.Hinc Parochiæ ſeptuaginta manſos cum ſuis colonis offerentes, totius huius Parochiæ incolas decimas ſuas Eccleſiæ, ſuoque prouiſori perſoluere. Abbas Vſperg.in Lothario Saxon.Cuius curiæ mille & centum manſus ſunt, vno vallo comprehenſi.Item ſub Philippo: Vt videlicet quilibet manſus ruſticanorum prædiorum ſolueret maltare vnum auenæ. Placet igitur eorum ſententia, qui à Menſura ductum vocabulum putant;quia ſi ager ex certo modo pręſcriptus (vt illa lex oſtendit) neceſſe eſt,certæ menſuræ fuiſſe,libr.feud.1.tit.4. Si quis de manſo vno feudi nomine inueſtituram acceperit. Nam cum manſum vnum,duo,tria,numerantur, certi agrorum modi perſpicue ſignificantur.

Manſum aliud eſt Indominicatum, quod in Principis, aut Eccleſiæ,aut nobilis alicuius dominio eſt:neque vel in feudum, vel in precariam,vel alio titulo alteri conceſſum:aliud Ingenuum, quod eſt nobilium, & colono alicui locatum eſt, qui Manſuarius vocatur:aliud Seruile, quod in feudum datum eſt ſub certi ſeruitij conditione.Apud Aimoin. libro 5. cap. 35. Vbi Regni Franciæ adminiſtrandi forma præſcribitur:vt de manſis indominicatis, ſolidus vnus.de vnoquoque manſo ingenuo,quatuor denarij de cenſu dominico, & quatuor de facultate manſuarij.

Manſus eſt (inquit Bald.) prædium,in quo manent homines. Manſus (inquit Aluarot.) fundus, qui duobus bobus ad laqorandum ſufficit.Hinc fortaſſe oritur(inquit Zaſ. quod nos Germani Prata dimenſa nominauimus Manſmat.

Manus mortua, locutio eſt, in feudorum quidem libris non vſurpata, ſed propter Gallicam conſuetudinem digna, quæ hoc loco notetur. Vſurpatur autem de ijs quorum poſſeſſio (vt ita dicam) immortalis eſt: quia nūquam heredem habere deſinunt:vt de Eccleſia dicitur libr.feudor.1.titul.13. Qua de cauſa res nunquam ad priorem dominum reuertitur.Nam Manus pro poſſeſſione dicitur:& Mortua,pro immortali.Sic municipium dicitur non mori.l.autem vſusfructus, 56. ff.de vſufructu.l.ſi vſusfructus,8.ff.de vſufru. leg. quoniam hominibus alijs ſuccreſcentibus idem populi corpus videtur, l. proponebatur,76.ff.de iudic.Ciuitas autem mori dicitur,vrbe diruta,& inducto aratro,l.ſi vſufruct.21.ff.quib.mod.vſusfruct. amitt. Nam quæ prius fuit ſpecies, interijt:alia autem exorta eſt,vt de domo dicitur.l.qui vſumfr.39. ff.de vſufruct. l.quid tamen,10.§.pen.ff.quib.mod.vſusfruct.amitt.Theod. Nihem.in Nemore vnion. tractatu 6.c.33. Et ſic ad manum mortuam regnum & principatus huiuſmodi deuenerunt:quia ipſi reges Francorum dicti Auguſti conſanguinei, & propinqui extiterunt.Et in Capitul. Caroli Magni, & leg. Franc.l. 4.Vbi vero mortua manus interiacet,aut alia quælibet cauſa irrationabilis inuenta fuerit,diligenter deſcribatur,& ad noſtram notitiam perferatur.Vſurpatur autem hęc locutio primum in corporibus, & collegijs,quę immortalia ſunt: vt ciuitates, cœnobia, l.ſicut, §.in Decurionibus. ff. quod cuiuſque vniuerſ. l. proponebatur. ff. de iudic.Thomas VValſinghgam Angl. hiſtor. ſub anno 1276. In eo parliamento edidit ſtatuta contramanum mortuam,ne de certo poſſeſſiones terrarum ſeu redituum ſine ſpeciali Regis licentia ad manum mortuam deuoluantur. Polyd.Verg.lib.hiſt.17.Legibus magnæ chartæ ſancitum eſt,vt nemini liceret dare prædia collegijs monachorum: & legem hanc ad manum mortuam vocarunt:quod res ſemel datæ collegijs ſacerdotum, non vtique rurſusvenderentur velut mortuæ,hoc eſt,vſui aliorum mortuorum in perpetuū ademptæ eſſent.Et aliquanto poſt:Epiſcopi capto inter ſe conſilio poſtularunt,vt legem ad Manum mortuam, quam ordini ſuo valde nocere perſpexerant, antiquaret. Vſurpatur quoque locutio hæc in Gallia,cum reuera manus,id eſt,poſſeſſio mortua eſt:vt cum quibusdam Galliæ locis conſuetudo eſt, vt poſſeſſore ſine liberis mortuo, poſſeſſio ad territorij dominum reuertatur.

Marchiones, à voce Germanica March, qua limes ſignificatur. Dicuntur ij, qui certo Regni limiti cum imperio præfecti ſunt.Limitem enim modo Marchiam, modo Marcam barbarici ſcriptores appellant:Vt leg.Fran.4.tit.de vaſſis dominicis ad Marcham cuſtodiendam conſtitutis. Sic Rhegino lib. Chron.2. ſub anno 788. Poſt hæc Carolus Ratiſbonam venit,ibique Marchas & fines Baioariorum diſpoſuit. Helmodus in hiſt.Slau.c.68.Vocantur autem vſitato nomine Marcomanni, gentes vndecunque collectæ, quæ Marcham incolunt.Sunt autem in terra Slauorum Marchæ quamplures.Sic lib. 5. Aimoi. Leudouicus Neuſtriam cum Marchijs ſuis haberet, & Carolomannus Burgundiam & Aquitaniam cum Marchijs ſuis obtineret.Itaque à Germanis Marchgraph dicuntur, quaſi Limiti Comites, ſiue Limiti pręfecti. Aimoin. lib.4.Comites Marchiæ Hiſpanicæ trans Sicorim fluuium in

Hiſpaniam profecti,&c.Dicitur & Cuſtodes limitis. Aimoi. lib.4. Periit, vt colloquium fieret inter ipſum, & Hiſpanici limitis cuſtodes.Interdum Comites & Præfecti limitis.Idem lib.4.Qui res nouas moliens Cadolachum Comitem &Marchiæ Foroiulienſis Præfectum accuſare conabatur.Item ſimili modo de Marcha Hiſpana conſtitutum, & hoc illius limitis Præfectis imperatum. Poſterioribus tamen temporibus, vt aliis multis in verbis,conſuetudine ſermonisdegenerauit: & Marchiones dicti ſunt, etiam qui in Mediterraneis Regionibus imperium aliquod obtinebant : vt apud Aimoi. lib.5. Robertus Comes Pariſiorum:frater Odonis Regis,Marchio Francorum vocabatur. Et paulo poſt : Venerabilis Marchio noſtri quidem Regni,&c. march vel maer Germanis & olim & nunc equum ſignificat : vnde perperam quidam Marchionem deriuant.Beatus Rhenanus vir doctiſſim.& P.Brodæus Galliæ noſtræ ornamentum inſigne,lib.Miſcell.3.ex Pauſan. lib.10.docuerunt, March priſcorum Gallorum vocem fuiſſe, qua equum ſignificabant : quo nomine hodie quoque Britones Armorici vtuntur : apud quos plurimas Francogallicæ linguæ reliquias ſupereſſe conſtat. Itaque complures (in his Brodæus & Alciat.) exiſtimarunt Marchiones dictos , quaſi vero ex obſoleta priſcorum Gallorum lingua probandum ſit,eam vocem pro Equo vſurpatam , cum ex Germanorum ſcriptis,ex quibus nomina hæc omnia ſumpta ſunt,ſatis conſtet , March lingua Germanica pro equo dici ſolitum : vt in Baioar.legibus : Si caudam amputauerit, vel aurem,ſi Equus eſt,quod March dicimus, cum ſolido componat. Atque hinc nimirum Marſchalci nomen ductum. Sed multo abſurdius Feudiſtæ,qui lib.feud.2. tit.10.§.1. Quia à Principe (inquiunt)de Marchia inueſtitus eſt, Marchio dicitur, quod tenet, quod eſt iuxta mare, quia plerunque Marchia iuxta mare ſit poſita. Hæc cum ſcripſiſſem , poſtea VVandaliam Alberti Brantzij percurrens , diſputationem eius hanc reperi lib.3. cap.16. Iuuat intueri,requirereque ,vnde tractum ſit nomen Marchiæ , atque Marchionis : Qua in re ridiculus , qui Feudorum vſus conſcripſit. Pollicetur enim in titulo docere, quis ſitMarchio:& vbi ad rem ventum eſt,ignotum per ignotum conatur oſtendere. Marchio,inquit, eſt, qui tenet Marchiam : atque ſit Marchia , & vnde dicta , debuit explicare. Marchionis quidem vocabulum veteribus incompertum eſt: niſi quis modernorum renouans antiquitatis , illuc inſerat nouum vocabulum. In noſtris quoque Annalibus nullam eius verbi legimus mentionem , ante primum Henricum Saxonem , Romanorum Regem, qui primus domitis Danis ad oppidum Sleſuicum, cum eo tranſtuliſſet Saxonum coloniam, impoſuit regioni præſidem,quem appellauit Marchionem,& illi regendos tuendoſq; Regni milites impoſuit prouinciam ; quaſi duci limitaneo. Inde quoque cum ordinata per illum prudentiſſime Saxonia conſtituiſſet, qui agros colere, qui ſequi tenerentur in militiam : cum quintum quemque quatuor in agris remanentes ſumptibus & armis expedirent:illumque durante militia alere iuberentur.vires,quas perinde in Vngaros comparauerat , primum in VVandalos ſtatuit exercere tyrocinium , hoc reputans maioris militiæ: duxitque in metropolim gentis Brandeburgum: eamque obſedit per brumam in glacie , & oppugnauit conſtantiſſime: & exhauſtis obſeſſorum viribus , conſumptiſque commeatibus, etiam expugnauit collocauitque in ea primus Marchionem, qui prouinciam tueretur armis quæſitum : & augeſcere contenderet in diem : & quam Romani ſimili ex cauſa dixere Prouinciam, ille appellauit Marchiam. Mecum diu reputans , multaque circumſpiciens , nihil reperio de nominis origine probabilius, quam vt ex vulgari Saxonum ductum eſſe credam : vt ſit in aliis quoque nationibus , vt vernaculæ linguæ quædam nomina inſerantur Latinis;Latium quo beetur diuite lingua. Marchiam autem vocant vulgo Saxones, diſtrictum vnius villicationis aut ditionis . Inde Vehmarke nomen duxere:vt tum Marchiam dicerent Saxones eam prouinciam , quam ſui iuris eſſe,per arma ſunt conſecuti : inde præſidi nomen inditum, vt Marchio diceretur,qui illi ius diceret. Sic in Dania ad Sleuicum , vt diximus Marchionem conſtitutum,ita & in VVandalia per eundem Henricum Regem, Marchiam illam , ſuo Marchioni deputatam : indeque fluxiſſe nomen , vt deinceps aliæ quoque prouinciæ hoc vocabulo in ſimili principatu vterentur:dicereturque Marchio Miſniæ,Badenſis,Styriæ, Morauiæ,in Germania,& in Italia, Taruiſina, Anconitana, Mantuana, Ferratenſis: & ſi quæ ſint aliæ Marchiæ. Hæc Albertus : Ex quibus intelligi poteſt, quam diſſimilis huius dignitatis ratio fuerit apud Italos , de quibus Niceph.Gregor.lib.7. ita ſcribit ; ἡ δὲ τοῦ μαρχισίου τάξις, ἡ τῶν ὀπισθίων ἐστὶ παρὰ λατίνοις, δηλ' ὅπερ ἐν τοῖς Ῥωμαίων στρατεύμασιν , ὁ τὴν βασιλικὴν ἀπέχων σημείαν, τοῦτο παρὰ λατίνοις μαρκέσιος. Ioannes Brodæus Miſcella.2.c.23.Galli (inquit) quondam (vt ſcribit Pauſan.) equum March appellabant : vnde Marchiones, vt opinor , dicti. Nomen retinent hodie Britones , quorum idioma niſi Hunnica barbarie pollutum eſſet , ad veterem Gallorum linguam prope accideret : nam Germanicam fuiſſe non credo , cum Cæſar in Commentarijs Ariouiſtum Germanum Gallice loqui didiciſſe commemoret ; qua de re alio loco luculenter diſſeruimus.

Maritagium,vide Dotarium ex Hotom.

Marſchalus , vetus vox Germanica , pro Equitum Magiſtro. March enim vetere illorum lingua pro Equo dicebatur:Leg. Aleman.tit.80.Si Marſchalcus,qui ſuper duodecim caballos eſt,occidit,XL.ſol.componat. Vbi de Seneſcalco etiam mentio fit : quæ vox in Francogallia vſurpata eſt.Albert. Krantz. lib.Suet.5.c.41.Gubernatorem appellauere,ex optimis militem : qui conuocandis regni cœtib. & omnia vice Principis gerend. habet poteſtatem.Marſchalcum noſtri vocant: Galli Conneſtabulum , Magiſtrum Equitum dixere Romani , armorum ductorem interpretantes , qui & equeſtris militiæ Princeps arbitrium habeat educendi armatum Regni exercitum.Hæc Krantzius. Latini autem eum , qui ſub Regis imperio exercitui præeſt,Magiſtrum rei militaris appellant.Liuius lib.24. de Syphace Numidarum Rege loquens : Orauit (inquit) vt duo legationem referrent ad Imperatores ſuos: vnus apud ſeſe Magiſter rei militaris remaneret. Lotharius Imp.& Carolus Rex in Valentianis,c.13.Vt miſſi in illorum miſſatias curam habeant,ne homines noſtri,aut alij quilibet vicinos ſuos maiores vel minores tempore æſtatis , quando ad herbam ſuos caballos mittunt, vel tempore hyemis quando Mareſchalcos illorum ad fodrum dirigunt, deprædentur & opprimant.Et an ſic egerint,hoc etiam(vt prędiximus)veraciter miſſi noſtri inueſtigent,& nobis renuntient, vt in ſeniore hoc ſic emendemus,quatenus homines ſuos in poteſtate habeant , & contenti ſint debitis , & indebita iniuſte non appetant.Beat.Rhenan.rer.German.lib.2. docet, Marſchalcum fictum vocabulum eſſe ex March , quod equum ſignificat : & Schalc, potens: quaſi equorum Magiſtrum.Et eo pertinere videtur inſtitutum Aureæ Bullæ, cap. 24. vt Dux Saxoniæ Imperij Archimareſchalcus,in Comitijs imperialibus auenam diſtribuat. Ponetur (inquit) ante Seſſionem imperialem aceruus auenæ tantæ altitudinis,quod pertingat vſque ad pectus,vel antelam equi, ſuper quo ſedebit ipſe Dux, & habebit in manu baculum argēteum,vel menſuram: & primo menſuram eandem de auena plenam accipiet , & famulo primitus venienti miniſtrabit eandem : quo facto figendo baculum in auenam recedet , & Vicemareſchalcus eius auenam diſtribuet.

Meliores,pro Proceribus,ſiue Primarijs:eadem ratione,qua ſeniores.Tacit.li.13.Et cōmotus his Auitus, patiēda meliorum imperia.Id dijs, quos implorarent,placitū, vt arbitriū penes Ro.maneret,Greg.Turō.li.6.c.45.Cōuocatis meliorib. Frācis reliquiſq; fidelib. nuptias celebrauit filiæ ſuæ. Hot. Lex. feud. verb. meliores, vbi vide plura ex alijs exempla. Otto Friſing.li.1.c.20. Gladio exerto in meliorem & nobiliorem omnium Rauennatenſium manum miſit Apud Radeuicum lib.2.c.30.Dominus Imperator magna eſt in gloria:quoſdam de melioribus ex Mediolano,& Brixa in Vinculis retinet. Idem capit.34.Quoſdam occiſos, ſexdecim captos de ſuis melioribus ibidem perdiderunt.Albert.Argent.in Chron. Miſit Rex pro melioribus in Italia, de vtraque Gibellinorum& Guelphinorum , tentans ſi quomodo poſſet inter illos concordiam ordinare.

Miles in libris feudiſticis & Vaſſallus ſynonyma ſunt.Itaq; Miles & Senior tanquam relata opponuntur:vt lib.3.tit.1.§.1. Ad reconciliandos animos ſeniorū & militum.Et §.2.Si contentio emerſerit inter ſeniorem & militē. Item,Senior vero miles qui culpatur. Feudum quippe clientela militaris eſt: qua de cauſa beneficia feudalia proprie dicūtur ea,quæ militibus attribuuntur,Albert.Krantz.li.Dan.6.c.decimonono. Omnis inter Regem Daniæ & Adulphum Holſatiæ Comitem controuerſia ſuſtollitur : & primum amicus, deinde miles etiam Regis conſcribitur. Militare cingulum. Porro qui Romanorum mos fuit in militari cingulo certis attribuendo,cæteriſque , qui cincti non eſſent, à militia prohibendis, eundem à Barbaricis retentum atque vſurpatum fuiſſe,docuimus cap.Diſp. 3. Tantum autem in cinguli iure Romani poſuere , vt ſi quis in caſtris diſcinctus verſaretur , aut vallum ſubiret, piaculi inſtar haberetur. Cuius rei exemplum extat apud Cornel. Tacitum lib. 11. qua de cauſa , qui ſub iugum mittebantur, diſcincti erant. Vt Feſtus libro nono demonſtrat.Ammianus Marcell. lib. 22. Proſequere, ait, mulier, ſi quid te læſam æſtimas: hic enim ſic cinctus eſt, vt expeditius per lutum incedat.Neque illud prætermittendum,quod Friderici ſecundi conſtitutione ſancitum eſt, ne cui militare liceat, niſi qui vel de militari genere ſit: vel militarē ordinem ab Imperatore impetrauit.Neapol. Conſtitu.li.tit.50.& tit. 60.Itaq; idem apud Petrum de Vin.lib.epiſt.6. c.17. Quanquam (inquit) pater ſuus miles fuerit, & noſtris conſtitutionibus caueatur , quod milites fieri nequeant, qui de genere militum non naſcuntur: ipſe tamen de culminis noſtri licentia decorari valeat cingulo militari mandamus.Item Neapol.

conſtit.lib.2.tit.32. Militaribus tamen priuilegiis in omnib. ſupradictis & aliis cauſis, & caſibus, in quibus prærogatiuæ militum aliquid indulgetur, eos tãtummodo milites vti volumus, qui honorem dignitatis militaris & onus decenter obſeruant:in equis & armis videlicet, & aliis militaribus ſignis,quibus milites & Barones condecet decorari.

Miniſteriales interdum dicuntur ſerui domeſtici, qui ſuas operas & miniſteria dominis præbent:vt in Specul.Saxon. lib.9. art.81.Miniſteriales hereditant,& hereditatem accipiunt,ſicut liberi ſecundum ius prouinciale:excepto,quod extra dominium ſuorum nemini ſuccedunt, nec habent ſucceſſorem, vt in Lomb.lib.1.tit.8. De aldis & ſeruis miniſterialibus dicimus,qui docti domi & nutriti aut probati ſunt. Item:Tam de aldiis quam de ſeruis miniſterialibus, ſeu de ſeruis ruſticariis.Idem li.1.tit.12.Si quis ſeruum miniſterialem probatũ (vt ſupra)& doctum domi occiderit,cõponat ſolid.L.de alio vero ſeruo miniſteriali,quo ſecũdus eius inuenitur eſſe, tãtũ nomẽ miniſteriale habet,ſi quis occiderit,cõponat ſol XXV.

Miniſteriales interdum dicuntur homines liberi,qui in Potentiorum familia munere & procuratione aliqua funguntur. vt li.feu.2.tit.27.§.pe.Si miniſteriales alicuius dominij inter ſe guerram habuerint,Comes ſiue Index, in cuius regimine eã fecerint,per leges & iudicia ex ordine proſequatur. Item li. 3.leg.Fridericus:De conſilio Principum & aliorum fidelium noſtrorum tam liberorum quam miniſterialiũ. Item:Si liber homo,ingenuus,miniſterialis,vel cuiuſcunq; cõditionis fuerit,&c. Otto Friſing.li.Chronic.7.c.8.Orta ſeditione & Sigehardus Comes à familia Principum, qui Miniſteriales dicuntur,eo quod iuſtitiam eorum infringere diceretur, occiſus eſt.Idem li.Frid.1.c.59.Conradus Imp.ad propria rediit, & illic quoſdam ex propriis miniſterialibus ſuis pro bono pacis boni iudicis exercens officium,ſuſpendio peremit.

Minor Longobardico iure dicitur is demum,qui decem & octo annis minor eſt:nam poſt eum annum ætas legitima dicitur, In Lomb.de prohib.alien.min.l.1.§.1.& l.de puero.

Monachus (cui feudum adimi propter monachatum dicitur in his libris frequentiſſime)Latine ſingularis,vel ſolitarius dici poteſt,c.placuit.16.q.1.Monachorum, inquit,conuerſatio & vita ſecundum etymologiam nominis ab omnibus diſcrepat.Monachus enim Græce,Latinis ſingularis dicitur. Vnde Monachum per omnia ſingulariter agere oportet. Hieron. ad Paulin.Si cupis eſſe,quod diceris, Monachus,id eſt,ſolus, quid facies in vrbibus,quæ vtique non ſunt ſolorum habitacula,ſed multorũ?Itaque memorabile eſt,quod ſcribit Theodoretus Eccleſ.hiſto.lib.4.c.28. Monachum fuiſſe,qui totos ſexaginta annos neque à quoquam viſus ſit,neque cum quoquam collocutus.Mirum eſt autem,cum inſtitutis ſodalitatibus,quæ Græce cœnobia dicuntur,& legibus latis.vt Monachi vna in eadem domo habitent, vna cibum capiant, vna cantionibus aſſiduis operam dent, vna etiam ex Iuſtiniani conſtitutione dormiant:vt Nouel.3.& Nou.155. & Nou.133. & c.ſi clericus.16.q.1.c.Monachum.20.q.4.quamobrem Monachorum illis nomen relictum ſit? cum nulli toto genere humano minus ſolitarii ſint, ac minus ſoli viuant: niſi forte quod re mutata nomen retentum, vt l.inſula 56.in fin. ff.de adq.rer.dom.Repugnant igitur Monachus & ſodalis:Monachum eſſe,& in cœnobio ætatem agere.

Morgangheba, eſt Longobardorum iure,quarta pars bonorum mariti,l.1.Lang.de iis,quæ à viro in mul.dant.Romanorum autem moribus fuit tertia,non quidem bonorum, ſed dotis, vt Harmenopulus obſeruati refert 4.Epito.&c. ex conſtitutionibus Neapolitanis eſt tertia bonorum mariti, lib.3. tit. 13.15.16.& ex conſuetudine Nortmanniæ.

Morganatica,vulgo corrupte pro Morgengabe:quod Germanica vulgari lingua matutinum munus ſignificat. Munus erat, quod ſponſus die nuptiarum mane ſponſam ſalutans, ei coram propinquis & amicis,ante nuptiale cõuiuium donabat: de quo mentio fit in lib.feud.2.tit.39.Latini munus nuptiale illud appellant.Liu.lib.30.Hunc nuntium ac ſimul venenum ferens,miniſter cum ad Sophonisbam veniſſet:Accipio, inquit,munus nuptiale nec ingratum:ſi nihil maius vir vxori præſtare potuit.Hoc tamen nuntia,melius me morituram fuiſſe, ſi non in funere meo nupſiſſem. Tacitus vero dotem hanc interpretatur.Nam in lib.de moribus German.his ſcribit verbis:Dotem non vxor marito,ſed maritus vxori offert. Intersunt parentes & propinqui,ac munera probant. Itaque cum in Speculo Saxo artic.20.ita ſcriptũ eſſet:*Nun vernempt, vvas ein teglich Man von Ritters arth moeg ſeinem VVeib zu Morgengab geben,des morgens als er mit ihr zu tiſch gehet vor eſſens.*Interpres ita conuertit:Nunc intellige,quid vnuſquiſq; vir militaris in ſuam vxorem ſine heredum aſſenſu nomine dotis poſſit erogare: antequam cum ea ad prandium diſcubuerit.Greg.Turon.lib.9.Tam in dote,quam in Morgengabe,hoc eſt, matutinali dono,certum eſt adquiſiſſe. Leg.Langobard.tit.4. & in Lombard. lib.2.tit.4. Si quis Langobardus Morgengab coniugi ſuæ dare voluerit, quando eam ſibi in coniugio ſociauerit, ita decernimus: vt alia die ante parentes & amicos ſuos oſtendat per ſcriptum cum teſtib. roboratum,& dicat: Quia ecce quod coniugi meæ Morgengab dedi, Albert.Argentin. in Chron. Iohannes autem aſſerens dominium ad ſe ſpectare, tanquam matri ſuæ per Rodolphũ Regem olim morganatico iure donatum libenter habuiſſet ſua. Morgengabe videtur idem apud Germanos fuiſſe,quod Germanolatini ſcriptores dicere ſolent Dotalitium, nonnulli Doarium,Græci hypobolon:hoc eſt,vnde ſe tueri mulier mortuo marito poſſit, qua de cauſa Vitalitia quoq; appellantur, quaſi quæ vtenda fruenda mulieri in omne vitæ ſuæ tempus attribuuntur. Albert.Krantzius l.b.Daniæ 7.c. 35. Inſuper Romulus acciperet Ingeburgam filiam Alberti Ducis in coniugem. Dos eſſet oppidum Lentze,cum territorio ſuo.Romulus pro vitalitiis daret ſponſę Arusberg. Vuerben, Parelberg cum attinentiis. Item li.8.c.36. Dorothea Regina moleſte ferens querimoniam Dorotheæ relictæ Adolphi, rem omnem ſuſcepit comparandam. Nam acceptis eius vitalitiis,ſoluit de reſtantiis duo millia aureorum,& pacta eſt in ſingulos annos.Vide Dotalitium.& Salica Lege vxorem ex Hot.

Mundiburntum Langobardis idem quod Latinis tutela ſiue cura ſignificat.

N.

Nepos pro fratris filio,lib.1.tit.5.§.1.& tit.13.in fin.

Noua inueſtitura eſt,quando feudum primo quęritur:li.2.t.32.

Nouum feudum eſt, quod ei primum, quo de agitur,attributũ eſt: cui opponitur paternum, quod eius vel parentibus,vel maioribus conceſſum fuit. l.2.tit.14. §.3.& lib.2.tit.50.Paternum,inquit,voco,quicunque ex ſuperioribus id adquiſierit.Nos Profectitium appellauimus: nomine,vt videtur,non incommodo.

O.

Obnoxii dicuntur commode pro Vaſſallis.Albertus Krantzius lib.Dan.6.c.42.Splendidos equites nuper à ſe ſuis ſacramentis dimiſſos Abſaloni mittitur, iuſiurandum præſtatur, ille nihil motus non eſſe ait,cui debent tanti viri obnoxii fieri.

P.

Pagenſes,ciuitatis aut pagi eiuſdem incolæ,lib.feud.2.tit.68.§. 2.Adhibeat ſibi de pagenſibus ſuis, & qui per eandem legem viuant,duos teſtes idoneos. Sic Gregor.Turon. lib.8.c.18. Nam VVintrio Dux à pagenſibus ſuis depulſus, ducatu caruit.Et lib.10.c.9.Regalis epiſcopus cum clericis & pagenſibus vrbis ſuæ ſimilia ſacramenta dedit. Sic legis Franc.lib.2. c.43.Cancellarius tamen talis eſſe debet,qui pagenſibus loci illius notus fuiſſet.Et in Capit.Conſtit.vlt. Comites autem reddant rationem de eorum pagenſibus.

Parentes, pro cognatis:quod linguę noſtrę vernaculę commune eſt.lib.feud.1.tit.24. Non reuocetur ab vllo ex parentibus ſuis. Et lib.2.tit.33. Vaſſallus cum ſex parentibus cæteros ſi vult habeat extraneos.Et lib.3.tit.2.§.1. Cum duodecim propinquioribus parentibus ſe defendat. Hieronymus in Apologia ſecunda contra Rufinum:Niſi forte parentes militari vulgarique ſermone cognatos & affines nominat. Sic Iulius Firmicus Matheſeos,3 c.13. Pigros faciet humileſque in omnib. actibus,& in omni fortuna: & qui cum parentibus vel affinibus aſſiduas inimicitias exerceant.

Pares curiæ, ſiue Curtis,ſiue Domus, dicuntur Conuaſſalli, ſiue compares, qui ab eodem Patrono feudum receperunt: quaſi eiuſdem Patroni clientes.lib.feud.1.tit.11.& 18. & 26. Sic pares exponuntur, qui ab eodem domino feudum tenent lib.1. tit.26.vbi etiam Pares de domo appellantur. Dicuntur etiam Compares lib.2.tit.53 Item Pares de domo domini: lib.1.tit. 26.§.3. Interdum etiam Pares dicuntur, qui neque collegæ, neque ſocii, neque conſortes,aut eiuſdem dignitatis participes ſunt: ſed qui in pari tamen ac ſimili iure, & imperio ſunt: Vt in fœdere inter Ludouicum filium Caroli Imper.& Ludouicum filium Ludouici Regis, apud Aimoin.lib.5.c.38.Vt nemo ſuo pari vitam,Regnum aut fideles ſuos diſcupiat,aut fors conciliet:hoc eſt, ſubducat,ſubtrahat.Item: vterque veraciter ſuum parem,vbicunque neceſſitas fuerit,adiuuet. Item: etſi hoc acciderit, ad tempus vterque pari ſuo hoc reſciſcere faciat,id eſt,alter alteri.

Parium Curiæ tria fuiſſe munera reperio, cum paragium facerent,hoc eſt, dum Collegium obirent: Primum,vt nouorum vaſſallorum cooptationi ſiue inueſtituræ arbitri adeſſent:eorum enim neceſſaria præſentia eſt, lib.2.tit.2.& tit.32.33.§.1. Alterum,vt rogati de inueſtitura teſtimonium dicerent:quãuis controuerſiæ tempore pares eſſe deſiiſſent.li.2.tit.19. Tertium,vt feudalium cauſarum iudicia exercerent. li.2.tit.52.& tit.55 §.3.& li.1.tit.10.§.1.& tit.22.§.3.

Paradogium, Balbus & Aluarotus nobilitatem interpretantur. Cuiac.2.feud.tit.10.

Paragium in his quidem duobus feudorum libris nuſquam nominatur:ſed tamen feudale verbum & notatione dignum eſt. Paragium igitur barbarice dictum arbitror, pro pariatione,

SSSS 5

& ea,quam Feudiſtæ Adæquationem hereditatum appellãt: vt ſuperius ſuo loco dictum eſt. Etſi autem propter ætatis prærogatiuam ſenſim moribus quibuſdam inſtitutum eſt, ne partes æquales fratribus diuiderentur, ſed natu minoribus minores attribuerentur, tamen vt aliis quibuſdam in rebus re ſublata nomen retentum eſt:l.inſula,56.in fi.ff.de adquir. rer.dom.Hinc illud in ſumma Rurali & conſuet.Nortmann. Paragii iure ac titulo feudum poſſidere dicitur, qui eiuſdem gentis ſiue ſtirpis eſt,cuius is,à quo feudum poſſidet: quippe cum feudum à communi ipſorum generis auctore ac parente profectum ſit,velut in Nortmannia: vbi in paternorum feudorum ſucceſſionibus filius natu maximus præcipui iure magnam ſibi partem auferet: nimirum beſſem:cæteris omnibus triens relinquitur,iſque paragii iure poſſideri dicitur. Nam in feudi ſucceſſione pares ſunt, quamuis natu maximus maiorem partem auferat:ſed alii pari cum ipſo iure,& titulo æque nobile poſſident:& ſtirpe ac genere pares ſunt. Iure tamen conſtitutum eſt, vt natu minor paragii nomine feudum ſuum à maiore poſſideat vſque ad gradum ſextum. Nam poſteriores tenentur fidelitatem & hominium ei, qui beſſem obtinet,iurare:ac tum non paragii,ſed homagii nomine poſſidetur.Quibus ex verbis perſpicuum eſt,Paragium eſſe titulum,quo feudi pars minor à fratribus natu minoribus, eorũve poſteris ita poſſidetur, vt maiori fratri maiorem partem obtinenti eo nomine neque fidelitatem, neque hominium debeant: quippe qui pari iure ſtirpis, & pari titulo paternæ auitæ hereditatis id obtineant:dummodo intra ſextum Genealogiæ gradum contineantur.

Patronus in prædiis Eccleſiaſticis dicitur is,qui cum in Eccleſiam inſigne beneficium contulit (veluti templum ædificauit, aut magno aliquo prouentu illam locupletauit) ius ſibi beneficiarii nominandi retinuit: hoc eſt, clericos arbitratu ſuo deligendi,nominandi,& apud Epiſcopum producendi:vt ſine illa productione conferendi beneficii ius nullum Epiſcopus habeat.Iuſtinian.Nouell.CXXIII. §. εἰ τις εὐκτήριον.iubet tamen,ſi Patronus minus idoneum producat,Epiſcopi poteſtatem eſſe alterum idoneum eligere: Iure Canonico præſtitutum eſt Patrono laico nominandi beneficiarium tempus quatuor menſium: Eccleſiaſtico ſex: quibus exactis integra Epiſcopo poteſtas relinquitur. De iure patron. in 6. Iura quoque patronatus hæc ſunt:vt clericum in officio peccantẽ apud Epiſcopum deferat,cap.filiis.16.q.7.vt in egeſtatem lapſus ex eo prouentu alatur.cap.quicunque 16.qu.7.c.nobis. de iure patron.vt id donare permutareve poſſit:vendere tamen non poſſit,c.nemini.36.q.7.c.ex inſinuatione. c.ex literis.c.cum ſeculum.extr.de iure patrona. vt vis nominandi in heredes ita tranſeat, vt & in ſolidum Patroni ſint, & vniuerſi tamen nominandi ius habeant,c.1.extr.de iure patron. Clement.2.eodem.Albertus Krantzius lib.Daniæ 6.c.2.vbi de Valdemaro Daniæ Rege,& Epiſcopo Roſchildienſi creãdo loquitur.Equidem,inquit,& ſi videretur maiorum ſuorũ opibus fundatam Eccleſiam in Patronatu tenere,iuriſq; plurimum in deligendo Pontifice ſibi poſſe præſumere.

Patronus, pro eo, qui feudi auctor eſt: qui modo Dominus, modo Senior appellatur: à quo is Vaſallus nominatur, qui feudi beneficium accepit: qui propterea Cliens,interdum etiam Clientulus appellatur. Idque ex antiqua fere conſuetudine.Nam(vt ait Cic.in Offic.1.) qui ciuitates aut nationes deuictas bello in fidem recepiſſent, earum Patroni erant more maiorum. Sic Marcellus Siculorum Patronus dicitur in Verrinis;& Allobrogum Fabius. Docuimus tamen in cõment.verb.iur.ex lib.Dionyſ.Halicarnaſſ.2.qualis inter Patronum & Clientem neceſſitudo,& quod cuiuſq; inter ipſos officium exiſteret.Id autem Cicero Verrina 1.his demõſtrat verbis:Ad meam fidem confugiunt:(de Siculis loquitur) auxilium,ſibi per me à vobis petunt, me defenſorem calamitatum ſuarum, me vltorem iniuriarum, me cognitorem iuris ſui,me actorem cauſæ totius eſſe voluerunt.

Per chartam,vel Chartæ beneficio poſſidere,eſt teſtamenti iure,& ſecundum tabulas poſſidere.Gregor.Turon.lib.4.c.12. Erat enim tunc tẽporis Anaſtaſius presbyter, qui per Chartas glorioſæ memoriæ Chlothildis Reginæ proprietatẽ aliquam poſſidebat.Albert.Krantz.li.Dan.2.c.3. Equidẽ ædes, agros,vineas,& his ſimilia teſtamẽto dari audiuimus.Regnũ autem præſtare chartæ beneficio prodigii loco habitum eſt.

Picariæ ſunt,è quibus foditur pix: nam & picem foſſilem inueniri Plin.ſcribit 16.c.12.Et referuntur inter regalia.

Placitum interdum conuentus Procerum Regni, vel Imperii, quod & Curia dicitur.Gregor.Turon lib.7.c.13.Petimus,vt vſque in placito,quod inter ſe Gruntchrannus& Childebertus Reges habent,ſuſtineatis.Et mox:Igitur adueniente placito, directi ſunt à Childeberto Rege, &c. Aimoin,lib.4.c. 109.Medio menſe conuentus generalis apud Theodonis villam magna populi Francorum frequẽtia celebratur. Et mox: Eminuit in hoc placito piiſſimi Imper.miſericordia ſingularis.Interdum pro foro & iudicio.Vt in Cap.Caroli: vt nullus ebrius ſuam cauſam in mallo(id eſt,in iudicio)poſſit cõquirere, nec teſtimonium dicere, nec placitum Comes habeat,niſi ieiunus. Quod igitur veteres Conuentum aut Forum agere dicebant,id noſtri Placitum tenere dixerunt.Leg. Triſion.tit.14.Dicat ille,qui homicidam illum interpellauit, ſe in placito publico eum interpellare velle:& ita faciat.Interpellet eum in placito,coram iudicibus.Hinc Francogallicum nomen, LES PLAITZ. Placet autem Germanorum notatio à voce PLATZ,quæ Plateam ſignificat.Radeuicus lib.1. cap.46.Deinde generalem curam omnibus Italicis ciuitatibus, & primoribus apud Roncalias in Feſto B.Martini celebrandam indicit. At in lib.ſeq.ab exordio: Iam dies placiti affuit, quæ Romanum Principem ad campeſtria Roncaliæ, ſicut condictum,inuitabat. Sic in Lombarda lib.2.tit. de feriis,49.l.1. Etiam dominicus dies honoretur, & eum colere omnes ſtudeant, vt hoc poſſint liberius fieri omnia mercata & placita à Comitib.Conſiderandum autem, an cum Imperatorum leges non niſi in comitiis fierent, vt eas populus ſciſceret,an formula vſitata: CAR TEL NOSTRE PLAISIR,inde nata ſit,pro Quia tale eſt noſtrum placitum:id eſt,Comitiorum decretum.Carolus in Capitular.articul.12.Quæ bonæ memoriæ genitor noſter placita conſtituit, & nos conſeruare volumus.Sed multo plenius aliquanto poſt: Vt populus interrogetur de capitulis, quæ in lege nouiter addita ſunt,& poſtquam omnes conſenſerint,ſubſcriptiones & manufirmationes ſuas in ipſis Capitulis faciunt.Et in fin.leg.Aleman. Hoc decretum eſt apud Regem & Principes eius,& apud cunctum populum Chriſtianum, qui intra Regnum Meruuingorum conſiſtunt.

Placita, lites. In formula fœderis cum Mediolanenſibus apud Ottonem lib.Frider.1. c.41. Legati Imperatoris in Palatio ſedeant, & placita ad eos delata ad honorem Imperii definiant.Hinc

Placitare,pro litigare,& cauſas agere:vnde Gallicum verbum, Plaider,Carolus Magnus in Donatione Monaſterii Vlmenſis,apud Nauclerum:Si aduocatus in prædicta villa placitare voluerit, vt non pluribus quam triginta equis ad placitandum veniat, & tale ſeruitium, quale tunc requiritur,eidem Aduocato Abbas decenter & honeſte exhibeat. Et mox: Quidquid placitando ibidem adquirat, tertia parte retenta duas Abbati reddat.

Poſſeſſionis nomen feudalium agrorum maxime proprium eſt: primum,quia Feudiſtæ ſcribunt,ſolam poſſeſſionem ad Vaſſallum pertinere: proprietatem vero manere domini. lib.2. tit.8.§.vlt.deinde, quia vetuſtiſſimis moribus Poſſeſſiones à Romanis dicebantur prædia, quæ non proprietatis, ſed tantum diuturnæ aut perpetuæ poſſeſſionis iure tenebantur: de quibus Iauolenus ita ſcribit in l.quæſtio.115. de verb.ſignif. poſſeſſionem dici, cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt pertinere. Et hoc ab agro differre, quod poſſeſſio eſt vſus:ager proprietas loci eſt. Quod Feſtus planius ſic exponit: Poſſeſſiones appellantur agri late patentes publici, priuatique: quia non mancipatione,ſed vſu teneantur: quo pertinet lex cotem.11.§.agri.ff.de public.& vectig.& l.item prædia dicuntur non eſſe noſtri patrimonii. At in libro Variorum Auctorum de limitibus, poſſeſſiones definiuntur agri late patentes publici, priuatique, quos initio non mancipatione,ſed quiſque,vt potuit,occupauit,atque poſſedit: vnde & nuncupati.Cæſar tamen libro ciuil.1. cap.5. alia etiam ſignificatione vſurpare hoc verbum videtur. Militibus, inquit, in concione agros ex ſuis poſſeſſionibus pollicetur: quaterna in ſingulos iugera.Cicer.pro Flacco:Agros habent & natura perbonos & diligentia culturaque meliores. in hiſce agris tu prædia habere voluiſti. Agros igitur Iauolenus eſſe vult,qui nexu & mancipio aliove iure Ciuili, veluti ceſſione & vſucapione alicuius proprii facti ſunt, (quod veteres dominium iuris Quiritium appellabant.) Poſſeſſiones autem eſſe quæ vel ad tempus,vel in perpetuum alicui vtendæ fruendæ datæ ſunt:pro quibus,vectigal aliquod teſtandę auctoritatis cauſa penditur. Sicul.Flac. Horum ergo agrorum nullum æs,nulla forma,quæ publicæ fidei poſſeſſoribus teſtimonium reddat. Quod ſi culturæ & meliorationis lex adhiberetur, Imper. Zeno Emphyteuſim appellat l.1. C.de Iur.emph. mihique vehementer placet vt eo poſſeſſionum nomine feudalia prædia vocitemus.Cicer.Agr.1. Venit mihi in mentem, Tib.& C.Gracchos plebem in agris publicis conſtituiſſe,qui agri à priuatis antea poſſidebantur.Et Orat. 2.qui agrum Recentoricum poſſident, vetuſtate poſſeſſionis ſe,non iure: miſericordia Senatus non agri conditione defendunt: nam illum agrum publicum eſſe fatentur: ſed moueri poſſeſſionibus negant oportere. Item: Antea cum erat à Tribun. pleb. mentio legis Agrariæ facta, continuo qui agros publicos, aut qui poſſeſſiones inuidioſas tenebant, pertimeſcebant. Item Orat.3. Si iſti agri partem aliquam iuris, aliquam ſimilitudinem propriæ poſſeſſionis, aliquam ſpem diuturnitatis attingunt: nemo eſt,&c. Item, Immunia commodiore conditione ſunt, quam illæ quæ penſitant.

Ego

Ego Tuſculanis pro aqua Grabra vectigal pendam: à quia municipio fundum accepi. Sed hæc omnia optime legis ipſius Agrariæ verba oſtendunt: Quæ publice data, donata, conceſſa, vendita. Patior, audio, quid deinde? POSSESSA. Hoc Tribunus pleb. promulgare auſus eſt, vt quod quiſque poſt Marium & Carbonem Conſſ. poſſederit, id eo iure teneret, quo qui optimo priuata. Nam in lege ita erat: Ea omnia eo iure ſint, vt quæ optimo priuata ſunt. Priuata enim appellat, quos Iauolenus agros proprie nominat. Poſſeſſiones, vt ille idem, qui non proprio & Quiritium iure, ſed vſus cauſſa tenebantur: qualia ſunt feudalia & emphyteuticaria prædia. Similiter ergo & Feudatarius & emphyteutes poſſeſſionem ſuam proprie appellabunt. l. Moſchis. 47. §. 1. ff. de iur. fiſc. & qui iis fruitur, erit poſſeſſor. l. item ſi, 15. §. 1. ff. de rei vendi. vel (vt eſt apud Sicul. Flaccum) publicæ fidei poſſeſſor. Itemque ſuperficiarius: cum ſuperficiei proprietas & ciuili & naturali iure eius ſit, cuius eſt ſolum. l. 2. ff. de ſuperficiebus. Interdum tamen abuſiue, Poſſeſſionis verbum proprietatem quoque ſignificat. l. interdum. 78. ff. de verb. ſignific.

Precaria genus eſt contractus ad Precarii ſimilitudinem inſtitutum: quam contractum appellat. l. contractus, ff. de reg. iur. Eſt autem precaria conuentio de re alterius vtenda, fruenda, ea lege, vt certis temporibus renouetur. Aliter Cuiacius: Precaria eſt ceſſio vſusfructus rei immobilis quæ fit clerico ad tempus, vel dum vixerit, ea lege, vt Eccleſię miniſterium exhibeat. Magna autem inter Precarium & Precariam differentia eſt. Nam Precarium ſine precibus non conſtat. l. 1. & l. 2. in fin. ff. de precar. & apud Paul. lib. ſent. 3. t. 6. §. heres. Precaria interdum ſola concedentis ſponte & voluntate. Et ita ſine precibus accipientis contrahitur. Illud tam mobilium quam immobilium rerum eſt. l. 4. ff. eodem precaria prædiorum, interdum etiam pecuniæ. Illud ex mera concedentis voluntate pendet, neque certi temporis obligationem recipit, l. 1. & l. cum de precario. 12. ff. eod. hæc certum plerunque ad tempus datur: veluti ad vitæ tempus: neque prius renouari poteſt. Illud mere gratuitum eſt. l. 1. ff. eod. hæc plerumque mercedem recipit. Illud renouandum non eſt, hoc certis temporibus renouatur: veluti quinto quoque anno: vt in concilio apud Beluacenſes, de quo in cap. 1. extr. de prec. Et in ll. Franc. lib. 4. tit. 39. De precariis vt vbi modo ſunt, renouentur. Quemadmodum autem Precarium interdum conuentio eſt, de re, quam quis oppigneraui, precario recipienda, & ad tempus vtenda, l. certe 6. in fi. & l. ſi debitor 10. ff. de precat. & apud Iſidorum libr. Etymol. 5. c. 25. Precarium eſt (inquit) dum prece, creditor rogatus, permittit debitorem in poſſeſſione fundi ſibi obligati demorari, & ex eo fructus capere. ſic precaria interdum dicebatur de re, quam donator ipſe ab eo, cui eam dederat, fruendam recipiebat, vt in capit. Caroli, & in Lombard. lib. 2. tit. 18. de vlt. voluut. l. 4. Noſcat ſibi interdictum eſſe duas de eadem re facere traditiones: ſed poſtquam vnam de rebus traditionem, (in Capitulari legitur ORDINATIONEM) fecerit, aliam de ipſis rebus faciendi nullam habeat poteſtatem: ita tamen ſi vſumfructum voluerit habere, per precariam res traditas vſque in tempus definitum poſſidendi ſit conceſſa facultas. Patet igitur eum, qui rei alienatæ vſumfructum retinet, vt in l. quiſquis, 28. Cod. de donat. titulum hunc vſurpaſſe, vt per precariam eam rem poſſideret. Et hoc nimirum eſt, quod ſcribit B. Rhenanus rerum Germanic lib. 2. Quidam, inquit, in illo recenti Chriſtianiſmo res ſuas Eccleſiæ donabant, & rurſum agros aut domum in beneficii modum recipiebant, ad vitæ ſuæ tempus: non citra tamen penſitationem: nec filius poſt mortem patris, aut heres vindicare ſic donata poterat. Item in legibus Aleman. tit. 2. Si quis liber res ſuas ad Eccleſiam dederit, & per chartam firmitatem fecerit, & poſthæc à paſtore Eccleſiæ per beneficium ſuſceperit ad victualem neceſſitatem conquirendam diebus vitæ ſuæ, & quæ deſpopondit, perſoluat ad Eccleſiam cenſum de illa terra, poſt illius deceſſum nullus de heredibus contradicat. Alterum Precariæ exemplum extat apud Nauclerum Gener. 25. ex Concilio Carolomanni. Statuimus, vt ſub Precario cenſu aliquam partem Eccleſiaſticæ pecuniæ in adiutorium exercitus noſtri aliquanto tempore retineamus: ea conditione, vt annis ſingulis de vnaquaque caſata, ſolidus, id eſt, duodecim denarii ad Eccleſiam reddantur: eo modo, vt ſi moriatur ille, cui pecunia adcommodata fuit, Eccleſia eum propria pecunia reueſtita ſit, & iterum ſi Princeps iubeat, precarium renouetur.

Precariam etiam dixere pro cuiuſuis rei vſu precibus impetratæ, etiam pecuniæ. Petrus de Vineis lib. Epiſt. 3. cap. 11. in priuilegio Academię Neapolitanæ. Mutuum fiet ſcholaribus ab illis, qui ad hæc fuerint ordinati datis libris in pignore, & precario reſtitutis: receptis à ſcholaribus fideiuſſoribus pro eiſdem. Scholaris vero qui mutuum recipiet, iurabit, quod de terra aliquatenus non recedet, donec precaria reſtituet, vel mutuum ab eo fuerit exolutum: vel alias ſatisfactum fuerit creditori. Senſus eſt igitur: ſtudioſos daturos libros pignori: ſed creditores eis libros precario conceſſuros. Item Frideric. in priuil. ciuitati Viennenſi conceſſo, in Vienna Lazii lib. 2. cap. 5. Vt iudex nullus taliam, ſeu precariam in prædictos ciues facere audeat.

Præceptum, ſiue Præceptio, pro ſcriptura, vel inſtrumento. vt in Lombard. lib. 2. tit. 17. Si Gualtaldus aliquid per donationem adquiſierit, ſit illi ſtabile, ſi per præceptionem indulgentiæ Regis hoc illi fuerit confirmatum. Et tit. ſeq. Reddant omni tempore, ſecundum domini ſui præceptionem. Aimoin. lib. 5. tit. 36. Richildis compendium ad Ludouicum veniens, attulit ei præceptum, per quod Pater ſuus illi Regnum ante mortem ſuam tradiderat.

Præpoſitus militaris quis ſit, expoſitum eſt in Diſput. c. 3. A Græcis ſimiliter dicitur ...., apud Xenoph. in Laced Repub.

Præpoſitus Eccleſiaſticus Latine dicitur, qui à Græcis œconomus, hoc eſt, qui prouentus Eccleſiaſticos adminiſtrat & ſecundum Epiſcopum plebi præeſt, lib feud. 1. tit. 1. §. 1. Abbas, Præpoſitus, ſi antiquitus conſuetudo eorum fuerit, feudum dare poſſunt. Lombard. libr. 1. tit. 32. Si quis Præpoſitus aut Miniſterialis aliquas res Eccleſiæ, quas procidere debet, aliquo inſcriptionis titulo cuique conceſſerit, quod ad damnum alicuius eccleſiæ pertineat, pro ſacrilegio computetur. Sæpe autem Abbas, cuſtos, Præpoſitus coniunguntur, vt in Lombard. lib. 2. tit. 54. l. 18. & l. 19. & lib. 3. tit. 10. l. 1. Canoniſtæ in c. Saluator. 1. quæſt. 3. proferunt locum Auguſtini in Iohannem, vbi hæc eccleſiaſtica procuratio tanquam profana damnatur. Meminit Iuſtinianus in Nou. 67. §. 2. vbi ſi Epiſcopus diutius Eccleſiam deſeruerit, vetat œconomum quidquam ei prouentuum ſuppeditare: ac iubet eos potius in pios vſus conferri.

Primogeniti appellatione Iure feudali non venit primogenita. Cuiac. 2. feud. tit. 11. fin.

Proclamator, qui cauſſam agit, qui litem intendit. lib feud. 2. tit. 27. §. 4. Proclamatori etiam damnum reſtituat. Sic libro leg. Franc. 4. c. 7. Declamatoribus vel cauſidicis, qui iudicio Scabinorum adquieſcere nolunt, &c. Cic. de Orat. 1. Non enim cauſidicum neſcio quem, neque proclamatorem, aut rabulam hoc ſermone conquirimus. Sic in capit. Caroli: Si autem de poſſeſſionibus ſuis ſuper eos clamor ad iudicem venerit, mittat iudex clamantem cum miſſo ſuo ad Epiſcopum. Liu. tit. 22. Animum ad ſpem liberalioris fortunæ adiecit, totaque & forum placuere, proclamando pro ſordidis hominibus cauſſiſque aduerſus rem & famam bonorum in notitiam populi peruenit.

Profectitium feudum, vide nouum feudum ex Hotom.

Proprium, ſiue proprietas dicitur, quod aliis locis paſſim Allodium, propterea quod eius proprietas ſolida penes dominum eſt, neque alteri eius vſusfructus eſt conſtitutus lib. feud. 2. tit. 17. & tit. 29. & tit. 43. Iuriſconſulti modo proprietatem cum vſufructu, modo vſumfructum proprietati mixtum appellant. l. 4. ff. ſi vſusfruct petat. l. 4. ff de vſuf. adcreſcend. Sic leg. Franc. lib. 1. cap 126. Vt vnuſquiſque de ſuo beneficio ſuam familiam nutricare faciat, & de ſua proprietate propriam familiam nutriat: & ſi, Deo dante, ſuper ſe, & ſuper familiam ſuam, aut in beneficio, aut in Alode annonam habuerit, &c. Et lib. 4. c. 51. Itemque in Capitular. Carol. Audiuimus, quod aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem, & in ipſo placito dato precio comparant ipſa res iterum ſibi in Alode, &c.

Q.

Quaternatum feudum, cuius in conſtitutionibus Neapolitanis mentio fit, eſt, teſte Cuiacio 1. feud. tit. 9. quod in quaternionibus Doanæ inſcriptum eſt.

R.

Recognoſcere feudum, eſt beneficii ſui auctorem agnoſcere, eique illud acceptum referre, eoque nomine fidem illi & obſequium deferre lib. feud. 2. tit 17. & tit. 34. §. 3. Dicebant & recognoſcere de manu. Alber Krantz. lib. Dan. 6. c. 17. Ibi tum Cæſar cauſari cœpit, quod Rex tardius aduenißet, Imperio Rom. deuinctus obſequio, quod Regnum illius de manu recognoſceret. Idem lib. 7. cap. 41. Ita tamen vt iuxta Regni iura Feudum à corona recognoſcat, & inde præſtet obſequia.

Rectum feudum, idem quod iuſtum: id eſt, quod recto iure, quod iuſto & legitimo modo conſtitutum, quod iuſta iuueſtitura quæſitum eſt lib. Feud. 2. tit. 2. §. 2. & tit. 3. § 1. & tit. 20. & tit. 46. Sic Iuſtin. §. 1. de fideic hered. Opus eſſe, vt aliquis recto iure teſtamento heres inſtituatur, id eſt, ſecundum iuris ciuilis præſcripta & regulas, atque adeo verbis directis & ſollemnibus. Obertus lib. 2. tit. 8. § 2. pro Recto feudo dixit, Rem per beneficium recte inueſtitam.

Refutare, renuntiare, cedere. vt Refutare feudum Vaſſallus dicitur, cum aut Patrono id cedit, quaſi vſufructuarius Domino vſumfructum, lib. 2. tit. 9. §. 1. & tit. 38 Aut agnato proximiori; ſiue id de iam quæſito feudo fiat. vt lib. 2. tit. 26. §. 27. & tit. 46. ſiue de ſperato tantum: vt lib. 2. tit. 46.

Regem Feudiſtæ plerumque pro Imperatore nominant: vnde

Regalia pro Imperatoris iura, ex quo quantum à Romana conſuetudine iſti abhorreant, intelligi poteſt. Liu. lib. 27. Circumfuſa inde multitudo Hiſpanorum, & ante deditorum, & pridie captorum, Regem cum ingenti conſenſu appellauit. Tum Scipio ſilentio per præconem facto, ſibi maximum nomen Imperatoris eſſe dixit, quo ſe milites ſui appellaſſent: Regium nomen alibi magnum Romæ intolerandum eſſe, Regalem animum in ſe eſſe: ſi id in hominis ingenio ampliſſimum ducerent, tacite iudicarent: vocis vſurpatione abſtinerent. Interdum tamen regis nomine Langobardicus Rex intelligitur. nam Italiæ Regum nomen Langobardi vſurparunt: cuius rei monimentum inſigne ſubſcribemus. quod extat in vrbe Viterbio: vnde Adriani Papæ & Deſiderii Regis nobilitate multorum ſcriptis inimicitiæ intelligentur.

Decretum. Deſiderÿ. Regis. Italię.

Reuocamus. Statuta. Regis. Aſtulfi. Vetulanos. edita. vt. Lacus. non Tirenſium. Sed Vetulonum. ſit. quia. lacus. magnus. ideo. Italiæ. quia. eorum. ager. prius. eſt. Italia. dicta. ab. ibi. ſede. Itali. &. vt. ſuam. Longulam. non. Longubardulam. ſed cognomine. ſui. ampliatores. Tireni. Terbum. vocent. &. vt. ſub. vno. muro. cingat. tria. oppida. Longulam Vetuloniam. Tirenam. Volturnam. dictam. Etruriam. totamque vrbem. noſtra. adiezone. Viterbum. pronuncient. vt. de. Roda. &. ciuita. Balneoregium. dici. iuſſimus. permittimus. pecuniis. in. primi. F. A. V. L. ſed amoueri. Herculem. &. poni. Sanctum. Laurentium. eorum. Patronum. vt. facit. Roma. &. Bononia. Iubemus. quoque. reparari. Cortanientam. Dardanum. Dardanum. Aſſium. Foranum. Cornietum. Tuſcanellum. Nos. enim. non. ſumus. Tuſciæ. deſtructores vt. Nos. apud. Gallos accuſat. Adrianus. Papa. nam. in. Tuſcia. æcificauimus. à. fundamentis. vobis. quidem. Volturtenis. Caluellum. vicum. Oreſianum. Balneariam. Barbaranum. &. Cariofilum. Sentinatib. autem, Auſdonias. &. Rodacofanum. Volaterrz. Rodacomalum. Lune. Stergianum. Petram. Sanctam. olim. Fanum. Feroniæ. Forenſibus. Sanctos. Geminianum. &. Miniatem. Feſſulanis. oppidũ. Munionis. in. quod. vagos. ſparſos. Arinianos. &. Palantes. Fluentinos. Collegimus. rurſus. plures. antiquas. nobiles. Vrbes. ampliauimus. &. muris. cinximus. Et. nunc. ibidem. agimus. circa. Lucam. Piſtorium. Aretium. Orbitum. &. Etruriam. nunc. Viterbum. cuius. nomen. aut à nobis. conſtituta. Decreta. ſi quis. violauerit. aut. capite. puniatur. aut. laqueo. ſtranguletur. Hoc. itaq;. non. eſt. Etruriam. deſtruere. vt. Nos. arguit. Adrianus. qui. pacem. vltro. à. Nobis. oblatam. reſpuit. Quare. tibi. Grimoalde. Præfecte. Viterbienſis. præcipimus. vt. quam. diu. dubia. pax. perſeuerat. iubeas. omnes. Tuſciæ. milites. paratos. eſſe. in armis, &. commeatus. ac. ſtipendia. ſine. auaritia. in. promptu. habeas. vt. non. ſolum. occurrere. hoſtib. ſed. etiam. illos. inuadere... ciues. non. grauabis nouis. exactionibus...... ex. Papia. venient... Viterbienſis... Atque. hæc quidem, hactenus. Illud. autem prętermittendum non videtur, cum inuiſum Romæ Regis nomen eſſet, qui euerſa Repub. dominatum arripuerunt; Imperatoris aut Principis nomen ſibi ſumpſiſſe. De Imperatore, Tranquillus auctor eſt. Itemque Dio lib. XLIII. De Principe, Tacit. lib. 1. Lepidi, inquit, Antonii arma in Auguſtum ceſſere, qui cuncta diſcordiis ciuilibus feſſa, nomine Principis conſtitutam Rempub. Sed vbi de re conuenit, minus de verbo laborandum eſt, cum vere proprieque omnes reges & ſint & appellentur: ſiue Dictatores, vt Cæſar: ſiue Principes, vt Auguſtus, ſiue Imperatores, vt ipſius ſucceſſores: ſiue Pontifices, ſiue etiam Tribuni nominentur.

Regalia, nomen eſt multiplex. nam eo plerunque feuda omnia Regis beneficio conceſſa intelliguntur. Interdum Eccleſiaſtica duntaxat maiora & primaria, qualia ſunt Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatiæ, quæ ſolius Regis conceſſu & munere conferebantur. Interdum, Jus ipſum atque auctoritas Regalia feuda & beneficia conferendi. cæteraque Jura fiſcalia. Interdum inſignia honoris, quæ Vaſſis Regalibus ſollemni more tribuuntur: quorum exempla ſubſcribemus.

Regalia, pro feudis Regalibus: qualia ſunt Ducatus, Comitatus, Marchia vt lib. feud 1. tit. 14. §. 1. & lib. 2. tit. 54. §. 1. Radeu. lib. 2. c. 5. Vbi de Friderico Imperatore pro Tribunali in Ronchaliis ſedente loquitur: Deinde (inquit) ſuper iuſtitia regni: & de regalibus, quæ longo iam tempore ſeu temeritate peruadentium, ſeu neglectu Regum Imperio deperierant, ſtudioſe diſſerens, cum nullam poſſent inuenire defenſionem excuſationis tam Epiſcopi quam primates, & ciuitates, vno ore, vno aſſenſu, in manum Principis Regalia reddidere, primique reſignantium Mediolanenſes extitere. Requiſitique de hoc ipſo iure quid eſſet, adiudicauerunt, Ducatus, Marchias, Comitatus, Conſulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, portus. omnemque vtilitatem ex decurſu fluminum prouenientem: nec de terra tantum, verum etiam de ſuis propriis capitib. cenſus annui redditionem. Hiſque omnibus in fiſcum adnumeratis tanta circa priſtinos poſſeſſores vſus eſt liberalitate, vt quicunque donatione Regum aliquid horum ſe poſſidere inſtrumentis legitimis educere poterat, is etiam nunc imperiali beneficio, & regni nomine id ipſum perpetuo poſſideret, &c. His tamen qui nullo iure, ſed ſola pręſumtione de regalibus ſe intromiſerant. XX. millia talentorum plus minuſue reditibus publicis per ſingulos annos acceſſere.

Regalia pro maioribus & opulentis ſacerdotiis: cuius rei exempla multa c. Diſput. 8. expoſuimus. Radeu. lib. 2. c. 15 Cum Adrianus Papa audiſſet, quod Regalia Principi tam ab Epiſcopis & Abbatibus, quam à ciuitatib. & procerib. recognita fuere, literas ſuper hoc negotio dirigit. Et in Epiſt. Imper. Friderici, ad illum Papam, apud Nauclerum: ab Epiſcopis qui Regalia noſtra tenent, cur homagium & Regalia ſacramenta non exigamus? Aut igitur Regalia noſtra nobis dimittant: aut quæ Dei, Deo, quæ Cæſaris, Cæſari perſoluant.

Regalia pro iure & poteſtate conferendi feuda & beneficia Regalia: quod per ſceptrum fiebat. Otto Friſing. lib. Chro. 7. c. 14. Occaſio autem ſceleris hæc fuit, quod Rege Romam tendente, inter ipſum & Papam conuentio facta, ab obſidib. firmata narratur, vt ſcil. Rex Epiſcoporum inueſtituras remitteret, & Papa ipſi Regalia eorum reſignaret. Itaque dum Romam veniſſet, ac à Pontifice promiſſa ſibi perſolui exegiſſet, eo quod reclamãtib. Epiſcopis, ea quæ petebantur, adimplere non poſſet, tanquam nocens, cum per omnia eſſet innocens, cuſtodię mancipatur. Videns hoc &c. Et mox: Ad poſtremum pacem ſic facere coactus eſt: Epiſcoporum ſcilicet inueſtituras per annulum & baculum Imperatori concedere. Quib. ex locis apparet, Inueſtituram per annulum & virgam ſiue baculum fieri ſolere, cum Regalia per ſceptrum dari mos eſſet: vt alio loco docuimus. Otto Friſing. lib. Frid. 2. c. 6. Tradit enim curia & ab Eccleſia eo tempore quo ſub Henrico V. de inueſtitura Epiſcoporum deciſa fuit inter Regnum & ſacerdotium controuerſia, ſibi conceſſum autumat, quod obeuntibus Epiſcopis, ſi forte in eligendo partes fiant, Principis arbitrii eſſe, Epiſcopum quem voluerit, ex primatum ſuorum conſilio ponere, nec electum aliquem ante co ſecrandum, quam, ab ipſius manu Regalia per ſceptrum ſuſcipiat. Atque hinc factum eſt, vt Gallica conſuetudine Regaliarum nomine paſſim apud pragmaticos intelligantur iura Galliæ Regis in maioribus ſacerdotiis conferendis, aut eorum fructus parte aliqua ſibi retinenda. Qua de re extat libellus Ægidii Magiſtri Prætoris Pariſienſis ad eiuſdem ius Regis aſſerendũ adcommodatiſſimus.

Regalia pro inſignibus & ornamentis Regiæ inaugurationis. Luitprand. Ticinenſ. lib. 2. c. 7. Cunradus Imperator coronam, ſceptrum & quæcunque Regalia ſunt indumenta, in medium venire præcepit, & hæc verba effudit: Hæredem Regaliæque dignitatis vicarium Regalib. meis ornamentis Henricum conſtituo. Et mox: Ipſo mortuo Principes coronam, cunctaq; Regalia indumenta Duci, contulerunt. Witich. lib. 2. Super altare Regalia inſignia poſita erant, gladius cum balteo, chalamys cum armillis, baculus cum ſceptro ac Diademate. Video etiam Imperialia eadem dici: vt apud Abbatem Vrſp. in Chron. ann. 1106. Ipſa partis vtriuſque conſiliis annuens, Regalia vel Imperialia inſignia, crucem ſcilicet & lanceam, ſceptrum, globum atq; coronam filii poteſtati tradit. Otto Friſin. lib. 7. c. 40 Reuerſi ad filium optimates, imperialia deferunt, eumque Regem creant. Item in Chron. anni 1153. Volebat enim tenere imperium cum in ſua poteſtate ſua haberet inſignia imperialia, vtpote coronam & crucem, & alia quę attinebant. Otto Friſing. li. 7. c. 23 Itaque Cunradus Rex Curiam in prædicta ciuitate maximo conuentu Principum habuit: vbi omnes Saxones vltro ſe ſuæ dirioni ſubdidere. Solus ex principibus, Dux Henricus Regalia ſeruans aberat, ad quæ reddenda dies ei pręfigitur. Quo veniens Regalia quidem multis illectus promiſſis reddidit, ſed tamen ea minime conſecutus (id eſt recuperans) infecto pacis negotio ſine gratia eius diſceſſit tandem Ducatus ei abiudicatur. Quibus ipſis totidem verbis Abbas Vrſperg. vtitur in Chron. Anni 1138.

Reiſa, obſoleto Germanico vocabulo, excurſio militaris ſignificari videtur Cuiac. 5. feud.

Releuium dicitur honorarium, quod nouus Vaſſallus patrono introitus cauſa largitur. quaſi morte alterius Vaſſalli, vel alio quo caſu feudum ceciderit, quod iam à nouo ſubleuetur. No. Leo 13. εἰσϐλητικὸν nominat. Veteres introitum appellabant, vt in l. pen. §. alumno. ff. de legat. 2. Plin. lib. Epiſt. 10. ad Traian. De adiectione buleutarum. Lex Pompeia, Domine, qua Bithyni & Pontici vtuntur, eos qui in bulem à Cenſoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: ſed iis quos indulgentia tua à quibuſdam ciuitatibus ſuper legitimum numerum adiicere permiſit, & ſingula millia denariorum & bina intulerunt. Anicius deinde maximus Proconſul, eos etiam qui à Cenſoribus legerentur, duntaxat in pauciſſimis ciuitatibus aliud aliis iuſſit inferre. Supereſt ergo, vt ipſe diſpicias, an in omnibus ciuitatibus certum aliquid omnes, qui deinde Buleutæ leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum manſurum eſt, à te cõſtitui decet, cuius factis dictiſq; debetur æternitas. Traian. Plinio. Honorarium decurionatus

omnis,

omnes, qui in quaque ciuitate Bithyniæ decuriones fiunt, inferre debeant, nec ne, in vniuerſum à me non poteſt ſtatui. I ergo quod ſemper tutiſſimum eſt, ſequendam cuiuſque ciuitatis legem puto, ſcilicet aduerſus eos qui inuiti fiunt decuriones, exiſtimo id acturos, vt erogatio cæteris præferatur. De hoc quoque Releuio mentio fit in Conſti Neapol lib.3.tit.25. Recepto veruntamen aliquo Releuio, vt eſt moris, quo quantitatem decem vnciarum auri non excedat, pro aſſignanda poſſeſſione terræ conceſſa. Sic in Emphyteuſi cum fundus alienatus eſt, domino quinquageſima pretii pars erogatur, l.3. C. de iure emphyt. Sed acerbiora Releuia illa ſunt, quibus Scoti veterum Regum inſtitutis olim vtebantur. Nam cum ab vno Rege feuda omnia recognoſcerent, Vaſſallo mortuo, prædiorum fructus omnes vſque dum filius vnum & vigeſimum impleſſet annum, Regibus Releuii cauſa tribuebant, Hector Boeth.lib.17. Werdas autem vocant, vt cum parentes antequam liberi ad iuſtam peruenianr ætatem, id eſt 21. annum, vita decedunt, tum Rex omnes reditus, omneſque fructus, qui ad eam vſque heredis ætatem proueniunt, pro ſuis habet, occupatque, herediſque interea curam ſuſcipit. Item libr.11. Et quidquid per id tempus ex eo agro emolumenti proueniret. Wardiam eum vſumfructum, noſtri vocant, vniuſque inde anni, eiuſdem agri cenſus quem Releuiam vulgo aut Releuatum dicunt, vniuerſa cum heredis dote, ſi nullam eius deſponſationem viuens patri fecerit, cum in hereditatem admittitur: fiſco penderetur regio.

Reueſtitus (vid. inueſtita igitur res) cui res aliqua, cuiuſcunque generis reddita eſt: quaſi cum quis re, quam amiſerat, rurſum veſtitus & inſtructus eſt.

Romaniola, ſiue Romandiola, quæ in Feudorum libris aliquoties nominatur, ea pars Italiæ eſt, quæ Ariminum vſq; producta, olim Flaminia, & ab Arimino ad Rauennam & Bononiam Æmilia vocitata eſt: quondam Gallia Togata: poſterioribus temporibus Rauennæ Exarchatus. Otto Friſing. lib. Frid II cap.7. Ex quo contigit, vt circa Exarchatum Rauennatenſem artatis antiquis eiuſdem prouinciæ incolis, ea pars Italiæ, quæ antea Æmilia dicebatur, nunc Romaniola (quod diminutiuum à Roma tractum noſcitur) vulgo vſque hodie dici ſoleat. Flauius Biond.lib.1. Decad.2. Langobardorum gentem tam multis Italiæ populis, affinitatibus, ac ſanguinitate coniunctam, nec eiicere tutum, nec delere humanum videretur: Pontifex Imperatorque conſtituerunt, vbi ſedem, diu & ſtatus ſui fundamenta habuerant, genti Langobardiæ nomen & ſolum patrium conſeruare, vtque propinquior coniunctiorque nominis Romani memoria fines illis faceret certiores, haberentque illi probatę erga Romanos fidelitatis vicinos, quibus cura eſſet aut motus eorum compeſcendi, aut magiſtratus renunciandi, quidquid Exarchatus Rauennatis fines complectuntur, Romandiolam placuit appellari. Item in lib. de Italia illuſtrata: Quam longitudinem & nunc habet Rauennatis Eccleſiæ Exarchatus prouincia, cuius tota id Romandiolæ nomen olim obtinuit: quod quidem nomen oſtendimus in hiſtoriis, Carolum Magnum & Pipinum Adriano Pontif. Ro. poſt oppreſſos, dominioque priuatos Langobardos, maxime ex cauſa indidiſſe quod toto Langobardorum tempore Rauenna cum propinquis aliquot ciuitatibus & populo Romano fidem conſtantiſſime ſeruauit. Scitum eſt autem, quod de Romandiola ſcribit Antonin. Florent. part hiſt.3.tit.20.c.3. Rodolphus (inquit) electus Imperator obligauit ſe intra tempus venire Mediolanum ſub pœna excommunicationis: quod tamen non impleuit in partib. Alemanniæ guerris ſibi ſuſcitatis. vnde nec coronam, nec benedictionem Imperialem ab Eccleſia ſuſcepit: & excommunicatus propter hoc, proceſſu temporis, reconciliationem recepit ab eccleſia, & in ſatisfactionem Eccleſiæ ipſi comitatum conceſſit Romandiolæ. Ioh. Naucler. Gen. 27. Itaque Pontifex Imperatorque ſtatuerunt, vt vbi ſedem ducentos & amplius annos, ac ſtatus ſui fundamenta habuiſſent, Papę, Mediolani, & in quibuſdam locis aliis trans Padum genti Langobardæ nomen & ſolum patrium maneret, & vt propinquior coniunctiorque nominis Rom. memoria fines illis faceret certiores quicquid Exarchatus Rauennatis fines complectitur, Romandiolam placuit appellari Hæc ille.

Roncalia, de qua in libris feudorum multis locis mentio fit, vt lib.2.tit.52.§.3. his exponitur verbis ab Ottone Friſing. li. Frid. 2.c.12. Inde caſtra mouens in campo Roncaliæ ſuper Padum non longe à Placentia menſe Nouembri reſedit. Eſt autem conſuetudinis Regum Francorum, & quæ Teutonicorum, vt quotieſcunque ad ſumendam imperii Romani coronam militem ad tranſalpiſandum coegerint, in prædicto campo manſionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto, ſcutum ſuſpenditur, vniuerſorumque equitum agmen feuda habentium ad excubias proxima nocte Principi faciendas per curiæ præconem expoſcitur: quod ſectantes qui in eius comitatu fuerunt, ſinguli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt. At ſequenti die quicunque nocturnis vigiliis defuiſſe deprehenſus fuerat, denuo ad præſentiam Regis aliorumque Principum, vel virorum illuſtrium euocatur: ſicque omnes omnium beneficiati qui ſine bona voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt, in feudis condemnantur Hunc morem Principe ſecuto, non ſolum Laicorum feuda, ſed & quorundam Epiſcoporum, id eſt, Haruici Bremenſis & Vlrici Hamperſtatenſis Regalia perſonis tantum, quia nec perſonis, ſed Eccleſiis perpetualiter à principibus tradita ſunt, adiudicata fuere. Itemque à Gunthero lib 2.

-----Tunc demum ſigna reuellens
Roncalia properat rapidis attingere caſtris,
Eſt locus Italiæ, modicum ſeiunctus ab vrbe:
Cui quia pulchra ſitu placet, inde Placentia nomen,
Planus & Eridani placido iunctiſſimus amni:
Effundit latos ſpatioſo limite campos.
Hic quoties claram Regnator tendit ab vrbem
Teuthonis Auſoniam ſumpturus rite coronam
Ponere caſtra ſolet: ligno ſuſpenditur alto
Erecto clypeus: tunc præco Regius omnes
Conuocat à Dominis feudalia iura tenentes.
Excubias Regi prima celebrare fideles
Nocte, vetuſtorum debent ex more parentum:
At quicunque domi, Domino nolente relictus
Defuerit, feudo priuari Curia cenſet, &c.

Lotharius Imperator lib feud.2.tit.52.§.1. Dum apud Roncaliam ſecundum antiquorum Imperatorum conſuetudinem pro iuſtitia ac pace Regni componenda conſederemus. Et tit. 55. Dum ex prædeceſſorum noſtrorum more vniuerſalis curiæ Roncaliæ pro Tribunali ſederemus, à Principibus Italicis non modicas accepimus querelas &c. Abbas Vrſperg. in Frid.1. Pro reparando itaque iuſtitiæ vigore omnibus Lombardis & Italicis Roncaliam, vbi mos Lombardorum eſt iuſtitiam ſuam requirere, & ab Imperatoribus recipere, diem certam & curiam publicam ad præſentiam Principum qui tunc aderant, eis deſignauit: Edictumque eſt ab Imperatore, vt de ſingulis Italiæ vrbibus, viri idonei Roncaliam conuenirent, Barones & alii, qui cauſas haberent.

S.

Sacramentales Coniuratores, vna iurantes à ſacramento, id eſt, iuramento dicebantur ii, qui quamuis rei de qua ambigebatur, teſtes non fuiſſent, tamen ex eius cuius res agebatur, animi ſententia, in eadem quæ ille verba iurabant: ipſius videlicet probitate, & innocentia confiſi. Nam tum demum adhibebantur, cum teſtes nulli exſtant lib.feud.1.tit.4.§.3.& tit.10.& tit.26. Vaſſallus autem in Sacramentalium ſuorum numero minimum ſex cognatos adhibebat: dominus partim cognatis, partim Vaſſallis, partim extraneis vti poterat lib.feud.2.titul 33. Plura cognoſcere ex ll. Langobardorum tit.41. de Wadiis de ſacramento fugientibus Sic apud Greg. Turon. Apud Pariſios pater quidam pro filiæ pudicitia iurat. Tandem, inquit, ne crimen conſurgat vlterius, innocentem eam faciam ſacramento: eleuatiſque manibus ſuper altari, iurauit filiam non eſſe culpabilem. Forma autem huius Iuriſiurandi ſic exponitur in legibus Aleman. tit.6. De Juratorib. Iſta vero Sacramenta ſic debent fieri, vt illi coniuratores manus ſuas ſupra capſam ponant, & ille ſolus cui cauſa requiritur, verba tantum dicat, & ſuper omnium manus ſuam ponat, & ſic eam Deus adiuuet, vel illæ reliquiæ, & illas manus quas comprehenſas habet, vt de illa cauſa vnde interpellatus eſt, culpabilis non ſit. In Lombardia autem plerunque Juratores vocantur vt lib.1.tit.10. l.ſi quis ex leui. Si huius facti teſtes non habuerit, cum XII. Juratoribus legitimis per Sacramentum affirmet, &c. Video etiam hoc nomen apud Senecam, initio ludi Claudiani: Si libuerit reſpondere, dicam quod mihi in buccam venerit. quis vmquam ab hiſtorico iuratores exegit? Vbi Juratores meo iudicio pro teſtibus poſuit. Neque reponendum eſt, veritatem, vt quidam exiſtimarunt, propter illud Ciceronis de leg.1. Faciunt imperite, qui in iſto opuſculo non vt à poeta, ſed vt à teſte, veritatem exigant. Quo ipſo loco vereor ne vox DELECTATIONEM abſit: hoc modo: Non vt à poeta delectationem, ſed vt à teſte veritatem exigant Nam ſtatim ita ſequitur: Quippe cum illa ad veritatem referantur, in hoc ad delectationem pleraque. vide Juſiurandum.

Salica lege vxorem accipere dicitur, qui ea lege accipit, vt ei mane diei nuptiarum munus ſponſalitium afferat: quod munus Morgengabe vel Morgauatica dicitur, lib.feud.tit.30. vide ſ. Morganatica. Eſt autem lex Salica eorum Francorum propria, qui Franci Orientales dicti ſunt, à Sala flumine denominata Eguinarthus in Carolo Magno. Ac Salam fluuium qui Thuringos ac Sorabos diuidit, poſtea à Francis, qui Orientales dicuntur incolitur; Item, alio loco: Franci duas habent leges, plurimis in locis diuerſas. Significat autem eas quæ in volumine Barbaricarum legum vocantur Salica & Francica: quæ ipſa Francorum Occidentalium propria eſt. Tamen Hermannus Comes in libell. de Origin. Franc. Ripuariam non Francicam nominat. Duas, inquit, Francos habuiſſe leges, ipſorum autores teſtantur, Salicam atque Ripuariam:

quibus nullus Regum ante Carolum Magnum adiicere quidquam tentauit. Eſt autem Ripuaria Regio, quæ Rheno, Moſella & Moſa, quaſi trianguli forma concluditur, & Neuſtria vel Auſtraſia vocatur. Guillelmus de Nangis (cuius libri nondum editi ſunt) ſub anno CCCCXX. Franci cœperunt legibus vti, & legem Salicam dictauerunt per quatuor gentis ſuæ Proceres Electos de plurib. qui, ſicut lex Salica declarat, iudicauerunt. Francicam autem legem abſurdum eſt ad Gallos noſtros, ſiue potius Francogallos referre: cum Francorum nomine plerunque apud iſtius ſeculi ſcriptores generaliter Germani omnes intelligantur, vt alio loco puto me docuiſſe. Sic apud Petrum de Vineis lib. Epiſt. 6. c. 25. Viuens iure Francorum, in eo videlicet, quod maior natu excluſis minoribus fratribus & coheredibus in caſtro ipſo ſuccedat, inter eos nullo tempore diuidendo. Io. Naucl. Gen. 27. Carolus Magnus Rex Francorum dicebatur: quod idem erat ac ſi nominatus fuiſſet Rex Germaniæ & Galliæ. Nam clarum eſt quod eo tempore omnis Gallia Tranſalpina, & etiam Germania à montibus Pyrenæis vſque in Pannonias Francia dicebatur. Illa, id eſt, Germanica, Francia Orientalis: altera id eſt, Gallicana, Francia Occidentalis. In quo veræ hiſtoriæ concordant omnes.

Sapientes, pro Iuriſperitis, vt apud Romanos Prudentes li. feud. 2. tit. 25. Super negocio iſto tale eſt ſapientum noſtræ ciuitatis conſilium, videlicet Oberti & Gerardi. Radeuic. lib. 1. c. 27. At ſapientes & legum periti perſuadent, Mediolanenſes, licet improbos & infames, Iudicis tamen officio per legitimas inducias citandos eſſe: hoc eſt, Iudicis edictum vnum, mox alterum & tertium, ſeu vnum pro omnibus, quod peremptorium nominatur. Ex eodem ſapientum numero quatuor illi principes Iuſtinianici iuris interpretes fuere, quorum gloſſis Accurſium magnopere adiutum fuiſſe conſtat, de quib. idem Radeuic. lib. 2. cap. 5. Habentes, inquit, (de Frider. I. Imp. loquitur) ſertos, & Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem, viros di videlicer in lege doctiſſimos, legumque in ciuitate Bononienſi Doctores, & multorum auditorum Præceptores, &c.

Sabinorum nomen eſt Iudicum ex Hebraica lingua deflexum, vſque in Germania paſſim receptum, Cuiac. 1. feud. 1. §. 16.

Scara. Vide Bannitus in Hotom.

Scutiferorum, i. e. Valuaſinorum feuda ad libitum dominorum non poſſunt adimi, dum tamen ſeruiant laudationem curiæ.

Senior, paſſim in libris his pro Patrono, qui feudo dato Vaſſallum ſibi quæſiuit, Licet prouectæ ætatis non ſit, ea forma qua ſenatores & presbyteros dicimus, morum potius quam ætatis habita ratione. Nomen igitur ſenioris mire Dominus feudi habet, quamuis adoleſcens ſit aut iuuenis. Docuimus autem c. Diſput. feud. 3. vocem eſſe barbaricam, Signor, quod Dominum ſignificat, vt in Capit Caroli Magni c. 5. art. 3. Vt nullus comparet caballum, bouem iumentum & alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui eum vendidit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, aut quis eſt eius Senior. Alb. Krantz. lib Dan. 8. c. 3. Octoginta numero Seniorum ſecum duxit obſides. Et Nottm. lib. 2. c. 21. Quis, ait ille, veſter eſt Princeps, aut Senior? Nullus, reſpondent illi. Nam æquo per omnia iure imperamus. Et cap. vlt. Nam Senior noſter, vt vidiſti, claudus, non veniendi ad te veniam deprecatur. Loquitur de Arnulpho Flandriæ Comite. Sic Britannici Armorici in libris conſuet. Brit. Iuigneur dicunt pro Iuniore fratre. Carolus Magnus in concil. Meidenſi c. 2. Honor etiam regius & obtemperantia Seniori debita, nobis exhibeatur. Et cap. 7. Videtur nobis ſi fideliter vultis regnare, vigorem regium ac ſenioralem optatis habere. Neque vero prætermittendum videtur, quod apud Antonin. Florent. legitur hiſt. part. 2. tit. 17. c. 9. §. 7. In prouincia Tyrenſi eſt quidam populus, caſtella decem habens, cum ſuburbanis ſuis. Eſtque numerus eorum ad quadraginta millia virorum. Ii non hereditaria poſſeſſione, ſed meritorum prærogatiua magiſtrum ſibi ſolent præficere, quem ſpretis aliarum dignitatum nominibus Senem vocant: cui tanto obedientiæ & ſubiectionis vinculo ſolent ſe obligare, vt nihil ſit tam durum, tam difficile, tam periculoſum, quod ad magiſtri Imperium non aggrediantur implere. Porro non abſurde dubitari poſſet, vtrum priſcis temporibus hæc Gallica vox fuerit, an quod maiores natu imperium tenebant, Gallorum principes Seniores appellati ſint. Liuius lib. 49. Legatis Romanis tranſalpini populi benigne reſponderunt: Seniores eorum nimiam leuitatem populi R. caſtigarunt. Et lib. 5. Erant qui extemplo Romam eundum cenſerent. Vicere Seniores, vt legati prius mitterentur. Vtrobique de Gallis loquitur.

Seruire poſſe feudum dicitur, qui eiuſmodi eſt, vt munus, ſiue ſeruitium feudi nomine debitum præbere domino, ac nauare poſſit: veluti qui miles eſt, lib. 2. tit 34. §. 4: At mutus, ſurdus, cœcus, claudus, ſeruire feudum non poſſunt. lib. 2. tit. 35. Hinc

Seruitium, munus obſequii clientelaris lib. feud. 2. tit. 51 §. 8. Similiter poſt feudum dari ad certum ſeruitium. Arbert. Krantz. lib. Dan. 7. cap. 35. Marchio remitteret homagiale ſeruitium, quod habebat in quibuſdam terris. Proprie ſeruitium eſt, officium ſeruile. Salluſt. Animi Imperio, corporis ſeruitio magis vtimur. Itaque feudale officium vel obſequium libentius appellauimus. Nam ſæpe ſeruitii nomine officium affectionis ſignificatur, vt illud quod Imperii vaſſalli Imperatori ſuo debent. Krantz. lib. Dan. 6. c. 27. Vt deinceps Rex Danus Romano Imperio iunctus haberetur: non vt in cœtum vocatus accederet, aut in exercitu ordines ductitaret, Principum aliorum more: ſed magis ſpecie, quam re Imperio ſociatus haberetur.

Seruitutum tria genera Stoicis. Vnum quod definiunt στέρησιν αὐτοπραγίας, quoties non eſt poteſtas viuendi vt velis, vt ſi liber homo carcere contineatur: Alterum ἐν κτήσει, vt ea, quæ quis dominio alieno contra naturam ſubiicitur: Tertium ἐν ὑποτάξει, vt ea quam ſeruiunt mercenarii, obærati, addicti, vaſalli, clientes, &c.

Soldata, ſtipendium militi conceſſum in pecunia vel annona, ſub conditione fidei atque obſequii. Fictum verbum à voce Germanica Sold, quæ ſtipendium vel mercedem ſignificat. Abbas Vrſperg. de Philippo Imperatore. Hic cum non haberet pecunias, quibus ſalaria, ſiue ſolda præberet militibus, primus cœpit diſtrahere prædia, quæ pater ſuus acquiſierat: vnde Soldurii milites dicti. Feudiſtæ autem à ſolidis nomen hoc deducunt. lib. 2 tit. 10. Soldata eſt præſtatio quædam annua gratuita, ſic dicta, quia plerunque in ſolidorum donatione conſiſtit, quandoque autem in vino & annona. Et iis ſuffragatur Carolomannus in Edicto Religioſo, apud Auentin. lib. 3. Propter crebra bella pars Eccleſiaſticæ pecuniæ, nempe 12. denarii, quem ſolidum vocamus, contribuantur mihi, quo militibus noſtris præmia condigna laboris ſoluantur. Paul. Diacon. de geſtis Langobard. lib. 3. c. 8. Hoc tempore Mauritius Imperator Childeberto Regis Francorum 50. millia ſolidorum per legatos ſuos dono miſit, vt cum exercitu ſuper Langobardos irrueret, eoſque de Italia exterminaret: qui cum innumera Francorum multitudine in Italiam ſubito introiuit, Langobardi vero in ciuitatibus ſe continentes, intercurrentibus legatis, oblatiſque muneribus pacem cum Childeberto fecerunt, qui cum ad Gallias reuertiſſet, Imperator Mauritius ſolidos, quos ei dederat, repetere cœpit. Hinc

Solidarii, Qui & Soldurii dicuntur milites alienigenæ, mercede conducti. Otto Friſin. lib. Frid. 1. c. 20. Quo aduerſus Guilielmum Siculum largitione pecuniæ milites, qui Solidarii vocantur, colligerent. Item c. 21. Omnes pene terri (de Hungaris loquitur) terris in armis procedunt, niſi quod iam ab hoſpitibus, quos nunc Solidarios dicimus, educati, Principes & hoſpites noſtros in armorum ſplendore imitantur. Sigebertus in Chron. ann. 1169. Capitoles Barones ſuos cum paucis ſecum duxit: ſolidarios vero milites innumeros. Solidarios opinor appellauit, mercede conductos: quos alibi ſeruientes dici video: vnde *Landsknecht*, quaſi patriæ ſeruientes. Hinc in legibus Caſtrenſibus Friderici apud Ottonem lib. Frid. 1. cap. 26. Statuimus & firmiter obſeruari volumus, vt nec miles nec ſeruiens litem audeat mouere. Cæſar lib. de bell. Ciuil. 3. Adcantuannus cum ſexcentis deuotis, quos illi Soldurios appellant, quorum hæc eſt conditio, vt omnibus in vita commodis, vna cum his fruantur, quorum ſe amicitiæ dediderint, &c.

T.

Taliæ, Exſtat in Conſtit. Regum Franciæ titulus De taliis, & in eo B. Ludouici lex notatu digna his verbis, Exactiones & onera grauiſſima pecuniarum per curiam Romanam Eccleſiæ regni noſtri impoſita, quibus regnum miſerabiliter depauperatum exiſtit, ſeu etiam imponenda leuari & colligi nullatenus volumus: niſi duntaxat pro rationabili, pia & vrgentiſſima vel ineuitabili neceſſitate, ac de expreſſo & ſpontaneo conſenſu noſtro & ipſius Eccleſiæ regni noſtri.

Tenor, pro actione communem feudi naturam ac rationem in contractu interpoſita, lib. feud. 2. tit. 1. § 3.

Tituli primum erant certæ notæ ſedes Clericis attributæ, in quibus munus ſuum exercent. Poſtea eo nomine prædia iis ad victum cultum aſſignata. lib. feud. 1. tit. 6. §. 1. Si Epiſcopus vel Abbas, vel Abbatiſſa, vel Dominus plebis feudum dederit de rebus Eccleſiarum, quæ iis ſubiectæ ſunt, & tituli vocantur. In Chalcedonenſi Concilio: Μηδένα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι, εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, &c. Quæ verba Canoniſtæ tranſtulerunt in cap. neminem, diſt. diſtinct 70. vbi tamen Possessiones pro Pagi vitioſe legitur. Item c. 3. Sanctorum canonum ſtatutis conſona ſanctione decernimus, vt ſine titulo facta ordinatio irrita habeatur: & in qua Eccleſia quilibet intitulatus eſt, in ea perpetuo perſeueret.

Trimatchiſia, antiquum Germanorum vocabulum, ſignificat equeſtris pugnæ Inſtitutionem: de qua vide Cuia. 1. feud. tit. 1.

V.

Vaſſus (vt in Diſput. feud. c. 2. docuimus) generali nomine dicitur cliens, qui pro beneficio accepto fidem ſuam auctori beneficii obligauit. Hinc

Vaſſus Regius, qui datum à Rege beneficium obtinet. Aimoinus lib. 5. cap. 56. Abbates etiam & Regni Primores ac Vaſſi Regii

gii ſe illi commendauerunt, & ſactamento, ſecundum morem fidelitatem promiſerunt. Item in legibus Baioar. titul. 3. ſiue Regis Vaſſus, ſiue Ducis, omnes ad placitum veniant. Vide Baro, ex Hotom. Hinc

Vaſſallus diminuto vocabulo, inferioris ordinis cliens. Sunt qui à Germanico Geſſel deducant, quo nomine ſocius, comes, commilito ſignificatur. Fortaſſe tamen in primitiuis potius, quam in deriuatiuis Etymologia quærenda eſt, qua de re copioſe in Diſput. feud. expoſuimus. Deinde video Iohan. Auentinum. lib. hiſt. 7. Geſalos Germanice nominare, quos Latine verberones interpretatur, genus hominum nouæ ſuperſtitionis, qui ad vmbilicum nudati flagris & verberibus ſeſe in publico pro templis atque aris cruentabant. Naucler. Gener. 45. Flagellabant (inquit) ſe bis in die, & ſemel, quilibet clam in nocte: & de licentia vxoris ſuæ: & depoſitis veſtimentis habentes in modum branchæ camiſias, à femore ad talos protenſas. Tanta erat multitudo, quod nemo poterat numerare.

Vaſſallus per Sacramentum, qui proprie vaſſallus eſt, & Domino per iuſiurandum ſuam fidem adſtrinxit: vt, quoties delectus edicitur, vel ipſe in militiam eat, vel vicarium mittat, vel denique certum cenſum dominiærario inferat: quod Heribannum appellatur. lib. feud. 2. tit. 47. Dici poteſt Vaſallus iuratus: vt ei qui iniuratus eſt, opponatur, qui neque fidelitatem neque ſeruitium debet. Qualis videtur eſſe cliens, cui onus militiæ annexum non eſt. Cuiac. 1. feud. c. 1. De quo lib. 2. tit. 24. §. 2. Sunt enim (ait) quædam feuda ita data, vt pro his fidelitas non ſit præſtanda. item lib 2. tit. 3. §. 4.

Vaſſallus caſatus dicitur, cui feudum ad certum ſeruitium datum eſt, puta vt iter domini officioſe comitetur, vel vt domi focique dominæ miniſtret, & rem eius familiarem accuret.

Vaſſallagium, Vaſſalli obſequium. Itaque homagium & vaſallagium pro Synonymis vſurpantur. & in Neap. conſt. lib. 2. tit. 36. Si quando aliquis fuerit ab aliquo homagio impetitus, &c. Et in Extremo: Quæ omnia in militibus & baronibus de Vaſallagio conuentis volumus obſeruari. Et apud Petrum de Vineis, lib. Epiſt. 6. cap. 9. Abſoluentes eos ab omni fidelitate Vaſſallagii ſeu homagii iuramento. Dicitur & Vaſſaticum, vt in Fragmen. Theodulphi: Pipinus Rex tenuit placitum ſuum in Compendio: ibique venit Thaſſilo Dux Baioariorum in vaſſatico ſe commendans, & per manus Sacramenta iurauit, & fidelitatem promiſit Regi Pipino, & filiis eius, quod recta mente & firma deuotione ſicut Vaſſus dominis ſuis eſſe deberet.

Vaſſallitium, clientela vaſalli. Rhegino lib. Chron. 2. ann. 852. Berengarius cum filio ſuo Adalberto Regiæ ſe per omnia in Vaſſallitium dedit dominationi.

Valuaſores, qui ſint, expoſuimus ad lib. 1. cap. 3. Valuaſorum alii maiores ſiue Regii ſunt, qui ſecundum feudorum gradum obtinent: & à Capitaneis Regni feuda receperunt, qui & Vaſſi dominici appellantur. Alii minores, qui ab eis feuda receperunt. Alii Minimi, quibus ab his tradita feuda ſunt. lib. 1. tit. 1. §. 1. & §. 4. tit. 15. & lib 2. titul. 10. §. 1. Fridericus I. apud Radeuicum lib. 2. c. 31. Nos in præſentia & teſtimonio omnium Theutonicorum & Langobardorum, & Epiſcoporum, & Laicorum Principum, & Baronum & Valuaſorum omnem iuſtitiam atque conſilium obtulimus, &c. Eorum in Gallia noſtra qualis conditio ſit, Butelerius in ſumma Rurali his exponit verbis: Valuaſor dicitur nobilis: qui ſummæ coercitionis, non etiam nundinarum & mercatus ius habet: (Vn Gentil homme qui à ſeigneurie de haute iuſtice) eſtque Barone inferior, atque ab eo feudum ſuum obtinet.

Valuaſini, diminutiuo vocabulo dicuntur, modo Minores, modo etiam Minimi valuaſores, lib. 2. tit. 10. §. 1. & lib. 1. tit 15.

Veſt, ſeu veſtitura, barbaris eſt poſſeſſio. Hot. in Deueſtire, & in voce Inueſtitura. vide ſupra Lombard. lib. 1. tit. 32. Si quis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuerit, alicui reddiderit, &c.

Vicedominus, qui domini vice res ipſius adminiſtrat, eique vicariam operam præſtat. Apud Canoniſtas, vicedominus, œconomus, qui à clericorum numero Epiſcopatum adminiſtrat, cap. volumus, & c. Diaconum, & c. ſeq. diſt. 9. Proprie tamen œconomus, qui res Canonicorum adminiſtrat: Vicedominus, qui Epiſcopi, c. conſulere, extr. de ſimon.

Vitalia. v. morganatica.

Wadium, pignus. Guntherus lib. 8.

Si quis habens feudum pretio ſeu vendere totum
Seu dare, ſeu vuadio ſupponere cogitur.

Quod erat in Imp. conſt. lib. feud. 2. tit 55. vel vendere, vel pignerare. Capitular. Caroli, art. 20. Etſi non habet pretium in vvadio, per ſeruum ſemetipſum donet, vſque dum ipſos bannos ſoluat. Vide ſupra GVADIVM.

Wardia vide Bannitus.

Wardia. v. releuium ex Hotom.

Waranda, are, ator, atio. v. Guargentare, *bevvahren.*

Werda. v. releuium ex Hotom.

Werra. v. guerra.

FINIS.

7/22/36.